

0067354XXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY

Villanova, Pennsylvania

This book was donated

3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5

Dedit illi scientiam
Sanctorum. Sap. 10.

In plenitudine Sanctorum delecto meo.
Eccl. 24.

**ACTA SANCTORVM
IUNII**
ex Latinis & Græcis aliarumque gentium antiquis monumentis
Seruata primigeniâ Scriptorum phrasi
COLLECTA DIGESTA
Commentariis & Observationibus illustrata
A. GODEFRIDO HENSCHENIO P.M.
DANIELE PAPEBROCHIO
FRANCISCO BAERTIO
& **CONRADO IANNINGO**
E SOCIETATE IESV PRESBYTERIS THEOLOGIS
TOMVS IV
sanctos a die XVI ad XX colendos complexus
Cum Tractatu Præliminari qui continet Leges
Palatinæ Jacobi II, Regis Majoricæ similiter
illustrata.
EDITIO NOVISSIMA
curante
IOANNE CARNANDET

ERVDITIO

VERITAS

ANTIQVA REDVCO.

OBSCVRÆ REVDCTIO.

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME, M. DCCC. LXVII

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS
COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO

FRANCISCO BAERTIO ET CONRADO IANNINGO

E SOCIETATE IESU PRESBYTERIS THEOLOGIS

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

JUNII TOMUS QUARTUS

SANCTOS A DIE XVI AD XX COLENDOS COMPLEXUS

CUM TRACTATU PRÆLIMINARI

QUI CONTINET

LEGES PALATINAS

JACOBI II REGIS MAJORICÆ

SIMILITER ILLUSTRATAS

PARISIIS ET ROMÆ

APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1867

BX
4655
.A2
v. 24

JOSEPHO

ROMANORUM REGI

SEMPER AUGUSTO,

REGI GERMANIÆ, HUNGARIÆ,

DALMATIÆ, CHOATIÆ, SCLAVONIÆ

ARCHIDUCI AUSTRIÆ

DUCI BURGUNDIÆ STYRIÆ

CARINTHIÆ, CARNIOLÆ, WIRTEMBERGÆ,

COMITI TYROLIS, GORITIÆ ETC.

Sight of Rev. Mortimer Sullivan sea.
3.4.46.

Imperatoribus nostris Augustissimis, Leopoldo atque Eleonoræ, stitimus non ita pridem, utriusque nomini inscripta et honori dedicata, tribus in tomis Acta Sanctorum Junii, natalis Augustissimo mensis. Nunc quartus ejusdem Junii tomus sistere se audet Augusto Romanorum Regi, Augustissimis Imperatoribus, religiosissimis Parentibus suis, non minus religione quam majestate proximo. Tibi, inquam, faustissimi nominis et ominis, Josephe : sistuntque se uno hoc in tomo Majestati Tuæ Sancti plus quam sexcenti et septuaginta, partim suis nominibus expressi, partim anonymi ; omnes suis Commentariis varie illustrati ; in iisque non pauci, qui per Imperium Regnaque Tua, Romanorum, Germaniæ et Hungariæ, celeberrimi fuerunt gestorum gloria, virtutum fama, miraculorum claritate : nec desunt qui per gloriam in terris bellicam sibi viam triumphalem fecerunt ad Capitolium cœleste. Quales enim sunt ! (ut nonnullos annumerem) tres sanctæ Sorores Virgines, Cunegundis, Mechtundis et Christiana, cum ancilla sua sancta Wibrande ; quæ totam diœcesim Constantiensem ejusque viciniam late implent cœlestibus beneficiis et miraculis quotidianis ; sepultæ prope Rhenofeldam, antiquissimam juxta ac munitissimam, et Austriacæ Familiæ Tuæ hereditariam urbem. Quales ! sancta Euphemia, e nobilissimo Andecensi sanguine prognata ; et sancta Elisabetha, mirabilibus a Deo visionibus illustrata ; utraque Abbatissa, illa monasterii S. Altonis in Bavaria, hæc Schonaugiæ in diœcesi Trevirensi. Qualis ! sanctus Benno, nobilis Comes, qui Ger-

maniam non uno loco commemoratione sua beavit ; natus Hildesii, monachus et Abbas in Monasterio S. Michaelis, Canonicus Goslariæ, Episcopus Misnæ, depositus et miraculis clarus Monachii in civitate Electorali. Quid dicam de Sanctis duobus anonymis in oppido S. Hippolyti Austriæ inferioris, ubi corpora eorum frequentibus olim fulsere miraculis ; nunc autem oblitterata esset memoria omnis, nisi aliqua uno in codice manu scripto conservata fuisset in bibliotheca Cæsarea Viennæ, ejusmodi thesauro litterario ditissima ? Ad hanc, magno librorum, ex occupata feliciter Buda advectorum, numero egregie auctam, nos anno MDCLXXXVIII per gratiam Augustissimi parentis Tui admissi, atque describere quidquid ad Sanctos spectat permissi, vindicavimus ab interitu, et conservavimus æternitati prædictam duorum Sanctorum memoriam, extractis ex indicato codice, et hic modo impressis eorundem miraculis : quemadmodum in primo Junii tomo ex eadem bibliotheca Cæsarea impressam dedimus, non amplius perdendam, Vitam S. Bardonis, Archiepiscopi olim Moguntini ; quæ pridem a multis desiderata, et ubique per Germaniam Galliamque frustra fuit quæsita. Præmittitur Sanctorum Actis (quemadmodum palatio regio propylæum) codex Legum Palatinarum regius, quibus ipse conditor Rex sibi aliisque Regibus Christianis aditum pandit ad palatium veræ gloriæ regnumque sempiternum. Sunt Leges istæ, quas dico, Regis Majoricæ Jacobi, nomine illo Secundi ; atque placituræ Majestati Vestræ, tum quia Regiæ sunt, tum quia relictæ a Majoribus Tuis. Regiæ quidem sunt, quia conditæ a Rege, Regiæ familiæ datæ, Regia in aula observatæ, Regio in codice conscriptæ, non nisi Regibus offerendæ. Conditæ autem sunt et relictæ a Rege inter Majores Tuos, Regia Majestate conspicuos, non postremo ; ut pote qui regnum Majoricæ, comitatum Ruscinonis et Ceretaniæ, nec non dominium Montispessulani gloriose possedit ; quique Regum Aragoniæ, Jacobi primi ex filio, et Petri tertii ex fratre, pronepos ; Petri vero quarti sororius fuit ; per illosque et eorum successores, sanguinem suum nobilissimum transfudit ad Majestatem Tuam, non minus longa serie proavorum, Aragonicæ familiæ Regum, quam Austriacæ Imperatorum, Serenissimum Augustamque Nepotem. Quantum porro admirabilitatis habet, quod eadem Leges, jam dudum mundo ignotæ ac in tenebris sepultæ, nunc demum inde resurgant lucemque aspiciant, unico tantum in codice manu exarato superstites ; isque codex, auro minioque distinctus, e Majorica per alias manus varia fortuna ad nostrum Antuerpiæ museum tandem delatus, et nunc typorum beneficio multiplicatus, una cum Actis Sanctorum sese Majestati Vestræ, cui sanguinis ac hereditatis jure quodammodo debetur, sistere gestiat ; hisce præsertim temporibus, quibus Deo
auspice

auspice inducta in thalamum regalem lectissima sponsa intra biennium feliciter peperit Majestati Vestrae delicias suas filium filiamque : quibus olim usuveniet ex codice illo discere, quid Deo quid Augustis Parentibus, quid sibi suisque debeant ; et quibus praecipue virtutibus enituerint Majores sui, Aragonici sanguinis : iisdem scilicet, plane Regiis, quibus enituisse Imperatores sanguinis Habsburgici Austriacique, lecturi sunt in annalibus suis domesticis Imperatorum : et quibus Augustissimam hodie dum enitere Domum Tuam, in religiosissimis Parentibus, in Te Augusto Rege, in Serenissimis Germanis Tuis, orbis Christianus videt cum admiratione universus ; et saepe oculis vidisti Ipse tuis, et exemplo monstrasti. Quae enim in Legibus suis, tum sibi, tum aliis familiae Regiae praescribit Rex Jacobus, de religione in Deum, de veneratione Sanctorum, de cura animi, de exercitiis pietatis, de caritate in pauperes, aliaque ejus generis plura ; nescio profecto an accuratius ipse scripserit, an observata fuerint Domi Tuae. Vidit quippe in illa Majestas Vestra, Familiam, orbi terrarum imperantem, praecipua sollicitudine satagere, ne ubi suorum aliquis offendat Deum. Vidit, domesticos inter parietes ab illa tot obiri devotionis opera, et tam religiose, ut religiosa in domo vix plura aut majori cum reverentia possint. Vidit, et tota quanta est Vienna quotannis videt, publica ejusdem Familiae Tuae exercitia pietas constantissime peragi plena in luce, sive illa obeunda sint ad Pyramidem sanctissimae atque adorandae Triados, a religiosissimo Patre Tuo recens erectam ; sive in sodalitia sanctae Crucis, ubi pientissima Mater Tua praesidere amat ; sive coram statua Deiparae Virginis, sine macula contagionis conceptae, ab Avo Tuo gloriosae memoriae Ferdinando III sublimi columnae imposita ; sive in publicis totius urbis supplicationibus, sive in solennioribus Ordinum Religiosorum festis, sive aliis locis temporibusve. Talia, inquam, Auguste Rex, vidisti in Parentibus, didicisti a Parentibus, una fecisti cum Parentibus Adoleseens ; atque ita Tibi erevit in Familia tam sancta cum aetate pietas, cum notitia Dei odium peccati, cum numero annorum exercitia bonorum operum ac Regiae virtutes. Testis mihi sit auspiciatissimus dies, septimus Kalendas Augusti, gloriosae Dei Genitricis Matri sacer, et Majestati Vestrae Natalis. Vidit ille dies incrementa pietatis virtutumque Tuarum, cum recurrens per annos singulos vidit Serenissimum Josephum celebrare Natalem suum, vocatis ad regias epulas tot pauperibus, quot ipse annos tunc complebat aetatis ; quibus et cibos apponebat ad manducandum, et vinum fundebat ad bibendum ; exorsus tam pulchrum in filio Imperatoris Romani, quam est vile in servo, ministerium ab ipsa propemodum infantia et uberibus nutricis : quod et pulchrius reddidisti, cum anno aetatis decimo Rex Hungariae coronatus, atque

que una in corona regna decem complexus ; proximo inde Natali Tuo decem pauperibus eadem manu, qua modo sceptrum regale exceperas, in mensa, uti solebas, servivisti seposita corona ; nisi dicere malimus, pro una corona decem acquisivisse Majestatem Tuam per ministerium gloriosæ humilitatis et caritatis, totidem pauperibus impensum ; ut par numerus coronarum foret ac regnorum. Perrexisti deinde annis singulis pro numero Natalium augere etiam numerum pauperum ; et perrexit similiter Deus augere numerum coronarum, superaddens post biennium omnibus fulgentiorem Regis Romanorum et Germaniæ ; ut videri possit in sensum absolutum commutare velle, quod sub conditione pridem eccinit, quando Decennis regale sceptrum et coronam Hungariæ, eique annexorum regnorum portare cœpisti, ingeniosus poeta :

Tot numeras, Joseph, annos quot scepra recenses,

Quando annus decimus dat tibi regna decem ;

Annis et sceptris paribus si crescere pergis,

Unus ad imperium non satis orbis erit.

Quid enim neget virtuti Tuæ, jam adulti, Deus, qui pietatem pene infantis tot sceptris coronisque remuneratus est? quique Te et nasci voluit inter strepitus bellorum, et adolescere inter victorias, et extendere terminos Hungariæ Tuæ adhuc adolescentem, quousque viri, quantumvis bellicosi, Progenitores Tui penetrare numquam potuerunt ; qui denique corpus Tibi paravit laboribus aptum, ferendisque assuetum ; et quod summum est, animo indidit victricem illam virtutem, Religionem erga sanctissimum Eucharistiæ mysterium singularem. Quæ virtus, ut summa sit, semperque fuerit in Domo Tua, a Majoribus veluti cum sanguine propagata ad nepotes, nescio quomodo primas obtinet in animo Majestatis Vestræ ; ut, nescia aretis claudi penetrabilibus pectoris, Tibi ac Deo solis nota, elueter subinde prodeatque in publicum, ac totam rapiat in admirationem Tui suique Viennam, spectantem Dominum suum Archiducem, Hungariæque et Romanorum Regem, publicis in viis genibus flexum, venerari sacram Eucharistiam. Rapuit certe tunc, cum anno superiore Idibus Julii exhibuit spectaculum Deo dignum, Sanctis imitandum ; Majestatem Tuam campestri habitu, citatissimo cursu per civitatem Leopoldinam a venatione redeuntem, ad conspectum sanctissimi Sacramenti, quod forte illac ad moribundum portabatur, sistere continuo equos, desilire Primam e curru, sequentibus exemplum comitibus, procumbere humi, atque inclinato reverenter capite, Pronam adorare comitarique sub velamine panis, quem regnare credimus in caelis, Deum atque hominem Christum Jesum. Dixisses nobilem Venatorem laqueis suis, aut sui potius in Deum amoris atque religionis, captum et irretitum teneri. Hæc eadem victrix il-

la virtus est, quæ meruit in Rudolfo Habsburgico a quatuor et amplius seculis Coronam Imperialem : hæc ipsam in tot Augustissimis Posteris ejus continuata serie conservavit: hæc eandem in Augustissimo Parente Tuo augustiorem fecit, capta Buda debellatoque magna parte Imperio Turcico: hæc, quod super est debellandum, subjecit victricibus Mejestatis Tuæ armis (ita ominor voveoque, et memorata virtus Tua promittit) donec etiam capiantur Belgradum atque Byzantium, Nam

Integra divictis ut sit victoria Turcis,
Littera Christicolis B capienda ter est.

Capta Buda est: superest Belgradum et Regia magni
Mœnia Byzanti: cetera ludus erunt

Tuis nempe, Rex Magne, armis; Tuæ in Deum Religioni, in Eucharistam Pietati. Quod enim Majoribus Tuis domi militiaeque, et pluribus in hocce tomo Sanctis, illa Pietas præstitit; hoc Tibi Tua promittit; si non et præstare cœperit saltem Domi, cum binos biennio promeruit Tibi liberos, delicias Parentum, solamen Avorum, columnen Augustissimæ Domus, votum bonorum omnium; ut securius speres parem militiae fortunam, Deo ac Te Ducibus, aliquando fore. Eo conferent quoque plurimum exempla atque intercessionem Sanctorum, qui in hoc tomo veniunt ad Majestatem Vestram, initio novi hujus seculi,

Mecænate Leopoldo I,

Augustissimo Augustæ Majestatis Vestræ Genitore: ut seculum quidem Tibi faciant Sancti illi a principio fortunatissimum totum; tomum vero, in quo veniunt, faciat Tibi gratiorem Augustissimus Mecænas, per ejus sacratas manus audet ipsum, qua par est reverentia, offerre

AUGUSTÆ MAJESTATI VESTRÆ

Devotissimus cliens

CONRADUS **JANNINGUS**,

Cum magistro suo, DANIELE **PAPEBROCHIO**,

Et collegis { FRANCISCO **BAERTIO**
FRANCISCO **VERHOVIO**

E Societate Jesu.

SYNOPSIS

SYNOPSIS ACTORUM TOMI QUARTI

Sancti in tomum quartum Junii, quatuor dumtaxat dies complexum, illati, sunt amplius sexcenti septuaginta, partim expressi nominibus suis, partim anonymi cum notitia plurimum aliorum prætermisorum, vel ad alios menses diesve relatorum. Illorum præcipui, more nostro triplicem in classem, juxta statum ecclesiasticum, monasticum atque seculareo distributi mox indicantur.

Præmitto pauca de pulcherrimo codice MS. quem horum Sanctorum Actis, tamquam præliminare opus, præmisimus impressum. Continet is Leges Palatinas, in classes octo distributas, quas Jacobus II, Rex Majoricæ sibi et familiæ suæ ac ministris præscripsit, anno MCCCXXXVII; sanctissimas sane, et dignas, quæ in omnibus Principum palatiis proponantur atque observentur. Suus illic singulis Ministris familiæ Regiæ, a summis usque ad imos, præscribitur modus, quo injunctum sibi munus obire debeant; atque in capitali cujusque rubricæ littera depicta est figura, quæ repræsentat personas, de quibus agitur, cum suo habitu; operi, quod exercere debent, intentas. Illæ ipsæ figuræ, partim singulis classibus præfiguntur partim simul collectæ, et quatuor grandioribus laminis æreis incisæ, hic etiam subjiciuntur oculis curiosorum antiquitatis æstimatorum, præter aliam ejusdem magnitudinis figuram, ubi Rex in throno considens coram aliquot hinc et inde Magnatibus suis, Leges promulgat, ac specimen scripturæ originalis, qua codex exaratus est, spectandum datur.

Hunc Tractatum si quis fortassis voluerit seorsim imprimendum curare, faciat id Nobis non modo non iuvitis; sed etiam paratis juvare, commodando laminas eo spectantes, et ecgraphum alterius similis codicis, quo Petrus IV, alias III, Rex Aragoniæ anno MCCCXXXIV digessit Constitutiones et Ordinationes Palatii sui lingua Catalana: quod ex autographo archivii Barcinonensis nunc demum nacti sumus, cum antea solum Prologum haberemus, syllabumque rubricarum, qualem hic invenies pag. vi: unde multum lucis affundi Majoricæ Legibus poterit. Monendus est tamen, quisquis ejusmodi consilium capiet, ut a nobis petat expectetque exemplar Majoricæ, nova diligentia ad autographum collatum, expurgatum a typographicis mendis non paucis: nonnullisque etiam locis per transcribentis incuriam vitiatis, geminæ integritati restitutum. Fatetur enim ingenue Papebrochius ipso quo hæc imprimebantur tempore, supervenisse occupationes gravissimas alias; et sociis partim absentibus, partim ægris vel impeditis, plus se credidisse oculis suis caligantibus, quam expediebat accurandæ impressioni. Quod interim benevolus Lector excusare dignabitur non tantum in hisce Legibus, verum etiam quoties aliquid ejusmodi mendorum per totum tomum observabit: majorem autem accuratorem expectare in Tomis quinto et septimo, nunc sub prælo versantibus. Præter jam dictas figuras, quibus ornantur Leges, eidem huic Quarto Tomo inseruntur aliæ octo figuræ grandiores integræ paginæ, et plus quam viginti minores textui insertæ; Diploma S. Henrici Imperatoris, pro ecclesia Heilighenstadiensi datum, integro expansum folio, ad formam membranæ originalis.

Porro Sanctorum in hoc Tomo distinctius illustratorum, præcipuisunt.

IN STATU ECCLESIASTICO

Plurimi veniunt Sancti. *Judas*, vocatus *Apostolus* ex LXXII Discipulis Domini, diversus a Juda Thadæo, Apostolo ex XII; martyrizatus Araræ in Armenia.

Episcopi in Orientali Ecclesia *Marcus* Appoloniade, qui et Martyr; *Tycho Thaumoturgus*, Amathunte in Cypro insula.

In Italia *Episcopi*, *Cechardus*, Lunensis Martyr, Carrariæ in Tuscia. *Hymerius*, Ameriensis in Umbria, *Agrippinus*, Comensis in Gallia Cisalpina. *Nazarus*, Justinopolitanus in Is'ria. Inventio et Miracula ex Italico Manzoli. Item in agro Spoletino Presbyter *Maurus*, cum filio *Felice* ejusque Nutrice, ex Syria in Italiam peregrinati.

In Gallia *Episcopi*, *Aurelianus*, Arelatensis. Inventio anno 1308. *Domnolus* Viennensis. *Similianus* Namnetensis. *Gundulfus* incerti loci, cujus celebris cultus in agro Bituricensi. Historia Translationis et Miraculorum. *Adulfus*, verosimiliter Trajectensis ad Rhenum, cum *Botulfo* Abbate, in Anglia depositus. *Vredemus* Avenionensis. *Amandus* Burdegalensis. *Fortunatus*, in agro Senonensi quiescens. *Aubertus* Abrincensis; qui Angelo Michaeli, ejus monitu ac revelatione, in monte Tumba templum excitavit, annuo peregrinantium concursu ex tota Gallia frequentatissimum. *Innocentius* Cenomanensis, cum Chronologia Episcoporum tam decessorum ejus usque ad an. MCLV. *Deodatus*, Nivernensis; deinde Abbas Vallis Galilææ in Vosago. Acta ex codicibus MSS. ac editis; in quibus multa de S. Hidulfo ejus successore in monasterio. Uti ille ex Episcopo Abbas, sic *Odo*, ex Abbate factus Episcopus Cameracensis, illa tamen Sede exclusus, quod recusaret Investituram accipere ab Imperatore. Vita duplex. Presbyter in Gallia, *Ferreolus* cum *Ferrutio* Diacono; Martyres ambo, Vesuntione in Burgundia. Illorum Acta antiqua; Missa propria ex vetusto codice. Inventio Corporum, et variæ Translationes. *Berthaldus* et *Amandus* in diocesi Remensi, vita solitaria conspici. *Verolus*, Castellione ad Sequanam et Marcenaci. Miracula a contemporaneo scripta. Ibidem *Posseenus*.

Germaniam illustrant *Episcopi*; *Benno* Misnensis in Saxonia, Sclavorum Apostolus; Monachii in Bavaria depositus, ibidemque miraculis quotidianis clarus: quorum magnus numerus Vitæ subjungitur: uti et representatio ipsius sacelli Monachii. Clari item sunt Miraculis non paucioribus Moguntiaæ atque Heilighenstadii, *Aureus* Episcopus, *Justinus* Diaconus, *Justina* soror Aurei, et plures alii ab Hunnis Duce Attila cæsi. Duorum primorum monumentum, prout Heilighenstadii extat, exhibetur in æs incisum, necnon specimina nummorum bracteatorum in agra vicino repertorum.

Ad Galliam Germaniamque pari jure pertinet *Hildegimus*, Catalaunensis et Halberstadensis Episcopus; frater S. Ludgeri, primi Episcopi Mimigardifordensis, vulgo Monasteriensis in Westphalia. Adde his unum in Hibernia Episcopum Fernensem *Molingum*; et *Bonifacium* Archiepiscopum Apostolicum circa Russiam, Ordinis Camaldulensis Protomartyrem: nec non Clericum Martyremque *Bommercatum* Ferrariæ in Italia Vita et miracula ex MS. Italico, cum figura martyrium exhibente.

IN STATU MONASTICO

Illustravit Orientem, præter aliquot Anachoretas, *Hypatius* Presbyter, et Monasterii Rufiniani in Bithynia Hegumenus. Vita Græca a cœvo auctore præclare et proluxe scripta, nunc primum latinitate ac typis donata. Anachoretæ illi, quos dico, floruerunt in Ægypto, *Joseph, Pior, Bessarion*, cum *Zenone* multorum miraculorum patrator. In Æthiopia apud Habessinos *Petrus*, Prior monasterii Eygag et gentis Doctor.

Occidentem plures ornant, Benedictino, aut nulli certo Ordini adscripti; *Ramoldus* Abbas Ratisponæ in Bavaria. Acta ab auctore fere suppari scripta. *Avitus*, Abbas Miciacensis apud Aurelianos in Gallia. Acta præclara auctoris contemporanei. *Huvarnus* sive *Hervæus*, Abbas in Britannia minore. *Julianus* in monasterio Arenæ sive Hareæ. *Elisabeth, Schonaugiensis* vulgo dicta, a loco habitationis, ubi et Abbatisa fuit; mirabilis, si qua alia, variis visionibus, a germano fratre ejus Egberto, ipsa dictante; cum reliqua vitæ mortisque ejusdem historia, conscriptis. *Euphemio*, et ipsa Abbatisa, monasterii Virginum S. Altonis in Bavaria.

Celeberrima in Belgio *Lutgardis* Virgo Monialis, a Benedictinis Tradonopoli ad Cistercienses Aquiriæ transgressa. Vita tribus libris accurate scripta a cœvo et familiari. Ejusdem Ordinis Cisterciensis sunt Sorores et *Sancitæ Reginæ* vulgo appellatæ, Sancii Regis filix, *Torasias* vidua, et *Sancia* Virgo, Lorvanii in Lusitania. Vita recenter composita. Miracula ex Processibus Canonizationis; cum utriusque effigie.

Gerlandus, Eques Ordinis S. Joannis Hierosolymitani Hospitaliariorum Calatagironi in Sicilia. Inventio et Miracula ex originali MS.

Petrus, Gumbacurta a familia, *Pisanus* a patria cognominatus, Fundator Ordinis Eremitarum, S. Hieronymi vulgo dictorum; Pisis natus, Venetiis mortuus. Gesta ex antiquo compendio Latino, per Vitam Italicam illustrato, cum Chronologia Ordinis et Generalium ejus. Additur effigies Beati ex antiquissima pictura Venetiis apud Moniales S. Hieronymi servata; et prospectus primi eremitorii, ab ipso fundati in Montebello apud Urbinates. Item alix ejusdem et Sociorum imagines. Magis solitariam amarunt vitam Eremitæ alii, *Avitus* apud Petracoricis in Gallia. Acta ex duobus MSS. *Raynerius* Pisis in Hetruria. Gesta, a familiari ample conscripta, atque Translatio recens solenniter instituta; cum novi et elegantis depositi delineatione in æs incisa. *Calogerus* Presbyter cum *Serio* discipulo suo, in Agrigentina Siciliæ diœcesi.

Virgines, ex variis Religiosorum institutis ad cœlum translatae, *Marina*, Fundatrix Monasterii S. Martini, Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, Spoleti in Umbria. Imago exhibetur corporis prout nunc est, cum monumento, æri incisa. *Osanna Andreosia*, tectii Ordinis S. Dominici Mantuæ in Italia. Acta duplicia, utraque a familiariter notis et rerum ipsius internarum consciis posteritati releta. Monumentum etiam perpulerum cum duplici effigie, altera ipsam, prout hodie lum est in tumba; altera prout in monumento excisa est, repræsentante. *Juliana Falconerio*, similiter tertii Ordinis, sed Servorum B. Mariæ, Florentiæ. Vita datur ex MS. Italico Gianii latine reddita; cum miraculis recenter factis et effigie antiqua. Hiscæ accedat *Michelia* vidua, et ipsa tertii Ordinis, seu Pœnitentium S. Francisci, Pisaari in Ducatu Urbinate. Vita duplex ex MS. Adest quoque duplex imago; altera ipsam veluti in extasi constitutam, altera in sepulcro positam repræsentans.

Virgines, nulli Religioso Ordini adscriptæ, *Caingundis, Mechtundis, et Wibrandis*, cum famula sua *Chrischona*, inter peregrinandum evocatæ omnes ad cœlum in Constantiensi Germaniæ diœcesi. Processus pro Canonizatione fabricatus.

Virgines Martyres, Actinæ et Græciniana, Volaterræ in Hetruria, sæpe inventæ et non ita pridem solenniter translatae. *Alena*, Foresti in Brabantia. Gesta ex Dilbecano MS. cum appendice eorum quæ Gallice et Belgice edita sunt. In eadem Brabantia prope Bruxellas *Maria Dolorosa*, sic dicta Virgo; quæ postquam pro castitate tuenda viriliter restiterat, injuste accusata, damnata et cæsa, miraculis claruit, suoque accusatori, exinde mente capto sanitatem restituit. Acta ejus authentica habentur et miracula ex MSS.

IN STATU SECULARI

Martyres in Oriente, Antiocheni *Quiricus, Julitta*, et Socii quadringenti quatuor. Ab hisce distinguuntur *Julitta*, vidua Iconiensis, et *Quiricus* ejus filiolus Tarsi in Cilicia martyrio affecti. Acta horum, diversa ab iis, quæ olim censuravit Gelasius Papa, scripta sunt a Theodoro Ep. Iconiensi. Utraque dantur, uti et translatio Quirici ad Elnonense S. Amandi Monasterium. *Isourus* Diaconus, *Innocentius, Felix, Hermias, et Peregrinus*, Apolloniæ. *Manuel, Subel et Ismael*, ex Perside fratres, Constantinopoli. Acta græco latina vetustiora. *Leontius, Hypatius* ac *Theodulus*, Milites, Tripoli in Phœnicia. Duplicia Acta græco-latina. *Marina et Theonius* Alexandriae. *Moses* Æthiops cum septem Anachoretis in Ægypto. *Zosimus*, Miles in Pisidia. Acta græco-latina.

In Occidente Martyres, *Nicander* cum *Daria* uxore, *Marciano et Pasirate*, Atinæ et Venafri in Campania. Acta vetera græco-latina. Alia recentiora. *Montanus* miles, Tarracinae et Cajetæ in eadem Campania. *Digna-merita* cum filiis duobus, Brixia in Gallia Cisalpina. *Blastus* Tribunus, cum ducentis septuaginta Romæ passus, et cum duobus ex sociis Lucam translatus *Cyria, Musca, Valeriana, Maria*, Aquileiæ. *Morcus et Marcellianus* Nobiles Romani via Ardeatina, depositi in ecclesia Sanctorum Cosmi ac Damiani. *Martyrius, Felix, Emilius, Crispinus*, Ravennæ. *Cyriocus et Paula*, Malacæ in Hispania. *Elpidius*, Brivate in Arvernia, cum *Archontio* Confessore. *Potentinus, Felicius et Simplicius*, Patroni Steinfeldiæ in diœcesi Coloniensi. Martyresne an Confessores? Eadem dubitatio cadit in *Gregorium*, Episcopum, *Demetriam* ejus Diaconum, et *Calogerus* Hegumenum; in Fragalatensi Siciliae monasterio. *Ursicinus* Medicus, Ravennæ in Italia. *Gervasius et Protasius*, fratres, Mediolani in Insubria. Inventio Corporum ex SS. Ambrosio, Augustino et Paulino, præter quæ Epistola ad Italiæ Episcopos de eorumdem Passione expenditur, et S. Ambrosio perperam adscripta esse docetur; idemque accidisse ostenditur SS. Nazario, Victori, Syro et Hermagoræ per Acta cœvis Auctoribus male supposita. Tum agitur de priorum Reliquiis toto Occidenti jam olim communicatis; Corporum item possessione inter Mediolanenses et Brisacenses controversa, ac denique variis antiqui cultus monumentis, partim certis partim ambiguis. *Honorius, Evodius Petrus* Romæ. *Gaudentius* Episcopus, *Culmutius* Diaconus, *Audreas* et alii LU, Aretii in Hetruria. *Anonymi duo*, in opido S. Hippolyti, Austriæ inferioris, seculo XII inventii et Miraculis illustrati. *Ratho*, Comes Audecensis, bello clarus, Werdæ in Bavaria. Miracula ejus plurima, usque ad finem seculi XVII patrata, cum lapide sepulcrali effigiato, et Vita, quam sub annum 1512 collegit Decanus Diessensis.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS
SOCIETATIS JESU FLANDROBELGICÆ,
ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI

Cum Edictis Philippi II Hispaniarum Regis, deinde Serenissimarum Archiducum Alberti et Isabellæ Belgii Principum, rursusque Philippi III, ac novissime Caroli II Regum, confirmatis 2 Decembris 1692, et 19 Junii 1694, Provincialibus Societatis Jesu, per Flandrobelticam pro tempore futuris, potestas facta sit eligendi Typographos et Bibliopolas, qui, ad quorumque exclusionem, soli imprimere ac reimprimere possint libros et opera quælibet, rite approbata, curantibusque ejusdem Societatis Patribus edita aut porro edenda, sub consueto suæ Majestatis Privilegio, non aliter impetrando, quam in scriptis obtenta et præexhibita licentia prædicti Provincialis; idque sub gravibus pœnis, in contraventores aut aliter impressa importantes statutis, ut latius in ipsis patentibus litteris apparet. Cum etiam sua Cæsarea Majestas idem valere voluerit in ditionibus S. R. Imperio subjectis;

Ego infrascriptus, S. J. per Flandrobelticam Provincialis, potestate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præposito Generali Thyrsi Gonzales, concedo Viduæ Henrici Thieullier, quondam Typographæ et Bibliopoli Antuerpiensis, facultatem imprimendi, et per se aliasque vendendi eæ more nostræ Societatis (quod hisce attestor) recognitum et approbatum Tomum IV de Actis Sanctorum Junii, collectis digestis et illustratis per Godefridum Henschenium p. m. Danielem Papebrochium, Franciscum Baertium, et Conradum Janningum, Societatis nostræ presbyteros Theologos cum Legibus Palatinis Jacobi II Regis Majoricæ. In quorum fidem hasce manu; nostra subscriptas, consuetoque officii sigillo munitas, dedi Antuerpiæ. anno 1701, Martii.

SUMMA PRIVILEGII REGII

CAROLUS, Dei gratia Hispaniarum Indiarumque Rex, Dux Burgundiæ, Brabantiæ etc. Serenissimus Belgarum Princeps, Diplomate suo sanxit, ne quis citra voluntatem P. Danielis Papebrochii e Societate Jesu, ullo modo imprimat vel aliunde invehat ac venum exponat, per proximum decennium ACTA SANCTORUM: qui secus faxit confiscatione exemplarium, et aliis gravibus pœnis mulctabitur: sicut latius patet in litteris datis Bruxellæ xiii Februarii mdcxcii.

Signat.

LOYENS.

Et Ego Daniel Papebrochius, Societatis Jesu, Viduæ Henrici Thieullier, Typographi quondam et Bibliopolæ Antuerpiensis, permitto ut imprimat et distrahat Tomum quartum de Actis Sanctorum Junii. Datum Antuerpiæ 1696, 1 Octobris.

APPROBATIO ORDINARIII

Tomus tertius de Actis Sanctorum mensis Junii, a Societatis Jesu Sacerdotibus Theologis, Godefrido Henschenio, Daniele Papebrochio, Francisco Baertio, et Conrado Janningo, erudite illustratus, una cum Tractatu Præliminari, continente Leges Palatinas Jacobi II Regis Majoricæ, similiter illustratas, utiliter publicabitur. Dabam Antuerpiæ 7 Martii 1701.

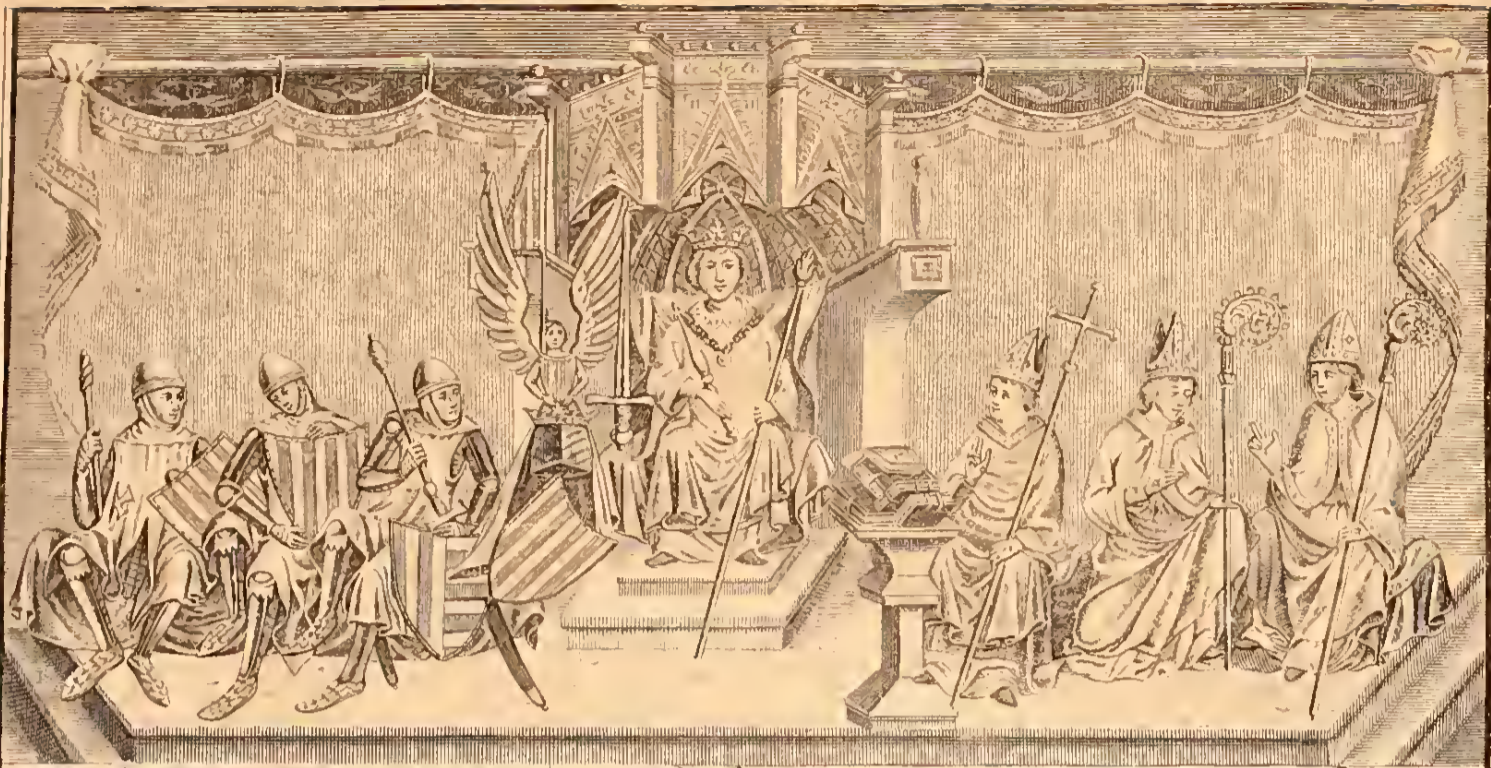
ANTONIUS HOEFLAGH

Eccl. Cathedr. Canon. Grad. Libr. Censor.

PROTESTATIO AUCTORUM

Quod ante prægressos quinque menses identidem sumus protestati, nos in hoc de Actis Sanctorum opere servatas velle Urbani Papæ VIII Constitutiones; neque nostris, aliorumve huc referendis Commentariis aliud pondus tribui, quam est historiæ, ab hominibus errori obnoxiiis scriptæ; idem ante hunc quartam Tomum Junii denuo protestamur.

AD

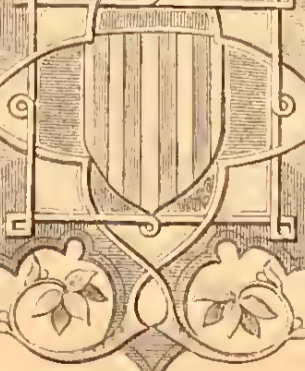

Incipit prologus sive
promulgatio statu-
tionum sive ordi-
norum atq; legum
editarum p illustrissimuz
dominū iacobum iedū re-
gem maioriear. Comitem
Rossil et certan atq; dñs
mōtpli sup bono statu et
regimine atq; ornatu et
iustitia facere tue domus
regie

Aeob; dei gratia
rex maiorie Co-
mes Rossil. 7 cer-
tan ac dñs mon-
tpli. Ad ppetua
rei memoriam.
In recta dispe-
satione regimis
hoc ppetuus so-
licitudini prei-
dentis incubit
ut ad res geren-
das et officia

gubernāda ydoneos mini-
stros mittuat. quib; singlv
singula officia diuini regē
da comittat. Suatis tñ sole-
ter ut eduenit iux om̄tio-
rum exigentias gradu de-
bito ac congruēti ordine
ministros. Sic etem̄ eue-
torū officiorū decent geret
administratio. si debitis iter-
ministros differētie ordo i-
uetur: quo uidelicet nūo-
res p̄iorib; pareant maio-
resq; minorib; directōem
i deuis zelo sine dilectio-
nis impendat. Porro n̄
minus i officiorū distributio-
ne debet attendi. ne uni so-
li q̄tumlibet exercitate per-
sone pl̄a simul comittat
om̄tia nec enī facile putādū
est unā p̄sonay plurib; offi-
cijs recte gendis iussicē eū
iux possit aliq; unum dū
tauat diligent̄ explere. q̄p

AD LEGES PALATINAS JACOBI II REGIS MAJORICARUM ETC.

PRÆFATIO GENEALOGICA

DANIELIS PAPEBROCHII S. J. T.

Et primæ frontis explicatio.

Jacobus Patruo Sancio succedens,

Jacobus II, Primi hoc nomine Majoricarum Regis ex filio secundo genito Ferdinando Nepos, Patruo suo Sancio, Regi secundo Majoricensi, circa annum MCCCXXIV successit ex testamento, B tredennis dumtaxat vel duodennis puer. Sed adversarium mox passus est Jacobum II Aragoniæ Regem, prædicti Ferdinandi patris sui patruem, Jacobi I Aragonum Regis ex Petro III, item Rege, nepotem; asserentem, duobus se gradibus propius accedere ad vindicem Majoricarum insularum, Saracenis anno MCCCXXX ereptarum; et regni Majoricensis conditorem; Jacobum, inquam, Primum; Aragoniæ solius, non etiam Majoricarum Regem dictum, dicendumque. Alius enim hic de quo agimus, esset nominandus Tertius: quod ipsiusmet auctoritate tam clare refellitur, ut nemini putem in dubium id venturum fuisse, si hoc authenticum ejus scriptum, Aragoniis hujus ævi scriptoribus notum fuisset.

2 Erat Jacobus II Aragoniæ Rex, eo Princeps ingenio; ut Justî cognomen apud suos obtineret; itaque Philippus, patruus ac tutor Jacobi Majoricensis,

idemque Presbiterali Ordini adscriptus, pupilli Regi causam haud ægre peregit, pace inter duos Jacobos Secundos ea lege conciliata, ut hic illius neptem Constantiam uxorem duceret, ac veluti dotali jure regnum Majoricense teneret. Tenuit autem ipsum quietus, quoad Constantiæ avus paterque rezerunt; sed illius frater Petrus IV, Ceremoniosus dictus, Patri suo Alphonso IV succedens anno MCCCXXXVI, æquum putavit, clientelari jure sibi subjici regnum Majoricense, quod a Tritavo Jacobo I fundatum, ab avo Jacobo II titulo dotis abdicatum fuerat. Sororium ergo, pacifica tredecim annorum possessione securum, armis aggressus, cum uxore et liberis regno expulit, anno MCCCXLIII: sua deinde repetentem post annos sex, prælio vicit, eoque cæso regnum Majoricense Aragonico annexuit.

3 Ad hæc distinctius faciliusque comprehendenda, faciet duplex tabula, ab Eruditissimo viro Joanne Jacobo Chiffletio, Archiatro Regio, quondam sic concinnata, ut prima exhibeat Reges Aragoniæ, secunda Reges Majoricæ.

E et ducta Jacobi Aragonii nepte confirmatus in regno,

post leges has scriptas inde expulsus ab uxoris fratre,

REGES ARAGONIÆ

JACOBUS I VICTOR, Majoricam Insulam Mauris bello eripuit 1230, obiit an. 1276 : Ex hoc, et Violante, Andrew II Regis Ungariæ filia nati

PETRUS III R. Aragoniæ, cognom. MAGNUS, obiit an. 1285: ex quo et Constantia, Manfredi Siciliæ R. filia, nati duo successive Reges;

C ALPHONSUS III, cognom. BENEFICUS, qui Minoricam Mauris eripuit an. 1287, et cælebs obiit anno 1291.

ALPHONSUS IV cognom. BÉNIGNUS, obiit 1336: ex quo et ejus uxore Teresia de Entenzus Urgelli Comitissa processerunt.

PETRUS IV CEREMONIOSUS, qui victo Sororio, Majoricam adjunxit Aragoniæ, et obiit an. 1387.

4 Petrum IV dico, ex usu Historicorum hujus atque superioris seculi; quamvis ipse, in fine Præfationis ad Leges suas Palatinas, editas anno MCCCXLIV, Tertium sese appellet, scilicet secundæ stirpis; sicuti Ludovici in Francia, numerantur a Ludovico Pio, Caroli Magni filia, nulla habita ratione Chlodovæorum stirpis Merovingicæ; et Eduardi in Anglia, incipiendo ab eo, qui pulsus Danis Monarchiam restauravit, etsi alias ejus nominis tertio. Prima enim Regum Navarræ atque Aragoniæ linea masculina defecit in tribus Sancii III filiis, successive regnantibus; quorum primus, ordine

JACOBUS I Rex Majoricæ, Comes Ruscinonis et Ceritanæ, Dominus Montispelerii, cujus posteritas infra explicatur.

JACOBUS II cognom. JUSTUS, obiit anno 1327, unde et ex Blanca, Caroli Regis Neapolitani filia.

quo et ejus uxore Teresia de Entenzus Urgelli Comitissa processerunt.

CONSTANTIA, Jacobi II Majoricensis uxor regno spoliata a fratre suo 1343.

et nomine, Petrus nullam post se prolem vivam reliquit: non item secundus eorum Alphonsus; tertius autem Raimirus, unicam tantum filiam Petronillam, quæ, Raymundo Comiti Barcinonensi nupta, Catalauniam Aragoniæ junxit, et Regibus secundæ stirpis initium dedit, in quorum serie Petrus fuit, ut dixi, Tertius, passim ab Historicis appellatus Quartus.

5 Secunda Tabula exhibentur, ad signum * in priori Tabula dimissi, et huc dilati posterî Jacobi Majoricensis, ex secundo genito Principis Ferdinandi.

Aragon. R. Petro IV.

A

REGES MAJORICÆ

JACOBUS I, Jacobi I Aragoniæ Regis filius, Majoricensis Rex mortuo patre, ab anno 1276 ad 1312
Uxorem habuit Esclaramundam, Rogerii Bernardi Conitis Fuzensis filiam, ex qua nati

JACOBUS INFANS, institutum S. Francisci professus obiit 1304 patre adhuc vivo.	SANCIUS REX, nullos ex Maria, Caroli II Siciliæ R filia, susceptis liberis, obiit 1324.	FERDINANDUS INFANS obiit anno 1313: ex cuius duabus uxoribus relicti	PHILIPPUS Sacerdos, SANCIA, uxor Roberti Siciliæ R. 1335 obiit Neapoli, sub Regula S. Francisci 1345.
--	---	--	---

JACOBUS II Rex, natus ex Isabella de Adria Marex Domina, patruo successit an. 1324, edidit Leges Palatinas 1337, regno pulsus 1343, prælio denique cæsus occubuit 1349: ex quo, et ex Constantia Sorore Petri IV Aragonum Regis

FERDINANDUS, natus ex N. Cypri Regis nepte, matrimonio junctus cum Sciva, Hugonis IV Cypri Regis filia, cuius posteritas: si qua fuit, huc non spectat, sed alibi requirenda et illustranda dimittitur.

JACOBUS INFANS, duxit anno 1362 Joannam I Neapolis Reginam quartus ejus, sed brevi tempore, maritus; nullaque suscepta prole obiit 1373.

ISABELLA, uxor Joannis Montisferrati Marchionis, 1358 vivebat in Aragonia, usque ad obitum fratris, inde transiit in Vasconiam.

Codicis MS. frontalis pagina

B

6 His prænotatis, exhibeo Regii nostri Codicis primam paginam, auro minioque ornatiorem multo quam sint sequentes, ornata tamen etiam ipsæ insigniter, iis omnibus locis, ubi nova Rubrica seu Caput inchoatur a grandi ac figurata littera initiali, suis infra supraque procurribus integram columnam complexa. Regio in solio viridanti, coccineaque veste instrato, residet coronatus Rex, supra flavi marmoris gradus, cærulem in tunica, argenteisque atque in speciem gemmeis Crucibus distinctu; dextra Sceptum, sinistra Virgam gestans, utrumque regis majestatis insigne, ipsemet Jacobus Legislator esse videtur. Gladius quoque ad dextram exertus, supremi judicii potestatem; et Aragoniæ familie scutum, cum suis omnibus parergis, regii sanguinis nobilitatem declarant. A dexteris qui assident, militari omnes habitu, omnes Aragonicis scutis conspicui sunt; trabes quatuor rubras, fundum aureum perpendiculariter secantes habentibus. Iisdem coloribus etiam distinguuntur sagum, in qua, ad primam nominis sui litteram exprimentam, iterum adstat Rex Jacobus, in habitu militari supra regium Leonem. Sagum ejus, per lacinias circumflexum, ferebitur viridis coloris serico: qui etiam color, sed albo interstinctus, marmoris est solii, quo aula comitalis insteruitur. Dorsalis post utrinque consistentes Procere tapetes, tessellatim contextus est, rubro, cæruleo, ac flavo colore: et hi colores passim etiam observantur in circumventibus paginas omnes miniaturis, nisi quod pro coccineo rubro colore adhibeatur fere color roseus. Denique in infima limbi ora, rursum exprimitur scutum Aragonicum purum, tale procul dubio, quæli utebatur Rex ille. Nunc tamen Majoricarum scutum pingitur, ducta in decussatim linea aurea sectum: ex eo fortassis tempore, quo insulas illas Aragoniæ annexit Petrus, qui tali scuti Majoricensis fractione significatam voluerit superioritatem Aragoniæ regni supra Majoricæ.

Legislatorem habet sedentem in Conclitibus,

C

7 Lævi lateris Procere ecclesiastici, quinam hic designentur, difficile est divinare; difficilius, quinam ex ordine equestri. Nam in primo quidem, ante se habente exposita ipsarum (ut conjectare licet) Legum promulgandarum exempla, haud videtur ambigendum, quin Archiepiscopus Tarraconensis designetur, cui utique et Majoricæ, et Ruscino, atque Ceritania tunc suberant. Fuit autem hic (teste Tamayo ad v Julii, in Notis ad Hispanicum Martyrologium) ab anno mcccxxxiv ad mcccxlvi Arnaldus hujus nominis I cognomento Ayerbo. Huic suffraganei fuerint hic expressi, Heleneus seu Elheneus in Ruscino, et Urgellitanus in Ceritania. Circa dextrum latus ambigua magis vacillat conjectura. Primus et throno proximus, scutum Aragonicum habet Hungarico junctum: secundus clava Ducali caret, tertius videtur habere sago sua assutam a dextris

assidentibus ad lævam Prælatibus,

ad dextram Proceribus.

Crucem Montesii Ordinis equestris; Credere possis, omnes esse Procere ejusdem familiæ, Legum ipsarum promulgationi præsentis, licet ex Historia ægre nominabiles. Cetera Aragonicarum et Majoricensium antiquitatum peritioribus definienda committo. Quod attinet ad dextræ luvique loci rationem; licet inter Paralipomena ad Chronologiam Pontificiam num. 22 pag. 33 dubium fecerim, utrum latus in Regis Franciæ comitiis potius censeatur; nullum tamen de dextro dubitandi locum his relinquit Rex Jacobus, num. 276 statuens, ut, sicut humani corporis dexteræ partes et membra, ab ipso corpore fomenta majora suscipiunt, et majori robore solidantur; sic regales Comites, Barones, et Milites, parte dextra nostri corporis in Consilio decorentur: Prælati vero et ceteri Clerici, a sinistra suis sedibus honorentur.

E

ut loco digniori.

8 A frontali Pagina transeo ad titulos Legislatoris nostri: ac primum Majoricæ, uno communiter nomine dictas, noto esse, duas veterum Baleares, Tarraconensi objectas littori in Mediterraneo, ex intervallo leucarum viginti circiter; sumpta appellatione a potiori atque majori; cum altera proprio nomine, ex ipsu quoque resumpto, vocetur Minorica. Hanc autem ideo fortassis a Mauris recuperasse dicitur ALFONSUS III, quia pro Jacobo, jam pridem Majoricæ Rege, ipse eam expugnavit, exercitum ducens, opibusque et copiis juvenis, ut isto præclaro ac Christiano facinore regni sui initia nobilitaret. Certe vix est credibile, Alfonsi fratrem Jacobum alterum, qui de jure in Majoricam ipsam disputaverit cum pupillo, patris Jacobi nepote, ultro ejusdem ditioni adjecisse Minoricam, simul cum Constantia nepte sua habendam. Ut ut est, dubitare non possumus, quin utramque simul Jacobus Legislator possederit; nec tantum in Insulas Baleares jus dixerit, tamquam supremus Dominus; sed et in insulis adjacentibus, ut indicatur num. 283. Sunt autem Majori Balcani, Capraria ad Meridiem, ad Occasum Dracônaria; præter ignobiles quosdam, scopulos potius, quam insulas. Quin etiam longius remote, interque Majoricam et Valentini littora, mediæ Pithyusæ, eodem videntur pertinuisse; Ebysus scilicet et Ophiusa, hodie Yvica, Minoricæ suppar, et Formentera, forte a frumenti copia id nominis adeptæ, quasi frumentaria. Atque hæc ex successione Patris sui Sancii obtinuerit Legislator: quidni autem a patre suo Ferdinando hereditaverit Comitatus Rossilionis et Ceritanicæ; cum æquum sit credere, quod Jacobus I, Sancio primogenito regnum relinquens, secundogenito dimiserit Comitatus istos, jure beneficiario tenendos a Rege fratre, et posteris relinquendos; sic partitis ditionibus, ut primo genito Sancio relinqueretur Regnum; Comitatus, secundogenito.

Majoricarum situs

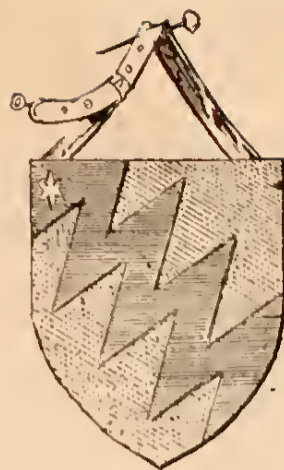
et insularum adjunctarum;

F

his additi Comitatus duo.

9 Moupellerii Dominium, sive (ut alii appellant) Montispessulani,

A Montispessulani, ad Aragonios pervenit, cum ultima illius hærede Maria, filia Guilielmi IV, anno MCCXIX in prælio Muretano cæsi; quæ circa annum MCC nupta Petro II Aragoniæ Regi, Jacobum I ei genuit, Petri III et Jacobi I Majoricensis (ut dictum est) patrem. Omnium porro ditiorum jam nominatarum situm ut oculis objectum habeat Lector, atque intelligat quam facile fuerit Aragonio, Catalogniam obtinenti, eadem occupare, topographicom ipsarum tabulam hic vide.

Ce livre cy est a noble puissant seigneur messire guille de la baume seigneur d'illems' cher d'onneur de macame La duchesse de bourgogne

11 Hactenus etiam rescire non potui, ipsius an alterius dono idem liber pervenerit in proprietatem Collegii ejus, quod Ruremondæ in Geldria nostra Societas habere cepit ab anno MDCX. Ibi ipsum circa annum MDCXX cum invenisset, antiquitatum æstimandarum scientissimus, noster Andreas Scottus, cum bona venia Patrum Ruremondensium, aliis quotidiani usus libris magis egentium, facta commutatione eundem tradidit ad Bibliothecam domus Professæ Antuerpiæ, capitque de ejus editione conferre per litteras cum P. Andrea Moraghes, Majoricensi in Collegio litteris et eruditione conspicuo, editisque in lucem poematis Elegiacis noto. Sed hic per sua rescripta, adhortationis ac laudis multum, consilio tali adjecit; auxilii vero omnino nihil, propterea quod ibi nulla memoria talium Ordinationum inveniretur, nedum exemplum: et titulus Secundi multum ambiguitatis Moraghio pariebat. Immortuus interim cogitationi præclaræ est Scottus anno post nono, eodem quo etiam Heribertus Rosweydu, designatus a se pridem Sanctorum Actis; et relicta ab utroque manuscriptorum tradita P. Joanni Bollando sunt. Huic, inter magni operis jacienda fundamenta, ac porro educenda in lucem, non vacabat animum alio divertere: quapropter, edere ipsum atque illustrare volenti Joanni Jacobo Chiffletio prælaudato, hand ægre concessit, verum hic quoque aliis urgentioribus distentus, nihil ultra promovit, quam ut aliquas de Balearibus notitias, ex veteribus scriptoribus raptim colligeret in schedam, postea digerendus in formam Præfationis. Præmissas etiam duas genealogicas tabulas ordinavit, ac seriem Rubricarum, in quas liber dividitur.

ac denique Ruremunda Antuerpiam circa 1620;

E

cujus editio a Scoto et Chiffletio cogitata,

Codex a profugo auctore delatus fuit in Franciam

10 Hæc omnia, annis jam viginti et pluribus, possidebat Jacobus Legislator, quando maturæ jam ætatis vir, inter treccenarium et quadrogenarium, dictavit hunc Codicem; cujus elegantissimum egraphum, et regio descriptum splendore, ipsemet fortassis in Galliam attulit, profugus et auxilia petiturus ad amissa recuperanda; dignum sane munus, quod offerretur Philippo VI, tunc in Gallia dominanti. Hujus filius et successor Joannes eundem regionum Codicem donaverit Philippo secundogenito suo, constituto a se Burgundiæ Duci; atque ita perseveraverit liber haberi inter cinesilio aulæ Burgundiæ. In hac certe eum reperisse et hinc accepisse videtur nobilis et potens Dominus, Dominus Guilielmus de la Baume, Toparcha de Illems, Eques honorarius Domini Ducissæ Burgundiæ; puta Isabellæ Borboniæ, Philippo Bono nuptæ, et anno MCCCLXV defunctæ, atque hic Antuerpiæ tumultata; vel neptis ejus; unicæque post Carolum Pugnorem heredi Mariæ, nuptæ Maximiliano Romanorum Regi, et anno MCCCLXXXII Brugis in Flandria tumultata. Utri harum servierit Guilielmus præfatus, incerta mihi pendet conjectura: nam adeo breve quod utramque interessit temporis spatium, adimit facultatem judicandi de ætate possessoris, ex chirographo, ejus manu vel jussu ad calcem libri expresso, sub ejus gentilitio scuto, hoc modo.

C inde transit ad aulam Burgundicam,

nunc demum suscipitur;

additis ex originali iconibus.

12 Ita in Museo nostro delituit liber, curiosioribus ad illud subinde admissis monstrandus, donec pro vecto ad medietatem opere, expertus ego, quam gratum saporem quatuor a me editis mensibus apud Eruditos dedissent quædam hujusmodi rariora veteris litteraturæ monumenta singulis addita tomis; capi cogitare, istud quoque gratum fore Augustissimo Imperatori, Junii et secutorum exinde mensium se Patronum professo, aut ejus filio Serenissimo, Romanorum atque Hungariæ Regi; maxime si ad argumenti curiositatem accederet ornatus a sculptura, qui a pictura dari non poterat tot exemplaribus imprimeadis. Igitur præter libri frontem, sculpi etiam jussi titulares icones, secunda ac reliquarum partium initiis præfixas, restrictis tamen ad quantitatem librorum nostrorum latitudine ac longitudine, in membraneo codice aliquantum amplioribus; tum aliis in laminis collegi expressus cujusque officii iconismos, quales includebantur initialium ad singulas Rubricas litterarum formis; quas tamen formas superfluum duxi pariter totas exprimere, cum ex tribus, integre in lamina secunda exaratis, reliquarum omnium figura satis posset intelligi.

A 13 Quo tempore istis sculptor occupabatur, et transcribendo ad præsum codicem intendebat librorum; libuit dotis in Catalanniam litteris sollicitare eruditissimum Principem, nostrique studii fautorem singularem, Excellentissimum D. Alexandrum II, Bournonville Ducem etc. tunc Regiorum ibidem armorum Capitaneum generalem, si forte, quod frustra Scottus tentorat, per ipsum posset obtineri notitia aliorum, istis in partibus servatorum exemplarium. Nec vero infra dignitatem suam esse duxit ille, eruditos alibi viros ad opem conferendam invitare, atque præ aliis, D. Petrum Valerium Diaz, præcipui nominis in supremo Arragonie Senatu Consiliarium et Magnum Justitiarium, cujus ibi post Vice-regem prima auctoritas est. Hic, dum Barcinonæ, Valentia, et Majorica plurimum expectat responsa, penes se esse indicavit exemplar MS. similium Ordinationum, a prænominate Petro IV Aragonie Rege anno MCCCXLIV editarum, lingua vulgari ejus ævi: utque appareret, eas magnam partem transumptos esse, ex isto quem tractamus Regis Majoricensis libro; misit initium Promittii, non quidem ipsa originali lingua (cujus transcriptio operosior erat, cum tempore tamen promittebatur integra) verum ex versione ejusdem in linguam Castellanam, facta anno MDLXII a Protonotario Michaeli Clemente, de mandato Caroli Austriaci, primogeniti Regis Hispaniarum, cum officiosa ad Principem ipsum Epistola, quam sic Latine reddo.

Catalana lingua promulgatas anno 1344,

1562 et anno in Castellanam traductas.

B 14 Anni tres sunt, quod Celsitudo Tua imperavit mihi Vallisoleti, ut sibi exhiberem librum Ordinationum domus Regalis Aragonie, quem, ratione officii mei in his tuis regnis, sub mea custodia servo. Cumque eum penes se habuisset diebus aliquot Celsitudo Tua, eum remisit ad me, jubendo, ut ejus exemplar ipsi describerem, nec non traducerem eundem in linguam Hispanicam, ex veteri Catalauna; seu potius Lemovicina, qua scriptus est liber, et cujus tunc usus erat in Curia Regis Petri, cum Leges istius compilari fecit. Et paulo infra. Huic Regie tue jussioni obediens, ut teneor, mitto transumptum, ex ipsa lingua originali, eodem tenore et ordine quo præd. Sereniss. Rex Petrus ipsum collegit, sicut in Proæmio proficitur, et quemadmodum servatur in archivio Barcinonensi, manu ejus correctum et consignatum. Primus labor, licet fuerit solius transcriptionis, tamen magnus fuit, propter linguæ vetustatem; multo autem major fuit labor traductionis ex lingua, ipsismet Catalanis difficili, eo quod vocabula complura jam desierint usurpari, phrasis autem multum ex eo tempore variata sit. Conatus sum tamen, ut melius, potui obedire etc.

Hujus quoque cyrillum sperabatur;

cum Majoricensi conferendum:

C 15 Nihil propius erat, quam ut, accepto sic istius codicis (quem in plerisque convenire cum priori indiculus Rubricarum nobis transmissus indicabat) collatis inter se textibus, vel utrumque conjunctim pararem prælo (nam etiam exoletarum jam linguarum monumenta, non modicam habent apud litteratos gratiam) vel unum ex utroque pro modulo meo illustrarem; cum Excellentiss. Ducis nuntiata mors, quæ annis postea paucis contigit, omnem ejusmodi spem elisit; ubruptique commercium litterarum, quod mihi cum D. Valerio esse ceperot, ipso mediante. Volui quidem aliquoties deinde cum ipso agere immediate; sed quascumque litteras Cæsaraugustam postea deli od humanissimum virum, et cuncta bona officia pollicitum, non invenerunt aut istie præsentem, aut in vivis agentem; certe responsum nullum perlatum huc fuit, neque ab ipso, neque a nostris quibus rem commendaveram Patribus; ut dubitare possim, an, ardente istie bello inter Hispanos ac Francos, transitus satis tutus litteris fuerit. Neque pax tandem constituta hactenus mihi dedit commoditatem plus aliquid obtinendi, aliis urgentioribus rebus curandis occupato.

16 Ad gustum interim aliquem secundi istius Codi-

cis dandum, non gravabor Prologo primi Codicis subjungere Prologum secundi, sicut eum accepi; ut cum utrobique eundem sensum viderit lector, ipse apud se statuatur, utrum Rex Petrus Leges Jacobi in sum converterit usua, an vero uterque communem unum fontem habuerit, puta antiquiorem aliquem Aragoniarum Observationum Codicem, cumque Latine conscriptum, qui nunc frustra requireretur, et cui uterque addiderit, detrazerit, vel mutaverit, quod visum sibi fuit. Jacobus certe num. 4 Prologi; De dudum servatis observantiis, inquit, aliquas innovavimus, adjiciendo eisdem, vel detrahendo aliquid vel supplendo, et quandoque tollendo penitus vel immutando, prout rerum utilitas potior, vel status nostri convenientia decentior faciendum postulat et requirit: quæ verba, totidem verbis Cotalanicis, exprimuntur in Prologo Regis Petri.

17 Utræque autem Leges, non solum informant Ministros domus Regiæ, quid cuique in suo officio agendum, quid cavendum sit; sed etiam testantur Regum ejus temporis virtutes insignes, puta studium servandi puritatem conscientie Christiæ honorandi in suis pauperibus, omnem a subditis injuriam arcendi, curandi decorem officii ecclesiastici, sumque cuique tribuendi, et cetera. Hinc num. 183 statuit Rex Jacobus, ut Directores conscientie regie (quos vult esse Episcopos aut Doctores) scientes vere, aut ab aliis audientes aliqua, ipsum quoquomodo facere, vel fecisse quæcumque, quæ secundum divinas regulas, justæ conscientie aliquatenus adversari opinentur, sibi illa... dicere seu scribere teneantur, suo arbitrio fideliter consulentes. Ac num. 200 Confessarium, inquit, nostrum, adstringi volumus, ut nos sollicitet ad opera pietatis, et ad ea quæ devotionem introducant; ut si videt quod omitteremus aliqua, ex iis præsertim quæ insuevimus facere, forsitan ex oblivione vel alias; debeat nobis hæc ad memoriam reducere, et interdum nos increpare secrete, specialiter si (quod absit) viderit nos aliquid facere vel dicere, quod in Dei offensam posset cedere quovis modo. Hinc est quod num. 140 Servientibus armorum, personam regiam foris versantem comitaturis, sic mandat: Quando Nos venando vel itinerando damnum bladis vel vineis dederimus. ut ipsi fideliter super hoc provideant... se informando de damno ad quantum poterit ascendere: et deinde tam Nos quam Confessorem nostrum et Directores conscientie sollicitare ne obliviscantur, donec effectualiter per Nos fuerit satisfactum.

18 Ad pauperes quod attinet, quam humiliter eos ac reverenter tractaret, apparet num. 112, ubi ait: Cum aliquo casu impediti pedes pauperum ablueri, quolibet die jovis, ut consuevimus, minime convenienter poterimus, tunc Nobilis Camerlingus, aut ille de Militibus qui prioritatem in officio gubernabit.... loco nostro præfatam abluitionem peragat in nostra præsentia, si commode fieri potest: ut quæ impediti non facimus, ad minus videndo ad devotionem provocemur. Ex numero autem 432 intelligitur Pauperes fuisse septem... et in illa die jovis, in qua Salvator noster, nobis exemplum relinquens Apostolorum pedes lavit, tredecim: quibus et cleemosynam insuper dandam definiverunt, numero 16 ordinans, quomodo per Majorem Domus nobiliorem, aqua et alia necessaria debeant ministrari, quando, inquit, in Palatio manus pauperum in mensa existentium abluimus, instructi divinis exemplis et doctrinis. Pro captivis sollicitus, vult num. 191 ut Auditores regii, uterque vel eorum unus, una die cujuslibet septimanæ, et carcerem accedere sint adstricti, et ibi videant incarceratos, eorum querimonias cum patientia audientes; et omnia ad statum propitium reducentes, diffugia judicialia nitantur penitus evi-

D sed, eo non comparante, datur simul uterque Prologus.

Relucet autem in hisce Legibus E

magna cura conscientie,

F pauperum,

tare:

A tare; ut eosdem incarceratos, convictos velox pœna subducent; aut liberandos carceralis custodia longa non deprimat perperam et injuste. *Quod attinet captivorum, justitiæ; divini cultus,* *justitiam, sine ullo cujusquam, etiam ipsius Regis respectu administrandam; pulchrum est, quod suo Thesaurario mandans prompte solvi pecuniam, ad quam forte Procuratores sui regio nomine damnati fuerint, num. 240, Rationi, inquit, consonum est, ut de Nobis ipsis aliis promptam exhibeamus justitiam, qui etiam alios ad hoc cogimus, prout ex debito adstringimur et tenemur.*

19 *De studio religionis et sacrorum cultu quid dicam? Cum Nos, inquit 199, Horas dicemus, debet Confessor eas nobiscum dicere: et num. 203, si ex oblivione vel aliquali negligentia tardaremus vel omitteremus forte ministerium divinum audire; Sacerdotes ad Capellam deputati, debebant nobis ad memoriam revocare: et si forte talem infirmitatem pateremur, quod non posset cum decencia dici solenniter coram nobis; eo casu caveant non omittere, quinsaltem coram janua cameræ nostræ dicant omnia solenniter, ac si plena frueremur corporis sanitate, ut saltem laus divina minime omittatur. Eudem sollicitudine itineranti similia curari sibi ibidem B mandot. Neque communi pro tempore Officio contentus,*

jubet num. 428 Omni tempore, quo non sint Missæ D solennes cum Diacono et Subdiacono, post finitam Missam dicatur Officium sive Missa sicca B. Mariæ. . . nisi esset dies Sabbati, qua post Missam principalem dicatur. Et idem, inquit, diebus Veneris volumus observari, si Missa major de Cruce non fuerit celebrata.

20 *Non posset sane Ceremoniarum Magister aliquis, aut Rituum sacrorum Præses, accuratius definire regiæ capellæ ordinem, quoad quolitatem out colorem paramentarum, luminarium numerum, iconum, crucium, textuum, candelaborum etc. dispositionem in altari, quam facit Rex Jacobus pro omni sigillatum festo.* *Rituumque sacrorum.*

21 *Considerationes etiam valde pias admiscet iisdem sanctionibus super colorum distinctione, oblationum numero et qualitate, aliisque hujus generis, de quibus agit num. 261, 363 et sequentibus: universim autem sic præfatur num. 365* Non erubescendo Reges prioribus temporibus, de divinis se intronittere officiis: ea quæ necessaria cultui divino inerant, ordinarunt. . . Nos quoque ut de ordinatione nostræ Capellæ ordinemus, verecundari non debemus; sed potius ut servitium ipsius, qui voluntarie nobis honoris statum conferre dignatus est, in nostra præsentia fiat, adstrictos Nos necessario recognoscimus. E

PROLOGUS SIVE PROMULGATIO

CONSTITUTIONUM SIVE ORDINATIONUM ATQUE LEGUM

Editarum per Illustrissimum Dominum

D. JACOBUM II

Regem Majoricarum, Comitem Rossilionis et Ceritanie, atque Dominum Montispelerii.

Super bono statu et regimine atque ornatu et justitia Sacræ suæ Domus Regiæ.

JACOBUS, Dei gratia Rex Majoricarum, Comes Rossilionis et Ceritanie ac Dominus Montispelerii, ad perpetuam rei memoriam.

C 1 In recta dispensatione regiminis hoc propensius sollicitudini præsentis incumbit, ut ad res gerendas et officia gubernanda idoneos ministros instituat, quibus singulis singula officia diversis temporibus committat: servatis tamen solerter ut convenit, juxta officiorum exigentiam, gradu debito ac congruenti ordine ministrorum: sic enim cunctorum officiorum decenter geretur administratio, si debitus inter ministros differentie ordo servetur: quo videlicet minores potioribus pareant, majoresque minoribus directionem in deviiis zelo sinceræ dilectionis impendant.

2 Porro non minus in officiorum distributione debet attendi, ne uni soli quantumlibet exercitæ personæ plura simul committantur officia. Nec enim facile putandum est, unam personam pluribus officiis recte gerendis sufficere, cum vix possit aliquis unum dumtaxat diligenter explere. Quippe si unius gestionis affuerit, alterius se habet de necessitate subtrahere; sique in utrumque festinaverit, neutrum peragere sufficet ut deceret. Adhuc autem, cum singula ministeria sunt per singulos distributa, is quidem qui ad peragendum qualevis officium se specialiter deputatum fore perpenderit, curiosius illi insistet, diligentius ingruet, rei que gerendæ periculum sibi esse magis formidabile recognoscet.

Insuper etiam officiorum varietas, in diversas distributa personas, venustatem quamdam ac decorem in regimine representat: pulchra enim admodum et placida est regiminis dispositio, cum varietates officiorum sunt in personas totidem distributæ; adinstar humani corporis; in quo siquidem ex membrorum varietate ad diversa deputatorum officia, resultat elegans totius corporalis pulchritudo.

3 Sic etiam exemplo Regis regum nostri Salvatoris institumur: qui, secundum veridicam Apostoli sententiam, gratias prout vult diversas diversis distribuens, divisiones operationum divisionesque ministracionum esse disposuit: ipse autem verus Rector et Dominus omnia solus in omnibus operatur. Ipsius igitur ducti exemplo, cujus omnis actio debet nostra esse instructio, in præsentiarum decernimus, singula Domus et Curie nostræ officia separatim per se distinguere: et quæ unicuique pro debito sui incumbant officii; quidve quisque agere, regere seu administrare debeat; et quam, et in quibus personis, rebusque et casibus habeat potestatem; nec non et qualiter, quando, et quomodo singuli in suis debeant servire officiis, seriatim disponimus ordinare: ut sic promiscuis actibus rerum non conturbentur officia, quatenus suo quisque fruatur decenter officio, nec passim vel indebite se immisceat alieno: utque etiam unusquisque minister officii in ageadis reddatur instructor, ac per hoc ad peragenda illa quæ suo incumbunt regimini diligentiorum solito curam gerat.

sed singulis singula, P

exemplo Christi;

singulis autem apte præscribendæ leges.

A 4 At vero ultra morem prædecessorum nostrorum aliqua noviter superinducimus officia, ac insuper quibusdam antiquis officiis plures solitos personas adjunximus, et de dudum servatis observantiis aliquas innovavimus, adjiciendo eisdem, vel detrahendo aliquid, vel supplendo, et quandoque tollendo penitus vel immutando, prout rerum utilitas potior, vel status nostri convenientia decentior faciendum postulat et requirit. Sane in quatuor principaliter Officiales regimen Curie nostrae divisimus, qui quidem in gerendis officiis præcipui [essent], et quibus ceteri submittentur.

addendo vel demendo veteribus quædam.

Omnia autem rediguntur ad quatuor suprema,

scilicet Majoris domus

Camerlingi

B 5 Majores enim domus nostrae seu Magistri hospitii, qui generalem in omnes et quoslibet qui de domo et familia nostra [sunt], et in illorum familias omnimodam jurisdictionem habebunt, tam in criminalibus quam in civilibus causis, [secundum modum et formam suo loco in ipsis nostris Ordinationibus annotatam; et in hoc omnibus Officialibus aliis eminebunt; sed et specialiter sub se habebunt omnes familiares domus nostrae; qui tamen Camerlingis, Cancellario vel Magistro rationali minime sunt subjecti. Præterea Camerlingi, quo ad personam nostrae custodiam et familiarem assistentiam, potiores omnibus censebuntur: qui et omnibus præerunt Officialibus, aliquod officium in camera nostra

seu reposito exercentibus, ac insuper iis qui ad immediatum personam nostram servitium nobis familiariter obsequuntur.

6 Insuper autem Cancellarius, quoad ordinationem consilii, ceteros antecelset: qui etiam omnibus specialiter præerit litteratis et clericis, qui in cancellaria nostra vel alibi quævis nostra officia subministrant. Demum vero Magister rationalis, quoad administrationem nostri patrimonii, vel cujuscumque pecuniarii commodi procuracionem, et quoad sollicitandum illos qui habent talia procurare, omnibus major erit, et iisdem ipsum præesse declaramus: de quibus omnibus, secundum suum ordinem, et iis quæ circa ipsos ordinamus, de singulis seriose in primis nostris Ordinationibus est insertum.

7 Quas quidem Ordinationes nostras, in nostroque consilio plene lectas, prout in scriptis nostro mandato redactæ sunt, ab omnibus, prout cuique congruit, districte præcipimus observari. Si quæ autem observationes vel ordinantiæ extent inde, dummodo non obviant hujusmodi nostris Ordinationibus, illas ex his non intendimus revocare; immo eas, quoad omnia quæ ipsis nostris contraria non fuerint, volumus observari. Datum in civitate Majoricensi, sub Bulla nostra plumbea, septimo Idus Maji, anno Domini MCCCXXX septimo.

Cancellarii

et Magistri rationalis,

sicut hic promulgantur.

E

PROLOGUS AD LEGES PALATINAS

PETRI IV, *alias III*, ARAGONUM REGIS

lingua Catalana promulgatus Anno Domini 1344

Ex autographo Barcinonensis Archivi.

Ordinations fetes per lo Senyor en Pere tere, Rey d'Arago, sobre lo regiment de tots les Officials de la sua cort.

Nos en Pere, per la gratia de Deu Rey Darago, de Valencia, de Mallorcha, de Cerdeña, e de Corcega, e Conte de Barçaloua, de Rosello, e de Cerdania.

1 A memoria eternal e dreta dispensatio de regiment, molt se pertany a la diligencia del President, que a les coses faedores tals officis regidors, sufficiens official a ordonats, quals official singularment, e departida sengles officis a cascua coman a regir. Servat empero diligentment, segons que pertany, e segons que la manera dels officis o requer, grau degut, e conivent ordeu dels official. E axi convenientment seran ministrats, e regits los officis, si orde convenientment servat de diferencia entrels official, çoes quels menors als mayors obsequen, e quels mayors als menors, en ço que falliran o fallir porien, corrigen.

2 En apres se deu haver esgart en la distributio de sengles officis; que a una persona, quant que sia exercitada e apte, non sien ensemps comanats molts officis; per tal cor no es leu de creure, que una persona a molts officis ben regir pugja bastar; con envides negun non pugja a un tan solament ben complir. Per tal cor quant al regiment de un entendre, del altre de necessitat se havra a fostrer. E axi volen en cascu entendre, nenguno complira segons ques pertanyera. En cara con sengles officis son per sengles official distribuits, aquell qui specialment pena sarasi esser a qualque sia officii deputat, pus eoresament e pus diligentment en aquell atendra, set de la cosa a ell comanada lo perils a ell pertanyen, pus temerosament regonexera. Et encara que varietat de officis en diverses persones distribuyda noblea alguna e bellea, en lo regiment representa. Carbella e plaent es disposicio de regiment, quant les varietats dels officis son en atretantes persones distribuydes a semblanca de cors human, en lo qual per varietat de membres ha diverses deputats resulta elegant bellea de tot lo cors.

3 En axi encara per exempli del Rey dels Reys Salvador nostre som instruits, qui segons la vera sentencia del Apostol, les gracies diverses segons que ell vol a diverses distribu, divisions dobles, e divisions administracions

esser disposa. E ellempero ver regidor e Senyor tot sols en tots obre. Emperamor dago per exempli dell enseyants, del qual tota actio deu esser nostra instructio; de present havem ordonat sengles officis de nostra casa e cort, separadament per si divisir; e que pertanyera a cascun per deute te son officii, e que havra cascun aser, regir, e ministrat; e quin poder havra e enquals persones, e en quals coses, e en quins cases, e encara en quinya manera, e quant, e con cascuns en sos officis, ordonadament degeo servir, havem disposat e ordonat; per tal che axi que mesclant los fetes de les coses la un ad altre, les officis no sien torbats; e cascun pusca convenientment usar de sou officii, e que indiferentment, o uo deguda, nos mescle en officii daltre. E encara que cascun ministre d'officii en les coses faedores eidevenga plus instruit; e encara per so que ales coses faedores, que a son regimen pertanyen, pus diligent cura haia que no havia.

4 E outre la usança de nostres predecessors alguns officis, novellament havem ordenats; e a alguns antics officis mes persones que no era acostumat, havem ajustades, e de les observacions çu entras servades alguns naves innovades, ajustant a aquelles e destrahents alguns coses, o suplent, e algunas vegades removen de tot omudant, segons que la utilitat de les coses mes val, o la conveniencia pus decent de nostre estament faedor, o demana, e requer.

5 E certes en III Official principalment lo regiment de la cort nostra havem devesit, los quals en los officis regidors pus senyoreyants seran meses. Com los Majordomes nostres, en tots, e sengles qui de Casa nostra e de la Companyona nostra seran, e les Companyes generalment havran, axi com a majors en nostra hostal o cort, segons la manera e forma en son loch en nostres Ordenacions annotada. E en asso a tots nostres Official seran majors; mas empero en especial sots si havran tots los familiars de casa nostra, los quals empero als Camarlenchs o al Cancellor, o al Maestre racional no seran sotmeses. En apres los Camarlenchs, quanta custodia e a familiar assienca de nostra persona, pus poderoses de tots altres seran enteses, qui denant seran a tots altres official algun officii en la camera nostra e rebots exercent. Et encara qui a serveysens miga de nostra persona a nos familiarment estanen torn.

A 6 En apres lo Cancellor, quanta ordoacio de nostre Consell, sobre tots los altres sero : lo qual encara denant sera en especial a tots litterats, e clergues, qui en nostra Cancelleria, o en altre lloch qualsque officis nostres aministraran. En apres lo Maestre racional, quant al aministratio de nostre patrimoni e de qualche altre procuratio de proposit pecuniam, e quant a sollicitar aquells qui seran ay tais coses a procurar, a tots sera mayor, e ell davant esser a els declaram. Dels quals tots segons son orde, e daquells qui en torn dells avem ordonat de casuus per orde, en les nostres ordinations es insert.

7 Les quals nostres Ordinations e en nostre Consell plenament lettes, segons que enscrit de nostre manament son posades, per tots segons que a casuu se pertany, destretament manam esser observades. Esi alcunes ordinations o observations estan daqui, sol que no contrasten a aquestes nostres ordinations, aquelles per aquestes revocar no entenem, ans aquelles, en tot ço que a les dites nostres ordinations noseran contraries, volem esser observades. Dat. Barcin. XV. Kalendis Novembris. Anno Dni, M. CCC. Quadragesimo IV.

SYLLABUS RUBRICARUM

Pro majori Lectoris commodo collectus, additis cuique etiam numeris, qui in autographo regio desunt.

- B **I**ncipit prima Pars hujus libri.
- R] 1 De officio Magistorum hospitii, sive Majorum-domus.
- 2 De Scutiferis, potum nobis ministrantibus.
- 3 De Botellerio majori et Speciali aulae nostrae regalis, et Sub-botellerio.
- 4 De Pistore regio.
- 5 De Botelleriis, pro nostris familiaribus deputatis.
- 6 De Servitoribus sive Aqueductoribus Botelleriae.
- 7 De Scutiferis, ad scindendum coram nobis destinatis.
- 8 De Scutelli-feris regiis.
- 9 De Emptore et Subemptore.
- 10 De Ministris coquinæ oris regii.
- 11 De Argentario coquinæ oris regii.
- 12 De Coquinariis coquinæ communis regionum domesticorum.
- 13 De Musæo.
- 14 De Argentariis coquinæ domesticorum regionum.
- 15 De Aquæ portitoribus ad coquinam domesticorum regionum.
- 16 De Sartiferis, deferentibus cisorium regium.
- C 17 De Magistris equorum et stratoribus, qui Cavalericii nuncupantur.
- 18 De Civaderio.
- 19 De Marescallo equorum.
- 20 De mancipiis stabulorum.
- 21 De Falconerio majori.
- 22 De Falconeriis minoribus.
- 23 De Venatore, seu custodiante venatorios canes.
- 24 De Algotzirio.
- 25 De Procuratore fiscali in curia Magistri seu Majoris-domus.
- 26 De Emblerio majori et Zemlerio.
- 27 De Zemleris.
- 28 De Mimis seu Jocularibus.
- Incipit secunda Pars super officio Camerlengorum et eis subjectorum.
- R] 1 De officio Camerlengorum.
- 2 De Scutiferis Cameræ.
- 3 De Camerariis.
- 4 De Barbitonsoribus.
- 5 De Medicis.
- 6 De Sirurgicis.
- 7 De Secretariis, et Scriptoribus.
- 8 De Uxeriis armorum.
- 9 De Servientibus armorum.

- 10 De Nuntiis Virgæ.
- 11 De Armatore Regis.
- 12 De Sartore, et ejus coadjutore.
- 13 De Sutrire, et ejus coadjutrice.
- 14 De Apothecario, et ejus coadjutore.
- 15 De Fructerio, et ejus coadjutore.
- 16 De Argentario, et ejus coadjutore.
- 17 De Folrerio.
- 18 De Paratore, et ejus coadjutore.
- 19 De Custode tentoriorum.
- 20 De Scopatoribus.

Incipit tertia Pars super officio Cancellarii, et eorum qui ei submissi dignoscuntur.

- R] 1 De officio Cancellarii.
- 2 De Vice-cancellario.
- 3 De Scriptoribus Cancellariæ.
- 4 De Rectoribus conscientiae regiæ.
- 5 De Auditoribus.
- 6 De Promotoribus.
- 7 De Confessore.
- 8 De Sacerdotibus ad capellam deputatis.
- 9 De Scholari capellæ.
- 10 De Helemosinariis.
- 11 De Scholari helemosinariae.
- 12 De Servitoribus helemosinariae.
- 13 De Cursoribus.

Explicit iii Pars, incipit quarta Pars, super officio Magistri-rationalis, et illorum qui sibi sunt submissi.

- R] 1 De Magistro rationali.
- 2 De Scriptoribus Magistri rationalis.
- 3 De Thesaurario.
- 4 De scriptore Thesaurarii.
- 5 De Scriptoribus rationis.
- 6 De Scriptoribus Scriptorum rationis.

Incipit quinta Pars, de Ordinationibus ad officium Majorum-domus, sive illorum qui illis immediate sunt submissi, pertinentibus.

- R] 1 De conviviis.
- 2 De ferculis.
- 3 De sellis, frænis, et aliis paramentis.
- Incipit sexta Pars de Ordinationibus ad officium Camerlingorum, et eis subjectorum pertinentibus
- R] 1 De vestibus, et aliis ornamentis
- 2 De oblationibus.
- 3 De honoribus, quibusdam personis, ut congruit, adhibendis.
- 4 De fructibus in mensa ministrandis.
- 5 De illuminatione.
- 6 De honoribus exhibendis.

Incipit septima Pars, de Ordinationibus ad officium Cancellarii et sibi subjectorum pertinentibus.

- R] 1 De Consiliariis.
- 2 De sessione in consilio.
- 3 De conviviis.
- 4 De salariis Commissariorum.
- 5 De modo scribendi litteras ad diversas personas.
- 6 Quæ personæ præmitti debeant in scribendo.
- 7 Quæ personæ postponi debeant.
- 8 Quomodo debeat scribi diversis personis, secundum gradum ejustibet.

Sequitur per totidem Rubricas modus scribendi Papæ, Cardinalibus, Episcopis Cardinalibus, Presbyteris Cardinalibus, Diaconis Cardinalibus, Sacro Collegio, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Magistro Ordinis hospitalis S. Joannis, Imperatori vel Regi Christiano, Reginis, Filiis Regum primogenitis. *Item diversis aliis inferioris ordinis, sed absque Rubrica, formulis scribendi præposita, et absque spatio ad eam scribendam vacuo; quare neque hic recensentur.*

- 9 De modo sigillandi.

- A 10 De taxationibus Litterarum.
 11 De Beneficiis conferendis.
 12 De ordinatione Capellæ.
 13 In Vigilia, [et die] Navitatis.
 14 In die S. Joannis Apost. et Evang. Circumcisionis, Epiphaniæ, Conversionis S. Pauli et Cathedralis S. Petri, Ramis palmarum, Jovis cœnæ Domini, in Parasceve Domini, in Vigilia et die resurrectionis Domini, die Lunæ et Martis sequentibus, de festo Inventionis S. Crucis, de Inventionione S. Michaelis, De festo Ascensionis Domini, Vigilia et die Pentecostes, ac die Lunæ et Martis sequentibus, Corporis Christi, Nativitatis B. Joannis Baptistæ, S. Annæ, Transfigurationis Domini, Exaltationis S. Crucis, in Dedicacione S. Michaelis, in die omnium Sanctorum, de Mortuis, Passionis Imaginis Domini, de Trinitate, festivitibus B. Mariæ, Martyribus, Confessoribus, Virginibus; Octavis festorum Domini, Beatæ Virginis, et aliorum Sanctorum; diebus Sabbatinis, ferialibus diebus. Quatuor temporibus. *Singula per singulas Rubricas usque ad Rub. 48 scribi omissam, quam ex contextu apparet sic scribendum fuisse;*
- B 48 [De Paramentibus, Processionibus, Incenso, Officio beatæ Virginis.]
 49 De helemosina, per Helemosinarios distribuenda. Incipit octava particula de Ordinationibus ad officium Magistri rationis, et sibi subjectos pertinentibus.
 De Fallis. f. l.
 2 De loqueriis animalium.
*Confer nunc cum præmissis Rubricas sive Titulos Ordinationum Aragonicarum Regis Petri, ex versione Hispanica Protonotarii Michaelis Clementis, sicut eas accepi, et ex apposito numero discæ, cuinam Rubricæ Majoricensis libri respondeant singulæ: ex signo autem * distingue eas quæ non in hoc sed in isto reperiantur, additæ a Petro, qui potissimum sibi indulsisse videtur, in festis multiplicandis, ut hic vides.*

FABRICA DA LOS CAPITULOS

el libro de las Ordinaciones del Rey don Pedro, fecho en Barcelona as 8 de Ottobre anno 1344.

PARTE PRIMERA.

De los Major-domos.	1
De los Coperos.	2
De los Botilleros Mayores.	3
De los Botilleros comunes.	5
De los que traen agua ala Botilleria.	6
De los Panaderos mayores.	4
Del que masa el Pan.	.
De los Escuderos que cortan delante el S. Rey.	7
De los Sobre cocineros.	.
De los Cocineros mayores.	10
De la plata de la Cocina del S. Rey.	11
De los Cocineros comunes.	12
Del Dispensero.	13
Del Mennerer o Repartidor.	.
De los Argentarios de la Cocina comun.	14
Del Aguador de la Cocina.	.
De los Escuderos que traen los manjares	16
Del Comprador.	9
De los Cavalnijos.	17
Del Alveytar.	17
Del Agente depie.	.
Del Alcuero mayor.	.
De los Alconeros.	22
De los Cazadores o Perreros.	23
De los Sobre-Acenilleros, y del sota-smillero.	26
De los Azemilleros.	27
De los Tannedores.	28

SEGUNDA PARTE.

Del officio de los Camareros.	1
De los Escuderos de Camara.	2
De los Ayudantes.	3
Del Barbero.	4
Del Pluico.	5
Del Chirurgiano.	6
De los Escrivanos, Secretarios.	7
Del Armero Real.	11
De la Guarda de las tiendas.	19
Del Sastre y sus Ayudantes.	12
Del Boticario.	14
De los Reposteros mayores.	16
De la Costurera y su Ayudante.	13
De los Reposteros comunes.	.
Del Barendero del Palacio y del que laba la plata.	20
De los Uxeros de Armas.	8
De los Porteros de maza.	10
De los Porteros en la puerta principal.	.
Del Aposentador.	17
De los Alguaciles.	.
De los Mimstros del Alguacil.	.

TERCERA PARTE.

Del Canciller.	1
Del Vice-canciller.	2
Del Proto-Notario tiniente los sellos.	.
De los Escrivanos de mandamiento.	3
De los Ayudantes de la escribana.	.
De los Mensajeros de vara.	.
Del Escalador de cera.	.
De los Selladores.	.
De los Promovedores.	6
De los Enderezadores de la conciencia.	4
De los Oydores.	5
De los Porteros y Sotaparteros de los Oydores.	.
Del Confessor.	7
Del Abad de Santas Creus.	.
De los Monjes de la Capilla.	9
De los Limosneros.	10
Del Escholano de la limosna.	11
De los Correos.	13
Del Servidor de la limosna.	12

QUARTA PARTE.

Del Maestre Racional.	1
Del Lugarteniente y Escrivanos del Maestre-Racional.	2
Del Thesorero.	3
Del Lugarteniente y Escrivanos del Thesorero.	4
Del Escrivano de Racion.	5
Del Lugarteniente del Escrivano de Racion.	6
De los Combites.	1
De las viandas.	2
De la manera de dar las raciones.	.
De los frenos y otros aparejos de cavallos.	3
De los vestidos y otros atavios.	1
De las ofrendas.	2
De las horras que pertenecio hacerse algunos	3
De las frutas que se han de servir enea mesa.	4
De las lumbres de la Real Corte.	5
De la lumnaria quando se celebra por difunto.	.
De la plata de la Corte Real.	6
De los Consejeros.	1
De la manera de asentarse y proponerse en Consejo.	2
De los servienos.	3
De los salarios de Comisarios.	4
De la manera de escribir a diversas personnas.	5
De la manera de sellar con sello de cera y bulla.	9
De la tassa de las cartas y letras R.	10
De los beneficios que se oviesen de dar.	11
De la ordioacion de la Real Capilla.	12
De la Vigilia y Navidad de nostre Segnor.	.
De la fiesta de San Juan Evangelista.	.
De la fiesta de la circuncision de nostre Segnor.	.
De la fiesta de los Reyes.	.
De la conversion de San Pablo.	.
De la Cathedra de San Pedro.	.
De la fiesta de Ramos.	.
Del Jueves de la Cena.	.
Del Viernes Santo.	.
De la vigilia del dia de la Resurrexion de nost. S.	.
De lunes y Martes siguientes.	.
De la fiesta de la Invencion de S. Cruz.	.
De la fiesta de la Ascension de nostre Segnor.	.
De la Vigilia de Pentecostes, y del dia y Lunas y Martes siguientes.	.

Maqstri Hospiti seu Maiores Domus 1

Scutiferi potus Regii 2

Scutelliferi Regii 2

Botellerus maior 3

Pistor Regius 4

Botelleri pro familia 5

Aqueductor Botelleria 6

Scutiferi ad scindendum 7

Emptor & Subemptor 9

Ministri Coquinae Regiae 10

Argentarii coqui oris Regii 11

Coquinarii Domesticorum 12

Mul. erit 13

Argentarii Domesticorum 14

Aqua-portitores Domest. 15

Scutiferi ferentes scissorum 16

Strator seu Cavallicus 17

Civaderius 18

Marescallus equorum 19

Mancipium Stabuli 20

Falconerius maior 21

Falconerius minor 22

Venator 25

Algaziru curia 24

Procurator fiscalis M.D 25

Zemblersius maior 25.27

Musici Regii 28

- A Del Domingo de la santissima Trinidad.
De la fiesta del Corpus Christi.
De la fiesta de Navidad de San Juan Baptista.
De la fiesta de San Pedro.
De la fiesta de santa Ana,
De la Transfiguracion de nuestro Segoor.
De la fiesta de San Lorenzo.
De la corona de Jesu-Christo,
De la fiesta de la exaltacion de S. Cruz.
De la dedicacion de San Miguel.
De la fiesta de San Lucas Evangelista.
Del dia de todos los Santos.
De la Comemoracion de los difuntos, y cada y quando que por ello se celebra.
De la fiesta de la Passion de Jesu-Christo.
De la fiesta de S. Martin.
De la fiesta de S. Cathalina.
De la fiesta de San Nicolai.
De las quatro fiestas de la Madre de Dios.
De la fiesta de los Martires.
De los Confesores.
De las Virgines.
De las Octavas de las fiestas de nuestro Segnor.
Y de la Madre de Dios y de todos los otros Santos.
De las Viglias de doungo.
De los dias de Doungo.
De los Viernes.
De los Savados.
De los dias feriados.

- De las quatro temporas del agno.
- De la limosna.
- De las faltas y de los Mensajeros.
- De los Alquileres de las bicetias alquiladas.
- Declaracion sobre todas las ordinaçiones.
- De la coronacion de los Reyes.
- De la coronacion de las Reynas.
- His præmissis redeo ad eodiem Majoricensem; cujus Rubricas seu Titulos currenti eharactere exprimam; textum autem, sicut in Prologo cœpi, pergam more nostro distinguere in numeros seu paragraphos, licet ipse codex aliam nullam intersectionem noverit quam Rubricarum; nisi quod in principio adhibeantur hæc signa ¶ alternis, rubro cæruicoque notati; pro quibus porro pingendis spatia relinquuntur vacua: sed nee hoc constanter observatur, et fere ad arbitrium transcribentis, nobis non magni faciendum. Hunc vero sicubi appareat voculam aliquam omisisse, non verebor eam supplere ex proprio, inter hos [] uncas, ut alias sæpe, pro majori legentium commodo. Nunc ergo Incipiunt Sanctiones Regiæ, sacram ipsam domum concernentes: et primo de officio Majorum-domus sive Hospitii magistrorum, et eorum qui immediate eis subjacere dignoscuntur.

D
PARS VIII

B

E

INCIPIIT PRIMA PARS.

9 De officio Magistrorum hospitii sive Majorum-domus n. 1.

Major-domus
sit Miles
nobilis,

Utilitatem et ornatum nostræ Curia regie concernentes, cogitamus quam plurimum expedire, ut quædam, quæ per Majorum-domus sive Magistrorum-hospitii officium olim debite observata sunt, absque Constitutione regia consentientia, nostræ auctoritatis præsidio approbentur; et quæ alias incongrue observata, corrigantur remedio, nostræ Serenitatis provido consilio, introducto. Unde hoc edicto decernimus observandum, quod in nostra Curia regia unus nobilis Miles et duo Milites, Majorum officio, seu hospitii Magisterio, illustrentur. Inter hos vero unum nobilem Militem fore congruit evidenter: quia cum quædam ex iis, quæ expedienda istorum incumbunt officio, sint magnifica et majora: exercentis officium statum exigunt celsiorem. Expedit etiam duos esse Milites, decoratos officio memorato. Quia cum frequenter propter multa contingere possit, unum ex eis cui serviendi continue necessitas imponitur, ob necessitatem vel alias quomodocumque abesse; [convenit ut] per præsentem et remanentem officia valeant adimpleri, nec absens habeat alteri committere vires suas: nam tanta et talia non debent per aliquem expediri, nisi per unum ex iis, quos ob eorum singularem industriam exploratis eorum fide et gravitate, ad hujusmodi officii magnitudinem adhibemus. Præfati autem Milites dicto Nobili obtemperabunt, in iis quæ concernunt eorum officia, per omnia ut Majori.

cui duo,
Milites ad-
jungantur,

C

et ejus impe-
diti vires
suppleant.

Illi incumbit
cura ciborum,

*an manduca-
tibus?
ad mensam
inferendorum:

10 Horum quidem officio injunguntur officia quæ sequuntur. Major-domus namque seu Magister-hospitii, serviens secundum voluntatem nostram, quam scire die qualibet teneatur, pro persona nostra cibaria faciat præparari; sitque sollicitus cum effectu, quod dieta cibaria et alia in nostro palatio ministranda, sint hora congrua præparata. Faciat etiam nobis * mandantibus in nostro palatio mensas poni, et alia ibi necessaria expediri. Et eam ad mensam erimus proxime accessuri, suscipere non differat nostram jussum per quem, quas personas, et quo ordine in nostra mensa sedere debeant, imponatur. Coram Nobis etiam, euntibus causa comedendi ad palatium et redeuntibus, incedere teneatur vadatque ad coquinam cum uno Serviente armorum

a et nostris Scutiferis, b ad deferendum cibaria deputatis.

a b

11 Et ut omnis occasio miscendi noxium in nostris cibariis eicumque facinoroso homini auferatur, cum suprema diligentia per præmissos, non tantum probatæ fidelitatis intoitu, nostræ vitæ pericula evitantes, imo etiam vitæ propriæ periculum imminere non modicum concernentes; et ut, si præfata pernicioosa mixtio fieret a quocumque, tanti facinoris insania maculato, valeret discerni antequam dicta cibaria ad nostram mensam pervenire; volumus et jubemus, ut dictus Major-domus seu Magister-hospitii ante omnia in coquina, a Coquinariis ac Emptoribus et Sub-emptoribus [aliquid] ferculorum omnium quæ nobis sunt deferenda, diligenter faciat degustari; et deinde ipse idem Major-domus sive Magister-hospitii de eisdem cibariis gustum ibidem facere non omittat: demumque Camerlengo vel Scutifero camerae, si ibi præsens fuerit loco Camerlengi, det de illis ad gustandum.

cosque præ-
gustandi

quod etiam
faciet Camer-
lengus;

F

12 Ipse autem Major-domus rediens de coquina, sequatur Scutiferos cibaria deferentes: quos quidem dictus Serviens-armorum antecedit: idemque Major-domus diebus festivis atque conviviiis subcriptis scutellam nostram deferat, et sumpto gustu coram nobis apponat: et si ultra scutellam quam ipse portavit nulla alia sit, tunc etiam incisorium vel incisorios, coram nobis primitus sumpto gustu; et dato illi seu illis qui ipsa vel ipsos incisorios portaverint, ponere non omittat: si autem alia scutella fuerit quam sua posita, nihil aliud ponere teneatur. Et hoc ab eo fieri volumus in quolibet cibario, quod in nostra comestione deferendum et apponendum fuerit coram nobis; et in easu quo aliquod fereulum ad nos esset deferendum per unam personam tantum, illam esse volumus Majorem-domus sive Magistrum-hospitii supradictum, qui illud deferat et apponat coram nobis, per eum facto gustu.

idque ad
singula
fercula,

13 Etiam volumus quod nostro Botellerio sive Sub-botellerio, de pane et vino et aliis quæ in nostram mensam ex suo officio ministrandi causa pro nobis, de illis, antequam nobis in mensam vel alias ministrentur, curet dare gustum, et ipsemet degustet; pari modo et Camerlengo vel Scutifero-camerae,

prius autem
degustari eos
faciat a
Botellerio.

II si

A si ibi præsens fuerit loco Camerlengi, det postea ad degustandum. Habeat etiam nobis comedentibus per palatium incedere, et providere ut sit victualium nec non aliarum rerum exuberantia, conveniens Regiæ majestati; et ut ordo debitus in palatio circa omnia observetur; et si defectum videat quoquo modo, deficientes corripiat, modis congruis observatis. Prædictus vero Major-domus serviens virgam deferat, tamquam signum indicans præcipiendi auctoritatem, serviendi exercitio congruentem. Per ipsum insuper nobis administratur panis et alia cibaria mensæ, ad officium Apothecarii vel Fructerii pertinentia, si aliquo casu ultra mensam comedere nos contingat.

Idem virgam ferat

signum potestatis,

majoribus festis duplicentur ministri,

c

B vero quandoque contingat dictis diebus Nobilem Majorem-domus abesse, vel adesse et impeditum fore casu aliquo accidente; tunc serviat ille, Major-domus, qui prius ad dictum officium fuerit convocatus, altero Milite Majore domus sibi etiam sociato: quibus diebus prædictos ministros, de coquina cum cibariis redeunt, ut præmittitur, duo Servientes armorum antecedant.

servientes

15 In ceteris autem diebus continue servire teneatur unus ex dictis duobus Militibus, videlicet ille qui prius adeptus fuerit ex dictis Militibus officium sæpe dictum: quo absente vel præsentem et impedito servire casu aliquo accidente, servire habeat alter Miles. Quem ordinem inter eosdem Milites ideo observamus, quia debent pares in titulis, consideratione tantum temporis antequam. Si tamen in prædictis ceteris diebus non solemnibus velit servire dictus Nobilis, hoc facere valeat quancumque, et sibi cedere habeat ille ex dictis Militibus, quem secundum prædicta servire alias oporteret: nec putet ille Miles honori suo aliquid esse detractum, cum inferior gradus meritum superioris agnoscere teneatur. Si vero dictos duos Milites abesse, vel adesse et impeditos servire fore contingeret quancumque, dicto Nobili Majori-Domus, præsentem et non impedito, serviendi etiam dictis ceteris diebus non solemnibus necessitas imponitur hoc edicto.

Servientium Militum quis orda tenendus;

C 16 Sane volumus quod quando in palatio manus pauperum in mensa existentium *d* abluamus, instructi divinis actibus, et doctrinis; aqua et alia ad hoc necessaria nobis debeant ministrari per Majores domus, prærogativa bonoris Nobili Majori-domus, et post cum illi Militi qui prius admissus fuerit ad officium antedictum, ut congruit, observata.

d quomodo aqua ministranda?

Majori domus subsunt omnes domestici, quoad licentias petendas,

e

præter eos qui Camerlingo

Majestati talem licentiam Consiliariorum vel Secretariorum merito retinemos. Præterea per dictos Majores-domos licentiæ abstrahendi panem, et vinum, et carnes, et alia cibaria de nostra Curia, secundum quod eis videbitur rationabile, tribuantur.

D vel Cancellario subsunt;

18 Verum, quia in administrationis Officialium nostrorum discutienda ratione, Majoris-domus officium agitur; expedit per quosdam Officiales nostræ Curiæ, videlicet Emptores victualium, et Apothecarium ac Zemblerium, tantum pro sumptibus, ob necessitates *f* Zemblis nostris congruas peragendis, nec non et Civaderium, et Falconerium illum, qui emerit necessaria avibus nostris, administrationis suæ rationem reddi, et per Majorem-domus cum Scriptore-rationis eandem discuti et audiri; ut sic bonorum fidelitas cum laudis encomio elucescat, et malorum effrenata voracitas expavescat. Sed unum Militem Majorem-domus, saltem semel in septimana, cum dicto Scriptore-rationis adesse oporteat in hoc actu; ut sic administrationis ratio, quæ tot ac tantis varietatibus implicatur, melius duorum judicio comprobetur. Quando autem assistit etiam in dicto actu Nobilis Major domus, ejusdem committimus voluntati; necessitatem vero sibi in hoc nullatenus imponimus, suo gradui deferentes: quia iste actus, licet laudabilis censeatur, tamen est sæpissime tædiosus.

eidem teneantur illi rationes reddere,

f

19 Quin imo omnes Majores-domus provideant diligenter, quod per Officiales boteleriarum et coquinarum bene omnia imposita suis officiis, peragantur; et quod per Officiales *g* repositis bene fiant illa injuncta eorum officiis, quæ ad servitia palatii diriguntur: et quod in Serviente armorum, deputatum ad assignandum hospitia, ac Folrerium et ejus coadjutorem, quibus præsentem, in agendis ratione sui officii extra nostrum hospitium bene agantur, quæ ex suis officiis sunt fieri ordinata. Et ut iidem Majores domus hanc provisionem melius valeant adimplere, teneant transcripta Ordinationum, disponentium quæ servitium palatii, et assignationem hospitiorum et Folreriarum concernentia, prædictorum officiis injunguntur.

qui cum adjunctis invigilabit ceteris,

g

et eorum leges scriptas tenebit.

20 Porro consuetudo egregia introducit, quod in omnibus existentibus de nostra domo vel Reginæ, nec non in familiaribus vel sequacibus eorundem, sive sint de regno nostro vel aliis terris nostris, præmissum officium habeat quancumque jurisdictionalem legitime potestatem: quam quidem consuetudinem concernentes, per hoc præsens edictum notum facimus universis, quod quicumque existens de regno nostro aut aliis terris nostris, aut existens extraneus (ut est dictum) receptus fuerit de domo nostra vel Reginæ, intelligat ipso facto receptionis præfate se subjecisse prædictorum Majorum domus omni jurisdictionali legitime potestati, atque omni franquisiæ *h* sive privilegio alienius loci se renuntiasset; in quantum præfatos Majores domus in aliquo impedire possent, ne secundum leges vel consuetudines terræ per nos approbatas debite procederent: cum hoc dictæ receptioni inesse intendamus, quamvis de hoc in recipiendo nulla mentio fuerit habita quoquomodo. Unde prædictam jurisdictionalem legitimam potestatem exponentes sancimus, quod sæpe dicti Majores-domus omnium civilium et criminalium causarum cognitionem habeant, ut eorum quæ subjecimus series explicabit.

eidem suberunt quomodo admissi in autem

F

h in civilibus et criminalibus;

21 Omnium quidem parvarum causarum civilium et criminalium cognitio, per omnes simul vel per duos ex iis in solidum, præsentem vel præsentem, prius per actorum vel accusatorum qualemcumque instantiam requisitos vel requisitum, seu quibus vel criminum commissorum denuntiatio prius facta extiterit

aliter tamen parva,

A titerit, seu quibus vel cui per Nos aut per nostrum Cancellarium vel Vicecancellarium, in ipsius tamen Cancellarii absentia, vel Auditores nostros, ei remissa fuerit supplicatio de dictis causis facta, debeant expediri.

22 Magnarum autem causarum civilium et criminalium cognitio fieri debeat per Nobilem Majorem-domus, et unum ex Militibus qui prius adeptus fuerit officium antedictum. Per hos quidem duos fiat cognitio: si [vero] omnes Majores-domus sint præsentibus, tunc quidem de dictis causis fiet requisitio per actoris vel accusatoris instantiam qualemcumque, vel quando fiet denuntiatio criminum commissorum, vel quando per Nos aut Cancellarium vel Vicecancellarium (ut est dictum) vel per Auditores nostros remittetur ei supplicatio de iis facta. Si autem tunc unus ex Majoribus-domus tantum absit, per reliquos duos præsentibus fiat cognitio memorata; si vero tunc duo de Majoribus-domus absint, per unum præsentem non possit fieri cognitio prælibata. Quia cum in magnis causis vertatur periculum majus quam in aliis, ibi cautius est agendum; nisi quando ille unus præsens, esset Nobilis Major-domus: nam per eum tunc præsentem, aliis duobus Majoribus-domus absentibus, fieri valeat magnarum causarum cognitio sæpèdicta.

23 His addimus utiliter providentes, quod Majores-domus, assistente nostro Vice-cancellario, et in ejus absentia uno ex Auditoribus Doctore, quem voluerint Assessore, cognoscentes de magnis vel parvis causis civilibus aut criminalibus, in principio causæ adesse oporteat et in fine. Principium autem causæ non dicimus esse, donec actori vel accusatori reus responderit prout decet; vel ubi in causa criminali, non acensando sed aliter proceditur; donec confessiones receptæ fuerint delatorum: finem vero causæ dicimus esse, probationem sententiæ diffinitivæ, quam per eos Majores-domus, assistente dicto Assessore, proferri præcipimus, sic ut per alium partibus valeat in iudicio recitari: adicientes etiam quod per eosdem Majores-domus, assistente præfato Assessore, sententiæ interlocutoriæ proferantur: in aliis autem actitandis eos adesse non oporteat, sed possint iidem Majores-domus alicui idoneo, peritiam juris habenti, committere vices suas: qui sine alterius assistentia procedere valeat in eisdem prædictis; adicientes, quod quoties præfati Majores-domus vel alter eorum ratione sui Scriptore indigebunt, unum ex Notariis nostræ Cancellariæ assumere non omittant.

C 24 Quoniam vero verborum præmissorum declarationem annectimus, istius edicti sensum clariorem efficere cupientes; unde præsentibus Majores-domus dicimus esse illos, qui nos sequentes existunt in loco ubi erimus vel ejus pertinentiis, nostris actibus præparati. Non est etiam ignorandum, quod intelligimus magnas causas criminales esse illas, quæ, de juris consuetudine seu nostra ordinatione, pœnam inferunt mortis, vel membri abscissionis, vel perpetui exilii, de publicis criminibus proponuntur; parvas vero causas esse ipsas, quæ de aliis criminibus agitantur: nec non magnas civiles fore illas, quæ sunt de quantitate quingentarum librarum Barcinonensium vel Majoricensium, aut de re quam valere præsentibus libras vel plus asseritur per actorem: ceteras autem causas civiles dicimus fore parvas, imponentes actori necessitatem exprimendi, in supplicatione vel querimonia aut libello, quantum esse rei pretium æstimabit; ut ex hoc, qui cognoscere habent, secundum prædictorum seriem discernant. Idem etiam generaliter volumus observari, si petatur factum vel aliquid aliud, cujus pretium æstimari valeat ullo modo.

25 Congruum autem fore sancimus, ut sententiam aliquam, infligentem ultimum supplicium, vel abscissionem membrorum, aut exilium vel privationem officii vel beneficii nostræ domus, Majores-domus non proferant contra aliquem ex Baronibus, vel ex Militibus aut ex Scutiferis, vel ex Secretariis aut ex Uxeriis, vel ex Servientibus armorum aut ex Consiliariis, absque nostro consilio et consensu: hoc namque æquissime disponimus, prædictorum statui deferentes, et severitatem dictarum sententiarum etiam concernentes.

26 Quandocumque vero causa aliqua, civilis aut criminalis, contra aliquem ex subjectis Camerlingorum officio dirigatur; Majores-domus cognoscentes, in principio causæ et in fine, debeant unius ex Camerlingis assistentiam adhibere: præcaventes etiam quod nullum ex Scutiferis nostræ Cameræ, absque fugæ metu seu rationabili præsumptione ipsius fugæ, capiant capive faciant, nostræ Majestatis scientia et consensu prætermittis: cum hoc privilegium ex consortio familiaris servitii, ad quod admissi sunt, merito habere mereantur. Si autem in causa criminali vel civili contra aliquem ex subjectis Cancellarii officio procedatur: Majores-domus cognoscentes, in causæ principio et in fine, Cancellarii, vel eo absente aut impedito Vice-cancellarii, assistentiam habeant adhibere.

27 Sed si contra aliquem ex subjectis Magistrationalis officio aliqua causa civilis aut criminalis dirigatur; Majores-domus cognoscentes annectere, in causæ principio ac in fine, Magistrationalis assistentiam teneantur. Si autem causa aliqua civilis vel criminalis contra aliquem de domo Reginæ existentem dirigi cognoscatur; Majores-domus cognoscentes, in causæ principio et in fine, unius ex Majoribus-domus Reginæ assistentiam habeant adhibere: eademque disponimus observari, si contra aliquem ex familiaribus vel sequacibus præmissorum causa aliqua dirigatur: causæ vero principii atque finis declarationem supradisposita clarissime attestantur. Quando vero continget Majoris-domus aliquem ex nostris domesticis pecuniariter ultra *i* quitationem condemnare; Thesaurario ipsam condemnationem debeant reserare, ac per eum illam executioni de-

28 Plane subjiendum credimus expedire, quod Majores-domus, vel quivis alius, contra aliquem ex Camerlingis, in quacumque magna vel parva causa, civili vel criminali, non procedat, nisi eis per nos specialiter committatur: nam nostri Camerlingi tali immunitate digni sunt, quia militia decorantur, et nostrorum numero adscribuntur, et nostræ personæ familiari assistentia illustrantur.

29 Volentes quoque criminorum fugæ periculo providere, adjicimus, quod ubicumque de criminosis nostræ Curie existentibus, cujuscumque status vel officii sive gradus, fuga sit dubitandum; unusquisque Major-domus possit capere criminis, licet etiam in causa talis criminis non posset procedere absolute. Ultra etiam jurisdictionem supra expositam, in qua non decet nisi judicialiter procedere, unicuique eorum potestatem ad quitationem alicujus temporis, secundum quod factum hoc exposcet, condemnandi et suspendendi ab officio, et etiam causa correctionis, capiendi tribuimus per præsentem; si tamen hoc defectu vel culpa præcedente, viderint expedire. Quam potestatem extendi volumus in omnibus qui de nostra fuerint familia, Camerlingis vel Camerario aut Magistro rationali nostro minime subjectis. Nec est nostræ voluntatis ut prænominata suspicione utantur in Militibus, nec in Scutiferis nostris; nec etiam ultra juris formam, causa correctionis præactæ, aliquem ex Baronibus,

D
In istis quid
Regl reserve-
tur?

quid servan-
dum in causis
eorum qui
Camerlingo
subsunt,

vel Cancellario,
E

aut Magistro-
rationalis,

cui solvendæ
multæ?

i

Contra Camerlingos tamen non procedatur nisi ex commissione Regis.

F

Potestas criminis capiendi data Magistro-domus,

non tamen circa quæstiones et:

aliter magnæ
causæ judicantur:

distinguendo
ultrorumque
initium et finem.

Quinam censendi Servientes præsentibus?

quæ causæ magnæ, parvæ?

A ronibus, qui sacræ Domus nostræ esse meruerunt, capiant, nobis inconsultis et nescientibus. Prædictas autem extrajudiciales condemnationes unusquisque eorum qui eas fecerit remittere possit, ut sibi expediens videbitur. Nobilis vero, esto quod ipse non inflixerit prædictas condemnationes, informato se primitus de causa cum illis qui eas fecerit, remittere valeant pro optatu culpæ vel defectu semper attento.

Omnes vero teneantur ad homagium,

k

In ejus manibus Regi præstandum:

B

l
m
exceptis qui immediate id faciunt:

30 Ceterum annectimus, obviare periculis cupientes, ut ab omnibus Officialibus botelleriæ et coquinæ, et ab illo qui officium pistoris exercebit, nostro Pistore absente vel impedito: et a Marescallo et Civadero et illis de stabulis, tam domesticis quam logaderiis k, et a Falconerio ac canum-Custode, Nobilis Major-domus, aut alius Major-domus servitia faciens, homagium juramento subnixum recipiant; quod, quantum poterunt atque scient, curabunt omnia pericula [cavere] nostræ personæ possibilis contingere, ex his rebus quæ per eos exercentes sua officia tenebuntur; quæ etiam pericula, ad ipsorum notitiam pervenientia, nullo modo Nobilis differant reserare vel Majoribus-domus, si Nobis sine mora dicere commode non valent. Et etiam a nostro Algezirio l et Procuratore fiscali nostræ domus ac Nuntiis-virgæ m, in agendis per eos in officio Algezirii, juramentum tantum, de fideliter agendo, recipere non omittant; et quod non fecerunt nec facient aliquid, quod prædictis præmissis efficaciter observandis obstare aliquatenus dignoscatur. Ab his autem dispositis exceptione idonea subducuntur illi Officiales botelleriæ et coquinæ, qui ratione suorum officiorum Nobis immediate facere homagia compelluntur.

sicut faciunt ipsi Majores domus.

31 Postremo adjicimus, ut omnes Majores-domus Nobis homagium, juramenti præsidio roboratum facientes, promittere sint adstricti, quod, quantum poterunt atque scient, evitabunt omnia pericula, quæ nostræ personæ essent possibilis evenire; quod etiam pericula imminetia, ad ipsorum notitiam pervenientia quoquomodo, Nobis celeriter reserabunt, et non fecerunt nec facient aliquid, quod dictis præmissis inviolabiliter observandis valeat obviare. Ipsi quoque omnes Majores-domus Nobis per juramentum tantum promittere teneantur, quod bene et fideliter eorum officium exercebunt. Et cum, juxta nostram Regiam ordinationem de Consiliariis, Majores-domus seu Magistri-hospitii Consilarii nostri censeantur; volumus quod juramentum, in dicta ordinatione ordinatum, præfati Majores-domus seu Magistri-hospitii nostri Nobis faciant cum effectu.

ANNOTATA D. P.

a Servientes armorum, Gallicæ Sergens d'armes, cum massis seu clavis argenteis Principem præcedere, eique assistere solent: quorum officium pluribus vult apud Cangium. An diversi ab iis quos supra simpliciter Milites dixit? Non videtur: alias ipsis propria sua Rubrica competeret.

b Scutiferi Gallicæ Escuyers, proximus infra Milites, id est, Equites seu Cavaleros gradus: supra hos autem sunt Milites nobiles, quos Equites auratos sive torquatos possis æstimare.

c Hinc intellige festa hæc, ipsis respective in locis, solennissima esse, et Paschati ac Pentecostæ æqualia. Est autem Perpinianum, alias Papyrianum, Ruscinouensis Comitatus Caput, nunc etiam Etnensis Episcopi Sedes.

d Laudabilis profecto Regum eo tempore mos, imitantium in eo S. Ludovicum, eorum pauperum manus lavare solitum quos habiturus erat convivas statis diebus, et quidem od numerum centum viginti.

e Licentiam intelligo recedendi a curia ad tempus, D et officium tantisper committendi substitutis.

f Zembla infra num. Rubr. 27 intelligitur esse Saumarius, id est, jumentum sarcinarium, unde Zemblerius, qui animalia curat: sed hæc aliaque suo loco proprio occurrunt, ut Civaderius, Folrerius hic nihil attinet anticipato declarare.

g Repositum ex num. 5 supra intelligitur, idem esse quod Camera; et quidem secretior, Gallice Cabinet.

h Franchire, Franquire, a Franco liber, immunem facere, unde Frankisia immunitas.

i Quitatio, solutio (a quyten, solve) in hisce legibus sæpe idem est quod stipendium, ut infra variis locis patebit.

k Logaderios intelligo Locatarios, qui locatam in aula habitationem tenent, eoque eximuntur a jurisdictione magistratus civilis: nisi malis intelligere Loquerios, de quibus r. ult. p. 8 qui suam vel suorum jumentorum operam locant ejus rei præfecto Zemblerio aut subzemblerio.

l De Algezirio, id est Satellitii seu carceris Præfecto, agit r. 24.

m Scriptum erat, et hic et num. 110 ac 115, Supportariis: sed verbo hoc transfixo seu deleto, superscriptum, minori ubique alterius formæ, sed non minoris vetustatis caractere (ut appareat correctionem antiquitus factam dum liber publicandus relegeretur) nutius unguæ: quod infra num. 135 et alias recte scriptum Nuntius Virgæ.

E

De Scutiferis, potum nobis ministrantibus. r. II.

Si illa quæ nostro Regali palatio incumbunt officia, singulis seu certis personis committimus peragenda, ut rectiori exitu valeant consummari; tanto magis nostrum decet Regale fastigium, ut speciali cura circa [ea] curemus attendere, quæ nostram videntur concernere Majestatem; et tales nostro conspectui assistentes præ aliis eligere, qui non solum aspectus decore præfulgeant, imo morum et generis prærogativa decorentur, ut mens nostra in eorum præsentia lætantius conquiescat.

Quatuor hos esse decernitur:

32 Hac igitur nostra Constitutione perpetua ducimus statuendum, ut tres vel quatuor Scutiferi, aspectu decori, moribus et genere Militari insigniti, eligantur pro potu in mensa et alibi nostræ Celsitudini ministrando: quorum unum de nobili genere seu Baronia volumus assumendum, non tamen Militiæ cingulo circumfulsum. Qui Nobilis, quoties præsens fuerit et commode fieri poterit, aquam, prægustu de ipsa prius facto, Nobis præbeat ad lavandum: et vinum præbere noverit ad bibendum, prægustu de ipso nullo modo prætermissis: ut, quia in salute nostra subditorum salutem cupimus conservari, ipsam a nocivis intactam valeamus præservare.

quorum prius Nobilis:

F necdum Miles,

aquam et vinum Regi prægustet,

33 Ceteri vero tres, antedicto Nobili excluso, omnia vasa, quæ ad potum in mensa nostra Regia fore ordinata dignoscuntur, hora decenti a nostra botelleria portent, et mensæ nostræ apponere ad so pertinere non ignorent; præcaventes diligenter et attente, quod dicta vasa munda, et ab immundis sæpius apponantur recensita, sic quod nulla possint perpendi nostris oculis abhorrenda: et præmissa omnia hora congrua ad botelleriam reducere non postponant: quæ omnia fienda volumus per antiquiorem in gradu supratacto. Nebulas a vero et alia, quæ per Botellerium sunt procuranda in mensa ante Nos, antiquior in dicto officio præsens post Servientem, gustatas per ipsum Botellerium et Scutiferum, ponere non omittat.

alii tres vasa curent,

ut munda inferantur.

a

A 34 Nobili vero prædicto vel absente vel aliter proprium servitium non faciente, alii curent diligenter adimplere quod prædictus Nobilis facturus existebat, unusquisque in suo ordine, prout in dicto officio fuerit præassumptus; de his etiam quæ ad ipsos ex eorum officio pertinent, tam in præsentia quam in absentia prædicti Nobilis, nihil omittendo. Si vero aliquo casu eveniret, quod nullus de Scutiferis nostris, ad euidendum *b* coram nobis destinatis, præsens esset; tunc unus istorum qui potus coram habent, qui antiquior erit in officio post illum qui tunc Nobis vinum ministrabit, officium prædictorum absentium sibi assumat faciendum. Illum vero qui tunc Nobis vinum, ministrabit, nolimus ejus officium, pro alio assumendo, relinquere imperfectum; quod quidem in omnibus infrascriptis ordinibus volumus observari. Si autem omnes illi, qui Nobis scutellam deferunt, deficerent; eo casu ille qui supererit in officio potus antedicti, officium scutellæ prædictorum absentium noscat sibi peragendum: nisi tunc ultra servientes in officio euidendi et cissorii *c* portandi aliquis superesset; quo casu ipsos istis de potu volumus anteferri. Et idem statuimus observandum, si omnes absentes existant ad portandum cissorii ordinati; videlicet quod qui de servitio potus supererit, post illum qui tunc ministrabit, ille officium cissorii curet peragendum: et hoc volumus esse, nisi tunc aliqui de officio euidendi et scutellæ deferendæ, præter illos qui tunc servirent, superessent: quo casu suo ordine prædictis de potu dicimus præferendos.

15 In præmissis vero gradibus superius ordinatis ita ducimus providendum, quod unusquisque aliena officia (ut est dictum) exercendo, ordinem prioritatis suæ *d* matriculæ, ac si proprium exerceret officium, attentius studeat observare. Porro si in duobus officii deficerent servientes, et de isto tot superessent quod possent dictis duobus officiis providere, juxta per Nos superius constituta, istorum antiquior ad faciendum nobilior officium admittatur; quia euidere reputamus post illud ferre scutellam et post cissorium.

36 Præfatos vero Scutiferos omnibus de botelleria, in his quæ ad eorum officium pertinent, præesse volumus et mandamus, et ipsis obedire non differant in præmissis. Salvo tamen, quod si vellent aliquem extrahere de Regio hospitio, in his obedire minime teneantur. Ipsi vero non solum in jurisdictione, ut ceteri familiares, nostris Majoribus-domus subsint; sed immediate ratione eorum officii iis obedire tenentur. Sacramentum vero fidelitatis et homagii Nobis præbeant ore et manibus commendatum, quod non solum salutem nostram illæsam pro posse observabunt, imo quantum poterunt eidem contraria effugabunt: et si eodem notitiæ talia evenirent, Nobis protinus intimabunt; et quod nihil fecerunt, neque in futurum facient, quo minus valeant [prædicta] observare.

C 37 Cupientes igitur singula officia in nostro palatio Regio cum maturo et digesto consilio instituta, ac in posterum prout optimum fuerit facienda, recti tramitis cursu prævio, consuminari; et ne aliquis officio botelleriæ nostræ institutus, inani quidam velamine, quid agere debeat ignorantiam valeat allegare; quæ ad ejus curam pertinere dignoscuntur præsentis Constitutione seu Ordinatione fieri volumus manifesta.

c De cissorii, id est, orbibus seu quadris inferendis vide infra T. 16

d Matriculam vides, non solum in ecclesia, sed etiam in aula, esse seriem seu Catalogum officialium adscriptorum.

De Botellerio (a) majori et Speciali aule nostre Regalis, et Subbotellerio *a*, II.

16 Illa merito officia perfectius suo ordine peraguntur, quæ singulis seu certis personis committuntur peragenda: nam licet unum corpus diversis membris adornetur, singulis tamen præmissorum certam et limitatum officium coaptatur: et sic indecorum in corpore humano reputatur, ut alterum membrum alterius fungatur officio: itaque nimium noxium simulque turpissimum aestimatur, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa.

37 Cupientes igitur singula officia in nostro palatio Regio cum maturo et digesto consilio instituta, ac in posterum prout optimum fuerit facienda, recti tramitis cursu prævio, consuminari; et ne aliquis officio botelleriæ nostræ institutus, inani quidam velamine, quid agere debeat ignorantiam valeat allegare; quæ ad ejus curam pertinere dignoscuntur præsentis Constitutione seu Ordinatione fieri volumus manifesta.

38 Hac igitur generali Constitutione nostra, perpetuis duratura temporibus, ducimus ordinandum, quod aliqua bona persona, morum honestate et fidelitate præfulgens, prædicto per Nos officio deputetur, nostro arbitrio eligenda; quæ aquæ et vinis oris nostri custodiam habeat diligentem; et ipsam aquam atque vinum munde et in poculis et mappis seu manutergiis sinceris et mundis nostro Scutifero, vinum Nobis ministrandi destinato, subministret; panem vero Scutifero coram nobis scindenti tradere non omittat: nec non ille, qui mensæ nostræ Regiæ præeminentia honoris sedentibus ministrabit, Vasa etiam ad potum nostrum deputata, in absentia Scutiferorum, qui hoc facere debent, ad locum ubi comedemus seu potabimus deferre non omittat.

39 Et quia in Nobis negligere non debemus salutem observare, qui subjectos nostros quantum Dominus sinit in pace et salute confovemus; volumus quod quoties prædictus Botellerius prædicto Scutifero nostro prædicta pro potu nostro ministrabit, toties de prædictis aqua et vino, separatim vel mixtim, non omittat prægustare: ut si ibidem aqua nociva (quod Deus avertat) existeret, valeamus evitare et salutem ad commodum subjectorum conservare. Nec immemor existat, imo caute præcaveat et attente, ne aliquem, ad quem ex officio minime pertineat, et maxime extraneum, repositoio seu *b* dressatorio (quod in proximiori loco mensæ, quo fieri poterit bono modo, esse volumus) panis, vini et aquæ Nobis in mensa [apponendorum] sinat appropinquare vel eorum aliquid quoquomodo pertractare; vasaque nostra aurea et argentea, vel alia ad potum nostrum ordinata, pro prædictis assignata, munda et nitida conservare non postponat, sic quod non sit aliquid horridum quod oculos nostræ possit offendere Majestatis, si condignam voluerit effugere ultionem. Quæ quidem vasa aurea et argentea et alia, pro nostro potu prædicto ordinata, a Cumerlengis nostris cum inventario recognoscat se tenere.

40 Volumus etiam ipsum non ignorare, ejus curæ pertinere, panes et vina emere copiose, quæ in nostra domo seu curia expendentur, prout ejus discretio noverit faciendum. Et quia tanto melius sanitas in quocumque conservatur, quanto melioribus cibus-

Ad hujus officium recte definiendum creditur,

E

ut ipse vinum, aquam

et panem præbeat Scutiferis ea illoturis mensæ,

prægustatis vinis singulis,

b ab illis extraneos averat, ac vasa servet,

curet meliora emere in pane et vino,

ANNOTATA D. P.

a Nebula, Hispanis Nivem significat; cum autem his agatur de re ad potum pertinente, Nives autem in calidioribus regionibus pertineant ad delicias potus. eas potius hic intelligas, quam scriblita seu tenuissimos panis orbiculos vulgo oblatas, Gallice oblies, quæ etiam nebularum nomine veniunt, ut videre est in Glossario Cangii: et hoc sensu infra usurpantur num. 40.

b Cuida Hispanis cura, unde cuidar, curare: Fronci etiam Cuidar dicunt: sed ipsis idem valet quod opinari. Hic vero videtur cuidere esse 3 Conjugationis, et significat satagere, seu sollicite intendere rebus agendis.

A riis enutritur; sit sollicitus et attentus, quod meliora quæ inveniri poterant procurare non omittat: cum dignam extimemus aulam nostram Regiam talia habere meliora. Volentes tamen quod quotiens vianna aut panis in nostra botelleria ita deteriorari contigerit, quod convenientes non essent nostris domesticis ad ponendum; idem Botellerius eleemosynæ nostræ curet cum diligentia protinus assignare. Quando vero Nos itinerare continget, et in loco, in quo nostram recipiendam refectionem duxerimus, panis vel vinum aliquo modo remaneret, eleemosynariis, ibi statim per eos Christi pauperibus erogandum, distribui per eundem Botellerium volumus specialiter et jubemus. Curam etiam habeat diligentem, uno cum Plaquerio seu Pistore, de arte creis seu pastillis et nebulis *c* seu aliis, quæ pro persona nostra et mensa Regia in furnis vel alias apparantur, quod caute et mundissime fiant ac separatim et discrete per Pistorem antedictum, ne aliqua nociva admisceri valeant, quæ salutem nostram et subditorum nostrorum optime possent obviare.

41 Ordinamus insuper ut prædictus Botellerius totius panis et vini curiæ nostræ Regiæ custodiam habeat diligentem, per ipsum nostræ curiæ, juxta ipsius officium, discrete dispensanda. Nectar *d* etiam et similia quæ de vino fiunt, per ipsum, quantum necessarium pro nostra mensa fuerit, fieri volumus et jubemus: ad usum vero curiæ per ipsos de Botelleria hoc, absque defectu et reprehensionis nota, volumus adimpleri. Si vero contingat Nos de loco ad locum, in regno et terris nostris, vel alibi proficisci; dictus Botellerius vel saltem Subbotellerius noster, pro illis quæ ad ejus officium spectant procurandis et complendis antecedit; ne si tardius accederet, aliqua sibi incumbenda remaneret imperfecta, quod summe cupimus evitari. De administratis etiam et emptis et expensis per eundem Botellerium antedictum, prout ad ipsius officium pertinere dignoscitur, Scriptori nostro majori rationem rationem seu computum ordinamus reddendum, totiens quotiens præfato nostro Scriptori videbitur opportunum.

42 Et quia tam propter nefandissimam infidelitatem aliquorum ministrorum, quam ipsorum negligentiam quæ est totius boni inimica, qua ministrante omittuntur præcavenda, audivimus pluries tam Regibus quam aliis Principibus maxima pericula evenisse, quod est plus quam summe abhorrendum et a fidelitate præmissa penitus alienum; volumus et firmiter statuimus, quod prædictus Botellerius, sacramentum fidelitatis et homagium Nobis faciat, ore et manibus commendatum, quod personam nostram et salutem incolumem pro posse conservabit, et contraria radicitus extirpabit, et si quæ, maxime ratione sui officii personæ et salutem nostræ nociva possent evenire, confestim revelabit: et quod nihil fecit, quo minus prædicta valeat et debeat adimplere. Et nihilominus sacramentum præstabit nostro Majori-domus, quod ejus officium et singula quæ ad ipsum pertinent pro posse fideliter exercebit. Et ut perfectius et liberius præmissa compleri valeant, ipse vel Subbotellerius in botelleria continue jaceant supradicta, ne extra vagando dictum officium aliquam patiatur læsionem. Prædictum autem nostrum Botellerium omnibus aliis de botelleria præesse volumus et mandamus. Et nostris Scutiferis, ad dandum Nobis potum ordinatis, in tangentibus eorum officium post Majores-domus obediant firmiter et pareant.

43 Ordinamus quoque in botelleria nostra esse deputatum unum aptum et sufficientem, qui Subbotellerius nuncupetur, et juvet nostrum Botellerium in quibus poterit tangentibus suum officium fideliter

atque prompte. Et quotiens ipse Botellerius, propter infirmitatem vel alias, ad suum officium agendum vacare nequeat vel absens fuerit, idem Subbotellerius ipsum officium exerceat plenarie et integre. Sane etiam in præsentia nostri Botellerii illa quæ emptæ fuerint per ipsum Botellerium, quotiens commode fieri poterit, scribat diligenter: et ut de omnibus quæ sunt agenda ex ipso officio notitiam plenam habeat, transcriptum penes se teneat eorundem; eademque sacramenta et homagium faciat, et obedientiam servet, quam Botellerius facere est adstrictus.

ANNOTATA D. P.

a Botellerius a Botella sive Buticula, diminutive ex Bota, vas, poculum; Teutonice Pot, sed significatione magis generica, quæ etiam olla significetur: cum Bota, bouteille Francis, proprie pertineat ad potum.

b Dressatorium, aliis etiam Dressorium, Gallice Dressoir, Abucus, in quo ordinate disponuntur vasa ad potum et mensam ministerium, a verbo Dresser, ordinate collocare, ex Latino Dirigere detortum verbum.

c Hic omnino sumitur Nebula pro crustula panis tenui ac transparente.

d Nectaris nomine videtur venire vinum quodcumque conditum, Hypocraticum nonnulli vocant.

De Pistore Regio n. iv.

Magistra rerum experientia nos docuit, et rerum exitus manifeste demonstrat, ut illa perfectiori exitu finem recipiant, quæ speciali demandatione et industria personæ electæ fieri eliguntur.

44 Igitur hæc præsentis nostræ Constitutione ordinamus, quod Pistor sive Flequerius a domus nostræ Regiæ, panem quo in mensa nostra utemur, sive illi qui in præfata mensa sedebunt, aut arte creis sive pastillos sive alia quæcumque, quæ ad ipsius artem pertinere dignoscuntur, per se pistare et alias præparare debeat, et non per alium quoquomodo, nisi prout inferius est insertum; solertem diligentiam adhibendo, ut caute et munde fiat, et in loco penitus segregato, taliter quod via malignandi per difficilem aditum cuilibet sit præclusa.

45 Cum vero ad mensam pro refectione accederemus vel ante, tempore convenienti Botellerio majori panem, quo reficiendi erimus, non differat ministrare, ipso tamen primitus prægustato, quod quidem oblivioni minime relinquatur. Nec ignoret ad ipsum pertinere omnia, quæ ipsum officium pistariæ concernunt, pro omnibus familiaribus et domesticis nostris, Subbotellerio procurare. Super quibus talem curet diligentiam adhibere, ne ejus ministerium defectum aliquem patiatur: et de his omnibus quæ ratione sui officii procuraverit seu alias concesserit, rationem reddere non differat Scriptori nostro rationis.

46 Si vero infirmitate vel alias impeditus fuerit, quæ per eum pro nostra persona fienda sunt, cum licentia Majoris-domus tunc servitium facientis et scientia nostri majoris Botellerii, alicui bono et sufficienti pistori committat. Ipse etiam in tangentibus suum officium, Scutiferis ad nostrum potum deputatis et Botellerio et Subbotellerio oris nostri, post Majores-domus, obedire recognoscat se adstrictam. Simile vero juramentum et homagium Nobis et Majori-domus præstare teneatur, quod Botellerius noster Nobis et ipsi in præcedenti nostræ constitutione præstare est adstrictus.

deteriorata
eleemosyna-
rio tradat,

in itinere
mensæ reli-
quias poupe-
ribus eroget,

c
Pistori super
intendat,

et Curie toti
potum mini-
stret,

Regem iter
agentem
præcedat,

rationem
reddat ejus
scriptori,

ipsi Regi ho-
magium et
fidelitatem
juret,

nec non
Majori-domus:

et habeat
idoneum Sub-
botellerium

D
qui absentis
vices suppleat.

E

a
Pistor per
se opus suum
exerceat
accurate.

F
et Botellerio
adferat

nisi infirmus
vel impeditus:

ubique sub-
jectus sit.

A

ANNOTATA D. P.

a Flequerius *supra num.* 40 Flaquerius, *Cangio ex veteribus chartis* Flecarius, *Catalanis usitata vox, Panificum notans; an quia Flaka ipsis est panis?*

De Botelleriis, pro nostris familiaribus deputatis. R. V.

Dignum et consonum rationi existimamus, ut omnia quæ intra palatium nostrum sunt agenda, tali ordine exitum recipiant, ut nullum sequi valeat imperfectum, sed potius omnia perfecte suo ordine dirigantur.

47 Hac igitur præsentis Constitutione perpetuo valitura sancimus, ut in nostra aula seu palatio Regio duo vel quatuor Botellerii communes domesticorum nostrorum, juvenes boni et humiles, assumantur: qui tabulis erectis et mappis extensis, panem, vinum et aquam apponere studeant agiliter et ornate. Et ne aliquis defectus præmissorum existat, diligenter præcaveant et attente, per mensas discurrendo et attentius circa prædicta intuenso. Qui quidem Botellerio et Subbotellerio nostris circa eorum officia obedire teneantur: singulis vero diebus jejuniorum nostris domesticis in sero potare volentibus, et in palatio vel alibi juxta nostrum hospitium congregatis, vinum et aquam parent et exhibeant abundanter: idemque faciant, quotiens præsentibus cum nostris domesticis potum petere Nos continget. Verum si contingat Nos de loco in locum proficisci, unus ipsorum ad locum in quo ordinavimus declinare, continue præcedat festinanter: ne occasione moræ circa eorum officium aliquid incompositum sequatur.

48 Volumus etiam, quod saltem unus ipsorum, infra botelleriam nostram, vel saltem prope nostrum hospitium jaceat, si fieri possit bono modo: ne loci distantia aliquod impedimentum afferre valeat eorum officio antedicto, quo minus libere valeat adimpleri. Si vero Botellerium et Subbotellerium nostrum specialem abesse contingeret, quod ipsi facturi erant studeant sollicite adimplere: hæc vero per illum fieri volumus, qui in officio prius fuerit assumptus: unde in scriptis, quæ per nostrum Botellerium sunt agenda, secum teneant et in casu isto diligenter observent: et Scutiferis, ad dandum Nobis potum deputatis, in tangentibus eorum officium, post Majores-domus obedire teneantur. Et quia in præsentis casu et alias possent plures vicia nostra; et alia quibus nostra utitur Celsitudo, pertractare; ne in ipsis omittente negligenter videamur quod in aliis Nobis ministrantibus duximus præcavendum; ordinamus quod tale juramentum et homagium uni de Majoribus nostræ domus facere sint adstricti, quale Botellerius noster specialis nobis facere est adstrictus; sicque nefandam occasionis rabiem nobis noxia ministrandi, valeamus quantum poterimus effugare.

De Servitoribus, sive Aqueductoribus Botelleriæ. R. VI.

Ordine rationis adstringimur, ut diversa nostri palatii officia diversis perficienda committamus; ne, ob defectum ministrorum, officia maneat incompleta, et ut confusionem, quam in nostro palatio nostris temporibus abhorreimus, quantum poterimus evitemus.

49 Per hanc igitur præsentem nostram perpetuam Ordinationem statuimus, quod tres ministri, boni et fideles eligantur, qui aquam ad bottelleriam nostram habeant apportare: et ipsam, nec non et

per prædictum palatium nostrum de prædicta aqua D abundans tenere debeant et completum, sic et tam copiose, quod nullus defectus in aliquo locorum prædictorum valeat inveniri: et nihilominus solliciti sint et attenti, quod vasa, in quibus aquam contingerit ministrari, munda existant, et ab immundis sæpius recensita; quod præsertim in æstate volumus observari: ordinantes quod dicti ministri Scutiferis nostris, Nobis potum ministrantibus, Botellerio et Subbotellerio nostris specialibus, in iis quæ ad ipsos pertinent, post Majores-domus, minime obedire recuseant: qui etiam Botellerios communes palatii et domesticorum nostrorum non prætermittant in eorum officio adjuvare, ut qui socii consolationis existunt fiant et socii laboris.

50 Et quia sæpe contingit nos de loco ad locum peragere iter nostrum, volumus et nihilominus ordinamus, quod unus istorum ante præcurrat, eorum officium quam melius sciverit et poterit completurus. Verum quia dubium non existit, quin pluries prædicti ministri aquam, qua nostra Serenitas est usura, primitus habeant pertractare; ordinamus ut tale sacramentum et homagium uni de Magistris nostri hospitii præstare teneantur, quale de Botellerio et Subbotellerio nostro speciali, in alia superiori nostra Constitutione, extitit ordinatum.

De Scutiferis ad scindendum coram Nobis destinatis, R. VII.

Rationi consonum et decens culmini Regio judicamus, si tales nostro conspectui et servitio præoptamus, quos in assumpto officio experientia magistrarum rerum noscitur docuisse, nec non nobilis natura generis ad præmissa cernitur impulisse: tales namque, et merito, nostro servitio dignum eligere reputamus, qui cæteris paribus in prædictis ceteros antecellant.

51 Hac igitur præsentis nostra sanctione ducimus statuendum, quod tres vel quatuor Scutiferi, natalibus seu privilegiis Militaribus insigniti, ad scindendum coram Nobis et aliis peragendis, quæ pro conestione erunt Nobis appositæ, assumantur, qui in talibus magis experti videbuntur: quorum unum Nobilem esse volumus, cingulo Militiæ minime insignitum: qui primitus, cum in mensa erimus, manutergium, quo in mensa ad tergendum utimur, Nobis parent; et panem a Botellerio nostro ibi præsentem recipere, et in mensa coram Nobis apponere non differant quoquomodo; nec ignorent eorum sollicitudini pertinere, quod cultellos mundos et bene scindentes habeant providere, ne ex inhabilitate scindendi vel alias aliquod fastidium nobis valeat generari: sal vero et cissoria, panem et aquam coram Nobis apponere non retardent.

52 Et quia cibaria, quibus nostra utitur Celsitudo, antequam ad Nos perveniant, per diversas manus oportet ut plurimum pertransire; ut salutis nostræ periculum evitemus, statuimus firmiter observandum, quod de omnibus et quibuscumque cibaribus quæ Nobis apponentur, prædicti nostri Scutiferi non omittant prægustare, facto etiam primitus prægustu per illos, qui cibaria a dictis nostris Scutiferis Nobis ministranda, tradiderunt suprascripta.

53 In prædictis vero superius ordinatis prædictum Nobilem, quotiescunque commode fieri poterit, et ipso absente vel alias prædicta non faciente, illum qui in dicto officio fuerit antepositus, volumus anteferri. Ubi vero casus eveniret quod omnes illi absentes essent, qui Nobis potum debent ministrare; tunc per illum antiquiorem qui supererit in officio cuidendi ante dicto, præter illum qui suum tunc officium exercebit Nobis potum ministrari procuret.

Simili

Quod isti esse debeant, duo vel quatuor,

B subditi Botellerii oris Regii,

et quid agere,

quando illorum vices supplere,

debent obedire Scutiferis ad potum,

C et Majori-domus fidelitatem jurare.

Quid agere illi debeant?

quibus subesse?

et cui fidelitatem jurare.

E

Genere Militari sint,

unusque eorum etiam Nobilis, F

qui Regi scindant

prægustata:

qui eorum vices supplere debeat;

A Simili modo perinde ducimus observandum, si omnes de officio Scutellæ contigerit absentari, tunc prædictus antiquiar superexistens in officio scindendi sæpe dictum eorum officium peragere non omittat, nisi ultra portantes cissoria aliquis de ipso officio superesse dignoscatur: quia tunc ad illum spectare volumus et jubemus.

54 Quod vero de absentibus Scutellæ ministris ducimus ordinandum, idem omnibus de cissorio absentibus, per dictum superstitem in officia euidendi ut est dictum, volumus observari, nisi de officio scutellæ aliquis tunc superexistat præter illum qui officium faciet ante dictum: qua casu officium cissorii debet ante istum peragere: cum prædicta officia, quasi connexa ad invicem, concomitantia fore probentur. In prædictis vero casibus ducimus declarandum, quod nullus officium suum proprium, eidem incumbens peragendum, propter aliud imperfectum relinquat. Super quibus omnibus officiis vice aliorum peragendis ordinem prioritatis ordinis præcipimus observari: cum laudabile existat atque dignum, ut illi ceteros antecellant, quos prioritas temporis et stipendia longiora fecerunt antecire. Porro si in duobus officiis deficerent servientes, et de istis superessent tot quod possent dictis duobus officiis providere, juxta per Nos superius constituta, istorum antiquior ad faciendum nobilius officium admittatur. Et quia verti posset in dubium, quod ex dictis officiis nobilius reputetur, dandi potum officium potius ac nobilius esse sancimus, deinde Scutellas deferentium, postremo illorum qui cissoria deferunt coram Nobis.

B Volumus etiam eos non solum jurisdictioni, ut ceteri familiares nostri Majoribus-domus esse subjectos, sed etiam immediate ratione eorum officii, eis obediant firmiter et pareant. Et quia eadem ratio in ipsis esse agnoscitur, quæ in aliis Scutiferis potum nobis ministrantibus esse videtur: igitur simile sacramentum et homagium per ipsos Nobis præstandum ordinamus, quale in prædictis superius est insertum.

Cui subesse illi et jurare debeant.

De Scutelliferis Regis. R. VIII.

A Ad decorem nostrum respicere credimus, quod Domicelli a nostræ personæ servitio deputandi, præsertim illi qui Nobis cibaria ministrabant, sint apti, providi et experti, et sint ministrando cauti, quod defectus aliquis reprehensione dignus nequeat apparere. Inter quos illos præcipue tales esse volumus, qui ad Scutellam Nobis in mensa deferendam fuerint destinati.

55 Ordinamus itaque et statuimus, quod tres vel quatuor Domicelli, quorum unus debeat esse Nobilis, pro dieta nostra Scutella deferenda sint in nostra curia deputati; qui omnia cibaria, quæ ad scutellam pertinent, Nobis portare teneantur, ac etiam alia cibaria quæ ad scutellam non pertinent, licet ea dicti Scutelliferi non portaverint; coram Nobis in mensa ponere teneantur; exceptis tamen cibariis, quæ interdum Magistri hospitii sive Majores-domus in propria persona deferunt, quæ poterunt etiam dicti Magistri ponere, illa videlicet quæ portaverint ipsi Majores-domus et aliter: si tamen ultra scutellam quæ per ipsos portata fuerit, alia per ipsos minime deferatur: primitus tamen de prædictis cibariis sumpto gustu per dictos Domicellos, quando ea posuerunt coram Nobis.

57 Volumus etiam quod dicti Domicelli et eorum quilibet præsent illis qui in coquina nostra ministrant, et eis mandare possint quod licite viderint expedire; dum tamen non mandent aliquem extra nostrum hospitium extrahendum. Volumus insuper

quod de dictis tribus vel quatuor Domicellis, ille qui Nobilis est officium faciat, quotiens præsens erit, et ipsum commode facere poterit. Nobili vero Domicello absente, vel præsentem et officium facere nequeunte; unos de aliis qui prior in dicto officio assumptus fuerit id facere teneatur. Declaramus etiam et volumus, quod si duo vel tres Domicelli diversas portent scutellas, Nobis ille ponere debeat ante omnes illos qui scutellam deferret principalem. Ordinamus etiam quod ille qui principalem scutellam nobis deferret, manutergia munda et alba in promptu habeat, at ea in collo suo ponat, et cum eis scutellam cooperiat, et sic coopertam deferat coram Nobis.

58 Jubemus insuper quod in absentia omnium Magistrorum hospitii dicti Scutelliferi, quoad officium Magistrorum absentium, faciant; sed propterea scutellam et cibaria Nobis deferre non omittant; exceptis diebus festivis et aliis, quibus officium hujusmodi per Majorem seu Magistrum hospitii debere fieri decernimus, quorum dierum ordinationem ipsius officii nobis merito retinemus: volentes tamen quod super his tunc Nos sollicitent diligenter et attente. Præcipimus etiam quod in casu, quo omnes Domicelli, ad officium cissorii destinati. Sint absentes; tunc Scutelliferi, qui ultra illos Nobis necessarios pro scutella supererunt, (cum non deceat quod omnes suum proprium officium relinquunt) faciant dicti superstites officium cissorii, servato ordine prioritatis inter Scutelliferos, sicut in proprio officio est superius ordinatum.

59 Simili modo si Domicelli, qui coram Nobis scindere debent, omnes sint absentes: tunc Scutelliferi qui supererunt, eo modo quo supra proxime est expressum, officium scindendi peragant; nisi supererit de illis qui potum ministrant, ad quos eo casu volumus pertinere. Si vero domicelli qui nobis potum ministrant sint absentes, illi qui coram nobis scindere debent ultra Nobis servientem minima sint præsentem (quia primo spectat officium dandi potum ad illos scindentes) tunc Scutelliferi nostri qui supererunt, servato prioritatis ordine inter eos, officium exerceant dandi potum. Porro si in duobus officiis deficerent servientes, et de isto superessent tot quod possent dictis duobus officiis providere, juxta per Nos superius constituta; istorum antiquior ad faciendum nobilius officium admittatur, quia dare potum reputamus [nobilius] post illud scindere, tertium portare cissorium, ut prædicta sunt per nos jam alias declarata.

60 Decernentes quod non solum in jurisdictione, ut ceteri nostri familiares, Majoribus-domus subsint; sed etiam immediate ratione eorum officii eis obedire sint adstricti. Prædicti vero Scutelliferi, priusquam officium suum exerceant, juramentum et homagium Nobis præsent, super forma expressa in juramento quod præstant Nobis potum ministrantes.

ANNOTATA D. P.

a Domicelli etiam Damicelli dicti, olim quidem Magnotum filii, postea etiam Militum quorumvis necdum cingulo donati, de quibus multa Congius.

b Quænam cibaria ad scutellam pertineant quænam ad Cisorium de quo infra R. 16 difficile est definire: nam et ibi in principio num. 74 appellantur non solum Cissoria: sed ipsa in principio fercula seu incisoria: et qui ipsa adferunt non permittuntur (nisi in defectu aliorum) ea mensæ imponere quia hoc Scutelliferis proprie attribuitur. Videat lector, quid lucis ad hunc locum occipere possit ex Rub. 3 Partis 3 ubi definiuntur pro Regia mensa ordinarie duo, et in festivitibus tria

D Ordo et modus scutellas inferendi.

et supplendi vices Majorum domus,

nec non in officis scissorii,

scindendo

ac potum ministrando.

F Ho un s' ordnatio st homagium.

et inter hos Nobilis unus;

et jus supra ministros coquinarum.

A *tria fercula, id est missus; et de singulis in Cissorio Regis jubetur poni pro octo personis; in Cissorio Cardinalium et Archiepiscoporum tantundem, in Cissorio Episcoporum pro quatuor.*

c *Supra num. 53: ast infra num. 76 tertium censetur officium Scutellæ: quod aliunde velim illustrari.*

De Emptore et Subemptore, n. ix.

Cum salus et profectus reipublicæ salutem Principis principaliter prospiciant et concernant, legesque et edicta Principum curam carnis emendæ ad profectum pertinere pro salute statuunt subjectorum; quanto magis ipse Princeps, qui salutem populi tuetur prospicere debet, ut cura carnis, in ejus sacra domo edendæ, certis suis fidelibus specialiter committatur.

61 His igitur in consideratione deductis, statuimus et ordinamus, ut Emptor domus nostræ, qui est vel qui pro tempore fuerit, in emendis carnibus, curiæ nostræ necessariis, solerter invigilet et insistat; hoc videlicet modo, ut recepta a Scriptorerationis sufficienti pecunia, carnes, pisces, et alia cibaria, nec non ligna aliaque necessaria, quæ in nostra coquina tam pro Nobis quam domesticis nostris, sint vel fuerint necessaria, et ad coquinam spectantia; una cum Subemptore, quotiescumque eum habere poterit, fideliter emat, et illa decoqui faciat et parari; summa diligentia præcavendo, quod nec in cisione carniarum prædictarum seu alias, fraus committi valeat quoquo modo; et quod omnia et singula bene et decenter, ut Regiam decet curiam, præparentur. Insuper ad ipsius volumus officium pertinere, diligenter sollicitare Magistrum hospitii, tunc officium facientem, de cibariis quæ sumus in crastinum comesturi.

62 Sane ut singula suo ordine fidelius peragantur, volumus quod dictus Emptor de cibariis nostris in coquina degustet, antequam per servitores nostros ad nostri præsentiam deferantur. Et ut clarius dictus Emptor Scriptorerationis reddere valeat rationem, quam dicto Scriptori qualibet die de acceptis reddere jubemus; volumus et etiam ordinamus, ut dictus Emptor exacta diligentia qualibet die de numero in nostra curia comedentium veraciter se informet, et de ipsis in redditione calculi faciat mentionem.

63 Porro ut majores præsent minoribus, ut possit ordo juris; volumus quod dictus Emptor præsit in suo officio cuilibet de coquina. Adjicientesque jubemus, quod, quando nos itinerare contigerit, dictus Emptor vel Subemptor primo accedat, et secum Ordinationem de a cibariis deferat, et eam diligenter observet. Et ut officium suum fidelius exequatur, volumus ut Nobis et Magistro-hospitii juraamenta præstet, et Nobis dumtaxat homagium, sicut Botellerius oris nostri. Volumus etiam quod Scutiferis scutellam nostram portantibus dictus Emptor vel Subemptor post Majores-domus obediant, in iis dumtaxat quæ eorum tangunt officium.

64 Et unam insuper personam eligi volumus, qui Subemptor nominetur, qui cibaria coram comedentibus in nostro palatio ponat atque poni faciat diligenter; et quæ per Emptorem evoentur scribere teneatur, quotiens commode fieri poterit et fuerit opportunum. Et Emptorem juvet in suo officio, et prægustet de nostris cibariis sicut Emptor; et in sui absentia suum officium plene peragat, et juraamentum præstet et homagium faciat, et nostris Majoribus-domus obtemperet et obediat, sicut dictus Emptor. Et ut melius hæc peragere possit, in scriptis, quæ per ipsum Emptorem fienda sunt, habere non prætermittat.

Junii T. IV

ANNOTATA D. P.

D

a *Est quidem Parte 3 Rub. 2 de ferculis num. 249; sed eorum ibi numerus definitur, non qualitas. Ob hunc ergo locum aliaque nonnulla verosimile existimo, quod præter hæc leges, fuerint speciales aliæ Ordinationes plurium officiorum, quæ hic non inseruntur sed supponuntur, non solum a majoribus late (quas num. 7 non intendimus inquit revocare; imo omnia quæ ipsis nostris contraria non fuerint, volumus observari) sed etiam propriæ ipsiusmet Jacobi.*

De ministris Coquinæ oris Regii, n. x.

Quanto magis officia personæ nostræ sunt propinqua, tanto diligentiori cura fidelibus sunt committenda personis; ne ille totius fraudis inventor, omnium bonorum inimicus diabolus, suo milleno ingenio laqueis quamplurimis præfulcitus, salutem hominum insidias per appositionem nocivorum valeat præparare; quod Nobis valde præcavendum dignissimum ac necessarium reputamus.

65 Et ut præmissa facilius eviteamus, hac præsentem nostram Ordinationem ducimus statuendum, quod duo boni homines et fideles Coqui, pro nostra speciali coquina assumantur, per Nos eligendi, qui in officio prædicto scientifici existant et experti: qui quidem cibaria nostra per Nos, et per illos quos nostra duxerit Serenitas eligendos, assumenda habeant decoquere, et alias cum summa diligentia caute et munde præparare; taliter quod prædicta in loco tuto et secreto, et aliquantisper segregato præparentur; sic quod ad ipsum aditus paucis præbeat, et occasio mali quantum est possibile restringatur: [quique] cum ad nos prædicta cibaria erunt deferenda, minime gustare prætermittant. Cum vero de loco ad locum erimus profecturi; alter prædictorum ad locum ad quem erimus accessuri antecedat, ut ea quæ ad ipsorum spectant officium potuerit prævidisse: quia probabilibus prævenire reputatur, quam a tempore præveniri.

66 Quos etiam Coquos post Majores-domus, tam Scutiferis nostris ad scutellam nostram deferendam deputatis, quam Emptori et Subemptori nostræ curiæ obedire ordinamus, quantum ad eorum officium pertinebit. Volumus etiam, quod in absentia Emptoris et Subemptoris nostri antedicti, nter ipsorum qui in officio antedicto fuerit præassumptus eorum officium assumat antedictum. Et ne vagando prædictum officium detrimentum aliquod patiatur, quod unus ipsorum infra hospitium in coquina prædicta speciali jaceat aut prope ipsam, ducimus ordinandum. Simile vero sacramentum et homagium Nobis præstabunt, quale Botellerii nostri Speciales Nobis præstare superius sunt astricti.

De Argentario coquinæ oris Regii, n. xi.

Rationabiliter attentis quæ sunt agenda non modica per ministros, ad cibaria nostri oris dispositos [et] Magistraliter præparanda, ut illa complete sicut decet omnia peragantur; ideo unum hominem aptum volumus eis tradi, qui coquinæ oris Regii Argentarius a nominetur.

67 Die quolibet horis debitis in ipsa coquina ignem incendere non omittat, ollasque et caldarias cum aqua ponat supra illum; gallinas et volatilia plumet etiam, et alias carnes ac pisces lavet ac mundet; nec non et veru vertere, dictosque ministros sive Coquos nostri oris adjuvare procuret diligenter, prout sibi per eos et Emptorem præceptum fuerit atque jussum. Etiam aquam necessariam, pro

III nostris

Quæ emere ipse ex officio debeat,

B

quid provide-re?

cui rationem reddere quotidie?

C

quibus præsesse,

a

quibus subesse

Officium Subemptoris.

E Duo illi statuti,

quæ cautela uti debeunt,

quibus subesse,

F quorum vices supplere.

Hæc incumbit curare vasa,

a præparare coquenda,

et Coquo parere.

A nostris epulis dumtaxat præparandis, ad ipsam coquinam per eum ferri volumus et portari: volentes quod nostris Scutiferis, ad scutellam nostram deferendam deputatis, et dictis Emptori, in tangentibus eorum officium post Majores domus obedire sit astrictus, Nobisque sacramentum et homagium, ut dicti Ministri nobis fecerunt [facere] teneatur.

ANNOTATA D. P.

a Argentarii nomen, qui ratione pertineat ad hujus ministerii humilitatem, equidem nequeo divinare, cum argenteæ suppellectilis nihil ab eo tractetur. Marmitones Franci a Marmita id est, cacabo nuncupant, Lixas Latini. Infra Argentarios tamen istos sunt Aquæ portitores, de quibus postea. Veri autem nominis Argentarium, id est pretiosæ ad mensas suppellectilis vasorumque curatorem, informut Rubr. 16 Partis 2. num. 158.

De Coquinariis pro communi [coquino] Regionum domesticorum. ij. xii.

B Quia perspeximus fore dignum et consonum rationi, quod in nostra domo seu curia nulla vacua existant officia, quo minus in eisdem certi et fideles ministri assignentur, quibus dicta officia valeant gubernari: idcirco ducimus statuendum, quod

Quid domi

68 Duo coqui, fideles et boni, in coquina communi nostræ familiæ præponantur, qui cibaria, per domesticos nostros absumentia, curent vigili studio munde et caute præparare, ut potius valeant commendari quam in aliquo reprehendi: quorum unus, Nobis alibi proficiscentibus antecedit, sic quod imperfectioni locus minime relinquatur. Ubi vero accideret quod ambo Coqui speciales oris nostri absentes forent aliquo casu vel causa imminente; eo casu non ignorent curam ad eos pertinere nostræ cibaria præparandi, modo et forma prædictis Coquis oris nostri in præcedenti constitutione assignatis. Aliquos etiam de coquina tam majores quam minores adjuvare eos volumus, cum in proprio officio non fuerint occupati: ordinantes quod nostris Scutiferis deputatis ad scutellam deferendam, et Emptori et Subemptori, post Majores domus, obediant in tangentibus eorum officium memoratum.

quid fors agere debeant,

quorum vices supplere,

quibus subesse.

C 69 Et quia pericula, quæ pluribus non est dubium frequenter evenisse, Nos cautiores faciunt in futurum; [mandamus] ut prædicti quoque tale sacramentum et homagium Majori domus nostræ præstent, quale Coqui oris nostri Nobis præbent; et inscriptis quæ per ipsos Coquos nostri oris sunt agenda penes se habere minime obliviscantur.

a

De Musco (a) ij. xiii.

Si super cunctis ad usum nostrum et ornatum necessariis, curam et diligentem custodiam certis personis committendam esse decrevimus [ideoque] necessarium fore perspeximus et congruam, quod super rebus, pro esu victuque nostrum comparatis, alicui fideli custodiam committere debeamus.

hic penes custodiam deputatus,

70 Ordinamus itaque et volumus, quod unus, bonus et legalis, qui cognominetur Museu, ex nostris Coquinariis deputetur, qui clavem reservatorii nostræ coquinæ teneat et deferat; nec non die quolibet carnes, quæ emptæ et portatæ ad dictam coquinam per Emptorem vel Subemptorem fuerint, ante illarum fractionem, præsentibus Scriptore-rationis vel ejus Scriptore, et altero dictorum Emptore, reponderare fideliter non omittat. Quibus sic reponderatis, faciundo certas pecias scindat, et fran-

gat diligenter easdem: et etiam pisces frangere teneatur. Et illas quæ pro nostra persona emptæ fuerint et fractæ, Coquinariis ad fercula pro ipsa nostra persona præparanda et decoquenda; et alias carnes, emptas et fractas ad opus nostrorum domesticorum, Coquinariis, ad illas præparandas et decoquendas deputatis, tradat ordinate. Præmissas vero carnes, quæ erunt præparandæ pro Nobis, ad partem et non nisi præsentibus prænominatis reponderet atque frangat, ut suspicione careant miscendi nocivorum. Eisdemque Coquinariis de rebus indicto reservatorio existentibus, prout ad dicta fercula præparanda et facienda necessarium fuerit, ministret indilate: et his peractis ad coquinam deputatam ad fercula oris nostri confestim se conferat, et ad præparanda illa juvare non remittat.

D

emptas carnes ac pisces suscipit,

et scissas exhibet cocis:

coctas quoque infert abuco.

71 Cum vero ipsa fercula erunt peracta, et nostri domestici ad mensam accesserint, palatium simul cum argentariis, qui carnes vel pisces deferant usque ad dressatorium, intrare procuret immediate; ibique cissorsia ipsarum carniū vel piscium, juxta tenorem Ordinationis nostræ super hoc editæ, ordinet et faciat cum effectu; et illa sic facta tradat Subemptori, et aliis personis ex Coquinariis sive Argentariis ibi præsentibus, in mensis coram comedentibus ponenda seriatim. Illa insuper quæ in coquina decocta, post nostram comestionem et domesticorum, super fuerint, eleemosynæ aut ejus servitoribus curet tradere sine fraude.

E reliquias defert ad elemosynarium;

72 Decernentes et volentes, quod continue in dicto reservatorio rerum infra scriptarum copia inveniatur; videlicet zucharis, ziziberi, et aliarum specierum tritarum; mellis, olei, carniū falsarum, caseorum, piscium salsorum, vini aceti b, sagiminorum et aliorum c similium comestibilium, ad dicta fercula congruentium, quæ absque metu quotidianæ destructionis poterunt vel consueverunt reservari. Etsi aliqua ex his deficere viderit, incontinenti sollicitet præfatos Emptorem et Subemptorem, ut illud emant, et in dicta despensa sive reservatorio repellant cum effectu. Et omnia dictus Museu in ejus diligenti et fideli custodia habeat et teneat; Nobisque sacramentum et homagium, ut alter Coquinarius, ad nostra fercula præparanda destinatus, facere sit astrictus: nostros Scutiferos ad scutellam nostram deferendam deputatos, et etiam prædictos Emptorem et Subemptorem, post Majores domus, in tangentibus suum officium, sibi præesse agnoscendo.

b
c
aromata quoque ne desint curat et alia condimenta.

ANNOTATA D. P.

F

a Apparet Museum hic dici; etsi nominis ratio lateat, eum qui penes præest: eadem officio in legibus R. Petri dux destinatur Rubricæ, Del Dispensere et del Mennerero reparador, apparet ex toto contextu; et siquidem hæc ultima recte reddatur Latine de Minutario seu distributare, libenter intelligam quid inter hunc et Dispensatorem intersit, quod viso textu apparebit.

b Vin-acetum, Hispanis Vin-agre.

c Sagimen, adeps, laudum, Sagimina Sagiminorum, necdum alibi legi.

De Argentariis coquinæ domesticorum Regionum. ij. xiv.

Congruum est ut Coquinarii communes nostrum domesticorum, defectibus coadjutorum carere dignoscantur.

73 Eapropter in coquina eorundem domesticorum, duos ad hoc aptos homines volumus deputari, qui Argentarii coquinæ ipsius nuncupentur. Erunt quidem

Quid agere,

A quidem ut die quolibet hora debita in eadem coquina ignes incendant solliciti et attenti, et caldarias cum aqua ponant super illos, gallinasque et alia volatilia plument etiam, et alias carnes et pisces lavent et parent ad coquendum, et illa in caldariis et veribus ponant, etiam de carnibus assandis veribus curam, eaque revolvendi habeant diligentem, et his actis per eos, Coquinarios in quibus poterunt adjuvent supradictos; specialiter Museum, in fereulis ad palatium portandis, juvare non omittant. Volentes quod nostris Scutiferis pro scutella nostra ordinatis, et dictis, Emptori et Subemptori ac Coquis, in tangencilibus eorum officium obediant et pareant fideliter cum effectu.

quibus parere debeant.

De Aquæ-portitoribus ad aquam domesticorum Regiorum. rj. xv.

Cum in coquina nostrorum domesticorum sint peragenda quædam, quæ per Argentarios in ea dispositos non posse congrue fieri perpendimus; ideo

Incumbit eis allata aqua

74 Præter prædictas dispositas duas personas, quæ vocentur Aquæ-portitores, in coquina ipsa admitti ducimus ordinandum. Deferant quoque istæ duæ personæ aquam ad ipsam coquinam quantum fuerit opportunum. Caldarias etiam et scutellas post comestiones nostrorum domesticorum lavent et mundent diligenter, nunc non et coquinam scopent cum necessarium fuerit, et alia ngant similia, quæ et nostri Scutiferi ad scutellam deputati ac Emptor vel ejus Subemptor, Argentarii ejusdem coquinæ seu unus eorum eis vel alteri eorum duxerint injungenda; quibus obedire post Majores-domus teneantur.

vasa et scutellas eluere.

De Scutiferis deferentibus (a) cissorium Regium. rj. xvi.

a

Quia vero perfectum nihil dicitur, nisi de omnibus suis partibus faciat mentionem; et ne quod omittimus, negligere videamur;

75 De modo servientium in aula nostra regia ducimus ordinandum, ut Scutiferi qui ad portanda nostra fercula seu incissoria per Nos fuerint constituti, recte ad mensam nostram coram Nobis veniant et assistant; et tamen per se ponere non præsumant: ne promiscuis actibus rerum turbentur officia, et quod alii conceditur per alium subtrahatur; cum per solos portantes scutellam nostram hoc fieri velimus et mandemus, advertentes [quia] quod pluribus committitur securius expeditur. Verumtamen cum cibaria posita fuerint coram Nobis, iidem portantes sint solliciti et attenti, ut ab in-scidente Scutifero coram nobis vel ab illo qui posuerit ante dicta sibi dari faciant ad gustandum, ut ob hoc Nos et ipsi sinistra suspicione careamus.

Fercula adferunt,

non inferunt mensæ,

et unus inter eos Nobilis esse debet,

76 Sane ut inordinatum nihil maneat vel confusum, tres vel quatuor Scutiferos huic officio destinamus, quorum unus inter Nobiles assumatur, qui semper servitium faciat si existat: cum nostra intersit quemlibet juxta sui decentiam honorare: quem si abesse contigerit vel alias impediri, qui primo assumptus fuerit in hujusmodi officio locum suum teneat in portando, ut is gradu cetero antecedit cui laboris assiduitas suffragatur. Quod si plura fuerint cissoria deferenda, isti soli faciant servitium existentes, honore semper antiquioribus reservato. Qui autem principalem nostrum portabil scissorium in collo portare manutergia non omittat, cum quibus cibaria cooperiat.

In defectu scutelli ferorum,

77 Et quia in necessitatibus legem servare non convenit, imo quæ unius sunt aliorum usibus ap-

plicantur; si casu contigerit quod omnes deficerent qui debent scutellæ servitium ministrare, et in hujusmodi scissorii officio supersint (primitus eorum proprio officio satisfacto, quod nolumus omittere pro subventionem aliorum; cum plus expediat vacare propriis quam intendere alienis) antiquior in officio post illos qui proprium gerunt officium, scutellæ servitio subveniat supradicto: et si plures deficiant et ii plures supersint, omnes idem faciant ordinatim. Quod si omnes illi qui in eidem officio esse debent, abfuerint, et in scutellæ officio non fuerint præter officio proprio assistentes, nec de potus officio valeat provideri, quia solus unus sit qui Nobis præbeat ad potandum, tunc istorum scindat antiquior, qui remanet ultra illos qui proprio officio militabunt. Simili modo si omnes de potu deficiant, istorum antiquior, eorum officio satisfacto, Nobis tribuat ad potandum; dummodo nullus existat gladii vel scutellæ præter proprium officium facientes, quoniam illi ad dicti potus officium vocarentur. Porro si in duobus officiis deficerent servientes, et de istis superessent tot quod possent dictis duobus officiis providere, juxta per Nos superius constituta, istorum antiquior ad faciendum nobilius officium admittatur; quia dare potum reputamus b [nobilius] post illud scindere, tertium est scutellæ.

horum et scissorum vices supplere possunt,

Majori-domus subditi sunt illi.

78 Et non solum in jurisdictione, ut ceteri nostri familiares, subsint Majoribus domus, imo immediate ratione eorum officii obedire se agnoscant obligatos. Illi vero, ut alii ad potum nostrum destinati, cum juramento homagium Nobis faciant, prout decet.

ANNOTATA D. P.

a Cissorium et Cissorium max infra Ferculum seu Incissorium, videtur accipi hic pro minuscula lance sue orbicula: et sic Franci Porte assiette dicunt eos circulos quibus tales imponuntur: Nota porro quod, Cidere et Scindere pro uno eodemque accipiatur; Cissoria vero seu Scissoria proprie dicuntur orbis, in quibus cibi scinduntur, singuli convivis apponi soliti, et ad quoslibet missus mutari, Gallice Trancheoir, Tailloir: Latini a diversa omnino figura appellabant Quadras; quales revera memini an. 1660 in mensa Electoris Moguntini vidisse.

b Non solum hic, sed etiam supra num. 58 vocem hanc supplendam didici ex num. 53 quo ille remittitur: miror tamen utramque omissionem, cum sine ista voce sensus non habeatur perfectus.

c Miror etiam magis, scutellæ officium hic tertium dici; quo loco utrobique supra ponitur officium Cisorii. Oedipo hic apus sit.

De Magistris (a) equorum et Stratoribus qui Cavalericii (b) nuncupantur. rj. xvii.

a
b

Cum ad decorem Principis pertineat et ornatum, equis ac palafredis c sibi candecentibus, ac diversis jumentorum generibus abundare, nec non variis equestribus ornamentis; deceatque ad prædictorum gubernationem et custodiam aliquos instituere præsidentes, qui Stratorum fungantur officio, quorum cura et solitudine prædicta omnia et singula custodiantur et fideliter gubernentur.

c
Huic officia deputantur

79 Præmissis igitur circumspæctis, volumus et etiam ordinamus, duos Scutiferos de domo nostra prædicto præesse officio, et curam gerere præmissorum. Hoc modo videlicet, quod sint solliciti et attentissimi, ut equi et alia animalia, quæ ad equitandum tenemus, necessaria habeant; et per personas idoneas bene pensentur, et custodiantur, et quod

scutiferi duo,

suis

A suis temporibus flebotomentur *d*. Et si morbus contingat procurent exacta diligentia per Marescallos curari, et remedia fieri opportuna, taliter quod de negligentia non possint modo aliquo reprehendi. Et cum voluerimus equitare curent a Nobis certificari, quis Nobis equus vel equi parabuntur ad equitandum : ante vero dictam equitationem calcaria calceare, et postea discalceare non omittant. In hoc autem petendo et faciendo, pariter ac in ceteris prærogativis honoris, illum esse volumus potioem, qui prius hujusmodi officium fuerit assecutus. Præterea adjicimus, quod dicti Magistri præsent omnibus qui sunt de stabulo, et ipsi eis obedire teneantur ; et possint eos condemnare, ubi in eorum officio eos contigerit deliquisse, ad mittendum quitationem decem dierum pro qualibet vice.

d
qui equos curavit,

præsent omnibus stabuli ministris,

salvant pro numero competentis habendo,

80 Sellæ autem et fræna, quibus commuiter utimur, poterunt committi, cum inventario tamen, illi qui tenet equorum annonam, qui Civaderius nuncupatur. Rursus illi qui antiquior fuerit in officio, et in ejus absentia alter qui post illum in ipso officio erit assumptus, anno quolibet etiam a Nobis scire tenentur numerum equorum, et palafredorum, et aliorum animalium, quæ ad nostræ personæ servitium tenere voluerimus ; et habere etiam, quotiens guerram expectaremus habere, aut propter dona quæ de illis fecerimus, vel alias, in magno numero [si vero] eorum scirent paucitatem, Nos tunc de illis sollicitent cum effectu, et nostram inde procurent scire voluntatem. Hoc quippe idem faciant de illis *e* armorum, tenendis nostro signo decoratis, pro faciendo in eis equitare de nostris Baronibus et Militibus, cum vel si expediens discernereamus. Etiam habeant secum et teneant Ordinationem quam fecimus de tenendis et faciendis aliis sellis, et quibusdam aliis ordinate : quam observent et teneantur observare sub pœna quitationis anni medii amittendi per eorum [quemlibet] qui repertus fuerit in culpa.

c
Regi et Militibus ejus,

fræna et sella aptent,

81 Volentes, quod ille qui primus assecutus fuerit officium hujusmodi supradictum, teneat prædictas sellas et fræna et alia ornamenta equestria : sed alius de prædictis habeat inventarium, et in absentia primi ipse teneat et custodiat supradicta. Sane sint diligentes quod nec in sellis nostris, nec habenis seu ornamentis equestribus quibuscumque, nocivum aliquid imponatur : imo adeo sint diligentes, quod quando Nos contigerit equitare, antequam equitemus, sellæ prædictæ et habenæ et alia ornamenta diligentius perserutentur et mundentur, taliter quod ab omnibus nocivis prosus fiant aliena. Insuper cum diligentia recognoscant, quod fræna et alia, in quibus periculum posset universaliter imminere, sint firma et fortia, hoc recognoscendo quotienscumque volumus equitare.

reddentes de his rationem,

81 Insuper ordinamus, quod rationem et computum reddant de iis quæ expenderint, in faciendo fieri sellas, fræna, et alia ornamenta equestria Magistro-rationali : sed pecuniam ad hæc necessariam a nostro Thesaurario accipere non omittant. Et cum Nos itinerare contigerit, sint solliciti, ut equi nostri ad equitandum deputati loca decentia et utilia habeant ; taliter facientes, quod semper ad minus unus equus vel duo prope sint cameræ ubi nos jacebimus : et semper faciant posse suum, quod sint magis prope, secundum quod fieri poterit condecener. Et quia ubi majus periculum noscitur, cautius est agendum ; volumus quod tempore guerræ vel exercitus magis sint solliciti et attentivi, quod dicti equi juxta nos nullo modo discedant, imo juxta nos sint semper et jaceant. Præterea ad eorum volumus spectare officium, equos corporis nostri munire et muniri armaturis, ab Armatore receptis.

curent quoque prope et in promptu habere semper aliquos ;

82 Porro si necesse fuerit liceat eis habere mancipia adductitia, ad pensanda *f* seu procuranda animalia supradicta ; quando videlicet illi, qui ad hoc deputati sunt minime sufficere possunt : et liceat eis dicta conductitia mancipia non solum corripere, sed penitus remove. Nihilominus damus eis licentiam, cum eis visum fuerit, equitandi dictos equos nostros, cum nos propter infirmitatem seu alias eos equitare minime valeremus. Volentes, quod non solum in jurisdictione, ut ceteri nostri domestici, Majoribus-domus sint subjecti, sed etiam eis immediate ratione eorum officii obedire teneantur. Et quod juramentum et homagium nobis faciant, quod per factum eorum nullum nocivum personæ nostræ eveniet, neque nocivum aut equis aut arnesibus *g* ipsorum inferent, imo ne inferatur vel misceatur toto posse evitabunt ; et quod non fecerunt neque facient tale quid, quo minus hæc valeant observare.

D
f
jus habent in mancipia sibi subdita

et ipsi Majori-domus subsint.

g

ANNOTATA D. P.

a Comitem-stabuli, Comestabilem, Conestabilem dicebat antiquitus ; sed titulus hic postea transit ad Copiarum-duces.

E

b *A* caballo, equo, dicitur Cavalerius, eques et hinc augmentative Cavaleritius, quasi Major eques : dicitur etiam Cavaleritium facere etc. Equo militare, vel servire.

c Palafredus seu Parafrenus, antiquius Paravere-dus, quia ad veredorum usum in publico cursu dispositi habebantur : a quo usu ad omnes gradarios sive sellarios aut dextrarios equos, (horum enim omnium idem usus est) appellatio transit, eorumque curatores, unius litteræ alteratione Parafrenarii ; et Palfrenarii dicuntur.

d φλεβοτομήν, venam secare : hinc Phlebotomia, venæ sectio, et barbarum Palebotomare, ac Flebotomare, seu Flebotomizare.

e Idiotismus, quo substantivum ejus de qua agitur rei subintelligitur ; sic illi armorum, sunt equi, armis id est, insignibus regiis, (quæ arma vocant) musti, seu notati.

f Pensare medicinam facere, etiam Hispanice et Gallice dicitur.

g Arnez Hispanis, quod Belgæ in Harnas converterunt, cataphractorum seu loricorum proprie armatura, transfertur ad quemlibet apparatus, equorum corporibus aptum, qui hic proprie videtur intelligi. Itali etiam ad homines vocem illam transferunt, et vestes intelligunt.

F

De Civaderio. ij. xviii.

Justum est quod animalibus ratione carentibus, illis præcipue quæ nobis serviunt, papulum non desit, sed eis ad sufficientiam ministretur, et quod sic fiat alicui idoneo cura specialiter injungantur.

83 Quapropter statuimus et ordinamus quod in nostra curia aliquis idoneus et fidelis assumatur, qui a Civaderius nuncupetur : ad cujus spectat officium civadam sive avenam et herbam et paleas et his similia procurare ; et a Procuratoribus illius loci, quo præsentem erimus, prædicta omnia accipiat, vel aliunde emat, accepta pecunia a Scriptore-rationis ; et ea mancipiis stabulorum ad opus animalium tradat. Ejus insuper officio incumbat custodire et in Inventario ponere sellas et fræna, quibus communiter utimur ; cum sibi per nostros Cavaleritios tradita fuerint custodienda. Debet insuper reddere computum de administratis per eum Scriptori ; sed et Cavaleritiis post Majores-domus obedire.

a
Hujus est equis curare pubulum

sellas et fræna servare,

A 84 Sit etiam sollicitus, quod animalibus, cum Nos itinorare contigerit, aliqua de prædictis non desint; et maxime in tempore quo in exercitu essemus, diligentiam super præmissis adhibeat. Mantam etiam *b* equi nostri retro nos a longe portet, quotiens nos equitare contingat: Et si ipsum abesse contigerit, committat de voluntate Cavalleriorum uni de mancipiis stabulorum suum officium peragendum. Communiter etiam, sicut et attento ipsius expedit officio, in stabulis aut prope jacere non omittat. Volumus tamen et ordinamus, quod antequam suum exerceat officium, juramentum et homagium uni Majori-domus præstet, juxta formam in officio ipsorum Majorum-domus insertam.

mantam equi post Regem portare.

b

ANNOTATA D. P.

a Cevada, Hispanis proprie Hordeum dicitur, hic etiam pro avena, ac generice pro quocumque equorum pobulo sumitur. Et vero a Latino cibatu nomen tractum videtur et sic hic scribitur Civaderius. Cangius notat Occitanis Cibato et Sivado dici, itemque Civatam.

B *b* Manta, Mantum, tapes, stragulum, equo insternendum, cum ex eo Rex descenderit; hinc diminutivum Mantellus, ad pallia hominum translatum.

De Marescallo equorum. n. XIX.

E quorum cura non solum consistit in victualibus ministrandis, sed etiam in ferraturis eorum pedibus affigendis, ægrotudinibusque curandis et minutionibus faciendis, quæ omnia solent per Marescallos *a* expediri.

a

Præter officium suum ferrandi et curandi equos.

85 Ordinamus itaque quod in nostra curia debeat esse persona aliqua, fidelis et experta in prædictis, quæ officium marescalliæ exerceat et Marescallus nuncupetur: cujus officium consistat in faciendis omnia quæ sunt equis necessaria et de arte marescalliæ. Qui etiam Marescallus nobis itinerantibus a nostra comitiva non recedat, munitus clavis et *b* ferris, et his similibus, maxime tempore guerræ cum in exercitu essemus; et equos nostros frequentare eo tempore sæpius non omittat. Debetque obedire Cavalleriis post Majores-domus in iis quæ ipsius officium spectare noscuntur. Volumus etiam, pro eo quod officium Civaderii propter ejus absentiam debet peragere, et quod habeat sæpe in stabulis conversari, quod præstet juramentum et homagium Majori-domus, secundum formam in officio Cavalleriorum expressam.

b
etiam Civaderii vices supplet.

C

ANNOTATA D. P.

a Mar equum, Schalk peritum, expertumque significant: hinc Marescallus, et leniori pronuntiatione Marescallus; idem olim quod Comes stabuli, postea ad copiarum Duces translatus titulus: nec non relictus Ferratoribus, qui ferreas solvas equorum ungulis affigunt, eorumque morbos curant: et talis hic intelligitur, apto ad ministerium vocabulo.

b Ferra, communi vulgaribus linguis fere omnibus idiotismo, antonomastice vocantur solvæ ferreæ equorum.

De Mancipiis stabulorum. n. XX.

Decens et honori nostro conveniens reputamus, si equi pro nostræ personæ servitio per electa tractentur [mancipia] et pensentur præ ceteris curiose: quodque pro pensandis equis singulis singula mancipia destinentur.

86 Ordinamus itaque quod in nostris stabulis or-

dinarie sint, numero, nostro arbitrio eligendo, mancipia destinata; quorum incumbat officio pensare de equis nostris, et aliis animalibus ad nostrum servitium ordinatis, et eis ad pensandum traditis: et sic se diligentes ostendant, quod equi nostri in eorum necessariis nullum defectum habeant. Volumus etiam quod dicta mancipia nostris Cavalleriis post Majores-domus obedire teneantur et juramentum ac homagium præstent Majoribus-domus, secundum formam in officio Cavalleriorum insertam. Hæc omnia volumus etiam fieri per mancipia conductitia, nostris stabulis inferenda.

De Falconerio majori. n. XXI.

Non debet reprehensibile judicari, si post labores nimios, quos pro republica confovenda voluntarios appetimus; et ut subjectis nostris quietem præparemus, noctes cura vigili pertransimus; aliquam recreationem licitam et honestam perquirimus quæ menti nostræ, profundo maris pelago pro multitudine agendorum fluctuanti, et quasi flatu ventorum agitatae, quietem saltem medico duraturam valeat præparare; quia onus importabile præassumptum diu alias non patitur sustinendum.

D
Commendatur iis diligentia

et subjectio.

Ad recreationem honestam,

E

87 [igitur] hac etiam præsentī nostra Ordinatione duximus statuendum, quod unus Scutifer, expertus in talibus, Falconerius noster major eligatur, qui de nostris falconibus, austuribus *a*, et aliis quibuscumque avibus ad venandum deputatis, curam gerat [diligentem] et solertem, necessaria eisdem absque defectu ministrando. Et nihilo minus præcaveat diligenter, quod prædictæ aves, quælibet pro suo tempore, sic inveniantur præparatæ, quod fervidæ existant ad volandum, et complete faciendum ea ad quæ fuerunt afeitatæ, *b* cum contigerit nos cum prædictis velle meditari: taliter, ne unde speramus recitari merito, inde valeamus offendiculum aliquod reportare. Et ut præmissa facilius valeat evitare in venatione, nos consulere non omittat, cum quibus avibus secundum sua tempora ad venationem accedere proponemus, ut illas melius valeat præparasse: cum quibus avibus etiam sine nobis venari valeat, prout dictis avibus viderit expedire.

comparatas aves curet,

a

b

et quidquid eas spectat,

88 Nec ignoret ejus curæ pertinere omnia eis necessaria procurare; veluti logres, *c* capucia, *d* longas, *e* et alia arnesia ad rostrum et *f* manus ipsarum præparandas, et etiam quæcumque alia necessaria providebit. Pro quibus necessariis pecuniam a nostro recipiat Thesaurario condenter, de quibus omnibus rationem et computum Magistro nostro rationali reddere teneatur. Pecuniam vero pro gallinis et aliis carnibus et medicamentis avibus necessariis supra dictis, a nostro Scriptore recipiat rationis: cui per se vel alium de aliis Falconeriis, cui emptionem carniū et medicinarum, committat rationem, sive computum reddat de præmissis.

c d
e f

F
ut necessaria emat.

89 Prædictum vero Falconerium nostrum majorem, omnibus aliis Falconeriis, et Venatori nostro, sive illi qui canes nostros custodiet, præesse volumus et mandamus; taliter quod eos a receptione eorum quitationis suspendere valeat per quindecim dies et non ultra, si in eorum officio invenerit negligentes. Cum vero prædictum Falconerium abesse contigerit, uni de Scutiferis mensæ nostræ, cui melius viderit expedire, suum officium valeat committere peragendum. Si autem tanta esset copia avium prædictarum, quod omnes nostri Falconerii non sufficerent ad ipsas gubernandas, tunc prædictus Falconerius alios tantum conductitios festinet procurare, quos pro suo libitu licentiarum valeat quando-

præsitque toti venationi,

cumque.

A cumque. Et si aliqua ratione vel causa aliquas aves alicui de Militibus nostris *q* committamus gubernandas, talibus dictum Falconerium præesse ordinamus, et eidem tales in quantum tanget regimen avium prædictarum præcipimus obedire. Ipse vero non solum in jurisdictione, ut ceteri nostri familiares, subsunt Majoribus domus, sed etiam eis immediate ratione eorum officii obedire non omittat.

90 Verum quia necessitate contingit evenire, quod tam cum majori Falconerio quam cum aliis pluries habemus familiariter conversari, et aves et alia quæ ad eorum officium pertinent tam in venando quam alias pertractare; firmiter ducimus ordinandum, quod dictus Major Falconerius sacramentum fidelitatis et homagium Nobis præstet, quod omne periculum personæ nostræ imminens pro posse evitabit, atque si sciret Nobis revelabit; præsertim circa ea quæ per ejus officium per appositionem possent evenire.

ANNOTATA D. P.

a *Astur, Julio Firmico Astur, Astor Italis, Autour Gullis; item Austurco et Austurcus, est Accipiter major.*

b *Alleytar Hispanis adornare, apparare quasi a Latino affectare: magis huc facit quod affecter Gallis etiam est destinare.*

c *Lura Hispanis, Gullis Leurre, illicium phumarium, cui ejusmodi aves assuescunt dum cicurantur, objecta avium specie: hinc metaphorice dicimus Leurror, vana spe ullicere et illudere quempiam.*

d *Capucia ad oculos obvelandos faciunt.*

e *Longæ, habentæ seu lora, quibus adstringuntur pedes, ex re nomen habent.*

f *Manus dicuntur, non solum hominum, sed apud Francos etiam anteriores pedes equorum atque ursorum, item quarumcumque avium rapacium.*

g *Tributi quardam species est, quod Reges nobilibus, quibus falconerie id est aucupii cum falcone faciendi jus competit, vasallis suis imponunt: unde Falconagium dictum existimat Cangius, verbum ad quascumque alius servitii præstationes tractum.*

De Falconeriis minoribus. R^l. xxii.

C Non est novum nec dissonum rationi, ut ea quæ per singulos non valent adimpleri, per plures coadjuvantes finem accipiant præoptatum: cum difficile imo quasi impossibile dignoscatur, plura et diversa per unum, uno præsertim instanti, finem perfectum reportare.

90 Idcirco prævidimus statuendum, quod sex alii Falconerii, non tamen generosi, in nostra domo assumantur, per Nos eligendi, qui curam habeant de nostris falconibus et aliis avibus ad venandum deputatis diligentem, prout major noster Falconerius eis ordinabit, cui post Majores-domus obediri volumus per eosdem: præcaventes ne ob negligentiam ipsorum aliquid contingens omittatur, quod possit motum nostri animi provocare, Per quos quidem sacramentum et homagium Majoribus-domus volumus præstitum.

De Venatore seu Custodiente canes venatorios.

R^l. xxiii.

Illæ meditationes sive recreationes magis avidius assumuntur, quæ non circa unum tantum, sed circa diversa, licita tamen et honesta, occupationem capere dignoscuntur; ac tanto fortius quisque ab otio totius bonitatis inimico elongatur, quanto in diversis tamen licitis præoccupatur.

91 Igitur præsentī Constitutione ducimus ordinandum, quod una bona persona in domo nostra regia assumatur, qui Venator nominetur et existat; qui canes nostros venaticos custodiat, et de ipsis curam gerat: cum quibus quotiens decens fuerit et Nobis placuerit meditemur. Quo casu Nobiscum una cum canibus accodat ad locum, ubi venari fuerit ordinatum; nec non curam habeat efficacem de omnibus quæ ad venationem, secundum sua tempora et naturam venationis antedictæ, pertinebunt, nihil incuriose omittendo de præmissis. Pecuniam vero pro expensis canum et venationis supradictæ a nostro Scriptore recipiat rationis, cui de omnibus prædictis expensis per eundem reddi volumus rationem. Qui quidem Venator Falconerio nostro majori se subesse cognoscat.

92 Et quia evitare non valemus quin venando et alias cum prædicto Venatore conversemur, et claves a et alia quæ ad venationem pertinent [tractemus] quatenus ne pericula incurrere valeamus, imo potius ministrante Domino evitare, quæ pluribus divi Principibus audivimus evenisse; volumus et districte ordinamus, quod dictus Venator sacramentum et homagium Majori-domus faciat, cum ad ejusmodi officium assumetur; quod omne periculum, quod Nobis per positiones alit, alias possit evenire, præsertim occasione, sui officii [insidiarunt] vel fideliter evitabit; et quod non fecit aliquid, quo minus prædicta juramentum et homagium servare possit vel neque faciet in futurum.

ANNOTATA D. P.

a *Claves, numellurum scilicet et habenarum quibus canes bini aut terni copulantur, non nisi in ipsa venatione solvendi, quod sæpe ipsimet Domini faciunt.*

De Algotzirio (a). xxiv.

U^t obvietur fugiendi promptitudini, terrori pœnarum infligendarum delatis de criminibus sæpissime inhaerenti; expedit esse in omni curia Custodem carceris curiæ Majoris-domus, qui consuevit Algotzirius nuncupari: et sic in hoc adhuc [nomine] more vetustatis fidelissime retinemus.

93 Unde iste Algotzirius conetur criminosos, foro Majoris-domus subjectos, in carcerali custodia tutissima detinere. Non solum vero ipse Algotzirius ad mandatum nostrorum Majorum-domus, imo ad mandatum Camerlengorum, Cancellarii, et Magistri-rationalis, vel unius eorum, omnes eis submissos debeat capere cum affectu. Et si in his et aliis suum officium tangentibus indigeret personarum juvamine, de Subportariis nostris, quos viderit esse necessarios, qui ei ad hoc tenentur obedire, secum habere non omittat. Præterea idem Algotzirius ferat, tanquam signum sui officii, baculum argento munitum: ipsumque Majoribus-domus, non solum jurisdictione, sed etiam in aliis subesse volumus et mandamus. Præcipimus præterea ut idem Algotzirius, in principio adeptionis sui officii, juramentum, uni de Majoribus-domus faciat de bene et legaliter custodiendo incarceratos, absque fraude malitiosa quacumque.

ANNOTATA D. P.

a *Algotzirius Catalanis, Algozio opud Cangium, cui non assentior, idem esse volenti quod Alguazil Hispanis; hoc enim honorifico titulo ipsis appellantur omnes, non solum ministri, sed præfecti Justitiæ, etiam summi. Pictor autem litterarum maluit, non ipsum cum baculo suæ potestatis signo, sed duas cippo clau-*

D
Commen datur
ei cura sedula,

et jubetur
jurare
Majori-domus.
a

E

a

Talis etiam
habendus
in Curia

pro reis
subjectis,
Majori-domus
etc.
F

cum signo
potestatis.

A *sos exprimere : quod nobis difficilem reddidit epigraphen tabellæ, dum sub aliis omnibus invenitur expressus is, quem Rubricæ titulus nominat : pro quo sculptus Algortzirii carcer, ipsi figuræ conveniens, meo jussu nominatus legitur, in tubula Officialium, primæ parti præpesita.*

De Procuratore fiscali in curia Magistri seu Majoris-Domus. 14. XXV.

Digna vox est majestate regnantis, legibus, per quas illa inæstimabilis virtus justitiæ, (quæ est constans et perpetua voluntas jus suum unicuique tribuens : negligendo propriam voluntatem ut servet communem æquitatem) colitur, alligatum se ipsum Principem confiteri. Et revera majus Regno nostro [decus] existimamus submittere legibus Principatum. Unde licet per omnes curias leges, tam nostras quam alias per nos approbatas, observari cupiamus ; multo fortius in Curia nostri hospiti, quæ Nobis magis propinqua est, custodire desideramus : nam dum a Nobis tradita observamus, aliis non contemnenda demonstramus.

Justitia, si uspiam, est maxime tenenda in Curia :

B 94 Quare ducimus providendum, ordinem rectum juris amplectendo, quod in curia nostrorum Magistrorum hospiti sive Majorum-domus unus sufficiens Procurator fiscalis, qui continue nostram sacram Curiam sequi teneatur, instituatur : qui facta et causas in ipsa curia promoveat atque prosequatur : prout ille, qui investigat iniquitatem patrum in filios, sibi administrabit : et de consilio Promotoris, qui Advocatus in prænominata Curia est repererit fore faciendum : ut sic ordo juris servetur, et delicta investigentur, et investigata (excepto de illis quæ ad Nos retinemus) talia puniantur, quod ad nos vindicta, non crimina referantur. Nam in nostris curiis, præsertim in aliis quæ nostræ Majestatis magis sunt contiguæ, ordinem juris et formam debitam non servare, et delicta impunita remanere, secta Christianorum non patitur. Decernentes ipsum nostris Majoribus domus esse subjectum : quibus idem [vel] uni ipsorum juramentum de legaliter officium suum gerendo, et de servitiis ab illis qui causas in curia Majorum domus ducent, minime recipiendis facit cum effectu.

ideo instituitur Fiscalis.

Promotori Curie subjectus

et Majori-domus.

De Emberio majori et Zemlerio. 14. XXVI.

Prospicimus officium a Zemlerii majoris in nostra regia curia fore utile atque decens, ut per infra scriptorum seriem comprobatur : quare

95 Unum præesse Subzemlerio et Emberii nostris volumus, qui Emberius major debeat nuncupari, et de nostris emblis sit sollicitus, ut ejusdem industriæ videbitur expedire. Quinimo quodcumque per itinera ad loca aliqua erimus accessuri, omnia animalia et plaustra et navigia, in transitu aquarum cum itineramus pro usu nostræ curiæ conducenda, ipse conducere sit astrictus. Idemque pro victu illorum animalium et hominum qui illa sequentur, sumptus facere, ac eorum mercedesolvere teneatur, secundum nostram super hoc Ordinationem editam ; quam secum teneat in scriptis, et observet diligenter, et faciat observari suo utendo officio memorato.

Hujus est curare jumenta sarcinaria,

in itineribus faciendis,

eaque onerare et ex onerare

96 Præterea sit sollicitus, cum Nos velle itinerare contigerit, seu mutare de uno loco ad alium, quod omnia quæ Nobiscum erunt deferenda, usui nostræ curiæ necessaria, in animalibus onerentur : et quod nihil in alio loco de illis propter negligentiam remaneat quoquomodo. Concedentes præfato Zemlerio majori, quod Subzemlerium et Emberios, tam illos qui de nostra domo fuerint quam conductitios,

si in tangentibus [suum officium] ens inobedientes invenerit vel negligentes, ad amittendam quitationem eorum quinque dierum vel infra, prout sibi videbitur, valeat condemnare. Pro quibus præmissis pecuniam a Thesaurario accipere non omittat, nec non de iis Magistro-rationali reddat etiam rationem. Quæ autem expendentur per Zemblas nostras proprias, a Scriptore rationis recipiat, et eidem computum super hoc reddat : vel, si magis expediens esset, a Procuratoribus terrarum in quibus Nos essemus, civitatem et herbam et alia recipiat. Attento præterea quod multa per eum contractatur pecunia, de bene et fideliter in suo officio se habenda præstet uni de nostris Majoribus-domus juramentum, et ipsis Majoribus-domus inviolabiliter obtemperet et obediat cum effectu.

D et causa pecuniæ quam tractat jurare fidelitatem :

97 Denum cupientes quod dictum officium bene peragatur, ideo unam personam per Nos volumus eligi, quæ Subzemlerius nominetur, qui præfatum Zemlerium majorem in suo juvet officio diligenter, sibi post Majores domus obediat in tangentibus ipsum officium et pareat cum effectu : et in illius absentia ejusdem officium in omnibus facere non omitat : et juramentum præstet, ut Zemlerius major

etque adjungitur Zemlerius.

E

ANNOTATA D. P.

a *Sicut promiscue in hac et sequenti Rubrica modo Embla modo Zembla scribitur ; sic etiam Emberius et Zemlerius, ubi littera Z videtur euphoniæ solius causa adijci : nomen autem sumptum ab Embola quæ litterate dicitur injectio, est autem juxta Cangium Transvectio rerum quæ navibus injiciuntur : et hic sumitur pro jumento sarcinario, ad supellectilem regiam de loco in locum transvehendam comparato, et qui ejusmodi jumentis atque transvectionibus præest Emberius sive Zemlerius. Mallem ego in titulo scribere de Emberio et Subemberio, vel Zemlerio et Subzemlerio ne sit difformitas ; sed nihil mutare volui.*

De Zemlerii (a). 14. XXVII.

A Zemlis seu Saumariis b, nostris, illis præcipue qui nostra deferunt ornamenta, cura debetur sollicita, quam volumus per speciales, et certos Zemlerios adhiberi.

a b

98 Ordinamus itaque quod in officio isto quatuor assignentur idonei, ad quos nostris pertineat Saumariis necessaria procurare ; majorem Zemlerium super iis excitando : et eos majori Zemlerio subesse volumus. Spectetque ad eorum officium juvare adplicandum et displicandum lectos nostros, et alia paramenta quæ per nostros saumarios deferentur. Debeant insuper ire et se tenere cum saumariis : et debeant esse solliciti, quod omni die bona hora sint in loco ubi dictam nostram complebimus, cum Nos itinerare continget. Ipsi vero nostris Majoribus-domus immediate subesse teneantur, nec non juramentum præstent, ut Zemleri supra dicti.

F Sunt hi ad sarcinas committendas et explicandas.

ANNOTATA D. P.

a *Quia imago nihil differebat ab imagine Rubricæ præcedentis, et lamina utramque non capiebat hanc omisi.*

b *Sagma, Salma, Sauma, Gallice Somme onus jumenti, unde dicti Sagramii Saumarii, vide pluribus Cangium.*

De Mimis (a) et Jocularibus. 14. XXVIII.

In dumibus Principum, ut tradit antiquitas, mimi seu

A seu jaculatores licite possunt esse: nam illorum officium tribuit lætitiā, quam Principes debent summe appetere, et cum honestate servare, ut per eam tristitiā et iram abjiciant, et omnibus se exhibeant gratiores.

Ex quā que
aut tubicines
2 (quā pūnistæ
1),
b
c
ad recreatio-
nem mensæ

99 Quapropter volumus et ordinamus, quod in nostra curia mimi debeant esse quinque, quorum duo sint tubicinatores *b* et tertius sit tabelerius ad quorum spectet officium, quod semper Nobis, publice concedentibus, in principio tubicinent *c*; et tabelerius suum officium simul cum eis exerceat, ac etiam idem faciant in fine comestionis nostræ; nisi mimi extranei vel nostri qui tantum instrumenta sonant in fine mensæ vellent Nobis volentibus instrumenta sua sonare.

(nisi in
fr. junct.)

100 Ceterum volumus quod in Quadragesima nec in diebus veneris nisi festum magnum esset, dicti tubicinatores et tabelerius suum officium faciant in principio mensæ nec in fine. Alii vero duo mimi sint, qui sciant instrumenta *d* sonare: et isti, tam diebus festiva quam aliis prout opportunum fuerit instrumenta sua sonare debeant coram nobis; Diebus tamen Veneris Quadragesimæ, eo modo quo supra dictum est, duataxat exceptis. Jubemus etiam quod tempore guerræ, tum tubicinatores quam alii (nisi esset minus de tali instrumento quod tunc so-

d

et pūcines 2.
13

nari non conveniret) plus solito sint diligentes in suo officio, et ita nobis [prope] existentes, quod cum opus erit promptos inveniamus ad suum officium peragendum Majores etiam domus sive Magistros hospitii ne vilipendant, imo firmiter [eis] obediant.

D
priorum usus
præsertim in
bello.

ANNOTATA D. P.

a Nullus in MS. hic erat titulus, sed spatium eidem rubrica scribendo vacuum: cum ergo hic adscribimus. Nota autem in textu semper scribi Mami quasi Mimmi; idem certe sensus est, nec tamen (ut hic apparet) idem quo prisci dicebant Mimos, id est, morologos, sapientes stultitiæ imitatores. Idem dixerim de voce Jocularior alias Jocularis, a Jocolando seu Jocolando dictos; sed eo sensu, quo Jolari dicimus pro ludere instrumentis musicis.

b Tabelerium intelligi Tympanistam, icon prima littera rubricali inclusa, indicat: dicitur ergo pro Tabulario vel potius Taburario, a Tabur vel Tabor, tympano, quod ex Arabico melius Tambor, vel Tambour pronuntiat ac scribitur a nonnullis.

c Tubicinare, a Tubicen ductum verbum: quid nisi sicut a buccina, buccinare?

E

INCIPIT SECUNDA PARS

Super officio (a) Camerlingorum, et eis subjectorum.

a

a Multo de Camerariis, Cangius, Camerlengos nusquam reperit; est tamen terminatio in ling seu leug Teutonicus usitatissima, in derivatis a verbo aut nomine, ut Hoveling Anticus, Hureling qui agrum aut domum conductum habet. Est autem Camerlengi in hac Curia magni præcellentiæ supra Camerarios, ut patet his speciali Rubrica de Camerariis post secundam de Scutiferis Cameræ: prima autem de Camerlinguis, nullam habet propriam sui officii iconem insertam litteræ initiali, quia pictori placuit eos exprimere in prævio ad totam hanc secundam partem imagine: ubi repræsentatur, Rex ad Oblationem sub Missa faciendam accedens, et stolum sacrificantis deosculans pone genuflectente ministro cum pelvi, qui excipiat Oblationem regiam. Hanc autem juxta num. 103 Regi porrigit ex officio Camerlengus primus qui ideo hic adstat genuflectens post Regem, pone stantibus primum Falcenerio majori, tum Scutiferis cameræ; quorum Rubricæ nulla quoque icon præmittitur, ideo

C

quia hic exprimuntur.

Notabilia autem in hac frontali imagine sunt, primo Capella regia bifariam divisa; sic ut posteriore altioreque parte altare habebat totum rubro pallio vestitum nulli usquam sindone seu mappa apparente, præter Corporale suppositum hostiæ; 2 quod ex veteri more ex tholo dependeat argentemum sacræ Eucharistiæ conditorium, turricula rubra tectum. 3 quod Sacerdote ad ostium chori stante, Rex maneat ante illud, sicque oblationem faciat. 4 quod parietes capellæ colore viridi picti sint toti, laquearia vero nigro ac flavo quasi reticulata, qui colores etiam in frontalibus reliquiarum omnium partium observantur: unde hic semel præmonuisse sit satis, quod color viridis aque sit regius ac rubeus, quorum hic a festo Sanctorum omnium adhiberi jubetur usque ad Pascha, iste a Paschate usque ad festum prædictum num. 256 in Rubrica 1 partis 6 de vestibus et ornamentis.

De officio Camerlingorum. ¶. 1.

S i de forinsecis rebus debite gubernandis nobis propenso studio imminere debeat solers cura; non minus sedula mente curare nos convenit, ut tam ad nostræ personæ custodiam, quam impendenda obsequia quæ statui nostro rationabiliter congruunt, præsertim ad continuam assistentiam nostro lateri, nec non ad communicationem domesticam nostrorum familiariorum secretorum, personas fidelitate probatas statusque non infimi deputemus.

101 Ordinamus igitur ad prædicta præcipuos esse Camerlengos, siquidem quos præcipue nostri lateris comitatus illustrent, quique sint ad nostræ personæ custodiam specialius deputati. Volumus autem eos esse tres numero, quatenus, defectum absentiae vel occupationis unius, alter reparare valeat et supplere. At vero unus ex eis erit Nobilis

seu Baro, qui Camerlengus major vocabitur, alii duo simplices Milites, omnes autem tres erunt Militiæ cingulo insigniti: sed tamen major præsidebit ceteris, quamdiu in curia nostra extiterit: duo autem reliqui obtemperabunt eidem in his quæ concernunt eorum officium per omnia ut majori.

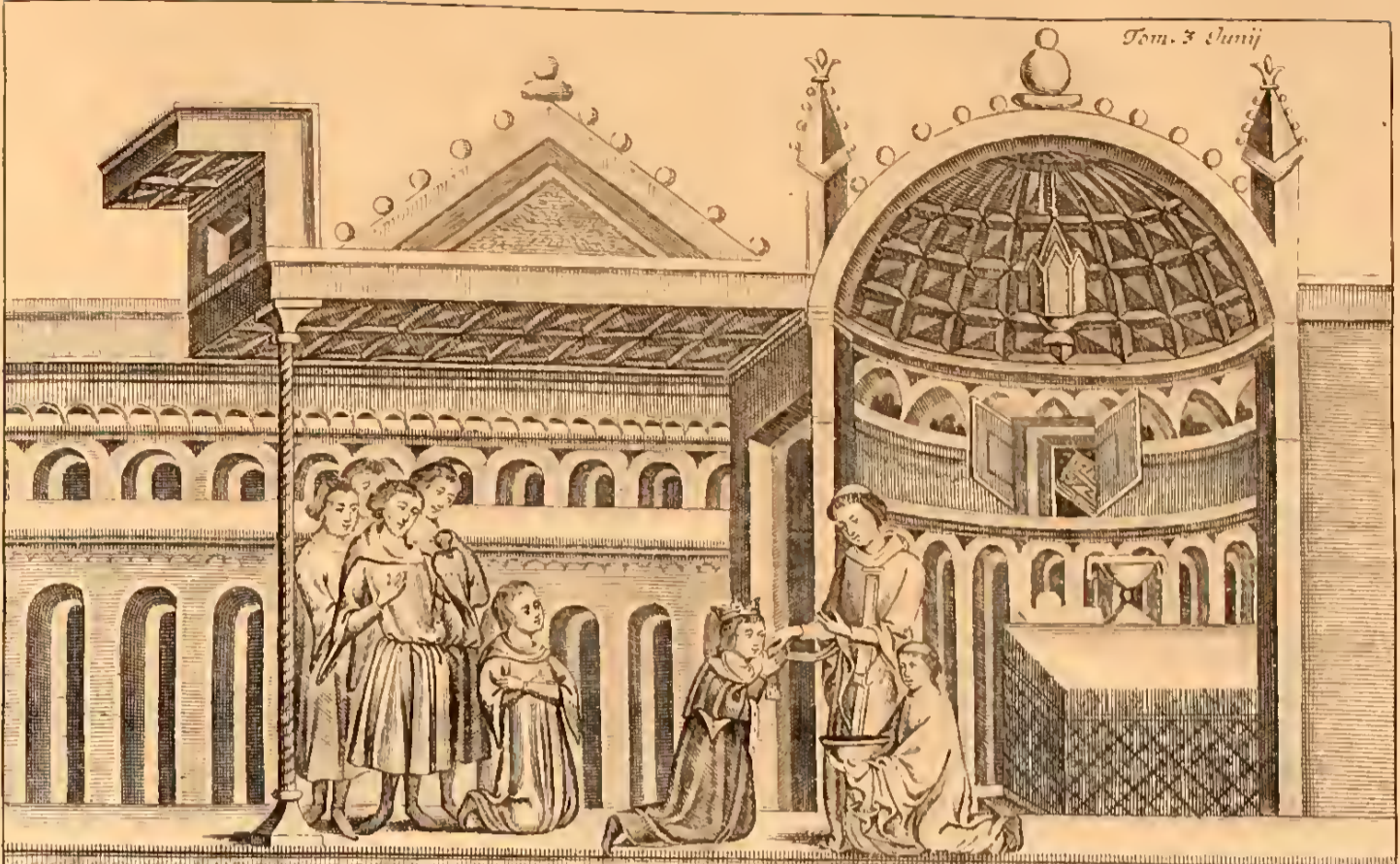
102 Purro in majoribus et præcipuis festis anni utpote Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ et Pentecostes, ac in festo B. Annæ cum erimus Majoricæ, et Exaltationis S. Crucis in Perpignano; in quibus locis et diebus in reverentia sanctarum Reliquiarum festivare consuevimus; major Camerlengus, si præsens fuerit, suum debeat officium personaliter exercere: videlicet sigillum nostrum secretum portare, oblationem Nobis in Missa, juxta nostram Ordinationem super hoc editam (quam in scriptis habeat) debeat tradere; species et confectas

Prior festis
majoribus in
persona

Quia ministerio
interiori
potior cura
est cura,

statuuntur
tres, quorum
primus sit
Baro,

et Milites 2
alii.

Camerarius 3

Barbitonsor 4

Medici 5

Chirurgicus 6

Secretarius 7

Uxerius armorum 8

Armator Regis 11

Sartor 12

Sutrix 13

Apothecarius 14

Fructerius 15

Argentarius 16

Folterius 17

Parator 18

Cuitos tentorio 19

Scopatores 20

A fectas et fructus, et similia ad officium Apothecarii pertinentia, quæ extra mensam comederimus, facto gustu Nobis ministrare; nec nun semper, cum commode fieri potest, prope nos ad pedes lecti nostri jacere, ac in secretis naturæ nobis assistere ut incumbet. Diebus vero aliis a prædictis, vel eisdem absente Majore, præmissa fient per alios Camerlingos, sic tamen quod ille qui prior et antiquior in officio fuerit, si præsens extiterit: illa tenebitur exercere, eoque absente vel occupato tertius suum officium exercebit.

omnibus diebus
alii.

Idem in sacris
curam habent
Oblationis
Regiæ.

103 Volumus tamen quod Major, cum præsens crit, quotiens et quandecumque sibi placuerit (quod quidem per sigilli secreti receptionem ostendat) præmissa possit facere; licet ex officii debito, nisi in præmissis solemnitatibus, minime adstringatur. Cum vero Nos aliquotiens commode ad oblationem ire non poterimus; tunc ille qui Officiabit (ut dictum est) oblationem majori et nobiliori viro qui præsens fuerit (dum tamen sit Miles, vel persona quæ loco Militis sua magnitudine haberetur) tradat ut eam loco nostri offerat: in casu vero ubi Nobilis aliquis præsens non esset, ipsemet pro Nobis ad offerendam oblationem accedat. Pecuniam vero, quæ pro nostris oblationibus necessaria fuerit, a nostro Thesaurario procuret recipere cum effectu.

B

curet ut cibi
apponendi
præparentur,

104 Verum quia Camerlingi nostri hujusmodi, velut protectores et domestici personæ nostræ præ ceteris, in omnibus quæ corporis nostri salutem concernunt, specialius curam habent, eos nimirum assistere volumus aliis officialibus, qui Nobis ex incumbentiis illis officio in cibis subministrant. Ordinamus igitur quod Camerlingus ille, qui secundum ordinata superius onus suffert serviendi, quando Nobis portari debebant cibaria, vadat personaliter ad coquinam; provideatque quod Major-domus seu Magister hospitii nostri, qui servitium suum per nos ordinatum faciet, vel alius qui quoad hoc locum Majoris-domus tenuerit; ante omnia coquinariis et Emptori vel Subemptori ciborem omnia Nobis proponenda cibaria faciat degustari: ac deinde idem ipse Major-domus de eisdem cibariis gustum ibidem facere non omittat: demumque ipse Camerlingus manu Majoris-domus vel ejus locum gerentis bolam degustationis recipiat et degustet: et quod idem fiat de iis quæ per Botellerium vel Subbotellerium, in palatio vel aliis locis opportunis ad opus nostræ personæ ministranda fuerint, antequam Nobis exhibeantur, sit diligens et attentus.

ab omnibus,
quos par est,

dein prægustet
etiam ipse.

C

Si autem quis ex illis qui aliquid habent degustare illud facere recusaret; hoc quidem improperet ei viriliter et insultet, illudque Nobis celeriter manifestet.

idemque fiat
de fructibus et
electuariis:

105 Idem vero quod de gustu cibariorum statuimus, ipsos Camerlingos observare volumus, cum fructus vel caseus vel aliquid aliud sumendum in mensa proponitur coram Nobis, antequam per Scutiferos Nobis ministrentur. Adjicientes quod diebus festis supranominatis, et quotienscumque solenne peragemus convivium, major Camerlingus si præsens fuerit, vel in ejus absentia antiquior in ipso officio, fructus et electuaria et omnia ad officium Apothecarii et Fructerii pertinentia apponere non prætermittant: qui tunc gustam coram Nobis faciant, ut Scutiferi aliis diebus faciunt.

commendatur
eis visitare sub
noctem osia
hospitii R.

106 Sane non minus ipsos Camerlingos jubemus esse sollicitos, præsertim illum qui officiiabit et sigillum portabit, ut nocte qualibet januæ recognoscantur hospitii, ubi Nos pernoctare continget; vel per alium ex Camerlingis vel ex Scutiferis cameræ vel Uxeris: jubeatque illi qui recognoverit claves domus sedule custodire, ne (quod absit) ex incauta custodia præbeatur occasio scandalorum. Omnes

autem Camerlingi infra domum nostram jacere poterunt, quando volent: unus tamen eorum ad minus, si sanus et præsens extiterit, ad hoc ex debito astringatur; præcipue quando quemvis ex eis jacere conveniet coram Nobis. Attamen ipsorum quilibet qui juxta domum nostram quomodolibet jacuerit, pro uberiori securitate personæ nostræ, militaria arma secum et prope semper parata habeat et completa: et si hoc facere neglexerit, quitatione sua unius diei, singulis vicibus quibus dicta arma parata habere (ut est dictum) omiserit, ipsos fore decernimus puniendos.

D
et ut unus
semper ac-
cubet armatus:

107 Insuper etiam, ad quemcumque locum erimus, semper Camerlingi nostro debent insistere lateri, præcedendo Nos, vel alias prout occurrerit, Nobis de prope assistendo. Eisque injungimus præcavere, ut a conspectu nostro amoveri faciant ea quæ esse perpendiculari indecentia vel nociva. Hoc quoque ab ipsorum spectare declaramus officium, Nos videlicet induere et spoliare, aquamquo ministrare cum pedes lavamus pauperibus, vel actus similes exercemus, qui ad mensam minime spectant. Volumus autem quod in exhibitione servitiorum hujusmodi, honoris inter ipsos prærogativa servetur, ut major Camerlingus præ aliis, et vero de duobus ceteris vetustior in officio semper præferatur in talibus servitiis minori. Adhuc etiam ordinamus, ipsos Camerlingos, quos pro familiariori exhibitione servitii ad multas prærogativas admisisimus, potestatem habere in domibus, ad quas Nos declinare continget, illis personis, quæ habent ex Ordinatione nostra infra domum nostram jacere ex debito, singulis juxta congruentiam hospitii cameras assignandi; ac etiam disponendi circa opera, quæ in nostro hospitio fuerint extruenda.

alii ubique
adhæreant
lateri,

E
ad ministeria
corporis Regiæ,

et domesticis
assignent
cameras:

108 Præterea quia, ubi majus eminet periculum, cautius est agendum; Camerlingos solenter curare præcipimus, ut guerrarum tempore, cum ad quemvis exercitum personaliter accedere nos continget, circa tentoria nostra semper provisum sint, et maxime de nocte ad securitatem personæ nostræ, de omnibus opportune, præsertim de sufficienti custodia hominum armatorum. Habeant insuper Nos sollicitare de providendo, ut ad frenum equi nostri viri idonei, armorum aptitudine et numero deputentur; et etiam clientes numero convenienti et sufficienti ad custodiam nostræ personæ, eo tempore cum equitabimus cum exercitu aut sine exercitu, ordinare nullatenus prætermittant.

securitati
quoque et
custodia Regis
prospiciant.

F

109 Hoc amplius ordinamus, ut Camerlingus qui inter Milites simplices obtinet primum gradum, facto prius inventario de omnibus quæ sunt in deposito nostro et quæ tenentur per Armatorem, et de rebus quæ pro quotidiano servitio aliis Officialibus eis submissis committuntur, ut Argentario et aliis, diligentiam in custodiendo adhibeat opportunam; præcavendo ne alieni absque albarrano a nostro sigillo sigillato det, ullatenus de prædictis. Eo nempe absente remittet custodiam cum inventario ad tertium Camerlingum: ambobus vero absentibus ad Nobilem Scutiferum Cameræ si est præsens; ad illum vero ex Scutiferis cameræ, qui antiquior extiterit in officio, rerum præmissarum custodia per eum cum inventario committitur.

Primus curam
supremam ha-
beat supelle-
ctilis,

quæ possit
etiam Scutife-
ris committi.

110 Attamen non negamus; quin major Camerlingus etiam continue, servitium tamen faciendo, si ei placuerit, possit præmissa omnia sub inventario custodire. Volumus autem quod ille quicumque fuerit, qui per majorem partem anni præmissa omnia sub custodia sua tenuerit, Magistro rationali domus nostræ presentibus aliis, si tamen in Curia nostra tunc fuerint, semel in anno de omnibus rationem reddere teneatur.

A 111 Profecto quidem ut gradus inferior semper, ut congruit, meritum sui superioris agnoscit, ipsis Camerlingis, secundum gradum attributum cui-
Quinam illis subjecti :
 bet, in omnes qui aliquod habent officium concer-
cum potestate in reos anti-
madvertendi,
 b
 c
 B 112 At vero ut vestes nostræ et alia paramenta, quibus vicissim utimur, semper, quando eis uti vo-
Pœna Camer-
lingi si quid
deficiat in ve-
stitu vel or-
natu :
 luerimus, parata sint secundum convenientiam sta-
 tus nostri; volumus ut ipsi Camerlingi in scriptis habeant ordinationem super hoc per Nos factam; ne prætecto ignorantia ab aliquo contingente defe-
 ctu se valeant excusare. Quinimo interminamur pœ-
 nam privationis omnium jurium, quæ percipit rati-
 one officii, illi Camerlingo, qui prior est inter duos
 Milites; alii vero posteriori pœnam amissionis me-
 dietatis eorundem, si in formam dictæ Ordinationis
 nostræ, super hujusmodi vestium et ornamentorum
 preparatione, ex defectu reperti fuerint transgres-
 sores.

113 Cum aliquo casu impediti pedes pauperum
 ablueri, qualibet die Jovis, ut consuevimus, minime
 convenienter poterimus tunc Nobilis sapiedictus, aut
 ille de Militibus qui prioritatem in officio gubernabit,
 si præsentem fuerint; et in ipsorum absentia alius
 Miles, qui novissime in officium fuerit vocatus, loco
 nostro præfatam abluitionem peragant in nostra præ-
 sentia si commode fieri potest ut quæ impediti non
 faciemus, ad minus videndo ad devotionem prove-
 cemur. Solliciti insuper sint, ut quando nos taliter
 infirmitate (quod Deus avertat) gravati essemus quod
 non possemus de talibus recondari quod Officium
 coram Nobis vel janua nostræ cameræ celebretur
 horis debitis et opportunis ne ex nostra infirmitate
 laus divina amittatur. Præterea cum sciverint Nos
 velle pro alicujus defuncti anima solennem Missam
 facere celebrari, mandent incontinenti, facta Nobis
 per eos vel alterum eorum mentione, de numero tor-
 tiorum d quæ in ipsa Missa illuminari voluerimus
 nostro Apothecario, qui illos de hoc tenetur solici-
 tare, ut ipsa tortitia accendere in ipsa Missa cum
 effectu procuraret.

114 Adjicimus equidem Ordinationibus istis, ut
 omnes Camerlingi nostri singula exempla hujus
 nostræ Constitutionis, in quantum eos aut illos qui
 eis submissi sunt tanget, conscribi faciant seriose,
 eaque legant frequenter vel faciant sibi legi; qua-
 tenus non ignorent quid eorum incumbat officio, sed
 observent; ac insuper si aliorum culpa defectus in
 aliquo contigerit, debite possint ipsi corrigere infe-
 riorum insolentias ministrorum.

115 Novissime etiam statuimus, quod Camerlen-
 gi, qui pro tempore fuerint, in principio sui officii,
 super sancta Dei Evangelia Nobis jurent, et per
 exhibitionem homagii Nobis personaliter se astrin-
 gant; quod eorum omni posse et ingenio suo damnum
 personæ nostræ et periculum evitabunt, quod im-
 minere sciverint; salutemque nostram et statum,
 quantum eis possibile fuerit, conservabunt: et si ab
 aliquo quocumque damnum personæ vel status nos-
 tri sciverint, vel cum verisimilitudine audiverint,
 procurari, illud Nobis quam citius poterunt revela-
 bunt; quodque si aliquam secretam infirmitatem
 corpori nostro (quod absit) contingeret evenire; il-
 lud nemini sine nostri licentia revelabunt: item
 quod sigillo nostro secreto, quod eis committimus,
 non sigillabunt alicubi, nisi ibi viderent nostri im-
 pressionem annuli vel aliud signum nostrum, quo
 pro tunc in similibus uteremur: item quod aliquid
 non facient nec fecerint, quo minus possent plene
 hæc omnia adimplere. Nunquam si hoc casu, ubi de
 nostræ conservatione salutis agitur, exigemus, imo
 si pro ubius modici castri custodia homagium exi-
 gere est et fuit hactenus moris nostri...

115 Postremo etiam injungimus Camerlingis, ut
 ille ex eis qui sigillum portaverit, corporale jura-
 mentum exigat et homagium recipiat, in principio
 cum primum ad officium vocabuntur; scilicet a Pa-
 ratore cameræ et ejus coadjutore, nec non etiam a
 Nuntiis virgæ, et Argentario, et ab eo qui tentorio-
 rum habet officium et adjutoribus eorundem, et ab
 aliis de reposito, a quibus nos non recipimus; quod
 bene et legaliter circa eorum officium se habebunt,
 specialiter circa conservationem personæ et status
 nostrorum, damna pro posse vitando, utilia procura-
 do, et revelando si qua contra nos incommoda
 scirent per quosvis alios procurari; vel, si Nobis
 revelare non possent, hoc revelabunt alicui ex Ca-
 merlingis, taliter quod possit ad nostram notitiam
 pervenire. Cum vero præfati nostri Camerlingi,
 juxta nostram Regiam Ordinationem de Consiliariis
 nostri consilii [esse] dignoscantur; volumus quod
 juramentum, in dicta Ordinatione ordinatum præfati
 Camerlingi Nobis facere teneantur.

ANNOTATA D. P.

a Albarranum, brevius, Hispanis Albala, vox
 Maurica, Catulanis et Aragonis usitata Exempla vide
 apud Cangium, ubi ex translatione S. Honorati Are-
 lat. allegatur Albarranum verbis sequentibus inven-
 tum etc. vide pluries hanc vocem Rubr. 7 de Secre-
 tariis.

b Spalmator, a Spalmando dicitur: infra autem
 num. 150 datur Sartari, qui cum juvet in mundando
 vel spalmando vestes, id est ad pulveres polvis excu-
 tiendos.

c Etiam hic scriptum fuerat primitus Supportarios,
 et num. 113; sed manu correctum eo modo quem su-
 pra explicui ad Rubr. 1 Annot. m.

d Torticius, Intorticius, tæda circum torto cereo
 obvoluta; sed et pro quovis funalium, majorum genere
 usurpatur, Francis Torche, Antorcha Hispanis; ita-
 que hic dici patebit num. 270.

e Hæret hic imperfectus sensus, quem opto aliunde
 certius suppleri, quam per conjecturam cuique liberam.

D
 et cum sociis
 homagium
 juret ipsi Re-
 gi,

tum fidelita-
 tem

tum secreti
 custodiam,
 E

ipsumque exi-
 gat a sibi
 subjectis :

idem præsta-
 bit tamquam
 Consiliarius.

F

Regulas suas
 frequenter le-
 gat,

A

De Scutiferis cameræ. rj. II.

Sex illi sint, eorumque unus ex Baronibus,

Camerlengis subjecti;

excubantes per vices,

et semper armati;

Regis ense ac pallium post ipsum ferunt;

item galeam, scutum, lanceam,

bellaria mensæ inferant,
a

suppleant vices eorum qui mense ministrare debent;

Ad domesticum personæ nostræ servitium, quo Scutiferi cameræ intra nostri secreta cubiculi nobis familiariter obsequuntur, sex vel septem numero volumus deputari: ex quibus unus erit semper Nobilis Baro vel ex Baronibus genitus, qui et prerogativa gaudebit ceteris potiori. Omnes autem Scutiferi cameræ subjicientur et obedient Camerlengis, in his videlicet quæ contingunt quomodo libet officium eorumdem.

116 Sane ut injunctum eis servitium possint absque gravamine levius supportare, statuimus ipsos inter se duos de seipsis deputare per vices: quos quidem jacere volumus in nostra Regali camera omni nocte, ut nos videlicet calceent et discalceent, aliaque similia impendant servitia, quæ præberi Nobis convenit familiariter et privatim. Insuper etiam eisdem injungimus et mandamus, ut ubicumque in domo nostra jacendo ipsos pernoctare contigerit, semper prope se arma personæ suæ habeant decentia et completa; ut si aliquis casus necessitatis occurrerit, non reperiantur omnimode improvisi: et si hoc aliquando neglexerint, quitatione unius diei singulis vicibus puniantur.

117 Consequenter autem ad Scutiferorum officium pertinere disponimus, ense Nobis cum æquitare volumus ministrare, vel eundem ante Nos deferre, si hoc jusserimus faciendum: portare etiam galearum seu capellum solis vel pluvie; insuper et vestes quascumque portari fecimus coram Nobis ipsos quidem ad hæc et ad consimilia officia semper volumus esse paratos. Adjicimus etiam ut post Camerlengos quanto magis commode fieri poterit, vadant prope Nos præcedendo, vel alias ut magis fuerit conveniens et opportunum; salvo tantum quod in præmissis exhibendis servitiis ceteri Scutiferi deferant Nobili seu Baroni: at vero inter ceteros ille qui in servitio vetustior fuerit, novioribus quoad hoc potior habeatur. Denique etiam portare debebunt Scutiferi galeam et scutum et lanceam, cum parvo vexillo, quæ quinque coram Nobis ex more deferri facimus, tam guerræ tempore quam alias, locis et temporibus opportunis; ille videlicet quem nos pro qualibet vice duxerimus eligendum: injungentes Nobili præfato, ut tam tempore guerræ in exercitu quam alias volendo itinerare, a Nobis scire minime prætermittat, per quem, an per eum vel alium vellemus prædicta portari; ut sic Nos, inspecta loci et temporis qualitate, ordinare de hoc melius valeamus.

118 Ad curam eorum etiam injungimus, ut Nobilis, si præsens fuerit, et in sui absentia antiquior in officio, saleria a, fructus, et, omnia ad officium Apothecarii et Fructerii vel aliquorum de reposito pertinentia ad mensam nostram deferent; et sumpto fideliter gustu, tam de ipsis quam de aqua vel vino, cum quo lavabuntur ea quæ commode lavari possunt, coram Nobis apponant: exceptis illis diebus, quibus id Camerlengis injungitur.

119 Porro, quia rationi consonum est, diversa officia, sub eodem duce vel capite, cum casus forsitan imminet, debere se invicem adjuvare; et defectum unus alter consors teneatur ex æquo regere et supplere; eapropter statuimus, ut si Scutiferos, qui habent nobis servire in mensa, contigerit absentes existere vel alias occupatos, vel nos sic secreta esse vellemus, quod ipsos minime admitteremus; eo casu Scutiferi cameræ illorum officium habeant exercere: sic tamen quod Scutifer Nobilis vel alius quem præferre vellemus primo, demum ex aliis ille qui in officio vetustior fuerit, illud exercent et suppor-

tet. At vero in omnium nostrorum Camerlengorum absentia, eisve sic alias impeditis ut non possint in suis officiis deservire; volumus ut Nobilis Scutifer Cameræ primo, si præsens sit, alias ille qui prior vocatus fuerit ad officium, exhibeat Nobis omnia quæ ad Camerlengorum officium ordinavimus pertinere: quam Ordinationem nostram, factam de Camerlengorum officio, ac insuper et præsentem volumus Scutiferos cameræ singulos in scriptis habere; quo videlicet esse valeant in agendis cauti per amplius et solertes. Postremo statuimus, ut Scutiferi cameræ juramentum et homagium præstent Nobis, sub forma quam Camerlengi debent præstare, juxta ea quæ per Nos sunt alibi de Camerlengis ordinata.

D
et Camerlengorum:

et idem quod hi jurent.

ANNOTATA D. P.

a Salerium; *Francis Salade, Hispanis Ensalada, proprie est ferculam ex herbis, oleo et aceto oc sale conditis; a quo nomen istud. Latine Commodius, Accetarium dicimus.*

De Camerariis. rj. III.

Duos viros, industriosos et fideles, Camerarios cameræ nostræ volumus deputari, qui etiam circa illa quæ suum concernent officium parebunt et suberunt Camerlengis.

120 Hi siquidem Camerarii debent vestes et calceamenta personæ nostræ munde et honeste tenere; jocalia quibus quotidie utimur cum inventarie Camerlengis custodire; lectum nostrum facere et parare; utque camera nostra sit convenienter ornata, et ea quæ ibi sunt debite ordinata, cavere; et his similia servitia in camere exercera; et debet in retro-camera a unus semper necessario jacere. Insuper eorum incumbit sollicitudini, et qualibet nocte præcaveant, ne sit aliquis defectus in camera nostra illarum rerum, quæ in illa solita sunt immitti; utpote quod sit ibi vinum et aqua sufficiens ad bibendum, propter casus qui quandoque de nocte eveniunt improvisi: item aquæ abundantia ad lavandum: candelæ et tortilia ad illuminandum, species confectæ ad comedendum; arma etiam decentia personæ nostræ completa unius militis, quæ debent qualibet nocte prope nos ponere ad pericula quæ possent occurrere præcavendum.

121 Quæ quidem omnia et singula recipiant ab aliis officialibus domus nostræ, ad quos pertinet singula hujusmodi singulariter ministrare, Aquam etiam benedictam, ad satisfactionem devotionis nostræ, jubemus eos qualibet nocte ponere ad caput lecti nostri: De his et similibus curam habeant diligentem. Sane cum nos nocte qualibet lectum intrare contingeret, unus ex Camerariis antiquior in officio si præsto est, alias secundus in officio debet seissitari et petere a Nobis, quas vestes in crastinum disposuerimus deportare, ut illas de sero præparet quas potius duxerimus eligendas.

122 Adhuc etiam ordinamus, ut cum nos aliquod viagium b facere, vel aliter itinerare, seu ad alium locum transferre contingeret: unus ex eis, prout inter se convenient, semper præcedat Nos ante, cum ornamentis uoius lecti nostri; ut eum ad locum destinatum venerimus, inveniamus ibi pro persona nostra cameram præparatam. Curam etiam eos volumus habere diligentem, ut omnia quæ personæ nostræ sunt approximanda, vel per Nos quomodo contrectanda, taliter perscrutentur, quod ab omnibus nostræ personæ nocivis penitus fiant aliena. Maxime hoc per eos observetur in sotularibus c et aliis, quæ per aliquem de curia et domo nostra minime fient; quos vero sotulares, recepta prius

E

D ia sint,

ad usus cubiculi,

a
e'que necessaria curanda.

F

illi incumbit providere in crastinum;

b
præcedere iter agentem R gem,

calceos curare,

c
et homagium facere.

prius

A prius propter hoc a Thesaurario pecunia, præcipimus facere fieri per eosdem. Postremo quia Camerarii isti in camera, in multis familiaribus servitiis, nobis adsunt; volumus eos, cum primum ad suum assumuntur officium, juramento et homagio constringi consimilibus illis, quibus adstringi disposuimus Camerlingos, et in forma per Nos, in Capitulo de Camerlingis superius ordinata.

ANNOTATA D. P.

a Retro-camera: sic Retrobannum, Retrofeudum, Retroguardiam utique similia reperias in Glossario Cangii: quæ Franci per adverbium Arriere efferunt.

b A Via deducitur Viagium, iter, peregrinatio.

c Sotulares, Calçamenta, quasi subtalares.

De Barbitonsoribus. r̄. iv.

Pro humanis necessitatibus, quibus natura hominem, quantacumque fretum potentia, nullam fecit expertem, etiam nos Barbitonsorum officio indigemus: quos quidem duos esse volumus nostro servitio deputatos, qui nempe Camerlingis suberunt et parebunt.

123 Illi autem, circa ea quæ suum concernunt officium, esse debent erga personæ nostræ servitium diligentes; ut videlicet caput nostrum peccent opportuno tempore, lavent etiam cum Nobis expedire videbitur, primitus facto gustu; et similia faciant, ad quæ sunt specialiter deputati: debent etiam tenere munde et decenter bacinum, a et alia instrumenta, quibus uti habent suum officium exercendo. Porro erunt in servitio Cameræ, adjuvantes Camerarios in preparatione et ordinatione vestium, nec non et lecti et alterius cujusvis ornatus cameræ. Cumque continget abesse Camerarios, omnia servitia, et ordinationem vestium nostrarum, isti Barbitensores facient et supplebunt: et infra hospitium nostrum, cum Camerariis vel alibi, unus ipsorum jacere astringitur.

124 At vero cum Nos alibi transferre continget, unus ex Barbitonsoribus, prout concordabunt inter se, portabit maletam b cum vestibus corporis nostri, quas mandabimus deportari, de quo etiam primitus interrogare Nos debebunt. Sane in exhibendis præmissis et aliis incumbentibus, servitiis semper is qui prius assumptus est ad servitium alii præferretur. Consequenter etiam, quia exigente officio quod habent impendere Barbitensores, frequenter ad personam nostram plus eeteris appropinquant: ordinamus, ut in novitate receptionis servitii, quilibet eorum tale præstet juramentum et homagium, quale præstare disposuimus Camerlingos.

ANNOTATA D. P.

a Bacinum, pelvis, voce diminutiva a Bak vas, alveus.

b Maleta, pera vestiaria, diminutivum a Mala, quod equestrem sarcinam interpretatur Cangius, estque a Teutonibus sumpta vox.

De Medicis. r̄. v.

Qui fragilitatis humanæ varietatem recte pensando conjiunt, quomodo videlicet infirmitas discursu sine intermissione deficiat, quantæve molis onusta gravedine in corruptionis exterminium continue defluat et labatur; profecto luculenter agnoscent, qualis sit Medicorum utilitas, quamque sit illorum exquisita necessitas quorum arte ac industria plerumque sanitas conservatur jam habita, nec non et deperdita restauratur.

125 Ordinamus igitur, ut in curia nostra ordinarie sint duo periti Medici, probatique in medicina seu physica; qui perspicaciter insistant pro nostræ conservatione salutis, Nobisque suggerant ac dicant intrepide, ut prosequamur et utamur iis quæ fuerint nostræ saluti accommoda, quæque noxia fuerint eviteamus. Die namque qualibet de mane urinam nostram debent inspicere, ut corporis nostri quotidie dispositionem agnoscant; et si viderint in nobis aliquam immutationem fieri, statim de salubri corent remedio providere. Insuper et si aliqua corporali necessitate, vel quavis infirmitate corpus nostrum gravatum esse perspexerint; de nostræ curatione indefessa et sollicita diligentia curam agant: et si forte aliqua medicinalia sumenda Nobis porrexerint, primo de illis gustum faciant coram Nobis. Præterea etiam eisdem Medicis nostris injungimus, ut cum aliqui ex domesticis nostris vel familiaribus inciderint in aliquam discrasiam, a de iis etiam curam habeant diligentem, illisque pro salutis restauratione provideant, prout melius poterunt, juxta peritiam artis suæ: et maxime de personis Nobis propinquis, vel conjunctis sanguine, seu gradu aliquo parentelæ.

126 At vero Nobis in mensa comedentibus. Medicos nostros inibi præsto jubemus assistere, quatenus Nos solerter incautent b præcavere a cibis incompetentibus et nocivis: et si qualitercumque aliquid coram Nobis venenosum apponi, vel aliquovis modo adesse conspiciant, illud continuo abjici faciant et recondi. Sin vero [contingat] (quod avertat Deus) aliquo casu vel facto sinistro [Nos] illud venenosum imprævide et subito sumere, confestim remediunt, ut viderint expedire. Sane unus ex Medicis ad minus infra domum nostram de nocte jacere debet: ut si forsitan illa hora Nobis vel cuivis ex nostris aliquid accidens evenerit, Medicus sit promptus non a longe remedium adhibere. Porro si ex Medicis nostris alter tantum fuerit in Medicina Magister, ille in prærogativis honoris alii præferretur: ubi vero ambo Magistri vel alias paræ conditionis extiterint, tunc ille esse debet in honore potior, qui prius ad nostrum servitium fuerit evocatus. Consequenter autem sciant quod Apothecarius noster et ejus adjutor ipsis obedire habent quoad ea, quæ illis facienda injonxerint ipsi Medici, suam concernentia scientiam Medicinæ: ipsi autem equidem Medici suberunt Camerlingis: qui videlicet Camerlingi ad curam omnium quæ concernunt personæ nostræ custodiam specialius sunt assumpti.

127 Postremo, cum Medici primo ad nostrum assumuntur servitium; juramentum Nobis et homagium præstabunt, quod bene et legaliter suum officium exercent, vitando omnia quæ salutem nostram contraria et personæ nostræ fore periculosa prospicient: et si scirent aliquem nostræ insidiari salutem, Nobis hoc quam citius poterunt revelabunt; nostrasque infirmitates secretas nemini manifestabunt, nisi de nostra liceotia speciali: quodque nihil fecerunt vel facient, quare prædicta juramentum et homagium non valeant observare.

ANNOTATA D. P.

a Διασρασία Intemperies.

b Incautare, cantum reddere, alibi necdum legimus: imo Salvianus Incautelam contrario sensu usurpat, pro Inadvertentia.

De Chirurgicis. r̄. vi.

Quia medicinam duas partes habere incognitum non

D
statuuntur
duo.

qui sanitati
tum Regis

tum aulicorum
attendant.

o

E
Unus Regi
comedenti
semper adsit,
b

Apothecarios
sub se
habcant,

et pareant
Camerlingo,

F

sub juramento
Regi facto.

Duo sunt,

B

curanda vitæ
capitis,

ii

et adjuvando
Camerario,

ac ferentes
per Mer
maletam,
b

Attenta
medicorum
habentorum
necessitate;

Hi quoque a
A non est, quarum una a Physica, alia Sirurgica vocatur, jamque super primam providerimus, ordinantes quod Physici in nostra sint curia, super secunda in presenti, casibus qui Nobis aut nostris familiaribus evenire possent providendo, ducimus ordinandum, quod

duo sint,
 128 Duo in Sirurgia experti in nostra habeamus curia: ipsi vero illa quæ necessaria secundum eorum artem habent, penes se teneant, ut de officio sibi injuncto tam Nobis, si casus (quod Deus avertat) contingeret, quam familiaribus nostris, servire melius possint. Et si tempore pacis per eos circa ista diligentiam habere volumus, multo fortius tempore guerra, cum Nos in exercitu fuerimus, cura eis esse debet. Superaddentes, quod prope tentoria nostra aut loco in quo Nos stabimus, tunc temporis jaceant et renaneant. Omnia quæ gustari commode poterunt, antequam personæ nostræ apponantur, gustent fideliter. Camerlingis sicut et Physici suberunt: et hoc quia in nostra persona operari secundum eorum officium habent, juramentum et homagium ut Physici præsent.

maxime in bello.

B ANNOTATA D. P.

a Chirurgus, qui manu medicinam facit vulgò Sirurgicus; qui vero duntaxat consilio Physicus medico dictus, hodieque sic dicitur Italis: plura vide apud Cangium.

De Secretariis scriptoribus. ij. vii.

a
Consequentia nomina rebus, esse a studentes [norunt] et congruam nominis officii Secretariorum impositionem existere ipsis officii qualitas attestatur: quia plura secreta idem officium exercentium fideli industrie committuntur.

Duo sint
 129 Unde taliter providentes disponimus, quod duo Notarii, boni et sufficientes, ad officium secretarie deputentur, qui Nobis litteras secretas scribant; et omnes scripturas, quæ secreto nostro sigillo debent sigillari, et libros nostros teneant, et de iis curam gerant. Unus eorum bonus sit calculator *b*, ut quando computa nostra videre voluerimus, ipse super illis informare nos valeat; et libros aliquos computerum secum teneat, ut quando in illis ad nostri certificationem aliquid videre cupimus, prompte habere eos possimus. Ad mandatumque cujuslibet de nostro Consilio litteras vel albarana faciant, cum eas postea videre et signare habeamus.

quibus arcana scribenda et servanda credantur,

c
 Quæ vero in Consilio nobis præsentibus, tam super supplicationibus quam alias scribuntur, unus ipsorum scribere teneatur. De factis quæ in nostro Consilio determinabuntur, vel ad memoriam reducuntur, quæ tunc terminari non poterunt, memoriale faciant, ut terminata executioni per illum ad quem pertinebunt mandentur, et non determinata loco et tempore opportunis discutiantur. Ex hoc enim unum semper necessario; quando consilium tenebimus, volumus esse præsentem, licet ambo habeant interesse.

ipsi præsent cursoribus,

130 Verum quia scribere litteras vanum et sine fructu esset, nisi ipsæ litteræ ad illos ad quos dirigentur, mitterentur; volumus ut Cursoribus, in mittendo eos cum nostris litteris, præsent, et si in negligentia eos inveniunt, ad unius mensis quitationem privare ipsos secundum quod ipsis videbitur, valeant atque possint. Ipsi tamen Secretarii sub Camerlingis esse astrictos se cognoscant; excepto quod nec Camerlingis nec alicui, sine nostra speciali licentia, scripta secreta sive litteras nostras Secretas ostendant ullo modo.

131 Unus ipsorum necessario ad minus infra

nostrum hospitium in loco convenienti, ut cito si necesse contingeret eum adscribendum qualicumque hora habere possimus, jaceat. Committere insuper adscribendum, in casu quo multis litteris occupati sufficere non possent, illis de Cancellaria possint, dum tamen non essent multum secreta: quo casu volumus absque nostra fieri licentia speciali. Volumus etiam, et sub poena duorum mensium amittendi quitationem pro qualibet vice eis mandamus, ut omnes litteras et albarana, quas et quæ per ipsos fieri contingerit, registrent; et etiam illas, quas nos manu propria scribemus, nisi de nostra voluntate non prætermittent. Nec non volumus, quod a nostra curia, nisi obtenta speciali a Nobis licentia, se non absentent quoquomodo.

*130
 et cum omni
 et Cancellaria
 adjutores
 non int,*

*omni que in
 remissionem
 referunt;*

*et qui h. g. i.
 ad litteram
 jacent,*

132 Postremo, quia antiquiori per novissimum honos debetur, ut per alium qui primus fuerit in officio memorato honoretur, præcipimus et ordinamus, ut in omnibus officium tangentibus, primus prærogativa prælio gaudeat. Juramentum Nobis faciant, quod bene et legaliter in eorum officio se habebunt; et quod quæ nostri sunt secreta, quæ ipsi tam per litteras quas scribent, quam in Consilio scient, tenebunt secreta. Insuper et quia ratione officii Nobiscum diversis habent participare modis, et per Nos litteræ et alias per ipsos scripta contretantur, districte providentes mandamus, ut et juramentum et homagium Nobis faciant, de evitando quæ nostræ salutis essent contraria: et si ea scirent, Nobis illa debeant protinus revelare; adjicientes quod per eos non est factum neque fiet, quominus juramenta et homagium prædicta in sua possint stare roboris firmitate

E

ANNOTATA D. P.

a MS. et studentes congruam, nullo sensu; quem an corrigendo assensus sim, æstimat curiosus lector.

b Calculator, id est, Calculator, ex eo quod calculi ad computus faciendos adhibeantur.

De Uxeris armorum. ij. viii.

Quia Regali statui minime convenit, ut sine differentia personarum fienda, unicuique ad personam suam appropinquandi pandatur aditus; sed condignum sit, ut tam causa honoris, quam etiam periculi evitandi, quod secundum gradus et conditiones personarum licentia approximandi unicuique tribuantur: ideo

*At decentiam
 et calculum;*

*1
 sunt quatuor,*

133 Ordinamus, quod quatuor (ut melius laborem, quem propter officium eorum habebunt, sustinere valeant) ad retro Nos eundem, tam equitando, quam peditando, ut custodiant ne omnibus personis, nisi secundum quod expediens fuerit, secundum nostrum statum et conditionem, nec non et secundum tempus, arctus ad Nos concedatur, deputentur. Et ut melius aliqua quæ secundum eorum officium eis incumbunt, valeant adimplere, virgam per quemlibet ipsorum portari jubemus: a Uxeris armorum autem eos vocari volumus, ut nomina convenientia sint rebus.

a

134 Et quia expertis in quocumque facto est credendum, ordinamus quod prædicti militares sint personæ, non tamen cingulo Militiæ præditi: militares enim personas tam genere quam experientia, quæ ad arma spectant et pertinent, scire et facere præ aliis incognitum non est. Quique etiam loca ad quæ quacumque ratione intrare habebimus, tam per eos quam per Servientes armorum, secundum quod loca erunt, solite ne insidiæ sint prævideant. Predictorum etiam ad minus necessario unus foris coram janua cameræ, in qua Nos jacebimus, jaceat: quotiescumque vero coram dicta janua

*134
 igitur Milites,*

A nna cameræ, ut dictum est, contigerit eos jacere, quod uni declaravimus esse necessitati; arma militaria completa in capite sui lecti teneant; enssem tamen semper deferant; et arma alia tam secreta quam apparenter, quando et secundum quod fuerit opportunum: in hoc autem et loci condito et temporis qualitas sunt inspicienda: nam eis et nomine et officio, præ aliis, servitio et custodie nostræ personæ deputatis, congruit evidenter. Et siquidem dicta arma deferre et tenere, ut superius est ordinatum, neglexerit, pœna quitationis unius diei singulis vicibus eosdem decernimus puniendos.

et armis
semper para-
tis instructi,

etiam sub
sacro,

et coram
extraneis:

B 135 Ad eorum officium etiam pertinet, ut quando divina coram Nobis celebrantur; in janua loci ubi nos stabimus, aut prope cortinam nostri oratorii extra vel infra, secundum quod locus fuerit stent. Si vero coram Nobis in Consilio extraneæ personæ proponere haberent, aut quicumque litigarent; tunc ipsi cum Servientibus armorum intus ad custodiam nostræ personæ ingrediantur et maneant, nisi eis ex causa prohiberetur. Cum Nos vero cum illis de camera tantum esse voluerimus secreta, ut Nos cubando vel surgendo, aut alias Nos induendo, petinando, et alia similia faciendo, vel etiam si Nos expresse mandarem, unus tantum ipsorum infra locum ubi prædicta facimus esse possit, qui curam habeat ne tunc aliqui ingrediantur, nisi qui de camera fuerint aut alii quos ex speciali causa ad hoc admittere dignemur; et si ultra prædictos ibi esse reperiret, nisi ex causa Nos prohiberemus, exire eum faciat: honestatis enim minime esse judicamus si ad nostra secreta, præter qui ad ipsa sunt deputati aut admissi, interessent. Nuntii virgæ sub ipsorum sint obedientia; et si eidem Virgæ nuntii in eorum delinquerent officio, ad quitationem unius mensis tantum condemnare eos pro qualibet vice possint. Ipsi vero Camerlingis subsunt.

arceant
autem
importunos,

presbit Nuntii
virgæ,

et homagium
Regi faciant.

C 136 Quia vero isti sic ad officium nostræ personæ, ut dictum est, sunt annexi, a juramento et homagio Nobis præstandis nolumus esse immunes, sed volumus ut juramentum et homagium Nobis faciant, quod pericula que nostræ personæ evenire scirent pro posse evitabunt et Nobis revelabunt; et quod bene et legaliter in eorum officio ad personæ nostræ tuitionem se habebunt; quodque nostra specialia et expressa mandata efficaciter exequentur, et secreta nostræ personæ aut nostri consilii, que occasione eorum officii scirent vel audirent aut alias scirent, minime revelabunt; et quod nunquam fecerunt neque facient tale quod obstat ad ista servanda.

ANNOTATA D. P.

a Uxerius alias Usserius, Huissarius, estium observans sive cameræ sive palatii: ita dictus vel a Teutonico Huys domus, vel potius a veteri Gallico Huys, ostium, sive (ut medio ævo scribebatur) Hostium; Belgicæ ac propriissimè Doorwaerder custos ostii, sed restrictiori significato, ad significandum Apparitorem Curia: judicialis duntaxat. Hic vero Uxerius proprie significat regis corporis custodem. Qui cum jubetur in signum potestatis virgam gestare, mirum est in fundo littera initialis ipsum cum ea non exprimi, potius quomam scuto et galea.

De Servientibus armorum. n. IX.

Item a l ca
solum Regi,

D ecet etiam Regalem majestatem, que subditos diversis modis in pace et justitia tuetur, ut ad custodiam personæ suæ variis modis et cum diversis officiis providendo provideat.

137 Ideo ultra Uxerios-armorum, quos ad hoc deputavimus: Armorum-servientes ad custodiam nostræ personæ ordinariè octo esse ordinamus: qui ante portam cameræ, ubi Nos jacebimus, jaceant. data Uxerio sive Uxeriis-armorum prærogativa in propinquantate jacendi et in aliis. Et volumus quod omnes qui in curia nostra presentes fuerint, et minime morbo aliquo gravati, ad hoc teneantur, exceptis duobus qui jacere non teneantur: hoc enim remedium, si bene inter se dividant et æqualiter, ad eorum negotia peragenda sufficiet. Ceterum ut non tantum ab Uxeris aditus illiciti ad nostram personam prohibeantur; ipsos coram Nobis (nullis inter Nos et ipsos, exceptis Camerlingis aut aliquibus cameræ Scutiferis, et eundo et redeundo de mensa, Magistris-hospitii sive Majoribus domus, aut aliis paucis, quo sex speciali causa ibi esse vellemus, ire permissis) tam equitando quam alias incedere mandamus.

D
Octo esse
jubentur:

Regemque
antecedere
et sequi,

mensæ etiam
assistere
per vices,

138 Curent etiam quod loca, ubi Nos stare seu ire debemus, provideant taliter quod nullum Nobis inde possit periculum imminere. Et quotiescumque multitudo gentium, seu personæ incognitæ vel extraneæ coram Nobis venire contingeret, vel coram Nobis litigarent, in tali loco, non obliviscantur se ponere, quod per eos possemus a quibuscumque inopinatis periculis protegi et defendi; ad hoc enim conditionem personarum et statum etiam considerare eos oportet. Eis etiam injungimus, quod duo continue Nobis p[er]dam comedentibus ante mensam stent; custodiendo ne nisi qui debent ad mensam appropinquent: et quod n[on] alius ad coquinam, ante illos qui nostra deferre debent cibaria eundo et redeundo, coram cibariis que Nobis deferentur, vadat. Tanta etiam et talis multitudo posset esse gentium, quod plures stare coram mensa et etiam ad coquinam ire et redire vellemus secundum quod ipsimet cernere poterunt, aut secundum quod eis specialiter mandaretur.

E

139 Semper vero ut in custodia nostræ personæ, si necessarium esset, parati inveniantur, arma militaria, coram janua cameræ nostræ jacentes, juxta se habeant. Tempore autem gueræ sive exercitus continue coram Nobis euntibus, tam equitando quam peditando, arma militaria et discooperte portent: pacis vero tempore necessario enssem et massam a deferre habeant, etiam et arma completa, quando et si eis injunctum fuerit, attentis prudenter attendendis. Et si præmissa arma, ut superius est per nos ordinatum, deferre et tenere omiserint, eos pœna quitationis unius diei singulis vicibus puniendos declaramus.

armaque in
promptu
habeant:

a

F

140 Nobis vero itinerare debentibus, unus ipsorum primus cum nostro Folrerio, qui ad recipiendum hospitio tam Nobis quam nostræ comitivæ est ordinatus, vadat; et hoc per illum, qui ad hoc qualibet vice per nostros Camerlingos fuerit deputatus, fieri jubemus. Nam per nostros Officiales et alios quoscumque, tam infra terras nostras quam extra, melius uni ipsorum quam Folrerio, non est dubium, obediatur. Volentes quod Serviens armorum iste, in assignandis hospitibus nostris sequacibus, et aliis quibus hospitia fuerit assignanda extra nostrum hospitium, pareat nostris Majoribus domus firmiter in omnibus et intendat. Insuper qui antiquior fuerit in officio injungimus, et etiam alii in sui absentia Servienti-armorum, qui post antiquiorem immediate acceptus fuerit ad officium, quod quando Nos vando vel itinerando (qui ista quidem quasi necessario secundum conditionem nostri status facere habemus) vel alias, damnum sive nocumentum bladis b vel vineis aut aliis expletis c dederimus, seu occasione nostri damnum fuerit; ut ipsi fideliter,

quorum unus
pariter præce-
dat cum
Folrerio,

subjectus
Majori-domus,

et surciat
domina per
viam facta.

bc

super

A super hoc eorum conscientias onerantes, provideant, æstimantes; et cum damnum passis vel aliis se informando de damno, ad quantum poterit ascendere; et deinde tam Nos, quam Confessorem nostrum et directores conscientiæ sollicitare ne obliviscantur, donec effectualiter per Nos fuerit satisfactum d.

d

idem sup-
pleant vicis
Uxeriorum,

et Regi jurent.

141 In absentia tandem Uxeriorum, et ad standum ubi Uxeri stant, cum divina coram Nobis celebrantur, et ad retro nos eundem eos ducimus admittendos: volentes ut tunc ad tuitionem nostræ personæ circa ista duo se habeant diligenter. Insuper juramentum et homagium Nobis faciant quod bene et legaliter circa custodiam nostræ personæ se habebunt, evitando omnia quæ nostræ personæ nociva esse possent et quod nostra mandata expressa et specialia firmiter exequantur, periculum mortis pro tuitione nostræ personæ minime evitando: et quod per eos aliquid factum non est neque fiet, quominus prædicta valeant firmiter observare.

ANNOTATA D. P.

B a Massa, Italis Mazza, Francis Massue l. Clava, qualem magistra tui præferunt Accensi, Italis Massieri, quasi Clavarii, Nescio autem cur Servientem armorum pictor cum hac non expresserit intra litteram initialem, sed etiam reliquerit absque icone; quæ similiter deest initiali litteræ Rubricæ sequentis.

b Blada, fruges cujuscumque speciei Italis Biada Francis Bled.

c Expletum, dicitur quivis terræ proventus; ut pluribus apud Caugium videre est.

d Laudabilis profecto cura, et non solum Principibus, sed etiam Nobilibus quibuscumque venandi jus habentibus commendanda.

a

De Nuntiis Virgæ (a) ¶. X.

Quia vero, propter custodiam nostræ personæ, Servientes-armorum decens non est quod frequenter mittantur.

Quatuor hi
sint,

142 Ideo providimus; quod quatuor ad minus ordinarie Nuntii-virgæ sint, in nostro hospitio deputati, qui ratione eorum officii Virgam deferre non omittant: ad mandatum vero Servientium armorum infra, villam in qua Nos fuerimus, ire, et complere eorum mandata prout poterunt teneantur; nec non ad Consiliarios nostros, cum consilium tenere vellemus, et similia faciant cum effectum, etiam ad mandatum Consiliariorum nostrorum et Secretariorum, per villam prædictam, quo voluerint eos mittere, accedere non renuant. Cum vero per villam solenniter equitabimus, peditando prope Nos gradientur, providendo ne ad nos approximetur aliquid minus decens: nam aliquando contingit melius talia per eos fieri, quam per armorum Uxerios equitantes.

C
ad mandata
quolibet et ad
quoslibet ferenda,

b
ab its signum
buccina dan-
dum per iter,

143 Buccinam b vero, Nobis volentibus equitare per villam, et specialiter ubi sciunt nostros morari domesticos, procurent buccinare; ut iideo nostri domestici sciant, nos velle equitare, et ad nos veniant cum suis equitaturis indilate. Hoc vero faciat alter illorum ex ipsis, qui in nostro hospitio jacuerint proxime nocte lapsa. Januas etiam nostrorum palatiorum et nostrarum camerarum foris tantum per eos volumus custodiri, quando aliis nostris negotiis non erunt occupati: custodiant autem taliter, quod argentum, quo in nostro palatio tam per Nos quam per nostros domesticos fruimur, nec elemosyna valeat defraudari; et quod nisi prout debitum fuerit ad nostras cameras et palatia aditus per eos non pandatur: gerantque curam, quod in palatio omnes cibaria ordinate habeant comedentes. Præterea or-

excu ancum
ad

dinamus, quod dicti Nuntii virgæ tam in mensa coram nobis quam alibi, excepto quando secrete fuerimus, vel per loca secreta infra nostras cameras ibimus, teneant et deferant tortitia illuminata. Duo autem ipsorum in foribus nostrarum camerarum, post Servientes-armorum, jaceant de nocte, et Camerlengis et Uxeris sint subjecti.

D
faces prafe
rendæ.

144 Insuper ordinamus, quod nostrum Algotzium, in omnibus summi tangentibus officium, juvare teneantur: super quibus Majoribus-domus et ipsi Algotziorum obediant effectualiter atque prompte, quotiens per ipsos vel aliquem ex eis injunctum eis fuerit, dimissis negotiis aliis quibuscumque. Nec non volumus, quod in absentia dicti Algotziorum, antiquo in officio ex ipsis Nuntiis-virgæ, eorum qui præsentibus fuerint, officium ejusdem Algotziorum exercere fideliter sit astrictus. Camerlengis vero pro tangentibus servitium nostræ personæ juramentum et homagium præstent, promittentes quod quicquid scient ad læsionem nostræ personæ reverti posse, illud pro posse evitabunt, et Nobis aut ipsis Camerlengis confestim revelabunt; et quod nunquam aliquid fecerunt, propter quod præmissa nequeant firmiter observare. Et Majoribus domus, ratione agendorum in officio Algotziorum, faciant juramentum, per quod promittant quod in illis fideliter se habebunt.

Tenantur Al-
gotziorum
juvare

et jurare
Camer-
lengo ac Ma-
jori domus.

E

ANNOTATA D. P.

a Ita hic expresse eadem diversissima manu in margine scriptum, quæ alia hinc inde inter relegendum correctæ sunt; et quidem lineola transmissa per prioris scripturæ titulum qui erat, De Uxeris aucto sive Subporteris, quod mutatum credo, quia Nuntionem eis munus potius quam Portariorum injungitur.

b Hoc quoque signo distinguere poterunt intra litteram initialem, si hanc ornare aliqui icone placuisset.

De Armatore Regis ¶. XI.

Culmen Regalis solii, permixtissime in justitiæ rectitudine stabilitum, pro illius cultu ac subministracione frequenter et plurimum ager in armis.

145 Hinc est quod Nos ad ea volentes attendere, quatenus arma nostri corporis, cum decoris pulchritudine et congruentia illa serventur et integra; ne videlicet corrodantur rubigine, vel alio eventu forinseco consumantur; ordinamus ad armorum nostrorum custodiam unum deputari virum, idoneum et fidelem, qui Armator ab officii convenientia nuncupetur: qui et arma nostra diligenter custodiat, caveatque quod ea munde teneat et honeste; videat etiam frequenter, an reparatione vel renovatione indigeant, ut confestim defectum corrigat, vel faciat ab artificibus emendari. Sane in reparatione armorum nostrorum faciendâ talem mandamus ipsum Armatorem adhibere cautelam, ut fabrum seu opificem, ad locum ubi arma servantur seu reponuntur, adducat: vel si taliter fuerit reparatio faciendâ, quod necessario portari ad domum artificis sit necesse; tunc non palam, sed in secreto loco ea faciat reparari. Nec enim nostræ congruit honestati, ut ea quæ sunt personæ nostræ usui deputata, per manus diversas sic patenter discurrant, ut ea possit pro voto quilibet contrectare.

Hic arma re-
gla curare
debet,

F

etque caute
cum erunt
reparanda,

146 Ordinantes, quod pro nostræ personæ, servitio, ad minus arma completa, meliora quæ inveniri seu fieri poterunt, modorum diversorum, pro octo Militibus et equis totidem debite armandis, per Armatorum prædictum teneantur parata continue atque prompte: inter quæ adesse secreta aliqua non omittat, quæ secrete locis opportunis deferre valeamus.

et habere com-
pleta pro 8
personis et
equis.

mus.

A mos. Teneat etiam octo paramenta militaria, et alia octo equeſtria: et hæc teneri volumus ultra alia quæ cauſa donandi vel alia de cauſa tenere vellemus. Nec non teneat vexilla parva et magna et ſimilia, ſecundum quod ſtatus noſter duxerit expoſcendum. Statuentes, quod ſi defectus intervernerit ejus culpa, mediocritatem quietationis unius anni perdat, quam de curia percipere conſuevit.

ac ſingularia
ferre poſt Ro-
gem;

147 Conſequenter autem ordinamus, ut nocte qualibet Armator tradere debeat, alteri ex Camerariis noſtris, arma completa noſtræ perſonæ, ut ea ponat de prope lectum noſtrum. Et ſi ex aliqua cauſa forſitan mandaremus, arma noſtra juxta Nos alieubi equitando portari, ultra illa quæ ſcutiferi habent ferre, ipſe Armator una ſecum deferat ſic prope Nos, ut cum ea petierimus ſint parata. Hic quoque Armator erit Camerlengis ſubditus: quibus etiam, cum petent, de armis noſtris habebit reddere rationem: ſed et Magiſtro rationali noſtro annis ſingulis rationem reddere conſtringetur de his quæ in factione ſive repacatione armorum fuerunt expenſa. Unde caveat, quod cum inventario omnia arma recipiat: ſitque cautus in ſcriptis redigere, cum alieni perſonæ quævis arma tradi juſſerimus vel donari. Attente tamen præcaveat ne præſtet nec tradat aliquid de prædictis abſque Albaranno, ſigillo noſtro ſecreto ſeu Camerlingorum noſtrorum ſignato.

eorumque ſer-
vare Inventariorum,

13

ſuſtagat præ-
cipue tempore
belli;

148 Porro cum Nos continget arma velle aſſumere, maxime guerre tempora, ſit Armator ſolers, diligens et impiger, ut arma Nobis neceſſaria teneat ſemper prompta: utque illa tempore guerre frequentius ſolito recognoſcat; ne, cum illis uti voherimus, defectus aliquis valeat reperiri. At vero ſi Armator fuerit aliquando in infirmitate, vel abſentia, vel alias rationaliter impeditus; eo caſu ſuum committat officium ſibi ex ſervientibus armorum ſeu Portariis; et inventarium, quod habet de armis, tradat eidem, quem Nos vel Camerlengi noſtri ad hoc duxerimus pro vice qualibet nominandum. Demum autem volumus, quod Nobis præſtet Armator juramentum et homagium, quod per factum ſuum, damnum perſonæ noſtræ non veniet, imo evitabit pro poſſe damnum, quod ſciret Nobis poſſe quomodolibet evenire, præcipue per illa quæ ſuæ cuſtodie ſunt commiſſa: illudque Nobis nihilominus non differet revelare: quodque nihil fecit vel faciet, quod minus poſſit prædicta omnia debite obſervare.

et qui Regi
jurat fidem.

C

De Sartore et ejus coadjutore ¶. XII.

In decore et compositione veſtium eſt attendenda conditio perſonarum; quæ ſcilicet indumenta, quibus perſonis convenient. Etenim pretioſitas circa veſtes, quæ in perſonis humilibus ſuperſtitioſa notaretur et vana, ex auctoritate dignitatis in aliis reputatur conveniens et honeſta: quia amictus corporis et inceſſus emuntiant ſapientem, ut alibi Sapiens teſtatur.

Honeſtas ve-
ſtium Regem
dicet:

Ecll. 17, 29

id eo Sartor
vult

149 Ut autem veſtes noſtræ congruentes ſtatu ſemper, cum opus et tempus fuerit, ſint paratæ; ordinamus, quod in curia noſtra ſit unus Sartor ſufficiens, qui infra domum noſtram faciat omnes veſtes, ad uſum noſtri corporis deputandas: caveatque, quod aliqua perſona incognita, vel quovis modo ſuſpecta veſtes hujusmodi non contractet; quodque non in publico proſpectu gentium eas faciat; ſed in aliquo loco ſeparato ab inceſſu communi, quatenus undique periculum et omnis ſuſpicio extranea devitetur. Insuper etiam volumus, Sartorem iſtam omnem diligentiam adhibere, ut nullus defectus ſit, quo minus veſtes novas certis tempori-

eam curat,

bus et feſtivitibus per Nos ordinatis habeamus: quodque ſuper hoc, et ſuper emendis omnibus neceſſariis ad iſtud, ſcilicet Camerlengos et alios, ad quos viderit pertinere; vel etiam, ſi neceſſe eſt, ipſe emat: alioquin, ſi ipſe in culpa fuerit, quo minus veſtes habeamus temporibus per Nos alibi ordinatis, privari eum volumus media parte quietationis anni, quam a domo noſtra percipiet mandantes nempe eidem, ne poſſit illius Ordinationis ignorantiam prætereſcere, ut eam in ſcriptis habeat et obſervet.

D
pro loco ac
tempore;

punitendus ſi
quid neglexerit,

et habeat ju-
venem adjuto-
rem.

150 Prætereſcere diſponimus ut Sartor reddat rationem, de receptis et expenſis, quas facere habet ratione ſui officii, Magiſtro rationali Curie noſtræ: ſciatque ſe fore ſubditum Camerlengis: faciet autem juramentum et hominium, ut Armator. Conſequenter ordinamus, ut unus aptus juvenis per Nos eligatur, qui eo abſente, vel alias rationaliter occupato, in faciendo veſtes noſtras ſuppleat vices ſuas: qui etiam ipſum Sartorem adjuvet in ſuendo ſi opportunum fuerit, nec non et in mundando vel ſpalmando cum ipſos fuerit veſtes noſtras, et ſimilia faciendo in aliquo loco mudo et ſecreto ad hoc apto. Hunc autem volumus exhibere Sartori honorem ratione officii: attamen erit ſubditus Camerlengis, et præbebit juramentum et homagium Nobis, ſicut Sartor.

E

De Sutrice et ejus coadjutrice ¶. XIII.

Quod in veſtibus noſtris præcipimus et volumus obſervari, ne niſi per Sartorem certum ad hoc deputatum et juratum infra hoſpitiū noſtrum fiant; multo magis in interulis ſive camisiis, et ſimilibus quæ magis quam aliæ veſtes, noſtræ approximant perſonæ, ſervari volumus.

151 Ordinantes, quod una bona mulier Sutrix in noſtra curia admittatur; quæ infra noſtrum hoſpitiū interulas noſtras et ſimilia ſcudat et faciat diligenter: et illa cum opportunum fuerit, etiam pannos lecti noſtri et menſæ, in loco ſecreto lavet et mundet cum effectu, taliter quod iſta ſic ſecreta videri per aliquos nequeant nec tractari. Et pecuniam neceſſariam pro interulis, et aliis ſuo officio Sutricis pertinentibus, a noſtro Theſaurario, et pecuniam neceſſariam pro abluendis interulis, linteamibus, mappis et aliis, a Scriptore rationis exigere et recipere non omittat. Camerlengis etiam ſubmiſſa ſit: nobis tamen juramentum et homagium faciat ſicut Sartor. Coadjutrix vero ſua, per Nos eligenda, in ſui abſentia vel alias impedita, quæ erunt noſtræ perſonæ livare teneatur; et alia faciat prout poterit, quæ dicta Sutrix erat factura: etiam in ejus præſentia eam adjuvet: mappasque, quæ in noſtra curia tenentur, et pannos lectorum eorum qui in noſtro jacent hoſpitiū, cum neceſſarium fuerit lavet; et ſit ſub Camerlengis, et uni ex Camerlengis faciat homagium cum juramento et Sutrix prædicta.

Eodem con-
tinet

F
et habeat co-
adjutricem.

De Apothecario et ejus Coadjutore ¶. XIV.

Quæcumque per modum medicinæ vel cibi nobis ſomenda vel ingerenda præſtari continget, decet non quidem per incognitam, ſed fidelem et probatam, confici et contractari perſonam; quo videlicet magis munde et honeſte confecta, nulla poſſit inibi notari ſuſpicio, nulla præbeatur occasio cuiquam extraneo immiſcendi nocivum aliquid vel impurum.

152 Ordinamus igitur, quod in curia noſtra ſit ſemper unus bonus et fidelis Apothecarius principalis, qui confectiones quæcumque pro perſona noſtra ipſe conficiat; et ſi propter aliquam neceſſitatem perſonæ noſtræ indigeremus aliquibus electuariis

Confectiones
omnes ipſe
faciat,

A riis vel zirupis, seu quibusvis aliis medicinis, idem Apothecarius illa personaliter faciet et secreta, gustumque de illis faciat, si sint res gustabiles, antequam nobis sumenda, vel alias quomodolibet præbeantur. Insuper debet etiam providere Apothecarius ut ipse conficiat vel aliunde procuret confectiones seu confectas species pro nliis personis quam pro Nobis, nec non etiam de luminaribus cereis, torticiis videlicet et candelis, servata Ordinatione nostra quam a super hoc fecimus: quam quidem Ordinationem habeat in scriptis, ut illam melius absque violatione custodiat et observet. Caveatque idem Apothecarius, cujus curæ specialiter hoc sciat incumbere, ut de præmissis confectionibus et luminaribus nullus in nostra curia sit defectus. Et quotiens ad nos tortitia erunt deferenda ubique extra nostram curiam secretam cameram, ea nostris Subportariis et in eorum defectu cursoribus et juvenibus de stabulis tradi procuret cum effectu.

153 Sane cum itinerando ad locum aliquem accedemus, debet Apothecarius coadjutorem suum præmittere, ut nec in loco unde recedemus, nec in loco destinato ad quem ibimus, de confectionibus vel luminaribus reperiatur carentia vel defectus. Nec enim volumus quod hæc, vel alia quæ ad suum spectant officium, committat alii personæ quam illi qui sibi adjunctus fuerit coadjutor. Verum cum sciverit nos velle pro anima alicujus defuncti missam solennem facere celebrari, ut addiscat nostram voluntatem super numero tortitiarum illuminandorum, in dicta Missa nostros Camerlengos sollicitet diligenter. Singulis vero diebus jejuniorum in sero, et Dominicis Quadragesimæ Domini in prandio, nostris domesticis de confectionibus sive speciebus confectis ministret copiose, et aliis diebus quibuscumque cum Nos de illis petierimus. Præterea ordinamus, quod vel ipse principalis Apothecarius, vel ejus coadjutor semper in domo nostra jaceant, parati siquis casus occurreret suum in omnibus exercere officium.

154 Porro debet Apothecarius obedire Medicis, in iis quæ per ipsum facienda erunt, concernentibus Medicinas: sed erit subditus Camerlengis. Verumtamen de iis quæ administrat emendo et distribuendo, Scriptori rationis curiæ nostræ tenebitur reddere rationem, et ab ipso cum necesse erit recipere pecuniam pro prædictis. Juramentum autem et homagium nobis faciet ut Armator; addito, quod si ratione sui officii infruitatem secretam in nostra persona sciret, illam nemini revelabit. Postremo volumus quod Apothecarius unum coadjutorem habeat per Nos eligendum, in officio suæ apothecariæ intelligentem aequaliter et expertum, qui ipsum in conficiendo si necesse sit et alia faciendo coadjuvet, cuique et in sua absentia committat illa, quæ suo officio incumbentia sunt vel commissa. Qui coadjutor debeat adjuvare alios Officiales repositi, cum in officio suo proprio ipsum vacare non oportuerit. Hic equidem coadjutor jurabit et homagium faciet Nobis, et Camerlengis obediet, sicut ipse Apothecarius jaccere et obedire est adstrictus.

ANNOTATA D. P.

a Vide Partem 6 Rub. 5 de Illuminatione.

De Fructerio, et ejus coadjutore. c. xv.

Hujus erit Ad omnia quæ nobis proponuntur in cibum, decet pro eorum procuracione vel circa, electam potius et de fidelitate probatam semper assumi personam; quæ et sciat meliora discernere, et periculo, quod posset ex talibus personæ nostræ contingere, sciat curiosius præcavere.

Junii T. IV.

155 Eapropter in curia seu reposito nostro unum volumus virum deputatum fidelem, cui sit cura principalior emere fructus, caseos, ac sal, et similia, quæ tam pro Nobis quam pro familiaribus in nostra curia expendantur. Volumus etiam quotienscumque caseos aut fructus ita deteriorari contingeret, quod coram nostris domesticis non essent competentes adponendum; per dictum a Fructerium statim elemosynariis distribuui; et per dictos elemosynarios Christi pauperibus elargiri præcipimus et mandamus. Et ita dum nos itinerare contigerit ea præcipimus pariter observanda.

156 Prædicta autem omnia emat, quotiens commode fieri poterit, præsentem ejus coadjutorem et scribentem, servata ordinatione alias per Nos facta super hoc, quam in scriptis habeat et observet; caveatque quod gustum faciat de omnibus præmissis, quæ Nobis sumenda debebunt quomodolibet anteponi. De omnibus autem quæ expendet emendo talia debebit a Scriptore rationis curiæ nostræ reddere rationem. Cum autem Nos itinerare contingeret, ipse vel coadjutor suus semper prius antecedit, ut caveat ne defectus esse possit de iis quæ spectant ad ejus officium in prandio vel in cæna. Debet etiam cum poterit sine detrimento officii sui si necesse fuerit alios Officiales repositi adjuvare. Præterea volumus eum esse subjectum Camerlengis; faciet autem Nobis juramentum et homagium, sub forma per Nos de Armatore superius ordinata.

157 Coadjutor autem Fructerii, qui per Nos deputabitur, in emptionibus per prædictum Fructerium fiendis, rebus prædictis interesse debere personaliter, et illas scribere se agnoscat obligatum, quotiens hoc commode fieri poterit et non erit inopportunum ipsumque Fructerium debet in adimplendo suo officio adjuvare, supplereque vices ejus illo quomodolibet impedito. Debet etiam adjuvare alios de reposito, cum in suo officio non fuerit occupatus. Subjiciuntur etiam Camerlengis, ad quorum mandatum, quæ scribenda fuerint in nostro Regio reposito, scribat diligenter: Nobis autem juramentum et homagium faciet, prout Fructerius principalis.

ANNOTATA D. P.

a Vide Partem 6 Rub. 4 de Fructibus in mensa ministrandis.

De Argentario et ejus coadjutore. c. xvi.

Ut servitia nostræ personæ, complete ut decet et absque defectu fiant, diversas personas, secundum diversitatem officiorum, instituisse necessitatis existimamus.

158 Unde Argentarium in nostro deposito ducimus decernendum, qui ad nostrum palatium argentum, seu vasa aurea et argentea; mappas [item] quibus tam Nos quam nostri domestici comedentes potimur, deferre teneatur (exceptis amphoris et aliis ad nostrum potum necessariis) et abinde illud et illas ad repositum reportare. Argentum vero deferendum ad coquinum tradat illi ad hoc deputato, a quo post comestionem recuperare procuret diligenter. Quæ vasa aurea et argentea et Mappas, sub Camerlengo Milite, admissis primitus in officio, facto inde inventario, teneat et custodiat fideliter; et de illis Camerlengis rationem reddat, quotiens ab eis fuerit postulata; nostramque mensamponat atque paret.

159 Tempore vero, quo nos itinerare contigerit, ipse vel ejus Coadjutor, primus vadat; et sic faciat

V quod

D fructus, caseos, etc emere,

a

præsentem coadjutorem;

præcedere debet itinerantem Regem,

E et tum ipse

quam suus coadjutor

illi fidem juret.

Suppellectilem mensarum auream, argenteam, lineam

curare obligatur,

cum Coadjutore

A quod ubicumque accedemus, ut nostram decet Celsitudinem, ad servitium nostrum argenti inveniamus complementum. Suum vero officium, itinerando vel non, suo Coadjutori, quando necessarium fuerit, possit committere exercendum; sic ut nullum defectum propter ejus absentiam officium patiator: sitque sollicitus habere et tenere in scriptis modum, qui servator in tenendo a argento prælibato. Insuper in reposito ipsum vel ejus coadjutorem jacere volumus et mandamus. Tenere vero aquam paratam cum ad mensam accedere debemus, pro nostris manibus et pauperum lavandis, et aliorum qui ibi fuerint lavandi, cum bacinis argenteis, nullo modo omittat. Camerlingis autem ipsum volumus esse subjectum, quorum uni juramentum faciat, quod bene et fideliter dictum argentum custodiet, ac suum officium faciet; ac homagium, quod per suum officium damnum nostræ personæ nullum eveniet quoquomodo, sed illud evitabit toto posse; nobisque, si sciret ullum, vel Camerlingis confestim revelabit: et quod nihil fecit quominus prædicta firmiter nequeat adimplere.

a
Item aquam
pro manibus
ante mensam
lavandis

Camerlengo
juratus

B 160 Et ut prædicta plenius valeant perfici, una persona apta per Nos depotatur, qui Camerlingis sit subjectus, et Coadjutor Argentarii nominetur: et eundem Argentarium, in quibus poterit, juvare non omittat; et nisi absentia suum officium exerceat et peragat diligenter. In absentia etiam Scopatorum, aquam nostris domesticis post comestionem manibus exhibere sit astrictus: et etiam ante comestionem, nisi lavatorium sit ibi decens et optimum. Et faciat juramentum et homagium, quod per prædictum Argentarium est fieri ordinatum.

ut et Coadju-
tor ejus.

ANNOTATA D. P.

a Huc facere videtur partis 6 Rub. 6 non tamen hoc; sed aliud omnino est, quod hic jubetur in Scriptis tenere Argentarius.

De Folrerio. §. xvii.

Non solum hospitia, ad quæ Principes et magni Domini declinare valeant, sunt assignanda; imo quod ea decenter parata et fornita, a scamnis, lectis, et aliis' similibus inveniant, fore necessarium arbitramur.

a

b
c
hospitia parat

et lectos,

161 Volumus quidem unum aptum et sufficientem hominem in nostra curia deputari, qui Folrerius b nuncupetur: qui hospitia tam pro Nobis quam pro nostris domesticis recipiat et assignet, quotiens ejus officium duxerimus requirendum. Erant etiam omnes paleas emendas, tam pro lectis ad opus nostræ personæ præparandis, quam eorum qui intus nostrum hospitium debebunt jacere quorumcumque, etiam nobis itinerantibus: procuretque habere diligenter pannos pro lectis in nostro hospitio fiendis, illis videlicet qui pannis indigebunt: et illos ministret et tradat, ut optimum fuerit et congruum, melioribus tradendo meliores: pro quibus lectis locatis per eum, solutionem, prout sibi conveniens videbitur, jussimus tribuendam. Decernentes ad suum officium pertinere, lectos de dictis paleis facere, vel fieri facere, tam pro Nobis quam aliis quos intus nostram cameram jacere contingeret, prout per nostros Camerarios vel eorum aliquem eidem injongetor.

162 Et provideat, ut melius poterit, nobis itinerantibus, quod in hospitiiis, quæ pro nostris sequacibus assignata fuerint per ipsum, lecti decentes et alia opportuna ipsis ac suis familiis et equitaturis inveniantur complete per eosdem. [Volumus etiam tunc quod in hospitio, ad quod Nos declinaverimus, mensarum et scamnorum, in quibus cum nostris so-

ac reliquam
supellectilem,

quacibus epulari et sedere possimus, complementum reperiat, eundem procurare; et ad dictum hospitium, nisi in eo sit, deferri facere teneator. Nec non etiam ad suum officium volumus pertinere; in æstate procurare virentia, et in hieme stramina et ligna, pro ignibus in nostris cameris et palatis fiendis, vel similia juxta temporis qualitatem. Ac insuper in die Ramis-Palmarum Ramos, qui in processione deferuntur, procurare pro Nobis et nostris familiaribus sit astrictus. Et orlinamus, quod pro præmissis sic agendis a nostro Scriptore rationis pecuniam accipere non omittat: et de ea computum et rationem eidem Scriptori reddere sit astrictus: cui quantum ad hoc et Camerlingis, in agendis per eum ex suo officio intus nostrum hospitium, et in aliis Majoribus domus submissum se agnoscet: et quod fideliter in suo officio se habeat, nostris juramentum faciat Camerlingis.

D
romos æstate
et ligna
hieme.

ANNOTATA D. P.

a Fornire, furnire, providere de necessariis; incertæ etymologiæ vox. Cungius a furnis eam petit, qui punibus impleri solent, quod nondum satis placet eruditis.

E

b Gallice Fourrir, quod Cungius haud incommode deducit a Forrariis, quasi primitus Foreris incubuerit Forrum: procurare. Ego ab adverbio Foris trahere mallet quia foris agenti Principi et curiæ ejus hospitia designant; Metatores Latine diceremus ab eis qui castris ponendis metas ponebant. Hic autem Folrerius scribitur, addito l, cujus ratio non apparet.

De Paratore (a) et ejus Coadjutore. §. xviii.

a

Cameras seu cubicula nostra decet esse convenienter ornata, non quidem superstitiosis apparatibus, sed undique servetur honestas nostro congrua statui, et modestia congruens pudicis moribus inibi perseveret.

163 Quapropter ordinamus in nostro reposito unum deputari specialiter virum, qui paramenta et cortinas apponat circa lectos nostros et ordinet, nec non et sedilia nostra quæ tenere consuevimus in consilio et in mensa, caveatque quod super appositione paramentorum nostram super hoc alias factam b ordinationem, observet, quam in scriptis habeat, ne poseit circa id ignorantiam allegare. Insuper etiam ad istius officium spectat, quando itinerabimus, sellam pro secretis naturæ, et quæ ad illa fuerint necessaria portare. Item etiam facere lectos eorum qui habent in camera nostra jacere; aquamque necessariam pro usu nostræ cameræ deportare, et ne de ea defectus ibi sit sedule providere. Cum autem nos iter facere alicubi contingeret, debet aquam, ornamenta, paramentave, et argentea vasa portare, cum quibus transire c possimus, ad usum nostrum; si forte saumarii, portantes arnesia et supellectilia nostra, hora congrua non venissent. Eoque tempore cum viagium faciemus, ipse vel coadjutor suus semper antecedere debet, ad præparandum illa omnia, quæ sibi ex officio sunt injuncta. Cum autem in suo officio alicubi non fuerit occupatus, debet alios Officiales nostri repositi adjuvare.

Committitur
ei cura para-
mentorum ca-
meræ Regiæ,

b

et aquæ in
eam ferendæ,
f

c

164 Demum ordinamus, quod pro nostris pedibus lavandis aquam parare non omittat, cum opportunum fuerit vel ei injunctum per aliquem ex nostris Camerlingis, aut Scutiferis cameræ vel Camerariis. Et idem faciet cum pedes pauperum velle abluere nos contingeret. Camerlingis autem erit subditus: quibus equidem juramentum præstabit et homagium in forma quam ordinamus de Sartore. Coadjutor autem, qui per Nos eligitur Paratoris, debet ipsum in omnibus ad ejus officium pertinentibus adjuvare, eidemque

etiam ad pe-
des lavandos,

daturque,
Coadjutor

A eidemque deferre in omnibus prærogativas honoris, maxime quoad ea quæ officium suum spectant; debet etiam alios de reposito adjuvare: suberit etiam Camerlengis, quibus juramentum et homagium faciet, sicuti principalis.

alias iste rationabiliter occupetur, tenebitur omnia facere quæ principalis facere tenebatur. Cumque principalis circa tentoria occupabitur, coadjutor habebit vasa argentea ad coquinam portare et reportare ab inde. Cum vero in iis quæ sui sunt officii non occupabitur coadjutor, tunc illos de reposito consimiliter adjuvabit. Etiam in absentia Scopatorum in palatio domesticis nostris ante eorum comestionem aquam manibus præbere non omittat, nisi ibi lavatorium decens fuerit præparatum; post vero comestionem dictis domesticis, antequam de mensa surgant, aquam dare manibus teneatur. Insuper etiam Camerlengis erit subditus, facietque eis juramentum et homagium sicut facit alius principalis.

D
et in u'ro-
que habebit
adjutorem.

ANNOTATA D. P.

a Dicitur Parator a parando, sicut et paramenta, adeoque in propria vocum notione, a qua deflectens usus Francorum Paratores nominavit Sartores; et nunc quoque eisdem a paramentis faciendis appellat Parmentiers, quasi Paramentarios.

b Vide Partis 5 Rubricam 3.

c Transire, contentum pro tempore esse etiam idiotismo Francico dicitur, se passer.

De Custode-tentorium et ejus Coadjutore. ¶ XIX

Pro subministratione justitiæ, qua terras et subditos nostros ab indebitis vexationibus defensare tenemur, indita Nobis quandoque necessitate bellandi, pro obsidendo forsitan inimicos seu aliis consimilibus causis, quibus ad arma nos oporteret intendere, opus habemus plerumque castrametari, et subtentoriis et papilionibus immorari.

165 Ut igitur præsto sint hujusmodi tentoria, cum casus talis necessitatis occurreret, ordinamus in curia nostra unum deputari hominem, subtilem et aptum, qui semper, etiam pacis tempore, tentoria nostra custodiat et servet integra et parata, eaque recognoscat frequenter et resareiat, si quid ruptum ibi fuerit vel alias reparandum; recepta a Thesaurario pecunia ad hoc necessaria, de qua per ipsum Rationali competentem reddi jubemus. Cum autem nos in expeditione sub ipsis tentoriis esse continget, tunc ille diligenter et solerter plus solito ipsa tentoria recognoscat, et ea die noctuque custodiat; et si aliquis defectus in iis fuerit vel ruptora, confestim reparet et emendet. Volumusque quod tunc secum habeat aliquas personas in hoc expertas, quæ sciant et possint ipsum cum opus fuerit in talibus adjuvare, ipse autem eo tempore prope tentoria nostra continue jaceat et pernociet.

166 At vero cum tempus pacis extiterit, nec iste fuerit in suo officio occupatus, tunc eum teneri volumus, cum ad mensam intrare voluerimus, vasa argentea ad usum coquinæ necessaria, de palatio nostro ad coquinam portare, ac demum de coquina ad repositum reportare, et ibidem tradere illi qui habet ea ex officio custodire. Cum vero iste circa præmissa occupatus non fuerit, tunc tenebitur alios Officiales de reposito nostro adjuvare. Demum autem, quoad omnia quæ facere habet, volumus ipsum esse subditum Camerlengis, eisque juramentum et homagium faciet, quale Armator facere debet Nobis.

167 Coadjutor autem istius, qui per Nos constituetur, si absentia vel infirmitate vel quovis modo

Quia in tanta fragilitate natura humana posita est et constituta, quod pluribus servitiis indiget, et etiam aliquoties de minimis rebus est opus ei; ideo hoc in consideratione deducto, Nos qui de majoribus officiis tractavimus, de minoribus convenit etiam ordinare, de quo minime verecundamur.

168 Ordinamus igitur quod in nostro reposito sint duæ personæ quæ Excupatores a nominentur. Ipsi enim tam cameras nostras quam palatia scobare et mundare teneantur, et in eis ignes incendere et parare a festo omnium Sanctorum usque ad festum Paschæ, et quotiens aliis temporibus eis fuerit injunctum; et mensas nostrorum domesticorum ponere in palatio, præter nostram; et illas præparare; aquamque nostris domesticis ante comestionem in manibus lavandis dent et ministrent, nisi ibi decens fuerit lavatorium præparatum; et etiam post comestionem dictis domesticis, antequam de mensa surgant [aquam] præbeant diligenter; nec non junceum et stramenta et alia in dictis nostris cameris et palatiis, a Folrerio recepta, debitis spargant temporibus. Faciant etiam lectos nostrorum servientium armorum, quos ante januam nostræ camere jacere continget. Cum vero itinerabimus, alter ipsorum primus accedat, ut suum faciat officium.

169 Subjecti autem sint Camerlengis et omnibus de nostra camera in iis quæ per eos sunt agenda in camera cum effectu. Pigri insuper non sint, cum circa eorum officium vacare non oportuerit, alios de reposito si opus fuerit adjuvare. Camerlengis juramentum faciant et homagium, quod per officium eorum malum nostræ personæ non veniet, imo evitabunt et revelabunt si scirent; et quod nihil per ipsos factum est neque fiet, quod obstare videatur ad observantiam prædictorum.

Quia curanda
effecta, etiam
vilia,

Excupatores
a
scopatores
stutuuntur,

qui focum
quoque
instruant,

aquam dome-
sticis ad men-
sam infun-
dent etc.

omnibus de
Camera
subditi.

f

ANNOTATA D. P.

a Excupare, quasi exscopare, scopis purgare.

INCIPIT TERTIA PARS

Super officio Cancellarii, et eorum qui illi subesse dignoscuntur.

Qui in hujus partis frontali imagine, quasi in senatu, præsidet Cancellarius, pingitur tunica laxiori, coloris violacei, cum epomide speciali orbis pelliculis suffulta; alii alio colore singuli, sed æque ac ipse pileolis nigris caput tecti, quorum omnium vestis paulo bre-

vior, sed duplex, laxioribus ad humeros manicis. In his censas licet Vice cancellarium, auditorem curiæ ac Promotorem, qui vero capite nudo in simplici vestitu cæruleo assistit, quasi aliquam scripturam legens, posset scriptor seu Notarius videri.

Tempore belli
ne desint
tentoria,

B

curanda sunt
etiam tempo-
re pacis:

cui rei
præfectus,

etiam curabit
ministerium
argentarii

C

De Officio Cancellarii. r. 1.

Quia Majestas Regia gradu eximio sublimatur, et plerumque erga magna negotia agitur, merito litteræ ab eadem procedentes sunt excellentis viri judicio corrigendæ, et ad formatam juri rationique congruam reducendæ.

170 Jubemus igitur hac utili sanctione, quod in nostra cancellaria præsit unus Cancellarius, excellens Legum Doctor: qui quidem sigilla nostra teneat et custodiât diligenter, excepto sigillo secreto, quod per Camerlengos teneri decrevimus fore optimum. Idem Cancellarius etiam litteras nostras legere et corrigere, ad formam idoneam reducendo, et sigillo nostro postea communire teneatur; illas videlicet dumtaxat, quæ per nos aut aliquem de nostro consilio vel Secretarios ipsi Cancellario vel Vice cancellario, aut alicui ex Notariis Cancellarie prædictæ, jussæ fuerint seu injectæ, modo et forma per Nos super hoc editis in omnibus observatis. Et ut omnia secundum voluntatem nostram melius procedant, ipsi Cancellario jubemus, ut nullum privilegium perpetuum seu privilegiorum confirmationem, aut rerum immobilium seu jurisdictionis dationem, sigillare præsumat, nisi primitus subscriptione nostra fuerint roborata. Nec non sollicitus sit de omnibus, quæ ad Cancellariam nostram pertinere aliquatenus dignoscuntur.

171 Volentes tamen, quod si per Nos immediate, vel ex parte nostra per aliquem de nostro consilio aut Secretariis mandentur, aut per Auditores, sicut ex eorum officio posse mandare ordinavimus, non obstante quod ex parte nostra minime mandarentur, præmissis Cancellario, vel Vicecancellario, aut Scriptoribus dictæ Cancellariæ, vel alicui eorum quædam litteræ, quæ injustæ vel quomodo incongruæ, arbitrio Cancellarii censeantur, recenset tales litteras nostro sigillo communire, nisi secunda jussio nostra ex certa scientia fuerit subsequuta. Insuper, quia cui conceditur quod plus est, etiam quod minus est concedere iniquum minime reputatur; litteras justitiæ, continentes etiam Summariam seu absque lite expeditionem, proprio motu mandare et sigillare valeat, sicut ab aliis mandatas corrigere posse dignoscitur. Caveat tamen ne presenti concessione taliter abutatur, quod officium Auditorum annihilari possit quoquomodo, seu evidenter impediri. Et ut ne ultra nostram Ordinationem aliquid per nostrum Vicecancellarium, aut aliquem ex Scriptoribus dictæ Cancellariæ, pro instrumentis vel litteris fiendis recipiatur, vel agatur, penes se idem Cancellarius transcriptum ejus Ordinationis, et agendorum per eosdem Vicecancellarium et Scriptores, tenere non omitat.

172 Cum vero taxationes pretiorum dictorum instrumentorum et litterarum, aut alicujus eorum, quæ taxationes per Vicecancellarium prædictum, et in ejus absentia per aliquem ex scriptoribus dictæ Cancellariæ, quem dictus Cancellarius ad hoc deputandum duxerit, in aliqua inferiori parte instrumentorum et litterarum prædictarum scribi debent, juxta dictam ordinationem, viderit excessivas, ipsas taxationes minuat et debite corrigat, prout suæ conscientiæ Dominus ministrabit: quam suam conscientiam super iis totaliter oneramus: quodque ipse Cancellarius demum taxaverit, recipi per Vicecancellarium, aut in ejus absentia per dictum Scriptorum permittat et haberi faciat, et non ultra. Dictus Vicecancellarius, vel in ejus absentia dictus Scriptor, de pecunia quæ inde venerit reddat cooptum, de tribus in tribus mensibus, Magistro rationali.

173 Quia vero in nostris consiliis per nostros Consiliarios indicendis per eos consulendo, sit Ordo debitus merito observandus: ducimus statuendum hoc edicto, quod conscientiæ numquam in nostris consiliis discrucientur: quædam super quibus unumquemque ex Consiliariis Clericis tantum, vel unumquemque ex Consiliariis quibuscumque suum dicere consilium oportebit: injungat prius ceteris quam majoribus, quod dicant quæ sciverint consulendo: quia melius est quod ceterorum dicta corrigantur per majorum dicta postea subsequuta, quam si majorum dicta corrigantur per ceterorum dicta postea subsequuta et si majores prius dicerent quæ concernerent consulenda, forte talis detestandæ absurditatis occasio præberetur, quod ceteri nolentes favore: aut non audentes timore discedere ab eisdem, omitterent dicere quæ opinarentur consulenda, intellectum proprium enormiter subvertentes.

173 Præterea volumus, quod ipse Cancellarius disponat alia, quæ præsentibus Nobis in consilio fuerint peragenda, modum standi, et proponendi, et similia, perspectis personarum statibus ibidem, juxta nostram super his editam ordinationem, ejus copiam apud se habeant decernendo. Nec non expeditiones supplicationum, scribendas in exterioribus partibus earumdem, in consilio dictet et ordinet, prout fuerit concordatum sive concessum per nostram Regiam Majestatem. Verum responsiones, faciendas in dicto consilio ex parte nostra, quascomque et quibuscumque (nisi alii expresse committeremus aliquas ex illis) facere verbotenus se sciat obligatum. Curamque etiam volumus haberi, ut ordinationem, quam super salariis commissionum fecimus, observari faciat cum effectu: nec non illa quæ ad arbitrium taxari habent, ipse, observato moderamine et inspecto labore, arbitrari non omitat.

174 Ordinantes insuper et volentes ad suum pertinere officium, ut omnes quoscumque, quibus publicum officium judicaturæ et tabellionatus erit committendum, de sufficientia et aliis decentibus examinet diligenter; et quos sufficientes fore noverit, ipsos expediat, tradendo illis officium destinatum. Si vero contigerit ipsum Cancellarium aliquo casu nostram non valere sequi cancellariam, tunc locum suum et sigilla nostra prædicta nostro Vicecancellario committere et tradere non omitat. Postremo eidem Cancellario debite corrigendi et puniendi, tam amissione quitationis vel suspensione officii ad tempus, submissos per Nos sibi, si eos in officio eorum sciverit deliquisse; quam etiam capiendi et faciendi capere, ex certa scientia concedimus facultatem. Sed nullum qui sit in Consiliarium nostrum assumptus, absque nostra scientia et consensu, possit ab officio sive consilio suspendere quoque modo.

175 Declarantes eidem fore submissos, omnes Prælatos, Capellanos, Clericos, Doctores, Jurisperitos, de consilio aut domo nostra existentes; in casibus tamen in quibus non contradicunt Canonicæ sanctiones. Et Auditores et Promotorem Milites; nec non omnes Judices, Notarios et Scriptores, in nostris terris commorantes; Secretariis nostris et Scriptori-rationali nostræ curiæ, ratione sui officii, submissis dumtaxat exclusis: et iis licentiam recedendi a curia nostra, secundum quod ei videbitur, possit tribuere, exceptis illis qui nostro Consilio fuerint decorati: nam florentissimis Consiliariis nostris per Nos tantum est talis licentia concedenda. Possitque idem Cancellarius Cursores nostros, si negligentes eos invenerit in eorum officio, corrigere

curet ut sententiam

minores dicant ante majores

supplicationes expediat,

verbotenus exponat Consilio responsa Regia,
E

examine promovendos ad judicaturam et tabellionatum;

et corrigat delinquentes,

si subditos

F
quibus et licentiam dare possit,

non tamen Consiliarii,

Committuntur ei sigilla,

sed subscriptio non nisi a Rege applicanda

B

qua si incongrua videantur,

Iteratam jussionem capiet.

Idem potest summarie decidere causas;
C

curet ne exigatur quid ultra taxum;

et taxationes adscriptus,

recognoscat,

deque receptis reddat rationem

et

Cancellarius 1

Vice-cancellarius 2

Directores concilia Regis 4

Auditores 5

Promotores 6

Confessor 7

riptor Cancell. 3

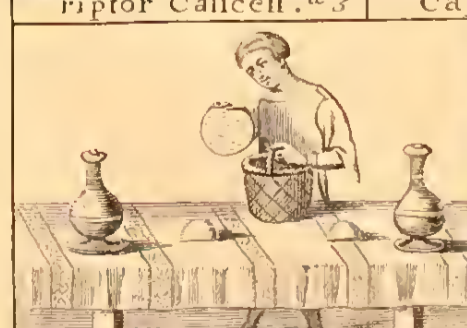
Capellanus 8

Scholaris Capellæ 9

Scholaris Eleemosinæ 11

Eleemosynarius 10

Servitores Eleemosinæ 12

Curiores 13

A et punire quitatione unius mensis aut infra, prout sibi videbitur faciendum.

et homagium Regi faciens,

ipsum exigit a ministris capellæ.

176 Ut autem bene et legaliter supradicta omnia peragantur, per dictum Cancellarium, ipse Cancellarius juramentum Nobis facere sit astrictus, quodque non fecit aliquid quod prædicto juramento inviolabiliter observando valeat obviare. A nostræ vero Capellæ Scholari et Eleemosynæ, et a pueris qui de eleemosyna nutriantur, juramentum et homagium recipere non omittat. quod per factum vel consilium eorum damnum personæ nostræ non eveniet, maxime per illa quæ ipsi contractant et que Nos etiam contractamus: et quod nihil fecerint nec facient, quo minus prædicta non debeant nec possint firmiter observari. Nec non cum noster Cancellarius, juxta nostram ordinationem, de Consiliariis esse censeatur; volumus ut juramentum, præter prædictum, prout in dicta ordinatione est ordinatum, Nobis faciat cum effectu.

De Vice-cancellario n. II.

Infirmi Cancellarii,

B Sum humana fragilitas non continue hominem incolumitate corporis perfrui patitur; cupientes ut officium non modicum nostræ Cancellariæ, in qua omnia negotia justitiam concernentia, quæ ad nostram devolvuntur curiam, existunt expedienda aliquo accidente indigere valeat gubernare; ideo.

vices ille gerat,

177 Ordinamus quod in nostra præfata Cancellaria unus vir fidelis et sapiens, et in jure civili peritus, post Cancellarium proponatur, vinculo aliqujus sacri Ordinis minime alligatus; ut si forte quid per Cancellarium in criminalibus fieri non poterit, per istum suppleatur. Qui quidem Vice-cancellarius ut litteræ in illa conficiendæ bene ut convenit sint dictatæ, et ut de jure procedant, labore diligenter; provideatque quod omnes litteræ, quæ per Nos aut aliquem ex nostris Consiliariis vel Secretariis ex parte nostra, per Cancellarium aut per Auditores, licet ex parte nostra mandatæ non sint, secundum quod ratione sui officii hoc eos facere posse declaravimus, fieri in dicta Cancellaria præceptæ fuerint, expediat vel expediri faciat, quantum in eo fuerit, effectualiter absque mora. Et ut omnia in nostra Cancellaria debite peragantur, circa ea post Cancellarium attendat cum effectu.

eumque juvet,

litteras recognoscat,

C 178 Indefessam etiam eum volumus habere diligentiam, ut litteræ quæ super supplicationibus emanantur, complete contineant tactum, quod in supplicatione viderit contineri: taliter quod in hoc defectus, qui nostris gentibus gravamen non modicum posset inferre, minime reperiatur. Decernentes, ipsum esse astrictum scribere manu propria in inferioribus partibus dictarum litterarum, cum deferendæ Cancellario, causa corrigendi et sigillandi, fuerint quantitates pecuniæ, quas ipse Vice-cancellarius pro jure Cancellariæ debere recipere pro illis cujus copiam, juxta nostram ordinationem super iis factam (penes se habeat) fuerit arbitratus; quas quantitates, prout per Cancellarium fuerint approbatæ, recipere et aggregare, ac de illis detribus in tribus mensibus rationali nostræ curiæ reddere computum teneatur.

taxasque recipiat:

sigilla pro Cancellario servet,

Majoridomus assistat requisitus.

179 Ordinantes insuper quod quotiens nostrum Cancellarium sequi nostram Cancellariam non posse contingat, nostra sigilla, quæ per ipsum Cancellarium teneri sunt ordinata, et alia agenda ex officio ipsius Cancellarii, præfatus Vice-cancellarius tenere et peragere in omnibus non omittat, excepta jurisdictione eidem Cancellario attributa. Quare officium Cancellarii, et omnia quæ Cancellarius in scriptis habere tenetur, penes se in scriptis habere minime prætermittat. Cum vero et quotiens nostri Majores-

domus, exercentes jurisdictionem per Nos eis attributam, ipsam Vice-cancellarium in assessorem assumere voluerint, eis assistat in omnibus fideliter ut assessor: concedentes, inquam, eidem Vice-cancellario, quod Cursores nostros, si circa eorum officium exercendum negligentes invenerit, possit eos quitatione unius mensis vel infra punire, prout suæ discretioni videbitur faciendum. Juramentaque, quæ Cancellarius facturus existit, Vice-cancellarius Nobis faciat cum effectu.

De Scriptoribus Cancellariæ. n. III.

Cancellariam nostram taliter disponere cupientes, quod universis, pro suis negotiis ad eam accedentibus, celeris expeditio præparetur; et quod in ea scribendi officium perfectius et facilius explicetur;

180 Sancimus et ordinamus, quod deinceps in dicta nostra Cancellaria ordinariæ sint Scriptorum seu Notarii quatuor, boni, sufficientes et fideles, qui litteras scribant et omnes alias scripturas ad Cancellariam pertinentes, et ea omnia in registris reponant. Nec non volumus quod in litteris, quæ supplicationibus conceduntur et fiunt, factum in supplicatione contentum breviter inserant in effectu, non quod supplicationem prout jacet, includant. Volumus insuper quod in scribendis litteris modum debitum servent, juxta nostram Ordinationem a super dicto modo scribendi editam, quam præcipimus per dictos Scriptorum tenori et in scriptis haberi.

181 Jubemus etiam quod ad mandatum omnium de nostro Consilio et etiam Secretariorum nostrorum factum ex parte nostra, vel per Cancellarium aut Auditores, si non nostro mandato, prout ad illorum officium pertinet, litteras et alias scripturas eis injunctas faciant; sed nomina illorum, qui litteras et alias scripturas facere mandaverint in eis apponant, in partibus inferioribus litterarum; in hunc videlicet modum. Nam si mandentur per nos in Consilio, hæc verba. Per Dominum Regem in Consilio, in parte dextra ipsarum litterarum subscribantur. Si vero mandentur per Nos extra Consilium, hæc verba. Per Dominum Regem, subscribantur in loco et litteris antedictis. Si autem mandentur per Cancellarium, hæc verba Per Dominum Regem ad relationem nostram scribantur in loco et litteris memoratis, nisi ipse per se mandaverit et tunc scribatur. Ad relationem nostram. Sed si mandentur per aliquem ex Consiliariis vel Secretariis, hæc verba exprimentia nomen illius Per Dominum Regem, ad relationem talis vel talium, subscribantur in loco et litteris prædictis. In partibus vero eisdem, immediate post dictas subscriptiones propria nomina scribere non omittant. Volentes tamen, quod cum mandabuntur eis litteræ per aliquem ex nostris Consiliariis aut Secretariis ex parte nostra, antequam ipsas litteras sigillandas portent, eas ostendant illis qui eis mandaverunt; ut illi mandantes videant, an juxta nostrum procedant mandatum. Ubi vero Auditores ratione eorum officii de iis quæ fieri nostra potestate, nostra Serenitate inconsulta, expedire possunt, litteras per ea quæ in supplicationibus scribi jusserint mandaverint; nomina eorum in dextera inferiori parte litteræ apponere minime omittant, in hunc videlicet modum: Per auditores b...et... .

182 Præcipimus etiam, quod unus vel duo ipsorum, prout per Cancellarium vel Vice-cancellarium ordinabitur, Auditores continent et sequantur, quorum jussu scribunt super supplicationibus, quæ per Auditores eis scribenda mandabuntur, et nomina illorum qui eas expelierint; dummodo ipsi Auditores

D Cursorum defectus puniat

Notarii ad- sicut.

E et modum sibi prescriptum observent,

a

majoribus Officialibus observant,

ex parte Regis alij ad scribendum mandantibus,

F

sed expresso mandantis nomine in litteris.

h

c Duo ex ipsis assistant Auditoribus,

A tores potestatem per Nos eis attributam sive Ordinationem super iis factam (cujus copiam dicti Scriptores sive Notarii in scriptis teneant) ad nuguem observabunt. Scribant etiam litteras, quæ ex parte dictorum Auditorum ratione sui officii quibusvis dirigentur. Nec non etiam tam acta quam alias scripturas, quæ in causis quæ coram nostris Majoribus domus agitantur, scribere teneantur, quando per ipsos Majores-domus fuerint evocati. Prædictos autem scriptores subesse volumus Cancellario et Vice cancellario nostris, et Auditoribus illos qui Audientiam sequentur; de iis tamen quæ officium concernunt Auditorum, et quoad Auditorum se quentur.

183 Caveant insuper Scriptores prædicti, ne litteras vel alias scripturas ad eorum officium pertinentes, alicui committant scribendas, nisi Secretariis nostris dumtaxat, et eo solum casu quo ipsis Scriptores ad scribendum prædicta sufficere non valerent. Caveant etiam ne scripturæ, quas ipsi facient, per alios possint inspici seu videri: nec transcriptum litterarum alicujus sumendum a registris vel aliis scripturis Cancellariæ, nisi de consensu Cancellarii vel Vice cancellarii, alicui personæ facere vel tradere audeant ullo modo.

184 Mandamus insuper, quod prædicti Scriptores juramentum præstent et faciant Cancellario nostro, si tunc præsens fuerit cum ad officium fuerint assumpti; seu eo absente Vice-cancellario, quod in eorum officio bene et fideliter se habebunt; nihilque pro litteris seu scripturis aliis, quas ex officio scribere tenebuntur a gentibus *d* recipient nisi quantum et prout per Nos fuerit ordinatum: quodque nullum favorem inordinatum alicui dabunt, super iis quæ ad eorum spectant officium; nullamque fraudem in eorum scripturis facient seu apponent; neminique ea quæ de secretis nostris ratione eorum officii eos scire contigerit, revelabunt, sed ea secreta tenebunt; et si forsitan in nostro Consilio, causa scribendi vel alias eos interesse contigerit, quæ ibi audient et percipient penes se secreta tenebunt, nemini revelantes. et quod per eos nihil actum est nec agatur, quo præsens juramentum minus valeat observari.

ANNOTATA D. P.

a Vide Partis 7 Rubricam 5 et seqq. usque ad 10.

b Hæc spotia sic expresse vacua relinquebantur, in originali, pro nominibus scribendis ut res feret: quæ vero superius occurrunt, absque punctis, solus claritatis causa ego induxi.

c Continuare, pro jugiter assistere, necdum obli legi.

d Gentes vulgari plurium linguarum idiotismo ponuntur pro quibusvis personis.

De Directoribus conscientie Regiæ. R. IV.

Quoniam, divina præordinante clementia, solum Regiæ Majestatis conscendimus; dignum est ut cuius præcellimus munere, illi omnino pareamus in opere; prospera peragentes, et omnia quæ justæ conscientie adversantur secundum divina dogmata evitantes.

185 Quare Directores nostræ conscientie Regiæ esse disponimus, Episcopos et ceteros Prælatos atque Theologiæ Magistros, nec non Decretorum Doctores ac viros religiosos, nostros Consiliarios existentes, et qui aliud officium in nostro Consilio minime habeant. qui scientes vere, aut ab aliis audientes, aliqua nos quoquo modo facere vel fecisse quæcumque, quæ secundum divinas regulas justæ conscientie aliquatenus adversari opinentur; Nobis

illa, aliis Consiliariis præsentibus vel absentibus, omnibus aut quibusdam, dicere seu scribere teneantur, suo arbitrio feliciter consulentes. Et ut hæc fideliter peragant, Nobis faciant juramentum, et etiam juramentum Consilii secundum nostram ordinationem faciant.

De Auditoribus. R. V.

Laudabile est officium Auditorum, per quod supplicationes postulantium effectus congruos sortiuntur: et sic illius officii Ministerio quandoque lapsa, justitiæ præsidio corriguntur, ac sæpe gratiæ tribuuntur.

186 Eapropter disponimus hoc edicto, quod in nostra curia sint duo Milites, et unus Doctor Decretorum et alter Regum, qui Auditores debeant nuncupari: eisque tradantur omnes supplicationes, quæ nostro Regio Culmini diriguntur. Ipsi namque omnes conjuncti, aut ex iis aliqui tres vel duo, videlicet Miles et alter Doctor, habeant expedire supplicationes, ut subjecta eloquia profitentur. Nam quæcumque supplicationes, per justitiæ exercitium dirimendas, remittant illis, qui habent ex suis officiis cognoscere de eisdem; vel remittant illis, quos ut delegatos voluerint cognoscere de eisdem. Possint autem, quæcumque eis videbitur optimum, in remittendo vel committendo, adicere quædam summarie, simpliciter, et de plano, sine strepitu iudicii et figura, aut quod lite cessante, aut quod lite et scriptis cessantibus, procedatur: per unum vero ex Scriptoribus Cancellariæ, in exterioribus partibus dictarum supplicationum, scribi faciant illa quæ remittendo vel committendo fuerint ordinata, nec non eorundem nomina Auditorum: post quæ præfatas supplicationes claudi, ac Sigillo Auditorum officii faciant communiri.

187 Super has quidem supplicationes, clausas ut præmittitur, quæ committentur aliquibus, qui ut delegati habebunt cognoscere, scribi faciant per hunc modum, Cancellariæ. Deinde supplicantibus eas tradi per dictum Scriptorem faciant: quas inde supplicantes aliis Scriptoribus, in nostra Cancellaria constitutis deferant, ut litteras nostræ commissionis Regiæ consequantur. Super illas autem supplicationes clausas ut prædicitur, quæ remittentur iis existentibus in loco, in quo Nos tunc erimus, vel in aliis locis non distantibus ultra duas leucas et dimidiam, qui debebunt ex suis officiis cognoscere; nomina eorum scribere jubeant, et postea supplicantibus eas tradere non omittant: quas inde supplicantes ferant antedictis, quorum viderint nomina suprascripta. Super ceteras vero supplicationes, clausas ut anteponitur, quæ remittentur quibusdam existentibus in locis, distantibus a loco in quo tunc Nos erimus, ultra duas leucas et dimidiam, qui debebant ex suis officiis cognoscere, hoc verbum, Cancellariæ, scribere mandent; deinde supplicantibus eas tradere faciant indilate; quas inde supplicantes dictis aliis Notariis sive Scriptoribus nostræ Cancellariæ deferant, litteras nostræ remissionis Regiæ obtinentes.

188 Reliquas autem supplicationes Nobis unusquisque deferat Auditorum: sicque unus post alium, juxta sedendi in Consilio ordinem contingente, teneatur referre unam dumtaxat ex supplicationibus quas habebit; et per Nos disposita in exterioribus partibus earum supplicationum scribi; ac hæc, Per Regem subscribendo, per aliquem ex nostris Secretariis vel alium adjici faciemus: post quod illas supplicationes claudi et sigillo Auditorum officii sancimus communiri. Super eas vero clausas per unum ex Notariis Cancellariæ, ut superius est dictum

D

Sint hi quatuor,

qui supplicationes excipiunt et expediunt, E

vel iis ad quos spectat committant

ac Supplicantibus reddi faciant:

F

hi clausas tradant statutis commissariis,

quasdam immediate præsentent Regi:

tum nomen ejus ponant, ad quem is remittit;

ctum

Sint ii Prælati vel Doctores,

et libere arguant quæ notantur.

A ctum, hoc verbum Cancellariæ; vel, si Cancellariæ remittere non oportet, nomina illorum quibus remittitur scribantur, atque supplicantes tradantur: quas iisdem supplicantes aliis Scriptoribus nostræ Cancellariæ deferant, ut per Nos disposita nanciscantur; vel aliis quibus diriguntur deferant, ut expeditionem secundum per Nos ordinata breviter consequantur.

quas si scriptores immediate velint tradere,

non erit opus ipsas claudi.

189 Veruntamen si Scriptor vel Scriptores dictæ Cancellariæ, cum scripserint expeditiones dictarum supplicationum, juxta voluntatem dictorum Auditorum, litteras quæ inde conficiendæ fuerint, intus vel extra Cancellariam scribere, aut dictas supplicationes expeditas ad dictam Cancellariam deferre voluerint, easdem eo tunc claudi et sigillari oportere non videbimus. Nam præfatam hujusmodi clausuram dictarum supplicationum, cum sigillo officii dictorum Auditorum, pro evitandis expensis eas offerentium (quos, pro deferendis ubi erant deferendæ per certas personas, indebita expensa oportebat, ut intelleximus facere) dumtaxat duximus adhibendam.

Habeant Auditores sigilla 2

et 2 ex iis Regem comitentur,

B 190 Disponimus etiam duo esse sigilla officii Auditorum, quæ dicti duo Milites Auditores teneant et custodiant diligenter: unusque illorum sigillare debeat supplicationes, ut prædictorum series attestator. Plane unus Miles et unus Doctor saltem jacere teneantur in civitate, vel villa, vel castro, ubi nocte aliqua Nus contigerit jacere: si vero ibi jacere non valeant, propter loci parvitatem aut inopiam impediti; tunc in loco infra distantiam unius leucæposito jacere habeant quoquo modo.

visitent et audiant incarceratos,

191 Ceterum Nobis existentibus in aliquo loco in quo jurisdictionalis potestatis exercitium habeamus; duo ex Auditoribus memoratis, una die cuilibet septimanæ, ad carcerem nostræ curiæ accedere sint astricti; et ibi, præsentibus Judicibus, et aliis eidem Curiæ præsentibus, ac Procuratoribus fiscalibus et Carceris custodibus, videant incarceratos, eorum querimonias cum patientia audientes; et si defectus videant aliquorum, corripiant prout decet, omnia ad statum propitium reducentes: ipsique scientes quantum usque ad illam diem processum fuerit in causa incarceratorum dilugia judicialia nitantur penitus evitare; ut eosdem incarceratos, convictos velox pœna subducatur; aut liberandos, carceralis custodia longa non deprimat perperam et injuste.

absentis Cancellarii et Vice-cancellarii locum suppleant,

C 192 Observabunt etiam Auditores, quod sicut prope nos existentes in locis, in quibus nonnulli supplicationes suas deferentes accessum ad Nos habere potuerint quancumque; ut sic ipsi Auditores sint parati a præfatis supplicationes recipere eorundem. Quin imo quando contingeret, absentibus Cancellario et Vice cancellario, in nostris consiliis supplicationes aliquas expediri; unus Doctor Auditorum teneatur dictare, per quæ verba in exterioribus partibus earundem supplicationum scribantur illa, quæ expedienda fuerint ordinata.

curentque ut in sententia dicenda ordo teneatur

193 Sane cum in nostris Consiliis debeant Consiliarii nostri, in iis quæ habent consolendo dicere, idoneum ordinem observare; disponimus hac consoltissima sanctione, quod quotienscumque in nostris consiliis, absentibus Cancellario et Vice-cancellario discutientur quædam, super quibus unumquemque ex Consiliariis Clericis tantum, vel unumquemque ex Consiliariis quibuscumque dicere solum consilium oportebit. Auditor Miles, qui priusquam alter Miles, Auditorum consortio fuerit aggregatus; quo absente alter Miles injungat prius ceteris quam majoribus quod dicant quod sciverint consulendo; quia melius est ut ceterorum dicta corrigantur per majorum dicta postea subsecuta quam si majorum dicta corrigerentur per ceterorum dicta postea sub-

secuta. Adjicimus prælibatis, quod quando continget, absentibus Cancellario et Vice-cancellario, in nostris consiliis expediri aliqua, de quibus oretenus aliquibus debeat responderi; hoc facere habeat Auditor Miles, qui priusquam alter Miles proventus fuerit ad Officium Auditoris: quo absente hoc debeat facere alter Miles, nisi hoc jusserimus aliquando per alterum nostrum Consiliarium adimpleri.

194 Ne autem subjectorum nostrarum commoda negligere videamur; decernimus observari, quod quancumque ad civitatem, aut castrum vel villam terrarum nostrarum itinerando vel alias contigerit nos venire; et ibi diebus quibusdam, vel die quodam aut diei parte aliquando remanere; duo ex Auditoribus, Miles et alius Doctor, aliquos probos homines, ibi domicilia habentes, et Consules seu Juratos siqui ibi sunt, debeant convocare, annectentes etiam Rectorem Majoris ecclesiæ ejusdem loci, si forte utile fuerint opinati: eisque dicere non omitant, quod cogitent, si aliqua sint illi loco utilia vel nociva, et si augmentum in ecclesia vel loco fieri valeat quoquo modo. Nam illa quæ per Auditorum officium poterunt expediri, facient adimpleri; alia vero, quæ provisionem exigent Regiæ Majestatis, reservabunt Nobis, cupientibus peragere quæcumque fuerint aliquatenus optima. Nihilominus ordinantes, quod omnes præfati Auditores, et eorum quilibet, ac Officiales nostri terre in qua præsentemur erimus potissime jurisdictionem exercentes, sint sufficientia præmuniti, se seire intromittant diligenter: et si aliquem ex illis minus sufficientem invenerint, Nos illico et donec de sufficienti providerimus sollicitare omittant nullo modo.

195 Insuper omnia quæ ad officium nostri Locum-tenentis in nostra spectant absentia, ipsi Auditores aut tres vel duo eorum, dummodo unus sit Miles et alter Doctor, possint peragere cum effectu. Volumus, inquam, quod præfati Auditores Clerici et quilibet eorum, quotiens nostri Majores-domus vel alter eorum assessore Clerico indigebunt aut indigebit, exercendo jurisdictionem per Nos eis attributam, eis vel ei alter ipsorum, quem dicti Majores-domus assumere voluerint, tanquam assessor obedire et assistere, in absentia tamen Vice-cancellarii vel ipso impedito, et non alter, teneatur. Verum omnes Auditores Nobis per juramentum promittere tenentur, quod bene et fideliter eorum officium exercentur. Et cum juxta Regiam nostram ordinationem de Consiliariis, prædicti Auditores Consiliarii nostri censeantur; volumus quod aliud juramentum, fiendum per nostros Consiliarios in dicta ordinatione insertum, iisdem Auditores nobis facere sint astricti.

De Promotoribus 14. vi.

Sicut lædente negligentia negotia perimuntur, sic assistente diligentia negotia finem prosperum sortuntur. Ideo officium Promotorum, quorum diligentia plurimum negotia diriguntur, summe decernimus expedire.

196 Eapropter unum Militem, et unum sufficientem in Jure civili peritum, qui in criminalibus immiscere se non renuat, esse volumus Promotores, ex qualitate exercendi officii nomen congruum assumentes. Negotia quidem præfati Promotores in nostris Consiliis promoveant earum personarum, quæ in terris nostris, excepta illa in qua Nos præsentemur fuerimus, habere domicilia concernantur, diligentiam adhibendo ut expediantur, et ad effectus idoneos perducantur.

197 Præterea attendentes decere Regale solium, in

D

Itinerante autem Rege et alicubi subsistente,

convocatis primoribus loci

E explorent sufficientiam judicium,

assistant Majori-domus

et jurent Regi ut Consiliarii

F

Duo sint

ad causas promovendas,

et justitiam soli utendum,

A in justitiæ cultu ab Altiore destinatum, ut vigilet circa coercitionem excessuum Officialium suorum, ne terræ jurave fidelium illius, ex offensis justitiæ valeant periclitari; ideo ordinamus quod dicti Promotores Nos annis singulis, opportune, ut Reformatores ad terras nostras a quibus absentes fuerimus, mittantur, sollicitare curent cum effectu, donec effectualiter fuerint destinati, aut ex causa firmaverimus illud quoad tunc fieri minime oportere. Volumus, inquam, quod cum de certo sciunt, in terris nostris, a quibus absentes fuerimus, aliquem Officiale nostrum, jurisdictionem potissime exercentem fore minus sufficientem. Nos illico et donec de sufficienti providerimus, sollicitent incessantes, pro quibus litteras procurare volumus, quod talis casus evenit per eosdem: et in his omnem quam poterunt adhibebunt diligentiam atque curam.

Fiscalem jubendum

198 Deinde ordinamus quod præfatus jurisperitus Promotor, officium Advocati fisci in curia nostrorum Majorum-domus, quotiens opportunum fuerit, exercere fideliter in omnibus teneatur, et nostrum Procuratorem fisci in nostra curia dirigat in agendis. Plane præfati Promotores per juramentum Nobis promittere teneantur, quod eorum officium exercebunt bene et fideliter, ac etiam diligenter: nec non Nobis juramentum faciunt, quod nostri Consilarii Nobis facere sunt astricti, juxta formam in ordinatione nostra de Consiliariis expressatam, cum juxta tenorem præfate Ordinationis præfati Promotores in nostros Consiliarios admittantur.

et sunt juramento astricti.

De Confessore. n. VII.

Non minus pro animarum languore, quam corporum, penitus debet remediator exquiri; a quo videlicet oppressus et morbidus congruentem exposcat suo lapsui medicinam: quoniam ubi majus imminet periculum, ibi semper cautius est agendum.

Ad hoc munus a Rege ipso lectus,

199 Providendum igitur Nobis est permaxime de idoneo animæ nostræ medico, confidentes, quod cum Nobis fuerit de spiritali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius disponemur. Et propter ad nostras Confessiones audiendas unum prudentem in domo nostra deputari volumus Sacerdotem, religiosum vel secularem, quem potius ad hoc eligendum duxerimus, qui in Theologia vel jure Canonico convenienter instructus existat, moribusque sinceris polleat; et vitæ redoleat honestate. Hic siquidem semper debet [adesse] cum divina coram Nobis officia celebrantur, ac insuper cum Nos Horas dicemus, debet eas Nobiscum dicere: et cum festum solenne fuerit, quo quisque Catholicus audire Missam adstringitur ex præcepto, debet Missæ officium legere coram Nobis.

adsit illi in diebus Officij

200 Præterea ipsum Confessorem nostrum astringi volumus, ut Nos sollicitet ad opera pietatis, et ad ea quæ devotionem introducunt; ut si videt quod omitteremus aliqua, ex iis præsertim quæ consuevimus facere, forsitan ex oblivione vel alias; debet Nobis hoc ad memoriam reducere, et interdum Nos increpare secrete; specialiter si (quod absit) viderit Nos aliquid facere vel dicere, quod in Dei offensam posset cadere quovis modo. Ipsum quoque Confessorem nostrum in nostra domo jacere volumus, si est bono modo possibile; vel saltem quanto magis poterit de propinquo, ut si aliquo casu occurrente ipso indigeremus; subito possimus eum prope Nos reperire.

stimulet ad opera pietatis,

de factis corripiat,

201 Porro quia ex eventu præteritorum providendum est, ad futura juxta illud: Felix quem faciunt aliena pericula cautum; ordinamus quod Con-

fidem juret,

fessor noster nobis præstet juramentum et homagium, quod omne damnum quod sciret evenire personæ nostræ, pro posse vitabit, quodque illud Nobis citius poterit revelabit, nec factum vel verbum vel etiam consensum præbebit in aliquo ex quo Nobis possit qualevis incommodum evenire: et quod non fecit vel faciet aliquid, quo minus prædicta servare possit.

De Sacerdotibus ad Capellam deputatis. n. VIII.

Juxta doctrinam sacrorum Canonum, tales ad divini cultus ministerium debent eligi Sacerdotes, qui digne valeant divina sacramenta tractare.

202 Quapropter in capella nostra usuali et quotidiana, duos honestos et bonos principales esse volumus Sacerdotes, qui et cum aliis Sacerdotibus Eleemosynariis per alteras septimanas Missas et alia divina Officia, Horas videlicet Canonicas cantando, celebrent quotidie coram Nobis, et mensam nostram presentibus Nobis, antequam comedamus, benedicant, et post comestionem etiam gratias Deo agere non omittant. Sic quod alter, qui in celebrando septimanam suam finiverit, in sequenti septimana habeat, lecto Evangelio, Nobis textum Evangeliorum ad decendum, ac insuper Pacis osculum portare, nisi sit præsens aliquis Prælati, vel alia ecclesiastica persona honorabilis, vel nisi Evangelium per Diaconem solenniter indutum fuerit decantatum: quia tunc per ipsum Diaconem, vel per alterum ex prædictis qui honoratior fuerit, debent Nobis præmissa hujusmodi ministrari; Turibulum in Missa, diebus quibus incensatio debet Nobis dari, ferre; etiam Nobis bacinum, quando ad Oblationem accedemus, tenere non omittat, quotiens Diaconus non fuerit in Missa indutus.

203 Ille vero qui primus in officio assumptus est, et, eo absente, alius die qualibet nos interrogare debeat de loco et hora quibus eam voluerimus celebrari. Sane si ex oblivione vel aliqua negligentia tardarem nimis vel omitteremus forte ministerium divinum audire; debent isti Nobis ad memoriam reducere. Et si forte talem infirmitatem pateremur, quod non posset cum decencia dici solenniter coram Nobis, eo casu caveant non omittere hoc, quin saltem coram janua camerae nostræ dicant omnia solenniter, ac si plena frueremur corporis sanitate, ut saltem laus divina minime omittatur. Præterea, quando nos itinerare contingeret, ille ex ipsis qui antiquior in officio fuerit, vel, eo absente, alius, debet nos sero præcedenti interrogare, ubi in crastinum Missam audire volumus; et illic præcedere ipse, vel mandare uni vel pluribus quod præcedant; sic quod cum Nos ad locum venerimus, omnia sint, prout congruit, præparata. Provideat insuper quod semper Nobis itinerantibus, unus de pueris qui nutriuntur de eleemosyna, de mane antequam Missam audiverimus, cum uno saumario Nobiscum vadat, cum ornamentis et libris et aliis necessariis; taliter quod si ad locum, ubi de sero disposuerimus Missam audire, commode accedere non possemus, vel alias propositum mutaremus: in quocumque loco Missam audire valeremus.

204 Porro quando instabit dies sollemnis, quo Vesperas et Matutinas audire solenniter debebimus, cum paramentis alteris, Secundum Ordinationem a

D

Duo sint ad Missas et Officia,

E que hebdomadatum per vices,

qui Requiem tardantem venire moneant;

F imo et absente eo sacra perrogant.

G unus in itinere præcedat et parat omnia in crastinum;

a Solennioribus festis provident

Nos

de Prælati offician'e,
A Nos verbum Dei et Officiam fieri. Voluntatem nostram insuper scire ne omittant, de quibus personis Anniversarium annuatim fieri erit nostræ devotionis; ut ea temporibus quibus erunt, nobis ad memoriam reducant, et Prælatum, per quem Officiam vellemus fieri, a Nobis addiscant. Et generaliter pertinebit ad eos curam habere de ecclesiastico Officio, et omni eo quod pertinet ad Capellam; et defectum omnem corrigere, si aliquem perspexerint ibi esse. Debent equidem Sacerdotes ipsi in domo nostra jacere, si fieri potest commode, alias quantum poterunt magis prope.

Hos'tiam Regi consecrandam probet,
 205 Insuper quoque, quando sacrosanctam Domini Corporis Communionem sumere Nos continget, tunc alter ex eis debet ante eligere et parare hostiam consecrandam; sic quod electa ad hæc per illum una hostia ex pluribus absque fraude, de una alia illi consimili hostia pro Communione electa frangatur, et deinde de illa per illum fiat gustus; et Scholari qui in sua custodia hostias tenet, gustum idem fieri faciat; et consimiliter de vino, quo post Communionem debemus os lavare. Quandoque etenim, satagente satore malorum, repertum est quosdam maleficos, etiam in hujusmodi salutifero Sacramento abominandas insidias machinari.

vices suppleat Confessarii
 206 Amplius etiam absente vel occupato Confessore nostro, Sacerdos Capellæ, qui et quando septimanam ultimo fecerit, debet Nobiscum Horas dicere, et Officiam Missæ diebus festivis legere coram Nobis. Etiam debet custodire, per se vel per Scholarem Capellæ, et etiam quando Missam audimus ministrare Nobis libros, quibus soliti sumus uti in Missis et in aliis Horis divinis. Deinde vero ordinamus pertinere ad curam illius ex Sacerdotibus, qui antiquiori tempore ad servitium Capellæ nostræ fuerit evocatus paramenta et ornamenta Capellæ nostræ quæcumque et qualiæcumque sint custodire: quæ quidem, facto de omnibus inventario, teneat. Sed et alter Sacerdos qui ultimo assumptus fuerit, habeat illius inventarii copiam, ut et ipse illa servet et custodiat, quando primus absens fuerit vel alias impeditus. Illa autem ornamenta, quæ deputata sunt ad quotidianum usum, poterunt Scholaribus Capellæ custodienda committere cum inventario. Caveant autem quod in scriptis ambo habeant et inviolabiliter observent Ordinationem super paramentis et aliis ornamentis Capellæ, ponendis et mutandis, secundum varietatem dierum solemnium et festorum.

paramenta custodiat,
et mutet ut opus erit,
C 207 Nec non ordinamus, quod Sacerdos ille qui septimanam venturam facere debet, quando Diaconus et Subdiaconus induti in Missa non erunt (quia tunc, per illum qui in Diaconum indutus fuerit, volumus fieri) hostias, vinum, aquam, et totum servitium sacramento Eucharistiæ necessarium faciat diligenter. Consequenter etiam ille Sacerdos qui ornamenta custodiet, provideat circa reparationes eorum cum opus fuerit; vel faciendo etiam aliqua de novo fieri, juxta ordinationem quam fecimus circa ista: recipiantque pecuniam ad hoc faciendum a Thesaurario nostro. Sed et tam de pecunia illa, quam et de omnibus ornamentis quæ sub inventario custodiunt, curent Magistro-rationali nostro annis singulis, vel citius si requisiti per eum fuerint, fidelem reddere rationem.

præsitque Scholaribus capellæ
 208 Novissime vero ordinamus eos subesse Cancellario et eidem obedire debere. Scholaris autem Capellæ nec non Scholaris eleemosynæ et omnes qui in capella versantur, ipsis Sacerdotibus obedire debent, quoad servitium quod facere habent in capella. Quem Scholarem Capellæ prædicti Sacerdotes vel alter eorum, si inobedientem aut negligentem in dicto servitio invenerint, ad amissionem suæ quitationis decem diebus vel infra valeant condem-

nare. Postremo autem volumus ipsos Nobis sacramentum et homagium præstare, quod per factum vel consilium eorum damnum personæ nostræ non veniet, maxime per illa quæ ipsi tractamus: et quod nihil per eos est factum neque fiet, quomianis ista juramentum et homagium possint observare.

a *Vide Partis 7 Rubr. 12 pro singulis festis in particulari et in genere.*

De Scholari Capellæ. ¶. IX.

Dignum et Deo gratum esse perpendimus, si ea quæ divino cultui sunt destinata prudenter et honeste tractentur, ac diligenti custodia conserventur, quæque vel negligentia vel errore defectus aliquis non appareat in eisdem.

209 Ut igitur Capellæ nostræ super iis constantius sit provisum, statuimus et ordinamus, quod unus Scholaris in Capella nostra instituat, cujus incumbat officio recipere a Capellanis dictæ Capellæ ornamenta ad Capellam pertinentia, et ea debeat in altari reponere, ut eis uti liceat, sicut in altera nostra Ordinatione est expressum quam quidem ordinationem secum scriptam teneat, et eam observet diligenter. Debet etiam dictus Scholaris recipere ab Apothecario luminaria, ad usum nostræ Capellæ necessaria, secundum formam super dicta luminaria ordinatam. At etiam cum Nos pro anima alicujus defuncti celebrari vellemus, hoc ipsi Apothecario non tardet revelare, ut super tortitiis debite provideatur. Ad curam etiam ejus pertineat, quod post Capellanos ad Capellam deputatos, intromittere se debeat, ut non sit defectus in Capella de iis quæ necessaria sunt Capellæ. Nec non quod ipse in persona propria facere debeat illa, quæ honeste non convenit facere Capellanos.

210 Volumus etiam, quod dictus Scholaris post Cancellarium subsit et obediat Capellæ Sacerdotibus: et si necesse fuerit, aut suo officio commode vacare non poterit, possit committere vices suas Scholari eleemosynæ deputato, hoc excepto, quod sine voluntate dictorum Sacerdotum, non possit committere dicto Scholari vel alii paramenta et alia, de quibus communiter et quasi quotidiane uti habent, quæ sub Sacerdotibus prædictis tenet cum inventario et custodit. Teneatur etiam dictus Scholaris juvare prædictos Capellanos, ad Officiam celebrandum et Horas dicendum, quotiens præterit, et ob hoc non sit in suo officio impeditus. Libros etiam, ad officium capellæ necessarios per ipsum teneri et custodiri volumus: unde curam solertem gerat, quod cum nos itinerabimus, tam ipse quam Scholaris eleemosynæ libros ad Horas dicendas necessarios in promptu deferant; sic quod ubicumque Nobis magis placeat, Horas audire valeamus.

211 Ipse etiam ad Domini Corporis elevationem, una cum Scholari eleemosynæ, tortitia tenere non omittat: et diebus quibus multa tortitia teneri convenit, ad ea tenenda habeat et procuret tam pueros eleemosynæ quam alios. Thuribulum cum thure et carbonibus accensis, tam Diacono quam illi qui nobis illud erit impensurus, etiam volumus per ipsum ministrari. Volumusque quod officium Scholaris eleemosynæ in illius absentia faciat in omnibus diligenter. Jubemus etiam, quod ex eo quod dictus Scholaris multa tenere et tractare habet quibus nos utimur, veluti libros qui per Capellanos Capellæ committuntur et aliquotiens et similia, præstet Cancellario juramentum cum homagio, secundum formam, in juramento quod præstant dicti Capellani, expressatam.

D

Paramenta a Capellanis,

E

luminaria sumat ab Apothecario:

juvetur a Scholari Eleemosynæ,

ac libros custodiat,

F

sub Missa luminæ

et thus ministrat.

A

De Eleemosynariis. R. X.

Commissa Nobis a Deo de temporalibus rebus dispensandi auctoritas satagit et exposcit, ut de illis, quantum Nobis conveniens fuerit, personis egentibus eleemosynarum sufficientiam largiamur.

Sint hi Sacerdotes duo.

212 Ad quarum distributionem siquidem duos bonos et probos deputari volumus Sacerdotes, qui Eleemosynarii nuncupentur; quorum cura esse debet, fragmenta mensarum curiæ nostræ facere ne pereant, honeste recolligi, ac demum distribui per Scholarem vel Servitores eleemosynæ, sicut fuerit opportunum. Debeant equidem sollicitare Majores-dotos, ut quæ mensis supposita fuerint ad eleemosynam debite faciant custodiri, ne per aliquos leccatores *a* forsitan vel gulosos aliquid de illis juri eleemosynæ subtrahatur. Unus autem eorum, cum Nos comedemus, ante mensam nostram stare debet; et navem *b* argenteam, in qua fragmenta aliquando deponuntur ponat: et ipsam navem et ipsas mappas de mensa levare non omittat. Videlicet in diebus solennibus, quando Majores officiorum servant, ea quæ de mensa nostra levabuntur nisi aliter de ipsis ordinare vellemus, absque interceptione recipiant, et per Scholarem eleemosynæ totum ad eleemosynam faciant deportari.

qui faciant colligi reliquias mensæ;

a

b

B
et diebus luculentioribus eas ipsinet excipiant;

alter alterius vices suppleat;
c

213 Sane Eleemosynarius antiquior in officio debet pecuniam, et omnia alia quæ secundum ordinationem nostram ad eleemosynam *c* sunt deputata, recipere, ac in usus pios amore Dei distribuere, ubi magis fuerit congruum; super quo ejus conscientiam oreramus. Alter vero Sacerdos eleemosynarius, omnia recepta et distributa per alium, in scriptis ponat, et in alterius primi absentia officium ejus exerceat. In præsentia vero illum juvet in faciendo ea quæ ad officium eorum pertinebunt. Uterque etiam eorum ordinationem nostram quam fecimus de rebus deputatis ad eleemosynam, in scriptis habeant, ut eandem melius teneant et observent, et Nos si opus fuerit ad servandum sollicitent et inducant. Præterea cum ex more nostro pedes vel manus pauperum lavabimus, vel actus similes faciemus; Eleemosynarii debent Nobis stare, ut in lavando pedes, post Camerlengos; in lavatione veru manu post Majores-domus, isti quidem ea quæ necessaria fuerint subministrent; denique illis pauperibus [serviant] tam pro refectione quam [ad] alia, per nos, in Ordinatione quam fecimus super hoc ordinata. In his tamen servitiis exhibendis, antiquior in officio semper noviori potior habeatur.

juvent abluere pedes ac manus pauperum;

C

214 Volumus etiam quod de iis quæ ad eleemosynam deputavimus, teneant duos vel plures, si eis videbitur pauperes pueros Clericos bene cantantes, amore Dei, qui tamen continent divina Officia quæ Nos audimus. Ordinamus insuper quod isti Eleemosynarii præsiut tam Scholari et Servitoribus eleemosynæ, quam pauperibus pueris Clericis, qui de eleemosyna nutriuntur; eosque corrigant, si viderint in eorum officio deficere vel esse quomodo-libet negligentes; et eos quationis amissione, si viderint faciendum, decem dierum vel infra valeant condemnare. Ipsi vero Eleemosynarii, Cancellario sint subjecti. Pecuniam autem distribuendam, secundum nostram ordinationem in eleemosynis, a Thesaurario nostro recipient: sed tamen Magistrationali de datis et acceptis rationem reddere tenebuntur.

præsiut pueris ex eleemosyna viventibus,

alternis hebdomadis,

215 Adhuc autem eos teneri volumus Missas coram Nobis celebrare et facere septimanas alternas cum aliis Sacerdotibus ad capellam deputatis, et eos juvare tam ad Missam quam ad alia officia divina coram Nobis solemniter celebranda: et etiam

in Benedictione mensæ, et in Gratiis in fine mensæ peragendis interesse, ut Sacerdotes Capellæ, eos volumus et mandamus. Ille autem qui ultimo fecerit septimanam, debet textum Evangelii et Paci osculum Nobis in Missa portare, nisi præsens fuerit aliqua persona insignis, vel nisi fuerit Diaconus sollemniter indutus ad Missam, tunc enim illud per illos fieri ordinamus. Incensum etiam Nobis diebus ordinatis, et bacinum pro nostra oblatione in eo recipienda, quotiens in ipsa Diaconus sollemniter non fuerit indutus. Ille vero qui septimanam venturam facere debet quando Diaconus et Subdiaconus in Missa induti non erunt, hostias, vinum, aquam, et totum servitium, Sacramento Eucharistiæ necessarium, faciat diligenter.

faciant officium Capellæ

216 At vero si Confessor noster præsens non fuerit, ille qui et quando penultimo septimanam ad Missam fecerit, debet Horas nobiscum dicere, et diebus festivis, illis scilicet quibus quisque fidelis Missam tenetur audire, Officium Missæ in oratorio nostro legere coram Nobis. Item, quia propter exercendum eorum officium multotiens habent Nobis assistere; volumus quod Nobis præsentent juramentum et homagium, quod damnus personæ nostræ pro viribus evitabunt; et quod per aliquid quod eorum concernat officium, periculum Nobis non veniet; et si aliunde procurari seiverint Nobis revelabunt: et quod nihil fecerunt nec facient quo minus hæc servari possint.

et suppleant vices Bonfessarii.

E

ANNOTATA D. P.

a Leccator *Belgis Lecker a Lecken, lingere liquoris, passim scurram notat, vide multa apud Cangium.*

b *Glaber Rodolphus lib. 3 cap. 2 apud eundem naves aureas nominat, scutellas scilicet longas et profundas in forma navis, Alveolos vocare possemus; aut si grandior est, Alveum.*

c *Vide Partis 7 Rubricam ult. de Eleemosyna per Eleemosynarios distribuenda.*

De Scholari eleemosynæ R. XI.

Summe laudabile atque bonum, nec non caritati consonum judicamus, ut de iis quæ in mensa nostra pro refectione, tam Nobis quam aliis in eadem sedentibus, apponuntur, partem optimis nostris Xiiis a Christi pauperibus, imo ipsi a quo omnia recipimus, tribuamus, ut illius sacræ Scripturæ exordium non lædamus, quæ ita valentibus admonet præparare ut minime præparare valentibus valeant erogare.

Ut eleemosyna decentius fiat

F

217 Igitur ut liberius effectum capiant quæ optamus, et ne pars Christi pauperibus ordinata impie valeat deperire; hac nostra Ordinatione duximus providendum, ut unus Clericus, satis juvenis, agilis et aptus, vita et moribus adornatus, Sacerdotibus nostris Eleemosynariis ac nostræ Eleemosynæ assistens, et eis post Cancellarium obediens assumatur, qui fragmenta omnia mensæ nostræ recipiat, per Eleemosynarios nostros antedictos primus recollecta, et in loco ad prædicta destinato curet reponere festinanter: et ut fragmenta prædicta ne pereant curam vigilem procuret adhibere: et de mensa nostra quæ superaverunt, fragmenta recolligere, de prædicta eleemosyna cura habita diligenti: et navim argenteam ubi fragmenta colliguntur coram nobis ponere: et ipsam navim ac mappas levare [minime prætermittant;] diebus tamen quibus Sacerdos Eleemosynarius illam ponere in mensa tenetur, dumtaxat exceptis.

Clericus unus accipiat re-collecta

ab Eleemosynariis,

eorumque vices ad mensam suppleat,

218 Adjicimus insuper, ut Clericus sive Scholaris antedictus ad Subdiaconatus Ordinem sit promotus

Clericus Capellæ juvet.

tus

A tus et Clericos Capellæ nostræ teneatur in Horis et aliis divinis officiis adjuvare, Epistolam regulariter in Missa nostra decantandam : et dum non fuerit indutus pro ipsa Epistola, teneat unum tortitium quando Corpus Dominicum elevatur. Volumus etiam eum habere custodiam cortinarum et aliorum paramentorum, quæ pro sede sive *b* recubili nostro oratorio, divina audiendo fuerint ordinata. Quam quidem sedem sive oratorium antedictum, una cum pueris qui de dicta eleemosyna nutriuntur, cum cortinis et aliis paramentis supratactis, ante Missæ introitum studeat adornare, secundum varietatem temporum, ut per Nos est ordinatum : cujus ordinationis, in quantum hoc tangit, copiam *c* in scriptis habeat, ut eam valeat melius absque defectu observare. Et idem fieri volumus in Vesperis et sollemnibus Matutinis, quibus, secundum aliam nostram Ordinationem, altare nostrum in prædictis Vesperis et Matutinis fuerit adornandum. Itinerando vero omnia quæ circa Oratorium prædictum superius modis prædictis ordinantur, sive per se sive per alios pueros antedictos studeat diligenter adimplere ; et partem librorum ad Horas dicendas sive cantandas, simul cum Scholari Capellæ deferat, taliter quod ubicumque magis placebit, Horas possimus audire.

et oratorium Regis ornet, *b*

c

B

Vicos ejus suppleat Scholarius Capellæ,

vel aliquis puerorum,

et juret Cancellario.

219 Si vero aliquo casu fuerit impeditus, quo minus peragere valeat suprascripta, ejus officium quod in palatio nostro facturus existebat, nec non dicendam Epistolam Scholari nostræ Capellæ valeat delegare : alia vero per ipsum facienda committere possit uni de pueris eleemosynæ suprascriptis, etiam dicendam Epistolam si aliquis idoneus ad hoc repertus fuerit inter ipsos. Ipsum namque subesse volumus Sacerdotibus Eleemosynariis. Et quia per præmissa liquide innotescit, quod aliquando habet præparare, et alias frequentius pertractare, quæ satis personæ nostræ sunt propinqua ; ideo ad præstandum fidelitatis juramentum et homagium Cancellario est astrictus, quod salutem nostram incolumem, præsertim quantum ad ejus officium pertinere dignoscitur, pro posse conservabit, et contrarium evitabit juxta posse ; et nihilominus si talia præscribet, revelabit : et quod nihil fecit vel faciet, quo minus prædicta valeat fideliter observare.

ANNOTATA D. P.

C a Xiiis expresse scriptum, non præsumpsi per conjecturam mutare : nam Zius sæpe invenit Cangius Zio Italis. Tio Hispanis, Patruus est. Quid autem si Xius hic idem valeat quod Patronus, sitque honoris titulus Curie illi usitatus?

b Recubile. i. reclinatorium, cui genuflexus ad orationem incumbit : quod ideo Franci Priez-Dieu appellant : et nunc quoque ejusmodi scabellum vocamus Oratorium, hujusmodi autem una cum Sede ponitur Principi intra Cortinam suam, seu locum cortinis circumductum, in quo ille sacra audit, secretus a vulgo.

c Copia, usitata vulgo phrasi, exemplum est ; Copiare, exemplum sumere, transcribere : videtur autem indicari Partis 7 Rubr. 12, vel potius partis 6 Rubr. 1, de Paramentis.

De Servitoribus Eleemosynar. *q.* XII.

Necessitatis vinculum nos astringit, ut ad ea quæ per singulos non possent commode adimpleri, tot et tales qui sufficiant admittamus, maxime ubi de tali consideratur eventu, qui omissus pietatis officio aliquam affert læsionem.

220 Hac igitur præsentis Ordinatione statuimus, ut de cetero tres Servitores idonei et fideles eleemosynæ eligantur, qui de mensis in palatio nostro vescentium fragmenta ne pereant in loco destinato recolligant fideliter et attente, et sic recollecta caute non omittant custodire. Præterea vero ad mandatum Eleemosynariorum prædictorum, prout etiam est alias ordinatum, fragmenta supra dicta Christi pauperibus, bonis hujusmodi seculi denudatis cura fideli studeant erogare. Qui quidem post Cancellarium, Sacerdotibus nostris Eleemosynariis se subesse cognoscant. Cum vero contigerit nos itinerare et alibi proficisci, unus ipsorum in loco ubi erimus semper adsit, pro ejus suprascripto officio attentius peragendo, ne ob ejus defectum fideles Christi pauperes suo fragili solatio valeant defraudari.

Tres sint qui de mensis aliorum reliquias colligant.

E

De Curporibus *q.* XIII.

Cursorum munus quam sit necessarium nemo ambigit : cum enim Principes ad diversas mundi partes habeant litteras suas dirigere, et quam plurima negotia nuntiare, quæ forte celeritatem exigunt ; convenit ut illi qui current aliis celerius præmissa debeant explicare.

Ad celerem expeditionem

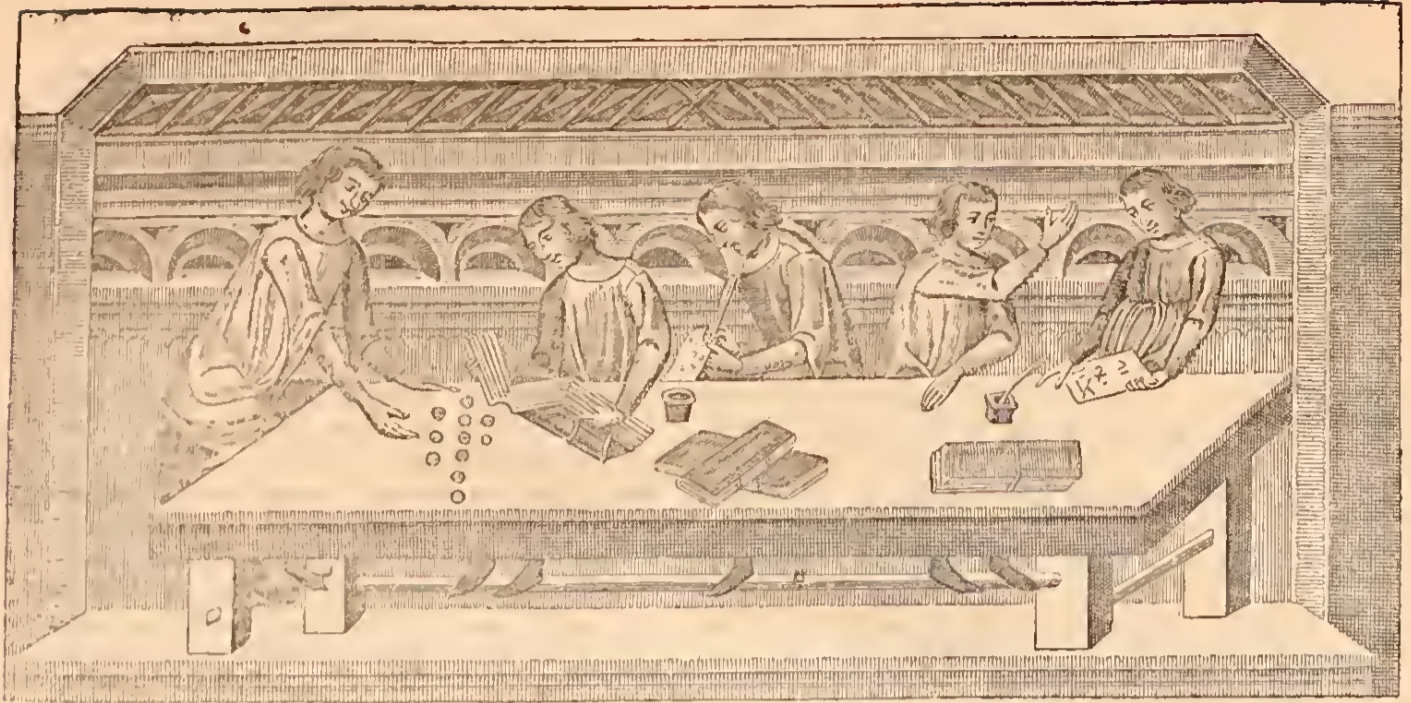
221 Ordinamus itaque quod Cursores sint ordinarie in curia nostra octo, qui litteras nostras mittendas portare debeant, præcaventes quod a Dominis quibus mittentur, nihil petant. Debent insuper obedire nostris Cancellario et Vice-cancellario, ac nostris Secretariis ac aliis etiam de Cancellaria. Volumus etiam quod cum erunt præsentibus, ad requisitionem Apothecarii nostri vel ejus coadjutoris, tortitia coram Nobis tenere debeant et deferre.

statuuntur octo.

ADDE IN *q.* III.

Hoc loco suppleendus venit defectus, per transcribentis incuriam commissus supra num. 182 ad signum * ubi festinanti nimium exciderunt sequentia : Et inter cætera attendant diligenter, quod nisi quoad munus ipsorum auditorum, quorum unus sit Miles et alter Doctor, in expediendis dictis supplicationibus concorditer consenserint ; eas, in illis in quibus discordes fuerint [non scribant] nec alteri eorum obediunt ullo modo.

F

INCIPIT QUARTA PARS

Super officio Magistri-rationalis, et eorum qui sibi sunt subjecti.

Icones litterarum initialium in hac quarta parte vide ad Partem quintam, una cum reliquis ceterarum Partium, in unam tabulam relatas.

De Magistro Rationali. ¶ 1.

Cum Regi propter magnitudinem sumptuum

Inter sollicitudines Regias, per quas utilitati reipublicae consulitur, et honor Regius conservatur, illa demum cor Principis debet astringere, quod ejus domus per omnia provide disponatur.

necessaria sit moderatio,

222 Cum enim domus Regia, in signum praeminentiae, universis ad eam recurrentibus liberalis esse debeat et aperta, et ob hoc sic infinitis et excessivis est exposita sumptibus et expensis, quae vix humano possint ingenio moderari; summe convenit Principem debere prospicere, quod in regimine domus suae mensura praeceteris observetur, ne contingat quod scribitur:

oportet eum nosse facultates suas

Vix sine mensura durabit Regia cura.

Quia vero non potest in expensis, praesertim Regiis, mensura faciliter adhiberi, nisi Principi veniat in aperto, quantam summam capiunt redditus, obventiones, et alia jura fiscalia, quae singulis annis in suam ararium deferuntur; ideo necessarium fore dignoscitur, quod in domo cujusque Principis aliqua persona fidelis et providens praefici debeat, cujus incumbat officio de redditibus, proventibus, et juribus Regalibus cujuscumque anni perquirere veritatem, et de eorum summa Principi reddere rationem.

instituitur Magister rationalis

223 Nos igitur, cupientes domum nostram regiam et omnes actus nostros cum mensura disponere ac modum et viam quaerere quibus mensuram possimus congruentius observare; scientes quod ex hoc honori nostro prospicitur et subjectorum commodis providetur; statuimus et ordinamus, quod in nostra curia sit deinceps aliquis, in officio reddendarum Nobis rationum principaliter institutus, qui Magister-rationalis a nuncupetur. In quo officio personam talem assumi volumus, quae sit fidelis et provida, et in computis et rationibus ordinandis, et aliis quae hujusmodi incumbunt officio, bene sibi conscia pariter et experta, sic quod nullum fallere debeat, nec ab aliis facile possit falli. Et ne Magister-rationalis noviter institutus, propter oblivionem vel ignorantiam, aliqua de iis quae ad ejus spectant officium praetermittere valeat, quae sunt multa; illa seriatim describemus.

cul incumbit,

224 In primis itaque Magister-rationalis sciat ad sollicitudinem sui officii pertinere, quod audiat rationes et computa recipiat a Camerlengis nostris, et a nostro Cancellario sive Vice-cancellario, a Thesaurario et Scriptore rationis, et etiam ab Armatore nostro et Folrerio, et a nostri etiam Cavalericis ac Procuratoribus nostrorum reddituum, et a quibuscumque nostris Officialibus et personis aliis, ex administratione officii vel alias de juribus nostris quidquam recipientibus vel expendentibus quoquomodo, nisi ab illis qui in parte vel in toto Scriptorationis vel Procuratoribus reddere sunt astricti, a quibus necessario non habet audire: sed si vellet examinare, maxime ex causa, facere potest.

rationes officialium excipere,

minorum vero si illa videatur;

225 Et si forsitan reperiat quod aliquis officialium praedictorum, post redditas rationes, juribus nostrae curiae teneatur aliquid reddere vel restituere, de hoc certificet illico Thesaurarium nostrum cum proprio Albaranno; vel Scriptorem rationis si ad ejus officium id noverit pertinere; et sibi caveat quod interim non expediat illum qui restituere tenebitur; nec computo suo finem ponat, donec per albarannum Thesaurarii vel Scriptoris-rationum, si ad eum pertineat, constet sibi quod illi restituerit id quod reddere tenebatur: si vero id quod debet reddere contradicat, compellat ipsum per captionem pignorum vel aliis remediis quibus decet. Cum vero restituerit et compleverit id quod debet, tunc Magister-rationalis faciat sibi albarannum de computo reddito per eundem, et ut remittat expeditum. Si vero facto computo appareat aliquid esse restituendum illi computum reddenti, tunc Magister-rationalis faciat sibi duo albaranna, unum testimoniale de computo per eum reddito, alterum per quod solvatur quantitas sibi reddenda: et haec duo albaranna dirigantur Thesaurario, vel alii si ad alterius spectet officium.

reliquatarios denunciare, E

ad solutionem cogere,

super erogata reddenda curare,

226 Prospiciat insuper Magister-rationalis, quod si Officiales qui de sua administratione cum eo computabunt, non exhibeant vel non tradant sibi complete instrumenta vel apochas vel albarana pro illo computo necessaria, vel ad computum spectantia, vel alias defectuose computabunt; statim dictus

deficientes in exhibendis apochis

Rationalis

A Rationalis dictos defectus Scripturarum et alios in suo memoriali reponat, quos Nobis exponere sigillatim properet, vel alii cui duxerimus committendum : et illos defectus dumtaxat annulet et cancellat in suo memoriali, quos Nos vel illi quibus commissum fuerit, ei duxerimus cancellandos : et de aliis non cancellatis, sibi faciat fieri complementum, per illum qui reddet computum; vel alium, si alius tenetur id complere : alias illi qui computum reddent, non sint de suis compotis expediti : et ultra hæc, si facto computo appareat ipsos aliquid debere, confestim ad id restituendum compellantur.

non absolvere
inscio Rege;

illas tamen
non exigere

a Procuratoribus
reddituum

227 Ceterum Procuratores reddituum nostrorum, quorumlibet terrarum nostrarum, in compotis suis quæ reddent quocumque anno, per dictum Rationalem, minime compellantur ipsi Rationali exhibere apochas sive albarana solutionum, quæ fieri debent ordinarie, et annuatim pro salariis tam Locum tenentibus nostris quam Judicibus sen Assessoribus et Bajulis et Vicariis et Castellanis ac Notariis et aliis quibus dantur certa salaria seu annuæ pensiones; quorum salariorum seu pensionum annuarum quantitates, scriptis teneat dictus Rationalis in libro suo Notamentorum, et scripta etiam teneat omnia quæ dicti Procuratores nostri ordinarie tenentur solvere quibusvis personis quoquo anno. Teneatur etiam Rationalis dare fidem dictis nostris Procuratoribus in suis compotis, super expensis quas assenserent se fecisse ex justis causis et rationabilibus.

qui solum
illorum pretia
annua tenentur
indicare,

b
Ejusdem
est mulctare
absentes,

excipere
rationes
Procuratorum,

228 Sit etiam sollicitus Magister rationalis, quod recipiat in scriptis a Procuratoribus nostris pretia quorumlibet reddituum nostrorum incontinenti, cum dicti redditus quolibet anno venditi erunt per Procuratores prædictos : post quod dicta pretia scribat et reponat in suo libro. Nec non sit sollicitus quantum poterit quod sciat veritatem falliarum b quæ fient tam per nostros domesticos quam per alios nostros Officiales fallias facientes; et illas executioni debitæ faciat demandari, ob hoc ut ipsi domestici et alii prædicti occasionem non habeant falliandi. Recognoscat etiam Rationalis de medio in medium annum, et quotiens volaverit et opus erit, omnia recepta per Procuratores et soluta, et etiam quantum erit penes eos in moneta, et quæ erunt per eos debita. Provideat etiam et Procuratores nostros sollicitet, quod in capite cujusque anni completi sint Procuratores absque defectu ad reddenda compota sua pro toto illo anno complete.

libros habere
Notamentorum,

de affinamentis
computorum

C 229 Jubemus etiam quod Magister Rationalis habeat et teneat quatuor libros ordinarios : quorum unus vocetur Liber notamentorum communium, in quo notet et scribat omnia, quæ recognoverit se recepisse a Thesaurario seu aliis Officialibus, nostris ad finem quod in computis cum eis fiendis videre possit Rationalis, quæ dant alii pro receptis. Eodem modo notet in dicto libro omnia quæ facere possent ad Clerici Rationalis instructionem, et eorum qui cum eo debent computare. Teneat etiam secundum librum, qui vocetur Liber de affinamentis computorum, in quo notet et scribat omnia recepta et data seu soluta per illos qui reddent computa sua, et etiam scribat c finantias omnium compoterum. Retineat etiam penes se librum illum seu scripturam cum qua computaverit ille cum eodem Rationali, et etiam retineat apochas et albarana, cum quibus facient sibi fidem de datis et solutis, computa sua recolentes. Habeat etiam tertium librum, qui vocetur Liber ordinarius, d in quo scribat omnes receptas nostras et datas. Habeat insuper quartum librum, in quo faciat registrari omnes apochas et omnia albarana, quæ ratione sui officii facere et tradere tenentur; et omnes etiam apochas et albarana quæ recipiet quoquo modo.

Ordinariorum
d

4 Apocharum

230 Magister rationalis etiam in capite cujusque anni, quem annum incipere volumus prima die mensis Aprilis, finabit Nobiscum (præsente Thesaurario nostro, et aliis ad hoc vocatis, vel per Nos ad hoc ordinatis) reliqua quæ supererant anno quolibet de redditibus nostris illius anni : deductis tamen expensis domus nostræ, et aliis expensis tam ordinariis quam extraordinariis terrarum nostrarum et expeditionum nostrarum : et illam finantiam cujusque anni scribi jubemus in quodam libro pergamem, qui liber penes Nos remanebit secreta quoquo anno; ut proinde scire possimus, quantum crescent vel decrescent anno quolibet redditus patrimonii nostri et expensæ, compensatis meritis expeditionum nostrarum, quæ secundum majus et minus evenerint; et quod tunc erit in reliquis annuatim.

D
quotannis
1 Aprilis
concludere
rationes suas
cum Rege

et hanc finantiam
ferre in
librum
specialem,

231 Recipiat etiam Rationalis Thesaurario nostro computum de sex in sex mensibus anno quolibet, et recipiat in compoto omnes quantitates quas dixerit se solvisse pro donis quæ fecerimus, usque ad quantitatem centum solidorum licet de quantitate illa vel minori nullum ostendat albaranum vel mandatum, solo enim verbo suo super hoc credi volumus. Ultra vero quantitatem prædictam, non aliter in compoto recipiat, nisi ostenderet albaranum vel litteram aut mandatum nostrum scriptum, et nostro sigillo vel annulo sigillatum, vel nisi ostenderet Thesaurarius albaranum ipsius Magistri Rationalis alicujus debiti, vel litteram alicujus Judicis vel Commissarii nostri aut Auditorum omnium quatuor vel duorum, dum tamen unus sit Miles et alius Doctor, executoriam alicujus sententiæ contra Nos late, et apocham de soluto factam per illum cui dicti debiti solutio esset facta.

E
recipere singulis
semestribus
computus
Thesaurarii.

232 Reddito autem compoto per Thesaurarium et finito, Rationalis teneatur sibi facere albaranum, in testimoniale et completum: juxta cujus formam et continentiam Nos possimus facere dicto Thesaurario, de bono et vero compoto reddito, quationis et finis instrumentum: certificato tamen per litteram Procuratorum de quantitatibus omnibus, per eos ipsi Thesaurario datis: et quod cum compoto Thesaurarii prædicti concordet certificatio memorata, et ostensio per Thesaurarium; quod omnia etiam concubia, e quæ se contraxisse vel fecisse dixerit de consensu ipsius Rationalis vel aliter de nostro mandato contraxerit et fecerit; servatisque prædictis et aliis, quæ in tanto compoto pro verificatione ejusdem viderit servanda.

etque dare
apocham Regi
exhibendam

e

233 Damus insuper Magistro-Rationali potestatem corrigendi omnes et singulos, qui suo subsunt regimini, et in suis officiis errorem vel excessum commiserint; et eos etiam puniendi et privandi a quationibus suis pro tempore quanto sibi videbitur: nec non quod eos possit a suis officiis suspendere, culpa exigente; et in persona capere, si talis sit excessus. Excipimus tamen Thesaurarium, quem non possit ab officio suspendere, nec in ejus personam manum apponere, sine nostra licentia et assensu. Et hoc idem, quantum ad suspensionem Scriptoris Rationalis a suo officio, volumus observari. Sin autem contingeret, quod aliquis præter Thesaurarium de subjectis sibi in numero Consiliariorum nostrorum fuerit assumptus, ipsum capere aut suspendere ab officio minime possit. Officiales autem qui Magistri Rationalis subsunt regimini, et quos potest corrigere, ut est dictum sunt hi: Thesaurarius, Scriptorationis et eorum Scriptores. Scriptor ipsius Rationalis, Procuratores reddituum nostrorum et eorum Locum-tenentes et Scriptores eorum: et licentiam recedendi a curia vel ab officiis suis posse declaramus tribuere; exceptis Thesaurario et aliis qui essent de nostro Consilio, quibus per nos seorsus est tribuenda.

f
Officiales sibi
subditos corrigere,

et exceptis
Thesaurario

scriptore

et Consiliariorum;

etiam suspendere ab officio;

et stipendio privare

A tribuenda. Concedimus etiam Magistro Rationali, quod si quis computum debens reddere nolit, seu reddere contradicat; possit eidem quitationem quam a Nobis recipit emparare. f

f Emparare, Amparare, Imparare, invadere, occupare, occipere Teutonice Invaren. De illis fusc Cungius, Deque variis inde derivatis.

De Scriptore Magistri Rationalis r. II.

Quia Magistri Rationalis officium est pluribus et diversis expeditionibus oneratum, quæ fieri debent necessario per scripturam; ne idem Rationalis in scripturis hujusmodi nimium occupetur, et ob hoc negotiorum expeditio retardetur.

Ne hic nimis Scripturis gravetur

236 Statuimus et ordinamus, quod Magister Rationalis, statim cum fuerit institutus, procuret sibi et habeat unum Scriptorem idoneum et fidelem, nostro arbitrio eligendum, cujus incumbat officio scribere universa quæ Magister Magistri sui; scribat computa, et recipiat et audiat, et nobis referenda procuret: et quoad hoc solum, absente dicto Rationali, officium ejus peragat, et dicto Rationali obediat. Juramentum etiam præstet dictus Scriptor Nobis sub tali forma, qua jurare tenetur Magister Rationalis, eo excepto quod secretum Consilii servare non jurabit. Præstabit insuper juramentum et homagium faciet, quod quantitatem seu summam reddituum nostrorum annualium nulli personæ revelabit, nisi Nobis aut illis qui ratione sui officii dictam quantitatem scire possunt.

additur ei Scriptor:

qui etiam vicis absentis suppleat.

E

De Thesaurario. r. III.

Sicut de Principis liberalitate procedit, thesaurum et pecunias, ubi et quando congruit, mensurata moderatione dispergere; sic et ejus prudentiæ convenit honeste congregata in ipsius opportunum servitium conservare.

237 Thesaurum igitur et pecunias nostras recipiendas et conservandas uni committi volumus fidei et industrioso viro, qui Thesaurarios a rei convenientia nominetur; quique taliter in congregando seu recipiendo sit diligens, ut et cum asperitate nimia non exigit, et in conservando ac distribuendo commoda nostra non interceptat ac elidat.

Hic incumbit

238 Habebit ergo Thesaurarius pecuniam a Procuratoribus nostrorum reddituum, et partem Nos contingentem ex emolumentis Cancellariæ, et condemnationes faciendas per nostros Majores-domus pecuniarias in domesticis et nostram curiam sequentibus, recipere; et exinde tradere tam Scriptori rationis quam aliis, qui ex officio eis incumbente illam habent expendere quovis modo. Nec non etiam, si exemptione nomine nostro facta vel ex alia causa, de qua sibi constet alicui teneamur; volumus quod de illo per Thesaurarium nostrum satisfiat, habita inde apocha de soluto. Sed extra causas præscriptas jubemus eidem, ne alicui personæ de pecunia nostra solvat una ultra summam centum solidorum, absque nostro albarano sigillo sive annulo sigillato. Porro eidem etiam inhibemus ne aliquod cambium recipiat absque consensu Magistri-rationalis, et eo absente ejusdem Rationalis Scriptoris, nisi hoc aliter fieri de nostro mandato procederet vel licentia speciali, quæ etiam appareat per scripturam.

reddituum pecunias recipere a Procuratoribus,

tradere Officialibus eas expensuris,

debita solvere ad Regis mandatum,

239 Cum autem Thesaurarius rationem habebit reddere, per unum mensem vel quindecim diebus ante, procuret habere litteram a Procuratoribus terrarum nostrarum, a quibus recepit pecuniam, quæ contineat quantam summam recepit ab eisdem. Deinde teneatur de sex in sex mensibus Magistro rationali, secundum formam eidem Rationali traditam, reddere rationem: nam in hoc volumus Thesaurarium illi subesse, ac debere illi quoad hoc obedire. Sane si ipsum Thesaurarium aliquando absentare oporteat,

rationes reddere singulis semestribus,

non nisi Scriptori suas vicis committere,

ANNOTATA D. P.

a Ex pluribus a Cungio allegatis audiatur hic Annianus, Rationales appellant Procuratores Regum, qui rationes et computa dispungunt. Fruavis, Maîtres des comptes, Belgis Reken-meesters: ubi nota in hoc codice semper per o scribi computum pro computo.

C

b Fallia, uti ex propria Rubrica Partis S intelligitur, est a Francico Failler, Teutonico Falen, deficere, defectus scilicet præsentis in Curia pro eo tempore, quo quemque ratione officii adesse convenit; et cujus defectus luitur subtractione stipendii ex parte vel toto.

c Financia Cungio est Præstatio pecuniaria et sic qui talibus recipendis præstatur vocatur in Belgio Commisus Financiarum, ibi nunc Finantiæ sumuntur pro tribunali ad ipsam, id est proventuum regionum rationes tenendas. Interim apparet hic, juxta etymon a finiendo sumptum, Finantias et consequenter etiam Affinamenta, dici computus finitos seu conclusos, quorum notitiam servet liber hic secundus: et sic infra jubetur hic Magister quotannis semel cum Rege finire, id est rationes suas omnes concludere.

d Ordinarium aïci credo librum Ephemericum, ubi notatur quid quotidie recipiatur expendaturve; Diurnum Mercatores vocant, Françi Journal.

e Concambium, commutatio; idem quod Cambium a Cambio campsi, campsum, muto, permuto; unde Campsor.

Forumdem leges habere in Scriptis,

capere falsarios moner,

initio officii fidei jurare Regi.

<i>Pars 4</i> 				
Scriptor Mag. ^r Rat.	Theſaurarius.	Scriptor Theſaur.	Scriptor Rationis.	Scriptor Script.Rat.
<i>Pars 5</i> 			<i>Pars 5</i> 	
De Conviviis.	De Feroulis.	De Sellis, Franis &c.	De Vestibus &c.	De Oblationibus.
				
De honoribus quibullibet ut convenit exhibendis.	De Fructibus mini- strandis in menſa.	De Illuminatione.	Argentarii.	
<i>Pars 7</i> 				
Confiliarius.	De ſeſſione in Confilio	De Muneribus.	De ſalariis Confiliarioꝝ	De modo ſcribendi lras ad diverſas perſonas.
				
De modo Sigillandi.	De taxatione lraꝝ.	De beneficiis confer.	De ordinatione Capellæ	
	<i>Pars 8</i> 			
De eleemoſyna.	De Falliis.	De logueriis aſſalium.	Guil. de Balma.	

A oporteat, non committat alicui vices suas nisi tantummodo suo Scriptori, qui eo tuuc officium illius exercent, nisi nos vellemus aliud specialiter ordinare. Insuper etiam ad suum agnoscat officium Thesaurarius pertinere, defendere et promovere in nostro Consilio ea quæ nostrum concernunt patrimonium: caveat tamen in hoc quod nulla per eum calumnia intercedat, sed alleget pro jure nostro quod poterit justitia non offensa.

*jura Regis
tueri,*

240 Præterea volumus et mandamus, ut si per aliquos Commissarios nostros, in vim executionis alicujus sententiæ contra nos latæ, mandari contingat vel requiri Thesaurarium, ut aliquam pecuniam, ad quam forsitan Procurator noster, nostro nomine condemnatus extiterit, alicui personæ persolvere illam, ipse Thesaurarius confestim illis in hoc habeat obedire. Nam et rationi consonum est, ut de Nobis ipsis aliis promptam exhibeamus justitiam, qui alios etiam ad hoc cogimus, prout ex debito astringimur et tenemur. Et ut Thesaurarius de iis quæ hac ratione persolvit, possit Rationali facere fidem; habeat, antequam illa persolvat, a dictis Commissariis vel Judicibus aut Auditoribus mandatum seu requisitionem in scriptis, et a personis quibus pecuniæ solventur apocham de soluto.

*parere sen-
tentis contra
Regem laris,*

B

241 Postremo quidem juramentum et homagium Nobis præstare debet Thesaurarius, quod thesaurum et pecunias nostras fideliter custodiat, quodque pecunias nostras in usum suos proprios aliquammodo non convertet, nec eas mutuabit alicui, sine nostri licentia speciali, quam in scriptis valeat exhibere: ac etiam quod nihil fecit vel faciet, quo minus possit præmissum juramentum atque homagium servare. Item quod summam nostri thesauri et reddituum nostrorum nemini revelabit, nisi Nobis et Magistro Rationali, vel etiam Scriptori suo, quibus ex officio competit illud scire. Nec non, cum juxta Regiam nostram ordinationem de Consiliariis, noster Thesaurarius in nostrum Consilium admittatur; volumus quod juramentum fiendum per Consiliarios, in dicta ordinatione annexum præfatus Thesaurarius Nobis facere teneatur. Item quod non recipiat vestes a alicujus neque molarium b; nec erit de domo aut consilio alicujus, cujuscumque sit conditionis, nisi a Nobis petita licentia et obtenta.

*et fitem illi
jura e.*

*etiam ut Con-
siliar'us.*

a

b

ANNOTATA D. P.

C a Vestes intelligo tesserarias, quibus se alterius clientem quis profitetur, forma vel colore distinctas.

b Molarium arbitror, dici Numisma honorarium, alterius vultu effigiatum, itaque dictum a Mola seu Modulo, ut est tyro, cui infusum metallum formam recipit, Hispanis Molda, Francis Moule, Teutonibus Mol: unde Moulor, Moldar typo exprimere.

De Scriptor Thesaurarii. n. iv.

Scriptor Thesaurarii, per Nos eligendus, habet scribere in libris rationes ipsius Thesaurarii, et in ipsius Thesaurarii absentia officium ejus peraget, ipsique Thesaurario obediat post Magistrum Rationalem. Præstabit autem juramentum et homagium, quæ præstare debet Thesaurarius: dempto tamen juramento quod concernit Consilium, ad quod non admittatur iste Scriptor.

*Potest ejus
supplere vices.*

De Scriptor-rationis. n. v.

Hujus est

Cum in nostra Regia curia magnos et plures sumptus oportere et debere fieri dignoscamus, in iis peragendis virum legalem et diligentem, nec non calculare et scribere scientem, volumus assignari,

commodissime providentes; quæ Scriptor-rationis disponimus nuncupari.

243 Ipse vero omnibus nostris familiaribus quitationes, quæ et prout unicuique eorum erunt persolvendæ; etiam tempore guerræ stipendiariis quibuscumque actus armorum exercentibus solvere fideliter teneatur: a quibus stipendiariis de solutis eis per eum recognitionem seu apocham habere procuret cum effectu. Pecuniam autem per quosdam Officiales nostræ curiæ, videlicet Emptores victualium et Apothecarium et per Falconerium, eminentem avibus quoad victum necessaria ac per Follerium nostrum et per Sutricem pro linteaminibus, mappis et aliis abluendis; et per canum Custodem ac Zemblerium majorem, dumtaxat pro sumptibus pro nostris propriis zemblis faciendis; et Civaderium, in curia ipsa expendendam, eisdem et aliis quibus ipse Scriptor rationis, juxta nostras ordinationes, pecuniam est tradituros et existat; idem Scriptor tradere non Omittat: et ab ipsis diebus singulis, præhabita per se vel per Scriptorem oculata certitudine de numero eorum qui comederint in curia ipsis diebus, comptum, præsentate altero Majorum-domus, si interesse voluerit, exigat et recipiat diligenter. Et ipse Scriptor rationis de omnibus prædictis Rationali, quotiens idem Rationalis voluerit, comptum et rationem reddere teneatur, præfato vero Scriptori-rationis tradatur per Thesaurarium pecunia pro sumptibus prælibatis.

*cuque suum
stipendium
dare,*

*et pro sumpti-
bus in curia
faciendis
pecuniam,*

*a Thesaurario
acceptam:
E*

244 Quodque dictus Scriptor-rationis (Sub tamen Majoribus-domus) continue videat et intendat circa quæ acta fuerint et agenda in eorum officiiis per Officiales qui immediate subsunt Majoribus-domus: quos in tangentibus dicta officia, ut sibi visum fuerit, instruere et corrigere verba valeat et mandare; ac eos qui ei computa reddere tenebuntur, ea reddere recusantes, quitationem mensis unius vel infra etiam privare. Præterea volumus, quod dictus Scriptor-rationis condemnationes, quæ fiunt per habentes potestatem, de quitationibus nostrorum domesticorum executioni tradendo, illas Eleemosynario non omittat demandare: eisque nostris domesticis quitationes eorum et alia per eos a nostra curia recipienda (donec per eos cum albarano, quod Nobis juramenta et homagia per eos fienda, juxta nostram Ordinationem, præstiterint) persolvat nullo modo.

*intendere
subditis
Majori-domus*

*multas
tradere
Eleemosyna-
rio.*

245 Statuentes insuper quod ipse Scriptor-rationis, sub pœna sui officii amittendi, aliqua ratione vel necessitate de dicta pecunia, nisi pro dicto suo officio debite exercendo, accipere audeat attentare; nec accommodare alicui, sub pœna quitationis suæ unius anni amittendæ, ultra quitationem trium mensium futurorum circa quæ moderate se habeat et discrete. Solerter autem præcaveat idem Scriptor-rationis, ne per Nos aliquem de domo nostra receptum scribat in libro nostræ Matriculæ, absque nostro speciali mandato: ex quo constare sibi, per litteram inde factam vel albaranum nostro sigillo munitum, volumus specialiter et mandamus. Nec non volumus ad ejus officium pertinere, quod incontinenti, facto per Nos aliquo viagio, se informet cum majori Zemblerio nostræ curiæ, de numero animalium, quæ conduxerit occasione nostri viagii supradicti, quem ipsum numerum, Magistro rationali nostræ curiæ per suam scripturam debeat intimare. Annectimus etiam quod præmissus Scriptor-rationis, Nobis, quod bene et fideliter in ipsius officio se habeat, faciat sacramentum: et quod nihil fecit neque faciet propter quod ipsum sacramentum nequeat observare.

*E
nec presumat
pecuniam
avertere,*

*aut cuiquam
commodare,*

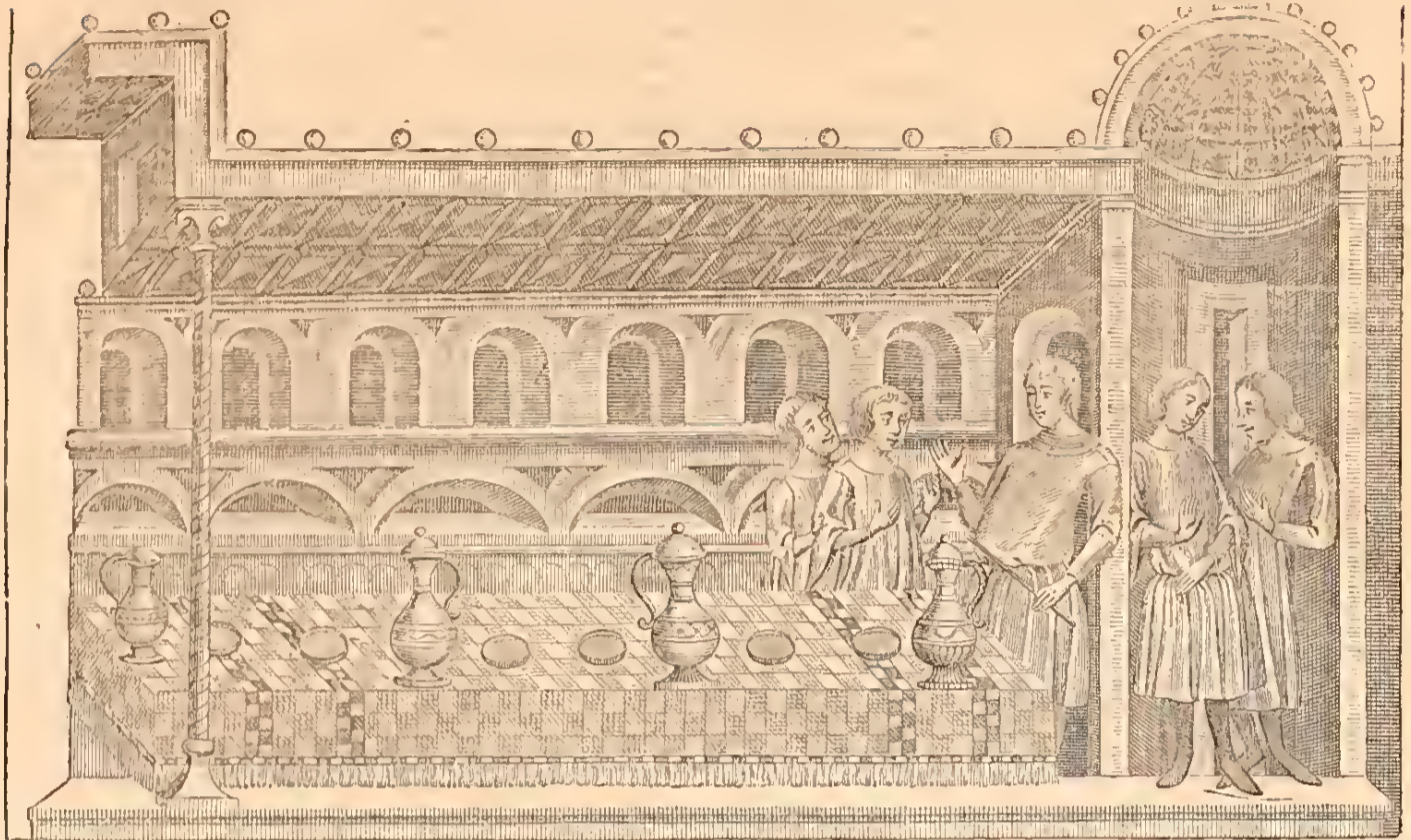
*aut aliquem
immatriculare
arbitrio suo*

*in itineribus
factos sumptus
colligat sta-
tim.*

De Scriptoris Scriptore-rationis. r̄.

Ordinamus autem quod Scriptor-rationis babeat sub se Scriptorum, per nos eligendum, qui sibi post Rationalem obediat : per quem scribatur fideliter,

quidquid de dicta pecunia per dictum Scriptorum-rationis fuerit exolutum : et alia etiam fiant tangentia ipsum officium, quæ ipse Scriptor-rationis sibi duxerit injungenda. Juramentum Magistro rationali et Scriptori-rationis, quale ipse Scriptor nobis facere tenetur, exhibere sit astrictus.

INCIPIT QUINTA PARS

De ordinationibus ad officium Majoris-domus sive eorum qui ei sunt immediate submissi pertinentibus.

In hac tabella noto Majorem-domus, virga suæ potestatis instructum, in mensa autem apposita pocula aurea, cistoria sive orbes argenteos : tectum triclini pomis rubeis coronatum : intra primam autem litteram idem Major-domus ministros instruere, aut invitatos videtur introducere.

De Conviviis. r̄ 1.

Caritalis erga subditos causa

Quanvis reprehendantur illa convivia, quæ absque caritate et timore divino ingluviei deserviunt; tamen quæ ex caritate, quæ nos sola Deo gratos facit, prodeunt, in quibus nulla vita mordetur absentium, non reprehensa inveniuntur, sed laudata.

ordinantur a festa Domini,

247 Ideo Nos, qui caritatem, dilectionem inter Nos et populum, Nobis ab illo, qui nimia caritate et amore Filium in terris mittere est dignatus, commissum, conservare desideramus, excogitavimus prudenter, ut festivitibus Paschæ, Pentecostes, Natalis Domini et Epiphaniæ convivium faciamus; ut Nos, qui caritatem subditis communiter ostendere non possumus, ne eos a disciplinæ metu resolveremus, si nostro regimini hilaritatis fræna relaxaremus (quia dum Nos quidam licentius letos aspicerent, avidius ipsi ad illicita resolverentur) ad minus diebus istis vultum nostrum hilarem omnes vivendi habeant facultatem: ex hoc enim multum dilectio inter Principem et subditos conservatur. Quia sicut (ut diximus) hilaritas nimia nocet subditis aliquando; ita et prodest Principibus, ut temporibus debitis lætitiâ et hilaritatem demonstrant. Nam qui præsentur populi, si volunt firmum esse solium, sub hilaritate vultus et gratia plenos exhibeant; ne, per arrogantiam rigidi, plebis odium incurrant.

quibus illi Regem videant epulantem,

et grato hilarem,

248 Hoc autem fieri diebus seu festivitibus prædictis fore faciendum decernimus, ut tanti dies et sic solennes, nostros (ut dictum est) populo providendo absque solennitate minime transeant. In festo autem S. Crucis, si in Perpiniano, et S. Annæ, si in civitate Majoricæ præsentialiter fuerimus constituti, solenne convivium propter festum, quod ad honorem Reliquiarum in nostris capellis ipsorum locorum collocatarum agimus, tam pia devotione moti, quam rituum prædecessorum nostrorum observantes, fieri mandamus. In his vero conviviis per nostros Majores-domus bonas et honorabiles personas, non tales de quibus convivium potius deturpetur, quam honorificetur volumus evocari.

item alia 2 Perpiniano et Majoricæ propria. F

De ferculis. r̄. II.

Licet deceat curias Regum et Principum diversis ac variis abundare, quia plerumque tamen plures epulæ, præsertim labore ac magno ministerio conquisitæ, morbos ingerunt, hebetant sensum, vitia inferunt, virtutes evellunt, nisi remediatur temperantiæ medicina, quæ castitatis mater existit.

249 Cupientes igitur salutem tam mentis quam corporis salubri remedio providere, statuimus ut curia nostra regulariter in prandio duobus dumtaxat

Itæ ordinariæ duo sint,

A taxat ferculis sit contenta. Volumus tamen aliquoties ultra hoc, ad cognitionem nostræ curiæ Magistri, de aliquo interferculo præparari: in cœna vero uno continue, vel duobus aliquoties, prout dicto Magistro videbitur expedire. Porro, convivium faciemus, dum tria fercula dentur ac unum interferculom: et tunc coqui et alii coquinæ ministri plus solito sint intenti, ut omnia et singula ad dictam coquinam spectantia, solerter et bene, nec non absque reprehensionis macula condiantur.

tria convitiis,

plura cum
aderit eminens
hospes

250 Sane ubi virum magni status et eminentiæ per Nos contigerit invitari, volumus omnia prædicta cessare, et dictum ordinem minime observari: sed secundum Ordinationem nostram Regiam et specialem, omnia et singula disponantur. Rursus volumus et jubemus, quod in curia nostra dentur cibaria meliora quæ poterunt reperiri, tam de volatilibus quam de aliis carnibus grossis: ita quod in septimana, dentur gallinæ in hieme, pulli vero in æstate. Nam hæc et alia cibaria præparari volumus, juxta temporis qualitatem; in hieme, quæ congruunt hiemi; et in æstate, quæ congruentia sunt æstati. Adjicientes quod de dictis cibariis unum genus decoquatur in aqua, aliud in veru vel alio modo, sic quod dicta fercula prorsus sint dissimilia et diversa.

cetera pro
temporis
ratione,

B

251 Quantum autem de dictis ferculis, tam de carnibus quam de volatilibus, coram Nobis, et Prælati, et Baronibus, et aliis personis ejuscumque conditionis existant, fuerit apponendum, hunc ordinem volumus observari. Videlicet quod dictus Magister curiæ nostræ prospiciat diligenter, ut abunde sine excessus vitio, coram uno quoque de dictis cibariis apponatur: taliter circa hoc suum exercendo officium, quod indigentiam fugiat et superfluitatem prorsus evitet. Et quia in appositione prædicta decet aliquos, juxta status conditionem, plus ceteris honorari, volumus quod in cissorio nostro pro octo personis de dictis cibariis apponatur, et tantumdem in cissoriis Cardinalium seu Patriarcharum nec non Archiepiscoporum, si eos per nos contingeret invitari: in cissoriis vero Episcoporum, pro sex; Abbatum vero et Baronum, Militum et Vicecomitum (quamvis Milites non existant) et Priorum, pro quatuor jubemus apponi. Sed in cissoriis aliorum inferioris gradus, juxta consuetudinem in nostra curia diutius observatam, æqualiter apponatur, nisi dictus nostræ curiæ Magister prospiceret aliquem debere plus ceteris honorari. Si autem qui in nostra mensa sedebunt, ut Barones, licet inferioris sint gradus, quoad hoc habeantur.

quoad quan-
tatem,

spectandæ
personæ

et dignioribus
opponendum
in Cissorio
amplius.

De sellis, frænis, et aliis paramentis equorum.
R. III.

Quia quæ in Principibus geruntur facile a subditis

in exemplum trahuntur, attendendum fore judicamus, quod in omnibus gestis nostris, sicut Regale fastigium non modicum exposcit, honeste et temperate nos habeamus; sic quod sapientes in bonum confirmentur, et insipientes vanitatibusque vacantes ad temperantiam provocentur.

D
Ut hic quoque
appareat
moderatio,

252 Unde superfluitatem vitantes, maxime in iis quæ ordinarie habent fieri, volumus quod ordinarie, nisi ex alia causa alias facere mandarem, quatuor sellæ palafrenales cum suis frænis, signis quarundam personarum militia pollentium, a ut nobis videbitur, decoratæ, sint nostræ personæ servitio præparatæ; quarum duæ habeant coria cooperta velute, auro et serico comminuto: reliquæ autem duæ habeant coria non cooperta veluto, secundum modum paraturæ nostro affectui accedentem. Dictarum vero duarum sellarum, habentium coria cooperta veluto, b anno quolibet, una proxime ante festum Nativitatis gloriosi Salvatoris humani generis peragatur; altera autem fiat proxime ante festum Resurrectionis gloriosi Salvatoris humani generis memorati: reliquarum vero duarum sellarum habentium coria non cooperta veluto, anno quolibet unam proxime ante festum B. Joannis Baptistæ fieri hoc edicto laudabili ordinamus; alteram proxime ante festum B. Michaelis Archangeli volumus adimpleri.

sint duæ sellæ
tectæ serico

a

2 simplici
corio, et
quotannis
mutentur:

b

253 Præterea octo saltem sellas, armorum usui destinatas, pro nostræ personæ servitio habeamus, quarum duæ sint nostro signo Regio penitus decoratæ: reliquæ vera sint aliis operibus nostræ voluntati placentibus exornatæ. Jubemus etiam quod quatuor saltem mantæ c continue sint paratæ ad tegendum dictas sellas nostræ personæ servitio destinatas: quarum duæ sint nostri signi Regii in suis partibus universis, aliæ autem duæ sint diversis operibus communitæ. Postremo subjungimus prælibatis, quod adsit continue copia mantarum ac aliarum rerum necessariorum equis et ceteris animalibus antedictis: quarum quidem mantarum, illæ quæ æstatis tempore tenebuntur, sint albæ, signis Nostris Regiis exornatæ: aliæ vero quæ hiemis tempore tenebuntur, sint rubeæ, signis nostris Regiis communitæ.

Item octo
speciosiores
pro persona
Regis.

c

cum 4 montis,

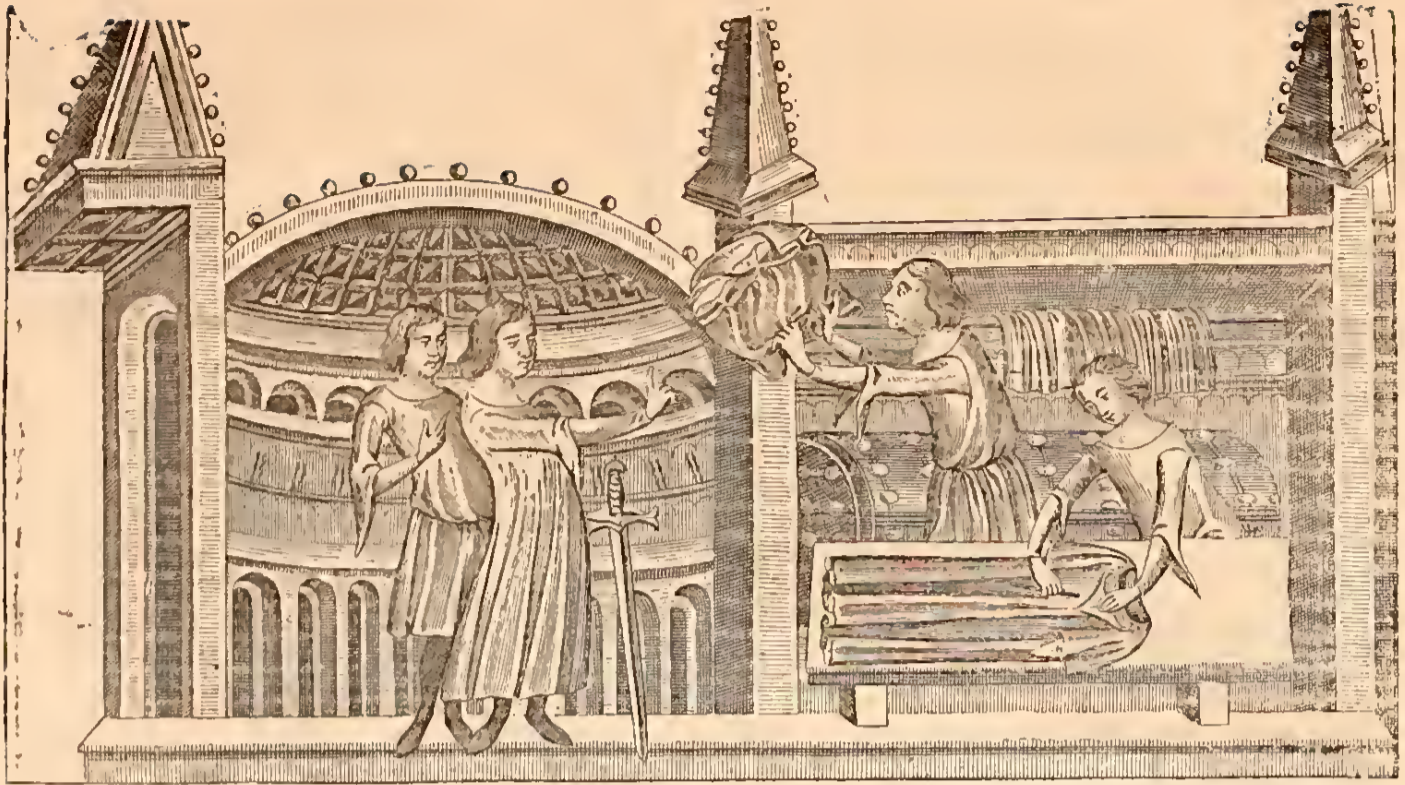
pro æstate
albus, rubris
pro hyeme.

ANNOTATA D. P.

a An viventium? Immo patius mortuorum, et quidem veterum; ex historia aut fabula Heroum.

b Velutum Italis et Hispanis communis vox, Francis Veloux, pannus est holosericus Villosus, a villo (nisi fallor) ariginem trahens. Mirum id non reperiri apud Cangium.

c Mantas jam dixi esse dorsalia equorum stragula.

INCIPIT SEXTA PARS

De ordinationibus od officium Camerlingorum et eis subjectorum pertinentibus.

De vestibus et aliis ornamentis. R. 1.

Regalis providentia cuncta bene disponere cupiens, summe debet intendere quod in vestibus et aliis ornamentis temperet gestum suum, superfluitatem excessivam vestium, quæ potius ad fastum adscribitur quam ad laudem, præcipue reprimendo; in ceteris ornamentis etiam honestatem debitam observando: quid enim laudabilius circa statum Principis reperitur, quam ordinare gestum suum taliter, quod gratus omnibus appareat et honestus? Ex hoc enim cunctis hoc videntibus elationis inordinatæ tolletur occasio, et honestæ conversationis imprimetur affectio.

254 Cupientes igitur ex causis prædictis et rationibus, in ornamento et vestibus gestus servare sobrium et honestum; non ideo quod expensis parcere super hoc intendamus, sed ut bonum exemplum ceteris præparemus, statuimus et ordinamus ac servari præcipimus, quod pro persona nostra vestienda fiant anno quolibet ordinario vestes in festivitatis quæ sequuntur. Nativitatis Domini, Purificationis B. Mariæ Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Assumptionis B. Mariæ et Sanctorum omnium: quæ vestes ut decet sutæ ac pannis variis sint folratæ, *a* exceptis vestibus Pentecostes quæ de sindone *b* sint folrandæ.

255 Volumus tamen quod cum illis quæ fient in dictis festivitatis Natalis et Resurrectionis Domini et Pentecostes, fiant chlamydes, quibus Reges in mensa, solenni comitiva decorati, assueverunt illustrari. Et cum Chlamyde, in forma istis simili, in festo Apparitionis Domini, panni aurei etiam fiant vestes, in prandio festi ipsius dumtaxat deferendæ. Fiant etiam bis in anno vestes et capelli *c* solis, quibus utamur equitando. Primæ enim vestes et dicti capelli sint factæ in festo B. Michaelis, aliæ vero mensis Martii prima die. Haberi etiam et teneri duo capelli solis, pulchris operibus et margaritis, decorati minime omittantur.

256 Ordinamus insuper quod de duobus in duobus annis in festo Paschæ Domini sit paratus et

factus noviter unus lectus cum omni suo apparatu de sindone viridi, ac etiam ejusdem coloris coopertorium pro lecto Camerlingorum in nostra camera jacentium. Et fiant etiam cossini *d* cooperti de veluto viridi pro sedendo et in eis recumbendo: et panni ad ornatum lecti, in solo *e* stare deputati. Qui lectus cum prædictis apparamentis, ac etiam teneantur quotidie a festo Paschæ Domini usque ad festum Sanctorum omnium, anno quolibet duorum annorum prædictorum. Simili modo volumus et jubemus, quod de duobus in duobus annis fiat noviter alter lectus in festo Sanctorum omnium de sindone rubea cum omnibus apparamentis, in alio lecto, supra proxime ordinatis: qui lectus pareatur, cum apparamentibus ad ipsum pertinentibus, a dicto festo omnium Sanctorum usque ad festum Paschæ Domini anno quolibet duorum annorum prædictorum.

257 Volumus etiam quod de quatuor in quatuor annis fiat unus lectus cum suis apparamentis debitis de sindonibus de nostro signo Regali, et quatuor cussini ejusdem coloris et quadrati: quo lectus pareatur in camera nostri Consilii, totiens quotiens duæ cameræ parabuntur, et sic servari volumus continue infra dictos quatuor annos. Ordinamus insuper quod fiant præter prædicta [quatuor] coopertoria de sindone viridi, et alia quatuor de sindone rubea, quæ serviant tam Domicellis nostris Cubiculariis et aliis Cambereriis *f* qui jacent in nostra camera vel retro-camera, quam Nobis in strato nostro, quod paratur in camera nostri Consilii vel alibi. Et serviant coopertoria de sindone viridi eo tempore, quo lecti nostri supradicti coloris viridis parabuntur: coopertoria vero coloris rubei serviant eo tempore, quo lecti nostri coloris rubei parabuntur. Jubemus insuper quod teneatur continue pro Nobis unus lectus vel duo lecti de sindone, cujusvis coloris cum suis apparamentis: qui Nobis serviant quotiens Nos itinerare contigerit, in eis quiescendo de die, et etiam dormiendo, vel alia similia faciendo.

258 Ordinamus etiam, quod cortinæ semper teneantur de sindone viridi et de rubea; et sint ultra illas

Boni exempli causa,

ordinatur ut pro Rege

vestes fiant quotannis in 7 festivitatis,

4 etiam chlamydes,

c et bis quotannis galeri.

lectisternum annis alternis innovetur,

d

e

ad Pascha

et Sanctorum omnium:

F pro Rege autem annis quaternis in camera Consilii,

f et lecti 4 pro cubiculariis coloris regni:

Item alius ad ver paratus.

A Illas quæ sunt junctæ cortinis superpositis lectis nostris : et cortinæ jam dictæ sint talis longitudinis, quod serviant, tam ad ponendum eas ante lectum nostrum cum opus fuerit, quam ad median- dum sive per medium dividendum unam cameram vel aliam magnam domum, vel usus alios similes. Et volumus quod cortinæ virides parentur cum opus fuerit eo tempore, quo lecti coloris viridis sunt parati; et rubei quando lectus tenebitur rubeus. Vo- lumus insuper quod duodecim cortinæ, videlicet sex de sindone rubeo et aliæ sex de sindone viridi teneantur, cum quibus parentur Nobis oratoria, quoties divinum Officium contigerit nos audire : quibus utatur, prout utetur coloribus lectorum.

259 Jubemus etiam quod panni lanæ continue habeantur, quatuor coloris rubei et alii quatuor coloris viridis; et isti panni sint amplius delicati quam illi qui ponuntur in terra circa lectum. Insu- per octo cussini longi, de veluto rubeo. Fiant etiam alii octo cussini quadrati de veluto viridi, et sex communis formæ, non ita magni, qui etiam sint historiati ut priores; de veluto rubeo : et serviant dicti panni et cussini tam in oratorio nostro tenendo, quam etiam in consilio, eos ponendo retro. Nos, in parietibus extentos et affixos, scilicet pannos : et serviant dicti panni et cussini rubei coloris, eo tem- pore quo lecti nostri rubei parabantur; panni vero coloris viridis serviant eo tempore, quo lecti coloris viridis parabantur.

260 Volumus etiam quod teneantur panni linei et historiati, qui serviant nobis cum erimus in mensa, ponendo eos retro nos in parietibus affixos, vel etiam eos in capite lecti nostri ponendo, cum Nos contigerit in tali loco esse, ubi non pararetur pro Nobis lectus cum superposito parameno. De quibus quidem pannis aliqui ipsorum sint magni, pulchri- tudine aliis præeminendo, ut solennioribus diebus, ut nostrum exposcit Fastigium, absque deturba- tione solennitatis valeant deservire.

261 Ordinamus, etiam quod fiant octo nova *g* banchalia lanea, bene diversi coloris operata, quæ Nobis serviant in scamno nostro, quo sedebimus quando comedemus et in mensa erimus. Et etiam fiant duo cussini longi de velutis talis coloris cujus sunt arma nostra Regalia; *h* quæ Nobis serviant pro sedendo, quotiens comedemus et in mensa eri- mus. Jubemus etiam quod fiant duo retrodorsaria et banchalia et cussini longi et quadrati qui omnes sint de panno aureo ejusdem coloris, qui Nobis ser- viant cum Nos populo nostro ob aliquam causam loqui debebimus, et ers ad conspectum nostrum vo- cabimus; vel in alio usu nobis serviant, prout no- stræ placuerit voluntati. Ordinamus insuper quod fiant duo coopertoria lanea, pellibus variis folrata, quæ ponantur super lectum nostrum, cum nos de nocte vel de die jacere contigerit aut dormire. Vo- lumus etiam quod continue; habeantur et teneantur in promptu, vannæ *i*, linteamina, coopertoria et aliæ decentes vestes, ultra illas vestes quæ pro lectis nostris sunt ordinatæ; ut si casu aliquæ, excellen- tia spoliatis, infra seu extra nostrum hospitium jacentibus, de ipsis pannis providere vellemus, ex defectu ipsorum minime nostro desiderio defraudati remaneamus.

262 Prædicta autem omnia (præter illa, de qui- bus est dictum, quibus temporibus fieri debent) mu- tentur et alia de novo fiant quotienscumque neces- sarium fuerit, et etiam opportunum et nostris Camerlengis visum fuerit faciendum : attendentes quidem ipsi Camerlengi, quod in sufficienti numero semper de ipsis habeantur, secundum quod actus, ad quos prædicta ordinavimus, requirunt : taliter facientes, quod non solum uno ornatu pro quolibet

actu contententur, imo diversis et cujuslibet coloris, **D** per Nos superius ordinatis : taliter quod quando continget Nos pro uno actu in diversis locis para- menta præparare, ex carentia prædictorum ordinatio nostra præsens, neque in modo, neque in coloribus, valeat prætergredi quoquo modo.

ANNOTATA D. P.

a Fodrum Foderum et fodrum est duplicatura le- vioris panni, graviori subsuti, dicitur etiam de pellibus ad eundem finem adhibitis; Teutonice foudter, vouder, hic autem primum invenitur pro d.

b Sindon videtur hic accipi pro bysso tenui, alias Taffetta dicto.

c Capellis solis, dicitur galerus, qui solem arcet : qualis forma ejus fuerit Jacobo Regi, vide in imagine frontali Partis 8.

d Cossinus, cussinus, Cusinus pulvinus, diminuti- vum, Poretterius in Dictionario Universali Coite in- dicat, nunc fere exolevit vocem, lectum plumcum si- gnificare; ut omnia videri possint derivata a quiete, unde Coy, quietus.

e Humilis, ut puto, et solo sternendi, nec in fulcra **E** clati.

f Uti ex Camera, fit Cambra, sic etiam Cambre- rius, pro Camerarius hic scribitur.

g Bancus, Teutonibus Bank, scamnum : hinc Ban- cale, pannus scamno insternendus,

h Rubro scilicet ac flava virgulatu.

i Vannæ, nusquam alibi adhuc inventæ, quid sint, non divino; nam Vanni ad rem frumentariam spectan- tes, nihil huc faciunt.

De Oblationibus. *¶* 11.

Attendentes, quod ante Dei oculos numquam est vacua manus a munere, si arca cordis sit bona vo- luntate repleta; nec Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt.

263 Volentes de oblationibus, quas in Missis in manus offerimus Sacerdotis, ordinare, non ad quan- titatem, ut illi, qui quando Sacerdotibus suis dant, quodammodo se monstrando (illo Dominico verbo oblivioni tradito, in quo ne manus dextra eleemosy- nam quam sinistra faciet, et e converso, sciat, ca- vetur) totum in oblatione, quam offerunt in Missis ponunt : sed ad significationem tantum, (postquam sicut duo decet Sacerdotibus nostris aliter provide- mus) respectum habemus : ordinantes quod diebus Paschæ, Ascensionis Domini, et in festo Penteco- tes, et Corporis Christi, Omnium Sanctorum et Tri- nitatis et Natalis Domini, et in quatuor festivitati- bus B. Mariæ, nec non etiam in festo Exaltationis S. Crucis in Perpiniano, et in die S. Annæ (si tam- en in ipsa die, scilicet S. Annæ, in civitate Majo- ricarum fuerimus constituti) xv denarii ad oblatio- nem majoris Missæ nobis parentur et habeantur : ad alias vero Missas, si quas audiremus, v; et ad a Corporalia, vii.

264 In festo autem apparitionis Stellæ, quia illa die per Reges aurum, myrrha et thus oblata fue- runt Christo Salvatori nostro, volumus ut offeramus in Missa majori unum aureum, et myrrham et thus in modica quantitate : quia solum hoc ad significa- tionem facimus : ad Corporalia vero unum aureum tantum : et in aliis Missis si quas illa die audiremus v denarios. In Parasceve etiam xxx argenteos, quando ad adorandum Crucem accedemus, offerre volumus ; ut sicut ille proditor Judas impie Salva- torem ac Redemptorem nostrum triginta venundavit argenteis ; Nos pie eos offerendo, traditionem et deinde mortem secutam Regia nostra mente recola- mus.

Quia hæc non sunt

estimandæ ex quantitate;

F jubentur pro majoribus festis is denarii 15, alias 5 parari,

et septem ad osculum corporalis:

in Epiphania aurum, thus, Myrrha,

in Parasceve denarii 30,

in Duplicibus 7, et ad corporale 5,

A mus. In diebus vero, quibus præter prænominatos Duplex festum in nostra Capella fit (exceptis diebus Sabbatinis quibus ex devotinne communiter Officium Beatae *b* Virginis Duplex coram nobis celebratur) ad majorem Missam vii denarios, et ad Corporalia v; et ad alias Missas, si quas devotione moti vel ex ordinatione audiremus, tres offerre in præsentis ordinationis. Reliquis vero festivitibus sive diebus anni, in Missa sive missis, sive ad Corporalia, tres denarios tantum.

cum pia ad quemque numerum consideratione.

265 Prædicta autem tali consideratione fecimus, ut iii denarii ad honorem Trinitatis offerri intelligantur; et v, ut quinque hominum sensus significant, quos Deo offerre debemus omnimode eos mortificando; vii autem, ut dimissio septem peccatorum mortalium cum recuperatione septem donorum Spiritus sancti designentur: xv vero, in templo enim xv gradibus ascendebatur; ut ex ipsa ejus ascensione discamus, quatenus per vii et viii etiam temporalis sollicitate dispensetur actio, et perinde æterna mansio requiratur.

ANNOTATA D. P.

B a Cum anno 1693 15 Octobris Antuerpia transiens in Germaniam, Eduardi Palatini filia relicta Ducis Hanoverani Catholici, Catholica etiam ipsa Missam in ecclesia nostræ Professæ domus audiret, vidimus ea absoluta complicatum Corporale ipsi a Capellano deferri ad osculum, ac deinde duabus ejus filiabus. Durat ergo hic mos etiamnum in Gallia, unde illa veniebat; avo scire an etiam in Arragonia et Catalaunia.

b Mabilio, in Præfat. ad Seculum v Benedictinum, quod est x Christi, num. 117, breviter, sed erudite ostendit, talis Officii usum jam tunc innotuisse.

De honoribus quibusdam personis ut congruit adhibendis. n. iii.

Quæcumque honoris causa præcedere dignoscuntur, fore melioris schematis sanciantur, unde honorem debitum concernentia præsentis ordinationis serie promulgamus.

Cardinales similesque Prælatos sibi præponi Rex jubet,

267 Quandocumque Cardinales aut Patriarchas aut Archiepiscopos aut Episcopos Nobiscum comedere contigerit ubicumque, eos Nobis præferri volumus in sedendo: si vero ipsi Nobiscum iverint aliquando, et simul incedere non valuerimus cum eisdem; hos præcedere Nos, esse congruum arbitramur. Nam inter egregias laudes pollentis Regia dignitate, more irradiantis sideris elucescit, quod intuitu sanctæ fidei reverentiam multifarie exhibeat iis, qui tantis ecclesiasticis dignitatibus illustrantur. Plane Religiosi, quicumque, in mensa nostra sedeant, comedentes illis diebus, quibus eos coram Nobis contigerit prædicare: quia iidem venerabilis Religionis nexu divinis servitiis continue inbærentes, quibus diebus assumatur, eximie nostræ utilitatis et non modicæ auctoritatis docendi exercitium, divina eloquia proferentes, merito honore magis quam diebus ceteris decorantur.

et religiosum qui ipso die fuerit concionatus, assidere in mensa:

268 Ceterum quandocumque Cardinales aut Reges, vel fratres Regum, aut filii Regum vel alii quam plurimum Regibus conjuncti fœdere naturali, qui de nostra minime procederent domo; aut Duces vel Comites magnæ potentie partium remotarum ingredientur terrarum nostrarum villam aliquam, aut aliquod castrum, vel aliquam civitatem; Nos ibi tunc existentes occurrentis eis, recolligentes ipsos, ut optimum videbitur, cum honore. Nam cupienda est honoris exhibitio, cum illum qui eundem honorem aliis dignis exhibet, faciat cum laudis præconio insigniri.

cum suas dilationes intrabunt.

De fructibus in ministrandis n. iv.

Licet usus fructuum non multorum per Physicos approbetur; ipsi tamen hominis gratia sunt producti, et ad gustum humanum naturaliter ordinati. Quapropter in regionibus quibus crescunt, de bona consuetudine, tam in prandio quam in cœna, communiter ministrantur.

269 Statuimus igitur et jubemus, quod æstatis tempore, et etiam alio. prout tempori convenientes fructus commode poterunt reperiri, semper detur de illis in principio prandii, de duobus, et in principio cœnæ, de uno dumtaxat: in fine vero prandii non dentur ordinarie fructus aliqui, nisi Nobis et illis qui in mensa nostra sedent; et tunc etiam dentur fructus, prout tunc per Nos fuerit ordinatum. Diebus vero quibus fiet convivium ac jejuniorum diebus, dentur de uno vel duobus fructibus tempori congruentibus, in fine mensæ, nisi nebulæ a cum nectare ministrentur. In fine vero cœnæ dentur semper de uno vel duobus fructibus, si possint reperiri vel saltem loco fructuum caseus ministretur. Caveant tamen Officiales, quibus competit dictorum fructuum ministratio quod fructus prædictos tam siccos quam maturos, bonos et sinceros habeant et ministrent.

a Nectar, videtur hic accipi pro vino condito aut alias præstantiori, etsi refrigerando Nebulæ id est, nives, ministrentur.

De illuminatione. n. v.

Quia celsitudo Regia status eminentia insignitur, merito in ipsius curia illuminatio magna observatur.

270 Ideo jubemus hac idonea sanctione, quod qualibet nocte in camera nostra quatuor accensi brandones a et duo intortia habeantur. Sane ubicumque nocturno tempore comedemus, juxta nostram mensam duo accensa tortitia teneantur, vel plura, si inspectis comedentium multitudine aut mensæ magnitudine expediens videatur. Præterea nocturno tempore in nostro palatio talis adsit illuminatio copiosa, quod unus brando accensus ponatur coram tribus comedentibus quibuscumque. Quandocumque autem nocturno tempore per nostræ habitationis hospitium incedere nos contingat, quatuor accensa tortitia deferantur. Si vero extra nostræ habitationis hospitium equitando vel peditando incedamus, tempore prælibato; decem accensa tortitia deferri hac sanctione congrua imperamus. Verum quando nocturno tempore dormiemus in camera, in qua jacebimus, stadallus b factus, candelæ similitudine observata, et unus cereus mediæ libræ, continue accensi teneantur; juxta quos duodecim candelæ et brandones quatuor habeantur.

271 Annectimus quantitatem etiam præmissorum, ut unumquodque tortitium sex librarum ponderis habeatur: quilibet autem Brandos tres uncias habeat ponderare, mediæ cannæ Montispessullani longitudinem obtinendo, candelas vero disponimus esse tales, quod xl c unitate unius libræ ponderis videantur. Disponimus etiam observare quod anno quolibet, in festo Purificationis Virginis gloriosæ Nos Missæ, divina solennia audientes, teneamus cereum saltem unius libræ ponderis ceræ albæ. Omnibus autem ibi existentibus, ubi præfata divina solennia audiemus, dentur cerei ponderum diversorum, secundum status eorum varias qualitates. Nobili quidem, Militi vel Vicecomiti, quamvis Miles non existeret, et etiam Prælati (exceptis Episcopis, quibus octo unicarum tradere jubemus) cuilibet

D

Ministrandi sunt pro tempore fructus

in prandio et cœna.

a

E

Definitur, quot intortitia

a

Brandones et candelæ

F vesperti et noctu ardere debeant

b

et cujus ponderis esse singula,

c

itemque cerei in festo purificationis tenendi.

bet

A bet cereus quinque unciarum et mediæ ponderis præbeatur: unicuique vero Militum, Sacerdotum et aliorum qui meruerint cum eis numerari, cereus trium unciarum et mediæ ponderis tribuatur: cuilibet autem ex Scutiferis et aliis incedentibus equitando, cereus duarum unciarum et mediæ ponderis præbeatur; ceterorum vero unicuique cereus unius unciæ et dimidiæ ponderis tribuatur. Novissime subjungimus antedictis, quod cerei singuli ponderis unius libræ, et alii singuli ponderis mediæ libræ, et alii singuli ponderis unciarum per nostrum Apothecarium fiant, pro divino servitio, in nostra capella ut congruit peragendo.

ANNOTATA D. P.

a Brandones a Teutonico branden ardere dictos, satis per se patet; exempla apud Cangium vide. Intortitiorum seu torticiorum, formam icon lateralis representat; candelæ infra definiuntur tam exiguæ, ut 40 simul unam tantum libram faciant.

b Stadallus, a stando dici videtur: qui factus ad similitudinem candelæ, renovat mihi formam lampadum in Italia adhuc frequentium, quorum scopus superne oleo fartus et formam et vicem candelæ præbet, candelabro impositæ.

c Tam exigui Cereoli modo non mererentur candelæ nomen; et accensi singuli dimidio vix horæ quadrante durarent: ut vix capere possim quis eorum usus in mensa vel camera fuerit. Unitatæ autem dicuntur id est unitæ.

De honoribus exhibendis (a) ¶. VI.

Quamquam Regiæ conveniat Majestati, ut ejus curia tam de vasis aureis quam argenteis decoretur; decet tamen erga subditos gradum et ordinem observare, ut ii dictorum vasorum prærogativa lætentur, quos nobilitas generis vel eminentia dignitatis seu proximitas Principis insigniunt.

272 Statuimus igitur ut omnes in nostro palatio cujuscumque status existant, in scutellis argenteis

comedant, et in tacetis b, non tamen deauratis bibant. Barones vero qui Milites fuerint, Abbates et Priores, nec non Vice-comites, licet Milites non existant, et Barones non Milites, qui nostro Consilio meruerint aggregari; taceas argenteas deauratas et majores aliis habeant ad potandum; et cibaria eis in platellis c argenteis deferantur, et habeant pelvim et biterjam d argenteam ad lavandum; et qui ad latus nostrum comedunt, decet plus ceteris bonorari.

273 Volumus ut omnes qui in nostra mensa comedent, in platellis argenteis comedant, et in ipsis eorum fercula deferantur, sed non cooperiantur, nisi Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos et similes, seu filios Regum aut fratres per Nos contingeret invitari; veluti qui de domo nostra descenderent, fratre vel filiis nostris dumtaxat exceptis. Omnibus autem Militibus, Doctoribus seu Sacerdotibus, et aliis personis magni status cum pelvi et petreria argenteis in fine mensæ præbeatur lavandi facultas.

ANNOTATA D. P.

a Suprascriptum erat de argento: Chiffletius titulos colligens et substantiam legis considerans, scripserat. De honoribus in auro et argento exhibendis.

b Taceta, tacetta, diminutivum a Tassa, crater, patera: etiam Taceam invenit Cangius in quodam Aragonico scripto.

c Platella, lanx, scutella, diminutivum a Plata: origo autem Teutonico a Plat, plonum, ratione formæ.

d Ita scriptum his distincte et quidem mutata prius posita littera p in b infra tamen scribitur, nec correctum invenitur Petreria, cum duplici r: nec dubium quin intelligatur Guttus, quo aqua infunditur lavantium, manibus, supposita pelvi sive lance. Nominis rationem quis divinabit, maxime si a Petra deductum sit, sicuti in alio sensu Petraria dicitur, tormentum bellicum quo lapides excutiuntur in hostem. An forte aliqua fuerit inter illam et guttum similitudo formæ; quis divinabit?

D
b
alii inauratis
bibant,

c
d

omnes argen-
tis comedant,

pauci cooper-
tis.

E

a

ut dignitati
cujuscumque
respondeant
vossa,

alii pure
argenteis,

INCIPIT SEPTIMA PARS

De ordinationibus ad officium Cancellarii et sibi subjectorum pertinentibus.

Repræsentat frontalis hæc tabella Regem, rosei coloris toga intutum, velut in suo utriusque ordinis Ecclesiastici ac Laici Parlamento. Cum autem de ordine sessionis comitalis ac regie dictum superius sit, quo Ecclesiasticis latus Regis sinistrum velut dignius conceditur: hic solum notandus restat color rubens, tom capetis desuper pendentis quam oblongi post dorsum sedentis cussini. Stellula capeti insparsa, aureæ sunt.

De Consiliariis (a) n. 1

*Ad commodius
regimen
deliguntur
Consiliarii,*

Subjectorum nostrorum regimen nos habemus, ut eosdeta illa nos servemus, facientes justitiam, nec non utilitatem reipublicæ cupientes. Igitur erga tanta et talia debemus provisionis suffragia adhibere, quod consilio virorum prudentum et rerum experientia ac proposito fideli pollentium dirigi Nos oportet: quia quæ consilio peraguntur, effectus propitios nanciscuntur; nec meretur subjectos regere, qui negligit discretorum consilio adharere.

*ex Officialibus
Curie præcipui 14,*

274 Unde ad tantum officium Consiliariorum nostræ Serenitatis Regia admittantur, Cancellarius et Vice-cancellarius, Auditores, promotores Majores-domus, Camerlengi, Magistri-rationalis, Thesaurarius, nec non Secretarii, qui intersint in illo, ac etiam alii quicumque quos ad hoc voluerimus provehendos.

*qui nunquam
sine speciali
licentia al sint
a Curia,*

Statuentes pro utilitate reipublicæ, quam nostris temporibus cupimus conservare, quod nullus ex nostris Consiliariis a loco, in quo personaliter sumus constituti, se audeant absentare, nec accedere ad aliquod convivium, nec aliqua etiam in sua persona peragere, quibus accessus ad nos si vocaretur, possit aliquatenus impediri, nisi a nostra primitus Serenitate licentiam super prædictis obtinuerit specialem.

275 Insuper ordinamus, quod nostri Consilarii nobis per juramentum promittere teneantur, quod quantum valebunt, Nobis præbebunt bonum consilium et fidele, dicentes quæ sciunt consulenda, favore et odio ac timore cujuscumque personæ peni-

tus resecatis: quodque nostri Consilii secretum servabunt fideliter et tenebunt: etiam quod non fecerunt aliquid nec facient, in futurum, quod prædictis sub juramento promissis observandis obviare valeat quoquomodo.

a Neque hic neque sequens titulus adest in Codice originali: sed nec locus ei pingendo relictus vacuus: titulum ergo hic appositum æque ac sequentem manu sua notavit Chiffletius, argumento congruum.

*et speciali
homagio ad-
stringantur.*

De sessione in Consilio n. 11.

Si circa ordinationem rei privatæ domus nostræ curam gessimus; et Deo auctore in ea nihil, quantum in Nobis est, omisimus imperfectum; tanto magis circa illorum gradum et ordinem, qui circa latus nostrum militant, et pars nostri corporis esse censentur, operam dare debemus, ne cuiquam liceat aliquando graduum seriem conturbare, et temporum ratione calcata dudum militantibus anteferri.

276 Sancimus [igitur] ut sicut humani corporis dexteræ partes et membra, ab ipso corpore fomenta majora suscipiunt, et majori robore solidantur; sic Regales Comites, Barones et ceteri Milites parte dextera nostri corporis in Consilio decoratur: Prælati vero et ceteri Clerici a parte sinistra suis sedibus honorentur. Et quia plerumque in nostro Consilio ex dictis Consiliariis aliqui per se seu conjunctis Patronorum funguntur officiis; dignum judicamus, ut dicti Consilarii, quam diu aliquid proponere vel allegare voluerint, vel aliquis pro eis, in

*Ut suis cuique
ordo servetur
in Consilio,*

*Comites a
dextris*

*Prælati a
sinistris
sedeant*

loco

A loco consueto non sedeant, sed statim assurgant et circulum Consilii exeant; nisi Nos aliqua causa motis eis deferre vellemus. Equum enim esse censemus, ut standi aut sedendi qualitate pensata, quis Consiliiarii aut Patroni partem sustineat faciliter agnoscat; si autem aliquis ex nostris Consiliiariis suo officio aut ex nostra commissione aliquid in dicto Consilio proponere sint adstricti, sedendo suo loco solito præmissa proponere possit.

stent autem cum patrono agent,
sicut et alii aliquod habentes proponendum,
nisi summa conditionis sint,
277 Sane quicumque cujusvis conditionis existant, qui cœtui nostrorum Consiliiariorum minime sunt aggregati, sive pro se vel pro aliis coram Nobis in dicto Consilio voluerint aliquid proponere, seu pro aliis postulare; stare necesse habeant: nisi Nos forsitan, eorum dignitate inspecta, in sedeudo eos specialiter voluerimus honorare. Et si aliquos maximarum culmina dignitatum adeptos juxta nos sedere contigerit, et aliquid pro se dicere seu allegare voluerint, illico ad alium locum se transferant, et sedilia juxta eorum condecensiam præparentur, nisi nos in hac parte specialiter eis deferre vellemus.

b
puta Legati et Episcopi.
B 278 Porro Ambaxiatores *b* Papæ, Imperatoris, Regum, vel Fratrum, vel Civitatum eorundem, vel ipsis similes, in circulo Consiliiariorum nostrorum sedere possint. Et si aliquis ex dictis Ambaxiatoribus esset Archiepiscopus vel Episcopus, sedeat sicut ceteri de Consilio nostro, acsi nihil proponere vellent: et si aliquis ex dictis Ambaxiatoribus pro suo proprio facto aliquid proponere vellet, servetur modus supra proxime ordinatus, vel aliorum Magnatum, quos speciali ex causa honorare vellemus.

ANNOTATA D. P.

a Cum spatium initialis litteræ non pateretur, ut pingeretur in eo integer locus Consilii, sedentes Consiliiarios, stantes Advocatos representaturas; satis habuit pictor, utriusque Ordinis personam unam exhibere. Titulus (ut jam dixi) nullus scriptus erat.

b Sic etiam Hispanice scribitur Ambaxador, sed littera X pronuntiatur ut χ Græcum: alius Ambaxiator Ambasciator et Ambasciator scribitur; a radice bas, bassus, baxo, subius, infra, ut intelligatur a sublimiori potestate ac throno delegatus ac demissus: qua de re legendus Cungijs.

a De Servitiis (a) n. iii.

C Licet tres sint munerum acceptiones, quibus contra justitiam humanæ naturæ militari dignoscitur; favor amicitiarum videlicet, adulatio laudis, et corporalis acceptio muneris; facilis tamen pervertitur animus rei corporeæ munere, quam gratiæ laudisque favore.

Quia munera, præsertim realia,
pervertunt animos;
eorum receptio vetatur Consiliiariis,
279 Unde volentes evitare, ne Consiliiarii nostri, qui pars nostri corporis existimantur, aliqua agant, ex quibus in dando Nobis (quod Deus avertat) consilium possint turbari; volumus et sancimus, ut iidem nostri Consiliiarii ab acceptione munerum et servitorum, quæ oculos excæcant judicium, nisi essent consanguinei vel consiliiarii, abstineant cum effectu: nam oblatio, et multo fortius receptio muneris, tinea est regiminis.

comestibilia tamen ad 20 solidos annue sinuntur accipere,
280 Verumtamen ne nimis eos astringere videamur, et ipsis Consiliiariis quod ex nostra faciunt prohibitione, possit per iascientes et extraneos in aliud denotari; ut secundum formam quæ sequitur, possint dumtaxat recipere; eis licentiam tribuimus, per præsentem laudabilem sanctionem; videlicet omnia comestibilia; dum tamen ab una persona ultra xx solidos monetæ currentis in anno, in terra ubi fuerint, summa non excedat quod receperiat.

Et quia personarum conditiones sunt quam plurimum attendendæ, ubi prædicta comestibilia in Prælatiis, Baronibus, Universitatibus villarum seu aliis corporibus clericorum seu laicorum, aut etiam Judæorum et cujuscumque Collegii, approbati vel non approbati, dum tamen non sit reprobatum darentur, prædictam xx solidorum summam usque ad L solidos in anno extendimus. Ultra etiam comestibilia, jocalia, valentia x solidos non plus, recipiendi ipsis tribuimus facultatem.

281 In casu tamen, quo aliquis Princeps vel alius, ad quem per Nos essent destinati, eis aliquid donum vel vestes facere vellet, possint illud vel illas recipere, hæc sanctione Regia non obstante, ob honorem Principis vel alius supradicti. Nam si nuntii per Principes et magnos Dominos ad Nos transmissi, donum eis ex parte nostra exhibitum admittere recusarent, hoc nostris affectibus ingratum merito occurreret; et nobis non cederet ad honorem.

282 Verum quia libertatein arguendi videtur amittere et amittit, qui ab eo accipit qui ideo dat ne corrigatur, præfatum licentiam locum habere nolumus in illis personis, qui in nostra Curia tunc temporis causas ducerent vel in brevi ducere sperarent (si tamen ad eorum pervenerit scientiam) licet essent consanguinei vel consiliiarii, imo expresse prohibemus. Si quis autem in aliquo absque nostra expressa licentia, quam in scriptis per albaranum nostro sigillo sigillatum habeant, contra vel ultra formam prædictam receperit, et numero nostrorum debitorum Consiliiariorum, et ultra nostro magis arbitrio punietur.

a Chiffletius explicationis puto causa in margine scripsit de muneribus.

De Saliariis. r. vi.

Qui recte judicant, et præmium pecuniariæ remunerationis expectant, fraudem quodammodo perpetrant; quia justitiam, quam gratis impertiri debent, pecuniarum acceptione mercantur. Est enim omnium malorum occasio totiusque nequitie principium, cum a Judicibus tale a partibus suffragium accipitur, ut non dantis benevolentia, sed cupida recipientis avaritia, ex quantitate et modo recepti muneris, denotatur. Sane delegatis a Nobis Judicibus, qui nec a fisco nostro, nec alias de publico salariis capiunt, sed ex nostra delegatione munus subeunt judicandi, non decet omnino sine mercede laborem inire; sed magis convenit, ut eis tam moderatæ sportulæ a partibus ministrentur, ut attentæ conditione causæ in judicium deducitur, gravamen non magnum ipsis litigantibus ingeratur.

283 Ordinamus igitur, sequentes consuetudinem in hoc antiquitus observatam, ut cum aliquam causam ex delegatione nostra alicui personæ judicandam committimus, per quam aliqua pecuniæ quantitas judicialiter ab aliquo postulatur; tunc delegatus iudex, negotio cognito et finito, a partibus ipsis ambabus vii denarios, id est a parte qualibet tantummodo recipiat iv denarios, pro libra totius quantitatis quæ est in judicium deducta: sic tamen quod tota summa, quæ pro sportulis delegati iudicii exigetur, etiam ab utraque partium, xl librarum monetæ regaliæ minorum Majoricensium, in regno Majoricæ et in insulis eidem adjacentibus, non excedat; in Comitatibus vero nostris Rossilionis et Ceritanicæ et aliis ultra marinis usque ad xxxv libras monetæ Barcinonensis sportulas hujusmodi volumus posse ascendere non ultra.

284 Volumus insuper; quod statim in ipsius litis exordio, hoc est cum bis fuerit contestata, ubi proceditur

D
a majoribus autem ad 50,

in Legationibus etiam vestes, etc.

sed nihil a litigantibus.

E

Ne delegati iudices

omnino careant mercede laboris,

F

permittitur eis pecuniaria lite decisa,

accipere denarios per libram,

A ceditur servato solito judiciorum ordine, vel ubi responsura est capitulis vel articulis vel alicui pro loco petitionis proponitur quando proceditur ex natura causæ, vel ex nostræ commissionis tenore, simpliciter et de plano, vel sine strepitu iudicii et figura, vel alias sine scriptis et lite, tertia pars quantitatis hujus exigi possit a partibus, altera vero tertia tempore publicationis testium, residua vero tertia demum cum causa fuerit finaliter terminata. Si vero causa hujusmodi compositione amicabile, vel alias quam per diffinitivam sententiam finem sumat; tunc, si ante litem contestatam modis præmissis a iudicio discedatur, nihil prorsus a partibus volumus exigi; si vero lite contestata hoc fiat antequam testes sint publicati, solum tertiam partem sportularum Iudex ille recipere valeat et non ultra: si vero post publicationem ante sententiam, duas partes recipiat: si vero jam fuerit in causa conclusum, tunc integras sportulas possit exigere, licet nondum tulerit sententiam, cum nec a modo stet per eum quæ minus sententiam ibi ferat. Si autem ita sit modica quantitas quæ petitur, quod sportulæ ab utraque parte exigendæ x solidos non ascendunt; tunc Iudex qui feret sententiam possit x solidos exigere et habere.

B In aliis rebus secundum eorum æstimationem; 285 Cum vero alia res petitur, non pecunia numerata, utpote res qualiscumque immobilis sive soli, vel etiam mobilis, vel se movent, vel forte ejus aliquod incorporale; tunc respectu habito ad veram et rectam æstimationem rei ipsius, tantum recipiatur pro sportulis, quantum peti posset si æstimatio pecuniaria peteretur. Si autem possessorio agatur iudicio, tunc medietatem sportularum quæ in causa proprietatis reciperetur, tantummodo recipiant delegati. Sed et ubi de modica re ageretur, caveant ne res ipsas æstiment immoderate, super quæ ipsorum delegatorum Iudicum conscientias oneramus. Si tamen in taxatione vel æstimatione salarii pars aliqua se gravatam reputaverit; Cancellarius noster debet salarium a quo moderamine regulare. Si autem de libertate alicujus hominis agitur, utpote qui de servitate in libertatem provocet vel econtra, tunc facta æstimatione in tantum quantum ille valeret si vere servus esset et non plus, tantum recipiatur pro sportulis, quantum posset peti, si ejus pecuniaria æstimatio peteretur.

C Si solum incidens aliquod dyjudicandum est, 286 Porro si ex speciali nostra commissione aliquis delegatus cognoscat de aliquo articulo, utpote quia causa principalis non est commissa; sed aliquis articulus committitur decidendus, utpote si commissum esse noscatur, ad aliqua cautio sit præstita juste vel non; vel si agatur, an cautio aliqua casu sit præstanda vel non; et sic de similibus; tunc, si cognoscatur summarie et de plano, non exigatur pro sportulis ab utraque parte seu inter partes utrasque ultra x libras. Sed si causa brevis fuerit, et cognitio breviter expedita (maxime si de modica re vel inter modici status personas actum est) tunc volumus minus etiam pro sportulis recipi, et super hoc etiam recipientium conscientias oneramus, quod modum rationalem non excedant: et si aliqua per partem querimonia facta fuerit, Cancellarius noster excessum debeat moderari.

et in appellatione non ultra dimidium, 287 Insuper etiam in causis appellationum sic ducimus ordinandum: quod si partes causam appellationis velint justificare vel impugnare ex actis prioris iudicii; sic quod nulla productio testium vel instrumentorum facta fuerit de novo; eo casu volumus, quod ultra medietatem ejus quod in causa principali est præstitum, non possit extendi tota quantitas sportularum. Idem etiam observari volumus si producantur instrumenta modica et breviter, et quæ magna examinatione non indigent;

alias si essent plura et quæ magna examinatione et labore inspicere et videri haberent, tunc volumus quod ad arbitrium Cancellarii possint augeri pro labore sportulæ: sic tamen quod quantitatem, supra in causa principali taxatam aliquatenus non excedant. At vero si in causa appellationis fiat nova productio testium, vel producantur aliquis vel aliqui processus ad probationem, forte ultra processum principalem causæ, tunc salarium seu quantitas sportularum possit ad majorem summam ascendere, scilicet usque ad quantitatem superius expressatam.

288 Sane quia in causis criminalibus, ubi de pœna mortis vel membri abscissionis corporali infligenda agitur, quandoque contingit excessum fieri in sportularum exactione, ab ipsis iudicibus delegatis; volumus quod si bona personæ delatæ de crimine sint modica, utpote quia usque ad centum libras valoris in bonis habeant tantummodo; tunc centum solidi ab illa possint exigi et non ultra: et si a centum libris usque ad ducentas in bonis habeant, peti possint ad plus decem libræ: si vero in bonis habeat ultra ducentas libras, tunc salarium integrum peti possit: salvo tamen quod in causis appellationis, in criminalibus causis servetur quod in causa civili est superius ordinatum; ut, si non fiat aliqua productio, salarium minuatur in dimidia; vel augmentetur usque ad medium legitimum, secundum modum productionis factæ in causa hujusmodi vel laboris. Ubi vero ageretur de infligenda pœna aliqua modica, utpote relegationis vel simili, tunc etiam minuatur sportulæ in dimidia ejus quod pro magna et corporali pœna recipi consuevit. At vero si de pœna bonorum vel alia pœna pecuniaria infligenda agatur, tunc ad ipsam pecuniam habeatur ratio in sportularum exactione, ac si aliud debitum pecuniarium peteretur, ut servetur id quod est superius in talibus ordinatum.

289 In exactionibus vero sportularum, pro relationibus coram Nobis faciendis, sic ducimus ordinandum; quod si ad alicujus supplicationem vel instantiam dicentis, forsitan aliquid factum esse in ejus præjudicium contra privilegia vel litteras a Nobis vel a nostris prædecessoribus concessas; ipsa privilegia vel litteras videri mandamus et perlegi, Nobisque relationem fieri de illorum tenore eo casu ordinamus; et volumus quod Cancellarius noster ad id teneri debeat ex suo officio, cum de talibus agatur litteris; quæ de nostra Cancellaria aliqua quando emanarunt: quodque illa videat et perlegat, Nobisque fideliter referat, nullis habitis inde sportulis, nec exactis quibuscumque salariis vel servitiis a parte vel partibus; nec petitis directe vel indirecte, per se vel per alium, nec receptis.

290 Si vero aliqua instrumenta vel litteræ qualescumque, productæ coram Nobis vel alias ex quacumque causa, de mandato nostro vel Cancellarii nostri, commendantur alicui de Consilio nostro videnda et perlegenda, ut sic de eorum tenore relationem faciat coram Nobis, ad nostram forte relationem faciat coram Nobis, ad nostram forte relationem nostri informationem super aliquo facto, ad finem quod melius simus instructi, quid agere in tali negotio debeamus; ita quod solum committatur visio instrumentorum et litterarum, et relatio de tenore illorum tantummodo faciendæ; tunc sive unum sit sive plura instrumenta, ille de Consilio vel alius, cui commissum fuerit hoc, nihil prorsus exigat hac de causa, nec alias quovis modo occasione illa recipiat a parte vel a partibus, quas hec tangit.

291 Sane si aliquando processum, factum coram aliquo Iudice subdito nostro, vel alio, alicui de nostro Consilio videndum commiserimus, ad finem

D nisi nova et magna accedant,

aut novi testes producantur.

In causis criminalibus

secundum facultates condemnati,

et rationem inflictæ pœnæ, exigatur salarium.

Simplex cognitio Privilegii Regii,

committitur Cancellario faciendæ gratia.

F

etiam cum relatio de eo faciendæ erit Regi.

Pro revidendo processu informativo

A nem quod super illo coram nobis ordinetur, quid secundum justitiam fuerit faciendum; tunc si ille processus solum contineat aliquam informationem, factam ex officio, solemnitate iudicii non servata, vel non auditis rationibus et allegationibus partium ad plenum; tunc a parte, quæ hoc requisiverit faciendum, solummodo recipi volumus centum solidos, et non ultra. At vero si processus ille completus fuerit, et partium rationes plene auditæ et allegationes hinc inde; tunc possint tantummodo recipi x libræ. Salvo tamen, quod si processus esset nimis longus, forte propter longas et dilusas attestations testium, vel alias propter multimodos anfractus litigiorum; tunc si ad notitiam Cancellarii visum fuerit, quod plus pro laboris multitudine debeatur; volumus quod augeri possit per Cancellarium in centum solidos, sic quod plus xv librarum pro tota relatione tantummodo peti possint.

*indulgentur
100 solidi:*

*aut si res pro-
lixior fuerit
15 libræ,*

*nisi plures
processus si-
mul jungantur*

292 Perro si processus sint plures, ad eandem decisionem tendentes, super quibus relatio est facienda; siquidem in omnibus si processum, partium forte allegationibus non auditis, x libræ recipiantur tantummodo; si vero sint plures processus, in quibus et ad plenum allegationes partium auditæ fuerint, tunc ad plus xv libræ recipiantur. Si tamen vel propter multitudinem attestations, vel alias propter laboris magnitudinem videatur Cancellario plus deberi, eo casu ipse Cancellarius possit in centum solidos tantum salarium augmentare.

*Alii item ca-
sus,*

293 Hæc autem præmissa observari volumus, quando de processibus alibi factis, vel coram aliis iudicibus erit relatio facienda: si enim causa coram ipsis de Consilio nostro ventilata fuerit, circa exactionem sportularum nihil intendimus inmutare; quin servetur et tantum recipiatur pro sportulis, quantum si causa esset per eundem sententialiter terminata. Item cum aliquando, supplicatione Nobis porrecta per aliquem, mandamus alicui de Consilio nostro, quod se informet super facto in supplicatione contento, vel quomodolibet tangente illud; atque nobis referat ad finem, quod tutius est magis deliberate respondemus ad ea quæ fuerunt in ipsa supplicatione petita; tunc volumus etiam et mandamus, nihil recipi aliqua occasione, pro informatione huiusmodi facienda. Huius autem Constitutionis transgressores, et ad salarium debitum, cum hoc quod ultra receperint, restituendum compellantur, et a Consilio nostro vel officio cuiuscumque [gradus] merito debebuntur.

*quibus nihil
recipiendum
decernitur.*

De modo scribendi litteras ad diversas personas. c. v.

*Ne cuiusquam
honori ali-
quid detra-
hatur,*

Quoniam in scribendis litteris quæ per Nos ad diversas diversique status personas, ex causis diversis et variis, undique transmittuntur, est modus conveniens observandus; videlicet tam in ordine præmittendi præponendive personas, tam etiam in forma seu titulo cognominandi easdem, nec non et in salutatione subscribenda, secundum gradum et statum varium earundem; ut videlicet illius, cui litteræ diriguntur, honor non minuatur in aliquo juxta exigentiam sui status, nostrique status decencia per omnia conservetur; ideo ne per ignorantiam vel alias ex scriptorum imperitia ipsos in talibus errare contingat; ordinamus et volumus quod in Cancellaria nostra circa modum scribendi, servetur forma in subsequentibus annotata.

Quæ personæ præmitti debeant. c. vi.

Cum igitur litteras dirigemus Domino Papæ, vel Junii T. IV

alicui Cardinali, vel Patriarchæ, vel Archiepiscopo, vel Primati; nec non etiam cum scribemus Imperatori, vel alicui Regi vel Duci perpetuo, et qui per successionem ducatus fungitur dignitate, vel alicui fratri vel filio Regis, qui tamen de alia quam de nostra domo Regali processerit; vel etiam cum scribemus Magistro generali Ordinis militiæ hospitalis S. Joannis Hierosolymitani, vel ejusdem Ordinis Conventui ultramarino seu Capitulo generali: quibus propter honorem militare et potentiam Ordinis in hoc deferre volumus; omnes præmissas personas in litteris quas mittemus eisdem, volumus antescribi.

D
*definitur quæ
personæ in
litteris scri-
bendis præpo-
ni,*

Quæ personæ postponi debeant. c. vii.

At vero cum alicui personæ alii a prædictis scribere nos continget; utpote Episcopis, Abbatibus, Prioribus, seu quibuscumque inferioris gradus personis, vel etiam Magistris Generalibus Ordinum quorumcumque (excepto Magistro militiæ Hospitalis S. Joannis prædicto) vel etiam si scribamus aliis quibuscumque, Capitulis etiam generalibus Ecclesiarum vel Ordinum, vel etiam quibusvis ecclesiasticis personis, aliis a prædictis superius nominatis; nec non etiam in litteris quas mittemus Comitibus, Marchionibus, vel Delfinis, seu etiam Duci Venetiarum, qui Ducatum habet temporaliter et ad vitam; et aliis quibuscumque gradus inferioris personis, secularibus vel regularibus, militaribus vel plebeis, ac etiam si scribamus alicui Communitati seu Universitati cujusvis civitatis vel loci alterius semper in litteris quas mittemus nomen nostrum volumus anteponi; nisi forte in aliqua ex præmissis personis aliqua ratio specialis concurrerit, propter quam esset merito præponenda; ut puta si fratres vel filii Regum fuerint (ut est dictum) dummodo de alia quam de nostra Regia domo processerint; illos enim postponi volumus qui nostra Regia domo processerint vel procedent. Insuper etiam si Marchio aliquis, vel Comes, vel Delfinus, vel similes tantæ potentiae fuerint, quod notabiliter alios sui gradus excedant: ipsosque in litteris quas scribemus eisdem volumus anteponi. Sane cum scribemus alicui Dominæ servetur idem modus, qui servaretur si earum maritis litteras mitteremus.

*quæ postpo-
ni debeant
nomini Regis.*

E

Quomodo debet scribi diversis personis secundum gradum cuiuslibet; et primo de iis qui in litteris præponuntur. c. viii.

F
*Forma in-
scriptionis fa-
cienda,*

In modo et titulo scribendi et cognominandi personam, cui mittuntur litteræ, multum est status et conditio attendenda; ideoque decernimus, servari formam in inferioribus ordinatam.

Domino Papæ scribendum est per hunc modum.

297 Sanctissimo et Beatissimo in Christo Patri Domino Benedicto a, digna Dei providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, devotus ejus filius Jacobus Rex Majoricensis pedum oscula beatorum.

*D. Papæ
a*

De modo scribendi Cardinalibus.

298 Sciendam est quod inter Cardinales, [quidam Presbyteri], quidam Diaconi; unde in scribendo eisdem notanda est differentia aequalis.

Episcopis Cardinalibus scribitur per hunc modum.

299 Reverendo in Christo Patri Domino b Petro Dei gratia Episcopo Prænestino, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali Jacobus eadem gratia VIII Rex

*b
Cardinali
Episcopo,*

- A Rex Majoricensis, salutem cum prosperitate votiva gratiæ salutaris, vel salutem et successus felicium gaudiorum, vel Salutem cum plenitudine gratiæ vel Salutem et longævis honoribus in Domino prosperari vel Salutem et felicia gratiæ incrementa.
- Presbyteris vero Cardinalibus scribitur per hunc modum.*
- Presb. Cardinali,*
c 300 Reverendo in Christo Patri Domino T. e Dei gratia tit. S. Petri ad vincula Presbytero Cardinali, Jacobus eadem gratia Rex Majoricensis, Salutem, etc. ut supra de Episcopis Cardinalibus.
- Diacono Card.*
d 301 Reverendo in Christo Patri Domino N. d Dei gratia S. Adriani Diacono Cardinali, Jacobus etc. ut supra in aliis Cardinalibus.
- Collegio Cardinalium,*
f 302 Reverendis in Christo Patribus, Sacro Collegio Dominorum Cardinalium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, specialibus amicis ac benevolis nostris, Jacobus Dei gratia Rex Majoricensis, Salutem ut supra de Cardinalibus.
- Patriarchæ,*
g 303 Reverendo in Christo Patri D. e Dei gratia Sanctæ Alexandrinæ Ecclesiæ Patriarchæ, Jacobus eadem Gratia Rex Majoricensis, Salutem in vero salutis auctore vel Salutem et sinceram in Domino caritatem vel Salutem et donum gratiæ salutaris vel Salutem in plenitudine gratiarum,
- Primate,*
f 304 Reverendo in Christo Patri Domino G. f Dei gratia Cantuariensi Archiepiscopo Angliæque Primati. Jacobus etc. ut supra de Patriarchis.
- Archiepiscopo,*
g 305 Reverendo in Christo Patri Domino B. h Dei gratia Archiepiscopo Narbonensi Jacobus eadem Dei gratia etc. ut supra de Patriarchis.
- Magistro Hospitalis,*
h 306 Reverendo in Christo Patri A. i Dei gratia Tarraconensi Archiepiscopo, amico et Fideli nostro Jacobus etc. ut supra de aliis.
- Magistro Hospitalis,*
i 307 Honorabili ac religioso viro Fratri Fulconi h, Magistro Ordinis militiæ Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani, Jacobus etc. ut supra in Patriarchis vel Honorabili ac religioso viro Fratri F. sacre domus hospitalis S. Joannis Hierosolymitanis Magistro etc. Jacobus etc. ut supra,
- Imperatori vel Regi,*
l 308 Serenissimo Principi vel Magnifico vel Excellentissimo Domino P. l Dei gratia Aragoniæ Regi illustri, Jacobus, eadem gratiæ Rex Majoricensis, Salutem et prosperorum successuum incrementa, vel
- Salutem ac prosperos ad vota successus, vel Salutem votivis successibus cumulata, vel Salutem magnificis honoribus prosperari.
- Per eundem modum scribitur Reginis, facta mutatione in feminino, ut sic.*
- Reginæ,*
m 309 Serenissimæ vel Excellent. Principissæ Dominiæ N. m Dei gratia Reginæ etc.
- Si vero Rex, cui scribitur, sit nobis conjunctus aliquo parentela, tunc post verbum Aragoniæ Regi illustri, addetur.*
- 310 Carissimo consanguineo nostro etc.
- Regibus vero Saracenis scribitur in lingua materna, ut melius legantur eisdem per mercatores vel alios laicos que in litteris continentur.*
- Regi Saraceno,*
n 311 Alt molt Alt e excellent Princep, Albubequier Rey de Maroc, de Nos En Jacob per la gratia, de Dieu, Rey de Malorch, saluts axi, com a Rey per qui volem honor e multa bonaventura n.
- Filiis vero Regum primogenitis scribitur in hunc modum (o).*
- Regum primogenitis*
o 312 Magnifico viro Domino Philippo p, Domini Regis Franciæ illustris primogenito Jacobus Rex Majoricensis etc. ut in Regibus est dictum; vel scribetur: Egregio et Magnifico viro etc. Item sciendum est, quod filiis Regum omnium qui sunt de Regibus Hispaniæ, ut puta Aragoniæ, Castellæ, Portugalliæ, scribitur. Domino Infanti Ferrando, Domini Regis Aragonum primogenito etc. Aliis autem filiis Regum, scilicet Franciæ vel Angliæ et aliorum Regum mundi non consuevit scribi, Infanti, sed simpliciter, Domino etc.
- Regum primogenitis*
p 313 Si autem essent filii Regum non primogeniti, tunc scribetur eis sic: Inclito Domino Infanti P. q illustris Domini Regis Aragoniæ filio Jacobus Rex Majoricensis Salutem, ut supra in aliis. Si tamen essent filii Regis defuncti adderetur inscribendo sic: Illustris Domini Regis Aragonum bonæ memoriæ filio etc. Semper tamen est attendendum, quod non scribatur Infanti, nisi filius illorum Regum, de quibus est fieri consuetum, ut supra dictum est.
- Regis,*
q 314 Si autem sint fratres alicujus Regis quorum pater non fuit Rex, scribetur sic: Inclito viro Domino Carolo r, Illustris Domini Regis Francorum germano, Jacobus etc. ut in aliis. Advertendum tamen est, quod ultra præmissum titulum addatur titulus Ducatus vel Comitatus, vel alius titulus, si habent illi quibus scribitur.
- Regis,*
r 315 Sane cum scribemus litteras alicui Duci, vel forte alicui Comiti, vel Marchioni vel Delfino potenti: quod ipsum velimus præmittere in litteris, secundum illa quæ sunt per nos superius ordinata, tunc etiam scribetur illis per modum suprascriptum sic: Magnifico viro Domino Ludovico, s Duci Borboni Jacobus etc. ut supra.
- aut Duci.*
s 316 Uterius videndum de modo scribendi illis personis, quæ sunt postponendæ nobis in litteris, secundum ea quæ sunt superius ordinata; et primo de Episcopis qui sunt extra regnum vel terras nostras, scribetur sic: Jacobus Dei gratia Rex Majoricensis etc. venerabili in Christo Patri G. t Episcopo Biterrensi, salutem et sinceram in Domino caritatem vel Salutem in actore salutis.
- Quomodo Regis nomini postponendi Episcopi,*
t 317 Si vero sit Episcopus in regno vel terris nostris, vel alius Episcopus qui tamen a Nobis aliquid infeudum teneat, scribetur ei in hunc modum. Jacobus Dei gratia Rex etc. Venerabili in Christo Patri G. Elucnensi u Episcopo, amabili et fideli nostro

A	nostro Salutem etc. ut supra, vel Salutem et dilectionis affectum vel Salutem et dilectionis sinceritatem.	nensis Salutem et dilectionem. Si autem alicui Conventui cujuscumque Religionis scribatur, dicetur sic : Jacobus etc. Religiosis Fratribus Conventui monasterii etc.	D
Abbatibus,	318 Abbatibus vero qui sunt Caput alicujus Ordinis, ut Cluniacensi vel Cisterciensi, vel qui alias sunt magni nominis ; notabiliter propter nobilitatem suorum ministeriorum, scribetur sic : Jacobus etc. Venerabili in Christo Patri Fratri P. x Abbati Cluniacensi, Salutem etc, ut in Episcopis qui non sunt de regno nostro, supra scriptum est.	330 Sed si essent Ecclesiæ Cathedralis non scribetur Conventui, sed Capitulo Ecclesiæ Terragonensis etc. ut dictum est supra de Capitulis Ecclesiarum Cathedralium.	Marchioni Comiti etc.
r	319 Aliis vero Abbatibus scribetur simpliciter [Fratri], et non Patri, in hunc modum videlicet Jacobus etc. Venerabili Fratri G. Abbati Crassensi y Salutem, ut supra de Episcopis.	331 Insuper autem cum scribemus alicui Marchioni, vel Comiti, vel Duci Veoetiæ d, qui temporalis est ; vel Vice-comiti, vel Baroni non subditis nostris, scribetur sic Jacobus etc. Nobili viro Gastoni Comiti Fuxi e, vel G. Marchioni Montis-Ierrati ε vel Amalrico ζ Vice-comiti Narbonensi vel Joanni de Lenis Domino Mirapicis η salutem et dilectionem sinceram, vel Sinceræ dilectionis affectum.	δ ε ζ η Nobili subdito
y	320 Si autem sint Abbates de regno vel terris nostris, aut alias pro Nobis feudum teneant, addetur sic Jacobus Dei gratia etc. Venerabili Fratri B. Abbati Arularum z, dilecto et fidei nostro Salutem et dilectionem.	332 Si autem sint subditi vel vassalli nostri scribetur sic : Jacobus etc. Nobili R. Vicecomiti de Caneto θ, devoto et fidei nostro : vel Dilecto et fidei nostro, salutem etc. ut supra proxime.	θ
z	321 Prioribus autem regularibus scribetur sic Jacobus etc. Religioso Fratri B. Priori monasterii de Aspirano Salutem et dilectionem. Si autem a Nobis aliquid in feudum teneat, addetur post titulum Prioratus sui, Dilecto et fidei nostro etc.	333 Aliis autem generosis personis non subditis, qui Barones non fuerint, scribetur sic Jacobus etc. Dilecto nostro P. de Petra pertusæ ι, Mihi Domino... loci Salutem etc. ut supra.	ι vel non subdito,
Priores,	322 Si vero scribatur alicui Clerico seculari, in dignitate aliqua constituto, utopte Decano, Archidiacono, vel simili (si tamen habeat extra terras nostras dignitatem illam) scribetur, Jacobus etc. Venerabili viro P. Archidiacono Narbonensi Salutem et dilectionem sinceram. Aliis autem qui habent infra terras nostras dignitatem, subsiletur tantummodo, Salutem et dilectionem. Item non scribetur, Viro; sed simpliciter; Venerabili G. Archidiacono Elnenensi.	334 Si autem sunt subditi vel vassalli nostri scribetur : Jacobus etc. dilecto et fidei nostro etc. salutem et dilectionem.	κ
Clerici,	323 Si autem est scribendum alicui alii Clerico simplici, vel alicui cuicumque non habenti dignitatem, scribetur sic. Jacobus etc. dilecto R. Canonico Urgelleosi, Salutem et dilectionem.	335 Cum vero scribitur Senescallo λ alicujus Regis vel alicui Majori vel simili Officiali, utpote Rectori Venerabilis Domini μ pro Domino Papa, scribitur : Jacobus etc. Nobili viro R. Senescallo Carcassone pro Domino Rege Francorum, salutem et dilectionem sinceram, vel Sinceræ dilectionis affectum.	λ Officiali majori,
B	324 Item si est scribendum alicui Magistro generali Ordinis militaris, tunc scribatur in hunc modum. Jacobus etc. Venerabili et Religioso Fratri P. Magistro Ordinis militiæ Calatravensis, α Salutem etc. ut in Episcopis.	336 Aliis autem Officialibus aliorum Principum, qui tamen generosi sunt, vel etiam quibuscumque Consiliariis aliorum Regum, qui tamen Barones non sunt, licet etiam non essent nobiles genere, scribitur : Jacobus etc. dilecto nostro etc. Salutem etc. : ut supra proxime : vel si esset persona nobilis scribitur : Prudenti viro dilecto nostro etc.	ν Officiali minori,
Generales Ordinis, Equestris α	325 Sed si sit scribendum Generalibus Ministris vel Magistris alicujus Ordinis mendicantis vel aliis qui non sunt Abbates, sed forte Priores generales alicujus Ordinis cujuscumque, tunc scribetur sic Jacobus etc. Venerabili ac religioso Patri Fratri Geraldo β Ordinis Fratrum Minori generali Ministro ; vel Fratri Hugoni γ Ordinis Prædicatorum generali Magistro Salutem etc. ut supra de Episcopis.	337 Quando autem scribimus alicui magnam Communitati, Nobis non subdite, scribetur : Jacobus etc. prudentibus et discretis viris Communitati et Populo civitatis Cenarie μ Secundum tamen diversitatem terrarum diversimode scribitur. Quibusdam enim scribitur, Consulibus et Universitati ; quandoque, Probis hominibus et Universitati ; quandoque, Juratis et Universitati ; quandoque Civibus et Populo : unde circa hoc servetur quod fuerit consuetum, Salutem etc. ut in Baronibus supra proxime.	μ Communitati integræ
vel mendicantis Ordinis,	326 Prioribus autem Provincialibus et aliis inferioribus, vel etiam Prioribus et aliis Præceptoribus, Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani scribatur similiter. Jacobus etc. Religioso viro Fratri etc, Salutem etc. ut in Abbatibus, servato aliquo gradu eorum quibus scribitur.	338 Quando autem scribitur Potestati vel Capitaneo alicujus civitatis, si est magna et multum insignis scribetur : Jacobus etc. Nobili viro P. ν Potestati civitatis Florentinæ, Salutem etc. ut in Baronibus supra proxime. Si est autem civitatis mediocris, scribetur Jacobus etc. Venerabili viro etc.	ν vel ejus Prætori
Provinciales etc.	327 Capitulis vero generalibus et provincialibus Religiosorum scribitur Jacobus etc. Venerabilibus et religiosis viris Fratribus, Capitulo generali Ordinis Prædicatorum etc. ut in Abbatibus.	339 Item quando scribemus Consulibus vel Juratis alicujus Universitatis Nobis subditæ, scribetur sic, Jacobus etc. fidelibus nostris Juratis civitatis Majoricensis vel Consulibus villæ nostræ de Perpignano, Salutem et gratiam.	ξ
Capitula Regularia	328 Capitulis vero Ecclesiarum Cathedralium extra terras nostras scribitur : Jacobus etc. Venerabilibus viris Capitulo Ecclesiæ Narbonensis Salutem etc. ut supra in Episcopis. Capitulis vero Cathedralium Ecclesiarum, quæ sunt in terris nostris, scribitur sic : Jacobus etc. Prudentibus viris, dilectis nostris, Capitulo Majoricensi, Salutem et dilectionem sinceram.	340 Item quando scribemus alicui Officiali nostro, siquidem est generosa persona vel si est de Consilio nostro, licet non sit alias generosus, scribetur sic, Jacobus etc. dilecto et fidei nostro Consiliario, salutem et dilectionem. Si autem est Officialis noster non generosus, vel alius quicumque noster subditus, non generosus, scribetur ei tantummodo Jacobus etc. fidei nostro salutem et gratiam. Quando autem alicui Consiliario vel Officiali nostro vel de domo nostra, licet non sit de terris nostris, vel	ξ et Officialibus subditis, aut pr. vult. s.
vel Cathedralia,	329 Si autem scribatur Capitulo alicujus Ecclesiæ Collegiatæ secularis, scribatur : Jacobus etc. Discretis viris capitulo Ecclesiæ S. Pauli Narbo-		
aut Collegialia.			

A vel feudum a Nobis non teneat, semper scribatur, Fidei. In aliis servatur forma prædicta, Filiis et Fratribus Regum, a domo nostra alienis, exceptis.

ANNOTATA D. P.

a Benedictus XII sedit ab an. 1334 ad 1342. Quæ autem sequuntur omnia scripta quidem sunt rubrica, prout hic Italica caractere exprimuntur, sed ita ut nunc addatur signum R. nunc omittatur, ac denique prorsus negligatur; æque ac titulus cujusque Paragraphi littera rubra scribendus. Quapropter placet omnia prosequi sub uno unius rubricæ titulo, interpositis us qui inveniuntur titulis, et quatenus inveniuntur.

b Petrus a Prato Cardinalis creatus an. 1320 mox Cancellarius S.R.E deinde Episcopus Prænestinus, hic præ aliis nominatur, quia Regi epistola potissimum spectare debebant Ecclesiæ Cancellarium; quod ille tunc erat, cum Leges hæc codebantur, et fuit usque ad an. 1361.

c Talairandus hic, est Cardinalis creatus 1331 25 Maji, in gradu Presbyteri etiam Cardinalis constituit usque ad 1348, quando factus fuit Episcopus Albanensis.

B d Neapoleo Ursinus, jam inde a tempore Nicolai IV et anno 1288 Diaconus Cardinalis, totos 60 annos in eo gradu vivit, septem Pontificum electionibus præsens, usque ad 1347.

e Titularis solum Patriarcha facit hic D. Alexandrinus, cujus integrum nomen et ætatem suggerat qui potest. Possem si quis ex Registris Vaticanis vellet Patriarchas Latinos titulares colligere, mihiq; subministrare, addendos Græcorum Patriarcharum Catalogis; quorum Hierosolymitanos jam dedi paratos habet et Alexandrinos, Antiochenos et Constantiopolitanos suo tempore collecturus: sed absque titularibus illis; qui post avissam ultimo ac deinde Urbis Constantinopolitane Imperium, Latinis ereptum, instituti cepti; non aliunde quam ex Pontificiarum litterarum regesto erui possent nec nisi labore infinito.

f Archiepiscopus Cantuariensis ab anno 1333 ad 1348 fuit Joannes Statford: oportet igitur ut concipiamus Joannis nomen ea ætate saltem in Catalonia scriptum fuisse per G, sicut hodie in Italia scribitur Giovanni, Jacobus Giacomo; ac venerabile nomen Jesus, Giesu. Certe toto 14 seculo usque ad annum 67 nemo Ecclesiæ isti præfuit, cujus nomen inchoaretur a G.

C g Sic habet authentica post facta correctio primitus legebatur, Archiepiscopis non Primatibus, non scribitur Domino, sed sic.

h Bernardus de Fargis, Clementis V propinquus, ad Narbonneusæ Metropolitim promotus fuit an. 1331, eamque tenuit ad 1340.

i Tamagus de Salazar, ad diem v Julii in suo Hisp. Martyrologio, Catalogum terit Antistitum Tarraconensium et ab anno 1315 ad 1318 nominat D. Eximinium sui primum et hactenus unicum: Aximinus fortassis scribatur eo loco et ætate: nam præter Eximinii decessorem nullus G. invenitur Tarracone in dicto Catalogo. Interim Eximius quidam Aucensis in Hispania Tarraconensi Episcopus invenitur, anno 1063, in Concilio Mantuano; et diminutiva nominis terminatione Eximinus de Aymar Archidiaconus mensæ in Ecclesia Pampelonensi, anno 1425 præsens Concilio Constantensi.

k Præfuit Fulco de Villareto, Magister Hospitalis, ab an. 1308. Hinc Bosius in Historia Ordinis renuntiasset dicit an. 1323 et recitat Epitaphium in quo dicitur obiisse anno Domini 1327 prima Septembris ubi suspicari posset typhothetica errore irrepisse 2 pro 3, adeoque adhuc in vivis fuisse Fulconem cum hæc scriberentur, et quamvis deposito relictum titulum. Nam

quis credat Jacobo Regi Majoricarum ignotam fuisse D Electionem Elionis de Villa-nova? Nadum aliter solvat qui potest.

l Petro utique IV, qui patri Alfonso recenter successerat.

m Habuit Petrus, post duas Leonoras, (alteram Petri Sicilia Regis, alteram Alfonsi Lusitani filiam) uxorem tertiam Mariam Navarræam, teste Antonio Albizio in Stemmatis Principum.

n Id est Admodum sublimi et excellenti Principi Albubequerio Regi Marocci, a Nobis, Don Jacobo per gratiam Dei, Rege, Majoricæ, Salus sit; tamquam Regi cui volumus honorem et multam felicitatem: ubi vides Aragoniis En esse appellationem honoris, qualis Castellanis atisque Hispanis est Don: de isto Marocci Rege tunc patero reddere rationem, cum ejus regni historiam vel saltem seriem Regum inrevera.

o Posthac reliqua tota Rubrica nihil amplius minio scriptum invenitur, sed atro colore omnia: solaque distinctionem facit initialis littera elegantius picta.

p Philippus, Caroli Comitis Valesii filius defuncto sine liberis masculis Carolo IV, jure proximitatis successit, an. 1328, annos natus 36; adeoque annorum erat 22 quando secundum Summarthanos; sub an. 1313 sponsam accepit Joannam, filiam Roberti II Burgundiæ Ducis, mortui anno 1309, Labbens in tubulis Genealogicis vivente adhuc Roberto contractum matrimonium supponit, cum ejus primogenitum Joannem II, deinde Regem, mortuum 1364, dicit vixisse annis 55 nondum plene exactis, et natum 1309. Ut ut est, nullum is Philippum genuisse scitur ex historia Francica ante annum 1336. Ut omnino de hoc Joanne etiam dicendum videatur quod de Philippi V filio primogenito Joanne in cunis fere mortuo dixit idem Labbens; Philippum quoque nominatum fuisse.

q Gravior hic prioribus nodus est; nam Petrus, cum hæc scriberentur Aragoniæ Rex, juvenis et primum matrimonio junctus, nullos adhuc liberos habebat: quem autem deinde habuit primogenitum, vocatus est Joannes. Nec fratrem idem Petrus habuit senioresem Ferdinandum, sed Juniorem, quem deinde ipsemet occidit an. 1358. Quidam tamen ex Petro et Maria natus prima conjugio anno Ferdinandus aliquis puer obierit, qui cum victurus diu speraretur, hic per prolepsim vir intitulandus præscribatur.

r Nec tamen filium cujus nomen inchoaretur, a P. habuit postea Petrus Rex; sed cum hæc scribantur ia futurum, potuit Jacobus præsumpsisse, cum qui secundus post jam natum Ferdinandum nasceretur, aut alium juniorem, nomine Patris appellatum iri Petrum.

s Carolus Valesius, Comes Alençonii, frater Philippi VI, prænominati, mortuus in pugna Creciacensi anno 1346.

t Ludovicus, S. Ludovici ex sextogenito Roberto nepos, vixit usque ad an. 1342. Exhinc porro non pingitur littera initialis cujusque articuli: sed nominis regii prima littera l elegantius pingitur usque ad finem hujus proluxiaris Rubricæ.

u Guilielmus, Episc. Biterrensis ab an. 1316 ad 1349.

v Helena vulgo Elna, cujus Episcopatus anno 1604 Perpiniatum translatus est. Episcoporum Catalogum necdum reperi, unde sciam, Guilielmus an Gerardus, vel simili nomine alio dictus fuerit is, de qua hic agitur.

w Petrus II de Chaslus, Ab. Cluniacensis apud Sammarthanos ab an. 1322 ad 1342.

x Grassa, inter Narbonam et Carcassonam Ord. Benedictini, habuit anno 1317 Guilielmum Abbatem, et anno 1340 Guidonem. Sammarthani pro anno 1336 interjiciunt Nicolaum: et hic jam inde ab anno 1330

Archiepiscopus

A Archiepiscopus Rotomagensis, ut summum potuit habuisse Abbatiam, mortuo Guilielmo, ad breve tempus commendatam, prius quam Guido institueretur.

z Arularum Abbatiam ejusque Abbates ubi inveniam necdum scio, uti nec sequens monasterium Aspiranense.

α Franciscus Carnus de Torres, in Historia trium Ordinum cap. 37 et 39 nullum alium hoc tempore agnoscit Calatravæ Magistrum qui super inductus sit Garcia Lopez de Padilla jam seni post infelicem pugnam circa Buenam contra Mauros Granatenses, circa an. 1320 aut 1330 et Magisterium tenuerit, usque ad an. 1355, ut secundum illum nulli P. locus sit, nisi forte in schismate, isque ignotus Marianæ lib. 16 cap. 14 de illo agenti, aliisque.

β Gerardus Odonis, an. 1329 in Capitulo Generali Parisiis creatus, et anno 1342 ad Patriarchatum Antiochenum promotus Vicarium assumpsit, juxta Waddingum.

γ Hugo Gallicus, electus an. 1333, præfecturam tenuit usque ad 1341, Magister 17; teste Leandro Alberto lib. 1 de Viris illustr.

B δ Anno 1336 Andreas Dandulos Dux creatus, fœdus iniit cum Aragoniis: Hic autem quomodo dicitur temporalis? Credo quia ad Senatus arbitrium amovibilis: alias ad mortem usque solent Veneti Magistratum istum continuare.

ε Fuxi Comitatus in Occitania, haud procul a Pyrenæis, a castro suo præcipuo nomen habet. Comitum scriam necdum reperi.

ς Montisferrati sub alpinis Italicis Marchionatus juxta Pedemontium, ad Palæologos Constantinopolitanos devolutus, per ultimæ heredis Yolande matrimonium cum Andronico Palæologo seniore, dicitur usque ad annum 1338 fuisse penes illorum filium Theodorum Palæologum; cui Joannes Palæologus succedens, viacerit usque ad 1371; sed quid si Yolande post viri mortem an. 1325 obitum, vidua, et usque ad 1341 superstes, secundas nuptias cum aliquo G contraerit, qui etiam uxorio jure Marchio dicebatur?

ζ Aimbricus, VII Vicecomes, Narbonensis ab an. 1325 ad 1336 successorem habuit filium suum Amalricum IV, qui vixit usque 1341.

η Mirapisea, alias Mirapinaea, vulgo Mirapoix, civitas Episcopalis Occitaniæ sub Archiep. Tolosano est.

θ Canetum Italiæ oppidum, inter Mantuum et Cremonam.

ι Vulgo Pierre-pertui.

C α Senescallus, seu Senesealeus, familiæ præpositus, a Teutonico Sen, Sin, eum præpositione collectiva Ghesin, atque composite Haysghesin domus, familia; adeo ut quoad etymon nihil differat ab OEconomio, alias Majore domus, quod et Cangius probat.

λ Vindoscianus Comitatus, le Venaisim dictus a Vindasca, Venasque; una cum Comitatu Avenionensi a Joanna Neapolitana Pontici ventitus dicitur an. 1348; sed hinc suadetur antiquiorem eam possessionem esse.

μ Cenariam civitatem nullam novimus, sed scriptum suspicamur pro Senarum quæ olim cum Florentina de primatu Hebruriæ certabat, hac multo antiquior.

ν Semestris hic Magistratus, quem anno 1337 inenute suscepit Nicolaus della Serra Eugubinus (nam moris erat Jurisperitos clariores ad id aliunde peti) quis autem pro altero semestri, successerit non distincte reperio: suspicor quod Petrus Tarlati Aretinus, cujus fortitudine et industria factum erat, ut Aretium Florentinis se subjiceret, unam cum ipsis rempublicam deinceps facturi.

De modo sigillandi. q. ix.

Quia sigilli impressio, ad fidem plenioris rei quæ geritur habendam est potissimum adinventâ, ut fides litteræ seu chartæ resultet potissimum ex sigillo; ideo dignum est, ut pro majoritate et varietate rerum concessarum per Nos vel pro duratione diuturniori inducatur et statuatur varietas sigillorum, ut etiam ex iis quæ ordinare disposuimus circa modum sigillandi vel bullandi, agnoscat veritas vel falsitas litterarum.

341 Ordinamus igitur in Cancellaria nostra modum triplicem sigillandi: videlicet ut quandoque cum Bulla plumbea vel aurea; quandoque cum magno sigillo, habente duas impressiones æqualiter ab utroque latere imprimentes, licet impressio sit dissimilis et diversa (quod quidem sigillum Flaho a vulgariter nominatur) quandoque vero cum alio sigillo minori, quod sigillum commune dicitur, litteræ quæ de nostra Cancellaria exeunt sigillantur, secundum formam inferius annotatam.

342 Insuper declaramus, quod in bulla debeat esse ex una parte Regalis imago quæ sequeat super solium, in manu dextra sceptrum et in sinistra polum tenens, et chlamyde induta, et corona Regia in capite decorata, et in circuitu litteræ, nostrum proprium nomen cum titulo nostri Regni tantum continentes: et ex alia parte miles cum corona armatus super equo [quem Militem] armis nostri signi Regalis munitum et ensen evaginatum tenentem esse volumus, in circuitu vero litteræ sint, quæ Comitatus et alios titulos nostros exprimant b. Hoc idem quod de Bulla ordinamus et in Flahone volumus observari, excepto quod loco polum in manu sinistra Regale baculum teneat. In sigillo vero communi Regalis imago sit per modum, quem in prima parte Bullæ diximus: sed litteræ quæ in circuitu erunt, non solum regnum, sed omnes nostros titulos contineant. Insuper unum parvum contra sigillum, in quo sit clypeus nostris armis decoratus, cum corona quæ sit super ipso clypeo, sed in circuitu litteræ minime sentiantur.

343 Cum ergo litteræ de communi justitia, vel commissiones earum seu aliorum negotiorum, etiam habentes aliquas clausulas speciales, vel alia quæcunque quæ in papyro scribentur, de nostra Cancellaria exhibentur clausæ vel apertæ; tunc cum solo illo sigillo minore quod dicitur commune sigillum, in dorso vel super apertura, litteræ quæ clauduntur, sigillantur. Si vero aliquando gratia per Nos fiat ad tempus alicui personæ, utpote dando violariam vel aliquid simile, ita quod litteræ sint in pergamento scribendæ, tunc sigillantur litteræ hujusmodi, cum eodem sigillo in pendenti de corda, juxta modum infra determinandum: sed et sigillum illud pendens in alia parte dorsi impressionem habeat contra sigilli, quod ad hoc duximus ordinandum. Porro cordula hujusmodi, in qua sigillum pendebit, versicolor erit, de serico videlicet croceo et rubeo; ita quod sit lata et tenuis, et sit tota in longum quasi de nostris armis Regalibus facta, contineat videlicet quinque fascias vel vias in longum, quarum tres, foraneæ scilicet duæ et una media sint coloris crocei; aliæ vero duæ, quæ erunt scilicet inter utramque foraneam et mediam erunt coloris rubei: sed et quælibet et duabus foraneis octo fila de serico croceo, et non minus nec amplius continebunt; tres vero, duæ scilicet rubæ et una crocea, continebunt quælibet septem fila, nec habeant amplius neque minus.

344 Sane si gratiæ per nos fiendæ erunt perpetuæ, ut puta quando concedemus militare privilegium

Ad fidem certius faciendam,

Ordinatur triplex modus sigillandi, per Bullam

a

et Commune sigillum

Ita ut Bulla Regem in solium exprimat b

et in altera facie equitem; h

istud in contra signo sola arma,

sub communi impresso capientur h teræ ordinatur a

f et gratiæ temporales

sub pendenti

et cordula croci et rubique coloris: c

perpetua,
 A gium alicui personæ, vel aliquod simile in privilegium seu gratiam perpetuam alicui universitati vel personæ, cui facere volumus pro se et successoribus suis vel posteris gratiam specialem; vel etiam si aliquem Procuratorem ex quavis causa constituimus; eo casu litteræ quæ super hoc fient in pergameno, sigillentur in pendenti cum magno sigillo, ab utraque parte impressionem æqualem habendo; licet non similem, quod sigillum Flabon vulgariter nominatur; pendet autem ipsum sigillum in cordula de serico, coloris et modi per omnia illius alterius, de qua est superius ordinatum.

sub magno sigillo pendente.
 Quod si res signanda Majoris honoris vel momenti sit,

adhibeatur Bulla plumbea vel aurea,

ex pluribus filis pendens,

omnis autem cera sit flava.

345 Si tamen ipsæ concessionem vel privilegia essent magni honoris vel ponderis, utpote de Vicecomitatu vel majori dignitate per Nos creando vel si alicui Universitati aliquod privilegium magni ponderis concederemus ad in perpetuum, ut puta ad immunitatem talliarum vel contributionum, vel de fori declinatione contra jus commune, vel aliud quod concerneret universaliter vel etiam particulariter omnes cives, vel aliquid simile de quo Nos arbitramur specialiter; vel etiam si procuratorium quod esset, per Nos faciendum vel constituendum, super aliquo facto arduo vel insigni; vel legem sive constitutionem promulgarem; eo casu volumus quod litteræ super hoc fiendæ, cum Bulla plumbea vel aurea, secundum quod exquiret qualitas negotii sigillentur vel etiam muniantur.

346 Eo insuper casu Bullæ appensio non fieret in cordula, sed in filis de serico sejunctis et separatis divisim adhibendo; videlicet octodecim fila de serico rubro, et viginti unum filum de serico rubeo, et viginti unum filum de serico croceo, qui adjungentur a parte inferiori litteræ, et sic duplicabuntur inferius, et erunt in numero sequaginta fila, et in iis bulla aurea vel plúmbea appendetur: quem filorum numerum, nihil addendo vel minuendo perpetuo volumus in similibus observari. Ceram vero dictorum sigillorum, croceam, statuimus debere esse: et nisi talis esset, illis adhibeatur nulla fides.

ANNOTATA D. P.

a An quia cera orbicularis, eminentibus post sigilli impressionem marginibus formam habet Flatonis seu Flatonis, placenta Tentonibus Vlade dictæ?

b Sic supra num. 240 (nisi molarium legi debeat tam hic quam ibi) Ut est, videtur hic significari quædam species privilegii vel immunitatis: aut ad vitam pensionis ad vitam: sic enim infra dicitur ad violarium vel ad annos aliquot, ut hæc videantur contra distinguere inter se, ac si diceretur ad vitam vel ad tempus

c Foranæ, fasciæ dici videntur, quæ in anaglypho opere foras prominent.

De taxatione litterarum. n. x.

Tunc nimirum crescit mortalis anxietas, cum pro labore quis damnum consequitur, vel frustra condigno laboris præmio vel mercede.

347 Sane quidem dignum est, ut pro scriptura et dictamine litterarum, quæ de nostra Cancellaria exeunt, sic laborantibus merces contribuatur consona, quod per immoderatam exactionem non sit impetrantibus litteras nimium onerosa, maxime cum per litteras ipsas executio vel subministratio justitiæ demandatur. Nam cum aliquis per nostras litteras non meram justitiam, sed gratiam ex liberalitate nostra consequitur; æquum est ut qui liberalitatem recipit, etiam pro satisfactione litterarum se reddat potius liberalem. Ea propter circa

taxationem litterarum Cancellariæ nostræ infra-scriptam ordinationem præcipimus observari; nec pro litteris scribendis vel sigillandis aliquid ulterius exigi vel haberi.

348 Ordinamus igitur quod pro litteris simplicis justitiæ, ab aliqua singulari persona, solummodo dentur v solidi, illius monetæ quæ curret in terra ubi littera scripta fuerit et concessa. Si tamen in aliqua terra nostra fuerit concessa; de moneta quæ curret in terris nostris, loco in quo (ut dictum est) fuerit scripta et concessa magis propinquis, prædicti v solidi solvantur. Si vero aliqua Universitas vel Collegium quaecumque dictas etiam simplicis justitiæ impetret litteras; decem solidos ejusdem monetæ solvere teneatur: itemque solvantur decem solidi si impetrans Judæus fuerit vel alias infidelis. At vero ubi impetrantes sunt de Religiosis mendicantibus, vel aliæ personæ pauperes et miserabiles, nihil prorsus volumus pro hujusmodi litteris exigi ab eisdem.

349 Porro si littera illa contineat aliquam dispensationem vel aliquam clausulam specialem, quæ non sit de mera justitia, sed aliqualem contineat gratiam, tunc decem solidi pro littera exigantur. Item si nos contingat facere gratiam alicui, remittendo aliquid pecuniarium debitum, ad quod Nobis tenetur, ex causa judicati forsitan vel quocumque contractu alio, vel ex causa condemnationis alicujus, vel etiam ex causa alia qualicumque; tunc ille cui facta est remissio pecuniæ hujusmodi, solvat pro littera remissionis XII denarios pro libra qualibet totius ejus quæ sibi remissa fuerit quantitatis. Si vero aliquam pœnam corporalem gratis et absolute alicui remittamus, ad quam jam extitit condemnatus; tunc, si auris amissio vel fustigationis executio remissa fuerit, decem solidos solvat pro littera: sed pro manus vel pedis vel linguæ amissione remissa quadraginta solidos solvere teneatur: sed et si pœna mortis remissa fuerit, solvat pro littera centum solidos.

350 Hoc autem volumus observari si ille, cui facta est remissio præmissarum pœnarum, habeat in bonis centum libras vel infra: quia si esset ditior, plus ab eo exigatur pro litteris, habita ratione quantitatis bonorum, quæ repertus fuerit habere, secundum modum proxime jam taxatum. At vero si pro remissione pœnæ hujusmodi corporalis, per nostros Procuratores habita fuerit aliquis pecunia, forsitan ex compositione vel pœnæ mutatione licite facta; tunc, pro littera facta inde, recipiatur tantummodo medietas pretii illius quod debuisset recipi, si fuisset remissio facta gratis secundum proxime ordinata.

351 Cum autem alicui remitteremus exilium perpetuum, solvat pro littera medietatem ejus quantitatis, quæ deberetur, si fuisset pœna mortis remissa: pro temporali vero exilio, siquidem biennium vel infra remissum fuerit, viginti solidos: si autem ultra biennium usque ad quadriennium, xxx solidos. a quadriennio usque ad quantumcumque fuerit, xl solidos solvat pro littera habita tamen ratione divitiarum illius cui remittitur pœna exilii, prout supra dictum est, et remittitur pœna vel alia corporalis. Porro si aliquis in judicio fuerit condemnatus pro crimine, sed in fuga existens, a Nobis forsitan ad rogatum alicujus personæ remissionem obtinuerit pœnæ, quæ fuisset sibi pro crimine imponenda: tunc, quia non debet esse melioris conditionis fugiens quam detentus, attendatur crimen pro quo se in fuga constituit; et si tale est crimen pro quo mors debuisset inferri eidem probato crimine contra eum; tunc tantum solvat pro littera, quantum si revera condemnatus

fuisset:

D
 ordinantur 5 solidi pro litteris simplicis justitiæ a persona singulari solvendi,

10 a communitatibus vel Judæis,

nihil a pauperibus:

pro gratiosis litteris dentur 10,

E

pro debiti relaxatione 12 in libram,

pro remissione pœnæ juxta hujus gravitatem,

aut etiam facultates rei;

nisi jam aliquod datum fuerit Procuratori regio,

pro remissione evitque juxta hujus durationem,

eadem præstandi a fugitivis,

delicti remissionem impetrantibus.

Ne litteras datum hoc curat mercede,

nec impetantes caventur inde,

A fuisset : si autem non pœna mortis, sed alia ; tunc tantum solvat quantum pro remissione pedis vel manus fuit superius ordinatum. Hoc quidem intelligimus de remissione solius corporalis pœnæ ; quia si remittantur per Nos bona, jam Nobis ex annotatione fugientis quæsita ; tunc servetur id, quod fuit super remissione pecuniarii debiti ordinatum.

Quid dandum pro gratuito dono,

352 Porro si Nos alicui personæ gratiam volentes facere, aliquam summam pecuniæ donari mandemus, semel tantum solvendam, tunc recipiatur pro littera, ad rationem de sex denariis pro libra : ubi vero daremus ad violarium vel ad annos aliquos plures aliquam summam pecuniæ, tunc pro pretio litteræ recipiantur xii denarii pro libra, de summa illa quæ in litteris est contenta. Si autem daremus terram in perpetuum vel redditus sibi et suis ; tunc æstimatione facta rei donatæ ad xii denarios pro libra pro littera exolvatur.

quid pro sententia in causa pecuniaria aut simili,

353 At vero, si super aliqua pecuniaria causa, vel super aliqua re in specie consistente quacunque, sententia lata sit mandato nostro vel coram Nobis quasi in persona nostra, et de hoc petantur litteræ ; tunc pro litteris una sive pluribus solvetur ad rationem de xii denariis pro libra, de quantitate vel æstimatione rei, supra qua sententia est prolata. Si autem feratur sententia super aliquo jure, utpote super aliquo privilegio vel jure, de quo est contentio inter partes ; tunc, si agatur inter magnas personas, utpote inter aliquas Universitates nobiles et potentes, vel inter Prælatos vel Barones, inter se vel contra aliquam Universitatem ; tunc habita ratione negotii et personarum inter quas agitur, poterit recipi plus vel minus ; salvo tamen quod quinquaginta libras aliquatenus pro qualibet littera non excedat.

quid pro lata in causa jur.s,

quid pro litteris tutelæ,

354 Item si per litteras nostras petatur mandari de tutore vel curatore dando personæ vel bonis alicujus ; si bona quibus providebitur valent quinquaginta libras vel infra, solvantur pro littera v solidi ; si autem ultra valeant usque ad centum libras ; tunc x solidi recipiantur pro littera ; et sic deinceps usque ad quinquaginta solidos. Volumus enim quod ultra quinquaginta solidos ullo modo pretium litteræ non ascendat. Item si aliqua singularis persona petat a Nobis litteras securi conductus per terras nostras ; recipiantur pro littera v solidi. Si vero sint plures personæ conducendæ, vel si sint mercaturæ vel aliæ res, pro quibus etiam securus conductus petitur ; tunc x solidos solvere teneatur. At vero si concedatur per Nos alicui conductus vel assecuratio, quod scilicet capi non possit ratione debiti civilis, ad quod tanquam principalis vel ut fide jussos est alicui forsitan obligatus, tunc pro littera solvat solidos quinquaginta.

aut tulli conductus,

a aut immunitatis a rectigalibus,

355 Item si de gratia concedamus alicui, quod non teneatur ad tallias a vel collectas vel ad contributiones alias, temporaliter vel ad vitam ; tunc habita æstimatione bonorum suorum et gratiæ, solvat pro littera ad rationem de xii denariis pro libra. Si vero alicui hoc conceditur perpetuo pro se et suis, aut si forte concedatur per nos alicui privilegium militare ; habebitur etiam ratio bonorum suorum, quæ eximentor a talliis vel collectis, et solvet pro littera ad rationem de ii solidis pro libra.

bc vel onere militari,

356 At vero cum aliquibus hominibus, qui, tempore quo guerram habemus, vocantur per Nos ad hostem b et cavalcata c gratiam facere volumus pro illa vice, ut non vadant, sed quod pro eo aliquando exolvant Procoratoribus nostris pecuniam ; tunc pro littera inde fienda solvat de quinquaginta libris vel infra donandis Nobis ex illa causa D

decem solidos ; deinceps vero usque ad centum libras dentur xx solidi pro littera quam habebunt ; et sic gradatim, si data fuerit major summa. Si vero gratis absque solutione pecuniæ tale quid remittatur, tunc si habet in bonis centum libras vel infra xx solidos solvat pro littera. Si autem ultra habeat in bonis, tunc augmentetur, quantitas ut de cc libris xi. solidi solvantur ; et sic gradatim, si plus ascenderent illius bona. Item de litteris gratiæ, quam quandoque facimus de extrahendo aliquas res vetitas de terris nostris qualescumque res fuerint, facta æstimatione rerum quæ extrahi debebunt, solvant pro libra, ad rationem de quatuor denariis pro libra valoris, quo res ipsa fuerit æstimata.

vel contrabando

357 Præterea cum aliquos creabimus Notarios publicos speciales, tamen ad conficiendum instrumenta incertis aliquibus terris nostris, solvantur pro littera centum solidi, illius monetæ, quæ curret in terris illis nostris, ubi habebunt specialiter conficere instrumenta : quod si erunt creandi in Monte pesullano tunc de Turonensibus ; si vero in Majorica, tunc de illa moneta, si vero in Comitibus Rossilionis vel Ceritanie, de moneta Barchinonensi erunt centum solidi pro illa littera exolvendi : Si vero creantur ad omnes terras nostras Notarii generales, tunc octo libra moneta Barchinonensis pro littera persolvantur. Item cum alicui loco concedamus quod mercatum vel nudinas facere valeant ; recipiatur pro littera, habita ratione loci cui concedetur, ad rationem multitudinis domorum seu ignium, ut pro quolibet igne loci illius, cui nudinæ vel mercatum concedetur, duo solidi exolvantur pro littera illius monetæ quæ curret in loco cui gratia concedetur.

Quid pro litteris de Notariata

jure mercatus publici,

13

358 Insuper autem si elongamentum ne ad certum tempus cogatur a suis creditoribus aliquis solvere concedatur ; si debitum est viginti quinque librarum vel infra, tunc quinque solidi pro quolibet anno elongamenti solvantur. Si autem debitum est de quinquaginta libris, tunc x solidi pro anno quolibet exolvantur ; et sic deinceps de majori quantitate, secundum rationem prædictam, major quantitas pro littera exolvetur.

dilatatione solutionis

359 Consequenter etiam si alicui aliquod officium regium concedamus vel ecclesiasticum beneficium ; siquidem hoc ex proprio nostro motu concedimus, pro littera nihil solvat : si vero ad supplicationem sui vel alterius committamus, tunc ratione habita ejus quod recipit pro salario uno anno, ad xii denarios pro libra solvat pro littera prima vice, quia pro aliis vicibus nihil solvi volumus, si illud idem eidem personæ vel etiam aliud officium committamus.

beneficio ecclesiastico,

14

360 Amplius etiam si Universitati alicui concedamus, ex causa aliqua, forte propter necessitatem aliquando illius cui hoc concedimus, ut possit alicubi talliam vel cismam vel quancumque aliam contributionem, in quibus minime extranei vel privilegiatæ personæ contribuunt ad tempus certis hominibus imponere ; tunc x solidi tantum (cum hoc quasi justitiam concernat) pro pretio litteræ exolvantur ; si vero extranei seu privilegiatæ personæ, secundum per Nos concessa, contribuere haberent ; tunc xii denarii pro libra de quantitate ad quam exactio ipsa ascendere poterit pro littera habeantur. Nolumus tamen quod ad plus quam ultra quingentas libras ascendat. Ubi vero Prælati et Barones vel alii quicumque gratiam a Nobis obtinerent, quod ab hominibus eorum subsidium possent exigere, xii denarii pro libra de tali gratia pro littera exigantur.

pro creatione instituta,

ne privilegio perpetuo
A 361 Porro multotiens concedimus aliquibus personis, religiosis sorte vel universitatibus, privilegia perpetuo duratura, vel etiam quandoque antiqua privilegia confirmamus, vel etiam certis personis facientibus aliquod corpus, de quibus recipi volumus pro littera ad arbitrium rationabile Cancellarii nostri, habita ratione rei seu privilegii quod concedetur, et illius cui concessum est: nam in talibus non potest commode regula certa dari. Præterea, quia quæ majori gaudent firmitate magis possunt aggravari; volumus quod de privilegiis, quæ secundum nostram ordinationem debent cum bulla plumbea vel aurea sigillari, ultra quantitatem quæ ratione privilegii habetur, xx solidi elemosynæ applicandi, exigantur.

In omnibus autem conuadatur n.o. decatio.

362 Volumus etiam et mandamus, quod Cancellarius et Vicecancellarius nostri solerter conditiones personarum attendant, ut pauperibus pretia litterarum rationabiliter moderentur: sed in omnibus caveant quod pretia non augeant; imo ubi iustum et rationabile viderint, minuunt potius quam augmentent. Nolumus tamen quod a nostris, vel consortibus nostræ Regiæ domus familiaribus, pro litteris justitiæ vel pro litteris precaminum aliquid exigatur. Sed etiam Consiliarios nostros hoc volumus gaudere favore, ut etiam de aliis litteris gratiarum quas eis faciemus, nihil solvatur pro litteris; nisi illud quod illis daremus, vel concederemus, esset terra vel privilegium aliud perpetuum, quod etiam esset ad successores vel posteros, transitorium.

ANNOTATA D. P.

a Tallia, a talliando, tallier, i. scindendo dicta ex vi etymii, ubi est quod accisia, infra. nom. 360 Cisia dicta ab accidendo; et utrumque super merces invehendas vel revehendas accipitur, illud autem est a Teutonice radice Thail, Belgis deel.

b Hostis etiam exercitum et castra significat Gallic Host; atque inde traductur ad quodvis servitium militare.

c Cavalcata, necessitas præstandi caballum unum aut plures.

d Precaria, inquit Cangius, est acceptio allodii aut prædii ab ecclesia ad vitam, quasi precario possidendi; quibusdam Precatio dicitur: quidam etiam Precamen? Non ausim id asserere.

c) De beneficiis conferendis R. XI.

Cum juxta sanctorum Patrum admonitionem atque decreta, beneficia ecclesiastica non nisi sufficientibus ac bonis personis conferri debeant sive dari; et per Principes, qui a Deo in terris ordinati sunt ut gubernent talia, potius debeant observari quam violari.

Nihil præsentetur a Rege ad beneficium aliquod.

363 Ideo nos cum deliberato consilio, pro magna nostræ animæ securitate, et propriæ conscientiæ exoneratione ordinamus, quod a modo cum beneficiis, in quibus tantum præsentationem habemus, seu de illis quorum collatio ad Nos spectat, quotiescumque voluerimus providere, proprio nostro motu vel ad preces cujusquam; seu cum Domino summo Pontifice, proprio nostro motu vel ad alienius instantiam; seu cuicumque alii scribere voluerimus pro aliquo seu aliquibus, pro aliquo beneficio ecclesiastico; hæc non fiant nisi prius examinatione facta de illorum vita et moribus ac aliis prout decet, per quatuor probos viros ad hoc a Nobis singulis vicibus deputandos, quorum duo ad minus Theologica Canonica, aut Legum scientis sunt eruditi.

Nisi vita examineur.

364 Qui quatuor si decenter deputari non possent, tunc per tres seu per duos examinatio, ipsa fiat.

quorum unus esset, ad minus decenter in sacra Pagina aut Canone eruditus, vel quod Juris civilis professor esset, dum tamen statum Clericalem teneret, et in sacris esset Ordinibus constitutus, alias non: quod etiam in caso ubi essent quatuor hoc observari volumus, nisi unus vel plures ex eis essent in aliis scientiis eruditi, quia tunc, etiamsi vitam Clericalem non duceret, vel esset in sacris Ordinibus constitutus volumus posse esse Legistam.

365 Et si ille cui provideri vel pro quo scribi debet, absens fuerit; examinatio de illo fiat, pro testimonio vitæ et morum et aliorum de quibus decet, per dictos quatuor vel alios ut præfertur: qui sub juramento referent juxta videre eorum, an cum bona et tuta conscientia ille præsentari valeat, aut beneficium conferri eidem, aut scribi et rogari pro illo. Et si secus quam ut præmittitur a Nobis, præmissa obtineantur, irrita et cassa esse volumus, et nulla firmitate gaudere, nisi de certa scientia et non in facto unius, sed in omnibus, ordinationem nostram cessaremus præsentem.

De ordinatione Capellæ. R. XII.

Non erubescendo Reges prioribus temporibus de divinis se intronittere officiis, ea quæ necessaria cultui divino exstiterant ordinarunt; in tantum quod Sacerdos illius, a quo recta dispositione Sacerdotium et Imperium distribuuntur, et cujus gratia nostrum gubernamus regnum, esse minime Salem a Rex renuere in sacris Litteris reperitur; sed panem et vinum illi, in quo saturamur atque pascimur, offerre ut Sacerdos dignoscitur: respicientes, quod in quantum etiam uberantius munerum largitor circa nonnullum se habuit, quis in tantum magis obligatus recognoscere, naturali ratione non est incognitum; præcipue tamen gratiarum dispensatori, cujus sola permissione quæ Nobis dedit servari fatemur considerantes; Nos, ut de ordinatione nostræ Capellæ ordinemus, vereremur non oportet; sed potius ut servitium ipsius qui voluntarie Nobis honoris statum conferre dignatus est, honorifice in nostra præsentia, (ne simus b incogniti tanti beneficii) fiat, adstrictos necessario recognoscamus. Frustra enim differentiam statuum in huminum genus, qui carnem humanam sumens Deus altissimus ad infima descendit, posuisset; nisi differentiam majores a minoribus in honorando ipsum facerent.

366 Ad quod quidem complendum, ut ornamenta, tam pannorum, pulchra, quam auri et argenti, plura et nobilia (secundum quod, præmissis non oblivioni traditus, attenta decentia nostri status, non modicum exposcit) habeamus, non vanum, sed veracius necessitatis esse nostra pia devotio cogitur existimare: et ut tanta et sic sufficiens copia sit et tantarum varietatum, quod secundum diversitatem temporum et festorum, sicut non insubtiliter sed rationabiliter (ut non solum locus sit auctoritati, sed etiam principaliter rationi et congruitati) ordinare inferius, minime negligentia omnia c ledente illecebrati, oblivione procul pellita d, nostra diligentia non prætermittat, non tantum honorificum sed et devotissimum judicamus. Nam cum oculi differentiarum varietatem cernent, quare fit, animus excogitat, et sic devotio augmentatur: et animo ad gratiam preparatur.

367 Varietates vero pannorum in quatuor coloribus consistere conveniens arbitramur. In rubeis: qui tam in festivitatibus Domini, in quibus proprie rubeus color rationibus et significationibus debitis convenit; nec non in quibus vestigia illius, qui viam se esse attestatur, per martyrium secuti sunt, Sanctorum solennitatibus sanguinem quem effuderunt demonstrent.

D saltem a tribus vel duobus viris doctis, usque Clericis,

et si absens sit,

curatis eum dignum esse.

B sicut Rex Salem Melchisedech Dei Sacerdos fuit.

a

et qui plus recepit gratior esse debet.

honoris sit ducit Rex sacra curare.

F varietatemque et copiam pannamentorum

c

utilem ad animi devotionem cendam;

dum rubens color Martyrium,

A demonstrant. Et in albis, ut virginitatem illius, quæ etiam post partum nostræ redemptionis virgo permansit; nec non Sanctarum, quæ Agnum ubicunque erit, sequuntur Virginum, in ipsarum solennitatibus denotent; et diebus celebribus aliis, in quibus non ex vana consideratione congruant, teneri possint. In viridibus seu Violatis etiam, qui tam festivitibus Domini quibus convenient, et in diebus illorum qui quasi jaspis viridis est coloris jaspidea propugnacula a triumphatore positi sunt, sanctorum Doctorum et aliorum Confessorum, qui contra adversarios pro sanctæ Ecclesiæ defensione objecti sunt, et qui internis desideriis ferventes nulla temporis reprobi ariditate marcescunt, teneantur. Et in lividis, qui tam in diebus Veneris et aliis diebus festivis tam Altissimi quam Sanctorum, nec non et quando pro defunctis Officium agitur, in quibus honestas et mortificatio minime inconvenienter ostendi debet, demonstrare congrue possunt.

368 Et de istis quidem coloribus non solum de quolibet una capella contenti sumus, sed diversas (ut secundum quod dies, in quibusdam ejusdem coloris paramenta propria significatione teneri debent solenniores aliis aliqui reperientur, solennioribus paramentis, licet ejusdem coloris, decorentur) habere cupimus: ordinantes quod in nostra Capella de pannis sericis rubeis, cum historiis et de velutis rubeis, cum aurifrizio, et de pannis aureis trahentes ad rubicundum colorem, et de sericis rubeis pannis cum aureis operibus seminatis; et de pannis sericis albis cum historiis et de aureis ad albedinem trahentes; et de pannis aureis ad lividum vel viridem seu violatum colores trahentes; et de sericis viridibus pannis cum paratura; et de lividis sericis cum parature completæ capellæ sint (Dicitur autem completa capella, Pallium et Retroaltare et e Retro-tabularium, et indumenta Presbyteri, Diaconi et Subdiaconi et tres cappæ) et de pannis sericis rubeis, albis, viridibus et lividis, sine operibus et paratura, Pallium et Retroaltare et Presbyteri indumentum, in quo sit aurifrezum tantum, habere volumus: et de sericis pannis ad croceum colorem trahentibus, hoc idem esse in nostra Capella præcipimus: nec non tuaboke f et cuzini et frontaliu g et alia, de quibus in ecclesia copiose haberi nostræ intentionis est.

C 369 Et quia ab illo, a quo non nisi ordinatissime omnia procedere firma fides nostra credit, in opere Sanctuarii, quoad divinum cultum in veteri Testamento constructum fuit, vasa nec non aliqua aurea argenteave ad decorem Sanctuarii esse ordinata, sicut debemus (omni a nostra Regali majestate oblivione ut decet penitus eradicata) recordantes, in nostra Capella tam vasa quam alia ornamenta, ad divinum servitium et honorem illius, qui tantum Nos in terris honorare dignatus est, ut nomine Regis vocari mereamur, de auro et argento et etiam cum gemmis pretiosis, ut melius operi Sanctuarii assimiletur, esse cupimus.

370 Præcipientes ergo quod sint primo unum pulchrum retrotabularium h argenteum cum imaginibus, quod solennitates, quæ non immerito in diebus altissimæ Majestati dedicatis et ad suæ Matris et Filii honorem ordinatis celebrantur, intuitibus ignorare non permittat, Necessarium siquidem existimamus quod ad solennitatem ostendendam aliqua demonstrantur, ut qui per scientiam et litteras scire minime possunt, per aspersionem oculorum talia videant, quod eis suppleat et emendet quod scientia litterarum caruerunt. Nam picturas et talia litteras rusticorum esse constat; et ideo in ecclesiis ad illiteratorum informationem et doctrinam, prædicta communiter non irrationabiliter ponuntur.

Junii T. IV

371 Tam de auro quam de argento atque crystallo, quinque vel sex Cruces, cum gemmis pretiosis et aliis operibus (ut sicut Crux nostræ salutis, tantum pretiosa et incorruptibili margarita, sicut illius qui proprio filio non pepercit, fuit decorata, ita et istæ, quæ ad illius representationem factæ sunt, corruptibilibus gemmis margaritisvo orientor) mandamus esse. Et quia plures, ut apparet, haberi ordinamus: hoc enim fecimus, ut secundum dies aut omnes aut aliquæ aut una tantum, secundum quod decens in nostra inferius secutura ordinatione Nobis videbitur, fore teneantur. Taliter autem expedit esse ordinatum de Crucibus et aliis, quod differentia (ut diximus) rationabiliter fieri possint.

373 Ad reliquias tam Domini quam Sanctorum tenendas, septem incastamenta i haberi ordinamus custodiae, in qua corpus D. N. Jesu Christi in aliquibus locis portatur scilicet de crystallo argento inaurato munita cum operibus convenientibus; et duo in formam cassæ, ut copiosius Reliquiæ in eis valeant detineri, de crystallo eodem modo; et reliquie quæ intus sunt possint videri: et unum de crystallo, quod per argenteos deauratos Angelos teneatur, in quo pretiosiores reliquiæ reponi digne possint (excepto Ligno vitæ, nostræ quod melius et decentius in una de Crucibus aureis incastari potest) et alia duo aut de crystallo aut de argento seu de alia pretiosa re, esse declaramus.

378 Pulchram de argento deaurato incorruptæ Virginis Mariæ imaginem, ut in festivitibus suis et aliis convenientibus diebus memoria ipsius minime relinquatur: et duos Textus k, et duos bacinos de argento cum imaginibus Domini et Sanctorum deauratis, ad nostri altaris et nostræ capellæ decorem et ornatum, ultra quæ prædiximus, necessaria quodammodo existimamus. Tres calices cum canadellis l suis sint de auro, et unus pretiosior sit altero qui in magnis festis serviat: Conveniens enim Nobis videtur, ut post quam terrenales Principes, ad utendum in mensis aureis calicibus, dignos se existimant; ut ad Sanguinem D. N. Jesu Christi conficiendum in mensa altaris, in qua pene non corruptibili servitute utimur, calix aureus deputetur. Alius vero argenteus inauratus, ut serviat si necessitas immineret, esse potest. Sex candelabra argentea, et duo thuribula, cum suis navibus, ad tenendum thus deputatis; quorum unum sit deauratum et altero nobilius; et duo paria bacinorum argenti; et vas argenteum ad aquam benedictionis tenendam, cum suo hyssopo ad servitium nostræ [capellæ] esse convenienter mandamus.

379 Superfluum judicantes aliquid componere et facere, nisi per distinctiones et ordinationes dividatur, ut confusum inutile, sic utile et bonum efficiatur: nam incertum non est parum elementa præfuisse, nisi ille supernus Artifex per diversas varietates sapienter distinxisset. Cum igitur in superioribus paramenta pannorum et ornamenta auri et argenti, quanta et qualia sint, declaravimus; inane tamen existimarem, nisi, quando iis utendum sit, dilucide indicarem; et frustra prædicta haberemus, si non eis convenienter uteremur: thesaurus enim absconditus nulli prodest.

380 Quare (prout ille, qui ordinationem tabernaculi fœderis Moysi declaravit, Nobis ministravit) de festis et aliis diebus, sub regulis, ne nimis ad specialia descendamus, providebimus. Solet enim aliquotiens etiam sapientissimo redarguere nimia ad specialia descensio; et a peccato minime carere, qui multis verbis in talibus utitur. Tamen quia aliqui sunt, quæ sub generalitatibus et regulis contineri non possunt, de diebus festivis Domini et Sanctorum (quæ, nisi specialiter et singulariter dicerentur, dubitationem

D
5 vel 6 Cruces
pretiosas,

i
7 Lipsanthe-
cas,

E

argenteam
iconem
B. V. M.
k

3 Calices
aureos
l

6 candelabra
argentea,
2 thuribula
etc.

F

Istis omni-
bus quando
et quomodo
utendum

regulis trade-
tur genera-
libus;

sed prius in
particulari
agetur de
festis.

A dubitationem non modicam et per consequens defectus importarent) aliqua primo particulariter et specialiter posuimus.

ANNOTATA D. P.

a Melchisedech, Rex Salem, Sacerdos *Alias sic* : Dei, a quo etc.

b Inrogatus, ingratus, Gallice Mescognoissant.

c MS. omnia lædens illucebrati. *An recte conuenierim iudicet lector.*

d Pellitus, participium a pello, pro pulsus, nescio an alibi inueniatur.

e Si Codex hic formam plenam capellæ ornate exhiberet distinctius, intelligeremus quid sint Retro-altare et Retro tabularium.

f Tobalia nisi fallor, est mappa altari insternenda Teutonibus dwale.

g Frontalium, quod ante altare collocatur, non confundendum cum pallio, quod antiquitus sub mappa sternebatur, per omnia latera dependens; et summam frontali oram complectens: pro quibus nunc unicum paramentum, ante altare positum, utroque gaudet nomine: et hinc forte respondebat Retro Altare.

B h Tabularium Sanitarum imaginum, ex eo quod ultimum locum tenent in altari post omnia illius instrumenta, Cuculos, candelabra, etc. dici videtur Retro-tabularium. Et nunc quidem supra ipsum erigi solet picta tabula grandior, ad mensuram loci, olim uero uarij pro tempore coloris tapes tegebat parietem, et forte hoc nominabatur Retro-altare. Dedi ad 26 Maji, inter Acta S. Augustini Anglorum Apostoli, iconem Sanctuarii ipsi dicati, quam hic non gravabor reproducere, quæ in eo manifeste apparet forma retro-tabularii, sed puri, absque imaginibus; ubi pro Retro-altari uidentur collocatæ Lapsanthece uariæ cum effigie Christi; non tamen satis discernitur, utrum hæc imposita sint Retro-tabulario, an uero ad parietem, ab ipso altari separatim ca intervallo, quantum satis est uentis Officianti aliisque usibus. In Cathedrali Paderbornensi uidisse tale quid memini, ubi maior illa moles, ornans tabulam pictam, columnis statuisque reducta in altam, ipsi adhaerebat parieti, minimum 15 pedes remoto ab altari; licet emittens intuenti uideretur continuari cum altaris retro-tabulario jam dicto.

i Incassamentum, uel incassamentum, ab inuistato casta, pro cassa; Lapsanthece hic significat.

C k Textus scilicet Evangelicarum operculis argenteis inclusi, ad usum Solennis Missæ: iubentur autem infra scriptus ad solum ornatum poni juncti, id est clausi; pro minori uero solemnitate disjuncti, sic ut diuisim hinc et inde ponatur utraque facies: separabiles ergo erant tabule cooperatorii, tum a codice seu scripturæ, tum a se inuicem.

l Canna, Cantharus, poculum: unde diminutivum Cannadella, ad Missam usurpanda; alij Ampollulas uocant, et abbreviate pullulas.

De Vigilia et die Natiuitatis Domini. 14. XIII.

a
In Vigilia
puncta
imago D. V.
inter 2 textus.

sint paramen-
ta tum et
tunc et pos-
tridie alba.

Vigilia Natiuitatis a illius, qui pro nobis redimendis non abhorruit Virginis uterum, ueniente, memoria ipsius est fienda: unde ut partum Virginis, qui cum summa puritate processit, intuitu nostro, ut deinde ad eam devote distillet, presentetur; tam paramenta altaris quam indumenta alba esse uolumus; uolentes ut illa paramenta alba cum operibus aureis expressis teneantur; et ad maiorem memoriam ipsius Virginis, quæ tam salubrem die crastino sequenti nobis exhibuit fructum, ut in eo uiuamus, et simus, atque ipso fruamur; [iuxta] imaginem suam argenteam in Medio retro-altaris, et hinc et inde duo Textus separati diuisim apponantur. Die

vero Natalis Domini, ad prædictam puritatem partos denotandam, nec non genitricis uirginitatem, quæ et ante et post pactum uirgo permansit, considerandam, alba paramenta et indumenta teneri uolumus; sed, quia dies hoc exposcit, excellentiora esse iubemus; declarantes ut paramenta alba historiata teneantur atque indumenta. In uespis Vigiliæ, et diei, et in prima Missa, et maiori, in tertia uero Missa, quæ non est tantæ solennitatis, illa indumenta alba cum operibus aureis seminatis dumtaxat habeantur.

382 Et ut tantus dies, ut decet, non solum in significatione paramentorum decoretur, sed et copiositate Reliquiarum et aureorum argenteorumue iocalium illustretur; uolumus quod in altiori retro-tabularii gradu, retro-tabularium argenteum ponatur; et omnes Reliquiæ, et omnes cruces, et Textus, et bassini; et imago Beatæ Mariæ post Reliquias, cum una de Crucibus sit in medio; et honoratiliores Reliquiæ ponantur, ut magis proxime poterunt, iuxta Crucem in retro altari: Textus uero sint in utroque capite retro-altaris, quilibet cum una Cruce; et imago Virginis in medio retro-altari ponatur: et bassini, et aliæ Cruces, et Reliquiæ, quæ non poterunt recipi in retro-altari, ponantur in loco super altari, ubi convenientius poterunt collocari.

ANNOTATA D. P.

a Sicut Romanæ Ecclesiæ nunc ubique receptior usus habet, cursum ecclesiasticorum Officiorum in Missalibus ac Breviariis ordini a Vigilia primæ Dominicæ Adventus: ita superioribus seculis plurimæ eundem ordiebantur a Vigilia Natiuitatis; quod et in plerisque Martyrologiis MSS. uidere est. Et hic quidem initiali littera, in tabulis nostris prætermissa, representatur Deipara, natum infantem linteis involuens et in præsepio reclinans. Ceterarum ex hinc Rubricarum litterarum, licet auro minoque ornata, figuram nullam representant.

In die S. Joannis Apostoli et Euangelistæ.

14. XIV.

Licet B. Joannes, Confessor fidei Catholicæ inueniatur; tum quia uirgo est a Deo electus, et uirgo Dei Genitrix sibi fuit commendata; non immerito ut de uirginibus non Martyribus, tam in paramentis quam in aliis, uti uolumus et mandamus.

In die circuncisionis Domini. 14. XV.

Quamuis istud festum Octaua Natalis Domini sit, unde esset paramentis albis utendum: attento tamen quod Salvator noster, qui natus erat sub lege, legem adimplens, sanguinem proprium tali die per circuncisionem effundere dignatus est; iuste ordinamus, ut paramenta et indumenta rubea teneantur, illa uidelicet panni aurei ad rubedinem trahentia. Ad quam quidem significationem etiam una Crux in medio retro-altaris apponatur, et aliæ duæ Cruces inter Textus separatos, de quibus subijciatur: et imago Virginis ad ejus pedem. Et ut memoria Natiuitatis habeatur, hinc inde ornamenta gratia duo Textus separati, et diuisim ponantur, et inter duos textus in retro-altari bassini apponantur.

In die Epiphaniæ. 14. XVI.

Quia per stellam, ad adorandum filium Dei. Reges ab Oriente ducti sunt (quæ stella, secundum quod legimus, inæstimabili claritate et splendore præfulgebat) et quia in tali etiam die ille qui non indigebat,

sed minus
pretiosa in
Vespis ac
Missa:

omnia autem
aurea et
argentea
præcipua

ponantur in
altari.

E

Paramenta
alba ut de
Virgine

F

Rubra obfus-
sum tunc
sanguinem

Alba ob
claritatem
stellæ

Reliquiarum
coenobii s Augustini cantuariensis
ab editissima aedum xpi in eadem
urbe turri prospectus.

9 Murus Coenobij suo ambitu
36 Circiter quacra includens
10 Placa ad urbe ad coenobium
11 Eleemo sinarium

Sacrarium Ecclesiae S. Augustini

Istud altare dedicat de S. trinitate

Anno Dni MCCXL viii Kal. octobr.

Antiqua Ecclia psentis mostii dedicata fuit
a Scō Laurentio Archiepō anō Dni Dcxi anō xvi ab
aduentu Scī Augusti in Angliā. quo anō tūslatū fuit
corpus Scī Augusti a loco quo prius iacuit per vii aūos
foras juxta Eccliam nondum pfectā in eandē Eccliam
jam confectā ac reverēter in porticu aquilonali vbi modō
e Ecclia Scē Marię tumultatū fuit. vbi jacuit per
CCCC Lxxxvii aūos vsque ad anū Dni Mxci.
Anō Dni Mxci pontificatus Urbani Pape tertio Willm
Regis Angl post conquestum v' anno v. Widonis abbis
et tempore vacationis Archiepiscop' cantuar. post obitū
Lanfraci anō t'io nova Ecclia p Scottladū abbem incep
ta et p Widonē translātū est corp' Scī Augusti cum
corporib' alioz Scōz a loco quo prius in prima Ecclia
jacuit usq' ad locū ubi mō jacz p Gundulphū Epū Rosensē.

- 1 Porta Coeno-
- 2 Aula Magna
- 3 Communiē
- 4 Praeculium in quo
- 5 Curia in eam
- 6 Riuiz quaedam reliquit.
- 7 Capella S. Pancrati.
- 8 Turris Ethelberti vulgo dicta.
- 9 Domus fortassis hospitum et culinz.
- 10 Locuteri in hortum nunc translati
- 11 portā Occidentalis

In primaria
Coenobij sive monachorum
Refectorium.
gradus lapidei quibus
dem aulam ascenditur

Istud altare dedicat in honore
Scōrum Innocentium A. D.
MCCCLXX
et corp' Scē Mildrede
reconditū fuit in novo
monumento. viii
Kal. Junij

Istud altare dedicat
in honore Scī Stephi
protomartyr. Sancti
Laurentij et Scī
Vincentij. A. D.
MCCXL. viii.
Kal. octob.

Ostiu in parte
aquilonali ad
corpora
Scōz

Ostiu in parte
australi ad
corpora
Sanctor.

Ex Tomo I
Monastici
Anglicani
ad Pag. 23.

Anō Dni MCCXL. istud altare dedicat in honore Aploz Pet: et Pauli et scī. Augustini V. Kal. Nov.
Anō Dni MCCCXXV. istud altare dedicat in honore Apost: Pet: et Pauli Scī. Augustini Angloz Apli. et
Scī Æthelberti Regis. Kal. Martij à Petro Epō Corbaniensi.

A bat, in Jordane aqua baptismatis fuit lavatus : merito animus noster ad ordinandum, ut, ad præfatam Stellæ claritatem et baptismatis munditiam inænigmatandam, paramentis et vestibus albis ista die in nostra capella [uti] teneantur, devote monetur; mandantes, quod in omnibus, ut in festo Nativitatis Domini, observetur.

et munditiam baptismi.

In conversione S. Pauli et Cathedræ S. Petri.
ij. xvii.

Fiat ut de Confessore :

In Conversione S. Pauli, quia tali die divinitus gratiam meruit adipisci, per quam ad cognitionem fidei venit Christianæ, et fideliter fidem ipsam, tam operibus quam prædicatione, de quo multi non modicum admirabantur, est confessus: tamquam de Confessore de isto fieri jubemus. Eademque ratione moti, quia tali die, qualis est S. Petri Cathedra, fuit nostra fides ampliata, et sic confessio ipsius magis firmata; eodem modo ut de Confessore esse fiendum judicamus.

In die Ramis-palmarum. ij. xviii.

Viridia propter Ramos,

B Cum nulli dubium est, attento nomine istius festivitatis et re, scilicet quod rami excisi fuerunt de arboribus; dum ille, qui in arbore Crucis salvos nos fecit, civitatem Jerusalem humiliter super asinam ingressus fuit; quin paramentis et induentis viridibus sit utendum; unde illa die palmarum virides cum paratura teneantur. Et quia in isto die Passio legitur, et ad calicem passionis recipiendum Christus tali die Jerusalem, ut est dictum, intravit; tres Cruces, unam in medio, et alias in extremis retro-altaris esse jubemus: et etiam solennitatis gratia duo Textus juncti, unus ex una parte et alius ex alia inter Cruces in ipso retro-altari apponatur.

addantur tres Cruces ac Textus

De die Jovis Cœnæ-Domini. ij. xix.

Rubea propter passionem tunc captam

Considerantes, quod tali die ille redemptor noster Jesus Christus corpus suum, ad sumendum ab Apostolis, et sanguinem suum confecit, atque etiam ad potandum sub specie vini tradidit; nec non etiam attendentes, quod ipsa nocte traditus fuit, et ipsemet se esse per unum ex suis tradendum attestatus est; de quo non modica contristatio inter ipsos orta fuisse legitur; merito jam Passionem ista die representare debemus: unde ordinamus quod tam paramenta quam indumenta panni aurei et ad rubedinem trahentia teneantur: propter quod etiam una Crux in medio apponatur retro-altaris, et bassini; in extremis retro-altaris, cum Textibus junctis ex utraque parte, inter bassinos et Crucem, ponantur in ipso retro-altari prædicto.

In Parasceve Domini. ij. xx.

Nigra absque ornatu ullo altaris.

Licet ista die a morte gehennæ, per mortem illius, cui non peperit patibulum, liberati sumus et ad vitam evocati; tamen nulla solennitas est fienda, sed potius perrationabilis dolor et tristitia exhibendi sunt, cum irrationabilia tali die contristationem ostenderint: nam et solem et lunam obscuratos, et petras seissas, et terræ-motus fuisse legimus. Unde in altari paramenta et ornamenta minime apponantur, nisi Crux quæ adoratur. Indumenta autem, ad prædictam tristitiam ostentandam, illa livida cum paratura teneantur: sed Diaconus et Subdiaconus Dalmaticis non induantur.

In vigilia et die Resurrectionis. ij. xxi.

Quod in Resurrectione Domini in albis vestimen-

tis et paramentis utendum sit, ad glorificationem corporis, quam in resurrectione habuit: et Angeli nostræ Regali devotioni manifestissime innunt atque demonstrant evidenter. Unde sic duximus ordinandum, quod in Vigilia teneantur indumenta alba, cum operibus aureis ex per eis a: et ne memoria passionis Dominicæ penitus adhuc relinquatur, paramenta rubea cum operibus aureis seminatibus habeantur: et propter hoc melius in cordibus intuentium imprimendum, una Crux in medio retro altaris apponatur, et ad ejus pedem imago beatæ Virginis, cui totam fidem certum est tantum remansisse. Insuper Textus juncti in utroque capite retro altaris: et inter ipsos et Crucem in ipso retro altari bassini collocentur. In die vero Resurrectionis Domini dignioribus est utendum: unde tam paramenta quam indumenta illa panni aurei ad Albedinem trahentia teneantur: Reliquiis et argento, ut in festo Natalis Domini altare illustretur.

a Perlas, et Perulas dici notat Cangius, quasi Sphæricas a rotunditate. Inveniuntur tamen quedam, non Sphæricæ, sed oblongæ ac pyriformes, unde suspicari quis posse a Teutonico Peer, formatum Perel.

De die Lunæ et Martis sequentis. ij. xxii.

Die vero Lunæ et Martis sequentibus, ut in Vigilia tam in paramentis quam in argento fiat; excepto quod paramenta sint alba, illa videlicet de indumentis, et Crux non apponatur, sed imago Virginis, quæ quod gaudium de filii sui resurrectione habuit, ad exprimendum minime dignos nos existimamus: quæ in Vigilia in pede Crucis stare erat disposita, ubi Crux stabat collocetur.

De festo inventionis S. Crucis. ij. xxiii.

Ambiguum non est, quin, quando festum Crucis celebratur, memoria Passionis adesse debeat; maxime quia festum de Cruce minime celebratur, nisi quia in ipsa fuit nostra redemptio, et hoc per mortem illius, qui in ipsa, pro nimia caritate nos diligens, voluit crucifigi. Unde ad presentationem sanguinis, quem in Cruce ipse Redemptor noster effundere dignatus est, paramentis et indumentis rubeis uti volumus, illis videlicet historiatis. Reliquiis vero et alia ornamenta, ut in festo Natalis Domini apponantur, excepto retro tabulario argenteo, quod ad differentiam alterius festi minime apponitur.

In inventione S. Michaelis. ij. xxiv.

In hac enim die rationibus, quibus in dedicatione declarabimus quam plurimum moti, paramenta alba teneri conveniens reputamus: tamen quia tantæ solennitatis minime, sicut dedicatio, festum illud esse constat, illa teneantur sine operibus et paratura. Paramenta et indumenta cum aurifrizo, Crucem etiam cum uno Textu disjuncto, scilicet medietatem in una parte, et medietatem ex alia: et in extremis bassinos in retro altari poni et teneri mandamus.

De festo Ascensionis Domini. ij. xxv.

Si locus auctoritatis, in iis quæ per terrenales Principes aguntur, reperitur; quanto magis in iis quæ per cœlestem Regem fiunt, auctoritas sibi locum vendicat? qui licet omnia possit, nihil tamen nisi rationabile potest velle, cum sit summum bonum increatum. Unde, quare albis vestimentis et paramentis ista die sit utendum, poner e rationem vere esset

D Alba indumenta in Vigilia

a paramenta Rubra.

ipsa die Rubra utraque

E

item biduo sequenti

Rubra

F

Alba,

Alba.

A esset superfluum : cum sufficit pro ratione illud quod divina dispositione in Salvatoris Ascensione ostensum fuit de viris, qui in albis vestibus apparuerunt : quare in omnibus, ut in die Paschæ præcipimus observari.

De vigilia et die Pentecostes, ac die Lunæ et Martis sequentibus. n°. XXVI

Rubea.

Quia adveniente Spiritu sancto super Apostolos apparuerunt eis dispersitæ linguæ ignis, certe nobis ostenditur quod ad prædictas linguas igneas significandas paramenti indumentis rubeis ista die est utendum : tamen inter istos dies discrimen sic esse volumus ; ordinantes, quod in Vigilia et in duobus diebus post festum venientibus, illa paramenta et vestimenta rubea cum operibus aureis expertis teneantur : et una de Crucibus in medio retro-altaris, et ad pedem ejus imago Virginis, quæ cum Apostolis Spiritum sanctum recepit : et in extremis retro-altaris Textus juncti ; et inter Crucem et Textus, bassini in retro-altari habeantur. In die vero Pentecostes, illa indumenta et paramenta rubea de veluto teneri jubemus : et sicut in die Natalis Domini, quando Deus filium suum misit in terris ; sic et ista die, qua Spiritum sanctum super Apostolos effundere dignatus est, quoad Reliquias et ornamenta tam aurea quam argentea et alia, volumus observari.

De festo Corporis Christi. n°. XXVII.

Rubea.

Quamvis de isto festo jam supra in Coena Domini ordinavimus, tamen quia summe rationabiliter per Ecclesiam est ordinatum, quod ista die ejusdem festivitatis fiat commemoratio ; ne solennitas, quam tempus Passionis tunc impedivit, prætermittatur ; sed majori cum lætitia nunc celebretur ; non in colore aliquid mutando (cum valde convenientem colorem rubeum, propter Corporis et Sanguinis Domini confectionem, reputemus) sed in solennitate addendo, ordinamus, paramenta atque indumenta rubea de veluto teneri in hac die : et Reliquias et aliis ornamentis tam aureis quam argenteis, et aliis ut in festo Nativitatis, altare decoretur.

In festo Nativitatis B. Joannis Baptistæ. n°. XXVIII.

Ut de Confessore

C Quos post mortem nostri Redemptoris in Catholica fide perseverantes, atque in confessione ipsius fidei morientes invenimus, Confessores, cum per Ecclesiam sunt canonizati, appellamus : quanto igitur magis iste, qui Christum confessus fuit, et non negavit, et vias ejus præparavit, Confessor ? com per verbum Salvatoris canonizatus (attestante [ipso] sibi, inter natos mulierum minime majorem surrexisse) veraciter dici potest. Providimus ergo taliter, quod in festo isto Nativitatis suæ, paramenta et indumenta, quæ in Confessoribus ordinata sunt, teneantur : et maxime cum in die Decollationis Martyrium valeat in paramenti [rubeis] repræsentari. Insuper imaginem illius, ad cujus salutationem ipse adhuc in utero existens exultavit, in medio retro-altaris poni mandamus ; et postmodum Textus juncti ex utraque parte, et post eos Cruces, propter penitentiam quam prædicavit denotandam : et in extremis bassini apponantur.

cum D. V. et Crucibus.

In festo S. Annæ. n°. XXIX.

Hæc etiam festivitate ducimus ordinandum, quod si in civitate Majoricensi simus constituti, altare in

aureis et argenteis atque in aliis jocalibus, etiam D Reliquias, ut in Nativitate Domini, adornetur.

Majoricæ celebretur,

In festo transfigurationis Domini. n°. XXX.

In die ista, in qua vestimenta Redemptoris, cum coram aliquibus ex Apostolis transfiguratus fuit, alba ut nix facta fuisse attestantur : merito tam indumenta quam paramenta alba teneri volumus, illa videlicet panni aurei ad albedinem trahentia. Postremo tribus Crucibus, una in medio retro altaris, et aliæ post Textus junctos, quos ab utroque latere Crucis mediæ esse ordinamus : et bassinis, qui post Cruces in ipso retro-altari apponantur ; et imagine Virginis quæ in pede mediæ Crucis collocetur, altaro esse volumus adornatum.

Alba.

cum 3 crucibus et B. M.

De festo Exaltationis S. Crucis. n°. XXXI.

Eadem consideratione sicut in Inventionem moti, ut de illo festo ordinavimus volumus servari ; excepto quod retro-tabularium argenteum minime detrahatur.

ut in festo Invent.

In Dedicatione S. Michael n°. XXXII.

E

Festivitas Angelorum cum summa exultatione est celebranda, cum ipsi a diaboli laqueis nos tuentur et defendunt. Et licet Angelicæ substantiæ speciem solus qui Creator est novit, tamen Angelorum naturam purissimam esse credimus : unde ad præfatam puritatem demonstrandam, vestimentis et paramenti albis est utendum. Et quia ministrantibus Angelis Sancti et Patriarchæ et Prophete cognitionem Salvatoris et deinde Passionis habuerunt, tres Cruces esse volumus, unam videlicet in medio et alias in extremis retro-altaris ; nec non merito imaginem illius quæ per Angelum fuit salutata in pede Crucis, quæ stat in medio, collocetur. Inter Cruces vero ex utraque parte retro altaris Textus juncti apponantur ; et in extremis bassini collocentur.

Alba

cum 3 crucibus et B. V.

In die omnium Sanctorum. n°. XXXIII.

Ad illam caritatem et amoris ardorem quibus Sancti in patria cum Deo atque invicem conjunguntur, denotandam, paramenti atque indumentis rubeis uti volumus in hac die : in Reliquias et in argento et auro atque in aliis ornamentis hac solenni die, in qua Virginis, et Archangelorum Angelorumve Prophetarum, Apostolorum, et omnium aliorum Sanctorum festivitas celebratur, volumus ut in Nativitate Domini esse altare magnificatum.

Rubea, F

cetera ut in Nativitate

De mortuis. n°. XXXIV.

Quotiens vero pro defunctis officium agitur, mortificatio et honestas sunt ostendendæ : nam si bene mortem inevitabilem considerarem, in luctu viveremus. Unde ducimus providendum, quod ista die, et etiam quando contigerit pro defunctis Officium celebrari, paramenta et indumenta livida cum paratura teneantur : et una Crux in medio retroaltari, et duo Textus disjuncti ab utraque parte, et bassini inter Textus disjunctos inferius in altari apponantur.

Violacea.

In festo Passionis imaginis Domini. n°. XXXV.

Merito in hac die, in qua ille qui diversis miraculis populum suum Israeliticum instruere olim dignatus est, novissimis temporibus populum Judaicum tanto miraculo, ut ab imagine Crucifixi sanguis emanaret

A *a*, voluit redarguere; paramentis et indumentis rubeis, ad prædictum sanguinem denotandum; uti volumus, illis videlicet panni aurei ad rubedinem trahentibus. Insuper tres Cruces in retro-altari poni jubemus, quarum una in medio et aliæ in extremitatibus retro-altaris collocentur: et inter dictas Cruces Textus juncti ab utraque parte ponantur: bassini etiam in pedibus Crucium in extremis positarum collocentur. Merito enim hac die pluribus Crucibus altare est adornandum, si intime miraculi qualitas attendatur.

a *Miraculum istud Beryti in Syria contigit, vero similiter circa tempora Constantini et Irenes, quorum anno 8, Christi 787, Nicæna 2 Synodus celebrata est, et ab eis flagitatum, ut per annos singulos... nona dies Novembris, non minori reverentia quam Natalis Domini aut Paschatis ipsa dies, præcipua observatione colatur: et ipsius Synodi Actis tota historice series inseritur.*

De Trinitate. n. xxxvi.

Summe pertimescendum est, cum de Trinitate tractatur; quia nihil periculosius alicubi erratur nec laboriosius aliquid quaeritur nec fructuosius aliquid invenitur. Tamen quia in qua omnimoda æqualitas viget, internam caritatem esse firmiter credimus et simpliciter confitemur; ad præfatum caritatis ardorem innotescendum, indumentis et paramentis rubeis esse utendum in hac die in nostra capella declaramus.

Rubea propter caritatem.

B Volentes ut sicut indumenti, etiam Reliquiis et aliis ornamentis in hac Dominica peragatur.

De festivitibus B. Mariæ. n. xxxvii.

Alba propter Virginitatem.

In festivitibus B. Mariæ, in qua velut in speculo virginitas et species castitatis refulsit, et quæ virgo peperit et virgo post partum permansit, paramenta et indumenta alba historiata tenero decernimus. Insuper, quia tantæ dignitatis honore fuit exaltata, ut mater Dei effici mereretur, in Reliquiis et in aliis ornamentis, ut Nativitate Domini, præcipuus observari.

De Martyribus. n. xxxviii.

Rubea,

C

In festivitibus illorum qui post Christum, sanguinem suum fuderunt, ut memoria Martyrii habeatur, indumenta et paramenta rubea, ut jam superius insinuavimus, teneri declaravimus; hoc videlicet modo observato, quod in omnibus festivitibus Martyrum duplicibus vel Apostolorum, paramenta altaris et vestimenta de panno aureo trahentia ad rubedinem teneantur. Et in medio retro-altaris una Crux est ponenda; et in qualibet parte retro-altaris versus finem alia, ut per Crucem illius quem ipsi secuti sunt eorum Martyrium representetur: et inter dictam Crucem mediam et alias ponantur ab utraque parte Textus conjuncti et in utroque capite dicti retro-altaris ponatur unus bassinus post dictas Cruces.

sed in duplicibus de panno aureo,

cum textu inter Cruces,

alias de serico tantum,

cum una Cruce et textibus separatis.

407 Et si sit festum novem Lectionum non duplex vel festum quod colitur communiter per populum tunc paramenta et indumenta de panno serico cum operibus auri sparsis habeantur et in medio retro-altaris una Crux ponatur, et hinc inde inter extremam partem dicti retro-altaris et Crucis, quæ est in medio, apponantur Textus conjuncti. Si vero sit festum tantum trium Lectionum, tunc paramenta et indumenta de serico rubro sine operibus et paramentura teneantur: et in medio retro-altaris ponatur una Crux, et in utroque capite bassini apponantur, et in medio bassinorum et dictæ Crucis ponantur

duo Textus separati, a parte utraque videlicet, quod mediæ Textus sit ex una parte et alia mediæ ex alia.

De Confessoribus. n. xxxix.

Quia qui Confessores per Ecclesiam nominantur, internis desideriis virentes nulla temporis reprobæ ariditate marcescunt, ut superius in principio præsentis Constitutionis legimus; indumentis et paramentis viridibus uti volumus; per hunc videlicet modum, quod in festivitibus Confessorum, si duplices vel Doctores existant paramenta altaris et indumenta de panno aureo quasi viridi livido et violato habeantur; et in medio retro-altaris ponantur textus adjuncti; et in utroque capite retro-altaris alii Textus separati, et in medio Textuum hinc et inde bassini apponantur. Et si festa sunt novem Lectionum vel alias colenda, tunc paramenta et alia indumenta de panno serico viridicum paratura teneantur; et in medio retro-altaris ponatur. Textus adjunctus: et in utroque capite retro-altaris alii textus separati; bassini vero non apponantur. Si vero sint festa trium lectionum, tunc de panno serico viridi sine operibus et aliquibus paramenturis; cetera vero ut supra proxime, excepto quod Textus apponantur in capite retro-altaris ante dicti.

Viridia

a

magis vel minus pretiosa.

E

a *A viola, violatum; sicut a Rosa, Rosatum. Italis Pavonacens color a Pavon; magis ei re quam Teutonice Peersch, id est Persicus.*

De Virginibus. n. xl.

Quod in diebus illarum, quæ tantum per virginitatem aureolam habere meruerunt, paramentura et indumenta alba; et in illarum quæ in femineo petore virilem animum gerentes; coronam martyrii virginitatis merito addiderunt, rubea et alba teneantur, per quæ virginitas et martyrium lucide innotescunt, [omnino convenit]. Unde ducimus ordinandum, quod in festis sanctarum Virginum, quæ duplicia sunt et Martyres non existunt, teneantur paramenta in altari et vestimenta de panno auri quasi albo: et si martyres existunt habentes duplex festum, paramenta altaris de panno aureo quasi rubro apponantur, [et indumenta de panno aureo quasi] rubeo assumantur. Et in medio retro-altaris una Crux est ponenda, et in pede Crucis in dicto retro-altari imago B. Mariæ apponatur, et in utroque capite retro altaris Textus conjunctus apponatur; et hinc inde post imaginem bassini sunt ponendi, et in medio dictorum bassinorum et Textuum prædictorum ab utraque parte una Crux est ponenda: ut tam per Cruces quam per imaginem illius, cujus sunt sequela, et martyrium et virginitas valent insinuari.

Alba Virginitatis tantum

etiam Martyribus, alba et rubra,

cum Cruce et D. C.

F

410 Si vero sint festa novem Lectionum vel alias colenda et non sint Martyres, paramentis et indumentis de panno serico albo cum operibus auri sparsis induantur: si autem sunt Martyres paramenta altaris de panno serico albo cum operibus auri sparsis; et indumenta de panno serico rubeo, cum operibus auri sparsis assumantur. Et in medio retro altaris Crux de medio tantum apponatur, et imago B. Mariæ supradicta ad pedem suum, et bassini in extremis retro-altaris: et inter Crucem et bassinos in ipso retro-altaris mediæ textus separatim apponatur. Si autem sint festa trium tantum Lectionum et non sint Martyres, tam paramenta quam alia sint de serico albo, sine operibus et paratura aliqua: si vero sint Martyres et trium Lectionum, paramenta altaris de serico albo existant, indumenta vero de panno serico rubeo cum aurifrisiis adornata. Et una

et cum aliqua diversitate in festis 9 et 3 Lectionum

Cruz

A Crux ponatur in medio retroaltaris, in cujus pede imago B. Mariæ est ponenda in altari; et in utroque capite retro altaris bassini apponantur. Et si talis Virgo, etsi sit duplex et novem Lectionum, non est Martyr, eodem modo observetur, excepto quod tunc nulla Crux apponatur.

De Octavis festorum Domini. r̄. XLI et beatæ Virginis et aliorum Sanctorum.

In octavis ut in festis principalibus,

In omnibus vero Octavis festorum, in quibus Ecclesia Octavas facere dignoscitur, similia paramenta et vestimenta teneantur, quæ festa principalia teneant; excepto quod ita bona et excellentia esse non mereantur. Ita videlicet, quod si in festo paramenti et vestimenti de panno aureo violato viridi vel livido usum fuerit infra Octavas illa die eodem colore, de serico tamen, cum paratura, teneantur: et si in festo tenerint unum de dictis coloribus cum [operibus et] paratura, infra Octavas similia teneant, absque tamen operibus et paratura aliquali: et idem per modum similem de aliis volumus observari. Ducimus tamen attendendum, quod si in festo paramenta et indumenta alba sive rubea historiata apposita fuerint, infra Octavas alba de panno aureo quasi albo, vel illa de veluto rubicundo minime teneantur; sed solum illa tunc infra Octavas teneri volumus de panno serico, alba vel rubea, cum operibus auri sparsis. Si vero contigerit quod in festo paramenta unius coloris et indumenta alterius apposita dignoscantur, sic per eosdem colores infra Octavas volumus observari; hoc tamen salvo, quod semper meliora in festo quam in Octavis apponantur, prout supra est expressum. Et quod diximus infra Octavas observandum, idem volumus in Octavis festi observari, excepto in Octavis festorum Domini et ejus genetricis B. Mariæ, in quibus eadem indumenta deferantur, quæ delata fuerunt in festo principali.

sed minori pretio,

B

(exceptis Octavis Domini et B. M.)

cum aliis ornamentis, et cruce,

Omittenda in Octavis nonnullis quædam.

412 Quantum vero ponenda alia in ipsis Octavis ornamenta [attinet], sic duximus particulariter statuendum, quod in omnibus Octavis festorum Domini in medio retro-altaris una Crux apponatur, in pede ejus in retro altari unus Textus conjunctus est ponendus, et in utroque capite dicti retroaltaris Textus disjuncti apponantur, et inter dictos Textus conjunctos et separatos bassini sunt ponendi: excepto quod in Octavis Paschæ Ascensionis et Pentecostes Crux minime apponatur: nam Paschalis lætitia Passionis memoriam non exposcit. Et ita ducimus observandum infra Octavas festorum præmissorum, excepto quod Textus separati in capite retro-altaris non ponantur: cum dies infra Octavas non tantæ esse sollemnitatis, quantum dies Octavas constet evidenter. In omnibus autem Octavis festorum B. Mariæ, in medio retroaltaris imago B. Mariæ est ponenda, et hinc inde prope dictam imaginem Textus juncti poni debent in retro-altari, et in utroque capite retro-altaris bassini apponantur.

Crux ponenda omnibus Martyribus

et icon B. M. Virginis non Martyribus.

413 In omnibus vero aliis Octavis Sanctorum seu Sanctarum Martyrum ponatur in medio retroaltaris una Crux et in utroque capite retro-altaris Textus conjuncti apponantur. Si vero sint Octavæ Sanctarum Virginum et Martyrum simili modo volumus observari, hoc tamen addito, quod tunc imago B. Mariæ in pede Crucis apponatur in altari. Si vero sint Octavæ virginum non Martyrum, imago B. Mariæ apponatur in loco Crucis antedictæ. Et idem infra Octavas festorum prædictorum volumus observari; quantum ad imaginem et Croces supradictas: et quod bassini in utroque capite retro-altaris sunt ponendi; et in medio inter dictos bassinos et Crucem sive imaginem, positam in medio, Textus

apponantur separati. Si vero fuerint Octavæ Confessorum, unus Textus junctus in medio retroaltaris est ponendus, et in utroque capite Textus separati sunt ponendi: et idem infra Octavas volumus observari; hoc tamen adjuncto, quod in loco Textuum, qui ponuntur in utroque capite retro-altaris, ponuntur bassini et non Textus supradicti.

D
Confessoribus Textus.

In Vigiliis festorum. r̄. XLII.

In Vigiliis festorum, quæ secundum Ecclesiam Vigiliam habent, circa ornamenta et indumenta, observetur prout infra Octavas festorum est superius ordinatum; exceptis Vigiliis in quibus specialiter duximus providendum.

Ut infra Octavas.

De Dominicis diebus. r̄. XLIII.

In omnibus Dominicis anni diebus paramenta [altaris] et indumenta ministrorum de panno viridi cum paratura apponantur; exceptis Dominicis Quadragesimæ, quibus uti volumus paramenti et indumenti lividis cum paratura, ut tempus mœroris et luctus valeant nostris oculis presentare. Insuper statuimus observandum, quod in omnibus Dominicis anni diebus ponatur una Crux in medio, retro altaris, et in pede Crucis unus Textus conjunctus apponatur in retro-altari prædicto, in cujus capitibus alii Textus separati apponantur: ita quod, inter Textus junctos et Textus separatos ante dictos bassini apponantur; excepto quod in diebus Dominicis de Pascha usque ad Pentecosten Crux minime apponatur: et in diebus Dominicis ab Adventu usque ad Purificationem imago B. Mariæ ponatur in medio retro altaris, et Textus conjuncti in utroque capite retro-altaris antedicti apponantur; et nihilominus hinc inde prope dictam imaginem bassini supradicti.

Viridia seu Violacea in Quadragesima, E Crux cum Textu:

ista tempore Paschali omittitur,

et in adventu ponitur B. V. usque ad Purificationem,

416 In diebus vero Dominicis in quibus fuerit faciendum de aliqua Octava et non de ipsa Dominica, teneantur paramenta et indumenta sicut in die festi, si tamen festum fuerit novem Lectionum tantum, modo consimili etiam ponatur argentum etiam in altari, sicut in die festi de quo fit Officium erat apponendum. Si vero fuerit Duplex et fieret de Octava, tunc omnia prædicta teneantur, sicut in die festi novem Lectionum est superius ordinatum. In Dominicis vero diebus, quæ infra Adventum occurrerint paramenta et indumenta de panno serico albo uti volumus, cum operibus auri sparsis sapredictis. Et idem fiat a Nativitate Domini usque ad Purificationem: nam etiam isto tempore memoria partus virginis, in quo vivimus, sumus, et movemur, qui cum summa puritate processit, est fienda: et idem fiat a Pascha usque ad Ascensionem, ut lætitia Paschalis ostendatur.

cum paramentis Albis

uti et tempore Paschali

F

De diebus Veneris. r̄. XLIV.

In omnibus vero diebus Veneris, quibus Missa erit de Cruce teneantur paramenta altaris et indumenta de panno serico rubeo cum operibus auri sparsis; ut sic mortificationem, quam a nobis tali die debemus habere, per paramenta altaris, ostensa memoria sanguinis, quem pro nobis Christus effudit, minime relinquatur. In medio vero altaris una Crux apponatur, et in utroque capite dicti retroaltaris bassini ante dicti, et inter Crucem et prædictos bassinos ab utroque latere Textus apponuntur separati.

Rubea,

cum Cruce.

De diebus Sabbatinis. r̄. XLV.

In diebus namque Sabbatinis, quibus Missa erit

Alba cum statura B. V. A de B. Maria, paramenta et vestimenta de panno serico albo, cum operibus auri semitatis, teneantur, ut ex hoc summa ipsius virginittatis representetur: et in medio altaris imago B. Mariæ apponatur, et in utroque capite ipsius Textus apponantur separati: et inter imaginem et dictos Textus alii Textus separati sunt ponendi; et inter dictos Textus hinc et inde inferius in altari bassini apponantur.

De ferialibus diebus. r̄. XLVI.

Crocea, per annum:
in Adventu et Paschate Alba,
violacea in Quadrag.
Crux cum Textu. B In ferialibus autem diebus teneantur paramenta et indumenta de pannis sericis ad colorem croceum trahentia. Verum quia secundum tempora est fienda differentia; volumus quod ab Adventu usque ad Purificationem, ad honorem Virginis et a Pascha usque ad Ascensionem, propter Paschalem lætitiã teneantur illa de pannis albis absque operibus auri et paratura: in Quadragesima etiam illis lividis sine paratura et aureis operibus altare paratur atque Sacerdos induatur: ista enim præ ceteris honestiora Quadragesimali tempore duximus eligenda. Circa cetera ornamenta statuimus, quod in prædictis feriatis diebus, in quibus non fit de aliquo festo nec etiam de Octavis, ponatur una Crux in medio retro altaris, et Textus disjuncti hinc inde inter extrema retro altaris et dictam Crucem: ita tamen quod in Adventu Domini, loco prædictæ Crucis, imago B. Mariæ sit ponenda.

De quatuor temporibus anni. r̄. XLVII.

Ut in Quadragesima. V Purificationem et luctum in Ecclesia ostendere oportet temporibus, quibus, ad carnis vitia comprimenda, pœnitentia per jejunium agitur: unde in jejunis quæ Quatuor tempora nominantur, ut in diebus ferialibus Quadragesimæ ordinamus tam in paramentis quam in argento fore penitus observandum.

De reliquo sacro apparatu et officiis variis (a) r̄. XLVIII.

Quando Altare parandum,
Officium duplex faciendum, C Omnibus diebus non paratur altare in Vesperis nec in Matutinis, nisi solum in Missa; nisi esset festum duplex, quia tunc debet parari in Vesperis et in Matutinis. Retro altare vero majus paramentare non teneatur, nisi esset festum duplex. Officium vero duplex fiat illis diebus, quibus per Ecclesiam ordinatur; et in Vigilia Natalis Domini et Pentecostes, et in festo S. Crucis de Mayo, S. Annæ, S. Ludovici Episcopi, et S. Ludovici Regis; et in festo xi millia Virginum, et Imaginis Passionis Christi, et S. Elizabeth, et in omnibus diebus Sabbatinis, quibus cantatur de S. Maria in Missa solum quantum ad diem sabbati. Et volumus quod de omnibus festis superius nominatis fiat Officium, licet in Calendariis minime habeantur. Et idem volumus observari de festo S. Claræ; non tamen quod duplex fiat.

quæ et quot cappæ adhibendæ, 422 Item ordinamus, quod in festo seu officio duplici Diaconus et Subdiaconus præparentur, et quatuor capæ per ministros teneantur, de quibus duæ sint de paramentis altaris, et aliæ duæ de indumentis Sacerdotis; si indumenta et paramenta sint diversa; et si non, magis similes quam poterunt illis de prædictis paramentis inveniri. Et in omni festo quod colitur, licet non sit duplex, teneantur duæ capæ similes Sacerdotalibus indumentis. Item ordinamus quod in festo Natalis Domini, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, S. Annæ (si Nos tunc in Majorica existamus) S. Crucis Septembris (si simus in Perpiuano) Omnium

Sanctorum, S. Trinitatis, et in quatuor festis B. Mariæ sex capæ teneantur, de quibus duæ sint de paramentis altaris, et reliquæ quatuor sint, ut magis poterunt, similes duabus antedictis, nisi indumenta a prædictis paramentis sint diversa: quo casu duæ capæ de quatuor supradictis sint de indumentis antedictis.

423 Item volumus et ordinamus, quod continue duo tortitia in Elevatione Corporis Christi habeantur; excepto quod in diebus solennibus, quibus sex capæ in divinis Officiis teneantur, sex tortitia in Elevatione prædicta sint habenda: et quolibet tortitium sit ponderis sex librarum. Item ordinamus, quod omnibus diebus feriatis et in festo trium Lectionum, qui quidem non coluntur, teneantur duo cerei in Missa, quilibet de uno quartone *b*; et in omnibus diebus Veneris, quibus officium fiet de Cruce; et cum festo non duplici novem Lectionum, licet non colatur, habeantur in Missa duo cerei, uterque de media libra: sed in officio seu festo duplici quatuor teneantur, quorum duorum quilibet sit de uno quartone, et alii duo quilibet de media libra. In omnibus vero festivitatibus quibus sex capæ habentur, duodecim cerei teneantur, quorum duo sint quilibet de uno quartone, et alii duo quilibet de media libra, ceteri vero quilibet unam libram habeant pondere.

424 Item duximus pie providendum quod in festo Natalis Domini, S. Joannis Evangelistæ, S. Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, Purificationis B. Mariæ, Ramis palmarum, diei Veneris sancti, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, S. Petri, S. Pauli, S. Annæ (si in Majorica eo tunc existamus) Assumptionis B. Mariæ, S. Ludovici Regis Franciæ, Nativitatis B. Mariæ, S. Crucis Septembris, S. Michaelis, Omnium Sanctorum, S. Trinitatis, S. Elizabeth, et in omnibus diebus Dominicis Adventus et Quadragesimæ, sermo in capella nostra seu coram Nobis habeatur, hoc observato ordine, quod de Religiosis, ad divinum verbum prædicandum deputatis, habeatur una die predicator de uno ordine, et alia die de alio, donec omnes, qui in loco fuerint, sic transierint.

425 Item ordinando ducimus providendum, quod in festo S. Silvestri, Purificationis B. Mariæ, et in die Ramis palmarum, Ascensionis, festo Corporis Christi, S. Annæ (si in Majorica existimus) et Assumptionis B. Mariæ, et sanctæ Crucis Septembris, solennis processio fiat cum capis; excepto quod die Ramis-palmarum duæ capæ solum habeantur. In processibus vero S. Crucis, quæ fiunt in Perpiuano, et S. Annæ quæ fiunt in Majorica, omnes Reliquiæ, tam illæ quæ sunt in Capellis Regiis locorum prædictorum, quam illæ quas nos in propria nostra Capella habemus, honorifice deportentur. Et quod Prælati, si possibile existat, ipsas portare teneantur, quilibet digniores juxta summi gradum: et in defectu Prælatorum, ipsas portare habeant Priores Ordinum paupertatis, vel Guardianus Minorum, vel alii Clerici in gradibus magis honorati. Et portentur pulchriores capæ, quæ poterunt, bono modo.

426 Et Capellani qui administrationem habent Capellæ, tunc provideant attente, quod colores caparum concordent, ut magis poterunt, conditioni Reliquiarum prædictarum: videlicet, quod illi qui Reliquias Martyrum portabunt: capas portent rubicundas; et sic de aliis, juxta propriam significationem colorum, quæ superius per nos extitit declarata: et sint octo vel decem intortitia incensa in processibus supradictis. In processione vero Corporis Christi, portetur Corpus ipsius in quadam custodia valde pulchra, taliter quod videri possit claro modo: super

quot tortitia sub elevatione

et cerei in Missa; b

E

quibus diebus sermo habendus,

et a quibus.

quando ducenda processio,

F Reliquiæ deferendæ,

a quibus,

quo ornatu capparum,

quo comitatu ministrorum;

A super quod honorifice super-cœlum *e* apportetur una cum octo vel decem intortitis supradictis.

427 In quibus omnibus processionibus unus Textus per Subdiaconum apportetur, qui illum qui facere debet Officium antecedit: et in utroque latere dicti Subdiaconi sit unus Scholaris, cum candelabris et cereis accensis, quolibet ponderis libræ unius; et duo Clerici sive Scholares, qui ante Subdiaconum incensum præferant continue et attente. Ille vero, qui in prædictis processionibus Crucein deportabit, Dalmatica induatur, et in utroque latere unum Clericum sive Scholarem habeat: qui cereos, quolibet unius libræ ponderis lumine incensos, ornate deferant et honeste. Omni vero tempore quo Diaconus et Subdiaconus in Missa existent, duo cerei incensi Sacerdotem ad Missam intrantem antecedit: et tunc altare incensetur: quod quidem modo simili, cum Evangelium incipietur, volumus observari; nisi in die Veneris sancta, et si de Mortuis contingeret celebrari. Item in omni festo Duplici ad Magnificat in utrisque Vesperis, et ad Benedictus in Matutinis, et in Missa post Oblationem, incensum ministretur: et diem observetur in Missis etiam festorum colentium *d*, licet Duplicia non existant.

428 Omni vero tempore, quo non sunt Missæ solennes cum Diacono et Subdiacono, post finitam Missam, dicatur Officium sive Missa *e* sicca B. Mariæ, nisi illa die esset Vigilia vel festum alterius Sancti: quo casu Officium dictæ Vigiliæ vel dicti Sancti dicatur, Officio B. Mariæ prætermissa. Si vero illa die esset festum alicujus Sancti et Vigilia, vel essent Octavæ simul, vel festum duorum Sanctorum simul; ultra illud de quo Missa fuerit principaliter celebrata, dicatur Missa sicca de ambobus supradictis. Et quamvis Missa solennis cum Diacono et Subdiacono fuerit celebrata; nisi illa die fuerit festum Domini, vel B. Mariæ, vel omnium Sanctorum; quantum ad Officia Vigiliarum et Octavarum et Sanctarum idem volumus observandum. Officium vero sive Missa sicca B. Mariæ non dicatur in diebus, quibus Missa cum Diacono et Subdiacono celebratur, nisi esset dies Sabbati, qua post Missam principalem dicatur. Et idem in diebus Veneris volumus observari, si Missa Major de Cruce non fuerit celebrata.

ANNOTATA D. P.

C a Non solum locus scribenda Rubricæ relictus Vacuus, sed etiam grandior initio littera, demonstrant novum caput hic inchoari, cui Rubrica propria debeat: hanc ergo suppleo.

b Quarto pars quarta libræ, quantitas sane exigua: dicitur de liquidis, de Quarto et Carto, vide Cangium.

c Supercolum, vulgo Baldachinum, umbella.

d Colentia festa, id est, a populo feriato colenda.

e De Missa sicca vide Cangium, ubi ex Echio definitam leges, Simulationem Missæ. Sacerdote agente quæ sunt celebrantis cum Introitu, Collecta, Epistola, Evangelio et Canticis: qui tamen quia non vult communicare, non consecrat; ita ut Missa sit sine Corpore et Sanguine Domini. Et talis Missa frequens usus erat olim, in navibus; legimus etiam aliquos pios Sacerdotes peracto Sacrificio, subjungere solitos ex privata devotione quatuor vel sex istiusmodi Missas: Differunt autem a Missis Præsanctificationum, quibus utuntur Græci in diebus jejuniis, quia in istis non consecratur quidem, communicatur tamen ex Sacrificio dicitur vel Dominicæ præcedentis.

De Eleemosyna, per Eleemosynarios distribuenda. R. XLIX.

Intuentes ac nostræ Memoræ commendantes verbum Dominicum, quod suis dixit discipulis, Pauperes vobiscum habebitis; ac etiam verbum Propheticum, Frange esurienti panem tuum, ac egenos vagosque induc in domum tuam; pietatis ac caritatis impulsu constringimur, quod ad sustentationem pauperum nostrum animum convertamus: et iisdem cum eleemosynis et cum aliis piis subsidiis, non ut tenemur, sed ut possumus, misericorditer succurramus.

429 Ordinamus itaque et statuimus, quod anno quolibet assignentur pro eleemosyna (extra illam, quam alias tam in Religiosos quam in alias personas erogamus per alios nostros Officiales) dandas pauperibus et distribuendas, quingentas libras Barcinonenses. Item eidem Eleemosynæ tres solidos in octo denarios ipsius monetae, per Eleemosynarios a nostro Botellerio percipiendos diebus singulis assignamus, de quibus panis ematur, continue anteportam nostri hospitii Regii Christi pauperibus erogandus: ac etiam dari volumus die qualibet per emptorem carniarum medium arietem pauperibus supradictis. In diebus vero jejunalibus, puta in Quadragesima et aliis quibus a carnibus abstinetur, volumus quod tantum detur pauperibus in pecunia per emptores prædictos, quantum valet medius aries, et sic præcipimus inviolabiliter observari.

430 Fragmenta insuper, quæ supersunt, de mensa nostra et domesticorum nostrorum dentur et distribuuntur in porta nostri hospitii, qualibet septimana per tres dies. Die videlicet Dominica dentur fragmenta prædicta: et ultra illa, ac etiam panes, quos Eleemosynarius recipiet a Botellerio nostro prædicto; xv solidi et unus aries et medius dictis pauperibus. Die vero Martis sequenti, x solidi et unus aries; ac die Jovis sequenti, alii x solidi et unus aries pauperibus erogentur. Et ultra prædicta, volumus jam dictæ eleemosynæ, in porta nostri hospitii dandæ, fragmenta quæ supererunt in coquina, tam in carnibus quam aliis cibariis assignari. A prædictis vero excipimus eleemosynam, dandam diebus quibus nos itinerare contingeret, quam diebus singulis dari volumus, et non ter in septimana, ut est dictum.

431 Ulterius panem et vinum, quos in nostra botellaria ita deteriorari contigerit, quod coram nostris domesticis ad ponendum convenientes non essent: nec non fructus et caseos, qui hujusmodi in nostra fructeria reperti fuerint; et nobis itinerantibus, si panis vel vinum, fructus aut casei penes eosdem Botellerium et Fructerium remanerent, qui communiter per ipsos portari non possent, eidem eleemosynæ, quoties taliter evenire contigerit, assignamus. Nec non assignamus eidem eleemosynæ omnia tortitia et cereos, libram unam non excedentes, quæ ad servitium nostræ Capellæ ministrantur, incontinenti cum medietas ceræ cujuslibet illorum servierit, vel combusta in servitio ipsius Capellæ fuerit; et non ante.

432 Præterea assignamus præfatæ eleemosynæ omnes condemnationes, quæ de nostrorum domesticorum quitationibus fierent perhabentes potestatem: quas condemnationes præfati Eleemosynarii a Scriptore rationis habere procurent cum effectu. Quæ condemnationes, simul cum alia pecunia eleemosynæ, Christi pauperibus erogentur: et illud quod pro Bullis plumbeis vel aureis, privilegiis imponendis, in nostra recipitur, secundum per nos ordinata, Cancellaria. Etiam dentur ultra prædicta, qualibet

D

Misericordiæ a Deo præceptæ intuitu, Mat. 26, 11 Is. 58, 7.

definiuntur quotannis distribuendæ libræ 500

et quotidie 3 solidi cum 8 denariis in junctum, E

cum medio ariete aut ejus valore:

item ter in hebdomade reliquæ mensarum

cum ariete uno et aliquot solidis

in itinere autem quoti-

F tum quæ in botellaria deteriorari contigerit,

aut in fructeria

et cerei ac medietatem combusti in usu capellæ.

item multæ domesticorum,

et pretia bullarum:

quid dandum Pauperibus quorum pedes,

die

quibus item utendum in solenni Missa

et Officio.

d De Diva quando dicendum;

e

quando Missa sicca?

A die Jovis, septem pauperibus, quibus pedes lavamus, cuilibet xvi denarii, et in illa die Jovis, in qua Salvator noster, nobis exemplum relinquens, Apostolorum pedes lavit, tredecim pauperibus, quibus etiam ducti exemplo nos lavamus, cuilibet pannum lanæ pro uno supertunicali, *a* et una tunica, et pannum lini pro una camisia *b* completa, et pileo, et xvi denarii pro confuturis; et alii xvi denarii post pedum abluitionem, quibus prandium in nostro palatio præbeatur. Præterea etiam singulis diebus detur prandium in nostra curia septem pauperibus, ut devotionem Regiam lavandi eis manus, ob honorem illius, in cujus manu corda regum esse dignoscuntur, exsequi possimus ut optamus. In Parasceve autem Domini, tredecim, quibus ultra manuum abluitionem, ad honorem illius dulcis Jesu, qui propter suam passionem incorruptibili cibo æternæ gloriæ hac die nos satiavit, genibus flexis cibaria ponimus.

aut manus Rex lavat,

quid Ordinibus mendicantibus

433 Volumus insuper Ordinibus paupertatis terræ nostræ eleemosynas elargiri per modum qui sequitur, ultra alias eleemosynas, quas recipiunt in nostra absentia: videlicet cum erimus in terra B Rossilonis, dentur anno quolibet ante festum Natalis Domini, Prædicatoribus *c* Perpiniani, in adiutorium vestitus, x libræ; ac illis de Cocolibero *d* dentur v libræ; et de Podio Ceritanio *e* v libræ. Fratribus etiam Minoribus Perpiniani dentur x libræ; de Villa Franca, *f* v libræ; et Sororibus S. Claræ de Perpiniano, vi libræ et x solidi; et Dominabus S. Salvatoris de Perpiniano, v libræ. Cum vero in insula Majorica vel aliis insulis nos esse

*c
d
e
f
per varia loca.*

contigerit, vel etiam in Monte-pessulano, anno quolibet prope festum omnium Sanctorum dentur singulis Ordinibus civitatis Majoricensis et etiam insularum, pro eorundem vestitu quantitates supradictæ; hoc excepto, quod si dicto tempore nos in Monte-pessulano esse contigerit, volumus quod Conventui Prædicatorum dicti loci dentur xv libræ, et Sororibus Minoribus ejusdem loci x libræ, ac etiam Sororibus Ordinis Prædicatorum aliæ x libræ.

ANNOTATA D. P.

a Supertunicali, intelligo togam vel chlamydem.

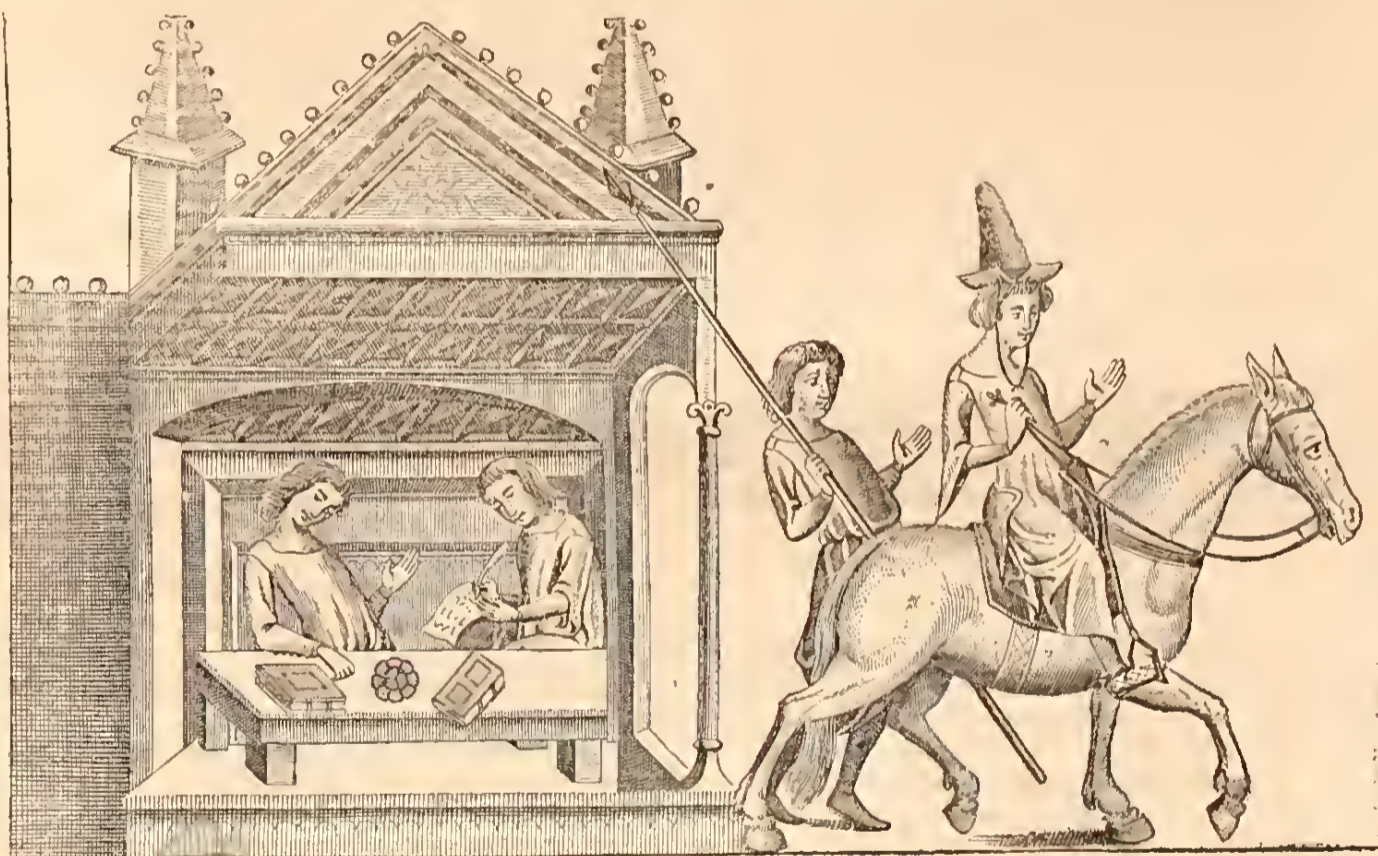
b Camisia, a Cama lecto, indusium dicitur sive interula: completa autem censi videtur, quando additur sudarium cum calceolis lineis, aliove apparatu interiori.

c De Conventu Prædicatorum Perpiniani egi 24 Junii, ubi de S. Joanne Bapt. occasione manus sinistrae istic servata.

d Cocoliberis, vulgo Colibre Hispanis, Francis Collièvre, oppidum littorale in Russinonensi comitatu ad radices Pyrenæorum, Blencis a Perpiniano. Nondum is conventus venerat in censum a Bartholomæo Pisano collectum an. 1400.

e Podium-Ceritanæ vulgo Puicerda caput Provinciale istius.

f Villa franca, ad aliarum synonymarum distinctionem Confluentam, vulgo de Conflent dicta, 10 leucis abest Perpiniano ad radices Pyrenæorum, in comitatu Russinonensi.

INCIPIIT OCTAVA PARTICULA

De ordinationibus ad officium Magistri-rationalis et sibi subsectorum pertinentibus *a*.

a Frontalis imago, præter Cancellariæ figuram exhibere videtur Regem, alba mula invectum, cum sella rubra veste rosacei coloris, pileo seu galero cerulco, rubri serici puraturæ subtexto. Fundus tobule hac parte purus relictus a sculptore, in ipso codice distinguitur violacris tessellis at eum modum quo ceruleis distinguitur similis sandus post imaginem Regis Jacobi, facientis primum sui libri litteram in tabula 1.

De falliis. r̄. i.

Ne facile a Curia ubi sint domestici,

a

statuitur, ut nemo pro se vel suis animalibus gagia accipiat

nisi pro diebus quibus seruerit :

nec qui abfuerint die Pentecostes,

b

exceptis nuntiis, si fuerint a Curia alio missi.

Cum deceat Principes providos, circa ea quæ eorum honores videntur concernere, ingenii prævidere ; sitque honor non modicus illis, habere continue penes se præsentias suorum domesticorum, quorum plures, si absentes a Curia sua gagia a sive quitationes recipere ; forte, imo sine forte, frequenter ipsam continuarent et associare curiam omitterent.

434 Ideo statuimus et etiam ordinamus, quod nostris domesticis quibuscumque, nisi pro illis dumtaxat diebus, per quos in nostra Curia præsentibus, saltem aliqua hora diei vel noctis, affuerint, ex suis gagiis vel quitationibus eis pro animalibus aut animali, per ipsos tenendis, aut pro victu dari ordinatis, aliquid eis minime præbeatur. Decernentes quod omnes, a nostra curia quitationes recipientes, pro duobus vel pluribus animalibus, medietatem nimirum ipsorum animalium in equo vel equis tenere sint adstricti. Et si contra fecerint sexdecim dierum pro quolibet equo, et octo dierum pro singulis aliis animalibus tenere omissis, in suis quitationibus die quolibet aggraventur. Illis vero tenere debentibus unum animal, qui illud tenere omiserint ; licet diebus singulis præsentibus in curia fuerint ; tantum medietatem dictorum gagiis sive quitationum eisdem solvi debere declaramus.

435 Præterea declarantes, quod recipientibus pecuniam a nostra Curia ; nihil nisi illis qui in nostra Curia festo Pentecostes præsentibus fuerint, nisi uliter, dando eis *b*pannos, ordinaremus, exolvatur ; nec etiam jura alia eis, ultra quitationes pro animalibus assignata, nisi semel ad minus in anno in Curia nostra fuerint visi, solvantur ullo modo. Illis vero qui a nostra Curia vinum et ceram et panes recipiunt, pro diebus quibus in Curia fuerint, præstetur tantummodo. Nuntiis autem per Nos ex dictis domesticis destinandis, si durante hujusmodi destinatione eis de nostra pecunia necessaria fuerint exhibita, de qua reddant Rationali computum, fiant falliæ in omnibus, prout supra, excepto in vestitu, si infra ipsum tempus festum Pentecostes contigerit evenire. Veruntamen si Nuntii prædicti mare transfretare haberent, et ex hoc sua animalia secum ducere non valerent, eo tunc sua gagia seu quitationes pro ipsis animalibus, hic hac de causa dimissis, etiam expensas pro personis de illis pensantibus recipiant integras et habeant.

ANNOTATA D. P.

a *Vide Cangium ad vocem Vadium, unde Gagium duci creditur, et significat stipendium famulare vel militare ; atque hinc gagiare, stipendio conducere. Significat etiam Gagium mulctam pecuniariam.*

b *Quid hic proprie significet pannus, non facile divinaverim. Cangio quidem videtur posse sumi pro parte vestis, sive pro segmentis panni, quæ ex thoracibus pendent, sed neque hic neque alius sensus Gallicæ*

vocis Pan quidquam od Gagia facit, quod ego quidem divinando assequar.

De Logueriis animalium. r̄. ii.

Cum quis ad laborem admissus, a condigna non sit mercede depellendus ; ideo statuendum ducimus et ordinandum, quod personis quibuscumque solitis eorum bigas et suorum animalium, locare, quæ cum animali, vel sine animali, pro nobis aut nostris negotiis, sponte vel coacti, in officio nostri Majoris Zemblersii servitium impenderint, decentia impendantur logueria.

436 Ordinamus igitur, quod cuilibet personæ, quæ cum animali, sive de sella, sive de bast a fuerit, per nostrum majorem Zemblersium vel Subzemblersium, pro nostris negotiis conducta, per ipsum Zemblersium de nostra pecunia, pro unaquaque die, quæ in nostro fuerit servitio, tam pro se quam pro animali, sexdecim denarii Barcinonenses, et magis unus denarius Barcinonensis pro ferraturis ipsius animalis, etiam et omnes expensæ quas dicta persona pro suo victu et animalis fecerit existens in ipso nostro servitio, dentur plenarie et solvantur. Cuilibet vero personæ sine animali, pro nostris negotiis per dictum Zemblersium, vel ejus nomine alium conducendæ, dentur eidem per eundem de loguerio xii denarii Barcinonenses : nisi majus vel minus ipse Zemblersius illi viderit fore dandam.

437 Insuper ordinantes, quod animalia conducenda per nostrum prædictum Zemblersium, deferre quamlibet sarcinam, ponderantem ultra tria *b* quintalia, minime teneantur. Verum si præfatus Zemblersius, vel alius quicumque, aliquid animal ex prædictis animalibus oneravit, invito ductore illius, contra hujusmodi nostram ordinationem, et ex hoc illud animal mortuum vel debilitatum fuerit ; eo tunc dictus Zemblersius, vel alius qui inde culpabilis extiterit, de suo proprio valorem dicti animalis sic mortui, vel minus valentiam, ubi non mortuum, sed debilitatum fuerit, solviturum dicto ductori merito agnoscat obligatum. Et quoties dictus Zemblersius per ductores dictorum animalium fuerit rogatus, ponderet in illorum præsentia sarcinas, seu cargas eis ordinatas ad portandum. *c*.

ANNOTATA D. P.

a *Bastum, Clitellæ dicuntur, a Teutonico bast funis, quia funibus adstringuntur, non loris, ut sellæ equestres.*

b *Quintale sive Quintallus definit Hovedenus pondus centum librarum de quo vide Cangium.*

c *Quod vacuum erat ultimæ poginæ implebat scutum Domini Guilhelmi de la Buume, scripto Codice tunc appictum, cum is venit in potestatem dicti Nobilis viri. Omnia diplomina in Præfatione exhibuimus. 10.*

Ut animalium locationes rite solvantur,

a statuantur 16 denarii ductori,

b præter expensas facendas,

c et 12 pro animalis,

non nisi ad 300 lib. onerando,

alias damnum resarciat Zemblersius.

F

BREVIS HISTORIA

REGUM MAJORICENSIVM

§. I. Insulæ et regis Majoricensis expugnatio, Mauris inde ejectis.

Index Comitum Rascionensium, anno MDCXLII Tolosa in Ajuntania editus a Joanne Simblancato, viro istis erudito, declarat, quomodo extincta, prima Comitum ab Unfredo ductorum stirpe, octavus in possessionem Rascionis ac Ceritonix venerit Alfonsus Aragonum Rex eo nomine primus, anno ab incarnatione Domini MCLXXVIII. Filius ejus Petrus II ipsas patrio Sanctio proprias habere permisit. Hujus filio Nunnio sine liberis defuncto, decimus, Comes nominatur Jacobus I Rex Aragoniæ, qui pulsus Balcarium possessione Mauris, gloriosum Conquestoris titulum meruit; felicissimus ætatis suæ Princeps dicendus, si quem facile a Francis, aliqui veteris juris in istas sibi confusus provincias præstendebus, obtinuit pacem eamque perhonorificam; tum firmam doni pater inter filios stabilivisset concordiam. Quomodo autem hoc frustratus, illa potius sit, priusquam ex Simblancato nurrem, et ex parte Majoricensium Regum historiam prosequar, plures exponere Balcarium expugnationem, obiter in Præfatione delibatum, sicut eam lib. 12 rerum Hispanicarum cap. 14 exponit Joannes Murinus noster in compendium redigens, quæ Hieronymus Zurita prolixius refert primis decem capitulis libri 3 Annalium Aragoniæ. Opportunus utique ingressus huic dabitur in Historiam eorum, qui ex Jacobo Conquestore prognati regnum istud tenere, aut eo pulsi jus in ipsum.

2 Jacobum Aragoniæ Regem qui compositis Procerum motibus specimen indolis egregiæ dederat, atque præstantis, una belli adversus Mauros succurrendi cura, dies noctesque sollicitabat. Accidit, ut Tarracone in convivio, quo splendide acceptus erat a cive ejus urbis primario Petro Martello, (forte erat prospectus in mare) remotis mensis, inter varios sermones, ut fit, de vicinis insulis disputatio iniretur. Petrus occasione arrepta, quanta esset commoditas Balcarium atque nobilitas, quanta fertilitas agri, damnaque, quæ propter locorum vicinitatem nostris littoribus inferrentur, longa oratione disseruit, rerum et locorum a multo usu peritissimus. Retabahihes earum insularum Rex erat, religione Maurus. Forte acciderat, ut naves aliquot Catalaunicæ ab insularis essent captæ. Missus socialis damna ut reponeret, et naves restitueret Maurum postulavit Regis Aragonii nomine. Maurus insigni fastu, æquænam Regem nominaret, rogavit. Ille Aragonio, inquit, Rege illo genitum, cujus virtute ad saltum Castulonensem gens vestra cæsa, et profligata est. Parum abfuit eo responso reddito, quin violaretur: jus tamen gentium valuit; ita ut continuo ex insula egeretur abscedere.

3 Iis injuriis Aragonius Rex provocatus, libentius bellum sumpsit. Barcinone in conventu procerum, de totius belli ratione coram Rege disputatum. Sancitum ut mense Majo dimidiato, copiæ omnes ad portum Salonium convenirent, unde parata classe trajiciendum erat. Hæc omnia tam propensa provincialium voluntate audientur, ut Bovaticum semel tantum Regibus concedi solitam, populis volentibus denuo fuerit impetratum.

4 Rex soluto conventu, Tarraconem ad tempus præsignatum discedens, ætatis reliquum classe comparanda, instruenda ornanlaque exegit. Magnus

undique ad Regem militum concursus fiebat, eo Duce quodvis periculum adire cupientium. Mense Septembri milites in naves impositi e portu solverunt, numero ad quindecim milia peditum, equites mille quingenti. Classis centum quinquaginta quinque naves numerabat, onerarias quinque et viginti, Longas duodecim, reliquas speculatorias, victuarias, hippagines. Profectos in mare, ac ferme in conspectum majoris Balearis, quo navigabant, progressos ventorum procella desjecit tanta, ut cursum teneri posse non sperarent. Vicit tamen Regis constantia; et ad occasum Solis Euronoto remittente, cui ea loca obnoxia sunt, commutatoque in Circium, quod navigationis reliquum erat, prospere confecerunt.

5 Insulæ qua leata forma est. Quatuor anguli totidem cæli plagis spectant. Palumbariæ portus, cui Columbaria insula objecta est, ad Occasum pertinet. Promontorium Salinarum ad Meridiem. Medio fere intervallo Majorica urbs Insulæ caput interjecit. Petræ et S. Vincentii promontoria, ad Orientem vergunt et Septemtriones. Petræ promontorio Polentia haud remota est, olim Romanorum colonia, nunc modicum oppidum, sed portu insigne; eum quia classis tenere non potuit venti flutu prohibita, Palumbariam necessario petit, triginta millibus passuum ab urbe dissitam. Regia triremis in eum portum plenis velis invecta primam est: deinde reliqua classis nulla navi desiderata. Verum cum præ Maurorum multitudine, descensus in terram tutus non esset, ad Sanctam Pontiam portum, ulterius aliquanto versus Meridiem et Occasum itum est. Ibi excensione prohiberi nostri non potuere. Levia mole prælia fuere, nostris prospera, barbaris semper adversa.

6 In urbis Majoricæ expugnatione summa totius expeditionis vertebatur. Cui urbs cederet, ei insulæ imperium contingere necesse erat, quod neutra pars ignorabat. Rex Maurus Portopineura, vicinum urbi montem, castris occupat, numerosis copiis, quas magnis delectibus conflarat, ferox magis quam validus. Nostri dum incautius iter faciunt, longiusque hostem abesse credunt, pene oppressi ex insidiis sunt. Ac Guillelmus Moncada Bearnæ regulus, et Rymundus Moncada pluresque alii ex ea gente, qui in prima acie curabant, et sinistrum cornu hostium aggressi erant, in primo conflictu occubuerunt. Grave id detrimentum fuit. Cujus Rex inscius, reliqui Maurorum agm in magno impetu invasit.

7 Erat genus pignæ, quæ de barbaris esse consuevit, perturbatæ atque tumultuaria. Ordines non magno opere servabant rari modo, in loco conferti pugnant. Si premuntur, pedem referre et loco excedere soliti, collectis rursus viribus repetebant pugnam. Res proxima periculo fuit, ne nostrarum virtus ab hostium circumfusa multitudine opprimeretur. Omnia tamen Regis sive virtus superavit sive felicitas. Barbari primam loco moti, deinde in fugam compulsi: cum se in castra retulissent, superato monte captisque castris, omni ex parte victi sunt. Fugientes sequi non placuit: quod proximus illis receptus esset: regii continenti totius diei labore defatigati, equi, hominesque.

8 Admota subinde urbi castra. Et quoniam Mauri copioso comæatu instructi, nihil voluntate facturi videbantur,

Regni Majoricensis conditor

Jacobus I Aragoniæ Rex,

Intellecta fertilitate Balearum,

et privatis injuriis motus,

in eos proximo Majo decernit expeditionem;

et magne classe instructa,

E In Majoricam tendit:

excensionem fieri in portum S. Pontiam.

Urbes assursus

F et idem alii qui ex insidiis pugnati,

acie conflictu;

l'indempne repulso hæc,

castra ponit.

A videbantur, quæ expugnandis urbibus usui esse solent, magna diligentia comparata. Machinæ quatuordecim modis extractæ: balistæ catapultæque, plutei vineæque subruendo muro. Fossa, urbis profunda lataque, materia repleta. Hæc non paucis diebus administrata: cum opera per se difficilia, hostes impetu et ex insidiis disturbare conarentur. Vinearum ope muro tandem succeditur. Dolabris quatuor turrium ini lapides convulsi: eaque contis sustentate, uno tempore igne supposito corruerunt. Barbari ex iis rebus metu perculsi, conditionis primum spem, deinde ea cogitatione depulsi, deditiois tentarunt, salutem pacti, atque facultatem, qui vellet in Africam Regem Maurum sequi, cum rebus suis navigandi. Aequa ea conditio plerisque proceribus videbatur, Nunnio præsertim Ruscinonensi Comiti, cui cum Rege barbaro de ea re colloquium feerat. Verum Bearnensis reguli, propinqui et necessarii pulcherrimum consilium, sævo vindictæ studio, disturbant: cum ignominiosum fore, atque fœdum dicerent, nisi Maurorum excidio tantis Principibus vindicatis, bello finem imponere.

oblata deditio-
nis condi-
tiones rejicit:

B Obsessi desperatione salutis in furorem acti, majori quam antea animo urbem defendunt, sæpe nostrorum non exigua caedo: prorsus ut jam atrocis consilii auctores ipsos pœniteret, si liceret, retractare parati. Ad extremum muri magna parte prostrata, per strages et lapidum rudera evadendum erat. Noctu quidam irrumpendum disputabant, quo tempore urbis vigiliæ remiserant. Rex veritus nocturni temporis licentiam, portas murosque asservari jubet, ne hostis effugeret. Ubi illuxit, instructa acie urbi proximus ex loco unde exaudiri posset, hanc ad milites orationem habuit. « Parem vestris » laboribus gratiam rependere nostræ facultatis non » est. Habere nunquam desistam. En novi meriti » offertur occasio. Urbem opulentissimam expugnare » hodierna die paratis, ejus spoliis divites evaditis » haud dubium, beatique adeo. Civium strage amis- » sos injuria socios, amicos et necessarios vindica- » bitis. Nobis vestro labore novum imperium, no- » vumque regnum paratur. Obsessi confecti inedia » sunt, imminuti numero, metu debilitati. Pergite » ergo, magno animo in urbem invadite. Nemen » propitium habetis. Hæc meta laborum erit, glo- » riam conciliabit et immortalitatem. Lis maximum » periculum, qui hostium congressum formidabunt, » Audacia, conantes proteget.

extremum as-
sultum factu-
rus,

hortatus mili-
tes,

C » Hæc ubi dixit, semel iterum et tertio pu- » gnæ signum dat. Milites timor insolitus aut stu- » por, nescio quis occupat. Rex, Quid inquit, ir- » ruere cessatis? Magno agite animo, invadite. Ad » eam vocem magno clamore edito in urbem irrumpi- » tur. Mauri desperata salute locis omnibus occur- » runt. Pugna multis partibus fit. Nostri tandem cæ- » sis fugatisque adversariis urbe potiuntur. Regem » Maurum in latebras compactum, Jacobus Rex barba » apprehensum (nam ita se facturum antea jurarat) » bono animo esse jubet, atque de salute bene spera- » ro. Arx continuo dedita est, atque in ea Regis filius » captus, tredecim natus annos: cui postea Christia- » nis sacris imbuto, Jacobo nomen tuit: prædiaque » deinceps in agro Valentino, Gotoriumque oppidum, » utrumque Jacobi Regis dono.

urbem et ca-
pit,

factu deditio-
ne

fundataque
ibi Ecclesia
rektor redit

11 Capta est urbs Majorica pridie Kalendas Ja-
nuarii, initio anni millesimi ducentissimi trigesimi.
Sedes Episcopi ac domicilium in ea urbe constitu-
tum; tametsi Barcinonenses sacerdotes disputabant,
sui juris effectum esse ex tabulis nimirum vetustate
obsoletis. Reliqua insulæ oppida, et arces brevi in
potestatem redactæ: rebusque omnibus compositis,
militum primum maxima pars in patriam dilapsa
est: deinde Rex in Catalauniam navigavit.

12 Hactenus Mariana ex Zurita contracta, quibus
libenter ex eodem addiderim, quomodo Majoris Balea-
ris fortunam secuta Minor ac reliquæ deinceps insulæ
sint, id ille sic narrat tom. 3. lib. 32. cap. 6. in fine:
Minorica cernens hanc Majoricæ fortunam, facta
est tributaria Regi Jacobo. Duobus annis post Gei-
lielmus Mengri, Electus Tarraconensis vicit Yvisam
anno 1230; quando se sponte quidem, sed metu ta-
men etiam dederunt insulæ, Formentera, Cuni-
cularia, et Capraria.

D
ceteræ insulæ
veniunt in po-
testatem.

13 Poterat exhinc Jacobus Rex Aragoniæ et Ma-
joricæ dici; sed grandiori titulo contentum vixisse, do-
nec ex ejus diplomatis (quæ necdum vidi) probetur con-
trarium, tamdiu credam, quamdiu videbo in hisce Le-
gibus Palatinis auctorem dici Jacobum II, qui alias
respectu avi sui, de quo mox, Jacobus III nominandus
fuisse. Igitur Majoricense regnum tunc primum insti-
tutum fuisse dicam, cum ipsa secundo genito suo Ja-
cobo, Regum Majoricensium primo, tradidit Jacobus
Conquerstor. Hoc autem regnum, cum fuerit ejus vir-
tute acquisitum, neque Aragonicæ Coronæ unquam an-
tea subiectum, potuit illud sine justa cujusquam querela
dare cui vellet, etiam externo, summo jure tenendum:
de Ruscinonensi et Ceritanæ Comitibus non item;
quippe Alfonso I jam antea acquisitis, et per Nunnii
Comitis beneficiarii mortem denno reductis ad jus corona-
æ: a quo non videbantur posse sic absolvi, quin supre-
mum in eos jus penes Regem remaneret; ut de Fran-
corum Regibus taceam, qui etiam ipsi juris aliquid in
eisdem Comitibus, inter Aquitaniam et Catalauniam
medios, prætentabant: unde difficultates utrimque exti-
terunt uti pergo verbis Sambuncati narrare.

Rex, Aragoniæ
titulo conten-
tus.

E

§. II. Initium regni Majoricensis, in eoque
primus Jacobus Jacobi Aragoniæ R.
secundogenitus.

JACOBUS opibus Nunnii defuncti, et orbitate poti-
tus est, eoque imperitante, Ruscino Cæloniæ
nomine comprehensa est. Nam anno millesimo da-
centesimo quadragesimo quarto, cum in conventu
Barcinonensi de finibus ageretur definitum, Cælo-
niam ab Hispania Sicori et Cinga fluminibus, a
Gallia Salsulis terminari: idque inconsulto Gallo-
rum Rege. Sed jam Aragonii pro regibus se
ferebant, nullo ad Gallos respectu. Neque re ea mo-
vebantur, propter, segnitiam. . . . Ludovicus no-
nus, cui mortuo divini honores decreti, jura ab
aliis pœne fistidita repetivit. Ibat in bellum, F
nisi Jacobus Ludovico Corbolium obviam venisset
anno mclxviii. Ibi congruentia tempori et rei utrim-
que dicta, atque Ludovicus blanditiis retentus, ne
jus suum persequeretur, et ad sanctora aversus:
convenitque ut Philippus Ludovici filius Isabellam
filiam Jacobi in matrimonium acciperet. Hoc fœdere,
et complexu amico Ludovicum præoccupatum sacri
belli consiliis Jacobus pervertit. Quippe cautum,
ut alter alteri jus suum remitteret, neque Ludovi-
cus imperium ullum trans Pyrenæum, neque Jacobus
cis Salsulas quidquam reposceret. . . . Tanti
fuit affinitas, ne nulum cum dotalibus discordiis
domum deduceret. Anno millesimo ducentesimo
sexagesimo sexto nuptiarum solemnia Arverni cele-
brantur.

Rex et Comes
institutus
Jacobus

F

rebus cum
Gallo compo-
sitis

15 Ex tam illustri connubio, et summa in Cælo-
niam potestate comparata Jacobus gaudium agi-
tabat: non tamen sinceram erat, quia filii de im-
perio patre vivo inter se contendebant. Tantus est
ambitionis, et spei conceptæ impetus, ut nec patris
majestas, nec fraterna caritas Petrum remoretur.
Ne ab altereatione ad mortes iretur, Rex in comi-
tiis Barcinonensibus voluntatem suam vulgavit, ut
eam consensu populorum, et auctoritate firmaret;
filique

A filique non odia et dissensiones, sed concordiam, animosque fraternes ad successionem afferrent. Quid Ferdinandus et Sanctius ex bonis paternis habuerint, scire nihil attinet. Cateris hac form imperium divisit. Petro majori natu Aragonibus, Valentinis, et Cutelanis imperitare concessum. Jacobo ætate proximo Balearum majorem, et Ebusam cum nomine Regio, et insignibus legat, et præterea Ceretaniam, Ruscinonem, et Monpellerium optimo jure possideret, nec fratri parere cogeretur: præscriptumque, ut alter alterius orbem sine posteris domum obtineret. Hæc tunc accepta. At Jacobus concordiam cum Gallo sincera fide coluit, fœderisque recentis legibus constrictus discordias procul habuit, neque passus est Petrum filium bellum inferre Ludovico Regi, ad quem ex pactis cum Tolosate initis, omnis illius ditio accesserat.

16 Petrus iniquus, cum omnia conturbare vellet, Raymundum Comitem, quem præteritorum pœnitentibus, primo impulerat ad dimittendam uxorem, suscipiendosque ex alia liberos, quæ priora fœdera Gallica confunderet. Ubi frustra erat, et Comes vita excessit, sese a Comite ad imperium ultima voluntate vocatam esse, vocarique a Tolosatibus vulgabat. Itaque conquirere juventutem, copias expedire, et suis viribus tantam molem invito patre suscipere velle. Eo tempore Queribuscum a Ludovico in finibus Septimanie conditum Tautabelle adversum, ut eo præsidio aditus obtineret. Sed miles Hispanos jussis Regiis obtemperavit, eoque se suas in sedes recipiente, et per invidiam fratrum Petrus destitutus, antequam quidquam conaretur, defecit. Desererat bellum, turbidis tamen clamoribus rapi sibi Tolosates querebatur, suo tempore arma repetiturus. Domestica certamina cum tenuere: ad fratres æmulationis suspectos, patremque fatigandum converus est. Jacobus Rex utcumque cœrcitis suorum odiis adversum Mauros bellum movit, in quo multa ipsi prospera evenere. Tandem profectus ad Montesanorum rebellionem puniendam adversa valetudine corripitur Setabi. Antequam admoventur ultimis, personam Regis ponit, et monasterium Populeteense intrat, ut Cisterciensi disciplina informatus tranquillitas agitaret. Cum in pejus iret valetudo, Valentiam delatus ibi mortem obiit anno millesimo ducentesimo septuagesimo sexto. Princeps cognitus utriusque fortunæ experimentis, cuique neque moderatio inter prospera, neque constantia in adversis defuit. Clementia vero singulari extitit: cumque omnem ætatem egerit inter suorum factiones in neminem ferociam prompsit, præterquam in hostes: atque hac æquitate animi meruit non tantum inter bonos Principes, sed etiam clarissimos censi.

17 Post mortem Jacobi Regis iterum filii, ex Violantilla uxore suscepti, in discordiam proropere. Petrus iniquo animo ferebat Jacobum fratrem amplo et opulento patrimonio donatum esse, et dissolutionem esse regni, si quæ onita esse oporteret, separata obtineret, querebatur: vivoque Jacobo contestatus fuerat, si quid per patriam potestatem probare cogeretur, id pro vano et irritose habiturum. Itaque urgebat fratrem, ut a se Balearum, aliaque tanquam subilitus acciperet, Regibusque Aragoniis in posterum reverentiam haberet. Jacobus primo testamentum patris obtinere, fratremque rogare ne illius voluntatem conturbatam iret, seque suam dignitatem cum splendore obtinere pateretur. Ubi gravior necessitas est admota, concessit anno millesimo ducentesimo septuagesimo nono, ut in fide fratris esset, regumque sequentium, non sine ultionis cupidine palamque conquestus sibi per vim prærepta, quæ donatione

patris deferebantur, satis habuit hoc sibi concedi, ne omni imperio spoliaretur. Neque tamen Jacobus fratrem observare destitit, eumque Tolosam sequenti anno comitatus est, ubi inter eos et Philippum Francum de ditione Monpellerii actum; convenitque, ne obtentu percontationis cum Episcopo Magalouensi factæ, Philippus veteri jure Jacobum deturbaret. Petrus vero non tantum in fratrem, sed etiam in totius Christiani nominis parentem, ingenii acerbitatem protulit, neque solitam prioribus regibus venerationem erga summum Pontificem exhibuit; et tributum pendi solitum Sedi Apostolicæ, ex quo Petrus secundus regnum vœtigale fecerat, solvere abavit. Cum monitus per nuntios ad obsequium non redibat, et frustra pœnitentia sperabatur, Diis inferis a Pontifice devovetur: eodemque decernente regnum Carolo Philippi Franci filio quasi præda divisum anno millesimo ducentesimo octuagesimo quinto.

18 Ubi a Philippo expedita sunt arma, et instructo agmine incedere cepit, ut filium in possessionem Aragonie deduceret. Petrus Perpinianum Jacobo per vim ademit: seu crimini dabatur inclinatio in Gallum: seu invisus erat, quod gratia Pontificis Maximi subniteretur, passusque esset regnum Valentinum sibi offerri: seu cum bellum Gallicum in expectatione esset, eo præsidio aditus in Cæloniam obstruebantur. Philippus tamen progressus est cum exercitu, et a Jacobo, cui ipse sinum adversus vim Aragonie obtulerat, urbibus ditionis Ruscinonensis comiter exceptus. Ibi absentiam Petri rebus Siculis intenti occasionem suam faciens, Perpinianum obsidet, capitque; brevique omnem regionem finitimam in potestatem redigit. Gerundam usque arma proferuntur; qua capta, quod satis arduum fuit, senescere vires et morbis carpi; paulatimque corruptiore aere lucra magis magisque vulgari; Philippus ipse febricitare. Tunc omisso bello cura valetudinis subiit, flexitque Perpinianum, ibique extinctus est anno millesimo ducentesimo octuagesimo quinto. Duce mortuo bellum manebat: quia Philippus filius dignus ad suscipiendum jus et imperium relinquebatur, verum Belgicis tumultibus abstractus, omnem Aragonie procellam Jacobi suscipiendam reliquit. Petrus enim liberatus hoste Gallo ex prima consternatione excitatur: redeunt paulatim animi atque vires; nec tantum par defensionis erat, sed etiam ultionem parabat. In medio apparatu abreptus morbo bellum et vitam deseruit anno ducentesimo octuagesimo quinto supra millesimum. Mutatus erat dux non hostis. Nam Alfonso filio mandata erat expeditio Balearica, qui festinavit, ut patri lætitiæ materiam præberet temulo evoluta: eo infestior Jacobo, quo eum minus propinqua necessitudine contingebat. Is igitur male affectus in patrum, odio celeritatem addidit, effecitque, ut pæne eadem dies jussa patris, et executionem conjungeret, statimque Jacobi præsidia Baleari et appositis insulis dejeeta.

19 Neque Jacobus hæc vulnera compressis manibus ferebat: sed averso Aragonie, et flagrante seditione Procerum regni, ipse novam flammam inferebat. Emporitani agrum oppugnabat, gravisque erat minoribus oppidis, validis urbibus graviora minabatur. Hos animos faciebat Philippus Pulcher, qui rursus Aragonie invadere destinabat, iecto fœdere cum Sanctio Castulonensi, a quo hostilis æmulationis cum Aragonie exercebatur. Hanc belli molem Carolus Neapolitanus pactis induciis discussit, ad Juncarias congressus cum Alfonso. His via patefacta est ad pacem conciliandam, quæ tandem Cardinalium interventu Tarascone in Gallia firmata est. Non contendit Francus jure, quod ex sanctionibus

Pontificum

secundo
genitum suum
declarat Re-
gem
Majoricensem

nan sine
sensu prima-
geniti Petri

B
eum tamen
dissimulantis

dum Tolosano
Comitatus
inhiat.

Rege patre
mortuo
crumpit
dissidium

D
inter fratres.

Aragoniis
Perpinianum
occupat,

E

et illius ejus
Baleares,

F

quibus per
pacem receptis

A Pontificum in ditiones Aragonii usurpabat. De Baleari restituenda nihil cautum ad præsens, quamvis mentio injecta, quam mors Alfonsi oppressit. Res Aragonias Jacobus Alfonsi frater adeptus erat. Apud eum non defuit Gallus pro Balearico deprecator. tarde tamen, nec nisi anno millesimo ducentesimo nonagesimo quinto Anagninæ ad Bonifacii Papæ auctoritatem concessum, ut Jacobus regnum reciperet. Quamvis Aragonius fidem per legatos obstrinxisset, non nisi tertio post anno explevit. Adeo facilis est sua dare, quam alia reddere: quia ibi gratia liberalitatis inest, hic rei violentiam retentiæ professio. Argihense castellum Ruscionis constituitur Regem colloquio, ut coram finirent, quæ per nuntios regre expediebantur. Ibi concordiam inter se sanciant. Balearicus recipit regiam dignitatem coereita potestate: sed dictio aucta, ut donec esset sue benignitatis Aragonius imperium protulit minore Baleari adjecta: summum jus retinuit: Deus testis firmandæ paci allubitus.

20 Re integrata per novum fœdus amicitia fidem utrinque intendit. Aragonius quidem Sancto Balearici filio Mariam filiam Caroli Neapolitanæ Regis per legatos impetravit uxorem, ita ut Robertus Dux Calabriae Sanctiam Sanctii sororem in matrimonium acciperet. Has affinitates validas ducebat, quæ res Aragonia, et Sicula continerentur. At Ferdinandus frater Sancti, ut Aragonio gratiam referret; in expeditione Almaricensi promptissimum studium exercuit, gloriaque sue, et utilitati Aragonii consuluit. Cum maxime obsideretur Almaria, nuntiatum Regem Granatensem inclusis in subsidium adventare. Jacobus Aragonias, cum satis virum esset capessendo prælio, et obsidioni continuandæ, Ferdinandum castra, et obsidium curare jubet, cum mandatis, ut se munimentis teneat, et tantum ex commodo suo pugnet: ipse cum robore exercitus obviam procedit hosti, congressusque eum fœdit. Par ad urbem fortuna fuit: Ferdinandus præsidium erumpens compressit, in murosque compulit ad sua tutanda, qui obsidentium munitiones exscindendas sumpserant. Ita feliciter a Rege et a Legato pugnatum; amboque subnixi victoria acris urbi instabant. Illa, cum nihil opis in suis aut externis videret, sese victoribus permisit. Capta gloria maxima ex parte ad Ferdinandum redundavit. Atque ita concordia inter Aragonium et Balearicum non tam vinculis pacis, quam mutuis officiis coaluit. Hujus concordie fructum Jacobus aliquot annis percipit eo jucundius, quo gravioribus casibus jactatus fuerat. Decessit anno millesimo trecentesimo duodecimo, varia primo fortuna confectus, nec tantum sedibus ejectus, fractoque solio, verum etiam animo: imperium tamen recepit, et fide stabile reliquit.

21 Jacobus autem Selaramundam Rogeri, Bernardi Fuxensi Comitis filiam ab anno millesimo ducentesimo septuagesimo tenebat matrimonio, prius frustra pactus nuptias filie Comitis Nivernensis. Ex ea filios quatuor susceperat. Jacobus a tate prior, cum iudice esset rerum civilium parum capax, apud Sodales D. Francisci vestem mutavit. Philippus fratrum novissimus divino cultui sacrisque se addixit, eoque ambo paterni regni expertes. Ad Sanctium imperium Balearicum cum omni patris ditione delatum. Is statim se in fide Aragonii futurum juratus promisit. Ita jam consuetudo ferebat, tutiorque ipsi dominatio contingebat manenti in potentiore fide, quam si ad libertatem et spes incertas respexisset. Nam illi de Mompellerio controversia facta a Ludovico Francorum Rege, diesque constituta, qua coram senatu Parisiensi responderet. Sanctio cum potiore jure, et armis validiorem vincere non posset, consultius fuit precibus aggredi. Aragonius

adhibitus, qui cum auctoritate regia, tum verbis supplicis orans, ne per tot annos omnia resumeret, atque veteri possessione depelleret propinquum suum, ut interim jura sua Francus dissimulatione transmitteret.

22 Exin Sanctius res pacatas habuit, ne tamen erga Aragonium inæmemor beneficii ageret, aut resides populos attineret, ducere in hostem statuit, quem Aragonius fecerat. Pisani partim Pontificum auctoritate, partim violentia supremam dominationem in Sardinia habebant, ejus imperium Petrus Aragonius affectaverat. Consilii irritus, animum eundem in successores transmiserat: qui aliis curis intenti distulerunt spem, non dimiserunt, et interim arma Aragonio minitabantur potius, quam inferebant. Nam Jacobus secundus, ut Alfonsum filium velut amulum, et regnanti gravem amoliretur, ostentat illi Sardiniam. Alfonsus fervidi animi Princeps anno millesimo trecentesimo vicesimo secundo rapit occasionem, multosque incepti fama evocavit, quasi non ad labores, et bellum gerendum, sed ad prædam dividendam, et regnum auspiciandum invitarentur. Ea cæpta in primis Sanctius juxta, comparata viginti amplius navium classe, datisque militi in quatuor menses stipendiis. Ubi vario Marte res gerebatur, et arma utrinque exitiosa erant, bellum pactionibus compositum. Pisanis, gentitem mari validæ, vectigalia relicta: regium insule arbitrium penes Aragonios mansit. Non longe ultra eam expeditionem Sanctius vitam produxit, et anno millesimo trecentesimo vicesimo quarto ageus Formicariis oppido Ceretaniæ, fato sine liberis concessit.

§. III. Jacobi II fortuna fere constanter adversa, et infelix exitus.

Alfonsus qui ultiores populos laceraverat, ditiones Sanctii tam opportunas morte Principis vacuas invasit: populos volentes in fide recipiens, repugnantibus necessitate illata. Jacobus, quem Sanctius patruus heredem instituerat, tunc minus erat idoneus regno. Quippe decrat robur ætatis, nondum undecimum annum egresso. Regiam tamen indolem præ se ferebat, multumque ad splendorem et gratiam conferebat gloria Ferdinandi patris. Is cum ex patriis facultatibus perparum delibasset (nec enim conjectura de Ruscionensi et Ceritano Comitibus ipsi a patre attributis, in Præfatione num. 8 proposita, aliunde confirmatur) cum inquam, de patriis facultatibus perparum delibasset. Fratris Sanctii Regis opes animo æquavit, atque a virtute imperium petivit.

24 Id temporis sub annum millesimum trecentessimum decimum tertium Græcia discors inter se a Latinis in prædam dividebatur, atque Catelani facti globo concurrentes, Ferdinandum in partem victorie vocabant, tradito imperio. Neque illos ducis primo, neque illum militie pœnitebat. Mox cum orta inter alios duces seditio, cædes, et graviora facinora eliceret, atque arma in hostes parata in sese verterentur; Ferdinandus talem militiam detestatus navem conscendit, retro concessurus in Siciliam, ubi minus periculi, et nihil infamie apparebat. Antequam appelleret, captus, ab iis, qui maris custodiæ præerant, aliquamdiu in potestate Roberti Neapolitani fuit, donec libertatem precio redimeret. Tunc partibus Siculis se aggregat, favitque Friderico. Bellum inter Robertum et Fridericum convuluit accessione et ope Ferdinandi, quod postea per inducias discussum.

25 Inter hæc Isabella, Ludovici ultimi Principis Peloponesi filia, uxor Ferdinandi anno millesimo trecentesimo

gula Aragonis in Sardiniam moturis

se jungit contra Pisanos

et bello confecto moritur, 1324.

E

Sancti nepos Jacobus ex fratre Ferdinando,

F

rebus in Catalonia et Sicilia bene gestis claro

et Peloponesi principatum consecuto per uxorem.

Majoricensis Aragonum juvat

B

ad capiendam Almariam.

C

Itius successori filio

Montem-pessulanum Francus cedunt,

A trecentesimo decimo quinto Jacobum Catanæ peperit: atque vixitum tricesimus a partu dies et ipsa decessit. Principatum Peloponesi in viri domum intulerat, dotalem hactenus, ut causas belli præberet. At Ferdinandus haud rudis periculorum erat, atque hinc blandiente spe amplæ ditionis, inde magnæ gloriæ ex difficultate incæpti, instructa classe in Græciam trajecit; ususque fideli opera Catalanorum brevi omnem Peloponesum recepit. Sed brevis ejus victoriæ fructus fuit, victore in medio cursu rerum interepto. Illius morte fortuna in aliud latus inclinavit, resque Peloponesiacæ pessum ierunt, posteris sub tanta mole oneri cedentibus. Verum paterna decora invalida erant Jacobo munimenta adversus cupidinem Aragonii, nisi Sanctius in fide Philippi fratris viri sacrati omnia reposuisset, eo rerum pupilli procuratore constituto. Ille statim recte sibi mandatam hanc præfecturam ostendit. Quippe adito Cæsaraugustæ Jacobo Aragonio, nunc jura, mox necessitudinem, aliquando misericordiam obijciens, efficit ut omnia medio connubio coirent. Coconstantia neptis Jacobi, filia Alfonsi, quinquennis conjugali fœdere juncta est Balearico. Dos dicta ab avo ex maternis avitisque bonis: ipsi in paterna bona imperium restituitur: qui mox expleta tiam, anno millesimo trecentesimo vicesimo octavo pueri Aragonio jus supremum in omnes ditiones suas sacramento secundum veterem formulam sanxit.

26 Hæc concordia deinde tenuit, neque quidquam turbatum dum socer et prosocer imperarunt. Ubi Petrus quartus rerum potius est mutata est facies, statimque indicia futuræ calamitatis apparuerunt. Nam ægerime, et post multas ambages anno millesimo trecentesimo tricesimo nono Petrus Jacobum admisit ad solemne sacramentum. Ut autem averso animo acceptus, ita infenso Perpiniannum discessit. Sed etiam atque etiam cogitans adversus potentiorum quiete sibi opus esse: bellum perniciem alliturum: statuit obsequii simulatione hominem violentum remorari. Itaque eum apparate, et comitatu quam maxime potuit splendido Avenionem visendo Pontifici maximo prosecutus est: neque minima pars pompæ fuit, cum Petrus urbem intraret medius inter Convenatem Cardinalem, et Ursianum Collegii Decanum: Sed nude gratia sperabatur, inde orta est odii occasio propter stratorem Balearici, qui in transvectione Petrum incautus ministerii offenderat, dum habena equum Jacobo admovebat.

C Quod cum fortuitam esset, Petrus in deterius interpretatum, tantum non in mortem medio foro ferundistriinxit, non Regeio, non ex gente Aragonia, aut proxima affinitate conjunctum cogitans, sed uti alienum, et plebæi generis aspernatus. Iram tamen recondidit, quæ non multo post majore iræpeta erumpere.

27 Forte accidit anno millesimo trecentesimo quadragesimo primo ut Francus Balearico rursus impingeret item intermissam de Mompellerio, Carladésio, et Omeladésio, in iis jus summum vindicans. Jamque arces præsidii obtinebat. Balearicus Petrum respicere, et submissis precibus poscere, ut sibi affini subveniat: illius maxime rem agi; quippe in iis, quæ ipse regeret, illum regnare. Ille haud dia cunctatus Balearicæ rebus labentibus succurreret sibine consuleret, ubi cupiditas prævalebat, adeo non tulit opem imploranti fidem, ut novam illi periculum instrueret: in conventum Barcinonensem vocaret, intenderetque majestatis crimen, quod nummi, contra quam cautum esset, Perpinianni cuderentur, alia conficta, aut longe petita aggerans. Ex eo Petrus haud prospera fama fuit. Quippe omnibus constabat illum non aliena crimina, sed suæ

impotentia confessionem edere. At Jacobus, ubi apud affinem peritiam, penes Gallum vis et arma, ipsi in viribus nullum præsidium, Clementi sexto querimonias defert. Ille licet rogaret, ne ante armis quam jure experiretur cum affini: oblivisceretur illum Jacobum, virum sororis suæ cogitaret; neque oppugnaret, quem avus paterque sublevarant: et sacrosanctam auctoritatem interponeret violentiæ Aragoni; non suppressit illius consilium omnia per injuriam gerendi. Nondum bellum erat, sed uina et strepitus armorum audiebantur, cum Jacobus comite Constantia uxore Barcinonem venit anno millesimo trecentesimo quadragesimo secundo.

28 Exceptus est humanus quam pro spe, Petrusque speciem reconciliati animi præbuit. Sed ea tranquillitas proximæ tempestatis præsagium fuit. Nam statim criminatur Jacobum molitum sibi, fratri patruoque, exitium, deprehensas insidias, et sibi perendum esse, nisi illum perderet. Hæc non juris præsidia, sed velamenta cupiditatis erant. Unde enim ea vires supplicii, ut omnem regum familiam corripere, classisve parata, qua eam in Baleares deportaret? Hæc enim criminatiombus petebatur. Petrus tamen Jacobum inviolatum dimisit, ne questus suorum nova contumelia intenderet, Constantiam illius uxorem retinuit. Inde bellum motum, et copie Ceritanos, Ruscinonensesque irrumpunt; atque omnia armis tumultuque miscentur, avaritia militis, et ducum imperio. Jacobus quæcumque prospiceret, omnia adversa, neminem adiutorem partium videbat. Amici aut invalidi, aut pericula aliena defugientes, miserationem potius, quam spem auxilii ostendebant. Itaque sibi et fortunæ relictus mari se committit, et in Balearem majorum deferretur, non eam sedem belli facturum, sed periculum subducere. Ibi modicam manum conflat. Mille et quingenti pedites, trecenti equites facti, custodia potius corporis, quam exercitus adversus hostem. Longinqua et secreta loca eum parum texere: nam illi, ubiennique haberetur, infestus erat Petrus: qui quam primum bellum finire cupiens hoste oppresso, quæ obvia erant omisit, et ab ostio Rubricati fluminis classem solvens prospero cursu ad Baleares pervelitur anno millesimo trecentesimo quadragesimo quarto. Cum Jacobo confligit; quemque prius sententia perculerat, victum prælio sellibus exiit. Ipse ad priores titulos nomen Balearici adjungit. Ea provincia confecta Barcinonem refertur, factusque adacrior per successus cetera aggreditur. Pyrenæum superat, Ruscinonensemque agrum invadit: multas arces oppugnat; neque resistit, nisi objectu Cardinalis Rhodensis, ejus hortatu omnia Jacobo amica pollicetur, si sui suarumque rerum arbitrium permetteret.

29 Haud crediderim hominem percitum ad preces summi Pontificis impetum suppressisse; sed opportunitatem temporis expectasse. Certe nihil est infirmius fide hominum et spe, quæ alienis opibus falcitur. Nam Petrus post filem obstrictam, bona Jacobi solemnibus sententia fisco addixit, et postquam hyems decessit, ad arma reversus est. Tunc ex mora collecto impetu non inducias dare, non ferre nomen pacis, minis amicos abstertere, vix Armandam Archiepiscopum Auscorum Clementis Legatum audire. Promissis tamen Jacobum illexit, fide data vim abfuturam. Jacobus, ubi multi precatores, et irriti intercesserant, impar adversus vim et pertinaciam Aragonii, coactus est preces suspicere, et coram hostis clementiam experiri. Ruscinonem pergit habitu supplicis, et qui maxime fortunam ostenderet, Petrus ex priore superbia egit, adeoque non est motus animo, ut auferri in custodiam juberet, bellumque

D
frustra ejus
opem implorat:

Petrus Intercedente Pontifice reconciliationem flagit

E

mox a se perterritu Constantius invadit:

F

Jacobus in Majoricam fugit

ubi prælio victus

in regnum
succedit alterius
patru sui auxilio

anno 1328.

qui sibi infensum Petrum Aragonium conciliaturus,

eum in elict consilio Avenionem committatur

et bello Gallico occupatus

A que nullo adversante persequeretur. Eo patratō congressum Jacobo permisit. Colloquentis os dejectum, preces demissæ, et veniam petentes.

rana spe obtinenda a consanguineo clementiæ

et victori ad genua supplex

et se suapte committit.

30 Quod cernis, inquit, supplicem, Rex maxime, » non fortunæ injuriâ est, sed animi devotio. Multi » me toto sinu invitabant, nec deerant vires. Verum omnes merito me alienum a domo Aragonia » dignumque præsentē fortuna existimassent, si te » obvio aliud perflugium petissem. Satius duxi seruari beneficio tuo, quam spem armorum, aut aliud » quodcumque præsidium experiri. Sic preces pro- » pius audire licet, perspectamque calamitatem » præsentē indulgentiâ sublevare. Documentum dedisti, quantum armis valeres: nunc comiter de » affini statuere decet, et Regem uti potius unico » Rege, quam solio evolutum proculcare, velut » hostem. A potentia ad clementiam provocavi. » Equidem licet adversis casibus afflicto, ea spe » maxime afficio, quod ex victoria minus fructus, » quam gloriæ petere soleas, quæ magis in dando » inperio, quam in eripiendo consistit. Sic nisi sunt » potentia Aragoniæ. Factum tueri poteris exemplis » non procul; sed domo tua repetitis; quæ, si de- » forent, Regium esset instituere. Jamdudum est » cum majores mei ditiones suas subdidere majoribus tuis, ne alio subsidio res nostræ, quam tutela » Aragoniorum niterentur. Hinc obsequio, inde » gratia probata est fides, coaluitque. Cur igitur » causam meam dissocias a rationibus parentum » meorum, quos non magis sanguine, quam fide » continuavi? Non faciam invidiam commemorando, » si quid officii propenso et obsequenti animo obvi: » præterita valeant: quod res et tempus ferebant » præstiti: Explora modo venerationem tui: ad jus » ducendi in hostem: objice quibuscumque periculis aut innocentiam meam, aut saltem penitentiam intelligentes.

Sed superbe exceptus

dilatantibus omnibus spoliatur

excepto Montepessulano,

quibus injuriis motus

31 Nemo erat, quem non flecteret oratio. Petrus usu superbiæ præfactus mansit: cupiditatem illius, qui crebris pollicitationibus clementiam suam obstrinxerat, si fieret disceptator, nulla demissio explebat. Provolutum pedibus videbat opportuniorē injuriæ, commiserationisque causa ferociam intendebat. Primo jure et rationibus agit: nec Regi deesse poterant de regno contendenti: mox minis in eum intonat; arrogantiam exprobrat, quod neque ad comitia, neque ad purgandum se vocatus venisset: deinde arguit fœderis infracti, percussa Perpiniæ moneta: ac postremo perduellionis insinuat, quod petenti jugulum non præbisset, sed adversus ictus objecisset armatam manum. Tandem ne præsentem invidiam, et miserationem inflammaret, Bergam dimittit operiturum quancumque fortunam illi daret. Frequentes circumstabant Aulici, ne testes deessent ad convincendam Petri superbiam. Nec multum moratus eum per sententiam dejecit rebus summis, omnibusque fortunæ insignibusque exiit, oblati in annuos sumptus decem millibus librarum, concessoque illi jure, quodcumque Jacobus in Mompellerium, Omelalesii, et Cardalesii regiones obtinebat. Ita lenitatem sæpius obstrictam exsolvebat. His conditionibus non stetit Jacobus, neque stare debuit. Verum cum tenuis aura superesset retinendi Ceretanos, eo animum armaque convertit, si virtute corrigere posset, quæ fortuna deliquerat. Sed quocumque vela dabat, adversi erant venti.

32 Desertus, relictusque suo gladio est. Nihil restabat, quam ut in eum incumberet, omni præsidio sublato. Petrus interim eo usque crevit superbia, ut Perpiniæ intrare statueret eadem pompa, qua quondam triumpho instruebantur. Quippe turpia non minus improbos, quam præclara honos oblectant. Sed cura Divini Numinis, imbris opportune

effusis, eam infamiam prohibuit. Eadem arrogantia in summum Pontificem egit, nihilque illi deprecanti, ut Jacobum in paterna bona restitueret, concessit, quam Constantiam uxorem. Effusus in omnem injuriam animas nulla petentis verecundia poterat retardari. Illum tantum verebat Gallus, cujus ut potentiam non timeret, finitimum suspectabat; injecitque belli metum apparatus: quem tamen Petrus diseussit, depravatis primum, qui in Aula Philippo Valesii vigeant gratia, mox etiam Rege ipso per connubia constricto. Sub idem tempus pari felicitate conspirationem in caput suum factam restinxit. Nam cæteris mutatis, aut metu exterritis, Ruscinonenses toti adhuc Jacobi erant, sive calamitas studia accenderat, sive sævitia Petri populorum odia merebatur: quæ adeo non nocere, ut sanguine nocentium sint compressa. Verum, cum Petrus externis factionibus attineretur, domesticæ emergerunt; quique affinem oppresserat, intestino bello petitus est a Jacobo fratre. Is avidus potentiæ indignabatur ereptam sibi procurationem Valentini regni, popularesque ad arma facile concitaverat spe mollioris serviti: ut est populus arrectus ad nomen libertatis: et si, a leam vocetur, nimium obsequens. Ea opportunitate usus Jacobus Balearicus copias maritimas comparat: Carolum Grimaldum, qui portum Monæci præsidio tenebat, classi præficit.

33 Anno millesimo trecentesimo quadragesimo septimo pervecta est in Balearum majorem, abjudicato regno recuperando, si quam inclinationem rerum faceret insularum in veterem dominum propensio. Quod cum sine ullo memorabili eventu tentasset. Illiberim refertur; atque inde pari spe in Confluentem regionem pergit, compositus quidem ad pericula, non tamen infesto agmine, ut populi cum Regeanico rem esse intelligerent. Nihilominus adventantis Petri terror eos in obsequio retinuit: mox præsentis arma Jacobum spem belli in eo limite omittere coegerunt. Eodem tempore inter Aragonios fratres convenit, odiumque specie concordiæ, et facinus beneficio tectum. Procuratio Jacobo fratri restituta, ut inermis opprimeretur. Quippe consensu traditur veneno sublato fuisse a Petro, qui haud talium rudis: cum interim nihil acciderit, quod iram Numinis testificaretur, quam ipse scelerum successus, sed ut in obsessio perniciois humoribus corpore, ubi unum aleus sanescit, alterum rumpitur; ita interfecto Jacobo Ferdinandus insurrexit in Valentini, seu fratris vindictam petens, seu cupidus altioris fastigii. At Jacobus Balearicus, qui nullum honestum ex periculis exitum videbat præter pericula, cuncta facilius processura ratus, Petro inter suorum certamina occupato, Mompellerium, aliamque circum ditionem, centum et viginti aureorum millibus, addidit Philippo Valesio Francorum Regi.

34 Ex ea pecunia classem, aut potius extremum discrimen sibi instruit, eodemque Grimaldo præfecto solvit anno millesimo trecentesimo quadragesimo nono, hæcenus prospera navigatione usus, ut oram Balearis majoris impetu caperet. Nam ad urbem pergens obvio Gitaberto Fruillia insulæ Prætoris, statim ultimum casum experitur, victusque prælio eadit, Princeps in fortunæ ludibrium natus. Solio regio dejectus est, antequam conscenderet, recepitque dotale potius quam suum: in quo deinceps stetit magis, quam sedit lubricum suspectans, neque supremam auctoritatem tutatus est, nisi patientia pene servili, intento ad criminationes Aragonio, a quo tamquam ex alio genere mortalium habebatur, quamvis proxima affinitate conjunctus. Facile inducor credere, insignem in lætis virum fa-

D
et turbis in Aragoniæ ortis fretus

in spem novam erigitur,

E

Majoricam frustra repetit,

et oppugnato Francis Montepessulano

F

classem instruit an. 1349,

iterumque in Majoricam impulsus

turum,

*occumbit
in prælio*

*præclarus
sed infelix
Princeps.*

A turum, qui tantum per adversa inclaruit. Neque enim modo fortunam, quæ illum sursum deorsum per omnes calamitatum fluctus jactabat constanter excepit; verum etiam ultro lacessivit. Quare cum res tutas et inturbidas habere posset, et otio froi, maluit in periculis gloriose versari, quam cum infamia injuriæ concedere. In Bello illi erepta est vita, quæ diuturna esse non poterat: gloria adhuc viget, quod non tantum arma, sed etiam pugnam capessivit.

*Ejus filius
Jacobus III
carceri
traditus et
morti destina-
tus*

35 At Petrus ne quidem victoria, aut sanguine Jacobi placatus, quin in gentem illius ultra sæviret, Jacobum filium eo prælio captum diuturna captivitate detinuit in Barcinonis arce, liberiore custodia; sed suspecto noctis tempore in ferream caveam conjectus, qualemcumque lucis benignitatem vespertinæ severitatis patientia anteiebat. Frustra necessitudinum nomina memorabantur apud eum, qui, non nisi sanguine totius familiæ exhausto, securam pacem existimabat sapere se posse. Isabellam illius sororem, a qua nihil periculi imminerebat, Marchioni Monferrati nuptum dat anno millesimo trecentesimo

E quinquagesimo octavo, desponsam prius Joanni Comitis Arminiacensis filio, dotemque dicit quinquaginta millia Florenorum: ita ut regno Balearico, reliquisque facultatibus paternis cederet. Neque aliter spolia bello parta se jure retinere posse dicebat. Præterea Jacobum interficere decreverat, ut sanguine heredis possessionem firmaret, offensus longiore illius vita, quodque mortem sponte non sumeret. Anno millesimo trecentesimo sexagesimo secundo Kalendis Maji hoc improvise supplicio se exemit: corrumpit claves, refringit claustra, custodes cædit, et resumit libertatem. Sed quis rerum humanarum inconstantiam, variumque, et mutabile fortunæ ingenium satis mirari possit? Quis in tranquillitate naufragium non metuat, aut in gravi tempestate portum non spetet? Qui sanguine luiturus erat claritudinem generis, si biluo proximo in carcere fuisset, anno nondum circumacto nuptias Joannæ Reginae paciscitur, quartus post Bronsvicensem, Hungarum, et Tarentinum. Sed ut febris sine ratione decedente brevis est sanitas; ita diuturna non fuit tanta fortunæ indulgentia; brevique simillimam prioris vitæ expertus est. Non tamen consuluit prius deliciis, quam decori: quin ne uxori Regium nomen deberet, resumpsit arma majoribus animis, quam auspiciis omnibus: cumque partes facere non posset, et auspiciis propriis Aragonios invadere, Petro Crudeli Aragoniorum hosti se ad-jonxit.

*et Petro
Castellano
contra
Henricum
fratrem
militante,*

36 Pugnae ad urbem Najaram interfuit: ubi ingenti clade percussus Henricus nothus, qui se Castellæ Regem ferebat favore popularium, atque opibus Francorum sublevatus. Tam claris majoribus orto plurimum debebatur. Sed postquam Henricus

animum probasset, præmium virtuti redditum, et custodia Burgorum illi mandata. Verum cum non multo post relectæ essent Henrico vires, Carolo Francorum Rege subveniente, et Petri crudelitas populos ad defectionem commovisset, Burgi, Jacobusque Præfectus Henrico traduntur. Militabat in Henrici castris Guesclinus Gallus, dux multa bellorum experientia, ejusque opera hand irrita, successusque rerum cumulum stipendiorum auxerant. Major erat nexus quam ut præsentem pecuniam posset dissolvi. Ne tamen Henricus meritis tanti viri et honori deesset, Jacobo potestatem fecit sese liberandi, consulens potius clementem captivo, quam permittens infensi Aragonii iræ, qui Jacobum hostem metuens illius libertati intercedebat. Joanna uxor septuaginta millia aureorum Guesclino appendit pretium redemptionis. At quamvis Jacobus bello parum profecisset, non tamen ad otium inclinabat, eundemque bellandi vitæque finem facturum in Gallia exercitum conflat, sæpiusque irruptionem ostendit in Ruscinonenses agros, sed nullo conatu memorabili ante annum millesimum trecentessimum septuagesimum quartum. Eo anno ingenti et infesto agmine irrumpit, quacumque arma verteret, terribilis incedens.

D 37 Cum is terror omnem Cataloniam concuteret, in Urgelitanam regionem vis maxime incubuit. Patientia omni clade deformata: neque Aragonios par ad prohibendos incursus videbatur, nisi Aragoniæ ad alia mala accessisset fides. Nihil illi æque saluti fuit, quam quæ ceteris est exitio. Frugum inopia exercitus limite excedere coactus. Inde paulatim vires absumi, et Jacobus ipse taedio affecl, donec anno millesimo trecentesimo septuagesimo quinto Soriæ fato concederet. Ad B. Francisci tumulo illatus. Hand spernendus erat consilio aut manu, nisi fortuna illi paterna omnia eripuisset, præter calamitatem: adeo tamen non est fatigatus illius incur-sibus, ut illam sæpe irritarit. Quare ut nullus ex conatu fructus, ita multum gloriæ provenit; effecitque, ut jure prospera meritis illius, adversa fortunæ tribuamus.

38 Ejus morte non potuit pax gigni. Jacobus ISABELLAM sororem viduam, quæ fratri comitem se adjunxerat in eam expeditionem, atque omnes casus heredem scripsit. Illa per aspera itinera, et hostilibus præsidiis septa copias in Aquitania reduxit, Joanne Malestito duce, et provisu Castellæ Regis. Mox advertens onera, et pericula hereditatis, infaustas divitias, sese imparem tantis rebus, et propter sexum injuriæ obnoxiam, successione paterna fraterna que cessit Ludovico Andegavensi, vindictæ manifesta, quod cum vis ad bellandum deesset, confessa est spiritus gentiles, animumque armatum: quippe additum, ne cum Aragonio pacem componeret.

*ab hoc regnum
adepto Burgis
capitur,*

*dimissus
invadit
Ruscinonem,*

*et generoso
conatu
immoratur;*

*soror Isabella
jus suum legat
Ludovico
Andegavensi.*

INDEX

SANCTORUM

ET MATERIARUM

AD QUARTUM TOMUM JUNII PERTINENTIUM

Litteræ Mrol. Martyrologium indicant, *mrol.* Martyrologia, *MS.* Manuscriptum, *MSS.* Manuscripta, *M.* Martyr, *MM.* Martyres, *V.* Virgo, *VV.* Virgines, *Vid.* Vidua, *Conf.* Confessor, *Pont.* Pontifex, *Patr.* Patriarcha, *Ar-Ep.* Archiepiscopus, *Ep.* Episcopus, *Ab.* Abbas *Abb.* Abbatissa, *Presb.* Presbyter, *Diac.* Diaconus, *Mon.* Monachus, *Er.* Eremita, *Impr.* Imperator, *R.* Rex *Reg.* Regina, *Pr.* Princeps. *Com.* Comes, et alia similia truncatarum vocum initia facile cuius intelligibilia erunt. Numerus cuiusque Sancti nomine prefixus significat diem Mensis.

A

- A**etinea et Græciniana VV. MM. Volaterræ in Etruria *Comm. Hist.* De earum cultu Reliquiarumque inventionem, translationibus, et inspectionibus variis 31
- 17 Adolphus Episc. Conf. in Anglia *Comm. Præv. V.* Botolphus 324
- 18 Æmilus M. in Africa *ex MSS Hieron. V.* Marcia 468
- 17 Æna M. Romæ *ex Mrl.* 218
- 18 Ætherius M. fors. Nicom. in Bith. notitia Martyrii et temporis *ex Mensis* 470
- 17 Agrippinus Episc. Comensis in Italia *Comm. Præv.* De ejus cultu, rebus gestis, et corporis translatione 306
- 17 Alea V. M. Foresti in Brabantia *Comm. Præv.* De ejus cultu, Actis etiam vulgariter redditis, et Reliquiis Acta *ex MSS. Dilbekano.* Prologus 315. *Cap. 1.* Prosopa nobilis, sed gentilis. Conversio ad fidem. Martyrium. Miracula. Conversio parentum 316. *Cap. 2.* Diversa Miracula 317. *Cap. 3.* Elevatio Corporis. Varia miracula 318. *Cap. 4.* Alia miracula. Item blasphemii puniti 320. *Appendix D. P. ex editionibus Belgica et Gallica, et quibusdam MSS.* 321
- 16 Amandus Presbyter et Eremita *P.* Berthaldus 83
- 18 Amandus Episc. Burdegala in Aquitania *Comm. Hist.* 484
- 18 Anachoretæ vi MM. V. Moyses Æthiops 483
- 19 Andreas M. *Arcti in Hel. P.* Gaudentius Episc. 705
- 19 Anonymi duo ad S. Hippolyti in Austria 708. *Historia Inventionis et miraculorum ex MS. Bibl. Cars. Vien.* 709
- 17 Aquila M. Romæ *ex Mrl.* 228
- 18 Archontius Confess. Brivate in Arvernia *P.* Elpidius 473
- 17 Avitus Presb. Abb. Niciacen. in Gallia *Comm. Præv.* De ejus melioribus Actis; variisque, sed parum sinceris compendiis vitæ, de ætate et cultu 282. *VITA.* Auct. ferme Coævo *ex MSS. PROLOGUS. Cap. 1.* Ortus, educatio, vita monastica in cœnobio Menatensi 284. *Cap. 2.* Amicitia et vita acta cum S. Carilepho, tam monastica quam anachoretica; Sacerdotium et Abbatialis dignitas in monasterio Niciacensi 286. *Cap. 3.* Muto loquela, cæco visus, mortuo vita redditur 288. *Cap. 4.* Obitus, sepultura, Miracula, Ecclesia constructa 289
- 17 Avitus Erem. Sarlaten. apud Petracoricos *Comm. Præv.* De ejus Vita, ætate ac cultu in variis sui nominis Ecclesiis 291. *VITA ex MSS.* 292
- 16 Aureus vel Auræus Episc. ejusque soror Justina V. et Justinus Diaconus MM. Moguntia et Heiligenstadi in Germania *COMM. PRÆV. §. 1.* De priorum Moguntia cultu, et tempore passionis atque inventionis 37. *§. 2.* De Goswino et Sigehardo Monachis, scriptoribus Translationis et Miraculorum. Passio Heiligenstadii scripta 38. *§. 3.* Causa Heiligenstadiensium pro cæsis et tumultis apud se SS. Aureo Episc. et Justino, per verosimiles conjecturas discussa 40. *VETUS LEGENDA ex MSS. Heiligenstad. Cap. 1.* Passio Sanctorum licentius exornata 41. *Cap. 2.* Sacrorum Corporum inventio et elevatio; Ecclesie Heiligenstadiensis prima fundatio 44. *Cap. 3.* De exhumatione et translatione sacrarum Reliquiarum Aurei et Justinæ 46. *INVENTIO ET MIRACULA Aurei et Justinæ apud Moguntiam Auct. Goswino Mon. ex MS. EPISTOLA DEDICATORIA 48. Cap. 1.* De inventionem Sanctorum, atque miraculis ante et post eam, per dies proximos decem patris 50. *Cap. 2.* Reliqua libri 1 Miracula, a die 21 Junii 53. *Cap. 3.* Miracula cetera 56. *Cap. 4.* Prosecutio similium miraculorum 58. *ANALECTA EX LIBRO SIGEHARDI MON. D. P. §. 1.* Diversa a priori narratio passionis et sepulture; inventio seculo XII distinctius proposita 61. *§. 2.* Sanctorum corporalis presentia miraculis confirmata, aliorum plurium inventio duplex 63. *§. 3.* Nova seculo XIII exeunte Sanctorum inventio.

- inventio. Reliquiæ alibi 64. APPENDIX de Heiligenstadiensi Sanctorum Ecclesia. §. 1. Dagobertinæ Sanctorum Ecclesiæ prima restauratio ac dedicatio seculo ix. sub titulo S. Martini, ac privilegia ei concessa 66. §. 2. Jus Patronatus in novæ civitatis Ecclesias veteri Parochiæ adjudicatum et confirmatum 67. §. 3. Secunda post Sanctorum translationem innovatio, et indulgentiæ ejus causa concessa 69. §. 4. Processio annua cum Reliquiis 71. §. 5. De veteri ac nova Patronorum Heiligenstadiensium Arca aliisque Ecclesiæ lipsanotheicis 73. §. 7. De castro Dagobertino et nummis bracteatis in agro Heiligenstadiensi non ita pridem inventis. 75
- 16 Aurelianus Episc. Arelat. in Gallia *Syll. Hist.* De ejus initio et fine *ex Epistolis Vigilii Papæ*, atque de cultu 91. ACTA INVENTIONIS Aureliano et aliis octo communis 93
- 18 Autbertus Episc. Abrincensis in Gallia *Synop. Hist.* De S. Michaelis Ecclesia ab ipso condita, illiusque ibidem cultu et translationibus 498
- B
- B**enno Episc. Misnensis in Saxonia, et Slavorum Apost. Monachium in Bavaria translatus *Comm. Præv.* De Vitæ Chronologia, Auctore, miraculis; et Canonizationem secuto cultu 121. ACTORUM vetus Epitome *ex Edit. Romana* anni MDCXXI 123. VITA *Auct. Hieron. Emseri* 125. DEDICATIO ET PAULUS 125. *Cap. 1.* Bennonis ortus, educatio, studia 129. *Cap. 2.* Monachus Hildesie: Canonicatus Goslaræ, Ediscopatus Misnæ 131. *Cap. 3.* Cura Episcopalis, exilium, iter Romanum, Slavorum conversio miraculis firmata 134. *Cap. 4.* Iter Romanum, reditus ad Slavos, vita solitaria, miracula 137. *Cap. 5.* Virtutes, revelationes, obitus, translatio, miracula, causa dilatæ Canonizationis 139. VITÆ SYNOPSIS ELEGIACA eodem Auctore 143. MIRACULA. Pars I ante Canonizationem *ex impresso Romæ. Cap. 1.* Miracula, certis testibus, per compulsum productis, confirmata 144. *Cap. 2.* Ex testimoniis certorum hominum in inquisitione generali 147. *Cap. 3.* Ex secunda et speciali inquisitione in partibus conscripta 149. *Cap. 4.* Altera pars 152. *Cap. 5.* Tertia pars 155. APPENDIX *ex impressis Germanicis* 158. EMULISMUS. De Canonizatione et corporis Translatione Monachium. §. 1. Ordo prioris Actus, ex itinerarie Adriani Papæ VI 161. §. 2. Idem Actus aliique progressi, ex Bulla Canonizationis distinctius explicatur 163. §. 3. Translatio corporis Misnæ Monachium, miracula secuta 165. PARS II. Miracula Monachii patrata seculo xvii, *ex impressis Germanicis* 167 usque 186. ANNO MDCLXXX a translato in Bavariam corpore centesimus 186
- 16 Bertholdus et Amandus Presb. Eremm. in Remensi Galliæ diocesi. *Comm. Hist.* §. 1. De actis et cultu Berthaldi 83. §. 2. De Reliquiis et Miraculis S. Berthaldi, atque indulgentiis loco concessis 85. §. 3. Historia Abbatii Calvimontis a Berthaldo fundati, *ex monumentis ipsius loci* 86. §. 4. De Amando Bellimontis ejusque Reliquiis et cultu Remis 89
- 17 Bessarion Anachoreta in Ægypto *ex Vitis Patrum* 240
- 17 Blastus M. Romæ *ex Marll.* 228
- 19 Bonifacius Archiep. Apostol. circa Russiam *Comm. Præv.* §. 1. De ejus cultu, Auctore Vitæ, et tempore martyrii 758. §. 2. Quarta Gentium S. Bonifacius fuerit Apostolus 759. VITA *ex Actis S. Romualdi Abb. Auct. B. Petro Damian* 759. *Comm. novus* super questione, Utrum ille et S. Bruno, uterque archiepiscopi apostolici, Prussorum Russorumve Apostoli ac martyres, unus idemque sint, an diversi. §. 1. Quid de S. Brunone Historici Germani scripserint 35*. §. II Bruno etiam Bonifacius vocatur 37*. §. III. Quæ diversitatem personarum suadere possent, refelluntur *ibid.* §. IV Chronologia vitæ S. Brunonis-Bonifacii 39*. ACTA ejusdem *ex Chronico Dietmari et e Vita S. Romualdi* 40*
- 19 Bonmercatius Clericus Mart. Ferrariæ in Ital. *Comm. Præv.* De martyrii titulo, cultu, Actis 784. ACTA *ex MS. Ital. Anonymi Augustiniani* 785
- 17 Botulphus Ab. et Adolphus Episc. Confess., in Anglia *Comm. Præv.* §. 1. De eorum cultu et translationibus, Anglorumque orientalium Regno et Regibus, isdem qui Australium Saxonum seculo vi et vii 324. §. 2. Botulphi Vita duplex, primæ errores, secundæ Epitome. Adulphi ætas et Episcopatus Trajectensis 325. VITA *ex editione Mabillonis et duobus MSS.* 327. EPITOME VITÆ forsitan antiquioris et integrioris, *ex Breviario Sleswicensi* 329. TRANSLATIONES *ex Legenda Joannis Capgravei et aliis.* 330. Ejus cultus e Martyrologio Danico et Psalterio antique 25*
- C
- C**alogerus Presb. Sierius ejus Discipulus in Agrigentina Siciliæ Diocesi *Comm. Præv.* De variis in Sicilia locis sacris, Calogero verosimiliter plus quam mi, Siccensis Eremitæ Vita antiqua et cultus 485. VITA *ex Officio antiquo et editione anni* 610 488
- 18 Calogerus Hegumenus Mart. an Confess. V. *Gregorius* 490
- 17 Cantianus M. Romæ *ex Marll.* 228
- 16 Cecharius Episc. Lunensis M. Carrariæ in Tuscia *Comm. Hist.* De loco, tempore, et occasione Martyrii, ac presenti Sancti corporis cultu 118
- 16 Cendenus M. Messanæ in Sicilia *ex Mrl. Hieron.* 31
- 18 Crispinus M. Ravennæ in Ital. V. Martyrius 471
- 16 Cristiana V. V. Cunigundis 96
- 19 Culmatus Diae. M. Aretii in Hetruria V. Gaudentius Episc. 705
- 16 Cunigundis, Melchtundis, Wilbrandis, Christiana VV. peregrinæ in Constantiensi Germanicæ Diocesi. *Comm. Præv.* De earum peregrinatione, cultu, elevatione, atque processu ad eandem factis 96. PROCESSUS, factus occasione Translationis *ex Edit. Colon.* *Cap. 1.* De argumentis veteris ab immemorabili cultus. 98. *Cap. 2.* Quid duodecim primi testes ex Senioribus audiverint, de adventu Sanctarum, quid sint experti in se et suis 100. *Cap. 3.* Depositiones aliorum viginti testium usque ad xii Maji 103. *Cap. 4.* Reliquis processus usque ad finem mensis Maji 105. *Cap. 5.* Legatus Apostolicus indicit festum Elevationis in Eichels et Monte S. Christianæ 108. *Cap. 6.* Canonicorum et Consulium Rhinfeldensium depositiones, secuta translatio corporum Sanctarum et quædam miracula 111. *Cap. 7.* Quædam miracula sequenti Junio examinata 114.

114. LEGENDA ex præmisso processu collecta 116.
 16 Cunigundis, Mechtundis, Wibrandis et Christiana, virgines peregrinæ in Constantiensi Germaniæ diœcesi. Elogium et miracula ex *Trithemio* 1 *
 17 Cyria M. Aquileiæ ex *Marll.* 230
 16 Cyriacus, Valeria, Marcia, Diogenes et Mica MM. in Africa ex *Mrl. Hieron.* 31
 18 Cyriacus M. forte Romæ *V. Thomas* 471
 18 Cyriacus, Paula V. MM. Malacæ in Hispania *Syll. Hist.* De eorum passione, cultu, et ætate 472

D

- D**aria M. V. Nicander 213
 17 Dayrgellus sive Molingus Epis. Fernensis in Hibernia *V. Molingus* 331
 18 Demetrius Archidiaconus. Mart. an Confess. *V. Gregorius* 490
 19 Deodatus Episc. Nivernens. dein Ab. *Vallis Galilææ* in Vosago. *Comm. Præv.* De Sancti cultu, Vita, ætate ac monasterio 723. Vita primum a Deodatensi Monacho scripta, dein a Medianensi Abbate interpolata ex MSS. Codicibus. *Cap. 1.* Ortus, Episcopatus Nivernensis, vita solitaria 727. *Cap. 2.* Discessus in Vallem-Galilæam; Ecclesia et monasterium constructum, ac privilegiis munitum 730. *Cap. 3.* Mutua caritas SS. Deodati et Hildulphi: illius obitu et sepultura, et hujus successio 732. *Cap. 4.* Veneratio SS. Deodati et Hildulphi in tunicis et corporibus. Elevatio, Vita approbata 735. APPENDIX ex Chronico Senonensi Richerii 737
 19 Deodatus, primum episcopus Nivernensis; dein abbas Vallis Galilææ in Vosago. Chronologia episcoporum Tullensium emendata a Rigneto. Quis successor Deodati in episcopatu Nivernensi 34 *
 17 Digna merita cum filiis duobus, MM. Brixia in Italia *Synop. Hist.* Eorum præsens cultus; nomen Lavelongæ familiæ gratis insertum 228
 16 Diogenes M. in Africa *V. Cyriacus* 31
 17 Diogenes M. Romæ ex *Marll.* 228
 17 Dioscorus M. Alexandria ex *Huron.* 230
 16 Domnolus Episc. Viennensis in Gallia *Comm. Hist.* De ejus cultu, ætate, Actis 120
 17 Dorostolus M. Romæ ex *Marll.* 228

E

- E**lizabeth V. Magistra Sororum Ord. S. Benedicti Schonaugiæ in Diœcesi Treviren. *Comm. Præv.* De ejus ætate, visionibus, vita; hujus scriptore Egberto atque laudatore Emichone, et occasione cultus in hodierno Romano 499. Vita partim ab ipsamet dictata, partim ab Egberto fratre scripta, ex *editione Coloniensi.* PROLOGUS Egberti cum Epistola Virginis ad S. Hildegardem ex *Trithemii Chronica Hirsangiensis* 501 DIVISIO ANTIQUA 503. *Cap. 1.* Allocutio ad Fratrem: tentationes diabolicæ, divina visitatione discussæ; Visionum initia 504. *Cap. 2.* Visi Sancti, n. 23 Junii 1152 ad 14 Septembris 1153 506. *Cap. 3.* Aliæ visiones usque ad festum Annuntiationis an. 1154 509. *Cap. 4.* Sancta videt Mystera Passionis, Resurrectionis, et Ascensionis, Pentecostes, et alia quædam isto anno 512. *Cap. 5.* Visiones anni MELV: cum Appendice, ad an-

num LX spectante 516. *Cop. 6.* Initium libri Viarum Dei cœpti scribi anno 1156; et sermonum eodem contentorum Synopsis 510. *Cap. 7.* Sermonum pro viarum istarum singulis ab Angelo dictatorum priores quinque summam delibati 521. *Cap. 8.* Sermonum quinque reliquorum Synopsis 523. *Cap. 9* Ultimus Virginis morbus, et in eo acta usque ad fratris reditum Moguntia 525. *Cap. 10.* Extrema Vitæ mortisque Sanctæ periodus, et salutaria monita sub ea data 529

- 18 Elpidius M. Archontius Confess. *Brivata in Arvernica Gallia Prov. Syll. Hist. ex S. Greg. Turon.* 473
 18 Emilius M. Ravennæ in Ital. *V. Martyrius.* 471
 18 Erasmus apud Græcos ex *Synop. MS.* 483
 19 Evodius M. Romæ *V. Honorius.* 705
 17 Euphemia Abbatissa in Bavaria *Syll. Hist.* De ejus natalibus, sanctitate, ætate, titulo Beatæ. 384
 17 Eusicius M. Romæ ex *Marll.* 228

F

- F**elix filius S. Mauri Presb. *V. Maurus.* 95
 17 Felix M. Apolloniadensis ex *Meuris.* 230
 18 Felix M. in Africa ex *Mrr. Hieron. V. Marcia.* 468
 18 Felix M. Ravennæ in Ital. *V. Martyrius.* 471
 16 Ferreolus et Ferrutio MM. Vesontione in Burgundia. *COMM. PRÆV.* De eorum cultu, Actis, translationibus et tempore Martyrii 4. ACTA EX MSS. 6. MISSA VETUS ex *Edut. Rom.* 8. INVENTIO CORPORUM ex *MSS.* 9. TRANSLATIONES VARIE ex *MSS.* 11
 17 Filii duo Digna-meritæ MM. *V. Digna-merita.* 228
 18 Fortunatus Episc. quiescens in agro Gallia Senonensi *Syll. Hist.* De ejus cultu, ætate, scriptis, Episcopatu. 496

G

- G**audentius Episc. Culmatus Diac. Andreas et LI, ex familia ejus MM. Aretii in Hel. *Comm. Præv.* De cultu temporeque martyrii, ordine Episcoporum, variisque Gaudentiis 703. ACTA MARTYRII ex *MS. Aretin.* 706
 16 Gebehardus archiep. Salisburgensis in Bavaria *COMM. PR.* Sanctitas. Vita duplex, quando scripta; et de Epistola ejus 2 *. Vita Auctore anonymo, S. Eberhardi archiepiscopi discipulo; aucta ab alio anonymo, Admontensis monasterii monacho ex *tonis II et VI Antiquarum lectionum Canisii.* PROLOGUS, qui præmittitur Historiæ Admontensi 4 *. *Cap. I* Vita brevior, admixtis aliis 4 *. *Cap. II* Fundatio, episcopatus Gurcensis in Carinthia 8 *. *Cap. III* Constantia in persecutionibus. Exsiliura et restitutio. Mors et epitaphium 9 *. EPISTOLA ejus sane præclara, ad Hermannum episcopum Meteensem, explicans causam schismaticorum sui temporis; in defensionem Sedis Apostolicæ et Gregorii PP. VII, ex *editione Sebastiani Tengnagelii.* Hujus Prologus ad lectorem 11 *. *Cap. I* Schismaticorum contra episcopos Catholicos persecutiones 12 *. *Cap. II* Doctrina Catholicorum de non communicando cum excommunicatis: rationes in contrarium subdolæ 13 *. *Cap. III* Catholicorum dogma ex Patribus comprobatum. Schismaticorum iniquus procedendi modus 14 *. *Cap. IV* Subditorum non esse, damnare superiorem

- periozem nedum supremum Pontificem 15 *
*Cap. v Schismatici, sacris scripturis abutentes docent, nullo casu hominem juramento fidelitatis præstito absolvi posse 17 *. Cap. vi Docent catholici boni, male jurata rescindi debere 19 *. Annotatio Tengnagelii ad prædictam epistolam 20 *.*
- 18 Gerlandus Eques Hieros. Templarius an Hospitalarius? *Calatagironi in Syracusana Sicil. Diac. Comm. Præv. De loco et Actis Translationis, veterique et hodierno cultu sacri Corporis 538. Synopsis Historica ex Italico Bosii opud Truglium 540. Miracula primo post inventionem, semestri publica auctoritate consignata ex originali illius Civitatis. Cap. 1. Miracula per mensem Junium patrata 541. Cap. 2. Miracula mensis Julii usque ad diem xx 545. Cap. 3. Reliqua per Julium et Augustum Miracula. 548*
- 19 Gervasius et Protasius Mediolani apud Insubres in Ital. COMM. PRÆV. §. 1 Adducuntur et expenduntur indubitata loca S. Ambrosii, de sacrorum corporum inventione ac depositione 680. §. 2. Quid Augustinus Ep. et Paulinus Presb. oculati testes, de eadem re scripserint; et quo ea anno acta sit 681. §. 3. Epistola de eodem argumento Martyrumque Passione, edita sub nomine S. Ambrosii, velut ad omnes Italæ Fratres scripta 683. §. 4. Antiquiorum de ea Epistola per secula duo silentium, et relatio de Sanctis prorsus alia, ex nihilo meliori S. Nazarii Passione 686. §. 5. Simili licentia suppositæ testibus coævis SS. Nazarii, Victoris, Syri et Hermagoræ legendæ, Ambrosioque petieram adscriptus sermo de S. Nazario Cujus hic esse videatur? 688. §. 6. Reliquiæ et cultus mox ab inventione per S. Ambrosium communicatæ Italicis Ecclesiis 691. §. 7. Reliquiæ et cultus Sanctorum in Hispania, Gallia, Belgio, Germania 693. §. 8. Peculiaris cultus Cenomannis, item in Belgio, Germania, et reliquo Septentrione 695. §. 9. Præsentia sanctorum corporum inter Mediolanenses et Brisacenses controversa: horum possessio potior 697. §. 10 Sanctorum apud Mediolanenses inter Divina cultus sacer 700. §. 11. Obscuriores quædam Sanctorum memoriæ; vetustissimo omnium Martyrologio incripta plurimum cum ipsis nomina. 702. §. 7. Illorum apud Mediolanenses in sacris et civilibus veneratio 28*. Obscuriores quædam eorundem memoriæ. Nomina aliorum simul cum ipsis in vetustissimo Martyrologio 29 *. §. ix Reliquiæ et cultus eorum in Hispania et Gallia, præsertim apud Cenomanos 30 *. §. x Eorundem in Germania cultus et miracula ex fama Reliquiarum Mediolano Brisacum translatarum 30 *. §. xi Possessio sacrorum corporum controversa inter Brisacenses ac Mediolanenses: horum certior 32 *. §. xii Sanctorum in Polonia patrocinium. 34 *
- 16 Græciniana V. M. Volaterræ in Hetruria *V. Actinea. 31*
- 18 Gregorius Episc. Demetrius ejus Archidiaconus, Calogerus Hegumenus Mart. an Confess. in Fragalati Siciliæ monasterio. *Comm. præv. De eorum patria, transitu in Siciliam, ætate ac netitiis aliis, ex Officio proprio 490. PŒMA Sergii Chronistæ ad usum divini Officii compositum ex MS. Græco. HYMNUS. 492 Ad Matutinum CANON. 493*
- 17 Gundulphus Episc. in agro Bituricensi cultus. *Comm. præv. De cultu, Translatione et miraculis, deque ejus Episcopatu Mediolanensi per conjecturam 307. HISTORIA Translationis et miraculorum ex nova Bibliotheca Philippi Labbe. 308*

H

- H**erbnudus seu Heribaldus solitarius in Britannia Armorica. *Comm. Pr. Acta qualia et quando scripta; locus exercitationis; Ecclesia propria sub suo nomine 23 *. Acta auctore anonymo, ex cod. MS. submissa a collegio societatis Jesu Corisopitensi Natus in Britannia majore Heribaldus, trajecit in minorem; ejus ibi exercitationes, miracula, obitus et ecclesia. 24*
- 17 Hermias M. Apolloniadensis *ex Menæis. 230*
- 17 Hervæus sive Huvernus Abb. in Armorica *Comm. Præv. De certo cultu ejus, et Actis non magnæ certitudinis 295. VITA Auct. Alberto Le Grand. Ord. Præd. Cap. 1. Nativitas Sancti et adolescentia 296. Cap. 2. Adest matri morituræ Hervæus, in variis eremis degit, monasteria construit, dæmones pellit 298. Cap. 3. Coram Episcopis honoratur miraculo, Cælum apertum videt, moritur. 299*
- 19 Hildegimus Episc. Catalanen. et Halberstaden. *Comm. Hist. 742*
- 19 Hildegimus episcopus Cntalaunensis et Halberstadensis. Idem abbas monasterii Werthinensis, ubi et sepultus et epitaphio ornatus est.
- 19 Honorius, Evodius, Petrus Milites Romæ et alibi Marcellus. M. 705
- 17 Huvarnus V. Aræus. 298
- 17 Hymerius Episc. Americæ in Umbria. *Comm. Præv. De cultu, deque historia vitæ, translationis et miraculorum 301. Ambrosii Abb. epistola adscriptam ab eo antiquiorem Vitam, quæ desideratur 301. MIRACULA seculi XII Auct. Joanne Canonico Cærmou. corvo 302 VITA recentior Auct. Antonio Muria Gratiano Episc. Amerina 302. Acta Translationis ex Vct. MS. Abb. Constantini Cajet. 304*
- 17 Hypatius Presb. Hegum. in Rufinianis Bithyniæ monasterio. *Comm. Præv. §. 1. De ipsius monasterii conditore Rufino an Sanctus? 243. §. 2. De cultu Sancti, et Actis a discipulo scriptis 244. §. 3. Epitome Actorum ex Synaxario MS. Divina S. J. 246. VITA. Gr. Lat. Auct. Callinico Discip. PROCEMUM ad Abbatem Rufinianen. 287. Cap. 1 Sanctus transit in Thraciam, monasticam vitam exercet, infirmos curat 249. Cap. 2. Tentationes jejuniæ vincit: patrem juvat, Chalcedonem et Rufinianas adit dæmonum victor 252. Cap. 3. Rufinianis fugiens eodem divinitus remittatur, infirmos sanat, fit superior et visitur a viris sanctis 255 Cap. 4. Includitur cellæ; cognoscit arcana; beneficus etiam percussoribus suis; augetur numerus Monachorum, quorum utilitati consulit 258. Cap. 5. Sancti erga afflictos misericordia, solutæ per eum dæmonum præstigiæ 261. Cap. 6. Varia ejus virtutes, et spiritus propheticus, imminente fame et in Nestorio probatus, olympia disturbata. 265. Cap. 7. Magna ejusdem prudentia, et apud omnes æstimatio, eulogiarum efficacia 268. Cap. 8. Alexander Acœmeta receptus, Monachus præsumptuosus castigatus, superstitiones coercitæ 272. Cap. 9. Maleficia sublata. salubria monita discipulis data 275. Cap. 10. Extrema vitæ Acta, mors sancta. 279 et quædam post secuta. 279*

- 18 Hypatius Miles et Mart. Tripoli in Phœnicia
456. Vide Leontius.

I

- I**pidius M. in Gabalitano Galliæ agro *ex Saus-
sayo.* 13
- 19 Innocens Episc. Cenoman. in Gallia *Comm.*
Præv. §. 1. De cultu, ætate, ac gestis, tam
ipsius quam trium decessorum Episcoporum
712 §. 2. Chronologia SS. Liborii, Pavacii
et Thuribii Episcoporum 714. §. 3. De primo
Cenomanorum Episcopo S. Juliano, ætati
Decii potius quam Domitiano adscribendo : et
omnium S. Innocentis decessorum Synopsis
715. *Gesta ex Actibus Episcoporum seculo IX
collectis* 716. *APPENDIX CHRONOLOGICA. Ex
iisdem Gestis Pontificalibus.* §. 1. Successores
S. Innocentii usque ad seculum IX 719. §. 2.
Episcopi Cenomanenses seculo IX, et sesqui
seculo sequenti 721. §. 3. Alii antiquitus de-
scripti Episcopi usque ad annum MCLV. 723
- 17 Innocentius M. Apolloniadensis *ex Menæis.* 230
- 17 Isaurus Diaconus M. Apolloniadensis *ex Menæis.*
230
- 17 Ismael M. Persa CP. *V. Manuel.* 231

J

- J**oannes Presb. M. Romæ *ex Marth.* 228
- 17 Josephus Anachoreta in Ægypto *ex Vitis Pa-
trum.* 238
- 19 Judas Ap. ex LXXII Apost. M. Araræ in Armenia
Dissertatio conjecturalis, dijudicandam propo-
nens ejus a Juda Thaddæo differentiam, cul-
tumque et genus et locum mortis diversum.
666
- 17 Julianus in Monasterio Arenæ sive Hareæ. Col-
tus certus *ex Martyrologiis*, locus et ordo
incertus. 336
- 19 Juliana Falconeria V. Tert. Ord. servorum B.
M. Florentiæ in Hetruria. *VITA ex MSS. Ital.*
Fr. Archangeli Gianii Florentini 766. *Cap. 1.*
Natalis, et ætas puellaris Julianæ, voto casti-
tatis obsignata 767. *Cap. 2.* Susceptio Hab-
itus, in eoque professio et sancta exercitia
B. Julianæ 768. *Cap. 3.* Contubernio Tertia-
riorum præfecta Juliana, sancte illud instituit,
miraculosisque favoribus cumulata in morte,
ut Beata colitur in suis Reliquiis 769. *Cap. 4.*
Miracula per intercessionem Beatæ post ejus-
dem mortem obtenta *ex scripto Italico Murii.*
Annuntiationis Flor. 771. *APPENDIX. D. P.*
De cultu B. Julianæ, successive promoti. 772
- 16 Julittæ cum Quirico MM. *ex Mrt. Hieron.* 13
- 16 Julitta vidua Iconiensis cum filiolo Quirico.
Comm. Præv. §. 1. De vario eorum apud
Græcos et Latinos, cultu, Actis a Gelasio
Papa censuratis; verioribus editis a Theodoro
Episc. Iconiensi. 14. §. 2. Quæ Acta, et
quare hic danda. Aliorum de eisdem Sanctis
scripta, Latina ac Græca 15. §. 3. De Sancto-
rum cultu et Reliquiis per Gallias 17. §. 4.
Antiquus Quirici ac forsitan alterius in Hispa-
nia cultus, novitiis figmentis obscuratus. Re-
liquiæ Ravennæ in Italia 18. *EPISTOLA Theo-
dori Episc. de eorum passione, ex MSS.* 19.
Eadem Epistola Græcolat. *ex Combefisio* 21.
ACTA AVOCR. ex MSS. *Cap. 1.* Sanctorum
comprehensio, et primæ diei acta incredibilia
24. *Cap. 2.* Alia miracula prorsus paradoxa
et incredibilia 25. *Cap. 3.* Vacillans ad tor-

menta mater, confortari a filio fingitur, et
simul cum eo capite plecti 27

- 16 Justina V. M. Megunticæ *V. Aureus.* 37

- 16 Justinus Subdiaconus Heiligenstadii *V. Aureus.*
37

L

Leontius, Hypatius, Theodulus Tripoli in Phœ-
nicia Miles et Mar. *Comm. Præv.* De cultu
Sancti, eique dicatis Ecclesiis et Martyrii
tempore atque scriptoribus 454. *ENCOMIUM
Leonti Mart. ex MS. Medic. Cap. 1.* Quæsitus
ad mortem Sanctus, quærentes hospitaliter
habet, seque manifestans convertit eos et ba-
ptizat 456. *Cap. 2.* 459. *ACTA ALTERA ex MS.
Bibl. Medic. Cap. 1.* Leontii natales, militia,
virtutes Christianæ : necnon conversio Hy-
patii et Theoduli 463. *Cap. 2.* Leontii et So-
riorum martyrium, tormenta, et constantia.
465.

- 18 Leontius Pastor, a Græcis honoratus *ex Synax.*
MSS. 483

- 17 Longinus M. Romæ *ex Marth.* 228

- 16 Lutgardis V. Ord. Cisterc. Aquiriæ in Bra-
bantia *Comm. Præv.* De cultu, vita, ætate et
Reliquiis Sanctæ 187. *VITA Auct. Thoma
Cantipratano ex MSS. PROLOGUS* 189. *LIB. I.*
De Vita in Ord. Benedictino. *Cap. 1.* A ma-
trimonio et amore virorum animus avocatus,
amore divino constringitur 191. *Cap. 2.* Va-
riæ extases et visiones divinæ, transitus ad
Cistercienses 193. *LIB. II.* Vita apud Cister-
cienses. *Cap. 1.* Jejuniis bis 7 annorum animæ
in purgatorio adjunctæ. Vexatæ a demonibus
liberatæ 196. *Cap. 2.* Orationis efficacia :
desiderium Martyrii : auxilia tentatis et pec-
catoribus, imo et ægris præstita 199. *Cap. 3.*
Spiritu Prophetiæ futura, absentia, et arcana
indicata 202. *LIB. III.* Acta ultimis vitæ annis
in cæcitate, obitus, miracula. *Cap. 1.* Appa-
ritions B. Jordani Generalis Prædicatorum,
Jacobi de Vitriaco et aliorum. Tertium jeju-
nium septem annorum 204. *Cap. 2.* Modus in
contemplatione servatus. Præparatio ad mor-
tem præscitam, morbus, obitus 206. *Cap. 3.*
sepultura Miracula. 208

M

Manuel, Sabel, Ismael, Fratres Persæ MM. Con-
stantinopoli culti *Comm. Præv.* 231. *ACTA VETUS-
TIORA ex MS. Vatic. Cap. 1.* Legatio eorum
ad Julianum, et prima confessio 233. *Cap. 2.*
Tormenta fortiter tolerata, mors constanter
obita, sepultura. 235

- 18 Marcellianus M. Romæ via Ardeatina *Comm.*
Præv. V. Marcus. 468

- 19 Marcellus M. V. Honorius. 705

- 16 Marcia M. in Africa V. Cyriacus. 31

- 18 Marcia, Æmilius, Felix M. in Africa *ex Mrt.*
Hieron. 468

- 17 Marcianus M. V. Nicander. 213

- 16 Marcus M. Episc. Appolloniadis in Asia Min.
ex Synaxario. 34

- 18 Marcus, Marcellianus MM. Romæ via Ardeatina
Comm. Præv. cultus in Martyrologiis et libris
Sacramentorum, Reliquiæ locis variis 468.
ACTA MARTYRII. Ex Gestis S. Sebastiani de-
sumpta, *ex MS. Ultraject. S. Salvatoris.* 469

- 17 Maria M. Aquileiæ *ex Marth.* 230

- 18 Maria Dolorosa in Territ. Brabantia Bruxellen-
sis *Comm. Præv.* de illius cultu, ætate, pas-
sionisque

- sionisque historia authentica 532. *VITA Auct. Synchrono* ex MSS. Rubræ-Vallis et Corsendoncano 532. Miracula ab eodem Auctore ex iisdem MSS. 535. Alia ex MS. Belgico 536. Indulgentiæ. 537
- 17 Marinus M. Alexandriae ex Hieron. 230
- 18 Marina, Theonius MM. Alexandriae. 472
- 18 Marina V. O. C. Canonic. Reg. S. Augustini Fund. Mon. S. Mathæi Spoletini in Umbria *Syll. Hist.* 551
- 18 Sancti duo Martyres apud Græcos passi *ex MS. Synax. Divion.* 471
- 16 v Martyres Nicomedienses *ex Synaxario.* 35
- 16 XL Martyres Romani *ex Synaxario.* 35
- 19 LI Martyres *Aretii in Het. V. Gaudentius Episc.* 705
- 17 CCLXII Martyres Romæ *ex Marll.* 228
- 16 CCCCV Martyres *ex Mrl. Hieron.* 13
- 16 Maurus Presbyter et filius Felix, ejusque nutritrix in agro Umbriae Spoletino *Comm. Hist. De cultu, ætate et vita ex vetustioribus MS.* 35
- 18 Martyrius, Felix, Emilius, Crispinus MM. Ravennæ in Ital. *notitia ex Hieron.* 471
- 16 Melchitundis V. V. Cunigundis. 96
- 16 Mica M. in Africa *V. Cyriacus.* 31
- 19 Michelma vidua P. sauri in Marchia Anconit. *Comm. Præv.* 773 *VITA* pro officio proprio olim distributa in Lectiones 775. *ALIA VITA.* Ex MS. Chronico Minorum. *Cap. 1.* B. Michelmae conversio ad habitum tertii Ordinis et rerum omnium mundanarum abdicatio 777. *Cap. 2.* Peregrinatio in terram sanctam, oleum multiplicatum, lepra osculo abstersa etc. 779. *Cap. 3.* Miracula post mortem ex Italico Petri Rudolphi Tussiniani. 781. *CONOLLARIUM.* Ex lib. statutorum Pisauriensium 1531 de festis in honorem Patronorum Civitatis agendis. 782
- 17 Molingus sive Dayregellus Episc. Fernensis in Hibernia *Comm. Hist.* de cultu, Episcopatu et Actis. 331 *VITA ex nostro MS. Salamunticensi.* 333
- 17 Montanus Miles M. Tarracinae et Cajetae in Campania *Comm. Præv.* De illius Martyrio et cultu: nec nisi sero scriptis Actis 223. *ACTA ex MS. Eccles. Act. Cap. 1.* Prior Montani vita; fidei confessio coram Præsidente: hujus Sanctum frustra torquentis, punita pertinacia 223. *Cap. 2.* Iterata confessio, tormenta, miracula 225. *Cap. 3.* Exilium in Pontium, obitus, depositio. 226
- 18 Moyses Æthiops, et Sancti vi Anachoretæ MM. in Ægypto *ex Hagiol. Met. Habess.* 483
- 16 Multitudo Martyrum utriusque sexus Moguntia V. Aureus. 37
- 17 Musca M. Aquileiæ *ex Marll.* 230

N

- N**azarinus Episc. Justinopol. in Istria. *Comm. Præv.* De ejus Episcopatu, cultu, inventione, et translatione 738. *INVENTIO ET MIRACULA ex impressis Italicis Nicolai Manzolii* 738. *EPISTOLÆ QUINQUE* de SS. Nazarii et Alexandri Pontificum Reliquiis, Genna Justinopolim relatis. 740
- 17 Nicander et Marrianus, Daria illius uxor, et Pasocrates, MM. Atinae et Venafri in Campania Italica. *COMM. PRÆV.* 213. §. 1. De eorum Actis a Salomone Atinensi et Adenulpho Capuano scriptis, indeque corrigendo Chronico quoad tempus Passionis 213. §. 2. De Sanctorum cultu, ecclesiis, Reliquiis 215.

ACTA VETUSTIORA. Latina *ex MS. Bodecensi,* Græca *ex codicibus Bibliot. Vatic.* 217. *ACTA RECENTIORA.* *Auct. Adenulfo Archiepisc. Capuano* 220. *HYMNUS AD VESP.* Hymnus ad Matut. Missa Nicandri, Marciani et Dariae 222 *DISQUISITIO* An martyres passi in Ægypto, sint diversi a Venafranis et Atinensibus 20 *. *Urbem locorum,* qui Atinae et Venafri coluntur, cum quibus sociis, et quando passi sint 21 *

- 17 Nicander M. Romæ *ex Marll.* 228

O

- O**do Abb. Tornac S. Martini, dein Episc. Camerac. *Comm. Præv.* de scriptoribus vitæ 761. *VITA. Auct. Amando de Castello* 761. *ALIA VITA ex variis collecta Cap. 1.* Acta ejus ante Episcopatum 763. *Cap. 2.* Gesta in Episcopatu. Morbus, obitus, sepultura. 765
- 19 Odo presbyter, prædicator Brabantinorum venerabilis. *Item* Odo Prædicatorii Ordinis Religiosus; inter se distincti, et gestorum utriusque epitome 28 *
- 18 Osanna Andreasia V. 3. Ord. Dominici Mantuae in Ital. *COMM. PRÆV.* §. 1. De vita latina ipso mortis aëno, Italice biennio post edita; Auctoribus Beatae familiarissimis 552. §. 2. Ejusdem Beatae vitæ a recentioribus Auctoribus compendiosius scriptæ 555. §. 3. Translatio Corporis, cultus a Leone X decretus, ac successive auctus, totique Oculi communicatus 555. *VITA per P. Franc. Silvestram Ferrariensem Ord. Præd. familiarem Beatae* 557. *LIB. 1. Cap. 1.* Summarium vitæ ejus spiritalis, usque ad annum quinquagesimum et factam professionem 561. *Cap. 2.* De Virginis prudentia, patientia, caritate erga Deum et proximos 563. *Cap. 3.* Exercitia Virginis spiritalia, vitæ rigor, animi demissio 565. *Cap. 4.* Reliquæ Virginis virtutes, præsertim in conversatione cum proximo 568. *LIB. 2.* De raptibus B. Osannæ, variisque ejus visionibus 568. *Cap. 1.* De raptum, quos Osanna patiebatur, natura, diuturnitate, facilitate, aliisque adjunctis 568. *Cap. 2.* Sanctorum variorum gloria Virgini per visiones ostensa 573. *Cap. 3.* Virginis visiones de Passione; et aliæ aliorum de ipsa 574. *LIB. 3.* De favoribus Osannæ impensis divinitus 577. *Cap. 1.* Litteras divinitus edocta, et Christo desponsa Virgo, innovato deinde corde, participat doloribus coronæ spinee et quinque plagarum 578. *Cap. 2.* De dolore cordis aliisque similibus a Christo gratis Virgini factis 580. *Cap. 3.* Favores alii divinitus concessi Virgini 581. *LIB. 4.* Beneficia huminibus, Osanna deprecante, impetrata perstringens 583. *Cap. 1.* Pro avertendis Italiae patriæque civitatis calamitatibus, Christi monitu efficaciter orat 584. *Cap. 2.* Principi filius impetratus, aliis alia animis corporibusve utilia 586. *Cap. 3.* Ejusdem argumenti prosecutio 587. *LIB. 5.* De spiritu prophetico B. Osannæ 590. *Cap. 1.* Cognitus animarum status, mors quorundam, aliæque arcana 591. *Cap. 2.* Varia futura ab Osanna prædicta 593. *Cap. 3.* De morte Osannæ, et quibusdam visionibus secutis 595. *LIB. 6.* Miracula per Virginem facta in Vita et post mortem 597. *Cap. 1.* Miracula viventis Osannæ 598. *Cap. 2.* Miracula quibus mortuam mox honoravit Deus 599. *VITA ALIA. Ex Ital. Hieron. Montolivetani spiritualis Osannæ*

Osannæ filii 601. TRACTATUS 2. *Cap.* 1. Sexennis primum ab Angelo, deinde a Jesulo apparentibus, ad sanctum amorem invitatur, sequæ ei totam tradit 605. *Cap.* 2. Propter frequentes extases multa patitur a parentibus; purum Dei amorem unice postulat 607. *Cap.* 3. Viso Jesulo Crucifixo, purum sui amorem docente, in illum magis magisque accenditur 609. *Cap.* 4. Constantia in suscepto sanctioris Vitæ proposito, communicatio dolorum Christi, ac pœnitentiarum rigor 610. TRACTATUS 2. *Cap.* 1. Auctoris cum Virgine familiaritas, quando et quomodo cœpta, insignes ejus virtutes cognitæ 612. *Cap.* 2. Dolores Pussionis communicati Virgini, futura quædam revelata, Auctoris varia transmigratio, et colloquia interim habita 613. *Cap.* 3. Professio, tribulationes toleratæ, visa gloria B. Columbæ, extases aliæ 615. *Cap.* 4. Inter acerbissimos plagarum et capitis ac cordis cruciatus, ingens moriendi desiderium, et prophetici spiritus argumenta 617. *Cap.* 5. Acerbitas et veritas plagarum Virginis, visio S. Dominici in gloria, petitiones pro variis exauditæ 619. *Cap.* 6. Priores Virginis pœnitentiæ, unio cum Deo, tentationes, tribulationes: initia Vitæ spiritualis an. æt. 6 620. *Cap.* 7. Cœlestis ira peccatoribus intentata, et maxime obstinatis, pro quibus frustra orat Virgo et orari facit, ac suæ orationis qualitates aliquas aperit 622. *Cap.* 8. Narrat Auctori Virgo favores varios sibi factos a Deo 625. *Cap.* 9. Visa in natali Domini, et Miracula quædam ad Virginis præsentiam facta 626. *Cap.* 10. Quædam in extasi visa, et auditæ in ea preces a Deo: varia circa raptus notanda 628. *Cap.* 11. Variæ notitiæ spirituales circa modum orationis abstractivæ: dæmon coercitus 630. *Cap.* 12. Futura varia prædicta, cognita arcana, jugis oratio 632. *Cap.* 13. Sedes Beatorum inspectæ: mansuetudo in tribulationibus propriis, in alienis compassio: mortis brevi futuræ indicia 634. *Cap.* 14. Rursus de Justorum afflictionibus, sermone per raptus impedito, nullo fere somno, cognita plurium salute 636. *Cap.* 15. Dæmon bis fugatus, Communio cœlitus allata, eamque secutus raptus, in quo exauditæ preces 639. *Cap.* 16. Deprecatio Virginis pro Mantua, Italiaque. Pii Sacerdotis et Prophetico spiritu præditi de eî testimonium. Præsagium mortis 640. *Cap.* 17. Extasis in festo Purificationis, morbus vice Marchionis toleratus. prædictiones quædam, mortis desiderium 642. *Cap.* 18. Quibusdam præmissis narrantur extases hebdomadæ sanctioris anno 1503, sub quibus visa tota passio Domini 644. *Cap.* 19. Christi resurrectio et descensus ad Limbum. Discessus ac reditus Auctoris. Morbus ultimus et obitus Beatæ 646. TRACTATUS 3. Spirituales Epistolæ 40 ad hujus operis Auctorem manu propria scriptæ 649.

P

Pascierates M. V. Nicander 213
 18 Paula V. M. Malacæ in Hisp. V. Cyriacus 472
 18 Paulus M. forsân Romæ V. Thomus. 471
 17 Peregrinus M. Apolloniadensis ex *Menæis*. 230
 16 Petrus Farde, Ordinis Minorum Recollectorum hinc. Obiit Aquisgranî die xvi Junii mdcxci. Elogium ejus I*

- 17 Petrus Pisanus Fund. Pauperum Eremitarum S. Hieronymi *Comm. præv.* de cultu, ordine et ætate ac vitæ scriptoribus 436. VITÆ COMMENZIUM ex Lat. MS. per Bernardinum Puccium Italice illustrato. §. 1. Natales Petri, et secessus in solitudinem. 437. §. 2. Primum in Monte-bello apud Urbinates erectum Eremitorium 438. §. 3. Eximie ejus virtutes, studium præsertim paupertatis et pœnitentiæ 439 §. 4. Eremitarum Ordo plurimis vel adjunctis vel exstructis monasteriis promotus 440. §. 5. Miracula patrata: novus Ordo Eremitarum Pontificis privilegiis, Petro agente, communitus 442 §. 6. Obitus, imagines, titulus Beati et Sancti 444 §. 7. Series Generalium, et rerum sub iis memorabilium Synopsis. 446. §. 8. Acta pro impetrandis Petro de Pisis Officio ac Missa. 450
 Cultus approbatus ab Innocentio PP. XII: Missa et officium nondum concessa 28*
 19 Petrus Prior monasterii Eygag et Doctor apud Habessinios in Æthiopia ex *illius gentis Hagiol. MS.* 712
 19 Petrus M. Romæ *V.* Honorius. 705
 17 Pior Anachoreta in Ægypto ex *Vitis Patrum*. 239
 17 Possennus Presb. Castellienæ in Gallia. *Comm. hist.* De cultu et miraculis, ipsi ac S. Benedicto communibus. 335
 18 Potentinus, Felicius, Simplicius Mart. an Confess. *COMM. CRIT.* §. 1. Proponitur controversia, et antiquioris, pro prima parte, Legendæ contextus 474 §. 2. Expanditur ætas, origo et auctoritas alterius Legendæ Martyres facientis SS. Potentinum et socios 476. §. 3. Eruditi cujusdam Steinfeldensis commentario controversia expenditur, et cultus Confessoris antiquior certiorque probatur 478. §. 4. De translatione veteri metro descripta, deque Reliquiis hodie extantibus. 481

Q

- Q**uiriacus, Blastus, Tribunus, Diogenes, Æua, Nicander, Dorostolus, Lusicius, Aquila, Cautianus, et alii ducenti sexaginta duo MM. Romæ. Item Longinus et Joannes, Presbyter. SYLLOGE HIST. Notitia eorum ex Martyrologiis, Actisque SS. Marii et Marthæ. Corpus S. Blasti et duorum sociorum Lucam translatum. 228
 16 Quiricus et Julitta MM. et socii cccxiii ex *Mrt. Hieron.* 13
 16 Quiricus M. filius Julittæ Iconien. V. Julitta 13 Illius Translatio ad Elnonense S. Amandi Monasterium *Auct. Philippo Ab. Bonæ spei.* 28

R

- R**amuoldus Abb. Ord. S. Benedicti Ratisponæ in Bavaria *COMM. Pnæv.* De vita ab Auctore præne cœvo scripta, deque anno obitus et cultu 337. ACTA Auct. Arnolfo Præposito Monasterii, in libris miraculorum S. Emerammi, annis fere XL post obitum Beati scriptis. *Cap.* 1. Exordium vitæ ex Raderi Bavaria, biennalis in senio cæcitas, Acta cum Ottone III 338. *Cap.* 2. Extremus Ramuoldi morbus, obitus, sepultura a S. Henrico curata, miracula 340
 19 Ratho seu Rasso Comes Andecen. in Bav. *COMM. Pnæv.* De ejus vita, cultu, et Reliquiarum translatione 744. VITA Auct. Innocentio Kerferlohero

- ferlohero Decano monasterii Diessensis, ex ejus MS. 746 APPENDIX de professione B. Rathonis etc. 749 NUCLEUS PRODIGIOSUS a R. D. Carolo Erath Can. Reg. Diess. 751
- 17 Raynerius solitarius Pisis in Hetruria *Comm. Præv.* De ejus cultu, vita et Miraculis a familiari scriptis; illius compendio; et an ab hoc alius Messanæ 343. VITA Auct. Fr. Benincasa, cœvo et familiari, *ex antiquo MS.* 345 PROLOGUS 347. *Cap. 1.* Vita B. Alberti Corsi, et Raynerii per eum conversio 348 *Cap. 2.* Apulsus in Terram sanctam, omnibus sese expoliat, ultroque oblatiis eleemosynis victitat, abstemius a vino 351. *Cap. 3.* De divinis quibusdam favoribus in Raynerium collatis, tum apud Jerusalem orantem, tum in monte Quarantene quadragenarium jejunium servantem 354. *Cap. 4.* Reliqua Sancti Acta in Terra sancta 356 *Cap. 5.* Discessus ejus Hierosolymis, et adventus in civitatem Pisanam 358. *Cap. 6.* Energumeni plures curati apud Ecclesiam S. Justi 360. *Cap. 7.* Extrema viventis Raynerii Acta et miracula. Panis et aquæ benedictio ejus exemplo, et sub ejus nomine instituta 362. *Cap. 8.* Quædam miracula, a Sancto dum viveret, Pisis patrata 364. *Cap. 9.* Vincis captivisque libertas, sanitas variis ægris reddita 366. *Cap. 10.* Adjuti captivi, naufragantes, infirmi 367. *Cap. 11.* Reliqua Sancti viventis miracula 368. *Cap. 12.* De sepultura Sancti nonnullæ que eam secutis miraculis 370. *Cap. 13.* Navigantes adjuti invocato Raynerio: varii morbi curati 372 *Cap. 14.* Per aquam tumbræ Sancti infusam, ejusve invocationem, varia obtenta beneficia 373. *Cap. 15.* Gravia vitæ pericula terra marique, et diversi morbi propulsati 374. *Cap. 16.* Similium miraculorum prosecutio 376. *Cap. 17.* Finis miraculorum, primo a morte anno exceptorum 377. *Cap. 18.* Finis miraculorum S. Raynerii, primo a morte anno exceptorum 379. TRANSLATIO corporis in novam Arcam anno MDCLXXXVII *ex Instrum. Ital.* 381
- 16 Rolandus, filius Milonis ducis Angariæ, inter prætermisos, ut Sanctus martyr indicator a Joanne vande Velde. Vide sis pluscula 1 *
- 17 Romualdus Abbas Ordinis S. Benedicti, Ratisponæ in Bavaria. Abbates proprii monasterio S. Emmerammi post vacationem annorum CXLV, restituti in abbate Ramuoldo anno DCCCCLXXV. Cur vocetur *Rupambulus*. Quomodo scribendum nomen, *Romanulus* per u vocalem, an *Ramvoldus* per v consonantem 25 *

S

- Sancia filia Regis Portugalliæ V. Ord. Cisterc. Vide Tarasia. 385
- 16 Saturninus M. Messanæ in Sicilia *ex Mrl. Hieron.* 31
- 18 Surlus V. Calogerus 485
- 16 Similinus sive Similiannus Episc. Nannetensis in Gallia. *Ex Gregorio Turon.* 33
- 18 Simplicius M. an Conf. V. Potentinus. 474
- 18 Speciosa V. Papiæ in Insobria. Notitia cultus et Vitæ ex Ferrario, Translatio Reliquiarum in Saxoniam. 497

T

- Tarasia Regina Legion. vidua et ejus soror San- Junii T. IV

- cia Virgo filia R. Portugalliæ arabæ Ord. Cisterciensis Lorvanii. *Comm. præv.* De die cujusque natali, veneratione antiqua, processibus ad Canonizationem formatis 385. VITA REGENS Auct. Fr. Franc. Macedo Ord. Mia. *Cap. 1.* Patria, natales, educatio Virginum Regiarum 387. *Cap. 2.* Tarasia cum Alphonso Legionensi matrimonium, contractum et diremptum 388. *Cap. 3.* Bellum pro tuenda hereditate a sororibus gestum contra fratrem Regem 390. *Cap. 4.* Tarasia Lorvaniense Virginum monasterium instituit, eique se includit 391. *Cap. 5.* Sancia Franciscanus et Dominicanos excipit, eorumque conventus condit 395. *Cap. 6.* Reliqua Sanciae vita sub habitu Cisterc. 396. *Cap. 7.* Tarasia acta Lorvanii, excursus ad confinia causa filiarum 399. *Cap. 8.* Sanciae obitus, sepultura, translatio ad monasterium Lorvaniense 401. *Cap. 9.* Tarasia extrema vita, miracula, obitus, sepultura 403. *Cap. 10.* Sanctitatis opinio miraculis utriusque confirmata 406. *Cap. 11.* Corpora transferuntur, et Tarasia, reserato sepulcro, incorrupta reperitur 409. *Cap. 12.* Argumenta alia antiqui cultus 411. ELENCHUS ERRATORUM in Vita præmissa correctorum 431. Processus pro Canonizatione Sactarum Reginarum curandi fabricatus. *Cap. 1.* Prefatio collectoris C. I. ejusdemque interpretis, et miracula quædam ex litteris excerpta 413. *Cap. 2.* Prefatio Laurentii a Spiritu sancto ad summarium testium a se auditorum super miraculis Reginarum: eum dimidia summarii parte 415. *Cap. 3.* Prosecutio ejusdem summarii 418. *Cap. 4.* Processus anno MDCCXXXIX auctoritate Ordinarii formatus; et legitima ejus formandi petitio et concessio 421. *Cap. 5.* Testes, qui in sequenti Processu deposuerunt, continuata serie propositi, ut facilius citari ac inveniri possint 423 *Cap. 6.* Proponitur exemplar integri examinis pro specimen aliorum in D. Magdalena de Vasconcellos teste prima, et adduntur alia sibi ab eadem deposita 426. *Cap. 7.* Curationes varii generis infirmitatum 428. *Cap. 8.* Curationes febrium tertianarum; et paucula super Articulis 4 et 5. 432. § II Cultus earum a Clemente PP. XI confirmatus. Item correctiones nonnullæ 26 *
- 18 Theodulus Miles ex Mart. Trip. in Phœnicia 454. V. Leontius.
- 18 Theonius M. Alexandriæ V. Marina. 472
- 18 Thomas, Paulus, Cyriacus, MM. forsitan Romæ, *Disquisitio Hist.* De numero et loco Martyrii, *ex antiquioribus Marll.* 471
- 16 Tichon Thaumaturgus Episc. Amathuntis in Cypro. *Sylloge Hist.* De ejus cultu apud Græcos et Latinos, Officioque per S. Josephum Hymnographum, unde habetur vitæ et Miraculorum Epitome 79. EJUS CANON GRÆCO-LAT. 79

V.

- Valeria M. in Africa V. Cyriacus. 31
- 17 Valeriana M. Aquileiæ *ex Marll.* 230
- 17 Veredemus Episc. Avenionensis in Gallia, *Sylloge Hist.* De cultu et ætate. 334
- 17 Verolus Presb. Castellione ad Sequanam et Marceanaci. *Comm. Præv.* De Sancti cultu, ætate, translatione, miraculis Acta Auct. cœvo *ex MSS.* *Cap. 1.* Res in vita gestæ; obitus, translatio corporis 310 *Cap. 2.* Miracula post translationem ab oculato, ut plorinum, teste descripta. EPILOGUS. 312

INDEX SANCTORUM ET MATERIARUM.

19 Ursicinus Medicus M. Ravennæ in Ital. *Syll.*
Hist. De ejus passione, cultu, translationibus
 et miraculis. 673

Z.

W.

Wilbrandis V. *Vide* Cunigundis. 96

Zeno Anachoreta in Ægypto *Syll. Hist.* 711
 19 Zosimus Miles M. in Pisidia. *Comm. Præv.* De
 Actis ejus, locisque inibi nominatis. *ELOGIA*
ex Synaxariis 673

INDEX CHRONOLOGICUS

SECVLO I.

- Sub Vespasiano S. Leontius Mart. Tripoli in Phœ-
nicia 556 c
Sub Nerone non videntur passi Martyres Mediola-
nenses Gervasius et Protasius, Nabor et
Nazarius etc. 686 b

SECVLO II.

- Sub Adriano an S. Montanus Martyr Terracinae
223, et Digna-merita Brixiae. 228
169 Missus contra Marcomannos Astasius Comes,
an tunc sub eo passi SS. Gervasius et Pro-
tasius. 686 b

SECVLO III.

- 212 Persecutio resuscitata Aureliano Imp. in eaque
passi Ferreolus et Ferrucius Vesontione. 3b
247 Ordinatur Juhanus Episc. Cenoman. defun-
ctus 294 715 a
297 Ord. Turibius Episc. Cenoman. 303 def. 715 a

SECVLO IV.

- 300 *circiter* S. Amator Episc. Antissiodor. ex
Oriente transfert corpora SS. Quirici et
Julittæ. 17 e
Joseph et Pior Anachor Discipp. S. Anto-
nii 238 a, 239 a
Scribitur Barcinonæ vetus Missale Galli-
cum 8 c
303 Ord. Pavacius Episc. Cenoman. 346 def. 723 f
305 S. Cyriacus et Paula MM. Malacæ in Hisp.
473 d
340 Ord. Liborius Episc. Cenoman. 396 def 714 b
362 Manuel, Sabel, Ismael MM. Cpoli. 331 c
Post 393 Gaudentius et Culmatius Martyres
Aretii. 705 c
366 *vel* 69 Nascitur S. Hypatius Abb. in Rufinia-
nis. 245, 246 c
370 *circiter* Inventio SS. Ferreoli et Ferrutii prope
Vesontionem. 12 f
375 CPolim veniens S. Isaacius, exitum Valenti
Imp. prædicit. 216
379 Nascitur Arcadius, Imperator dictus anno
quarto ætatis. 246 b
390 Synodus Mediolani, quando distributæ inter
Episcopos Reliquiæ S. Gervasii et Prota-
sii. 692 a
394 Obiit Theodosius Imp. Mediolani. 687 e
397 Ord. Victorius Episc. Cenoman. et 421 d e f,
713 b
400 *circ.* S. Tychon Taumaturgus Episc. Ama-
tuntis in Cypro. 79 b

SECVLO V.

- 422 Ord. Victurius Episc. Cenoman. d e f, 473,
713 f

- 428 Nestorius creatur Pat. CP. et 431 abdicat-
tur in Synod. Ephes. 268
438 Dedicatur Ravennæ Ecclesia S. Joannis Ba-
ptistæ, opus Placidia Reg. 11 c
442 *et* 447 Hunni Thraciam depopulati. 246 n
446 *vel* 447 Obiit S. Hypatius in Rufinianis. 246 b
450 Moritur Theodosius Junior Imp. 246 a
462 *non* 68 Concilium Turonense 714
464 Ord. Principius Episc. Cenoman. 493 d e f,
713 d
485 *circ.* Obitus S. Calogeri Erem. Saccen. 488 b
499 S. Innocens ordinatur Episcopus Cenoman.
712 f
500 *circ.* Similiaus Episc. Namnet. 35 b

SECVLO VI.

- S. Hervæus floret Ab. in Armorica 295 c
507 Vincitur a Chlodovæo Franc. Rege Alaricus
R. Visigoth, et S. Avitus Eremita futurus
ducitur captivus. 291 f
525 Fundatur et dotatur monasterium S. Carileffi
in Cenomannia. 718 c
527 Obiit S. Avitus Ab. Miciacen. in Gallia. 283 e
542 Obiit S. Innocens Episc. Cenoman. 854 f
545 *circ.* Obitus S. Berthaldi Erem. in Calvomoa-
te. 84 e
Obiit S. Ursicinus Archiep. Raven. 674 b
547 Ordinatur S. Aurelianus Episc. Arelat. 91 c
551 Sub Attila passi SS. Aureus, Justina Soror,
et Justinus Diac. 38 :
Obiit S. Aurelianus Episc. Arelat. Lugduni sepul-
tus. 94 c
570 Obitus S. Fortunati qui scripsit Vitam S.
Germani Paris. 496 c
570 *circ.* Obiit S. Avitus Erem. in Petracoricis 291 c
586 *circ.* S. Agrippinus Episc. Comen. 306 e
590 *circ.* Nascitur S. Deodatus Ab. in Vosago
727 a
600 *circ.* Luna Civ. Tusciæ a Longobardis ca-
pta. 119 c
600 *circ.* S. Verolus Presb. Lingonen. 310 c

SECVLO VII.

- 604 Pax conclusa inter Romanos et Longobar-
dos 701 c
605 S. Eligius Tornaci inchoat monasterium S.
Martini. 763 d
610 *circ.* S. Alena V. M. Foresti. 315 a
627 *circ.* S. Domnolus Episc. Viennen. obiit. 120 b
630 S. Deodatus dimisso Episcopatu Nivern. in
Vosagum secedit. 726 f
654 S. Botulphus condit monasterium Ikenno.
324 e
655 *circ.* Trajecti Episcopus Adulpbus, inde potuit
transisse in Angliam, ibique obiisse et coli
cum S. Botulpho. 326 b
679 *non* 769 *vel* 684. Obiit S. Deodatus fundator
Vallis Galilææ. 726 c
697 Obiit S. Molingus seu Dargellus Episc. Fern.
in Hibernia. 331 e
700

INDEX CHRONOLOGICUS

- 700 *circ.* Papiæ S. Speciosa V. 497 c
- SECULO VIII.
- 745 Gauzioleno inepte inducto ad Episcopatum Cenomanensem, incipit Ecclesia per Chorepiscopus regi usque ad 782, 720 a
- SECULO IX.
- 820 S. Hildegimus Ep. sedem Halberstadium transfert. 743 f
- 827 Obiit idem Hildegimus Ep. Halberstad. 743 f
- 836 Cardona Confluentiam transfertur corpus S. Castoris. 480 b
- 843 Gohardus ep. Namnetensis martyrizatur a Nortinannis 41 *
- 860 Elnonem Nivernis transfertur corpus S. Cyrici pueri M. 30 d
- 862 *circ.* Sergius Mon. componit Officium S. Calogeri Fragellat. in Sicilia. 492 b
- 878 Transfertur Corpus S. Hervæi Brestum. 295 c
- 890 *circ.* Hastings Normannus Lunam Civ. occupat, Episcopum Gualcherum inter Sacra occidit 120 a
- 894 *circ.* S. Cecharus M. Episc. Lunen. Carriariæ occiditur. 120 a
- 900 Occisus Fulco A-ep. Remen. 212 d
- SECULO X.
- 901 Nascitur S. Ramoldus Ab. Ratispon. 337 d
- 905 Richolphus Archiep. Mogunt. construit Ecclesiam et monasterium S. Albani. 615
- 920 Inchoatur pro Virginibus Steinfeldense Mon. in Diœc. Colon. 474 c
- 930 Huchaldus obiit Mon. Elnon. scriptor de SS. Quirico et Julitta. 15 f
- 930 Henricus Auceps Misnam condit. 126 d
- 933 Hungari ad Merseburgh ab Henrico Aucepe proligati. 126 d
- 935 Hildebertus Ab. transfert corpora suorum decessorum in Ecclesiam S. Albani. 63
- 948 Bivari fundunt Hungaros se invadentes. 745 e
- 953 Obiit B. Ratho Comes fundator Antecessensis. 745 d
- 963 Transferantur Reliquiæ S. Speciosæ V. Ticin. 498 a
- 966 In Montem Tumbæ pro Canonicis inducuntur Benedictini. 498 e
- 968 Capua in Archiepiscopatum eligitur. 214
- 970 Burchardus ordinatur primus Episcopus Misnen. et alibi alii per Saxoniam. 127 a, 128
- 975 *circ.* Transferantur Reliquiæ SS. Botulphi et Adulpi, S. Benedicti Biscopii, et aliorum sub S. Ethelwoldo Episc. 333 b
- 981 Ordinatur Bruno Episc. Lingon. fundator Canonicorum S. Veroli. 312 c
- 975 S. Ramoldus fit Abbas Ratispon. 338
- 1000 *circ.* Elevatur corpus S. Deodati. 737 d
- SECULO XI.
- 1001 Obiit S. Ramoldus centenarii Ratispon. 327 d
- 1002 Corpus S. Hervæi argenteæ thecæ inclusum apud Namnetes. 295 c
- 1003 Elevatur corpus S. Deodati Ab. Vallis-Gallicæ. 73 c
- 1005 S. Odo Ab. fit Ep. Camerac. 765 e
- 1008, *non* 1000. Martyr obiit S. Bonifacius, Apostolus Livonia etc. 758 e
- 1008 S. Bruno Bonifacius Ord. Camaldul. Episcopus Apostolicus, martyrio coronatur in Prussia. 40 * c
- 1012 Burchardus Episc. Worm. consecratur Episcopus Heiligenstadii a S. Willegiso Moguot. 66 b
- 1020 Robertus Rex Fr. indicit Synodum Airiacensem. 314 f
- 1022 S. Henrici Imp. donatio Ecclesiæ Heiligenstad. facta. 67 a
- 1022 Obitus S. Bernwardi Episc. Hildess. 130 f
- 1040 Volaterræveniuntur corpora SS. Actineæ et Græcinianæ MM. 32 a
- 1049 S. Benno factus Canonicus Goslariæ. 121 b
- 1056 Ord. Vulgrinus Episc. Cenoman. 1066 d e f, 723 f
- 1063 Corpora SS. Ferreoli et Ferrucii solenniter transferuntur. 11 a
- 1066 S. Benno ordinatur Episc. Misnen. 121 b, 133
- 1067 Conflagrat Ecclesia Elnonensis. 30 f
- 1068 Ord. Arnaldus Episc. Cenoman. 1082 d e f, 723
- 1073 *circ.* Veteri Heiligenstadio accessit nova civitas. 67 d
- 1076 Concilium Romæ indictum contra Henricum Imp. 167 a
- 1080 S. Gebhardus Archiep. Salisburg. Ecclesiæ defensor moritur. 145
- 1084 Hoellus Episc. Cenoman. ob grassantem famam distrahit ornamenta Ecclesiæ 697 et conflagrat civitas
- 1086 Volaterræ transferuntur SS. Actinea et Græciniana MM. 32 a
- 1090 Fundatur Monasterium S. Hippolyti in Austria 708 a
- 1092 Restauratur Ecclesia S. Martini Tornaci per S. Odonem. 763 t
- 1092 Martinienses Tornaci transeunt ad Regulam Benedictam, et Abbatem eligunt S. Odonem 765 d Dividuntur Episcopatus Tornac. et Noviom.
- 1096 Ord. Hilbertus Episc. Cenoman. 1123 factus Archiep. Turon. 724 a
- 1100 Lusitania incipit habere proprios Principes. 472
- SECULO XII.
- 1105 Sanctimoniales O. B. inductæ Forestum ubi Corpus B. Alenæ 319 e
- 1113 Obiit Aquicineti S. Odo Abb. S. Martini. 766 d
- 1118 Transfertur Corpus S. Aviti Eremitæ Petrarcoricensis. 291 c
- 1120 Martyres Franciscani quinque in Africa, apparent beate Sanciae in Lusitania 396 e
- 1125 Fundatur Monasterium Schonaugiæ. 499 a
- 1126 Ordinatur Guido Episc. Cenoman. 724 a
- 1135 Hugo ordinatur ibidem Episcopus. 724 b
- 1137 In Ecclesia S. Albani Moguntiae reteguntur tumbæ SS. Aurei et Justinæ, et clarent miraculis, a Goswino Monacho descriptis. 50 e et 63
- Dedicantur altaria ecclesiæ Walkenredensis 52 f
- 1139 Hierosolymam peregrinatur S. Raynerius Pisanns eremita. 353 e
- 1142 Fundatur Ecclesia Aquæ frigidæ, ad quam translatus S. Agrippinus, Episcopus Comensis, hodie dum quiescit. 306 e
- 1143 Ordinatur Guilielmus, Episcopus Cenomanensis : 1186 defunctus. 724 c
- 1147 Præmonstratensibus traditur Collegiata Calvimontana. 116 f
- 1157 *circ.* S. Elizabeth fit Magistra virginum Schonaugiensis monasterii. 525 e
- 1158 Translatio S. Autberti Episc. Abrincen. 498 e
- 1160 *circ.* Cremonæ miraculis clarescit S. Hymerius Episcopus Amerinus. 302
- 1160

AD IV TOMUM JUNII.

- 1160 Vastatur insula lacus Comensis, et transfer-
tur corpus S. Agrippini. 307 a
1160 Obiit Pisis S. Raynerius solitarius. 343 b,
371 b
1162 Corpora SS. Gervasii et Protasii, destructo
Mediolano, translata Brisacum. 666 f
1165 Obiit S. Elizabeth Schonaugien. 499 c
1167 Obiit Hildelinus I, Abbas Schonaugiensis.
Succedit Egbertus, frater S. Elizabethæ.
499 b
1175 Moguntia in monte S. Albani magna multi-
tudo corporum (Martyrum ut creditur)
inventur. 64 d
1180 Obiit S. Euphemia Abbatissa S. Altonis. 383 d
1182 S. Lutgardis nascitur. 188 e
1186 Ordinatur Reginaldus Episcopus Cenomanen-
sis : 1190 defunctus. 724 d
1190 Dotatus Ecclesia S. Cunigundis et sociarum
ejus in Echsel diocesis Constantiensis. 99
Eodem anno electus Hamolinus Episcopus Cenoma-
nensis : cedit 1214. 724 f
1193 Elevatur Corpus S. Alenæ Virginis Martyris
in Brabantia. 315 b, 319 b
1196 Sancius R. Lusit. condit testamentum in favo-
rem filiarum. 391 b

SECULO XIII.

- 1206 S. Lutgardis Virgo a Benedictinis ad Cister-
cienses transit. 188 e
1209 Inveniuntur ad S. Hyppolyti in Austria infe-
riori duorum anonymorum Sanctorum Cor-
pora, et miraculis clarescant. 693 e
1215 Electus Nicolaus Episcopus Cenomanensis ;
1216 defungitur. 725 a
1216 Obiit Innocentii 3. S. Lutgardis revelatur.
197 e
Eodem anno electus Mauritius Episc. Cenomanen-
sis ; un. 1231 factus Archiep. Rotoma-
gensis. 725 a
1217 Fundatur Aquiriense Monasterium ; paucis
annis post ex Hannonia in Brabantiam trans-
latum 187 c
1246 Relevatio SS. Martyrum Ferreoli et Ferru-
cii Vesontione. 12
1229 Obiit B. Sancia, filia Sancii I. Regis Lusit.
402 a
1231 Ordinatur Gaufridus I, Episc. Cenomanensis ;
1234 defunctus. 725 d
1234 Ordinatur ejusdem Ecclesie Episcopus Gau-
fridus II ; 1255 defunctus. 725 d
1237 Obiit B. Jordanis, Ordinis Præd. Generalis,
revelatur B. Lutgardis. 206 b
1238 Sancitur societas inter Canonicos Cardonen-
ses et Steinfeldenses. 482 b
1239 Heiligenstadiensi Ecclesie subicitur nova
ibidem Parochia. 68 a
1240, non 44, Jacobus de Vitriaco Card. obiit. 206 b
1246 Obiit S. Lutgardis Virgo Cisterciensis Aquiriæ
in Brabantia. 188 e et 208
1248 Transferantur in Calvo Monte Reliquiæ S.
Bertaldi Eremitæ. 85 a
1250, non 70, Obiit S. Tarasia Regina Legionensis,
Ordinis Cisterciensis. 406 a
1254 Fundatur Monasterium S. Mariæ a Stella
Spoleti in Umbria. 551 a
1270 circ. Nascitur Florentiæ B. Juliana Falconeria.
768 b.
Transferuntur Corpus S. Bennonis Episcopi Misnæ in
Saxonia. 121 c, 141 e
Heiligenstadienses, instructi litteris Prælatorum,
circumeunt pro eleemosyna ad restaura-
tionem suæ ecclesie. 69 e

- 1271 Inventa denuo Corpora SS. Aurei et Justinæ
Heiligenstadii. 47 e
1278 Commendatur a Prælati structura novi chori
Heiligenstadiensis. 70 b
1288 Dedicatur ecclesia in Eychsel sanctis Wi-
brandi, Mechtundi, et Cunegundi. 99 e
1290 Passio B. Mariæ Dolorosæ in Brabantia.
532 c
1298 In monte S. Albani Moguntia transferuntur
Corpora Sanctorum ad novum altare. 65 a
1298 Sigehardus scribit de SS. Aureo et Justina.
39 a
1300 circ. Obiit B. Marina Spoleti, in fundato ab
ipsamet S. Matthæi monasterio. 551 b

SECULO XIV.

- 1302 Moniales S. Matthæi Spoleti, ab Eremitis Au-
gustinianis transeunt ad Canonicos Lateran.
551 b
1306 Justinopoli invenitur corpus S. Nazarii Ep.
740 c
1328 Avemone expediuntur a decem Prælati indul-
gentiæ pro ecclesia Heiligenstadiensi. 70 c
1333 Conflagrat civitas Heiligenstadiensis. 71 b
1340 Obiit, et 1558 incorruptus reperitur, Ferdin-
andus Pirez Canonicus Regularis in Lusit.
452 c
1341 Obiit Florentiæ B. Juliana Falconeria. 770 e
1352 circ. Scribitur Vita S. Potentini, et Sociorum
ejus, veluti Martyrum. 480 e
1354 Carolus IV Imperator Pragæ mittit Reli-
quias, ad S. Albani Moguntia acceptas. 65 f
1355 Nascitur B. Petrus Pisanus paulo ante suæ
familie cladem. 438 d
1356 Moritur Pisauri B. Michelina et triennio post
incipiunt scribi miracula. 773 f, 777 a
1363 Dedicatio Ecclesie Heiligenstad. transfertur a
Januario in feriam secundam Pentecostes.
66.
1363 Conceduntur indulgentiæ pro capella B. Ma-
riæ Dolorosæ in Brabantia. 532 c
1363 Rodolphus Austriacus Viennam defert Reli-
quias SS. Gervasii, Protasii et aliorum.
700 b
1369 Brivate in Arvernia elevatur corpus S. Ar-
chontii. 474 a
1372 Donatur Regine Neapolitanæ costa S. Rayne-
rii Pisani. 344 e
1377 B. Petrus Pisanus ad solitudinem se confert.
438 d
1378 Necatur innocens S. Bonnercatas, Clericus
Ferrariæ. 784 c
1380 Inchoatur Ord. Pæuperum Eremitarum S.
Hieronymi a B. Petro Pisano in Monte-
bello Diocesis Urbinatis. 438 c
Genuenses direpta Justinopoli auferunt Reliquias
SS. Nazarii Ep. et Alexandri Papæ. 740

SECULO XV.

- 1404 Heiligenstadium in Germania, a confœdera-
tis obsessum, liberatur 71 f
1411 Transferuntur pars corporum sanctorum Fer-
reoli et Ferrucii. 12 d
1421 Martinus V eximit Ord. Hieron. ab Inquisi-
toribus et Minoribus. 442 d
1421 Archiep. Genuen. restituit Justinopolitanis
Reliquias SS. Nazarii Ep. et Alexandri
Papæ. 740
1422 Venetiis recipitur Ordo Hieronymian. 441 b
1424 Transferuntur Reliquiæ SS. Ferreoli et Fer-
rucii. 12 e
1424

INDEX CHRONOLOGICUS

- 1424 Martinus IV confirmat Tertiarias Ordinis Servorum B. Mariæ. 769 a
- 1430 Describuntur Miracula S. Berthaldi Calvimontensis. 88 e
- 1432 Eugenius IV confirmat conjunctionem quorundam Eremitarum ad Ord. S. Hieronymi. 441 a
- 1433 Eugenius IV Ordini S. Hieron. primas largitur indulgentias. 443 a
- 1435 Indulgentiæ concessæ Calvimont. Eccl. 85 c
- 1435 non 1355, Obiit B. Petrus Pisanus 436 c, 444 c
- 1444, 67 et 70 Jubetur sollemnissime agi Mediolani festum SS. Gervasi et Protasii. 702 a
- 1444 Incipiunt scribi miracula B. Rassonis. 747 f
- 1446 Eugenius IV Ordini Hieronymianorum B. Petri unit Eremitas Fr. Nicolai de Furca Palena. 443 d
- 1449 Nascitur Mantuæ B. Osanna, et 1505 moritur ibidem. 552 c
- 1631 et 1656 Supprimuntur varii Ordines Religiosi in Italia. 446 c
- 1455 Andecum inducuntur Benedictini. 749 d
- 1461 Indulgentiæ Ecclesiæ Heiligenstadiensi confirmantur a Diethero Archiep. Mog. 71 a
- 1468 Elevantur ossa B. Rathonis. 750 d
- 1471 Corpus beatæ Marinæ Spoleti reperitur incorruptum. 551 c
- 1474 Occupatur et expilatur Brisacum a Burgundis. 699 b
- 1479 Paulus II attribuit mensæ Canonicali in Heiligenstad. beneficia quædam. 72 e
- 1480 Rhenus Brisaci enormiter exundat. 699 c
- 1482 Indulgentiæ pro Festis sanctarum Cunigundis et Sociarum. 97 c
- 1491 Ex suburbana in urbanam Ecclesiam Ferrariæ transfertur corpus B. Bonmercatis. 699 c
- 1472 Innocentius VIII mandat restitui Corpus S. Bonmercatis furto sublatum. 698 c
- 1496 Brisaci conficitur arca argentea SS. Gervasii et Protasii Martyrum. 699 b
- 1499 Augentur indulgentiæ Heiligenstadenses a Bertholdo Archiep. Mogunt. 72 b
- 1500 Adhuc observata Regula Canoniceorum Aquisgranensium. 749 d
- 1534 Paulus III nominat Protectorem Ordinis Hieronymianorum. 444 c
- 1539 Transferuntur Reliquiæ SS. Ferreoli et Ferrucii Martyrum Vesontione in Burgundia. 12 f
- Obit Georgius Dux Saxo Cathol. cui succedens frater Henricus Lutheranismum inducit. 165 c
- 1548 Transfertur Corpus incorruptum B. Mariæ Spoleti. 551 f
- 1550 circ. Transferuntur Lorvanii Corpora sanctarum Reginarum Teresæ et Sanciae. 410 a
- 1598 Ordo Eremitarum et Hieronymi recipit triumvotorum professionem. 534 e
- 1569 Regula S. Augustini datur Eremitis S. Hieronymi. 530 b
- 1571 Translata ossa SS. Actinæ et Græcianiæ MM. Volaterræ in Hetruria. 33 c
- 1571 Pius V Beatum pronuntiat Petrum Pisanum Institutorem Ordinis Hieronym. in Italia. 536 e
- 1574 Henricus Cardinalis jubet instrui causam sanctarum Reginarum. 512 d
- 1574 Transfertur Ferrariæ corpus S. Bonmercatis, Clerici Martyris. 785.
- 1576 Corpus S. Bennonis transfertur Monachium in Bavaria. 165 e
- 1577 Restauratur arca S. Nazarii Episcopi Justinopolitani. 738 b
- 1580 Sollemnis translatio S. Bennonis ad ecclesiam beatæ Mariæ Collegiatam Monachii. 166 d
- 1580 Pisauri elevantur ossa et struitur mausoleum B. Melinæ. 774 e
- 1582 Romæ inveniuntur corpora sanctorum Marci et Marcelliani Martyrum. 468 f
- 1588 Joannes Vannegus Carmelita a Mauris combustus. 453 f
- 1591 Transfertur Corpus S. Raynerii Pisani. 344 d
- 1592 Spoliatur ab Hæreticis Ecclesia Steinfeldensis diocesi Coloniensi. 482 d
- 1595 Generalis Cisterciensium in ornamur de Miraculis SS. Reginarum. 414 a
- 1595 Venetiis excudi cœpta Menæa et alii Græcorum libri sacri ac rituales. 672 a
- 1598 Transfertur Corpus S. Agrippini Episcopi Comensis. 306 f
- 1598 Arcudius Romæ edit Anthologium Græc. 672 c
- 1600 circ. Ossa S. Ceherdi Episc. M. a veteri in novam arcam transferuntur. 119 b
- 1600 Transferuntur ossa SS. Actinæ et Græcianiæ Virginum et Martyrum 33 c
- 1600 Recognoscuntur ossa S. Alenæ Foresti. 322 c
- SECULUM XVII.
- 1601 Initium publicandi miracula S. Bennonis Episcopi, quibus Monachii celeberrimus est. 166 e
- 1602 Mediolani ante novam arcem erigitur Columnella, olim posita in loco, ubi cæsi SS. Gervasius et Protasius Martyres. 703 c
- 1611 Elevatur Corpus Venerabilis Sibyllæ de Gaggis Aquiriæ. 187 f
- 1613 Scribitur Vita B. Julianæ Ord. Serv. B. M. 767 a
- 1623 Abbatia Calvimont. ex Monte deducitur ad vallem. 89 b
- 1632 Legantur 20000 scuta pro Canonizatione B. Julianæ. 772 c
- 1634 Renovantur Processus in causa SS. Reginarum. 413 d, 421 b
- 1635 Conflagrant Ecclesia S. Deodati, salvis ejus Reliquiis. 737 e
- 1636 Violatur capsula et Ecclesia SS. Ferreoli et Ferrucii. 12 f
- 1644
- SECULO XVI.
- 1504 Conditur Processus de SS. Cunigunde et Sociabus Virg. Peregrinis in Dioc. Basiliens. 97 b
- Corpora elevantur. 103 d
- 1505 Ravennæ approbantur inventæ ibi Reliquiæ SS. Quirici et Julitiæ. 19 d
- 1507 Authenticantur Epistolæ B. Osannæ. 664 c
- Imprimuntur Mantuæ Vita B. Osannæ. 664 c
- 1508 Corpus B. Osannæ infertur marmoreo monumento. 555 f
- 1512 Componitur et vulgatur Vita S. Bennonis Episcopi Auctore Emsero. 121 f
- 1515 B. Osanna declaratur Beata et Officium de ea permittitur a Leone IV. 556 d
- 1516 Sepelitur Antuerpiæ Didericus van Paeschen, ter Cives suos Hierosolymam prægressus. 78 f
- 1521 Romæ imprimuntur Processus pro S. Bennone Episcopo, Monachiensium Patrono. 121 e
- 1523 Canonizantur Florentiæ SS. Antoninus et Benno Episcopi. 161
- 1524 Aperitur capsula Reliquiarum S. Alenæ Foresti in Brabantia. 322 b
- 1525 Corpus Algerii Episc. Bellun. an. 1290 defuncti, incorruptum reperitur. 4 b

AD IV TOMUM JUNII.

1644 Corpus S. Alenæ transfertur in capsam argenteam. 323 e	1673 Germanice redditur et imprimitur Processus de S. Cunigunde et Sociabus VV. in Eyebsele. 97 b
1645 Carmelitæ Ravennates requirunt SS. Quirici et Julittæ Reliquias, et cultum restaurant. 49 e	1678 Declaratur Beata, Juliana Falconeria. 772 d
1647 Corpus S. Flavii Martyris in Umbriam translatum. 2 b	1679 Reliquiæ S. Deodati in novum scriptum transferuntur. 737 f
1648 Recognoscuntur ossa SS. Actineæ et Græcicianæ MM. Volaterris. 32 f	1680 Monachii solenniter celebratur annus centesimus a translato illuc Corpore S. Bennonis. 186 d
1656 Tusculum liberatur a peste, resecta imagine SS. Sebastiani et Rochi, qui ideo in Patronos assumuntur. 482 f	1688 Translatio Corporis S. Raynerii in novam arcam Pisis.
1660 Restauratur Sacellum B. Michelinæ Pitauri. 774 e	1690 circ. Innovatur Ecclesia B. Rathonis in Bavaria. 746 c
1662 Cœptum quotannis exponi Corpus B. Osannæ. 336	1691 In Nesselriet Pago Eihsfeldiæ refoditur olla nummorum bracteatorum. 72 a
1667 Romæ edita Vita SS. Tarasiæ et Sanciæ a Franc. Macedo Ord. S. Francisci. 385 c	Agitur pro impetrandis Officio et Missa de S. Petro Pisano. 450 c
1672 Transferuntur ossa B. Julianæ in capsas argenteas. 772 d	1695 Extenditur pro toto Ordine Prædic. Officium de B. Osaona. 557 d

EPISTOLA

CONRADI JANNINGI

AD SUPERIORES SOCIETATIS JESU

Per Provinciam Flandro-belgicam, super morte

R. P. FRANCISCI VERHOVII.

Vanae cogitationes hominum ! Putabatur Bollandum atque Henschenium ætate superaturus, electus e pluribus ad continuanda, quæ illi illustrare cœperunt, Acta Sanctorum, P. Franciscus Verhoeven. Sed aliter Deo Sanctisque visum est, malentibus eum sibi, suoque consortio cito jungi, divinæ claritatis lumine æternum illustrandum in cælis, quam per laboriosa studia illustrare gloriam ipsorum in terris. Ingressus fuit hunc mundum Brugis anno MDCCLXVI die XXI Septembris; Societatem Jesu post annos octodecim secunda Octobris, absoluto interea curriculo scholarum inferiorum. Post tirocinium, positaque ibi solida virtutum religiosarum fundamenta, applicitus ad studia altiora, impendit biennium, Philosophiam audiendo; annum unum, humaniores litteras repetendo sibi; quinquennium, easdem aliis prælegendo in numero Bruxellensi Gymnasio. Hinc evocatus Lovanium initialusque anno MDCCLXXII sacris Ordinibus, quadriennali Theologiæ studio, per publicas scriptorum suorum defensiones anno sequenti litem imposuit (ut præmissis omnibus studiis imposuerat) communi tam Superiorum quam æqualium suorum approbatione ac laude. Imo et Romam pervolavit fama ingeni ejus, assiduitatisque in studendo et sedulitatis in indagando verum; permovitque admodum Rev. Patrem Nostrum Generalem, ut ipsum, absoluta per compendium tertii anni Probatione, juberet properare Antuerpiam, ibique operam navare Sanctis ac Patri Papebrochio. Feec imperata P. Franciscus prompte ac libenter, et animo majore melioreque, quam valetudine, quæ spatio primi et secundi anni semel iterumque tentata, hoc tertio videbatur firmata esse; cum a diebus octo gravi catarrho et pleuride, seu vera seu spuria, non sine periculo, judicio medici, laborare cepit; et passus subinde, modo in uno, modo in altero latere acerbissimos dolores (quinis venarum incisionibus atque teratis cucumbitis, nihil aut perparum levaminis afferentibus) violento malo succumbere incipiebat, coarctatoque magis et magis pectore, spiritum paulatim intercludente, a biduo vita ejus medicis desperata fuit. Et vero, noctem subsequentem, quasi cum morte luctans, transegit totam. At superveniente die quietior et meliuscule habens, spem nobis, ipsisque etiam medicis dabat vite longioris: non tamen sibi ipse dabat. Nam illa eadem die non semel, nec uni tantum, dixit, sequentem, id est hodiernam, sibi supremam fore: idque etiam hodie, quinque ante obitum horis, confirmavit, cum advocans Patrum aliquem nomine suo, quasi opera ejus usus, ita appellavit accedentem propius, vultu hilari; Equidem alimus. Et quo, interrogante Patre, reposuit Ex hac vita, etiam hodie. Vera prædixit. Hodie namque, tribus et aliquanto amplius post meridiam horis, presentibus Patribus Fratribusque, placidissime animam, quam creberrime, et singulari pietatis fiduciaque expressione, in manus Domini commendaverat, eo emisit; triduo ante sacro Viatico, et ante biduum sacro Oleo ad extremam luctam rite munitus. Vitam viri, quam æque placidam ubique vixit ac finivit, describere pluribus non est hujus loci nec temporis: et memoria virtutum ejus recens est apud omnes, qui cum ipso Lovanii nuper vixerunt, per totam provinciam nunc dispersos. Caritas ejus, mansuetudo et pacis studium (ne nihil tangam) in oculos plurium incurrisse videntur: quorum alii sancte affirmant, nunquam se, licet diu in eodem domicilio cum ipso commoratos, observasse in P. Francisco, quod communem caritatem, aut ullum in particulari inter tot Socios, verbo factove læserit. Alii, se nunquam ab ipso officium caritatis petiisse, quin prompte præstitum fuerit. Alii, verbis paucis complexi multa, asserunt; omnibus ipsum omnia semper factum fuisse. Neque intra domesticos parietes ejus caritas se continebat: ad alias quoque familias Religiosas se penetrabat, et qua poterat, ac per occupationes licebat, conabatur in illis conciliare animos dissidentium, commendare mansuetudinem ac mutuam reparare caritatem. Fuerunt quoque juvencoli aliquot, qui operam typis dant, ac propterea sæpe eum conveire, illum valebat, pro correctione imprimendorum consueverant. Hos ad infirmum et jam depositum a medicis, adductos, suprema ab ore ejus monita et benedictionem accepturos, paucis, sed gravibus verbis, cohortatus est, pacem ut servarent, Deum timerent, Dei Matrem semper gestarent corde, animo venerarentur, loquerentur ore; post Deum ac Redemptorem nostrum præcipuam haberent ipsam, suæ salutis fiduciam, suis in periculis confugium, in necessitatibus matrem. Talia paucis ille dixit; sed tam profunde impressit animis juvenilibus, ut hi negeant unquam futurum, ut eorum obliviscantur. Nihilo minor virtutibus in eo fuit scientia et plura sciendi amor. Cum Philosophia quippe et sacra Theologia pridem conjunxerat Mathematicam, eaque delectabatur summopere, et plurimos sibi ad ejus usum comparaverat libros atque instrumenta omnis generis. Per amorem sciendi, se aptiorem quotidie reddebat studiis, quæ tractabat. Jamque didicerat apud Hagiographos linguas Italicam, Hispanicam, et Græcam (Belgica et Gallica vernaculæ ei erant) omnesque interpretabatur expedite, ac transferebat in Latinam. Aliquot ejus rei specimen jam impressa sunt inter Acta Sanctorum Junii: alia subinde imprimuntur. Hæc inter, sunt Vitæ duæ prolixæ sanctorum Theodosii Cænobiarchæ et Euthymii, a Cyrillo Monacho conscriptæ; quas e Græco nuper Latinas fecit pro Supplemento Januarii; ultimæ nondum absolutæ immortalis. Plura a præclaris hisce principiis sperabamus emolumenta in publicam Ecclesiæ totius, et Societatis nostræ commendationem; sed mors invadit, rapuitque dignum vita longiore, ac transtulit, uti merito confidimus, ad meliorem: à qua, ne quid forte animam ejus ad tempus excludat, rogo Reverentiam vestram, ut suffragia suorum piacularia, Societati consueta, conjungere cum nostris velit; meique in sanctissimis Sacrificiis pariter meminisse. Antuerpiæ XIX Aprilis 1701.

DIE DECIMA SEXTA JUNII

SANCTI QUI XVI KALENDAS JULII COLUNTUR

S anctus Ferreolus Presbyter,	} Martyres, Voson-	} tione in Burgun-	S. Aureus Episco-
			pus,
S. Ferrutius Dia-	} Martyres Moguntiae et Hei-	} ligenstadii	S. Justina Soror
cus.			ejus,
S. Ilpidius, Martyr in Gabalitano Galliae agro.	} Martyres Antiochia.	} S. Justinus Dia-	S. Tycho Thaumaturgus, Episcopus Amathuntis
S. Quiricus,			onus et plures alii,
S. Julitta,			in Cypro insula.
Sancti ceteri,			S. Bertholdus,
S. Julitta Vidua	} Martyres, Tarsi in Cilicia.	S. Amandus,	mensi Galliae diocesi.
S. Quiricus filius		S. Aurelianus, Episcopus Arelatensis, in Gallia.	
S. Cyriacus,	} Martyres in Africa.	S. Maurus Presb.	} Advenae ex Syria in Um-
S. Valeria,		S. Felix filius,	
S. Marcia,		S. Nutrix ejus,	
S. Diogenes,		S. Canigundis,	} Virgines Peregrinae in Ale-
S. Mica,		S. Mechtundis,	
S. Saturninus,	Martyres, Messanae in Sici-	S. Wibrandis,	
S. Cendenus,	lia.	S. Chrischona seu	
S. Actinae,	} Virgines et Martyres Vola-	Christiana,	
S. Graeciana,		terrae in Hetruria.	
S. Marcus, Episcopus Apolloniadis, Martyr.	S. Domnolus, Episcopus Viennensis in Gallia.	S. Ceohardus, Episcopus Lunensis Martyr Car-	
Sancti quinque Martyres, Nicomediae in Bithy-	S. Ceohardus, Episcopus Lunensis Martyr Car-	rariae in Tuscia.	
nia.	S. Benno, Episcopus Misniensis, Monachii in		
Sancti quadraginta Martyres Romani.	Bavaria depositus.		
S. Similinus sive Similianus, Episcopus Namne-	S. Lutgardis Virgo, Sanctimonialis Ordinis Cis-		
tensis, in Gallia.	terciensis, Aquiriae in Brabantia.		

NOT. I

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera R. P. Godefridi Hensehenii pie memoriae nisi aliud indicent litterae in margine adjectae.

Sanctus Fursæus indicatur in Catalogo præcipuorum Sanctorum Hiberniae opud Henricum Fitz-Simon. Non est nobis notus, nisi is cujus Acta dedimus xvi Januarii.

S. Paulus, qui a fornicaria femina recessit, et supra Petrum stetit quoad daemone vicisset: invocatur ab Hagiologio Habessino. Est discipulus S. Antonii, cognomento Simplex, de quo egimus vii Martii.

S. Richardi Episcopi Cicestrensis in Anglia, translatio corporis celebratur in Martyrologio Anglicano, MS. Florario; itemque a Greveno, Molano, Canisio, et aliis. Vitam illustravimus iii Aprilis.

S. Willielmus Abbas indicatur in MS. Usuardo, in Alsatia aucto. Fuit is Abbas Roschildensis in Dania (non in Anglia, ut perperam addebatur) Ordinis Canonicorum Regularium S. Victoris: qui hoc die colitur in Breviario Sleswicensi anno 1512 excuso, et illic habet propriam Orationem in Bulla Canonizationis præscriptam, nec non lectiones sex de Vita, quam dedimus die quo obiit vi Aprilis.

S. Jero vel Gero, Abbas Scotorum ad S. Pantaleonis Coloniae. De eo varii, sed præter alios Historia Inventionis S. Maurini. Ita Camerarius. Gelenius lib. 3 Magnitudinis Coloniensis Syntag. 12 §. 2 describit viros claros monasterii S. Pantaleonis Junii T. IV

absque mentione Jeronis, aut Geronis Abbatis de S. Mannino egimus x Junii.

Nicolaus Assisias, Laicus Ordinis S. Francisci, memoratur ab Arturo: de eo egimus inter Prætermis- sos xii Junii.

S. Antonii de Padua Canonizatio, hoc die facta et celebrari quotannis solita, notatur ad ejus Vitam xiii Junii.

S. Faudila, Martyr Cordubæ in Hispania, consignatur a Ferrario, citatis Tabulis Ecclesiae Cordubensis. Alii colunt eum xiiii Junii.

SS. Vitus, Modestas et Crescentia Martyres celebrantur in MS. Augustano, Gellonensi et aliis. De iis egimus xv Junii.

S. Quirini Mart. in Tegernzeense monasterium Translatio, sub hujus diei nota inventur descripta in quodam Casarea Bibliothecæ MS. Colitur ipse xxv Martii.

Solennitas Sanctissimæ Deiparæ Pera in Endocianis celebratur in MS. Synaxaribus Ecclesiae Constantinopolitanae, quod plane illud nobis videtur esse templum in Steno ad Freti fauces conditum, ab Eudocia Augusta Constantini Ducæ Imperatoris uxore, memoratum a Nicephoro Briennio lib. 1 cap. 20. et Carolo du Cange lib. 4 Constantinopolis Christiana cap. 15 num. 16.

I Modestus

D P.

Modestus, Crescentius, Julius, cum quadringentis Militibus, inveniuntur Florentiæ in MSS. Laurentianæ et Strozziarum Bibliothecæ, et in hac etiam reperto impresso anni 1486, tamquam apud Antiochiam passi: pro quibus in MS. Florario solum ponitur, Item Domesti, cum aliis quadringentis Militibus. Nobis videtur, per errorem scriptoris, omissum, quod primo loco alii posuerant, nomen Cyrici: Cyrico autem et Julittæ (quod hic Julio legitur) interponi nomina, ad præcedentem diem pertinentia, sed deformatæ; sic ut ex Modesto factus sit Domestus, et Crescentius ex Crescentia: distinguendos autem puto Cyricum et Julittam, huc die passos Antiochiæ; ab aliis ejusdem nominis, mense Julio, sine Sociis, passis Thursi in Cilicia.

S. Flavii-Petri Translatio, facta hoc die anno 1647, ex Carmeterio Calixti ad Collegia tam S. Mariæ, in Colle-Scipionis vulgo Coldiscepoli, Umbriæ Oppido Reatinæ diæcesis, ibidem quotannus celebratur, tamquam Romani Martyris, quanda ipsius corpus repositum fuit sub altari, dedicato Sanctissimæ Trinitati: idque cum approbatione Cardinalis Ghinetti Vires-gerentis, nobis transmissa, et licentia facta P. Petro Gravina S. J. Presbytero: ex quorum litteris intelligitur, Ossa corporis S. Flavii-Petri Martyris, cum lapide sepulchrali sic inscripto, FL. PETRUS. O. AN. XV. ET D. XXXVI †, in cœmeterio Calixti inventa, et de mandato Card. Alterii sub Urbano VIII Vices gerentis extracta fuisse. Non existimo sacram Rituum Congregationem, (quæ signa Martyrii, ab iis quorum corpora sic eruntur vere tolerati, multo arctioribus quam olim limitibus nuper circumscripsit) hodie approbaturam quod factum tunc videtur ex consuetu indulgentia pristini temporis Martyres eos omnes credentis, qui fuerunt in sacris cœmeteriis inter Martyres conditi; nisi evidentiora alia adfuerint signa Martyrii, quam sit † in lapide, post simplex epitaphium nobilis alicujus adolescentis Christiani, ex Gente Flavia, (unde Constantinus Magnus processit) qui Obiit annos xv et dies xxxvi natus: si tamen seculo III ille obiit, et non potius diu post, quando titulus Flavii; idem sonabat Latinis, Græcis et Gothis Italiæ potius seculo V et VI quod postea Illustris. Non est meum, contra id quod jam usu receptum est, præscribere quidpiam: quid re ipsa habeatur exposui, et liberum cuique iudicium relinquo de Sanctitate illius corporis; quam fortassis etiam per miracula, fideliter ipsum honorantibus præstita, Deus videbitur confirmasse: interim probare non possum, quod ex nomine Petri, tamquam ad primum ac proprium nomen addita, aliquis præsumpsit assere, a Petro Apostolo baptizatum adolescentem fuisse.

S. Petrus Sacerdos indicatur in MS. Calendario, ante Officia S. Isidori etiam Romæ MSS. reperta. Nobis ignotus, forsitan ab aliquo suggerenda ejus Acta aut aliqua notitia.

Aurelius, Episcopus Arelatensis, indicatur a Ferrario in Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano: sed in hoc est suo proprio nomine Aurelianus, et de eo infra hoc die agitur.

Rolandus, filius Milonis Ducis Augarie, ut Martyr sanctus indicatur a Joanne Velde in fastis Westphalicis, de eo multa fabulatur Tulpinus. Nos certiora libenter acciperemus.

Sonderoldus, alius Sonzo, Archiepiscopus Moguntinus, anno MCCXC, a Normannis in prælio occisus, a Ferrario titulo Sancti et Martyris honoratus ad hunc diem, quem Rhegino et Trithemius asserunt occisum VI Kalendas Julii sive XXII Junii. Consule Servarium lib. 4, qui ab omni titulo Sancti aut Beati abstinet, addens improprie ab aliquibus Martyrem appellari; cui assentitur Mabilio sec. 4 Benedict. p. 2.

Poppo, ex Marchionibus Austriæ Archiepiscopus Trevirensis, anno MCLVII hoc XVI Junii, ab aliis XVI Aprilis, mortuus dicitur; et ob corpus ejus, jussu Maximiliani Imp. anno MDXXVII quæsitum et integrum repertum, propter excellentem virtutis opinionem Sanctus a nonnullis appellatur. Verum a Joanne Scheckmanno in Medulla Gestorum Trevirensium, ubi de Ecclesia S. Symonis ab eo constructa agit, ejusque ibi sepulturam et corporis inventionem describit, Inelytus Poppo solum appellatur; uti etiam in titulo Vite, quam idem Scheckmannus composuit, quod librum prioris Vite satis distortum se vidisse et inordinatum asserat. Acta illa omnia habemus et antiquiora ex codice MS. S. Maximini, ubi in titulo S. Poppo appellatur, sed ex communi phrasi, cum sub finem dicatur a religiosis Clericis pro ejus requie die ac noctu preces fundi. De multis eo agitur 1 Junii in et ad Vitam S. Symonis, quem habuit itineris Hierosolymitani comitem, et postea inclusit, atque post obitum miraculis clarum procuravit Sanctis adscribi. Non reperimus nomen ejus ullis fastis sacris insertum, neque est in MS. Catalogo Sanctorum Trevirensium: ac propterea quæ habemus Acta non damus, cum possint pleraque legi in Annalibus Trevirensibus Christophori Broweri; et in Officiis propriis Ecclesiæ Trevirensis anno 1643 excusis præscribitur Memoria, sub ritu Officii Defunctorum.

Loofgarius, Ethilstano anno 1056, 10 Februarii mortuo, factus Herefordensis Episcopus, sed a Griffino Walanorum Rege cum Clericis et Aliis hoc XVII Junii ejusdem anni occisus, refertur a Dunelmensi, et Wigornensi; laudaturque a Westmonasteriensi, ut Ecclesiarum amator, pauperum recreator, viduarum et orphanorum defensor, oppressorum subventor, virginitatis possessor, Dei famulus in omni religione perfectus. Ideo inscriptus est Martyrologio Anglicano Wilsoni. Optarem testimonium antiquioris alicujus Martyrologii, aut iudicium cultus, olim vi ut Sancto delati. Ceterum dedimus quæ in illo habentur. Quando Ferrarius, præter dictum Martyrologium, addit tabulas Ecclesiæ Herefordensis, intelligit librum Godwini de Episcopis Angliæ, qui in Herefordensibus de illo agit, et a Wilsono citatur. Sic cum ad XIV Septembris agit de Alberto, a Vercellensi ecclesiæ ad Hierosolymitanam translato (uti notavimus ad VIII Maji quando colitur a Carmelitis, scripta Regula ab eo informatis) allegat Tabulas Ecclesiæ Vercellensis; nec tamen intelligit aliud quam Stephani Ferrerii Episc. Vercellensis de S. Eusebio ejusque successoribus librum, ubi illius vita ac mors ex veteri membrana datur, sed absque omni titulo. Notandum ergo bene, quod iste Ferrarius, varie utatur vel abutatur nomine Tabularum, eoque multos in errorem inducat; dum existimant, omnes eos, quos ex Tabulis alicujus Ecclesiæ velut Sanctos refert, in tali Ecclesia cultum publicum habere. Proinde, Vercellensibus ipsis, negantibus apud se coli Albertum, major habenda fides, quam male intellecto Ferrario; quidquid aliquibus libeat obgannire, quia diximus eum a solis Carmelitis, jure tamen optimo, coli; nuper autem a Canonicis Regularibus Lateranensibus, velut suum, etiam coli cœpisse an. 1662; quod in nostram notitiam non statim venisse, non debebat magno crimini verti. Ercum autem etiam tertium in eodem Ferrario exemplum, usitatum in talibus levitatis, fidei que non magnæ.

Wideradus, Abbas Fuldensis XXIV, cum titulo Sancti proponitur in Catalogo generali Ferrarii, et citatur Martyrologium Canisii, et Tabulæ Ecclesiæ Fuldensis ex quibus scribit Browerus lib. 4 Antiquitatum Fuldensium pag. 294 eum anno MLXXV, XVII

Kalendas

Kalendas Augusti (is est dies xvi non Junii, sed Julii) vita innocenter acta, rebus humanis exemptum, obsque ullo titulo Sancti aut Beati, neque ejus meminerunt Benedictini in suis fastis. Plura exempla citatarum minus apte a Ferrario Tabularum si quis desideret, inveniet toto opere nostro, sed non ita expresse notata : sufficit id semel hic fecisse.

Gebhardus Archiepiscopus Salisburgensis, hoc die obiit, anno 1088, exul pro constantia fidei erga Sedem Romanam. Hic quia in Admontensis canobii, quod fundoverot, ecclesia tumulatus nonnullis miraculis claruit; ideo Henricus Canisius, tom. 6 Antiqu. Lectionum, vitam ejus daturus, cum reliqua Archiepiscoporum successorum Chronica, usque ad an. 1177 ab eodem auctore descripta; dedit ei titulum Sancti : quod mox secutus est Card. Baronius, in addendis ad an. 1088. Baronii exemplo motus Ferrarius, in Catalogo generali eorum qui non sunt in Romano, adnotavit; Apud alios 30. Julii. Vellem istos Alios nominasset; nec enim reperire hactenus potui Salisburgensia Chronica ex Bibliotheca Alberti Hungeri, consequenter post Vitam prædictam edita et usque ad 1475 deducta. Suscepti ob eo Episcopatus et exitii aditi meminit, sed omni religioso titulo obstinet. Abstinet eodem etiam Hundius, in Catalogo Archiepiscoporum, quem suæ Metropoli Salisburgensi præponendum absolvit anno 1581. Solum in MS. Monasterii Mellicensis in Austria, continente Acta Sanctorum Novembris fol. 249 inveniuntur Nomina et Ordo successionis Salzburgensium Episcoporum, usque ad Adelbertum Archiepiscopum anno 1168 Ordinatam; ibique sic scribitur : S. Gebhardus Arch. S. Thiemo Arch. Chunradus Arch. S. Eberhardus Arch. Chunradus Arch. Adilbertus Arch. ex quo etiam MS. vel alio simili videtur Canisius suum edidisse Breve Catalogum, ipsius Gebhardi Vitæ præfixum, cum titulo Sanctus ad eadem tria nomina. Interim nullum eorum invenimus in Kalendario istius ecclesie, cum officiis ei propriis impresso sub an. 1647 : quare non valde necessarium videtur nobis eam Vitam hic recendendam dare, maxime cum satis inveniri possit in novissima auctoris Surii editione cui habetur inserta, donec de aliquo publico cultu, saltem opud Admontenses eadem delato, constet. Vita prædicta habetur etiam proprio libello edita Augustæ Vindelicorum an. 1619 post Vitæ SS. Adalberonis Herbipolensis et Altmanni Pataviensis Episcoporum.

B. David, Archiepiscopatu S. Andreæ in Scotia relicto, habitum Cisterciensem indutus, memoratur a Chrysostomo Henriquez in Menologia Cisterciensi, citato Cantipratano lib. 2 de Apibus cap. 10, ubi de S. Alexandro ejus fratre agit. Egimus de B. Alexandro 3 Maji, ubi absque nomine fratris et Sede, asserit Cantipratanus habuisse fratrem Archiepiscopum, qui relicto regimine Ordinem Cisterciensem intravit. Scripsit postea de Sanctis Cisterciensibus Claudius Chalemot, et passim descripsit Chrysostomum, sed de Davide silet, silent de eo quoque Dempsterus et Camerarius ad augendum patriarum Sanctorum numerum, nominibus etiam fictis, minime parci.

S. Luganii Presbyteri de Kill-Aithir in Hibernia, natalem celebrari, indicat Colganus ad Vitam S. Patricii per Jocelinum annotatione 104.

Guilielmus a Cortemilio, sepultus cum hoc Epitaphio Bononiæ Guilielmus alter nomine, sacro polens eloquio, urbis istius incolas in viam traxit Domini. Laudatur a Waddingo ad an. 1220 num. 11, et anno 1305 : num. 3 appellatur Guilielmus de Placentia, vir sanctus et perfectus, S. Francisci sectator. Interim abstinet a titulo Beati, uti et

Haroldus; illum tamen ei tribuunt Arturus et Masinus. Secuti Aloysium de Sartis-Planj, sive (ut vero utar nomine, quod nobis Ghirardaccius Augustinianus produidit p. 1. Hist. Bon. l. 18 pag. 606) secuti inquam, Philippum de Blanchis : qui edito sub annum 1589 Thesaurum Indulgentiarum Bononiensium, subtexit indiculum Sanctorum ac Beatorum illius urbis, ubi pag. 437 nominatur B. Guilielmus, Ordinis Minorum, apud Sorores S. Bernardini : Harum siquidem locus primos incolas habuit S. Franciscum ac socios ejus; quorum ubi plures sepulti sunt, inquit in sua ad me epistola Comes Valerius de Zanis; sed nullus eorum, uti nec Guilielmus, aliquem ibi cultum habet : simplex autem nomenclatura Beati, sic populariter attributa, sola nobis non sufficit, donec ulterius progressa Ordinariorum diuturna a tempore immemorabili tolerantia comprobetur. Aliis, cultum aliquem habentibus, idem Aloysius sive Philippus diem cuique suum adscribit : hic Guilielmo nullum. Elegit ergo hunc suo arbitratu Arturus, Masinoque prævit; nobis non satis idoneus in talibus Auctor, præsertim nullo extante publici cultus vestigio.

Martinus } Ordinis S. Francisci, anno 1562
 Johannes } a Calvinistis interfecti. Prior
 Martinus alius } Martinus Laicus in Couventu
 Burgi S. Andeoli a dictis Calvinistis Combusto, ipse æger cum strato, subjecto igne fuit concrematus. At Donzenactii in Aquitania alii duo, quod Romano Pontifici parendum esse assererent, gladiis eorumdem trucidati sunt. Ita post alios a se citatos Arturus in Martyrologio Franciscano, eosdem et Beatos et Martyres appellans.

Joannes Ravennas in Romandiola } laudantur
 Angelus Danasius in Monte Politiano } cum titulo
 Catharina de Guevarra in Hispania } Beati ab
 Arturo in Martyrol. Francis. et Catharina etiam in ejus Gynæceo.

Joannes Alburquercius, Goanus Episcopus, ut Beatus refertur ab Arturo. Laudatus fuit a S. Francisco Xavero, Horatio Tursellmo, Maffeo et Tarrico Scriptoribus Societatis Jesu. Loca ab Arturo citantur : sed nemo illorum Beatum dixit aut ut talem eum neque hactenus dies vel annus mortis nobis innotuit.

S. Verolus Presbyter, in territorio Lingonensi, indicatur a Ferrario, et nonnullis MS. Acta ejus datum xvii Junii. NOT. 3

SS. Nicander et Marcianus Martyres, indicantur in antiquo MS. Casinensi, ab aliis xvii Junii.

S. Martialis Episcopus, Alpinianus et Austrielinianus Presbyteri, Martyres Lemovicis celebrantur in Martyrologio Ordinis Prædicatorum sub officio trium lectionum colendi : Apud alios horum solemnitas fit xxx Junii.

S. Aurelianus, Episcopus Lugdunensis, refertur in supplemento Saussayi, et hinc in Menologio Buccini, sed per errorem nominis, acceptus pro Arelatensi : de Lugdunensi agendum esset quando in Catalogis Episcopalis refertur apud Severium vi Februarii vel iv Julii.

S. Vitaliani Episcopi Inventio corporis, Auximini in Piceno, indicatur a Ferrario, in Notis asserente, fuisse Episcoporum Caprianum, de quo in Martyrologio Romano agitur xvi Julii.

S. Alexis Confessor indicatur in Martyrologio, sub nomine Bedæ excuso. Colitur S. Alexis xvii Julii.

S. Lewinnæ Martyris translatio corporis ex Anglia Bergas ad monasterium S. Winoci, refertur a Molano, Galesinio, Ferrario, Saussayo. Natalis est xxii Julii.

S. Legontii } Epp. Metensium Translatio, in
 S. Phronimii } Mart. Metensi, Ferrario, Græveno Flororio

- Florario, ac magis perspicue ac Martyral. Gallicano Saussayi. De S. Legontio egimus* xviii Febru.
De S. Phronimio agemus xxvii Julii.
- S. Altmanni, Episcopi Passaviensis, translatio indicatur in *Menologio Bucelini. Dies ejus natalis est* viii Augusti.
- S. Flavianus notatur in quodam MS. S. Lazari Augustoduni. Videtur intelligi S. Flaviniannus Episcopus Augustodunensis, cujus natalis convenit in diem xxiii Augusti.
- S. Piacrius indicatur in scriptis additionibus *Curthuse Bruvellensis ad Grevenum. Dies natalis est* xxx Augusti.
- S. Bertini Abbatis, in monasterio Sithiu, inventio corporis, describitur a Molano, *Wion, Doryanio, Menardo, Bucelino, Dempstero, Ferrario. De quo agenda ad Vitam ejus* v Septembris.
- S. Adriani et comitum passio Nicomediæ celebratur in MS. *Tornuensi monasterii S. Martini; ab aliis* viii Septembris.
- S. Mamiliani, Episcopi Panormitani, Inventio prima corporis, Suanæ Tusciæ urbe, indicatur ab *Octavio Cajetano in Martyrologio Siculo, ubi in Notis meminit ejus Baronius die x Novembris, ac die obitus iterum celebratur a Cajetano, Ferrario, et Pirrho in Episcopis Panormitanis; et forte acquiruntur acta pro die* xv Septembris.
- Dedicatio ecclesiæ extructæ filiis Theodada, memoratur in *Hagiologio Æthiopico videntur hi omnino esse SS. Cosmas et Damianus cum tribus fratribus filiis Theodotes secundum Græcos, quos latini colunt* xxvii Septembris.
- Algerius sive Adalgerius de Villalta Episcopus Bellunensis, mortuus anno 1290 ultima Septembris, inventus fuit 16 Junii 1525 (uti narrat Georgius Piloni in *Historia sua, venetus impressu 1607*) corpore fere toto integer, apparebatque statura fuisse admodum proceri. Marmoreæ arcæ, qua conditus fuerat loco eminentiore in ecclesia principe Belluni, quæque supererat saltem tempore quo edidit librum suum, citatus auctor, insculptum fuit, etiam tum legibile, sequens Epitaphium:
- Præsul honoratus, Villaltea prole creatus,
- Algerius, tectus jacet hoc sub marmore: lectus Marmoris esset ei, sua sitque facella quies. Mille ducentenis Domini, deciesque novenis Annis; Septembris finem dedit ultima membris Præsulis. O! Christe tecum sit Episcopus iste.
- Etatior sepultura et integritas corporis tam diuturna movere poterunt Bellunenses ad indagandum in certiora Sanctitatis ejus indicia: eaque, (si tamen invenerint) nobiscum communicando, usu ventura pro die, qua obiit,* xxx Septembris.
- S. Wibrandis, Virgo Ursulana, indicatur in *Catalogo Henrici Fitz Simon citato Martyrologio Canisii, cujus duplicem editionem habemus absque ejus mentione. Verum apud Crombach in Historia Ursulana pag. 737 est Wibrandis, non Martyr, circa Basileam. De qua, (si monstrarentur diversa a referendis in Julii) poterit agi cum S. Ursula* xxi Octobris.
- S. Similianus, Episcopus et Confessor Nannetæ in Britannia minori, inscriptus est *Martyrologio monastico Arnoldi Wionis, et Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 42; a quo, inquit Wion, Abbas Cauracensis et S. Ethibini præceptor vocatur, diciturque floruisse anno Domini 600. De Episcopatu tamen ejus nihil dicit. Et bene, quia, qui indicatur S. Similianus, Episcopus Nannetensis, seculo Christi quarto mortuus est, et hoc die colitur. Occusione cujus Wion alterum Similianum protrudit, de cujus die Natali nihil constat. Interim etiam ut Episcopus refertur a Doryanio, in Calendario Benedictino. At Menardus Abbatem statuit, et errorem Wionis corrigit. Verum Bucelinus omnia confudit, quasi circa annum 600 fuisset Abbas, ac deinde Episcopus Nannetensis scilicet seculo quarto. Saussayus, secutus Menardum, retulit eundem in supplemento. Quæ omnia falso fundamenta nituntur. Si probetur cultus sacræ abbatis pferit agi de eo cum S. Ethibino discipulo* xix Octobris.
- S. Nicolai, Episcopi Confessoris, ordinatio proponitur in *Martyrologio Coloniae et Lubecæ excuso, in MS. Florario; item a Greveno et Canisio. Videtur intelligi Mirensis Episcopus referendus vi Decembris.*

DE SS. FERREOLO PRESBYTERO

ET FERRUTIONE AUT FERRUCIO DIAC.

MARTYRIBUS VESONTIONE IN BURGUNDIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De eorum cultu, actis, translationibus et tempore Martyrii.

ANTE AN.
CCXVII.

Vesontio, in provincia maxima Sequanorum metropolis habita, ex antiquis Notitiis provinciarum et civitatum Galliæ, atque etiamnum urbs Archiepiscopalis in Comitatu Burgundiæ fuit. Primos ea fidei Christianæ sibi missos præcones agnoscit SS. Ferreolum Presbyterum et Ferrutionem Diaconum, viros Apostolicos et illustres Martyres, amicitia conjunctos cum SS. Felice Presbytero, Fortunato et Achillæo Diaconis, ab eodem, S. Irenæo Episcopo Lugdunensi, a quo ipse Vesontionem, missis Valentiam ad Rhodanum urbem illustrem, atque ibidem martyrio coronatis xxiii Aprilis, eodem anno cxxii quo hi pro Christo Vesontione passi sunt xvi Junii.

2 Trium Valentinorum Martyrium Acta dedimus,

tamquam ab auctore eorum scripta, neque ab ea sententia etiamnum recedimus; et quæ istis de duobus hic occurrentibus inserantur, omni acceptatione dignissima, putamus occasionem dedisse, ad concinnanda ea, quæ velut ipsis propria jam damus, ex quatuor potissimum codicibus MSS. aliquo scilicet Romano, altero Trevirensi monasterii S. Maximini, tertio Regine Sueciæ quod numero 81 signatur, ac quarto insigni codice nostro: putamus autem concinnata fuisse seculo Christi quinto vel sexto. Contulimus illa diligenter cum Actis, a Mosandro primum, tomo septimo Appendicis ad Acta Surii, editis; deinde suo ordine ad hunc xvi Junii relatis per subsequentes Suriunorum Actorum editiones.

3 Joannes Jacobus Chiffletius parte 2 Vesontionis pag. 17 ex libris Ecclesiæ Bisuntinæ alia quædam habuit

Acta antiqua dantur ex 4 MSS.

alia recentiora indicantur,

A *habuit, et (omisso initio) pro majori parte transcripsit: quæ vel inle apparet fuisse variis locis a posteris amplificata: uti in Annotatis observatur: Accepimus eadem nos, ex legendariis ecclesiæ SS. Joannis et Stephani, initio sane multum diversa a primis (quod studiose videtur dissimulasse Chiffletius); sed in progressu partim verbotenus fere ex illis sumpta, partim ex iisdem (ut dixi) amplificata licentius, atque in Lectiones novem distributa; quarum prima, Prologi loco, in hunc modum recitatur. Cum summa veneratione, quos sui Redemptoris mortis, generi humano pernecessariæ, testes noverit extitisse, Beata Mater amplectatur Ecclesia; præcipue ac venerabiliori laudum studio illorum meritum extollit, quos in suis principiis adhuc tenera, in vinea sua cultores infatigabiles habuit. De quorum numero hos germanos fratres, Ferreolum scilicet ac Ferrutium, veri solis jubar afflato, doctrinæ Apostolicæ sapientia ad summum eruditos, ad prædicandum verbum Dei Gentibus divina gratia prelegit; et hoc suo admirabili nutu, ut quos genuerat Græcia, prædicatores haberet Burgundia.*

B *ubi et Burgundia præposita,*

B *4 Nominum latere puto, quanto recentius nomen Burgundiæ sit, quam ut aptari Sanctorum prætitulorum statui possit: multo autem id magis dixerim de nomine Chrysopolis, quod Vesontionensibus medio ævo mirabiliter placuit, postquam eos aliquis docuisset, in quodam libello Provinciarum, sub Provincia Sequanorum sic haberi: Metropolis civitas Chrysopolitanorum, hoc est Vesontionum, quod Chrysopolitanorum debere legi mox capit a sciolis plerisque credi, ac pro indubitabili veritate haberi. Deinceps usque nunc. Sed a vulgatissimogentis, ac Fratris etiam sui sensu, parte 1 pag. 5. explicato, longe cecidit Petrus Franciscus Chiffletius noster, in Dissertatione de loco et tempore conversionis Constantinianæ, quæ inter tres, ob eo sub vitæ finem an. 1676 editus, secunda est. Ibi enim, citans MS. Notitia Galliarum, apud Josephum Scaligerum, ubi legitur, Provincia Lugdunensis quinta, Metropolis civitas Crispolinorum, id est, Vesontio; probare conatur, Constantinum, Crispi filii, per novercæ calumniam injuste circumventi, cæde merentem, jussisse ut Vesontio, in qua ille cum avia Helena multum fuerat commoratus, Crispolis, quasi Crispopolis diceretur, et cives Crispolini. Ut ut est, neque ætate Sanctorum, neque etiam cum scripta sunt secunda Acta, nota erat ejusmodi appellatio: sed medio ut præfatus sum, ævo resuscitata; et Chrysopolis ab Auro recepta vocari, ex rationibus, si minus vere, certe plausibiliter adinventis a Joanne Jacobo Chiffletio, et pag. 52 ac seqq. deductis.*

et Chrysopolis Vesontio ex usu mediæ ævi nominatur;

et Sancti dicuntur nati in Græcia.

C *5 Jam quod sanctos Martyres Græcia genuisse dicitur, et quidem (ut mox subditur) Athenienses, quod et manu scripta et typis edita Breviaria habent; id non alio putem fundamento credi, quam quod cum S. Irenæo Græco, ex Græcia advennerint. Verum Latini eorum aliorumque trium Valentianæ passorum nomina, in diversam conjecturam inclinant animum: ut scilicet nati omnes in Gallia, sed studiorum causa profecti in Græciam, ibi in S. Polycarpum incidissent; a quo Christi fidem edocti, et ejus gentilibus suis prædicandæ cupidi fuerint sacris Ordinibus ad eum finem initiati; additoque ipsis magistro S. Irenæo, eandem in rem ordinato Episcopo, remissi in Galliam. Atque hæc occasione tertiorum Actorum dicta sunt.*

G II. *Prima Acta citata a Greg. Turonensi,*

6 *Nunc his dimissis, ad prima Acta redeamus. Habuit illa et allegavit Gregorius Turonensis lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 71, cujus verba infra, ubi de Inventione corporum agimus, proferuntur. Venerabilis Bedæ, in genuino suo Martyrologio, a nobis ante tomum 2 Martii edito, hæc inde excerptit: xvi Calendas Julii Ferreoli Presbyteri et Ferrutionis Diaconi, qui sub Claudio Judice ad trochleas extenti et flagellati,*

deinde in carcerem reclusi, mane amputatis linguis prædicabant verbum Dei Post hæc subulæ triginta utrisque infixæ. In manibus, et pedibus, et pectore; ad ultimum gladio feriuntur. Hæc ibi, quæ plane eadem Rabanus suo Martyrologio inscripsit. Usuardus ista habet: In Galliis apud urbem Vesontionem sanctorum, Martyrum Ferreoli Presbyteri et Ferrutionis Diaconi, qui a B. Irenæo Episcopo ad prædicandum verbum Dei missi, postea sub Claudio Judice excruciatæ pœnis, gladio feriuntur. Ado ex elogio Bedæ tormenta illata adjungit. Similia habent passim recentiores cum hodierno Martyrologio Romano, cujus verba ex Usuardo desumpta sunt. Habemus antiquum MS. Breviarium Ecclesiæ Bisuntinæ, in quo præscribitur festum solemnissimum ritu celebrandum, et in eo propria Hymni, Antiphonæ, Responsoria et Lectiones recitantur, unde nonnulla ipsis Actis creditur confirmatio, cum tota materiæ series inde sit desumpta. Eadem habemus excusa anno MDXC in Breviario Bisuntino, jussa Ferdinandi a Riga Archiepiscopi Bisuntini. In Breviario autem Linguonensi anni MDCLV præscribitur eorum veneratio sub ritu dupli ei: in Corbeusis autem monasterii kalendario recentiori apud Martinum lib. 4 cap. 6 de Ritibus Monachorum præscribitur festum faciendum in albis de quinque cereis.

D *ACTORE G. II. in fastis Bedæ,*

Usuard.

et alius;

cum assensu Breviariorum.

Missæ antiquæ.

7 *Actis prædictis subjungimus primo ex Missali Gallicano ante annos noncentos conscripto veterem Missam, in speciem ritus antiquioris; deinde varia instrumenta inventorum ac translatorum corporum: ac primo notamus ad diem quintum Septembris festum inventionis solemniter celebrari in jam citatis Breviariis, tum manu curato quam typis cæuso. Et hic dies est quasi natalis eorum habitus, ad eumque inscripti sunt sub finem antiqui Martyrologii Hieronymiani apographis, item Martyrologis Rabani, Wandelberti, Maurolyci, et aliorum. Solemnis autem Translatio anni MLXIII, facta est xxx Maji et in eisdem Breviariis refertur: quo etiam die alii in ecclesia S. Vincentii peracta est anno MCCCXXI Aliæ aliis diebus factæ infra indicantur. Præter illas translationes una etiam citatur a Ferrario eumque secuto Sanssero, ad diem xxx Martii, citaturque ab hoc Breviario Vesontionense: sed per errorem: cum in prædictis Breviariis non ad xxx Martii, sed ad xxx diem mensis Maji id legatur: ejusmodi autem errores, quibus unus mensis pro alio vicini nominis citatur, licebit etiam alias subinde animadvertere.*

Instrumenta Inventionis et Translationis.

D. P.

8 *Tempus martyrii indicamus, ante annum CCXXVII, sub M. Aurelio Antonino Caracalla, qui Severo patri anno CCXI succedens, credi potest, vel captam a patre persecutionem continuari jussisse Provinciarum Præsides, eam pro suo arbitratu et occasione oblata resuscitantes; uti factum dicitur Valentianæ, a Cornelio duce, tempore Aurelii Principis. Pro hoc in præsentibus Actis perperam semper nominatur Aurelianus Imperator, tanquam Vesontionensibus notior: utpote apud quos etiamnum pro parte diuina superest pulcherrime sculptus arcus triumphalis, ejus honori erectus, qualem Chiffletius in ære exhibet ante suam Vesontionem, Allegantur hic quidem num. 6 sacratissimorum Principum præcepta, tanquam duorum coregnantium: sed vereor ne hoc auctoris ipsius sit, minime corvi, qualis videtur Valentianorum Martyrum hic delibata Acta scripsisse; ubi idem Cornelius Valentianum ingressus, audita psallentium voce, cum admiratione interrogat. Numquid post Severi Principis severam laudabilemque Lugdunensium tribulationem, (æquo cen, quando ipse S. Irenæus Martyrii lauream est adeptus) in his locis aliqua Christianitatis vestigia remanserunt? Supponitur igitur jam mortuus Severus; obierat autem anno CCXI IV Febr. relictis (ut ad Acta prædicta docetur) duobus filiis coregnaturis: quorum junior Geta, ante biennium, fuerat ex decreto Senatus declaratus Imperator, verosimiliter postquam pater ma-*

ante an. 217.

et post 212

jorem

A *jorem natu per se dixerat Cæsarem : sed rix uno a morte ejus anno elapso senior juniorem in sinu matris trucidavit. Ab hoc et fautorum fratris omnium exede, mirum non fuerit, si homo truculentus etiam in Christianos savitiam verterit, aut verti permiserit; et sic haud diu post annum CCXII, tam isti Valentia quam hi de quibus agimus Vesontione sint passi; nam duobus fratribus, vel simul per annum unum, vel eua patre per duos tresve regnantibus, communi nomine renovata edicta, aut persecutionem resuscitatum, nulla docent argumenta.*

*Non fuit
Episcopus
Vesontione
S. Ferreolus,*

*sed forte
alius eo
junior.*

9 *Putant Vesontionenses, ipsum hunc S. Ferreolum esse eumdera, qui eorum censetur secundus post Linum Episcopus; sed, uti, in Annotatis ad Chiffletianum Chronotaxim, Cap. 5 Illustrationum Claudianarum §. I dixi nulla idonea auctoritas suadet, tantum abest ut cogat, vel Linum istum identificare cum Romano S. Petri successore: vel Ferrutium Episcopum cum Presbytero Martyre. Potuit hic fecisse Evangelicum semen, civesque non paucos adduxisse ad fidem; quibus deinde (ut fieri solebat) missus Episcopus Linus Roma sit, post prædictum Martyrium: Secundus ibidem sederit Ferrutius, ex ipso Vesontionensis Cleri corpore lectus. Si tamen, præter Linum, S. Protulidus nominatum, nullus est Episcoporum Vesontionensium, cujus nomen ad posteros pervenit ante S. Hilarium. Vide quæ XXIX Junii dicimus, post Acta S. Marimmi Trevirensis occasione sacelli quod in diocesi Bisontina habet, unde sumpta occasio hujus nominis utique istis stituendi.*

B

ACTA

Ex variis MSS. collata cum aliis.

Eodem tempore, a cum Sacerdos et Martyr Ecclesie Lugdunensis S. Irenæus Episcopus b, missus fuisset, jubente S. Joanne Evangelista ab Epheso; dicente Domino una cum discipulis suis, Lugdunum civitatem pervenit; ibique Christi lumine splendens, æternum splendorem justitiæ publice sua prædicatione in Gallis auxiliante domino declarabat, et assidue verbum Domini nostri Jesu Christi prædicabat; Sanctum vero Ferreolum Presbyterum et S. Ferrutium diaconem, Vesontianensem c civitatem, vere ut fundamentum fortissimum ad fundandam supra petram Christi Ecclesiam, misit. Qui sicut angulares lapides sponsi cœlestis, et margaritæ splendentes fulgebant; per quos nomen Domini et splendor gloriæ gentibus quæ in tenebris subiacebant, resplenduit, eorumque prædicatione multi ad baptismatis gratiam convolabant, in quibus erat mira virtus Christi. In verbo enim et sapientiæ strenui, vultum Angelicum habentes, Deum in se virtutibus manifestis populis demonstrabant. Angelatur per ipsos Catholica fides, lætiantur de confuso et victo diabolo, quotidie Christiani qui decedentes idola, sequebantur Christi vestigia.

*A S. Irenæo
missi Vesontionem*

*convertunt
cives ad
Christum,*

*sicut SS.
Felix, Fortunatus
et Achilles*

*d
Valentinos,*

2 Similiter etiam S. Hicatus d Felicem Presbyterum, Fortunatum atque Achilleum Diacones, Ex suo latere segregatos, ante gloriosum Martyrium suum ad Valentiam direxit urbem. Quibus ingressis tantam Dominus Athletis suis contulit gratiam, ut illa Paganorum multitudo, quæ in tenebris subiacebat, eos penissimo affectu diligeret: eratque in eis mirabilis Christi gratia, vultu namque placidissimo erant, profusique in verbis, et dum corporali consortio fruerentur in terris, sursum corda suspensa habebant, et Angelis jam anima sociati splendebant in cœlis. Qui cum Spiritu sancto repleti essent, spiritus immundos verbo purgabant, ægritudine oppressos sanitati reddebant. Humana enarrare lin-

gua non sufficit, quantas virtutes quantaque signa et prodigia per eos Dominus noster Jesus Christus Gentibus demonstrabat. Hi ergo beatissimi tres Martyres et Confessores Christi, extra civitatem Valentiam contra Orientem, sibi tuguriunculam de lignis contextum, in locum Oratorii, dedicaverunt: ibique die ac nocte indesinenter domino Jesu Christo gratias agere non cessabant. Ad hos itaque, sacrificia divina celebrantes, multitudo Gentium baptismatis gratia convolavit.

3 Dum hæc igitur agerentur contigit B. Felici cum se sopori dedisset, visionem vidisse, quam fratribus narrans, dixit: Vidi locum mirabilem fratres carissimi splendore munitum, diversis floribus adornatum, florum et aromatum suavitate mirisque odoribus fragrantem: in quo erat tabernaculum auro gemmisque insignibus constructum. Vidi etiam quinque agnos, sine macula mundos, candore splendidos, qui in eodem atrio lixa depascebant. Dum hanc mirabilem visionem intuitus essem, audivi vocem terribilem dicentem mihi: Euge, enge, servi boni et fideles, quia super pauca fuistis fideles, super multa vos constituam, intrate in gaudium Domini Dei vestri: Venite Irenæi discipuli, sociate vos cum fratribus vestris. Et factum est, dum de hæc tam præclara visione B. Felicis invicem sermonarentur, repleti Spiritu sancto Fortunatus et Achilleus dixerunt: Gloria tibi Jesu Christe, lumen æternum, splendor gratia gloria Angelorum totius cœli et terræ Dominus; qui non indignos famulos tuos per servum tuum Felicem lætificare dignatus es, et promissione tua non fraudasti. Nunc ergo, Domine, Rex Regum, reple nos servos tuos cœlesti consolatione, ut digne consequi passionem valeamus: Infunde super nos tui muneris gratiam, quos tuum verbum annuntiando testes tuos esse voluisti. Non enim, Domine nostræ virtutis est, insidiis jaculisque perversi hostis posse resistere, et nec tormentorum immanitates ferre, nisi tua muniti convalescamus protectione.

4 Hæc igitur completa oratione, ecce quidam e fratribus, a Ferreolo et Ferrutio beatissimis viris missus, epistolam ejusmodi scriptam protulit relegendam: Dominis piissimis et in Christo fratribus, Felici Fortunato, et Achilleo, Ferreolus et Ferrutius in domino salutem. Qui moderanter regit secula et disponit totius mundi suffragia, ipse servus suis, ad invitationem bonæ confessionis, arcana sui pectoris non negavit. Cum vigilata nocte me sopori dedissem, vidi revolutam cœli paginam, et quinque coronas miro splendore fulgentes, auro gemmisque insignibus adornatas sidereo ulgore coruscantes, quæ singulis Angelorum manibus deportatæ, signum Crucis in medio earum scriptum monstrabant. Quod dum admirarer, audivi vocem terribilem mihi dicentem: Venite Irenæi discipuli: percipite promissum Patris, vobis paratum, ut sicut una fecistis voluntatem Dei in terris, ita pariter percipiatis regnum promissum in cœlis. Crede, sanctissimi fratres, quod nos Dominus ad Martyrium vocat. Confortati igitur, vigilemus et oremus, spiritu ferventes, ne diabolus veniens furetur thesaurum nostrum. Ad hæc Felix similiter Sanctis Ferreolo et Ferrutio, quæ viderant per epistolam narravit: sicque factum est, ut diebus ac noctibus psalmis et hymnis indesinenter dominum Jesum Christum laudarent in æternum.

5 Nunc igitur ad eorum venerandam passionem auxiliante Domino veniamus. Eodem tempore, quidam vir e, Claudius nomine, a civitate Bisontensi ad Cornelium Ducem exercitus f Aureliani Imperatoris Valentiam veniens. Cum vidisset quod Cornelius Dux in Sanctos Dei, id est, Felicem Presbyterum

D

*hi visione
facta S. Felici*

*E
invitati ad
cœlestis gau-
dium*

*laudant
Deum:*

*Istis indicant
SS. Ferreolus
et Ferrutius
suam visio-
nem,*

F

*qua ad Mar-
tyrium vocan-
tur.*

e

f

A byterum, Fortunatum, Achilleum Diacones rabiem suam taliter exercebat, de Ferreolo ac Ferrutio ei narrare cœpit, dicens: Sunt hujusmodi duæ personæ in civitate nostra, per quos jam medius populus vester, ad hanc religionem, id est per Ferreolum et Ferrutium fratres, conversus est: et colunt Deum qui ab hominibus crucifixus est. Etiam et ancillam vestram conjugem meam hujusmodi seducentes, Christianam fecerunt: virginibus suadent ne nubant; deorum nostrorum tam gravis est despectio, ut nullus eos jam deos esse dicat. Jam sacrificia vel thura, quod est placibile diis nostris, propter eos nullus offerre præsumit. Non autem eis solum sacrificare prohibent, sed et malleis ea perfringere præsumunt. Quo audito, Cornelius ait: o invictissimi dii, ut quid virtutes vestræ ad nihilum rediguntur, ut jam nullus locus sit, in quo despectio vestra per hujus Christianitatis titulum non sublevetur. Et quid frater Claudii, agnatus, si diis patrum nostrorum non succurrimus? Pene omnis terra se tradere habet. Ut quid tam terribile est signum illius Christi crucifixi, ut ante eum dii nostri tabescant? Sed nec lex illa Christianorum aliquando commiseri potest legibus deorum nostrorum. Nunc igitur

B accipe litteras, et accedens ad locum, hujus legis doctores diversis pœnis interfice, ut ceteri metum habeant. Claudius respondit: Quæ dictis jubes, factis probabo: Et acceptis litteris nequissimi Cornelii Bisantiensem repetivit urbem.

g 6 Tunc g Claudius SS. Ferreolum Presbyterum et Ferrutium Diaconem comprehendi præcepit, et qui in crypta parvula latere solebant, tunc Christum publice populis prædicabant. Quibus Comprehensis ait: Sacratissimorum principum præcepta sanxerunt, quo aut sacrificaveritis diis, aut diversis pœnis vos interficiam, ut ceteri metum habeant. Quod si sacrificaveritis diis nostris, ex ærario publico remuneratos vos incolumes abire permittam h; Tunc Ferreolus et Ferrutius aspicientes in cœlum, signo Crucis Dominicæ muniti, dixerunt: Ecce nos paratos habes: quod tibi pater tuus diabolus dictavit, fac. Nos autem in nomine Domini Jesu Christi semper speramus, et quantum libet nos diversis cruciatibus affligas, ipsum tamen Redemptorem nostrum et Reparatorem vitæ nostræ credentes, cum ipso semper erimus. Pecunia tua tecum sit in perditionem: nobis autem sufficit unum Deum colere. Tunc Claudius eos ad trochleas extendi et flagellis cedi jussit; et cura flagellarentur, nihil dolorum sentiebant; sed omnipotens Deus, qui semper protegit suos, ita hos Martyres dignatus est custodire, ut quamvis carnali cruciarentur pœna, Angelico tamen habitu et virtute, mirabili in vultibus resplenderent: quod videntes populi mirabantur.

7 Deinde reclusos in carcerem post triduum jussit sibi præsentari tyrannus, et ait: Sacrificabitis diis, an non? SS. Ferreolus, et Ferrutius dixerunt: Non sacrificabimus, nec a bona Christi Confessione recedere optamus. Tunc carnifex, ira et furore magno repletus, linguas eis amputare jussit. Quibus amputatis, illi magis acceperunt organum linguæ spirituale ad confirmandos fratres, et ad prædicandum verbum Domini. Dicebant enim: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt; beati pacifici quoniam filii Dei vocabuntur; beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et ad Claudium conversi dicebant: Cognosce miser, quia dii tui non possunt facere sine linguis homines loqui, cum ipsi nec loqui possint nec audire: sed respice in nos, et convertere, et Baptismi ablutione perfundere, et ex toto corde in Christum crede, et indulgentiam meritis peccatorum obtinere.

8 Tunc Claudius, ira et furore magno repletus, D acutissimas fabulas triginta uni, et triginta alteri, tam in manibus quam in pedibus sive in pectoribus vel ceteris corporis compaginibus, malleis ferreis transligi jussit: et omnia hæc tormenta, tamquam ros suavissimus, qui de cœlo descendit, magis eis refrigerium quam dolorem præstabat i. Cum igitur nullum dolorem sensissent, tyrannumque verbis superassent, gladio eos percuti jussit: quibus percussis tantus odor suavitatis, et miri timoris locum illum perterruit, ut æstimaret se populus gratia divinitatis obumbrari. Tunc Christiani nocte subblata eorum corpora in eadem crypta sepelierunt, ubi semper orationibus, psalmis, et hymnis quotidie Domino gratia agentes habitare solebant. Ipsi intercessores sint pro nobis ad Dominum. Quod si imitari eos non valemus martyrio, bonarum fructu ditati virtutum, sic in hujus ergastulo vitæ degentes corpora rogamus, ut cum eis in æterna felicitate gaudeamus. Acta sunt hæc circa Sanctos Dei Ferreolum Presbyterum et Ferrutium Diaconem, sexto decimo Kalendas Julii, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, virtus et potestas, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Videtur aliquis Prologus præcessisse, quales a Legationum collectoribus hauri Levi sæpe cum damno dolemus omissos. Acta 2 sic ordiuntur: Ea tempestate, cum B. Joannes, Apostolus et Evangelista, dilectus Domini, plenus gratia Spiritus sancti, a Pathmo insula, ubi relegatus jussu Domitiani fuerat, rediit: Polycarpus ejus alumnus, omnium virtutum donis repletus, qui postmodum factus est Smyrensiensis Ecclesiæ Episcopus sanctæ prædicationis ministerio præditus, ad excolendam Domini vineam, transmisit B. Irenæum, cum innumera multitudine prædicatorum, quoque gentium sancto Spiritu prævio ducerentur, in quibus etiam direxit Ferreolum atque Ferrutium genere Athenienses. De genere quid potius cogitandum dirimus. Domitianus obiit, et Joannes ab exilio rediit anno 95.*

b *Imo missus a S. Polycarpo Episcopo Smyrcensi, olim discipulo S. Joannis, qui ex spiritu ab hoc accepto sollicitus fuit in fide ubique spargenda, ut liquet ex Vita illius ad diem 26 Januarii illustrata, et infra constabit ex Vita S. Irenæi.*

c *In aliis Actis ea sic amplificatur: Audivit vero Irenæus, summus Sacerdos, quod civitas Chryso-polis, præ ceteris civitatum civitas, in Burgundia, regali cultu et decore præpollebat, Romanorum Imperatorum carissima sedes, inunitissima ædificiis et nativo munimine insuperabilis; sui situs amœnitate sive pulchritudine super omnes laudabilis; unde Græco eloquio Chryso-polim appellatam, sermo Latinus Auream exprimit civitatem. Sed cum foret multum.... nobilis, idolorum cultibus et ceremoniis deserviebat; rejectisque prædicatoribus Roma sibi transmissis a B. Petro Apostolo, dura cervice resistebat; et suffocato spiritu corporali contagione auctorem sui et omnium ignorabat. Hac igitur de causa memoratur Præsul, geminos fratres Ferreolum et Ferrutium, sibi consocios et regni Dei coheredes futuros, ad hanc civitatem properare admonuit. Ex hiic paulatim magis magisque ad primorum Actorum tenorem acceditur, ut videre est id ea parte quam Chiffletius in lucem producendam censuit, prioribus istis merito diffusis.*

d *Horum Acta, ex quibus sequentia omnia usque ad num. 5 accepta sunt, jam dedimus et illustravimus 23 Aprilis.*

e *Claudium istum fuisse Vesontioni pro Romanis Præfectum*

hi accusantur a quodam Claudio apud Cornelium Duce[m] exercitus

et comprehensi nec nimis nec promissis avertuntur:

flagellis cæsi non sentiunt dolorem:

linguis excisis prædicant,

et ducentur monent:

EX MSS. subillis transfixi absque sensu doloris

gladio percutiuntur.

A *Præfectum, arbitratur Chiffletius : tucent de eo, deque delotis per eum Sanctis, trium Valentinorum antiquiora Acta.*

f *Quadam MSS. cum exercitu Aureliani : sed jam dixi Aurelii legi in Actis Martyrum Valentinorum, Severi filium; et ipsum omnino hic intelligendum.*

g *Hæc ita amplificata leguntur in MS. et Chiffletium. Claudius de jussione Cornelii, sicut erat immanissimæ feritatis rabie repletus, de Sanctis Domini facta inquisitione quid agerent, reperit eos divinis operibus insistentes, sanctæ prædicationi continue vacantes, fidem Catholicam adaugentes. Erat autem ab urbe milliario et semis specus solitaria et silvarum conelusa arboribus; ubi sanctissimi Doctores nocturno tempore, remoti a turba, liberius Domino exorbabant; diluculo veru revertentes ad civitatem, verbum Domini indesinenter prædicabant. Sed quamquam specus, horrentibus umbris, ante horum adventum, obtenebrosa ac sine luce fuerat; lux tanta tamen ipsis præsentibus assistebat, quod ultra fulgorem solis radiabat: nec mirum, si locum tenebræ non habebant, ubi duo soles orbem terræ illuminantes prælucebant. Quos Claudius jubens comprehendere, ac locum, ubi iudicium fieret, diversis ornatibus decorari; ipse pro tribunali sedens imperat eos adduci: quibus adductis ait. Sacratissimorum Principum etc.*

h *Additur in MS. et apud Chiffletium : Et in conspectu Principum nostrorum magnis cumulatos honoribus adstare faciam : sed jam dixi, videri hæc gesta, solo M. Aurelio Antonio Caracalla regnante post an. 212.*

i *Sequentia rursus in MS. et apud Chiffletium amplificata ita narrantur : Igitur cum nullum dolorem sensissent, exquisitis cunctorum tormentorum suppliciis, cum se jam victum cerneret in cunctis, jubet tandem gladio in eos animadverti, quos præ sui pudoris magnitudine ultra non poterat pati. Eorum ergo percussione, tanta odoris fragrantia emanavit, ac si cuncta eo loci thymiamata inferuissent, si omne balsamum redoleret, si cunctorum genera pigmentorum locus ille portaret. Odor namque ille suavitatis Dei præsentiam circa Sanctorum corpora adesse monstrabat: suavitas Paradisi obviam eis veniens, nuntiabat quam amœnum, quamque suavissimum habitaculum illis præparabat. Tanta namque jucunditatis gratia tamque miri timoris fulgore locus ille a circumstantibus visus est illustrari, ut æstimaret se populus Deitatis gloria obumbrari. Binæ oliivæ et duo candelabra ante Dei faciem semper lucentia, margaritis et inestimabilibus laureati coronis consederunt in cœlis, quia armati lorica fidei et gladio verbi Dei, fortiter egerunt in terris.*

MISSA VETUS

Ex editione Romana, juxta antiquissimum MS. Missalis Gothici, verius Gallicani.

Prodierunt Romæ anno MDCLXXX Codices Sacramentorum, nongentis annis vetustiores, cura et studio Josephi Mariæ Thomasi; in quibus, a Gelasiano trium librorum Sacramentario, proximum locum tenet Missale Gothicum, quia il præfert titulus recentiori manu initio præfixus, in Bibliotheca Regine Succiæ, nunc ad Vaticanam addita. Tali titulo ut tribuerit aliquid Cardinalis Bona, *Rerum Liturgic. lib. 1 cap. 12, licet Gallicanum esse agnosceret (quis enim posset dubitare, sex ibi officia legens Gallia propria?) censuit tamen, pertinuisse ad Galliam Narbonensem, Gothorum regno olim subjectam: et hæc conjecturæ favet,*

D. P.
Missale hoc videtur ab exemplo Gallicano

quid ibidem etiam reperitur Missa de S. Eulalia, Virgine ac Martyre Barcinonensi, xii Februarii. Certe ex Concilio Toletano IV, cum. 12, 13 et 14 haud obscure monstratur, eundem ritum, qui postea per Mozarabes continuatus utcumque est, per Hispaniam æque ac per Galliam viguisse, mallem tamen simpliciter Gallicanum dicere, ex Gallicano scilicet exemplari, Barcinonæ in Hispania Tarraconensi, tempore Gothorum descriptum, addita illa missa de S. Eulalia Barcinonensi Patrona, nulliusque alterius; quamvis ex interiori Hispania illustriores aliqui sancti potuissent addi, si scriptori cura fuisset Missale conscribere Gothi Gallicque commune. Scripsit autem multo prius quam Pipino Caroloque agentibus, Romani ritus, secundum ordinem S. Gregorii, inducerentur in Galliam. Placeat ergo antiquariis Missæ, et valde discrepantis a ritu Romano, non solum Gregoriano, sed etiam Gelasiano, hoc specimen accipere; correctis tamen mendis quæ fidelis editio Romana attingere noluit.

2 *MISSA (sive Introitus ad missam) Sanctorum Ferreoli et Ferruthi. Dominum Deum nostrum Fratres carissimi, supplices exoremus: qui sanctis Martyribus suis, Ferreolo et Ferruthioni, quædam tribuit futurorum præmia gaudiorum in ipsa præsentium conditione certaminum; dum * per inextinguibilem sui amoris ardorem intelligunt suavitatem vitæ damnis acquirere, et mortem, moriendum, calcare: quibus dum prætervolans hic dies, per urgentium pœnarum * acerbiteriam, concluditur; aditus æternæ lucis aperitur. Det nobis famulis suis; ut, sicut illos nulla tormentorum genera, corpore licet deficiente, fregerunt; ita nos nullæ mundi hujus illecebræ a suæ proposito servitutis perniciose securitate deflectant: ut virtutem fidei nostræ divinus ille suæ caritatis [ignis] accendat; et omnia in nobis corporaliū vitiorum * fomenta consumat.*

3 *COLLECTIV (nos Collectam dicimus) Dens, cujus * amorem piissimi Confessores et * Martyres tui, Ferreolus * et Ferruthio, cruore asserunt et morte confirmant, qui, dum tibi tam libenter sumptum a te vitæ munus impendant, neminem non pro * te mori [debere] testantur: concede, ut fidem, quam cordibus nostris proprio inscriptam sanguine reliquerunt: vitæ meritis excolamus; et quod in eis admiramur, imitemur; quod colimus, deligamus; quod laude prosequimur, conversatione sectemur. Per Dominum nostrum Jesum Christum.*

4 *POST NOMINA vivorum vel defunctorum, facta oblatione panis ac vini, solita recitari ex diptycho. Recensitis nominibus Fratrum earorumque nostrorum, oremus Dominicam misericordiam, ut in medio Jerusalem, in congregatione Sanctorum, hæc nomina sibi faciat, ab Angelo Sanctificationis in * beatitudine æterni gaudii recenseri: Sacrificiumque hoc nostrum, sicut in * præformatione Melchisedech, in virtute sanctificet: preces quoque offerentium in hac * oblatione propitiatus exaudias, commemorationem [facientium] beatissimorum Martyrum Ferreoli et Ferruthionis omniamque Sanctorum; ut eorum precibus adjuti, non solum viventibus præsidia, verum etiam defunctis caris nostris requiem obtinere mereantur. Per.*

5 *COLL. AD PACEM. quam dato invicem osculo apprecabantur fideles. Mirabilis in sanctis tuis, Domine virtutum; peccatoribus nobis beatissimorum Martyrum tuorum, Ferreoli et Ferruthionis, patrocinio [pacem] largire; [ut sicut] illi coronas, insignes gemmis * et lapidibus pretiosis, Martyrii virtute meruerunt; [ita] nos eorum suffragiis, te donante, delictorum veniam consequamur; et concede nobis, ut conjunctio labiorum, copula efficiatur animorum; et ministerium osculi, perpetuæ consulat caritati. Per D. N.*

descriptum Barcinone, addita Missa unica de S. Eulalia.

E
*perire ext.

*acerbiteriam

*fomenta

* amore Martyris
*Ferreo-
li et Ferruthionis
*Vitæ

F
*beatitudinem præformationem oblationem

*gemmibus lap.

A 6 *CONTESTATIO (alias IMMOLATIO MISSÆ in hodierno ritu Prælatio Canonis nuncupata, ad Dignum et justum est, ubi subjungit sacerdos) Vere dignum et justum est, quotiescumque pugnas Sanctorum * recolimus, te * laudamus, et * id quod [in] Martyrum * tuorum Ferreoli et Ferrutionis [honore] proferimus, tuis laudibus * adscribamur : quia illorum corona, tua est gloria, qui per unicum filium tuum Jesum Christum Dominum ac Salvatorem nostrum, mortalia corpora docuisti pretiosi palmam portare martyrii. Juste autem tuis meritis exhibemus, quo fortissimorum Martyrum facta veneramur ; qui humanas mentes, ad certamen cœlestis gloriæ, amore tuæ pietatis accendis. Tuæ namque virtutis est præmium, pœna Sanctorum : nam in qua subjacuerunt sævi [tiæ] membra carnificis, tibi servit Martyrum effusus sanguis, tibi triumphum reportat manus cruenta lictoris : quique gladio voluntaria colla * supposuerunt quique unguis flammisque * subjacuerunt tui palmam nominis * reportaverunt. Habes ergo Domine, in quo exultes, quotiescumque tantæ virtutis memoriam recolimus ; nec * immerito singulis quibusque cœlestia dona disponis, qui tantum per Sanctos tuos undique amorem * acquiris. Quis non, post tantam pietatis tuæ magnificentiam, animum ad Martyrii vota componat ? aut quis non * provocatur ad pugnam, cum videat magno laboris fructu remuneratam Martyrum fuisse victoriam ? Rogamus ergo Domine ; ut in * commemoratione Sanctorum tuorum Ferreoli et Ferrutionis illorum pretiosæ virtutis memoriam recolentes, [in] partem remunerationis admittas ; * et præstes, ut familia tua * perseveranter cursum cœpti laboris expediat : quatenus qui in te credunt, et tibi serviunt, etsi non in prima, vel in secunda remunerationis sorte locum apud te mereantur obtinere justitiæ ; et ideo cum Angelis atque Archangelis clamant, dicentes ; Sanctus, Sanctus, Sanctus etc.*

7 *Hactenus Missa, ut habetur impressa. Canon fere verbotenus idem qui Romanus, nisi quod vivorum mortuorumque commemorationes, ritu Gallicano (ut vidimus) præmissas, non habeat ; aliæque sub ipso et post ipsum intelligibili voce recitandæ sint preces, partim cum Romano communes, partim Gallicano propriæ ; quæ tamen neque in hoc, neque in aliis Sanctorum Missis hoc in Codice ponuntur ; eo quod essent in communi Missæ ordine requirendæ. Certe Missa de S. Germano Episcopo, sicut post hoc Missale (uti appellatur) Gothicum, excusa habetur, initio Missalis Gallicani veteris, seu potius fragmentorum ejus, propria de illo, qualia de sanctis Ferreolo et Ferrutione hic ponuntur, plura quidem subjungit, a Romano peregrina ; sed nihil ad S. Germanum facientia ; et cuiusque Missæ, etiam de Tempore, (ut Rubricæ nostræ nunc loquuntur) communia. Quod autem idem Ordo, per Gallias usitatus, etiam per Hispanias obtinuerit, non solum sub Gothicis, sed etiam ante eorum adventum sub Romanis, apparet ex libro S. Isidori Hispal. de Officiis Ecclesiast. cap. 15. de Missa et de orationibus, quod hic placet transcribere.*

8 *Ordo Missæ vel Orationum, quibus oblato Deo sacrificio consecrantur, primum a S. Petro est institutus, ejus celebrationem uno eodemque modo universus peragit orbis : per Occidentem scilicet : neque enim Orientalium Ecclesiarum ritus speciales vel scivisse vel vesperisse Isidorus videtur, cum hæc scripsit ; et quoad Occidentales videtur Isidorus præcipue intelligendus de Canone, cetera enim jam multum erant mutata Romæ a S. Gelusii decessoribus. Prima, inquit Isidorus, earumdem Orationum, admonitionis est erga populum, ut excitentur ad exorandum Deum. Secunda, invocationis ad Deum, ut elementer suscipiat preces fidelium oblationemque.*

Junii T. IV

..... Tertia autem effunditur pro offerentibus, sive pro defunctis fidelibus, ut per idem Sacrificium veniant consequantur. Quarta post hæc inferitur pro osculo pacis, ut caritate omnes reconciliati invicem digni Sacramento Corporis et Sanguinis Christi consociantur. Quinta inferitur, Illatio in sanctificatione oblationis, in qua etiam ad Dei laudem terrestrium creatura, virtutumque cœlestium universalitas provocatur, et Hosanna in excelsis cantatur..... Porro sexta ex hinc succedit, confirmatio Sacramenti, ut oblatio quæ Deo offertur, sanctificata per Spiritum sanctum, Corporis et sanguinis confirmetur. Harum ultima est Oratio, quam Dominus noster discipulos suos instituit dicens ; Pater noster qui es in celis. *Ubi rides quinque prioribus partibus, respondere quinque articulos propriæ de SS. Ferreolo et Ferrutione Missæ, prout supra sunt positi.*

INVENTIO CORPORUM

Ex MSS. Legendariis ecclesiæ SS Joannis et Stephani.

I *n Civitate, quæ a temporibus antiquis Crysopolis appellata est (tanti enim cultus et ornatus extitit ; ut de pulchritudine suæ formæ hoc nomen acceperit) beati Martyres Ferreolus ac Ferrutius, sicut germanam una similitudinem generis in Vita tulerunt, ita et Martyrii pro Christi nomine pariter persecutoris funesta supplicia pertulerunt. Hæc vero civitas et bisuntica dicitur, opinione quoque pristina veterum habitatorum Memoria juniorum redditur : unde Bisuntica appellatur. Eo namque tempore quo restaurabatur, silvester adhuc locus cum esset, Vison ibi fera reperta fuit et inde vocabulum perenne est sortita ; id est bisuntica, B pro V littera, sicut earum est affinitas, posita, verumque nomen ut ætas cognovit nostra. Postquam enim barbarica irruptione, multis annorum curculis dignitate servata, velut Romanorum Sedes excellentissima, quia negatum est summis in hoc mundo diu stare, succubuit ; vocabulum primæ dignitatis (ut fert antiquorum opinio veraque relatio) temporaneæ perdidit, et ferarum habitatio aliquamdiu fuit.*

2 *De hinc vero in suæ dignitatis Dominium restituta magno illic Gentilium populo constituto, et Deorum ceremonias pro ritu Romanorum exhibente, beatissimos Martyres Ferreolum ac Ferrutium prædicatores egregios, Aureliano Principe indigno, divina prædestinatione suscepti ; quos spinarum et veprium a campo infidelitatis doctos eradicatores habuit, atque doctissimos florum, rosarum, ac liliorum, in agro fidei plantatores cognovit. Hi itaque germani Fratres cura essent sancti Spiritus doctrina affluenter edocti, illius dispositionis summo judicio quo cuncta reguntur, a B. Joanne Evangelista Domini dilecto a Græcorum partibus una cum Beato Irenæo Lugdunensium Episcopo, ad prædicandum Dei filium Burgundiæ sunt destinati. Quorum quidem documentis atque insignibus miraculis, quæ per eos sacrificans operabatur Spiritus urbs Bisuntica errorem antiquæ vetustatis exiit : atque obfirmata in fide catholica, remota dæmonum superstitione, vitæ æternæ auctorem cognovit. Verum insanientis Aureliani jussu indicta in Christianos persecutione, agente quoque Principum insania, Cornelii videlicet Ducis et Claudii in eadem Civitate, sicut eorum veneranda descripta testatur passio, gloriosi palmam sumpsere Martyrii.*

3 *Horum vero sanctissima corpora Christicolæ ab urbe milliario ac semis, quodam in secessu, ubi tempore prædicationis beati Martyres locum orandi sibi delegerant, sepulturæ tradiderunt : ubi longæ-*

2 vitate

*recolimus,
*laudamus
*in quo
*Martyres tuos
*adscribamur.

*supposuit
*subjacuit,
*reportavit
in merito
*acquiris

*pio vocatur
*commemorationem

*hæc perseverare

Cetera fuerunt ex Comuni sumenda.

Priora autem fuisse quoad Ordinem apud Hispanos usitata,

D

EX MSS.

probat S. Isidorus, cum ordinem describens

E

II Bisuntica civitate,

III

SS. Ferreoli et Ferrucii prædicationibus conversa :

F

IV

et ipsis ibidem passis ac tumultis ;

V

A vitate temporum succedente, Clerum et populum, quibus in illis summum erat præsidium, latuerunt. Fides autem rei Aureliano Episcopo intimante, nobis comperta et cognita est : per quem ædes Martyrum fundata est et condita. Beato denique Sanctoque Pontifice Aniano intimante, Sanctorum Martyrum miracula, sive gloriosa eorum quæque certamina, manifeste revelata sunt et ostensa. Nam cum in prædicta civitate Episcopali fungeretur officio; Tribunus quidam militum, qui ad custodiam civitatis fuerat destinatus, venandi studio, Milliarii ac semis fere spatio ab urbe, est progressus. Cumque reperi- tam vulpem a cubus sequeretur; in antiquam monu- menti Martyrum foveam casu vulpes fugit : sed Tribunus, dum pertinaciter insistit, militibus fossori- um afferri iussit. Hæc dum per foveam inquiritur, latens ades, ubi Sanctorum Martyrum corpora re- quiescebant, reperitur. Vere Deus vere admirabilis, vere in cunctis suis operibus laudabilis animal irrationale ratione utentibus viam salutis aperit thesaurum incomparabilem ac præ cunctis opibus desiderabilem eis ostendit. Vulpes, inter bruta ani- malia sagacissimum, ad sui tuitionem amans tene- bras, lucem reperit; quia peccatrix anima sceleris conscia, dum mortis metu afficitur, ipsius mortis tenebris lætibus occupatur, ac per hoc non num- quam propitiante Domino ad lucem perducitur. Quæ vulpes non tantum inventa luce se ipsam salvavit; verum ratione degentibus, in inventione sanctorum Martyrum, maximam salutem edidit : quia con- versa anima de tenebris ad lucem, non sibi dum- taxat proficit, sed etiam Angelicis agminibus quibus est socianda gaudium ingerit. Nuntius itaque statim B. Aniano destinatur. At ille festinus occurrit : quia jam hoc opinione vulgi antea audierat; et quoniam Spiritus sancti gratia afflatus erat, Divinitatis cum in huiusmodi miserationibus pietas non la- tebat. Martyrum ergo sepultura ejus jussu detegit- ur : statimque Sanctorum corpora in monumento reperiuntur.

4 Sanctorum igitur Martyrum corpora, suæ pas- sionis virtutisque mirificæ, in semetipsis monstra- verunt insignia. Nam eorum capitibus trabales clavi malleis ferreis impulsæ, affixi inventi sunt. Palma vero Dominicæ passionis signum aperiunt; quia se perforatas clavis ostendunt. Et quamquam abscissionem capitum egregii Martyres excepissent, ordo tamen clavorum in eorum capitibus quasi cor- onam agebat, quæ totius compagem orbis posside- bat. In cæteris undique membrorum juncturis inven- tæ sunt subule, compactæ malleis. Hæc sunt quidem passionis Sanctorum insignia, in quibus divinæ re- muneracionis monstrantur et merita. Clavi namque diversis infirmitatibus medelam multis præstant temporibus : subule quoque, omni auro pretiosis- simo pretiosiores, omni que Margaritarum decore decentiores vim totius medelæ credentibus exhi- beant. O impiissimi vesania tyranni! Martyres lu- mine privantur, his auditus aurium auferitur, oris et lingua sermo amputatur, eorumque juncturæ

viii pectorum foduntur, ac de vertice capitis totius cor- poris supplicia capiuntur. Non suffecerat persecu- toribus custodia carceris, vincula catenarum, sup- pliciorum diversa genera : Sanctorum namque fides persecutorum tentamenta constanter sustinuit, nul- lius circumstantis populi adjuta solatiis, nullius freta terreni spe regimini; sed celestis patriæ jam secunda de præmiis.

5 Beatus itaque Anianus Archiepiscopus, Tribu- nus quoque cum militibus ad civitatem redeunt cum triumpho et exubiis maximis Præsidis corpora Sanctorum ad matrem Ecclesiam S. Joannis Evan- gelistæ cujus fuerant discipuli, summa cum reve-

rentia deferunt quibus ipsa civitas ab oppugnatione barbarica defenditur et a superstitione Gentili ab- solvitur. Ubi se virtutibus innotescunt, dum digni- ter orantium vota suscipiunt : infirmitates quoque ac langores depellunt, immundos Spiritus effugant, libertatem captivis corporibus præstant. Interim vero a beatissimo præfate Aniano, in loco sepultu- ræ ædificatur Ecclesia, Sanctorum corpora ibidem denno cum aromatibus sepeliuntur. Conventus fra- trum ad Domino serviendum, in Sanctorum venera- tione Martyrum, constituitur. Clavi vero, ab eorum capitibus per Sanctorum manus Sacerdotum sublatis, retinentur : per quos sæpe infirmitatibus diversis hominum medela impertitur. Beatorum igitur Mar- tyrum Ferreoli Presbyteri et Ferrutii diaconi Christo annuente Nonis Septembris inventionem cele- bramus, ut quoniam eorum victoriæ recensentur in cælis ab Angelis, laus Jesu Christi ac redemptoris nostri, qui semper triumphat in sanctis de ore et mente hominum nunquam recedat in terris. Sed quoniam hæc a Sanctissimo Patre nostro Aniano Archiepiscopo cognovimus, ejusque vitam inæsti- mabilem non seriatim sed transeundo; tetiginus dignum est ut pro nostræ fragilitatis modulo ejus beatissimum finem proferamus. Peractis namque non nullorum annorum curriculis, post Sanctorum corporum inventionem; eadem die ejusdem inven- tionis; sicut interiorum hominum servaverat immaculatum, ita, ipsis deferentibus Martyribus quibus devote servierat, transmisit ad Dominum.

6 Hæc itaque de triumpho Sanctorum Martyrum eorumque revelatione, de transitu Patris nostri Aniani, ad confirmandos Catholicæ plebis animos Christo auctore mente devota conscripsimus; non nostris confisi meritis, sed eorum orationum sub- sidiis. Cum enim Sanctorum omnium quos in con- spectu altissimi perenni luce perfui credimus, auxilium imploramus, eorumque venerabiliter pro necessariis confidenter subsidium postulamus; præ- sertim ad eorum præsidium specialiter atque fidu- cialius jure recurrimus, quos in fidei spei carita- tisque soliditate prædicatores habuimus. Hos ergo confidenter exposcamus, ad hos devota mente re- curramus, his omni devotæ mentis conatu suppli- cemus; ut dum eorum festività ipsi patrocinan- tibus felici tempore, revolutis in Domino anni cir- culis celebratur; ipsi pro statu Catholicæ religionis, pro defensione propriæ urbis, pro salute summi pontificis, pro conservatione ejusdem urbis Pastoris, pro regis et principum felicitate, pro totius plebis liberatione, pro Sanctarum congregationum stabili- tate; pro cunctorum fidelium necessitate, indulti Patroni ac Martyres Christum Dominum deprecen- tur; eumque ex pietatis suæ atque misericordiæ censu, qui hæc obedienter composuit remunerare dignentur; ipso adjuvante, eoi ante secula virtus et honor, Majestas et imperium, laus et jubilatio, decus et potestas, per cuncta seculorum secula. Glo- ria tibi Domine, gloria Unigenite, una cum sancto Spiritu in sempiterna secula. Amen.

7 Hactenus MSS. illa in ix Lectiones distributa, et pro parte descripta a Chiffletio: Aurelianus Imperatorem, ex jam recepto et supra notato errore, nomi- nantia etiam ipsa : quorum illud idem accepimus egra- phum, quo usus ad operis sui editionem Chiffletius, intro atque in decursu virgularis quibusdam ad histo- riam minus facientibus. Integram ego rem dare malui, ut melius de auctoris ætate judicaretur; ideoque ne ipsas quidem populares de urbis nuncupatione fabellas, initio positas omittendas cum Chiffletio censui. Quam- quam autem a Sanctissimo Patre Aniano cognita sibi profiteatur Auctor, quæ scribit; apparet tamen ul- tu intelligendum, ut per manus tradita, nec nisi me- diate

D referuntur in ædificatum loco sepulturae monasterium,

ix

ubi Inventio celebratur 5. Sept.

cujus anni- versario obit S. Anianus

E

qui simul cum illis invocatur :

F

D. P.

mortuus an. 374.

diate

EX MSS. a S. Aniano Ep. elevantur corpora,

vi

indicio vulpis reperta,

B

vii

una cum clavis et subulis, passionis instrumentis :

C

viii

et tantisper in Cathedrali deposita,

A *diatē a Sancto sumpta notitia illa credatur. Dicitur is, Juliani Apostatæ ætate, et imperantibus Valentiniano atque Valente, Sanctorum corpora invenisse; obiisse autem anno CCCLXXIV: hic vero identidem Vesontio nominatur Chrysopolis; cum tamen is qui cognomina hinc moluit Chysopolitanus, primus hæcenus inveniatur Theodoricus fuisse. Nam in Epistolis Joannis Papæ VIII, datis anno DCCCLXXVIII nominatur Bisuntinensis vel Bisunticensis Archiepiscopus; in datis autem anno DCCCLXXX intulatur Sanctæ Chrysopolitanæ Sedis vel Ecclesiæ Archiepiscopus; adeo ut isto fere anno videatur mutata unenpatio non multis seculis duratura; nec admodum diu post scripta, tum recentiora Acta, tum inventionis historia.*

8 *Miracula, quibus post inventionem claruisse feruntur vel nemo scribere curavit, vel scripta perierunt injuria temporis: unum tamen ex S. Gregorio Turonensi lib. I de gloria Martyrum cap. 71, profere licet quod est hujusmodi Vesontiorum civitas propriis illustrata Martyribus, plerumque miraculis presentibus gaudet. Huic in abdito cryptæ duo, ut Passio declarat, Martyres Ferreolus, atque Ferrutio sunt sepolti: Factum est autem quodam tempore, ut vir sororis meæ invalescente febre graviter ægrotaret. Cumque jam quarti mensis spatio lectolo anhelus occumberet, ut nihil aliud conjux mæsta, nisi quæ sepulturæ erant necessaria, cogitaret; Sanctorum basilicam flens ac tristis expetit, provolutaque coram sepulcris, palmis ac facie rigente opprimit pavimentum. Accidit autem fortuito, ut extensa dexteræ manus palma folium herbæ salviæ, quod pro honore Martyrum in crypta conspersum fuerat operiret. Postquam autem fusa oratione cum lacrymis surrexit a tumulis, putans aliquid de linteaminibus, quibus induta erat, manu prehensisse, ut adsolet, volam continuit clausam: egressaque basilicam, patefacta manu, folium herbæ miratur. Obstupefacta vero quid hoc esset, munus cœlesti indultum sibi divinitus recognoscit: ut scilicet per eam virtus Martyrum infirmo succurreret. Domum igitur jam lætior rediens, folium dilutum aqua, viro porrexit ad bibendum. Qui ut hausit, plenus fide protinus sanitatem plenissimam meruit obtinere. Hæc Gregorius Turonensis. At quomodo postea Sacra ossa Vesuntionem translata fuerint anno MLXIII die XXX Maji ex vetustis codicibus S. Joannis et S. Stephani ita descriptum accepimus.*

C TRANSLATIONES VARIE

Ex ejusdem Ecclesiæ Cathedralis MSS.

Priorum Patrum moralis institutio, cum hujus vite ordinem castitate iocorum, seu gravitatis honestate recte procedere instituat; tum illius theoricæ jucunditatis quodam modo gaudium exilienti ingenio denuntiat: cum exultantibus animis in sanctorum solennitatibus hominum mentes tripudiare edoceat. Hi sunt enim qui summæ illius contemplationis dulcedine perenniter satiantur, quique summo bono adherentes æternæ lætitiæ gaudiis perfriuntur. Horum denique memoriam miro amore concelebrare debemus: quorum, in amore Dei persistentium, non fuit alter amor; et qui de carcere carnis euntes, per tenebrosam mundi noctem perennem diem meruere: Beatorum itaque Martyrum Ferreoli et Ferrutii festa devotissime celebrantes, ad commendandam fideli populo hujus rei notitiam, qualiter eorum beatissima corpora a loco antiquæ sepulturæ ad urbem sint translata oportunitate notificare stylo officio duximus: ut qui eorum præsentia roborati utriusque hostis, mentis videlicet et corporis, machinamenta superare valeamus; in hac qui-

dem die, quam fecit nobis Dominus, in qua etiam ad communem humani generis lætitiæ tam pretiosum thesaurum suscepimus, gaudeamus præ ceteris et exultemus.

2 Cum ergo sint magni meriti apud Dominum hi sanctissimi Martyres et Apostoli, qui pro Christi fide pugnantes in sui agone certaminis, aciem vicerrunt diaboli; quoties fidelis anima in eorum laboris ac præmii certationem cogitatione dicitur, eorum societatem jam sitiens, merito in laudem ipsorum et prædicationem roboratur, quos in summi Regis conspectu candidatos ac diademate coronatos, sui vigoris acuminem contemplatur. Hi sunt enim viri sancti, a divina providentia in perfectæ caritatis vinculum electi, quos fecit Dominus et ostendit nobis; quibus dedit gloriam sempiternam: quorum doctrina ad solis et lunæ comparationem præfulget Ecclesia; quorum corpora licet non separentur a terris, animæ tamen eorum merito Sanctorum cœquales existunt in cœlis. Horum itaque sub Aureliano Imperatore, jubente duce Cornelio, agente Claudio Chrysopoli Civitati præsidente, passio veneranda eandem Chrysopolim illustravit: et cum esset pro ritu Gentium inter urbes Gallicanas cunctis nobilior, in Christi cultura nobilissime decussavit. Derelicto enim idolorum cultu spurcissimo, Christo Domino eorum prædicatione ac meritis se substravit; ac peccatorum eruta nigredine, candore fidei et sanctæ religionis habitu passim enituit.

3 Tempore igitur passionis sanctorum Martyrum, Christiani eorum prædicatione in fidei petra solidati, sanctissimas glebas nocturno tempore extra civitatem, rabiem tyrannicam metuentem, in unius ac semis milliarii spatio probantur detulisso: ibique, sicut vetus refert historia, in loco cremi quam habitare solebant, Angelorum societas non defuit; virtutum cœlestium beata multitudo ad eorum exequias obsequium præbuit, quorum quidem animas ad cœlos usque cum magno gaudio prius evexit. Longe * itaque ætatis tempore transacto, cum ipsorum passionem priorum cura fidelium devotioni tradidisset, ignotum de sepultura erat. Sed Valentiniano et Valente regnantibus, B. Aniano in sanctæ Bisuntionensis Ecclesiæ Cathedra præsidente, mira Dei dispositione sunt reperti; quemadmodum in ipsius inventionis narratione digesta potest reperiri. Beatus vero Anianus, Christianæ fidei prædicator egregius, de reperto Domini thesauro incomparabiliter dives, in eo loco ædificavit ecclesiam, ubi Monachorum sacrosanctam vitam instituens, sicut erat tetius religionis perfectione repletus, in brevi effecit Monasterium, necessariis ejus providentia attributis satis contentum. Die itaque in statu suo, monasterio permanente, peccatis populi id agentibus, Dei permissu, ejus occulta sunt judicicia, Pastorum negligentia iugruente, ad id devenit ut sicut fuerat suam religionis domicilium ita fieret irreligiositatis contubernium. Nam laicorum voluntati, a quodam Præsule mæie consulto, prædiis ad eum locum pertinentibus traditis in beneficium, in brevi ita dilapsus est, ut destructa congregatione, ad beatorum Martyrum servitutum, præter admodum paucos Sacerdotes idiotas et indociles, nullus remanserit.

4 Cum * ergo communi in exilio totius patriæ, ut in propatulo positi sancti Martyres jacerent (quippe quos latrones de Francia ad Burgundiæ perniciem conabantur auferre) sempiterna pietas Christi populum suum tanto patrocinio destitui non permittens, non hominum custodia, non murorum clausura, non denique loci illius firmitate aliqua, sed sua nobis eos tamdiu reservavit admirabili gratia. Henrici itaque Imperatoris secundi tempore, Domnus

Febriis molesta pellitur.

Auctor

memoriam commendandam,

D
EX MSS.

III

IV
scribere intendit

quomodo olim passi,

E

V
et sesquimillario ab urbe sepulti,

VI

F
atque a S. Aniano condito istuc monasterio elevati;

VII

eodem desolato, translatis sunt

VIII

ab Hugone Archiepiscopo

Domnus

EX MSS. A Domnus Hugo Archiepiscopus, cui hoc amicorum diligentia summum periculum intimarat, id gerens voti, quatenus eos ad civitatem transferret, habebat occultum: quærebat tamen temporis opportunitatem ad id agendum.

30 Maji: B Tertio denique Kalendas Junii, quod erat crastinum Ascensionis Dominicæ, orandi gratia jussit illo Clerum et populum Archiepiscopus (ut eorum consuetudo fuerat) convenire. Ipso vero eo veniente, Missaque per se celebrata, itur ad sepulcrum: ubi pñusabant præelara cæli duo luminaria, gemini fratres, patriam illuminantes, pacem gentibus conferentes, Dei populum liberantes. Sarcophago autem aperto, inestimabilis suavitatis fragrantia totius ecclesiæ ambitum respersit, que Dei præsentiam adesse sine dubio signavit. Quosdam vero e eernentibus qui aderant, visus eorum ossibus, divinus timor quasi positos in extasi tenuit. Cernere erat Clerum et populum mixtum præ gaudio, multo lacrymarum imbre madentem, Dei laudibus communitè exultantem. Mirabile visu, tanta multitudo hominum, cum nulli nuntiatum fuerit, ibi subito affuit, ut nullus unquam in tam brevi temporis articulo tot convenisse meminerit, non tantum cives, non tantum vicina incolentes, sed de remotis longe partibus occurrentes.

Pars minor sub altari ibidem se ponitur, C Horum autem sacratissimorum corporum partem minorem Domnus Metropolitanus, sagaci usus consilio, ad loci conservationem, qui in eorum honore dedicatus erat, sub principali altari ibidem locavit: majorem vero portionem, quæ sibi semper foret præsidium, ad civitatem cum hymnis et laudibus detulit, atque in B. Joannis Evangelistæ, in altari beatissimæ Dei Genitricis Mariæ gloriose recondidit: ubi gloriosi Martyres, ad se confugientibus divinum præstant refugium, petentibus patrocinium, ad laudem Domini, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

G. ii. 7 Hæc ibi similiter in IX Lectiones divisa, et descripta a Chiffletio: in quibus notatur triplex temporis character: primus Henrici secundi Imperatoris, anno MLVI vita functi, relicto filio Henrico tertio, puero septem aut octo annorum sub regimine Agnetis matris, videntur autem illius aliqui anni Henrico secundo tributi. Alter character est in Hugone primo Archiepiscopo Bisuntino, qui dicitur præfuisse ab anno MXXXI, usque ad annum MLXVII. Hujus tempore tantum semel Pascha, incidit in diem XX Aprilis festum Ascensionis

anno 1063. C in XXIX Maji, ac consequenter dies XXX Maji seu tertius Kalendas Junii fuit crastinum Ascensionis Domini, qui est tertius character, proinde contigit in Translatio anno MLXIII. Ipse vero Hugo sanctæ etiam Chrysopolitanae Ecclesiæ Archiepiscopus dictus, a Chiffletio Beatus nuncupatur, mortuus VI kal. Augusti, et conditus ea tumulo, quem in media navi S. Pauli ipse sibi crexerat: cujus tumulum trecentis post annis, una cum reliquo ecclesiæ pavimento, fuisse elevatum indicari videtur his versibus eundem mortis diem iterum notantibus, hoc modo:

Anno milleno, terecentum, septuageno,

Adjunge primo, Pater Hugo reconditur imo;

Cum superet quinta Julii lux, ex Libithina.

Quibus intelligis anno MCCCXXI, ipso anniversario mortis die, id factum esse. De quibus plura forte ad diem XXVII Julii, si interim cultus titulusque Beati, a quo abstinent Claudius Robertus, Summarthani et alii, probatus nobis fuerit.

8 Una interim seculo priusquam ista fierent, prædictam partem majorem sacrarum Corporum, quam ad ecclesiam S. Joannis anno MLXIII translata diximus, ibidem fuisse relectam, indicatur apud Chiffletium pag. 272 ex Martyrologio S. Joannis his verbis: Anno Domini MXXLVI, IV Nonas Septembris, residente

apud Lugdunum Innocentio Papa IV; facta est in hac ecclesia revelatio (forte potius relectio) sanctorum Martyrum Ferreoli et Ferrutii, prædicatorum hujus orbis per venerabiles Patres Wilelmum Archiepiscopum Bisuntinum, Joannem Lausanensem, Seguinum Matisconensem, Alexandrum Cabilonensem, Anserienn. . . et alios Prælatos civitatis et diocesis Bisuntinæ. Hæc ibi. Addit Chiffletius hanc revelationem nihil aliud fuisse quam sacrarum corporum collocationem, in capsis aut thecis ex ligno deaurato affabre factis; existimatque eodem tempore mediam fere sacrarum Reliquiarum partem ad ecclesiam S. Vincentii fuisse translata. *Submisit nobis Petrus Franciscus Chiffletius Societatis Jesu duas Chartas, in quarum priore indicatur translatio Reliquiarum S. Ferreoli in Ecclesia S. Vincentii his verbis: Die penultima mensis Maji in Vigilia Pentecostes, anno Domini MCCCXI Reliquiæ S. Ferreoli translatae fuerunt, per Reverendum in Christo Patrem ac Dominum, Dominum Robertum de Courbeton, Abbatem S. Pauli Bisuntini, de cassa antiqua ad præsentem novam in ecclesia S. Vincentii Bisuntini; et fuerunt ibidem religiosi viri Dominus Joannes de Villanova, Prior; Aymo de Vaitus, Infirmary, Petrus de Myone, Sacrista; Bertenus de Devissen, Refectnarius; et Joannes de Melincuria, Presbyteri Monachi, monasterii dictæ ecclesiæ, et plures cives Bisuntini in d. ecclesia. Hæc ibi cum optimo consensu dierum et anni indicatorum. Nam dicto anno MCCCXI, littera Dominicali D, Pascha celebratum fuit die XII Aprilis, et festum Pentecostes XXI Maji. In altera Chiffletii charta ista indicantur:*

9 Anno Domini MCCCXXIV, die VIII mensis Maji, reverendissimus in Christo Pater ac Dominus, Dominus Theobaldus de Rubeo monte, Dei gratia Archiepiscopus, Bisuntinus transtulit Reliquias corporum SS. Ferreoli et Ferrutii, de veteri capsâ in novam: de quibus quidem Reliquias tradidit Ecclesiæ B. Mariæ Magdalena Bisuntinæ unam eostam, ecclesiæ S. Petri Bisuntinæ mediam eostam. Fratribus Ordinis Minorum de Saleriis, unum parvum os; et ipse reverendissimus Pater retinuit duos dentes, cum parte maxillæ; et tradidit Joanni Porcelleti unum os, præsentibus ibidem Dominis Joanne de Thorasia, Jacobo Mœchet de Bisuntio Militibus, Magistro Egidio Grusigneti, Nicolao de Vouclans Canonice Bisuntinis, et pluribus aliis testibus, sub signeto secreto dicti reverendissimi Patris, et signo manuali Secretarii. Signatum G. Gaji, cum sigillo dicti reverendissimi Domini in cera viridi.

10 Præterea Joannes Jacobus Chiffletius part. 2 Vesontionis pag. 307, Anno MDXXXIX, inquit, die Lunæ post festum Resurrectionis Dominicæ, in ecclesia Metropolitana S. Joannis Evangelistæ Bisuntina, Gubernatoribus civitatis, et maxima Cleri ac populi multitudine ibidem congregatis, R. Domino Franciseo Symard Episcopo Nicopolitano et Suffraganeo Bisuntino Missam celebrante; post Offertorium facta est, magna suavitate vocum et totius officii majestate translatio sacrarum Reliquiarum, sanctorum Martyrum Ferreoli et Ferrutii, de vetere in novam capsam, per manus Domini Archiepiscopi, Antonii de Vergejo. Ex Actis Capituli Bisuntini. Eam capsam ex argento, vel mole vel operis elegantia præcipuam, Gubernatores et Canonici Bisuntini conflare curaverunt, ut notatur in Actis Capituli annis MDXVIII et MDXXV. Hæc dictus Joannes Jacobus Chiffletius. At frater ejus Petrus Franciscus istu insuper indicavit: XII Junii anni MCCCXXVI, Franci Dolam obsidentes, e suis castris Vesontionem usque facta excursionem, ecclesiam SS. Ferreoli et Ferrutii tertio ab urbe milliaro incenderunt, et a tergo altaris everterunt capsam Reliquiarum, quæ deinde

D
Nova relectio
anni 1246, 2
Septemb.

aliquæ Reliquiæ datæ Ecclesiæ S. Vincentii

anno 1421
translatæ.
E

Aliæ in novam capsam positæ anno 1424

et ossa aliis data,

F

circa annum
1539 in capsam argenteam translata

A deinde Vesontionem ad S. Vincentium translatae pag. 62; quæ, inquit, Grandem-fontem inter et D
sant. Videtur illa ecclesia fuisse villa, quæ in Vita Vesontionem media via interjaacet; nam ibi et Basi-
S. Germani Martyris describitur a priore Chisletio licam et sacra λειψύδα fuisse indicat.

DE S. ILPIDIO MARTYRE

IN GABALITANO GALLIÆ AGRO

Ex Martyrologio Gallicano Andreæ Saussayi.

U. P.

SUB VALERIA-
NO

Elogium ex
Saussayo

Horum Martyrum memoria celebratur a Saussayo in Supplemento Martyrologii Gallicani his verbis: In agro Gabalitano S. Ilpidii Martyris, qui usque ad senium pietatis officis deditus, et humanis sacris Martyrum corporibus clam invigilans, inde robustior factus distributis in usus pauperum propriis commodis, in altum montis cacumen juxta Elaveris ripam se recepit: ubi cum per biennium esset commoratus, ob conversos ad Christum populos, sub Valeriano et Gallieno Principibus martyrii laurea donatus est. Hæc Saussayus quæ utramque ex propriis Officiis Ecclesie Gabalitanæ haberemus stabilita.

2 Primaria ejus ditionis urbs Episcopalis, Mimata seu Minata, Gabalum seu Gabalorum, subinde etiam Gabala dicitur, habuitque et colit Episcopos Sanctos, Se-

verianum de quo Bollandus noster xxv Januarii ex Usuardo, licet festum nunc aqi dicatur xxvi; Privatium, sub Croco Alamannorum Rege Martyrio coronatum et die xiii Novembris adscriptum, de quo tunc ex Gregorio Turmensi agenda; Firminum de quo vide dicta xiv Januarii; S. Hilarium, xxv Octobris com memorandam; S. Herum vel Iserum, de quo, inquit, Sammarthani, plura in Officio Sanctorum particularium Ecclesie Mimatensis: diem non addunt; quem Saussayus, non solum notat Decembris non laogo elagio, sed iterum colit die sexta Octobris; ac denique Fredaldum, iv Septembris, pro quo similiter Officium proprium allegatur. Optandum igitur nobis est, ut Officia istæc propria, necdum nobis visa, accipere inde aliquando possimus.

ejus et aliorum quinque
E
Acta desiderantur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

QUIRICO, JULITTA

ET SOCIIS CCCCHII.

D. P.

Ex Hieronymiano Martyrologio et aliis.

Magnus Latinorum Fastorum consensus, de Quadringentis

Sarpinus allegata, et sarpinus alleganda, quatuor Hieronymianam Martyrologi vetusta Apographa, Epternacense, Corbeïense, Lucense, et Blumianum, magno cum consensu de predictis Martyribus ita legunt. In Antiochia Quirici, et Julitæ matris ejus, et aliorum cecum Martyrum; nisi quod Lucense expressus dicat; Et cum eis cecum Martyrum, Corbeïense vero, rotundo contentum numero, superadditis Quatuor prætermittat; Blumianum denique scribat nomina Cyrici et Julitæ. Illud quod Roma Aquileiam transmissum ibi reperit Ado, proxime accedit ad priora; solumque omittit vocem Martyrum; pro qua, Militum habent Augustinum S. Udalrici et Gallicanum Lubbei et Gellonense: sed inter nomina Cyrici et Julitæ ponunt Vitum, Modestum, et Crescentiam hanc dudum ex præcedenti die assumptos. Cassinense et Romanum S. Cyriacæ, relatis SS. Ferreolo et Ferrutio, omissoque nomine Antiochiæ, solum ponunt Et alibi, Socios Martyres omittit vetus Fallicellianum Romæ. In duplici MSS. Florentino, quorum unum Laurentianæ, alterum Strozianæ bibliothecæ erat; et in consensu illis impresso ibidem Florentie apud Franciscum de Bonacursis, sic legitur: Apud Antiochiam, Sanctorum Martyrum Domesti, Crescentii, et Julii cum quadringentis militibus; a quibus non longe abscedens MS. Florarium nostrum sic habet Item Domesti Martyris, cum aliis quadringentis militibus. In istis omnibus merito videri potest, per librarium socardum, ex Modesto factus Domestus esse: ex Crescentia formatus Crescentius (ut etiam in Hieronymianis quibusdam accidisse notavimus præcedenti die) ac denique Julitta (inter cujus

et quoad locum;

nonnulla quoad socios diversitas,

nomen et nomen Cyrici, alibi etiam tria nomina interponi dici) in Julium potuit transisse; qua nominum accessione ad alios cccc. innominatos facta, visus fuerit omittendus, quem insuper Hieronymiana egrapha habent, quaternarius.

2 Nunc quoniam Passio Quirici et Julitæ Apocrypha a Gelasio Papa censetur, in notitia librorum apocryphorum qui non recipiuntur; videtur in Notis ad Romanum Martyrologium existimare Baronius, ex istis sumpsisse Latinos plerosque occasionem, Antiochiæ subscribendi eos, qui ex certioribus Actis probantur passu esse Tharsi in Cilicia in qua fuit etiam aliqua Antiochia ad Pyramum fluvium hanc procul a Tharso, juxta Stephanum de Urbibus. Hæc autem ut sustineri possit, asserit, quod exciderunt procul dubio ea Acta, quæ S. Gelasius Papa, ut commentum hereticorum, quibus ne subsannandi tribueretur occasio, procul rejecit. Veram quædam cum Balercensi quodam MS. confere edita ab Hechabulo Priore Eluonensi, et Philippo Abbate Bonæ-spei sue veterum Actarum paraphrasi verosimiliorem speciem in lucere conatis; vix possum dubitare, quin illa ipsa apocrypha Acta habeam, quæ excidisse præsumpsit estimabat Baronius. Cumque nulla in iis fiat mentio Antiochiæ, tam constanter ab omnibus Martyrologiis nominatur (quorum tamen originale primum ex Eusebii collectæ actis sumptum videtur, quem credibile non est ita aliare Apocrypha habuisse) magis propendeo, ut sinceram eam esse lectionem credam; et expungenda potius verba Matris ejus: tamquam adlita perperam ab interpolatrice manu, præter mentem primi auctoris, scilicet, quia in ecclesiis Latinis, præsertim Gallicanis, celeberrimi erant Quiricus

Ido non videtur corrigendum nomen to. i

sed potius expungendum eo Matris ejus.

A Quiricus et Julitta, quorum habebantur Apocrypha Acta, mortem ipsorum ad mensem Junium referentia, ipsos esse indubitanter putaverit Interpolator, quorum nomina legebantur in primo omnium Martyrologio, adeoque esse filii et matris; nec putavit sibi laborandum de loco aut die, qui alii in Actis qualibuscumque, alii in Martyrologio nominabantur.

ut addidit ab aliquo, passos Antiochiæ 16 Junii

confundente cum synonymis Tharsi 15 Julii coronatis,

3 Sed bene, quod habeantur istorum sinceriora Acta apud Græcos; ex quibus non solum constat, filiam cum matre Tharsi passura, sed passum xv Julii; quæ duo puncta Apocrypharum Auctor ignorans, (nequid enim scripta Græca erant, post rem sollicite examinatum) satis habuit mensem invenisse talibus nominibus insignitum, cui applicaret quæ de ejusdem nominis Martyribus famam acceperat, volebatque in fabula se componenda argumentum sumere. Quos autem addidit Quadringentos quadraginta quatuor Socios martyrii, eos petius accepisse eum ex Martyrologio putem fabulose exornantes, quem prorsus ex cerebro suo commentum. Quamquam enim fieri potuerit, ut qui rō Matris ejus intrusit etiam socios istos infarserit; nihil tamen est quod hoc cogat, cum potuerint ab initio sic scripti fuisse, duci que certaminis Antiochiæ habuisse in titulo positos Quiricum et Julittam. Petrus de Natalibus, licet lib. 6 cap. 101 agat de SS. Quirico et Julitta ex geminis eorum Actis; addit tamen, ibi non repertos 44 Gentiles,

quasi eorum exemplo ad Christum conversi, et ab Alexandro detenti, post menses x martyrio coronati sint; de quibus supra dictum est, inquit, pridie Nonas Junii, scilicet lib. 5 cap. 86, ubi eos dicit Iconii passos, et in eadem civitate tumultatos, quod utrumque suo ipse definivit arbitrio.

4 Porro si recipiatur quod dixi de Synonymis duobus Martyrum peribus, per duo loca duosque menses Junii dividendis, ut modo quam fieri potest commodissimo salvetur auctoritas tam Actorum veriorum quam vetustioris Martyrologii; non pergam ulterius divinare, quænam hic ex multis Antiochia intelligatur; quamvis præsumptio stare possit pro famosiori in Syria; neque definiam, sitne Julitta Antiocheusis, ad hanc diem proprie pertinens, vir an femina. Cur enim non æque viri id esse nomen possit, quam Jovita, qui cum Faustino passus colitur xv Februarii; et Mauritta, commemorandi xiii Julii cum Archidiacono Salutari, ac similes alii? Denique non quæram quo tempore, aut sub quo Imperatore passi sint; cum eo non ducant antiqua martyrologia; Sed transibo ad eos, qui sic distincti ab Antiochenis, non aliter ad hunc mensem referri poterunt, quam per epikem quamdam; ne eos ad mensem Julium differendo, videar immutatam velle diem cultus, quem nunc passim in Latinis ecclesiis habent Filius ac Mater apud Tharsum coronati.

D sicut etiam fecit Petrus de Natalibus lib. 5.

E

DE S. JULITTA VIDUA ICONIENSI

ET FILIOLO EIUS S. CERICO VEL QUIRICO

MARTYRIBUS TARSIS IN CILICIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. De vario eorum apud Græcos et Latinos cultu, Actis a Gelasio Papa censuratis, verioribus editis a Theodoro Episc. Iconiensi.

D. P.

SCRIBERET.

Beda præteritos ob deficientia Acto,

Florus editione 2 retulit cum elogio,

sed sumpta ex apocryphis,

Venerabilis Beda, cujus Martyrologium genuinum protulimus ante n. Tomam Martii, cum propositum haberet, eorum damnarum nomina per fastos digerere, quorum invenerat Acta; Sanctorum autem prætitulorum vel nulla invenisset, vel ut apocrypha contemnenda judicasset: eorum nomina tacitus præteriens, satis habuit SS. Ferruci et Ferrucionis elogium huic diei interere; nec enim illius, sed patris Adonis est, qui sub Bedæ nomine circumfertur libellus cum ipsorum memoria Adonis verbis contexta. Bedæ vestigiis insistens Florus Lugdunensis, et relictas a Beda hiatus suppleturus qua passet, in Arelatensi quidem atque Laticensi MSS. nihil plus de illis scripsisse invenitur; Sed bene in Tornacensi ubi relata verba accepta credo ex ejusdem Flori secundo Labello, in quo teste Usuardo, multa, quæ in prioribus omiserat, et correxit et addidit.

2 Verum non alia quam apocrypha Acta accepit Florus; quæ in compendium hoc modo collegit; Apud Antiochiam passio S. Cyrici et Julittæ matris ejus: quorum prior, post dira verbera, etiam calcem cum aceto et sinapi in os accepit: deinde pariter clavis confixi, evulsis oculis in carcerem trasi sunt. Post hæc decalvati et exoriat, super carbones in lecto aneo assati sunt. Qui regnante Alexandro, martyrii sui cursum obtuncatione capitis impleverunt. Passi sunt autem cum eis et alii quadringenti quadraginta quatuor. Ubi Florus sicut accepit ex Martyrologio xvi Junii licet in Actis notaretur dies Iduum Junii, id est, xiii; fortassis per errorem, pro die Iduum Julii; qui verus Martyrii dies est; ita retinuit Antiochiam,

licet eam nusquam legisset in Actis; persuasus illuc translata fuisse corpora, ante scriptum Martyrologium ideoque ipsam ibi nominari. Tarsum tamen, in Actis lectam, dissimulavit; forte ne dubium lectorem redderet, an ad nominatos in Junio pertinerent ii de quibus agebat. Ita scriptum Elogium secuti sunt mox, Usuardus et Ado: hic fasius, et iisdem fere quibus Florus, verbis; nisi quod sublatis quadraginta, maluit cum Martyrologio solum cccxiii legere; brevius autem Usuardus, hoc modo Antiochiæ Natalis sanctorum Martyrum Cyrici et Julittæ matris ejus, qui, post dira verbera et gravia tormenta, martyrii sui cursum capitis obtuncatione impleverunt. Atque hoc una cum Usuardi martyrologio transiit in usum omnium fere Europæ Ecclesiarum, etiam Romanæ; ut patet ex eo quod habemus, secundum morem Romanæ Curie, a Belluno de Padua excusum Venetiis, recensumque anno mccccxcviii et mdxlviii.

3 Postquam tamen prodit Catalogus Sanctorum Petri de Natalibus in quoque compendium aliquid Martyrii, majorem veri speciem præ se ferens, licet a veteris fabulositatis fermento non prorsus purum; ipsumque narrans ut peractum Idibus Julii; placuit curatoribus Romani Kalendarii, Missalibus Breviariisque præfigendi, ad talem diem addere nomina Cyrici et Julittæ, ut nos docent excusa ab anno mccccclxxxix fortasse in ordine ad simplicem eorum Commemorationem, pro utentium arbitrio usurpandam. Nihil tamen de illis legebatur in contextu, usque ad annum mdxxii, quando prodit Venetiis Breviarium ex ritu Romano integris officiis historiisque propriis, quæ deerant multis festis

Florumque seculi Usuardus, Ado etc.

F

in Kalendaria autem Rom. olim notabatur 15 Junii

A festis sanctorum compendiose in Lectiones collectis auctum. In eo iuveniuntur pro festo Cirici et Julittæ Martyrum Lectiones tres: non tamen ex Petro de Natalibus, sed ex apocryphis Actis sumptæ: quas apparet Romæ displicuisse, cum in post seculis editionibus omissæ sint: ac tandem sub Pio F etiam expuncta e calendario nomina, prout hodiecum expuncta manent, fortassis propter alium diem, in Martyrologiis omnibus Latinis notatum, scilicet hunc xvi Junii.

Rom. Marlio redditi 16 Jun.

4 Cum autem Pii successor Gregorius XIII etiam Romanum Martyrologium recognosci iussisset, seu potius novum unum multo amplius auctiusque condi; dubitatum fuit a viris eruditis ei curæ profectis, quorum princeps Baronius, quid faciendum esset harum Sanctorum memoria, a verioribus Actis prorsus discrepanti. Visum vero est, non esse expungendos, quos passim in Junio nominabant omnium fere transmontanarum Ecclesiarum Kalendaria; sed novum ex dictis verioribus Actis concinnandum Elogium, quod nunc recitatur his verbis. Tarsi in Cilicia, sanctorum Martyrum Quirici et Julittæ Matris ejus, sub Diocletiano Imperatore: quorum Quiricus triennis puelus, cum matrem, quæ ante Alexandrum Præsidentem dirissime credebatur, implacabili luctu lugeret, ad gradus tribunalis illisus interit; Julitta vero, post dira verbera et gravia tormenta, Martyrii sui cursum obtruncatione capitis implevit. Conveniant hæc quoad substantiam cum verbis Sireti ad xv Julii in Menologio, per ipsum ad usum Baronii concinnato ex Synaxariis Græcorum ubi modo Κίρικος modo Κίρικος scribitur, et quidem (ut ex versu apparet) penultima longa Cericus licet secundum accentum προμωροϋτονον nomen sit: quomodo etiam scriberetur Κίρικος, penultima brevi, ductum a Κύρις Dominus quasi Dominius, quod respondet Latino Quiricus. Synaxariorum istorum vetustissimum in MS. Cryptoferrata, sub nomine Basilii Imperatoris editum, ita habet.

cum elogio ex verioribus Actis

B

5 Ιουλίττα, ἡ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ὑπῆρχεν ἐπὶ Διοκλιανοῦ τοῦ Βασιλέως ἐν τῆς πόλεως Ἰκονίου διὰ δὲ τῶν ἐπικρατούντων διωγμῶν ἐξ Ἰκονίου, ἀναλαθομένη Κύριον υἱὸν αὐτῆς τριετὴ ὄντα, ἀπῆλθεν εἰς Σελευκίαν καὶ εὐρήσασα καὶ ἐκεῖ τὸν αὐτῶν διωγμῶν, παρεγένετο εἰς Ταρσόν, ἔνθα καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Ἡγεμῶν, ὤμοσε καὶ θηρίῳ ὄντι ἀνθρώπου ἐθροσάνειε τὸν Ἀγίον. Καὶ κρατηθεῖσα, καὶ τοῦ παιδὸς ἀπογορισθεῖσα, ἐτιμωρεῖτο. Τὸ δὲ παιδίον λαβὼς ἐπὶ τῶν γονάτων ὁ Ἡγεμῶν ἐκολάκνευε τὸ δὲ οὐκ ἐπιστρέψατο πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ὄλον ἐδέλεπε στενωπὴν πρὸς τὴν μητέρα, καὶ ψελλεζούσῃ τῇ φωνῇ, τὸ μὲν τοῦ Χριστοῦ ἀνεκάλειτο ὄνομα, πρὸς δὲ τὴν μητέρα ἔσπευδον ἀπελθεῖν. Καὶ γολέσσε ὁ ἀνελεγὲς θῆρ, ἐλάκτισεν αὐτὸν, ῥίψας αὐτὸν τῶν βαθμίδων καὶ συντριβίσης τῆ πέτρα τῆς κεφαλῆς, ἀεῖηκε τὴν ψυχὴν. Καὶ θοῆξεν τὸν Θεόν ἡ μητὴρ αὐτοῦ, μετὰ πολλὰς τῆς βασιλῆως, ἀπελευθέρωθη καὶ αὐτή.

et ex synaxario Basilii Imp.

6 Julitta Christi Martyr, fuit tempore Diocletiani Imperatoris, in civitate Iconii: sed propter grassantem hic persecutionem accepit trimulum filium suum Cyricum abiitque Seleuciam. Verum etiam hic inveniens eandem persecutionem, transiit Tarsum, ubi Alexander Proconsul, homo crudelis ac ferox, Sanctos cruciabat. Comprehensa ergo, et a filio separata, torquebatur; puerum vero genibus expiens Proconsul, blandiebatur ei. Ast hic nequaquam ipsi attendebat, sed oculos continuo vertebat ad matrem, ac voce balbutienti invocabat nomen Christi, nitebaturque ad matrem abire. Tunc ira commota effera bestia, percussum pedem dejecit de gradibus; qui alliso ad petram capite, emisit spiritum: Mater vero glorificans Deum, post multos cruciatus, decollata est.

7 Exat a Francisco Combefisio, ex Græcis Regiæ Parisiis Bibliothecæ monumentis, inter illustrium Christi Martyrum lectos triumphos, Θεοδώρου Ἐπισκόπου

Ἰκονίου ἐπιστολῆ, δηλοῦσα τὸ μαρτύριον τοῦ ἀγίου Μάρτυρος Κυρίκου, καὶ τῆς τοῦτου μητρὸς Ἰουλίττης, Theodori Episcopi Iconiensis Epistola, qua declaratur Martyrium sancti Martyris Cerici, ac ejus Matris Julittæ. Eadem Epistola, sed phrasi contractiori et sub initium satis diversa, indicatur ab Allatio in Diatriba de Simeonum scriptis, pag. 91 hoc principio: Ἐπεὶ περὶ τῶ καλῶ σπ' ἰσχυρι εἶωθεν ἐπισπιρέειν ὁ τῆς οὐλομένης φύσεως ἐχθρὸς τῶ ζήζονα; Quandoquidem solet natura humana inimicus bono semini super seminare Zizania: diciturque esse Theodori Episcopi et inscribitur, Μαρτύριον τῶν ἀγίων καὶ καλλοκίων Μαρτύρων Κυρίκου καὶ Ἰουλίττης, Passio Sanctorumque atque gloriosorum Martyrum Cerici et Julittæ; ejusque antiqua versio, allegata a Baronio in Notis ad Romanum Martyrologium, inventa a Nobis in Codicibus Vaticanæ ac Vaticellanae Bibliothecæ transcriptoque, fuit etiam in Belgica quondam reperi a Joanne Molano, indicaturque in ejus Annotatis ad Usuardum ann. 1573, sub hoc quod idem est Romanorum MSS. principio; Domino Fratri et Coepiscopo Zosimo Theodorus, ubi inter alia præfatur Auctor, quod diu frustra satagenti dignum aliquid de argumento proposito scribere tandem Martianus, a Justino piissimo nostro Imperatore Notarius et Cancellarius institutus (Acta Cambesiana Justinianum nominant, Justinii successorem) hæc quæ subnexa sunt ore proprio intinavit, narrata per quemdam senem provincia Isaurorum, (cujus caput Iconium) qui se jactabat prognatum eorundem Sanctorum prosapia.

D ALCIORUM D. P. Haustum est illud ex Epistola Theodori Episc. Iconiensis,

cujus duplex habetur contextus.

§ II. Quæ æta, et quare hic danda. Aliorum de eisdem Sanctis scripta, Latina ac Græca.

Alterutrum Theodorianæ Epistolæ contextum habuit is qui Sermonem composuit, inter Vitas Lipomanni Surinque legendum, quem mihi necdum contigit Græcum videre: vidit autem Allatius ejusque huc Latine versionem consonum intinum allegat pag. 115 Ὡσαύτως οὐκ ἔστι συνεζωμενον τῷ Κυρίῳ Ἰουδαίου, titulum autem ἔως τούδε ἀγίους καὶ καλλ. ἰκους Μεγαλομάρτυρος Κυρίκου καὶ Ἰουλίττης Auctorem vulgo Metaphrastem faciunt: Allatius Nicetam Rhetorem; ejus incompleta ætas ut sit, Theodoro tamen auctore Epistolæ multo esse recentiore facile apparet ex stylo, multum accedente ad stylum seculi ix quo vixit Nicetas David cognomento Paphlago, uno seculo Metaphrasta senior, et idem fortasse Rhetor dictus, cujus plures encomiasticos sermones edidit Combefisius in Bibliotheca Græcorum Patrum. Nihil hic sermo docere nova rei potest; quæ, deficiente textu Græcæ, Latine recedere versionem non foret operæ pretium. Alia ratio est Epistolæ brevioris, quamvis solum Latine habeatur; cum enim ob melius servatam in eo epistolæ formam, priorum altera esse judicem et forte præ ea quam Græcolatine Combefisius dedit geminam; huic illam præponendam censeo. Utrique placet subungere ex Codice Bodecensi Acta apocrypha, ut per se cognoscere et æstimare Lector possit, quid distent æra lupinis; minusque miretur, non magnam a nobis haberi rationem eorum, quæ Hincaldus Prior Elnonensis, et Philippus et ab Eleemosyna Bonæ-spei Abbas ediderunt, nihil quam illa præ oculis habentes; quæque multa correctione egere, facilius illi notare potuerunt, quam recte corrigere, congruo instrumento destituti.

Nicetas in Encomio prioriori seculis Epistolam Theodori;

F

datur hæc ex ceteri versione deinde Græcolatine ex Combefisio,

denique Acta apocrypha

9 Philippi compositio eatat inter opera ejus, cum Epistola ad Dominum Joannem, ecclesie S. Amandi Abbatem; cujus auctoritate coactum, et affectu caritatis excitatum, fatetur ad corrigenda Acta Passionis hujus, quam et nebula vetustatis obfuscat, et inter

quæ rescissis majoribus inceptis exornata habentur a Philippo Ab.

A
AUCTORE D. P.

incompositi schematis obumbrat obiectio : quæ etsi inter apocrypha computatur, non tamen victoriæ Martyrum nubem falsitatis importat. *Rexit monasterium Elnonense Iohannes Prædictus ab anna MCLXXIX ad XCII et Philippo cum apocryphis Actis videtur Hucbaldi compositionem misisse : hujus enim vestigiis illum presse insistere, et floridiori dumtaxat stylo rem camilem ornare, utrumque conferendo deprehendi manifeste potest, Hucbaldum autem, ex Chronico Elnonensi discimus obtisse anno MCCCXXX, ubi hoc ejus recitatur Epitaphium :*

et prius ab Hucbaldio Elnonensi,

Dormit in hac tumba simplex sine felle columba,
Doctor, flos, et honor, tam Cleri quam Monachorum,
Hucbaldus : ejus famam, per climata mundi,
Edita Sanctorum modulamina gesta que clamant,
Hic Cyrîci membra pretiosa, reperta Nivernis,
Nostris invexit oris, scripsitque triumphum.

in pluribus MSS.

10 *Scriptis eum Hucbaldus cum Prologo, cujus principium ; Sanctorum Christi Martyrum pia certamina, veneratione debita recolentes, mirabilem Dominum in Sanctis suis collaudemas. Passionem vero sic est exorsus : Sexte quæ nunc agitur ætatis initium, suo Dominus Jesus Christus..... consecrare dignatus est adventu. Sic habemus in nostro quodam insigni Legendario membranæ, quod olim Valcellensis monasterii fuit ; habemus autem etiam transcriptum, ex simili Claromontano, et invenimus in alio Reginae Succiæ ; cujus ab hoc diversus Codex, qui Mossiliensis olim ecclesiæ fuisse notabatur, eandem Passionem exhibuit, sed multum contractam ; quæ integra, et (ut metricus Prologus, alibi non repertus, habet)*

Falsiloquis scriptis charta procul usque repulsis. legitur in MS. Cardinalis Barberini ; ex quo etiam infra dabitur aliquid de corporum translatione in Galliam : et in quo prænotantur Idus Julii, licet in contexta sub finem legatur, uti scripsit Hucbaldus, quod compleverunt hi sancti felicitis martyrium certaminis sui xvi Kal. Julii. Similiter contractiora sunt, quæ Romæ invenimus, per octo Lectiones distributa in Codice Vallicellano sub littea x ; et in Legendario S. Maritæ ad Martyres, sed absque ulla (quem omissum apparet) Prologo sic ordinata ; Sub Alexandro igitur iniquissimo Preside, qui Principatum Antiochenæ civitatis usurpative quodammodo præripuerat, Diocletiano et Maximiano Augustis ; sæva adversus Christianos et trunculenta usquequaque orta est persecutio. *Hæc recitare volui, ut appareret auctorem, licet in progressu totus esset inhæsurus apocryphis, initio tamen voluisse conciliare quodummodo Martyrologia cum Actis, nominando civitatem Antiochenam, et Acta Latina corrigere ex Græcis, loco Alexandri Imperatoris substituendo Diocletianum et Maximianum.*

Aliæ alibi contractiora.

C

11 *Præter jam indicatam sub nomine Theodori Epistolam, et Nicetæ Panegyrum, habemus die xv Julii Officium plenum, cum Canone, per S. Josephum Hymnographum composito, cujus hæc Acrostichis.*

Canon Josephi Hymnogr.

Κήρικον ὑμνῆ σὺν τεκοῦσῃ προφρονῶς Ἰωσήφ
Cum matre Cericum concino prompte Joseph.
post Canonem autem quatuor adduntur Stichera sive Versus quatuor illustrium inter Hymnographos scriptorum. Primum primi toni Sticherum Germani nomine insignitur, Sancti videlicet Constantinopolitani Patriarchæ, his verbis deductum, Τὸν γενναῖον ἀθλητὴν καὶ κήρικα τῆς πίστεως, σὺν μητρὶ θεόφρονι, ἐπαξίως μακαρίζωμεν. Οὗτοι γὰρ καρτερώς εὐαγγέλισταις, τὸν ἀρχέκικον ἐχθρὸν τῆς δυνάμει τοῦ σατυροῦ ἀνδρείως κατέβαλον· διὸ στεφάνου ἔλαβον παρὰ τοῦ ἀγιοθέτου Θεοῦ, καὶ προσεύουσι αὐτῷ ἐν πάρεσσι ἀκατακύστως σωθῆναι τοὺς ἐν πίστει ἐπιτελοῦντας τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἀθλήσιν. Generosum pugilem et præconem fidei, cum matre

sticheron S. Germani Patr. CP.

divina sapiente, digne beatificemus. Etenim fortiter depugnantes, malum a principio inimicum virtute Crucis strenue prostraverunt : quapropter coronas receperunt a certaminis sui præside Deo ; et eorum ipso cum fiducia supplicat indefesse, ut salvi fiant quotquot eorum sanctum agonem ex fide celebrant.

aliud Byzantii,

12 *Alterum Byzantii, ad modulòs toni secundi canendum : Δεῦτε πιστοὶ ἐπάνοις συλλέθοντες στέφωμεν δυάδα παναγίαν, Τριάδος σέβας κατέχουσαν. Τῶν γὰρ εἰδηλῶν τὴν πλάην καὶ τῶν τυράνων τὴν ἐπίνοιαν τοῖς ἐκκεῖθεν παρὰ κτεπέτασαν. Τούτους ἀνευφημοῦντες ἀνακρίζωμεν λέγοντες. Χαίροις Ἰουλίττα παρσεβόσμιε, ἡ τὴν γυναικίαν σθένεισιν ἀποβρίψαμένη καὶ ἀνδρικῶς ἀγωνισαμένη· Χαίροις Κήρικε πομπηκάριστε, ὁ τριετής τῆ ἡλικίᾳ, καὶ τὸν πολυμήχανον ἐχθρὸν καταλαθὼν· Χαίρετε τὸ ἡμέτερον κλέος καὶ κούρημα τῶν ἐν πίστει ἐρηταλῶντων τὴν ἱερὰν ὑμῶν ἀθλήσιν, οὓς ἱκετεύομεν προσδεύειν αἰεὶ τῶν ὅλων Κύριον, κήρικη δωρηθῆναι εἰρήνην, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Venite, fideles, ad laudes Sanctorum congregati ; coronemus sanctissimam dualitatem, quæ Trinitatis cultum continet. Etenim idolorum errorem et tyrannorum ad inventiones pedibus suis conculcaverunt. Hos acclamationibus faustis prosequamur, dicentes ; Salve Julitta colendissima, quæ muliebrem exuta infirmitatem, viriliter decertasti ; Salve, Ceryce beatissime, qui triennis ætate multis machinis instructum hostem subegisti ; Salvete decens et gloriatio nostrum omnino, qui vestrum sanctum agonem festive fidenterque recolimus ; rogantes, ut semper apud universorum Dominum deprecemini, quo pacem quidem mundo, animabus autem nostris concedat magnam misericordiam.*

Mauroleontis,

13 *Tertium, eodem secundo tono proferendum, est Mauroleontis : Ὁ ἐκ σποράων πεπληρωμένος χάριτος, καὶ ἐσχηκῶς πεπολιωμένου φρόνημα, ἐν τῇ νίκῃ τῶν ἀγῶνων σου Μάρτυς Κήρικε, αἰτίσαι σὺν τῇ Μητρὶ σου Χριστὸν τὸν Θεόν, δωρηθῆναι εἰρήνην τῷ κόσμῳ, ὡς τῆς Τριάδος μέγας ὁμολογήτης. Ab utero replete gratia, et canum sorte intellectum, in victoria agonum tuorum, Martyr Ceryce, veluti Trinitatis magnus Confessor, deprecare cum matre tua Christum Deum, ut mundo pacem largiatur. Hoc modo in suo Canone etiam S. Joseph, aliquoties ita admiratur et extollit agens S. Cyrîci ut videatur non parum credidisse Apocryphis Actis, de prudentia pueri supra ætatem respondentis et multa garrientis, cum Ode 4, ait, Νηπιζῶντι σώματι καὶ τελειωτάτῳ φρονήματι τὸν ἀρχέκικον κατέβαλες. Infantili corpore et consummato sensu diabolum prostravisti : ac rursum in Tractu Canonem sequenti, Τὴν ἡλικίαν ἀπέληξ, ἐν τροπῆσει τελείᾳ ὑπῆρξας ἡσυμαστότητα, Κήρικε ἀλλοσφῶρε· Immaturus ætate, perfecto sensu, sustinisti admiratione dignissima, victor Ceryce. Ante Canonem in principio Officii post tres primos Versiculos Similares (Στεχηρὰ προσόμοια) et primum Gloria, idem Josephus vel quisquis Officium ordinavit, sese sicut abripi vel ab æstro poetico, vel ab apocryphorum mirabilitate, cum sic cecinit : Δεῦτε καὶ θεάσασθε ἅπαντες ξένου θέσμου καὶ παράδοξου. Τίς ἐώρσκειν νήπιον, τριετὴ ὄντα τυράνον σίσχύνοντα ; Ὡ τοῦ θούμοτος ! Μητέρα θύλασεν, καὶ τετηνυμένον τῇ γαλούχῳ ἐδόξα· Μὴ πτόου, μητέρα μου, τὰς βασανούς τοῦ δεινοῦ κοσμοκράτορος· Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἰσχὺς τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν. Venite et videte omnes novum atque insolitum spectaculum. Quis vidit tyrannum a trimulo infante confasum ? O rem miram ! Materna sugebat ubera, lactensque lactanti clamabat : Ne expaveris, mater, tormenta sævi in hoc mundo rectoris : Christus namque est fortitudo eorum qui in ipsum credunt. Ita ille, quasi non satis admirationis haberet trimulum voce balbutiente inter materna tormenta ipsam imitando, cl-*

E

F Josephi,

masse,

A *masse, Christianus sum; quod solum dicunt veriora Acta.*

et S. Anatolii
etiam Patr.

14 Quartum denique Sticheron, quarto tono adscriptum, præfert nomen Anatolii, et incipit a gratulatione, hoc modo: Ἀγάλλου τέσπου. καὶ εὐφράντου Ἰουλιάνου ἡ πόλις, ὅτι ἐκ σου ἀνεβλάστησε καρπὸς εὐκλείης, Ἰουλιττα ἡ πανεύφρατος καὶ καλλιίνικος Μαρτυς, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁ φερώνυμος υἱὸς Κυρικὸς πάσαν γὰρ μηχανὴν τοῦ τυράννου βελιάρ ἀνδρικῶς καταπατήσαντες, τοὺς ατεφάνους τῆς νίκης ἀξιῶς ἐκομίσαντο, κηρύξαντες λαοῖς σέβασθαι καὶ προσκυνεῖν τὴν ἀγίαν Τριάδα· ὅθεν καὶ ἡμεῖς παράφοβα βοῶμεν τοῦτους, δοξάζοντι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἰρηνώσαι τὸν κόσμον καὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡρῶν. Exulta, gaude et lætare civitas Iconiensium, quia ex te prodit gloriosus fructus: Julitta, gloriosa et laudatissima Martyr, et nomini suo respondens venerandus filius ejus Cerycus: omnem enim diaboli machinam viriliter proculcantes victoriae coronas adepti sunt, prædicando populis sanctæ adorationem Trinitatis, unde et nos fiducialiter clamamus ad Christum Deum nostrum, qui ipsos glorificavit, ut mundum pacificare et animas nostras salvare dignetur. Ubi ad onomatopojam respicitur, sumptam ἀπὸ τοῦ κήρυκος, præcoce, prædicatore, quasi hæc genuina potius sit scriptio quam Κύρικος Latino Quiricus respondens: quare etiam ipsum in titulo præposui.

quæ illorum
etiam?

B 15 Sedit Anatolius Constantinopolitanus Patriarcha ab anno CCCCLXIX ad LVIII, majori doctrina laude quam orthodoxie firmitate clarus; ut qui machinatione Dioscori Alexandrini, in locum S. Flaviani, ab Ephesino conciliabulo injuste depositi, et quatrinduo post mortui, substitutus; licet Marciano Imperatori ac Papæ Leoni rectam suam fidem modis omnibus conatus sit probare; non tamen cavere potuit, quo minus favore hæreticis crederetur. Sed et hanc notam eluit, ab ipsimet sublatus de medio, sicut ad III Julii de eo Menæa referunt. Certior tamen, opul. Latinos æque ac Græcos, fuit fama S. Germani; qui anno DCCXV a Ciry-ceno Episcopatu ad Patriarchalem translatus cathedram, anno DCCXXX, Leonis Isaurico, contra sacras imagines nefarie insurgenti, generose opposuit se, atque in exilio vitam Confessor finivit, sicuti apparet ex dictis XII Maji. Byzantius in Catena Hymnographorum sacrorum et Hagiopoetarum Tom. 2 Jun. p. xx, in sinistra parte ubi Monachi, post SS. Joannem Damascenum, Cosmam, Josephum, Theophanem, quintus collocatur ante Stephanum Hagiopoliten, ut credi possit floruisse seculo IX, quo plerique eorum Mauroleon nec nomine quidem suo nobis aliunde innotuit adhuc; Josephi autem, qui Canonem composuit, anno DCCCLXXXIII egregia Confessione clari, Acta illustravimus III Aprilis.

§. III. De Sanctorum cultu et Reliquiis per Gallias.

Tumulus
dicitur
clarere
miraculis,

Pærlaudatus S. Josephi Canon Odem nonam sic exorditur: Ἰσμα φέρει ἡ σορὸς τῶν ἐνδύων ἀθλοφόρων, τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐπαρδομένη· δεῦτε ἀρρύσασθε, καὶ ἀγκύσθητε ψυχὰς, καὶ νόσω καθήρητε, οἱ φιλομάρτυρες. Tumulus gloriosorum Pugilum, gratia Spiritus divini irrigatus, sanitatem confert. Eia, plaudite, philomartyres; sanctificamini in anima, et a morbis purgamini. Sed ubinam tunc corpora essent, aut esse crederentur, non explicat Poeta. Theodorus ait, quod famulæ Julittæ, noctu post passionem civitate egressæ, Dominorum corpora in spelunca Tarso contermina occultarunt: quibus sub Constantino, per earum unam adhuc superstitem indicatis; devotissimipopuli cursitantes, quiddam sibi rapere ad Medelam animi festiuabant; ut dicere videatur, sacras Reliquias in varia laca distractas fuisse, sic ut potuerit bona earum pars, non solum Antiochiam ad Pergamum, sed etiam Antiochiam Syriae Junii T. IV

sub Constantino
excitatus
juxta
Tarsum;

successu temporis fuisse perlata hac XVI Junii, indeque factum esse, ut Martyrologio Hieronymiano inscriberentur SS. Quiricus et Julitta, velut Antiochiæ requirendi, et sic non foret necessarium distinguere duo paria Synonymorum Martyrum, nisi distinguendos suaderet societas tot aliorum, ab iisdem Martyrologiis hoc mense asserta, et neque ad Julium differenda, neque suspectanda fictionis, propter omnium antiquioris Martyrologii auctoritatem.

17 Ut ut est, non remanserunt in Oriente sacra corpora et diu ante quam S. Joseph Hymnographus nasceretur, ablata inde sunt; si credimus MS. quod Romæ repertum allegat Henschenius I Maji ad Vitam S. Amatoris num. 8, sub hoc titulo: Incipiunt Miracula SS. Quirici et Julittæ, quæ Teterius Sophista, eorum servus, edidit, de corporibus eorum, a S. Amatore Antiochiæ repertis. Natus est ante annum CCCXLIV S. Amator, et Episcopus consecratus anno ejusdem seculi LXXXVIII, obiit sequentis seculi anno XVIII. Vita autem ejus primum scripta habetur anno circiter DLXXX. Quare, licet in ea nihil de ejusmodi S. Amatoris peregrinatione legatur, non debet ea prorsus incredibilis videri; cum ad finem ejusdem quinti seculi, cujus initio Amator obiit, adeo passim nota fuerit Passio SS. Quirici et Julittæ apocrypha (utique cum Reliquiis perlata ex Oriente, et eodem tempore Latine reddita) ut Gelasius Papa de ea necesse habuerit judicium ferre. Post præmissum ergo Titulum, ea in dicto MS. leguntur, quæ in MS. Barberino immediate subjiciuntur Legendæ per Huebaldum compositæ.

18 Quoniam igitur Quirici sancti pueruli, et Julittæ matris ejus veneranda Passio, diverso quidem relatu, sed vero et pari martyrio bene nota constat esse populo Christiano; de insuperabili miraculorum profunditate suorum, quibus in seculo Deo disponente claruerunt, veluti quemdam rivulum deducens, pauca libare curavi, et ad honorem Ecclesiæ paginis indere studui. Annorum igitur multorum excursu tempore, post perceptam martyrii coronam, Sanctus Amator, Autissiodorensis Episcopus, Clarissimo Savino comite, fines Antiochiæ peragrans, sacratissima corpora illorum, cooperante Christi gratia, reperit: quæ cum magnæ venerationis cultu rediens in partes attulit Galliarum; et Autrice urbe delata, solo tantum pueri brachio Savini precibus concesso, in domo qua idem Præsul, meritarum gloria pollens, a fidelibus veneratur, iterum tumulavit. Hunc enim incomparabilem thesaurum ideo civitas illa, multorum Sanctorum titulis exornata, sibi dari a Deo promeruit, ut et salus corporum et animarum inde proveniret populo suo, et Dei ordinatio, qua idem Martyr Neversium Pater futurus erat, ea (Julitta) interim servatrice, quanto lætius assidua suis fidelibus fieret. Amen. Eadem usque ad * leguntur apud Monbrittium tomo 2. post eandem ab Huebaldio compositam Vitam; et eitantur ex Monbrittio, in Notis Baronii ad Martyrologium hoc die.

19 Nos S. Savinum vel Sabinum tota Gallia nulum novimus, qui ad hæc tempora possit referri; iste igitur S. Amatoris comes ad sacram peregrinationem, Diaconus illius aliquis vel Presbyter fuerit, Ordinis sui jure antiquitus usitato Sanctus dictus. Hoc interim patienter ignoramus: dolentius ferimus, scripta non inveniri, quæ in Titulo promittebantur Miracula, et quomodo Sanctorum Reliquiæ Augustoduno Nivernos translatae sint, ubi ipsa quoque Miracula patrata fuisse opinamur. Sammarthani, in Gallia Christiana tom. 2 pag. 791, notant, Cathedrali istic ecclesiam habere Patronum S. Cyricum, jam inde a tempore Caroli Calvi, id est a medio seculo IX; itaque pag. 794 profertur Ludovici Balbi diploma, Abboni Episcopo datum anno MCCCXXVII, ostendenti præcepta genitoris Ca-

D

D. P.

unde tamen
ablatæ
pridem
Reliquiæ S.
Cyrici.

E

a S. Amatore
Autissiodorum
translatæ,

inde Nivernos,

F

ubi et sacra
ecclesia Ca-
thædra.

sec. 9 nota;

A roli, piæ memoriæ Imperatoris Augusti; in quibus erat insertum, qualiter idem Dominus genitor, quædam res suæ proprietatis et mancipia, Ecclesiæ Nivernensi, quæ est in honore S. Cyrici Martyris constructa, contulerat. *Nivernis porro accepit Hucbaldus, quas ad suum Elnonense S. Amondi deferret monasterium. Non tamen Hucbaldus ipse, quod mireris, rem a se actam descripsit; sed aliquot seculis postea Philippus Abbas, de quo supra, sicut in Claromarciano et Valcellensi nostro MS. habetur, et inter ipsius Philippi opera excasum legitur.*

20 Earundem, vel certe ejusdem nominis Reliquiarum partes insignes, variæ etiam aliæ per Gallias Ecclesiæ habere gloriatur: quarum causa in Martyrologio Gallicano Saussayus, sic de eis magnifice gloriatur, post laudatos SS. Perreolum et Ferrutionem: Eodem die, Natalis sanctorum Martyrum Cyrici pueruli et Julittæ matris ejus... quorum sacratissima pignora Autissiodoro in Gallias per S. Amatorum... allata, ambitiosaque populorum ambitione dispersita, sacraria plurimarum Ecclesiarum ditaverunt; eamque in ipsos Martyres excitaverunt Christianæ gentis devotionem, ut Basilicæ multæ, in eorum Colitum honorem mox fuerint conditæ, monasteria sacrata, trophæaque alia permulta gloriosæ eorum memoriæ, passim ea in amplissima regione, erecta. At maxime tantorum Beatorum est in his locis Natalis hodie conspicuus et celebris, ubi vel deposita eorum sacra lipsana requiescunt, vel venerandi patrocinii titulus fulget triumphalis: Nivernis scilicet ejus civitatis Cathedralis ecclesia, sacræ est eorum nuncupationis nobilitata insigniis, aliquotque etiam ornata Reliquiis: Tolosæ item, et Arclate, ubi præcipua ipsorum pignora reposita sunt, hic in sanctissimæ Trinitatis aede, illic in ecclesia S. Saturnini: item in Elnonensi cœnobio in Hannonia; nec non in monasterio ipsis Martyribus sacro in diœcesi Carnotensi; et Arvernus in antiquissima ipsorum nominis ecclesia, in qua hodie cantatur Officium ipsorum Martyrum, olim memoriter recitatum per Sidonium Apollinarem, hujus municipii Præsulem: item in agro Parisiensi vico Villæ-Judææ dicto, ubi antiqua est ecclesia paræcialis, eorum nomine et lipsanis aliquot prædita.

21 Pro Arvernia testem habemus S. Gregorium Turonensem, lib. de Gloria Confessorum cap. 3, productum die præcedenti ad Vitam S. Abrahami ibidem Abbatibus, qui ad Basilicam S. Cyrici monasterium collocavit. *Nicolans Bertrandi, fol. 5 v. inter Reliquias ecclesiæ Tolosanae recenset Corpora sanctorum Cyrici et Julittæ ejus matris, sed unde vel quomodo allata ignorat, scribens initio seculi xvi. Villa-Judæa Parisiis ad meridiam duabus paulo plus leucis distat. Combefisius Villam Julittæ vocat, speratque, ut factum Nivernis, sic etiam inde proscribenda Acta, Gelasio proscripserat, que ad nostra usque tempora, inquit, (id est annum 1660 quo scribatur) servata, pique rusticane plebis simplicitate religiosius habita, ac publice ex suggestu antiquo more, semel iterumque ac tertio per annum, magno populi concursu, legi solita, vix tandem nuper Sacerdotum loci diligentia suppressa fuerunt. Ex iis quæ declamat P. Porée Ordinis Præmonstratensis, libello eo argumento Parisiis edito anno 1644, unum hoc commodum intelligatur, eos veterum Actorum Quirici ac Julittæ furfores late Galliam pervasisse; iisque fere locis susceptos, quibus ei Patroni per eam coluntur, nec Gelasii censuram iis hactenus offecisse. Novus hic declamator, ne micam judicii prode videatur, ea maxime effert ac miraculo habet, quæ nugas majores præferunt, magisque ab ecclesiastica abhorrent regula, Quirico prædicante, Julitta tingente, etc.*

§. IV. Antiquus S. Quirici, ac forsitan alterius, in Hispaniam cultus, novitiis pigmentis obscuratus. Reliquiæ Ravennæ in Italia.

Non satis erat fabularum, nisi novæ ex Hispania accessissent, hac occasione. Est in urbe Burgensi, Castellæ veteris olim Regia, ecclesia (ut Bivarius asserit pag. 274 Commentariorum in Dextrum) Abbatiali infula decorata, sub nomine S. Quirici; cujus ibi corpus cum magno honore requiescit; et multis in urbibus Hispaniæ ecclesias habet, paululum mutato nomine vocatas San-Quirce, qualis est monasterium Cisterciensium Monialium Vallisoletanarum. Corpus illud, vel corporis pars aliqua, si adhuc habetur, ex ipsa mensura ossium cognosci satis posset, si triennis pueri, an ætate adultioris; sed qui hoc scrutari curaverit hactenus nemo fuit; placuit enim credere ejus pueri esse, cujus Acta apocrypha facile potuerunt ex Gallia in Hispaniam transiisse. Revera autem sic transiisse, probatur ex Hispanicis Breviariis, a Tamayo Salazario allegatis, imprimis Burgensi, quod habemus impressum Burgis MDI, cum novem brevibus inde sumptis Lectionibus, quarum Prima incipit: Facta igitur persecutione Christianorum sub Alexandro Imperatore. Et in Quarta, Judici interroganti cujus esset provinciæ vel civitatis, respondit Julitta de Isauria quidem Provincia, et de primis civitatis Leoniorum progenita, ad Ciliciam, tuas devitans persecutiones, demigravi loca, Tarsoque sum immorata. Satis utique bene et conformiter veritati, nisi fontem apocryphum proderet Alexandri Imperatoris nomen, et pueri cum judice sapiens disputatio, Lectionem IX constituens: quibus haud dubie successissent ex eodem fonte deducta alia, de toleratis tormentis variis, et vita gladio finita, si Breviarii ratio id permisisset.

23 Interea, sive Sanctus Quiricus, vulgo Quirce dictus, fuerit revera Hispanus Martyr, fortassis in Maurica persecutione passus; sive Roma allatus quispian (quorum alterutrum credam, si grandiuscula sint ossa, vel eo numero ut possint corpus nominari) cepit ab aliquibus credi indigena; utaque sub medium seculi xv apud Damianum a Gocs in sua Hispania, inter Hispaniæ illustrato auctores pag. 1165, Hispanorum Sanctorum Indici inseritur S. Cericus, et inter feminas S. Julitta mater S. Cericus. Cum Damiano Tamayo allegat ejusdem fere ætatis auctores, Joannem Vasconum, et Franciscum Tarraphum, ibidem requirendos; sed imprimis Lucium Marinæum Siculum, qui sub Carolo I scripsit rerum Hispanicarum libros 22; quorum 5 de Sanctis agens, pag. 337 tomi præcitati, Burgensis quidem Breviarii Lectiones verbotenus exhibet; sed Hispaniam pro Isauria et Siciliam pro Cilicia substituit, Tharsum tamen retinuit ad quam ex Hispania transiisse Julittam, et ibi eundem quem istic fugerat, tyrannum Alexandrum invenisse; eam per se minime credibile videtur, maxime, ubi dicitur; teneram feminam cum tenerimo infantulo iter ingressam; pro Tharso suggerit legendam Tartessum, veteris Hispaniæ notam urbem, quam Salomonis classibus navigatum Tarsum esse auriferacem multi volunt.

24 Pignoris, istis, seu stabiliendis, seu magis intricandis, paulo post accessit subsidium, ex Topographia Sanctorum Christi Martyrum quasi per primum Cabilonensem Episcopum ac Theologum, anno salutis MCCCCL olim composita, et nunc demum recognita, id est sub annum MDLXVIII, editaque Penetis cum Martyrologio Francisci Maurolyci Abbatis Messanenensis. Libellus hic, nulli eatenus nominatus, unde prodierit nescio; Auctoris nomen, ac verosimiliter etiam ætatem, supponi potuisse ab aliquo, cui vel minima esset

D

Alicujus sic vocati Corpus Burgis in Castellæ esse dicitur:

et plures ecclesie in Hispania.

E

istis Officium ex Apocryphis sumptum.

Hinc ceptus sec. 16 Hispanus dicit,

substituta Hispani pro Isauria,

et pro Tarso Tartesto.

Favet Topographia Primi Ep. Cabilonensis.

D. P. oc denique Elnonem, unde scripta Translatio.

Cultus per varias Galliarum ecclesias

et monasterio, Carnuti et in Arvernia:

corpus Tolosæ esse dicitur,

et pro Parisiis,

ubi adhuc legitur censura Passio

A *esset rerum Cabilouensium notitia, non credo; cum nec in totis quidem Gallis ullus inveniatur extitisse Episcopus, cui nomen esset Primus, Cabilouem autem ab auctori prorsus suppositi-
D. P. anno MCCCXXXVI, ad LX, Episcopum sedisse Joannem hujus nominis XI, certissimo liquet ex publicis instrumentis per Sammarthonos allegatis. Quod autem Primus iste erulitis fuerit semper, ut minimum dicom, suspectus, vel ex hoc liquet; quod Gesnerus in sua Bibliotheca, ubi Maurolyci lucubrationes enumerat, Martyrologium quidem recenset, in quo addita sunt civitatum ac locorum nomina, in quibus sancti Martyres passi sunt atque eorum corpora requiescunt; dissimulat autem, tum hic, tum alibi sub littera P, atque silentio præterit Topographiæ auctorem Primum. Idem fecit Philippus Labbe in Bibliotheca Chronologica ecclesiasticorum Scriptorum.*

25 *Atque hæc dicta sunt, ad supplendum locum Bollandianæ Præfationis Generalis cap. 4 § 9; ubi simpliciter recensens Martyrologia recentiorum obiter meminit Primi, a Maurolyco editi; et ad retractandum, si quid alibi ex ipso necdum examinato hausimus. Ad rem præsentem facit, quod iste qualiscumque Primus, supinam quamdam ignorantium prodat sub littera I, distinguendo duplex Iconium, cum sic ait: Iconium Cappadociæ civitas. Hic Conon cum filio puero sub Aureliano Martyr xxix Maji; hic Amphiloehius Episcopus, qui Magni Basilii Vitam scripsit, migrat Confessor xxiii Novembris: Hic et S. Thecla Virgo patitur xxiii Septembris: et rursus infra, Iconium civitas Hispaniæ. Hinc fuit Quiricus, puer triennis, qui cum Julitta matre in Ciliciam profectus anno Domini ccxxx, Julii xv, sub Alexandro Imperatore, Martyrium passus. Deceperit hyperbolyumæum Primum Hysauriæ nomen (sic enim passum mediæ ævi scripta) unde vel ipse vel alius Hispaniæ nomen fecerit.*

26 *Istis autem sic parum inter se et cum veritate coherentibus, is qui deinde confinxit Dextrinum Chronicon, licitum sibi credidit quidquid de Iconio, et Cilicia Tarsoque legebatur flocci facere, tamquam ex Apocryphis Gelasio Papæ damnatis sumptum; retentaque ex Primo ac Lucio Maritano Hispania, sub nota anni ccxxii, commentus est novum aliquod sic scribendo. Hippone in Carpetania, sancti Christi Martyres Cyricus et Julitta, sub Imperatore Alexandro Lauream consequuntur; et sub nota anni ccc: Istonii in Hispania, reperta sunt corpora sanctissimorum Cyrici et Julittæ Martyrum, aliunde illic quondam allata: ubi ridendum se præbet Tamnyus cum pro tō aliunde jubet ex MSS. correctioribus legi Hippone; cum neminem ipsorummet defensorum lateat, unicum solum prætendi MS. Fuldense, quod Higuera ait a se descriptum, Fuldenses autem jurant nunquam apud se visum. Quanam ergo illa correctiora MSS * nisi Higuera; non semper sui memoris, ursinumque factum suum successivè lambentis, ac varias prout sors ferebat laciniis amittis communicantis, et commendantis commenta sua, mutato subinde vel addito verbo, prout in calamum veniebat. Interim non prævidebat ex hujusmodi laciniis inter se collatis, aliquando se convincendum apud posteros mendacit, quo sua ipsius somnia obtrudere mundo præsumpsit, sub nomine Dextrini Chronici, Fuldæ reperti.*

27 *Ad fidem igitur supradictis conciliandam non sufficit, quod apud Livium l. b. 39 inveniatur, pugnatum a pabulatoribus Romanis in Carpetania, haud procul Hippone et Toletu urbibus, ubi inter Totetum et Talaveram reperendum Hæpes veteris nominis Hippo vestigium servet; quodque prope Sahelicos et Villum excusam, ditioris Conchensis oppida, sit quidam locus, Histo hodieque dictus, qui possit Istonium videri a Ptolomæo Celtiberis attributum. Ut autem hæc nihil illis prosunt, sic nec magnopere obsunt. Juliani æque spuria adversaria, quæ de nobili familia Isto-*

niorum Celtiberorum natos SS. Cyricum et Julittam, metu persecutionis in Ciliciam fugisse, et Tarsi passos asserunt; ipsosque distinguunt ab ejusdem nominis aliis, qui xvi Julii sub Nerone passi etiam Tarsi sint, nati Amphiloehii in Celtiberia Provinciæ Gallæciæ. Ejusdem istæc omnia farina sunt, et nec ab ipso quidem Tamayo digna judicata, quorum rationem in Julio haberet: satisque ei fuit, tamquam de unico Quirico, in Junio scribere quod ejus sacra Lipsana Burgis, in ecclesia suo nomine dicata, quiescunt.

28 *Multo rationabilius præcedit prætentio Ravennatum in Italia, innixa veteri traditioni, de Reliquiarum præsentia in ecclesia S. Joannis Baptistæ, ibidem anno ccccxxxviii consecrata. Cum enim decimo post anno Ravennæ moreretur S. Amatoris Autissiodorensis successor, S. Germanus, ut est in vita xxxi Julii illustranda; Regina Placidia, prædictæ fundatrix ecclesiæ, ab his alia defunctis spolia inter se partientibus, ipsa, solius benedictionis hæres, capsulam cum sanctis suscepit, utique Reliquiis, ac verosimiliter ex iis quas Altissiodorum detulerat S. Amator, in præsidium viæ assumptas. Has quia illa sub aram principem locavisse vulgo credebatur; Petrus Aldobrandianus Archiepiscopus Ravennas et Cardinalis, in prima sua hujus ecclesiæ visitatione circa annum mdcv, talem tulit sententiam: Ad altare majus, licet mensa marmorea nullum consecrationis signum præferat; non tamen videtur egere consecratione, quod sub ea credantur requiescere corpora Sanctorum Quirici et Julittæ. Ita ille apud Hieronymum Fabri, in Memoriis sacris antiquæ Ravennæ pag. 201; ubi etiam allegatur Breviorum Carmelitanum anni MDLX vel LXX, impressum mandato Generalis Rabei, ubi notantur, in Conventu Ravennæ corpora S. Quirici et Julittæ.*

29 *Porro, inquit Fabri, cum vellent prædicti Patres quæ diligentissime illa requirere; scirentque quod anno mdcviii, occasione mutandi situs, apertum altare, inventum fuerit continere capsulam eburneam sacris Reliquiis (ut præsumere licebat) repletam; interventu Illustrissimi Lucæ Turrigiani Archiepiscopi, ordinati anno mdcxlv, et cum Fabri sua ederet vigesimum in ea Cathedra annum expletis, aperuerunt marmoream arcam, quæ est sub altari S. Teresiæ intra quam tunc posuerant capsulam illam; et ipsis Reliquiis, curiosius per anatomicos peritos consideratis, judicatum fuit ossa quædam muliebria, quædam puerilia esse. Quia tamen nulla aderat lamina vel aliud publicæ formæ scriptum, nihil ultra movendum censuerunt; sed omnia inter ipsam arcam reponenda ut prius, donec Deo placuerit honorare sanctos suos, certum testimonium præbendo veritati Reliquiarum prædictarum; interim vero instauraverunt usum festivitatis annuæ, celebrandæ die Passionis ipsorum xvi Junii. Et quia reperta fuit arca plena aqua, istuc subingressa in memorabili inundatione anni mdcxxvi, eaque clarissima ac limpidissima; conservandam illam collegerunt in magno quodam vase, conservantque hodie, et distribuunt infirmis cum plurimo frequentium gratiarum inde haustarum fructu.*

EPISTOLA THEODORI EP.

De passione SS. Quirici et Julittæ

Jam olim latine reddita ex MSS. Romanis.

Charissimo Fratri et sancto Coepiscopo a Zosimo Theodorus, annuente domino Præsul, salutem in Domino. Quia bono semini hostis humanæ conditionis solitus est superseminare Zizania; oportet, ea alumnos Ecclesiæ Vigilanter custodire, ut nequaquam commisceantur, sed adolendo semen illud penes

Ravennæ in ecclesia S. Jo. Bapt.

E

putantur ab an. 428 esse ossa quædam

F

sub ara principe, unde accepta aqua salutaris est

a

A penes dominum cumuletur; et tales prorumpat in fructus, de quibus alantur, qui properant Sanctorum vestigia sequi. Hoc autem, Frater Carissime, tuæ dilectioni sum prosecutus, qui meam humilitatem directis consuluisti apicibus; quod in urbe Iconiensi, unde Martyr Julitta ejusque gloriosus filius orti creduntur, vidisses a nonnullis, maxime a rusticianis hominibus eorumdem frequentari Martyrium, quod adeo enerti erat stylo prolatum, ut multa contra veritatem oblatrans, et grammaticam non curans regulam, clarius ostenderet suum mendacium.

2 Hoc ergo protinus utpote præ manibus habens studiosius revolvens, veridicum te, honestissime Frater inveni: nam tali erat exaratione digestum, ut merito huic computaretur illa sententia, quam quidam protulit Patrum; Vere, inquam, ranae et culices *b* digni sunt ista scriptura. Tamen quia se textus ipsius satis declarat datur conjici, Deo amabilis, ut Manichæorum sit ita descriptio, vel Ethnicorum labor; qui veritatem prædicationis irridentes, crucem Christi, scandalum putant. Sed nos hujusmodi verbositate despecta, præcepto tuo obtemperantes conandum summopere duximus, quatenus aliquod dignum memoriæ de sanctissima illa femina investigaremus.

3 Quod cum diu satagerem et nullo modo ad effectum pertingerem, tandem Martianus Christonabilis Tribunus, qui a Justino *c* piissimo nostro imperatore notarius et Cancellarius institutus, hæc quæ subnexa sunt ore proprio intimavit. Asserebat enim se cum principatu militari potiretur, Zenone sagacissimo Isauriorum *d* Antistite vidisse quemdam *e* senem ipsius provinciae, qui se jactabat procreatum eorumdem Sanctorum prosapia, ac per hoc etiam semper voti compotem, in annua illorum festivitate.

4 Illic itaque prælibatam asserebat Martyrem Augustali de stemmate procreatam, et antiquam genealogiam, non solum actibus morum, verum et fide morem decorantem. Continentiæ *f* quippe proposito studens, sedulo devotionis obsequio famulabatur [Christo]. At ubi in Christianos procella persecutionis intonuit, Domitianus quidam vir ferus, et Christiani cruoris sitibundus effusor, Comes est Lycaoniæ subrogatus. Hujus ergo sævitiæ *B*. Julitta declinans, omni sua substantia, quamquam plurima esset, derelicta; cum duabus tantum ancillis et Quirico filio parvo, trium scilicet annorum, Seleuciam fugit, quæ est metropolis Isauriæ *g* gentis, et innumeratas *h* ibidem reperit perturbationes. Nam et Alexander quidam, noviter illic a Diocletiano Præses effectus, injunctum habebat perimere sacrificare nolentes.

5 Sancta Julitta continuo, ne semet sponte periculis dederet, memor illius sententiæ, Date locum iræ, Tharsum primæ Cilicie metropolim secessit. Introeunte vero ea (mira res!) quasi ex decreto Alexandri et Domitiani, sæviori pœna beata aretatur Julitta, gerens in ulnis filium suum Quiricum Sanctum. Mox famulæ, fugæ subsidio ereptæ, dominam a longe sequentes, anhelabant; addiscere cupientes extrinsecus, quid ei accideret. Constantissima itaque Julitta est ibi ante tribunal Alexandri presentata: et nomen, et fortunam, patriamque interrogata, nihil nisi Christi nomen, seque verissimam profitebatur Christianam.

6 Tunc insanus Alexander, furis actus, imperat parvulum, negotii omnis ignarum, ab ea divelli, sibi que afferri, et matrem acrius crudis flagellari nervis. Protinus satellites jussa perficientes cædebant Julittam, se Christicelam, et nunquam immolaturam vociferantem; infantulum vero, vi multa

materno ex complexu revulsum Præsidi lugentem obtulerunt. Quem ille manus inter accipiens, genibusque imponens gratulabundus, osculis et puerilibus permulcere studebat oblectamentis.

7 At infans econtra genitricem intendens, non solum Præsidem detestabatur, sed etiam caput, et vultum illius unguis laniabat oblectans; et quasi turturis pullus, de nido proclamans, consonas voces matri reddebat; Et ego Christianus sum: diuque circumvago nisu oblectans Præsidem *i* momordit in latere: Pro nefas! Extemplo cruentissima bellua (indecens quippe est hominem appellare, qui puero non est compassus) furore repletus, solio eundem turbabat ab alto. Qui præceps a capite in partem graduum ruens, totum tribunal quassat, verticis cruore sædabat: sicque paulatim exhalans secundum quod scriptum est, Animæ justorum in manu Dei sunt, spiritum tradidit Christo.

8 Cernens itaque S. Julitta, sic suam expirasse prolem, magno referta tripudio; gratias inquit tibi ago, Domine Jesu Christe, qui dignatus es filium meum autem me vocare, et immarcessibili diademate coronare. Mox sævus Præsens indignans, a vertice præcepit extensam decorari eam, et lebetem bulliente pice refertam, super ejus illabi pedes; voce præconia intonans; Julitta, miserere tibi, et immola, ne crudelem sicut filius tuus, compellaris incurrere necem. At illa, virili robore animata, clamabat: Ego nunquam sacrificabo dæmoniis, sed Christo famulabor Dei Filio, per quem Pater creavit cuncta: et consequens filium meum, regna pariter cœlestia capesceamus. Videns itaque Judex vœcors tantam mulieris obstinationem, capitalem dictavit sententiam; et filii cadaver inter preceptos damnaticos projiciendum mandavit.

9 Mox scelestissimi apparitores, jussa implere accelerantes, ori ejus protinus cano *k* immisso, solitum festinabant ad locum. Tunc Julitta postulavit, ut paulisper sinerent eam Deo suo fundere preces. Accepta itaque licentia, flexis ita rogavit poplitibus: Gratias tibi, Domine Jesu Christe, devotas persolvo, quia filium meum, priusquam me, de hoc vœcordi seculo migrare jussisti, et sanctis tuis participare. Et nunc, Domine totius misericordiæ, connumera et etiam socia me, indignam ancillam tuam, omnium sapientissimis Virginibus, quatenus merear æternæ incarnationis adipisci thalamum; et benedicat spiritus meus Patrem tuum Dominum omnipotentem, creatorem omnium, simulque Spiritum sanctum, in secula seculorum. Amen. Completa vero oratione, spiculator exercens gladium, uno ictu caput ejus abscidit; corpusculum autem ejus, cum filii est corpore sociatum.

10 Beata igitur Julitta, ejusque gloriosus filius, in nomine Christi, Regis omnium Regum, per martyrium migrarunt e mundo, quinta decima die mensis Julii. Duæ namque famulæ ejus, altera die nocturno silentio venientes, sublata dominorum corpuscula, in spelunca Tharso contermina occultarunt: et usque ad Constantini Cæsaris tempora, quando lux Christianis effulsit, celata manserunt. Ubi autem Ecclesiæ primatum sunt consecutæ, una quæ superstitit famularum ejus patefecit loculum monilium pretiosissimorum. Tunc devotissimi populi cursitantes, quidquam sibi rapere ad medelam animæ festinabant, Hæc omnia utpote veritatem esse considerare, et mandavi Deo amabili animæ tuæ: quæ et tu manda fidelibus hominibus, ut discant, non fabulosis scripturis, sed veritati consentire, in Christo Jesu domino nostro, cui est cum Patre et sancto Spiritu, gloria, honor, potestas, in secula seculorum. Amen.

D Præsidi traditur

quem ille: aversatur i

caput ad tribunal eliditur. Sap. 3, 1.

Mater ardenti pice perfusa, E

capitis damnatur

k et facta prece

decollatur l

15 Julii

Corpora annis aliquot occultata sub Constantino M. reuelantur.

A

ANNOTATA D. P.

a. Nomen Zosimi huic vetustæ versioni debemus : nam Combefisii versio nullum habet, utpote carens inscriptione ; accidit autem Baronio in Notis, ut sciret scriberet Zenonem pro Zosimo ; quod occasionem dedit eidem Combefisio, ipsam hanc versionem, alias nusquam visam, sugillandi quasi ipsa sibi contradicat.

B

b. Hucbaldus Elnonensis, eisdem Actis jam olim tota Gallia sparsis, ignorans e Græco (quod hinc patet) inepto, ineptius traducta, Sanctorum sibi optat suffragari merita, quorum, inquit, mira strictim narrare suscepimus certamina : abdicantes quæ a quodam idiota, mimographo et falsiloquo, sunt ineptissime propalata, et idcirco a fidelibus Christianis, maxime a Gelasio Papa, jure sunt inter cetera apocrypha repudiata. Philippus Abbas censuræ vim conatus emolliere ; Apocryphum, inquit, secreti clausuram, non vitium falsitatis elicit ; cum rei manifestæ scriptor ignotus est, et actionis claræ tractator occultus : quem admodum liber Job, licet pro incerto Auctore dicatur Apocryphus, meriti tamen excellentia inter Hagiographia numeratur. Plus tamen aliquid, quodque revera vitiosum sit, notasse se indicat, sic porro loquens : Omissis igitur, quæ in ea (historia) loquacitas extulit, depressit incitiam, corruptit annositas, incuria profligavit, exemplarium transfusio negligenter egesta confudit, dejecit falsitatis coannexa suspicio ; quod ab emendationibus sumptum est scriptis, stylo veritatis expressi. Optima uterque conatu, pro eo quæ tunc aderat scriptorum veriorum penuria ; Combefisii ferulam, Præmonstratensi declamatori impactam facile evasuri. Etenim ea fere omnia omiserunt, quæ maxime reprobanda erant, et manifestam fabulam sapiebant ; nihil nisi in genere, de tormentis supra veri specum exaggeratis, deque Cyrici argutis verbosisque supra ætatem sermonibus, locuti.

c. Apud Combefisium Justiniano, qui successit Justiniano, an. 527.

D
THEODORO EP.

d. Idem miratur Isauricæ Episcopum dici non Seleuciæ in Isauria, v. g. vel quid simile scilicet descriptionem geminam Provinciarum apud Carolum a S. Paulo in Geographia sacra, juxta quam in Patriarchatu Antiocheo adscribuntur Isauriæ, sub uno Præsule, Urbes 23, intra fluvios Cydnum et Fragum : quæ aliis Cilicia Aspera nantur. Sed præter hanc alia est, et sola Ptolomæa Isauria dicitur, regiuncula Lyconia contermina, quæ Cappadociæ ambæ attribuantur, Constantinopolitano subjectæ Patriarchatui, et communem metropolim habentes Iconium ; unde ea urbs alterutri indifferenter adscribitur ; illa autem Isauria nomen habet ab Isaura civitate ; quæ si dicatur Isauriopolis in Concilio Chalcedonensi, et apud Photium Isauropolis, id est Isauriorum vel Isaurorum civitas ; quidni etiam eorumdem Episcopus ? Videtur tamen, ex Græco apud Combefisium textus intelligi, Zeno hic non Ἐπίσκοπος, sed Ἐπίτροπος, Procurator fuisse ; quippe Σύνοδος, id est Collega, prænominati Martiani, militari potestate fungentis ; quod interpreti erit, non auctori, imputandum.

e. Alius textus pro senec uno, plures Ευπατριδᾶς, Nobiliores, ita narrasse scribit.

f. Sic indicatur fuisse Vidua, quod alibi omittitur.

g. Isauriæ scilicet latius sumptæ : sed vereor ne hoc sit glossema Interpretis, alibi melius omissum.

h. Fortassis, jam memoratas.

i. Concinnus alibi, Calcibus Judicis latus petebat.

k. Martyres ad mortem ducendi, immisso in os Camo seu fræno, prohibebantur turbis, per quos transitus erat, salutarium loqui. Sic etiam de S. Heliodoro 19 Novemb. habent Μενᾶρα, quod diu cruciatum, tandem camo imposito extra urbem traxerunt, ibi decollandum.

EADEM EPISTOLA GRÆCOLATINA

Ex editione et versioni Francisci Combefisii Ord. Prædic.

C

Ἡ εὐσαμένως τῆς σῆς Τιμιότητος, διὰ προσκυνουμένων σου συλλαβῶν, πρὸς τῆς ἡμετέρας ἐλεεινότητος, περὶ τοῦ παρὰ πολλοῖς θρυλλουμένου μαθεῖν μαρτυρογραφίου λέγω δὴ Κηρύκου, καὶ τῆς τοῦτου μητρὸς Ἰουλίτις· εἰ καὶ ἐν τῇ Ἰκονιῶν πόλει, ὅθεν καὶ ὀρμάσθαι λέγεται ἡ καλλινοκὸς Μάρτυς Ἰουλίτις, καὶ ὁ αὐτῆς ἐπίδοξος υἱὸς Κήρυκος, τὸ αὐτὸ μαρτυρογραφίον παρεληπτὰ ὡς οἶα τῆς αὐτῶν ὀρμουμένων γῆς καὶ καταγομένων διὰ τὸ τινα ἐν αὐτῷ ἐμφέρεσθαι ὑπέρογκα ῥήματα καὶ ἀνάμνηστα καὶ ξένα τῆς παρὰ Χριστιανοῖς ἐλπίδος περιέχοντα βαπτολογήματα· καὶ εἰ ἔστιν εὐρεῖν τὸ κατ' ἀλήθειαν αὐτῶν μαρτυρογραφίον, τοῦτο σταλῆναι τῇ σῇ Τελειότητι. Ταῦτά σου τὰ θεῖα γράμματα δεξάμενος, καὶ σφρόδρα τοῦ σου φροντίσας ἐπιτάγματος, καὶ μετὰ συντόνου ἐπισυδῆς τὸ μαρτυρογραφίον τῶν ἁγίων Κηρύκου καὶ Ἰουλίτις τῆς αὐτοῦ μητρὸς μετὰ γείρας λαβὼν ἀναπτύξας τε καὶ ἀναγνοὺς ἐν πολλῇ ἀκριθείᾳ, ἐπαληθεύοντά σε εὖρον, ὁσιώτατε πατέρων, καὶ ἱερέων εὐδοκίμωτατε· βατράχων γὰρ ἡ κολοῶν ἀπικρήματα, δικαίως ἂν τις τοῦτα καλέσειεν. Μανιχαίων γάρ, ὡς οἶμαι ἢ καὶ ἐτέρων αἰρετικῶν ἑτεροδόξων τινῶν ὑπάρχει τεχνολογήματα, τῶν διαπικίζοντων καὶ γλοῦναι καὶ τιμωρίαν ἵκουμένων τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον.

2 Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλὴν ζήτησίμ τε καὶ ἔρευναν κατὰ δύναμιν ἡμετέραν ποιούμενοι, ἠνύσαμεν πλέον οὐδέν, τοὺς ἐν τέλει ἐπιχωρίους καὶ τοὺς τὰ πρῶτα τοῦ τῶν Ἰσαυρῶν

Cum venerabilis Pietas tua, per colendas litteras tuas, ex miscella mea tenuitate perecontata esset, ut quæ ad martyrimum vulgo decantatum, ac fama celeberrimum, spectat ; Ciryci inquam, ejusque matris Julittæ, doceretur ; num et Iconii, unde fama est inclytam victoriae laude Martyrem Julittam, ejusque gloriosum filium Cirycum, ortos esse, martyrii ejusdem tabulæ habeantur ; tanquam scilicet illorum patria : quod nimirum in eorum martyrii Actis verba quædam extent prætumida, ac inconsona, nugasque abs spe Christiana extraneas continentia ; Num item vera illorum martyrii Acta inveniri possent, tuæ hoc Perfectioni scriberem. Hisce abs te sacris acceptis apicibus, valde sollicitus ut tuum illud præceptum implerem, contento studio, ac diligenti admodum opera, sanctorum Ciryci ac ejus matris Julittæ Martyrii Acta in manus sumpsi, evolvensque, ac quam sedulo legens, vera te loqui inveni, sanctissime Pater, Sacerdosque probatissime : ranarum enim ac graculorum garrulos sonos hæc quis merito appellaverit. Plane Manichæorum (ni mea me fallit opinio) seu aliorum quorundam hæreticorum aliena sententiarum arte confecta, ut temere illudentes, in ludibrium censuramque ducant magnum pietatis mysterium.

2 Cum tamen, multa perquisitione facta, ac diligenti rei indagine, amplius nihil actum nobis esset ; indigenas, viros nobiles ; ac prima inter Isau-
ros

Rogatus
Auctor ve-
rior a scri-
bere,
F

eo quod
culgata
valde in-
cepta sint.

A ros generis claritate fulgentes, percontabamur, num quam paternæ saltem traditionis relatu seriem nancisci liceret, ex qua sanctorum Martyrum certis notis patesceret certamen. Marcianus igitur vir religiosus et Justiniani Imperatoris Notariorum pridem Tribunus ac Cancellarius, dum is copiis cum magistratu præfectus esset; Zenoque vir sapientissimus illos tunc assessor seu consiliarius, quod spectat ad Sauctos, isthæc narraverunt. Audisse se a nobilibus Patriciis, extitisse iis affinem, primi Lycaoniæ sanguinis florem, sempiterna colendam memoria Martyrem Julittam, vitæ integerrimæ feminam; cujus ii ritu annuo memoriam celebrent, eo vel maxime nomine, quod sui eam generis, ac cognationis jure conjunctam agnoscant.

3 Hæc porro regio orta semine, cum vehementior sæviret in Christianos persecutio, (Domitiano Lycaoniæ Comite, viro scilicet quam maxime fero, truci que, ut qui Martyrum cumprimis fuso cruore gauderet) fuga se cum duabus ancillis trimuloque filio (præclaro scilicet victore Martyre Ciryco) Ieonio, unde et orta erat, proripuit. Substantia itaque, qua valde locuples erat, relicta, Seleuciam pervenit: quo ipso loco turbatus magis res Christianorum offendens, Alexandro quodam Seleuciæ Præsidente a Diocletiano constituto, a quo ipso recens edictum accepisset, quo jubebantur omni tormentorum genere excruciiari, qui idolis (queis filio ii Deorum nomen adscribebant) non immolarent; cogitans illa, id quod in Scriptura habetur, *Date locum ira*; ne se ipsa periculis dederet; hinc quoque profuga, Tarsum abit, quæ primæ Ciliciæ provinciæ princeps civitas est.

4 Velut autem ex comitio, commigrante illic immani ac durissimo Alexandro, qui scilicet Domitiani sævitiam multis partibus superaret, comprehenditur inclita victrix Martyr Julitta, suis ipsa ulais, tenella valde ætate puellum (a Deo nempe vocatum Martyrem Cirycum) complectens. Post eam comprehensam, ancille, ea relicta, fugam arripuerunt; forisq; supplicia tyranni in eam agonemque ipsius spectabant. Tum illa tribunali adhibita, nomenque ac fortunam, patriamque ab Alexandro rogata, præfidentianimo respondens Judici, Domini nostri Jesu Christi sibi nomen ascivit, dicens, *Christiana sum*. Ira itaque accensus Alexander, tolli ab ea puerum jussit, ac ad se adduci; quippe elegantem, ac necdum per ætatem quidquam scientem, quod ex proposito, mentisque liberæ sit; matrem vero supplicis aptatam, atque distentam crudis nervis immaniter cædi imperavit. Vi autem abs strenuæ Martyris sinu avulsum puerum, totumque in matrem gestientem, nec ab ea ocellos avocantem, carnifices Prætori adferunt; in illam vero, quod erant jussi, diris verberibus cruciantes adimplent; cum illa id unum responderet, Christianam se esse, nec fore ut demoniis unquam immolaret.

5 Dum igitur in statuæ modum inaninis, valide plagis consciunditur, eandemque incessanter inclamat vocem; acceptum Prætor manu puerum, blande deliniens a fletu cohibere omnino nitabatur; genibusque impositum accipere osculo conabatur. Puer vero intentis in matrem lominibus, Prætozem abs se submovebat, ac caput avertibat; manibusque obnitens, Prætoris faciem unguiculis scalpebat; velut denique castæ turturis pullus, æmulam sanctus Ciryce vocem pronuntiavit, eandem ipsam matris prædicationem edens, ac clamans, *Christiana sum*. Calcibus quoque judicis latus petebat; solet enim fere infantilis ætas, hujuscemodi gestibus incomposite agi, iraque constrepere. Quamobrem excaudescens agrestis illa fera (nec enim

γένους ἀγροῦτος διηρωτῶμεν, ὅπως ἂν θυμηθείμεν τινα δὴ κἄν ἐν πατροπαράδοτου διηγήσεως εἰρμῶν λαβεῖν, δηλοῦντα τῶν τῶν ἁγίων μαρτύρων ἀθλήσεων. Μαρκανός τοιγαροῦν ἀνὴρ φιλόχριστος Τριβοννοστάριος καὶ Κρηγόριος γενόμενος Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως, ἦν ἵνα ἔρχεν τῆς στρατοπεδαρχικῆς ἀρχῆς· καὶ Ζήνων, ὁ σοφύτατος, καὶ αὐτὸς γενομένος αὐτοῦ τινικαῦτα συνέδρος, ταῦτα περὶ τῶν ἁγίων διεξῆλθον, ὡς παρὰ τινος ἀκηκόασι τῶν εὐπατριδῶν, ὅτι προσγενῆς αὐτῶν ὑπῆρχεν, πρώτου αἵματος τῆς Λυκαονίης ἄνθος ὑπάρχουσα ἡ αἰεμνηστος μάρτυς Ἰουλίττα, βίου ἀνεπιλήπτου τυγχάνουσα, ὥστε μάλιστα οὐτῆς ἐπιτελεῖν κατὰ ἔτος ἕκαστον ἑξαμέτους τοῦτο πράττοντας διὰ τὴν συγγένειαν.

3 Αὐτὴ δὲ βασιλικῷ αἵματος καταγομένη διωγμοῦ πνεύσαντος κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ Δομητιανοῦ, Κόμητος καταστάντος τῆς Λυκαονίης, ἀνδρὸς θυρωπιδεσπότης, καὶ σφίθρα χαίροντος τῇ τῶν μαρτυρικῶν αἱμάτων ἐκχύσει, φησὶ αὐτῇ γέγονεν μετὰ δύο θεραπειδῶν καὶ τριετοῦς παιδός, φησὶ δὲ τοῦ καλλίνικου μάρτυρος Κηρύκου ἐκ τῆς Ἰουλιῶν πλῆως, ἐξ ἧς καὶ ὤρματο. Τὴν μὲν οὖν οὐσίαν ἱκανῶς οὔσαν καταλιποῦσα, καταλαμβάνει τὴν Σελεύκειαν καὶ ἐπὶ ταύτην δὲ πλείονα τέρσχον τῶν Χριστιανῶν ἐρύσσει, Ἀλεξάνδρου τινος ὑπὸ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως, ἡγεμόνος καταστάντος ἐν τῇ Σελεύκειᾳ πόλει, καὶ πρόσφατον δὲξαμένου βασιλικῶν διατάγματα παρακλεινόμενου πικρότως τιμωρεῖσθαι τοῖς μὴ θύοντες τοῖς εἰδώλοις ὡσπερ Θεοῖς ἐπεγράψοντο τοῖς μὴ ὄντας Θεοῦς λογισαμένη ἐκείνη τὸ τῇ θεῖᾳ γραφῇ περιεχόμενον, Δότε τόπον τῇ ὀργῇ, ὡς ἂν μὴ ἐπιδοῖεν τοῖς κινδύνοις, κἀκεῖθεν φυγοῦσα, ὤχητο κατὰ τὴν Τάρσον ἧτις ἐστὶν μητρόπολις τῆς πρώτης τῶν Κιλικιῶν ἐπαρχίας.

4 Ὅσπερ δὲ ἐξ ἐπιτάγματος μεταστάντος ἐν αὐτῇ τοῦ ἀπαινοῦ καὶ ἐμβριθεσπότης Ἀλεξάνδρου κατὰ πολὺ τῶν Δομητιανῶν ὑπερκαυτίζαντος, συλλαμβάνεται ἡ καλλίνικος μάρτυς Ἰουλίττα, τὸν αὐτῆς υἱὸν ταῖς σιγῆλαις περιέχουσα, πάνυ νήπιον ὄντα, τὸν θεολίκτην λέγου μάρτυρα Κήρυκον. ὡς δὲ ταύτην συνέχον, αἱ θεράπαινοι αὐτῆς καταλιποῦσιν αὐτὴν, ἀπῆλθον ἀποδράσασσι, ἔξωθεν δὲ θεωροῦ τῶν εἰς αὐτὴν προκτινόμενων ἐγίνοντο, εἰτα παραστᾶσα αὐτῇ τοῖς δικαστικοῖς βύμασιν, τοῦ Ἀλεξάνδρου πυθόμενος προσηγορίαν, καὶ τύχην καὶ πατρίδα παρόσιαζομένη πρὸς τὸν δικαστὴν τὸ τοῦ Κυρίου ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡρώων ἐπεγράψατο, λέγουσα, Χριστιανὴ εἰμι. Θυμωμασχῆσας οὖν ὁ Ἀλεξάνδρος, ἐκέλευσεν αἰρεθῆναι ἀπ' αὐτῆς τὸν παῖδα, καὶ προσπαχῆσθαι αὐτῇ, οἷα δὲ καὶ ἀστείον ὄντα, καὶ μηδὲν τῶν κατὰ προθεσίαν εἰδοῦσα ταύτην δὲ σχηματισθεῖσαν, καὶ ἀνοσθεῖσαν ὡμοῖς νεύροις ἀφειδῶς τύπτεσθαι ἐπέτρεψεν, ὡς δὲ τοῦτον βίβη ἐκ τῶν τῆς γενναίας μάρτυρος ἀγκυλῶν ἀφείλκυσαν οἱ δῆμοι κλυθμυροῖζοντα, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν πλωσσοτεῖν μητέρα ἐθέλοντα, καὶ εἰς αὐτὴν σφραδύντα, ἄγουσιν τῷ Ἠγεμόνι καὶ ἐπ' αὐτῇ δὲ τὸ προσπαχθὲν ἐποιοῦν οἱ ὑπέρηται, ἀνιλεῖς τύπτοντες, μηδὲν ἕτερον ἀπικριναμένῃ, ἀλλ' Ὅτι Χριστιανὴ εἰμι, καὶ θαίμοσιν οὐ θῶω.

5 Εὐκείνης τοίνυν ὡς ἀνδριάντος τινὸς ἀψύχου εὐτόνου ταῖς πληγῆς ξημένης, καὶ τὴν αὐτῆν φωνὴν ἀπύστωσ βροῦσης, ὁ Ἠγεμόν ταῖς χερσὶν λαβόμενος τὸ παιδίον, θωπεύει ἐπειρᾶτο δυσώπειν μὴ ἀποκλαῖεσθαι καὶ τοῖς αὐτοῦ γόνασιν ἐπετίθει, καὶ φιλεῖν ἐπεχειρεῖ. Ὁ παῖς δὲ πρὸς τὴν μητέρα ἀτενίζων, ἀπεσειέτο μὲν τὸν Ἠγεμόνα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀφίστα κεφαλὴν· ταῖς δὲ χερσὶν ἀντιβαίνων, τοῖς ἰδίους δυνεῖν τὴν ὄψιν τοῦ Ἠγεμόνος ἀπικινεῖν· καὶ ὡς τις σφάφρονος τρυγῶνος νεοσσοῦς μιμηθῆναι ἀπεφθέγγετο φωνὴν ὁ ἅγιος Κήρυκος, αὐτὸ τὸ ὑπο τῆς μητρὸς λεγόμενον κήρυγμα κράζων, καὶ λέγων, Χριστιανὸς εἰμι· καὶ λαῖ ἐντείνει τῷ δικαστῇ κατὰ τοῦ πλευροῦ· φιλεῖ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἡ νηπιόζουσα φύσις ἐν τοῖς τοιοῦτοις σχήμασιν κινεῖσθαι ἀτάκτως· ὥστε θυμωθέντα τὸν ἄγριον θῆρα ἐκείνου· οὐ γὰρ ἄνθρωπον αὐτὸν προσαγορευτέον,

A THEODORUS EP. scribit narrata ab eis

qui consanguineos, sanctis se dicebant :

Ieonii nobiliter natam Julittam

fugisse Seleuciam

Nom. 12, 19 et inde Tarsum :

ubi comprehensa

et Christianam professam ;

quam cruciari videns filius trimulus,

placari se non sinit a Judice blandiente :

et Christum balbutiens

A μὴ συγκύβητος τῆς ἀδοκῆς πράξεως καταστάνα, ἐκ τοῦ ποδῶς αὐτῶν ἐπιλαβόμενον, ἐδοξίσατο κατὰ γῆς ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ βήματος τὸν παῖδα· τοῦ δὲ κρανίου τοῦ καλλιῆκου μάρτυρος ἐπὶ τοιοῦτῃ ὁμολογίᾳ μετὰ τῆς τῶν βαθμῶν γωνίας προσραγέντος, καὶ τῶ ὄξει τῆς ἀντιτυπίας καταθρίβεντος, αἰμάτων μὲν ἐπληροῦτο τὰ πρὸ τοῦ βήματος· εἰς χεῖρας δὲ Θεοῦ ἀπεδίδου τὸ πνεῦμα τὸ θεϊτικὸν βρέφος· ψυχῆ γὰρ δικαίων, ἐν χεραὶ Θεοῦ.

6 Τοῦτο τοίνυν θεασαμένη ἡ ἀγία Ἰουλίττα, καὶ ὡσπερ χαρᾶς πληρωθεῖσα, Ἐυχριστῶ σοι Κύριε, ἔλεγεν, ὅτι κατηξίωσας τὸν ἐμὸν υἱὸν πρὸ ἐμοῦ τελειώσεντα, τοῦ σμικρῶντος τυχεῖν στεφάνου. Σχετλιάσας δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ὁ δικαστὴς, κελεύει ἀρμενταρίῳ ἀναρτηθεῖσαν αὐτὴν εὐτόνως ξέεσθαι καὶ ἀπὸ τοῦ λείβου ἀντλεῖσθαι πίσσαν κηχλάζουσαν, καὶ τοῖς ποσίν αὐτῆς ἐπιχέεσθαι. Τοῦ δὲ δικαστοῦ διὰ τοῦ κήρυκος παρακλινομένου λέγεσθαι αὐτῇ, Ἰουλίττα ἐλέησον σεαυτὴν, καὶ θύσον τοῖς Θεοῖς καὶ ἀπολλάτθητι τῶν βασάνων, μήποτε τὸν τοῦ υἱοῦ σου μῆρον ἀπενέγκῃς γενναίως ὑπέμεινεν ἡ ἀλιγύρος τὰς βασάνους, κρίζουσα καὶ λέγουσα, Ἐγὼ θαύμασιν οὐ θύω κωφῆς καὶ σκάλους ξηρόνους· σέβομαι δὲ Χριστὸν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησεν ὁ Πατὴρ καὶ ἐπέληρομαι τὸν ἐμὸν καταλαβεῖν υἱόν, ἵνα σὶν αἰτῇ καταξιώθῃ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὡς δὲ ἐώρα ὁ πᾶσαν μακίαν ὑπεράριων ἀνήμερος δικαστὴς τὴν τῆς μάρτυρος ἐπίμονον ἔνστασιν, ἀποφάνεται κατ' αὐτῆς, ξίφει μὲν τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀποτμηθῆναι προστάξας· τὸ δὲ λείψανον τοῦ ταύτης υἱοῦ εἰς τὸν τῶν καταδίκων τόπον ῥιψῆναι.

B 7 Καὶ οἱ δῆμοι τὸν χαμῶν κατὰ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐπιθίσαντες, ἀπήγαγον εἰς τὸν εἰλισμένον τόπον πληρῶσαι τὸ προσταχθέν. Ἰουλίττα δὲ μικρὸν τοῖς θαμίους ἐπισχεῖν παρεκλίει, ἕως ἂν προσεύξεται τῷ μόνῳ ἀγαθῷ Θεῷ καὶ τῶν θαμίων ἐπικαμφθέντων, καὶ πρὸς ολίγον ἐνδοξακώτων, κλίνουσα τὰ γόνατα προσκύδατο, λέγουσα Ἐυχριστῶ σοι Κύριε, τῷ προσκαλεσαμένῳ πρὸ ἐμοῦ τὸν ἐμὸν υἱόν, καὶ ἀξιώσασθαι διὰ τὸ ὄνομα σου τὸ ἅγιον καὶ φρεσῶν, τὴν προῦσαν ταύτην καὶ μακίαν καταλιπεῖν ζωὴν, καὶ τῇ αἰωνίῳ ζωῇ μετὰ τῶν ἁγίων συναφθῆναι· καὶ με δεῖσαι τὴν ἀναξίαν δούλην σου καὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἀγαθοῦ ποιήσου ἐπιτυχεῖν, ἵνα ἐναρίθμωσιν γένωμαι τῶν φρονίμων παρθένων τῶν ἀξιωθεῖσων εἰσελθεῖν εἰς τὸν αἰώνιον καὶ ἀφθαρτὸν σου νομφῶνα· καὶ εὐλογεῖτω τὸ πνεῦμά μου τὸν σὸν Πατέρα τὸν παντοκράτορα Θεὸν καὶ θεουργὸν τῶν ἀπάντων, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν. Ὡς δὲ τὸ Ἄμην ἐπλήρωσεν, παραθίξας ὁ σπικουλάτωρ τὸ ξίφος, ἀπέτεμεν τὸν γενναῖον αὐτῆς τράχηλον, ἔξω τῆς πόλεως, τὸ ταύτης σῶμα ῥίψας, ἔθλα καὶ τὸ λείψανον τοῦ καλλιῆκου μάρτυρος ἐναπέκειτο. Τελειοῦται δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, ἥτε ἀθλοφόρος μάρτυς Ἰουλίττα, καὶ ὁ ταύτης ἐπίδοξος υἱὸς Κήρυκος τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τῶν Ἰουλίῳ μηνός.

C 8 Τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ, αἱ ταύτης δύο θεραπαινίδες ἀνελάμβαναι τὰ σῶματα ἐν νυκτὶ, πῆρρω ἀποθέμενοι κατέκρυψαν εἰς τὴν γῆν ἐν τῇ Ταρσείῳ ἐνορίᾳ. Μέχρι δὲ τῶν χρόνων Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἡ μία τῶν θεραπαινίδων ἐπιειώσασα, ὡς ἡ ἀλήθεια εἰς φῶς κηλῆ, καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ παράσησαν διὰ τῆς χάριτος ἔλαβον, ἐμφάνει τὸν τόπον καὶ πᾶς τις τῶν πιστῶν ἐσπευδὲν παραγενόμενος ἐκ τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων εἰς σύστασιν τῆς ἐαυτῶν ζωῆς λαβεῖν, καὶ εἰς δοξὴν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἴμῶν. Ταῦτα τοίνυν ἐν ἀληθείᾳ ἐπράχθησαν, καὶ ἐσίμωσα τῇ φιλοθέῳ ὑμῶν ψυχῇ· αἴτινα παρὰ θεοῦ πιστοῖς ἀνθρώποις οἱ τινες ἰκανοὶ εἰσονται καὶ περιφορηῆσαι μὴ τοῖς προδήλως μυθώδεσι συγγράμμασι περιφέρεσθαι, ἀλλ' αὐτῇ ἀληθείᾳ πείθεσθαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μετ' οὗ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, τιμὴ, κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

homo nuncupandus sit qui nec in rudem, ac innoxiam mitescat aetatem, eiquo indulgeat) pede arreptum, a sublimi solio puerum terra allidit. Præclari veru Martyris cerebro ea in confessione ad graduum angulos colliso, graviq̄ue ietu contrito, circum late tribunalis area cruore opplebatur; infansque, divina soboles, in Dei manus spiritum reddebat, *Iustorum namque animæ in manu Dei sunt.*

6 Id itaque S. Julitta conspicata, velutque exuperanti gaudio repleta, Gratias tibi ago, Dumine, niebat, quod filium me priore consummatum, immarcessibilem coronam dignanter consequi voluisti. Hinc Judex sortem ipse deplorans factoque ejulans, suspensæ e ligno seu equileo, valide fodi latera, exque lebetē haustam picem bullientem pedibus affundi jubet. Tumque præconis voce jubente atque dicente, Julitta tui ipsa miserere, diisque sacrificata, ac libera esto a tormentis, ne eandem ac filium malam necem reportaveris; generoso illa proposito tormenta pertulit, clamans ac dicens, Ego demonibus (surdis scilicet ac mutis statuis) non sacrifico, sed Christum Dei Filium unigenitum colo, per quem Pater condidit omnia; ac festino meum assequi filium quo illi socia in regno cælorum efficiar. Ubi omnem vincens insaniam sævus judex, constantem in pugna advertit Martyris animam, adversus eam sententiam dicit; cædi gladio fœminæ cervicem, filii cadaver in damnatorum locum projici, jubens.

7 Carnifices igitur, ejus ore came obstructo ac alligato, in solitam carnificinæ locum, quod jussi erant impleturi, duxerunt. Rogat Julitta tantisper consistere, donec supplex ad Deum, qui solus bonus est, precata sit. Inflexis animo carnificibus, ac quid modicum ad moras erandi condonantibus, positus illa genibus oravit, dicens, Gratias tibi ago, Domine, qui priorem me filium meum vocasti; et ut præsentī hac vanaque relicta vita, æternæ ille cum Sanctis jungeretur, propter sanctum ac tremendum nomen tuum dignanter voluisti; me quoque suscipe indignam ancillam tuam, ficque ut ingens illud bonum nanciscar quo prudentibus Virginibus, quibus indultum ut in cælestem ac incorruptum thalamum ingrederentur, accensear; ac benedicat Spiritus meus Patrem tuum Deum omnium conservatorem ac universorum opificem sanctumque Spiritum in secula, Amen. Ubi Amen compleverat, vibrans spiculator gladium, fortissimam ejus abscidit cervicem: projecto corpore extra civitatem; quo ipso loco præclarissimi laureati Martyris cadaver positum erat. Consummatum autem Christi gratia, tum triumphatrix Martyr Julitta, tum gloriosus atque inclitus ejus filius Cyricus, ad xvii. Kalend. Augusti.

8 Postredie vero ambæ ejus ancillæ sublata noctu cadavera, procul deposita humo condiderunt in Tarsi urbis agro. Ad Constantini autem religiosissimi Imperatoris tempora superstes ancillarum altera, cum veritas in lucem producta, Deique Ecclesiæ ipsius munere noctæ sunt libertatem, locum prodidit. Tumque fideles quique, aliquid ex sacris pignoribus ad suæ vitæ munimen ac presidium accepturi, atque ad Dei nostri optimi gloriam, properarunt, ac locum frequentarunt. Hæc igitur re ipsa gesta sunt, quæ et religiosissimo animo vestro annotavi. Tu vero viris fidelibus deposito trade, qui scilicet, alios quoque docere sufficiant, ac certam eis fidem facere; ne iis libellis, qui manifesto fabulosi sunt, circumferantur; sed ipsi credant veritati in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri, ac Spiritui sancto, gloria; honor, potestas in secula seculorum, Amen.

D
A. THEODORO EP. TRIBUNALI ALLIDITUR.

Sap. 3. v. 1.

Gratulatur
Julitta ejus
Martyrio,

et post novos
cruelatus

E
morti adjudicatur

Came os
obstructa

post piam
precautionem,

capite plectitur.

F

Noctu ab
ancillis sepulta
cum filio.

ACTA APOCRYPHA

Ex MS. Monasterii Bodecensis in Westphalia.

CAPUT PRIMUM.

*Sanctorum comprehensio et primæ diei acta incredibilia.**b*
Tarsi depre-
censu Julitta,

In diebus Alexandri, *b* magni Præsidis, motus magnus factus est in Ecclesia Christi ita ut multi Christiani pœnis excruciantur, aliqui vero pœnis expavescentes latibulis se abscondere niterentur; unde contigit ut Julitta mulier quædam, Dominum timens ab adolescentia sua, audiens tyrannidem Præsidis, timore concta fogeret in Tharsum Ciliciæ, ut ibi abscondi posset a facie iniquissimi Præsidis Alexandri. At ille audiens multos Christianos ibi esse absconsos, urbem illam ingressus est, et cepit studiose quærere Christicolas, et inventos pœnis cruciare. Ministri autem comprehendentes Julittam, perduxerunt ad Præsidentem, dicentes de ea: Hæc est malefica illa, quæ fugit a te, ut hic homines circumveniat, et decipiat, ne diis sacrificent, dicens eos nihil esse. Quam cum vidisset Præsides dixit ei ex qua provincia es, aut quod est nomen tuum. Julitta respondit: Ego sum de provincia Isauriæ, et prima civitatis Iconiensi, *c* nomine Julitta: quæ te fugiens ad hanc deveni civitatem: nunc vero quia Dominus expectat coronam meam, hic manus tuas incurri. Dicit ad eam impiissimus Præsides: Si ergo nosti, quia a facie mea abscondi non poteris; audi patienter, et sacrifica diis, ne pereas in pœnis. Julitta respondit: Ego immundis dæmonibus numquam sacrificabo.

c
petit puerum
triennem ad-
duci, quem
interroget:

2 Dicit ei præsides, Crede mihi et sacrifica diis, quia aliter non evades pœnas mortis. Julitta dixit si vis ut sacrificem, mitte in civitatem, quærens puerum triennem: qui cum venerit, quem verum Dominum profitebitur, ipsi serviamus: nam in præsentem scias quia soli Domino Jesu Christo servire desidero. Tunc Præsides mittens in civitatem cœpit quærere puerum: sed ministri non invenerunt eum: omnes enim qui illic habebant infantes, ob impiissimi Præsidis timorem, abscondebant *d* eos. Exeuntes tamen de civitate invenerunt puerum: et adstantibus dixerunt. Quot annorum est hic puer? Qui dixerunt. Trium annorum nondum est. Hic est filius mulieris Christianæ, quæ de Iconio fugiens venit in istum locum. Comprehendentes igitur ministri puerum, perduxerunt ad Præsidentem, dixitque puer prior ad Præsidentem: Ego sum de radice Christianorum.

adductus
autem Qui-
ricus, seque
Christianum
professus,

3 Unde miratus Præsides, salutavit eum, et dixit. Salve, care puerule, noli mihi obsecro talia loqui, Puer dixit, Quare mihi dicis, Salve? cum nec ipse salutem habeas, nec aliis salutem conferre possis. Præsides dixit, non de hac re interrogo te, sed ad alia quædam præcepi te adduci. Puer dixit Quæcumque interrogaveris me, respondebo tibi. Præsides dixit, Quod est nomen tuum? Puer respondit, Mater mea et Sacerdos qui me baptizavit, Cyricum me nominavit. Præsides dixit: Sacrifica diis, et honorem magnum accipies a Principibus, sed et divitias multas inter electos imprimis. Puer respondit argentum tuum et aurum tecum sit in perditionem. Præsides dixit: A matre vel a patre tuo, an ab alio vicino tuo hoc didicisti? Puer ait, spuma et sine ratione, puerum duorum annorum et novem mensium interrogas, et dicis si a patre vel a matre, vel a vicino hoc didicerim, quod locutus sum per

sapientibus
responsis suis
Præsidentem
confundit:

Spiritum sanctum? non eras dignus audire verba Dei, quæ loquitur per os meum: sed audies ob circumstantes.

4 Tunc iratus Præsides jussit contristari puerum, et catomis *e* cædi. Intendens autem puer corde ad Deum, et oculos elevans in cœlum, dixit: Domine Jesu Christo, tibi gratias ago ex tota anima mea, et orationem ad te fundo: exaltabo te in gaudio gloriæ tue, volens in seculo hoc pro amore tuo sustinere corporis passionem, ut in regno tuo suscipias animam meam: ideo enim confugi ad te et virtutem tuam: prædico rex immortalis ut tu mei misereris. Hæc eo orante, cadentes eum defecerunt: cumque deposuissent illum, viderunt eum sanum absque omni læsione, acsi nullas plagas sustinisset.

e
exsus gra-
tias Chri-
sto agit:

5 Miratus autem Præsides jussit matrem ejus adduci, et ait ei, Julitta, ecce puer confessus est Deos volens sacrificare eis: tu vero quid dicis? Illa ait: volo audire vocem filii mei. Quem cum vidisset constantem et laudantem Deum, extendens manum in cœlum dixit: Gratias ago tibi, Domine omnipotens, quia dignam me fecisti videre filium meum ante tribunal Judicis, agonizantem pro nomine tuo: te ergo confiteor, Domine Jesu Christo, Deus immortalis, qui cœlum palmo mensurasti, mare limite signasti, æthera stellis ornasti, et terram multitudine florum decorasti. Da, Domine, filio meo coronam immarcessibilem qui viriliter confessus est nomen tuum. Tunc audita est vox de *f* cœlo dicens, Audi, filia, hic filius tuus magnus erit in gloria æterna, sed tua corona perpetua est in regno Dei. Confortamini igitur in Domino, ut possitis sufferre pœnas, quas habent isti homines vobis imponere; et perseverate in opere cœpto, pro gloria Dei, ut impii Pagani, videntes in vobis Christi magnalia confundantur, et per vos, populi multi convertantur.

et illæsus
*apparet.**Ad ejus*
conspicuum
lata mater,

6 Orante autem illa dixit filius ejus ad eam: Mater, sublatum est a te opprobrium tuum: vidi enim gloriam Dei super te, et vocem consolationis tuæ audivi: ne timeas de me, quia Dominus Jesus Christus nobiscum est, qui induit me immarcessibili veste, pro baptismo quem accepi in nomine ejus. Præsides dixit: Hæc, ut video, apud se decrevit ut ab hac Vita tollatur. Puer dixit: Vita tua mors est: nam tu es de quo propheta dicit, Væ dicenti dulce amarum, et amarum dulce. Præsides ait ministris afferte mihi acetum et sinapi, et imponite naribus ejus: quod cum factum fuisset, puer dicit: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine. Præsides iterum ait ad suos, Afferte mihi quatuordecim clavos ferreos, acutos, ferventes: et septem infigite matri et totidem filio; duos insuper mittite in aures pueri, et perforate auditum ejus, ut cæcatis oculis perveniat dolor usque ad calcaneum ejus. Ministris itaque jussionem Præsidis *g* implentibus, ex jussione Dei frigidi facti sunt clavi quasi cristallus nivis; et puer sanctus laudavit Dominum in tam magnis mirabilibus suis. Tunc Præsides iratus dixit ad ministros: Ligate utrosque simul, et mittite in carcerem, quousque cogitemus quomodo perdamus eos. At illi ligantes eos, posuerunt in carcere. Sanctus autem Cyricus *h* psallebat hunc psalmum;

tum ipsius
voce magis
*animatur:**nare puer*
aceto sinapi
et clavis
ignitis tor-
*quetur:**9*
in carcerem
adductus
*psallit:**h*
Deus

A Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris et os dolosi super me apertum est: locuti sunt adversum me lingua dolosa, et sermonibus odii circumdiderunt me, et expugnaverunt me gratis: sed tu, Domine, fac mecum propter nomen tuum ut videant qui me oderunt, et confundantur, quoniam tu Domine adjuvisti et consolatus es me. Vespere vero psallebat dicens: Dirigatur, Domine, oratio mea, sicut incensum in consueto tuo: elevatio manuum mearum Sacrificium vespertinum.

confundit
dæmonem
se tentantem,

7 Orante autem eo, apparuit diabolus in Schemate Angeli, et ait ei in somnis. Quid exaltas, puer, vocem tuam in conspectu Domini? Dominus avertit faciem suam ab oratione tua: ideoque iussit me venire ad te, ut dicam tibi; ut si milites eduxerint te, et Præses tibi aliquid dixerit, consenti ei per omnia et eris amicus i Principum et quæ sunt cælestia lucraberis. Intelligens itaque puer Cyricus artem iniquam iniquissimi diaboli, dixit, Vade maledicte, pirata diabole, quia non est tibi pars nec hæreditas cum Sanctis Dei. Submergat te Christus in altum tartarum, quem aperuisti. Ad hæc verba Diabolus erubescens, exiit dicens, si mihi nunc nocuisti, ingrediar certe in cor Præsidis, et obstruam os ejus ne loquatur tibi: sicque continget ut non accipias coronam quam desiderasti. Ingreddiar etiam matrem tuam, et avertam eam a via veritatis. Sanctus Cyricus dixit: Vade a me sathanas, vincat te omnipotens Dominus. Et statim, velut fumus exivit de carcere. Sanctus itaque puer ait matri suæ; Vigilemus semper, o Carissima mater, ne iterum veniat circumventor iniquus, et dormientibus nobis tollat thesaurum nostrum. Audientes hæc qui erant in carcere cum eis compuncti sunt corda, et crediderunt in Domino.

et multa
frustra mi-
natum.

B

D. P. ANNOTATA ET CENSURÆ.

a Titulus hic erat: Incipit Passio Sanctorum Cyrici et Julittæ matris ejus, quorum festum colitur Idus Junii: quæ cum non cadant in diem mensis 16, sed 13; Idus autem Julii cadant in 13, quibus et passos sanctos etiam Græci, et post illos Petrus de Natalibus dicunt, et nomina inscripta olim Kalendariis erant; augetur suspicio erroris antiqui, in nominando mense.

C b Hucbaldus multa hic præmittit de Octoriano Augusto, cujus anno 42 natus sit Christus, a quo vigesimus fuerit Aurelius Alexander, anno plus minus 226 factus Imperator; et quomodo sub eo Martyrizatus Callixtus Papa, successorem nactus sit Urbanum; quæ nihil attinet exentere singula.

c Ita distincte MS. neque satis mihi est compertum, an idem non legerit etiam Hucbaldus. Apud Mombritium nominatur civitas Hyboniarum, unde potuit aliquis postea fecisse Hispaniarum, at in Claromarescario MS. legitur Yehoniorum.

d Quasi non satis multi fuerint ibi Gentiles, quorum liberis nihil erat a Præside timendum: cautius igitur Hucbaldus fingit, nominatim quæsitum Quiricum suggerente, et filium veluti prodente matre, de ipso sollicita.

e Quid sit Catomis cædi et quam ea pena propria sit puerorum, explicui die præcedenti, ad Acta SS. Viti et Modesti, cap. 1 litt. d.

f Ecce vocem de celo, nec enim frequentius quidquam in omnibus sequioris notæ Passionibus, cum in genuinis nihil reperitur rarius.

g Idem matrem cum filio psallentem inducit.

h Hucbaldus omnia hæc tormenta prætermittit, ut incredibilia; similiterque concertationem pueri cum diabolo in carcere.

Junii T. IV

i Iterum hic inculcantur Principes, cum solus et absque Collega regnarit Alexander.

D
EX MSS.

CAPUT II.

Alia S. Cyrici miracula, prorsus paradoxa et incredibilia.

P osterio die Præses fecit eos ante tribunal suum duci, dixitque ad S. Cyricum: Nun quæro jam tunc a te, ut sacrifices: sed tantum die hunc Sermonem, Fumigo te Serapis, et demitto te, et liberaberis a tormentis. S. Cyricus dixit: Nunc vero agnosco quia sathanas pater tuus ingressus est os tuum, sicuti hesternæ die ostensum est mihi. Numquam ego dicam sermonem hunc quem persuades, sed dicam potius, Subvertat te tuosque Dominus Jesus Christus. Venit interim Angelus Dei de cælo, et evertit domum Præsidis, idolorum videlicet pulchritudines et imagines simulacrorum tredecim, comminuens in pulverem. Tunc B. Cyricus ait: Vales nunc Præses quia Dii tui facti sunt velut stercus, nam a facie Dei mei comminuti sunt et ad nihilum redacti. Dominus enim Jesus Christus contrivit eos velut arenam, quia vani sunt et mendaces: et spiritus qui habitat in eis deducit et fallit corda simplicium, qui eos adorant et colunt. Attamen, o Præses, quod dico tibi fac: Accipe Deos tuos, et involve eos linteo mundo et perfunde eos oleo et sale, et permitto eos tam diu jacere donec ipsi surgant et adjuvent se ipsos: nam alios adjuvare non possunt. Fecit ergo Præses a juxta vocem pueri: et non erat in eis aliqua substantia, qua se sustollere possent a terra.

Postera die
puer pari
constantia
ulitur,

Idolis fra-
ctis insultat,

E
et Præsidem
confundit:

u

9 Confusus itaque Præses dixit, Vocate mihi fabrum ærarium, ut inveniam tormenta contra istos, quibus superentur. Cumque venisset faber ærarius, ingressus est diabolus cor Præsidis, juxta quod locutus fuerat; et non permisit eum loqui vel aliquid disponere de opere fabrilis; sperans per hæc bentum puerum corona martyrii posse privari. Quod intelligens sanctus puer, dixit ærario: Potes mihi vasa tormentorum facere, in quibus torquear ego, et mater mea? quia Præses nil inde potest tibi ostendere. Ærarius respondit: Dic, puer, quomodo velis, et ego pro posse satisfaciam tibi. S. Cyricus dixit: Fac ungues ferreos duos ad mensuram palmi, mihi unum et matri unum: fac capitifragium et uncinos ad oculos evellendos, et forcices dentium, et genufragium et nervorum incisiles, et lectum æreum in similitudinem crucis, et ibi configes clavos tres ferreos et tres plumbeos secundum ætatem meam, et scribes in capite eorum; Trinitas inseparabilis, ne separeris ab invocantibus te. Facies quoque locheas b duas, et ollam æneam; et pones ibi trullas duas. Hæc erant nobis vasa tormentorum, et quidquid super hæc nosti fac.

pro eodem
obmutescere
loquitur,

et instrumenta
pænarum con-
fici mandat

F

b

10 Ærarius vero tremefactus ait ad Præsidem, Numquam ego audivi tantam sapientiam ab his qui fuerunt ante nos; nunquam ego audivi vel didici talia facere. Tunc jubente Præside adducti sunt alii peritiores ærarii, qui possent facere pænarum tormenta quæ vellet: et dederunt manus Præsidi ut infra dies quadraginta explerent jussionem ejus. Interea reclusi sunt in carcere mater cum filio, ubi et alii quadringenti quadraginta quatuor clausi habebantur, qui nimirum prædicatione duorum omnes ad fidem Christi conversi, perseverabant cum eis in jejuniis et orationibus, gratias agentes Deo pro collatis beneficiis per merita sanctorum, et dicentes; benedictus es Domine, Dominus qui facis mirabilia solus: qui dedisti virtutem puero tuo Cyrico et matri ejus. Adjuva nunc etiam nos, quia credimus in te; et da nobis de mensa tua cælestis cibum perennis vite.

ad horrorem
ipsiusmet fa-
bri.

A *vit Hucholdus (et merito) et solum meminit mora, dam tormenta parantur, in carcere ducta.*

c *Idem obstinet a definiendo dierum numero, instructionem neophytorum in carcere fusius prosequitur.*

d *Addit Huchaldus, pridie Nonas Junii quod MS. huic videtur excidisse: nam tuli die, ut inter prætermis-
missos diximus, referuntur a Petro de Natalibus aliisque, sed imminuto multum numero, et tamquam apud Icomiam passi. Reliqua autem hujus Capituli omnia merito præternittuntur.*

CAPUT III.

Vacillans ad tormenta mater confortari fingitur, et simul cum filio capite plecti.

*Amputata
lingua loquitur
sanctus.*

Impiißimus autem Præses non est compunctus ex omnibus his, sed repletus diabolo vocavit medicum, dicens, Incidite puero linguam: non enim ferre possum [vincere] incantationes et magicas artes ejus. Cuique et hoc factum esset, divina virtute cepit loqui sanctus puer dixitque ad Præsidentem: Æstimasti mihi verba posse auferri cum lingua; sed ego accipi a Deo Spiritum organum, quem nec tu nec pater tuus diabolus extinguere potestis, ut insultem maliciæ infidelitati tuæ, quia te extollis contra Deum. Præses dixit ministris: Fustibus cædite medicum, quia non recte abscedit linguam pueri, sicut præcepit ei. Medicus dixit, ecce adhuc præ manibus habeo eam: quod si jubes, adducatur porcus, et incido sibi linguam. Qui si ultra vocem emisserit, morti me trade. Adducto ergo porco cum linguam medicus incidisset, vocem ultra emittere non valens, subito expiravit: et sic medicus mortis periculum evasit. Iterum Præses, conversus ad puerum, dixit: Non quero a te ut sacrifices diis, sed tantum ut de carnibus et de vino quæ in ara sunt gustes, et libera-
beris a tormentis. Sanctus Cyricus dixit: non degustem carnes immundas, et vinum diabolo libatum non introeat in os meum.

*Immittendus
in cacabum
ignitæ picis*

. 17 Ait Præses ministris; afferte carnes Sacrificiorum et vinum libaminum, et aperientes os ejus immittite ei invito. Sanctus Cyricus dixit: Numquam tibi bene sit, inimice Dei et noster, qui sumus servi Christi ex omnibus præcordiis nostris: et Præses dixit afferte cacabum, et mittite in eo picem, ceram, stuppam, et adhibete ignem. Carnifices igitur succedentes cacabum, dixerunt ad Præsidentem, Domine jube adduci eos, quos cruciari desideras, quia cacabus jam fervet ubique. Erat enim vox a tonitruum et fervor ejus ascendebat cubitis quatuordecim. Misit ergo Præses, et vocavit viros illos quos Sanctus Cyricus suscitavit a mortuis, ut viderent tormentum illud immanissimum, et pertimescentes abnegarent Christum. Qui venientes expectabant cuncto patientia tormenta sanctorum Martyrum, qui mittendi erant in cacabum ferventissimum.

*matrem ejus
aspectu vacil-
lantem robo-
rat,*

18 Julitta autem videns ferventem cacabum expavit, volens abnegare thesaurum, quem habebat repositum. Ne tam grande pateretur tormentum. Quod intelligens filius ejus Cyricus, confortabat eam in fide, et dixit: Domina mater, confortare in Domino, et non timeas tormentum mortis hujus, quia cito tibi aderit corona quam exspectas a Deo. Memor esto quomodo creator omnium et liberator Dominus omnipotens, tres pueros de camino ignis eripuit: nam ita poterit nos de cacabo hoc liberare. Si ergo fugere vis tormenta, quæ sunt in terra, cave ne incidas forsitan in illud tormentum quod æternum est, et quod nullus subterfugere potest, nisi qui hic pro Christo tentatus et probatus, fidelis in omnibus invenitur. Noli, mater, titubare in

fide Domini nostri Jesu Christi: ipse enim præsto est omnibus qui pro nomine ejus affliguntur, et non permittit eos tentari et pati supra id quod possunt ferre, quia fidelis est et verax in omnibus promissionibus suis. Ipse liberavit Susannam de falso crimine, et Danielem de lacu leonum. Ipse nunc in presenti adest, adjuvare et liberare animas nostras de immanitate tormenti hujus: quod si voluerit Dominus accipere animas nostras b magano isto, sustinebimus patienter, securi quod ad æternam vitam quantocius sine dilidientia veniemus.

D
EX MSS.
oratque pro
ea:

b

19 Hæc et his similia dicens beatas puer levavit manus suas, et dixit: Domine Jesu Christe, qui misereris omnium te invocantium et contitentium tibi; miserere matri meæ et revoca mentem ejus ad soliditatem fidei et amoris tui. Quod si obtusus es ejus, et laboris ac devotionis illius, dele etiam me de libro quem scripsisti. Domine Dominus omnipotens, respice eam, et ne perire patiaris; ne dicant qui te oderunt, Ubi nunc est Dominus eorum, qui fecit mirabilia magna per eos: quod si invocassent Deos nostros, utique liberassent eos. Deus enim eorum deseruit eos, et in necessitate fugit ab eis, qui eos adjuvare non potuit. Sed tu, Domine propitius tende manus, ut non dominetur diabolus in nobis, et dicat, Prævalui adversus eos. Da ergo Domine spiritum intelligentiæ et Sapientiæ ancille tuæ matri meæ. Oraute autem sancto puero, venit super eam Spiritus sanctus, et diabolus recessit ab ea. Confortata igitur B. Julitta in Domino, ait filio suo Cyrico: Gratias ago tibi, fili, quia orationibus tuis confortavit me Spiritus sanctus in fide Domini mei Jesu Christi. Veni jam nunc, fili, eamus cum fiducia et securitate ad repositam nobis agonem, et suscipiamus coronam justitiæ, quam repromisit Deus diligentibus se: ego enim non amplius timeo tormenta, quæ inferuntur nobis; non expavesco cacabum bullientem, quoniam qui absconsus erat in me longe recessit a me. Sic Deo faveote, respicio cacabum non jam fervorem, sed refrigerium nobis præstantem; sicut ros qui de cælo descendit, et sicut suavissimus odor qui de paradiso venit.

gux animo
resumpto,

E
ipsamet filium
invitat ad
cacabum:

20 Hæc dicens B. Julitta, ingressa sponte in cacabum cum filio, benedixit Deum, et non est contristata ab igne, neque læsa, Sanctus autem Cyricus orabat cum lacrymis, dicens: Domine Jesu Christe qui inter tres pueros in camino ignis ardentis apparuisti; Esto hic nobiscum, et defende nos ubique, sicut defendisti illos. Peracta vero oratione, tollens de cacabo aquam, aspersit supra præfatos viros, quos a mortuis suscitaverat, qui et astabant, et dixit: fiat vobis hæc aqua in baptismum poenitiæ in vitam æternam. Videns hoc Præses, indignatus est, et dixit: Etiam in igne maleficia ejus prævalent, ita ut aspersi nihil doleant. S. Cyricus dixit: Hoc maleficium non est, sed virtus et omnipotentia Dei. Intingens autem S. Cyricus tres digitos suos in cacabum, perfudit brachium Præsidis: et statim ustulavit brachium Præsidis, et totum corpus ejus ardere cœpit, et nihil ex eo nisi ossa remansit. Tunc Præses, compulsus hoc tormento, clamavit et dixit: sancte Dei, a juva me: nunc enim vere cognovi, quia verum Deum habes adiutorem et defensorem: solum hoc superest, ut si sanaveris me, statim credam in te. Cui S. Cyricus dixit: Scio quia credere non habes, in quo nulla voluntas religionis est: sed propter eos qui per virtutem Domini mei Jesu Christi credituri sunt in eum, ecce nunc sano te. Et oravit ad Dominum, et dixit: Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, sana corpus Præsidis; non propter eum, sed propter illos qui tua virtute commoti credere habent in te.

hic illum cum
ea ingressus,

F
baptizat inde
mille resuscitatos,

Præsidentem vero
adurit,

ac rursus san-
nat.

EX MSS. A 21 Cumque sanatus fuisset Præses, cepit clamare dicens. Gratias ago diis meis, qui sanaverunt corpus meum. Sanctus vero Cyricus dixit: Maledicte et insensate fili Diaboli, quare prius, dæmones non invocasti cum arderes? et modo, postquam a Deo meo sanatus es, quare dæmones honoras? nemo enim potest duobus Dominis servire: aut unum odiet et alterum diliget; aut uni adhaerebit et alterum contemnet: sic et tu non poteris uno ore invocare Dominum et Diabolum. Tu facis sicut Judæi qui dereliquentes Deum, idola adoraverunt. Dicit ei impiissimus Præses: Ego Deos laudo, per quos liberatus sum de magicis artibus tuis. Fuit autem forte tunc Præses in loco quodam, ubi invenit grande saxum, quod vix septuaginta viri movere poterant: quod statim, diabolica cogitatione raptus, jussit sculpi, et sanctos martyres imponi usque ad vertices eorum: ut cum perfunderentur plumbo et ære ferventi, saxum præ nimia soliditate non rumpetur. Cumque per medium fervoris traherentur, ut membratim consumi potuissent, Angelus Domini veniens de caelo liberavit eos, saxo penitus disrupto, et ignis fervore consumpto.

Is ad nova tormenta procedens frustra

B 22 Videns hoc Præses indignatus est, et dixit, Nisi istos interfecero gladio, non possum eos perdere ullis tormentis. Hæc dicens dedit sententiam de eis ut capite plecterentur. Veniens autem S. Cyricus cum matre sua ad locum ubi decollandi erant, oravit cum lacrymis, ut Deus omnipotens mitteret Angelos suos, ad suscipiendas animas eorum. Descendit itaque Salvator cum Angelis suis ad orationem infantis, et stabant circa illos. Sanctus itaque Cyricus, videns Salvatorem cum Angelorum multitudine venientem ad se, prostravit se in orationem, et oravit ad Dominum, et dixit: Domine Deus meus Jesu Christe, fili Dei vivi, quod oro te præsta mihi; aut si non exaudieris me, dele me de libro quem scripsisti. Respondit Salvator et dixit: Pete quod vis, et dabo tibi. Domine ait, oro, ut quicumque in nomine meo quidquam petierint, impetrent pro necessitatibus misericordiae tuæ dona, et consolationem vite. Da eis, Domine mercedem qui me in hac vita honorificaverint de sua substantia, vel a fructu terræ ipsorum; benedicas vinum, et oleum atque frumentum ipsorum multiplices et omnem substantiam dilates: Quicumque coluerit vel scribi fecerit passionem meam, vite æternæ recipiat mercedem. In locum autem ubi fuerit tabernaculum martyrii, non veniat grando neque mortalitas hominum, nec fames nec sterilitas, et demonum incursum: et qui coluerit vel invocaverit memoriam nominis mei, da eis mercedem bonam, et si habuerint peccata, et ex toto corde poenituerint, absolvantur.

c tandem capite plecti jubet sanctos:

quibus ad locum supplicii ductis.

orat Cyricus pro se cultoris:

C 23 Completa autem oratione, ait Salvator: Fili, omnia que petisti dabuntur tibi. Sanctus es, qui in hora passionis tuæ omnium hominum necessitatibus conloluisti. Veni, dilecte mi, percipe coronam quam preparavi tibi in regno Patris mei. Hora autem erat noctis quasi Sexta; et fuit lux maxima supra illos, quam non alius vidit nisi hi qui per eos crediderant, quorum maxima multitudo ibi aderat. Complevit itaque sanctus Cyricus martyrium suum, una cum matre sua Julitta, nocte media: et decollatus, coronatus est de manu Salvatoris die Idem Junii; et ab Angelis ad requiem vite æternæ perlatus est. Altera die, congregavit impius Præses multitudinem militum, jussitque corpora membratim dispergi, ne a Christianis raperentur. Angelus vero Domini custodiebat corpora eorum. Passi sunt etiam cum beato puero et matre ejus homines qui, ut præfati sumus, per ejus orationem a mortuis resuscitati sunt, numero plus quam mille, qui a Christo palmam vite æternæ, sub eodem tempore et ab eodem impio

et mortem subit 13 Junii,

cum aliis plus quam 1000.

judice decollati, perceperunt.

24 Pro nobis igitur, qui ejus memoriam colimus oret beatus Cyricus, pius puer et gloriosus martyr; et semper stet ad dextram Domini, jugi supplicatione interpellans pro nobis Dominum omnipotentem, ut et nos ad requiem vite æternæ pervenire mereamur; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, per omnia secula seculorum. Amen.

D Invocatur ab Auctore.

ANNOTATA D. P.

a Huic ineptissimæ hyperbolæ similis est illa, quæ supra num. 6 clavi igniti dicuntur facti frigidi, sicut crystallus nivis. Sed et hæc et reliqua Capitis hujus transiit Hucbaldus, usque ad num. 22; solumque dicit quod sancti, posteaquam passionibus suis et Cruciatibus frequenter glorificaverunt Deum, dum de vinculis ad tribunalia, de tribunali revocantur ad vincula; inter horrida et exquisitissima tormentorum genera, vicissim sibi succedentia, cum pretiosa Christi Martyrum membra variis distenderentur cruciatibus, consolatione semper cœlesti a cunctis creuebantur tribulationibus.

b Maganum, medio ævo idem quod Machina. Istud autem sapius recurrere in Passione S. Lupercii notat Cangius in Glossario. Ego alibi idem legisse aliquoties memini. S. Lupercium vero hic eo libentius nominavi, quia ejus nec nomen quidem, nedum dies vel passio nobis innotuerint; nec interrogari jam mortuus possit eruditissimus amicus. Beneficium nobis contulerit, quicumque latentem thesaurum indicaverit.

E

c Hic ad divissam narrationem redit Hucbaldus, et cum Hucbaldo Philippus, quasi Hucbaldi scriptum nitidiori solum stylo transferens. Quæ autem illi omiserunt, non est opus prolixiori censura sigillatim persequi, cum ea retulisse censurasse sit: tam manifesta tamque inconcinna ubique apparet fugendi protervia.

TRANSLATIO S. CYRICI

Ad Elnonense S. Amandi monasterium Auctore Philippo Abbate Bonæ-spei Ordinis Præmonstratensis in Hannonia.

Ex Operibus editis et duplici MS.

Laudemus viros gloriosos et patres nostros in generatione sua, quibus multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua. Olim in loco Elnonensis monasterii, ubi sanctus Amandus corpore quiescit, divitiæ salutis, hoc est, sapientia et scientia affatim exuberaverunt: atque odorem suum quaquaversum diffuderunt: ita ut inde multi haurirent, unde suis potum a porrigerent. Verum quia scientia inflat, caritas vero ædificat; per inflationem scientiæ, visa est sapiens caritas, et cara sapientia eo loci rare-scere, sicut in consequentibus erit videre. Denique inibi vigeat studio quisquam sapiens, nomine b Mo: qui sub alis scholarum nepotem suum fovebat Hucbaldum, liberalium artium emolumento. Asseclanempe, ut ingenii sui caperet experimentum, composuit de S. Andrea modulamen Antiphonarum: sed et quarundam Laudum, habentium, Quæ vere pia laus, initium. Quod ubi didascalus vix tandem agnovit, graviter tulit, atque ei scholarum aditum denegavit, conquerens enim velle, super se nomen usurpare Philosophi. Et quia locus tunc temporis carebat c Abbate: accedens ad Priorem, nimicæ discipulam infamat arrogantia: protestatusque est, se et illum, nequaquam posse in eodem habitaculo degere. Ille accersens Hucbaldum, rogavit majori cedere; donec mitigata ejus animositate, quæ tunc

F Ex Abbacia Elnonensi,

a

b Milonis nepos Hucbaldus

c

recens

A recens fervebat, ad locum repedaret proprium cum pace. Cujus acquiescens consilio urbem expetiit Nivernensem : quam quidem fundaverat *d* Nivo.

d
e 2 Ubi cum moraretur cum Episcopo *e*, ita ejus hæsit contubernio, ut comes ipsius fieret in omni negotio. Nam idem Pontifex eum sic accivit familiarē; ut suam ei crederet suppellectilem. Et quia Antistes educendæ pueritatis incrementum acceperat Rheinis; jussit eum modulatorem fieri, super historia *f* B. Cilinæ S. Remigii matris. Habebat autem sæpeditus Pontifex secum inter sacra ministeria, corpus S. Cyrici, parvi infantis et magni Martyris. Accidit vero ut fatigaretur Præsul acri dolore corporis, ac mortis periculum sibi sentiret adesse. Tunc advocans Huchaldum, hoc famulo alloquitur amicum : Gravissimæ invalescentiæ intantum afflictor tædio, ut intelligam me posse nullius medelæ juvari adauxilio, neque levare remedio. Quocirca, Frater amantissime, quia meis usibus hæctenus te devote novi deservisse, nolo nunc ingratum dimittere. Quia ergo mea omnia in tua sunt notitia, paude quid habeam, unde tibi fieri valeat recompensatio digna. Quod audiens Huchaldus, respondit Episcopo, jam hilarior factus : Unum est,

B Domine Pater, in tua possessione, quod si mihi contingat habere, magnipendam devotionem servituti meæ. Quantitatem auri vel argenti minime quero, aut ceterorum hujusmodi : sed tantum corpus S. Cyrici. Hoc audito Episcopus vultu subtristi respondit Huchaldo : Excedit quidem modum tua petiti : tamen ne videar velle fraudare te promisso, disce te quantocius arrepto Corpore sancto. Tum ille asportans clam Martyris ossa, in sitacēis suis reposuit, fidei furto sagacem adiungens industriam; scilicet ut tam manus thesaurus, inter immunda minime quæreretur vasa.

3 Interim Clerici et famuli, diversis negotiis occupati, postquam didicerunt Huchaldum abscessisse, cœperunt matuo loqui, ne quod detrimentum reliquerit post se : quippe cui cura rei familiaris credita fuerat a Pontifice. Tandem illo jam longius progrediente ab urbe, confabulantes ad locum pervenerunt, ubi Martyris corpus conservari arbitrabantur. Quo non invento, animadvertent se subdole præventos familiari damno. Quid multis morer? Illo iugam accelerante, isti fugientem prosequi maturavere. Respiciens autem Huchaldus, ubi se circumventum ab hostibus vidit, silvam contra se positam penetrans, ab equo descendit; genua flexit, orationem fudit, votum etiam vovit : quod si se perferri sanctus Martyr, Christo auxiliante, permitteret ad cœnobium Elnonense; in medio templi atrio locatus, singulariter veneraretur a plebe. Moxque conscendens equum : juxta velle suum, cito saltum transmeat ipsum. Illi vero, ut nec vestigia ejus repere potuerint, per silvam errantes, redierunt, eum alio iter habere conjicientes.

C 4 At ille, gavisus se cum thesauro illo cœlesti evasisse, pergebat, ad monasterium usque properans Elnonense. Igitur nocte quæ diem precedebat, quando ingressurus esset S. Amandi oratorium : apparuit ipse S. Amandus cuidam Monacho clinico in domo infirmorum, cui paralysis dissolverat compages membrorum : et digito tangens ejus vitalia pectoris, Surge ait, incolumis : atque hoc signo commune Fratres, ut præparent se ad obviandum Huchaldo cum crucibus et cereis, afferenti corpus S. Cyrici Martyris. Qui parens jubentis mandato, interfuit processioni, haud sine stupore cernentium præmaximo. Tum vero Huchaldus, sui memor voti, accelerans artifices lignorum, fecit in media templi testudine congruum pro posse habitaculum construi, quo locarentur sancti ossa. Quod cum omni factum

est velocitate, ac eo sanctæ positæ sunt Reliquiæ. Quare edificatum est ibi altare : coram quo incubans crebro Huchaldus, devotis interpellabat Martyrem precibus : unde contigit ei quoddam præaugium, quod nequaquam silentio duximus comprimendum.

5 Cujusdam denique noctis conticinio, quiescente ipso cum Fratribus, adest in visu ei S. Cyrius, a quo tali alloquio perterritus : Novæ vite tuæ cursum in brevi terminandum; scilicet hoc anno, die quinto post passionis meæ triumphum. Quare ergo aliquem de cœlestis curiæ Primatibus, qui tibi existat apud Judicem districtum causidicus. Statim Huchaldus somno excitus, minus adhibuit fidem visioni; nisi rem a Deo disquireret prostratus sancto Martyri. Nam veniens ad ecclesiam, ante altare ejus solito stratus humi, devoto supplicavit affectu, quatenus utrum esset vera visio an phantasmatis illusio, cæcus redderetur, ipsius interventu. Cumque orare attentius, surrepsit ei somnus : et ecce Sanctum sibi astare intueatur oculis intellectualibus atque iterare quæ dixerat verbis amœnabilibus : Ne ambigas, inquit, super his quæ dixi : sed quia te hæctenus in multorum memoria Sanctorum excoenisti, jam antequam ista vita decedas, satage in ecclesia per te plus solito fieri commemorationem cœlestis Clavigeri. Ad hæc ille expergefactus sustinuit, donec Fratrum fieret conventus : et tunc cum satisfactione, quæ viderat, quæque audierat, notificavit omnibus.

6 Licet vero quodam afficeretur tædio animi, quippe qui crederet sibi diem extremum imminere, conditione communi; de historia S. Petri cepit ut ægrotus ab infirmitate modulari : In plateis, dicens ponebantur infirmi. Cui cum proximus foret dies, quo didicerat hinc migraturum se : cepit languentibus membris, viribus corporis deficere. Perveniens quoque, ut ita dixerim usque ad portas mortis, accepit Viaticum Dominici corporis et sacre Unctionis : atque nonaginta circiter annorum, anno Domini nongentesimo trigesimo, die Dominico, duodecimo *g* Calendæ Julii diem obiit; quemadmodum audierat in somnis. Fratres autem, cernentes visionem præfatam nullatenus cassari; sed, veluti auribus hauserant, consequenter ratam fieri; quæcumque mente titubaverant antehac de præsentia Sancti, ducti pœnitentia ipsi et omnes alii extulerunt se in laudes Dei. Verum quia deerat ipsis, unde decorarent mausolæum tanti Martyris, tabescebant atque animis.

F 7 Processu vero temporis, successoribus cornu sic administrata est super hoc elementa Salvatoris. Matrōna nobilis ac præpotens, Susanna videlicet *h* Regina, locum adiens grandi gratia : corneus minus condignam habere thecam tanti Martyris ossa; cepit cogitationibus fluctuare intra suorum interiorum secreta, quo pacto corrigere valeret, quæ circa ipsum erant eatenus neglecta. Tandem igitur animo roborata, non distulit admovere artificium, nec non et cæmentariorum molimina : dedit quoque Monachis auri et argenti plurima, demandans fieri opere anaglypho, feretrum tabulamque coram altari, ac desuper ipsius passionis gesta : sed et in circuitu decenter distingui, pario lapide ac nigro, ædiculæ speciosæ amœna : quod allabre industria insistentes sagaci, mirifice manciperunt effectui. Hoc autem opus, omni dignum admiratione, perseveravit usque ad concrenationem ecclesiæ. Non ergo pigeat, Fratres frequentare memoriam ipsius, ad quos sponte sua tantus perlatus est thesaurus : quoniam ut ante nos dictum est, laus quæ de membris dicitur, ad caput referri non dubitatur. Ita demum præsentis illius suffragio liberabuntur veneratores
ejus

D
EX MSS
illud pie
excipiunt :

Ipse brevi
se moriturus
intelligit;

E
jubeturque
S. Petri
Officium
componere,

eoq. e factō
obit anno
930.

g

f

h
S. Cyrici
feretrum
fabricatum

f
ubi jussus
scribere de
Sancto Cilli-
nia,

S. Cyrici cor-
pus sibi ab
Episcopo pe-
titi :

coque commi-
vente aufert;

Elnonenses
miraculo
moniti,

LX MSS.

A ejus ab omni malo, largiente rege superno : qui vires ad toleranda tormentorum acerba suppleverat ipsi tenello, atque facundiam suggesserat infantulo, quo intercedente liberet nos quæsumus ab omni hoste, qui cum Spiritu sancto regnat Deus, in Patris majestate. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Hinc illud in Monasteriologia MS. Prioris Aquimectin tom. 8 parte 1 fol. 218, doctrine Elnonem concurritur ergo. Undique*

Mitis eo geminos Rex quoque Calve tuos :
Quos vera posterit mors primo in flore, Pipinus
Unus erat dictus, Drogo sed aliter erat.

Ibidem eorum hoc cecit Epitaphium.

Quisque videns nostras sederti corde figuras,

Aspice quam subito deficit orbis honor.

Rege sati sumus, nomea qui nomine duxit

De Magni Magnis, de Caroli Carolus.

Non licuit totum vitæ complectier annum,

Sed rapuit nostras debita mors amicas.

Si genitor nostram dignaris visere tumbam ;

B Rex, nostros obitus ne doleas, petimus.

Terris sublatis, placida regione recepti,

Cum Sanctis requie perpetuo fruimur.

Vos nostri memores felices este parentes :

Hoc Pipinus ego poseo, simulque Drogo.

Uti, si recte intelligam, eos infantes, necdum uniuersos obisse ; non fuerunt eo nisi disciplina causa, cujus necdum capaces erant, sed educationis : idque eo verisimilius, quia eorum Fratres Carlomannus titulum Abbatis Elnonensis gerebat, post Alfridum Abbatem xxiii, inde translatus ad quemdam Episcopatum. Sed cujus Sedis ? Id se ignorare fatentur Elnonenses. Ratio temporum mihi suadet, Ultrajectinum Archiepiscopum factum, qui ab anno 838 ad 845 sedit : adde quod alias nomen Alfridi nusquam inter Episcopos occurrat.

b *De hoc Milone ejusque scriptis, pluribus egit Herschenius, ante Acta S. Amandi 6 Febr. num. 125 et seqq. Hic, ex Monasteriologia jam dicta, Epitaphium ejus accipe.*

Milo, Poeta, Sophus, cubat hoc sub marmore
[clausus ;]

Carmine dulcisono qui librum sobrietatis

Edidit, et Sanctum pulchre depinxit Amandum ;

Floribus exornans, metro prosaque venustans

C Tanti Pontificis palmam, caput, atque coronam.

Dicitur obisse anno 871.

c *Qui scilicet præsens regeret : nam Alfridus quidem ad Archiepiscopatum promotus erat : Carlomannus vero, cujus tempore patris res acta videtur, vixit quidem usque ad an. 873 vel ut alii 886 : sed identidem patri rebellans et inquietus, nusquam minus erat quam in sua Abbatia ; ubi tamen sepulturam obtinuit, Epternaco translatus ab Hucbaldo præfato : quemadmodum intelligitur ex his quæ ibidem de utroque leguntur versibus.*

Auspice cœnobiiis patre Carlomannus aductus

Pluribus, ad Scarpi jus quoque dixit aquas :

Plurima qui claustris, patrio indulgente favore,

Munera largitur, Casare digna patre.

Exhaustus bello genitor, quæ vertere sævi

Martis in expensas, dum repetita parat :

Filius obsistit : fera suscitatur arma parenti,

Hostibus et patriis additur ille comes.

Devictus bello capitur ; victumque teneri

Sylvanectensi Casar in urbe jubet.

Caudenti et gemino muletatum lumine ferro

Privari radiis, lucide Phœbe, tuis.

Tempore propitio quo Hucbaldu Apolline Cal-
[vus]

Elnoni illatum composuitque loco.

D

Hic aliquando sacrum somno correptus ad aram,

Edidit tempus funeris ipse sui.

Busta tenet, patrii tumulo conjuncta Milonis,

Qua sacra colitur claviger æde Petrus.

Hinc etiam istud utriusque commune :

Philosophi simul hic pausant celebresque Magi-
[stri.]

Ecclesie nostræ flores, per secula clari :

Alter discipulus fuerat, didascalus alter.

Quæ utibi non facile reperienda hic congerere placuit occasione Hucbaldu.

d *Fabulum sapit hic Nivo : magis placet a Nivori fluvium uniuersum Nivernum decere, alius etiam Nividanum.*

e *Uti difficile est ex mole notatis in ecypho nostro cyphis certo scire unum translationis, ita et nomen Episcopi : nam folio quidem 219 legitur Translatio S. Cyrici et Julitte in ecclesiam nostram, per eundem Hucbaldum facta est ab Ecclesia Nivernensi anno 800 ; ubi necessario adhibenda correctio, nulla autem placet magis quam 860, ut vivente adhuc patre Elnonem Hucbaldus reverterit ; et sic notaretur Episcopatus Hermannus, ab anno 849 usque ad 862 ex publicis monumentis notus. Ast fol. 220 librarius noster ita scripsit : Transfertur S. Cyrici corpus a Nivernis Elnonem 830 ; sed manifestum id quoque esse mendum, probat, quod mox additur Obiit Hucbald. an. 930 : et hoc mox infra confirmat Philippus.*

f *S. Cilima colitur solum in Archimonasterio filii 21 Oct. ubi Reliquie ejus auro incluse. Ejus Vitam pulchro carmine celebravisse dicitur Hucbaldus, apud Marlotum hist. Rem. lib. 4 cap. 4. Id si adhuc extet, optamus nascisci. Interim non invenimus, quo fundamento idem Marlotus dicat, quod Hucbaldus Nivernis Remos venerit, ibique Philosophiam cum fama sui nominis est professus, in restitutus sub Falcone Archiepiscopo scholis. Primo apud Bertinianos Monachum fuisse quod idem ait : facile crediderim, cum Elnone advenam fuisse ex dictis appareat.*

g *Conveniunt characteres, quia annus 930 habuit litteram Donime. C.*

h *Chronicon Amandinum, ubi de Herico Abbate xxxi : Eo tempore Susanna Regina manens ante cœnobium nostrum, in palatio Regum Franciæ, Mauritaniam, Castellum Bricillum, et Felmas cum appendiciis tenuit ; sicque de jure S. Amandi in manum Comitis Flandriæ transiit. Obiit autem Susanna Regina anno 1004, quæ in auro et argento mirifice exornavit feretrum S. Cyrici. Quod : Chronologus Amandinus hisce versibus illustravit*

Illius (Herici) illustrat variis virtutibus ævum,

Regalis consors clara Susanna thori.

Orba viro, sed sibi tecta locavit Amandi

Proxima, ducta sacri religione loci :

Quem variis cumulat donis, monumentaque pro-
[fert]

Sincerae mentis religiosa suæ.

Excultam Patrio tabulam tibi, Cyrice saxo,

Martyrii penam quæ seriemque refert.

Additur in Margue fuisse Roberti Regis Francorum uxor sed hic, dimissa quam contra sus duxerat Bertha, an. 999 sumpsit Constantiam, Comitis Arelatensis filium, cum eaque vixit quoad obiit an. 1031 : intelligenda igitur, Arnulfi Junioris Flandriæ comitis uxor, quæ et Baldunum Barbatum peperit, et mortuo sub an. 988 supervixit ; Regina dicta, quia erat filia Berengarii Regis Italiæ, juxta Uredum, in Genealogia Comitum Flandriæ.

i Lambertus, qui et Fulcardus, Abbas eligitur an. 1065. Sui regiminis anno secundo, incendio vastatur ecclesia nostra cum ædificiis tertio Idus Febr. Sabbato die, adeoque an. 1067 habente litt.

Dom.

A *Dom. A* : quæ ecclesia auro et argento varioque decore tabularum Parii marmore interius decenter ornata, exterius plumbeis tabulis tecta, dum vastissimo undique flagraret incendio, campanæ numero sedecim nullo impellente simul inconvenerunt : donec fundendo in pulverem redactæ sunt : eum quo omne claustrum, etiam SS. Petri et Pauli et S. Andreae ecclesia, a S. Amando constructæ, combustæ sunt. *Vide Miracula S. Amandi, hæc occasione per Franciam circumlati, a Gilberto Monacho descripta cap. 1. Ab hoc eam cladem prolixiori Carmine descriptam fuisse Amandinus Poeta testatur rem ipsam sic expli-*

caus.
Imperio succedit amans Fulcardus honesti,
Humida qui mæstis fletibus ora gerit ;

Ob sacras rapidis violatas ignibus ædes,
Ustaque fortuita claustra domumque face.
Contigit hic quadam memori res digna relatu,
Carminis officio nec reticenda mei.
Cum turrim horrendo grassatrix turbine flamma
Corriperet, templi depopulata decus ;
Nullus acta manu, nec sævis excita ventis
Æra, simul solo per-onuere loco.
Nec fecere modum mæsto clangore crepandi,
Excidii sortem plangere visa sui ;
In tenuem donec liquefacta abiire favillam,
Non intermissis igne furente modis.
Susceptam querulo Guilbertus carmine cladem,
Concelebrat, mæstis prosequiturque modis.
Quod opus videtur intercidisse.

D
EX MSS.

DE SANCTIS CYRIACO, VALERIA,

MARCIA, DIOGENE, ET MICA

MARTYRIBUS IN AFRICA

Ex Martyrologio Hieronymiano et aliis antiquis.

B

G. H.

XVI JUNII

E

Antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa dicem XI, ab his Sanctis auspicantur : de quibus in vetustissimo Epternacensi ista leguntur, XVI Kalendas Julii. In Africa, Cyriaci, Valeriæ, Marcie, Diogenis. Micæ. At, primo omisso, reliqui in aliis tribus apographis Lucensi, Corbeïensi, et Blamiano hoc ordine proponuntur : In Africa Diogenis, Micæ, Valeriæ, Marcie. In MS. Barberino tres ita referuntur : In Africa natalis SS. Diogenis, Valeriæ, Marcie, MS. Aquisgranense ita habet : In

Africa Quirici, Valeriæ, Marcie, Diogenis. MSS. Richenoviense et Rhinoviense : In Africa Quiriaci, Valeriæ. MS. Ato monasterii S. Laurentii apud Leodium et MS. Florarium. In Africa natale SS. Diogenis et Valeriæ, Solius Diogenis memoria celebratur in MSS. Florentinis Magni Ducis et Senatoris Strozzi, item in MSS. Augustano S. Udalrici, Brunzellensi S. Gudite, Parisiensi Lobbei, Gellonensi S. Guilielmi de Deserto, atque alio S. Galli in Helvetia.

DE SANCTIS SATURNINO ET CENDENO

MARTYRIBUS MESSANÆ IN SICILIA

Ex iisdem antiquioribus Martyrologiis.

XVI JUNII

G. H.

Hoc per Martyrum secundo loco celebratur in præcitate quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, et in vetustissimo Epternacensi his verbis : In Sicilia civitate Misana, Saturnini, Cendini. In apographis Lucensi et Blamiano. In Sicilia, Saturnini, Cendini. In Corbeïensi Parisiis excuso : In Sicilia civitate, Satur-

nini, Cendei. At MS. Richenoviense in Suevia ita habet, Sicilia civitate Misena, Saturnini, Cendini. In MS. Rhinoviensi omittitur Cendinus, at reliqua cum præcedenti conveniunt. Palæstra vero omisso, memoria Saturnini habetur in MSS. Florentinis Magni Ducis et Senatoris Strozzi. Item in MSS. Aquisgranensi, Augustano Gellonensi et Parisiensi.

C

F

DE SANCTIS VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS ACTINEA ET GRÆCINIANA

VOLATERRÆ IN HETRURIA

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. H.

De earum cultu, Reliquiarumque inventione, translationibus, et inspectionibus variis.

SUB DIECLET.
EX MAN.

Egimus die v Junii de SS. Justo et Clemente Patronis urbis Volaterranæ, et initium duximus a Commentario nobis ab ipsis Volaterranis de Sanctis hæc submisso : ex quo nunc pergimus memoriam et cultum prætitularum harum Sanctarum illustrare incipientes ab inventione, conjun-

cta cum inventione dicti S. Clementis : quæ refertur hoc modo.

2 Anno MXXI, corpus S. Clementis Monachi Camaldulenses monasterii SS. Justi et Clementis requirentes, in antiquo ejus tumulo invenerunt. Sed altius terram effodientes, prope murum repererunt lapidem,

Acta ex Com-
mentario sub-
misso.

A lapidem, in quo insculptæ litteræ legebantur SS. Actineam et Græcinianam esse in eodem loco sepultas. Nomina tantum legi potuerunt : reliqua vero inscriptionis elementa, tempore et nigine corrosa, quamvis ad earum indaginem quisque lumen acuminis intendisset nulli tamen propter absumptos litterarum apices legere datum est. Imo minus potuit haberi certa cognitio ipsius loci, in quo Sanctarum corpora condita jacerent. Monachi, ergo cum ibi multos dies frustra laborando requisissent; Deus quemdam Vulterranum, vita integrum et multa devotione virum, in somnis admonuit de ipso loco, ubi Sanctarum Reliquiæ debebant : in quo cum sub muro Boream versus terram effoderent, unum corpus ab altero non longe cum lamina plumbea, in qua hæc erat insculpta inscriptio, invenerunt. Hæc DUÆ FEMINE, ACTINEA ET GRÆCINIANA, TEMPORIBUS DIOCLETIANI ET MAXIMIANI SUNT PASSÆ.

B Quidam a demone obsessus, cum ad Sanctarum Reliquias divina id operante virtute, invitus, traheatur; a se prætoris, satellitum, atque carnificum animos in Virgines, quæ semper constantissimæ fuerunt, irritatos fuisse, palam confessus est : et alteram, diversos post cruciatum, abscisso capite, ad Martyrii palmam evolasse; alteram plurimis jaculis transfixam ictibus, ad duplex Virginitatis et passionis premium pervenisse aperuit. Quod monachi in Sanctarum corporibus subtilius : rimantes incisionem in Actineæ cervicibus, trajectionem vero jaculi in Græcinianæ ossibus : invenerunt hujus rei fama celeriter divulgata, Adimarns Episcopus, cum Clero, Magistratibus et Vulterrano populo, a Divi Justi Ecclesia in S. Salvatoris Abbatiæ S. Justi templum, solemnibus processione Sanctarum Reliquias, transferendas curavit; quas XVI die Junii, sub majori altari honorifice conditas, collocant. Quæ dies a Vulterranis, Innocentii secundi diplomate, festiva habetur, et solemnibus ritu in earum honorem officium celebratur. Quod totum refertur in prædictarum Sanctarum Lectionibus et hymno, quos ex Leonis X præcepto Vulterrana recitat Ecclesia et memoriales Abbatiæ libri, idem Dominus Augustinus Fortunus in S. Justi Vita, omnesque alii recentiores testantur.

C Verumtamen ex ipsius urnæ S. Clementis inscriptione evidentissime constat, hos ultimos Auctores circa tempus erravisse. Quoniam si divi Clementis corpus fuit a Monachis inventum ibique repositum anno MXX; Reliquiæ vero Sanctarum, in S. Clementis corpore perquirendo, fuerunt ab illis repertæ; igitur ipsæ quoque anno MXXI detecta fuerunt. Neque obstat diploma, quo Innocentius Papa earum festum mandavit celebrandum : quia cum revulsum sigilli plumbum deperiisset, nosci minime potest an fuerit Innocentius tertius : sed potius credendum est, hunc fuisse Innocentium secundum, qui anno MXXI. sedebat... Ex quo satis apparet Raphaelem Volaterranum temporis certitudinem assecutum non fuisse, neque sub quo Innocentio forent harum Virginum Martyrum ossa reperta : forsitan quia ipsum præfate urnæ inscriptio latuerat. Ergo corpora Sanctarum sub Innocentio secundo anno prædicto MXXI, non autem MCC nec MXXI, ut plurimi asseruere, fuerunt inventa.

D Postea ab Abbate Justo Bonvicinio, anno MCCCXII, item anno MDLXXII ab Abbate Philippo Francanio in præsentia Cleri et Magistratum Vulterranorum, pariter ab Episcopo Luca Alamannio anno MDC, relecta et recognita fuerunt : cui agnitioni duo e publico civitatis Concilio deputati interfuerunt, prout in publicis Diariis sibi visis lectisque constare proficitur mox nominandus Notarius : qui novissimæ recognitionis Actis inserit verba inscriptionis,

G. P.
recognita an.
1191 et 1600

tunc inventæ in marmore, quod manet insertum pavimento Clori a parte posteriori altaris majoris hoc tenore : Hic intra reservantur Reliquiæ SS. Actinæ et Græcinianæ, passæ in undecima persecutione, sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, et (ut creditur) sub Marcellino summo Pontifice. Latuerunt in ecclesia SS. Justi et Clementis annis circiter 384, inventæ postmodum sub Innocentio Tertio, et translatae fuerunt ad hæc S. Salvatoris ecclesiam, cum Stat. quotid. mem. artic. et hæc Samuel anno 1600. Hanc inscriptionem erroris arguit Commentator non tantum in tempore inventionis, nominando Innocentium Tertium, pro secundo; sed etiam in asserendo, has Reliquias CCLXXXIV annis in ecclesia SS. Justi et Clementis latuisse; cum constet ab Imperio Diocletiani, ad annum MXXI, centum annos amplius quam DCCXXXV fuisse decursos. Verum non videtur Commentator sensum inscriptionis assecutus. Non enim illa dicit simpliciter sacra corpora latuisse, sed latuisse in ecclesia SS. Justi et Clementis : atque hæc primò condita est seculo VI vel VII, cum Magni Constantini tempore forsitan elevata de terra essent aut certe condita super eorum sepulchrum ecclesia propria de qua infra, memoratæ ibidem adhuc quiescerent, quoad occasio vel necessitas venit earum umbram illuc, ubi deinde anno MXXI, inventæ sunt, transferendarum. Cum autem sub Innocentio III inventas crediderit Samuel, id est post initium anni MXXVIII quo ille est ordinatus; consequens solum fit, ex ipsius calculo, quod Translatio, a priori ad posteriorem in quo delituisse dicuntur locum, facta sit circa annum DCCXXVI plus minusve : quod et verosimillimum est, et Samueli potuit fuisse aliunde cognitum. Si autem, sicut Florentia, sic et Volaterræ fuerunt a Totila destructæ uti expresse asserit Joannes Villanius Hist. Florent. lib. 2 cap. 3, factum id scribens an. CCCXXI : concipere possumus, destructam quæ tunc erat Sanctarum ecclesiam, desolatam diutius jacuisse, et sub illius ruinis abis CCL annis delituisse Sanctas, priusquam ad SS. Justi et Clementis ecclesiam transferrentur. Atque his omnibus consentit Emilinus Feci in Memoriis Volaterranis MSS. quas ad initium seculi XVII perductas, et elegantissimo caractere transcriptas jam pridem nuper Roma accepimus Italico lingua : ultra quæ nihil invenimus usque ad novissimam Sacrorum pignorum recognitionem.

E Factu est hæc ad præclauditi Commentarii instructionem sub die XVIII Januarii anni MDCXLVII sive ex nostro more a Kalendis Januarii annum auspiciando, XLVII atque hoc modo describitur. Cum D. Mallieus e Deputatis alter abesset ab urbe, cumque Domini Ecclesiastici diversis negotiis multiplicibusque causis forent impediti (ii scilicet, quos ex parte Civitatis et Cleri alibi deputatos nominavimus, ad omnium tota urbe Reliquiarum revisionem instituendam) ne tempus prolatando differretur in descriptione Reliquiarum SS. Actinæ et Græcinianæ Illustriss. DD. Priores per litteras, Reverendiss. P. D. Augustinum Cavallum Abbatiæ S. Justi Abbatem efflagitaverunt, ut cum aliis ad earundem Reliquiarum agnitionem et descriptionem conveniret. Qui cum Monachis vota Illustriss. Priorum secundavit : quod totum patet ex Instrumento ser-Hieronymi de Compagnis, civis et Notarii publici Vulterrani, sub die XIV præd. mensis Januarii : quod instrumentum ab eodem ser-Hieronymo Demnis Deputatis allatum mihi Notario infrascripto (Francisco qui Sebastiani Augustini de Contis) traditum, summatim continet; quod eam se ad præfatum Abbatiam contulissent Illustriss. Domini, D. Franciscus, qu. D. Equitis Joannis Inghiramii, pro Religione S. Stephani Prior Burgi S. Sepulcri tunc modernus Præpositus Magistratus Illustrissimorum Dominorum Priorum populi et civitatis

sub inscriptione, quæ dicit ante inventionem latuisse ibi Sanctas annos 384,

alioque translatae illuc fuisse circa an. 186.

E

F

D. P.
Anno 1640
novum recognitionem per mittere rogatur Abbas;

quo et Deputatis a civitate presentibus,

A latis Vulterranae, et Dominus Franciscus Leonerius, unus e numero dictorum Priorum. Et habito colloquio cum Reverendissimo Patre Abbate, unanimiter cum eo et cum pluribus Monachis praedictae Abbatiae in choro dictae ecclesiae devenerunt ad praedictae agnitionis actum. Et imprimis inspectum fuit, in pavimento dicti chori, a parte posteriori altaris majoris, adesse in marmore sculptam inscriptionem, hujus tenoris : *Haec INTRA RESERVANTUR.* etc

G. H.

in media
altaris in-
venitur arca

7 Postea visum fuit in vacuo muro, a parte posteriori altaris majoris, in medio ipsius esse ostium, divisum in duas partes, ex ligno nucis cum clave, asservata penes praedictum Abbatem, clausum : quo ipsa clavi aperto visum fuit aliud ostium in medio parietis ipsius altaris, velo sericeo rubri coloris tantum coopertum, per quod est aditus in vacuum dicti altaris : in cujus medio in prospectu cratis ferreae, existentis in pariete ipsius altaris Ecclesiae versus, visa et reperta fuit cassula ex ligno nucis instar sepulcri, cubitum unum cum dimidio longa, alta tres in quatuor cubiti partes vel circa, in parte anteriori deaurata. Qua cassula per dicta ostiola a monachis ex dicto altari extracta et posita

B supra tabulam in dicto choro ad hunc finem paratam, pluribus luminibus accensis, visa est in medio faciei haec inscriptio. *RELIQUIAE SS. VV. ET MM. ACTINIAE ET GRÆCINIANÆ*, clausa erat arca duabus clavibus quarum altera ad Illustrissimam Communitatem Vulterranae et altera ad Reverendissimum Patrem Abbatem prout se asseruit spectat. Cassula aperta, visum fuit illam intro esse coopertam rubeo sericeo : quo sublato conspectum est arcam in duas partes esse divisam cum tabula lignea : et in unaquaque ex dictis partibus adesse magnam quantitatem ossium candidissimorum. Et in parte dextera in dicta tabula divisoria descriptum nomen *S. ACTINIAE*, et ibidem inter ossa esse caput, in quo solum defuit pars latitudinis quatuor digitorum vel circa ex parte dextera. In alia vero parte cassulae ; ubi erat inscriptio et sunt ossa *S. GRÆCINIANÆ*, visa fuerunt inter alia ossa nonnullae partes capitis, atque omnia diligenter conservari.

cum inscri-
ptione,

in eaque ossa
S. Actiniae,

et S. Graeci-
nianae

8 Atque in sinistra parte dictae cassulae fuit reperta lamina plumbea, longa medio cubito vel infra, lata vero quinque digitis vel circa. In altera vero parte ipsius laminae hujusmodi inscriptio erat incisa.

C Haec translatio Sanctarum Virginitatis Actiniae et Graecinianae facta fuit MDLXXI regnante Pio V Pontif. Max. et Maximiliano Imperatore, tempore Domini Philippi de Jantoni- bus Abbatis dictae Abbatiae.

cum inscri-
ptionibus,
de anno
1571

Et in altera ejusdem laminae facie haec inscriptio erat inscripta.

et 1600.

Die XXIX Aprilis MDC cum vetustate capsula, in qua recondite erant inscriptae Reliquiae consumpta esset ; in hanc repositae fuerunt per III.^{um} ac R.^{um} D. Lucam de Alamannis, Episcopum Volaterranum, tempore admodum Reverendi Domini Samuelis Rissalii Casentinensis, Abbatis.

Haec omnia ex instrumento Hieronymi de Compagnis sunt accepta.

9 Facta igitur earum Sanctarum recognitione fuit in dicta cassula reposita inscriptio in charta membrana hujus tenoris videlicet.

Ossa Sanctarum Virginitatis ac Martyrum Actiniae et Graecinianae Vulterranae civium quae in persecutione Diocletiani et Maximiani

Junii T. IV

fidem Christi altera capite ense abscisso, altera sagitta transfixa, passae ; sunt a fidelibus cum Lapideo et plumbeo monumento sepultae : anno Domini MDXL in antiquissima SS. Justae et Clementis a monachis effossa et solenni pompa a Clero et a populo Vulterrano in hanc Ecclesiam translata ; et sub hac majori ara collocata XVI Kalendas Julii ejusdem anni. Innocentio secundo summo Pontifice, qui ipsam translationis diem eolendam venerandamque accolis demandavit. Demum a D. Justo Bonvicinio Praticio Vulterrano hujus monasterii Abbate anno MCCCXCII re-ficiente, arca iterum decentius rursus hic recondita. Hoc anno MCCXLVII Reverendissim. D. Augustinus Cavallus Apuanus hujus cenobii dignissimus Abbas hoc die XIV Januarii recognovit. Ex instrumento recepto per Hieronymum Compagnum civem ac Notarium publicum Vulterrano.

D
ARCTORE O. II. 1
et alia facta
est ipsa an.
1140.

E *Secundum stylum iste usitatum, nobis enim annum a Januario inchoantibus notandus erat (ut jam dixi) XLVII.* Dicta cassula postea clausa fuit, clavi, cum qua fuit aperta a dicto Illustrissimo Domino Priori Franciscano, uti Praeposito ante dicto, et arca reposita fuit subter dictum altare in suo solito loco, unde fuerat extracta : et ostium supra dictum cum clave Patris Abbatis clausum.

10 His peractis de mandato praedicti Reverendissimi Patris Abbatis fuerunt a Sacario dictae Ecclesiae translata in chorum supra eadem tabula duo capita argentea, cum pectore aereo deaurato, et cum corona simili super capitibus, cum quadam apertura ornata in medio pectoris, Crystallo, cooperta, per quam respicitur intus talis inscriptio aureatis litteris, nempe in una :

Recognita
deinde ca-
pita argentea
cum Reliquiis,

Reliquiae hic conduntur capitis Actiniae Virg. et Mart.

et in alia

Reliquiae hic conduntur capitis Graecinianae Virg. et Mart.

et in utriusque basi reperitur haec inscriptio :

Hoc opus Domina Camilla de Cerehis Volaterrana, pietatis et devotionis causa fieri fecit anno Domini MDCVII.

F

Et in parte posteriori ambarum basium fuit visum esse clausas cum duabus seris : quarum una clavis asservatur penes Illustrissimam Communitatem, et altera penes Reverendissimum Abbatem pro tempore. Quibus visis et consideratis capita fuerunt reposita in locum suum in dicta sacristia. Harum Sanctarum Virginitatis et Martyrum Reliquiae, ingruente alicujus calamitatis vel necessitatis titulo, per urbem solenni lustratione aliquando solent magna devotione deferri.

deferuntur
in suppli-
catione.

11 De harum Sanctarum vita nihil aliud comper- tum est, nisi quod pro Christi fide passae fuerunt in Diocletiani et Maximiani persecutione anno Domini cccm, quo ipso tempore in Hetruria persecutio grassabatur : in qua Actiniae caput abscissum, Graecinianae vero pectus jaculo transfixum. Rerum ab ipsis gestarum obscuritas ab edictis severissimis crudelium illorum Imperatorum dimanavit quando ecclesiae solo aequatae et scripturae Christianorum igne absumptae. Unde non tantum istarum Sanctarum memoriae perierunt, sed quam plurimo-

Acta frustra
nunc requi-
runtur ;

A
AUCTORE G. H.et solum
habentur
recentiores
quædam
memoriæ,D. P.
et vita per
Æmilium
Feum ornata
circumstan-
tibus,B
non satis ve-
rosimilibus

rum quoque Martyrum qui in hac urbe martyrium subeuntes fuerunt immāniter occisi. *Hæc omnia ex Commentario Volaterrensiū collegimus, et in hunc ordinem redelegimus. Habemus Officia propriū Sancto- rum Volaterrensiū anno MDXIX excusa; in quibus ad hunc XVI Junii præscribuntur tres lectiones propriæ cum hymna. Item habemus Vitam et miracula SS. Justi et Clementis anno MDLXVIII typis edita, et ibidem capite 28 agitur de hisce Sanctis: sed quæ indigent aliqua correctione supra indicata et reliqua melius explicuntur in jam prolato Commentario ubi tamen plusculum videtur tribui parvo cuidam libra, pariter ad instructionem Deputatorum allato.*

12 Ibi inter res alias memoria dignas, erat earumdem Sanctarum Vita ab Equit. Æmilio Feo descripta; cujus scribentis manus, forma, character a Dominis Deputatis optime fuerant cognita; qui eo quod multæ lectionis et eruditionis vir fuit, multumque insudavit in memorias, scripturas, et tabularia hujus civitatis, magis abstrusa et abscondita indagando, dignus est cui plurimum credatur; tum quia vetustissima monumenta elicit, tum quia ex antiquissimis Abbatia S. Justi Breviariis MSS, et ex Raphaelis volaterrani litteris excerptisse testatur. *Equidem nunquam crediderim magno judicio usum illum, aut fide digna documenta secutum, quando scripsit, Sanctas virgines natus fuisse ex antiqua familia Tavianello- rum; habitasse in ea parte civitatis, quæ hodie Florentiola dicitur, e regione arcis supra rupem positæ, in qua tunc Prætor ab Imperatoribus constitutus morabatur; a ministris, ad ipsarum comprehensionem missis, repertas genuflexas ante statuam Deiparæ Virginis, filium inter brachia tenentis; qui impie*

ausi sint divino puerulo caput abscindere, quomodo D ibidem videre adhuc erat cum totius populi admiratione et veneratione.

13 *Equidem popularibus traditionibus aliquid subinde tribuendum non vera inficias, quarum quidem juxta probatur antiquitas; sed tales esse quæ per recentioris notæ familiis antiquissimos quasque Sanctos dispertuntur, nemo prudenter crediderit. Quod autem ad Deiparæ imaginem attinet, una cum ædibus diutius asserratam; ipsæ ædes fortassis verosimilius dicentur inædificatæ: reliquiis vetustioris ecclesiæ, supra Sanctarum corporum antiquitus fabricatæ, sub cujus ruinis diu delitescencia illa, tandem ad SS. Justi et Clementis ecclesiam translata sunt; remanente tamen ibidem semper aliqua ipsarum memoria, propter repertum istic, miracula forsitan aliquo, statuam Virginis absque capite Jesuli; unde nata sit de injuriosa mutilatione fabella. Ut ut est, Hæc nostra ætate, inquit Auctor Commentarii predictæ domus vestigia nulla sunt; sancta vero imago in antiquo Confraternitatis S. Petri oratorio conservatur, quo in altare ad dexteram fuit translata. Quamvis autem Petrus Giacchius eam studuerit ritu moderno novisque coloribus ornare, et eidem figuræ veram antiquitatis formam speciemque abstulisset, hodie tamen graphice ejus pulchritudo dignoscitur, et spirat animabus devotionem.*

14 *Porro ipsas Sanctas Virgines (quarum teneram ætatem exilitas ossium testari dicitur) ad hunc diem celebrat Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctarum Italiæ, uti etiam Italica Silvanus Razzius in Vitæ Sanctorum Hetruricæ pag. 401, et Augustinus Florentinus part. 2 historiarum Camaldulensium lib. 2 cap. 6.*

de earum
prosapia
et ædibus.ibique reperita
statua Dei-
paræ.

E

Alii de illis
scriptores.

DE S. MARCO MARTYRE EPISCOPO APOLLONIADIS IN ASIA MINORE

D. P.

Notitia ex Synaxario MS. Collegii Divionensis.

Sedes Episco-
patis,

C **S**tephanus Byzantius in sua opere de Urbibus, enumerat urbes Apolloniæ nomine appellatas quinque et viginti: a quibus omnibus alia videtur esse Apolloniæ hic memorata, sive ista urbs Caricæ fuerit, cujus Episcopus Tycharius creditur fuisse in Concilio Chalcedonensi, licet Græcæ non addatur Caria; sive potius urbs Bithyniæ Episcopalis sub Archiepiscopatu Nicomediensi, sita in confinio Mysiæ ad Rhindacem fluvium, unde etiam Mysiæ tribui videtur a Stephano, a Propontide ad XII M.P. dissita in Austrum, et totidem a Cyzico urbe. Mentio hujus Sedis in Concilio primo Nicæno fit his verbis: Gorgonius, Episcopus Apolloniensis, ab Apolloniade, scilicet ut ab aliis urbibus Apolloniensibus distingueretur. Illius autem Apolloniadis Episcopum Marcum sub Ethnicis Imperatoribus passum esse arbitramur, qui in Menæis MSS. Divione apud Petrum Francis-

cum Choffletium Societatis Jesu repertis, ita ad hunc XV Junii refertur: 'Ο ἅγιος Μάρκος Ἐπίσκοπος Ἀπολλωνιάδος, λίθων ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ κρεμασθέντων ἐξαρθροθεῖς, τελευτᾷσι. Sanctus Marcus Episcopus Apolloniadis, lapidibus ad manus ejus appensis sursum tractus vitam finivit. Dem adjunguntur Versus alludentes ad similitudinem luncium, ex jugo libræ pendentium, quam sic gravitæ manus præferebant.

Ζυγός σε, Μάρκε τῷ βραχί τῷ τῶν λίθων

Τῶν χειρῶν ὡς πλάστειγγας ἐκκρέμων κάτω.

Jugum tibi Marce, pondere lapidum gravi
Ambas deorsum inclinat, ut lances, manus.

Alius ab hoc S. Marco videtur esse senior Marcus, consobrinus Barnabæ appellatus a S. Paulo, in Epistola ad Colossenses, de quo supra egimus die XI hujus ejusdem mensis inter Acta S. Barnabæ ubi probabile feci eum esse Marcum Evangelistam.

et mortis
genus.

F

DE SANCTIS QUINQUE NICOMEDIENSIBUS

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS

Ex eodem MS. Synaxario.

D. P.

Nicomedia, *Sedes Imperatorum Ethnicorum, palestra fuit plurium Martyrum, quam ulla alia Orientis civitas. Eos et nominibus suis expressos, et magno sæpe numero indicatos absque nominibus hoc toto opere nostro identidem preferimus: ad hunc autem XVI diem Junii ex MS. Menæis Divionensis collegii Societatis Jesu, a Petro Francisco Chiffletio illuc damus Sanctos quinque Martyres prætitulatos; quos non tam ibi passos, quam indidem ortos*

vel adductos ad judicem, indicare videtur collector libri, quando scribit, Οἱ ἄγιοι ἑ Μάρτυρες, οἱ ἐν Νικομηδείας ξίφει τελειοῦνται. Sancti v martyres, ex Nicomedia, gladio consummantur: in subjecto autem disticho comparantur turri, terræ motu concussa, hoc modo:

Ποσται συναθλων πέντε πύργου μέγα,
Σεισμῶ κλονηθὲ τῷ ξίφει τοῦ θυμίου
Coathletarum turris excellens cadit.
Lictoris ense conensa ut terræ motu.

DE SANCTIS QUADRAGINTA

MARTYRIBUS ROMANIS

B

Ex eodem Divionensi Synaxario.

E

D. P.

In eisdem Menæis Divionensibus, sic referuntur ad hunc eundem XVI diem Junii τῆ ἑνδεκάτῃ μέρῃ, οἱ ἄγιοι ἡ' Ῥωμαῖοι, πύρι τελειοῦνται. Sancti quadraginta Romani eodem die igne vitam finiunt. *Hujusmodi hactenus non habuimus, saltem tali numero. Istis illi honorantur Versibus, frigidis sane, hic tamen*

ponendis, dum aliud nihil de illis nobis suppetit.

Τοὺς πέντε, πέντε, πέντε, πέντε γεννάδας
Ἡ ῥ πέντε, πέντε, πέντε, καὶ πέντε φέγγει.

Hi quinque, quinque, quinque, quinque pugiles
Et quinque quinque, quinque quinque conflagent.

DE S. SIMILINO, SIVE SIMILIANO

EPISCOPO NAMNETENSI IN GALLIA

SYLLOGE HISTORICA

Ex S. Gregorio Turon. de antiquo ejus cultu; et conjecturis recentiorum.

G. M.

SEC. IV

Apud Greg.
Turonensem,
Memoria

C

liberata per
eum et alios
sanctos Urbis
obsessit.

Noti sunt Namnetes populi, eorumque urbs antiqua, in ea veteris Gallie parte, quæ nunc Britannia Minor dicitur, sive Armorica, ad Ligerni fluvium, de qua egimus XXIV Maji ad Acta SS. Donatiani et Rogatiani, sub Diocletiano coronatorum. Horum simul et S. Similini illustris mentio est apud S. Gregorium Episcopum Turonensem libro de Gloria Martyrum cap. 60 his verbis. Apud urbem Namneticam duo sunt Martyres, pro Christi nomine jugulati: quorum unus Rogatianus, alter Donatianus est vocitatus. Habetur ibi etiam et Similinus magnus Confessor. Igitur cum supradicta civitas tempore Chlodovehi Regis barbarica vallaretur obsidione, et jam sexaginta dies in hac ærumna fluxissent; media fere nocte apparuerunt populis viri cum albis vestibus, radiantibus cereis a basilica beatorum Martyrum egredi; et ecce alius chorus huic similis de basilica procedere Antistitis Similini. Cumque conjungentes se, data salutatione, orationi incubuissent; recesserunt unusquisque ad locum unde progressus fuerat: ac protinus omnis phalanga hostilis, immenso pavore exterrita, ita subito impetu a loco discessit, ut facta luce nullus ex his reperiri posset. Apparuit ante dicta visio Chilioni cuidam, qui tunc huic exercitui præerat, qui necdum erat ex aqua et Spiritu sancto renatus: qui statim compunctus corde, conversus ad Dominum, iterata nativitate progenitus, Christum esse filium

Dei vivi clara voce testatus est. *Hæc S. Gregorius Turonensis seculo Christi Sexto, ex quo scimus sub Chlodov. ro primo circa annum quingentesimum, S. Similino Antistiti sive Episcopo Namnetibus extitisse jam ante erectam basilicam, et confirmatam habemus antiquam ejus venerationem, quæ etiam stabilitur ex antiquis Martyrologiis. Ac primum in apographo Martyrologii Hieronymiani Lucensi ad hunc XVI Junii sub finem ista leguntur adjuncta: In civitate Namnetis natalis S. Similini, vel Similiani: ut erratum est in apographis Epternacensi et Corbeicensi. Secuti deinde Usuardus, Ado, Bellinus, alique recentiores hisce ubique verbis: Civitate Namnetis S. Similiani Episcopi et Confessoris. Habet autem ibi ecclesiam et suburbium sui nominis vulgo saint Sembein. In Martyrologio Romano additur, Namnetes in Britannia minori esse. In Cathedrali istic Ecclesia colitur hæc XVI Junii festum SS. Quirici et Julitæ Martyrum ritu duplici, et festum S. Similiani transfertur in diem sequentem XVII Junii, ac tum ista de eo recitantur in secundo Nocturno ad Matutinum.*

2 Similianus, Episcopus Namnetensis, omni genere virtutum fulgens, cum Ecclesiam suam Pastoraliter vigilantia fideliter rexisset, in cælum migravit. Ejus autem corpus Christiani sepelierunt eo in loco, ubi postea ipsius nomine adificata est Basilica. Quæ ex longa Northmannorum vastitate eversa, tempore Walterii Episcopi Canonice Namnetensibus jure

Nomen in
antiquis
Martyrologiis
hac die:
F

nunc 17 colitur

in ecclesia s
nominis,

A Jure hereditario concessa est, ut eam instaurarent. *ubi est puteus, ex tactu saceris capitis salutis ægris.* In ea autem basilica extat puteus, in quem caput sancti Pontificis Similiani a Paganis fertur fuisse injectum: de cujus aqua infirmi bibentes, optatam recipiebant sanitatem. Mulier quædam, dum inspiceret aliquando in hunc puteum, oculis statim capta est. Sed perducta ad ecclesiam in die festo S. Similiani anno revoluto, cum per totam noctem ejus efflagitasset auxilium, Missarum expletis solenniis, plena fide de hac aqua bibens, suosque lavans oculos, visum, quem sua temeritate perdiderat, meritis sancti Pontificis recepit. Civitatem etiam Namneticam a Paganis obsessam suo patrocinio liberavit. *Hæc ibi. Reliqua sunt ex elogio Gregorii Turonensis desumpta, et a nobis supra relata. Et hæc sunt certiora de S. Similiano.*

Andreas
Sausseyus

3 *Andreas Sausseyus in Martyrologio Gallicano juvenili eloquentia et ad conjecturas propensionem plurimum indulgens ad hunc XVI Junii istud elogium tenuit, multa asserens, digna quæ graviori probarentur Auctore. Lege et julica. Ipsomet die Nannetis in Armorica S. Similiani Episcopi et Confessoris, qui sub Diocletiani et Maximiani sævissimo principatu clavum mysticæ navis, fluctibus gravissimis et flatibus horridis quassatæ, intrepide gerens, in serenas auras felici remigatione cymbam creditam direxit. Superatis enim procellis, primus in hac urbe Antistitum Christianæ religionis, tot martyrum cruoribus purpuratæ, splendidum meridiem aspexit: cujus et pacem piis sudoribus promeritus est. Se enim non semel, dum impiorum ferocia magis arderet, Pastor bonus, ut oves suas tegeret et protegeret, rabidis lupis objecit: quorum et diras in se iras frequens perpressus, Dei ope semper evicit aut evasit. His in colluctationibus occumbentes gloriosos Christi pugiles Donatianum ac Rogatianum sanctissimus Antistes propriis manibus sepelivit, atque congruo honore funeratus est. Tandem gloriosis perfunctus laboribus, Ecclesia in tranquillam delucta, mirisque sanctitatis suæ meritis illustrata, vir sanctus æternæ pacis candidatus, quievit in Domino. Colit veneranda ejus ossa eo impensiori cultu Ecclesia Nannetensis, quo arctiori devotæ recordationis nexu se eidem devinctam confitetur: ejus enim ac prædictorum Martyrum præsidii civitatem ipsam perenniter recolit dudum fuisse liberatam a barbarorum obsidentium furore.*

et Albertus
le Grand
adjungunt
alia,

C 4 *Albertus le Grand in Vitis Sanctorum Britanniarum Armoricarum Galliarum editis, inseruit etiam Acta S. Similiani, in quibus simili libertate usus, primo asserit, S. Donatianum ab eo conversum, et baptizatum; fratrem quoque ejus Rogatianum, ab isto similiter conversum, etiam sacro baptismate initiatum. Edidimus horum Martyrum Acta die xxiv Maji absque ulla S. Similiani mentione sola proinde temporis, quo hic vixisse putatur, congruentia nititur omne Officium,*

quod ipsis impendisse Sanctus Episcopus absque teste præsumitur. Secundo idem Albertus asserit, Corpus S. Similiani mox ab obitu extra urbem in Oratorio ibidem erecto sepultum, pluribus miraculis claruisse, ac non diu post ibidem ædificatam supra sepulcrum ecclesiam et ab Eumelio in Episcopatu successore dedicatam; Sacrum item corpus elevatum, et ab eo caput separatum atque intra arcam egregie exornatam in thesauro Ecclesie fuisse depositum, reliqua vero ossa sepulcro lapideo inclusa ibique a peregrinis etiam e longinquo advenientibus visitata.

5 *Longa opus sit conjecturarum catena, et quasi harpagonibus multis, ut ex S. Gregorio Turonensi, qui solus hactenus auctor profertur extrahantur elicianturque istæ omnia et alia, quæ præterea, quæque ambo isti Scriptores tanta cum asseverantia proferrunt, ac si planissime scripta in monumentis certissimis reperissent. Hoc autem sæpius animadverso, non potest non utriusque fides plurimum vacillare apud cordatos lectores; quibus ejusmodi exemplis necessitas quædam imponitur formidandi, ne aliæ multæ Sanctorum Vitæ, per similem conjectandi liceantiam sint consarcinata: sed uti prudentis non est, quilibet credere; sic neque fictionis arguere aliquid ante serium examen per singulos propositæ narrationis partes ductum. Hoc autem in præsentem opere facientes, non timemus, ne omnibus universim Sanctorum Actis præjudicemus, ut arbitrantur quidam; sed credimus de singulis bene mereri nos, distinguendo certitudinis aut probabilitatis gradus, in quo locanda quæque sunt. Quod autem ad conjecturas attinet, eas adeo non rejicimus, ut utiliter sæpe et quandoque necessario censeamus adhibendas, dum veritas quaeritur non aliter quam per indaginem repertienda: sed conjecturas volumus proponi ut conjecturas, et a certo compertâ veritate distinguere: quod si prædicti Auctores duo fecissent semper, tum sibi tum Sanctis melius consuluissent.*

ex meris
conjecturis.

6 *Potuit igitur Albertus, de quo agimus, ut conjecturam proponere, quod anno cccx mortuus S. Similianus sit; et conjecturæ fundamenta, si quas habuit, exponere arbitrio Lectoris; non potuit autem absolute definire quulpiam. Porro dum non videmus idoneum fundamentum pro tali anno conjecturæ argumentum, satis habemus definire seculum, quo oportet decessisse Episcopum Sanctum, qui Martyr obiisse non dicitur, et tamen seculo vi habebat miraculis celebrem sui nominis ecclesiam, in qua hæc de eo, ad ipsum festum, quotannis recitatur Oratio: Omnipotens sempiternus Deus, qui nos Beati Similiani, Confessoris tui atque Pontificis, solennia colere docuisti; concede propitius, ut ejus meritis et precibus ad gaudia pervenire mereamur æterna. Quomodo idem S. Similianus Episcopus Nannetensis inscriptus sit Martyrologio monastico Arnoldi Wionis, inter Prætermisissos dicimus, ejusque et aliorum errores detegimus.*

Interim manet
cultus certus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS MOGUNTINIS

AUREO VEL AURÆO EPISC.

JUSTINA EJUS SORORE VIRG.

PROMISCUA UTRIUSQUE SEXUS MULTITUDINE

ET JUSTINO DIACONO

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

§. I. De eorum Moguntiae cultu; et tempore passionis et inventionis.

ANNO CCCCLI

B Moguntia, quæ Germanicæ i Metro-
potis,circa Hun-
norum sub
Attila ir-
ruptionemC Episcopus
Aureus,primum Raba-
ni Mello ad-
scriptus cum
Justina,

Postquam Romanarum Provinciarum, primitus sub Augusto constitutarum, numerum augere placuit, pro commodiori eorumdem gubernatione; Belgicaque, longe patens u Sequana et Matrona usque ad Rhenum, bifariam divisa est, in Primam, quæ Orientem; et Secundam, quæ Occidentem spectaret; huic Remorum, isti Trevirorum civitas Metropolis fuit. Et Secunda quidem, ut instituta est sic mansit, quoad Imperium stetit: Prima, quæ Teutonicæ linguæ sive Germanicæ usum totum retinuit, trifariam mox ita secta est, ut Belgicæ primæ nomen retineret, quidquid Mosella flumine irrigatur; utriusque vero rescisse partes secundum Rhenum; Meridionalis quidem, Germanica prima; Septentrionalis, Secunda dici ceperunt; et hæc quidem Agrippinam Coloniam, ista Maguntiacum sive Magnuntiam, Archiepiscopalis habere. Omnes autem tres ipsaque etiam secunda Belgica, ab inundantibus Hunnis sub Attila anno CCCCLI diram perpessæ vastationem, non prius ad antiquum splendorem et Hierarchicæ status integritatem redierunt, quam Francicum in iis Imperium constitutum haberetur: posterior tamen omnium, Germanica prima, a Slavis insuper multum passa, pene ad antiquam barbariem redierat, quando S. Bonifacius, de quo egimus die v Junii, sub Rege Pippino, Archiepiscopus Moguntinus est constitutus, seculo Christi VIII.

2 Numerantur nihilominus Ordine continuo Episcopi Moguntini quadraginta, a S. Crescente, qui Pauli Apostoli discipulus fuisse putatur, usque ad prædictum S. Bonifacium: quorum viginti habentur Sancti, atque in primis S. Aureus etiam Martyr habitus: hodie recurrit agiturque memoria, Usuardi exemplaribus pro Germania auctis, passim inscripta. Primus quod equidem sciam ad id faciendum exemplo præiit B. Rabanus Maurus quintus post S. Bonifacium Archiepiscopus: primus inquam; nom Beda et Ado, licet a Baronio in Notis allegati, in suis genuinis Martyrologis illius non meminerunt: Rabanus autem, in suo etiam Justinam addens, post SS. Ferreoli et Ferrationis elogium, præteritis SS. Cyrilo et Julitta, diem fuit his verbis: Et in civitate Moguntiacæ, passio SS. Aurei Episcopi et Justinæ Sororis ejus, qui ab Hunnis vastantibus prædictam civitatem in ecclesia occisi sunt.

3 Usuardi quatuor habemus exempla membranæ: unum Ultrajecto allatum, alterum in Alsatia ad usum ejusdam Commentariæ Teutonicæ scriptum anno MCCCXXII; tertium, ab Henrico Ranzaw Equite Lubecæ emptum anno MDLXXXIV, ut centum minimum annis sit vetustius ibi aut in vicinia scriptum nobisque donatum in Pragensi Collegio; quartum in folio, grandi et elegantissimo caractere Teutonico, ut et aliud, nescio unde nobis missum in his omnibus eodem prorsus tenore, sic legitur: Apud Moguntiam civi-

tatem, sanctorum Martyrum Aurei ejusdem civitatis Episcopi, et Justinæ sororis ejus Rabani verba in suis Additionibus transcripsit Molanus, aliaque ante illum Colonie excusa auctore Martyrologia, verbis hinc inde truncatis: pluribus autem Basiliensæ, excusum anno MDLXXXIII, hoc modo: Moguntia passio Sanctorum Aurei et Justinæ Sororis et ceterorum Martyrum, qui agentes Synaxim, ab Hunnis, Germaniam diripientibus, improvise impetu aggressi, in ecclesia trucidati sunt. In Margine additur A. D. 434. Recognitores Romani sub Gregorio XIII, Basileense transcripserunt; itaque hodie prædictis duobus, qui soli antiquitus commemorabantur, accessit reliqua Sacris præsentium turba ibique minime gratis, cum Sigwardus infra num. II testetur, anno MCLXXV et MCLXXVII, eorum multa corpora, cum certis Martyrii indicis, reperta fuisse. Ad hoc autem et Justinum Diaconum una cum S. Aureo Heiligenstadensium Patronum. Quæ per Italiam Galliamque plurima vidimus Usuardi manuscripta, ad variarum ecclesiarum usum aucta, omnia de illis tacent, nisi quod Conventualium Camberiensium in Sabaudia unum, post nomen S. Veroli Confessoris, habeat nomen S. Justinæ Virginis.

4 Non æque facile, ut Martyrologis, ad illi poterant nomina nova Calendaris Ecclesiasticis; ea sola continere solitis, de quibus Officium aliquod faciendum: hoc autem sine speciali ac proprio aliqua causa non fiebat. Itaque in veteribus Breviariis vicinarum ecclesiarum kalendaria omnia vacant ad XVI kalendas Julii. In solis ergo Moguntinis nomina SS. Aurei et Justinæ nobis se offerunt, ut Officio ecclesiastico festive celebranda. In us quæ excusa habemus anno MCCCXCV et MDVII, sibi et dicitur in contextu; Aurei et Justinæ celebriter cui opponitur T^o Ferialiter, quo peragitur Officium, quod Simplex nunc dicimus) sicut de Martyribus in Communi Sanctorum; solamque hæc propria additur Oratio: Deus qui glorificaris in concilio Sanctorum Martyrum tuorum Aurei et Justinæ, respice ad preces humilitatis nostræ, et quorum solennia celebramus, eorum precibus adjuvari mereamur. Successit impressio anni MDLXX, a ejus kalendario absunt hæc voces, Festive, Ferialiter; sed in contextu satis ostenditur, festive peragendum Officium; cum præscribuntur triu Nocturna, et ad primum tres propriæ, de Sanctis in Calendario notatis, Lectiones: quod deinde etiam vicinos Wormatienses movit, ut in kalendario anni MDLXXVI, nomini Fereoli adderentur nomina Aurei et Justinæ; et in Breviario præscriberetur Officium de Martyribus trium Lectionum, scilicet commune, cum hæc Oratione: Deus qui nos concedis sanctorum Martyrum tuorum Fereoli, Aurei et Justinæ natalitia colere; da nobis in æterna lætitia de eorum societate gaudere.

E tum caris
in Germa-
nia exem-
plaribus,
Usuardi,ac tandem
Basiliensæ et
Romano cum
Soclis.Idem Kalendaris
Moguntinis solis

F festive inscripti

cum Oratione
in Breviario.

A 5 Latomus apud Serarium, in suis ad Breviarium Moguntinum Notis, passus, inquit, memoratur S. Aureus in sacello prope Dalheim, ubi adhuc martyrico sanguine altare rubricatum monstratur, non absque miraculo. Proximus hic locus est cœmentitiis illis extra urbem molitus, quæ utrum aquæ ductum potius quam mararum reliquæ sint, controversitur; et inter eum locum atque hodiernam urbem ponitur S. Aurei, olim S. Hilarii ecclesia. Fortassis etiam monstratur ibidem adhuc Putens, in quam fuerit dejectum a sacrilegis cadaver. Sed si apud Heiligenstadium, de quo mox, interfectus est Episcopus ille sanctus prædicta de sanguine et pulve referenda erunt ad sororem S. Justinam, ejusque socios, Clericos et Laicos utriusque sexus; quorum aliquis ad aram faciens, vel ad eam confugiens, potuit ipsam suo sanguine aspersisse Ceterum nescio, inquit Latomus, quam belle Aureum dicimus, media producta. Serarius suspicatur, dictum Aureum, vel Aræum, aut Oræum, græco scilicet nomine, ab Ἄριος, Ventus lenis, Ἄρης Mars, vel Ὀρος Mons. Ego nullam puto quærendam usus rationem: non magis, quam cur Diva Helena, Magni Constantini mater, Treviris, ubi palatium habuit, et ultra per utramque Germaniam, et Galliam passam vacetur, penultima similiter producta Helena, Helene.

et quomodo vulgo dicitur Auræus?

B 6 Nominis rationem et pronuntiationem genuinum in certam manere, minus incommodum est; quam ambiguum esse tempus gesti a S. Aureo vel Auræo Episcopo; ut qui ætate Caroli I^o Imperatoris credebatur fuisse primus Præsul Moguntinus, Serario autem numeretur vigesimus quartus, Sigehardo, juxta veterem (ut præfatur) Catalogum Episcoporum, sit sextus a S. Crescente; ante magnam autem Bonifacium, excluso Gotelone, decimus, imminuto infra dimidium numero Præsulum nunc recepto. De Crescente, S. Pauli discipulo, agam xxvii hujus Junii; et verosimile faciam, Moguntinensem (si quis fuit) ejus nominis Episcopum, melius ab illo distingui. Hæc dixerim, haud ineptum videri conjecturam, qua Moguntinus Crescens et Crescentius eadem censebitur persona; cui successerit Marinus vel Martinus, nihil melius quam ille distractus in duos; tum SS. Ciriacus et Hilarius, ecclesie in Dalheim prior titularis; ex hinc alii aliquot, usque ad S. Maximam; et rursus aliquot, usque ad S. Aureum, numero et ordine necdum com-
pento.

Quotus in ordine Episcoporum,

7 Sigehardus, mortem S. Aurei narraturus, Cap. nobis 10; Eo tempore, inquit, Opilione et Vincomalo Consulibus, post Theodosium Juniorem, Marcianus in Oriente, Valentinianus in Occidente præerant Romani Imperii fascibus; summus et universalis habebatur Romane Ecclesie Episcopus Leo Papa, hujus nominis primus; agebatur autem post Incarnationem Domini his diebus quadringentesimus quinquagesimus quartus annus: Et rursus, Capite nobis 20 et ultimo totam inscriptionem sic fuit Ceterum ut passionis Sanctorum tempus breviter, o Lector, invenias; passi sunt Martyres sancti, Aureus et Justina cum Sociis, sub Attila Hunnorum Rege, xvi kal. Julii, Marciano et Valentiniano Imperatoribus Apostolicæ Sedi Leone hujus nominis primo præidente anno post partum Virginis ccccliv, regnante in perpetuum filio Virginis Rege Martyrum D. N. Jesu Christo, cui est cum Deo Patre etc. Idem annus notatur, ut dicit, in morgine Martyrologii Basilicensis, quod ex Sigehardo sumptum vel hinc apparet.

Annus eadē modo notatus 454.

C 8 Consules quidem superius signati, in correctioribus fastis notantur anno præcedenti, quo anno etiam Attila obiit: sed vastatus ab eo illata Belgicis Germanicisque provinciis, omnino pertinet ad annum L et LI istius seculi. Hinc ille in Gallias transit; et (non obstante gravi, quam in Catalaunicis seu potius Segalaunicis campis, ab Aetio Romanorum Duce passus est,

clade ducentorum fere millium) in Italiam transit anno LII; atque ad mandatum Leonis Papæ regressus in Pannoniam, ibidem ut dixi obiit anno LIII. Corrigenda ergo Sigehardi chronologia est, et Passio Sanctorum adscribenda anno LI seculo v. Quo modo autem eo tempore, aut etiam annis aliquam multis præcedentibus, quibus possit Aureus præsedisse, tantum valuisse Arianum apud Moguntiam potuerint, quantum Sigehardus præsumit, ipsis exilium Episcopi imputans, non satis video; multumque vereor, ne illis, in S. Aurei cædem edducendis, solus prælaxerit Trithemius, auctoritatis ad antiquas historias non magnæ scriptor; in Vita S. Maximi, xviii Novembris examinanda, asserens; quod illius decessor S. Lucius ab Arianis occisus sit anno cccxliii et ipse ab eisdem plurima passus.

D qui tunc Moguntia Ariani?

§. II. De Goswino et Sigehardo Monachis scriptoribus Translationis et miraculorum, Passio Heiligenstadii scripta.

Molanus, in Annotationibus ad suum Usuardum, ex variarum Ecclesiarum usu auctura, sic scribit: de Auræo (vel Aureo potius) et Justina breviter Breviarium Moguntinum et Cochlæus, in Catalogo de Episcopis Moguntia, quem Walafredo subjunxit. Annotatum est ad dictum Breviarium, quod feratur libellus perscriptus de Miraculis Auræi ad Adalbertum Episcopum circa annum mxxxvii. Manu id adscripserit aliquis: nihil enim tale in Breviario excusum: verum esse probat nobis ipsum opusculum, quod Moguntia du frustra quæsitum, reperimus in Passionali insigni Monasterii Bobecensis in diocesi Paderbornensi ipsorumque Religiosorum manibus transcriptum curante R. D. Francisco Poppenschützio loci Priore, misit Joannes Kloppenborgius, Paderbornensis historiae post Schatenum defunctum sedulus continuator. Sigehardus Monachus Santalbauensis, infra in Analectis num. 8, Goswinum Monachum Auctorem nominat, haud dubie ex certa apud suos Sanctalbauenses traditione. Ille autem ipsum dividit in tres libros, professus initio lib. I propositum sibi nonnulla dumtaxat mirabilia referre: nec alia, quam quæ oculis vidit, et magnarum personarum certa relatione didicit. Præfigitur autem Dedicatoria Epistola Weneri Abbatis cujus jussu res scripta fuerat, ad Adelbertum sanctæ Moguntinensis Sedis Archiepiscopum.

E Inventiois anno 1137 descriptæ et miraculorum libellus,

auctore Goswino teste oculato datur ex MS.

10 In isto opere (quod libellum plerisque placuit appellare) nihil de vita aut martyrio Sanctorum continetur: quia forte nihil de eo satis certo dici posse judicabat Goswinus; aut quia Religiosorum discrepabant sententiæ, alii cum Rabano tenentibus, mortem utriusque illatam ab Hunnis, cum alii verosimilius esse crederent cædem inter Sacra patrata ab Arianis, quod postea sub annum mcccviii scripsit jam aliquoties nominatus Sigehardus Heiligenstadienses, in Sanctorum Aurei et Justinæ, non Justinæ, Passione, infra danda, ex ipsius loci membraneo codice, non solum illos ab Hunnis martyrizatos tenent, sed apud se, eo ipso loco, ubi corpora ipsorum Dagobertus Francorum Rex invenit et civitatem condidit, in eorundem honorem Heiligenstat, id est Sanctorum civitas seu Hagiopolis nuncupatam. Et hoc verosimile sit vel ex ipso Goswino, dum num. 23 meminit Cerei in prima revelationis a se descriptæ gloria cælitus accusi, quem de Heiligenstat attulerat totius plebis ac Monachorum devotio; utique velut ad suos etiam tunc Patronos, et quorum corpora olim possiderant, si non etiam tunc bona ex parte possidebant, de quo infra. Interim satis causæ habere mihi visus sum, ad distinguendum S. Justinum a S. Justina, absque formidine ne hic

F Ab Hunnis, an ab Arianis cæsi Sancti dubitatur;

item, Moguntia an Heiligenstadil.

pro

A pro illa suppositus sit, cum eum, ut talem agnoscant Moguntinenses Archiepiscopi, Arribo sub annum MXXI, Gerlacus anno MCCCLXII et Bertholdus MCCXCIX. Sigehardus quidem S. Justini alicujus meminit, cujus etiam corpus ad S. Albani sit; sed Confessoris et ex Heistettin eo transmissi: Heiligenstadiensis autem prætensionis pro corpore S. Aurei nec meminit quidem; ne dum Legendæ apud illos scriptæ et inter sacra recitari solitæ: quam profecto non ausum affirmare jam tunc extitisse: sed potius aliquomdiu post fabricatam ex populari traditione, nec sine mendis; quibus tantisper dissimulatis, transco ad Sanctalbanensem Sigehardum.

Qui sub an.
1298 scripsit
Sigehardus,

11 Serarius lib. 2 cap. 17, acturus de S. Aureo; In manuscriptorum, inquit, quibus utor, duobus describitur Sancti hujus Martyrium copiosissime, ita ut Lectiones, seu (ut eorum alter appellat) Capitula contineat LX, præter duo Proœmia, quorum prius est ad S. Albani Ablatem Conradum, totumque Fratrum illius Collegium; alterum, ad Lectorem. Illud incipit, *Spiritualis militiæ tirocinibus*; hoc vero, *Hortante Propheta Deum in Sanctis laudare*; ipsa Historia, *Consubstantialis Patri*. Auctor fuit in eodem S. Albani monasterio Cœnobita, de quo lib. 1 cap. 40. *Ibi scilicet Sigehardum vel Sighardum nominat*; sed quia interdum sola littera Sindicetur, Nova, inquit, ejusdem non satis perita manu adscribatur, Sigebartus; scripsit autem sub MCCXCVIII. *Addit deinde quod multa de Moguntia natalibus aliisque simulibus, fidei parum probæ, inseruntur: quapropter istis omissis, Lectorem contentum esse Serarius voluit is, qui in Breviario Moguntino, uti brevius, ita certius referre ipse censet.*

in nostro ec-
grapho nume-
rans capita
20,

multa hic re-
secanda addit,
de ipsa civitate.

12 Opus illud ex MS. apographo Carthusiæ Coloniensis, non antiquo ad usum Bollandi descripsit anno MCCXXXVIII Joannes Gamansius, sub hoc titulo; Incipit Vita et Passio S. Auræi, gloriosi viri, quondam sanctæ Moguntinensis Sedis Episcopi, ac S. Justinæ Virginis Sororis ejus. Et in hac Passione continetur etiam, ex magna parte, vetus Historia primæ constitutionis sive ædificationis civitatis Moguntia; sed et destructionis ac reædificationis et translationis ejusdem, et multorum gestorum longe ante actorum, ut patebit in processu. Sed ecygraphum istud nostrum solum in XX Capita distinguuntur (ut omnino suspicer exereanti calamo Serarii adscribendum, quod LX num rasse videatur) nomen vero Auctoris neque integre neque per initialem litteram apparet aspiciam; sed spatium illi scribendo semel iterumque vacuum relinquuntur. Suam tamen ætatem eam requirentibus satis indicat Auctor, dum in Epistola se profitetur procedere, ex libris Chronicorum Godefridi Viterbiensis, ac Martini novelli temporum scriptoris, secundum rationem et supputationem eorum verissimam: *Martinus enim Polonus Chronicam perduxit usque ad Joannem Papam XXI et obiit anno MCCLIX. Narrat autem Sigehardus Inventionem secundam, ut suo tempore, anno MCCXCVII factam.*

Cetera quoad
substantiam
collecta in
Breviario ha-
bentur,

13 Quod Historiam S. Auræi brevius proponat Breviarium quam Auctor hic, res ipsa loquitur; quod etiam verius, ut præfatur Serarius, eatenus solum admisero, quatenus ibi omittuntur parerga plurima jam indicata, quibus multum suffurem erroris et fabulositatis inspergi, agnosco. Nam quod ipsummet S. Auræum ejusque Sororem attinet: id ita refertur, longiori licet verborum anfractu, ut collectorem Breviarii apparent nihil aliud habuisse præ oculis quam Sigehardi librum Proinde quidquid in Breviario est historie (veritatis, non ausum dicere) ultra id quod in Martyralogio suo Rabanus paucis verbis præscripsit, id totum ex Sigehardi calamo fluxit; ut non immerito Serarius præcitato lib. 1 cap. 4 dixerit eas esse ipsius quisquillas, e quibus tamen auri aliquid colligi a non inope-

ritissimis queat. Id facere conatus est, earum Auctor Lectionum, quas sub annum MDLXX compositas exhibet prælaudatum Breviarium, Ecclesiæ Moguntinensis et hic transcribere grave non fecit. I. Quo tempore Hunnorum frequentes incursiones Rhenanas provincias infestarent, omnesque Christi Ecclesias Arriana perfidia miserabiliter perturbaret; contigit inter ceteros B. Auræum, Moguntinæ Sedis Episcopum, doctrina et sanctitate celeberrimum, ipsa Sede sua Pontificali atque urbe pelli; quem in exilium persecuta est Soror ejus Justina, sacra Virgo, una cum aliis quibusdam orthodoxis hominibus. Postquam autem barbarorum et infidelium incursionibus tota eversa civitas esset: tandem Episcopus reversus, ac dispersas oves colligens, omnia boni Pastoris munera diligenter obire cepit.

D
AUCTORE D P.

In Lectiones
distributa,

14 II. id cum Arrianis, ex inveterato in Catholicam fidem odio, perquam molestum esset; opportunitatem nacti, Præsulem, in altari sacra facientem, crudelissime cum Sorore trucidavit, atque in puteum vicinum præcipitavit. In quo cum per multos annos rudibus obruti jacuissent, ab Rienno Archiepiscopo, qui Carolo Magno imperante Ecclesiæ præfuit, in cœnobium Divi Albani, quod splendidissime ædificaverat, honorifice sunt translati. III. Eo quoque loco cum Martyrum loculi posteris essent incogniti; accidit ut pavimenta monasterii, vetustate attrita, renovarentur; ubi inter alia Beatorum quoque Auræi et Justinæ corpora, . . . reperta sunt. . . quæ statim Martyrum Deus tantis miraculis illustravit, et consequentibus temporibus tam innumeris erga humanum genus curationum sanitatumque, per Sanctas illorum Reliquias, beneficiis colonestavit; ut non immerito religiosus tantos Patronos, et apud Deum intercessores Moguntina colat Ecclesia. *Hactenus Breviarium, sequens relationem Sigehardi, aliquot etiam de SS. Auræi et Justinæ corporibus addens, quasi sic reperta forent, ac si communis natura nil plane juris in illos habuisset; quod nec Sigehardus; nec quem descripsit Goswinus asseruit; nec omnino credibile apparet, multis de causis: quare id expuncti et. . . notari.*

E
ubi mentio in-
corruptorum
dicitur corporum.

15 Ipse porro Sigehardus de suo nihil commentus, præsumi potest, quia in Epistola ad Conradum Abbatem sic præfatur: De Sanctorum stirpe vel patria, quo loco quibusve parentibus fuerint geniti, si requiratur cur stylus non explicet; respondeo: intentionem scribentis in hoc stare, ut scilicet vera tantum et cognita, non incerta et dubia persequatur: nam de hoc diligenti quidem inquisitione et multa sollicitudine percunctatus, nihil me fatcor invenisse vel scripturæ comenlatum, vel memoriæ (ut assolet) posterorum, traditione antiquorum, transmissam. Licet enim nulli possit esse dubium, tam præcipuorum Martyrum originem, vitam, passionem seu gesta ad memoriam futurorum fuisse conscripta; casibus tamen fortuitis accidere poterat, ut hæc vel hæreticorum ejusdem temporis machinatione suppressa, vel propter diuturnitatem temporis non diligenter prodita, aut antiquo Urbis excidio consumpta, aut certe longeva oblivione delata sint, vel (si dici liceat) antiquorum desidia non curata.

suntque bona
fide scripta,
f

16 Et si quis quærat, quæ meum ad scribendum mentis intentio animam impulit; respondeo I Vident ego ecclesiam S. Albani, imo ipsam domainam urbium Moguntiam, Sanctorum Auræi et Justinæ Virginis sanguine dedicatam, eorum pignoribus decorari ac patrocinio sustentari; relictisque miraculis admirandis, quæ per eos dignatus est Opifex rerum operari; ægre meus tulit animos, nulla tantos Martyres, præsertim ecclesiæ nostræ singulares Patronos, speciali cantus veneratione laudari; passionisque eorum notitiam a memoria hominum prorsus

omissis mira-
culis in inven-
tione patris,

ALCTOEE D. P.

A
ad usum chori
prosa et
rythmo

sus abolitam: [et ideo] præsumpsi, licet insufficiens, dedique ad laborem tenuem ingenii venam; ut tam eximie passionis memoria, saltem ex parte, apud vos esset, ad posterorūque transiret; et eorum solennitas gloriosa. debito laudis munere non careret. Quapropter Passionis eorum compilavi historiam: in Antiphonis vero et Responsoriis, harmonicæ dulcedinis contextui cantilenam. Hæc seorsim descripta, cum Notis quas vocant, in Antiphonarum, an hirtenus servata fuerint, nihil magnopere attinet scrutari. Historia ex Sant-Albanensis ecclesiæ Passionali (ut appellabunt) legebatur in die festivitatis et per Octavam; quoad usque prioris lectionis tædium suasit, grandibus illis voluminibus sepositis, Historiarum de Sanctis formare Breviarium; quæ iis quæbus nunc utimur, divini Officii per annum totum libris, inserta deinde sunt.

idem factum
Heiligenstadii,

17 Quod pro Santalbanensibus, apud Moguntiam, Sigehardus; Heiligenstadii, nescio quis alius fecerat, diu ante novum ibi extractum Chorum, adroque ante annum MCCLXXVIII, scripseratque legendam in multis valde diversum ab ea quam postea edidit Sigehardus, de Sanctorum Aurei ac Justini passione, et corpora ibidem præsentia. Ibidem quoque fuit compositum (incertum quando) Officium vetus in Antiphonis, Hymnis, Versiculis, Responsoriis, Sequentiis, ac Lectionibus, quomodo illud etiam nunc ibidem reperitur, post vetustissimum quoddam Graduale, Rubrica distinctum. Ea omnia ibidem etiam nunc usurpantur, præter Lectiones, quas nunc pro majori commoditate malunt ex impresso Moguntinensium Breviario accipere. Rem totam, ut reperit, ita descripsit anno MDCXCIII, Joannes, Knackrick: nostri ibidem Collegii tunc Rector; qui nihil prætermisum reliquit quod posset ex litterarum ibi asservatarum monumentis erui ad nos instruendos pro causa Heiligenstadiensium suorum confirmandu.

unde accepta
Legenda hic
datur:

18 Inter illa primum composita videtur Legenda quolibetque; ex hac deinde sumpta verba, dispersa per Antiphonas, Responsoriaque etc. sed adeo invenusta, ut ea absque cantu legi inamanum prorsus videretur: quare, cum hæc nihil contineant, quod in Legenda non legatur clarius hanc solam exhibere placet; sed non sine censura aliqua. Etenim SS. Aurei ac Justini passionem, ipsamque corporum primam inventionem, factam seculo VII, iis implicat circumstantiis; quæ rem totam fabulesam videri facerent, nisi aliunde verosimile fieret, Sanctos prope Heiligenstadium cæcos fuisse, non Moguntæ. Sub hac præcautione, primo loco dabo Heiligenstadiensium Legendam, a reliquo abjectam Officio; tum Goswini libellum de SS. Aurei et Justinæ inventionem et miraculis in ecclesia S. Albani anno MEXXXVII; ac denique Analecta, primum quidem ex Sigehardo, Moguntiam spectantia; deinde ex Heiligenstadiensium monumentis.

tum libellus
Muculorum
Moguntie
factorum,

C

ac denique
Analecta.

§. III. Causa Heiligenstadiensium pro cæsis et tumultis apud se SS. Aureo Episcopo et Justino Subdiacono per verosimiles conjecturas discussa.

Heiligensta-
dium cum
ecclesia

Eichsfeldia vel Eichsfeldia Regiuncula, in Confiniis Hassiæ atque Thuringiæ sita diu ante S. Bonifacium ad Christi fidem reducta fuit; hodieque, post variam sub variis Dominis fortunam, pertinet ad jus Archiepiscoporum Moguntinorum, sæpius illis aut vendita aut oppignorata. Caput censetur Heiligenstadium, id est, Hagiopolis, pridem ante S. Bonifacii tempora, sub Francorum Rege Dagoberto, id nominis accepisse credita, cum is a lepra (ut aiunt) mandatus eo loco fuisset, ubi humata jacebant quædam Sanctorum corpora, quorum tumulum ipse elevans, conditæ desuper ecclesiæ incluserit; Sancti isti ibidem appellantur Aureus et Justinus suntque

etiam nunc primarii ipsius civitatis patroni: unde inveniantur litteræ Senatus anno MCCCXXXIII lingua germanica statuentes ut dies Sanctorum Aurei et Justini nostrorum principalium patronorum ad honorem Dei solennius et perpetuo celebretur etc. et assignantur in illam finem duæ Maræ argenteæ ab oppidanis Heiligenstadiensibus eo die dandæ, quamquam autem eadem ecclesia restaurata sub Archiepiscopo Moguntino Rabano transierit in titulum S. Martini quem etiam exhibet Sigillum capituli canonicorum istie tunc fortassis primum institutorum; severatur tamen hodieque Sigillum Præpositi ænenni anni MDCXXXVI et alterum MDCXCI, in quibus representantur imagines Sanctorum prædictorum cum litteris circumferentialibus satis legibilibus, et tale putatur Præpositis semper in usu fuisse. In eadem civitate habet Societas nostra Collegium cum vetustissima S. Mariæ Ecclesia a cujus sub annum MDCXCIII Rectore R. P. Joanne Knackrickio accepimus officium indicatum num. 17.

20 Locus non nisi octoginta duos agros intra muros suos complectitur adificium autem non multo plura quam sexcenta, multis tamen privilegiis seu libera civitas dotatur, distat ad Eurobream, a sua Metropoli, cum qua de priori Sanctorum ipsorum possessione contendit, levis hororis minimum quinquaginta; de quo ex Matthæi Meriani topographia agens Henschelias noster, in Diatriba de tribus Dagoberti Francorum Regibus, lib. 2 cap. 2, verosimile esse censet, quod hujus nominis secundus, et primi nepos ex S. Sigeberto Austrasiorum Rege, cum ex Hibernia, quo detrusus fuerat rediit, regnare ibidem sit exorsus, habens vicinam ibi castrum, Altemborg seu Burgum-vetus dictum, unde paulatim progrediens viribus uictor, primo Alsatum aliasque Adrenanus provincias, ac denique totam Austrasiam recuperavit, ab anno DCLXI usque LXXX haud infelix Rex; felicior etiam vitæ sanctitate, si ipse is est, qui Sathanuci ut Martyr colitur, quemadmodum in postrius recognita Diatriba sua censuit pro laudatus Magister meus. Traditioni Heiligenstadiensium favet vetus consuetudo Canonicorum, circa festum S. Mariæ solenniter procedentium ad montem, in quo Dagoberti castri rudera ac parietinæ monstrantur: quodque Thuringia ad quam olim scitur Eichsfeldia pertinuisse, S. Sigeberto paruerit, aliquando etiam contra Radulphum ducem sibi rebellantem armis vindicata.

21 Heiligenstadienses, uti Dagobertum illum Henschelianum, ingrata plusquam mille annorum oblivione apud Historicos sepultum, semper ignorarunt; ita ut illius avum, Dagobertum primum, referunt originem suam: nam tertius, si non obiit puer et absque liberis. Thuringiam tamen nunquam attingit. Hæc autem jam inde a tempore primorum Franciæ Regum genti illi amica, Childericum I, suis eosum, excepit profugum, et octo annis aluit apud Basinum Regem, quoad usque in suum ipse regnum rediit, uti narrat S. Gregorius Turonensis. Eandem Thuringiam bello aggressus Chlotovæus, tributariam sibi fecit; et a Clothario perdomita S. Rudegundem ei dedit captivam, mox futuram uxorem, Dagobertum quoque I, cum adhuc solius Austrasie Rex esset, Moguntæ aliquando moratum scimus, sed usque in Eichsfeldiam transiisse, ita saltem ut sedem ibi fixam haberet, condita ibi nominis sui civitate et Altenburgica arce prope Heiligenstadium, nulla ratio cogit præsumere; adeoque justior præsumptio stat pro Dagoberto II, diutius istie et stabiliter commorato, quousque per mortem patruelis sui Childerici in pacificam reliquæ Austrasie possessionem receptus, Metas Austrasie veterem regiam, migravit. Si quis tamen pro Dagoberto Primo contendere velit, ipsum fuisse Sanctorum corporum inventorem, vel saltem arcis prædictæ conditorem, nolim cum eo disputationis serram reciprocare; quia scio plurima ejusdem Dagoberti æque ac aliorum veterum Regum Francorum gesta per Turin-

D
primum a
SS. Aureo et
Justinodeinde a S.
Martino
nuncupatovidetur a
Dagoberto
Austrasio
fundatum
E

post an. 661,

potius quam
ab ejus avo
Dagoberto I;
Fqui tamen
potuit etiam
fuisse in
Eichsfeldia,

giam

A *giom præterita fuisse in Anualibus gentis, quorum non pauco indicia habentur ex ipsorum locorum monimentis vel traditionibus. Sed plerumque quoad tempora confusis propter Synonymiam plurium. Legenda quidem nullum Regem nominat, antiquæ tamen de Dagoberto aliquot traditionis testis est Bertholdus Archiepiscopus Moguntinus, in suo diplomate anni MCCCCXCIX, jubens, apertis januis et pulsatis campanis post festa Christi et Sanctorum, celebrari anniversarium gloriosissimi quondam Principis Dagoberti Francorum incliti Regis, fundatoris ecclesiæ Collegiæ S. Martini Heiligenstadiensis; Si tamen hic titulus tam antiquus est, nec eum alius præcesserit a S. Aureo et Justino sumptus præcipuis etiamnum ibi Patronis.*

inventis ibi
SS. Aurei et
Justini
corporibus;

22 *Non est autem dissimile vero, et si id scriptores Moguntini ipsique Sant-Albanenses Monachi semper ignoraverint, aut nescire simulaverint, quod S. Aureus cum Subdiacono suo Justino Moguntia ab sacris occupatus Evangelio in Eichsfeldia prædicando; quando Moguntiam invadentes Hunni sororem ejus Justinam Virginem, in promiscua civium suorum eccle in ecclesia congregatorum Martyrio affecerunt, quæ peculiari loculo ibi postea fuerit honorata ab iis, qui paulo post a dispersione collecti, cæsos omnes contumularunt in Monte-Martyrum, nunc S. Albani, istic ubi sub hujus nomine condita anno MCCCXV ecclesia fuit: ipsi vero Hunni eodem populationis impetu torrentis, instar rapti in Eichsfeldiam ibique S. Aureum cum Justino nocti pariter interfecerunt eodem sorte modo quo S. Nicasium Rhemensem et alios alibi SS. Episcopos irruentibus lupis obviam pro suo grege progressos mactaverunt. Denique non est incredibile quod Sacrorum Corporum inventor Dagobertus eorum alterum vel partem illius transmisit Moguntiam velut ad propriam suam Sedem: vel quod Aribo Archiepiscopus, qui anno MCCCXV istuc intulit primorum x Episcoporum Moguntinorum corpora, partem aliquam de corpore S. Aurei Heiligenstadio acceperit, etque proprium construxerit tumulum; inter quem et tumulum sororis Justinæ collocaverit grandiosem decem Episcoporum arcam, sicuti omnes tres arcæ anno MCCCXVII inventæ sunt, sub veteri pavimento, uti num. 17. Sigehardus explicat.*

quorum unius
pars Mogun-
tiam relata
sit,

et junctu
corpori sororis
sux S. Justi-
na,

licet aliter
sentiant
Moguntini.

23 *Istis autem positis æqualiter utrisque Heiligenstadiensibus et Sant-Albanensibus relinquitur S. Auræus, nunquam prioribus sic allatus totus, ut de ejus præsentia non potuerint porro gloriari; ipsique Archiepiscopi Moguntini id eis concedere, maxime habentibus adhuc totum S. Justinum, sicut habebant Sant-Albanenses Justinam; quæ etiam sæpe sola nominatur, velut præcipua in veneratione civium, propter sepulcrum habita ab illis prius quam Aureum, sic ut dixi, acciperent. Refragatur quidem dictis Sigehardus, quatenus num. 3 ipsum quoque S. Aureum in monte-Martyrum primo sepultum ait cum sorore. Sed potuit id, alterius sepultura incertus, scripsisse ex proprio conjectura; sicut, ex sua vel aliena sententia, ab Hunnis ad Arianos transtulit eadem Sanctorum, contra tanto se senioris ejusdemque Archiepiscopi Rabani assertum quod ignoscendum Auctori post tantas rerum conversiones scribenti vetustis omnibus monumentis deperditis.*

Reliquia S.
Justini an
Eystadii

ac etiam
Cortelæ

24 *Distat Heiligenstadio unius solum æstivi diei itinere Hertzfeldensis Abbatia unde anno MCCCXIII ad Eystadiensem nostræ Societatis ecclesiam allatus S. Justini Martyris Reliquias dixi ad XIII Aprilis, ubi de S. Justino Philosopho num. 21; hinc suspicionem non ineptam movet prænominatus Rector Heiligenstadiensis, quod ipsæ reliquiæ Heiligenstadio Hertzfeldiam translatae sint, per illius loci Abbatem. Idem etiam fecerit Corbeis in Saxonia Abbas Wichbaldus, et de Reliquiis S. Justini acceperit, quod ejus postea successor Bodo, anno MCCCXXV misit Carolo IV Imperatori, per litteras, quas recitat Pragensis Decanus in Phosphoro*

Junii T. IV

pag. 476, professus auxilium sperare se a Carolo contra opprimentium violentiam, per Sacro sanctas Reliquias S. Justini Martyris gloriosi et B. Sophiæ Virginis venerandæ quas Excellentiæ vestræ, inquit, mittimus, atque veras conscientias nostris puris profiteamur. Nec ab ista dimovemur conjectura, quia idem Abbas consequenter dicit, quod piæ memoriæ Ludovicus Imperator cænobium istud in honorem Sanctorum Martyrum Stephani, Viti atque Justinij studiose construxit. Quasi jam tunc illatis eo omnium trium Reliquiis: constat enim ex ipsius fundatoris litteris in solius S. Stephani honorem erectum monasterium, cui tamen mox accesserit S. Viti Patrocinium, corpore ejus Romæ allato sicut dictum xv hujus; ut autem Abbatia ex tunc primum cepit dici SS. Stephani et Viti, ita Patronus tertius, cujus antiquior nulla scriptura meminit, potuit multo serius accessisse duobus prioribus, ad quod Abbas Budo animum non adverterit, cum jam duo secula fluxissent.

D
AUCTORE D. P.
et inde
Pragæ?

VETUS LEGENDA

In veteri Membraneo MS. Heiligenstadiensis, ad usum Officii Matutinalis digesta. E

CAPUT I.

Passio Sanctorum licentius exornata.

Ortum et vitam Sancti Aurei explicare cupiens, prout novi, et ab aliis didici, ac a divina revelatione a cecepi; omnes in Christo devotos scire desidero, quod verum ejus ortum et vitam invenient subsequenter. Aureus, progenie nobilis, unicus b parentum suorum filius, ab infantia litterarum studiis imbutus, et mire virtutum operibus intentus: qui dum adolescentiæ suæ tempora complisset et utroque parente orbatus esset, et dictum Dominicum attendisset, Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, partem regni mei non percipiet; universam substantiam, a parentibus suis relictam, in pios c usus distribuit, mediam partem in structuram ecclesiarum, et reliquam in consolationes pauperum.

a
Probe a puero
institutus,

b

et parentibus
orbis, facultates distri-
buit,

c

2 Domo et rebus distributis, et omnibus his renuntiatis, Deo se totum tradidit, et ad partes Rheni secessit, quærens nemorum densitates et montium cavernas: quibus inventis, et secundum inceptum suæ voluntatis existentibus, Deo gratias retulit, et ibidem se recepit. vitamque eremiticam d per plures annos peregit. Interea non nullas passus est tentationes diabolicas: quibus omnibus, misericordia Dei protectus restitit, et in orationibus die noctuque permansit.

seque ad cre-
mum recipit.

F

d

3 Quodam vero tempore, cum Deum orationibus exorasset, et sopori se dedisset: apparuit ei Angelus Domini dicens ei. Auree, amice Dei, surge et in civitatem quæ Moguntia dicitur vade, ubi verbum Domini pronunties: quod ex eo consequeris in futurum percipies. His dictis ab eo Angelus discessit: Qui surrexit, et juxta Angelicam admonitionem fecit: ivit ad civitatem, perrexit ad quemdam virum devotum et humilem, cum quo pernoctavit et eum divinis colloquiis multipliciter illuminavit.

Moguntiam
ire ab Angelo
jussus,

4 Altera die appropinquante surrexit hospes ille, et omnes sibi familiares convocavit, quibus cum magno gaudio dixit: Grates Deo ad plenum reddere non sufficimus; quod misericordia sua motus, nobis misit hominem, Angelicam vitam et virtutem habentem; mediante cujus gratia nos salvari possumus et tota terra. Apud quos beatus Aureus aliquo tempore permansit; et eos ac omnes ad ipsum con-

tribus cerbo
et exemplo
prodest:

EX MS. A fluentes, multa bona, æternam vitam præstantia, docuit; multosque a variis languoribus, præstante Domino misericorditer liberavit: qui cunctis cognitus, valedicens omnibus, ad locum unde venerat regressus est.

e Non post multum vero temporis obiit Episcopus *e* dictæ urbis, quo ut decuit sepulto, et omni populo super alio cogitante Episcopo, in unum omnes convenerunt: et in electione, cum concordēs fieri non potuerunt, statuerunt seniores et devotiores civitatis, ut illi eligerent *f* pro omnibus, qui super electionem convenissent, et hinc inde habitis diversis tractatibus cogitassent; omnes [autem] in hoc concordabant et simul una voce dicebant: si Aureus inveniri et haberi potest, qui nuper hic constitutus fuerat, utilior eo non esset. Sic inter se duos elegerunt, quibus summa diligentia commiserunt, ut eum modo diligentiori, quo possent, quærerent, et ipso invento, eum ad hoc precibus et supplicationibus tenerent, quo se de cura Episcopatus intromitteret.

B Quibus pro investigatione sancti Aurei ut in commisso acceperant, euntibus, cum familiæ magna multitudine et canibus: et cum hinc inde silvas transivissent, et eum non invenissent; tandem eum canes in quadam spelunca invenerunt, et eum latratu suo prodiderunt; sic dicti Commissarii ad *g* eum perrexerunt; in terramque coram eo procidentes, cum diversis precibus exoraverunt ut cum eis dignaretur ire ad civitatem; et totius populi vacante Episcopatu, facere voluntatem, qui eum unanimi voce postularent in Episcopum, et totius terræ provisorem et Dominum *h*. Tandem eorum precibus diversis et supplicationibus inclinatus, cum eis vadens, tanta solemnitate et gaudio ab omnibus fuit susceptus, sicut unquam aliquis Episcopus. Ipse etiam victus prece Populi, de Episcopatus regimine et ad preces omnium se intromittens; dictum Angelicum tunc in se completum esse sentiens, cum magno honore plures annos ecclesiæ suæ præfuit, et multum populum dictis, prodigiis, et exemplis Deo acquisivit *i*.

k Crescente Dei Ecclesia beati Anrei tempore, et se in omnibus augumentante, Magno vero Hunnorum *k* Rege eodem tempore regnante, et ipsam Ecclesiam totis viribus destruente fuit beatus Aureus proditus, quod fide vir totus esset Catholicus. Quare Rex sævitia et furore contra eum succensus, terras cum magno apparatu circuire incipiens, omnes in Christo credentes sævissimis suppliciis destruens; cum ad beatum Aureum pervenisset, et ipse sibi eum Justino Diacono ministro suo captus præsentatus fuisset; in crastinum eos in carcerem jussit recludi, et sub magna custodia haberi; donec cum suis cogitaret, quid cum eis facturus esset.

C Noctis silentio adveniente, Aureo et Justino sedentibus in carcere, Angelus Domini apparuit, ipsos confortando ait; Crastina die cum in conspectu Regis apparebitis, quid loquamini non cogitatis; in illa enim hora dabitur vobis quid loqui debeatis. Ipsi Regi præsentatis, et eis ad sacrificandum *l* Idolis diversis minis compulsis; ipsi Regi responderunt, audacique voce dixerunt: Alius non est Deus, nisi Dominus noster Jesus Christus; incipiens sibi de Incarnatione Jesu Christi et de ejus causis dicere; deinde de Nativitate, Passione, Resurrectione et Ascensione. His dictis et aliis, Regem ad horam prandii tenuerunt et multa sibi de fide Catholica recitaverunt. Rex fatigatus volens discumbere, eis dixit, Ista superstitiosa verba prætermittite. Decem quoque de servis suis dixit: Accedite, et mihi eos bene ad pœnam reservate.

9 Rege vero discumbente, et magnas delitias ha-

bente, Custodes Aureum et Justinum deduxerunt, et eis, Abite, dixerunt: sentimus enim omnia vestra verba, quæ Regi de Christo dixistis, esse vera: fugam date, et ite in pace: Regem enim in tantum non timemus, quod a dictis vestris recedere nos velimus. Credimus quod dicta vestra habeant veritatem, et omne dictum de Idolis nostris inducat falsitatem. Mox sancti eos in hoc confortabant, et cum ingenti gaudio dicebant: In hoc non dubitamus, quia jam vobiscum sit Dominus noster Jesus Christus: et eum, si in fide hujusmodi perseverabitis, qui verus Deus est facie ad faciem videbitis. Sic Custodes in hoc proposito firmiter steterunt, et ad Regis curiam redierunt: Sancti vero recedebant, et prout eis Deus disposuit, faciebant.

10 Postquam Rex discubuit, Aureum et Justinum sibi præsentari jussit; statim ministri ad Custodes currentes, jussum Regis eis nuntiantes, Custodes Regem adierunt, et sibi intrepide dixerunt: Homines nostræ custodiæ commissos abire fecimus, quod ipsos justos esse cognovimus; ideoque una cum ipsis servis Jesu Christi facti sumus, quia verus Deus est, quod in veritate negare non potest. Tunc Rex per longam horam præ nimio furore loqui non potuit. Tandem cum magna vehementia et alta voce suis dixit: Hos insanos et deliros cito tollite, fustibus cædite, et gladio perimite: sic ordinantes ne alicui hominum appareant viventes. Qui Regis mandatum impleverunt et eos pro nomine Jesu Christi decollaverunt.

11 Regi super his quæ acciderant cogitante, et quid facturus esset nesciente; ad se suum vocavit Præfectum, virum tyrannum et omni sævitia plenum, dicens ei: Elige tibi viros competenter convenientes et tuis jussionibus obedientes; et insequere magos qui nos deceperunt, et totam terram suis fallaciis ad malitiosam sectam perduxerunt: et non die ac nocte quiescas, quin ipsos invenias: et eis inventis ad sacrificandum Diis nostris ipsos compellas diris suppliciis. Quod si renuerint, et in secta sua perseveraverint, ipsos diversis cruciatibus punies, et morte turpissima quam excogitare poteris damnes; ut aliis exemplum præbeant, ne talia facere præsumant: et non ad me revertaris, nisi mandatum hujusmodi totaliter adimpleveris.

12 Præfectus, quod Rex jussit, fecit: et magnam familiam sibi assumpsit, vadens de civitate in civitatem, de villa in villam; et semper pro duobus, vestibus talibus vestitis, interrogavit, et hoc quinque diebus continuavit, et tamen nihil profecit. Tandem perrexit ad quemdam nobilem, supra *m* Rustenvelde mansionem decentem habentem, cum quo pernoctavit; qui sibi de prædictis interrogatus, dixit: Hodie duo ad allodium meum Rustenvelde venerunt, qui consimilibus vestiti fuerunt; si illi pro quibus interrogatis, sint, nescio. Præfectus dixit, hoc perscrutari volo: et statim ad Allodium descendit, et eos ibidem invenit. Mox ipsos captivos secum duxit ad hospitium, et famulis suis eos per noctem tradidit ad custodiendum.

13 Altera vero die Aureo et Justino Præfectus dixit: Rex mihi sub periculo corporis mandavit, quod debeam a vobis investigare si diis nostris velitis sacrificare, et vestram erroneam sectam de Christo deponere: et si hoc feceritis, magni in Curia Regis esse debeatis: si autem facere nolueritis, quod vos damnare debeam gravissimis tormentis. Modo statim eligite quid velitis facere. Qui sibi responderunt: Diis vestri surdi et muti sunt, per se nihil facere valentes, sed omnia operatione dæmoniaca perficientes: ideo nullam communionem cum ipsis volumus habere, neque sacrificiis nec orationibus; sed Domino nostro Jesu Christo volumus servire

D et carceri traditus,

a custodibus liber dimittitur:

quibus ideo interfici jussis,

E

mittitur qui fugitivos investiget.

Hic in Rustenfeld deprehensos,

F

m

frustra idola venerari suadet.

A servire, qui habet animas hominum perdere et salvare.

Ideo calceantur ab eo rasiis,

n

14 Præfectus videns Aureum et Justinum flecti tantum verbis nos posse, Diis sacrificare, et Christo abrenuntiare; magnum tormentum excogitavit; quo ipsos ad hoc faciendum compellere voluit. Quatuor calceos magnos procuravit fieri, quibus acutissima rasoria jussit innecti, putans ipsos hoc tormentum in tantum abhorrere, quod a Christo deberent recedere. Sic calceos eis proposuit et ipsos [induere] jubendo ait; Hos Calceos induite, et in eis incedite; vel nostris tamquam veris diis sacrificate. Mox ipsi, in nomine Jesu Christi calceos induentes, in eis supra rasoria gradientes, per longam viam iverunt, et absque ulla læsione permanserunt.

o
ignitis galeis cruciantur.

B

15 Præfecto suo tormento, quod excogitaverat, nihil proficiente, et ipso intime hoc dolente, concepit aliam pœnam, ipsis Aureo et Justino infligendam. Fecit parare duas ferreas galeas o de extentis laminibus ferri ad modum craticulæ transverse confabricatas: quas in ignem jussit poni, et supra modum ardore ignis incendi: quibus mire incensis ipsis dixit: Ardore istarum galearum perire debetis, nisi Christo Domino vestro abrenuntietis. Qui intrepidi responderunt Præfecto et dixerunt: A Christo non recedemus, quia pro nomine illius mori parati sumus; qui pro salute nostra mortem subiit in cruce suspensus. Tunc ardentes galeas ipsis superposuit et malleo eas ipsis Sanctis incuti fecit: ipsi vero illæsi permanserunt, et galeæ extinctæ ad terram corruerunt.

et feris per noctem exponuntur:

p

16 Præfectus super præmissis commotus nimisque perturbatus, quod Rex sibi mandaverat, præ oculis habuit: Aureo et Justino dixit: Nihil est quod facitis, quod ita magicas artes exercetis, cum per eas putatis vos mortem evadere: sciatis per eas vos mortem incidere: nescitis quod hic circutoquaque sunt Nemora et omnia loca deserta, in quibus feroces sunt feræ nemini scientes parcere: quarum esca eritis, nisi mihi in vobis sæpius repetitis acquiescatis. Qui responderunt, Magicas artes nescimus, sed gratia Domini nostri Jesu Christi per omnia operatur in nobis, cujus servi sumus: et ideo tormenta tua non timemus.

appositis qui observant custodibus;

C

17 Præfectus dixit Temeritas vestra perire vos facit. Deinde duxit eos ad nemus, ubi sibi videbatur esse locus horribilis, et eos ibi fabricari p fecit ad duas arbores, cum catenis et compedibus per fabros, ponens duos custodes super arborem: qui vigilarent per totam noctem, ut destructionem eorum viderent, et hanc sibi vero modo de mane recitarent. Nocte vero instante Sancti signaculo sanctæ Crucis se signaverunt. Deinde infinitæ feræ diversi generis coram eis convenerunt, pacifice inter se et cum eis jacentes, omnino nullas insolentias moventes. Duo etiam magni cerei, modo mirabili formati et ornati, coram ipsis tota nocte ardentes steterunt. Hæc omnia Custodes in arbore sedentes viderunt.

sed cum sic quoque servati essent,

q

18 Præfectus surgeas valde mane, quomodo Aureo et Justino successisset, scire cupiens toto corde; cum ad eos pervenit, omnes feras quæ ibi fuerant, miti modo abire conspexit; et multum fuit admiratus, quod eorum nullus ab ipsis fuit læsus. Tunc omnes secum existentes convocavit, et commoto animo dixit: Per Herculem! si ego consentirem, isti per suum Jesum me deluderent usque infinitum. Consulo quod breviter decollentur, et quod ad Dominum nostrum Regem revertamur. Dolerem quod ipse sciret dominus Rex, quod tanto tempore ab ipsis sum delusus: hoc apud ipsum numquam q reciperem. Ergo imponere volo finem; in hoc omnes secum concordabant et dicebant, ista fiant.

19 Præfecto Aureum et Justinum ferreis vinculis

absolvi jubente, et fabro ad jussum suum hoc faciente; statuit unum famulæ, qui præparavit suum gladium, ut eos decollaret. Tunc petierunt sibi concedi, ut adorarent suum dominum Jesum Christum. Hoc fuit eis concessum. Dixerunt; Petimus, domine Jesu Christe, nos venire ad te, et ut omnis homo, qui nobis omni die honorem exhibuerit in tuo nomine, corporis et rerum gaudeat prosperitate r et animæ Salvatione. Quibus desuper est responsum; Quod petistis est exauditum: et inclinatis capitibus, decollati sunt duobus gladii ictibus s. Statim Præfectus et omnes alii assumptis sibi capitibus recesserunt; et corpora avibus et bestiis ad devorandum reliquerunt. Tunc de Rusteveld Colonus, et unus Sanctorum famulus, corpora acceperunt et ea devote sepelierunt.

D
EX MS.
capite ple-
ctuntur:

r

s

20 Præfecto cum gaudio recedente, et ad Dominum suum Regem regrediente in via dixit suis famulis: Mirari non sufficio de istis fatuis hominibus, quod libentius volebant mori misere, quam vivere cum magno honore. Ad hæc Custodes, qui de nocte in arbore sedebant, unanimi voce dicebant: Vere, Domine Præfecte numquam volumus ista negare: Ipsi justi et sancti fuerunt et omnia vera [sunt] quæ de Domino nostro Jesu Christo dixerunt. Illa nocte, cum in arbore supra eos sedebamus, signa vidimus magna et audivimus. Vidimus duos speciosissimos cereos, non hominum manibus factos, coram ipsis tota nocte ardere, et de se non humanum dare splendorem: ipsos quoque audivimus per totam noctem orationibus læto animo Deum adorare et Angelos ad orationes suas eis respondere. Etiam feræ silvarum innumerabiles quæ diversi generis fuerant, coram eis tanquam oves tota nocte jacebant. Ergo a Jesu Christo eorum Domino non recedemus: sed servi ipsius mori volumus. Præfectus statim dixit, uni famulo; occidas eos gladio; si [cum] istis fabulis ad Regem veniremus, omnes perditii essemus: sic isti duo fuerunt interfecti pro nomine Jesu Christi.

sicut etiam
custodes,
quid viderent
confessi.

E

21 Præfectus vero cum ad dominum suum Regem pervenisset, et omnia per eum cum Aureo et Justino perpetrata sibi recitasset, eique capita ipsorum præsentasset; Rex eum in omnibus quæ gesta fuerant, multum commendavit; et eum altiori dignitate per solemnium officium sublimavit, totique Curia dixit: Omnia quæ ad hanc Provinciam venire nos moverunt, pro omni nostra voluntate consummata sunt, ergo ad partes [nostras] redire volumus. In nomine Jovis eamus. Qui dum ad Regionem suam pervenissent, et prosperis successibus sacrificassent, Præfectus quoque magnam jactantiam de exaltatione sua fecisset, quæ sibi propter damnationem prædictorum Sanctorum evenisset; accidit ex permissione divina, quod ipse Præfectus et tota familia sua, qui rei in sanctorum Martyrum Aurei et Justinii passione fuerunt, omnibus in Curia Regis existentibus videntibus, et timentibus, mala morte perierunt.

Regressus
ad Regem
cum capitibus
Præfectus

F

et honoribus
auctus male
perit.

ANNOTATA D. P.

a Verba hæc respiciunt ad num. 25, ubi dicitur quod Regina in somnis monita ex se ne quodam intelligere qui essent sancti quorum corpora inventa erant; ille continuo vitam Beatorum Martyrum Aurei et Justinii superscriptam de verbo ad verbum declaravit. Sed unde auctor sibi majorem putavit fidem conciliare, suspectum se facit fictionis culpabilioris: qui etiam hic in persona prima loquitur, quasi ipse senex esset is, qui ista Regina nurravit, velut sibi divinitus post tantum fluxum temporis revelata.

b Titulus unici filii, non excludit sororem: dubitat tamen Knackrichius noster, an omnino debeat Aurei

soror

EX MS.

A soror cornalis credi S. Justina; eoque adduct Catalogum veterem Reliquiarum Corbeiensium, inter quas habentur, Notabiles Reliquiæ S. Aurei et Justinæ sororis societatis; et suspicatur forte indicari Mulierem sororem, quales circumducebant Apostoli 1 Cor. 9. sed absit ut exemplum quod nec in Oriente quidem diu valuit, et quo Apostolus gentium uti noluit, ut esset expeditior, ad Germaniæ Apostolos post tot secula suspicemur transivisse. Potius opinabor dicere voluisse scriptorem Catalogi, quod ex Reliquiæ sint aliquorum ex societate Aurei et Justinæ sororis.

c Facultates distribuere in pios usus vetustissima fidelium pietas est, phrasis, ævi omnino recentioris. Interim qui tam distinctam certamque notitiam vitæ affectat, velut antiquissimus scriptor silentio suo fatetur et patriæ et Regum sub quibus Sanctus aut passus est aut revelatus, ignota sibi nomina fuisse, quæ alii deinde antiquitatis historicæ scientiores, ex verosimili definiverunt.

d Ita scilicet fecerat S. Florentius, tempore Dagoberti Austrasii, Argentiniensis post S. Arbogastum Episcopus, ab cremo, ut habet Vita apud Sarium 7 Novemb. protractus ad Cathedram.

B e Hunc quoque nescivit auctor nominare. Serarius Marianum appellat; estque hic Episcopus in ordine vigesimus quartus.

f Electionis per compromissum faciendæ exemplo, nescio an uspiam inveniri possint tantæ antiquitatis.

g Commissarios non reperit Cangius in antiquiori scripto nominatos, quam in statutis Venetorum anni 1242 lib. 4 cap. 17 et seqq.

h si de Dominio temporali agitur, quale nunc habent Archiepiscopi et Episcopi S. R. I. Principes; non pertinebat ad veteres ante Bonifacium Episcopos; qui in illud acceperit a Pipino Rege, an vero successorum aliquis, puta Guilielmus, a patre suo Ottono Imp. non explicat Serarius, nec ego præsumo definire.

i Hactenus Lectiones sex pro die festo: deinde interpositis Responsoriis tribus, pro Lectionibus tertii Nocturni describitur reliquum diei Officium, usque ad secundas Vesperas inclusive: post quas successive, et sine ulla interpolatione iterum ponuntur quindecim Lectiones de legenda, ut sint quotidie tres, pro sex diebus per Octavam; ac tandem pro Octava ipsa iterum sex, sub eadem, qua hic utimur, divisione.

k Attilam merito credidit posterior ætas.

C l Hunnos fuisse ethnicos, et Christianæ religionis exortes, ejusque hostes; uti sunt Saraceni ac Tartari, nullus equidem dubito; et, quod consequens est, superstitionibus variis addictos; idemque de eorum Rege Attila dixerim: non tamen aut hunc, aut illos coluisse idola eaque Romana. Quam, si verum est, quod Olaus Magnus ait, ipsam nominari voluisse Flagellum Dei, haud aliam quam unum verum Deum intellexerit: quem utcumque agnosceret ille, non tamen ut Deum glorificabat. Sic in Vita S. Lupi Trecentis, qui ab illius servitia urbem suam precibus liberavit, legitur quod ad hujus conspectum divinitus motus immanis ille ac ferox Attila, fidem sancti viri altiori sensu suspiciens, pro sua exercitusque sui salute et incolunitate secum eum voluit proficisci ad Rhenum usque: reditu autem concessa, oravit obnixè sanctum virum, ut velit pro ipso Dominum deprecari. An hæc, et quæ deinde occurrente S. Leone Papa egit, idololatram sapiunt? Varios ille quidem Episcopos Martgrio offecit, sed crudelitate potius quam superstitione motus: nec cuiquam illorum legitur vitam obtulisse si discederent a Christo ad idola colenda. Atque hinc intelligat Lector, quam parum certioris scientiæ ad scribendum contulerit auctor hujus Legendæ; ac verosimiliter aliud nihil, quam quod de Sanctorum adventu Heiligenstadium ibique tolerata morte habebat traditio popularis; cetera dicta factaque commentus ex ingenia suo, qualia dici et fieri potuisse cogitavit.

D m Accuratior Saxonix superioris tabula, Eichsfeldiam complexa, notat una hora ab Heiligenstadio, versus Occasum, Rostenfelt et Rostenberg.

n Rasorium scriptoriæ supellectili accensetur in statutis Carthusiensium pro Scalpello: et in hac significatione eadem voce utitur is, qui Græcos Hesychiæ libros in Leviticum Latine reddidit ante seculum 9; nec facile alium antiquiorem reperies: nunc Francis vox illa Novacalam toasoriam significat sed necdum sic invento est apud aliquem paulo antiquiorem. Qui autem hic rasoria iniecit calceis, videtur intellexisse ferreas radulas jam olim lotinis notos raspe Belgis et Germanis dictas.

o Hic quoque argre concipias formam Galeæ: singamus enia reticulatum capitis tegmen; non id ex lamina extentis (quas Lamina in neutro plurali alius hactenus non legitur appellasse) sed ex filamentis seu lineis ferreis factum concipias oportet.

p Fabricari pro clavis figere, nescio ubi inventurus quis sit.

q Similis barbarici, nec vetustæ, est Recuperare, pro Excusare.

r Jam sapius monui hujusmodi morientium Martyrum preces, non nisi in sequioris ævi ac fidei Passionibus legi: uti etiam illas de cælo voces, in veris ac genuinis Actis rarissimas esse.

s Credo hoc commentum Auctorem, quia tum ista scribebat, cum Heiligenstadii non amplius inveniebantur capita, pridem alio translata.

CAPUT II.

Sacrorum corporum inventio et elevatio: ecclesiæ Heiligenstadiensis prima fundatio. a

P Post multa vero tempora, dum quasi Aurei et Justinæ extincta esset memoria, surrexit Rex Francorum, magnus Christianorum Dominus, et gratio-
sus: qui dum longo tempore regnasset, et omnia sibi b subjugasset; accidit ex divina permissione, quod lepræ percussus fuit c infirmitate. Quam cum in se sensisset, dixit omnibus suis, quod peregre proficisci vellet. Sic regnum filio suo d et suis Secretariis regendum commisit in omnibus donec rediret de peregrinatione, et sic recessit cum Regina e uxore sua. Et dum aliquam diu terras circumvisent, et locum pro voluntate eorum existentem non invenissent, tandem, divina gratia disponente, quod eis aptum propter subsequenda deberent invenire; ad locum qui Altenborg vocatur venerunt: ubi cum tota familia sua requieverunt; ibi denique mansionem decentem fecerunt, et cappellam f in honore Dei, Mariæ Virginis, et beati Petri Apostoli construxerunt.

23 Quodam vero tempore, cum Rex esset in veneratione, venit ad amœnum locum in silva, ubi steterunt pulchra gramina, quæ diversis fuerunt permixta floribus, mire bonis odoribus fragrantibus; ubi supra modum delectabatur quiescere, parumperque dormire. Credidit si hoc non faceret, quod eum mori oporteret: sicque ad gramina se posuit, et modicum dormivit. Et cum evigilasset, et manum juxta se ad gramina extendisset; eadem perfusa et madidata rore, se cum ea linivit in facie; statimque surrexit, et ad mansionem suam rediit. Sux quoque conthorali Reginæ læto animo dixit; Breviorem et dulciorem somnum cepi, quam unquam diebus vitæ meæ feci. Regina respondit: Bene credo, quia in manu tua et in facie hoc bene video, quæ Dei gratia sunt curata, et omni carent infirmitate; de quo Deo gratias referamus et omnia sibi committamus.

24 Regina super his quæ Regi evererant cogitante

a

Rex Francorum leprosus,

b

c

d

e

cum uxore peregrinatur u q e in Altenborg,

F

f

ubi amœno in loco requiescens, et rore tinctus manu ac facie,

A tante, et ea ex divina gratia processisse æstimante statim Regi istis loquebatur verbis : Rogo, Domine mi Rex, ut mihi dicas, si locum ubi dormivisti de-
noo invenire valeas. Ad ista respondit Rex : Bene ipsum volo invenire : eamque statim secum ad locum duxit, et omnia sibi ostendit. Statim Regina omnia judicavit, et Regi his verbis jussit : Cito omnes vestes tuas depone, et rori te immerge, rore te obique liniendo, nullam partem corporis tui prætermittendo. Rex fecit quod fuit jussus : et mox ab infirmitate totaliter fuit purgatus. Rex videns, et sentiens se esse curatum, magnum æstimabat esse miraculum ; devote Deo gratias retulit, laeto quoque animo dixit : Vere, aut hic Sancti jacent : aut locus iste sanctus est. Volo ergo quod locus iste in perpetuum vocetur Locus-Sanctus : aut Locus-Sanctorum ; deinde ambo, Rex et Regina ad filium suum læti redierunt g, et votum peregrinationis se adimplevisse dixerunt.

persanatur,
locumque
jubet Heiliger-
stad vocari.

g

Intelligit
ibi jacere
corpora
Sanctorum,

B 25 Quadam nocte, cum Regina dormiret, vox divina de quodam sene viro devoto ei dixit : Ipsum, quomodo Rex curatus fuerit, interroga ; hoc ipse tibi dicet, in veritate non ficta. Regina prout in nocte audierat, adveniente die senem interrogavit ; et tamen prius omnia, quæ Regi acciderant, sibi recitavit. Senex autem hanc allocutionem, factam Reginae, sciens a Deo procedere ; continuo ei vitam beatorum Martyrum Aurei et Justinii superscriptam, de verbo ad verbum h, declaravit. Quo facto ipsi Reginae dixit : Isti duo Aureus et Justinus, in loco illo ubi Rex fuit curatus pro nomine Jesu Christi fuerunt Martyrizati ; et ibidem jacent adhuc sepulti, per quos Domino annuente Rex curatus est a peste Corporis i et animæ. Et si meis consiliis acquiescitis, propter hoc Deo et ipsis Sanctis speciale servitium exhibebitis.

h

i

et super ea
ecclesiam
construit,

k

l

m
fundatque
Capitulum et
civitatem.

n

o
Fundata
confirmat
Archiep.
Moguntinus.

p

q

26 Regina omnia Regi exponente, Rex ei respondit : Credo omnia quæ mihi dixisti esse vera : et gratias Deo refero de sua misericordia. Exinde de servitio, Deo et Sanctis exhibendo, cogitavit : sicque ipsos k canonizari procuravit ; et in loco Sepulchri Ecclesiam construendam erexit ; cui Præpositum et duodecim Canonicos præfecit, quibus pro sustentatione allodia, decimas et multa Bona donavit ; eisque injunxit et dixit : Aedificia l edificetis, et locum pro toto posse vestro emendetis. Sic ipsi Præpositus et Canonici ecclesiam, et juxta eam urbem construxerunt, deinde operam et operam ad hoc præstitērunt, quod rustici Ville quæ Zuenchem m vocabatur : quæ in modica distantia juxta prædictam ecclesiam fuit sita : et omnes alii de universis terris venientes, civitates construxerunt, et ei nomen Heiligenstatt, quod Rex nominaverat, imposuerunt. Sic ecclesia Heiligenstadensis et civitas per Dominum Regem prædictum sunt fundatæ, cujus anima n requiescat in sancta pace. Amen.

C

27 Post hæc Reverendus in Christo Pater ac Dominus, devotus Archi-Episcopus o Moguntinus, venit Heiligenstat propria in persona. Qui dum vidisset et cognovisset omnia, quæ per Dominum Regem supradictam, intuitu Dei et sanctorum Aurei et Justinii Martyrum, fuerunt fundata et instaurata ; multum laudavit eaque approbavit, et libere confirmavit : magnam quoque Indulgentiam p omnibus Benefactoribus dictæ Ecclesiæ Heiligenstadiensi de misericordia Dei omnipotentis, cum quo ipse regnet, largitus est. Etiam ejusdem ecclesiæ Dominis Præposito et Canonicis multa privilegia, libertates, decimationes et alia q bona intuitu Dei et beatorum Martyrum ac cultus divini, tradidit et concessit ; ubi Deo die noctuque fiunt servitia Cui est honor, laos et gloria per infinita secula seculorum. Amen.

a Hujus capituli argumentum, licet in mera traditione fundatum plus tamen solidæ veritatis continet, quam primum ; ubi apparet multa ex ingenio Auctoris composita aut conficta esse, non parum tamen ille etiam hic sibi indulset : capto autem semel stylo progrediens, a nominandis personis abstinuit.

b Solum, ut dixi Dagobertum I ex historia cognoscens scriptor, solum enim licet non nominet, nobis videtur describere, qui vivente adhuc patre regnare exorsus in Austrasia an. 622, eoque mortua etiam in Neustria an. 628, atque biennio post Monarcha factus, solus imperavit annis 8, post Moguntiarum eversionem annis 180 circiter. Ast nepos ejus in Thuringia regnare exorsus an. 661, deinde reliqua potitus Austrasia, totum paternum S. Sigeberti regnum tenuit, ab anno 675 ad 680, adæque totis 19 annis Rex dictus.

c Dagoberti I gesta prolixè et accurate descripserunt primi Fredegarius, Monachus Sandionysianus et Aimoinus, primus coævus, nec ultra annum 642 scribendo progressus (alius enim est ejus Chronicon prosecutus) præfatur autem ille, se Acta Regum et bella gerentium, quæ legendo simul et audiendo, etiam E et videndo (utique Dagoberti) cognovit, scribere.... curiosissime... studuisse : Nepotis ejus obscuriora sunt Acta, et per Henschenium vix demum discreta ab Actis primi postremique Dagoberti ut de ea facilius præsumi possit gravis aliquis, duo sanctus morbus, qui ipsum coegerit, ut mox dicitur, publica rerum administratione abstinere ad tempus, translato in filium tantisper regimine : nam hoc (ut de morbo taceam) nimis publicum, et nimis notabile est, quam ut a curiosissimo Fredegario præteriri potuerit.

d Filius Dagobertus I habuit, S. Sigebertum ex Ragnetrude, quam an. 632 trimulum constituit adhuc vivens Austrasie Regem, sicut prior ipse fuerat, (erat enim Austrasia prima ac potior Francici Imperii pars) et ex Nanthilde Chlodovæum II, qui in Neustria atque Burgundia morienti patri successit quinquennis an. 638, adeo ut neuter vivente patre aptus per se fuerit regimini, idque gerere debuerit, non per Secretarios, ut hic comminiscitur (quorum nomenclatura primum apud Monachos invenitur seculo xi, et ab iis paulatim ad officia civitatis transiit) sed per Majores domus, id est Palatii, qualis sub Dagoberto I in Austrasia fuit B. Pippinus, in Neustria S. Arnulfus, sub nepote autem Rege Austrasie Ansegisus S. Begge maritus ; quando Dagobertus iste II, filium habebat Sigebertum, Regem etiam dictum in Actis S. Gertrudis, sed una cum patre occisum. Huic ergo jam adolescenti simul et Ansegiso committi potuit Austrasie regnum ; et leprousus pater ut extrema requi Eichsfeldiam seilicet recessisset ; quod de primo Dagoberto ejusque filiis non tam commode intelliges.

e Henschenius in sua de tribus Dagobertis Duatriba, ante tomum 3 Aprilis innovata, ann. 17, Michtildem, Saxonum Ducissam, ductam aut a Dagoberto Austrasio, in sola adhuc Thuringia regnante ; ex eaque copiosam salis posteritatem recenset, sanctitate magis quam gestis secularibus claram ; adeo ut in Eichsfeldium recedens Rex, proxime accesserit ad uxoris suæ patriam, Francorum oculos fugitans.

f Exant adhuc, inquit in suis ad me P. Knackrich, parietinæ depressi sub terra sacelli domestici, cum exigua parte fornicis, et ingens acervus sectorum lapidum de castro, quod parva hora ab Heiligenstadio edificasse Rex perhibetur, et Alteriburgum hodie vocatur ; a suo autem conditore nomen aliud potuit prius tulisse : atque ex hoc ipso intelligitur recentior ætas auctoris, cujus ætate locus jam nominabatur a vetustate ; qui cum ædificabatur potius Neoburgum dictus

A dicitur fuisse, forte autem Dags-burgum dictus fuit.

g Dagoberti I regia fere Parisiis; Austrasii, Metis habebatur.

h Revelationem aliquam seni isti factam hæc videntur supponere: per quam patuerint illi divinitus indicata fuisse nomina Sanctorum (uti Quatuor Coronatorum nomina, post corporum inventionem, revelata sunt) item in genere aliquid de morte ipsis allata ab infidelibus. Sed nimium credulos sibi poscit lectores, qui præmissæ Legendæ toti de verbo ad verbum fidem petit, et quidem post tot sæcula; nisi hoc quoque credi velit, vel senem istum vel Reginam omnia sic scribi jussisse, et tale scriptum ad manus hujus Auctoris pervenisse: neutrum credere nos prudenter possumus.

i Nota est Dagoberti I lascivia, ad quam fortassis hic auctor respexit: de Austrasio, quem tamen hic potius intelligere malumus, nihil turpe refertur, utpote procul ab aula deliciis educato in Hibernia, et per S. Wlfridum Eboracensem, cujus ope reductus in regnum fuit, optime instituto, ac denique Sancto habito.

k Canonizationis nomen seculo illo necdum audiebatur: eam vero quæ Pontificis Romani auctoritate fieri dicitur, primum usurpari seculo 10 cepit. Quæ de re vide propriam nostram Dissertationem, ad Pontificatum Joannis XV; et Mubilionem, ad Acta Benedictina ante Seculum V, nec non dicta in Eubolismo, ad Acta S. Simonis Trevirensis, 1 Junii; atque ex omnibus disce, primum fuisse S. Udalricum Augustanum Episcopum, cui sciatur an. 983 talis honor ab Apostolica sede obtigisse.

l Canonicis illis, ex sua institutione in commune viventibus pro more illius temporis, cum ecclesie edificatum Monasterium quod adhuc stabat (licet forte aliquoties reparatum) an. 1022, quando S. Henricus locum ditavit ut infra dicitur: nunc circum ecclesiam diversis in domibus, ut seculares solent, Canonici habitant: et fortassis sic etiam habitabant, jam plene secularizati, cum hæc scriberentur.

m Knuckrichius dubitat an vel in vetustissimis tabulis ejus villæ notitia inveniri possit et creditur inquit, fuisse vicus civitatis nunc Gruickhan appellatus.

n Anniversarii Dagobertini meminit Bertholdus Moguntinus in diplomate anni 1499, diem avo scire. Dagobertus I obiit 19 Januarii; Austrasius Sathanaci colitur 10 Septembris.

o Difficile est definire nomen ejus, qui tunc Moguntiar præerat, Episcopi: hoc certum, præmature hic usurpari titulum Archiepiscopi. Concilio Remensi an. 630 Lupoaldus Moguntiacensis interfuit, qui cadit in tempora Dagoberti I, post quem tres ultimi ante S. Bonifacium primum Archiepiscopum nominantur Richbertus, Geroldus et Gervilio quorum duo a Carolo Martello, adeoque post annum 716 promoti dicuntur, et nomina forte novellorum aliorum exciderunt. Interim vix dubito, quin Dagobertiar ecclesie consecrator, prius etiam quam illa conderetur, Sanctarum corpora effoderit primus, et in illam arcam transtulerit, in qua reperta infra narratur post aliquot sæcula: quod hic prætermitti miror; infra autem vix obscure innuitur, cum dicitur esse tempus ut illa secundario exhumentur.

p Jam sæpe dictum, Indulgentias loca pia visitantibus vel juvantibus, non captas dari ante seculum xi; omnino autem videtur Auctor confudisse cum prima fundatione, restorationem factam post annum 1276 ad quam promovendam Wernherus Archiepiscopus; 17 Julii, largitus est dies xi, nihilominus ratas habens etiam eas, quas eodem anno die 24 Aprilis, alii Archiepiscopi et Episcopi ad ejusmodi opus contulerunt vel adhuc duxerunt concedendas: ubi potissimum respicitur ad eas, quas pro subsidio circumventibus per dioceses et territoria, eo anno largiti erant illi, aut largituri, sicut ex infra proferendis bullis patebit.

q Scribitur mihi, ex Thuringiæ historiis hoberi, quod Otho Dux Thuringiæ, Imperator creatus, filio suo naturali Guilielmo quem fecerat an. 954 Archiepiscopum Moguntinum eligi, in proprietatem contulerit ex integro Turingiam Hassiamque, unde Knuckrichius suspicatur hunc esse devotum illum Archiepiscopum, qui Dagobertinam fundationem confirmavit, neque alium ab Auctore intelligi. Quid autem si intelligatur S. Willigisus, qui sicuti sub finem seculi 10 Moguntiar novam Cathedralē S. Stephano dedicavit; sic etiam restauratam suo tempore Heiligstadiensem S. Martino uncupaverit. Certe non prius illi hoc nominis fuisse existimat Knuckrichius. Ceterum sive hic sive ille tam liberalis erga ecclesiam istam fuit, apparet quanto diu post scripserit, qui neminem scivit distincte nominare.

CAPUT III.

De exhumatione et translatione sacrarum Reliquiarum Aurei et Justinii. a

Gloriosus Deus in Sanctis suis, gratiam et misericordiam in honore Sanctorum Martyrum Aurei et Justinii facere volens hominibus: magnos cereos ardentes nocturno tempore appareri, et dulcissimum cantum audiri concessit, in Choro ecclesie Heiligstadiensis, antiquo, parvo b et depresso. Quod cum ministri et servitores ecclesie pluribus vicibus vidissent et audivissent, dignum æstimabant hoc se Dominis suis, Domino Decano et Capitulo revelare. Et quodam tempore, dum ipsi Domini in loco Capitulari essent constituti, ipsi ministri eos accesserunt, et omnia quæ viderant et audierant eis dixerunt. Super quo Domini c multipliciter sollicitati [sunt] diversimode cogitantes et quid sibi hoc vellet nescientes. Et cum talibus meditationibus aliquo tempore inter se occupati fuissent, et in gaudio, tristitia ac timore perstitissent; tandem uni ipsorum valde devoto vox divina quadam nocte in somnis dixit; Tempus est ut sacro sanctæ Reliquiæ Martyrum Aurei et Justinii, qui in Choro jacent sepulti, secundario, propter expugnationem d civitatis, in loco in quo sanguinem suum pro nomine Jesu Christi effuderunt, exhumentur, et ut dignis laudibus super terram ab hominibus venerentur. Ergo festines, et non tardes, et non omittas; nisi cum Fratribus tuis ordines, et procures, ut omnia, tibi de istis Reliquiis dicta, perficiendo consummentur.

29 Quam revelationem idem Dominus statim de mane dixit Fratribus suis, et Domino Decano, et Capitulo: quia pro tunc non habebatur in ecclesia aliquis e Vicarius. Qui Domini statim unanimi consensu hujusmodi Reliquias fodiendo quærere conceperunt: et sic fodere incipientes, pluribus diebus in vanum laborarunt, penitus nihil inventientes. Quadam autem die, videlicet feria quinta ante festum f Walpurgis, hora g Macelli, sarcophagum lapideum miro modo et plane sectum, prout apparet et perpetue h apparebit, omnibus videre volentibus, invenerunt (de quo sarcophago non habetur indicium, si factus sit per manus hominum) in quo Reliquias Sanctorum Martyrum Aurei et Justinii invenerunt: quas tangere et transferre non ausi fuerunt: sed eas superioribus suis i et dignioribus exhumandas reservaverunt: custodes quoque armatos constituerunt, qui eas die noctuque custodierunt, donec ista superioribus suis exponendo reseraverunt.

30 Quo facto exhumandi et transferendi Reliquias, videlicet dies k ipsorum Martyrum Aurei et Justinii immediatus fuit generaliter omnibus præfixus. Quodie adveniente Venerabiles in Christo Patres ac Domini, Episcopi, Abbates l, Præpositi, Decani

Ministri ecclesie rito in ea nocturno lumine

E
b
c
rem Canonicis indicant.

d
F
Illi sancta corpora jussi redefere,

g
ea inventunt
30 Aprilis!

i
k
Curatur translatio 17 Junii,

m
multiplicantur
elemosynæ,
n
o

A ni, Canonici, Plebani *m* ac Religiosi innumerabiles convenerunt, et officium Missæ humiliter et devote ac solenni voce decantaverunt. Quo completo Sanctorum Reliquias, Te Deum *n* et alias laudes devotas cantande, transtulerunt; et ad novum scrinium *o*, ad hoc præparatum, deposuerunt; et inagnum Indulgentiam, et multas Fraternitates et Karenas, omnibus Benefactoribus Ecclesiæ contulerunt.

novus chorus
construitur.

31 Omnes quoque qui aderant odore suavissima et minus solito replebantur, omnes etiam infirmi qui convenerant, quibuscumque languoribus fuerant perplexi, cæci, surdi, muti, contracti, paralytici, claudi, obsessi, omnes fuerunt curati. Tantus etiam populus convenerat de universis terrarum finibus, quod se in civitate non poterat continere, sed totus campus inter civitatem et Paphenbruele, ac monticulum Steygere pleus *p* fuit populis et hominibus.

p

Etiam innumerabiles fuerant ibi prædicatores, qui in civitate et extra civitatem prædicabant, populo valde multum offerente, in candelis aureis, argenteis, equis et rebus aliis, ita quod Petitores, ad hoc rogati et deputati, ad plenum oblationes recipere et capere non potuerunt: sed quicumque Dei intuitu facere voluit, pileum suum extendit, et eum plenum pecunia et aliis oblationibus statim cepit. Et sic in tantum fuit oblatum, quod de talibus oblationibus, ac aliis postmodum intuitu sanctorum Martyrum Aurei et Justinii oblatis, solennis Chorus, perpetue duraturus, est constructus: in quo Deo fiunt die noctoque servitia, qui nos salvet per æterna secula. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Sub hoc titulo sequens Narratio, non distinguitur, ut priora omnia, in Lectiones; sed veluti ad complementum per modum Appendicis videtur addita, et una cum Officio reliquo post Legendam composita; descriptaque cum illa invenitur ante Sequentiam pro Missa: nec omnino ausim affirmare et istam et Legendam esse unius ejusdemque Auctoris.

b Tantum abest ut hinc conficiam, hæc scripta esse ante annum 1276, quo cogitatum fuit de reparatione ecclesiæ ruinam minitantis, quasi jam pridem steterit magnus ille Chorus, de quo postea: sed contrarium potius. Licet enim litteris Gerlaci Archiepiscopi, datis an. 1363 aforis adscriptum legatur, nescio qua certitudine, Rabanus Magnentius Maurus, tertius Archiepiscopus, hanc ecclesiam dedicavit kal. Novembris, et hic obierit an. 856; non tamen necesse est ut ab eo quoque dedicatus fuerit novus Chorus: cum sæpe videamus veteri ut parvo Choro additam novi operis ecclesiam. Et hoc potius factum reor; adeoque parvum Chorum Dagobertinum adhuc stetisse seculo 13, opere verosimiliter firmiori structum, aut saltem Canonicis satis amplum licet ecclesia propter peregrinorum confluentum Rabani tempore fuerit amplianda.

c Hoc quoque recentioris styli est: antiquior et simplicior artas non Dominos, sed Fratres dixisset.

d In Heiligenstudiensi Collegio nostro reperitur scriptum quoddam unius, ut videtur ex primis illius incolis, ante centum annos exaratum in quo diligenter collegit auctor, totam Eichsfeldiæ et ejus de qua agimus civitatis fortunam; ubi inter communes utriusque calamitates, quarum distinctior memoria extat, primam numeret, tempore Adelberti Archiepiscopi, a quo severius in Eichsfeldiæ exactæ Decimæ viginti millibus Hassorum ac Thuringorum occasionem præbuerunt circa an. 1124, ut Erphordiam, quo ille fugerat, gravissima obsidione premerent; tum et Conradus tempore, quem Sacerdotio exutum Fredericus Barbarossa acerbissime oderat, eo quod nollet constituto ab eo Antipapæ Octaviano subscribere: tunc enim id est anne circiter 1165 devastatæ arces

Rustenberga et Horburgum, et mœnia urbis Erphordiensis solo æquata sunt. *Quidni etiam proximum Rustenbergæ Heiligenstadium captum tunc sit? Aut denique idem acciderit post annum 1256, quando Gerardus Archiepiscopus non longe a Mullusio captus in potestatem venit Alberti Brandenburgici, qui et fratrem ejus Theodoricum Comitem Ebersteinium e pedibus suspensus triduo cruciavit. Accedit autem hoc tempus propius ad illud, quo elevationem factam opinamur. Certiora si quis doceat, libenter excipiam.*

e Similiter gratum erit discere, an et quales Vicarias nunc habeant Heiligenstadienses et quando eos habere ceperint. Suspicio intelligi Vicarios Archiepiscopales seu Vice-dominos juri dicundo præfectos, ut inter Canonicorum aedes domum splendidam habent, de qua infra in Appendice num. 19. Knackrichius existimat intelligi Vicarium perpetuum Præpositi vel Decani absentis eoque adducit Domum Vicariæ in variis litteris notæ pro seculo XIV: sed tales Vicariæ neque tantæ dignitatis videntur fuisse quantum hic supponitur præ aliis Canonicis, neque probantur antiquiores Vice-dominis, sive ut Heiligenstadienses loquuntur Archisatrapis fuisse; adeoque eorum defectus non probat magnam Legendæ antiquitatem; sed potius novitatem: æque ac si in Legendâ notaretur quod tempore translationis nondum erant Archisatrapæ qui non fuerunt antequam Eichsfeldia dono Otthonis I Imperatoris venisset in jus Archiepiscopi Moguntini.

f Obiit S. Walburgis an. 780, 25 Februarii; ad quem diem ejus Acta illustrans Henschenius, § 4 docet, corpus ejus ante an. 870 translatum Egstodiam, ubi ejus rei memoria sollemnissime colitur 1 Maji: et hunc diem, ut celeberrimum in Ringavia notat Goswinus infra num. 55. Idem si velimus credere de Eichsfeldia, Moguntino Archiepiscopo æque subdita, videri poterit facta inventio anno 1271, quo, per litteram Dominicalem D, dies 30 Aprilis, immediate præcedens festum, cadebat in feriam v; et sic quarto post omnia ceptæ sint elemosynæ colligi pro ecclesia restauranda, Choro novo jam stante.

g Hora macelli quæ dicatur necdum comperi.

h In choro, inquit P. Knackrichius, extat ab immemorabili tempore grandis ac solidissimus lapis, in quo, absque scriptura ulla, imago SS. Aurei et Justinii Martyrum affabre est incisa, in justa ac procera statura, partimque auro picta, erectis circum circa ligneis ac solidissimis tabulis, quibus multæ Sanctorum parvæ statuæ aforis sunt affixæ; et superne tecta duabus alis sive ostiolis, quæ facile aperiri possunt, sic tamen ut ipsæ circumstantes tabule altius emineant quam lapis, ad modum veterum Judaicorum sepulcrorum. Huic Martyrum sarcophago, superius in altissima chori abside eadem imago vultuum utriusque respondet; sic ut illi recta ac perpendiculari linea respiciant corpora, quæ interne lapidi illi grandi sunt incisa, ac si aspectu illo suo testentur ibi suam fuisse sepulturam. Ut pictura formis non excedit antiquitate restorationem factam seculo 13, ita fortassis non excedit etiam sculptura lapidis; juvat tamen hic formam ejus qualiscumque antiquitatis æri incisam exhibere.

i Episcopos et Abbates vicinos intelligo, a quibus deinde impetratæ commendatitiæ anno 1276 oc sequentibus pro restoratione loci; proximæ autem Episcopales urbes ab intervallo leucarum 20, Halberstadensis et Hildesiensis ad Septentrionem, Paderbornensis ad Occasum jacent; Moguntina vero Metropolis, inter Occasum et Meridiem sita, duplo longius abest.

k Quia feria v ante Walpurgis inventa corpora dicuntur, iisque transferendis constitutus dies ipsorum Martyrum immediatus; nonnemini consequens esse videtur, ut festo Walpurgis proximum fuerit festum Sanctorum. Ego vero potius contrarium existimo, et

ut

D
EX MS.

E

F

ut minimum tantum temporis indulgendum consultandis Superioribus, ac die ex ipsorum sententia statuto congregandis, quontum inter 1 Maji et 16 Junii intercedit; nec aliunde quam a Moguntina ecclesia sumptionem diem, quando subsequens anno 1271 dies 17 Junii, cadebat inferiam IV; in quora absque suarum ecclesiarum incommodo, et Dominicæ dici in illis celebrandæ impedimento, convenire Prælati poterant, atque domum regredi ante Dominicam.

I Episcopos viciniores jam indicavi: Abbates et Præpositi infra in Analectis notantur, Rypphenstenii, Bara, Teistumburgi, Cellæ, Annenrodii, Gernodii, et Witzzenhusii.

m Plebes antiquitus dictas Parochios Fidelium, omniino invenies: harum tamen Presbyteros, Plebanos dictos via invenies ante seculum IV. Similiter nec Religiosos pro Monachis dictos: nam Salvianus ea voce usus sub finem seculi 3, non videtur ita scripsisse ex usu vulgi, sed ex affectatione purioris Latinitatis, cujus hic noster curam nullam habuit, ut apparet. Imo ipsum Religionis nomen, unde dicuntur Religiosi; non videtur usurpari cœpisse ad significandum peculiare aliquod Regularium institutum ante Ordinem Mendicantium exordia, quando Religiosi titulus cepit iterum promiscue usurpari, pro quocumque claustrali, cum antea solis Abbatibus competeret ut appellarentur viri Religiosi; sicut Reges Viri Illustres, Episcopi viri Reverendi nuncupabantur; quamquam Episcoporum et Abbatum titulus Venerabilis sæpe confunderentur.

n Hymnus Te Deum, cujus mentio in Concilio Triburiensi an. 821, in Breviario Cisinensi Parisiis servato et scriptum post annum 1200, alioque Bibliothecæ Vaticanæ Codice, inscribitur Hymnus Sisebuti Monachi; Usserius in Anglia antiquiorum unum et sub Henrico I scriptum reperit, ubi intitolatur Hymnus S. Nicetii, an forte quia hujus tempore in Lugdunensi ecclesia primum captus usurpari? Mos nunc obtinuit ut Ambrosianus vocetur.

o Neque Fraternalitatum, Laicis per Monachos vel Canonicos communicandarum exemplo, neque Karenarum, (quæ sunt jejuniarum penitentiarum causa impositorum relaxationes) mentionem invenit Congius ante seculum 12.

p Sic, ex MS. Chronico Moguntino, indicat Serarins pag. 837, quod an. 1239, ad majoris ecclesiæ, per Siffridum Archiepiscopum restaurata, dedicatio: tanta populorum multitudo convenerat, ut omnes non civitas ipsa nec campus caperet; sed trans Rhenum apud castellum et in insulis stationes fieri oportebat. De Psaffenbule et steygere interrogatus Knackrichius, quæ loca essent, respondit primum quidem videri collem illum cui inædificata erat S. Martini Ecclesia, ubi inventa corpora erant; et circum quam etiam nunc consistunt ædes Canonicorum, quos inde vulgus die Pfaffen auf dein bergh nominat: alterum cui insistit S. Mariæ Ecclesia nunc Societati nostræ addicta. est enim, inquit Knackrichius tricollis civitas Heiligenstadium et steygere Germanice clivum sonat: uti Buil collem unde rectius scribetur Pfaffenbuil.

q Quia nulla hic sit mentio restauratæ postea totius ecclesiæ, ideo hæc scripta existimo ante annum 1276, quo captum est de ea agi; sed non multo citius. Quod si non arsit Chorns ille celebri anni 1333 incendio, stot verosimiliter idem adhuc.

Hic consequenter ponenda erot Additio de Veteri ac nova Sanctorum capsu aliisque lipsanotheis: sed casu quodam prætermissa reperit locum in Appendice cujus faciet §. 5.

INVENTIO ET MIRACULA SS. AUREI ET JUSTINÆ

Moguntia in Ecclesia S. Albani. Auctore Goswino ibidem Monacho

Ex MS. Cœnobii Bodecensis in Westphalia.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Venerando in Christo Patri Adalberto, sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopo, et Apostolicæ Sedis Legato; Wernherus, S. Albani minister licet indignus, cum omnibus sibi commissis, illius semper gratiam, qui pro omnibus posuit animam suam.

Expedi salutis et veritatis, ut salutaribus pii Pastoris occursibus gaudeat subjecti gregis devotio. Gaudium igitur nostrum, gaudium esse vestrum credimus, super omnibus quæ ostendit nobis, qui facit mirabilia magna solus. Quod enim scriptum legimus et audivimus, Pater meus usque modo operatur, et ego operor, impletum videmus et veneramur; atque hæc vestris et nostris temporibus, in quos fines seculorum devenerunt, fieri non parum gratulamur. Pater enim familias, qui profert de thesauro suo nova et vetera; qui dicit, Nihil operum quod non reveletur (gratias ipsi) quod docuit, per seipsum implere videtur. Siquidem cum nostræ ecclesiæ pavimenta, vetustate detrita quorundam fidelium impensa renovare studeremus, inventi sunt loculi impares tam qualitate quam quantitate: quos, primum cum Fratribus inuito consilio, ac cum summa devotione divini cultus ritu præmissis, aperientes, invenimus thesaurum, pretiosum super omne aurum et topazion: Corpora videlicet sanctorum Martyrum Aurei et Justinæ quorum quædam pars in pulverem redacta, sententiam quæ dixit, Terra es et in terram ibis, confirmat: quædam vero, ebore antiquo rubicundior, erat sanguine adhuc madida, quasi præsens adesset martyrium; quædam vero candens ut lilium, futuræ resurrectionis gloriam præferebat. Horum quæ sint in cœlis merita testantur mox secuta, et quæ quotidie adhuc ibi fiunt miracula. Hæc vestræ Paternitati nota fieri dignum duximus; inter preces et gratiarum actiones, quæ pro tantis beneficiis Deo grati persolvimus, vestrum ad nos introitum desiderantes, ut quod minus nostra valet humilitas, tanta patrocina tanti Pastoris commendet auctoritas, ad nostræ omniumque salutis profectum, et ad eorum de quibus loquimur gloriam; ad laudem vero ejus, qui per omnia secula benedictus Deus.

E
Indicat et
communicat
gaudium,

Joan. 5, 17

Lib. 12, 2

de inventis
sub ecclesiæ
pavimento

F
Ss. Aurei
et Justinæ
corporibus,

et ad
Translationem
invitat.

PROLOGUS AUCTORIS.

Testatur Propheta, Spiritu sancto repletus, quod mirabilis sit Deus in Sanctis suis. Testatur et nos, licet fragiles, ejusdem Spiritus pignus habentes, quia magna sit virtus ejus, qui primus et natus ab initio condidit omnia solus. Apud ipsum vero cum non sit transmutatio nec vicissitudinis obumbratio; per suam tamen sapientiam, cujus non est numerus, ante tempora prædestinavit, quos in fine temporum vocatos et justificatos, ad suum tandem nostræque salutis profectum, mirabiliter glorificavit: quorum immortalis memoriæ, apud Deum et homines notæ,

Ps. 67, 36.
Licet præ-
destinatis ab
a terno sanctis

nos

Tom. 3. TUMBA SCRVM MTRVM pag. 56
AUREI EPI. IUSTINI DIAC.

*Heiligen-
stadii.*

Frons periboli lignei, tumbam marmoream ambientis cui latera cetera respondent.

nihil addi a se ad gloriam possit.

superiorum tamen parens mandato,

aggreditur scriptionem,

et omnes invitat ad congaudendum

Joan. 12, 24

et 26

Is. 61, 7

Ps. 26, 13

in horum Sanctorum revelatione

et miraculis, in tres libros dividendis

A nos aliquid addere, temeritatis esse fatemur. Sed occurrit nobis ille nequam in Evangelio servus, pro cuius talenti non reportato lucro a Domino iudicatus; et quod secreta Regis celare, gloriosum; facta vero præclara silentio tegere, non minus est periculosum. Cum igitur in templo Dei, quod est Ecclesia, non solum phialas, sed et cyathos, magna videlicet atque parva scientiæ sacramenta, contineri non dubium sit; nosmetipsos metientes, et obedientiæ, quæ sacrificiis præfertur, memores; illius magni Regis mensæ, deposito supercilio, participare cupientibus, in hoc nostræ parvitatæ proposito, non phialam, sed cyathum propinamus: et omissis superbiorum Regum donariis, auro scilicet et argento, purpura et bysso; eum pauperibus Christi pilos caprarum, suis locis aptos, in gazophylacium mittimus. Ad hoc dat nostræ pusillanimitati fiduciam, sublimium personarum, hoc est Ecclesiæ nostræ Patris Wernheri, et gloriosissimi Matris Ecclesiæ filii et Majoris domus Præpositi Henrici, et Decani Domni Hartmanni, et Cantoris Gotzberti, et aliorum ejusdem Ecclesiæ Dominorum, præcipue Fratrum et Dominorum nostrorum, frequens ac devota supplicatio: apud quos siquam (quod absit) incurrimus negligentiam, per facile speramus mereri veniam, cum longo nostræ secum conversationis tempore nostram noverint imperitiam. Sed adsit, qui ubi vult et quando vult spirat, qui munita quæque et clausa aperit et reserat; qui rugitus bruti animalis sermonibus informans humanis, jura naturæ suæ subdidit omnipotentia.

Gaudendum est igitur nobis, imo cunctis fidelibus, quia misericordiam suam facit nobiscum Dominus. Coæternus namque æterno Patri Filius postquam de Spiritu sancto conceptus, et de Virgine perpetua. Altissimi virtute obumbrata, natus, passus, sepultus, omnia quæ sunt hominis absque peccato consummavit; et destructo mortis imperio resurgens, captivitatem nostram ducens captivam, Patris in dextera collocavit; cum superabundante iniquitate charitas multorum refrigesceret; et grassante crudelitate, impietas impietatem, quasi sanguis sanguinem, tangeret; impletum esse nemo est qui dubitet, Si granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, multum fructum affert. Nonnullis siquidem, imo nobis, non Deo, innumerabilis Sanctorum est numerus, quibus dicitur, Qui mihi ministrat mesequatur; qui summa devotione Christum amplectens, fide fundati, spe roborati, felici constantia, tradiderunt corpora sua ad supplicia: de quibus quia scriptum est, Sancti possidebunt in terram sua duplicia; terra videlicet illa de qua dicit Psalmista, Credo videre bona Domini in terra viventium; singulis stolis albis, id est animæ immortalitate glorificati, de sub altari, pro sui sanguinis vindicta, ad Dominum vociferantur; sed pro responso super fratrum expectatione, carnis immortalitatem, quasi alteram stolam, felice desiderio præstolantur. Quorum spiritus cum semper sint ante Dominum, non omnium adhuc, sed quorundam corpora, qui potuit, produxit in medium; quæ sibi commendata, tamquam dulci gremio, occultaverat terra mater omnium: et quos pro se passos, suæ gloriæ consortes esse voluit, in se credentibus, pro meritorum qualitate ac temporum varietate, Patronos constituit. Sed cum quæque gens atque natio speciali suorum Sanctorum gloriatur patrocinio, ampliori tibi est exultandum lætitia, principi provinciarum ac domine gentium Moguntia, pro magni Pastoris tui Aurei sororisque suæ Justinæ Virginis atque Martyris manifestata gloria: de quorum virtutibus signis atque miraculis, sive quæ vel in eorum inventione vel Corporum translatione, seu postmodum

Junii T. IV

facta sunt vel fiunt; pauca de pluribus ponentes, et legentium utilitati consulentes, Capitula singulorum breviter supponimus; et in Trinitatis nomine dividentes hoc opus exiguum, in tres sectiones librorum, benigni Lectoris animum refovere curamus.

D
AUCT.
GOSWINO
EX MS

VETUS DIVISIO OPERIS

Incipit de miraculis SS. Aurei et Justinæ
Liber primus, quorum Passio agitur xvi
kalendas Julii; Inventio vero v Idus Maji.

CAPUT I. Quando et quomodo inventa corpora Sanctorum.

II De miraculo, quod contigit ante eorum inventionem.

III Miraculum unum, post eorum inventionem: qualiter puer, a nativitate quartanis febribus vexatus, sanitatem recepit.

IV De muliere, quæ v annis cæca, illuminatur.

V De muliere, cujus manus contracta erecta est.

VI De muliere, a fluxu sanguinis liberata.

VII De claudo quodam, serâ iv erecto.

VIII De duabus mulieribus paralyticis, eadem die curatis.

IX De puella, incurva et erecta,

X De viro, qui a calculo, quem in maxilla portabat, liberatus est.

XI De matrona, quæ monile aureum perdidit, et invenit.

XII De miraculis, quæ in die Pentecostes contigerunt.

XIII De signis, quæ in Natali Sanctorum facta sunt.

XIV De matrona, quæ per annos iv paralysi laborans, liberata est.

XV De claudo, eadem hora erecto.

XVI De muliere, quæ sanata gratias non retulit.

XVII De eo qui votum vovit, et non solvit.

XVIII De miraculis, quæ in festivitate S. Albani contigerunt.

XIX De duobus cæcis, in Nativitate S. Joannis Bapt. illuminatis.

XX De cereo, accenso in festivitate ejusdem.

XXI De cereo accenso in festo Apostolorum Petri et Pauli.

XXII De cereo accenso, in festo S. Benedicti.

XXIII Item de cereo accenso.

XXIV De eo qui tunica stricta indutus, correctus et liberatus est.

XXV De servo, cujus manus globo adhæsit.

XXVI De eodem servo cujus manui cultellus inhæsit.

XXVII De tribus mulieribus, a simili languore sanatis.

XXVIII De puero, submerso et resuscitato.

XXIX Item de puero submerso et resuscitato.

XXX De tribus compeditis et sanctæ Virginis intercessionem liberatis.

XXXI De quodam vinculato, et per merita sacræ Virginis absoluto.

XXXII De duobus fratribus, mire sanatis.

XXXIII De quodam cæco, illuminato.

XXXIV De puella cæca, illuminata.

XXXV De puero, parentum fide illuminato.

XXXVI De muliere, quæ fracti brachii sanitatem recepit.

Finitur Liber primus, incipit Prologus libri secundi. *Num. 40*

CAP. I De dæmoniaeo, per merita Sanctorum mirabiliter curato.

AUCT.
GOSWI-
NO EX MS.

- A II De muliere, a caduco morbo ibidem liberata.
 III De injuste damnato, et a suspendio liberato.
 IV De muliere, ibidem a dæmonio liberata.
 V De duobus Fratribus, in captivitate detentis.
 VI De cereo in Nativitate Domini divinitus accenso.
 VII De puero, a patre percusso.
 VIII De puero, ab anuli voratione liberato.
 IX De puero, a porco in facie corrosio, et Sanctorum meritis restituto.

Incipit Prologus in Librum Tertium.
 Num. 50

- CAP. I De revelatione Sanctorum.
 II De femina, in festo Sanctorum illuminata.
 III De rustico cujus manum manubrium inhæsit.
 IV De muliere quadam ibidem illuminata.
 V De quodam contra votum faciente, et ideo justo iudicio visu deficiente.
 VI De quodam contracto ibidem erecto et sanato.
 VII De puella, a dæmonio ibidem liberata.
 VIII De alia puella, a debilitate curata.
 IX De fure, qui equum tertia die reduxit.
 B X De paralytica in festo S. Victoris curata.
 XI De quodam suspensio, et per merita Sanctorum tertia die adhuc vivo reperto.
 XII De contracto quodam, ibi erecto et sanato.
 XIII De matre et filia, altera a dæmonio curata, altera a debilitate corporis sanata.

Hæc nos more nostro in pauciora Capita partituri libro primo Capita duo; secundo ac tertio, duo alia deputabimus.

CAPUT I.

De inventione Sanctorum, atque miraculis ante et post eam, per dies proximos decem, patris.

Prius quam
an. 1137,
3 Maji,

Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo tricesimo septimo, Indictione quinta decima, quinto Idus Maji, cum in ecclesia S. Albani Martyris pavimenta vetustate attrita, quorundam fidelium renovarentur impensa; inventi sunt loculi, tam quantitate quam qualitate impares; et in eis corpora, quorum pars quædam in pulverem redacta fuerat, quædam ebore antiquo rubicundior sanguine adhuc madida, tamquam in presentiarum passi fuissent, apparebat; quædam vero candens ut lilium futuræ resurrectionis gloriam præferbat. **C** Horum igitur quæ sint in cœlis merita, testantur mox subsecuta, et quæ quotidie adhuc ibi fiunt mirabilia. De quibus nonnulla (neque enim ad omnia sufficit aliqua manus vel lingua) hic inserere dignum duximus. Nec alia quidem, quam quæ oculis vidimus, et magnarum personarum certa relatione didicimus. Quas si, propter oblatrantem invidiam, produxerimus in medium, obmutescet procul dubio omnis contradictio infidelium. Libet vero referre prius ad nostri sermonis confirmationem, quod factum comperimus, ante eorum de quibus loquimur revelationem.

^a
Inventrentur
Sanctorum
corpora;

^b
In Dominica
Palmarum
sepulcris
Sanctorum
insidens
quidam,

^c

2 Erat dies sollemnis, qui dicitur **b** Palmarum, et ad commune gaudium tantæ solennitatis, ex more solito non minima multitudo civitatis convenerat. Cumque tantæ diei solennia agerentur, et suis quique locis reverentissime contenti viderentur: quidam ex populo sepulcrum Episcoporum, qui ibidem sepulti sunt conscendit; et, dimissis pedibus super sepulcrum **c** Virginis et Martyris, lætabundus consedit. Et ecce subito humi prostratus, cum sonitu miro curruit in faciem; clare demonstrans, quod talem non merebatur sedem. Compescuit illico voces

psallentium in Choro, strepitus et clamor utriusque concurrentium sexus: omnes enim qui aderant, stupore in eo quod acciderat perterriti conveniunt: et subitæ alicujus infirmitatis causam rati, manibus sublatum extra limen ecclesiæ deferunt. Qui cum, aqua ei in faciem aspersa manibus attrectantium, ut fieri solet, vix tandem respiraret; quærunct circumstantes sollicitè, quænam fuerit causa tam subitæ ruinæ. Refert ille se valde mirari, eos super hoc, quod secum viderant et audierant, percunctari. Videlicet personam egregiam, forma speciosam vestitu decore de tumulo exisse; et ictum, quem vix mortalis quisquam ferret, sibi dedisse. Quo audito expavit omnium conscientia, ac deinde loco illi atque Sanctis ibi sepultis excrevit reverentia, nullum meritis Sanctorum finem habitura. Sed ne sermonis prolixitas auditori fastidium generet, his breviter prælibatis, Sanctorum Martyrum merita recensentes, licet indigni, ad propositum revertamur: ut per illos, quos vera scribendo supplices veneramus, æternæ gloriæ consortes fieri mereamur.

D
et involsi-
bili manu
excussus;

a sancta
inde egressa
id factum
narrat.

3 Primum quod post Inventionem Sanctorum factum est miraculum non parvum nobis aliisque multis lætitiæ dedit incrementum. Habebat namque et dolebat mulier quædam puerum ex se natum, a nativitate quartanis febribus miserabiliter vexatum. Cui, videlicet ut propriis visceribus, mater condolens; et in eo, qui non derelinquit in se confidentes, spem suam ponens; sepulcro sanctorum Martyrum, quorum merita multorum jam relatione dederat, curandum superimponebat. Mox ergo fugatis doloribus, coram multis Christi laudes personantibus, sanum illum sustulit; atque vestem, quam in baptismo manu baptizantis puer induerat, apud se reconditam (sicut cernere licet) inter cætera virtutum indicia dependi fecit, ob donatæ sanitatis memoriam.

Postea vero
sanatur puer
a nativitate
quartanum
patiens:

E

4 Non minus est mirabile, quod eadem fere hora contigit in muliere, tam nobis quam multis aliis nota non minus nomine quam facie; quæ cum pro manu contracta, et nullis prorsus usibus apta, gemitus funderet et lacrymas; mox (mirabile dictu) extenta et sanata manu, omnes secum hortatur ad agendum Deo gratias. Cumulantur gaudia gaudiis, meritis Sanctorum sequentibus signis.

mulieri uni
contracta
manus,

5 Nam, post ea quæ dicta et facta sunt, proxima die **d** Dominica, mulier quædam, quinque annis oculorum lumine non cordis privata, audita Martyrum virtute, et multorum eorum meritis salute; memor viduæ, duo minuta deferentis et a Domino laudatæ, inter nobiles et divites pretiosa quæque ferentes, nummum, quem solum habuit, sanctis in holocaustum obtulit. Quo sepulchris eorum imposito, ac protinus recepto, locis tenebrarum signum salutis impressit; et mox fugatis tenebris, desideratæ claritatis particeps, in laudes ejus qui eam illuminavit, astantium corda atque linguas excitavit.

^d
alteri cæca
visus redditur.

F

6 Ad hujus rei præconium, si fas est Evangelii conferatur sacramentum. Illic enim mulier, decem et octo annis fluxu sanguinis vexata, tactu fimbriæ vestimenti Salvatoris memoratur esse salvata: hic mulier, eadem quam prædiximus Dominica, a fluxu sanguinis, quem duobus annis passa fuerat, ad tactum sepulcri Sanctorum est curata. In quibus licet personarum sit differentia, non multum dissimilis est virtutis potentia. Hæc tua Christe sunt opera, hæc tua mirabilia. Hic vero impleta est tua sententia, quæ dicit; Qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet. Quæ cum ita sint; si fideles majora facturos diceremus, procul dubio absurdum videretur, si ipsius veritatis testimonio non probaretur. Quod quia, sanctorum Patrum explanatione, haud aliter esse didicimus; hæc suis in locis di-

terti e sistitur
fluxus
sanguinis.

Joan. 14, 12

cendo

A cenda prætermittentes, ad ea quæ non minus ad laudem Dei et Sanctorum gloriam spectant, veniam.

*erigitur
claudus.*

7 Feria quarta post prædictam Dominicam, quidam claudus pene universæ civitati notus, non ad speciosam portam templi petiturus eleemosynam, sed ad gloriosam Sanctorum sedit memoriam, fide vera præstolans Christi misericordiam. Cum subito sanus quamvis non juberet Petrus et Joannes, exiliens et ambulans, fit causa lætitiæ astantibus, et in eo quod contigerat admirantibus.

*Sanantur pa-
ralycticæ 2.*

8 Adhuc populo in laudibus Dei exultante, duæ mulieres paralyticæ, Sanctorum meritis, gratiam consecutæ sunt sanitatis.

9 Similiter et filia cujusdam de civitate nostra bene noti, et puer quodam simili dolore gravatus, id est dorso incurvo usque ac pedes incircatus; vultus et manus in cælum levantes, post sanitatem obliti doloris sui, laudes persolvunt Martyribus et omnipotentis Creatoris.

*E maxille
cujusdam*

10 Inter hæc non est silendum, quod non parum laudis addidit gloriæ Sanctorum et hoc miraculum. Erat quidam vir, possessionibus et nomine notus in civitate, insolita gutturis maxillæ circumdatus infirmitate; adeo ut instar lepræ cadentis facie sædatus, consortio fidelium judicaretur indignus. Qui cum diu, quod saluti competeret, cibi aut potus nihil perciperet, atque omnis in eo medicorum cura cessasset; quod solum restabat, fide ac spe roboratus, meritis Sanctorum se obtulit; et humi prostratus, cum votis et precibus lacrymas sui doloris testes ubertim effudit. Sed Deus, qui desiderium pauperum exaudit, vota cum precibus non spernens, beneficia distulit; quatenus desideria dilatione crescerent, et beneficia collata memoriæ altius impressa remanerent. Sequenti enim die post orationem domum reversus, et posita mensa pro reparatione virium aliquid cibi sumpturus; stomacho quasi ad vomitum æstuante, mensam reliquit; atque præ dolore guttur atque arterias manu constringens, (dictu mirabile!) calculum per poros maxillæ egressum sustulit, tam liber a corporis fœditate, quam lætus de percepta meritis Sanctorum sanitate. Nobis vero narrationibus multorum fidem dare nolentibus, et, cum Thoma dubitante, tangere et videre narrata cupientibus, procedit in conventum hono, videndum atque manibus tangendum manu ferens calculum. Adest frater suus, nobis et populo satis notus: quin et parentum plures numero, testes idonei, exultantes. Ille, tam pro salutis remedio, quam super fidelium gavisus testimonio, argento circumdatum suæ liberationis indicium appendit memoriæ Sanctorum.

*exemptus
calculus pa-
lam ostenditur.*

C

11 Hic quiddam, dignum posterorum memoria, multorum rogatu cogimur inserere. Matrona quædam de Altavilla, divitiis et nomine satis nota, ad communia gaudia vicinis suis ire paratis, ceteros devotione ac labore præveniens, alveo Rheni transitu granineum campi verticem, laxatis sinibus æstum relevatura, cum multis aliis conscendit; et monile aureum, quod pretiosum pectori præfererat, solum humi deposuit; atque turbis supervenientibus monile inanimem, iter quod cœperat devote peregit. Ventum est ad orationis locum; et invocatis patrocinii Sanctorum, Matrona quid perdidit ab amicis aliisque notis docetur; atque ut ad regrediendum cito reverti debeat, monetur. Illa fide plena, de damno secunda, Hoc, inquit, mihi ad quos confugi servabunt Sanctorum merita. Dixit: et post refectionem, multorumque in civitate salutationem, ad propria revertens, inter multa millia euntem et redeuntem, monile ubi posuerat, cunctis admirantibus et Deo Sanctisque suis laudes personantibus invenit. Licet supra ostensis virtutibus Sanctorum

*Matrona
Altavilla-
na, Sanctos
veneratum
veniens,*

*indeque
amisso monili
revertens,*

dictum sit; Tua sunt hæc, Christe, opera; non tamen coæterna et coequalis Patris ac Spiritus sancti excluditur potentia. Cum enim non aliud, sed aliud sit, Pater et filius et Spiritus sanctus, impius est in eorum operatione aliquid divisum rimari in quorum voluntate nihil potest diversorum aestimari. Verum cum per omnia Divinitatis ac potentia teneat æqualitatem veræ fidei confessio, Personis tamen quiddam quasi proprium, non tamen contrarium, omnipotentis Trinitatis disposuit dignatio. Postquam enim a paradisi gaudiis ille primus parens expulsus, in hanc convallam lacrymarum cum sua posteritate corruerat; exigebat humanæ salutis ratio, ut placaretur, qui per hostis invidiam atque hominis inobedientiam offensus fuerat. Sed quoniam hoc nulli conveniebat creaturæ, mittitur filius, unius per omnia naturæ, qui sine peccato peccati formam indueret, et per Obedientiam placando patrem, inobedientiæ maculam deleteret. Adest ubique Spiritus Sanctus, cooperatur amorum, patris scilicet et filii, nexus et amor. Hujus virtus in principio ferebatur super aquas; hujus virtus salvandis animabus sæcundat aquas: sed de tanto ac tali velle quidquam loqui, nec nostræ virtutis, nec nostri fuit propositi. Unde juxta hoc quod scriptum est. Non alta sapientes, sed humilibus consentientes; et Altiora ne quæsieris; ad ea quæ supra diximus, quæque postea facta sunt, jungere styli officium cupimus.

12 Sicut hægion Pneuma, olim de cælo descendens, Apostolos omnium linguis gentium glorificavit; sic nunc in die sui adventus, id est Pentecostes, et Sanctos suos, nostros autem Patronos, signis et virtutibus mirificavit. Vidimus enim nonnullos paralyti; quam plures vero utriusque sexus et ætatis, manuum, brachiorum, pedum, ceterorumque corporis membrorum mira varietate distortos, ad suum statum rediisse: tres mulieres, diu oculorum lumine privatas, visum; quartam vero puellam a natiuitate mutam, linguæ officium recepisse. Ad hæc comprobanda, secundam, quartam, sextam feriam ponere quid refert, cum eum in sua festivitate, qui omnia continens etiam scientiam habet vocis, hæc fecisse luce clarius constet; cumque pro his atque his similibus Omnipotens et summe bonus digne laudetur; quis creaturam creatori virtutibus assimilari non admiretur. Nec tamen ea hand aliter esse quisquam negabit, si in Omnipotenti unitos omnia posse non dubitabit.

13 Hinc, quod nec sperare potueramus, Domini nostri ac Patroni, consortes summi ac fine carentis booi, non ut olim Reges ac potentes, suos natales sumptibus ac vanis laudibus, sed signis et virtutibus sua natalitia illustrant. In sua enim post Pentecostem proxima festivitate cæcis visus, claudis gressus, et surdis auditus restituuntur; quodque majus est omnibus, pro commissis tristes teste conscientia, quasi percepta venia læti efficiuntur. Quod quia rarum, non ut omne rarum, carum; sed quia salutare carum, referre non absurdum duximus, in ejus laudem qui est super omnia benedictus. Libet inter hæc intueri quæ sit jam virtus operum Dei, cum dicat Psalmista, Universæ viæ Domini misericordia et veritas. Variis obnoxia eventibus humana monstratur fragilitas, veritatis siquidem est et justitiæ, quod pro commissis corporis infirmitates patimur; misericordiæ vero, quod flagellis emendati celestis vite consortium adipiscimur. Animadvertendum vero, non semper propter peccata, sed plerumque ad laudem Dei infirmitates contingere: quod diligens lector quinque modis facile potest ostendere. Scriptum namque est, Abyssus abyssum invocat: quia utriusque Testamenti consona auctoritas approbando invitat. Job, simplex et rectus

D

*A. COSW.
EX MS.
eodem ubi
reliquerat
loco invenit,*

*singulari
unius ac
trini Dei
beneficio.*

E

*Rom 12,
Ecli. 3, 22*

*Infra dies
Pentecostes
curantur
varii,*

F

*ac rursum in
festo ipsorum
sanctorum,*

Ps. 24, 10

diro

A. GOSW.
EX MS
Ps. 41, 18

a marbis
vario sine
immissis,

quadricenni
paralysi
laborans
erigitur.

Uem claudus

Ingrata
pro beneficio,

Ps. 58,

in paralysim
reclabatur.

Ps. 75, 12

Votum negli-
gens,

A diro vulnere; Thobias, æque laudabilis, ad probationem aliorumque consolationem cæcitate plectitur; angelus Sathanæ, custos humilitatis, a Vase electionis nullis precibus tollitur; homo ille Evangelicus, neque suo neque parentum peccato cæcus natus, ad laudem Dei illuminatur; Lazarus ille quatruiduanus, coram multis Dominum laudantibus, ad superos revocatur. Est et infirmitas, quam qui potest procul avertat, quæ hic inchoata pro meritorum qualitate ac justis iudiciis examine, sine non carebit, æternis pœnis sociata: de qua quoniam sine gemitu loqui non possumus, illius infirmitatis modum ponamus, in quo et Creatoris misericordia, et Sanctorum suorum manifestatur gloria. Vere enim Scriptum est; Quem diligit pater, corripit. Flagellat plerosque Deus, ut intus a peccato coerceat, et exterius sanandos meritis Sanctorum suorum relinquat: cujus rei evidens indicium sequens narratio demonstrat.

14 Matrona quædam, per annos quatuor paralysi laborans, omnium membrorum viribus destituta, strato jacebat; quia nec caput quidem ad percipiendum quidquam cibi vel potus, levare valebat. Interea, auditis virtutibus Sanctorum, sperans se eorum meritis consequi posse finem dolorum, amicorum manibus vehiculo imponitur; et ad loca Sanctorum deducta, post vota et lacrymas, voti compos, ad sua sospes revertitur.

15 Nec mora quin eadem hora, cunctis cernentibus, quidam claudus meritis Sanctorum est sanatus; atque omnium Datori honorum vox exultationis resonat in tabernaculis Justorum. Quia vero nonnunquam prosperis adversa, et adversis mutantur prospera, quæ parum circumspicte fragilis perpendit natura; dignum duximus hic inserere, atque exemplis probare, quod nonnulli beneficiorum ingrati, nonnulli votorum inmemores, ad eos quos misericorditer evaserant non injuste revolvuntur dolores: quidam tamen ad gratiam redituri, quidam vero superbiæ ac negligentiae offensam sine fine luituri. Hinc in Evangelio decem leprosis mundatis, unus cum gratiarum actione reversus, pro fidei merito laudatur; sed novem, cum ab eo quem nulla latent secreta requiruntur, reprobis inveniuntur: nescire enim Dei, reprobare est.

16 Suffragatur huic nostræ affectioni quædam persona, in civitate longa ægritudine, non aliunde satis nota. Hæc in summo spiritu constituta, omniumque membrorum utilitate destituta, ad suffragia sanctæ Virginis et Martyris Justinæ perducitur: ubi fuis cum oratione lacrymis, meritis Sanctorum sospes erigitur, sed infelix post acceptam sanitatis gratiam, inmemor Psalmistæ dicentis, Adjutor meus tibi psallam, sine voce laudis ad sua revertitur; et non multo post ampliori quam prius dolore lecto prosternitur. Sed ne apud minus devotos, veritatis testes indidonei iudicemur, non hæc visu (utpote nostræ professionis studiis ac secretis detenti,) sed fidelium relatione, nos cognovisse fatemur; Quæ, quia non vidimus, si quis improbare tentaverit; improbet prius, si valet, quæ in divinis humanisque scripturis audit, legit et intelligit. Si enim his, quæ non vidit, detrectat credere; non dicimus hoc insipientiæ, sed extremæ esse dementia. Hæc vero quia propter ingratos et beneficiorum immores breviter perstrinximus; propter eos qui vovent et non solvunt; cum scriptum sit, vovete et reddite; non parvi pendendum dictum mirabile factum supponimus.

17 Cum signis et virtutibus late manifestata Sanctorum gloria multos ad melioris vitæ studium invitaret; quidam vir, prosperæ salutis accepta pœnitentia, vovit se sanctæ Virginis et Martyris

Justinæ deinceps celebraturum solemnia: sed quis hujus voti fuerit spiritus, sequens manifestavit eventus. Ipso namque die sanctæ festivitatis, pauperum more pauperem vitam gerens, saccum frumento plenum asino imposuit; et civitatem quæ vico proxima erat et est, vendito frumento, quasi aliquid commodi acturus adiit, atque pro voto de omnibus male securus, ad sua rediit. Cunctis autem ad festum Sanctorum concurrentibus, ipse quoque socius itineris efficitur: sed aliis ecclesiam intrantibus, procul ab ingressu repellitur. Qui tamen secundo, et tertio, et eo amplius, dum regredi nititur ad ecclesiam; cunctis cernentibus ignominiosam patitur repulsam, quod justo Dei atque Sanctorum iudicio agi (utpote animalis, qui non percipit quæ Dei sunt) non intelligens, et quæ circa se agantur parvi pendens, ad sua unde venerat, nihil veritus, redire properat. Tum subito in itinere, de asello quem insidebat, humi lapsus, totius corporis membra contractus, magnum dolorem magnis testatur clamoribus. Qui occurrentium auxilio vehiculo impositus, ad ecclesiam reportatur; sed, velut ante, ecclesiam intrandi facultas sibi negatur. Unde adstantium hortatu in se reversus, commissum fatetur, et citius dicto hactenus negatum ingressum meretur; et inter gemitus et lacrymas orantium surgens, salutis dedit indicium. Quis interea se a lacrymis, quis a laudibus contineret, cum in una persona, uno eodemque die, duo contraria, infirmitatis videlicet et salutis, miracula videret?

ANNOTATA D. P.

a Mirum profecto, quod adeo strictim hæc narret Auctor, neque distinctius explicet situm ac formam sepulcrorum; horum item numerum et si quæ aderunt Epitaphia, aliave, unde discerni potuerint, quæ quorum essent. Breviarium, rem valde alterat, cum id quod de parte quadam quorundam innominatorum corporum sive ossium dicunt Goswinus et Sigehardus, sic ampliatur, quasi nominatim Beatorum Aurei et Justinæ corpora, copioso etiam tum quidem sanguine perfusa, et tanta oris venustate et membrorum omnium integritate reperta sint, ut plane nil juris communis natura in illos habuisse videretur: quæ si vera essent, non solum rueret tota Heiligenstadiensium præsentia, sed variè etiam contra ipsosmet Moguntinos sequerentur incongrua, qui tam miraculose conservatas Reliquias, adeo habuerint negligenter, ut rursus eas terræ infoderint et cito pene amiserint de memoria, donec nunc iterum retegerentur. SS. Gervasii et Protasii ossi sanguini copioso innatantia reperisse S. Ambrosium non corpora integra videbimus 19 hujus. Putat Knackrichus in ipso tempore inventionis factæ 3 Maji anni 1137 magnam inveniri difficultatem eo quod Archiepiscopus Albertus a medio Aprili usque ad medium Junium debuerit abfuisse Moguntia, nec forte regressus absque eo morbo ex quo mox obiit 23 ejusdem mensis, vel ut alii 14 Julii. Quod igitur tempus, inquit ille, invenire poterit, quo celebraverit tantæ solemnitatis elevationem, quantum merebatur tam miraculosa tantorum Patronorum inventio? quomodo talem rem neque Serarius neque Moguntiacarum rerum scriptor aliquis tam memorabilis actionis mentionem aliquam apud veteres reperit absentium Antistitis pro eo tempore evidenter probat Chronicon Monasterii Walckeredensis Diocesis Halberstadiensis in quo sic legitur: Anno Christi mccccxiii, 11 Maji magna solemnitate consecratum est Monasterium Walekenredense in honorem B. Mariæ semper virginis et S. Martini Episcopi, ab Alberto Archiepiscopo Moguntia præsentibus multis Episcopis, Abbatibus, Præpositis, Dominisque secularibus, Archiepiscopus aram primariam

graviter colliditur ex lapsu

et pualtur.

E

F

A mariam consecravit. Alii quinque *Episcopi totidem alias. Sed quid si ipsa Archiepiscopi absentia Santalbanensibus causa fuerit minoris celebritatis adhibendæ ad eam actionem quam deproperari suadebant crebrescentia mox miracula, quarum hic præcipua decem narrantur facta ante Pentecosten id est ante 30 Maji. Manet tamen scrupulus, quod scriptor illorum et reliquorum, nullam fecerit mentionem elevatorum quomodocumque corporum vel hoc reliqua vel sequenti anno: ut si aliqua elevatio facta postmodum sit, facta esse debuerit, si non sub ejusdem nominis successore intra biennium defuncto, aut sub Arnolpho Aschuffenburgensi æque brevis temporis Pontifice, saltem sub Henrico I vel sub Radulpho qui usque ad annum 1168 Sedem successive tenuerunt. Hoc autem non dissimulaturus fuerit Sigehardus, si scivit, aut ignorare potuerit, si factum fuerit, lector dijudicet.*

b Sigehardus annum notat 1137, tunc autem celebratum fuit Pascha 11 Aprilis, atque adeo hæc facta sunt die 4 ejusdem.

c Sigehardus num. 7 distinctus appellat memoriam, ipsi sepulcro, quod sub pavimento latebat, superstructam; quæ ut ait memoriæ simili S. Auræi sic contigua erat et eminenti altius memoriæ Episcoporum, ut tetragonum faceret.

d Dies *Muji*, quo inventio celebrari dicitur in ipso titulo hujus operis, anno isto concurrat eua feria 3, adeoque die 16 actum est quod narratur.

e Is fuit tunc actus die 30 Maji.

CAPUT II.

Reliqua libri 1 miracula, a die 21 Junii.

In festo S. Albani,

Sunt quidem laude digna quæ dicuntur, sunt non minus etiam miranda quæ sequuntur. Cum enim virtutibus Sanctorum merita recolimus; tamen, etsi meritis impares, ad eos mentis oculos tollimus; qui, quanvis impares merito, alieni a domo illius non sunt, qui dixit; In domo patris mei mansiones multæ sunt. Hic namque concursus est et æterna omnium gloria, ubi locum non habet discordiæ mater invidia. Hinc excluditur illud poetæ terrena sapientis; Nulla fides regni sociis: quia hic per fidem et caritatem sociatis, æqualitas permanet virtutum et potestatis, hinc est quod in sua festivitate, Aureus et Justina diversis beneficiis sua declarant merita. Hinc etiam quod Albannus, tamquam Dominus Domus, in sua festivitate pro omnibus signis et virtutibus glorificatur. Ipso quippe die, quinque mulieres sunt a languoribus variis curatæ: una, brachii miro modo reflexi restitutionem; illa, oculorum recepit lumen, tres, diu negatum, et vir unus, ambulandi receperunt usum.

Joa. 13, 2

5 mulieres infirmæ curantur.

C

In Nativitate Joan. Bapl. illuminantur 2.

19 Dant etiam lætitiæ incrementa duo cæci: qui lumina recipiunt in ejus solennitate, de quo scriptum est, multi in nativitate ejus gaudebunt. Inter hæc atque his similia, ad effugandas infidelitatis tenebras, suæ claritatis splendorem oculis omnium insudit cæli majestas.

Cereus ultro accenditur 21 Junii,

20 Superius quippe dicta die sancti Martyris, Vespertinis laudibus expletis, atque ex more omnibus luminibus extinctis, cereus ab aliis extinctus, eadem fere hora coelesti lumine in conspectu omnium est accensus.

et iterum die 30,

Matt. 4. 5.

21 Nec prætereundum, quod contigit in festivitate Apostolorum Petri et Pauli, haud dissimile, sed plus habens stuporis ac miraculi; haud dubium quin ad gloriam eorum, quibus Dominus dixit: Vox estis lux mundi. Exinctus siquidem post Vesperas cum aliis luminibus cereus unus, accenditur; sed quasi extinctus non fuerit, a non videntibus ministrorum negligentia arguitur. Quo mox ut prius ex-

tincto, cum ad luminare minus (ut plerumque sit accensum) supponeretur; mirum in modum, quod extinctum fuerat, cælesti virtute accensum supra se accensi luminis flammam superat; atque omnis plebs (multa enim aderat) super tantis mirabilibus, lucis auctorem glorificat.

D
A. GWOS,
EX MS.

22 Et quoniam tempore et virtute operum res proxima est, sit proximum nostræ hujus insertioni, quod vidimus in festivitate S. P. nostri Benedicti. Tunc etenim coram multis utriusque Professionis, sexus, ætatis et conditionis, simili, ut supra, imo per omnia eodem modo, ad tumulum Archiepiscopi Hildiberti, coreus inflammatur: et superne insolita plus solito in laudem Dei exultantium vox diutissime in æra sublevatur.

atque 21 Martii:

23 Hæc Trinitatis opera præcesserat etiam cœlitus accensi cerei gloria, quem in primo revelationis exordio de Heilingenstat attulerat totius plebis ac Monachorum devotio: ubi si quod interest ordinis, non mirabitur benignus auditor cum constet diversæ virtus operationis.

quod etiam factum erat 19 Junii.

24 Unde ad supradictam Patroni nostri festivitatem jam recurrimus, memoriæ mandare cupientes, mira et insolita, quæ coram positi vidimus. Quidam indutus tunica nimis stricta, et stultorum more corrigiis utrimque consuta, ad orationem a dexteris festinavit. Sed nec orare nec inclinare se valens, nimis doloribus tamquam catenis totum corpus suum constringi exclamavit. Cunctis autem qui aderant exclamantibus et admirantibus; ipse causam rei nutu Dei perpendens, ab aliis tunica exui, quod ipse non poterat, precabatur. Qua exutus tamquam veste vanitatis et causa doloris, est sanitati donatus.

E
Vestitus vanitas in ecclesia castigatur.

25 Ipso itidem die quod diu delestati sumus Deo execrabile atque cunctis fidelibus execrandum, manifeste didicimus. Servus enim cujusdam potentis (potens vero ille est Franco de Walkorp) aliis sibi similibus sociatus, cum luderet globis; globus, quem manu mittere volebat, mox contractis digitis manui arctius adhæsit. Quem tota die ac nocte nulla ratione excutere valens, cum legatis Domini sui ad loca Sanctorum sequenti die venit: ubi fide ac devotione humiliatus, extenta manu, inter voces laudantium Domini globum deposuit; quem, in testimonium tantæ virtutis, ibi relinquens, sospes ac lætus rediit.

Festum violenti a thærens manu globus,

26 Sed parvipendenda est lætitia, quam juste sequitur major tristitia. Ecce enim, non post multos dies, idem servus, cum aliquid ludis aptum incideret, et de his quæ sibi acciderant quoddam risibile insere ret: cultellus miro modo manui incidere volentis adhæsit ut manumittere non valeret: quousque ad memoriam Virginis cultellum deposuit, factus omni populo, qui aderat, causa tam admirationis quam jubilationis; quod quare evenerit parum constat, nisi quod in simili pœna et salute, miraculi iteratio Sanctorum virtutis sit confirmatio.

F
apud sanctos excutitur;

itemque cultellus ultra vice.

27 Nec prætereundum silentio quod non multo, aliquo tamen temporis intervallo in tribus mulieribus ostendit sancta Martyris intercessio: una enim de Pingvia, nomine Guta, Embriconis filia, præ nimia et insolita infirmitate, paralyti, id est defectione totius corporis, viribus destituta, manibus famulantium gestatorio imposita, meritis Sanctorum præsentata est. Ubi mox reddita sanitati, id in quo apportata fuerat, in suæ filii ac sospitatis testimonium reliquit. Cum ecce mulier de Bacharata, eandem diu passa infirmitatem, Sanctis præsentata, desideratam obtinuit sanitatem. Tertia mulier de Hoenburg, fide S. Trinitatis fundata, ac sanctæ professionis habitu induta, cum nimia et feminarum naturæ contraria infirmitate diu gravaretur sanctæ

Sauantur infirmæ tres una die.

Virginii

AUCT.
GOSWINO
EX MS.

A Virgini Justinæ perpetuæ devotionis obsequium spondit, si adveniente ejus die sanari mereretur. Promissum igitur aggressa iter, sicut decem dum irent leprosi mundati sunt, vix emenso dimidii itineris spatio, quod nec sperare poterat, se nihil doloris sentire miratur et exultat. Verum ne beneficii ingrata videretur, iter quod ceperat devote peregit : et post gratiarum actiones coram Sanctis, causam itineris et gratiam donatæ sospitatis idoneis personis aperuit.

Majori miraculo,

28 Hinc nobis ad majora tendentibus, non incongrue nobiscum sentiunt, qui quod sequitur supradictis dissimile, pro mirabili accipiunt. Et siquidem non minus venerandum quam mirabile, ad laudem ipsius, cui nihil est impossibile, quem solum constat dominari in cœlo, terra et mari, et in omnibus abyssis. Hujus dextra Janitorem cœli in mari, ne mergeretur, elevavit : hæc Vas electionis tertio de profundo pelagi liberavit : hæc dextera (ut innumerabilia, quibus semper in suis Sanctis gloriosus apparuit, prætermittamus) sicut olim confessoris a sui meritis puerum aquarum gurgite mersum conservavit : haud aliter nunc meritis sanctæ virginis suæ et martyris Justinæ, puerum quemdam diu aquis suffocatum, vitæ redonavit. Cujus rei locum et eventus qualitatem, sicut didicimus, paucis hic subdere dignam duximus. Factum est in una dierum æstus apud Frankensurt, cum nonnulli utriusque ætatis lavandi gratia ad flumen *b* pergerent, ut duo parvuli, unius patris filii, viri præclari, accurrerent. Ubi post impetata desideria, cum quisque reversus est ad sua, alter quoque puerorum, major natu, domum letabundus rediit ; nesciens quod frater ejus, undarum mole victus, submersus interit. Patre vero ac matre eventum rei ignorantibus, ac reditum pueri mœsta sollicitudine præstolantibus ; quidam de molendino egressus, conscensa navicula ad littus tendebat ; cum ecce corpus super aquas ferri cernebat. Super quo satis admiratus, ac primum cadaver aliquod esse ratus piscis aut belluæ, ubi propius accedens humanam faciem agnovit, corpus exanime navicula imponens, ad littus usque perduxit. Adest uterque parens, cum plebe innumerabili, magnitudinem dolorum contestans voce lacrymabili. Testatur lacrymabilis devotio, quæ fuerit super his omnium illorum mirabilis compassio. Denique deposita omni spe vitæ, nutu Dei corpus exanime defertur in templum *c* S. Bartholomæi ubi inter voces et lacrymas ac Sanctorum litanias, quasi unicum refugium, S. Justinæ Virginis et Martyris invocatur auxilium. Ad ejus nominis invocationem (dictu mirabile!) singultus pectus emisit exanime, atque hoc signo misericordiam Dei expectantibus, recuperato spiritu vitales omnes exhibuit vultus. Nil jam triste sonat ibi : sed qui vivere donat, solus laudatur et in sanctis glorificatur. Dat locum præsentis lætitiæ quantitas prioris tristicitiæ : unde bene dicit Propheta

puer in mari submersus,
b

indeque relictus mortuus,

invocata S. Justinæ resuscitatur.

Ps. 95, 19

Alius aquis suffocatus,

B
C
Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. Pater vero nil moratus, ne tanti beneficii videretur ingratus, puerum servitio Dei et Sanctorum in perpetuum donavit, quorum virtute sibi illum redditum fore non dubitavit.

29 His, pro rerum varietate ac nostri sensus pusillanimitate, breviter enumeratis ; dum ad diversa styli vertere nitimur, eadem fere cogit nos replicare alterius, sed quasi ejusdem rei eventus, et renovata ejusdem miraculi memoria. In vico qui dicitur Werstat, juxta castrum nomine Epperstein, quidam parvulus, utroque parente febrim nimietate lecto prostrato, dum juxta molendinum in ripa fluminis luderet, arena ac limo pedes obvolutus corruit ; et a prima hora diei,

usque ad primam horam alterius diei, obrutus limo latuit. Interea quidam domo ac familiaritate proximus, accepta securi arborem in ripa paludis, aliquid inde more solito excussurus, ascendit ; cum eminus parvulum aspiciens, et suum filium (parvulum enim habebat, credens, non sine magna corporis læsione descendit : et primo intuitu, ejus esset filius, agnoscens, in manus illum sustulit ; patrem tamen ac matrem, ob nimium eorum dolorem, eventum rei celare studuit. Affuerunt protinus, rei novitate acciti, pene omnes vici illius cives et incolæ : qui unanimiter ceperunt Dei omnipotentiam et sanctam ejus virginem invocare Justinam, cujus meritis constat procul dubio quantum valeat veræ fidei devotio. Os enim pueri, cujus lingua dentium collisione perforata, adhuc sanguine mædebat, cunctis aperientes, aquæ guttas gutturi instillabant, et si quis spiritus vitalis corpori inesset scire tentabant. Sed qui non erat, mox rediit, procul dubio ipsius meritis, quam Christo commendat effusio immaculati sanguinis. Pater igitur et mater, tam pro redita sibi sanitate, quam pro filii sospitate, vitæ Datori gratias retulerunt ; et continuo dispositis ad iter rebus necessariis, cum puero et oblationibus ad memoriam Sanctorum venerunt, ibique coram clero ac populo, quorum multitudo tunc aderat, ordinem rei exponentes, et pro puero singulis annis oblationis quantitatem votere studentes, post indicium suæ fidei atque devotionis, cum ceteris fidelibus jubabant Deo in voce exultationis.

30 Adhuc pro gloria Sanctorum, ad laudem Dei, cum aliqua hic inserere meditaremur ; multitudinem mirabilium ejus considerantes, magis silere quam minus digna dicere decrevimus : ne mira et inscrutabilia præ oculis, quasi abyssum maris habentes, vela ventis cum periculo daremus, qui jacta fidei anchora in firma statione sedem locavimus. Non enim immenores sumus illius in Evangelio, qui visa piscium multitudine dixit ; Exi a me quia peccator sum, Domine. Est quippe veræ virtutis proprium, ut in contemplatione sublimium non deserat humilitatis consortium : unde scriptum est, omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tui ? Quia enim carne fragilitas, ossibus vero fortitudo signatur perfectorum virtus qualiscumque, summæ virtuti comparata, dissimilis comprobatur. Hinc est quod ille fortis olim [Sampsonis pater] Manne, oblato et suscepto sacrificio, per *d* Angelicam visionem vitæ incurrit desperationem : qui ubi quæ gesta sunt uxori retulit, per ejus consolationem mortis timore caruit. Bene autem compunguntur uxor et maritus, id est spes et fortitudo, quoniam his duobus, humilitate sociata, omnis perfectorum commendatur beatitudo. Cum enim virtutum studio, quasi fidei sacrificio, Angelicæ visionis, quod est cælestium contemplationis gratia, sublimantur ; humanæ fragilitatis conscientia quasi mortis periculo, humiliantur ; qui tamen a rectitudinis suæ statu non dejiciuntur, quoniam spe concepta de prioribus, quasi fida uxore, ad sublimia eriguntur. Hinc est quod marito uxor dixit, si Deus nos occidere voluisset, numquam de manibus nostris sacrificium suscepisset. Nos ergo quia cælestis gratiæ dona nostris meritis majora percepimus, ad commemorandum aliqua, quæ magnitudine mirabilium perterriti adhuc intermisimus, sublata formidine redeamus ; sperantes in eum, qui sperantes in se non derelinquit ; qui ubique præsens, ubique Sanctorum merita invocantes misericorditer exaudit : sic enim mortui vivificantur, sic debilia et contracta membra curantur, sic aperiuntur oculi cæcorum, sic solvuntur vincula compeditorum ; quorum cum facile comprehendi non valeat numerus ; tribus hic positus, quartum melius silere, quam

D
et inde post
horas 2½ ex-
tractus.eadem implo-
rata revivi-
scit,et parentes
ejus sanantur
a febre.

E

Auctor mira-
culorum mag-
nitudine

*Luc. 5, 8

*Ps. 34, 10

F
sicut Manne
pater Samp-
sonis territus ;sed sicut ille
spe animatus,

referre

A referre propter discordiæ malum duximus; secundum illud, Providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus; quapropter illos, quos veritatis testis conscientia acusat, illi quem nulla latent [secreta] relinquamus; et os, qui ad invocationem virginis et Martyris Justinæ vitæ periculum evaserunt, hic inferamus.

narrat qualiter pauper tortus ob debitum

31 Quidam nomine Bern, de loco qui dicitur Arnestein, quemdam pauperem, sibi satis notum, injuste jam captivatum custodiæ deputavit, quousque commodatam pecuniæ quantitatem persolveret, qui nimirum præter miseram animam nihil proprii possidens, et injusti exactoris desiderium implere non valens, ducitur ad silvam, ad arborem ligatur, demissis pedibus in vallem quæ proxima erat, plena diversis ac mortiferis reptilibus. Aliquot ergo diebus inibi atque noctibus, sub Altissimi protectione, commemoratus; ad locum primæ captivitatis deducitur, atque in corte imminente et omnium oculis patente vincetus ponitur; habens pro caligis compedes et catenas, pro strato crates ligneas, sudibus peractis undique prominentibus contextas: ubi vitam morte graviolem aliquamdiu agens, tandem quarumdam matronarum, quæ prope adstabant, admonitu, Christi Martyrem Justinam invocat; et citius dicto confractis compedibus et catenis, solutus exultat. Quid tamen ageret? Erat præ oculis aliud genus mortis, scilicet ingens præcipitium, quod si eligeret, non evaderet vitæ exitium. Denique (juxta id quod dicitur, Liceat sperare timenti) timore deposito, rursus Christi et Virginis suæ Justinæ se committit auxilio; et per crates dependentes descendens, carnibus lacrymabiliter laceratis, ad terram pervenit: nihilque moratus, ad memoriam sanctæ Virginis veniens, vocis exultatione et sanguinis sui perfusione, propriæ liberationis fidem fecit: omnisque populus salvatori Christo super his laudem dedit. Sicut ad gloriam Dei spectat virtus Sanctorum, sic nimirum ad hostis confusionem crudelitas impiorum: utrumque vero ad consolationem cœlestis patriæ peregrinorum. Sic ille summus Pater-familias in domo sua quaecumque vas vult [habere]; quo (utpote summe bonus) bene utitur per suam sapientiam, cum cœli ac terræ patriam unam facit rem publicam; cujus judicio, injusto numquam, plerumque impius pio dominatur: quod per eos quos supponimus facile comprobatur.

Sancta invocata evaserit.

Alius simili ex causa vincetus;

C Quidam de loco qui dicitur Eppenstein, nomine Harpius, pro danda sibi pecunia quemdam dure circumvenit. Sed cum non haberet quod daret, nec tamen persecutor furoris habenas laxaret: quidam notus ac primus illius vici, impetratis induciis, sponsor pro ipso intervenit, nec tamen minus innocens impio jure injuriatur: sed vincetus catenis in loco sublimi custodiæ mancipatur; ubi aliquamdiu omni consolatione destitutus, dum sponsoris sui præstolatur reditum, devotissime sanctæ Martyris Justinæ invocat auxilium. Nec mora, juxta quod scriptum est, Fides tua te salvum fecit, confractis catenis, solutus a vinculis, Dei virtutem intellexit. Unde circumspiciens, et custodum accursus metuens, præ gaudio altitudinis immemor, de sublimibus ad ima se dedit: et quasi inollibus susceptus (mirabile dictu!) incolumis consedit. Interea, multis sibi sociatis, sedebant in portis filii iniquitatis; ut observarent insidias fuga forte elabentis. Quibus visis, timor in eo renovatur: sed cum Giozi et Elisæo mente junctus, illos videns; ab illis, licet oculos serenos habentibus, non videbatur. Quos ubi illæsus pertransiit; ut Petrus ad se reversus, cursum iniit: nec erat parva currentis velocitas, cujus pedibus timor addidit alas. Venit ergo gaudens et exultans ad sanctæ Virginis Mausoleum, cum um-

Mar. 10, 52 simili auxilio evadit coram oculis custodum:

nibus qui aderant, clara voce magnificans Deum.

D

33 De tribus quæ proposuimus virtutum insignibus, duobus utenique expositis; tertium, promissionis memores. hic subdere non dubitamus, tametsi auditoris fastidium timeamus: in hoc quippe cum sit rei ac miraculi fere identitas, sola personarum ac locorum inest diversitas. Quidam enim peractis negotiis aliunde rediens, a Volkmaro de Bettheleheim ejusque complicitibus comprehenditur; et spe quæstus vineulatus, locis pœnarum deputatur. Ille post invocationem sanctæ virginis Justinæ confractis catenis se absolutum cum gaudio miratur. Nec mora, dimissis catenis, quarum sonitu comprehendi metnebat, liber egressus; alias pretio comparavit, quas (sicuti ibi adhuc cernere licet) in testimonium suæ liberationis, ecclesie Christi et Christo consecratæ Virgini cum laudibus præsentavit.

A GOSW.
EX MS.
item tertius,

34 Præterea quartam (tamen contra nostrum propositum) alio tempore, alio loco, sed satis noto, ad invocationem prædictæ semperque dicendæ Martyris et Virginis, laxatis vinculis, solutis compedibus, liberatum hic inserere dignum ducimus: non curantes subsannationem et dentem invidiæ, dum votis fidelium, et de meritis Sanctorum latantium, magnalia Dei eloqui valeamus e.

ac quartus.

35 Non minus ad Christi Martyrumque spectat gloriam, quod tam futuris quam presentibus revocamus in memoriam. Videtur quippe omnibus quæ prædicta sunt, laude dignius, quod de duobus fratribus, patris ac matris et amicorum suorum relatione, didicimus. Alter siquidem horum subita ac mira infirmitate circumventus, tribus mutus ac velut exanimis jacebat; alter vero sex diebus omnibus sensibus corporis privatus nihil signi quod vitæ competeret prætendebat. Interim dum ex more tristes exequiæ parantur, virtutum, quas audierant qui affluere præconia memorantur: ac perceptis quibusdam vitæ iudiciis, cum fide ac spe currunt ad suffragia Justinæ Virginis et Martyris ad cujus nomen, tamquam ad novissimæ tubæ vocem, videres omnia membra moveri et jacentes apertis oculis adstantes clare intueri: eademque hora spiritu illis plene reddito, et soluta lingua resonante vocis organo, vocem præ gaudio flentium, compescuit vox Deo laudes canentium. Quod ne quis præ magnitudine rei parum credens, verum abnuat, vicum, qui, Wenheim in regione Berestrata dicitur consulat, ibique omnem veritatem edoctus, cum vivificatis nostræque ecclesiæ, tum multorum testimonio credens, auctori salutis gratias agat.

E
Vitali motu redduntur 2 fratres eo privati.

36 Silentio præterire non audeamus, quod o sanctissime præsul Servati, per quem innumerabiles homines sanctitatis gratia sunt donati, qui de Salvatoris nostri stirpe gloriosam sanguinis duceis originem, tuis meritis dignaris proponere nostram Martyrem et Virginem. Quidam enim de Masetricht, pauper et cæcus; spe luminis, cum multis votis tibi excubias celebrare fuerat suetus: audiens vero apud nos novæ præconia gratiæ, non sine divino (ut credimus) nutu ad nos venire disposuit; et in eundo, meritis ipsius de qua loquimur, illuminari meruit. Qui iter cœptum peragens, ad nos pervenit, testis suæ salutis, et præco magnæ Sanctorum virtutis, omnibus qui aderant laudes Deo resonantibus.

F
Curantur cæci, vir

37 In octava sanctæ Dei genitricis, puella quædam, oculorum lumine diu privata, cunctis cernentibus est illuminata; haud dulcium illius prece et meritis, quæ genuit mundo Auctorem aeterni luminis.

et puella.

38 Quia scriptum est, Justus ex fide vivit; et alibi; Fides tua te salvum fecit, ex hujus virtute, quam se occasio obtulit, hic aliqua inserere visum nobis fuit. Per hanc enim omnium seculorum patres,

Heb 10, 18
Mar 10, 15
Puer necdum baptizatus,

A tres, legis et gratiæ præcones superatis regnis, opibus, justitiæ adepti sunt repromissiones. Sed ne minus docti sapientibus, nota replicantes, onerisimus; plenius instrui volentes, ad eum, qui in terra positus cælorum secreta videre meruit, remittimus; nobis vero ad præsens ostendere sufficiat, qualiter non credentibus, nec etiam fonte salutari renatis, credentium fides subveniat. Mulier quædam parvulum, quem, juxta Psalmistæ vocem, in iniquitate conceperat, secundum illud, In dolore paries filios, in dolore peperit: qui natus, non minus patri quam matri, majoris factus est causa doloris. Quid ergo? Ubi est bene Jesu, vita et salus omnium, quod dixisti, mulier cum parit tristitiam habet; cum autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ, propter gaudium quia natus est homo in mundum? Verum est plane, nec aliquid sonat contrarium, sacramento plenum, veritatis testimonium. Est enim mulier mater, Ecclesia; filios adoptionis pariens cum tristitia: quæ bene dicere potest cum Apostolo; lilioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Hæc, immemor tristitiæ, plene lætabitur, cum laboris sui fructu in cælis donabitur. Bene igitur, Christe, ad tuam quæ cuncta disponens non fallitur, providentiam; et ad tuorum, quæ dicimus, spectant gloriam. Puer enim natus, in una manu et utroque pede carnem, in modum globi habens dependentem, et caput usque ad inspectionem cerebri divisum, suis horrendum ac miserabile spectaculum præbebat. Horrui pater, expavit mater, quod suo semine tale quid genuissent. Incerti quid ngerent, an exilium præ pudore eligerent; tandem, fide roborati, S. Justinæ auxilium flagitabant. Qua fiducia confortatus pater, arrepto ferro omnem carnem superfluum amputavit; manibusque compressum caput signo Crucis et nomine Virginis consolidavit; adeo ut nec in capite divisionis, nec aliis membris aliquid vestigium appareret incisionis. Puer vero ætatis dies quinque tantum habens, nondum baptismi gratiam perceperat. Constat igitur jam, quid valeat vera fides, ut prædiximus probat: enim ille paralyticus, ante Jesum per tegulas, in lecto demissus; probat etiam ille surdus et mutus, fide offerentium ab ipso curatus. Veniunt ergo parentes, puerum portantes, et cum eis non minima utriusque sexus multitudo fidelium, nobis hæc cum lacrymis referentes, et auctori salutis suisque Sanctis laudes persolventes.

C 39 Populis adhuc Dei laudes personantibus, super his quæ in puero nondum baptizato facta supra retulimus; ecce affluit quædam femina cum amicis et notis loquens Dei magnalia. Hæc enim, ut asserbat, quamvis gravida, aliquid operis actura, ventris pondere depressa, humi corruit; et brachio dextro duobus locis confracto, per multa horarum spatia velut exanimis jacuit; atque in hujus doloris angustia octo dierum [transegit] tempora; sed laus et salus mundi Christus, meritis Sanctorum omne triste convertit in gaudium. Denique ad invocationem sanctissimæ Justinæ Virginis, recepta tam brachii quam ventris sanitate, ad nos pervenit; quæ sibi contigerant memorans cum lacrymis.

ANNOTATA D. P.

a *Etsi talia miracula narrentur de pluribus: specialiter tamen videtur intelligi S. Benedictus, cujus mandato obediens ejus Discipulus Maurus, condiscipulum Placitum, tunc adhuc puerum, puer ipse abstraxit ab aquis, super ipsas ad illum progressus.*

b *Scilicet Mœnum supra quem ipsum Francofurtum est situm.*

c *Ibidem ecclesia S. Bartholomæi Collegiata et præcipua.*

d *MS. Bodec. Evangelicam: sed scripturas scienti apparet legendum Angelicam, et supra inscrenda duo verba fuisse.*

e *Nihil hic deesse vix ausim affirmare. Quarti autem hujus liberatio, post tres alios sub numero unius Capitis 30 conjunctos, salu faciebat Caput 31: nobis satius visum, dimissa veteri divisione, Caput illud prolixius in tres Paragraphos partiri, et exhinc numero auctiori pergere, usque ad librum 2, cujus post Prologum Caput 1 erit nobis num. 41 et sic porro procedendo ad librum 3, hujus quoque Caput 1, fiet num. 51.*

f *De S. Servatii Trajectensium Patroni fabulosa cum Christo cognatione sufficient dicta in Tractatu de Trajectensibus Episcopis quorum primus habetur, translata Tauris Sede.*

CAPUT III.

Miracula reliqui primi anni Libro secundo digesta.

E Numeratis paucis, ex innumerabilibus signis et virtutibus, quas meritis Virginis et Martyris suæ Justinæ dignatus est ostendere, qui operatur omnia in omnibus, cogitis nos per Deum, carissime (haud dubium quin studio dumtaxat pietatis, utpote amator virtutum et religionis) silentium quod proposuimus rumpere, et velut in Dædali labyrintho, per vestigia in se redeuntia, expertas latebras repetere; de quibus haud facilis patet reditus ob innumerabiles, et diuiles tenebrosi itineris anfractus. Quid vero dicimus labyrinthum? qui si nostræ executionis propositum, in quo prædicta ac fere eadem repetentes dum primum medio, medium ne discrepet imo nitimur; quid aliud quam per eincensas ac rursus in se reflexas semitas gradimur? Huc accedit, quod juxta vias, actiones videlicet nostras, quod est gravius, malignorum spirituum patimur insidias: qui dum nos ad veritatis lumen assurgere conspiciunt, malignitatis suæ tenebras oculis nostræ mentis objiciunt; variarum scilicet rerum cogitationes, ac noxias humanæ conditionis delectationes: fitque ut mens, quæ contemplationis penna se ad sublimia elevat, phantasmatum occursum reverberata in imis remaneat. Propter quod Propheta, Declinate, inquit, a me maligni, et scrutabor mandata Dei mei; sciens difficile simul et cœlestia scrutari, et malignorum hostium insidiis molestari. His consonat divina historia, ubi patris nostri Isaac et allophylorum referuntur facta. Nemo enim legens scripturas est qui nesciat, quod puteos, quos Isaac fodiebat, allophylorum invidiosa contentio aggere terræ replebat. Nos vero cum Isaac, qui Gaudium dicitur, puteos fodimus; cum in mandatis Dei mysteriorum profunda quærimus, quæ allophyli, qui maligni dicuntur spiritus, immundis cogitationibus, quasi aggere terræ, nobis obruere nituntur.

Hinc flentes et sedentes super Babylonis flumina, in salicibus ejus suspendimus organa nostra, dissonum judicantes, his qui captivos nos ducunt, interrogantibus cantica, cantare canticum Domini in terra aliena, memores tui semper Sion, dulcis pacis visio; ubi est vere concors civium Sanctorum habitatio; ubi redolentia ut cinnamomum et balsamum jugiter sonant organa Sanctorum; ubi sine fine lætitiæ cantus, quem nullius incommodi interruptit planctus. Hic jam Virgo et Martyr felix Justina, cum fratre Aureo tripudians, redimita decore roseo; hic pascentem in liliis, ac septum virginum choris, Agnum sponsum, quocumque ierit, sequeris; cujus recordans, quod voluptati est Agnum sequi cœli civibus, adhuc in terra peregrinis, benigne compa-

E
Prologus:

excusat,
quod prioribus
similia hic
liber subiungat;

Ps. 118 115

F
ad suscitandam mentem
distractio-
nis obnoxiam:

et Justinam
in cælis bea-
tam invo-
cat.

teris;

A teris; et per omnipotentem, cum quo unus spiritus es, te fideliter invocantibus, ubique succurrere cognosceris. Testantur hoc tam ea quæ prædiximus, quam ea quæ hic subdere dignum duximus.

41 Inter virtutum insignia ac multa hominum millia, ductus est aliquando ad sepulcrum prædictæ Martyris quidam, tam vultu quam habitu terribilis utpote (pro dolor!) factus possessio dæmonis, qui volens similis esse Altissimo factus est infimus, et ob hoc generi invidit humano. Qualis vero sit possessor, possesso credite: nihil enim hominum sonat, sed fari gestiens, non verba, sed sonos confusos promebat; non solum manu, sed stridore dentium exhibens se cunctis metuendum et per horarum spatia renovatis doloribus, miris omnem replebat ecclesiam clamoribus. Quapropter trusus extra septa ecclesiæ, in loco congruo catenator, usque ad tempus misericordiæ. Ducebatur autem maxime matutinis horis, manibus famulantium, ad memoriam Christi Virginis; ubi inter voces flentium hic solos promebat stridores dentium. At ubi venit tempus miserendi ejus, meritis suæ Virginis respexit illum Deos; et ad nomen Justinæ, vas quod possedit prædo malignus relinquens, confusus discessit. Stat liber solutos vinculis, qui ligatus venerat; stat hilaris et lætus, nec ut ante ferus, sed ut mansuetus. Os prius blasphemum et obscœnis sermonibus plenum, resonat Salvatoris laudes, palam protestans et detestans iniqui pervasoris fraudes. Quid plura? Pro tam manifesta ejus gloria, in laudibus Justinæ exultat tota ecclesia. Ille vero, post gratiarum actiones, redit ad propria; notis et avicis, pro tristitia, optata relaturus gaudia: et plateas et vicos omnes, quos contristaverat, in testimonium receptæ sanitatis benedictionibus lætificabat.

42 Ecco iterum serpens antiquus, humanæ salutis inimicus, memor maledictionis antiquæ, qua conculcandus denunciatur mulieris semine, expulsus a viro mulieris imperio, in sexu femineo debacchatur malignitatis antiquæ studio. Sed frustra: nam rursus per mulieris Virginis meritum, de subsellio familiari expulsus, suum recognoscit interitum; quod non minus ad confusionem maligni invasoris, quam ad laudem benigni Creatoris pertinere, sequentis testatur ordo narrationis. Quoniam ad declaranda Sanctorum merita operam qualemcumque delinimus, hoc quoque non prætermittendum credimus, quod meritis sanctæ Virginis, virtus Regis immensi ostendit in Episcopatu Spirensi. Erat ibi non mediocris substantiæ et famæ quædam femina, caducei morbi incommodis multo tempore anxiosa; quæ ex frequenti casu non tantum memoria, sed et vultu contracta, vix formam prætendebat hominis. Quæ cum diu vitam morte graviorem ageret, nec medicorum aut parentum ope quidquam proficeret; tandem aliquando cœlitus procul dubio inspirata, cum votis ad memoriam Sanctorum ire disposuit: emensoque parvi itineris spatio, tam membrorum infirmitate, quam vultus deformitate caruit. Tunc animum convertens ad laudes Salvatoris, deposita omni formidine doloris, ad ecclesiam lætabunda pervenit, et nobis casus suos ex ordine retulit, et Dei laudes cum lacrymis et cordis gaudio subintulit. Ubi post verba consolationis, causam auxit admirationis: nam facta palam peccatorum confessione, et percepta sacramentorum Christi communionem, in utroque homine salvata, laudes Deo et Sanctis, nobis vero gaudia cumulavit maxima.

43 Non minus est mirabile, quod non multo post tempore contigit in Wetereiba, meritis sanctæ Martyris et Virginis Justinæ. Quidam inimicorum invidiosa relatione in conventu populi accusatus, impia iudicum sententia, quasi reus furti, suspen-

dio fuerat damnatus. Qui, utpote pauper, consilio et auxilio carens, nec objecti criminis notam solus, multis accusantibus, revellere valens; vestem qua indutus erat exuens, S. Justinæ pro peccatis suis donavit; omniumque inspectorem, testem veritatis Deum, cum lacrymis invocavit; dataque sententia mortis, insens suspensus, usque in diem alterum sic permansit. Tunc cum forte quidam iter agens hic accederet, et pendentem eminus aspiceret compunctus; Ubi nunc, exclamat, virtus tua Virgo et Martyr Christi Justina? nihilque cunctatus, evaginato quo erat accinctus gladio, laqueum conceidit; moxque corpus, adhuc palpitans, humi corruit. Quo viso, lætus ac fide plenus, sæpius ingeminans Justinam, imo Justinæ meritis potentiam divinam; quem credidit exanimem, sanum vultuque lætum conspicit: iterque pietatis studio omissum repetit, magnificans eum, qui facit mirabilia merito Sanctorum suorum. Alter vero, spiritu recuperato, et corpore alimentis recreato, per dios aliquot laqueum collo ferens, plateas omnes circuibat eventum rei narrans, videntesque et audientesque admiratione replens, denique minor sui adjutoris quem invocaverat, et S. Justinæ cui se commendaverat; cum multis novitatem rei attestantibus ad nos venit, in collo adhuc recentem ostendens dolorem et in manu torquem doloris auctorem. Quibus visis, omni dubitatione remota, gaudentes fidem dedimus omnibus, quæ fama præcurrente prius didicimus; Deo autem et Sanctis ejus multa plebis numerositate conclamante super istis mirabilibus.

44 Hinc cum ad ea, quæ proxime contigerunt, calamum verteremus; occurrit quod dignum memoria silentio præterire non audemus, de muliere sex annis dæmone gravata, et secunda die adventus ejus ad nos hoc ordine liberata. Erat ei maritus tanta compassione quam fide devotissimus, ejusque laboris ac itineris comes indefessus: circueiens cum ea Sanctorum Jacobi Apostoli, Ægidii, Godehardi aliorumque multorum limina devotissime ubique implorans suffragia, nusquam tamen voti composcitur quamvis scriptum sit, Pulsanti aperietur; illius haud dubium nutu, qui solus, cui vult, et quando vult, et ubi vult miseretur. Sed ut alios omittamus, quorum tam manifestis signis et virtutibus derogare fas non est, numquid, Apostole Dei, hoc non poteris; qui cum consortibus tui Apostolatus potestatem super omnem virtutem inimici acceperas? Fatemur, et credimus, te hæc et majora potuisse; sed Justinæ tuæ consorti gloriæ, ad declarandum ejus meritum, hoc donum permisisse. Nam post multas, ad tuam memoriam, sine fructu excubias; et post emensas laboriosi itineris vias; prædicta mulier ad nostram venit ecclesiam. Interim quanto poterat conatu silentio comprimens se inimicus, qui in ea latitabat, quia se divinitus expelli metuebat; postquam ecclesiam introivit mox ululatu et diro clamore, quid pateretur, innotuit. Cum vero post inceptam Missam Evangelium legeretur; inimicus, salutis verba non ferens altius quam dici queat exclamat, ferarum ac bestiarum sonos confundens, ingeminat terribiliter ac miserabiliter; adeo ut homini compatiens lacrymis perfunderentur hæc videntes, et nonnulli ecclesiam egrederentur, hæc ferre non valentes. Quapropter post aliqua horarum spatia foras ecclesiam ducta, sed quinta quasi hora ad memoriam Sanctorum redacta, sumpto in aqua de pulvere sepulcri sanctæ Virginis, ad invocationem ejus nominis dæmone protinus caruit; et prima exultans in laude Dei, cunctis causa lætitiæ fuit.

45 Nec hoc silemus, quod eodem tempore meritis S. Justinæ factum gaudemus. Erant duo fratres inter suos genere et substantia novissimi, sed fide

D
A. GOSW.
8X MS.

et suspensus.

altero die
vixus de-
ponitur e
furca.

E

Energumena

frustra ad
S. Jacobum
altosque
ducta,
Matt. 7, 8

ad S. Justinæ
sepulcrum
liberatur?

et mulier

pridem morbo
caduco labo-
rans.

Innocens furti
damnatus

A. GOSW.
EX MSS.
Fratres duo
per fraudem
capti,

A ac morum qualitate præ ceteris conspicui. Horum optimis successibus more suo invidit humanæ salutis inimicus, excitans contra eos fortiores quemdam, qui invidiæ stimulis et avaritiæ facibus inflammatus, eorum appetebat substantiam. Tempus igitur conceptæ iniquitati idoneum nactus, alterum dolor circumvenit, comprehensumque ac compede constrictum custodiæ mancipavit: alteri deinde mandans ut veniret, nihilque metuens spud se, si pro fratre solis precibus interveniret. Qui non columbæ simplicitatis, sed serpentis sapientiæ expertus, verbis fidem dans, cum venisset comprehenditur, et uno pede cum altero pede fratris una compede diligenter constringitur. Stat perfidus prædo exultans, et manibus plaudens cum sociis suæ iniquitatis, quod desideraverat se implevisse gaudens; ignorans miser, prope esse Dei misericordiam omnibus, meritis Sanctorum suam invocantibus potentiam. Nam ad invocationem S. Justinæ, citius dicto laxata compede, stat liber uterque, retracto ad se pede; cunctis qui aderant cernentibus, nec manifestæ Dei virtuti contradicere præsumentibus. Liberati, protinus veniant ad loca Sanctorum, gaudentes, et per omnia, B (ut dictum est) gestæ rei ordinem referentes. Ille non incongrue occurrit nobis Leviathan ille, cujus maxilla perforata est armilla, quid enim aliud est armilla, quam omnia complectens divina misericordia que Leviathan, serpentis scilicet antiqui, maxillam perforavit; ut quos ille astutia perversæ suasionis absorptos tenebat; post perpetrata scelera, per poenitentiam ad veniam redeuntes, confusus amittat. Statem fusus et iste, qui dum plus justo appetit, quod forsân competeret juste amittit.

46 His aliisque virtutibus, per Sanctorum merita longe lateque coruscantibus, dignum duximus hoc referre miraculum, quod die Dominicæ Nativitatis nobis ostendit Altissimus. Eodem namque die, primo mane dum Officio, Lux fulgebit, Collecta adderetur, ubi dicitur, Nova luce verbi tui perfundimur; pius et sanctus in omnibus suis Deus, cœrenum, qui tunc forte ad honorem Sanctorum positus fuerat, cœlesti et invisibili lumine accendit. Unde præ subitatione insperate salutis, adstantium corda stupor ingens invadit, et gaudio cœlestis lætitiæ perfundit. O lumen verum, perlustrans intima rerum? o ineffabilis claritas, que nunquam corda fidelium obscurare patitur perfidiæ tenebras! Quid agitur? Adstans turba præ gaudio exclamat in laudibus Christi: C Fratres vero addita melodia jubilabant gloriam Dei. Nos igitur eorum etiam laudi communicantes, per omnia glorificemus Dominum, qui se glorificantes conservat in secula.

47 Invidus et humani generis inimicus, semper impediens bona opera hominum, frequens circueiens studia singulorum, ut si quem inveniat incantum ad suum trahat exitium; etiam nunc summa effundendo venenum, festinat infligere et evertere cor humanum. Sed ne ambagibus uti videamur, suffragantibus meritis S. Justinæ Virginis ac Martyris utique evacuato veneno maligni serpentis, laus et salus atque gloria prædicatur nostri Redemptoris. Accidit namque, ut quidam rusticus in villa Liderbach, secus flumen Mogum, costam porci igni assandam apponeret. Verum ille qui Cain in eodem fratris animavit, permiscens tristia lætis, quidquid gaudii erat perturbavit. Accurrens enim subito canis apertis rictibus costam rapere volebat. Sed villanus baculo, quem forte manu tenebat, cani minitans, proprium filium adhuc infantem percussit; ut statim velut exanguis ad terram caderet, et sine halitu exanimis remaneret. Quid pater ageret, cum hæc videret? mater enim domo forte exiverat. Clamat, lamentatur, donec mater per lamenta revocatur.

Quæ veniens stupefacta, querula voce replet aera, scissisque vestibus dolorem ingeminat; et quid agere debeat, ignorat. Sed quis matrem, in funere nati, flere vetet? Mater luget, vicini fient, cognati et amici plorant; et quid super hac re dicant vel decernant, prorsus dubitant et ignorant. Alii clamant sepeliendum, alii custodiendum; mater vero B. Justinæ offerendum. Inter hæc omnia matris intentione perficiente, vovetur puer beatæ virgini Justinæ. Quid ergo? Numquid justis petitionibus misericordia Dei elongabitur? Absit. Nam Dominus, per beatæ Martyris Justinæ merita, vota suscipiens humilium, corda intuens contritorum, more Prophetæ in solario suscitantis puerum, solitum credentibus expandit suffragium. Ergo dum pro sepultura parentes in itinere ferunt puerum; subito divinitus factum cernunt in eo miraculum. Nam sanctæ Virginis ope, elevantem oculos aspiciunt respirantemque per suspiria, sanum et incolumem recipiunt: tandem sicut disposuerant, ad limina Sanctorum cum laudibus proficiscuntur, et vota cum gratiarum actione persolvuntur: quibus peractis, via qua venerant redeunt in domum suam redentes Deo semper laudem et gloriam.

48 Nec minus laude dignum, quod non multo post, per invocationem S. Justinæ in vico Natgowe in villa quæ dicitur Colla, non tam mirabile, quam laudabile factum est signum; in qua villa, ut est consuetudo puerulis, cum vitreis pueriliter ludere annulis, quidam eorum unum forte absorbit: quem quia, difficiliter laborans, hæsitantem gutturi excutere non valuit; suffocato similis, sine voce sine halitu terræ exanimis cecidit. Quid parentes, de subito nati periculo perterriti, agerent, nisi quod solum potuere, plangerent? Subitum quippe interitum voce lamentabili plorantes beatæ tamen Justinæ non immemores puerum ad ipsius limina deferentes, ejus consolationem humiliter implorant. Nec mora, beatissima Virgo, ac si diceret, Vocastis me, ecce adsum; non differt devotis conferre suffragium. Puer namque, qui jam pene cunctis defunctus æstimabatur, ad honorem ipsius, qui facit mirabilia solus, et laudem beatæ Justinæ, evomens quod nocivum supserat, coram astantibus liberatur, suisque incolumis datur.

49 Contigit etiam in eodem pago, quemdam sine custodia in cunis relinqui parvulum: cujus faciem casu adveniens porcus morsibus, sic, ut nec humanum vultum habere videretur, dilaniavit; confusaque facie deformem et querulum cruentumque reliquit. Parentes denique ejus venientes, dolorem cordis clamore indicabant; et vicini ac noti clamoribus concitati, conveniebant; et quid consilii aut medelæ adhibeant, conversis in se doloribus deliberabant. Sed postremo tale solamen inveniunt, ut ad medellam B. Justinæ confugium faciant. O mira Dei providentia, contra quem nec est consilium, nec scientia! Nam statim ad invocationem beatæ Virginis, ille qui Naaman Syri lepram mundavit, præfati pueri vultum, ac si vulnus nunquam sensisset, sanavit.

CAPUT IV.

Prosecutio similium Miraculorum.

Cum aliquis ad scribendum amore studii vel exercitatione ingenii applicat animam, gestæ rei seu gerendæ expositurus seriem, tale profecto tenere debet medium, ne intentio ejus (secundum illud Apostoli, Unusquisque in suo sensu abundet) excedat ingenium. Sunt namque nonnulli, qui in scribendo sic appetunt aliora ut non redire valeant ad inferiora

D
occisus a
patre infans
resuscitatur.

ruptis ultro
vinculis evadunt.

In Natali
Domini
accenditur
divinitus
cœrenus;

Jacto in canem
baculo exer-
rante

E

Puer annulo
vitreo absor-
ptus suffocan-
dus,

voto pro eo
facto servatur:

F
alius faciem
a porco
corrosus

priori formæ
restituatur.

Prologus:

petit auxilium
spiritus

• Rom 11

A riora. Hi nimirum, quando æmulum incusantes vecordiam, propriam non reprehendunt inertiam, animi negligentioris non corrigunt desidiam; nos nunc parvitate nostri considerantes ingenii, sapius iterando, Noli altum sapere, sed time; positum veremur tertio responsamini calamum. Sed sunt duæ quæ cogunt; amor et timor. Amor scilicet secundæ revelationis sanctarum Reliquiarum Aurei Episcopi et Justinæ Sororis ejus; timor vero, ne si silentio transeamus, desides judicemur. Scriptum namque est, Qui meos erubuerit sermones hunc erubescet filius hominis, quæ in aure audistis, predicate super tecta. Aspiret itaque, qui aspirando omnes implet.

* Matt 23,27

An. 1138
dubitantibus
nonnullis,

51 Anno ab inventione sanctarum Reliquiarum in se revoluto, quam pluribus in ecclesia S. Albani Patroni nostri signis per invocationem præfatorum Martyrum coruscantibus; multis tamen adhuc, utrum vere eorum ibi forent corpora nec ne, dubitantibus; ea die, qua ipsa inventio celebris habebatur inter nocturnas mediæ noctis orationes, cuidam famulæ Dei boni testimonii notus, et sanctæ conversationis Frater noster, qui jam dudum vita excesserat, ejusdemque aliquando fidelis custos ecclesiæ, si dormiret inquirens, apparuit: illaque se dormire negante, addidit: Ne dubites, sed pro certo noveris, tu et quique fideles, miserationes Dei, quæ in hac multiplicantur basilica, B. Justinæ veraciter hic quiescentis et manentis hic fore subsidia, omni mundo his temporibus valde necessaria. Famula itaque Dei tam de insolita visione perterrita, quam de extasi mentis ad se reversa, unius horæ spatio fere transacto. Quid reverende, inquit, Pater et senior de Virginis, fratre dicitis [Respondit ille] Quæ de sorore, omni dubio [procul], senties et de fratre. Hæc et his similia conferentibus corpore et anima, ne de magnitudine revelationis Dei famula extolleretur, sibimet ipsa facta est stimulus, cum orationis instantia Verumtamen ad ultimum in hoc verbo confisa, Spiritum nolite extinguere, Patri Monasterii, quæ viderat, intimare non formidat velocius; teste illo et eodem revelante, qui est secretorum conscius, qui suis differens non minuit præmia; ipsi laus, honor, pietas et gloria.

præsentia
S. Justinæ
certificatur
ex visum.

Thes. 5, 19

52 Subsecutis igitur paucis diebus, cum Sanctorum Martyrum diei festi Vigilii agerentur, et votorum actiones ibi devotissime solverentur, et diversarum plebium quotidie illuc confluerent turbæ; tunc tamen plus solito multitudo languentium propter solemnitatem catervatim ruebat, et hætorum Martyrum subsidia singultuosis precibus implorabat. Sicut enim illa dies ceteris habebatur celebrior, sic omni credenti impertita est gratia largior. Mulier quædam de Fritzlaer, visu diu orbata, iter arripiens ad suffragia Sanctorum, in ipso itinere ad [eorum] invocationem, est illuminata. Ipsa tamen iter perficiens, vota resolvit: vocemque, coram omni populo laudans Dominum, videns ad glorificationem Sanctorum, extollit.

In Vigilia
sanctorum

illuminatur
caeca,

Ratisbonæ
festum et totans
punitur,

53 Nec solum his (ut diximus) virtutibus nostra florebat vicinia, verum etiam extranearum gentium B. Justinæ et fratris Aurei interventum sentientes, congratulabantur confinia. Igitur in civitate Noricorum Ratisbona, secus flumen Danubium, mira, quæ Deus in suis operatur sanctis, non sunt occultata filiis hominum. Hæc sicut inter omnes illius regionis extat nominatissima, ita relatu ad se confluentium est famosissima, agris fertilis, nobilis ædificiis, omnibusque affluens deliciis. Ex hac ergo quidam quadam die, qua non licebat (celebris enim erat) tempore messis egrediens metere, non timebat opus illicitum ad manus incontinententer mittere: illicitum enim erat quod dies sacra vetabat. Sed is

qui sacræ diei sprevit celebrationem, continuo divinum sensit ultionem; manubrium enim quod metens manu trahebat (mirabile dictu!) ne si naturaliter concretum fuisset, indissolubiliter palmæ inhærebat. Ille miser, sicut erat debilitatus, beatæ Virginis nomen, de quo per famam audierat, invocabat; arreptoque itinere, per abrupta viarum ad ipsas solatium properabat; sicque properando vota solvens, manu recepta solvitur; solutusque Dei misericordiam laudando et glorificando ad propria revertitur.

54 His ita gestis, quædam mulier de villa Altsigen, visu destituta, cum multis ad suffragia Sanctorum tendentibus ducitur et spe quæ non confundit consolata, fide quæ omnia operatur confirmata, suo itinere proficiscitur. Ventum est ad locum ubi misericordia quaeritur, gratia invenitur; ubi laus ex ore hominum non deficit, cor contritum et humiliatum Deus non despiciet. Nam mulier visu viduata, pro se rogat accepta fiducia; ejus nimirum dolori non differt misereri, apud quem sunt omnia vera et justa judicia, qui justas non digne petitiones intueri. Intuentibus quippe multis et astantibus, ad invocationem B. Justinæ, quæ venerat cæca, illuminatur; et Deus, qui est benedictus in sæcula, ab omni populo glorificatur.

55 Item quidam in villa Winculo, in pago qui dicitur Rineggowe, pauper nec ignotus, non infimus genere, sed moribus (nam lascivus erat) cum nihil haberet præter simplex vas, aptum vino quod tuncam vocant cum ceteris [ludens] globos discurrendo (juxta id Poeticum; Quo non perdidit non cessat perdere lusor) ludendo perdit. A parentibus autem (ut fieri solet) multa passus, duriter reprehenditur. Vovet igitur B. Justinæ, se ad hunc ludum non deinceps reversurum. Deinde non multis diebus intercedentibus, cum Walburgæ, adveniente die festo hætorum Apostolorum Philippi et Jacobi quæ dies habebatur ibidem celebris, multi propter festum circumquaque confluere, variisque jocis more fluxæ et lascivæ ætatis, intenderent; ille, ejus mentio est, inmemor verbi, Vovete et reddite, ad ludum quem devoverat revertitur, sicque ad facta votis contraria. Quid scens? Inimica potestas, nisi bonum impediatur propositum, nunquam cessat. Sed videte, fratres, quam misere plectuntur, qui recedentes, quid vel cui voverint non reminiscuntur. Miser etenim iste transgrediens vota, visu oritur terreque prosternitur; lascivus humiliatur, et B. Justinæ nomen sine intermissione invocatur. Omnes qui hæc audierant et viderant, pro vindicta et miraculo reputant. Ipse vero, de quo sermo, ad suffragia Sanctorum ducitur. Omnipotens ergo Deus, qui placatur per pœnitentiam sicut ipse dicit: convertimini ad me et ego convertar ad vos, non differt misericordiam. Nam is qui miserabiliter visu dolens privatur, ad laudem B. Justinæ gaudens misericorditer illuminatur. Nemo desperet; nemo diffidat: miser est, qui ad fontem misericordiæ formidat. Formidemus autem abhorrentes peccare; non formidemus per pœnitentiam, quod deviamus emendare. Emendationem enim diligit et pœnitentiam, qui nos de morte ad vitam revocat, per remissionem peccatorum et pœnitentiam.

56 Scimus et fatemur nomen æternæ Trinitatis tribus in Personis, unius ejusdemque essentiam fore Divinitatis. Testatur hoc Pater multarum gentium, qui tres videns unum adoravit; cum Principe Apostolorum, qui post ternam negationem, unum verum Deum indivisibiliter confessus, adoravit. Parum [tamen] confert cum confessione invocatio, nisi fidem vivificans fidelis subsequatur operatio: opus quippe bonum est in fide constantia, si (juxta illud

D
A. GOSW.
EX MS.
et pœnitens
manus usum
recipit:

et cæca visum.

F

Contra votum
repetens lu-
sum,

excæcatur,

* Ps. 75, 12

F

et pœnitens
illuminatur.

Zach. 1, 13

In SS. Trini-
tatis honorem

- A illud, Qui perseverarit in finem salvus erit) salvetur perseverantia. Verum quo his præhæbitis tendamus, in subsequentibus diligenter audiamus. Erat quidam urbi satis notus, in civitate Wangionum Wormatia, membratim adeo confractus, ut crure ad collum suspensio, vix gestatorio veheretur contractus. Hic cum diuturno languore miserabiliter sic torqueretur, se curandum non dubitat, si super memoratorum suffragiis Sanctorum præsentetur. Cum ceteris igitur illuc properantibus ducitur; sed ipse, multis ibi votorum suorum effectum consequentibus, semel et iterum ductus et reductus, nullam misericordie gratiam consequitur: quod unde fuerit, illi, sub cujus nutu mors et vita, languor et valetudo pendet, dimittamus. Veruntamen de quo sermo dicitur, Evangelii non surdus auditor efficitur; ubi dictum est, Pulsate et aperietur vobis: sed ad exemplum illius, qui propter improbitatem media nocte surgentis amici tres necessarios accepit panes, instat opportune importune, et patienter expectans tempus miserendi, tertio reducit. Dum itaque cum cætera multitudine proficiscitur, in itinere subito exclamat, licet diu dilatum, non tamen sibi fuisse opus misericordie sublatum. O vere longanimis et multum misericors Deus, ejus misericordie non est numerus; qui ideo petenti non differt, ut subtrahat, subsidium, sed ut augeat desiderium. Nam iste languidus, de quo dicimus, ad valvas basilicæ Sanctorum ductus, liberatus exultat; totaque ecclesia in ejus laudem, qui omnem languorem sanat et infirmitatem, congaudendo resultat.
- 57 Serpens, insidiator humani generis, patra ab initio in creatione mulieris nondum obliviscitur sceleris: ipse enim invidens æternitati hominis, cui primæ fuit causa ruinæ, renovare non cessat poculum mortis, quod primo parenti propinaverat. Idecirco adeo maledictus, unde primas excussit verusitas, super proprium gradus pectus, in mulierem ipsiusque semen quotidianas exercet inimicitias. Quædam igitur puella, a parentibus tenere dilecta elegantem formam habens hominis, cum foret sensatæ similis, subito fit possessio mirabiliter demonis: ejus evidenter manifestat passio, quam nequam possessoris facta sit possessio. Semetipsam namque discerpens terribiliter, probrosis verbis bacchatur; stridensque dentibus, manibus ac pedibus colligatur; miseris tamen parentibus, cum ipsa sicut erat, ad suffragia Sanctorum tendentibus. Ubi cum aliquot dies, expectans misericordiam, febiliter exagitata, ageret; populusque hæc videns, una cum parentibus, nomen B. Justinæ invocando plangeret; factum est ut feria quarta quasi semolenta aliquantulum a furore cessaret; ita ut nemo per merita beatæ Virginis ejusque fratris Aurei, hostem devictum et ejectum (sicut erat) dubitaret.
- 58 Quædam puella de villa S. Gearis, super flumen Rhenum posita, cum esset clauda, semel et iterum ducta ad suffragia Sanctorum; tertio pro Sanctorum reverentia, Trinitatis ostendit in se ipsa potentiam. Quæ enim prius clauda et debilis, supra se ipsam plangens; ejulabat integre recepta sanitate per merita Sanctorum cum ceteris Deum laudantibus hilaris exultabat.
- 59 Subsecutis aliquot diebus, cum universis regionibus plenus illuxisset, quæ et qualis Dei omnipotentia suis sanctis præmia mirabiliter contulisset, innovantur signa, immutantur mirabilia, non solum admiratione digna, verum etiam fidelibus in augmentum fidei utilia. Cum ceteris namque ad suffragia Sanctorum properantibus, salutisque suæ auctorem illic humiliter invocantibus, quidam sui corporis gravedine anxius, jumento subvectus, D oratione facta, cum reliquis hospitio receptus est invitatus. Is itaque cum fatigata ex itinere quieti membra dedisset, summo mane, cum primo dies illuxisset, jumentum non invenit quod adduxerat: fur enim, sub silenti nocte, suo more subluxerat. Quid ageret? B. Justinæ quod acciderat committit, verbaque exclamatoria in hunc modum cum fletibus emittit. Justina Martyr, Justina Virgo, credito etiam, ut tibi perfectius credam; ac si diceret; Adjuva me, quia potes: a te enim nisi recepto quod amisi, non discedam. Hæc et his similia per totum ingeminans triduum, Trinitatis tertia nocte sensit subsidium. Nam qui furtum in tenebris fecerat, nova forsane luce perfusus, clam advenerat; Peregrine, clamans, peregrine, festina, alligatum parieti recipe, quod me tibi sublatum B. Justina vetat abducere: sicque factum est, ut instans oratione quod omiserat reciperet; furque pœnitendo proficeret, jam non furis gerens officium, sed reatus sui puræ confessionis indicium. Quis exactor, Fratres mei vel iudex hunc reflexit a furis ferocitate, nisi qui dixit, Omne Pater iudicium posuit in mea potestate? Quis eundem a latrocinii pertinacia revocavit, nisi qui latronem pœnitentem ad amœna paradisi revocavit? Invocemus et nos cum qui est auctor, per Crucis trophæum, ut nos custodiat ab inimica subreptione, cui peregrinus laudes persolvit cum omni devotione.
- 60 Accidit interea ut quedam puella paralytica, de villa Breidereida, jam decem habens annos in infirmitate sua, ter ad beneficia Sanctorum ducta venisset, et nullam salutis opem excuta fuisset. Sed Deus omnipotens ideo petentibus non differt ut subtrahat, sed ut in fide augeantur et justa crescant desideria. Nam hæc eadem, cum in festo pretiosorum Martyrum Victoris et sociorum ejus, quarto ad misericordiam reduceretur; voti compos effecta, salutis suæ auctorem, prima omnium elevata voce multis præsentibus laudare non veretur. Nemo dubitet, eorum ea die plurimum posse merita in cælis, qua ipsorum venerabilis [Memoria] apud nos agebatur in terra. Accedit huic testimonio, quod eodem die hoc usi sumus Evangelio, in quo Salvator, Tolle grabbatum tuum et vade, dixit paralytico. Tollamus et nos testimonium, postponentes transitoria, proponentes nobismet ipsis cœlestia, quo nos perducat, qui solus vivit et regnat in secula.
- 61 Consideremus quam misera vita est, quam non sequitur nisi luctus: ejus cum ignoretur terminus, diuturna spe vivendi fere omnes decipimur. Hoc autem ideo dixerim, quia sunt nonnulli qui omni hora ita mortem suspectam habent, ut peccare timeant, delinquere formident. Hi nimirum, principium habentes intelligentiam, præteritorum non postponentes memoriam, futurorum desiderantes providentiam, suas custodientes vigilias, labeutis seculi nullas timent insidias; illuc suorum dirigentes semitas gressuum, unde vitæ sumpserunt exordium. Veruntamen, sicut unaquæque domus et malos continet et bonos, sic ecclesia et fovet electos, et sustinet reprobos; quorum reproborum contumacia et supereffluens superbia, uti in multis Martyrum apparet millibus, electorum humilitatem mittit ad coronam vitæ. Tyrocinium tale cur istis permissum non sit, quia subtilius indagare pertimescimus, multum justo et occulto Dei iudicio discutendum committimus. Israel Deo videns dicitur, sed judæicus populus, qui carnaliter Israel dictus est, nequaquam Deum videt, in quem minime credere habet: congregatus vero gentium populus, in unitatem fidei propitiationem accepit; redemptus sanguine filii Dei. Unde dictum est: Quia apud

A. GOSW.
EX MS.
Mat. 7, 7

ter ductus ad
sanctos con-
tractus

Luc. 11, 19

tandem erigi-
tur:

puella ener-
gumena
liberatur,

rectificatur
clauda.

Infirmi pe-
regriini ju-
mentum
furatus,

ipsum cogi-
sur 3 nocte
restituere

Joa. 5, 22

E

curatur para-
lytica.

*Joa. 11, 12.

oculto Dei
iudicio

A apud te propitiatio est. Dei namque propitiatio, est peccatorum accusatio, et per remissionem omnia credendi et sperandi, cœlestis regni; et per innocentiam et puram confessionem, mundæ conscientiæ possessio [obtinetur]. Quo vero hic sermonis nostri intentio dirigatur, sequentibus fraternitati vestræ diligentius intimatur. Contigit in pago qui dicitur Bertstraza, ut quidam servus, propriis contentus ab iniicis, qui et ipsum propria possessione denudaverant ob invidiam, de nocturno incendio incensaretur, incusatus quadam die, forte ipsis obvius comprehenderetur; comprehensus per devia silvarum et per abrupta montium crudeliter tractus, sine iudicio turpi suspendio innocens addiceretur. Ille vero, ut erat inter vitam et mortem positus, gemens et trepidus, puram hujus rei testatur esse conscientiam; orans Deum et deprecans, ne sibi pro hujus reatus fœditate tam turpiter donaretur mori in stipite: sicque Deo et B. Justinæ suam cum omni devotione commendat innocentiam. O inimica potestas; cur innocentis aspernaris conscientiam! Num ignoras, in die tribulationis clamantibus, Dei maxime adesse clementiam? Sed quoniam multæ sunt tribulationes justorum, ideo veri liberatoris in ipsis superabundat auxilium. Quid ergo Confratres porro? [Innocentem] suspendi supplicio, omnium stupet auditus. Tota vicinia, cum notis et amicis, suspensum investigant: sed toto biduo per obscura silvarum latibula, non reperitur quæsitus. Tertio tandem die omnibus perlustratis, ad locum suspendii Deo ducente perveniunt, et inter condensa veprum, pendente et adhuc palpitante inveniunt: statimque solutum, signis quibus potuit, (loqui enim attenuatus spiritu non valuit) Confessionis et Viaticæ desiderium innotescens secum ad ecclesiam..... deferunt; ubi non sicut latro vel paganus, sed quasi fidelis Christianus, non in stipite, quod Beatæ commendaverat; sed super terram, unde assumptus fuerat, plenus fide exspiravit. Quis non credat hunc talem exitum a Deo per interventum B. Justinæ obtinuisse, cui suam innocentiam vera relatione creditur commississe. Hæc, sunt Fratres, opera innocentie: hæc est bonæ victoria conscientie: quam ita unanimiter perseverantes imitari studeamus, ut aeternæ retributionis compotes inveniamur.

62 Alme Deus, conditor orbis, omnium creator, rex Christe superne, qui solus sustines circumsitam aquis molem terræ, cujus majestatis est universa posse, incomputabilia sub numero nosse, sicut stellas nominatum, sic et imbres guttatim: omnia tu cernis, connectens ima supernis. Novit, o Deus, tui solius potentia, cur aliquando petentibus quadam dilatione subtrahuntur beneficia: sed forsitan hoc fit, (ut ipse ait, Nonne duodecim sunt horæ diei) pro temporum differentia secundum illud Sapientis, Omnia tempus habent. Omnia fiunt, ut credimus, certis temporum dimensionibus. Paulatim itaque elabente aliquo temporis spatio, cum in præfata Sanctorum basilica paulisper solita cessassent beneficia, nec tamen ibi votorum minus haberent clementum desideria; quidam satis notus, nomine Gnanno de Aschaphenburg, omnibus membris toto triennio miserabiliter contractus, notis et amicis, parentibus et cognatis, laboris testimonio et doloris etiam miserabile factus [erat]. Hic namque, cum ad suffragia Sanctorum semel et iterum publicumque gestatione revectus, nec tamen desideratam diu salutis opem esset adeptus; non tamen propter debilitatem corporis tædio afficitur; sed, quod solum potuit, ipso instigante amicos et monente, tertio ad locum misericordiæ, in Passionis Dominica reducitur. Ubi dum fuisset vicinius locatus,

præsentes omnes voce qua potuit lacrymabiliter admonuit, quatenus pro se dignarentur orare, ut Deo donante et S. Justinæ intercedente, sanitatem corporis mereretur accipere. Quod cum factum fuisset, et omnis Ecclesia pro eo preces ad Deum fudisset; nulla fit salutis dilatio, ubi talis apud Deum prævaluit oratio. Illi enim, cum ad sabataria loca tertia facta est iteratio, individua Trinitatis se confestim obtulit salubriter miseratio. Quid ergo? Videres claudum, sanitati integræ restitutum exilire; videres contractum, magis glorificatione, in Dei laudibus subito prosilire. O vere longanimis multumque misericors Deus, qui non differt ut subtrahat auxilia! Ideo in ejus laudibus, pro tantis mirabilibus, tota cum gaudio personat ecclesia.

63 Post hæc, lapsa aliquanti temporis spatio, cum ubique terrarum Sanctorum declararetur meritum, in quibusdam pauperulis mulieribus de Nytea, matre scilicet et filia, Dei indigentibus misericordia, cœlestis manifestatur gloria. Altera etenim, mater, tanta paralysis debilitate contracta jacebat, ut nulla membrorum uti posset motione, nisi cum magno dolore totiusque corporis sublevatione: altera vero, adeo miserabiliter facta est demonis ludibrium, ut, locum nacta solitarum, multoties sibi met præparasset suspendium; et hoc sæpius perpetrasset, si propinorum cautelis prohibita non fuisset. Verumtamen, ne iniqui pervasoris ex toto cassaretur instigatio, in semetipsa ostensa est frequenter cruentissima laceratio. O res miseranda! Altera debilitate corporis gravata, altera velut amens ligata, circumquaque volutatur. At mater sui doloris obliviscitur, filięque miseriis seu propriis visceribus compatitur. Invocat Deum, et sanctæ Virginis implorat auxilium: omnes orare adhortatur, quo jugis oratio pro filię liberatione ad Deum fundatur: similis Chananæ efficitur, dum magis pro filia quam pro se intimo corde Dominum precatur. Sed verax et justus Deus, qui quando vult miseretur et commodat, contritionem cordis exaudiens, patienti animæ velox desiderium presentat; cum filia, seu jam a vinculis soluta, matri protestatur, se in visu ad B. Justinæ vocatam fuisse subsidia. Cui mater: Quis, inquit, me languente te perducet? At illa, jam sanæ mentis efficta: Mater, ait, qui tibi et quando vult salvat, ipse mihi per visum manifestavit, quia et itineris mei eris socia, et sanitatis consors per Sanctorum suffragia. Factumque est, ut, dum ad locum misericordiæ jugiter orantes gradiuntur, sui desiderii reintegrata sanitate, sub multorum hominum testimonio, Deum super omnibus que viderant laudantium; compotes voti efficiuntur. Nam altera, gestatorio quo vehabatur subito exiliens; altera, ab hoste liberata, congratulantes domum ambæ cum gaudio revertuntur, omnesque qui aderant in laudem Auctoris omnium honorum accenduntur, cui est honor et gloria, per infinita secula seculorum. Amen.

ANALECTA D. P.

Ex libro Sigehardi Monachi Sant-Albanensis

Qui extat in MS. Carthusiæ Coloniensis.

§. I. Diversa a priori narratio Passionis et sepulturæ; Inventio seculo XII distinctiu; proposita.

Quia de hoc libro ejusque ætate et Auctore, satis actum in Commentario prævio est, nec totum diu quum prælo censemus; placet sub titulo Analectorum colligere præcipu

D
A. GOSW.
RX MS

curatur

Hæc paralytica mater

E

et filia ency-gumena.

F

Psal. 129, 4

innocens furti damnatus

et suspensus,

servatur ad suscipienda extrema.

Post aliquam cessationem mirabulor

Joan. 12, h

Ecl. 3, 1,

ter revectus contractus.

A præcipua loca huc spectantia; omissoque duplici Prologo, cum tribus primis luciniosis Capitulis, a Capite 4 initium ducere, altius pene quam opus est; non tamen inutiliter ad rerum Moguntinarum cognitionem distinctiorem. Cum ergo dixisset Sigehardus, quod Urbs Moguntia, non in eo quo modo sita est; sed in alio a Rheno longius distante loco fundata fuit, ut Tradit antiquitas, inquit (imo communis habet opinio) prima istius urbis moenia, in campestri loco spatio, ubi nunc est domus aliorum Giezi, id est Leprosorum et ecclesia Sanctimonialium S. Mariæ, quæ Sacra-vallis dicitur, fuisse constructa. Ex qua relatione verosimiliter potest argui, locum, ubi nunc est capella S. Hilarii, Episcopium tunc extitisse. Illic nempe decem Episcoporum, qui ante tempora magni Bonifacii Moguntinam rexerunt ecclesiam, corpora quæ nunc in ecclesia S. Albani quiescunt, fuisse recondita. Præsumptio enim vehemens est, paucis adhuc existentibus Collegiatis ecclesiis, nusquam eos potius quam in sua Cathedrali ecclesia locum sepulture eligisse.... Assertioni autem meæ, super priori civitatis Moguntia loco, consentiunt superstites in eadem plantæ murorum particule, et fundamenta subterranea circumcirca reperta, imo etiam superstites theatri ruinæ, quod more Romanorum, ad ludos Circenses seu gladiatorios et ad spectacula publica, constructum fuisse extra urbem, hodieque monstratur; nec non et tituli, gesta, atque nomina diversorum Principum Epilibus insculpti, qui infra et extra urbem pluribus in locis inveniuntur esse disjecti.

B CAP. VIII. ejus olim Episcopus Aureus,

inde ab Ariano eicitur

C CAP. IX.

cum sorore Justina et multis orthodoxis.

D CAP. XI. Interim vastator ab Hannis civitas,

2 In eorum ergo Episcoporum numero, qui, ut prædictum est, Moguntinam rexerunt Ecclesiam, ante tempora sanctissimi Bonifacii beatissimus vir Aureus.... sane vir totus Apostolicus, Pontificalis Cathedralis dignitatem asseutus, officium tantî nominis sanctissima vita atque divinis operibus adornans, commissa sibi Ecclesiæ regimen strenuissime gubernabat: licet totus orbis terrarum diversis et præcipue Arianae hæresis quateretur procellis... quæ pestis apud regie nobilitatis urbem Moguntiam in tantum involverat, ut vix aliquis auderet manifeste se Catholicum profiteri. Sed beatissimus Pontifex Aureus, huic errori palam obvians, visibiliterque resistens, hæreticorumque rationes divinarum Scripturarum testimonis redarguens, convincbat; et tanquam verus pastor, non mercenarius, pro veritate, proque commisso sibi populo morigratum ducens, oves sibi creditas, a luporum faucibus abstractas, eripere satagebat.... Videntes igitur hæreticæ pravitate alimni, veritatis se rationibus confutari; in beatum virum furiali more debacchantur.... Ejicitur ergo a sede sua beatus Pontifex... excutiens pulverem pedum suorum super eos, suæque diocesis loca visitans circumquaque et quos poterat ab errore revocans, opus implebat Evangelista... Comitata autem est beati viri vestigia, non tam mutatione loci vel incessu pedum, quam actionibus et vite munditia, sacratissima virgo Justina, tam fide quam sanguine soror ejus germana, passionisque ejus fida comes et sociâ post futura... Complures etiam aliæ religiosæ personæ, viri et feminae, qui a fidei veritate ac integritate recedere nefas ducebant.... pari cum sancto Episcopo sententiæ ejecti sunt....

3 Interim, sicut testatur B. Hieronymus in epistola quam ad Ageruciam viduam nobilem scripsit, innumerabiles et ferocissimæ gentes universas Gallias occuparunt: quidquid inter Alpes et Pyrenæum Oceano et Rheno includitur Wandalus, Sarmata, Alani, Gepides, Heruli, Burgundiones, Alemanni; et (o lugenda respublica!) hostes Pannonii vastaverunt. Etenim Assur venit cum illis: Mogun-

tia quoque, nobilis quondam civitas, capta atque subversa est, et in ecclesiis ejus multa millia hominum trucidata.... Itaque dum beatissimus Pastor et Pontifex Aureus, cum sua Justina illoque fidei comitatu ad sedis suæ urbem, de qua per Ariatorum insolentiam ac persecutionis rabiem dudum ejectus fuerat, reverteretur, invenit eam solotenus eversam.... et perfidus Attila Rex, regionem ipsam et provinciam adhuc nudique gyrans, omnia igne ferroque vastabat.... (anno ccccli) Sanctissimus tamen Pontifex, non veritus increduli Regis sævitiam, gentisque perverse bestialem infaniam, in medio nationis prave atque perverse pertransiens, evangelizabat et prædicabat publice Christum;.... confortans mentes singulorum, et admonens, ne amore vite hujus in lubrico positæ decepti, mori pro veritate dubitarent....

4 Cujus salutifero admonitionis verbo sacratissima Virgo Justina, cum illo fidelium grege pusillo, qui exultantem ab Urbe Sedeque sua dudum ejectum Pastorem secuti fuerant, animati, passioni se ultro ingerere desiderabant.... Completo autem sacræ orationis verbo, beatus Sacerdos Aureus Sancta Sanctorum ingressus est, pro se proque commisso sibi populo, redemptionis nostræ pretium oblaturus, Beatissima Justina ceterisque, quos fidei sinceritas et caritatis erga tantum Patrem dilectio non permisit separari, adstantibus. Ubi dum ad altare stans Missarum solemniam celebraret, seque ipse contrito corde et humiliato tractans offerret Domino; repente turba Hunnorum pariterque Ariatorum irruentes, circumdederunt eum, nec non et fideles qui erant cum eo: et in Sanctos Dei gladios furoris sui et arma convertentes primum beatum Antistitem crudeliter trucidatum mactant, deinde venerabilem Virginem Justinam cum ceteris fidelibus qui pariter adstant....

5 Jam olim quidem, fervente universo orbe persecutionis procella... infinita Sanctorum agmina, Martyrium pro Christi nomine passa in monte ubi nunc est ecclesia S. Albani extra muros urbis, qui apud Gentiles Mons-Martis vocabatur constat esse sepulta.... quem eliminata jam penitus idololatria, Christiani, mutato meliori nomine, Martyrum montem ex re ipsa et facti evidentia congrue appellaverunt.... Sanctissima itaque Beatorum Aurei, Justinæ, Sociorumque corpora ad Montem-Martyrum superius dictum, secundum exigentiam et qualitatem temporis, admodum honorifice sunt humata; ubi per multa temporum curricula jacuerunt, hominibus, ceteris incognita et propterea quasi sine honore despecta et aucta.... Postea autem reddita jam pace Ecclesiis, regnantibusque Catholicis Principibus, de restauratione urbium, de reformatione ecclesiarum, ad honorem Dei laudemque Sanctorum, cœperunt ipsi Principes cogitare.... civitatemque insignem Moguntiam, ab Attila (ut dictum est) eversam, non in eo in quo condita prius fuerat loco, sed in alio fluentis Rheni magis propinquo ubi hodieque sita est, multo honestius quam prius restauraverunt.... Hactenus ille, Moguntini Breviarii compilatoribus prævens verba, quæ sub compendio sequerentur: mihi vult incerta omnia, propter locum, modum et auctores Martyrii, de quibus antiquiores illo ut videmus, longe diversa scripserunt Hæliigenstadienses vero tradunt contraria omnia. Progrediamur ad certiora quæ ex Gosvini tractatu idem Sigehardus decerpit, cap. XIV et seqq.

6 Proecedente autem tempore; anno videlicet orthodoxi Principis et Catholici Imperatoris Caroli magni tricesimo octavo, qui fuit dominicæ incarnationis octingentesimus quintus, passionis autem Sanctorum Aurei et Justinæ tricentesimus quintus* cum

D in cuius ruinas reversus Aureus,

suosque ad Martyrium animans, c. XIII.

E inter Sacram cum illis occiditur,

c. VI. et sepelitur in monte Martyrum nunc S. Albani.

c. XIV

F Urbe deinde restaurata,

CAP. XV.

conditur sub an. 805 S. Albani ecclesia

*imo ccc. quinquagesimus quintus

A cum memorandus ille Richolphus, tertius a beato Bonifacio sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, auctoritate jam dicti principis Caroli Magni, in supra nominato Monte-Martyrum super sacros-Cineres B. Albani Martyris Ecclesiam sumptuoso opere sicut hodie cernitur fundaret, tam B. Albani quam etiam sanctorum Aurei et Justinæ sociorumque eorum ac multorum aliorum Martyrum corpora loculis, magis decentibus et honestis (sicut postea repertum est) commendare curavit; occulte tamen et sub paucorum testimonio, quia timebat Sanctum dare canibus, et margaritas Reliquiarum tam pretiosarum mittere ante porcos exactis autem post hanc secundam inhumationem Sanctorum, annis centum triginta, qui fuit incarnationis Domini annus nongentesimus tricesimus quintus, tempore Henrici hujus nominis primi Romanorum Regis, Hildebertus, a Præsulatu magni Bonifacii duodecimus Sanctæ Moguntinæ Sedis post Herigerum venerabilis Archiepiscopus, Reliquias sive ossa decem Episcoporum, qui ante tempora sanctissimi Bonifacii Moguntinam rexerunt ecclesiam, videlicet Crescentii, Martini, Bodadi, Suffronii, Maximi, Sydonii, Sigemundi, Lentgassii, Lantwaldi, et Laboaldi, de Capella S. Hilarii, cujus superius habita est mentio, ubi iidem Episcopi fuerant sepulti primitus, ad monasterium S. Albani transtulit, comitante Clero ac populo civitatis, cum processione solenni; ipsasque Reliquias ante altare Apostolorum, (quod etiam S. Vincentii, propter ejus sanctissimum corpus, in eodem altari tunc reconditum, vocant) in unius sarcophagi receptaculo collocavit, pridie Idum Martiarum.

7 Adjunctis etiam tumbæ sive sarcophago, in quo reverendus Archipontifex Hildebertus decem Episcoporum ossa translata reposuerat, absque intermedio duobus aliis loculis decentibus et honestis, in singulis singula beatorum Aurei et Justinæ corpora reverendissime collocavit; ac strato desuper gemino pavimento, terræ superficiem complanavit. In quo loco, post Sanctorum inventionem, tres solennes extructæ sunt memoriæ; quæ forma tetragona contiguæ, imo continuæ, marmoreo dispositæ tabulato, a terra paululum surgere videntur; quarum adhuc vestigia restant. Ad quam Sanctorum memoriam quot et quanta miraculorum et gratiarum beneficia, eorum meritis, dignatus fuit mirabilis in Sanctis suis Dominus operari, nec lingua referre, nec scribentis sufficeret calamus explicare. *Liceat hic mihi Sigehardi contextum interpolare paucis versibus, quibus prænotatæ translationis memoriam consignavit illo longe antiquior (si non fallor) Poeta, erutis a Knackrichio nostro.*

A Bonifacio meruit qui Pallia primo,
Is Pater Hilwertus, Archipræsul duodenus,
Comperit essa Patrum [quondam] veneranda,
[relicta

Intra basilicam nanc Hilarii sacro-sanctam,
E quibus huc denos transvexit in ordine pri-
[scos;

Ut locus insignis conservet pignora dignis.
Attendens merita, simul ipsorum pia gesta,
Huic ut confratres Auræo collaterales
Efficit, et tumulo stracto conclusit in isto;
Christi nongentos, X ter, semel U legis annos,
Et decimam quartam lucem volt Martius addam.

Fuit hic dies anno DCCCXXXV, quo Pascha celebrandum erat XXIX Martii lit. Dom. D. sabbatum ante Dominicam Passionis.

8 Locus autem ipse (inquit porro Sigehardus) ubi beatorum Martyrum corpora sacra fuerant recondita (ut jam dictum est) postea non satis certus est factus; et, interveniente oblivionis vitio ac

urnitate temporis, ab ipsis etiam ecclesiæ Fratribus quodam modo ignorabatur. Latuerunt ergo post hanc a memorando Hildeberto Sanctam inhumationem, sive si quis translationem vellet dicere, beatissimorum Martyrum Aurei et Justinæ pignora, terræ matris gremio occultata, usque ad tempus Lotharii Imperatoris. Qui Lotharius Dux Princepsque Saxonum, Henrico quinto hujus nominis in Romano successit Imperio, post annos circiter ducentos et duos; imperii siquidem hujus anno undecimo qui fuit incarnationis Dominice millesimus centesimus tricesimus septimus, sanctorum Patronorum nostrorum sepius nominatorum corpora revelante domino Deo, manifestata sunt hoc modo. Cum apud Fratres ipsius ecclesiæ scilicet S. Albani, non esset ambiguum, Reliquias sanctorum Aurei et Justinæ cum suis in ecclesia eadem quiescere; certo tamen in loco, ubi laterent recondite, prorsus ignorabatur. Quidam ergo fidelium religiosa mente bonoque ducti spiritu, speciali erga ecclesiam S. Albani devotione incitati, pavimenta ejus, nimia vetustate consumpta et contrita, ad honorem Dei et Sanctorum, obque suorum peccaminum remissionem, propriis decreverunt sumptibus renovare. Ubi dum veteris pavimenti sublata esset superficies, inventi sunt repente sarcophagi, sive loculi tam qualitate quam quantitate ab invicem differentes, multorum ac diversi temporis Sanctorum corpora seu cineres continentes; quorum quædam pars in terram unde erat videbatur reversa, quædam admodum incorrupta candorem superabat illi, futuræ resurrectionis gloriam præmonstrans; quædam etiam eorum rubicundior ebore antiquo, recenti adhuc madens sanguine tanquam in ipso fuisset effusus temporis puncto, passionis eorum et fidei indicia aper tissima et evidentissima præferebat. Inter hos siquidem loculos sanctorum Aurei Episcopi et Justinæ Virginis sororis ejus corpora, ad sepulturam decem Episcoporum, quos memorabilem Hildebertum Archiepiscopum paulo superius meminimus ad Ecclesiam S. Albani transtulisse, cum gaudio sunt reperta. Quo autem apud Deum præfulgeant sanctitatis merito, testatur (ut dictum est) ad eorum Reliquias venerabiles miraculorum gratia exhibita; imo quæ quotidie exhiberi Sanctorum meritis non desinit multitudo gratiarum. Inventionis autem sanctorum Aurei et Justinæ historiam, nec non et miracula, quæ et ante et post inventionem eorum Dominus operari non cessat, ad plenum qui scire desiderat, libellum Goswini monachi, ad Adalbertum sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopum, a B. Bonifacio vicesimum sextum super hoc legat editum: hinc reperiet, quo tempore, ordine, et cum quibus miraculorum gratis beatorum Martyrum Reliquias, super aurum, et topazion pretiosas, revelaverit ille, qui Sanctos suos digne glorificat.

§. II. Sanctorum corporalis presentia miraculis confirmata; aliorum plurium inventio duplex.

Quia dubitatum est aliquando apud extraneos, utrum vere beatorum Aurei et Justinæ corpora in Ecclesia S. Albani quiescerent, an non; ad tollendum omne hujusmodi dubium a fidelium cordibus, duo relatione digna huic opusculo duxi inserenda; unum scilicet ante et aliud post Sanctorum de quibus loquimur, inventionem sacram, miraculose patratam hoc modo. Erat dies solennis Dominicæ Palmarum, in qua omnium ecclesiarum Collegiatarum communis statio ad ecclesiam S. Albani solet de approbata et ex antiqua consuetudine celebrari.

Cumque

et inferuntur
in eam Sancta corpora:

quibus adduntur an.
935 alia 10 SS.
Episcoporum,

communi
super extructa memoria,

multis miraculis deinde claro.

Velut ea de re carmen,

id. factum notat. 14 Martii.

D IX SIGEHARDO

et sic latuerunt usque ad 1137,

C. XVI.

quando in pavimenta veteris renovatione

E

relectis omnium loculis,

reperta sunt corpora SS. Aurei et Justinæ,

F

et miracula descripta.

C. XVII

Ad stationem in S. Albani collecto Clero populoque

A Cumque ad tantæ gaudium festivitatis multitudo civitatis non parva convenisset; et singulis singula loca tenentibus cum suis in-Choro locis, tam Canonici quam Monachi cum multa reverentia divinis essent intenti; quidam e populo in-eriosus, et (ut præsumi potest) minus devotus, reverentiam loci non veritus, ignoranter errans, supradictum decem Episcoporum sanctorumque Aurei et Justinæ sepulcrum conscendit, et subito dimissis debilitatisque poplitibus super tumulum beatissimæ Virginis et Martyris Justinæ semivivus resedit; emissoque diræ vocis horribili sonitu, psallentes in Choro, non sine magno terrore et admiratione, compescuit. Concurrentibus autem ad eum his qui prope astabant: cum sublato eo extra limen ecclesiæ, missa in os ejus, ut fieri solet, aqua, ipse tandem resumptis viribus vix respiraret; cœperunt circumstantes ab eo inquirere sollicite, quæ fuerit causa vocis tam clamorose et tam inopitata ruinae. Quibus ille, ut potuit, respondens; Miror, inquit, quia hoc a me discere vultis, quod oculis vestris omnes qui hic aduistis, necum pariter vidistis. Cum enim super sepulcrum ascendens ibi me colubere cogitarem; repente persona egregia facie decora, in habitu virginis, de tumulo prodiit; et ictum, quem vix ferret homo, mihi dans in faciem, me jam seminorientem sic clamare et ruere coegit. O laudanda divinæ operationis dispensatio, cujus nutum ignorantia delictum corrigens, delinquenti intellectum dedit vexatio. Ex eo ergo tempore, sublato omni ambiguo de thesauri tam pretiosi possessione, non tam inchoata, quam renovata, Deo et Sanctis ibi excrevit reverentia, sacris eorum meritis finem nullatenus habitura.

10 Anno itidem post inventas sacras Reliquias in se exacto, innumerisque ad Sanctorum memoriam miraculorum beneficiis exhibitis; cum (ut supra dictum) utrum hæc Sanctorum Aurei et Justinæ meritis fierent, et an vere ibi requiescerent, adhuc nonnulli dubitarent; cuidam Sanctimoniali, femina religiosa ac Deo devotæ, apud idem Monasterium inclusæ (nam antiquis temporibus cella Iacularum apud nos extitit, monasterio penitus contigua, ita ut unum et eundem Monasterium et cella haberent ab una parte parietem.) Frater quidam Monachus ipsius ecclesiæ, qui custos quondam fidelis ejusdem Monasterii extiterat, et jam dudum vita excesserat, per visum apparuit. Vocansque eam ex nomine, an dormiret interrogavit. Quæ se dormire negante, hic qui apparuit subjunxit; Ne dubites, inquit, sed pro certe noveris tu et quique fideles, beneficia et miraculorum gratiam, quæ in hac Deo dante multipliciter exhibentur ecclesiæ, sacratissimæ virginis et Martyris Justinæ, in hac veraciter quiescentis basilica, esse suffragia. Illa vero alacrior jam facta, et quid, inquit, Reverende Pater et senior de Beato Pontifice et Martyre Aureo, virginis fratre, dicis? Cui ille: eadem, inquit, quæ de sorore Virgine, remota penitus omni ambiguitate, sentias ac firmiter credas, tu et quique fideles Christiani, de fratre. Et his dictis disparuit quæ loquebatur ei visio: et quia hæc duo miracula idcirco hic inserta sunt ut prædictum est, ut non liceat alieni dubitare Sanctorum Aurei et Justinæ, imo etiam Sociorum eorum corpora in ecclesia S. Albani, et non alibi, omni abjecto dubio repausare.

11 Hic porro interponere juvat, quæ Sigehardus, quem describimus: de aliis in eodem monte repertis corporibus capite vi præmiserat, his verbis: Antiquorum etiam et valde veterum solers et fida, senioribus nostris tradita relatio ad nos usquo devenit; Ducem quemdam (ut vere præsumitur) Catholicum, cum magno promiscui sexus exercitu, in ipso monte necisum fuisse et sepultum: qui cujus professionis

extiterit, quoniam nec ipsius historia, nec veterum docet relatio, post multa temporum curricula claruit evidentem; licet non uno et eodem, imo diversis temporibus, indicia fidei eorum patuerint. Anno denique Dominicæ Incarnationis mclxxxv, post inventionem vero Sanctorum Aurei et Justinæ anno xxxviii, imperante Romanorum Imperatore Friderico hujus nominis primo, Moguntinæ autem sanctæ Sedis Cathedram Conrado Archiepiscopo post B. Bonifaciam trigesimo gubernante; ille qui in Sanctis suis est gloriosus et mirabilis Deus, quique arcana mysteriorum revelat, Electorum suorum, quæ in Australi latere monasterii S. Albani latebant corpora, una vice dignatus est mirabiliter revelare. Itemque secunda vice anno mclxxvii, vacante tunc Romano Imperio, Moguntinæ autem Cathedræ glorioso Wernero Archiepiscopo, a Præsulatu almi Bonifacii trigesimo sexto præsidente, multiplicatis beneficiis, de eorum qui remanserant pignoribus, revelationem dignatus est Dominus iterare.

12 Ea tam prima quam secunda beatorum Martyrum inventio seu revelatio, quia sufficienter a prioribus nostris ad memoriam posterorum est literis annotata, eam hic sub silentio, quasi cognitam, duxi relinquendam. Hoc unum certe ad ipsorum glorificationem ratihabendam sufficiat, quia signa evidentissima atque notissima, fidei, Martyrii ac sanctitatis eorum, revelante Deo, nostris manifeste claruerunt temporibus. Fidei quidem; quia apertis eorum sepulcris, quæ licet præ sui multitudine numerum excederent, valde tamen accurate atque honeste facta erant, signum salutis nostræ in lapidibus sepulcra claudentibus intus et extra sculptum plerumque probavimus: Martyrii autem eorum ex hoc evidens patuit iudicium, quia in ipsis eorum sepulcris corpora quedam sine capitibus, capita etiam quedam sine corporibus, truncationem pedum aut manuum, aliorumve membrorum defectum invenimus: quod propter impedimenta persecutionis factum fuisse non dubitamus. Sanctitatis autem eorum jam non est necesse rationem quærere, cum in diebus nostris innumerabilis utriusque sexus et ætatis populus, ad sacratissimas eorum Reliquias a diversis sanati languoribus, sanctitatis ipsorum merita experimento docuerint, et quotidie docere non cessent. *Hactenus loco citato Sigehardus: optare autem magis quam sperare licet, ut scripta istæ de duplici Sanctorum istorum inventionem reperiantur.*

§. III. Nova seculo xiii exeunte Sanctorum inventio Reliquiæ alibi.

Ad principale propositum de SS. Aureo et Justinæ, rediens calamus, quid nostris temporibus, inquit Sigehardus, de eorum sacris Reliquiis actum sit, breviter et fideliter studeat explicare. Anno siquidem post ultimam quam (num. 8) prælibavimus, Sanctorum revelationem centesimo sexagesimo, qui fuit annus Dominicæ incarnationis millesimus ducentissimus nonagesimus septimus, Bonifacio Papa hujus nominis octavo Sedem Apostolicam gubernante, Romani imperii fascibus Adolpho Rege sublimato, sanctæ vero Moguntinæ Ecclesiæ Gerardo hujus nominis secundo Archipræsule, a Beato Bonifacio tricesimo octavo, præsidente; destructa jam sine spe potioris restorationis, propter nimiam sui vetustatem, ecclesia S. Albani, in ea parte, in qua pretiosæ Sanctorum Reliquiæ servabantur, in loco qui jam superius assignatus est, cogitaverunt Fratres, Sanctorum Patronorum suorum pignora typo devotionis

D
Inveniuntur
an. 1175.

et rursum
an. 1267

E
cum certis
veri martyrii
et sanctitatis
indiciis.

Desideratur
rei gestæ hi-
storia.

C. xvii.
An. 1298
aperto Sancto-
rum sepulcro.

EX SIGEHARDO

vidam
Sanctorum
sepulcro in-
sistens,

a S. Justina
apparente
percutitur.

An. 1138
Reclusæ appa-
rens defunctus
Sacrista,

certam esse
jubet de
Sancti utrius-
que presentia.

Alii multi
Martyres
eodem in
monte sepulti.

A
transferuntur
corpora SS.
Aurei et Ju-
stinæ :

devotionis de terra levare ; et magis decentibus, Sanctitatique eorum magis congruis loculis conservanda mandare. Qua propter, haldito religioso super tam pio opere consilio, majoris Ecclesiæ Moguntinæ Canonicis ad eorum postulationem venientibus cum processione solenni, sepulturæ Sanctorum locum cum summa reverentia et devotione aperuerunt ; et pretiosissimos Reliquiarum thesauros eorum, prout a venerabili Domino Hildeberto Archiepiscopo ibi reconditæ fuerant, in modum superius expressum per omnia invenerunt. Quas cum magno timore et gaudio, laudes Deo personantes et cantica, veneranter tollentes, honestis repositis scriniis, ad principale altare monasterii S. Albani, cum hymnis et laudum carminibus, transtulerunt. Hi quoque petitionibus Canonicorum prælatorum, quas ipsa eorum devotio parturire videbatur, Fratres sæpe dictæ Ecclesiæ humiliter annuentes, partem solemnem sanctarum Reliquiarum, brachium videlicet sacratissimæ Virginis et Martyris Justinæ, eis pro speciali præmio, donativum nobile et munus excellens, in signum unionis fraternæ ac pignus amicitie mutuae cum hilari animo donaverunt ; quod quidem in Cathedrali Ecclesia Moguntina ad S. Martinum de domo delatum in multo honore et veneratione servatur.

hujus bra-
chium Cano-
nicis donatur.

B

14 Felicem igitur dixerim civitatem Moguntinam quæ talium Patronorum subsistit patrocinio ; feliciorum ecclesiam Moguntinam, quæ tam præcipuorum Martyrum decoratur Martyrio ; felicissimamque S. Albani basilicam, quæ corporali Reliquiarum eorum presentia et suffragio decorari meruit a Domino. Felix Societas ! beatum collegium ! Sancta congregatio, tot Christi testium in ecclesia S. Albani, tamquam in domo magni patris familias adunatorum ! Illic Dominus domus, inclitus et gloriosus Martyr Albanus, hospitio fovens juvende magnum illum Hispaniæ alumnum Vincentium, Martyrem et Diaconum, ab orthodoxo Imperatore Carolo illic translatus : illic Aureus Episcopus et Martyr, Sedis suæ protector et singularis Patronus ; ibi soror ejus Virgo et Martyr Justina, inter hospites tam excellentes non infima, familiæ Domini Patrona præcipua. Te quoque, Martyr Christi inclite Theodore, cum Sergio illo beato primicerio, gratissimos hic hospites, imo speciales patronos nostræ veneramur ecclesiæ.

Sancti alii
quorum ad S.
Albani corpo-
ra aut Reli-
quias ;

scilicet, Vin-
centius, Theo-
dorus, Ser-
gius MM.

Justinus Conf.

C

15 Et nunquid Confessor Domini, Justine almae, ab hac sacratissima te excludi patieris societate ? Absit. Te enim advenam acceptissimum in hac Sanctorum familia, transmisit nobis Heostedin tua Basilica ; ecclesiæ S. Albani spiritualis atque specialis filia. Adhuc sunt in [hoc] numero Deo dicata virgo Innocentia, materque ejus B. Vincentia : quas loci nostri Patronos et propitias Protectrices, ab Italiæ partibus de urbe Ravenna ad hanc societatem beatissimum Divina direxit clementia, Olgario post Praesulatum sancti Bonifacii quinto Moguntino Archiepiscopo, transferente. Talibus Athleris nominatis et principalibus gloriatur aurea Moguntia. His tam præcipuis Patribus, Principibus Patronis et Protectoribus S. Albani floret ecclesia ; totaque gloriatur Germania. Licet præter istos, in ipsa basilica sive monte, infinita Sanctorum contineantur corpora ; quorum quamvis nobis incognita, Deus tamen omnium novit nomina. Unde sufficiat cuilibet Christiano ibi fideliter eorum expetere et efficaciter impetrare suffragia, cum nulli postulanti in fide recta, et non hæsitanti ; eorum patrocinio neget Dominus optata beneficia.

Innocentia et
Vincentia.

16 De S. Albano agemus XXI Junii hujus ; de S. Vincentio egimus XXII Januarii, deque Corpore vel Reliquiis in varias regiones translatis ; non tamen istis nominatur Moguntinensis S. Albani ecclesia ; proinde

Junii T. IV

in supplemento istius mensis etiam Moguntinorum causa tractanda veniet. Caput huc a Carolo Magno translatus Serrarius (lib. 1 cap. 17 de Moguntinis Sanctis) iv loco numerat. Theodorum et Sergium idem præterit, neque quorum istæ Reliquiæ sint, in concursu plurimum ejusdem nominis Martyrum, facile est definire. S. Justinus Confessoris festum solemniter, cum ix Lectionibus colendum præscribitur in antiquioribus Breviariis Moguntinis iv Augusti ; quod cur in Breviario anni MDLXX emissum sit, nescio ; nisi forte, quia festum istud, monachis S. Albani proprium, non spectabat Canonicos Moguntinos. Interim cupio edoceri, quænam sit illa Heostedinensis S. Justinus basilica, unde ablatum vel Corpus vel insignis Reliquia indicatur. Hactenus nihil propius occurrit quam Hoogstetten in Suevia sed nimis incerta est conjectura in sola nominis affinitate fundata. Si quis autem de ejusmodi Confessoris Vita vel miraculis novit aliquid, et quod novit suggerat, gratias nos experietur ad prænotatum diem iv Augusti. De SS. Vincentiæ et Innocentiæ translatione facta Moguntiam anno MCCCXXIV, egimus i Februarii ad Vitam S. Severi, Mariti ac Patris ; ubi in Supplemento licebit addere, quod hic dicitur de altero ad S. Albani ecclesiam translatione.

17 In Martyrologio Ecclesiæ Pragensi (ut cetera de SS. Aureo et Justina proseguar) ita legitur : XVI Kal. Julii. In Moguntia Aurei, Archiepiscopi et Martyris, cujus partem Brachii Carolus Rex (iv) obtinuit in monasterio S. Albani in Moguntia, et decoratum dedit ecclesiæ Pragensi. Eadem die, Justinæ Virginis et Martyris, sororis S. Aurei, cujus Caput in eodem monasterio obtinuit Carolus, et dedit ecclesiæ Pragensi. Compositum fuit Martyrologium istud, seu potius scriptum, et additamentis propriis auctum, seculo ut summum xv ; et pluribus apud nos annis manens, tandem repertum ac restitutum est Patri Gamusio qui convolverat, transcriptis quæ propria erant. Ipsas Caroli litteras, ad universos Regni Bohemæ Status, Moguntia datus anno MCCCIV, die iv Januarii, de istis et aliis quam pluribus insignibus Reliquiis, itinere Germanico per illum acquisitis, recitat integras in Phosphoro Metropolitanæ S. Viti ecclesiæ Thomas Joannes Pessina, ipsius ecclesiæ Decanus ac deinde Samandriensis in Hungaria Episcopus pag. 433 et seqq. ubi inter alia, in civitate Moguntinensi, per Venerabilem Archiepiscopum et Abbatem monasterii, sibi data in ipso monasterio, recenset magnam partem corporis B. Albani, magnam partem capitis B. Justinæ M. et V. et partem Brachii B. Aurei M. primi Presulis seu Pontificis Moguntini.

18 De S. Justinus Martyris Reliquiis, Heiligenstadio verosimiliter ad Corberom Saxoniam delatis, et anno MCCCXXV a Bolone Abbate ad eundem Carolum missis, egi num. 24 Comm. prævii. Hic addo, eas vel non fuisse additas Pragensi ecclesiæ aut Carolostadiensis arcis Reliquiis, vel occultas latere sub nomine S. Justinæ : nam Pessina Decanus, nihil de Justino invenisse se profitetur pag. 477 Phosphori sui ; sed in Consignatione Reliquiarum, descripta anno MCCC-LXXIX, utique solum quarto post prædictam donationem ; iteramque in ea quæ scripta fuit anno MCCC-LXXXVII, sic legi invenerit : Item costa S. Justinæ, Martyris Autissiodorensis, in argento deaurato. Item costa S. Zophiæ Virginis, similiter circumdata argento deaurato. Videtur autem Decanus præsumere, per errorem factum esse, ut ita scriberetur ; mutatisque leviter epigraphis legi debuisset. Costa S. Justinus Martyris, Costa S. Zophiæ Virginis Autissiodorensis. Verum Sophiam aut Zophiam non modo non invenio Autissiodori, sed nec in tota reliqua Gallia ; Justinam Virginem, nescio quam, xxx Decembris nominat Henricus Canisius in Martyrologio Germanico :

D
EX SIGEJARDO

E
S. Aurei bra-
chium et ca-
put S. Justinæ

a Carolo IV
data ecclesiæ
Prag. an.
1354.

Aliquid S. Ju-
stinus Corbelam
eidem missum
an. 1375,

forsitan costa,
sub nomine
Justinæ
latens.

A ego fateor mihi de Justina et Sophia, ibi nominatis, nihil liquere : de Justini reliquiis Corbeia missis nequeo dubitare ; quod autem Heiligenstudio sint acceptæ puto per verosimilem conjecturam teneri posse.

APPENDIX D. P.

De Heiligenstadiensi Sanctorum ecclesia.

§. I. Dagobertinæ Sanctorum ecclesiæ prima restauratio ac dedicatio seculo IX, sub titulo S. Martini ac Privilegia ei concessa.

Meretur egregia Kuackrichii nostri diligentia, ut quæ ille in sanctorum Aurei atque Justini honorem operose collegit ex prætitulata ecclesiæ authenticis monumentis, nescio quoc usu in nostro Collegio repertis, et nunc demum Capitulo redditis, ad publicam traduntur notitiam. Postquam ergo satis docuit de prima ipsius loci origine ab aliquo Francorum Regum eoque verosimiliter Dagoberto ducta ; pergit declarare quibus ille Dominis successively paruerit, ac primo Francorum Regibus substituit Turingiæ Comites, quibus Archiepiscopi Moguntini successerint, non solum in Heiligenstadiensi civitatis plena possessione, sed reliquæ partem Eichsfeldiæ per coemptionem variorum in ea allodiorum ; magisque sanctorum ibi Patronorum beneficio imputat, quod Catholica fides hactenus ibi conservata sit sub obedientia Electoris et Archiepiscopi Moguntini, licet tam procul a sua Metropoli et a circumferentibus harctwarum oppidis sæpius ad defectionem sollicitata, armis etiam ad persuasionem adhibitis.

2 Sicut autem perpetua majorum traditione creditur primam ibi ecclesiam super istis inventa Sanctorum corpora fuisse constructam ita credibile est eorum nomine eandem quoque dictam ab initio fuisse ; et hoc nominis diu mansisse Choro, quem satis amplum fuisse oportet : siquidem in eo S. Willigisus Archiepiscopus consecrasset legitur S. Burchardum Episcopum Wormatiensem anno MCCXCII, quæ ante eundem Choram tunc adhuc stabat ecclesia vetus in majorem amplioreque formam postea reedificata fuit quam Rabanus Magnentius Maurus, sextus Archiepiscopus Moguntinus dedicavit kal. Novembris sicuti legitur scriptum in dorso Diplomatis anno MCCCLXIII dati a Gerlaco Archiepiscopo, et additur. Vide chartam inclusam. Sed ejusmodi charta perit. Concedit autem eo diplomate Archiepiscopus ut ea Dedicatio, ad quam in ista frigidissime regione non sine molestia accedebatur hiemali tempore, Kalendis istis exordiente, translata in diem beatorum Aurei et Justini Martyrum (puto circa annum MCCCLXXX) iterum transferatur in secundam Feriam Pentecostes ; credo ut omnes per Eichsfeldum accedat, quibus Sanctorum dies Heiligenstadiensibus solis festinus, a servili opere feriatis non erat, absque dispendio possent illuc accedere per opportunitatem diei omnibus communiter feriata. Ipsum sic sonat.

3 Gerlacus Dei gratia sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, universis Christi fidelibus, ad quos præsentibus litteræ pervenerint, salutem in Domino sempiternam. Constituti in Provincia nostra Devoti nostri, Decanus et Canonici Ecclesiæ Heiligenstadiensis, nostræ diocesis, nobis humiliter supplicarunt, ut festum Dedicacionis prædictæ Ecclesiæ, quod solitum est peragi in die Beatorum Aurei et Justini Martyrum, in feriam secundam post diem Pentecostes immediate subsequentem, ex certis causis per eos coram Nobis allegatis, transferre dignaremur. Cum igitur non debeat reprehensibile judicari, ut consideratis loci et temporis qualita-

tibus, ea quæ minus provide ordinata sunt, in melius reformentur ; dictorum Decani et Canonicorum precibus annuentes, præfatum festum Dedicacionis ad dictam Feriam secundam, præmissis et aliis certis causis Nos ad hoc moventibus, duximus transponendum : statuentes et ordinantes, ut ipsum, cum Octavis suis de cetero, cum divinis Officiis et aliis solennitatibus debitis et consuetis, singulis annis in prædicta Feria secunda devote celebretur. Et ut eadem ecclesia Heiligenstadiensis a cunctis Christi fidelibus frequentius veneretur ; omnibus et singulis vere Pœnitentibus et confessis, qui ad ipsam in præfato festo Dedicacionis et per Octavas ejusdem, causa devotionis accesserint ; de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus, nec non sancti Martini Patroni nostri, meritis et auctoritate confisi, quadraginta dies de injuncta eis pœnitentia misericorditer in Domino relaxamus : ac nihilominus omnes et singulas Indulgentias, per quoscunque Archiepiscopos et Episcopos Catholicos, gratiam et communionem Sedis Apostolicæ habentes, dictæ Ecclesiæ in festo Dedicacionis istius concessas, in quantum de jure possumus, approbamus et confirmamus. In cujus rei Testimonium præsentibus litteras fieri fecimus, et sigilli nostri appensione muniri. Datum Heiligenstadii, xvii die mensis Junii, Anno Domini MCCCLXIII. Idem iisdem fere verbis invenitur confirmasse Gerlaci successor Joannes anno MCCCLXXI.

4 Serarius hb. 1 cap. 30 docet quod Metropolitana Moguntinæ ecclesia fuit olim in S. Stephani honorem dicata : sed cum novum, quod S. Stephani vocatur templum Willigisus Archiepiscopus construxisset, fuit illa in S. Martini honorem commutata. Nempe ut in quadam ad Vitam S. Bonifacii Præfatione legitur, Gallia atque Germania Martini clypeo defendi præcipue gloriantur, qui easdem partim absens verbo edocuit, partim sua venerabili præsentia a malis imminentibus liberavit. Sic igitur quemadmodum et Apostoli (puto SS. Petrum et Paulum intelligi, quibus multe Cathedralis ecclesiæ dicatæ habentur toto orbe Christiano) post transitum suum, sub titulo nominis sui, Sedes Pontificales habere promeruit ; ob singularem credo doctrinam, qua ita Ecclesiam Dei illuminavit, ut neminem primis gentium Doctoribus imitationem proximiorum dicas... Harum, quas dixi, ecclesiarum una est Turonica... altera Moguntinica, tertia Trajectensis. Verum hæc duæ ; Moguntinam dico et Trajectensem, post annos a transitu ejus plurimos, ob unum ejus amorem, privilegio memorandi nominis ejus insignitæ sunt : in quibus usque hodie Martinus a fidelibus laudatur et honoratur propter admirandas et multiplices sanitates quas ibidem plerique ægroti a D. N. Jesu Christo, per suffragia tanti meriti consequuntur. Et de Moguntinica quidem qua parte vetustissima est testatur Broverus, supra jamquam arcuatam legi hæc verba SANCTOS MARTINOS indeque spectari Episcopi effigiem dextra templum sustentis, ea prorsus idea qua hodie visitur Cathedralis, tunc vero librum tenentis cum inscripto PAX HUIUS DOMUI ET OMNI HABITANTI IN EA.

5 Eodem quo Willigisus spiritu et affectu erga communem Patronum Martinum, videri etiam potest Rabanus illi dedicasse novum Heiligenstadiensem ecclesiam, veteri choro remanente ut erat a Dagoberto constructus : ex indeque assumptus est ille in sigillum tam Capituli quam Civitatis cum hoc discrimine, quod Capitulum utatur Martino sedente in Pontificalibus in actu benedictis ; Civitas eundem effingat equitem cum scuto et gladio, eoque discrimine putat Kuackrichius duplicem Archiepiscopi Moguntini in Heiligenstadienses jurisdictionem, ecclesiasticam et secularem designari, quæ res aliquid infra luminis accipiet ex veteribus in

Henrici Imp. liberalitas:

B prima Ecclesia supra SS. Corpora ædificata

eorum nomine videtur nominata fuisse.

Nova an. 1363 dedicatur 1 Nov.

C ejus festum transfertur in 16 Junii ac deinde in 2 fer. Pent.

auctoritate Gerlaci Archiep. Mogunt.

E

porro sicut cathedralis Moguntina

aliquæ plures,

F nuncupata fuit S. Martino Turonensi a Willigiso Archiep.

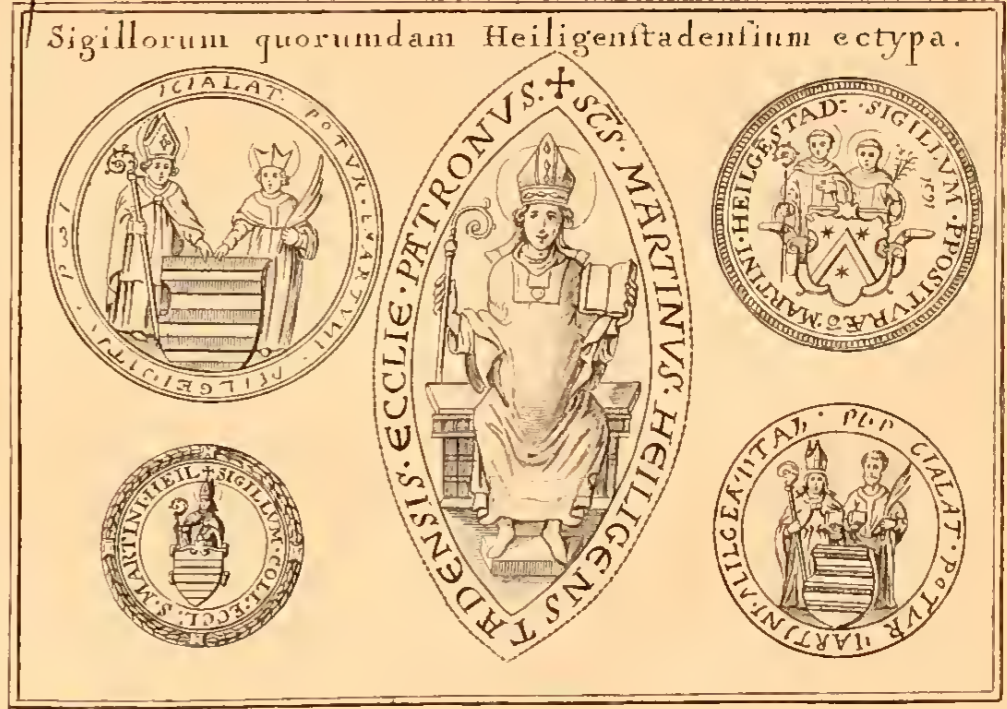
Ita Rabanus eundem videtur ecclesiam Heiligenstadi.

veteri Choro præstructam effigiem ejusdem S. sigillis impressa

nobis id requirere statum futurum esse minime dubitamus. Quapropter nos omni christi fidelium nostrorum universitate qualiter nos pro remedio anime atque parentum nostrorum nec non posteritatis
 dilectissimae contemplantis. Nos scilicet Venerabilis Imperatricis Augustae. atque Venerabilis Mogontiacensis ecclesiae venerabilis archiepiscopi cuiusdam eius monasterio Heiligenstadt dicto ubi priorum martirum
 corpora atque vestigia requiescunt. ad usum ipsius ibidem de servitium mansum unum & duo cursticia ita in villa Geizlaha dicta in pago vero Cichsuelt. & in comitatu Willibelmi
 comitis. cum omnibus eius appendiciis. terris. cultis & incultis. pratis. pascuis. silvis. uenationibus. aquis. aquarum decursibus. piscationibus. vineis. & muu. exitibus. & redditibus. quentibus. & inquirendis
 ceterisque omnibus que quomodocumque dici sive scribi aut nominari possunt utilitatibus. ad ipsum mansum pertinentibus per hanc nostram imperialem paginam concedimus
 utique largimur. & de nos iure ac domino in eis & domini omnino transfundimus. Ea videlicet ratione ut Robertus eiusdem monasterii prepositus
 sibi & hinc succedentes liberam habeant de eodem manso eiusque pertinentiis facultatem. quicquid eis placuerit ad usum ecclesiae faciendi. omnium
 hominum sequi nos ipsi contradictione remota. Et ut haec nostrae ingenuitatis auctoritas. stabili & inconvulsa omni posteritate permaneat tempore
 hoc preceptum inde conscriptum manu propria confirmantes. sigilli nostri impressione precepimus in scriptis;

In nomine domini Amen. Nos Henricus Romanorum Imperator.

R O M A N O R U M
C A E S A R

Data. v. id. DECEB. Indict. v. Anno dñicæ incarnationis. M^oCC^oXXII. Anno domini henrici quarti regnantis. XXI. Impetu autem. VIII. Adrum. Spönaha.

data. iii. non. April. Anno dominicæ incarnationis. M^oCC^oXXII. Indict. i. Anno u^o domini Henrici regis. i. Actum quidlingabure.

A eo districtu repertis nummis. Ex hinc illi ecclesiam istam curaverint ut suam, ejusque profectui favorem impenderint suum apud Imperatores inter quos præ aliis dignus memorari S. Henricus, ejusdem ecclesie insignis benefactor per diploma, quod pro tanti sancti veneratione optavit Reverendissimus Capituli Decanus, eo quo scriptum habetur character spectandum exhibere in tabula apposita: tenorem communibus litteris hic expressum lege.

dederat ei-
dem S.
Henricus
Imp. an.
1022

varia prædla
in honorem
SS Aurei et
Justinae;

B 6 In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Heinricus, divina favente Clementia Romanorum Imperator Augustus. Si venerabilia Ecclesiarum Dei loca alicujus doni commodo ditare studuerimus, Nobis id Regni que nostri statui profuturum esse minime dubitamus. Quapropter noverit omnium Christi fidelium nostrorumque universitas, qualiter Nos, pro remedio animæ atque Parentum nostrorum; nec non pro interventu Dilectissimæ contectidis nostræ, CUNIGUNDÆ videlicet Imperatricis Augustæ: atque Aribonis, Moguntiacensis Ecclesie Venerabilis Archi-Episcopi, cuidam ejus monasterio, Heiligenstat dicto, ubi pretiosa Martyrum Aurei atque Justini corpora requiescunt, ad usum Fratrum ibidem Deo servientium, mansum unum et duo curtilla, sita in villa Geislaha dicta, in pago vero Eichesvelt, et in Comitatu Willihelmi Comitis, cum omnibus ejus appendiciis, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, viis et inviis, exitibus et redditibus, quæsitis et acquirendis, cæterisque omnibus, quæ quomodocumque dici sive scribi aut nominari possunt utilitatibus, ad ipsum mansum pertinentibus, per hanc nostram Imperialem paginam concedimus atque largimur; et de nostro jure et Dominio in ejus jus et Dominium omnino transfundimus: ea videlicet ratione, ut Richbertus, ejusdem Monasterii Præpositus sibi que post hunc succedentes, liberam habeant de eodem manso ejusque pertinentiis facultatem, quidquid eis placuerit, ad usum Ecclesie faciendi; omnium hominum Regni nostri contradictione remota. Et ut hæc nostræ ingenuitatis auctoritas stabilis et inconvulsa omni post hinc permaneat tempore hoc præceptum inde conscriptum, manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione præcepimus insigniri.

Signum Domini Henrici Romanorum Invictissimi Imperatoris Augusti.

Guntherus Cancellarius, vice Aribonis Archicapellani, recognovit.

C Data v. Id. Decemb. Indict. v. Anno Dom. Incarn. Millesimo vigesimo 2. Anno Domini Henrici secundi regnantis XXI. Imperii autem octavo. Actum Gronaha.

7 Eadem seu felicitate seu diligentia qua Henricianum istud privilegium autographum, conservata fuerunt quedam alia uno alterove seculo recentiora, quæ in grotiam Heiligenstadiensium hic juvat proferre; ut constet quam indubitanter tenuerunt illi SS. Aureum et Justinum apud se passos et sepultos; quandoquidem eorum causa fuerit ipsorum ecclesia ædificata variisque beneficiis aucta. Ac primum noto quod Knackrichius indicet invenisse se litteras Germonice scriptas de anno MC in quibus sit mentio factæ alienjus venditionis per Nobitem Lambertum a Westhusen Domino Henrico Heibeden Vicario ecclesie S. Martini pro Vicaria sua ad S. Laurentium ibidem. Hoc autem ideo notasse jurerit ut intelligatur Vicariorum institutio ejus antiquitatem requirebamus ad Legendam SS. Aurei et Justini cap. 3 lit. E saltem ad seculum XI pertinere; adeoque nihil, catenus saltem, obesse quamvis ipsa Legenda scripta fuerit circa initium ejusdem seculi, de aliis quæ promittebam instrumentis facta authentica recognitio, mihi que a Knackrichio transcripta probat,

aliunde
scitur ibi
fuisse vica-
rios sec. XI

quod licet veteri a Dagoberto fundatæ parochiæ et civitati nova addita sit ab Archiepiscopo Moguntino Syffrido Iqui sedem tenuit ab anno circiter MLX ad MLXXXIV nihil tamen inde decesserit juribus veteris parochiæ in totam civitatem. Scribit autem Serarius de rebus Moguntiacis fol. 768 quod Syffridus ille vel Sigefridus Gregorii IX sententiam contra uxoratos et concubinos sacerdotes per Synodum Erphordix exequi volens facto tumultu, urbe ea excedere coactus fuerit cum aliis nonnullis Archiepiscopis veneritque Heiligenstadium ubi notabilem anni partem usque ad Epiphaniam manserit et omnibus rerum divinarum solemnitatibus interfuerit circa annum MLXXIII qua occasione videri potest novæ Parochiæ instituendæ animum adjecisse, nisi potius id fecerit Syffridus III ab anno MCC ad XXV respectu tertii, immediate succedentis dictus Senior.

AUGUSTO D. P.
D

§. II. Jus Patronatus innovæ civitatis Ecclesias veteri parochiæ adjudicatum et confirmatum.

I In nomine Domini. Amen. Per hoc præsens publicum instrumentum seu transcriptum pateat Universis, quod anno a Nativitate ejusdem MCCCXXXVII. Indictione sexta, sexta die mensis Novembris, quæ fuit Feria sexta proxima post festum omnium Sanctorum hora ejusdem diei prima vel quasi, in Choro ecclesie sancti Martini in oppido Heiligenstad ante summum altare, Moguntinæ diocesis, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini... Domini Benedicti divina providentia Papæ XII anno quarto, Constituti honorabiles viri ac Domini Hartmannus decanus, Hugo Scholasticus, Theodorus Cantor, Gotfridus Camerarius et Joannes Ottonis de Aldendorf, Canonici Ecclesie Heiligenstadiensis prædictæ, in mei Notarii publici infrascripti et testium subscriptorum præsentia, et mihi Notario subscripto, suo et Capituli sæpe dictæ Ecclesie Heiligenstat nomine, quædam quatuor infrascripta Privilegia obtulerunt ad transcribendum et in publicam formam redigendum. Quæ quidem quatuor Privilegia sigillata in manu tenui, de verbo ad verbum legi et diligenter examinavi. Quorum quidem Privilegiorum primum fuit sigillo Reverendi in Christo Patris ac Domini... Domini Syffridi felicitis recordationis quondam Archiepiscopi Moguntini, et Capituli Moguntinensis, filis serieis integre sigillatum. Cujus Privilegii scilicet primi tenor talis est.

et ex aliis
privilegiis
an. 1338
transcriptis
E

9 Syffridus Dei gratia Sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopus Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Cum quod rationabiliter et in opere Charitatis agitur in æternam memoriam sit duendum; Nosce volumus in Christo fideles universos presentem paginam inspecturos; quod dilectus in Christo filius Henricus, Præpositus Ecclesie Heiligenstadiensis in emendationem stipendiorum ejusdem loci Capituli, et salutem propriam in conspectu altissimi ampliandam; de nostra et Capituli Moguntini conniventia et consensu Jus Patronatus Parochiæ Veteris-Villæ in Heiligenstad cum eadem Ecclesia et pertinentibus ad eandem eidem Capitulo suo tam liberaliter contulit quam devote a Nobis et Capitulo Mogunt. humiliter postulans, quod cum olim venerabilis Pater et Dominus Syffridus bonæ memoriæ Archiepiscopus Prædecessor noster in Parochiæ dictæ limitibus de novo construxerat villam quandam novam videlicet Oppidum Heiligenstad et nasei novam Parochiam voluit in eadem, cujus Jus Patronatus ad successores suos spectaret; et vero quia factam ex hoc sibi Præpositus reputabat injuriam, eo quod sua sibi esset Parochia diminuta.

quod Syffridus
Archiep.
F

novam pa-
rochiam

10 Nos Collationem suam factam Heiligenstadiensi Capitulo tamquam piam respicere dignamur et

A et contribuere sibi in Heiligenstadiensi Capitulo Jus Patronatus illius Ecclesie novae; quod praedecessor noster praefatus acquisierat nobis et Ecclesie Moguntinensi. . . Nos igitur attendentes et Praepositi memorati obsequia, valde grata, et illam quam in hac parte circa Capitulum suum exercuit pietatem, ejus profectibus intendendo, et collationem factam ab ipso ratam habemus, et quod postulavit a nobis benignius ei duximus indulgendum. Volentes et de Capituli nostri conniventia statuentes, ut cum vacare contigerit Parochias supradictas, Capitulum eas locet, pro sua commodo voluntatis. Proviso ne vel Nos, et successores nostri, vel Archidiaconus loci, qui pro tempore fuerit, nostris fraudemur Juribus in eisdem. Nulli ergo hominum liceat hanc nostrae concessionis Paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod si quis attentaverit, indignationem Dei omnipotentis, Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus, ac Beati Martini et nostrae excommunicationis sententiam se noverit incursum. Datum Moguntiae Anno Incarnationis Domini mcccxxxix tertio Idus Augusti, Pontificatus nostri Anno Decimo.

*vetere s.
Martini
subjecerit
anno. 1239*

*quod Conra-
dus Archiep.
Colon utlega-
tus Apostol.*

B. 11 Secundum vero Privilegium fuit Sigillo Reverendi in Christo Patris ac Domini Domini Conradi olim Coloniensis Ecclesie Archiepiscopi pro tunc Apostolicae Sedis Legati, filis sericis integre sigillatum; ejus quidem secundi Privilegii tenor talis est. Conradus Dei gratia sanctae Coloniensis Ecclesie Archiepiscopus Sacri imperii per Italiam Archicancellarius, Apostolicae Sedis Legatus, Dilectis in Christo. . . Decano et Capitulo Ecclesie Heiligenstadiensis Moguntinae Diocesis salutem in Domino. . . Licet Christi fidelibus quibuscumque simus beneficentiae, ejus possumus, debitores, his tamen quae cedunt Ecclesiarum commodo, praecipue favoris benevolentiam liberaliter impertiri tenemur. Sane de parte vestra fuit nobis humiliter supplicatum, quos, quia Praebendarum vestrarum redditus, alias tenues et exiles propter malitiam praesentis temporis, et turbationem Ecclesie generalis, sint plurimum imminuti, usque adeo, quod de ipsis non possitis commode sustentari; Ecclesias veteris et novi oppidi in Heiligenstad, curam habentes animarum annexam, quarum Jus Patronatus bonae memoriae Syffridus quondam Archiepiscopus Moguntinus, et Henricus olim Ecclesie vestrae Praepositus, accedente ad hoc consensu Capitali Moguntini vobis et Ecclesie vestrae pia liberalitate et providentia contulerunt, sicut in eorum litteris super hoc conscriptis dicitur contineri, retinendas in usus proprios vobis concedere curavimus.

*talem unio-
nem Capitulo
confirmaverit
an. 1219*

C 12 Nos igitur vestrae inopie pio compatientes affectu et supplicationibus vestris benigno et favorabili concurrentes assensu autoritate vobis Sedis Apostolicae, qua fungimur indulgemus, ut praefatas Ecclesias, si vel vacant ad praesens, vel quam primum eas vacare contigerit, retinere in usus proprios libere valeatis. Proviso ut ne ipsae Ecclesiae debito divinorum fraudentur obsequio, et ne animarum cura ullatenus negligatur in illis, faciatis in ipsis per Sacerdotes idoneos deserviri; reservata illis de ipsarum Ecclesiarum proventibus congrua portione ad debita procuracionum Episcopi et Archidiaconorum loci onera subeunda. In aliis dioecesanis Episcopi Jure salvo. . . Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc nostrae concessionis paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Dei omnipotentis et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Coloniae xii Kal. Januarii anno Domini mcccxi nono.

13 Tertium vero Privilegium fuit sigillatum in-

tegre filis sericis sigillo Venerabilis in Christo Patris ac Domini. . . Domini Fratris Hugonis Miseratione divina tit. Sanctae Sabinae Presbyteri Cardinalis pro tunc Apostolicae Sedis legati: cujus quidem tertii Privilegii honor talis est. Frater Hugo miseratione divina tit. Sanctae Sabinae Presbyter Cardinalis Apostolicae Sedis Legatus, dilectis in Christo. . . Decano et Capitulo Ecclesie Heiligenstadiensis Mogunt. diocesis salutem in Domino. Praesentata nobis ex parte vestra petitio continebat, quod bonae memoriae Syffridus Archiepiscopus Mog. antecedens, proinde, quod Praebendarum Ecclesie vestrae proventus erat propter malitiam temporis et inimicorum Ecclesie Romanae incursus plurimum diminuti, adeo etiam quod de illis non poteratis commode sustentari de veteri et novo oppido in Heiligenstad Ecclesias Moguntinae Diocesis curam animarum habentes sui Capituli nec non Praepositi eorum, qui in Ecclesia ipsa de veteri oppido Jus Patronatus habebat, accedente consensu. Vobis et Ecclesie vestrae duxit deliberatione provida conferendas, prout in litteris suis super hoc confectis plenius dicitur contineri. Quam collationem per Venerabilem Patrem Archiepiscopum Coloniensem, tunc in partibus Alemanniae legationis fungentem officio approbatam, nostrae postulatistis confirmationis munimine roborari. Nos igitur vestrae devotionis et precum Venerabilis Patris. . . Episcopi Hildesiensis obtentu vestris precibus inclinati, quod ab eodem Archiepiscopo Mogunt. provide factum est in hac parte, ratum et gratam habentes, id auctoritate praesentium confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrae confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Dei omnipotentis et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Hildeshem viii Idus Martii, Pontificatus Domini Innocentii Papae quarti anno nono.

D
*idemque
fecerit Hugo
Card legatus,*

*ad preces
Episcopi
Hildestiensis;
E*

14 Quartum vero Privilegium fuit sigillo Reverendi in Christo Patris ac Domini. . . Domini Gerardi Sanctae Moguntinae Sedis quondam Archiepiscopi felicitis recordationis filis sericis integre sigillatum. Cujus quidem quarti Privilegii tenor sequitur in haec verba: Gerhardus Dei gratia Sanctae Moguntinae Sedis Archiepiscopus sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, recognoscimus et hac pagina protestamur; quod cum olim inter nos et dilectos in Christo. . . Decanum et Capitulum Heiligenstadiense super Jure Patronatus Ecclesiae novi oppidi in Heiligenstad quaestio verteretur; iidem Decanus et Capitulum suum, nos de ipso jure suo, per exhibita nobis Collationis Reverendae memoriae Domini Syffridi Praedecessoris nostri, de consensu Capitali Moguntinensis, ipsis factae, sed et approbationis et confirmationis tam Venerabilis Domini Conradi Coloniensis Archiepiscopi, quam Venerabilis Patris ac Domini Hugonis, tit. Sanctae Sabinae Presbyteri Cardinalis tunc Sedis Apostolicae legatorum Privilegia plenius docuerunt, adeo quod nos collationem hujusmodi gratam habentes, et ratam approbationi quoque et confirmationi per ipsos factis pio concurrentes affectu pariter et consensu, pacifica ipsos gaudere volumus et perpetua possessione ipsius Ecclesiae et quiete: ita quod per se ipsos aut per aliam Personam idoneam eidem deserviant, sicut in suis eis Privilegiis est indultum, nolentes ut ab aliquo in praesentandis personis aut aliis juribus seu rebus etiam spectantibus ad eandem aliquatenus molestentur. Cum de Provisione ipsorum Canonica quoad assecutionem Ecclesiae memoratae instructi simus legitimis documentis. Non obstante exceptione ex-

*idemque Ge-
rardus Ar-
chiep. Mogunt.*

F
*contra novi
oppidi incolas
immunitatem
praetendentes.*

exemptionis

A emptionis ejusdam, qua ipsi cives nostri novi oppidi de Heiligenstad opponebant, cum iidem cives in probatione ejus defecerint in contradictorio Judicio coram nobis. Datum Rustenberg 13 Kal. Julii Anno Domini mccc.iiij. Pontificatus vero nostri anno tertio. Acta sunt hæc Anno Domini, Indictione, die, mense, hora, loco et Pontificatu supradictis: Præsentibus discretis viris ac honestis Domino Conrado Rathardi de Aldendorf Vicario et Beneficiato in sæpe dicta Ecclesia Heiligenstadiensi, et Domino Hermanno de Gunterode Presbytero, nec non Hartmanno Subdiacono Ecclesiastico in eadem Ecclesia Heiligenstadiensi Mogunt. diœcesis pro testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Hermannus Bertradi de Aldendorf Clericus Mogunt. diœcesis Autoritate Imperiali Publicus Notarius, præmissis una cum prænominatis testibus præsens interfui, et præsens transcriptum seu præscripta quatuor Privilegia in hanc publicam formam redegi niladdens seu minuens quod sensum mutet vel intellectum vitiet, signoque meo solito et consueto signavi rogatus et requisitus. *Et his porro instrumentis haud obscure intelligitur jus patronatus in totam parochiam Heiligenstadiensem ad Præpositum et Capitulum Ecclesiæ Martinianæ pertinuisse priusquam de nova Parochia ibidem instituenda Archiepiscopi Moguntini cogitarent. Est autem verosimile jus istud non ab alio quam a Dagoberto Rege primæ isthæ Ecclesiæ in honorem SS. Aurei et Justinii constructæ fundatore ac dotatore fluxisse. Sunt autem et aliæ Heiligenstadu Ecclesiæ sub alterutra parochia comprehensæ de quibus sic mihi scribit Knackrichus.*

15 Post ecclesiam S. Martini, antiquissima creditur parva S. Nicolai ecclesia; in edito ac pene rotundo atque amœno colle extra civitatem sita ad ducentos circiter passus a civitate. *Huic ætate proximum censetur templum parochiale S. Aegidii, cujus turres geminæ edificatæ fuerunt anno mccccxx, testibus impolitis hæc versibus, dignis lapidi æque impolito incidi a foris in muro, ubi sic inveniuntur:*

Anno milleno, tria, C, L X (cl ix) duplicato;
In festo Viti, sic debet littera legi,
Artificum manus cœperunt turrium opus.
Est bene fundatum, in lapide firmo locatum.
Continet in terra lapidum tria millia plaustra:
Vicenos lapides habet profunditas ejus,
Unum (pedem) addas quinque sic occupat spatium terræ.

Et operis latus tredecim pedum numeratur.

C *Dicit hic notari annum mccccxx supponeudo quod per to eL iX conjunctim sumptis intelligatur numerus sexagenarius isque debeat duplicari: sic eum habentur centum viginti. Si quis tamen putet quinquagesimum eL solitarie numerandum et dumtaxat duplicandam esse ultimam litteram iX spectaret edificatio illa od annum mccccxx.*

16 *Simile illi est templum S. Mariæ quod Societas Jesu nunc obtinet ornatum duabus sumptuosiss ac magnis turribus ex mero lapide usque ad culmen eductis, in cujus infimo angulari lapide versus hortum visuntur incisæ hæ litteræ TH 151 quas forte sic licebit interpretari ut TH significant THAUSENT, mille, atque adha significetur annus mcli, quo ecclesiæ primo fundatam putaverit istarum litterarum Auctor, minime antiquus credendus, quando quidem nec usus ægyptiarum, ad publicas ejusmodi inscriptiones antiquior est uno alterove seculo. Omittimus recensere varia intra atque extra civitatem sacella, testimonia publicæ et constantis in populo religionis: unum addo, inquit idem qui supra inter ædes Canonicorum ecclesiæ Collegiatam circumstantes, haud parvum spatium occupari ab Archisatrapia seu habitatione Gratosi Vice domini, qui est Judex primarius per*

Eichsfeldiam: pro ejus fundo pendit Archiepiscopus Moguntinus ecclesiæ duodecim malteratritici annue; hæc ipso contestans, Decessores suos non fuisse fundatores ecclesiæ et temporale Dominium in civitate Regia vel Imperiali largitione acquisitum iis esse; nec enim in hæc profertur titulus emptionis quo alia nonnulla Eichsfeldiæ loca in eorundem proprietatem venisse constat.

§. III. Secunda post Sanctorum Translationem innovatio et Indulgentiæ ejus causa concessæ.

Post hæc duo secula, cum ferme dimidio transierunt, et civitatem contigit a nescio quibus hostibus expugnari: uti supra vidimus, sed damnum ea clade illatum compensavit Deus, elevatis denovo corporum Sanctorum sacris ossibus; cum tanto ad eam actionem concursu filielium et elemosynarum ubertate ut ex iis constructus sit sollemnis ille, qui hodieque superest (ut existimo) chorus. Placuit deinde Canonicis ampliora moliri, et pro ea quam Rabanus dedicarat ecclesiæ jam in ruinam minante novam condere: ad quam visum est totius Imperii sollicitare liberalitatem, prout secularium istorum usus ferebat, deputatis a Capitulo oratoribus qui per diœceses circumirent, instructi litteris commendatitiis septem Prælatorum Eischfeldensium, quorum qui primus nominatur Rypheustenensis super totius regionis Status Primatum obtinet. Litterarum hæc erat tenor.

18 Divina miseratione Abbas et Conventus in Rypheinstein, in Burea, in Teistungburg, in Cella, in Amnenrode, in Gernrode et in Witzenhusen, Ecclesiarum Præpositi, Abbatissæ et Conventus, Universis Christi fidelibus salutem in eo qui est salus omnium. Licet generalis terre status adeo turbulentus existat, quod jam fere omnia loca incendio subiacent et rapinis; maxime tamen Matrix nostra Heiligenstadiensis Ecclesia Domino annuente diversorum incursum et hostium insultibus impugnatur, adeo etiam quod propter defectum proventus præbendalium Decanus... et Capitulum Domino famulari nequeant in eadem. Cum igitur predicta Ecclesia pro maxima sua parte nutet, et ex vetustate nimia prout constat, gravem minetur ruinam, ad ejus relevationem et reformationem Derano et.... Capitulo predictis propter malitiam temporis propriæ non suppetunt facultates. Nos eidem Matrici nostræ non immerito compatiētes et pietatis viscera misericorditer aperientes omnibus Benefactoribus ejusdem, litterarum præsentis testimonio plenam conferimus Fraternalitatem et participationem Missarum tam pro vivis quam defunctis, vigiliarum, jejuniarum, orationum, corporalium disciplinarum, ac omnium bonorum que in Monasteriis nostris fiunt. Datum anno Domini mclclxx sexto, secunda feria post Dominicam qua cantatur Misericordia.

19 *His litteris proprias suas Metropolita Moguntinis addidit in hæc modum.* Wernherus Dei gratia Sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopus sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Universis Christi fidelibus per Moguntinam diœcesim constitutis salutem in omnium Salvatore. Quoniam, ut ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus sive bonum fuerit sive malum: oportet nos diem missionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire ac æternorum intuitu seminare in terris quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere valeamus in cælis; firmam spem fiduciamque tenentes, Quoniam qui parce seminat parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet vitam æternam. Cum igitur dilecti in Christo.... Decanus et Capitulum Ecclesiæ Heiligenstadensis Mogunt.

D

AUCT. D. P.

Novus Chorus
superstructurE
de inde profubrica novæ
ecclesiæ
circum eunt
quæstorescum commen-
datiis Prælatorum

F

et Archiep.
Wernerialiæ ecclesiæ
Heiligensta-
dienses, S.
Nicolai

S. Aegidii

et S. Mariæ

Archisatrapia
pax fundatio.

A Moguntinæ Diœcesis, sicut nobis insinuare curarunt, ipsius Ecclesiæ suæ Chorum ex nimia vetustate collapsum, ad Dei honorem desiderent reparare opere sumptuoso: nec eis ad id propriæ suppetant facultates. Universitatem vestram rogamus, moneamus et hortamur attente, vobis in remissionem peccatorum injungentes, quatenus de bonis a Deo collatis pias elemosynas et grata charitatis subsidia erogetis eisdem, ut per vestram subventionem predictum opus valeat consummari: vosque per hæc et alia bona quæ Domino inspirante feceritis ad æterna gaudia pervenire possitis. Nos de omnipotentis Dei misericordia, Beatorum Apostolorum ejus Petri et Pauli ac Beati Martini meritis et auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ad reparationem Chori prædicti manum porrexerint adiutricem; Quadraginta dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus: ratas nihilominus habentes et gratas Indulgentias quas Venerabiles Patres Archiepiscopi et Episcopi ad hujusmodi opus contulerunt, vel adhuc duxerint concedendas; Præsentibus quas mitti per quæstuarios districtus inhibemus, eas si actum fuerit, carere viribus decernentes post consummationem operis minime valituras. Datum apud Vinarium Anno Domini MCLXX Sexto XVI Kal. Augusti, Pontificatus vero nostri Anno septimo decimo.

Iterumque an. 1278 cum litteris ceterorum Episcoporum

20 *Coperintur eodem vel sequenti anno manus ad moveri operi nescio, hoc scio ex Knackrichii instructione aut usque in annum MCLXXVIII continuatam questuram fuisse, aut novo tunc seruire resumptam, eumque in finem inveniri litteras quas dederunt Thomas Masoviensis, VIII Kal. Martii; Fredericus Merseburgensis, pridie Kalen. Martii; Ludolfus Halberstadensis, IV Idus Aprilis et Wernherus Culmensis VIII Maji, omnes ejusdem aut similis tenoris. Satis habuit Knackrichius Halberstadense exemplar subjungere in speciem aliarum, estque ut sequitur.*

ad SS. visitandos propositis indulgere utilis

21 Ludolfus Dei gratia quondam Halberstatensis Ecclesiæ Episcopus, Universis præsens scriptum inspecturis salutem in vero salutari Cupientes quoslibet Christi Fideles ad pietatis opera speciali præmio invitare, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus meritis et auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ad visitandas Reliquias Beatorum Martyrum Aurei et Justini, ad Ecclesiam Heiligenstadiensem Moguntinæ Diœcesis devote convenierint, seu eidem Ecclesiæ manum porrexerint adiutricem, quadraginta dies criminalium, annum venialium et karenam de injuncta sibi Pœnitentia misericorditer relaxamus: accedente consensu Venerabilis Patris Archiepiscopi Moguntini. Datum Anno Domini MCLXXVIII quarto Idus Aprilis.

et anno 1328 alix impetratur:

22 *Copiantores etiam indulgentiæ a prælatis in Pontificum Curia Avenione residentibus impetratæ fuerunt anno MCCCXXVIII sub ejusmodi litterarum tenore.* Universis ad quos Præsentes veniunt, Nos miseratione Divina Bonifacius Sulatanensis, Guilielmus Tergestensis, Antonius Sagonensis, Joannes Serbiensis, Melletius Gallipolitanus, Joannes Ameliensis, Jordanus Acernensis, Rudolfus Syriquensis, Madius Demitensis, et Curatius Senongensis Episcopi salutem in Domino sempiternam. Splendor Paternæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium de ipsius clementissima Majestate sperantium tunc præcipue benigno favore prosequitur, cum ipsorum devota humilitas Sanctorum meritis et precibus adjuvatur. Cupientes igitur, ut collegiata Ecclesia B. Martini Heiligenstadiensis Moguntinæ Diœcesis et Capella S. Laurentii eidem annexa, congruis honoribus frequententur et a Christi fidelibus jugiter venerentur; omnibus vere

pœnitentibus et confessis qui ad Ecclesiam vel Capellam eandem in festivitibus Natalis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Cœnæ, Resurrectionis et Ascensionis Domini, Pentecostes, Corporis Christi, in singulis festivitibus Beatæ Mariæ Virginis, Omnium Sanctorum, sancti Joannis Baptistæ, S. Crucis, Michaelis Archangeli, Beatorum Petri et Pauli, Andreæ et Bartholomei Apostolorum, Lucæ Evangelistæ, omniumque aliorum Apostolorum et Evangelistarum, Sanctorum Laurentii et Vincentii: Aurei et Justini: Sergii et Bacchi, Viti et Galli Martyrum; Sanctorum Nicolai, Martini, Gregorii, Ægidii, Clementis, Antonii, Ambrosii, Augustini, Brictii et Blasii Confessorum; Sanctorum Catharinæ, Mariæ Magdalenæ, Margarethæ, Agnetis, Gertrudis, Agathæ, Dorotheæ, undecim millium Virginum, in Dedicacione tam Ecclesiæ quam Capellæ prædictarum et per Octavas prædictarum festivitatum Octavas habentium, singulisque diebus Dominicis et Sabbatis totius anni, causa devotionis, peregrinationis aut orationis: nec non qui ad fabricam, luminaria, ornamenta aut quælibet alia dictis Ecclesiæ vel Capellæ necessaria, manus porrexerint adiutrices: seu qui in extremis laborantes quidquam dictis Ecclesiæ vel Capellæ suarum legaverint facultatum: aut qui Missis, Prædicationibus, aut aliis Divinis officiis vel sepulturis defunctorum, pro defunctis orando interfuerint ibidem: seu qui Corpus Christi, vel Oleum sacrum, cum portantur infirmis, secuti fuerint: aut qui in serotina pulsatione campanæ flexis genibus ter Ave Maria dixerint, quotiescumque præmissa vel aliquid præmissorum devote fecerint, de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, singuli Nostrum quadraginta dies Indulgentiarum, de injunctis eis pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxamus: dummodo Diœcesani voluntas ad id accesserit et consensus. In quorum testimonium præsentibus litteris sigillorum nostrorum jussimus appensione muniri. Datum nono Kal. Julii Anno Domini millesimo Trecentesimo vicesimo octavo.

23 *Hactenus productis, similibusque diplomatis aliis, ut contra quoscumque temporum casus consuleretur adhibita, nescio quando (nec enim annus exprimitur) cautela fuit transcriptis exemplaribus (ut vocant) authenticis in hunc modum.* Ernestus Hopphe officialis Præposituræ Heiligenstadiensis Moguntinæ Diœcesis. Præsente publico instrumento notum facimus Universis, quod constituti nobis in iudicio honorabiles viri Joannes de Roden Cantor, Joannes Archfeld, Martinus Dingelstede, Bertholdus de Hewenschusen et Wigandus de Cassele Canonici Ecclesiæ Heiligenstadiensis jam dictæ exhibuerunt, præsentarunt et ostenderunt coram nobis et publico Notario ac authenticis personis fide dignis infrascriptis quædam Privilegia seu literas incorporationis duarum videlicet sanctæ Mariæ et Sancti Ægidii Ecclesiarum Parochialium Heiligenstadiensium: una cum aliis litteris gratiosis per ordinem superscriptis, Indulgentias et Fraternitates in se continentes eidem Ecclesiæ Heiligenstadiensi Diœcesis Moguntinæ prædictæ pie concessas atque largitas, sigillis Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum et Præpositorum cum filis sericis ac cordulis rubeis, glandulis et pestulis pergamentis appensione sigillatas, non abollitas, non suspectas, non raras, non cancelatas nec in aliqua sui parte vitiatas, sed prorsus omni vitio carentes, ut prima facie apparebant: quas siquidem litteras prædicti Domini instanter petierunt transcribi et in publicam formam redigi nostra auctoritate ordinaria et decreto. Ita ut eisdem litteris, visis copiis præsentis transumpti

instaurato archivo rescribuntur veteres privilegiorum chartæ

F

circa annum 1370

plena

A plena fides tam in Romana Curia quam extra deinceps in omnibus et per omnia adhibeatur et alibi ubi hoc necesse fuerit, sicuti litteris originalibus : quibus omnibus et singulis nostram auctoritatem ordinariam interposuimus et decreti de sculpturis, litteris circumferentialibus et imaginibus sigillorum earundem litterarum causa brevitatis et nullam ad præsens mentionem facientes. In quorum omnium testimonium præsentibus litteras seu publicum præsens instrumentum per Henricum de Worbizen Notarium publicum infrascriptum subscripti et publicari mandavimus, sub sigillo. . . . Venerabilis Patris Hermani Abbatis Monasterii in Ryphenstein ac nostri officialatus, et honorabilis Domini Kraft Præpositi Monasterii in Buren fecimus appensione muniri. . . . *Huc usque copiarum exceptis duabus supra memoratis. Annus non additur ex aliis actis conditis anno MCCCLXIX. LXXIV. LXXV. LXXVIII præsentibus aliquibus prænominatorum Canonicoꝝ circa eosdem annos rem peractam esse, conijcere possumus si perfectus haberetur catalogus Abbatum Cisterciensium Monasterii Ryphensteinensis certius en defuisset: nunc quem habemus collectum ex resubis monumentis o Rmo. Philippo Busse sub annum MDLXXXIX electo alios non exhibet Hermannos quam qui vixerunt annis MCCCLXIX et MCCCLXXVII.*

B

24 Simile huic est quod dedit Dietherus Archiepiscopus anno MCCCLXI nisi quod nomen Justinæ a decessoribus expressum mutetur in nomen Justinæ casu aut studio non divino, ipsum diploma sic sonat. Dietherus Dei gratia sanctæ Moguntinæ Sedis electus et confirmatus Sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector, Honorabilibus. Decano et Capitulo ac singulis Personis et Beneficiatis Sancti Martini, Beatæ Mariæ et sancti Ægidii Heiligenstadiensium Ecclesiarum Plebanis et vice-Plebanis nostræ diocesis, devotis nostris dilectis salutem in Domino sempiternam. Ad instar Indulgentiæ sive gratiæ per fel. recordationis Theodoricum Prædecessorem nostrum per certa festa annua revolutione succedentia vobis factæ præcipue ut divina officia in dictis vestris Ecclesiis januis apertis et pulsatis campanis in festis omnium Sanctorum, Ascensionis Domini, Corporis Christi, Beatæ Mariæ Virginis, in diebus Dedicationum dictarum Ecclesiarum et per eorum Octavas, Cœnæ Domini, Parasceves, Sabbathi Paschæ, Pentecostes, Epiphaniæ Domini, Joannis Bap. Cyriaci Martyris, Catharinæ Virginis, Laurentii; Patronorum dictarum Ecclesiarum, scilicet Sanctorum Martini Confessoris, Translationis ejusdem, Aurei et Justinæ, Sergii et Bacchi Martyrum et Ægidii Confessoris, Michaelis Archangeli, Circumcisionis Domini et omnium Apostolorum, Natalis S. Stephani Protomartyris, omnibus diebus Dominicis per circulum anni, nec non commemorationis omnium sanctarum animarum, atque in Anniversariis serenissimi Domini Dagoberti quondam Francorum Regis, Reverendi Patris Adolphi quondam Archiepiscopi Moguntinensis, nec non in quatuor anniversariis Fratemitatis dictæ Ecclesiæ S. Martini observare valeatis; præsentibus vobis et cuilibet vestrum facultatem impertimur de gratia speciali, utque effectus omnium sententiarum, cessationis divinarum et interdicti nostra sive Judicium nostrorum nobis subjectorum auctoritate latorum vel ferendarum, seu etiam virtute statutorum sacri Provincialis Mogunt. Concilii observatarum vel observandarum qualibet dictarum dierum debeant esse sublatis ac etiam nostra auctoritate relaxati. Quas etiam nos eadem auctoritate ex nunc prout ex tuac, et ex tunc prout ex nunc Dei nomine in his scriptis tollimus et relaxamus. Ita tamen quod festis et diebus prænotatis transa-

at anno 1461.

ctis dictæ sententiæ in suo robore maneat, sicuti ante, proviso etiam, quod excommunicati et nominatim interdicti hujusmodi relaxationis tempore ut juris est, a divinarum officiiis excludantur. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum Aschiffenburgi die penultima mensis Julii, Anno Domini millesimo quadringentesimo, sexagesimo primo.

§. IV. Processio annua cum Reliquiis.

Seculum XIV sanctam civitati cladem et (nisi fallor) ecclesiæ quoque tectis attulit; cujus memoria, inscripta lapidi in pariete chori extimo sic notatur, ut annum MCCCXXXIII notet et 1 Octobris.

1 Octobris
post incendium anni
1333

Anno milleno, tricenteno, tria deno,

Et terno Domini, nocte sancti Remigii,

Est Civitas sancta totaliter ista perusta,

Et plures igne quam darenti periere.

Sabtos autem descripta sunt nomina Architectorum per quos reparatum fuit domum. Johannes Thene et Peter Amknecht. Quanta tempore ea reparatio egerit nescio; sed intelligo haberi patentes litteras Indulgentiarum aliquam ad fabricam conferentibus datam anno mox sequenti MCCCXXXIV, quas tamen describendas Knackerichius non censuit.

cito reparato
damno,

Accesserunt deinde eidem ecclesiæ ornamenta et beneficia varia, ac nominatim institutio Vicariarum duarum sub titulo SS. Aurei et Justinæ Sanctique Liborii Poterbornensis proximæ diocesis Patroni per Dominum Bertholdum Gebhard anno Domini MCCCLXVI: Cujus fundationis originarias litteras quia non reperiebat Knackerichius, egraphas, quamvis authenticatas non descripsit; sed indicavit, videri prius quam Vicariæ illæ instituerentur fuisse ordinatam amburbalem cum Sanctorum reliquiis pompam et haberi Senatus ipsius publicas litteras, sed rudi atque germanico stylo scriptas, signatas anno MCCCXXIV proximo Sabbato post festum Annuntiationis B. V. M. tunc cadente in 1 Aprilis ante Dominicam IV Quadagesimæ quibus obligatum se fatetur, pro acceptis a Capitulo octo solidis aureis Pfenenis ad constituendum annis singulis viros honoratos et idoneos, qui in defectum Clericorum gestent arcem SS. Aurei et Justinæ, die festo ipsorum, circum muros civitatis. Comitantur pompam armati cives cum tympanis et vexillis, et Archiepiscopus ab immemorabili tempore Senatus epulum, civibus autem duo plaustra cerevisiæ præbet.

E
adduntur vicariæ dux,

post institutionem
processionis annuæ

cum SS. Patronorum corporibus.

26 Profuisset sane universis Patronos habuisse sanctos una MCCCXXV, quando urbs sua a valido confederatorum Principum exercitu ciacta fuit, prout in foro vinario hodie videtur versibus male tornatis, sed rem clare satis significantibus sic descriptum.

F

Mille post Incar. C. quater, in die Margar.

His quatuor adde, regnante de Nassau Joanne; (Moguntinus hic Archiepiscopus erat fratri suo Adolfo post Conradum de Heuberg successit anno MCCCXXVI qui sedit usque ad MCCCXXIX).

quorum meritis
ascribi
potest liberatio
urbis an.
1404

De Brunswick Heinrich, Dux Ott., Princeps illustris

Herman Hassorum, Balhsar Princeps Turingorum.

Marchio de Missen Wilhelmus cum sua turma, Anhalt, Mansfelt, Rheinstein, Querfurt, Gleichen, quoque Honstein,

Alii quam plures hanc urbem circum vallantes; Sed Civitas sancta ab his permansit invicta.

Soluta autem obsidione credo istiusmodi supplicationem amburbalem institutam fuisse in gratiarum actionem Deo et Sanctis Patronis debitam. Hic addiderim diem istum ab Heiligenstadiensibus passim vocari der Gulder manner-dag, id est Aureorum virorum diem; fortassis cum allusione ad nomen Aurei vel ab inauratis armis

A armis, in quibus soliti fuerint aliqui tunc procedere.

ACT.
D. P.

et Reliquiæ
post sacrum
ipso die an-
nue osten-
duntur,

27 Eodem die post summum sacrum aperiri solet inaurata urea intra quam SS. Aurei et Justinii ossa sacra indiscriminatim servantur (nam alias plures a variis Archiepiscopis donatæ eodemque in arca repositæ suis singulæ notantur nominibus) Decano claris custode eam profertur; exemptumque inde ex ossibus majoribus unum venerabundo populo deosculandum præbetur, post osculum singulis eodem os crurale serico ad id involutum, sed ad unam extremitatem serra munitum: cetera autem sacra ossa (quæ sane adhuc multa supersunt: nam præter minora plura, majora ut minimum viginti numerasse se testatur Knackrichius, eaque mensuræ tulis, ut procerorum corporum esse appareat) cetera, inquam, divisim reperuntur in duabus arcis vetustissima una, altera nova in utroque chori latere collocatis. Talis porro qualem supra descripsi supplicatio, cum per turbas ab hæresi suscitatas superiori seculo, annis viginti intermissa fuisset, anno MDLXXVII, XVI kal. Iulii, supremi Præfecti monitu SS. Aurei et Justinii Reliquiæ iterum solenni gratulatione circum urbis muros sunt delatæ; sicut in nostri P. Kopperi Adversarius reperisse se scribit Knackrichius, non tamen absque errore per quem eidem obreperat nomen Justinæ pro Justino: qui error superiori seculo communis fuerit.

solennitate
an. 1577
resumpta.

B

Fornix eccle-
siae perfectæ
an. 1487

28 Porro ut redeam ad ecclesie ipsius historiam, ea ut cito fuerit, reparatis tectis, post anni MCCCXXXIII incendium restituta pristino usui; non tamen ineluctus videtur ei fuisse fornix intra sesqui seculum: siquidem eodem fornici versus portam sic inscriptum legitur: Completum hoc opus per me Johannem Wyraech anno Domini MCCCXXXVII: Knackrichius tamen putat illa inscriptione Chronica non notari tempus absoluti fornici, sed alicujus alterius ornatus; quod Lectari dijudicandum relinquo. Eodem seculo exeunte plurimum auit Archiepiscopus Moguntinus Indulgentiarum eadem in ecclesia obtinendarum dies, data hujusmodi Bulla: Bertholdus Dei gratia Sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, Sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius, Princeps Elector, Honorabilibus, devotis nobis in Christo dilectis... Plebanis in oppido nostro Heiligenstad Salutem in Domino. Ut divina Officia in ductis vestris Ecclesiis januis apertis et pulsatis campanis in festis Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis, Corporis Christi; In festo Visitationis, Assumptionis, Nativitatis, Presentationis, Conceptionis, Purificationis et Annuntiationis gloriosæ Virginis Mariæ et per eorum Octavas, Inventionis et Exaltationis sanctæ

et an. 1499
augentur
ab Archie-
piscopo In-
dulgentiæ.

C

Cruceis, Bonifacii Martyris, Viti, Johannis Baptistæ, Nativitatis et Decollationis, Aurei et Justinii, Sergii et Bacchi, et per eorum Octavas, Margaritæ, Divisionis Apostolorum, Mariæ Magdalenæ, Dominici, Annæ, Augustini, Ægidii, Michaelis, Hieronimi, Lucæ, Martini Confessoris, Elisabethæ, Catherinæ, Barbaræ, Nicolai, Nativitatis Christi, Stephani Protomartyris, Circumcisionis, Epiphaniæ Domini, Conversionis Pauli, Cathedræ Petri et ad Vincula, Dominica Judica usque ad festum Paschæ et octo diebus sequentibus, Dedicacionis, omnibus diebus Apostolorum et Evangelistarum, nec non omnibus diebus Dominicis per totum anni circulum, in quatuor Anniversariis Praternitatis et in Anniversario Gloriosissimi quondam Principis Dagoberti Francorum incliti Regis Fundatoris Ecclesiæ Collegiatæ sancti Martini Heiligenstadensis; Domini Adolphi quondam Archiepiscopi Moguntini in ipsa Ecclesia sepulti et Domini Bertholdi quondam Episcopi Pannadensis observare valeatis, Præsentibus vobis et cuilibet vestrom facultatem impertimur de gratia speciali; utque effectus omnium sententiarum,

Cessationis divinatorum et interdicti, nostra sive Judicium nostrorum nobis subjectorum auctoritate latorum vel ferendarum: sen etiam virtute statutorum Sacri Provincialis Moguntini Concilii observatarum vel observandarum quolibet dictorum dierum debeant esse sublatis ac etiam nostra auctoritate relaxati; excommunicatis tamen et nominatim interdictis exclusis, Datum apud arcem Sancti Martini in Civitate nostra Moguntina sub sigillo nostro vigesima septima Mensis Junii Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono. Interrogatus D. Decanus de Anniversario Dagoberti Regis, Respondit in hæc verba: in hujus Ecclesiæ collegiatæ Registris de anno MDLXIII, LXIV et subsequentibus, invenio inter festa præsentiarum et Anniversariorum hanc notationem, proximis diebus post festum S. Matthiæ Anniversarium pro fundatoribus. Possunt hic fundatorum nomine Dagobertus Rex ejusque uxor ac filii intelligi: sed primus an secundus non potest hinc liquere cum primus obierit XIII Decembris; secundus, Saturnaci ubi occisus est, et martyr colitur XVII Januarii.

D
cum privi-
legio non
cessandi in
Interdicto.

Anniversarius
Dagoberti R.

29 Quod attinet ad SS. Sergium et Bacchum inter Heiligenstadiensium Patronos nominatos eos scilicet qui VII Octobris coluntur videntur eorum quoque insignes reliquiæ per bella sacra ex Syria in Europam translata ad S. Martini Ecclesiam pervenisse seculo XIII vel XIV et mox adeo celebrem cultum obtinuisse, ut æstimarentur Patroni illius Ecclesiæ ferme principales. Moguntini autem confidentes corpus S. Aurei æque ac S. Justinii apud se esse, suspicati fuerint vanum esse Heiligenstadiensium de SS. Aureo et Justino apud se passis et tumultis glorificationem. Conjecturæ isti favet Bulla Pauli II absque ulla horum Sanctorum mentione cum luculenta aliorum duorum expressione anno MCCCCLXIV data hoc tenere. Paulus Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Scholastico Ecclesiæ S. Stephani Moguntinæ salutem et Apostolicam benedictionem, Ad exequendum Pastoralis Officii debitum continuo solliciti votis illis gratum præstamus assensum per quem a singulis Ecclesiis præcipue Collegiatis benedicatur Altissimus ac Personæ Ecclesiasticæ in eis constitutæ temporalium rerum, sine quibus spiritualia diu subsistere non possunt, ubertate fruantur, sua quoque beneficia ad hunc effectum sponte resignantibus, ac rerum premanur inopia, utiliter et salubriter valeat provideri. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Decani et Capituli Ecclesiæ S. Martini oppidi Heiligenstad Moguntinæ diocesis petitio continebat, quod Ecclesia ipsa insignis admodum vetusta et egregia in partibus illis reputatur, in eaque Beatorum Sergii et Bacchi corpora conservantur et in maxima veneratione habentur magnisque Populi concursus etiam pro Missis et aliis divinis Officiis audiendis ad prædictam Ecclesiam habetur: et licet fructus Mensæ Capitularis dictæ Ecclesiæ priscis temporibus adeo uberes esse consueverint, quod Decanus et Canonici ac aliæ Personæ Capituli ejusdem Ecclesiæ decenter ex eis vivere possent; tamen cansantibus Guerrarum turbinibus, pestilentis, calamitatibus, ærumnis et aliis sinistris eventibus, quibus partes illæ (pro dolor) afflictæ fuerunt, adeo tenues effecti sunt, quod Decanus, Canonici et aliæ personæ hujusmodi juxta earundem decentiam ex eis se sustentare, Episcopalia Jura solvere, aliaque eis incumbencia onera commode perferre non possint, quodque si Sancti Cyriaci in Duderstat, cujus collatio ad venerabilem Fratrem nostrum Archiepiscopum Moguntinum, spectare dignoscitur, ac beatæ Mariæ et S. Ægydii oppidi Heiligenstadt dictæ diocesis quæ ad præsentationem, dictorum Decani et Capituli spectant Parochiales Ecclesiæ eidem Mensæ perpetuo incor-

Cultus SS.
Sergii et
Bacchi.
E

Paulus II
an. 1469

F
corpora ha-
beri assertit.

Mensæ Capitu-
lari unit
Parochias 2,

porarentur

A. porarentur, unireantur et anneoterentur, Præfati decanus, Canonici et aliæ personæ magnum in suis oportunitatibus susceperent relevamen. Nos itaque de præmissis certam notitiam non habentes hujusmodi supplicationibus inclinati. . . . Dat. Romæ apud S. Petram anno Dominicæ Incarn. millesimo Quadringentesimo septuagesimo nono 13 Kal. Aug. I.

§. V. De veteri ac nova Patronorum Heiligenstadiensium Area aliisque ecclesiæ Iipsanothecis.

Exhibita post tertium Caput Legendæ Heiligenstadiensis forma sepulchralis lapidis SS. Aurei et Justinii imaginibus insculpti, consilium erat post cetera ad Caput illud Annotata distinctius agere de veteri ac nova Reliquiarum ad ipsos spectantium area, nonnullisque aliis Iipsanothecis in eadem ecclesia asservatis, quasi aliquid eorumdem Sanctorum continentibus: sed casu quodam accidit ut quod ea de re scriptum erat salium sub ipsum tempus impressionis procedentis loco non solum præteritum fuerit: quare illud hic accipe, postquam ecclesiæ ipsius præcipua monumenta legendu dedimus.

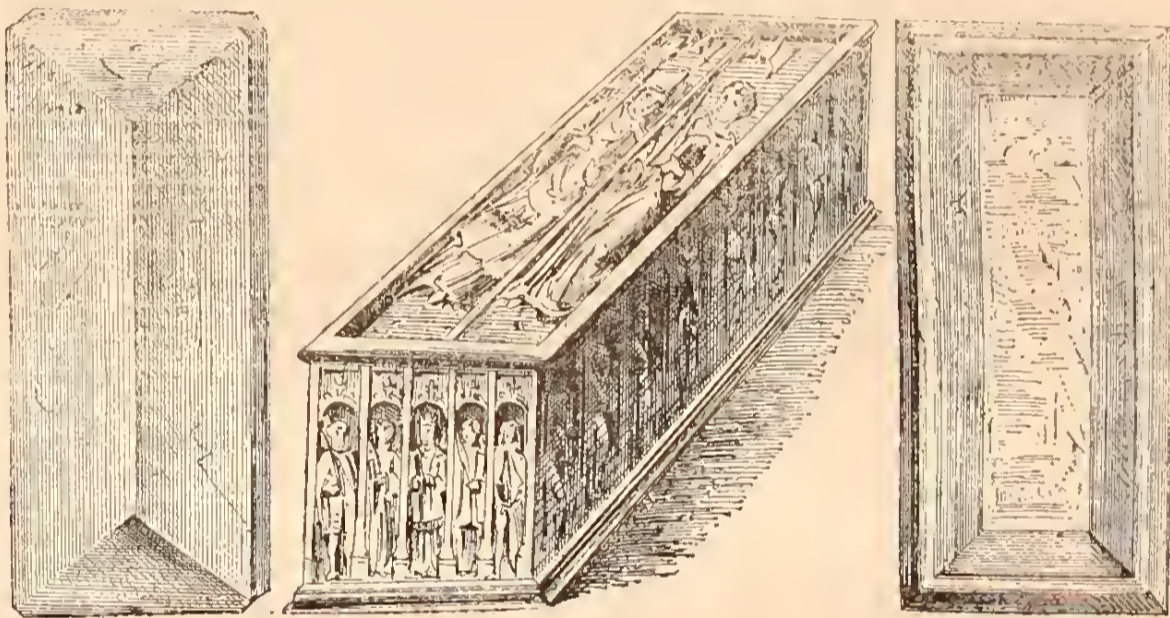
B 31 For illa celestis, quæ num. 28 Legendæ præfa-

te dicitur monuisse tempus esse ut sacrosanctæ reliquiarum Martyrum Aurei et Justinii, qui in choro jacebant iterata propter expugnationem civitatis, in loco in quo sanguinem suum effuderunt, exhumarentur; duo nos docent primo Reliquias illas non fuisse a Rege inventore et ecclesiæ fundatore supra terram retentas; sed eadem honorifice redditas postquam ipsas in tumbam marmoream transtulisset, in qua repertæ postea dicuntur. Secundo easdem dictæ tumbæ exemptas et iterato elevatas fuisse propter futuram expugnationem civitatis, unde nascituro periculo providebatur per translationem ipsarum in novum scrinium, portatile utique quocumque necessitas ferret. Tumbam illam marmoream fuisse indicat nobis is, qui eandem requirendam et refodiendam curavit anno MDCXCV, exente Aprilis prælaudatus Knackrichius et tanquam oculatus testis nos docuit intra eandem repertæ fuisse fragmenta dumtaxat quædam ossium Sacrorum, qualia consecrandis altaribus imponi solent, cum multo pulvere et morcidis fragmentis ligneæ ejusdem areæ, ejus verosimiliter in qua sacra corpora Rex invenerat, quæ solo digitorum tactu etiam ipsa dissolvebatur. Quin etiam ferri circuli atque serai ejusdem areæ inventa sunt plurimum situ corrosa; indicio manifesto quod area illa diu sub humo jacuerit, antequam marmoreæ tumbæ imponeretur.

D
ACT. D. P.
Arca marmo-
rea post 2
inventionem
humi infossa

translati in
scrinium por-
tatile Reliquiæ
refoditur an.
1695

et intra eam
fragmenta
veteris ligni

C
illius forma

32 Eecum tibi accuratam delineationem, primum operculi a leniter per medium assurgentis, quo locus tegebatur longus sex pedes cum dimidio, tres cum dimidia latus; intus autem concavitatem habens B novemdecim pollices profundam, latam viginti sex quinque pedes et totidem pollices; adeo ut ipsum saxum cui superne incastrato committitur operculum undequaque crassus sit pollices quinque: pila ergo hæc ossium supra dicta fragmenta, et qualemcumque ligneam arcam continens, denuo defossa sub terram fuit immediate sub eo loco, in quo novi Chori fornix coit in lapidem orbicularem ipsorum Sanctorum effigibus dimidiatis insignitum; quo sicut supra diximus Annot. II ad cop. 3 videtur significatum fuisse ipsos istis subter vel jacuisse vel jacere. Quid autem factum novo scrinio in quod translatus sacras Reliquias saltem pro majori parte indicat Legendæ num. 30? Huic sustinendo videtur conditus fuisse suggestus ille lapideus, qui nunc tumuli a terra exstantis formam habet; nisi jam inde a principio præfate translationis præparatus in summo altari locus fuit, ut variis in locis factum videmus. Ut ut est per incendium anni MCCCXXXIII credi potest combustum vel corruptum quidquid ibi antea steterat ligneum vel lapideum, damno autem reparato extractus sit supra locum eundem, ille qui hodie tumulus ex solido

et repositio
in locum
sepulture

infra super-
constructum
lapideum
tumulum,

illius ultimum
renovati
figura.

lapide, sed vacuus totus repertus, cujus speciem offert tabella supra posita ad litteram c.

33 Hujus operculum non quidem marmoream sed minus solido saxo et communiori cinerei coloris eleganti sculptura exhibet utriusque Sancti statuam quam supra spectandam dedimus: hic vero notamus quod ex ipsa sculpturæ elegantia facile appareat non esse multorum seculorum opus, huic circumducta sepimento ligneo, cujus primum frontem distinctius expressam habet major tabula superne adherentes valvæ ligneæ dum lapidem tegunt figuræ ipsas integras conservant, nisi quod casu aliquo pars extrema nasi in statua S. Justinii leniter attrita conspiciatur. Has valvas cum submoveri jassisset Knackrichius ut pictori lapidem delineaturo ejus conspectum liberum undequaque offerret, cepit per spatium ad margines patens digitis palpare illius circumferentiam, si qua forte inscriptio ipsum circumiret: sed deprehendit levem totum exceptis pauculis cavitatibus quas reducto tantisper sepimento ligneo vidit pice vel bitumine oppletas: judicatumque fuit vestigia esse regularum et aurichalco, cupro vel stanno circum affixarum et sacrilega manu ablatarum, quibus inscriptum fuerit hujus tumuli argumentum: aliud violationis vel minimæ vestigium nullum usquam apparuit, adeoque nec indicium causæ per quam credi possint ablatæ

supre muslapæ
insculptus
SS. Iconibus

absque epita-
phio, subter
autem vacuus,

AUGT. D. P. **A** reliquæ intus repositæ. Hinc non extinctum sed simulatum magis desiderium alicujus scripturæ inveniendæ sub ipso lapide ac fortassis plurimum intus Reliquiarum, inyessit cogitationem attollendi saxi, quomvis magui ac ponderosi; quod cum de consensu D. Decani fecissent sedecim robustissimi viri nulla uspiam reperta inscriptio est, imo omnino nihil sed vacuum totum usque ad terram cui immediate inædificatus erat tumulus. Tum vero humum fadicantes et hac illuc contis ac terebro pertentantes senserunt sub humo saxum grande et a sepulchro concavo sonum edi; itaque apparuit quod supra dicta marmorea arca nunquam verasimiliter loco mota fuerit, postquam inde erant ablatæ quas diximus reliquæ. Maneat ergo omnes eas quæ intra marmoram arcam non sunt repertæ jam olim translatas fuisse in scrinium supra memoratum.

scrinium vetus
retro altare

B 34 De hoc interrogatus Knackrichius respondit anno supranotato die v Junii quod cum socio Patres et cum n Cantore Chorum circumiens retro altare summum viderit sat longam, altam et per modum tumbæ superius acuminatam seu fastigiatam cistam quæ intus largissime argento, aforis auro oblita fuit, cui similes alias plures Romæ et Augustæ Vindelicorum se vidisse asseverabat pictor, erat ea pluribus Sanctorum imaginibus ornata, sed pulveribus plane obsita spuris que gemmis ac vario decore interstincta tunc quidem vestes sacras ac varias continens, in qua verosimiliter sacræ Reliquiæ SS. Aurei et Justini primitus fuerint asservatæ. Cum aliis deinde litteris rudem illius cistræ delineationem mittens die xiii Julii indicavit ipsam ex sententia pictoris eo tempore factam, quo ars ita pingendi in Germaniam venit (annos ipse censebat octingentos aut plures; ego vix quadringentos ei dederò) et quamvis lignea ea sit nec tantæ elegantiæ judicabat idem pictor infra centum ducatorum precium non esse confectam: simili formæ esse Sanctensem in Clivia, quæ tota ex argento deaurata continet reliquias S. Victoris et sociorum Martyrum oppidi et Collegiatæ ibidem ecclesiæ latronorum: stat autem supra altare capite uno supra aram porrecta quo modo alibi quoque aliæ collocatæ habentur et fortassis ipsa olim etiam apud nos ita stetit. Hactenus ille qui deinde ipsam quoque misit accuratius delineatam nec tamen arti incisam exhibeo, propter nimium extritas Sanctorum formas, quarum causa id curare potissimum voluissem.

nunc vacuum
Reliquiis

C 35 Hæc cista sive scrinium sic, ut dixi, obsoletum cum grandius esset quam requirebat paucitas Reliquiarum intus reconditurum, et quam congruebat annua supplicantium commoluitati, ante hos centum circiter annos confecta est alia longa tres circiter pedes cum dimidio, et lata sesqui pedem. Ipsarum reliquiarum specificam enumerationem mittere rogatus Knackrichius accessit Notario et testibus arcam aperiri fecit, et quid intus invenerit hoc Notariæ Instrumento describi in nomine sanctissimæ et individuæ Trinitatis. Sacrorum ossium seu Reliquiarum SS. Martyrum Aurei Episcopi Moguntini, et Justini ejus Diaconi seu Levitæ, quas fide Majorum ut tales, proprias et nativas Ecclesia Collegiata Heiligenstadiensis ad S. Martinum dicta, in arca gestatoria coloribus illustrata et partim deaurata, ab immemoriali tempore huc usque asservat et veneratur.

in arcam
interiore
translatis et
super reco-
nitis.

- 1 Aliquot partes de brachio.
 - 2 Aliquot partes de crure.
 - 3 Os Subclavii.
 - 4 Os Radius.
 - 5 Ossa Ischii.
 - 6 Partes aliquot vertebrarum.
 - 7 Plures aliæ minus nominatæ.
- Inspectæ sunt hæc omnes, præsentibus Adm.

Rev. Domino Aureo Hunold Decano, Rev. Domino D Joanne Valentino Hunold Cantore, Rev. Domino Joanne Rhim seniore, Rev. Domino Thoma Patzing Vicario et Parocho, Rev. Domino Sebastiano Gobz Vicario, Experientissimo Domino Bartholomæo Plitzenreuter Medicinæ Doctore, et Honoratis ac discretis viris et Civibus Laurentio Hartung, et Georgio Faupel, ad hoc Specialiter requisitis, Meque infra nominato Notario. In quorum fidem supra positam specificationem officii ac Notariatus mei sigillo communivi.

Acta sunt hæc Heiligenstadii, Vigesimo quarto Februarii, Anno Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo nono.

Joannes Andreas Pleisser

Notar: Cæsar: Publicus M.

loco sigilli †

Hæc minor capsula etiamnum exposita in altari cernitur e regione cujusdam novæ ante annos non multos confectæ, quæ sola hodie circumfertur cum parte aliqua prædictarum reliquiarum. Utraque habet inscripta nomina SS. Aurei et Justini: de prima vero scribit Knackrichius per quam affabre esse sculptam, cum decem ad latera Sanctorum statunculis et S. Martino equestri in fronte, iisdem verosimiliter, qui fuerant in scrinio majori picti et sculpti in sepimento tumuli ligneo de quo supra, quos pictor judicabat ab ejusdem sculptoris manu esse. Numerabantur illæ olim in dicto sepimento omnino viginti, quorum magis partem sustulit rapacitas, petulantia, vel impietas; qui autem supersunt octo vel novem sæpius fuerunt translati ab unis ad alios loculos. Simile judicium ferebat pictor de sedilibus Chori varie nec ineleganter sculptis, neque repugnat, quod statunculi in sepimento residui magis carioli inveniuntur, non item illi qui in sedilibus: hi enim ex duriori quercu esse debuerunt, isti coloribus et auro inducendi potuerunt ex tilia vel alia minus solida materia sumi. Magis dubium redditur pictoris judicium ex eo quod supra sedilia, sive stalli Cananiticorum ut appellant, istis ubi Decanus residere consuevit hæc decurrant verba ligno incisa et argento illusa. Anno mcccc in vigilia S. Thomæ apostoli completum est opus illud anno jubilei scilicet sub Nicolao Papa P^o cujus jubiliari insignem celebritatem

Sanctorum
circum tumu-
lum et arcam
statunculi
E

an vetustiores
an. 1450?

F 36 Paris vetustatis aut etiam majoris erat grandis illa ac pene Gigantæa Christi vel flagellati, vel post flagellationem Judæi a Pilato monstrati statua, diu per uncas ferreos ex columna quadam pendere visa; sed una cum aliis nimia vetustate aut deformitate contemptum potius quam devotionem movere optis, jussu Archiepiscopi remota ab ecclesia, quod cum fieret deprehenderunt quidam ex nostris excavatum tergum et lamina ferrea crassiori abtectum; sub quo reperta est lipsanoteca orbicularis inter alias aliorum sanctorum particulas quasdam etiam continens SS. Aurei et Justini uti in breviculis additis legebatur. Hæc lipsanoteca reposita fuit intra vetus feretrum antequam fabricaretur nova et levior arca circumgestore solitum ut supra dictum. Similes particule habentur inclusæ duabus statuis pectoralibus in habitu Episcopali ac Diaconali effictis, et alibi forsitan adhuc aliæ, ut non longe quærenda sit causa cur in præcipuis ipsarum reconditoris inveniuntur tam paucæ; quo etiam aliquid potuit contulisse hæreticorum militum protervia, quam sæpius in oppido grassatam nollant litteræ quædam; quæque videtur etiam aliquando processisse usque ad tumulorum effractionem. Argumento sit Archiepiscopi Adolphi Nossavii monumentum in quo apparet non salum deformata

particula in-
tra ligneam
Christi sta-
tuam

et 2 pectora-
les.

A *deformata statuæ superincumbentis facies, sed etiam lapidis per medium diffracti commissura.*

VI. De Castro Dagobertino et nummis Bracteatis in agro Heiligenstadiensi non ita pridem inventis.

Quandoquidem Heiligenstadienses quorum honori appendicem hanc atteximus Ecclesiæ et urbis suæ originem ad Dagobertum aliquem Francorum Regem ducunt, cujus opud illos castrum fuerit vulgo nunc Altenborgh dictum; non abs re erit hujus loci descriptionem qualem Knackrichius ad me misit ejus verbis hic apponere. Certiora de Altenburg relatorus R.V. ipse me eo contuli et locum diligenter perlustrans, inveni tempelli seu sacelli domestici ibidem adhuc exstare depressos in terra parietes ad levam parvi Chori versus orientem; ubi arcuatos sectosque lapides deprehendi ita coagmentatos, ut formam turris vel lapideæ cochleæ referant, per quam ex ea parte descensus fuit ad tempellum. Cui turri seu cochleæ ab altera, id est dextera parte Chori alia similis respondisse videtur cochlea vel turricula, ut iterum ex arcuatis quibusdam lapidibus conjectari licet, per quam et ab illa parte ingressos ad dictum larrarium fuit duabus portis instructum, quæ adhuc visuntur. Modicum quidem hoc tempellum est, latum 12, longum vero 18 circiter aut 20 pedes. Columnæ in eo visuntur 7 lapideæ, et parvæ, sic dispositæ ut a latere septentrionali tres, a meridionali totidem et una ab occidentali, muro sint infixæ et secundum medietatem tantum prominentes: quibus in medio navis tres aliæ responderunt, Sacelli fornicem et desuper incumbentis ædificii partem forsitan sustentantes.

38 Locum habitationis Regiæ reliquum sat amplum et in variis cellas ac recessus distinctum fuisse apparet ex ruderibus murorum et coagmentatorum lapidum, qui terra aliquantulum prominent; solum alias sterile, petrosum et eminens est: a lateribus tamen infraque, culturæ per quam idoneum, a tergo prærupto monte, a latere utrimque valle munitur, prospectumque ad alias plagas habet amplum et amœnum. Infra per vallem duplex consociatusque amnis decurrit, qui ab altero eorum Leinæ nomen retinet et prope Mundam se exonerat in Visurgim. Pomerium Castri totum est vastatissimum exceptis quibusdam adjectis agris qui per fanulam Rev. Domini Decani annuatim excoluntur: lapides adhuc multi secti, parvi et magni ad aliquot millia sparsim conjunctimque jacent. Nam plures ad proximos pagos et civitatem Heiligenstadiensem pro fabrica murorum et ædificiorum præterlapsis seculis furtim aut jure avectos fuisse mihi nullum est dubium. Quinam vero post Dagobertum habitationem eam aliquanto tempore incoluerint, nullis monumentis proditum est.

39 Tempellum fuit humo et lapidibus multo tempore oppletum, quos extulerant ante annos novem quidam devoti cives (ut mihi dox et author ejus consilii, vir optimus Fridericus Paschasius dictus retulit) volentes stationem ibi aliquam in honorem Montis Calvariæ erigere, quos plurimum Rev. Domini D. Commissarius ac D. Decanus retinendæ antiquæ memoriæ causa, ab incepto opere prohibuerunt, statuentes ex collecta dudum pecuniola, eam partem loci seu sacelli, suo tempore melius

perpurgare, et columnis tectum superimponere, quo festo S. Marci quotannis non tantum concio ut hactenus factum, sed et solenne sacrum in propatulo tamen, quo tota plebs cernat, celebrari ibidem possit. Hactenus Knackrichius die xxviii Martii mdcxciv cum pridie adducti ad Magistratum essent captivi fossores quidam, accusati malis artibus didicisse locum latentis sub ædicula jam descripta thesauri, indeque abstulisse. Et ipse quidem ait se vidisse, ut sibi indicatum erat sparso per vulgus rumore: a dextera parte cochleæ seu turris memoratæ foramen quadratum tribus circiter spthamis longum et latum in muro, ex quo per istos vel alios extracta videtur cistula seu vas monetarium. Aliud cum neque tunc indicare potuerit Knackrichius de invento thesauro neque postea scripserit intelligitur, nihil ex captivis haberi potuisse quo reos esse constaret: accepit tamen indicium ablati inule aliquando thesauri ex ipsorum fassorum aliquo, secretus sibi fasso, se sociisque in talem spem inductos fuisse exempla cujusdam Hassicassellensis, qui dicebatur ante plures annos idem facinus haud infeliciter tentasse. Et vero noverat ipse mulierem, quæ paulo post quam ipse illic foderat circa eundem locum herbas colligens tres nummos repererat Imperialis unius magnitudine: quos rogatus ab illa requirere inspiciendos, aliud non attulit quam fragmentum auius, dicens mulierem cetera comminuisse aut perdidisse.

40 Fragmentum hoc cum ad me misisset Knackrichius agnovi argentæ bractæ tenuissimæ forma similem iis nummis quos antea ab illo acceperam complures ex olla quam scribebat anno mdcxci repertam longius ab Heiligenstadio, locum et factum sic describens in datis anni xcm vi Decembris hoc tenore Heiligenstadium inter et Duderstadium quæ sunt ambæ Civitates Eichsfeldiæ quatuor horis parvis ac pedestri itinere, a se invicem disjunctæ. hæc Septemtrionem, illa Meridiem spectans, pagus interjacet Nesselried dictos, in quo Ornatiss. et Consol-tissimus Dominus Jodocus Keysenberg, Civis et Senator Duderstadianus, ædificium habet cum Latifundio ccllx circiter agrorum sive semijugerum, quæ non continua sed interrupta serie ad varias plagas se porrigit, aliqua contra planitiem, alia versus vallem ac silvulam per quam Etzenborna, Glasenhuisio, Heiligenstadium itur: ubi locus visitur iv aut v agrorum circiter, in quo olim pagus stetisse certa traditione fertur Dudenborn appellatus: qui in sat amplo et inculto cespite per defixam altam Crucem, ad quam ex Nesselried festo S. Marci singulis annis Processio instituitur, veteris templi ac cœmiterii spaciū demonstrat.

41 Ad hujus extimom latus versus meridiem et plateam, duo agri jacent quorum alter ad rusticam Nesselredanum, alter ad prædictum Dominum pertinet: quem villicus ejus Joannes Rautz Anno Domini mdcxci circa festum S. Michaelis, binis aratris proscindere et sementi parare jusserat filios suos: quorum nato minimus cum fratrem unum arantem a tergo sequeretur, vidit inter glebam operculam ferreum vomeri adhærere, quod tollentes; fratri seniori qui ex adversa parte altero aratro eidem operi instabat, ostendunt: qui cautius sulcationi intendens cum ad eam partem agri pervenisset, ubi operculum erutam fuerat, vomere suo ollam offendit capientem mensuras binas circiter (mensura hic est qualem vir sanos et mediocriter sitibundus quarto aut quinto sat largo haustu absumit)

D
ACT. D. P.

quisitus ibi
thesaurus an
inventus sit
incertum.

certo inventi
ibi postea
sunt tres te-
nuis bractæ
nummi;
E

quales an.
1691 plures
reperiti in
Nesselried,

Eichsfeldiæ
pago,
F

a pueris
aratoribus

in fictili olla
ipsis plena

Altenburg ca-
strum Dago-
berti Regis Fr.

ejus adhuc re-
siduæ parietis
na,

B

præsertim sa-
celli aulici,

totius fabricæ
situs percom-
modus.

C

cogitatur de
illo restauran-
do,

AUCTOR D. P.

sumit) ex argilla alba et solidiore confectam variisque nummis terra commixtis et globatim sibi coherentibus repletam conspicit; sit clamur, ut assolet, inter pueros: ad quos vicini aratores juvenes concurrunt, incipiuntque prædam sortiendi et quasi lusitando partiri, quam etiam ex æquo divisissent, nisi villicus interveniens ollam ad se rapuisset. Qui, ut mihi ipse retulit, altero die ad Nundinas hebdomadarias Duderstadium quod a loco non plane sesqui hora distat, contendit, rem Domino Keysenberg demittit, eique partem nummorum ostendit; quibus visis filiorum alter ejusdem Domini Henricus nomine vel a parente jussus, aut sua sponte, ægre relictus prandio, equum conscendit, Nesselredam properat; ollamque cum nummis, quos a juvenibus obtinere poterat, extorquet atque ad parentem Duderstadium defert: qui partem eorum per aurifabrum xcoqui seu a scoria mundari, partem colliquari

ex quorum parte ad agrum dominum allata

fecit. Idem villicus qui me jussu D. Keysenberg equo suo Heiligenstadium reduxit (nam illic nuperime festo S. Andreae accessi) mihi in via recensuit: visos sibi fuisse inter eos nummos, ex auro vel aurichalco quosdam, magnitudine Imperialium sola Cruce signatos: fuisse etiam inter eos globulos aliquos magnitudine glandis seu nucis avellanæ ex argento aurove quos memorati juvenes existimantes terram esse vel lapillos, humi abjecerint, collectos vero a rusticis postmodum Juckeis venditos, qui percepta rei fama illico Nesselredam venerint nummos veteres novis commutaturi; atque hæc de loco Inventionis, ubi olim dominus stetisse creditur, sub ejus limine in angulo thesaurus fuit infossus, ut partem a D. Keysenberg ejusque filiis, partim a villico audivi, qui simul interroganti mihi asseruit, agrum illum antea semper cultum fuisse, sed ab ea parte quasi perpetuo siccum et arentem mansisse.

C 42 Ad hæc nummum, et communicata unumquodque specimina quorum aliqui S. Martini Episcopi signo notabantur, duobus Sanctorum capitibus alii, alii Imperatorum aut Ducum seculi XI aut XII, optavi plures nanscisci, et nactus continuo elegi præcipuos atque chalcographo commisi ærea tabellæ insculpendos; cujus ectypa (res enim quæsitæ digna videbatur mihi, qui tales nusquam alibi videram) in varias partes mitterem ad aliorum exploranda judicia; sed nemo fuit qui in Gallicis Italicisque, aut etiam Germanicis Belgicisque Gazophylaciis, quantumvis plura habeantur ab antiquis nummis instructissima, tales inveniri indicaret! Soli Turingi et Saxonæ novorant Nesselriedenses istos, ex quorum judicio tabellam meam non nihil emendatorem hic dedi ordine nullum quia nullo dare poteram necdum notis.

præcipui aliqui hæc exprimentur

43 Is cuius beneficio tabellam hanc emendatorem damus Joannes Christophorus Olcarius fuit, nummorum istiusmodi scrutator curiosissimus, et a Clarissimis viris Guilielmo Godefrido Leibentio Sereniss. Electoris Hannoverani Consiliario, atque Wilhelmo Ernesto

Tenzelio Saxonæ Ducum Historiographo conciliatus et cum ipsorum nummorum explicatione brevi dignatus mecum communicare suam Isagogen ad nummophilacium bracteatorum: ubi de eorumdem nomenclatura materia, forma, usu, pretio, atque ætate, erudite disserit, et Syllogen plusquam centum talium paucis elucidatorum in specimen grandioris, quod pollicetur operis ipsorum aliorumque plurimorum chalcographice exhibendorum.

44 Summa Isagoge eo redit, ut a Bractea dicantur bracteati, usu jam istis inter eruditos recepto, licet fortassis aptius dicerentur bracteoli vel bracteales, sicut aureolus, ferreolus; fluvialis, pluvialis, borealis etc. nam quemadmodum auratus, ferratus, laureatus, etc. materia non ex qua quid factum, sed qua quid circumdatum propriè significat, sic vox bracteatus, videtur aptius esse ad significandum, solidiores illos, sed adulterinos nummos qui interius ærei ferreæ materiae suæ vilitatem aurea argenteave bractea contegant: sed valeat hæc de nomine quæstio; magis ad rem facit quod ex Isagoge prælaudata intelligatur ætas bractea-

F Olcarii ad tales nummos Isagoge laudatur,

indeque docetur eorum ætas,

torum

A *torum communiori sententia non attolli ultra Ottonum Imperatorum tempora : et paucos eorum auros, plurimos argenteos varii usus, magnitudinis, ac pretii, pluribus jam locis erutos fuisse : eos autem sic eudendi ut pro sua tenuitate non admitterent nisi una ex parte typum, occasionem dedisse videtur frequens medio tempore adulterandæ monetæ fraus per quam subæratu aut subferrati nummi pro aureis argenteisve venditabantur : cui fraudi nullus erat in bracteolis locus.*

occasio,
45 *Quia autem ipsa horum tenuitas eos fragiles admodum efficiebat, provisum a rei monetariæ curatoribus est, ut illi renovarentur certo annorum intervallo, post quod servati veteres minus valerent. Sic opud Olearium pag. 16 privilegio quodam Culmensi cavetur, ut dicta moneta non nisi semel in singulis decenniis renovetur et quoties renovata fuerit, duodecim nomni novi pro quatuordecim veteribus cambiantur. Ad majorem quoque commoditatem inventum est ut ejusdem generis ac moduli deni et deni inter se compingerentur, itaque per modum unius traderentur, et librati numerarentur et hoc confirmare videtur, inquit Olearius pag. 16 copia illa bracteatorum annis superioribus Lipsiæ inventa, ubi id observatum. Illustrissimus Comes Schwarzburgico-Arnstadiensis, cujus*

usus.

B *Nummophylacium plusquam bis mille bracteatos nunc numerat, cum Nesselrienses hic propositos per me jam illis satis usum accepisset ipsis addendos, reciproce liberalis esse voluit remisso per Olearium insigni munere aliorum viginti quinque sic conglobatorum, quod manus licet ad manus meas non pervenerit, hic tamen gratanter volui profiteri et omissa eorundem explanatione per epistolam mihi absque illis reddita, transeo ad aliam priorem Tenzelio inscriptam et respondentem nostro Nesselriensium ectypo.*

Ejusdem Olearii judicium de Nesselriensibus

46 *Rarissime sane contingit, nummos antiquos, tenues imprimis argenteos, bracteatos quos dicimus, cultoribus rerum antiquarum afferri repertos, cum ad eorum plerumque perveniant manus, qui nummos hujusmodi vel corrumpere vel conflare solent. Celeberrimo itaque PAPEBROCHIO summopere gratulemur, cui bracteatos varios, quorum plena urna in Nesselried Eichsfeldiæ vico infra territorium Heiligenstadiense effossa est, licuit adipisci. Ubi publica laude dignum, quod hosce, qua modulum et figuras potissimum diversos, æri incisos communicare voluerit. Et cum per Te, Vir celeberrime, de iisdem meam exponere mentem fuerim invitatus, non potui non observationem tradere exiguas. Mihi vero in nummorum horum serie Fridericus Imperator occurrit primus, cujus non coronam solum, sceptrumque liliatum, sed inscriptionis quoque vestigia videmus. Literæ scilicet — RID — CU — indicant FRIDERICUM, testantibus id aliis ejusmodi nummis, qui sunt signati eadem figura et perspicua epigraphe. Crucem, quam tenet manu dextra, religionem denotare Christianam, est manifestum. Cæteroquin notandum, Friderici dubio procul Barbarossæ Imp. gloriosiss. hunc esse nummum; liliatumque sceptrum non semper Regum Francorum designare insignia, sed liliam tale vel ornatus causa fuisse additam, vel crucis formam seu vicem sustinere, ut ex aliis observatum monumentis. Hunc excipit Nummus II.*

NUM. I.

C *in quo duo sanctorum capita conspiciuntur, quibus Templum quoddam in honorem et memoriam olim fuisse extractum videtur, et forsitan non abs re nummum IX. huc refero illustrantem, in quo S. SIMON ET S. JUDAS APOSTOLI extant. Quales Goslariæ sunt cusi, et dantur solidi nummi, in quorum facie aversa S. SIMON ET S. JUDAS additis duobus capitibus, in latere altero legitur: MONETA. NOVA. GOSLARIENSIS Fidem et religionem Christianam indicant cruces, torres autem*

Junii T. IV.

templum modo dictum. Hic porro nummus explicat III. VI. XIII. Sequentes, modo Liliam in III. sanctitatis et castitatis vitæ monasticæ observes symbolum. Rarior est nummus IV. cujus inscriptio hæc est: MONETA COMITIS ADOLFI DE SCHavenborg. Ejusdem insigoia, ad quæ etiam stellam pertinere in sento, erodite docuit Spenerus Operis Heraldici Lib. I. c. 86. pag. 347. 348. γ. Nummos V. Anonymi Imp. præsentat figuram. Turres ad latera Majestatem, Dominium potestatemque inuunt, quam in quibusdam regionibus, quarum characteres sunt turres; habuerunt. Imperatoris quoque sedem aut ædificium aliud profanum a se vel aliis extractum his ipsis posse designari concedimus Joh. Andr. Schmidio Professore Publico Jenensi schediasmate de Nummis Cathedralium ecclesiarum pag. 5. De nummo VI. videatur Nummus II. Nummas VII. idem est cum I. de quibus supra Incerti Episcopi VIII. sequitur, ubi tamen notetur, manu sinistra ipsum tenere globum cruciatum, quem nonnulli pomum imperiale, alii forsitan rectius Orbis Christiani redempti dicunt signum. In patria Saxo-Hallensi Bibliotheca vidi nummum, in quo sedens Episcopus sinistra librum, dextra globum geminatum cruce superaddita ornatum servabat, cujus inscriptio hæc erat; CONADUS EPISCOPS id est Conradus Episcopus. Tale itaque pomum cruciatum geminatum aut in sacris nummis fidem et religionem tantum designet, altioris est indaginis. Nummus IX a II. illustratur, in quo stella adjecta, rerum cælestium seu divinarum denotat curam. Sedentem in X. cernimus Episcopum, in cujus dextra Pedem officii, sinistra librum, Confessionis Christianæ Symbolum observamus. Reliqua exornant Nummos. Sequentem XI. vidi sæpius in Berolinensi imprimis Elect. Brandenb. et Arnstadiensi Schwartzburgico Gazophylacio, eamque admodum perspicuum: sed nullibi alias, nisi sequentes legi literas: HNCUS. IEX. PUNCU — HEVII PANOEA. Ex quibus nil certi. Priores ita sum interpretatus; HENRICUS REX, reliquas explicent alii, mea tamen non sine causa facta est interpretatio, cum abbreviaturæ tales et mutilatæ litteræ satis mihi sint cognitæ. Erat olim Vir quidam eruditus, qui nummum hunc a Regina Bohemiæ Libussa dicebat ensum, quæ equitans regio ornato esset in nummo conspicua; priores literas putabat legendas HLIBUSIE, reliquas voces esse Bohemicas. Equidem non facile assentior, cum Bohemicæ linguæ sim ignarus, nec probare satis possim, quod tempore Lybussæ bractenti fuerint formati; impulsiva tamen bracteatorum satis antiqua, quæ Romanorum monetarum erat corruptio, prorsus id negare non permittit, quæ de re fusius in *Isag. mea ad Nummophylac. Bract.* p. 17. 25. Adlita visuntur ædificia et turres de quibus supra. Nummus XII. Landgraviam denotat Thuringiæ, in cujus capite gestamen unionibus exornatum, a tergo cernimus castellum. Sequentem XIII. illustrat Nummus II. Porticus autem et cancelli sacrum indicant ædificium in Sancti cujusdam honorem extractum. Nummus XIV. pertinet ad I. V. et VII. Episcopus in XV. tenet dextra crucem, sinistra Pedem. Epigraphe a læva ad dexteram legenda hæc est: CUNRADUS EPISCOPUS Litteræ admodum sunt obscuræ. Cunradus autem ille Episcopus alibi dicitur Erfurtensis; ejusdem enim moduli et picturæ nummum vidi Lipsiæ in Bibliotheca amplissimi senatus, in quo sequens inscriptio: EPISCOPUS CUNRADUS IN ERFURDIA. Nummus XVI. sistit Abbatissam, dextra librum, sinistra palmam Martyrii et victoriæ spiritualis tenet insigne; ubi notemus, non tantum Sanctis sed et sacris tribui palmam, eum in Monasterio Jerichovino

D
ACC. T. D. P.
III.

IV.

V.

VI.
VII.
VIII.

E

IX.

X.

XI.

F

XII.

XIII.

XIV.
XV.

XVI.

A extet monumentum Præpositi cujusdam palmam
 AUCT. D. P. parentis. Rari sane Abbatissarum sunt nummi, ipse
 tamen vel duodecim diversos Agnesæ Quedlinbur-
 gensis Abbatissæ hactenus collegi, aliam quoque in
 Cimeliarchio Meibomii vidi, Helmstadiensis Profes-
 soris celeberrimi, quæ dextra crucem sinistra tenet
 librum, hisce adjectis litteris: ADELHEIDIS. DEI.
 GRA. ABBATISSA. EST. id est Adelheidis Dei
 gratia Abbatissa Essensis; Harum bracteati cum
 aliis egregiis, sacris et profanis, numquam alibi visis,
 proxime Deo dante prodibunt in lucem. Nostram
 vero Abbatissam, puto Agnesam Quedlinburgensem
 esse, quam in aliis videmus iisdem insignibus et
 litteris perspicuis. Idem notemus de Nummo XVII,
 XVII. in quo eadem Abbatissa dextra tenet palmam,
 sinistra librum. Nummum XVIII. optimum judico.
 XVIII. Inscriptio hæc est: OTTO. DEI. GRATIA. IM. id
 est Otto Dei gratia Imperator. Similem possidet
 amantissimus meus Parens in suo Cimeliarchio, in
 quo Leo coronatus extat gradiens et ista Epigraphe:
 OTTO. DEI. GRATIA. ROMANOV. IM. Ottonem
 quoque Equitem possidet idem, cui additum nomen
 solum OTTO. de quibus Isag. Bract. p. 36. num.
 90. 91. Talis etiam Magdeburgi est apud Experien-
 tiss. Schallerum, ubi scilicet Otto eques dextra sce-
 ptrum, sinistra clypeum tenet, adjecta inscriptione:
 OTTO. IMPERATOR. Et hinc statuendum, Ottoni-
 cos bracteatos leone insignitos, esse Ottonis IV.
 Henrici Leonis Filii, hujus insigne Leonem a Patre
 acceptum ornavit corona Filii Imperator, qua de re
 Meibomius in Notis ad Bullam auream Imp. Andronici,
 p. 211. § Reliqui vero Ottonici vetustiores vel ad
 ipsum Ottonem Magnum referendi sunt. Sed quid
 Nummus XIX? Certe, si Frisii errores indelincandis
 XIX. et explicandis nummis non essent satis cogniti,
 hunc subito diceremus explicatum; Frisius enim
 bracteatum, nostræ admodum similem, æri incisum
 dedit in speculo monetali p. 108. qui Heiligenstadii
 A. C. 1580. repertus cum aliis, eumque dicit Wi-
 lhelmi Ottonis Magni Filii, Moguntini Archiepi-
 scopi. Sed minus recte, cum Rota Moguntinis longo
 post Wilhelmi obitum interjecto annorum spatio, a
 Willigiso sit tradita, et ab Henrico II, Imp. insigni-
 um ordinariorum loco Moguntinis confirmata, Vid.
 Bruschium de Germaniæ Episcopis pag. 7. Mer-
 seus Catal. Elect. Eccles. pag. 193. §. Spencer.
 Operis Heraldici Lib. I c. 64. p. 236. 237. §. Et
 hinc missis aliis conjecturis non male judicant illi,
 qui nummum hunc ipsi Henrico II. tribuunt, quod
 nimirum a Moguntinis in ejusdem honorem et me-
 moriam sit cusus: Henricus enim II. Rotam Mo-
 guntinis insignium loco confirmavit, in cujus benefi-
 cii memoriam dubio præcul eudebant nummos tam
 C bracteatos quam solidos a Frisio lit. c. memoratos.
 In XX cernitur SANCTUS STEPHANUS PRM. id est
 XX Proto-Martyr. Ejusdem nummos notavi plures Isag.
 p. 37. n. 98. 99. 100. Et ideo ad Halberstadienses
 referendus ille est, cui effigies addita est S. Ste-
 phani nimbo circumdata. Nummus XXI. est Ber-
 nhardi Ducis Saxonie, quem literæ DU idest DUX,
 XXI. et vexillum insignibus Ballenstedensi et Aseanensi
 ornatum indicant. Alibi additur vel integrum nomen
 vel litera B. qua de re Isag. p. 20. 29. 30. Num-
 mus XXII. idem est cum præcedenti. Sequens
 XXIII. in memoriam Henrici II. sculptus videtur.
 XXII. Et certe Imperatores tales gerebant baculos, teste
 XXIII. Carolo du Fresne in Glossar. vocab. Baculus Regius
 p. 428. 429. De nummo XXIV. jam egi in expli-
 catione nummi XX. Nummum XXV. illustrat I.
 XXIV. De pomo imperiali geminato hæc disierit Schilterus
 XXV. in Tractatu de Libertate Eccles. German. L. III. c.
 9. §. 7. p. 405: In antiquis nummis Imperatorum
 et Regum Germanorum globus seu orbis duplex ad ea

tempora referendus, quibus Imperium Occidentis in D
 Orientem extendebant Imperatores nostri, aut saltem
 prætensionis reservandæ gratia etc. Abbatissam in
 XXVI. videmus incognitam, quæ differt a prioribus
 XVI. et XVII: præsens enim dextra crucem ser-
 vat. Nummus denique XXVII. mihi videtur Gesla-
 riensis, in quo S. Simon et S. Judas comparent, de
 XXVI. quibus supra nummo II. Additum vero caput coro-
 XXVII. natum forsân designat Henricum Aucupem urbis
 hujus conditorem.

Et hæc sunt subitanea mea criteria, quibus ad-
 dere lubet ex hisce nummis variis, uno tamen in
 loco repertis, demonstrari posse, bracteatos etiam
 usus communis fuisse: et certe hi nummi ob belli
 tumultus fuerunt absconditi, memoriales enim alia
 inveniuntur ratione. Qua de re Isag. ad Nummophyl.
 Bract. p. 25. 26. Cæteroquin meam si quibusdam
 placuisse intellexero operam, bene collocatos quales
 quales istos labores putabo. Vale et Fave. Dabam
 Arnstadii XII. Cal. Dec. MDCCCV.

47 Hactenus Olearius cujus judicio standum puto:
 in palma tamen Abbatissæ data non satis mihi acquie-
 scit animus dum existimat illam in nostris nummis
 symbolum esse virginitatis Deo oblata, considerans enim
 E tempus quo nummi isti cusi videntur seculo XII et
 sequentibus, suspicor palmam istam testimonium esse
 peregrinationis Hierosolymitanæ ex voto susceptæ,
 quemadmodum ea a pluribus omnis conditionis, ætatis,
 ac sexus tunc suscipiebatur: talium enim multi ad se-
 pulchrum Domini sacre istæ militiæ adscripti reverte-
 bantur cum palma, deinceps in Dominica Palmarum
 ad illius dici Processionem circa Christi asino insiden-
 tis simulacrum, gestandam, et morientium sepulchro
 imponendam aut scuto tessorario juxta ipsum appen-
 dendam. Viget etiam hodie in Belgio et Germania
 ejusmodi Processionis ritus, et in familiis variis servan-
 tur palmarum rami, quos patres vel avi Hierosolymis
 attulerant argenteo manubrio infixi. Quin etiam An-
 tuerpiæ viget memoria Diderici van Paesschen, qui
 peregrinatione Hierosolymitana bis feliciter perfunctus,
 tertia quoque vice eo navigavit, parique successu regr-
 diens, anno MDI sollemnissime exceptus fuit ab obviam
 progressus Primoribus urbis atque Balistaræ Societatis
 (Gildam vocant) Præfectis; cum quo comitatu appulsus
 ad urbem a reliquo Magistratu civibusque armatis de-
 ductus fuit in principem D. Virginis Ecclesiam, ubi
 diu pependit ex fornice enormis magnitudinis globi
 duo, Rhodo, quam frustra tunc oppugnaverant Turcæ,
 advecti, civitatique nostræ a militibus Rhodus dono
 missi. Ejusdem Diderici extat apud Canonicas Regu-
 lares S. Augustini, vulgo Falcontinæ, ex ceruleo saxo
 F monumentum, tribus palmis supra scutum Hierosoly-
 mitanum exstantibus insculptum, circumscripto Tenta-
 nica lingua Epitaphio quod latine sic redditur: Hic
 jacet Didericus van Paesschen, vita functus anno
 XVc. XVI. die XV. Maji, qui tertio, tamquam Ca-
 pitanus Gildæ, Antaerpiæ Hierosolymam ducatum
 præbuit, peregrinis scilicet civibus suis.

48 His ita deductis, imo jam recensis sed ex causa
 quadam recudendis, moneor a prælaudato Tentzelio,
 palmam, de qua supra, non solum peregrinationis, sed
 etiam Religionis Hierosolimitanæ insigne videri: hujus
 enim Sanctimonialium B. Ubaldescam Pisanam (cujus
 Vitum dedi die xxviii Maji, unde eam constat num-
 quam patria excessisse) ejusmodi palmam dextra gestare
 in pervetusta sua ex Bosio imagine. Obiit autem Ubal-
 desca anno Christi MCCVII, ætatis suæ LXX, adeoque
 coram habuit Agnesiam prædictam ordinatam Ab-
 batissam anno MCCXXXI: quæ proinde licet Hie-
 rosolymam profecta non fuisset, potuisset se adiuvante
 consorioribus Ordinis Hierosolymitani militum Tentoni-
 corum, instituti anno MCXC, cui etiam suas Sorores
 religiosas fuisse ex vetustis codicibus adstruit Christo-
 phorus

XXVI.
XXVII.

E

Palma pe-
regriationis
Hierosolymi-
tanæ

F

et Ordinis
in te ducti
signum,

A phorus Harsknochius Dissert. 19 de rebus Prussicis num. 14 et 15 adjecta chronico Prussiae Petri de Duisburg, ubi parte 1. cap. 1 pag. 13 inter prima ordinis membra memoratur Theodoricus Marchio Misnensis, Agnesæ Abbatisæ ex fratre Ottone divite ne-

pus : de qua plura videre cupiens adeat ipsius Olearii D schediusma superius promissum, nunc etiam editum sub AUCT. D. P. titulo Anastasis Agnesæ, hujus decem nummos in fronte exhibens.

DE S. TYCHONE THAUMATURGO

EPISCOPO AMATHUNTIS IN CYPRO INSULA

SYLLOGE HISTORICA

De ejus cultu apud Græcos et Latinos, Officioque per S. Josephum Hymnographum, unde habetur Vitæ et Miraculorum epitome.

SEC. V.

B
Tempus vitæ.

Memoria
apud Græcos

Inter illustriores antiquitas Urbes Cypri insulæ, habita fuit Amathus, unde et Cyprus Amathusa dicta, estque littoralis in ora Austroli, memoratu in Scylacis Periplo, itemque a Virgilio, Ovidio, Strabone, Plinio, Ptolomæo aliisque. Ubi Christi fides cepit in hac insula annuntiari, Sedes Amathunte Episcopalis videtur erecta fuisse; in qua claruerunt Mnemenius ejusque successor S. Tychon Thaumaturgus, consecratus a S. Epiphonio. Hic vero seculo Christi quarto floruit, mortuus anno ccccm, uti ad ejus Vitam XII Maji diximus. Celeberrima est autem memoria S. Tychonis apud Græcos ad hunc XVI Junii in omnibus plene libris Ritualibus, ut sunt Typicum S. Sabæ, Menologium Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, in cujus elogio appellatur ὁ ὅσιος Πατήρ Ἰγών καὶ θαυματουργός Τύχων, uti etiam in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ex quo mox elogium dabimus, quod similiter reperitur in variis Menæis MSS. Mediolanensibus, bibliothecæ Ambrosianæ; Parisiensibus, Cardinalis Mazarini et Patrum Prædicatorum; Divionensibus, Societatis Jesu; Menæis Græcis excusis, in quibus totum hujus diei officium de

S. Tychone recitatur: itemque apud Maximum Cytherorum Episcopum, cujus compendium extat in novo Anthologio græco, quod Antonius Arcudius Clementi VIII inscripsit. Aliud compendium in suo Menologio Latine edendum dedit Cardinalis Siretius, quo citato per Baronium in Notis Martyrologii Romani, invenitur S. Tychon Episcopus Amathunte in Cypro, tempore Theodosii Junioris. Fuit hic declaratus Augustus anno ccccm, sed a morte Arcadii patris anno viii dicti seculi, cepit imperare sub directione S. Pulcheriæ Sororis; ad quod tempus aut ulterius non vixerit S. Tychon, nihil quo probetur aut improbetur reperimus. Meminerunt ejusdem Genebrardus in Calendario Græcorum, et Molanus in Auctario Usuardi, et ab illo compellatur miraculorum patrator, ab hoc sanctus clarusque miraculis; scilicet uti a Græcis Thaumaturgus.

E
et Latinos.

2 Canonem Sancto proprium, cum Stichis Homæis, id est, Versiculis Similaribus, aliisque eo spectantibus composuit S. Joseph Hymnographus, cujus Canonis Acrostichis, sub qua eundem placet Latinum etiam facere, hæc est.

S. Josephi canon de S. Tychone

Τῷ θαυματουργῷ προσλαλήσω Ποιμέν ΙΩΣΗΦ.

Mira facientem Pastorem alloquor Joseph.

C

ODE PRIMA.

F

Tῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ παρεστώς στεφανήρος, ὡς βιώσας ἐπὶ γῆς ὁσίως, καὶ φωτὶ ἀνεσπέρῳ λαμπύμενος, φωτισὸν μου τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν ἀνυμῆσαι σου τὸν ἰσάγγελ ὡς βίον, Μακάριε.

Qυαίτης εὐκλεῖς μακαρίας τε ῥίζης ἐκθλαστάνων, ἐρῆς ὡς κλάδος ἀληθοῦς εὐκαρπίας, πληρούμενος πίστεως τε καὶ ἀγάπης, καὶ χάριτος παραδόξων θαυμάτων, Θεόπνευστε.

Tυσίαν σεαυτὸν καθάραν καὶ τελείαν τῷ τυθέντι δι' ἡμᾶς προσήγαγες Χριστῷ, τὰ ψυχὴν ἀποκτέναντα πάθη ἐν σεαυτῷ νεκρώσας, διὰ τῶν αὐστηρίων ἐπιμόνου τε, Πάτερ, διήσεως.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Aνώρθωσας ἡμᾶς, ἀπολείας εἰς βλάθη πεπτωκότας, τὸν Χριστὸν κύσασα, ἄρη, ἐν ἀγγράτων λαγόνων σου.

Majestati Dei coronatus assistens, ut qui sancte in terris vixisti, et luce nunquam occidente resplenduisti; illumina cor meum ac mentem, ut Angelicam vitam tuam dignis hymnis concinam, o Beate.

Incultam ralicem atque felicem habens, ab utero sancte processisti, tamquam ramus veræ fecunditatis, plenus fide, caritate, et gratia stupendorum miraculorum, o divinitus Inspirate.

Rationabilem ac puram hostiam teipsum obtulisti Christo, pro nobis oblato; passiones animam enecantes in te ipso mortificans exercitationis continentie et continenti obsecratione, o Pater.

Mariale.

Absorptos abysso perditionis erexisti, Christum ex immaculatis tuis visceribus pariens, o Immaculata.

AUCT. D. P. **A** lata. Ipsum ergo, velut auctoritatem habens, deprecare, ut servos tuos a periculis liberet.

τοῦτον οὖν, ὡς παρρησίαν κεκτημένος, ἐκέλευε, λυτρωθῆ-
ναι κινδύνων τῶν δούλων σου.

ODE TERTIA, nam Secunda ex more petitur aliunde.

Falce Sapientiae tuae radicitus extirpans malitiae sarmenta et ut ager fertilis o sancte, orationum sementem excolens spicas centuplicasti.

Ad vitam divinam ducentia solummodo desiderans, Pater, rectam irreflexo gressu viam tenuisti; quia habebas manucentem te Spiritus gratiam.

Cunctorum Sanctorum vitas imitatus es, o Divina-sapiens, tamquam sanctus; et animae impassibilitatem possedisti, caelitus inspirate Tychon; et probatus es Spiritus sancti domus fuisse.

Quod Odem hanc ex more clausurum erat Theotokion, cum ab eadem littera T inchoetur unde incipit Ode altera, nec tamen nisi unicum T requirit Acrostichis prae-notato; sequitur poetica licentia ipsum hic geminari. Quare illud hic seorsim habe.

B **U**num ex Trinitate peperisti, Immaculatissima, reformantem nos, qui eramus antea contriti, per nequitiam serpentis contra nos bellantis.

ODE

Illam tuam virtuosam vitam, stupenda miracula, fidem firman, tolerantiam ac mansuetudinem intuentes pii fideles, Pontificem atque Pastorem palam te ordinaverunt, o Sancte.

Egentibus manu tua datum frumentum, o Beate, non imminuebatur, sed plurimum benedicebatur; cum borrea exhausta impleres divina gratia, o Hierarcha, vere multiplicans commissa.

Nudis amictus, egenis thesaurus, orphanis defensor fuisti, Tychon gloriose; pandens eis commiserationis tuae viscera, atque in eis serviens Christo Deo nostro.

Mariale.

Totum [orbem] inertia obsitum, et passionum caligine obscuratum, atque peccato servientem, illumina atque ad vitam manuducito, quae impeccabile Verbum genuisti.

C

Effluas animas, tamquam bonus agricola innovans, Pater sapientissime, tuumque eis verbum velut bonum semen inserens, fecisti caelestes cogitationes producere.

Malignorum spirituum factus es terriculamentum quia sancti Spiritus eras receptaculum, o Hierarcha; passionum expurgativum, et morborum medicamentum.

Plenus aquis mysticis fluvius apparuisti, o Sacerdos; et fontes passionum exsiccasti, caritate irrigans animas pietatem germinantes.

Mariale.

Appare Intemerata, eruens ab hostium assultu, et barbarorum incursu servos tuos; habentes tuam potentem protectionem, et patrocinium inconfusibile.

ODE

Sathan non commovit animae tuae domum, Pater:

Υλην τῆς κακίας πρὸ ριζῶν ἐκτέμνων τῆς σοφίας σου τῇ δρεπάνῃ, τὴν εὐχὴν, ὡς γῆ κατάκαρπος, Ὅσιε, στάχυι ἐγεώργησας ἐκατοσταύουσα.

Μόνα ποθήσας τὰ πρὸς θεῖον ζῶν ὁδηγοῦτά σε, τρίβους, Πάτερ, θεξίας ἀνεπιστρόφως διώδυσσας, ἔχων ὁδηγοῦσάν σε χάριν τοῦ Πνεύματος.

Αγίων βίους ἐμιμήσω, Θεόφρων, ὡς Ἄγνος, καὶ ἀπάθειαν ψυχῆς ἐκτήσω, Τύχων θεόπνευστε, οἶκος θεοῦ Πνεύματος ἀποδεικνύμενος.

E **T**ον τῆς Τριάδος ἀπεκύησας ἕνα, Πανάμωμε, ἀναπλάττουσα ἡμᾶς, τοὺς συντριβέντας τὸ πρότερον, κακίᾳ τοῦ πολεμήτορος.

QUARTA

Tὸν ἐνάρτεόν σου βίου, τὰ περιδοῦσα θαύματα, τὴν βεβαίαν πίστιν, τὴν ὑπομονήν, τὴν πραότητα οἱ εὐσεβεῖς καθορῶντες, ἱερέα σε καὶ ποιμένα σαφῶς προχειρίσαντο, Ὅσιε.

Οὐκ ἐλάττωται ὁ σίτος, ἐν θέσει διδόμενος τῇ χειρὶ σου, Μάκαρ, μᾶλλον δὲ πλείονως ἠυλόγηται, τὰ κενωθέντα δοχεῖα θεῖα χάριτι, Ἱεράρχα, πληρῶν ἀληθῶς πολυπλάσων.

Υπανοίγων τὴν καρδίαν συμπαθῶν, Τύχων ἐνδοξε, πενομένοις πλοῦτος καὶ περιβολὴ γυμνητεύουσι, τῶν ὀρφάνων προστάτης ἐχρημάτισας, θεραπεύων ἐν τούτοις Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν.

ΘΕΟΤΟ'ΚΙΟΝ

Pάθυμια συσχεθέντα [τὸν κόσμον] καὶ παθῶν ἀμυρότητι ὅλον σκοτισθέντα, καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ δουλεύσαντα ἡ Κυήσασα, τὸν ἀναμάτητον Λόγον, φωταγώγησον, καὶ πρὸς ζωὴν χειραγώγησον.

F

QUINTA

Γεωργὸς ὡς ἄριστος ἐνέωσας ψυχὰς χερσωθείσας, Πάτερ σαφέ, καὶ ὡς σπῆρον ἄριστόν ἐνθεῖς τὸν λόγον σου, γωργεῖν οὐράνια παρεσκεύασας νοήματα.

Ως τοῦ θεοῦ Πνεύματος δοχείου γενοῦν τῶν πνευματικῶν πονηρῶν, Ἱεράρχα, πέφυκας φυγαδευτήριον καὶ παθῶν καθάρσιον, καὶ νοσοῦντων ἰατήριον.

Ποταμὸς πληρούμενος ναμάτων μυστικῶν ἐγνωρίσθης, Ἱερουργέ, καὶ πηγὰς ἐξηρανας παθῶν ἐν χάριτι, καὶ ψυχὰς κατήρδενσας βλαστανοῦσας τὴν εὐσέβειαν.

ΘΕΟΤΟΚ.

Pνομένη φάνθη ἐχθρῶν ἐπαγωγῆς καὶ βαρβάρων ἐπιδραμῆς τοὺς σοὺς δούλους, Ἄχραντε, τοὺς κεκτημένους σε κραταίαν ἀντίληψιν, καὶ πρεσβείαν ἀνακατασχυντοῦ.

SEXTA

Οὐκ ἔσεισε, Πάτερ, τῆς ψυχῆς σου ὁ πονηρὸς τὸν οἶκον.

A οίκον· ἐν τῇ πέτρᾳ γὰρ τῆς ἀληθείας ὡς ἀληθῶς ἴστασο, Θεόπνευστε, θείῳ στένει κρατυνόμενος.

Σοφίᾳ Θεοῦ ἠεκοσμένος, καὶ ἀρετῶν εἰς ὕψος, ἱερώτατε, φθάσας, καθέλιες τοῦ πονηροῦ τὰς ὑπάρσεις, χάριτι τὴν καρδίαν ταπεινούμενος.

Λειμῶν εὐαχθῆς, Τύχων, ὠράθης τῶν ἀρετῶν τὰ ἀνθητῶν θαυμάτων εἰς τὴν εὐωδίαν πασί πιστοῖς, ἱεράρχα ὄσις, θεοκρίτως προσβλλόμενος.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ·

Αγία Παρθένε, τὴν ψυχὴν μου, ἣν ὁ ἐχθρὸς δολίως κατεσπίλωσε τῇ ἀμαρτίᾳ, ὡς ἀγαθὴ, δυσωπῶ, ἀγαλλυνοῦ καὶ φωτὶ σου κατολάμπυρον.

7 Hic de more, post Troctum consuetum, interponitur Sancti elogium, sub hoc titulo; Τῷ αὐτῷ μηνὶ εἶς. Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Τύχωνος, Ἐπισκόπου Ἀμαθούτου, πόλεως τῆς νήσου Κύπρου. Eodem mense (Junio) die xvi. Sancti Patris nostri Tychonis, Episcopi urbis Amathuntis, in insula Cypri. Elogium infra dabo: nunc Canonem prosequor.

ODE SEPTIMA

B Λόγοις θείοις κατηρδεύθε, ἀμπελος ὡς ἀληθῆς, Τύχων, ἡ καρδία σου καρποφορήσασα στάχυν θεογνωσίας, ἔδλωσε γλυκασμὸν ἱαμάτων ἡμῖν.

Ηγήσας καθάπερ ῥόδον, ἔλαμψας ὡς ἀστὴρ, ἔφανας ὡς ἥλιος, Πάτερ, τοὺς βοῶντας φωτίζον, Εὐλογητός εἶ, ὦ Κύριε.

Στέφανος χαρίτων, Πάτερ, σὴ τῇ θείᾳ κορυφῇ ἐτέθη,

Οῦ γέγραπται, νίκην κατ' ἐχθρῶν ἀραμένει καὶ μελωδοῦντι, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων·

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Ηλύτων ὠφθῆς ἀσμάτων οἶα μήτηρ τοῦ Θεοῦ, ὄντως ὑπερέχουσα, ἦν ἐκδυσωπούσα, Παρθένε ὑπέρτερόν μου δεῖξον τὸν λογισμὸν σαρκιῶν ἰδόνων.

ODE OCTAVA

Οὐδαμῶς ἰδοναῖς ἀπεινύσταξας, γεργηγορῶς δὲ μάλλον παρέδραμες νύκτα τοῦ βίου, Ὅσιε· καὶ κοιμήσας τὰ πάθη σαρκός, πρὸς φέγγος ἀπαθείας ἐνθεως κατήντησας.

C Ἰατροῦ τῶν παθῶν ἀναδέδεικται ἡ σορὸς τῶν ἀγίων λειψάνων σου, ἥνπερ κυκλοῦντες μέλλομεν, ἱερότατε Τύχων, Πάντα τὰ ἔργα εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε.

ΜΕγάλῃ **Ν**εὶς Χριστὸν Θεὸν ἡμῶν, ἐπακούσας φωνῆς πρὸς τὰ ἄνω σε περιφανῶν βασιλεία, παναόιδιμε Πάτερ, προσκαλουμένης, ὡς καλῶς καὶ οἰσίως βιώσαντα.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ

Ιερεῖς καὶ λαὸς εὐφημοῦσί σε, παντευλόγητε Κόρη πανάμωμε, τὴν εὐλογίαις ἀπαντας στεφανώσασαν, πίστει τοὺς μελωδῶντας, Εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

ODE NONA

Ιδοὺ σοὶ τὸν δρόμον τὸν καλὸν τελέσαντι, καὶ τὴν πίστιν νῦν τηρήσαντι, Πάτερ θεόφρον, ἱεράρχα, οὐράνια

stabas enim vere supra petram veritatis, o Divinitus inspirate, divina virtute confirmatus.

Theosophia ornatus, et ad virtutum culmen evectus, o sanctissime, dæmonis elationem superasti, et corde humiliatus, in gratia perstitisti.

Omnium virtutum floridum pratum visus es, Tychon, cunctis fidelibus, cum discretionem divinam, proferens ad suaveolentiam flores tuorum miraculorum, o sanctissime Sacerdus.

Mariale.

Regina cœli, animam meam quam inimicus peccato fraudulenter inquinavit, sanctifica (ut quæ sancta es) et luce tua clarifica.

7 Hic de more, post Troctum consuetum, interponitur Sancti elogium, sub hoc titulo; Τῷ αὐτῷ μηνὶ εἶς. Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Τύχωνος, Ἐπισκόπου Ἀμαθούτου, πόλεως τῆς νήσου Κύπρου. Eodem mense (Junio) die xvi. Sancti Patris nostri Tychonis, Episcopi urbis Amathuntis, in insula Cypri. Elogium infra dabo: nunc Canonem prosequor.

ODE SEPTIMA

Emanans nobis dulcedinem curationum cor tuum, Tychon, irrigabatur divinis sermonibus; ut tamquam vera vitis, cognitionis divinæ botrum fructificares.

Mundo ut rosa floruisti, luxisti tamquam stella, apparuisti ut sol, Pater, illumina eos qui cum clamore dicunt: Benedictus es, Domine.

Ab inimicis **L**egitimam victoriam referenti tibi, Pater, imposita est capiti divino corona, sicuti scriptum legitur; dum suaviter canis, Domine Deus Patrum nostrorum.

Mariale.

Longe super incorporea cuncta excellens, tamquam Dei mater, ipsum exora, Virgo; meque fac habere mentem. carnis voluptatibus superiorem.

ODE OCTAVA

Omnino nusquam voluptati connivens, quin potius semper vigilans, noctem hujus vitæ percurristi, o Sancte: et passionibus carnis sopitis, ad impassibilitatis claritatem divinitus adjutus pervenisti.

Quasi medicamentorum officina, ad passiones animæ sanandas, videtur esse arca tuarum sacramentorum Reliquiarum: quam circumvenientes, sanctissime Tychon, canimus hymnum, Benedicite omnia opera Domini Dominum.

Vocem audiens **R**euerendissime Pater, quæ ad cœlestia beatorum regna te vocabat, ob vitam probe sancteque transactam, magnificas Christum Deum nostrum.

Mariale.

Immaculata et super omnes benedicta Puella, celebrant te Sacerdotes simul et Populus; utque benedictionibus coronas omnes, qui cum fide concinentes Hymnum, dicunt, Benedicite et cantate Dominum.

ODE NONA

O Pater et Archipræsul divine, ecce tibi, post consummatum cursum bonum fidemque hic servatam, aperiuntur

A aperiantur cœlestia tabernacula; et splendidus te locus excipit, velut sanctitate circumfulgentem.

Serva et beatifica me, o beatissime Sacerdos, tamquam divinus Mysta, optimus Pastorum dux, stabilimentum Ecclesiæ, mirabilem Operator, meque Sancto Sanctorum omnino costui lætantem annumerera.

Possidet Cyprus corpus tuum sanctum, o Sapiens, fontem curationum: omnis autem civitas, et regio prædicent vitam tuam, miracula tua, tuamque familiaritatem cum Domino, Tychon beatissime et bonis dignissime.

Deipara.

Habitaculum luminis, o Intemerata, est sanctissimus venter tuus; unde illuminati, liberamur a tenebris errorum; teque vero amore laudamus ac beatificamus, quæ sola es hominum reparatrix.

10 *Hactenus Canon, cujus ipsissimam formam cum tibi vellem exhibere, additis etiam Theotokiis, quamvis ad Sanctum nil facientibus; deprehendi Portam non almodum severe insistere legibus Acrostichorum; sed, quemadmodum pro commodo suo complendi tertia Odx, assumpsit superabundantem litteram unam, geminando T, quod in voce Θεουπαύργω simplex erat, nec duplicari patiebatur versus secundo loco Iambum requirens: ita in unam subinde Strophem comprægit plures litteras, ne supra quaternarium stropharum exerescerent præter morem Odx, vii, viii et ix. Invenit ut animadvertisse ei, qui Canonum Græcorum rationem velit penitius indagare, ne in tabulis hæreat: putetque semper transcribentium vitio (quod aliquando mihi obvenisse fateor) factum esse, ut pluribus vel paucioribus litteris constet Acrostichis, quom inveniantur haberi strophæ. Venio nunc ad Epitomen Vitæ superius omissam, ut totus Canon consequenter legeretur. Eoque libentius seorsim eum exhibeo, quod ejusmodi sapissime inveniantur seorsim descriptæ et collectæ in libris, quæ Synaxaria proprio nomine vocantur; sicuti etiam seorsim aliquando reperiuntur scripti Canones; et ex utrisque simul junctis Menæa exurgunt.*

ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

Exterminantis manibus elapsus, Tychon, Vita potiri gaude non terminanda.

Tum demum legitur vitæ epitome talis.

11 Hic pius et Christi amantes nactus parentes, et ab ipsis Deo dicatus, litteraturæ Sacræ operam dedit; et in scripturæ exercitatione sufficienter instructus, primum sacerorum oraculorum Lector ad populum est designatus. Deinde, propter singularem vitæ honestatem integritatemque et morum inculpata sanctimoniam, a Mnemonio Amathuntis Episcopo ordinatus est Diaconus. Cum vero ille e vita decessisset, ipse in thronum Episcopalem evehitur a Magno Epiphanio: ac multos a vana et stulta idolorum superstitione ad veram in Christo Deo nostro religionem convertit. Cum vero multa templa idololatria evertisset, et in illis ipsa idola confregisset, et sacra Deo templa excitasset, et divinis anathematis exornasset, eademque consecrasset; ad Dominum est translatus, et miracula tam in vita complura quam post mortem perpetravit: ex quibus exempli causa unum alterumque, ut viri virtus eximia appareat, recensetur.

12 Initio vitæ suæ panes a patre accepit in foro vendendos (hoc enim illi opificium erat) ipsos vero omnes in pauperes distribuit. Quod cum pater resciscens, indignamque rem arbitratus, cum ob id vehementer reprehenderet, Deo, inquit, se hos panes dedisse mutuos, et syngrapham ab eo acceptam habere quod esset recepturus. Et ecce mox verborum manifesta constitit demonstratio: granaria namque frumento pleniora sunt reperta, quam erant cum pater post collectam messem ea implerat, nec inde quidquam adhuc esset depromptum. Sed hoc miraculum aliquam habet comparisonem, quia et ab aliis idem factitatum legitur, et beneficentiæ liberalitas ex Dei munificentia proficiscitur, qui ultra

ἀνοίχθη σικνωμένα, καὶ τόπος ζωταυγῆς σε ἐδέξατο ἀγιοσύνη διαλάμπουσα.

Ως μύστικς, ὡς θεῖος Ἰεσεύς, ὡς ἀριστος Ποιμενάρχης, ὡς ἐδραῖωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἰσχυράτων, Παμμάκαρ, αὐτουργῆς με μακάρισαι, καὶ ὁμοίως ἱεροῖς συναριθμησαί πάντων ἁγίων ἀγαλλόμενον.

Πύπρος τὸ τῶμά σου, Σοφῆ, τὸ ἰσχυροῖσμάτων κρήνη κέκτηται· πάντα δὲ πόλεις τε καὶ γῶρα, ληρύττει σου τὸν βίου, τὰ θαύματα, καὶ τὴν πρὸς τὸν Δεσπότην οἰκείωσιν, Τύχων πάρμακαρ, ἀξιάχαστε.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ

Φωτὶς οἰκτιήριον ἢ σὴ, Πανῶμομε, παναγία μήτρα γέγενεν· ὃ φωτισόμενοι τοῦ σκότους τῆς πλάνης λυτρουόμεθα, ὑμνοῦντες σε καὶ πόθῳ ἀληθεῖ μακαρίζουτες, μίνη ἀνθρώπων ἐπανόρθωσις.

Βλάθειν ὀλοθρεύοντος ἐκφυγῶν. Τύχων, Ζωῆς τυχῶν γένηθι τῆς ἀνωλήθρου.

Οὗτος, εὐσεβεῖς καὶ φιλοχρίστους ἔχων γονεῖς, ἀφιερῶθεῖς τῷ Θεῷ παρ' αὐτῶν, καὶ τὰ ἱερὰ μεμαθικῶς γράμματα, καὶ ταῖς γραφαῖς ἱκανῶς ἐμμελετήσας, πρῶτον μὲν ὑπ' ἀναγνώσκων τῷ λαῷ λόγια καὶ διδάγματα ἐτάχθη· Ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ἐν πᾶσι αὐτοῦ ἀξιοσύνην καὶ τὸ τοῦ βίου καθαρῶν τε καὶ ἀνεπιληπτον, παρὰ Μνημονίου, τοῦ ἀγιοτάτου Ἐπισκόπου Ἀμαθύντων, χειροτονεῖται Διάκονος. Ἐκείνου δὲ τὸν βίον ἀπολιπόντος σὺτος εἰς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἀνάγεται θρόνον, παρὰ τοῦ μεγάλου Ἐπιφανίου. Εριστρέψας δὲ πολλοὺς, ἀπὸ τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης καὶ ματαίωτος, πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν πίστιν, καὶ πολλοὺς νοσοῦντων εἰδώλων καθελῶν καὶ ἀνατρέψας, καὶ θεῖους νοσοῦντων ἀναγείρας, καὶ ἀναθήμασι θεοῖς κατακοσμήσας, καὶ τοῦτους καθαγιασας, πρὸς Κύριον μετετέθη, ἰσχυροῦργίας πολλὰς ἔτι τε τῷ βίῳ περιῶν, καὶ μετὰ τελευτῆν ἐργασάμενος· ὧν ἐν ἡ δύο, δείγμα τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός, ἐκτίθεσθαι ἄξιον.

*Epitome
vitæ ex
Synaxario,*

Ἐπι γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ βίου, παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἄρτους, πρὸς τὸ διαπωλῆσαι ἐν τῇ ἀγορᾷ, εἴληφε· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ τὸ ἐπιτήδευμα· αὐτὸς δὲ τοὺς ἄρτους τοῖς ἐνδέσει παρέχει. Μαθόντος δὲ τοῦτο τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ χαλεπῶς φέροντος, ὠνειδίετο παρ' αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ τῷ Θεῷ τοὺς ἄρτους ἔφη δανίζειν καὶ γραμματεῖον παρ' αὐτοῦ κατέχειν τῆς ἀπολήψεως. Καὶ εὐθὺς τῶν λόγων περίσταται ἡ ἀπόδειξις, τῶν αἰτώνων πλήρη εὐρέθεντων μάλλον ἢ ὅ τε τὴν συγκομιδὴν ὁ πατὴρ ἐποίησατο. Καὶ τοῦτο μὲν τοσοῦτον ἦν, ὅμως ἔχει λόγον τιμᾶ, τὸ καὶ ἐτέρους τοιούτων πεποιθέναι· ὡς ἂν τὸ τῆς εὐποιίας εἴη τὸ θαυσιλὲς τοῦ Θεοῦ, τὸν αἰτῶν ἐπιμετροῦντας καὶ ἐπιδοκίμουτος· ἐκεῖνο δὲ περιφανῶν εἰς δόξαν αὐτοῦ, καὶ αἰτίαν ἢ σύγκρισιν μὴ δεχόμενον.

*Pro panibus
in pauperes
distributis*

*plenum granarium patris
redditum.*

Κληματίδα

A

Κληματίδα ξηράν τῇ γῆ περαθεῖς εὐθὺς ριζωθῆναι εἶτα βλαστῆσαι καὶ πρὸ καιροῦ. Ποῦ γὰρ; κατὰ τὴν ἑξαδεκάτην τοῦ Ἰουνίου μηνός (ἐν ᾧ ἡ τοῦ Ἁγίου μνήμη τελεῖται) ὤριμος βότρυς; ἡ δὲ τέως, τῇ καιρῷ, προσθή- ρους ἔχουσα τοὺς καρπούς, τῆς θείας ὑμνωδίας καὶ λει- τουργίας ἀρχομένης, περιάζουσα ἀποδείκνυσι τελειομέ- νης δὲ τῆς ἱεράς θυσίας, πεπείρους καὶ τελεσφόρους καὶ εὐχαρίστους ἀποδείκνυσι πρὸς μετέλκψιν, εἰς δόξαν Πα- τρός, καὶ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Idem miraculum confirmat Versiculus, ante Canonem,

Θεύμασι Θεός σε ἐδοξάζων τοὺς αὐτὸν, Πάτερ, δο- ξάζοντας πιστῶς· ἐν καιρῷ γὰρ τῆς σεπτῆς καὶ θείας μνήμης σου, Σοφῆ, ὁράται βότρυς πέπειρος γενόμενος ὑμνοῦντων τὸ παραδόξον τοῦ θαύματος· ἐξ οὗ οἱ πιστοὶ μετέχοντες, σὲ προσδευτὴν προδολόμεθα, ἰκέτευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

B

In Basilii Imperatoris MS. Synaxario, miraculum istud dicitur continuari, μέχρι τῆς σήμερον usque hodie. Sed uti novum Anthologium, sub Clemente VIII excusum anno MDCXCVI, eadem utitur phrasi, (utique ex auctore vetustiori descripta) neque probat ipsius miraculum hodieum perennare in Cypro, jam pridem a Turcis subacta; ita nec pro ætate Basilii, sive pro seculo X, idem efficaciter ex ejus verbis probatur, quæ similiter potuerunt alinade sumpta esse. Si tamen aliquis adhuc cultus Sancti in Cypro superest, non mirarer adhuc continuari miraculum; cum pluribus exemplis docuerimus, miraculum Paschalis ignis, in ecclesia sanctæ Resur- rectionis Hierosolymis, divinitus haberi coliti, renovatum sæpius fuisse, etiam cum Urbs et Terra-sancti sub infi- delibus erant. Vide nostrum de Episcopis et Patriarchis Hierosolymitanis Tractatum ante Tomum 3 Maji.

mensuram remetiri consuevit. Illud autem solius D Tychonis laudem commendat et causam, quæ com- AUCT. D. P. parationem non amittit.

13 Aridus vitis surculus, humi depactus statim radices agit : deinde etiam antè tempus germinat et maturescit. Quonam autem loco die decima sexta Junii, qua Sancti memoria agitur maturus botrus invenitur? Ille vero surculus, usque tunc aptum tempori fructum habens, incipiente re divina et psalmorum cantu, uvæ ostentat jam viventes et coloratas ; finito autem sacrificio exhibet easdem percoctas et maturas, atque palato gratissimas, ad lau- dem Patris et Filii et Spiritus sancti.

et annum uvæ sub sacro maturescentis miraculum,

ex Similaribus tertius.

Deus, qui fideliter se glorificantes glorificat, miraculis te glorificavit, Pater ; etenim tempore venerandæ tuæ ac divinæ memoriæ, o Sapiens, conspiciunt botrum maturam ii, qui ad miraculi novitatem effunduntur in hymnos, ex eoque gustantes fideles, te intercessorem adhibemus, dicentes : Deprecare ut salventur animæ nostræ.

de quo etiam Sticheron,

E

an illud hodieum daret ?

DE SS. BERTHALDO ET AMANDO

EREMITIS ET PRESBYTERIS

IN REMENSI GALLIÆ DIOECESI.

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS

§. I. De actis et Cultu S. Berthaldi.

SEC. VI

in Abbatia Calvimontis festum cum Octava

et officio proprio in quo dicitur,

Berthaldus natus in Scotia

et Jesoro'y- mam profectus cum S. Amando

In Campania Gallia Provincia ejus metropolis Remi, montes duo sunt, quorum Calvus unus alter Bellus dicitur, vulgo Chanmon et Baumont. Suam hi celebritatem duobus ibidem eremitis debent, quos fama tenet a S. Remigio primo Remorum Episcopo presbyteros fuisse ordinaros, qui sanctissimus presens floruit ab anno CCCCLIX usque ad DXXXIII adeo ut illi censerentur ad seculum VI pertinere. Fuerunt isti sancti Berthaldus et Amandus de quibus hic consequenter agetur ex monumentis Calvimontensibus sup- peditis a R. D. Casimiro Oudin ordinis Præmon- stratensis in Bucciacensi prope Retestellam monasterio Religioso libris editis noto. S. Berthaldi vitam com- pendio tradunt Calvimontenses ad Matutinum in die festo et per Octavam sic recitari solitam.

2 Berthaldus, Theoldi Scotia Regis et Berthæ filius a primis annis humanioribus litteris institutus, ac in pietate Christiana sancte educatus : excitatus illis verbis Apostoli, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus ; imitatione Christi maluit illustris esse quam Regio sanguine.

Quamobrem compunctioni cordis adjuncta carnis maceratione, piaque ac salutari meditatione Pas- sionis Dominicæ, religiosam peregrinationem sus- cepit ad ea loca, ubi Christus post ingentes labores ac supplicia, mortem pro nobis sustinuit. Quorum

locorum aspectu et sanctitate factus ardentior in amore Dei, divinitus, ut quia vir desideriorum esset, egrederetur de terra et de Cognatione et de Domo patris sui ; adjuncto sibi comite S. Amando, ætate quidem juvene, sed fidei Christi servo : relictis parentibus, patria, confectoque (non sine multo labore) itinere longissimo, tandem pervenit in Comi- tatum Portiensem.

3 Erat ibi mons, cui nomen Monscalvus plenus venenosis reptilibus ac serpentibus, et in quo malignorum spirituum clamores audiebantur. Ad eum pergit Berthaldus cum suo Amando, suisque precibus ac presentia liberat ab illorum injuria, et in eo domunculam ex ramis et fustibus construit. Sed ecce dum sanctam paupertatem voluntariam pii viri colunt et ostiatium victum quærent, incolæ suspican- tur imminere sibi aliquid periculi ex adventu homi- num externorum, insidiasque timentes clamant e patria esse abigenos.

4 Rebus sensim divina virtute sedatis, nomen, virtus et sanctitas servorum Dei longe lateque spar- gitur, visuntur a multis in solitudine, qui ab illis erudiuntur ad pietatem. Afflicti consolantur aut recuperata sanitate voti compotes secedunt. Cujus rei invidus communis noster adversarius, varios conflictus adversus eos instruit, quos constanti fide, oratione pioque exercitio fugant et superant.

Eo

in Galliam venisse ad montem Calvum,

miraculis claruisse,

AUCT.
D. P.
presbyter
ordinalus
a S. Remigio

A Eo tempore Remensem Ecclesiam regebat B. Remigijs, cujus virtutibus et doctrina Bertaldus excitatus, ad eum cum suo Amando proficiscitur. A quo benigne susceptus et doctrina sacra institutus atque in filium spirituales adoptatus, tandem ad sacrum Presbyteratus ordinem gradatim promovetur. Quo honore affectus ad solita cum socio lætanter revertitur: Missæ Sacrificium una cum precibus ac votis sancti et religiose oblaturus in oratorio quod non procul a domuncula sua construxerat, in quo divinis sæpe recreabatur visitationibus.

optimo om-
nibus fuisse
exemplo,

5 Ab ipsis puerilibus annis viam mandatorum Dei ingressus, moribus præclaris relucens cunctis, juvenilia consortia ut venenum caute fugiebat, et senioribus sedule assistens, eorum conformem moribus sese fieri satagebat; aetate vero procedente, tanta virtutum honestate pollebat, tantoque humilitatis pondere actus proprios temperabat, ut eum intuentes Deum glorificarent. Ipse enim erat norma æquitatis, veritatis lumen, speculum castitatis, vinculum charitatis atque Christianæ paupertatis imago. Quantæ autem perfectionis fuerit, quantive honoris, vix referre quis possit. Nam tanta in eo sanctitas refulsit, ut mortuos suscitaret, a demonibus oppressos liberaret, cunctisque languentibus a se venientibus sanitatis opem conferret.

et post an-
nos 50 puls-
sime oblitse.

B 6 Porro cum B. Bertaldus in prædicto loco plus minus quinquaginta tribus annis fuisset omnibus speculum divinæ obedientiæ, abstinentiæ, castitatis patientiæ, voluntariæ paupertatis, humilitatis, et omnino tanquam exemplar veræ pietatis: jam dierum plenus, præsentiens suum obitum, vocat Amandum suum: cui postquam animi sui sensa exposuit et quo loco sepeliri vellet, voce magna clamans: In manus tuas, Jesu Christe, commendo spiritum meum, beatam animam tradidit in cælum perferendam. Post sanctum ejus obitum, qui variis languoribus laborabant, venientes ad ejus sepulcrum sanabantur. Infinita postmodum miracula per eum facta sunt, et magnalia quotidie operatur ille qui trinus et unus vivit Deus benedictus in secula seculorum.

Elogium ex
Breviarlo
Remensi.

7 *Breviarium Metropolitanæ Ecclesiæ Remensis, Ludovici a Lotharingia Archiepiscopi Remensis auctoritate, atque ejusdem Ecclesiæ Capituli consensu editum anno MDCXXX ad diem XVI Junii continet Officium trium Lectionum de S. Berthaldo, Confessore et Abbate, cum peculiari Lectione tertia hujusmodi, Bertaldus, cum peculiari Lectione tertia hujusmodi, Bertaldus, Theoldi Scotiæ Regis filius, imitatione Christi malens illustris esse, quam regio sanguine; religiosam peregrinationem suscepit ad ea loca, ubi Christus mortem pro nobis sustinuit. Quorum locorum aspectu et sanctitate factus ardentior in amore Dei, relictis parentibus et patria, Deo bene favente, ex Hibernia, pervenit ad Castricensem pagum, Amando comite, aetate quidem juvene, sed bono ac fidei Christi serva. Qui ex consilio S. Remigii locum ad inhabitandum sibi deligit in Calvo-monte: in quo cum amplius quinquaginta annis Bertaldus fuisset omnibus specimen et exemplar obedientiæ, castitatis, paupertatis, et veræ pietatis; voce magna clamans; In manus tuas, Domine Jesu Christe, commendo spiritum meum, beatam animam Deo reddidit. De Amando nihil ultra additur: sed communem utrique cultum haberi, apparebit ex sequentibus.*

Aliud apud
Martotum
ex eodem
Remensi,

8 *Guilielmus Marlot lib. 2 Historiæ Remensis cap. 16, de Bertaldi secessu apud Calvummontem agit, et ista scribit: De Berthaldo admodum pauca, et quidem ex obscuris codicibus leguntur, quæ Flooardum et ejusdem ævi auctores penitus latuerunt. Filius is dicitur Theoldi Regis, qui cum ex Hibernia in Castricensem pagum post multas peregrinationes, cum Amando sibi familiari et comite pervenisset, a B. Remigio locum hunc ad incolendum obtinuit:*

ubi quinquaginta annis pœnitens vixit. Ita codex D Remeasis. Alii ab incunte aetate in timore Dei enutritum, sacra Palestinæ loca visitandi desiderio flagrasse referunt, iterque suscepisse, Hierosolymæ ut suppliciter vota redderet, ubi mundi Servator pro nobis immolari voluit. Redux hic in patriam, arridentes sibi delicias conspiciens, mundanæ gloriæ apicem, fugacesque rosas, præ spinis Christi, paupertate et secessu, pro nihilo habere statuit. Quod ut facilius exequeretur, Oceanum trajecit cum Amando peregrinationum suarum socio, Remosque, emensis aliquot Galliarum regionibus, duce leone sospes pervenit, quem leonem comitis loco toto itinere habuisse narratur, donec ad Castricensem pagum perductus, apud Calvum-Montem constanter hæsit: quem spinis et sentibus laboriose purgatum, erecta in fastigio cellula, ardua pœnitentia sanctificavit. Fertur prædictum leonem nusquam Bertaldum deseruisse, sed fidelem ubique habuisse comitem, etiam cum Remos pergeret S. Remigium visitaturus: a quo, cognita ipsius sanctimonia, ad sacros Ordines idoneus repertus, Presbyter ordinatur, data ei insuper facultate extruendi oratorium juxta cellulam, quod Calvo-montano cænobio Præmonstratensis Ordinis dedit initium. Bertaldus, post aliquot annos in ascetica vita impensus, ex tirone fit sacræ philosophiæ pædagogus; discipulosque habere cœpit, quos ad virtutem informabat: inter quos duæ Virgines memorantur, Oliva et Libertas: quæ eo monente arctam vivendi rationem arripuerunt. Harum memoria adhuc viget in totidem fontibus, nomina Olivæ et Libertatis præferentibus, in saltu quem solitariam vitam degentes incoluerunt. Adhuc febri-citantes et aliis morbis detenti, inde aquam hauriunt salubrem, ut fertur, pro sanitate recuperanda. Bertaldus post quinquaginta annos, abditæ quidem et latentis, sed Deo cognitæ pœnitentiæ transactos, haud absque gravi cum dæmonibus conflictu, eam a proposito avocare conantibus, vitæ miserias cum cœlestis gloriæ deliciis feliciter commutavit XVI Junii, anno circiter quingentesimo quadragésimo quinto, ætatis septuagesimo tertio *Hæc Marlotus propouit, ut a variis, licet non optimæ fidei auctoribus relata; quæ volumus a lectore, uti ab eo scripta sunt, excipi et æstimari. De leone ejus comite etiam legitur in Vita Gallica, quam F. I. Lietou, ipsius Abbatiæ Prior, imprimendam dedit Remis an. MDCXXXIV, locatis in frontali lamella SS. Berthaldo et Amando habitu eremitico.*

et utilis :

fertur ha-
buisse secum
leonem,

et miraculis
claruisse :

mortuus
an. 511.

F
S. Berthaldi
notatur cul-
tus;

9 *Apud Saussayum in Martyrologio Gallicano, ad hunc XVI Junii, celebratur S. Berthaldus, Confessor Remis, emeritæ beatitudinis præclarus. Eundem Henricus Fitzsimon catalogo Sanctorum præcipuorum Hiberniæ ad hunc etiam diem inscripsit. At Grevenus ut Auctario ad Usuardum, sub annum MDXV et MDXXI recensens, ad XIV Junii, refert Bertholdum Confessorem, quem hunc Berthaldum esse arbitramur.*

10 *Ad acta quod attinet via dubitamus quin seculo XI vel XII aut forte serius ea conscripta fuerint, ex traditione simplici, ibidem per secula quinque aut sex asservata. Unde nobis non usque adeo certa apparent, quæ de ejus patria aut parentibus proferuntur. Nam etsi per Scotiam cum Marloto, Fitzsimone et Lectione supra relata intelligamus Hiberniam: ipsius Berthaldi et parentum Theoldi et Bertæ nomina non redolent aliquid Scoticum aut Hibernicum, sed potius Francicam seu Teutonicam linguam; ut parentes potuerint fuisse Toparchæ, nobilitate et divitiis potentes in aliqua harum regionum ditione. Amandus, nomen Romanum est; cujus parentes uti infra nominantur Germanus et Amanda; germani, Lucius atque Proba; nihil minus quam originem Scoticam astentant: sed potius ipsius Galliæ aut vicinarum regionum indigenas fuisse omnes suadent,*

non persuade-
tur et vel
socio patriam
fuisse Hi-
berniam.

A *suodent; nam etiam post constitutum Francorum in Galliis regnum; ex veteribus prognati incolis, uti Romanis legibus utebantur, sic etiam fere nominibus.*

Alii ibidem Sancti.

11 *Non etiam satis compertum est nobis quales in Calvo-monte Berthaldi seruentur Reliquiæ Sanctorum Amandi et Viventii, quorum hic colitur VII Septembris, sed corpus donatum Clericis Braquensibus ad Mosam scribunt Colvenerius, Saussayus, Sammarthani, et in Catalogo Sanctorum Remensium nobis submitto dicitur Musomi potissimum coli, ubi ejus corpus habetur, quod suo tempore examinabitur.*

§. II. *De Reliquiis et Miraculis S. Berthaldi atque indulgentiis loco concessis.*

translatio facta anno 1248:

Prius quam agimus de varia Abbatix Calvimontensis fortuna, placet ex vita ipsius gallica quedam adde-
re: in cujus cap. 20 dicit auctor Lietaudus: Translationem sanctorum corporum a Religiosis eorumque Priore Fr. Nicolao Bugnet, permissu Archiepiscopi quam secretissime, ne populus eam impediret, factam esse in Vigilia S. Joannis Baptistæ et octava S. Berthaldi. Quomodo autem diu antea scilicet anno MCCXLVIII *valem sacra corpora fuerat in novas translata capsas, constat ex sequenti Instrumenta in archivio ipsius Abbatix servato.* Guido Dei gratia Suessionensis Episcopus, universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, salutem in eo qui est salus omnium. Noverit universitas vestra quod Nos transtulimus Corpora Beatorum Confessorum Berthaldi, Viventii et Amandi, et sanctarum virginum Olivæ et Libertatis, de veteribus capsulis in novas, et eorundem Sanctorum nomina inspeximus in schedulis, cum eorum Corporibus positis, sicut didicimus ab viris fide dignis. Actum Anno Domini MCCXLVIII Kalendis Junii.

13 *Sub finem dictæ Vitæ Gallicæ notantur etiam duo miracula, anno MDCXXXI intercessione S. Berthaldi patrata hoc modo: Anna de Bonnaria, vidua Guilielmi Rambaldi, in pago Harpy dicto, ex acuta quadam febre habuit cerebrum infectum: quo malo longo tempore fuit vexata, prout et verba quæ loquebatur, et reliquæ actiones præbebant testimonium, uti et parochiani et alii viderunt et declararunt. Ducta fuit circa Pascha hæc vidua a Margarita filia et Joanne Coutier genero ad ecclesiam et sacras Reliquias S. Berthaldi, et post continuatas de more per dies novem preces, sana spiritu et intellectu reversa est et factam sibi gratiam declaravit cum filia et genero jam dictis et aliis pluribus, coram Quenteloto locum tenente justitiæ in dicto pago Harpy. Carolus de Sein, Maritus Nicolæ Hardieburgæ, in pago Serincurto, post gravem morbum incidit in phrenesim et quandam perturbationem spiritus. Ductus igitur a sua uxore et Joanne le Sein receptore dicti Serincurti, hujusque conjuge Anna Baviana; post plures disceptationes et stultas actiones, cum sacrificium Missæ a sacerdote coram sacris Reliquiis inchoaretur, æger exclamat, alloquens dictum Receptorem cognatum suum. Ne me diutius delineas: jam gratia Dei sanus sum. Et eodem instanti recipiens vestes, quas cum confusione abjecerat, servivit celebranti sacerdoti. Quod et ipse Carolus et alii supra nominati coram Judicibus Serincurtensibus attestati sunt.*

an. 1631 sanati phrenetici duo.

14 *Ad commendandam S. Berthaldi memoriam faciunt indulgentiæ ipsius ecclesiam adveniens concessæ a variis Cardinalibus et Pontificibus sub tenoribus sequentibus.* Nicolaus Miseratione Divina tit. sanctæ Crucis in Jerusalem S. R. E. Presbyter Cardinalis, in Regno Franciæ et partibus adjacentibus Apostolicæ sedis Legatus, universis Christi fidelibus præsentibus nostras litteras inspecturis, salutem in Do-

mino. Quoniam, ut ait Apostolus, omnes stabimus ante Tribunal Christi, percepturi prout in Corpore gesserimus, sive bonum fuerit sive malum; oportet nos diem messis extremæ operibus misericordiæ prævenire, et in tantum id seminare in terris, quod cum multiplici fructu recolligere valeamus in cælis; firmam spem fiduciamque habentes, quod qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet vitam æternam. Cupientes igitur ut Hospitale, quod in monasterio S. Bertaldi de Calvomonte, in Portuensi Remensis Diocesis fundatum existit; in quo, ut accepimus, magna in Christi pauperes præstantur caritatis officia, et in ipsius ecclesiam seu oratorium plurimorum sanctorum Reliquiæ reconducuntur; ubi diutim videntur per Sanctorum merita miracula coruscare; ut Domini cultus crescat augmento, et in consuetis caritatis officiis jugiter perseveret; ut eapropter fideles eo propensius suas eleemosynas largiantur, quo de cælestis gratiæ dono uberius ibidem senserint se refectos; de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ad ipsius hospitalis fabricam vel ornatum manus porrexerint auxiliatrices, quotiens id fecerint, centum dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Datum Atrebatii, sub nostri expressione sigilli, die videlicet IX mensis Septembris, anno Incarnationis Dominicæ MCCCXXXV, Pontificatus Domini nostri Eugenii Papæ quarti anno quarto.

D
ALCT.
D. P.
Indulgentiæ
concessæ an.
1435 a Nicolao
Cardin. S.
Crucis,

15 Hugo Miseratione divina Episcopus Prænestinus S. R. E. Cardinalis, de Cypro nuncupatus, a Sacro sancta Basiliensi Synodo in spiritu sancto congregata, universalem Ecclesiam representante, in regno Franciæ Legatus de latere deputatus, universis et singulis Christi fidelibus ad quos præsentibus nostræ patentes litteræ pervenerint, salutem in eo qui est vera salus. Licet is, de cujus munere procedit ut sibi a fidelibus suis digne et laudabiliter serviat, de suæ pietatis abundantia, quæ merita supplicum excedit et vota, bene servientibus sibi multo majora tribuat quam valeant promereri; nihilominus desiderantes populum Domino reddere acceptabilem, bonorum operum Sectatorem, fideles ipsos ad ei complacendum quasi quibusdam allectivis muneribus, spiritualibus indulgentiis videlicet ac remissionibus invitamus, ut inde reddantur Domini gratiæ aptiores. Cupientes igitur ut monasterium S. Berthaldi de Calvomonte Portuensi Diocesis Remensis, sive hospitale in eo situm et noviter fundatum, atque novissime per guerras dicti regni desolatum, et adeo suis fructibus et redditibus attenuatum, quod sine dictorum fidelium eleemosynis infirmi pauperes et dementes, furiosique et malignis spiritibus et aliis infirmitatibus vexati, qui ibi confluant, et miraculose ex devotione dicti S. Berthaldi liberantur, recipi et sustentari solito modo non possent, [nisi] in suis ædificiis repararetur et reformetur atque sustentationi dictorum pauperum infirmorum subveniat, et dicti monasterii sive Hospitalis depauperati Divini cultus mantentioni et augmentationi provideatur; de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus meritis et universalis Ecclesiæ auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui dictum monasterium sive Hospitale in diebus videlicet Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, et Corporis Domini Nostri Jesu Christi. Nec non Nativitatis, Annuntiationis, Purificationis et Assumptionis ejusdem Beatæ Mariæ Virginis, Nativitatis Beati Joannis, Petri et Pauli Apostolorum prædictorum, S. Berthaldi Pa-

E

alix ab Hugone
Card.
Cyprio.

F

A troni ipsius Ecclesiae, Inventionis et Exaltationis sanctae Crucis, Dedicatione Ecclesiae, et sancti Eligii Confessoris festivitibus: nec non in celebritate omnium Sanctorum, et per ipsarum festivitatum Octavas, devote visitaverint annuatim, et pias de bonis sibi a Deo collatis exhibuerint eleemosynas, manusque ad praefati monasterii sive Hospitalis refectionem et reedificationem, dictorumque pauperum sustentationem, et divini cultus augmentationem porrexerint adjutrices; quotiens hoc fecerint centum dies Indulgentiarum, singulis diebus praedictis, de injunctis eis poenitentibus misericorditer in Domino relaxamus: in quorum fidem et testimonium praesentes nostras litteras fieri fecimus, nostrique sigilli magni jussimus appensione muniri. Datum Atrebatum in domibus nostrae habitationis, situatis in Porta fori magni, die xiv mensis Septembris, anno Nativitatis Domini mcccxxxv Indictione xiii, sacro Basileensi vigente Concilio. Sic signatum, A Prato.

16 *Nec tantum Cardinales sanctae Romanae Ecclesiae, sed et summi Pontifices alius etiam dicto S. Berthaldi canonico, omnibus ecclesiam certis anni diebus visitantibus, Indulgentias concesserunt Nicolaus quintus, et Paulus secundus sequentis tenoris.*

Item a Nicolao Papa

Nicolaus Episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus, praesentes litteras inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem. Vitae perennis gloria qua mire benignitas Conditoris omnium Beatam coronat aciem civium supernorum, quae redemptis pretio sanguinis fusi de pretioso corpore Redemptoris, meritum debet acquiri virtute, inter quae illud esse praegrande noseitur, quod ubique, sed praecipue in Sanctorum ecclesiis, majestas Altissimi collaudetur. Cupientes igitur ut Ecclesia monasterii, S. Bertaldi de Calvomonte Remensis Diocesis congruis honoribus vere poenitentibus et confessis, qui ad dictam ecclesiam in Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis et Nativitatis Beatae Mariae Virginis, et ipsius B. Berthaldi Confessoris festivitibus, et per octo dies festivitates ipsas immediate subsequentes, nec non et anniversario die Dedicationis ejusdem Ecclesiae, devote accesserint annuatim, de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies de injunctis sibi poenitentibus misericorditer relaxamus. Datum apud Urbem-veterem, quarto Nonas Augusti Pontificatus nostri anno quarto.

et Paulo II

17 Paulus Episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus, praesentes litteras inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem. Licet is de cujus munere venit, ut sibi a suis fidelibus digne et laudabiliter serviatur, de abundantia suae pietatis quae merita supplicum excedit et vota bene servientium sibi, multo majora retribuatur quam valeant promereri; nihilominus desiderantes Domino populum reddere acceptabilem et honorum operum sectatorem, fideles ipsos ad complacendum sibi quibusdam allectivis muneribus, Indulgentiis videlicet et remissionibus, invitamus, ut exinde reddantur divinae gratiae aptiores. Cum itaque, sicut accepimus, licet insigne monasterium S. Berthaldi de Calvomonte Praemonstratensis Ordinis, Diocesis Remensis, in ejus primava fundatione et vetusta fuerit in suis structuris et aedificiis sumptuose erectum et constructum et in fructibus, redditibus et proventibus opulenter dotatum, attamen immensis guerrarum turbibus, aliisque quamplurimis causantibus sinistris eventibus, in tantam incidit ruinam, ipsiusque fructus, redditus et proventus adeo diminuti et tenues effecti sunt, quod dilecti filii modernus Abbas et Conventus dicti monasterii, ad illius manutentionem et reparationem intendere, atque Hospitalis in eodem mo-

nasterio absque ulla dotatione existentis onera consuetu supportare, et innumerabiles pauperes, infirmos, et praesertim phreneticos, illuc diem et assiduae quadam singulari devotione ac sanitatis adipiscendae causa undequaque transmissos et exinde inibi Dei auxilio atque ejusdem S. Bertaldi meritis suffragantibus sanitatem reportantes, sustentare non valent, nisi Christi fidelium caritativis subsidiis mediantibus; Nos cupientes ut Ecclesia dicti monasterii congruis honoribus ab eisdem Christi fidelibus frequentetur, illaque et dictum monasterium in suis structuris et aedificiis reparentur et manuteneantur, utque Hospitalale dotetur, ut Abbas et Conventus nec non pauperes in infirmitatibus sustententur; ac ut fideles ipsi eo libentius devotionis causa concurrant ad ecclesiam dicti monasterii; et ad reparationem, manutentionem, dotationem et sustentationem praedictas, manus promptius porrigant adjutrices, quo hoc ibidem celestis gratiae dono conspexerint se relectos; de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui in S. Berthaldi et Dedicationis ecclesiae praedictorum diebus, ecclesiam ipsam devote visitaverint annuatim, et ad reparationem, manutentionem, dotationem, et sustentationem hujusmodi manus porrexerint adjutrices, quinque annos et totidem quadragenas, de injunctis eis poenitentibus, in Domino misericorditer relaxamus, praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem quod si alias ecclesiam ipsam visitantibus, et ad reparationem, manutentionem, dotationem et sustentationem easdem manus adjutrices porrigentibus, aut inibi pias eleemosynas erogantibus, seu alias aliqua alia indulgentia in perpetuum vel ad certum tempus nondum elapsam duratura per nos concessa fuerit eadem praesentes litterae nullius existant roboris vel momenti. Datum Romae apud S. Marcum, anno Incarnationis Dominicae mcccclxvi, sexto idus Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

celebrem peregrinationem affirmante.

§. III. *Historia Abbatiae Calvimontis ex monumentis ipsius loci.*

Ejusmodi historiam magnum cum diligentia concinatum subministravit nobis supra laudatus Casimirus Oudin sic exordiens: Nota pariter infimis ac summis, simplicibus ac litteratis, in Archiepiscopatu Remensi Abbatia S. Berthaldi de Calvomonte, ordinis Praemonstratensis, in tractu seu Comitatu Castris. Portiani vulgariter (Chateauportien) posita, copioseque dotata, quae floret sufficienti Fratrum collegio et Regularibus observantiis. Distat haec horis tribus Registelle, duabusque Castro praefato; ambabus urbibus ad Axoram positis, in summitate quadam arida satis, cui antiquitas Clavimontis nomen indidit ubi S. Berthaldus cum socio Amando e Scotia in Galliam adventans, fixit tabernaculum suum estque mortuus. Anno quovis, ad diem qua sanctus Eremita secessit ex hoc seculo, ingens multitudo vicine plebis ad hanc confluit Calvimontis Abbatiam veneratam Beatam illius memoriam in ecclesia ipsi consecrata, quae pretiosum ejus corpus ac caput integrum separatim custodit. Nec id solum ad diem festi annum contingit, sed et per annum, ex variis dissitarum etiam partium urbibus atque oppidis itinuntur plurimi, qui insanos et maxime furiosos ad sancti Anachoretæ templum solvendi causa voti adducunt: quibus per Octavam illuc manentibus, ac pro ejusmodi divinum Missae novendium postulantiis, sapissime fit ut sana mens insanis reddatur et furentium rabies compescatur.

E

S. Berthaldi monasterium,

Ecclesiae, Corpus.

19 *Fuerunt primi discipuli et successores S. Berthaldi Scoticum S. Columbani institutum professi, ut plura per Remensem diocesim monasteria alia, sicuti suadere*

A *suadere posset ipsius Sancti genus ex Scotia ductum, si vere inde ductum est; an Benedictinum quod ibidem saltem postea susceptum esse exemplo reliquorum Gallix monasteriorum verosimile est, non habeo unde definiam. Certum est quod primis inquilinis qualibuscumque dilapsis vel extinctis inducti illuc Canonici seculares sint, de quorum fundatione ita nobis scribit D. Casimirus.*

20 Raynaldus Comes Castri-Portiani seu (ut volunt antiqua monumenta) Comes Portuensis, anno *MLXV* vel circiter (nam de anno determinate non constat) ad honorem S. Berthaldi Confessoris, quem Deus ad locum Calvimontis, ut eum sua mansione sanctificaret, adduxerat; fundat collegium seu Ecclesiam Canonicorum secularium, sub dicti Bertaldi titulo; quibus in dotem magnam vicinorum ibidem proximorum multitudinem. Decimam totius oppidi, variisque villas assignat liberalitate insigni, ut constabit ex quadam carta Domini Rodulphi Archiepiscopi Remensis, anni *MXXI* quod datus Raynaldus fundator Collegiate S. Berthaldi Calvimontis asseritur. Hoc autem mortuo, Rogerus Raynaldi filius, ut sanguinis ita paternæ pietatis hæres, addidit anno *MLXXXVII*, ad ampliorem dictorum Canoniorum sustentationem, medietatem Remaldi-Curtis, tam in Decimis quam in iustitia, cum omnibus incolis ad eandem villam spectantibus, ut ex sequentibus patens est.

21 In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti Amen. Notum sit omnibus sanctæ Ecclesiæ filiis, præsentibus et futuris, quod ego Rogerus Comes Portuensis territorii, villam mei juris dictam Remaldicurtem (fuit ea deinde Prioratus Benedictinorum dependens ab Abbatia S. Huberti situs opud Castrum Portiani) cum omnibus suis appendiciis, cum culturis et certis adjacentibus terris, cum silvis, pratis, aquis aquarumque decursibus, cum molendino, cum banno et omni iustitia, cum omnibus incolis in eadem villa manentibus, et mihi subjectis, cum tota familia contradidi habendam et possidendam communiter per omnia, Ecclesiæ sancti Confessoris S. Theobaldi et ecclesiæ S. Berthaldi de Calvomonte, pro remedio animæ meæ, et Ermengardis uxoris meæ, et filiæ meæ Sebilæ, omniumque progenitorum meorum quiete; et liberos, adstantibus nobilibus et ignobilibus feci, ut nemini successorum vel ministrorum meorum liceat quidquam reclamare. Nomina autem virorum et mulierum, quorum capitatoria ad me solum spectabant, hæc sunt. Fulmarus et filii ejus; Rainoldus, Anselmus et Ermeslendis; Ermeslendis et filii ejus. Fulco, Rainoldus, Radulfus cum suis sororibus; Ermengardis et filii ejus, Everardus Constantius, Anselmus, Udela; Fulco villicus et ejus uxor Bertrada; Rodulfus, Uldesendis cum filiabus; Constantius, Jobertus, Herbertus calvus, cum filiis; Balduinus, Rainaldus, Oida soror eorum, Burgundus, Harduinus filius ejus cum Sororibus, Hersendis uxor Theobaldi. Hæc autem sunt nomina eorum, quorum servitia et advocaciones sive in villa sive extra villam, mihi vendicabam: Joannes et filii ejus, Rainerus, Adelardus, Acclinus, Durannus filii Ermeslendis; Albricus, Anselmus, Raynoldus miles cum familia; Anselmus qui et Bonellus cum uxore; Radulfus, filius Ermengardis; Thiebertus cum uxore Corbuzeia cum filiis; Theoldus, Harduinus filii Hordiardis; Anselmus, Rodulfus, Hordiardis, Udela uxor Guarriorii cum filiis; Anselmus cum familia tunc temporis villicus, Everardus cum familia, Albertus cum familia: sane nec hoc prætereundum est, quod si quæ deinceps in eadem villa et allodio acquiri poterunt, ab utraque ecclesia pariter acquirantur, et acquisita communiter partientur. Hujus donationis testes fuerunt, quorum nomina subscripta

sunt, Et Rogeri Comitis et Alberti Comitis et Goddefridi filii ejus, Ermengardis Comitissæ et Sebilæ et Hugonis Scoti et Guiderici filii Gualcheri, et Haroldi, et Alemanni, et Raynaldi, et Gualteri, et Gerardi et Richeri et Rainaldi et Udonis, et aliorum multorum. Actum publice anno Incarnati Verbi, *MLXXXVII* Indictione X, regnante Rege Francorum Philippo *xxviii* anno.

22 Ego Rodulfus, divina bonitate, licet indignus, Remorum Archiepiscopus, omnibus sanguine Christi redemptis in unitate fidei perseverantiam. Ecclesiarum nobis commissarum sollicitudinem gerentes, expressius officii administratione compellimur eorum res distractas colligere, collectas in statu suo pro posse nostro solidare; ut etsi suscepti dignitate sacerdotii non quantum debemus, nostri mensuram nominis vel aliquatenus expleamus. Quo circa Ecclesiam de Calvomonte, magnis quondam Portiensium Comitum prædiis, Raynaldi scilicet et Rogeri filii ejus, honorificentissime ditatam, Canonicis inibi deservientibus, cum omnibus ad eandem pertinentibus auctoritate nostra concedimus tenendam, et tam ipsis quam eorum successoribus canonice substituendis, præfatam ecclesiam cum rebus suis, quarum subscripta sunt nomina, hac testamentali pagina perpetuo possidendam firmamus. Altare videlicet de Adun cum molendino, terra, pratis; altare de Zuizerco, mediam partem altaris de Trion cum medietate ecclesiæ; molendinum de Giriniaco, molendinum de Ronne; Campiniolas cum omnibus appendiciis; partem allodii de Harliliaco; allodium de Justina, quod dedit Hugo Scotus; allodium de Ciresiaco, quod dedit Rodulfus Albus; quartam partem allodii de S. Ferreolo, quod dedit Radulfus filius Rohardi; mediam partem de Remaldicurte, cum omnibus appendiciis suis, quam dedit Rogerus Comes; allodium de Luziaco; allodium Heriberti, filii Theodorici de Burimachimonte; terram de Rosur; terram de Rubiniaco, Waderici filii Galeberii; allodium Domine Seigundis de Beheniaco; terram apud Meinbreziacum; terram de Guisweio; terram Ohardi de Ultremonte; nonam partem de redditibus. Hoc autem auctoritatis nostræ præceptum indelebile permanere volentes, imagine nostra illud muniri fecimus, de probabili personarum testimonio roboravimus. Signum Hugonis Altvillariensis Abbatis, Hugonis S. Basilii Abbatis, Joranni Abbatis S. Nicassii, et Harderici Mosomensis Abbatis, Rodulphi S. Theodorici Abbatis, et Bernardi Abbatis de Morimonte, et Fulconis Archidiaconi, et Ebalii Præpositi, Joffridi Decani, Lamberti Cantoris. Cyrici Vicecomiti, Bartholomæi Thesaurarii; Signum Odonis, Adæ, Elberti Presbyterorum; Signum Gerardi, Richardii Diaconorum; Signum Guidonis, Gualteri Subdiaconorum. Actum Remis anno Incarnati Verbi miliesimo centesimo undecimo, Indictione quarta, regnante Ludovico Francorum Rege anno quarto, Archiepiscopatus autem Domini Rodulphi anno quinto Fulcradus Cancellarius scripsit et subscripsit. Quod autem Canonici isti, non fuerint Regulares, uti absque probatione ulla asserit auctor Vitæ Gallicæ, sed seculares; patet ex commemoratione quondam, post Martyrologii lectionem fieri quotannis ibidem solita, secundum ordinem Necrologii antiquitus usurpata, his terminis, iv Idus Septembris commemoratio Roberti Sacerdotis et Canonici secularis hujus ecclesiæ, qui in vita sua ecclesiæ nostræ novem sextaria frumenti dedit annuatim.

23 Anno etiam *MXXIII* Henricus de Castello, Comes Portiensis, Calvimontis et Grandisprati; et Clavembaldus, Dominus de Roseto; viri seculo divitiisque clarissimi; assensu suorum consanguineorum et heredum, ut perpetuam Berthaldinæ virtutis haberent impressam imaginem

Cajiscumque instituti fuerint Calvimontenses primis seculis,

ci circa 1045 fundata eorum novæ ecclesiæ, anno, 1087 donatur Romancourt

cum mancipiis.

D
AUCT. D. P.

Eidem donata Archiep. Remensis

E

enumerat et confirmat

F

an 1111.

AUCT. D. P.
Anachoresis
fundata et
approbata
ab Archie-
piscopo

A *imaginem, erigunt anachoresim in loco ubi sanctus Eremita olim permanserat, eamque dotant ad æternam rei memoriam, in gratiam duorum Eremitarum Rodulfi et Guarnerii, quibus dant allodium in territorio silvæ, quæ Terrisola dicitur, ad rivulum quem accolæ vocant Urb et quidquid de circumstanti nemore per se vel per carrucas suas extirpare possent, quod totum confirmatur scripto authentico Domini Samsonis Remensis Archiepiscopi, sub tenore sequenti. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Ego Samson, Divina miseratione Remorum Archiepiscopus, universis sanctæ Matris Ecclesie filiis, tam præsentibus quam futuris, in perpetuum. Cum inter ceteros humanæ fragilitatis defectus, etiam oblivione plurimorum tentamur, utile visum est litteris annotari, quod temporum evolutione cogimur oblivisci. Præsentibus igitur et futuris notum fieri volumus, quod Comes Henricus de Castello et Clarembaldus de Roseto, uxoribus et filiis eorum concedentibus, Domino Rodulfo et Guernerio eremi cultoribus allodium in territorio silvæ quæ Terrisola nuncupatur supra rivulum quem accolæ Urb appellant, respectu supernæ remunerationis, absque ulla terragii vel cuiuslibet debiti exactione, libere donaverunt. Concesserunt etiam quod quidquid de circumstanti nemore per se vel per carrucas suas possent extirpare, cum aquis circumfluentibus quantum usibus eorum sufficeret, libere possiderent. Canonici etiam de Calvomonte totam Decimam ejusdem loci prædictis Fratribus donaverunt. Ut autem hujus nostræ confirmationis series rata et illibata imposterum permaneat, sigilli nostri impressione, et probabiliū personarum intitulatione, eam corroborari fecimus. Actum Remis anno Incarnati verbi MCXLII, Indict. IV regnante Ludovico Francorum Rege anno VII. Archiepiscopatus Domini Samsonis anno III. Drogo Cancellarius recognovit, scripsit et subscripsit. Ita cygraphum ab Odino missum in quo errari aliquid, patet ex dissonantia prænotatorum characterum cum annus MCXLII numeret indictionem V et Ludovici Regis annum VI usque ad Augustum.*

an. 1142,

24 *Ad istam porro anachoresim, ut et ad Ecclesiam S. Berthaldi Calvomontanam, legitimis eorum possessoribus annuentibus, eorumque nonnullis ad strictiorem observantiam tendentibus, anno MCXLVII vel paulo antea, sollicitante Gualtero Abbate S. Martini Laudunensis, annuentibus et consentientibus Henrico Comite Grandisprati et Samsonis Remorum Archiepiscopo, Canonicus ordo Præmonstratensium inductus est, quod uti et priora omnia cum certissimis constant documentis manifestus error irrepsisse deprehenditur in Necrologium loci, ubi præscribitur Commemoratio Reginaldi de Roseto, qui hunc locum contulit Ordini Præmonstratensi, qui et nobis concessit furnum hanna-lem in hæ villa. Nec enim hic alius concipi potest, quam i. quem supra dixi Canonicorum secularium Collegium ad S. Berthaldi ecclesiam iastituisse. Ex Præmonstratensibus autem primus Abbas institutus fuit Joannes S. Martini Laudunensis Canonicus, qui anno præfato MCXLVII obtinuit prædictæ confirmationem introductionis, et omnium bonorum ad dictam spectantium Abbatiam, primum a Samsonis loci Metropolitanis, subscriptum manu Drogonis Cancellarii, ut postea eodem anno MCXLVII eodemque tenore alteram ab Eugenio III Summo Pontifice, datam Parisiis XVI, Calendæ Junii per manum Hugonis Presbyteri Cardinalis, agentis viceis Guidonis S. R. E. Diaconi Cardinalis et Cancellarii. Agebat Joannes hic in humanis, operabaturque adhuc ad novellæ plantationem Ecclesie anno MCXLIV, ut constat ex privilegio quodam Henrici Leodiensis Episcopi, quo nonnullas Calvomonti bonorum donationes confirmat in cartulario pag. 18. Post hunc Cæsarius Abbas transiit anno MCLVIII cum Vidone*

traditur
Præmonstra-
tensibus an.
11

horum ibi
Abbatibus.

Abbate S. Nicasii Remensis ex Cartulario pag. 103. D
Tertius Julianus anno MCLXXII. Quartus Alelmus anno MCLXXXI et MCLXXXII ex dicto cartulario; tum anno MCXCIII Albricus.

25 *Longævus hic Abbas fuit si usque ad annum MCCXLI, ante quem nullus alius nominatus invenitur, cænobium rexit; ad ejusque tempora referendum erit quod anno MCCXIX S. Berthaldi ecclesia ingens incrementum occiperit egregia beneficentia Rogerii Domini de Roseto et de Calvo-monte ex cujus super ea re instrumento frugementum accipio quo ilem Rogerius dotat Ecclesiam B. Berthaldi Calvi-montis, quam inquit, præ ceteris ecclesiis sub dominio meo Deo servientibus diligo, et de qua ecclesia frater sum et esse volo tam in vita quam in morte, et in ea propriam meam cum solenni voto elegi sepulturam. Deinde confirmat omnes ejus possessiones sub data anni præfati. Hactenus fragmentum illud cui adscriptura reperio prædicti Rogerii sepulturam nuper in Calvo-monte fuisse repertam. Post Albricum inveniuntur nominati Abbates, anno MCCXLI Odo, MCCXLVI Petrus, MCCCLII Joannes, MCCCLXXXV et MCCCX Simon, MCCCLXI Petrus, MUXVII alius Petrus; in qua serie certum est aliquos desulerari, quorum nomina exciderint, aut acta nulla reperiantur; ultimus autem, idemque diuturnus Regularis Abbas, ab anno MDXXIV ad MDLXX, fuit Gobertus Cousin, qui (sicut in ejus commemoratione legitur) multa vasa argentea in ecclesia fieri curavit, multasque possessiones huic monasterio acquisivit; obiit autem Parisiis et inhumatus est in ecclesia Augustinianorum. Postea in Commendam Mag. Claudii le Roy Abbatia recidit, sub quo ab hæreticis Sedanensibus anno MULXXXIX profanata ac desolata ibidem fuerunt omnia.*

eisdem nova
dos accedit
an. 12 19

26 *Ostendit interim misericors Dominus, quanti esset B. Berthaldus meriti, dura ex quo sanctus Confessor e terra ad caelos reversus est, ejusque nomini Ecclesiam construi voluit, hanc pro ejus invocationis intercessione varus per plura sæcula miraculis illustravit, et illustrat ad præsens tempus. Horum autem attestationem insignem contulerunt anno MCCCXXX Vicarii Generales Remensis Archiepiscopatus, sub hac forma. Nos Vicarii Generales in spiritualibus Reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Raynaldi, Dei gratia Remensis Archiepiscopi, in suis civitate et diœcesi Remensibus obtentis, universis et singulis Christi fidelibus præsentibus litteras inspecturis et audituris, salutem in Domino sempiternam. Ad futuram et sempiternam rei memoriam. Quia scriptum est, opera Dei et Sanctorum manifestare honorificum est, et miracula evidentia ipsorum Sanctorum meritis et precibus quotidie occurrentia inter Christi fideles publicare; ut exinde Deo per veros Christicolæ laudes et gratiarum actiones referantur, et etiam omnipotens Deus in Sanctis suis glorificetur; Notum facimus, et tenore præsentium veridice attestamur, quod ab anno, nec non duobus, tribus, sex, decem, viginti annis et ultra, in ecclesia seu monasterio S. Berthaldi de Calvo-monte in Portiano, Remensis Diœcesis, nonnulli infirmi utriusque sexus, tam mares quam mulieres, etiam infantes parvuli et adulti, qui vexabantur et sæpissime vexantur a Spiritibus immandis, quorum aliqui cum equis et curribus, alii pedestres, alii equestres, causa devotionis et sanitatis recuperandæ ad dictam ecclesiam seu monasterium de Calvo-monte in honore Dei et ipsius S. Berthaldi ædificatum et constructum adducti fuerunt et sæpissime adducuntur, qui fuerant antea et multoties sunt furiosi, dementes vel mente capti, ideoque ligatis manibus et pedibus oportebat, et multoties oportet ipsos conservare, propter rabiem et furiam, quibus detinebantur, et de die in diem fama publica referente detinentur: procul dubio*

E

Attestatio
anni 1430

F

de vnerguar-
nis S. Ber-
thaldi invo-
catione cura-
ri solitis.

A dubio tamen, ut in pluribus et pro majori parte, post novem dies, ab eorum infirmitatibus furiaque rabiei et dæmonum vexationibus, piis intercessionibus et meritis Beatissimi Berthaldi Dei Confessoris almi, ut pie creditur, liberati fuerunt, et pristinam sanitatem recuperaverunt, et de die in diem liberantur et sanitatem recuperant, et a dicto monasterio sani et incolumes sæpe et sæpius recesserunt et recedunt, Deum et B. Berthaldum laudantes et glorificantes: prout super his, ad requestam et supplicationem venerabilis in Christo Patris, Domini Abbatis dictæ ecclesiæ seu monasterii, Nobis extitit facta fides, ex nonnullorum fide dignorum testimonio, per nos, suis juramentis solenniter præstitis, in præsentia Notarii nostri subscripti examinatorum: quibus et eorum depositionibus fidei plenariam adhibemus. In quorum omnium et singulorum præmissorum testimonium, præsentibus litteris sigillum Metropolitanæ Curie Remensis, quo uti solemus, duximus apponendum. Datum et actum Remis anno Domini MCCCXXX die XIX mensis Martii, secundum usum

B 27 Porro Abbatia ob Hugonottis anuo (ut dixi supra) MDLXXXIX expulata, nihilo melius habita fuit a Regis militibus sub Comite S. Pauli: qui paucis hebdomadis post, pulsus inde Hugonottis, locum præsidio munierunt, ne iterum receptaculo ipsis esset. Interim vero Religiosi ad vicinum Castelli Portuensis municipium se receperant, suisque ibi officiis fungebantur in capella ibidem, pertinet ad monasterium S. Huberti. Quamvis autem Abbas Claudius Abbatiales ædes instauraverit aliquando, fortuito tamen incendio exstæ rursum ille fuerunt Ad hæc Calvimontensis castri Domini temporales non desinebant dilectum Fratribus solitudinem inquietare: qui cum per se perque domesticos suos quosdam etiam illorum ausu sacrilegio percussissent, vulnerassent, et ad necem usque crudelem attrivissent; Stephanus Galmet Presbyter et Abbas Commendatarius secundus, transtulit hoc cœnobium ad vallem, una saltem hora Calvo monte distantem; vallem inquam amœnam, fertilem, cui vulgus Piscinæ nomen, ob fontis commoditatem, indidit. Inceptum opus anno MDCXXIII ut constat ex sequenti marmoris inscripto ad majorem ecclesiæ portam Steph. Galmet Aurelianensis, Regi Christianissimo a Consiliis et Eleemosynis, Abbas Commendatarius, hoc monasterium, immunitatis Ecclesiasticæ conservandæ causa, transtulit ædificavitque anno Domini MDCXXIII. Consummatum autem immenso sumptu, egregiis Abbatialibus, adibus et amplo ambitu, sed templo et claustrum modicis ac simplicibus, circa annum MDCXXXIV, quo ecclesia dedicata est ab Henrico Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Tarsensi Episcopo, ut patet ex immediate subjectis:

28 Henricus Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Episcopus Tarsensis, Episcopatus Abrincensis Coadjutor, necnon Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Henrici a Lotharingia, Archiepiscopi Ducis Remensis, Franciæ primi Paris, Vicarius generalis; Ecclesiam hanc cum altari, a Reverendissimo patre ac Domino, Domino Stephano Galmet, Regi a consiliis et eleemosynis, presentisque monasterii Abbate Commendatario translata, atque ædificatam in honorem Dei optimi maximi, sanctissimique Confessoris sui Berthaldi, consecravimus; omnibusque Christi fidelibus qui pie ac devote dictam ecclesiam in anniversario Consecrationis die visitaverint, singulis annis XL dies de vera indulgentia, in forma Ecclesiæ consueta, concessimus anno Domini MDCXXXIV mensis Maji Dominica prima. Signatum Henricus Episcopus Tarsensis. Liethaudus, Primus ejusdem Abbatie, in Vita Gallica S. Berthaldi cap. 10 asserit, huic Abbatie annexas

duodecim ecclesias parochiales, cum aliquo Prioratu et diversis capellis, iater quas sunt duæ parochiæ in diocesi Leodiensi, Ogi et Maisnil quarum collationes pertinent ad dictam Abbatiam.

29 Finitur libellus iste Gallicus per Litaniæ, S. Berthaldo occini consuetas, in quibus appellatur, Imitator Jesu Christi, Locorum sanctorum visitator; Amator crucis, caritatis, castitatis, omnium virtutum; Pater amabilis et admirabilis; Bonus custos fidelium suorum, Benignus dilector proximorum; Fidelis ut Abraham, Obediens ut Isaac; Luctator ut Jacob; Castus ut Joseph; Contemptor mundi, Profligator cacodæmonum, Patrator miraculorum, Sal et decus morum; Sectator humanitatis, Speculum perfectionis, Regula paupertatis, Norma abstinentiæ, Flos pietatis, Lux devotionis, orationis, contemplationis; Forma penitentiarum; Protector ad se clamantium, Refugium miserorum, Resuscitator mortuorum, Consorts Sanctorum omnium: atque hæc ad finem Oratio subjicitur: Omnipotens sempiternus Deus, qui per gloriosa S. Berthaldi Confessoris exempla, humilitatis et paupertatis nobis triumphale iter ostendisti; da quesumus, et viam penitentiae salutaris, per quam ille venerabilis Pater noster antecessit illæsus, ejus nos præclaris meritis adjuti, sine errore sequamur.

§. IV. De S. Amando eremita Bellimontis ejusque Reliquiis et cultu Remis.

Calvimontensium ex quibus hæcenus processimus monumenta ita agunt de S. Amando, ac si S. Berthaldi individuis per annos quinquaginta usque ad mortem comes nullam aliam sui memoriam, præter Reliquias corporis, posteris dimisisset, constat interim ex Bellimontensium monasterii nunc ad jus Calvimontensium devoluti, traditione, ipsum in Bellomonte sic instituisse eremiticam vitam, ut fundato istic monasterio prædicto initium dederit. Quin etiam Sancti Legenda, qualis postea una cum Reliquiis Remos translata est, tota decurrit, absque ulla Berthaldi mentione, cui si diu superstitis fuit, vix apparet credibile, quod illius ipse discipulus et multo junior fuerit. Verosimilior forte conjectura foret Amandum cum Berthaldo sive ante sive post assumptam in suo cujusque loco, eremiticam vitam, pariter, non Hierosolymam, quo Berthaldus initio conversionis suæ profectus fuerat, sed Romam ad limina Apostolorum peregrinatum, familiaritatem coluisse, eique morienti adfuisse accersitum, jamque plurimum discipulorum Abbatem etiam ipsum, æqualem ætate et fama virtutis; cujus deinde mortui corpus adhuc in Bellomonte fuerit, quando scribebatur Legenda prædicta. Desolato deinde loco notabilis pars corporis translata Remos sit ad majus ibidem Hospitale; pars relicta a Calvimontensibus.

31 Flodoardus Historiæ Remensis lib. 3 cap. 10 meminit Xenodochii ab Archiepiscopo Hincmaro qui seculo IX medio floruit, magnifice constructi ac dotati, his verbis: Canonice quoque hujus Remensis Ecclesiæ Hospitale constituit ad susceptionem peregrinorum vel pauperum, congruis ad id rebus deputatis, cum consensu Coepiscoporum Remensis Dioceseos, atque subscriptionibus eorundem. Hospitale illud ipsum esse quod sub titulo S. Mariæ hodieum superest Metropolitanæ ecclesiæ propinquum licet varios casus et mutationes passum, multis suadere nititur supralaudatus Marlotus lib. 3 cap. 29, atque habere Velatas plus minus viginti per vices ægrotis necessaria subministrantes et Regulares Clericos quatuor, quibus animarum cura relicta, Casimirus Odin indicavit nobis non ita pridem factum esse quod velatæ, sive Sanctimonialis S. Augustini Regulam professæ, insignem quam habebant S. Amandi Reliquium capsæ argenteæ ad majorem devotionem incluserunt, item ex-

stare

Post varias
arumnas in
monte tolera-
tas

an. 1623
transfertur
Abbatia.

D
AUG
D 1.

Litaniæ de
S. Berthaldo.

E

ex Bellomonte
ubi vixit S.
Amandus
et mortuus
colebatur

translatæ
Reliquiæ
in Calvimontem

F
et Hospitale
S. Mariæ
Remensis

A stare apud eandem codicem Choralem annorum plus quam ducentorum ex quo mittebat transcriptam ipsius S. Amandi Legendam cum Antiphonis, Responsoriis etc. modulatione rythmica non inculta quibus omissis satis habeo vitam hic dare.

AUCT. D. P. unde accepta ex MS. Vita que dicit, quod

32 Amandus Domini nostri Jesu Christi Asceta, Natione Scotigena, extitit oriundus ex insigni prosapia. Pater vero ejus est dictus Germanus, mater autem ejus Amanda est nomine vocitata. Hi vero annuente Domino genuere tres proles, præfatum scilicet Amandum, atque Lucium ejus uterinum, unamque eorum sororulam, Probam nomine dictam. At vero Amandus, bonæ Indolis puerulus, a religiosis parentibus est studio litterarum traditus. Qui in brevi tempore adeo hanc cunctum fontem spiritualis intellectus, quod nullo didascalo indigeret penitus, præter illum qui est Magister omnium. Nec mirum, ubi Spiritus sanctus Magister est, nulla discendi mora est. Dehinc vero nitēbatur puer strenuus totis viribus fieri vir perfectus: parvipendebat præsentia, veluti devoverat in pueritia, æstimans pro nihilo omnia præter id quod erat æternæ salutis gaudium. Postquam autem est quinque clavibus

post egregium profectum in studiis

B sophiæ imbutus, cepit proficere de die in diem in melius: scilicet discordes ad concordiam revocare, egentes alere, nudos vestire, ecclesias multas pro Christi nomine petere. Ad hæc quid multa? Ad ultimum arbitrio sui Præsulis nactus est Presbyterici culmen Ordinis, atque tantum magis fervebat in divino opere quod sciebat summopere adstrictum se operibus et sermone. Mactabat omni die holocaustum Domino, non ex pecore alieno, sed ex pectore proprio; idcirco quod erat auctus sacerdotali prælatione. Post alia vero et multa innumerabilia, inspirante eum divina gratia, ut desereret patrium solum, causa adipiscendi supernum bravium, una cum parentibus et suis uterinis, et familia utriusque sexus decem et octo, aggressus est Romanus iter lætabundus. Deinde nimirum transeuntibus illis multa itinera periculosa, per rupes, petierunt Romanam, præcedente eos spiritus sancti gratia Illic vero aliquantisper morati, visis Apostolorum et Martyrum quæ ibi requiescunt Reliquiis, has penitus habere frustratus pro Ecclesiis [suæ patriæ] pedibus nudis deliberaverat ad propria reverti.

Presbyter ordinatus,

Romamque peregrinatus,

33 Transeuntes autem Italianam et superiorem Galliam, petierunt Remensem provinciam, procurante ea tempestate S. Remigio Archipræsule pastoralem curam Remensis Ecclesiæ. Contigit vero Sanctis transire per quemdam locellum, in quodam nemore situm, qui nuncupatur a populo Pulcherrimus usque in hodiernum diem. Illic cupientes Sancti fessa corpora parumper dare quieti ob laborem itineris, prostraverunt se humi. Ibi sumpserunt elixum, herbis et radicibus appositum, nihil secum portantes præter baculum. Aggressa est autem tam magna sitis eos omnes, ut ferme exhalarent spiritum, quoniam incaluerat supra eos omnium, æstivum enim erat tunc tempus. Vociferantibus autem cunctis præ ardore sitis, maxime almi Amandi genitrice (quoniam jam erat evacuata et rugosa multo labore) audiens Confessor Christi clamorem qui erat secum populi, prostravit se genu tenus humi, cepitque ex intimis labiis flagitare potentiam Cunctipotentis, qua dignaretur subvenire periclitantibus siti. Culum vero ejus patuit precibus, et oratio ascendit coram Deo velut incensi sumus. At mirum in modum egressus est divinitus, secus ejus qui erat in terra fixus baculum, fons largissimus, ita ut biberet ipse una cum genitrice sua siti arente, et cuncto collegio ejus. Intellexit protinus vir Dei illic fore januam cæli, votumque vovit Domino, numquam se recessurum a præfato locello, idcirco

venit in decem Remensem,

C

fontem sitientibus sociis a terra elicit?

quod visus est sibi Deo acceptus, quoniam erat a seculo remotus, et undique nemoribus consitus. Igitur non quivit diutius latere lucerna sub modio, sed est imposita candelabro, ut luceret omnibus in Dei domo. Post talia vero aggressus est almus vir Clodoveum, Regem Francorum Christianum, a S. Remigio nuper baptizatum; et impetravit sibi dari præfatum locellum, cum omnibus quæ adjacent per gymnum. Regressus Igitur vir Dei a Curia Regis construxit in præfato [loco] quandam Basilicam sancti Petri Apostolorum principis. Cæpit vero undique populus ejus præsentiam videre, clementiamque Salvatoris laudare, atque de ipso sacratissimo fonte divinitus dato devotissime bibere: quoniam quidem ierant in eo talis virtus, quod nullus accedebat ad eum tam ægrotus; causa bibendi vel causa lavandi, quin recederet absque dilatione sospes domum. Nunc etiam operantur virtutes multæ in hoc loco, præfati sancti meritis, qui tumultatus est a S. Remigio. Illic redditur cæcis visus, gressus claudis, solatium mœstis, libertas dæmoniacis, veluti patet usque in hodiernum diem fidelibus cuotis. Non sunt prætereunda, sed memoriæ fidelium tradenda miracula, quæ sunt meritis sancti Amandi peracta.

D et impetrata loci possessione ad eum extruxit

ibique a S. Remigio tumultatus.

34 Audiens vero populus Christianus prodigia et signa, que fiebant meritis Sancti largissima; cepit catervatim frequentare locum ex omnibus partibus, quo erat homo Dei tumultatus. Videns vero [Remensis Præsul] ejus Basilicam nimium aretam fore, ad supervenientem plebem recipiendam; decrevit omnium consilio construere majorem. Postea vero aggressi sunt iter ad quemdam vicum in pago Laudunensi situm, cum curribus et plaustris, in quo erant quadrati lapides affatim frequentes, ex quibus oneraverunt currus et multa juga bouum, et regressi sunt ad præfatum locellum, per cujusdam fluminis vadum, quod vulgo nuncupatur Asneum, admodum periculosum. Exeuntibus autem cunctis de vado, remansit quædam vidua paupercula retro, comitante eam unico proprio filio, quæ habebat ingentem lapidem quadratum super currum suum positum, tam onerosum quod frangeret axem currus, antequam peterent fluminis littus. Videns autem muliercula fracturam axis et casum saxi, quod erat aptum ad opus Dei; citissime transievit amorem, ceciditque prona in faciem. Dehinc igitur surrexit quantocius supra pedes, cepitque obnixè clementiam Omnipotentis implorare, ne perderetur lapis adductus magno labore. Postea vero, illa hæc et illac discurrere openque quærente, ac sæpissime retro aspiciente, vidit divinitus præfatum saxum supra lympham natare, et binas columbas illud cum rostris ad littus trahere, non absque populi magna admiratione. Adhuc vero habetur ipse lapis in structura ejusdem Oratorii, ut liquet cærentibus cunctis, ad laudandum nomen supremi regis, qui extat mirabilis in cunctis.

E

Pro ampliori ecclesia struenda,

adventus lapis lapsusque in Axonam miraculo emergit. l'

35 Quadam vero die petiit quædam mulier libera, cum alia caterva, præfatum Basilicam causa orandi, ut aliquando dignarentur Sancti, quorum Corpora ibi requiescunt, suo interventu subvenire sibi. Oratione autem finita, est foras egressa. Videns vero cominus quamdam pyrum, quæ erat plantata secus monasterium, admodum pyris onerata, cupiebat nimium sumere ejus fructum. Quæ protinus accessit ad arborem, manum extendens cuncto nisu, ut caperet ejus fructum. Pro dolor! Tam repente adhesit manus ejus præfate pyri ramo, quod oullo modo quivit se movere ab ipso loco. Videns vero mulier propriam manum arbori hæsisse, medullitus cepit queritare, clementiamque Salvatoris implorare; sanctumque Dei famulum Amandum nomine tenus vocitare, quod dignaretur sibi indulgentiam

Pyrum e loco carpentis manus

apud

arbori ad-
hærens
periculis
soluitur.

A apud Dominum impetrare, quatenus mereretur incolumis domum redire ejus sanctissima prece. Sed mirum in modum illico est restituta sibi pristina manus divinitus, obtento Sanctorum qui ibi quiescunt et precibus. Qua de re compuncta muliercula iterum ingreditur oratorium, revisit Sanctorum corpora quæ ibi habentur, quatenus mereretur abolere offensum facinus, eorum sanctissimis precibus. Finita vero oratione, cum gratiarum actione, tradidit manu propria et ramo et gleba, quamdam culturam secus præfatam Basilicam admodum fertilem jacentem, in perpetuum eidem Ecclesiæ habendam. Et si quis ei aliquid quod absit distrahere vel defraudare Ecclesiæ voluerit, subjaceat excommunicationi auctoritate sancti Petri et sancti Remigii Archipræsulis et sancti Amandi Confessoris, nec non et omnium Sanctorum quorum corpora in hac ecclesia requiescant, annuente Domino nostro Jesu Christo, qui cum patre et Spiritu sancto vivit et regnat per cuncta secula. Amen.

Reliquæ in
novam cap-
sam transla-
tæ

36 Hactenus Vita eodem inventa loco in quo Marlotus invenerat Legendam S. Berthaldi summam ut supra vidimus describendam. Hinc subit mirari adeo jejune ipsum agere de S. Amando ut ejus præmissam

B Vitam non videatur legisse. Magis tamen mirum est quod præcitatum caput finiens cum enumeratione Reliquiarum in ipso Hospitali venerabiliter servatarum, non mentionem Amandine lipsanthece. Sed fortassis ea nondum confecta erat, quando anno 1666 divulgavit primum historiarum tomum. Ut ut est ex Gallica S. Ber-

thaldi Vita scimus hujus quoque Reliquias aliquas ex Calvomonte ad ipsum Hospitali fuisse translatas una cum Legendam quam Marlotus descripsit atque ejus festum hoc die ibidem agi. Præcipue tamen istic colitur S. Amandum idque die xvi Augusti propter tunc translatas prædictas ejus Reliquias ex arca veteri in novam argenteam, caput videlicet et ossa quardam, quæ ipsa Calvomonte Remos translata fuisse præsumit Licetandus agnoscens illa in Calvomonte deesse. Mihi verisimilius apparet ex Bellomontensi canobio immediate allata fuisse; propter Legendam cujus in Calvomonte nulla videtur haberi notitia.

ACT. D P

die 16 Aug.
ea causa
festivo.

37 Finito cum annotatione quadam Marloti in margine posita, qua monet S. Amandum fortassis Antimundum seu Antimundum esse, de quo cap. 10 agitur quis hic Antimundus fuerit, inquit ibidem, aut quali vir præditus indole, tradit Matthæus de Pres in Morinensi Chronico, ubi ait, haud procul Remis degisse pauperem in tugurio, litterarum non omnino rudes, sed modestum: quem pietas a forensibus ad munus sacerdotale, dein ad segregem vitam avocarat. Ubi iterum ad marginem annotat, hunc Antimundum forsitan B. Bertaldi comitem fuisse de quo cap. 16. Quod minus placet: nam, etiam Marlotofactente, dicitur a S. Remigio ad excolendos Morinos destinatus Antimundus, ac Ternanensis factus Episcopus: de quo consulti potest Malbrancus lib. 2 de Morinis cap. 39, 43 et 44, ubi diem obitus necdum se deprehendisse fatetur.

E

DE SANCTO AURELIANO

EPISCOPO ARELATENSI IN GALLIA

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus initio et fine ex epistolis Vigilii Papæ, atque de cultu.

G. H.

LN. DLI.

Post S. Casar-
ium et Aure-
lium

Prefuerunt Ecclesiæ Arelatensi, seculo Christi sexto, illustres Antistites. Horum unus S. Cæsarius, ex Monacho et Abbate Lerinensi, ob famam eximiam doctrinæ et sanctitatis, creatus Episcopus est anno mii; et post vitam præclare peractam migravit ad Dominum anno dcliii die xxvii Augusti, quo erunt ejus Acta elucidanda. Huic tunc substitutus est Auxianus, Præfecto Prætorii putre natus, cui Vigilius Papa vices suas in Gallia anno dclv delegavit. Verum ipsi, anno sequenti dclvi morie sublato, successit S. Aurelianus, de quo hic agimus, quem item Vigilius Papa Vicarium suum in Gallia constituit missa hac epistola.

creatus
Episcopus
Arelatensis S.
Aurelianus

a Vigilio Papa
designatus
Vicarius,

Act. 1

2 Dilectissimo Fratri Aureliano Vigilius. Administrationem vicum nostrarum fraternitati vestro animo libenti committimus, et credimus Caritatis vestræ officio actibus Deo placitis diligenter universa compleri; quando et summi Sacerdotii consortio vos dignos divina esse gratia judicavit; et gloriosissimi Childeberti Francorum Regis Christiana et Deo placita, in perhibendo vobis testimonio, voluntas accessit. Quapropter vices nostras vestræ Caritati hæc auctoritate committimus, ut universa quæ decessorum nostrorum vel Canonum statuta sanxerunt, Deo congruis operibus faciendo atque servando, et nostrum et prædicti Regis judicium circa Caritatem tuam rectum fuisse possis ostendere. Sanctarum enim Scripturarum nos docet auctoritas, quia Christus Deus, Dominus et Salvator noster, prius universa quæ bona sunt facere voluit et docere. Scriptum est enim: Primum

quidem sermonem feci, o Theophile, quæ cepit Jesus facere et docere, usque in diem, qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est. Item quod commendo Timotheum doctor gentium dicat Apostolus, Fraternitatem tuam semper ante oculos habere confidimus. Ait enim: Confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu: et quæ audisti per me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. Et item ipsa: Solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem recte tractantem verbum veritatis. Et iterum: Labora sicut bonus miles Jesu Christi. Intelliga quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

1
2 Tim. 2

3 Si quam ergo inter Fratres diabolus, humani generis hostis antiquus, zizaniam seminaverit, caliditate nequitie consueta; aut de aliquo Sacerdotum Fraternitati tuæ, servatis majorum per omnia eorum statutis, fuerit querela deposita; adhibitis tibi Fratribus et Coepiscopis, secundum qualitatem negotii numero competente; eausam Canonica et Apostolica ordinatione discutens, ea sententia definies, quæ et Decessorum nostrorum conveniat statutis, et Deo æquitatem in omnibus diligenti sit grata. Si quod vero de religione fidei, quod Deus avertat, fuerit certamen exortum, aut tale aliquod negotium fortassis emerit, quod pro sui magnitudine ibidem nequeat definiri; veritate discussa, relationis serie distincta, ad nostræ Sedis consultationem potius ut remittas hortamur. Quia ita Decessores vestros, qui Decessorum nostrorum vices egisse monstrantur,

ad discutiend-
is querelas,

monetur
graviore
causas et
fidei ad S.
Solem referre,

UCT.
G. II.
J. can. 14

A tur, fecisse testimonium nostri declarat scrinii : quatenus ea dispositione servata, Ecclesiae unitas stabili firmitate persistens, pacis bono in omnibus perfrenatur. Cujus velut hereditarium munus Christus Deus, et Dominus et Salvator noster, ad caelos, unde nunquam defuit, rediturus, discipulis suis legitur reliquisse, dicens : Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Et ut universa fraternitas vestra diligenti possit ratione complere, Episcopis, quibus pro vice nostra te praesesse volumus, nos praeccepta destinasse signamus; ut et illi vobis obedientiam exhibere debeant competentem, et Fraternitas tua eos in Christi caritate complectens, exemplis honorum potius operum, ad quae sunt Deo placita facienda, semper invitet. Illud pari eis auctoritate signavimus, nequis sine Formata tuae Fraternitatis ad longiora loca audeat proficisci, sed ut consuetudinem illam debeant custodire, quam constat semper nostrae Sedis habuisse Vicarium, et a vobis Formatum postulent, si causarum suarum necessitate compulsi, ad longiora itinera destinare disponunt.

Episcopos diligere

B inter Imperatores et Regem Fr. pacem fovere,

B 4 Sec ne in aliquo Sedis nostrae Vicarius, minor suis Decessoribus videatur, necessarium fore credidimus Pallii vobis usum, quemadmodum Decessori vestro lacteus dederamus, praesenti auctoritate concedere ut morum et omnium bonarum rerum vobis, B. Petro Apostolo suffragante, non desit ornatus. Oportet ergo Caritatem vestram Sacerdotali semper studio inter Dominos filios nostros clementissimos Principes, et gloriosissimum virum filium nostrum Childebertum Regem, gratiae intactae foedera custodire. Scire enim, nec vos convenit ignorare, quod necessario praedicatis, quia Scriptura pronuntiat, dicens : Beati pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Et hoc quoque vestrum facere desideramus affectum, ut glorioso viro filio nostro Patricio Belisario destinatis scriptis gratias referatis, qui homini vestro laborum ad clementissimum Principem abstulit transcendendi; sed mox ut responsum recepit, nobis suis litteris indicavit. Deus te incolamem custodiat, Frater carissime. Data x Kalendas Septembris, quinque post Consulatum Basilii viri clarissimi. Ergo anno Christi DXLVI.

Hom. 10

et Belisario gratias agere,

atque orare pro Imperatoribus,

5 Aderat tunc Romae Belisarius et restaurabat ejus mania, Romanum imperium tenuitibus Justiniano et Theodora Augustis; inter quos et Childebertum Francorum Regem, cui Provincia Ostrogothis crepta cesserat, pacem fovendam commendat Pontifex; satis etiam indicans sub hisce principiis non ita penitus extinctam Imperialis auctoritatis trans alpes umbram omnem, ut non adhuc eam respicerent Episcopi, Romanis ditionibus vicinariae. Hoc etiam intelligitur ex simili ejusdem Pontificis ad Auxanium Decessorem Epistola, ubi eum sic monet. Oportet ergo Fraternitatem vestram incessantibus supplicationibus Deo nostro preces effundere, ut Dominos filios nostros clementissimos Principes, Justinianum atque Theodoram sua semper protectione custodiat, qui pro his, vestrae caritati mandandis (cum Vicaria scilicet potestate et Pallio) suggerente gloriosissimo et excellentissimo filio nostro Belisario, praebuerunt consensum. Hortamur quoque, ut Sacerdotali opera inter gloriosissimum virum Childebertum Regem, sed et ante dictum Clementissimum Principem, conceptae gratiae documenta, paterna adhortatione servent. Nempe desiderium expellendi Gothos ab Italia fecerat, ut Justinianus surgentes Francorum vires conciliandas sibi putaret, idoque cum iis pacem optaret firmam.

sicut et decessori Auxanio antea scripserunt idem Vigilus,

6 Misit tunc etiam supra citatam Epistolam Vigilus ad universos Episcopos in regno Childeberti constitutos, per quam ipsis sic mandat : Quia dudum

Auxanio, quondam Arelatensis civitatis Antistiti, vicum nostrarum sollicitudinem dederamus, sed cursum vitae praesentis implendo, de hac luce migravit; in cujus loco Aurelianus Frater noster rescitur successisse; necessarium valde credidimus, sollicitudinem hanc a nobis antefato debere committi, confidentes; illum et pro loci sui qualitate, bonis actibus universa quae Deo placeant posse complere; et maxime cum gloriosus filius noster Childebertus Rex testimonium bonae conscientiae, pro Christianae suae voluntatis devotione, perhibuit. Oportet ergo, Caritatem vestram ei in omnibus, quae servatis per cuncta Canonibus, salubriter secundum nostrorum definita Majorum pro nostra auctoritate censuerit, praebere obedientiam competentem. Et quia omnino necesse est, ut pro diversis cum Fratribus Deo juvante praestandis, statutis aptisque temporibus Episcoporum Synodus debeat congregari; ideo praesenti auctoritate censemus, ut nullus ubi aut quando constituerit se audeat excusare, excepta infirmitatis causa, quam humana non potest evitare fragilitas, aut certe quem digna excusationis ratio fecerit non venire. Inter Concilia fuit Aurelianense quintum, habitum die v Kalendas Novembris, anno xxxix Childeberti Regis, Indictione xiii, ergo anno Christi dxlix; cui praesedissee alii referunt Sacerdotem, Ecclesiae Lugdunensis Episcopum, alii Aurelianum Episcopum Ecclesiae Arelatensis, quod forte praescripto Vigilii Papae conformius est.

7 Cum autem idem Vigilus Papa, anno dxliv, xi Aprilis pridie Paschatis, condemnasset tria Capitula et haeretici scriptis litteris vulgarent ipsum, tria damnando Capitula, impugnavit Chalcedonense Concilium, idoque varii ab ejus comunione discederent; S. Aurelianus Episcopus Arelateasis ad eum scripsit, an quae spurgerentur vera essent. Cui Papa respondit per epistolam, Collationi vii insertam, quae sic incipit : Fraternitatis vestrae litteras, praedie Idus Julias, Anastasio deferente suscepimus; et gratias referimus Divinae clementiae, quia sollicitudinem vestram in fidei causa, vel in nostrae opinionis personae, sacris relegimus convenire mandatis, ut digne Caritati tuae verba Dei et convenienter aptentur; quibus ait, Elegi te Sacerdotem ex omnibus, ut ascendas ad altare meum, et portes coram me nomen magnum cunctis diebus vitae tuae. Necesse ergo nobis est, Caritatis vestrae sollicitudinem brevi interim, quantum pro temporis qualitate potuimus, relevare colloquio; quatenus modis omnibus confidatis nihil nos penitus admisisse, quod Decessorum nostrorum constitutis, vel sanctae, quae una eademque est fidei quatuor Synodorum, id est, Nicenae, Constantinopolitanae, Ephesinae primae atque Calcedonensis inveniat (quod absit) esse contrarium; aut quod ad personarum injuriam pertineat, quae definitioni ejusdem sanctae fidei subscripserunt, vel Sanctorum Praedecessorum nostrorum Coelestini, Xysti, Leonis, aliorumque praecedentium atque sequentium definitis reperiat adversum; sed a nobis omnibus praedictis Synodis unam venerationem, unamque fidei credulitatem indubitabiliter exhiberi; et eos, qui omnes suprascriptas quatuor Synodos in rectitudine fidei non sequantur, vel unam ex ipsis vel omnes in fide repravant aut repravare aut injuriare vel repudiare nituntur, abjicimus..... Fraternitas ergo tua quem Apostolicae Sedis per nos constat esse Vicarium, universis Episcopis innotescat, ut nullis aut falsis scriptis aut mendacibus verbis aut nuntiis qualibet ratione turbentur..... Illud quoque credimus sperandum..... ut sit Fraternitas vestra in hac quoque parte sollicita, et glorioso filio nostro Childeberto Regi (quem Christianitatis studio venerationem integram Sedi Apostolicae, cui nos Deus

D qui et commendat Episcopis ut Aureliano obedientiam praestent,

polissimum in veniendo ad Concilia.

E

Ob tria Capitula condemnata sollicito Aureliano scribit ille

1 Reg. 2

F

omnia in 4 Consiliis statuta, manere tributa.

et cepit per eum Childebertum Regem rogari,

praesesse

A præesse voluit cognovimus exhibere) supplicare non desinas, quatenus in tanta rerum necessitate circa Ecclesiam Dei sollicitudinem, sicut et confidimus Christiana devotione, persolvat: ut quia Gothi cum Rege suo in civitate Romana perhibentur ingressi, hoc eis dignetur scribere, ne se in Ecclesiæ nostræ præjudicio, quippe velut alienæ legis, immisceat, et aliquid faciat, aut fieri qualibet ratione permittat, unde Catholica possit Ecclesia perturbari..... Festina ergo, Frater carissime, ut in sanctæ fidei sinceritate persistens, Ecclesiarum pacem, quæ vel a Deo per meritum Sacerdotii tibi commissa est, vel a Nobis per Apostolicam auctoritatem Vicaria potestate mandatur, competenti sollicitudine Deo propitiante custodias, et Vicarium te Sedis nostræ dignis Deo manifestes operibus. Deus te conservet, Frater carissime. Datum III Kalendas Majas, Imperii Domini nostri Justiniani perpetuo Augusti anno XXIV, post Consulatum Basilii viri clarissimi anno VIII. *Is est annus Christi DL, cum anno præcedenti Totelus Romam occupasset.*

ne per Gothos fides perturbetur.

Videtur abisse anno 553 Lugduni,

B

aut etiam cilius,

in scriptis Fastis sacris 16 Junii.

C

Alius ab hoc Aurelianus Ep. Lugdunensis.

7 Quam diu postea vixerit S. Aurelianus, non omnino constat, videtur tamen a Sammarthanis colligi ex Epistola ab Italiæ Clericis directa Legatis Francorum, qui Constantinopolim proficiscebantur, eum anno DLII adhuc vixisse, et forsitan anno DLIII ex hoc vita ad Dominum migrasse, XVI Kalendas Julii. Nam ejus successor Sapaudus præfuit Arelatensi v Concilio, anno Childeberti Regis XLIII, die IV Kalendas Julias id est anno Christi DLIII. Mortuus autem est S. Aurelianus Lugduni dum transiret, sive ad Regem aut ad conventum aliquem proficiscens, sive inde desiderans ad propriam Sedem redire. Sed ea ratiocinatio Sammarthanorum parum certa est: Epistola enim, apud Sirmondum tomo I Conciliorum Gallie edita, solum indicat, quod tunc adhuc vixerit Anastasius quidam, quem (ut etiam supra vidimus) Sanctus Episcopus Aurelianus Arelatensis civitatis ad beatum Papam ante hoc biennium direxerat; adeoque nihil vetat quin jam tum fato functus fuerit Aurelianus, siquidem id aliunde possit confirmari. Memoria ejus in scripta est Martyrologio Usuardi, Adonis, Bellini et aliis cum Martyrologio Romano, ad hunc XVI Junii, eisdem ubique verbis. Lugduni depositio B. Aureliani Episcopi Arelatensis. Ejusque festum in Ecclesia et Diocesi Arelatensi celebratur sub ritu duplici, argumento Lectionum secundi Nocturni potissimum ex jam relatis epistolis desumpto: sed transfertur in diem sequentem ob solennitatem SS. Quirici et Julittæ, de quibus supra egimus.

8 Saussayus in Martyrologio Gallicano præter elogium, quod de illo habet loco proprio; aliud adjungit in supplemento his verbis: Lugduni S. Aureliani Episcopi, qui ex Abbate Alzanatensi ad Sedem hujus gubernacula evocatus, S. Remigii, cujus subiit locum, vestigia pura conversatione servavit, moribusque piissimis et claris religionis actibus nobilibus, postquam Sacris Comitibus sæpius interfuisset, pro Ecclesiasticæ politiæ meliori constitutione, sine Christianissimo consummatus Sanctorum laborum pervenit ad præmium. *Hæc Saussayus; sed quæ cum sint intelligenda de multo juniore aliquo Aureliano, seculo nono Archiepiscopo Lugdunensi, videntur solum huc referrî occasione S. Aureliani Episcopi Arelatensis, apud Lugdunum mortui. Etenim Jacobus Sener-tius asserit in Archiepiscopis Lugdunensibus, non adnatarî in Breviarii Lugdunensis editione hunc Aurelianus: sed in nonnullis exemplaribus Ecclesiæ S. Nicetii, calamo manuali adscribi ad mensem Junii, in eaque celebrari; et librum obituum dicere simplici verbo eum e vivis decessisse IV Nonas Julii absque anni nota. Quo tamen die non reperimus ejus nomen in ullis Fastis. Si quis aliud suggesserit, unde Junii T. IV*

probetur deberi ei veneratio Ecclesiastico, poterit de eodigi die IV Julii, aut certe XXVIII Octobris, quo relatus supra S. Remigius ejus Decessor refertur a Saussayo, quo etiam dicitur a Sammarthanis ad meliorem vitam translatus.

9 Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, ad hunc XVI Junii ita scribit Arelati in Gallia S. Aurelii Episcopi Arelatensis, idque annotat ex tabulis et officiis Sanctorum Ecclesiæ Arelatensis ad se inde transmissis, ubi vita illius continetur, et legitur in Ecclesia. *Habemus nos Officia propria Sanctarum Ecclesiæ Arelatensis, anno MDCXII et anno MDCLVI excusa. In iis autem non Aurelius sed Aurelianus appellatur, et est ad hunc XVI Junii Martyrologio Romano insertus. Fatendum est tamen quod in Translatione S. Honorati Episcopi Arelatensis, etiam Aurelius scribitur, dum de Basilica S. Honorati dicitur, Ibi B. Honorati corpus locello suo repositum est. Ibi beatorum Pontificum Aurelii, Concordii, Aeonii, Virgiliti, Rothlandi, beatissima membra loca prædicta sanctificant. Ubi de Singulorum die natali agitur, et S. Aurelius sive Aurelianus coli XVI Junii dicitur.*

D
Auct. G. II.

Idem Aurelius qui S. Aurelianus.

ACTA INVENTIONIS

S. Aureliano et aliis octo communis,

Publico instrumento consignata.

Ex collectaneis Petri Francisci Chiffletii.

Post Syllogem istam, jam pridem ab Henschenio concinnatam, venit ad nos ex benevolentia Patrum nostrorum Parisiensium, agente Joanne Harduino, Bibliothecæ Præfecto et libris eruditis in lucem datis claro, magnus monumentorum sacrorum Thesaurus, in scriptis P. Petri Chiffletii istic mortui repertus; ex qua multa deprompsimus VI Junii, agentes de S. Claudio: hic vero ex Actis Inventionis prætitulatae (servitutis pro supplemento Aprilis, eo quod die II occurrat festivitas S. Nicetii Lugdunensis Episcopi, in cujus ecclesia ipsius et aliorum octo monumenta recognita sunt) hic inquam dabimus ea quæ spectant S. Aurelianium; non Lugdunensem (de quo supra Henschenius, quemque oportet alibi sepultum fuisse, aut certe omnino non habitum pro Sancto, nec inter Sanctos collocatum) sed Arelatensem, quod probant in scriptis tumulo versus. Instrumentum autem illud sic incipit.

Recognoscen-
tes anno 1308

2 In nomine Domini. Amen. Anno ejusdem MCC octavo, die Veneris ante festum B. Bartholomæi Apostoli, Indictione VI, Pontificatus Domini Clementis Papæ quinti anno ipsius tertio, per præsens ac publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod nos Hugo Dei gratia Thabariensis Episcopus, virtute commissionis nobis factæ (ex parte Canoniorum S. Nicetii, supplicantium attente, quod cum plura Sanctorum corpora in ecclesia S. Nicetii requiescant, quorum meritis prout Apostolicarum litterarum habet assertio, quam plura miracula claruerunt, ex nostra permissione liceret dicta Sanctorum corpora, servatis honore et solennitate solitis, facere relevari, ut apud eandem ecclesiam locis congruis posita, devota fidelium veneratione et laudibus debitis attollantur) Talis inquam virtute commissionis; vocatis et assistentibus nobis religiosi viris, Fr. Jacobo Sacrista, et Fr. Guillermo de Lux, Ordinis Prædicatorum Conventus Lugdunensis, Fr. Dionysio tenente locum Guardiani, et Fr. Bernardo de Luguiaco Ordinis Minorum Conv. Lugdunensis, Priore Carmelitarum, et Fr. Joanne de Nauziaco ejusdem Ordinis Conv. Lugd. ac Ta-

tumulos
Sanctorum
in ecclesia
S. Nicetii,

ex commissio-
ne Capituli
translationem
cogitantis,

A bellionibus infrascriptis; ad ecclesiam S. Nicetii supradictam accessimus, et in praesentia praedictorum et plurium aliorum Clericorum et Laicorum fide dignorum testium, ad hoc vocatorum et rogatorum, invenimus retro altare majus dictae ecclesiae quaedam parva altaria; juxta quae erant in lapidibus marmoreis, supra terram apparentibus, quaedam litterae seu scripturae antiquae: quas scripturas vidimus, et eas pro majori parte transcribi fecimus per Notarios infrascriptos, et exemplificari diligenter praesentibus supradictis.

transcribunt
Epitaphium
S. Aureliani,

* vexantur
* cumina est
flumina
* positarum
tenent.
* Gemina et
jam
* Consulti.

3 Et primo, in primo altari meridionali, quod vocatur altare B. Nicetii... Subsequenter prope altare S. Sacerdotis, invenimus tumbam S. Aureliani, prout in scriptura, in lapide marmoreo superposito comprehensa apparebat; quae est inter alia talis.

Orbis celsa gravi * versantur culmina lapsu,
Urbis * cacumina fulmina clara ruunt
Atque ovium damna * Pastorum morte patescunt,
Cum sibi sublata mystica dicta * ferunt.

Et geminae * genuina plebis lamenta resultant,
Cum * soliti pastus dogmata sancta darent.

Quo probat amissum populorum pectore, planctu,
Heu! decus, heu! * numen, Aureliane, tuum.

B

Pontifici claro fulsisti dogmate, cultu.

Cum * quo Arelas digno munere laeta fuit.

Sed animas * sancta eripiunt consortia caeli,
Quas hinc corporibus laxat abire Deus.

Ergo omnes recte capiunt solatia dempti,

Quem * norunt meritis astra subisse poli.

Non retinet mundus * arcantis jure sepulcri,

Quem recipit summi dextera ampla Dei.

Nec * sua venturis morientur nomina seclis,

Vivere quem semper inclita * dogma docent.

* Praecipit heu! rursus, numerans quinquennia
[quinque,

Et tribus * adjectis metas volventibus annis.

Deseruit * fragilis terrestrem corporis usum,

Hic senibus linquens primaevo tempore formam,

Illic suscipiens aeterno tempore vitam,

Pollicita * plectens redemptis praemia Christi.

Quisquis sollicitus lustras monumenta dolorum,

Hic parilem sortem ingemis ipse tuam.

4 Et sequuntur plures versus, qui propter fracturam marmoris legi non possunt: uti non nisi imperfecte legi potuerunt ea omnia verba, quae notata exhibet margo, quaeque in contextu per conjecturam correximus, ut Lectoris tædia consuleremus: etiam absque illis haud parum offendendi poesi istius temporis, non valde culta, uti vel hic apparet: si tamen sexti seculi illa est, et non posterioris alicujus quo isti versus sic compositi fuerint, vel potius renovati. In margine tumuli est scriptum. Obiit XVI Kalendarum Juliarum undecies post Justini, Indict. XIII: cui Obiitui, concordat liber qui legitur ad Primam parte Martyrologium per plura secula Lugduni usitatum. Sed quid est illud, undecies post Justini? Docet Pagius, in accuratissima sua dissertatione Hypatica pag. 324, annum DXL quem alii notabant V P C. Paulini, id est, quintum post Consulatum Paulini, notatum ab aliis Justino Juniore solo. Ex hinc si caperint Lugdunenses aliqui numerare post Consulatus illius, undecimus post primum erit annus DLI; qui cum etiam numeravit Indictionem XIII, nihil potest optari convenientius: itaque solutum manebit dubium de anno mortis, supra propositum ab Henschenio, nec ad annum scriptae ad Legatos Constantiopolim directos epi-

unde intelligitur Sanctus obiisse Indict. 14, an. 551,

stolæ, vivendo pervenerit Aurelianus. Huc enim facere non possunt Postconsulatus ejusdem Justini quos numerandos ipsi instituit post annum DLXVIII quo jam Imperator solus iterum iniit Consulatum secundum: nec enim successorum Episcoporum tempus patitur Aurelianum ultra annum LIII isitius seculi, nedum ultra LXXV, vixisse: et quæ post hunc currebat Indictio, non XIII sed VIII numerabatur. Ad hæc in tali calculo, necdum annum XXIV ætatis attingisset sanctus, cum fuit anno DXLVI donatus Pallio, siquidem cum obiit solum egit ætatis annum LIII hoc enim est quod dicitur, usum corporis descriuisse.

— Rursus numerans quinquennia quinque.

Et tribus adjectis metas volventibus annis.

In isto autem qui omnino tenendus ostenditur calculo, fuerit natus Aurelianus anno penultimo seculi v; adeoque factus Episcopus ætatis anno XLVII: solum sex annis Episcopatum tenuerit, immaturo sane meritoque lugendo funere elatus. Reducimus ad Instrumentum.

5 Nos volentes inquit Hugo praedictus, iis factis, de et super praemissis, prout requirit facti qualitas, certiorari plenius de dictis scripturis, eorumque datis, fieri fecimus examen et collationem ad dictorum sanctorum Legendas, et ad librum Bedæ seu librum ad Primam legi solitum, habita ex alia parte et probatione Kalendarii. Præterea, quia inter cetera, concordantibus praedictis examinibus omnibus, unum nobis dubium videbatur, super quod in libro praed. Bedæ seu qui ad Primam legitur, videbamus contineri praedd. Sanctorum sepulturas esse Lugduni in ecclesia Apostolorum, de consilio praedd. nobis assistentium, ipsos Tabelliones infrascriptos ad ecclesiam Cathedrali cum dd. scripturis, per dictos Sacristam et Canonicos nobis ostensis, misimus, viros, utrum liber qui ad Primam in majori ecclesia legitur, esset idem et similis ei quem nobis ostenderunt Sacrista et Canonici supraadd. et ad inquirendum utrum ecclesia S. Nicetii ecclesia Apostolorum habeatur. Qui Tabelliones seu Notarii, certiorati super hoc, tam per visionem scripturarum et librorum, quam per assertionem et testimonium Decani et quorundam seniorum fide dignorum d. majoris ecclesiae, nobis retulerunt sic esse, prout dd. Sacrista et Canonici demonstrarant.

quibus ad
vetera
Martyrologia
collatis,
E

probatur
certitudo
Epitaphii

6 Tum vero placuit aperire tumulum S. Annetmundi, Episcopi Lugdunensis, ad explorandum, an revera ibi adesset corpus, de quo nonnulli dubitabant: coque invento, prout refertur ad XXVIII Septembris, cultui ejus dicatum... de praedictis omnibus et singulis sic prout dictum est inquisitis, factis et visis praecipimus per ipsos infrascriptos Notarios ad hoc vocatos dari et fieri publicum instrumentum. Cur autem non similiter aperta tunc fuerint aliorum, prout et recognita reperta sanctorum monumenta? Credo quia de ipsorum corporum in iis praesentia non dubitabatur. Factum id forte postea est, si illa unquam fuerunt (quod intendi videbatur) in locis magis congruis posita. De quo cum nihil inveniatur scriptum, ac nominatim de corpore S. Aureliani; neque nos audeamus quidquam vel divinando asserere: veremur autem ne in funesta illa sacrorum strage anni MDLXI, facto per Hugonottos, dissipata illa sint; gaudebimusque intelligere; in proximam supplendi Aprilis occasionem, quid factum sit corpore S. Nicetii aliorumque et hujus nominatim S. Aureliani.

sed tumultus
non reseratur.
F

DE SANCTIS EX SYRIA ADVENIS

MAURO PRESBYTERO

FILIOQUE FELICE ET HUIUS NUTRICE

IN AGRO UMBRIÆ SPOLETINO

COMMENTARIUS HISTORICUS

G. H.

De cultu, ætate et vita ex vetustioribus MSS. collecta

SIC. VI.

Cultus sacer.

Hos duos sanctos floruisse apud Spoletum *asserit Ferrarius in Catalogo generali, ex Tabulis Ecclesiæ Spoletinæ, illorum Natalium hac die colentis. Celebris est, inquit, horum memoria in valle Naris apud Spoletum, in qua vixissent. De eis in MSS. monumentis prædictæ Ecclesiæ licet in iis quedam minus probabilia contineantur. Corpora in ecclesia S. Felicis in Castro ejusdem nominis ad Narem fluvium, in ea valle a Spoletum quindecim millibus passuum asservantur. Hæc ibi. Locus in mappis Geographicis S. Fele annotatur, ad dictum fluvium Narem, qui inde Interamnam et Narniam alluens, postea in Tiberim delabitur. Dicta autem monumenta MSS. eo ipsa esse videntur, quæ post Vitam S. Sensii, xxv Maji illustratam, Ughellus accepit ex MSS. adm. Illustriss. ac Reverendiss. D. Philippi Jacobi Leoncilli, Spoletini Patricii et Prioris ecclesiæ Cathedralis; ipseque Ughellus nobis donavit hoc tenore :*

S. Maurus ab uxore territus,

Matthi. 37, 39.

sed excitatus a sociis descendit

cum filio Felice, obis-tente matre,

Prov. 14, 24 et tandem euse diente:

tempes/as oration sedatue :

Romana templa visitantur :

2 Sanctus Maurus... antequam ex Syriæ eivitate, nomine Cæsarea, discederet, Euphrosyna uxor sua multis lacrymis eum detinebat, ne Felicem infantem et unicum filium suum dereliqueret : et facile his persuasionibus ductus, jam cum aliis proficisci nolle constituerat. Tunc unus ex Sociis, nomine Christophorus, inquit ad eum : Scriptum est in Evangelio : qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Intellectu jam carere, Maure, videris, qui plus hominem ex limo formatum, quam creaturam tuam, qui homines facit resurgere, diligis. Ne tot socios derelinquas, obsecro, et potius nobiscum disponas esse : ut, si Deo placuerit, apud Italiam martyrio coronari, una nobiscum cælestis regni perennem et immarcessibilem vitam consequi valeas. Et his aliisque Evangelii dictis, Maurus valde incitatus, cum filio suo ad martyrium pergere disposuit. At Euphrosyna matre adhuc magis reclamante, Felix puer contra eam insurgens, talia verba protulit : Tunc patris mei certamen, suadente diabolo, vis perturbare? Nescisne scriptum esse, quod mulier bona corona est viri sui, mala autem confusio? Cujus verbis adeo Euphrosyna permota fuit, ut facile assensum suum præstans, dixerit ad maritum : Prosperum iter faciat tibi Deus et Dominus noster Jesus Christus.

3 Maurus autem cum filiolo ejusque nutrice, navem cum aliis sociis conscendit. Cumque et navis operiretur fluctibus, barbari ejus duces ad pedes horum Sanctorum provoluti, dicebant : Obsecramus vos, dilecti Deo, ut pro nobis ad vestrum Christum preces effundatis, ut ab his fluctibus liberemur. Et cum viri Dei orarent, illico tempestas cessare visa est. Quo miraculo nautæ adducti, Christi fidem amplectuntur. Tandem Romam pervenerunt incolentes, sanctorumque Apostolorum limina, aliorumque Sanctorum Ecclesias et basilicas per aliquot dies inibi

frequentarunt. Et cum per diversa Italiæ loca se disposuissent segregare (nt, postquam Christi fidelium persecutiones et martyria desierant, populos in fide Christi perseverare, aliaque pia opera facere, curare possent) S. Joannes Abbas, Maurus hic, S. Laurentius, S. Isaac Abbas S. Juliani, Umbriam et ad ejus civitatem Spoleti pervenerunt. At S. Maurus apud vallem Nariti prope Naris fluvii ripam degere cum Felice filio voluit : ibique constructo domicilio, orationibus, vigiliis, ceterisque sanctis operibus assidue intentus, una cum Felice filio, qui cum annis in sapientia Deique gratia adoleverat, vitam agebat.

4 Hæc est prior pars vitæ MS. cui satis congruunt Acta Sanctorum proxime relatorum, quorum primus S. Joannes Abbas Paransensis prope Spoletum : *cujus Acta ex MSS. et Mombritio dedimus XIX Martii. Alter est Isaac Abbas Spoleti, cujus Acta ex Dialogis S. Gregorii et aliis illustravimus ad XI Aprilis. Tertius et præcipuus est S. Laurentius Illuminator circa annum DCLI ordinatus Episcopus Spoletanus, cujus vita Italice scripta a Ludovico Jacobillo, Latine reddita cum longis annotatis et aliquibus in Appendice observatis edita est, ad diem III Februarii : Bernardinus de Comitibus Campelli, tomo I Historiæ Spoletanæ anno MDCLXXII editæ, lib. 10 asserit hos tres sanctos floruisse circa annum DL. Unde etiam constat eodem tempore et secula in sanctitate vixisse SS. Maurum et Felicem. Imuebatur sub initium cum sociis trecentis ex Syria venisse Maurus, quem numerum, aliquantum suspectum, ne in limine Lector affunderetur, a nobis omissum indicamus. Sequebatur historia de dracone contagioso per S. Maurum occiso de qua Leoncillus ex judicio R. P. Antonii Gallonii Romani ad Vallicellam Presbyteri, atque eo prioris Cæsaris S. R. E. Card. Baroni agentis de S. Georgio, ita subjungit ad Vitæ finem : Non ignoramus hanc occisi serpentis narrationem expugnati dæmonis symbolum esse posse, uti latius in Vita Sancti Sensii, in cujus Actis idem pene habetur, disseruimus. Sic præmonito Lectore rem ipsam subjicimus ejus judicio.*

5 Verum audita ab accolis eorum sanctitatis fama, Maurum adierunt, rogantes ut Dei virtute a contagioso Draconis flatu eos liberaret, quem tamen ubi lateret ignorabant : sed tantum scire, complures ob illius venenum periclitari. Maurus vero, facta ad Deum ferventi oratione, mane surgens cum ferro quodam instrumento ad incidendos lapides, Deo ducente, ad locum draconis accessit : ibique signo Crucis prius edito, baculum, quem gestabat, defixit in terram, qui miraculose flores et folia statim emisit. Quod cum S. Maurus vidisset, maximo gaudio persusus, lapidem cœpit incidere, animo constituendi ibi aliquod domicilium. Cum autem hujusmodi attentasset, quoddam manubrium in flumen Naris projecit : ut eo signo nutrix filii sui, ut prius fuerat

deligitur locus habitationis :

E

explicatur sanctitas sociorum.

F et qui sensus de dracone occiso :

ejus rei anti-qua relatio.

A fuerat monita, horam afferendi cibi cognosceret : quæ statim cum cibo ad Maurum properavit. Et ipsa non animadvertente, Felix puer, contra ac pater monuerat, insecutus est. Qui cum ad flumen pervenisset, vidente nutrice, et de illius salute valde anxia, siccis pedibus puer per medium fluminis transgressus est : quod statim fluere desiit, duravitque ita per spatium duarum horarum. Cumque huc B. Maurus a nutrice accepisset, Deo gratias egit : et sumpto cibo, iterum incidere lapides aggressus est. Denique a filio de flatu draconis admonitus, vidit illum e naribus nebulam, et ab oculis velut flammam eicientem, et contra se advenientem : quem ferro, quod habebat præ manibus, percutiens interfecit, ac ejus caput abstulit. Et cum is draco præ illius longitudine (erat enim pedum fere nonaginta ejus mensura) tamquam vastum animal in flumen demergi non posset; unus Maurus, divina fretus virtute, illum in flumen præcipitem dedit; saxumque Dei miraculo evellens, super ejus corpus evoluit : a quo per trium dierum spatium tantum sanguinis emanavit, ut in flumen Tiberis a Nari exportatus fuerit.

B *G* En secunda pars Vitæ de mirabili dracone occisione, de qua videtur Ferrarius, in Catalogo generali supra relatus, dixisse, quædam minus probabilia contineri. Interim idem Ferrarius, citatis monumentis Ecclesiæ Spoletinæ, in Catalogo Sanctorum Italiæ rem eundem, mutatis circumstantiis, ita retulit : Maurus, saxo tandem perfracto, serpentem quinque pedes longum, ignem ex ore tetrum proferentem, vidit : quem signo Crucis munitus, ferro aggressus interfecit. *Jacobillus de Sanctis Umbriæ pleraque ex Actis describit, sed draconem non nonaginta, sed novem pedum longitudinem habuisse ait. Quilui cum Leucillo expugnati dæmonis symbolum esse asseramus? Sed ad tertiam partem Vitæ progrediamur.*

7 Sanctus postea Felix, cum patre Mauro sanctis operibus insistens, magis in dies adolescere et intelligere incipiebat. Evenit autem, ut vidua quædam, ejus filius obierat, ad S. Felicem cucurrerit, ut ejus Dei virtute, qua pessimus draco obruncatus fuerat, suum filium ad vitam revocaret. Tunc S. Felix ad demortui pueri cadaver accessit : cumque

orasset ad Dominum pro illius vita et resurrectione ; D Angelus apparuit, nuntiat gratiam a Deo obtinuisse : et protinus puer ille exuscitatus est. Nocte vero sequenti Angelus iterum S. Felici apparuit, et in libro vitæ ipsum ascriptum esse retulit; et post tres dies, una cum nutrice sua, e seculo migraturum prædixit. Quod cum patri retulisset, is maximo primum dolore effectus est. Verum sibi ac filio cæleste regnum paratum, et omnia ex Dei voluntate evenire intelligens, acquievit : et filio ejusque nutrice Ecclesiæ Sacramenta tradidit. Et dicto tempore ambo in Domino obdormiverunt, sexto decimo Kalendas Julii : quorum corpora S. Maurus juxta Narem fluvium sepelivit. Quo loco hodie sub ejusdem S. Felicis invocatione vetustum templum conspicitur : in cujus facie supra templi januam hæc omnia in tabula marmorea sculpta conspiciuntur, et ex hujus S. Felicis Vita, apud dictum locum reperta, referuntur.

8 *Hactenus illa Vita, a Leocilla, ex antiquioribus monumentis, quæ necdum videre licuit, satis fideliter, nec sine crasura descripta : unde, ab Sacramenta Filio hujusque Nutrici ministrata, intelligimus, ipsum S. Maurum fuisse Presbyterum; cui gradui cum usus Orientalium Ecclesiarum non interdicat minus uxoris usum; nolim divinando asserere, ipsum vel ante suum egressum e Syria ab illa abstinuisse, vel solum in Italia Presbyterum ordinatum fuisse. Jacobillus addit annum quo obiit S. Felix quingentesimum trigesimum quintum : sed forte obiit is multo serius, secundum supra relata ex Bernardino Campello. Arbitratur præterea Jacobillus, S. Maurum viginti annos postea vixisse in erecto ibidem monasterio, assumptaque regula S. Benedicti, primum ibi extitisse Abbatem : ac forsitan etiam die xvi Junii e vita decessisse, ibidemque fuisse sepultum. Templum ibidem constructum quasi duplex censeri ait, ob subterraneam ecclesiam, in qua extat altare, ad quod etiam Missa celebratur; et ad ejus latera visuntur sepulcra lapidea, in quibus ossa trium corporum cum totidem capitibus asservantur SS. Felicis, Mauri, et nutricis. Monasterium vero vicinum postmodum, indulto Clementis VII Pontificis, in Commendam, ut vocant, datum familiæ Lauri Spoletani, quæ illud etiamnum possidet.*

et hic de morte sua præmonitus eam obiit.

S. Mauri gesta ultima.

DE SANCTIS VIRGINIBUS PEREGRINIS,

CUNIGUNDE, MECHTUNDE, WIBBANDE,

ET CHRISCHONA SEU CHRISTIANA,

IN CONSTANTIENSI ALEMANNIÆ DIOECESI,

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De earum peregrinatione, cultu, elevatione, atque Processu ad eandem facto.

Ursula us nihil rectius annumerat.
Iter Ursulanarum Virginum, adverso Rheno ascendunt, et secunda descendunt, Basilea Coloniam usque, quantumvis circumstantiis plane asystatis et adynatis implicatum, tam prona tamen populorum fide per superiorem inferioremque Germaniam susceptum fuit seculo XII ac deinceps; ut secubi contingebat peregrinam aliquam Virginem, ab immemorabili cultum per totum Rheni tractum, inveniri; eam continuo opinarentur ex laureato illa agmine fuisse, vel relictam in via, vel servatam post eandem. Plura in decursu operis notaturus exempla, egi hujus mensis die XII de S. Cunera, oppidi Rhenensis in diocesi Ultrajectensi Patrona; cuius ostendi, ex ipsa sua male

consuta Legenda, non posse proveli ultra seculum VIII, quo partibus illis per S. Willebrordum Christianæ fidei lux affulsit : et tamen nemo istis nunc dubitat, quin fuerit illuc adducta a loci Domino, inter Hunnos militante, qui eam sub pallio suo absconderit, dum ceteræ mactabantur. Nunc se offerunt aliæ quatuor, ad superiorem Rhenum in Alemannia, et in Constantiensis Basileensisque dioceseon confiniis, quæ Romæ regredientes, istis sunt infirmatæ ac mortuæ et sepultæ clarent miraculis.

2 *Henricus Murerus, in Helvetia sua sancta, pag. 469, earum iter et exitum sic fere describit. Transcursis Helvetiæ Montanis, Basileam petentes nobiles*

quam S. Cunera V. M. seculi 8 aut 9;

A nobiles Virgines, Cunigundis, Mechtundis, et Christiana, cum sua ancilla Wibrande, ad vetustam civitatem Augustam (est ea inter Rhenofeldam et Basileam oppidum, ab hac quam illa remotius) infirmari cœperunt: transmissoque Rheno, cum ad Rapperswilæ vicum propinquassent, mortua est ibi Christiana, in hospicio prope Rhenum invento. Corpus tradendum sepulturæ, mansit immobile, quoad plastro adjuncti juveni indomiti duo, ipsum per dumios et saxa traxerunt in summum montem, in toparchia Richensi contra Istein positum, quod oppidum fluvius dexter alluit una lenca infra Basileam, in sinistra ripa sitam. Aliæ autem in prædicto hospicio ægrotare perrexerunt: ac tandem mortuarum corpora, sicut petierant, similiter imposita carro, permissaque juvenis ei subjunctis, simili miraculo tracta sunt ad ingentem quandam quercum, quæ loco deinde nomen dedit ut Eychsel vocaretur, estque territorii Rhinofeldensis, adeoque ad Basileensem istæ tres, Christiana ad Constantiensem nostramque Helvetiam pertinet. Ita fere Murerus, anno 1648 editus.

et miraculo
rectæ, ad loca
sepulturæ,

B
elevantur a
Legato Apost.
29 Maji et 16
Junii 1504

3 Anno MDIV, Raymundus, titulo S. Pammachii Presbyter Cardinalis, Gurciensis dictus, et Sanctonensis Episcopus, Legatione Apostolica per Germanium fungens; multa de illis Basileæ nuntiavit, Processumque instituit super vita, cultu, et miraculis earum: quibus rite probatis eundem Translationem celebravit; in Eychsel quidem xxix Maji; in monte autem S. Christianæ dicto, xvi Junii. Processus latine conscriptus, typis Basileensibus prodit anno proximo MDV: quo etiam anno prælaudatus Cardinalis, die v Septembris, Viterbii obiit septuagenarius, velut evocantibus illum sanctis Virginibus, ad pii pro ipsis laboris præmium recipiendum. Ipsum sic excusum Processum cum deinde cum in sacrario Eychfeldensi reperisset, Joannes Christophorus Haug, Doctor et Amptmannus Dynastiæ Rhenofeldensis, eumque Germanice redditam Buttruti, Basileensis Episcopi residentia, Episcopalibus typis imprimi curasset anno MDCLXXIII, sub auspiciis Reverendissimi Principis ac Domini sui, D. Francisci Joannis, Episcopi Constantiensis et Pivitis-Augiæ atque Oetingæ Domini; eo quod Eychsellensis parochia cum Rhenofeldensi toparchia ad ejus diocesim spectaret; fuit quidam nostri operis studiosus, qui non valens originale Latinum contextum uspiam reperire, Germanicum fecit rursus Latinum, nobisque misit. Dignus ille profecto sua bona voluntate, cujus nomen hic apponretur, ad aliorum in tales occasiones minus intentorum emulationem laudabilem excitandam. Sed nomen ipse suum lutere nos voluit, ut copiosorem sui laboris mercedem reciperet a Sanctis. Is tamen necessarius in præsentiarum non fuerat, quia Hermannus Crombachius, in suis Vindiciis Ursulans, ingenti volumine explicatis anno MOCXLVII, adeoque annis xxvi, prius quam transductio illa Germanica fieret, eundem Processum ex Basiliensi originario totum edidit a pag. 935 ad 966; qualem hic dabimus, eo libentius, quod cum eo collatus Germanicus contextus merum videatur esse compendium qualia nostro in opere minus probantur.

post factum
de cultu
et miraculis
Processum.

C
Ibi ex Kalen-
driis notatur
2 Maji et 3
Junii,

4 Allegatur in isto Processu num. 4 Missale antiquum, in cujus Calendario scriptum reperitur II Maji, Kunegundis Virginis, quæ hic requiescit. Item mensis Julii die III Wibrandis Virginis quæ in hac ecclesia requiescit. Monegundis virginis quæ hic requiescit. Plura testimonia, antiqui cultus diem designantia, ibi non inveniuntur. Interim Molanus, Martyrologium aliquod istius regionis secutus, quod indicat littera q, Additionibus ejus ad Usuardum editis, non solum scripsit, II Maji, In Eischel S. Cunegundis Virginis; et, III Julii, SS. Wibrandis et Mechtundis Virginum (eamdem intelligens quæ in

Kalendario Monegundis nominatur) sed etiam ad xvi Junii; In Eischel diœcesis Constantiensis Elevatio sanctarum Virginum Cunegundis, Mechtundis, et Wibrandis: de quibus Eischellensis quidam Clericus, ac verosimiliter Parochus, rogatus respondere, ad hunc ultimum articulum rescripsit, Confirmatur hoc juxta nostrum registrum. Denique ad xvii Junii apud Molanum similiter ponitur, In Constantiensi diœcesi Elevatio Christianæ Virginis; cum tamen hæc Elevatio dicatur expressè in Processu facta xvi Junii: et aliarum trium xxix Maji prægressi; idque non in Constantiensi sed Basiliensi diœcesi.

D
accr.
D. P.
Molanus com-
munem tribus
notat 16 Junii

et Christianæ
diem 17.

Nos hic tene-
mus diem 16

ut omni-
bus
E

5 Molanus, ad istum xvi in Notis, addit tribus prædictis Christianam; et dicit, quod translatae sunt et elevatae anno MDIV, jam antea canonizatae; quod ultimum probare etiam videntur Indulgentiæ, anno MCCCCLXXXII concessæ, pro earundem trium diebus festis; ac denique, quod Processus elevationis extat excusus circa eundem annum MDIV. Non tamen ipsum Processum vidisse Molanus videtur, alias non erraturus circa diem Translationis. Crediderim ego eundem diem xvi indicatum ipsi fuisse ex eodem, unde priora suggesta ei fuerant, Martyrologio; sed (quod hinc colligo) post annum MDV scripto; utque alio hanc esse communem tribus festivitatem; quare simul omnes hac die refero, etiam Christianam; quæ hoc ipso, non sequenti die, elevata cognoscitur. Illud autem Martyrologium, unde præsumo diem xvi, suggestum Molano esse, proprium est Eischellensi Parochiæ: nam Martyrologium Basileense, ad novam Kalendarii rationem et ecclesiasticæ historiæ veritatem restitutum, ac Jacobi Christophori Episcopi jussu editum Friburgi Brisgoiæ anno MDLXXXIV, nihil de illis habet ad ullam prænotatorum dierum. Præsumo etiam, quod Molanus non acceperit, sed male præsumperit diem Translationis esse, qui videbat proprios ipsis dies Natales alios assignari. Arnoldus Wion, alias presse secutus omnia Molani vestigia, etiam ubi ille errat; dum eas Martyrologio Monasterio inscripsit nihil secutus esse potuit præter simplicem conjecturam; locum huic nullam daturus, si conscius fuisset traditionis, omnes adscribens Ursulanis, de quibus quia nihil hic in Kalendaris antiquis, nihil etiam hic Molanus attigit. Wionem secutus est Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad xvi Junii, Molanum allegans, apud quem nulla mentio Monachatus: sed satis ei erat Wionis exemplum, quod alibi passim sine examine ulteriori sequitur.

N in melius
descriptæ Be-
nedictinis,

6 Ceterum, rejecta semel traditione; per quam Ursulanis adnumerantur, primum verosimiliter nata seculo XII aut XIII, cum jam ubique per Germanicas Provincias spargerentur ea, quæ de peregrinatione ipsarum dicebatur Deus S. Elisabeth Schonauigiensi revelasse male inter se cohærentia; rejecta, inquam, traditione illa seculorum paucorum; nihil prohibet eas, de quibus agimus, differre ad seculum IX vel X; quando jam monasteriis plena erat Germania; quibus tamen illas non audent adscribere, quia Romana peregrinatio convenientior fuit claustrali lege solutis Virginibus, quam ei adstrictis. Nomina etiam satis persuadent origine Teutonicas omnes fuisse quarum una Christiona, quasi Christ-schona, id est Christi formosa, dicta proprio nomine sit; vel etiam appellativo addito titulo Formosæ ad nomen Christianæ seu Christianæ. Hujus Crinale adhuc apud ejus ecclesiam servabatur anno MDIV, serico, auro et gemmis contextum, sicut illud tunc vidit Cardinalis Legatus post celebratam translationem corporis, et describitur in Processu num. 84, insertis 12 Reliquiis, quam materiam pretiosus. Sed dum inter eas numerantur ipsamet XI Millia sociarum S. Ursulæ, S. Hilarius et S. Brigida; apparet illam quæ ipso crinali usa fuisse creditur, multo illis Sanctis posteriorem fuisse.

quam Ursula-
nis;
E

e deatur vi-
sse sec. 9
aut 10 et ori-
gine Teuton-
icæ.

A 7 *Locus, vulgo Eixel dictus sive Eyksel, a quercu, Teutonibus Eyk, nomen aut dubie habet: non placet tamen quod propter miracula Eyksel dictam velint, quasi Quercum salutis: cum similia loca in sel istic, puta Bischofsel, prope Constantiam; Aptensel, prope S. Gallum, intelligantur esse Episcopi et Abbatis cella: unde suspicor revera ibi aliquem Benedictinorum Prioratum fuisse, occasione frequentium miraculorum fundatum sub Abbate S. Galli; cum vetusto istic Missali MS. invenitur adscripta donatio duorum jugerum terræ, in honorem S. Galli ac Sanctarum Virginum, facta loco per Conradum ab Adhelhansen et fratres ejus, Henricum Burkardum, et Rudolfum. Quomodo autem idem locus, qui tempore ipsius Elevationis erat Diœcesis Constantiensis, secundum dexteram Rheni ripam late extensæ, et Brisgoviam totum complexæ, deinde Basileensi diœcesi accesserit hoc seculo (nec enim suspicari possum Murerum hic errare) ac rursus Constantiensi sit redditus, non aliter factum concipio, quam per transactiones diversas inter Episcopos Constantienses cum Magistratu Basileensi heretico; qui sibi oppignoraverit libenter Toparchiam Rhinfeldensem, adeo sua urbi vicinam, atque trans Rhenum extensam in ipsius civitatis conspectu: quo tamen uexu soluta citius illa, ac bellis cessantibus, ad primum suum Dominum redierit.*

B 8 *His prænotatis, priusquam transeam ad promissum ex Crombachio Processum, placet Latinam exhibere epistolam, sub qua Constantiensi Episcopo præfata dedicata invenitur editio Germanica, ea sic sonat. Sub diœcesi Principalis Gratiae tuæ, in parochia Eyxel, sita in Valle Rheni Rhenofeldensis districtus, quiescunt sanctæ Virgines, Kunegundis, Mechtundis, et Wibrandis, ex Ursulana societate: quarum sacra ossa, post varia miracula ipsis adscripta, elevata fuerunt anno MDIV; et antequam bella subnascerentur, frequentabantur magno concursu populorum, variis snis necessitatibus opem ad illa sperantium et obtinentium. Ut igitur ulterius promoveatur gloria Dei (cum et Deus glorificetur in sanctis suis) morbidique et extremo afflicti mortales, majori cum fiducia earundem implorent auxilium; conatus fui ex antiquissimo originali Latino apud Eychsellensem Parochiam invento, traducere in Germanicam linguam, et Principali Tuæ Gratiae, tamquam ipsius loci Ordinario ac Domino meo elementissimo, offerre ac dedicare; Gratiae tuæ impensissime commendando meipsum, Rhenofeldæ XXIII Junii MDCLXIII qui sum principalis Clementiæ Tuæ obedientissimus subditus, Joannes Christophorus Haug, Amptmannus Dynastiæ Rhenofeldensis. Hæc ille, cujus sicut integre tradidi verba, non dissimulando memoratam ibi Ursulanam societatem; sic multo magis abstinui a Latino cantextu eo causa mutando, sed Lectori liberum relinquere statuere, quantum de Societate illa credere velit.*

C 9 *Processui subjiciam Legendam, ex eo ejusdem Legati Raymundi auctoritate confectam; quam circa idem tempus Basileæ impressam, cum ipsomet verosimiliter Processu, nectus Bollandus noster, a tineis bene corrosam et perforatam, amico suo Crombachio transmisit Coloniam; qui ipsam fecit caput XII libri IV Vindiciarum suarum Ursulanarum. Distribuitur ea in Lectiones IX, disparis valde magnitudinis, sic ut postrema tres, priorem sex mensuram excedant. Primæ duæ continent, qualemcumque Ursulanæ peregrinationis synopsis, veluti tempore Martiani Imperatoris, sub Attila Hunnorum Rege, per Julium Principem, in confinio urbis Coloniensis Agrippinæ Martyrium essent consecuta, anno Domini CCCCLIV,.... postquam scilicet Britanniae finibus relictis, subvectæ per Rhenum Basileam advenerant, et ab invento ibi Pontulo Episcopo Romam deductæ atque a Cyriaco Papa acceptæ, et aliquandiu ibi commorata, revertendo per*

Rheni littora, Basileorum urbi propinquæ perstantes D remorabantur, fixæque manebant.

10 *Hæc uti volet sic lector accipiat; ego occasione Cyriaci Papæ, figmento eruditæ agræ tolerabili huc intrusi, rem totam delibavi, verosimilioremque Ursulanæ peregrinationis passionisque modum conjectando quæsi, in Conatu-Chronico historico ad Catalogi seriem Pontificalem parte I Propylæi Majulis, post S. Pontiani Pontificatum; et rursus in Paralipomenis ad eundem; quæ lector consulat. Propius autem ad communem opinionem de Britannica S. Ursulæ origine accessi inter Acta Sanctorum per totum annum a me breviter digesta pro menstrua Patroni sortitione sic scribens: Ursulanum Martyrium quam est piis fidelibus, propter revelationes et miracula, certum quoad substantiam facti; tam est incertum eruditæ, propter circumstantiam temporis. Verosimilior videtur opinio quæ ipsum adscribit anno CCCCLXXXI; quando a Valentiniano Juniore, contra Maximum tyrannum trans Alpes dominantem Hunni, totam ad Rhenum Alemanniam cum Gallia Belgica usque Tungros populati, innumeram captivorum multitudinem more gentis in captivitatem abducebant. Hi Coloniam Agrippinam, sibi resistere ausam, tunc obsidebant, cum (ex nostra conjectura) Ursula, I Regulæ aliejus Britannici fortassis filia, in consortio suarum quarundam puellarum, redibat Roma. Sic nempe secundo Rheno descendens, incidit in manus Hunnorum: qui metu instantis a tergo Maximi obsidionem solvere compulsi, ipsam mactaverint, non solum cum sodalibus suis, (quas valde paucas fuisse suadet itineris ratio) sed cum tota turba captivorum quos vel sexus vel imbecillior ætas accelerandæ fugæ faciebat ineptos; in quibus ad undecim millia Virginum numerata dici, non mirabitur, qui meminerit Numerorum xxxi legi, abductas ex Madianitide vastata animas, quæ non cognoverunt virum ad triginta duo millia. Quid enim est Madianitis, exigua reginacula, ad vastum illum Provinciarum tractum quem populabundi Hunni, more nunc Tartarico, percurrerant?*

PROCESSUS

Habitus et factus occasione translationum et elevationum Sanctarum Virginum, Kunegundis, Mechtundis, et Wibrandis; in Ecclesia Eixel, Constantiensis Diœcesis; nec non Christianæ, in ecclesia montis sanctæ Christianæ diætæ Diœcesis requiescentium. F

Ex editione Coloniensi Hermannii Crombachii S. J.

CAPUT I.

De argumentis veteris ab immemorabili cultus.

Reverendissimo in Christo Patri et Domino, Domino Raymundo, miseratione divina sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, titulo S. Mariæ novæ Presbytero Cardinali Gircensi; ad universam Germaniam, Daciam, Sueciam, Norvegiam, Prussiam, omnesque et singulas earum provincias, civitates, terras, et loca etiam sacro Romano Imperio in ipsa Germania subjecta, ac eis adjacentia Apostolicæ Sedis de latere Legato, Domino nobis gratiosissimo, devoti ejusdem Reverendissimæ Paternitatis vestræ Bernardus Oegli, Decretorum Doctor, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Officialisque curiæ Episcopalis

omissis primis 2 de S. Ursula et sociabus

E

de quibus verosimilior conjectura offertur.

F

Commissarii Apostolici

AUCT. D. P. Parochia Eychsel quasi Cella ad quercum dicta,

videtur aliquando Monachos habuisse:

quæ diœcesi Basileensi subinde accessit

Episcopo Constantiensi suberat an. 1663

quando et dedicata fuit Germanica versio.

Una cum Processu habetur Legenda 9 capitulum.

quorum septem dantur

A palis Basileensis; Joannes Bergmande Olpe, Archidiaconus Ecclesie Brandivallensis, Basileensis Diocesis, Joannes Hammannus sacre Theologie Professor, Ordinis Prædicatorum: et Wolfgangus Boegkli, utriusque Juris Doctor; ac Franciscus Wiler, Prædicator Ordinis Fratrum Minorum, Civitatis Basileensis, obedientiam, reverentiam, et honorem, tum debitas, tumque condignas.

a Card.
Gurcensi
designati;

2 Noverit igitur vestra Reverendissima Paternitas, quod nos, tamquam Commissarii, ab eadem Reverendissima Paternitate vestra ad subscripta peragenda, in vim litterarum commissionis vestre sub sigillo Reverendissimæ Paternitatis vestre, sigillatarum, et nobis representatarum; quarum tenor inferius est insertus, specialiter deputati, tamquam filii obedientiæ, die datarum præsentium, villagium Eichsel Constantiensis Diocesis accessimus; ibidemque ecclesiam ipsam parochialem, ac sepulturas ibidem, juxta similem vestre Paternitatis commissionem, quæsitæ et repertæ certarum trium beatarum Virginum, scilicet Kunegundis, Mechtundis, et Wibrandis (quarum corpora ibidem sepulta fore dicuntur) conspeximus, ac insuper libros ejusdem ecclesie vidimus, et nonnulla inibi scripta per Notariam subscriptum extraximus; nonnullos etiam testes ad hoc vocatos et juratos receptos, diligenter in præsentia ejusdem Notarii publici et Scribæ infra scripti, juxta mentem et tenorem vestre Reverendissimæ Paternitatis, commissionem litterarum ad nos datarum examinavimus. Quæ singula per nos visa, reperta, et extracta, ipsorumque testium examinatorum dicta et deposita, fideliter in scriptis redigi fecimus ac jussimus, ipsa eidem vestre Reverendissimæ Paternitati ducentes exhibenda et transmittenda, in modum, ut sequitur.

B

testantur,
qualiter
repererint
Virginum
sepulturae,

3 Notificamus igitur, et attestamus his præsentibus, quod visis cum omni diligentia, dictis sepulturis, et corporibus inibi sepultis et jacentibus, reperimus unam sepulturam in cæmeterio dictæ ecclesie, muro quoque ipsius ecclesie contiguam perlongam. Et in eadem sepultura, quæ est lapidibus circumdata, ossa humani corporis adhuc adjacentia in debito suo ordine, quemadmodum dispositio hominis est, absque alienatione seu remotione alicujus membri, etiam cum testa capitis: licet propter lapidem, quo desuper cooperti fuerunt, ipsa testa aliquantulum sit rupta. Reperimus, inquam, in ecclesia ante majus altare, in choroque ejusdem ecclesie repertam unam sepulturam, sive unum sepulcrum, latum a etiam cum lapidibus circumdatum in quo sepulcro ossa duorum corporum humanorum, in terræ pulvere seu luto per longum jacent, contigua insimul: per quæ luculenter et manifeste apparet et videtur, in uno tumulo sive sepulcro, simul et semel duo humana corpora fuisse et esse sepulta: ipsa tamen ossa eorundem corporum, propter fissionem ibidem factam, in testis capitum ac aliis partibus sunt rupta et dislocata, sive a vero ordine membrorum hominis remota.

C

a

et libros
ecclesie exa-
minaverunt.

4 Postquam itaque, Reverendissime Pater, nos præmissa sic cum diligentia vidimus, et perspeximus; ad conspectionem dehinc librorum ipsius ecclesie divertimus: quibus diligenter lectis et examinatis, reperimus in uno libro Missali, antiquissima scriptura, contineri scriptum inter alia ut sequitur. De anno Domini millesimo centesimononagesimo, Conradus de Adelhusen, et Fratres sui Albertus, Henricus, Burchardus, Rudolfus, dederunt huic ecclesie duo jugera, in honorem sanctissimi Galli ac sanctarum Virginum, in remissionem omnium consanguineorum. Item in Calendario ejusdem libri, sub littera C, secunda die et sexta [Nonas] Maji comperimus scriptum, ut sequitur: Kune-

gundis Virginis, quæ hic requiescit. Item in eodem D
Kalendario in mensis Julii tertio die, continetur
scriptum: Wibrandis Virginis, quæ in hac ecclesia
requiescit. Munegundis Virginis, quæ hic requiescit.

D
E: cnoxi-
n cum
ubi notantur
dies cultus.

5 Consequentur viso et lecto per nos Libro-vitæ b, ipsius parochialis ecclesie antedictæ in Eichsel, reperimus inter alia scripta, ut sequitur: Sub anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo sexto, intrante mense Maji, Rector ecclesie de Eichsel hos libros Missales c, Matutinale, Psalterium, Obsequiale d, Passionale e Breviarium f, Librum vitæ, et Casulas quatuor albas, quatuor lapides g Baptismi, Imaginem Beatæ Virginis, campanam majorem, calicem, vexillum; truncum quo servatur thesaurus ecclesie: tres lampades, ardentis ante sepulera Virginum; capsam cum h sanctuario; ecclesiam ampliari in sedecim pedibus, et chorum in viginti duobus pedibus; altare ad fenestras et cetera ecclesie necessaria, in honore B. Galli et Beatarum Virginum. Hæc omnia fieri huic ecclesie procuravit. Item in eodem folio ejusdem libri inter alia continetur scriptum ut sequitur: Ordinavit dictus Bertholdus redditus duorum solidorum, ad emendum oleum, ut lampades, quæ pendent supra sepulcra Virginum, in summis festivitibus per hoc accendantur.

b
Suppellex
ipsis oblata,

c
d e f
g

h
fundata
lampades

E

6 Similiter in eodem Libro-vitæ, in alio folio scriptum continetur, ut sequitur: Notum sit omnibus successoribus meis, quod ego Bertholdus de Heydelberg, Rector hujus ecclesie, ordinavi et constitui cum voluntate et consensu Henrici Dapiferi de Rhinfelden, Patroni i prædictæ ecclesie, [ordinationem] quæ de consensu et jussu omnium tunc in Eichsel processit subditorum, quod omnis Decima de arboribus quæ portant nuces, et illæ nuce quæ crescunt in cæmeterio, debent spectare ad lumen ecclesie, et qui hanc ordinationem impederit, de libro viventium deleatur. Subsequenter in eodem Libro vitæ continetur et reperimus scriptum, ut sequitur: Anno millesimo ducentesimo octuagesimo octavo, feria quinta proxime ante Galli, consecrata est hæc ecclesia in honore omnium Sanctorum subscriptorum. Et hæc sunt Indulgentiæ, quas ibidem consequuntur Christi fideles, datæ ab Episcopo Letaniensi Ordinis Fratrum k Teutonicæ in die Martini, xl dies criminalium, et annus venialium in die Mauriti; tantum l, in die Magni, in die Erasmi tantum, in die Ursi tantum, in die Arbogasti tantum, in festis Virginum, quarum corpora hic requiescunt, scilicet Wibrandis, Mechtundis, Kunegundis, xl dies criminalium et annus venialium. Item in Calendario Libri-vitæ prædicti sic comperimus scriptum, ut sequitur sub littera C. VI. Non. Maji, Kunegundis Virginis, quæ hic requiescit. Item in eodem m Calendario Libri-vitæ sub mense Julii continetur in littera D. (vrgo J, Julii non tertio) Dep. Wibrandis, Munegundis Virginum, quæ hic requiescunt.

et luminaria,

i

concessæ
Indulgentiæ,

k

F
i

m

7 Reperimus etiam tres sedes antiquas, quæ posita fuerunt super sepulcra dictarum Virginum; et in qualibet sede unam imaginem, ad similitudinem Virginis humanæ; quarum imaginum duæ de ligno sunt scissæ et figuratæ, tertia vero de cemento quod nuncupatur gypsum. Apparent quoque picturæ circum circa in eisdem sedibus factæ de signis, quæ antiquitus miraculose apparuerunt in hominibus, confluentibus ad Beatas Virgines in Eichsel. Sunt quoque hujusmodi imagines scissæ et figuratæ ad modum Virginum sanctarum, et ibidem supra sepulcra positæ, ut quivis confluens ad ipsam ecclesiam recognoscere posset, sanctas Virgines ibidem quiescere, et in quo loco essent sepultæ. Tenor vero

testantur
imagines
sculptas et
pictas.

commissionis

EX CROM-
BACHIO
juxta Litteras
Commissionis,
præfatæ

A commissionis litterarum, de quibus supra fit mentio, sequitur et e-t talis.

8 Raymundus, miseratione divina Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ titulo S. Mariæ novæ Presbyter Cardinalis Gurcensis, ad universam Germaniam, Daciam, Sueciam, Norvegiam, Frisiam, Prussiam, omnesque alias et singulas illarum provincias, civitates, terras, et loca etiam sacro Romano Imperio in ipsa Germania subjecta, ac eis adjacentia, Apostolicæ sedis de latere Legatus, dilectis nobis in Christo Officiali Basileensi, et Archidiacono Ecclesiæ Grandisvallis ejusdem Diœcesis, ac Joanni Hammani, sacræ Theologiæ Professori, Wolffgango Bocklin, utriusque juris Doctori ac Prædicatori conventus Ordinis Minorum Basileensium, salutem in Domino, et in commissis debitam diligentiam adhibere. Tunc nostræ Legationis officium recte peragere credimus, cum Sanctorum, qui varia tormentorum genera pro nostra fide subire non formidarunt, corpora, præsertim feminei sexus, debite veneremur, ipsaque laudabiliter in majori veneratione reverenter elevemus, prout salubrius in Domino conspexerimus expedire. Cum itaque, sicut plurimum fide dignorum habet assertio, tria venerabilia corpora sanctarum Virginum, Wibrandis, Kunegundis, et Mechtundis, de societate et numero undecim millium Virginum, in Agrippinensi Civitate martyrium suum pro Christi nomine passarum in Villa Eichsel Constantiensis Diœcesis requiescere dicantur; nos pro veritatis indagine, et inquisitione corporum hujusmodi, certos nostros Commissarios deputavimus. Qui quidem hujusmodi eis per nos factæ commissionis prætextu, de prædictis corporibus diligenter inquirentes, tria ibidem corpora (ut asserunt) repererunt.

3 Cum autem nos ad gloriam Dei, et sanctarum Virginum hujusmodi venerationem, ad ipsarum (sicut nobis ex nostræ legationis officio incumbit) levationem et honorationem, cum singulari reverentia Reverendissimi Patris Episcopi Constantiensis loci ordinarii consistentis, procedere intendamus; expedit ut præmissa per debita veritatis testimonia indagemus. Hac de causa, cum præmissis personaliter interesse nequeamus, Discretioni vestræ committimus, et mandamus, quatenus locum ipsum personaliter accedentes, de præmissis per debitam et diligentem inquisitionem ad plenum informetis. Testes autem, pro majoris agnitionis veritate, compellatis, etiam (si opus fuerit) sub censuris, veritati testimonium perhibere; ipsorumque depositiones, in scriptis debite in forma juris redactas, ac alia probabilia veritatis indicia, ad nos quantocyus reducat; aliasque et alia faciatis, quæ in præmissis sunt necessaria, quomodolibet, et optima. In quorum fidem præsentis litteras fieri, nostrique sigilli jussimus appensione communiri. Datum Basileæ, anno Incarnationis domini Millesimo quingentesimo quarto, quinto Idus Maji, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, et Domini nostri, Domini Julii, divina providentia Papæ Secundi, anno ejus primo.

ANNOTATA D. P.

a Forte legendum, Laterum, ut intelligantur lateres coctiles, ipsi sepulchro circumpositi, in pavimento ecclesiæ.

b Liber-vitæ hic videtur appellari liber continens nomina benefactorum et Sanctorum, ac jura ecclesiæ.

c Forte Missalem, nisi plures fuerint et exciderint scriptori numerus.

d Obsequium et Obsequias habet Cangius in Glos-

sario, pro exequiis et Officio funebri: hinc ergo dictus est liber, continens preces et ritus eo spectantes.

e Ita passim appellatur Codex, continens Passiones et Vitæ Martyrum atque Sanctorum per anni circumlunum: sed hujusmodi desiderunt nunc usurpari utinam non etiam lacerarentur!

f Testatur Cangius, Casini inventum librum scriptum Alexio Comneno imperante, id est circa an. 1100, sic prætitulatum, Incipit Breviarium sive ordo Officiorum, per totam anni decursionem. Liber is nunc Parisiis est, continet autem, teste eodem Cangio, Totius Ecclesiastici Officii Rubricas, ritus etiam et ceremonias, tam Officii recitandi quam Missæ celebrandæ, nec non peculiare præcipuarum festivitatum observantias. Unde viri eruditi recte colligunt Breviarii nomine solas olim venisse Rubricas etc.: quibus deinde additum fuerit totum officium et cursus primum Psalmorum cum Antiphonis etc., pro quibus alias habebatur liber proprius dictus Antiphonarium; deinde etiam Lectiones ad Matutinum triplicis generis, ex scriptura, ex historia, ex homiliis Patrum, pro quibus olim habebantur totidem grandia volumina. Certe Breviaria, ejus quæ nunc in usu est formæ, cum Lectionibus de Vita Sancti, nulla facile invenias ante annum 1400.

g An Baptisterium seu fontem Baptismalem intelligam, quadratum et compactum ex lapidibus quatuor?

h Sanctuarium hic forte designat Hierothecam, unde ægris Viaticum ministrabatur vel sonis Communio.

i Impressum erat, Ordinavi... Patronum prædictæ ecclesiæ, quæ etc. sed ita nullus sensus habetur. Posui Patroni, referendo id ad nomen Henrici; et supplendo accusationem Ordinationem, quem hic requiri indicat iterata mox mentio talis ordinationis.

k Teutonicæ lego (non Tentonicæ ut Crombachius) et subintrinigo Militiæ. Suspico non Letaniensem, qui nullus est, aut scitur fuisse uspiam; sed Litaviensem Episcopum legendum. Nam Litavia olim dicebatur quæ nunc Lithuania, vulgo Littau, ejus metropolis Vilna nunc Archiepiscopalis, olim Archiepiscopo Guesnensi subdita: sed ea si anno 1288 Episcopum habuit, male diceretur primum condita an. 1305.

l Tantum, id est Tantundem; non vero ut significet Dumtaxat.

m Solum reperio impressum D, sed scribo Dep. ut legatur Depositio.

CAPUT II.

Quid duodecim primi testes ex senioribus audiverint, de adventu Sanctarum, quid experti in se et suis ipsi sint.

Germanus Weichser de Aldenhusen, parochiæ Eichsel, ætatis annorum triginta trium vel circa, juratus, receptus; melioque suo juramento super sibi propositis, ratione beatarum Virginum, et insigniorum earum miraculorum, aliisque necessario interrogandis diligenter examinatus et interrogatus, non gratia, odio, amore, prece, pretio vel favore; sed solius justitiæ et veritatis intuitu, nulloque proprio commodo inspecto deponit, ut sequitur. Dicit enim esse verum, quod ipse testis, ante annos decem et octo proxime lapsos, a quondam suis parentibus legitimis et fide dignis, qui sibi testi dixerunt, audiverit, quod iidem sui parentes, etiam ab antiquissimis hominibus ipsis senioribus, semper, et communi voce et fama audivissent et accepissent, quod ante longissima tempora, dum sancta Ursula cum suis sodalibus per uaves navigasset seu venisset super Rhenum usque in domum Bucken seu circa littus, illic exivissent tres Virgines, cum sancta

deponit, narratum sibi a parentibus adventum Virginum,

cta

ubi dicuntur
SS Virgines
esse de sodalitate
S. Ursule

et jubentur de
omnibus testibus
audiri.

E

F

Testis 1

A cta Ursula existentes, et fuissent infirmæ; venissentque usque ad quandam curiam nuncupatam Roperschwyl, quæ est in parochia Eichsel; dumque illud venissent ad inhabitatorem ejusdem curiæ, petiissentque eas hospitari; idem inhabitator respondisset eis, quod sibi hospiti videretur, ipsas Virgines talis dignitatis seu status fore, quod non bene sciret eas tenere, quia locus suus non esset pro ipsis: attamen ipsæ Virgines beatæ fuissent bene contentæ de suo hospitio, et ibidem permansissent propter earundem infirmitatem, et perduraverint ibidem, quousque spiritum Deo reddiderunt: ipsæque Beatæ Virgines ante earundem obitum commisissent, quod postquam eas ab hac luce migrare contingeret, quod deberent duo boves recipi, et illis mediantibus corpora ipsarum permitti vehi; et ubi boves cum corporibus suis permanerent, ibidem deberent sepeliri: quod sic fuerit factum. Quod testis similiter audiverit a quondam suis parentibus, quod ipse iidem sui parentes semper audivissent, quod dum ipsæ in itinere fuissent trans-eundi ad dictam curiam, exorta fuisset una fontana, que adhuc sit, et nomen habebat Fons beatarum Virginum; via etiam, quam ivissent, adhuc vocetur Via Virginum. Dicit etiam testis, quod quondam Margareta, mater sui testis, habuerit, dum viveret, maximam incurabilem infirmitatem corporis; quæ mater dixerit testi, quod nulla medicina mediante potuisset curari: sed quam primum fecisset votum eundi ad BB. Virgines in Eichsel, ipsa fuisset ab hujusmodi infirmitate liberata, et pristinae sanitati restituta. Aliud non constat sibi.

a quibus dicuntur Fons et Via Virginum,

B et morbus incurabilis voto facto sit sanatus.

Testis II similiter deponit de adventu,

C et modo ac loco sepulture cœlitus indicato,

cultuque veteri:

levatione prohibita.

II Leonardus Zimmerman de Nider-Eichsel, ætatis annorum quinquaginta et ultra, avisatus de pœna perjurii, medioque suo juramento desuper de dicenda veritate præstito interrogatus et examinatus, non gratia, odio, amore, prece, pretio, favore, ira, timore, seu rancore; sed solius justitiæ et veritatis intuitu deponit. Dicens se a suis senioribus semper a juventute sua audivisse, quod in Eichsel requiescerent tres Beatæ Virgines, que de Societate S. Ursulæ fuerint et sint; et dum ipsa S. Ursula super Rhenum ad Coloniam navigasset, et venisset ad littus circa Villagium Weylen; tres Virgines beatæ, ut infirmæ, exivissent navim, et ivissent super montem Rierenbergh, et usque ad curiam nuncupatam Roperschwyl venissent, illic permanentes usque ad earundem obitum; et audiverit a suis senioribus dici, quod iidem sui testes seniores etiam semper audivissent dici publica voce, et fama; quod postquam ipsæ Beatæ Virgines obierunt mortem, fuerit auditum ex voce cœlesti, quod corpora earundem beatarum Virginum super currum deberent poni, et duo boves præponi currui; et quo ipsi boves corpora ipsarum veherent et stare permitterent, ibidem deberent sepeliri; sicque fuissent ductæ ad locum in Eichsel et ibidem sepultæ. Dicit etiam testis, quod semper a suis senioribus audiverit, quod hujusmodi tres beatæ Virgines in Eichsel fuerint ab hominibus fidelibus in devotionem eorum quæsitate, vota illuc promissa, et pro sanctis Virginibus adoratæ seu imploratæ.

12 Audivitque testis, quod quadam vice quidam Dux seu Princeps Austriæ commisisset, ut hujusmodi beatarum Virginum corpora quærentur, et ex sepulturis earundem reciperentur; et dum hi qui [missi erant] volebant aperire sepulcra earundem, venit vox dicens, quod deberent cooperiri sepulcra hujusmodi, quia nondum esset tempus aperiendi; vulgo *Uet zu / rø iet noch zu froh*. Qua quidem audita, projecerunt iidem fodientes terram vice versa in sepulcra hujusmodi Virginum beatarum, et cessarunt ab eodem proposito. Testis etiam dicit

se vidisse, et audivisse, quod dum aliquando homines stabant super sepulcra Virginum, et ipsi sputum desuper projecerunt, quod inde in infirmitates inciderunt, quod vix ire poterant propter irreverentiam ipsis Sanctis factam. Item vidit, et audivit, quod qui se in suis infirmitatibus seu accidentibus adversitatibus illic ad beatas Virgines in Eichsel voverunt, quod fuerint sanctarum hujusmodi Virginum intercessione ab hujusmodi infirmitatibus liberati, et sanati. Audivitque communi voce, et fama a juventute sua testis a suis antiquioribus et senioribus, quod iidem se seniores semper audivissent, quod hujusmodi tres Virgines essent de societate seu sodalitate undecim millium Virginum. Viditque a juventute sua et audivit ipsas tres Virgines pro talibus teneri, implorari, haberi, et reputari, hodieque sic teneantur et reputentur. Aliud sibi non constat, nisi quod ipse testis etiam easdem pro talibus tenet et habet.

13 Henricus Krebs de Nollingen quadraginta annorum et ultra, dicit se per triginta annos in villa Nollingen habitasse, ... et, quod villa Nollingen distet quasi dimidium milliaria a villa Eichsel; sicque acciderit, quod ante certas septimanas præterlapsas infirmitas febris eum tetigerit, scilicet quotidiana; et eum adeo infirmum et debilem fecerit, quod non habuisset spem amplius de vita sua; sic prout die lunæ proxime futura laberentur octo dies, ipse testis voverit, ire velle ad beatas tres Virgines in Eichsel, illudque votum adimpleverit; et quam primum ibidem venisset, cessaverit febris in eo, et postea ipsum amplius non tetigerit, hodieque ab hujusmodi febribus sit liberatus. Dicitque testis se habuisse socrum virum antiquissimum, qui sibi testi semper dixisset, quod in Eichsel requiescerent sepultæ tres beatæ Virgines, de undecim millibus Virginum; et testis firmiter credit, subsidio et ad implorationem beatarum Virginum trium in Eichsel, ab hujusmodi febribus se liberatum, et sanatum seu relevatum. Et communiter ab aliis, hujus villæ Eichsel notitiam habentibus, audivit, pro eo teneri, dici et haberi, quod ibidem in Eichsel tres beatæ Virgines requiescerent, prout etiam signa imaginum tria sanctarum Virginum antiquitus super sepulcra earundem fuerint et sint posita, ut viderentur ibidem sepultæ, aliud non scit.

14 Joannes Stoeb de Scopffen, sexaginta sex annorum suæ ætatis vel circa, de hujusmodi sanctis Virginibus, de his quæ sibi ex propria scientia vel auditu, conscia fuerunt diligenter examinatus; ... dicit et deponit, se per quinquaginta annos cum suis quondam parentibus, et post eorundem obitum solum, fuisse et quæsivisse tres beatas Virgines, requiescentes in ecclesia et cœmiterio ejusdem ecclesiæ in Eichsel. Dicit etiam se a suis parentibus et senioribus sæpe audivisse, quod hujusmodi tres beatæ Virgines iverint in certo loco, ubi itur ad curiam Roperschwyl parochiæ Eichsel; fueritque una fossata ibidem, absque ponte: et dum illuc advenissent, statim habuissent pontem paratum ex virtute Dei, super quem pontem transiverint; et idem locus, et via ibidem adhuc habeant nomen, quod dicatur Fossa beatarum Virginum, et via earundem; sitque quidam fons ibidem, qui dicatur Fons beatarum Virginum; unaque Virginum sanctarum hujusmodi sit sepulta in cœmiterio; et circa tumulum ejusdem vel super idem sepulcrum jacuerit quidam truncus arboris quercinæ; qui truncus interim quo super sepulcrum hujusmodi fuerat positus, saporem nobilissimum, sicut violæ flores habent, habuerit, et hoc viderit, et sæpius sapuerit; et viderit, quod quando aliquando homines, ac etiam testis petias de ligno sciderunt, ani-

D EX CROB. BACINO puniunt irreverentia,

Miraculis crebris.

III, de febris sibi ex voto curata.

E

IV, de peregrinatione crebra ad ipsas, F

ponte eis divinitus strato,

truncus super sepultura unius odoriferus,

A mo secum ad domos portandi, quamprimum non fuerat super sepulcrum, quod tunc sapor cessaverit; prout etiam idem truncus nunc in toto depositus, saporem amiserit. Audivitque testis veridica relatione dici a suis senioribus, quod olim aliqui prætendissent, et cœpissent fodere circa sepulturas beatarum Virginum, animo earundem corpora effodiendi, et forsitan inde alienandi et portandi, sicque fuerit audita ab iis vox quædam dicens: *Vret zu / dret zu / est ist noch / zu froh.* Dicit etiam quod huiusmodi tres Virgines beatæ fuerint et sint ultra memoriam hominum, et prout semper a se senioribus audiverit, pro sanctis imploratae, recursusque in infirmitatibus ad eas habitus, prout hodie taliter quaerantur et implorentur; puerique primogeniti, juxta earundem sanctarum Virginum nomina propria fuerint nominati in baptismo, scilicet Kuegundis, Wibrandis, et Mechtundis. Ipseque testis pro eo habet, quod tres Virgines sanctæ ibidem requiescant. Nam viderit sedes cum imaginibus sanctarum Virginum, positas super loca, ubi credebatur ipsas sanctas Virgines sepultas requiescere. Aliud non scit.

nominibus ad baptismum assumptis.

v, de annua ad ipsas processione

B 15 Fridolinus Vogtlin, telonarius oppidi super pontem in Rhinfelden, testis, ætatis annorum quinquaginta vel circa,.... dicit esse verum, quod omni anno de oppido Rhinfelden ad villam Eichsel, cum Reliquiis et processione transeat ad beatas tres Virgines; ipseque testis sæpius etiam illuc iverit, et viderit tres sedes, ubi super qualibet sede sit posita imago sanctæ Virginis ex ligno scissa; et etiam super cœmeterium ejusdem ecclesiæ fuerit unum lignum ita saporosum, quod omnis homo de eo mirabatur. Tale lignum testis vidit, et saporem sentit et odorem. Et a suis senioribus semper audiverit, quod Virgines Beatæ tres in ecclesia huiusmodi seu ejus cœmiterio essent sepultæ, et requiescerent ibidem. Videritque a pluribus Christi fidelibus, easdem sanctas Virgines quæri, et ad locum huiusmodi propter eas recursum haberi; non tamen scit de aliquibus signis seu miraculis; sed pro sanctis Virginibus eas audiverit teneri, haberi, et reputari, ac venerari; prout etiam ipse testis eas taliter teneat, et habeat, et credit verum esse, quod ibidem requiescant.

vi, quod vere ibi sepulta credantur.

C 16 Verena Tentzel de oppido Rhinfelden, testis ætatis annorum septuaginta vel circa... deponit et dicit, se nil aliud scire, nisi quod a juventute sua, a suis senioribus, et se antiquioribus utriusque sexus hominibus, audiverit dici, quod in Eichsel essent sepultæ, et requiescerent tres Virgines beatæ, seu earundem corpora; sicque fuerit habitum, tentum, nominatum, et reputatum, hodieque sic habeatur et teneatur. Aliud non scit.

vii, de sanatis filio

17 Theodoricus de Meyre commorans in villa Nollingen, ætatis annorum triginta quinque vel circa,.... deponit dicitque, sunt jam quatuor anni elapsi, quod sæpe habuerit ipse filium maxima infirmitate tunc laborantem, quod non erat spes de vita ejusdem pueri; sic quadam nocte obvenit sibi testi in somno, quod deberet puerum huiusmodi vovere ab beatas Virgines in Eichsel; quod et testis faciebat, et cum una libra ceræ ad Sanctas huiusmodi iverit; qui quidem puer ab huiusmodi infirmitate fuit liberatus, et sanitati restitutus. Similiter dicit testis, se habuisse unam filiam infirmam, quam etiam ex consilio suæ uxoris vovit ad beatas tres Virgines cum dimidia libra ceræ; sic exiverint de puero huiusmodi duo vermes cum crinibus, et longi fuerint, et alias circa duccentos vermes de eodem genere exiverint, sicque filia fuit facta sana, et adhuc vivat. Item testis dicit, quod anno præterito fuerit infectus peste epidemiæ; et ipse fecit votum

ac filia,

transeundi ad beatas Virgines in Eichsel cum duabus candelis, prout sibi in somno obveniebat, quod sic facere deberet; ipse statim fuerit restitutus ad sanitatem, ipseque adimpleverit votum promissum, et credit firmiter subsidio et adjutorio beatarum Virginum in Eichsel, ipsum testem puerosque suos fuisse et esse sanatos per Dei gratiam. Aliud sibi non constat.

18 Ursula, uxor ejusdem testis proxime prædeponentis, testis etiam jurata et recepta, dicit præcise sic esse actum cum Theodorico ejus marito et filiis eorundem conjugum, quemadmodum ejus maritus deposuerit; quem deponere vidit, et audivit, ac depositioni ejus præsens fuit, addens ad ea, et dicens: quod ipsa dudum unum habuerit infantem, seu puerum lactentem et sugentem adhuc; qui puer in octo diebus ex quadam infirmitate incidenti non potuit lac de mammillis sugere; quem puerum feminei sexus ipsa deponens voverit portandum ad beatas tres Virgines in Eichsel, ipsamque filiam illuc portaverit; et post hæc statim ipse puer incepit sugere, et vivit hodie, aliud sibi non constat.

D
et seipso a peste.

viii, de iisdem

et filia sugere non valente.

19 Hermannus Miller alias Stroeli, de villa Tegerfeld, ætatis annorum quinquaginta vel circa,.... deponit et dicit esse verum, quod eo teste existente in sexto anno suæ ætatis vel circa, acciderit sibi, quod quædam macula seu pellicula creverit in uno suo oculo, quod tandem in eodem oculo nil amplius potuit videre, sed erat cæcus in eodem; sic mater ejus votum fecerit ejus ex parte transeundi ad beatas Virgines in Eichsel, cum cereo oculo et cereo equo. Et super hoc duxerit ipsum testem ad eundem locum, ubi requiescere dicuntur beatæ tres Virgines, implorando easdem tres sanctas Virgines, quod intercederent apud Deum pro teste, quod oculus suus ad visum pristinum et sanitatem restitueretur. Dum itaque illuc venerit, et votum fecerit, ipse testis fuerit restitutus, et potuerit videre in uno oculo, sicut in alio, et hodie bene videat in ambobus oculis; firmiterque credit, quod subsidio, sive adjutorio et intercessione earundem beatarum Virginum ipse testis fuerit ad visum pristinum in oculo restitutus. Testis etiam a suis senioribus semper audiverit, in dicto loco requiescere tres Virgines, seu illarum corpora; audivitque testis dici, quod ante [sua] tempora tres sedes fuerint, super quibus jacent tres imagines sanctarum Virginum, quæ fuerunt semper positæ in ecclesia super sepulcra earundem sanctarum Virginum. Et quia una sedes solita erat poni extra ecclesiam super cœmeterium; acciderit, quod quia nesciebatur pro certo, si huiusmodi Beatæ Virgines essent sepultæ in ecclesia vel extra, una sedium, stans extra ecclesiam in cœmiterio, portabatur etiam ad ecclesiam. Sed crastino mane post noctem dictæ diei, ipsa sedes vice versa fuit extra ecclesiam operatione divina in loco, ubi ipsa altera ex sanctis Virginibus fuit sepulta.

E
ix, de oculo sibi illuminato.

et scilicet una ad cœmeterium divinitus relata.

F

20 Elizabetha Urbani, de oppido Rhinfelden, ætatis annorum quinquaginta et ultra... dicit esse verum, quod quondam mater testis habuerit mirabili passione et dolore calculum, quod aliquando quasi mortua decubuit; sicque promisit velle visitare sanctas Virgines in Eichsel, ad hoc quod intercederent pro ea dictæ Virgines erga Deum, pro gratia obtinenda, quod mater testis ab huiusmodi infirmitate liberaretur; quam etiam promissionem factam quondam mater testis adimpleverit, et quam primum ad Eichsel venerit, lapides calculi huiusmodi in copia exiverint, quod collecti tam magni fuerint sicut ovum gallinæ. Et testis dicit, quod semper a juventute sua a sibi senioribus audiverit dici, quod beatæ Virgines seu corpora ipsarum es-

X, de calculo matri sur exemplo.

sent

A sent reposita in ecclesia Eichsel, et fuerit antiquus magnus concursus ad eundem locum; licet propter malitiam hominum, pro nunc et aliquot annis proxime præteritis, non fuerint beatæ Virgines multum et in tantum veneratæ, quemadmodum ante centum vel octuaginta annos. Nec aliud scit.

21 Henricus Weichser de Wiechs, ætatis suæ annorum quadraginta octo vel circa.... deponit, et dicit, quod ipse a juventute sua semper a senioribus et antiquioribus suis dici audiverit publice, quod olim ante annos longe memoriam hominum excedentes, venerint tres Virgines ad curiam Roperschwyl parochiæ Eichsel, et petierint quod receptarentur ibidem tamquam aliengenæ; vir tamen ibidem tunc existens eas recusasset hospitare, licet tandem precibus ipsarum devictus easdem penes se retinuerit; fuerintque ipsæ infirmæ; et demum videntes se morituras, dixerint, quod quando ipsæ eadem sorores ab hac luce decederent, corpora ipsarum super bigam seu currum deberent poni, et duobus bobus præpositis curru duci, quousque boves per se starent: et ubicunque boves eas ducerent, et ulterius non transirent, quod corpora earundem trium Virginum ibidem deberent sepeliri.

B Sicque fuerint corpora earundem sanctarum Virginum ducta usque ad locum ecclesiæ in Eichsel, ibidemque sepulta. Dicit etiam quod audiverit a suis senioribus a juventute sua, quod eadem beatæ Virgines transiverint per quandam viam ultra unam fossatam, ubi dum ad fossatam venerint, non repererunt pontem: sed propter sanctitatem earundem ut procederent, ex divina voluntate, repererunt pontem, per quem transierunt. Sitque fons ibidem prope, qui habeat adhuc ab antiquo nomen Fons beatarum Virginum. Similiter via est ibidem, quæ hodie nuncupatur et semper nuncupata est Via beatarum Virginum. Ulterius dicit, quod quidam villanus, Olewinus Meyer de Oetlilrem, fuerit mirabiliter male læsus a quadam arbore quæ ceciderit, ita quod de ejus vita amplius non erat spes; sed idem imploraverit beatas Virgines in Eichsel, et se illuc voverit cum eleemosyna, et fuerit restitutus pristinae sanitati, per intercessionem beatarum Virginum Kunegundis, Mechtundis, et Wibrandis.

22 Agnes Gutymey, de oppido Rhinfelden, ætatis annorum quinquaginta vel circa, deponit et dicit sibi nil aliud constare, nisi quod audiverit, quod venerunt tres Virgines sanctæ in Roperschwyl; et dum erant infirmæ, et jam mors eis appropinquaverit, jusserint, quod quando ab hac luce contingeret decedere, poni deberent earum corpora super currum, et duobus bobus præpositis duci permitti, [et quod] ubicunque tunc boves cum suis corporibus starent, non ultra transeundo, ibidem deberent corpora ipsarum ecclesiasticæ tradi sepulture, et talia fuerint facta, fuerintque corpora ipsarum beatarum Virginum in Eichsel tradita sepultura, prout etiam ab antiquo steterint super sepulturas earundem imagines tres in memoriam earundem sanctarum Virginum trium factæ; talia audiverit testis a quondam ejus patre, et ab aliis senioribus, qui testi hæc dixerint; quodque magnus concursus antiquitus ad dictas tres Virgines fuerit. De signis et miraculis ac aliis nil sibi constat.

CAPUT III.

Depositiones aliorum viginti testium usque ad XII Maji.

XIII, de curialis sibi febribus
Joannes Oerthi advocatus in Tegerfeld, ætatis annorum quinquaginta,.... deponit, et dicit quod a tempore suæ discretionis semper audiverit requie-

scere in Eichsel tres sanctas Virgines, quæ etiam pro sanctis Virginibus fuerint habitæ, tentæ, et reputatæ: sicque anno præsentis acciderit, quod quasi per sedecim septimanas ipse testis habuerit febres; et propter hoc ipse imploraverit sanctas Virgines in Eichsel, et illuc ad ipsas transiverit, et fuerit a febribus hujusmodi liberatus, Aliud sibi non constat.

24 Ennelia Utzenfeldin, de oppido Schopffen, erat annorum sexaginta, vel circa, dicit, quod ab ejus juventute semper a suis senioribus audiverit dici, quod in Eichsel requiescerent corpora trium sanctarum Virginum, quarum una haberet nomen Kunegundis, alia nomen Wibrandis, et tertia nomen Mechtundis; videritque et audiverit pueros juxta nomina earundem sanctarum Virginum in Baptismo nominari, et earum nomina imponi; ipsiusque testis mater dum viveret sibi testi sæpius dixerit, quod paucus honor nunc hujusmodi sanctis Virginibus fieret, sed antiquitus honorifice fuissent nominatæ. Nam antiquitus ex institutione, aut consuetudine fuerit, et hodie sit in usu, quod in vigilia corporis Christi annuatim itur cum Processione et Reliquiis ad Eichsel de oppido Scopffen; et audiverit testis ante quadraginta, et quinquaginta annos, quod olim certi Nobiles prætendissent effodere sanctas Virgines, seu corpora earum ex sepulturis suis; quibus venit vox dicens, *Ueet zu / ez ist noch zu froh*. Sic ipsi cessassent, et eadem corpora ibidem jacere permisissent, nec aliud sibi constat.

25 Joannes Menley de villa Loerrach, quinquaginta annorum; et Joannes Goldsperg de eodem loco, quinquaginta sex annorum, testes a tota communitate Loerrach missi, ... deponunt et dicunt, se a suis senioribus sæpius audivisse, et etiam aliquando per se vidisse, quod tres sanctæ Virgines in Eichsel fuerint imploratæ a pluribus in infirmitatibus constitutis, tam pestis, quam etiam febris; et quando venerint ad locum scilicet ecclesiam Eichsel, in qua ultra centum annos fuerint sepulta corpora dictarum trium sanctarum Virginum, quod tunc fuerint liberati ab hujusmodi peste, et febribus. Dicunt etiam testes, quod de villa Loerrach ac diversis aliis villagiis, omni anno fiant processiones ad sanctas Virgines in Eichsel; et testes firmiter credunt, quod corpora dictarum trium sanctarum Virginum requiescant in ecclesia sive cæmeterio in Eichsel, et quod qui eas imploret in suis necessitatibus ab illis relevetur. Et dicunt easdem nominari, scilicet unam Kunegundem, aliam Widebrandem, tertiam Mechtundem; aliud eis non constat, nisi quod dictum, habitum, nominatum, et reputatum fuerit: hodieque habeatur, nominetur, et reputetur, quod tres sanctæ Virgines in dicto loco sint et requiescant.

26 Verena Fölnini de Rhinfelden, septuaginta annorum suæ ætatis, dicit, sibi nil aliud constare, nisi quod a suis senioribus, etiam senissimis et antiquissimis hominibus utriusque sexus audiverit, quod in Eichsel esset gratiosus locus; et quod tres sanctæ Virgines ibidem requiescerent, et corpora earundem ibidem essent sepulta; et quod antiquitus magnus fuerit concursus ad easdem sanctas Virgines, et qui eas imploraverit in sua infirmitate, fuerit relevatus; nec aliud sibi constat.

27 Joannes Burger, de Rhinfelden, septuaginta annorum vel circa deponit, se a quondam matre sua, quæ fuerit antiqua mulier, audivisse, quod trium sanctarum Virginum corpora jacerent sepulta in cæmeterio sive ecclesia Parochiali in Eichsel; et quod ante longa tempora certi proposuissent effodere velle corpora hujusmodi Virginum subito tamen iidem audierunt vocem quondam dicentem, *Ueet zu / deet zu / es ist noch zu froh*. Nil aliud scit, nisi quod

D
FX CROU-
BACHIOXIV, de processione
duci solita,et elevatione
frustra tenta.
EXV et XVI
deponunt
pro tota sua
communitate.

F

XVII, de vetustissima traditione et cultu.

XVIII, de im-
pedita effos-
sione,

- A** magnus aliquando concursus fuerit ad locam Eichsel ad dietas Virgines, nec aliud deponit.
- EX CROM-
PACHIO
XIX, de roticis
in Eichsel
peregrinationibus**
- 28 Kungili Renck, de villa Eichsel, ætatis annorum quinquaginta vel circa, verum esse dicit, quod ipsa a juventute sua a suis senioribus audiverit semper, quod in Eichsel essent sepultæ sanctæ tres Virgines; viditque et audivit a multis diversis hominibus, quod vota fecerunt eundi ad beatas Virgines implorandas: quos audivit relevatos, et liberatos ab infirmitatibus suis quando illuc venerint, sitque verum, quod ibidem sunt tres imagines Virginum sanctarum; quæ antiquitus super sepulcra earundem beatarum Virginum fuerunt positæ, ut videretur sanctas Virgines ibidem requiescere, et sepultas fore; ipsa etiam testis quadam vice fuerit infirma in uno oculo, et propterea imploraverit beatas Virgines in Eichsel, ut subvenirent ei, ne cæca fieret in oculo hujusmodi; sicque fuerit adjutorio Sanctarum hujusmodi sana facta. Aliud non scit.
- et oculo sibi
sanato.**
- 29 Gredli Meyers de Tegerfeld, sexaginta annorum suæ ætatis, jurata, et examinata ... dicit, se a suis senioribus audivisse, quod olim nonnulli attentaverint effodere velle corpora sanctarum Virginum, quæ in Ecclesia Eichsel sepulta esse dicuntur: tunc venerit vox quedam dicens: *Dect zu / dect zu / es ist noch zu froch*. Audiveritque testis a suo patre dicit, quod erat quidam Nobilis, qui non curaverit vocem hujusmodi, quod omnino volebat corpora Sanctarum hujusmodi effodere; et propterea idem fuerit effectus cæcus in oculis suis. Item dicit testis, quod olim ipse testis habuerit unam apostemam magnum super humerum suum, et vovit se ad beatas Virgines in Eichsel, et fuerit sanata. Dicit quoque se testem habuisse puerum, qui in tribus annis propter infirmitates non potuerit ire. Et dum ipsa testis votum fecit ad beatas Virgines, ut puer ab hujusmodi infirmitate liberaretur, quam primum ipsa votum hujusmodi fecerit, idem puer fuerit factus sanus. Et credit firmiter, quod ad subventionem hujusmodi sanctarum Virginum, fuerit ipsa et filius sanati, nec aliud dicit.
- xx, de ex-
cavato ef-
fossore san-
ctarum,**
- B** 20 Dictus Schreiberhans de Mulberg, ætatis annorum quinquaginta vel circa, dicit, quod ipse olim a quondam Domino Fridolino Presbytero audiverit, quod tres Virgines essent sepultæ in Eichsel, scilicet duæ in ecclesia, et una extra ecclesiam, quæ essent Sanctæ: testisque fuit sæpius in Eichsel, et vidit quod quidam truncus, seu quoddam lignum arboris, fuit positum super sepulcrum unius ex sanctis Virginibus in Eichsel, quod ita bonum odorem habuerit, sicut esset odor violarum florum; hoc testis vidit, et odoravit, seu sapuit; et dicit quod quando aliquis aliquam petiam de ligno sciderit, quod hujusmodi petia abscissa nil plus sapuit, seu nullum amplius odorem dedit, ipseque truncus seu lignum, cum jam de sepulcro alterius sanctarum Virginum sit depositus, similiter amplius non sapiat seu det odorem ut antea. Audivitque testis a juventute sua, quod in Eichsel essent duo corpora sanctarum Virginum, sicque fuerit habitum, tentum, nominatum et reputatum, hodieque sic a teste, et aliis habetur, tenetur, et reputatur. Et ex Schopffén et aliis villis transeatur ad beatas Virgines omni anno cum reliquiis: aliud non dicit.
- Apostemate
sanato et pte-
ro debili.**
- xxi, de trunco
odorato et
sapido,**
- C** 31 Conradus Vogt de Nollingen, ætatis annorum sexaginta vel circa, dicit quod olim fuerit in humanis Cuninus Berg, Petrus Colinar, Heyninus Meyer, et Petrus Meyer; a quibus et nonnullis aliis sibi testi senioribus et antiquioribus utriusque sexus audiverit, quod in Eichsel requiescerent tria corpora sanctarum Virginum, de undecim mille Virginibus sanctis; et quod magna signa sæpius in hominibus confluentibus ad Ecclesiam Eichsel, ac ipsas sanctas Virgines invocantibus fuerint facta, sic, quod homines de præmissis infirmitatibus corporum et ab hujusmodi fuerint liberati. Quodque quadam vice, ante longa tempora, præsumpserit velle effodere corpora dictarum Virginum; sed audita fuerit per fodientes vox talis: *Dect zu / est ist noch zu froch* et dum hujusmodi talis, quod in Ecclesia Eichsel tres imagines in signum, et ad figurationem hujusmodi trium Sanctarum, longe ultra memoriam hominum, fuerint super sepulcra earundem sanctarum Virginum posita, ut videretur Sanctas ibidem esse sepultas; aliud sibi non constat.
- xxv et xxvi,
de processione**
- 32 Joannes Henffi, Advocatus in Nollingen, ætatis annorum quinquaginta, dicit, se nil aliud scire, quam quod semper ab antiquis hominibus audiverit dici, quod trium sanctarum Virginum corpora jacerent sepulta in Ecclesia Eichsel, seu in cœmiterio ibidem; et scit quod magnus concursus ante viginti vel triginta annos ad easdem Sanctas fuerit hominum utriusque sexus, ob infirmitates aliquas; quia viderit et audiverit homines sic vota facere, et illuc ire: nec aliud sibi constat.
- atque xxiv.**
- 33 Jacobus Vogelbach de Nollingen, ætatis quadraginta, vel circa, dicit se etiam nil scire, nisi quod a tempore suæ memoriæ, et discretionis, a suis senioribus semper audiverit, quod circa Ecclesiam Eichsel, aut in eadem essent sepulta et requiescerent tria corpora sanctarum Virginum, de undecim mille Virginibus; et scit, et audivit, quod fuit concursus ad querendum easdem Virgines, licet in viginti annis hujusmodi concursus non fuerit magnus; tamen homines habentes infirmitates febris illuc iverint, et fuerint liberati; sicque fuerit creditum, habitum, tentum, et reputatum; nec aliud sibi constat.
- E**
- 34 Jacobus Beler de Tegerfeld, ætatis annorum quinquaginta et ultra, dicit, se a suis senioribus semper audivisse, quod trium sanctarum Virginum corpora requiescerent in et extra Ecclesiam in Eichsel, in locis ubi repositæ forent imagines figuratæ ad modum sanctarum Virginum; quas imagines testis vidit: quodque tales Sanctæ essent de numero undecim mille sanctarum Virginum, et duarum corpora jacerent in ecclesia, et una extra Ecclesiam in cœmiterio. Dicit etiam, quod omni anno de villa Tegerfeld transeatur cum Reliquiis et processione ad beatas Virgines in Eichsel die lunæ Rogationum, et quod viderit et audiverit magnum concursum hominum frequentare easdem Sanctas, et ab omnibus habeatur id pro vero, quod hujusmodi Sanctæ ibidem requiescant, nec aliud deponit.
- xxv et xxvi,
de processione**
- 35 Leonardus Britzeker de Tegerfeld, ætatis annorum quinquaginta et ultra, juratus, receptus, et in præsentia Jacobi proxime supra deponentis contestis, examinatus, ut idem contestis ita similiter ipse deponit, sic se audivisse, et scit processionem annue fieri de Tegerfeld, pro custodia fructuum terræ, ad beatas tres Virgines; dicens, quod in cœmiterio ecclesiæ una arca seu sedes, super quam posita sit, sive jaceat imago, sive figura sanctæ Virginis, de ligno scissa ostendens sanctam Virginem; similiter in Ecclesia similes duæ sedes seu arcæ, super quas duæ imagines ad similitudinem sanctarum Virginum jaceant, sint super sepulcra ipsarum Virginum positæ; et audivit, quod semel fuerit sedes in cœmiterio existens portata, et posita in ecclesia; sed quando mane veniebant, fuerit reperta hujusmodi sedes vice versa extra ecclesiam, in loco suo priori. Aliud non scit, nisi quod semper audiverit, tres Virgines sanctas esse sepultas in Eichsel.
- F**
- 36 Conradus Gloter de Tegerfeld ætatis annorum quinquaginta
- pro fructibus
terræ;**
- et de transpo-
sitione sedis.**

A quinquaginta, vel circa, juratus, receptus et examinatus in præsentia amborum suorum contestium proxime supra deponentium, dicit, se a quondam suo vitrico audivisse, quod sanctæ Virgines tres essent sepultæ in Eichsel; et dum in vita fuissent, ivissent ipsæ per certam viam, quæ adhuc nomen retinuerit, et dicatur Via sanctarum Virginum. Scitque, et vidit, ac audivit, quod hujusmodi tres Beatæ Virgines venerantur, et quærentur in Eichsel, et magnus concursus aliquando ad hujusmodi locum fuerit ab hominibus ipsas Virgines quærentibus, nec aliud sibi constat.

XXVII, de imaginibus supra sepulcra.

B 37 Antsch Wieschel de Roperschwyl, curiæ parochiæ Eichsel, ætatis annorum quinquaginta vel circa... deponit, quod ipse a quondam suis parentibus et senioribus, de Villa Eichsel et circum circa existentibus, sæpius audiverit, quod in Eichsel essent sepultæ tres sanctæ Virgines, quarum corpora ibidem requiescerent, unius videlicet in cimiterio, aliarum vero duarum in ecclesia; prout ostenderint imagines, quæ ad modum ipsarum sanctarum Virginum figuratæ sint, et super sepulcra, sive loca, ubi hujusmodi Sanctæ requiescunt, solent poni. Sicque vidit testis, quod homines confluentiam habuerint, et recursum ad beatas easdem Virgines, prout et ipse testis recursum ad eas habuit, et in suis necessitatibus eas imploravit, quod per earum sacra merita pro eo apud Deum intercedere vellent et sibi subveniendum: aliud non scit.

XXIX Prætor Rhinfeldensis, de sua pueri liberatione.

38 Validus Vir Rudolphus in Graben, Schultetus in Rhinfelden, ætatis suæ annorum triginta vel circa, dicit quod dum ipse adhuc puer esset, idem phantasia habuerit, quod de nocte e lectulo ivit, et in camera hinc inde in somno ambulavit; et tunc habuerit mater testis unam famulam, quæ semper testem regebat, custodiebat, et gubernabat; et adhuc ut hujusmodi phantasia auoveretur a teste, eadem famula voverit ipsum testem ad beatas tres Virgines in Eichsel, ipsumque testem secum illuc duxerit, et aliquod donum seu eleemosynam ibidem dimiserit; et ipse testis ab hujusmodi phantasia, de nocte in somno ambulandi seu transeundi, fuerit et sit liberatus, quod ipse interim non fecerit: aliasque audivit hujusmodi sanctas Virgines in Eichsel requiescere.

XXX, de loco exsistentis,

C 39 Joannes Wieschel, de Roperschwyl Parochiæ Eichsel, ætatis annorum quinquaginta vel circa... dicit et deponit, quod a suis senioribus semper audiverit, quod dum undecim mille Virgines veniebant per navim usque ad Bucken navigantes, sive ad eundem locum, quod ibidem exiverint tres Virgines, transeuntis usque curiam Roperschwyl, et ibidem permanserint tamquam infirmæ, et vitam earum ibidem finierint feliciter; quibus mortuis existentibus, consuluerint et repererint ibidem in dicta curia habitatores, quod reciperent duos boves, et permitterent trahere corpora ipsarum Virginum quocumque vellent; et ubi starent non ultra transeuntis, quod illic corpora earundem deberent sepeliri. Sic boves hujusmodi Beatarum Virginum corpora duxerint usque ad locum in Eichsel, ibidemque fuerint sepultæ; ipseque testis audiverit dici a suis senioribus, quod dum dictæ Virgines adhuc in vita fuissent, et ad dictam curiam ivissent, habuerint una earum sitim; et volentes requiescere modicum, una ex illis emisit baculum suum, quem in manu tenebat in terram; tunc ortus fuit fons, qui adhuc sit, et vocatur Fons beatarum Virginum: et via, quam ipsæ fecerunt, retinuerit adhuc nomen, der heiligen Jungfrauen weg. Sicque pro beatis Virginiibus semper fuerint habitæ, tentæ, nominatæ, ac reputatæ, hodieque sic habeantur, teneantur, nomi-

et via.

nentur, et reputentur; ipseque testis sic teneat. Nihil aliud scit.

40 Rudinus Rinck de Eichsel, ætatis annorum quinquaginta vel circa, juratus, receptus, et examinatus dicit, ut contestis suis proxime supra deposuit, quem deponere vidit, et audivit; et ultra hoc dicit, quod audiverit, quod semel fuerit venatus unus cervus, qui cucurrerit usque ad villam Eichsel; et dum cervus ibidem fuerat, non voluerit ulterius ire, et in cornibus suis in qualibet acie appaerent candelæ, quæ per homines videbantur, alia non scit.

41 Henricus Pur de Nider-Eichsel ætatis quadraginta sex annorum et ultra... deponit, ut Joannes Wieschel contestis suis, proxime supra ante Rudinum deponens, quem deponere audivit, et ejus de positioni præsens fuit; et adit etiam, quod audiverit a suis senioribus sæpius dici, quod cervi et alia animalia venerint ad Eichsel et in cornibus cervorum fuerint visæ candelæ. Aliud non dicit, nec sibi constat, nisi quod ab omnibus vicinis in Eichsel viderit et audiverit, dici, et reputari, ac haberi pro eo, quod trium sanctarum Virginum corpora essent sepulta in Eichsel, et ibidem requiescerent, prout etiam pro Sanctis recursus ad eas ibidem habeantur. Datum et actum in Villagio Eichsel, anno domini millesimo quingentesimo quarto, duodecima die mensis Maji, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini Julii divina providentia Papæ Secundi, anno ejus primo, indictione septima: præsentibus ibidem nobilibus et validis honorabilibusque viris, Dominis Adelberto Truchses, Rudolfo in Graben laicis, nec non [...] Doctore Canonico Ecclesiæ in oppido Rhinfelden; et Joanne Essmacher Capellano ibidem, testibus, ad præmissa vocatis et rogatis. Gregorius Swegler Notarius curiæ Bas. subscripsit rogatus.

D
EX GROM-
BACHIO

XXXI, de candidis inter cornua cervi;

quod confirmat XXXII,

E

an. 1501

CAPUT IV.

Reliquus processus usque ad finem mensis Maji.

Die vero Martis, proxima ante festum Ascensionis Domini nostri Jesu Christi, scilicet decima quarta Maji, fuit in monasterio Carthusiensi minoris a Basilæ Constantiensis Diocesis, examinatus religiosus vir Dominus Ludovicus Muser, Conventualis domus Carthusiensium Basilæ Constantiensis Diocesis, sexaginta duorum annorum vel circa, qui super his quæ sibi constent, ex parte Beatarum trium Virginum, in ecclesia parochiali Eichsel et ejus cimiterio requiescentium diligenter examinatus deponit, dicitque esse verum, quod sint pro nunc quadraginta anni, posteaquam habuerit maximam conversationem cum nobilibus et strenuis viris Dominis Wernero Dapifero Milite, ac Hermanno Truchses Milite; qui etiam ex speciali favore, quem gerebant ad ipsum testem deponentem, sibi domino unam Capellaniam in Eichsel, Beatæ Mariæ Virginis altare contulerunt; ita quod ipse dominus testis magnam devotionem ad eundem locum habere consueverit, et proposuerit ibidem velle sibi ædificare domum, et illic habitationem suam continuam peragere, et medio tempore sæpius illuc iverit, et a senioribus ibidem circum circa residentibus interrogavit, qualiter hujusmodi Sanctæ Virgines illuc venissent, vel quo [modo] res se teneret. Qui quidem seniores omnes a teste interrogati, sibi domino testi dixerunt; quod dum S. Ursula cum suis sodalibus per navim venisset, usque in locum Bucken vel circa; hujusmodi tres Virgines fuissent infirmæ, et ibidem navim exivissent, et venissent usque

XXXIII
Carthusianus,

a

F

in loco versatus et cuncta diligenter scrutatus.

a scribit cretulas semper ex Ursulanis fuisse,

A usque ad certum locum qui jam dicitur Eichsel, ibidemque fuissent mortuæ. Et testis dicit, quod semper audiverit per dictum tempus, quod hujusmodi tres Virgines essent de numero undecim mille Virginum, fuerintque ipsæ Virgines habitæ, tentæ, ac veneratæ pro Virginibus sanctis : et credit firmiter, quod verum sit, quod sint de numero Sanctarum undecim mille Virginum, et pro eo habet.

43 Etiam dicit testis, quod fuerit ossuarius defunctorum super comiterium Ecclesiæ in Eichsel, et in eodem ossuario quod muro contiguum erat, fuerit quoddam lignum, quod erat valde saporosum et saporem habuerit tanquam florem violarum, et dicebatur quod jaceret super sepulcrum seu tumulum unius ex sanctis Virginibus antedictis. Ipseque testis scidit aliquando particulas seu petias de hujusmodi ligno, propter amabilem saporem ejus, et viderit similiter alios petias inde scindere. Et ipse Dominus testis saporavit, habueritque propterea Dominus testis magnam inclinationem ad eundem locum, et scit, quod fuerit concursus magnus ad easdem sanctas Virgines; an autem miracula aliqua facta fuerint aut sint, sibi Domino testi non constat. Sed hæc audiverit, quod olim prætendebatur per nonnullos effodi corpora dictarum Virginum; et dum inceperant fodere venisset vox, quam fodere præsumentes audiverant, dicens: *Dreht zu/ es ist noch zu früh b.* Testis etiam dicit, quod hujusmodi tres Virgines, ibidem in Eichsel requiescentes, fuerint ab hominibus, scientibus eas ibidem requiescere, pro hujusmodi Sanctis, de consortio undecim mille Virginum existentes habitæ, tentæ, nominatæ, et reputatæ, palam, publice et notorie, et sic fuerit et sit verum; nec aliud sibi constat.

44 Dominus Rudolfus Ryat, Presbyter Capellanus ecclesiæ Basileensis, et Presentarius chori ejusdem ecclesiæ, testis examinatus dicit esse verum, quod ipse ante triginta annos fuerit in Reteleu et circum circa, et deinde adeptus fuerit ecclesiam parochialem in Howingen Decanatus Wisental, et eo tempore quo in his partibus extiterit, ipse sapissime a dictis annis transiverit ad villagium Eichsel, ibidem aliquando Missas celebrando, et quia viderit ibidem esse, et venerari tres Virgines, illasque pro Sanctis teneri et reputari: [et quod] ipse testis a senioribus ibidem ac circum circa residentibus villanis et incolis sæpe audiverit, quod olim, dum undecim mille Virgines cum S. Ursula navigaverint super Rhenum, et venerint ad illas partes circa Bucken; eo tunc dictæ tres Virgines, scilicet Cunegundis, Wibrandis et Mechtundis exivissent tanquam infirmæ navim, et venissent usque ad locum sive curiam Roperschwyl, ibidemque permanserint ad earundem mortem usque, et fuerint sepultæ in isto loco qui nunc dicitur Eichsel. Dicit etiam, quod viderit, a triginta annis et citra, magnum concursum hominum, dictum illuc ad istas beatas Virgines transeuntium, easque in suis necessitatibus implorantium; prout etiam ipse testis magnam illuc devotionem habuit, propter hujusmodi Virgines, quas semper pro sanctis Virginibus, de societate et numero undecim mille Sanctarum Virginum tenerit, et teneri viderit ac venerari; et Rector ac subditi in Eichsel, cum processione et Reliquiis transeuntes ad alias Ecclesias aliarum villarum, semper in suis et dictæ ecclesiæ in Eichsel vexillis portabant depictas Sanctas tres Virgines, cum S. Gallo, tanquam Patronas ejusdem Ecclesiæ; sic quod testis pro eo habet, si hujusmodi tres Virgines non fuissent Sanctæ, quod Reverendus Pater Dominus Episcopus Constantiensis modernus, sui que prædecessores Episcopi, non tolerassent tanto tempore talia fieri; sed quia semper publica

vox et fama fuit, quod essent Sanctæ Virgines, D ideo sic fuerit toleratum, et pro Sanctis fuerint veneratæ.

45 De signis, autem et miraculis si quæ facta sint, sibi nil constat, nisi quod similiter ab antiquioribus audiverit, quod circa fontem, qui jam dicitur fons Virginum, olim fuerint multi magni vermes venenosi, quod nemo circa eundem fontem poterat habitare. Et dum hæc Sanctæ Virgines illuc ad fontem veniunt, fuerint per virtutem Dei, propter hujusmodi Sanctas Virgines, dicti vermes conversi in lapides; prout etiam adhuc appareant lapides esse diversarum formarum vermium, circa fontem ipsum jacentes. Testis quoque dicit, quod viderit lignum jacere extra ecclesiam Eichsel in ossuario contiguo ecclesiæ, pro tunc existente; quod mirabiliter hominum odorem habuerit, quem etiam testis saporavit; et dicebatur communiter, quod jacuerit super sepulcrum sive tumulum sanctarum Virginum; et quod fuerit sapor quasi flores violarum sapiunt; nec aliud sibi constat.

46 Domina Barbara zur Linden, uxor providi Friderici zur Linden, civis et Consulis civitatis Basileensis examinata dicit, quod duo anni vel quasi lapsi sint, quod ipsa fuerit infecta peste epidemiciæ; et consultum sibi fuerat, quod votum faceret eundi ad beatas Virgines in Eichsel, id ipsa fecerit, et fuerit iterum sanata; ipsaque dehinc compleverit, seu adimplendo fecerit votum; et habet pro eo, quod hujusmodi sanctæ Virgines, et beata Virgo Maria, quam etiam imploraverit, pro ea apud Deum intercesserint, quod evaserit mortem; aliud non scit.

47 Domina Ennebina Ambrosterin, incola mercatrix Basileensis, dicit quod duo sint anni, dum pestilentia hic Basileæ regnaverat, et in domibus vicinis valde regnabat, sic quod multi homines moriebantur, et tandem filia sua Margareta etiam fuerat infecta; quæ etiam se, et eandem filiam suam, promiserat ituras et visitaturas Beatas Virgines in Eichsel; et quamprimum hoc fecerit, fuerat dolor mitior, ita quod filia sua fuerat restituta sanitati, et hodie vivat. Et firmiter credit, quod Sanctæ Virgines per earum intercessionem apud Deum hujusmodi gratiam obtinuerint, quod Deus filiam ejus vivam dimiserit. Audiveritque, quod quidam Miles, se cum sua familia illuc ad Beatas Virgines voverit iturum, et fuerat omnes defensi, quod nullum infirmitas epidemiciæ sive pestis hujusmodi tetigit. Nescit tamen, qualiter Miles nuncupatur. Aliud sibi non constat, nisi quod etiam audiverit, quod sit F quidam fons prope Eichsel, ubi fuerint multi vermes, qui propter beatas Virgines conversi fuerint in lapides, licet hoc non viderit, tamen pro vero sibi dictum est. Aliud non scit.

48 Anno Domini et Indictione, ut supra, die vero lunæ festi Pentecostes; constituti in civitate Basileensi discreti, Joannes Ritterman et Margareta Runis, conjuges legitimi de Brombach Constantiensis Diœcesis, examinatique mediis suis juramentis dicunt esse verum, publicum, et notorium, quod ipsi ambo habuerint pustulas per sex fere annos; et in hujusmodi infirmitate procreaverint insimul puerum unum c feminei sexus Ennelinam, quæ c etiam hujusmodi infirmitatem pustulæ secum in mundum portaverit; sic quod idem puer pustulis infectus fuerit in utero matris, et hujusmodi pustulas habuerit per quatuor annos, quam ætatem habeat, et non ultra; nec unquam potuerit ambulare seu ire, propter eandem infirmitatem. Itaque eum pridie, videlicet Dominicæ Vocem d jucunditatis, d apertæ fuerint sepulturæ beatarum Virginum, Cunegundis, Mechtundis et Wibrandis; nonnulli homines

ix CROMBA-
CIBO

B
segue exper-
tum saporem
ligni supra se-
pulcrum ja-
centis.

b

xxxv, de ca-
dem Societate,

C

de vexillis lo-
ci eas ut Pa-
tronas pietas
habentibus,

de vermibus
ad fontem
versis in lapi-
des,

et de ligno
odorato;

E
xxxvi,
uxor Consulis
Basileensis
peste liberata.

xxxvii de
filia ac milite
sic sanatis.

F

xxxviii
et xxxix,
de sui ac filie
curatione a
pustulis;

c

d

mines

A mines, ex Brombach, et aliis circum vicinis, ibidem in Eichsel fuerunt, et viderunt ipsas Beatas Virgines, et audiverunt quod signa per intercessionem hujusmodi Virginum erant peracta, quod homines a febribus et aliis infirmitatibus fuerunt liberati. Aliqui dixerunt, quod ipsi testes eorum puerum antedictum etiam cum illis ad easdem beatas Virgines deberent vovere, ipse puer prædictus talia audiens, continuo ex magno fervore, quem ut creditur instinctu Dei habuit, dixerit: Ego volo etiam ad beatas Virgines; volo etiam ad beatas Virgines, etc. et ex omni fortitudine, quam idem puer tunc habuerit, se in lecto, in quo decumbebat, erexit. Cum autem mulier Elsa nominata, ipsius Joannis testis antedicti noverca, inclinationem pueri videbat; statim ipsa voverit puerum ad Beatas Virgines prædictas. Similiter fecerit Margareta testis, ejusdem pueri mater; et quam primum ipsum puerum illuc voverunt, ipse puer dixit; Ego volo ire, etc. Et puero de lecto levato, et ad terram posito per testes, ad statim idem puer, recepto in manus suas parvo baculo sive ligno, cum eodem baculo inceperat ire; et iverit solus absque omni adiutorio, licet antea nunquam iverit, nec ire potuerit: sic ipsi conjuges votum prædictum compleverint cum puero, eundem illuc ad beatas Virgines portantes secum: qui puer existens cum Sanctis, per se, mediante tamen baculo, transiverit in ecclesiam ad sanctas Virgines; et interim de die in diem magis potuerit ipse puer ambulare. Hæc non gratia, odio, amore, aut prece inducti, sed ex omni veritate dicunt, et publica præmissa fore ac vera asserunt.

49 Religiosus Dominus Joannes Fabri, Conventualis Monasterii Ordinis Minorum de Observantia Basileæ, Presbyter, examinatus die Veneris post Pentecosten, dicit, quod sint pro nunc quinque dies, quod febres invaserint ipsum, et habuerit eas acutissimas; ita quod cum ipse alias inclinationem habuerit ad Sanctam Christianam, et ad tres Virgines antedictas in Eichsel, ipse fecerit votum ad ambas ecclesias hujusmodi, et ad beatas Virgines illie requiescentes: illudque votum die Sabbati ante Exaudi compleverit, et interim febris ipsum nunquam tetigerit, nec eandem senserit amplius. Et firma fide credit, se per intercessionem sanctarum Virginum, scilicet Sanctæ Christianæ, et Sanctarum Cunegundis, Wibrandis, et Mechtundis, fuisse liberatum a febribus.

C 50 Die vero Mercurii vicesima nona mensis Maji, supradicti Reverendi Patres et Domini, Tilmannus Episcopus Tripolitanus, Reverendi in Christo Patris Domini Christophori Episcopi Basileensis Vicarius in Pontificalibus: nec non Joannes Kreutzer, Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Constantiensis, a Reverendo Patre Domino Hugone Episcopo Constantiensi ad hæc missus, ex speciali commissione præfati Reverendissimi Domini Raymundi Legati de latere, eis viva voce facta; ecclesiam in Eichsel accesserunt, Beatarum trium Virginum sepulturas, et corpora, ac alia necessaria, videre, visa conspiciendo; repereruntque singula, ut supra scriptum est, fore vera, et ultra hoc litteras Indulgentiarum effectum continentibus subscriptum; videlicet quod Reverendus Dominus Angelus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Sursanensis et Caminensis Episcopus, ad Alemanniam et universas et singulas Provinciâs, civitates, terras, et loca Germaniæ cum plena potestate Legati de latere Apostolicæ Sedis Nuntius et Commissarius, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, quarto mensis Decembris, Pontificatus Sanctissimi Domini nostri, Domini Sixti Papæ quarti, dedit Indulgentias ad Ecclesiam in Eichsel, auctoritate suæ Legationis,

omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui [eamdem ecclesiam] in Annuntiatione Beate Mariæ Virginis, ac S. Galli Confessoris, ac Sanctæ Trinitatis, nec non Beatarum Wibrandis, Cunegundis, et Mechtundis Martyrum festivitatum et dedicationum hujusmodi diebus devote visitaverint, et manus adiutrices porrexerint, singulis hujusmodi festivitatum diebus unum annum de injunctis pœnitentiis eis relaxavit, etc. perpetua litterarum validudine sub sigillo ejus appenso: est actum ad instantiam strenui viri Hartmanni Truckses Militis.

51 Die vero Veneris, ultima mensis Maji, supradicti Reverendus Pater Dominus Tilmannus, Episcopus Tripolitanensis, Reverendi in Christo Patris et Domini, Domini Christophori Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Basileensis, Vicarius in Pontificalibus Generalis; Venerabilesque Domini Joannes Hammannus, Sacræ Theologiæ Professor, Ordinis Prædicatorum; Joannes Berckman de Olpe, Archidiaconus Ecclesiæ Collegiæ in Munster Basileensis Diocesis; ad commissionem eis per præfatum Reverendissimum Dominum, Dominum Raymundum Cardinalem de latere Legatum, vivæ vocis oraculo factam; et voluntate etiam Reverendi in Christo Patris ac Domini, Domini Hugonis Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Constantiensis, per Reverendum Patrem Dominum Joannem Kreutzer, Præpositum Ecclesiæ Cathedralis Constantiensis, ab eodem Domino Episcopo missum adhibita; ecclesiam S. Christianæ in monte S. Christianæ Constantiensis diocesis accesserunt; et ibidem in mei Notarii publici, et testum infrascriptorum præsentia; presente etiam nobili et valido viro, Dominico Rudolfo de Blunneg, Armigero, Advocato castri, et Balivo domini Rotelensis, illustris Principis, et Domini Christophori Marchionis inferioris Baden, ejusdemque castri et domini; lapidem magnum et gravem super sepulcrum, in quo S. Christiana, quæ de societate S. Ursulæ et undecim mille Virginum, publice ab universis Christi fidelibus illius patriæ incolis et inhabitatoribus, esse asseritur, et pro tali habetur, et venerata existit, positum removerunt, et levarunt.

52 Quo quidem lapide hujusmodi amoto et levato, repererunt sepulcrum hujusmodi quatuor muris factum, et usque ad brachia viri profundum. Et in eodem sepulcro in medio positam unam sarcham lapideam, cum ferris a duobus lateribus bene clausam et munitam; quam sarcham ex sepulcro hujusmodi levarunt, illamque ab una parte, ferro cum quo clausa erat remoto, aperuerunt, et lapidem desuper coopertum levarunt. Quo levato viderunt et repererunt integrum corpus, sive omnia ossa Reliquiarum Sanctæ Christianæ, in eadem sarcha reclusa seu reclusum. Quibus sic visis, et cum omni gaudio et reverentia repertis, Reverendus Dominus Tilmannus, Episcopus Tripolitanensis præfatus, præmissis et completis antea orationibus et solemnitatibus, ad hæc requisitis et debitis, unam spatulam S. Christianæ Virginis ex hujusmodi lapidea capsâ sive sarcha recepit, et super mundum ꝑ arcum papyri posuit, omnibus ibidem existentibus demonstrando; fuitque in hujusmodi spatula, et adhuc est, caro dictæ sanctæ Virginis; licet propter ejus antiquitatem hujusmodi caro facta sit quasi bombasum fusci coloris, sic tamen quod teneri, et retineri potest digitis. Quibus Reliquiis sic integre repertis, fuit ipsa spatula universa in capsam seu sarcham prædictam reposita, et reclusa cum omni reverentia et honore debitis, ipsaque sarcha, seu capsâ lapidea in tumulum prædictum sive cavernam reposita, lapisque desuper repositus prædictus. Antequam omnia præmissa fuerint peracta, tres Missæ habitæ et celebratæ

D
EX GRON-
B CHIO

31 Maji Commissarii accedunt ad montem et ecclesiam S. Christianæ,

E

et sublato lapide coopertente sepulcrum illius.

f
aperta etiam inclusa istic arca inveniunt integrum sarcham.

F

g

9
et ostenditur scapula, cui adhuc caro hærebat.

e
uti et bullæ Indulgentiarum a Nuntio Apost. datæ an. 1482.

Е V СРОМ-
BACHHO

A celebratæ exstiterunt, cum omni devotione; præsentibus ibidem honorabili Domino Henrico Raf, Canonico in Colmar; et honestis, Joanne Advocato in Loerach, Joanne Wegner etiam olim in Loerach Advocato, Antonio Ziegler de Lerach, Joanne Orth Advocato in Riehen, et Ludino Dorwart de Riehen hospite, et pluribus aliis honestis hominibus utriusque sexus, pro testibus super præmissis rogatis et requisitis.

ANNOTATA D. P.

a Minor Basilæa, Rheno interfluente distinguitur a Majori, et cum eadem ponte insigni connectitur.

b Ad verbum Contege, præmaturum adhuc est.

c Idiotismus Germanicus, cui vox Kind, puer, utriusque servi aptatur.

d Hæc est Dominica V post Pascha.

e Caminum, urbecula Pomeraniæ Episcopalis sub Archiepiscopo Gnesnensi; nec procul puto invenendum Sursanum.

f Sarcha, Teutonice Sark, arca lapidea, Belgis sumitur etiam pro lapide grandi et quadrato, qualibus solent consterni et tegi sepulcra.

B g Fortassis arcam, sed nihil muto, quippe nec hoc plene satisfacit.

CAPUT V.

Legatus Apostolicus indicit festum Elevationis in Eichsel et Monte S. Christianæ.

Raymundus
Legatus Apost.
per datas 3
Juni,

ANNO Domini, millesimo quingentesimo quarto supradicto, Indictione septima, die vero lunæ, tertia mensis Junii, Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Raymundus, miseratione divina Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Apostolicæ Sedis de latere Legatus, litteras in forma subscripta emanandas, sub suæ paternitatis Reverendissimæ sigillo appresso munitas decrevit. Quarum tenor sequitur, et est talis. Raymundus, etc ut supra num. 8. Apostolicæ Sedis de latere legatus, universis et singulis Abbatibus, Præpositis, Prioribus, Decanis, parochialium ecclesiarum Rectoribus, et Plebanis, et Viceplebanis; Capellanis, Curatis, verbique divini Prædicatoribus secularibus et religiosis, ceterisque Presbyteris et Clericis per civitates et diœceses, tam Basileensis, Constantiensis, quam etiam Lausanensis, ac alias ubilibet constitutis, salutem in Domino, cum præsentium publicatione, et intimatione, ac fidei executione.

ubique promulgarî jubet,

C 54 Tunc nostræ legationis officium, quo meritis licet imparibus fungimur, recte peregrisse credimus; cum inter reliqua ejus opera nostras sollicitudinis partes ad Sanctorum præsertim feminei sexus, qui varia tormentorum genera pro nostra fide subire non formidarunt, venerationem convertimus; ac alia, quæ veneratione debita carent, quantum cum Deo possumus, elevemus, prout auctore Domino salubrius conspeximus expedire. Cum itaque, sicut ad nostrum plurimum fide dignorum relatione pervenit auditum, in parochiali ecclesia villæ in Eichsel, dictæ Constantiensis Diœcesis prope Rhinfelden, ejusque cœmeterio, quædam corpora sub vocabulis, Cunegundis, Wibrandis, et Mechtundis; necnon in capella sita super montem Sanctæ Christianæ, corpus ejusdem Sanctæ Christianæ Virginis, quæ omnes de numero seu societate S. Ursulæ et undecim mille Virginum fuisse et esse reperiuntur, sepulta et recondita existant, ipsæque ecclesia et capella in honorem earumdem Sanctarum Virginum dedicatæ inveniantur; quæ ibidem non minimis miraculis refulserunt, et indes evidenteribus effulgent; et plu-

quod rogatus
ut de SS.
Virginum
cultu et
miraculis
informatus,

rumorum Christi fidelium, ad eas in suis necessitatibus recurrentium et implorantium, voces exaudiunt, et apud Deum ferventer intercedunt; adeo quod plures, spe et fide firma ad eas recurrentes, et illic [vota] emissa persolventes, variis languoribus se senserunt redemptos et liberatos.

D 55 Postquam igitur nobis, ab illorum locorum Potestatibus et Dominis temporalibus, expositis primitus per eos variis signis et miraculis, quæ ibidem contigisse asseruerunt, fuit humiliter supplicatum; quatenus, ad gloriam Dei, et majorem ipsarum Sanctarum Virginum venerationem et laudem, de miraculis hujusmodi per debitam inquisitionem nos informare; et si vera comperta fuerint, dictas beatas Virgines, et earum corpora, ibidem (ut præfertur) requiescentia, adhibitis debitis solemnitatibus, nostræ Legationis auctoritate elevare et exaltare dignaremur. Nos igitur attendentes, quod ipsarum Sanctarum Virginum major veneratio, et plurimorum Christi fidelium devotio, ac nostra fides universalis non modicum exinde sumerent incrementum; de præmissis per debitam inquisitionem informari satagentes, cum personaliter interesse nequivimus, certis nostris Commissariis, de omnibus prænarratis et veritatis circumstantiis se ad plenum informandi, commissionem dedimus, cum singulari tamen favore et consensu Reverendi Patris Episcopi Constantiensis, loci Ordinarii. Qui quidem nostri Commissarii, nostræ eis factæ commissionis vigore, universas et singulas circumstantias et qualitates, in hujusmodi negotio per ipsorum corporum visitationem, inspectionem, et decalogorum, et aliarum sculpturarum visionem, testiumque ex fama continuata deponentium fidele et diligens examen, præmissa veritate fulciri compererunt omniumque et præmissorum testimonia nobis in scriptis debite redacta præsentarunt, exhibueruntque. Nosque ex hujusmodi diligenti inquisitione, et examinatione de sacri negotii meritis plenius informarunt.

earum corpora
elevet;

E
per Commissarios suos omnia fecerit
examinari;

56 Et quia invenimus, plures sanctas Virgines de illa sacra Societate fuisse elevatas, post longa temporum intervalla ab elevatione prima; videlicet Sanctas Cordulam a et Odiliam; imo etiam in Colonia Agrippinensi circa tempora felic. record. Nicolai quinti papæ, inventum est quoddam reservaculum ossibus Sanctorum plenum b quod etiam elevatum et aliis Sanctis appositum existit; et ne novum alicui videri queat, sancta Mater ecclesia plures Martyres colit, qui tamen non gladio sed zelo martyrii ducti, diem clausurunt extremum. Legimus etiam in tractatulo famosissimi Sacræ Theologiæ Professoris Magistri Martini c Parisiensis, quem super libris Ethicorum edidit, ubi dicit; Etsi ad martyrium exigatur actualis contemptus mortis, semel a ratione imperatus; non tamen ad rationem martyrii exigitur universaliter tolerantia actualis mortis has Virgines, sacram cohortem ab Urbe secutas, et amore martyrii allectas, cum intellexerant S. Ursulam ex revelatione divina martyrium subituram, cum sua societate non dubitamus.

et considerans
quod plures
Ursulanæ
elevatæ sint,
a

b

F
c
et ad Martyrii
titulum suffi-
cial prompta
voluntas,

57 Attendendum insuper quod dictam B. Ursulam (ut sacra enarrat historia) plures Virgines, viduæ, et aliæ utriusque sexus personæ secutæ, quas Spiritus sancti inspiratio et revelatio attraxerunt; inter quas fuisse legimus S. Cyriacum d Pontificem summum, duos Cardinales, duos Diaconos, tres Subdiaconos, et Archidiaconum Romanæ Ecclesiæ, quinque Episcopos de Anglia, videlicet Sanctos, Guilielmum consobrinum Ursulæ, Jacobum Columbanum, Iwanum, Eletherium ac Lotharium, ac Cæsarium Meldensem Episcopum; Sanctos Mauritium, et Clementem, Pantulum et Marculum; Reges, Etherium primum, Oliverium secundum

d

item quod Ursulam comitati sint utriusque sexus personarum plures.

A secundum, Crophorum quartum, Lucium quintum, Clodoveum sextum, Canutum septimum, Pipinum de Oriente octavum, Adulfum nonum, Avitum decimum, Seranum undecimum Regem inclitum Danorum, Refridam, Bonifacium paganum cum filia ab Angelo monita; Regem Laurentium paganum eam suis subditis ac Reginis Constantinopolitanensibus, et aliis de Hibernia, Normannorum, Suevorum, et aliis cum multis Ducissis, adeo, quod numerus illorum se ad quadraginta millia extendit.

58 Præmissis igitur verissimis documentis nobis apparentibus, credentes Deum ex Sanctis suis pro nobis intercessoribus esse propitium, in hoc sancto elevationis negotio, cum singulari favore et assistentia præfati Episcopi Constantiensis, sub cujus diocesis ipsa sancta corpora requiescunt, procedere desiderantes, ad eorundem corporum elevationem Canonicam; divina nobis gratia aspirante, proxima die Dominica, post Octavas festi Corporis Christi, mane circa horam quintam, post sermonem, ibidem in laudem Dei, et Sanctarum Virginum fiendum, procedere curabimus, prout id in Domino conspexerimus salubrius expedire. Ut igitur hæc elevatio et sanctarum Reliquiarum exaltatio, in gloriam Dei, et dictarum Virginum venerationem devotius et salubrius fieri possit de omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ac de speciali iudulto nobis desuper concesso, omnibus et singulis Christi fidelibus, qui isto die divinis Officiis, quæ aspirante nobis gratia Spiritus sancti in propria persona celebrare intendimus, corporum prædictorum elevationi, exaltationi, processioni, vel solenni benedictioni, sic ut præmittitur fiendis, devote interfuerint, et suas devotas ad Deum preces, pro universalis Ecclesie statu, et pro pace totius Imperii, summi Pontificis nostraque prosperitate, et animarum salute, semel orationem dominicam et salutationem angelicam devote dixerint; aut qui, quorum facultates suppetant, suas pias elemosynas et caritative subsidia, cum hujusmodi elevatio et exaltatio absque gravissimis impensis minime fieri et peragi possit, pro expensarum supportatione, et capsarum, in quibus sancta corpora hujusmodi collocari et reservari debent, decentiori ornatu et decore, ipsis tribus diebus erogaverint, et administraverint, et ad gazophylacium ibidem ordinandam propriis manibus posuerint; absolutionem plenariam peccatorum de plenitudine nostræ Legationis et potestate, in forma Ecclesie consueta, in Domino concedimus. Si autem divina Officia per alium celebrari et teneri contigerit, ter orationem dominicam et totiens salutationem angelicam, ut prædicatur orantibus, decem annos et totidem quadragenas de injunctis eis poenitentibus in Domino auctoritate Legationis nostræ relaxamus. Et insuper ut Christi fideles ipsi ad hujusmodi indulgentias consequendas eo ardentiores et aptiores fiant, certos nostros Confessores, qui potestatem cunctos Christi fideles, qui peccata sua confessi fuerint, in casibus Sedi Apostolicæ specialiter non reservatis absolvere, et poenitentiam eis salutarem injungere possint et valeant, ordinare et deputare curabimus, prout id salubrius in Domino conspexerimus expedire.

indicit diem elevationis,

cum indulgentiis plena iis,

et potestate absolvendi a reservatis,

atque hæc ubique publicari mandat

B et dictarum Virginum venerationem devotius et salubrius fieri possit de omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ac de speciali iudulto nobis desuper concesso, omnibus et singulis Christi fidelibus, qui isto die divinis Officiis, quæ aspirante nobis gratia Spiritus sancti in propria persona celebrare intendimus, corporum prædictorum elevationi, exaltationi, processioni, vel solenni benedictioni, sic ut præmittitur fiendis, devote interfuerint, et suas devotas ad Deum preces, pro universalis Ecclesie statu, et pro pace totius Imperii, summi Pontificis nostraque prosperitate, et animarum salute, semel orationem dominicam et salutationem angelicam devote dixerint; aut qui, quorum facultates suppetant, suas pias elemosynas et caritative subsidia, cum hujusmodi elevatio et exaltatio absque gravissimis impensis minime fieri et peragi possit, pro expensarum supportatione, et capsarum, in quibus sancta corpora hujusmodi collocari et reservari debent, decentiori ornatu et decore, ipsis tribus diebus erogaverint, et administraverint, et ad gazophylacium ibidem ordinandam propriis manibus posuerint; absolutionem plenariam peccatorum de plenitudine nostræ Legationis et potestate, in forma Ecclesie consueta, in Domino concedimus. Si autem divina Officia per alium celebrari et teneri contigerit, ter orationem dominicam et totiens salutationem angelicam, ut prædicatur orantibus, decem annos et totidem quadragenas de injunctis eis poenitentibus in Domino auctoritate Legationis nostræ relaxamus. Et insuper ut Christi fideles ipsi ad hujusmodi indulgentias consequendas eo ardentiores et aptiores fiant, certos nostros Confessores, qui potestatem cunctos Christi fideles, qui peccata sua confessi fuerint, in casibus Sedi Apostolicæ specialiter non reservatis absolvere, et poenitentiam eis salutarem injungere possint et valeant, ordinare et deputare curabimus, prout id salubrius in Domino conspexerimus expedire.

C 59 Quæ omnia et singula vobis omnibus et singulis intimamus, insinuamus, et notificamus, ac ad vestram et cujuslibet vestrum notitiam indubitatam deducimus, præsentium per tenorem; vobisque et cuilibet vestrum auctoritate legationis nostræ prædictæ, districtè præcipiendo mandamus, quatenus hujusmodi nostrum elevationis et exaltationis mandatum, in vestris ecclesiis sub Missarum solemnibus, dum major populi multitudo ad divina audienda

ibidem convenerint, publicare curetis, ut tantas peccatorum remissiones valeant promereri. Et ut Deus nobis suam gratiam in veneratione Sanctarum dare dignetur, eisdem vestris subditis nostra auctoritate præcipiatis, ut vigiliam elevationis fiendæ jejulent; diem vero lunæ festivent et celebrent, et orationibus suis devotis sanctificent; ut per hæc Deus omnipotens misericordiam et gratiam, ad illa quæ in fidei nostræ propagationem tendunt concedere et elargiri dignetur. In quorum lidem presentes nostras litteras fieri, et per Notarium publicum subseribi, sigillique nostri impressione jussimus et fecimus communiri. Datum Basileæ, anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo quarto, Indictione septima, die vero lunæ tertia mensis Junii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Julii divina providentia Papæ secundi anno primo, præsentibus ibidem honorabilibus viris ac Dominis, Dionysio Jacoti Presbytero Bisontinensi et Guilhelmo Bouse Clerico Morinensis Diocesis, Camerariis nostris, testibus ad præmissa vocatis et rogatis.

De mandato dicti Reverendissimi Domini Cardinalis et Legati, Joannes Bernevelt, Notarius publicus subscripsit.

60 Eodem siquidem die lunæ tertia Junii, fuerunt examinati honesti viri Joannes Hymelrich, et Clewinus Erbesholter, ambo de Villagio Wylen Constantiensis Diocesis, super his quæ ipsi sciunt, vel audiverint a suis senioribus de Sancta Christiana. Qui etiam mediis suis desuper præstitis juramentis, dixerunt et deposuerunt, ut sequitur. Joannes Hymelrich, de villa Wylen Constantiensis Diocesis, ætatis annorum octuaginta vel circa, juratus, receptus, et melio suo juramento examinatus, deponit et dicit esse verum, quod ipse ante annos sexaginta et sexaginta et septuaginta proxime lapsos, a quondam suis parentibus et aliis senioribus villagii Wylen, et aliarum villarum vicinarum audiverit; quod olim S. Ursula cum suis Sodalibus navigavit per Rhenum, veniendo de curia Romana, et S. Christiana fuerit secum; et dum erat circa littus prope Domum rubeam, seu monasterium Ordinis B. Pauli primi Eremitæ; eadem Sancta Christiana fuerit infirma, et petierit se emitti. Sicque ducta usque ad campum, prope villagia Krentzaeh et Wylen, ibidem [substiterit] in campo quadrato amplitudinis octuaginta pedum ab utraque parte, qui locus modicum elevatus est et altior, quam terra sive agri contigui eidem loco, qui quidem locus semper habuerit, et hodie habeat nomen, et noncupetur Lectus Sanctæ Christianæ, ex causa illa, quod in eodem loco mortua fuit, sive diem vitæ suæ elausit extremum.

61 Audiveritque semper dici, quod fuisset differentia occasione bannorum seu limitum parochiarum; ita quod inhabitatores villagii Wylen prætendebant, corpus S. Christianæ debere duci ad ecclesiam ipsorum; Parochiani vero in Krentzach prætendebant, quod deberet duci ad ecclesiam eorundem. Itaque cum hujusmodi differentia habita fuisset, quidam senex vir ita consuluit, quod corpus S. Christianæ deberet poni super curriculum, et deberent præponi duo boves, et illi boves permitti transvehere corpus; et ubi ducerent, quod ibidem sepeliretur Sancta Christiana; sicque factum fuerit, et boves hujusmodi iter receperint, ascendendo super altitudinem montis illic prope existentis; et boves venientibus ad montem, idem mons per divinam potentiam se aperuisset, ita quod boves habuerunt viam ascendendi, et Sanctæ Christianæ corpus ducendi; quod etiam duxerint usque super montem, in quo hodie requiescit; sicque ibidem in honorem

D EX CROM-
R CHIO
et festum cum
jejunio Indici.

E

De S. Christiana narrat testis 1

audivisse a senioribus,

quod in loco dicto Lectus S. Christianæ abierit: 1^r

de cuius corpore orta lis, dirempta sit,

boves ipsum in montem vehentibus.

EX CROM-
BACHIO.

A S. Christianæ fuerit erecta ecclesia parochialis, quæ hodie parochialis ecclesia existat, habens subditos et limites proprios; fueritque maximus concursus a tempore memoriæ ipsius testis ad eandem S. Christianam: et a suis senioribus semper audiverit concursum ad eandem fuisse: sicque testis per se concursum vidit, et illuc ivit pro sua devotione ipsam in suis necessitatibus implorando. Hæc non gratia, odio, amore, seu lucri causa deponit, aut prece, pretio, vel favore; sed justitiæ intuitu.

Eadem con-
firmat te-
stis II

62 Clewinus Erbesholter de Wylen, ætatis annorum nonaginta et ultra, testis juratus, receptus, et medio suo juramento examinatus dicit, et deponit similiter esse verum, quod ante octuaginta annos, a suis senioribus et parentibus, viris et personis utriusque sexus fide dignis, omnique exceptione maioribus; quod olim dum S. Ursula ex curia Romana venerit navigando per Rhenum cum suis Sodalibus, inter illas fuerit Sancta Christiana quæ erat adeo infirma, quod exiverit navim prope Rubeam donum, ubi sit Monasterium S. Pauli primi Eremitæ; et venerit usque ad quemdam locum agrorum, intra villas Wylen et Krentzach, et in eodem loco permanserit, in campo, et diem ibidem vitæ suæ clausit extremum; prout etiam locus ipse in quo ipsa obierit, hodie nuncupetur Lectus S. Christianæ, propterea quod in eodem loco mortua fuerit. Qua sic mortua, dicit testis se audivisse veridica relatione, quod corpus S. Christianæ fuerit positum super unum curriculum, et præpositis duobus bobus ductum, præter regimen hominum, ad placitum animalium hujusmodi, seu divina gratia mediante, usque ad montem, in quo S. Christiana adhuc requiescit.

nec non mira-
culum scissi
montis,

63 Dicitque testis, se audivisse a parentibus et senioribus suis; quod mons, per quem corpus ducebatur, se aperuerit, et fuerit eis factum iter divina potentia; sic quod adhuc hodie vallis existat, et habeat eadem vallis nomen, quod dicitur via S. Christianæ, propterea quod per eandem corpus ejus fuit sic per boves ductum. [Quando autem] corpus S. Christianæ sic erat super acumen montis ductum, ipsi boves steterunt illic non ultra gradientes: sic fuerit ibidem sepulta, prout adhuc requiescat in eodem monte, et sit ædificata ecclesia in ejus honore et in ejus nominæ et honore dedicata, et nomen habeat ecclesia S. Christianæ, et sit ecclesia parochialis, et a tempore vitæ suæ fuerit magnus hominum concursus ad eandem sanctam Virginem Christianam, tamquam ad unam de numero undecim mille Virginum existentem; pro qua semper audivit et vidit eam venerari et nominari; et ipse testis eandem sanctam Virginem Christianam pro Sancta tenuit, nominavit et honoravit. Hæc non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel favore deponit.

et perseveran-
tem cultum.

C 64 Die vero lænæ decima mensis Junii, coram Reverendissimo Domino, Domino Raymundo Cardinali et Legato, in civitate Basileensi apud Sanctum Leonardum constitutus, honorabilis vir Dominus Jacobus Merbolt Clericus Bambergensis Diocesis, ejusdem Reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Raymundi Cardinalis Sanctæ Sedis Apostolicæ de latere Legati familiaris, ab eodem Reverendissimo Domino Legato pridie ad villagiam Eichsel, ubi Beatæ Virgines, (scilicet Cunegundis, Wibrandis, et Mechtundis) corporaliter requiescunt, missus, et ibidem perseverando negotia sibi commissa expediens, reversusque ad Basileam, et de nonnullis miraculis, ibidem tempore quo inibi fuit factis, dicens medio suo juramento desuper examinatus, deponit et dicit esse verum; quod die Mercurii vigilia Corporis Christi, proxime præterito, venerit ad villam Eichsel quædam mulier, quæ fuerit in uno ejus oculo per sedecim annos cæca; et postquam

Unus ex
familiari-
bus Legati
testatur,

illa se ad dictas Beatas Virgines voverit, statim ipsa a cæcitate ejusdem oculi, intercedentibus Beatissimis Virginibus prædictis adjutorio Dei fuerit liberata, atque visum habuerit et habebat, ac si nunquam visu caruisset. Hanc ipse testis vidit, et ab honestis hominibus audivit, ipsam dictis annis visu in dicto oculo suo hujusmodi orbatam fuisse, usque ad dictam diem voti facti.

D
quod in
Eichsel vidit
illuminari
oculum,

65 Similiter dicit esse verum, quod die Sabbati proxime præterita, venerit alia mulier, quadraginta annorum existens suæ ætatis, quæ fuerit contracta in cruribus suis, adeo quod per duos annos cum dimidio in lecto decubuerit, et ire seu ambulare non potuerit; eadem fecerit votum visitandi Beatas Virgines in Eichsel, et quam primum votum hujusmodi fecerit, ipsa absque alicujus hominis subsidio, de lecto surrexerit, et de domo sua usque ad beatas Virgines transire potuerit et transiverit, et hodie ire et ambulare possit quo velit. Hanc mulierem testis similiter viderit, et a fide dignis personis audiverit eam sic contractam fuisse, et per dictos annos in lecto decubuisse, et ambulare non potuisse.

contractum
erigi,

66 Insuper testis idem dixit esse verum, quod venerit in villagium Eichsel quidam socius sedecim vel viginti annorum; qui dum puer exstitit, propter coruscationem seu tonitrua aut tempestates sibi evenerit, quod non potuerit amplius loqui, sicque mutus exstiterit, et remanserit per quatuordecim annos; et postquam audiverit de dictis sanctis Virginibus, quod miracula ibidem varia fierent; ipse se etiam ad easdem voverit; quo voto facto, et adimpleto die Sabbati proxima, ipse ut prius loqui incæperit, et loqui possit; hunc testis viderit et a fide dignis personis audiverit ipsum dictis annis mutum fuisse, et loqui non potuisse: hæc non gratia, odio, amore, prece, vel pretio, vel favore deponit.

E
mutu loquelam
reddi:

67 Die vero decima quarta mensis Junii supra dicti, Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Raymundus miseratione divina Cardinalis, et Apostolicæ sedis Legatus præfatus, aliam intimationis sedulam emitti mandavit, et decrevit hujusmodi tenoris. Raymundus etc. ut supra num. 8: universis, et singulis Christi fidelibus, præsentibus litteras nostras inspecturis, notam facimus, quod die Dominica proxime futura mane circa horam quintam, ad elevationem trium corporum Sanctarum Virginum Cunegundis, Mechtundis, Wibrandis, in villa Eichsel prope Rhinfeldiam; die vero lænæ ex tunc proxime sequenti, ad elevationem S. Christianæ in monte S. Christianæ, divina nobis adsistente gratia in propria persona procedere curabimus, juxta formam et tenorem, in prioribus nostris desuper emissis et publicatis contentam. In cujus testimonium præsentibus litteras, nostro secreto inferius appresso, duximus munendas. Datum Basileæ anno Domini millesimo quingentesimo quarto, die decima quarta mensis Junii. Joannes Bernvelt Notarius subscripsit.

quare denuo
inducitur
Elevatio.

ANNOTATA D. P.

a S. Cordula recolitur postridie S. Ursulæ 22 Octobris. S. Odilia 18 Julii, quæ an. 1288 translata Hujum fuit: an Ursulana tunc examinabimus. Interim vide Crombachium lib. 8 cap. 26, et seqq.

b Idem Crombachius cap. 1 Append. pag. 1091 et seqq. agit de Martyrum Boppardiensium corporibus inventis an. 1280 Nicolai PP. V an. 3 et ex numero Caput, publicæ venerationi solitorum exponi, putat haud plures eos quam sedecim fuisse: pagina autem 1128 in Epitome Chronologica nullius alterius inventionis meminit nisi S. Odiliæ. Cumque nullum certum cultus anni diem habeant, putat iis apte assignari posse proximum

F

A *proximum post Octavam assumptæ Virginis 23 Augusti.*

c *Hactenus nobis ignotus scriptor, et fortassis ipsismet Parisiensibus.*

d *De hoc Cyriaco, fabulose Romonis obruso, pluribus egi in Conatu Chronologico, et simul docui quam ineunctanter is creditus fuerit seculo 14 et 15. De aliis Episcopis, Regibus, Reginis hic recensitis nihil attinet dicere, cum in ipsis hominum locorumque nominibus satis multa, arguant fictionem manifestam.*

CAPUT VI.

Canonicorum et Consulium Rhinfeldensium Depositiones, secuta translatio Corporum sanctorum, et quorundam miraculorum depositio.

Citati Canonici et Consules

B **D**ie vero sedecima mensis Junii, coram suprascripto Reverendissimo Domino Raymundo Cardinali et Legato præfato in oppido Rhinfelden constituti, honorabiles nec non providi et honesti viri, Dominus Joannes Colmar, Joannes Lederschneider, Joannes Muller, Laurentius Truchses, et Berchtoldus Rudi, Canonici Ecclesiæ Collegiæ in Rhinfelden; nec non Joannes Gebhart, Jacobus Abberg, Jacobus Unmuous cives et ex Consulibus oppidi Rhinfelden, ac Georgius Fabri Pronotarius ibidem; et per eandem suam Paternitatem Reverendissimam diligenter, occasione sanctarum Virginum trium in Eichsel requiescentium, mediis suis desuper præstitis juramentis requisiti et examinati, deposuerunt et dixerunt, et quilibet eorum dixit et deposuit, ut infra sequitur.

testantur de adventu Virginum ex auditu,

69 Dominus Joannes Colmar, Canonicus in Rhinfelden, ceterique Domini Canonici antedicti, ad mandatum eis sub excommunicationis pœna per præfatum Dominum Raymundum Cardinalem et Legatum de latere viva voce de dicenda veritate factum, mediisque suis juramentis Capitulo ipsorum præstitis examinati, deposuerunt et dixerunt, ac quilibet eorum deposuit et dixit esse verum, quod ipsi recordantur quadraginta annos, (dempto Domino Laurentio, qui recordatur triginta et ultra) et eisdem temporibus, ac ultra fuerint in oppido Rhinfelden, et visitaverint villagium et ecclesiam in Eichsel, et semper ab antiquioribus ejusdem villæ, ac etiam in oppido Rhinfelden ab antiquioribus audiverint, quod dicebatur, quod hujusmodi tres Sanctæ Virgines essent de societate undecim mille Virginum; et dum S. Ursula, ex curia Romana cum Sodalibus suis venisset navigando per Rhenum ad partes inferiores Rheni, dictæ tres Virgines, venientes usque ad locum qui dicitur Roperschwyl, prope villagium Eichsel, ibidem permanserint, usque ad earumdem obitum, et fuerint ac sint sepultæ in ecclesia Eichsel.

de cultu ex visu,

70 Similiter semper dici audiverint, viderintque, quod ad easdem post earumdem obitum, tamquam ad sanctas Virgines de Societate S. Ursulæ existentes, fuerit magnus concursus populi, et præsertim ante quadraginta annos major quam hactenus fuerit. Ipsique testes et quilibet eorumdem similiter aliquando illuc transiverit ex devotione earumdem, ipsas Sanctas Virgines implorando, ecclesiae ipsa in honore earumdem Sanctarum Virginum fuerit et sit dedicata. Ipsi autem testes non sciunt de aliquibus miraculis ibidem factis, quia de his non consideraverunt, nec interrogarunt; viderunt tamen, et quilibet eorum vidit tot et tanta insignia, ab antiquo in ecclesia Eichsel habita et facta, quod firmiter credunt hujusmodi tres Sanctas Virgines, de dicta societate S. Ursulæ existentes, ibidem requie-

scere. Hæc non gratia, odio, amore, prece, pretio vel favore, sed veritatis et justitiæ intuitu deponunt.

D
EX CROMBACIO

71 Providi et honesti viri Joannes Gebhart, Jacobus Abbergh, Jacobus Unmuos, ex Consulibus Oppidi Rhinfelden; ac Georgius Fabri, Protonotarius ibidem; similiter ad mandatum præfati Reverendissimi Domini Legati, coram sua paternitate Reverendissima in oppido Rhinfelden constituti, mediis quoque suis juramentis, per eos et quemlibet eorumdem e Consulatu præstitis examinati, deposuerunt et dixerunt, ac quilibet eorum deposuit et dixit; esse verum, quod ipsi et quilibet eorum Consulium, ab annis quadraginta, et etiam quinquaginta; Protonotarius vero ab annis triginta elapsis; audiverint a suis senioribus et antiquioribus, honestis, et fide dignis personis, omni exceptione majoribus et gravibus, semper dici, quod corpora sanctarum trium Virginum, Cunegundis, Wibrandis, et Mechtundis requiescerent in Ecclesia villæ Eichsel; et eadem tres Sanctæ Virgines essent de numero Sanctarum xi mille Virginum, et illuc venissent, dum S. Ursula ex curia Romana veniendo super Rhenum navigasset, et exivissent ipsæ tanquam infirmæ navim, et venissent ad istum locum; viderintque et audiverint semper easdem in ecclesia Eichsel pro sanctis Virginitibus teneri, reputari et implorari; ipsique testes easdem pro talibus quæsierint, habuerint, et imploraverint; audiverintque, quod ante quadraginta, et septuaginta annos, major concursus fuisset ad eundem locum, propter easdem Sanctas Virgines, quam hactenus fuerit; nec contrarium unquam audiverunt, sed viderunt imagines scissas, et super sepulturas earumdem positas, ad modum Sanctarum Virginum Reginarum, pro intersignio, quod ibidem requiescerent Sanctæ Virgines, et eo citius venerarentur.

deque præsentia corporum in Eichsel,

72 Additque dictus Dominus Protonotarius, quod ultra præmissa, ante triginta annos audiverit dici; quod olim quidam Dominus terræ attentasset ibidem fodere: et quod ruptum fuisset caput unius ex Sanctis Virginitibus: et quod illo facto caput unius imaginis, superpositi tumulo earumdem Virginum sanctarum, similiter videbatur ex ea causa ruptum, prout etiam caput unius ex imaginibus adhuc videatur ruptum fore; firmiterque credunt testes ita esse, ut audiverunt a suis senioribus, et sicut etiam viderunt et deposuerunt: hæc non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel favore deponentes.

et tentata sed prohibita effossione.

C **F** 73 Quibus quidem testibus singulis antedictis, uno post alium successive, per præfatum Reverendissimum Dominum Legatum auditis, dehinc idem Reverendissimus Dominus Raymundus Legatus, animo et intentione corpora dictarum sanctarum Virginum, ex locis suarum sepulturarum in quibus hactenus requieverunt et sepulta fuerunt, ad alium locum transferendi, et illas sanctas Virgines elevandi, villagium in Eichsel antedictum equester, una cum Reverendo in Christo Patre et Domino, Christophoro Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopo Basileensi, nec non Reverendis Patribus Dominis Tilmanno Episcopo Tripolitanensi, ejusdem Domini Episcopi Basileensis Vicario in Pontificalibus Generali; nec non Dominis, N. Abbate in sancto Blasio, Nigræ-silvæ Ordinis S. Benedicti Constantiensis diœcesis, ac N. Abbate Monasterii in Lutzella Ordinis Cisterciensis Basileensis diœcesis, pluribusque aliis Canonicis Ecclesiæ Basileensis, ac beneficiatis aliarum Ecclesiarum: nec non associatis sibi pluribus in magna multitudine utriusque status, tam spiritualibus quam secularibus hominibus, et utriusque sexus fidelibus appropinquavit, illucque accessit; et ecclesiam in Eichsel ingressus

F
Hinc in Eichsel progressus Legatus,

cum dignissimo comitatu,

A gressus est, cum dictis Dominis Prælati, Episcopis, Abbatibus, ceterisque Presbyteris, et Clericis ad hoc specialiter vocatis.

EX GROM-
BACHIO

*elevata corpo-
ra defert ad
altare, sub di-
viale,*

74 Eisque existentibus circa sepulturam dictarum Virginum jam apertam, præmissis decantationibus Litanie, Veni sancte Spiritus, aliisque Orationibus et Collectis, ac ceremoniis ad hæc requisitis, cum omni solemnitate præhabitis, idem Reverendissimus Dominus Legatus, ossa Reliquiarum dictarum Sanctarum Virginum de sepulturis suis, in quibus sepulta fuerunt, et a tempore obitus earundem Virginum sanctarum requieverunt, ad capsas sive arcas, ad hoc de novo factas posuit et inclusit, cum decantationibus Cantici Jubilationis, Te Deum Laudamus, etc. Ut sicque illas Sanctas Virgines, illarumque corpora elevando, eadem corpora sive reliquias earundem sanctarum Virginum in dictis arcis jam per suam Paternitatem imposita et reclusa, aut reposita et reclusa, cum omni reverentia et honore, super altare, pro celebrauda per suam Paternitatem Missa, extra ecclesiam propter multitudinem populi præparatum, solemniter deportari ordinavit et fecit.

*ubi cantata
Missa,*

B 75 Dehincque sua Reverendissima Paternitas Missam solemnem propria in persona, ad laudem Dei et B. Mariæ Virginis, Sanctarumque Virginum prædictarum, omniumque aliorum Sanctorum, celebravit et decantavit. Et Missa hujusmodi cum omni solemnitate decantata et finita, benedictioneque data, in præsentia horum plurimorum, forsitan quinque millium, qui ob honorem Dei et B. Mariæ Virginis, ac sanctarum trium Virginum prædictarum, ibidem fuerant congregati. Deinde Reliquiæ dictarum sanctarum Virginum viceversa ad ipsam ecclesiam solemniter fuerunt et sunt transportatæ. Hujusmodique transportatione facta, idem Reverendissimus Dominus Legatus, de eo, quod nil aliud fecerit circa elevationem hujusmodi Sanctarum Virginum, quæ alias generaliter, cum undecim mille Virginibus, existerent per Sedem Apostolicam (ut præfertur) canonizatæ, nisi Reliquias earundem de uno loco ad alium transferendo, et eas elevando, solemniter protestatus fuit, atque protestabatur expresse, se Notarium infra scriptum desuper publice requirendo, præsentibus ibidem Reverendis in Christo Patribus et Dominis, Dominis Episcopis Basileensi ac Tripolitanensi, ac Abbatibus et Prælati, pluribusque aliis personis in copiosa multitudine ibidem (ut præfertur) existentibus, pro testimonio ad hæc requisitis et rogatis.

*referuntur Re-
liquiæ ad ec-
clesiam*

*Idem postridie
facit corpori
S. Christianæ,*

*a
b*

76 Die vero lunæ, decima septima mensis Junii, supradicti Reverendissimus Dominus, Dominus Raymundus, Cardinalis et Legatus præfatus, ad elevationem S. Christianæ Virginis prædictæ procedere volens, ad Ecclesiam S. Christianæ accessit, eamque ingressus est, una cum præfatis Reverendis in Christo Patribus et Dominis, Dominis Christophoro Episcopo Basileensi, Tilmanno Tripolitanensi Episcopo, N. S. Blasii *a* Nigræ silvæ, N. in Luzella *b* monasteriorum Abbatibus, ceterisque pluribus spiritualibus, et secularibus Dominis, nobiles et ignobilibus Prælati, Presbyteris, Canonicis, Clericis [et fidelibus] utriusque sexus, in copiosa multitudine ibidem congregatis. Et ipsis sic in ecclesia existentibus habitisque et præmissis decantationibus Litanie, nec non Hymno Veni creator Spiritus etc. aliisque Orationibus et Collectis ac ceremoniis et solennitatibus debitis et requisitis, idem Reverendissimus Dominus Legatus ossa Reliquiarum S. Christianæ Virginis (quæ etiam una de societate undecim millium Virginum esse dignoscitur, et antea cum aliis undecim mille Virginibus Sanctis per sedem Apostolicam canonizata existit in com-

*velut cum Ur-
sulanis cano-
nizata,*

muni) de loco sepulcri, in quo hujusmodi Reliquiæ antea fuerunt in una sacra lapidea reconditæ, ad alium locum ipsius ecclesiæ S. Christianæ, et extra sepulturam hujusmodi, transtulit, et solemniter cum decantatione cantici jubilationis, Te Deum laudamus etc. elevavit, et super altare pro celebrauda per suam Reverendissimam Paternitatem Missa extra Ecclesiam ipsam præparatum, solemniter deportari ordinavit et fecit.

77 Dehinc sua reverendissima Paternitas solennem Missam propria in persona, ad laudem Dei, et Beatissimæ Virginis Mariæ, ac S. Christianæ Virginis prædictæ, omniumque Sanctorum aliorum, celebravit ac decantari fecit. Qua Missa sic cum omni hujusmodi solemnitate debita, decantata et finita, benedictioneque data in præsentia hominum plurimorum, ad minus quinque vel sex millium, spiritualium et secularium, nobilium et ignobilium, qui ob honorem Dei, Beatæque Virginis Mariæ, ac Sanctæ Christianæ prædictæ ibidem fuerant congregati; deinde Reliquiæ dictæ Sanctæ Virginis Christianæ, viceversa ad ipsam ecclesiam S. Christianæ (in cujus honorem eadem ecclesia est consecrata, et in qua hactenus requievit) solemniter fuerunt et sunt reportatæ, Hujusmodi siquidem transportatione facta, omnibusque sic solemniter et devote peractis, præfatus Reverendissimus Dominus Legatus, de eo, quod quidquid ibidem fecerit, quod hæc ad instantiam supplicationis viri Rudolphi de Blunneg, Illustris Principis et Domini, Domini Christophori Marchgravi Badensis *c* inferioris, in castris et dominio Retelen Balivi fecerit, neque aliud fecerit sua Paternitas, nisi reliquias sanctæ Virginis Christianæ, quæ alias (ut præfertur) generaliter cum undecim mille sanctis Virginibus de societate S. Ursulæ existentibus, per Sedem Apostolicam canonizata existit, de uno loco ad alium transferendo, et illam elevando pro majori populi devotionis augmentatione solemniter protestatus fuit, et protestabatur expresse, se Notarium infrascriptum desuper publice requirendo, et mihi ut singula præmissa debite registrarem et conscriberem, prout res gesta esset, mandando: præsentibus ibidem Reverendis Patribus Dominis, Christophoro Episcopo Basileensi, Tilmanno Episcopo Tripolitano, N. Sancti Blasii Nigræ-silvæ, N. in Luzella Monasteriorum Abbatibus prædictis, ac dicto Nobili viro Domicello Rudolphi de Blunneg Balivo, aliisque pluribus Presbyteris et Laicis, pro testibus ad id requisitis et rogatis.

*coram sex fe-
re millibus
hominum*

E

*c
protestans
simplicem
hanc esse
translationem*

F

*Testatur Fr.
Minor*

*mulierem
contractam
per annos 5*

d

*apud S. Chri-
stianam esse
erectam,*

personaliter

A personaliter cum duabus mulieribus honestis ad S. Christianam ivisset; sitque verum, quod eadem duæ mulieres (quarum nomina non consideraverit) similiter affirmaverint, quod dicta mulier per dictos annos, et septimanas sic fuisset contracta, usque quo votum prædictum fecisset.

Item alia per tres.

79 Similiter dicit et deponit dictus Fr. Joannes esse verum, quod pridie venerit ad ipsum in monte S. Christianæ quædam alia mulier, quæ etiam per tres annos integres fuerit contracta, de villa Luterbach Basileensis diocesis; et se voverit ad S. Christianam; et quam primum hujusmodi votum fecerit, ipsa cum suo marito, una die quatuor miliaria transire potuerit atque transiverit, licet antea in tribus annis non potuisset ad aliquem locum transire, prout id omnibus suis vicinis fuerit et sit cognitum et manifestum. Hæc siquidem mulier sibi testi proprio ore dixerit, et similiter ejus maritus, quavis de propriis eorum nominibus non interrogaverit. Aliud non scit, et hæc non gratia, odio, amore, prece, pretio, vel favore, sed solius justitiæ, et veritatis intuitu deponit.

Missus in Luterbach ad cognoscendum ibi factum miraculum,

B Anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo quarto, prædicto vero die Jovis quarta mensis Julii, honorabilis vir Magister Dominus Joannes Ochs, Rector Ecclesiæ Parochialis oppidi Sennheim Basileensis Diocesis, Commissarius a Reverendissimo Domino, Domino Raymundo Cardinali, de latere Apostolicæ sedis Legato præfate, pro examine infrascripto, extra civitatem Basileensem faciendo specialiter deputatus; coram Venerabilibus Dominis Bernardo Egly, Doctore Canonico, nec non Joanne Berckman de Olpe, Commissariis supradictis, in hujusmodi negotio deputatis (ut præfertur) constitutus, et per eosdem super his, quæ in examine occasione subscripti miraculi repererit, medio suo desuper specialiter præstito juramento examinatus, dicit et deponit, se die secunda mensis Julii supradicti, in villa Luterbach, dictæ Diocesis ad commissionem sibi factam (ut præfertur) ad honestum virum Henricum Biechlin, ibidem residentem, ejusque Henrici uxorem legitimam accessisse; et in ejusdem Henrici et quorundam aliorum fide dignorum testium infrascriptorum presentia, dicti Henrici Biechlin uxorem legitimam diligenter super miraculo, quod Deus per intercessionem Sanctarum Christianæ in monte S. Christianæ, nec non Cunegundis, Mechtundis, et Wibrandis Virginum, in ecclesia villæ Eichsel Constantiensis diocesis, requiescentium et levatarum, ad quas ipsa se vovisse dicebatur, per suam clementiam et misericordiam operatus exstitit, examinasse et interrogasse quæ sic, medio suo desuper solenniter ad Sancta Dei Evangelia de veritate dicenda præstito juramento examinata, dixerit, et deposuerit, coram eodem Magistro Joanne Ochs, Decano in Sennheim, et imperiali auctoritate Notario, in testium subscriptorum presentia ut sequitur.

deponit quod ibi a se examinata mulier

C

dixerit se an. 1501 brachio sinistro debilitata

e

81 Primo videlicet dixerit et deposuerit esse verum, quod anno a nativitate Domini, millesimo quingentesimo primo proxime lapsa, quarta quoque feria post Dominicam e Invocavit, in die fuerit sana corpore et nil senserit; et circa medium noctis ejusdem diei, ipsa mulier dicti Henrici uxor voluisset lactare unum suum puerum seu infantem; et dum ipsum infantem ex cunabulo levaverit, senserit in ejus sinistro brachio magnam infirmitatem sive magnum dolorem; dixeritque ad eundem suum maritum, quod ipse deberet infantem accipere, donec ipsa se modicum moveret; [quoque] infirmitate et dolore hujusmodi diutius se augmentantibus, eo venerit, quod ipsa præmissa circa festum Paschæ, tunc futurum dicti anni Domini millesimi quingen-

tesimi primi, quod in tibia dextra ac in eodem latere corporis tam magnas et acutissimas passiones, dolores, et infirmitates babuerit; quod non potuerit die vel nocte quiescere, aut dormire; et fuerint tales passiones et dolores in eadem, quod die ac nocte clamaverit et cucurrerit hinc inde in domo, sic quod vicini sui audiebant, et compatentiam cum ea habuerint, et de hujusmodi dolore non potuerint satis admirari, timueritque ipsa mulier et ejus maritus, ac vicini ejus timorem habuerint, quod in demeritiam incideret: neque panes scindere, nec alia cum brachio facere potuerit.

82 Cumque ipsa hujusmodi infirmitatem continuatam habuisset, a prædicto anno usque ad mensem Junii, præsentis anni millesimi quingentesimi quarti; devenerit mulieri noctis tempore diei decimi noni dicti mensis, in somnum ad ejus mentem, quod ipsa deberet se ad quatuor Sanctas Virgines, scilicet Christianam, Cunegundem, Mechtundem, et Wibrandem vovere, sicque crastino die mane se ad easdem sanctas Virgines voverit, et eodem die voti hujusmodi ad easdem sanctas Virgines transire proposuerit. Id [autem] maritus tulit male, quia fuisset dies pluviosa; et timuit, quod non posset ambulare; ipsa autem mulier noluerit permanere, sed votum emissum adimplere propria in persona, etiam si sola debuisset ivisse. Ita maritus, cum ipsa muliere ægrota sua uxore, die Sabbati ante Joannis Baptistæ, villam dictam exivit; et iverint ambo conjuges, una die primo ad S. Christianam, et viderunt Reliquias ejusdem S. Christianæ; et deinde iverint ad villagium Eichsel, ad sanctas tres Virgines scilicet Cunegundem, Mechtundem, et Wibrandem, ipsum votum emissum ibidem complendo. Subjungitque ipsa, quod quam primum votum hujusmodi fecerit, et adimpleverit, ipsa senserit continuo se melius et melius habere; infirmitates ejus asperimas, quas habuerit, se minorasse; et lætanter in via ambulasse, et sic etiam se liberatam fore ab infirmitate.

83 His maritus, per suum præstitum juramentum de veritate fidem dedit, et ea vera esse firmavit. Hujusmodi prædictæ depositioni iulienis, et Henrici ejus mariti, præsentibus fuerunt honesti viri Hermannus Schillingh, Nicolaus Menly Scultetus in Luterbach, Henricus Buretsch antiquus Advocatus ibidem, Petrus Wezsel, Georgius Cerdonis, Elisabetha Fichserin, et Anna Bechlerin; qui testes omnes per sua juramenta desuper similiter præstita affirmarunt, per dicta tempora dictam mulierem sic claudam et infirmam habuisse ut deposuerit, et clamores et dolores maximos habuisse et fecisse diebus et noctibus, nec in triennio ambulasse, nisi aliquando ad Ecclesiam, et cum magno dolore et fletu ac hujusmodi auxilio. Dicuntque testes, dictum Henricum et ejus uxorem superius deponentes, esse et fuisse homines honestos, bonæ famæ, et laudatæ opinionis, omnique exceptione majores. Nec aliud scit.

D
EX CROM-
BACHIO
et doloribus
per totum
lud latas
uclis,

an 1501
voverit adire
Sanctas,

E

atque in via
suarum cape-
rit;

quod et
testes jurati
confirmarunt

F

ANNOTATA D. P.

a Nigra-silva, *Hercinix pars, in qua S. Blasii celeberrimum potentissimumque Ordinis Benedictini cœnobiium fusius describit Bucelinus, tom. 1 parte 2 Germ. sacræ pag. 15; ubi an. 1504 Abbas 31 numeratur Blasius, vir modestus, usque ad an. 1519, ordinatus 1493.*

b Luzell Cisterciensis Ordinis, monasterium præpotens dictum eidem Bucelino, *ibid. pag. 55 sed Tom. 2 pag. 213 Abbates recenset, et anno 1498 clarnisse notat Theobaldum Hillwekh, cujus successor Henricus*

A *ricus Sapper claruerit 1531; ut verosimile sit hic priorem indicari.*

EX CROMBACHIO

c *Poterat simpliciter Badensis Marchio dici Christophorus; si ejusdem Marchionatus partem superiorem jam tunc possidebat, per mortem Philippi Hoghbergensis, sine maribus liberis defuncti an. 1503, ut scribunt aliqui.*

d *Vulgo Brisgaru, Crombachius perperam Brisgaidium vocat.*

e *Hæc est prima Dominica Quadragesimæ; anno 1501, quo Pascha celebrandum erat n Aprilis, cadens in 28 Febr.*

CAPUT VIII.

Quædam miracula sequenti Julio examinata.

Adiens Legatus ecclesiam S. Christianæ

B **A**nno a nativitate Domini millesimo quingentesimo quarto, Indictione et Pontificatu quibus supra, die vero Mercurii tertia mensis Julii, Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Raymundus Cardinalis et Legatus præfatus, quoddam Crinale sive sertum, quod S. Christiana in capite suo sancto, dum vixit tulisse et habuisse dicitur; et quod in ecclesia S. Christianæ, hactenus a tempore obitus ejusdem habitum et reservatum, et sibi Domino Reverendissimo Legato ad conspiciendum datum et præsentatum existit, et cum quo hactenus homines, ad ecclesiam S. Christianæ confluentes tacti, ipsis ad osculandum datum fuit, cum diligentia vidit, et perspexit; et in certis suis partibus, præsertim in pannis ipsi Crinili circumvolutis sericeis, et superpositis aperuit; et illo aperto, et pannis superpositis modicum remotis, reperit sua Reverendissima Paternitas, et vidit ipsum Crinale verum ex aureis argenteis et sericeis filis contextum fore, et cum perlis pulchris ac etiam lapidibus pretiosis et figuratis subtiliter nobilium more ornatum fuisse et esse; et in panno sericeo, quod desuper circumvolutum existit, duodecim nodos reperit; in quibus nodis respectivæ Reliquiæ infrascriptæ erant reclusæ; videlicet petiola tunicæ Beatissimæ Virginis Mariæ, similiter, decem millium Martyrum a de societate S. Mauritii, de S. Bartholomæo Apostolo, de undecim mille b Virginibus, de sancta Cruce Christi, de S. Hilario, de S. Brigida, de S. Thoma Apostolo, de S. Nicolao, de S. Barbara, de S. Blasio. Ab interiori vero parte reperit circulum ferreum latitudinis ipsius Crinalis, intra tamen eundem ferreum circulum et Crinale pannicellum sericeum, impediens ne Crinale a ferro corroderetur aut consumeretur.

inspicit Crinale, illius esse creditum,

a
b

et illud Clarissis ornandum committit:

c

85 Quibus sic per suam Reverendissimam Paternitatem visis et repertis, cum admiratione permixto gaudio, ipsa sua Paternitas Reverendissima hujusmodi Crinale etiam Reverendo Patri Domino, Domino Christophoro, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopo Basileensi, et aliis spiritualibus et secularibus personis ostendit, et ostendi procuravit et jussit, ut de his testimonium dare possent. Dehinc quoque id ipsum Crinale venerabilibus et devotis, Abbatissæ et Conventui monasterii in Gnadentall c, Ordinis S. Francisci, civitatis Basileensis de Observantia, existentibus ad Reparandum et recludendum Crinale, et Reliquias in debito ordine transmisit. Quo sic crinali ad monasterium ipsum misso, et per Dominas Abbatissam et Conventum penes se habito, post devenit ad aures dicti Reverendissimi Domini Cardinalis et Legati fide dignorum relatione veridica, quod inter ipsas Sorores ex Conventu dicti monasterii una exstitisset et esset, videlicet religiosa Agnes Mederin, professa et conventualis ibidem, oriunda ex civitate Basileensi, quæ

per viginti quasi annos in genibussuis ac tibiis maximas et graves passiones, contractiones, et dolores habuerit et sustinuerit, et tales, quod ipsa sine baculo, et etiam habito baculo in manibus, sine adjutorio alicujus ex sororibus genua flectere, et ad ecclesiam sive chorum ecclesiæ ingredi et transire, nec postquam genua flectebat surgere potuerit, nisi auxilio aliarum mulierum ipsius monasterii Sororum; et quandocumque ipsa se e lecto levare voluerit, id facere absque clamore et planctu doloris non valuerit.

86 Et quod ipsa Soror Agnes Mederin prædicta semper ex intimo corde inclinationem habuit ad S. Christianam prædictam, ideo postquam audiverit et perceperit Crinale Sanctæ Christianæ in monasterium eorum prædictum fore portatum, ipsa ferventissime cupivit illud videre, petieritque id sibi ad conspiciendum et osculandum exhiberi; prout ipsa Domina Abbatissa ejusdem Monasterii id sibi ad conspiciendum et osculandum tradiderit. Dum autem ipsa Soror Agnes hujusmodi Crinale osculata fuit, ipsa ex intimo cordis fervore postulaverit a Domina Abbatissa, ut cum eodem Crinali et Reliquiis appositis genua ipsius Sororis Agnetis tangeret; spe tali freta, quod postquam cum illis tangeretur, intercessione Beatæ Christianæ, divinaque gratia assistente et auxiliante, per hujusmodi tactum sanaretur: præfata vero Domina Abbatissa se in hoc gravem reddidisset, talemque irreverentiam sanctis Reliquiis et Crinali exhibere distulerit. Attamen quia ipsa Soror Agnes tam ardentem et talibus ferventibus precibus humiliter institerit, pro præmissis faciendis eadem Abbatissa, cum consilio aliarum Sororum seniorum et prudentiorum, desuper habito, ipso Crinali S. Christianæ et sanctarum Reliquiarum appositarum, genua ipsius Sororis Agnetis, ea qua debuerunt et potuerunt reverentia et honore, tetigerunt: quo facto ad statim ipsa Agnes, Soror et conventualis prædicta, dixerit ad ipsas Dominas Abbatissam et alias Sorores ibidem præsentem, quod ipsæ deberent Deum laudare, quia ipsa sentiret levationem suæ infirmitatis in genibus; et super hoc statim se levaverit, et absque baculo quo prius utebatur usque ad chorum, et ante altare ipsius chori transiverit; se ibidem prosternendo ad terram, et Deum laudando de tanta gratia sibi facta, quod fuisset sic sanata in genibus et cruribus suis, quod absque baculo et mulierum adjutorio potuit ire et ambulare: sit quoque verum, quod ipsa interim a dicto tempore fuerit, et remanserit, et hodie sana existat, et amplius dolores prædictos non senserit, quos prius habuerit.

87 Quibus præmissis per Reverendissimum Dominum Legatum perceptis, eadem sua Paternitas Reverendissima, veritatem præmissarum a dictis Dominabus Abbatissæ et Sororibus audire cupiens ac volens, ad dictum monasterium propria in persona, die Dominica, septima mensis Julii, una cum Reverendis Patribus Dominis Christophoro Episcopo Basileensi, Tilmanno Episcopo Tripolitano, ipsius Domini Episcopi Basileensis Suffraganeo, Domino Henrico Sax Priore Monasterii Sancti Leonardi Ordinis Canonicorum regularium Sancti Augustini, et Joanne Bergkman de Olpe Cappellano Ecclesiæ Basileensis, Confraterniæque super atrium Decano, meque Notario subscripto hujus negotii, ingressus est: et sua Paternitate in eodem Monasterio et choro ejusdem existente, omnibus Sororibus convocatis præsentatis, eadem sua Paternitas super præmissis et illorum veritate inquisivit, et ipsas Abbatissam et Sorores, nec non præfatam Sororem Agnetem specialiter et diligenter examinavit, mandans eisdem et earum cuilibet sub poena excommunicationis, ut

D *deinde intelligens quod annis 20 debilis montatis*

quæ Crinale illud videre et genibus suis ad moveri petierat,

E

subito convalescit;

F

ad monasterium illud se confert

veritatem

A veritatem dicerent et deponerent super eisdem.

*et singularum
depositiones
excipit.*

88 Quo quidem [modo] Soror Agnes Mederin, quæ (ut præfertur) infirma fuit et reconvalluit, sic interrogata, omnia et singula præmissa, quæ in corpore et persona ejus fuerunt, et prout Reverendissimo Domino Cardinali et Legato præfato de ea (ut præfertur) dicta fuerunt et sunt, per fidem suam nomine juramenti desuper præstitam affirmavit, et vera esse dixit; addens et dicens, quod quodocumque ante diem Mercuri prædictam, per dictos viginti annos, ipsa voluerit ire aut se levare, id facere non potuerit, præ nimio dolore et contractione crurium et in genibus, nisi cuo adjutorio aliarum Sororum, quæ eam tenuerunt; et ipsa firmiter credat, adjutorio Dei, et per intercessionem B. Christianæ, quam intime imploraverit, et ex tactu Crinalis S. Christianæ ejusdem ac Reliquiarum appositarum, hujusmodi fuerit et sit liberata. Præmissa etiam, tam Domina Abbatisa quam ceteræ Sorores seniores, per suas fides vera fuisse et esse asserunt; astruendo, eandem Agnetam, in anno et ultra proximo lapso, nullam medicinam sive curam contra infirmitatem et dolorem hujusmodi accepisse, per quæ curari deberet. His quidem singulis fuerunt præsentibus præfati Reverendi Domini, Christophorus Episcopus Basileensis, Tilmannus Tripolitanensis Suffraganeus, Henricus de Sax Prior, et Dominus Joannes Bergman de Olpe, pro testimonio ad hæc vocati et requisiti.

B

*Ad extremum
adest par
conjugum*

89 Die vero Martis decima mensis Julii supra dicti, examinati fuerunt honesti homines, Cretzinger civis Basileensis et Elisabetha ejus uxor legitima; nec non Ennelina, relicta quondam Henslini Winstichers, dum vixit civis Basileensis; et Elsa, relicta quondam Joannis Rusdorff lapidæ, dum vixit Basileensis; ac Agnes uxor Ludovici Malers; super quibusdam miraculis (ut asseritur) factis, qui etiam mediis suis juramentis dixerunt et deposuerunt respective, ut sequitur. Jacobus Cretzinger et Elsa ejus uxor præfati dicunt et deponunt, mediis suis juramentis desuper præstitis examinati diligenter, quod ipsi habeant filiam Anclinam nuncupatam, quæ prout in Quadragesima proxime præterita unns annus sit elapsus, inceperit conqueri de quadam infirmitate, quam patiebatur, accidentaliter eidem obviente in sinistro ejus crure, retro in superiori parte ultra genua; habueritque maximos dolores, et maximas passiones die noctuque in hujusmodi crure, sic quod sæpius contingebat, quod non potnerit in die ire, nec duabus noctibus aut tribus successive ambulare. Habueruntque consilia chirurgicorum et empiricorum, aliorumque se in his expertos assereantium, quodque permiserunt hujusmodi crurum videre; nullus tamen eorum infirmitatem hujusmodi cognoverit, aut medicinam sive unguentum aut aliud curabile apponere seiverit, quo mediante dicta deponentium filia curaretur. Accideritque, quod in loco doloris inceperit cutis et caro se aperire taliter, quod aqua ex crure inde fluere cœperit, et sic duraverit usque quasi per tres partes anni, cum maximis doloribus et passionibus die et nocte.

C

*deponitque
quod filia
crurum immedicabiliter
laxum*

*post votum
pro ea factum S.
Christiana,*

90 Postquam autem S. Christiana, per Reverendissimum Dominum Raymundum Cardinalem de latere Legatum præfatum, fuit elevata; et testes perceperunt, nonnullos homines utriusque sexus se ad eandem S. Christianam vovisse, in suisque infirmitatibus implorasse, et ab hujusmodi infirmitatibus fuisse liberatos; præfati conjuges etiam filiam earumdem, ac se cum eadem, ad S. Christianam voverunt. Quo voto emisso, et nondum tamen facto; in crure dictæ filie testium, in loco infirmitatis, tria parva ossa per cutem et carnem se ostenderint;

quibus visis conjuges ipsi deponentes pro chirurgico miserint, illaque tria ossa parva sibi ostenderint. Quibus per chirurgicum visis, idem chirurgicus quodam instrumento ferreo, ad modum forcipis facto, dicta ossicula de crure dictæ filie extrahere attentaverit; sed extrahere minime potuerit. etiam fortiter trabendo, usque ad effusionem sanguinis ipsius puellæ. Videntes itaque parentes ipsius puellæ deponentes id non posse juvare; et [quod] prius etiam puellam ad S. Antonium, ad S. Quirinum, et alios Sanctos voverunt, et ab hæc infirmitate liberari non poterat; iidem conjuges, ut præmittitur votum per ipsos emissum compleverunt. Quo quidem voto completo et peracto, de nocte diei ejusdem voti peracti, quoddam os cum tribus acuminibus, ad modum dentis antiqui, quod prius sic se ostendebat, jam exiverat, et mane in lecto ipsius puellæ prædictæ fuerat repertum: interimque dicta passio et infirmitas in ipsa puella cessavit. Et ob hoc os hujusmodi ad S. Christianam portaverint, et illic pro miraculo dimiserint; ipsaque filia puella jam quasi penitus pristinae sanitati restituta existat. Et firmiter credunt, et indubie pro ea habent, quod dicta filia, ad intercessionem dictæ S. Christianæ Virgins, ex misericordia Dei sit liberata, nec aliter dicunt.

D
EX UROM-
BA HIO
ultra exci-
dente osse
acuminato

sanatum sit.

E

91 Ennelina, relicta quondam Henslini Winstichers, incola Basileensis, melio suo juramento examinata, deponit et dicit esse verum, quod circa festum omnium Sanctorum, proxime futurum antequam tres anni laberentur, quidam alienus venerit ad ipsam, et sibi conduxerit unum puerum masculinum, forsaa unius cum dimidio annorum [apud] illam educandam: et eo tempore idem puer fuerit multum infirmus, et non seiverit ire. Quem puerum sic habuerit per dictum tempus, et eodem nunquam potuerit stare, nec ambulare, aut ire. Postquam autem Sanctæ Virgines, Cunegundis, Mechtundis, et Wibrandis, et S. Christiana novissime per Reverendissimum Dominum Raymundum legatum præfatum fuerunt elevatae, ipsa fecerit votum nomine ipsius filii, cui nomen est Joannes. Et quam primum votum hujusmodi fecerit et adimpleverit, idem puer nocte ejusdem diei completi voti, inceperit ire per se, atque ire potuerit et possit: et firmiter credit, quod auxilio Dei, ad intercessionem et preces B. Christianæ, hæc facta sunt. Post hoc ipsa mulier etiam votum fecerit et compleverit, eundo nomine dicti pueri ad Sanctas tres Virgines, et etiam illic transiverit. Sic similiter credit, quod auxiliante Deo, et intercedentibus dictis quatuor sanctis Virginibus, ipse puer de die in diem plus roboretur in suis viribus. Dictæ itaque mulieres duæ, scilicet Agnes Malerin, et Elsa Nusbemhin, per sua juramenta præstita desuper affirmant, præmissa vidisse; et verum esse, ut dicta Ennelina deposuit; et firmiter credunt, ad intercessionem Beataram Virginum ipsum puerum reconvalluisse.

*Alia deponit
de alumno
suo,*

*quod ei im-
petrarit gra-
dendi facul-
tatem.*

F

92 In horum igitur omnium et singulorum præmissorum fidem et testimonium, ego Gregorius Brusweiler, alias Swegler, Clericus Constantiensis, publicus Apostolica et Imperiali auctoritatibus ac Venerabilis curiæ Episcopalis Basileensis Notarius, et præfati Reverendissimi Domini Legati, Domini mei gratiosissimi, in hujusmodi negotio Scriba specialiter assumptus; hoc præseus registrum, processum, et omnia præmissa in se continens, de dicti Domini Legati mandato et jussu, confeci, notavi, et publicavi; per aliumque fideliter scribi procuravi, manu aliena signo et nomine meo solitis et consuetis signavi et subscripsi, in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum.

*Totius Proces-
sus formatur
exemplar au-
thenticum.*

Gregorius Swegler, Clericus Constantiensis, publica

EX CROBACHIO
NOT. 4

A blica et Imperiali auctoritatibus, venerabilisque Curiae Episcopalis Basileensis Notarius collateralis et scriba praefatus, hic manu propria subscripsi.

ANNOTATA D. P.

a Confundi hic videntur x Millia Martyrum in mente Ararath, de quibus ad 22 Junii, cum Legione Thebaea millium 6 ut summum cujus dux S. Mauritius, 22 Septembris.

b Hic jam apparet eam, quae Ursulanarum Reliquias gestabat ipsis multo posteriorem fuisse: idem probant S. Hilarius; sive Pictaviensis, defunctus an. 367, de quo 13 Januarii; sive Arelatensis, de quo 5 Maji mortuus 454; et magis S. Brigida, S. Patricii discipula 1 Februarii, cujus morti assignatur annus 523; ut taceam de S. Nicolao, qui fortassis, non sub Constantino Magno sec. 4, sed sub Constantino Pogonato sec. 7 floruit.

c Latine Vallis-gratiarum, sed cujus nulla apud Waddingum aut Haroldum notitia.

LEGENDA

B Ex praemisso Processu collecta atque impressa

Et ab Hermanno Crombachio recusa.

Lectio III. Erant, prout veridica relatione antiquitus accepimus, inter sacratissimas Virgines, S. Ursulam comitatas, quatuor insignis virtutis et gratiae, Peique timore perfectissimae, omni praeditae morum honestate: quarum tres nobiliores genere, una Cunigundis, altera Mechtundis, tertia Christiana vocabatur; quarta, quae quasi funula ipsarum videbatur, nomine Wibrandis, Virgines sacratissimae: quae per a Duregauliam ad Rheni pervenientes littora, infirmitate valida letalique gravatae, iter suum Basileam usque perficere non valentes, divina disponente clementia, non longe a nobili quondam urbe, nunc vero vel terrae motu, vel temporum hominumque injuria, modico jure, Augusta Rauracorum dicta, substituerunt. Quod revera divina factum providentia creditur, quatenus et terra ipsa, tunc pene desolata colonisque destituta, meritis ipsarum, colonis impletur, prout jam cernimus factum; et patriae nostrae fines, per tantarum patrocina matronarum, divino super irradiaretur prospectu, supernorumque luminum illustraretur splendoribus.

2 LECT. IV Igitur Rheni transvadantes alveum, ambulabant per devia silvarumque dumeta, montium adeutes juga et vallium praerupta, ceu ignarae viarum ignotaeque hominibus et linguae, ad montana quae incolis Spelte dicuntur, pervenerunt; et quoddam villagium, nomine b Roppersweiler, impingentes, cujusdam pauperuli grangiam, utpote infirmae et debiles, petierunt... Porro incolae loci, cernentes personas tam venerabiles et honestas, ignotae linguae homines; eas, ut erant, nobili pro sapia genitas conjectabantur; ipsasque hospitio, prout petebant receperunt; et humanitatis obsequia, licet pauperes ricolae, pro posse exhibebant. Sed priusquam ad praefata pervenissent loca, sancta Virgo Dei Christiana, gravi languore praeventa, paulum a littore Rheni in quodam loco substitit; et languore ingravescente, oculos cum manibus in caelos elevatos tenuit; et orationem ad Christum Dei filium sponsum fundens Virginum, benedicens sanctam Trinitatem, in confessione verae sempiternae Deitatis, plena fide spiritum caeli Deo reddi-

dit. Quam reperientes incolae vicinorum locorum D mortuam, nitebantur corpusculum sanctae Virginis terrae glebis commendare: sed a loco nusquam moveri ope quacumque pterat.

3 LECT. V. Consilio tandem inito, plastrum sumentes novum, eidem jungentes duas juvenecas, jugo nondum subactas, corpus sanctae Virginis impositum vehere permiserunt, quocumque ipsas flatus sancti Spiritus perurgebat. Quae mox, sumptis viribus, ex adverso praerupti petrosique montis, gressibus requis incedentes, substituerunt. Mirabile dictu! Mox enim divina virtute petra se dividens, pervium iter pecudibus stupendo miraculo praestitit: quae ipsam demum usque ad montis supercilii juga perducentes, sua pausatione locum quietis Corpusculi virginalis ostenderunt: quo loco, usque in praesentem diem in pace sepulta requiescit. Sacra demum Virgo superna irradiatione, Deo sanctam suam glorificante, illustrata, coepit coruscare miraculis; adeoque a Deo se glorificatam in caelis, patefacere divinis beneficiis, ut cunctis claresceret, sanctam Dei Virginiae omni veneratione condignam fore. Unde vicinorum devotione actum est fidelium, ejus assistentibus suffragiis, quod ecclesia in honore ipsius extitit fabricata, et consecrata in loco praefato, ubi requiescit.

4 LECT. VI. Sed ad locum, unde digressi sumus, redeuntes, audiamus quam gloriosus fuerit Rex Israel, discooperiens se coram ancillis servorum suorum; et aperte demonstrans, quam laude digna sit divina Majestas, mirificans Sanctos suos. Reliquum vitae finem sanctarum Virginum, Cunigundis, Mechtundis, et Wibrandis videlicet, ad memoriam revocemus. Cumque sacratae Virgines, jam valetudine ingravescente, sese morti vicinas agnoscerent; et corpore defatigato, se migraturas minime dubitarent; expetierunt Sacramenta ecclesiastica Sacerdotis Ministerio sibi apportari, asserentes se vere Christianas esse; ut hunc firma fide puroque perciperent corde, quem in terris positae tanta devotione ardoreque fidei dilexerant, ut mortem paratae forent pro ipso per Martyrii palmam, prout revelatione didicerant, subire: et quantum in ipsis erat, subissent, nisi divina bonitas ad gloriam suam, nostris utilitatibus misericorditer condescendendo, aliud decrevisset. Igitur suscipientes divina Sacramenta ad mortem se, prout decuit, patientissime et constantissime disponentes, contra inimicum generis humani ejusque versutias dimicaturae, se Domino et ejus gratiae commendaverunt. Cumque, accelerante vicinaque jam morte, interrogarentur, quo loco sepulturam sibi parari juberent; memores Sodalis suae Christianae, responderunt, eo se modo sepeliri debere, quo ipsam terrae tradidissent. His rite gestis, sacratae Christi sponsae, inter manus devotorum ruralium, et ipsae devotissime, cum hymnis et laudibus divinis, quibus sanctam Trinitatem Patrem, et Filium et Spiritum sanctum collaudantes invocabant gratias Deo agentes, sanctas animas, carne solutas, aeterni Dei filio jugendas sponsalicio, tradiderunt, ad alta caelorum conscensuras. Praemonuit autem S. Wibrandis moritura, se tanquam minus genere nobilem et meritis inferiorem, non debere cum aliis tumulari; sed seorsum alio recondi locello: quod et factum est.

5 LECT. VII. Cumque sepulturae tradendae, vitulis plaastro junctis superpositae veherentur; contigit animalia versus quercum procerae altitudinis et magnitudinis mirae, iter agere; ubi nec dextra nec sinistra propter veprium dumorumque densitatem, poterat teneri; divina virtute grande hoc miraculum factum audivimus ab his, qui sacramento firmaverunt, se hoc ab antiquitate fide indubitata recepisse,

et a bobus sibi permissis in montem evecta,

ubi miraculis claruit in ecclesia ipsi condita.

E

Alia tres in Roppersweiler

extremis sacramentis munta,

F petunt eo modo quo Christiana sepeliri.

Wibrandis autem viliori quam dominas suas loco.

Vituli commissa sibi corpora vehunt in Eichsel,

a
ad Rhenum infirmata

eadem transmissio eorum aut in Roppersweiler,

b

relicta eis Rhenum Christiana ibique defuncta,

A pisse, quercum ipsam supinatam in terram, seu pontem oppositam se deflexisse, sicque perviam præbuisse, quod pecoribus per ipsam transire erat tutissimum; eoque eventu locus sepulturæ ipsarum, et villulæ istic postea extractæ, Eichsel dictus est, quasi Quercus salutis, quod nomen usque in hodiernum diem locellus ipse sortitur. Et plane mirabilis Deus in Sanctis suis, magnificus in Majestate, faciens prodigia. Quibus animadverti potest quanti sint apud ipsum meriti, qui divinis se mandatis consiliisque vincientes, et virtutibus se exercentes in terris, vitam cœlibem actitare satagunt. Quod nimirum luce clarius in hisce sanctissimis Virginitibus ostensum noscitur, quæ in schola virtutis et Christianæ palestra militiæ, sub magisterio sanctissimæ Ursulæ se exercentes processerunt, ut magni meriti apud Christum sponsum suum inveniantur, totique mundo virtutis exemplum præbeant; omnium, fide et devotione sincera ipsas invocantium necessitates pia miseratione potenter relevent, et miraculis crebris Deo Sanctas suas illustrante, corroborare cernantur, quorum nonnulla inferius adnotantur c....

ubi omnes tres miraculis claruerunt

B

6 LECT. VIII. Verum ut de multis miraculis, quibus Deus glorificavit sanctas has Virgines, aliqua in medium deducam, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei et utilitatem legentium, ut Deus in Sanctis suis glorificetur, et Ecclesiæ Catholicæ sublimetur fides et roboretur; advertant universi fideles Christi, quod anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo quarto, tempore sanctissimi Domini nostri D. Julii Papæ secundi, cum reverendissimus in Christo Pater et Dominus noster D. Raymundus, Ecclesiæ S. Mariæ novæ Presbyter Cardinalis Gurciensis, et Legatus de latere per Germaniam missus, ad civitatem venisset Basileensem; audissetque, fama diffusa miraculorum, priscis actorum temporibus, sanctas Dei Virgines alias canonizatas, nec tamen a terra translatas; præcepit quatenus Sanctarum corpora inquirerentur, decernens propria tactus devotione, indignum ut tantus thesaurus mundo diutius celaretur, lumenque clauderetur sub modio; sed super candelabro lumine exaltato, lucret omnibus qui in Ecclesiæ domo sunt, ac sic in refugium esset asylumque omnium, ad Sanctarum Virginum confugientium præsidium d.

quorum fama anno 1504 motus Card. Legatus,

corpora earum requiri jussit;

il a quibus celestis fragrantia mox emanavit,

C Barbara vocabatur, uxor Sculteti villagni dicti Krentzach; et quædam aliæ, quarum nomina mihi modo non occurrunt, quæ mihi hæc quæ scripsi revelatione veridica dixerunt) referabatur emanasse; ut quæ alias, propter tumultum pressuramque jam pene viderentur defecisse, subito senserint se odore hujusmodi recreatas; quatenus omnibus innotesceret, Sanctarum Dei Virginum etiam ossa de loco suo pullulare, refertaque esse boni odoris spiramine. Statim namque, divini luminis vultu superirradiante, innovata sunt signa et immutata mirabilia, Deo glorificante dexteram suam. Erat namque in loco sepulturæ sanctarum Virginum quoddam lignum, quod miro semper fragrabat odore: et etiamsi jam esset aridum et vetustate pene consumptum, semper tamen odorem spirabat violaceum; adeo ut nec si violas ipsas quis manibus tenuisset, tantum potuisset odorem suavitatis percipisse. Et quod plus mirandum est, idem lignum, cum jam propter vetustatem, quia sub divo manserat, de mausoleo e [super quo jacebat] amoveretur, protinus odorem suavitatisque spiramentum omne amisit. Nec sentiendum est hoc alia quam divina factum esse virtute, qui ad Sanctarum gloriam,

uti et a ligno supra sepulcrum posito.

quam pretiosa sit in conspectu Domini mors Sanctarum Virginum, hoc voluit demonstrare indicio.

8 Est et aliud quod relatione veridica, dicto juramento firmata perceptum est; quod tempore illo, quo nondum ecclesia in loco sepulturæ ædificata extitit; cervus egregiæ staturæ a venatoribus exploratus, cum per canes agigaretur, semper huic loco se seu tuto commisit præsidio, nec quovis a loco vel canibus avelli, vel venabulo lædi poterat: cujus semper cornibus affixa videbantur tria luminaria: quibus exterriti venatores, tandem locum relinquentes, et dantes gloriam Deo ad propria redierunt. Ex quo indubitatum accipitur, sanctas has tres Virgines suis tutelis etiam tuto huic pecori, ad ipsarum confugienti præsidium, tegumentum præstitisse et adjumentum salutis. Et quid mirum, si suffragia et intercessio sanctarum Virginum [quæ] poterat ratione carentibus esse adjutorio, tanto majori hominibus sit auxilio, quanto ratione utentes ipsa carentibus sunt præstantiores.

D EX CROMBA. CUIUS Olim extruenda ibi ecclesiæ occasionem dederat

illuc solitus confugere cervus, candelas 3 in cornibus præferens.

9 Denique retulit honestus vir, Joannes Rittermann, quod uxor ipsius Margarita Kungim, per plures annos clauda extiterit: quæ audiens sanctarum Virginum in operibus divinis gloriam, mox voto se [obstrinxit] ad ipsarum mausolea, si adjutorio sibi forent, visitanda, [et sic] integræ sanitati restituta est, surgens et exiliens et laudans Deum. Theodoricus de Meyere, filium habens, de cujus vita, morbo ingravescente, nulla spes ulterior a patre habita est: qui voto pro filii salute (in somnis tamen prius monitus) emisso, mox integræ sanitati restituta recepit incolumem. Idem Theodoricus filiam habuit, quam summo complectebatur amore, quæ ventris dolore gravata et umbelici, erat ex infirmitate diutina de vita pene desperata: qui monitus est ab uxore, quatenus voto et voce committeretur sanctis Virginitibus, magnæque Dei pietate factum est, ut concito cum duabus candelis voto ad ipsas visitandas emisso, vermes ducenti eoque amplius ab ipsa egrederentur puella; inter quos duo erant miræ longitudinis; qui quia pilosi erant, sua villositate et populis magnum præbuere spectaculum, et omnes hoc cernentes, ad Deum in Sanctis suis glorificandum, excitaverunt. Retulit denique idem Theodoricus ac juramento firmavit, se febrim symptomata aliquanto sustinuisse tempore; qui validum tentus paroxysmo, votum emisit, se visitaturum virginalis requiei locum, cum duarum oblatione candelarum; et concito se sensit incolumitati restitutum integre. Virginitum sanctarum intercessione.

E Postea ex voto erecta clauda,

sanati puer moribundus,

puella vermicibus plena

ejusque pater a febre;

F

10 Retulit denique Hermannus Muller, se per plura tempora, in uno oculorum suorum, lumine amisso, cæcum extitisse: qui patrocinio Sanctarum invocato, mox visu restituto clare se asseruit videre. Ad hoc accedit quod mulier quædam, sedecim annis in uno oculorum luminis privata, voto ad sanctas Virgines emisso, plenum lumen adeptæ est oculorum suorum. Erat alia mulier, quæ, propter calculi acerbissimam adustionem, diutino languore tenebatur. Cumque dietim angustiantium [pænarum] duris quateretur doloribus, voto ad has sacratissimas Virgines emisso, continuo ex vesicæ et renium angustis meatibus, tabidæ arenæ multitudinem pruriente liberata existens, liberatricibus suis gratias agens, earum Reliquias visitatura, montem Spelte sine omni conscendit difficultate. Erat præterea et usque hodie limpidissimus fons, in confinio locelli quo sanctæ Virgines requiescunt; qui ante harum sanctarum Virginum adventum, quia solitudo erat, tot venenatis exuberabat animalibus, ut nulli hominum usui esset aptus; qui post earum illic mansionem, ita cunctis usualis ef-

lumen oculo extincto redditum,

calculus minutim ejectus;

vermes ad fontem earum versi in lapides:

A ^fectus est, ut vermibus in lapides *f* conversis, omni sit siti potabilis.

EX CROM-
BACHIO

g
Puella gra-
diendi facul-
tate carens,

11 Erat denique puella quædam in villagio Brombach *g* quinque annorum, quæ vel vexatione horrida pustularum, vel alia quavis infirmitate tritus annis cum dimidio clauda extiterat, nec unquam gressum egerat; sed jacendo in calamitatis lectulo tempora consumebat clinica. Cumque audisset, tum parentum tumultu, tum aliorum hortatu se mutuo instigantes, ut ad Translationis festum sanctarum Virginum pergerent; ipsa puellula, clauda jacens, vociferari cœpit, se ad Sanctarum festa ituram. Cumque mater eam verbis sedare conaretur, illa rursus vociferabatur se ituram. Cui mater; Quid, inquit, ibis; cum per dies vitæ tuæ nunquam pedibus tuis gressum feceris? At illa, ferventi animo et spiritu, se, quæ nunquam ante erecta sederat, erigens [resedit]. Cumque mater, una cum aliis hominibus interessentibus, eam seipsam erigere cerneret; stupentes substiterunt; et mox unanimes voce, voto ad sanctas Virgines se constringendo, puellam super pedes exierunt: quæ statim, omni semoto impedimento, [constitit], ambulans, et exiliens, et laudans Deum. Hanc puellam præfatus Reverendissimus Dominus, Cardinalis et Legatus, cum sua dignatione et humanitatis pietate, sacra sanctarum Virginum ossa, ad ipsa descendens in foveam et propriis manibus tumulto levans, transferret; et omnes nos, quotquot aderamus, vidimus ambulantes, et tota incolumitate lætantes, ad laudem et gloriam Dei nostri et Domini nostri Jesu Christi, et mirificationem sanctarum Virginum.

*et ad transla-
tionem ire
volens,
erigitur*

et sanatur:

12 Multa alia miracula, ad laudem Dei omnipotentis, intercessione sanctarum Virginum facta sunt, quæ nimis longo tractatu indigerent; sed hæc pau-

ca satis ostendunt. Sanctas Dei glorificatas in cœlis, quarum ossa tam mirificis factis de locis suis pullulant in terris. Has imitari et digne venerari in præsentem concedat Jesus Dei Filius, earum Sponsus; et in futuro eum clare videre, visum diligere, et dilectum cum omnibus sanctis laudare. Amen.

D
*cetera mira-
cula hic
omittuntur.*

ANNOTATA D. P.

a Duregauria, alias Torgovia, vulgo Turgau, a flumine Turo nominata ultima Helvetiæ versus Constantiam et Rhenum provincia.

b Aliud utique ab eo quod Rupelsweil nominant tabulæ, hoc enim infra Basileam jacet, sex leucis a Rheno.

c Hic pluribus explicabantur visiones quæ Virginitibus Ursulanis cœlitus oblatæ narrantur SS. Deiparæ, Michaelis, et Joannis Evangelistæ, quarum istas tres quoque participes fuisse præsumitur.

d Hinc usque ad finem continuatur ultima *ix* Lectio, quomodo more tamen nostro divisa in sex articulos.

e Crombachius Sanctarum, quod saltem hic mutandum fuit, quia ex processu constat non in ecclesia ubi sepulta Cunigundis et Mechtundis, sed in cœmeterio, ubi seorsim sepulta erat Wibrandis inventum lignum, illud ipsum fortassis, quod sese inclinaverat transitivis corporibus, quodque nomen loco fecerat ut Eichsel vocaretur.

f Vereor ne sancti ipsius seu fontis natura ab initio fuerit, quod miraculo imputat vulgi credulitas; ut cum adseribitur S. Potricio quod venenatis Hibernia careat, quod tamen ex Solino et aliis proprium insulæ fuit diu ante Patricii in illam adventum.

g Crombach in Brisgovia distat Basilea leucis tribus.

E

DE S. CECHARDO

EPISCOPO LUNENSI ET MARTYRE

CARRARIÆ IN TUSCIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

D. P.

De loco, tempore et occasione Martyrii, ac præsentem sancti corporis cultu.

ANTE SEC. X

C ^Extremus Hetruriæ versus Liguriam tractus in Lunense territorium desinit, vulgo la Luneggiana dictum; cui nomen fecit amplissima olim, et propter portus capacitatem opportunissima mercimonis, nunc vero prorsus destructa civitas, adeo ut vir tenuis supersint vestigia, quæ hominum ibi habitationem fuisse persuadeant, tam insalubris ibi aer est; mansit tamen Lucensis Episcopatus titulus, ultra Nicolai V tempora; qui circa medietatem seculi xv (uti scribit Ughellus tom. 1 col. 923) ecclesiam Lunensem cum Sarzanensi, sub annum MCCIV ab Innocentio III instituta, perpetuo univit, cum utriusque Ecclesiæ denominatione. Antiquior tamen denominatio diuturna non fuit, cum evanescentibus magis magisque veteris Lunæ reliquiis, cito desierit etiam illa. Distat Sarzana ab ora maritima tribus circiter passuum millibus, in eademque aut paulo majori distantia, sita est Massa, versus Magni Ducatus confinia, ad p. m. XII, Sarzana recedens, nobilissimæ Cyborum familiæ Principalis Sedes: medio autem inter utrasque via, sed paulo quam amb. ille remotius a littore, posita est Carraria, Principatus titulo nunc quoque insignita, et Massano unita.

In Lunensi,

nunc Sarza-
nensi diœcesi,

2 Hanc Leander Albertus, post Volaterranum,

comparat cum Carrea, Cisalpino apud Plinium Liguriæ oppido, sed non persuadet: Carraria enim, longius ab Alpibus remota, Tusciæ includitur. Minus etiam verosimile facit idem Leander, adeo antiquum esse nomen, ut ejus etymologia debeat veteri Hetruscorum lingua peti, qua Lunam dictam fuisse Carriaram, tam gratis fingitur, quam certum est nullam linguæ istius notitiam superesse in libris. Itaque, ut recentius nomen est, sic et etymologiam esse puto: et sicuti Florentiæ la Carraya dicitur ad pontem quemdam, per quem frequentissimi Carri Arnum transcant, Latine Carrariam dicemus; sic etiam istic ex eadem causa dictum oppidum censeo, eo quod præcipua virtus ratio incolis consistat in carris commodandis, ad transvectionem marmorum, quorum maxima copia effoditur in montibus ad IV et V P. M., supra Carrariam sitis, quæque inde per Laurentinam vallem deferuntur ad mare, imponenda navibus per totam Europam destructuris candidissimos illos lapides, quos Carrarienses vocamus, et præ alabastro æstimamus.

3 Eo in oppido præcipua ecclesia, Priorali insignis titulo, S. Andreæ est: ubi in arca marmorea honoratur S. Cecharus, cum hac inscriptione: Hic jacet corpus B. Cechari, Episcopi Lunensis,

F
sive Carraria,

veneratur hoc
die S. Cechar-
dum Ep. M.

qui

A qui passus est Martyrium anno DC. Ita Ughellus, in *Episcopis Lunensibus et Sarzanensibus*, tom. 1 *Italiae sacrae* col. 894; addens, quod zelo fidei accensus, pravorum hominum mores verbo et exemplo cum reprehendisset, ab efferatis comprehensus, tamdiu fustibus cæsus est, donec emitteret spiritum.... Eo autem in loco, ubi Martyrium passus est, extat fons in ædicula, cujus aqua febre capitisque dolore laborantibus usque in hodiernum diem prodesse fertur. Vocatur Fons S. Cecharidi: ejusque memoria celebratur XVI Junii in eadem ecclesia. *Hactenus Ughellus, verbis transcriptis ex Catalogo Sanctorum Italiae Philippi Ferrarii, allegantis Lectiones et Officia Ecclesiae Lunensis, nec non Catalogum Sanctorum Lunensium Hippolyti Landiaelli, quorum nihil adhuc vidimus. Idem in Catalogo generali eorum qui Romano Martyrologio desunt rursus Cecharidi meminit: sed corpus Massæ oppido proximo in finibus Carrariensium esse annotat, haud satis memor alius scriptorum. Reliquiae forsitan ibi sint aliqua: Seardi etiam aliquas esse Bononiæ apud Canonicos Regulares S. Joannis in monte asserit Antonius Pauli Masini in Bononia perlustrata.*

B
translatum in
novum arcam,
circa an. 1600

4 Accepi sub annum MDCCLXXV, per P. Petrum Possinum nostrum, tunc Romæ degentem, amplio rem de eo Sancto informationem, Sarzana missam: qua dicitur, eodem quo nunc colitur die factam esse translationem, ex veteri in novam istam arcam, sub exitum præcedentis seculi aut finem sequentis: atque adeo tempore Joannis Baptistæ Salvagi, ab anno MDC ad MDCXXXI Sarzanensis Episcopi; qui ossa omnia repererit integra, caput autem seorsim velo subtilissimo involutum, neque ulla parte notabiliter læsum: cumque pro sua devotione vellet ex superiori mandibula extrahere dentem, cœpisse exinde manare sanguinem; ideoque ab incepto destitisse Episcopum, ac suo loco reliquisse dentem, qui etiamnum sanguinolentus conspiciatur: in quod miraculum Franciscus Berrettarii lusit hujusmodi Epigrammate.

non sine mira-
culo denis
sanguinem
stillantem.

Ceccardus nondum satiaverat arma tyranni,
Ipsa nec impietas mersa cruore satis:
Utque igitur ea plus possit vacuare, suumque
Gratius ante Deum reddere amoris opus;
Natura mirante, decem ultra secla, per ossa
Arida vult etiam sanguinis unda fluat.

non videtur
passus an.
600:

5 Nominantur ab Ughello usque ad Severum, qui anno DCLXXX sub Agathone Papa Romanæ synodo interfuit, Lunenses Episcopi decem; ex quibus, præter hunc Cecharidum, quinque omnino coluntur ut Sancti Habet Deus, Terentius, Venantius, Basilius, Salarinus, omnes æque ac alii Latinis aut Græcis nominibus. Post illos Longobardicis nominibus veniunt, gente utique tota plus quam a quinquaginta annis Catholica, Lentechorius, Theudolasius, Gualcharius, Odelbertus Anselmus, Adelbertus, Gotofredus etc. Hinc merito suspecta mihi est conjectura, quæ Martyrium S. Cecharidi (quod nomen utique Longobardum est) refert ad annum DC. Quasi circa illud tempus occupata a Longobardis Luna fuerit, cum promiscua Cleri ac populi corde, quæ Episcopum etiam loci involverit; quod non absimile vero est (potuit enim eorum viribus dintius urbs potens et mari subsidiisque inde accipendis vicina ad illud usque tempus restitisse) sed quod Episcopus tunc cæsus fuerit Ceccardus minime verosimile mihi fieri potest: verum id potius de S. Salarío dixerim, qui ante prænominatum severum nominatur quartus, cujus extat in area Lunensis portus inter Erycem et S. Terentii castrum ecclesia cum pago, quo in loco Martyrium passus creditur, et solennitas XXI Octobris habetur.

6 Missa nobis informatio aliam urbis cladem indicat, ab Hastings Danorum seu Normannorum Duce,

post vastatas impune Gallias Romam aspirantium, patrata; barbaris illis sacrilega simulatione usis quasi Dux suus extremum infirmus, pacem petierit a paratis ad bellum sustinendum, simulque baptismum; quo utroque obtento, mortuum quoque se simulaverit; quem ut talem ad exequias Christiano ritu celebrandas intulerit in urbem numerosa Paganorum pompa; et ipsa in ecclesia, Episcopo sacris operante, ac ceteris nihil minus suspicantibus, arma ad hoc occultata extulerit; itaque urbem fecerit potestatis suæ, spoliataque incendio concremarit; elapso ad montes Carrarienses Episcopo Cecharido, qui istic vitam quasi eremiticam aliquamdiu duxerit, et ab alpestri ac rudi vulgo, admonitionum ejus impatiente, mortem tulerit capite amputato. *Hastings illius in Lunensium excidio adornatam technam, ejusque successum, prolixè describit Dodo, S. Quintini Decanus, libro 1 de Moribus et gestis Normannorum, ad Adalberonem Episcopum, circa finem seculi X scripto; atque post multa, Missarum, inquit solenniis decenter expletis, paulatimque Paganis congregatis, jussit Præsul corpus ad sepulturam deferri. Paganum cum magno clamore petebant feretrum, et dicebant alternatim, non eum sepeliendum. Stabant igitur Christiani super responsis eorum stupefacti. Tunc Hastings feretro disiluit, enseque fulgentem vagina diripuit. Invasit funestus Præsulem, librum manutinentem: jugulat Præsulem, prostrato et Comite, stantemque Clerum in ecclesia inermem.... Prosteruntur per mœnia urbis præliantes cives.... interim Gens quæ præerat navibus adest, portis vi patentibus: jungens se præliantibus.... crudeliter perimant omnes, quoscumque reperiunt robustiores.*

D
ACT. D.P.
non etiam is
quem dicitur
occidisse Ha-
stingus Nor-
mannus,

per simulatio-
nem impiam,
deceptis Epi-
scopo et Com-
ite, urbem
occupans
E

7 Qui gesta Normannorum ab anno DCCCXXXVII, usque ad XCVI, descripsit Auctor incertus, varios Normannorum Reges nominat; qui subinde expeditiones suorum præsentibus instruxerunt, Duces particulares nullos; quos tamen oportet eos domi manentibus Regibus, sæpe habuisse, nullos inquam Duces appellat Auctor iste ante Rollonem, in cujus initis finit. *Regino Abbas Prumiensis in Chronico, seculum IX et X complexus, primam navalem Normannorum in Galliam expeditionem adscribit anno DCCCLIII, secundam, cujus Hastings Dux fuerit, anno DCCCLXXVII: rursusque eiusdem meminit, cum Britonibus in Armerica rem agentis, anno LXXIV. Guilielmus Monachus Gemmeticensis, qui Normannorum Historiam usque ad annum MDCXXXVII deduxit, lib. 10 cap. 10 narrat, quomodo Hastings, a Lothrico Danico Rege datus filio suo Bier pedagogus, atque in expeditionem missus ab anno DCCCLI sequentibus continuis XXX annis, Gallias infestaverit; postremo autem ad ulteriora se extendens consilia, Romam deliberavit clandestina irruptione obtinere (utique anno DCCCXCI, cum novus Dux Rolla in Gallias irrupisset, alia classe alioque exercitu instructus) sed tempestate compulsus, Lunam applicuerit eaque fecerit quæ narrat Dodo. Hoc posito eum, qui tunc in ecclesia dicitur obruncatus Præsulem, dixerim fuisse Gualcherium; sub idem enim tempus debuit iste Lunensem Ecclesiam tenuisse, cum de eo legatur, quod amplissimum privilegium pro sua ecclesia recepit, a Carolo Crasso imperatore, hic autem imperavit ab anno DCCCLXXXI ad LXXXVIII.*

an. 891:

F
hic enim vi-
detur fuisse
Gualcherius:

8 Hæc aliaque Regum et Imperatorum præcedentium privilegia innovavit et confirmavit Rex Italiae Berengarius, Papæ IX Kal. Junii, anno regni sui XII adeoque anno Christi DCCCXCV, Indict. XIII, non vero (uti per zyfrum male descriptum est ab Ughello) an. 890 Ind. 3: quæ nec inter se conveniunt, neque cum annis Berengarii, Latina numero, ideoque certiori expressis a transcribente. Innovavit vero Privilegia prædicta Berengarius, sicut ab eo petebat Odelbertus,

sed hujus ante
Odelbertum et
an. 895 suc-
cessor:

sanctæ

A sanctæ Lunensis ecclesiæ Episcopus, usque ad annum DCCCXLI et ultra superstes; unde, et ex eo quod verosimile sit, ipsum sui Episcopatus initio gratiam talem postulosse, conjicio illum Episcopum factum, ipso anno DCCCXCV vel præcedenti. Quod autem est spatium intro hunc annum et annum occisi ab Hastingo Episcopi Gualcherii, putem dari posse S. Cechardo: qui mox a Normannorum recessu electus, tribus quatuorve annis occupatus fuerit, crustæ ecclesiæ et Episcopo reparandis: dumque errandorum ad eum finem marmorum causa in Carrariensibus lotoniis ageret, occisus ibidem sit: sicuti Mechlinæ S. Remoldus; vel pecuniæ qua instructus credebatur causa; vel pro zelo justitiæ, ad urgendam divinarum ecclesiasticarumve legum observantiam flagrantiore, quam rusticonæ barbaries ferre poterat. Ut ut est, omnino crediderim non ante seculum Christi x Cechardi obitum contigisse (nam post Odelbertum satis constans habetur Lunensium Episcoporum successio) nec etiam ante seculum x, propter rationes jam indicatas.

9 Post corporis in novam arcam Translationem,

fabricatum circa ipsam fuit ex marmore purissimo sacellum, ipso in loco in quo prima arca steterat, ad latus ecclesiæ ingredientibus dexterum seu cornu Evangelii; in quo festum Sancti quotannis sollemnissime innovatur, et quamplurima votiva anathemata appensa spectantur. Habetur etiam S. Cechar- dus Patronus oppidi; et ad eum recurritur in necessitatibus, tam publicis quam privatis, non sine successu maximarum continuarumque gratiarum. Denique prodit anno MOCCLXXIII Poema heroicum, cui titulus Luna, sive Pietas defraudata, opus præ-nominati Francisci Berettarii; ubi S. Cechar- dus primam Theatri personam sustinet. Ita informatio nobis missa. Poema istuc indicatum non vidi, prodierit illud in parte 1 Carminum, quæ nondum ad manus meas pervenit: pervenit autem pars eorundem Carminum 2, amicissimo nobis Antonio Magliabechio dedicata anno MOCXCIII, ubi librum secundum claudit aliud Poema æque heroicum in festiva solennitate D. Cechar- di Lun. Episc. et Mart. cui titulus Divinæ preces.

D Sacellum ejus marmoreum, et cultus,

tamquam Patroni Carrariensis.

Berettarii de eo Carmina.

circæ atomias Carrarienses occisus.

B

DE S. DOMNOLO

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

De ejus cultu, ætate, actis.

E

G. H.

CIRCA.
DCXVII.

Nomen in
Fastis,

elogium ex
MS. Viennensi

et apud
Saussayum.

Memoria sacra hujus sancti Episcopi est inserta MSS. Martyrologiis Adonis, Laubiensi S. Laurenti, et aliis; item excusa apud Masanderum et Rosweidum, sed ab hoc ad appendixem rejecta: nec non in MS. Brazellensi S. Gudili, et MS. Florario Sanctorum, utemque in Martyrologio Colonix et Lubecæ sub annum 1490 excuso, his fere ubique verbis: Apud Viennam S. Domnoli Episcopi. At majus elogium est in MSS. Martyrologiis Ecclesiæ Viennensis, ubi ista leguntur: Viennæ natale S. Domnoli Confessoris, et Archiepiscopi Viennensis vice-*simi noni*. Hic Pastor fuit dignissimus, ac præcipue in redimendis captivis Christianis assuetus, sicut quondam legitur de B. Paulino Nolæ Episcopo. Ipse etiam, Phoca inperante, ac Chlodoveo Francorum Rege regnante, opere ac consilio partes Divi Gregorii Magni adjuvit, ut insulam Anglicanam ac majorem Britanniam in fide confirmaret, unde ipse Divus Gregorius Apostolus Angliæ nuncupatur. Ipse autem Domnolus noster potens miraculis, feliciter in Domino obiit, et cum Antecessoribus tumultus est. Hæc ibi, quorum prima verba in Chronico dicti Adonis ad tempora Phocæ ita habentur: Domnolus, Viennensis Episcopus, tunc florebat, vir strenuus, et in redimendis captivis piissimus. Saussayus in Martyrologio Gallicano hoc eum exornat elogio: Eodem die xvi Junii Viennæ Allobrogum S. Domnoli, Episcopi et Confessoris, qui S. Desiderio laborum præmiis coronato succedens, nova huic Ecclesiæ virtutum lumina ostendit: caritateque maxime affluens, in redimendis

captivis plurimam impendit copiam et operam. Hinc pietatis ditatus cumulis, repromissam a Domino accepit misericordiæ viris mercedem.

2 Acta S. Desiderii delimus XIII Maji, diximusque eum e vita decessisse anno DCVIII, qui erat annus octavus Phocæ Imperatoris, post occisi. Ast apud Francos nomen Chlodovei perperam intrusum est ab auctore Viennensium Fastorum, quos dixi, minime antiquorum, idque loco Chlotarii secundi, qui tunc cum nepotibus Theodoberto et Theoderico regnabat. Apud hunc Regem Chlotarium S. Rusticula, Abbatissa monasterii S. Cæsarii Arelatensis (cujus Acta erunt elucidanda xvi Augusti) falsis assertionibus condemnata, et sub custodia mancipata fuit. Verum Deus revelavit per Spiritum suum sanctum cuidam Apostolico viro, Episcopo civitatis Viennensis, nomine meritisque Domnulo, ut protinus ad Regem grade- retur, et renuntiaret ipsi, gravem se offensionem Dei habere, quod injusto judicio condemnasset famulam Christi; et protinus se a filio orbari pro tam immisericordi jussione. Audiens autem hæc Rex et Regina, cum magno honore et reverentia eam venerari cœperunt, et jusserunt ad propria remeare. Hæc aliæque latius in istius Actis explicantur. S. Domnolo successit S. Ætherius, qui adhuc sub eodem Chlotario Rege ad annum DCXXVIII mortuo, ejusque filio Dagoberto dicitur præfuisse Ecclesiæ Viennensi, ut supra ad ejus natalem xiv Junii diximus: ita ut non diu post annum DCXX vixisse potuerit, si tam diu vixit S. Domnolus.

Dirimitus S. Rusticulam defendit.

F

NOT 5

DE SANCTO BENNONE

EPISCOPO MISNENSI IN SAXONIA

ET SLAVORUM APOSTOLO

MONACHII IN BAVARIA DEPOSITO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De vitæ chronologia, Auctore, miraculis; et Canonizationem secuto cultu.

G. H.

ANNO MCVI

Tempus nati-
vitatæ,

Monachus,
B

Canonica'us,

Episcopatus,

mortis.

Post variâ
scriptâ

Vita edita
auctore
H. ruyno
Eusero,

alio recens
Germanicè
obiter indi-
cunt

Foruit seculo Christi undecimo et initio sequen-
tis S. Benno, anno MX natus Hildesheimi in
Saxonia inferiore, ac mox anno MXV traditus
in obsequium S. Bernwardi, Episcopi Hildes-
heimensis, consanguinei sui; et ab eo tum vivente, tum
moribundo, commendatus Wigero Præposito monasterii
S. Michaelis, ut dignis moribus et studiis humaniori-
bus institueretur. Quibus aliquot annis debite peractis,
in eodem monasterio anno MXXXVIII vitam monasticam
auspicatus est, atque ita profecit; ut anno MXXXV ad
Diaconatum, et anno MXL ad Sacerdotium fuerit pro-
moverendus. Abbas etiam anno MXLII creatus, sed post
tres menses ex voto suo ab eo munere fuit liberatus.
Dum interim ob Imperatore Ecclesia Goslariensis con-
strueretur, et a S. Leone IX Pontifice Romano conse-
craretur, S. Benno eidem in Magistrum et Canonicum
anno MXLIX assumptus est, ut novæ congregationi Dux
esset, et Ecclesiasticæ disciplinæ Præfectus. Quod cum
decem et septem annos fecisset, anno MLXVI Episcopus
Misnensis electus et consecratus est. Hac autem in
dignitate perstitit annos quadraginta, verus suorum
Pastor, paratus pro ovibus suis animam ponere, exilium
passus et multas persecutiones; dum adherens S. Gre-
gorio VII Summo Pontifici, et Romam ad eum confu-
gens, rebellionem Henrici Imperatoris detestabatur.
Denique Slavorum etiam Apostolus factus, plenus die-
rum et meritorum, ad caelestem patriam migravit anno
MXXVI die XVI Junii, miraculis in vita et post mortem
clarus. Ut fides miraculorum apud posteros constaret,
fuisse illa litteris, sigillis, testibus, vel tabellionum
publica, vel amplissima Prælatorum auctoritate
fulta, indicatur infra in Vita num. 43, imo et sacrum
ejus corpus anno MCLXX, a Witigone Episcopo, ad
medium ecclesiæ translatum. Inducatur etiam num.
53, antiquissimus vitæ illius libellus in Hildeshei-
mensi monasterio nuper miraculose inventus, quem
utinam denuo inveniri contingeret! Tandem vero, cum
Romæ apud Alexandrum VI et Julium II serio de ejus
Canonizatione ageretur, Vitam ejusdem S. Bennonis
accurate descripsit Hieronymus Emserus, sacrorum
Canonum Doctor, et typis vulgavit anno MDXII, a Lau-
rentio Surio recusam, quam et nos more nostro distin-
ctam et notationibus illustratam damus. Extant ejusdem
Hieronymi Emseri variæ lucubrationes, ante et postea
editæ, quales sunt, Dialogus contra ebrios, Assertio
Missæ contra Lutherum, de Canone Missæ contra
Zuinglium, De eadem disputatione ad Decanum Pra-
gensem, De disputatione Lipsica, et alii ejus libelli.
Transtulit etiam in linguam Germanicam Testamentum
novum, et eruditè annotationibus adornavit. Reliqua
ejus doctrina ex hujus Vitæ lectione apparebit.

2 A tali Auctore scripta et edita vita, quam dixi
ca, et impressa una cum reliquis de eodem Sancto mo-
numentis, totoque hoc Tomo, publicam jam lucem spe-
clabat, quando lecto præsentis Commentario intercessit
Excellentissimus Dominus de Prielmeyer, Serenis-

simo Electori Baviaræ Maximiliano Emmanueli a con-
siliis intimis, Bruxellis residens; atque pro suo in S.
Bennonem Monachicensesque affectu rogavit tantillam
ut moram indulgerem, qua consulto Illustri Capitulo S.
Mariæ, in qua pretiosus sacrarum Reliquiarum S.
Bennonis thesaurus asservatur et colitur, intelligi pos-
set, num quid jam impressis ablitum optarent. Mise-
runt illi librum Germanicum bene spissum, ibidem im-
pressum anno MDCCXVII, sub titulo, Latine sic reddendo:
Vita et mirabilia opera S. Bennonis Episcopi et Con-
fessoris; Monachii in civitate Electorali, Baviaræ
primaria, et commemoratione Serenissimi Ducis nobili;
uti et ditionis totius communis Patroni et Protecto-
ris; ex fide dignis auctoribus collecta, ac denuo
typis edita Monachii anno MDCCXVII. Dedicata est
illo Serenissimis Electoribus Maximiliano Emmanueli
et Mariæ Theresiæ Cunigundi per Reverendissimos,
Præpositum, Decanum, Seniores et Capitulum Cano-
nicorum S. Mariæ, ab antiquis Baviaræ Comitibus
institutos, atque in eum finem capitulariter congrega-
tos. Dividitur autem in tres libros, quorum primus con-
tinet vitam et mortem Sancti, secundus Canonizationem
ejusdem, tertius miracula quingenta et ultra, usque ad
annum ipsius editionis, et fiantur cum devota pariter ac
prolixa ad ipsum Sanctum oratione. Idem opus etiam
Latine redditum, sed necdum impressum, atque a R.
P. Theodoro Smackers Serenissimi Concionatore no-
bis missum, poterat non uno fortasse loco illustrare
Commentariam hunc, si maturius allatum fuisset:
nunc satis sit indicasse Lectori, quid inde sperari pos-
sit in Supplemento. Interim commendandus hic mihi
zelus Reverentiss. Canonici Maude, qui Bennoniani
sacelli administratione suscepta, curavit eleganter deli-
neandas sculpendasque tres tabulas, quarum prima ex-
hibet formam elegantissimi sacelli; secunda Altare et
arcam ex ebano pulcherrime elaboratam gemmisque
adornatam; tertiu ejus Reliquariam, in quo e regione
Altaris apte collocata cernuntur Pedum, Casula et
Mitra Sancti, quæ etiam majoribus Festis inde extra-
cta insignique argenteo ornatu circum-latu ipsi Altari
imponuntur. Quas omnes tabulas Lector inveniet pag.
204.

Hic interim pauca accipiat de insigni ecclesia in ea
que fundato venerabili Collegio Canonicorum, tum ex
eis quæ ipsimet coram vidimus Monachii, tum ex To-
pographia Baviaræ Matthæi Meriani, Germanice im-
pressu. Dicit ille pag. 32 et nos cum ipso, quod inter
res visu dignas Monachii, elucet princeps templum,
Sanctissimæ Virgini Mariæ consecratum; ædificium, si
quod aliud alibi, magnificum et ex arte constructum;
insigni frontispicio decorum, et præcælitis duabus paris
operis turribus nubes excedens. E turribus æra cam-
pana exquisita tota urbe et vicinia personant. In templo
quaqueversum oculos flexeris, altariæ conspiciuntur,
divite ornatu non minus quam multitudine commen-
danda; interque ea, quod S. Bennoni sacrum est prope

E

F
Sacellam
et altare
Sancti.

A a Choro, aliorum Sanctorum Reliquiis, anathematis
ACTORE G II. pluribus et suppellectili pretiosa circumornatissimum :
ut nihil dicam de monumentis heroum e Domo Bava-
rica, Ludovici Imperatoris, plurimaque Ducum, quæ
in altum assurgunt, æreasque singulorum statuas et
alia ornamento exhibent spectanda.

Miracula 3 His ex tui occasione præmissis, redeo ad Mira-
cula. Fuerunt hæc Romæ anno MDXXI excusa, de-
sumpta ex variis Processibus informativis; et folia
ipsorum Processuum, tunc Romæ exhibitorum, ad mar-
ginem citantur cum numero testium; prout ea omnia
exhibemus, additis hinc inde Annotationibus nostris. *
Miraculis illis præmittitur Vita, per modum epistolæ,
pro persuadenda Canonizatione ad Leonem X Pontif.
Max. hoc principio: Solebant maiores nostri, Bea-
tissime Pater, iis qui de nomine Christiano bene
meriti essent, divinos honores decernere: a qua
pietatis rationibus Christiani homines ac nostra
ætate minime abhorrent. Tu enim optimus es testis,
quanto studio et diligentia Galli superiori anno con-
tenderint, ut Franciscus Minimitanus (in typo Mino-
ritanus obrepserat) sanctissimus quidem ille, unus
ex Divis optimis maximis a te judicaretur. Quorum

cum duplici
Actorum
epitome,

B Tu voluntati, justæ quidem et honestæ, pro tua sin-
gulari erga honos omnes benignitate, deesse noluisti.
Quod cum recte honesteque et libenter feceris, ma-
gnam Tu nobis spem ostendisti, nunc aliquando fu-
turum, ut Bennonem, excellenti virtute præditum
ac plane divinum, in Divorum numerum referas.
Quod si ita, uti speramus, abs Te fiet; videberis Tu
quidem Sanctissimo viro amplissimum virtutis fru-
ctum tribuere; id quod et Te dignum erit, et Chri-
stianis hominibus gratum ac salutare. Atque ut
intelligas de quo viro loquamur, vitam Bennonis,
et ea quæ post mortem ejus divinitus acciderant,
brevisiter referam.... Hoc facto sic concludit: Habes,
beatissime Pater, vitam Bennonis, et ea quæ post
mortem illius haud obscura divinitus signa extite-
runt. Restat nunc, ut virum tantum, pro maxima
auctoritate tua, in Divorum numerum referas. Ex
qua re magnum tu quidem fructum consequere: uno
etenim atque eodem tempore, et divino Bennoni lu-
cem afferes, et de Imperatore nostro Carolo V, Duce
Saxonie, Joannis Friderici patre, ejus quem postea
Lutherus sedurit; cuncta denique Misma, cum titulo
Marchionatus ad Saxonos Electores pertinente, bene
mereberis.

ad Canoniza-
tionem oblata
Leonis X.

C Illarum anti-
quior hic præ-
ponitur Vita,

4 Epistolam istam sequuntur, absque ullo titulo,
Vitæ gesta, sicut in fine nominantur, quæ in quam
pluribus notabilium Ecclesiarum archiviis annotata
reperiuntur. Sunt illa quidem hinc inde ad clariorem
intellectionem interpolata parenthesibus: eas tamen ubi
reperio inter () lunulas relinquens simul cum Actis
istis, utpote brevibus et antiquis, præmittere prolixiori
Vitæ placet, quoniam ad hanc componendam sic præ-
luxisse videntur Auctori, ut nisi uno alterove loco ali-
quid haberet in Epitome ista non inveniculum, in ipsa
putaretur esse libellus quem Miraculose inventam
dixit. Istis porro impressis et Romæ longe lateque vul-
gatis, ab Adriano VI anno MDXXIII celebrata fuit in
Dominica Trinitatis, quæ tunc erat ultima dies Maji,
solemnis Canonizatio, tum ipsius S. Bennonis, tum S.
Antonini Archiepiscopi Florentini, jam ante a Leone
decreta; sicut eam in Glaria posthuma descriptam da-
bimus, ex Itinerario ipsius Adriani Papæ, quod tom.
3. Miscellaneorum suorum nobis edidit Stephanus Ba-
luzius, per Blazium Ortizium, Canonicum Toletanum
ac Vicarium Generalem, ipsiusque itineris comitem,
in litteras accurate relatum. Bulla desuper confecta,
quod quidem ad S. Bennonem attinet (nam de S. An-
tonino non nisi ab Hadriani successore Clemente VII
edita est) continuo publicata fuit, prout habetur tomo 3
Bullarii, per Cherubinum Lacertium collecti in Appen-

cui subjungi-
tur Glaria po-
stuma,

dice; pro eademque majori etiam parte excusa fuit a
Matthæo Radero tomo 3 Bavariæ Sanctæ. Ex illa au-
tem, ommissa quæ ibi viderem inserta legitur vitæ miracu-
lorumque epitome, cetera ad historiam Canonizationis
spectantia dabimus, sub eodem Posthumæ gloriæ titulo;
et quidquid insuper Monachio accepimus, de translato
illuc corpore, sub annum MDLXXVI atque post quatuor
annos in ecclesiam Dreiparæ sacram et miraculis ibidem
secutis.

5 Hæc Germanice impressa, una cum Vita et trans-
lationis historia, partim Monachii anno MDCLII, partim
Frisingæ anno MDCLIV, invenimus, Romam euntes
anno MDCLX, inter Collectanea Joannis Gwansii no-
stri, tunc Aschaffenburgi mæuentis. Cum autem eorum
recorderetur Henschenius, hunc quem interpolamus
Commentarium texens, biennio ante mortem, id est
anno Christi MDCLXXIX, litteris datis ad R. P. Euse-
bium Truchses, tunc Monachiensis Collegii Rectorem,
eundem rogavit, ut istæ omnia curaret per suorum
aliquem Latine reddenda. Recepti id ille libenter in se:
Cum enim hoc, inquit, maxime tempore S. Benno
colatur ab incolis hujus civitatis, ut pestem ab illa
procul arceat; ego illum non alio magis obsequii
genere propitiandum existimo, quam quod mihi a
Rev. vestra imponitur. Mox ergo P. Francisco
Halden, suo tunc in ecclesia Dreiparæ ecclesiastæ, una
cum Henschenii litteris mandatum dedit, illas exe-
quendi. Recurrebat tunc opportune annus a Corporis
translatione centesimus, Principum ac Civitatis decreto
solemnissime celebrandus; sed simul distinebat Patrem
Convocationem cura panegyris, proximo Junio per in-
tegrum octiduum continuanda: fortassis etiam, cum ex
nostra parte nihil urgeret, tunc adhuc longe posita
editione Junii, satius censuit expectandum sibi, donec
solemnitate peracta addere possit, quidquid ea dignum
memoria attulisset.

6 Interim paralysis Henschenium corripuit, studia-
que ejus fere tota suspendit; litteræ etiam quas Mona-
chium dederat requirebantur, inter alias ut sit chartas
ablitæ: quare ipsius atque Truchsesii Rectoris admo-
nitu novas litteras scripsi, quid vellemus reducturus in
memoriam, quas excipiens successor Truchsesii tunc
ad Regimen Provinciæ translatus R. P. Jacobus Willi,
operis nostri studiosissimus etiam ipse eundem P. Fran-
ciscum, sponte sua currentem incitavit ad epus; quod
cum deinde ad nos mitteret anno MDCLXXXI, XXII
Octobris, jam ad suos ut confidimus Sanctas abierat
Henschenius; ipsis, quæ levato nonnihil malo resumi-
pserat, studiis pene immortalis, XI die præcedentis Se-
ptembris. Quod igitur facere ipse non potuit supplere
ego, et versionis illius bonam partem inserui eidem
Postumæ S. Bennonis gloriæ, ab Henschenio compo-
nente. Nunc ad illius Commentarium revertor, quem
reliquit sic finiendum.

7 Assumptus est S. Benno in Patronum civitatis
Monachiensis, et solenni cultu festum ejus, etiam in
Religiosorum ecclesiis, celebratur. Habemus Officia
propria Sanctorum diæcesis Wratislaviensis in Silesia,
auctoritate et jussu Leopoldi Guilielmi Archiducis
Austriæ et Episcopi Wratislaviensis anno MDCLXXII
edita, uti et Officia propria Sanctorum Sacri Ordinis
Crucigerorum cum rubra stella: in quibus sub ritu
duplici festum præscribitur celebrandum, et tam Ora-
tiones quam Lectiones desumuntur ex Bulla Canoni-
zationis. Habemus etiam Officia propria Ecclesiæ et
diæcesis Hildesiensis anno MDCLVII excusa; in quibus
præscribitur Ecclesiastica veneratio S. Bennonis.
Reliquiæ tum pluribus aliis ecclesiis communicatæ for-
sitan sunt: nostræ certe Antuerpiensi particula quæ-
dam obtigit, servaturque cum aliis Sanctorum Confes-
sorum Reliquiis minoribus una in arca. Præterea me-
moria ejus inserta est Sacris Martyrologii Romani
tabulis, fastis Benedictinis Wionis, Dorganii, Me-
nardi

D ex Itinerario
Adriani VI,
Bulla Cano-
nizationis,

Translatione
Monachium,
et factis ibi
miraculis,

E quæ an. 1680
post celebra-
tionem illius
Jubilæum

ex Germanico
Latine red-
duntur.

F

Cultus sacre
Monachii,
Wratislaviæ,

Hildesi.

Memoria in
fastis.

A nardi, Buccelini, et Natalibus Sanctorum Canoniorum Constantini Ghini, ubique ad hunc diem xvi Junii. Præterea diximus ad diem xxxi Maji in eisdem Fastis Benedictinis et apud Ferrarium memoriam fieri Canonizationis dicto die peractæ. Finimus cum voto Raderi. Dive Benno, da postliminium etiam sanguini et patriæ ac Sedi tuæ. Nos fove : illos, velut aberrantes ab ovibus agnos, ad caulas justi Pastoris et Ecclesiæ reducito.

EPITOME VETUS ACTORUM

Ex editione Romana anni MDCXXI.

Nobiliter et
pie educatus

Benno ex illustri et clarissima Comitum Saxonie prosapia, Federico et Bezela parentibus procreatus; Bernvardo, tunc Episcopo Hildesemensi qui ei consanguinitate jungebatur (quique postmodum, ob ejus vitæ merita, inter Sanctos est connumeratus) litteris et bonis moribus imbuendus traditus fuit. Ejusque cura et diligentia per Monasterii sancti Angeli (quod ipse propria impensa erexerat et dotaverat) tunc Abbatem, ac certos Monachos doctrina singulari, et probitate vitæ insignes, litteris apprime eruditus; et ita pudice et religiose vivere edoctus fuit, ut defuncto Bernvardo Episcopo, Religionis habitum in ipso Monasterio ultro suscepit, ac vitæ sanctimonia ita claruerit, ut deficiente Abbate (tamquam exemplar lucidissimum) Abbatiae regimen, curam, et dignitatem suscipere coactus sit. Verum ambitione contempta (amans potius humiliter subesse, quam cum arrogantia periculo præesse) non multo post hujusmodi dignitate cessit.

fit Abbas S.
Angeli,

B singulari, et probitate vitæ insignes, litteris apprime eruditus; et ita pudice et religiose vivere edoctus fuit, ut defuncto Bernvardo Episcopo, Religionis habitum in ipso Monasterio ultro suscepit, ac vitæ sanctimonia ita claruerit, ut deficiente Abbate (tamquam exemplar lucidissimum) Abbatiae regimen, curam, et dignitatem suscipere coactus sit. Verum ambitione contempta (amans potius humiliter subesse, quam cum arrogantia periculo præesse) non multo post hujusmodi dignitate cessit.

Præpositus
Gostarien.

2 At humilitatem ipsius respiciens Deus (qui deponit potentes de sede, et in humilium exaltatione delectatur) lumen in tenebris delitescere, nec ipsius vitæ merita passus est absque remuneratione transire : quandoquidem laudabilis famæ ejus rumor Henrici Imperatoris Tertii aures ita compleverit, ut eo de licentia Leonis Noni Romani Pontificis e Monasterio extracto, ad ecclesiæ Goslarie (Imperialis Capellæ nuncupatæ) Præposituram (quam non nisi probatissimæ vitæ viris conferre consueverat) eundem elegerit, et illam acceptare coegerit : fuerunt ex hisce Præpositis prædecessoribus suis quam plures ad dignitates Archiepiscopales et Episcopales eVecti, nec pauci in numero Episcoporum redacti. Porro B. Benno (cui forsitan illorum celebris vita calcari addidit) veluti qui ab eorum successione degenerare et vile et turpe arbitrabatur : sic in exercitio officii Præposituræ se gessit, ut illi nec dignitate, nec vitæ sanctimonia, impar fuerit. Quandoquidem (sic exigentibus ejus meritis) quinquagesimo sexto ætatis suæ anno ad Ecclesiæ Misnensis Episcopatum promotus : laudabiliter rexit, illius jura et auctoritatem ejus ingenio et sollicitudine ita auxerit, curamque gregis sibi talem habuerit, ut nec ante nec post eum quisquam alius ipsius Ecclesiæ Episcopus merito ei æquari vel saltem præponi possit, prout ejus vitæ memoranda gesta facile demonstrant.

Episcopus
Misnen.

C Hic cum Gregorius Papa Septimus et Imp. Henricus Quartus mutuo se odio prosequerentur, et alter in alterius depositionem enixe intenderet, et hujusmodi de causa per Imperatorem (cujus etiam in ecclesiasticis magna tunc fuit auctoritas) universale in Germania, et per Papam in Urbe Concilium congregaretur; et omnes prælati Germaniæ et Galliarum, ipsius Imperatoris metu territi, in Germania convenirent; inter paucos sanctæ Matris Ecclesiæ obediens inventus est filius; qui mandatis Pontificis obtemperans, Imperatorem et Marchionem

Papæ Grego-
rio adharens,

3 Hic cum Gregorius Papa Septimus et Imp. Henricus Quartus mutuo se odio prosequerentur, et alter in alterius depositionem enixe intenderet, et hujusmodi de causa per Imperatorem (cujus etiam in ecclesiasticis magna tunc fuit auctoritas) universale in Germania, et per Papam in Urbe Concilium congregaretur; et omnes prælati Germaniæ et Galliarum, ipsius Imperatoris metu territi, in Germania convenirent; inter paucos sanctæ Matris Ecclesiæ obediens inventus est filius; qui mandatis Pontificis obtemperans, Imperatorem et Marchionem

Misnæ ei adharentem, cum aliis eorum fautoribus colligatis et complicitibus, in ecclesia Misnensi pro excommunicatis publice nuntiavit; ac ipsum Marchionem intrepidus ab ecclesia seclisus; illiusque foribus clausis, ne ei ad illam amplius pateret accessus; cum iter ad Pontificem dirigeret, claves in Albim flumen magnum et navigabile, projecit. Sed quod Pontificis partes sequeretur, et ejus Concilium accessisset, tanto Imperatori, qui eum extulerat, molestius fuit, quanto de eo magis meritum sentiebat. Quam primum idcirco potuit, Bennonem in carcerem conjecit, et ipsius Ecclesiæ bona prædæ exposuit.

4 Tandem tamen adiutore Deo (qui diligentes justitiam et odio habentes iniquitatem oleo lætitiæ solet ungere) liberatus, ad suam cum rediret Ecclesiam, in brancis piscis, ex flumine quo claves ecclesiæ proiecerat sibi allati (pro stupor!) reperit, et cum gaudio illam reseravit: Clerum dispersum in unum redegit, et dissolutum composuit: certoque modo cantandi (qui usque in præsentia in ipsa ecclesia observatur) dato, divina hactenus neglecta reassumere fecit. Vandalos sive Sclavos, et quos alios suæ curæ creditos homines a fide defecisse, quosque illam nunquam suscepisse comperit, æquanimitè ad eandem convertit, et in eadem solidavit. Jurisdictiones etiam villarum et locorum, redditus et proventus, multaque alia bona, ejus industria Ecclesiæ donata et alias acquisita fuere. Ecclesiam collegiatam eo loco prope civitatem Misnensem, quo contemplationi vacare consuevit, erexit ac dotavit. In duabus villis, quarum alteram, ut tyrannidem Marchionis Misnæ aufugeret, alteram ut Vandalos ad fidem converteret, interdum habitavit. Hujus beati viri pedum vestigia, quæ tunc deambulando reliquit, minus herbarum excrescentia, aut alio accidenti in tam longo tempore læsa cernuntur (quod et visu et auditu mirabile est) quam si de recenti ictu oculi facta conspicerentur. Porro domus, quam apud Vandalos usu habuit, in qua nulla lapidum series nec cæmenti genus quo illi insimul conglutinari videantur, et tectum stramineum vetustate corrosus cernitur: et, si villa in qua sita est per hostes pluries depopulata: et igne consumpta sit, adhuc tamen in suis structuris et ædificiis ita illæsa et integra intuetur, ut videntes mirari cogantur, Deum habitationem et vestigia pedum Sanctorum suorum illæsa conservare.

5 Hunc beatum virum quia bona et jura Ecclesiæ tueretur, illaque usurpantibus pro viribus resisteret, acri odio tunc Marchio Misnæ prosequeretur. Cumque semel ne de eis se intromitteret, et quæ indebite detinebat restitueret, benigno et cum caritate admoneretur: Ordine et dignitate Episcopali contemptis, ira fervida venerabilem senem, qui jam per quadraginta annos pastorale Officium cum omni laude administraverat, in maxilla percussit. Cui cum ipse (divino inflatus spiritu) ipsum hujus reatus pœnam in sequenti anno, eadem qua illud commisit die, recepturum vaticinaretur, eaque jam revoluta anno advenisset; Marchio illius (jam defuncti) vaticinium et ridiculose repetere, et opprobriose contemnere non expavit. Sed inter hæc loquendum subitanea et insperata morte defecit et comminatum pœnam non evasit. Hic, cum in ejus itineribus transeundi antedictum flumen Albim per pontem facultas ei aliquando foret intercepta, illud siccò pede pertransivit. Cumque, ut interdum consueverat, ad agricultores seu operarios in prato accessisset, et eos siti æstare conspiceret; signo Crucis Christi (qui idem in Cana Gallileæ fecit) aquam in vinum convertit. Cumque populum in certa valle eo prædicante etiam siti laborare cognosceret

D
EX VET. IMPR.
excommunicatis Imp Henrico et Marchione Misn. capitur :

deinde dimissus Clerum recolligit,

E
Sclavis prædicat,

vestigia perennatura relinquit,

uti et domum ceteris absumptis salvam :

F
atipæ percussus a Marchione

panem ei prædicit,

Albim sicco pede transit .

aquam in vinum mutat,

Agnosceret; baculo, quo pro sua sustentatione utebatur, (non secus ac Moyses ex petra) terra percussa aquam et fontem, ex quo adhuc ea abundanter fluit, scaturire fecit: vocaturque usque in hodiernum fons ille sacer, et vallis ipsa sancta.

*campanæ
contra tempe-
states benedi-
cit,*

*duobus simul
locis adest,*

*mortuus
claret dono
curationum,*

B Campanellam in loco prope Misnam benedixit: cuius sonus, ut illius incolæ affirmant, totum etiam territorium ac districtum a fulgure et tempestate (etsi viciniora contigua loca sæpius ab illis lædantur) immanes et liberos usque in præsentia conservavit. Est insuper ager, per quem ipse iter frequenter habere consueverat; qui præ ceteris circumvicinis uberior et fertilior, ab omni tempestate semper liber existit. In Villa Naumburg nuncupata, in qua (ut orationi et contemplationi liberius vacare posset) aliquando secessit, et divina celebrans, eodemmet tempore in ecclesia Misnensi per viginti quatuor milliaria ab eadem distante, visus fuit, adesse miraculose. Sed quid moror? Ejus beatæ et angelicæ vitæ a die obitus usque modo, tot extant evidenti-
tissima signa et miranda prodigia, ut ejus semper hæcenus fuerit et indices crescat tam vehemens et celebris opinio, quod nullus, quavis aut incurabili infirmitate detentus fuerit, quin sanitatem, aut oculorum lumine privatus, quin visum recuperare; nullusne in tam magno periculo inventus, quin illud evadere, ejus ope et auxilio impleratis, firmiter speraverit, totiesque obtinuerit, ut omnes ad eum (qui diversis et incurabilibus morbis infinitorum languentum membra sanitati et quam plures a mortuis ad vitales auras restituit) tamquam unicam et singulare præsidium confugiant.

*vestes illasas
in sepulchro
servul, annis
200,*

*Marchionem
Misn. castigat*

C Ex hisce vero miraculis, quam multa antiquis et apertissimis documentis, clarisve et illustribus testibus; innumerabilia vero, totius illius et circumvicinæ patriæ famosa vulgi opinione, lucidissima patent; non est in partibus illis qui nesciat, ejus sacerdotales vestes, quibus illud beatum corpus fuit indutum, e sepulchro (in quo ultra ducentos annos reconditæ fuerant) effossas, incorruptas et illasas permanere. Marchionemque Misne, Guilelmum nomine, qui ecclesiam ac Clerum intolerabilibus oneribus gravabat, et bona Præposituræ usurpabat, tribus sequentibus noctibus ab hoc Beato (qui ut creditur assiduis precibus Præpositi exoratur) illi in somnis apparebat: et ut illa restitueret, neve de ecclesiasticis personis aut rebus amplius se intronitteret, monitum (cum hujusmodi somnia ut fantasmata floccipenderet, et non secus ac Pharaonis cor ejus induresceret, et ad insupportabiliora imponenda disponeretur) quarta nocte apparentia tactus candentis facis, quam ille (qui iterum ei in somnis apparuit) in manu gestare et in eum ferre videbatur, sinistro oculo absque ulla læsione excæcatum fore; et compunctum corde omnia usurpata Ecclesiæ restituisse, damna refecisse: dotem et ejus proventus ampliasset, quatuorque simplicia Beneficia (Vicarias nuncupata) in ipsa ecclesia erexisse, ac de propriis bonis affluenter dotasse; in eaque etiam, ob reverentiam hujus Beati (quem in somnis vidisse gloriabatur) sepulturam elegisse.

*non sine
fructu,*

*Epitogus
Btiteris*

8 Hæc ipsius vitæ gesta, quæ in quampluribus notabilium ecclesiarum antiquis archivis annotata reperiuntur, sunt in partibus illis plusquam famosa et nota. Quot vero quantisque post ejus obitum stupendis miraculis claruerit, et indices magis ac magis fulgeat, cum ex diligentissimis inquisitionibus, processibus, et plenis probationibus, toties pro illorum habenda veritate desuper habitis et confectis, ita pateant, ut jam in notorium transeant; superfluum visum est hic illa transcribere et membranas incassum occupare. *Extrema hæc verba sunt Editoris, et verosimiliter Procuratoris ad causam urgendam Romæ*

commorantis; sicut ejusdem etiam puto esse verba omnia, contextui, per Parenthesim () inclusa. Ad ipsum autem contextum notavi nihil, licet hinc inde possem; eo quod singulæ Notæ, quarum hic usus fuisset, aptius legentur ad plenioram Vitam. Hanc ergo consequenter accipe, præmissa quam Sarius more suo amissam a se fatetur Dedicatoriæ epistola, sicut ea Monachio nobis transcripta venit. Licet enim ad historiam vitæ non pertinere videatur; est tamen semper etiam in talibus aliquid quod antiquitatis studiosos delectet. Certe minime otiosa Dedicatio hæc est, quæ Misnensium Principum originem ac præclara pietatis monumenta explicat; et scriptam se indicat ipsius auctoris natali die, anno MDXII. Accipe etiam effigiem Sancti qualis ante libellum Romæ excusum ponitur cum pisce claves ecclesiæ referente, cuius sigilli figura et Saxonum Electorum gentilitia tessera, quæ eadem etiam Maschasviozy in Misnia videntur sed Rutaceo sermo in contrarium aucto: ubi sigillo impositum caput S. Joannis Baptistæ denotare videtur eundem Ecclesiæ Misnensis Patronum. Solari hæc poterit desiderium alterius, quam in

*Vitæ præfixa
Dedicatoriæ*

*cum effigie
Romæ curata,*

Naumburg Misnæ oppido ad Comitatum Waldeckanum spectante, antiquissimam pictam videri testatur pro sua ætate Emserus num. 56, quamque inde sperare (si tamen supersit adhuc) vix aulemus. Fortassis autem ipsa hæc est quam damus, omissis Sanctitatis iudiciis sic sculpta Romæ, ne præverti videretur iudicium ibi instituendum.

A

VITA

Auctore Hieronymo Emsero,

Collata cum iis, quæ ad Leonem X missa, et in Bulla Canonizationis continentur.

DEDICATIO

Clarissimo, Potentissimoque Principi, Georgio Saxonie Duci: Hassie Gubernatori, Lantgravio Thuringie, et Marchioni Misnæ, Domino suo Clementissimo, humillimus Orator Hieronymus Emser, Sacrorum Canonum Licentiat, felicitatem et victoriam.

Divi Bennonis, Misnensis quondam Antistitis Vitam, Clarissime potentissimeque Princeps, si minus eleganter, diligenter tamen ac fideliter hoc anno a me conscriptam, illustri tuæ Claritati humiliter offero, ac dedico: tum quia tua liberalitate et clementia id tandem scribendi otium nactus sum; tum quia neminem magis deceat ejus libri dedicatio, quam eum, sub cujus potestate Misna, Saxonie olim filia, nunc autem a Domina, constituta est. Equidem Dei providentia factum esse arbitror, ut antiquissimi illi Saxonie Principes, Henricum *b* puto, et filium, ac Nepotem Ottonem, in condenda, erigenda, atque illustranda Misna tam fuerint diligentes atque solliciti, tamquam huc olim eorum nomen, huc arma et insignia esse *c* migratura, divinitus præcognoverint. Illud quoque admiratione dignum est, quod cum ipsis duæ illæ præ cæteris virtutes semper fuerint familiarissimæ, pulchra scilicet et magna facere, tum Divinum cultum quam latissime extendere; has sibi virtutes ambas incliti Misnæ principes ita fecerint peculiare et proprias, ut verissima Ottonum Soboles et progenies credi possint non immerito. Nam, ut de rebus gestis taceam, quemadmodum fere nulla Germaniæ Ecclesia reperitur, quæ Ottonum munificentiam et liberalitatem non olim senserit; ita ex inelyta domo *d* Misnensi vix ullus unquam exiit, qui pietatem suam erga Superos non insigni aliquo sive Monasterii sive Ecclesiæ ædificio, propria impensa munifice instituto, declaraverit. Testantur hoc non solum veterum Misnæ Principum tot monumenta per Saxoniam, Thuringiam ac Misnam hinc inde adjacentium utriusque sexus monasteriorum ac sacrarum ædium; verum hæc nostra etiam ætate Ernesti *e* Magdenburgensis Archantistitis, ac Friderici *f* Electoris Hallensis ac Wittenburgensis, humanum prope ingenium excedentes Ecclesiæ, quibus nihil deesse passi sunt optimi Principes, quod vel ad summum domus Dei ornatum, vel ad ministrorum ipsorum usum desiderari queat. Nec tuæ etiam Celsitudinis devotus erga Deum animus, vel ex solo Fratrum Minorum Conventu et Cenobio illo, quod propria etiam impensa illis in civitate Montis S. Annæ *g* e fundo nuper exstructum, majoribus in dies donis, ac beneficiis cumulas, latere potest. Quis enim taceat tam laudabilem ac sanctam Principum suorum consuetudinem? Quis tam divinam in eis virtutem non prædicet, commendet, et in cælum usque extollat? Profecto numquam defuere nobilissimæ Domui Misnensi ab initio (propter hanc ipsam divini cultus æmulationem) res domi forisque fortiter gestæ. Non defuit illi divitiarum gloria, non Regum ac Imperatorum affinitates et necessitudines, non quidquid denique in magnis clarisque Principibus admi-

Junii T. IV

rari solemus. Scriptorum tantum defuit sive negligentia sive invidia, quæ quidem præcipua mihi causa fuit, ut, intermisso Sacrorum Canonum et Theologiæ studio, ad scribendum me contulerim. Quia meo quidem iudicio communi Misnensium famæ ac gloriæ melius consulere non potui, quam calamo exprimendo et in lucem edendo sanctissimi hujus Patris Angelicam vitam, pretiosam in conspectu Domini mortem, et evidentissima sanctitatis suæ signa ac prodigia; quibus hinc inde admixta sunt, tam Misnensium, quam exterarum rerum pleraque lectu dignissima. Accipe igitur, Clementissime Princeps sereno hilarique vultu primitias vatis tui; ac priusquam ad historiam ventum fuerit, gentis tuæ originem ac felicitatem perlege, ac vale, Nestoreos numeraturus annos. ex Dresda, Natalidie, xxvi videlicet Martii, anno salutis MDCXII.

D
ex illis
prægnatoHanc vitam
Auctor dicat
an. 1512.

ANNOTATA D. P.

a Nempe Electoratus Saxonie, in Anholdica stirpe continuatus usque ad Albertum an. 1422 sine liberis defunctum; Sigismundi Imperatoris beneficio transierat ad Marchionem Misnæ. Fridericum Bellicosum; a cujus filio Friderico Pacifico bifarium divisa stirps, hodie dum dignitatem obtinet, ab uno in alterum romum translata sub Carolo V.

b Henricus I Germaniæ Rex, Auceps dictus, Otthonis Saxonie Ducis filius, Misnensem Episcopatum fundavit, et filium habuit Otthonem I Imperatorem: nepotem, Otthonem II, quorum in ecclesiam Misnensem beneficia non vacat indagare.

c Factum id an. 1126 quo Conradus, Marchio Landsbergæ et Lusatiae, Misnicæ quoque Marchio investitus est, a Lothario Cæsare.

d Hujus Domus Arborem genealogicam expansam, vide inter Principum Christianorum stemmata, ab Antonio Albizio Florentino collecta; in cujus Annotationibus leges, Thiemonem, fundatorem cænobii Niemeccensis seculo XI; et Conradum prædictum, Loutherbergi denique Monachum factum multis huiusmodi dubio loco illi collatis prius beneficiis. Hic filios habuit Otthonem Veterocellensis, Theodoricum Dobrabucensis, Dodonem Cellensis, Fridericum Buthamensis cænobiorum fundatores. Ceteros enumerent alii.

e Ernestus Magdeburg, ab anno 1476 ad 1517.

f Fridericus Sapiens illius frater, patri Ernesto successit an. 1484, defunctus 1515, Wurtembergensis Academiae fundator.

g Hic Conventus in distributione Provinciarum, anni 1540 apud Woddingum, numeratur 21 in Provincia Saxonie; sed nihil ibi lego de ejus fundatione, aut fundatore; quem hinc Ordinis Historici discent libenter: queritur enim Gonzaga quod conventuum istius Provinciæ, nullam ut in cæteris notitiam dare possit.

PROLOGUS.

Beatissimi Patris Bennonis Bennopolitani, insignis Ecclesiæ Misnensis decimi quondam Episcopi, vitam descripturus; operæ pretium duxi ante omnia urbis ipsius Misnæ situm, originem, ac veteris Ecclesiasticæ disciplinæ, in hæc usque tempora servata vestigia, litteris demandare: tum quod id a nemine prius attentatum: tum quod indignum sit, eam urbem apud exteros esse incognitam, quæ caput et mater est populi Misnensis, Germanorum omnium (quod cum pace tamen aliorum dixerim) facile principis: nedum soli ubertate et bonorum omnium abundantia, verum etiam urbanitate ac moribus nitidissimis. Est enim idem populus Misnensis pecu-

In regione
populosa

et fertili

Quia domus
Saxonie
Principum

:

b

bene merita
de Misnia
fuit

c

d
et plurimum
cænobiorum
fundatrix

C

e

f

Montis S.
Annæ fun-
datori

17

liariter

A. **DIFFERENTIA.**
DIFFERENTIA.
 A. liariter in Superos pius, in hospites liberalis, domi splendidus, foris compositus: ager vero non solum cerere et baccho, sed et auro et argento luxuriat. Ex gemmis adamanta, beryllum, jaspida, amethystum, topazion, ac uniones parturit. Stanno, ferro et universo fere metalli genere scaturit: marmor præterea gignit, et omnium novissime repertum electrum ac succinum. Flumina colligit, ratibus ac navibus pervia *a*; Albim Germaniæ olim terminum *b*, Muldam *c*, Tschoppen *d*, Ellestram, et alia quamplurima: torrentes vero ac rivulos pene innumeros. Nec desunt illi sylvæ cædæ, et nemora stabula alta ferarum: nec læta pecoribus pasena, et florida prata. Aëris quoque tanta fruitur temperie, ut et crocum et nonnullos alios peregrinos frutices, non invite etiam nutriat. Huc ego tam mites ac placidos Misnensis populi mores, tamque formosa corpora referenda censeo: siquidem Aristotele etiam teste, haud parum refert, hac vel illa cœli facie homines procreari. Doms hic ædificant, vel sectili lapide excisas, vel coctili compactas.

B. **DRESDA.**
 Dresda,
 2 Urbes quoque singulæ privum quid habent venerabile, et in quo ceteras antecellant: e quibus Misna caput Sede pontificali, et arce in summum usque verticem mire testudinata, insignis est. Lips studio sapientiæ clara, trinundinali etiam mercatorum conventu longe lateque celebratur. Dresda Principum sedes, pontem trans Albim habet saxeam viginti quatuor arcibus fornicatum; opus haud minoris pretii, quam veterum quascumque sive pyramides sive colossos. Civitates præterea montanæ quatuor, haud obscuri nominis, ex solis argentariis, sive argenti fodinis (ut vocant) non ita multo ante tempore conditæ, et a singulis montibus cognominatæ sunt. E quibus omnium amplissima *e* S. Annæ, vix duodecim ante annis, quam ista scriberemus, sylvæ fuit. Mirum est, (ut domos taceam) tantum murorum ambitum, tot turres ac mœnia, tam exiguo tempore potuisse erigi. Verum de felicitate atque affluentia terræ populique Misnensis, hæcenus: nunc vero ad ipsam urbem revertamur. Cujus prima fundamenta posuit Henricus cognomento Auceps, primus et ipse apud Germanos (Blondo Flavio Æneaque auctoribus) Imperator Augustus: vir insignis pietate ac modestia: cui Aucupis nomen idcirco fuit inditum, quod ii, qui eum, Principum delectu ad Imperium capessendum accersirent, offenderint simpliciter avibus tendentem insidias. Nec factum tam humili divinæ providentiæ mysterium defuit: siquidem is paulo post avium omnium cepit Reginam, Romanam puto Aquilam: ipsumque Romanum Imperium, magna tum sua ipsius, tum filii Ottonis Primi virtute, ad perpetuam Germanorum gloriam vindicavit.

C. **IMPERIO DIGNUS.**
 Imperio dignus,
 3 Licet autem Italici quidam scriptores egregium hunc Aucupem nostrum inter Imperatores non recenseant (eo quod Italiam non fuerit ingressus, coronamque Pontificiis manibus de more imponendam non susceperit) si tamen quis causas secum pensitaverit, quibus ille motus utrumque posthabuit, facile patebit, injuste nimis eas ob res, virum omni Imperatoria virtute præditum, solo Imperatoris privari nomine. Nam quod in Italiam non fuerit profectus, his eum verbis Francorum excusat historia, dicens; quod in tantum Dei cultum, defensionem inopum ac viduarum, nec non servandæ pacis disciplinam, omni seculari dignitati prætulit, ut nullam circa tyrannos ab Italia fugandos (qui quasi mercenarii conductitique, alter alteri succedentes, laniabant Imperium) operam dare posset. Coronam autem, etiam ultro oblata, capiti suo imponere abjuravit; indignum ratus inde gloriam aucupari, unde Christus Rex suus fuisset illusus.

D. **QUOD SI IN GERMANO DAMNANT ITALI: CUR NON ITIDEM IN SUO TITO? quem cum gentes finitimæ ob victoriam Judaicam coronare vellent, tali honore (ut scribit Philostratus) indignum se esse respondit. Non enim seipsum talium operum fuisse auctorem: sed Deo, iracundiam suam contra Judæos demonstranti, suas præbuisse manus. Quem Apollonius ille Tyanæus vehementer inde commendans, virum ingenio et modestia abundantem esse, testatus est. Sicut igitur nec Tito obfuit hoc ejus modestiæ exemplum, quo minus Imperator haberetur; ita nec Henrico nostro obstare poterit, quin Imperatorum Albo dignissime veniat adsciscendus.**

E. **4** Ejus igitur Imperii anno decimo, humanæ salutis DCCCXXX, dum Albi ripam contra barbarorum insultus communiendo oberraret; captus salibus et amenitate montis istius, quem adhuc Misna occupat, urbem ibidem felicibus ædificare cœpit auspiciis. Cui a Rivulo Missin, qui ad pedem montis ab Aquilone profluit, nomen imponens; tutum eam deinceps habuit contra hostes præsidium; eo quod mons ille ex altera parte Albim fluvium haberet permixtum, ex altera vero duobus aliis montibus totidemque convallibus, veluti fossis quibusdam, natura esset munitus. Est autem urbis Misnæ idem fere, qui et totius patriæ situs. Orientem enim Albim fluvius excipit, Meridiem Bohemia, septentrionem Saxonia vindicat, Occidens vero Thuringos respicit. Hæc igitur urbis Misnæ origo, hic situs est. Conditor ipsius, anno dehinc tertio cum Hungaris, tunc Paganis, Saxoniam populantibus, bello congressus apud Merseburg Thuringorum, memorabili eos clade fudit; et tributum, quod illis hucusque pendi solitum erat, in pauperes ac pios Ecclesiarum usus elargitus est. Centum millia Hungarorum eo bello desiderati sunt, plures ducti captivi, plurimi fuga elapsi. Imperator post tam insignem victoriam, secum animo conceperat, in urbe Misnensi, cujus tempore Hungarici belli opportuno usus fuerat, Pontificalem statuere Sedem: verum post multa virtutis documenta immatura morte peremptus est, et negotium filio suo Ottoni, cognomento Magno, perficiendum reliquit.

F. **5** Hic, ut vir erat omni pietate conspicuus, divinique cultus observantissimus, patris mandata haud segniter implens, Cathedralem, quæ adhuc extat, ponere cœpit Ecclesiam Deo Opt. Max. Divo Johanni Apostolo, *h* et Donato Episcopo ac Christi Martyri dicendam (cui terminos posuit *i* fontem Oderæ fluminis: ab eoque recta via usque ad *k* caput Albis, et dehinc ad Occidentalem plagam, ubi confinium est duarum regionum, Bohemiæ videlicet ac *l* Nisicensis; indeque per silvam Occidentem versus usque ad *m* os Muldæ, et sic deorsum per utramque Muldæ ripam, donec is rursus se in Albim exonerat) horumque locorum homines et eorum fortunas, cum omni emolumento terræ, frugum, pecudum, omnibusque divitiis ac bonis, tam præsentibus quam futuris, auctoritate et sub diplomate *n* Joannis XIII Summi Pontificis dictæ Ecclesiæ Misnensi donavit ac consecravit. Qua tanta Imperatoris liberalitate motus idem Pontifex, ut liberaliter et ipse erga eum ageret, pulcherrimum novæ Ecclesiæ Misnensi privilegium tradidit: ut videlicet a primæva sui origine libera, nulli in perpetuum subesset sive Metropolitano, aut cuiquam quovis titulo vel honore prædito, nisi ipsi et successoribus suis Romanis Pontificibus.

G. **6** Ecclesiæ hoc modo constitutæ Imperator o Burckhardum quemdam, primum destinavit Episcopum, virum venerabilem et multa religione insignem, a Joanne prædicto simul cum Episcopo ipso confirmatus, Collegium instituit Canonicorum et Sacerdotum

Misnam
 construit
 anno 930

trilennio post
 victor de
 Hungaris.

Ecclesiam
 Cathedralem
 fundat Otto I

soli Pontifici
 subjectam.

Sub Burck-
 hardo primo
 Episcopo.

Sacerdotum

non tamen
 coronatur

A Sacerdotum Christi : qui instar temporum suorum, primo omnia habere communia, simulque una vesci mensa, et in uno condormire loco, Canonicas horas et divina omnia pariter et cum multa celebrare dignitate ac reverentia ; neque in choro, neque extra chororum aliud agere, quam vel orare, vel supinis in cœlum rapi oculis ac manibus, nulla data in eodem loco (quæ multorum consuetudo est) confabulandi licentia : qui mos in hodiernum usque diem in Ecclesia Misnensi pie sancteque adservatur. Ubi enim Sacerdotes nulla ad eorum necessitate adstringuntur, in abditissimos angulos sese penetrant ; et secretiora quæque templi loca petentes, aut genu flexo, aut toto prostrati corpore proni adorant. Idem etiam Burkhardus, vehementer desiderans Clerum Ecclesie suæ, sicuti morum vitæque honestate, ita habitu quoque a ceteris discerni, primus pallio nigro, linea veste super injecta, illos uti docuit : quo quidem amictu hodie etiam iocedunt, non tamen nisi statis anni temporibus, et præcipue esurialibus Quadragesimæ feriis. Pari cura et solitudine subsecuti Burkhardum Antistites, in primis tamen *p* Heico, Gerundus, Bruno secundus, Witigo, et is a quo cœpimus Benno : omnes equidem sanctitate vitæ spectabiles, omnem ecclesiasticam disciplinam ac honestatem ibidem plantaverunt, et ad posteros transmiserunt.

7 Licet autem interjecto tempore, communis Cleri Misnensis vita, in propriam ac privatam sensim abierit : ex pristina tamen illa divini cultus æmulatione et observantia non solum nihil remissum est, verum etiam semper magis crevit in eo loco religio. Argumento cujus est, quod sicut veteris Cleri Misnensis devotione ac vitæ sanctimonia capti olim Imperatores Henrici, secundus, tertius, ac item quartus, Ecclesie Misnensi ultra Ottonum munificentiam, castella donarunt *q* Wutrze, Buche, Buck, Gedau, Bresnitz, et alia non parum multa ; ita etiam incliti Misnæ Principes, non cessante antiqua Cleri consuetudine, non cessarunt et ipsi, antiquorum Imperatorum vestigia sectando, ecclesiam Misnensem in hodiernam usque diem semper magis ac magis ornare, variis structuris, altaribus, sacellis, ac eorum ministris, et donariis ex auro et argento, gemmis et aliis pretiosis rebus ac muneribus. Templum enim, duplo quam olim fuerat augustius, eorum opera et impensa ædificatum est : junctumque in fine sacellum, ubi mausoleum, et communis eorum sepultura : in quo etiam veteres pendent exuvie, et rapta ex hoste trophæa.

C 8 Nec omittendum hoc in loco, quando de incremento agimus religionis et divini cultus Ecclesie nostræ Misnensis, quod, cum olim certis ac statis solummodo horis divina in ea legerentur officia, hodie nulla hora, nullum tempus sive diurnum sive nocturnum, neque aliquod diei aut noctis spatium a cantu et Divorum vacat hymnis ac laudibus. In quo quidem Ecclesia Misnensis omnibus non solum Germaniæ, verum etiam urbis Romæ basilicis et sacris ædibus magnifice prælata est : solaque ex omnibus terrenis fanis ac delubris cœlestem illum ac supra mundanum Angelorum concentum æmulatur ac repræsentat, ubi pariter sine intermissione dulces resonare sonos, sacra nostra Theologia testante didicimus. Ne vero cui mirum videatur, quoniam tenore id fieri queat ; omnem tam tenacis cultus ordinem hic opportune subjiendum duximus, modo facessant nasutuli illi critici et Latinæ linguæ pensculatores ac nomi : quoniam res ista non Tullianis Gellianisve verborum lenociniis, sed ecclesiasticis nominibus nobis agenda erit, ne dum figuris circumlocutionibusque laboremus, obscurior interim fiat intentio nostra.

9 Principio igitur, ut diem Atheniensium more a meridie exordiamur, ubi jam duodecima meridianis diei hora insonuit, Scholastici quidem pueri minores præcinent Vigiliis : sic enim hodie vocantur preces ac hymni isti, quas pro defunctis manibus Deo offerimus. Quibus exactis, illico adsunt constituti ad hoc Flamines octo, quos Principum Capellanos vocant : quia in eorum sacello primo etiam Vigiliis, inde Vesperas ac Completorium canunt Dei Matris. His in secundam usque fere horam (minoris enim solarii computum *r* hic sequimur) protractis, Canonici et universus Clerus, suas etiam sine mora Vigiliis (ubi dies postulat) mox pensum legitimum, Vespertinam videlicet synaxim ac Completorium pro tempore absolvunt. Succedit his e vestigio alia quædam psallentium secta, (Grabatos vulgo nuncupant, eo quod juxta grabatum sive sepulcrum Principum consideant) qui et ipsi Vigiliis primo, dehinc Vesperas etiam ac Completorium alternis diebus, modo de passione Christi, modo de Compassione Virginis Matris, tertio quoque die historiam Transfigurationis decantant. Et hi quidem eorum pensum usque in secundam aut tertiam noctis vigiliam producant. Illis abeuntibus superveniunt Octaviani, sic dicti, quia ab octava noctis hora inchantes, reliquum tempus ad intempestam usque noctem psallendo continuant. Horum laborem major item chorus excipiens, matutinale obsequium, medio noctis silentio, canore peragit. Interim alius paratur Grabatorum ordo : qui horas suas, secundum quod vesperi orsus est, persequitur. His rursum subeunt Principum Capellani, (ut eorum utar vocabulis) Matutinas ac reliquas magnæ Deiparæ horas, tum primam de ea Missam (est id summum Christiani sacrificii genus) et item alteram pro mortuis ordine suo quotidie celebrantes. Quibus expeditis, pueri illi scholastici in choro majori, sicuti sero Vigiliis, ita mane etiam mortuorum sacra facientem cantilando adjuvant. Ubi dies illuxit, Primæ ac reliquæ divinarum Horæ, ut tempus exigit, concinne etiam aguntur. Et ante summum Sacrificium, ut plurimum duæ tresve Missæ solenniter antecedunt, glorioso Christi Corpori, aut victrici ipsius Cruci, seu Divis tutelariis (quos Patronos vocant) destinatæ. Sacris omnibus litatis, reliquum tempus usque in duodecimam denuo meridianis diei horam psalmodiarum carmine sine cessatione perficitur. Eodem momento, negotium eadem serie assiduis iteratur vicibus, durato in perpetuum silentio.

10 Opus hoc tam præclarum s Ernesti et t Alberti fuit Principum, Saxonie Ducum et Misnæ Marchionum etc. Hi duo fratres clarissimi, germana devotione ac pietate, tam gratum cœlo obsequium meditati, communi ære et impensa, ministris horatim variantibus perpetua fundaverunt stipendia : digni ob hoc, ut qui sua tam hilariter Deo contulerunt, mercedem ab eo recipiant æternæ retributionis. Si quidem in hoc veterum Germanorum Principum, antiquum erga Superos zelum, quasi jam abolitum revocantes, filiis etiam suis ac nepotibus exempla reliquerunt divini cultus semper magis ac magis propagandi. Fuit eorum alter Ernestus scilicet, Romani Imperii Elector, cui Romæ olim a Sixto quarto aurea donata Rosa est : quam ille Ecclesie Misnensi rediens pro munere dedit, ubi inter sacras templi reliquias, quæ ibidem plurimæ habentur, et quidem pretiosissimæ, digne custoditur. Alter vero Albertus, ejusdem Imperii in Frederico III, tunc fere collapsi restaurator ac propugnator fidelissimus, nil habuit antiquius, quam idem Imperium Romanum, veterum Germanorum virtute nobis partum, totis tueri viribus, ac ab omni externa vendicare injuria : pro quo neque rebus suis, neque proprio

Canonici simul
in communi
degunt,

pallio nigra
et linea veste
induti.

Accessit
Imperatorum

q
et Principum
Misnæ libera-
litas ;

atque Capella
Principum,

D
A. HIER
EMSER.
ac diu noctu-
que, perpetuus
cantus :

E

t e

fundatis a
duobus fratri-
bus Ducibus

Erneste
Electore

et Alberta

A. HIER.
EMSER.
qui Frisios
Romano sub-
dit Imperio.

A proprio pepercit sanguini. Primus hic Frisios et sibi et Romano subjugavit Imperio : cui etiam Innocentius VIII, in partibus inferioris Germaniæ tunc belligeranti. Rosam, ex solido auro conflatam ultro transmisit in testimonium virtutis et rerum bene gestarum : misit et epistolam, in qua eum dexteram Imperii manum appellitans, laudibus in cœlum usque extulit. Principis istius tam in pace quam in bello virtutem ac gloriam hic enarrare, neque facultatis nostræ est, neque præsentis iustitanti.

Corpus S.
Bennonis
ibidem mira-
culis claruit.

11 Ad Ecclesiam igitur Misnensem nobis redeundum est : in cujus medullis corpus ejus, de quo agitur, venerandi scilicet Patris Bennonis, omni auro ac gemmis pretiosius, honorifice depositum supra quadringentos modo annos, crebris in Christo virtutibus ac miraculis coruscat : id quod pensiles illic tabellæ votivæque munera affatim ostentant. Cujus nos vitam, et exantlatos pro Christo labores, conversamque ab eo magna ex parte Sclavorum gentem et miracula tot retro seculis in hunc usque diem continuata, ad honorem summi Dei conscripturi, feliciter aggrediamur.

ANNOTATA G. H.

a Albis Germaniæ terminus, ob Sclavos, qui potissimum ultra Albim degebant ; quamvis et hi citra, et Germani alibi ultra Albim degerent. Huic in Misnia adjacent Dresda, Misna et Turgovia.

b Mulda, aliis a Mutlavu, qui perluit Pragam, ac dein in Albim in Bohemia illabatur : hic autem Mulda oblitit Friburgum, Puzenam, et in Anhaltia Principatu se exonerat in Albim.

c Tschoppen, oppido et arcis Misniæ, Scopæ seu Tschopangæ nomen dedit.

d Ellestra fluens circa civitates Misniæ Aldenburgum, Gerum, Lipsiam, transit Hallam et Comitatum Mansfeldicum, ac dein in Albim devolvitur.

e Sant-Anneberg anno 1500 a Georgio Duce Saxoniæ cepta construi, et anno 1503 muris cingi.

f Hermannus Contractus Hungaros ab eo anno regni 14 interfectus usserit.

g Imo anno ætatis 60, mortuus est 2 Julii, anno 936, successitque ei filius Otto 2, postea Imperator.

h Hic videtur S. Donatus Episcopus Aretinus, ac celebris sub Juliano apostata Martyr, qui colitur 7 Augusti, etiam in Breviariis antiquis Saxonice, sed

C Misnense nobis deest. Infra in miraculis num I dicitur. ibidem coli ut numen tutelare, et cranium ibidem fuisse asseritur in Historiæ Translationis.

i In confiniis Silesiæ et Moraviæ : in hac oppidum Odera est, nec procul inde fons Odera.

k Caput Albis seu fons hujus est in septentrionali Bohemia haud procul a Silesia ut hujus præcipua pars censeatur ejus Episcopatu tunc inclusa.

l Nisicensis a Ducatu Nissensi provincia Silesiæ dicta, tunc forte major districtus Silesiæ.

m Os Muldæ in Moravia, haud procul a Bohemia et Albi fluvio.

n Joannes 13 præfuit Ecclesiæ ab anno 963 ad annum 972, post quem anno sequenti mortuus est Otto primus.

o Burchardus anno 970 ab Adalberto, tunc Magdeburgensi Archiepiscopo constituto, ordinatus est Misnensis ; uti Boso Monachus, primus Merseburgensis ; et Hugo primus Citensis, Ita B.S. nostrum Chronicon Saxoniæ.

p Ex his Heico tertius habetur Episcopus, Gerundus sive Gerungus xvii, Bruno secundus xx, Witi-gor xxiv, adeoque hi tres diu post S. Bennonem sederunt.

q Heico dicitur adjunxisse oppida Vurzam, Bickam, Bucham, et Lubbentzam.

r Minus Solarium intelligo, quo in bis duodecim D horas dividitur dies naturalis, a media in mediam noctem ductus ; quem modum, Astrologis ideo probatum, quia ab invariabili semperque similiter recurrente puncto temporis initium ducit, tota sequitur Europa, solis Italiam exceptis ; qui cum horis Ecclesiasticis a solis ortu antea uterentur, aliquo mediæ ævi seculo (nescio quo primum auctore) instituerunt horas viginti quatuor a solis semper vario occasu numerandas ; et diurnas tamen actiones omnes a solis ortu auspicandas, necesse habent, horam mane surgendi, identidem aliam aliamque nominare ; horologiorumque rotarum cursum accelerare vel retardare, prout sol citius seriusve oritur ; ut de solaribus taceam, quorum conficiendorum perplexior etiam ipsis ratio est. Rogatus aliquando Cardinalis Bellarminus, qui diu in Belgio vixerat, utrum Horologium Cismontanum an Transmontanum præferret ; argute respondit ; Non posse sibi non probum videri id in quod conspirant due, in omnibus fere rebus invicem sibi contrariæ nationes, Hispani ac Franci.

r Ernestus obiit anno 1486 avus Joannis Frederici, a Carolo v Electoratus dignitate privati.

t Albertus avus Mauriti, a Carolo v Electoris subragati, et Augusti Electoris, a quo hodierni Electores Saxones procedunt.

VETUS DIVISIO.

Indicem Capitum. Vitæ præmissum omisit Surus : grave enim ei non erat singulis relinquere titulos, quos sigillatim inveniebat notatos ; nobis quia id commodum non est, longiora Capita facturis more jam recepto. Ipsos hic conjunctim accipe, cum numeris in nostra divisione cuique eorum responsuris.

CAP. I. De origine et natalibus ipsius. 12

II Quid Benno significet, et qui ejus nominis fuerint celebres. 13

III Obiter de Slavis. 14

IV De pueritia et educatione B. Bennonis. 15

V De ægrotatione et morte B. Bernwardi. 16

VI De dolore Bennonis et totius civitatis ex obitu B. Bernwardi. 17

VII De Epitaphio a Bennone condito, et rigida antiquorum puerorum disciplina. 18

VIII De adolescentia divi Bennonis. 20

IX De ingressu Religionis. 21

X De Sacerdotio D. Bennonis et electione ejus in Abbatem. 22

XI Qualiter Benno ex Hildesheim Goslariam accitus, et ex Monacho Canonicus factus est. 23

XII Nomenclaturam continet Præpositorum et Canonicorum Goslariensium, eorumque ad diversa loca promotiones. 24

XIII De conversatione D. Bennonis in ecclesia Goslariensi, et familiaritate cum Annooe Præposito. 25

XIV De evocatione Annonis ad Coloniensem, et Bennonis ad Misnensem Ecclesiam. 26

XV De consecratione B. Bennonis in Episcopum, et primo in civitatem suam adventu. 28

XVI De moribus ipsius in Episcopatu, et cura circa rem divinam adhibita. 30

XVII De cura lustrandæ suæ diœcesis, et his quæ ad animarum attinent salutem. 32

XVIII De incremento bonorum, etiam temporalium, sub Bennone. 34

XIX De conversione Slavorum, et impedimentis tam sancti operis. 36

XX De captivitate et exilio D. Bennonis. 38

XXI Gregorii VII et Henrici IV digladiationem continet. 40

XXII De liberatione B. Bennonis, militiaque et miserabili obitu Buckhardi Præfecti. 42

- A xxiii De peregrinatione D. Bennonis ad Urbem, et causis ejusdem itineris. 44
 xxiv Causam continet, propter quam Pontifex Regem potissimum excommunicavit. 46
 xxv De Theodorico, Suffraganeo Bennonis, et Lipsanis quibusdam miraculosis. 47
 xxvi De reditu D. Bennonis ad ecclesiam suam Misnensem, et inventionem clavium. 49
 xxvii De reassumpta Sclavorum cura; de valle sancta; de fonte, qui D Bennonis precibus scaturisse dicitur. 51
 xxviii De transitu Albis, aqua in vinum conversa et aliis quibusdam miraculis. 53
 xxix De solitaria D. Bennonis vita, et agilitatis dote. 55
 xxx De spiritu prophetico, et futurorum præsentia. 57
 xxxi De morte, et felici D. Bennonis transitu. 59
 xxxii De miraculis, post mortem in hunc diem continuatis; et translatione ossium, et Casula D. Bennonis. 61
 xxxiii Quibus ex causis Canonizatio D. Bennonis hucusque retardata fuerit. 66

B

CAPUT I.

S. Bennonis ortus, educatio, studia.

Inter claras Saxonie civitates ea, quæ nunc vulgo a Hildesheim, olim Bennopolis dicta est, a Benno quodam (ut aiunt) conditore Frisio: hinc divo Bennoni nostro nomen, hinc Bennopolitano cognomen est. In ea enim urbe a teneris annis educatus, et sacra veste indutus, in eam crevit virum, qualem Deo propitio perscripturi sumus. Pater ipsius Comes *b* fuit Saxonie, non longe a Goslaria *c* habitans: mater vero Bezela, quasi bene zelans seu bonus *d* zelus dicta est. Hi ambo cum voluntatem facerent Altissimi, et in lege Dei sui fideles persisterent, duos illis Dominus dedit filios; Christophorum, qui patri in Comitatu postea successit, et Bennonem hunc nostrum, qui abdicato (ut dicemus) seculo, Christi quam mundi hujus Comes esse maluit. Horum autem duorum fratrum mentionem faciunt litteræ Henrici IV quæ habentur Goslariæ in monte S. Petri, confirmatæ postea per Adolphum Regem his verbis. Henricus divina favente clementia Rex: Omnibus Christi nostrique fidelibus, tam futuris quam presentibus, notum esse volumus, qualiter nos, ob interventum et petitionem dilectæ genitricis nostræ

C Agnetis Imperatricis Augustæ, quoddam prædium, quod fuerat Christophori Comitum, sui que fratris Bennonis nostri Capellani, in villa Partimiles, in pago Northoringen, altare S. Petri, quod est in orientali plaga villæ Goslariensis, in monte quæ dicitur Mons S. Petri, etc. in proprium tradidimus, condonavimus etc. Data tertio die Martii, anno Domini Incarnationis MLXII, anno vero ordinationis nostræ octavo, regni sexto, vitæ duodecimo. Hæc ibidem fideliter excerpta sunt. Quod autem Benno noster eisdem litteris Capellanus dicitur regius, causa est, quia eo tempore Canonicus fuit Goslariensis Ecclesiæ: quæ et ipsa Capella tunc regia, et Canonici ipsius omnes pro regiis Capellanis (ut eorum utar vocabulis) habiti et nominati sunt. Id quod infra suo loco planius enarrabimus. Hæc autem idcirco hic prælibanda duxi, ut nullum lectori scrupulum, in ipso præsertim historiæ vestibulo, relinquerem; simulque tam claros Divi Bennonis natales, multis hæcenus ob vetustatem temporum incognitos, in lucem aliquando ederem. Ceterum priusquam ulterius progrediar, haud absurdum erit nominis ipsius rationem exponere: et quot eo nomine viri fuerint illustres, paucis saltem attingere.

13 Benno veteri Sclavorum lingua idem esse dicitur, quod Latine *e* Benedictus. Floruerunt autem hoc nomine viri non incelebres; unus quidem Episcopus *f* Osnaburgensis, ob vitæ meritum in Sanctorum numerum relatus; alter Oldelburgensis *g* Antistes, vir opere et sermone potens, qui a Sclavis infidelibus Sede pulsus, ad B. Bernwardum *h* Episcopum tunc Bennopolitanum exul et profugus divertit; a quo benigne susceptus et hospitio dignatus, tandem in consecratione monasterii S. Michaelis, quod idem B. Bernwardus sua pecunia in parte septentrionali civitatis Hildesheimensis a fundo extruxerat, presura populi exanimatus, in eodem loco sepultus est, non sine opinione etiam sanctitatis: Episcopium ejus tracto temporis ad Lubecam *i* civitatem maritimam translatus est. Tertius Trajectensis *k* Ecclesiæ Præsul extitit, publicis Principum conventibus et gravioribus regni negotiis ab Henrico IV propter singularem ejus industriam frequenter adhibitus. Quartus Dux fuit *m* Saxonie, tempore Ottonis II, optimus quidem Princeps, et ecclesiarum strenuus defensor, præcipue contra Sclavos fidem nostram tunc passim oppugnantes: alios item fuisse *n* Bennones præter eos quos memoravimus, satis constat: nostri tamen incepti non est singulorum nomenclaturam hic ponere, quibus tot fuisse insignes abunde sufficit.

14 Quia in Sclavorum mentionem incidimus, scitu dignum est, eam gentem (sive ex Scythia olim, ut sentire videtur Sabellius, sive aliunde digressam) non solam Illyricum, Histriam et Dalmatiam, verum etiam Septentrionem versus, magnam Saxonie partem, et omnem fere citiorem Aquilonaris Oceani oram, ab Albi flumine usque ad mare Balticum, armissibi vendicasse. Quorum qui Nardavinci *o* dicti sunt, Thetmarciam, Sturmariam, Ducatum Holsatiensem, et Hamburgam civitatem maritimam quondam occuparunt: Runi, qui et Rugiani, Lubecam, *p* Sunden, Wismariam et finitimas urbes: post quos Pomerani et *q* Obotriti, qui tunc Magnipolensis *r* Brizani et Stoderani, nunc Havelburgenses et Brandenburgenses, suas singuli posuerunt sedes. Qui deinde trans Albi Nisici ac Luitici, (quos Lusatios hodie vocamus; citra Albi vero usque ad Salam Thuringorum fluvium, Sorabi appellati sunt: omnia enim ea loca Sclavi olim sibi usurpaverant. Sed et Bohemos ipsos et Polonos adventitios ac origine fuisse Sclavos, Aeneas Sylvius, non contemnendæ inter historicos fidei, auctor est. Quæ idcirco huic operi nostro inserenda putavimus, quoniam cum in omnibus his Christo convertendis non pauci olim sanctissimi viri, Episcopi, Presbyteri ac Monachi alii aliis in locis desudaverint, donec gelidum hoc Aquilonis frigus calore verbi Dei fuerit resolutum; præcipue tamen noster hic Benno pro eis qui utramque Albi ripam in diocesi sua circumsederant ab errore suo revocandis, sedulam navavit operam; eorumque plurimos crebris suis sermonibus ac signis ad fidem convertit, quemadmodum suo loco dilucide comprobabimus. Nec fugit me, ob hanc ipsam forte causam Divum Bennonem a multis hucusque Sclavum fuisse creditum: verum falsam hanc vulgi opinionem infra etiam diluam. Modo ceptam prosequamur historiam.

15 Editus in hanc lucem Benno noster humanæ salutis anno *mx*. cum annum ætatis ageret quintum, puerulus adhuc, traditus est in obsequium præfati S. Bernwardi, Bennopolitani Episcopi: qui etiam ipse ex illustri Comitum sanguine procreatus, Bennonis nostri consanguineus fuit et affinis. Quamobrem memor illius, quod scriptum est, Initium sapientiæ timor Domini, puerum ei traditum primum omnium timere fecit Deum: eique litterario mox studio

D
EX VET IMPR,
IIe
f
Benno dictus,
g
hnomine multis
viris claris
communi in
Duce Saxonix,i
k

l

m

n

E

III
futurus postea
Sclavorum Apo-
stolus

o

p

q

r

F

IV
a S. Bernwardo
Episc. et Wigero
præc. loci
docetur;CAP I
Hildeshemi
natus

a

l c

d

patre Comite
Saxonix,cum fratre
Christophoronoto in litte-
ris Henrici IV
an. 1052.

A
EX VET. IMPR.
Psal. 110.

studio eruderando, præceptorem dedit Wigerum, Præpositum monasterii sui S. Michaelis, virum moribus ac litteris apprime decoratum. Sub ejus disciplina brevi tantum profecit, ut optima puer indole ingentem de se spem polliceretur. Nam ut ætas illa erndita fuit, et humana colebat studia (id quod ex pluribus ejus temporis viris disertissimis et eorum monumentis videre licet) ita Wigerus noster puerum sibi commissum non passus est a polterioribus abhorreere studiis: primoque in ducendis formandisque litterarum apicibus antiquis, et his quæ hodie per Venetos impressores in usum revocate sunt cum luculenter instituit: quemadmodum litteræ manu sua conscriptæ, et apud ecclesiam suam Misnensem in hodiernum usque diem servatæ, facile arguunt: deinde carminibus etiam cum exercuit, non tamen nisi divinis et omni verborum obscœnitate carentibus. Nec difficili puer Minerva, versu jam ludere et hymnos componere didicerat. Quare cum omnes, tum maxime Patrum suum S. Bernwardum sibi plurimum devinxerat, eratque tam cœlo, quam hominibus gratissimus.

B
V
S. Bernwardo
ægroquinquennis
subvenit:

16 Sanctus vero Episcopus Bernwardus, extrema jam vitæ senecta febribus correptus, adeo pertinaaciter ægrotare cœpit, ut toto decubaret quinquennio. Quo tempore unico illi solatio erat puer Benno, modo poetando, modo legendo, modo disputando, Imprimis autem pergratum illi erat diligentissimum pueri obsequium, qui nec momento quidam a sene abiit. Cum vero jam finis instaret beatissimi Patris Bernwardi, vocato puero una cum Wigero pædagogico suo, oratione ad eum usus est hujuscemodi: Vides, mi fili, assidua me febre confectum, et sinistram hanc corporis valetudinem, et quidquid adversi fuit, ad finem usque constanter pertulisse: neque enim ad Deum redire possumus, nisi tribulationum et adversitatis camino decocti. Quod si eos etiam, qui recte vixerint, conturbationes et dolores circumveniunt; quanto magis justo Dei judicio istos, qui absque nullo Dei timore veluti pecora degunt, et hic infelicitas occupat, et in futurum miseria. Quare si sapias, aut si per ætatem sapere ipse nondum potes, saltem nostris acquiesce monitis; atque hunc mundum, ærumnis et anxietatibus repletum; dolo, fraude, mendaciis, insidiis ac laqueis refertum; sanguine, scelere et iniquitatibus pollutum ceu pestem aliquam contagiosam ac virulentam fuge, execrarc, ac despice, Deoque soli adhære.

C
ab eo moriente
commendatur
Wigero:

Quod ut facilius possis consequi, et ætas tua, adhuc cerea in vitium flecti, nulla malorum bonorum tabe depravetur; ab hujus præceptoris tui latere posthac nusquam discede: eique, si me amas, in omnibus patris loco obtemperes. His dictis, manum pueri deosculatus, Wigero Præposito eum iterum atque iterum commendavit. Ipse vero rebus suis omnibus dispositis, plenus dierum, dives bonorum operum, et securus paratæ sibi æthereæ mansionis, clausis subito oculis migravit ad Dominum, sepultus in monasterio suo S. Michaelis, ubi et miraculis claret.

D
VI
quo agente
obitum illius
fert modera-
tius;

17 Vix dici queat, quanto beati hujus viri transitus cum civium suorum omnium, tum Divi Bennonis nostri animum mœrore ac luctu confecerit, non quia gloriam illi inviderent, ad quam invitatus abierat; sed quia præ nimio ipsius amore, aut ipsum adhuc vivere, aut cum eo diem obiisse mallent extremum. Cum autem Wigerus (cui tutela pueri commissa fuerat) animadverteret eum od immodicum animi dolorem, quem frequentes prodebant gemitus ac lacrymæ, nimium macerari et contabescere; cœpit blandis ipsum verbis modo consolaril, modo castigare, et effrænes juvenilis animi impetus senili

gravitatis fræno colibere; asserens, communem D hanc omnibus esse fati necessitatem, quam neque Christus (cum solus posset) evitare voluerit; nec flendario esse muliebriter consanguinei sui mortem, quam ipse tam constanter atque æquanimiter tulcrit; præcipue cum tot in Christo virtutibus ac miraculis clarus, evidens suæ beatitudinis signum post se reliquerit. Addebat homo admodum disertus nil aliud esse mortem quam finem malorum hujus seculi, et initium vitæ melioris: cuius rei gratia Galitanos olim templum morti et aram consecrasse, divinosque exhibuisse honores, tamquam communi quieti et miseriarum omnium portui. Quibus verbis placatus Benno, et dolori suo aliquantisper moderatus est, et ex eo tempore vanam mortalium sortem perosus, apud se firmiter decrevit, ubi primum per parentes sibi liceret, sacrum suscipere habitum; et in eodem monasterio, quantumvisque vitæ spatium fata concederent, Deo serviendo traducere, saluberrimo profecto vitæ instituto.

18 Epitaphion quoque tractu temporis condidit idem Benno beato viro Bernwardo, ut habetur adhuc bodie in eodem monasterio, et Fratres ipsius contestantur, hoc tenore:

conditque
Epitaphium.
E

Illic tumuli fossa claudantur Præsulis ossa,

Bernwardi miri magnificique viri.

Qui patriæ stemma, radians velut inclita gemma,

Acceptus Domino, complacuit populo.

Nam fuit Ecclesiæ condignus Episcopus ille,

Quem Deus Emmanuel diligit et Michael.

Tandem bisseis undeno mense Kalendis,

Felix hanc vitam, mutat in Angelicam.

Ex quibus quidem versiculis satis apparet, nec artis metricæ eum fuisse ignarum, nec tamen lucati carminis affectatorem, sed tenui ac simplici stylo contentum.

29 Quod si delicatis auribus et rhinocerotis nasum habentibus, ridendus forte videbitur versiculus ille: Quem Deus Emmanuel diligit et Michael (ceteri enim satis belle habent) meminere velim, beatum virum Bernwardum divo Michaeli singulariter fuisse devotum, et ob hoc monasterium, sua impensa constructum, ejus dicasse nomini, et ibidem voluisse quiescere. Quo bene ponderato constat, prædictum versiculum Divo Bennoni nostro non ita temere excidisse, ut prima fortassis fronte videri poterat. Sed hæc missa faciamus, quoniam qui intus divino aguntur spiritu, exteriorem verborum corticem flocei faciunt, et concinnam magis diligunt vitam quam orationem. Obiit autem sanctus Bernwardus anno salutis MXXII, quo tempore rigidissima fuit Bennopoli scholastica puerorum disciplina, quibus (ut in Annalibus eorum legitur) non solum choro, mensæ, aut dormitorio deesse, verum etiam tardius adesse, piaculum erat. Scripturam quoque quotidie Decano præsentare, et ipsos Psalmos reddere cogebantur: nec timidius in claustro, quam in scholis manum ferulæ subducere videbantur. Talibus igitur fræuis Benno noster cohibitus, adolescentiæ etiam lubricum, quibus fere omnes labimur, fortiter calcavit.

E
Adolescit sub
disciplinæ
scholasticæ
rigore.

ANNOTATA G. II.

a Hildesia seu Hildesheim urbs hætenus Episcopalis, præstitit fere sola in Catholica religione in Saxonia inferiore inserta Ducatui Brunsvicensi.

b Fridericus Bultenburgensis et alibi Bultenburgi Comes appellatur poter, in Bulla Adriani Papæ; et in epistola ad Leonem X Papam.

c Goslaria urbs Imperialis in eodem Ducatu Brunsvicensi, quinque leucis Germanicis Hildesia dissita versus Euram ad Hercyniam silvam, Bultenburgi vicina.

A d Hujusmodi ad Latinam linguam allusiones seculis superioribus gratissimæ, merito nunc exploduntur a Saxonice veteris peritis, scientibus ab hac sola sperandas veras nominum Saxoniorum rationes.

e Teutonibus passim omnibus commune fuit truncare nomina longiora, non solum patria, sed etiam extera; eoque per o terminare: sic etiam Franciscus Benedictus redditur Benoit. Aliquando etiam Benno idem est quod Berno et sic dimiutivum foret a Bernardo, Bernolfo, etc.

f Hujus Bennonis habetur mentio apud Krantzium lib. 5 Metropolis, ubi dicitur mortuus 22 Julii, idemque in Catalogo Episcoporum apud Blavium, in descriptione Episcopatus Osnabrugensis Beatus appellatur: at cultum non videtur habere, aut habuisse: nomen certe non invenitur in calendariis istius ecclesie ante Brevariaria censis: sed vis mos est ponere solum celebriores.

g Hic Benno, a Krantzio lib. 3 Metropolis cap. 51 habetur vir egregius, prudens, et magnæ sanctitatis cum industria, laudaturque ab Helmodo lib. 1 Chronici Slavorum cap. 17 et 18.

h S. Bernwardus colitur sub ritu duplici in Ecclesia Hildesimensi 20 Novembris.

B i Lubeca sub Conrado III primo muris cincta, Episcopalis facta dicitur an. 1162.

k Benno hic, aliis Bernulphus aut potius Bernoldus 20 Ultrajectinus Episcopus ordinatus anno 1027, mortuus 1054, 19 Julii, ut constat ex Epitaphio nostra memoria relecto, sub quo corpus ejus ad hæreticorum stuporem repertum incorruptum sacerdotaliterque vestitum cum calice; ex quo multi deinde pie bibentes sanitatem a febribus obtinuerunt, et alia quædam illustria miracula secuta feruntur.

l Imo Henrici III sub quo Benno sive Bernulphus vita sanctus.

m Hujus Ducis Bennonis meminit Helmodus, asserens onno Ottonis primi xi, Christi 971 ducem factum et mortuum anno x S. Henrici Imp. Christi 1011; item Adamus Bremensis cap. 85, asseritque obiisse onno 22 Archiepiscopatus B. Libentii quæ et nos ad Vitom B. Libentii 4 Januarii num. 13 inde retulimus.

n Inter hos possunt censeri Benno Episcopus Mennis, et Benno Episcopus Mecklenburgensis, qui Sedem Sacrum transtulit.

o Nordalbingi Helmodus lib. 1 cap. 47, eorumque populi Sturmarii, Holzati, Thetmarzi.

p Stralsundie nomine magis notum.

C q Obotritorum Rex fuit S. Canutus Martyr, cujus Acta varia illustravimus 7 Januarii, ubi et de his Slavis egimus. qui in Vita priori aliisque non nullis vocantur Wandali: quia in eas, unde ipsi olim excessere, terras successerunt.

r Brizani, circa Briten, oppidum Marchie mediæ, ad Oderam et aare Bulthicum sitas occuparunt.

s Latina seu Romanas litteras intelligit, quarum æque ac Græcarum typos, ante annum 500, primus Venetiis fabricandos instituit Aldus Manutius; cum ante solæ in usu typographorum essent Teutonice, quales primi artis inventores Moguntia et Harlemi formore dorerant.

t Ecclesia S. Michaelis, teste Meriano, una est ex iis sex, quas Augustanæ Confessionis Professoribus cedere coacti Catholici sunt.

CAPUT II.

Monachus Hildesie: Canonicatus Goslarie, Episcopatus Misne.

Magnæ spei adolescens Benno, et tam corporis quam animi dotibus amabilis, præceptoris sui mo-

nita, contra ejus ætatis morem ac consuetudinem, tum libenter audiebat, tum alacriter amplexabatur. Cumque jam sub ejus jugo ac disciplina ad pubescentes pervenisset annos, nulla nunquam levitate notatus, nec alio quam communi Fratrum cibo usus, nec minori quam illi inedia ac labore fatigatus, ad omnem Christi militiam diligenter a magistro suo exercebatur. Nec gravis juveni hæc virtutis palæstra: quin lætabatur magis, ubi intelligeret senioribus etiam abstinentiæ ac tolerantie se esse exemplo. Sed nec amicorum debortantium, et multis eum præclarisque conditionibus ad seculum invitantium, verbis blandiloquis, aut ulla suadendi arte ejus animus immutari poterat. Solidatus jam erat supra firmam petram: neque animo exciderat sana B. Bernwardi doctrina et ultimum vale. Accidit autem ut eodem tempore genitor ipsius, qui eum propagandæ stirpis gratia vehementius ad seculum invitaverat, ex humanis decederet; et ipse patria potestate solutus facile se speraret apud matrem, quam devotam ac religiosam noverat, intrandæ Religionis veniam consecuturum. Nec votis ipsius obstitit pia genitrix: quin eum vehementer inde collaudans, pollicita est, tennem adhuc monasterii statum suis etiam opibus haud illiberaliter futuram: erat enim spectatæ religionis ac honestatis femina, et (ut nro absolvam verbo) tali digna filio.

21 Exhilaratus Benno tam benigno piæ matris assensu, cum jam virili togæ esset proximus, doctus a Spiritu sancto reprobare malum et eligere bonum duodevigesimo ætatis suæ anno sacrum suscepit habitum et cum eo sanctarum incrementa virtutum: moxque professus in eo, quod supra diximus, monasterio Hildesheimensi puerilia studia et poeticas nugas postponens, sacrosancta Prophetarum volumina et utrumque Testamentum, ac Patrum desuper commentaria, diu noctuque ruminabat. Orationibus, vigiliis, ac jejuniis impensius multo quam antea vacabat. Abstrusa quoque ac recondita Theologiæ sensa, quæ ceteris altius meditata explorataque habebat, non invitatus reserabat. Qui (ut annales eorum docent) sacratissimo illius eloquio, in tristitia cujushbet anxietatis consolati, et a laqueis antiqui hostis liberati, perpetuæ vitæ vias ingrediebantur. Ferunt etiam nonnulli, priusquam Religionem ingressus sit, in Francia Theologiæ studio delisse operam, atque in ea facultate doctoralibus insigniis fuisse decoratum, qui honos tunc omnium fuit excellentissimus. Cui quidem opinioni non parum præstat fidei, tum titulus Magistri, quem inter monumenta Goslariensis Ecclesie (ut prædiximus) adhuc hodie obtinet; tum quod plures ejusdem seculi nobiles viri, ad idem Franciæ regnum, sacrarum litterarum gratia se contulerunt: quas Caroli Magni opera et impensa, Parisiensi a olim gymnasio esse invectas satis constat. Quare nihil prohibet Divum Bennonem, etiam post professionem, ab Abbate suo istuc studii gratia fuisse transmissum: ne tamen incerta pro certis asserere videamur, nos ista in medio reliquimus.

22 A Tempore susceptæ religionis Beono usque in quintum et vicesimum ætatis suæ annum, in quo sacrum accepit Diaconatus ordinem, in oculis omnium sanctissime innocentissimeque conversatus est: atque ab eo tempore usque ad tricesimum vitæ annum semper magis ac magis in religione proficiens, humilitate et patientia omnibus præluens, volente et jubente Abbate suo Adelberto, sacerdotio tandem initiatus est: quod ille tanta cum reverentia ac dignitate adiit, tanto munditia et puritate gessit, ut fratribus etiam stupori ac admirationi fuerit. Abstinentia autem tanta se inde macerabat, ut raro cœnam cum eis sumeret. In altari totus ardebat: nec unquam siccis rem divinam oculis perficere potuit.

Accidit

D
IX VET. IMPR.
VIII
Illustribus do-
ctibus ornatus:

patre mortuo,

piæ matris
consensu,

E

IX
fuit monachus,
et studia sa-
cra amplecti-
tur:

Doctor sacræ
Theologiæ
creatus:

F

a
x
consecratur
Diaconus,

Sacerdos.

A Accidit igitur, ut anno dehinc quarto, defuncto Adelberto prædicto, pars Fratrum Bennonem hunc nostrum, pars vero Sigebertum quemdam, et ipsum quidem virum bonum, mitioris tamen vitæ, et secularibus negotiis magis deditum, eligerent. Cumque pluribus Benno suffragiis quam Sigebertus ipse niteretur, nihilominus illi libenter ac ultro cessit: supplicans electoribus suis, ne contemplativam ipsius vitam exterioribus curis ac actionibus impedirent: tribus tamen mensibus in officio stare coactus est, donec flentibus sæpe oculis vacatinnem muneris obtinuit. Hinc est quod in catalogo Abbatum ejusdem monasterii suo ordine ac loco ita scribitur: Benno Frater ac Pater noster, Abbas eligitur: sed parvo tempore stetit in regimine, tribus scilicet mensibus: postea Misnensis Episcopus factus, miraculis claret: illic sepultus, ubi et in Præsulem est unctus. Hæc ibi.

Luc. 1.
Post ecclesiam
Goslariæ ab
Henrico Imp
constructam,
et a Leone
Papa conse-
cratam,

ut ibidem Ma-
gister et Ca-
nonicus,

23 Deposita Ecclesiastica hac præfectura, Benno noster reliquam vitam in privato et vel in oratione, vel lectione divina), tantummodo transigendam decreverat: verum omnipotens et gloriosus in Sanctis suis Deus, qui humiles corde sublimat, et superbos de sede deturbat, non passus est candelabrum hoc lucidissimum semper sub modio delitescere. Unde brevi postea contigit, ut piissimus Imperator Henricus, Rex III. Ecclesiam Goslariensem (cujus fundamenta jam antea jecerat b Conradus decessor, ipsius sive patris sive socer) magnifico ac Regio cultu absolutam dedicari faceret per manus beatissimi Pontificis Leonis c IX, presentibus ibidem Cardinalibus, Episcopis, et Abbatibus, numero LXXIII. Quam quidem Ecclesiam cum idem Imperator dignissimus specialem deinceps (ut suis utar verbis) Imperii Capellam et Canonicos ipsius Capellanos regios (ut supra prælibavimus) passim haberi et nominari vellet; exactam dedit operam, ut viros tanto honore dignos, et tam litteris quam sanctæ conversationis moribus probatos, eidem Ecclesiæ præficeret: siquidem illic etiam Regni sedem constituerat. Lecti sunt igitur ex omni fere Germania viri cum doctissimi, tum religionis observantissimi: inter quos et venerabilis noster Benno, maximis Imperatoris precibus, annuente et jubente profato summo Pontifice, vix tandem monasterio suo extractus, ac diætæ Goslariensi Ecclesiæ (quatenus novæ Congregationi spiritualis armaturæ dux esset, et Ecclesiasticæ eam disciplinæ tyrocinii erudiret) in Magistrum ac Canonicum præfectus est. Quam laudabilem vero ac sanctam olim vitam duxerit prima ea Goslariensium Canonicorum congregatio, documento esse potest, non solum id, quod plures ex eis Divorum numero adscripti, plurimi Beatorum appellatione (dum adhuc viverent) dignati sunt: verum illud etiam memoratu dignissimum, quod cum in potestate Imperatorum adhuc esset Episcoporum designatio, pauci aliunde quam ex eadem regia (ut dicebatur) Capella, tam sub prædicto Henrico III, quam filio ipsius IV, et nepote V æquivoci nominis Regibus, ad quæcumque etiam Episcopia conscenderint quod ut exemplo res agatur, nomina eorum, tum Sediam etiam, ad quas quisque sublimatus est, sequenti capite non indigne nobis recensenda veniunt.

xii
unde Episco-
pi 46 creati et
2 designati
numcrantur.

Ramoldus I Præpositus, postea Constantiensis Episcopus.

Engelhardus II Præpositus, Magdeburgensis Archiepiscopus.

Guntherus III, Bambergensis Episcopus.

Wernherus IV, Merseburgensis Episcopus.

Anno V, Coloniensis Archiepiscopus.

d Bibo VI, Tullonensis Episcopus.

Bruno VII Præpositus, Herbipolensis Episcopus.

Otto VIII, Ravennatensis Episcopus.

Sviderus IX, Bambergensis Episcopus, postea Papa Clemens II.

Hartwicus X, Magdeburgensis Archiepiscopus.

Wilhelmus XI, Veronensis Episcopus.

Bertoldus XII, Interamnensis Episcopus.

Arnoldus XIII, Pataviensis Episcopus.

Bruno XIV, Wercellensis Episcopus.

Geroldus XV, Ravennatensis Episcopus.

Craft XVI, Misnensis Designatus.

e Benno Magister, Misnensis Episcopus.

Robertus XVII Præpositus, Bambergensis Episcopus.

Matro XVIII, Verdensis Episcopus.

Herebertus XIX, Leodiensis Episcopus.

Eckhardus XX, Poloniensis Episcopus.

Gotfridus XXI, Ratisponensis Episcopus.

Eppo XXII, Wormatiensis Episcopus.

Udalricus XXIII, Argentinensis Episcopus.

Cono XXIV, Frisingensis Episcopus.

Conradus XXV, Trajectensis Episcopus.

Landolfus XXVI, Treverensis Archiepiscopus.

Ricolfus XXVII, Moguntinus Archiepiscopus.

Erpho XXVIII, Monasteriensis Episcopus,

Henricus XXIX, Augustensis Episcopus.

Hetzelinus XXX, Hildesheimensis Episcopus.

Henricus XXXI, Paderbornensis Episcopus.

Eylbertus XXXII, Numeasis Episcopus.

Litmarus Magister, Hamburgensis Archiepiscopus.

Hildolfus Magister, Coloniensis Archiepiscopus.

Adelhogus XXXIII Præpositus, Hildesheimensis Episcopus.

Eckhardus XXXIV, Spirensis Episcopus.

Conradus Canonicus, Hildesheimensis Episcopus.

Lutolfus Canonicus, Halberstatensis Episcopus.

Johannes Magister, Halberstatensis Major Præpositus

Rudolphus Vicedominus, Suerinensis Episcopus.

Conradus Canonicus, Magdeburgensis Archiepiscopus.

Valentinus XXXV Præpositus, Mindensis Episcopus.

Guntherus Canonicus, Magdeburgensis Designatus.

Sigifridus XXXVI, Hildesheimensis Episcopus.

Arnoldus XXXVII, Bambergensis Episcopus.

Johannes Canonicus, Havelbergensis Episcopus.

Henricus Canonicus, Havelbergensis Episcopus.

Hos et alios antiquæ Goslariensis Ecclesiæ Præpositos et Canonicos, ad tam diversas Italiae, Germaniæ, et Galliarum Sedes, Imperatorum olim nutu destinatos Episcopos, qui lutiis videre cupit: apud eamdem ecclesiam inveniet, simul cum aliis vetustatis monumentis dignissimis. Ad Bennonem nostra festinat oratio.

25 Decem et septem annos venerabilis Benno noster Goslariæ conversatus est, quibus se in genere virtutum spectabilem præbuit, egitque Canonicum ac Magistrum omnibus numeris absolutum; crebris vigiliis, frequenti inedia, assiduis orationibus, tum largis patrimonii sui elemosynis: dedit enim ex bonis suis hereditariis prædiætæ ecclesiæ Goslariensi non pauca prædia, molendinas, domus et census etiam perpetuos: quibus omnibus Canonici ejusdem ecclesiæ in hodiernum usque diem utuntur, et quorum desuper litteras, monumenta ac diplomata penes se habent reposita. Quamquam autem vir beatissimus Benno omnium eorum, qui suo tempore secum in Ecclesia Goslariensi Deo militaverant, non vulgarem meruit gratiam; eo quod esset rectus ac integer, fraternæque pacis ac domesticæ concordie vehemens amator; præcipue tamen illi cum B. Annone, Goslariensi tunc Præposito, postea vero Coloniensi

Archiepiscopo,

D

e

E

F

xiii
S. Benno libe-
ratis erga
illam eccle-
siam:

Arctius se jun-
git S. Annoni
Præposito.

A Archiepiscopo, arctissima fuit consuetudo et mutuus in Christo amor: siquidem unum erat illis velle ac nolle; velle scilicet bonum, et recedere a male. Quapropter mirabile dictu est, quantum brevi simul apud Deum profecerint, et quam jucundam ac firmam amicitiam similes illis mores et idem cœli studium pepererit. Etenim vere tunc in eis completum fuit illud Psalmographi; Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum. O legitimos Christi Sacerdotes! Utinam atque utinam is nodus atque hoc vinculum, Christi scilicet caritas, et divinarum rerum studium, nostros quoque jungeret Sacerdotes et Ecclesiarum Prælatos! Sic enim sublati e medio occultis eorum simultatibus ac odiis, per fraternæ concordie nexum, tam suis essent honorabiliores, quam adversariis etiam formidabiliores: nec ita læderentur ecclesie, diriperentur earum bona, et omnis fere ecclesiastica deperiret auctoritas. Sed quorum abii? Ad Orestem et Pyladem nostros, Annonem et Bennonem scilicet, revocandus est calamus. Quorum tantam inter se benevolentiam nulla res adeo fovit, ac ea, de qua modo dixeram, fraterna Christi caritas, quod, ut inquit Apostolus, perfectionis est vinculum. Hac igitur duce de virtute in virtutem ambulantes, qualiter uterque a Deo exaltatus, et in modico fidelis supra multa constitutus sit, quam brevissime potero, hinc subnectam.

B

Col. 3.

26 Anno salutis MLV beatissimus Anno, per Henricum III prædictum, magno bonorum omnium assensu, Agrippinæ urbis Sedem adeptus est, vir qui tot Rerum publicarum turbationes et incendia, quod suo tempore in Imperio passim extitere, solus vel æquanimiter ferre, vel ab urbe sua singulari prudentia noverit arcere. Valedicens igitur carissimo amico suo Bennoni, Macte virtute esto, inquit, Frater; nec putes velim, me tui fore immemorem, quin cœptam inter nos necessitudinem, ubi præsentia nequimus, saltem litteris fovebimus: Annonem igitur, ubicumque fuerit, tuum esse puta. Nec id tam humiliter pollicitus est, quam eventu postea explanavit. Mortuo enim paulo post Imperatore præfato, regnum filio suo Henrico IV, Aquisgrani non ita multo prius inuncto, concessit. Qui cum adhuc puer esset, apud matrem Agnetem Imperatricem aliquamdiu educatus est: brevi que post tempore in tutelam venit præfati Annonis Coloniensis Antistitis: quibus ex causis, scriptores variant, neque huc pertinet. Certum tamen est, donec Rex pueriles absolveret annos, summam rerum, consensu omnium, apud Annonem resedissee: qui vacante sub id tempus Ecclesia Misnensi, per obitum Crafft Goslariensis paulo ante Præpositi, facile effecit, ut eadem Ecclesia Misnensis veteri amico suo Bennoni, cujus vitæ innocentiam et dignitatem dudum exploratam habebat, etiam nihil tale cogitanti, committeretur.

C

27 Renitentem (amore fortassis contemplativæ vitæ) litteris ut pusillanimum vehementer increpavit, et ad suscipiendum episcopium adhortatus est; asserens, satis jam satis spectatam esse Goslariæ virtutem suam: neque sanctissimos Apostolos olim uno semper in loco consensisse; sed modo huc, modo illuc, per mare, per terras, divinæ plantationis surculos circumtulisse. Caveret igitur, ne talentum sibi traditum, cum Misnæ modo propter vicinam et incredulam Sclavorum gentem duplicare pesset, abscondere potius, et labores pro Christo fugere videretur; id quod magis ignavi animi quam religiosi esset indicium: sic enim contemplationi vacandum esse, ut ab actione, in qua virtutis laus omnis consisteret, animus corpore non

abhorresceret: sicque amandam esse Rachelis pulchritudinem, ne Liæ interim fœcunditas haberetur despectui. Quemadmodum enim stellæ a stellis differentes, nam cœli faciem decentissime pingent; ita Ecclesie Christi uni et soli, utramque tam activam, quam speculativam vitam, non solum ornamento ac decori, verum etiam quam maxime esse necessariam. Quibus verbis non tam persuasus quam veluti compulsus Benno, oblatam tandem suscepit provinciam: non ignorans tamen (divino revelante Spiritu) quibus exagitandis fluctibus, quantasque in Episcopatu tribulationes et adversitates toleraturus esset: ad quæ omnia voluntariam se Deo hostiam obtulit.

28 Humanæ igitur reparationis anno MLXVI venerabilis Benno noster a / Wernhero Magdeburgensi Archiepiscopo Pontificali veste induitur, olei sacri liquore perfunditur, et inclitæ nostræ Misnensis Ecclesie Præsul, decimus a Burekhardo primo ejusdem Pastore, præficitur. Benedictione igitur de more percepta, mox Misnam acceleranti totius urbis Clerus ac populus gratulabundus venerabundusque occurrit: et in ecclesiam majorem festiviter adductum, in Sede eum Pontificali collocat, magno omnium plausu et iugenti totius civitatis gaudio. Ipse vero intra se habitans, præsentique honore nihil elatus, illud semper in ore habuit, tacitoque sub pectore volvit: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Memor præterea illius quod scriptum est, Omnis Pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona ac sacrificia pro peccatis; primo omnium, in conspectu totius populi Sacra solenni more celebravit, tanta devotione tantoque lacrymarum fonte, ut siccis eum oculis hi, quibus etiam saxea erant corda, videre non possent. Sacris vero in medium deductis, ad plebem conversus, populari primo lingua, de Christianæ fidei præstantia ac dignitate, de colendo summo ac vero Deo, beatorumque spirituum gaudiis, et malorum tormentis, graphice magna que admiratione omnium elocutus est.

29 Deinde ad Canonicos Clerumque sermonem dirigens, tali eos oratione affatus est: Quando a Deo factum est, viri fratres ac domini, ut neque cogitanti mihi neque ambienti hic locus (quod nobis felix utrimque faustumque maneat) destinatus sit; ego deinceps Ecclesie huic vestræ dignissimæ, ejusque commodis ac honori hanc animam, et quidquid in me est, quod novi quam sit exiguum, totum polliceor ac devoveo. Neque ullus mihi labor gravis erit, nec amare pericula, quæ nobis tamen carissimi fratres (nisi ex alto Deus averterit) et multa et magna imminent; dummodo vestram, hujusque mihi commissæ Ecclesie salutem, honorem ac commodum, ita ut bonum decet Pastorem omnibus modis et pro virili promoveam: pro quo neque potentium timebo minas, neque rerum amittendarum, aut hujus etiam corpusculi jacturam magni faciam: vos autem orationibus ac precibus vestris me adjuvabitis. Summopere enim mihi placet devotio vestra, et bene instituta religio: quæ a decessoribus meis, sanctissimis proculdubio viris, tam decenter ordinata, Deum Opt. Max. oro ac obsecro meo etiam tempore in pejus non labatur, sed pro laude ac gloria ipsius semper magis ac magis crescat in hoc loco: ut pro communi tandem labore et vita bene acta, communem mereamur simul ingredi lætitiæ, et optatæ beatitudinis consequi mercedulam. Sic fatus, et adstantibus lacrymas excussit, et ipse etiam flentibus oculis ad perficienda Sacra cœpta reversus est.

D

AUCT. EMSERO

XV
a Magdeburgensi consecratus,

f

E

Psal. 113
Exstanterque exceptus,
Hebr. 5.

inter Sacra perorat ad populum et Clerum.

f

Psal. 132.

XIV
dein Archiepiscopo Coloniensi,

eoque procurante,

et animum erigente,

Misnensis eligitur Episcopus.

A

ACCT. EMSERO

ANNOTATA G. H.

a *De institutione Universitatis Parisiensis late agit Jacobus de Beul in Theatro Antiquitatum Parisiensi-um, a pagina 390.*

b *Hic est Conradus Salicus anno 1039 Ultrajecti subito extinctus. Post hæc Henricus filius ejus communi electione paterno intbronizatus est solio. Ita Chronicon MS. Saxonix, nec vidi qui eum generum Conradi appellet.*

c *Acta S. Leonis IX illustravimus ad diem 19 Aprilis, et ostrudimus anno 1049 adisse Imperatorem in regione commorantem Saxonix, quando potui consecrasse hanc Ecclesiam.*

d *Catalogus Tolonensium Episcoporum apud Samarthanos nullum ejusmodi nomen habet: inter Tullenses numeratur XXXIX Pibo: et simili ratione fortassis corrigendum sunt alia quædam tam Episcoporum quam Episcopatum nomina libreriorum vitio corrupta, puta infra Eylbertus Numensis Episcopus: nam Episcopi Numenses nulli sunt; Ninenses in Gallia id est Nemausenses Eylbertum ignorant.*

B e *Ex his inscripti sunt Martyrologio Romano S. Anno Archiepiscopus Coloniensis 4 Decembris S. Bruno Episcopus Herbipolensis 17 Maji, et S. Benno hoc 16 Junii, et forsitan alii, qui modo non occurrunt.*

f *Wernherus, frater S. Annonis Archiepiscopi Coloniensis, admissus anno 1064 diocesim dignissime administravit. Dom tuctur partes Pontificis a Cæsareis occisus 7 August. anno 1078.*

CAPUT III.

Cura Episcopalis, exilium, iter Romanum, Slavorum conversio miraculis firmata.

Vetus proverbium est, Magistratus virum ostendit. Et profecto quanta fuerit prudentia beatissimus noster Benno, quam providus in consilio, quam justus in judicio, non ante apparuit, quam in tanto fastigio constitutus est: neque enim a dextris neque a sinistris recedens, omnia, quæcumque verbo monuit, factis ipse adimplevit. Non pomposus, non elatus: sed opera sua multa erga pauperes pietate ornabat; summ hoc solum esse ratus, quod nudus inopsque in hanc mundum venisset. Imprimis Ecclesiasticarum rerum et divini cultus sollicita illi cura fuit. Unde eum antiquorum more irregularis adhuc esset in ecclesia Misnensi cantus (id quod aliis etiam in locis videre licet ex antiquissimis quibusdam Gradualibus et Antiphonariis ut vocant in quibus unica, aut etiam nulla interdum linea, paucisque ac indiscretis notulis contenta fuit antiquitas) Benno noster data opera, regularem ac legitimum canendi usum, juxta Hildesheimensis Ecclesiæ ritum ac consuetudinem, ac Misnam primus traduxit: fecitque ut concinne atque eleganter in hodiernum usque diem cantetur; quidquid ipse instituit. Quas enim novas et exoticas quasdam hodie canunt historias, neotericorum inventum est, musicæ artis lege modoque carens.

31 Hanc Hildesheimensis et Misnensis cantus analogiam et convenientiam, sive festivo, sive simplici more divina peraguntur officia primus omnium deprehendit venerabilis et egregius vir, Dominus Joannes Hennig, sacræ Theologiæ Professor et dictæ Ecclesiæ Misnensis Decanus dignissimus, cui nuper Saxones perlustranti, harum rerum gratia comes destinatus sum: ubi et a Saxonibus viris dignissimis perbenigne excepti sumus, et ea pleraque omnia, quæ hic inserta, partim oculis vidimus, par-

tim ex litterarum hausimus monumentis. Sed hæc et alia dignissimus Pastor Benno circa cultum divinum, in Ecclesia sua Misnensi, prudenter ordinavit et constituit: erat enim ceremoniarum omnium doctissimus, et circa rem divinam ab infantia versatus: nec quiddam eum latebat quod Ecclesiasticæ interesset disciplinæ.

32 Divinis recte se habentibus, mox animum adjecit beatissimus Pontifex ad visitandos singulos dioceseos suæ pagos et oppida, omnesque Ecclesias et earum Rectores; id quod etiam quotannis in propria persona vicatim ostiatimque sedulo factitabat. Proinde circumspiciens utrimque animarum saluti, modo in Presbyteris, ut et verbo docerent, et opere doctrinam suam comprobarent; ne forte aliis prædicantes, ipsi reprobi facti, auditoribus vilescerent; modo in subditis, ut dicto Sacerdotum suorum obtemperantes, verbum salutis et quidquid ad fidem attinet, diligenter ab eis discerent et observarent. Quod si quos eo modo se habere comperit, vehementer laudavit: sin secus, leniter corripiendo in melius immutavit. Tanta autem gratia præditus erat, tantoque inter pauperes ac divites æquilibrio se partebatur, ut passim eum omnes amarent; ejusque monitis obtemperantes, pacifice inter se viverent, et fraterno se invicem amore diligerent. Verbum Dei quoque ita luculenter, ita suaviter tractabat ac prædicabat; ut per multa etiam milliaria, ejus audiendi gratia, confluerent.

33 Habuit autem vir Dei, in singulis dioceseos suæ plagis, castellum unum, in quo visitationis suæ tempore diverteret: in Oriente videlicet et superiore Lusatia, a Gedau; in Meridie, b Bresnitz; in Occidente, c Neoburgum vulgo Naumburg; ad Aquilonem vero, non longe ab urbe Misnensi, Zscheylau, ubi hodie etiam Collegiata habetur ecclesia. Propter frequentes enim barbarorum incursus et hostiles vastitates, raræ tunc erant urbes in terra ista: nam et Stolpen, Wurtzen, ac Mægeln oppida multo post tempore in potestatem venerunt Misnensis Ecclesiæ. Prædicta vero castella, Bresnitz, Gedau, et alia non parum multa, Henricus Imperator secundus, is qui Divorum numero postea adscriptus est, et ab Italis primus habetur, Ecclesiæ Misnensi olim dono dederat, ob preces Eiconis tertii Misnensis Episcopi. Qui et ipse excellentis meriti Præsul vitæ suæ sanctimoniam certis indicavit miraculis, quæ post obitum suum comperta et litteris mandata sunt; cujus gloriosam vitam d Dietmarus Merseburgensis olim Episcopus, tam devote quam eleganter scriptitavit. Quare non est quod diutius hic immoremur: Bennonis enim non Eiconis res aguntur. Quod si vacaret, memorari possem utique complures Misnensis Ecclesiæ Antistites, tantæ olim fuisse religionis et munditiæ, ut Beatorum appellationem (dum etiam viverent) haud dubie meruerint. Verum habenda nobis ratio est, ne longius evagantes, et cæpti operis seriem interrumpamus, et lectorem simul tædio conficiamus.

34 Compositis his, quæ ad divinum cultum et animarum attinent salutem, sanctissimus Præsul Benno animadvertens Ecclesiastica stipendia, propter vicinorum, modo Sclavorum, modo Boëmorum, improbitatem et prædandi consuetudinem, non parum esse extenuata; sedulam etiam adhibuit curam, ne Ecclesiæ suæ, vel ad divinum cultum, vel ad alendos pauperes quippiam deficeret: unde apud eos, quibus ipse cœlestia seminabat, temporalia Ecclesiæ subsidia suo quodam jure confidenter postulabat. E quibus Bor quidam, equestris Ordinis vir, magnæ devotionis, non pauca illi de bonis suis donavit, et Ecclesiæ Misnensi perpetuo jure appropriavit. Similiter et Henricus IV, ejus nominis Rex,

D

XVII

Visitat omnes suæ diocesis ecclesias:

E

et divertit ad propria castella, a b c

quorum aliqua a S. Henrico Imp. obtenta.

d

F

XVIII

Ecclesiæ fuit curat et auget

dum

Præit exemplo:

regularem canendi usum tradi;

qualis Hildesii servatur.

- liberalitate
tum aliorum
tum matris
sux,*
- e*
- A dum adhuc sub jugo esset B. Annonis Coloniensis Antistitis, Ecclesie Misnensi, nonnulla prædia ac bona, juxta regiam munificentiam liberaliter concessit. Sed et Bezela, mater Divi Bennonis, distractis omnibus bonis suis, filium post adeptum Episcopatum huc etiam secuta erat: cui ille *e* castellum Gedau habitandum indulgit, et quoties ibidem visitationis suæ munere fungeretur, anili et decrepitæ mulierculæ multo erat solatio. Quæ etiam adhuc vivens, et deinde post obitum suum (brevis enim post defuncta est) Ecclesie Misnensi, quidquid ex dotaliis, paraphernalibus, aut aliis quibuscumque bonis relinqueret, testamento legavit: ex quibus eidem pientissimus natus perpetuam apud Ecclesiam memoriam, et Dominicale illud officium, quod Dominico quoque die ibidem peragunt, comparatis ad hoc censibus, instituit.
- apud ipsum
in Gedau
commorata
ac mortuæ.*
- B Invaluit inde rumor apud posteros (ut supra innuimus) Divum Bennonem nostrum in Gedau fuisse natum: quoniam memoria proditum foret, et incolis in hodiernum usque diem etiam constat, matrem suam in Gedau aliquando habitasse. Verum falsam hanc imperitæ plebis opinionem facile explodit, tum nomen ipsius Benno, a Bennopoli patria ei inditum, tum antiquissima Hildesheimensis et Goslariensis monasteriorum monumenta, supra per nos exhibita. Non solum autem his et aliis incrementis ac bonis, beatissimus Pontifex Benno Ecclesiam suam Misnensem locupletavit et auxit; verum etiam ea quæ tempore suo eidem vi et injuria sunt ablata, sub anathematis ac diris divinæ vindictæ imprecationibus restituere ac resarcire cœpit: de quo etiam infra suo loco singillatim commentabimur.
- Slavis ab
idolatria
abducendis*
- xix*
- 36 Supra memoratum est, Sclavorum ingentem multitudinem, gentili errore vagantem in diocesi olim Misnensi, tam ultra quam citra Albim fluvium, desedis: quos etsi Henricus Rex III piissimus epitheto perpetuo Imperator, non ita multo prius quam Episcopatum Benno suscepit, tributarios Imperio fecerat, et ad suscipiendam Christi fidem magna ex parte compulerat; plurimi tamen ex eis retrospectantes, pagano ritu, honorem quem Christo debebant, idolis reponentes, relicta pietate fidei, antiquis se erroribus denuo involverant; ex quibus *f* Radigast in magna apud eos veneratione erat. Inter omnia autem nunina primatum tenebat *g* Swanthewitz: quem Deum deorum esse profitentes, ex *C* ipsius oraculis et responsis res cunctas gerebant. Est autem Swanthelavica lingua idem quod sanctum; Witz vero lumen interpretatur. Cumque magorum constans sit sententia, dæmonia omnia sanguine invitari; Sacerdos tamen Swanthewitz suis persuadebat, hunc nisi Christiano cruore placari non posse: unde quod abominabile etiam dictum est, illi quotannis hominem Christianum, quemcumque sors objecit, litare consueverant: atrum enim dæmonem, cui nomen Zeernebock, in cujus potestate mala esse credebant, devotius honorabant, nec a deprecantes: Zeerne enim nigrum. Bock vero sive Boku Deum apud eos significat. His singuli dicati erant Flamines, et varia sacrificiorum libamenta, tum multiplex religionis cultus: quæ tamquam superstitiosa et relatu indigna consulto præterimus.
- frutuose
intentus*
- 37 Ingemiscens igitur pientissimus Pater Benno, miserum populum dæmonum præstigiis ita rapi præcipitem; officii ac debiti pastoralis esse ratus est, cæcis lumen, ægris salutem, et errantibus viam ostendere. Cui quidem tam sancto operi cum se totum devovisset, et sapienter quidem primo lenia vuloeribus fomenta adhibens, plures indices comitate sermonis sui ad Christum reduceret; insidiator
- diabolus, moleste ferens, inauetoratam sibi plebem, D mystica adspergi unda, et a castris suis fieri transfugam (permittente Domino, quo virtus servi Dei, humanæ vitæ fluctibus ngitata, magis inclaresceret) aliud illi negotium fecit, tantisque eum impulit tempestatibus et procellis, ut relicta Sclavorum cura coactus sit vela ventis committere. Et quia summa ipsius virtus et constantia tunc potissimum spectata fuit (quandoquidem explorant adversa viros) idcirco non injucundum fore putat, si statum eorumdem temporum explicavero. Non enim parum refert, ut dici solet, in quæ quisque tempora incidit.
- xx*
- 38 Omnium primum tempestuosa ea reddidit tempora, famosissimum illud Saxonicum *h* bellum, quod cum Henrico IV magna utrimque animi pertinacia gestum est. A quo licet Benno noster innoxias habuerit manus, vicini tamen incendii flammæ evadere non potuit; vel ob hoc unum, quod et ipse ex primario Saxonum sanguine, qui Regi penitus invitatus erat; sive (quod magis credam) quia Deus vas suum ita voluit tribulationum camino excoquere, et velut aurum in igne probare Permissit enim ut a prædicto Rege innocentissimus Præsul nullo suo delicto caperetur, et in exilium mitteretur: ubi et ceteri servabantur principes, videlicet Magnus *i* et *k* Hermanus Saxonie Duces *l*, Wetzilo (qui et Wernherus) Magdeburgensis Archiepiscopus *m*, Burckhardus Halberstateasis, et Wernherus *n* Merseburgensis Episcopi *o*, Fridericus Comes Palatinus Saxonie et plerique alii Primores viri: quorum omnium, propter implacabilem Regis iram, nulla erat salutis spes, nec alia quam vel citæ mortis vel perpetui carceris expectatio. Benno vero neque de vita sua, neque de captivitate sollicitus, solius Ecclesie suæ casum inconsolabiliter, et causas tantorum malorum, tam verissime quam brevissime paululum hic deflebat; eo quod iratus Rex eam ipsam etiam, per Burckhardum quemdam, ferocem et militaris audaciæ hominem, misere vastaverat. Paulo enim ante id tempus diem obierat Dedit Marchio, relicto Henrico filio adhuc puero: quem Rex obsidem secum abduxit, et in aula regia educari fecit: dictum vero Burckardum præfectum Misniæ constituit, ut Marchiam interim in fide sua contineret, donec infans adolesceret.
- relegatur ab
Henrico IV
cum aliis Sa-
xonie Prece-
ribus:*
- E*
- li k*
- m*
- n o*
- 39 Hujus autem vastationis meminit Lampertus *p* Herveldensis monachus, nobilis historiarum scriptor, ubi de expeditione loquitur Regis prædicti: qui simulato in Hungariam itinere, exercitum per Boemiam et Marchiam Misnensem Saxonibus improvisis superinduxit, volens eos inter oscitantes (ut dici solet) opprimere. Sunt autem hæc Lamperti verba: Pervenit igitur Rex usque Missenen, urbem sitam in confinio Boemie et Saxonie; ubi a civibus pacifice in civitatem susceptus, Episcopum civitatis ipsius comprehendit omnia et quæ ejus erant diripuit; hoc solo reum Majestatis adjudicans, quod toto tempore belli Saxonici nullos ad eum servate erga Rempublicam fidei indices nuntios vel litteras destinasset. Ceterum homo Ecclesiasticæ paupertatis, et nihil aut parum habens pompæ militaris, vota forsitan contra Rempublicam facere, *q* arma ferre non poterat: nec magnum vel his vel illis partibus momentum, amicus et inimicus extitisset. Hæc Lampertus noster ad verbum. Quibus amplum satis testimonium divo nostro Bennoni perhibet, virum eum fuisse ecclesiasticæ paupertatis neque divitiis inhiasse, neque gloriæ; nec belli, sed pacis fuisse amicum.
- quia illis
videbatur
fuisse,
F*
- Pag. 225*
- q*
- 40 Alterum ejus tempestatis exitium, fuit ejusdem Henrici IV cum *r* Gregorio VII calamitosa seditio: ex qua etiam sancto viro Bennoni non pa-
- r*
- rum

A rum succrevit laboris et periculi. Discordantibus enim inter se summis orbis cardinibus, facta est confusio elementorum, hoc est. Prælatorum inferiorum; et percusso pastore, dispersæ sunt oves gregis. Nam ex omnibus Germaniæ Episcopis perpauci inventi sunt, qui Romano Pontifici tunc integram servarent fidem: e quibus fuere Anno Coloniensis, Wecilo Magdenburgensis, Bucco et Burekhardus Halberstatensis, Wernherus Merseburgensis, et Benno noster Misnensis: ceteri fere omnes regias partes secuti sunt. Omisso igitur paulisper Bennone, hujus etiam tam perniciosæ dissensionis causas breviter reponam. Defuncto Alexandro II suffectus est ei Gregorius prædictus, cui Hildebrando antea nomen fuit: et quia inconsulto Cæsare, solis scilicet Romanis faventibus, ad Apostolatus apicem conscenderat, hinc primum contra eum accusationis caput sumptum est: mos enim tunc erat, ne quis pro Romano Pontifice salutaretur, nisi quem Imperatoria destinasset probassetve auctoritas. Secundo invidiam etiam Pontifici peperit maximam, id, quod duobus maximis Sacerdotum vitiis extirpandis, simoniacæ videlicet pravitate et lasciviæ, tam constantem navabat operam, concubenarios et simoniacos omnes passim anathemate feriens. Sed et Cæsarem ipsum ob eadem causas, ad syadalia responsa sæpe frustra vocatum, tandem cum purgare se nollet, ab Ecclesia primum Petri amputavit gladio, deinde regno etiam exauctoravit, adempta omni regia administratione, et absolutis fidelitatis sacramento subditis. Quare confusus Imperator, habito apud Wormatiam concilio secum sentientium Episcoporum, Pontificem vice versa deposuit: datæque sunt ad eum litteræ conviciis plenæ: quibus ut seipsum Pontificatu, quem vi fraudeque rapuisset, ultro abdicaret, proterve mandatum est. Eo vesaniæ Imperatorem induxerat cæca Sacerdotum (qui tunc frequentes apud eum erant) libido. Timebant enim, si cum Pontifice in gratiam rediret, actum esse de concubinis suis, quas illi pluris quam vel propriam salutem, vel publicam pendebant honestatem.

B **C** **D** **E** **F**

41 Cæterum quam indigne Gregorium sugillaverint, documento esse potest electionis suæ forma (mula, quam Platina et Blondus Flavius Apostolici) scriptores adnotaverunt his verbis: Nos Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Clerici, Acolythi, Subdiaconi, Presbyteri, præsentibus Episcopis, Abbatibus, multisque tum ecclesiastici tum laici ordinis, eligimus hodie, x Kalend Maji, in basilica S. Petri ad Vincula, anno salutis MLXXII, in verum Christi Vicarium Hildebrandum Archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, justitiæ, constantiæ, religionis, modestum, sobrium, continentem, domum suam honeste gubernantem, pauperibus hospitalem, in gremio sanctæ matris Ecclesiæ libere a teneris annis educatum: quem quidem cum ea potestate Ecclesiæ Dei præesse volumus, qua Petrus mandato Dei quondam præfuit. Hæc illi. Quam quidem optimam de se existimationem pius Pontifex nequaquam fefellit, sed ad finem usque legitime certando perduxit. Unde addit Platina, in calce rerum ab eo gestarum, quod demum in Salerno moritur, vir certe Deo gratus, prudens, justus, clemens, pauperum, pupillarum et viduarum Patronus, atque unicus Ecclesiæ Romanæ et acerrimus defensor, contra hæreticorum improbitatem, et malorum Principum potentiam, res ecclesiasticas per vim occupare conantium.

ANNOTATA G. H.

a Gedau an forte Zetan seu Zittaw, ad Nissam fluvium, judicent Lusatii.

b Bresnitz, aliis Prosnitz, in media Moravia, haud procul Olomutia.

c Neoburgum seu Nauburgum urbs Misniæ ad Salam fluvium in confiniis Thuringiæ, ad quam Episcopatus Citicensis fuit translatus.

d Ditmarus lib. 7 Chronici virtutes Eiconis sive Eidi Episcopi describit, asseritque obiisse xiii Kalendas Januarii sive 20 Decembris, ad quem diem si aliquid de ejus veneratione constet, de eo agi a posteris poterit.

e Joannes Baptista van Hollandt societatis nostræ 27 Octobris ex castris Cæsareis ad nos scripsit ista: Decima Septima hujus Dorstensonius Sittaviam deseruit, et versus Albim cum toto exercitu perrexit; nos vigesima istum insecuti. eadem qua nos præcesserat via perreximus versus Lubam, vigesima secunda, Bautzem ad latus relicto, castra posuimus in Pago Geda, ubi mater S. Bennonis olim sepulta fuit. Hic nomen pago dedit: cum enim quotidie templum nudis pedibus asperrima hieme adiret, ac a Capellano suo incitaretur ut calceos poneret, ne præ frigore pedes destruerentur; respondit, nullum se frigus persentiscere: fidem adhibere si nollet, vestigiis factis ioseret: cumque sæpius Capellanum suum admoneret Germanicis verbis. *Geet da idest Vade illuc*, Pagus nomen retinuit et in hanc horam Geda vocatur. *Idem de S. Wenceslao Bohemix Duce memoratur die 28 Sept. Sed vereor ne id quod additur de nomine pagi exinde sumpto, prout ad fabulas vulgi commentum sit, torquentis eo appellationem, aliunde sumptam, ac verosimiliter ex nomine alicujus rivuli Geta dicti, ut verum nomen sit Get-au id est Pascua ad Getam, quomodo passim in Germania humilia circa fluvios loca, au dicta, nomen ex fluvio sumptum formant.*

f Radegast quasi dicas Consilio-pollens. *Deas terræ Obotritorum, a Radegasto eorum Rege bellicosissimo pro numine habito coli putatur. Totum in urbe Rethra stitisse aureum indicat Helmoldus lib. 1 cap. 2 et iterum de eo agit cap. 52, ubi Bongertus ejus effigiem ex Chronico Saxonico exhibet. Capillis avis dissipatis alis inhaeret: pectori affixum caput tauri nigrum dextera detinet, sinistra bipennem jaetat: nomen autem habet a Raden consulere et Gast, non solum significat Hospitem, sed etiam clarum virum.*

g Swanthowitz ex S. Vita Martyre originem accepisse, diximus ex Helmoldo et aliis ad diem 15 hujus Junii; quæque Patronum ante habuerant Rugiani, cum a fide Christiana ad idololatriam defecissent, ceperunt habere loco numinis, ritibus idololatricis colendi.

h Anno 1075. Hujus belli historiam, a Frehero excusum tomo 1 inter Scriptores rerum Germanicarum, scripsit Bruno Clericus vel Monachus Merseburgensis: nam ex familia se esse præfatur Episcopi, cui historiam ipsam nuncupat.

i Magnus censetur post abarum Bisungium quintus Elector: vixit ad annum 1106; biennio inclusus dicitur a Brunone, ita ut nullus sciret ubi esset, aut utrum viveret.

k Hermannus Magni patrus, Comes Oldenburgicus.

l Wetzilo, aliis Wernhernus frater S. Annonis, de quo supra actum.

m Episcopus hic Halberstadensis a Krantzio lib. 5 Metropolis cap. 13 appellatur Bucco a Brunone Burchardus, cui nomen Bodo; a Schafnaburgensis Bucco ab aliis Bernardus aut Bernardus Bucho, ejusque decessor dicitur consobrinus Archiepiscopi Magdeburgensis. Burebardus, cui anno 1059 vita sancto successisset dictus Bucco, qui in seditione civili anno 1088 jactu sagittæ periisset: ubi confirmatum vide, quod supra dixi, nomina longiora truncari a Saxonibus aliisque Teutonibus, assumpta terminatione in o; quandoque

AUCT. EMSERO.
Deinde adhaeret Gregorio VII.

Simoniacos et concubenarios persequenti,

quem Henricus dejectum volebat,

licet legitime electum contaret.

A doque etiam cum alteratione aliqua ejus quæ retinetur partis.

n Merseburgensis Episcopus, a Lamberta Schafnaburgensi dicitur missus in monasterium Loressan Laurishamense; de cujus origine egimus 6 Martii ad Vitam S. Godegrandi Episc. Metensis.

o Fridericus, Præfectus seu Comes Palatii appellatur a Bruone.

p Lambertus Schafnaburgensis, sive Aschaffenburgensis, monachus Hirsfeldensis, scripsit Chronicon usque ad annum 1077, quo vixit, quod extat a Pistorio editum.

q Apud Surium intrusa erat particula aut, et sensum turbabat.

r S. Gregorius VII inscriptus est Martyrologia Romano 25 Maji, ad quem diem varia ejus Acta illustravimus: ad eaque remittimus Lectorem.

CAPUT IV.

Iter Romanum, reditus, Slavorum conversio, Vita solitaria, miracula.

B **H**is igitur temporum ardoribus, cum Pontifex omnes tam Ecclesiasticos, quam seculares Principes, quibus cum Rege commercium erat ullum, dirissimis Ecclesiæ vinculis colligasset; contraque Imperator aqua et igni interdiceret iis, qui Pontificis dicto parerent; adeo scissa est Ecclesia Dei, et regnum in se divisum, ut gravioribus inter Sacerdotium et Imperium odiis nullo unquam tempore laboratum sit: uterque enim, tam Pontifex quam Imperator, hic pro terreno, ille pro Dei regno causam suam constantissime agens, litem non nisi cum morte diremit. At vero Imperator, ubi intellexit Principum animos sub religionis prætextu sensim ab eo deficere; dissimulato ad præsens odio, quod contra Saxones alebat, captivo ejus gentis (inter quos et Benno erat) deditione absolvit, et ad suam impune redire permisit. nihil aliud imperans, quam ut tanti beneficii memores integram sibi deinceps servarent fidem, et communis regni causam secum contra Pontificem defenderent. Illi abeuntes polliciti sunt, quead juste Imperium administraret, et Ecclesiam Dei persequi desineret, se ejus commodo et honori nusquam defuturos. Qualem se vero deinde idem Rex, tam erga Sacro-sanctam Apostolicam Sedem, quam passim in Imperio exhibuerit, apud alios videre licet: ad nos enim nihil attinet, nisi quantum Divi nostri Bennonis interest.

C **43** Rediens igitur beatissimus Pastor Benno ad Ecclesiam suam Misnensem, desolatam vastatamque invenit, quam tanto prius studio ac decore ornaverat. Quæ quidem calamitas quamvis amarior illi esset, quam vel carceris vel exilii poena fuisset; spem tamen vultu simulans, premensque alto corde dolorem, Fratres suos Canonicos, flentibus illi oculis obviam factos, et fortunas suas querulantes, benigne amplexus atque consolatus est, iterum atque iterum illud ore repetens; Dominus delit. Dominus abstulit: sicut Domine placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Nec mora, quin illico infracto sese animo ad restaurandam ecclesiæ suæ ruinam totis viribus convertit: et nisi illi improbitas obstitisset Buckhardi Præfecti Misnensis, (cujus supra etiam meminimus) facile ablata omnia recuperasset. Erat idem Buckhardus ingenio male, pravaque natura præditus, lingua præterea ac manu promptus. Cumque magis Cæsaris, quam Dei sui mandata observaret, beato viro Bennem multas intulit molestias, piesque ejus conatus, quibus potuit artibus, fefellit. Non tamen impune: nam scelerum suorum mox justas dedit pœnas, a subditis suis

propter crudelitatem et sævitiam misere necatus. D. Equus enim in quo fugam sperabat, alioqui celerri-
mus, tunc cum invadretur, calcaribus utcumque admotis, pedem movere nequivit, donec sessor frequenti vulnere confusus miseram exhalavit animam. Atque hunc in modum liberatus est Divus Benno noster a tyrannide Buckhardi Præfecti.

44 Anno a natali Christiano M.LXXXVI, Papa Hildebrandus, frequentibus motus querimoniis, Concilium Romæ indixit: Regemque per Legatos suos ad hoc legitime vocavit, ut adesset, de criminibus quæ illi ob venditas Ecclesiasticas dignitates (quæ tunc erant Imperatorum) objicerentur, causam dicturus; alioqui sciret se absque omni procrastinatione, eodem die de corpore sanctæ Matris Ecclesiæ, Apostolico reseccandum gladio. Quod audientes Episcopi Germaniæ et Galliæ, quibus nota erat Pontificis severitas, et vehemens erga domum Dei zelus, timentes ne forte simul cum Rege, ipsi durius aliquid pro factis suis paterentur, communibus consiliis Regem adeunt; turbatumque super his, quæ a Pontifice nuntiata fuerant, palpande consolandoque, bono esse animo jubent; irritum enim fore Concilium, neque parendum ei, qui injussu suo et præter majorum consuetudinem, seipsum ultra Ecclesiastico ingesserit culmini; unicam scilicet salutem et honorum suorum stabilitatem in hoc verti cardine rati, si efficere possent, ut is non esset Apostolicus. Rex igitur suggestionem eorum seductus, paulo ante statutum Concilii diem, omnes, qui in suo regno essent, Episcopos, Abbates et Ecclesiarum Prælatos Wormatiæ (ut supra dictum est) convenire præcepit tractare cum eis volens addeponendum Pontificem, si qua via, si qua ratio pateret. Cum igitur beatissimus Benno noster, tam Pontificis, quam Cæsaris edicto urgere-
tur et ab utroque sub diris comminationibus vocaretur, inter saxum et sacrum (ut est in proverbio) positus, in illud tandem Susannæ incidit; Angustiæ sunt mihi undique, et quid eligam ignoro. Si enim Apostolicæ Sedis mandata contempsero, anathema sum, et extra Ecclesiam factus; sin vero Imperatoris jussa neglexerim, tanquam perduellionis reus, notum antea carcerem et exilium non evadam.

45 Denum excusso omni pavore secum statuit, relicta synagoga Sathanæ, Apostolicæ Sedis obedientiam ad mortem usque confiteri; maxime cum non ignoraret, celebrandi Concilii jus, sacrorum Canonum sanctionibus, soli Romano Pontifici esse concessum. Itaque iter arripiens Rumam versus, ad indictum Concilium, non sine multo labore et difficultate, pervenit: siquidem Imperator illuc tendentibus passim posuerat insidias, quas ille tamen divino fretus auxilio incolumis transivit. Veniens autem ad Pontificem, ab eo, quod a unus ex omnibus fere Germaniæ Episcopis, ausus fuisset plus Deo quam hominibus obedire, vehementer collaudatus, et in amicitiam non vulgarem receptus est. Ferunt constante adhuc fama, abeuntem claves ecclesiæ Misnensis duobus commisisse Fratribus suis Canonicis, ut si Rege excommunicato, hi qui suarum partium essent ab ecclesiæ ingressu non temperarent, obseratis januis, eas in Albim fluvium dejicerent. quod et factum est. Nam in dicto Concilio Rex, propter contumaciam suam, cum omnibus complicibus, gravi anathemate percussus est; et synodaliter decretum, ne deinceps ulli hominum liceret vendere vel emere quascumque Ecclesiasticas dignitates: qui morbus tunc plurimum irrepserat, non tam Regis ipsius, magnamini alioqui et omni Imperatoria virtute præditi viri, quam aulicorum suorum avaritia, et candidatorum ambitione. Id quod ex sequenti capite satis superque ostenditur.

D. AUCT EMSERO.

XXIII
Gregorio
Romani,

E

Henrico Wor-
matiam omnes
Episcopos
vocantibus,

Dan. 13, 22

Romam ipse
tendit;
F

a

jussis in
Albim projici
clavibus eccle-
siæ si excom-
municaretur
Rex:Dimissus e
carcere,saxque eccle-
siæ restitutus,solatur
Canonicos,Buchardi mor-
te liberatur
ab ejus tyran-
nide.

A 46 Execrabilem Simoniacæ pravitatis hæresim, propter quam tunc non solum Regis ipsius, sed etiam multorum Episcoporum, Abbatum, et Prælatorum fama periclitabatur, quæ etiam potissima causa fuit, propter quam Pontifex Ecclesiasticum contra eos gladium stringere coactus est; Lampertus nobilis Herveldensis Monachus in Chronica sua graphice taxat, sic inquit: Eodem tempore Meginwardus *b* Abbas Augiensis dignitate sua ultro se abdicavit: in locum ejus, non per electionis ostium, sed per Simoniacæ hæreseos cuniculum, protinus irrupit Rupertus Abbas Bambergensis cognomento Nummularius, annumeratis in ærarium Regis mille pondo argenti purissimi. Hic sordidissimis quæstibus et usuris, quas etiam privatus adhuc in monasterio exercebat, infinitam sibi pecuniam conflaverat; et propterea mortis Episcoporum et Abbatum anxia expectatione jamdudum suspiraverat. Cumque eos diutius vivendo, propter effrenatæ ambitionis impetum, quo præceps rapiebatur, morari graviter et impatientissime ferret; eo vesaniæ evasit, ut præter occulta munera, quibus auriculariorum favor redimendus erat, Regi etiam centum pondo auri promitteret, ut ejecto eximie sanctitatis viro Abbate *c* Wilerado, sibi Abbatia Fuldensis traderetur. Et profecto quod nefarie concupierat, flagitiosissime obtinisset, nisi pauci, quibus Ecclesiasticæ leges pecunia cariores erant, in faciem Regi, ne id faceret, obstutissent. Hujus igitur infausto novoque aucupii genere hæc in Ecclesiam introducta est consuetudo, ut dignitates publicæ vanales prostituantur; et ecclesiastici viri non Innocentia æstimentur et integritate vite, sed quantitate pecuniæ; nec quaeratur in promoveendis, quis dignius præesse, sed quis carius possit emere. Hæc ille. Recte igitur optinus Pontifex Gregorius huic morbo forte paravit antidotum. Nam si hæc pestis illorum etiam animos venenavit, qui mundo huic mortui, et omnem ornatum hujus seculi despondisse videntur; quanto potius eos etiam, qui summam felicitatem et ultimum beatitudinis finem in honoribus ac dignitatibus collocant, ad internecionem usque exulcerasset, corrupisset, vitiasset, nisi eam sapientissimus medicus excommunicationis canterio inustam, vix tandem foras et extra Ecclesiam eliminasset? Quare non immerito Divus noster Benno tam sancto viro paruit, subscripsit, adhæsit.

C 47 Immorante apud Pontificem Divo nostro Bennone, Romam venit quidam venerabilis Pater, nomine Theodoricus, Suffraganeus Episcoporum unus, qui causam Regis defendentes simul cum ipso execrati fuerant. Quamobrem dictus Theodoricus, ne tanti se criminis participem faceret, Pontificem adiit, et cum pauper esset, vitæ ab eo petiit subsidium. Ille autem, quo diutius Divum Bennonem, ejus consuetudine plurimum delectabatur, secum detinere posset: eundem Suffraganeum Divo Bennoni nostro suffecit, et Misnam destinavit, quatenus absente vero Pastore, Pontificalis interim officii ministerium adimpleret. Cui tam Apostolicis quam Divi Bennonis admoniti litteris Canonici, Præbendam unam in Ecclesia Misnensi assignarunt: inter quos aliquamdiu laudabiliter vixit, plenus virtutibus et honestæ conversationis moribus. Quadam vero die cum Episcopalis muneris gratia Colditz *d*, ejusdem diocæseos oppidum, simul cum Capellano suo peteret, multo senio gravatus; subito in via cœpit deficere: delatusque ad proximum molendinum, cui Komlitz adhuc hodie nomen est, magna devotione diem clausit extremum. Commiserat autem Capellano suo, ut appositis foretro asellis, quos inolitor ad manus habebat, in quemcumque locum Ecclesiasticum casu duceretur, ibidem eum tumula-

ret. Aselli itaque recta via versus Ecclesiam in pago Hart delati, causam dederunt ejus ibidem sepeliendi: cujus quidem pagani adhuc memores, nonnullis eum miraculis et signis illustrem perhibent. Et hic quidem Theoderici fuit exitus.

48 Interim vero Principes, religione tacti, paulatim colla cœperunt ab Imperatoris jugo retrahere; jamque non solum clandestinis congressibus, verum publicis etiam conventibus, de surrogando alio Rege inter se tractare. Quamobrem fractis Imperatoris viribus, cum nil amplius timoris esset, Divus Benno, qui multo, jam tempore Pontificis lateri adhæserat, reditum tandem ad ovile suum, vix magnis impetravit precibus. Cui abeunti Papa, in signum veræ dilectionis, non vulgares donavit Sanctorum Reliquias: quas ille toto tempore vitæ suæ religiose coluit, et tamquam cœlestem quemdam thesaurum veneratus est. Extat ex eisdem Reliquiis circumstantibus ipsius, in hodiernum usque diem, mirabile quoddam dictu: ut scilicet inclusæ argento, seu pacificali (ut vocant) petiunculæ, aliis quidem osculantibus appareant, aliis vero minime. Quin his etiam quibus videre eas contingit, non semper se ostentant: sed modo præsentibus adsunt, modo veluti prestigio quodam cœmentium oculos eludunt. Ferunt quidam Divum Bennonem nostrum aliis, etiam vicibus et sub aliis etiam Pontificibus, Victore scilicet et Urbano Gregorii successoribus, Romam itasse: verum nobis præter eam, quam modo descripsimus, peregrinationem, certi nihil constat. Quamobrem ad ipsius ex eadem profectioe reditum sequens festinat oratio.

49 Beatissimus Pater Benno noster, expeditis apud Pontificem Ecclesiæ suæ negotiis, relicta tandem Roma, per declivia Apennini juga, per amœna Flaminia rura, per angustas Rhaeticarum Alpium fauces, Vindelicos Noricosque transiens; ad civitatem suam Misnensem, pretiosissimis Reliquiis et indulgentiis onustus, feliciter pervenit. Ne autem sub primum ipsius adventum civitas commoveretur, neve illi Clerus cum solita ferculorum pompa in occursum procederet, sub peregrini specie ad hospitium publicum omnibus ignotus divertit. Memorant incolæ in hodiernum usque diem, hospitem, dum ingentem quemdam piscem, ex Albi flumine eadem forte hora allatum, exenterare cœpisset; sub brancis sive pinuis ipsius clavem reperisse Ecclesiæ, quam Divus Benno post abitum suum in eundem fluvium projici mandaverat. Cujus rei fama cum mox totam repletset urbem, Canonici præfatum hospitium repente irruunt, et agnitum Pastorem suum, maximo totius urbis plausu, ad Ecclesiam suam conducunt. Qui populo de more benedicens, a turba usque in alterum diem vix demum se potuit avellere.

50 Mane vero, nulla tantæ viæ lassitudine obstante, illico Pastorale fecit officium; et inter sacrificandum, pro concione populo Apostolicam nuntiavit benedictionem et gratiam: eosque qui ob vitandam Regis indignationem, vel sola participatione colloqui Ecclesiasticis subiacebant censuris, simul omnes concessa sibi potestate absolvit et Ecclesiæ reconciliavit. Quare vix dici queat, quantus brevi factus sit ad eum concursus e vicinis oppidis ac populis, qui omnes uno ore clamabant; Advenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris, ut educeres vinculos de claustris. Erat enim eorum pars multo maxima excommunicationis vinculo irretita, quos pius Pater festino ad Ecclesiam suam gaudio reducens suscepit: et tamquam filio olim perditum vitulum saginatum, hoc est pinguem Christi panem injuncta prius poenitentia sacramentaliter exhibuit; sicque perditionis filios in electionis vasa feliciter

Tandem acceptis Reliquiis et Indulgentiis,

XXVI redit ad suam Ecclesiam Benno,

F^r ejusque claves recipit cum pisce,

et absolutis excommunicatis

Apostolica auctoritate

AUG. I MSERO.
XXIV
qui promotus
Simoniace
Lamberto
Monacho,

b
Pag. 184

c
morum indu-
xerat ecclesias
vendendi

contra nitente
Gregorio,

XXV
qui ut diutius
Bennonem
retineret,

concedit ei
Suffraganeum.

d

A feliciter convertit. Dedit autem illi Dominus gratiam et malorum requiem, ut deinceps reliquos vitæ annos usque ad decrepitam senectam in pace agens, restaurandæ Ecclesiæ suæ et extirpandæ zizanïæ, quæ longo jam tempore in Dominico agro suppullaverat, tranquillam posset operam impendere: quod et sedulo perfecit. Et quia præcipue ejus animo hærebant antiqua Sclavorum cura; idcirco quo studio, qua doctrina, quibusve miraculorum signis illos ab antiquis eorum erroribus ad infallibilem Christi veritatem tandem revocaverit, quam brevissime potero sequentibus complectar.

pacem deinde
habet,

xxvii

Iterum
Sclavis
prædicans

51 Meminisse hic oportet eorum, quæ supra de Sclavis disseruimus: qui scilicet utramque ripam Albis circumsidentes, gentili superstitionisque ritu, honorem, quem Creatori debebant, rebus exhibebant creatis; lignum quod dolabant, et lapidem quem cædebant irrationabilem adorantes. De quorum moribus cum Divus Benno Gregorium Pontificem certiore reddidisset, mandatum et Apostolicæ legationis munus ab eo recepit, cum potestate prædicandi eis verbum Dei, et absolvendi a certis casibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis. Quare factus est indies major ad eum concursus populorum, præcipue Sclavorum, quorum aliqui memores adhuc pristinæ doctrinæ, quam illis pius pater, priusquam a Rege in exilium missus esset, tradiderat, præ desiderio et amore sacri ipsius eloquii ultro se illi prostratos offerrebant, et commissi sceleris cum mœnore ac luctu veniam petebant. Ille autem, ut mitis erat corde et pronus ad ignoscendum, obviis eos manibus et veluti postliminii jure ad Christum redeuntes, excepit; Scripturasque illis tum veteris, tum novi Testamenti proponens, quantum cœlo esset gaudium super uno etiam peccatore converso, non solum ad lacrymas, sed et quocumque satisfactionis genus facile inducebat.

B
ad penitentiam
fidei que
adducit:

conversis
persuadet
ut idola con-
fringant

52 Cum autem multitudinem confluentium civitas non caperet, locum concioni aptum delegit, vallem scilicet unam apricis saltibus amœnam, mille ab urbe passibus, inter Orientem et Aquilonem exposita. Huc igitur catervatim advolantia multa millia hominum, sacratissimos illius sermones, de summo ac vero Deo, de prima hominum origine et eorum lapsu, de Incarnatione Verbi, et humani generis restauratione, ceteraque id genus sacramenta arrectis hauriebant auribus. Plerique etiam spiritu ita compuncti sunt; ut idola, quæ domi habebant, sub conspectu viri sancti proferentes, frustatim comminuerent, sicque ductu et auspiciis Divi Benno animas suas salvas facerent. Quadam vero die cum populus ferventissimo solis æstu laborans, sitibunda amplius ora vix ferre posset; beatissimus Pater Benno, oculis sursum levatis, et oratione facta ad eum, qui convertit petram in stagna, et rupem in fontes aquarum baculo Pastoralis terram feriisse dicitur: ex qua mox fons aquæ salientis scaturiens, arida hominum labra cœlesti liquore proluit ac refocillavit. Testimonio ejus rei est, quod idem fons sacer, et vallis e ipsa sancta in hodiernum usque diem ab incolis nuncupatur. Fecit item vir Dei alia etiam in eodem loco miracula, quibus rudem ab initio Sclavorum gentem, non solum verbo, verum etiam facto doceret, quanta esset fidei Christianæ virtus ac potentia. Verum nos more nostro solidiora tantum amplectimur.

Psal. 113
ac sitientibus
fontem elicit:

xxviii

aquam in vi-
num vertit
ipse et puer
ejus.

53 Quamquam, ut dixi, multa divi Bennois miracula, quæ vulgi celebrantur sermonibus, et majorum traditione ad posterum pervenerant, hic præterire consilium est, eo maxime quod brevitate gaudemus omnes: illud tamen de aqua vino facta, et Albis transitu, quoniam præter communis famæ ad stipulationem litteris etiam iocundata sunt, in anti-

quissimo illo vitæ suæ libello, qui nuper in prædicto Hildesheimensi monasterio (ubi prima olim fecit spiritualis armaturæ stipendia) miraculose inventus est, faceri non ausim. Scribitur enim in eodem libro, quod cum divus Benno die quadam ad operarios in prato exisset, illis siti ac labore fatigatis, signo Crucis edito, aquam in vinum commutavit. Quod cum puer suus animadvertisset, allata sibi unda, En, dixit, faciam sicut Dominus meus. Qui interrogatus quidnam fecisset; Crucem, respondit, desuper edidit. Cumque puer idem faceret, meritis beati viri et simplicitate pueri aqua mox vini saporem induit.

D
At CT. ENSERO.

54 Cum autem jam dies ad occasum tenderet, et Divus Benno recta via per pontem ad civitatem pervenire non posset, iter ad proxima Albis fluentia deflexit, et Cruce se muniens, fluvium sicco pede pertransivit. Quod videns rusticus quidam, qui eum cum plastro feni sequebatur, protinus per aquam insecutus est, et incolumis transvexit: Benno autem audaciam hominis vehementer increpans, prohibuit tum ne id amplius faceret, tum ne cuiquam quod factum erat eo viventi detegeret. Solebat autem vir Dei nonnunquam oratio meditandoque agros circumire: ibi cum aliquando juxta paludem quamdam garrula limosis rana coxat aquis: ne contemplantem inturbaret, Seriphiam esse jubet, sunt enim in Seriphia ranae omnes quidem mutæ. Paululum inde transgresso venit in mentem Danielis illud; Benedicite cete et omnia quæ moventur in aquis Domino; benedicite omnes bestiae et pecora Domino. Timens igitur ne forte gratior esset Deo illarum cantus quam sua oratio, eis iterum mandavit, quatenus consueta vice Deum laudarent: quæ mox campos et æra stridore suo garrulo replent.

Albim sicco
pede transit

E
indicit ra-
nus silentium

Dan 3.

ANNOTATA G. H.

a In Bulla Canonizationis explicatur: Solus B. Benno decreti Imperatoris auditor non fuit; quippe qui præclarum fore existimabat, si ecclesiæ dignitatem, quoad ejus fieri posset, tueretur: utque ut suum erga Ecclesiam devotionis documentum daret, Imperatorem Marchionemque Misnensem hostes religionis judicatos excommunicavit. Hæc ibi, quæ fere ante habebantur in epistola ad Leonem X.

b Meginwardus Abbas creatus anno 1069, abdicat anno 1071.

F

c Wideradus creatus anno 1060, vita sanctus anno 1075.

d Coldits oppidum Misniæ ad fluvium Maldam cuius templum sunt dicuntur S. Egidii et S. Nicolai.

e In Vita Germanica dicitur ea vallis ad mille passus distare ab urbe Misna.

f Plinius in lib. 8 cap. 58 exponit: est Seriphus insula in mari Ægeo, una ex Cycladibus, hodie Serphino dicta, inter Naxum insulam, et Argium Peloponnesi provinciam.

CAPUT V.

Virtutes, revelationes, obitus Translatio, miracula. Causa dilatæ Canonizationis.

Proditus tum his tum aliis Benno miraculis, vehementer apud se erubuit, timens, ne forte unde celerior fieri inciperet apud homines ejus nominis fama, inde apud Deum magis ipse vilesceret, dicente Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Ne igitur popularis auræ affectator haberetur, tacito secum egit consilio, quoniam potissimum modo frequentiam hominum evitare, et in solitario aliquo loco delitescendo, soli Deo servire posset:

Gal 1.
Latere et Deo
vincere volens
in solitarium
locum se re-
cipit

atque

A
AFCT. EMS RO
atque ideirco, rebus apud ecclesiam suam accurate compositis, ipse Occidentem versus, ad extremos dioceseos suæ fines, villam scilicet Naumborg, paucis admodum viæ suæ consciis secessit: ibique ædiculam in honore divæ Parthenices et omnium cœli Indigetum consecrans, pretiosissimis eam donavis Reliquiis ac Indulgentiis, quas nuper Roma secum aspurtaverat. Juxta ædem vero, cellam unam humilem, pro se et Sacerdote quem secum habebat, eo ædificavit animo, ut deinceps, nisi Episcopalis curæ munere exigente, ab ea nusquam discederet. Verum quanto magis latere voluit humilis Christi servus, tanto eum magnificare dignata est propitia divinitas, in hodiernum usque diem testans, quam gratum cœlo fuerit hujus dilecti servi sui obsequium: In certis enim agrorum semitis, quas ille, ibidem more suo post divini Officii pensum deambulando meditandoque, pedibus suis sanctissimis calcavit, frumentum adhuc hodie citius flavescit matarescitque, quin fertilior etiam longe seges in eodem loco, quam per vicina circumquaque rura nascitur. Id quod ego non solum ex aliorum scriptis, verum etiam oculis meis compertum habeo: et vidi quia vere Deus mirabilis in Sanctis suis. Eadem autem præcox agri cujusdam fertilitas in Gedau, ubi pariter aliquando contemplantundus deambulavit, a Plebano ejusdem loci, medio nuper juramento, in examine testium quorundam, deposita est.

B
Psal. 67.
56 Quid igitur? Taceam neene, quæ de agilitatis dote Divo nostro Bennoni omnipotens Deus contulit insignia? Minime gentium, Memoria enim hominum proditum est communi voce ac fama, quod cum beatissimus Benno frequenter post Sacramentorum tractationem ex oculis Capellani sui evanescere, et agilitatis munere in ecclesia sua Misnensi subito constitui, indeque Sacris omnibus confectis ad consuetam prandii horam cum Capellano suo iterum in dicta villa præsens adesse soleret; captum aliquando vehementi Capellanum admiratione, abeuntem mane herum diligentissime observasse moxque insectum præter pauca in recenti pruina vestigia nihil reperisse indicii: sed statim veluti turbine arreptum, in dicta Misnensi ecclesia, post tergum Domini sui geniculantis, in pedes constitisse. Quem cum divus Pater in spiritu adesse sentiret, ipseque consummatis Sacris more suo mox iterum in cellam suam, Capellanus vero vix altero die reverteretur; (est enim distantia locorum xxiii, millium passuum *a*) graviter eum increpitasse, et sub anathematis nexu vetuisse, ne eo vivente cuiquam hominum quod factum erat proderet; adeo abfuit a beato viro, quod gloriam suam quereret. Ceterum nos neque ista temere asserimus, neque proterve abnuimus: cum similia multa de Tutelaribus genitalis soli nostri, (Sueviam puto) Divis Cunrado videlicet *b* ac Udalrico, nec non aliis quibusdam sanctis Patribus scripta sint, et pro confesso habeantur. Præterea in memoriam Divi Bennonis adhuc hodie quotannis celebratur ingens populi concursus in dicta villa Naumborg, tribus diebus præcedentibus et sequentibus festum omnium Sanctorum, quorum nomini (ut prædiximus) pius Pontifex Ecclesiam suis olim manibus dicavit. Sunt etiam ibidem ruinæ cellæ ipsius et alia quædam monumenta, tum imago sua depicta in pariete interioris ecclesiæ, cum diademate et infula pontificali et cum titulo desuper perscripto: Sanctus Benno Episcopus *c*: quæ omnia spectatoribus devotionem nugent et gratiam.

57 Dum B. Benno tumultum civitatis declinaret, cellæ suæ solitudine se oblectans, et divinarum rerum meditationi liberius quam antea vacans, multas habuit revelationes, quibus futuræ quietis dulcedi-

nem, perfunctorie saltem et quantum viatori licet, degustasse creditur. Eisdem etiam revelationibus illuminatus, multa futura priusquam evenissent, prædixisse fertur: e quibus duo saltem minime contemnenda hic recitasse sufficiat. Quorum alterum in veteri Cella, insigni Misnensis dioceseos monasterio completum ac litteris mandatum est. Cum enim vir Dei longe olim ante Cellam conditam, transitum forte eo loci faceret, videretque columbarum illic turmam gregatim consistentium ad comites conversus: En, ait, hic locus est, ad quem parvo post tempore nova quædam convolabit Religio ejus precibus mortalium turba magna salvabitur. Nec cassum fuit oraculum. Orto enim deinde divo Cisterciensium Ordine, Otto Misnensis d. Marchio Cellense cœnobium dicto Ordini primus ipsius fundator sacrum fecit, et supra quam credi potest mirifice dotavit.

58 Alterum Divi Bennonis vaticinium fuit, quod Marchioni (quem Henricum Dedonis filium esse perhibent) in maxillam eum ferenti prædixisse fertur, quod eodem die anno revoluta alapa sibi datam vindicaturus esset. Erat idem Marchio Regi Henrico admodum devotus, eo quod apud eum (ut supra narravimus) a puero educatus esset. Cumque idem Rex, capularis jam senex, novos iterum in Imperio motus suscitans, decidua jandudum cornua rursus in cœlum erigeret; a proprio filio carceri mancipatus, pollutam multo sanguine animam contra Poetæ sententiam *e*, sicca tandem morte ad inferos destinavit. Marchio autem præfatus, quoniam Apostolicam Sedem et Ecclesiasticas censuras contemnendo Regi plus justo complacere vellet, nec etiam ab Ecclesiæ Misnensis bonis jam olim a Rege ablati abstineret, aut ea dictæ Ecclesiæ utrumque admonitus restituere intenderet; cumque quadam vice a Divo Bennone, ob hoc gravius argueretur, nec ratione objecta posset diluere; ira tandem percitus, nihil cano capiti, nihil sacro ordini deferens, venerabilem senem dura percussit alapa. Cui pius Pontifex, non suæ quidem injuriæ memor, sed cœlestis sententiæ spiritu revelante edoctus, futurum prædixit, ut anno sequente, eodem die, admissi sceleris pœnas daturus esset. Nec dicto fides abfuit. Circumacto enim anno cum dies ultioni dicta ad vesperum jam inclinasset; Marchio, qui duro corde facinoris tanti nedum ullam egerat pœnitentiam; verum etiam ludibrio habens sancti viri præsagium, ad Consiliarios suos conversus et veluti Dictator Caesar / Spuriam olim aurspicem irridens; En, inquit, dies, quem atrum nobis Benno futurum interminatus fuerat, sine noxa adest: non considerans venisse quidem diem, sed nondum præterisse. Itaque adhuc loquens, subito inevitabili Dei judicio non placido, ut antea, sed torvo terribilique vultu eum adorientem, pœnasque poscentem, videre visus est: erat enim paulo antea vita functus, suos igitur, ut suppetias illi ferrent, quoniam Divus Benno eum impeteret, frustra precatus, in genua concidens, subitanea morte periisse dicitur; non tam ob illatas manus violentas in Sanctum Domini, quam quod ut quidam tradiderunt, non ingrederetur ad eum causa pupilli et viduæ, sed magis, oppressor esset pauperum, et ecclesiasticarum rerum æruscator. Extant in eodem loco diversa signa *g* in lapide incisa, in memoriam ac monumentum ejus rei posteris relicta.

59 Postquam beatissimus Pater Benno, laborioso hujus vitæ cursu ad extremam ætatem usque impigre constanterque emenso, festæ jam post plurima pericula puppi tutum adesse portum, et æternam instare sibi requiem spiritu revelante cognovit; festinus præ gaudio Fratribus suis Canonicis in unum convocatis

D
Revelationibus edoctus,

prædicit quædam de ordine Cisterciensium monasterio construendo,

d

et alapa percussus

e

e

Marchioni Misnensi interitum,

F

terribiliter cum intuens.

g

xxxii

A vocatis, tali eos oratione alloquitur : Hora est, jucundissimi Fratres, quam ego multis retro annis, nescio an majore sollicitudine, an desiderio semper expectavi. Desiderabam quidem sæpe, ne mala viderem, quibus diebus meis jactata est S. Petri navicula : neve post hujus mihi commissæ Ecclesiæ profanata sanctuaria, et divisa inter hostes spolia, amplius superessem, miseram claudere vitam. Metuebam ex altera parte, ne forte vel hoc ipso, quod divinæ tentationis jacula parum constanter aut nimis molliter ferre viderer, omnipotentis Dei justam inciderem indignationem. Denique implorata Dei gratia, antiquorum Patrum zelum imitatus, Regis Henrici carcerem, et exilium, Buckhardi graves et insignes contumelias, Marchionis postremo ipsius minas et verbera, et quidquid sacrilegis in me manibus patrasse libuit, forti animo pertuli, donec impleta perfidorum hominum malitia divinæ providentiæ arcana sequerentur judicia. Nullam autem in me causam invenerunt, nisi quod sacro-sanctæ Apostolicæ Sedis obedientiam confessus, sanctissimi viri Gregorii septimi et successorum suorum causam intrepide tutatus, resque Ecclesiæ meæ nequiter ablatas, quibuscumque potui ecclesiasticis censuris ac pœnis, vindicare nisus sum. Hæc accusatoris in me summa fuit. Verum, id jurene fecerim an injuria, æterni Judicis tribunal appello, quo præsens hæc hora me vocat. Veniet autem cito post me Henricus Rex ac ceteri Ecclesiasticæ potestatis temeratores : quos inter et me Deus judicabit.

*prædicat
successuum
futurum virum
timentem
Deum.*

B **60** Sed quoniam vos propter discessum meum tristiores factos esse conspicio ; hanc interim a me consolationem accipite. Successorem in locum meum habebitis virum bonum et timentem Deum, qui Ecclesiasticam rem vestram magna ex parte augmentabit. Idque eo amplius, quod post obitum meum his, qui rem divinam hactenus impedire solebant, plus injicietur terroris et formidinis. Ego enim si, quam spero apud Deum gratiam invenero, susceptum semel hujus Ecclesiæ patrocinium per omnem tenebor ætatem et secula : causamque ipsius ac successorum assumens, accusare non cessabo eos, qui ansu temerario, sive in hanc Ecclesiam, sive in ipsius ministros ac bona committere præsumpserint, ne id impune tulerint. Quod si paululum in accusando visus fuero negligentior, sic sibi persuadeant successores mei, probari partim a Deo eorum patientiam, partim injuriantium expectari pœnitentiam. Qui si indurati ab incepto desistere noluerint, sentient non longe abfore ab eis perditionem. Contra vero benefactoribus Ecclesiæ meæ omnia fausta ac prospera apud Deum exoraturus sum. Vos autem carissimi Fratres, si procul omni similitate et odio mutuan inter vos caritatem amplexi, non summis tantum labris, sed corde bono invicem salutantes, si divinum cultum laud segniter æmulati, si rempublicam denique Ecclesiasticam potius quam propria commoda et privatas inter vos causas tutati fueritis ; quanto in his omnibus fideiores sincerioresque vos Deus inveniet, tanto facilius me pro vobis interpellantem exaudiet. Quemadmodum igitur hic in terris fui, ita et apud Deum paratum me habebitis, prout singulorum merita vel demerita postulaverint, patronum vel vindicem. His severo admodum vultu et senili gravitate elocutis, singulorumque manibus pro more deosculatis, illos hymnis ac psalmis jussit insistere : ipse vero devota ad Deum oratione habita, accepto prius Ecclesiastico cneatu, fessi tandem corporis sarcinam deposuit. Ferunt illico dulci locum odore afflatum, cœleste quid omnium naribus inspirasse, donec ipsum, juxta Pontificalis muneris dignitatem, in Ecclesia sua Misnensi honorifice sepelierint. Obiit autem decimo

Junii T. IV

sexto Kalendas Julii, anno salutis MCVI, ætatis xvi, Episcopatus vero XL.

61 Defuncto Bennone, Sedem ipsius accepit venerabilis Herwicus, Wurtzensis Ecclesiæ Collegiatae fundator, quem consecravit Henricus h X, Magdeburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Ceterum, sicut prædixerat pius Pater, brevi post obitum suum, vii videlicet Idus Augusti, eodem anno prædictus Henricus Rex IV, quasi repetundarum ab eo postulatus, misere obiit. Cujus cadaver quinquennio (ut aiunt) ecclesiastica caruit sepultura. Obiit et Marchio, Divi Bennonis percussor, eo quo supra diximus modo. Quorum casu admoniti successores, Ecclesiæ Misnensis non solum ablata restituerunt, verum de suis etiam bonis semper magis ac magis addiderunt : propter quod in hunc usque diem semper magis ac magis etiam a Deo exaltati ac prosperati sunt. Beatissimus vero post mortem suam non minoribus apud Deum claruit meritis ac miraculis, quam olim in vita, confugientibus ad sepulcrum ipsius plurima impetrans beneficia : quorum quidam a variis languoribus curati, plerique a gravibus periculis et anxietatibus liberati, nonnulli etiam a morte suscitati sunt. Quorum omnium fides i apud Ecclesiam Misnensem litteris, sigillis, testibus, et vel tabellione publico, vel Prælatorum auctoritate amplissima fulta est.

61 Translatio autem ipsius ex loco humili, ubi olim se tumulari jusserat, ad medium Ecclesiæ, ubi nunc tumba ipsius honorifice instructa cernitur, facta est circa annum Domini MCLXX : quo tempore venerabilis Episcopus h Witigo, hujus nominis II, vehemens Divi Bennonis amator et prædicator, certas etiam Indulgentias ad eandem translationem contulit, quo plenius esset devoti populi gaudium. Idem etiam Episcopus Witigo vino illo, quo Divi Bennonis ossa lota, et a terreno pulvere mandata fuerant, tanquam saluberrimo quodam oleo rivo, ægros quamplurimos sanavit. Quorum omnium nomina et morborum species propria manu adnotavit, et apud Ecclesiam Misnensem pariter in perpetuam rei memoriam recondidit. Casula vero qua indutus fuerat divus Pater Bennone, et Baculus pastoralis, tanquam recens deposita, secum in sepulcro inventa sunt, absque omni cinefactione, quæ etiam non parvam a sanctissimo corpore virtutem attraxere. Nam, ut vetera taceam ; matrona quædam Misnensis dioceseos, ex villa Prentzindorff, prope Fribergam, nostra hac tempestate daemonio arrepta, ad sepulcrum Divi Bennonis adducta, cum nullis demon exorcismis ab ea fugari posset, induta est tandem Divi Bennonis Casula, et datus in manu Baculus pastoralis ; quo facto exclamavit daemon : Nunc tempus est ut egrediar : relinquam tamen hospitæ meæ signum, quo mei perpetuo meminerit. Moxque aperto altero mulieris crure, terribiliter elisus est. Foramen autem quod ille fecerat, nulla medicorum arte sanabile, mulier adhuc hodie gestat, et (ut timendum est) donec vixerit non abolabitur.

63 Præterea, ut pius erga supplices, ita severus in obstinatos divus Pater, juxta promissa sua, sæpius inventus est. Marchionem enim Wilhelmum, eum qui Grynnis mortuus est, cum præpositus olim Misnensis Brutenus nomine sæpe adhortatus esset, ut ab exactionibus et servitiis, quibus colonos ac subditos Ecclesiæ Misnensis præter jus ac consuetudinem prægravabat, desisteret, nec eum ab incepto posset deflectere ; ad auxilium tandem Divi Bennonis confugit : qui exoratus tandem assiduus Præpositi precibus, Marchioni in somnis l apparuit, arguens et commonefaciens ad remittenda injusta gravamina. Cumque is Consiliariorum suorum suavis,

D
UCT. EMSERO

*moritur
Henricus h ut
prædixerat
Bennone:
h*

*hic vero
claret miracu-
lis :*

E
i

k

*transfertur
anno 1270.*

F
*Casula incor-
rupta pellitur
dæmon.*

*Marchioni
ecclesiæ
injuriis
frustra appa-
rens*

l

*moritur anno
1106 16 Junii.*

A dicentium non esse curanda somniorum deliramenta, in nullo se emendaret; alia vice per quietem, iterum visus est sibi Benno irruere, et face quam manu gestabat iterum ocellum inurere. Qui mane surgens et eluscatum sese sentiens, tandem compunctus corde, Ecclesiae Misnensi non solum data resarcivit damna; verum insuper multa contulit donaria, quibus, ut sperandum est benedictionem pro maledictione a Deo promeruit. Legitur tamen tam hunc, quam Divi Bennonis percussorem, spe prolis a Deo frustratos absque legitimo decessisse herede, in poenam laesae ecclesiasticae libertatis.

64 Postremo quamvis beatissimus Benno Ecclesiam suam Misnensem et Canonicos ipsius a variis periculis et inimicorum insidiis clementer suis semper meritis eripuerit; nihilosecius tamen eis ipsis etiam, ubi quid delirarunt, non peperit: sed durus duris pater filiis, gravi ac manifesto quidem supplicio, eorum delicta expiare solitus: mortes quoque ipsorum, praecedentibus paucis semper diebus, valido et vehementi quodam ictu praenuntiare fertur: *m* monens nimirum eos, quatenus venturam iram celeri poenitentiae remedio declinent. Sunt praeter haec alia quoque multa numero praecelara facta, dignissima scripto, et lectu jucunda, quae de beatissimo Patre nostro Bennone referuntur Dei magnalia ac miracula: sed canendum nobis aliquando receptui et linguendus etiam posteris scribendi locus est: neque enim omnia omnes possumus assequi; nec ipse parum Misnensibus decoris ac ornamenti peperisse videbor, qui primus eorum divitias et caelestem hanc margaritam, tot retro seculis absconditam, in lucem protulerim: satisque nobis id erit demonstrasse, Divum Bennonem nostrum ab incunabilis, usque ad extremum vitae spiritum, virtutibus ac vitae sanctimonia fuisse clarum: neque prophetiam illi defuisse, et caelestium secretorum revelationem; neque gratiam sanctorum, et impiorum hominum ultionem; neque mortuorum denique suscitationem: quibus omnibus magnificavit eum Dominus, in conspectu Regum ac Principum, et in medio populi sui, illique coronam gloriae perpetuam dedit.

xxxiii

Dilata Canonizatio Dei providentia.

C

65 Quia nonnulli mirari solent, cur tanto tempore Canonizatio Divi Bennonis, quamvis sedulo quaesita, suos non habuerit successus; ideirco ne admiratio ista scrupulum tandem, ut fieri solet, cuiquam parturiant; hoc ultimo tandem capite palam agendum esse duxi; quibus de causis opus hoc, tam caelo gratum, quam hominibus proficuum et salutare, hucusque die in diem procrastinatum sit. Principio igitur constans omnium totius mundi sapientium assensus et in confesso est, mortalium cuncta a Divina pendere gubernarique providentia, quae et velit et possit suo quaeque tempore ac loco, prout magis opportuna noverit, hominibus adhiberi ministrarique. Quod si ita est, quis non crediderit opus hoc, tam pium et sanctum, occulta etiam quadam Dei providentia, tum ad majorem ipsius gloriam, tum ad ampliorem hominum profectum, huensque tardatum iri et in meliora servari tempora? Atqui in agricolis videre hoc licet: quibus si per triduum occiduumve caelum ad vota non influxerit, illico animum despondent, spemque deponunt; suspicantur male, timent deterius, conqueruntur actum esse de frugibus anni, ac si oblitus esset Deus solitae mortaliu curae. At ubi mox contra spem omnium serenaverit, et discussis Phœbus nubibus, vitali terras calore refoverit; tunc demum Divinae providentiae opera collaudant, et erroris sui consilii fateri coguntur, optimum et temporum et rerum omnium moderatorem esse Deum; solemque longe affuisse tempestivius, quam si ipsi Phaetontis instar

quadrigas ipsius suis aurigassent manibus. Haud secus nimirum optimo Deo tempore divi Bennoni apotheosim tacito secum consilio reservat. Facessat igitur mortalium sollicitudo: quoniam ut scriptum est Dei perfecta sunt opera. Sed haec ratio piis fortasse mentibus satisfecerit: verum pertinacibus et humanis sapientibus, alias insuper hujus morae causas edemus.

66 Defuncto siquidem mox Bennone, cum recens adhuc esset ejus cum hominibus conversatio, nemo fuit, qui tunc ad hanc rem aspirare auderet. Non enim peti solet vel etiam concedi Canonizationis beneficium, nisi longo tempore, gravique maturitate probatis miraculis ac vitae sanctimonia; nec item nisi ingenti pecuniarum profusione et impensa. Sed quia sequentibus annorum curriculis, Ecclesia Misnensis multoties, propter incursiones barbarorum et bella finitima vastata atque depauperata est, idcirco ad faciendas tantas impensas facultas tunc nulla adfuit. Novissime vero cum ad *n* Alexandrum VI prima esset hujus rei facta relatio, idem Pontifex Commissarios destinavit, certos sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, qui causam examinarent: verum priusquam negotium conficeretur, Pontifex diem clausit extremum, deinde etiam Commissarii (quibus res jam nota erat) demortui sunt. Itaque Divo Julio, moderno urbis Romanae Episcopo, denuo supplicatum est, qui et ipse huic operi Commissarios dedit Reverendissimos olim Cardinales, Raymundum Gureensem, Melchiorum Brixinensem, et Dominum Alexandrinum: quorum omnium auctoritate et benevolentia; eum duo praecipue ex eis sepulcrum Bennonis, et quaedam miracula propriis vidissent oculis, optatum jam finem haberemus proculdubio, nisi intempestiva eorum morte *o* Deus nobis manifeste ostendere voluisset, nondum venisse tempus huic operi sua providentia destinatum. Quae etiam causa est, ut Domini Canonici et hi quorum interest, quamvis operam suam haud segniter adhibeant, praeter modum tamen Pontificem non nimis urgeant; tum propter arduas suae Sanctitatis tam domesticas quam publicas occupationes, et temporum istorum discrimina; tum quia de sanctitate divi Pastoris sui, quem penes se quotidie novis fulgere signis ac miraculis suis conspiciantur oculis, nihil haesitantes, praefinitum a Deo tempus aequiore praestolantur animo. His igitur ex causis in hunc usque diem tardata est Divi Bennonis Apotheosis sive Canonizatio, ut vocant, cum ipse tamen in privato nihilosecius, ut pius Christi Confessor, a plerisque veneretur ac invocetur. Siquidem ad Confessorum sanctimoniam probandam, non sanguinis quaeritur effusio, aut ullum supplicii genus, sed miraculorum dumtaxat fides ac magnitudo: quibus ille multis jam millibus spectatus est, largiente altissimo Domino Deo nostro: cui sit laus, honor, claritas, et gratiarum actio per infinita secula seculorum.

ANNOTATA G. H.

a In epistola ad Leonem X et Bulla Canonizationis ista habentur: Neumberg pagus a Misna longissime cum absit, aliquando tamen divinitus accidit, ut uno eodemque tempore et illis rem sacram faceret Benno, et Misnae rebus divinis interesse videretur.

b Coluntur S. Conradus Episcopus Constantiensis 26 Novembris, Udalricus Episcopus Augustanus 4 Julii.

c Quam libenter hanc aeri incisam exhiberem, si nascisci possem!

d Otto ibidem cum conjuge Hedwige sepultus. Est autem Cella monasterium ad flumen Muldam, erectum tempore Frederici Barbarossae. Consule Marchiones Misnenses

Canonicorum mortes praenuntiat:

m

B

Epilogus.

ab miseriam temporis,

n

E

o et mortem Alexandri 6 ac Commissariorum.

F

A *Misnenses carmine elegiaco a Fabricio editos. De Cisterciensis autem Ordinis initio an. 1098 vide quæ dirimus ad Vitam fundatoris Roberti, 29 Aprilis num. 13.*
e *Juvenalis Sat. 10 v. 112. Ad generum Cereris sine cæde et vulnere pauci Descendunt Reges, et sicca morte Tyranni.*

f *Spurina prædixerat Cæsari ut Martias caveret Idus, apud Valerium Maximum.*

g *Horum quoque figuras optaremus posse exhibere spectandas.*

h *Henricus aliis, XI valde laudatur a Krantzio lib. 5 Metropolis cop. 27 In Chronico nostro MS. Saxonix dicitur ordinatus anno 1103, mortuus anno 1108.*

i *Hincdubium mihi nullum est, quin ex illis, siquidem adhuc serrentur, longe amplior suisque circumstantiis ornatior series miraculorum texti possit quam sit mox danda collectio, singula summatim perstringens.*

k *Witigo hic secundum Catalogos hujus nominis primus est, et infra in Miraculis num. 1 Witigo dicitur ad annum 1281; et num. 11 ad annum 1277 et 1279 ei successerunt Bernardus, Albertus II et dein Witigo II extinctus anno 1347.*

B l *Tertio apparuisse dicitur in Bulla Canonizationis et apud alios, et quarta vice oculum excussisse; hinc Wilhelmus cocles appellatur apud Fabricium.*

m *Vile simile quid 25 Maji de B. Clarito, Presbytero Florentino.*

n *Alexander VI creatus anno 1491 vita functus anno 1503, cui subrogatus Pius III; sed eo intra 27 dies mortuo, successit Julius II vixitque usque ad annum 1513,*

o *Ex vita migrarunt Raymundus 5 Septemb. anni 1505 et Melchior 2 Maji anno 1509, itemque Joannes Antonius de S. Georgio, Episcopus Alexandrinus post quorum obitum hæc Vita scripta, et anno 1512 excusa est. Quod sequitur Carmen titulum quidem præfert in Apoteosini Divi Bennonis; revera autem vocari potest*

VITÆ SYNOPSIS

Ab eodem Auctore elegiacis expressa.

Urbis antiqua jacet, vastis vicina Bohemis,
Monte racemifero nobilis, atque solo:
Nobilis argento, gemmis, omnisque mineræ
Divitiis: Misnam Theutona lingua vocat.
Illius ad calcem frendens Aquiloneus Albis,
Suspensio trabibus ponte superbus abit.
Ast in supremo sociata est vertice, pulchræ
Pulchrior ecclesiæ regia, digna Jove
Regia quæ Pariis totum formosa columnis,
Dardaniæ arces posthabuisse queat.
Hæc etenim secto lapide, et testudine mira,
Vincit, quas omnes vidimus ante, domos.
Sed tamen Ecclesiæ junctæ non ultima laus est:
Libera quod nulli, ni tibi Papa, subest.
Conditæ quod magnis quondam est Ottonibus, et

[quod

Misniaco semper principe tota fuit.
Quodque ejus Clerus tota cultissimus urbe,
Pleons honestatis, religione, fide.
A quibus assiduo laudantur carmine Divi:
Hic cantant hymnos, nocte diuque sacros.
Hic ducibus, vel Præsidibus commune sepulcrum:
Hic sunt Sanctorum corpora multa Patrum.
Hic jacet Albertus fama super æthera notus,
Saxonix nuper gloria magna domus.
Hic trucibus pendent Frisiis oblata trophæa,
Quos docuit Dux hic Saxona fræna pati.
Hic hic, inprimis, nostri farrago libelli,
Benno jacet media conditus æde sacra,

Benno, qui hic quondam meritis dignissimus altis
Præsul erat decimus, Pastor ubique bonus.

Nam si vel vitam, vel si miracula spectes,
Ostendunt sanctum singula facta virum.

Ostendunt siccum vel flumina pervia plantis,
Aut in fluminibus squammea turba latens.

Illasæ vestes, ossa inconsumpta fatentur,
Plus sexaginta condita lustra solo.

Et quam perrexit unam via longa per horam,
Fertilior sacro pressaque terra pede.

Lipsana portendunt occulto transfuga saltu,
Cernere quæ tantum lumina casta querunt.

Addunt hinc veteres mira et memoranda coloni,
Cum quibus hic vixit non sine laude Pater.

Vixit enim viduis, pupillis, vixit egenis;
His quoque distribuit, non cumulavit opes.

Nec tulit in molli corpus torpescere pluma,
Aut in purpurea luxuriare toga.

Quin indefessus justi zelatur et æqui,

Pro grege devovit remque animamque suo.

Pro grege porrecta, crudelia verbera, palma
Pertulit, et pugnos exiliumque, suo.

Hinc vivente illo pascenteque nemo tyrannus
Lædere Beanonias tunc fuit ausus oves.

Aut si tentavit quisquam, nec mortuus illos
Sustulit impunes, sed gravis ultor erat.

Pars pede succenso, tumido pars gutture sensit,
Quid valeant sancti numina læsa viri.

Sunt qui luminibus capti, qui morte piati,
Sacilegum luerint eluerintque scelus.

Multa tamen majorque suæ pars conscia culpæ,
Dum flevit cæpti facta nefanda sui,

Cumque dolens alto traxit suspiria corde,
Promeruit veniam, restituitque duplum;

Nulla est tam vehemens pœna aut gravis ira Deo-
[rum,

Quin ubi pœniteat, flectere possit homo.

Quis petiit veniam non exauditus ab illis?

Quis frustra ingemuit? quas renuere preces?

Præcipue Benno, nullis mortalibus unquam

Difficilis, nullis justa petita negans:

Ad ejus tumulum glomerantur pendula vota,

Multus ut accepta contulit æger ope.

Cernitur hic lacero confossus pectora ferro:

Hic alius fracto crure perire timet.

Hic cecidit summa quondam resupinus ab arce:

Ille fuit rapidas obrutus inter aquas.

Hic trahit in mediis positus suspiria flammis:

Hic cinetus valido corripit hoste fugam.

Hic queritur febres, alius lera tormina ventris;

Hic misero nervos vellet abesse pede.

Ille elephantiasim deplorat, hic enterocelas:

Aut hæmorrhoides, lithiasimve dolet.

Denique quisquis adest placida redit inde salute.

Nec patitur cassas Benno fuisse preces.

Sensit opem Princeps: sensit quoque regia conjux,

Quæ prius ægroto fleverat usque viro:

Nunc formosa suo ridet conjuncta marito.

Et pendit divo cærea vota Patri.

Inde frequens aliis etiam de gentibus illuc

Accelerat variis turba gravata malis.

Huc veniunt Thurii, Pruteni, Sarmata, Sclavus;

Huc vicinus agit sæpe Bohemus iter.

Sæpe etiam admonitus media per somnia nocte,

Huc tulit arctoo Cymber ab axe pedem.

Mille licet veniant, referunt quoque mille salutem:

Arguit hoc sanctum scilicet esse virum.

Nam licet hoc nulli sacro sine numine Divum:

Nemo malus tanta et talia signa facit.

Et tamen (indignum!) quatuor modo secula et ultra,

Dum pollet meritis huius magis atque magis,

Nemo hunc Pontificum merito dignatus honore est,

Nemo inter Sanctos rettulit, ante Sacrum.

D

AUCT. BASERO
S. Benno
Episcopus

liberalis in
pauperes,

E

multa passus

F

Miraculis ad
sepulcrum
claret

Auctor eque-
ritus de mora
Canonizatio-
nis,

Hoc

Misnæ urbe
libera

C

divinus cul-
tus viget:

AUCT. EMERO

A Hoc ego dum mecum nuper stomachatus acerbe,
Nunc hos nunc alios insimulando reos :
Ingeram tantam tanto latuisse tenebris
Tempore virtutem, tot benefacta viri.
Scilicet invidia fieri potuisse putabam :
Quæ (nisi non valeat) supprimit omne bonum.
Accusabam omnes, quibus hic benefecerat olim :
Sed plus Canonicos Misniacosque viros.
Nec deerat multum quin tunc hominesque Deosque
Dixissem ingratos immemoresque boni.
Donec in infuso, quo nescio numine, somno
Benno mihi visus talia verba loqui :
Insimulas falso sanctos Hieronymæ Patres,
Frustra indignaris Fratribus inde meis.
Non est Pontificum, non est incuria Fratrum,
Quod mihi nondum aras constituere sacras.
Nec minus ambrosia vescor, vel nectura potor :
Nil facit ad Sanctos hic popularis honor.
Nec tantum gelidi superis libamina saxi,
Quam pudor et probitas sanctaque vita placet.
Qui vitam innocue vixit, hic esto beatus :
Sive etiam rodant membra relicta feræ.
Sed tu quando pio nostri succensus amore
B Tam petis in nostris thura adolere focis :
Ne dubita ventura suo stata tempore fato,
Quæ Deus occulta nunc ratione tegit.
Interea nostros sine queso quiescere manes :
Et quem thure nequis, fac pietate colas.
His dictis, Benno subitis evanuit alis :
His dictis, somno sum resolutus ego.
Hic sequitur Bartholomæi Stenebergensis, Philo-
sophi et Oratoris, Carmen lyricum ad Divum Ben-
nonem, strophis quinque contextum ; sed elegantia tam
cæciga, ut cum Hieronymi collatum versibus poema ist-
ud, desipere omnino debeat non prorsus ἀμώσοις.
Ipsa igitur omisso, fuit cum Epigrammate, a quo
Hieronymus editioem incepit, ipsum ante Dedicato-
riam collocans in fronte libelli, post relatam a Sancto,
pro impensa opera, gratiam desperatæ alias sanitatis.
Dive pater Benno pro vita suscipe vitam,
Hoc hostimento nil tibi majus erit.
Tu mihi mortalem pœcibus producere vitam
Visus, ubi medica destituebar ope.
Immortale tibi nomen vitamque repono,
Nam vives scriptis notior inde meis.

MIRACULA S. BENNONIS

PARS I.

C

Patrata ante Canonizationem.

Ex Impresso Romæ anno MDXXI.

MONITIUNCULA PRÆVIA.

Hæc miracula sanctitatem B. Bennonis plane
declarant ; multa autem brevitatis causa prætermi-
simus, quæ superioribus temporibus in apertum
fuerunt prolata. Edita autem sunt hæc Romæ, sub
Pontificatu sanctissimi in Christo Patris Domini no-
stri, D. Leonis Papæ X, anno ejusdem nono, post
Christum natum mxxxj, die xii Martii. Ita legitur
in fine libelli, quod inde ad initium retrahere malui,
fidem facturum referendis infra : quorum aliqua cum
plenius habeantur in Germanice editis : apparet illa in
ipsis Processibus notari distinctius, cum omnibus cir-
cumstantiis ; et fieri posse, ut ex ipsis (siquidem adhuc
extant, ut extare videtur) aliquando conficiatur tracta-
tus grandis, qualem de S. Francisco Paulano, Yvone
Presbytero, similibusque collegimus. Nunc quod sup-
petit damus : Sed non eadem qua impressum est forma.
Editionis nempe Romanæ curatori hoc propositum erat,
ut Cardinales et alii cognitores causæ haberent Sum-

mariam miraculorum, quæ cum suis probationibus et
circumstantiis legere in Processu possent : ergo impri-
mis curavit notare folium, ubi singula invenirentur, et
numerum testium rem unamquamque affirmantium.

quod fecit hoc modo
Testes Folium
ii in Proc.
i CL.
v CXXXVII

In contextu Capituli III. (quod caput, quia ceteris pro-
lixius est in tria Capitula partior) post singula mira-
cula addidit, quoti essent in ordine examinatorum
Testis vel Testes in margine solo numero signati. Quæ
omnia nobis, ipsos Processus non habentibus, servare
non possunt ; præter numerum Testium, quem ex mar-
gine ad textum transferam, notando post singula mi-
racula quot fuerint ejusque miraculi Testes ii, iii, v,
viii etc. non quo ordine illi testimonium dixerint : Ti-
tulos autem præfixos singulis Paragraphis, v. g. E MOR-
TUIS EXCITATI VIII. quibus Capitali littera scriptus in-
terpolator contextus, in Margine conjiciam : atque ita
futurum puto, ut antiquæ illius editionis nihil desideret
Lector, quod facere ad rem videatur.

CAPUT I.

Miracula B. Bennonis, certis Testibus, per
compulsum productis, confirmata.

Cinigundis, filia Henrici Preusleri viri nobilis,
quinque annos nata ; cum una in lecto cum parenti-
bus dormiret, casu nescio quo oppressa interiit.
Quæ deinde ad sepulchrum Divi Bennonis delata :
voto facto revixit anno mclxxvii a. Testes ii. Con-
radus infans quidam in flumine Cana submersus,
voto facto revixit Anno mclxxxix b. Test. ii. Tho-
mas quidam adolescens in pago Koczspere magno
terræ pondere obrutus, deinde vero e terra exani-
mis placæ effossus : cum nulla spes vitæ aliunde
ostenderetur ; fide Divi Bennonis implorata, exci-
tatus est anno mclxxxix c. Testis i. Gutta, ancilla
Hermani de Schirmeniez Equitis aurati, gravi casu
emortua, post votum revixit anno mclxxvii. Testis
i. Puer sesqui annum natus, gravissimo morbo con-
fectus, pro mortuo habebatur : post votum convaluit
anno mcccxi. Test. ii. Mulier quædam Misnæ in-
fantem exanimem peperit, qui post votum spirare
cœpit : et in vitam plane reductus est, anno mcccxi
Test. iv. Adolescens quidam, aquam ex fonte hau-
rire cum vellet ; in fontem delapsus est, atque eo
casu emortuus. Cumque a. summo mane usque ad
vesperum pro mortuo haberetur, tandem voto facto
revixit anno mclxxxix. Testes v. Cum aliquando Bi-
tigo d. Episcopus Misnensis in festo Divi Donati
(quem ecclesia Misnensis ut numen tutelare colit)
populum Christianum publice doceret, factum est :
ut puer bimus, qui in puteo quodam interierat, ad
sepulchrum Divi Bennonis deferretur, et eo ipso tem-
pore subito revivisceret anno mclxxxix. Test. ii.
Item Rustico quidam puer bimus in aquis perierat,
qui ad sepulchrum Divi Bennonis delatus revixit.
Test. i. Item puer septem annorum ejusdem Equi-
tis aurati de ponte in fossam deciderat indeque
mortuus plane extractus, post votum revixit. Test.
iv. Puella quædam, nomine Catharina, ex editiore
ædium parte delapsa, per integram horam pro mor-
tua hebebatur : voto facto revixit, Test. i.

2 Sutor quidam, nomine Theodoricus, gravissi-
mo morbo conlectus, et ita quidem ut medici vi-
tam ejus penitus desperarent ; haustu vini illius
quo lota erant ossa Divi Bennonis, convaluit anno
mclxxvii. Testes vi. Bitigo Episcopus Misnensis
divertens aliquando ad moderatorem parochiæ Dre-
sdensis, invenit illic puellam quæ graviter ægrota-

Mortui exci-
tati xi

a

b

c

d

F

d

Periclitantes
variis morbis
servati vi.

e

bat

A bat, et putredine tota consumebatur. Ea voto facto statim convaluit anno MCLXXVII. Test. viii. Uxor praefecti arcis Grocz filium male affectum ad sepulcrum Divi Bennonis adduxit : qui post votum convaluit, anno MCCXLIII. Test. i. Bitigone Episcopo Misnensi in oppido *f* Isenach pernecante, civis quidam filiam habebat quae diuturna aegritudine contabnerat : et ita quidem ut salus illius omnino desperata esset. Sed tandem ea ad sepulcrum Divi Bennonis deducta convaluit. Test. i. Puer novem annos natus tanto morbo affectus, ut viginti diebus nihil cibi caperet; voto facto, incolumis evasit anno *g* MCCCXXXIX, Test. i. Nicolaus quidam homo rusticus foedissimam faciei putredinem ex glirum urina contraxerat : ille post votum sanitatem recuperavit, anno MCCCXCIV. *h* Test. i.

h
Phrenetici
liberati ii

3 Puella dicta Elisabeth, phrenetica, manibus et pedibus ligata, retineri non poterat : facto voto ad se rediit anno MCCCXCIX. Test. i. Clara quaedam furiosa erat, atque ea duodecim annos compedibus et catenis vineta, tandem ex voto sanatur anno MCCCXCIV. Test. i.

B 4 Mulier Gutta quatuor annos obsessa, saepe eo dementiae pervenit : ut sibi ipsi manus afferre vellet. Ut vero ad se rediit, votum Divo Bennoni faciens, illudque persolvens, daemonibus liberata est, anno MCCCXCIV. Test. iii.

*obsessa
quaedam
liberata.*

*ex multis lo-
quentes ii*

5 Puer quindecimum annum agens obmutuit plane et usum loquendi penitus amisit. Cumque quinque hebdomadis et totidem diebus mutus esset; ad sepulcrum Bennonis ductus voto facto loqui coepit anno MCCX. Test. viii. Item mulier Gertrudis quinque annis muta cum fuisset; tandem ad sepulcrum Bennonis ducta, loquendi facultatem recuperavit, anno MCLXXXVII. Test. viii.

i
Cæci et ii
qui oculis
male affecti
fuerunt
viii

6 Infans sex mensium oculis aliquamdiu orbatus, tandem voto facto usum recepit anno MCLXXVIII. Test. iii. Item alius quidam puer altero oculo orbatus, numine Divi Bennonis invocato, vim cernendi recuperavit anno MCCCXCI. Test. i. Filia Nicolai fabri lignarii, excæcata penitus, facto voto cæcitate omni dispulsa, rectissime vidit anno MCCCXI. Test. i. Agnes femina Pragensis diuturna cæcitate vexata cum esset; votum Divo Bennoni fecit : qui subito oculos illius aperuit. Illa vero immemor tanti beneficii votum persolvere distulit. Quo factum est; ut ipsa iterum magno oculorum dolore affligeretur. Quamobrem ad pœnitentiam conversa (quippe quæ conscia erat ingratitude sua) Divo Bennoni in duplo majus fecit votum. Quo facto, penitus convaluit. Quod ipsamet jurejurando coram Notario et testibus persanete affirmavit anno MCCCXCIV. *k*. Item mulier quaedam Misnæ habitans per decennium cæca, post votum sanata est anno MCCCXCIV. Test. iii. Civis quidam Misnensi gravissimo oculorum dolore affectus, tandem consilio uxoris usus, votum Divo Bennoni fecit : et statim convaluit, anno MCCCXCIV. *l*. Test. i. Elisabeth, uxor cujusdam Equitis aurati, undecim hebdomadis oculis *m* capta, voto facto melius se habere coepit. deinde vero ad sepulcrum Divi Bennonis ducta, penitus sanata est, anno MCCCXCIV. Test. i. Mulier quaedam alterum oculum penitus amiserat, altero vero non satis recte cernebat. Cuique tum ipsum ligno quodam acuto ita læsisset, ut de omni visu actum esse timeret; voto facto utroque oculo videre coepit, anno MCCCXCIV. Test. i.

C

k

l

m

7 Mulier quaedam ex oppido *n* Dobeln surda ad sepulcrum Divi Bennonis confugit votumque illi fecit : et subito audire coepit anno MCLXXVII. Test. i. Item altera quaedam mulier, longo temporis intervallo surda : voto facto audivit : idque coram Notario et testibus confessa est anno MCCCXCIV.

n
surdi sanati
iii

Test. i. Homo quidam rusticus nomine Hieronymus sex annis surdus, voto facto audivit anno MCCCXCIV. Test. i.

D
EX VET. IMPR.

8 Begutta mulier quaedam in paralytim dum incidisset, sex menses decubuit : tandem cum voto ad sepulcrum Divi Bennonis delata, convaluit, anno MCLXXVII. Testis i. Ludovicus quidam sex mensibus paralyti implicatus, cum nulla medela curari posset; voto facto pristinam incolumitatem recuperavit, anno MCLXXVII. Testis i. Cuiusmodi quaedam mulier paralytica post votum convaluit anno MCLXX.

Paralytica cu-
rati xi

o

Testis i. Item puella de Pravehagen, tribus mensibus paralytica, post votum sanata est, anno MCCCXCIV. Testis i. Item Agnes quaedam, per decennium paralytica, post votum convaluit, anno MCCCXCIV. Testes iv. Joannes rusticus quidam, per sexennium paralyticus, post votum sanitati pristinae restitutus est, anno MCCCXCIV. Testes iv. Mulier quaedam ex *p* Northusen, quæ civitas Moguntiensis Diocesis est, gravissimum pedum dolorem contraxerat. Quem morbum nunc persicum, nunc paralytim medici vocant; ea, inquam, mulier Divo Bennoni votum cum fecisset, penitus convaluit, anno MCCCXCIV. Test. iii. Thomas Hayem, duodecim annis paralyti ita confectus, ut manus suas movere non posset; voto facto, sanatus est, anno MCCCXCIV. Testis juratus. Puella duodecim annis tum paralytica tum lunatica, ex voto sanatur anno, MCCCXCIV. Testis juratus i. Item mulier quaedam duodecim annis paralytica : ex voto sanatur anno, MCCCXCIV. Testis juratus i. Item alia quaedam mulier, nomine Elisabeth, septem annis paralytica, voto facto, melius se habuit. Cumque ad votum persolvendum Misnam se conferret, in ipso itinere priori alterum votum addidit : atque illico sanitati pristinae restituta est, anno MCCCXCIV. Testis juratus i.

p

E

9 Homo quidam, nomine Conradus, quatuor annis claudus fuerat, et ita quidem ut quocumque ire vellet scipione niteretur : tandem ad sepulcrum Divi Bennonis confugiens, recte validitudo restitutus est : ut relicto illic scipione se domum incolumis, et recte incedens receperit, anno MCCCXCIV. Testes 6. Mulier quaedam pedibus per integrum annum aegra, et ita quidem aegra ut ire nequaquam posset : voto facto sanata est, anno MCCCXCIV. Testis i. Alia quaedam in plantis pedum maximum dolorem contraxerat. Cumque plantæ putrefactæ consumerentur penitus, voto facto recte valere coepit, anno MCCCXCIV. *r* Testis i. Item alia jurejurando affirmavit, se ab ineunte ætate usque ad vigesimum ætatis suæ annum altero ex pede laborasse, ac tandem voto facto, sanata esse, anno MCCCXCIV.

Claudi curati
iv

F

r

10 Uxor nobilis viri Ulmari Camez, corpore ita inflata, ut nemo dubitaret quin moreretur, maritus tamen ejus, qui plurimi faciebat Divi Bennonis numen, pro ea votum fecit, eamque ad sepulcrum Bennonis duxit. Quo factum est, ut illa statim convalesceret, anno MCCCXCII. Testes 4. Alia similiter inflata, Divo Bennoni precibus mariti sui cum esset commendata, convaluit, anno MCCCXCII. Testes 2. Item adolescentis cujusdam, quatuordecim annos nati, pedes in maximo erant tumore. Qui a matre sua Divo Bennoni commendatus recte valere coepit anno MCCCXCIV. *s* Testes 4.

Ab inflatione
vel corporis
tumore
liberati vi

s

11 In presentia Bitigonis Episcopi Misnensis mulier quaedam egena, diuturno tempore contracta, ad sepulcrum Divi Bennonis venit, quæ votum faciens, in conspectu omnium convaluit, anno MCLXXXIII. Testes 6. Item alia simili modo quindecim annis contracta, voto facto sanata est, anno MCLXXXIX. Testis i. Erat aliquando Bitigo Episcopus Dresdæ : eo tempore mulier quaedam puerum contractum peperit : Et ita quidem contractum, ut homini similis non

Contracti
restituti iv

t

non

A non esset. Is paucis post diebus ad sepulcrum Divi Bennonis cum voto delatus *u* rectam corporis formam et habitudinem consecutus est, anno MCLXXVII. Testes 10. Filia Equitis eujusdam plantis transversis nata, post votum rectam pedum formam habere cœpit anno MCCCXC. Testes 2.

Gibbosi a deformitate liberati. IV.

12 Nata est cuidam civi Misnensi filia, in pectore pariter et in dorso gibbosa : et ita quidem ut se elevare nullo modo posset. Ad hoc incommodum alterum accedebat, quod pedes habebat inversos : ea inquam, sextum cum ageret annum, a parentibus ad sepulcrum Divi Bennonis deducta, voto facto bonam corporis formam accepit, anno MCLXXVII. Testes 2. Puer adeo gibbosus ut ire non posset, ad sepulcrum Bennonis delatus, voto facto, omni corporis deformitate liberatus est anno MCLXXIX. Testes 4. Puer semestris gibbum habuit, qui eo magnitudinis creverat, ut capiti similis videretur. Is, inquam, puer ad sepulcrum Divi Bennonis delatus, illique impositus, statim deformitatem illam abjecit anno MCLXXVIII. *x* Testes 5. Item puer bimus sex mensibus gibbosus, post votum deformitate liberatus est. Testes 5.

y
a Sanguinis fluxu curati v

B 13 Mulier per integrum annum, *y* fluxu sanguinis laborans, ad sepulcrum Divi Bennonis ducta, convaluit anno MCLXXVII. Testes 3. Item alia profusio menstrui adeo debilitata, ut omnem spem vite amitteret : voto facto, recte valere cœpit, anno MCCCXI. Testes 2. Puer decem annorum, decem hebdomadis dissenteriae implicatus, cum a medicis curari non posset; et usque eo debilitaretur, ut illi haud dubie moriendum esset: voto a parentibus facto convaluit, anno MCCCXII. Testes 4. Incidit in dissenteriam puella decem annorum eaque cum per octo hebdomadas medela sanari non potuisset, post votum recte valere cœpit, anno MCCCXII. Testes 2. Item mulier quædam per quinquennium fluxu sanguinis vexata, cum eam medici curare non possent, voto a marito facto, (qui tum Misnæ erat,) convaluit anno MCCCXIV.

ab epilepsia sanati v.

14 Petrizia mulier puerum decem annos natum habuit, qui morbo comitiali laborabat. Is statim post votum convaluit anno MCLXXIV. Alius quidam puer eodem morbo laborans, post votum sanatus est. Oppidanus quidam Lejicensis, septem hebdomadis epilepticus, post votum convaluit, anno MCCCXIV. Testes 4. Item puer quidam, per integrum annum epilepticus, voto facto pristinam incolumitatem recuperavit, anno MCCCXIV. Testes 2. Alius quidam puer sesquiannum singulo quoque die, sexies morbo comitiali correptus, voto facto convaluit, anno MCCCXIV. Testis 1.

Peste et apostematibus liberati IV

15 Civis quidam Fribergensis squinantia laborans, et eo morbo ita debilitatus, ut ejus vita desperata esset ab omnibus, voto facto sanatus est anno MCLXXVII. Testis unus Otto Erckenbirch filium habebat, in cujus collo apostema ingens nascebatur. Puer itaque cum cibum capere non posset, imploratum est Divi Bennonis auxilium. Cujus nomen puero in extremum discrimen adducto subvenit anno MCCCXVII. Testis 1. Mulier quædam peste infecta, voto facto servata est anno MCCCXII. Testis unus Filia civis eujusdam *z* Hainensis in pestem incidit : cumque morbo ita confecta esset, ut quatuor horis exanimata jaceret, ad se tandem subito rediit, patremque admonuit, Divo Bennoni votum ut faceret; quem sibi tum cum extra suam potestatem posita fuisset, apparuisse affirmavit. Pater itaque votum faciens, filiam servavit, anno MCCCXC. Testes 3.

Febricitans curatus 1.

16 Rusticus quidam in gravissimam febrem incidit, cumque de ejus salute omnes desperarent, voto facto convaluit, anno MCCCXIV. Testis 1.

17 Mulier quædam, nomine Elisabeth, quatuor

annis leprosa, post votum pristinæ sanitati restituta est, anno MCCCXIV. Testis 1. Alia quædam Misnæ habitans leprosa, voto facto confestim sanata est anno MCCCXIV. Testis 1 *z*.

D
Leprosi sanati II.
a calculo liberatus 1

18 Christianus, Episcopi Misnensis Marschalcus cum Domino suo peregre proficiscens, gravissimo renum dolore torqueri cœpit. Cumque se Divo Bennoni commendaret, calculus (qui tantæ magnitudinis erat, ut sine periculo vitæ expelli non posset) resolutus sua sponte per virgam virilem effluxit anno MCCCXIV. Testes 11.

Apoplezia liberati II

19 Ramoldus Canonicus Misnensis dormitum cum ivisset, apoplezia correptus est : cumque maximo afficeretur dolore, opem Divi Bennonis imploravit : nec vero dolor quidquam remisit. Obdormiit ille, per quietem autem sibi visus est hanc vocem audire : Deus peccatores non exaudit. Postero itaque die peccata sua maxima cum pœnitentia confessus est, votumque persolvit, ac eandem bonam valetudinem recuperavit, anno MCCCXIV. Testis 1. Joannes Coltener, Lipzensis Canonicus regularis apoplezia tactus est, et ita quidem tactus, ut per triduum nec edere posset nec loqui. Quarto demum die, cum ejus nomine quidam sepulcrum Divi Bennonis inviseret, votumque per eo faceret, convaluit, anno MCCCXIV. Testes 11.

E

20 Puer sesquiannum natus dextera manu mancus fuit, eo accessit maximus humeri dolor : relictus is a medicis, qui omnino desperabant, Divo Bennoni commendatus est, et statim convaluit anno MCLXX. Test. III. Item alius XIV ætatis annum agens, utraque manu mancus erat. Cumque per integrum annum nunc tertio, nunc quarto quoque die gravissimo morbo affligeretur : aliquando ita debilitatus fuit : ut in terram caderet : et per XXX horas pro mortuo haberetur. Cum igitur votum pro eo fieret, et ipse revixit, et manibus mancus esse desiit, anno MCLXXVIII. Testes 7.

Manci sanati II.

21 Nicolaus 6 Episcopus Misnensis aliquando captus cum esset; implorata Divi Bennonis ope liberatus est. Id quod ipse in Capitulo Misnensi publice testatus est, anno MCCCXI. Testes 11. Frater Joannes de Groneberg, qui præerat rebus sacris apud Sepulcrum Domini, una cum Duce Burgundiæ et Episcopo Constantiensi, Hierosolymam proficiscentibus, a Rege Aragoniæ captus; cum multa alia vota fecit, tum auxilium Divi Bennonis imploravit. Qui illi per quietem apparuit canitie veneranda atque Episcopali habitu præditus, eumque bono animo esse jussit. Cras enim liberabimini, inquit. Id quod ita accidit. Nam Rex Cypriæ postero die illis subvenit anno MCCCXIV. Testes XV 7.

6
Capti liberati II.

22 Puer tres annos natus a vermibus ita cruciabatur, ut e naribus pariter et auribus multum sanguinis profunderet. Quid multa? medici desperarunt : Divo Bennoni factum est votum : puer convaluit, anno MCLXX. Testes 11. Mulier quædam Lipsensis morbum fistulæ et quidem illum gravissimum in altero pede contraxerat. Cumque eo quatuor annis laborasset, tandem B. Bennonem invisere volens, eique votum faciens, in ipso itinere sanata est anno MCCCXIV. Testis 1.

7
a languaribus quibusdam sanati II.

ANNOTATA D. P.

a In Germanico dicitur quod antea diu periculose ægrotavit, allataque ad sepulcrum, paulatim movere se denuo cœpit.

b Plenius in Germanicis narratum hoc accipies cap. 6 num. 83.

c Etiam hoc ibidem distinctius invenietur.

d Bitigo aliis Witigo 1, qui anno 1270 transtulit corpus S. Bennonis.

A e Imo anno MCCCLXXII, aut LXXVII quia lota sunt ossa anno MCCLXX : similia autem menda ex typhothetarum incuria nonnumquam recurrent, fortasse non semper, nec tam certo observanda.

f Henacum oppidum Thuringiæ, ad confluentiam Nessæ et Horsel haud praeul a confiniis Hassiæ, ducatus titulo illustre.

g Hic solum legebatur CXXXIX, quod supplendum fuit.

h In Germanicis hoc habetur quasi an. 1300 factum, pleniusque narratur num. 87.

i Etiam hoc testibus et circumstantiis affirmatum require num. 84.

k Testes allegantur Nicolaus Homul Canonicus Wurzensis, Joannes Lobenizius Vicarius, Martinus Eziskou Notarius, et mulier ipsa nominatur Agnes Diihannus Krocowinna vidua, resque adscribitur an. 1300.

l Rem eandem vide eum circumstantiis num. 90.

m In Germ. dicuntur oculi, post toleratos XI hebdomadis dolores, pustulis et glaucomate obducti fuisse, et mulier curationem testata 12 Junii.

B n Dobel oppidum Misniæ ad Muldam fluvium, 4 leucis horariis Misna distat. In Germanicis num. 80 infra, dicitur res acta cum die tertia Pentecostes id est 18 Maji, quia Pascha fuit 28 Martii. Misniæ in Nosocomio dedicatio templi celebraretur.

o Videri posset hic idem esse, de quo plenus num. 78.

p Northusia urbs Thuringiæ libera et Imperialis ad fluvium Zorgiam, media fere inter Erfurtum et Halberstadtum.

q In Germanicis adscribitur an. 1300, et curatus dicitur Glowizensis fuisse, atque ægre Misniam pedibus atrepisse : testesque adduntur, qui miraculo adfuerunt, Nicolaus Esserwerthensis, Bernardus Eibbenwertensis, Nicolaus Schumans, Stephanus Mayr Notarius et alii 8 Augusti varrantes, quod sciabant.

r Plenius hoc vide infra num. 93.

s Videtur esse, de quo num. 90, sed ille dicitur annos 14 sic laborasse.

t Et hic perperam erat impressum MCCXCIV ; correctius et plenius German. num. 79.

u Ibidem dicitur puer allatus cum jam tres hebdomades esset baptizatus, idque testatos parentes die 3 Pentecostes finita dedicationis celebritate et peracta re divina.

C x Idem omnino videtur de quo infra num. 81.

y Imo, annum et trimestre, venit autem octavo post festum Apostolorum die, eratque e pago Brogtizio oriunda, ut habet Germanicum.

z Jacobi Doleber ; testes autem fuerunt Joannes Radeburg Vicarius et Jacobus Leitner mense Majo.

æ Nominatur illa, resque plenius habetur num. 91.

ε Nicolaus, Episcopus 32, notatur in catalogis obiisse anno 1385, sed forte legendam anno 1395.

γ Hæc de itinere Hierosolymitano videntur obscura, Dux Burgundiæ anno 1394 erat Philippus Audax Burgundiæ Domus apud Belgas auctor, Hallis in Hannonia anno 1404 mortuus ; Constantiensis ad Rhenum Episcopus erat Burchardus, ejus Sedis 70 ; Constantiensis in Normannia Episcopus Guilielmus Crevecurius, illius Sedis 65. Aragonum Rex xx erat Joannes, et Cyprî Rex Jacobus Lusinianus.

CAPUT II.

Miracula ex testimoniis certorum hominum in inquisitione generali.

Faber quidam lignarius, domui cuidam tectum imponere dum vellet, ex editiore parte (quæ altitu-

dinem triginta cubitorum habebat) decidit, atque eo casu duas corporis costas infregit, alterumque brachium graviter lesit. Qui cum pro mortuo haberetur, voto a circumstantibus Divo Bennoni facto respirare cœpit, anno MCCCCXCVI. Test. 1. Puer trinum annorum n Fribergæ e fenestra (quæ altitudinem quindecim cubitorum habebat) delapsus, et aliquamdiu pro mortuo habitus, post votum revixit, anno MCCCCXCIX. Testis 1. Civis quidam b. Budis-sensis tam graviter ægrotabat, ut medici, salute ejus desperata, hominem relinquerent. Unico autem custodi eundem committebant ; qui cum videret aliquando ægrotum omni spiritu destitutum et exanimatum penitus : oculos illi (ut mortuis facere solemus) clausit, manusque composuit, et uxori illius mortem mariti nuntiavit. Quæ quidem vehementer perturbata, cum nihil spei usquam conspiceret ad Divum Bennonem confugit ab eoque piis precibus marito vitam impetravit, anno MCCCCXCV. Test. 1. Est pagus quidam nomine Colni, ubi quinque homines, nescio quid venenatum comedentes, statim omnes miserabilem in modum exanimati conciderunt. Quod cum videret mulier quedam assistens, commiseratione adducta ; pro illis Divo Bennoni votum fecit. Quo factum est, ut hi in vitam subito reducerentur, anno MCCCCXCV. Testes xxvi. Mulier quædam ex partu ita debilitata fuit, ut a matre aliisque mulieribus, quæ illi aderant, mortua judicaretur. At illa voto facto respirare cœpit, anno MCCCCXCVIII. Testes xxvi. Puer recenti partu editus, exanimis cum esset, mortuus credebatur ; pro eo itaque votum fiebat, et statim revixit, anno MCCCCXCVIII. Testes LXII. Item puer alius quidam, gravissimo morbo decumbens, mori videbatur : qui post votum factum revixit, anno MCCCCXCVIII. Testis 1

24 Quodam tempore magna erat Albi fluminis inundatio. Cumqua tres homines cymba transmittere vellent, factum est, ut vis fluminis cymbam everteret. Duo itaque eorum perierunt ; tertius utcumque adherens, [cymbæ] opem Divi Bennonis imploravit eique votum fecit. Quapropter statim periculo liberatus est, anno MCCCCXLIX. Testes VII. Homo quidam de ponte Misnensi in Albim decidit : qui in tantum periculum adductus, Divina Bennonem imploravit ; igitur in quamdam insulam delatus evasit. Dixitque sibi senem virum, forma honesta cumpri-mis et veneranda, præsto fuisse, anno MCCCCLXXI. Testes VII.

25 Sacerdos quædam Monialis, ex magna et diuturna ægitudine in furiam conversa, post votum ab Abbatisa ceterisque monialibus factum a se rediit, anno MCCCCXCIX. Test. III. Udalricus de Wulferstorff Decanus Misnensis, vir e nobili loco natus et magna dignitate prælitus : is, inquam, diuturna ægitudine confectus, tandem in phrenesim incidit. Cumque medici de ejus vita desperassent, auxilium Divi Bennonis imploratum est : ille igitur statim convaleuit, anno MCCCCXCIII. Testes III. Mulier quædam ex improvise eo dementia veniebat, ut de vita illi nihil spei reliquum esset : quæ voto facto sanitatem recuperavit, anno MCCCCXCIX. Testis 1.

26 Moderator parochiæ Dresdensis febribus correptus, post votum convaleuit, anno MCCCCXCVII. Zedena, Illustrissimi Principis nostri mater, in febrem gravissimum cum incidisset, voto facto convaleuit, anno MCCCCCLXIX. Testis 1. Prefectus arcis Misnensis Joannes Helbick, febre correptus, accidente præterea morbo Persico, ad Divum Bennonem confugit, et illico sanatus est anno MCCCCXCIX. Testis 1. Item duæ mulieres, febribus implicatæ, post votum convalescerunt : de quarum altera in folio processus, DCLII, de altera in fol. DCCXXIV invenies.

D
EX VET. IMPR.
E Mortuis
excitati et
vitæ periculis
liberati VIII

a

b

E

In aquis
periclitantes
servati II

F

Phrenetici
furæ liberati
III.

Febricitantes
curati IX

- A** 27 Zedena Illustrissimi Principis nostri mater, *EX VET IMPR. a calculo liberata* 1. fœmina cõprimis honesta ac pudica, calculo viginti annos laboraverat. Tandem vero Divo Bennoni votum faciens, calculo liberata est, anno mccccxcv. Testis 1.
- a Sanguinis profluvio curata* 1. 28 Mulier quædam Dresdensis profluvium habebat sanguinis neque ullo remedio curari poterat; tandem vero ad Divum Bennonem confugiens, illico convaluit, anno mccccxcv. Testis 1.
- Capitis dolore liberati* III. 29 Mulier maximo capitis dolore cruciata post votum convaluit, anno mccccxcix. Testis 1. Nicolaus de Caricz Equez auratus, tantum capitis dolorem contraxerat, ut a medicis nullo remedio curari posset; post votum convaluit anno mccccxcvii. Testis 1. Item alius quidam, eodem morbo plane exanimatus, post votum convaluit. Testis 1.
- Paralyt ca sanata* 1. 30 Mulier quædam paralytica voto facto statim post biduum sanitatem recuperavit, anno mccccxcix. Testis 1.
- c Oculorum dolore liberati* IV. 31 Mater et filia *c* Gorlicensis, oculis male affectis cum essent, post votum convaluerunt, anno mccccxcviii. Test. VII. Sacerdos quidam maximum dolorem in altero oculo contraxerat: post votum sanatus est, anno mccccxcvii. Testes II. Item mulieri cuidam uterque oculus graviter dolebat; voto facto ipsa convaluit, anno mccccxcviii. Testis 1. Item alia, propter maximum dolorem, altero oculo pene excecata, post votum convaluit, anno mccccxcviii. Testis 1.
- d Pedum dolore liberati* VIII. 32 Andreas oppidanus quidam *d* Bischofuerdensis altero pede xv annos æger, voto facto, bonam validitudinem recuperavit, anno mccccxcviii. Testis 1. Moderator parochiæ ejusdam pagi maximis pedum doloribus exercebatur, post votum recte valere cœpit, anno mccccxcviii. Testis 1. Mulier quædam ex altero pede graviter laborans, post votum sanata est, anno mccccxcviii. Test. 1. Item alia in cruribus maximo dolore affecta, voto facto convaluit, anno mccccxcviii. Test. 1. Item alia quædam nomine Elizabeth, Fribergensis pedibus ægra ad sepulcrum Divi Bennonis veniens, votum fecit quo factum est, ut incolumis se domum reciperet, anno mccccxcviii. Testis 1. Præpositus Canonicorum regularium S. Aphræ in civitate Misnensi quodam tempore alterum pedem graviter offenderat: cumque decem hebdomadas ex eo pede laborasset, tandem voto facto convaluit, anno mccccxcvi. Testis 1. Rusticus quidam, pedibus æger, cum multa remedia adhibuisset, neque potuisset sanari; ad Divum Bennonem confugit et statim convaluit.
- a Tumore corporis liberati* IV. 33 Mulier, nescio quid venenatum comedens, periculosam scabiem, contraxit. Post votum illico sanata est anno mccccclxxix. Testes II. Priorissa monasterii monialium proximi civitati Misnæ magnum tumorem in altero pede cum morbo persico *e* conjunctum contraxerat: post votum convaluit, anno mccccclxxix. Oppidanus quidam Camiezensis, lacerta (quod genus animantis apud nos venenosum est) infectus, post votum incolumis evasit, anno mccccxcix. Testes IV. Puerò cuidam collum valde intumuerat, indeque maximum senserat dolorem: et ita quidem ut per sex hebdomadas quieti nihil dare posset: voto facto, recte is valere cœpit, anno mccccxcix. Testis 1.
- e Contracti sanati* II. 34 Civis quidam Fribergensis, dextero pede contractus, post votum convaluit, anno mccccxcix. Testis 1. Mulier quædam Gorlicensis, ita contracta, ut nullis remediis curari posset: voto facto sanata est anno mccccxcix. Testis 1.
- a Peste liberati* III. 35 Mulier quædam Misnensis in pestem incidit, quæ voto facto servata est anno mccccxcvi. Test. 1. Nicolaus quidam Civis Misnensis peste una cum uxore et filia infectus post est votum convaluerunt omnes, anno mccccxcvi. Testes IV. Nicolaus de Schonberg, nobilis puer, apostemate infectus, eamque ob rem VII hebdomadas decumbens, per votum convaluit anno mccccxcix. Testes III.
- 36 Puella quædam Gallico morbo correpta post votum convaluit, anno mccccxcix. Testes II. Mulier quædam, Gallico morbo graviter confecta, post votum sanata est, anno mccccxcix. Testes V. Item Dorothee cuidam, eodem morbo laboranti, in extremo spiritu Divi Bennonis numen subvenit, anno mccccxcix. Testes II. Civis quidam *f* Torgensis morbo Gallico infectus, post votum convaluit, anno mccccxcix. Test. III. Sorores duæ quarum altera quatuor *g* annos, altera vero quatuordecim nata erat, morbo Gallico laborantes, post votum convaluerunt, anno mccccxcix. Testes IV. Civis quidam Misnensis et uxor ejus in morbum Gallicum inciderant, post votum autem convaluerunt ambo, anno mccccxcix. Testes II. Item alia quædam mulier morbo Gallico infecta sanari non poterat: quæ post votum convaluit anno mccccxcix. Testes II.
- 37 Joannes Bose *h* Episcopus Mersburgensis magnus quidem vir et nobilis, cum aliquando Civitatem suam incendio flagrare videret, et ita quidem flagrare, ut ignis nullo humano consilio extingui posset; opem Divi Bennonis (quem semper plurimum coluerat) imploravit. Quo factum est, ut incendium illud statim extingueretur, anno mccccxcv. Testis 1. Puella quædam in puteum profundum incidens, in ipso casu Divo Bennoni votum fecit. Antequam vero ad aquam usque delaberetur, sensit se sublevari, et servata est, anno mccccxcix. Testis 1. Puer quidam in puteo interierat: cumque illic per triduum submersus jacuisset, tandem extractus est, et voto facto revixit, anno mccccxcix. Testis 1. Dre-da (ut caput est nostræ terræ) ampla et magna civitas, incendio aliquando flagrabat: consumebantur autem ab incendio decem et octo aedes, quibus contigua erat domus honeste ejusdam mulieris. Cumque ea domus ex ardore vicinarum ædium incenderetur, Domina Divi Bennonis opem imploravit; admonitque circumstantes, idem facerent: voto igitur facto, ignis extinctus est, anno mccccclxxxvii. Testis 1. Cum Misna incendio flagraret, mulier quædam omnem suppellectilem suam in testudinem quandam conferens, domum suam, quam mox perituram existimabat, deseruit. Cumque ei in mentem veniret illorum, quæ sub numine Divi Bennonis quotidie fierent, votum fecit. Quo facto ignis extinctus est, anno mcccccli. Testis 1. Georgius Huifener Gorlicensis, nescio quibus exagitatus, mortem sibi afferre cogitabat, quod cum animadverteret Thomas Nasonpis affinis ejus, hominem Divo Bennoni piis precibus et voto commendavit. Georgius itaque furia liberatus, secum esse cœpit, anno mccccxcviii. Testes II. Mulier quædam in partu maxime laborabat, et ita quidem, in salute ejus desperata, auxilium Divi Bennonis imploratum esset. Quo factum est, ut statim geminum partum ediderit, anno mccccxciv. Testis 1. Item alia quædam mulier, eodem modo periclitans, voto facto feliciter enixa est, anno mccccxcv. Testis 1. Item multe aliæ mulieres, in partu laborantes, post votum enixæ sunt. De quibus passim in processu Fol. dcccxciii, dcccxciv, dcccxcv, dcccxcvi, dcccxcvii, et dcccxcviii.
- 38 Decanus Fribergensis Misnam aliquando venit, atque ibi in gravissimum morbum incidit, de cujus vita medicus desperabat. Tum Zedena *i*, Illustrissimi Principis nostri mater, votum pro eo Divo Bennoni faciens, hominem servavit, anno mccccxciv. Testes IV. Sacerdos quidam Gorlicensis, gravissimo morbo correptus, decubuit: persuasus is a moderatore parochiæ votum Divo Bennoni fecit

a morbo Gallico liberati VII.

f

g

h

Vivis periculis liberati VIII.

i

Variis Morbis liberati XXIII.

A cit, et statim convaluit, anno MCCCCXCIV. Testis 1. Venit quodam tempore Misnam Civis quidam Budissensis, non ut Divum Bennonem coleret, sed ut negotia nescio quæ conficeret. Ab hospite vero ductus est ad sepulcrum Divi Bennonis. Cumque de sanctimonia Divi Bennonis miraculis et honore, quem illi populus Christianus haberet, doceretur; respondit ille, non decere eum qui Canonizatus non esset ita colere. Quasi hi qui Bennoni divinos haberent honores superstitiosi essent. Quid accidit? cum Budissensis ille domum reverteretur in morbum longe gravissimum incidit. Conscios eorum verborum, quibus Divum Bennonem contempserat, pœnitentia ductus, votum cum sacrificio illi fecit: statim itaque convaluit. Postea vero beneficii illius immemor votum persolvere in longum tempus distulit. Contigit autem ut casu quodam brachium infringeret, tum admonitus ingratitude suæ se votum illud quod fecisset persoluturum altero voto confirmavit: quocirca iterum sanatus est. Sed eodem ingratitude vitio quo antea deditus, Bennonem neglexit. Quid ergo? In cellam vinariam ex editiore loco maximo cum periculo decidit: illudque brachium, quod antea fregerat, graviter offendit. B Tunc ad veram pœnitentiam conversus, tertium votum prioribus addidit: eaque simul omnia persolvit, ratus hæc sibi omnia ingratitude causa accidisse, anno MCCCCXCIII. Testes III. Rusticus quidam, octo hebdomadis dysenteria laborans, post votum convaluit anno MCCCCXCIII. Testis 1. Mulier quædam per triduum maximis doloribus torquebatur: ea post votum convaluit, anno MCCCCXCIX. Testis 1. Mulier quædam morbo repentino afflicta, voto facto sanata est, anno MCCCCXCIX. Testis 1. Puella octo annorum, per gradus editissimos delapsa, dorsum fregerat: ea post votum convaluit, anno MCCCCXCIX. Testis 1. Mulier in tussim cum incidisset atque eo morbo septem hebdomadis laboraret, voto facto sanata est, anno MCCCCXCIX. Testis 1. Illustrissimus Princeps Joannes, Illustrissimi k Georgii Ducis nostri filius, graviter ægrotans communi Monialium Fribergensium oratione Divo Bennoni commendatus illico convaluit. Id quod Illustrissima mater ejus testata est, anno MCCCCXCIX. Testis 1. Famulus Zedenæ Illustrissimæ femine, gravi et diuturno morbo confectus, ab Illustrissima matrona Divo Bennoni commendatus, pristinam sanitatem recuperavit anno MCCCCXCV. Testis 1. Abbatissa monasterii Misnensis pleurisi laborans, voto facto morbo liberata est, anno MCCCCXCIX. Testis 1. Mater et filius gravissimo morbo laborantes post votum convaluerunt, anno MCCCCXCIX. Testes III. Invaserat quendam mulierem repentinus quidam morbus, et ita quidem, ut omnino decumberet: voto facto sanata est, anno MCCCCXCIX. Testis 1. Item alia quædam, per integrum annum acerbissimo morbo debilitata, post votum convaluit, anno MCCCCXCVII. Testis 1. Item alia sex hebdomadis graviter affecta, post votum convaluit, anno MCCCCXCVIII. Testis 1. Adolescens quidam gravissimo morbo implicatus, et ita quidem implicatus ut medici de ejus salute desperarent. Is voto facto convaluit, anno MCCCCXCVIII. Testes VI. Clericus quidam Misnensis propter gravem ægritudinem mente captus, facto voto, ad se reliit anno MCCCCXCIX. Testis 1. Puer duos annos natus, et eo amplius, graviter ægrotans post votum convaluit. Cum autem parentes voto non satisfacerent, puer gravius, quam antea affectus erat, ægrotare cœpit. Quo factum est, ut parentes conscientia ingratitude suæ perciti duplex votum Divo Bennoni persolverint: puer itaque sanatus est. Civis quidam Misnensis gravissimum morbum contraxerat, post votum autem convaluit, anno MCCCCXCV. Testes II. Mulier quædam

dolore maximo in altero brachio torquebatur: illa D post votum sanata est anno MCCCCXCV. Testis 1. Puer adversa valetudine graviter affectus fuit, et ita quidem affectus, ut illi moriendum omnino esset. Aderat autem illi Mulier quædam, nomine Agnes, quæ commiseratione adducta, votum pro illo fecit. Quo facto puer statim convaluit anno MCCCCXCIX. Testis 1. Item alius puer eodem modo ægrotans, voto a patre facto convaluit, anno MCCCCXXXIX. Testis 1. Mulier quædam gravissima ægritudine oppressa, et a medicis relicta penitus, post votum pristinae sanitati restituta est, anno MCCCCXCII. Testis 1. Puer quidam morbo quodam vehementer debilitatus, ad sepulcrum Divi Bennonis deductus, convaluit, anno MCCCCXCII. Testis 1.

D
EX VET. IMPR.

ANNOTATA G. II.

a Friberga ad Muldam fluvium, Misna 5 aut 6 leucis horariis distita.

b Budissina, urbs Lusatiae superioris ad Sprevm fluvium, vulgo Bautzen.

c Gorlitzium etiam urbs Lusatiae superioris ad Nisam fl. Academiam habet.

d Bischosverda in Misnia, ad confinia Lusatiae, inter Dresdam et Budissinam, a S. Bennone traditur nomen sortita. E

e Fallor si morbus Persicus hic et supra dictus, non sit Eresipelas, Belgis vulgariter nominatus Rosa, a roseo seu Persico quam affectæ parti inducit colore.

f Torgavia urbs ad Albim in confiniis Misniae et Saxoniae superioris.

g Contagio scilicet contrahitur etiam morbus iste, et innocentes quoque inficit, quales hic aliqui curati notantur.

h Joannes Bose 38 Episcopus Merseburgensis ad Salam Misniae fluvium.

i Zedena, sive Sidonia, filia Georgii Podtebracii Regis Bohemiae, nupta Alberto Duci Electori Saxoniae, anno 1500 mortui mater dicti Georgii, anno 1510 vita functa.

k Hic est Georgius Barbatus Dux, qui vixit usque ad annum 1539: at Joannes ante patrem obiit anno 1537.

CAPUT III.

Miracula Divi Bennonis Episcopi Misnensis, in secunda et speciali inquisitione in partibus conscripta. F

Ad Misnam pagus est, quem incolæ Niderfere nuncupant. Hic uxor cujusdam Petri Pesches, infantem mortuum enixa est. Sicque cum duas horas puer mortuus perstitisset; voto D. Bennoni facto, ad vitam revocatus est, estque puero nomen Martinus impositum. Testes 3, examinatorum in ordine, 204. Quæ ultima notitia, nobis neutiquam utilis, Processum non valentibus exhibere, posthac omittetur, solumque ex margine notabitur, quot cuique miraculo adscripti sint testes. Non longe ab eodem loco subque Misnensis diœcesi in pago, Ubige nomine ad oppidum a Haynis, simili modo infans exanimis editus, post mediam horam voto D. Bennoni facto, revixit. Testes 5. In b Vallachia apud Moldum (quod oppidum diœcesis Molcofiensis est) Filiolus cujusdam pellionis, nocte inter lactandum a Matre oppressus, exanimisque sex horas habitus, D. Bennonis nomine invocato, ac voto per queindam Fratrem Stephanum Minoritanum facto, vitæ restitutus est. Testes 2. Fribergi in Misnia ludi, ad exemplum passionis Dominicæ singulo septennio magnificentissime ce-

E mortuis
scilicet 8.

a

b

A lebrantur. Hic cum in turba cetera ducentorum
EX VET. IMPR. ferac hominum, gradus nimio pondere depressi cum
ipsis spectatoribus corruissent; adolescens decimum
tertium agens annum, qui se sub eo ædificio collo-
carat, casu simul oppressus est, ita quidem ut initio
nihil humanæ formæ appareret. Postea vero ex
ruinis erutus, cum tres horas integras sine ullo
vitæ indicio jacuisset, voto a circumstantibus B.
Bennoni facto, brevi post tempore ad vitam rediit,
ac sine ullo corporis vitio sanatus est. Testes fide
dignissimi duo ex certa scientia.

Ab immundis
spiritibus
liberati 2.

40 Rector quidam Parochialis ecclesiæ Ciezko,
integrum biennium dæmonio vexatus inhabitatusque,
conjuratio facta per quemdam Joannem Schilda in
D. Bennonis nomine, a dæmone liberatus est. Tes-
tes 3. Mulier quoque, Anna nomine, pagi Pre-
czendorff diœcesis Misnensis, cujus corpus cum
immundorum spirituum domicilium esset constitu-
tum, ad Divi Bennonis tumbam producta ejusque
nomini invocato liberata est, dæmonesque fugati.
Testes 3.

B
A cæcitate
oculorumque
doloribus
liberati 6

41 Jam vero reliquis in morbis vitiisque cum
corporum, tum animorum toties animadversum est
Divinum Bennonis auxilium, ut ne comprehendi
quidem numero omnia queant. Pauca tamen ex
multis, eaque quæ non nisi gravissimis honestissi-
misque testibus confirmata sunt, non pigebit testi-
monii causa in medium adferre. Pellio municipii c
Kennicz, Michael Reichel nomine, annos continuos
quadraginta gravissimos oculorum dolores patieba-
tur. Post varias medelas adhibitas ad ultimum ex-
cæcatus, cum annum integrum sic sine usu oculorum
perstisset, voto tandem facto, auxilio Bennonis
divino, id integrum beneque sanum recepit, quod
medicamentis humanis depravatum auiserat. Testis
1. Altera puella quadrimestris, Utilia vocata, cujus-
dam Ambrosii Sorge filia, usque ad decimum quin-
tum ætatis annum gravissimis oculorum doloribus
vexata, ac demum utroque lumine capta, voto
facto, visum recepit; nec non apostemate quod illi
altera in oculo deformem in modum excreverat,
liberata est. Testis unus Conjunx cujusdam Valen-
tini Cleringk, incolæ oppiduli d Oschacz diœcesis
Misnensis, Lucia nomine, cum annum integrum
oculorum doloribus graviter esset cruciata, nec
non altero oculo quinque mensium spatio orba, voto
facto illico curata est. Testes duo Altera femina
quingenta octo annos nata Juliana Ranaferdine
C nomine, Misnensis diœcesis post quinquennii conti-
nuū dolores excæcata, sextum annum totum cæca
perstitit, quousque votum fecit: quo a cæcitate li-
berata est illico. Testes duo Henricus de Schlejnicz
Baro, et Illustrissimi ducis Saxonie e Georgii Mars-
chaleus, quo uno cæco nemo in provincia ea notior
extitit: quinquaginta annorum ipse perpetuis ocu-
lorum doloribus ac magnis animi perturbationibus
affectus, dum diuturnis medicamentis nil profici-
cit, voto tandem facto Divino Bennonis auxilio
convaleuit. Testis unus Valpurgis vidua Thomæ mo-
litoris Misnensis diœcesis biennium cæca persistens,
ac non nisi longis doloribus excæcata ex voto illu-
minatur, Testes quatuor. Sigismundus Ihan muni-
ceps Misnensis filium habebat novem annorum, Do-
minicum vocatum: ejus pueri oculum fusi acies
penetrarat cumque medelis nullis periculosum vul-
nus curari posset, voto facto brevi sanatur. Testis
unus Catherina conjunx Christophori Augustini, ex
municipio Budissiensi, quatuor annos oculorum do-
lores passa, ac quinto anno integro excæcata, voto
facto lumen recepit. Testes duo Agatba, conjunx
carpentarii cujusdam Michaelis, Misnensis diœcesis
octo annis iisdem oculorum doloribus vexata, ac
sinistro oculo capta, voto facto, curatur, oculumque

recipit. Testes duo Puella duorum mensium Catherina
D vocata, filia Christiani Leonardi, ex municipio
Torgensi ab eo tempore usque ad alterum ætatis
annum, videre nihil visa est: eique post id tempus
voto facto, oculi aperti statim sunt. Testis unus,
Puer trimulus filius Joannis Niderau, oppiduli Di-
pesnalde, oculorum usu per annum integrum ex
dolore carebat; facto voto lumen recepit. Testis
unus Puella decem et octo annorum Margaretha
nomine, annuo dolore excæcata, facto voto curatur.
Pater puellæ Wolfgangus Leupolth cultor pagi
Siehenbergk. Testes 2. Altera puella quadrimula,
cui Annæ nomen, ex municipio Fribergensi, patre
Valentino Unaner, octo mensium oculorum dolorem
passa, ac nono excæcata, quarto post mense voto
facto, restituitur. Testis 1. Margaretha uxor Joan-
nis Peseler; municipii g Camiczensis, Misnensis
diœcesis, plusquam annum iisdem oculorum dolori-
bus vexata, et aliquamdiu cæca; cum nullis remediis
humanis curari posset, ex voto, Divi Bennonis au-
xilio est curata. Testes 2. Franciscus Olsthleger ex
municipio Gorlicensi, et ipse ex dolore utroque lu-
mine viginti dierum spatio captus, vigesimo primo
die facto voto sine mora restituitur. Testes 2. E

42 Municeps Remniczensis quidam, Gabriel
Stolcze, filiam ex uxore susceperat et mutam et
epilepticam; cumque eam sic affectam tum ad unde-
cimum ætatis annum educasset; viro in mentem
venit votum Bennoni pro filia facere. Quo facto
puellæ uno eodemque tempore et vox restituta et
sanitas: quarum rerum omnium testis ipsa extitit,
ac DD. Commissariis coram ad interrogata singula
respondit. Testes 4.

Muti hominis
lingua soluta.

43 Pastor armentorum monialium Monasterii h
Gerisvalde, ordinis S. Benedicti qui Simon vocaba-
tur, letali vulnere in capite percussus, ex eoque
phreneticus effectus, voto facto conservatus est.
Testes quatuor. Mulier Anna nomine uxor Laurentii
Puchs, pagi Hermisdorff, Misnensis Diœcesis phre-
nesi correpta, Bennonis nomine appellato, placata
est, et a morbo liberata. Testis unus. Puer quadri-
mulus, Wolfgangus nomine, patre Osvaldo Statua-
rio Fribergensi per diutinam ægritudinem in phre-
nesim lapsus, voto facto liberatur. Testis unus.
Magdalenam, conjugem cujusdam Valentini Altst-
mer, a partu phrenesis invaserat; eaque biduum
cum perdurasset, voto facto, aversa est. Testes
duo. Altera Margareta, uxor Valentini Heckel,
Kenniczensis, cum integrum annum eo ipso morbo
laborasset ad tumbam Bennonis constituta curata
est. Testes duo. Paulus Hase Misnensis Diœcesis,
cum ex longa et acuta febre phrenesim pateretur
quindecim dierum spatio, ex voto liberatur. Testis
unus. Idem et in Cordula accidit, uxori Petri Criez,
Oppiduli i Rochlicz incolæ, quæ et ipsa ex diutina
febre phrenetica, per votum liberata est. Testes
tres. Idem et in Consule municipali oppiduli Piirn,
Hieronymo Promnicz nomine, qui ex ægritudine
triduo phrenesi correptus, voto facto et animo et
corpore convaleuit. Testes duo. Illic ipse de quo lo-
cutus sum paulo post, et in filia trimula, cui Wal-
purgis nomen indiderat, ea ipsa phrenesi laborante,
Divini Bennonis auxilium iterum sensit, estque
infans voto facto a morbo statim curata. Testes duo.
Memorable vero quod Antonio Czottel Misnensis
diœcesis contigit. Is cum annum integrum per phre-
nesim consternatus esset, quoties ad tumbam Ben-
nonis produceretur, toties ad rationem rediit: ac
quamdiu illic detineretur, tam diu mentis compos
perstitit. Cum vero rursus discederet, morbo inva-
debatur: ut facile intelligas, non solum cœlestibus
illis divinorum hominum animis, sed ei etiam parti,
quæ in terris relinquatur divinitatem plane inesse.

h
A phrenesi
liberati 24

Illic

A Hic vero voto postea facto, ab ipso morbo in totum liberatus est. Testis 1. Conjunx Pauli Braven, Municipis Misnensis, Ursula nomine, continuato menstruorum fluxu, capitisque doloribus ingravescentibus, in phrenesim versa, bino voto qualibet vice facto curatur. Testes duo. Puer Baltasar nomine, filius Nicolai Schindelers Consulis municipalis Misnæ, quartum agens annum; rabidi canis morsu læsus, ac paulo post ipse quoque in rabiem versus, voto facto respiscit, ac sanatus est. Testis 1. Puer sutorius Joannis Langi sutoris Lipsensis, ex ægritudine per duodecim dies phrenesi consternatus, voto facto statim ad se rediit, Testis 1. Sebastianus Gronevalt liberos habebat Sebastianum et Claram, quos utrosque eodem ferme tempore phrenesis invaserat; cumque medelis incassum laboraret, ad Divum Bennonem voto facto confugitur: estque morbo uterque liberatus. Testis 1. Agnes, uxor Joannis Rubelants, ex municipio Pirnensi post morbum corporis phrenesi correpta, ac tres menses vexata, tandem ex voto salvatur. Testes 2. Miles quidam ditioris Bambergensis, Conradus Falcke nomine, per pleuresim in phrenesim prolapsus, Divo Bennone invocato ac voto facto, sanus beneque rectus discedit. Testes 11. Mattheus Fabri ex municipio Fribergensi quatuor habebat liberos, qui omnes ex contactu rabidi canis, ipsi quoque in rabiem versi, ex miseratione divina voto Bennoni facto liberantur. Testis 1. Municeps Laubensis, Misnensis diœcesis, cui Laurentio Riederer nomen erat per diuturnam pleuresim ac febrim phrenesi correptus, voto facto ab omni molestia liberatus est. Testes 2. Joannes Barth Gosnigensis, qui pagus non longe a Misna distat, magnus animi perturbationibus in phrenesim coniectus; cumque sic affectus duos dies perstitisset, statim a voto facto liberatus est. Testes 2. Eadem phrenesis Cristinam, Matthæi ejusdam sartoris Camicensis conjugem, invaserat. Cumque præterea mulier ab immundis spiritibus vexari videretur, solo Bennonis nomine in aures aliquoties inclamata, ab omni Morbo ac gravedine liberata est. Testis 1. Matheus Richman, cui de Sacerdotio parochialis Ecclesiæ oppiduli *k* Luckau provisum erat, ab ægritudine quadam præcedenti in phrenesim inciderat, eoque tres dies vexatus, voto facto et animo et corpore restituitur. Testes 2. Puella decimum nonum nata annum, Bartholomæi Thomæ municipis Gorlicensis filia, Anna vocata, undecim continuos; menses phrenesi laborabat. Cumque nulla humana arte remedium inveniri posset, divino Bennonis auxilio; voto facto, sanata est. Testes 2. Vidua Elisabeth Michaelis Meders demortui, per ægritudinem triduum phrenetica, voto facto, salvatur. Testis 1. Altera puella sexdecim annorum, patre Martino Marcz, pagi Trium tabernarum, a morbo præcedenti in phrenesim versa, voto facto a phrenesi liberatur. Testis 1.

surdus restitutus

Claudus relictus

Paralytici seu contracti sanati 14

44 Ex tinnitu alterius auris, usu utrarumque privatus, ac tres menses surdus, Osnaldus Scheyn, Illustrissimi Ducis Saxonie Georgii ab ore proprio coquus, vir quinquaginta annos natus, voto pro auribus divo Bennoni facto, e vestigio sanatur. Testis 1.

45 Magnum vero, quod sequitur, ac memorabile fidei bonæque spei præconium: Petrus Colpe, municipii Ostbacensis, vir, sexagesimum septimum annum jam egressus, ad extremum sex ferme menses pedibus contractus, dum sic ut erat claudus, templum ingreditur, ac pro concione de miraculis ac sanctitate Bennonis oranti Sacerdoti fidem pie habet, ac spem concipit; sanus ac rectus abiit. Testis 1.

46 Pedibus e manibus contracti duo fratres

Donatus et Lucas, filii Pauli Rubenczal pagi Bau-benicz, votis factis, rectificantur. Testes duo. Petrus Richter, oppiduli Haynis incolæ, tres ferme menses manibus pedibusque contractus, voto facto sanus discessit. Testis unus. Cum pro infante vero trium annorum, filio Joannis Clarman municipii Pirnensis, octo mensium spatiis contracto varia vota fierent; ad extremum solum illud, quod Bennoni factum erat, profuit: estque puer extemplo sanatus. Testes tres. Puella duodecim annorum Otilia nomine, filia ejusdam Georgii Bartisth oppidi *l* Wittenau, ex nimia membrorum contractione animam agebat: sed voto facto conservata ac sanata est. Testes tres. Filiola Georgii Saxonie Ducis himula, cui *m* Magdalene nomen fecerant utroque pede contracta cum omni medicorum ars incassum laboraret, voto sanata est. Testes tres Agricola pagi, qui Colonia vocatur, Joannes Schuman nomine, nimio ac diutino e labore, quadragesimo ferme ætatis anno contractus; voto facto, restituitur. Testes tres Henricus Crantner, municipalis Consul Misnæ, colica passione sæpius infestabatur, ita ut nonnumquam viribus deficeret, ad tumbam Divi Bennonis constitutus ac pio affectu auxilium illius invocans, molestissimo morbo in totum liberatus est. Testis 1. alter Consul ejusdem municipii, Lucas Pincker nomine, ex altero pede subito contractus, facto voto, subito, convalescit. Testis 1. Margaretha, uxor ejusdam Thomæ Bohemi Misnensis diœcesis, sex menses ex pedibus contracta, voto restituitur. Testis 1. Rusticus quidam pagi Matesdorff, Jacobus Raufft vocatus, quadraginta annorum, in altero pede contractus, voto facto, sanatus est. Sed cum in persolutione voti negligentior esset, nec promissa impleret; ecce repente utroque pede contrahitur; seque deliquisse intelligens, alterum votum facit atque iterum in altero pede statim liberatus est. Altero vero non prius quam ad tumbam Divi Bennonis ipse accederet. Hoc documento apertius quid quæri potest? Testes 1. Mulier quadraginta annorum, Barbara appellata, conjunx Joannis Uniurde municipis Lipsensis, quod oppidum Mersenburgensis est diœcesis, quinque ferme menses contracta, cum nullis medicorum remediis sanari posset, ad Divum Bennonem pio affectu cum refugisset, voto facto medicina divina restituta est. Testes 2. Joannes Molitoris, Rector Parochialis Ecclesiæ oppiduli Dypelswalde, LXII annorum, per omnia membra pene contractus, per tres dies ex voto repente sanatur. Testis 1. Alius Rector parochialis Ecclesiæ pagi Robericz, Caspar Schwenczer nomine, sexagesimo ætatis anno in altero pede ad quintam septimanam contractus, indiesque magis magisque invalescente malo, voto facto, illico convalescit. Testis 1. Ex nobili genere natus Joannes de Lokericz, Lusatiae inferioris, sexagesimum secundum agens annum, ex pedum contractione quatuor menses decubuerat, cum voto facto, illico sanatur. Testis 1.

47 Muliercula gravida, uxor Wenczeslai Lipe-zigk, Elisabeth nomine, ad interfemineum inflata, voto facto, curatur. Testis 1. Caspar Tile, municipalis magistratus oppiduli Kemnicz, tumore juxta ac dolore testiculorum vexatus per triduum, ex voto liberatur. Testis 1. Agricola pagi Obern, Bartholomæus Lemam, spinam leserat, unde totum dorsum vehementer intumuerat: voto facto, liberatur. Testis 1. Altera puella trium annorum, patre Joanne Schuman pagi Colo, subito inflata ac jam tum magis magisque incrudescente malo; voto facto statim liberata est. Puellæ Margarethæ nomen erat. Testes 11. Simon, infantulus semestris, filius Simonis Brethstneyders, cujus virga certo morbo infecta,

D
EX VET. IMPR.

l

m

E

F

Inflati ad bonam habitum in omni reducti 8

A infecta, enormiter intumuerat voto facto continuo sanatur. Testes 2. Stupendum quod sequitur. Infantulus, vixdum annum natus, patre Stephano Vulpe municipii Lipsensis, ex suggestione infidissimæ ancillæ octo acus deglutiverat, unde sauciatis intestinis continuo totum corpus inflari cœpit. Cumque omni humane remedio desperatum esset, Divi Bennonis fide pio voto implorata, acns per secessum egressit omnes, puerque conservatus est. Testes 2. Alter puer Misnæ, filius Casparis Gerlach, simili modo acum deglutierat, unde continuo intumescens ac nigrescens, moribundus cecidit: auxilio Divi Bennonis implorato, in vita conservatur, acumque per gingivam egerit. Testis 1. Mulier Hedwigis nomine, conjux rustici cujusdam Blasii Naumans pagi Dalnicz, fluxu menstruorum per integrum triennium constipato enormiter intumuerat: ex voto statim solvitur. Testis 1.

ANNOTATA G. II.

a Haynis sive Hayna, oppidum satis elegans ad Rederum fluvium, a Misna versus orientem et Lusatiam tribus leucis dissita.

b Vallachia regio nota est prope Danubium, cui adjacet Moldavia, a Moldavis fluvio, ubi praluit Moldum oppidum, ubi Molcofriensis regionem olim dictam fuisse, ibidemque antea Minoritas vixisse constat ex Francisco Gonzaga, dum agit de Provincia S. Mariæ in Ungaria.

c Kemnicis sive Chemnitium, ad fluvium cognominem urbs satis magnifica Misnæ, ab urbe Misna circiter leucis decem horariis versus Austrum dissita.

d Oschats oppidum inter Albi et Muldam, a Misna versus Boream quinque leucis horariis dissitum; habuit monasterium Franciscanum, et templo S. Ægidio et S. Georgio dicata.

e Georgius Dux Catholicus, obiit mense Januario anni 1539, cui Henricus frater succedens et a fide ortholoxa deflectens, permisit mox festo Pentecostes Luthero concionem primam habere Lipsiæ.

f Dippeswalde sive Dippoldiswalda, oppidum haud procul Albi et munitione Pirna supra Dresdam, a qua vix tribus leucis distat.

g Camitz oppidum Lusatix superioris, haud procul a confiniis Misnæ.

h Geriswalde in territorio Misnæ Lipsiensi.

i Rochlitz, oppidum in eodem Lipsiensi territorio, ubi ecclesia est S. Kunegundi dicata.

k Lucka, oppidum Ducatus Altenburgici, inter ipsum Altenburgum et Pyganiam situm, in ipsa Misna.

l Witgenau, oppidum Lusatix superioris: pertinuit ad monasterium sanctimonialium Mariensternam, ibidem situm.

m Hæc illa Magdalena videtur esse, quæ anno 1524 Marchioni Brandeburgico Jouchimo II nupta, vixit ad annum 1534.

CAPUT IV.

Alter pars eorumdem Miraculorum.

Podagram esse incurabilem multorum opinionibus receptum est: ea laborabat Plebanus Sacerdos (ut nunc loquimur) parochialis Ecclesiæ oppiduli a Sonnenwalde, vir quinquagesimum quartum annum natus, qua vel ipsa ratione remedium omne desperabatur. Is tamen ceteris medicinis neglectis, ad Divum Bennonem postquam confugisset, voto facto, curatus est. Testis 1.

49 Nec vero curatu faciliorem epilepsiam putant:

ab hac tamen hos qui sequuntur omnes, voto tantum facto, auxilio Divi Bennonis liberatos et conservatos constat. Infantulum, filium Martini Lavenhayn Geriswaldensis. Testes 3. Alterum infantem semestrem, Antonium nomine, oppiduli Rasben, qui culpa patris Georgii Schockolthi in morbum incidit. Testis 1. Puellam Annam, patre Wolffgango Sricleinan Kemnicensis quæ abortus hora usque ad tertium ætatis annum eodem morbo laboraverat. Testis 1. Alteram Apoloniam, filiam Gabrielis Stolcs Misnensis diœcesis, undecimo ætatis anno vexatam. Testes 2. Filium Balthasar Schiferdeckers bimulum, Wolffgangum appellatum, qui tribus mensibus fere sine remissione eodem malo angebatur. Testis 1. Alterum Joannem, filium Erhardi sartoris, annum tantum natum, ac per mensem in cunis hoc morbo continue vexatum. Testis 1. Antonium Sculteti municipem Osthacensem, quem bis hoc malum invaserat, et vigesimo sexto ætatis anno et trigesimo. Testes 2. Wolffgangum, filium Valentini Richter, duorum annorum infantem, octo dies continuos epilepsia prostratum. Testes 2. Alterum Wolffgangum, filium anniculum Pauli Reiebs, agricolæ pagi Sthebnicz, cum eadem epilepsia infestaretur, voto facto b Divo Valentino, cui nostrates curam propriam hujus morbi dicarunt: quin et ipsi morbo Valentini nomen indiderunt, satis constat nihil esse perfectum. Quem postea Divi Bennonis auxilio per secundum votum invocato, continuo sanatum constat. Testes 2. Ad hunc quoque modum virguncula trium annorum, Ursula nomine, filia Andreæ Maurer, oppiduli Osthicz, cum et ipsa hoc malo infecta per varia vota circum diversa Sanctorum templa circumferretur, nec tamen quidquam proficeretur; ad ultimum voto Divo Bennoni facto, sanata est. Testis 1. Vigesimo tertio ætatis anno Wenczeslaus Podam, municeps Oscaczensis, hoc morbo primum correptus, atque ab eo tempore usque in nonum annum vexatus, fide tandem Divi Bennonis per votum implorata, sanatus est. Testis 1. Annum nata puella, filia Georgii Bohemi oppiduli Coldicz, voto ab epilepsia erat liberata. Sed cum parentes in præstando lentius agerent, in morbum infans rursus incidit; nec prius liberatur quam secundo voto facto ac priori soluto. Testes 2. Walpurgis puella undecim annorum, patre Laurentio Cappe Pirnensi, ex defectu stomachi tribus septimanis nullum cibum nec continere nec digerere poterat. Unde paulo post in epilepsiam prolapsa, atque ex eo triduum muta, voto facto ab omni mala habitudine liberatur. Testes 2. Altera eodem nomine, filia Hieronimi Promnicz altero ætatis anno epilepsia quoque infestata, ex voto curata est. Testes 2.

50 Ac quamquam hæc in parte exemplis maxime abundamus, prætereundum tamen non est, quod in municipio Camics accidit. Hic cum Canonici ac Clerus impense darent operam, ut nomen Divi Bennonis aliquando in Sanctorum Albo per Pontificem Romanum conscriberetur; hocque institutum cum quidam ex municipibus Wenczeslaus Eckelbergk appellatus, petulantius interpretaretur; subito pœna præsentanea plectitur, puero, quem in cunis habebat, epilepsia statim correpto. Ejusquo rei, cum postea resipuisset ipse testis extitit: ut facile intelligamus, non solum opitulandi, sed et vindicandi potestatem cum Sanctis Dei communicatam esse. Testis 1. Puella sesquiannum nata, Anna nomine, patre Rustico pagi Ditm insdorff, Paulo Mildenbergk, spatio unius diei atque noctis ex eodem morbo duodecies conciderat. Cumque nulla non solum liberationis, sed ne vitæ quidem spes superesset: voto facto, et servata et curata est. Ex eodem pago Ursula, filia Simonis, sex annos nata, cum inte-

grum

Podagricus curatus.

a

a Morbo comitiali seu epilepsia liberati XXIX

A grum annum eodem morbo laborasset, ex voto salvata est. Testis 1. Filia bimula Joannis Spindelers, ex municipio Misnensi, ab epilepsia ac paralyti uno eodemque voto liberata est. Testes 2. Joannes, filius Nicolai Wittich, municipis Misnensis trium annorum, voto facto liberatur. Testis 1. Lucas filius Thomæ Bohieni, ab hora ortus usque ad alterum ætatis annum, hoc morbo sæpe acriter vexatus, voto facto, curatur. Testes 3. Anna, filia bimula Gasparis Hawolt municipis Misnensis, eodem morbo sæpius decumbens, per votum liberatur. Testes 4. Andreas, filius Joannis Schubarth, pagi Oberbobericz, quintum natus annum, eodem morbo oppressus voto facto liberatur. Testis 1. Puella tertium agens annum, eadem epilepsia infestata, statim a voto liberatur: nomen puellæ Anna patre Ambrosio pistore oppiduli c Mithvede. Testis 1. Donatus adolescens quatuordecim annorum, filius Simonis Mohis, ab eodem morbo solo voto liberatur. Testis 1. Valentinus quatuor annorum puer, patre Nicolao Hayn ex municipio Fribergensi iterum epilepsia prostratus, facto voto salvatur. Testis 1. Catharina conjunx Joannis Munczers Fribergensis, hominis ditissimi, epilepsia iterum correpta, statim a voto curata est. Testis 1. Infans duorum annorum, Andreas filius Nicolai Rechel, ex municipio Gorliczensi, bis epilepsia correptus, statim facto voto purgatus est. Testis 1. Femina quadraginta annorum Catharina nomine, conjunx Bernardi Rose, eodem malo sæpius vexata, aliquando voto facto liberata est, Testes 2. Splendidissimo loco natus adolescens, ex Principum seu Illustrium ut vocant ordine, viginti duos annos natus, ipse quoque epilepsia laborans, voto Divo Bennoni facto, sanatus est; Episcopo hoc Brandenburgensi pro testimonio asserente. Testes 3.

51 Wolfgangus Meyler ex municipio Osthæzen, ex peste animam agens, voto facto curatur. Testes 2. Municeps Misnensis triginta octo annorum, Nicolaus Fabri vocitatus, animadvertens se peste infectum, voto facto, eo ipso momento liberatur. Testis 1. Eisdem cognominis Vincentius, simili modo infectus, voto liberatur. Testis 1. In pago Herolt quidam Wolfgangus Lofer in subterraneis cuniculis metallo effodiendo incumbens, mercurio volanti fataliter infectus, voto Divo Bennoni facto liberatur. Testis 1. Juvenis viginti quatuor annorum, Joannes Friso nomine, oppiduli Bischoffwerde, cum pestilens in corpore apostema tres menses gestasset, nec remedium inveniretur: quin malum indies magis magisque invalesceret, ipseque contabesceret; voto facto, servatus et curatus est. Testes 2.

52 Franciscus Brose, vir in municipio Fribergensi laud obscuri nominis, prolapsus in cavernam mineralem tres scalas, hoc est, duodecim cannas altam, supra omnem captum humanum, per votum incolumis servatus est. Testis 1. Rusticus pagi Martbach, de procera quercu decidens, membris crudelem in modum contactu ramorum ac terræ dilaniatis, voto facto, supervixit. Nomen viri Nicolaus Cluge. Testes 2. Adolescens decimum octavum natus annum, Valentini Valentinus nomine, Cricz Kemniczensis, ex editiore domus parte in terram prolapsus, læso capite aliisque membris, in vita, voto facto, conservatus ac sanatus est. Testes 2. De Turre quadraginta cubitorum oppidi Mesnæ vigil decidens, cum inter cadendum Divi Bennonis inelamasset auxilium, incolumis ad terram delatus est, eoque casu eo in loco nihil celebrius. Testes 7. Sittich de Berlewicz, vir antiqua ac nobili familia natus, cum equum cui insidebat in saltum excitaret, ipso in saltu una cum equo moribundus corruit, ac quia meruit Divam Bennonem videre in spiritu,

velut ab inferis revocatus ad vitam rediit. Testes 2. Bernardus Freydiger Misnensis, in puteum non minus altum quam angustum prolapsus, voto facto, omnibus stupentibus salvus evasit. Testis 1. In alterum puteum adolescens undeviginti annos natus, Sebaldus Birckenaver nomine, oppiduli d Vorzen incidit, cumque in ipso casu Divi Bennonis memor fuisset, incolumis exivit. Testes 2. Georgius Müller pagi Hermsdorff, ab editiore domus parte prolapsus, capite aliisque membris collisis, voto facto, salvatus est. Testes 2. Puella quadrimula Catharina, filia Nicolai Dobet, oppiduli e Volekensteyn, ex alto habitaculo decidens, omnia pene membra confregerat, cumque ex eo casu horam integram sine spiritu jacuisset, voto facto ad vitam revocatur. Testis 1. Clericus Monguntinensis Andreas Stum, ex editiore loco super lapidum magnam congeriem prolapsus, omnibusque membris collisis, aliquamdiu exanimis habitus est. Cumque voto facto ad se redisset, non secus ac qui spiritu Divi Bennonis opem sensisset, primum omnium illius nomen sine instinctu cujusquam consalutavit. Testis 1.

53 Joannes Offenstein, incola oppiduli f Lemnietz, vir quadragesimum annum natus, ac triennium hydropicus voto facto liberatur, Testis 1. Mulier, quadragesimum septimum annum nata, Euphemia nomine conjunx Jacobi Hascke, oppiduli Reichenbach, ex priore quodam morbo in hydropsin prolapsa, ac sic duos annos vexata, cum interim per medicos nihil profectum esset, voto facto, auxilio Divi Bennonis curata est. Testes 2. Altera Anna, uxor Michaelis Rapfuf Gorliczensis, nec non filia ex eadem nata, eodemque nomine vocata, utraque a morbo præcedenti in hydropsin lapsæ, votis alio post aliud factis, liberantur. Testis 1.

54 Vir septuagesimum annum agens; Philippus Hentzel oppiduli g Rusben, quatuor annis vertigine capitis continua vexatus, voto, facto, liberatur. Testis 1. Alter quadraginta annorum Matthias Reichman Luckaniensis, gemino morbo vexatus, capitis vertigine necnon et alia quadam ægritudine, ex voto subito liberatur. Testes 2.

55 Puer bimulus, Henrici de Arusvalde, nobili familia viri, in arce Citzlitz, in vase lacte pleno per casum submersus ac postea extractus, cum duas horas sine spiritu perstitisset, a voto facto statim revixit. Testis 1. Puella sex annorum Gertrudis, filia Valentini Ruswig pagi Causnitz, casu in fonte submersa, cum esset extracta, per mediam horam pro mortua habita est, donec voto facto in vitam revocatur. Testes 3. Tredecim homines in cymba flumen navigabant, cumque casu cymba esset subversa, tres qui in ipso periculo vota fecerant (inter quos quidam Georgius Væler civis Misnensis) ad secundum ripam incolumes evaserunt; reliqui omnes submersi. Testes 3. Pastor municipii Misnensis, cum in flumine, in quo incidit, horam integram luctaretur, omnibus stupentibus voto facto, periculum evasit. Testis 1. Joannes Maurer Sonnevalden sis quinquagenarius, navigio in flumine perichitatus, simili modo per votum evasit. Testis 1. Filius Pistoris Misnensis, decimum annum natus, cum duas horas sub aquis jacuisset, et ab eo tempore exanimis extractus, voto facto revocatur ad vitam. Testes 2. Infans anniculus, Urbani Ruchemmeister Pretzvensis, quod Saxonie oppidum est; spina hælæcis, quo puero deglutienti in spiritalibus gutturis adhæserat, suffocatus; voto facto continuo solvitur, ac puer reviviscit. Testes 2. Apud Rusben oppidulum, filius molitoris cujusdam de flumine mortuus extractus, facto voto ad vitam rediit. Testes 2. Nicolaus Wittich Misnensis civis, repentinis aquarum inundationibus

D
EX VET. IMPR.

d

e

f
Ab Hydropsi
curati 3g
a Vertigine
capitis liberati
2.

h

i
In aquis sub-
mersi ad vi-
tam revocati
necnon ex
aquarum peri-
culis liberati
et crepti 13
pa Peste libera-
ti atque in
vita conserva-
ti v.Ex alto prola-
psi et in vita
conservati x

EX VET IVPR

A inundationibus correptus, atque in medios fluctus præcipitatus dum nullam spem vitæ reliquam videt, Divi Bennonis auxilio implorata incolumis evasit. Testis 1. Puer quinquennium natus, Matthæus filius Burchardi, municipis Misnensis flumine medio ereptus, dum exanimis in sinu matris aliquamdiu defletur voto facto repente reviviscit. Testes 2. Infans anniculus extractus, voto facto revocatur ad vitam, Pucro Erasmo nomen, patre Matthæo Tachter. Testes 2. Joannes Neter ex municipio Lipsensi, viginti quatuor annorum, cum in flumine lavatur, natans fluctibus corripitur, ac submersus est: voto per fratrem facto periculum evadit. Testis 1. Hieronymus puer trimulus, Martini sartoris oppiduli Doblen filius, in vase aqua pleno suffocatus, ex voto ad vitam revocatur. Testis 1. Portitores ad Albim flumen cum tempore, quo glacies solvitur, ac per undas crustæ vi magna atque impetu feruntur, magno cum pondere flumen trajiciebant. Ac in medio fluminis tanta vi procellarum ac fluciei oppressi sunt, ut actum esse de salute putarent. Cumque tanto versarentur in periculo, ut se nulla ope humana liberari posse viderent, ad Divi Bennonis miserationem confugientes, votoque illi facto, conservati sunt: atque in secundam ripam incolumes delati. Testis 1.

a Pleuresi curati 5.

56 Juliana conjunx Wolfgangi Seydenhans Kemnitzensis, pleuresi cruciata tribus diebus ac noctibus continuis, voto facto, liberatur. Testis 1. Thomas Woyth Haynensis, quadragesimo tertio ætatis anno pleuresi in quintum usque mensem vexatus, vota facto liberatur. Testes 2. Antonius Bottel, trigesimum annum agens, tribus diebus atque noctibus continua pleuresi laborans, voto facto, liberatur. Testis 1. Conradus Falce, Bambergensis diocesis, trigesimum septimum annum natus, et ipse gravi ac diuturna pleuresi necnon et febris tertiana vexatus, uno voto facto, sanatur. Testes 2. 2. Antonius Abbas Buche, quod est Monasterium Cisterciensis observationis diocesis Misnensis, vir quinquagintaquinque annorum, octo dies pleuresi infestatus, cum medicorum remediis curari non posset, voto facto, Divi Bennonis auxilio curatus est. Testis 1.

Curati a Phthisi 3.

57 Simon, filius anniculus Nicolai Lebemans, incolæ pagi Marthbach, a phthisi, ex qua annum integrum, hoc est omnem ætatem laboraverat, voto facto, curatus est. Testis 1. Puella quantum annum nata, Margareta Joannis Bothners Pirnensis, quatuor menses eadem phthisi correpta, voto facto, liberatur. Testis 1. Vir septuagenarius, nobili familia natus, Mincquitz nomine, ex arce Sonnevalde, quinque annos eodem morbo infestatus ac consumptus, voto facto curatur. Testis 2.

Amulati restituti 21

58 Vir nobilis ex familia Wedelstorf Halberstadiensis diocesis, cui equus ictu calcis pedem confregerat, voto facto, sine medicis in pede curatus est. Testis 1. Illic ipse aliquando gravi in capite vulnere accepto, cum spem tantam in Bennonem poneret, ut præ ea medicorum opem sperneret; ex voto iterum sanatur. Susanna, uxor Michaelis Kuchemeister Fribergensis, de ponticulo quopiam altiore decidens, crus confregerat, imploratoque Divi Bennonis auxilio, sine vitio sanata est. Testis 1. Philippus Henkel Rusbensis, rota prætereuntis currus secundum faciem crudeliter protritrus, ita quidem ut actum esse de vita videretur; voto facto in vitam conservatus est. Testis 1. Similem ad modum puella Sophia, piscatoris Marthbachensis filia, cujus caput cum pondere rotæ circumactæ diminutum esset; voto facto, in vitam conservata est. Testes 3. Thomas Musigen Kemnicensis, letali vulnere in capite percussus, cranio atque etiam ipso cerebro

contractis, deploratus a medicis, voto facto, in vitam conservatur. Testis 1. Barbara; uxor Joannis Soldiner, tantum vulnus in brachio acceperat, ut illud extrema pellis parte tantum cohereret: cumque medici recidendum suaderent, muliere ad Divi Bennonis miserationem confugiente, voto facto, brachium adhæsit ac sanatum est. Testis 1. Ad hunc ipsum modum quidam Baltasar Eryk Kemnicensis in digito percussus; qui cum minutissima tantum pelle propenderet, voto facto, adhæsit ac curatus est. Puer Rusticus septem annorum, filius Petri Groll pagi Schrebitz, fuste secundum tempora ita graviter percussus est, ut moribundus procumberet: cumque parentes remedium aliud non viderent, Divi Bennonis auxilium implorarunt; votumque postquam fecerunt, puer sanguinem multum evomere coepit, ac conservatus est. Testis 1. Uxor vero cujusdam Laurentii Keyters in crure, [lesa erat] quod ita graviter erat contractum, ut ipsum tantum pelle contineretur; Divo Bennoni voto facto, sine alia humana medicina, triduo curata est. Testes 3. Eodem modo vir quadragesima annorum, Valentinus Clering, ex alto prolapsus, cum costam confregisset, sine aliis medicamentis ex solo voto sanatus est. Testes 2. Similiter et Malier Elisabeth, Joannis Jeuczeler Pirnensis uxor, in brachio, quod et ipsum ruptum erat, ex solo voto sine medelis, idque brevissimo tempore, curata est. Testes 2. Clericus quidam Misnensis Ecclesiæ, massa plumbea in capite ita graviter percussus fuit ut moribundus prosterneretur. Cumque pro occiso sublatus esset, voto facto in vitam revocatur. Testes 2. Paulus Gravert, cum equo cui insidebat collapsus, crus confregerat, cumque a medicis sex mensium spatio curari non potuisset, dolorumque ac putredinis vis in diem inualesceret; Divo Bennoni voto facto, statim sanatur. Testis 1. Faber lignarius vehementi ac mortifero vulnere accepto, cum aliquamdiu e vita migrasse visus esset; voto facto, excitatur. Testis 1. Joannes Werner, letali vulnere in pectore accepto, ex eoque omni ratione ac sensu ablato, cum jam illius interitu propius esse nihil videretur, ex voto statim ad se rediit, ac sanatus est. Testis 1. Michael, Joannis Menger Lipsensis quatuordecim annorum puer, in ventre secundum umbilicum cultello usque ad capulum incusso, per intestina sauciatus; cum medicis vivere posse nullo modo videretur, voto facto vixit ac sanatus est. Testes 3. Puella undecimum annum nata, Anna nomine, filia cujusdam Petri Meth Dobelensis, pondere prætereuntis rotæ oppressa atque extincta, voto facto, ad vitam revocatur. Testes 2. Puer trimulus Wolfgangus, ex nobili Dragensium familia natus, in latere sinistro per costas secundum præcordia fuso penetratus, voto Divo Bennoni facto, ab omni periculo conservatus est. Testes 2. Idem ipse de quo diximus, ætate jam adulta in fronte lancea percussus, profundissimum vulnus cum accepisset; voto facto, Divi Bennonis auxilium iterum sensit, conservatusque est et sanatus. Henricus h Saxonix Dux, cum equo corruens crus confregerat: cumque a medicis diu incassumque laboratum esset, vulnusque ipsum magis magisque recrudesceret, Divo Bennoni voto facto, in brevi postea tempore sanatus est. Testis 1.

59 Margareta, filia bimula Burchardi Losze, pagi Hermesdorf, igni sacro in pedibus accensa, cum una spes in incisione superesset, magno cum periculo conjuncta; voto facto, pedes, sine cauterio aut ulla ope humana, a corpore per se ipsi deciderunt. Testes 5. Puer sextum annum natus, Valentinus [nomine, filius] Martini Brosse factus, in brachio eodem malo flagravat: voto facto integer

A integer sanatus est. Testis 1. Mulier Gertrudis, conjunx Thomæ Cleyn Mersburgensis diœcesis, vulnere in altero pede accepto, cum id per negligentiam sacro igne esset succensum, voto facto, liberatur. Testis 1. Simili modo in altero pede accensa puella, octennium nata, Margareta filia Gasparis medicinæ doctoris Lipsensis; cum trium medicorum industria diu nihil proficeret, voto facto, curata est. Testes 3. Andreas Glaser Pirnensis, ex vulnere quod in manu sinistra acceperat per medici incuriam igne sacro afflatur, voto facto, liberatur illico. Testis 1. Petrus, Piscator pagi Oberboberick, in pede male affecto ex motu nimio igne sacro accensus, cum votum fecisset, liberatus est. Testis 1. Strachota Bohemus, nobili familia natus, Ducis Georgii Saxonis aulicus, cum in brachio eodem modo correptus esset; voto facto, liberatus est, ipso Duce Georgio hoc attestante. Testes 4.

ANNOTATA G. II.

a Sonewalda, oppidum inferioris Lusatiæ, ad Dobram fluvium: mox autem nominandum Gerisvalde, sive Gerinswolda, oppidum est in territorio Misniæ Lipsiensis.

b S. Valentinus Presbyter et Martyr Romanus, et alii ejusdem nominis Sancti coluntur 14 Februarii, estque celebris ejus memoria in antiquis Breviariis ditionum Saxoniarum.

c Mithwela oppidum ad Scopam fluvium, sex circiter leucis horariis Misna dissitum.

d Vorezen sive Wartzten ad Muldam fluvium, Lipsia versus Ortum quinque leucis distat, infra dicitur oppidum Episcopale, ubi etiam corpus S. Bennonis delituit.

e Volckenstein, uti vicinum Marienberg, calidis balneis celebris, prope montes Bohemice.

f Lomnicz distat ab Albi et Misna duabus leucis.

g Rusben seu Ruspen ad Muldam fl. Misna tribus leucis distat.

h Henricus cognomento Pius, Georgii Barbatii frater, vixit usque ad an. 1541.

CAPUT V.

Tertia pars similium Miraculorum.

a
A Morbo Gallico necnon et aliis apostematibus curati
46

B Puella tredecim annorum Margareta, Joannis balneatoris Rusbensis filia, morbo Gallico a ita graviter laborabat, ut oculum alterum penitus amitteret; per votum liberata est. Testes 2. Ejusdem oppiduli Joannes, filius Michaelis Steyn morbo Gallico annum integrum vexatus, ex voto liberatur. Testes 2. Andreas filius Joannis Schultecz, 16 annorum, morbo Gallico per omnem faciem, crudeliter in modum arrosus, voto facto, sanatur. Testis 1. Anna, Georgii Cunheit Nossensis quatuordecim annorum, anno integro pede altero morbum Gallicum passa, voto facto, illico convalescit. Testis 1. Annienla puella, Margareta nomine, Valentini carpentarii Kemnitzensis, viginti ulceribus duobus sesquimensem infecta: voto facto spatio decem dierum mundatur. Testis 1. Infantuli tres Andreæ Scribæ Kennitzensis morbo Gallico una contagione simul infecti, et aliquamdiu crudeliter cruciati; voto facto, statim eodemque momento omnes liberati sunt. Testis 1. Adolescens Simon, patre Simone Siphem, a vigesimo ætatis anno per quadriennium integrum morbo Gallico exhaustus ac corrosus, voto facto, convalescit Testes. 2. Simili modo alter Joannes Rasphe Kemnitzensis triginta annorum, cum per quinquennium hoc ipso morbo crudelissime esset vexatus, voto facto liberatur Testis 1.

D Wolfgangus Baltasar Schifferdeckers, ex diutino morbo Gallico ita contractus, ut paralytico non multum differret, atque ita cum aliquot annos fuisset, voto facto, curatur. Testis 1. Vix quadragesimum quintum natus annum, Paulus Leo, pagi Roffau tres menses ex morbo Gallico laborans; voto facto tridui spatio liberatur. Testes 3. Anna, filia Valentini Steinsetzers Lomnitzensis, ex morbo Gallico trigesimo ætatis atatis anno paralytica et phrenetica, voto facto, ab omnibus simul, tribus scilicet gravissimis morbis, illico sanata est. Testes 2. Dorothea, Adam Keylbau, pagi Wachnitz, a septimo ætatis anno in octavum usque mensem per pleraque corporis membra ita crudeliter corrosa, ut ossa nuda sine carnibus extarent, voto facto, brevi tempore curatur ac restituitur, Testis 1.

E G1 Nicolaus Clinger pagi Pruber ad oppidulum Lomnitz altero et quinquagesimo ætatis anno, in facie multis ulceribus infectus; cum votum Bennoni fecisset tertio post die quam malum contraxerat, liberatus est. Testis 1. Sartor Pirnensis Joannes Tencler, vigesimo ætatis anno cum morbo Gallico infectus esset, eoque menses duos laborasset, nec potuisset interea ullis medelæ curari; voto facto, illico convaleuit. Testis 1. Idem ipse, de quo diximus,

nono post anno in lingua apostemate contracto; cum ex eo tres menses agrotasset, voto facto, iterum curatus est. Testes 2. Quidam Urbanus Domsich Sacellanus Gørlitzensis, cum adolescens a morbo Gallico quo laborabat per votum esset liberatus, ac postea in præstando negligentior esset; eodem morbo iterum corripitur, nec prius liberatur, quam novo voto promisso ac veteri persoluto. Testis 1. Rusticus pagi Niderau, Urbanus Gosman, vir quadraginta octo annorum apostemate in gutture ita præter modum intumescente, ut parum abesset quin strangularetur, voto facto, liberatus est. Testes 2.

Vir sexagesimum quantum natus annum, Matthæus Hangk Misnensis et ipse morbo Gallico laborans, voto facto, curatus est statim: Testis 1. Ex nobili familia natus Urbanus Rhote, ex inferiori Lusatia oriundus, longo tempore morbo Gallico vexatus, voto facto, quam primum sanatur. Testes 5. Matthæus Fabri, Clericus oppidi Golsen, ab incurabili apostemate per votum subito liberatur. Testis 1. Simili modo quidam Martinus Cochel, Rusticus pagi Grobernensis, quadraginta annos natus, a periculoso et ipse apostemate, et quod medelam nullam admitteret, statim voto facto, sanatus est. Testes 2. Puella quadrinula, Catharina Michaelis Wincklers Belgerensis filia; ab eo tempore morbo Gallico correpta, atque in decimum tertium ætatis annum usque vexata ac consumpta, demum voto facto, brevi tempore convalescit. Testes 2. Filia Joannis Bavelbergk trimula apostemate ad magnitudinem ovi anserini in facie enato, cum nullis remediis curari posset; voto facto statim sanata est. Testis 1. Nicolaus Fabri sexagenarius, morbo Gallico infectus, auxilio Bennonis per votum implorato, octavo post die, quo morbum contraxerat, liberatus est. Testis 1. Fistule morbum novem annos passa Anna, conjunx Philippi Asmansdagi Glocke, statim de voto facto sanata est. Testes 3. Alexius Worspæl municipii Ceytz, cui cum sub mento apostema tantum erapisset, ut paulo post totam faciem occuparet atque corroderet, voto facto liberatus est. Testes 2. Petrus, filius Pauli Clementis Mersburgensis, viginti octo annorum, morbo Gallico infectus, post longos cruciatus et ipse ex voto liberatur. Testis 1. Vir nobili familia natus, Joannes de Crokau quinquagesimo ætatis anno, morbo Gallico in naribus contracto, cum sexdecim menses integros medelæ incassum experiretur, tandem se ad Divi Bennonis opem

convertens

A
EX VET. IMPR.

convertens, voto facto, sanatus est. Testis 1. Euphemia uxor Matthæi Elderich pagi Lupan, a vigesimo septimo ætatis anno, annum post integrum morbo Gallico vexata, voto facto sine ulla humana medicina sanata est. Testis 1. Pueruli tres Donati Globis Dresdensis nova quadam ac fœda scabie; queque medicis omnibus ignota esset, una contagione infecti, voto facto, uno eodemque momento omnes liberantur: puerorum nomina, Baltasar, Georgius, Bonaventura. Testes 2.

62 Aliud sequitur quo monemur de Sanctis Deipie sentire nec petulanter loqui. Mulier Anna trigessimam quintum annum nata, uxor Joannis Scopels Oschæzensis, morbo Gallico aliquandiu affecta, ad Divum Bennonem fugiens, voto facto, brevissimo tempore sanata erat. Cumque proba mulier quod promiserat jam præstare gestiret, adest vir, mulierem de proposito verbis deducens, atque interim Sanctorum auxilia mulierisque superstitionem irridens. Sed quid accidit? Vix mulier viri monitis obtemperaverat: ecce tibi pœna uterque plectitur presentanea, nec jam ut ante mulier, sed qui ex utriusque natus erat et utriusque æque cordi esset filio, eodem

B morbo Gallico repente correpto. Quod cum vir animadverteret, errorisque pœnteret, Divi Bennonis miserationem implorans, votum ipse fieri pro filio iussit, et liberatus statim est. Testes 2. Vir sexagenarius Nicolaus Helsehe, pagi Lavehaim, præ magno apostemate in gutture contracto, ut parum abesset, quin suffocaretur, voto facto, sine alia medela solutus est. Testis 1. Ursula, conjunx Bartholomæi Reyn, pagi Lavenheim, sex annos integros morbum Gallicum in pudibundis passa, cum ea putredine caro fere omnis ad ossa usque esset consumpta; voto facto absque aliis medelis continuo sanata est. Testis 1. Catharina uxor Petri Wolke Hainensis integrum decennium eodem morbo laborans filiumque interea enixa eo ipso mala infectum: voto facto, brevi uno eodemque tempore sanatur. Testes 2. Christophorus Meidnig Brønbergensis, morbo gallico annos octo vexatus, voto per uxorem facto, sanatur. Cumque mulier in præstando negligentior esset duabus magnis adversitatibus affecta est; et cum hanc voti neglecti causam esse arbitraretur; alio voto facto, liberata est. Testis 1. Nicolaus Molitoris, et ipse Konsbergensis Clericus, morbo Gallico infectus, atque in facie crudeliter arrosus, ita quidem ut homines ejus congressum fugerent aversationibus affectus, Divi Bennonis miseratione per votum implorata, liberatus est. Testis 1. Bonaventura Ruchler Gorlicensis quinquennium morbo Gallico infectus, voto facto, liberatur. Testis 1. Baltasar Schwarze adolescens vigesimo ætatis anno, morbo Gallico ita per omnes venas infectus, ut medici non posse hominem curari dicerent; voto facto, sanatur. Testis 1. Vir quinquagenarius Matthæus Sebe Gorlicensi, cum decennium integrum in pede altero, morbo Gallico infectus esset, ac octo annos operam medicorum frustra expertus esset; voto facto, brevi tempore sanatur. Testes 2. Joannes Alberti, Rector parochialis ecclesiæ oppidi Ploczke, morbum fistulæ passus unum et vigesimum annum, cum medicis curari non posset; voto facto, sanatus est. Testis 1. Valentinus Benis Cunsbergensis, morbo Gallico longo tempore vexatus, voto facto, absque ulla medicamentis sanatur. Testis 1. Elisabeth, ex antiqua et nobili Lattichiorum familia nata, ficis morbi genere infecta, cum aliunde liberationis spes nulla ostenderetur; voto facto, convaluit. Testis 1. R. P. Hieronymus Episcopus a Brauenburgensis, morbo Gallico correptus; per votum illico sanatur. Testis 1. Eques auratus ex familia Bugeobagensi, Marschal-

cus Ducis Pomeraniæ, morbo Gallico ita infectus, D ut a medicis curari non posset; voto facto, præter omnium opinionem liberatur. Testis 1. Carolus b Munsterbergensis, Dux Silesiæ, morbo Gallico et ipse infectus, voto ad Divum Bennonem facto, eo ipso monumento liberatur. Testes 6.

63 In oppido Romnits Dorothea, uxor Michaelis Seidel, cum parturiens ita laborasset; ut obstetrix et reliquæ quæ aderant mulieres, foetum necessario extinctum esse dicerent, ob eamque rem mulier manus sibi ipsa afferre conaretur: voto facto filius vivus ac validus editus est, Testes 2. Cordula, filia Petri Creyzt Röchlitzensis, foetum exanimem in quartam et vigesimam horam utero continens, necdum potis eniti; vota facto enixa est, et in vitam conservata. Testes 3. Ursula uxor Simonis Sthants, quater singulos foetus exanimem enixa est, quod cum mulier graviter doleret, voto facto quintum vivum edidit. Testis 1. Idem et in pago Geyl accidit [Brigidæ cuidam, uxori Joannis Neuheyer, quæ et ipsa quatuor foetus exanimem postquam edidisset, de voto facto quintum prospere peperit, vivumque puerum edidit. Testes 3. Elisabeth, uxor Clementis Cuntzel Haynensis, altero et quadragesimo ætatis anno gravida, tempore quo partus instabat, et ægrota et adeo inflata, ut nulla spes ad salutem superesset; voto facto, omne periculum evasit. Testes 3. Puella vigesimum annum nata Margareta, uxor Georgii Bergers, in decimumquintum usque diem graviter in partu laborans; cum nulla industria liberari posset, voto facto, statim peperit. Testes 3. Altera puella Ursula nomine, conjunx Matthæi Burchardi pagi Bonsch, tum primum foeta, ac parturientium doloribus inassueta, ingruentibus doloribus sibi ipsa manus afferre conabatur: votis factis per eas quæ in partu aderant mulieres, mulier sensim placatur, ac prospere peperit. Testes 3. Elisabeth, uxor Matthæi Gabisch, repentino quodam metu perterrita, cum uterum gestaret, ad abortum faciendum adacta foit cumque in ipso periculo votum fecisset, immaturum quidem foetum, vivum tamen enixa est. Testis 1. Margareta uxor Joannis Stormer, triduum in partu laborans; cum ex eo peritæ mulieres foetum vivere non posse dicerent, et de matre periculum esset, voto facto, uterque salvatus est, estque scitus puer editus. Testes 2. Catharina, uxor Petri Sorgenfrei, cui cum ante partum ipse foetus in utero extinctus esset, ac mulier in maximo periculo versaretur; voto facto, soluta est; infansque illæsa matre extractus. Testes 2. Margarita, uxor Michaelis Reichel Diploswaldensis in partu et summis doloribus et maximo periculo subjecta, quia foetus non directus in caput, ut reliqui, sed transversus exitum erat ingressus, voto facto liberata est, et prospere peperit. Testes 2. Barbara, uxor Martini Ulman Gorlitzensis quartumdecimum cum peperisset, ac perpetuo foetus mortuos enixa esset, voto facto, tandem filiam vivam edidit Testis 1. Uxor Pauli sartoris, obstructis meatibus parturiens cum in gravissimo periculo esset constituta, voto facto, monstruosum infantem edidit: qui et ipse paulo post simili voto facto rectificatus est. Testis 1.

64 Annicula puella, Margarita Valentini fabri lignarii Kennutzensis, in tertium decimum mensem febrilem vexata, voto facto eo momento liberatur. Testis 1. Erasmus filius Valentini Fritsko, 17 ætatis anno febre continua in duodecimum usque diem laborans, voto facto liberatur. Testes 2. Baltasar Erik Zwickaviensis sextum et sexagesimum annum natus, integrum biennium febre vexatus: voto facto confirmaretur. Testis 1. Georgius Albertus Rustensis, quinto ac vigesimo ætatis anno, sesquimensem febre ita graviter oppugnatus, ut omnem sensuum usum amitteret

parturientes
a Periculis
liberati 13,

E

F

a febris
liberati 16.

A amitteret: ac quia in ea mentis alienatione Divum Bennonem videre sibi visus est; sanitati pristinae, simul compos rationis factus, illico restituitur. Testes 2. Wolfgangus Leyptzik Osehaczensis, ex hujusmodi Divi Bennonis miraculis unum suppressens, febris continuo corripitur. Cumque hanc causam morbi ipse putaret, constituit secum miraculum diutius non tacere et illico convaluit. Testis 1, Joannes Tentzeler Pirnensis undetringinta annorum, plus minus tribus mensibus febris vexatus, necnon et in lingua ex alio quodam morbo laborans, uno eodemque voto, gemino malo liberatus est. Testes 2. Vir sexto ac septuagesimo aetatis anno Nicolaus Specht, Clericus Camitzensis, diutina febris ita exhaustus, ut eum non posse vivere medicis videretur, voto facto confirmatur. Testes 2. Gallus Franck, Rector Parochialis ecclesiae Culmizensis sexagenarius, cum Romam pietatis causa proficiscitur, tam vehementi in Urbe febris correptus est, ut medicis non posse evadere videretur. Sed ecce dum in extremis luctatur, videre sibi visus est Divum Bennonem in spiritu, et insperato convaluit. Testes 2. Puella quinquennium nata, agens filia Joannis Cluge, in decimum quintum diem febris continua vexata, dum ad extremum deficere videtur, voto tum Bennoni facto liberata est. Testes 2. Vir septuagenarius Judocus Schmit, acutissima febris eaque continua in decimum usque diem vexatus, voto facto, liberatur illico. Testis 1. Nicolaus Keul, rusticus pagi Lupe a quadragesimo aetatis anno in tertium usque mensem febris laborans, ac vehementer exhaustus, voto facto confirmatur. Testis 1. Margarita, conjunx Petri Hase Gleisenbergensis, aetatem integram tertiana laborans, voto facto, confirmatur. Testis 1. Aliud exemplum, quo impia de sanctis incredulitas plectitur. Quidam Nicolaus Stoell filium habebat, Matthaeum nomine, alterum et vigesimum tum aetatis annum agentem, is cum febris laboraret, mater votum Divo Bennoni pro filio facere voluit: quod dum maritus animadvertit homo durioris cervicis, mulierem a pio instituto absterret, imo prohibet, illius stultitiam ac superstitionem irridens. Quare haud ita multo post, ipse simul cum uxore, simili febris corripitur. Quod cum facile admoneret erroris sui hominem, poenituit, ac cum Divi Bennonis auxilium pio affectu invocasset, voto facto, omnes simul liberati sunt. Testes 2. Barbaro, uxor Joannis Ecbler Gorkitzensis, vigesimo septimo aetatis anno, in decimum quartum usque diem febris continua exhausta, cum ad ultimum perventum esset, voto facto liberata est et conservata. Testis 1. Altera eodem nomine, sed major aetate, uxor Nicolai Reiche, postquam tertiana tres menses laborasset, voto facto, confirmata est, Testis 1. Walpurgis filia trimula Joannis Cathe agricolae ad oppidum Mutzense, cum febricula intercutanea infecta, animam agere videretur; voto facto in vita conservatur ac liberatur, Testis 1.

a sanguinis fluxu nec non et menstruorum excessu liberati 7.

65 Simon Tischer Haynensis, trigesimum annum natus, ex diuturno per nares sanguinis fluxu deficientis, voto facto, confirmatur. Testes 3. Ursula, uxor Jacobi Tochen, pagi Wildenheym, vigesimo quinto aetatis anno, in tertium usque mensem menstruorum fluxum passa, voto facto, confirmatur. Testes 2. Gutta, uxor Christophori de Maltitz Equitis aurati, trigesimo quarto aetatis anno, longo ac continuo fluxu menstrui exhausta, voto facto, confirmatur. Testes 2. Barbara, uxor Stephani Wulpis Mersburgensis diocesis, trigesimo aetatis anno perpetuo sanguinis fluxu vexata, cum a medicis desperatum esset, voto facto, illico curatur. Testes 2. Anna, uxor Andreae Caterin civis Torgensis, triginta annorum, in alterum usque mensem fluxum sanguinis passa, voto facto sanatur. Testes 2. Altera eodem nomine,

uxor Georgii Geys Dresdensis, vigesimo septimo aetatis anno, fluxu menstruorum ultra alterum mensem impedito, atque inde male afflicta, voto facto, curatur. Testes 3. Nicolaus de Charis, vir nobili familia natus, sexagesimo quinto aetatis anno, sanguinis fluxu per nares ita invalescente, ut nulla medicorum ope proliberi posset; voto facto, curatur. Testis 1.

a calculi cruciatibus liberati 5.

66 Jacobus Perkicht Remnitzensis, triginta annorum, calculi doloribus diu vexatus; cum medicorum opem diu frustra esset expertus, voto Divo Bennoni facto, liberatur. Testis 1. Erhardus, puer trimulus Georgii Coler Lomnitzensis, diutino calculi dolore vexatus, voto facto, lapillum, nucleo pruni non minorem, per urinæ meatu ejecit. Testes 2. Fridericus de Witzleben, vir antiqua et nobili familia natus, nec non Eques auratus, vehementissimis calculorum doloribus excruciat, medicorumque opem frustra expertus voto facto liberatur. Testis 1. Catharina, uxor Joannis Munzer Fribergensis, calculi dolores aliquamdiu passa, cum a medicis curari non posset, voto facto, liberatur. Testis 1. Margareta, uxor Bartholomæi Biber pagi Gosser, quinquagesimum tertium annum nata, duodeviginti annis calculi doloribus vexata, voto facto liberatur. Testis 1.

E

67 Georgius Henschel, pagi Weyschensis, dum ex terra aliquid graviore nisu levare contendit, apoplexia in manu corripitur: quæ cum in secundum usque mensem mortua perstitisset, voto facto, reviviscit. Testes 3. Jacoba, uxor Friderici, ex familia Witzlebensi Equitis aurati, Halberstadensis diocesis, nocturno tempore apoplexia correpta, voto a viro facto, liberatur. Testes 2. Christina, Prior (ut vocant) Canobii sanctæ Mariæ Magdalena de poenitentia in oppido Lauben, Misnensis Diocesis, apoplexia correpta, voto facto salvatur; nec non a morbo, quem in pede altero patiebatur, simul liberatur. Testes 2. R. P. Joannes Episcopus Numburgensis c sexagesimo aetatis anno apoplexia correptus, atque aliquamdiu a mente alienatus, voto facto ad se rediit. Testis 2. R. P. Martinus, Abbas Celle veteris, Misnensis diocesis, apoplexia correptus, ope Divi Bennonis creditur conservatus. Testis 1.

de apoplexia liberati 5.

68 Puer bimus Georgii Bottiger, pagi Dithmandorf, Misnensis diocesis, aqua bulienti ex imprudentia perfusus, cum puer semicoctus ex altero latere videretur, omnesque de salute desperarent, voto facto conservatur, Testes 3. Domus Martini fabri Clerici Goslariensis, cum oppidulum ipsum totum igne periret, atque omnes vicinae aedes incendio flagrarent, voto facto, in mediis flammis intacta conservata est, Testis 1.

Ab incendio seu ambustione liberati 2.

69 Fribergi puer aeditus, secundum genua pedicis implicatus, qui voto a patre facto continuo liberatur: nomen patri Georgius Heidenreich. Testes 2. Marta, filia Martini Weber, pagi Raiczemtz, trimestris, apostemate in crure altero contracto, et ex eo elauda effecta; contactu Reliquiarum Divi Bennonis sanatur. Testes 3. Puer, ex nobili Dragensium familia, cui Wolfgango postea nomen factum est, editus cum duabus in ore linguis, voto facto emendatur, et altera lingua evanuit, Testes 2. Laurentius, filius Donati Keilenberg Strelensis, cum in naso, in quo erat offensus, opera medici utitur: narium usum omnem ocluso meatu utroque amittit; sicque annum integrum cum perstitisset: voto facto restituitur, naresque aperiuntur. Testis 1. Puer trimulus Joannes Matthæi Wueys Oderensis in silvam oppido finitimam per casum evaserat, in eaque in tertiam usque noctem oberraverat, insciis interea omnibus quonam gentium puer abreptus esset; voto facto, recuperatur. Testis 1.

Monstrous artus correcti 4.

amissus puer invenitur

A 70 R. P. Hieronymus Episcopus Branderburgensis tum cum in minoribus esset a latronculis spe prædæ captus, voto facto, salvis rebus omnibus evasit. Testis 1. Joannes Trischo Brizniczensis octogesimo ætatis anno ab hostibus sub spe mulctæ captus, voto facto liberatur. Testis 1. Henricus Saxonie Dux, gravi obsidione in Frisia per traditionem pressus, fœdissimo præterea mortis periculo proposito; cum spes nulla reliqua esset, quin in manus hostium perveniret; voto facto obsidio solvitur, ac hostium manus dispergitur. Testis 1.

EX IMPR.
GERM.
ex carcere,
vinculis et
obsidione
liberati 3.

Alia quadam
auxilium Ben-
nonis etorr
testantia.

71 Jam vero prætereundum illud non est, quod in Misnensi ecclesia solet contingere. Ibi quoties ex Canonicorum numero unus aliquis diem obiturus est, toties nocte ea quæ mortis horam præcedit, tantus strepitus per templi totius pulpita ac sedilia exauditur, ut qui cantibus nocturnis in eodem templo destinati sunt, sæpe testati sint, se tanto horrore percussos, ut cantum præ timore intermittere aliquamdiu fuerint coacti. Quod indicium cum et in aliis quibusdam Sanctis Dei sit probatum, nec in hoc unquam defuisse sit compertum: nescio an non divinitatis firmissimum argumentum censeatur. Testes 2. Ite Marchionibus vero duobus in Vita

B Bennonis dictum: quorum alter, cum sanctissimum virum per contumeliam pulsasset, anno post eadem ipsa hora, qua illud factum erat, jam tum mortuo Bennone, qui hoc futurum prædixerat, cum Princeps sceleratus in ponte quodam deambularet, intra suorum manus de viso quodam, quod ex nubibus apparuerat, vita privatus est, ejusque cædis in eo ponte hodie visitur vestigium. Alter vero, cum ecclesiam injuriose tractaret, ejusque bona contra omne fasque usurparet, in somnis aliquoties a Divo Bennone frustra admonitus; cum inde non moveretur, oculo altero amisso pœnas dedit ac resipuit. Testes 3. Extat præterea et campana illa in pago Schonberg, quæ quod a Divo Bennone benedicta sit, ipso sonitu omnem vim cœli ab agris finitimis turgurisque avertit, Testes 5. Non longe ab eodem loco, in pago Naumberg, semita est in hunc usque diem integra, deambulationibus Divi Bennonis confecta: in cujus ambitu nulla tempestatum procellarumve injuria hæcenus est animadversa. Testes 4. Tugurium autem illud, in quo sanctissimum virum habitasse constat in pago Gedau, quantumvis humile, adhuc illasum tamen extat: et quod magis mirum est, cum hoc stramine contectum sit, ac ter interea vicinæ aedes omnes incendio conflagrarint, non sine divina voluntate intactum perpetuo conservatum est. Testes 90.

C 72 Hæcenus quam brevissime fieri potuit, de iis quæ a Divo Bennone Divinitus ac miraculose gesta. Non quod non pleraque hic prætermittenda sint, aut tamquam ea quæ hic dicta sunt satis copiose ac cum dignitate videantur esse narrata; sed quod ei cui indicem tantum earum rerum scribere erat propositum, nullius rei æque ac brevitatis ratio habenda fuit.

Conclusio

ANNOTATA G. H.

a *Quem olim morbum regium, hic et in præcedentibus Gallicum dici existimo, strumas ac Scrofulas, quarum curandarum speciale privilegium Regi Gallie concessum vulgo scitur: absit enim ne in tantillæ ætatis agris, et tam multis palam morbum confessis ex aliquorum usu vel potius abusu hic intelligatur lues venerea etiam ex innocenti contagio affluta.*

b *Episcopatus Branderburgensis institutus est ab Ottone Magno Imperatore anno 946: abolitus per hæresim anno 1361.*

c *Munsterberga urbs Ducalis inferioris Silesie, nunc*

Regi Bohemie subjecta, haud procul a fonte Olavix fluvii.

d *Numbergensis Episcopatus tota Germania nullus est, sed nec alibi uspiam. Forte legendum Hamburgensis, cui una cum Brennensi seculo 15 præfuit Joannes Rode, ut est apud Krantzium in Metrop. lib. 12 cap. 23.*

APPENDIX

Ex Germanicis impressis Latine reddita.

Hæcenus producta procedunt, indicatis dumtaxat curatorum nominibus atque mali depulsi genere: quæ scribendi ratio, cum parum facere videretur ad gustum piæ plebis; maluit is qui Acta Germanice legenda digessit, servato temporum ordine, colligere præcipua quædam, cum pluribus circumstantiis: quorum non nulla jam in notis attigimus, quædam in prædictis satis explicata omittimus, alia hoc ordine legenda proponimus.

74 Anno post Christi natalem MCLXX, (quo scilicet translatum et elevatum corpus fuerat) Divo Bennoni gratum se Misnæ stitit Hermannus de Schilove, pro recuperata ejus Sancti patrocinio filie suæ triennis valetudine, cujus caput vermium quoddam genus exedebat, ita indies ingravescente malo, ut mendicantium ars ei pellendo succubuerit. In tanto prolis suæ periculo pia mater, D. Bennoni pro ejus salute votum fecit, quod mox exsolvit. Quo facto, infans Divi tumulo imposita, extemplo convaluit. Mater, pro insigni hoc beneficio grata, voto se obstrinxit, puellam quamdiu per ætatem incedere non posset, se quotannis cum donativo ad Divi Bennonis tumbam deducturam. Cum vero exsolvere votum neglexisset, maritus ex arbore non admodum procerâ delapsus, statim apoplexia, et filia priore iterum morbo decubuit. Mater, voti sui memor, puellam et conjugem ad Divi tumulum Misnam adduxit; et utrique priorem et stabilem sanitatem recuperavit. Quæ omnia ipse Hermannus, et uxor ejus Agnes, unaque Hedwigis eorum vicina jurati dixerunt.

An. 1270
curatur caput
puellæ a
sermibus
caesum
E

75 Circa idem fere tempus Ludovicus de Gifridsbach cum a festi S. Thomæ usque ad Paschalia claudus graviter decubisset, Divi Bennonis ope convaluit: qui, cunctis jam de ipsius salutē desperantibus, admonitus in somnis, ut D. Bennoni votum faceret; ut primum somnis paruit, æger esse desiit. Paulo post Petrus quidam piscator, Albis fluvii accola, una cum uxore sua Peirifa, testante Paulina vicina, juratus affirmavit, filium suum sesquiennem, ita subito in dextro brachio inutilem factum fuisse, ut de eo reparando medici desperaverint, dum tandem facto voto Divo Bennoni infantem commendavit: qui ad Sancti viri tumbam delatus, momento citius dolere brachio destitit.

mater votum
negligens
punitur

curatur bra-
chium debile :

76 Anno MCLXXIII, cum in collegiata Misnæ Ecclesia inferioris chori ara Magnæ Virginis honore consecraretur, adfuit inter confertum populum mulier, ita omnibus membris capta, ut in globum contractæ genua pectus attingerent, multis jam annis pedum usu destituta, volvere se, et qua fuleris qua manibus repens propellere ab uno loco ad alium consueverat. Hæc tempore vespertino ita semet agendo, ad Divi Bennonis tumulum per mediam populi multitudinem provoluta, ad noctem usque in precibus perseveravit: et cum jam claudendæ essent templi valvæ exclamavit: O sancte Benno, adsis miseræ mihi, poscenti auxilium tuum, ut allicto huic corpusculo Jesus Christus sanitatem dignetur impertiri: e vestigio artubus suis vigor rediit. Quare illa, relictis ad Divi tumulum fuleris, multis qui huic prodigio interfuerunt, præsentibus, habita quæstione,

mulier con-
tracta tota,

F

ne,

A ne, quamdiu ita misera fuisset; unde domo; quo cum habitasset; quem dare testem eorum, quæ diceret, posset: duas nobiles virgines nominavit in pago Heynizio habitantes, ad eas extemplo rei veritatem exploratum missi sunt, Theodorus ad D. Afram Præpositus Ordinis S. Augustini, et Conradus Ecclesie Misnensis Custos. Quibus virgines illæ cum tota familia juramento asseverarunt, prædictam faminam, ultra medium annum omnibus membris captam, ipsarum stipe secum in eadem domo habitasse; totoque tempore, quo cum illis vixerit, somnum nunquam capere potuisse; et præ doloris acerbitate tota nocte ejulantem, ne aliorum quietem turbaret, seorsim in aliud conclave amandandam necessario fuisse.

1277 apoplectica, gibbosa,

a

77 Anno MCCLXXVII, cum die tertio Pentecostes a Misnæ in nosocomio Dedicatio templi celebraretur, usum aurium recuperavit Meida, N. Dobelinensis, quam apoplexia sex menses lecto affixerat, invocato D. Bennonis auxilio ad ejus tumbam convaluit.

B

78 Henricus de Owa, cum uxore sua Jutha, asseruerunt, filiam suam etiam Jutham dictam, cum gibbo natam fuisse qui in eam tandem paulatim molem excreverat, ut misera puella recta se attollere nequiverit: insuper inversis pedibus, ita ut eorum plantæ retrocesserint, incedebat. Postquam igitur sexennium attigit, puellam ad D. Bennonis tumbam cum voto deduxerunt: ibi gibbo et pedum inversione liberata, sospes domum cum parentibus repetiit.

et ulcerosi duo.

79 Lanio quidam Freiburgensis, Nicolaus nomine, magno et letifero ulcere dolebat: cui cum medicamenta adhiberentur, Nicolaus D. Bennonis opem inelamavit, quo facto, violenta tussi ulcus crepuit, quod mox sublato tumore resedit: Othonis Erckenbert, Misnensis municipis filius, tanto circa fauces ulcere intumuerat, ut infans neque materna trahere ubera, neque alio ullo alimento frui potnerit: facto a parentibus ad D. Bennonem voto, malo liberatus est.

b
1277, gibbosus

80 Tertio die Paschatis, anno MCCLXXVII gratias b egerunt D. Bennoni, pro infantis sui sanitate; Nicolaus N. Grimmensis, et ejus uxor Christina; affirmante, semestrem infantem suum intra quatuor menses gibbo humani capitis magnitudine, intumuisse, commendato vero D. Bennoni infante, noxium tumorem recessisse. Testes jurati fuerunt tres vicini, Walterus, Joanna, Irmingardis, audientibus aliquot Canonicorum, et magna populi frequentia.

C
et maubus mancus.

81 Eodem anno narravit Petrus Burchardorsensis haud procul Joih Grimma, una cum uxore, filium suum Martinum, XIV annos natum, solidum annum utraque manu claudum fuisse, et singulis quatrividuis humi prolapsus maximos dolores perpassum: cum vero die Sabbathi ante festum D. Michaelis rus petiisset, ad aratrum collapsus expirasse, et dimidii diei spatio pro mortuo habitum jacuisse. Dum tandem mater D. Bennoni pro illo se voto obstrinxit: quo facto adolescenti vitam una cum sanitate reddiisse. Rem jurejurando confirmarunt, audiente magna populi multitudine, Matthæus, Henricus, et Bertha, vicini illorum.

1279 subito mortuus reviviscit,

82 Coloni cujusdam Kozbrobensis, et Berthæ ejus uxoris decennis filius Albertus, herbam quamdam terra effossam deglutierat. Cum deinde fontanam in prandium afferre vellet, in reditu collapsus, occubuit. Vicini funestum casum parentibus quantocyus retulerunt: qui adolescentem usque ad noctem ita mortuum deplorarunt. Tandem facto ad D. Bennonem voto, iterum vivere incepit. Jurati dixerunt parentes, cum aliquot vicinis, Joanne Bauri, ejus uxore Christina, Petro, Andrea, Martino, Henrico, qui omnes rei gestæ interfuerunt, anno MCCLXXIX. Eodem anno femine Frejburgensi Petri-

sæ nomine, decennis filius Albertus, comitali morbo laborans, a matre per votum D. Bennoni commendatus, malo in perpetuum liberatus fuit. Eodem anno malier quædam Berchtrada nomine, filium suum Nicolaum ad D. Bennonis tumulum adduxit, cui intra semestre [sic contracta sunt crura] ut recta se erigere, et incedere amplius nequirit: cum autem mater Divi tumbæ eum imposuisset, cereuinque accendisset, puer bene se habere, et incedere posse, aiebat; dicto res ipsa fidem fecit. Affirmarunt jurati Berchtoldus faber ferrarius, et ejus uxor Kunigunda, apud quos prædicta Berchtrada duas noctes in hospio fuit. Eodem anno die Natali e S. Donati, vidua quædam Elisabetha Hardeckensis, triginta milliarium iter emensa Misnam venit, quæ quindecim annos sinistra manu et pede clauda, loco se movere nisi machinis nequit. Loci ejus Curio ut se D. Bennoni commendaret suasit: cui cum paruisset, et pedis et sinistrae usum recuperavit, relatis in rei memoriam ad Divi tumbam fulcris, queis ad iter faciendum usa fuerat. Pede et manu captam fuisse juramento affirmarunt, Henricus Zan civis Misnensis, Mechtildis ejus uxor, et Gertrudis, eodem per duas noctes cum illa hospio usa. Convalescentes vero viderunt aliquot Canonici, Decanus et Præpositus Budissensis, Custos Misnensis, Præpositus Wurzensis et alii.

D
EX IMPR.
GENM
erigitur contractus,

C

recuperatus
usus pedis
et manus
sinistræ,

E

83 Eodem anno, die D. Virginis in cælum assumptæ festo, D. Bennoni gratam se stitit femina ad S. Gotthardum, Chanæ fluvii accola; Christina nomine; cujus filiulus Conradus sesqui annum natus, parentibus in novorum hospitem adventu celebrando inobservatus, in anem prolapsus, mersusque, horæ intervallo sub undis jacuit. Quod advertens ancilla clamore suo Joannem Baur, loci ejus incolam excivit. Qui aquam ingressus, infantem in fundo repertum mortuum extraxit: quem D. Benno, voto facto sibi commendatum, mox vitæ restituit. Rem ita se habere, non modo parentes juramento affirmarunt, sed etiam vicini, Petrus, Bozlaus, et Benedictus, oculati testes dixerunt. Festo die S. Galli d colonus Petrus de Kozebrode, ad D. Bennonis tumulum cum decenni filio Thimone venit. Ille latoniam ingressus, corruente desuper solo, ita oppressus fuerat, ut terræ moles, quæ illum texerat, vix decem plaustris avehi potuerit, latuit sepultus sub hoc tumulo tanto tempore, quanto milliare eundo confici potest. Pater, audito luctuoso nuntio accurrens cum aliis postquam amolitus est humum puerum mortuum extraxit, cui parens illico in genua provolutus vitam a D. Bennone recuperavit. Prædicto anno, die e S. Ursule, mulier ex Isenbergensi agro ad D. Bennonis tumbam secum adduxit filium suum Jacobum XV annos natum, testata audientibus ipsomet Misnensi Præsule Witi-gone secundo, Præposito, Decano, aliisque quam plurimis Canonicis, et utriusque ordinis hominibus, hunc filium suum olim secum Misnæ fuisse, in reditu vero prolapsus ita derepente obmutuisse, ut ad sex ferme Hebdomadas linguæ usu caruerit: tandem a vicinis admonitum se illum ad D. Bennonis tumbam deducturam vovisse, quo nunc facto, adolescenti loquelam reddiisse.

resuscitantur
submersus,

d

et ruina
obrutus,

F

e
loquela mutò
redditur

84 Anno MCCXXXV die Sabbathi ante festum f S. Viti, Gertradis Joannis de Ziegowe uxor, per quinquennium muta a die Pentecostes, usque ad dictum diem Sabbathi D. Bennoni ad ejus tumulum pro linguæ usu supplex fuit, tempore vespertino tandem exaudita, loquelam recepit. Venere cum illa Misnam Nicolaus ejus civis Gubinensis, Gerhardi de Stadt filius, et Euphemia Nicolai Lerer, qui hoc presentibus Petro Gutguardiano, et F. Felinberto Ordinis S. Francisci Ecclesie Misnensis Custodes, Hart-

et 1280 mutæ.

manno

A manno, et Jonne Vicariis jurati dixerunt.

EX IMPR.
GERM.
An. 1300
curatur tibia
exulcerata,

85 Anno mccc una cum sorore sua Misniam venit Margaritula Fravesteinin, Lipsiensis vidua, quæ solido quatriennio pedum usu destituta, et acerbissimos perpessa cruciatus fuit, cum altera tibia novem foraminibus lians continuo fæda sanie manaret: tandem D. Bennoni votum nuncupavit se ejus tumulum invisuram, si per pedum valetudinem liceret. Quo facto, noxium pos continuo exaruit; et illa una cum sorore sua voto se exolvit. Id affirmanti adfuere Laurentius de Lockau, Joannes de Ester-Werth Sacerdos, Joannes Koch, et Stephanus Mayr, Notarius publicus. Eodem anno xxii Julii narravit Romfoldius Canonicus Misnensis, audientibus Henric de Elsterberg, Ecclesiæ Misnensis Vicariis, Stephano Mayr Notario publico, se nuper sanum valentemque cubitum concessisse, noctu vero tantos cruciatus subito in altera tibia persensisse, ut doloris contagio paulatim etiam præcordia corripuerit, appoplexia se tactum credidisse, præsertim cum dexteram pedem movere loco non posset. In tanta calamitate confugisse se ad notam B. Bennoni sospitaticem opem, eique cereum anathema votiisse: deinde cum paulisper obdormisset, auribus suis hanc vocem allapsam fuisse; *Non exaudit Deus peccatorum preces.* Quo audito se postera luce quam primum exomologesi animum lustrasse, fusumque ad Divi tumulum in preces, sanum vegetumque Domum rediisse, Deum in Sancto suo tam mirabilem sine fine laudibus extollentem.

et mulier
paralysi ta-
cta,

B
sed non nisi
post confessa
peccata:

86 Postridie Kalendas Augusti, Catharina Myleria Korsebogensis, infantem filium brachiis ad D. Bennonis tumbam attulerat, qui ex superiori domus contignatione præceps delapsus horæ spatio ut mortuus deploratus fuerat; quam primum vero Divo Bennoni nuncupato voto oblatum fuit, revixit. Matri id referenti adfuere Nicolaus, et Joannes, Elsterwerthenses fratres ambo sacerdotes, et Stephanus Mayr Notarius publicus. Eodem die etiam Joannes Benemeister Dresdensis, salutem suam D. Bennoni acceptam retulit, qui per sexennium claude et male afflicto corpore decubuit, Apostolorum Principibus Romæ nequidquam pro recuperanda valetudine sollicitatis. Domum ab Roma redux, multa passim narrari de D. Bennonis in morbos clementia audiit: quare etiam ipse voto se obstringendo ejus opem inclamavit. Quo perfecto, eodem adhuc temporis momento sanus evasit. Dixit juratus præsentibus Nicolao Elsterwerthensi Vicario, Joanne Camenze Guilielemi Marchionis aulico, Stephano Mayr Notario. Quinto Augusti Osterholta Northusana, quæ integro quinquennio sanguinis profluvio laboravit, a Medicis conclamata, D. Bennoni sanitatem debuit: eam maritus, cum Misnam venisset, D. Bennoni commendavit: quo domum reverso Osterholta sanitati restituta fuit. Narravit hoc palam audientibus Joanne Lobenzio, Conrado Eckerspergensi Vicario, Nicolao Elsterwerthensi sacerdote, Stephano Mayr Notario.

resuscitatur
ex alto la-
psus

sanatur
serenito
claudus,

C
quinquennio
fluens san-
guine,

ex morbo
comitiali
depositus,

faciem fæde
exesus,

87 Nicolaus Techwiz Ezizensis duos fere menses comitialis. Morbo laboravit, ita paulatim viribus destitutus, ut intra quatuor hebdomadas nec potum nec aliud gustaverit, solidumque octiduum ne verbum quidem ore proferre potuerit: quare desperata ejus vita cognati jam de hæreditate litigantes cereos ad solvenda ei justa comparaverant. Ejus uxor conclamatum ab omnibus maritum D. Bennoni promisso anathemate, commendavit, quo facto, ille altera luce melius habere cœpit, cibum potumque sumpsit, paulatim penitus convaluit. Ipse hæc omnia cum uxore dicto juramento affirmavit. D. Bennoni cumulatissime pro tanto beneficio gratias agens, audientibus Conrado Lobdano, Nicolao Els-

terwerthensi sacerdote, Stephano Mayr Notario, D. xiv Augusti. Nicolao Hofman Frebergensi glires faciem pestifera urina sua asperserant, ex quo infecere vultum venenata ulcera quædam; quibus putrefactis caro sædum in modum e genis defluxit. Ille inopinato percussus malo, ad D. Bennonis tumbam miseris asylum confugit, et nuncupato voto pristinam vultui sanitatem recuperavit. Audire hæc de se testantem Joannes Wurzensis sacerdos, Andreas Hambergensis Notarius, Joannes Godtfridt, Stephanus Mayr itidem Notarii, xvii Augusti. Thomas Hainensis xii annis articulari morbo laboravit adeo, ut pedes suo fungi officio, nisi admotis fulcris nequiverint: manu quoque sine aliorum auxilio potum ori admovere non valuit, postquam D. Bennonis opem edito eidem voto invocavit, ingredi pedibus sine ullo adminiculo potuit. Videre prodigium Bertholus Gebesenus, Nicolaus Elsterwerthensis, Stephanus Mayr Notarius. xviii Augusti.

artriticus,

88 Adelheidis Heringin Misnensis, x annis incredibili oculorum dolore excruciatum fuit, et insuper integro mense pedibus laboravit: anathemate provertendo gemino malo ad D. Bennonis tumbam appenso, e vestigio voti compos fuit, Deoque et Sospitatori suo Bennoni cumulatissime gratias egit. Adfuere rei gestæ Nicolaus Elsterwerthensis, Joannes Schreiber Halberstadiensis, Stephanus Mayr Notarius, xxiv Augusti. Kunne, Henrici Staiumez uxor Northusana, xi annos inauditos in altero pede dolores sustinuit, præterea apoplexia, et ignis sacer non raro per intervalla miseram corripuit. Editum ad D. Bennonem voto, extra urbem Misnam ad S. Nicolaum concioni interfuit. Ibi visum ei est, omnes morbos velut aquam per ina pedem elabi: quo animadverso in pedes erecta (quod antea minime potuit) sospes domum rediit. Testati sunt Nicolaus Elsterwerthensis, Joanne Lobenzius Vicarius Misnensis, Stephanus Mayr Notarius, xxiv Augusti. Clara Schwydenizensis puella, xii annos morbo articulari, et apoplexia laboravit: singulis etiam mensibus ratione destituta tam insane deliravit, ut insertis vinculis per vim coercenda fuerit. Ut primum D. Bennoni pro salute sua se voto obstrinxit, utroque morbo liberata est. Adfuere miraculo Joannes Wurzin, Georgius Leitner Schilovenensis, Stephanus Mayr Notarius, et Margareta Gommerfeldensis, quæ hæc omnia juramento confirmavit, xxiv Augusti.

oculis ac
pedibus la-
borans,

E

et quædam
morbis pluri-
bus.

artriticæ et
apoplecticæ,

F
epilepticus,

89 Joannes, Nicolai Eckerspergensis filius, solidum annum comitiali morbo laboravit, postquam parentes pro filii salute D. Bennoni votum nuncuparunt, tentari illo malo in posterum desiit. Sic testantur Nicolaus Elsterwerthensis sacerdos, Franciscus Suseliz Sutor Misnensis, et Stephanus Mayr xxx Augusti. Elisabetha de Borne xx annos articulari morbo decubuit, ut loco movere se non potuerit. In tam pertinaci calamitate ad D. Bennonis tumulum facto voto confugit, et mox recuperato membrorum usu convaluit. Id testanti de se adfuere Joannes Wurzensis, Nicolaus Elsterwerthensis sacerdotes, Nicolaus Cometavensis ex Pragensi Diœcesi, Stephanus Mayr Notarius, Pride Kal. Septembris. Eodem die Henricus Altendorff Windenborgensis, pro sequenti beneficio D. Bennoni Misnæ gratias egit. Die Mercurii 9, qui festum B. V. in cœlum assumptæ excepit, turba sexcentorum equitum in eum regionis tractum, quo ipse habitabat, prædatum excurrerat, pecora omnia generis abigens: Quo animadverso, Henricus, pro suis et vicinorum armentis, quæ sub puerorum custodia in proximo campo pascebant, sollicitus, Deum et D. Bennonem inclamavit, pollicitus intra xv dies se Divi tumulum invisurum, si pecus suum hostis in-

artriticæ:

9
servantur a
pædonibus
armenta.

tactum

A tactum relinqueret. Rata etiam vota fuerunt: nam licet una equitum centuria haud procul ab illis pascuis erraret, pacata tamen inde abiit. Dixit hoc juratus, audientibus Bernardo Gebezensi, Joanne Lobeniz Vicariis Misnensibus, et Stephano Mayr Notario.

1394 sanantur
pene cæcus,

epilepticus

90 Nicolaus Voyt, civis Misnensis, diu ita oculis maximo cum dolore laboravit, ut parum a cæcitate abfuerit. Uxor eum admonuit, ut D. Bennonis opem invocaret. Probato consilio cereum Divo anathema vovit: quo facto, pus, ciceris magnitudine, ex oculis prolabi illi visum fuit, et eodem momento videre ut unquam alias cepit. Testantibus Ramfoldio Canonico, Bertholdo Gebeseno Vicario, Alberto Cappelndorff' cive Misnensi, Jacobo Leitner, Stephano Mayr Notario. anno MCCCXCIV, XII Junii Petrus Keseler biennium et semestre comitiali morbo laboravit, et sexies per diem non raro illo malo correptus fuit; unde in tam vehementem morbum incidit, ut sana ratione eum destitutum omnes crediderint: ad hæc omnia illum febris per XVII dies acerrimo frigore combussit. Ut primum D. Bennonis ope invocata, cereum eidem anathema vovit; utroque morbo liberatus fuit. Dixit hæc ipse juratus, audientibus Nicolao Elsterwerthensi, Matthia de Calou Vicariis, Stephano Mayr Notario, XVI Junii. Petrus quidam, e pago Ahornensi oriundus, XVI annos pedibus ita laboravit, ut incedere non potuerit: pustulæ venenatæ, tumoresque id malum accersierant. Cum vero proxime una cum matre sua Misnam peregrinationis causa venisset, multaque de S. Bennonis in agros beneficiis audisset, mater illum cereo anathemate Divo commendavit, eique sanitatem recuperavit. Hoc testantem audierunt Andreas Graff Cantor et Canonicus, Nicolaus Elsterwerthensis sacerdos, Sigismundus Fensterwaldensis, Nicolaus Pruchner Lubensis, Stephanus Mayr Notarius, XVI Junii.

pedibus per 14
annos labo-
rans,

coecus et
cæcutiens,

leprosa,

91 Femina Misniensis, Otilia nomine, quinquennium coecus fuit, altero etiam oculo ita inutili, ut eo raro admodum videre potuerit insuper excæcato oculo in præacutam sudem incurerat, pupillamque pene ex sede suam excusserat quod illi immanissimos dolores creavit. Postquam deinde miseriam suam sancto voto D. Bennoni conquesta fuit, utriusque oculo lux rediit. Annotavere id ejus testimonium Nicolaus Elsterwerthensis, Jacobus Herzenbergensis, Stephanus Mayr Notarius, XVI Junii. Matrona Misnensis, cognomine Ienhotin diu lepra tam vehementer infecta fuit, ut tota familia ejus consortium exhorruerit, et denique ab illa separari debuerit: in hac calamitate ad D. Bennonis tumbam precibus et votis confugit, brevique a lepra purgata fuit. Dixit hoc ipsa jurata, presentibus Nicolao Palano, Nicolao Elsterwerthensi, Stephano Mayr Notario, XVI Junii.

ægra dux
mater et
filia,

92 Eodem die D. Bennoni pro reddita sanitate gratias egerunt mater et filia, illa Adelheidis, hæc Kele nomine. Mater diu maximo dolore circa præcordia excruciatâ, filia vero ita pedibus ægra fuit, ut solidum annum neque consistere, neque ingredi potuerit. Utramque invocata D. Bennonis ope morbus suus dereliquit. Hoc de se asseverantibus adfuere, Joannes Hersteinus Canonicus, Henricus Sleinizius, Joannes Lobenizius, Vicarii; Nicolaus Elsterwerthensis sacerdos, Stephanus Mayr Notarius. Admodum Reverendus Pater Joannes Koltenner, Canonicus Regularis S. Augustini Lipsiensis, in dextro brachio et lingua subito apoplecticus, neque vocem mittere neque cibum sumere per triduum potuit. Implorato vero D. Bennonis patrocinio, et linguæ et brachii usum morbo liberatus recepit. Hoc testantur Joannes Wurzensis, Joannes

Stainbach Canonicus, Nicolaus Elsterwerthensis sacerdos, Stephanus Mayr Notarius. Kal. Septembris.

D
EX IMPR.
GERM.

93 Anno MCCCXCV, matrona quædam, cognomento Willenlow Aldendorffensis, qui locus decem milliaribus Erforda distat, multis annis acerbissimos dolores in pedum plantis sustinuit, quæ mox tumefactæ putrescere inceperunt, carne frustillatim decedente. Convertit se in hoc cruciatu ad D. Bennonis tumbam, et ejus opem cum lacrymis et precibus inclamavit, paulo post sanitati restituta. Misit illa hujus miraculi seriem Misnam, una cum argenteis soleis pro anathemate per nuntium, quem hæc ejus loco affirmantem audierunt Joannes Radeburg, et honesta femina civis Misnensis, Tammanin cognomine, XV Junii. Elisabetha Redelichin, Langenbutensis non procul Roehlich, toto corpore paralyti et articulari morbo ægra, decubuit VII annorum spatio, neque incedere neque movere se valens. Vovit illa se D. Bennonis tumulum invisuram, si ejus patrocinio convalesceret. Statim in tantum melius habere se cepit, ut pedetentim, ægre tamen, ingredi potuerit. Quare in viam Misnam versus se accinxit, et dum iter fecit, D. Bennonem iteratis precibus invocavit. Quo facto haud procul Roehlich penitus convaleuit. Juramento hæc affirmantis interfuere Andreas Graff Canonicus, Paulus Freybergensis, Joannes Radeburg Vicarius, Nicolaus Homud Canonicus Wurzensis, XIX Junii. Canonicus quidam Misnensis, difficili morbo, et præcipue diuturnis capitis doloribus conflictatus, D. Bennoni, cujus ope sanitatem recepit, cereum pro anathemate suspendit, anno MCCCCLXXXIII.

1375 plantas
exesa,

paralytica et
arthritica,

E
dolor capitis,
1483.

ANNOTATA. D. P.

a Pascha tunc fuit celebratum 28 Martii, adeoque feria 3 Pentecostes incidit in 18 Maji.

b Pascha an. 1278 actum fuit 7 Aprilis.

c Calendariis inscribitur S. Donatus 7 Augusti.

d Colitur S. Gallus Abbas 16 Octobris.

e S. Ursula 21 Octobris.

f S. Vitus 15 Junii: anno autem 1280, habente litteram Domin. v, ejus festum incidit in ipsam Dominicam.

g Anno 1300 (quoad initium numeri 85, notato omnia consequenter gesta videntur, subsequenibus ordine mensibus, sic ut nusquam appareat ad alium annum transiri littera Dom. v, festum Assumptionis incidit in diem laux.

EMBOLISMUS D. P.

De Canonizatione S. Bennonis, et corporis translatione Monachium.

§. I. Ordo prioris actus, ex Itinerario Adriani Papæ VI.

Rerum ordo postulat, ut relatis Miraculis quæ Canonizationem præcesserunt, non transeat ad illa, quæ vigesimo post Translationem anno sunt secuta (hinc enim novum exordium nobis sumunt Germanica, Latine reddita) de utroque Actu dicamus quæ possumus. Ad primum quod attinet præter Bullam Canonizationis, de qua §. sequ. habemus Itinerarium Adriani VI, ab Hispania Romam usque, ac ipsius Pontificatus eventus, per Blasium Ortizium, in Decretis Doctorem Canonicumque Toletanum ac Generalem Vicarium, summa fide collectum; inscriptumque Illustrissimo ac Reverendiss. Domino D. Joanni Martino Silicæo, Archiepiscopo Toletano, Hispaniarumque Prinati etc.; in lucem vero editum, ex veteri Codice MS.

Ex Actis
Adriani VI.

collegii

A Collegii Navarrii Parisiis, libro 3 Miscellaneorum Stephani Baluzi MDCLXXX; ubi Caput xxx inscribitur, de Canonizatione Beatorum Antonini et Bennonis: simul enim utraque celebrata Florentiæ est, anno MDXXXIII die xxxi Maji; sed non simul edita utriusque Canonizationis Bulla. Bennonis enim publicata fuit vivente adhuc Aurigono; Antonini autem, eo mortuo, a successore Clemente VII: sic tamen ut singula nusquam meminerint alterius simul canonizati: quemadmodum videre est ad diem ii nostri Maji, in Gloria postuma S. Antonini §. 2. Caput illud xxx sic habet.

habetur simul canonizatum fuisse S.

idque ex forma consuetata,

causa mature examinata et relata:

quam cum etiam Theologi expendissent,

et consistorialiter iudicatum esset ad Canonizationem procedendum;

2 Quia inter alia gesta per Pontificem memoranda, potissimum fuit Canonizatio Beatorum, Antonini Florentiæ Archiepiscopi, nec non Bennonis Saxonie, quem Antoninum celebravit Calendis Maji (imo Prædie kalendis Junii) prædicti anni: propterea huic opusculo, tanquam dignissimam rem, tali forma celebratam, annectere volui. Sed prius querendum est, quid sit Canonizatio. Secundum Joannem Andream cap. 1 de reliquiis et veneratione Sanctorum, Canonizare, est aliquem per summum Pontificem Catalogo Sanctorum adscribere; cum nemini liceat aliquem, etiamsi miracula fecerit, ut Sanctum colere, quia sæpe per malos quædam quasi miracula fiunt. Magna præterea cum instantia petenda est Canonizatio; neque Papa facile moveri ad inquisitionem sanctimonie canonizandi, imo debet commissionem differre illius vite indagandæ, ut videatur interim an fama et miracula continuentur. Quod si fiat tunc committit inquisitionem super vita et miracula homini canonizandi, ut latius hæc traduntur in dicto capite primo.

3 Et primum quidem causa prædictorum per Pontificem commissæ fuit Judicibus, in locis Florentiæ et Saxonie, ut diligenter per Testes de vita, moribus, et miraculis præfatorum Antonini et Bennonis informarentur, sicut jura decernunt, præcipue textus Capituli, Venerabili, de Testibus, cujus littera talis est. Venerabili Fratri nostro Episcopo et Capitulo Corosquitensi ac universis Abbatibus, apud Cistercium in generali Capitulo congregatis. Et infra: Discretioni vestræ mandamus, quatenus Testes, quos Abbas et Monachi S. Martini Cisterciensis Ordinis, super Vita et miraculis piæ memoriæ M (Mauritii) Abbatis monasterii supradicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ solet et debet in receptione testium adhiberi. Informatio itaque prædictorum Antonini et Bennonis, per Judices juxta mandatum Apostolicum habita, sub fideli custodia mittitur ad Papam: eamque ipse uni ex Auditoribus sacri Palatii examinandam tradidit; ut per eum discutere, an fuerit jure facta, et probationem sufficientem ad canonizationem fuisse perpenderit. Qui quidem idoneam se comperisse et juridicam Pontifici retulit. Quam iterum Pater sanctissimus Theologis commisit, qui dijudicarent, an mores, vita, et miracula Sanctorum digna essent nec ne ad illos canonizandos: et juxta eorum vota (quoniam omnia recte fuerunt reperta) adstantibus Sanctissimo Domino nostro Papæ, cum Reverendissimis Fratribus Prælatibus, multis aliis viris litteratura et nobilitate claris, Canonizatio in publico Consistorio proposita fuit in hunc modum.

4 Duo quidem Advocati consistoriales declamatorie, alter quidem unius, alter vero alterius vitam, miracula, et alia hujusmodi, ut manifesta fierent cunctis, radicatus exposuerunt; exorantes Beatissimum Papam, ut illos viros, qui sanctitate et exemplo in via suæ peregrinationis eminuerunt, Catalogo Sanctorum aggregare vellet. Deinde Pontifex, post illorum narrationem, gratias Deo egit, qui nunquam

usque ad finem seculorum Sanctos et Justos elargiri desinit: et ut sanctius omnia procederent, triduum jejunium et preces Deo effundendas Prælatibus omnibus indixit, ut ipsi sua bonitate in eorum corda, si vera essent miracula, eorum approbationem cœlitus infundere; sin autem falsa, avertere dignaretur. Et peracto jejunio, Cardinales et alii Præsules, cum Beatissimo Patre nostro, in palatium convenerunt: et in publica concione de eorum vita et sanctimonia, utrum approbatione vel improbatione digna essent, prout cuique desuper datum est, conferebant. Et licet multi ex Præsulibus, actum istum decorantibus, sollemniter materiam disseruissent; præcipuus tamen fuit, integerrimus Pater, Dominus Didacus Ramirez, Episcopus Conchensis, prudentia et litteratura refertissimus. Et post longam altercationem inter omnes convenit, viros sanctos canonizari.

5 Itaque post biduum aut triduum, Sanctissimus cum Clero et Populo ad Basilicam Apostolorum, in locum contabulatum eminentiorem ascendens, inter Missarum solennia, alta et intelligibili voce ipsorum laudes pertractans, omnesque ad bene agendum exhortans, his verbis concionatus fuit: Gloriosus Deus in Sanctis suis et in majestate mirabilis; cujus ineffabilis altitudo prudentiæ, nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii cœlestia pariter et terrena disponit; et si cunctos suos ministros magnificet, altis decorat honoribus, et cœlestis efficiat beatitudinis possessores; illos tamen, ut dignis digna rependat, potioribus attollit insigniis dignitatum, et præmiorum uberiori retributione prosequitur, quos digniores agnoscit et commendat ingentior excellentia meritorum. Sic et alma Mater Ecclesia, ejus sancta vestigia prosequens, et exemplo ducta laudabili; licet universos in regnis cœlestibus constitutos, studiis efferre sollicitis, et sonoris efferre præconiis non desistat; Antoninum tamen et Bennonem, electos Dei athletas, specialibus disponit honoribus venerari. Ideoque circumspecta prudentia sanctæ Sedis, quæ actibus intenta salubribus et operibus exposita pietatis, libenter exequitur quæ sunt Dei; præmissa sollicitè digneque considerans, et debita meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem et gloriam, exaltationem catholicæ fidei, salutemque fidelium, merito censuit riteque providit, servos Dei per sanctam et catholicam Ecclesiam esse colendos.

6 Nos itaque, piis ducti consiliis, dignisque studiis excitati, nonnullos prædecessores nostros, Romanorum Pontificum specialis devotionis prosequentes affectu, imitari sollicitè intendentes, qui aliquos Sanctos canonizavere: de consensu Fratrum nostrorum pariter et assensu, Beatos Antoninum Florentiæ Archipræsulem, et Bennonem Saxonensem, Catalogo Sanctorum adscribimus, Festaque illorum, Missas, et Officia, in eorum commemorationem, per universas orbis ecclesias, singulis annis perpetuis futuris temporibus, celebrari concedimus et ordinamus. Astantes vero concordii jubilo collaudaverunt Dominum, dicentes, Te Deum laudamus etc. Et quamvis summa pecuniarum non exigua in simili actu, tum in Pontificia familia toganda, tum in aliis impendiis soleat consumi; circumspicissimus tamen Papa tales sumptus, quasi alienos a sanctimonia et a puritate Canonizationis fieri vetuit. Quod raro (cum pecunia magno pretio habeatur) visum inter homines censeo: sed non absque querela familiarium aliorumque, suam mercedem expectantium, actum est.

7 Locum hunc Ortizii cum ego Daniel Papebrochius ad Adriani Papæ laudem in Conatu Chronico-historico simpliciter transcripssem, nullo addito verbo quo

post triduum jejunium et iteratam suffragationem,

Pontifex in Basilica Vaticana,

populum pro concione allocutus,

F ambos Sanctos habendos et colendos pronuntiat,

nihil patitur sumptum fieri.

istum

A istum optimi Pontificis sensum videri deberem meum *ocere, in omni ea qua sumi fortassis posset latitudine; nec tamen quidquam restrictionis eidem adhibuissem, ratus neminem tam stolidum fore, ut existimaret Pontificem absolute damnarisse verbo factore, quod noverat a tot suis sanctissimis etiam decessoribus usurpatum; placuit adversariis meis terribilem accusationem formare coram Apostolica Sede. Equidem existimo abunde me diluisse calumniam Parte I Responsionum mearum ad Exhibitionem errorum mihi imputatorum Art. 2 § 18. Hic tamen ejus vulni meminisse, quia nunc primum ab Eruditissimo Magliabechio accipio predictæ Canonizationis Acta, quatenus S. Antonium spectant, accuratissime ac minutissime descripta a causæ totius Procuratore Dominicano; ex iisque varia intelligo, ab Ortizio non solis explicata. Ac primo non vultisse Pontificem ne sumptus ulli fierent, quasi ii essent absolute alieni a sanctitate et puritate talis actus, sed ne ii fierent in suam personam suamque familiam vestiendam etc: in ceteros autem usus voluisset moderationis aliquid, scilicet ut supplicantiibus tantum remitteretur, quantum fieri honeste poterat, salvi cuique mercede laboris, et majestate actionis tam magnificæ. Itaque Datario imperatum fuisse lego, ut eos sumptus ipse quum gratiosissime taxaret, hunc autem eos taxasse ad*

in se suamque familiam

et in ceteris eatenus favit,

ut restricti fuerint ad 1800 ducatos ex parte S. Antonini,

B duo millia ducatorum de Comera, cujus summa mille octingenti ducati, ex Florentinorum elemosyna collecti representati fuerint ab ipso et Procuratore, prius quàm ad Consistorium publicum procederetur, ipso et Pontifice multum conferente ut tali summa expediri posset causa. Verosimile est ex parte Cesaris, pro Benno supplicantis, nihil minorem aut etiam grandiore summam expensam; ideoque tota illa Acta hic edi potuissent: sed quia in eis vix semel iterumque tum ipse Benno tam Legatus Cesaris nominatur, congruentius censui relationem dignissimam legi, differre in supplementum Muji, quando S. Antonini Acta erunt ad incudem revocanda.

quidni etiam, ex parte S. Bennonis?

§. II. Idem actus aliique progressi, ex Bulla Canonizationis distinctius explicatur.

Bulla extat tomo 3 Bullarii, per Cherubinum Laertium compilati, in Appendice, et incipit: Excelsus Dominus militantem Ecclesiam pretiosorum lapidum vivorum, ipsi summo angulari lapidi Christo Jesu unitorum ornatissima varietate decoratum, structura mirabili fundare disposuit; idque explicatur, descensione facta a Patriarchis et Prophetis, per ceteros Sanctorum ordines, usque ad Virgines et Viduas. § 2 declaratur, quomodo Deus in eadem Ecclesia suscitaverit gloriosum Confessorem Beatum Bennonem, superno cæli merito sociandum, imo verius sociatum; qui inter ceteros athletas, suis meritis et exemplis, ipsam sanctam Ecclesiam, divina cooperante gratia, multipliciter decoravit; presentisque temporis caliginem, suæ lampadis fulgore, mirabiliter illustravit. Quod ostenditur § 3 et 4, ubi indicantur virtutes et aliqua miracula quibus in vita et post mortem claruit et quæ protulimus. Deinde in dicta Bulla idem Pontifex ista addit:

In bulla post exquisitam vitam et miracula,

C § 2 declaratur, quomodo Deus in eadem Ecclesia suscitaverit gloriosum Confessorem Beatum Bennonem, superno cæli merito sociandum, imo verius sociatum; qui inter ceteros athletas, suis meritis et exemplis, ipsam sanctam Ecclesiam, divina cooperante gratia, multipliciter decoravit; presentisque temporis caliginem, suæ lampadis fulgore, mirabiliter illustravit. Quod ostenditur § 3 et 4, ubi indicantur virtutes et aliqua miracula quibus in vita et post mortem claruit et quæ protulimus. Deinde in dicta Bulla idem Pontifex ista addit:

narrat quod rogatus a Carolo V. et aliis Principibus,

9 Possent hic quamplurima alia miracula afferri: multos enim divini Bennonis meritis e mortuis excitatos constat: multis variis morbis curatos; denique qui votum fecerit, neminem illius beneficium non sensisse. Propter quæ carissimus in Christo filius noster, Carolus Romanorum et Hispaniarum Rex Catholicus, in Imperatorem electus: et dilecti filii nostri, Albertus S. Petri ad vincula Presbyter, et Mattheus S. Angeli Diaconus, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales; ac venerabiles Fratres nostri, Richardus Trevirensis, et Hermannus Coloniensis Archiepiscopi, per eorum patentes litteras; nec non

dilecti filii, nobiles viri, Ferdinandus Archidux Austriae, ac Georgius et Henricus fratres germani, Duces Saxoniae, Lantgravius Thuringiae, et Marchiones Misniae, per venerabilem Fratrem nostrum Joannem Episcopum Misnensem, Nuntium et Oratorem ad Nos ab eis destinatum, et dilectum filium Wilhelmum de Enkenvort, Electum Dertusensem, Datarium et Prælatum nostrum domesticum, eorum apud nos et Sedem Apostolicam etiam Oratorem et negotiorum Gestorem, humiliter supplicari fecerunt: ut præmissis diligenter inquisitis et exploratis, ad Beati viri Canonizationem procelere dignemur. Quorum quidem precibus libenter annuere vellemus, summopereque gauderemus, hujusmodi Canonizationem nostris temporibus divino quodam ministerio contigisse: ac nobis justum videretur, ut idem B. Benno, quem jam Deus in cœlesti gloria Sanctorum choro dignum fecisse, plurimis et manifestis iudiciis et miraculis ostenderat, in terris etiam sibi debito Sanctorum honore non defraudaretur; non statim rem tanti ponderis ac momenti faciendam: sed, juxta veterem et laudabilem consuetudinem, cunctanter matureque considerandam duximus.

D AUT D. P.

motusque miraculis,

10 Post triplicem igitur inquisitionem ex recordandæ memoriæ Alexandri sexti primo, et deinde Julii secundi, et successive Leonis decimi, prædecessorum etiam nostrorum commissionibus super hoc debite factam; tandem idem Leo decimus, tribus etiam Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ex tribus illorum ordinibus videlicet venerabilibus fratribus nostris, Bernardino Ostiensi sanctæ Crucis in Hierusalem, et Antonio Albanensi Episcopis, tunc titulo S. Vitalis Presbytero, ac Joanni SS. Cosmæ et Damiani Diacono, Cardinalium de Fratrum suorum, (de quorum numero, licet absentes, tunc eramus) consilio et assensu commisit, ut ipsi, visis et examinatis Processibus, editis super ejusdem beati viri vita, moribus, fama et miraculis, ante et post ipsius decessum ejus intercessionibus a Deo factis, aliisque cunctis ad Sanctorum Canonizationem hujusmodi necessariis, se super omnibus et singulis diligenter informarent: et per eos comperta, in suo secreto Consistorio, ut moris erat, fideliter referrent. Cumque ipsi Cardinales, visis et examinatis diversis Processibus, in partibus Germaniæ de Sedis predictæ commissione habitis, et ad Curiam nostram transmissis; testiumque fide dignorum depositionibus, pro tantæ rei dignitate, debite ponderatis; de supradictis miraculis ac vitæ sanctimonia et aliis a jure requisitis, fidelem Nobis relationem in pluribus etiam secretis Consistoriis fecissent; Nosque ipsorum et omnium Cardinalium vota, pro celebranda dicta Canonizatione, convenientia et conformia invenissemus; et pro celebriori executione dilectus filius Joannes Baptista de Senis, utriusque Juris Doctor, et aulæ nostræ Consistorialis advocatus, in publico Consistorio omnia de ipsius Beati viri vita, moribus, fama et miraculis copiose percensisset; nobisque humiliter supplicasset, ut ad ejusdem Beati viri Canonizationem, matura deliberatione præhabita, procedere dignemur.

E per examinatos ter Processus probatis

votisque Cardinalium,

F

11 Nos, de relatis coram Nobis inprimis maximas omnipotenti Deo gratias agentes, rogavimus omnes in eodem publico Consistorio tunc astantes, ut suis orationibus et jejuniis Ecclesiam Dei juvarent; ac ne eam Altissimus modo aliquo in hujusmodi Canonizationis officio errare permetteret, instanter orarent. Demum post aliquot dies convocatis denuo in aula nostra Consistoriali, in palatio Apostolico, universis et singulis, qui tunc aderant in Romana Curia, Ecclesiasticis Prælatibus, Patriarchis videlicet, Archiepiscopis, Episcopis, in præsentia eorundem

post indicatas orationes et jejunia

A
ACT. D. P.
 corundem Fratrum nostrorum, dictæ Romanæ Ecclesie Cardinalium, eisdem Processus super eisdem Beati viri vita, moribus, fama, et miraculis editos, per eundem Joannem Baptistam breviter summarieque repeti fecimus. Quæ cum ex serie, per Cardinales ac alios quibus id munus per Nos injunctum fuerat, enarrata et exposita fuissent; omnesque astantes Prælati, quod sibi super hujusmodi Canonizationis negotio videretur, interrogati, unanimi consensu, nullo penitus discrepante, respondissent, sibi videri, quod idem Beatus vir inter sanctos merito adscriberetur et connumeraretur; Nos iterum humiles ipsi omnipotenti Deo, quod ad Beatum servum suum debitis honoribus prosequendum, corda nostra illuminare dignatus esset, gratias agentes; ad ipsius Canonizationem, diem Dominicam primam post Pentecosten, quæ tunc occurrebat ultima die mensis Maji, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo tertio, deputavimus: ac in Basilica Principis Apostolorum de Urbe, amplum suggestum ligneum de more parari et exornari jussimus. Super quo quidem hodie, astante universo Clero et populo, de vita, miraculis, et fama ejusdem B. Bennonis, humili devotioneque pleno, ut moris est, sermone habito, deindeque Litania et hymno, Veni creator Spiritus, per omnia devote decantatis, nec non a Procuratoribus causæ ipsius Canonizationis, et ab ejusdem Caroli in Imperatorem electi apud Sedem prædictam constituto Oratore, a Nobis magna cum instantia petito pronuntiari, adscribi inter sanctos eundem B. Bennonem (cum jam omnia consummata essent, omnesque Ecclesie ceremonias consuetas super ea re rite servavisset) Deum præ oculis habentes, ad Canonizationem ejusdem Beati sub his verbis procedendum duximus et processimus.

*B. Bennonem
 Sanctorum
 Catalogo
 inscripsit:*

B
 12 Ad laudem et honorem sanctæ et individue Trinitatis, et exaltationem Fidei Catholicæ, et Christianæ religionis augmentum, auctoritate Domini nostri Jesu Christi ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum et Nostra, de Fratrum nostrorum consilio, decernimus et diffinimus; bonæ memoriæ Bennonem, olim Episcopum Misnensem, Sanctum esse, et in Sanctorum Catalogo adscribendum, ipsumque in eodem Sanctorum Confessorum Catalogo describimus: statuentes, ut ab universali Ecclesia quolibet anno festum ipsius et officium, sicut pro uno Confessore Pontifice, sexta decima die mensis Junii, hoc est die depositionis suæ, devote et sollemniter celebretur. Et insuper eadem auctoritate omnibus vere poenitentibus et confessis, qui annis singulis ad sepulcrum ejusdem S. Bennonis eadem die accesserint, septem annos et totidem quadragenas de injunctis eis poenitentis misericorditer relaxamus.

*et invocari
 orationibus
 propriis in
 Missa decan-
 talis:*

C
 13 Quibus debite peractis, inchoatoque per Nos, ac decantato usque ad finem a cantoribus nostris, hymno, Te Deum laudamus; in illius etiam finem Cardinali Diacono in cantu dicente, Ora pro nobis B. Benno, a choroque responso, Ut digni efficiamur promissionibus Christi; Nos illico propriam Orationem de eodem Sancto alta voce decantavimus, dicentes: Deus, qui nos B. Bennonis Pontificis confessione gloriosa circumdas et protegis; da nobis et ejus imitatione proficere, et intercessione gaudere. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Deinde vero a dicto choro responsum. Amen. Sollemnem illic Missam Nos ipsi celebravimus, de dicta tunc occurrente Dominica prima post Pentecostem. Collectas singulas sub una conclusione terminantes, additis etiam prædicta ceterisque specialibus ejusdem S. Bennonis Collectis immediate sequentibus: pro secreta vide-

licet: Sanctus tons, quæsumus Domine, Benno Confessor et Pontifex nos ubique lætificet, ut dum ejus recolimus merita gloriosa, apud te semper patrocinia sentiamus: cum sua conclusione, videlicet Per Christum etc. Deinde vero Postcommunionem subjunximus, dicentes: Quæsumus Domine, salutaribus repleti mysteriis, ut Sancti tui Bennonis Confessoris et Pontificis, cujus solennia celebramus, etiam intercessione adjuvemur; cum simili conclusione. Et ita Missam ipsam ad finem usque, cum solitis ceremoniis, juxta Ordinarium Apostolicum, illic debite terminavimus; Indulgentiamque plenariam omnibus Officio hujusmodi tunc astantibus, devote elargiti sumus. Præsentem litteras in præmissorum testimonium concedentes, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, qui in sanctis suis mirabilis est, ac gloriosus vivit et regnat, benedictus in secula seculorum.

*concedit
 Indulgentias,*

14 Ceterom quia difficile foret easdem præsentem litteras ad omnium notitiam deferri, volumus et decernimus, quod earundem transumptis, manu Notarii publici subscriptis, sigilloque alienjus Prælati Ecclesiastici munitis, fides adhibeatur indubia, in omnibus et per omnia; et illis ubique stetur, ac si originales litteras hujusmodi essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum decreti, diffinitionis, descriptionis, statuti, relaxationis, concessionis, et voluntatis infringere, et ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo vigesimo tertio, pridie Kalendas Junii, Pontificatus nostri anno primo.

*et concludit
 Bullam,*

Ad Castello.

Visa W. de Enkenvort

T. Hezius

Registrata apud me T. Hezius:

a tergo signatur Bullæ Apostolicæ.

Eadem omnia habes apud Matthæum Raderum, tom. 3 Bavarie Sanctæ pag. 186 et seqq. et quidem ex originali fidelibus transcripta, quam impressa in Bullario: ubi Bulla data legitur, anno Pontificatus sexto; idque non per zyfram, qua in margine recte notatur Dat. P. an. 1; sed numero ad longum expresso. Quod plus quam simplex ac veniale mendum, arguit licentiam datam typhothetis (hominibus ut plurimum ignorantissimis) per longum extendendi numerales egraphorum ad prælum delatorum notas, cum periculo frequentissimorum ac gravissimorum errorum. Raderum autem ex originali transcriptam Bullam dare, probant etiam parenga Ministrorum subnotantium, solita in Bullario omitti, et hic sollicite adnumerata, si non ad aliud, saltem in argumentum fidelis transcriptionis.

*ex originali
 MS. sincerius
 editam a
 Radero*

15 Ea Canonizatio pessime habuit Lutherum, quem ait Raderus in Vita S. Bennonis, doluisse vehementer, sua impia dogmata eodem tempore magnis D. Bennonis miraculis refutari. Itaque impium os in sanctum virum exeruit, et librum patria lingua protulit, cui hanc Epigraphen fecit. Contra novum idolum et antiquum diabolium, Misnæ exaltandum. Has impius et Parrochianus Lutheri chartas Adamus Tanner, Societatis nostræ Theologus, et suis ingenii monumentis clarus, tribus orationibus diluit, Ingelstadii, anno MDCVM, XIV Kalendas Quintiles editis: quibus has tres quæstiones tractat. Utrum Lutherus fuerit Germaniæ Propheta, speciatim vero ejus gloriæ, qua nunc S. Benno in Bavaria coruscet? Deinde: Utrum Lutherus præteritorum S. Bennonis illostrium factorum æquus sit æstimator? Tertio, Rectene Lutherus olim tam Canonizationi quam exaltationi S. Bennonis sese opposuerit? Ubi ostendit

*ringente ne-
 quidquam
 Luthero*

*quem refuta-
 vit Tannerus:*

dit

A dit Tannerns Lutherum falsum Prophetam fuisse, et verum poetam, quamvis earmen nullum facere potuerit. Iniquissimum dein Judicem et censorem factorum S. Bennonis: impie denique se Canonizationi opposuisse.

Georgio autem Duce Saxonie miregaudente,
 16 Sed quantum indoluit impius hæresiarcha, amplificata S. Bennonis gloria, tantum gavisi sunt avita religionis in Germania tenaces Catholici: otque imprimis ille in Pontificiis litteris nominatus atque a RADERO laudatus, inclitus ille Saxonie heros, Misnie Regulus Georgius, qui in ea causa vehementissime laboraverat; eamque, quod illius Majores et ipse maxime optaverat impetrasset, litteras ea de re dedit ad Bojorum Duces, Guilielmu et Ludovicum, quibus rogabat, uti Pontificis auctoritas, qua D. Bennonem inter Beatos versari, publicoque cultu venerandum denuntiaret, in suis Bojarlæ provinciis et primariis civitatibus, Monachii, Ingolstadii, Landshutæ, Landspergæ, pro concione proclamaretur, et pro foribus templorum tabulæ ipsæ proponerentur. Servantur eæ Georgii Principis et Joannis Antistitis Misnensis litteræ in chartophylacio summæ ædis Monachii, quas ipse patria lingua conscriptas cum voluptate legi. Ita RADERUS; cui cum in proposita sibi brevitate (quam tamen hic non mediocriter excedit) minime licuerit eas litteras Latine legendas exhibere; rem minime negligendam ego censui, neque tam insigne Saxonie pietatis monumentum subtrahendum posteris Principibus, per ipsius S. Bennonis apud Deum preces feliciter ut illum reduci cæptis. Sed alio non profecit conatus iste meus, quam ut Joannis litteræ aliæ originaliter in membrana descriptæ, et magno cerco sigillo munitæ reperirentur verbotenus tales, quales jam Heuschenius ex ipso RADERO transcriptas reliquerat, uti infra leguntur num. 19. Illæ autem præmemoratae, si adhuc reperiuntur, poterunt faciundo postmodum supplemento servire. Unum hic notaverim quod credam Translutionem secuta miracula multa, quorum tamen notitia nulli scripto consignata perierit usque ad annum MXXXIX.

§. III. Translatio corporis Misnia Monachium, miracula secuta. P.G.

In prolata superiori §. Pontificia Bulla, laudantur Georgius et Henricus, fratres germani, Duces Saxonie, Lantgravii Thuringiæ, et Marchiones Misniæ; qui per Joannem Episcopum Misnensem, Nuntium et Oratorem ad Pontificem Romanum a se destinatum, humiliter supplicari fecerunt, ut ad S. Bennonis Canonizationem procedere dignaretur. Utinam sic pari passu processissent ambo! non adeo dissimilis utriusque fuisset exitus. Henricus Junior, a Luthero dementatus, in hæresim prolapsus omnem secum posteritatem traxit senior Princeps Georgius (verba sunt Laurentii Surii in Commentario rerum gestarum sui temporis) generosa et plane Germana animi fortitudine, in avita Majorum suorum religione constantissimus, et Carolo V Cæsari longe optimo semper deditissimus, dignus profecto multis nominibus, quem omnis posteritas laudibus vehat, quem Lutherus egregie convitiis et contumeliis, et quidem impune, sæpe prosciderat, anno MXXXIX diem vitæ clausit extremum Clarissimus et integerrimus Princeps Saxonie Georgius: cujus obitu maxima accepit incommoda religio Christiana. Nullos enim reliquit liberos. Itaque testamento scripsit heredem fratrem suum Henricum, et ejus filios Manritium atque Augustum, ea conditione ne quidquam in religione mutarent. Missi fuerunt ad Henricum, qui hoc ei proponerent: sed interim mortuus est pius Princeps, et continuo Henricus ditionem omnem occupavit, atque in omnia Misniæ, Thuringiæ et

Junii T. IV.

Saxonie loca, quæ Georgio Principi paruerant, Lutheri dogmata invexit; Hæc Surius: quæ apud Brevium et alios Historicos etiam referuntur. Sed ad S. Bennonem redeamus.

18 RADERUS, hoc item deplorans, sic progreditur: Defuncto Georgio, cum quo simul Catholica pietas in Saxonia et Misnia sepulta est, secuta sunt miserrima et infesta cælo terrisque tempora: quibus non satis fuit impiis, sacrilegas manus sacris Divorum sedibus et ædibus inferre, spoliare templa, polluere sacras aras, Cœlitum statuas confringere, omnia sacrariis ornamenta detrahere, aurum et argentum, pretiosas vestes et suppellectilem auferre, sacra profanis, profanis sacra miscere, omnia profanare; nisi in viscera terræ irent, sacros cineres et manes Sanctorum incestarent. Quorum tamen furorem Benno, per curam suorum successorum, declinavit, tantisper in arcanis conclavibus Episcoporum servatus, quoad Albertus V, inclitus Bojorum Dux, et magno Catholici nominis id ævi columen, per litteras sanctissimi illius Antistitis sacrum pignus enixe petivit, et anno MCLXXVI feliciter impetravit: uti publica Misnensis Pontificis et Collegii Sacerdotum testimonia, quæ subjicio testantur.

19 Nos Joannes, Dei gratia Episcopus Misnensis omnibus visuris has nostras patentes litteras, salutem in Domino precamur, attestamur et notum facimus. Cum Ecclesia Misnensis, Cathedralis et ingenua Episcopatus nostri, persecutionem pateretur a Lutheranis, sub Henrico Duce Saxonie; Reverendissimus Joannes, genere Maltizius, tunc temporis Episcopus, reveritus ne in illa perturbatione et irruptione templorum discussioneque imaginum, Sanctorum Reliquiæ ibidem longissimo tempore, magna cum veneratione custoditæ et conservatæ, diriperentur ac profanarentur; volens providere eiusmodi periculis, aperuit tumbam sive sepulcrum magnifice extructum; in quo D. Bennonis Episcopi corpus solenniter reconditum erat, atque ibidem longissimo tempore multis miraculis claruit, sanctissime visitatum et recolitum fuit, atque illas sanctas Reliquias integri corporis D. Bennonis, una cum cilicio, mitra, et baculo pastoralis ejusdem Divi, aliisque Reliquiis, videlicet cranio D. Donati Martyris, quod tamen vetustate in petios dilapsum est, digito S. Pauli Apostoli et aliis quibusdam non cognitis Reliquiis, quod earum schedulæ vetustate periere, in capsula stannea reconditas amovit: et in sacellum arcis Stulpen, suam Sedem Episcopalem, distantem sex milliaribus ab Ecclesia Misnensi, ejusdem Episcopatus transportavit. Quo in loco remanserunt, vivente supradicto Episcopo, et Successore ejus Nicolao Kerlewisio. In cujus loco cum nos quidem indigne in Episcopum electi succederemus, accidit ut statim initio Pastoratus nostri in exilium pulsî, dura pateremur.

20 Interim Reverendus Nicolaus Gruner, Presbyter grandævæ ætatis, cui erat sacristia ejus sacelli commissa et commendata; divina volente gratia, memoriam habuit reconditarum Reliquiarum in arce Stulpen, quas modo nominavimus, magnoque pietatis affectu, ad locum illum accelerans, ex supradicto sacello amovit, et intra lectum cubicali reclusas sanctissime aliquantisper custodivit, donec nos ab exilio restituti; ingravescentis ætatis supradictus Sacerdos ad nostras manus, sanctas illas Reliquias fideliter tradidit. Post nostrum exilii reditum, transactum fuit, consentiente Capitulo nostro, ut arx Stulpen Illustrissimo Saxonie Duci Electori ex permutatione traderetur; idcirco supradictas Reliquias posuimus nostris manibus in sepulcrum Joannis Episcopi Misnensis genere Salhansen, prædecessoris nostri, quod sepulcrum adhuc hodie integre

22

extat

inter Sacrilegia hæreticorum,

Servatum Corpus S. Bennonis:

E a Joanne Maltizio Episcopo

in arcem Stulpen delatum:

F

dein infra lectum reclusum,

et in sepulcro antius Episcopi in oppido Vurzen depositum.

C Georgio Duce Catholico defuncto,

et succedente Henrico fratre Lutheranis,

A extat in Collegiata Ecclesia B. Mariæ Virginis oppidi Episcopatus nostri Vurzen, hac nostra intentione, ut sanctæ hæ Reliquiæ ad extremum usque diem illic tuto remanere debeant.

post Alberti
Ducis Bavarie
donatum,

21 At vero cum Illustrissimus Dux Baviaræ Albertus, intercessione Decani nostri Hieronymi de Kommerstat, piæ memoriæ, Reliquias peteret; cogitavimus supradictas reconditas in tutiorem locum remittere. Extraximus ergo nostris manibus prænominatam capsulam, et sanctas Reliquias reperimus et recognovimus: et suæ Celsitudini, utpote Catholico Principi, lubenti ac devoto animo ad prohibendam profanationem submisit obtulimus, transivimus et tradidimus. Attestamur iterum atque iterum prænominatas Reliquias in veritate a prædecessoribus nostris Episcopis, Clero et plebe, usque ad nostra tempora pie cultas et sanctissime conservatas fuisse, multisque claruisse miraculis: quarum indicem una cum descriptione Vitæ S. Bennonis quædam alia, Illustrissimæ Celsitudini Ducis Baviaræ tradidimus. Hujus rei pro majori fide, ad confirmandam ipsissimam veritatem, hoc nostrum diploma nostri magni sigilli impressione confirmavimus.

B Actum in Episcopatus nostri residentia oppidi nostri Vurzen, Dominica Lætare, anno reparatæ salutis millesimo septuagesimo sexto. Joannes, Dei et Apostolicæ Sedis gratia electus et confirmatus Episcopus Misnensis, nec non Præpositus Naumburgensis, ad majus et firmiter testimonium manu propria subscripsit. *Hactenus diploma, in quo citatus Joannes de Salhausen floruit Episcopus XL Misnensis usque ad annum circiter MDXVIII, quo electus Joannes de Schbeiniz, qui missus Orator Romanæ interfuit Canonizationi S. Bennonis, eique substitutus, Joannes Maltizius hic supra memoratus, ac vita functus anno MDXLIX habuit successorem Nicolaum Kerlewisium, cui se testatur successisse, Joannes Haubitzius, hujus diplomatis auctor et quasi cum corpore S. Bennonis, etiam divina protectio excessisset, Episcopatus deinceps devolutus est ad Principes Lutheranos, Augustum et Christianum Duces Saxonie, et Christianum Electorem, aliosque.*

quod nunc
Monachii
in sacello
proprio honoratur,

22 Monachium, inquit Raderus, anno MOLXXVI Divus Benno intravit, et in palatio Principis per quadriennium ut hospes cultus, Anno demum MDLXXX magna ceremonia festaque, in ædem maximam Beate Virginis delatus, ibi pedem et sedem æternam fixit. . . . Conditum est illi autem summæ ædis eorum, in ipso templo, nobilissimum seu sacellum seu mansoleum: ubi in altari, ipsius nomini inscripto et initiato, sacra illius Reliquiæ sunt collocatæ. Tanta porro frequentia confluentis populi cœpit coli, ut uno aliquo anno, qui tertius supra millesimum sexcentisimus fuit, octoginta parocchie, cum signis et publicis supplicationibus, apud D. Bennonem apparuerint. Bojis tam carus est, et merito, ut nullis illum opibus et copiis permutare velint aut patiantur. *Hæc Raderus, qui adlit se adolescentem anno MDLXXX in politioribus tum litteris versatum, sanctissimi triumpho, cum sacra Reliquiæ ad ædem Deiparæ Virginis transferrentur, spectatorem, cultorem et admiratorem fuisse.*

cum accursu
maximo et
miraculis.

D P.
Eorum pleni
libri requisiti:

23 Hactenus Henschenius: qui cum apud eundem Raderum videret, quod leguntur integra volumina, quorum alterum post alterum est editum, quibus S. Bennonis prodigia copiose describuntur, quæ omnium manibus tractantur; ea quidem diligenter requisivit, sed prius e vivis abiit quam illa adferrentur. *Allata autem una est ex Germanico anni MDCVIII exemplari etiam aliquald de prænotata translatione paulo distinctior narratio in hunc sensum. Allatæ Monachium Reliquiæ annorum aliquot spatio manserunt in quodam privato aulæ loco, donec anno MDLXXVIII Do-*

minus Kommerstat piæ mem. Camera Ducalis Consiliarius, cuidam, qui a consiliis ecclesiasticis Serenissimi erat, rem altera vice aperuit. Hic, utpote vir spiritualis, his continuo intentus, ad alloquium Serenissimi admitti petiit; eumque in præsentia Serenissimæ Conjugis hac de re commonuit, cum demissa observantia insinuans, quam indecens sit, tantas Reliquias in loco quasi privato, sine honore et reverentia, jacere: pium consultumque fore, si ad serenissimos Antecessores, Cæsarum et Ducum tumulum, in Collegiatam Divæ Virginis transferrentur, ut annuo ibidem cultu Divus Benno honoraretur: futurum forte, ut Optimum Numen, ob hujus intercessionem plura miracula edat. Insumptis aliquot deliberationi hebdomadibus, vocato denuo ad se prædicto Ecclesiastico Consiliario, Sacras Reliquias ei indulgit; quarum tamen translationem varia impedimenta in annum millesimum quingentesimum rejecere: quando primum, licet non sine difficultate, in aliquos Serenissimorum Caputum comitatu, ad prædictam Ecclesiam præter alias Reliquias delatæ, et in summo altari depositæ fuerunt.

D
allata distinctior
relatio
Translationis,

facta anno
1580 ad ecclesiam D. P.

24 Et Divum hunc Beneficium varia mox suspensa anathemata demonstrarunt; uti et variæ schedæ, quæ hujus tenoris erant (Deus et Divus Benno, intercessione sua, me hoc et illo malo liberarunt) Ipse etiam Præsul ab Aw, jam ad extrema deductus, ac rationis usu destitutus, S. Bennonis patrocinio commendatus, ad mentem et sanitatem rediit. Alteri quoque Præsuli potus, in quo Divi hujus Reliquiæ positæ erant, malum, quo periculose ex improviso correptus fuerat, omne absternit. Miracula hæc ob timendas hæreticorum et perfidorum calumnias diu suppressa; aliud tandem manifestum miraculum, quod anno moxi cum femina quæ afflicta erat pede, in ipsa ecclesia contigit, in lucem et venerationem traxit. Miraculum hoc tale fuerat, ut omnes hujus conscii prælo ipsum committi urgerent, quod et externorum regnorum devotos cultores exciret, et supplices eorundem manus ad curandam argenteam Divi imaginem aperiret liberalitate summa, qua adjuncta dein aliorum quoque pietate, eam, quam nunc videre est, argenteam Divo imaginem statuit. Adeo in dies peregrinantium accrescebat numerus, ut Ecclesiasticis in choro functionibus vix locum permitteret; quare S. Reliquiæ inde denuo amotæ in vacans aliquod altare repositæ fuere, usque dum Serenissimus Baviaræ Dux Guilielmus cum contribuentibus etiam omnis status devotis aliis, in honorem Sancti hujus sacellum, vix ulli in Germania secundum exstrui curavit. Miraculorum finis nullus est; ita ut jure dicere liceat; Manus Domini non est abbreviata, ut Salvare nequeat; neque est aggravata auris ejus, ut non exaudiat. Isaia lxx et illud; Mirabilis Deus in sanctis suis. Porro cum mirabiles casus, in quos Divi Bennonis, ut dictum est, Reliquiæ devenere, sinistrorum discursuum hinc inde causam præbuerint; paucis rei seriem scientibus; placuit hanc veram relationem in lucem edere: cujus testes litteras et sigillum, ut et alia documenta Collegiata Monachieosis, habet Unde videre licet, quam mirabiliter hæ Reliquiæ; non solum contra hæreticos aliosque Ecclesiæ hostes conservatæ et defensæ; sed etiam quam celebres ab optimo Numine redditæ fuerunt.

E
seculis mox
miraculis

His an. 1601
publicari cœplis,

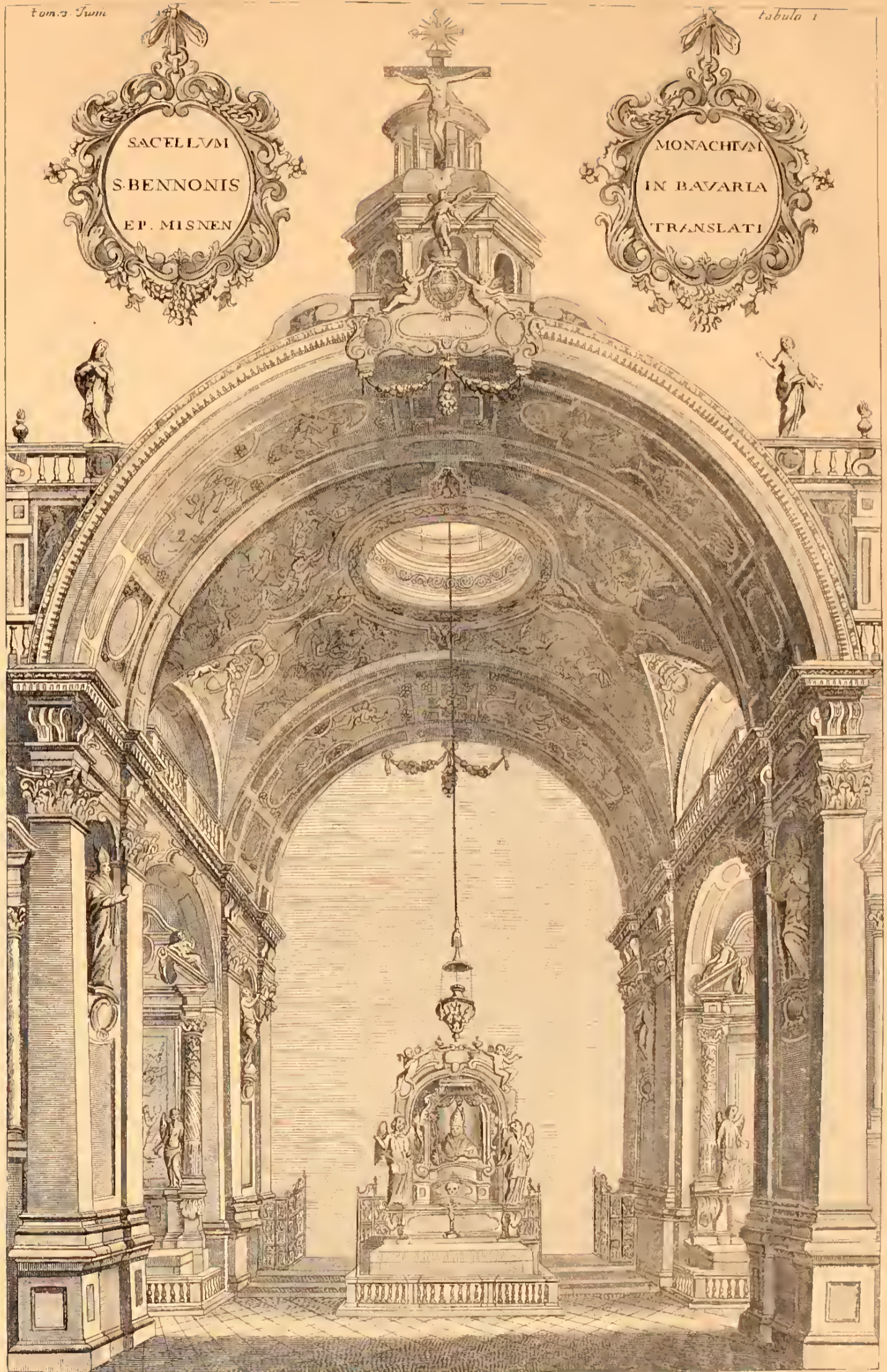
conficitur
argentea
statua,

F
et novum
sacellum.

25 Post hæc ex aliis Germanicis impressis, iis (credo) quorum meminisse Raderum dixi; allata est magna copia Miraculorum ab anno MDCI usque ad xxii ejusdem seculi Monachii patrum, et Latine redditum a P. Francisco Hahler, quæ secundum nobis constituent hujus argumenti Partem, sed absque ullis Annotatis: nec enim operæ pretium videbatur cujusque curati patriam accuratius scrutari, cum aliud

Miracula cetera
quomodo
hic dentur.

nihil

IN AEDE COLLEGIATA S MARIAE

MITRA, CASVLA, ET PEDVM S. BENNONIS.

A nihil fere occurreret, circa quod versa diligentia nostra posset. Unum monuerim, dies et annos illos notari, non quibus factum miraculum est; sed quibus testatum rite et in libros relatam fuit. Licentiam quoque mihi fieri peto, in gratiam externorum, complurium consonantium difficilem in eadem syllaba concursam in nominibus Bavaricis ægre passurorum, lævigandi illum interpositione secundæ vocalis iis locis, ubi lenior dialectus illam admittit, scribendo v. g. pro Horl num. 7 Horel, pro Staller num. 13 Stadelcr, pro Sedlmayr num. 19 Sedelmayr, pro Hinstermuller, num. 22 Hinstermuller, atque similia. Quamquam non ignorem, illam secundæ vocalis ante liquidas elisionem, duarumque in unam syllabam contractionem, miram gratiam conciliare Germanicæ, ut nunc culta habetur, linguæ. Ne autem quemquam terreat Schin, Schin, Schwin initio syllabarum positum, sciat istud Sch fere non plus valere quam sonorum S et Schmid vel Schweick vix aliter sonare quod Smid, Sweik ipsumque ch positum post S solummodo sibilum ipsius S roburare, ut acutior evadat. Denique scito hæc omnia accepta referenda curæ R. P. Friderici Milholtzer, anno MDCXC Rectoris in nostro Monachiensi collegio qui suo ibidem concionatori P. Francisco Halder hoc operis demandavit.

PARS II

Miracula Monachii patrata seculo XVII.

Ex impressis Germanis.

Interprete P. Francisco Halder S. J.

ANNO MDCI.

Agatha Obermairin Wessofontana, XL annos nata, proximis feriis Pentecostes subito tam acerbos dolores in sinistra tibia sensit, ut diu noctuque quiescere numquam potuerit. Patrocínio deinde spectatorum hominum in electorale Nosocomium promotam, XIV hebdomadas ibi decubuit, fulcri adminiculo ægre admodum incedens, dum tandem omnino ligneo pede, quem loris corpori alligabat, maxima tamen cum difficultate usa fuit. Et licet medici in admovendis omnis generis medicaminibus partes suas strenue egerint, operam tamen omnem perdidērunt, ita paulatim excrescente tibia, ut secari, uri, pungi, sine ullo ægrotæ sensu potuerit. Permississet illa sibi pedem subter genu omnino abscindi, nisi medici illam ab hoc præposito delibortati, calidum balneum in proximum æstatem præscripsissent. Forte circa diem D. D. Simoni, et Judæ sacram, extra nosocomium convivio adbibita, multa de S. Bennonis in morbidos prodigiis legi ex ejus historia audiit: unde illa miseræ suæ admonita, cum lacrymis in cælum manus sustulit; pollicita, se, quam primum liceret, sacrum in D. Bennonis honorem fieri curaturam ad aram sanctæ Crucis, ubi diebus solennibus ejus Divi sacræ exuviæ populo spectandæ exhiberi solent; sperans se omnino D. Bennonis patrocínio a tanta calamitate posse liberari. Distulit illa hoc propositum in tertiam usque hebdomadam, licet continuo ut illud exequeretur in somnis admoneretur. Quare XIX Novebris anno MDCI Sacerdotem D. Lenxhardum Haner, qui eidem postera luce Sacrum legeret, constituit. Mane confessa P. Carolo Leopold Societatis Jesu Concionatori et Theologo, in templo B. Virginis natæ sacro, cum aliis spectatis matronis, quas interesse voluerat, adfuit; et bis cum iisdem ad oblationem ligneo pede aram accessit. Cum peracta oblatione in locum suum rediret, subito ceu deliquium pateretur, humi collapsa fuit; ubi esset, quid ageret, pæne ignorans. Cum tandem sublata, et in selle suæ perducta fuisset, ad se rediens, calorem quem

dam in emortuo pede sensit, eodemque temporis momento ejus digitos commovere potuit. Præ gaudio deinde vix sui compos, cultrum petiit; ruptisque lignei pedis vinculis eoque abjecto suis jam vestigiis aram accedens, ex Mystæ manibus sacram Synaxin sumpsit, corpore et anima, si unquam alias sanctissima. Hæc omnia sic gesta esse jurata dixit ipsa Agatha Obermayrin: idem testantur omnes Medici proprio chirographo, in quorum potestate suit; et Anna Gasnerin, Anna Kheprunnerin, Sybilla Ganduerin et aliæ. Ad perpetuam rei memoriam etiam ligneum fulcrum ad D. Bennonis aram asservatur.

2 Udalrici Kracker civis Monachiensis uxor Maria, periculoso admodum puerperio difficulter factum enixa est. Infans vix sacro fonte ablutus fuerat, cum sinistrum ejus brachiolum intumescens, notabilem plagam contraxit. Humanæ opis, adhibita medicorum cura, omissum nihil est: omnia tamen frustra fuere; nam infantis brachium paulatim ita exaruit, ut tactum non amplius senserit. Sub hæc puerperam invisit Jacobi Zweng tum Consulis conjux, eamque consolata, retulit insolitum miraculum, quod S. Benno nuper in clauda fæmina peregit; suadens, ut et ipsa infantis sui valetudinem per votum commendaret. Paruit illico mater: insequente nocte infans jam melius habuit: postera luce subsidente tumore omnino convaluit. Videre prodigium testes oculati Sigismundus Pochen et ejus magister, Chirurgi, Apollonia Nadlerin, Maria Segerin viduæ. Calendis Decembris.

3 Christophori Mayr, civis et tabellarii Monachiensis, filiolus Christophorus, sesquiannum natus, duo foramina in ore habuit, quæ eidem maximos dolores creaverunt: et licet sollicita mater, usa medentium consiliis, et medicina diu vulnera hæc curare conata fuisset; operam tamen lusit, cum bina foramina in dies laxiora fierent, maximo cum periculo ne os omnino computresceret. Mater D. Bennonis memor, et de ejus prodigiis etiam somnio admonita, sacrum in ejus honorem dicendum, cum cereo anathemate vocit: quibus peractis cum infantem domum e templo retulissent, extemplo sine ulla ulteriore medicina geminas has oris plagas amisit. Testes jurati fuere Joannes Pfanzelte, Anna Bauustauberin; et alii. xv Decembris.

Anno MDCI.

4 Anna Mittermayrin Antelingana prope Duntensium, XII annos ex tibiæ doloribus decubuit, ignota mali origine. Diu sub potestate medentium fuit; qui illam tandem omnino conclamarunt. Quare ligneo usa fulcro, in quod progressura toto corpore incumbere debuit, de recuperanda sanitate dudum desperaverat. Tandem Jacobi Zweng Consulis Monachiensis conjux, miseratione erga arumnosam tacta, quam bene pridem jam noverat; misit ad illam, qui ei de D. Bennonis miraculis referret, suaderetque ut fieri in ejus honorem sacrum curaret, et voto se obligaret. Cui consilio cum illa paruisset, momento restituto pede sine ullo adminiculo domum rediit: testantur hæc omnia Jacobus Zwenz Consul, ejus Uxor, cum tota familia. vii Februarii.

5 Andreas Schmid, civis Monachiensis septuagenarius, XX annos herniosus fuit, maximis propterea excruciatu doloribus decies sexties de die non raro decumbere coactus fuit: cum vero multa de D. Bennonis prodigiis inaudisset, legissetque, pro recipienda sanitate in ejus honorem sacrum dici curavit, cereoque anathemate se obstrinxit. Peracto sacrificio recessit tam diuturnum malum, eique optima valetudo successit. Rei testes fuere Alexander Eurel Sacerdos, Andree ipsius uxor cum tota familia. xxvi Martii.

D
EX IMPR.
GERM.
illum vix
restitutum
gaudet:

curatur in-
fantis
emortuum
brachium

E

et alterius
duo in ore
foramina.

F
1602 sanatur
tibia inutilis,

hernia vicen-
nis,

An. 1601,
Mulier pro
emortuo pede,
ligno utens,

auditis S.
Bennonis
miraculis
mota,

dum 19 Nov.
interest rotivo
ad reliquias
sacro

- A** 6 Daniel Molitor miles, Bamberga vetere oriundus, annos quinque supra triginta natus, cum in Hungaria militaret, decem ante Martinalia diebus, cum aliquot sclopetariis peditibus ad obsidendam arcem Lakam nomine prope Canischam missus fuerat Ibi a Turca quodam, e ligneo tuguriolo collimante, plumbea glande circa præcordia trajectus, solido triennio maximos dolores, fatigata nequidquam in curando vulnere medentium industria, exantlavit. Cum tandem Monachium devenisset, morbidus et pessime valens, de S. Bennone, multa narrari audivit, qui illi etiam xx Martii in somnio, Episcopi specie, apparuisse visus erat: cui (licet hæreticus) Sacrum, cum cerea militis imagine vovit, cui ipsemet una cum uxore, aliisque multis in templo B. V. interfuit. Quo finito, cum paulatim remittente dolore plaga coiret; venit illi in mentem. Deum sibi homini hæretico conferentem singulare hoc sanitatis beneficium, fortasse ut evitaret perversam religionem, et ad Orthodoxam transiret monuisse. Quare Patrem Marquardum Leonem, Ordinis S. Francisci Lectorem, adiit; ibique edoctus Romanæ fidei capita, Catholicum professus est; certus, Orthodoxam fidei ad extremum usque spiritum propugnare. Rem, ut narrata est, multis summi et infimi Monachii testati sunt. viii Aprilis.
- B** 7 Georgius Horel, Civis Monachiensis sexagenarius, sesquiannum cæcus fuit, sinistro oculo lucem per chirurgum recuperavit: exinde tam acerbus dolor alterum oculum invasit, ut præ ejus vehementia ad insaniam deductum iri omnes crediderint. Duos menses tenuit pertinax cruciatus, dum tandem D. Bennonis opem promisso cereo anathemate invocavit, quo rite perpetrato, votoque soluto, dolor omnis temporis puncto abscessit. In gratiarum actionem integro anno quotidie rosarium se in honorem D. Bennonis recitaturum spondit. Testes citavit uxorem, et totam familiam, omnemque viciniam. xxxi Maji.
- C** 8 Nobilis et spectabilis D. Anna Nothafftin etc., annos nata duos supra xxx, diu ex acerrimo brachii dolore decubuit, periculumque erat, nequid, quoniam gravida esset, foetui accideret: gestare etiam brachium non potuit sine alieno adminiculo. Cum ejus soror jam de hac valetudine nuntium accepisset, cereum pro illa anathema Divo Bennoni sub Sacro vovit. Extemplo eam dolor, et brachii cruciatus reliquerunt. Indicavit hoc, ex mandato Dominae suæ, missus Monachium Ernestus Cæsar; votumque ejus loco diligenter persolvit, xxi Julii.
- 9 Die xxvi Julii allatum fuit in templum B. Virginis chirographum, cujusdam illustri principum genere orti, qui subito apoplexia tactus neque loqui, neque movere alterum lotus potuit. Cum vero ejus conjux, pro avertenda hac calamitate, voto Sacro et anathemate, apud D. Bennonem intercessisset, intra mediam horam recepto loquela usu convalevit.
- 10 Joannis Leckner uxor Helena, quadragenaria, per quatrimum tam acutos in levo brachio dolores sustinuit, ut die ac nocte continuo præ nimis acri eorum sensu ejularet. Desperatis hominum remediis, illius maritus ad D. Bennonem confugiens, in ejus honorem Sacrum fieri curavit: quo finito statim Helena melius se habere cepit, et proxima nocte penitus convalevit. Testati sunt Leonardus Harrer, Sacerdos, qui Sacrum fecit, Simon Franck, Andreas Engelsperger cum tota vicinia, xxiv Julii.
- 11 Joannes Muller, Ottenhoffensis, xx annis gravi morbo implicatus fuit, quæ singulis hebdomadibus eum adeo exercuit per triduum integrum, ut sui non compos et lymphatus videretur. Quare D. Bennoni votum fecit, exinde morbo illo non amplius infestatus, iii Octobris.
- 12 Georgius Kriminer annos quatuor supra l. D natus, Obermerbachensis, biennio tantis cruciatus in læva tibia perpessus est, ut duobus fulcris innixus incedere debuerit. Post hæc, malo ad alteram quoque tibiã transeunte, adhuc biennium decumbendum misero fuit. Tandem cum multa de S. Bennone audiret, et non raro etiam somnum de hoc Divo haberet; per ejus opem, promisso cereo anathemate cum sacro, extemplo convalevit. Testes fuere Joannes Gutgabler Parochus, Joannes Schmidt, Georgius Halzmayr Obermabackenses; vii Octobris.
- 13 Georgius Stadeler Klainthalensis, septuagenarius, per sex hebdomades ita cæcus fuit, ut duce, si quando exire vellet, opus ei fuërit. Postquam se Divo Bennoni facto voto commendavit, sine ullius ductu Monachium venit, ibique votum persolvit. Testes produxit quatuor e vicinis una cum uxore, xxviii Octobris.
- 14 Martinus Vischer totum annum genu laboravit, et tandem ingravescente malo duobus mensibus ingredi nequit. Ut primum sacrum se in D. Bennonis honorem fieri curaturum vovit, intra triduum sanitatem recepit. Audire hæc referentem Adm. Rev. D. Franciscus N. Licentiatus Decanus ab B. Virginis, Leonardus Hamer, Sacerdos, Joannes Scharman Custos, x Novembris.
- 15 Leonardi Walther Tolzensis, trimulus infans, comitali morbo adeo correptus fuerat, ut quotidie semel illum atrox malum exercuerit. Ex quo autem pater, pro infantis salute Sacrum D. Bennoni cum cereo anathemate vovit, nullum amplius morbi indicium reperitur. Retulit hoc ipse pater, presentibus Leonardo Harrer, Paulo Greinwolt, Sacerdotibus ad D. Virginis.
- 16 Christina Schmidin, xiii annorum puella, Oenipontana, viii annis toto corpore pustulis et fædis ulceribus ita obsita fuit, ut nullo medicamine curari potuerit; unde eo tandem miseriæ devenit, ut publica stipe ei ex commiseratione præbita victitarit. Soror ejus nata major, de maximis D. Bennonis miraculis admonita, puellæ salutem eidem, promisso ejus honori Sacro, commendavit. Quo facto, pustulae et ulcera protinus sine ulla medicina evanuerunt, puellaque convalevit. Narravit, Elisabetha Schmidin puellæ soror, et Regina Chorantin Oenipontanae. xix Novembris.
- 17 Caspar Zolner, faber lignarius, in ædificio quodam opus faciens, dum trabes in altum cum aliis erigeret, herniam contraxit; unde factum est, ut opificio abdicato, corrogata stipe potissimum victitarit. Auditis vero D. Bennonis in ægros beneficiis, protinus ingressus templum B. Virginis, flexis genibus ad aram quamdam, pro sanitate sua preces ad Divum prædictum fudit. Quod dum ardentem facere perseveravit, visæ sunt illi a tergo hæc voces ad aures allabi: *Ne desiste, exaudieris*: Bis igitur circumspexit, humanam eam vocem ratus: post hæc statim melius habuit et ex integro convalevit. Testes fuere Kilianus Berthold medicus, et aliquot vicinorum, xxii Decembris.
- Anno MDCIII.
- 18 Apolonia Remfin Wilhelmensis post puerperium utroque oculo capta fuit, et integro mense utroque oculo orbis, diem non vidit. Postquam vero piorum hominum usa consilio, D. Bennoni duo Sacra cum cereo anathemate vovit, paulatim visum recuperavit. Testatae sunt hoc Maria Vierekin civis Monachiensis, Anna Wildin, Ursula Huberia, Weilheimenses, vii Aprilis.
- 19 Joannes N. sedecim annorum adolescens, Weissenfeldensis, triennio mutus Attingensi pago tintinnabulo pro loquela usus, diu corrogata stipe victitabat,

EX IMPR.
GERM
Hæreticus
sclopo incurabiliter
vulneratus,

et ex voto
sanatus fit
Catholicus.

cæcus illu-
minatur,

sanatur dolor
brachii,

apoplexia,

dolor brachii,

gravis 20
an. morbus,

cæcitas
diuturna.

genu inva-
lidum,

E

epilepticus
puer,

pustulis
obsita,

gravis hernia,
F

utroque oculo
orbis,

triennio
mutus,

A victitabat, cum vero discurrere passim fama multa de S. Bennonis miraculis accepisset, xxii Maji Sanctus hic Episcopus in somno illi apparuit: visumque est, moneri se, ut prædicti Divi patrocinio, Saero et cereo anathemate voto se commendaret. Expergefactus statim verba quædam proferre potuit: subito deinde tanta adolescentem infirmitas per medium et integrum diem invasit, ut plerique animam agere crediderint. Mox tamen ex hoc morbo convalescens loquelæ usum penitus recepit. Rem, ut gesta est, testantur Paulus Kain, Georgius Pagel, Wolfgangus Sedelmayr, Matthæus Keller, Simon Kunder. Pridie Kal. Junii.

hydropica,

20 Euphrosyna Zachlingerin, adhuc puella adolescens, hydropisi ad extrema deducta erat: D. Bennoni autem voto commendata, sanitati iterum restituta fuit. Retulit Nobilis et strenuus D. Petrus Casull etc. puellæ tutor, qui ad perpetuam memoriam, rei gestæ seriem in picta tabula ad D. Bennonis aram suspendi curavit. vii Junii.

moribundus puer et fæde tumefactus,

B 21 Martinus Haberel, octo annorum puer, Aulkirchensis, Margaretae Haberlin filius, anno mox circa ferias Natalitias letifero correptus morbo, in extremis jacuit, solido octiduo loquelæ expertus: præterea toto corpore follis in modum intumescens, duobus mensibus sine ulla spe salutis decubuit. Denique cum mater pro prole sua D. Bennoni votum nuncupasset, eadem adhuc nocte tumor resedit, manequæ puer sospes et incolumis surrexit. Testes oculati fuere omnes vicini. xxix Junii.

epilepticus,

22 Leonardus Ehemon Frisingensis, comitali morbo correptus, D. Bennoni Sacrum et cereum anathema ex voto nuncupavit; et illo malo mox in perpetuum liberatus fuit. Testes citavit Wolfgangum Zehentmayr, Wolfgangum Ehemon, Georgium Hinstermuller, Barbaram Zehentmayrin, Frisingenses. iv Julii.

moribunda una

23 Nobilis et strenui D. Sebastiani ab Haunspurg etc. conjux, toto mense letali morbo implicata, a medicis jam conclamata erat. Pro ejus salute argentem pollicitus anathema ipse Nobilis et strenuus D. Sebastianus maritus, D. Bennonem invocavit: quæ statim convaleuit. Pridie Calen. Augusti.

alteraque:

24 Joannis Feichtmayr Aubingensis filia Anna, xxii annos nata, ultra annum graviter ægrotavit, ultimis vero mensibus ita morbus invaluit, ut ne pedibus quidem consistere potuerit, mortique jam vicina crederetur. In hoc rerum articulo D. Bennoni Sacrum cum anathemate vovit, ad quod persolvendum votum, illam pater Monachium in sella deportari curavit. Sed ne tum quidem melius habere cœpit, quin ne in reditu domum moreretur, periculum fuit. Tertia vero die infirmitas illam deseruit, valensque et sana ad agendas sospitatori suo gratias Monachium venit. Prodigium testimonio suo confirmant Wolfgangus Leander Parochus, Wolfgangus Gaspar, Sebastianus Schweickart, Aubingenses.

oculus festuca lusus,

25 Trimulus Joannis Baur Dietenhoffensis filius Thomas, forte prolapsus casu in acutissimum lignum sinistrum oculum induerat: acumen ultra mensem in infantis oculo remansit, non sine magno gravioris infortunii periculo. Ut primum D. Bennonis opem facto voto parentes implorarunt, apparuit ligni acumen, ut extrahi salva pupilla potuerit. Testantur Joannes Pihlmeyr Dietenhoffensis, et Joannes Mayr Lochkirchensis. xxii Septembris.

tibia bis fracta v. r. casu,

26 Georgius Urban, faber cæmentarius Dingelringensis, ex summo ædificii in subjectum pavimentum dilapsus, dextram tibiam bis fregerat: ex quo graviter ægrotans sex hebdomadibus, multum sanguinis egessit. Forte ex commiserationis affectu nobilis, et pietissima virgo decumbentem invisit.

Hæc illi magnopere suasit, ut S. Bennonis opem D pro recuperanda sanitate imploraret. Paruit illico æger et statim melius habere se sensit. Quia vero pedem movere adhuc nequirit, geminis usus fulcris ingressus est; continuo peregrinationem Monachium, quam D. Bennoni voverat, medians. Cum deinde itineri faciendo sibi impar visus, rem diu distulisset, pes usque ad genu emortuus nullum amplius factum sensit. Ille recenti hac calamitate conterritus iteratis ad D. Bennonem precibus, veniam negligentia suæ rogavit: utque sentire rursus pes cœpit, viæ se Monachium voti causa commisit, et intra novem dies ligneis innixus fulcris tredecim

D
EX IMPR.
GEM.

et pes emortuus,

milliaria emensus est. Ingressus igitur templum B. Virginis, principem aram circumire parabat; cum illi in mentem venit tentare, nun consistere pedibus aut ingredi valeret: translatoque in dextram utroque fulcro, totum chorum sine ullo adminiculo circumivit. Actis deinde sospitatori suo grâtiis, lignea instrumenta, ad rei memoriam, ad ejus aram reliquit: sanusque et valens domum remeavit. xxvi Septembris.

27 Georgii Perckhoffier Peisenbergensis filius, itidem Georgius, xvii annorum adolescens, undecim hebdomadibus ex sinistra tibia decubuit, frustra medentium opera ad eam curandam adhibita: tandem parens D. Bennoni pro filii salute Sacrum cum cereo pede vovit: quo facto, coalescente vulnere, adolescens convaleuit. Id testantur Georgius, Joannes Lander chirurgi; Georgius Leis, omnes Peisenbergenses.

E
tibia infirma,

28 Barbara Stolnreiterin, Eichenhusana, quinquagenaria, xv annis dextra tibia laborans, duobus fulcris incessit; acres, præsertim variante tempestate, dolores perpessa, unde attractis nervis pes altero brevior evasit. Quare ipsa quoque promisso Saero, et cereo anathemate, apud D. Bennonem miseriam suam finem quæsivit. Exinde mox tantumdem melius habere cœpit ut aliquantulum viæ conficere sine fulcro potuerit. Cum vero ejus maritus, cui incredibile videbatur post tot annos uxorem suam rursus convalescere posse, votum pro illa exsolvere abnuit; de novo dolor et cruciatus invaluit: Denique invito pæne viro suo Monachium se vehi curavit; ibique persoluto voto sana penitus domum repetiit. Confirmavit hoc testimonio suo Nobilis et strenuus D. Ligsalzeti, qui agræ id votum suasit, et Georgius Niderreiter civis Monachiensis, Wolfgangus Bauschneider Eichenhusanus, xiv Octobris.

alia contra cto.

29 Georgius Gern, Mitlbachensis, Balthasaris Gern decennis filius, solido quadriennio dextro pede septem plagis hiante laboravit, ex quo os digiti longitudine a carne separatim extractum fuerat. Quare diu nequiequam quæsito apud homines remedio, tandem pater pro filio ad D. Bennonem voto Saero intercessit: qui illum intra quinque dies sanitati restituit. Testantur, Udalricus Chirurgus, Georgius Baur, Caspar Kirchlehter, Mitlbachenses. xiv Octobris.

F
pes 7 plagis hiante.

Anno mdciv.

30 Joannes Thal Thalrintensis xxx hebdomadibus pedibus laboravit, et in quolibet xii plagas apertas et hiantes numeravit. Varia inani conatu medicamina adhibens, tandem de humana ope desperavit. Forte die quadam venit ille in mentem D. Bennonem, quem Monachii prodigiis clarum invidierat. Mox cum maxima recuperandæ sanitatis fiducia, legi in Divi honorem Sacrum se curaturum spondit: post quæ, sine ulla ulteriore medicina, multiplicia ulcera coaluerunt. Hoc affirmant Cyriacus Wirth Tegernseensis, Caspar Thern, Mathæus Camerer Rothenensis. xvi Februarii.

Curantur pedes a 12 plagis singulis;

morbus ignotus.

31 Joannis Widhopff Ottendihelensis filius Georgius,

- A** gius, vii annis ex ignoto et incurabili morbo decubuit: Sacro vero et anathemate D. Bennoni commendatus, paulo post sanitatem recepit. Testati sunt D. Isaacus Schueffl Parochus, Georgius Schnebel cum tota vicinia. iv Martii.
- 32 Virgilius Hainzel xv annis cocles fuit, postquam deinde facto voto D. Bennonem Monachii ferventibus precibus invocavit, domum rediturus, oculum quo captus fuerat; sibi apertum sensit. Testes citavit omnes vicinos. iii Maji.
- 33 Joannes Stemele Peisenbergensis, biennio acerbissimos dolores in dextra tibia sustinuit, adeo ut sæpissime decubuerit. Tandem cum D. Bennoni peregrinationem ad ejus aram Monachium, et certas preces vovisset, convaleuit. Testes fuere Vitus Luzi Georgius Bermele ejus vicini. xxvii Maji.
- 34 Wolfgangi Rhainensis filiola Catharina, quinquennis, biennio magnos cruciatus in læva tibia, ex hiante et aperta plaga, sustinuit, illo toto tempore neque consistere neque incedere valens. In adhibenda medicina sumptui pater non pepercit: sed omnia frustra fuerunt. Ut primum pro puellæ valetudine, in honorem D. Bennonis, Monachii Sacrum fieri curavit, intra xiv dies noxium ulcus coaruit, et filiola sanitatem recuperavit. Rem testimonio suo confirmarunt Christophorus Masthel, Joannes Kottenhauser vicini. iii Junii.
- 35 Elisabetha Landesin Beissenbergensis, ultra septennium lævo brachio tribus ulceribus aperto laboravit, eoque tandem jam res deducta erat, ut abscindendum esse brachium Chirurgi consuerint. Illa in hac calamitate D. Bennonis memor, magna cum fiducia se eidem promisso cereo anathemate commendavit: qui illi intra breve tempus sanitatem et brachium restituit. Testes, præter maritum suum, citavit Georgium Haugenbacher, et totam viciniam, ix Junii.
- 36 Ursula, Petri Zwaiger Woxavensis filia, diu morbo Herculeo correpta fuit, singulis pæne diebus horrenda illa rabie agitata. Pater multa de S. Bennonis miraculis passim narrari audiens, ejus opem etiam pro filia sua facto voto imploravit: quæ mox morbo liberata fuit. Testati sunt Petrus Angerer Parochus, Catharina Hilgethunin. xiv Junii. Prædicta Catharina Hilgethunin sexennium solidum magnis corporis doloribus conflictata, edito ad D. Bennonem peregrinationis voto, convaleuit.
- 37 Wolfgangi Sigel Pruckensis uxor, Anna nomine, tota hieme graviter ægrotavit, geminis, iisque grandibus pustulis ita infestata, ut sumente in dies incrementa morbo, etiam consistere pedibus, et ingredi nequirit. Forte nocte quadam ejus maritus D. Bennonem in somnio vidit: et mox pro conjugis suæ valetudine se ejus aram Monachii invisurum vovit. Ex quo illa statim, sine ulla humana ope, sospes evasit. Rei testes fuere Georgius Chirurgus Ejus pachensis, Joachimus Stuber itidem Chirurgus, et Andreas Scharb. xviii Junii.
- 38 Blasius Teudspeck civis Isensis, octo annos dolores et cruciatus ingentes ex hernia perpessus, edito ad D. Bennonem cum precibus voto, paulatim convaleuit. Testes nominavit Joannem Meyrpoeken, Casparem Pflieger, cives Isenses. vii Julii.
- 39 Balthasar Westenrieder Egelsingensis, integrum mensem lethaleriter decubuit, sumptoque Eucharistico epulo mortem in momenta expectabat; cum illi filius, Fr. Kiliannus Westenrieder, Professor et Sacerdos Pöllingensis, impressa typis D. Bennonis miracula prælegit, ex quo statim hausta ad prædictum Sanctum fiducia, eidem cereo anathema vovit. Quatriduo post alter filius, Ambrosius Westenrieder, pro parente Monachii votum persolvit: domumque reversus, sanum et opus facientem
- nvenit. Testes prædicti filii. Die ut supra.
- 40 Dicti paulo ante Ambrosii Westenrieder quadriennis infans, maximos dolores ex ignoto morbi genere sustinuit. Cum vero parens proximo Festo Corporis Christi Monachium venisset, sub Sacro B. Bennonis patrocinio pro ægrota prole imploravit: domumque reversus infantem ea ipsa hora, qua pro ejus sanitate ad D. Bennonem preces fudisset, convalescit intellexit. Testati fuerunt ejus Frater F. Kiliannus Westenrieder, Wolfgangus Stromary, Georgius Brunhulter. Die ut supra.
- 41 Georgius Seiz, Rauchenleschbergensis miles, nunc Augustæ præsiarius, in Hungaria prope Canscham, glande per mediam tibiam trajectus, vii hebdomades ex vulnere decubuit: et cum omnibus medentium industria operam lusisset, xxiv præterea foramina illi pedem ruperunt, quæ toto triennio nunquam coaluerunt. Tandem cum de S. Bennone multa fama accepisset, ferventibus precibus, votaque pro salute sua ad ejus aram peregrinatione, Divi opem invocavit: et inter breve tempus nihil præter cicatrices in pede noxium superfuit. Testes citavit Valentinum Schmid, Henricum Fux, Vitum Kesselbaur, Sebastianum Sackerar Capellanum ad S. Mauritium Augustæ, xi Augusti.
- Anno mdcv.
- 42 Adamus Picker, Notarius publicus civitatis Spirensis, de nocte in dextro brachio vulneratus, ita sanguine fluxit, ut eum nemo medicorum superprimere potuerit. In extremum igitur adductus vitæ discrimen, sex hebdomades decubuit. Saluti fuit D. Bennonis meminisse, de cujus in morbos prodigiis multa inaudierat. Quare ejus ope ardentem invocata, invisurum se Divi aram vovit, si illius patrocinio convalesceret: mox nullum habens penitus vulnus pristinam sanitatem recepit. Retulit hæc ipse audientibus D. Georgio Endres, D. Joanne Kemethulter, Leonardo Schmid Ingolstadiensi, Joanne Grafer. v Martii.
- 43 Catharina Strasserin Mayburgensis filius Jacobus, quinquennis, subito in lethalem morbum incidens tota hora ut mortuus deplorabatur; eique jam funebre linteum, cui involvendus erat, præparabant. Pater autem, singularem ferens in D. Bennonem fiduciam, illum pro pueri salute cum lacrymis deprecabatur, promisso cereo anathemate cum Sacro si in vita maneret: cum ecce tibi per jam sub linteo exclamat et reviviscit. Testes citavit pueri mater omnes vicinos. xviii Aprilis.
- 44 Regina Hucherin Anzingensis, casu sclopeto manuali in facie vulnerata ultra octiduum usa dextri oculi caruit: postquam vero D. Bennoni cereum anathema vovit, videre ut antea cœpit. vii Maji.
- 45 Georgii Schmid Pezkirchensis filius Joannes, tredecim annorum puer, ultra sesqui annum pedibus ita captus fuit, ut consistere nequirit. Ope tamen D. Bennonis, cui voto Sacro commendatus fuerat, intra xiv dies convaleuit. Testati sunt Fratres Hieronymus, et Rupertus Engelschal Ordinis S. Augustini die ut supra.
- 46 Georgius Custer Mainburgensis, igne sacro jam inde a puero in sinistro pede infestatus fuit, et sæpius per annum duas aut quatuor hebdomades ex illo decubuit, cibi potusque præ doloris sensu poene expers. Confugit itaque ad D. Bennonem, et in ejus honorem Sacrum se legi curaturum promisit, addito anathemate. Ab illo tempore morbus eum dereliquit. Confirmarunt hoc testimonio suo Michael Sachs, Joannes Schwegler, et alii omnes Mainburgenses, Pridie Kal. Junii.
- 47 Joannis Repel Dendhusani filius Martinus, ultra annum pedibus ita captus fuit, ut illorum officii, ceu penitus emortuorum, illi carendum fuerit

EX IMPR. GERM. cocles,

tibia dolens,

et tibia ulcercosa,

item brachium abscindendum,

epileptica,

et toto corpore dolens,

pustulis debilitatus,

herniosus,

moribundus,

D

graves cruciatus paticis,

tibia glande trajecta,

E

sanguis ex vulnere continuo fluens,

moribundus puer,

F oculus sclopeto lxsus,

pedibus captus,

et igne sacro cæsus,

alius mancus,

rit

A rit. Pater pro filii valetudine ad D. Bennonis aram Monachii Sacrum fieri curavit : cumque illo finito domum rediret, obviam facti vicini, filium domi sanum et incedere posse nuntiarunt. Id licet credere vix potuerit, ut domum venit, verum esse comperit. Testes fuere Georgius Gerel, Georgius Schwaiger, Joannes Epp, cum tota vicinia.

pes abscin-
dendus,

48 Ursula Rosmundin, puella Monachiensis, solidum triennium fulcro usa ex lævo pede decubuit : et quia in missione sanguinis nervus erat abruptus, ita paulatim invaluat vis mali ut abscindendum esse pedem Medici censuerint. Quater in extremis propterea jacuit Ursula, semper adversus mortem ultimo viatico munita. Ad ultimum ei in mentem D. Benno venit ; cujus illico auxilium, promisso in ejus honorem Sacro et anathemate, expetit. Cum igitur prædicto Sacro interesset, et nixa fulcro ad aram oblationis causa accedere vellet, fragorem quemdam in ægro pede audit, eodemque momento se sanam esse advertit. Quare mox absque adminiculo aræ appropinquans, actis pro tanto beneficio gratis, ligneum instrumentum ad Sospitatoris sui tumbam reliquit. Videre prodigium quotquot Sacro interfaerunt. x Junii.

triennio
cæcus,

B 49 Leonardus Reichard Waidkirchensis quinquagenarius, triennio cæcus fuit, diuque ex omni parte miser vixit. Tandem ejus uxor Barbara, Divi Bennonis miracula continuo inculcans, perpulit, ut se Divo, nuncupato Sacro et voto, commendaret ; quo peracto intra quadriduum cæcitatem amisit. Testati sunt Georgius Kral, Wolfgangus Mayr, Waidkirchenses. xxiv Junii.

pedibus capta,

50 Barbara, Joannis Reismuller Ascholdingensis uxor, totum annum pedibus capta fuit, neque progredi neque insistere plantis valens, maximis doloribus excruciatâ. Festo D. Præcursoris, D. Bennonis patrocinium pro sanitate, promisso solemniter in ejus honorem Officio, imploravit. Voto persoluto, mox in tantum melius habuit, ut stare et ingredi potuerit, sed non sine fulcro. Tandem feriis Paschalibus, iterato per nuncupatum Sacrum voto, paulatim omnino convaluit. Testem nominavit totam viciniam. xxiv Junii.

ad mortem
æger,

51 Simon König Aiblingensis ultra mensem letaliter decubuit. In hoc summo vitæ periculo apparuit illi in somnis D. Benno : cui cum, sumpta in ejus honorem sacra Synaxi, pro salute sua supplicasset e vestigio sanus et sospes surrexit. Testes secum adduxit N. Hoffbauer, Margaretam Sciblin, Barbaram et Margaretam Lidlin, Aiblingenses, xxvi Junii.

52 Erasmus Landrichter Keiheimensis, xvi annorum adolescens, solido quadriennio in dextra apertum, et fæda sanie fluens ulcus habuit ; quæsitisque diu nequidquam Ingolstadii, Ratisbonæ, Monachii, sanandæ plagæ, apud varios Chirurgo et medicos, remediis, cum omnes abscindendum esse manum uno ore censerent ; mater, edito ad D. Bennonem voto, filii dextræ intra triduum sanitatem impetravit. Testem prædicta mater nominavit Nobilem et strenuum D. Joannem Udalricum a Stingelhaim etc. Præfectum in Kelhaim, et Rupertum Landfridsheimer etc. xxvii Junii.

manus re-
scindenda,

53 Michael Holzhauser Dediswangensis, circa semestre herniosus, facto ab ejus parentibus ad D. Bennonem pro filio suo voto, protinus convaluit. Præter parentem hoc testati sunt, Michael Eberhard Parochus, Fridericus Zosmuller, Joannes Reiser, Dediswangenses.

herniosus,

54 Catharina Pesmallerin Neoburgensis, ultra annum ex vulnere inutile brachium habuit : auditis vero D. Bennonis miraculis, proprio instinctu, promissa ad ejus sacras Reliquias peregrinatione et

anathemate, pulsus paulo post doloribus, brachii sui usum recuperavit. Rem testimonio confirmarunt Sebastianus Forster, et ejus uxor. xxviii Augusti.

D
EX IMPR.
GERM.

55 Joannes Fridericus Osterhaimer Trevir, chirurgus, xxii annos natus, ex propinato haustu quodam primum in capite, mox in toto corpore ægritudinem et virium infirmitatem contraxit ; ut pedibus ire non valens, carris et plaustris ab uno loco ad alium vehi debuerit. Tandem etiam Monachium deportatus maxima spe recipiendæ sanitatis, D. Bennoni (de quo Ratisbonæ primum audierat) se voto obstrinxit, sexies se ad Divi aram Sacro interfuturum. Quo voto ut se exsolveret, maxima cum difficultate, magna ex parte reptando, tandem in templum B. Virginis venit, ibique ad D. Bennonis aram Sacrum audiens, ter ad oblationem baculo innixus processit. Quo facto fragorem quemdam in pedibus suis edi advertit. Gratulatus igitur sibi felix omen, et surgere connixus, se convaluisse penitus sensit. xxix Septembris.

ex maleficio
paralyticus,

56 Eva Knopflerin, Schrobenthusana, xxx annos nata, xvi annis ex hydropsi decubuit : conclamata ab omnibus sanitatis habita, postquam D. Bennoni peregrinationem ad ejus aram vovit, paulatim resedit tumor, et hydrops evanuit. Testes rei fuerunt Joannes Schuster, Georgius Haskosser. xx Septembris.

hydropica,
E

Anno MDCVI.

57 Augustinus Cammerer Landshutanus, annos natus unum supra viginti, præcedente anno Pfaffenhoffii, noctu circa horam nonam, ita subita phrenesi correptus fuit, ut nescius præ furore quid ageret, Dinglingam usque excurreret, ibique velut insanus aliquandiu in vinculis detentus, postea Landshutum reductus fuit, et cum aliis phreneticis in ergastulum conclusus. Die quodam invisit eum Rev. D. Andreas Kreidenhuber Parochus ad S. Spiritum ; suasitque, ut pro avertenda hac sua calamitate, D. Bennonis patrocinium imploraret. Paruit illico miser, et peregrinaturum se Monachium ad Divi aram cum anathemate spondit. Quo facto detumuit illico phrenesis, et Augustinus ergastulo emissus est ; catenæ tamen alligatus in nosocomio duas hebdomades, dum penitus dimitteretur. Rei testes fuere Wolfgangus Lachner, Georgius Mittermayr, Landshutani. x Maji.

phreneticus,

58 Christiani Hayn Diligani filius Joannes Wolfgangus, biennio jam herniosus fuit. Anxius de proliis sanitate pater, pro illa sacram Communionem et iter ad D. Bennonis aram vovit, cum Sacro in ejus honorem legendo. Postquam pater, persoluto hoc voto, Monachio domum rediit ; infantem ex omni parte sanum reperit, et rem Leonardo Harrer, qui sacrum legit, litteris transcripsit, quæ adhuc exstant. Insuper testes nominavit, Michaellem Haffner Chirurgum, Ægidium Fischer, cives Dilinganos. xviii Maji.

herniosus,
F

59 Adm. Rev. Mag. Balthasar Diedel, Parochus in Beurstatt, cum æger decumbens medicatam potionem sumpsisset, dolor et cruciatus omnis in sinistrum pedem descendit, qui mox grandi ulcere ruptus ad xv annos ægotantem lecto affixit : humanæ opis, ad curandam plagam, nihil intermissum : sed omnia irrita fuere : Quare prædictus D. Parochus ad D. Bennonem confugiens, lecturum se in ejus honorem ad ejus aram Sacrum, si sanitati restitueretur, promisit. Edito hoc voto, sine ullo medicamento, mox convaluit. Testis fuit tota vicinia. Kalendis Junii.

pridem ex
maleficio
ulcerosus,

60 Apollonia Weiglin, Joannis Weigel Oberzeittebachensis filia, xvii annorum puella, diebus Saturnalibus per plateam transiens, in personatum quemdam incurrit ; qui illam carbone denigraturus,

oculo læsa,

ita

A ita lævum oculum offendit, ut per totum semestre illo periclitata fuerit. Nam, præterquam quod pupillam glaucoma velaverit, tantos ex eo cruciatus perpessa fuit, ut pæne insanierit: tandem cum ad pellendum glaucoma nescio quo Chiromantis cujusdam carmine, ignara id prohibitum esse ab Ecclesia, se fascinari permisisset, etiam alterum oculum, jam omnino cæca, amisit; manibus etiam follis iastar intumescensibus. Post hæc mater et filia ad D. Bennonis patrocinium conversæ, invisuras se ejus aram oblato anathemate voverunt: brevi deinde filia visum recepit, Testium loco citavit totam viciniam. xxv Augusti.

paralyticus,

61 Wolfgangus Baur, Wahingensis, xl hebdomades paralyticus, letaliter decubuit. Cum vero illi Nobilis et strenuus D. Diepoldus a Burgau, multa de S. Bennonis miraculis narrassent, et ut in Divi honorem Sacrum fieri curaret, persuasisset; paulatim ita convaluit, ut ad solvendum votum ire Monachium potuerit. Testes nominavit Georgium Wimer, Joannem Mandaler, cives Pfarkirchenses. vii Septembris.

B *per fascinum toto corpore graviter cruciata*

62 Anna Burckmayrin, vidua Morenweisensis, xxix annos nata, ex invidia ante quadriennium a circumforaneo quodam agryta fascinata, acerbissimos primum dolores in capite, mox serpente latius malo, in toto corpore sensit. Integrum biennium semper incrementa sumpsit cruciatus, ut nec die nec nocte quietem capere misera potuerit. Quare Monachii in adelphotrophium admisæ, omnis generis medicamina adhibita sunt. Frustra tamen omnia fuere. Cum eo tandem miseræ devenit, ut ingredi sine adminiculo nequirit. Post semestre igitur a medicis et chirurgis ut incurabilis dimissa, octo menses apud pium quoddam par conjugum, in maximis cruciatibus, sine ulla medicina habitavit: denique a D. Adamo Fabro medico denuo in Nosocomium S. Elisabethæ promotæ est. Ibi licet medici et Chirurgi in ea curanda omnem industriam posuerint, operam tamen omnem luserunt. Quocirca etiam ab his ut desperata post iv menses dimissa fuit, pie admonentibus, ut humanæ medelæ incapax ad D. Bennonis patrocinium, promisso in ejus honorem Sacro et Communione confugeret. Arripuit ægra illico salubre hoc consilium: et cum aliquot jam menses in hospitio semper decubens aut sedens, lacrymis et precibus inter maximas ærumnas exegisset; sacram Synaxin ad D. Bennonis aram sumere (id quod voverat) summo desiderio gestiebat. Hinc xxv Octobris mane, lustrata diligenti exomologesi anima, ad D. Bennonis aram se deportari curavit; ibique Sacro apprime sui compos adfuit, quo finito, cum alterum Sacrum, quod illa pro se fieri jusserat, cœpit; ita illam subito animus liquit, tantaque vertigo caput invasit, ut, quid ageret, ubi esset, nesciret; licet externa corporis species sibi ita constiterit, ut perseverasse in precibus, et Eucharistieum Deum hiantem et cupido ore exceperit, præsentem omnes testati fuerint. Quam primum autem sacram Synaxim sumpsit, ad se rediens surrexit; et sellam, cui insederat, amovit. Accurrentibus deinde quæ illam in templum deportaverant, ut agram rursus in sella collocarent, vetuit; et se jam incedere posse, dixit. Mox genua accidens, et identidem resurgens, gressu ebriorum in morem adhuc titubante, cur non divinum epulum sibi impertiretur, quæsit. Cumque eidem jam accubuisse ipsam asseverarent, penitus sibi reddita, actis pro beneficio tam singulari Divinæ clementiæ et Sospitatoris suo gratiis, sana et incolumis mente et corpore domum repetivit. Dixit ipsamet omnia jurata; testibus utriusque nosocomii, in quibus fuerat, medicis: præterquam quod

et ex uno

atterave nosocomio ut incurabilis dimissa,

C *dum ex voto sacrum audit et communicat,*

sibi restituitur.

multi utriusque ordinis mortales rei gestæ interfuerint.

Anno MDCVII

63 Nobilis et strenuus Dominus Joannes Georgius a Seibelstorff etc. tres anni quadrantes decumbens, deliravit: postquam vero Nobilis et strenua D. Anna Euphrosyna a Seibelstorff, prædicti strenui Domini conjux, D. Bennoni tria Sacra cum anathemate vovit, convaluit. Persolvere votum pro parente suo duo filiæ virgines, quæ hæc testimonio suo confirmarunt.

sanantur, delirus.

64 Joanna Feselmayrin Ingolstadiensis, integro mense ita vehementer ægrotavit, ut præ doloris sensu in nullum latus se versare in lecto potuerit. Medicamentis ad pellendum morbum plurimis usæ est, sed omnia frustra fuerunt: tandem D. Bennonis memor, cum jam in extremis esse crederetur, Sacrum in ejus honorem legendum cum Communionem et donario promisit, eodemque adhuc die sublato morbo decumbere desiit. Testem nominat totam familiam, et Mariam Walterin una cum vicinis. xxiv Aprilis.

incurabiliter agra,

65 Ursula Hulberin Steinensis, annorum xvi puella, annum et tres menses dextro pede ex apertis et noxiis ulceribus laboravit: et licet adhibita curatione, una aut altera plaga caruerit, mox tamen repullularunt: malumque ita invaluit, et puella per tres menses pedibus insistere nequirit, abscindendam esse tibiam cunctis affirmantibus. Invocato autem ab ejus matre per votum D. Bennonis patrocinio, brevi sanitati restituta ipsamet puella votum exsolvit. Rei testes fuerunt Joannes N. chirurgus, Christophorus Hackner, et alii vicini. iv Maji.

E *pes exulceratus,*

66 Wolfgangus Mayr, Mangelhaimensis, biennium dextrum humerum movere nequirit, voto ad D. Bennonem facto, convaluit. Testes nominavit omnes vicinos, xxii Maji.

humerus immobilis,

67 Stephanus Aumayr Nozingensis, per integrum semestre decubuit, et velut apoplexia tactus movere se nequirit, etiam loquela xiv diebus destitutus, quin ad extrema deductus, sacram Synaxin sumere non potuit. Tandem D. Bennoni, qui ei in somnis visus fuerat, voto commendatus, e vestigio sospes evasit. Testati sunt Joannes Otto Parochus, et Michael Aumayr die ut supra.

apoplecticus,

68 Michael Sax Alcinmonensis, cum una cum aliis ad metam arcu feriis Paschalibus jacularetur, subito respicienti nervus, quem jam intenderat, impositam sagittam insperato excussit, in puellæ latus forte spectantis frontem; tam alte autem penetraverat telum, ut tota vi vix evelli potnerit. In hoc insperato infortunio cum maxima animi anxietate, nequid puellæ secius accideret, profugi instar vitabundus diem elegit. Denique recordatus D. Bennonis, ejus patrocinium pro puellæ salute, cum voto Sacri et Communionis, ardentem invocavit. Quo facto, illa statim hebdomade puella convaluit. Testes citavit Sebastianum Schlieffel, Thomam Brach, Joannem Nicolaum N. xxv Maji.

telo in frontem infixo laxa,
F

69 Anna Mayrin Savelensis, paulatim visu omnino orbata fuit. Cum vero D. Bennonis auxilium, (qui ei in somnis visus fuerat) pro avertenda cæcitate, promissa ad ejus aram peregrinatione et Sacro, ardentem implorasset; oculis suis lucem denuo recuperavit, quam primum votum in templo D. Virginis persolvit. Testimonio suo hoc affirmarunt Leonardus Bueller, Joannes Knobel, vicini. xxx Junii.

cæca,

70 Joannis Zollner Haimhusani filia Anna, xv annorum puella, integrum annum comitiali morbo laboravit: omnium primo eam in Kohenbergensi templo sub re divina atrox malum ita corripuerat, ut statim e vivis excessura videretur, ipseque concionator relicto suggestu morienti adfuturus accurreret.

epileptica,

A reret. Pater in hac prolis suæ miseria pro ejus valetudine D. Bennoni Sacrum, et iter ad ejus aram vovit : exinde morbus filiam penitus deseruit. Testem nominat Michaellem N. Parochum et Joannem Hoekel et alios, 11 Octobris.

Anno mncviii.

paralyticus,

71 Perillustris et prænobilis D. Jacobus Andreas a Prandis, liber Baro in Leonburg et Vorss etc. præcedentium annorum aliquo, tanta subito in toto corpore, ob humorum intemperiem, ægritudine correptus fuit, ut aliquot dies veluti paralyticus, immobilis decubnerit. Postquam vero pro valetudine sua D. Bennoni votum nuncupavit, denuo sanitati restitutum est. Anno deinde mncvi cum idem perillustris Dominus capite gravissime diu laboraret, et medicorum in arcendo morbo industria irrita esset; ad D. Bennonis patrocinium confugiens iterato voto, quod ipse præsens persolvit, convaluit.

caput dolens,

ex puerperio periclitans;

B) Sed D. Bennonis potens manus, quam Perillustris Dominus jam bis sibi sospitatricem expertus fuerat, Perillustri ejus conjugi etiam non defuit. Hæc anno mncvii, xxvi Augusti felici quidem, sed ita difficili usa fuerat puerperio, ut infantem vix editum raptim sacro fonte abluere oportuerit. Paulo post puerpera gravi ægritudine ad extrema ferme deducta fuit; quæ, cum omnes ne quid illi humanitus accideret, timerent, sacro jam Viatico muniri debuit. Prædictus Perillustris Dominus notum sibi D. Bennonis asylum petens, pro carissimæ conjugis salute donarium eidem ex voto promisit. Exaudiit etiam in hac calamitate Divus, et illam valere jussit. Secundum hæc ipsa etiam infans, Anna Christina, vix convalescente matre, in periculosum morbum incidit, qui illam sic brevi tempore afflixit, ut pro mortua ab omnibus jam haberetur, nullo amplius vitalis spiritus indicio animadverso. Anxius Dominus parens, prolem suam D. Bennoni edito voto commendavit, ejus mox sanitatem recuperavit, qui cum deinde subdubitaret, an palam faceret hanc voti sui causam, vel ea suppressa intra domesticos parietes, privata pietate Divo sospitatori satisfaceret, secundum consilium cepit. Exinde infans statim priore morbo correpta, et ab omnibus conelamata fuit. In quo amittendæ prolis periculo, Dominus parens illico propositum suum renovavit : et iterato voto, ad majorem D. Bennonis gloriam, patentibus litteris, suoque chirographo manifestaturum se factum ante in prole sua prodigium promisit. Quo facto, suus illico vigor infanti et optima valetudo rediit. Exstat de his D. Bennonis mirabilibus beneficiis, ipsius Illustris Domini de Prandis chirographum quo hæc omnia proprio testimonio confirmavit. Cæterum rei gestæ interfuerunt Prænobiles Joanna Jacoba nata a Lamberg, prædictæ Illustris puerperæ soror germana : Elisabetha Schelerin ab Herdorem nata a Prandis, et aliae. vi Februarii.

infantula moribunda, semel

et iterum ;

C

72 Caspar Pissenger Altinosensis, triennio herniosus, tantos cruciatus sustinuit, de ulteriore vita desperaverit. Postquam vero D. Bennoni votum fecit, statim penitus sanus, dolores nullos amplius sensit. Testati sunt Leoardus Fell, Leonardus Riegen cum tota vicinia, xxi Martii.

herniosus,

pes ulcerosus,

73 Margareta Schmidin, in Auzolzminster, ex aperto dextri pedis ulcere xiv diebus maximos dolores perpessa fuit, frustra medicaminibus sanandæ plagæ adhibitis. Tandem cum multa de S. Bennonis miraculis audiisset, edito certarum precum voto, tota vita persolvendarum, cum anathemate, e vestigio convaluit. Testes citavit Leonardum Fregschlag chirurgum, Christophorum Brunpeck, Joannem Diespeck. xxix Aprilis.

sinciput exesum,

74 Wolfgangi Lechner Veldmachingsensis filiolus, fædo herpete, ita correptus fuit, ut morbi hujus

violentia sinciput eidem corroserit. Solliciti pro proli suæ salute parentes, eam D. Bennoni commendarunt, legendo in ejus honorem Sacro et anathemate promissis. Qui rata habens vota, illico filiolo sanitatem reddidit. Rem testimonio suo confirmarunt Joannes Scharp, Wolfgangus Psiemel. xxx Aprilis.

D
EX GERM. IMPR.

75 Margareta Stanhlin Frisingensis, fœdis ulceribus solidum biennium infecta fuit : a parentibus suis D. Bennoni voto in ejus honorem facto, pristinam sanitatem recepit. Testes fuerunt Wolfgangus Angerer, Simon Baur. ix Maji.

forla ulcera,

76 Anna Marcklin Pollingensis, ultra xiv annos comitiali morbo correpta fuit, ut primum D. Bennoni tria Sacra legenda vovit, malo illo tentari desiit. Testem nominavit totam viciniam. Die ut supra.

epilepsia,

77 Quatuor mensium infans, triduo post sacrum baptisma, cum ab avia sua lavaretur, visum repente aniserat, et cum ejus oculi aperirentur, pupilla subito nulla apparuit, fœda sanie loco illarum promanante. Quæ res, quia multos ut insolita attulit, avia in suspicionem depravati infantis venit : quæ famæ suæ metuens illico ad D. Bennonem confugit : promissoque in ejus honorem Sacro infanti pupillas, pupillis lucem recuperavit. Testati sunt cum ipsa avia Georgius Zeizel, Georgius Clas, omnes Estingenses xi Maji.

pupillæ exesæ restaurantur.

78 Simon Baur Iedensingensis, cum in colle quodam araret, ab equis in furorem actis per ingens agri spatium tractus, raptusque fuit, capite et toto corpore vulneribus pessime multatus. Tandem a vicinis equos inhibentibus domum delatus, triduo solido loquelæ impotens, intra mortis confinia jacuit : ubi vero ægri amici pro ejus salute D. Bennoni votum nuncuparunt, brevi reddito linguæ usu penitus convaluit. Dixere jurati una cum ipso Wolfgangus Angerer, Leonardus Ziegelmueller. xiii Maji.

servatur ab equis raptatus ad mortem,

79 Wolfgangus Angerer Iedensingensis, cum nescio quod venenatum pertransiret, ingentes pustulas, quæ postmodum in ulcerosa foramina ad xi eruperunt, fœda et noxia sanie continuo fluentia, xvi hebdomadibus, orti exinde immanes cruciatus, nunquam mitigati, tenuerunt. Tandem ægro desperata humana medela, D. Benno de nocte apparuit : hortatus, ut, si sanus esse vellet, sibi votum faceret, Monachiumque ad aram suam proficisceretur una cum uxore. Paruit ille lætus, et cum conjugate votum ex Divi præscripto persolvit, ex quo protinus sanitas ægro rediit. Testati sunt Simon Baur, Magnus Fregenckher, vicini.

et hausto veneno ulcerosus totus,

80 Nicolai Unlach Argavensis, xvii annorum filius Andreas, in alpihus grandine obrutus ita obruit, ut morbum exinde gravem et comitiali similem contraxerit, sæpe per solidum horæ spatium pro mortuo habitus : promisso in D. Bennonis honorem pro ejus salute Sacro, e vestigio convaluit. Præter parentem testes fuere Laurentius Hueter, Paulus Rapp vicini. xxvi Maji.

F

ex grandine epilepticus,

81 Adami Fertel quatriennis filiolus Joannes, casu quodam in tergum retro humi afflicus, duabus horis ut mortuus doplorabatur. Postquam vera mater paratum jam funebre linteum cum cereo D. Bennoni vovit, movere se denuo puer et vivere incepit. Testes fuere D. Leonardus Armuller Parochus et vicini omnes. xxii Maji.

suscitatur mortuus,

82 Joannis Kobel Hellensteinensis filiolus Georgius, dextro oculo ex glaucomate cæcutiens, promisso ex voto parentum in D. Bennonis honorem Sacro cum anathemate cereo; et ad ejus aram profectione, visum ex integro recepit. Rem testimonio confirmarunt loci ejus Parochus, et Stephanus Angerer, die ut supra.

sanantur. puer cæcutiens,

- A** 83 Joannis Kirchpainer Lauchovensius uxor, et duo filii, integro biennio paralytici, sine ullo per integrum mensem corporum motu fuerunt. Postquam pater legendum in D. Bennonis honorem Sacrum vovit, mox omnes convaluerunt. Testati sunt Sixtus, et Caspar Stindel Lauchovenses. xxx Maji.
- 84 Elisabethæ Hellingerin Sturzheimensis xv annorum filia Christina, xi annis a nativitate paralytica fuit, pedum officio omnino destituta, matri, cum diu unde proli suæ salutem recuperaret, a Deo precibus exquisivisset, D. Benno sub noctem visus est. Fecit illico Divo huic votum, et mane filia omnino sana surrexit: quæ statim una cum matre Monachium, Sospitatori suo satisfactura, petiit. Testes adfuerunt Joannes Neumayr, Joannes Hulbar vicini. xiv Junii.
- 85 Walburgæ Gewolfin Straubinganae filios, integrum biennium lævo pedi insistere nequit, a matre autem D. Bennoni argenteo anathemate commendatus usum pedis brevi recuperavit. Rem testimonio suo affirmarunt Georgius Wiener, Joannes Abensperger. xvii Junii.
- 86 Richildis Sechoverin Geisenfeldensis filios Georgius, solidum biennium morbo correptus, etiam aliquamdiu pedibus captus fuit. Mater, frustra quæsitis apud homines pharmacis, ad D. Bennonem voto pro proliis sanitate confugit, utroque eam malo liberavit xxvii Junii.
- 87 Georgius Mayr Hergezwyssensis, superiore anno ex ceraso in caput et brachia in terram delapsus, vitæque periclitatus fuit: siquidem ita ejus corpus casus hic afflixerat, ut trium hebdomadam spatio ori manum admoveere nequierit. Ubi vero D. Bennoni votum cum anathemate nuncupavit, paulo post valetudinem pristinam recuperavit. Rei fidem, Testibus Caspare Landtman, et Michaelæ Gayl, confirmavit. iv Julii.
- 88 Margaretae Paumanin Adelzhusanae proles, integro quinquennio ægrota, D. Bennonis ope, quam mater facto voto ardentissime invocarat, sanitati restituta fuit. Præter matrem rem testati sunt Michael Leder, et vicini omnes, v Julii.
- 89 Annæ Gramonin Pfaffenhoviensi faciem ingens verruca propter oculum diu infestarat, magno periculo, ne ex illa humores noxii in oculum descenderent. Nuncupato postmodum D. Bennoni anathemate, verruca nullo ante medicamine penitus curabilis, momento, nullo sui vestigio relicto, abscessit. Testes fuere Adamus Gram, Joannes Reinhardt Pfaffenhovienses, xvi Octobris.
- ANNO MDCIX.
- 90 Mense Decembris anni superioris pestifera lues domum quamdam, in pago Maisachensi, ita corripuerat, ut brevi tempore novem mortales sustulerit. Vicini ne latius serperet contagio veriti, peregrinationem ad D. Bennonis aram Monachium, ex communi sententia, una cum Parocho suo voverunt: quo facto momento intra limites suos constitit pestilentia; etiam puellam xvi annorum, contagiosæ domus incolam, invadere reverita.
- 92 Regina Stalmaisterin, ante iv annos, equis impacta ungula dextrum pedem comminuerat: quæ cum plagæ suæ curationem parum procedere advertit, D. Bennoni pro sanitate recuperanda votum fecit, ejusque mox damnata convaluit. Testis fuit Nobilis Ursula Pfallin ab Haselbach, cum aliis fide dignis xv Junii.
- 93 Apolloniæ Demhauserin Ingolstadiensis filia Anna, vii annos et semestre nata, v annis neque ingredi neque insistere pedibus valuit. Mater proli salutem D. Bennoni edito voto commendavit, eique intra triduum pedum usum recuperavit. Rem mater hominum fide dignorum testimonio confirmavit. xxi Junii.
- 94 Georgii Mayr civis Monachiensis, et ad S. Michaelæ musici, sexennis filiolus Martinus, jam a prima infantia herniosus fuerat, adhibitis incassum pellendo malo plurimis remediis. Tandem pater D. Bennoni pro prole sua supplex legendum in ejus honorem Sacrum promisit. ex quo statim melius habere puer, et omnino convalescere cœpit. Testes dixit pater Christophorum Cbumpft, et vicinos omnes. xxii Junii.
- 95 Apolloniæ Obermayrin ante triennium derепente ita alter pes intumuit, et occalluit, ut eo velut emortuo sentire desierit. Et licet humanæ opis ægræ nihil decset, in irritum tamen omnia reciderunt; cum etiam abscindendum pedem esse non pauci metuerent. In hunc modum desperata pæne ab omnibus, promisso D. Bennoni legendo Sacro, intra triduum sanitatem pedis recepit. Rem ut veram homines fide digni affirmarunt. xi Julii.
- 96 Catharina Luzin, Perwa oriunda, xvi annorum puella, totum triennium acerbissimos dolores in pedibus sustinuit, remedio nullo apud homines mitigandis cruciatibus invento. In qua calamitate puella mater Ursula, pro filia sua D. Bennoni anathema vovit, ex quo ægra paulatim a morbo derelicta fuit. Oculati testes fuere vicini omnes. Cæterum rem ut gesta est, audierunt referri Joannes Gallus, et Andreas Hulber. xvi Julii.
- 97 Joannis Gerbel Ehingensis filia Anna, Viennæ in Austria habitans, infantem herniosum ediderat, quem ubi mater D. Bennoni promisso Sacro commendavit, mox sanum esse animadvertit. Dixit hoc juratus ipse Joannes Gerbel, puerperæ pater. Kalendis Augusti.
- 98 Joannes Schon, Underknoiringensis, ante biennium comitiali morbo correptos, quinquies variis temporibus ac locis horrendo et inaudito modo ab atrocissimo hoc malo invasus fuit. In tanta calamitate cum de humana ope desperasset, ad cœlestes confugit: quem in finem pro anathematis v vitreas laternas variis in templis, inter quas pulcherrimam optimamque D. Bennoni, legavit. Exinde cum diu cessante morbo adhuc de valetudinis suæ constantia dubitaret, precibus enixe Divinæ clementiæ supplicavit, ut eam sibi stabilem perpetuamque redderet. Quare octiduo ante D. Michaelis festum, mira illi sub noctem et Angelica species apparuit, suadens, ut, si firmam sanitati suæ stabilitatem ex animo optaret, Monachium ad D. Bennonem proficisceretur. Quod visum e somno expergefactus mox aliis retulit, viamque Monachium versus voti causa arripuit, quod etiam ibi sumpta sacra Synaxi persolvit; baud dubia spe, valetudini suæ, quæ abhinc anno jam infestari comitiali morbo desiit, fidem constaturam. Testem dixit totam viciniam. x Septembris.
- 99 Martinus Horl Riedensis, per integrum semestre incredibiles cruciatus in dextro pede infra genu perpeccos fuit. Et quamvis medicaminum nihil deesse sibi passus fuerit, frustra tamen omnia fuere. Sub noctem venit ei in mentem D. Benno; cui statim protectionem ad ejus aram Monachium cum anathemate vovit, et intra dierum decadem convaluit. Testata fuit tota vicinia. xv Novembris.
- ANNO MDCX.
- 100 Ursula N. Georgii Storckzeiselmaurensis (qui locus Austriæ non procul Vienna est) affinis, ab omnibus conclamata, triduum in extremis jacuit non nisi immisso per avenæ colmum liquore refocillanda. Prædictus Georgius Storck, D. Bennonis memor, pro decumbente Sacrum in ejus honorem legendum promisit: quæ eadem adhuc nocte sanitati restituta est. Testem nominavit hic præsens Georgius Storck, totam viciniam. vii Maji.
- 101 Elisabetha Mauselin, Winnigensis, solidum sexennium

EX IMPR. GERM. paralytici tres,

pedibus capta puella,

et puer unus

atque alter,

ex lapsu contritus,

quadriennium infirma;

verruca periculosa,

restinguitur pestis toto pago,

sañantur pes ab equo contritus,

gr-ssu privata parvula,

D herniosus,

pes emortuus,

pedibus male affecto,

E

herniosus,

epilepticus,

F

pede laborans,

moribunda,

hemiplectica,

A sexennium in sinistro corporis latere a pede usque ad humerum acerrimos cruciatus, adhibitis nequidquam medicamentis, exhausit, nec die nec nocte intermittente dolore. Tandem illi D. Benno, cujus opem promisso Sacro imploraverat, sanitatem reddidit. xiii Maji.

*puer vitri
fragmine
suffocandus,*

102 Sabina Hulberin Abperckensis, xviii Aprilis, infantem suum, nondum unius anni, solum in cunis reliquerat, huic alius triennio acutam specui crustulam in manus dederat, quam illico ori insertam absorpsit, et circa mediam horam in faucibus retinuit. Ex quo infans, intercluso pæne spiritu, mox præfocandus videbatur. Mater subito malo perterrita, vicinæ suæ Ursulæ Trinckgeltin opem in-clamavit. Cum qua mox accurrente, D. Bennonis auxilium, promisso ex voto Sacro invocavit. Quo facto infans statim vitrum ex ore egressit, sanusque permansit. xxi Maji.

103 Georgius Mader, chirurgus Mullhusanus, feriis Natalitiis ita apoplexia correptus fuit, ut, quoties illum hoc malum exeruit, circa mediam diem loquere expers fuerit, immo aliquando duas ferme dies, et bias noctes fandi impotens exegerit. Secundum hæc pro valetudine sua D. Bennoni supplex, ejus aram se invisurum vovit. Qui eum tam firmumque sospitemque, pulso ferali morbo, reddidit, ut decem horis xii milliaria voti causa Monachium decurrerit. Testes adhibuit Joannem Mayr, et Georgium Hulber, xxx Maji.

B

*ex doloribus
incurvus,*

104 Georgius Turing Vochburgensis, solidum biennium magnos cruciatus in tergo, lumbis, et dextro pede sustinuit, ita ut velut gibbosus incurvato corpore incedere debuerit: desperata igitur hominum medela, valetudinem suam D. Bennoni cereo anathemate commendavit, votique mox sanus se damnatum sensit. Testes nominavit vicinos omnes. Die ut supra.

*brachio
debilis,*

105 Georgius Purckel toto biennio altero brachio maximis cum doloribus laboravit, inani medentium conatu. Die quodam ei D. Benno apparuit, cui mox legendum Sacrum cum cereo anathemate vovit, et brevi brachii sui usum recepit. Testati sunt Georgius et Joannes Turinger fratres. Prid. Kal. Junii.

*sacro igne
correptus,*

106 Agathæ Mozin civis Monachiensis filius Ludovicus, xviii annorum adolescens, integrum sexennium sacro igne correptus fuit, maximis doloribus excruciat; manibusque follis in modum intumescens. Pro hujus sanitate mater ante biennium facto voto apud D. Bennonem intercessit, eique mox quod petierat, impetravit. vii Junii.

C

caput dolens,

107 Apollonia Hazelpastetin Vilbachensis, integro anno maximos capitis dolores toleravit: promisso autem D. Bennoni anathemate, convaluit. Testes citavit Manhardum Ziegler, Apolloniam Budlhoferin x Junii.

*oppressus
ab equo,*

108 Georgius Schweller Fridburgensis, ante biennium die S. Magdalænæ sacro, ab equo humi collapsus oppressus, circa mediam horam sub hoc onere vita periclitatus jacuit. In hoc casu D. Bennonis memor, peregrinationem ad ejus aram cum donario vovit, et mox incolumis ab equo liberatus surrexit. Testes fuere Christophorus Strohhulbar, Bartholomæus Schonberger, Strafwalenses ex Diœcesi Salisburgensi. xi Junii.

epilepticus,

109 Bartholomæus Schonberger Straswalensis, ex Diœcesi Salisburgensi, solidum quadriennium morbo comitiali non multum absimili laboravit: qui et ipse, non invento apud homines mali remedio, D. Bennonis ope, cui peregrinationem ad suam aram voverat valetudinem recepit. Testati sunt Christophorus Strohhulber Straswalensis, et Georgius Schweller Fridburgensis. Die ut supra.

110 Elisabetha Stoklin Monachiensis, diu altera mamilla laboravit, ratusque esse gangrænam medicus, desperare de recuperanda valetudine jussit. Illa vero dolorum impatiens, D. Bennoni cereum anathema ex voto nuncupavit: quo facto disruptum noxium ulcus una cum sanie dolores omnes evomuit, et ægræ sanitatem reddidit. Hæc de se referentem audierunt, Rex. D. Georgius Stalhalber Capellanus in Haudhausen, Joannes Grasser, Joannes Gallus N. xv Junii.

D
EX IMPR.
GERM.
mamilla
putrescens,

111 Stephanus Dischinger, faber lignarius Augiensis, dum opus faciebat, ex alto prolapsus, ita corpus humi afflixerat, ut actum esse de ejus vita medici et chirurgi asseverarent. Uxor pro marito suo ad D. Bennonem conversa, legendum in ejus honorem Sacrum vovit, et eidem iutra breve tempus sanitatem recuperavit. Testes rei nominavit D. Joannem Stalhulber, qui Sacrum legit, Franciscum Praitenaicher, Sebastianum Hosman. xxii Augusti.

*lapsu affi-
ctus,*

112 Annæ Reuterin Pulavensis filiolus Joannes, circa medium annum altero oculo maximo cæcitate discrimine laboravit, diuque ac noctu octo dies præ doloris acrimonia flebili ejulatu exegit. Postquam vero parentes pro prole sua ad D. Bennonem votum fecerunt, malum brevi post evanuit. Testati sunt Leonardus Denkaeke, Joannes Forster vicini! die ut supra.

*oculo laboran-
tes duo,*

E

113 Wolfgangus Schober Hoheawartensis, solidum biennium cum maximo dolore oculis laboravit: ubi D. Bennoni votum nuncupavit, cruciati omni liberatus est. xxviii Augusti.

114 Otilia Horlin Oezenhusana, ante biennium igni sacro correpta fuerat, grandesque pustulas in facie contraxerat, quæ illi tam acres dolores crearunt, ut quietem toto octiduo capere nequirit. Aperire illa pustulas sæpius in animo habuit, semper a familiaribus prohibita, ne visum omnino amitteret metuentibus. In tam acerbis cruciatibus in-clamata frequenter cœlesti ope. D. Benno agrotæ apparuit; ut sibi Monachii ad aram suam Sacrum fieri curaret, sumptumque ad id mendicantis in modum corrogaret. Hoc viso lætæ visum est, majus fore Deo obsequium, si propria liberalitate et sua pecunia votum persolveret. Hæc animo volenti Divus Benno rursus adfuit, monentis specie ne consilium suum aspernaretur: quo avide mox arrepto, intra paucos dies et dolor et pustulæ evanuerunt.

*una igne
sacro exesa,*

115 Prædictæ Otiliæ duodecennis filia Barbara, diu scabiosum caput circumtulit, plerisque porrigine infectam esse opinantibus: confugit mater iterum ad D. Bennonis clementiam, eique pro prole sua cereum anathema vovit. Qui mox ratas habens preces, filiam intra octiduum a scabie omni purgavit: utrumque votum mater xi Sept. persolvit. Rei gestæ testimonia vicini omnes, si exigeretur, darent.

F
*ejusque filia
scabiosa,*

116 Casparis Weinhart Staingrissensis filiola Elisabetha, tuto triennio pedibus capta repere tantum manibus genibusque ab uno loco ad alium solebat. A parentibus nuncupato in D. Bennonis honorem Sacro cum anathemate, de die in diem melius habuit, dum tandem omnino pedibus ingredi potuit. Testes citavit pater Georgium Weinhart, et Michaelem Widmau. xiii Septembris.

pedibus capta,

117 Mariæ Kolbin, Niderhoffensis xviii annorum filia Anna, diu graviter decubuit xxiv horis loquelæ impotens. Territi hac calamitate parentes pro prole sua, D. Bennoni legendum Sacrum cum anathemate et donario voverunt. Exinde mitigato paulatim morbo, filia et loquelam et valetudinem recepit. Votum hoc cum peregrinatione mater et filia una cum Caspare Winen Chirurgo peregerunt. xxv Septembris.

moribunda,

- A** 118 Anna Wumerin Landishutana vidua, ante sexennium gravi casu humi collapsa, dextrum brachium læserat, in quo mox ingentes dolores persensit; qui ita paulatim invaluerunt, ut per solidum quadriennium dextram capiti imponere nequierit. In hac calamitate vicini non pauci illius misertii, auctores fuerunt, ut pro brachii sui sanitate D. Bennoni Sacram et anathema voveret: quibus cum ægra paruisset, cessante brevi omni cruciati, dextram usum recuperavit. Testem dixit totam civitatem Landishutanam. xxvii Septembris.
- B** 119 xi Octobris Christophorus Scharbel Feldgedingensis, D. Bennoni Monachii pro sequenti beneficio gratias egit. Cum prædictus Christophorus Scharbel cum læni plastro, cui tres liberos, septennem unum Michaellem nomine, alterum ix annorum Sebastianum, et xiii annorum puellam Barbaram imposuerat, domum peteret; vado transire cum plastro flumen, collapso tunc temporis ponte, debuit. Dum vehitur per undas, subito exortus turbo currum evertit, et liberos omnes fluvio mersit, quos ad ccc passus sub aquis exerere subinde capita, præter filiam, quam jam periisse rebatur, conspicuus pater; ad alterum vadum prævenit, ut illic appulsos extraheret. Inter hæc D. Bennonis memor, votum eidem pro liberorum vita fecit. Quo peracto, vidit a longe filium natu minimum Michaellem, arrepto cespite ex aqua se evolventem, unaque fratrem et sororem ex alveo extrahentem: qui omnes, hæc dubia D. Bennonis ope, incolumes in siccum evaserunt. Testati sunt Sebastianus Scelmayr, Martinus Marckel.
- 120 Catharina Zeterpeurin Wasserburgensi, octodecenni puellæ, casu quodam humi afflictæ, genu capitis magnitudine intumuit. Magnos exinde passa dolores frustra medentium artem fatigavit; cum omnes ad ultimum de curatione desperantes abscondendum pedem asseverarent, ægra ad vi hebdomades pedibus insistere minime valens, ad hæc omnia toto corpore acerrimos cruciatus perpetiebatur: quare ad D. Bennonem, ab hominibus conclamata, confugit, et in ejus honorem legendum Sacrum cum donario promisit. Exinde mitigatis paulatim doloribus, tumoreque subsidente convaluit: votum suum una cum matre persolvit. xviii Octobris.
- 121 Joannis Stubenbeck civis Monachiensis filius, xxvii annos natus, integrum biennium manibus pedibusque ita tumefactis fuit, ut nullum in his movere articulum potuerit. In tam diuturno morbo mater die quodam pro filii sanitate, in D. Bennonis honorem legendum Sacrum se curaturam, sumpturamque sacram Synaxin vovit. Post hoc votum illico decrevit tumor, paulatimque evanuit. Sospitatori satisfacerunt juvenis parentes, Casper Gabler, Joannes Rumpel cives Monachienses. xxii Octobris.
- 122 Wolfgangus Zehetmayer Dagelsingensis octogenarius, xii annis maximis totius corporis doloribus conflictatus, postquam D. Bennoni solenne officium decantandum vovit, cruciati omni liberatus fuit. Testes citavit Adm. Rev. D. M. Mayr. Parochum in Vering, qui officium decantavit, Bernardum Megerel Cantorem, Abrahamum Wisreutter Organædam. xviii Novembris.
- Anno MDCXI.
- 123 Michael Renmayr Zezeckhoffensis, ad xiii annos scabiosam manum habuit, nullo apud chirurgos pellendo malo medicamine invento. Cum eadem lues etiam alteram manum invasisset, veritus, ne quid deterius ex hoc sequeretur, in D. Bennonis honorem Sacrum legi curavit. Quo peracto brevi mundam manum recepit. Audire hæc referentem Jacobus Mang Beneficiatus, ad B. Virginem, Georgius Weyer Subcustos ad S. Bennonem. x Febr.
- 124 Joannis Lochner Geissenbrunnensis, xix annorum filia Anxa, viii annos articulari morbo laboravit. Pro hujus valetudine pater D. Bennoni cereum anathema, et annuam quoad viveret ad ejus aram peregrinationem vovit: exinde mox melius habens, filia toto corpore convaluit. Testes fœere Joannes Neumayr, et Joannes Frid. Kal. Aprilis.
- 125 Ursula Rhurlin, ante triennium articulari morbo correpta, x hebdomadibus pedibus incedere nequivit, Apparuit sic calamitosæ D. Benno, et ut se voto sibi pro valetudine obstringeret, Sacrumque in honorem suum fieri curaret, imperavit Illa læta alioquin hoc visu, ubinam S. Benno coleretur, ignorabat: quod ubi rescivit illico parvit Divo, et sanitatem recuperavit. Testatus est Georgius Iager, qui illam Monachium adduxit. Res relata est presentibus Adm. Rev. M. Joanne Haselbeck, et Georgio Weyer Subcustode S. Bennonis. vii Aprilis.
- 126 Christophori Kolbinger Haidhœsani tredecennis filia Margareta, præteritis feriis Natalitiis articulari morbo occupata fuerat, quo malo cum denuo liberata fuisset, subito loquelam amisit, rei causa latente omnes. Pater D. Bennoni edito voto, filia salutem commendavit, quæ mox loquelam recepit. Narranti hæc parenti adfuere Rev. P. Spizer, et Georgius Fhustner. x Aprilis.
- 127 Anna Gretterin Vottingensis integrum mensem oculis laboravit, visumque omnino amisit. Ut primum D. Bennoni Sacrum vovit, diem pupillis recuperavit, die ut supra.
- 128 Joannis Aman Grunwaldensis uxor Elisabetha, ante sexennium in puerperio nescio a quo perterrefacta, omnibus artibus paralytica evasit: biennio etiam ab hoc terrore deliravit. Postquam vero sanæ mentis denuo compos fuit, die Pentecostes ei D. Benno apparuit. Pontificio habitu splendidus, præcipiens ut Monachii in honorem suum Sacrum fieri curaret: cui mandato cum illico paruisset, brevi convaluit.
- 129 Idem Joannes Aman, filium genuit quinquennio cæcum, qui D. Bennoni nuncupato a patre anathemate commendatus, mox cæcutire desiit. Relatione utriusque prodigii interfuerunt Adm. Rev. P. Richardus Petenbeck Canonicus ad B. Virginis, Georgius Weyer Subcustos S. Bennonis, Joannes Gallus, Georgius Faustner. Die ut supra.
- 130 Antonius Widman, musicus Aulicus, feriis Paschalibus subito altero pede captus, incedere nequibat. Quo malo illum D. Benno, cui Sacrum sumptu ad id mendicatio colligendo voverat, mox liberavit. Testati sunt Antonius Bullasi, et Joannes Hailgenmayr audici itidem musici: xviii Aprilis.
- 131 Joannes Angermuller Ingolstadiensis ex . . . ante semestre ita paralyticiam contraxerat, ut . . . hebdomades ingredi pedibus nequiverit. Cum itaque decumberet lecto, in somnum lapsus somniavit, se Monachii flexis genibus ad D. Bennonis aram preces fundere, iisque finitis domum pedibus redire. Cum evigilasset, civis cujusdam filiam, quæ egro inserviebat, ad se vocavit. Hanc experturus an vera somniasset, se e lecto allevare jussit: quo facto insistens pedibus medium mox cubiculum perambulare potuit, meliusque deinde quotidie habens, morbo omnino liberatus est. Testis fuit Adm. Rev. P. Jacobus Waizenberger S. Theol. Doctor, Parochus in Wemding, die ut supra.
- 132 Michael Aechtler Staingadensis. superiore anno in balneo subito auditum amisit, ita ut neque selopetorum neque æris campani sonitum perciperet. In hoc tam funesto casu D. Bennoni Sacrum et anathema nuncupavit, qui illi aurium usum mox restituit. Rem testimonio suo confirmavit Reverendissimus D. Georgius Abbas, et Venerabilis Conventus Staingadensis:

EX IMPR.
GERM.
brachio læsa,

servantur tres
pueri aquis
mersi,

sanantur genu
ex lapsu
inflatum,

manus ac pe-
des tumefacti,

dolor totius
corporis

scabiosæ
manus,

D
artrítica una

et altera,

tertia, etiam,
muta.

E

cæcus,

paralytica,

cæcus,

altero pede
captus,
F

paralyticus,

surdus,

- A gadensis: Itidem Joannes Weinhart chirurgus. xxviii Aprilis.
- moribunda,* 133 Matthæi Engelmayer Neustattensis conjux Anna, superiore anno ita gravi morbo decubuit, ut decem dies loquelæ experta vixerit. Ut primum ejus maritus D. Bennoni Sacrum et iv florenorum anathema vovit, convaluit. Testes fuerunt Joannis Vischer et Casper Mayr. v Maji.
- pleuritica,* 134 Maria Wurnhorin Dillingana, ante quadriennium diu dextro latere maximis cum doloribus laboravit. Vovit D. Bennoni ad ejus aram peregrinationem, et peracto voto infestari cruciatu lateris desiit. Narranti adfuerunt Georgius Weyer, Joannes Gallus, Michael Dorffschmid. x Maji.
- pene insana ex luctu,* 135 Apolloniæ Wildpoekin Khimerzhofensis maritus, mane sanus valensque lignatum in silvam exiens, in via subita morte obreptus decessit: quo nuntio accepto illa adeo luctu exanimata est, ut paulo post puerpera haud procul abfuerit, quin sana ratione destitueretur. Amici jam pene insanienti auctores fuerunt, ut D. Bennoni se voto commendaret, quo peracto, cum etiam se rem in commentarios referendam curaturam recepisset, paulo post melius habuit. Idem testatus est ejus vicinus Vitus Wanner. Relationem audiverunt Georgius Weyer Subcustos, et Joannes Gallus. xii Maji.
- herniosus,* 136 Georgius Keller Eyssenspergensis, xvii annis maximis cum cruciatibus herniosus fuit. Ante quinquennium D. Bennoni cereum anathema, sumptu in id mendicatio corrogando, et annum donarium quoad viveret, vovit. Exinde cedente paulatim malo, jam a biennio dolores penitus sanus sentit nullos. Id de se narrantem audivere Rev. D. Balthasar Zwick et Georgius Weyer Custos. Die ut supra.
- Paralyticus et furiosus,* 137 Petrus Ruesfasis Sarnensis, die S. Jacobo sacro subito paralyticus, insequente festo D. Michaelis mente omnino captus est: et licet antea movere se nequierit, præ insaniam tamen ita furebat, ut omnes a se abigeret. Interea ejus uxori D. Benno apparuit, quo illa viso, læta extemplo, eidem pro viro suo Sacrum vovit: qui intra duas horas sana iterum ratione donatus fuit. Hoc testati sunt duo vicini Wiliwaldus Scheringer, et Joannes Prunaver. xxiii Maji.
- brachius debilis,* 138 Apollonia Kainin, ultra quinquennium incredibili cum dolore utroque brachio laboravit; tandemque malum sic invaluit, ut indere sola vestimenta nequierit. In hac miseria geminum D. Bennoni Sacrum vovit, et convaluit. Rem retulit ipsa Joanni Gallo, Georgio Weyer Subcustodi. Die ut supra.
- scabiosus,* 139 Georgius Fottner Kiebachensis, pnerum quemdam Michaelem Schimpff ab infantia domi suæ educaverat, duodecennem autem fœda scabies invaserat, quæ illum totum biennio magis magisque semper exercuit. Prædictus Fottner tandem pueri saluterum D. Bennoni Sacro et cereo anathemate, sumptu ad id mendicantis in morem corrogando, commendavit. Ab illo tempore puerum morbus deseruit. Dixit hæc audientibus Jacobo Schiesl, Leonardo Schedl, Georgio Weyer Subcustode, Joanne Gallo. xxv Maji.
- caput dolens,* 140 Georgius Stain Michelavensis, integro mense maximis cum cruciatibus capite laboravit: ut primum D. Bennoni cereum anathema vovit, convaluit. Relationi interfuerunt Georgius Schwaiger, Joannes Gallus Subcustos D. Bennonis.
- somni diu expertus,* 141 Catharina Haiderin solido anno somni experta vixit: per quod tempus ei D. Benno in mentem venit. Cui cum legendum Sacrum vovisset, somnus demum rediit. Dixit hoc præsentibus Joanne Gallo, et Michaeli Dorffschmid Editione. Die ut supra.
- 142 Georgii Keckerel Dalhusani xiv annorum filia Maria, diu surfurioso capite fuit, metuentibus eunetis, puellam fœda porriginē infectam esse. Postquam autem pater pro filia nuncupato ex voto anathemate D. Bennoni supplicavit, a fœda scabie brevi mundata fuit. Die eodem narrata est res, audientibus Jacobo Sturmb, Martino Asam, Joanne Gallo, et Georgio Faussner.
- 143 Joannes Simmer Ellenbergensis, multis hebdomadibus anribus captus fuit, D. Bennoni autem cereum anathema pollicitus illarum usum recepit. Audiere narrantem Christophorus Siner Ellenbergensis, Joannes Gallus Subcustos, et Georgius Faussner. Die ut supra.
- 144 Ursula Maschlin Deisenhaimensis, ante quadriennium male oculata fuit, adeo, ut dignoscere homines non amplius potuerit. In summo cæcitatē discrimine D. Bennonis memor, peregrinationem ad ejus aram Monachium vovit, qui ei paulo post priorem visus claritatem reddidit. Testes nominavit Sebastianum Reitler, Casparem Hulbec vicinos.
- 145 Baltasar Kegelsperger Kegelspergensis ante iii hebdomades venenatam mustelam, quam non noverat, cepit; a cujus pestifero morsu ita toto corpore intumuit, ut ab omnibus conclamatus circa mediam horam mortuus haberetur. In hoc vitæ discrimine uxor maritum suum, nuncupato ex voto Sacro, et peregrinatione ad ejus aram, D. Bennoni commendavit. Exinde resedit paulatim tumor, et ille convaluit. Relationi interfuerunt Joannes Gallus Subcustos, et Georgius Pall. xii Junii.
- 146 Margareta Scheierlin civis Monachiensis duas filias habuit, quarum prima Anna nomine ix annorum ultra biennium manibus intumuit, sacro igne correptam multi rebantur; alter Margareta xi annorum male oculata integro biennio fuit, utraque apud homines incurabilis. Quare mater ad Cœlites confugiens, pro suis filiabus D. Bennoni Sacrum et anathema geminum promisit: et utrique sine ulla medicina sanitatem impetravit. Dixit hæc mater, præsentibus Rev. D. Joanne Halbulber, qui Sacrum legit, Joanne Gallo, et Caspare Schonaver xv Junii.
- 147 Joannes Witmayr Rehinensis. xxv annis ex aperta pedis plaga maximis cum doloribus decubuit, nihil humanæ medelæ intermittens; omnia tamen frustra. Secundum hæc ante semestre D. Bennonis auxilium promisso anathemate impleravit: post hoc votum e vestigio melius habuit, pes et intra octiduum plaga coaluit sine ullo medicamine. Affuere hæc narranti Rev. D. Georgius Fischer Beneficiatus ad D. Petrum, Caspar Schonaver. xxviii Junii.
- 148 Anna Walschin Underveringensis, xx annis eodem modo pede laboravit; incassum curatione plagæ adhibita, cum omnes incurabilem dicerent. In tam diuturna calamitate D. Bennoni Sacrum et anathema vovit, brevique sine ulla humana ope se sanam intellexit. Res relata est Rev. D. Balthasari Lehner Beneficiato, et Joanni Gallo Subcustodi vi Julii.
- 149 Sigismundus Seyfrid, Canonicus Preslaviensis, cum Ingolstadii studiis vacaret anno mdcx, xx Augusti decumbere incepit, morbo mox accessit Hungarica febris una cum phthisi, naribus etiam sanguine continuo fluentibus: posthæc etiam pedibus diu intumuit, insonnesque noctes longo tempore transegit, tandem etiam articulari morbo correptus loco movere se non potuit ad tres menses: ad ultimum pleuritis, tabes, lagonoponus, uno agmine invadentes, ita ægrum macerarunt, ut spirans cadaver videretur. Qui tot gravibus morbis infestatus, ad D. Bennonem, nuncupato eidem Sacro et anathemate, confugit: quo voto edito e vestigio convaluit. vii Julii.

D
EX IMPR.
GERM.
scabiosa

surdus,

cæcitiens,

venenato dente
læsus,
Emanibus et
oculis agræ
sorores,plaga pedis
incurabilis,
unus,

F

et alter,

varus multis
laborans,

- A** 150 Lucia Klingenbergerin Ranzhofensis, xvii annis ex apertis pedum plagis decubuit, frustra que factis medicaminum causa plurimis expensis, de abscedendis pedibus sæpius consilium inibat. Inter hæc Sacerdotem quemdam, multa de D. Bennonis miraculis, quæ Monachii quotidie in morbidos ederet, narrantem audivit. Cepit illico magnam ad hunc D. fiduciam agra, seque in ejus honorem Sacrum legi curaturam, ejusque aram Monachii invisuram vovit: quod votum cum persolvisset, statim melius habere pedes, et coire plagæ cœperunt. Relationi interfuere Rev. D. Balthasar Zwick, Melchior Miller, Joannes Gallo et alii. xvi Augusti.
- 151 Nobilis et Religiosa D. Catharina, de et in Schwanau nata Maschwanderin, Parthenonis Inhabachensis in Austria Prior, letaliter decumbens, peregrinationem ad D. Bennonis aram cum donario vovit: qui illi mox pristinam valetudinem reddidit.
- 152 Dicti parthenonis famulus et præcurator Stephanus Schwabaur lapidibus ab inimicis ex equo turbatus, et in capite vulneratus, aliquot diebus vitæ dubius jacuit. Cujus salutem postquam prædicta Rel: D. Catharina, eodem, quod pro se nuncuparat, voto commendavit; convaluit, qui et pro se et pro illa xxv Augusti Sospitatori suo satisfacit Monachii.
- 153 Wolfgangus Hulber Westhusanus, die S. Udalrico sacro, ab aliquo in nuptiis saxo ictus, tribus horis sanguine fluxit; et duabus horis sui non compos, ab omnibus pro mortuo habebatur. Ut primum autem ad se rediit, anathema D. Bennoni ex voto promisit: qui illum mox reddita valetudine exaudivit. xxx Octobris.
- 154 Wolfgangus Alzinger Grassavensis, subito phreneticus mente captus fuit, et ingentes xii hebdomadibus capitis cruciatus sustinuit. Cum alii propterea ariolos consulere vellent, id ille minime ferens, spes suas omnes in Divina clementia posuit. Die quodam in horto suo propter rivum ambulanti D. Benno apparuit, illa Specie, qua Monachii colentibus repræsentatur; et si sanus esse optaret, sibi Sacrum fieri curaret, suavit. Quod cum ille se facturum recepisset, de die in diem melius habuit. Differre autem voti solutionem in futurum ver statuit, priori mox insania et amentia exagitata: ut primum vero resipiscens voto se exsolvere decrevit, malo atroci liberatus est. Testes dixit vicinos omnes. xviii Novembris.
- B** 155 Joannes Praun, ultra annum phreneticus, integrum mensem in catenis fuit, D. Bennoni a vicinis et amicis promisso Sacro et anathemate commendatus, a phrenesi relictus est. Testati sunt Martinus Ermayr, et Leonardus Abelzauser, vicini. xiii Decembris.
- C** Anno mdcxii.
- 156 Joannis Geltinger Langenpreisingensis uxor, phanatico quodam terrore lymphata, mente mota fuerat, quod malum etiam lactens infans a matre traxit, qui præ furore retineri in cunis non amplius poterat. Pater gemina hac calamitate ictus, D. Bennoni, nuncupato ex voto Sacro et anathemate, supplicavit: et illis mox sanam mentem recuperavit. Testes fuere Georgius Ehman, Joannes Haclber, vicini. v Januarii.
- 157 Joannis Pardiesser, trimulus infans, biennio herniosus fuit, magnos exinde dolores perpeusus. Postquam parentes pro prole sua D. Bennoni votum fecerunt, eadem nocte puellus convaluit. Relationi interfuerunt Rev. et Rel. D. Paulus Grunwaedt, Balthasar Lechner Beneficiatus ad D. Virginis. x Martii. Joannis Mayr Zeehenbrunnensis ix annorum filius, proximo autumno totum triduum epilepsia ita exercitus fuit, ut ab omnibus pro mortuo haberetur. Parentes pro proli valetudine anxii, edito pro hac voto apud D. Bennonem intercesserunt, morbumque omnem a filio mox depulerunt. Testati sunt Joannes Dasse, et Christianus Eysenman, vicini. vii Martii.
- 158 Sebastianum Winter Porenbachensem, superiore anno sedecies epilepsia exercuit, qui morbus aliquando eum 34. horis aurium usu spoliaverat dolens agri vicem Caspar Winter ejus frater D. Bennoni Sacrum et cereum anathema vovit, quo facto mox fratrem suum morbo liberavit. Testes fuere Caspar Winter, Matthæus Kapp vicini. x. Aprilis. Casparem Stoekl ter epilepsia correptum, ejus uxor D. Bennoni nuncupato Sacro commendavit, quem illico morbus reliquit. ii Maji.
- 159 Martini Samb Eschenlachensis decennis filius Casper, cum hernia natus erat. Pro hoc parens D. Bennoni Sacrum cum donario ex voto nuncupavit. Quare delatum Monachium puerum, peracto Sacrificio, Tobie Geiger chirurgo sectionis causa traditurus, mali vestigium amplius haud ullum reperit. Testis fuit Tobias Geiger chirurgus, et vicinia. viii Maji.
- E** 160 Joannes Zela Dillinganus ante triennium cardiaca graviter decubuit, siquidem præcordia grandibus foraminibus hiantia nulla curatione coibant. In tam periculoso morbo D. Bennoni Sacrum et anathema vovit: quo facto illico plagæ sine ullo medicamine convaluerunt. Rem referri audierunt Rev. D. Paulus Grienwaed, et Georgius Faussner. xxii Maji.
- 161 M. Michael Copp, priore anno gravi morbo implicatus, de amittendo auditu periclitabatur. In hoc rerum articulo D. Bennonis opem, promisso Sacro et anathemate, inclamavit, et e vestigio pristinae sanitati restitutus est. Res narrata est præsentibus Rev. et Rel. D. Balthasare Leckner Beneficiato, et Joanne Gallo Subcustode. xxvi Maji.
- 162 Joannis Jais Derchingensis filius ix annorum puer Georgius, triennio herniosus fuit. Adhibitis medicaminibus cunctis in irritum recidentibus, suavis patri fuit, filium D. Bennonis patrocinio committere. Cui consilio cum ille, promisso Divo Sacro cum donario, statim paruisset, ramex evanuit. Testes dixit pater Georgium Mantel, Leonardum Wagner vicinos. xvi Junii.
- 163 Annæ Ainspackensis duodecennis filius Joannes, quadriennio claudus fuit: postquam autem mater pro illo D. Bennoni votum fecit, paulatim pedum officium recepit. Relationi interfuere D. Paulus Grienwaed, et Georgius Faussner. xxii Junii.
- 164 Georgius Clas Derchingensis, integrum biennium comitiali morbo laboravit. Ut primum D. Bennonis aram se tribus annis invisurum, singulis vicibus cum anathemate vovit; agitari illo male desiit. Referenti id de se adfuere Michael Dorffschmid auditus, Caspar Schonaver, Georgius Faussner. Die ut supra.
- 165 Wolffgandi Stainer Niderstroensis unius anni infans, in calefactam ollam inciderat, ex quo gravem morbum contraxit. Parentes D. Bennoni tantum ceræ, quantam infans pondere suo adæquaret, voverunt. Exinde prolem morbus extemplo deseruit. Retulit hæc pater Thomæ Niclas Chirurgo Inningensi, Christophoro Weber Lockkirchensi, Joanni Gallo Custodi etc. Die ut supra.
- 166 Wolfgangus Marckel Heineckhusanus xiv annis cardiaca laboravit. Postquam vero proxima Quadragesima peregrinationem ad D. Bennonis aram cum anathemate ex voto promisit, illico melius habuit. Dixit hoc audientibus Rev. et Rel. D. Balthasare Leckner Beneficiato, et Caspare Schonaver. Itidem xxii Junii.

- D**
brachii captus et oculis,
- 167 Catharina Brantlin Landshutanæ filius, xvii annorum adolescens, utroque brachio præterita Quadragesima captus, chirurgis et medicis incurabilis evasit: insuper ultra mensem cæcus, oculorum usu caruit. Mater D. Bennonis memor, pro filii salute D. Bennoni Sacrum et peregrinationem eam anathemate vovit, ex quo puer utroque malo liberatus est. Id referenti adfuere. Rev. M. Joachimus Schoffselmayr, Joannes Gallus, et alii xxiv Junii.
- epilepticus,*
- 168 Elisabethæ N. duodecennis filia Barbara, integrum octiduum epilepsia laboravit, triduoque loquelæ experta jacuit, postquam mater pro filiæ valetudine nuncupato ex voto Sacro apud D. Bennonem intercessit, intra mediæ horæ spatium convaleuit. Testantem hæc matrem audierunt Rev. D. M. Joachimus Schoffselmayer, Caspar Schonaver, Leonardus Frolich. xxvi Junii.
- cæcus,*
- 169 Casparis Zigler Aismanschaftensis xix annorum filius Georgius, integro anno oculis laboravit, tandem in hebdomades cæcus eorum usum omnino amisit. Omnibus itaque de adolescentis visu desperantibus, mater invocata Divina clementia, D. Bennoni Sacrum vovit, et filius paulatim pupillarum diem recuperavit. Relationi miraculi interfuerunt Caspar Schonaver, Joannes Gallus Subcustos ad S. Bennonem. ii Julii.
- B**
ex casu mortuus,
- 170 Apolloniæ Marcklin Monachiensis viduæ sexennis filius Caspar, e scalis delapsus, solidum horæ quadrantem pro mortuo habebatur: mater casu hoc attonita vicinas suas Annam Widmanin, Zettenpfeningin, inclamavit: quæ mox accurrentes nullo vitæ indicio in infante reperto, una cum matre D. Bennoni pro ejus incolumitate anathema voverunt. Post quæ mox puer lacryman incipiens revixit. Narrata est res Michaeli Dorflschmid, Joanni Vicezschneider, etc. Die ut supra.
- tergoris dolor,*
- 171 Mathias Rechter Ederhusanus, xxii annis magnos dolores in tergo perpassus, postquam D. Bennoni Sacrum et argenteum donarium ex voto nuncupavit, convaleuit. Testes fuere Rev. D. M. Samuel Forster, Sacerdos ad S. Salvatorem in Bettpruun, et Michael Widman Königslehensis, xii Julii.
- surdus,*
- 172 Nobilis et spectabilis D. Scholastica Sperin, usu sinistræ auris totum quinquennium, mox dextræ per semestre caruit, tandem in summo amittendi auditus discrimine D. Bennoni, cum ejus die festo miracula promulgarentur, Sacrum et donarium vovit: eoque mox die Sacrum et donarium persolvit: quo facto paulatim convaleuit. Annotavit hanc ejus relationem Rev. D. M. Georgius Hamermeister Cooperator, præsentibus Joanne Gallo, et Caspate Schonaver. xiv Julii.
- C**
morbus Hungaricus,
- 173 Spectabilis D. Euphrosyna Sturmin, civis Passaviensis, ii menses iurbo, quem Hungaricum vocant, decubuit, a medicis et Confessariis conclamata. In tam gravi vitæ discrimine, D. Bennoni, de ejus in morbos beneficiis multa inaudierat, argenteum anathema cum Sacro ex voto nuncupavit. Post quæ temporis momento iterum sui facta compos convaleuit, et xxvii Julii, cum vicina sua Regina Mairwiserin (quæ et ipsa eodem morbo per aliquot hebdomades correpta D. Bennonis ope valetudinem receperat) persolvit. Rem narrari audierunt Rev. et Rel. D. D. Vitus Peil, Paulus Grienwald, Baltasar Lechner Beneficiatus etc.
- dolores totius corporis,*
- 174 Casparis Castermuller Augiensis uxor Barbara, vii hebdomadibus magnos toto corpore dolores, maxime pedibus, quibus insistere nequit, sustinuit. In his cruciatibus noctu D. Benno illi in mentem venit, cui mox pro valetudine sua Sacrum vovit, exinde omni malo libera. Id testantem audierunt Rev. Otto Henricus Lindemayr, Georgius Goldtschmid.
- 175 Catharina Streicherin Monachiensis trimulus filius Michael, ferreum clavum deglutierat. Nutrix extrahere conata operam lusit. In summo infantis discrimine mater D. Bennoni sacrum cum anathemate vovit, post quæ puer incolumis clavum egressit. Relationi interfuere Rex. D. Guilielmus Daomgartner, qui Sacrum fecit, Georgius Faussner et alii. xx Septembris.
- 176 Sebastiani Roggler Demingensis uxor Anna, utroque pede capta vi hebdomades decubuit, ingredi non valens, sed tantum genibus manibusque reptans. In hac calamitate D. Bennoni peregrinationem cum anathemate ex voto nuncupavit: exinde ita paulatim convaleuit, ut votum ipsa præsens vi Octobris potuerit persolvere. Dixit hæc audientibus Rev. et nobili D. Caspare Hirschaver Canonico ad B. Virginis, M. Alberto Kircher. Testes fuere Andreas et Leonardus Kholeh, vicini.
- Anno MDCXIII.
- 177 Georgium Gilg Augiensem xiv Januarii plustrum vino oneratum oppresserat, sub quo pondere solidum horæ quadrantem vitæ dubius jacuit. Interea ipsi B. Virgo et D. Benno apparuerunt, quibus se mox edito voto commendavit; et statim nescius quo modo, incolumis curru surrexit. Hæc testanti adfuerunt Rev. D. Vitus Peil, Joannes Gallus Subcustos Joannes Stockinger et alii.
- sub plustrum lapsus,*
- E**
pedibus capta,
- 178 Andreæ Reisser Vierkirchensis uxor Apollonia, semestre maxime cum doloribus, pedibus laboravit, quorum usu aliquot hebdomades caruit. Postquam vero D. Bennoni Sacrum et peregrinationem cum anathemate ex voto nuncupavit; mitigato paulatim cruciatu convaleuit. Dixit hæc audientibus Rev. DD. Guilielmo Prunggartner, Paulo Grienwald, et Joanne Gallo. ii Februarii.
- pes rescindendus,*
- 179 Michael Mayr Ainlingensis triennium ex ulceroso pede decubuit, Chirurgis in adhibenda curatione operam ludentibus. Tamen ne quid inexpectum relinqueret, Inderkingam in calidum balneum adivit. Ibi licet coniverint plagæ, paulo tamen post cum longe sæviore cruciatu proruperunt, quare medentes pedem ut incurabilem resecandum omnino censebant. In hoc rerum articulo ætate D. Benno apparuit, cui ille, se promisso Sacro, peregrinatione, et anathemate voto obstrinxit. Exinde sine ulla medicina sanatus pes coaluit. Relationi interfuerunt Rev. D. M. Caspar Bogner Ceremoniarus ad B. Virginis, D. Baltasar Fischer, qui Sacrum legit, et Joannes Gallus Subcustos ad S. Bennonem. xxvii Februarii.
- F**
e tecto lapsus,
- 180 Joannes Schiessel civis Mosburgensis, cum excitato casu incendio ad id restinguendum accurrisset, e tecto delapsus sex horis vitæ dubius jacuit. Uxor in hoc mariti infortunio D. Bennoni peregrinationem et anathema vovit: post quæ mox conjux movere se denno et convalescere cepit. Testes citavit Rev. D. Jacobum Has Cappellanum, et alios vicinos. ii Martii.
- manus rescindenda,*
- 181 Quirinus Fischer Uffingensis, cum in duello quodam se sequestrum interponeret, in dextra graviter sauciatus, tumidam et omnium medentium judicio incurabilem plagam contraxerat, resecandamque manum plerique censebant. Inter hæc ille D. Bennoni Sacrum ex voto nuncupavit, et spe recuperandæ dextræ plenus, Chirurgum insistere curationi jussit: post quæ sanata brevi tempore plaga, usum manus recepit. Retulit hæc presentibus Rev. P. Balthasare Schonaver Ord. S. Francisci et Leonardo Haner Cooperatore ad D. Virginis. xiii Aprilis.
- struina et dysuria incurabiles,*
- 182 vii Maji, pro liberorum suorum salute, D. Bennoni gratias egit Monachii Sebastianus Praitmayr

- A** Praitmayr Weiteriethensis; quorum primus ix annorum, Michael nomine, ante triennium strumam in collo contraxerat, nullo remedio depellendam: alter Joannes quinquennis ii noctibus et diebus urinam facere nequii. Pater ubi illos gemino voto D. Bennoni commendavit, malo utrumque liberavit. Audiere hæc referri Rev. et Religiosi DD. Caspar Pogner Ceremoniarus, Janes Richardus Pettenbock, et Joannes Gallus.
- 183 Joannis Rieger Merlbachensis filium Casparem, biennium et semestre natum, cum parentes rei divine interessent, anser morsibus suis ita laniaverat, ut labiis, et toto vultu intumescens, lævo oculo tridui spatio usus non fuerit. Mater domum reversa, miserabili spectaculo attonita, D. Bennoni pro filiolo Sacrum et anathema ex voto nuncupavit: qui mox et tumorem e vultu et tenebras ex oculo amisit. Relationi interfuere R. et Rel. D. Caspar Hirschaver Canonicus, et Rev. P. Guilielmus Faber Ord. S. Francisci Seraphici. xi Maji.
- 184 Rosina Schmidii Rueperfellensis xvii annorum sex hebdomades ex glaucomate cæca, promissa a matre ad D. Bennonis aram ex voto peregrinatione, iterum ut antea vidit. Dixit hæc presentibus Rev. D. M. Caspare Pogner Ceremoniario, Guilielmo Paumgartner. xviii Maji.
- B** 185 Stephani Hermansdorffer Hermansdorffensis ix annorum filia Christina, utroque pede capta, triennio nullo eorum articulum movere potuit. In hac calamitate pater ante sexennium pro prole sua D. Bennoni peregrinationem et anathema vovit, quæ intra octiduum pedum usum recuperavit, unaque eum parentibus xx Maji votum persolvit. Testes nominarunt omnes vicinos.
- 186 Barbaræ Conradin filius Wolfgangus, anno mdcxi a rustico quodam vapulans, vii hebdomades loquelæ usu caruit, quam illi mater, ut primum D. Bennoni Sacrum vovit, recuperavit. Testem dixit viciniam omnem. xxvii Maji.
- 187 Joannes N. xiii circiter annorum puer, a primis annis mutus diu in Diessenhoffensi pago corrogata stipe victitabat; et cum succedente ævo robustior factus esset, loci illius colonis operam suam in pascendo pecore elœabat. Tandem vicinarum quidam Georgius Kaiser, calamitosi misertus, illum in domum suam educandum, alendumque suscepit. Postea anno mdcxii pro ejus salute D. Bennoni Sacrum et peregrinationem ad ejus aram ex voto nuncupavit. Cum igitur sub Sacro Divina Hostia elevaretur, subito puer loqui incipiens, interrogavit prædictum Georgium Kaiser, licne D. Benno esset? Qui prodigio hoc lætus summopere, Divinæ clementiæ sine fine gratias egit. Relationi interfuere Rev. Nobiles Doctissimi DD. Joh. Pantaleon Pronners, Christophorus Ligsaelz Canonici, et alii. iv Julii.
- C** 188 Joannis Schmutter Deissenhusani, prope Weillhemicum, uxor Felicitas, ii menses dextro pedi insistere nequii. Ut primum D. Bennoni Sacrum vovit, convaluit. Audiere hoc referri Georgius Khelteniessee vicinus, Georgius Faustner. xxiii Julii.
- 189 Michael Christel venator, die Jovis ante ferias Pentecostes, apoplexia tactus totum quatrimum mutus et sui impos jacuit. Postquam sibi redditus D. Bennoni nuncupato Sacro et donario se voto obstrinxit, sanitatem et vires pristinas recuperavit. Hæc testati sunt Simon Firsterwalter, et caupo Neukirchensis vii Augusti.
- 190 Anna Eschelin Rothensio, die cinerum ex lævo pede decumbere cœpit, decemque diebus immanis in eo cruciatus tenuit, adeo ut aliquot hebdomadibus ingredi nequirit. Nocte quadam somniavit, se ad D. Bennonis aram Sacro interesse, et cereum D pro pede suo anathema suspendere. Quod cum expergefæcta se re ipsa facturam vovisset, triduo post mitigato dolore iterum vias suas ire ut antea potuit. Testes fuere Georgius Vogler, et ejus Confessarius P. Melchior Carl Monachus Rothensis. xxi Augusti.
- 191 Georgius Oechniger Rottenburgensis, solidum anni quadrantem ingentes dolores in capite, manibus, pedibusque perpressus, ope D. Bennonis cui Sacrum et anathema nuncupavit, convaluit. Testimonia suo hæc confirmarunt Rev. P. Ernestus Pollner Ord. S. Francisci, et nobilis D. Paulus Mayr Camere Secretarius. xxvii Augusti.
- 192 Georgius Hirschpock Wollnesensis, toto mense hydropici instar tumidus jacuit: quamprimum vero D. Bennoni Sacrum et peregrinationem ex voto nuncupavit, resedente tumore pristinae sanitati restitutus est. Testati sunt Wolfgangus Zail, Joannes Reitmayr vicini. Frid. Cal. Septembris.
- 193 Evæ Hechenriederin Friedlingensis viii annorum filiola Regina, diu ingentes cruciatus in omnibus artubus sustinuit, circa semestre pedum officin carens. Nocte quadam D. Bennonem in somniis vidit: quod cum patri mane retulisset, ille, die S. Jacobo Sacro, D. Bennoni pro filia Sacrum et peregrinationem ad ejus aram vovit: qui mox priore eam sanitate donavit. Testes fuere Georgius Wolff, et vicini. xxix Octobris.
- 194 Martini Sedlmayr Lanzhofensis filius Wolfgangus, xxi annorum adolescens, triennio maximos dolores in dextro humero sustinuit, orique aut capiti admoveere manum præ cruciatus acerbitate non potuit. Mater D. Bennonis memor, pro filio suo D. Bennoni peregrinationem et anathema ex voto promisit: qui illi, mitigato paulatim dolore, priorem valetudinem reddidit. Relationi interfuere Rev. et relig. D. Jacobus Mang Beneficiatus, et Christophorus Venator, die ut supra.
- ANNO MDCXIV.
- 195 Marcum Mayr Augustanum, ante biennium Augustæ tres iuivici aggressi, verberibus ita contuderant, ut toto passim corpore sauciatus herniam contraxerit, ex qua toto triennio maximos dolores sustinuit. Tandem postquam se ad D. Bennonis aram Sacro interfuturum, sacramque ibi Synaxim sumpturum vovit, intra iv dies sine ulla humana ope malo illo liberatus est. Dixit hæc audientibus Reverendis et Doctissimis DD. Michaelæ Hartel Cappellano, et Jacobo Mang Beneficiato ad B. Virginis. xxii Februarii.
- 196 Wolffgaangi Hulber Ruemershaimensis filius Joannes, xiii annorum, totum annum horrendo morbo, quem saltum S. Viti dicunt, conflictatus est: quod malum illum sæpe decies una die corripuit. Pater D. Bennonis memor, illi pueri salutem nuncupato ex voto Sacro cum anathemate commendavit: quem mox horrendus ille saltus reliquit. Dixit hæc Pater audientibus Rev. et Rel. DD. Caspare Pogner Ceremoniario, et Christophoro Venatore ad B. Virginis Canonico. xx Martii.
- 197 Georgii Lang Pulchschiagensis trimula filiola Anna, toto anno ex umbilico laboravit, sumente quotidie incrementa malo. Die quodam patri in mentem venit, pro filia valetudine D. Bennoni Sacrum et peregrinationem ad ejus aram vovere: quod cum fecisset, plaga umbilici coaluit. Relationi interfuerunt R. D. Casper Pogner Ceremoniarus, Casper Schiltaver Capellanus Ianhusanus. iii Maji.
- 198 Georgii Hirler Hochhaltungensis filiolum Jacobum ante biennium ita oris exulcerationes infestarunt, ut contracta ex hac magna corporis infirmitate morti vicinus crederetur. Mater, quæ multa

A de D. Bennonis miraculis referri audierat, pro proli salute eidem votum fecit. Exinde mox convalescere puer et vivere cœpit. Narratum hoc est præsentibus Rev. D. M. Caspare Pogner Ceremoniario, Joanne Gallo Subcustode, etc. vi Maji.

tumor oculi
frequens,

199 Joannis Feldmayr Kurzenriedensis, xv annorum filiae Walpurgæ, integrum quadriennium non semper mensibus lævus oculus intumuit, humidus continuo, et lucis impatiens. Cum magnos exinde dolores exhauriret puella, parentes D. Bennonem, sacram peregrinationem et anathema voventes, invocaverunt; eique mox sanitatem impetrarunt. Hæc testantes audierunt Rev. M. Caspar Pogner, Christophorus Venator etc. Die ut supra.

pedibus capta.

200 Catharina Pierlin, Georgii Pierel Raittenbuchensis uxor, ante sexennium xiv dies omnium pedum officio destituta decubuit. In hoc gravi morbo et magnis cruciatibus, D. Bennonis memor, continuo ejus opem, peregrinationem et Sacrum ex voto nuncupans, imploravit, brevique convaleuit. Hæc de se testanti adfuerunt Rev. D. Christophorus Venator, Joannes Gallus, die ut supra.

epilepticus,

201 Barbaræ Clasin Assenhusanæ, xi annorum filium Martinum epilepsia tam vehementer exercuerat, ut diu mortuus putaretur. Unde territa mater cum duobus vicinis, potens D. Bennonis auxilium, nuncupato ex voto Sacro, peregrinatione, et donario, implorarunt: sequè mox exauditas, sanato in perpetuum ab illo morbo puero, senserunt. Hoc referri audierunt Rev. M. Caspar Pogner Ceremoniarius Christophorus Venator etc. xiii Maji.

moribundus,

202 Barbaræ Bernhartin Herschensis filius Georgius, xviii annorum, biennium ex ignoti morbi genere decubuit; qui illum die quodam tam dire exercuit, ut in horas sui impos et pro mortuo habitus fuerit. In hoc vitæ proli suæ discrimine, mater D. Bennoni Sacrum vovit, eique intra horæ quadrantem sanitatem recuperavit. Annotavere prodigium Rev. M. Caspar Pogner, Joannes Gallus Subcustos ad S. Bennonem. xviii Maji.

diu clinica:

203 Wolfgangi Schmid Pliemingensis sexennis filiola Anna, ante biennium a feriis Natalitiis usque ad pascha decumbens, magnos toto corpore dolores exantlavit. Quam primum vero pater proli salutem D. Bennoni nuncupato Sacro commendavit, valetudinem recepit. Testem dixit pater viciniam omnem. xxv Maji.

avertitur
incendium;

204 xvii Junii Christophorus Castel Olstatensis, D. Bennoni pro sequenti beneficio gratias retulit. Festo Corporis Christi, in dicto Olstatensi pago, duæ ædes orto incendio deflagrarent, et ignis jam tertie, quæ prædicti Christophori Castel erat, imminebat. Hoc conspicatus frater ejus, D. Bennoni pro incolumitate domus vaccam et peregrinationem vovit. Exinde mox flante contrario vento, ignea pestis a fraterno tecto repulsa est. Relationi interfuere Rev. D. Richardus Pesenbeck Canonicus et Caspar Pogner Ceremoniarius ad B. Virginis.

curantur,
puer strumosis,

205 Annæ Oberlin duodecennis filius Augustinus, cum struma ovi magnitudine natus erat. Postquam mater annuo quoad viveret donario se D. Bennonem remuneraturam promisit, prædicta Anna Oberlin attulit secum Monachium ferreum et incurvum clavum, quem alii liberi, dicto paulo ante Augustino adhuc in cunis jacenti in os inseruerant, qui infanti illico in fauces devenit, quod ubi matri in area frumentum exterenti narratum est, illico accurrens extrahere ore clavum frustra conata est: cum eum multa magis in guttur demergeret, duabus, igitur huris infans ferreum uncum in faucibus mox horrendum in modum intumescens retinuit. Mater in hoc rerum articulo attonita, prius votum,

alios deglutito
clavo suffocandus,

Junii T. IV.

addito in singulos annos auctario, iteravit. Extemplo ructare infans, et clavum incolumis ejicere cœpit: qui licet toto triduo, vulneratis graviter faucibus, cibi expers fuerit, brevi tamen convaleuit. Rei relationem audierunt Rev. et Rel. PP. Franciscus Castner, et Augustinus Hengsperger Franciscani, Caspar Pogner etc. xiv Junii.

D
EX IMPR.
GERM.

206 Joannes Praum Isensis, centenarius senecio, totum annum paralyticus et immobilis decubuit. In hoc morbo cum ei D. Benno in mentem venisset, Sacrum ei et peregrinationem vovit. Quod cum factum esset, de die in diem melius habens incedere denuo potuit. Votum pro patre suo, annis ad id invalido, impleverunt tres filii Melchior, Stephanus, Sabastianus, et eorum uxores, qui totam viciniam rei testem dixerunt. xxvii Julii.

senex paralyticus,

207 Michael Erl Hinderholzensis, ante semestre xii hebdomades auditu carens, hunc, nuncupato D. Bennoni ex voto Sacro et peregrinatione, intra xiv dies ut antea optimum recepit. Testem citavit fratrem suum Stephanum Erl, et totam viciniam. xxix Julii.

surdus,

208 Michaelis Tottenkolber Hoberthusani duodecennis filius Georgius, ingens in dextro pede apostema contraxerat; ex quo ita paulatim pes pressumibat, ut chirurgi, de curatione desperantes, resecandum censerent. Pater in hac calamitate, pro filio promissa ex voto peregrinatione et anathemate, ad D. Bennonem confugit: qui illi intra mensem sanitatem pedis reddidit. Testati sunt Joannes Heberzhoffer, et Joannes Huber. v Augusti.

E
pes resecandus,

209 Michaelis Schmeus Potemesensis trimula filiola Ursula, non mensibus maximos capitis cruciatus sustinuit. Invocantibus vero parentibus edito voto D. Bennonis patrocinium, mitigato brevi cruciatus convaleuit. Annotarunt hoc miraculum Georgius Schwaiger, et Joannes Gallus Subcustos. xxvii Septembris.

capit. s. d. olor,

210 Balthasarem Rieger Wolfratslusanum, elapsa byeme, v inimici ita pugnis et alio telorum genere contuderant, ut viii menses et loquelæ et auditus expers fuerit. Medici interiora capitis omnino comminuta esse asserentes, actum de ejus vita affirmabant. In summo cruciatus, nocte quadam ægro D. Benno in mentem venit: cui illico peregrinationem et anathema vovit. Exinde statim mitigatis doloribus ingens vis sanie ex utraque aure effluxit, ægerque convaleuit. Relationi interfuere Rev. D. M. Simon Perckhaimer, Georgius Faustner, etc. vi Octobris.

tetraliter
contusus,

211 Michael Nueber Kissingensis, cum in tota passim ejus vicinia pecus occumberet, pro armenti sui incolumitate D. Bennoni vitulum vovit: et hoc modo omne pecus suum sospes conservavit. Hoc testatus est præsentibus Rev. DD. Caspare Pogner Ceremoniario, Christophoro Venatore, etc. viii Octobris.

F

Anno MDCXV.

212 Nobilis et strenuus D. Joannes Simon Waegeregg, xv Januarii morbo implicitus est, qui illi omnem mox somnum ademit. Qui paulo post sanguinis missione in febris ejusdem generis (Synochum Medici vocant) mutatus, adhuc magis excluso sopore invaluit: et licet prædictus Nobilis et Strenuus Dominus de medentium sententia medicamenta soporifera sumpserit; humana tamen medela omni effectu caruit. Quare ad cœlestia confugiens, erogata in pauperes stipe, in D. Bennonis honorem pro valetudine sua Sacrum fieri curavit, et diligenti exomologesi animum lustravit. Quo peracto, eadem nocte, sine ullo medicamine, somnus rediit: tandemque, non parum etiam in id conferente B. Virginis patrocinio, cui et ipsi votum fecerat, omnino

dormiendi
facultate,
privatus:

24 convaleuit.

- A** convaluit. Hoc miraculum ipsemet Nobilis et strenuus D. Wagneregg annotari jussit, et chirographo suo subscripsit.
- EX IMP. GERM.**
- epilepticus.** 213 Leonardi Nigelhaimer Weilensis ix annorum filium Jacobum, biennium et semestre quotidie sex, septem aut aucto vicibus epilepsia exercebat. Pluribus pellendo malo quæsitis nequidquam antidotis, loci illius Parochus auctor pueri patri fuit, D. Bennoni peregrinationem et anathema pro proli salute vovendi. Quod consilium cum mox arripisset, morbus filium reliquit. Testem nominavit parens Parochum suum et viciniam omnem. xxvi Aprilis.
- suscitatur puer submersus,** 214. N. Hoehenmorger Hoehenmorgensis quinquennis filiolus Thomas, haud procul domo sua in paludem prolapsus erat, insciis omnibus quamdiu inibi jacuerit. Forte servus cum equis aquatum ingressus undas, viso puero clamore sublato, parentes et familiam omnem excivit: qui expiscati jacentem, horæ spatio nullum in eo vitæ indicium reppererunt. In miserabili hoc infortunio, parentes D. Bennonis opem inclamantes, peregrinationem et Sacrum cum anathemate ex voto nuncuparunt. Post quæ statim puer mota lingua, vitæ indicium dedit, et brevi sanus et incolumis revixit. Testem citavit pater totam familiam suam, vi Maji.
- B**
- arboris ruina contritus,** 215 Cum Wilhelmus Gelb Pergensis in sylvâ quercum cæderet, findente se per medium illa arbore, grandis ejus pars decidens undecennem filium, qui una cum patre lignatum exierat, oppressit, sinecipit comminuit, manu mutilavit, latera et ventrem ita perstrinxit, ut mox horrende intumuerint: pater circa mediam horam nullum in puero vitæ indicium notavit: dum itaque filium suum jam ut mortuum deplorabat, subito respicienti D. Benno in candida veste apparuit: cui mox pro proli suæ vita Sacrum et peregrinationem vovit. Exinde statim puer, velut rhonchos traheret, ter insonuit; et paulisper sibi redditus, copioso sanguine manavit. Quem pater toga sua involutum domum deportavit, brevique sanum et incolumem esse lætatus est. Rem testimonio suo confirmavit Parochus Pambkirchensis, qui Sacrum fecit; totam etiam viciniam id testari posse pater asseveravit. xiv Maji.
- apoplectica,** 216 Maria Filkerin Gallapachensis, cum molen-dinum peteret, subito apoplexia tacta, sinistram partem corporis omnem ut emortuam habuit: quamprimum vero D. Bennoni peregrinationem ex voto promisit, convaluit. Hæc testanti adfuere Rev. D. Thomas Westermayr Beneficiatus ad D. Petrum, et Joannes Gallus Subcustos. xvii Maji.
- C**
- ad mortem ægra,** 217 Spectabilis D. Ursula Langin Wemdingana, graviter priore anno decumbens, et a medicis, quos morbi notitia latebat, conclamata. D. Bennoni peregrinationem et donarium ex voto pro valetudine sua promisit; brevique sana et valens evasit. Quare xxvi Maji voti rea, una cum conjugæ suo, D. Bennoni duas argenteas tabulas ebeo incrustatas, quarum una imaginem Servatoris nostri, altera B. V. Mariam repræsentabat, obtulit; et miraculum annotandum dictavit Rev. D. Richardo Petenbeck Canonico, et D. M. Caspari Pogner Ceremoniaro.
- ex pede laborans,** 218 Georgii Ertl Loberweitungensis uxor Eva, circa semestre magno cum cruciatu lævo pede laboravit. In acerbissimis doloribus D. Bennoni peregrinationem, et Sacrum cum anathemate, ex voto nuncupavit. Exinde mox melius habens, licet chirurgos curationi adhibuerit, sanitatem tamen magis D. Bennonis patrocinio, quam horum arti retulit in acceptis. Hæc testantem audierunt Rev. et Rel. D. M. Caspar Pogner Ceremoniarus, Michael Cammermayr. xxix Maji.
- mortu propinquus.** 219 Casparis Forgs Peygartensis quadriennis filius, itidem Caspar, toto anno graviter decubuit: qui morbus puerum ita emaciavit, ut spirans cadaver esse videretur. Mater pro ejus valetudine D. Bennoni Sacrum et peregrinationem vovit, et mox impetravit. Relationi interfuere Rev. D. M. Caspar Pogner, et Ægidius Gabler. Cal. Junii.
- D**
- suscitatur ex equo lapsus,** 220 Catharinæ Mortenin Pulchensis filius Andreas, annorum xi, cum una cum æqualibus suis equo decurreret in campo, ab illo excussus ix horis pro mortuo habitus fuit. Mater in tanta calamitate D. Bennoni peregrinationem et anathema ex voto promisit: post quæ puer illico revixit, et una cum parentibus votum persolvit. Audire hæc referri Rev. et Rel. DD. MM. Joachimus Schoffelmayer, et Caspar Pogner, vi Junii.
- curantur, oculis** 221 Elisabetha Schneiderin octuagenaria Leidtssettensis, tota hieme cæca, edito ad D. Bennonem voto, visum recepit. viii Junii.
- et pedibus captæ,** Joannis Hechendorffer duæ filiolæ, Catharina biennis, Anna sexennis, xiv hebdomades pedibus laborarunt, iisque consistere nequierunt. Parentes sobolis suæ vicem anxii; D. Bennoni peregrinationem et Sacrum voverunt. Exinde mox utraque filia convaluit. Testem dixit pater viciniam omnem. Die ut supra.
- E**
- herniosus,** 222 Barbaræ N. Alenzhusanæ ix annorum filius primo infantia anno herniam contraxit, et tres anni quadrantes ex hac laboravit. Commendatus autem D. Bennoni a parentibus, eidem peregrinationem et anathema voverunt, sine ulla humana medela, sanitatem recepit.
- pes incurabilis,** 223 Wolfgangi Jacob Stainhartensis tredecennis filiola Magdalena, pede medicis incurabili laborans, D. Bennonis ope, cui peregrinationem et anathema ex voto nuncuparat, valetudini restituta est. Die ut supra.
- desperabunda,** 224 Apolloniam Preunerin infernalis hostis toto triennio ad desperationem variis tentamentis adigere conabatur. Die quodam cum eam, prope lacum quemdam lavantem, Orcus viribus totis oppugnaret, et pæne ut se in aquas præcipitaret, cogeret; D. Bennonem edito voto inclamavit. Exinde illam allastor aggredi ejusmodi cogitationibus non amplius ausus est. xii Junii.
- herniosus,** 225 Lucretiæ Zimerin filius Joannes Udalricus, a nativitate tumefactum inguen habuit. Medici herniam rati scissionem suadebant. Quam cum mater, ut nimium asperum medicamen abominaretur, pro dicto filio D. Bennonis opem, nuncupatis ex voto geminis sacris cum anathemate, inclamavit: ex quo continuo periculosus ille tumor sospite infante resedit.
- F**
- periculosus tumor:** 226 Prædictæ Lucretiæ Zimerin filiolkæ Margaretae Annæ, xiv adhuc dierum infanti, utraque mammula periculose admodum intumuerat, nullo medicorum præ ætatis teneritudine curationi manum admovere audente, et antidotis omnibus in irritum cadentibus. Mater rursus D. Bennonem, promisso ex voto Sacro et anathemate invocavit, sanitatemque infanti recuperavit. Testes dixit fide dignos homines.
- sanantur paralytici,** 227 Margareta Schmidin Alingensis, ante triennium xvii hebdomades paralytica, edito ad D. Bennonem voto, convaluit: quod persolvit xv Junii.
- apostema in brachio,** 228 Nobilis et doctissimus D. Christophorus Rumbler, J. V. Doctor, dextro brachio ex apostemate laborans, sanitati restitutus est, postquam pro illo conjux ejus D. Bennoni Sacrum et aureum donarium vovit. xvi Junii.
- dolor capitis,** 229 Georgius Obermayr Aremriedensis, totum annum ingentibus corporis doloribus conflictatus est. Tentata nequidquam mortalium medela, ad D. Bennonem, Sacri et anathematis nuncupatione, confugiens, cruciatu omni liber evasit. xxix Junii.

- A 230 Joannis Loer Wangensis tredecennis filiola Maria, xiv Dies acerbissimos capitis dolores sustinuit. Edito autem a patre ad D. Bennonem voto, convaluit. iv Julii.
- 231 Joannis Aumuller Hochenbergensis, unius anni infans Adamus, edito a matre ad D. Bennonem voto, hernia liberatus est. Votum persolvit pater cum filio. xv Julii.
- 232 Michael Peidenrieder Hechendorffensis, tres hebdomades graviter decubuit, et durante morbo solidum octiduum deliravit: ejus uxor D. Bennonis memor, pro marito suo, Divo peregrinationem et donarium bovis vovit, eique mox valetudinem impetravit. xxvi Octobris.
- 233 D. Catharina Praxedis, Parthenonis Ratisbonensis Antistes, ante septennium gravi morbo implicata et paralytica jacuit. Post fatigatam nequidquam Medicorum artem, invocata D. Bennonis ope, convaluit.
- 234 Georgii Sciz Bulehschlagensis triennio filiolus Joannes, cum hernia natus, triennio ex ea maximos dolores perpessus est: quare mater, in tam maligna prolis suæ valetudine, D. Bennoni Sacrum et anathema ex voto nuncupavit: qui infantem mox malo illo liberum præstitit. xii Septembris.
- Anno mdcxvi.
- 235 Georgii Reisner Wenigmunchensis filium itidem Georgium, apoplexia ante viii annos in vicibus corripuit, eique sanguinem per utramque aurem expulit. Pater postquam pro filio D. Bennoni Sacrum nuncupavit, morbo in perpetuum liberavit. xii Januarii.
- 236 Dicti Georgii Reisner uxor Catharina, sesqui annum incredibiles tergoris cruciatus exantlavit: eodem quo filius voto D. Bennoni a marito commendata, sanitatem recepit.
- 237 Christophori Menich Monachiensis quadriennis filius Melchior, xiv dies maximis cum doloribus oculis laborans, eorum valetudinem a D. Bennone, cui pater Sacrum et anathema voverat, recuperavit. xix Januarii.
- 238 Thomæ Psackhmayr Lucrensis itidem quadriennis filiolus Stephanus, usque in quartum ætatis annum mutus, D. Bennonis patrocinio loquela uti didicit, cui pater peregrinationem, Sacrum et anathema ex voto dicarat xix Augusti.
- 239 Prænobilis D. D. Ifreda, nata a Perlach, xiv annis cum maximis cruciatibus dentibus laboravit, et præ illorum acerbitate, velut mente mota aut insana, custodiri debuit: eum itaque calamitatis suæ finem pæne desperaret, edito voto ad D. Bennonem confugit, quod x Martii, oblati geminis iisque aureis armillis, persolvit; exinde omni dentium dolore libera.
- 240 Joannes Winckel, tota quinquennio maximo cum cruciatu dextro pede laborans, priore anno D. Bennonis patrocinio, cui sacrum et anathema voverat, convaluit. xxvii Octobris.
- 241 Georgii Walch Schaindorffensis biennis infans Jacobus, in vas aqua plenum lapsus, horæ quadrantem inibi jacuit, tandemque extractus tres quadrantes horæ pro mortuo habitus est. Matre vero D. Bennonis opem nuncupato ex voto anathemate invocante revixit. xxix Octobris.
- 242 Catharina Obermayrin, triennio dolores in brachio perpessa, nuncupato D. Bennoni anathemate ejus sanitatem recuperavit. xxvi Novembris.
- 243 Caspar Simon, gravi morbo implicitus D. Bennoni Sacrum legendum vovit, et mox convaluit: votum persolvit xxvii Novembris.
- Anno mdcxvii.
- 244 Apollonia Schrancknerin Kapffstainensis ante xi annos auditum amiserat, et totum triduum
- ejus usn caruit: postquam vero D. Bennoni Sacrum et recitandum Rosarium ex voto promisit, audire denuo per quadriennium ut ante cœpit. Quia vero persolvere votum, licet etiam somniis admonita, distulit; negligentiam suam priore surditate per vii annos, donec Divo Sospitatori satisfacit, luit. Voto peracto, auditus illi rediit. xiii Januarii.
- 245 In pago Poswangensi, octiduo ante Festum D. Jacobi, novem ædes de cælo tactæ conflagrarunt, flammæque jam Joannis Abel tectis imminebant: quod conspicata ejus uxor, D. Bennoni pro incolumitate domus suæ v florenos in donarium vovit; exinde statim aversa ignea pestis et sopita est. Kal. Maji.
- 246 Georgius Pauchover civis Monachiensis, superiore anno in Isaram fluvium lapsus, mille passus nandi rudis vorticeibus abreptus, vita periclitabatur. Quare in summo hoc discrimine B. V. Mariæ patrocinium invocavit: et matrona quædam, Mariæ Rengoldin nomine, fluctuantem in ripa conspicata, D. Bennoni Sacrum pro ejus salute vovit. Quorum Divorum gemina ope mox incolumis in siccum emerit. xv Maji.
- 247 Agatha Stadlerin, vidua Peisenpergensis, in periculoso mamillarum tumore D. Bennoni Sacrum ex voto promisit, et mox convaluit. xxi Maji.
- 248 xxiv Maji. Georgius Federel Rainburgensis, D. Bennoni votum suum circa ædicula persolvit, quod a pericolosissimo incendio xiv domos depascente ædem suam incolumem præstitit.
- 249 Thomam Joannis Finckenzeller Schilperensis xiv annorum filium, D. Benno a gravi et triduo morbo liberavit, postquam ejus salutem pater dicto Divo, promisso Sacro et argenteo donario, commendavit.
- 250 Georgius Sedelmayr Iningensis, die Dominica ante rem Divinam piscatum egressus, multum dehortante uxore ne id inaudito Sacro faceret, totum prope diem capiendis piscibus impendit. Tandem a quodam, quem tamen videre non licuit, correptus, in aquam projectus fuit. Ille territus, magni Bennonis opem promisso illico Sacro imploravit: et mox in sicum evasit; interius admonitus, ut aquam relinqueret. Post quæ iterum ab invisibili luctatore humi prostratus, surrexit, domumque redux mente captus per xiv dies mansit. Adductus deinde in Benedictoburanum monasterium, cura etiam delirus nihil nisi S. Bennonem loqueretur, usum rationis denuo recepit. Quæ omnia et suo et fratris sui Joannis Sedelmayr testimonio confirmavit. xxii Junii.
- 251 Casparis Grain Windingensis unius anni infantem Georgium, toto mense epilepsia exercuit. In hac prolis miseria parentes ad D. Bennonem nuncupato Sacro confugerunt; ex quo continuo morbus infantem reliquit. xii Julii.
- 252 Margarete Scheirerin Inderstorfensis, filia Anna tam vehementer capite laboravit, ut utriusque oculi usum amiserit. Parentes D. Bennoni Sacrum et anathema pro prole voverunt, cui mox visus rediit: votum persolverunt xiv Julii.
- 253 Caspar Eisenreick solido anno graviter capite laboravit, cui postmodum febris et Epilepsia accessere: quæ ægrotantem aliquoties sana mente spoliarunt: uxor pro mariti sui salute sollicita, eum D. Bennoni commendavit, qui paulatim melius habens omnino convaluit. xv. Julii.
- 254 Joannes Langwiser Ingolstadiensis ante fexennium, de nocte in fluvium delapsus, tres horas alveum pervagando exitam nuspam invenire potuit. In maximum igitur vitæ discrimen ab aqua hyemali frigore urente adductus, D. Bennoni peregrinationem, solenne Sacrum, et anathema vovit; sospes-

D
EX IMPR.
GERM.arcelur
incendium,submergenda
salvatur:E
sanantur
mamillæ
tumide,morbus
triduanus,Dominicæ
violator cor-
reptus juva-
tur,

F

epilepticus,

caput dolens

et epilepsia.

Epilepticus
mergens,

que

- A que nudis emerit. Votum pro marito suo uxor persolvit viii Augusti.
- EX IMPR. GERM.
- 255 Mariæ Lundnerin Eistelfriedensis undecennis filius Michael, in amnelavans gurgitibus abreptus aliquamdiu sub undis mansit. Rem unica, quæ aderat, puella advertit; quæ Michaellem aquis submersum exclamans proximos, qui in campo fœnum tergebant, excivit. Ex quibus unus amnem ingressus, puerum extraxit, ultra medianam horam pro mortuo habitum. Interea una cognatis dicti pueri, D. Bennonem, nuncupato ex voto Sacro et peregrinatione, ardentem imploravit. Post quæ mox ille vivere se revocato spiritu ostendit, et extemplo sanus et sospes evasit. Testes fuere quotquot in illo campo opus fecerunt. xiv. Augusti.
- resuscitatur fluvio immer-sus,
- 256 Georgii Widman Antorfensis decennis filius Sebastianus, toto sexennio incredibiles dolores in ventre subter umbilicum exantlavit. Quare parentes toto anno Chirurgum ejus curationi adhibuerunt: qui cum operam luderet, et in deterius omnia reciderent; peregrinationem ad D. Bennonis aram et legendum Sacrum ex voto promiserunt: quo facto puer in dies melius habere cœpit, et omnino convalescit. xxx Junii.
- sanatur dolor umbilicalis gravis,
- B 257 Catharina Eissenbergerin, superiore anno integram mensem letaliter decubuit, quinque horis vitæ dubia, et ab omnibus conclamata. Durante hoc, ut omnes putabant, ultimo agone, subito exclamavit: Ille est D. Benno, quo audito ejus mater, maxima cum fiducia dicto Divo peregrinationem et Sacrum ex voto promisit. Folia postea intra sex dies sanitati restituta est.
- moribunda,
- 258 Joanni Westermayr Hanfeldensi, novem hebdomades letaliter decumbenti, D. Benno apparuit, et si sanitatem ex animo optaret, sibi votum facere jussit. Paruit illico aeger, Sacrumque et peregrinationem vovit; brevique sanus xii Septembris votum persolvit.
- 259 Joannis Loderer Ainhofensis filiolum Mariam aphthe ita infestavit, ut totum annum visu caruerit. Postquam vero mater D. Bennoni pro ejus valetudine votum elidit, intra breve tempus oculorum usum recepit xxx Septembris.
- cæca dux,
- 260 Anna Fischerin Wenigmunckensis, biennium gravissimos capitis et oculorum dolores perpessa, tandem omnino oculorum usum amisit, quem, ut primum D. Bennoni Sacrum vovit intra xiv dies recuperavit. Die ut supra.
- C 261 Caspar Kholkauf Khimensterfensis dentium dolore prene usque ad amentiam infestatus, nuncupata ex voto D. Bennoni peregrinatione cruciati liberatus est. ii Novembris.
- curatur odontalgia,
- ANNO MDCXVIII.
- 262 Eva Schawaigerin Dinghartingensis superiore anno periculose dextro oculo laboravit: quem continuo lippientem ne omnino amitteret timebat: die quodam D. Benno illi in mentem venit, cui quam primum se legi curaturam Sacrum promisit, oculum incolumem conservavit.
- et lippitudo:
- 263 Joannes Nydermayr Hernzellensis, mense Martio in sylva una cum servis suis quercum ceciderat; quæ cum corruens in aliam adversam arborum prolapsa esset, etiam hæc, ut illa collaberetur, excindenda fuit. Quo facto dictus Nydermayr servus, ut fugerent, ne arboris ruina opprimerentur, suasit, quod consilium cum omnes arripuissent, heri caput tanta vi quercus ruina afflixit, ut humi prostratus solidam horam pro mortuo haberetur. Erat inter servos quidam Sebastianus Balter nomine: is herum summi magna cum fiducia D. Bennoni commendavit, qui mox ad se rediens incolumis domum regressus est.
- juvantur, prostratus ruina arboris,
- 264 Joannes Carel xx hebdomades sinistra tibia
- cum maximo cruciati laboravit, pedique insistere nequirit. Nocte quadam decumbenti D. Benno in mentem venit: cui illico pro sanitate sua, Sacrum et anathema ex voto nuncupavit. Exinde mox mitigato dolore melius habuit, et voto se exsolvit xxii Maji.
- 265 Anna Hillmayrin Allerzhusana solidum annuum sanguinis profluvio laboravit. Postquam D. Bennoni peregrinationem et Sacrum vovit, intra biduum convaleuit. iv Junii.
- 266 Casparis Bistel Finsingensis tredecennis filius Joannes, in infantia herniam contraxerat. Qua calamitate territi parentes, D. Bennoni Sacrum et peregrinationem nuncuparunt, voto, si puer adultior fieret, persolvendo. Exinde malum intra paucos dies, sine ulla humana ope, evanuit. vi Maji.
- 267 Margarethæ Weiherin Angiensis alumnus, sexennis puellus Christophorus, hydrope sic intumuit, ut xiv diebus præ doloris sensu quietem capere non potuerit, calculo quoque infestatus: tandem a nutrice sua D. Bennoni promisso anathemate commendatus, et tumore et cruciatibus omnibus liberatus est. Festo B. Virginis in cœlum Assumptæ.
- 268 Mauritius Moringer Eichstettensis, xvi annorum adolescens studiosus, superiore anno a fratre suo nato minore in rixa cultro per latus dextrum transfossus de vita periclitabatur. Attonita infortunio hoc mater Eva Susanna, filii salutem D. Bennoni, nuncupato ex voto Sacro et argenteo donario, commendavit; vitamque adolescentis, gravi hoc ictu dubiam, incolumem præstitit. Votum persolvit una cum Mauritio Joannes Christophorus ejus pædagogus xxviii Augusti.
- 269 Joannis Stadler Wessofontani xv annorum filius Petrus, ob tumorem oculorum a nativitate cæcus, in hebdomades lucem non aspexit. Cui tandem D. Benno, votibus pro filio parentibus peregrinationes et Sacrum, pulso tumore visum dedit. xxviii Augusti.
- ANNO MDCXIX.
- 270 Nobilis et spectabilis D. Renata Burmayrin, difficillimo usa puerperio maximos exinde totius corporis dolores perpessa est; quibus pæne ad extrema deducta, D. Bennonem maxima cum fiducia invocavit. Cui postquam Sacrum et floreni donarium vovit, valetudinem recepit. ix Aprilis.
- 271 Margareta Schneiderin circa ferias Natalitias xvii hebdomadibus incredibiles capitis dolores pæne cum amittendæ rationis periculo sustinuit. In gravissimis hisce cruciatibus D. Benno ei visus est, sibi votum faceret præcipiens. Quod cum nuncupata peregrinatione et Sacro fecisset, omni dolore libera evasit. iv Maji.
- 272 Ejusdem Divi clementi ope convaleuit Agnes N. menses duos sanguinis profluvio laborans, postquam illi legendum Sacrum ex voto promisit. vii Maji.
- 273 Leonardi Khoikauff decennis filius, totum quinquennium mutus, a D. Bennone, cui pater Sacrum voverat, loquelam impetravit. Die ut supra.
- 274 Catharinæ Planckin quinquennis filius Christophorus, et ipse per triennium loquelæ usu carens, D. Bennonis patrocinio, cui illum parentes, Sacrum et peregrinationem ex voto nuncupantes, commendarunt, loqui cœpit: quod miraculum persoluto voto xi Maji annotandum retulerunt.
- 275 Michaelis Lauttenschlager Khumatensis septennis filius Jacobus, gravi implicitus morbo, v dies cibi expers traduxit; pro quo jam conclamato, pater D. Bennoni votum fecit, vivumque et incolumem conservavit. xiv Maji.
- D tibia dolens,
- sanguine fluxus,
- herniosus,
- hydropicus,
- E
- cultro perfossus,
- cæcus natus,
- ex puerperio periclitans;
- F caput dolens,
- sanguine fluxus,
- muti duo,

- A 276 *herniosus,* Andreae Seidel unius anni infans Joannes, a nativitate herniosus fuit. Quem cum pater chirurgo curandum tradidisset, ausus non est prae aetatis teneritudine aspero sectionis remedio uti; auctorque fuit patri, prolem D. Bennoni edito voto commendandi. Quod cum illico, promisso Sacro et peregrinatione, fecisset; hernia evanuit. Testis fuit Caspar Seidel dicti Andreae frater. xx Maji.
- 277 *pedibus debilis vir* Michael Hafner Deckendorffensis, integrum biennium pedibus laborans, fulcris uti debuit; postquam diu Chirurgorum medicorumque artem nequidquam fatigavit, ad D. Bennonem edito Sacri et peregrinationis voto, convaluit. Die ut supra.
- 278 *et mulier;* Antonii Schlechneber Haugensis uxor Walburga, solido anno graviter decumbens omni pedum usu caruit. Pro qua cum ejus maritus D. Bennoni peregrinationem vovisset, intra octiduum sine ullo medicamine sana et sospes evasit. xxviii Maji.
- 279 *ad mortem aeger,* Joannes Konig Pretschlaipfensis, ante biennium periculose et sui impos xiv diebus aegrotavit. Filius ejus Georgius, pro patris salute D. Bennoni supplex, pictam tabulam, in qua SS. Triados effigies expressa erat, dicavit: qui mox rata habens vota, sanitatem aegrotanti reddidit. xxix Maji.
- B 280 *pede et brachio impeditus,* Joannes Schwailer, civis Monachiensis, ultra mensem dextro pede laborans, insistere eidem nequirit, insuper tantus subito dolor utrumque brachium excruciat, ut neutra manu os attingere potuerit. Idem gemina hac calamitate D. Bennoni Sacrum et anathema ex voto promisit, ipsoque die Sospitatori suo sacro, convaluit. iv Julii.
- 281 *febrientes duo,* Joannes Deuschel, itidem civis Monachiensis, una cum uxore sua Barbara, ix hebdomades ex febre decubuit: promisso D. Bennoni ex voto Sacro, ambo morbo liberati sunt. ix Julii.
- 282 *apoplecticus,* Joannem Perlacher, e pago Perlachensi in urbem redeuntem, primo vertigo subita rotavit; qua brevi cessante, prope Isarae pontem, utroque genu velut apoplexia tactus, humi collapsus, progredi ulterius nequirit, sed curru impositus domum reductus est. Cum igitur totum quadriduum pedibus captus decubisset, ix Julii de nocte D. Benno apparuit, cui prius Sacrum et anathema pro valetudine sua voverat: visusque est bis sacro pedo aegra genua tangere, hortatus (sic somniabat) ut se in portanda arcula quadam, cui sua imago imposita erat, adjuvaret: exinde illico ut antea pedibus ingredi valuit.
- 283 *caecus,* Joannis Grimb Dachoviensis sesquiannum natus infans Martinus, xi hebdomadibus caecus fuit. In hac calamitate pater pro filiolo vitulum ex voto dicavit: qui intra octiduum alterum oculum (altero exarescente) recuperavit. xxviii Julii.
- 284 *brachium dolens,* Catharina Clossim Puchnizensis, postquam D. Bennoni Sacrum vovit, brachii sanitatem, in quo solidum semestre maximos cruciatus pertulerat, recepit. vi Septembris.
- 285 *angina laborans,* Catharinae Jagerpeckin fauces ita intumescunt, ut cibo et potu carere debuerit, in hoc rerum articulo D. Bennoni cereum anathema ex voto nuncupavit, brevique melius habuit. xxiv Septembris.
- 286 *phrenetica et pedibus capta,* Joannis Graff Mammendorffensis uxor, totum quinquennium delira et phrenetica solido triennio in vinculis haberi debuit, tandemque utroque pede capta est. Maritus pro conjugis salute D. Bennoni anathema ex voto promisit, quae mox et pedum et mentis sanitatem recuperavit. v Novembris.
- 287 *pedem dolens,* Joannes Mayr Wieblingensis, vi hebdomadibus acerrimis cum doloribus sinistro pede laboravit, sine ulla die ac nocte requie. Ejus uxor, cum diu humana remedia curando viro suo nequidquam adhibisset, D. Bennoni Sacrum et peregrinationem
- vovit; qui intra breve tempus sanitatem eidem impertivit. xu Novembris.
- ANNO MDCXX.
- 288 Caspar Seelshover Perckusanus, xx annis venenata quadam in brachio sinistro porrigine infectus, magnis expensis sanitatem licitabatur nequidquam a chirurgis: quam tandem ante triennium, postquam D. Bennoni peregrinationem et sacram Communionem vovit, intra tres hebdomades recuperavit. Testem nominavit totam viciniam. xx Januarii.
- 289 Joannes Eberel Monachiensis, sex hebdomades graviter decumbens, periculoso insuper circa praecordia apostemate infestabatur: ab omnibus jam conclamatus, D. Bennoni Sacrum et donarium ex voto dicavit, post quae mox rupto noxio ulcere, paulatim convaluit. xxv Martii.
- 290 Catharina N. Ante sexennium in periculosum morbum in puerperio incidit, velut mente capta delirans. Hoc modo calamitosa, cereum D. Bennoni anathema promisit, et morbo liberata est. xiv Aprilis.
- 291 Wolfgangi Dumbperger Irepergensis septennis filiola Barbara, abhinc anno aliquoties apoplexia correpta fuit: a parentibus, Sacrum et peregrinationem ex voto nuncupantibus, D. Bennonis patrocinio commendata, sanitati restituta est.
- 292 Georgius Enckel Unterkaltenbachensis, ante biennium ex equo prolapsus noctem et medium diem sui impos, et pro mortuo habitus jacuit. Uxor pro mariti salute Sacrum et peregrinationem vovit: qui mox, edito vitae indicio, intra octiduum sanus et sospes evasit. xxvii Julii.
- 293 Christophori Ritter Kunsani filius xx annorum, ante decem annos sinistro brachio et pede captus, toto anno maximos dolores exhausit. Postquam pater D. Bennonis auxilium, edito Sacri voto, imploravit, brevi pristinam sanitatem recepit. xxviii Septembris.
- ANNO MDCXXI.
- 294 Georgius Gedaver Landshutanus, praeteritis feriis Natalitiis in letalem morbum incidens, sine ulla salutis spe decubuit. Quamprimum ejus loco D. N. Imberlander D. Bennonem voto Sacro invocavit, intra paucos dies convaluit. viii Aprilis.
- 295 Andreas Pfundmayr Bacherensis, abhinc biennio maximis omnium artuum doloribus conflictatus, solidum semestre decubuit. In tam gravi morbo ingenti recuperandae valetudinis fiducia, D. Bennoni Sacri et peregrinationis votum edidit: intraque breve tempus, sine ulla humana medela, sospes et incolumis evasit; et votose, sine fine gratias Sospitatori suo agens, xxx Maji exsolvit.
- 296 Feminae cujusdam Durnhornensis filiola Barbara, postquam trimula facta est, toto triennio graviter aegrotavit toto corpore: voto autem D. Bennoni a matre anathemate, convaluit. xxi Maji.
- 297 Ejusdem Divi ope sexennis parvulus, ab omnibus conclamatus, valetudinem recepit: factusque avo maturior, proprium chirographum tanti miraculi testem Sospitatoris sui aetate imposuit Die ut supra.
- 298 Annam Eismanniz Detterriedensem aurigo tam veementer corripuerat, ut nemo medentium ei curandae manum adhibere auderet, naso jam putrefieri. incipiente, quare humana ope destituta, a D. Bennone, cui Sacrum et anathema voverat, sanitatem impetravit. Die ut supra.
- 299 Georgii Plaock Wundensis uxor tantis capitis, et cordis doloribus infestata fuit, ut spe vitae ulterioris excideret. Ut primum D. Bennonis opem Sacri voto inclamavit, sanitati restituta est. Eodem die quo supra.

D
EX IMPR.
GERM.

et brachium,

ex apostemate
periclitans,ex puerperio
delira,E
apoplectica,ex lapsu
moribundus,

hemiplecticus,

moribundus,

F
toto corpore
cruciatus est

et puella.

mori'ardus,

icterica.

cardiaca.

A 300 Andreas Deer Oberfudingensis, solidum
herniosus, quinquennium herniosus; facto Sacri et peregrina-
tionis ad D. Bennonem voto, malo illo liberatus est.
Die supra dicto.

301 Georgii Ofner Germerswangensis filius iti-
vertiginosus, dem Georgius, viii annorum, vertiginoso quodam
capitis morbo infestabatur: qui ubi eum invasit,
decumbere coegit. Pater pro prolis salute D. Ben-
noni supplex anathema eidem dicavit, filio mox ab
omni morbo liberato. ix Junii.

302 Anna Kolzopelin Waidkirchensis, solidum
cephalalgica, quinquennium eum maximo cruciatu capite laboravit,
præ dolore ne mente caperetur, cunctis metuenti-
bus, postquam D. Bennoni anathema ex voto pro-
misit, omni dolore libera evasit. Die ut supra.

303 Michaël Horman Harazellensis, decem heb-
corpore tumens, domades toto corpore tumefactus, et mente captus
fuit. Ejus uxor adhibita frustra curationi meden-
tium arte, ad D. Bennonem nuncupato ex voto ana-
themate et donario, confugit; maritoque concupitam
valetudinem recuperavit. ix Junii.

303 Apolonia Magdia Underumbachensis, edito
febrim patiens, ad D. Bennonem voto, Hungarica febriliberata est.
Die supra dicto.

304 Joannes Iserck ante sexennium subito lo-
mutus et suffocandus, quelam amiserat, adeo insuper obstipatis ex apo-
stemate faucibus, ut intercluso spiritu præfocandus
videretur. Quo gemino malo brevi feliciter, edito ad
D. Bennonem anathematis voto, liber evasit; tan-
demque votum, quod in hunc usque diem susti-
nerat, somnio admonitus, xiv Junii persolvit.

305 Anna Bearin, diuturnis capitis doloribus
caput dolens, vexata, valetudinem suam D. Bennoni, cui anathe-
ma et donarium voverat, in acceptis retulit. Die ut
supra.

306 Magdalena Schwastetterin xx annorum filia
alia pedem, Maria, tam acutos in dextro pede dolores perpessa
est, ut incedere nequiverit. Pro qua postquam mater
D. Bennonis patrocinium, peregrinationis et ana-
thematis voto, imploravit; ab tunc jam triennio
optima valetudine usa est. xiv Junii.

307 Balthazar Stepperel Monachiensis quin-
mutus, quennis filiolus, itidem Balthasar, solido quadriennio
mutus fuit: cui D. Benno a parentibus, Sacrum et
anathema voverat, invocatus, loquelam dedit.
xvii Junii.

308 Joannis Neimer Mittenwaldensis duodecen-
pedibus captus, nis filius Jaclus, jam v annos natus, pedibus in-
sistere nequit. Pater ne omnino illis caperetur ve-
ritus, D. Bennoni votum fecit; statimque puer
eadem adhuc hebdomade incedere didicit. xxx
Juli.

309 Joannes Perger in periculoso totius vicinæ
incendium arceatur, suæ incendio intra horæ quadrantem xiv domos de-
pascente D. Bennoni vitalium vovit: qui mutato
illico vento hujus cultoris sui domum, solam ex
omnibus a flammis incolumem, conservavit v Octo-
bris. Testes fuere vicini omnes.

ANNO MDCXXII.

310 Margareta, Georgii Gebhart Ohenbachensis
phrenesis curatur. filia, ante quinquennium graviter phrenesi correpta
fuit: qui morbus illam aliquoties atrociter exercuit.
Postquam vero ejus pater D. Bennoni peregrinatio-
nem et Sacrum ex voto nuncupavit, malo illo in
perpetuum liberata convaluit. xxvii Maji.

ANNUS MDCLXXX

a translato in Bavariam corpore centesimus.

ANNI hujus celebritas cœpta est xv Junii quando
post meridiem ducta fuit supplicantium pompa
splendidissima, per majorem urbis partem, adusque
palatium Electorale. Præibant singularum Congre-
gationum Sodales maximo numero: gestabantur
vexilla, imagines fereulis ornatae, sacrae Reliquiæ
splendido cultu. Sequebantur Religiosorum familiæ
omnes. Tum Clerus universus longo ordine, et Ca-
nonicorum Collegium. Gestabantur sacra Lipsana
S. Bennonis pretiosæ tumbæ inclusa, et a serenissi-
mo Maximiliano Philippo Bavarie Duce, tunc
Electoratus Bavarici Administratore, liberali et
multo argento ornata. Supra tumbam Spectabatur
S. Bennonis opere elegantissimo fabricata effigies
argentea, quam matronæ perillustres auro, et gem-
mis donatam ornarant. Ad latus, sacerdotes Mitram
sancti Præsulis, Pedum, et Pluviale portabant,
quorum hoc ducentis annis in sepulcro mansit inte-
grum. Post hæc serenissimus Elector Maximilianus
Philippus, cum serenissima Conjuge comitabantur.
Principum vestigia stipabant Proceres, Senatores,
Nobiles ex aulica familia, urbs denique tota. Vesp-
eras excepit hymnus Ambrosianus, ter gemino bom-
bardarum fragore, a militibus in foro, et plateis,
tum deinde, cum ingenti applausu, et festo anca-
rum machinarum bombo, ex gemina turri ædis B.
Virginis, et per urbis munimenta, celebrior. Habiti
pro concione a nostro Ecclesiaste ordinario, per
Octavam illam, sermones panegyrici de sancto
Bennone, omnino undecim præserte semper Sere-
niss. Maximiliano Philippo Administratore cum se-
renissima Conjuge ac tota aula, et insolito urbis
accursu. Ecclesia B. Virginis ubi hoc seculo servata
sunt sacra Lipsana S. Bennonis, emblematis, Chro-
nologicis, et in scriptionibus ingeniose ornata erat.
Illud in primis memorabile: quod centum omnino
annis, ex quo sacra Reliquiæ S. Bennonis ex Misnia
in Boicam migrarunt, ab earum adventu Mona-
chium urbs illa Provinciæ Bojariæ regia, nulla
pestilitatis aura unquam afflata est, illis præsertibus,
adeo gratus Boiis incola est S. Benno. Dixi, Præ-
sertibus: nam anno hujus seculi xxxiv, cum pesti-
litis etiam Monachii grassaretur, sacra S. Bennonis
Lipsana Salisburgi (quæ urbs intra montis munitis-
sima est) in fuga fuere, ut furori Suecico eriperen-
tur. In reditu istarum Reliquiarum cessavit pestis,
neque post hæc ausa est succedere; et si hujus sæ-
culi anno LXXIX et LXXX eadem lues vicinas Provin-
cias infestavit. Toto hoc tempore singulis septimanis
solenne Sacrum cantatum est in æde Divæ Virginis,
in honorem S. Bennonis, cui hoc anno MDCLXXXI, ob
servatam a peste urbem et totam patriam, tanquam
Patronæ, et Sospitatoris, publice grates habitæ sunt
per Processionem Solennem: in qua sacrae ejus
Reliquiæ denuo per urbem gestatæ. Supplicationem
hymnus Ambrosianus excepit, et absoluto festivo
applausu denuo per urbis munimenta, et ex gemina
turri, ad ædem B. Virginis tormenta bellica. Hæc
ego Franciscus Halden Societatis Jesu indignus Con-
cionator ad Divæ Virginis hic egi et spectavi, em-
blemata et chronologica typis impressa sunt.

D

*Instituta
solenni
Processione,*

*circumferun-
tur Reliquiæ,*

E

*celebra tur
octava:*

*dicitur nulla
pestis fuisse
præserte
corpore.*
F

DE S. LUTGARDE VIRGINE,

SANCTIMONIALI ORDINIS CISTERCIENSIS,

AQUIRIÆ IN BRABANTIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De cultu, vita, ætate et Reliquiis Sanctæ.

ANNO MGCXVI

Memoria
in Fastis :

Memoria S. Lutgardis Virginis in Brabantia inserta est ad hunc XVI Junii hodiernis Martyrologii Romani Tabulis, jam ante reperta in MS. Florario et alius MSS. ad usum Ecclesiarum Belgicarum auctis, item a Greveno et Molano in Additionibus ad Usuardum, et ab hoc in Indiculo atque Notulis Sanctorum Belgii proposita. Seculi eos sunt Miræus in Fastis Belgicis, Causius in Martyrologio Germanico, Wion, Dorganius, Menardus, Bachelinus in Martyrologiis Benedictinis; Henrquez, Chalemotus, in Menologus Cisterciensibus; Sanssayus, in Martyrologio Gallicano; Balinghemius, in Calendario Mariano, aliique. Est autem Aquiria duplex, altera in Leodiensi diocesi antiquior, altera in Namurcensi, olim Cameracensi sita, utraque vulgo dicto Awieres, de quibus Miræus in Chronico Cisterciensi hæc habet: Quarto fere a Bruxella milliari sita est Aquiria Virginum Abbatia. Fuit ea primum fundata anno MCCII in vico Aquiria sive Aviria nuncupato, secundo milliario ab urbe Leodiensi, cumque annis ibi quatuor stetisset, bellis inter Principem Leodiensem et Comitem Namurcensem exortis, in Brabantiam tunc pacatam se Moniales contulerunt; et in vico Allodiensi vulgo Aloux; primo a Nivella lapide, anno MCCX domicilium collocarunt: sed cum aquarum ibi penuria laboraretur, anno MCCXVII ad locum, quem hodie obtinent, commigrarunt, ac veteri nomine Aquiriam nuncuparunt, subsuntque in spiritualibus Abbati Alnensi. Hic vixit et obiit, S. Ludgardis; non Abbatisa, uti per errorem Molanus, sed privata et omni regiminis onere libera.

locus habitacionis et cultus :

Vita scripta
a Thoma Cantipratano,

2 Vitam scripsit Thomas Cantipratanus, ita dictus a Cantiprato Canonorum Regularium ad muros urbis Cameracensis, a quorum instituto ad Prædicatores transit; horum, cum hæc scriberet, Lovanii Prior, postea Suffraganeus Episcopi Cameracensis: qui præfatur se plurima ab ore ipsius pie Lutgardis, sicut familiarissimus ejus, accepisse; cetera a fide dignis personis percepisse, nominatim quandoque testes allegans. Inscriptis Halvidi Abbatisse monasterii Aquiriensis, quam mortuam fuisse anno MCCXLVIII, id est annis post obitum Sanctæ quatuor, scribit Bartholomæus Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis pag. 278. Certe ex paucitate miraculorum post mortem annotatorum, aliisque, facile colligitur, intra secundum vel tertium a Sanctæ obitu annum scripta esse omnia. Ipse tamen Thomas, usquam Sanctam aut Beatam, sed semper Piam Lutgardem appellat. Dionysius Carthusianus libro de Quatuor novissimis articulo 50, appellat Thomam Cantipratonum virum litteratum, religiosum Ordinis S. Benedicti (non bene) et in libro de pluralitate beneficiorum art. 7 secundum carnem nobiliter natum, sed secundum spiritum nobiliter conversatum et magna scientia decoratum, qui et Episcopus Suffraganeus fuit. Ejusdem Cantipratani laudes prosequuntur Henricus de Gandavo, de Ecclesiæ Scriptoribus cap. 51, ubi meminit Vitæ S. Lutgardis ab ipso Scriptæ; Joannes Trithemius, Leander

CO. XVO et
familiari,

Albertus, Guilielmus Eysengrein, Antonius Senensis, Robertus Bellarminus, Justus Lipsius aliique, quorum testimonia profert Georgius Colvenerius, post Vitam Cantipratani a se illustratam.

3 Vitam hanc edidit pridem Laurentius Surius, præfatus stylium simpliciore passim nonnihil a se emendatum: addo, et eam pluribus omissis contractam. Nos integrum contextum Auctoris damus primogenia phrasi, ex tribus potissimum codicibus MSS. scilicet uno valde insigni Collegii nostri Brugensis; altero, Bibliothecæ Canonorum Regularium in Rubra valle prope Bruxellas, ubi illa legitur in secunda parte Hagiologii Brabantinorum; ac tertio, nobis communicato ab Auberto Miræo, Ecclesiæ Cathedralis Antuerpiæ olim Decano, nostrorumque studiorum dum viveret amantissimo. Ex horum autem ad invicem collatione didicimus, Auctorem, aliquot annis postquam scripsisset Vitam qualis in Codice Brugensi habetur, et a pluribus forte transcripta jam erat, eandem recognoscendam dedisse cuidam ipsius Sanctæ etiam familiarissimo, Fr. Bernardo Ordinis Prædicatorum, et Pœnitentiario Domini, Papæ Innocentii IV. Hic varia puncta addendo suggestit; quæ ex duobus aliis MSS. in antiquiorem textum transtulimus uncis his [] notatu; sicut et alia quædam, ab Auctore ista occasione addita, qui subinde etiam aliquid in phrasi mutavit, haud satis dignum cui scrupulosius adnotando immoremur. Talem autem interpolationem possumus præsumere factam post obitum Innocentii IV, qui anno MCCLIV contigit, sexennio serius quam Abbatisa Hadwigis; cum scilicet e Curia redisset Bernardus, et tamen adhuc viveret Cantipratanus, qui usque ad MCCLXIII supervit. Habemus etiam eandem Vitam, sed contractiorem, ex MSS. Ultrajectivo Ecclesiæ S. Salvatoris. Eadem Vita a nostro Bernardino de Villegus habetur Hispanice edita sub hoc titulo Sponsa Christi instituta ex Vita S. Ludgardis seu vita S. Ludgardis cum digressionibus exhortatoriis ad Moniales, Madritanno MDCXXV: quod utilissimum opus postea Italice redditum, Venetiis prodit anno MDCLXI. Varia quoque ejusdem Vitæ compendia ediderunt, citatus supra Fisen, in Floribus Ecclesiæ Leodiensis; Chrysostomus Henrquez, in Liliis Cistercii, de rebus gestis Sacrarum Virginum Cisterciensium; Angelus Maurique, in Annalibus Cisterciensibus; Lippelous, Haræus, aliique, qui Vitæ Sanctorum quibuscumque linguis vulgaribus ediderunt et passim ex Surio desumpserunt simul cum erroribus ab eo commissis: quorum unum circa ætate n. ejus infra observamus.

editur ex
3 MSS.

E

Compendia
varia indicantur.

F

Opus de
sanctitate
S. y. l. a

4 Sæpe infra in Actis mentio fit Sibylæ de Gagis, quæ ut dicitur lib. 2. num. 30, ei ab ingressu Ordinis devotissime servire consueverat. De hac in Geozophil. Belg. pag. 60, Rayssius ista scribit: Ossa ejus e tumulo extracta sunt anno Domini MDCXI, septimo Idus Octobris, ab Henrico Welpen Abbate Alnensi Superiorum permissu. Magnus fit indies hominum confluxus, e dissitis etiam locis ad ejus Sepulcrum. Visitur fons a tempore elevationis juxta ejus tumulum:

AUCT. G. II.

A lum . ex quo advenientes peregrini levamen ab infirmitate, ubi aliquid ebiberint, miro modo persentunt. Juxta quem, ut ante dixi, visitur, ac inani quadam spatio in ipsa parietis templi crassitie excavato, superneque fornicis seu arcus in formam clauso, comprehenditur : adhibitis deinde clathris aut cancellis ferreis, qui ipsum sepulcri aditum muniant ac firment. In ipsa vero fornicis curvatura, hos versus exaratos descripsimus.

Lux nona Octobris toto radiabat in orbe,
Abbas Henricus sapientis quando Sibyllæ
Ossa, pio populi applausu pompaque, locavit.

et Elisabethæ
Wans sociarum
S. Lutgardis.

5 Præter Sibyllam, sub eodem Beatæ titulo, ejusdemque Octobris ac diei ix nota, eo quod alius nullus occurreret aptior, refertur etiam a Rayssio, Elisabetha de Wans, quæ quondam (ut hic dicitur lib. 3. cap. 21) in Campania Gallicæ apud S. Desiderium fuerat Abbatissa, abdicataque Prælatura Aquiriam transierat. De hac Cantipratanus lib. 2. cap. 5. §. 4. ait, quod genere et vita nobilis, a cunabilis fere Christo devotissima fuit : cujus sanctitati parentes ejus simpliciter invidentes, eam Militi probatissimo, licet invitam, in conjugium tradiderunt, cum quo in uno lecto annum integrum agens, virgo tamen impolluta permansit. Addit ex MS. Hagiologio Sanctorum Brabanticæ Rayssius sequentia. Hanc pedetentim per tres circiter annos Christi ad Crucem affixi statua undique sequebatur ; et si quando immundis ac sædis vexaretur cogitationibus, manum de cruce porrectam suo superponebat pectori, et actutum per-versas omnes animi cogitationes abigebat : sæpius etiam Angelicis colloquiis fruebatur. Ad amœna virentis paradisi die quadam evecta est ; ubi quidem tam ex viventibus et natis, quam etiam nascituris, qui æterna gloria potituri erant ; et, quod admirabilius est, in quo statu, virginitatis aut conjugii singuli glorificandi essent, spiritu revelante cognovit. Hos igitur cum postea in hac vita videret, quorum similitudines viderat in cœlis, licet et antea ignoti essent, ex facie specialissime agnoscebat ; et subito in ictu oculi, in singulis meritorum ac statuum differentiam discernebat. Semel cum Elisabetham ab Asca Namurencam videret, optime comptam et ornatam, utpote quam parentes matrimonii fœdere conjungere propagandæ stirpis causa, in animo duxissent ; constanter ad eam dixit : Frustra tam pretiosis indueris vestibus ; quoniam te in virginitatis statu victuram certo cognovi : quod uti dixit, ita evenit. Meruit etiam hæc S. Lutgardem, gloria coruscantem, ab ejus morte videre. Constat etiam spiritum habuisse prophetiæ ; cum a principio mundi, ea quæ in fine futura sunt luculentissime contemplanis, evidentissime prænuntiavit. Tandem, cum multis virtutum insignis clarisset vocata est ad thalamum cœlestis sponsi, cum quo in perpetuum victura hoc triste seculum deseruit. Sepultura locis in oblivionem venisse videtur, alias credo eodem quo Sibylla præfata elevationis honore decorandam eodem auctore eademque occasione fuisse.

6 His interpositis redeo ad Lutgardem. De hac optime meritis fuit Joannes Molanus, quippe cujus ad Usuardum Additiones Baronio, ipsius scripta maximi facienti, momentum præcipuum attulerunt ad ejus nomen Romani Martyrologii fastis inserendum is inter alia typis paratos reliquit, cum anno MDLXXXV moretetur, Natales Sanctorum Belgii. Eos Baronius videre non potuit cum Notas in Martyrologium scriberet ; editi enim primum sunt duodennio post auctoris mortem ; adeoque non potuit legisse Baronius quod Molanus ibidem notavit post Vitæ compendium ; Non est tamen, inquiens, ob meritorum suorum ut creditur, exigentiam Sanctorum Catalogo a Romana Sede subscripta, aut ex loco sepulturæ ad decentiorem

levata. Non videtur ex toto justa ea querela : cum inter Reliquias, ex dono Margaretae Austriacæ, Octavii Farnesii Parmæ et Ducis uxoris et Belgii pro Rege Catholico Gubernatricis, anno Domini MDLXV perlatas ad Henricum Cardinalem, Portugallie Regem, numerentur aliquæ S. Lutgardis Virginis Cisterciensis : dicuntur autem in litteris Antonii, Regem Lusitanie se dicentis, easque trudentis filio suo Emmanueli anno MDXCIV, Pars ex spina dorsi et cranii, eaque satis notabilis, prout ipsi vidimus in Abbatia S. Salvatoris Antuerpiæ ; ubi ex dicti Emmanuelis dono habentur, una cum aliorum Sanctorum XXXIV insignibus Reliquiis. Quod totum distinctius legere est in Aprilis nostri die II, ad Acta S. Mariæ Ægyptiacæ ; atque in Appendice ad eundem diem. Sed forte cum Molanus scriberet, ignorabatur etiam Aquiriæ, ubi corpus esset ; postea autem quæsitum inventumque sit, ut de eo scribere potuerit Rassius in suo Hieroglyphylacio, edito sub annum MDCCXXVIII pag. 60, Ossa ejus elevata sunt, et in capsula sub altari, quod ejus honori erectum est, reconduntur. Ita ille videtur modeste corrigere Molanum, dissimulando tamen annum, auctorem et circumstantias istius Elevationis.

7 Obiisse Sanctam, ait Vita lib. 3. cap. 16. anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentissimo quadragesimo sexto, mense Junio, sextodecimo Kal. Julii, Indictione quarta, anno ætatis suæ sexagesimo quarto, hora circa vesperam ; vel ut habent MSS. Ruben-Vallis ac Miræi, in hora Vesperarum. Hoc ultimum ex posteriori Thomæ correctione esse non dubito. Ast minime credo, quod eodem se corrigente factum sit, ut in iisdem MSS. legeretur Lutgardis anno ætatis suæ quadragesimo quarto ad cætos evolasse. Potius censeo errorem librarii, a cujus cegrapho duo ista transumpta fuerint, pro LX irrepisisse XL, facili calami lapsu ; sed quem corrigendum monent pluribus locis ipsamet, quæ hic fallere possent MSS. Etenim illa æque ac Brugense lib. 1. cap. 9. videre jubent Aquiriæ Moniales, quanti inter eas meriti quadragesima annis mulier habitavit : et lib. 2. cap. 1. miratur Thomas eam Gallicæ loqui ægre quidquam scivisse, quæ vix viginti quatuor annorum tempus attigerat, cum Aquiriam intravit, et quadragesima annis postea inter socias Gallicas vixit. Fenerat ergo ad illas anno MCCVI. Neque scrupulum contra hunc calculum movere potest, quod lib. 1. cap. 2. narratur de Abbate S. Trudonis qui a Concilio Generali Lateranensi veniens, ab ipsa, cum adhuc esset prope Tungros ad S. Catharinæ Priorissam, exceptus fuerit cum processione. Si enim nullam Concilium Generale celebratum est ab Innocentio Papa III, quando anno MCCIV contra Albigenses hæreticos Crucem prædicandam decrevit ; eamque in rem expedit Legatos, quos nominat Odericus Raynaldus ad istum annum num. 57 ; si inquam an. MCCIV concilium nullum celebratum est, sed intelligi debeat illud omnibus notissimum ac vere Generale concilium habitum anno MCCV, cui ad octingentos Abbates interfuere ; potius dicendus erit Thomas memoria lapsus, circa causam qua Abbas Romam ierat ; quam creditur errasse in re tam comperta Aquiriensibus, et quadragesima annos pro viginti adscripsisse Lutgardi Aquiriæ moranti ; sic enim oportuisset hanc annorum XIV puellam (utpote in eo calculo natam anno MCCII) fuisse non solum velatam, sed etiam electam Priorissam Monasterii, Abbatissam soliti non habere, ut dicitur cap. priori. Quid quod viginti quatuor annorum ætas, antequam locum ordinemque mutaret Virgo, clarissime distinguatur lib. I? ejus cap. 1. dicitur, annorum paulo plusquam duodecim ætate adepta, inter Moniales Ordinis S. Benedicti divino servitio mancipasse se : ac nihilominus, cum propter ætatem consecrari necdum posset multis annis prociim importunum passa cap. 4. Hos annos saltem quinque vel sex oportet

D
S. Lutgardis
Reliquia
Antuerpiæ.

E
Obiit hæc anno
1246.

cum annis 40
vixisset Aquiriæ.

illuc ingressa.
an. 24, Chr.
1206 ; et nata
1182.

F

non 1226 ; neque mortua an. æt. 44, neque nata 1202.

let

A *tet aestimari, ut nata anno MCLXXXII, consecrari sedecennis vel octodecennis potuerit, non potuisset etiam in tali calculo in Priorissam eligi nisi, sub anno ætatis XXIII, Christi MCCIV; et paulo post, cum fuisset in monasterio S. Catharinæ annis ferme duodecim Monialis (ut dicitur cap. 22) mutandi loci et Ordinis consilium imo mandatum divinitus accepisset, jam fere XXIV annos nata.*

Non fuit
Aquiriensis
Abbatissa.

Iconismus Ab-
batissæ.

8 Molanus in præcitatæ Sanctarum Belgicarum Natalibus dicit, quod Sancta, Abbatissa præfuit monasterio: sed hunc memoriæ senilis lapsus Miræus in Chronico Cisterciensi notavit; Amicus autem noster Generosus Dominus Jacobus Barole Roy ad correctionem hanc probandam in sua Topographia historica Gallo-brabantia, post accuratissime descriptam originem ac progressum loci, etiam novam hanc diligentiam adhibuit, ut scribem Abbatissarum Aquiriensium daret, ex ipsius loci schedis propria manu transcriptam in qua nullus S. Lutgardæ locus. Dedit ibidem, eleganti expressam scalpro, imaginem monasterii, sicuti sese conspectui offert a Septentrione; simulque tam ibi quam in toto illa opere exhibuit magnanimam diligentiam suam nulli nec labori nec sumptui parcens, ut quam coopertissima certissimaque scriberet; Specimen, ab ipso benigne huic loco commodatum, hic haberes nisi peregre obusset: quo reverso locus ipsi fortassis dabitur in appendice vel supplemento.

Abbatissarum
series.

Abbatissarum series ab ipso collecta hæc est.

Maria, creata anno 1202
 Woaris obiit, 1238
 Agnes
 Hadwidis 1258
 Margarita Iterensis 1271
 Lutgardis 1275
 Benedicta
 Maria 1341, 3 Martii
 Extranca 1365, 18 Martii
 M.
 Maria del Haye 1371
 Joanna del Haye 1389
 Joanna 1401
 Catharina Halbaizo 1413
 Catharina Alpus 1414
 Catharina Marike 1422
 C Margaretæ Bertenchampt 1434
 Maria du Bray 1437, 13 Junii.
 Catharina Camprenoille 1510, 15 Febr.
 Joanna Bernage 1533
 Maria Marleeque 1593, 11 Febr.
 Margaretæ de Marbais
 Ludovica de Blaton 1632, 28 Febr.
 Joanna Boulart.
 Lutgardis de Lonchin 1670, 28 Oct.
 Joanna Marsillo 1675, 10 Julii.
 Benedicta de la Motte an. 1693 adhuc superstes.

VITA

Auct. Thoma Cantipratano coævo.

. Ex tribus Codicibus MSS.

PROLOGUS.

Dominæ Reverendæ, et in Christo plurimum diligendæ Hawidi; concessione divina in Aquiria Abbatissæ, totique cum ea sanctissimo Conventui, Junii T. IV,

Frater officio Supprior, sed Fratrum Prædicatorum minimus, salutem; et bene hoc, quod sibi.

Officium personæ et Ordinis; et si non nomen proprium, in salutatione posui; ut scilicet autoritas in Officio et Ordine commendetur; nec tamen opus sequens nominis insinuatione vilescat. Sicut me non solum vestra, immo multorum monasteriorum caritas et amor, quem specialissimum erga personam habebam, flagrantissimus incitavit. Vitam piæ Lutgardis utenique descripsi; tribus libris opus omne distinguens; secundum triplicem statum in anima, inchoantium, proficientium, et perfectorum. Primus quidem, quomodo in ordine S. Benedicti conversionis sanctimoniam inchoavit: secundus quomodo ad Cisterciensem Ordinem transeundo profecit: quid autem annis undecim ante mortem et in morte et post mortem per eam Dominus dignatus est operari, quasi perfectionis gradum liber tertius obtinebit et continebit.

Vita libri 3
distinguitur;

Nec credo vitam alienjus, quæ tot virtutum insignia et mirabilia ac miraculorum prærogativas in se contineat, a multis retroactis annis fuisse descriptam. Si autem quaritur, quomodo legentibus fidem faciam de iis omnibus, quæ conscripsi: breviter dico, quod ipse Christus testis et iudex sit, quod plurima ex iis ab ore ipsius piæ Lutgardis, sicut familiarissimus ejus accepi: et in iis nullum ita temerarium credo, qui ejus testimoniis contradicat; cætera vero a talibus me percipisse profiteor, qui nequaquam a veritatis tramite deviant. Pleraque etiam, et revera magnifica, scribere non consensi; vel quia non intelligibilia rudibus essent, vel quia testimonium conveniens non inveni. Cum ergo caritas omnia credit, omnia sustinet; peto ab iis, quibus Deus spiritum suæ caritatis infudit, ut credant his si qua sunt sancta, si qua utilia, si qua veritati consona proponuntur; simulque sustineant patienter, si qua minus litteratorie vel indiscrete posuero: quæ tamen propter hæc mihi debite ab improbis repelluntur. Bonorum enim ingeniorum, ut dicit gloriosissimus Augustinus, insignis est indoles, in verbis verum amare, non verba. Neque enim aurum minus pretiosum est, quod de terra tollitur; neque vinum minus sapidum, quod de vilibus lignis excipitur. Ergo non sol in vos, sed omnium monasteriorum Brabantia cætus virginum, Vitam piæ Lutgardis suscipiant; ut quæ in fama virtutis notissima omnibus fuit, ipsa brevi libelli hujus insinuatione plenius innotescat; augeatque legentibus virtutem et meritum, quibus præscriptum aderit virtutis exemplum. Valeat vestra sancta et sincera benignitas, et mei vos memores in orationibus vestris Divina pietas incolumes tueatur; Amen.

ab ore S. Lut-
gardis aut a
fide dignis ac-
cepta,
F

De Doctrina
Christi: Lib.
4. cap. 11.
F

VETUS DIVISIO.

- L**IB. I. CAP. I. De ortu et infantia ejus.
- II Quomodo procreata est a quodam Juvene; et per visionem Christi conversa penitus et subito liberata.
 - III Quomodo quædam devota et nobilis matrona prædixit eam quasi alteram Agnetem futuram.
 - IV Quomodo Miles quidam eam procabatur: et ipsa viriliter repolit eum, et confudit.
 - V Quomodo Miles idem voluit eam violenter rapere, et ipsa miraculose evasit.
 - VI Quomodo prædixit Satelliti Militis sævientem in eam gravissimum infortunium.
 - VII Quomodo confusioni restitit, quando apud S. Trudonem obvius ei fuit populus revertenti.
 - VIII Quomodo B. Virgo consolata est eam, quando timuit in verbis quibusdam Monialium.

- A ix Quomodo B. Catharina apparuit ei.
 x Quomodo visa est a toto conventu in aere suspendi.
 xi Quomodo claritas solaris visa est de nocte ad eam descendere.
 xii Quomodo Dominus compatiens infirmis, dedit ei gratiam sanitatum; et postea ut intelligeret Psalterium et postea ut, perditis istis, gratiam Dei, quoad viveret, impetravit.
 xiii Quomodo in aliquo tribulata, rapiebatur in spiritu, et sugebat de latere Domini mirabilem dulcedinem.
 xiv Quomodo apparuit ei Joannes Evangelista in modum aquilæ, et quid illi ostensum sit per illam aquilam.
 xv Quomodo Christus sibi apparuit in cruce affixus, et ipsa osculata est vulnus ejus.
 xvi Quomodo videbatur ei quod manus suæ oleum distillant.
 xvii Quomodo consecrata fuit, et qualiter visa fuit corona aurea poni super caput ejus; et hoc duobus videntibus.
 xviii Quomodo perfecte Agnum secuta fuerit Christum.
 xix Quomodo ipsi cantanti Christus visus est applaudere, in specie agni.
 B xx Quomodo Priorissa in monasterio S. Catharinæ facta est.
 xxi Quomodo Christus manum suam mediam posuit, quando violentiam passa est in osculo cujusdam Abbatis in eodem monasterio: et quantum fugienda sunt oscula virorum feminis religiosis.
 xxii Quomodo transiit ad Ordinem Cisterciensem, de Ordine S. Benedicti.
 LIB. II Cap. I. Quomodo B. Maria apparuit ei, cum timeret se eligi in Abbatissam; et quod miraculose non potuit Gallicum addiscere.
 I Quomodo B. Virgo conquesta est de gravitate Albingensium, et propter hoc jussa est septem annis continue jejunare in pane et cerevisia, tantum ut Dominus propitiaretur populo suo.
 II Quomodo Mag. Jacobum de Vitriaco liberavit a quadam gravissima tentatione.
 III Quomodo quemdam Simonem, Foviacensem Abbatem, liberavit a Purgatorio, violentissimis precibus ad Deum factis.
 IV Quomodo voluit certificari super statu suo; et apparuit omnibus videntibus juvenis splendidus ad consolandum eam.
 C VI Quomodo mori desiderabat, et apparuerunt ei vulnera Christi, clamantia ad eam pro peccatoribus.
 VII Quomodo Innocentius Papa III mortuus, statim apparuit ei.
 VIII Quomodo Mag. Joannes de Liro apparuit ei statim mortuus; et quid Christus dixit ei, dum plangeret illum mortuum.
 IX Quomodo secundo revelatum est ei, ut alios septem annos pro peccatoribus jejunaret: et sicut ipse Christus Patri se pro peccatoribus in sacramenti sacrificio quotidie se offerebat, sic et ista se Christo offerret.
 X Quomodo dæmon apparuit ei, et dixit se decerpisse quamdam Monialem; et quomodo illa Monialis liberata est.
 XI Quomodo quædam Moniales ab incolis dæmonibus liberatæ sunt per eam.
 XII Quomodo quædam Yolendis Monialis, præmonita ante mortem per eam, apparuit post eam.
 XIII Quomodo soror sua mortua apparuit ei.
 XIV Quomodo prohibita fuit omni die Dominico accedere ad Sacramentum Altaris.
 XV Quomodo dæmon apparuit ei in morte cujusdam Sororis.
 XVI Quomodo dæmones frequenter apparebant ei, D et quomodo timebant eam.
 XVII Quomodo metuebat se non bene semper dixisse Horas debitas: et propter hoc quidam missus a Domino, securam fecit eam.
 XVIII Quomodo flamma visa est exire de ore ejus, dum cantaret.
 XIX Quomodo communicata Corpori Domini, noluit carere prandio; sed dixit Domino ut quamdam debilem Monialem occuparet reliquiis cogitationum: et sic factum est et probatum.
 XX Quomodo eadem Elisabeth curata fuit, ipsa orante.
 XXI Quomodo desideravit martyrium pro Christo sustinere, et illo desiderio rupta est vena contra situm cordis sui, et in mirabili copia effudit sanguinem; et sic Dominus dixit ei, quod exinde acciperet meritum Agnetis in martyrio.
 XXII Quomodo quædam Domina Machtildis Monialis recepit auditum perditum, per impositionem digiti ejus.
 XXIII Quomodo memor passionis Christi, in contemplatione visa est a quodam Presbytero, quasi perfusa totaliter sanguine.
 E XXIV Quomodo quemdam Dominum Tymerum Militem, virum flagitiosum, violentissimis precibus convertit ad Dominum.
 XXV Quomodo Monialem a tentationibus liberavit; et eadem miraculose, quod precabatur, obtinuit.
 XXVI Quomodo cuidam mulieri graviter tentatæ prædixit, quod deberet in Parasceve mori.
 XXVII Quomodo quidam vir, in solo conspectu ejus, est contritus pro peccatis, et satisfaciens liberatus.
 XXVIII Quomodo epilepticum sanavit.
 XXIX Quomodo in festo omnium Sanctorum ei multitudo Sanctorum apparuit.
 XXX Quomodo Domine Sibyllæ, gravatæ servitio ejus, per vocem nocte responsum fuit.
 XXXI Quomodo quidam desperatus, loquens ei, lucidissimam claritatem super eam vidit, et confortatus est.
 XXXII Quomodo in Cantico, Te Deum laudamus, B. Virgo apparuit ei.
 XXXIII Quomodo compatiens cuidam pauperulæ, Dominus dixit ei, Portio mea.
 XXXIV Quomodo in multis spiritu prophetico clariuit: quomodo et nomen et meritum cujusdam Virginis Osannæ designatum fuit per eam, quod F per annos multos ignoratum erat.
 XXXV Quomodo cujusdam apostatæ reditum ad Ordinem prædixit.
 XXXVI Quomodo Ducissæ Brabantie mortem prædixit.
 XXXVII Quomodo cuidam mulieri tentationem occultam prædixit, et liberavit eam.
 XXXVIII Quomodo quemdam, vexatum in Confessionibus audiendis, precibus liberavit.
 XXXIX Quomodo duo Angeli visi sunt deducere eam ad altare; et alia vice ante mortem B. V. Mariæ et B. Joannis Baptistæ ad stare ei ex utroque latere.
 XL Quomodo ignotæ linguæ scientiam habuit in consolatione cujusdam mulieris, quæ desperata fuerat: et quomodo liberata est per eam.
 XLI Quomodo diutius flenti pro peccatoribus apparuit Dominus, et manu propria absternit lacrymas ab oculis ejus.
 XLII Quomodo quinque annis quotidie visitata est ab Angelis, et frequenter a Matre Domini vel Apostolis; et tamen nihil suffecit ei nisi solus Deus.
 XLIII Quomodo vixit in triplici statu: et hoc fuit jacere

- A jacere in triplici lectulo Cantici Canticorum.
 LIB. III CAP. I. De eo quod undecim annis ante mortem cæca electa est; unde consecuta est splendidius lumen interius.
- II Quomodo sanctæ memoriæ Jordanis, Magister Ordinis Prædicatorum, apparuit ei; et dixit, se esse inter Apostolorum et Prophetarum choros.
- III Quomodo tertio septem annos jejunando consuminavit.
- IV Quomodo Cardinalis Jacobus, mortuus in Roma, quarto die, raptæ in cælum apparuit; et dixit, se liberatum a Purgatorio.
- V Quomodo prædixit annis quinque diem obitus sui.
- VI Quomodo eodem anno in Vigilia nativitatis Domini dictus Magister Jordanis apparuit ei; et dixit, instare mortem ejus.
- VII Quomodo quarto anno ante mortem ejus, grassante per multa regna gente Tartarorum, cum timeretur quod ventura esset per totam Teutoniam, prædixit non esse venturam, sed retro abituram.
- VIII Quomodo D. Baldwinus de Barbenchon, Prior de Oignies, demonstratus est ei post mortem.
- B IX Quomodo contemplabatur faciem Christi, secundum illud Cantici; Anima mea liquefacta est ut dilectus etc. Invenerunt me.
- X Quomodo audiente Moniale facta est vox super eam, Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.
- XI Quomodo anno uno ante mortem ejus, Christus tantum tria requirebat ab ea.
- XII Quomodo Paschali tempore ante, mortem apparuit ei Dominus Christus, cum Maria matre sua; et prædixit ei mortem suam.
- XIII Quomodo diebus quindecim ante mortem ejus, apparuerunt ei B. V. Maria et B. Joannes Baptista, et quidam amici ejus speciales qui jam defuncti erant, prædicentes ei excessum mortis: et gloriosissima responsio ejus, quomodo poterat cognoscere ac discernere inter Sanctos, qui in multitudine apparebant.
- XIV Quomodo Sorores, quæ erant in infirmaria, redarguit; et prædixit, quod post mortem ejus Dominus corripere eas: et qualiter hoc factum est.
- XV Quomodo amicus quidam ejus secularis graviter peccaverat, et meruit indulgentiam per preces ejus; et non solum ipse, sed omnes quos ipsa dilexit, et qui eam diligebant, et spem haberent in ea, beneficeret eis Dominus propter eam.
- C XVI Quomodo mortua fuit, et quid egit in morte: et quomodo dixit, exercitum cælestem esse in claustro, quando intrabat mors.
- XVII Quomodo ante mortem oculos apertos postea non recludit: et quid senserunt aliquæ in morte, ejus: et qualis fuit facies ejus in morte, et post mortem.
- XVIII Quomodo quædam Soror habuit manum impotentem; et per attactum corporis ejus, ubi lavabatur, sanata est.
- XIX Quomodo multis annis prædixerat, quod mihi sufficere deberet minor digitus suus post mortem suam, qui manum ejus affectaveram, et quam miraculose hoc adimpletum sit.
- XX Quomodo corpus sepultum fuit.
- XXI Quomodo apparuit cuidam Moniali, et quomodo sine Purgatorio dixit se transivisse, et liberasse multas animas de Purgatorio; et prædixit aliam morituram, et mortua est immediate post.
- XXII Quomodo pestem, quæ inter Moniales secundum prophetium ejus venerat, visa est sedasse in visione cujusdam Monialis.
- XXIII Quomodo nobilis puella Beatrix sanata est per velum ejus.

- XXIV Quomodo D. Alardus Capellanus sanatus est. D
- XXV Quomodo Oda Suppriorissa sanata est.
- XXVI Quomodo quædam Monialis probat virtutem ejus in liliis positis ad tumulum ejus.
- XXVII Quomodo Maria de Andena a dolore capitis validissimo per velum ejus sanata est subito.
- XXVIII Quomodo cingulo ejus quædam matrona liberata est, in partu periculose laborans: et hoc item expertæ sunt multæ aliæ.
- His ita præmissis, placet numeros Caputum servore et sequi in contextu per longiora capita, uti solemus, continuando; marginalem vero synopsis ad nostrum morem brevius formare.*

LIBER PRIMUS

De vita S. Lutgardis in ordine Benedictino peracta.

CAPUT I.

A matrimonio et amore virorum animus avocatus amore divino constringitur. E

Pia Lutgardis Virgo, ex illa quondam famosissima civitate Tungrensi, matre nobili, patre cive, originem duxit. Pater itaque tenerrimæ filiam diligens, et secundum fastum seculi eam cupiens prosperari; viginti marcas argenti, cum illa adhuc esset infans, cuidam credidit mercatori, ut ex iis medio tempore, quo parvula cresceret, multiplicatis copiis paraphernalia nupturæ filiæ in dotibus auferentur. Puella autem crescens, et quid pro se fiebat agnoscebat, prout talis ætas vellere poterat, ad conjugium inhæbat. Sed pius Dominus, providus futurorum, qui vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt, frustrato patris consilio, de Lutgarde, sponsanda sibi, aliter disponebat. Ille enim qui deputatam Lutgardi pecuniam per mercationes susceperat ampliandam, frequenter in Angliam transiens, et per infortunia diversa dissiliens, usque ad unam marcam viginti marcas totaliter dissipavit. Nec ista tamen intentionem patris aut effrontem impudentiam filiæ a proposito revocassent; nisi piæ matris instantia mentem filiæ, modo minis, modo blanditiis evicisset. Dicebat enim mater filiæ, et hoc sæpius inculcabat: Si nubere Christo volueris, monasterium tibi, ubicumque volueris, honestissimum præparabo. Si vero virum mortalem elegeris, nullum alium nisi vaccarum custodem habebis. His ergo et hujusmodi verbis illa præclara mulier, et viri votum, et filiæ voluntatem ad melioris conditionis propositum inclinavit. Fuit tamen in ornatu vestium, quamdiu degit apud patrem; sed jocos inhonestos fugit, et amatorias confabulationes, et ineptias penitus puellares: et mirum in modum, cum necdum cognosceret Dominum (nec enim ei tunc in aliquo fuerat revelatus) in corde tamen, cum sola esset, sentiebat interius nescio quid divini. Et revera ex tunc sibi templum habitationis suæ dignissimum in Lutgarde Dominus præparabat. Obtinuit ergo cum gratia divina jus maternum in filia: et annorum paulo plus quam duodecim ætate adepta, in monasterio S. Catharinæ, juxta oppidum S. Trudonis in Hasbania, inter Moniales Ordinis S. Benedicti, divino servitio mancipatur.

2 Quam cum juvenis, divitiis pollens et genere, procaretur, animum interdum cæpit verbis illius leniter inclinare. Cumque tempus et locum juvenis observaret, clam de nocte domum, in qua virgo jacebat, adire tentabat. Nec mora: cum accessisset, repentino timore correptus aufugit. Instat ergo diabolus miris modis, ut ad consensum puellæ animum

Nata Tungris, et a patre nuptiis destinata.

ab iis a matre avertitur:

F a Deo interius mota,

ingreditur ordinem S. Benedicti:

a proceris juvenis amore

A. THOM.
CANTIPR

A animum inclinaret; sed frustra, quia Omnipotens non permisit. Cumque ad colloquium juvenis simplex quandoque puella sederet, apparuit ipsi Christus in ipsa humanitatis forma, qua inter homines quondam fuerat conversatus; et pectori vestem detrahens, qua videbatur obtectus, vulnus lateris ostendit, quasi recenti sanguine cruentatum, dicens: Blanditias inepti amoris ulterius non requiras: hic jugiter contemplare quid diligas, et cur diligas: hic totius paritatis delicias tibi spondeo consequendas.

Christo appa-
rente libera-
tur:

et sicut S.
Agnes,

verbo illum
repellit,

utl postea
quemdam
militem,

intentatam ab
eo vim eva-
dens

a

B replicare sermonem. Cui illa, ut quondam Agnes beatissima hianti ore respondit: Discede a me, pabulum mortis, nutrimentum facinoris, quoniam ab alio amatore præventa sum.

4 Sed et alius quidam juvenis, in armis Miles strenuus, Lutgardem, Deo jam sincerius inhærentem nihilominus adamavit. Ille cum multis jam annis renitentem animo procaretur; illa eum decenter primo, et postmodum serius avertabat. Cunque videret Militem in stultitia pertinacem, ab ea illo in tempore contumeliosis sermonibus est repulsus.

ejusque satel-
liti infortu-
nium prædi-
cens:

pudorem im-
portunum pro
Christo abji-
cit,

5 Despectum ergo se doleus Miles, quid facere possit excogitat; et accidit quod Lutgardis, a sorore sua per nuntios accersita, iter arripere: cui juvenis obvius cum turba satellitum eam raperentebatur. Mox puella, equo quo sedebat exiliens, a manibus se juvenis violenter extorsit; et tota nocte fugiens, per ignota silvarum, Angelico ductu, ad domum nutricis mane pervenit. Quam ut nutrix vidit, suspicata raptum, dixit: Numquid te juvenis ille hac nocte violenter oppressit? Cui illa: Non inquit. Nec mirum si nutrix hoc suspicabatur, ut diximus: Servi enim a ejus, ut viderunt præcedenti vespere juvenem super se cum manu valida venientem, fugerunt; et ut in talibus mos est, inclamaverunt juvenem ut raptorem. Et ille voce clamantium pavefactus, cessavit a persecutione Virginis, et aufugit. Occasione igitur hujus clamoris et fugæ, in suspicionem hominum innocens puella devenit.

6 In hoc autem eventu quiddam factum est, quod nequaquam est silentio pertranseundum. Satelles quidam, cum ad rapiendum Miles equo eminus descendisset, in tenendo equo obsequium familiare præstabat. Ille Virgo Lutgardis, frustratis viribus Militis, animo pertinacem inspiciens; non tam imprecata, quam prævidens, inclamavit: Manu, inquit, qua lora equi tenes Militis iufestantis, opera in proximo facies, quibus in hoc seculo temporaliter confundaris. Vide ergo lector quam cito hoc sit et veraciter insecutum. Rediens enim domum, manu illa, qua frænum tenuerat, uxorem propriam mox occidit; et propter hoc expulsus de patria, bonis omnibus est privatus.

7 Nec multo post rediens a sorore in oppidum S. Trudonis, eques cum famulis veniebat. Concursu ergo populi curiosius glomerata, ibi immenso cœpit erubescentiæ pondere fatigari, statimque Christum reduxit ad mentem; et fortiter animo imperans, mox velum a facie manu injecta dimovit Christo

sic inquit: Pro nobis, innocentissime omnium Domine; pro nobis, pulcherrime, vestibus spoliatus, ad columnam ligatus es, et in derisionem furentis populi chlamyde purpurea indutus; et sero spineo coronatus, nudus in patibulo pependisti: nihil ergo inveniens quod rependam, pudorem istum tibi offero pro te spretum. Mira res vix verba complevit; et in revelatione faciei ejus confusa populi multitudo discessit. Ipsa vero ad monasterium rediens, in bonis potioribus Domini, ab illa die et deinceps proficiens, exultavit b [fratri quidem Bernardo, Fratri Ordinis Prædicatorum, et Pœnitentiario Domini c Papæ, non utique sicut mihi, quia digniori et magis ad capiendum idoneo spiritu, cuncta cordis sui secreta totaliter revelavit. Credo tamen quod non minus totaliter et si minus digno mihi hoc dixit: et ipse consentio, quod ante diu Dominum rogaverat, ut ei aliquando mitteret confusionem, in qua posset Passionis Dominicæ confusionem præsentialiter initari.]

b
c
pro quo
confundi
optaverat:

8 Hinc igitur ab omni fere locutione et consolatione hominum sequestrata, tota cœlestibus inhiabat. Cumque nonnullæ æmulæ arctiorem ejus vitam carperent, quam non poterant imitari; dixerunt: Sinite eam adhuc, dum fervor in cursu est: postea videbitis, cum tepuerit, illam cum rubore repetere, quæ nunc stulta contemnit. Hæc cum Lutgardis audiret, cœpit humiliter de se ipsa pavere; et an forte futura essent, quæ ætate proveciores de ea dicerent, cum gemitu formidare. Cui B. Maria Virgo in vultu congratulantis apparens; Non, inquit, dilectissima filia, non ita erit, ut metuis; nec paveas recidivum: mea te solitudine protegente firmaberis in salutem, nec minuetur in te virtutis actus aut gratia; sed de die in diem semper cumulabitur tibi ad coronam. Præclara utique et ineffabiliter amplectenda promissio. Verumtamen dum ipsa in oratione aut contemplatione Domino dulciter jungeretur, et eam aliquod urgens negotium evocaret, quasi amico familiariter loqueretur, Domino cum magna simplicitate et cordis puritate dicebat: Domine Jesu, expecta me hic: jam cito expedita revertar ad te. Mira demulcentis simplicitas! mira Redemptoris clementia circa eam! paratum enim eum illi in omni loco dominationis ejus, paratum in omni negotio comprobavit.

metuens de
sui fervoris
perseverantia,
E

secura per
Deiparam
redditur,

9 Sub eodem fere tempore beatissima virgo Catharina, Protectrix ipsius monasterii et Patrona, apparuit, in maxima gloria claritatis, flenti pariter et oranti. Cui cum pavidissime supplicaret, ut pro se Dominum exoraret; respondit B. Catharina, et dixit: Confide, filia, quia semper in te gratiam auget Omnipotens, donec per summum vitæ fastigium, meritum inter Virgines potissimum consequaris. Hæc mihi sicut et alia plurima ipsamet ante mortem, sacramento a me constricta, narravit. Ut autem in ore duorum testium verbum subsisteret veritatis, cuidam beatissimæ feminæ B. Catharina apparuit, dicens: Lutgardem interventricem tibi quæras et matrem. Quæ ab omnipotente Domino par mihi meritum in cœlo obtinebit et locum. Videte ergo, o vos Aquiriæ Moniales, quanti inter vos meriti quadraginta annis mulier habitavit: quantum per eam profeceritis cernite: si dignam ei omnes reverentiam impendistis, diligentius pertractate. Certus sum enim, quod honorantibus meritum, negligentibus, si doluerint, veniam impetrabit.

et confortatur
a S. Catha-
rina V. M.
F

quæ ipsam
sibi parem in
gloria fore
alteri indicat:

10 Ut ergo majora horum de ea credi pariter possint et probari, miraculum gloriosissimum votum pluribus enarrabo. In sancto die Pentecostes cum in choro a Monialibus, Veni creator Spiritus, cantaretur; ab his quæ in choro erant manifestissime visum est, Lutgardem ad duos cubitos a terra

a toto conven-
tu videtur in
aere suspensa.

in

A in aere sublimari. Nec mirum si corpus a terra ad cælum suspensum sit, cujus ænima mundo jam effecta sublimior, cælum secundum promissum Domini possidebat; Omnis, inquit, locus quem calcaverit pes vester, vester erit. Pede utique affectus cælum sine spatio illo locale calcavit, quod ideo cœlibi mente calcatum, etiam corporis gestu pro sua possibilitate suscepit. Felix ergo Lutgardis per tantum miraculum, cujus corpus et anima exultaverunt in Deum vivum.

Jos. 1, 3

de nocte
cœlitus illu-
stratur.

11 Nec non et istud solemnissimum fuit miraculum, quod subjungo. Perfectius, secundum quod ei promissum a matre Domini fuerat, de die in diem semet ipsam Domino in holocaustum gratuitum dedit, corpus affligens jejuniis, et ab oratione spiritum non relaxans. Ne autem in cordibus Sororum, quæ æmulari eam aliquantulum videbantur, suspicionis alicujus serupulus remaneret; Christus sponsam suam hujusmodi miraculo decoravit. Lutgarde ergo crebrius continuante vigilias, accidit una nocte, ut super eam a Monialibus super solis splendorem per magnum spatium noctis, jubar luminis videretur. Quod utique lumen transfusum interius non solum in ipsam, sed et in illas, quæ viderunt illud, spiritalis vitæ gratiam augmentavit.

B

Præ data
sibi curatio-
num gratia,

12 Spiritu pietatis super infirmos et debiles mirabiliter movebatur, adeo ut cum afflictis ipsa magis in spiritu torqueretur. Dedit ergo ei Deus ita universaliter gratiam curationum, ut si esset macula in oculo, aut malum aliud in manu, pede, vel membris aliis, ad contractum salivæ vel manus illius protinus curabantur. Cumque in hac gratia multitudine hominum obrueretur, qui eam in oratione sæpius impedirent; dixit Domino: Quid mihi, Domine, ista gratia, per quam a vacando tibi frequenter impedior? Aufer eam a me, ita tamen ut mihi in melius gratia commutetur. Et Dominus: Quid vis, ait, ut pro hac gratia detur tibi? Et illa volo, inquit, ut ad majorem devotionem Psalterium, per quod orem, intelligam. Et factum est ita. Nam ut illo in tempore probatum est, Psalterium tanto lucidius intellexit, quando radiantiori lumine fuerat illustrata. Post hæc cum nondum se tantum, quantum putaverat, in hac gratia proficere comperisset, (reverentia enim velati mysterii mater est devotionis, et res celata avidius quæritur, et venerabilius absconsa conspicitur) dixit Domino, Quid mihi idiotiæ et rusticæ, et Laicæ et Moniali Scripturæ secreta cognoscere? Cui Dominus: Quid vis? Volo, inquit, [cor tuum. Et Dominus, Quin ego potius et cor tuum volo. Cui illa: Ita sit Domine: sed tamen sic.] ut cordis tui amorem cordi meo contemperes et in te cor meum possideam; omni tempore tuo munimine jam securum. [Facta est ex tunc communicatio cordium quin potius unio spiritus increati et creati per excellentiam gratiæ; et hoc est quod Apostolus dicit. Quæ adhæret Deo, unus spiritus efficitur]. Attende, Lector, mira dicturus sum: Ab illo ergo die, sicut nutrix cum flabello infantulum custodit in cunis, ne eum musearum protervitas inquietet; ita in ostio cordis ejus Christus ad custodiam hæsit: ut nec tentatio carnis, aut turpis saltem cogitatio, mentem ejus ad momenti spatium perturbaret. Quid miri? quid novi? Idem ille est, qui dixerat ex antiquo; Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Oculis plus aliis membris cavere solemus. Quid novi igitur, si animæ piæ Lutgardis Christus eavit quam pupillæ sui oculi comparavit? Minus dixi quam debui. Dignior est quælibet anima fidelis, oculo corporis Christi, cujus oculus moriens caligavit, et totum corpus pro anima in redemptionis piaculum obtulit.

Psalterium
intelligit,

d

et cor suum
cum corde
Christi
commutari.

C

13 Sub eodem fere tempore, cum esset adhuc

Cor. 6, 17,

Zach. 2, 8

corpore et ætate tenerrima, nocte quadam circa Matutinarum tempus, sudor tam vehemens et naturalis invasit. Disponente ergo ea in corde a Matutinis quiescere, ut postea in Dei servitio fortior esset: (nimirum cum corpori suo utilem duceret esse sudorem illum) subita ad eam vox hujusmodi inclamavit: Surge cito: quid jaces? Oportet te modo pro peccatoribus, qui in suis jacent sordibus, pœnitentiam agere, non indulgere sudori. At illa, ad vocem hujusmodi pavefacta, cito surrexit; et inchoatis jam Matutinis ad ecclesiam festinavit. Nec mora. In ipso ostio ecclesiæ ei Christus cruci affixus eruentatus occurrit: deponensque brachium cruci affixum, amplexatus est occurrentem, et os ejus vulnere dextri lateris applicavit. Ubi tantum dulcedinis hausit, quod semper ex tunc in Dei servitio robustior et alacrior fuit. Referebant qui hæc illa revelante, illo in tempore et diu postea probaverunt, quod saliva oris ejus super omnem mellis dulcorem suavius sapiebat. Quid miri? Favus distillans labia tua, Sponsa; et mel divinitatis, et lac humanitatis Christi, etiam tacente lingua, cor interius ruminabat.

D

A. THOM.
CANTIP.
jussa ad
Matutinum
surgens,

vulnus lateris
Christi oscula-
tur.

E

ANNOTATA D. P.

a *Id est, qui erant in ejus comitatu, missi a Sorore ad ipsam deducendam: neque enim verosimile est, jam Religiosam, adjunctos sibi ex Monasterio servos post se traxisse: necdum tamen consecrata, videtur liberiores habuisse foras progrediendi, et cum secularibus agendi potestatem. Credibile est autem tunc fuisse annorum 17 vel 18.*

b *Quæ sequuntur in MS. Brugensi desunt, erant in MS. Miræi et similia deinceps, indiem vel ex alio MS. suppleta notabuntur [].*

c *Fortassis Gregorii IX qui ab anno 1227 ad Augustum anni 1241; vel potius Innocentii IV, qui a Junio anni 1243 ad 1254 Pontifices fuerunt: nam intermedius Cœlestinus IV solum 17 diebus sedit. De ipso Fr. Bernardo nihil occurrit quod dicam; nisi quod supra indicavi, et consequenter patebit, ad ejus suggestionem, varia accessisse huic Vitæ, cum eam ipsi relegendam auctor recogniturus dedisset.*

d *Sic infra lib. 2. num. 8 et 10 dicitur, quædam divinitus audita Scripturæ verba, non nisi ab illa interpretata intellegisse, sicut laica Monialis. Non ergo hic Laicam intelligas, quomodo nunc passim Laicæ vocantur Sorores Conversæ, et ad domestica ministeria adscite, ut distinguantur a Choro adlectis atque velatis: sed ut laicus opponitur litterato: quod etiam clarius habetur num. 16, ubi dicitur, quod Lutgardis nec Psalmos intelligeret, nec aliquid de Scripturis: et rursum cap. 20, inducitur litteratis Monialibus indicans, quibus Scripturæ verbis ad se usus Dominus esset, eorundemque explicationem requirens; ac denique lib. 3 cap. 20 patet litteratas, qualis erat Sibylla, auctor Epitaphii, fuisse latinæ lingue scientissimas, et in bonorum Auctorum lectione versatas.*

e *Sequens Caput est ex MS. Miræi: in Brugensi deerat, et ideo sequentes numeri ibi anticipantur.*

CAPUT II.

Variæ extases et visiones divini. Transitus a Benedictino ad Cisterciensem Ordinem.

Cum aliquo incommodo cordis aut corporis gravaretur, stabat ante imaginem Crucifixi: et cum diu fixis oculis imaginem inspexisset, clausis oculis et resolutis in terram membris, instar Danielis viri desideriorum, super pedes suos stare non poterat; sed elanguens prorsus rapiebatur in spiritu, et videbat

videbat

A videbat Christum cum vulnere lateris cruentato; et exinde tantam dulcedinem apposito cordis ore sugibat, ut in nullo posset penitus tribulari. Unde aliquando accidit, ut acutissima febre laborans, statim ubi die debito a criticavit, de lecto surgens, sine omni difficultate, conventum et chorum ad cantandum intraret.

A. THOM.
CANTIP.
relevarur
afflicta aspectu Crucifixi:

a

a S. Joan. Ev-
ang. in
figura aquilæ
illustratur:

EX. 33, 20

B
ad caelestia
cognoscenda,

b

c
visa sibi
aliquando
oleum digitis
stillare.

C

Cum aliis ab
Episcopo
benedicenda,

e

visa loco
villæ lineæ
accipere coro-
nam auream,

15 Proinde ad recordationem illius acutissimæ visionis aquilæ, Joannis scilicet Evangelistæ, qui fluentia Evangelii de ipso sacro Dominici pectoris fonte potavit; apparuit ei in spiritu aquila, tanto pennarum nitore refulgens, ut totus potuisset orbis illius claritatis radiis illustrari. Ad visionem ergo illius super id quod dici potest admiratione nimia stupefacta; præstolabatur ut Dominus, secundum capacitatem debilis aciei, tanti speculationis gloriam temperaret. Et factum est ita. Visionis ergo modum moderatius contemplata, vidit quod aquila ori suo rostrum imponeret, et animam ejus tam ineffabilis luminis consuscatione repleret, ut secundum id quod viventibus possibile est (quia Moysi dictum est; Non videbit me homo, et vivet) nulla eam divinitatis secreta laterent. Tanto enim de torrente voluptatis abundantius hausit in domo, quanto magnificentior nquila vas cordis ejus extensum desiderio magis invenit. In hoc autem ei secundum conscientiam, ut spero, non erroneum testimonium habeo; quod licet ipsa in communibus verbis, rudis quodammodo et simplicissima videretur et esset; tamen nunquam ab ore alicujus ita sincera, ita ardentissima, ita secundum veritatis spiritum decisa verba, in spiritualis collationis secretis inveni; in tantum, ut rudem me prorsus et hebetem ad intellectum verborum ejus sæpissime reputarem. Loci adhuc et temporis memor, tantum me aliquando in verborum ejus subtilitate stupuisse profiteor; ut si diu me illa dulcis et ineffabilis admiratio tenuisset, aut amentem me utique, aut extinctum penitus reddidisset. Sed hoc non isto in tempore, de quo ad præsens scribo, sed ante mortem ejus, annis b ferme sedecim, fuit.

16 Est oppidum in Hasbania quod dicitur c Los; juxta ecclesiam hujus oppidi quædam Reclusa, pro vitæ merito familiarissima pie Lutgardi, Domino serviebat. Apud istam diebus quindecim morabatur; et accidit ut post orationis contemplationem, tanta spiritus dulcedine repleretur, quod vucata Reclusa manus suæ digitos ostendebat, et eos exprimendo dicebat: Ecce soror qualiter mecum agit Omnipotens; quia ex superabundanti gratia, repleor interiorius, etiam digiti mei exteriorius, ad significandam gratiam, velut oleo nunc distillant. Et hæc dicens quasi ebria, et vere ebria, cum gestu et tripudio mirabili, per reclusorium ferebatur. Quid miri? a sponso enim introducta in cellam vinariam, invitata erat; et postquam, ut cara, comedit, id est, cum labore edit pœnitentiæ panem; et ut carior, bibit abundantiam gratiarum; tandem, sicut carissima, inebriata est; et ideu modum excedens desipientium spiritu ineffabiliter lætabatur.

17 Proinde anbelare cœpit, ut ministerio consecrationis per manus Episcopi uni viro Christo Domino perfectius jungeretur; et data est occasio ut Moniales plurimas congregatas Dominus c Huardus Leodiensis Episcopus statueret consecrare. Adducta est ergo et Lutgardis ad cœtum Virginum consecranda: quarum capitibus cum dictus Præsul, in signum coronæ aureolæ, sertum ex zonis factum innecteret, et ad Lutgardem in ordine pervenisset; cuidam viro sancto et simplici, qui adstabat, manifestissime visum est Episcopum coronam auream maximam capiti Lutgardis imponere, et eam præ aliis singulariter honorare. Hoc cum videri ab omnibus æstimaret; quæsit ab astante presbytero:

cur soli Dominæ Lutgardi Episcopus auream coronam imponeret. Quem presbyter, rei nescius, irrisit, dicens: Numquid oculos inversos habes, ut auream coronam dicas, quam lineam omnes vident. Siluit ergo vir beatus et risit, et in Lutgarde meritum singulare notavit. Sed et hinc testes duos veritatis Monialibus vidit. Mirandis plus miranda succedunt.

18 Ex hinc Sponso suo perfectius adhærens, sequebatur Agnum quocumque iret: Si viam Christi humilem prædicamus; sequentem Lutgardem ita humilem videas, quam nunquam superbia laccessivit. Si viam paupertatis intueor, adeo pauperem Lutgardem intelligas, quod nec quotidiani panis, quotidie tamen laborans manibus, alimoniam cogitaret. Si viam Christi in misericordia et pietate respiciam; misericordius aliquid Lutgarde in hac vita non vidi. Si viam Christi in tribulatione denuntiem; fatigationem Lutgardis in jejniis et afflictionibus cogites, quam super omnes nostræ ætatis viros ac mulieres per totam vitam suam duxisse probabitur. Si viam Christi ad gloriam veneramus; Lutgardem conversatione in cœlis positam, ut in præsentiarum videre est, incomparabiliter extollamus. In his omnibus perfectissime Petrus, in his et Maria Magdalena Agnum secuti sunt; non tamen quocumque ivit. Lutgardis autem, cohortes virgineas sequaces habens, illa incorruptionis via Agnum secuta est, qua præcessit.

19 At quoniam Lutgardem per omnia Agnum secutam diximus, videas quid Agnus rependerit. Fas enim est sponsum sponsæ suæ vicem rependere. Sed vide quemadmodum reddidit. In monasterio S. Catharinæ, omni sexta feria in vespere sabbathi subsequentis, in venerationem beatissimæ Virginis Mariæ merito deputati, cum Versus super Responsorium f cantabatur (cujus utique versum ob gratiam devotionis Lutgardis sola cantare solebat) videbatur ei interim dum cantaret, quod Christus in specie Agni super pectus suum se tali modo locaret, ut unum pedem super humerum ejus dexterum alium super sinistrum, et os suum ori illius imponeret: et sic sagendo de pectore illius mirabilis melodiæ suavitatem extraheret. Nec dubitare quisquam poterat in hoc cantu, divinum adesse miraculum, cum in solo Versu illo vox in infinitum solito gratior audiretur. Unde et corda audientium ad devotionem interim mirabiliter movebantur.

20 Præterea, quoniam tantam lucernam latere sub modio non decebat, posita est super candelabrum; ut fulgor gratiæ ejus omnibus appareret. Præposita ergo, id est Priorissa ancillarum Dei in monasterio S. Catharinæ uno omnium consensu electa est, et concessa: Abbatissam enim habere in ipso monasterio non solebant. Sed quia gravissimam sibi in hoc factam injuriam æstimabat, mutare ex tunc locum et propositum disponebat g.

21 Medio autem tempore accidit, ut Abbas h S. Trudonis, Pater scilicet spiritualis ipsius monasterii S. Catharinæ a generali Concilio i Lateranensi veniens, cum processione a Monialibus exciperetur. Facta autem oratione in Ecclesia conventum totum ad Capitulum evocavit, et ut minus caute inter simplices est ioris, osculum singulis dedit. Cumque ad Priorissam Lutgardem ventum esset, ut Abbati osculum daret, illa constanter renuit. Sed omnium in joco, manibus tenta, violentiamque passa, sustinuit. Sed summæ benignitatis Jesus misericordiæ suæ manum ita mediam posuit, ut nec primi motus contagium in viri osculo senserit. Erubescat heu! nostri temporis flagitiosa potius quam cæca devotio, in qua viri, speciem pietatis habentes, impune et sine offensa gratiæ divinæ et legis,

D
A. THOM.
CANTIP.

virtutes Chris-
ti perfecte
imitatur:

cantans
versum de
B. Maria
vidit Chris-
tum in specie
agni:

creatur
Priorissa:

i
in osculo
Abbatis vim
passa, inter-
posita manu
Christi
servatur

putant

2 Cor. 13 A putant se feminas et virgines osculari. Defensionem quidem erroris sui sumunt in dictis beatissimi Pauli Apostoli, ubi scribens Corinthiis; Salutate, inquit, invicem in osculo sancto. Quod utique non ita intelligi debet, ut viri feminas; sed secundum Augustinum, viri viros, et feminæ feminas osculentur: [in osculo sanctæ pacis]: alioquin manifestissimam impudicitiae occasionem dedisset circumspectissimus pudicitiae prædicator: unde alias dixit: Ab omni specie mala abstinete vos. An non mala species illa est ubi per contactum corporum corruptio sequitur animarum: et tantum utinam animorum? an non etiam corporum! Certus sum, si in consuetudinem ducatur, quod et corporum. Si enim ab Augustino Doctore omnium maximo, in Regula Canonicorum, fixus oculus prohibetur, et propter hunc quis a monastica projici societate præcipitur, quia per hujusmodi quisque, etiam remotus a femina *k*, mente corrumpitur; qualem pœnam consuisset in illos, qui turpitudinis incentivum concipiunt per sola oscula mulierum, ubi utique contactus est corporum? In libro de natura rerum Plinius dicit: Quod claucius *l* piscis ex adverso inescatos mordet hamos: in quo quidem signantur illi, qui ipsum fornicationis opus quasi hamum vitant, sed delectationis molliem quasi escam captant: et dum mœchitæ turpitudinem, ut castitatis amatores, despiciunt; per oscula tamen et illicitas contrectationes in illud quod gravius est prolabantur. Unde de talibus Paulus dixit: Dedit eos Deus in reprobum sensum ut faciant ea quæ non conveniunt. Censeo ergo ratione veridica tales esse fornicatoribus turpiores, et per hoc blasphemos in Spiritum sanctum; qui contra castitatem, castitatis inimici, castitatis se simulant amatores. Tu ergo Virgo, sponsa utique Christi, aut amatrix quælibet castitatis, cum Lutgarde fuge tales: flagitium abhorresce. Si quis te quasi ad sanctum osculum sollicitare voluerit; si quis manu ad sinum, ad ubera, vel ad partes reliquas appropinquare tentaverit, sputum pro osculo reddas, et pugnæ obvium contrectanti; nec Clerico in hoc deferas vel personæ: quia castitatem mentis etiam verbere tueri licet, sicut corporis vitam. Talem, inquam, non arbitreris servum Christi, sed satanæ; non spiritualem, sed animale; non pudicitiae sectatorem, sed revera vilissimum *m* leccatorem.

22 Fuit autem præclara Lutgardis in monasterio S. Catharinæ annis ferme duodecim Monialis: et erat illo in tempore Magister *n* Joannes de Liro diœcesis Leodiensis, vir utique in omni sanctitate præcipuus: qui beatæ ipsius femine propositum perfectissimum sciens, eam admonuit, ut in Aquiriam cœnobium ad Ordinem Cisterciensem, loco et Prælatione derelicta, transiret. Cumque linguæ diversitatem in Monialibus ibidem Gallicis causaretur; monasteriumque ejusdem Ordinis in *o* Herkenrode, ubi lingua Teutonica habebatur, intrare potius maluisset dixit ei Dominus: volo ut ad locum Aquiriæ finaliter pergas, et nisi facias ego te deseram. Sed et quedam beatissima virgo, *p* Christina nomine, cujus meminit venerabilis Jacobus in Vita beatæ Mariæ de Oignies, cujus quoque Vitam et ipsi descripsimus; spiritu compulsus divinitus ad eam accessit, in hæc verba prorumpens: Quid cunctaris, inquit, adimplere ea quæ tibi ex instinctu divino jubentur? Cui cum pia Lutgardis, illa quæ præmisimus linguæ diversitate, quantum ad hominem rationabiliter satis, opponeret; inspirata protinus Christina respondit. Potius vellem in Inferno esse cum Deo, quam in cœlo cum Angelis sine Deo. Revera bene et digne respondit. Ubi cumque enim Christus, ibi et paradus est: et hoc quia Veritas mentiri non potuit, quæ latroni in cruce dixit: Hodie mecum eris in Paradiso. Constat enim quod

Luc. 23, 45

illa die nequaquam anima Christi in Paradisum empyreum, aut terrestrem ascendit; sed cum Divinitate ad inferna descendit et cum eo latronis anima, quam secum futuram esse prædixit; et per hoc ubicumque esset, argumento necessario, per locum a causa, Paradisum esse probavit. Præsentia enim Christi locum, quantumque odibilem, reddit summe delectabilem et spectabilius appetendum.... Posito enim quod Infernus æquiparari non poterit simpliciter Paradiso, tamen fuit approbata responsio; quoniam magis eligendum est, esse in quocumque loco cum summo et increato bono; quam in loco quantumcumque bono, vel terrestri vel empyreo Paradiso cum quolibet creato bono. Digne ergo, ad verba Christianæ confirmata, pia Lutgardis offert ad omnia se paratam: neque enim fuit difficile aliquid persuadere Lutgardis, in quo perfectioris vitæ sanctimonia videretur. Parens ergo monitis dicti Magistri, ad monasterium Ordinis Cisterciensis, quod dicitur Aquiria, in terra Ducis Brabantiae, cum omni mentis tranquillitate transivit. Quo audito Moniales S. Catharinæ inconsolabiliter doluerunt: dolorem vero earum Lutgardis comperiens, compassa est tribulatis. Cumque pro pace earum Domino supplicaret, apparuit ei gloriosa Virgo Maria, dulcissima consolatrix; et congratulata est ei quod Domum et Ordinem sibi specialiter dedicatum introisset: Domum vero, pro qua ipsa rogaret, et spiritualiter et temporaliter suis precibus promoveret: quod usque in hodiernum diem absque ullo dubio in ipsa S. Catharinæ Domo videmus, dum ubique fere Ordinis illius tepeat disciplina; ipsam vero monasterium, magis modo quam unquam antea, floreat in virtute, et temporalibus sit copiosius augmentatum. Consulo autem tibi, [o collegium sanctimonialium S. Catharinæ] ut adhuc pro te matrem flagites, ut quod hic quondam fecit in terris, idem faciat in supernis.

Hic liber primus de iis, quæ pia Lutgardis in Ordine S. Benedicti gessit, finem suscipiat: ut ad secundum librum expeditiori ordine procedamus.

ANNOTATA D. P.

a Criticare. i. accessum febrilem pati, vox nondum ullubi lecta Cangio.

b Id est circa an. 1230, quando in ejus notitiam venisse videtur Auctor.

c Los, Lossa aut Lossum antiqui et amplissimi Comitatus caput, sesqui milliari Trudonopoli, quatuor Leodio distat. De hoc Comitatu ad Episcopos Leodienses translato possim agunt historici Leodienses. Consule Miræum in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 87 et 146.

d Fisen in Vita S. Lutgardis cap. 3 Ivetam appellat.

e Huardus in MS. et Survio. Hic Fisen in Vita et Annalibus Leodiensibus ad 1205, est Hugo Petropontius, ordinatus anno 1201, mortuus anno 1229. Quidni, sicut notavit Rosweydlus, fuerit S. Huardus Hugonus Suffraganeus? videntur autem hæc acta paulo post an. 1200.

f Scilicet γ . Diffusa est gratia in labiis tuis, cui subjungitur κ . Propterea benedixit te Deus in æternum.

g Ergo circa an. 1205.

h Christianus nomine, Abbas 35, præfuit ob anno 1193 ad annum 1222. Ejus aliqua Vita profertur a Fisen lib. 2 Paralipomenum pag. 564 ubi laudatur a magna morum innocentia, divinarum meditationum studio, et monasticæ disciplinæ cultura eximia; ejusque corpus anno 1557 repertum est ab omni putredinis vitio intaminatum.

D
A. THOM.
CANTIP.

transit Aquiriam Ordinis Cisterc.

E

priori nihilominus monasterio utilis.

k
datque exemplum talia vitandi

Rom. 1, 28

m
monitu Joannis de Liro

n

o

p
instinctu cœlesti et adhortatione B. Christianæ mirabilis,

A. THOM.
ANTIP.

A i Jam dixi Thomam vel memoria lapsam, Concilii causa Romam profectum Abbatem credidisse; vel an. 1203 aliquod revera habitum fuisse contra Albigenses, cujus distincta memoria nullibi nunc sit; istud enim celebre, cui 800 Abbates intervenerunt habitum fuit anno 1113, quando jam Aquirix debebat Sancta, ubi Abbas iste nihil juris habebat.

k Allegatur hic Regula, sicut habetur aptata viris: quam quia Sanctus non illis scripsit, sed feminis (ut pulchre ostendit Nicolaus des Nos in suo Canonico seculari et Regulari, recteque censet viris primum aptatam circa an. 820) ideo in primigenio contextu vivorum aspectus interdicitur. Digna autem sunt, inquit, quæ transcribantur verba: Oculi vestri, etsi jaciuntur in aliquem, figantur in neminem: neque enim quando proceditis viros videre prohibemini: sed appetere aut ab iis appeti velle. Non solo tactu, sed affectu quoque et aspectu appetitur et appetit femina. Nec dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius: et cum se invicem sibi, etiam tacente lingua, conspectu mutuo corda nuntiant impudica, et secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus. Nec putare debet quæ in masculinum figit oculum, et illius in seipsam diligit fixum, non ab aliis videri cum hoc facit: videtur omnino, et a quibus non arbitratur. Sed ecce lateat, et a nemine hominum videatur, quid faciet de illo superno inspectore, quem latere nihil potest? An ideo putandus est non videre, quia tanto videt patientius, quanto sapientius? Illi ergo timeat sancta femina displicere, ne velit viro male placere; illum cogitet omnia videre, ne velit viro male videri..... Quando ergo simul estis in ecclesia, et ubicumque ubi et viri sunt, invicem vestram pudicitiam custodite: Deus enim qui habitat in votis, etiam isto modo custodiet vos ex votis. Et si hanc, de qua loquor, oculi petulantiam in aliqua vestrum advertentis, statim admonete, ne cæpta progrediantur, sed ex proximo corrigantur. Si autem et post admonitionem iterum, vel alio quocumque die id ipsum eam facere videritis; jam velut vulneratam, sanandam prodatur, quæcumque invenire potuit hoc; prius tamen et alteri vel tertiæ demonstratam, ut duarum vel trium possit ore convinci, et competenti severitate coerceri..... convicta vero secundum Præpositæ vel

B

C Presbyteri arbitrium debet emendatoriam sustinere vindictam, quam si ferre recusaverit, et si ipsa non abscesserit, de vestra Societate projiciatur.

l Glauci piscis meminit Plinius lib. 32 cap. 11; capite autem 2 agit de astu quorundam piscium uti et lib. 9, cap. 42 et 59: sed tale nihil ibi de illo lego.

m Leccator I. scurra, a Trutonico Lecken lingere, liguvire, unde participiale substantivum vulgo Lecker; quod etiam adjective dicitur pro delicatus; sumptum a lautitiis, quæ etiam lambi seu lingi solent ad diuturniorem gustum: multa de his Cangius verbo Leccator.

n Jacobus de Vitriaco in Historia Occidentali cap. 9 inter veros prædicatores censet Magistrum Joannem de Liret, ejusque socium Magistrum Joannem de Nivella, qui in agro Domini fideliter et prudenter laborantes, de cavernis petrarum et montibus bestias veuabantur, de lacu fæcis et miseræ, retibus et sageis pisces extrahentes. Quæ de conversione peccatorum intelliguntur.

o Herkenroda, primo lapide ab oppido Hasseleto cænobium, a Gerardo Comite Lossensi anno 1182 fundatum.

p. S. Christinae mirabilis Vita danda erit 24 Julii. Ejus, sed tacito nomine, meminit Jacobus de Vitriaco

in Prologo ad Vitam B. Mariæ de Oignies, infra ad D diem 23 Junii: ad quam Vitam refertur etiam Vita ipsius Jacobi, circa annum 1226 ut supra dictum.

LIBER II.

Vita in Cisterciensi Ordine peracta.

CAPUT I.

Jejunio bis 7 annorum Animæ in purgatorio adjutæ. Vexatæ a demonibus liberatæ.

Igitur cum virtus piæ Lutgardis ubique crebresceret, cæperunt nova monasteria in Gallicis partibus construi et ad electionem illius, dum modo parum de Gallico didicisset, multipliciter anhelare. Quod ut pia Lutgardis cognovit, multum exhorruit; et conversa ad gloriosam virginem Mariam, eam ut hoc averteret cum lacrymis exoravit: cui beata Mater apparens ait: Nullo modo paveas in hoc verbo: quia scutum meæ protectionis opponam. Et vide, Lector, quali modo aversum hoc fuerit, et videbis quam mera veritas respondentis. Vix viginti quatuor annorum tempus attigerat, cum Aquiriam intravit; et tamen talis in quadraginta annis, quibus postea inter socias Gallicas vixit, tantum vix sermonis Gallici addiscere potuit, ut panem recto modo Gallice peteret, cum esurivit. Quod ubi palam omnibus factum est, dilecta hynnula Christi in somno contemplationis pausare permissa est; nec suscitavit eam aliquis, neque evigilare ad curam pastorem fecit, donec ipsa vellet; nec unquam accidit, ut hoc vellet.

2 Imminente peste gravissima Albigensium hæreticorum beatissima Virgo Maria apparuit ei vultu lugubri, et facie denigrata. Cui in visione compassa Lutgardis, cum magno rugitu cordis et vocis quæsit ab ea: Quid habes, inquit, o piissima Domina, ut tanto pallore squalleat tua facies; plena omnium gratiarum. Et beata Virgo: Ecce, inquit, ab hæreticis et malis Christianis rursus crucifigitur Filius meus, rursus conspuitur. Tu ergo assume tibi lamentum, et jejuna annis septem continuis ut quiescat ira Filii mei, quæ generaliter imminet orbi terre. Ex hinc ergo septem annis continuis Lutgardis in pane tantum et cerevisia jejunavit. Et magnitudinem vide miraculi. Obedientia sæpe coacta, pulmenti aliquid accipere in ore tentavit: sed nihil horum ad magnitudinem fabæ guttur ejus transire prævaluit. Et licet ipsamet mirabili quadam et incredibili abstinentia continue laboraret; gaudebat tamen, quando Conventus melius habebat in cibis; ita quod per mensem melius diceret se habere si quando conventus semel pitantiæ abundantiam habuisset. Non enim omnibus in exhibitione gratiæ commune posse esse sciebat, quod sibi singulari dono ad remedium multorum pietas divina contulerat: et hoc contra illos, qui fingunt laborem in præcepto, statuuntque communiter omnibus observandum, quod ipsi vel suffragante gratia, vel opitulante natura observare sine molestia potuerunt. [Ipsa autem quanto plus continuavit jejunia, tanto fuit corpore et corde robustior.]

3 Cum Magister Jacobus de Vitriaco ut ipse refert in * libro vitæ B. Mariæ de Oignies, ipsius venerabilis femine præcibus prædicationis gratiam accepisset; factum est ut religio quamdam mulierem languentem in lecto, non turpi amore, sed nimis humano diligeret. Hujus igitur consolationi intentus assidue, prædicationis officium segniter omitebat. Pia ergo Lutgardis, vinculum cordis ejus et dolos diaboli in spiritu sentiens, aggressa

Timens in Abbatissam eligi,

E non potuit idioma Gallicum addiscere:

u ob hæresim Albigensium monitu Dei paræ

jejunat 7 annis in pane et cerevisia: F

* num. 69 Jacobum de Vitriaco

est

A est in multis lacrymis pro eo Dominum deprecari. Cumque nihil proficeret in orando, et Dominum super hoc argueret ut crudelem, respondit Dominus: Orationibus, inquit, tuis in contrarium homo nititur, pro quo petis: Hæc dicens, distulit Dominus implere. Quod ut vidit pia Lutgardis, impatientius agens, Domino magnis vocibus inclamavit: Quid est, ait, quod agis benignissime ac justissime Domine? aut separa me a te, aut hominem pro quo peto libera, etiam non volentem. Mirares! Nulla mora inter rogatum et factum penitus intervenit, sed prorsus et protinus liberatus, Liberatori suo et ejus famulæ benedixit; sensitque apertis oculis post liberationem periculum, quod ante, humano amore cæcatus, videre non poterat. Nec grande post hæc tempus excessit, cum idem venerabilis Jacobus ad Episcopatum *b* Acconensem in transmarinis partibus est electus.

liberat ab affectu nimio erga quamdam ægram.

B 4 Sub eodem fere tempore quidam Simon, vir nobilis de Teutonia natus, et optime litteris institutus, Ordinem Cisterciensem intrans, Fodiacensis *c* Abbas postea factus est: qui licet fervens esset desiderio, amaro tamen zelo in subjectos invecus, immatura morte præventus est. Illic cum piam Lutgardem pro sanctimonia vitæ dilectissimam habuisset, eam sua morte turbatam graviter dereliquit: pro quo mox afflictiones et jejonia faciens, rogavit Dominum, ut defuncti animam liberaret. Cumque multum precibus insisteret, respondit ei Dominus: Consolare, quia ob gratiam tui illi bene faciam, pro quo oras. Illa autem importunus instans, secundo responsum accepit, hominem debere in proximo liberari: Et illa; [Quidquid tibi vis dare solatii, illi anime in purgatorio triboas. Et subjunxit:] Nullo modo, o Domine desistam a fletibus, nec tuis unquam promissionibus consolabor, nisi illum liberatum viderim, pro quo peto. Nec passus est eam Dominus ulterius tribulari, sed apparuit ei Dominus, et præsentialiter secum liberatam a purgatorio animam mox adduxit dicens: Consolare dilecta: ecce enim anima, pro qua petis. Nec mora: pia Lutgardis prostrata in faciem, super liberationem anime Dominum benedixit. Anima autem exultabunda et laudans, piæ Lutgardis gratias retulit; et ad potiura transiens, in magna gloria cælorum ardua penetravit. Iste idem Simon postea piæ Lutgardis frequenter apparuit; et inter cetera dixit ei, quod quadraginta annos in purgatorio peregisset, nisi eum oratio illius apud misericordem Dominum adjuvisset.

e
Animam Abbatis impetrat

importunis precibus:

a purgatorio liberans:

secura redditur quod placeat Deo:

C 5 Spiritu quoque timoris Domini pia Lutgardis humiliter insignita, quasi tumentes fluctus, super se Dominum metuebat, et omnia opera sua, velut facta in dubio, verebatur. Diu ergo ejulans quotidie Dominum precabatur, ut se certam redderet etiam in presenti. In hoc autem desiderio prolixius constituta, die quadam vocem ad se manifestissime factam audivit: Secura jam esto, carissima, quia placet Domino vita tua. Ad horam ergo pia Lutgardis exultans, cepit ut prius nihilominus formidare. Iterato autem ad eam vox facta divinitus dixit: Visne tu Dominam Mariam de *d* Roavia testem tuæ securitatis habere? Et illa: Non inquit, nimis timorata est, et diu jam anxie mihi differret revelare quæ sciret. Cui vox divina; Interim, inquit, quiesce, carissima: in proximo fies manifeste et perfecte segura. Exinde vix quatuor dierum spatium pertransivit, cum ecce vir spectabilis et ignotus omnibus, locutorium, ubi Moniales consederant, introivit. Salutatis ergo breviter omnibus, postulavit piam Lutgardem ocuis accersiri. Quæ ut venit, salutavit eam; et omnibus audientibus dixit: Hæc tibi mandat Omnipotens: jam segura vivas de ca-

Junii T. IV.

tero: quia Domino in te bene complacuit. Hæc dicens juvenis sine mora disparuit; nec ultra restabat quærere, unde venerat, nec quis esset [Non multo post quidam sanctissimæ vitæ homo revelationem divinam accipiens, in Aquiriam venit, et eam in supradictis consolationibus confortavit.]

G Hinc ergo animo ferventiori desiderans per excessum mortis ad perennia transmigrare, quotidie oculis ejus stillabat ad Dominum: et ecce Dominus clamores ejus mitigare festinans, apparuit ei et vulneribus manuum, pedumque et lateris patefactis, dixit: Ecce contemplare, carissima, quod vulnera mea clamant ad te; ne in vanum effuderim sanguinem; ne in vanum sustinuerim mortem. Hoc viso et audito pia Lutgardis pavefacta mirifice, cum timore et horrore quæsit; quis esset clamor vulnerum Christi? et responsum est ei: Labore tuo et fletibus iram patris mitigabis accensam, ut non perdat peccatores in mortem, sed per misericordiam Dei convertantur et vivant.

H 7 Sub isto fere tempore Dominus Innocentius Papa tertius, post celebratum Lateranense Concilium, ab hac vita *e* migravit: nec intercessit mora post obitum, cum ipse Papa piæ Lutgardis visibiliter apparuit. Illa autem ut vidit apparentem, maxima flamma circumdatum; quis sic esset, interrogat: Et ille: Ego sum, inquit, Innocentius Papa. Et illa cum gemitu; Quid est, inquit, te nostrum omnium Patrem tanto supplicio cruciari? Cui ille; Tres, inquit, causæ sunt, quare sic crucior: per has autem eram dignissimus æterno supplicio tradi: sed per intercessionem piissimæ Virginis Mariæ, cui Monasterium ædificavi, in fine pœnitui, et æternam mortem evasi. Crucior tamen atrocissimis pœnis usque in diem extremi judicii. Hoc ipsum autem, quod ad te petiturus suffragia venire potui, mihi utique a suo Filio, misericordiæ Mater obtinuit. Hæc cum dixisset, repente disparuit. Lutgardis autem obitum et necessitatem defuncti Sororibus, ut ei succurrerent, indicavit. Ipsamet autem animo compassa tanto piaculo, mirabili se pro illo, qui apparuit, afflixit supplicio. Nota autem Lector, quod ex revelatione piæ Lutgardis ipsas tres causas accepimus; sed eas ob tanti Pontificis reverentiam subticemus.

I 8 Consimilis in genere, sed in piaculo multum dissimilis visio, Lutgardis per idem fere tempus apparuit. Prædictus venerabilis Joannes de Liro, vivens cum Lutgarde pactum inierat, ut qui prius ex ipsis a mundo decederet, post mortem superstiti appareret. Curium ergo Romanam idem Joannes pro negotiis adiens religiosarum mulierum, quæ per Brabantiam ab æmulis turbabantur; veniens circa montes Alpium, est defunctus. Nec mora sub ejusdem mortis articulo, apparuit visibiliter Lutgardis, in claustrum astitit. Vivere ergo illum credens, manu innuit, ut locutorium introiret: ubi scilicet loqui secundum ordinem posset. Cui ille; Ego, inquit sum mortuus et ab hoc seculo transii: et ut veritatem Dei implem, quæ inter nos ex pacto convenerat, tibi defunctus apparui. Et mox illa in terram prostrata quæsit: Quid autem significat vestimentum triplex, quo tanta gloria potitus indueris? Et ille Vestimentum, inquit; nive candidum, virginæ carnis meæ, quam ab utero inpollutaro servavi, innocentiam signat: rubicundum vero, labores et tolerantias, quibus ad mortem perductus sum, quas multo tempore pro justitia et veritate sustinui, apte demonstrat: cæruleum vero, quo in superficie vestior, spiritualis vitæ perfectionem significat. Hæc dicens ab oculis mirantis evanuit. Illa autem et visionem et obitum dicti Magistri, sorori ejus carnali et aliis moniali-

D
A. THOM. CASTIP.

aspectu vulnerum Christi docetur orare pro peccatoribus.

e

E
Innocentio 3 Papæ ex purgatorio sibi apparenti

succurrit, et succurri petit.

F

Joannem de Liro videt a morte in gloria,

et intelligit quid triplex vestis ejus designet.

A bus indicavit. Verumtamen cum ipsa pia Lutgardis dictum venerabilem virum, et si Deo datum, sibi tamen defleret ablatum; in ipso luctu ei Dominus per hæc verba respondit: Cur fles, Lutgardis? et quamobrem affligitur cor tuum? Numquid non melior sum tibi, quam / decem filii? Hæc igitur, sicut Laica Monialis, cum non intelligeret, interpretata audisset, non ultra defunctum luxit; sed in morte illius Dominum per omnia benedixit.

Alis 7 annis
jejunare jubetur
in pane et
olere

9 Expletis præterea supradictis septem annis, quibus in pane et cerevisia jejunavit, iterato revelatum est ei, ut pro peccatoribus universaliter jejunaret. Quod illa gratanter accepit; et alios septem annos in pane tamen et olere jejunavit. Adjecit autem Dominus visionem, et rapta in spiritu vidit salutis nostræ Principem Jesum, cum vulneribus quasi recentibus atque rubentibus, vultui Patris astantem, et Patri pro peccatoribus supplicentem. Qui conversus Lutgardi dixit: Videsue tu, quemadmodum me totum Patri pro meis peccatoribus offero? Sic etiam volo, ut te mihi totam pro meis peccatoribus offeras, et zelum contra illos in vindictam accensum avertas. Hoc idem ei Dominus Jesus in sacrificio Missæ quotidie fere dicebat: Quod autem preces et jejunia atque labores B. Lutgardis virtutem magnam haberent, in morte testata est illa beatissima Maria de Oignies; ubi velo ipsius caput suum velans ac ligans, spiritu prophetiæ tacta prædixit: Sub cælo, ait, non habet mundus Domina Lutgarde fideliozem, et magis efficacem in precibus pro liberandis animabus a Purgatorio, et pro peccatoribus exoratricem. Spiritualia miracula in vita sua nunc facit; corporalia post mortem efficiet. Quam vera ista sint, multi et in vita ejus experti sunt, et post mortem; sicut postea præsens scriptura testabitur, non desinit operari.

B
pro peccatori-
bus:

10 Cum quædam religiosissima Monialis in revelationibus, quasi a Deo sibi factis per diabolum deciperetur, pia Lutgarde orante pro illa Dominum, respondit Dominus; Illumina his qui in tenebris et umbra mortis sedent. Cumque hæc verba Domini, utpote laica, non intelligeret; quæsit ea a quædam Moniali, et intellecta recepit. Instantius ergo ipsa Dominum supplicante, apparuit ei dæmon, dicens: Ego sum spiritus mendax, qui illam decipio Monialem. Cui illa, Vade, inquit, ad Fratrem Simonem, in Alna monasterio degentem; et idem dicas ei, ut testem habeam veritatis. Nec mora, obedit Diabolus; et Frater *g* Simon in Aquiriam venit. Erat autem idem Simon vir Dei spiritu plenus; et (sicut liber ejus vitæ testatur), cui Dominus plurima revelavit. In unum ergo pia Lutgardis et Frater Simon secundum revelationem Domini concordantes, Monialem protinus *h* mandaverunt. Nec mora manus et membra Monialis contrahebantur rigore fortissimo, et os ejus adeo fortiter claudabatur, ut cunctello non posset aliquatenus aperiri. Videntes ergo turbabantur timore horribili; et flexis in oratione genibus, pro tanto piaculo misericordem Dominum exorabant. Quid ergo factum est? Nequaquam fas erat in tantorum precibus inexorabilem Dominum inveniri. Mox ergo ut ab oratione Dei supplices surrexerunt, Monialis membra ad statum pristinum redierunt; aperuitque os, et cibum sumens confortata est; et ab illo die ac deinceps a deceptionis spiritu liberata, Tantis autem postea prærogativis vitæ meritis, ut ipsemet vidi, condonata est, ut non solum illuminata in tenebris dici posset; sed etiam alios multos, existentes in tenebris, morum exemplis illuminaret.

cognosceit sancti monialem decipiam a dæmone,

g

et cum B.
Simone id
comperit
h

atque illum
liberat:

11 Vidi ego ipse Cisterciensis Ordinis Monialem quæ multis annis a dæmone vexata, ad eam adducta

est; et per maximam ejus precum instantiam liberata. Vidi et aliam quæ a dæmone incubo annis plurimis mirabiliter fatigata, per preces ejus erepta est et mundata: fuit autem, ut ipsa mihi frequentissime testabatur, nequissimus ille dæmon, qui eam vexaverat et tanta spurcitia inquinaverat corpus ejus, ut nisi maxima violentia precum repressa fuisset, sæpius se ad publicum meretricium obtulisset. Liberata autem per preces Domine Lutgardis, in tanta pace peregit vitam, ac si nunquam eam dæmoniacæ vexationis stimulus agitasset. Mira certe, et mira valde permissio Salvatoris ac Redemptoris; quod potestatem accepit Satan in mundo corpore, et hoc corpore virginali: quæ potestas non tantum exercetur, ad carnis inquinamentum, verum etiam vix fieri potest quin procedat ad corruptionem mentis, et animæ detrimentum. Quid mundius sponsa Christi? quid mundius Virgine, quæ est sancta corpore et spiritu? et tamen in talem fieri ista percepimus. Quid restat ergo nisi exclamare cum Apostolo: O altitudo divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Credimus tamen quod occulto et justo Dei judicio, mulieres ad istud inquinamentum, per excessum tentationis illicitum, perducantur: quomodo autem aliter, non videmus.

D
liberat aliam
ab incubo
fatigatam,

12 Quædam Yolendis, Monialis nigra, in monasterio super Sambram, mundi illecebris dedita, ad monasterium de Aquiria hortatu piæ femine convolvit; fuit autem nobilis genere, et delicatissimi corporis femina. Pro hac pia Lutgardis mira precum instantia Dominum exoravit ut ei peccata dimitteret, et gratiam infunderet devotionis. Nec potuit Christus negare quod petiit: sed mulierem ad sanctæ conversationis statum perduxit. Cum ergo ibidem annis pluribus Domino deserviret; obitum suum Domino revelante cognovit: et accessit ad piam matrem suam Dominam Lutgardem: Pro me, inquit, instantissime Dominum deprecere, quoniam vitæ meæ instat jam finis. Cui pia Lutgardis: Constante, inquit, expecta Dominum, quia certa sum, quod tecum misericorditer aget: et in proximo te a pœnis, quas vereris, eripiet; Tu autem post mortem revertaris ad me; et rediens primo mihi dicito; Benedicite: deinde Pater noster cum Salutatione Angelica perorabis, ne solito diabolus aliquod figmentum adducat. Mortua est ergo, ut prædixit, in miro fervore spiritus *i* Monialis: et nec triginta dierum tempus excessit, cum ecce, orante pia Lutgarde, mortua ei Yolendis apparuit; et sicut in vita rogata fuerat, primo dixit Benedicite, et cetera quæ prædixi: Pia ergo Lutgarde respondente; Dominus, statim intulit; Quomodo est, inquit, tibi? Et mortua, Dominus, inquit, non abhorruit me pro meorum enormitate peccatorum, sed ob gratiam tui magnam consecuta sum misericordiam. Et hoc dicto disparuit. Lutgardis autem cum multis lacrymis divinam super peccatores misericordiam benedixit.

E

aliam ad
piam vitam
adduxit.

et a morte
redire jussam
F

i

salvatum
intelligit:

13 Sed et soror sua carnalis, de mundo ad purgatorium transiens, antequam piæ Lutgardi mors sororis indicaretur, ei subito in aere vox horribilis et lamentabilis inclamavit: Miserere, soror carissima, miserere mei, et mihi misericordiam eandem, quam aliis animabus præstitisti, clementer impendas. Intellexit autem prostrata in precibus, quod anima sororis suæ orationum suffragia postularet: et mox exegit ab omnibus, ut Conventus illam in multis disciplinis, et orationibus adjuvaret.

sorori propriæ
in purgatorio
succurrit.

14 Eodem fere in tempore res apud multos pro animi admiratione habita contigit, quam subjungo. Cum enim pia Lutgardis secundum consilium Augustini

A gustini omni die Dominica perciperet Corpus Christi, prohibita est pia Lutgardis a Domina k Agnete minus discreto usa consilio, tunc temporis Abbatissa, sumere omni die Dominico sacramenta [Cui pia Lutgardis dixit: Obediens quidem ero, Mater charissima, sed hoc certissime præcognosco, quod in carne tua Christus hanc injuriam vindicabit.] Nec mora: in vindictam facti, in tantum a Domino per intolerabilem infirmitatem afflicta est, quod ecclesiam ingredi non valeret; nec cessavit dolor per momenta conerescens, donec reatum indiscretionis agnosceret, et prohibitionem in pia Lutgarde pœnitens relaxaret: sed et illic quæ in hoc facto fuerant contra illam, aut notabiliter ab hac luce subtracta sunt, vel se ad illam humilitatis spiritu convertunt. Dignus zelus Sponsi erga sponsæ suæ improbos turbatores.

15 Spiritus ejus super morientes in magna semper misericordia ferebatur: visitabat ergo eos ad confessionem peccatorum admonens et impellens, spem certam pœnitentibus, et peracta pœnitentia gloriam repromittens. Cum ergo quædam Soror ageret in agone, et sine gravissimo vexaretur, apparuit ei dæmon insultando et dixit: Ecce vexavi Sororem illam: sed cum venisset populus nihil amplius prævalui in ea. Populum autem conventum vocavit, qui ad commendandam animam Sororis veniens, vires illius precibus enervavit. Sanctum ergo et pium est assistere morientibus, et eos contra dæmones, qui fims nostri calcaeo semper insidiantur precibus adjuvare.

16 Frequenter quoque ad eam dæmones veniebant, et funestum vel triste aliquid annuntiabant: illa autem conspuebat eos, et importunos Crucis signaculo depellebat. Adeo dæmones timebant eam, ut etiam locum orationis ejus, quasi ferrum candens, vitarent attingere. Et ipsa quidem cum nec Psalmos intelligeret, nec aliquid de Scripturis, in ruminatione tamen illius Psalmi: Pens in adiutorium meum intende: et aliorum quorundam versuum in Psalterio videbat dæmones miro horrore diffugere, et a mali suggestionem cessare. Unde intelligebat virtute verborum etiam a se non intellectorum præsentiam dæmonum propulsari, et eorum in tentationibus potentiam enervari. [Refert Frater Bernardus quod eam secreto dicentem audivit, nihil se timere diabolum, nec in ullo deceptionis modo, adversus eam, posset aliquatenus prævalere; Sed secundum promissum Domini, ipsa caput, id est initium tentationum ejus, virtutum pede potentissime conterebat.]

ANNOTATA D. P.

a Anno 1208 suscepta a Cruce signatis fuit expeditio ad exterminium Abigensium et ad hunc annum videtur initium hujus jejuniæ spectare, etsi aliquanto citius grassari, et seducere a Christo fideles per Galliam ceperint.

b Acon seu Ptolemæis urbs maritima Palestinæ, ubi, post Hierosolymam amissam, refugium suum habuisse Patriarchas Hierosolymitanos, diximus 8 Aprilis ad Vitam B. Alberti Patriarchæ num. 25. De dicta urbe a Christianis capta, agit Jacobus a Vitriaco in Historia Orientali cap. 25, factus ipse Aconensis Episcopus post an. 1217.

c Fodiensis seu Foviensis vel Faviacensis Surio Focensis Abbatia nusquam occurrit: quid si Fossæ seu Fossense S. Foillani in Hannonia monasterium, antequam Præmonstratensibus traderetur, fuerit Ordinis Cisterciensis: Miræus in Chronico Præmonstrat. fatetur nesciri quando Præmonstratensibus obvenisset; sed refert diploma Episc. Cameracensis Burchardi an.

1125 jubentis ut si eo loci aliquando constitatur Abbas, is Pastorale pedum deferat ad Capitulum Fossense et quotannis eidem solvat unum denarium aureum, vel decem argenteos.

d Maria de Roavia, aliis MSS. Roania, Maura Surio Rona.

e Innocentius Papa mortuus est 16 Julii anni 1216: cum autem Pontifex iste, fuerit optimus, illusionem hic vel fabulam esse voluit aliqui, quod hic narratur: sed numquid judicium Dei abyssus multa? et ab hominum judiciis sæpe diversissima?

f Verba sunt Elcanæ ad Annam uxorem, sterilitatem suam plorantis 2 Reg. 1, 8 quæ hic aptantur filiis spiritualibus, qualis S. Lutgardis erat Mag. Joannes.

g B. Simon a multis refertur 24 Februarii, a Miræo 6 Novemb. in Vita MS. (quæ penes nos est) ad 6 Decemb. in qua hujus relationis mentio habetur.

h Mandaverunt, aliis demandaverunt. i. venire mundarunt.

i Sepulta etiam in ecclesia Aquiriensi ut notat Rayssius pag. 61: ubi et Beatam ac Pœnitentem appellat.

k Agnes 2 Abbatissa, successit Mariæ primæ Abbatissæ: de qua supra num. 5.

l Ut primis in Aquiria annis hanc juverit Lutgardis annos 24 circiter natam, itaque non nisi annorum 66 fuerit cum hæc scribebat Auctor.

CAPUT .

Orationis efficacia: desiderium Martyrii: auxilia tentatis et peccatoribus, imo et ægris præstita.

Pia itaque Lutgardis, cum ad omnem perfectionem mirabiliter anhelaret, cœpit miro modo insistere, ut omnem pœnitentiam cogitationem, non tantum malas, verum etiam bonas, a se in dicendis Horis repelleret; et, quod in statu vitæ mortalis impossibile est, eo solo quod diceret animum occuparet. Cumque hoc efficere minime potuisset, cœpit semetipsam grandi mentis scrupulo perturbare; et, quasi nihil dixisset, secundo vel tertio Horas singulas iterare. Lugebat ergo in isto necessario vitæ defectu, et a nullo amicorum suorum in hoc potuit consolari. Fiebant autem orationes ad Deum pro ea, ut eam Dominus ab hoc scrupulo liberaret. Nec eos sefellit Omnipotens. Inopinate enim, induit Pastorem Dominus, oculos insequentem, ad instar Amos Prophetæ et in ore ejus verbum consolationis posuit pius Pater. Oves igitur mox dimittens rudis pastor, ad tredecim milliaria in Aquiriam venit: et accessit pia Lutgarde, audientibus etiam aliis, dixit: Hæc dicit Dominus: Nullo ulterius pro dicendis Horis dolore torquearis aut scrupulo: placibiles sunt orationes tuæ et in conspectu meo gratanter acceptæ. Hæc ut dixit pastor, repente diffugit: nec locus fuit, quis esset, querere, vel aliquid amplius scire: postea tamen notum factum est quis [esset aut] fuisset. [Sed et per seipsam Dominus dixit ei; Nihil vereris ulterius, quoniam in te istum supplebo defectum] Pia autem Lutgardis verbum utrobique de ore Domini prolatum sentiens, in pace conscientie requievit, nec amplius eam postea super hoc inordinatus scrupulus latigavit.

18 Itaque non posset credi de facili, cum quanta spiritus alacritate in cantandis Horis Domino deserviret. Cum ergo die quadam in Vesperis cantaret in choro, Monialis quædam, quæ ab opposita parte in choro stabat, visibilibus oculis corporalis luminis, flammam de ore ejus vidit ascendere, et in sublimi aere penetrare. Ad cujus visum insolitum timida et pavefacta puella, fere exanimis facta est.

Finitis

D
A. THOM.
CANTIP.

E

A scrupulo ob
distracciones
in Horis,

F
liberatur ab
opitione
divinitus
submitto,

et a Christo:

inter cantandum videtur
ex ore flammam
emittere.

novit moribunda
ob sororum
preces recessisse
dæmones,

B

eosque facite
ipsa pellit a
se.

C

A. THOM.
GANTIP.

A Finitis ergo Vesperis, pia Lutgardis Monialem dulciter consolata, tandem adhuc timenti dixit: Nolo te filia carissima, ista visione terreri; quia in veritate divinitus factam intelligas. Nota ergo Lector, quod de multis hoc legitur accidisse: et corporalem flammam in eis visam, fervidæ orationis desiderium figurasse. [Plerique minus spirituales mirati sunt, quomodo in factis tam magnificis calcare humanam gloriam potuisset. Et, respondeo: Adeo (ut mihi ipsamet dixit) spirituali et solida interius gloria plena fuit, quod nulla eam forinsecus inanis gloria vexare potuit; sed veluti columnam Spiritus sanctus eam immobilem fixit].

Post commu-
nionem refe-
ctura corpus,

19 Cum Augustinus, Doctorum omnium maximus, in libro de Civitate Dei dicat, quod in cunctis nobis semper debeat præesse discretio et quasi moderando singulas discernere voluntates; piam utique Lutgardem discretione maxima novimus viguisse, quod patet in hoc capitulo quod subjungo. Die quadam Dominica, cum Sacramentum salutare Christi corporis accepisset, et reliquæ cogitationis diem festum in ea agerent Salvatori, ita quod grave esset ei ad mensam cibi corporalis accedere, dixit; Domine Jesu, non est modo mihi congruum tempus tuis delictis occupari, sed vade ad Elizabeth quæ una hora a cibis abstinere non potest, et occupa cor ejus: me autem comedere permittas et refici. Erat enim ibidem quædam Monialis, quæ infirmitate hujusmodi laborabat, ut pluries in die et pluries in nocte eam refici oporteret. Ad verbum ergo piæ Lutgardis mox Christus obediens, ad Monialem repente transivit, et cor ejus tanta suavitate replevit, ut a corporali cibo contra consuetudinem sine ulla molestia per longum temporis spatium abstineret. In hoc ergo notari potest discretio magna piæ Lutgardis, quod debilitare noluit corpus suum occupatione etiam spiritali: utilius ducens illud ad multos alios labores animabus utiles conservare, quam extra horam (quia omnia tempus habent) ad destructionem sui inutiliter fatigari. Et hoc quidem contra illos, qui semel aut bis spiritus suavitate degustata, sibimet inimici crudeliter corpus abiciunt; et dum in Deum per hoc tendunt spiritu fortiori, corpus in adjutorium spiritus datum destruunt; et sic spiritum, per destructionem corporis impotentem effectum, miris sinunt miseriis aggravari: Corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam. Contra quos expertissimus Doctor loquitur Paulus: Nemo, inquit, carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam: Nutrit utique, non ad delectationem, sed ad sustentationem. Abraham montem visionis ascendens, oblato sacrificio ad asinum rediit: cui Salomon onus jubet imponi, et postea paleam dari. De his Lector quid agat, excogitet: nos autem brevitatibus causa ad reliqua transeamus.

Christum
rogat alio
divertere;docetque inter
delicias spiri-
tus,Ephes 8, 29,
cavendam
corporis
destructionem.Carnia fame
laboranti et
semper cluni-
ca,impetrat
sanitatem ad
annos longos:

B C
Nutrit utique, non ad delectationem, sed ad sustentationem. Abraham montem visionis ascendens, oblato sacrificio ad asinum rediit: cui Salomon onus jubet imponi, et postea paleam dari. De his Lector quid agat, excogitet: nos autem brevitatibus causa ad reliqua transeamus.

20 De eadem Elizabeth inopinabile multum miraculum accidit, quod subjungo. Sicut enim diximus, omni fere hora eam comedere non solum diebus, sed etiam noctibus quandoque oportebat: et tamen ita debilis erat, quod nullo modo in pedibus stare posset, sed in lecto continue decumbebat. Cum ergo in pia Lutgarde, virtutem orationis luce clarius agnovisset; rogavit eam cum magna cordis instantia, quatenus pro ea Dominum exoraret, ut ei ante mortem, possibilitatem surgendi, et conventum frequentandi concederet, ut per hoc ante finem vitæ suæ Domino Jesu Christo plenius deserviret. Annuit ergo illa pro ea Dominum deprecari. Cui Dominus in hæc eadem verba respondit: Elevare, inquit, elevare consurge filia Hierusalem quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus. Hanc ergo responsionem Domini et causam responsionis, cum litteratis Monialibus indicasset, adverterunt ex ægritu-

D
dinis lecto Elizabeth elevandam, et consurrecturam in sanum statum; in quo solvenda erant vinela colli ejus, et captivitas elidenda, quibus in infirmaria debiles, non tantum modestis, verum etiam discolis subjei ministris oportet, voluntarios pariter et invitos. Et factum est sicut ei Dominus dixerat: elevataque Elizabeth de lecto ægritudinis, in quo jacuerat annis multis, consurrexit ad onus Ordinis indefesse, et perfectissima sanitate diu postea Christo Domino deservivit.

21 Recogitabat eum, qui talem a peccatoribus sustinuit tribulationem, et miro modo accensa est Christo vicem rependere, et pro eo martyrium sustinere. Sed, quia tempus Martyrii velut hiems transit, imber abiit et recessit; Christus ei aliud genus, etiam corporalis martyrii præparavit. Accidit enim nocte quadam, ut dicto Completorio ante lectum suum in dormitorio staret, orationibus occupata. Ecce incidit illi cogitatio de præmissis, cœpitque miro et ineffabili modo desiderare, ut pro Christo, sicut Agnes beatissima, martyrium sustineret. Cumque tantum in tali desiderio æstualet, ut jam se mori præ desiderio crederet; rupta est ei vena contra situm cordis extrinsecus; et exinde tantum sanguinis fluxit, ut tunicæ ejus et cuculla copiosissime rigarentur. Debilitata ergo resedit paululum; et statim apparuit ei Christus, in vultu congratulantis, et dixit: Pro desiderantissimo fervore martyrii, quem in effusione istius sanguinis habuisti; idem martyrii meritum in cœlo recipies, quod Agnes beatissima, pro fide mea in capitis abscissione suscepit: quia martyrium ejus tuo desiderio in sanguine compensasti. Hoc concordat illi quod in principio libri primi posuimus ubi matrona quædam nobilis et devota piæ Lutgardis adhuc juvenulæ dixisse refertur*: Tu, ait, bona Agnes et vere Agnes altera eris. O plane beatissima mulier, quam ipse Christus in pacis tempore corona martyrii decoravit. Hujus gloriosissimi facti testes duæ de Monialibus extiterunt, Margareta et Lutgardis cognomento Limmos devotissimæ femine; quæ, post effusionem sanguinis, piæ Lutgardis vestimenta laverunt. Testis quoque fuit et cicatrix ruptæ venæ, usque in diem, qua felix ejus anima ab hoc seculo transmigravit. Testis cessatio vexationis fuit, qua Deus in Evæ sexu superbiam mitigavit: fuit autem annorum viginti et octo quando ei ista contigisse feruntur.

desiderans
martyrium,E
ex rupta
vena copiosum
sanguinem
emittit,* Lib. 1,
n. 3in hoc æquan-
da S. Agneti:F
surdam preci-
bus et saliva
sua sanat:

22 Machtildis matrona nobilis, de partibus nata Leodii, filios milites heredes relinquens, in Aquiria Domino serviebat. Senio autem et debilitate confecta, quod inde consequi solet, auditum penitus perdidit. In Vesperis autem solennibus die quadam, cum Moniales alta voce cantarent, et hoc quædam Monialis dictæ matronæ surdæ signo innueret; illaque signum intelligens, suam surditatem defleret; adveniens pia Lutgardis, signo, cur fletet, interrogat. Et illa: Ego, inquit, miserrima quare non fleam, quæ in tantum privor auditu, ut solennitatem cantus, quo Deo servitur, audire non possum. Mox pia Lutgardis compassa ploranti, et ad orationem paululum inclinata, surrexit; et duos digitos suos sputo liniens, auribus surdis imposuit. Mira res! Repente mulier cum fragore rumpi interioris oppilationem audiens aurium, patefactis ad plenum auribus mox audivit: et in tanto miraculo virtutem piæ Lutgardis sentiens, Dominum magnifice benedixit.

23 Quoties, rapta in spiritu, passionis Dominicæ, memor erat; videbatur ei, quod essentialiter per totum corpus sanguine perfusa ruberet. Hoc cum quidam religiosus Presbyter secretius audivisset, observans eam tempore opportuno, quo dubium

In contempla-
tione passio-
nis Christi,

non

sanguine perfusa conspicitur,

A non erat, secundum tempus Christi fere memorem passionis : aggressus est illam videre : ubi acclinis ad parietem in contemplatione jacebat. Et ecce, vidit faciem ejus et manus, quæ tantum nudæ patebant, quasi recenti perfusas sanguine relucere : cincinnos vero ejus, quasi guttis noctium, infusos sanguine. Quod videns, clam forcipe partem illorum in partem tulit ; et ad lucem eos in manu ferens, cum supra modum attonitus miraretur, pia Lutgarde de raptu contemplationis ad sensum forinsecus revertente, cincinnati quoque in manu stupentis ad colorem naturalem protinus revertuntur. Qui statim ultra credi potest, ad tam ingens spectaculum pavefactus, fere cecidit resupinus. Nota autem Lector, quod nimirum pia Lutgardis rubere sanguine visa est, quia de illis specialissime fuit in vita, qui laverunt stolas suas in sanguine Agni : ex intellectuali enim consideratione mentis interioris, similitudinem traxit corpus exterius.

uli et crines furtim tunc abscissi :

virum flagitiis deditum convertit,

B 24 Miles quidam, genere et divitiis pollens, filiam in Aquiria habuit Monialem : quæ cum patrem suum diversis flagitiis irretitum, eum ad hoc induxit, ut a pia Lutgarde orationes peteret ; et se ab illa, sicut in talibus mos est, in spiritualem filium recipi postularet. Annuit illa, adiitque pro illo Dominum deprecari. Et ecce apparuit satan cuidam in eodem monasterio Moniali, dicens : Ecce mittitur Domina Lutgardis de vinculis meis Militem Tymnerum, qui mihi tot annis servivit, eripere. Sine illam : non est opus parvi temporis, quod incepit : ego autem, et si nihil aliud, id tamen efficiam, ut in camino paupertatis cor ejus fervere faciam, et tabescet ejus anima, sicut caro frixari assolet in patella. Et tu, Lector, vide, quam mira veritas in mendace. Et quidem cum ipse Miles illo in tempore maximis possessionibus et divitiis abundaret, ita successione parvi temporis est dilapsus, ut pecuniam paratam ad mille quingentas libras expenderet : et venditis postea possessionibus, ad tantam pauperiem deveniret, ut vix panem in suprema necessitate haberet. In his omnibus tamen tantam patientiam nescitur habuisse, ut nullus hæsitaret piæ Lutgardis preces Militi adfuisse. Hunc ergo in Affligemio, omnium illius Ordinis ordinatissimo cœnobio, monachum vidimus : et pro mirabili conversatione in tali ætate et patientia, ab omnibus venerari. Tali et consimili modo pia Lutgardis precibus suis a diaboli laqueis plures eripuit, et ad correctiorem statum bonæ vitæ perduxit.

qui bonis omnibus amissis,

fil Affligemii monachus.

C 25 Puella quædam Ordinis Cisterciensis, cum gravissimo tentationum incommodo gravaretur, vidit ante annos multos sibi piam Lutgardem in somnis apparere, dictumque est ei, illius debere se precibus liberari. Diu ergo postea ad eam in Aquiriam venit, ejusque faciem, in somnis tamen prius cognitam, recognovit : quam etiam, secundum quod prædiximus, maxima precum instantia ab omni tentationum incommodo liberavit. Tunc illa, piæ Lutgardis in sui liberatione experta virtutem, rogavit eam, quatenus ab Omnipotente Deo precibus impetraret, ut Ordinis sui sustinere labores, et carere esu carniæ posset : ab infantia enim puella languerat, et vix diebus jejunii carere carnibus poterat. Pia autem Lutgardis, cum ætatem puellæ nimis teneram in tali abstinencia causaretur, et puella tamen impleri votum instantissime precaretur, tandem ejus lacrymis victa dixit : Vadas hinc : et ab ista die potestatem habebis, ut et carniæ careas, et tuum Ordinem teneas, ac superadde quod placebit. Mirum vere et stupendum miraculum, regressa puella ad locum suum, ei, secundum quod consuetum erat, in infirmaria carnes apponebantur : quas ubi intuita est, in simillima specie pudibundæ,

Puellam a gravi tentatione liberat,

eamque facit carnes abhorrere.

vix in disco propositus visu mox horruit, ita quod prorsus comedere facie aversa non potuit. Quod ubi sæpe tentatum est, tantam abominationem carniæ in mente concepit, quod numquam post verba piæ Lutgardis carnes comedit ; et non solum labores Ordinis, verum etiam quidquid in mortificationem sui corporis sustinere voluit, ipsi sine omni molestia facillimum fuit. Hæc mihi eadem puella, jam admodum vetula facta, et in regimine monasterii posita Abbatissa, cum maxima verecundia retulit : sed eam laus piæ Lutgardis ista utique narrare coegit.

D
A. THOM.
CANTIP.

26 Hespelandis quædam religiosa puella, in tentationum excessu præ nimia tristitia desperata, cum piæ Lutgardis orationum suffragia postulasset, et illa pro ea orationes et lacrymas copiose fudisset ; Domino revelante respondit, Consolari, inquit, te oportet, carissima : quia in Parasæve, cum post adorationem Crucis Sacerdos exaltando Crucem dixerit, Ecce lignum Crucis ; tu ab omni tentationem impetu liberaberis, et consolationis fiduciam consequeris. Et factum est ita : nam illa in hora qua prædictum est, liberatur, et per consolationis fiduciam divinæ gratiæ condonatur.

liberat aliam a desperatione.

27 Venerabilis Joannes Abbas Affligemiensis, cum secum quemdam virum ad piam Lutgardem duxisset ; ille, aspectu illius, vultu anxio repercussus est. Miratus ergo Abbas cum ad remotiora venisset, dixit viro : Vidisti, ait, illam sanctam mulierem ? Et ille, ex imo pectore suspiria trahens : Vidi, inquit, et in aspectu ejus, velut in aspectu Divinæ majestatis, tanto horrore peccaminum sum percussus, ut ejus auxiliante suffragio peccatis eximar, nec Deo dante relabar. Quod ita factum, dictus Abbas memorabilis recordatur.

E
solo aspectu incutit horrorem peccati,

28 Mulier quædam epilepticum filium habuit, Joannem nomine, pro quo multo tempore anxie tristabatur : et factum est ut in somnis ei verbum hujusmodi diceretur : Vade ad Dominam Lutgardem, in Aquiria commorantem, et tuus per eam liberabitur filius. Mane autem facto, cum filio in Aquiriam venit, et piæ Lutgardis filium obtulit. Quæ statim oratione præmissa, digitum illi in os posuit, et crucem in pectore pollice fixit : et ab illa die et deinceps puerum ab omni epilepsiæ incommodo liberavit.

sanct epilepticum signo Crucis:

29 Tempore quodam cum festum omnium Sanctorum ageretur, in ipso festo piæ Lutgardis multitudo maxima Sanctorum per visionem apparuit ; et quod omnium spiritu, et omnium gratia plena esset : ei sanctus Spiritus revelavit. Quid miri ? Si enim secundum virtutes dona sunt, quo carere dono vel gratia debuit, quæ omni virtute plena refulsit ?

omnium Sanctorum gratia repletur :
F

30 Cum quodam tempore pia Lutgardis debilitate corporis ægrotaret, Domina Sybilla de Gagis, quæ ei ab ingressu Ordinis devotissime servire consueverat instigante nequitie spiritu, ex diutino labore pene deficiens, corde et corpore fatigabatur ; dixitque semel in corde suo : Ut quid in Domine Lutgardis servitute sic laboro ? Nunquam mater mea tantum alicui in vita servivit, nec me decet esse tantæ deditam servituti ? Nec mora ; in ipsa nocte audivit quamdam vocem, dicentem sibi. Non veni ministrare. Quod ut illa audivit, seipsam graviter reprehendit, et piæ Lutgardis postea in maxima jucunditate et delectatione servivit.

ministrantem sibi caltus confortat,

31 Homo quidam, in labe criminum desperatus, ad eam adductus est, ut saltem ejus colloquiis solaretur. Nec mora, ubi juxta eam resedit, et ejus verba audire cepit ; vidit ultra omnem fulgorem super eam inæstimabilem claritatem. Quo in visu exhilaratus homo, et, nimirum ad spem veniæ confortatus, abscessit,

commendat desperatum :

A 32 Frequenter accidit, ut dum Psalmidiam ruminaret, ei Spiritus sanctus virtutem et intelligentiam versuum revelaret. Accidit ergo nocte quadam, ut dum in Cantico, Te Deum laudamus, versum illum, Tu ad liberandam suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum, diceret; ei beatissima Virgo Maria, quasi congratulans appareret: intellexitque versum istum beatissimæ Virgini fore gratissimum, per quem memoratur suscepisse Dei filium. Hoc ergo mihi ipsamet sicut filio dilecto revelans; admonuit, ut quoties versum istum dicerem, me toto corpore ad laudem gloriosæ Virginis inclinarem. Quod et diu feci et facio, et ad idem faciendum cunctos legentes admoneo.

33 Pauperulam quandam indigentem valde conspiciens, ad benefaciendum ei miro compassionis spiritu monebatur, et mox in spiritu dixit illi Dominus: In Psalmo legis, et dicis mihi; Portio mea, Domine, dixi custodire legem tuam. Quod sic intelligas: Portio tua ego sum, nihil habes aliud, et ideo egenti respondeas: Aurum et argentum non est mecum, quod autem habeo hoc tibi dabo; Ores autem pro ea, et dedisti ei quod tuum est hæc dicens, Custodisti legem meam. Ad hæc igitur Dei verba, modo mirabili interius illustrata, ad Dominam Sybillam de Gagis venit, et quid ei Dominus dixerat, indicavit. Quæ scrutatis glossis super illum locum psalterii; Portio mea, Domine, dixi custodire legem tuam invenit lucidissime secundum glossam, eodem Dominum respondisse. Constat ergo quia sacræ Scripturæ eo spiritu sunt expositæ, quo et editæ. Simili modo cum quidam monachus Affligemii in parochiam dissolutissimam mitteretur, et eam rogaret suppliciter, ut in tanto periculo pro se Dominum exoraret, respondit ei dicens: Expectans expectavi Dominum, et intendit ei. Quod ita evidentissime sic factum vidit, ut nil penitus hæsitaret, quin ei pia Lutgardis ex Dei spiritu respondisset.

CAPUT III.

Spiritu prophetiæ futura, absentia, et arcana indicata

C onstat multis et per multa, piam Lutgardem spiritu prophetiæ claruisse. Quidam ordine Presbyter ad Gallicas partes in a Jotrensi monasterio Galliæ veniens, cum in crypta quadam, ubi Sanctorum corpora quiescebant, nocte oraret: et Sanctæ ejusdem tumulum, ex alabastro lapide factum, inopinabiliter aperiret; et nomen aut meritum ejus scire non posset; piam postea Lutgardem rogavit, ut pro revelatione nominis ejusdem Dominum exoraret. Annuens ergo viri precibus totam se ad precandum dedit et statum quod petiit, impetravit. Apparens enim ei prædicta Sancta dixit: Ego vocor b Osanna virgo, filia quondam Regis Scotiæ, et per miraculum Domini ad partes Galliæ adducta, sancte vixi: defunctaque ibidem ac sepulta solenniter, mei tandem per negligentiam temporis incolæ sunt obliti. Hæc, itaque, cum pia Lutgardis dicto viro referret, subjunxit: Vellem ut hæc eadem tibi Dominus in testimonium veritatis ostenderet: et ille; Non sum, inquit, dignus ut mihi talia demonstrentur. Cui illa: Etsi forte minus dignus sis, tamen illa digna est, cujus digne præconia revelentur. Nec mora super hoc pia Lutgarde orante Dominum, eadem nocte dicto viro per somnum tribus vicibus Virgo apparuit, et quod Osanna vocata sit indicavit. Qui vidit, testimonium perhibuit, et scimus quia verum est testimonium ejus.

35 Quædam erat in c Parco Dominarum, juxta Lovanium, devota Monialis, quæ fratrem carnalem,

de Ordine Fratrum minorum duodecim annos apostatam, inconsolabiliter deplangebat. Rogata est ergo pia Lutgardis, ut pro dicto apostata rogaret Dominum, quia soror ejus præ dolore sensum perdere putabatur. Illa vero compassa utrique, oravit ad Dominum: et ab oratione reversa, dixit: Dicatur illi bonæ puellæ, ut fiducialiter consoletur, quia frater suus est isto anno ad suum sanctum Ordinem reversurus. Quod ita factum inopinate sane percipimus, utpote de illo qui multipliciter fuerat seculi actibus irretitus. Nec legentes moveat, si de Ordine Fratrum Minorum aut aliorum per apostasiam aliqui exciderunt: neque enim aliquis istorum major est, nec longe tantus, quam ipsa habitatio Christi, in qua undecim boni perfidum Judam toleraverunt; aut melior quam ipsum cælum, unde Angeli ceciderunt.

36 Eodem fere in tempore illustris Ducissa Brabantia, d filia quondam Philippi Regis Franciæ, graviter infirmabatur: ex longo autem tempore piam Lutgardem dilectam habens, mandavit ei, ut pro se Dominum exoraret. Quæ statim facta oratione remandavit ei, quod nullo modo de lecto surgeret, sed se per Confessionem in omnibus præpararet, et cum maxima cordis fiducia Dominum expectaret. Nec mora, sicut illa prædixit, Ducissa defuncta est. Post mortem autem piæ Lutgardis Ducissa apparuit; et quia per intercessionem gloriosæ Virginis Mariæ, quam in vita miro modo dilexerat, ultra speratum pœnis purgatorii eriperetur, certissimis indicibus indicavit. Hæc quidem venerabili et Deo devota Margareta, Domina de Velpia referente didici et conscripsi. Sed et idem accidit de viro nobili Domino Godefrido, filio Domini Godefridi, Castellani Bruxelensis; cujus obitum, antequam sciretur aliunde, Sororibus nuntiavit.

37 Reclusa de Curia S. Stephani, in puellarii ætate gravissimum tentationis incommodum sentiens, piam Lutgardem ut pro se oraret, adivit. Cujus incommodum cum ipsa quæreret, et illa dicere vereretur; dixit ei pia Lutgardis: Ecce, Dominus mihi, quod verecundaris dicere, revelavit: et hæc dicens totum puellæ cordis sui statum quod etiam Presbyteris revelare noluerat, patefecit. Exhortata ergo confiteri, eam ad Confessionem peccatorum et morum correctionem, ita perfecte sanatam et consolatam ab omni incommodo dereliquit, ut in maxima postmodum spiritus alacritate et gaudio Domino deserviret. Idem et per omnia fere consimile fratri Werico, Converso, de Aquirna, accidisse probatum est. Quid miri? Secum enim habebat illum in spiritu, cujus lucidiores sunt oculi super solem: quod in facto patuit, quod subjungo. Quidam peccatum commiserat in abditi simo loco, quod revelare Presbytero verebatur. Et ecce non diu post, quidam in specie peregrini rogabat illum, ut causa remissionis peccati, quod plus timeret, sibi caput lavare deberet. Quod cum ille facere jam cœpisset, invenit in summo capitis peregrini oculum lucidissimum, et clamavit: O hominem, contra naturam in vertice capitis oculatum! Cui peregrinus: Hic est, inquit, oculus, qui te peccantem in abscondito vidit, et quem nulla possunt secreta latere. Hæc dicens ab oculis mirantis evanuit.

38 Solicita supra modum pia Lutgardis fuit, notos Sacerdotes cum mira oris gratia frequentius admonere, gregem sibi ereditum sollicite procurare, et animas, quas Christus redemit a servitute dæmonum liberare. Ego autem, licet indignus, cum ad Ordinem Presbyteri ætate juvenis accessissem, nondum me in Prædicatorum Ordine constituto, indebite et super vires, in Confessionibus audiendis vices habere Episcopi sum compulsus. Hoc autem cum in magna cordis formidine inchoassem, cœpi

vexatis

D
apostatæ ad
Ordinem suum
prædicit redi-
tum:

d

E
mortem ipsi
Ducissæ Bra-
bantia, ut se
pararet,

et Purgatorio
cito liberatam
videt:

absens alle-
rius mortem
inducat:

peccata occul-
ta cognoscens
suadet ea con-
fiteri

F

edocta ab
oculo omnia
occulta viden-
te.

S. ripteri ipsi
adhuc juveni

A THOM.
CANTU.
Deiparæ gra-
ta intelligit
verba, non
horruisti
Virginis
uterum.

compallens
pauperulam
cælatus juve-
tur pro ea
orare

a

C
nomen S.
Osannæ Vir-
ginis ex hu-
jus revelatio-
ne novit:

b

c

A vexatis exterius auribus ex auditu, internis tentationum stimulis agitari. Maximo ergo timore et horrore correptus, ad piam Lutgardem, sicut ad specialissimam mihi matrem, accessi, et ei gravamen meum dolore tactus aperui. Quæ compassa mihi in orationem se dedit; et rediens, cum magna fiducia dixit: Revertere, fili, in locum tuum, et laborem debitum animabus curandis impende; aderit tibi Christus protector et doctor: qui et in Confessionibus audiendis a jaculis inimici te potenter eripiat, et in defectu scientiæ quem vereris addet gratiam ampliorem. Mira res; et licet ego ipsemet de meipso cum verecundia referam, ad laudem tamen Christi et ancillæ ejus, quod factum est non tacebo. Ab illa igitur die, quamdiu injuncto officio usus sum usque in præsens, quo sedecim anni fluxerunt medii, prophetiam piæ Lutgardis in me veracissimam sum expertus: etsi extra tempus, quando audiendis confessionibus non eram intentus, frequenter intolerabiliter sum vexatus. Et quanto immundiora fuerint quæ audio, tanto minus ea curo, minusque moveor audiendo.

B 39 Ut autem aliquibus, quæ minus forte digne de ea in Aquiria sentiebant, piæ Lutgardis meritum monstraretur, accidit hoc miraculum solemne quod narro. Solita erat, omni die Dominico Dominici Corporis retri Sacramento. Cumque euntem ad altare nullus eam in subsidium debilis corporis sustentaret, manifeste viderunt aliquæ, quibus videre datum est, duos eam Angelos mediam tenere, et ad altare deducere. Consimili modo et alia vice manifestissime visum est, gloriosissimam virginem Mariam, et beatum Joannem Baptistam, eam in obsequio comitari: sed hoc diu postea, cum scilicet tempus instaret, quo debuit ex hoc mundo transferri.

40 Tribulatos et tentatos confortare et roborare cum mira sollicitudine nitebatur: Et revera mirum in modum gratiam ei in hoc Deus ipse contulerat ut nullus ab ea vel tentatus vel tribulatus sine alleviatione discederet. Veniens ergo quædam mulier, ab omni spe veniæ penitus desperata, locutorium introivit. Rogabant autem Moniales ut consolationem reciperet, et spem in Deum poneret, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Illa autem casso labore fugere nitebatur: retenta tamen ea rogabant, ut expectaret piam Lutgardem; quæ etsi ei ad consolationem loqui non posset, tamquam Teutonica, pro ea tamen Dominum exoraret: erat autem mulier penitus Gallica. Nec mora, pia Lutgardis adducta, ad remotum locum cum muliere secessit: sensit enim in spiritu supra modum feminam tribulatam. Mirari omnes ac ridere cæperunt, quomodo ignotæ sibi invicem linguæ in colloquio convenirent. Postquam ergo ibidem diutius consedisent, surrexit mulier, ad plenissimam spei fiduciam revocata; et reversa in locutorium Monialibus dixit: Cur dixistis istam sanctissimam Dominam esse Teutonicam, quam prorsus Gallicam sum experta? Neque enim est sub cælo alia, quæ me verbis suis revocare ad spem venire potuisset. Nec mirum si ad horam ignotæ sibi invicem linguæ in colloquio convenerunt, cum Lutgardis plena erat illo spiritu, qui discipulos in unum congregatos linguarum diversitate replevit. [Refert Pater Bernardus, quod vidit eam, et virum venerabilem ac Deo dignum Magistrum de Guardum Cameracensem Episcopum, qui penitus, linguam Teutonicam, sicut et ipsa Gallicam, ignorabat, mutuo colloquentes, et invicem intelligentes.] Vidi unam quæ in die Pentecostes ab hora tertia usque ad vesperam omnium linguarum notitiam habuit: sed hanc adhuc prodere nolo, quia adhuc in vita degit.

C 41 Lamentis diutius pro peccatoribus se affligens,

42 Hinc annu quinque fluxerunt, quibus (ut ipsa mihi in magnis lacrymis dixit) quotidie fere ab ipsa matre Christi visitata fuit, sive ab Apostolis, vel ab aliis specialibus Sanctis, exceptis continuis visitationibus Angelorum: et tamen in omnibus his perfectam spiritui suo requiem non invenit, donec ipsum solum Sanctorum Sanctum ineffabiliter omnibus dulciorem, utpote sanctificatorem omnium, inveniret. Et quid miri? quid novi? Afficitur pia Lutgardis cum sponsa in Canticis, cujus anima liquefacta est: vulneratur, languet anhelat, surgit, quarit per vicos novæ gratiæ Sanctos, et per plateas testamenti veteris Patriarchas. Paululum istos pertransiit, quia non longe est ab unoquoque nostrum: invenit quem diligit anima ejus, sublimius acie mentis directa. Sic Petrus pertransiens vigiliis civitatis, Heliam, Jeremiam, vel unum ex Prophetis, etiam ipsum Joannem Baptistam, ut amicum sponsi conjunctis adherentem, invenit quem dilexit: cui dixit: Tu es Christus filius Dei vivi. Christum, filium Dei moriturum, invenit Petrus: Christum, qui surrexit a mortuis et jam non moritur, invenit Lutgardis: illum in passione negatum, perdidit Petrus: istum in cælis regnantem, invenit et tenuit pia Lutgardis. Tenuit, inquam, eum: tenuit utique; et ita tenuit, quod non dimittet eum. Quanto enim qui-ivit ardentius, tanto strictius tenet: felix quarrens, sed felicior tenens. Tenuit eum fide, nec dimisit eum mutatione: nunc autem quæstionis ejus modum triplicem videamus.

43 Tres lectuli in Canticis Cantieorum secundum statum triplicem in anima distinguuntur. Primus est ubi dicitur: In lectulo meo per noctes quæsi vi quem diligit anima mea. Secundus est ille lectulus Salomonis, quem ambiunt sexaginta fortes ex fortissimis Israel. Tertius est ille, de quo dicitur: Lectulus noster floridus. Primus lectulus comparatur statui pœnitentiæ: qui est status inchoantium: secundus, statui pugnæ: qui est status proficientium: tertius, status vitæ contemplativæ, qui est status perfectorum. In primo, jacet vulneratus; in secundo, fatigatus; in tertio, delicatus. In primo igitur, hoc est in lectulo pœnitentiæ, etsi nunquam alicujus peccati mortalis plaga vulnerata sit, pia tamen Lutgardis Dilectum perfecte quæsi vit; quando secundum Psalmistam singulis noctibus peccata ignorantiae suæ singulariter plauxit, et lectulum conscientiae suæ diligentissime lavit, et stratum suum lacrymarum suarum mira ubertate rigavit. In secundo quoque lectulo, qui est pugnæ, pia Lutgardis dilectum quæsi vit, quando contra carnem pugnans, mira abstinencia et labore eam subegit; mundum extremam paupertate et humilitate devicit: diabolum remediabilibus lacrymis et oratione dejecit. Hunc lectulum sexaginta fortes ex fortissimis Israel ambiabant, quando eam, non tantam Angeli, sicut jam scripsimus, verum etiam ipsa Christi Mater, cum

D
A. THOM.
CANON.
flenti pro peccatoribus
Christus lacrymas abstergit,
prohibetur flere.

sed orare jubetur.

Visitata a cœlitibus,

E

magis ambulat pascuam Christum,

Cant. 3. 6.

F
et tenet in triplici lectulo spiritalis,

Cant. 3. 1

Cant. 3. 3

Cant. 1. 16

id est, in statu pœnitentiæ,

Ps. 6. 7

pro peccatoribus aliorum

ideoque Confessiones audire formidant;

securitatem animi impetrat.

Communicatur ab Angelis Deipira et Joan Baptistæ sustentatur;

lingua Gallicæ sibi ignotæ invenit desperatam;

et loquitur Episcopo Cameracensi:

A aliorum Sanctorum agminibus protegebant. In tertio autem lectulo, qui est quietis, pia Lutgardis dilectum perfecte quæsiuit. quando nec ipsis Angelis imitebatur aut Sanctis, sed in accubitu solius Sponsi per contemplationem dulciter requieuit. Unde cum Isaia dicere potuit: Coangustatum enim est stratum, ita ut alter decidat; et pallium breve utrumque operire non potest. Illic lectulus floridus dicitur, verna multiplicitate virtutum, et redolentissima opinionis suavitate respersus; et, Noster, hoc est Sponso tantum et sponsæ communis: in eo quod dicere potuit: Dilectus meus mihi et ego illi, qui pascitur inter lilia. Et illud: Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus. Quid miri?

Nescit amor Dominum, non novit amor dominari,

Quamlibet altus amet, non amat absque pari.

Alioquin ancilla dici posset, non sponsa: quæ utique in figura hujus mysterii in primis parentibus de latere sumpta est, non de pede. Proinde ita spiritus ejus absorbebatur in Deum; ut cum Regina Saba in admiratione deficiens, ultra spiritum non haberet; sed tota translata in Deum, instar guttæ aquæ in dolium vini, unus cum eo spiritus misceretur. Et hoc est, quod Christus ad passionem properans a patre pro his qui credituri essent petit, dicens: Sicut tu, Pater in me, et ego in te, ita et ipsi in nobis unum sint!

At quoniam secundæ hujus editionis librum rebus multimodis, et ut putamus, utilibus in longum extendimus, ut gratius quidem ad pretiosæ mortis ejus historiam transeamus, pausationis modicæ interstitio respiremus.

ANNOTATA G. H.

a Jotrum monasterium ab Adone fratre S. Audoeni constructum ad Matronam fluvium, in Meldensi diocesi.

b Osanna, Surio Osanna, quam Henricus Fitz-Simon in Catalogo Sanctorum Hiberniæ arbitratur 22 Novembris coli, uti et 10 Septembris. Sed ea dicitur translata ad monasterium S. Dionysii prope Parisios 22 Decemb. et elevata 1 Aprilis; prout istis diebus indicatur in Martyrologio Gallicano Suassayi. Sed quidni aliquæ ejus Reliquiæ fuerint etiam apud Jotrenses?

c Parcum Dominarum captum anno 1215, confirmatum anno 1216.

d Maria, filia Philippi secundi Regis Franciæ, secunda uxor Henrici I Ducis Brabantiæ, nupta anno 1206, sepulta Lovanii ad S. Petri ubi ipsius et Mathildis secundæ uxoris monumentum visitur, expressum opud Butkens in Topographiæ Brabantiæ pag. 203. Eadem Maria invenitur Necrologio Affligemiensi adscripta 18 Kal. Sept. verosimiliter ut benefactrix.

e Guardus, laudatur a Cantipratano lib. 1 Apum cap. 4. Sedit ab an. 1238 ad 1247, sub ejus Successore Nicolaa Coadjutor seu Suffraganeus fuit Cantipratanus, cum antea fuisset Guardi Vicarius.

LIBER III

Acta ultimis vite annis in cæcitate. Obitus. Miracula.

CAPUT I.

Apparitiones B. Jordani Generalis Prædicatorum, Jacobo de Vitriaco et aliorum. Tertium jejunium septem Annorum.

Nunc ergo libro secundo fideliter executo, ter-

tium quoque de transitu ejus nihilominus inchoamus. Anno ferme undecimo, antequam ab hac vita migraret. præludium quoddam et vitæ quietissimæ, et mortis felicis accepit. Instarent enim Patriarcharum Isaac et Jacob oculis ambobus orbata, luminis cælestis fulgorem solito perfectius est adeptæ. Indignum enim erat ut mens ejus, radiantissimo interiori lumine decorata, exterius quodam modo luminis istius tenebris fuscaretur. Quis enim dubitet corporalium rerum imaginibus, quæ per oculos foris menti probantur influere spiritualem mentis aciem non retundi? Cæcata ergo foris, tota mente interiori in lumine ferebatur. Hoc solum pia Lutgardis in hac cæcitate plangebatur, quod spirituales amicos suos in hac vita ulterius non videret: sed hunc miræ simplicitatis affectum, cito ab ea Christus sua pietate dimovit, et eos videndos tantum in patria precabatur. Et in hoc capitulo Frater Bernardus addidit, quod ab ejus ore audivit, sibi Dominum respondisse. Cæcitatem quidem quam immisi tibi, patienter accipias: quia promitto tibi, quod sine purgatorio de corpore te assumam. Amicos vero quos te in hac vita cararis amplius non visuram, videndos tibi in æterna patria conservabo.

2 Sub eodem fere tempore, sed paulo post, beatæ memoriæ Jordanus a Magister Ordinis Prædicatorum, cum diu visitandi Terram sanctam desiderium habuisset, per mare rediens, occulto Dei judicio, cum maxima multitudine hominum, et duobus ex Fratribus Ordinis, est submersus. Nec mora, a summo cæli fastigio usque ad navem, in qua submersus jacebat, columna lucis maxima per spatium quinque horarum divinitus accensa, de nocte refulsit: adjectoque littori sacro corpore, cæli lampas super ipsum tertia vice, et quarta super socium ejus F. Geraldum, resplenduit: sicque lampas rediens nube recepta est. Horum testes fuerunt Catholici Christiani, Græci schismatici, et Gentiles. De his quidam ex nostris in prosa, quæ continet gesta ejus, inter cetera plane descripsit, dicens.

Illic terram sanctam adiit illic fratres invisere,

Sed cum per mare rediit,
Mergendo cœpit præallere,
Christumque benedicere,
Sicque cœlum mox subiit,
Ut signis datur credere.
Nec mora: mox incanduit
Columna lucis maxima,
Quæ dum de cælo micuit,
Membra lustravit sanctissima;

Et quo transisset anima
Videntes scire voluit.
In re manifestissima,
Adjecto sacro littori
Cæli lampas emicuit:
Quæ ter superstans funeri,
Quarto quoque resplendit,
In hunc quem secum habuit.

Et sic recursu celeri
Rapta nube non patuit.
Corpus fragrans mirifice
Curatur a fidelibus.
A Græcis dantur unice
Latinis et Gentilibus
Laudes Christo cum fletibus.
Et sic verum magnifice,
Sub tribus patet testibus.

Hæc per Fratres Domus Teutonicæ, qui ea oculis videre meruerunt, audivimus. Sed et in litteris Prioris Fratrum prædicatorum apud Venetias hæc eadem testata perlegimus.

3 a Eodem igitur anno, in vigilia Nativitatis Domini, cum B. Lutgardis a prima hora diei usque ad sextam

D Annis XI ante mortem cæca

cælesti lumine illustratur,

cique ideo promittitur immunitas a Purgatorio.

E

B. Jordano Generali Prædicatorum,

prope Terram sanctam submerso,

F

a

in Nativitate Domini a parente,

A sextam oraret, et in spiritu quasi tenebras sentiret, cum admiratione quesivit: Et quare, inquit, immediate post mortem mihi superstiti non indicasti, ut pœna tua Sororum nostrarum orationibus solveretur? Et ille, Noluit, inquit, Dominus contristari te ex pœna mea: sed peracto purgatorio ex liberatione et glorificatione mea te potius consolari. Tu autem in proximo me sequeris. Illis dictis pia Lutgardis ad se rediit: et diem mortis illius, purgatorium, et glorificationem Sororibus cum maximo tripudio nuntiavit. Sed et hinc veritas duos testes habuit; dum Fratri Domus Prædicatorum in Roma, ubi prius sepultus fuit, idem quod diximus de purgatorio et glorificatione in quarto die post obitum Dominus revelavit. [Frater vero Bernardus ipsa revelante percepit, hoc idem illi de pluribus familiaribus accidisse.] Quid hoc evidentius factum? quis Judæus, quis Gentilis, incredulitate sua, veritatem tam evidentem poterit infirmare? Romæ vix obiit, et quarta die in Brabantia hoc cognovit. Erubescat ille vilissimus obrectator, qui dixit et scripsit debere profanos intelligi, qui muliercularum scriberent phantasticas visiones. Hoc notare voluit dictum Jacobum venerabilem, qui beatæ femine Mariæ de Oignies vitam beatissimam eleganti sermone conscripsit.

secura redditur de aeterna ejus salute:

B

secunda consolatione quantam unquam prius habuerat dereliquit. Hæc eadem fere, et si modo dissimili, dictus venerabilis Pater Fratri Ordinis post obitum revelavit; et quod in Ordine sublimium Prælatorum in cœlo locatus esset, honorabili schemate demonstravit. Igitur dictum venerabilem virum Lutgardis mire in vita dilexerat, et ipse ei super omnes feminas confidebat. adeo ut eam totius Ordinis Prædicatorum matrem constitueret et nutricem: quam etiam super omnes Ordines devotam et sedulam vidimus erga Fratres; unde et pro eis specialiter quotidie sedulum Deo obsequium exhibebat.

semper Ordini Prædicatorum addicta;

4 Peractis secundo septem annis, quos in pane tantum et olere jejunavit, iterum revelatum est ei, ut tertio jejunia votiva susciperet, per quæ Deus illud malum averteret, quod per quemdam inimicum Ecclesiæ Christi imminere certissime verebatur. Ab illo ergo tempore usque in finem vitæ suæ ita continuavit jejuniis, ut nullum penitus diem, nec ipsam diem sollemnissimam Paschæ a jejunio præteriret. Mortua est autem, ut postea plenius exponemus, anno septimo hujus jejunii salutaris. Nec sine fructu jejunii, ut nos certissime jam speramus. Dixit enim mihi, cum pro prædicto periculo graviter formidarem, anno scilicet præcedente quo ex hac vita discessit: Consolari, carissime poteris, ut confido, in eo qui dicitur occultus insidiator Ecclesiæ, aut humiliabatur precibus fidelium, aut in proximo vita excedens, pacem Ecclesiæ relinquet, quam confundere putabatur. Nondum vidimus quæ prædixit, sed vere confidimus jam complenda. Neque enim unum ex omnibus, quæ futura prædixit per annihilationem in terram vidimus excidisse, utpote illius verba, quæ de Spiritu Dei hausisse plenissime comprobatur.

tertio divino iussu jejunium 7 annorum auspiciatur:

Jacobum de Vitiaco

b

5 Sub eodem fere tempore illi venerabilis et Deo dignus Jacobus, quondam Acconensis Episcopus, tunc vero Romanæ Curie Cardinalis, de quo superius fecimus mentionem, in vigilia SS. Philippi et Jacobi Romæ ab hoc seculo *b* transivit. Quarto ergo die depositionis ejus, id est in festo Crucis, pia Lutgardis rei nescia, (utpote tringinta diebus a loco in Brabantia scilicet partibus constituta) rapta est ad excessum mentis in cœlum et vidit quoniam eadem hora anima dicti Episcopi delata est in paradysum. Cui spiritus piæ Lutgardis in cœlo congratulans, dixit: O reverendissime Pater, nesciebam te defunctum: Tu autem quando a corpore recessisti. Et ille: Quarta jam dies est: nam tribus noctibus et duobus diebus in purgatorio jam exegi. Mox illa

Junii T. IV.

cum admiratione quesivit: Et quare, inquit, immediate post mortem mihi superstiti non indicasti, ut pœna tua Sororum nostrarum orationibus solveretur? Et ille, Noluit, inquit, Dominus contristari te ex pœna mea: sed peracto purgatorio ex liberatione et glorificatione mea te potius consolari. Tu autem in proximo me sequeris. Illis dictis pia Lutgardis ad se rediit: et diem mortis illius, purgatorium, et glorificationem Sororibus cum maximo tripudio nuntiavit. Sed et hinc veritas duos testes habuit; dum Fratri Domus Prædicatorum in Roma, ubi prius sepultus fuit, idem quod diximus de purgatorio et glorificatione in quarto die post obitum Dominus revelavit. [Frater vero Bernardus ipsa revelante percepit, hoc idem illi de pluribus familiaribus accidisse.] Quid hoc evidentius factum? quis Judæus, quis Gentilis, incredulitate sua, veritatem tam evidentem poterit infirmare? Romæ vix obiit, et quarta die in Brabantia hoc cognovit. Erubescat ille vilissimus obrectator, qui dixit et scripsit debere profanos intelligi, qui muliercularum scriberent phantasticas visiones. Hoc notare voluit dictum Jacobum venerabilem, qui beatæ femine Mariæ de Oignies vitam beatissimam eleganti sermone conscripsit.

D
A. THOM.
CANTIP.

quarto die videt purgatorio liberatum:

6 Anno quinto ante mortem suam *c* Dominica tertia post diem Pentecostes, Evangelium. Homo quidam fecit cœnam magnam, in Ecclesia legebatur: Prophetiæ ergo spiritu tacta intrinsecus dixit Domine Sybillæ de Gagis cui in omnibus ut litteratori commissa fuerat procuranda: Scire te oportet, carissima, quod in die illa Dominica, quando Evangelium hoc legebatur, ad cœnam nuptiarum Agni transferar jam defuncta. Hoc dicto memorata Sybilla prædictam diem Dominicam, tanquam futuram diem transitus piæ Lutgardis, cum summa expectatione præstolabatur. Quæ dies ut venerat, nec mori visa est anni ipsius tempore revoluto; dicta Sybilla phantasticam credens, ad tempus oblita est propheticeam visionem. At ubi annus quintus, sub eadem die, quam prædixerat, Dominica revolutus est, posito defuncto corpore piæ Lutgardis in feretro, Evangelium quod prædiximus, ad Missam Conventus matutinalem in ecclesia legebatur. Ad cuius auditum, quod jam diximus Sybilla memorabilis recordata, obstupuit: et quomodo istud ante annos quinque pia Lutgardis spiritu prophetico prædixisset, cum admiratione omnium indicavit.

E
c

prædicit se morituram Dom. 3 post Pent. quinque ante

7 Quarto anno ante mortem ejus gens crudelissima *d* Tartarorum, erumpens sedibus suis, destructa majori Hungaria Orientis, et minori Hungaria Occidentis, Turciæ quoque et Græciæ parte per maxima, utpote Bulgaria atque Rœcia, Poloniæ etiam potentissimo Duce perempto, et terra populoque destructis; cum jam partem Teutoniæ invadere, Boemiam scilicet, inchoassent; timor per totam Galliam atque Germaniam maximus erat, ne eas, sicut et terram alias, invaderent atque vastarent. Veniens ergo F. Bernardus Frater Ordinis Prædicatorum, et Pœnitentiarius Domini Papæ, meticoloso nimis timore percussus, rogavit piam Lutgardem quatenus instanter oraret Dominum et a Germaniæ finibus flagellum averteret Tartarorum. Et illa: Non cœpi, ait, modo pro isto negotio rogare Dominum; certa sum jam quod nunc ad terras istas Tartari non procedent. Quod ita ille accepit, ac si de cœlo divinitus sonuisset.

F
d
in irruptione Tartarorum,

eos in Germaniam non venturos prædicit:

8 Circa idem tempus venerabiles *e* Balduinus, dictus de Barbenzon, Prior de Oignies, quandam in Aquiria annis pluribus Capellanus, verbi Dei sollemnissimus Prædicator, contra consilium amicorum suorum rebus temporalibus se immiscuit minus digne. [Hic gravi infirmitate correptus, pridie quam

e
defuncto Balduino Priore Oigniacensi

A moreretur, digitum beatæ Mariæ de Oignies sibi præcepit exhiberi: quo præsentem dixit: O veneranda Domina, vivens adhuc in corpore, in hora mortis succurrere promisisti: succurre ergo nunc o Domina, succurre: jam tempus est. Mortuus est ergo ibidem Balduinus, et ibidem in Oignies digna veneratione sepultus. Hujus igitur in obsequiis et exequiis cum frater Bernardus noster interfuisset, et statim sepulto corpore in Aquiriam pervenisset; mox salutato eo, in ipso adventu, dixit ei pia Lutgardis; Etsne mortuus Dominus Balduinus? Et ille, miratus tam inopinatam, tam subitam interrogationem: Mortuus est, inquit, et jam sepultus. Quid tunc ergo? Cui illa, Ecce jam instanti Domina mea Maria de Oignies mihi apparuit, dicens: Surge, Surge, festina, carissima, rogare Dominum quia hora hæc anima amici nostri Domini Balduini divino judicio exhibetur, de commissis et omissis Domino rationem redditura. Ecce quam verax in testimonio, tam fidelis in promisso, O venerabilis Maria, extitisti, quæ piam Lutgardem pro suffragio precum adire pro omnibus mortalibus voluisti; ut quam potentissimam in animabus a purgatorio liberandis vivens adhuc in corpore testata es, ejus adjutorium pro amico defuncto, in gaudiis sublimata cælestibus, exorares. Benedictus ergo per omnia Deus, qui sanctitatem et merita sponsæ suæ, tam evidentissimo testimonio voluit declarare [f]. Vide ergo Lector, quam severo judicio examinandi sunt, qui secundum Isaiam gladium verbi Dei in vomeres laborum temporalium conflant; et pro lanceis invectionem contra peccata, fructum pacis transitoria ut vacent deliciis metere jam festinant.

ANNOTATA G. H.

a Mortuus est B. Jordanus anno 1237 die 13 Febuarii, ad quem Acta ejus dedimus ex Vita Fratrum Ordinis Predicatorum auctoritate Humberti V Generalis collectis, in quibus num. 45 ex hac Vita profertur gloria revelata. MS. Brugense, solum habebat verba Jordani ad Lutgardem, rem autem ex aliis datam MSS. hic plenus domus. Eadem in MS. Brugensi faciebant caput 6 quod caput hoc translatum facit ut usque ad cap. 7 tituli capitulum discrepent, ab indiculo superius post Prologum posito ex MS. Brugensi.

c Anno 1240 mortuus non 44 ut ostenditur in Appendice ad Supplementum post Vitam S. Mariæ Oigniacensis 23 Junii.

e Indicatur antiqua consuetudo Ecclesiarum Gallicarum et Belgarum: in qua secunda Dominica post Pentecostem, præscribitur ex Luca parabola de Divite epulone, et tertia Dominica Evangelium hoc indicatum. Consule dicta 8 Aprilis ad Vitam B. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani num. 94. Imo ita adscribitur in Missali Leodiensi anno 1509 excenso et deinceps.

d Hæc irruptio Tartarorum anno 1241 facta describitur a Michone, Crommero in Polonicis, et aliis Scriptoribus.

e Francisco Moscho in Catalogo Antistitum Oigniacensium, dicitur Balduinus Barbenzonius secundus Prior, ubi de illo pag. 6 et seqq. agit.

f Hæc in MS. Brugensi, tacito Bernardi nomine, referebantur brevius; postea autem ipso Bernardo suggerente, sic aucta et mutata in aliis MSS. inveniuntur.

CAPUT II.

Modus in contemplatione servatus. Præparatio ad mortem præscitam. Morbus. Obitus.

Requisita a quodam spirituali et speciali amico

suo, qualiter Christi faciem in contemplatione videre soleret; respondit: In momento, inquit, apparet mihi splendor inæstimabilis, et quasi fulgur video ejus ineffabilem pulchritudinem glorificationis: quæ nisi raptim transiret ab aspectu contemplationis meæ; cum vita præsentem hanc sustinere non possem.

Post hunc vero fulgorem splendor intellectualis manet; et cum in ipso splendore quæro quem raptim videram, non invenio. Nota ergo lector, quod hoc idem est, quod in Canticis dicitur: Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est: quæsi et non inveni illum; vocavi et non respondit mihi.

Quid est Christum loqui in anima, nisi representare illi suæ divitias bonitatis, sapientiæ, et decoris? Ut ex his metiatur anima, quam bonum, quamque sapide sapientem, et a virtutibus decoratum esse oporteat, qui ejus amorem poterit in caritate perpetua promereri. Hunc ergo audiens anima liquefit in desideriis, et nititur obtinere quem conspicit: sed quia tempus perfectæ visionis nondum venit, illum quem quasi præsentem habuit, subito perdit: ut tanto diligentius quærat, quanto ardentius amat; et tanto ad possidendum mens latior præparetur, quanto ad quærendum frequentius innovatur. Proinde oculos Christi tam radiantissimo lumine coruscare dicebat, ut si possibile esset ipsum lumen solis splendoribus superfundi, tamquam sol stellas, et in infinitum magis solis radios offuscaret. Et hoc est quod quidam religiosus Sacerdos scire desiderans, quid esset dicere: Pulchriores sunt oculi ejus vino; monstrata est ei in sancto calice, ubi divina mysteria celebrabat, facies Christi; cujus oculi tanto splendore luminis radiabant, ut totum mundum possent etiam in tenebris constitutum, magis quam mille soles illustrare. De ipso autem spiritu veritatis edoctus quidam vitæ spiritualis expertissimus prædicator, dixit: Quod nunquam sicut piam Lutgardem aliquem in vita cognovit, ita perfecte per fidem migrantem in intellectum et affectum. Quod et ipse protestor, sicut et scripturis et relatione quorundam spiritualium ex parte conjicio, liget ego sum homuncio talis luminis inexpertus. [Et quidem facile credi non posset quantis videndi Christum desideriis æstuabat. Vidi ipse in hoc aliquando lacrymas ejus tantas, quod vix eas aliquis sine lacrymis sustinere valeret: accidit autem biennio antequam migraret a seculo quod Frater Noster Bernardus, in Aquiriam veniens, eam jam per roensem infirmatam, et Sacramento Unctionis, quasi quotidie ad exitum præparatam, invenit. Ex ardentissimo enim desiderio videndi Christum menti ejus insederat, quod ad Dominum tunc transire debebat. Nullum ergo signum mortis in ea dictus Frater reperiens, ad illam tanto desiderio suspensam, dixit: Non videtur mihi, Carissima, quod modo ex hoc seculo transeas. Quem illa anxio vultu reverberans; Non sit, ait, Carissime, dicas, quia valde desidero Christum Dominum revelata facie contemplari. Et ille subridens: Non revera, Mater carissima, non erit hoc modo: Cui illa, elevatis ad cælum oculis, Si, inquit, modo non erit, fiat voluntas ejus cras. Tunc de lectulo surgam et ejus corpus in solamen accipiam.

10 Die quodam cum anima piæ Lutgardis, ad pietatem inclinata, Christo in contemplatione sincerius jungeretur, facta est vox super eam, audiente quadam devotissima Moniali dicens: Deliciæ meæ sunt esse cum filiis hominum. Quid miri? quid novi? Paradisum paradisorum Augustinus, contemplativorum maximus, fidelem et devotam animam nuucupavit, et merito: In creatione enim cæli et terræ, verbo tantum dixit, et facta sunt: in recreatione vero animæ, dilapsæ per peccatum Adæ,

quantum

D
Fulgetur sancta se Christi faciem

non nisi in raptu videre solitam,

Cant. 35

Alias immortalitatem se E

immenso ejus splendore:

lacrymis perfusa;

f

et optat mori:

in contemplatione audit deliciae meæ esse cum filiis hominum.

A. THOM.
CANTIP.

a B. Maria
Oigniacensi
apparente,
monetur pro
illo orare:

f

A quantum laborem triginta tribus anois usque ad ignominiosam mortem Christus sustinuit, quis æstimare sufficet? verum Deum et verum hominem hæc quidem sustinuisse non ambigo: sed quanti pendendus sit ille, pro quo iste talia tantaque sustinuit, ad plenum nunquam quis sufficet admirari; maxime cum ille, qui vicem pro posse rependens, ea quæ desunt passioni Christi in carne sua non desinit adimplere. Quod Lutgardem fecisse magnopere, nemo dubitat, qui hanc novit; nullus ambigit, qui hæc legit. Secundum præcedentia ergo, quid Christo Dei filio nostris temporalibus delicatius esse potuit, quam Lutgardis; Si fuerit, nescio; Deus scit. Unum scio, credidi propter quod locutus sum, quod nullam me talem vel legisse meminerim vel audisse.

*tria ultimo
vita anno ab
ea exigit
Christus:*

11 Anno paulo plus quam uno ante mortem suam apparuit ei Dominus Jesus Christus, vultu illi congratulantis applaudens, et dixit: Jam instat finis laboris tui: nolo te a me diutius separari. Tria tantum anno isto requiro a te. Primo me quidem, ut referas gratias pro beneficiis jam adeptis; et in hoc requiras suffragia Beatorum: secundum est, quod pro peccatoribus meis te totaliter effundas in orationibus apud Patrem: tertium est, quod venire ad me sine aliqua alia solitudine hianti desiderio concupiscas. Penses ergo, Lector, quanti apud Deum meriti fuit, cujus calcaneo quando antiquus serpens insidiari debuit, hujus mentem Deus tantum tribus solitudinibus occupavit.

*ab hoc
a Deipara
monetur de
morte brevi
secutura,*

12 Paschali tempore proximo ante mortem suam apparuit ei Dominus Jesus Christus, cum gloriosa Matre sua in maxima gloria claritatis. Cumque pia Lutgardis, (ut fere semper) vitæ præsentis exilium, et desiderium supernæ patriæ causaretur, dixerunt ei: Non te oportet Carissima, ab hoc præsentis tempore ulterius fatigari: jam tibi remedium perpetuæ pacis disponitur ad coronam; nec te volumus amodo diutius expectare. Hæc pia Lutgardis sæpe dictæ Sybillæ de Gagis, statim ut revelationem Domini accepit, cum maximo timore et exultatione prædixit: sicut enim nullam habuit in omnibus cariorem ita nullam in omnibus familiariorem. Et merito: quia secundum præceptum supradicti venerabilis Jacobi, ejusdem Sybillæ consilio, ut magis litteratæ, in omnibus regebatur.

*terum die
bus xv ante
obitum a Del-
para et san-
ctis visitata,*

13 Quoddecim diebus ante mortem suam apparuit ei gloriosa virgo Maria, et beatissimus Baptista Joannes, quem amore specialissimo diligebat: qui et dixerunt ei: Jam instat consummatio tua, superest tibi corona justitiæ: nolumus te hic esse diutius, omnes enim cives cælici te expectant. Sed et Sancti apparuerunt ei anno illo frequenter in magna multitudine, et prædicebant ei excessum, quem completura esset instantius. Nec non et ei quidam amicorum ejus specialium, qui jam prædecesserant, apparebant; gaudere se magnifice protestantes, quod eis sociaretur in proximo migratura. Hæc cum dixisset quibusdam amicis suis, quæsitum est ab ea, quomodo discernere posset inter Sanctos. Et illa: De ipso, inquit, Christo Sanctorum Sancto, quidam animæ illucens splendor egreditur, in quo unumquemque Sanctorum, qui apparet mihi, perfecte cognosco. Nota igitur, Lector, quod nihil aliud splendorem istum intelligo, nisi speculum Trinitatis vel æternitatis. Sicut enim liber Sapientiæ capitulo septimo dicit: Candor est lucis æternæ, et speculum sine macula Dei majestatis, et imago bonitatis illius; et cum sit una, omnia potest, et permanens in se omnia innovat, et per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei et prophetas constitutens. Sanctos ergo, cum apparebant illi, rogabat obnixius, ut gratias referrent

*eos in splendore
Christi
cognoscit:*

Sap. 7, 16

Deo pro ea, et pro beneficiis collatis sibi ab eo.

14 Frequenter Sorores in infirmaria Moniales redarguerat, eo quod minus bene et minus attente Canonicas Horas Deo solverent divinitus constitutas. Cumque anno dimidio ante mortem suam correctionem plenariam, secundum quod Divinæ Reverentiæ congruebat, in ceteris non videret; dixit: Scio quod post obitum meum defectum istum in Sororibus manus Domini vindicabit; et tunc verbi mei memores et flagelli humiliter corrigentur, et mox retrahet manum Dominus, quam extenderat in vindictam. Quam veraci spiritu hæc fuerint prophetata, non est qui ambigat. Statim enim ut pia Lutgardis beata morte defuncta est, pestilentia gravis in conventu Monialium mox grassatur, et infra brevissimi temporis spatium, numero quatuordecim, Moniales probatissimæ sunt defunctæ. Ego enim sub eo tempore ibidem veni, et duas spiritu carneque sorores uno spatii momento migrantes, celebrata pro eis Missa in uno tumultu sepelivi. Nec mora post hæc, cum se debiles in infirmaria, in dicendis solite Horis, plenissime correxissent; manum suam, secundum quod pia Lutgardis prædixerat, Domino misericorditer revocante, pestilentia mox cessavit. Rogo ergo vos o Aquiriæ Dominæ et Sorores ut piam Lutgardem in omnibus dictis quæ observare poteritis, observetis: exemplorumque ejus inhærete vestigiis, et spero quod ejus precibus pervenietis ad palmam, et in hoc exemplum sumite, quod subjungo.

D
A. THOM.
CANTIP.
cas quos de
officio divino
frustræ mo-
nuerat vivens,

*se morte
corrigen-
das
prædixit,*

E
ut factum
14 earum
peste sublatis:

15 De specialibus amicis ejus quidam vir secularis in grave peccatum incidit. Faciens ergo confessionem suam, pœnitentiam quidem peccati fecit, sed nullam indulgentiæ consolationem in oratione sentire promeruit. Quapropter in voraginem desperationis fere cadebat: veniens autem ad piam Lutgardem, quasi ad propriam matrem, quid egisset, et quid pro scelere sustineret, gravi mœrore conquestus est. At illa semel, iterato, ac tertio pro peccatore orationem effundens, nullum secundum quod solebat, responsum a Domino accepit. Ille vero in nullo se habere melius sentiebat. Hoc viso pia Lutgardis in oratione cum Domino mira spiritus instantia luctabatur. Tandem vero, ubi in ira Domini misericordias continentem evincere non valebat, dixit: Aut dele me de libro vitæ, aut dimittas illi noxam hanc. Nec mora: in voce hac Dominus ad misericordiam inclinatus, dixit: Ecce dimisi illi, quia confisus est de te: et non solum illi, sed et omnibus qui spem habent in te, et diliguntur a te, benefaciam propter te. Ad hæc igitur Dei verba, mox homo ille spem veniæ perfecte recipiens, ad statum gratiorem, et magis peccatum, quam ante lapsum, Domino propitiante pervenit.

*pro amico
in peccatum
lapso sæpius
orans,*

*intelligit
remissionem
propter se
factam:
F*

16 Hinc ergo, quantum ad ipsam, dies sequitur exultationis et laudis; ad nos, vero et omnes illos qui ejus patrocinii solatio vivebamus, dies luctus, dies gemitus, et mœroris; dies, inquam, quem ego infelicissimus omnium, nec præanticipare, ut sæpius eam rogaveram, morte potui, nec subsequi possum, omni miserior orphano derelictus. Venit ergo dies, vigilia scilicet Octavarum Sanctæ et individuae Trinitatis, et gravi admodum, sed lenta febre decubuit, Trini Dei individua veneratrix. Ingravescente autem morbo exercebatur. Secunda feria sequenti quidam Conversus Affligemiensis, Wilhelmus nomine (præcipue enim illius monasterii Fratres, propter religionis observantiam, diligebat) intravit ad eam visitationis gratia, et inter verba alia dixit: Utinam Dominus noster Abbas sciret vos adeo graviter infirmari. Et illa: Cras, inquit, veniet ille carissimus meus, et videbit me. Ad quod ille, responsum cum inopinabile duceret, admiratus conticuit.

*9 Junii fe-
bri correpta,*

*11 Junii invi-
situr a
Converso Aff-
ligemiensi,*

A t'icuit. Et mane facto, cum dictus *b* Abbas venerabilis ad duo milliaria prope transiret, et infirmariam Lutgardem penitus ignoraret, dixit his qui secum erant: camus videre Dominam Lutgardem, quia eam elapso jam longo tempore non vidi. Venit ergo in Aquiriam: et cum intrasset ad eam, illa sincerissime gratulata, et de lectulo relevata, resedit; tenensque manum ejus dixit; Jam recedo, Carissime, et nihil sub cælo carius te relinquo: de te autem a Domino me noveris consolatam. Hoc dicto in alia distractus Abbas discessit: et illa usque in feriam quintam magna spiritus alacritate remansit. Quinta ergo feria, cum vocem sæpe dictæ Sybillæ de Gagis intrantis audisset, dixit: Sedeas hic juxta cor meum: ecce plenum est claustrum militiæ cælestis exercitus: animæ Beatorum præsentis sunt, et multæ Sororum nostrarum, quæ ab hoc seculo præcesserunt. Hæc dicens conticuit; et deinceps per totam sextam feriam vultu gratiosissimo, in Dei tantum contemplatione spiritu raptâ, permansit. Sabbato autem cum in hora mortis instaret, oculos ad cælos aperuit: et Sacramentis præmunita sanctificis, in medium juvenularum tympanistriarum principibus cælestis exercitus commixtis, psallentibus, anima felix ad liberam auras exultans, evolat ad superna; anno ab Incarnatione Domini millesimo, ducentesimo, quadragesimo sexto, mense Junio, sexto decimo Cal. Julii: Indictione quarta, anno ætatis suæ sexagesimo quarto, hora circa vesperam, regnante D. N. Jesu Christo, cui est honor et gloria cum patre et spiritu sancto, per immortalia secula seculorum, Amen.

17 At ubi spiritum efflavit pia Lutgardis extremum, nonnullæ ex Monialibus, quibus hoc datum optimum a Deo concessum est, tanta spiritus dulcedine, tanta alacritate repletæ sunt, ut se non caperent præ stupore; et nimirum perfecte sentirent, quod cum immenso tripudio supernorum, ipse præsentialiter salutis nostræ princeps Jesus, animam illius ad delicias evocaverit paradisi. Proinde proprium ex natura morientium est, ut in morte livido pallore nigrescant: pia autem Lutgardis, in signum innocentiae virginalis, candorem in morte cum nitore lili in facie prætendebat. Oculos in cælum (ut dictum est) instante hora mortis diu ante clausos aperuit, nec eos postea in morte vel post mortem reclusos habere potuit: quia ipse oculorum gestus, iter, per quod transierat spiritus, indicavit. Cutis autem totius corporis ejus tantæ lenitatis a contrectantibus est reperta, ut sub palpantis manu byssus pariter candens et lenis plenissime crederetur: nimirum simplex hæc sine felle columba, lotos lacte puritatis oculos habuit, quæ speculabatur residens juxta fluentia plenissima.

ANNOTATA G. H.

a Anno 1246, littera Dominicali G, fuit Pascha celebratum die XIII Aprilis, festum Pentecostes xxvii Maji, Dominica SS. Trinitatis in Junii, quæ solebat cum Octava celebrari, et Festum Ven. Sacramenti tunc tantum captum introduci, ac postea anno 1264 ex præcepto observatum, ommissa Octava Trinitatis. Erat autem Sabbato sequenti, pridie illius Octavæ dies ix Junii et feria secunda sequenti xi Junii et ita consequenter.

b Abbas Affligemiensis Joannes I præfuit ab anno 1242 usque ad annum 1261, quo obiit 16 Aprilis. Est Affligemiensis abbatia sita inter Alostum et Bruzellas, quam præclare illustratam edidit Sanderus anno 1657.

c Hunc annum ætatis supra probavimus, ac rejecimus scrupulum ex aliis duobus MSS. subnatum.

CAPUT III.

Sepultura. Miracula.

Igitur cum sacrum cadaver exanime lavaretur, quædam Soror, quæ per annos plures usum penitus manus amiserat, casu et non ex proposito manu perditâ inter lavandum corpus attigit, et subito, in plenum omnis operis usum, restituta est sanitati. Ecce quam subito, quam plane, sicut superius diximus, venerabilis Mariæ de Oignies prophetiæ verbum impletum est, ubi in morte agens de pia Lutgarde prædixit: Spiritualia miracula in vita nunc facit; corporalia post mortem efficit. Dignum utique et revera dignissimo, ut quem pia Lutgardis in Sanctis suis vita mirabilem prædicavit, ille Deus eam evidentibus signis etiam post mortem mirabilem exhiberet.

19 Annis pluribus ante mortem ejus plures Moniales et conversos Fratres instanter rogaveram, ut si contingeret, sicut heul contigit, me in morte piæ Matris Lutgardis non esse presentem; manum ejus abscissam mihi, ob sacram ejus memoriam, reserarent: et in hoc licentiam venerabilis Hawidis ejusdem loci Abbatiæ obtinueram. Ut autem feminarum natura est, celanda penitus celare non posse, secundum illud vulgare proverbium,

Scilicet ut taceas femina, si qua potest;

Moniales piæ Lutgardis, quid de abscindenda manu illius ordinaveram; iudicaverunt. Nec multo post, cum in Aquiriam veniens cum ea habere colloquium incepissem; ipsa me vultu intuens serioso, dixit: Audivi, fili carissime, quia manum mihi post mortem abscindere jam disponis: tu autem quid de manu mea facere cogites multum miror. Ego igitur rubore perfusus; Credo, inquam, quod in bonum animæ et corporis mei tua mihi manus obveniet, si eam consequar, ut intendo. Tunc illa, sereno, ut erat, vultu subridens, et auricularium digitorum dextræ manus in subliminari fenestræ, in qua colloquebamur deponens, Satis, inquit, tibi sufficere, cum istum digitum post mortem meam habere potueris. Tum ego confidentius jam invectus: Nihil inquam, mihi ex tuo. Mater, corpore sufficere poterit, nisi manum aut caput habeam, quo tunc relever toto orbatus. His dictis ad alia verba descendimus, nihil alicui inde dicens, nihilque ponderans aut advertens. Ergo illa defuncta, ubi nondum adhuc elato in ecclesiam corpore in infirmaria servabatur, quidam Guido devotissimus juvenis, et alius socius suus, Fratres Conversi piæ Lutgardis manum abscindere cogitabant; sed cum hoc præsumere non auderent, eundem digitum dextræ manus, quem mihi sufficere dixerat, amputarunt, et dentes de ore ejus numero sexdecim extraxerunt. Cognita autem morte ejus, et digitum amputatum audiens, nec quis digitorum esset intelligens; Nunc, inquam, videbo lucidius, si vere Prophetes piæ Lutgardis esse probabitur: quæ dextræ manus suæ auricularium mihi sufficere ante annos plurimos jam prædixit. Veni ergo in Aquiriam et eundem, sicut prædixerat, amputatum inveni, et per omnia mihi sufficere eum, et felicem me fore, si hunc obtinere possem sollicitus cogitavi. Super eo ergo Abbatissam adiens preces supplices cum lacrymis fudi: sed cum magno dolore meo solam ipsam Abbatissam inexorabilem mox inveni: credo tamen quod non sine dispensatione superni consilii: probare enim Omnipotens ordinabat, ut secundum promissum piæ Lutgardis ejus digitum obtinerem, quem nescia simplicitas denegarat. Iterato autem secundum tempus in Aquiriam veni, vitamque piæ Lutgardis scribere promittens, cum ingenti cordis læti-

Usus manus restituitur a tactu corporis:

scriptor qui petierat olim sibi dari manum mortuæ.

et cui illa vivens dixerat sufficere digitum,

cum amputatum audiens, petit,

ac denique obtinet:

et exemplis probat factum

A tia super aurum et argentum optatum munus accepi. Nec me in hoc invidus aliquis mordeat aut judicet arguendum : si piæ Lutgardis, nondum adhuc canonizatae, digitum tanto amore complector : quia beatissima a Natalia Adriani Martyris mox occisi brachium abscidit. Venerabilis quoque Mariæ de Oignies, nondum canonizatae, b digitum in morte præcisum, piæ memoriæ quondam Aconensis Episcopus, et postea Romanæ Curia Cardinalis, annis multis ad collum suspensum pro maximo munere, solemnibus memoriæ Papæ Gregorio nono, contra blasphemiam spiritum, quo atrociter tentabatur, portandum dedit. Beatæ quoque c Elizabeth Tauringiae Langravie, nostro tempore mox defunctæ pollex, cum indice mox abscissus fuit. Quod autem in S. Natalia, et memorabili viro Jacobo Cardinali, et in Gregorio Romane urbis Pontifice, et aliis multis fide dignis tanta auctoritate præcessit; nullus in me quasi factum stultum et impium, nisi plane stultus et impius, judicabit.

20 Ex hinc, cum sacrum corpus ejus sepeliendum jaceret in feretro; quæstio mota est, ubi tantæ et tam solennes reliquiæ conderentur. Et accidit ut ex ordinatione divina venerabilis d Abbas de Alna, Pater secundum ordinem ipsius monasterii Visitator, ex triduo ante sepulturam piæ Lutgardis, et maxime exitum expectaret. Mota ergo quæstione, ubi deceret thesaurum tam pretiosissimum tumulari; respondit Abbas: Et ubi, inquit, nisi in Ecclesia, ubi digne possit ab omnibus frequentari. Sane per omnia et provide respondit et digne, secundum ea quæ ipsa met in vita prædixerat. Cum enim magis familiares ejus in Aquiria Moniales, ab ea in vita quæsisissent, quid facerent ipsa mortua, quæ tanta orationum ejus suffragio frustrarentur; respondit: Ad tumultum, inquit, meum confugite; ibi vobis adermortua, sicut vivens. Quam vero et prophetico spiritu ista prædixerit, nullam ambigo jam nescire, qui fido corde ejus adiutorium invocavit. Ubi autem hoc convenientius fieri debuit, nisi in deputato loco, ubi adhærere Deo in oratione et contemplatione consuevit. Obtinuit ergo verbum Abbatis consensum omnium, et in dextro chori latere, juxta parietem ubi orare consueverat, in loco solenne et honorifico, sepelitur. Dicta autem Sybilla de Gagis, epitaphii more versificans, dixit.

Lutgardis luxit; vitam sine crimine duxit;
Cum Christo degit, quam lapis iste tegit.
Esuriens hæc et sitiens celestia, luxit;
Mera dies, sponsi facies, illi modo luxit.
Hæc speculum vitæ, flos claustrum, gemma sororum;
Pulsit in hæc pietas, compassio, gloria morum.

21 Nec mora, postquam sepulta est, apparuit cuidam e Elizabeth de Wans, in Aquiria moniali, quæ quondam in Campania Gallia apud S. Desiderium fuerat Abbatissa. Apparentem autem in magna gloria, sciscitata est dicens; O dulcissima Domina, numquid per aliquid temporis spatium purgatorium pertulisti? Et illa; non solum sine purgatorio ad requiem transii, verum etiam cum ante purgatorum haberem transitum, afflictis ibidem compatiens benedixi; et multas animas, ex beneficio divino pœnis exemptas, ad amœnitatem mecum transtuli Paradisi. Hæc ea dicente, visum est dictæ Elisabeth, quod eundem juvenulæ moniali, Machtildi nomine, adhuc viventi piæ Lutgardis diceret: Sequere me. Per quod illa intelligens, quod eam per mortem juvenula sequeretur, seipsam quoque ad sequendum Elisabeth offerebat, dicens: Liceat etiam me te sequi, Mater dulcissima. Et piæ Lutgardis, Non potes, inquit, me modo sequi sed postmodum me matrem sequeris filia. Quæ visio statim effectum habuit: nam juvenula, quæ a pia

Lutgarde invitata est ad sequendum, infra dies novem defuncta est: Elisabeth vero, quæ se ad sequendum obtulit, nec cui sequi concessum est, supervivit.

22 Præterea, cum, secundum prophetiam piæ Lutgardis, inter moniales Aquirie dura pestis morientium grassaretur; quædam de Monialibus in visione vidit, quod multi ecclesiam monasterii insolenter irroerent. Et cum nullus eos prohibere ab insolentia potuisset, vidit quod piæ Lutgardis surrexit de tumulto, et omnes cum maxima violentia ab ecclesia propulsaret. Nec mora effectum suum visio beata consequitur, et ab insolentia pestilentis contagii Aquirie monasterium liberatur.

23 Raptim unaquæque Monialium quidquid de cingulis, de poplis, velis, ac rebus aliis habere potuerunt, quasi pro Reliquiis, et revera maximis Reliquiis, distraxerunt. Nobilissima autem puella Beatrix de Roania Monialis, quæ patrimonio suo monasterium Aquirie copiosissime a pauperie relevavit, anthracem, quem carbunculum phisici dicunt, in collo habens, velum capitis piæ Lutgardis circa collum posuit; et perniciose turgens inflatio visibiliter mox aufugit. Juste quidem, o piæ Lutgardis, et digne per omnia hoc fecisti, ut tua pest mortem spirituali meteret, cujus in hac vita temporalia suscepisti.

24 Dominus Alardus, ibidem annis plurimis Capellanus, cum pollicem inflatum in magna quidem anxietate doleret, pollicem inflato piæ Lutgardis Reliquias alligans, remedium doloris et inflationis sensibiliter mox probavit.

25 Ola Suppriorissa Aquirie, cum manum graviter doleret inflatam, circumdigans piæ Lutgardis reliquias, sensit continuo remedium perfectissimæ sanitatis.

26 Ejusdem nominis consanguinea mea, nata de oppido g Brania, Monialis, cum ex debilitate capitis qua diu vexata est, nullam prorsus odorem huius recipere potuisset, et ad tumultum piæ Lutgardis lilia ponerentur; horrui quidem ipso aspectu, sed cum solum caput ad tentandum ingressum ostii posuisset, nullumque gravamen adverteret; mox confidentius introgressa, loco hesit, tumultum adiit, lilia naribus admovit, et nullum penitus capitis dolorem sensit. Eadem Monialis, cum nocte quadam in tenebris ad piæ Lutgardis sepulchrum orandi gratia se prosterneret; offendit oculo ferrum acuminatum candelabri, manumque mox objecit oculo, ut orbiculam ejus quasi loco erutam, ne penitus caderet retineret. Dolore igitur intolerabili coarctata dixit: Quid est o sancta mater Lutgardis, quod mihi accidit? In veneratione tui prociens, oculum perdidit, quem custodire debueras; et inde molestiam retuli, unde remedium præstolabar. Hæc dicens surrexit, et momentaneo unius horæ spatio plenissime restituta sanitati, nihil languoris pertulit vel doloris.

27 Maria de Audena, Aquirie Monialis, cum gravissimo dolore capitis torqueretur, ita quod nullo prorsus corporis membro posset vel ad momentum quiescere, et se per terram impatientius volutaret; mirantibus omnibus, qui eam subito sensum perdere cogitabant, velo piæ Lutgardis in tantum visibiliter mox curatur, ut nullus in ea dolor penitus remaneret.

28 Matrona quædam nobilis cum in partu diutissime et periculosissime laborasset, allato cingulo de setis equorum facto, quo piæ Lutgardis ad carnem in macerationem corporis sui uti consueverat, utero superposuit: et cunctis stupentibus sine ulla doloris conditione in salutem sui et suæ sobolis liberatur. Hoc idem in diversis locis, et in diversis personis efficaciter est probatum.

D
A. THOM.
CANTIP.

Aquiria liberata a peste.

et anthrax in collo tactu veli pellitur.

E

curantur, pollex

et manus inflata;

g

debilitas,

lesio oculi,

F

gravissimus dolor capitis,

parturientes apposito cingulo liberantur

a

b

c

d

Ex responsio
Abbatis
Alnensis,

et Sanctæ
prædicatione,

sepelitur in
dextero chori
latere

cum epitaphio.

c

f

Apparens, dicit se sine purgatorio, nullis ex eo liberatis, salutem:

juvenula ab ea invitata, post 9 dies obiit.

ANNOTATA G. H.

a Natalia inscripta est Martyrologia Romano I Decembris, sed ejus Acta inserta sunt Actis martyrii S. Hadriani mariti et Martyris, danda 8 Septembris.

b Hæc late describuntur in B. Mariæ Oiguiacensis Vita 23 Junii lib. 3. 19, 20 et 21.

c Colitur S. Elisabeth 19 Novembris: obiit autem an. 1231.

d Fuit hic Joannes Onkelin, x Abbas Alnensis, quem ab anno 1231 ad annum 1266 præfuisse scribit

Jongelingus, in Notitia Abbatiarum Ordinis Cisterciensis. Os aliquod S. Lutgardis asservatur in Ecclesia Alnensi.

e Hæc Elisabeth Wans in Gazophylacio Belgico Raissii pag. 61 titulo Beatæ honoratur: vide quæ de ea diximus in commentario prævio num. 5.

f Hujus monasterii in diocesi Catalaunensi meminerunt Sammarthani in Gallia Christiana tomo 4 pag. 329.

g Brania-Comitis, media inter Montes Hannonia: et Hallas via, oppidum nobile.

DIE DECIMA SEPTIMA JUNII

SANCTI QUI XV KALENDAS JULII COLUNTUR.

S	Sanctus Nicander	} Martyres Attinæ et Venafri in Italia.	S. Josephus,	} anachoretæ in Ægypto.
	S. Marciarius,		S. Prior,	
	S. Daria uxor Nicandri		S. Bessarion	
B.	S. Pasocrates,		S. Hypatius, Presbyter monasterii Rufinianensis in Bithynia.	
	S. Montanus, miles Romanus Martyr in insula Pontia, Terracinae et Cajetae in Campania.		S. Avitus, Presbyter et Abbas Micianensis, Aurelianus in Gallia.	
	S. Digna-merita	} Martyres Brixiae in Italia.	S. Avitus Eremita Petracoricensis in Gallia.	
	Sancti duo filii		S. Hervens, Eremita in Britannia Armorica.	
	S. Quiriacus,		S. Hymerus Episcopus Amerinæ in Umbria.	
	S. Blastus,		S. Agrippinus, Episcopus Comi in Italia Subalpina.	
	S. Diogenes.		S. Guulphus Episcopus, in agro Bituricensi honoratus.	
	S. Eneas,	} Martyres Romæ via Salaria.	S. Verolus Presbyter, Castellione ad Sequanam	
	S. Nicander,		S. Alena, Virgo Martyr, Foresti in Brabantia.	
	S. Dorostolus,		S. Botulphus, Abbas	} in Anglia.
	S. Euscicus,	S. Aquila,	S. Adulphus Episcopus	
	S. Cantianus,		S. Molingus, Episcopus Fernensis in Hibernia.	
	S. Longinus,	} Martyres Alexandriae.	S. Veredemus, Episcopus Avenionensis in Gallia.	
	S. Joannes,		S. Possennus Presbyter, Castellione in Gallia.	
	S. Dioscorus,		S. Julianus, in monasterio Arena sive Harea.	
	S. Marinus,	} Martyres Aquilejæ,	S. Ramouldus, Abbas ad S. Emmerannum Ratisponæ.	
	S. Cyrica,		S. Raynerius, Confessor Pisis in Hetruria.	
	S. Musca,		B. Euphemia, Abbatissa cœnobii Virginum S. Altonis, in Bavaria.	
	S. Valeriana,	} Martyres Athenienses, Apolloniæ in Macedonia.	B. Teresia	} vulgo Sanctæ Reginae, Ordinis Cisterciensis, Loranii in Lusitania.
	S. Maria,		B. Sancia.	
	S. Isaurus Diaconus.		B. Petrus Pisanus, Fundator Ord. Eremitarum S. Hieronymi in Italia.	
	S. Innocentius,	} Fratres Persæ, Martyres, Constanti-nopoli.		
	S. Felix,			
	S. Hermias,			
	S. Peregrinus,			
	S. Manuel,			
	S. Sabel,			
	S. Ismael,			

PRÆTERMISSI AUT IN ALIOS DIES REJECTI.

Studio R. P. Godefridi piæ memoriæ nisi aliud indicent litteræ margini appositæ.

- A**rnaldus., *Confessarius et Scriptor Vitæ B. Angelæ de Fulgineo cum titulo Beati indicatur ab Arturo. De ipso egimus ad dictam Vitam B. Angelæ.* iv Januarii.
- S. Agathæ Virginis et Martyris festum, quod Brachii vocant, Catanæ celebratur in memoriam liberatæ civitatis a pestilentia: et ex antiquo majorum voto fit Supplicatio solennis, brachiumque Sanctæ Martyris portatur ad ejus carcerem; uti notatur in codice MS. non antiquo, Sanctos Catanensium Patronos recensente. Ejusdem festi etiam Cajetaus in suo Martyrologio Siculo meminit. Nos de celebri hac martyre jam multis egimus die v Februarii.
- S. Avitus Episcopus Viennensis recollitur a Galesinio, diciturque ejus ordinatio a Saussayo. Acta ejus dedimus vi Februarii.
- Vulframms Episcopus, non addito loco, indicatur in Auctario Greveni ad Usuardum, est nobis ignotus. Quid si, putetur esse Vulfrannus Episcopus Senonensis, cujus Acta dedimus xx Martii
- S. Gulielmi, Abbatis Roskildensis in Dania, Translatio, memoratur in Supplemento Saussayi. Vitam dedimus vi Aprilis.
- S. Saturninæ festum, quod ornavit Dominus Theodericus, Decanus in Bustorp, legitur in libro Presentiarum, uti vulgo appellant, ecclesie Herisicensis in diocesi Paderbornensi hac die et vocatur tricesimus S. Saturninæ, ex propriis officiis loci in MS. Sanctuario Paderbornensi: atque iterum die 12 Septembris ibidem legitur Translatio S. Saturninæ virginis et Patronæ: et 20 Maji, Saturninæ virginis, fiet solennis processio omnibus presentibus etiam istorum ex Oldenherse. Celebratio Missæ a nullo est omittenda, presenti in Herisicensi nostro monasterio. Nos de illa egimus eodem die xx Maji.
- Ferdinandi Infantis Lusitaniæ relatio ex Africa in Lusitaniam, ipso die mortis celebris agitur teste Cardoso

Carloso, prolixum versus Elogium cum Annotatis texente, eundemque hoc die notant Wion, Doryanius, Bucelinus, Chalremotus et Ferrarius. Vitam a captivo scriptam dedi v Junii.

S. Onuphrius Eremita in Ægypto celebratur hodie in quodam Martyrologio, sub Usuardi nomine in Alsatia alicubi scripto; additumque habet elogium prolixum, desumptum ex Actis quæ dedimus xii Junii.

Nazarus Martyr, Inscriptus est MS. Florario: qui si censetur cum Celso puero Mediolani occisus, refertur ad xxviii Julii. Si vero putetur is esse, qui cum SS. Basilide et Sociis Romæ martyrium subiit; jam actum est de ipso xii Junii.

SS. Anastasius et socii, Martyres Cordubæ, primo loco referuntur in Catalogo generali Ferrarii, citatis Tabulis Ecclesiæ Cordubensis; additurque in Martyrologio Romano de us agi, quod et nos fecimus xiv Junii.

S. Bernardus, Eremita in monte Jovis, notatur in Martyrologio Colonie et Lubecæ sub annum 1190 excuso, quod sequitur Canisius. At Grevenus annotat ab aliis coli xv Kalendas Julii, sive die, quando damus varia Acta, xv Junii.

S. Aurelianus Episcopus Arelatensis inscriptus est Martyrologio sub nomine Bedæ excuso. Acta dedimus xvi Junii.

S. Similianus, Episcopus Namnetensis in Britannia Armorica, ab Alberto le Grand in opere de Sanctis istius Provinciæ hæc refertur: inscriptus est etiam in Martyrologio sub nomine Bedæ excuso: egimus de eo xvi Junii.

S. Christianæ Virginis elevatio, in diocesi Constantiensi, indicatur a Molano in Additionibus Usuardi: a Gelenio et Wione sociis SS. Cunegundis Mechthundis et Wibrandis esse putatur, cujus elevatio pridie facta est. Egimus de illis xvi Junii.

Salomon Rex, cujus cibus scientia, et sapientia divitiæ ejus: qui mense Christi, id est Decembri, dicit in Canticis, (tunc legi apud Habessinios solitis, sicut nobis in Adventu legitur Isaias Propheta) videamus si floruit vinea, si floruerunt mala Punica; invocatur hodie in Hagiologio Habessino, absque ullo, quod quidem noverim, olivæ alterius Ecclesiæ exemplo, ipsum inter Sanctos numerantis. Nam quod a Græcis Dominica ante Natulem Domini, quando omnium hujus Progenitorum memoria agitur, ipse quoque disticho uno ut ceteri laudetur, commune habet etiam cum impiis Regibus, Achaz etc. qui et de aeterna ejus salute ambigunt multi, quamquam verosimilius aliis sit, penitentem de commissa idololatria, scripsisse librum Ecclesiastæ. Sed indulgendum aliquid nationi, quæ Reges suos per Reginam Saba ex illo prognatos autumat: quod aliis non facile probabit, credentibus Saba esse Sabæam Arabiæ.

Nobis, in ordine Martyrum lxxx, quos Constantinus occidi præcepit, laudatur in eodem Hagiologio a fide et patientio, qua etiam renuit sibi vulnera lavari. Non satis capio, quis sit ille Constantinus, qui etiam Justus ubi cognominatur, et aliunde lucem expecto.

Exceptio Reliquiarum lrv Sanctorum Corbejam advectorem ex MS. Martyrologio Corbejensi, indicata nobis fuit ob eruditissimo Cungio per epistolam anni 1668, ex quales fuerint ipsis Corbejensibus perquirendum suggerimus.

Helprardi Martyris nomen hoc die referunt Greveni Additiones ad Usuardum, Passio ejus, quæ est xv kal. Julii, habetur in MS. Passionali Bodecensi sed talis, quam nemo dubitaverit totum esse fictitiam. Inducitur enim eo nomine filius Regis Siciliæ (dubites Siciliamne an Ciliciam Auctor scripserit) qui in diebus Antonini Imperatoris, sub Sebastiano

Comite, in civitate antiquæ nobilitatis Lonna (toti antiquitati ignota) quia Berecynthiam matrem noluerit adorare, contractis primum digitis tentatus, deinde cominam ardentem, præbitamque in potu venenum bis innoxie expertus, ac tandem post plura tormenta alia, capite plexus sit. Nobis quam certum est Antonini tempore nullum in Sicilia Ciliciave Regem fuisse, tam nihil dubitamus, Helprardi nomen, Longobardicum vel Trutonicum, ad tantam talibus in regionibus antiquitatem gratis attolli.

Fulco, Archiepiscopus Remensis, pro libertatis Ecclesiasticæ defensione anno mcccc, hoc xvii Junii a sicariis interemptus inter Martyres annumeratur a Regione, et refertur a Molano, Ferrario, Menardo atque aliis, sed solum inter Pios a Saussayo. Guilielmus Marlot lib. 4 Historiæ Metropolis Remensis, ejus res gestas quinque primis capitibus deducit, ac ne quidem Beati titulo utitur, as erens nendum renuntiatum esse Martyrem.

Salaudus, Archiepiscopus Arelatensis, dicitur a Claudio Roberto celebrari in Officiis propriis illius Ecclesiæ, quæ duplicem habemus absque ulâ ejus mentione. Sammarthani quoque nihil habent de aliqua veneratione ei delata.

S. Enolich Confessor indicatur in MS. Florario; apud Grevenum vero in Auctario Usuardi præponitur, in Hibernia. Hunc sequitur Canisius, Canistum Ferrarius, arbitratus hunc solum ejus meminisse. At Grevenum seu Carthusianos Colonienses allegat Heur. Fitz-Simon. Interim plura de eo non reperimus.

Guido, Abbas primus Londoris monasterii Scotiæ, in Fisa regione, cum titulo Beati indicatur a Demptero et Ferrario.

S. Nicasi Martyris corpus, Bononiam Roma translatum anno mcccxxii, apud Musinum in Bononia perlustrata indicatur.

Didacus Villanovius, in Hispania an. 1470,

Angelus laicus, Rentæ an. 1595,

Ludovica Aquilana, an. 1472,

Mentia a S. Martino in Hispania, 1515,

Catharina de Columna in Hispania 1575,

Ut Ordinis S. Francisci Beati laudantur ab Arturo in Martyrol. Francisc. et tres Virgines etiam in Gynæco: utrobique eorum virtutes indicantur, et auctores qui de illis scripserunt: sed nullus satis est effrax, ad talem titulum vis vindicandum.

Paulus de Aretio ex Clerico Regulari (Theatini appellati) primum Episcopus Placentinus tum S. R. E. Cardinalis, ac denique Neapolitanus Archiepiscopus sanctissime obiit, ad S. Pauli sepultus Neapoli anno 1578, tum illustris virtutis famam post se relinquens, ut de eo inter Sanctos referendo Processus in honori permiserit ejus aliquando in Cathedra Neapolitana successor S. P. N. Innocentius Papa XII. Interim videri possunt scriptores Congregationis istius, atque ut Ciacconius et Ughellus.

Marcus et Marcellianus, Martyres Romæ, memorantur in MS. Leodiensi S. Lamberti et solus Marcellianus M. in veteri calendario Corbejensi, ab aliis xviii Junii.

B. Ratho seu Razzo, ex Comite Diessensi Conversus Ordinis S. Benedicti, hoc die refertur a nostris Radro et Brunero: sed in eo quod fundavit, et ubi sepultus est, monasterio legitur obiisse, et colitur xix Junii.

S. Antidius Archiepiscopus Vesontionensis et Martyr recolitur in MS. et excuso breviario ejus urbis cum Officio solenni; et Ulysipponæ, propter allatam illuc ejus miraculosam imaginem. Nos cum Martyrologio Romano et aliis ejus Acta damus xxv Junii.

S. Appiani Martyris festum, Mylis in Sicilia celebrari, ait Octavius Cojetanus in Animadversis ad depositionem

- depositionem ejus, quem eundem cum S. Appio a Menais laudato credimus, xxviii Junii.
- S. Alexii Confessoris Translatio inscripta est MS. Florario, Martyrologio MS. Ultrajectino et aliis, idem apud Molanum atque Canisium : ejus natalis est xvii Julii.
- D. F. S. Helias Propheta, celebratur in MS. Barberiniano et MS. Florario, item apud Grevenum, Molanum, Manrolycum, Canisium, velut hodie raptus in Paradisum. Veteres Carmelitæ (utpote Latini omnes aut plerique et ex Latino ritu solo procedere in Carmelo edocti, sub primis suis Prioribus Bertoldo et Brocardo) eundem diem retinebant in veteri Proprio quod habemus. Causa autem talis dici assumendi quibusdam esse potuit, festum Elisæi discipuli, Occidentalibus æque ac Orientalibus solitum celebrari paulo ante, scilicet xiv die, ut media ejus Octava Magistri raptus commemoraretur ; iisdem Orientalibus unanimitè eundem raptum alio mense recollectibus. Baronius, cum is nullum in Romano Martyrologio locum haberet, maluit orientalibus sese accommodare : et hoc ejus judicium secutus deinde Ordo, nunc Patronum suum ceteris colit xx Julii.
- S. Volmarus Confessor, extruso nomine S. Gundulphi uti infra dicitur, reperitur in variis MSS. Usuardi ; nec non apud Bellinum, Molanum et alios. At Translatio in pago Boloniensi celebratur in MS. Leodiensi, Florario atque aliis. Dies vero natalis est xx Julii.
- S. Sophia ejusque filie, Fides, Spes, Caritas, inducantur in Viola Sanctarum, et alio cui Panis quotidianus nomen. Colitur Sophia xxx Septembris, filie i Augusti.
- S. Bartholomæi Apostoli translatio Liparam celebratur a Beneventanis et Florentinis apud Ferrarium. Ejus natalis est xxiv Augusti.
- D. P. Philonides, Episcopus Curii in Cypro, Martyr sub Maximiano, hodie relatus in MS. Synaxario Dionionensi : obiit post relatos xxiii Junii conceptivos Martyres, Aristoclem, Demetrium et Anastasium : quare consultius videtur cum MSS. Bibliothecæ Ambrosianæ Mediolani, et Claromontanæ Parisiis, ipsum differre ad xxx Augusti.
- S. Amati, primi Episcopi Nuscani, in Principatu ulteriore regni Neapolitani, translatio, indicatur a Ferrario citante Paulum Regium de Sanctis Regni Neapolitani. Dies Natalis indicatur ab Ughello tomo 7 Italiae Sacræ col. 750, xxxi Augusti.
- S. Aichradus, Abbas Gemeticensis in Normannia. Qui cum nongentos haberet Monachos ; media eorum pars per Angelum sibi noctu præsignata, una die migravit ad Dominum : quos ipse non multo post secutus quievit in Christo. Ita MS. Bruzellense S. Gudilæ. Multis nobiscum de veneratione hisce debita egerunt cum apud eos an. 1662 essemus, Gemeticenses Monachi. Indicetur si quid auctoritate Ecclesiastica constitutum fuerit, uti tunc petebamus, et de iis agi poterit die natali ipsius S. Aichradi xv Septembris.
- S. Innocentii Martyris, ex Societate Thebæorum, Translatio Sigenæ facta, ab S. Annone Archiepiscopo Coloniensi, indicatur a Theodoro Ray in Animalibus illustribus Clivæ, Julii etc. Simul de omnibus eorumque Duce S. Mauritio agemus xxii Septembris.
- S. Romani, Episcopi Rothomagensis, Translatio indicatur in MS. Bruzellensi S. Gudilæ et alio MS. nostro, ejusque memoria, amissa voce translationis habetur in MS. Casinensi et apud Grevenum : dies natalis est xxiii Octobris.
- O. P. Avitus Presbyter qui Luciani Presbyteri Epistolam de Inventione S. Stephani de Græco transtulit in Latinum, et Balchonio Episcopo Bracharensi misit sumpta occasione ex duobus hodie occurrentibus SS. Avitis in Epitaphio quod ei compositum fingitur, obusse Hierosolymis hoc die dicitur Valentiano et Anatolio Coss. idest anno 440, de quo ut Sancto multa Cardoso in Hagiologio Lusitano. Interim merito veretur Baronius ad an. 415 num. 2 ne is alter duorum sit quem Orosius Augustino scribens, vitatum a se ait ut hæreticum Origenistam. Qua de re ad consutationem figmentorum istorum agi poterit quando agemus de S. Stephano xxvi Decembris.

DE SS. NICANDRO ET MARCIANO

ITEM SS. DARIA UXORE NICANDRI ET PASICRATE MARTYRIBUS ATINÆ ET VENAFRI IN CAMPANIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. De eorum Actis a Salomone Atinensi sec. ii et Adenulpho Capuano sec. xi scriptis indeque corrigendo Chronico quoad tempus passionis.

ANNO CLXXIII.

Martyres post
S. Marcum
Episc.

Sunt urbes sua antiquitate celebres Atina et Venafrum, ad quindecim circiter passuum millia a se invicem distantes. Ex his Atina olim Latio ; Venefrum Campaniæ attribuebatur, nunc ambæ censentur sub eadem provinciæ Terræ laboris dictæ in regno Neapolitano ; gaudentque ambæ patrocinio sanctorum Martyrum Nicandri et Marciani : sed olim potissimum Atina, quod in eadem persecutione cum S. Marco Episcopo Atinensi passi credantur. Hæc Acta dedimus ad diem xxviii Aprilis, et multa ad notitiam horum quoque Martyrum spectantia inseruimus. Extat breve Chronicon Atinensis Ecclesiæ apud Ughellum, sub finem tomi primi Italiae sacrae, deductum a Julio Cæsare usque ad annum Christi mcccclvi : in quo dicitur S. Marcus, sub Maximò Præsidente totius Campaniæ, passus anno post Christi passionem sexage- Junii T. IV.

imo tertio, Æræ vulgaris anno lxxxvii, qui erat annus xi Domitiani Imperatoris ; sub quo etiam Imperatore et eodem Maximo Præsidente passi feruntur SS. Nicander et Marcianus : et eorum corpora, (ut legitur in dicto Chronico) Fulgentius, a S. Clemente ordinatus Atinensis Episcopus, sepelivit juxta corpus Christi Martyris Marci.

2 Mortuo Fulgentio, Atinensi Ecclesiæ præfuisse dicuntur Hilarius, Urbanus, Lucius, usque ad tempora Eleutherii Papæ, qui (secundum idem Chronicon) anno sexto Pontificatus sui, nobis anno Christi clxxvii, ordinavit in civitate Atina Salomonem Episcopum, qui sedit annos xxxvi, menses x, dies xxv. . . . Hic composuit gesta sanctorum Martyrum Nicandri et Marciani et Marci Præsulis, Pasicratis quoque et Dariæ : super quorum corpora parvum

passi dicuntur
sub Domi-
tiano :

Acta ipsorum
et SS. Dariæ
et Pasicratis
scripsisse Sa-
lomon Ep-
post an. 177

A construxit templum et erexit altare. Fecit et ecclesiam in honorem ejusdem Pasicratis et Dariæ, in eo loco ubi Horrea vocantur, in quadam villa, quæ erat ibidem: unde usque hodie dicitur locus ille mutato nomine Brodila. Prædictus itaque Pontifex, die noctuque juxta eadem corpora psalmis et orationibus vacans, Domino spiritum reddidit Kalendis Augusti, et sepultus est ibi ante januam ipsius domus. At Episcopus IX Vigilantius, anno cccii ordinatus, toto vitæ tempore in ecclesia deorsum apud Martyres mansit, jejuniis et orationibus vacans.

ecclesiam
struxisse
Episc.
Maximus
post an. 314

3 Dein Episcopus XI Maximus, ordinatus anno cccxiv, construxit ecclesiam in honore S. Nicandri Martyris, in pede montis, ubi nunc est castrum Vitalbi. Ita Chronicon. Num Castrum istud jam Castro-cero appelletur, inquirant viri ibidem eruditi. Maximo Episcopo successit Eugenius, creatus anno cccliii. Sub hujus temporibus constructa est arca, ubi requiescunt corpora SS. Nicandri et Marciani, juxta majorem ecclesiam a parte septentrionali, quam texit plumbo: sic mansit tempore multo. Ab intus vero arcam porphyreticis et variis lapidibus vestivit portisque ferreis æreisque fortiter clausit illam. Posuit et supra fornicem arcæ ossa quorundam Sanctorum, quorum nomina ignorantur. Posuit et in vestibulo arcæ, ossa Pasicratis Martyris, in ingressu illius basilicæ. Fecit et in circuitu murum, lapidibus magnis ad munitionem ejus in modum circuli. Venerabatur autem... locus illic honore congruo et frequentatione assidua, quia virtus de illo exibat et sanabat multos. Hactenus relata ex Chronico Atinensi.

B
in qua ipso-
sum corpora.

4 Cum postea anno nongentesimo sexagesimo octavo Episcopatus Capuanus, rogante Pandulpho Principe, esset in Joune XIII Papa ad Archiepiscopatum, eventus; subjecta ei fuit ecclesia Atinensis, ac postea ab Adenulpho, Archiepiscopo Capuano, Leo anno mxlii consecratur Episcopus Atinensis: cujus tempore ut in dicto Chronico habetur, inventum est corpus Christi Martyris Marci quod latuerat in Episcopo Atinensi, veteri scilicet et desolato, sub altari majore, etiam destructo; quod postea dedicavit ad honorem S. Bartholomæi, juxta corpora SS. Nicandri et Marciani, aut potius ipsum ante dedicarat, sicut ostendimus ad Vitam S. Marci. Porro dictus Adenulphus, Archiepiscopus Capuanus, vir doctus et eloquens, ut ait Ughellus, reque ipsa apparet, rogatus, uti præfatur, blandique coactus a Fratribus, in sanctæ Dei Genetricis ecclesia (utique Atinensi) vitam Angelicam exercentibus; Historiam passionis S. Marci, quæ minus docte olim fuit a quibusdam composita iterata vice componendo edisseruit, et elegantiori stylo reseravit, qualem scilicet Ughellus ex MS. vetustissimo, et nos ex Ughello ad MSS. duo collatum edidimus. Tum vero Martyrialem historiam prosequens idem Adenulphus, Hinc jam, inquit, ad Nicandri et Marciani, virorum sanctorum, qualia contra diabolum habuerunt arma, exponendo properemus; et sequitur Passio, quam ab eodem Ughello habemus dabimusque. Vixit autem Adenulphus in Archiepiscopatu ab anno mxiii ad mlvi.

Eadem Acta
ante an. 1056
expolivit Ade-
nolphus Ar-
chiep. Capuæ,

D. P.

5 Nunc quærimus, quænam fuerint Acta, horum Martyrum, quæ minus venuste scripta præ oculis Adenulphi habuit, Appendicem istum subnectens Vitæ et Passioni S. Marci. Si animum reflectimus ad verba Chronici, asseverantis Salomonem, a S. Eleutherio Papa Episcopi ordinatum, tale quid scripsisse; nihil promus erit, quam ut suspicemur ipsa Salomonis scripta, usque ad ea tempora fuisse servata, qualia Latine, pro ecclesiis Latino ritu utentibus, in octo Lectiones distributa in variis MSS. Atinæ, Capuæ, Beneventi, Romæque inveniuntur; et ex MS. Vallicellano cum aliis quibusdam collato, inseruit Musæo suo Italico di-

seculus anti-
gutura
(quæ tamen
probant non
ad secundam

gentissimus Joannes Mabilio; Græce autem, pro ecclesiis per Campaniam ac reliquam exinde Italiam Græce sacra facientibus, accepimus ex MS. Vaticano 655, et vidimus etiam in codice 1667. Verum nec illa, nec illis antiquiora, ex Bodecensis monasterii prope Paderbornam insigni Passionali nobis allata, talia credi poterunt, si passi sancti Martyres sunt, secunda sub Domitiano persecutione. Etenim tam ipsa omnia, quam Adenulphus hæc vel illa secutus, identidem Imperatores pluraliter nominant, quorum mandatis et edictis parens Maximus Præses, alias erga Sanctos benevolus et humanus, capitalem in ipsos pronuntiavit et executus est sententiam. Quod si accipere liceat persecutionem tertiam sub Marco Aurelio Antonino et Lucio Elivo Vero ejus fratre (Administrarunt hic imperium æquo jure ab anno clxi usque clxix, cum usque ad hoc tempus singuli Augusti fuerint ut ait Hieronymus in Chronico) si inquam liceat tertiam persecutionem accipere a pluribus simul motam, nihil in omnibus deprehendas, quod non graviter ac verosimiliter scriptum sit, et quem admodum decet Auctorem cœvum. Ipsa etiam judicii forma, absque ullo variorum tormentorum ante mortem apparatu; et Christianos puniendi mandatum, nihil de feminis præscribens, sicuti ubique fatetur Maximus; in illam persecutionem conveniunt optius, quam in antecessa Domitiani tempora, et ultimam Diocletiani et Maximiani, a non nullis substitutam.

sed ad tertiam
persecutionem
pertinere
hæc martyria)

6 Tum vero ut erit Passionis SS. Nicandri et Marciani auctoritas maxima, ita ruere ex parte necesse erit eam, quam alias dedimus Actis S. Marci, velut ab eodem Salomone compositis: ut merito illa Adenulphus adscripserit quibusdam innominatis; qui istic repletum Maximum totius Campaniæ Præsidem, fuerunt a Nerone constitutum, Magistratum tenuisse usque ad Domitiani extranea tempora, per annos ferme triginta, inaudito apud Romanos exemplo, quibus annui fere Magistratus isti erant, sed nempe hoc necessarium erat eis, qui S. Marcum (eo quod inter antiquos Atinenses Episcopos solus Martyr obiit, ideoque præcipuus Patronus urbis habitus semper fuit) credebant primum ordine fuisse Episcopum et a S. Petro ordinatum. Hanc eorum opinionem secutus Adenulphus, in ipsius S. Marci Actis, ad eundem nihilominus iniegit gemini Imperii scopulum, ut num. 22 objicienti Præsidi Imperiales noviter litteras de Christianis plectendis, respondere Marcum faceret; Principes Romani hoc ignorant; quod pro reipublicæ statu, Jesu Christi famuli auctorem omnium rerum communem Domini interpellent.

E

qui ratus a S.
Petro ordina-
tum S. Mar-
cum, hunc fe-
cit Atinæ
Episcopum.

7 Ergo, dimisso auctore Chronici, de rebus tam antiquis post tot secula scribente, dimisso etiam vulgi errore, Marcum primum Episcopum, facientis; illius ecclesiæ Præsules sic ordinemus, ut ante Marcum sederint Hilarius, Urbanus, Lucius, incrementa omnes morte defuncti; quorum primus fuerit a Clemente Papa ordinatus, alii ab aliis consequenter; Marcus vero (siquidem annis xx, mensibus v, diebus xiii Ecclesiam rexit) et proximus ab eo Fulgentius post annos xxxi, menses vii, dies xxviii, successorem acceperit Salomonem anno circiter clxxvii, Marcus inquam Martyrium fecerit circa annum cxlv, sub prædictorum Imperatorum patre Antonino Pio, sub quo etiam Romæ persecutio fuit, descripta in Actis SS. Praxedis et Pudencianæ. Etenim eodem imperante, Consulatum anni cxliv gessit C. Gavins Maximus, proximo anno in aliquam Provinciam missus de more Proconsul; et quidni in Campaniam? sic autem ordinatus fuerit Marcus anno circiter cxxiv a Sixto Pontifice: cujus nomen in Catalogis Episcoporum Atinensium non inveniunt expressum, eo facilius substituerint Petrum, quod ab hoc vel saltem ab ejus successoribus sciretur processisse illorum Episcoporum series. At vero SS.

sed aliter
videntur
ordinandi
Episcopi,
D. P.

sic ut eorum
quartus Mar-
cus passus
sit an. 145

Nicander

A Nicander et Marcianus, passi fuerint, et a Fulgentio Episcopo sepulti, anno CLXXIII, præside in Campania alio Maximo, scilicet Claudio, qui præcedentis anni Consulatum cum Cornelio Scipione Orfito gesserat. Cum autem anno CLXXX pax esset Ecclesiis red-dita, potuit Salomon et adiculam edificasse supra Martyrum corpora, et eorum Acta scripsisse; ac seorsim SS. Pasieratis et Dariæ Passionem. Hæc Passio sicut amplius non habetur, in communi forte sacrorum librorum strage sub Diocletiano ac Maximiano absumpta flammis; sic nec habebatur ab eo scripta Passio S. Marci, sed du postea scripta sit aliqua, cum iis quos dixi erroribus, Salomone auctore prorsus indignis. Certe ab eo scriptam quæ expoliebat S. Marci historiam, non credidit Adenulphus, alias non ita contemptim de Auctoribus locuturus.

Nicander vero et Marcianus an. 173.

Dantur primum Latino-Græca Acta,

B S. Hic postis, elegi primo loco dare vetustiora ex MS. Bodecensi Acta quæ etiam habuit et secutus est, quoad divisa inter duas urbes Martyrum corpora, Petrus de Natalibus in Catalogo. Addam autem ex adverso Græcam paraphrasim, quam Latinam fortassis fecit Petrus Diaconus Cussinensis, quamque veluti ipsius ex vetustissimo MS. Capuano Monachorum S. Joannis, misit Bollando nostro Silvester Aiossa; Mabilio autem sicuti diximus in lucem dedit; apud quem legi potest et cum vetustiori textu Bodecensi conferri. Satis sit dixisse, eandem Græcam Paraphrasim, Latinitati redditam haberi in Vaticanæ bibliothecæ, opera Jacobi Sireleti Cardinalis, inter alia ejus similia scripta; unde ipsam nobis transcribi curavimus, et nihilominus tertiam versionem Latinam, elaboratam a P. Joanne Francisco Vannio, sub Petro Possino in Græcis se exercente, deinde nostro adjutore fideli in Urbe, ubi et Mathesim et Hebraicam linguam publice in Collegio docuit. Post ista Latino-Græca Acta, dabimus compositionem Adenulphi, cui subjungentur Hymni ad Vesperas et Matutinum, Atinæ apud Capucinos serciati et per Fr. Antonium a Caputana ad Aiossam missi. Horum secundus meminit Illustrationis urbicæ, cum circumgestaltunge Reliquiarum agi solitæ: et videri posset ea instituta anno MDCXX; quia dicitur id factum mille sexcentum post viginti annis: sed styli barbaries, seculum XII aut XIII sapiens, non patitur ut sexcentum accipiatur conjunctim pro sexcentis: sumendum ergo est divisim quasi sensus sit id factum annis post mille centum viginti sex: et forte in originali legebatur mille centum post, viginti sex, annis. Idem dixerim de antiquitate Missæ SS. Martyrum Nicandri, Marciani, et Dariæ: quarum ultima, licet proprium diem habere a Ferrario dicatur, scilicet xx Junii, ipsam tamen in titulo junximus, quod ejus aliunde nulla nisi ex his Actis notitia habeatur: junximus etiam Pasieratem, quia et quo die passus sit, et an aliquando proprium cultum habuerit, ignoramus.

S. H. delibantur sermones Bonifacii

C 9 Extant quoque apud Ughellum duorum Episcopua Atinensium breves sermones de SS. Marco, Nicandro, et Marciano, in iisque indicatur eorum solennitas uno eodemque die solita celebrari. Illorum senior est Bonifacius non quidem in ordine XIV anno CCCCLXIV ordinatus, sed verosimiliter posterior alius, qui sederit uno ex tribus seculis inter Felicem pro anno DCII notum, et Guidulphum qui seculo X sedit, vacuis. Huic adscriptus sermo sic incipit: Celebremus, fratres dilectissimi, hoc die festivitatem, quo beatissimi Martyres, Marcus, Nicander, et Marcianus. spiritu nati sunt cælo, et carne recesserunt a terra: ac postea Digni, inquit, habiti sunt pro Christi nomine Nicander et Marcianus capite truncari, et Marcus clavis acutissimis in capite configi... Marcus revera cum sanctis Nicandro et Marciano excelsa mundavit Campaniæ, ut Jesum Christum Dei filium crederent, ejusque præcepta servarent. Alter est Joannes, Episcopus renuntiatus anno MLXXXVII, cujus Sermonis

et Joannis Episcoporum.

est hoc exordium: Lætetur hodie Evangelica virtus et exultet terra, in qua sancti Martyres Marcus, Nicander et Marcianus, in æterno regno, tympanistriarum more ovantes, ascenderunt e terra. Hodie vertex Marci sacratissimus perforatus est acutissimis clavis: hodie Nicander et Marcianus, devictis veterinosi serpentis illecebris, numisma e manibus acceperunt Regis æterni: hodie cononati sunt lapide pretioso: hodie Jesum Christum omnipotentis Dei filium confitendo, et falsorum numinum nænias abolendo, effuderunt sanguinem suum: hodie languorum enormium hebetudines curare cœperunt: hodie apud urbem Atinam orgia Omnipotentis libaverunt de corporibus suis: hodie eadem in urbe prodigia faciunt per corpora sua. Hæc ille.

§. II. De Sanctorum cultu, ecclesiis, reliquiis.

Communem aliquam trium Sanctorum Nicandri, Marciani atque Dariæ festivitatem, tum Episcoporum jam dictorum Sermones probant, tum Missa tribus, ut dixi, communis; sed quis dies ille sit nemo explicat. Suspicamur esse vii Junii, quo facta sit illorum trium aliqua Translatio, ipso ut sæpe fit, festo Passionis celebrior. Quamvis autem duorum Fratrum Passio peracta dicatur in omnibus Actis Latinis xv Kalendarum Juliarum: et Ferrarius allegatis aliquibus eorum Actis, qualia tamen necdum vidimus, Dariam referat xii Kalendas, tamquam post triduum ab hostibus fidei capta, capitis obruncatione, martyrii optati consors effecta sit; Græci tamen interpretes ponunt priorum duorum martyrium ad diem viii Junii, tam in Vita Græca, quam in pervetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod habuimus nobis concessum ex bibliotheca Parisiensi collegii nostri Claromontani, in quo ista leguntur: "Ἀθλησὶς τῶν ἀγίων Χριστοῦ Μαρτύρων, Νικάνδρου καὶ Μαρκανοῦ. Οὗτοι στρατιωτικῆς τάξεως ὄντες, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν, ἐπὶ Μαξιμιανοῦ (scribendum erat Μαξιμου) τοῦ Ἡγεμόνος ἐξετέθησαν, καὶ φρουρᾷ ὑπεβλήθησαν. μετὰ δὲ τοῦτο πάλιν ἀναγκασθέντες ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ μὴ πεισθέντες, τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν. Certamen sanctorum Christi Martyrum Nicandri et Marciani: qui cum Ordinis militaris essent, ob fidei in Christum confessionem a Maximo Præside in quæstionem adducti sunt, et in carcerem coniecti. Postea vero cum iterum Christum cogerentur abjurare, neque id præstare vellent, capitibus amputatis obierunt. Quæ prorsus cum Actis antiquis conveniunt: sed in Menæis excusis perquam male, ac præter, imo contra Actorum tam Græce quam Latine scriptorum sententiam, sic amplificatur, Καὶ μὴ πεισθέντες ζήονται ὄντι σιδήροις καὶ ἐπὶ ξύλοις ὄρθοις μετεωρίζονται, καὶ κατακεντῶνται σιδήροις: καὶ πύρι κατασφλέγονται, καὶ κατενεχθέντες ἐπ' ἀνθρακῶν τυρός ἐφαπλοῦνται, καὶ ῥαβδοῖς ἀνωθεν τύπτονται: καὶ ὑψάλμη ταῖς πληγαῖς ἐπιχυθέντες, ὀστράκοις ὕδασι συντριβόνται, καὶ λίθοις τὰ στόμακα καὶ τὰς ὕψεις συνθῶνται, καὶ τὰς γλώσσας μαχαίρᾳ ἐκτέμνονται, καὶ τέλος τὸν διὰ ζήρους ἐκδέχονται θάνατον. Sed minime persuasi Christum negare, ferreis uugulis raduntur, et ad ligna crecta suspensi compunguntur subulis, flammaque ustulantur; inde depositi, super carbones ignitos extenduntur, atque baculis desuper cæduntur; vulneraque perfusi muria, testulis acutis atteruntur; ora oculosque contunduntur saxis; et linguis cultro amputatis, mortem denique per gladium consequuntur. Diocletiani et Maximini crudelitatem et edicta hęc sapiunt, male intellecta voce ἐξετάσεως, quæstionis; quasi non etiam solis verbis exercentur quæstio judicialis, quemadmodum factum sinceriora Acta probant, et exigunt tempora quibus res gesta est.

a Græcis coluntur 8 Junii in MS. Synaxario

E

cum elogio

licentius aucto in Menæis.

F

II Interim ex istis discimus, Actu quædam licentius

Auct. G. II. **A** tius interpolata et apud Græcos fuisse divulgata: nam et in Basilii Imperatoris Synaxario elogium legitur simili licentia auctum; cum enim ex vero sic inchoetur, Νικάνδρος καὶ Μαρκιανός, οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες, ὑπάρχον μὲν τῶν τάξιν στρατευόμενοι, Χριστιανοὶ δὲ εὐλαβεῖς καὶ φοβούμενοι τὸν Θεόν, στρατευόμενοι ὑπὸ Μαξιμου τῷ Ἡγεμόνι. Nicander et Marcianus Christi Martyres, erant secundum ordinem milites, sed Christiani etiam religiosi et Deum timentes, merenturque stipendia sub Maximo Præsidente. Cum inquam, sic esset inchoatum elogium, additur, non quidem præter fidem, sed citra scientiam certam, quod missi a Maximo cum iis quos sub se habebant militibus, ad Christianos comprehendendos adducendosque, parcebant illis et omni observatione dignabantur. Hoc vero cum a cultoribus idolorum didicisset Præses, contristatus est. Advocansque illos sciscitabatur si verum esset quod de illis audiverat. Ii vero fallere nescientes, non solum verum esse quod ab illis petebatur confirmarunt, sed etiam Christianos se esse libere professi sunt. Quare, cum prius variis tormentis subjecti fuissent, postea veneranda et sacra eorum capita sunt abscissa: quod ultimum omnino ve-

B rum est: res autem tota Græce, sed Græca fide, sic porro legitur: Ἐπί δὲ παρ' ἐκείνου (Μαξιμου) ἀπεστέλλοντο σὺν τοῖς ἐπ' αὐτῶν στρατιώταις ἐπὶ τὸ κρατεῖν τοὺς Χριστιανούς, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀγειν, τοῖς μὲν προεμύνονον φυγεῖν, τοῖς δ' ἐρατοῦν μὲν, ἐφείδονται δὲ αὐτῶν καὶ πάσης ἐπιμελείας ἡξίουν· τοῦτο μάλῶν ὁ Ἡγεμὼν παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐλυπηθῆ μὲν προσκλιθεὶς ἀμενος δὲ αὐτοὺς ἐπυθλάκετο, εἰ ἀληθῆς εἴη τὸ κατ' αὐτῶν ἀκουσθέν. Οἱ δὲ, ψεύδεσθαι μὴ εἰδότες, οὐ μόνον ἀληθῆς εἶναι ὑπερ ἡρωτύθησαν διεβεβαιοσάμενοι, ἀλλὰ καὶ Χριστιανούς ἐαυτοὺς πᾶρρησιζ ὡμολόγησαν. Ὅθεν βρασάνοις πολλαῖς ὑποβλήσθηντες, ὕστερον τὰς τιμὰς αὐτῶν κεφαλὰς ἀπετμήθησαν. In Menologio Sirlleti, nec non in MS. quodam Ambrosianæ Bibliothecæ Mediolani, signato T. 364 loco Marciani nominatur Germanus.

C 12 Quia vero urbs Atinensis sensim antiquum amisit splendorem, adeoque defecit, ut necesse fuerit Episcopalem illi adimere dignitatem (quod factum esse circa Eugenii III tempora et annum MCL arbitratu Ughellus) deficiente ibidem, quod consequens erat. Sanctorum cultu; videtur ille apud Venafrum. Urbem adhuc Episcopalem, majus incrementum accepisse. In istius loci Episcopis col. 731 sic habet Ughellus, Venafrum Christiani Evangelii fidem jam inde ab Apostolorum temporibus hausisse, constans traditio est, cum illa felicissima salutis exordia Nicandri et Marciani Martyrum invictissimorum sanguine maduissent, die xxiii Martii. Nicandri, autem, inquit, civitas Patronis ossa in Ecclesia ejus nomini dicata conquiescunt. Hæc ibi, sed dies xxiii Martii 161 notatus alibi non legitur. Petrus de Natalibus lib. 5 Catalogi cap. 9 aliquod eorumdem Martyrum elogium proferens, ista sub finem habet. Cives Venafrani corpus S. Nicandri in eorum urbe, cives vero Atinates corpus Marciani in eorum oppido collocarunt. Passi sunt enim in territorio, inter ipsas duas civitates posito, Nonis Junii. Hæc ille in die assignando deceptus, quod Nonis Junii colantur Martyres Ægyptii decem, quorum primi nominantur Marcianus et Nicander. Quod autem de divisio inter duas urbes Martyrum corporibus habet, accepit ex Actis quæ nos dumus ex Bolecensi: videturque id satis credibile, licet Chronicon Atinense dicat, quod corpora SS. Nicandri et Marciani, mox a eade, Fulgentius Episcopus Atinensis sepelivit juxta corpus S. Marci: hoc ipsum tamen etiam Adenulphus confirmat. Porro seculo Christi quarto, Maximus Episcopus Atinensis S. Nicandri ecclesiam construxit; et Eugenius Episcopus aram supra corpora SS. Nicandri et Marciani. Joannes quoque Episcopus seculo xi testatur, in urbe

Atinensi prodigia fieri per corpora illorum. **D**

13 Interim scimus ex scripto Silvestri Aioffa Reliquias aliquas horum Sanctorum esse Venafrum in ecclesia Patrum Capucinorum; ex eisque liquorem, quem manna vocant, cffluere. Cujus rei illustre testimonium Episcopi Venafrani habemus Italica vulgari lingua conscriptum; quod Latine sic reddo. Hyacinthus Cordella, gratia Dei et Sedis Apostolicæ Episcopus Venafrensis. Per præsentem facimus fidem plenam et indubitam, requisiti ad hoc pro veritate, quod in ecclesia adm. Reverend. Patrum Capucinorum hujus civitatis, inveniatur miraculosum Manna gloriosorum sanctorum Protectorum Nicandri et Marciani, quod scaturit a tempore immemorabili, estque in summa veneratione et devotione tam apud cives, quam apud exteros: quia occasioneibus oblati compertum est experiendo, quod benedictus Deus dignatus sit facere multa miracula et gratias singulares iis, qui temporibus variis, causa infirmitatis aut necessitatis alterius, devote dictum Manna acceperunt. Quod vere debet credi miraculosum esse, et cœlesti favore impertitum nobis; quandoquidem spatio annorum quadraginta et amplius, inventum est incorruptum, intra ampullas quibus continebatur. Insuper, quia, cum sæpe per æstatem contigerit deficientibus pluviis, penitus sicari puteos Patrum Capucinorum prædictorum, ipsum tamen nunquam defecit, aut parcius fluxit. Mediante autem Manna isto, quotidie multas gratias impertitur Benedictus Deus fidelibus, erga sanctos Martyres pie devotis. In quorum fidem erit hæc præsens, propria manu subscripta et consueto sigillo nostro signata. Venafrum XXI Octobris MDCLI.

Hyacinthus Episc. Venafrum fidem facio, ut supra.
+ Don Nicolaus Antonius de Atella Secret.

E 14 Hæc de causa caperunt Sancti hi, ab aliquot seculis, adscribi urbi Venafræ. Ita seculo præcedenti David Romæus, recensens Divos regni Neapolitani, Venafrum, inquit, Nicander et Marcianus Martyres, Nonis Junii regnante Maximiano, secutus scilicet Petrum de Natalibus, qui eos adscripsit Nonis, in cuius prima editione Vicentina anni 1493 dicuntur comprehensi a Præsidente Maximiano, mendo verosimiliter typographico, loco Præsidis Maximi. Hinc in altera editione Lugdunensi anni 1514 dicuntur comprehensi a Præsidente Maximiano; pro quo postea scriptum regnante Maximiano; ac Denique in Martyrologio Romano; Apud Venafrum sanctorum Martyrum Nicandri et Marciani, qui in persecutione Maximiani capite cæsi sunt. Hinc Baronius in Annalibus eos retulit ad annum 303 num. 120. Sub iisdem quoque persecutoribus passi sunt Capuæ Rufus atque Carpophorus, Venafrum Nicander et Marcianus. At contra Paulus Regius Episcopus Vico-Aquensis part. 1. pag. 575 edidit Acta martyrum horum Sanctorum, quibus asserit temporibus Constantini Magni a civibus Venafransibus erectam illis fuisse ecclesiam, eosque in Protectores assumptos dicit ex eo potissimum tempore, quo urbs Atina per varias bellicas incursions splendorem omnem et divitias amisit. Addit Aioffa in suo ad nos scripto, caput S. Nicandri aut certo maximam partem asservari Venafrum in ecclesia Corporis Christi; aliquam ejusdem capitis partem esse Æserniæ, ibidem Episcopali urbe Samnii, cum quatuor ex ossibus S. Marciani; et in diœcesi esse ecclesiam hæc Martyribus dicatam, ac celebrari nundinas ab anno MCL. Joannes Vincentius Ciarlanti, Archiepiscopus Æserniensis lib. 3 Samnii u se illustrati cap. 2, deducit Acta Martyrum; et sub finem addit; horum martyrium adeo celebre fuisse, ut non solum in Protectores fuerint assumpti Venafrum, Æserniæ et Atinæ; verum etiam fuerint illis erectæ ecclesiæ Romæ et Neapoli, imo etiam in Apulia S. Nicandro, eorumque

D
sunt autem
ibi Reliquiæ

e quibus
manna
scaturit

E

Hinc Sancti
adscripti
Venafrum,

F

Reliquiæ et
cultus
Æserniæ;

Cultum apud
Venafrum
inducant
Ughellus

et Petrus de
Natalibus,

non nihil
emendatus:

A eorumque festum ibidem a Græcis celebratum. *Gelasius Papa, teste Anastasio Bibliothecario, dedicavit basilicam SS. Nicandri et Eleutherii via Lavicana in fundo Ville-pertusæ: quam Baronius in Natis ad Martyrologium ait huic S. Nicandro esse sacratam.*

ecclesia Neapoli.

15 *Cæsar Ingenii Caraccioli in Neapoli sacra pag. 178 asserit Neapolitanos, motos devotione erga sanctos Martyres Nicandrum et Marcianum (quorum corpora cum multa veneratione asservantur in urbe Venatro) construxisse illis ecclesiam, hanc procul ab Ecclesia S. Mariæ de populo, et tradidisse illam Monachis S. Basilii. Verum quia corpus S. Patricie Virginis mirabiliter in eodem SS. Nicandri et Marciani delatum est: cænobium Virginum, una cum ecclesia, S. Patriciæ cœpisse nominari, uti*

etiam indicatur in Vita S. Patriciæ, xxv Augusti. D Michael Monachus in Sanctuario Capuano edidit quatuor antiqua Kalendaria, et in omnibus ad hunc xvii Junii celebratur passio SS. Nicandri et Marciani Martyrum, in duobus autem additur recitari tres Lectiones, et addit Michael in suis Notis pag. 153, in Thesaurio Capuano asservari brachium S. Nicandri: de quo ejusdem Michaelis nepos Aiossa scripsit nobis, esse longum os brachii dexteri, inclusum brachio argenteo, dono exceptum ab ecclesia Venafrana. Addit idem Aiossa insignes Reliquias horum Martyrum esse in Monte Virginis: alius etiam Beneventi, easque transportatas fuisse ab Arochio Principe Beneventano; et in Monte Virginis officium Ecclesiasticum de illis assignatum.

D Arct G n. Reliquia Capuz,

In Monte Virginis,

Beneventi

ACTA VETUSTIORA

Latina ex MS. Bodecensi Canonieorum Regul. in Westphalia; Græca ex Codicibus Bibliothecæ Vaticanæ 1655 et 1667.

B **Η**κου επί τὰ κατὰ τοῦ διαβόλου, καί οἱ ἄγιοι Μάρτυρες Νίκανδρος καί Μαρκιανός, καί περιεπαλλόμενοι θώρακα πίστεως, ὀλοκλήρου; ἐκυστοῦς τῆ στρατολογίᾳ στυχτι Χριστῷ τετηρήσαντο α.

a

2 Ὅντες γάρ τῆς μετὰ τὸν κόσμον τοῦτου στρατοδικῆς τάξεως, τὴν ἐν τῷ βίῳ τιμὴν κατὰ τὰς προκοπὰς ἀπολείποντες, τῇ ἐπουρανίῳ χάριτι καταρτίσθησαν. Ἀυτίνα γοῦν κατηγοροῦντο, ὡς ἀθέμιτα πράττοντες; καί προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἡγεμὼν Μάξιμος, ὃς ἐπιτέτακτο τοιαῦτα πράττειν, ἔλεγεν· Ὅχι ἀγνοεῖτε Νίκανδρε καί Μαρκιανέ, τὰ προστάγματα τῶν Βασιλέων, οὐ κελεύει ὑμᾶς θύειν τοῖς θεοῖς; προσέλθετε οὖν, καί θύσατε. Νίκανδρος εἶπε· Τοῖς βουλομένοις θύειν, ἐκείνοις προστέτακται ἡμεῖς γάρ Χριστιανοί ἐσμεν, καί τοιοῦτον πρόσταγμα οὐκ ἔχομεν. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπε· Καί τὰ ἀργύρια τῆς τιμῆς ὑμῶν, διὰ τί οὐ κομίζεσθε; Νίκανδρος εἶπεν· Ὅτι τὰ ἀργύρια τῶν ἀσεβῶν μολυσμὸς ἐστὶν ὑδράσι θεοσεβῶν προῤῥημίονις. Μάξιμος εἶπε· Λιθάνωσον τοῖς θεοῖς Νίκανδρε. Νίκανδρος εἶπε· Ἡδὴ δύναται Χριστιανός λίθου; καί ξύλα σέθειν, ὄντος Θεοῦ ἀθανάτου τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὀλων, ἢ λατρεύει, ὃς μεδικασῶσαι καί πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας.

C

3 Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ ἀγίου Νικάνδρου ἐπεῤῥήνυνε τὸν Μάρτυρα, παρωουσα καί λέγουσα· Μὴ ἔξῃ; κύριέ μου, λίθανον, μὴ δὲ ἀνίση τὸν Χριστόν; βλέπον εἰς τὸν οὐρανόν, καί ᾄθει αὐτόν, ᾧ τὴν πίστιν φυλάττεις, αὐτὸς γάρ σου βοηθὸς ἐστὶ. Μάξιμος Ἡγεμῶν πρὸς αὐτὴν εἶπε· Κοίτη κεφαλὴ, διατί ἐπιθυμεῖς τὸν ἄνδρα σου ἀποθανεῖν; Ἡδὲ εἶπεν· Ἰνα ζήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ, καμὴ ἀποθάνῃ. Μάξιμος εἶπεν· Οὐχ οὕτως ἐστὶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐτέρῳ ἀνδρὶ γαμηθῆσαι ἐπιθυμεῖς, διὰ τοῦτο τοῦτου ἀπαλλαγῆσαι βούλει. Ἡ δὲ εἶπεν· Εἰ ὑποπτεύεις με τοῦτο βούλεσθαι, πρῶτον ἐμὲ ἀπίπτεινον τοῦ ἀνδρός διὰ τὸν Χριστόν, εἶπερ καί ἡμᾶς ἀναγκάζειν προσεῤῥηθῆς. Μάξιμος Ἡγεμῶν εἶπεν· Τοῦτο μὲν οὐ προστέτακται μοι, οὐ δὲ ποιῶ ὃ ἐπιθυμεῖς, πλὴν ἔσο ἐν τῷ δεσποτηρίῳ.

4 Ἀπαχθείσας δὲ αὐτῆς ἤρξατο λέγειν ὁ Ἡγεμῶν τῷ Νικάνδρῳ· Μὴ προσχῆς τοῖς λόγοις τῆς γυναικὸς σου, μὴ δὲ ἐτέρῳ τινὶ, ἵνα μὴ στερηθῆς τοῦ φωτός; ἀλλ' εἰ βούλει, λάβε θωρίαν, καί σκέψαι τί κάλλιόν ἐστι, ἔξῃ, ἢ ἀποθανεῖν. Νίκανδρος εἶπεν· Ἡ θωρία πεπληρωται, καί ἐσκεψάμην σιγήσαι μάλλον. Ὅδὲ Ἡγεμῶν ἐπάρσας τὴν φωνὴν ἔλεγε, Χάρει τῷ Θεῷ. Καί ὁ Νίκανδρος ἄμα τῷ Ἡγεμῶνι εἶπεν· Καί Χάρει τῷ Θεῷ.

B **Β**eati martyres sæculum hoc contemnentis et firmum posteris exemplum relinquentes, effecti sunt errantibus via, caecis lumen, titubantibus credulitas, quoniam ipsi profecto virtutum suarum insignia non ad favorem laudis humanæ, sed ad imitationem justitiæ et veritatis fideliter ostendere curaverunt.

E

2 Igitur dum ob amorem Christi Nicander et Marcianus respuissent infulas mundi; impiissimus præses Maximus, cui injunctum fuerat ut sæva circa Christianis judicia exerceret, convocans ipsos ad se, dixit ad eos: Ignoratis, Nicander et Marciane, præcepta Dominorum nostrorum, b qui jussurunt ut quantocius diis nostris immoletis? Accedite ergo et immolate. S. Nicander respondit: Quibus hoc persuadere possis, ipsis præcipe ut sacrificent; nos sumus Christiani, et tale præceptum servare non possumus. Ait Præses: Pecunias et honoris dignitates quare non recipitis? S. Nicander dixit; Pecunias, honores et dignitates, quas habuimus ideo dimisimus, et ulterius recipere nolumus; quia cœlestes thesauros invenimus, et honores aternæ dignitatis habere jam cœpimus: et ideo pro honoribus et divitiis perituri, lignis atque lapidibus immolare non curamus. Cum enim sit Deus immortalis, creator omnium, ipsi soli servire desideramus, quia et ipse solus salvat omnes, qui credunt in eum.

Adducti ad Præsidem sancti

b

fidem clare profitentur,

3 Conjunx etiam beatissimi Nicandri c confortabat Martyrem Dei, et consolabatur: ei dicens: Ne immoles, domine meus, idolis surdis et mutis: sed aspice in cœlum, et eum attende enjas viam custodire proposuisti. Hæc Præses audiens, conversus ad mulierem, ait ad eam: O malum caput, ut quid maritum tuum desideras mori? Ad hæc illa respondit: Ut vivat apud Deum, et ne moriatur in aeternum. Præses dixit: Non ita est, sed quia alii viro nubere vis, propterea hunc optas mori, ut a lege ejus possis liberari. Sed illa respondit: Si hanc suspicionem habes in me, primo interfice propter dominum Jesum Christum, si tamen et nos mulieres ad immolandum cogere jussus es. Præses dixit: Hoc mihi jussum il non est, nec facio quod desideras: verumtamen volo te interim esse sub custodia.

c

quod etiam ultro facit uxor N candri,

qui cu remota,

d

4 Quæ cum abducta esset, cœpit Præses dicere ad S. Nicandrum: Nicander, noli seduci sermonibus uxoris tuæ, vel alicujus amicorum tuorum, ut migres de hac luce: sed accipe tridui inducias, et tecum cogita, utrum melius sit vivere quam mori. S. Nicander respondit: Ecce jam triduum quod induluisti transivit, et cogitavi quia melius est salvari.

recusat oblatas ad de-liberandum inducias tridui

Tunc

A Tunc Præses elevans vocem dixit: Gratias ago Diis meis. S. Nicander ait: Quam gratiarum actionem refers diis tuis, quia tibi dixi quod volo salvari? Credo siquidem in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum filium ejus, et in Spiritum Sanctum, quia salvari habeam per gratiam ipsius. Hoc audito, Præses una cum Leucone e successore suo dixerunt beatissimo Nicandro: Elegisti iterum, ut video, te signum mortis exhibere. S. Nicander respondit: Ego vitam sempiternam elegi, et temporalem atque transitoriam contempsi, nam et corpus meum in potestatem tuam offero, fac inde quod vis: semel tibi dixi, quia Christianus sum. Tunc conversus ad Marcianum præses dixit: Quid tu dicis Marciane? Sanctus Marcianus respondit: Ego dico hoc quod et contubernalis meus Nicander. Præses dixit: ergo ambo carcerem iatroite, reddituri [pœnas] pro ausu temeritatis vestrae.

Post dies
20 reducti,

B S. Marcianus respondit: Per salutem Imperatorum, tormenta tua non metuimus, sed festinamus accipere coronam, quam præparavit Deus diligentibus se. Transmite ergo nos celerius, ut videamus illum crucifixum, quem vos quidem blasphematis, nos vero tamquam creatorem ac salvatorem nostrum adoramus et colimus. Præses dixit: Mihi non contradicitis, sed Dominis Principibus orbis: f neque ego sum qui vos persequor, sed præcepta g Imperatorum adimplens, ut rebelles Deo puniri præcipio. Et data sententia, jussit eos decollari, dicens eis: Ambulate cum gaudio sicut petistis, ut impleatur desiderium vestrum h. At illi elevaverunt voces, et dixerunt ad Præsidentem: Pax tibi, Præses pie, et cœperunt ire gaudentes et benedicentes Deum.

i
Marcianus
conjugem so-
licitantem
repellit.

C 6 Conjunx vero beati Marciani i sequebatur eum a longe, improperans ei dicens: Hæc sunt Marciane quæ mihi locutus es in carcere, et dixisti Noli timere? S. Marcianus respondit: Noli mihi appropinquare. At illa clamabat dicens: Si erga me miseram misericordia non moveris Domine mi, vel filium tuum dulcissimum quem in manibus teneo respice: et noli nos tam obstinato animo derelinquere. Et tenens vestimenta ejus traherat eum retrorsum, dicens, ubi curris? quid festinas? ut quid nos odisti? Sanctus Marcianus respiciens in eam dixit: Usquequo molesta es mihi mulier? et circumstantibus dixit: Obsecro separate eam a me, ut martirium meum impleatur. Quidam autem homo Christianus, Zoticus nomine, tenens manum beatissimi Marciani consolabatur eum dicens: Longanimis esto Domine meus, bonum agnom certasti, cursum jam consummasti, de cætero superest tibi corona justitiæ, quam reddet dominus laboribus tuis æternam remunerationem. Cui S. Marcianus dixit: Dimitte manum meam, et tenens manum uxoris meæ consolare eam, nec non collige parvulum istum quem ante me projicit, et redde illum matri suæ, et dic ei: Revertere in domum tuam, quia non poteris videre virum tuum martirium patientem. Vix tandem et morose abducta muliere, amplexati sunt se invicem Christi Martyres Nicander et Marcianus: et pacem dantes sibi mutuo, recessit alter ab altero.

7 Conjunx vero S. Nicandri sequebatur eum a longe l, et ad ultimum recedens ab eo confortat

D 'Οδὲ Ἴηγεμῶν ἐνόμιζεν ὅτι περὶ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ἔλεγεν ὁ Μάρτυρ, καὶ ὅτι ἔπυθε· ε καὶ διεκίνηε μετὰ τοῦ συγκαθηδρῶν αὐτοῦ Λευκῶνος. 'Οδὲ Νικάνδρος ἐν Ἡνεύματι ἀγῶν γενόμενος, ἤρξατο δεξιᾶζειν τὸν Κύριον, καὶ παρακαλεῖν φωνῇ μεγάλῃ τὸν Θεόν, ῥυσθῆναι ἐκ τοῦ πειρασμοῦ τούτου, καὶ σωθῆναι ἐν τῇ χάριτι αὐτοῦ. 'Ο δὲ Ἴηγεμῶν ἀκούσας, ἤρξατο λέγειν· Πῶς μετανοήσας, ἐφ' ὃ τε ζῆν [προσεῖρησαι], πάλιν θέλεις ἀποθανεῖν; Νικάνδρος εἶπε· Τὴν αἰώνιον ζωὴν προσεῖρημαι ζῆν, οὐχὶ τὴν πρόσκαιρον τοῦ κόσμου τούτου, καὶ διὰ τοῦτο τὸ σῶμα δέδωκά σοι εἰς ἔξουσίαν· ποίει τοῦτον ὁ βούλει, ἐγὼ γὰρ Χριστιανὸς εἰμι. 'Ο δὲ Ἴηγεμῶν ἤρξατο λέγειν τῷ Μαρκανῶ· Σὺ δὲ τί φῆς, Μαρκανέ; Μαρκανὸς εἶπε· Τὰ αὐτὰ λέγω καὶ γὰρ τῷ συστρατιώτῃ μου Νικάνδρῳ. 'Οδὲ Ἴηγεμῶν εἶπεν· Οὐλοῦν ἅμα ἐμδληθήσεσθε εἰς τὸ δεσμοτύριον, δίκην δώσαντες.

E Ἐμδληθέντων δὲ αὐτῶν εἰς τὴν φυλακὴν ἡμέρας εἴκοσι, προσήχθησαν πάλιν τῷ Ἴηγεμῶνι. 'Ο δὲ Ἴηγεμῶν εἶπεν· Ἠρκεσεν ὑμῖν ὁ χρόνος, Νικάνδρε καὶ Μαρκανέ, πρὸς ὑπακοὴν τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων· ὁδὲ Μαρκανὸς εἶπεν· Ἡ πολυλογία σου οὔτε ἐκασθῆναι ἡμᾶς ποιήσει τῆς πίστεως ἡμῶν, οὔτε ἀρνήσασθαι τὸν θεὸν προτρέπεται· αὐτὸν γὰρ παρεστῶτα ὀρούμεν, καὶ ὅπου καλεῖ ἡμᾶς ἐπιστάμεθα. Μὴ οὖν ἡμᾶς, κατέχε, σήμερον γὰρ πληροῦται ἡ πίστις ἡμῶν ἐν Χριστῷ· ἀλλὰ ἀπόστειλον ἡμᾶς τάχιστα, ἵνα ἴδωμεν τὸν ἐσταυρωμένον, ὃν ὑμεῖς βλασφημεῖτε, ἡμεῖς δὲ προσκυνούμεν. 'Οδὲ ἅγιος Νικάνδρος ὁμοίως καὶ αὐτὸς εἶπε· Τὴν σωτηρίαν σοι τῶν Βασιλέων, ἐν τάχει ἡμᾶς ἀπόστειλον· μὴ νομίσης δὲ ὅτι τὰς βασάνους σου φοβούμενοι, διὰ τοῦτο σὲ ὀρκώμεν, ἀλλὰ σπεύδοντες λαβεῖν τὴν πίστιν ἡμῶν. Μάξιμος Ἴηγεμῶν εἶπεν· Ἐμοὶ οὐκ ἐναντιώσθη, οὐ δὲ γὰρ εἰμι ἐγὼ ὁ δυνάμων ὑμᾶς, ἀλλὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Βασιλέως, ὥστε αὐθὺς εἰμι καὶ καθαρὸς ἀπὸ τοῦ αἵματος ὑμῶν· εἶδὲ οἶδατε ὅτι καλῶς ἀπέργεσθε, συγχίριω ὑμῖν, πληροῦσθε ὑμῶν ἢ ἐπιθυμία. Καὶ ταῦτα εἰπόν, ἀπεχρήματο αὐτοὺς ἀναιρεθῆναι. Οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ Μάρτυρες, ὡς διὰ μιᾶς γλώττης εἶπον· Εἰρήνη σοι, Ἴηγεμῶν φιλόνηρωπε. Ἀπίεσαν οὖν χαίροντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν.

F 6 Καὶ τῷ μὲν Νικάνδρῳ ἠκολούθουν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ Παπιανὸς, ὁ ἀδελφὸς Πασιμράτους τοῦ Μάρτυρος, τὸ παιδίον βαστάζων τοῦ ἁγίου Νικάνδρου, καὶ προτρέπόμενος αὐτόν. Τῷ δὲ Μαρκανῶ παρείποντο οἱ συγγενεῖς, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ περιεσχημένα, καὶ ὀνειδίζουσα τὸν Μάρτυρα, ἔλεγε· Ταῦτά ἐστι, Μαρκανέ, ἀ ἔλεγχός μοι ἐν τῇ φυλακῇ, μὴ φοβοῦ, μὴ μου κατὰλλαιε; ἐπισπλαγγίσθητι πρὸς με, κύριέ μου· ἴδε σου τὸ γλυκύτατον τέκνον· ἐπιστρέφητι, μὴ ἡμῶν καταφρονήσης, τί σπουδάζεις; ποῦ θύμεις; διὰ τί ἡμᾶς ἐμίσησας; ὡς πρέσβητον ἐπὶ θυσίαν ἤρθη. 'Οδὲ Μαρκανὸς ἐπιστραφεῖς, καὶ ἐμδλίψας αὐτῇ, εἶπε· Μέχρι πότε σοι ὁ σατανᾶς ἀνθέστηκεν, ἡ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἡρπάγης; Χωρίσθητι ἀπ' ἐμοῦ· συγγνώμην μοι τελέσαι τὴν μαρτυρίαν τῷ Θεῷ, Ζωτικὸς δὲ τις Χριστιανὸς κατέχευ τὸν Μαρκανόν, ἔλεγεν· Εὐθύμησον, κύριέ μου ἀδελφέ, καλὸν ἀγῶνα ἠγωνίσω ἡμῖν δὲ πόθεν ἡ τριαυτὴ πίστις τοῖς ἀσθενέσι k; Μνήσθητι τῶν ἐπαγγελιῶν, ὧν ἐπαγγέλιτο ὁ Θεός, ὅς νῦν ἡμῖν ἀποδίδωσιν· ἀληθῶς ὑμεῖς, ὡς τέλεισι Χριστιανοί, μακάριοί ἐστε. Ἡδὲ γυνὴ αὐτοῦ ἐπωλοφύρουσα καὶ κλαίουσα, εἶλεκε αὐτὸν εἰς τὰ ὀπίσω. 'Οδὲ Μαρκανὸς εἶπε τῷ Ζωτικῷ· Κατάσσε τὴν γυναῖκά μου. 'Οδὲ Ζωτικὸς ἔσχας τὸν Μάρτυρα, κατέσχευ αὐτήν.

7 Ἐπαχθέντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸν τόπον, ὁ Μαρκανὸς περιεδλίψατο εἰς τὸν ὄχλον, καὶ ἰδὼν τὸν Ζωτικόν, ἐκάλεσεν

A ἐλάλεσεν αὐτόν, καὶ εἶπε προσαγαγεῖν αὐτῷ τὴν γυναῖκα· ἡ δὲ προσήλθε, καὶ φιλήσας αὐτὴν εἶπεν· Ἀναγνώρισσον ἐν Κυρίῳ, οὐ δύνασαι γὰρ τὸν ἄνδρα σου εἰδέσθαι μαρτυροῦντα, τῆς διανοίας σου ἀρπαγίτης ὑπὸ τοῦ πονηροῦ· τὸ δὲ παιδάριον ἄρας καὶ φιλήσας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπε· Κύριε Θεέ παυτοκράτωρ, σοὶ μελισσάτω περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Τότε λοιπὸν περιπλάκύντες οἱ Μάρτυρες, καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἀνεχώρησαν εἰς ἀπὸ τοῦ ἐνός πρὸς τὸ τελευτῆσαι. Ὁ δὲ Μαρκανὸς περιδεδεφάμενος, καὶ ἰδὼν τὴν γυναῖκα τοῦ Νικάνδρου μὴ δυναμένην διὰ τὸν ὄχλον ἐγγίσει τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, δοὺς αὐτῇ χεῖρα, προσήγαγεν αὐτὴν τῷ ἀνδρὶ· καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ Νικάνδρος· Ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ. Παρεστήκει δὲ αὐτῷ λέγουσα, Καλῶς κύριέ μου εὐθύμησον, δεῖξον ἐκυτοῦ τὸν ἀγῶνα· θέλα ἔτι ἐν τῇ πατρίδι ἐπιόησα ἀνευ σοῦ, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἠυχόμην ἰδεῖν σε καὶ ἀποθανεῖν· νῦν δὲ καὶ ἶδον καὶ εὐφρανόμενοι, ὁρώσά σε ἀπερχόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἴδε λαμπρὰ καὶ λαλήσω, καὶ ἀγαλλιάσσομαι ἐγὼ ἡ γυνὴ τοῦ μάρτυρος· εὐθύμησον ὅν κύριε καὶ ἀπόδος τὴν μαρτυρίαν τῷ Θεῷ, ἵνα καὶ ἐμὲ βύσῃ ἐκ θανάτου αἰώνιον. Ὁ δὲ στρατιώτης περιθείς ὄρακρον τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν Μαρκάρων, πείσας τῷ ξίφει τὸ πέλος ἐπέθηκε τοῖς Μάρτυσι. Ἐμαρτύρισαν δὲ οἱ ἄγιοι τοῦ Θεοῦ Μάρτυρες, Νικάνδρος καὶ Μαρκανὸς, μὲν Ἰουδαίου οὐκ ὀκτώ, βασιλευμένου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

eum hujusmodi verbis : Robustus esto virorum D Charissime, et viriliter age Domiae meus Nicander, ex ms. Deus omnipotens sit tecum, lætare et longanimis Nicander suæ esto, in manum Domini commenda spiritum tuum, valedicit. pro cujus nomine mortem subire paratus es m. Post m Capite plezor- hæc Quæstioarins accipiens duo oraria ligavit oculo- rum corpora Venafrum et Atinam deferuntur. los beatissimorum Martyrum : et sumeas gladium, n amputavit capita eorum. Tollentes igitur subsilentio noctis corpus S. Nicandri cives Venaefrani, pretiosis aromatis illud condieruat, et posuerunt in prædio quod appellatur Paoais, ubi adhuc quiescit n. Sanctum vero Marcianum cives Atinates tulerunt, et posuerunt in basilica ubi nunc requiescit, et præstat multa beneficia usque in præsentem diem, omnibus qui ibidem suffragia ejus fidei corde requirunt. Passi sunt sancti Martyres Christi Nicaander et Marti- n Passi sunt sancti Martyres Christi Nicaander et Mar- tianus, die decima quinta Kal. Juliarum regnante Domino nostro Jesu Christo, cui honor et gloria in sæcula sæculorum Amen.

E

ANNOTATA D. P.

a Hoc exordium, in quo præcipua diversitas, Petrus Diaconus, vel quisicumque alius sic Latine exhibuit Gloriosa Sanctorum Martyrum Nicandri et Marciani certamina, quæ adversus Diabolum habuerunt, exponere properabo : quæ vel transcripsit quoad sensum Adenulphus, a S. Marco ad hosce Martyres sermonem transferens, ut supra vidimus num. 4, vel aliis præbuit transcribenda.

b Irreperant hic nomina Diocletiani et Maximiani, quæ veluti interpolamentum, ab auctoris mente alienum, expunxi : ac rursum in fine, ubi sancti passi legebantur, sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus.

c Petrus addidit, nomine Daria : quod etiam continuo facit Adenulphus.

d Non ergo sub Diocletiano et Maximiano res agebatur, qui jusserant non tantum viros, sed et mulieres interfici.

e Ita lego, pro eo quid scriptum erat, ἐπιθέει, sacrificat.

C f Græce Συγκληθρον Assessorem : Adenulphus, Consiliarium : et hoc verosimilius est : quis enim credit primum mense Junio venisse successorem, qui solebat in Januario mitti ; aut eo in Provinciam appulso, non continuo cedere solitum, qui eam ante administrarat ?

g Ita melius, quam quod Græce habetur, τοῦ Βασιλέως, Imperatoris : et forte etiam hic ut alibi τῶν βασιλέων scriptum initio fuit.

h Longe hæc absunt ab ea immanitate, quæ Maximino, sub quo passus S. Marcus, adscribitur ; longe hinc illa series exquisitorum tormentorum, quæ Græci alii ex Actis interpolatis recensent.

i In Græco mutatur aliquatenus ordo, ac primo inducitur uxor Nicandri.

k Sphalma verosimiliter memoriale : videntur enim omnino hic nominandi fuisse, qui supra Nicander et Papinianus.

l Hic videtur scriptori excidisse, quod in Græco præmittitur de Papiano vel Papiniano fratre Pasicratis Martyris, mulierem deducente ejusque filium bujulante : item quod Marcianus uxorem Nicandri, quæ nequibant turbam perrumpere, manu apprehensam ipsi adduxerit.

m Addunt Græca hic : Decem ego annos in patria

vixi sine te, quem nocte dinque cupiebam videre et postea mori. Nunc enim vero et vidi et gaudeo : te siquidem video e vita hac in æternam migraturum. Nobilem deinceps et felicem me reputabo, gloriosa uxoris Martyris appellatione dignatam : et quotiescumque hujus meæ felicitatis me recordari contigerit, ne ego incredibili gaudio perfruar. Lætare igitur et gaude, Domine mi ; tuoque sanguine mihi a Deo impetra, ut me quoque ex æterna morte liberare dignetur.

n In ulis Actis nihil de ista corporum in duas urbes distractione : quam tamen etiam Petrus de Natalibus hinc descripsit. Videntur autem Atinenses id egisse, ut in transcribendis ad suum usum Actis hæc omitterentur : quemadmodum e contrario Venaefrani, in Italica horum Actorum versione, (quam Marcellus Marcianus, indidem notus, Neapoli curavit imprimendum an. 1614) dicunt utrumque Martyrem ablatum Venafrum, ubi suos habebant consanguineos, et sepultos in eo quem nunc Capucini tenent loco, unde et manna de sub saxo scaturit. Tale quid etiam habet vetus MS. unde Mabilio hanc clausulam edidit :

Requieverunt autem Christi Martyres Nicander et Marcianus, et Daria uxor Nicaandri cum filio suo, (quos alibi nusquam legas Martyri socios, tota narratione prægressa contrarium probante) in civitate Venaefra. Tunc Christiani abstulerunt corpora eorum, et sepelierunt ea prope locum in quo decollati fuerunt, in quo loco fabricata est basilica ad honorem nominum ipsorum. Sub altari ejusdem basilicæ quædam stilla manat, de qua infirmi multoties sanitate recepta usque in hodiernum diem potant, qui in singulis locis suis, Christo operante, multa beneficia patrant. Susceperunt autem Martyrium xv kal. Julii, regnante D. N. Jesu Christo etc. Quæ non ex uno, sed ex variis MSS. etiam sibi contrariis, collecta videri possunt ; dum primo in Venaefro simul omnes dicuntur requiescere ; deinde prope locum, ubi decollati erant, ambo sepulti ; ac denique in suis quique locis, id est Venaefri et Atinæ, beneficia præstare : ita per affectus distrahitur veritas.

o Hoc jam sæpius animadverti in Græcis, quod in describendis Martyrum Actis, eum semper notent Passionis diem, quo ipsi illos colunt.

ACTA

A ANFDLPHO
EX MS

ACTA RECENTIORA

Per Adenulfum Archiepiscopum Capuanum.

a
Dimissa
militia,

Hinc a jam ad Nicandri et Marciani virorum Sanctorum, qualia contra diabolum habuerunt arma, exponendo properemus. Hi itaque cum præclaris essent orti parentibus, persecutionis tunc acrius innotabat procella, Imperatorum decretis ubique discurrentibus, ut ubicumque Christiani inventi fuissent, absque omni interrogatione punirentur b. Cum autem adolevisset, duxerunt uxores, nobilissimis ortas natalibus, e quibus Domino opitulante filios accipiunt singulos. Ea tempestate bellum ingens Barbarorum c ortum est adversus Romanum Imperium, flammis ac ferro cuncta proterentibus : quod dum Imperatoribus nuntiata fuisset, omnes e vestigio contra eos congregari militias jusserunt, in qua militia pene decennium remorati sunt sancti Martyres, Nicander et Marcianus.

B
Christum
evangelizantes
sancti,

2 Factum est autem cum Christum agnovissent, et militiae deservirent; ait B. Nicander ad Marcianum : Frater, sodalis in Christo carissime, scias, me jam Regi Regum militare velle : præterit enim figura hujus mundi, ut B. Paulus Apostolus [ait]. Cui S. Marcianus respondit; Frater in Christo amande, tuo ex ore prolatum verbum penetravit mei pectoris ima : unde, si tibi æquum videtur, militiam relinquamus; Christumque per urbes evangelizantes, retributionem bonorum ab eo nos accepturos speremus d. Et relinquentes militiam, coperunt fidem Domini Jesu Christi publice prædicare, facientes prodigia et signa magna : et, sicut in præliis sapissime sibi sumebant bravium victoriae; ita ad expugnationem idolorum facti sunt bellatores acerrimi; et ex urbe in urbem Christum evangelizantes, culturam idolorum cum templis suis exterminio tradebant.

d
accensantur
Imperatoribus.

3 Factum est autem dum in provincia Campanæ Christum evangelizarent, et falsorum abolerent obliterarentque vineas deorum, dolentes Pontifices cum Ethnicis suorum perire sacra deorum, Romam adeunt, Imperatorumque præcordiis talia venena infundunt : Imperatores sanctissimi, defendite culturam deorum, quæ in Campania pulcherrime floruit. Nam Nicander et Marcianus, vestrae militiae desertores, ad eandem provinciam venientes, prædicant Jesum Christum Nazarenum crucifixum, et culturam Deorum pro nihilo ducunt. Audientes hæc Imperatores, e vestigio Maximum Præsidentem e, cujus supra meminimus evocant; eique præcipiunt, ut ubicumque eos invenisset, diis sacrificare compelleret; quod si noluissent, post varia suppliciorum f genera, morti traderet. Maximus autem, a curia Imperatorum sumptis extemplo militibus, quod sibi jussum fuerat implere aggressus est. Cumque Campaniam advenisset, Pontifices templorum eum adeunt, quæ Nicander et Marcianus egerant, flebiliter nuntiant, et erumpentes in voces... aiunt : Scias, quia nisi in eis præcepta Imperatorum compleveris, status sacri Imperii ad nihilum redigetur, et Respublica Romanorum peribit.

e
missoque in
Campaniam
Maximo
Præsidi
f

presentati,

4 Audiens hæc Maximus, advocans Milites, præcepit eis dicens : Ubicumque hos inveneritis, ad me eos festinanter deducite. Euntes vero Milites invenerunt beatissimos Martyres, Jesum Christum filium Dei voce publica prædicantes : quos ita aggrediuntur, dicentes : Magnificentissimus Præsides suis vos

presentari conspectibus jussit; cumque presentati ejus obtutibus essent g, Maximus Præsides dixit; Merita h dignitatis nostræ ut quid non accipitis? Sanctus Nicander dixit; Merita dignitatis vestrae ideo non accipimus, quia pecunia impiorum contagium est viris, Dominum colere institutis. Maximus Præsides dixit : Thure tantum Deos, Nicander, honorato. Sanctus Nicander respondit : Quomodo possumus lignis et lapidibus deservire aut immolari, Deo relicto immortalis, qui fecit omnia ex nihilo? quem colimus, qui et me et omnes in se sperantes poterit conservare; cum sit Dominus noster immortalis, creator omnium : ipsi soli servimus, qui nos dignatus est salvare, et omnes in se credentes.

g
hfidem con-
fidentur :

5 Beatissima vero Daria uxor ejus, præsens enim esset, S. Nicandrum confortabat dicens, Cave, Domine Nicander, ne id facias : cave, Domine, ne Dominum nostrum Jesum Christum neges : cave ne immoles. Respice in cælum; et in eo ipsum Regem æternum, in quem credis, videbis : nam ipse Rex Regum cui puram fidem et conscientiam servas, adjutor tuus erit. Maximus vero Præsides, hæc audiens, cœpit clamare et dicere; O scelestum, perversum, nefandum, et malum caput mulieris! Ut quid desideras virum tuum mori? S. Daria respondit, Ut vivat in æternum eum Domino Jesu Christo, et non moriatur. Maximus Præsides dixit, Non ita est, sed quia robustiori viro copulari desideras, ideo Nicandrum a vita privari festinas. S. Daria respondit; si suspicionem habes in me, quod hæc factura sim, primam me interlice pro Christo, si et mulieres ad immolandum cogere jussus es. Maximus Præsides dixit : Hoc quidem non sum jussus facere, et quod desideras non patrabitur : jussitque lictoribus illam ergastulo tradi.

K
Nicandrum
animam uxorem
sua S. Daria :seque etiam
morti sed
frustra,
offert.

6 Sancta igitur Daria in carcerem trusa, Maximus Præsides his verbis Sanctum alloqui cœpit : Nicander, noli ad verba uxoris tuæ attendere, neque alicujus hujusmodi persuasionem audire, ne forte cito priveris de hac luce : et si vis accipere tridui inducias, accipe : et in eo deliberans, tecum cogita quid melius est, vivere, an mori. S. Nicander respondit : Spatium, quod te daturum promiseras jam putato esse completum, ac me deliberasse cognosce, atque id in animum induxisse, ut nihil eupiam præ salute. Maximus vero Præsides hæc audiens, elevavit vocem suam dicens; Gratias Deo. Sanctus quoque Nicander una cum eo dicebat; Gratias Deo. Dicebatque ad Præsidentem Martyr beatissimus : Quare gratias agis Deo, in quem non credis? Præsides autem putabat, S. Nicandrum diis suis gratias agere; atque de hac vita, et hujusce servanda salute, dixisse; gaudensque dixit ad Leuconium Consiliarium suum; Ambulemus ad templum ut videamus Nicandrum sacrificantem. Cumque pergerent, fervens in Christo, cœpit Deo gratias agere, orareque cum voce magna dicens : Domine Jesu Christe, libera nos a deceptionibus hujus seculi, et compotes nos per gratiam tuam efficere dignare. Maximus Præsides hæc audiens, cœpit eum alloqui dicens : Nicander, quare vitam tuam perdis, et desideras magis mori quam vivere? S. Nicander respondit : Ego sempiternam vitam elegi, non hujus seculi temporalem : nam corpus meum in potestate tua concessum est : fac quod vis : quia Christianus sum, et Christi famulus. Ma-

Nicander
tridui indu-
cias oblatas
recusat,F
nihil ambigens
æternam vi-
tam præsentem
statim præ-
ferre:idem respon-
det Marcia-
nus,

ximus

A nimus Præses dixit : Et tu, Marciane, quid dicis? S. Marcianus respondit : ego hoc dico affirmoque quod et contubernalis meus Nicander. Maximus Præses dixit : Ergo in carcerem ambo trudemini, pœnam sine dubio subituri, ociusque lictoribus imperat suis Sanctos in carcerem trudi.

*simulque post
dies 30 morti
adjudicantur,*

7 Evolutis autem triginta diebus, jussit Maximus Præses sanctos Dei Martyres sibi præsentari. Qui dum præsentati fuissent, dixit ad eos : Sufficit vobis, Nicander et Marciane, tempus ad movendum, ut obediatis præceptis Imperatorum? S. Marcianus respondit; Multitudo verborum tuorum recedere nos a fide non faciet, neque negare Deum : præsentem enim eum videmus, et quo nos nunc vocat cognovimus. Noli ergo nos retinere, sed mitte nos cito, ut videamus Crucifixum, quem vos ore nefario maledicere non dubitatis, quem nos veneramur et colimus. Maximus Præses dixit, Ecce pro desiderio vestro morti trademini. S. Marcianus respondit : Per salutem te petimus Imperatorum, et per salutem capitis tui, ut nos citius mittas : nec enim suppliciorum formidine hoc te ut facias adjuramus, sed ut cito nostro desiderio potiamur. Maximus Præses dixit : Mihi cur contradicis? neque enim vos persequor, sed obedio præceptis piissimorum Imperatorum : unde alienus ac mundus sum a vestro sanguine. Si autem scitis vos bene ituros, gratulor vobis quod vestrum desiderium compleatur. Hæc dicens, sententiam in eos pronuntiat capitalem, dicens : Nicander et Marcianus, militiæ desertores, sacrorumque numinum contemptores, gladio animadvertantur. Sancti vero Martyres hæc audientes, elevata voce dixerunt : Pax tibi, Præses, maxime pie : et cœperant ire gaudentes et benedicentes Deum.

*ad quam
dum du-
cuntur,*

B 8 Sanctum quoque Nicandrum sequebatur beatissima Daria, uxor ejus, ac Papinianus, frater sancti Martyris Pasieratis, filium S. Nicandri portans infantem, atque ei congratulans de salute. Sanctum vero Marcianum sequebantur cognati, una cum uxore ejus, scissis vestibibus flentes et lamentantes eum. Inter quos uxor ejus, flens et ejulans, dicebat ad eum : Hæc sunt, Marciane, quæ mihi locutus es, dicens, Noli timere? Sanctus autem Marcianus dixit ad eam : Noli circa me accedere. Uxor vero ejus clamabat dicens : Væ mihi! ut quid velut agnus ad jugulum tuum curris? Misericordiam habe in me, Domine meus Marciane. Ecce dulcissimum filium tuum ante me teneo. Convertere : noli nos derelinquere, noli nos spernere. Hæc sunt quæ tibi dicebam in carcere, id timens. Væ misere mihi! quid festinas? quo intendis? Sanctus vero Marcianus ubi hæc suis auribus hausit, convertit se : atque eam torvis luminibus intuens, dixit : Quamdiu satanas mentem tuam atque animum obæcabit? Separa te a nobis, concede mihi ut martyrium pro Deo perficiam.

*Marcianum
retrahere
conatur uxor
sua :*

C 9 Zoticus vero quidam, vir Christianissimus, tenens manum Marciani, consolabatur dicens : Veni, Domine meus Marciane; longanimis esto, luctasti monomachice adversus diabolum, et vicisti eum : unde tibi Christus, Rex Regum et Dominus, reddet coronam justitiæ. Uxor vero ejus se ingerebat, plorans, atque eum retro trahens : projecitque filium ejus quem ulnis ferebat, ante eum : clamabatque dicens : Quo curris? et cur mori festinas? Beatus autem Marcianus respondens, dixit ad eam : Recede a me sathana, quæ a diabolo excæcata es : recede a me, ut impleatur martyrium meum. Dixitque ad Zoticum Marcianus sanctissimus : Dimitte manum meam, et contine uxorem meam, et remove eam a me, et releva parvulum ejus, quem projecit ante me, et redde matri

*hanc ille
a se jubet
amoveri
cum filio,*

Junii T. IV.

suæ, et dic ad eam : Vade, revertere ad domum tuam, quia non poteris videre virum tuum, pro Christo adversus diabolum agonizantem : quam Zoticus, Martyre dimisso, continuit.

D
A. ADENULFO
EX MS.

10 Tres autem viri præduxerunt eos ad locum martyrii. Quo dum pervenissent, circumspexit S. Marcianus : et videns Zoticum inter multitudinem stantem, dixit ad eum, Zoticus, serve Domini nostri Jesu Christi, quæso ut uxorem meam ad me omni sub celeritate reducas. Zoticus autem, ejus obtemperans jussis, uxorem S. Marciano adduxit. Quæ cum fuisset adducta, osculatus est eam S. Marcianus et dixit ad eam : Uxor mea, recede in Domino, quia non poteris me martyrium celebrantem aspicere. Filium vero suum in ulnis accipiens, et ad pectus adstringens, ac diu deosculans, erectis in cælum oculis dixit : Domine Deus omnipotens, hanc tibi sit cura infantis : et cum hæc perorasset, reddidit eum matri suæ.

*deinde ad-
missæ va-
ledict*

*et filium Deo
commendat :*

11 Tunc sanctissimi Martyres se diu deosculati sunt. Beata autem Daria, cum præ multitudine populi ad S. Nicandrum accedere non posset, S. Marcianus manu ei porrecta, ad Nicandrum virum suum eam perduxit, quam S. Nicander deosculans, dixit, Deus tecum sit, soror mea. Cui S. Daria respondit : Lætare, Domine mi Nicander : longanimis esto : ostende tuum certamen. Decem *i* annos sine te in patria fui, ac momentis omnibus Deum, ut te viderem, rogabam, nunc vero vidi, et gratulor, uxor Martyris constituta. Bono animo esto, Domine : redde martyrium Deo, ut me etiam de morte perpetua liberet. Sanctus autem Nicander, voces ad has Dariæ anticipans, dixit : Ubi est filius noster? S. Daria respondit : En adest Papinianus, vir Christianissimus, illum gestans in ulnis. Et Sanctus, Defer illum ad me, ut benedicam eum. Sancta vero Daria, præceptis ejus obtemperans, puerum ad eum adduxit. Quem sanctus accipiens in manibus Nicander, et diu exosculans, benedixit eum et reddidit matri suæ.

*Nicander
quoque vale-
dicit Daria
æ,
su*

*ac filio be-
nedicit :*

12 At vero beatissimi Martyres, Nicander et Marcianus, fixis genibus erectisque in cælum luminibus, diutissime oraverunt. Exurgentes autem assumentesque oraria duo, oculos sibi legaverunt. Tunc sanctissimi Martyres ab invicem, ut martyrium perficerent, separantur. Unus autem ex quæstionariis elevans gladium, et cum magna virtute percussit, capita amputavit eorum. Passi autem sunt beatissimi martyres, Nicander et Marcianus, die quintodecimo Calendarum Juliarum. Veniens autem Episcopus Atinensis noctu cum Clericis suis, assumpto secum Zotico et Papiniano, Fratre beatissimi martyris Pasieratis, una cum uxoribus eorum et propinquis omnique Christianorum turba, rapuit veneranda corpora eorum; et, sicut dignum tantis Martyribus erat, juxta corpus beati Martyris Marci, dignæ eos tradidit sepulturæ : ubi exuberant erga infirmos beneficia, meritis illorum, usque in hodiernum diem.

*tum capite
plexi ambo,*

13 Ubi vero Ecclesiæ sedatus est nimbus, et majestas Romani Imperii Christo vero Regi colla subdidit sua, Episcopus *k* Atinensis, una cum populo ejusdem civitatis, angustissimam super sepulcrum beatissimi Marci construxerunt basilicam, cujus longitudo extenditur in pedes centum sexaginta tres, latitudo *l* quinquaginta duorum est. Posuit etiam venerabilis Pontifex supra corpus pretiosissimi Martyris Marci titulum lapideum, nomen illius intimantem. Absidem vero ejusdem ecclesiæ, sicut et totam basilicam, ex quadris et magnis lapidibus construxerunt, longitudinis cubitorum quindecim, latitudinis octo et decem cubitorum. Caput quoque pretiosi Martyris Marci una cum clavis

F
*ab Episcopo
Antensi se-
peliuntur :*

*k
postea in
Basilica
S. Marco
extracta,
l*

^m tollentes, atque in angulo *m* illius ecclesiæ concavum
^A locum in modum capsulæ facientes, cum maxima
 A. ADENULFO reverentia in vasculo vitreo locaverunt. Pro-
 EX MS. lentiori tamen ejusdem urbis cives hoc factum dicunt esse
 consilio; ut, si tanti Martyris caput, per violentiam
 vel furtum, exinde sublatum fuisset; caput illius,
 ad tutelam patriæ posteris profuturum generatio-
 nibus, remaneret: sed ad præsens Deus talem tan-
 tamque urbem noluit proprio privare Patrono.

ⁿ
 ipsi quoque
 sanctis insti-
 gnis arca
 collocatur.

14 Super sepulcra vero sanctorum Nicandri et
 Marciani, quæ non longe a corpore B. Marci posita
 erant, arcam, pari opere sicut et B. Marci excel-
 lentissime construxere *n* ex quadris et magnis lapi-
 dibus, cujus longitudo extenditur in pedes duode-
 cim, latitudo undecim, altitudo quatuordecim. Vesti-
 bulum quoque ante eandem arcam pari opere in lon-
 gum pedes duodecim, latitudinem pedum sex, altitudo
 duodecim construxerunt, portisque ferreis prædictam
 arcam clausurunt: constituta est autem in medietate
 ecclesiæ B. Marci, quæ et permanet usque in hodiernum,
 diem. Hi sancti Marcus, Nicander et Marcianus
 civitatis Atinensis Patrocinatum suscipientes a Do-
 mino, usque in diem hodiernum defendere et tueri,
 contra hostes visibiles, non desistunt *o*.

B

ANNOTATA D. P.

a *Transit hac ratione auctor, ab Actis S. Marci ad horum Passionem.*

b *Istud absque omni interrogatione, eo usu postremæ persecutionis huc translatum videtur.*

c *Incursum Parthorum in Romanorum Imperium ad annum 162 pertinet; eos Lucius Verus per suos Legatos plures cecidit an. 163; ac denique anno 165 uterque Imperator de illis triumphavit. Potuerunt tunc in militiam adscripti fuisse Sancti, nec nisi decimo sæculi anno, Christi 172 Atinam revertisse.*

d *Vereor ne hæc Sanctorum evangelizatio per urbes, ab interpolatrice sit manu.*

e *Imo alterius etiam Maximi, sed tempore prioris, uti præfati sumus.*

f *Hoc quoque ex posterioribus persecutionibus sumptum, non videtur convenisse horum Imperatarum edictis, non tam ferocibus.*

g *Ex hinc antiquioribus Actis strictius inhærens Adenulphus, pene verbotenus ea describit, ut patebit consideranti.*

h *Merita, id est, stipendia.*

^C i *Si ante militiam uxores duxerant, vel nullos ex eis liberos susceperant, vel eorum hic non habetur ratio; sed eorum dumtaxat, quos sub annum 172 regressi potuerunt genuisse, ut hi solum unniculi essent, aut etiam minores, cum ad martyrium Sancti raperentur. Antiquioribus tamen Actis tacentibus, suspectam mihi esse fateor istum decennalem ob uxoris absentiam.*

k *Secundum Chronicon Atinense fuit hic Episcopus Maximus, ab anno 314 ad 337. In hujus temporibus constructa est ecclesia in honorem B. Mariæ semper Virginis, in eo loco ubi dicitur Pes-silicis, juxta monumentum quod vocatur Imperiale, circa viam quæ dicitur Monumentorum: eo quod hinc inde plena sit monumentis, magnis lapidibus, diversis marmoribus, et excelsis columnis etc.*

l *Chronicon, Quadraginta duos.*

m *Idem addit, Ab occidentali parte.*

n *Scilicet tempore Episcopi xii Eugenii, qui sedit ab an. 337 ad 378. Reliqua verba Chronici huc spectantia initio dedi num. 3.*

o *Hactenus ex suis MSS. Ughellus: nunc Hymnas et Missam ex MS. Venafrano accipe, complexos hand inelegans Actorum compendium.*

HYMNUS AD VESPERAS.

Augustorum destinatur Maximus a Solio,
 Cum Venafræ Christiana cresceret Religio:
 Marcianum et Nicandrum destinat martyrio.

2 In utrumque sævit Præses et tormenta suscitavit:
 Nunc in minas exardescit, nunc blandiri cogitat:
 Sed nec mollis blandimentis nec minis [trux] territat.

3 Mancipantur servi Dei vinculis, carceribus,
 Spretis prorsus et abjectis armis militaribus:
 Et nunc quoque præliantur, sed mutatis Regibus.

4 Mens fundata supra petram, fundamento stabili,
 Radicata stat radice inradicabili:
 Confortantur tunc Nicander ab uxore nobili.

5 Amplexantur se, facturi velut iter socium:
 Capitalis ambo pœnæ subeunt martyrium,
 Mortis terræ, [vita] poli succedit in præmium.

6 His ornatur, decoratur Venafrana Civitas,
 Et Nicandri sanctitate tota gaudet Unitas:
 Quæ plaudendo et psallendo laudes cantat debitas.

7 Conlanguentes multos sanat fistula mox olei:
 Quæ clarissimum nunc manat pietate Domini:
 Ac de saxo concavato potus datur homini.

8 Sit laus [honor] Deo Patri, summo Regi inclito:
 Procedenti et a Patre Patris unigenito,
 Et utrumque connectenti Flamini paraclito

E

HYMNUS AD MATUTINUM.

Martyrum Christi sacra Marciani
 Atque Nicandri (quorum Venafrana
 Urbs fide fulta) nunc corona patet,
 Quam meruerunt.

Non metuerunt tunc pro Christo mori,
 Quos susceperunt Angelorum chori:
 Gens Venafrana læta sit, et sana,

Prece ipsorum.

Nam de cruore fuso super saxo
 Sanitas multa restauratur ægris:
 Sicque declarat, quæ manat sub ara

Lympha sepulchri.

In aula quorum dæmone fugato,
 Osse Nicandri sibi præsentato:
 Laus inde Deo redditur, pro eo

Qui liberatur.

Mille sexcentum post viginti annis,
 Sancti Nicandri Oppidum lustratur:
 Sanctis Reliquiis Martyræ istorum

Lætetur omnis.

Gloria Deo Patri sit æterno
 Ejusque nato flammique sancto,
 Qui hos Patronos dedit nobis almos

Cœlo potentes. Amen.

F

MISSA

Nicandri, Marciani et Dariæ.

INTRITUS. Gaudeamus omnes in Domino, diem
 festum celebrantes sub honore sanctorum Martyrum
 Nicandri, Marciani, et Dariæ: de quorum passione
 gaudent Angeli, et collaudant filium Dei. Alleluia.
 ꝑ. Exultate justi in Domino rectos decet Collaudatio:
 Gloria Patri etc.

ORATIO. Omnipotens Deus, qui per gloriosi bella
 certaminis, ad immortales triumphos Martyres tuos
 Nicandrum, Marcianum, atque Dariam extulisti:
 da cordibus nostris dignam pro eorum festivitate
 lætitiā, ut quorum hic corpora pio amore vene-
 ramur, eorum precibus adjuvemur. Per Dominum
 nostrum etc.

2 EPISTOLA. Lectio libri Sapientiæ cap. 4 Justo-
 rum

A rum animæ (usque) quoniam donum et pax electis Dei . . . Deo gratias.

GRADUALE CUM TRACTU: Beatissimi Nicander et Marcianus dixerunt ad Præsidentem Maximum: Nos ad æternam vitam optamus vivere, sed non ad hujus sæculi temporalem. Alleluia Alleluia. Justiautem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum Alleluia.

3 EVANGELIUM secundum Matthæum *Cap. x.* In illo tempore dixit Jesus discipulis: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum (usque ad) qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

4 OFFERTORIUM. Nicander et Marciane, sanguine purpurati, cum Daria, Martyrii palma decorati, mentes nostras ad cælum efferte, o candidati Agni cuore, et in æternum Beati. Alleluia.

5 SECRETA. Munera tibi Domine nostræ devotio- **D** nis offerimus, in honoris augmentum, et gloriæ **EX MS.** Martyrum tuorum, Nicandri, Marciani, et Dariæ: ut quos martyrii palma dignos effecisti, eorum meritis et precibus nos a peccatis omnibus eruas, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

6 POSTCOMMUNIO. Felicissimi Martyres Nicander et Marciane cum Daria, nos fortes reddite contra hostes; et vesperi et mane, ne tempus breve creditum diffluat inane. Alleluia.

ORATIO. Præsta nobis quæsumus omnipotens Deus, intercedentibus sanctis martyribus tuis Nicandre, Marciano et Daria, Fidei constantia prospera mundi despiciere, et nulla ejus adversa fermdare. Per Dominum Nostram Jesum Christum.

NOT. 6

DE S. MONTANO MILITE MART.

TARRACINÆ ET CAIETA IN CAMPANIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De illius Martyrio et cultu: nec nisi sero scriptis Actis.

P ræclarus Martyr Montanus fidei suæ confessione urbem Romanam, patriam suam illustravit: e qua, post varia tormenta tolerata, missus in exilium est in Pontiam, insulam maris Tyrreni, e regione urbis Tarracinæ: in qua insula etiam exulem S. Silverium Papam, ac ærumnis confectum, Martyrem obiisse dicimus **xx**, hujus Junii. Verum cum hic et sanctitate vitæ et miraculorum fama emineret, Tarracinam ad urbem abductus est: in qua et S. Flavianam Domitilam, cum suis eunuchis Nereo et Achilleo, longum pro Christo exilium tulisse retulimus ad diem **xii** Maji: imo et S. Epaphroditum ibidem a S. Petro Episcopum fuisse ordinatum, cum Martyrologio Romano, indicavimus **xxii** Martii. Ibidem autem S. Montanus, cum saxo alligato, in mare precipitatus fuit, et semivivus ad littora Pontiae insule delatus, post mortuum resuscitatus, exivit: cujus corpus postmodum in vicinam oppositi littoris urbem Cajetanam delatum, religiosum nunc cultum obtinet.

2 Memoria ejus continetur ad diem **xvii** Junii in Tabulis Martyrologii Romani his verbis: Tarracinæ S. Montani Militis, qui sub Hadriano Imperatore et Leontio Consulari, post multa tormenta martyrii coronam accepit. Asserit Baronius, in suis ad Martyrologium Notis, se Vitæ ejus Acta accepisse ab Ecclesia Cajetana, cum hoc exordio: Montanus miles et civis Romanus. Ita etiam Philippus Ferrarius qui illius meminerat in Nova Topographia, agens de urbe Tarracina, post longum elogium quod edidit in Catalogo Sanctorum Italia, id se profertur sumpsisse ex antiquis lectionibus Ecclesiæ Tarracinensis, et monumentis Ecclesiæ Cajetanæ.

3 Allegata a Baronio et Ferrario Acta, ex ejusdem Ecclesiæ Cajetanæ Codicibus accepit, nobisque Neapoli transmisit Antonius Beattillus, de Sanctorum Neapolitani Regni Vitis optime olim meritis. In his, post primam Romæ Confessionem, dicitur Montanus, jussu Hadriani Imperatoris, ex Pontiana sui exilii insula, ad novas questiones Tarracinam adductus: sed cum iis circumstantiis, quæ satis ostendant, sequioris omnina ætatis et fidei esse omnia, dum Apostolorum discipulus, ad usque Hadriani imperium differtur, qui a die **vi** Augusti anni **cxvii** regnavit usque ad **xii** Julii anni;

cxviii; et tamen in posteriori questione num. **13** sicut ante hanc auctorem, inquit, qui fuerunt Principes, intulerunt mihi pœnas multas: quasi qui sub pluribus corregnantibus primam sustinuerit questionem, et quidem ante unum dumtaxat annum. Atqui primi, jure pari regnantes Romæ, fuerunt Marcus Aurelius et Locius Verus ab anno **clxi** usque ad **clxix**, quo Verus obiit: Commodus autem patri Marco primum successit an. **clxxx** idemque ecclesiis pacem mox reddidit; quamvis autem Nerone atque Caio deterior, Christianis tamen semper bene usus est; ut ad horum sanguinem vindicandum visus sit Romanis Gentilibus immensus divinitus. Præterea immanis carnificinæ ordo, qualis hic describitur, sicut et colloquia Martyris cum Præsidentibus, plane ad arbitrium conficta videntur, nec satis seculis istis conveniunt. Omitto paradoxarum notas plures alias, quas per seipsum Lector observare poterit. Dum tamen aliud nihil suppetit dignum: et dum indicandus est fons elogii, Romano Martyrologio per recogitores Gregorianos inserti; cogimur in lucem proferre quod habemus. Interim vero S. Montani Martyrium, rectius forte ad Diocletiani ætatem transferendum, non audemus Hadriani temporibus adscribere.

ACTA

Exiguae ætatis et certitudinis

Ex MS. Ecclesiæ Cajetanæ

CAPUT I.

Prior Montani Vita; fidei confessio coram Præsidente, hujus, Sanctum frustra torquentis, punita pertinacia.

Montanus miles, et civis Romanus passus est Romæ, et deinde in Tarracina civitate. In illis diebus militabat Regi terreno, postea effectus est miles cœlestis, sicut dicit scriptura: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbant; Beati, qui Persecutionem patiuntur propter Justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Tunc Beatus Montanus, qui jam per diversas civitates

licet fidei non magna,

præsertim quod tempus Martyrii.

F

Mat. 5. 19.
Miles Romanus,

Loca, martyrio Sancti,

exilio, morte,

et cultu illustrata.

Memoria in Fastis Romanis,

et apud Ferrarium,

id. p.
Acta ex MS. Cajetano dantur.

B

E

G. H.

EX MS
a
edoctus,
passionem
Christi
b

A civitates et vicos et prætoria missus fuerat, audiebat a sanctis a Apostolis verbum veritatis: quia quando ipse Domitius noster crucifixus est, multa mirabilia facta sunt, sol obscuratus est, et petrae disruptæ sunt, et Monumenta aperta sunt, et multa corpora dormientium surrexerunt; cœpit suam animam Deo commendare, et percutiebat pectus suum, dicens voce magna: Vere filius Dei erat iste. Et post pusillum tempus recedens de militia sua, mox reversus est Romam in domum suam, quæ est in via Appia; et cœpit omnium b Sanctorum sequi passiones, et mirabilia quæ fiebant.

et baptizatus
in virtute
proficit.

2 Tunc cœpit sequi Dei præcepta, et accipiens Christi signaculum, totum se obtulit Deo; faciens eleemosynas, et ad pietatem animam suam adducens; et in castitatem corpus suum reducens, pure custodiebat conscientiam, eratque cœlesti vita et omni in Christo moderatione ornatus est abstinentia: habebat quidem plenum vultum, moderatam speciem, decorum aspectum, et sensum humilem, sapientiam in passibili corpore, et inconturbatam animam. Illic itaque cum omnium infirmorum factus fuisset visitator, cæcorum, claudorum, dæmoniacorum, et variarum infirmitatum [curator]; agensque c Monachorum vitam, multos cœpit prohibere ab idolorum cultura, et seminabat ubique præcepta Domini.

d
Adductus
ad Octavianum
Præsidentem.

3 Hæc autem omnia venerunt in aures Judicis, et iussit sibi exhiberi eum. Octavianus itaque Præsides dixit: Quid vocaris? B. Montanus ait: Venerabilis d in Domino. Præsides dixit: Jam qui ante te fuerunt hoc nomine, male exierunt; Tu autem, dic nomen tuum, quid vocaris? B. Montanus respondit: Montanus vocor. Ait Præsides: Cujus civitatis Montanus? respondit: Hujus civitatis Romæ. Præsides dixit: Servus, an ingenuus? Montanus respondit: Servus eram prius peccati, et miles terrenus; sed postmodum pius Dominus Jesus Christus, ministerio Apostoli sui, dulciter me liberavit; prius quidem per spiritum et aquam, nunc autem per proprium sanguinem; si tamen, consummatus fuero in Confessione, et theatrum martyrii consummavero. Præsides ait: Propter quam ergo causam dereliquisti deos colere? aut quisnam de militia tua te solvit? Tunc Beatissimus Montanus respondit: Obsecravi fratres meos, et illi tulerunt omne pretium meum et facultates meas; dabant enim mihi annue. causa sumptuum, auri solidos centum, quos et ipsos expendebam in pauperes Dei; nunc autem precatus sum Dominum meum Jesum Christum, regem cælorum, et absolvit me de vinculis seculi vivum, et liberavit me de carnali militia, et donavit mihi spiritualem actum, ut quiete viverem, et glorificetur Deus in me peccatore.

et quietam
vitam.

4 Præsides dixit: Jam ergo vir venerabilis, et reverentissimus gloriosus consistens, obedi et sacrificia diis, et manduca de sacrificiis, ut consequaris vitam tranquillam, antequam disperdatur juvenus tua diversis pœnis. Sanctus dixit: Nemo potest duobus Dominis servire, quia singuli eorum contraria sibi sapiunt. Meus autem Dominus dux est sobrietatis, mansuetudinis, castitatis, pietatis, paupertatis omnisque modestiæ et humilitatis, quæ ducunt ad Dominum Jesum Christum et ad vitam æternam: Dii autem tui contraria sibi sapiunt, amatores sunt militiæ, conturbationis, inquietudinis, avaritiæ, impietatis, et superbiæ, atque totius bonitatis adversarii. Dolorem consolatio, ac cogitatio hæc sunt; possunt ergo idolorum nunc opera exercere, et non potius sapere, quæ Dei mei sunt. Præsides ait: Quid vero detestabile, sicut tu dicis, et contraria sapiunt dii nostri? et si Deus tuus, quem adoras, justus est, quomodo ergo gentilitas defensionem præbet Regibus

sive Principibus? Quapropter quotidie mens exaltatur, et inhonestum minoratur. Tunc B. Montanus respondit: Vides ergo quia gentilitas contraria est Christianitati; continentia quippe impedimentum, sobrietatis damnus, prohibitio pietatis, fidei alienatio, sensus obtusio, oculorum cæcitas, omnis disciplinæ et mansuetudinis interruptio, virginitatis corruptio, ventris et gulæ contumelia, paupertatis expulsio, avaritiæ desiderium, humilitatis sublatio, superbiæ dux, iniquitatis origo, animæ pollutio, turpe eloquium, excogitatio ac cultura idolorum est. Neque enim a verbis, neque a malis moribus, neque a vitii retinet homines: sed totum eum ostendit nequam. Si jubes, ea quæ christianitatis sunt, dicam.

5 Octavianus Præsides dixit: Multum philosophatus es, et nihil dixisti: accede ergo et sacrificia diis, et gusta de sacrificii carnibus, et indulget tibi Deus, propter necessitatem legalem. Hæc fac, quia video te valde gracilem, et formosum, ita ut ipsi oculi tui Solis radii sint, et facies Triveæ, et totum nitidum corpus tuum, et placet in te tantam pulchritudinem esse: propter quod non potes pœnas sustinere; quia venient in te amarissima tormenta, quæ non poteris sufferre, et cum confessus fueris, hoc facies. Montanus respondit: Si a me vis verum audire consilium, magis tu offer te Christo, et indulget tibi Christus meus, quia magnum Deum in unitate cognovisti; si autem nolueris credere Regi tuo, non te tangent pœnæ; solummodo esto fidelis: non enim impedit nequitia Regum Christi pietatem.

6 Præsides ait: Forfices afferte, et dentes ejus excutite, et gladio linguam ejus præcidite inique loquentem, et Deos blasphemantem. Tunc questionarii fecerunt, quod eis injunctum fuerat, et abseiderunt ei linguam. Beatus vero Montanus viriliter sustinebat propter Christi fidem, et ait ad Præsidentem; Si credis eos deos esse, sine me ut confringam eos; et si vere Dei sunt, Adjuvent semetipsos. Præsides dixit: O malum caput! Tanta tormenta sustines, et quare tibi non subvenit Christus tuus? Montanus respondit: Non vides, o insensate, quia tormenta tanta intulisti mihi, et non me conterunt, sicut tu nosti: da ergo mihi potestatem, sicut dixi, ut conteram Deos tuos: et si quid mihi nocuerint, credam eis; si autem nocuerit tibi Deus meus, crede ei, quia vere ipse est Deus. Præsides dixit: Habes potestatem adversus Deos nostros? Cœpit autem populus Romanus similiter sic clamare adversus B. Montanum, Habesne potestatem Deos nostros conterere? sed tenta, ut eis credas.

7 Tunc Beatus Montanus his auditis, cursum arripuit; et ubi venit ad templum Herculis, invenit ibi positam ad pedes ejus securim: et cum apprehendisset securim, confregit ipsum Herculem; et omnes gentium mensas, quæ erant ibi evertit; similiter et libationes eorum effudit; statimque dæmones, qui manebant in idolis, fugerunt, et quidam ex ipsis adhæsit Præsidi civitatis Romæ principalis: ceteri vero intraverunt in officiales Judicis, et omnes erant pariter multa insania latrantes. Qui dum arriperentur a diabolis, quos Deos suos dicebant esse, cœperunt clamare, et latrare simul voce canina: Ut quid enim hunc nobis adduxisti, quem sciebamus Sanctum, verum servum Dei Montanum, civem Romanum, ut nos ante tempus ejiciat de habitaculis nostris? Tunc cœperunt se ante pedes B. Montani volutare, dicentes et confitentes: Scimus te quia servus veri Dei excelsi es, Montane. Tunc B. Montanus cœpit interrogare ipsos Diabolos, dicens: qua occasione habitatis in istis simulacris, et in aere estis? Dæmones responderunt invenimus circumornatas statuas, ubi non invocatur nomen Domini

D
idolorum
cultum
confutat.

Laudatus
a decore
corporis,

E
inveit
Præsidentem
ad Christi
fidem:

lingua abscissa
loquitur,

F
idolum
frangit,

et dæmones
pellit.

Jesus

eosque cogit propriam malitiam fateri.

A Jesu Christi nec signum ejus, quem vos adoratis crucifixum; inventientes etiam sacrificia et libationes, in nostro nomine posita, et invocantes nostra nomina diu noctuque: et cum invenerimus homines qui sunt vobis similes, habentes signum Christi, sed fecte, recedentes a Dei sui Misericordia, et ad nostram miseriam accedentes, intravimus in eos, dum nos ipsi non habemus misericordiam.

Post Aphrodisii Christiani linguam excisam

8 Tunc Præses, his auditis a diabolis, dixit: Phantasias fecit, atque illusit sensus nostros. Tunc erat quidam homo nomine Aphrodisius qui dixit: Magnus est Deus Christianorum et nulla est apud eum phantasia, nec dolus: noli ergo adversus Deum præsumere ne quid tibi deterius contingat. Octavianus Præses dixit: Jubeo profinus amputari linguam tuam ut non loquaris, miserabilis. Montanus vero ait: Gratias tibi, Domine Jesu Christe, quia in obsequium mihi dedisti et alium fratrem, quem tibi acceptabilem facias. Cum ergo incidere Aphrodisii lingua, B Montanus suspiravit cum gemitu ad Deum: et statim manus Domini facta est in Præsidentem participem diaboli: et dissolutus per defectum, factus est cæcus. Et cum vidisset eum Aphrodisius non videntem lumen, cœpit exclamare voce magna: Justus es Domine et rectum judicium tuum! Tunc Præses videns sese excæcatum, cœpit clamare voce magna: Domine mi, frater Aphrodisi, jam sentio, quod Dei virtus est hæc: Interroga fratrem tuum Dominum meum Montanum, ut oret pro me: quia multum laborat anima mea in hac nocte, quia multum iniqua egi in servos Dei. Tunc Aphrodisius civis Romanus ait: Non dicebam tibi, Noli hæc agere? manus tuas noli injicere in servos Dei, quia Deus noster verus et justus est, et ideo me indignum vides incisa lingua loquentem tecum modo. Præses dixit: Frater Aphrodisi, non solum oculos perdidisti, sed et cor meum, et viscera mea pessime cruciantur. Tunc Aphrodisius dixit: Si vis misericordiam consequi, crede in Deum meum, et non in lapidibus vanis et miserabilibus, qui nec sibi nec aliis possunt juvare: oculos habent, et non vident; aures habent, et non audiunt; nares habent, et non odorant, manus habent, et non palpant; pedes habent, et non ambulant; nec clamat in gutture suo, neque enim est spiritus in ore ipsorum. Præses autem torquebatur, in quo nulla erat misericordia, nisi naugitus in domo Præsidis. Et cum obduratum esset cor Præsidis per diabolum, sic in ipsa pœna e expiravit; momentoque Diabolus eum lucratus est, et perdidit misericordiam Dei, et SS. Montani, et Aphrodisii.

excæcatus Præses,

C Post hæc S. Eusebius f pene omnia de urbe Roma, atque tota Italia martyria conscripsit.

petit pro se orari:

et misere moritur.

e

f

ANNOTATA D. P.

a Apostoli quidem a Græcis vocantur primorum Apostolorum discipuli: sed dum Latinus Scriptor est qui hic loquitur, videntur omnino ex mente Auctoris, temporu omnia confundentis, SS. Petrus et Paulus intelligi.

b Potissimum intelliguntur Martyres, sub Trajano decessore Hadriani passi.

c Præmature hic inducitur mentio Monachorum.

d Suspicio primitus scriptum fuisse, Christianus nominor: quid enim huc facit Tō Venerabilis? aut quomodo huic congruit sequens replica Præsidis?

e Plane contraria apud Ferrarium leguntur his verbis: Octavianus.... a Montano curatus est, postquam in Christum pœnitens credidisset.

f Intelligitur hand dubie Eusebius, Cæsarensis in Palaestina Episcopus, passim in multis Martyrologiis Sanctus habitus propter operam Ecclesiæ navatam in conscribenda Historia Ecclesiastica, et conquirendis

Martyrum Actis; ex cujus etiam collectaneis præsumitur acceptum vetustissimum illud, quod Hieronymianum dicimus; in quo tamen nihil de hoc Montano. Quia autem Eusebii Sanctitas merito vocatur in dubium, ideo Baronius existimat pro Cæsarea Cappadocice, cujus Episcopus Eusebius vere sanctus fuit, Cæsaream Palaestinx obrepisse.

CAPUT II.

Iterata confessio, tormenta, miracula.

Tunc Adrianus, cum fabricatum fuisset palatium, et hoc dedicare voluisset; et illud ritu nefario [facere] cœpisset sacrificiis idolorum atque demoniorum; ab his qui in idolis habitabant cœpit fugitare responsa: et responderunt dæmones, et dixerunt: Montanus vir Dei lanat nos quotidie invocando nomen Domini Dei sui; iste si non fuerit sublatus de medio, ubicumque invocati fuerimus, beneficia præstare non poterimus, quæ petitis. Tunc Adrianus jussit eum teneri. Et eadem media nocte ei infans, non plusquam quatuor annorum apparuit (ipse enim Dominus noster descendebat cum Angelis suis ad S. Montanum Martyrem) et pulsavit latus ejus, dicens: Montane, habe in te gratiam meam: ego semper tecum fui et sum, quia multum adhuc habebis confiteri, et multas pœnas tibi proponere habent. Et quid dicam tibi? per metmetipsum jurabo et per dexteram, quia nihil prævalebunt Principes, et potestates, et Reges terræ adversus te, et multa Mirabilia per te ostendere habeo in gentibus, qui me non noverunt, et in Regnis quæ non invocaverunt nomen meum, aut misericordiam. Esto fixus in me, (et hæc dicens Dominus ad S. Montanum, tetigit eum) confortetur cor tuum in me, et esto firmus; et ascendit Dominus in cœlum ad Patrem cum Angelis suis.

10 Tunc sanctus cœpit clamare clara voce dicens, Beati qui credunt in Christum: et qui fidem suam ipsi committunt, ipsi vere sapientes sunt. Cumque hæc et his similia diceret, ingressi sunt quidam viri Romani ad Adrianum, circiter mille, et dixerunt ad eum. Quidam homo, nomine Montanus, præ foribus vociferatur, laudans et benedicens nomen, nescimus cujus Jesu Christi, et multi jam crediderunt in ejus prædicationem. Tunc Adrianus Imperator jussit Præsidi, ut sine aliqua excusatione ad Christi Martyrem Montanum dirigeret, et acrius cum discuteret. Tunc Præses abiit ad Sanctum, et cum jussisset eum introduci, intromisso eo, dixit: Quid est Montane, quod præ foribus loquebaris? Sanctus respondit: Laudatum Christum feliciter, quem ante hos annos, cum militarem terreno Principi, denegabam. Dixit ad eum Præses: Miror te, vel ipsam frontem tuam, qui non erubescis istum nominare: quia quicumque eum nominat, persequitur [eum Imperator] usque ad mortem. Dixit ad eum Montanus: In hoc apparet Dominus, qui jam me convertit ab errore, et induxit me in viam rectam, et fecit me cognoscere quia est verus Deus. Dixit ad eum Præses: Omnes in sapientia et in sensu crescunt, ut ex sapientibus sapientiores fiant; tu autem ex sapiente insipiens factus es. Insipiens enim ais Deum esse, qui a Judæis crucifixus est, ut ab ipsis Christianis audisti. Dixit ad eum Sanctus: Hunc crucifixum audivi, et in errorem lapsus putabam Dominum non esse, et blasphemabam quotidie die noctuque nomen sanctum suum: nunc autem pœnitentiam de præteritis criminibus et blasphemis ago, et hunc Dominum meum confiteor. Dixit ad eum Præses: Dic mihi, quando factus es Christianus: quia ante annum, illum Christum denegabas

D
EX MS

Obmutescunt dæmone;

E

et a Christo confortatus Montanus,

multos convertit

F

versus hī st. m. confiteatur.

EX 38

A negabas? S. Montanus ait; Ipsa hora, quando Christum confessus credidi, tunc sensi me Christianum esse effectum, et ideo, sicut ex toto corde meo renuntiavi idolis vanis et mortalibus, ita ex toto corde meo, immortalis Christo Dei filio credens, modo praedicto nomen verum, nomen sanctum, nomen immaculatum, nomen in quo nulla dissimulatio est, nulla iniquitas quae in idolis regnat.

irridet idola

11 Praeses ait: Ergo iniquitas est in Diis nostris? Dixit ad eum Sanctus: Ergo non regnat impostura in istis omnibus simulacris, quae homo dolavit in ligno et ex aere conflavit, et limavit in ferro, et constabilivit in plumbo, quae canes nocte custodiunt, quae araneae texunt, quae intra cavum humore plena sunt. Mentior si ista probare non possum: sed quia non mentior, justum est ut tu veritati consentias, et a falsitate animum tuum revoces. Dignum enim est, ut qui alios iudicas mentientes, te ipsum iudicare non possis, nisi a mendacio te auferas, et ad veritatem quae Christus est te convertas. Praeses dixit ergo Dii nostri nec sunt veri, nec vivi? Sanctus dixit: Idolorum effigiem videmus, sine auditu, sine gressu, sine odoratu; Deus autem vivus est invisibilis. Isti enim custodiuntur, ille autem custodit. Si ista non est veritas, convinci debeo ratione: si autem de potestate agitur, constat te ratione superatum.

et suadet
Praesidi fidem
Christi:

B

12 Praeses dixit ad eum; Sicut ego video, infelix es, Montane, et mala morte interire desideras: et Montanus dixit: Ego multa bona invenire desidero. Praeses dixit, scias tu Montane, quia si in ista stultitia perseverare volueris; primum tibi adhibeo diversa supplicia, et sic te interficiam crudeliter. Sanctus vero Montanus dixit: Et ego desidero pati, sicut ante hunc annum qui fuerant a Principes, intulerunt mihi poenas multas nihil mihi nocuerunt, quia desidero coronari a Domino meo Jesu Christo. Dixit ad eum Praeses, b consulere te ipsum oportet, quia multi criminosi et stulti [mortem] incurrerunt. Montanus dixit: Summa sapientia haec est ut philosophiam generem de omnibus cruciamentis tuis, ut nihil penitus timeam. Nec irrationabili consideratione defendisse me approbor, cum omnibus in terra latantibus praepono perpetuam vitam. Praeses dixit: Ergo magis tormenta eligis, quam quietem; et mortem, magis quam vitam desideras. Montanus dixit: Ego ista tormenta non timeo, nec mortem perhorresco; sed illa tormenta timeo, qui finem non habent; et illam mortem pertimesco, quae aeternas habet tenebras. Istae autem poenae, quas tu potes inferre, brevem finem accipiunt: tormenta vero quae idolorum cultoribus irrogantur, acrius deserviunt, et finem nullum invenient.

a
minas tormen-
torum spernit;

b

in equleo
suspensus

C

13 Praeses dixit: suspendatur in equleo, vir desertor Montanus, ut verba ista acrioribus verberibus derelinquat. At ubi in equleo suspensus est dixit: Ecce modo bis confiteor, et bis Martyrizabor quia in cruce levatus sum (Equuleus enim factura similitudinem Crucis gerit) gratias tibi ago, quia me in signo tuo levari permisisti. Praeses dixit ad eum: Infelix, parce carnibus tuis. Cui sanctus ait: Infelix, tu debes parcere animae tuae: ego enim carnibus meis temporaliter non parco, ut animae meae in aeternum parcatur. Tunc nimio furore commotus est Praeses, et iussit ungulis latera ejus attrahere et ardente lampade corpus ejus exuri. Sanctus vero Montanus nihil aliud in tormentis clamabat, nisi hoc tantum; Christe fili Dei vivi, te confiteor, te cognovi: tu es salus mea, tu es protector meus, conjunge me etiam in numero Sanctorum tuorum: et haec dicens erat constans in virtute, ut non putaretur ipse pati, aut torqueri, tortoresque et ipsa tormenta jam deficerent.

ungulis lace-
ratur et
lampadibus
uritur.

ANNOTATA D. P.

a Si sub Commodio Imp. res acta scriberetur, possent hic intelligi ejus pater et patruus, M. Aurelius et Lucius Verus, Christianorum persecutores.

b Scriptum erat, Consolari.

CAPUT III.

Exilium in Pontiam, obitus, depositio.

Tunc Praeses, nutu Dei, qui servum suum volebat plus martyrizari, et confiteri Jesum Christum, jussit ut B. Montanus ex urbe eiceretur, et pernoctarent milites cum eo in insula Pontiana; ubi tantum pateretur, et nihil ei daretur, nisi modicus panis ad vesperum. Sed misericordia Dei extitit ei preparata in insula Pontiana, quia invenit ibi hominem, nomine Maxentium cum filia sua Margarita, qui coeperunt ei occurrere, et offerre ei panes mundos. Quibus B. Montanus Martyr Christi dicebat: Habete gratiam Domini nostri Jesu Christi qui me per vos saginat quotidie. Praeses autem qui Beatum Montanum miserat in exilium, intra sex dies elephantiosus factus, in vermibus expiravit. Sanctus autem Montanus, cum esset jejuniis et orationibus intentus, diu, notaque versabatur in Scripturis sanctis. Cumque ita in suo exultaret exilio, contigit, ut Virgo Christi Margarita, quae erat sponsa terreni hominis fieret per B. Montanum Christi sponsa. Tunc coepit de B. Montano exire ejus opinio per totam provinciam, et de ejus magnalibus; ut siquis eum in oratione sua habuisset vel haberet in mente, videret magnalia et mirabilia per orationes ejus. Ideoque in insulam deferebantur, ad eum infirmi, qui a medicis desperabantur, et lunatici, et demoniaci pleni spiritibus immundis, qui omnes salvi revertabantur, credentes in Christum per B. Montani orationes.

In insula Pon-
tia exulsancte degit,
Eet miracula
putrat:

15 Cumque haec agerentur in insula Pontiana, fecerunt suggestionem de eo Consulari Leontio a Pontifices; et misit qui eum cum festinatione adducerent de insula Pontiana, ut videret, si sacrificare vellet. Itaque cum abiissent milites per naviculam, comprehenderunt S. Montanum, et ejecerunt eum ab insula Pontiana, et imposuerunt in naviculam ferro colligatum. At ubi perduxerunt eum in civitatem Tarracinam, sub voce praeconia interrogavit eum Consularis, dicens: Quid vocaris? Sanctus respondit: Montanus vocor. Consularis dixit: Servusne es, an ingenuus? Montanus dixit: Servus sum Domini mei Jesu Christi. Tunc impiissimus Consularis Leontius jussit eum in Secretarium, quod est in medio foro Tarracinæ civitatis, duci, et diversis generibus plagarum vexari, et in equuleum postea levari, et lampades ardentes ad ejus latera opponi, et interrogabat eum, si thura incendere vellet. Respondit S. Montanus, et dixit Consulari; Miser et infelix, si non recesseris a cultura daemonum, cum ipsis arsurus eris in perpetuum. Tunc vocavit ad se Consularis Scribam boninam suam, nomine Pergentium, et dixit ei: Montanura, perfidum et malum caput, jubeo cum omni celeritate duci ad templum Herculis, ut ibi capillis suspendatur. Cumque id factum fuisset, et nullo pacto servus Dei Montanus ejus minis atque terroribus consentiret, jussit circa Herculis templum stipitem figi, et ibi ad trocleam extendi B. Montanum, et fustibus macerari, et in pectore pungi.

a
adductus Tar-
racinamF
tormentis
affligiturin thiocteu
cztensus.

16 Post septem vero dies, idest in die octava martyrii sui, cum haec agerentur in civitate Tarracina, erat Margarita, filia Maxentii in insula Pon-

Liberat Mar-
garitam obses-
sam,

tiana;

A tiana; quæ jam per annum a dæmonibus vexabatur. Hæc ad ejus famam irrupit, et provoluta est pedibus S. Montani cum patre tuo, dicens : Respice in me peccatricem, miserere, ignosce necessitatibus meis. Quid avertis oculos? quid rogantem relugis? Noli me despiciere, sed miserere anime meæ, et salva me, ut ancilla Christi sim. Tunc B. Montanus levavit oculos suos ad cælum, et lacrymis perfusus benedixit eam, et exruit in faciem ejus, Salvatoris exemplo : statimque virtute Domini liberata est Margarita, et cœpit omnipotenti Deo gratias referre, quia per famulum suum Montanum curata fuerat. Tunc B. Montanus dixit : si ego verus Christi servus sum, et firma sunt omnia quæ ex ore meo exierunt et Christi Sponsa Margarita audivit et credidit; jubeat Dominus Jesus Christus, ut vera Sponsa vera martyr Christi effici mereatur. Tunc cœpit Margarita clamare clara voce, dicens : Beatus es tu, et Beatus sermo oris tui, et beati qui crediderunt per te Christo filio Dei vivi; quia quæ per diabolum tenebar, per tuam precationem salva facta sum. Ad quam B. Montanus dixit : puta dignitatem tuam, et incipe esse cum Christo, et credere in eum, qui unicum filium suum passioni et morti tradidit, ut nos a passionibus æternis, et morte perpetua liberaret. Et cum hæc B. Montanus diceret, tunc pater Margaritæ provolutus pedibus S. Montani, cœpit ei dicere : Lucretur animam meam Christus per te. Et dixit ad eum B. Montanus : Diabolus, quem antea adorabatis, nec Dominus noster, nec creator esse dignoscitur, Deus autem, Pater et Dominus noster esse comprobatur. Et orare cœpit cum lacrymis, statimque divinus aspectus apparuit, cujus vox melle dulcior dicebat ad Virginem Christi Margaritam : Virginitas gemma est pretiosa; Virginitas muus est optimum; et quantum cognoscis te plus habere per martyrem meum Montanum plus debes custodire ne perdas. Et ego vos non desero : et quidquid petieritis dabo vobis : exaudiam vos, et perducam ad coronam martyrii. Tunc omnes cœperunt adorare Christi Sponsam cum patre suo, quos ambos Dominus noster Jesus lucratus est per famulum suum Montanum.

B **17** Qui cum diu moraretur in carcere, quoadusque iret relatio, et rediret responsum; excepit sententiam, ut, ligato saxo circa collum ejus, in mare præcipitaretur. Tunc impiissimus Consularis fecit eum præcipitari, et colligato saxo præcipitatus est in medio maris sanctus Dei Montanus. Eadem hora intonuit Dominus, et tonitrua, et fulgura et grandines supervenerunt, ut præ timore multi in facies suas caderent. Tunc descendit Dominus ad Martyrem suum cum exercitu Angelorum psallentium, et viginti quatuor seniores, et duodecim Apostoli supportabant corpus B. Montani. Lapis vero, qui ei ligatus fuerat, factus est salientis *b* ante faciem Domini. Et ubi provenerunt ad insulam Pontianam, invenerunt a Domino ibi præparatum lapidem magnam ad litus, in quo reposuerunt eum semivivum. In eo autem loco, ubi positus est, invenerunt eum aliqui navicularii, qui existimant eum certissime esse *c* navicularium, et copiosam habere pecuniam, congregatis triginta quinque hominibus, qui in eodem loco manebant, cogitaverunt eum lapidare. At cum cœperunt lapides jactare, tunc manus Domini et S. Montani facta est super eos; et alii ex eis cæci facti sunt, alii a dæmonibus comprehensi, aliorumque manus et brachia facta sunt arida. Nec

habentes auxilium, præ timore et tremore, voce **D** ululationis dicebant : Hic homo justus nobis videtur, **EX MS** et ipse est, qui confessus est nomen Filii Dei. Et cum hæc dicerent, facta est vox Domini de cælo dicens : Hic est Martyr Montanus, in quo sic complacui cum Angelis meis : et in nullo eum volo contristari, in quo sic Pater meus, et ego lætamur. Et quia hæc de Martyre Dei alii viderunt, alii non; facta est inter eos maxima dubitatio in insula Pontiana.

18 Cumque hæc agerentur, ut nulla incredulitas esset de Christi Martyre, in eadem insula Pontiana puer annulus mortuus est, et adductus est ad B. Montanum a parentibus suis. Qui projecerunt eum ad pedes ejus, dicentes et clamantes : Obsecramus te, per clementissimum Deum, ut reddas nobis unicum filium nostrum, et ostendas virtutem Dei, et tuam, quæ est in Sanctis Dei. Tunc oravit B. Montanus, et dixit : Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, ecce nunc tempus est, ut virtus tua manifestetur. Neque hæc impossibile est, et fidele promissum a te habemus, quod petentes omnia impetrant. Et ego credo, quod quidquid a te peto, non **E** ræ fraudabis. Et statim oculos in cælum defigens unius fere horæ spatio, facies ejus mutata est ut nix; et dixit ad corpus mortui : Tibi dico, terra arida; in ejus nomine, qui quatruiduanum Lazarum resuscitavit, et tibi nunc imparat, surge super pedes tuos. Et cum hæc diceret, surrexit mortuus, et cœpit clamare : O acceptabilis oratio, et immaculata virginitas, quæ est in sancto Dei Montano : et nolite dubitare, increduli, Deo, quia unus, et sanctus est. Tunc cœperunt clamare omnes de eodem **et subito expirat.** loco : Unus Deus est, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, qui est in secula seculorum, Amen. Statimque vox in eis facta est, dicens : Credidi propter quod locutus sum : et subito B. Montanus reddidit spiritum in pace. Tunc viri Christiani, et unius ætas infantium et mulierum; levantes corpus B. Montani martyris, sepelierunt illud juxta litus in crypta, sub die quinto decimo Kal. Julias, depositumque est corpus ejus in pace, ad laudem, et gloriam Domini nostri Jesu-Christi, qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit, et regnat in secula seculorum, Amen.

19 Post multum vero temporis Cajetani *d* cives, divino admoniti, transtulerunt corpus ejus in civitatem Cajetam, et sepelierunt illud in ecclesia antiqua, sub nomine Sanctorum Martyrum Quirici *e* et Julittæ, in altari majori, ubi aliquando seaturivit **F** manna.

ANNOTATA D. P.

a Scilicet Idololatrici, delatores Christianorum : malui enim Pontifices scribere, quam Pontifici, quod erat in MS. et debasset intelligi de Consulari.

b Nescio quid hic desse aut corruptum suspicer. Emendet per conjecturam cui idonea aliqua suppetet ratio.

c Fortassis nummularium : huc enim inclinât suspicio pecuniæ apud Sanctum inveniendæ.

d In eodem MS. dicitur corpus postea Tarracianam translatum, Ughellus tamen tomo 1. Italiæ sacræ columna 580, recenset corpora Sanctorum Caietæ asservata, absque mentione S. Montani.

e De SS. Quirico et Julitta passis sub Diocletiano egimus die præcedenti.

et Christi sponsam facti:

cum saxo præcipitatus in mare

b

c
deinitus deponitur in littore Pontiano :

mortuum resuscitat

E

et subito expirat.

d
et Caietæ deponitur.

e

F

DE SANCTA DIGNA-MERITA

CUM FILIIS DUOBUS

MARTYRIBUS BRIXIÆ IN ITALIA.

SYNOPSIS HISTORICA

Eorum præsens cultus; nomen Lavelongæ familiæ gratis insertum.

XVII. JUNII

Notitia ex
novo et veteri
Mito
Brixiano:

Bernardinus Faynus in Martyrologio Sanctæ Brixianæ Ecclesiæ, quod jussu Marini Joannis Georgii Episcopi editum habemus anno MDCLXV, ad hunc XVII Junii prætitulatos Martyres refert cum hoc elogio: Decimo quinto Kalendas Julii Brixia S. Digna-merita, cum duobus filiis, in ecclesia S. Aphræ. Hæc sub Hadriano Imperatore pro Christi nomine multis vexata suppliciis, cum palma Martyrii ad cælos evolavit: et filii ejus e fenestra dejecti, matrem cum palma persecuti sunt. De ea inquit in Notis, Martyrologium vetus Brixianum manuscriptum, ubi passa dicitur sub Hadriano Imperatore, et apud SS. Faustinum et Jovitam ad Sanguinem sepulta. In libello Martyrii Brixianorum collectoribus Paulo Bonifacioque de Borellis et Archangelo de Curno, habetur, hanc et duos ejus filios sub majori ara in inferiori ecclesia S. Aphræ (ex translatione) sepultos fuisse. Idem Faynus in Cælo sanctæ Brixianæ Ecclesiæ Catalogo 4 num. 8 asserit Ecclesiam S. Aphræ ab ejus vetustissimis primordiis S. Faustini ad Sanguinem fuisse vocatam, eamque duplicem esse; quarum inferior est cum tribus altaribus, ubi parochialia exercentur; alia superior, quæ habet altaria novem, plena Ossibus Sanctorum, et Cathedram Abbatialem Canonicorum Regularium.

corpora ad
S. Afrani, M.

D. P.
Tempus
martyrii
incertum,

2 De ipsa translatione corporum ad ecclesiam S. Afræ, si non habentur documenta antiqua, præsumum libens, haberi traditionem, cui fides dari hand imprudenter possit. Queritur interim, quod nostra refert, argumentum, ex quo possit debeatque præsumi, ad Hadriani Imperatoris tempora referendam ejusmodi Passionem; maxime per varia supplicia, mortem progressa, finitam. Etenim facilius factum crediderim, ut matrem et liberos, irrupentes in domum satellites, præcipitarent

sub Maximiano et Diocletiano. Vetus Martyrologium Brixianum quod allegatur, superioris seculi est. Libellus Martyrii supra allegatus, prodit suorum Auctorum levitatem, cum asserit, prætitulatos Sanctos, ex præclara de Lavelongis familia fluxisse. Gratulabor Lavelongis, si videro eorum originem et successionem sursum eductam ad annos quadringentos aut quingentos: ulterius si ascendere velint, vereor ne ipsa quæ assumuntur argumenta ad anteriora tempora stabilienda, imbecillitate sua evidenter probent vanitatem causæ, multus hoc tempore communis in Italia; ubi vix ulla nunc familia est alienius nominis, quam adulatio non extulerit ad tempora, multo quam probare ipsa solide possit, antiquiora.

3 Si dicam, recentioris formæ nomen videri, ut est Lavelongi; respondeat vindex ineptiarum isarum, veteribus familiis nova sæpe optari nomina. Tum porro si quarum qua ratione probet revera tam vetustam familiam esse quæ nomine recentiori censetur, quodque illius olim nomen fuerit, ad quod per tot secula ascendatur absque medio; manebit magis mutus quam piscis: solumque clamitabit injuriam fieri nobilitati, cui non creditur, ostentanti scilicet originis commentitias, et hoc vel superiori seculo primum excogitatas. Equidem ut asserenti corpus S. Dignæ-meritæ, et corpora filiorum, sub altari collocata haberi, hand ægre credam, quia rem dicet manibus ipsis palpabilem; ita si asserat, simul cum illis repertam notitiam, lapidi aut pergameno inscriptam, qua dicantur ex Lavelongis fluxisse; incipiam rem totam habere de fictione suspectam, et vacillabit apud me fides, adhibita primæ assertioni (qui plerumque est fructus nimis ad anteriora extensionis) et dubitabo an qui ejusmodi scripturam, nulli prudenter credibilem finxit; non etiam supposuerit altari isti ossa, nucleumque sumpta.

E
familiæ
nomen gratis
confictum.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

QUIRIACO, BLASTO TRIBUNO,

DIogene, ÆNA, NICANDRO, DOROSTOLO,

EUSICIO, AQUILA, CANTIANO.

ET ALIIS DUCENTIS SEXAGINTA DUOBUS

ITEM LONGINO ET JOANNE PRESBYTERO,

SYLLOGE HISTORICA.

Notitia eorum ex Martyrologiis Actisque SS. Mariæ et Marthæ: Corpus S. Blasti et duorum Sociorum Lucam translatum.

XVII. JUNII.

Vetusta Martyrologii Hieronymiani apographa hunc XVII diem Junii ab hisce Sanctis auspiciantur. Antiquissimum Epternacense sic habet xv Kalendas Julii, Romæ Cyriaci, Blasti,

Diogenis, Nicandri, Dorostoi, Jusici, Aquilæ, Cantiani. In Lucensi MS. leguntur nomina Quiriaci, Blastri, Nicandri, Ænæ, Dorostoli, Isicii, Aquilæ, Cantii, Cantiani et Cantianæ. Hisce palestra Roma præponitur

Cultus sacer
in antiquis
fastis,

A præponitur in apographo Blumiano, cum pleno consensu aliorum: eosdem autem apographum Corbeiense Parisiis excusum ita proponit: Romæ Quiriaci, Blasti, Nicandri, Enodorestoli, Isicl, Aquilæ, Canti, Cantiani, Cantianellæ, Proti. Seorsim post alios habetur, Romæ Diogenis. et in jam allegatis Cobciensi, Blumiano, et Lucensi. MS. antiquum Reginæ Sueviæ ista profert: Romæ, via Salaria veteri, natalis S. Quiriaci cum aliis octo: quorum septem suis nominibus proposuimus ex apographo Epternacensi, octavum vero Ænam ex aliis adiunximus. Ia MS. monasterii S. Cyriaci, alibi apud Bavonium laudato, ista leguntur Romæ Quiriaci, Blasti, Nicandri, Diogenis. MS. Tornacense S. Martini ista habet: Romæ, ad septem columnas, passio SS. Quiriaci, Blasti et Diogenis. MS. Casinense, Romæ Quiriaci Blasti, Diogenis. MS. Trevirensis S. Maximini: Romæ Quiriaci, Nicandri, Eusæ, Dobostoli, Blasti, Diogenis. MS. Aquisgranense: Romæ Diogenis, Blasti et Vinicandri, Quiriaci. MSS. Florentina bibliothecæ Medicæ et Senatoris Sirozzi: Romæ natalis S. Quiriaci: item Romæ via Salaria ad septem columnas natale S. Diogenis, viri virtute et sanctitate clarissimi. *Perum alii ibidem dicuntur Ravennæ cum aliis coronati his verbis: Ravenna SS. Froni (seu Frotoni) Candri, Blastri, Nicandri, Ænæ (seu Ahenæ) Dorostori, Ipluci, Cantini, Cantiani, Cantianillæ. MS. Richenoniense, Romæ Diogenis, Quiriaci: et in Ravenna Fronii, Blastii. Hieronymus Rabens lib. 2 Historiæ Ravennatis pag. 43 ex vetustis Martyrologiis ista refert: Ravennæ sanctorum Martyrum septem fratrum, Nicandri, Cardri, Blastri, Dorostri, Phionis, Ahenæ atque Yphici.*

B

Adjuncti 262.

2 MSS. Augustanum, Gellonense, aliquod S. Galli, et aliud Parisiis a Philippo Labbe nobis submissum ista habent: Quiriaci, Cantiani, Marini, Mart. Romæ Diogenis, Blasti, et aliorum ducentorum sexaginta duorum Martyrum. MS. Trevirensis S. Martini: Romæ Diogenis et aliorum ducentorum sexaginta quatuor. Grevenus in Additionibus ad Usuardum: Item Sanctorum Dagenis, Blasti, Canciani. Romæ Diogenis et aliorum ducentorum sexaginta quatuor. De hisce anonymis Martyribus primo loco ogunt Usuardus, Ado, alique recentiores cum hodierno Martyrologio Romano, in quo parenthesi inclusa inseruntur. Romæ natalis Sanctorum ducentorum et sexaginta duorum Martyrum [qui in persecutione Diocletiani pro fide Christi necati] positi sunt via Salaria veteri ad Clivum Cucumeris: quem locum hodie Periolum dici credunt aliqui apud Piazam in Sanctuario seu Martyrologio Romano. In MS. Brunellensi S. Gudilæ Et Romæ passio SS. Diogenis et Quiriaci. Ita alii supra attribuuntur viæ Saliariæ veteri, de qua agit Aringhus lib. 4. Romæ subterraneæ cap. 27 et 28. Qui in aliquibus MSS. adduntur Cantius Cantianus et Cantianilla huc non spectant, adjuncti forsitan ab aliis qui loco Aquilæ legerunt Aquileiæ ubi dicti Martyres passi sunt xxxi Maji, quando de iis egimus. De iis, qui Ravennæ tribuuntur illos sic poni puto, ut videantur alinude additi Phion et Fronus seu Fronius aut Frotonus. Yphicus videtur aliis Isicius et Eusicius dici. Nomen Candri adjunctum videtur corrupte ex voce Nicandri, et sic repetitum, quod inalterenter factum arbitramur. Si quis certiora suggesserit, gratiam apud ipsos Sanctos imbit, et nos grato animo acceptabimus.

D. P.
Lucæ in ecclesia S. Justinæ,

3 Joannes Maria Florentinus Lucensis, a ejus singulari eruditione habemus vetustissimum Occidentalis ecclesiæ Martyrologium quod Hieronymianum appellamus ad præcitata MSS. collatum Notisque doctissimis illustratum paulo postquam ejus humanissimo hospitio

usi in Belgium reverteramus, misit nobis Vitam S. D Silai, de quo agimus xxxi Maji Lucæ editam an. 1662, ubi cop. 12 agit de monasterio S. Justinæ, deque S. Silai et aliorum Sanctorum Reliquiis ibidem asservatis: et pag. 79 asserit, quod in ecclesia interiori asservantur tria Sanctorum Martyrum corpora, una cum Inscriptione, characteribus seculi x satis barbare exarata, cujus (utpote propter vetustatem non amplius legibilis) duplex hoc inveniat transscriptum.

† Breve recordationis facio ego Inghizzo, de corpora quæ tulit de cœmeterii S. Erinen; et isti Sancti quæ abit nomen Blastus et Longinus et Jo. . . . s Martyr, ad via Salaria, da porta Pinciana.

corpora SS.
Blasti Longini
et Joannis.

† Breve recordationis facio ego Igizo de corpora Sancti, quæ tulit de cœmetaria Sco Erinen: et isti Sancti avevit nomen Blastus, et Longinus, et Joannes Martyr, a l via Salaria de portâ Pinciana. Quæ sic videntur ad Grammaticæ leges revocanda.

Ego Inghizzo (vel Igizo) facio Breve recordationis de corporibus Sanctorum, quæ tuli de cœmeterio S. Hermetis via Salaria ad portam Pincianam: et isti Sancti habebant nomina, Blastus, Longinus, et Joannes. Martyres.

4 Nullum illi peculiarem cultum habent in dicto monasterio; et si haberent aliquo certo die, is potius censendus esset Translationis, quam Passionis. Hanc enim singuli potuerunt diversis diebus sustinuisse, corporibus in unum, quod nominatur, cœmeterium successive delatis. Cum autem MS. Reginæ meminere Viæ Saliariæ, et Malmesburiensis lib. 4 Historiæ Anglorum de tertia porta urbis Romanæ (Pinciana hæc est, licet ipse Portitianam scribere videatur) cum, inquam, de tertia Porta dicat, quod inde ducens via, eodem modo appellata, cum pervenit ad Salariam nomen perdit; et ibi prope in loco qui dicitur Cucumeris requiescunt Martyr s Festus, Joannes, Liberalis, et in uno sepulcro cclx, et in altero xxx; Diogenis, Blastus, Lucina: verosimile fit, eundem hunc esse Blastum, quem Martyrologia nominant cum cclx sociis; quique translatus Lucam sit, cum SS. Longini et Joannis corporibus. Et de Longino quidem nihil occurrit quod conjectari quis possit: Joannes vero Presbyter, qui illos aliosque plures Martyres sepelivit, potest ipsis postea fuisse contumelatus, uti divinat Florentinus. Sed nescio quomodo hunc ipse referat ad tempora Juliani Apostatæ. Illi certe, de quibus Martyrologia, passi sunt circa annum cclxxx, sub Claudio Imperatore, integro seculo prius quam Julianus ad Imperium perveniret: de iisque in Actis SS. Marii et Marthæ, xix Januarii, sic legitur num. 2 et 3: Eodem tempore. . . Claudius. . . tenuit ducentos sexaginta Christianos via Salaria, qui arenam fodientes damnati fuerant pro nomine Christi; quos in figlina foris muros portæ Saliariæ fecit includi, et in civitatis amphitheatro sagittis jussit interfici. Hoc cum factum fuisset, contristati nimis Marius et Martha uxor ejus, cum filiis suis Audifax et Abacuc, venerunt ad locum ubi corpora Sanctorum interfecta fuerant, et invenerunt super corpora sancta ignem superpositum. Et sumentes coperunt ab igne corpora Sanctorum subtrahere. . . et quotquot potuerunt sepelierunt, in crypta via Salaria, juxta clivum Cucumeris. Tunc sepelierunt cum eis quemdam etiam Tribunum Claudii, nomine Blastum: et in eodem loco vigilias et jejunia cum orationibus multis diebus cum B. Joanne celebraverunt. Addunt autem MSS. quædam xv Kal. Julii, ut verosimile quoque sit ex talibus Actis, ipsos esse præcitatis Martyrologiis inscriptos adhuc diem, una cum eodem Joanne. Quem propterea cum Longino ceteris junximus.

E
Prior via Salaria sepultus cum 290 martyribus,

a Joanne Presb. hic forte nominato,

adjutore SS. Marii et Marthæ in Sanctis sepeliendis.

DE SS. DIOSCORO ET MARINO

MARTYRIBUS ALEXANDRIÆ

G. H.

Ex antiquis quatuor ejusdem Martyrologii apographis et aliis.

XVII JUNII

Iudicuta quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa secundo loco sic proponunt hos Martyres: In Alexandria Dioscori et Marini, Martyrum. Qui eodem modo memorantur in MSS. Richenoviensi, Tornacensi, Trevirensi S. Maximini et aliis; in quorum nonnullis Alexandri loco Alexandriæ ponitur, aut etiam palæstra omittitur, vel alii Martyres interponuntur. Eorum memoria celebratur etiam in Mar-

tyrologio, Coloniae et Lubecæ sub annum MCCCXC excuso; item apud Grevenum in Auctario Usuardi, Maurolycum, Felicium, et alios. In MS. Carmelitano Coloniae asservato dicuntur milites fuisse. In MS. Aquiscinctino Marina Virgo Alexandriæ collocatur: Sed videtur intelligenda Maria Aquileiæ coronata, quæ in sequenti turmu refertur, et Marina etiam appellatur.

DE SS. CYRIA, MUSCA, VALERIANA, MARIA

MARTYRIBUS AQUILEIÆ IN ITALIA.

B

G. H.

Nomina omnium in Martyrologiis, priorum duarum etiam in Breviario.

E

Cultus sacer.

Tertio loco proferuntur hæc Martyres in quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, idque his verbis: In Aquileia, Cyriae, Muscæ, Valeriana, Mariæ. Pro Cyria legitur in Epternacensi Geria, alis Cyrica; et pro Valeriana, in Corbeiensi, Valerianus. In MSS. Florentinis bibliothecæ Medicææ Magni Ducis et Musæi Senatoris Strozzi, ista habentur. In Aquileia SS. Muscæ, Cyriæ, Valerianæ et Marinæ. MS. Richenoviense solum ista profert: Et in Aquileia, Cyriae. Reperimus Romæ Kalendarium MS. Ecclesiæ Aquileiense, in quo consignabatur festum Cyriæ Virginis et Muscæ Martyrum, sub ritu duplici celebrandum. Sed in Kalendario ejusdem Ecclesiæ anni MDCLXXIV umbra Virgines et Martyres sub ritu duplici coluntur. De hisce Ferrarius in Catalogo generali ista suggerit: Aquileiæ sanctarum Virginum et Martyrum, Cyriæ et Muscæ. Idem Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, hoc illos elogio honoravit: Cyriaca seu Cyrica et Musca, sorores et Virgines Aquileienses, quarum prior contemplationi, altera actioni magis erat addicta a teneris, mundi spretis illecebris, Christo Domino,

cui virginitatem suam consecrarant, inservierunt: in persecutione Christianorum delatæ et comprehensæ, cum nulla ratione ad idola colenda adduci possent, multis cruciatibus, demum ad virginitatis honorem, martyrii palmam addiderunt. Passæ sunt. Aquileiæ xv Kalendas Julias. Quarum corpora ibidem a Christianis tumultuata quiescunt. Hæc Ferrarius, citato antiquo Breviario Ecclesiæ Aquileiense. Annotat deinde: In Tabulis Cyrica et Musca, in Breviario vero, Cyria seu Ciria et Musca, legitur. Tempus, quo illæ passæ sunt ex earum Lectione non apparet. Imo hæc videtur a posteris ita composita, ut possit de quibuscumque Virgibus ac Martyribus recitari. Henricus Palladius de Olivis lib. 8 Rerum Foro-Julienarium pag. 135, cum egisset de Sanctis sub Diocletiano passis, ista addit: Nec minoris famæ felix infortunium Muscæ et Ciriacæ Virginum Aquileiense, quarum per ea tempora effusus cruor, æternam patriæ gloriam xv Kalendas Junii consecravit. Hæc ibi, sed perperam mensis Junii loco Julii est positus.

Elogium et Breviario

C

F

DE SS. MARTYRIBUS APOLLONIENSIBUS

ISAURO DIACONO, INNOCENTIO,

FELICE, HERMIA ET PEREGRINO,

SYLLOGE HISTORICA

Ex Magnis Menæis Græcorum.

G. H.

XVII JUNII

Græci in Menæis excusis, et apud Marinum Cytherorum Episcopum ἐν Βίσις Ἁγίων, celebrant horum Martyrum memoriam, hoc modo. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Ἁγίας τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Ἰσαύρου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἰννοκεντίου Φήλικος, Ἑρμείου, καὶ Περεγρίνου. Eadem die xvii Junii, Certamen sancti Martyris Isauri etsuciorum ejus, Innocentii, Hermiæ, Felicis et Peregrini, Deinde subditur hoc Elogium. Ὁ ἅγιος Ἰσαυρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἄφηκτο ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀπαναστάντες δὲ τῆς περὶ τὴν ἡμετέραν τῆς Ἀπολλωνίας γενομένοι, Φήλικι καὶ Περεγρίνῳ καὶ Ἑρ-

μείᾳ περιτυγγάνουσιν· οὗς καὶ διδάσκων ὁ ἅγιος Ἰσαυρος, μὴ πρὸς τὰ παρόντα ἐμπροσθεῖναι, οὗτοι ἔργοις τοῖς αὐτοῦ λόγους ἐπέβεβαίον· Ἀποστρεφόμενοι γὰρ τὴν τῶν συγγενῶν ὁμιλίαν, πρὸς αὐτῶν Τριπουντῶν Ἐπάργου διαέχλωνται· οὗς καὶ συλλαβῶν, καὶ τοῦ Χριστοῦ σποσθησάκι μὴ δυναθεῖς, ἔλαβεν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀποτμηθῆναι προστάττει. Ἰσαυρος δὲ, ὁ τοῦ Χριστοῦ Διάκονος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Ἀπολλωνίῳ, τῷ υἱῷ τοῦ Ἐπάργου, ἐκδίδονται ὑψ' ὧ πυρὶ καὶ ὕδατι δοκιμασθέντες, καὶ ἐν τῷ παραδόξῳ ἐκ τούτων ἠμσθῆναι πολλοὺς πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν μεταθέντες πίστιν, ὧν ἴσαν καὶ οἱ πρώτοι τῆς πόλεως, Ρούφος

A Ρούφος καὶ Ρούφινος οἱ ἀδελφοὶ, τελευταῖον τὴν ἀπόφασιν δεξιμένοι, τέμνονται τὰς κεφαλὰς.

Elogium ex Menais.

2 Ita illi Græce, quæ Latine sic reddes. Sanctus Isaurus et Socii ejus Athenis originem ducebant: qui cum a patria discessissent; in quadam spelunca Apolloniæ morati, in Felicem et Peregrinum et Hieremiam inciderunt quos et Sanctus Isaurus docuit, neglectis præsentibus futura respicere. Hi vero ipsius sermones factis comprobantur: aversati enim propinquorum familiaritatem, ab ipsis apud Tripontium Præfectum accusantur: quibus ille comprehensus, cum eos a fide in Christum non posset avertere, jussit capita eorum amputari. Isaurus vero Christi Diaconus, et qui cum illo erant, Apollonio Tribuni filio traduntur: a quo illi igne et aqua probati cum ex his admirabiliter liberati essent, ad Christi fidem multos converterunt: inter quos etiam erant istius urbis Primi Rufus et Rufinus fratres germani, qui postremo accepta sententia fuerunt capite plexi.

Patristra Apollonia.

3 Hæc ibi, qui inde ad suum Menologium deduxit Sirletus; et hoc allegato inscripti sunt Martyrologio Romano his verbis: Apolloniæ in Macedonia sanctorum Martyrum Isauri Diaconi, Innocentii, Felicis, Hieremias et Peregrini Atheniensium, qui a Tripontio Tribuno varie torti, capite obruncati sunt. Est hic Hieremias, qui Græcis Ἑρμίας, et Sirleto Hieremias scribitur; et Apollonia dicitur in Macedonia esse cui hujus nominis urbes tres tribuuntur a Philippo Ferrario in Lexico Geographico, scilicet maritima ad Occasum, Episcopalis inter Dyrrachium et Aulonem altera mediterranea Archiepiscopalis, in Mygdonia regione: et tertia in monte Atho, etiam Episcopalis. Baudrandus in sua Geographia, plures insuper Apollonias indicat in Africa, Bithynia, Caria, Mysia, atque Sicilia; ut difficile sit firmiter assentire Romani Martyrologii recognitoribus Grægorianis ex sua conjectura, cum de qua hic agitur, Macedonia adscribentibus. Conjecturæ tamen isti favet, quod Athenis unde venerunt Sancti propriam Macedonia sit, neque trans mare adenda. Indicati Rufus et Rufinus, videntur in eisdem Menais referri ad diem viii Septembris et dicuntur Rufus et Rufinianus fratres gladio interempti. Barcinone est corpus S. Innocentii Martyris ab Urbano VIII acceptum, et depositum apud Fratres Escalcantos Sanctissimæ Trinitatis, quod illi colunt hoc die, quasi esset corpus hujus S. Innocentii in Martyrologio Romano relati; quod minus probamus: licet Tamoyus in Martyrologio Hispanico hoc innuat.

Proprium S. Isauri templum

4 Habueritne S. Isaurus Constantinopoli ædem propriam, ad quam translatum sit ejus corpus, hæcenus non comperi; neque accuratius talin scrutatus comperit Cangius. Si habuisset, puto id non fuisse prætermittendum in eo quod Parisiis invenimus MS. Synaxario Collegii istius nostri, utpote ad ecclesiarum Regiæ urbis usum præcipue aucto: in hoc autem nec

elogium quidem ejus ac sociorum apparet. Quod ergo D in excensis Menais primum locum idem S. Isaurus occupet, cum pleno Officio a frequenti miraculorum in æde ejus atque ad arcam petratorum mentione; ab iis esse puto, apud quos fuit passus. Canon incerti Auctoris est, hæc Acrostichin præferens:

Ἰσαυρε Μάρτυς εὐμενὴς Φάναθί μιν,
Isaure Martyr esto propitius mihi.

Sed quæ hujus versus litteris singulis respondere deberent octo Odarum strophæ, non solum excedunt earum numerum, verum etiam absque ullo respectu ad illas præterquam initio ac fine, progrediuntur. In earum una strictim colliguntur omnium nomina, quæ in Sticho prosomæo seu Versiculo similari secundo ante Canonem, cum honorifico epitheto, sic appellantur singula.

et Officium

Ἰσαυρος ὁ ἐνθάδε, καὶ στεφάνος Ἰνοκέντιος, ὁ θεὸς Βασίλειος, Φήλιξ ὁ θαυμαστός, ὁ κλεῖνος Ἑρμίας καὶ ὁ Περειρίνος, οἱ οὐρανόσταντες τὴν γῆν, πιστῶς μακαρίζεσθώσαν, ὡς τοῦ Κυρίου θεράποντες καὶ τὰ πάντα δώκοντες τῶν ψυχῶν ἡμῶν πάντοτε. Isaurus gloriosus, fortis Innocentius, divinus Basilius, et Felix admirabilis; inclytus Hieremias et Pregrinus, qui terram in cælum commutaverunt miraculorum suorum supernis fulgoribus, fideliter beatificantur; tamquam Dei famuli, nostrarumque animarum morbos semper propellentes. Qui hic tertio loco nominatur Basilius, a primo citatis auctoribus prætermisus, merebatur etiam poni in titulo auctoritate hujus Canonis, sicuti et in titulo hujus diei a Menais ponitur: ponetur autem in hujus loci supplemento. Alibi solus fere laudatur Isaurus: et Ode ut sic ei canitur, Πείθρα τῶν ἰσίων ἢ σὴ σόρος βρούσσα, παντόδαπα πάσει τῶν ἀνθρώπων ἀβρωστήματα, Ἰσαυρε. Arca tua, emanat curationis fluenta, et cessare facit hominum omnifarios morbos, Isaure. Ultima autem Odes strophæ prior huc alludit:

Μεγάλων χαρισμάτων ἀξιώσεις ἐκ Θεοῦ, πανόδιμε Ἰσαυρε, ἀποσοθεῖν δαίμονας καὶ νόσους παντοδαπὰς, καὶ πειρασμοὺς καὶ θάνατον, πᾶσι τὰ αἰτήματα χρηγῶν διὸ καὶ μὴ παράσχου εἰρήνην καὶ τῶν παιμάτων ἀναλύτρωσιν. Magnis divinitus gratiis dignate, Isaure reverendissime, ad dæmones morbosque omnigenos abigendos, tentationes quoque et ipsam mortem, cunctis postulata largiris: igitur etiam mihi præbe pacem ac sanitatem cum indulgentia peccatorum.

in quo et socii ejus laudantur,

E

Corporis autem præsentiam distinctius notat Strophæ hæc sequens: Ὁ θεὸς καὶ σελεύσιός σου νόσος, τὸ πολύτιμον ἄγιον σῶμα σου, ὡς Ἰσαυρον ἔχων ἀναφαίρετον, τοὺς πιστοὺς κατὰ πλουτεῖαν τὰς τῶν χαρισμάτων διανομαῖς διὸ καὶ γὰρ τῶν θεῶν τὸ χοῖμα δωρεῶν σου ὁ προσσυχῶν τῷ θεῷ τέρψῃ σου. Divina veneranda ecclesia tua, corpus tuum omni honore dignissimum, velut thesaurum inaufertibilem possidens, ditat undique fideles distributione gratiarum: quapropter etiam mihi contingat cælestium tuorum donorum participem fieri, qui ad divinum tuum sepulcrum confugi.

et ipse specialius invocatur

in gratiam curationis ab ejus sepulcro manantem

DE SANCTIS FRATRIBUS PERSIS

MANUELE, SABELLE, ET ISMAELE

MARTYRIBUS CONSTANTINOPOLI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

Cultus Sanctorum et Acta Græca duplicia.

ANNO CCCLXII

Eccliam Sanctorum Manuelis, Sabelis et Ismaelis, quæ sita est ad murum terrestrem Theodosius Magnus condidit. Postquam enim a Juliano Apostata fuerunt cremati,

Reliquiæ eorum ibidem in loco supplicii depositæ sunt. Ita Gorgius Colinus de Originibus Constantinopolitanis pag. 61, eumque secutus Carolus du Frene, Cangii Toparcha, lib. 4 Constantinopolis Christianæ

Ecclesie et Reliquiæ CP.

cap.

AUCT. D. P. A, cap. 6 num. 61. In Elogio mox danda dicitur eorumdem Confessio esse, πλησίον τοῦ ἁγίου Προφήτου Ἐλισσαίου, prepe Sanctum Prophetam Elisæum. In Actis vero primis accurate notatur tempus rei gesta, cum dicuntur octa omnia esse, Consulibus Mamertino et Nevita, xvii Junii, Feria II hora IX : quibus distincte notatur annus Christi CCCLXII, litteram censens Dominicalem F.

annus Martyrii. 2 Habemus Acta illa, et Latina fecimus, ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ sub nota muneris 655; eaque vidit et retulit Leo Allatius, in Diatriba de Symeonem scriptis, inter illa quæ certo Metaphrasti non sunt, quod ei facile quis consenserit : non item ; quod ea sint Auctoris synchroni. Solum hic se scribere ea proficitur, Ὡσπερ καὶ οἱ τῶν ὑπομνημάτων πράξεις, αἱ γεόμεναι ἐπ' αὐτοῖς, διδάσκουσιν ἡμᾶς : quemadmodum nos docent Commentariorum actus, de ipsis confecti ; scilicet a Notariis quæstioni assistentibus : quorum verba videtur Auctor rhetorica licentia eo modo amplificasse, quo verba orantium in carcere Sanctorum, vocemque de celo ad illos delapsam concinnavit. Nec absurdum sit credere digresso Juliano, qui anno mox sequenti interit, Christianos summam scripsisse Martyrii hujus historiam, quam etiam præ oculis scriptor habuerit. Ut ut est, vel ex ipsa præfatione apparet uno alterove post seculo serius conscriptam Passionem, qualis a nobis dicitur, sub titulo Actorum vetustiorum, respectu eorum quæ secundo loco etiam Græco-Latina danda designavit Henschenius, non tamquam aliquando novi doctura, sed tamquam elegantiorum priorum Paraphrasin, ac verosimiliter a Symeone Metaphraste elucubratam. Licet enim Allatius in Præfata Diatriba, huic ipsam non adscripserit ; existimo tamen eam omissionem, vel præ oblivioni Allatii, vel typhothetorum negligentia esse adscribendam, maxime cum inter illa non referantur, quæ Metaphrasti Leo abjudicabat : non enim hic potuit eam non vidisse, vel Venetiis in Bibliotheca S. Marci, unde per Petrum Franciscum Zinum Latine reddenda curavit Aloysius Lipomannus, suisque Vitis Sanctorum inseruit, et Surio idem facturo prævit ; sive in Regia Parisiis, unde contextum Græcum Bollandus accepit. Prælo igitur digna etiam hæc æstimavit Henschenius, jamque eo a me parari cœperunt, cum adeo imperfectum et obscurum inveni egraphum Parisinum, ut nisi scriptum de novo et cum originali collatum, non posset impressioni servire : quapropter abstinere malui labore minus necessario ; eumque alteri dimittens, in hæsuro vestigiis Joannis Bapt. Cotellerii, a quo Ecclesiæ Græcæ monumenta, aliis inedita tomis duobus excusa habemus, significo posteriorum Actorum in Regio Venetoque Colicibus hoc esse initium. Oī mēn αἱλοὶ διδάσκει καὶ τύραννοι, εἰ καὶ τοῖς εἰδώλοις προστεθηκότες ἐτύγγονον, ἀλλὰ τῇ ἀπάτῃ συντεθραμμένοι ἀπ' ἀρχῆς οὐ ξένον τι καὶ ἐκτετοπισμένου ἔχειν τὸ σέβας ἐδόκουν. Alii quidem persecutores et tyranni etsi idolis adhærent, errore tamen antiquo circumventi videbantur minime peregrinam et absurdam religionem sequi.

B Acta Græco-Latina duplicata. 3 Memoria in fastis, Memoria in fastis, 3 Memoria horum Martyrum celebratur in antiquo Typico S. Sabæ, atque Ephemeride Metrica, quod præcipuum eorum hoc die cultum Constantinopoli indicat, sub hoc versu Ἐδδομάτη δεκάτη ἴδε τρεῖς ἀνέρας ἀγλέοντας. Certantes pugiles tres decima septima vidit. Elogium vero quod et in MS. Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris atque in omnibus prorsus a nobis visis Menais MSS. et excusis, habetur ex vetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ aliquanto auctius, quam alibi damus, eique hoc in Menais præfiguratur Distichon Μανουὴλ, Σαβὴλ Ἰσμαὴλ, τρεῖς ὀπλίται, Τριάδος αἰσχύνουσιν ἐχθρὸς τριστάτας.

C Sola tamen vetustiora hic dantur. 4 Elogium seu Actorum compendium hujusmodi est. Ὅυτοι ὑπῆρχον ἐκ Περσίδος, πατὴρς μὲν Ἀρμιμάγου, μητὴρς δὲ Χριστιανῆς. διδάχθέντες τὴν εὐσέδειαν καὶ τὰ ἱερά γράμματα παρὰ Ἐυνίκου τινὸς Πρεσβυτέρου, ἀνδρός εὐλαβοῦς. Ἀποσταλέντες δὲ παρὰ Βασιλεύου Βασιλέως Περσῶν, καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην πρεσβεύοντες, κατὰ τοὺς χρόνους Ἰουλιανοῦ τοῦ παραδότη. Ὁν θύοντα τοῖς εἰδώλοις ἐν τῇ εἰδωλείῃ τῷ λεγομένῃ Τρυγῶνι πέραν ἐν Χαλκηδῶνι θεκασάμενοι, καὶ πολλοὺς τῆ αὐτοῦ πλάνη ὑπαγομένους, αὐτοὶ ὄντες θεοσεβεῖς καὶ τῷ Χριστῷ λατρεύοντες, ὠλοφύροντο καὶ τὸν Χριστὸν κητικέτευον, διαφυλαχθῆναι αὐτοὺς ἐν τῇ εἰς αὐτὸν πίστει, καὶ μὴ κοινωησάσθαι τοῖς εἰδώλοισι τῆς πλάνης. Διαδοληθέντες δὲ παρὰ Ἰουδαίου κουδικουλαρίου, καὶ ἀγθέντες τῷ δυσσεβεῖ Ἰουλιανῷ, τύπτονται, καὶ ἤλοις περνοῦνται τοὺς ἀστραγάλους, καὶ λαμπᾶσι πυρὸς τὰς μασγάλας καταφλέγονται. Καὶ ταῦτα μὲν κοινῇ ἴδιξ δὲ ὁ ἁγίος Μανουὴλ ὑποσχέσεις δεξάμενος παρὰ τοῦ μικροῦ βασιλέως Ἰουλιανοῦ καὶ παραινέσεις, καὶ μὴ πεισθεὶς θυσίας προσενεγκεῖν τοῖς εἰδώλοις, κητικηδοται τὴν κεφαλὴν, καὶ σφόδρα τὰ ὦτα καὶ καλάμοις εἰλιθεὶς κατασφίγγεται, καὶ ἑτέροις ὀξείσι κατακεντεῖται. Καὶ οὕτως, ἄμχ τοῖς θυσίῃ αὐτοῦ ἀδελφοῖς Σαβὴλ καὶ Ἰσμαὴλ, ἐν τῷ πρὸς Θράκη τείχει τῷ λεγομένῃ Κινυσταντίου ἐν τόπῃ κρυμνῶδει ἀπαχθείς σὺν αὐτοῖς τὴν κεφαλὴν ἀπειμήθη. Τοῦ δὲ παραδότη προσητάξαντος κατακλιθεὶν τὰ σώματα αὐτῶν, εὐθέως ἐστίθη ἡ γῆ καὶ ἐδέξατο τὰ λείψανα τῶν ἁγίων πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ τοιοῦτου θαύματος ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ. Μετὰ δὲ ταῦτα, τινῶν εὐλαβῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποκαλυφθέντων, ἐτάφησαν τὰ ἅγια λείψανα παρ' αὐτῶν μετὰ μύρων καὶ θυμιαμάτων. Ὅδὲ παράνομος Ἰουλιανὸς τρηικαῦτα ἀποστρέφον ἐκ τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου, οὐρανόθεν ἐπλήγη πληγῇ, καὶ τῷ αἰνσίῳ πυρὶ προεπέμφθη. Τελείται δὲ ἡ αὐτῶν συναξίς ἐν τῷ ἁγιωτάτῃ αὐτῶν μαρτυρίῳ, τῷ ὄντι πλησίον τοῦ ἁγίου Προφήτου Ἐλισσαίου. ΙΙΙ ex Perside erant oriundi. patre quidem Archimago, matre vero Christiana, pietatem et sacras Litteras edocti ab Eunico quodam Presbytero, viro probato. Missi vero fuerunt a Baltano Persarum Rege, ad ea quæ pacis erant tractanda, tempore Juliani apostatæ, quem cum in loco idolis dicato, Trygono appellato, diis sacrificantem trans fretum Chalcedone vidissent, multosque illius errori adherentes, ipsi erga Deum pii et Christi cultores, misere seductos deplorabant : et Christum precabantur, ut se in fide salvos integrosque conservaret, ne idololatrarum erroribus ullo modo contaminarentur. Deprehensi autem ab Indico cubiculario, et ad impium Julianum deducti, cæduntur et talos trajecti clavis, atque subtus axillas lampadibus ardentibus ustulati sunt omnes. Seorsim autem S. Manuel multis promissis et hortationibus ab impuro Imperatore Juliano ad immolandum diis frustra invitatus.

Armigeri tres, Manuel, Sabel, Ismael, Confudere Duces inimicos Trinitatis.

Canonem ipsis compositum necdum invenimus ; sed solum Stichera prosomata triu, Canonem præmitti solita : quibus accedit Anatoli Patriarchæ Cantus hujusmodi. Εἰλικρινῶς ποθήσαντές σε, Ἄγγε Θεοῦ, οἱ εὐδοχοὶ Μάρτυρες, τὸ κυρολατρεῦειν ἔασαντες, λιπόντες δὲ τὴν Χαλδαίων γῆν καὶ τῷ σῷ φωτὶ κατακλιθήσασιν θωρακισθέντες δὲ ὀπλοῖς τῆς πίστεως ἤσχησαν Ἰουλιανὸν τὸν τύραννον, Μανουὴλ ὁ εὐδοχὸς, καὶ Σαβὴλ ὁ αἰμίμνητος, καὶ Ἰσμαὴλ ὁ τριστόλιος, σὺν Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι ὑμνούντες σε, πρεσβεύουσι τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Sincere amantes te, Verbum Dei, Martyres gloriosi, dimisso ignis cultu et terra Chaldæorum, tuo lumine resplenduerunt : et armis fidei loricati Julianum tyrannum confuderunt, gloriosus Manuel, Sabel memorandus omni ævo, et ter beatus Ismael ; qui tibi, cum Patre ac sancto Spiritu, hymnum cantantes, orant ut animæ nostræ salventur.

4 Elogium seu Actorum compendium hujusmodi est. Ὅυτοι ὑπῆρχον ἐκ Περσίδος, πατὴρς μὲν Ἀρμιμάγου, μητὴρς δὲ Χριστιανῆς. διδάχθέντες τὴν εὐσέδειαν καὶ τὰ ἱερά γράμματα παρὰ Ἐυνίκου τινὸς Πρεσβυτέρου, ἀνδρός εὐλαβοῦς. Ἀποσταλέντες δὲ παρὰ Βασιλεύου Βασιλέως Περσῶν, καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην πρεσβεύοντες, κατὰ τοὺς χρόνους Ἰουλιανοῦ τοῦ παραδότη. Ὁν θύοντα τοῖς εἰδώλοις ἐν τῇ εἰδωλείῃ τῷ λεγομένῃ Τρυγῶνι πέραν ἐν Χαλκηδῶνι θεκασάμενοι, καὶ πολλοὺς τῆ αὐτοῦ πλάνη ὑπαγομένους, αὐτοὶ ὄντες θεοσεβεῖς καὶ τῷ Χριστῷ λατρεύοντες, ὠλοφύροντο καὶ τὸν Χριστὸν κητικέτευον, διαφυλαχθῆναι αὐτοὺς ἐν τῇ εἰς αὐτὸν πίστει, καὶ μὴ κοινωησάσθαι τοῖς εἰδώλοισι τῆς πλάνης. Διαδοληθέντες δὲ παρὰ Ἰουδαίου κουδικουλαρίου, καὶ ἀγθέντες τῷ δυσσεβεῖ Ἰουλιανῷ, τύπτονται, καὶ ἤλοις περνοῦνται τοὺς ἀστραγάλους, καὶ λαμπᾶσι πυρὸς τὰς μασγάλας καταφλέγονται. Καὶ ταῦτα μὲν κοινῇ ἴδιξ δὲ ὁ ἁγίος Μανουὴλ ὑποσχέσεις δεξάμενος παρὰ τοῦ μικροῦ βασιλέως Ἰουλιανοῦ καὶ παραινέσεις, καὶ μὴ πεισθεὶς θυσίας προσενεγκεῖν τοῖς εἰδώλοις, κητικηδοται τὴν κεφαλὴν, καὶ σφόδρα τὰ ὦτα καὶ καλάμοις εἰλιθεὶς κατασφίγγεται, καὶ ἑτέροις ὀξείσι κατακεντεῖται. Καὶ οὕτως, ἄμχ τοῖς θυσίῃ αὐτοῦ ἀδελφοῖς Σαβὴλ καὶ Ἰσμαὴλ, ἐν τῷ πρὸς Θράκη τείχει τῷ λεγομένῃ Κινυσταντίου ἐν τόπῃ κρυμνῶδει ἀπαχθείς σὺν αὐτοῖς τὴν κεφαλὴν ἀπειμήθη. Τοῦ δὲ παραδότη προσητάξαντος κατακλιθεὶν τὰ σώματα αὐτῶν, εὐθέως ἐστίθη ἡ γῆ καὶ ἐδέξατο τὰ λείψανα τῶν ἁγίων πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ τοιοῦτου θαύματος ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ. Μετὰ δὲ ταῦτα, τινῶν εὐλαβῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποκαλυφθέντων, ἐτάφησαν τὰ ἅγια λείψανα παρ' αὐτῶν μετὰ μύρων καὶ θυμιαμάτων. Ὅδὲ παράνομος Ἰουλιανὸς τρηικαῦτα ἀποστρέφον ἐκ τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου, οὐρανόθεν ἐπλήγη πληγῇ, καὶ τῷ αἰνσίῳ πυρὶ προεπέμφθη. Τελείται δὲ ἡ αὐτῶν συναξίς ἐν τῷ ἁγιωτάτῃ αὐτῶν μαρτυρίῳ, τῷ ὄντι πλησίον τοῦ ἁγίου Προφήτου Ἐλισσαίου. ΙΙΙ ex Perside erant oriundi. patre quidem Archimago, matre vero Christiana, pietatem et sacras Litteras edocti ab Eunico quodam Presbytero, viro probato. Missi vero fuerunt a Baltano Persarum Rege, ad ea quæ pacis erant tractanda, tempore Juliani apostatæ, quem cum in loco idolis dicato, Trygono appellato, diis sacrificantem trans fretum Chalcedone vidissent, multosque illius errori adherentes, ipsi erga Deum pii et Christi cultores, misere seductos deplorabant : et Christum precabantur, ut se in fide salvos integrosque conservaret, ne idololatrarum erroribus ullo modo contaminarentur. Deprehensi autem ab Indico cubiculario, et ad impium Julianum deducti, cæduntur et talos trajecti clavis, atque subtus axillas lampadibus ardentibus ustulati sunt omnes. Seorsim autem S. Manuel multis promissis et hortationibus ab impuro Imperatore Juliano ad immolandum diis frustra invitatus.

F igitur digna etiam hæc æstimavit Henschenius, jamque eo a me parari cœperunt, cum adeo imperfectum et obscurum inveni egraphum Parisinum, ut nisi scriptum de novo et cum originali collatum, non posset impressioni servire : quapropter abstinere malui labore minus necessario ; eumque alteri dimittens, in hæsuro vestigiis Joannis Bapt. Cotellerii, a quo Ecclesiæ Græcæ monumenta, aliis inedita tomis duobus excusa habemus, significo posteriorum Actorum in Regio Venetoque Colicibus hoc esse initium. Oī mēn αἱλοὶ διδάσκει καὶ τύραννοι, εἰ καὶ τοῖς εἰδώλοις προστεθηκότες ἐτύγγονον, ἀλλὰ τῇ ἀπάτῃ συντεθραμμένοι ἀπ' ἀρχῆς οὐ ξένον τι καὶ ἐκτετοπισμένου ἔχειν τὸ σέβας ἐδόκουν. Alii quidem persecutores et tyranni etsi idolis adhærent, errore tamen antiquo circumventi videbantur minime peregrinam et absurdam religionem sequi.

A vitatus, per caput et aurem utramque clavis transfigitur, et calamis circumplexus vincitur, aliisque fodicatur acutis. Deinde tam ipse, quam ejus duo fratres Sabel et Ismael in muro Thraciæ, qui Constantini dicitur, loco præcipiti, capitibus plectuntur, et per ignem apostatæ corpora comburuntur, et subito terra discissa est, et Reliquias Sanctorum suscepit. Multi vero ob tale miraculum in Christum crediderunt. Post hæc autem aliqui pii viri revelatas sibi a Domino nostro Jesu Christo sacras has

Reliquias sepelierunt unguentis et aromatis conditas. Iniquus vero Julianus deinde ex bello Persico revertens, cœlesti plaga occiditur, et ad ignem æternum transmittitur. Celebratur autem eorum solennitas in sanctissimo illis constructo aratorio sito prope templum sancti Prophetæ Elisæi. *Hæc ibi. Illustre etiam elogium Galesinius in suo Latino Martyrologio vulgavit, et memoriam etiam suo ad Usuardum Auctario inseruit Molanus, Martyrologio autem Romano Baronius.*

Mentio in fastis Latinis

ACTA VETUSTIORA

Ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ 655, interprete D. P.

CAPUT I.

Legatio eorum ad Julianum, et prima confessio.

B Κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, βασιλεύοντος τοῦ ἀσεβοῦς τοῦ Ἰουλιανοῦ, καὶ τῆς εἰδωλολατρίας ἐπικρατούσης, καὶ τῶν θαυμάσιων εὐνοχουμένων πρὸς πλάνην ψυχῶν εὐσεβῶν ὁ ἀνομοῦ, οὗτος κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἐξέπεμψε προστάγματα, ὥστε πάντας θρησκείαις τοῖς ματαίοις θεοῖς, ἢ μὴ βουλομένους τιμωρίαις διαφόροις ἀνεπαχθεῖσθαι. Πολλοὶ μὲν οὖν διὰ τὴν πρὸς Θεὸν πίστιν, θλίψεις καὶ ἀνάγκας ὑπέμειναν, ζωῆς αἰωνίου ἐλπίδα ἀπεκδεχόμενοι. Ὅθεν καὶ οἱ μακάριοι οὗτοι καὶ ἄγιοι μάρτυρες Μανουὴλ, Σαβὴλ, καὶ Ἰσμαὴλ ἐκ τῆς χώρας τῶν Περσῶν ἠρμήμενοι, καὶ μίαν πατριῶν κερτιμένοι, διὰ τῆς καλῆς αὐτῶν ὁμολογίας, τὴν ἐν οὐρανοῖς βασιλείαν ἐληρουμένησαν ὡς περ καὶ αἱ τῶν υπομνημάτων πράξεις αἱ γενόμεναι ἐπ' αὐτοῖς διδάσκουσιν ἡμᾶς, περιέχουσαι οὕτως.

2 Βαλτανῶ βασιλεύοντος ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Περσῶν, πολέμου μεγάλου κινήθητος ἐξέπεμψεν ὁ δυσσεβὴς Ἰουλιανὸς γράμματα πρὸς τὸν βασιλέα Βαλτανῶν περιέχοντα τὸν τρόπον τοῦτον. Ἰουλιανὸς Καῖσαρ, Βαλτανῶ Βασιλεῖ χαίρειν. Ἀναγκαῖον ἐστὶ σχολάζειν ἡμᾶς ταῖς θυσίαις τῶν θεῶν, καὶ μὴ ὡς εἰκῶς ἐνομοῖαις τισὶν ἀναπειθομένους πολέμους ἐγείρειν μεταξὺ ἡμῶν, εἰς ὀλεθρον ψυχῶν ἀνθρώπων γενόμενος καὶ μέγιστα τοῖς ὁμοίοις πάθειν ἡμῶν ὑπάρχουσι καὶ κρείττων ἐστὶν εἰρήνην βραβεύειν ἡμῖν διὰ τῆς θεραπείας τῶν θεῶν, ἵνα ἀταράχως διαίωμεν. Ἐρρώτο.

C 3 Ταῦτα τὰ γράμματα δεχόμενος ὁ βασιλεὺς Βαλτανῶς περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Ἰουλιανοῦ, καὶ ἀναγκῶν, καὶ πεισθεὶς, ἀπέστειλε τῷ Ἰουλιανῷ πρὸς τὸ ἀσφαλίαν βεβαίαν γενέσθαι μεταξὺ αὐτῶν, καὶ εἰρήνην οὐς τινας εἶχε θεράποντας αὐτῷ ὑπάρχοντας τοὺς μακαρίους τοῦτους καὶ ἄγιους μάρτυρας Μανουὴλ, Σαβὴλ καὶ Ἰσμαὴλ, οἱ ἴσαν ἠρατοὶ μὲν τῷ κάλλει, νέοι δὲ τῇ ἰλικίᾳ. Οὗς ἰδὼν ὁ Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς, ὑπεδέξατο μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἐκέλευεν συνδιέγειν αὐτοὺς οὖν αὐτῷ. Ἐξῆς δὲ ἐπὶ τὴν Βιθυνῶν ἐμπερχίαν, ἐλθὼν ἐν Χαλικιδῶνι ἐκέλευεν ἐρπύην μεγάλην γενέσθαι, καὶ θυσίας προσενεχθῆναι τοῖς εἰδώλοις. Πολλῶν οὖν συνελθόντων ἐπὶ τὰς θυσίας τῶν ματαίων θεῶν, κατὰ τὴν πρόσταξιν τοῦ ἀσεβοῦς Βασιλέως Ἰουλιανοῦ, οἱ μακάριοι καὶ ἄγιοι οὗτοι μάρτυρες Μανουὴλ, Σαβὴλ, καὶ Ἰσμαὴλ, ἴσαν ἐστώτες ἐξῆς τῆς πόλεως τοῦ ναοῦ τῆς καλουμένης Τριγώνου, ὀρούντες πῶς πεπλάνηται, καὶ προθύμως οὕτως προσάγουσι τὰς θυσίας ταῖς ματαίοις θεοῖς καὶ τύπτουτες ἐαυτῶν τὰ στήθη καὶ κλαίοντες, ἰκέτευσον τὸν δεσπότην Χριστὸν μὴ συγκαταριθμηθῆναι αὐτοῖς ἴσαν γὰρ διδάχθεντες τὰ τῶν ἁγίων γραφῶν παραγγέλματα παρὰ Ἐυνοῖκῳ τινι πρεσβυτέρῳ, ἀνδρὶ θαυμαστῷ καὶ εὐσεβεῖ, καὶ πεπληρωμένῳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

4 Ἀρίων εἶν ὁ Ἰνδιός, Κοιτικουλάριος τοῦ δυσσεβοῦς Ἰουλιανοῦ, ἔχων πόθον πολλὸν περὶ τῶν ματαίων εἰδώλων πλάνην, ἰδὼν αὐτοὺς ἐξῆς ἐστώτας τοῦ ναοῦ,

I In diebus illis cum impiissimus Julianus Imperio potiretur, et idololatria prædominaretur, et demones deliciarentur in perditione animarum piarum; sacrilegus iste per cunctas regiones et civitates emisit edicta, quibus præcepit ut falsi Dei ab omnibus colerentur, qui autem id recusarent variis cruciatibus a torquerentur. Igitur multi propter fidem in Deum tribulationes et arumnas sustinebant, spem æternæ vitæ præstolantes; sicut et hi beati ac Sancti Martyres, Manuel, Sabel atque Ismael ex regione Persidis advecti, ubi communem habebant patriam, præclara sua confessione cœlorum regnum hereditarunt; quemadmodum monumentorum Acta, desuper in hunc modum b conscripta, nos docent.

2 Cum Baltanus c apud Persas regnaret, et grave bellum esset suscitatum, misit ad eum impius Julianus litteras hujus tenoris. Julianus Cæsar, Baltano Regi salutem. Oportet nos vacare Deorum sacrificiis; non autem bella suscitare inter nos, pretextibus nescio quibus inductos ad perniciem hominum; maxime cum eandem sententiam amplexis, præstabilius sit pacem obtinere propter Deorum religionem, ut absque inquietudine vivamus. Vale.

3 Hujusmodi litteras Rex Baltanus accipiens ab impio Juliano, iisque lectis persuasus ad confirmandam inter ipsos pacem; misit quos habebat fidelissimos ministros, beatos hosce ac Sanctos Martyres, Manuel, Sabel atque Ismael; forma decoros, ætate juvenes. Quos cum vidisset Imperator Julianus, magna lætitia excepit, secumque jussit commorari. Egressus deinde in provinciam Bithyniæ, d ac veniens Chalcedonem in loco qui Trigonus dicitur; jussit festum solenne celebrari et Sacrificia idolis offerri. Multis itaque ad sacrificia inanum deorum concurrentibus, juxta mandatum Imperatoris Juliani; Sancti hi atque Beati Martyres Manuel, Sabel, atque Ismael stabant extra portam templi, quod Trigonum appellatur; et videntes quomodo seducti alaeriter sacrificarent falsis diis, percutiebant pectora sua; et flentes orabant Dominum Jesum Christum, ut inter eos nunquam numerarentur: didicerant enim sacrarum Scripturarum mandata ab Eunoco Presbytero, viro religioso et admirabili, ac Spiritus sancti pleno.

4 Ita extra templum stantes videns Arion Indicus, impii Juliani cubicularius, multumque zelans erroneum idolorum cultum; Cur, inquit, non intratis,

Juliano Christianos persequenti,

a

b

c et pacem cum Persis optanti

F missi a Rege ad eam firmandam tres fratres,

d eisdem Chalcedone sacrificanti

EX MS.
recusant assi-
stere :

A tis, et cum ceteris festum agitis, in laudem Deorum immortalium, sed tristes manetis? Beati vero ac sancti Martyres Manuel, Sabel, et Ismael responderunt ei dicentes : Apage hic, et recede a nobis. Tristamur nos, quia videmus animas seductas, lætantes dæmonas, et Dominum nostrum Jesum Christum contumelia affectum. Hæc a sanctis Martyribus audiens Indicus Cubicularius, advocatis quibusdam ministris comprehendit eos, atque ad Julianum Imperatorem adduxit, dicens : Domine Imperator, quare isti soli non sacrificant benignis Diis, tantaque aguntur vecordia, ut eos sibi propitiare nolint? Multa erat eo loci concursatio et constipatio populi; ideoque Julianus impius continuo jussit inde abductos, in carcerem conjici, dicens; si quidem hodie voluerint bonis Diis sacrificare, serventur indemnes; sin minus die crastina quæstionem de eis habebo, eosque puniam. Sancti autem Martyres psallebant in custodia dicentes : Venite exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro.

ideoque delati
traduntur car-
ceri,

postridie pro-
ducti,

B Cum ergo non venirent sancti Martyres ad sacrificandam idolis, die sequenti; pro tribunali sedens impius Julianus, jussit eos sibi sisti, et iracundia plenus dixit : Ideone ad nos vos misit vester Rex Baltanus, ut neque mecum festum ageretis, neque Diis offerretis sacrificia? Cui responderunt sancti in hæc verba : Audi Imperator sacrilege, veritatem rei; Pater noster e Magas fait, multumque diligebatur a nostro Rege Baltano; Mater vero Deum coluit; illis mortuis, suseepit nos in suam tutelam Rex noster, fuimusque cum illo, nequaquam ab eo coacti ad ejusmodi sacrificia : nunc vero nos destinavit ad te ad constituendam pacem, non autem ut nos cogas idolis sacrificare. Etenim ab Eunoico, viro admirabili et Christiano, edocti sumus nosse Deum vivum ac verum, qui fecit cælum et terram; astra, solem, lunam omnemque creaturam; cujus mandata indeclinabiliter custodire, eique sacrificium laudis offerre satagimus.

e
fatentur se
Christianos,

satis bene ex
scripturis in-
structos,

C Ad hæc in furorem actus impius, animoque astuans : Ad me, inquit, talem tantumque Imperatorem venientes, videmini prorsus esse idiotæ. Sancti Martyres responderunt ei, Noli præcipitare sententiam, vocando idiotas Dei servos : Dominus enim noster Jesus Christus potest farere, ut adstantes tibi, sophisticæ appareamus : qui per sacras divinitusque inspiratas Scripturas nos docuit, dicens ; Quando steteritis ante Reges et Præsides, nolite anxie cogitare, quomodo aut quid loquamini : Spiritus enim sanctus docebit vos quid loqui oporteat. Imperator autem Julianus, Et ego, inquit etiam legi fatuitates istas, nec quidquam utilitatis mihi attulit Christus iste quem dicitis. Suadeo igitur ut et vos velitis ab illo deficere, et immortalibus Diis sacrificetis : sin minus multifariis tormentis dignos vos efficietis, neque proderit vobis quidquam Christus. Tum Sancti Martyres ; Impie et profane Imperator, quomodo adeo insensatus es, ut quotidie ad Deos tuos accedens, non videas mutos omnino esse; utpote qui sunt inanimes lapides, et dæmonum domicilia, decipientium humanas animas.

negantque se
diis lapideis
sacrificaturos.

D λέγει αὐτοῖς· Διατί καί ὑμεῖς οὐκ εἰσέρχεσθε, καί συνορτάξετε μετὰ πάντων, καί εὐχεριεῖτε τοὺς ἀθανάτους θεοὺς, ἀλλ' ἐστὲ οὕτω σκυθρωποί; Οἱ δὲ μακάριοι καὶ ἅγιοι μάρτυρες Μανουήλ, Σαβέλ, καὶ Ἰσμαὶλ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ λέγοντες· Ἄπελθε ἄνθρωπε, ἀπόστηθι ἀπ' ἡμῶν· Ὀλιβόμεθα γὰρ ὑμεῖς, ὅτι ὀρώμεν ψυχὰς πλανωμένας, καὶ τοῖς δαίμονας εὐωχουμένους, καὶ τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν περιφρονούμενον. Ἰνδικὸς δὲ ὁ κύβηκου-λάριος, ἀκούσας ταῦτα παρὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ προσκαλεσάμενός τινας, καὶ συλλαβόμενος αὐτούς, ἀπήγαγε πρὸς τὸν Βασιλέα Ἰουλιανὸν λέγων αὐτῷ· Δέσποτα Βασιλεῦ, διατί οὗτοι μόνου οὐ θύουσι τοῖς εὐμενέσι θεοῖς, ἀλλὰ τοιούτη ἀπονομή κέχρηται μὴ θέλοντες ἐξευμενίζεῖν αὐτούς. Πολλῆς δὲ ταραχῆς γενομένης καὶ συνορμῆς τῶν ὄχλων, εὐθέως ἐκέλευσεν ὁ δυσσεβὴς Ἰουλιανὸς ἀπενεχθέντας αὐτοὺς βληθῆναι ἐν τῇ εἰρατῇ, εἰπὼν· Εἰ μὲν θελήσουσι θύσαι τῇ σήμερον ἡμέρᾳ τοῖς εὐμενέσι θεοῖς, σωθῆσονται· ἐπεὶ τῇ ἐπαύριον, τιμωρήσομαι αὐτούς. Οἱ δὲ ἅγιοι μάρτυρες ἐψάλλον ἐν τῇ φιλίᾳ λέγοντες· Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, ἀλαχθῶμεν τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν.

E Ὡς [Μτ'] ἴκόντων δὲ τῶν ἁγίων μαρτύρων τοῦ ἐπιθῆσαι τοῖς εἰδώλοις, τῇ ἐπαύριον προκαθίσας ὁ δυσσεβὴς Ἰουλιανὸς, ἐκέλευσε παραστῆναι αὐτοὺς ἁγίους μάρτυρας, καὶ ἀπομονῆς λέγει αὐτοῖς· Ἐν τούτῳ ὑμᾶς ἀπέστειλε πρὸς με ὁ Βασιλεὺς ὑμῶν Βαλτανός, ὥστε μὴ θέλει συνορτάζειν ἡμῖν, καὶ θυσίας προσφέρειν τοῖς θεοῖς; Οἱ δὲ ἅγιοι ἀποκριθέντες εἶπον αὐτῷ· Ἄκουσον, παράνομε Βασιλεῦ, μετὰ ἀληθείας· Ὁ μὲν πατὴρ ἡμῶν Μάγος ὑπῆρχε, καὶ πάνυ ἠγαπάτο παρὰ τοῦ Βασιλέως ἡμῶν Βαλτανοῦ· ἡ δὲ μήτηρ ἡμῶν θεοσεβὴς ἦν· καὶ τούτων τελευτησάντων, ἀναγκαλίστατο ἡμᾶς ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν, καὶ διήγομεν σὺν αὐτῷ, μηδὲως ἀναγκασθέντες παρ' αὐτοῦ περὶ θυσῶν τοιούτων, οὐκ ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς σε πρὸς βράδευσιν εἰρήνης, οὐχὶ δὲ ἵνα ἐκδιώξῃ ἡμᾶς εἰδώλοις προσκυνήσαι. Ἡμεῖς γὰρ ἐδιδάχθημεν παρὰ Ἐυνοῖου τοῦ ἱεροδιδασκάλου, ἀνδρὶ θαυμαστῷ καὶ χριστιανῷ, ἐπιγινώσκειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, ὃς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν, καὶ φυλάττει τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἀκλινωῶς, καὶ θυσίαν αἰνέσεως· αὐτῷ ἀποδιδόναι σπεύδομεν.

F Ὡς δὲ δυσσεβὴς Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ἐμμανῆς γενόμενος, καὶ θυρομαχῶν ἔφη· Πῶς ὑμεῖς προσκύνετε τοιοῦτον Βασιλεῖ ὡς ἰδιῶται τυγχάνετε. Οἱ δὲ ἅγιοι μάρτυρες ἀποκριθέντες εἶπον αὐτῷ· Μὴ σπεῦδε ἰδιώτης ἀποκολεῖν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δύναται ὡς σοφιστὰς σοὶ παραστῆσαι ἡμᾶς· διὰ γὰρ τῶν ἁγίων καὶ θεοπνευστῶν γραφῶν αὐτοῦ, διδάσκει ἡμᾶς λέγων· Ἐὰν παραστήτε ἐπὶ Βασίλεις καὶ Ἡγεμόνας, μὴ μεριμνήσετε τί εἰπῆτε, ἢ τί λαλήσετε· το γὰρ ἅγιον Πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς, ἃ δεῖ λαλεῖν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ἔφη· Ἐὰν ποτε ταῦτας συγχρῶς τὰς μοῖρας, οὐκ ἔτυχον οὐδεμιᾶς ὠφελείας παρὰ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ· θελήσατε οὖν καὶ ὑμεῖς ἀποστήναι ἀπ' αὐτοῦ, καὶ προσελθόντες θύσατε τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς εἰδὲ μήγε, πολλῶν τιμωρῶν ἀξιωθήσεσθε, καὶ οὐδὲν ὠφλήσει ὑμᾶς ὁ Χριστός. Οἱ δὲ ἅγιοι μάρτυρες ἀποκριθέντες εἶπον αὐτῷ· Δυσσεβὴς καὶ ἀνόσιε Βασιλεῦ, πῶς ἀνόητος ὑπάρχεις, ὅτι σὺ καθεκᾶσταν προσκύνειν τοῖς θεοῖς σου, οὐ βλέπεις τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ἀφωνίαν, ὑπελίθοι ἰπάρχοντες σῆψυχοι, καὶ ὄντες οἰκητήρια δαιμόνων, πλανῶσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

ANNOTATA.

a Cum constet Julianum, clementiam erga Christianos professum, non nisi clam saxisse contra illos, nec nisi aliis præteritis; rescriptisque suis potius vetuisse ne vexarentur; apparet scriptorem hunc, in iis que ad antiquitas scripta addidit, satis imperite processisse: tantum abest ut coævus fuerit.

b Quoad substantiam scilicet; quædam enim ab

Auctore liberiori stylo amplificata, manifestum fiet legenti.

c Baltanus, in aliis Actis Alamundarus scribitur: quod ultimum inauditum historicis omnibus nomen est ante eum, qui incunte sæculo 6, a Mahomete ad Christum transit, saraccorum Princeps: ipsum quoque nomen Arabicum, fictionem probat. Sed neque Baltanum,

A num, neque (ut Allatius vertit) Peltanum, apud Persas Imperatorem invenius aetate Juliani, nec scio an postea. Eryx non Regem sive Imperatorem Persarum (qui ab anno 316 ad 381 Sapores II ex omnium scriptorum consensu fuit) sed Persici exercitus Ducem, cui Sapores potestatem fecerit de pace tractandi cum Romanis hic intelligendum censeo: estque hæc altera et capitalis hallucinatio Auctoris, nequaquam pro coævo habendi.

d Octo ferme mensibus egerat Constantinopoli Julianus; quod etiam probant ejus ibi rescripta, in Codicem Theodosianum relata, et apud Jacobum Gottofre-

dum Chronologicè digesta; quorum ultimum signatur Constantinopoli iv Idus Maji: duo absque loco, xv, et xii Kal. Julii: ac denique proximum Nicomediæ in Bithynia, Kal. Augusti, ut Chalcedone eam fuisse hæc 17 Junii verosimile fiat etiam inde: proque ea Juliani mora in Bithynia, ipsismet testem in Epistola 48 et Leye 8, citat Pagius in Critica, nec non Libanium epist. 22 lib. 1.

e Archimagum facit Synaxarium Claromontanum: quod crederem si Baltanus Imperator fuisset.

D
EX MS. VATIC.
INTERP. D. P.

CAPUT II.

Tormenta fortiter tolerata, mors constanter obita, sepultura.

Oὃς ἄνομος Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς, ὀργισθεὶς θυμῷ μεγάλῳ, λέγειν τοῖς Ἁγίοις Ἀθλιότατοι πάντων ἀνθρώπων, ἀξιούμενοι παρ' ἐμοῦ φιλονηρωπίαις, ὑδρίζετε τοὺς θεούς, λίθους σφύρασις πολυμῶντες προσαγορεύειν αὐτοῖς; Μὰ τὴν αὐτῶν εἰμένειαν, ἅσπερ βραχυζόμενοι τὴν δύναμιν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε. Καὶ ἀπομαναίε, ἐκέλευσεν ἐκταθέντας αὐτοὺς ἐπὶ τὴν γῆν, τὰς διὰ ῥιπάλλων καὶ βουναύρων αἰκίζεσθαι τιμωρίαις, καὶ τοὺς κήρυκας βροχῶν καὶ λέγειν αὐτοῖς, τοὺς θεούς μὴ ἀτιμάζετε. Ἁλικιζόμενοι δὲ ἐπὶ πολὺ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, μὲν φωνῇ ἀνεδύον λέγοντες, Ἡμεῖς λίθους σφύρασις οὐ προσκυνούμεν, τὸν δὲ ἀληθινὸν καὶ ζῶντα Θεὸν προσκυνούμεν, καὶ αὐτῷ λατρεύομεν. Θυμομαχῆσας οὖν ἐπὶ ταῦτοις ὁ δυσσεβὴς Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς, ἄγων αὐτοὺς ἐπιμένοντα τοῦ μὴ ἀποστῆναι ἀπὸ τοῦ δεσποτοῦ Χριστοῦ, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀναρτήθοντας ἐπὶ τῶν ξύλων ζῆσθαι αὐτῶν τὰ πλευρά, καὶ ἦλθον ἐμπάρησαι διὰ τῶν ἀσπρηγῶν αὐτῶν. Οἱ δὲ ἅγιοι Μάρτυρες, ὑπομένοντες τὴν πυρρὰν ταύτην τιμωρίαν, ἐκραζῶν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες, Χριστὲ Ἰησοῦ, ὁ ἐπὶ ξύλου ἀνελθὼν τοῦ ἁγίου καὶ τιμίου σου σταυροῦ, ἵνα σώσῃς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἡμῶν, ἀλλὰ ποιήσῃς μετ' ἡμῶν ἔλεος, ὡς καὶ μετὰ τῶν εὐαρεστησάτων σοι Ἁγίων, καὶ κούφισον ἡμᾶς ἐκ τῶν περιεχουσῶν ἡμᾶς ὀδυνῶν, ὅτι σὺ αἶσας, Κύριε, τὴν σάρκα ἡμῶν ταπεινῶν ὑπέβησας ἐν παρατάξει, ἀήτητες μόνε, καὶ εὐσπλαγγγε σωτὴρ ἡμῶν.

8 Ταῦτα δὲ εὐχομένῳ αὐτῶν, Ἄγγελος Κυρίου ἐπιστάς, ἐκούφισε τοὺς Ἁγίους ἐκ τῶν πόνων. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ἐκέλευσεν κατενεχθῆναι αὐτοὺς ἐκ τῶν ξύλων, καὶ λέγει αὐτοῖς: Ἴδετε πῶς ὑμῖν συμπαθῶ, ὅτι νέει τῇ γλυκίᾳ ὑπάρχετε, καὶ ὠροῖσθε τῷ κλάσει; Θελήσατε οὖν ἕσασιν τοῖς εὐμένεσι θεοῖς, καὶ τιμῶν μεγίστων ἀξιοθῆναι, δὲ συνδιόγειν ἡμῖν. Οἱ δὲ ἅγιοι ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ἡμεῖς μάλλον σπεύδομεν διόγειν τῷ ἐπουρανίῳ Δεσπότῃ καὶ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅπερ καθ' ἡμέραν καὶ τὰς εὐεργεσίας ὑμῶν ἐφ' ἡμᾶς γνωρίζασι, ὡπερ ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαία τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα κεντημένοι, εὐροῖεν παρρησίαν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῆς φασερῆς καὶ φρικτῆς ἐτάσεως τοῦ μεγάλου Βασιλείως.

9 Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς, βουλόμενος διὰ λόγων παρακλητικῶν μεταστρέψαι αὐτοὺς ἐκ τῆς εὐσεβείας εἰς τὴν ἀσεβείαν, λέγει τῷ Σαβίλ καὶ τῷ Ἰσμαήλ· Τί θέλετε καὶ ὑμεῖς; βούλεσθε ἀφίσταν ἐκαστοὺς ἐκ τῶν ὀρωμάτων τῶν μεγίστων θεῶν, ὡπερ παρέχουσι πᾶσι τοῖς προσιοῦσιν αὐτοῖς; οἶδα γὰρ ὅτι ὁ ἀπονενομημένος ὑμῶν ἀδελφός οὗτος ἀναπαύει ὑμᾶς, ἵνα μὴ θυσίαν προσαγάγητε αὐτοῖς, καὶ μεγίστων παροχῶν ἀξιοθῆτε παρ' ἡμῶν ὑπολαμβάνοντες γὰρ ἐκ τῆς ὀφείας εὐγνώμονες ὑμᾶς ὑπάρχετε. Οἱ δὲ ἅγιοι ἀποκριθέντες ὡς ἐξ ἐνόου στοματικῆς εἶπον αὐτῷ· Βασιλεῦ παράνομε, καὶ ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, τί ἠθικὸν ἡμᾶς ὠφείλων ἀποστῆσαι τοῦ Δεσποτοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; ἀπέλθε πρότερον πείσον τοὺς θεούς σου εἰπεῖν ἡμῖν, εἰ θέλουσι παρ' ἡμῶν θυσίαν λαβεῖν, καὶ ἡμεῖς ἐτοίμως ἔχομεν προσαγαγεῖν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ἐμμανῆς, γενόμενος θυμομαχῶν, λέγει αὐτοῖς· Ἀτυχεῖσάτοι παρὰ πάντας ἀνθρώπους, οὗτοι ἐν ἰσχυρίᾳ

Tunc impiissimus Julianus, ita succensus vehementer, Sanctis inquit: Infelicissimi mortalium, tanta a me humanitate dignati, Deos blasphematis eosque audetis lapides inanimos appellare? Per ipsorum propitium mihi numen, sufficienter excruciatum potentiam cognoscetis. Mox autem furibunda voce mandavit, ut humo strati fustibus ac taureis cæderentur, licitoribus inclamantibus atque dicentibus, Nolite Deos afficere contumelia. Dum autem sic diutius vapularent sancti Martyres, velut uno ore loquentes clamabant; Nos lapidibus inanimis non sacrificamus: sed adoramus Deum, vere viventem in æternum, ipsique servimus. Excandescentis ad hæc sacrilegus, et videns constare ipsos sibi in non abnegando Christo; jussit in ligno suspensorum latera radi, et talos clavis perforari: Sancti vero hoc supplicium sustinentes, clamabant, Christe Jesu, qui ascendisti in lignum sanctæ ac venerandæ Crucis tuæ, ut salvum faceres genus humanum; ne recedas a nobis, sed fac nobiscum secundum misericordiam tuam, sicut fecisti cum iis qui tibi placuerunt sanctis; et erue nos ab iis qui circumstant nos cruciatibus, tu enim nosti, Domine, quam infirma sit caro nostra ad pugnam, solus invictus et misericors salvator noster.

8 Hæc orantibus illis, adfuit Angelus Domini, et allevavit laborem ipsorum: impius vero Julianus, jussit eos deponi ex lignis, et ait: Videte, quomodo compatiar vobis, quia aetate adolescentes et specie formosi estis: quapropter sacrificare clementissimis Diis; et maximis honoribus digni facti, manete nobiscum. Sancti vero respondententes, dixerunt ei: Nos satagimus conversari cum supercælesti Domino Jesu Christo, cujus quotidie super nos beneficentiam experimur: ut fiduciam in ipso collocatam firmam et incoucessam tenentes, inveniamus gratiam in conspectu ejus, in illa tremendi examinis die.

9 Volens autem Imperator Julianus blandis verbis abducere eos a pietate ad impietatem, Sabeli atque Ismaeli dixit: Vos vero, quid? numquid vos ipsos vultis privare donis, quæ magni Dii præstant accedentibus omnibus ad se? Video equidem quod hic vester insensatus frater nobis non assentitur, ut diis immolet, maximam a nobis alias retributionem accepturus: sed meliora præsumo de vobis, ex ingenno vestro aspectu. Ad hæc illi, velut uno ex ore, responderunt: Princeps impie et Dei inimice, quid præsumis a nos posse a Domino nostro Jesu Christo ablucei sermocinando? vade ac persuadee prius diis tuis ut nobis loquantur, si velint a nobis sacrificium accipere; tunc utique illud prompte offeremus. Ad quod iratus et consilii anceps Julianus. Infelicissimi, inquit mortalium, ipsi requieperfruentes silentium tenent. Cui sancti Martyres: Nempe lapides

Sancti crudeliter fastigantur;

E

et in equuleo ustulantur ac lacerrantur,

sed ab Angelo relevantur.

F

Juniores duo frustra solitantur blanditis,

et pergunt multos deos explodere

A
EX MS. VATIC.
INTERPR. D. P.

lapides cum sint dii tui, quomodo vel audire possent, vel vocem formare? In tenebris autem versantes, quomodo lumen viderent? oculos enim habent et non vident: Deus vero noster, qui semper in caelis est, manet in secula, et illuminat omnem hominem venientem ad cognitionem veritatis suae.

ideoque lampadibus adurantur,

10 Ad haec impius Julianus furore percitus, iussit accensas lampulas eorum lateribus admoventi, Quod cum carnifices exequerentur, Martyres una voce exclamarunt; Christe Jesu, Rex caelestis, adjuva nos, quia propter nomen tuum sustinemus suspensi in ligno: et ista, in multitudine misericordiarum tuarum dignare nos regno tuo caelesti. Dicit eis Julianus: Ast nunc saltem intelligitis quod irascuntur vobis Dii nostri: convertimini igitur et sacrificare illis, ut digni efficiamini clementia nostra. Ipsi vero responderunt: Nos semper videmus virtutem Domini nostri Jesu Christi, qui venit ad nos, et immunia tormenta tua nobis sic lenit, ut nihil eorum quae intulisti nos tangat: scimus autem, quod impiorum oculi videre eum non possint, quia invisibilis ipsis et incomprehensibilis est: sed iis se praebet conspicendum, qui invocant ipsum in veritate: et ideo in hac praesenti vita tribulamur, ut ab aeternis liberemur suppliciis: ipsumque oramus, ut ne patiat nos aggregari abnegantibus nomen suum quod est gloriosum, terribile ac sanctum.

sed a Christo sanantur,

solicitatur etiam frustra Manuel,

11 Sic victus eorum fortitudine tyrannus, neque eos valens ad perditionem pertrahere, iussit adduci Sabelem atque Ismaelem: et insaniens, ad Sanctum Martyrem Manuelem in haec verba est locutus: Infelicissime, impie, plene dierum malorum, miserrere tui ipsius et eorum qui tecum sunt: et venientes sacrificare clementissimis Diis, alioqui gravioribus excruciatu poenis, finem vitae accipietis. Cui sanctus Martyr respondit dicens: Ne praesumpseris Imperator, quod vel unum ex nobis excidere facias a spe, quam habemus repositam in Domino nostro Jesu Christo: quia tres cum simus, ferimus imaginem et similitudinem consubstantialis Trinitatis, una eademque fide illuminati: et praeculis habentes sanctam ac venerandam ejus crucem, quae nos perducet usque in finem, atque ad ipsum Dominum Jesum Christum, alleviantem dolores nostros. Videns igitur impius Julianus, quod verbis suis nihil posset persuadere sancto Martyri, cum esset pleus diabulo, iraque ut ignis efferveret (metuebat enim ne propter praecelaram ipsorum confessionem multi ex praesenti populo converterentur ad fidem Christi) iussit adferri clavos tres, unumque infigi capiti Manuelis ac duos humeris: et calamos scindi, atque per totum corpus immitti, acuminatos autem alios infigi unguibus manuum ac pedum itaque colligari eum; simulque adductos beatos viros Sabelem et Ismaelem pertrahi ad murum versus Thraciam qui dicitur Constantini, in locum qui dicitur Praecipitium; ibique truncari capitibus, ac statim sarmenta colligi ad comburenda corpora, ne forte inventa a Christianis sepulturae honorem consequerentur: festinabat enim in Bithynorum provinciam discedere.

clavisque et calamis acutis confoditur.

Capitis damnati,

post factam in loco supplicii orationem, gladio feriuntur:

12 Venientes ergo ad locum Sancti, in quo plectendi erant; et lictoribus satagentibus, quod in mandatis habebant, implere; omnes ad Orientem conversi, velut ex uno ore precati sunt ad Dominum, hocce modo: Jesu Christe, servator noster; qui verbo caelum et terram constituisti, pro nobis dignate mortem sustinere, et triduum in sepulcro manere; suscipe animas nostras in pace, et libera nos de manibus sacrilegi Imperatoris Juliani: po-

δικήνους; σκοπὴν ἀσκούουσιν. Οἱ δὲ ἅγιοι Μάρτυρες ἀποκριθέντες εἶπον αὐτῷ· Λίθιοι γὰρ ὄντες οἱ θεοί σου, πῶς ἀκούουσιν, καὶ φωνὴν ἀπιτελέουσιν; μάλιστα δὲ καὶ ἐν σκοτίᾳ διήκοντες, πῶς τὸ φῶς θεωρήσουσιν; ὀφθαλμοὶ γὰρ αὐτοῖς εἴσι καὶ οὐ βλέπουσιν. Ὁδὲ ἡμέτερος Θεός, ὃν αἰεὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς μένει εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅς καὶ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς αὐτοῦ ἀληθείας.

10 Ἐμμανὴς δὲ γενόμενος ἐπὶ τούτοις ὁ ἄνομος Ἰουλιανός, ἀκούων ταῦτα, ἐκέλευσε λαμπάδας πυρρὰς ταῖς πλευραῖς αὐτῶν προσεγγῆσαι· Παισάντων δὲ τῶν θυμῶν τὸ κελευθὲν αὐτοῖς, οἱ Μάρτυρες ἀνεθόησαν μιᾷ φωνῇ καὶ εἶπον· Χριστὲ Ἰησοῦ οὐράνιος ὢν βασιλεὺς, βοήθησον ἡμῖν, ὅτι διὰ τὸ ὄνομα σου ὑπομένομεν ταῦτα ἀποκρεμάμενοι, καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν σῶν οἰκτιρισμῶν καταξίωσον ἡμᾶς τῆς ἀνω σου βασιλείας. Ὁδὲ Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς λέγει αὐτοῖς· Καὶ νῦν οὐ συνίετε ὅτι ὀργίζονται ὑμῖν οἱ θεοὶ ἡμῶν; ἐπιστρέψατε οὖν, καὶ θύσατε αὐτοῖς, ἵνα ἀξιωθῆτε φιλανθρωπίας παρ' ἡμῶν. Οἱ δὲ ἅγιοι ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ· Ἡμεῖς αἰεὶ ὀρῶμεν τὴν δύναμιν τοῦ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραγενομένου ἐν ἡμᾶς, καὶ κορυφώσαντος ἐκ τῶν ἀντιθέων σου τιμωρίων· οἷδεν γὰρ ἐξ αὐτῶν ὃν ἐπήγαγε ἤψατο ἡμῶν· οἶδμεν δὲ ὅτι παρανόμων ὀφθαλμοὶ οὐ δύναται θεάσασθαι αὐτόν, ἐπειδὴ ἀόρατός ἐστι καὶ ἀκατάληπτος· ἀλλὰ πάντοτε ἐμείους φανεροῦται τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν ἐν ἀληθείᾳ· καὶ διὰ τοῦτο νῦν θλιβομένη ἐν τῇ προσοχαίᾳ βίῳ τούτῃ, ἵνα ρυσθῶμεν τῆς αἰωνίου κολάσεως· καὶ ἱκετεύομεν αὐτόν μὴ συγκαταριθμηθῆναι μετὰ τῶν ἀνομιάντων τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ ἔνδοξον, καὶ φαερόν, καὶ ἅγιον.

11 Ὁδὲ τύραννος ἴστυθής ὑπὸ τῆς ἀνδρείας τῶν ἁγίων Μαρτύρων, καὶ μὴ δυναθείς μεταστρέψαι αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπώλειαν, ἐκέλευσε διαχωρισθῆναι τὸν Σεβέλ καὶ Ἰσμαὴλ καὶ ἀπομακρῆς λέγει πρὸς τὸν ἅγιον μάρτυρα Μανουὴλ· Τριτάλλιε, καὶ ανασί, καὶ αὐτῶν ἡμερῶν μεμεστωμένη, ἐλέησον σεαυτὸν, καὶ τοῖς σὺν σοι ὑπάρχουσιν, καὶ προσελθόντες θύσατε τοῖς εὐμενεῖσι θεοῖς· εἰ δὲ μήγε, μεῖζόνων τιμωρίων πειραθέντες, τέλος τοῦ βίου ἔχετε. Ὁδὲ ἅγιος Μάρτυς ἀποκριθείς εἶπεν αὐτῷ, Μὴ ὑπαλάξῃς Βασιλεῦ ἀποστήσαι ἕνα ἐξ ἡμῶν ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἡμεῖς γὰρ μάλιστα, τὴν εἰκόνα καὶ τὸν ὄψον τῆς ὁμοουσίου Τριτάλλου φέρομεν, τρεῖς ἐσμεν, μιᾷ πίστει πεφωτισμένοι, ἔχοντες τὸν ἅγιον καὶ τίμιον σ-σαυρὸν προηγούμενον ἡμῶν ἕως τέλους, καὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν κορυφῶντα ἡμᾶς ἐκ τῶν ὀθονῶν. Ἰδὼν οὖν ὁ ἄνομος Ἰουλιανὸς μὴ πειθοργουῦντα τὸν ἅγιον μάρτυρα τοῖς λεγομένοις αὐτῷ παρ' αὐτοῦ, ἔχων ἕνοικον τὸν διάβολον, ἐξέσπας ὡς πῦρ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, καὶ λογισάμενος ὅτι διὰ τῆς καλῆς αἰτῶν ὁμολογίας πολλοὶ τῶν ἐκ τοῦ δήμου πορώντων πιστεύουσιν εἰς τὸν δεσπότην Χριστόν, ἐκέλευσεν ἐνεργέντας ἄλλους τρεῖς, τὸν ἕνα παρῆλαι αὐτῷ κατὰ τῆς κορυφῆς, καὶ τοὺς ἄλλους δύο κατὰ τῶν ὤμων αὐτοῦ, καὶ σχισθῆναι κατὰ μέρη, καὶ βληθῆναι κατὰ πικρὸς τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ καλῆμους ὅξεις γενομένους παρῆλαι διὰ τῶν ὀνύχων τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ποδῶν· καὶ οὕτως συσφιγγῆται αὐτόν, καὶ ἀπενεργήσας ἅμα αὐτῷ καὶ τοὺς μακαρίους ἄνδρας Σεβέλ καὶ Ἰσμαὴλ ἐπὶ τῷ Θρακίῳ μέρει πρὸς τὸ τεῖχος τὸ καλούμενον Κωνσταντίνου ἐν τόπῳ καλουμένῳ Κρυμῶ, ξίφει τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀποτμήθῃναι, καὶ εὐθὺς βληθῆναι φρούρα, καὶ κατακαῆναι τὰ σώματα αὐτῶν. Μὴ ποτέ τινες εὐρόντες αὐτὰ τῶν Χριστιανῶν ταφῆς ἀξιώσουσιν· ἐσπευθε γὰρ εἶλεναι ἐπὶ τὴν Βιθυνῶν ἐπαρχίαν.

12 Ἐλθόντων δὲ ἁγίων ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔμελλον τελειοῦσθαι, καὶ τῶν θυμῶν σπευδόντων ποιῆσαι τὸ κελευθὲν αὐτοῖς, πάντες οἱ ἅγιοι κατὰ ἀνατολὰς ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος προσεύχοντο πρὸς τὸν Κύριον λέγοντες· Ἰησοῦ Χριστὲ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ βλῆναι συστασάμενος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ καταδεχόμενος ὑπομένειν θάνατον, καὶ οἰκῆσαι τριήμερον ταφὴν, καὶ ζῶν ἡμεῖς ἡμᾶς τοῖς πᾶσιν, αὐτὸς πρόδεξι τὰς φυγὰς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἀνόμου βασιλέως

D

E

F

Α βασιλέως Ἰουλιανοῦ, καὶ τὸν περιστώτα λαὸν ἐπιστρέφον εἰς ἐπιγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας, γινώσκειν σε τὸν μόνον Θεὸν καὶ υἱὸν Θεοῦ, καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν μονογενῆ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἀποστρέφον ἐκ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων, ὥστε μὴ συναπολέσαι αὐτοὺς, ὅτι μέγα καὶ ἔνδοξον καὶ φοβερὸν τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ὑπάρχει, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ καὶ ἁγίῳ σου Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. Καὶ πληρωσάντων αὐτῶν τὴν εὐχὴν ἦλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα αὐτοῖς· Καλοὶ μου ἀγωνισταὶ καὶ ἀθλοφόροι, σπέλθετε εἰς τὴν ἵτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν, ἀπολάβετε τοὺς στεφάνους τῆς νίκης ὑμῶν· αἱ γὰρ στρατιαὶ τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων ἀγαλλίζονται ἐφ' ὑμῖν.

Β Καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν εὐχὴν ταύτην, ἔστη εἰς τῶν θυμῶν, καὶ κρούσας, ἀπέτεμεν αὐτῶν τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀπέδωκεν τὰ πνεύματα αὐτῶν. Καὶ εὐθέως ἐσχίσθη ἡ γῆ, καὶ ἐδέξατο τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Μαρτύρων, καὶ διεφύλαξεν ἕως ἡμερῶν δύο, πρὸς τὸ μὴ κυρεῖσθαι αὐτὰ ὑπὸ τοῦ πυρός, μετὰ τὴν πρόσταξιν τοῦ ἀσθενοῦς Βασιλέως Ἰουλιανοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ἄγγελοι τὸ θαῦμα τὸ γεγονός, ἐντρομοὶ γενόμενοι, ἀνεχώρησαν ἐνείθεν· πολλοὶ δὲ τῶν θυτῶν ἐκείσε τοῦ ὄρους, ἐπίστευσαν τῷ δεσποτῇ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ· Καὶ προσμεύοντες ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ, ἔθα τὰ ἅγια λείψανα ἦν, ἐκτενῆ εὐχὴν προσαυχόμενοι τῷ φιλοφρόνῳ Θεῷ, μετὰ τὰς δύο ἡμέρας λαβόντες τὰ ἅγια καὶ τίμια λείψανα, ἀποκαλύψαντες αὐτὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάσης τιμῆς καὶ ὑμνωδίας, καὶ ἀρωμάτων πολλῶν κηδεύσαντες, ἀπέθετο ἐκείσε ἐν τόποις ἐπισήμοις, δόξαν ἰσχυροῦς τῷ δεσποτῇ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

Γ Ἐτελειώθησαν δὲ οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες Μανουὴλ, Σαβὴλ, καὶ Ἰσμαὴλ μηνί ἰουλίῳ 17 ἡμέρας δευτέρᾳ, ὥρα θ'. Ἐπράχθη δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς ὑπατείας Μομερτίου καὶ Νευίτα, βασιλεύοντος τοῦ ἀνόμου βασιλέως Ἰουλιανοῦ, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεύοντος τοῦ κυρίου, ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μετὰ ταῦτα δὲ μαθὼν Βαλτανὸς ὁ τῶν Περσῶν Βασιλεὺς, ὅτι τοὺς θεράποντας αὐτοῦ οὗς εἶχε, καὶ ἦν ἀποστείλας τῷ παρανόμῳ Βασιλεῖ Ἰουλιανῷ πρὸς βράδευσιν εἰρήνης, τοὺς μακαρίους τούτους καὶ ἁγίους Μάρτυρας Μανουὴλ, Σαβὴλ καὶ Ἰσμαὴλ, τιμωρισάμενος αὐτοὺς θανάτῳ παρέδωκε, λυπηθεὶς περὶ αὐτῶν καὶ ἐμμανῆς γενόμενος σφοδρῶς, πάλιν ἐκίνησε τὸν πόλεμον· ἵνα πληρωθῇ τὸ ρητὴν ὑπὸ τοῦ προφήτου διὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος, Ἐμοὶ ἡ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος· Παραταξάμενος οὖν καὶ ὁ δυσσεβὴς Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν χώραν τῶν Περσῶν, καὶ συγκρούσας καὶ νικήσας αὐτοὺς κατὰ κράτος τῶν στρατιωτῶν Χριστιανῶν θυτῶν, ὑποστρέφων ἀνηρέθη οὐρανόφω πλεγγὴ ὁ παράνομος, θελήματι τοῦ δεσπότη ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

pulum autem circumstantem converte ad agnitionem veritatis tuæ, ut cognoscat te solum Deum, et filium Dei, Dominum Jesum Christum unigenitum Patris, atque averte eos ab errore idolorum, ut non perdas eos; quia magnum, gloriosum, terribile nomen tuum est, regnum et gloria, simul cum Patre sanctoque et vivifico Spiritu in secula. Amen. Tali oratione completa, facta est vox de cœlo eis dicens: Generosi mei pugiles atque triumphatores, venite ad præparatum vobis regnum, accipite coronas victoriæ vestræ debitas: vos enim expectant exercitus Angelorum et Archangelorum.

13 Deinde lictorum unus surrexit, et percussus gladio caput omnibus abstulit, itaque in pace reddiderunt spiritum. Continuo vero scissa est terra, et suscepit sanctorum Martyrum corpora, atque per biduum custodivit, ne possent juxta mandatum sacrilegi Imperatoris Juliani comburi. Videntes vero lictores hoc miraculum, perterrefacti discesserunt inde, multique ex turba ibidem præsentē crediderunt Domino nostro Jesu Christo. Cum autem ipso in loco mansissent duobus diebus, ubi sacræ illorum Reliquiæ erant, orationemque continuam clementissimo Deo facerent; ipso Domino Jesu Christo eorumdem corpora revelante, omni cum honore atque psalmodia multisque aromatibus curaverunt illa, atque in locis decentibus composuerunt, glorificantes Dominum Jesum Christum.

14 Consummati sunt autem sancti Martyres Christi Manuel, Sabel, et Ismael, mense Junio die xvii, feria secunda, hora nona: peracta vero omnia sunt Consulibus Mamertino et Nævita, imperante sacrilego Juliano, apud nos autem regnante Domino nostro Jesu Christo. Post hæc intelligens Rex Persarum Baltanus, ministros suos, quos impio Juliano miserat pacem confirmaturos, beatos, inquam, ac sanctos Martyres, Mannel, Sabel, Ismael, ab ipso excarnificatos ac morti datos; tristis super iis, graviterque indignatus, rursum bellum movit: itaque (ut impleretur quod scriptum est per b Prophetam, dicente Domino, Mihi vindicta, et ego retribuam) exercitum etiam Julianus eduxit; et Persas quidem per militum virtutem, qui omnes Christiani erant, c dABELLAVIT; sed cum inde reverteretur, cœlesti percussus d plaga impius, sublatus e vivis est, jubente Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria et potestas, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

Ἰθικεύεσθαι, præsumere, seu ratiocinando colligere, alibi hactenus non inventi: sed per conjecturam sic verti, quia ab urbanitate seu curialitate morali videtur sumptum vocabulum.

b Proprie loquendo, non sunt hæc verba Prophetæ, sed Pauli ad Hebr. 10, 30, alludentis ad locum Moysis Deuteronom. 32. Ego occidam etc. et his qui oderunt me retribuam.

c Initia belli prospera fuisse Juliano scimus, quousque Ctisiphontem ventum est: sed debellatos Persas nusquam legimus: quin potius dubitat Nazianzenus Orat. 2 in Julianum, an huic ad angustias perstruendo non cesserint de industria Persar. Exercitus autem religio ea fuit, ut totum inquinatum idololatria censens Jovianum, noluerit imperium ejus in arcto positi prius assumere, quam istam ille ejurasset seque Christianum esset professus: quod libenter fecere plerique, exteriori tantum specie gentilismum amplexi.

Junii T. IV

d Imo, cum ad prælium processisset, fame ac necessitate coactus.

e Ammianus lib. 25 cum narrasset, quomodo fugientibus suis utrepidus ipse procurrerit in hostem, incertum inquit sublata equestri hasta, cute brachii ejus perstricta, costis perfossis, hæsit in ima jecoris fibra: quam dum avellere dextra manu conatur, acuto utrimque ferro dextræ nervos sensit excisos: et provolutus jumento, præsentiumque veloci concursu relatus in castra, medicinæ ministeriis fovebatur. Ita homo Ethnicus, dissimulans veritatem; quin et Libanius sophista, cum dixisset, nequidem proposito præmio quemquam inter Persas fuisse qui se auctorum cœdis profiteretur; haud obscure in Christianos ipsius Juliani milites contorquet invidiam. Christiani autem, ut Nazianzenus et alii, de cælo percussum fuisse dicunt; et S. Mercurium Martyrem vulneris auctorem, ex visione pi cujusdam viri, faciunt: qua de re vide Baronium ad an. 363 num. 54 et 55.

31 DE

D
EX MS. VATIC.

gladio feriuntur:

corpora miraculose servata, sepeliuntur a Christianis, E

an. 362 17 Junii.

b

c

d

F

DE SANCTO JOSEPHO

ANACHORETA IN ÆGYPTO

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus dictis et factis ex Vitis Patrum.

G. H.

SUB. MED.
SEC. IV.

Cultus apud
Græcos.

Illustre Synaxarium a nobis Divisione in collegio Societatis Jesu repertum celebrat hoc die xvii Junii Josephum Anachoretam qui cantans vitam finivit additis hisce versibus. Ὁ Θεὸς σὺ κύκνος Ἰωσήφ ἐν τῷ τέλει, Θυσίαις μετ' ὁδοῦ ὡς κύκνος Θυσίαις λόγος.

In fine cygnus, tu Joseph es divinus;
Cantando moreris, ut meri cygnes ferunt.

et 20 Junii

At die xx Junii indicatur etiam memoria sancti Patris nostri Josephi Anachoretæ in MS. Synaxario Ecclesie Constantinopolitanae atque in duplici codice Taurinensi Ducis Sabaudiae; pro quo, sed per errorem, nomen Joannis exprimitur in MS. Mediolanensi bibliothecæ Ambrosianæ.

A S. Antonio laudatur:

2 Videtur is esse, qui in Vitis Patrum dicitur cum S. Antonio vixisse adroque ante vel circa medietatem seculi iv, cum ille obierit anno ccclvi; deque eo sermo esse lib. 3 interprete Pelagio libello 15, ubi agitur de humilitate, num. 5 his verbis: Venerunt aliquando senes ad Abbatem Antonium, et erat eum eis etiam Abbas Joseph. Volens autem Abbas Antonius probare eos, movit sermonem de Scripturis sanctis. Et cœpit interrogare a junioribus, quid esset hoc vel illud verbum. Et singuli dicebant pro ut poterant. Ille autem dicebat eis: Necdum invenistis. Post eos vero dixit Abbati Joseph: Tu quomodo dicis esse verbum hoc. Ille respondit: Nescio. Et dixit Abbas Antonius: Vere Abbas Joseph solus invenit viam, qui se nescire respondit.

indicat 3
ordines
perfectionis,

3 Et libello 1 num. 9 Dixit Abbas Joseph Thebæus: Quia tres ordines sunt honorabiles in conspectu Domini. Primus est quando homo infirmatur, et adjiciantur ei tentationes, et cum gratiarum actione suscipit eas. Secundus autem est, quando aliquando omnia opera sua facit munda coram Deo, nihil habens humanum. Tertius vero, quando aliquis sedet in subjectione et præceptis Patris spiritualis, et omnibus propriis renuntiat voluntatibus.

propter hospites manducat et tacet:

4 Et libello 8 num. 4 Eulogius quidam Presbyter venit ad Abbatem Joseph loco qui dicitur Anepho, credens se aliquam duriorum continentiam apud eum invenire. Et suscipiens eum senex cum gaudio, quod habebat fecit ei pro caritate parari. Dixerunt autem discipuli Eulogii: Non comedit Presbyter nisi panem et salem. Abbas autem tacitus manducabat. Qui cum fecissent tres dies, non audierunt eos aut psallentes aut orantes: occultum enim erat opus illorum, et exierunt nihil ædificati. Deo autem dispensante facta est caligo, et errantes de via reversi sunt ad senem: et priusquam pulsarent ostium, audierunt psallentes. Et cum expectassent diu ut audirent, postea pulsaverunt, et suscepit eos iterum senex gaudens. Ili autem qui cum Eulogio erant, propter cauma tulerunt surisculam, et dederunt ei ut biberet: erat autem aqua permixta de mari et flumine, et non potuit bibere. Qui cum hæc in animo suo cogitaret, cœpit rogare senem ut disceret ejus institutum, dicens: Quid est hoc, Abba, quia primo non psallebatis, sed nunc cœpisti, postquam nos sumus egressi: et quia cum aquam bibere volui, inveni eam salsam? dicit ei senex: Frater aliquis motus est, et per errorem miscuit aquam

et istis vinum offert, atque aquam solutus bibere.

marinam. Eulogius vero rogabat senem, volens agnoscere veritatem. Et dixit ei senex: Parvus ille calix vinum est, quod caritas providet: hic autem ad aquam quam assidue fratres bibunt. Et his verbis docuit eum habere discretionem cogitationum, et abscidit ab eo omnia humanitas moventia mentem ejus, et factus est commotus, manducans de cetero omnia quæ apposita sunt, ei. Didicit enim ipsa in secreto operari, et dixit seni: Pro certo in caritate est opus vestrum.

5 Hæc ibi. At libello 9 num. 5, Interrogavit Abbas Joseph Abbatem Pastorem dicens: Dic, quomodo monachus fiam. Et dixit ei senex: Si vis requiem invenire, et in hoc et in futuro seculo, in omni causa dic: Quis sum ego? et ne judices quemquam. Hæc forsitan contrario modo intelligenda, ut Pastor interrogavit, et senex Joseph responderit, propter hæc sequenti libello 10 num. 29 relata, ubi interrogavit Abbas Pastor Abbatem Joseph, dicens: Quid faciam quando approximant mihi aliquæ tentationes: resisto illis an permitto, intrare? Dicit ei senex: Dimitte intrare et pugna cum eis. Revertens ergo in Scithi sedebat: et contigit ut veniens quidam a Thebaida in Scithi, narraret fratribus se interrogasse Abbatem Joseph. Quando approximant mihi tentatio, resisto ei an dimitto intrare? Et dixerit ei: Omnino non dimittas tentationem in te, sed cito abscinde eam. Audiens autem Abbas Pastor, quia sic dixerit huic qui venerat a Thebaida Abbas Joseph, surgens iterum abiit in Panopho ad Abbatem Joseph, et dicit ei: Abba, ego tibi commisi cogitationes meas, et tu aliter dixisti mihi, aliter autem Fratri de Thebaida. Et dicit ei senex: Scis quia diligo te? Et respondit: Etiam. Nonne tu mihi dixisti, ut si- cut mihi ipsi, ita tibi dicerem quid sentirem? Etenim si intraverint tentationes, et dederis et acceperis pugnam cum eis, probatiorem te facient. Ego autem veluti mihi ipsi, sic tibi locutus sum. Sunt autem aliqui, quibus nec approximare expedit passiones, sed statim debent scindere eas.

E
remedia docet
contra tenta-
tiones,

aliter senibus

aliter juveni-
bus pugnandam

E

6 Dein libello 13 num. 9, Venit Abbas Lot ad Abbatem Joseph et dixit ei: Abba, secundum virtutem meam, facio modicam regulam, et parvum jejunium, et orationem et meditationem, et quietem; et secundum virtutem meam studeo purgare cogitationes meas, quid ergo debeo de cetero facere? Surgens ergo senex, expandit manus suas in cœlum, et facti sunt digiti ejus velut decem lampades ignis, et dixit ei: Si vis, efficeris totus sicut ignis.

attollit digitos,
ut lampades
ignis:

7 Postea libello 13. num. 1 ista narrantur: Perrexerunt aliquando quidam Patrum ad Abbatem Joseph in Panopho, ut interrogarent eum de susceptione Fratrum, qui superveniunt ad eos; si deberent sibi relaxare abstinentiam suam cum ipsis, et congaudere eis. Et priusquam interrogarent eum, dixit senex discipulo suo: Considera quod facio hodie, et expecta; Et posuit duo sedilia de scirpo in fasciculis ligata, unum a dextra, et unum a sinistra, et dixit: Sedete. Et intravit in cellam suam, et vestivit se res vetustas. Et exiens transivit in medio eorum. Et iterum intravit et vestivit se rescillas suas, quas prius habuerat. Et egressus est iterum

mutata veste
docet quomo-
do in conversa-
tione se
gerant.

in

A in medio eorum. Illi autem stupentes in id quod fecerat senex, interrogaverunt eum, quid hoc esset, et dixit eis : Vidistis quid feci? Dixerunt : Etiam. Et ille dixit : Ne mutatus sum ego pro contumeliosa veste? Et dixerunt : Non : Et ipse dixit iterum. Ne læsus sum de meliori veste? Et dixerunt : Non. Et ille dixit : Sic ego ipse sum in utrisque : et sicut priori veste mutatus non sum, nec sequenti læsus sum ; ita debemus in susceptione

Fratrum facere sicut in sancto Evangelio legitur. Date quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo. Quando ergo est præsentia Fratrum, cum gaudio debemus suscipere eos : quando vero soli sumus, opus habemus lûgere. Illi autem audientes, admirati sunt : quia quæ in corde eorum erant, ut interrogarent eum, prius agnovit, et glorificaverunt Deum. *Itæ ibi : quæ etiam alia phrasi leguntur lib. 3 sub nomine Ruffini num. 47.*

D
AUCTORE G. H.

DE SANCTO PIORE

ANACHORETA IN ÆGYPTO

SYLLOGE HISTORICA

G. H.

De ejus actis et dictis ex Vitis Patrum.

SUB FIN.
SEC. IV.

S. Antonii
discipulus,

aquam salsam
et amaram
bibit :

uno in die
paximatio et
quinque olivis
vicitur :
idque foris in
via.

A propinquo-
rum visitatio-
ne abhorret.

B **A**lter hic sanctus Anachoreta, a Græcis in Synaxario Divionensi ad hunc xvii Junii propositus, de quo libro 3 de Vitis Patrum, Ruffino adscribi solito, isto leguntur num. 31. Fuit quidam eremita, Pior nomine, de antiquis Fratribus, quem B. Antonius adolescentem in sancto proposito Monachorum instruxit. Demoratus est autem apud B. Antonium annos paucos. Cumque viginti et quinque esset annorum, abiit ad alium secretum eremi locum, ut solitarius habitaret, hoc etiam volente et consentiente B. Antonio : dixitque ei S. Antonius : Vade, Pior, et habita ubi volueris, et eum tibi per aliquam rationabilem occasionem revelaverit Dominus, venies ad me. Cum autem pervenisset hic ipse Pior ad locum, qui situs est inter Nitriam et eremum Sciti, effodit puteum, cogitans apud semet ipsum : Quoniam qualemquamquea quam invenero, oportet me contentum esse : quod et factum est, et ad augmentum meritorum talis occasio, tantum enim salsa et amara inventa est aqua, ut si quis ad eum visitandi gratia veniret, in proprio vasculo sibi aquam deportaret. Remoratus est in eodem loco annis triginta. Dicebant ergo ei fratres ut recederet de loco ipso propter amaritudinem aquæ. Ipse autem dicebat eis : Si amaritudinem et laborem fugimus abstinentiæ, et volumus in hoc mundo requiem habere ; post exitum vitæ hujus non percipiemus illa æterna et vere dulcia bona, nec fruemur illis perpetuis beati paradisi deliciis. Dicebant ergo fratres : quia tantum unum paximatum et quinque olivis in cibo accipiebat, et hoc deambulando foris.

C **2** Hoc ultimum legitur etiam in Vitis Patrum interprete Pelagio, libello 5 num. 34 Et interrogavit eum quidam, quare sic manducaret, respondit se non hoc velut opus aliquod agere, sed velut quiddam superfluum. Alii autem, de hoc interroganti, respondit : Ut non vel in comedendo corporalem delectationem habeat anima. Etiam et hoc affirmabant de eo inquit Ruffinus, multi sanctorum Patrum : quia triginta ei amplius annis, ex quo egressus est de domo parentum suorum, numquam ei suum fuisse, etiam cum defunctos audisset parentes suos, ut pergeret ad requirendum seu visitandum propinquos. Veruntamen soror ejus cum esset vidua, habens duos filios jam adolescentulos, misit eos in eremum, ad requirendum fratrem suum Pior. Qui cum diversa monasteria circuissent, requirentes eum, vix tandem inventes illum, dixerunt ei : Nos filii sororis tuæ sumus, quæ nimio desiderio optat te videre ante exitum suum. Ipse vero non acquievit petitioni eorum. Perrexerunt autem ado-

lescentes ad hominem Dei B. Antonium, indicantes ei pro qua causa venerant. Misit autem B. Antonius, et vocavit eum ad se, dixitque ei : Quare, Frater, tanto tempore non venisti ad me? Qui respondens, dixit ei : Præcepisti mihi, beatissime Pater, ut, si per aliquam occasionem revelasset mihi Dominus, venirem ad te : et ecce hactenus non mihi revelatum est. Dixitque ei B. Antonius : Vade ut videat te soror tua. Tunc assumpsit secum alium Monachum, et perrexit ad locum et domum sororis suæ : et stans foris prope januam atrii, clausis oculis, ut non videret sororem suam stetit. Illa autem veniens projecit se ad pedes ejus : de nimio enim gaudio angustiata est. Dicit ei Pior : Ecce ego sum Pior frater tuus, vide ergo me quantum volueris : et post hoc statim reversus est ad eremum in cellulam suam. Hoc autem fecit ad erudiendum Monachos, ut non daretur eis licentia, cum libitum eis fuerit, visitare parentes vel propinquos suos. Quæ hic de visitatione sororis habentur, narrat Palladius in Lausiaca historia cap. 87 ; et non a S. Antonio jussum, sed ab Episcopo loci, scriptis rogatu sororis litteris, accessisse ; nec potuisse persuaderi, ut domum ingrederetur : additurque donec decessit contentus fuisse inventis amaritudinibus aquæ, ut generosi hujus tolerantia innotesceret.

3 In Vitis Patrum interprete Palladio, libello 9 num. ista referuntur : Factus est aliquando conventus in Scithi, et loquebantur Patres de quodam Fratre culpabili. Abbas autem Pior tacebat. Postea autem surgens egressus est : et tollens saccum, implevit eum arena, et portabat eum in humeris suis : et mittens in sportella modicum de eadem arena, portabat etiam ipsam in ante. Interrogatus autem a Patribus, quid hoc esset ; ille respondit : Saccus iste, qui multum habet arenæ, mea peccata sunt : et quoniam multa sunt, posui ea supra dorsum, ne doleam pro ipsis et plorem : ista autem arena modica, peccata sunt illius Fratris : quod non oportet ita fieri, sed mea magis peccata ante me esse, et de ipsis cogitare, et Deum, ut ignoscat mihi, orare. Audientes autem Patres dixerunt : Vere hæc est via salutis. Eadem etiam aliquantulum phrasi habentur apud præcitatum Ruffinum num. 136. In Apophthegmatis Patrum quæ Græcolatino edidit Jo. Bapt. Cotellarius hoc quoque legitur : B. Pior, ubi apud aliquem in messe operam navasset, commonefecit de reddenda mercede ; atque illo differente, rediit in monasterium. Rursus tempore advocante, messuit apud eundem, et alacriter in opus incubuit : cuiusque is nihil præberet, reversus est in monasterium suum. Tertio pariter completo anno, solitum opus postquam

Sorori se
exhibet sed
clausis oculis
nec nisi jussus
a S. Antonio,
E

vel ab
Episcopo.

docet propria
magis quam
aliena peccata
pensanda :
F

triennium
gratis in
messe servit :

A quam perfecit, recessit, cum nihil accepisset. At Dominus prosperavit domum hominis : unde afferens mercedem per monasteria, circuibat quaerens Sanctum. Quo vix invento, procidit ad pedes ejus mercedem solvit, dixitque : Mibi Dominus largitus est. Ille vero mandavit, ut redderet Presbytero in Ecclesia. *Ito ibi inter Monumenta Ecclesiae Graecae pag. 643.*

visitat et
visitatur a
Pambone Abb.

4 *Insuper a Palladio scriptum sic est cap. xi.* Fertur, inquit, praeter alia haec quoque actio sancti Pambon ; quod Pior, qui se in vita exercebat monastica, ad ejus cellam aliquando accedens, proprium panem detulit. Cum eum autem Pambon reprehendisset, dicens, Cur hoc fecisti? respondit Pior, Ne te gravarem. Itaque tacitus eum dimisit. Post aliquantum autem temporis accedens magnus Pambon ad cellam Pior, panem suum secum madefactum attulit. Ab eo autem rogatus, quamnam de causa panem attulisset madefactum, respondit Pambon : Ideo madefeci, ne ego quoque te gravarem. *Memoratur a Graecis dictus Pambo ad diem xviii Julii. Sanctus etiam Pambo, et Dei famulus Pior, gratias sanitatum a Domino adepti, memoratur in epistola Ammonii Episcopi de S. Pachomio et Theodoro num. 21, qui eos in Nitrix monte invisit. Denique apud Palladium cap. 87 supra citato sub finem legitur : Multi monachi post ejus mortem cum in cella ejus manere contendissent, non potuerunt unum annum id efficere. Est enim locus terribilis et alienus ab omni consolatione. Eo igitur in loco, ut in Menæis MSS. Divionensibus ad hunc xvii*

Junii, S. Pior in pace vitam finivit : *Ibidemque adduntur versus duo, alludentes ad nomen, quod licet Ægyptiacum sit sive Copticum, quoad sonum tamen litterarum non longe abscedit a Graeco Πίον, quod pinguem obesumque significat, vel bene saginatum.*

Ψυχὴν Πίον ποθητὴν ἀρετῆς ἔχων

Πίον ἀπλήθε ψυχικοῦ λίπους γέμων

Virtutis avidam quia habuit animam Pior

Bene pinguis abiit, spiritus adipe plenus.

5 *Ammonius, nescio cujus sredis in Ægypto Episcopus, qui monasticum habitum sub annum ccccli induerat apud S. Theodorum S. P. Pachomii discipulum, in Epistola de utroque scripta ad Theophilum Episcopum Alexandrinum: a nobis exhibita die xiv Maji num. 21 narrat, quomodo cum sibi tertius inter Monachos ageretur annus, Christi ccccliv, auctor ei fuerit praedictus S. Theodorus, ut in monte Nitrix domicilium eligeret, ubi tunc debebant viri sanctitate conspicui et Deo gratissimi, cum S. Ammone : inter quos erant S. Pambo et Dei famulus Pior, qui gratiam sanitatum a Domino fuerant adepti. Atque hinc justificatur tempus mortis initio propositum videlicet sub finem seculi iv : scribebat enim Ammonius iste post susceptum a Theophilo Episcopatum, id est post annum cccclxxxvi : et scribebat tamquam de adhuc vivente. Quamquam autem Theophilus iste sedem tenuit usque ad ccccxi ; Ammonius tamen, si tunc vixisset, fuisset circiter nonagenarius ; adeoque credibilis est scripsisse illum ante seculi quarti finem, solummodo octogenarium, de Monachis ante annos circiter quinquaginta in Nitria famosis.*

D
et locus in
veneratione
manet eo
mortuo.

Tempus vitæ
ex Epistola
Ammonii

E

DE S. BESSARIONE

ABBATE ANACHORETA IN ÆGYPTO

G. H.

SYLLOGE HISTORICA.

Ex Menæis Græcorum et Vitis Patrum.

AD FIN.
SEC. IV.

Inscriptus
Martyrol.
Rom.

Elogium ex
Menol. Sireleti

A pueritia
pius,

C Sanctus Bessarion anachoreta *inscriptus est ad hunc diem xvii Junii Martyrologio Romano, et in Notis allegatur auctoritas Græcorum, qui in Menologio (scilicet per Sireletum confecto) ejus vitam brevi compendio comprehensam referunt; quod longiori inquisitioni præmittimus, et est hujusmodi : Eodem die sancti Patris nostri Bessarionis : qui a puerili aetate mundanis rebus abrenuntians, et Scetim secedens, admirabili rerum terrenarum contemptu, solius animæ studio vacabat, ab omni affectu liber. Non locorum desiderio, non cibi appetitu detentus, sed futurarum rerum spe et fidei firmitate munitus, omnia tolerabat : huc atque illuc, tamquam captivus aliquis, in frigore et æstu nudus oberrans, sub dio perpetuo stabat, ita ut quadraginta dies et noctes in medio rhamno aliquando stans, numquam cubnerit, et quadraginta [annos] numquam in latus declinarit, sed sedens vel stans dormierit. Cumque talem duxisset vitam, ad cœlestem patriam evolavit.*

2 *Hæc ibi, quibus claritatis causa præmissis, de eo in Vitis Patrum a Rosweido et in Menæis excusis hoc xvii Junii et xx Februarii edita, distribuimus per tempora ætatis. Ac primo de ejus ortu et adolescentia ad dictum xx Februarii ista leguntur : Οὗτος ἐγεννήθη σαρκικῶς ἐν Ἀγύπτῳ. Ἀπογαλακτισθέντος δὲ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασι ἐκπαίδευθέντος. ὡς τὸ ἅγιον ἔλαμψεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐκ νεαρῆς ἡλικίας, καὶ ἠγάπησεν Ἰησοῦν Χριστὸν σφόδρα, μὴδ' ὀποσοῦν γράνας οἰωδέποτε πράγματι τὸ δοθὲν αὐτῷ ἅγιον βιάσκημα*

υπαίθεον, Ἀνελθὼν δὲ εἰς τύπον ἔρημον, ὡς ἄσκαρος ἠγωνίσαστο. καὶ τῆς σαρκὸς καταφρονησας, ὡς φθειρομένης τῷ κρείττονι τὸ χεῖρον ὑπέταξε, καὶ εὔρε τὸν Θεὸν βοηθὸν οὐ ἐπόθεσε. Sanctus Pater noster Bessarion corporaliter natus est in Ægypto : ubi ablactatus fuit et sacris litteris eruditus, lux divina cor ejus illustravit, et ab ætate juvenili dominum nostrum Jesum Christum vehementer dilexit, neque ullo inquam facto gratiam innocentiae per baptismum acceptam læsit aut inquinavit. Eremum vero ingressus, tamquam corporis expers decertavit : ejus ut vermibus destinati contemptor, deteriorem hominis partem meliori subjecit ; ac Deum quem desideravit, adiutorem habuit.

3 *Eadem ad hunc xvii Junii ita exponuntur : Οὗτος ὁ Ὁσιος, ἐκ νεαρῆς ἐτι ἡλικίας ἀποταξάμενος, καὶ τὴν Σκήτην καταλαθὼν, εἰς τοσαύτην ἀσκησιν καὶ ἀντικημοσύνην ἦλθεν, ὡς ἐν τῶν ἀερίων πετηνῶν, ἢ νικητῶν, ἢ χερσαίων ζώων, ἀταράχως καὶ ἀμερίμωως τάυτα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ διατελέσας. Οὐ γὰρ φροντίς οἴκου παρ' αὐτοῦ ἐμελετάτο, οὐ τῶν ἐπιθυμιᾶν κεκρατεῖναι ἐδῆς τῆς τούτου ψυχῆς· οὐ κέρως τρυφῆς, οὐ κτήσεις οἰκημάτων, οὐ βίβλων περιφοραί. ἀλλ' ὅλως δι' ὅλον τῶν τοῦ σώματος παθῶν ἐράνη ἐλεύθερος, ἐλπίδι τῶν μελλόντων τρεφόμενος, καὶ πιστεως ὀχυρώματι βεβηκῶς ἐκκέρτερι, ὡς περ αἰχμάλωτος ὠδε κἀκείσε ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι διαμένων· καὶ τῆ φλογὶ τοῦ ἡλίου διαφλεγόμενος, αἰθριος ἴστατο πάντοτε· κρυμνοῖς ἐρημῶν αὐτοῦ ὡς πλανόμενος περιπερίων, καὶ πλατεῖα τῆς ἀμμου χώρα οἰκήτω πολλάκις αὐτοῦ, ὡς ἐν πελάγει φέρεσθαι εὐδοκίσας.*

Id

A *Id est* : Hic Sanctus in juvenili adhuc ætate Scetanam eremum ingressus, per religiosæ abstinentiæ et egestatis exercitacionem tantum profecit, ut ritu alitum aut piscium animantiumve, sine ulla rerum præsentium cura, totum vitæ cursum transigeret. Non tectum quærebat, non ullo loci certi desiderio, aut eibi appetitu tangebatur; non cellarum usum, non librorum sarcinas amabat; sed ab omni prorsus affectu expeditus, spe rerum futurarum pascébatur, et fidei propugnaculo tutus perdurabat, et tamquam captivus modo huc, modo illuc, in frigore et nuditate manebat. Sole adustus sub dio assidue stabat, in præruptis solitudinum velut erro quidam hærebat. In sabulosa terra compluries prorsusque inhabitabili perinde ac si pelago jaetaretur, patientiam exercebat. *Eadem referuntur in Apophthegmatis inter Græcæ Ecclesiæ monumenta Græcolatinè editis a Cottelerio, de Bessarione Abbate tom. 1 pag. 407 ubi deinde sic additur.* Quod si contigisset ut ad loca mitiora veniret, in quibus communem consimilemque vitam ducunt Monachi; extra portam sedens plorabat, et velut naufragus in terram projectus lamentabatur. Postea signis Fratrum egressus invenisset eum, tamquam mendicum sedentem, velut unum seculi pauperem, et appropinquans dixisset ex misericordia; Homo quid ploras? si alicujus rei necessaria es, quantum poterimus accipies: tantum introi nobiscum, mensam habe communem, refice te; tunc ille respondebat, non posse se sub tecto manere, donec invenisset domus suæ res, aiens, variis modis multas a se amissas fuisse opes. Etenim in piratas incidi; naufragium passus sum; a splendore generis mei decidi, ignobilis factus qui inter nobiles censebar. Frater vero si ad id sermonis lamentatus, ingrediens, frustum panis tradidisset, dicens; Accipe, Pater, cetera tibi Deus, quemadmodum ais, tribuet, patriam, genus, divitias quas locutus es; is magis adhuc lugens, ingenti edito fremitu, adjiciebat hæc verba: Non habeo dicere, an potero invenire quæ amissa quero bona; sed adhuc majoribus affliciar malis, pericula quotidiana subiens usque ad mortem, nec habens remissionem ab immensis meis calamitatibus. Oportet enim, me continuo oberrantem peragere cursum vitæ meæ. *Quæ omnia solum eo videntur spectare, ut indicetur qua ratione simul et aliorum caritatem exploraret, et se ne ea frueretur excusaret.*

B *4 Palladius in Historia Lausiaca sicut habetur Latine edita a Roswido (nam Græca Meursii hoc et alius pluribus capitibus caret) cap. 116 ad particularia quædam sic descendit.* Fuit quidam senex, inquit, possessionibus carens et misericors, nomine Bisarion. * Is unam quidem ferens tunicam convenienter Evangelicæ traditioni, et parvum superhumerali: nihil enim possidebat præter hoc necessarium tegumentum. Habebat autem semper quoque parvum Evangelium sub axilla; aut ad sui faciendum periculum num perpetuo voci Domini obediret; aut potius gestans sermonem, quem erat opere executus. Tam admirabili enim vita usus est hic vir, et citra ullum dedecus, ut perinde ac terrestriis Angelus cœlestis iter legitime peregerit. [Hic ergo cum venisset in quendam vicum et vidisset mendicum nudum in foro mortuum] se protinus exuens superhumerali, eo induit mortuum. Et rursus cum parum processisset, nudo egenti occurrit, et stetit apud se disceptans, et sic ratiocinans: Quomodo ego quidem, qui mundo renuntiavi, veste induor; frater autem meus algore conerescit? Si ergo eum ego sivero exanimari, ero omnino causa mortis proximi. Quid ergo? exuensne scindam, et partem distribuam? an totum dabo ei qui est factus ad Dei imaginem? Sed quid mihi et illi erit utilis pars quæ scinditur?

Et cum apud se disceptasset, dixit: Damne aliquid patimur, si plus quam sit præceptum faciamus? Generosus itaque hic athleta prompto et alacri animo vocat pauperem in vestibulum: et cum eum dimisisset indutum, stetit nudus, se operiens manibus, genua flectens et subsidens, solum habens sub axilla verbum quod facit divites. Dei autem consilio et providentia transiens quidam Irenarcha, agnovit senem, et dixit proximo suo socio: Respice illuc. Non est hic senex Abbas Bisarion? Cum is autem dixisset, Maxime; de equo descendens, rogavit sanctum, dicens: Quis te exuit? Ille vero dextera protendens Evangelium, Hoc, inquit, me exuit. Statim autem se sua veste exuens Irenarcha, perfectam militem induit: et protinus gestans veluti quamdam vestem Monachorum, a mundo latens recessit, declinans laudem ejus, qui suum vidisset vitæ institutum, cum qui est ab occulto honorem celando expectans.

5 Hic ipse postquam omne præceptum Evangelicum recte esset executus, cum nihil hujus mundi amplius haberet in animo, ad divinorum dictorum perfectionem executionem; cum in transitu vidisset pauperem, cursu in forum contendit: ubi cum paulisper constitisset, vendidit Evangelium. Paucis igitur post diebus, qui cum eo erat Abbatis discipulus Dulas nomine, rogavit senem, dicens. Quid parvo libello factum est o Abba? Cui senex placide verbum pulchrum admodum et valde scitum, est locutus, sic dicens: Ne tristitia affliciaris, o Frater: nam ut illic habeamus fiduciam, propter obedientiam vendidi ipsum sermonem, qui mihi semper dicebat: Vende quæ habes et da pauperibus. Sunt autem aliæ quoque res plurimæ, ex virtute gestæ hujus magni Patris, cum quo nos quoque digni habeamur habere partem gratiæ Christi, Amen. *Ita Palladius quem libenter Græce loquentem induxissem si licuisset: interim ut sensus clarus haberetur ad notam * excipere debui lineam ac ponere eo ubi nunc est loco inter []. Irenarcha vero (ut hoc quoque explicationis gratia addam) est Magistratus militaris, qui provincialium tutela suscepta, quietis et pacis per singula territoria concordiam stare faciat, ut est in lege 7 Cod. Theod. de Irenarchis.*

6 Præterea noto licet hic Bisarion scribatur eundem esse, qui alius Besarion et Bessarion dicitur, id enim liquet ex discipulo Dula, de quo lib. 3 de Vitis Patrum, qui Rufino tribuitur num. 215 ista leguntur: Abbatis Besarionis discipulus, nomine Dulas, cum quadam die cum ipso pariter juxta litus maris ambularet, contigit eum multum sitire et dixit seni: Sitis me macerat, Pater. At B. Besarion, facta oratione, jussit eum aquam de mari tollere et bibere. Quod cum fecisset et dulcissimam aquam reperisset, vasculum, quod secum portavit implevit. Quod cum vidisset Abbas Besarion, dixit ad eum: Quare implesti vas aqua, fili? At ille dixit: Indulge mihi, Pater, timui enim si forte in mtea sitiam. Cui senex dixit: Indulgeat tibi Dominus fili quia et ubique Deus est, et potest tibi dulcem aquam præstare. *Quæ eadem lib. 6 de Vitis Patrum, inter Verba seniorum interprete Joanne, libello 2 num. 1. ipse Dulas narrat, et num. 2 et 3 addit: Alio quoque tempore cum necessarium ei esset, fecit orationem, et transivit Chrysoroam fluvium pedibus: ego autem admiratus satisfeci ei dicens: Quomodo sentiebas pedes tuos dum ambulares in aqua? Et ait senex: Usque ad talum sentiebam aquam, reliqua autem erat solida sub pedibus meis. Rursus euntibus nobis ad alium senem, venit sol ad occasum. Et oravit senex, dicens: Obsecro, Domine, stet sol donec perveniam ad servum tuum. Et factum est sic.*

D AUCT. G. H. tunica pauperem,

et vestem ab Irenarcha accipit.

pretium vendit Evangelii dat pauperi:

E

aquam marinam dulcem recit:

F

ambulat in aqua:

solem visit

A 7 *In Menais ad xx Februarii eadem sic explicatur*: Οὐ τὰ τυχόντα σημεῖα ὁ Θεὸς ἐποίησε δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν παράδοξα· φυλάξας γὰρ τὸ κατ' εἰκόνα ὅσας δυνάμεις εἶχεν, ἐκείνα εἰργάσατο, οἷα καὶ αἱ μεγάλοι Προφῆται, οἱ τῷ Θεῷ αὐτοφραγῆς προσομιλήσαντες. Μωυσῆς γάρ, ἡ ρίζα τῶν Προφητῶν πάντων, τὰ περὶ ὕδατα εἰς γλυκύτητα μετεποίησε, διὰ ξύλον τὸν τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν εἰκονίζοντος, ἵνα τοὺς γογγύζοντας Ἰουδαίους κατασιγάσῃ· οὗτος δὲ ὁ Μακκαριος, τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ βαδίζοντός ποτε ἐν ὁδοῦ ἀνύδρω, καὶ τῇ δίψῃ φλεγόμενος διὰ χυρᾶχματος σταυροῦ ἐναερίου, τὴν ἀλμυρὰν καὶ ἀποτον θάλασσαν εἰς γλυκύτητα μετεποίησε, καὶ ψυχρὸν καὶ πόσιμον εἰργάσατο διὸ καὶ ἐμπλισθέντες ἐξ αὐτῆς σὺν ἑτέροις πολλοῖς τῷ Θεῷ εὐχαρίστησαν. Ὁ Ἰησοῦς ποτε τοῦ Ναβῆ, τὸν Ἀμαλὲν συγκόπτων, τὸν ἡλίου τοῦ ἰδίου δρόμου ἔστησεν, ἕως συνίκησεν ἀπαντας· καὶ οὕτως ποτε ὁ Μακκαριος, ἐν τόπῳ τινὶ εὐρεθείς, ὡφελείας ἐνεκεν πολλῶν, καὶ τῆς θύρας ληγούσης, τὸν Θεὸν αἰτησάμενος ἔστησεν, ἕως οὗ τὸ πᾶν τῆς ὁδοῦ διήκυσεν. Οὗτος ὡς ἠλίος ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ κατήχρηεν, οὐκ ἀπαξ καὶ δις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, τοῦτο αἰτησάμενος αὐτῷ. Ἐλισσαῖός ποτε ὁ Προφῆτης τῇ μελωτῇ ἠλίου τὸν Ἰωρδάνην ἀερόχως ἐπέρασεν· οὗτος δὲ ἀντὶ μὲν Ἰωρδάνου τὸν Νεῖλον ποταμὸν, ἀντὶ δὲ μελωτῆς τοῦ σταυροῦ ὅπλον κρακτικὸν χρυσάμενος, τὸ ὕδωρ ἄπαν εἰς λυθάδας εὐθύτητα μετεποίησε, καὶ ἐπάνω τῶν τοσοῦτων ὕδατων πεσοπαρήσας, ὡς τοῦ θύματος ἢ μέχρι ἀστραγάλων ἐβάρασαν οἱ ἀντιπόδες. Τί τούτων τῶν τεραστίων ἕτερον; τί θαυμασιώτερον; οὕτως καὶ ἄλλα σημεῖα διάφορα εἰργάσατο τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ.

8 Non vulgaria Deus per illum signa edidit, sed prorsus rara et admiranda. Servata enim, quantum fieri potuit, similitudine magorum Prophetarum, effecit qualia ipsi, qui cum Deo illis apparente familiariter et aperte collocuti sunt fecerunt. Moses, omnium Prophetarum radix, amaras aquas per lignum, quod Crucem designabat, in dulcedinem vertit, ut obmurmurantes Judæos retunderet: hic autem B. Bessarion, discipulo ejus, iter per sicca et arida loca faciente et siti ardente, per signum Crucis in aere expressum, falsum et impotabile mare mitigavit: utque dulce et frigidum, ac potabile fieret, effecit: itaque et discipulus et alii ex eo haurientes sitim expleverunt, et meritas Deo gratias persolverunt. Jesus Nave cum Amalecitas persequeretur, solem jussit cursum sistere quoad hostes ad interneccionem deleret; et hic Sanctus quadam in loco deprehensus causa salutis multorum, cum hora deficeret, rogavit Deum, ut solem moraretur, quoad totam vitam emetiretur. Hic idem pluvias e caelo, sicut Elias, nec semel et iterum, sed saepius, ab aliis rogatus, impetravit. Helisæus olim cum melote Eliæ Jordanem sicca transiit: Hic vero pro Jordane Nilum flumen, pro melote signum Crucis, arma validissima, adhibuit, et aquam vivam in fornacis modum redegit, ac supra tantam undarum vim et copiam pedibus incedens, O miraculum obstupescendum! non nisi talorum tenuis pedes aqua tinxit. Quid vero his miraculis majus, quid admirabilius! Ita et alia multa variaque vi sanctæ Crucis effecit.

9 *Ex his aliisque signis, simili modo relatis, narratur aliquod lib. 5. de Vitis Patrum interprete Pelagio, libello 12 num. 3 his verbis.* Narravit Abbas Dulas, qui fuit discipulus Abbatis Besarionis, dicens: Veni aliquando in cellam Abbatis mei, et inveni eum stantem ad orationem, et manus ejus erant extensæ in cælum. Permansit hoc faciens jugiter per quatuordecim dies. Et post hæc vocavit me, et dixit: sequere me. Et exeuntes perreximus in eremo: cumque sitirem dixi ei: Abbas sitio. Ille autem melotem tollens, discessit a me, quantum jactus est lapidis: et facta oratione attulit eam plenam aqua. Et abivimus in civitatem lycon, et ve-

nimus ad Abbatem Joannem, et salutantes eum, fecimus orationem. Deinde sedentes cœperunt loqui de visione quam viderant. Dixit Abbas Besarion: Quia exivit præceptum a Domino, ut destruantur templa. Et factum est sic, et destructa sunt. *Quæ videntur spectare celeberrimum tota Ægypto Serapidis templum, Theodosii Magni jussu eversum anno cccclxxxix: de quo vide Baronium, ibidem etiam agentem de Canopicis templis aut eversis, aut in sepulcra (ut Eunopius blasphemavit) conversis, per illatas illuc Reliquias Martyrum: unde intelligas ad confinium iv et v seculi extremam Besarionis ætatem spectare. Alia habentur miracula lib. 3 sub nomine Ruffini ex quibus num. 121 et sequenti ista sunt: Cum quidam secularis in ecclesiam veniens, ab immundo spiritu teneretur, et omnes orationem fecissent; et nullatenus spiritus immundus ab eo egrederetur; dicunt inter se Fratres: Quid possumus huic spiritui facere? Nemo potest illum excutere, nisi Abbas Besarion. Sed si dixerimus hoc illi, nec ad ecclesiam acquiescet venire: sed faciamus taliter, quoniam ante omnes solet ad ecclesiam venire. Hunc qui patitur faciamus sedere, et postea dicamus Abbati: Abba, suscita etiam istum dormientem. Fecerunt ita. Et veniente Abbate Besarione, steterunt omnes in oratione, et dicunt ei: Abba suscita etiam istum dormientem. Ille autem excitavit eum, dicens: Surge et egredere foras. Et mox ab eo egressus est spiritus immundus, et sanus factus est ex illa hora. Erat quidam habens filium paralyticum in Ægypto, et attulit eum in cellam B. Besarionis Abbatis, et reliquit eum super ostium plorantem, et discessit. Cœpit ergo infans flere. Cum autem senex per fenestram vidisset eum, dixit: Quis te huc detulit, filii? Cui infans respondit: Pater meus detulit me, et ipse discessit. Cui senex dixit: Surge et adjungere illi. Et mox sanus effectus surrexit, et pervenit ad patrem suum. *Prius narratur etiam lib. 7 de Vitis Patrum interprete Paschasio cap. 14 num. 2, et lib. 6 interprete Joanne, libello 2 num. 4 ubi dicitur id factum in Scethi: at secundum miraculum ibidem num. 7 tribuitur Macario.**

10 *Aliud narratur apud Ruffinum num. 194 his verbis: Abbas Besarion dum ambularet cum discipulo suo per eremum, venerunt ad quamdam speluncam: et ingressi ibi invenerunt Fratrem sedentem, et funiculos texentem: qui neque respexit ad eos, neque salutavit, neque aliquid locutus est eis. Dixit ergo Abbas Besarion ad discipulum suum: Eamus hinc, quia hic senex non vult loqui nobiscum, et profecti sunt ad Abbatem Joannem. Cum autem reverterentur, venerunt ad eandem speluncam, et ait Besarion ad discipulum suum: Ingrediamur iterum ad hunc Fratrem, si forte vel modo persuadeat illi Deus, ut loquatur nobiscum. Et cum ingressi fuissent, invenerunt corpus tantummodo mortuum, et ingemiscens dixit discipulo suo: Veni, Frater, componamus illud, quia propter eum huc nos Dominus transmisit. Cum autem sepelirent, invenerunt quod mulier esset, et admirati sunt, et dixerunt: Quemadmodum et mulieres colluctantur, et vincunt demonia! Et collaudantes atque glorificantes Deum, qui est omnium protector, recesserunt de illo locu. *Idem refertur apud Joannem libello 3 num. 1, et apud Paschasium cap. 34 num. 3. Ad lib. 5 interprete Pelagio libello 9 num. 2 hoc indicatur: Quia Frater peccaverat, et jussit eum Presbyter exire de ecclesia. Surrexit autem Besarion, et exivit cum eo, dicens: Et ego peccator sum.**

11 Dixit Abbas Besarion, quia quadraginta noctes manserit inter spinas stans et non dormierit, uti legitur apud Pelagium libello 7 num. 4, et latine in *Menais xx Februarii hoc modo: Τεσσαράκοντα ἡμέ-*

dormonem etiam ne sciens excipit.

E et paralyticum sanat:

miratur silentium monachi,

F

umque a morte faminam invenit et sepelit,

se peccatorem agnoscit,

pernoctat inter spinas,

ALCT. G. II. Propter quæ in Menais comparatur,

Moyse,

et Josue,

Eliæ, et Helisæo.

Tunica haurit aquam in eremo:

Λ ρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἔστι ἀλόγιος ὡσπερ στυ-
λι, ἄνω τὰς χεῖρας καὶ τὰ ὄμματα ἔχων, καὶ τὴν ψυχὴν
ἀγώριστην ἐν Θεῷ. Quadraginta dies et quadraginta
noctes nusquam acclimatus instar columnæ stetit,
manus oculosque sursum elatos habens, animo au-
tem nunquam separatus est a Deo. Ad hunc vero
xvii Junii: Νυχθήμερα τεσσαράκοντα πεποίηκεν, ἐν μέσῳ
βάρῳ ἰστικῶς, καὶ μὴ κοιμώμενος· καὶ τεσσαράκοντα
χρόνους ποιήσας μὴ ἀνακλίνας ἑαυτὸν ἐπὶ πλευροῦ, ἀλλὰ
καθήμενος καὶ ἰσόμενος. Totos quadraginta dies et
noctes in medio rhamno imnotus perstitit, ut dor-
miret cubaretque nunquam. Annis quadraginta
nunquam in latus cubans somnum cepit, sed
vel stans, vel sedens dormivit. *Quæ inde excerpta
supra in Menologio Sileti habentur.* Requisivit
Frater senem, dicens. Quid faciam quia cogita-
tiones me conturbant? Respondit Abbas Besa-
rion: Tu quiesce, et non te mensures cum magnis,
sed esto tacens in corde tuo. *Ita inter sententias
Ægyptiorum Patrum num. 52. Inter Apophthegmata
autem eorumdem apud Cotelierum pag. 406 etiam hoc
lego: Is ipse monuit, quando in pace degis, neque
impugnaris, tunc magis humilem te præbe, ne forte
gaudio extraneo irruumpente gloriemur, tradamur-
que ad certamen: nam Deus sæpe non permittit,
propter infirmitates nostras, ut bello ac tentationi
tradamur, ne pereamus. At libello xi apud Peta-
gium num. 7 Abbas Besarion moriens dicebat: De-
bet monachus totus oculus esse, sicut Cherubim et
Seraphin. Postremum in Februario Menæa habent:*

du in latus
non cubat,

tentatis sua-
det humilita-
tem,

B
magis autem
pacem habentibus:

Ἐν γὰρ πύου τὸν Θεὸν θεραπεύσας ἀπῆλθε πρὸς τὰς
αἰωνίους μονάς. Cum usque in plenam senectutem
Domino deservisset, ad æternas abiit mansiones: in
Junio autem, οὕτως βιώσας καὶ πολιτευσάμενος πρὸς
Κύριον ἐξεδέμασεν: sic vivens et conversatus ad Do-
minum migravit.

D
AUCT. G. H.
pie moritur.

12 Præter celebrem ejus in Menæis ad xx Februarii
et hanc xvii Junii memoriam (quorum prior fortassis
dies mortis est, posterior elevati vel translati corporis)
iterum in illis indicatur ad diem xxix Novembris Sanctus
Bessarion in pace vitam finiens: de eodemque
agi indicant hi versus, ibidem repetiti, et ante ad diem
xx Februarii relati.

Memoria
etiam 29 No-
vemb.

Πολλῶν ἰδῶτων καὶ πόνων Βησσαρίων
Πολλὰς θανάτων εὐρίκεν ἀντιμισθίας.

Multi laboris Bessarion ac sudoris,
A morte multam reperit etiam mercedem.

Ad diem quoque vi Junii celebratur memoria Sancti
Bessarionis Thaumaturgi in Typico S. Sabæ, et Ho-
rologio Græcorum, nec non Bisarion mirificus Abbas
apud Genebrardum in Calendario Græcorum; sanctus
item Pater Bessarion, miraculis clarus, apud Mala-
num in Auctario Usuardi itemque in Synaxariis Rus-
sorum, et Moschorum Calendario Figurato, ubique cum
titulo Thaumaturgi. Possevinus, male lecto nomine,
Vicarium scripsit. Nos omnia prædicta de uno eodem-
que Bessarione accipiendum esse arbitramur: totamque
illam dierum diversitatem, procedere a variis ejusdem
Reliquis, diversa in loca dilatis: quamvis non ita usi-
tatum Græcis quam Latinis sit partiri sacra Corpora.

et 6. Junii

E

DE SANCTO HYPATIO PRESBYTERO,

MONASTERII RUFINIANI IN BITHYNIA HEGUMENO

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. De conditore ipsius Monasterii Rufino, an sanctus?

CIRCITER AN.
CCCCII

In loco ad
Quercum di-
cto,

C
conditum mo-
nasterium

a Rufino con-
suluit,

fortassis tem-
pore Constau-
tini

Hypatius in Phrygia nobili genere natus; in
Thracia, notus urini, monachatum auspica-
tus; palæstram virtutum suarum præci-
pua habuit Bithyniam, in eaque monaste-
rium Rufinianum, dissitum Chalcedone millibus
passuum tribus orientem versus. Hic locus Δρῶς id est
Quercus dicebatur, non solum tunc, cum illic primi
Monachi ex Ægypto inducti sunt, sed etiam postea,
cum anno ccciii contra Joannem Chrysostomum coa-
ctum ibi conediabulum fuit, ad Quercum appellatum.
Monasterii illius conditur Rufinus in Vita Sancti de quo
acturi sumus, num. 14 appellatur Beatus, ejusque ibi
tumulus fuisse videtur: et de hoc intelligendus Sozome-
nus libro 8 cap. 17 ubi ait: Est illud (scilicet Δρῶς)
suburbium Chalcedonis, quod nunc ex Rufini viri
consularis nomine appellatur: in quo palatium est et
ecclesia magna; quam Rufinus ipse in honorem
Apostolorum Petri ac Pauli construxit, et Aposto-
lium ob id cognominavit. Monachos etiam prope
collocavit, qui Clericorum munus eadem in ecclesia
obirent.

2 In Fastis Consularibus tempore Magni Constau-
tini, qui bonam Senatus Romani partem Byzantium
transtulit, annum Christi cccxvi, notat Rufinus Pro-
culus, et annum xxiii Junius Rufinus. Horum alteru-
ter potuit istæ omnia condidisse, ibique collocasse
Reliquias Apostolorum, Roma allatas, ut in Vita loco
præcitato dicitur: ab eoque natum esse nomen alterum
in Rufinianis, quod Sozomeno scribente celebrius fuit,
quam vetus nomen ad Quercum, et fortassis Parochiæ
relictum, quæ ibi ab olim steterat, excepitque Episco-

pos contra S. Chrysostomum congregatos. Fuit postea
et alius Rufinus, Præfectus Prætorii sub Arcadio,
cujus unum Hypatii institutor Jonas dicitur num. 12
inflexisse ad largam elemosynam conferendam ia rusti-
cos, Barbarorum incuribus depauperatos, idemque po-
test censeri cum illo Prætorii Præfecto, qui tyrannidem
affectans et Imperatori Arcadio necem moliens, ab ejus
exercitu circumventus et membratim concisus fuit. Sed
fieri a gre potuit ut hic fuerit Rufinianensis monasterii
conditor: quippe qui sepultura caruit, tantam apud
omnes execrationem promeritus, ut credibile non sit,
quod hominem tam vulgo abominabilem, utcumque de
Monasterio aliquo fortassis benemeritum, Beatum vo-
caret Auctor Vitæ, tam exiguo post illius funestam
exitum tempore scribens, ut mox apparebit et sepulchri
ejus ibidem collocati, quamvis vacui, tam honorificam
faceret mentionem.

potius quam
Arcadii, ab
ejus Præfecto
Prætorii mi-
nime Sancto
ut ille, prior,
F

3 Favet tamen huic parti Historia Lausiaca, sive
eu Palladii, sive Heruclidis sub nomine Paradisi, sive
utriusque opus esse dicatur. Hæc ut est a Joanne Meur-
sio Græcæ edita et Latine apud Rosweydam, agens de
Abbatr Ammonio, Confessionis Apostolicæ conditorem
facit Rufinum τὸν κατ' ἐκείνο καιρῷ Ἐπαρχον τῶν
Ἡρακλειῶν. Tunc temporis Præfectum Prætoriorum,
qui ad illius Dedicationem invitaverit S. Eremitam
Ammonium tunc forte Constantinopolim ex Ægypto
advectum, a quo de S. Baptismo susceptus, ejus monitis
et conversatione multum profecerit, quoad ille ibidem
mortuus est, ubi et miraculis claruit. Sed mirum non
fuerit hominem initio suæ felicitatis bonum ac pium,
instante fortuna, depruvari, quod huic Rufino contigerit:

qui tamen vi-
detur aliud
ibidem orato-
rium condidis-
se tunc adhuc
bonus:

qui

A qui etiam respectu nominis sibi cum Apostolicæ Basilicæ fundatore communis, eundem potuit novis ædificiis ornasse, atque in primis Martyrio seu Confessione Sanctorum, ab Apostolis diversorum: nec enim Ἀποστολείου appellat Lausiaca, sed simpliciter Μαρτύριον τῶν Ἁγίων id est Confessionem eorum quorum istæ Καταθέσια, id est Depositionem celebrabat Sanctorum. Quorum autem, id frustra quæsieris; nec tamen dixeris Apostolorum quorum ibi Reliquias prior Rufinus condiderat, cum una in ecclesia quondamque plura Martyria, Oratoria, seu sacella fuerint Sanctorum diversorum: ipsa Lausiaca verba accipe:

Ὁ ὅστος ὁ Μακάριος (Ἀμμώνιος) πολλὰς ἱερείαις καταδυσωπήθεις παρὰ Ρουφίνου τοῦ κατ' ἐκεῖνον κείρου Ἐπαρχίου τῶν Πραιτωρίων, (εἰς τοὺς καιροὺς ἐκεῖνους ἐλθούτος τοῦ μεγάλου Ἀμμωνίου ἐν Κωνσταντινῶν πόλει διὰ χρείας τῶν τῆς ἐρήμου πολιτῶν) ἰκανῶς προσελθὼν, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων Ἐπισκόπων τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρήμου συνεληλυθότων, εἰς τὰ καταθέσια τῶν ἁγίων οὐτὲρ αὐτὸς ἔκτισεν Μαρτύριον, ἐν αὐτοῖς τοῖς καταθέσεισι ἀπιδέχεται τὸν Ρουφίνον ὁ ἅγιος σπὸ τοῦ σγράντου Βασιλείου παρὰ τῶν Ἐπισκόπων, ὃν ἐσεβάσθη ἀξίως τῆς αὐτοῦ πολιτείας εἰς πάντα ὑπακούσας τῇ ὁσίῳ αὐτοῦ Ἀμμωνίῳ, ὃς μετ' ὀλίγου χρόνου κοιμήσεται, καὶ τάπτεται ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τῷ λεγομένῳ Ρουφινιανῶν· οὗ τὸ μνημα λέγεται θεραπέυειν πάντας τοὺς ριζαζομένους. Implexa sane multipliciter verba, quæ clariori ordine sic videntur reddi latine posse.

B et S. Ammonii ex Baptismo filius spiritualis, Beatus hic et magnus Ammonius, cum pro quadam Eremiticorum necessitate Constantinopolim venisset, rogatus precibus multis tum a Rufino tunc temporis Præfecto Prætoriorum, tum ab Episcopis et Solitariis, qui de variis Provinciis convenerant ad Depositionem Sanctorum, quibus ille Martyrium construxerat, eundem Rufinum Episcopis commendantibus de sacro fonte suscepit: Hic vero conversatione illius captus valde ipsum venerabatur, in omnibus viro illi sancto obediens, qui paulo post mortuus, sepultus est in præfato Martyrio in Rufinianis dicto, cujus monumentum dicitur omnes febricitantes curare.

C Prænotatus Ammonii adventus Constantinopolim videtur omnino spectare ad tempora Theosii Magni, anno CCLXXIX imperare exorsi, quando res catholica sub Constantio Juliano et Valente vehementer concussa, respirare, et restitui cepit, etiam in Ægypto, ubi multum ab Arianis passi fuerunt eremi Cultores, unde necesse habuerunt ad novum Imperatorem Constantinopolim recurrere; quo tempore, si idem ille Rufinus Prætorii Præfecturam gerebat qui sub Theosii filio Arcadio propter affectatam tyrannidem mactari meruit; is, qui paulo post prædictarum Reliquiarum Depositionem in Rufinianis sepulturam accepit, non posset alius intelligi fuisse, quam Abbas Ammonius, neque verificari Auctor noster agens de sepultura Rufini. Sin autem alius ab illo Rufinus Ammonii disciplinæ sese subiecit vir Grandævus et Consularis, fortassis ab anno CCLXVI quem signant Rufinus et Eusebius Coss. posset hic extremis vitæ annis baptizatus ita profecisse, ut paulo post mortuus, miracula ceperit operari, itaque haberetur Rufinianensis Monasterii conditor sanctus, quem Hypatii Vita describit. Tunc etiam non esset recurrendum ad anteriores sub Constantino Magno Rufinos simili titulo illustres; et primi ex Ægypto Rufinianenses Eremitæ eo impensius debuerint ad se invitare Abbatem Ammonium, quanto proprius cum in patria cognovisse potuerunt. Hic vero debuerit in eodem oratorio suum specialiter tumultum habuisse, diversum a tumulto filii sui spiritualis Rufini eo ipso loco ubi deinde erectus fuit tumultus S. Hypatii: sic enim in hujus Vita num. 77 legitur: Ad urnam ipsius (S. Hypatii) amicus Dei Urbicius sumptus suppeditavit. Proximum vero locum obtinet magnus ex eremo

ascetes Ammonius. Atque hæc dicta sunt occasione monasterii, satis incerta quoad primum ejus conditorem. Quale etiam istud censeret posset quod Lausiaca Rufinum appellet Ἐπαρχιον Præfectum non τοῦ Πραιτωρίου Prætorii, quod fuit ultimus ille infelix, estque titulus in Palatio præcipuus. (Majorem domus veteres Franci dixissent) omnia fere pro vel cum Imperatore agentem; sed τῶν Πραιτωρίων Prætoriorum; magis integre fortassis scribendum Πραιτωριανῶν Prætorianorum, ut intelligatur Prætorianæ cohortis Præfectus, cujus est militare munus, longe infra Præfecturam Prætorii.

§ II. De S. Hypatii in Rufinianis cultu, Actis a discipulo scriptis, atque ætate.

D Desertum primis incolis post mortem ejuscumque Rufini monasterium nam etiam infelicitas ultimi potuit redundasse in locum ab eo novis ædificiis cultum, et quasi in ipsius nomen translatum, si non etiam primitus ab eo fundatum) desertum, inquam, monasterium alii atque alii inhabitare conati, propter infestationes lemmurum dæmonumque non potuerunt ibi perseverare: cumque eo cum sociis duobus accessit Hypatius, tum erat desolatum, ut via amplius monasterii speciem præ se ferret. Verum restauravit paulatim omnino Sanctus ille, dæmones primum imperterritus sustinuit, deinde expulit orationibus suis; itaque actis ibi annis aliquot, puta decem aut duodecim, plures ibidem Monachos congregare cepit, quibus ab anno vitæ quadragesimo, Christi ccccx, præesse incipiens, eosdem ad annum usque octogesimum pie ac laudabiliter vixit, nomenque etiam suam ipsi monasterio reliquit. Sancti quippe Hypatii, illud legitur nuncupatum in Vita S. Auxentii, quam ad diem XIV Februarii impressimus, num. 36 et 39; aliæque celebritatem ejus commendantia ibidem traduntur. Evocatus enim ad Concilium Chalcedonense S. Auxentius, deductus fuit ad Rufinianas prope Sanctos Apostolos, in monasterium beati Hypatii: et magno cum gaudio eum exceperunt, qui illic erant Monachi cum eorum Præposito, viro undequaque optimo, et gratia Dei dignato, ut qui esset Christi discipulus.

E Cultus ejus ex fastis ecclesiasticis

F atque elogium;

Virum hunc, virtutibus atque miraculis celebrem, fastis Sanctorum a græcis adscriptum, ab aliis quidem die XVII, ab aliis vero XXIX Junii, transtulit etiam in Martyrologium Romanum Baronius priori die, his verbis; In Phrygia S. Hypatii Confessoris. In Phrygia quidem ille natus fuit, uti supra dixi; sed in Bithynia et Rufinianis potiore vitæ partem sancte egit, martemque feliciter oppetit. Hinc melius palæstram ejus notat pervetustum Synaxarium MS. Ecclesie Constantinopolitanae, ubi celebrior sancti viri memoria fuerit propter viciniam loci, ita loquens eadem die XVII; Μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου, τοῦ ἐν Ρουφινιανῶν πέρα: Memoria S. Patris nostri Hypatii trans fretum in Rufinianis. Οὗτος πατρίς μὲν ὑπῆρχε Φρυγία, γουεῖς δὲ θεοσεβεῖς, ἐπὶ τῶν χρόνων Ὀυμρίου καὶ Ἀρκαδίου Βασιλέων. Γραμματα δὲ ἱκανὰ παιδευθεὶς, καὶ τὸν ὑποκαιδέλατον χρόνον πληρώσας, πάντα καταλιπὼν, τὸν μνηρὴ βίον ἐπίθυ· καὶ πάση ἀρετῇ κοσμηθεὶς, τὴν τοῦ Πρεσβυτέρου Χειροτονίαν δέχεται· ὅποσα δὲ δι' αὐτοῦ θαύματα τελεῖνται, ἀδύνατον γράψαι. Ἀυτὸς δὲ πληρώσας τὸν ὑπόσχοστον χρόνον, μακαρίως συνεπέσαστο. Quæ eodem fere verborum ordine habentur in Monachis excensis et apud Maximum, Cytheræum: Latine autem sic redduntur. Huic patria quidem Phrygia fuit; parentes autem Deum colentes, temporibus Honorii et Arcadii Imperatorum. Ipse vero sufficienter litteris instructus, et annum decimum octavum ætatis prætergressus, omnibus relictis vitam monasticam auspicatus est, cumque omnibus esset virtutibus exornatus, Sacerdotii dignitatem suscepit.

nisi id intelligi possit de alio Rufino vere Sancto.

et solum Præfecto cohortis Prætorianæ.

Monasterium desolatum incolit Hypatius cum Sociis,

a cujus etiam nomine appellatur

A pit. Quanta vero per eum miracula patreatur, explicari nullo modo potest. Postquam autem ectogesimum vitæ expleisset annum, beato fine quievit.

aliud protulit.

8 Aliud Elogium longius, totamque vitam compendio complexum, mox dabimus ex alio Synaxario MS. ceteris fere copiosiori, quod sæpe allegavimus allegabimusque, repertum in Collegio nostro Divionensi in thesauro litterario P. Petri Francisci Chiffletii; cui præmittitur et hoc distichon, alludens ul notionem nominis Ὑπάτιος, quod consularis latine sonat, ἀπὸ τοῦ Ὑπατος Consul: unde et ὑπατεύειν gerere consularium.

Κεῖται θαλάσσης Ὑπάτιος πλησίον,

Ὅς ὑπατεύει σὺν Θεοῦ φίλοις ὄνω.

Jacet prepe æquer Hypatius; alto in pelo

Qui consularium cum Domini amicis gerit.

Acta a, coarctata et discipulo Sancti conscripta,

9 Acta, quæ nos primi latinitate hic donamus et typis publicamus ex codice græco MS. bibliothecæ Vaticanæ, signato 1667 pag. 289; isthunc ibi titulum præferunt: Βίος τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου, τοῦ ἐν Ἐρυθρίαισι. Vita sancti Patris nostri Hypatii in Rufinianis. Et mox sequitur Προόμιον, ἡραξέν πρὸς Ἐυλαχέστατον Διάκονον Ἐύτυχον. Proœmium, scriptum ad religiosissimum Diaconum Eutychem. Quem

ab alto ejusdem discipulo inventa et publicata,

et Auctor Proœmii, suum ipsius nomen nusquam prodeus, appellat dilectum suum, et religiosissimum Christianique amantem Sacerdotem et Cornelio, Centurioni, de quo in Actis Apostolorum, comparat; atque a studio legendi Sanctorum gesta, eaque imitandi laudat. Huic Auctor ille inscribit mitique Vitam S. Hypatii non quidem a se compositam, sed inventam et obiter correctam. Auctorem Vitæ nominat Callinicum, ipsius Sancti discipulum; qui jussus a Moderatoribus suis gesta ejus conscribere et unum in volumen colligere, id sedulo præstitit, sed stylo humili eoque duriusculo ex asperiore Syrorum (cujus nationis fuerit) dialecto; vitæque sanctus in monasterio Rufiniano, opus suum ibidem reliquit Abbati, qui tertius u S. Hypatio illic loci præfuit. Apud hanc anonymus Proœmii Auctor, illac forte iter faciens, idem opus, non tam casu, ut ait, quam divina dispositione, invenit non multo post. Cum vero et ipse Hypatium probe novisset, et vidisset et loquentem audisset; dolet non omnia ejus gesta complexum esse Callinicum; nihil tamen præsumit hujus textui addere, aut demere; imo nec mutare quidquam, nisi levigando asperiorum Syrorum dialectum ac pronuntiationem, ubi ea occurrit; mutationem duorum præcipue vocalium in alias, græca loquentibus usitationes. Interea testatur, quæ ipse a multis et sæpe rogatus fuerat conscribere S. Hypatii gesta, quæque nunc ex alterius compositione in medium profert; a semet aut visa, aut ex ore ipsius Sancti, discipulorumve ejus audita fuisse oriana.

non nisi visa ab ipsis vel audita ex ore Sancti aut discipulorum ejus continent

C 19 Idem Auctor Actorum S. Hypatii chronotaxim hunc constituit, ut anno ætatis suæ decimo octavo venerit in Thraciam, num. 5; quadragesimo suscepit regimen Rufinianensis monasterii, num. 18; octogesimo denique vivendi finem fecerit, num. 76: de hoc autem ultimo anno ita loquitur num. 78: Necdum triginta dies abierant (a morte scilicet obita xvii Junii) cum illis in locis facta est grando tanta ut jam maturescens vinea radicibus contereretur..... Post alios quinque menses facti sunt magni terræ motus, qui etiam diu durarunt; et barbarica gens Hunnorum, quæ est in Thracia, sic invaluit, ut plus quam centum urbes occupaverit, parumque abesset quin ipsa Constantinopolis periclitaretur, multique eam fuga desererent. Habes hic duos anni obituali characteres qui cum videntur posse certissimam reddere Chronologiam, implicentiam tamen reddunt, eo quod ambo concurrant apud Auctores mox et andos in annos diversos duas, scilicet in annua Christi ccccxlvi et l ineuntes: adeo ut alterutrum annua præcedente Junio mortuum

Mortem Sancti seculus terræ motus et vastatio Thraciæ illata ab Hunnis,

Junii T. IV.

Sanctum, utro revera mortuus fuerit, incertum relinquat. Ad hoc discutiendum nota, non hic agi de illa populatione, quæ facta ab Hunnis anno ccccxlvi, Ducibus Bleda sive Bleda et Attila fratribus, Baronium adduxit in errorem, ut posteriores multoquæ graviores a solo Attila factas strages, in hunc onnum conferret. Istius irruptionis meminit Marcellinus Comes in Chronico sub annum nlxvi scripto: Eudoxio et Dioscero Coss. (id est anno ccccxlvi) Bleda et Attila fratres, multarumque gentium Reges, Illyricum, Thraciamque depopulati sunt. Sed nulla hic mentio terræ motuum; est pro anno ccccxlvi idem Marcellinus habet sequentia: Ardabure et Callepæ Coss. Iogenti terræ motu per loca varia plurimi urbis Augustæ muri, recenti adhuc reedificatione constructi, cum quinquaginta duabus turribus cœrnerunt.... pluribus nihilominus civitatibus collapsis. Ingens bellum et priore majus per Attilam Regem nostris inflictum, pæne totam Europam, excisis invasisque civitatibus atque castellis, corrasit.... Attila Rex usque ad Thermopolim iustus advenit. Arregisclus magister militiæ in ripensi Dacia, juxta Utum amnem, ab Attila Rege, viriliter pugnavit, plurimis hostium interemptis occisus est. Equidem Arnegisclii in Thracia cæsi sub iisdem Consulibus iacunt Chronicon Alexandrinum, Cangio Paschale dictum, et de terræ motu ita scribit, eodem ipso anno ingentes adeo terræ motus extitere, ut quia hi diu persistenterant, muri corruerint et nemo domi manere auderet.

D AUCT. D. P. non conveniunt anno 442,

sed 447 vel 450:

11 Et hæc quidem illi ul iactum calamitatum sub solo Attila: ad finem vero earumdem Valentinianæ vii et Albiao Coss. Chronicon præcitatum quasi ab ovo rem exorditur et duorum triumve annorum gesta sub unum aspectum ponit iis verbis: Imperantibus Theodosio et Valentiniano Augustis, expeditionem movit adversus Romanam et Constantinopolim Attilas... cum infinita copiarum multitudine..... Describit deinde ferocia insolentis barbari ad utrumque Imperatorem mandata Romæ et Constantinopoli Palatum sibi parare mandantis; Valentinianique ad resistendum paratus, Alarico Gotho contra Attilam conerato; qui hunc excepit ad Danubium eo prælio quo Alaricus ipse occubuit cum multa suorum strage, quid autem fecerit Theodosius mox videbimus: ad terræ motum deinde transiens Chronicon, Hoc eodem anno inquit magnum labem accepit Constantinopolis ex terræ motu mense Audynæo xxvi die, noctu, a Troadensibus ita appellatis Porticibus, usque ad æreum Tetrapylum, sat diu durante, ut nemo auderet domi manere sed omnes extra urbem fugerent. Joannes Baptista Ricciolus noster in Sua Chronologia reformata lib. 1 cap. xx demonstrat Audynæum Macedonicum iuchare a die xxiv Decembris cujus proinde dies xxvi concurrat cum xix Januarii unde retrocedendo per menses septem et dies duos venietur ad xvii Junii: quo quia Hypatium Græci colunt eo et mortuum verusimile est: potuerunt autem terræ motus uno mense citius incepisse quam Constantinopoli lites prædicta fieret, et sic vita Hypatii solam sex menses numerans conciliari cum Chronico. Eadem quoque hac ratione secundam Hunnorum invasionem totam sub unum aspectum ponit Theophanes, ad annum Theodosii ultimum, qui fuit Christi cccc. sic scribens: Dux... Legatorum Gizerichi Vandalorum in Africa Regis, adventum et Imperatoris mandata classis Romana præstolatur in Sicilia mox in Africam trajectory; Omnudii filius Attila in Scythia natus, vir alioquin fortis et superbus, Bleda seniore fratre amisso; solus Scytharum, quos Hunnos vocant, principatum arripit, et in Thraciam excurrit; quo maxime motus Theodosius pacem init cum Gizericho et ex Sicilia classem revocat. Tum Asparem, Areobindum, et Argaliscum mittit adversus Attilam, qui Ratiariam, Nassam,

E

priore irruptione Attila continuatis victoris usque ad posteriorem,

quo mult CP. corruerunt 19 Januarii: F

at hunc simul omnia refert Theophanes:

A Philippopolim et Arcadiopolim, Constantiamque et alia pleraque oppida subverberat et cum innumeris captivis, etiam Romanis Ducibus, prædam immensam cogebat. Tantis autem victoriis elatus, et ad utrumque mare; Ponticum videlicet, et quod Callipolim usque ad Sestum expanditur (*sic est Pontum Euxinum et Hellespontum*) cunctis, munitisque locis suæ servituti, præter Adrianopolim et Heracleam, subactis, ad Athyram usque castellum progreditur. Ad Attilam itaque legationem decernere Theodosius cogitur: eique sexies mille auri libras, ad recessum e Romanis finibus faciendum, promittit; ac insuper mille librarum tributum annuum, si pacem egerit, annuit se pensurum. Porro Romanis copiis a bello contra Attilam receptis, paulo post diem obiit Theodosius mensis Junii vigesimo. Indictione tertia. *Eandem omnia in Historiam suam miscellam transtulit Paulus Diaconus, et ex hoc in suos Annales Card. Baronius excepto obitu Theodosii: sed quia Theophanes more Græcorum octo annos detrahentium æræ Christianæ, notaverat annum ccccxlvi, qui latinis numeratur ccccl, fecerunt ut clades ista octo annis præcederet mortem Imperatoris.*

magis tamen placet ut sanctus obierit anno 436, ante ingressum Attilæ in Thraciam.

B *II Placuit hæc omnia tam distincte producere ut intelligat Lector, quam non sit facile discernere inter duos annos XLVI et XLIX quinti seculi, utro eorum mortuus S. Hypatius sit: neque ad assumendum ultimum satis nos determinat vel convenientia mensis quo muri Constantinopolitani corruerunt, vel Vita, dum progressum potius, quam ingressum Hinnorum notare videtur, maxime cum taceat de pulenda pace ad quam coactus Imperator fuit, amissis Ducibus cum exercitu: quapropter magis propendo in annum priorem, quem tunc natus fuerit Hypatius anno cccclxvi, et Anno lxxxvi ejusdem seculi venerit in Thraciam ad Jonam; qui, obtenta daponenda, cinguli militaris licentia, cepit Solitarius vivere ut dicitur num. 6. Sed magnam hic difficultatem objicit ipse Jonas dum hic dicitur ab Arcadio Imperatore obtinuisse licentiam dimittendæ militiæ, sequæ ad Dei servitium transferendi eo ipsa tempore, quo Hypatius jam in Thraciam venerat. Arcadius enim Anno ætatis suæ xxxi, Christi cccclvi, i Maji mortuus; adeoque natus anno cccclxxix, quartum ætatis annum agebat, quando a patre Theodosio assumptus est in consortium imperii anno cccclxxxiii, consentiente quo ad annum mortis et communicati a*

patre Imperii Baronio; bis tamen allucinante cum natum ait cccclxxvii et Augustum dictum anno ætatis viii. Interim neque octennis neque quodvismus tunc Arcadius eam habebat ætatem, quam indicit modus, quo dicitur Jonas missionem petiisse; omniaque videntur referenda ad Theodosium patrem adeoque non satis accuratum in rebus diu prægressis Auctorem personas ac temporu confudisse.

12 *Nihilo leviolem, sed longe gravissimum parachronismum idem Auctor incurrisset num. 18 agens de S. Isaacio, qui Constantinopolim venit extremo Valentis Imperatoris anno, Christi cccclxxv, si vera foret Chronotaxis, juxta quam is in Vita sua, edita xxx die Maji nostri, obiisset ut legitur num. 18 Moderante Imperium Theodosio, et filio ejus Arcadio Cæsare declarato, Consulibus Merobando secundum et Saturnino, id est anno Christi cccclxxxiii adeoque xxiv annis citius quam gesta sunt, quæ cum S. Hypatio egisse narratur anno cccclvii vel ix. Notari quidem ad Vitam S. Isaaci in Majo illam scriptam esse intra tempora, quibus imperium tenuerunt Justinianus senior et Leo philosophus, id est uno, altero, vel etiam tertio seculo post mortem Sancti: non tamen in mentem venit suspicari characteres temporis tam distincte signatos ex arbitrio Scriptoris vel interpolatoris gratis esse confictos et quidem cum tanta exorbitantia. Hoc nunc credere cogit non solum sancti Hypatii quam tractamus Vita, sed etiam Vita S. Dalmatii, ejus qui S. Isaacio successit in monasteriorum regimine, omni fide dignissima, et bonam partem descripta ex Actis Synodi Ephesinæ, danda ad diem iii Augusti. In hac enim prolixè narratur quomodo eundem Dalmatium Abbatem pro defuncto consecraverit S. Atticus Patriarcha Constantinopolitanus, nec longo post tempore mortem obiit. Hanc autem obiit Atticus cccclxxxviii atque ita S. Isaacius annis ferme quinquaginta Constantinopoli vixit, eodem impulsus in vigore ætatis puta annorum xl, l, vel lx: ipse vero Dalmatius, quem Acta Synodi anno cccclxxxi testantur annis xlviii non extulisse pedem extra monasterium, cui se incluserat maturæ jam ætatis vir, ut qui uxorem et liberos in seculo habebat, parem magistro ætatem attigerit, biennio post Synodum actam defunctus: itaque stabilita ex hoc capite manet Vita S. Hypatii, et correctus locus præcitatus in Majo.*

Abbas factus vivente adhuc S. Isaacio

vir ante an. 425 mortuo.

§. III. Epitome Actorum e Synaxario MS. collegii Divionensis Soc. Jesu.

C **H**ic Sanctus in Phrygia natus, vapulavit a patre suo annum agens ætatis decimum octavum; quapropter e patria profugiens transiit in Thraciam, abiitque in monasterium. ubi solus degens virtutibus factus est venerabilis: vinum enim numquam gustavit, et a spiritu fornicationis pulsatus, totos octo dies transegit, nihil omnino vel manducans vel bibens. Hoc cum Prælati intellexisset, propria manu sui porrexit, post Completorium, Fratribus presentibus, vini calycem cum buccella: per quæ continuo liberatus ab illo conflictu, gratias Deo atque magistro suo egit. Post annos autem plures ingressus in civitatem ex voluntate spiritualis sui Patris, ut auxilium ferret alicui in tentationes prolapsa, illud carnali suæ patri tulit; eique cooperans ad propria remisit.

14 *Ipse vero conjungens se duobus quibusdam Fratribus Chalcedonem trajecit atque ad Rufini monasterium sese contulit, desolatum prorsus atque informe, potius dixerim silvestre et horrendum. Etenim Rufinus iste Roma huc appulsus cum illustre monasterium ædificasset, in eoque Ægyptios Monachos collocasset, Deum quoad vixit glorificavit. Eo autem mortuo, inibique sepulto, cum Monachi in propriam*

Ουτος ὁ ἅγιος γενθεὶς ἐν Φρυγίᾳ, ἐτύθη παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἡκτώ καὶ ὀκτατῶν ἔτος ἄγων τῆς γλιχίας καὶ φυγῶν ἐξ αὐτῆς, διεπέρασεν ἐν τῇ Θρακίᾳ καὶ ἀπελθὼν εἰς κοινοβίου καὶ μονάσας, γέγονεν ἐξ ἀρετῶν αἰδέσιμος· οἴνου γὰρ πότε οὐ μετέλαθε· καὶ πολεμηθεὶς ἐπὶ πορνείᾳ, ἡμέρας ἐτέλεσεν ἡκτώ μὴ ἀψάμενος τὸ σύνολον βρώσεως καὶ πόσεως. Τοῦτο μαθὼν ὁ Προεστός, δέδωκεν αὐτῷ ἰδιοχείρως κάλυκα οἴνου καὶ φωμόν, μετὰ τὰ Ἀπόδειπνα, παρόντων τῶν Ἀδελφῶν. Διὸ καὶ εὐθὺς τοῦ πολέμου λυθεὶς, ἠνυχάριστεκεν τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ. Μετὰ γρόνους δὲ ἰκανοὺς ἐν τῇ πόλει εἰσελθὼν, μετὰ βουλῆς τοῦ πνευματικοῦ πατέρος τὸ πρός βοήθησά τι ἐν πειρασμῶς περιπεσόντι, τῇ σαρκικῇ πατέρι αὐτοῦ ἐβόλησε, καὶ συνεργήσας αὐτῷ ἀπέστειλεν εἰς τὰ ἴδια.

14 *Ἄυτός δὲ δύο τισὶν Ἀδελφοῖς ἐνωθεὶς, καὶ ἐν Χαλικῶνι περάσας εἰς τὸ τοῦ Ρουφίνου μοναστήριον ἀπέτυχησεν, ἀοικον ὄντα καὶ ἀμάρψωτου, μᾶλλον δὲ ἀγρίου καὶ φοβεροῦ. Οὗτος γὰρ ὁ Ρουφίνος ἀπὸ Ῥώμης ἐλθὼν, καὶ μοναστήριον ἐνδοξόν οἰκοδομήσας, καὶ Αἰγυπτίους Μοναχούς ἐν αὐτῇ οἰκήσας, ἐβόησε τὸν Θεόν· αὐτοῦ δὲ τελευτήσαντος, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ ταφέντος, καὶ τῶν Μοναχῶν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν ἀπελθόντων ἔμεινε τὸ κοινοβίου ἀοικον·*

διὸ

διὸ καὶ ἀνυφνεῖσαι ἀκάνθισαι καὶ τρίβολοι ἀμύρφωτον καὶ ἀκάλη τὴν μονὴν πεποιήκασιν· ἀλλὰ καὶ πονηρὰ πνεύματα, τὰ εἰσελθόντα κἀκεῖσε οἰκήσαντα φοβερὰν καὶ ἄβαστον ἄβασιν τὴν μονὴν πεποιήκασιν.

15 Τούτων ὁ Ἅγιος εὐρών, τοὺς μὲν θαίμονας δι' εὐχῆς διώξας, καὶ τὴν ἀμύρφιαν σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἀνακαθάρσας εἰς τὸ ἀρχαῖον κήλλος μετήγαγε· καὶ καθίσθεις σὺν αὐτοῖς, ὁ μὲν εἰργάσατο τριγινὰ [ἰμάτια], ὁ δὲ ἔσπειρεν [λάχνα εἰς] τὸν κῆπον. Μετὰ δὲ χρόνον τινα ἀντιπεράσας εἰς τὴν Θράκην, ἀπῆλθεν ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἐν Ρούφινιαναῖς Ἀδελφοί, καὶ τὸν Ὑπατίου Ἡγούμενον ζητήσαντες ἔλαβον αὐτόν. Ἐκ τότε μεγάλως ἀγῶνας ἦν δειξάμενος ὁ ὄσιος, καὶ ζηλώσαντες πολλοὶ ἀπετάξαντο ἐκαῖσε, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γέγονασιν Μοναχοὶ κατὰ Θεοῦ προκύπτουτες.

16 Ὁ δὲ θεῖος Ὑπάτιος, χάρισμα λαθὼν ἐκ Θεοῦ, ἰάματα ἐποίησε πολλὰ, δαιμονούτους ἴασατο, τυφλοὺς, χωλοὺς, ξηροὺς, ὑδερῶντας ἐθεράπευε, καὶ γυναικας αἰμορροούσας οὐκ ὀλίγας, καὶ ἀτεκνούσας τεκνογονεῖν ἐποίησε, καὶ πολλὰς γάλακτος πηγὰς καταξερσάμενος ἐχούσας γαλάτρουσας εἰργάσατο, ὑδῶρ δὲ καὶ σίτον καὶ ἄλλα τινα τῶν ἐσθλῶν πολλὰκις καιροῦ καλοῦντος ἐπλήθυνε, καὶ πᾶν ὅτι οὐκ νόσημα ἐν ἀνθρώποις καὶ κτήνεσι δι' εὐχῆς αὐτοῦ ἐφυγαδεύετο. Ἦ δὲ τροφή αὐτοῦ ἦν ὕσπριον καὶ λάχνα καὶ ὀλίγος ἄρτος περὶ βαθείαν ἐνάτην· πρὸς δὲ τὸ γῆρας καὶ ὀλίγος οἶνος. Ὀρθοκιστος γεγονώς, ἐλευκάνθη ἢ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ ὁ πόγων ὡσπερ γίον, καὶ τὴν αἰδέσιμος καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ. Τεσσαράκοντα δὲ χρόνους ποιμένας τὸ αὐτοῦ ποῖμνιον, καὶ τὴν ἱεροσύνην τιμῶσας, καὶ τοὺς μαθητὰς προασπιστεύσας, πρὸς Κύριον καὶ αὐτὸς ἀπῆλθε δοξάζων τὸν Θεόν.

revertissent provinciam, mansit locus inhabitatus; D
unde enati ibidem cardui tribulique informem ac
prorsus inamœnum reddiderunt: quin et dæmonia illuc ingressa ibique habitantia fecerunt ut omnibus inaccessus atque horribilis esset. AUCT. D. P.

15 Tale Sanctus inveniens monasterium illud, dæmones quidem oratione expulit, informem vero squallorem, cum sociis repurgando locum, commutavit in splendorem antiquum. Sederunt ergo ibi cum illo, unusque cilicina texebat vestimenta, alius hortum oleribus conferebat. Post aliquod deinde tempus renavigans in Thraciam Sanctus, ad suum rediit monasterium: sed venientes ex Rufinianis Fratres et Hypatium Hegumenum requirentes, ipsum abstulerunt: qui exinde multa sustinuit certamina: cumque multi eum æmulantes ibidem mundo renuntiarent, modico in tempore facti sunt Monachi, et secundum Deum egregie profecerunt.

16 Ipse vero divinus Hypatius, eam gratiam a Deo consecutus est, ut multis sanitatem conferret, a multisque dæmonia ejiceret; cæcos, claudos, aridos, curaret; mulieribus sanguine fluentibus non paucis et prolem concipere haudquaquam valentibus fecunditatem præberet; plurimas etiam, quibus lactis fontes exaruerant, eodem faceret abundare. Aquam etiam et frumentum aliaque ædulia quæcumque prout ratio temporis exigebat multiplicavit sæpius: neque ullum in hominibus aut animalibus mali genus erat cui finem non daret. Cibus autem ejus erant legumina et lactucæ cum modico pane ad transactam fere horam nonam, in senectute vero etiam modicum vinum. Cum autem jam esset octogenarius, barbaque et capillo totus ut nix incanuisset, venerabilior apparebat actione et contemplatione: et actis in pastoralis gregis sui cura annis quadraginta, in iisque etiam Presbyterii ordinem sua conversatione cohonestans, suisque discipulis protegendis intendens, tandem etiam ipse emigravit ad Dominum, Deumque in suo exitu glorificavit. E

VITA AUCTORE CALLINICO DISCIPULO

Per alium sub tertio loci Abbate expolita.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Γραφὴν πρὸς Ἐυλαθέστατον

Διάκονον Ἐυτυχόν.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ διδάσκων ἀνθρώπων γνώσιν, καὶ ἀποκαλύπτων νεπίοις ἀπροσδοκῆτως, ἅπερ σοφαὶ οὐ κατέλαβον. Ἐιδὼς σου τὸ πρόθυμον, ἀγοπητὴ Ἐυτυχε, καὶ τὴν σπουδὴν ἣν ἔχεις περὶ τὰς συντυχίας τῶν Ἀγίων, ἦτοι τὰς αὐτοπροσώπων καὶ διὰ συγγραφῶν, καὶ ἐν τοιαύταις ἐπιθυμίαις τρέφειν σπουδάζεις τὸν ἐσῶθεν ἀνθρώπου. Ἐυρών καὶ τοῦ ὁσιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου τὸν βίον ἀνέγραπτον, καὶ ὑπὸ τινος τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ὀνόματι Καλλινίκου ἐν διεγίσει ἐκτεθέντα, ἔπευσας τὴν τοιαύτην ποθεινὴν οὐσαν γνωρίσαι σοι γραφὴν. Συνειδὼς μὲν πολλὰ παραλειμμένα τῶν κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τῶν ὁσίων αὐτοῦ πράξεων, ἔξ ὧν ἀκήκοα παρ' αὐτοῦ τοῦ μακαρίου Ἀββᾶ. Τὰ δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐμαῖς ὄψεσιν θεασάμενος ἔργα αὐτοῦ ἀξιωμακρόνεντα εἰς διεγίσειν οὐχ εὐρον ἐντεταγμένα τῇ συγγραφῇ ὁμοῦ δ' οὐκ οὐτως τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἀλγῶ, ὡς τοῖς ἐμμεθεῖσιν χαίρω, ἀ καὶ αὐτὰ πλοῦτος τοῖς φιλικύοις καὶ φιλοχρηστοῖς οὐ μικρὸς καθίσταται. Συντάξας οὖν ὡς ἐν βιβλίῳ, τῇ Ἀγάπῃ σου ἀπέστειλα. Ἐυρωὺ δὲ αὐτὰ κατὰ τινα συγκυρίαν, μάλλον δὲ οἰκονομίαν τοῦ τὰ πάντα οικονομούντος Χριστοῦ, παριών, διὰ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἐν

PROŒMIUM

Scriptum ad Religiosissimum

Diaconum Eutychem.

Benedictus Deus, qui docet hominem scientiam, et revelat parvulis nec opinato, quæ sapientes assecuti non sunt. Cum noverim propensionem animi tui ad studium, quo ferri soles, mi Eutyche, ad cognoscendum gesta Sanctorum, ut, sive oculis tuis illa coram spectes, sive absens descripta legas, talibus interiorem hominem deliciis sedulo nutrias. Cumque ego sanctissimi Patris nostri Hypatii Vitam, a quodam ejus discipulo, cui nomen Callinico, descriptam et historice expositam invenerim; participem illico te reddere volui tam desiderabilis scripturæ. Sico quidem plura ad vitam ejus spectantia, sancteque gesta, quæ ex ipso beato Abbate audiavi; imo et alia, quæ oculis ipse meis usurpavi, dignissima relatu opera, historiæ huic inserta non esse: nihilominus non tam doleo, quod quædam illic prætermissa sint, quam gaudeam, quod aliqua sint reperta: quæ etiam ipsa thesaurus sunt non exiguus, sancta dicere et Christo placere cupientibus. Composita igitur illa in modum libri. Dilectioni tuæ submisi; a me fortuito quodam casu aut potius provida

Eutycho
inscribitur
s Hypatii
Vita,

o Callinico
ejus discipulo
collecta,

A provida dispositione recte omnia moderantis Dei inventa, cum iter faciens transirem a per monasterium, quod est in Rufinianis, apud illum, qui tertius a beatissimo viro isti loci praest, Hegumenum; cui ipsa reliquerat, ex hac vita ad Demium commigrans, ille sancti senis, secundum datam sibi gratiam Dei, discipulus; qui eadem, ut jussus fuit, in volumen collegerat.

2 Hunc ego auctorem mutavi correxique in illis quae Syrorum dialectum insitamque ipsis asperitatem sonabant; rarius talia in vulgarem pronuntiationem convertenda esse, mutando elementum π in ϵ , et ω in σ , b aut contra; vel talia quaedam faciendo breviora, quae neque mihi ob mutationem periculum reprehensionis; neque auctori ex proprietate linguae suae, qua scripsit, contemptum pariat apud lectores: amplius vero aliquid in compositione illa movere loco suo, sive addendo, sive demendo, temerarium duxi; existimans cariora et gratiora legentibus fore ipsa auctoris religiosi scripta originalia, simplici stylo composita, cum suis mendis ac solœcismis c. Quod si correctiones nostrae visae fuerint sapientiae mundanae parum aptae aut insulae; tu forti animo sis et ora pro nobis, religiosissime

Christique amans, Sacerdos, per illud desiderium pietatis tuae, quod tibi commerito, Deus indidit. Ex operibus quippe tuis novimus, quod alterum te Christus Dominus Cornelium fecerit. Et vos religiosissimi verique in Christo Fratres, d per fidem vestram pro me orate; vos, qui Christum diligitis, et spirituali desiderio incitamini, et divinitus move-

mini; vos una cum illo Christi famulo saepius me interpellantes, rogastis humilitatem meam (potius dixero, excitavit me desiderium vestrum accumbere spirituali mensae et maximis satiari bonis)rogastis, inquam, me, ut ad gloriam Dei et honorem Sanctorum, qui pulchrum certavere certamen et totis viribus conati sunt gratum Deo praestare famulatum, conscriberem religiosae Pietati vestrae sancti Patris nostri Hypatii vivendi agendique modum. Confido igitur futurum, ut, gratia Christi per vestras preces cooperante, conferat mihi Deus facultatem explicandi vobis monasticam et venerabilem S. Hypatii vitam, referens tum quae egomet vidi mirabilia, per ipsum a Deo facta; tum quae audivi ex discipulis ejus, qui me praecesserunt; tum etiam, quae ipse Sanctus, glorificans Deum ei prope gratias agens, narrare sollicitus fuit, una docens, qualibus quantisque donis dignetur Deus diligentes se, juxta illud: Narrabo omnia mirabilia tua.

3 Hae sunt quae scripto indicare volui Dilectioni vestrae; ut et nos et Christiani omnes isthaec utiliter legentes glorificemus Deum, honoremus Sanctos, et virtuti incumbentes, sedulo ipsos conemur imitari; ut coheredes eorumdem inveniamur in vita aeterna, quando fulgebunt justi sicut sol, prout scriptum est; Quorum igitur intuentes exitum conversationis, imitamini fidem. Oportebat enim ipsum, ubi usus ferebat, etiam stimulare ad virtutem discipulos suos; quibus identidem dicebat: Filioli, si sculptor aut faber ego forem, utique me imitarentini, ut disceretis artem. Nunc igitur quemadmodum ego sum, et vos sitis. Discite timorem Domini et quemodo placeatis Deo. Similia suggerebat peregre advenientibus monachis, et amicis obviam sibi factis, virtutumque studiosis. Plurimi quippe quaerentes virum fidelem, qui gratia divina praeditus, convertat animas ad timorem Dei, juxta illum qui dicit: Convertantur mibi timentes te, et qui noverunt testimonia tua: nam hominem ejusmodi fidelem invenire, difficile est. Illis igitur frequentantibus monasterium viri sancti, ipsumque, ut se

Ρουφινικαῖς παρὰ τῆ τρίτῃ Ἀρηγομένῳ ἀπ' ἐκείνου D τοῦ μακαριωτάτου τῆς ἐκείσε μονῆς, ἢ κατέλειψεν αὐτὰ ἀναλύων πρὸς τὸν Κύριον, ὁ κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν μαθητῆς τοῦ ἁγίου γέροντος, τὴν σύνταξιν αὐτῶν, καθὼς ὑποτέτακται ποιησάμενος.

2 Ἐναλλάξας αὐτὸν ἐγὼ, καὶ διορθωσάμενος ὅσα κατὰ τὴν τῶν Σύρων διάλεκτον, καὶ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς θασύτητα, ἔδωκεν πρὸς τὴν συνήθη διηλλάχθαι φωνὴν, ταυτέστι τοῦ Η στοιχείου εἰς τοῦ Ε μεταβολὴν, ἢ τοῦ Ω εἰς τὸ Ο, ἢ τὸ ἀνάπλιον, ἢ τοιαυτὰ τινὰ βραχέα, μήτε ἐμοὶ τῆς ἐναλλαγῆς φέροντα κίνδυνον, μήτε τῇ συντάξει αὐτῇ ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῆς γλώσσης εἰς ὃ παρελείθησαν πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντες φέροντα κατ'ἀρηγοσίαν. Πλέον δέτι προσπαλεῦσαι τῶν συνταγόντων, ἢ ἐν προσθήκῃ, ἢ ἐν ὑφαίρεσει τολμηρὸν ἡγοσάμεν ἑρσύτερα καὶ γλυκύτερα τοῖς ἀναγιγνώσκουσι νομίσας τὰ τοῦ μοναχοῦ τοῦ γεννησάντος αὐτὰ, καὶ συντάξαντος ἐν ἀπλότητι σφάλματα ἐν σολοικισμοῖς. "Εἴπερ τὰ ἐμὰ ἔδοκον, ὡς ἐν σοφίᾳ κοσμηκῆ ἄτακτα καὶ ἀχαρίτατα διορθώματα, ἐρρημιένος εὐχου ὑπὲρ ὑμῶν εὐλαθέστατε, διὰ πόθον τῆς εὐλαθείας σου φιλόχριστε Ἰερεῦ ὃν σοι ὁ Θεὸς ἀνέθηκεν ἀξίῳ ὄντι. Διὰ γὰρ τῶν πραγμάτων ἐπίσθεμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐποίησεν σε νέον Κορυθλίον. Καὶ διὰ τὴν πίστιν ὑμῶν εὐλαθέστατοι καὶ γνήσιοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ὅτι Χριστὸν ἀγαπῶντες, καὶ πόθῳ πνευματικῇ γερόμενοι, καὶ θεοῦ κινουμένοι, ἅμα τῇ δούλῳ τοῦ Χριστοῦ πλειστάκις μοι διοχλήσαντες ἠτήσασθε τὴν ἐμὴν ἐλεηνότητα, μάλλον δὲ ὁ ὑμῶν πόθος προετρέψατό με τραπέζης πνευματικῆς ἀπολύσαι καὶ πληρωθῆναι ὀφελείας μεγίστης ὅπως εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ τιμὴν τῶν Ἁγίων τῶν ἀγωνισαμένων τὸν καλὸν ἀγῶνα, καὶ τῷ Θεῷ εὐαρεστησάντων κατὰ δύναμιν, σχημαῖναι καὶ τῇ εὐλαθείᾳ ὑμῶν τὴν τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου πολιτείαν. Τῆς γὰρ χάριτος τοῦ Χριστοῦ συνεργήσας διὰ τῶν εὐχῶν ὑμῶν, πιστεύω τῷ Θεῷ μου, ὅτι δωρησεται μοι Χριστὸς γνωρίσαι τὸν μοναδικὸν καὶ σεμνὸν βίον τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ὅσα τε ἐγὼ ἐθαυμάσασμαι θαυμάσια τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ γινόμενα ὅσα τε ἀκήκοα παρὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τῶν πρὸ ἐμοῦ ὅσα τε αὐτὸς διεγείτο, δοξάζων τὸν Θεόν, καὶ εὐχαριστῶν αὐτῷ, ποίων δωρεῶν καταξίω ὁ Θεὸς τοῦ ἀγαπῶντος αὐτὸν κατὰ τὰ γεγραμμένον, Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσια σου.

3 Ταῦτα διὰ γραμμάτων ἐσπούδασα γνωρίσαι τῇ ὑμῶν ἐραφίᾳ, ὅπως καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ φιλόχριστοι ἐντυγχάνοντες καὶ ὀφελούμενοι, τὸν Θεὸν δοξάζωμεν, καὶ τοὺς Ἁγίους τιμῶμεν, καὶ ἐν καλῷ ζήλωσαντες σπουδάζωμεν αὐτοὺς μιμήσασθαι, ἵνα συγκατανομήναι αὐτῶν εὐρεθώμεν ἐν τῇ αἰωνίᾳ ζωῇ, ὅτε μέλλουσιν οἱ δικαιοὶ λάμπειν ὡς ὁ ἥλιος κατὰ τὸ γεγραμμένον ὃν οὐκ ἀναθεωροῦντες τὴν ἐκείσε τῆς ἀναστροφῆς, μιμήσθε τὴν πίστιν. Ἠναγκάζετο γὰρ καὶ νοουθετεῖν πρὸς ὀφείλειαν, χρείας γινόμενους, τοὺς ἰδίους μαθητὰς, καὶ τούτοις ἔλεγεν αἰεὶ Τεννία, χαλκεὺς εἰ ἤμην ἢ τέκτων, οὐκ ἂν με ἐμιμήσασθε ἵνα μάθετε τὴν τέχνην; καὶ νῦν γίνεσθε ὡς ἐγὼ καὶ ὑμεῖς, μάθετε φόβον Κυρίου, καὶ πῶς εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Ὁμοίως καὶ τοῖς ἐρχομένοις ἐξώθεν μονάζουσιν, καὶ τοῖς ἀπαντῶσι φίλοις, καὶ τοῖς σπουδαίοις πλείστοι γὰρ εἰσιν καὶ ἐν τῇ κόσμῳ, ζῶντες τῷ πνεύματι, καὶ ἐν δόξῃ ζητούντες ποῦ εὐρεῖν ἀνδρὰ πιστὸν καὶ ἔργον χάριν τοῦ ἐπιστρέψαι ψυχὰς εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν λέγοντα. "Ἐπιστρέψάτωσαν με οἱ φοβούμενοί σε, καὶ οἱ γνώσκοντες τὰ μαρτύριά σου. Ἄνδρα γὰρ πιστὸν, ἔργον ἐστὶν εὐρεῖν. Τούτων οὖν ἐρχομένων ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ, καὶ ἀναγκάζοντων αὐτὸν πρὸς διδασκαλίαν, ἐνθυμούμενος ὅτι εἰς τοῦτο ἐκάλειεν αὐτὸν

τὸν

A. CALIFINICO
a
in Rufinianis
inventis;

hic simplici
suo Stylo
proposita,

b

c

B

a multis des-
derata,

d

et veridica.

Ps. 9, 2

C

Quomodo di-
scipulos

Mat. 13, 13.

Heb. 13, 7.

aliosque pro-
fectum s'um
amantes

Ps. 118, 79.

F

A τὸν ὁ Θεός, ὥστε ὄφελον καὶ σὴζειν ψυχάς, βιαζόμενος ἔλεγεν· "Ὅτι εἴ τι παρ' ἐμοῦ ζητεῖτε, ταῦτα ἐν τῇ θεοπνεύστῃ γραφῇ εὐρήσασθε· ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν ἐμὴν βραχυτητα ὅσα ἂν παράσχῃ ὁ Κύριος πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ψυχῶν ὑμῶν καὶ τὴν ἐμὴν ὠφέλειαν ταῦτα ὑμᾶς, ὡς ὁ Θεός καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ἐχαρίσατο ὑμῖν, ὁ ἀνάξιός ἐγὼ διδάξω, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος διδάξει διὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως· τί γὰρ ἔχομεν, ὃ οὐκ ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Θεοῦ; Καθώς γὰρ ὑμᾶς ἐνουθέτει, σπουδαίως θαυρούων, αὐτὸς ἔλεγεν ὀφελείσθαι, εὐφραινόμενος ἐπὶ τῇ χορηγήσει τοῦ θείου λόγου. "Ἄμα γὰρ τὸ ἀρεῖσθαι αὐτὸν λαλεῖν, τοσοῦτον ἔπνευσεν αὐτῷ ἡ χάρις, ὡς τὸν ἀκούοντα τὸν λόγον εὐθὺς καταύσσασθαι, καὶ μὴ νόμιζειν παρὰ ἀνθρώπου νοουτεῖσθαι, ἀλλὰ παρὰ Κυρίου. καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐλάλει δι' αὐτοῦ ὁ Θεός γὰρ ἐλάλησεν ἐν τῷ Ἁγίῳ αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, "Ἴνα διὸ χάριν τοῖς ἀκούουσιν· περὶ τῆς διδασκαλίας ὕστερον διηγήσομαι· καίτοι γὰρ ὑμᾶς καλεῖ τοῦ κατήρεσθαι ἀνοθεῖν, καὶ ἐξ ἀρχῆς ποιήσασθαι τοῦ καλλίστου βίου, καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας αὐτοῦ τὴν ἐξήγησιν.

doceret, quodammodo cogentibus; cum intelligeret eo se a Deo vocatum esse, ut et salutem animarum curaret: tandem sic impulsus, dixit: Quod a me petitis, in sacris Litteris invenietis. Ego vero, pro ut fert imbecillitas mea, quæcunque ad perfectionem animarum vestrarum et meam utilitatem præstiterit mihi Dominus; quantumque ipse me verbis et exemplis suis instruere dignatus fuerit, indignus vos docebo; aut potius Dominus vos illa docebit per os humilitatis nostræ: quid enim habemus, quod nun accepimus a Deo. Quemadmodum ipse nos per fusus lacrymis docebat, ita faciendum aiebat exultando in administratione verbi divini. Simul enim atque loqui cœpisset, talia inspirabat ei gratia divina, ut auditores illico compungerentur corde; rati non ab homine verba sibi salutaria dici, sed a Deo. Etenim Deus loquebatur per eum: Deus quippe locutus est in Sancto suo, prout scriptum legimus, ut dei gratiam audientibus. Verum de doctrinis ejus postea dicendi locus erit; nunc tempus nos vocat, altius ut repetamus et a principio commemoremus pulcherrimam viri vitam et plena virtutum gesta.

D
A CALLINICO

*ad virtutem
excitaret Sanctus.*

Ps. 59, 8

B

ANNOTATA D. P.

E

a Hinc vero simile sit, Scriptorem hujus Proœmii et expolitorem Vitæ non fuisse ipsius Sancti Discipulum; et bonam ipsius Proœmii partem in qua ille de Sancto velut sibi notissimo loqui videtur, scriptam a primo Auctore Callinico; sed ut summum ex monasterio Ionæ in Thracia ut infra num. 12 notatur.

b Non tamen vel sic reperitur in MS. Vaticano ea puritas orthographiæ, quam scriptor promittit, et sæpe cesse fuit π in ει, vel ει in η, et ω in ο, in ω conver-

tere, aliæque non nulla, quæ tamen librariis potius quam Scriptori ipsi imputanda videntur.

c Tales existimo esse voces terminatione aut significatione diversas ab usitatæ, quarum potiores suo loco notabimus, reliquas per se ipsum distinguit peritus Φιλέλλην.

d Quæ ex hinc sequatur videntur esse ex originario Callinici Præfatione ad S. Hypatii successorem et Fratres monasterii Rufinianensis.

CAPUT

Hypatius e patria transit in Thraciam; monasticam exercet; infirmos curat.

F ἔγονεν γὰρ ἀπὸ Φρυγίας γεννητός· κατὰ φύσιν δὲ ἡ πατρίς φιλοπαιδευτήρις ἐστὶν ἐν τῇ παιδεύσει τῶν γραμματέων. Οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν εὐγενεῖς καὶ φοβούμενοι τὸν Θεόν· σχολαστικός τε ὢν ὁ πατήρ αὐτοῦ, ἐπαίδευσεν αὐτὸν τὰ γράμματα ἰκανῶς. Ἀναστρεφόμενος δὲ μετὰ φόβου, καὶ ὑποτασσόμενος τοῖς γονεῦσιν, ἐδιδάσκετο παρ' αὐτῶν παιδείαν καὶ νοησίαν Κυρίου· αὐτὸς τε ἦν φυσικῶς ἐκπαιδῶθεν ἡγιασμένος, ἐν φόβῳ Θεοῦ καλῶς ἀνατραφεὶς· εἶχεν δὲ κατάνυξιν καὶ πύθον, καὶ ἐτήρει κεντρὸν, πότε διαδράς ἀπελθὼν ἢ ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐν μοναστηρίῳ ὃ που ἂν εὐρὴ ἀνδράς εὐλαβεῖται· οὐδέπω γὰρ ἦν τότε ἐν τῇ Φρυγίᾳ εἰ μὴ ἀραιῶς εἰς ἡ δεύτερος, καὶ εἶπου εὐρέθη Ἐκκλησία οἱ Κληρικοί, ὡς ἐπὶ χώρας, νοθιώτεροι ὑπῆρχον· οθεν καὶ ἔως τοῦ νῦν πάνυ καταγχεθέντες, ἀκούοντες τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ θαυμάζοντες πόλις ἀνὴρ γέγονεν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν· πάντες μὲν γεγονάσιν μικροῦ θεῶν Χριστιανοί· τινὲς δὲ καὶ ἐξήλωσαν αὐτὸν ἐν καλῷ. Ἄλλ' οὕτε ἐν τῇ φαιδρᾷ Κωνσταντινου πύλει ὑπῆρχον τότε μοναστήρια εἰ μὴ μόνον τὸ τοῦ μεγάλου Ἰσαακίου, οὐ διεδέξατο ὁ ἅγιος Δαλματίας. Μιᾶς γοῦν ἡμέρας, δεῖρκετος αὐτὸν πατήρ, ἔχων τὴν πρόθεσιν, ὑπεχώρησεν ἀπὸ τῶν γονέων, καὶ ἐλθὼν μονὰς δύο ἢ τρεῖς, ὡς διεγήσατο, κατήνησεν εἰς Ἐκκλησίαν, καὶ ἀκούσας τοῦ ἀγίου Ἐυαγγελίου λέγοντος, ὅτι εἶπεν Κύριος· "Ὅστις ἀφήκεν πατέρα ἢ μητέρα, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀργούς ἐνεκεν ἐμοῦ ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει· αφήκεν γὰρ οὐν τοῖς γονεῦσιν καὶ μικρὰν ἀδελφὴν. Τοῦτο οὐν ἀκούσας ἐν τῇ Ἐυαγγελίῳ θεοπνεύστως, καὶ μᾶλλον τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ εἰς προκοπὴν ἐκλυθὴτος, εὐρών τινας ὀδεύοντας ἐπὶ τὴν Θράκην, συνώδενσεν αὐτοῖς.

Orundus fuit Hypatius e Phrygia, quæ patria bonis litteris delectatur natura sua, gaudetque iis imbui: parentes habuit nobiles ac timentes Deum; cum enim pater ejus esset a Scholasticus, probe eum in litteris erudit, qui conversans reverenter et obediens parentibus, didicit ab ipsis disciplinam et scientiam Domini. Erat enim in timore Dei preclare enutritus, et a nativitate sua tenerisque annis veluti sanctificatus. Præstabat contritione cordis ac pio desiderio serviendi Deo. Hinc observabat temporis opportunitatem, quo se furtim conferret aut ad ecclesiam aut ad monasterium aliquod, ut ibi colloqueretur cum viris religiosis. Nondum enim tunc temporis in Phrygia talis quis inveniebatur, nisi quam rarissime unus vel alter: et sicubi inveniretur ecclesia, ejus Clerici, ut fieri solet in agris, tardiori erant ingenio. Unde etiam nunc, licet satis instructi, cum audiant gesta Hypatii, mirantur talem virum prodixisse e regione sua; ubi omnes propemodum nunc profitentur religionem Christianam, aliqui etiam æmulantur Sancti virtutem. Sed neque in pulehra Constantinopoli tunc erant monasteria præter unum magni Isacii, cui successit S. Dalmatius. Quodam igitur die cum vapulasset a patre suo; quod dudum animo continuerat peregre profectus est clam parentibus; cumque duarum vel trium mansionum itinere progressus esset, ingressus est, uti ipse narrabat, ecclesiam, et audivit ex sacro sancto Evangelio legi isthoc Domini oraculum: Qui reliquerit patrem aut matrem, aut fratres aut sorores, aut uxorem aut liberos aut agros propter me, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit. Quo audito (reliquerat enim cum parentibus etiam sororem parvulam) et inspirante Deo intelligens venisse tempus exequendi propositum de vita perfectiori amplectenda

e Phrygia nobili genere oriundus,

a

F
ubi tunc Monachi vix ibi erant.

uti et Constantinopoli;

Mat. 19 29

cos querit in Thracia, relictis divina monitione parentibus.

A amplectenda; ac repertis aliquibus, in Thraciam iter facientibus comitem sese iis junxit.

A. CALLINICO

Annos 18
natus timetur
a daemonibus,

oves pascit,

5 Cum autem isti Thraciam ingressi, nullum reperissent hospitium; pernoctarunt in monte, ad quem tunc pervenerunt. Erat autem pars una montis densum nemus, terribile ab infestatione daemonum illic commorantium; qui et appropinquabant dormientibus, ipsos tentaturi, ac dicebant inter se: Nihil nocere istis valemus, adest quippe cum eis adolescens, cui data est a Deo potestas in nos. Quæ cum percepissent homines illi, perterrefacti, excusso somno, audierunt strepitum fugientium inter arbores daemonum; uti et ipse adolescens Hypatius, annos tunc duodeviginti natus. Orto autem die, interrogatus ab illis, num cognovisset quæ facta fuerant; negavit: ipsi vero gratias egerunt Deo, mirantes, qualem sibi adolescentem Christianum viæ comitem adjunxisset; considerantesque summam ejus verecundiam et vitam religione conspicuam, commendarunt ipsum (verecundabatur enim solus abire) cuidam patrifamilias qui eum suscipiens, pascere oves jussit. Neque id mirari debemus, hac enim ipsa re præsignificare voluit Deus, illum aliquando pastorem fore ovium Christi rationalium: neque enim ignoramus, etiam sanctos viros Moysen, Jacobum ac Davidem oves pavisse. Hypatius interea dum pascebat oves, cantilenam, uti obtinet inter pastores, elata voce modulabatur. Quod ecclesiæ, quæ prope aberat, presbyter audiens, conatus est ipsum abducere ab illo, quem diximus, patre familias, promissione interposita, quod eum doceret psalmos, et cantorem constitueret ecclesiæ suæ; atque etiam, si ita vellet, in monasterio collocaret. Adolescens autem qui aliud in votis non habebat, sese commisit roganti; ac spal-lendo tantum profecit, ut mirarentur omnes ipsius artem, et quomodo psalmos tam facile didicisset. Interea vino abstinebat: et Clericos multum potantes inter prandendum, notabat alios quidem a virtutis declinare via, alios vero se voluptatibus dederere (uti agrestes solent) et nihil utilitatis afferre secularibus; unde et verecundabatur.

B
psallere in
ecclesia
discit,

vino abstinet.

b
C
Exultat Deus
multum Armeniam,
Jonam nomine,
c

ad scribendum
sibi;

cui se Hypa-
tius annos jam
20 habens,
adjungit,

6 Interea cum lacrymis orabat Deum, ut sibi gratiam faceret habitandi cum viris religiosis: disposuitque Deus militem quemdam in urbe Constantinopoli Jonam nomine, genere Armenum, stimulan eum ut militiæ mundoque valediceret. Is vero cum pluries Tribunum Numeri b missionem postulasset, nec tamen impetrasset; die quadam imposito humeris lignorum fasciculo, ignem manu ferens, stitit se prodeunti in publicum angustissimo Imperatori Arcadio, c atque ita ipsum alloquitur: Hactenus servivi Majestati tuæ; imposterum vero serviam Christo Domino: jube igitur me dimitti. Sin autem, ecce lignum et ignem, quibus per me licet, comburas me famulum tuum. Ego quippe aliud facere non possum. Imperator visa militis intentione atque nimis proposito tam pio, jussit ilico eum exactorari. Ille autem continuo civitate egressus, com-
pedit sibi tugurium in monte, non admodum procul ab ecclesia, ubi famulus Dei Hypatius morabatur; herbis ibidem vitam sustentans. Hoc ubi resciverunt circum incolentes rustici, eo conscenderunt, ac cellam viro construxerunt, et addiderunt locum parvum, ubi psallere, orare, jejunare, et quaslibet monasticas exercere posset virtutes; quarum jam tirocinium posuerat in patria sua. Sunt enim Armeni in paucis pietati et servitio divino addicti.

7 Hocce loci cæperunt unus et alter novo Solitatio ad scribendum Deo se conjungere; et Hypatius quoque, audita viri fama, eodem se contulit, vale Presbytero ceterisque ibi sociis dicto; Volo, inquit, et ego servire Deo; moxque admissus fuit,

5 Γενομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Θράκῃ, καὶ μὴ φησάντων αὐτῶν εἰς μονήν, ἠυλίσθησαν ἐν ᾧ κατελήθησαν ὄρει· ἐν δὲ τῇ ἐνὶ μέρει θαλάσσης τὸ ὄρος ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ σφοδρῶς ἦν ὁ τόπος ἀπὸ τῶν θαυμάσιων αὐλιζομένων, οἱ ἴλλον τοῦ πειράσαι αὐτούς, καὶ ἔλεγον εἰς ἀλλήλους· Οὐδὲν αὐτοῖς δυνάμεθα ποιῆσαι, σὺν αὐτοῖς γὰρ ἐστὶν παιδίον, λαθὼν ἐξουσίαν καθ' ἡμῶν. Καὶ τοῦτο καθένδοντες ἤκουσαν, καὶ ἠροσηθέτεες καὶ διυπνήσαντες, ἤκουον ψόφους ἐν τοῖς δένδροις φευγόντων τῶν θαυμάσιων. Ἦν δὲ γνώσκων καὶ ὁ παῖς τοῦ Θεοῦ τὰ γινόμενα· ἐτῶν γὰρ ἦν δέκα καὶ ὀκτώ. Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἠρώτων αὐτὸν εἰ ἔγνω τι τῶν γινόμενων. Τοῦ δὲ ἀρνησμένου, αὐτοὶ ἠυχριστοῦν τῷ Κυρίῳ, θαυμάζοντες ποιοῦν παῖδα Χριστιανῶν ἔσχον παρὰ τοῦ Θεοῦ συνοδοιπόρου· καὶ θεωροῦντες αὐτὸν πάνυ κατηφῆ, καὶ ἐν εὐλαδείᾳ διακρύπτειν, παρεβέβητο αὐτὸν τινὶ οἰκοδεσπότη· αὐτὸς γὰρ ἠσχύνητο μόνος τοῦ ἀπιέναι. λαθὼν δὲ αὐτὸν ἐκείνος, ἐδῶκεν αὐτὸν βόσκειν πρόβατα. Καὶ μὴ ξενηζήμεθα, τοῦτο γὰρ αὐτῷ προεστημάνετο παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμελλεν ποιμαίνειν καὶ πρόβατα Χριστοῦ λογικὰ· οὐκ ἀγνοοῦμεν δὲ [ὅτι] καὶ ὁ ἅγιος Μωϋσῆς, καὶ Ἰσραὴλ, καὶ Δαυὶδ πρόβατα ἐδούλευσαν. Ὡς οὖν ἐποίμανε τὰ πρόβατα, ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὄνων, ὡς γίνεται ἐν τοῖς ποιμήσι. Ὅσως δὲ πλησίον Ἐκκλησίας, ὁ Πρεσβύτερος ἀκούσας αὐτοῦ τῆς φωνῆς, προτρεψάμενος ἔβην αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οἰκοδεσπότου, ἐπαγγειλόμενος διδάσκειν ψαλμούς, καὶ ποιῆν αὐτὸν ψάλλειν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· εἰ δὲ καὶ βούλοιο, διδοῖναι αὐτὸν μονάζοντα. Ὁ δὲ τὸν λόγον ἐν τούτῳ ἔχων, ἐπέδωκεν ἐαυτὸν. Ὡς οὖν ἐψάλλει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐθαύμαζον αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην, καὶ πῶς τοὺς ψαλμούς [οὐκ] ἐμπύρους ἐμάχθηεν. Οἶνον δὲ οὐκ ἐδούλετο μεταλαθεῖν· τῶν δὲ κληρικῶν πάνυ οἰνοποτόντων εἰς τὰ ἄριστα, τὸν μὲν ἐθεύρει πλογαζέοντα, τὸν δὲ στραγιῶντα ἀπὸ εὐφροσύνης, ὡς ἐν ἀγῶνι, καὶ τοὺς κοσμικοὺς μὴ ὠφελουμένους, καὶ πάνυ ἀνιδέετο.

6 Αὐπορμένου δὲ αὐτοῦ, καὶ τὸν Θεὸν παρακαλοῦντος ὅπως καταξιώσῃ μετὰ εὐλαθῶν οἰκῆσαι, εὐχομένου αὐτοῦ, ἀκουσάμενος ὁ Θεὸς τινα στρατιώτην εἰς Κωνσταντινουπόλιν, Ἰωνᾶν ὀνόματι, Ἀρμένιον τῆ γενέει, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐγμειντοσθέντα ἀποτάξασθαι. Ὅστις Ἰωνᾶς πλειστάκις παρακάλεισας τὸν Τριβούνου τοῦ νομῆρου, καὶ μὴ ἀπολύμενος, μὲν τῶν ἡμερῶν λαθὼν φερτίον μικρὸν ἐπὶ τῶν ὄμων, καὶ πῦρ ἐν τῇ χειρὶ, προερχομένου τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Ἀρκαδίου, προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ· Ἐως τοῦ νῦν ἐδούλευσα τῷ κράτει σου, ἀπάρτι δὲ βούλομαι τῷ Χριστῷ δουλεύσαι, κέλευσόν με ἀπολυθῆναι· εἰ δὲ μήγε, ἐξουσίαν ἔχεις ἐν τούτοις καῦσαι τὸν δουλόν σου· Ἐγὼ γὰρ ἄλλο τι πρόξαι οὐ δύναμαι. Ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν εὐσεβῆ αὐτοῦ ὑπόνοιαν, εὐθέως ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπολυθῆναι, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν, ἔπαξεν καλύθην ἐστυῆ εἰς τὸ ὄρος, οὐ πάνυ μακρὸς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐν ᾗ ἦν ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ. Μένων δὲ ἐν τῇ σκηνῇ, ἔξῃ ἀπὸ τῶν βοτάνων. Γινώσκοντες δὲ οἱ περὶ ἐξωργιστῆς ἀναδόντες ἠκούσαν αὐτῷ κέλλαν, καὶ ἔπειραν d αὐτῷ τόπον μικρὸν ἐν τῷ ψάλλειν αὐτὸν, καὶ εὐχεσθαι, καὶ νηστεύειν, καὶ πάσαν τὴν τοῦ μονάζοντος ἀρετὴν ἐξασκεῖν, ἔμπειρος γὰρ ἦν ταῦτα ἐκ τῆς ἰδίης πατρίδος μαθῶν· οἱ γὰρ Ἀρμένιοι σφόδρα πρόσκαινται τῷ Θεῷ.

7 Ἦρξατο εἰς καὶ εἰς προκολλᾶσθαι αὐτῷ εἰς τὸ δουλεύειν τῷ Θεῷ. Ἀκούσας οὖν περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ θεοφιλὴς Ὑπάτιος, εὐθέως συνταξάμενος τῷ Πρεσβυτέρῳ καὶ ταῖς λοιπαῖς, ἀπέληεν πρὸς αὐτὸν λέγων· Βούλομαι καὶ γὰρ δουλεύσαι τῷ Θεῷ. Καὶ εὐθέως ἐδέξατο αὐτόν. Οἱ δὲ ἀπολύσαντες

A ἀπολύσαντες αὐτὸν, πάνυ ἐλυπήθησαν διὰ τὴν εὐλάβειαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὑπὲρ πάντας παρέμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἦν δὲ ἐτῶν εἴκοσι ὅτε εἰσῆλθε πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Ἰωνᾶν καὶ ἄλλων οὖν προσκαλλωμένων αὐτοῖς, ἤρξαντο φιλοκαλεῖν, καὶ κήπον καὶ χήραν εἰς τὸ σπεῖρειν, καὶ ἐπικτιζεῖν μοναστήριον, ὡς συναγῆναι ἀδελφούς ὀρθόκοινα, καὶ γενέσθαι καστέλλιον μέγα. Διὰ γὰρ τὸ τοὺς Ὀυνυνοὺς γειτνιάζειν, καὶ ῥαδίως πραιδεῖν τοῖς τόποις, καστέλλια ὠκοδομοῦντο. Καθιγείτο οὖν τῶν πάντων ὁ ὄσιος διδάσκαλος Ἰωνᾶς. Τοσοῦτον δὲ ἐφῆψατο τῆς ἀσκήσεως ὁ Ὑπάτιος, ὡς ὑπερβάλλεσθαι πάντας, μικροῦ δεῖν καὶ τὸν Ἠγούμενον, ἐν νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ ψαλμῳδίᾳ, καὶ εὐχῇ, καὶ ὑπακοῇ, καὶ ἰσχυρίᾳ, καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἀκτιμοσύνῃ, καὶ πάσῃ ἀρετῇ, ὡς πάντας ὡς ἐλεῖσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ τὸν Θεὸν δοξάζεσθαι, καὶ τὸν Ἠγούμενον ἀγαπᾶν αὐτὸν καὶ χαίρειν ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ.

B 8 Τοσοῦτον γὰρ νηστεύων καὶ εὐχόμενος ἰσχυρίῳ ἦσκει, ὡς ἐπιθυμῆναι πάντας λέγων ἀκούσαι παρ' αὐτοῦ, καὶ παρακαλεῖν αὐτὸν τοῦ νοθετεῖν αὐτοὺς πρὸς ὠφέλειαν. Ὁ δὲ παρετίτο λέγων· Καὶ ἐν τῇ κόσμῳ δούλος ὑπῆρχον, οὖν δὲ γέγονε ἵνα καταξιώθῃ καὶ ὑμῶν δούλος γενέσθαι. Ὁθεν προσέπεσε τοῖς ποσὶ τοῦ Ἠγουμένου λέγων· Κέλευσόν με διόλου τοῖς κακουμένοις ἐξυπερετεῖσθαι, τοῦτο γὰρ ἔλεγεν πεποικιλῆσαι, ὅτι ἐξελεξάμην ταύτην τὴν ἐντολήν, ἀκούσας ἐν τῇ ἀγίῳ Ἐυαγγελίῳ τοῦ Κυρίου εἰπόντος ταῖς ἐκ δεξιῶν· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἰστομασμένην ὑμῖν βασιλείαν· ἐπεινάσα γὰρ, καὶ ἐδοκάτε μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποίησατέ μοι ξένο· ἤμικν, καὶ συναγάγετέ με γυμνοῦς, καὶ περιεβάλατέ με· ἀσθενῆς, καὶ ἐπισκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ, καὶ ἦλθετε πρὸς με. Τῶν δὲ εἰπόντων, Κύριε, πότε σε εἶδομεν οὕτως, καὶ ἐποιήσαμεθα ταῦτα; ὁπερῆντο· Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐγὼ ὅσον ἐποίησατε ἐν ταύταις τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε.

C 9 Κελευσθεὶς δὲ παρὰ τοῦ Ἠγουμένου, τοσαύτην προθυμίαν ἐπεδείκνυτο, ὥστε καὶ ἄπὸ μίλλου ἀπίεσαι προσάξει κατασκοπήσει τῆς χώρας τοῦ σπόρου, καὶ εὐρεῖν χωρικούς ἀσθενούοντας, καὶ ἐρριμμένους ἐν τῇ ὁδῷ πεινηχρόνις οὕτας (ὡς διηγείτο ἑμῖν καὶ γὰρ τὰ τοῦ ἀγίου Ἰωνᾶ αὐτὸς ἑμῖν διηγείτο) τοῦτους ἐπ' ὤμων λαμβάνων βαστάσας, ἀπετίθει ἐν τῷ πυλῶνι, καὶ εἰσερχόμενος ἔλεγεν τῷ Ἀββᾷ· Τινὲς εἰσένηκον ἐν τῷ πυλῶνι ἄρρωστον, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον καὶ κελυσθεῖς, εἰσέφερον αὐτόν. Καὶ εἶτε τρῶμα εἶχεν, ἢ τινα σφύρωσιον, κατοντήλησας αὐτὸν ἐπεμελείτο αὐτοῦ ὡς χρῆ, καὶ στρώσας κλίνην, ἀνέπαιεν αὐτόν, καὶ βρώμασιν ἐπιτιθεῖν διέτρεφεν αὐτόν. Εἰ δὲ χρεῖα ἦν τοῦ αλειφῆναι τὸν ἄρρωστον, ἀναγγείλας τῷ Ἀββᾷ, ὃν γὰρ προσδύτερος, ἐποίηε αὐτὸν ἐλαίῳ εὐλογημένῳ αλειφῆναι παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐν ὁλίγαις ἡμέραις ἀπέλυεν αὐτὸν ὑγιῆ, τοῦ Θεοῦ οὕτῳ συνεργούτος, καθὼς γέγραπται, πάντι τῶ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, συνεργεῖ ὁ Θεός. Ἀκκόμα μὲν δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τῶν ἐκείσε ἀδελφῶν ὅτι εἶτις προσφάτως ἦν πυρέξας, ἀπερχόμενος ὁ Ὑπάτιος, ὡς ψλαφῶν αὐτόν, καὶ ἐπισκεπτόμενος, τῇ μὲν χειρὶ ἀκυμασῶς τὸν τίμιον σταυρὸν ἐποίηε τῇ δὲ ὑφ' ἐκτανῶς ἤυχετο λέγων τῷ ἀδελφῷ· Ἐγχερε, οὐδὲν κακὸν ἔχεις, κάτελλε εἰς τὴν ὑπερεσίαν. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν πίστει, ὡς εὐθὺς κουφισθέντα τὸν ἄρρωστον, εἰς τὸ βέλτιον καταστήναι· εἰδὲ καὶ προθύμως τις ἀκούσας αὐτοῦ ἀνέστη, τοῦ Θεοῦ παρέχοντος διέμενον ὑγιῆς, μὴ κακὸν ἔχων.

dolentibus multum illis a quibus discesserat, tum quod religiosissime vivebat, tum quod prae ceteris in ecclesia perseverabat. Erat vero, quando ad servum Dei Jonam accessit Hypatius, annorum viginti. Post hunc accesserunt et alii plures; et coeperunt colere hortum, et seminare agros, et aedificare monasterium; et congregati sunt Fratres octoginta, et factum est castellum magnum (quia enim in vicinia insederant Hunni e quibus facile erat loca ista deprædari, castella fuerunt excitanda) et praeerat omnibus sanctus magister Jonas. Hypatius vero tam strenue incumberebat in ascetica opera, ut antecelleret omnibus, et tantum non ipsi etiam Hegumeno ac magistro suo, jejuniis, vigiliis, psalmodiis, orationibus, obedientia, silentio, humilitate, paupertate, et omni virtutum genere; adeo ut omnes utilitatem non exiguam caperent ex convictu ejus, ac Deum propterea glorificarent; Hegumenus vero strenuum asceten singulariter amaret, delectareturque plurimum conversatione ejus.

8 Etenim tantam Hypatius inter jejunandum atque orandum habebat silentii curam, ut omnes quidem desiderarent ipsum loquentem audire, et rogarent sibi ut sermone suo ad virtutem stimularer, ille vero talia subterfugiens, diceret: Ego uti in mundo servus fui, ita nunc huc veni, ut et vobis servus esse merear. Tunc procidens ad pedes Hegumeni, adjecit: Praecepte, uti me totum infirmorum ministerio impendam: hoc enim, in quiete, institutum elegi audiens Dominum in Evangelio dicentem stantibus ad dextera: Venite, benedicti Patris mei, accipite paratum vobis regnum. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; sitiivi, et dedistis mihi bibere; peregrinus eram, et collegistis me; nudus, et vestistis me; infirmus, et visitastis me; in carcere eram, et venistis ad me. Illis autem dicentibus, Domine, quando te vidimus sic, et fecimus talia? respondit; Amen, amen dico vobis, quantum fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

9 Cum vero Hegumenus id muneris roganti commisisset, tantam ilico monstravit alacritatem, ut etiam procul abiens, quasi inspecturus agros ac sementem, quaereret inveniretque rusticos infirmos, et in via quandoque, quia pauperes erant, jacentes (uti ipse, inter narrandum nobis gesta Jonæ, de se referebat) quos humeris suis impositos bajulabat, atque in porta monasterii deponebat: tum ingressus dicebat Abbati: Quisnam huc ad portam attulerunt ægrotum, ibique, abeuntes deposuerunt: tum jussu Abbatis illum inferebat in domum, et si quod vulnus habebat, aut aliam infirmitatem, ipsum mundabat curabatque sollicite ut oportet; sterneratque etiam lectum, et strato inferebat ægrotum, cibisque idoneis nutrebat. Si vero necessitas suaderet, ipsum oleo sacro inungi debere, monebat Abbatem, qui Presbyter erat, et curabat ab ipso perfici unctionem: et sæpe accidit ut hominem paucis diebus dimitteret sanum, Deo ipsi cooperante, prout scriptum est; Omni operati bonum cooperatur Deus. Andivimus quoque a Fratribus, ibidem commorantibus, quod si quis in febrim recens indidisset, adibat ipsum Hypatius, veluti visitaturus, et manu eum contrectans, clam signum crucis imprimebat, mente vero orabat ferventer Deum, dicens infirmo Fratri: Surge, nihil tibi mali adest: et confer te ad ministerium tuum. Hæc autem tali pronuntiabat fide, ut continuo melius haberet infirmus, ac sanitati restitueretur. Quisquis vero illis auditis statim surgebat, Deo salutem prestante sanus permanebat; nullo mali vestigio relicto.

D A. CALLINICO

et excitato munitoque contra Hunnos monasterio,

exemplor sit omnis generis virtutum;

supplex petit infirmorum, ministerio impendi,

Matth. 25, 34

quod impetrat, et mira dexterritate implet,

F

curans infirmos tempore vite oleo sacro munit,

et verbo sacre suo sanat.

A

D

ANNOTATA D. P.

a Scholastici Græcis dicebantur cauidici seu advocati, ut docet Caugius in Glossario, quo sensu hic accipi vocem illam pnto, licet eadem subinde etiam usurparetur simpliciter pra erudito ac litterato.

b Græcis vox νόμερον et latina numerus, utriusque linguæ scriptoribus in usu est, idem significans quod cohors.

c Imo Theolosiso ut supra num. II demonstravimus.

d Quid si legatur ἡγεῖραν? ἔπειραν quid hic proprie significet et an recte scriptum sit necdum divino.

e Hunni in Ecgrapho nostro ὄνοει ad marginem

“Οὐνοὶ gens ad Meotidem paludem nata, primum a Rufino in imperium Romanum evocati, orientales ejus partes vastasse deinde et Thracium invasisse scribuntur. Prius tamen eo Gothi penetrarant.

f Hinc apparet extremæ Unctionis, et a quacumque alia unctione diversæ antiquissimus usus; ejus scilicet quæ non nisi a Presbytero nec nisi agonizantibus conferebatur, licet aliqui fuleles a quocumque viro sancto ac religioso acceptum oleum ad quasvis infirmitates uterentur.

CAPUT II.

Tentationes jejunio vincit Hypatius, patrem juvat, Chalcedonem et Rufinianas adit dæmonum victor.

Libidinis tentationem jejunio vincit.

B

nihil propter ejus diuturnitatem omit-tens solitorum operum,

sed magis Deo confidens

C

abstinet dies 40 omni potu,

deinde ex obedientia bibens, fortior evadit contra tentationes.

a Hunni, obsesso frustra monasterio, circum prædantur,

Dum isthoc modo agebat Sanctus cum Fratribus suis atque aliis omnibus; ipse in storea cubans, temperanter adeo ducebat vitam, ut sæpe quinque dies cibo abstineret. Pluries vero, ut erat junior, a dæmonio, nefandæ libidinis, juvenibus insidiari solito, tentatione conturbatus, ejus astutiæ succubisset; nisi sobrie temperanterque ab omnibus abstinens pugnasset perpetuo, magna cum fiducia invocans Deum, ut ipse in auxilium veniens, impugnaret impugnantem se. Atque ita operans, nihil de temperantia, patientia, dilectione ac humilitate sua propter insultus illos remittebat; firmiter confidens fore, ut si minus hodie, saltem cras; si minus intra quinquennium, saltem intra decennium liberaretur; dummodo non fugeret e stadio cedens hosti, sed fortiter resisteret ac perseveranter toleraret. Qui enim perseveraverit in finem hic salvus erit. Ingruente igitur Lello, tantum signabat se cruce, et ad orationem confugiebat: Deus autem viso certamine militis sui, suppeditabat ei gratiam et eripiebat inde animam ejus. Quod si tardaverit Deus succurrere militibus suis, nos qui ipsum valde requirimus, non recedamus, terga vertentes, sed viriliter sustineamus: novit quippe Deus, quid nobis expediat, juxta illum qui dicit: Si credis videre bona Domini, sustine Dominum: Si quis vero istiusmodi vitæ modum sequi et mundo renuntiare noluerit; ubi ad maturam ætatem pervenerit, uxorem sibi legitime jungat, vitamque honeste instituat in timore Domini. Nam et illud acceptum est apud Deum: itaque fiet ut a tentationibus sathanæ securi simus. Quilibet enim suum a Deo donum habet; unus quidem sic, alius vero sic.

11 Aliquando igitur vehementer impugnatus ab hoste illo, fervente æstu, per dies quinquaginta omni potu se abstinit: unde durities alvi secuta, et labia præ siccitate ei fissa fuerunt. Quod conspicati Fratres, rem ad Archimandritam detulerunt. Hic autem nihil locutus, post nocturnas preces, miscuit vini poculum cum buccella; et coram omnibus vocat Hypatium. Hic autem respondens ait, Benedic. Et Archimandrita: Adesdum in medio, accipe et bibe benedictionem hanc. Ille vero, tametsi vinum alias non gustaret omnino, paternæ voci obsequens, utpote probe sciens, obedientiam operari vitam, poculum fidenter epavit, atque ebibit, et sic tolerantior laborum in isto bello evasit.

12 Barbaros quoque Thraciam invadere solitos, non raro castellum nostrum a obsidisse narrabat Hypatius: Deum vero semper pro servis suis, ipsum invocantibus, pugnasse, hostesque abegisse. Habebat enim castelli murus foramen, per quod ejaculabantur lapides, quibus vulnerato hostium uno,

Ταῦτα οὖν ποιῶν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ πάσιν, αὐτὸς ἐν ψιᾷθῳ ἀνακλίνων, ἐαυτὸν τοσοῦτον ἐνεκρατεύετο, ὡς πολλὰκις καὶ τὰς πέντε αἴρειν αὐτόν. Πλειστάκις δὲ ὀχλοῦμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ὡς νεώτερος, τῆς μυσσραῆς ἰδοῦνῆς τῆς τοῦ νεύου ἐνοχλοῦσας, καὶ ἐὰν μὴ ἀποταξάμενος ἐν ἐγχερατεῖα ἀγωνίσκηται ἀθέμενος τοῦ Θεοῦ διὰ παντὸς, ἵνα αὐτὸς ἐλθὼν πολεμήσῃ τοὺς πολεμοῦντας αὐτόν, πίστει ὑπομένων. Καὶ ταῦτα κατεργαζόμενος, τὴν ἐγχερατείαν, τὴν ὑπομονὴν, τὴν ἀγάπην, τὴν ταπεινοφροσύνην, μὴ ἀπογῶν ἐαυτοῦ διὰ τὸν πόλεμον ἐκείνων· ἀλλὰ πιστεύει ὅτι ἐὰν μὴ σήμερον ἐλυτρώθῃ, αἴριον λυτρωῦμαι ἐὰν μὴ εἰς τὴν πενταετίαν, εἰς τὴν δεκαετίαν· μόνον μὴ ἐνδοῦς φύγῃ τὸ στάδιον, ἀλλ' ἀνθιστάμενος ὑπομείνῃ. Ὁ γὰρ εἰς τέλος ὑπομείνας, οὕτως σωθήσεται. Μόνον ἐπερχόμενον πολέμου συραγίσας ἐαυτόν, εὐθύς τραπεῖ εἰς τὸ εὐχρησθαί· καὶ βλέπων αὐτοῦ ὁ Θεὸς τὸν ἀγῶνα, ἀποστέλλει τὴν χάριν αὐτοῦ, καὶ ἐλευθεροῖ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν. Ἐὶ δὲ καὶ βραδύτης γένηται, ἡμῶν πάνυ ἐπιζητούμενον αὐτόν, ἡμεῖς μὴ ἀποστήσαντες ὑπενώδμεν, ἀλλ' ὑπομένομεν· οἶδεν γὰρ ὁ Θεὸς τί ἡμῖν συμφέρει, κατὰ τὸν λόγοντα· Ἐὶ πιστεύς ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου, ὑπομείνων τὸν Κύριον. Εὶ δὲ τις τοῦτο ἀρνήσῃ τὸ διὰγειν ἐν βίῳ, μὴ ἀποταξάμενος, τῆς τελείας λοιπῶν ἡλικίας γενόμενος, νομίμως χαμικαῖται, σερμῶν διαύγων μετὰ φόβου Κυρίου, καὶ τοῦτο γὰρ δεκτόν παρὰ Θεοῦ· οὕτω προσσφαλιζόμενος, ἵνα μὴ πειράξῃ ἡμᾶς ὁ σατανᾶς· ἐκάστος γὰρ ἰδίου χάρισμα ἔχει ἐκ Θεοῦ, ὅς μὲν οὕτως, ὅς δὲ οὕτως.

E

F

11 Μισὲς γοῦν ἡμέρας, ὁ Ὑπάτιος, πάνυ πολεμηθεὶς ὑπὸ τοῦ πολέμου τούτου, ἐν τοῖς καύμασι πεντήλονται ἡμέρας οὐκ ἔπειν. Σκληροκοιλιάσαντος δὲ αὐτοῦ, καὶ τὰ χεῖλη αὐτοῦ τῆ ξηρότητι διεβράγη. Ὁν ἰδόντες οἱ ἀδελφοί, διεσάφησαν τῷ Ἀρχιμανδρίτῃ. Ὁ δὲ παρασιωπήσας, ἀπὸ τῶν νεκτερινῶν εὐχῶν κεράσας ποτήριον οἴνου μετὰ ψωμοῦ, ἐπὶ πάντων φωνεῖ αὐτόν, Ὑπάτιε. Ὁδὲ ὀπεκρίνατο. Ἐυλόγησον. Λέγει αὐτῷ Ἐλθε ἐν τῷ μέσῳ, κα δεξάμενος πίε τὴν εὐλογίαν ταύτην, οἴνου γὰρ οὔτε λιπὴ μετελάμβανεν· ὁ δὲ, πατρικῆ φερόμενος, καὶ γυνώσκων ὅτι ὑπικνὴ ζῶν κατεργάζεται, πίστει δεξάμενος ἔπειν, ἀνεκτότερος τοῦ πολέμου γενόμενος.

12 Δειχέτο δὲ ὅτι καὶ ἡ βάρβαροι πλειστάκις ἐπλεθύντες τῇ Θρακίᾳ, ἐκύκλωσαν ἡμῶν τὸ καστὲλλιον· καὶ ὁ Θεὸς πάντοε ὑπερασπίζων τῶν δούλων, αὐτοῦ αὐτῶν εὐχομένων, ἀπεδίωκεν αὐτούς. Εἶχον γὰρ τινα τρυμαλιάν, ἧθεν ἀκουτίζοντες λίθον, ἐποίουν ἕνα πλκίχτον c, ὡς τοὺς λοιποὺς γῶντας, καὶ τὰ φραγέλλια σείσαντας, τυσοῖμον

c

A συσσίμου χάριν, ἐπιβαίνειν τοῖς ἵπποις, καὶ ἀναχωρεῖν. Κατακυβώσας δὲ γενομένως, οἱ χωρικοὶ πραιδευθέντες, λοιπὸν μηδὲν ἔχοντες, εἰς τὸ μοναστήριον προσέτρεχον, ζητοῦντες τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν. Ὁ δὲ κύριος Ἰωνᾶς εἰσερχόμενος ἐν τῇ Μεγυλοπόλει, ἔλεγεν τοῖς Ὀλουστρίοις μετὰ παρήρσιαις, Πεινώσω οἱ πτωχοὶ πραιδευθέντες ἐν τῇ Θράκῃ, καὶ ὀχλοῦσί μοι ἀποστείλατε αὐτοῖς ἀναλώματα. Ἐκεῖνοι δὲ ἀκούοντες ὡς παρὰ πατρός, Ῥουφίνος καὶ οἱ λοιποὶ τῶν μεγάλων, ὅσοι διὰ Θεοῦ ἐδούλουτο, πλοῖα γεμίζοντες σίτου καὶ ὀσπρίων, ἐπεμπον αὐτῷ, ἵνα δίδωσιν αὐτοῖς. Ἄμα γὰρ τοῦ εἰσεῖναι ἐν τῇ πόλει, πάντες οἱ πλούσιοι ἔξισον αὐτὸν, ὅπως εὐχὴν ποιήσας ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν, εὐλογήσῃ αὐτούς. Τοσοῦτον γὰρ ἦν ζήτησις, ὡς πάντας τοὺς Ὀλουστρίους ἐλέγγειν εἰς πρόσωπον. Εἰ εὖρον ὅτι τινὰ ἠδίκουν, ἕως θανάτου προϊστάτο τοῦ ἀδικουμένου, ἅμα δὲ καὶ ἐνουθέτει, αὐτούς λέγων, ὅτι δάκρυα ἀδικουμένων, κρίσεις γίνονται τῶν ἀδικούντων. Οἱ δὲ ὠφελούμενοι αὐτῶν ἐτίμων αὐτὸν, ὡς ἀληθῶς δούλον Θεοῦ· ἅμα δὲ καὶ ἐθαύμαζον, ὅτι ἀγράφματος ὢν καὶ ἰδιούτης, τοιαύτην ἔλαβεν χάριν παρὰ Κυρίου.

B

13 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ πατὴρ τοῦ Ὑπατίου, καὶ δίκως αὐτῷ εἰς πρᾶγμα γενομένως, ἐλθὼν ἐν τῇ πόλει ἐκ τῆς ἰδίας χώρας, εὐθὺς ἀνατρέχει ἐν τῇ Θράκῃ, καὶ ἐπίζητήσας τὸ καστέλλιον οὗ ὄνομα Ἀλμύρισσα, καὶ εὐρών, ἐξήγει τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ἦν γὰρ γέρον καὶ λίαν ἐνουπληκτος. Γινώσκοντες δὲ οἱ μονάζοντες ἔλεγον, Ὅχι δούλον ἑαυτοῦ ἔλεγεν ὁ Ὑπάτιος; Καὶ πάντες ἔχαIRON σὺν τῷ Ἀββᾷ, ὅτι διὰ τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἐποίησεν, καὶ διὰ τὴν ταπεινώσιν. Ἀκούσας δὲ ἐκεῖνος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἐληλυθέναι, οὐκ ἐδούλητο γνωσθῆναι αὐτῷ ἐπὶ πολὺ δὲ βιασθεῖς, συνέτυχεν αὐτῷ, καὶ ἀσπασάμενος συνήξατο, καὶ ἔμαθεν παρ' αὐτοῦ τὴν κοίμησιν τῆς μητρός. Γινὼς δὲ ὅτι χρεῖα ἐστὶν εἰς τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τὸ βοηθῆσαι τῷ πατρὶ, καὶ ὅτι εἰς ὑστερον οἱ ἀδελφοὶ ὑπὲρ τὴν λειτουργίαν, καὶ τοῦ γενομένου ἐπεμελοῦντο· τοῦ Ἀββᾶ αὐτῶν γράσαστος, καὶ διὰ τὸ γῆρας ἐν τῇ πόλει χρονίζοντος, παρακλήσας τὸν Ἀρχιμανδρίτην, ἔρχεται σὺν τῷ πατρὶ ἐν τῇ πόλει καὶ μέινας σὺν αὐτῷ εἰς προάστειον Ἐλευθέρου τιδὸς, καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα αὐτῷ βοηθήσας διὰ τὸν Θεόν, κατηγήσας πρότεμψεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν· ἀπειθῶν δὲ καὶ αὐτῷ ἀνεπαύσατο ἐν εἰρήνῃ.

C

14 Τῷ δὲ Ὑπατίῳ γνώριμὸς τις ὢν ἀσκητὴς προσεκολλήθη ὀνόματι Τιμόθεος· τοσοῦτον ἰδὲ ἦν καὶ οὗτος εὐλαθὴς καὶ σπουδαῖος εἰς τὴν ἀρετὴν, ὡς διὰ τοῦτο κολλᾶσθαι τῷ Ὑπατίῳ διὰ τὸ εἶναι δούλον Θεοῦ. Προσετέθη δὲ τούτοις καὶ ἄλλοι μονάζων ὀνόματι Μοσχίων, καὶ ἐγένετο τριάς ἀδελφῶν δούλων Θεοῦ. Ὡς οὖν ἔμενον ἐν τῷ προαστείῳ, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ὑπάτιος· Ἐγὼ συνήθησα εἰς τὸ ὄρος οἰκεῖν, οὐ γὰρ εἰς πόλιν. Ἀπεκρίναντο δὲ καὶ αὐτοὶ· Ὅπου σὺ, καὶ ἡμεῖς. Περᾶσας οὖν ἐν Χαλκιδόνι, ᾤδενεν ἐπὶ ἀνατολᾷ, ζήτην ὄρος, ἢ σπηλαιου· καὶ ἐλθὼν τρία σημεῖα εὕρισκει ἀποστολεῖον, καὶ μοναστήριον πλεσίον αὐτοῦ, ἅπερ ὠκοδόμησεν ὁ μακάριος Ῥουφίνος, λείψονα λαβὼν ἀπὸ Ῥώμης τῶν ἀγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἅπερ, οἰκοδομήσας τὸ μαρτύριον, εὐδόξως κατέθετο, ἐν ᾧ καὶ ἡ σωρὸς τοῦ Ῥουφίνου πλησίον ἀπόκειται· τὰ δὲ μοναστήριον κτίσας, μονάζοντας Ἀιγυπτίους κατέθηκεν. Τοῦ οὖν Ῥουφίνου τελευτή-

Junii T. IV.

reliqui, illo cognito, quantentes flagella sua, signum recessus dabant et conscensis equis, uode venerant redibant. Sed ab his quiete monasterio reddita, aderant continuo rustici, ab iisdem barbaris spoliati rebus suis; et nihil reliquum habentes, quærebant quæ ad sustentandam vitam necessaria sunt. Quamobrem Constantinopolim abiit Dominus Jonas, fidenterque dixit Primoribus civitatis: Esuriant pauperes in Thracia bonis suis spoliati; et mihi molestiam afferunt; vos igitur suppeditate illis, unde vivere possint. Istis autem, talibus veluti a patre suo auditis, Rufinus *b* et reliqui Magnates, qui propter Deum conferre aliquid eo volebant, navigia, frumento atque leguminibus onusta, ad ipsum mittebant, ut distribueret indigentibus. Simul enim atque urbem ingressus fuerat, suspiciebatur ab omnibus et rogabatur passim a divitibus, ut domus eorum subiens, eas orationibus suis; incolas vero, sua benedictione muniret. Inter hæc tantus erat viri zelus, ut Magnates quoslibet coram reprehendere non formidaret: si autem comperisset, alicui injuriam ab illis illatam fuisse, hujus partes sibi sumebat tutandas, nec mortis propositæ metu inde absterrebatur; illos interim commonefaciens officii sui, atque dictitans, lacrymas eorum qui affliguntur injuste, judicium fieri injuriam facientium. Illi porro, qui opem ejus experti erant, venerabantur ipsum, uti verum Dei servum; mirabaturque simul, hominem litterarum rudem ac idiotam, talem a Deo gratiam consecutum fuisse.

13 Cum talia audisset pater Hypatii, qui ob litem, sibi de re familiari intentatam venerat e patria sua in urbem; continuo perrexit in Thraciam, quærens castellum, cui nomen Almyrissus; eoque invento inquisivit ibidem in filium suum, jam senex et facile se sineas duci. Quod ubi resciverunt monachi, interrogare inter se cœperunt, Nunne servum sese dicebat Hypatius? Multumque gavisii sunt omnes, uti et Abbas, intellecto jam, id amore Dei et humilitatis ab ipso dictum fuisse. Audiens autem et Hypatius, advenisse patrem suum, primum nolebat ei innotescere: deinde tamen, pluribus compulsus rationibus, ipsum convenit, et amplexatus est, et oratione simul ab utroque ad Deum fusa, didicit, matrem suam supremum jam obiisse diem: didicit quoque, opem patri in præsentire rerum necessitate ferendam esse. Quamobrem quia postridie Fratres, præter liturgiam, agriculturæ etiam dare operam debebant, et Abbas propter ingravescens senium incolebat urbem; petita obtentaque ab Archimandrita *d* facultate, eodem se contulit cum patre suo, cum eoque substitit in suburbano Eleutheri *c* cujusdam, et amore Dei opem ipsi in negotiis tulit: tum vero salutaribus instructum doctrinis remisit in regionem suam, ubi et ipse vitam in pace finivit.

14 Hic celebris quidam asceta, nomine Timotheus, religiose vitæ virtutumque studiosus, sese Hypatio junxit, non alia de causa, quam quod verus Dei famulus esset. Adjunxit pariter illis sese alius Monachus, cui nomen Moschion: et factus est ternarius Fratrum numerus Deo famulantium. Cum autem commorarentur in prædicto suburbano, dixit Hypatius sociis: Consuevi ego montes incolere, non civitates: illisque respondentibus: Ubi tu volueris, et nos erimus: transivit Chalcedonem *f*, atque orientem versus iter instituens, quæsivit sibi montem aut specum aliquam; et progressus ad tria milliaria invenit ecclesiam cum adjuncto prope monasterio, quæ construxerat beatus Rufinus, cum sanctorum Apostolorum Petri et Pauli Reliquiis accepisset, Roma allatas, quas ibidem ædificato martyrio honorifice condidit cui proxime ipsius arca consistit.

D
A. (ULLENIC).auferentes
bona rustico-
rum;

b

quorum in-
opia succurrit
Jonas per
Magnates
CPoli,E
ubi summa in
veneratione
est.Hypatius
convenitur
a patre suo.F
cui in quo-
dam negotio
opem fert
CPoli;
d
eindeque cum
sociis duobus
trajicit
Chalcedonem:et monaste-
rium Rufini,

f

A. CALLINICO
 incolis ob infestationem dæmonum vacuum
 g
 h

A sistit. Monasterium vero incolendum concesserat monachis Ægyptiis; qui mortuo Rufino, illud deserentes in patriam suam reversi sunt; mansitque locus deinceps ita desolatus, ut vix amplius monasterii speciem præ se ferret: imo et dæmones ibidem dominantes, monachorum loco successerant incolæ. Multi interea tantaverant ibidem habitare; sed quia dæmones omnia infestabant et biemis rigores *g* non permittebant parochiam illie congregari, permanere ibidem non potuerunt; ut taceam quod locus perquam humidus esset *h*.

signo crucis munitus ingreditur ac inhabitat,

B
 varia obiectente dæmone terculatamta,

i

et femina probitalis ejus periculum facitente.

C
 et suscipe me, ut hic maneam tecum. At ille indignabundus exclamat; Abi post, me, satana: hucine venisti ut nos expellas, paucorum dierum incolas? Habe hæc tibi, et incole, ut lubet. Quibus dictis curriculo inde profugit. Tunc illa, dato famulis signo, ut fugientem tenerent, dixit ei: Periculum feci, num verus tu monachus fores. Nunc abi in cellam tuam, atque ora pro me: et cum cognovisset, tres ibidem cohabitare, misit continuo quantum ipsis ad victum abunde sufficeret.

D
 σαυτος, έχσαντες αυτό οί Λιγύπτιοι, τήν ιδίαν πατρίδα κατέλαβον· και έμείνεν λοιπόν τό μοναστήριον έρημον, ώς μή φαίνεσθαι ότι μοναστήριον ήν, αλλά γάρ και δαιμόνια εισελθόντα κατοικείν εν αυτό. Πολλών ούυ επιχειρησάντων κατοικησαι, δια τον δαίμονα, και τά πλά γ του χειμώνος, συντυχίαν προχής μή έχόντων, μείναι ούκ ήσχυον· ήν γάρ και ό τόπος αφιδιάζων.

g

15 Έλθών δέ ό Υπάτιος, και μαθών ότι δαίμων κατοικεί δεινός, τή πίστει του Χριστου αναζέσας, σφραγίδα ποιησάμενος, και ευξάμενος εισήλθε, και γέγονεν γείτων των Κορυφαίων και αγίων Αποστόλων, ών και πρεσβείαις ελεηθώμεν. Ακούσαντες δέ οι δύο αδελφοί τούτου, ήλθον προς αυτόν, και όμοφρόνως είχαντο στερόως της ασκήσεως· έριζον γάρ ό τε Υπάτιος, και ό Τιμόθεος, τίς πλέον νηστεύσει, ή άγρυπνήσει, ή ευξεται, ή ταπεινωφρονήσει, ή ελεήσει πτωχών· είχαν γάρ εκ των ιδίων χειρών την παραμυθίαν, ό μόν τρίγίνα εργαζόμενος, ό δέ τον κήπον. Ην δέ και μεσαύλιον, κύκλιω έχον κέλλας, και ευκτήριον οίκον, πάνυ ήμελημένον· εν αυτοίς δέ ευρου κέλλιον μικρόν, και ήδυνήθησαν μείναι, και ήσυχάσαι εργαζόμενοι· Οσάκις δέ ήθέλησαν εν τω ευκτήριω ευξασθαι, ή ψάλλειν, ήθεώρουν ως κουδάριον πύρινον περιτρέχον εν όλω τή οικήματι μετά κρότου επερχόμενοι αυτοίς· αυτοί δέ έδραίοι ούτες, τή ευχή προσεκαρτέρουν. Ην γάρ τό οικημα μέγα και ήρημον ως χιόνος εν χειμῶνι γεμίζεσθαι. Μιάς ούυ των ήμερών, λειψάντων των προς ζωήν, απέρχονται οι δύο εν τή πόλει, ένα τά των χειρών έργα θάυτες οικονομηθώσιν· γυνή δέ τις, πλουσία και πάνυ Χριστιανή, ευξάμενη εις τους Αποστόλους, ήκουσεν προιούσα, ότι μονάζων ήστιν εν τή μουή, και έχασσα τους πιδας έξω, μόνη εισέρχεται, περιάζουσα τον ασκητήν· ήν γάρ Διακόνισσα ασκητικωτάτη και προσπίπτουσα αυτό, έλεγευ Χριστιανή ευλόγησόν με, και θέξι με μετά σου ένα μείνω. Οδ ή γολέσας μετά κραυγής λέγει· Υπαγε όπισσω μου σατανά· ήλθες ήδε φυγηδεύσαι ήμάς; άκμήν ούκ έχομεν πολλάς ήμέρας· Έχε τά ήδε και μένε ως θέλεις· και εξήρχετο όροματός. Είτα εκείνη νεύσασα τοίς παισίυ κατέσχευ αυτόν λέγουσα· Εδοκίμασά σε ει αληθώς ει μονάζων· ύπαγε εν τή κελλίω σου, και ευχου υπέρ έμου. Γνωσα δέ ό τι τρεΐς εισι τή αριθμῶ, εύθως αποστέλλει τά προς ζωήν άρνέσουτα αυτοίς ίκανώς.

E

F

ANNOTATA D. P.

a Hinc colligi videtur inventorem vitæ hujus monachum illius monasterii fuisse, quod Hypatius cum Jona extruxit et prius incoluit, quam ad Rufinianas transiret.

b Rufinus, qui tamquam præcipua persona, hic solus nominatur, potest fuisse Præfectus Prætorio, cum hæc irruptio et populatio barbarorum contigit; qui forte iidem fuerunt, quos ipse evocaverat, hoc modo viam sibi o. i. summum imperium pandere conatus. Nec obstaré debet nota ipsius avaritio, quin hoc cosu motus fuerit ad succurrendum miseris, eo facilius, quo pluris intererat non videri auctorem calamitatis.

c Πλαγιάτιος a πλαγή plaga terminatione lotina

quasi plagatus, quo voce utitur Leo in Tacticis, aliique apud Cangium.

d Hinc inter Abbatem et Archimandritam, ejusdem Monasterii superiores, videtur discrimen et subordinatio quardam notari posse; nisi malimus dicere Abbatis titulum adhæsisse Jonæ tamquam seniori, licet is ex quo urbem frequentare et incolere cepit, Archimandritum sive Hegumenum in monasterio suo ordinari curasset, cui omnes subessent.

e Palladius in vita Chrysostomi meminuit cujusdam Elutheri viri divitis sub Arcadio; et hujus fortassis suburbonum illud fuerit.

f

A **I** *Hæc migratio concipi potest facta anno circiter 404, quando jam novem anni transierant a nece Rufini Præfecti Prætorio, quem in commentario prævio permisimus credi, si non fundatorem primum monasterii Rufininnensis, saltem fautorem et benefactorem.*

g Τὰ Πηλὰ rigorem verti, non quia alicubi vocem hanc reperi, Bithyniis aut Thracibus fortassis propriam (quod etiam de pluribus in hac Vita occurrentibus nec nlibi repertis hactenus dictum puta) sed quia tale quid exigit sensus. Quidsi legatur πηλὰ quo congelata et frigore condensata significantur?

h *Hic in Codice Græco MS. relictum est spotium unius versus vacuum.*

i Græcus textus habet Κουβάριον πύρινον Quorum primum nihil mihi significat, nec etymologia ejus ulla apparet; nisi quis a Κουβαρίς, quod asellum ex insectis, quæ sub vasis aquariis sæpe inveniuntur, significat: sed hic illud ad rem non facit. Neque magis huc facit τύρινον proparoxytonum, id est triticeum. Quamobrem, eorum loco legendum existimo Κουβάριον πυρινόν; quod latine sonat ac verito catellum igneum.

D
EX MS. VATIC.

CAPUT III.

Rufiniano fugiens eodem divinitus remittitur, infirmos sanat, fit superior et visitur a viris Sanctis.

Δουλενόντων οὖν αὐτῶν γησιῶς τῷ Κυρίῳ ἐν ἀγάπῃ, μὴ στέγων ὁ μισούκαλος, πολλὰς μηχανὰς κατ' αὐτῶν κινῶν, καὶ μὴ ἰσχύων αὐτοὺς διωξέει, μήτε φάθει, μήτε ἐτέρως μηχανῆς τρόπῳ καρταρικοί γὰρ ὄντες ὑπέμενον, καὶ προσετίθεντο αὐτοῖς ἀποτασσόμενοι τῷ κόσμῳ.

B **Τ**έλος ἐμχανήσατο, καὶ παρωξύνθησαν πρὸς ἀλλήλους, ὅτε Ὑπάτιος καὶ ὁ Τιμόθεος. Καὶ ὁ μὲν Ὑπάτιος ὑπάρχων συνετῶς παρεχώρει αὐτῷ, ἣν δὲ αὐτοῦ ὁ τόπος Ἐκεῖνος δὲ μάλλον ἀκαίρεος ὦν καὶ πνευματικός, οὔτε αὐτὸς κηλε κρατεῖν καὶ διοικεῖν, οὔτε τὸν Ὑπάτιον ἐξ διοικήσει Χρόνῳ δὲ θλιβείς παραχωρήσας αὐτῷ δίδωσι τόπον ὁ Ὑπάτιος, καὶ ἐνῶν ἀδελφῶν ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ μονῆς, ἀπέρχεται σὺν αὐτῷ εἰς τὴν Θράκην. Ἐξερχομένων δὲ αὐτῶν, ἔκειτο ἔξω παράλυτος, ὃς παρελύθη ὑπὸ δαίμονος, καὶ ἐξήτει αὐτοῖς ἐντολήν. Ὁν ἰδὼν ὁ Ὑπάτιος, καταθυγεί ἡρώτα· Τί σοί ἐστίν; Καὶ μαθὼν ὅτι παρελύθη ὑπὸ δαίμονος, λέγει τῷ σὺν αὐτῷ Κρατήσωμεν αὐτόν, καὶ εἰσενέγκωμεν ἀμφοτέροι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Λαθῶν δὲ ὁ Ὑπάτιος ἔλαιον τῆς καυδῆλης, καὶ εὐξάμενος, κληψεν αὐτόν, καὶ εὐθέως Κύριος αὐτοῦ ἐστερέωσε, καὶ γενόμενος ὑγιής, ἠκολούθησεν αὐτοῖς. Ἐιδόντες οὖν οἱ ἐντόπιοι τὸ γεγονός, καταδίωκον ὀπίσω αὐτῶν, καὶ τῶν κρασπέδων αὐτῶν ἀπτόμενοι, παρεκάλουν ἵνα καὶ ἄλλοις ἐπισκέψονται. Οἱ δὲ ἀπεκρίνοντο, Καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἄνθρωποι ἐσμεν ἀμαρτωλοὶ· τοῦτον δὲ ὁ Κύριος ἰάσατο.

C

17 Ὁδεύσαντες οὖν, ἦλθον εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοὶ τὰ γενόμενα καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης, καὶ ἰδόντες τὸν ἄνθρωπον τὸν ἰαθέντα, ἐδόξαζον τὸν Θεῖον, καὶ ἔλεγον, ὅτι πρὶν ἀναχωρήσει εἶθιεν, ἐργώμεν ὅτι χάριν ἰαμάτων ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός. Ὁ δὲ ἰαθείς ἀπειθήσατο, καὶ δουλεύσας τῷ Κυρίῳ, ἐτελειώθη. Ὑπάτιος δὲ παρεκάλεσεν τὸν καλόγηρον τὸν κύριον Ἰωάνν, ἵνα δὴ αὐτῷ κελίον τοῦ ἡσυχάσαι. Ὁ δὲ Τιμόθεος σὺν τοῖς ἄλλοις ἀδελφοῖς μικροῦ δαῖν κλαίοντες ἐξήτουν τὸν Ὑπάτιον καὶ γυῶντες, ἐκλυθῆναι τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Ἰωάνν ἐν τῇ πόλει, ἐπέμενον προσκαίοντες αὐτῷ, ὥπως ποιήσῃ τὸν κύριον Ὑπάτιον ἐλθεῖν πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ Θράκης. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀνωμαλίᾳς ὁ Ἀβδᾶς Ἰωάνης, καὶ βραβείως ἔχων, ὁρᾷ ἐν νυκτὶ τινα λέγοντα αὐτῷ· Ἐάν μὴ ἔλθῃ ὁ Ὑπάτιος, οὐχ ὑγιαίνης καὶ ταχέως θηλοῖ τοῖς ἀδελφοῖς, ἵνα ἀποστείλωσιν αὐτόν. Μισθόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ τὸ ἀποκαλυφθῆναι τῷ Ἀβδᾶ καὶ ὅτι ζητεῖται, συναγγέντες παρακαλοῦσιν αὐτόν ἀπελθεῖν· μὴ θέλουτος δὲ αὐτοῦ, βιασάμενοι ἀποστέλλουσιν αὐτόν μετὰ καὶ ἄλλου ἀδελφοῦ. Ὡς οὖν ὤδευεν, ἐν τινὶ τόπῳ τὴν εὐχὴν ἐποίησε τῆς τριτῆς Ὁρας. Ἐυχομένῳ οὖν

Ex hinc illis Domino in caritate mutua sedulo famulantibus; non tulit virtutis osor diabolus, variis eos malisque artibus aggressus; nec tamen loco pellere seu timore, seu alio quovis machinamento, potuit. Tolerantia quippe sua illi vincebant omnia, et aliorum quoque numero, nuntium seculo remittentium augebantur. Nihilominus tandem machinationibus ejus dissidere cœperunt inter se Hypatius et Timotheus. Et Hypatius quidem, ut erat prudens ac moderatus, alteri cedebat id muneris, tametsi sibi potius conveniret: Timotheus vero magis importunus, ac spiritus ferventioris, neque volebat ipse reliquorum curam et regimen acceptare, neque Hypatio permittere. Quamobrem diu multumque afflictus Hypatius, recedens inde, locum Timotheo reliquit; inventoque primi monasterii sui Fratrem quodam, abiit cum illo in Thraciam: cumque egredierentur simul, conspexerunt jacentem foris hominem paralyticum, a a dæmonio vexatum: qui petiit ab eis mandatum. Et intuitus in eum Hypatius atque commiseratione tactus, interrogavit; quid ei deesset: et edoctus id quod erat, quodque modo diximus, paralyticum esse: ait socio suo; Sublevemus misellum atque in ecclesiam ambo portemus. Eo autem illatum, præmissa oratione, unxit Hypatius oleo e lucerna accepto: et continuo paralyticus operante Deo roboratus ac sanitate restitutus, benefactores suos secutus est. Quod conspicati regionis istius incolæ sequebantur et ipsi abeuntes, et fimbrias vestimentorum tangebant, rogantes, alios quoque ægrotos ut inviserent. Verum illi responderunt, se quoque homines esse peccatis obnoxios: Dominum autem infirmo illi salutem contulisse.

17 Prosecuti ergo suum iter, pervenerunt ad monasterium. Fratres vero illic et Archimandrita, audientes quæ facta erant, et videntes hominem, qui fuerat curatus; glorificabant Deum, dicentes; quod prius quam abscessit Hypatius, cognoverint ei gratiam curationum divinitus datam esse, is vero, qui curatus fuerat, mundo valere jussu. in Domini famulatu vitam finivit. Hypatius autem rogavit optimum senem Domnum Jonam, sibi ut concederet cellulam, ubi asceticam viveret vitam. Tum vero Timotheus et aliqui Fratres ejus, tantum non plangentibus, quærebant Hypatium: cumque rescivissent, famulum Dei Jonam advenisse in urbem, institerunt apud ipsum, cum fletu orantes, ut juberet e Thracia reverti ad se Hypatium. Interea vero temporis ægrotare cœpit Abbas Jonas, et invalescente morbo, vidit noctu quemdam sibi dicitantem: Nisi huc advenerit Hypatius, sanitatem non recuperabis; et continuo rem Fratribus suis revelans; Hypatium ad se mitti mandavit. Illi vero educti id quod revelatum fuerat Abbati suo, et requiri Hypatium, convenerunt

E
Orto dissidio,
redit in Thraciam;

a

per viam
paralytico
sanitatem
restitutum
oleo lampadis.

F

revocatus morbo
a sociis,

convenerunt

A convenerunt simul precatique sunt ipsum eo ut abiret; negantemque, se abiturum, adegerunt vi ac dimiserunt cum alio Fratre. Iis igitur facientibus iter, et certo quodam loco Horam tertiam orantibus, allipsa est ex aere vox hujusmodi: Hypati, abi sis in Rufinianas; constitui enim te in lucem gentium usque ad extremum terræ. Perculsi hac voce illi, ceciderunt proni in facies suas, ac diutius Deum oraverunt: surgentes autem inceperunt, Hypatius quidem veluti murmurando deprecari mandata; socius vero ejus tremens, dicere; Quid loqueris, o homo; potesne nos pessumdatos velle?

*Sanato prius
Abbate Jona;*

B 18 Inter hæc pervenerunt ad Dominum Jonam atque animadverterunt periculose eum infirmari, jamque vix amplius loqui posse; cum tetigit ipsum Hypatius, et, facta oratione, recreavit eibu. Dudum enim nihil gustaverat. Ecce autem subito melius habere cœpit infirmus, et recuperatis viribus post dies aliquot, rogavit Hypatium, ut Fratres reviseret in Rufinianis, et advocato etiam Timotheo hortatus est utrumque ad concordiam, inquiring; nihil novi ipsis accidisse: etiam inter sanctos Apostolos fuisse contentions aliquid. Et illi statim alter alteri supplices ad genua accidentes, restauraverunt pacem; ne deinceps susceperunt sibi omnes Hypatium in Patrem; qui et curam eorum juxta mandatum Domini, ex aere locuti, sedulo gessit, annos tunc natus quadraginta: et eodem tempore monasteria, inter se commercium non habentia, superstitite adhuc beato Isancio, et ad æmulationem ipsos excitante, in unum congregata sunt. Unde factum est, ut et in ipsa civitate, et extra, et prope, et longe inde, quasi continuata fierent monasteria, in quibus quinquaginta imo et centum Fratres, simul habitantes, laudabant Deum. Hos visitans beatus Isaacius, uti filios suos perficiebat; et frequens ad Hypatium quoque accedens, sic eum hortabatur: Gloria sit Deo, qui fecit famulos suos habitare in laboribus, Rufini opera extructis. Nunc vero audi me, fili: Pando tibi secretum hoc, ut te glorificet Dens. Sive curta tibi res domi sit, sive ampla; nullus peregrinus transeat per te mœstus, sed omnibus aperi domum tuam. Ita monitus, fusa cum ipso oratione et accepta benedictione, abibat Hypatius; et ubicumque reperiebat egentes, si ipsemet quod daret, non haberet; monebat divites et Christianos, qui necessaria mox submittebant. Omnibus quippe in veneratione erat, atque observabatur ut pater.

*Superior
constituitur
annos 40
natus;*

*visitaturque
et instruitur a
S. Isancio,*

C 19 Quemadmodum et magnus ille Joannes, *b* qui tunc Episcopus erat, sollicite curabat ac diligebat famulos Dei. Ille, inquam, Joannes qui operibus ipsis Episcopum se præstabat: ille, lucerna Ecclesiæ; ille, pretiosus lapis coronæ fidei; ille, qui nihil non dignum Deo operabatur, quique a Deo pro meritis suis thronum et gratiam adeptus, se moribus suis Episcopum probavit. Ille enim quodam in loco exul, e claris monasteriis expulsus, inter orandum diem clausit extremum Cujus et aliorum Sanctorum Martyrum sacra lypsana post annos plures piissimus Imperator Theodosius *c* summo cum honore Constantinopolim reduci jussit. Curans igitur ille Monachis necessaria vitæ, religiosioribus inter eos dicere solebat: Ratio vobis reddenda est Deo, quia vos ipsos absconditis, et lucernam vestram supra candelabrum non ponitis; deprecantes ordinari ipsi, et satagentes ordinari alios, quos non novimus. Contigerat enim, unum quemdam monachorum, dum orinabatur, nolletque sibi manum ab Episcopo imponi, suum sibi digitum præmordisse. *d*

*exemplo
S. Jo. Chry-
sost. exer-
cens opera
misericordæ.*

d

20 Hypatius igitur cum Timotheo reversus in Rufinianas, tantum illic promovit monasticam vitam et mutuum caritatem, ut multi, talia videntes, desiderio imitandi succenderentur mundumque desere-

D αὐτῶν, χλοῦσαν φωνὴν ἐκ τοῦ αἵθρος λέγουσαν· Ὑπάτιε Ὑπάγε εἰς Ῥουφινιανὰς, τέθεικα γὰρ σε εἰς φῶς ἐθνῶν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. Φρονηθέντες οὖν, ἔπεσαν ἐπὶ προσώπου θεόμενοι ἐπὶ πλῆθὸς τοῦ Θεοῦ ἀναστάντων οὖν αὐτῶν, ἤρξατο ὁ Ὑπάτιος γογγύζειν ὡς προστιτούμενος· ὁ δὲ σὺν αὐτῷ ἔντρομος ὑπάρχων, λέγει αὐτῷ· Τί λολεῖς ἄνθρωπε, ποιεῖς ἡμᾶς καταποθεῖναι;

E 18 Ὅτε οὖν ἦλθον πρὸς τὸν κύριον Ἰωάνην, καὶ εἶδον αὐτὸν βαρέως ἔχοντα, καὶ μὴ δύναμενον σχεδὸν μήτε λαλῆσαι, ἀψάμενος αὐτοῦ ὁ Ὑπάτιος, καὶ εὐχὴν ποιήσας, ἔδωκεν αὐτῷ τροφήν, καὶ εὐθὺς ἑλαφρότερος γέγονεν, ἦν γὰρ ἡμερῶν μὴ γεννάμενος· καὶ εὐρωστότερον σχῶν, μετ' ἡμέρας παρεκάλει τὸν ἀδελφὸν Ὑπάτιον, ἵνα ἔλθῃ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐν Ῥουφινιανῶν καλέσας καὶ τὸν Τιμόθεον, καὶ παρῆγει αὐτοὺς λέγων, Ὅτι μὴ ξεπέσθε· καὶ εἰς τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους ἐγένετο παροξυσμὸς· καλεῖνοι ἀλλήλοις προσπιπύοντες ἐποίησαν εἰρήνην· καὶ κατεδέξαντο λοιπὸν ἔχειν πατέρα τὸν Ὑπάτιον, καὶ ἤγειτο αὐτῶν κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ Κυρίου, τοῦ λαλήσαντος αὐτῷ ἐκ τοῦ αἵθρος· ἦν δὲ λοιπὸν ἐτῶν τεσσαράκοντα. Καὶ τότε συεκομύοντο κατὰ μέρος μοναστήρια ζῶντος τοῦ μακαρίου Ἰσαακίου, καὶ εἰς ζῆλον αὐτοῦ ἀγοντος, ὅθεν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καὶ ἔξω, πλῆσιόν καὶ ἀπὸ ἑκαστοῦ διαστήματος συνεγῆ γέγονον μοναστήρια, ἐν οἷς καὶ ἀπὸ πενήκοντα καὶ ἑκατὸν οἰκοῦντες ἀδελφοὶ τὸν Θεὸν δοξάζουσιν. Ἐπισπεπτόμενος οὖν διετέλει ὁ μακάριος Ἰσαάκιος αὐτοὺς ὡς ἴδια τέκνα· ἐν οἷς καὶ πρὸς Ὑπάτιον συνεγῆς ἐρχόμενος ἐνουθέτει λέγων· Δόξα τῷ Θεῷ τῷ δόντι εἰς τοὺς καμάτους Ῥουφίνου οἰκῆσαι δούλους Θεοῦ· καὶ νῦν ἀκουσόν μου τέκνον, ὁμολογῶ σοι ἵνα δοξάσῃ σε ὁ Θεός, κἄν σοι ὀλίγον ὑπάρχῃ, κἄν πολὺ, μὴ παρέλθῃ ξένος λυπούμενος κατὰ σοῦ, ἀλλὰ ξένη ἀνοίτῃ τὴν θύραν σου. Καὶ συνευξάμενος, καὶ εὐλογηθεὶς παρ' αὐτοῦ ὁ Ὑπάτιος ἀπήρξατο, καὶ ὅπου ἀνέγνω λειπομένους, τὰ πρὸς ζῶν ἐὶ μὴ εἶχεν αὐτὰς, τοῖς ἀθροῖς καὶ Χριστιανῶν ἐλεγεν, καὶ ἀπέστειλλον. Παρὰ πᾶσιν γὰρ ἔντιμος ἦν, καὶ ἤκουον αὐτοῦ ὡς πατρός.

F 19 Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ μέγας Ἰωάννης τότε ὡν Ἐπίσκοπος, πάνυ ἐφρόντιζεν καὶ κηρύττει τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, ὁ οὕτως τοῖς ἔργοις Ἐπισκόπος, ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἐντιμος λίθος τοῦ στεφάνου τῆς πίστεως, ὁ μηδὲν ἀνάξιον Θεοῦ πράττων, καὶ πρὸς Θεοῦ ἀξίως τὸν θρόνον καὶ τὴν χάριν δεξάμενος, οὐ καὶ ὁ τρόπος ἀπέδειξαν· ἐξορισθεὶς γὰρ ἐν τινι τόπῳ ἀπὸ φανερῶν μονῶν εὐξάμενος ἐτελειώθη μετὰ οὖν πλείων ἔτη τὸ λειψανόν αὐτοῦ μετὰ καὶ ἄλλων ἀγίων μαρτύρων ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς Θεοδόσιος ἀνεκαλέσατο μετὰ πολλῆς τῆς δόξης. Φροντίζων δὲ τὰ πρὸς ζῶν τοῖς εὐλαθεῖσι κατακράζων ἐλεγεν, Ὅτι· λόγον ἔχετε δοῦναι διὰ τὸ ἐκαστοῦ κρύπτειν, καὶ τὸν λόγον ὑμῶν ἐπὶ τὴν λυχνίαν οὐ τίθετε, παραιτούμενοι τὰς χειροτονίας, καὶ ποιῶντες ἵνα χειροτονῶνται ἕτεροι, οὗς οὐκ αἰδομεν· εἰς γὰρ τῶν μοναχῶν χειροτονούμενος, καὶ μὴ θέλων ἐπιτεθῆναι ἐπ' αὐτῷ τὴν χεῖρα τοῦ Ἐπισκόπου, τὸν δάκτυλον αὐτοῦ ἔδωκεν.

20 Ὁ οὖν Ὑπάτιος ἔλθων εἰς Ῥουφινιανὰς σὺν τῷ Τιμόθεῳ, τοσοῦτον ἐπέτεινον τὴν ἀγάπην τὴν εἰς ἀλλήλους, ὡς πολλοὺς ὀρώντας ζηλωσάσιν καὶ ἀποδέξασθαι τῷ βίῳ, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατὰ μέρος συναχθῆναι καὶ γενέσθαι

A μέσθαι σὺν αὐτοῖς μοναχοῦς τριάκοντα. Πρῶτα αὐτῶν τῆ ψαλμωδία καὶ τῆ προσευχῇ καὶ τῆ φιλοξενία, ὁ Κύριος καὶ τὸν θαύματα ἀπέλασεν τῆς μονῆς, καὶ τῆ Ὑπατίῳ χάριν ἐδώριστο ἰαμάτων. Ὁ οὖν Ὑπάτιος πρὸς πάντας συμπάθης ὦν, παρὰ πάντων ἠγάπατο τοῖς γὰρ πάσχουσι συνέπασχεν, καὶ τῶν θλιβομένων ἀντελαμέμετο λέγων· Γέγραπται τοῖς δεσμοῖς ὡς συνδεδεμένοι, τοῖς κακουχομένοις ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σήματι, κλαίειν μετὰ κλαυόντων, καὶ χαίρειν μετὰ χαίροντων· ἐν οἷς Κουβικουλάριος τις, τ' οὖνομα Ὀυρβίκιος πάνν Χριστιανὸς ὦν, καὶ μαθὼν περὶ τοῦ ἁγίου Ὑπατίου, ἐφιλιώθη αὐτῷ πάνν, καὶ εὐρών τινα καταπονόμενον ὑπὸ ἰδίου ἀδελφοῦ, πλουσίῳ ὑπάρχοντος· ὁ εἰς γὰρ τὸν ἕτερον ἀδελφὸν ἠοπεύσας ἔκωρρα πεποιήκειν, καὶ ἐγκλείσας ἐν τινι τόπῳ, ἐπειράτο φονεύειν. Τοῦτο οὖν μαθὼν ὁ καλὸς Ὀυρβίκιος, καὶ ἀποσπάσας αὐτὸν, ἤγαγεν πρὸς τὸν ἁγίον Ὑπάτιον, καὶ παρέθετο.

D 21 Τινὲς δὲ τῶν παίδων αὐτοῦ ὑπονόησαντες, λέγουσι τῷ Κουβικουλαρίῳ· ὅτι ἐὰν ἀποθάνῃ ἐν τῇ μονῇ, τὰ πράγματα αὐτοῦ λαθεῖν ἔχει ἡ μονή. Πεισθεὶς οὖν τούτοις τοῖς λόγοις, παραγίνεται ἐν τῇ μονῇ, καὶ ὁρμήσας εἰσέρχεται ὡς λέων ζιτῶν πάλιν λαθεῖν τὸν ἀνθρώπον καὶ ἀποστελεῖται εἰς τὸ ἴδιον χωρίον. Ὁ δὲ ἀνθρώπος φρενοελασθὲς ὦν, ἠρρώστη σφόδρα τῷ σώματι· ἦν δὲ ὄνομα αὐτῷ Αἰτίος. Ὁ οὖν Ὑπάτιος ἦνγετο ὑπὲρ αὐτοῦ ὅπως ὑγιάνῃ, καὶ μὴ θανάμνον γεύσασθαι, ἰδίαις χερσὶν ἐψώμιζεν, καὶ ἐξυπρετίτο.

C 22 Ὡς οὖν ἦλθον ὁ Ὀυρβίκιος, ζητῶν αὐτὸν λαθεῖν, καὶ ἀποστελεῖται εἰς τὰ ἴδια, ἔλεγεν πρὸς αὐτὸν ὁ Ὑπάτιος· Ἐμὲ ὁ Θεὸς σωματοφύλακα ἐποίησεν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐ δύναμαι σοὶ αὐτὸν δοῦναι, ἐπειδὴ καὶ ἀρρώσκει, καὶ μὴ πῦρε ἐν τῇ ὀδῇ ἀποθάνῃ· ἔασον οὖν αὐτὸν ὑγιάναι, τοῦ Θεοῦ παρέχοντος, καὶ μετὰ ταῦτα λάβε αὐτόν· εἰ δὲ φρενὴ διὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ἐγγράφως ποιῶ τοῦ μὴ λαθεῖν μέ τι ἐξ αὐτῆς· τούτων δὲ σοὶ ἐγὼ οὐ προῦδῶν· εἰ δὲ εὐψυχῆς εἰσελθεῖν, καὶ ἀποσπάσαι αὐτόν, ἀπόσπασον· Ἐκείνος δὲ ὡς ἀπορήθει μετὰ λύπης ἀπίει· ἐπεμειλίτο δὲ τοῦ ἀνθρώπου ὁ Ὑπάτιος εὐχόμενος καὶ ἑλάτῳ ἐλογγμένῳ ἀλείψων αὐτόν, καὶ διαναπαύων αὐτόν, ἐπίστασεν εἰσελθεῖν εἰς ἐκεῖνον, τοῦ Θεοῦ παρασχόντος αὐτῷ τὴν ὑγίαν. Καιρὸν δὲ διακτηθεὶς ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἐδύλαξεν τὸν Θεόν, εὐχαριστῶν τῷ Ὑπατίῳ καὶ μετὰ ταῦτα ἰακάνου χρόνου διεληθόντος ἀνεπαύσατο, καὶ εὐθέως ἐδήλωσεν ὁ Ὑπάτιος τῷ Κουβικουλαρίῳ, καὶ αἰτησάμενος ὁ Κουβικουλάριος, ἔλθεεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ· ὅθεν εὐχαριστῶν ὁ Ὀυρβίκιος, ἦλθεν κατασπαζόμενος ὡς πατέρα τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, καὶ προσφέρων κορποφορίαν, οὐκ ἐδέχθη, καὶ λοιπὸν ἤξιον, καὶ τὸ μοναστήριον φιλοκαλεῖν, καὶ λαθεῖν τεχνίτας, συγκομνύων καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἐφιλοκαλεῖσεν τὸν ὄλον τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐκτήριον οἰκοδομήσας, καὶ ἕτερα καλλιὰ, ὡς γενέσθαι δόξαν Θεοῦ, καὶ δύνασθαι πλείους ἀδελφοὺς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ.

rent, ac brevi tempore congregati cum ipsis ibidem fuerint monachi triginta; perseverantes simul in psalmodia, in oratione, in hospitalitate: et Dominus e. pulit inde, quos diximus, dæmones; deditque gratiam curationum Hypatio: qui ut omnium commiseratur, ita diligebatur ab omnibus. Cum patientibus enim patiebatur ipse, et afflictos paterne suscipiebat, dicens: Scriptum est. vincis tanquam simul vincti, et laborantibus tanquam et ipsi in corpore morantes. Flere cum fletibus, gaudere cum gauditiis. Ex talium numero fuit Cubicularius aliquis, nomine Urbicinus, probe Christianus; qui notitiam Hypatii nactus, afficiebatur ei plurimum: et resciscens, opprimi quemdam hominem a fratre suo prædivite (alterum enim alter, magicis præstigiis in amentiam actum, loco quodam inclusum tenebat et necare parabat) ipsum, potestati hujus ereptum, adduxit ad sanctum Hypatium eique commendavit.

21 Verum aliqui e famulis Cubicularii, male suspicati, dixerunt ei futurum, ut si illic loci vitam cum morte commutaret homo iste, monasterium res ejus sibi vendicaret: idque credens Cubicularius, redit ad monasterium, et impetu leonino illic ingressus, reddi sibi postulat, quem adduxerat amentem, volens ipsum remittere in patriam suam. Interea vero ille infirmus mente (nomen homini Aetius erat) multum pariter infirmabatur corpore: et Hypatius pro ipso Deum orabat, ut sanitatem recuperaret; imo et propriis manibus, cibum quem ille sumere per se non poterat, concisum in frusta, ori ejus iagerebat miseroque necessaria subministrabat.

22 Supervenienti igitur Urbicio Cubiculario, et infirmum ad propria, uti dictum est, remittere volenti, ait Hypatius: Mæ Deus huic hominem custodie commisit; et concedere illum tibi non possum; quoniam nimis infirmus est, ac timendum, ne forte in via moriatur. Sine ipsum recuperare valetudinem favente Deo: et tunc eum duc quovoles. Quod si forte metnas facultatibus ipsius; age, chirographum tibi do, nihil me quidquam inde accepturum: hunc autem tibi ego non tradidero: si vero constitueris ingredi et abstrahere ipsum hinc; abstrahe. At ille, veluti prohibitus ultra tentare aliquid, mæstus abiit: et Hypatius perrexit curare infirmum suum, commendando ipsum precibus Deo, unguendo oleo benedicto, refocillando cibis; sicque effecit, ut præstante Deo rationis usum et corporis sanitatem recuperaverit miser qui etiam in monasterio opportune instructus laudabat Deum, Hypatio agebat gratias atque aliquantopost tempore quievit in Do nino: id quod Hypatius continuo renuntari Cubiculario jussit: qui veniens petiit et accepit bona demortui, gratiasque agens famulo Dei Hypatio, ipsum, veluti patrem suum, amplexatus est; obtulit ei quoque mercedem, quam ille non acceptavit; ac tandem rogavit, monasterium sibi ejus restaurare ut liceret: operasque adducens, collaborantibus etiam Fratribus, refecit ecclesiam, oratorium, ceterasque cellas, ad gloriam Dei et plurium monachorum commorationem.

D
EX MS.
VATIC.
Monachorum
numerum au-
get,

ac monaste-
rium dæmone
liberat:
Ad Hæbr.,
1313.
Ad Rom
12, 15.

amentis cu-
ram suscipit
domi suæ,

E

eumque recu-
sari reddere
priusquam sa-
nus sit,

F

nihil compen-
sationis co-
lens admitte-
re.

ANNOTATA D. P.

a Quomodo Mandatum vocetur ablutio pedum pauperibus peregrinis, aut mutuo inter Fratres facienda, vide prolixè docentem Cangium in Glossario Latino-barbaro: sed in Græco-barbaro nihil tale reperies ad vocem ἐντολή, quod hinc dicimus: nisi forte ejus significatio hic latius extendatur ad quodcumque opus misericordiae.

b Videlicet Joannes Chrysostomus, qui ad Episcra-

patum assumptus anno 398, Sedem illam vix 4 annis pacifice tenuit, exinde semel iterumque missus in exilium primo Cucuzum, deinde Commanas, denique in Armeniam, unde reduendus obiit Commanis anno 407, 14 Septembris. Hinc intellige exemplum Joannis Chrysostomi non præcise referri ad tempus seculum susceptionem regiminis, in quo pia istæ opera exercuit Hypatius, licet Auctar utatur adverbio τότε id est tunc.

c

A c Scilicet Theodosius junior anno 438, 27 Januarii, quando præcipue etiam apud Latinos colitur ipse sanctus.

A. COLLINICO
EX MS.

d Similia humilitatis religiosæ exempla nolentium

promoveri ad dignitatem Sacerdotalem leguntur alibi et hic infra de Ammonia num. 77 : tomo autem 1 Martii pag. 667 de Thoma Anglico narratur ex Eusebio quod sibi pollicem amputavit ne Missam dicere cogeretur.

CAPUT IV.

Includitur cella; cognoscit arcana; beneficis, etiam percussoribus suis; augetur numerus monachorum, quorum utilitati consulit.

Post hæc carus Christo Hypatius construxit sibi cellulam valde venerabilem, eaque se includebat sacri jejunii quadraginta diebus, relicta dumtaxat in ostio, quod luto oblinebat, fenestella per quam panem alternis diebus accipiebat, et foris adstantibus colloquio suo opem ferebat. In sacro autem Pnschate inde prodiens, facie sua referebat Angelum Dei, gratia divina plenus : et continuo conferebat se ad ecclesiam sanctorum Apostolorum, ubi Presbiter initiatus fuerat, a beato Philotheo a Episcopo, tantum non coactus. Hic ille, ad aram faciens, in sacra oblatione talibus ad Deum gemitibus clamabat, ut audientes compungeretur profusis lacrymis. Cum vero procedebat ad dictam ecclesiam, timore omnes percellerentur et instituebantur salutari doctrina, ipso tum operibus, tum verbis docente; quamobrem et Clericis in veneratione erat, ut pater.

Cellula se includit.

a
B
devote Missam celebrat,

arcana aliorum cognoscit,

eripit hominem e potestate dæmonis,

ideo indignati

ac nolentis inter peccatores numerari.

Oδὲ φιλόχριστος Ὑπάτιος ἐποίησεν ἐκ τῶν κελίων πάνυ σεμνότερον, εἰς ὃ ἐνέκλειεν ἑαυτὸν τὴν Τεσσαρακοστήν, τῆς θύρας μετὰ πηλοῦ χρισμένης, θυρίδος δὲ μικρᾶς οὐσίας ἐν τῇ θύρᾳ, δι' αὐτῆς τὸν ἄρτον παρά μίαν ἐλσμβανεν, καὶ δι' αὐτῆς συντυγγάνων, ὡφείλει τοὺς πρόντας, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ Πάσχα προῦν ἐκ τοῦ προσώπου ἐφαίνετο ὡς Ἄγγελος Θεοῦ πεπληρωμένος θείας χάριτος. Ἐυθέως οὖν ἀπῆε πρὸς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ἵν' ἄρ χειροτονηθεῖ ἐν τῷ ἁγίῳ ἀποστολίῳ πρεσβύτερος τοῦ μακαρίου Φιλοθέου τοῦ ἐπισκόπου μετὰ βίας αὐτὸν χειροτονήσαντος. Λειτουργοῦντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ θείᾳ προσηύξει ἡ τῶν σούτων στενάζων ἀνεβόη πρὸς τὸν Θεόν, ὡς τοὺς ἀκούοντας καταλύσσεισθαι τοῖς δάκρυσιν· φοβῶς δὲ καὶ ἐπιστήμη πάνιν ἐγένετο, προῦντος αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, πάντας τε διωρθοῦν καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ, ὅν καὶ οἱ Κληρικοί εὐλαβοῦντο ὡς πατέρα.

24 Πολλάκις γὰρ ἐγκλεισμένου αὐτοῦ ἀπεκαλύπτετο αὐτῷ πολλὰ μυστήρια, ἅπερ οὐκ ἐδούλετο λέγειν. Ἐκ τούτου δὲ ἐγνωσκαμεν ὅτι εἰ τις τῶν ἀδελφῶν ἐβλίβετο ὑπὸ λογισμῶν ἢ ἄλλης θλίψεως ἀθρημονίου, τοῦτον μεταστελλόμενος, καὶ νοθεῶν ὡφείλει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν· ἐν οἷς περὶ τινος ἀδελφοῦ νεωστὶ ἐκλελυθότος λέγει· βλέπων ὅτι ὁ δεῖνα χωρὶς εὐλογίας ἐσθίει, ὅν τερήσας ἀδελφὸς εὖρεν τοῦτο ποιοῦντα· καὶ διορθωθείς διὰ τῆς τοῦ ἁγίου νοθεσίας διορθώσατο, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦτο πεποινηκεῖν λέγων· ἐωράκει γὰρ αὐτὸν ὑπὸ ὄψεως ἀπὸ ποδῶν ἕως τραχήλου κνικλωθέντα ὕλον, καὶ τὸ στόμα τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς κνικτεν. Πολλάκις δὲ ἐν τῷ ἁγίῳ Πάσχα ἐξεργόμενος τῆς κελίας, εὐρίσκειτο σωρεύσας τὰ διδόμενα αὐτῷ ψωμῖα ἐν τῷ κελίῳ· μικρὸν γὰρ μετελχόμενα, καὶ τὸ ἄλλο ἐτίθει.

25 Ἄλλο τε πάλιν ὁ θαμέστηκος τοῦ ἀνδρὸς Ὀυρβικίου, ὀνόματι Ἀλκιμος περιεργασθείς, ἰμίξηρος γέγονεν, καὶ ἔλθων σὺν τῷ Ὀυρβικίῳ, παρεκάλει τὸν Ὑπάτιον ἰάσεως τυχεῖν. Ἐυχαρμένου οὖν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀλείφοντος αὐτὸν ἐλαίῳ, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὁ Κύριος ἰάσατο αὐτὸν· καὶ ἐν τῷ μετὰ τὴν θεωρεῖ ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ τὸν μισόκλον ἐν σχήματι λαμπρῷ καὶ λέγοντα αὐτῷ· Ὑπάτιε, διὰ τί ἐπήρες τὸν ἀνθρώπου ἀπ' ἐμοῦ, ἡδὴ γὰρ χρόνος ἐστίν, ἐξ οὗ παρεδύθη μοι. Ὁ δὲ Ὑπάτιος πρὸς αὐτὸν εἶπεν· ἐπιτιμᾷσει σοι ὁ Κύριος, διάβολε, καὶ κατοικησύναι σου. Ἔως πότε πολεμεῖς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὰς κνίσας καὶ ὄψαρις ἀναστρεφόμενος, ἀπὸ ταιαύτης δόξης ῥυφείης; ἕως πότε οὐ μετανοεῖς ἀπὸ τῶν κακῶν; Ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος· Δέχεταί με ὁ Θεὸς εἰς τὸν πρῶτόν μου τόπον, εἰ μετανόησω, ὦ Ὑπάτιε; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν· Μὴ σοι καλῶς διάβολε· οὐκ ἀρετόν γὰρ σοι ἵνα παρακληθῇ ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἁγίων ἐξέσθαι σε ὡς ἕνα τῶν ἀμαρτωλῶν μετανοοῦντα. Ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος· Τσαύτην ἔγω ἐξουσίαν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σὺ μοι λέγεις ὡς ἕνα ἀμαρτωλῶν ἐσεσθαι; καλὰ λαλεῖς Ὑπάτιε· καὶ τοῦτο εἶπὼν, εὐχαρμένου τοῦ ἁγίου, ἀφανῆς ἐγένετο. Ὁδὲ Κουδικουλάριος σὺν τῷ θαμέστηκῳ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, καὶ εὐχαριστοῦντες ἠσπάζοντο τὸν δούλου τοῦ Θεοῦ. Ὁ οὖν Κουδικουλάριος γενόμενος Πραξιόσιτος ὠμοδόμησεν

A ὠκοδόμησεν ὑπὲρ ψυχῆς αὐτοῦ ἡρωεῖου, καρποφορήσαντος καὶ τοῦ εὐσεβεστάτου Βασιλέως, εἰς ὃ τὰ λείψανα τῶν τελειομένων ἀδελφῶν ἀποτίθεται· διαδεχθεὶς οὖν πάλιν [ἐν τῷ κελίῳ Ἑπατίου] ἐκυτῶ προσεῖχεν.

26 Ἦλθεν δὲ ὁ καὶ μακάριος Ἰωνᾶς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἑπατίου, καὶ συνευχόμενος εὐλόγησεν αὐτὸν λέγων· Ἦλθόν σε ἰδεῖν, γνήσιον τέκνον· μέλλω γὰρ ὀδεύειν τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων· (κἄν σε εἶχον μετὰ τὸν Θεὸν δεξιᾶν χειρῶν, καὶ ἐάσας με, ἐποίησας ἐκυτῶ μοναστήριον)· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο. Διηγείτο δὲ ὁ Ἑπατίος, ὅτι οὗτος αὐτοῦ ἐν τῇ Θράκῃ, ἀδελφὸς κρούσας αὐτὸν, αἷμα ἐποίησεν ἐν τῇ στήματι αὐτοῦ· καὶ ἐλθούσης τῆς ἡμέρας ὄρας ὑπὸ συνειδήτου πληκτόμενος, ἐλογίζαν ὁ κρούσας αὐτὸν οὐκ ἔλαθεν· ἐν δὲ τῷ ἐσθίειν ἐπεζήτησεν ὁ Ἀβδᾶς τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον, καὶ μαθὼν τὸ πρᾶγμα, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ λέγει τῷ Ἑπατίῳ· Πόθῃσιν εἰρήνην. Καὶ ὁ Ἑπατίος ἀπεκρίνατο, πρὸ μικροῦ τὸ στομαχί μου αἷματος ἐμίμησεν, καὶ νῦν ἐλθὼν φιλήσω αὐτὸν· Ταῦτα δὲ ἡμῖν ἔλεγεν, διδάσκων ὅτι καὶ συμβῆ τινα ὀργισθῆναι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εὐθέως διαλλαχθῆναι ὀφείλει· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἐν τῷ Ἐναγγελίῳ.

B

27 Καὶ ὅτε ἦλθεν μονᾶσαι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἔλεγεν· Ὅτι ὄστρακον εὐρύον, καὶ θερμὸν ἐν αὐτῇ ποιήσας, ἔδαψά μου τὸν ψωμὸν· τοσοῦτον ἡμῖν ἐνδείξας. Καὶ ἄλλοτε ἐλθόντος ξένου, καὶ ἡμῶν ἐχόντων ἓνα ἄρτον, ἀλλοχτοῦ ἀπῆλθον εἰς συντυχίαν, ἵνα ὁ ἄρτος ἀρκέσῃ τοῖς τε μετ' ἐμοῦ δύο ἀδελφοῖς καὶ τῷ ξένῳ, καὶ ἀπελθὼν κάκει, εὐρον αὐτοὺς ὅτι ἐγεύσαντο καὶ ἡρώτων μοι λέγοντες· Ἐγεύσω Ἀβδᾶ Ἑπατίε; καὶ ἀπεκρινάμην αὐτοῖς ναί. Καὶ πάλιν γενομένων μοι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἔλεγον μοι οἱ ἀδελφοί· Κύριε ἐγεύσω; ἀπεκρινάμην καὶ αὐτοῖς ναί· καὶ μαθὼν ὅτι ὁ Θεὸς ἐπεμφεν ἀλλοὺς ἄρτους, τότε ὡμολόγησα αὐτοῖς, καὶ ἐγευσάμην. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν λειψάντων ἡμῖν ἄρτων, ἐν τῇ μεσημερίᾳ καθήμενος ἐν τῷ προθύρῳ, ἀπενύστατος περίλυπος ὑπάρχων, καὶ ὄρω τινα γραιὸν ἐνδοξόν, ἐλθόντα, καὶ λακτίσαντά με ἐν τῇ πλευρᾷ, καὶ λέγοντά μοι· Ἑπατίε, ἐλυπήθης ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχεις· ἐγείρε, μὴ λυποῦ, ἀπὸ γὰρ τῆς σήμερον οὐ μὴ λείψῃ εἰς τὴν τράπεζάν σου ἄρτος, οὔτε σοῦ, οὔτε τῶν μετὰ σε. Καὶ ἔπειθεν ἡμᾶς λέγων· Ὅπως τέσσα ἀπὸ τότε πλειστάκις ἠθουλήθην εἴ τι εἶχον δοῦναι πτωχοῖς, ἵνα εἶδω εἰ λείψῃ, καὶ οὐδέποτε ἔλειψεν διὰ τὸν παρέχοντα, ὡς πληρωθῆναι τὴν γραφὴν τὴν λέγουσαν· Οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον, οὐκ ἐλαττωθήσονται πικρὸς ἀγαθοῦ. Ἄυτοί δὲ ἐργαζόμενοι, ἐκ τῶν ἰδίων κόπῳ εἶχον τὸν ἄρτον καὶ παρέχον καὶ ἄλλοις· εἰ δὲ καὶ τι ἐμαρποφόρησεν, μετὰ προθυμίαν, τοῖς πτωχοῖς διεδίδοτο, ὡς πληρωθῆναι τὴν γραφὴν τὴν λέγουσαν· Λί χεῖρες αὐτοῖ ἐπήρκεσαν καὶ ἐμοί, καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ· Ὡς συναχθῆναι ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν καὶ γενέσθαι σὺν αὐτῷ ἀδελφοῖς πεντήκοντα, οὓς κατὰ μέρος ὁ Ἑπατίος καὶ ἄλλους πολλοὺς κατηχητῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατεργάζετο· καὶ κατατρονουῦντες τοῦ κόσμου, ἐγίνοντο μοναχοί.

C

28 Ἐν οἷς τις Ἀκύλας ὀνόματι ἀπετάξατο ἐν τῇ ἀρχῇ μετὰ πάντε παιδῶν, καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, καὶ τὴν μὲν γυναικᾶ ἀπὸ δικαστήματος ἐποίησεν εἰς κελίον μονᾶσειν. Εἰς δὲ ἐκ τῶν παιδῶν Βενιαμὴν λεγόμενος, ἐχρησίμεισε πᾶν τῷ Κυρίῳ· ἀνομαλίσαντος γὰρ τοῦ Ἀβδᾶ Ἑπατίου, καὶ ἤδη βαρέως ἔχοντος, ἐστὼς τὸ παι-

gloriam Deo; etque una ei gratis actis, amplexati sunt famulum ejusdem. Idem vero Cubicularius, deinde Præpositus factus, ædificavit ibi pro salute animæ suæ, conferente etiam sumptus piissimo Imperatore, monumentum, ubi corpora Fratrum vita functorum deponuntur. Rursus autem regressus [in cellam Hypatius] sibi ipsi vacavit.

26 Venit quoque beatus Jonas ad visitandum Hypatium. et facta simul oratione, benedixit ei, dicens: Huc veni invisum te, fili mi, brevi enim ingressurus sum viam Patrum: tu vero, quamvis ingressurus sum viam Patrum: tu vero, quamvis secundum Deum dextera mihi manus esses, me relicto, constituisti ipse tibi monasterium. Atque ista locutus, abiit in monasterium, et in pace quievit. Narrabat quoque Hypatius, quod cum adhuc in Thracia degebat, Frater aliquis ita ipsum percusserat, ut sanguine os ejus imple-retur. Cumque advenisset Hora nona, percussor, criminis sui sibi conscius, non accepit benedictionem: Abbas vero inter manducandum animadvertens desiderari illum; et edoctus id quod res erat; advocavit Fratrem istum, dixitque Hypatio: Reconciliari Fratri tuo. Et Hypatius: Ipse quidem paulo ante os meum sanguine opplevit, eum tamen deosculabor. Hæc autem narrabat, ut nos doceret, pacem, si forte contigerit inter Fratres alterum alteri succensere, continuo redintegrandam esse. Quemadmodum et Dominus nos docet in Evangelio.

27 Quando autem hocce in loco cœpit habitare, tam omnium se indigum dicebat fuisse, ut in re-perta casu testa calcæ facere sibi aquam deberet, ad intiogendam ei buccellam suam. Alias vero super-veniente nobis hospite, cum unum solummodo panem haberemus, Abivi, inquiebat, ego alicubi ad diversorium ut panis ille sufficeret duobus, qui me-cum habitabant, Fratribus, atque hospiti. Eo autem perveniens, inveni illos manducantes; interroganti-busque num et ego manducassem, respondi, Ita. Cuique inde rediissem ad monasterium, quæsiverunt similiter Fratres, an manducassem; et ego similiter reponebam, Ita: edoctus vero mox, Deum alios submisisse panes, fatebar quod res erat, et mandu-cabam. Aliquando etiam deficiente nobis pane in meridie, consedi in vestibulo domus, et mœstus gemebam; cum ecce conspicio senem gloriosum venire ad me, percussoque latere meo dixit: Hyp-pati, mœstusne es, quia panis tibi d est? Surge mœrorem absterge; post hac enim nec tuæ, nec posterorum tuorum mensæ panis deficiet. Idque non vanum fuisse vaticinium, persuasurus ipse no-bis dicebat: Vere, filii mei, exinde sæpius jussi, si quid haberem, dari pauperibus; ut observarem, num deficeret panis: et nunquam defecit per illum qui præbebat, ut impleteret Scriptura, dicens. In-quirentes Dominum non minuentur omni bono. Ipsi autem Fratres labore manuum suarum sibi compa-rabant panem, ex eoque et aliis porrigebant. Si quis vero etiam aliquid amplius acquisisset, protinus distribuebat pauperibus; impletaque fuit alia Scri-ptura: Quoniam ad ea quæ mihi opus erant et his qui mecum sunt ministraverunt manus istæ: con-gregatique cum illo sunt paucis annis quinquaginta Fratres; quos Hypatius singulos atque alios plures, elementa religionis docens, discipulos suos facie-bat, indeque ipsi contempto mundo fiebant mona-chi.

28 Inter hos in primis quidam nomine Aquila mundum deseruit cum quinque filiis, et una liberta et hanc quidem ad intervallum aliquod separatam in cellula habitare fecerunt. Unus vero paerorum, Benjamin nomine, valde profecit in Domino: nam enim Abbas Hypatius in morbum incidisset et jam gravius

D
A. CALLINICOa Jona Abbate,
brevis moritu-
ro, benedictur.

E

Pauperrimus,
panem fra-
tribus porri-
git, junus
ipseF
et promissio-
nem divinitus
occipit,

Psal. 33, 11

panem ma-
nasterio
deinceps non
defuturum.
Act. 20, 34

d

Aucto Mona-
chorum nu-
mero,

A gravius haberet, adstans ipsi puer Benjamin cum dolore ingemait, et ait Domine propter Fratres et pauperes accipe me pro Abbate. Itaque intra triduum aegrotavit etiam puer iisque exactis obdormivit in Domino. Similiter et Aquila laudabiliter conversatus, mortuus est in senectute bona.

EX MS. VATIC. puer unus pro xpro Abbate morti se offert.

Ipsa, pro infecta cisterna,

puteum caecus ostensum fodit

29 Erat juxta monasterium cisterna in quam confluebant aquae ad usum Fratrum: quidam autem injectis in aquam sordibus (utrum per inadvertentiam an ex suggestione Daemonis ipse norint) effecerunt ut Fratres inde bibentes infirmarentur, multumque affligerentur; quia illi a maleficio non cessabant. Sanctus vero contristatus tamquam Pater filiorum causa, jejuniis et orationi se dedit, Dominum rogans, ut aquam eis praeberet et ab injuria cessare faceret incommodi auctores. Post tres autem dies vidit viros tres, splendida veste amictos, qui dicebant ad invicem: Ubinam ostendemus Abbati locum, ut fodiendo aquam inveniat Fratribus suis? Tunc unus ipsorum manu arripiens Hypatium deduxit ad locum, eique dixit. Hic fod, et aquam invenies. Postero ergo die assumens Hypatius Fratres omnes adduxit in locum sibi monstratum, et una cum illis prolixè orans, fodit, invenitque purissimam et duleissimam aquam. Erat autem locus proximus oratorio; ita ut hausta inde aqua commode in culinam derivaretur.

B

frumentum a vermibus purgatum multiplicat.

30 Alio tempore contigit ut proventus frumenti a vermibus corroderetur, magna cum molestia Fratrum. Quod considerans Hypatius, et videns omnino perditum iri, neque sciens quid ageret, jussit impleri saccos, dicens; Erogemus ipsum publice in plateis, ut pauperes potius commedant quam daemones. Hoc autem cum ab iis factum esset, multiplicatum est frumentum absque humanae opis praesidio, nec amplius in eo apparuerunt vermes; sed purum valde triticum fuit.

f frumulos Monachis Cos.

C

ipso frustra veniente,

ad habitum recipi, defenditque ne retrahantur ad seculum.

31 Die quodam venientes quatuor pueri Monachii cujusdam viri Consularis, petierunt ad habitum recipi seculo renuntiantes: quos suscipiens Hypatius Monachos fecit. Monachus vero missis post ipsos veredis, omni cum diligentia perquiri ipsos fecit, quia illorum unus cognatus sibi erat, eique valde afficiebatur: sed is egregius factus Ascetes Sacerdotio quoque dignus fuit. Unum vero eorum nomine Paulum in via deprehensum, Monachus probe verberatum conjecit in vincula, et militi cuidam servandum tradidit. Sed veniens media nocte Angelus Domini vincula solvit, fores aperuit, et dixit: Vade et salvare. Ita solutus et sciens quonam se recipissent socii, venit etiam ipse ad Monasterium. Hoc ubi esset, ignorabat Monachus; postea vero id edoctus et pueros istos esse, misit ad Sanctum, qui diceret: Mitte mihi pueros. Respondit autem Hypatius eis qui advenerant; Abeuntes renuntiate illi; Ego eos Deo non auferam ut dem tibi: si vero audes eos vi tollere, veni ipse et tolle: ipsi enim ad Deum confugerunt. Ille haec audiens et animi ambiguus mittens Presbyteros rogavit eum ad se venire dignaretur, quia multum desiderabat ipsum videre; qui denique saepe sic interpellatus ad illum abiit: alii vero suadebant illi, ut non iret, ne forte in carcerem missus cogeretur homines reddere. Accedente nihilominus illo, vehementer latatus est Monachus, cum juramento affirmans quod ista nocte illum vidisset domi suae orantem. Cum autem expostulare coepisset pro pueris, multa loquens (utpote vir facundus, et qui tertio Praefectus urbis fuisset) Volo, inquit, tibi remittas famulos meos. Ad quae consternatus Hypatius: Si solum humana sapis, consequens est ut servi tui sint; si nutem non humana, sed divina; conservi tui sunt. Quod si eos tibi vindices a communi Domino; quid tibi fiet? numquid non in

δίον Βενισμίν μετά πόνου ψυχής εστένηξεν καί λέγει **D** Κύριε διά τούς πέντητας έμέ λάβε αντί τού 'Αββά. Έν τρισίν ούν ήμέραις ήρρώσθησεν τό παιδίον, καί μετά ταύτας τής τρείς ήμέρας ανεπέσασατο έν Κυρίω. Όμοίως δέ καί 'Ακύλας καλώς πολιτευσάμενος, ετελειώθη έν γήρα καλή.

29 'Υδατος δέ επιβρόντος έν τή άγωγή πλησίον τής μονής, ες αυτόν είχον οι οδελφοί τήν χρείαν· τινές δέ ρυπαρίας σκαθάρτους ένεβάλον είς τό ύδωρ, ή κατά άγνοιαν, ή καθ' ύποβολήν τού δαίμονος, αυτοί γνώσκουσιν· όμως οι άδελφοί έν τούτου έν άρρώστια έτέθησαν, καί πάνν έλλίδοντο, ότι έπέμενον οι τούτο ποιούντες. 'Οδές 'Αγιος λυπηθείς ώς πατήρ διά τά ίδια τέκνα, κησεύδων καί εύχόμενος, παρεκάλει τόν δεσπότην Χριστόν, όπως διώση αυτοίς ύδωρ, ή τούς επιβούλους πούστη. Καί μετά τρίτην ήμέραν όρά τρείς άνδρες έν έσθήτι λαμπρά λέγοντας πρόν άλλήλους· Πού δείζωμεν τή 'Αββά, ίνα, ποιήσας τό άρυγμα, ύδωρ εύρη τοίς άδελφοίς, ως τόν ένα εξ αυτών κρατήσαι τής χειρός τόν 'Υπάτιον, καί άπευέλκει είς τόν τόπον, καί είπειν αυτόν· 'Ορούξας ένταύθα, έπυρίον λαθών ό 'Υπάτιος πάντας τούς άδελφούς, καί άπελθών είς τόν τόπον τόν ύποδειχθέντα αυτόν, καί εύχόμενος επί πολύ, άμα πάσι τοίς άδελφοίς, καί ούύξας, εύρεν ύδωρ ασύγκριτον καί καθαρόν καί πάνν γλυκύ. 'Οδές τόπος πλησίον τού εγκτήριου οικου έν, ως τόν αντλούντα από τού φρέατος είς τό μαγειρείον επιείγεται.

E

30 Άλλο τε πάλιν τό γέννημα τού σίτου έδρώθη υπό σκολήλων, ό δεινώς είχον οι άδελφοί. Γινούς δέ ό 'Υπάτιος ότι, ήδη μέλλει απώλλυσθαι, καί τί ποιήσαι ούν έν, γεμίσας σάκκους λέγει· Ρογεύσωμεν εκού είς τής στρατάς τοίς πτωχοίς, ίνα μή φάγη αυτό ό σατανάς· ώς ούν απήλθεν καί έδίδου τοίς πτωχοίς· καί τό γέννημα ό Κύριος επλήθυνεν αυτομάτως άνευ άνθρωπίνης χωρησίας, καί ό σκόληξ έτι έν αυτόν ούν έφάνη, αλλά έν καθαρόν λίαν.

31 Άλλοτε, παίδες τέσσαρες Μοναχίου, τού από 'Υπάτιου, αναχωρήσαντες, ήλθον έν τή μοναστηρίω βουλόμενοι αποτάξασθαι· καί δεξάμενος αυτούς έποίησεν μοναχόντας. 'Ο δέ Μοναχίος έν πολλή σπουδή βεβήδοις αποστειλε, έζήτει αυτούς, ότι είς εξ αυτών συγγενής αυτού έν, καί πάνν αυτών συνεκρότει, όπως γενόμενος δουμώτατος ασκητής, καί προσδυτερίου κατεξώθη. Ένα δέ εξ αυτών πίασας ό Μοναχίος ονόματι Παύλου, βρασανίσας είς αλύσεις έβαλλεν, καί στρατιώτη παρεδωκεν έγκατάλλιστον ποιήσας Μέσας δέ τής νυκτός 'Αγγελος Θεού ήλθών, καί τά δεσμά αυτού έλυσεν, καί τής ύψας αυώξεν, καί απολύσας αυτόν είπεν, άπέλθε καί σώζου· όπως απολυθείς, καί είδώς πού είσιν οι άλλοι, ήλθεν καί αυτός έν τή μοναστηρίω, ούπω γάρ ήδει τό μοναστήριον ό Μοναχίος. Γινούς δέ αυτό μετά ταύτα, καί μαθών εκείσε είναι τούς παίδας 'Αποστειλλει πρός τόν 'Αγιον λέγων· 'Αποστειλόν μοι τούς παίδας· ό δέ λέγει τοίς πορούσιν· 'Απελθόντες είπατε αυτόν ούτως· 'Εγώ αυτούς ούν επάκρω από τού Θεού καί σοί διδώ· εί δέ τολμάς αυτούς επάκρω, αυτός έλθε, καί έπακρω· αυτοί γάρ πρός τόν Θεόν κατέφυγον. Έκείνος δέ ανούσας καί απορηθείς έν τή λόγην, αποστειλάς προσδυτερούς, παρεκάλει αυτόν λέγων· 'Ελθε όπως θεάσομαι σε, διότι πόθου έχω τού ιδείν σε. Πλειστάκις δέ αποστειλάντος, βιασθείς απήλθεν· άλλοι δέ ένέτρεπον τόν 'Υπάτιον λέγοντες· Μη απέλθης, όπως μήσε είς φρουράν έμβάλων, άπαιτη σε τούς άνθρώπους. Συντυχών ούν αυτόν ό Μοναχίος, καί πάνν περιχαρής γενόμενος, διωμώσατο λέγων, ότι ήν νύκτα ταύτην έθεασάμην σε Έυχην ποιούντα έν τή οικω μου· ως ούν ήρξατο έγκαλειν περί τών παιδαρίων, καί πολλά λέγειν,ώς πεπαιδευμένος καί τρίς 'Επαρχος γενόμενος, Βούλομαι φησιν, ίνα τούς δούλους μου αποστειλής. 'Οδές 'Υπάτιος άν δήθεν εκπληκτώμενος λέγει πρός αυτόν· Έάν φρονείς τά τών ανθρώπων, είκόπως δούλοι σου είσίν· ειδε ού φρονείς τά τών ανθρώπων, αλλά τά τού Θεού, ούν είσιν δούλοι σου,

A σου, ἀλλὰ οὐδούλοι· ἐὰν οὖν κωλύσας αὐτοὺς ἐκ τοῦ κοινῷ δεσπότητος Θεοῦ τί σοι ποιήσῃ; οὐχὶ ἐγκαύσει τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐπὶ σοί; Θαυμάσας δὲ ἐνεῖνος τὸν ἄνδρα, καὶ ἐκπλαγεῖς ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, παρεκάλεισεν αὐτὸν λέγων· Ἄββα ποιήσον εὐχὴν, καὶ εὐλόγησόν μου τὸν οἶκον καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἀπέλθε ἐν εἰρήνῃ, καὶ εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ, οὐκ ἔτι γὰρ τολμήσω εἰπεῖν, ἵνα μὴ δουλεύσωσι Θεῷ. Ἐυζήμενος οὖν, καὶ εὐλόγησας αὐτὸν, ἀπῆλθε ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ.

iram accendetur contra te? Ille porro virum admiratus, ejusque responsu conferritus rogavit eum dicens; Abba, oro et benedicte domui meæ ac filiis, atque abi in pace. Deum pro me precaturus: non enim ausim amplius urgere ne serviant Deo. Bene ergo ei precatus recessit in monasterium suum.

D
A. CALLINICO.

ANNOTATA D. P.

a *Ferosimiliter Chaleedonensis Episcopus jam enim a tempore Niceni Concilii ea civitas invenitur Episcopum habuisse Marim, eademque anno 431 obtinuit titulum Metropoleos.*

b *Προσχέξεις necdum a nobis repta vox, per conjecturam redditur oblatio quasi a προσχέξω: ἀνέγω enim redditur sustineo, attollo.*

c *Id est non venit ad cœnam, quæ hic et superius benedictio vocatur.*

d *Libertas uxores habere familiare Romanis fuit, ut ostendi ex Epitaphiis eorum Antuerpiæ refossis tom.*

B 1 *Junii pug. 943, quæ exinde viri cognomine senserantur.*

e *Imperii sede Constantinopolim cum bona parte Senatus et Nobilitatis translata, quam plurima latina vocabula in linguam græcam transierunt, qualia frequenter in hac Vita occurrunt; ita supra inventiuntur νοόμερος, πρασιώριον, προσιπόσιτος, προσιδέειν prædari: hic vero σπράττα, via publica; ῥογέειν erogare a voce roga erogatio, apud Anastosium Bibliothecarium in Vitis Pontificum usitatissima, atque similia sese deinceps oblatura.*

f *Monaxius cum Plinta anno 419 Consulatum gessit. Praefectura meminuit Chronicon Alexandrinum anno 407, occasione seditionis contra eum motæ, propter panis defectum.*

E

CAPUT V.

S. Hypatii erga afflictos misericordia, solutæ per eum Dæmonum præstigiæ.

C **Τ**οσοῦτον δὲ ἡγάπα τοὺς πένητας, ὡς γίνεσθαι ὁρρανοῖς ὡς πατήρ, καὶ αὐτὶ ἄνδρες ἄνθρωποι τῇ μικρῇ αὐτῶν. Οὐδὲ γὰρ ἔστι δυνατὸν πόσουσιν ἐνέδυσεν γυμνοὺς, ἢ πόσουσιν πεινῶντας διέθρεψεν ὁ Κύριος, δι' αὐτοῦ· ἐκ γὰρ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐφαίνετο ὅτι φιλόπτωχος ἦν· ἢ γὰρ χάρις τοῦ Θεοῦ ἔλαμπεν εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐλεημοσύνη ἄνδρος σφράγισμα αὐτοῦ· ὡς πληρωθῆναι γραφὴν τὴν λέγουσαν· Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα, ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Κύριος διαφυλάξει αὐτὸν, καὶ ζῆσσι αὐτὸν, καὶ μακαρίσει αὐτὸν ἐν τῇ γῇ. Οὕτε γὰρ πτωχὸς πότε διακευῆσθε ἀνεχώρησεν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου. Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν πόσουσιν τραύματα ἔχοντας ἐθεράπευσεν δι' αὐτοῦ ὁ Θεός· πολλοῖς γὰρ, οὐσπερ αἱ ἰατροὶ ἀπεγύρευσαν ὡς μὴ δυναμένους θεραπεύσαι τυχεῖν διὰ τὸ εἶναι πένητας, καὶ οἷς ἄλλοις οὐκ ἠδύνατο πλησιάζειν διὰ τὴν δυσωδίαν, αὐτὸς ταῖς ἰδίαις χερσίν ἀπολύπων τοὺς γῆρας ἐπεμελεῖτο, χρώμενος κηδεύειν ἰατροῦ, ἢ ἐμπλάστρου, ἢ ἄλλου τινός· οὔτε γὰρ ἦν ἐπιστάμενος· ἀλλ' ἢ φακῆ ἐψημένῃ, καὶ ἄλατι κατέπλακτο εὐχήμενος, καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Χριστοῦ ποῖων, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, τοῦ Θεοῦ παρέχοντος τὴν χάριν, ὑγίαι ἀπέλυεν δοξάζοντας αὐτὸν. Τοῖς δὲ θεραπειομένοις παρήγγελεν μὴ αὐτῷ εὐχαριστεῖν, ἀλλὰ τῷ Θεῷ, καὶ δοξάζειν αὐτὸν τὸν ποιοῦντα θαυμαστὰ μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Πόσουσιν μέλλοντας τυφλοῦσθαι ἀπὸ λευκιματίων ὁ Κύριος δι' αὐτοῦ ἴσατο· εἶς ὧν εἰσελθὼν τις μὴ βλέπων λέγει τῷ Ἰππατίῳ· Κατασφράγισόν με δοῦλε τοῦ Θεοῦ, καὶ πύσον μου εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἵνα αναδελῶσω...

33 **Κ**αὶ τὸ πεισθῆναι. Μῆτε δειλιῶμεν τὰς φαντασίας αὐτοῦ, ἔχοντας τὸν Κύριον βοηθοῦντα ἡμῖν· οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφροσμοῦ. Ταῦτα οὖν ἐν πᾶσι τοῖς χρόνοις ἐδίδασκεν ἡμᾶς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς· ἡμεῖς δὲ ἀκούοντες παρ' αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ὁρῶντες τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, τὰ γινόμενα δι' αὐτοῦ, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτοῦ πολλοὺς ἐκ ποικίλων νόσων ἰάτο ὁ Κύριος, θαυμάζοντες, ἐδοξάζομεν τὸν τιναύτην χάριν διδόντα τοῖς δουλεύουσιν αὐτῷ, καὶ προθυμίαν λαμβάνοντες, ἐγνωσάμενοι ὅτι τοῦτο ἔστιν ὃ ἐλάλησεν οὕτως ὁ Θεός διὰ τῆς φωνῆς, τῆς ἐνεργείας αὐτῷ διὰ τοῦ αἴρος, Ὅτι τέ-

Junii T. IV

P **Pauperes tantopere diligebat, ut orphanis esset quasi Pater, et Matribus ipsorum quasi vir: dici autem vix potest quam multos nudos vestiverit, et quam multos esurientes paverit Dominus per ipsum; nam ex ipso ejus vultu apparebat, quod esset amator pauperum: gratia enim Dei effulgebat in eo prout scriptum est Eleemosyua viri ipsi signaculum est: itaque implebatur scriptura dicens: Beatus qui intelligit super egenum et pauperem; in die mala liberabit eum Dominus: conservet eum et vivificet eum et beatum faciat eum in terra. Neque enim pauper ab ejus monasterio unquam recessit vacuus. Dici quoque non potest quot vulneratos Deus per ipsum curaverit: multos enim quos medici ob egestatem dimiserant quosque ob foetorem alii accedere formidabant, abstergens propriis manibus saniem, sanavit, nullo usus emplastro vel medicamine quorum erat ignarus; sed vel lente cocta vel sale applicito cum oratione et signo Dominaicæ Crucis: quos Dei gratia concurrente intra paucos dies remittebat sanos, Deum collaudantes. Sed iis sic curatis præcipiebat ipse, ut ne sibi, sed Deo agerent gratias, eumque glorificarent qui faciebat mirabilia per servos suos. Quam multis suffuso oculis albugine excæcandis visum Dominus per ipsum servavit? ex quibus unus nihil prorsus videns, Hypatio dixit: Signa me Serve Dei, et inspue mihi in oculos ut videam. hic desunt aliqua.**

Misericors
erga pauperes

Ech. 17, 18

Psal. 10, 2

F
et vulneratos

accercitantes:

33 **N**on formidemus Phantasmata Diabolica habentes Dominum adjutoreiu: non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed fortitudinis, dilectionis, et prudentiæ. Hæc igitur semper nos discipulos suos docebat, qui talia ex ipso audientes et videntes mirabilia Dei, et quomodo manuum ipsius impositione plurimos a diversis morbis curaret Dominus, cum admiratione glorificabamus eum, qui talem gratiam conferebat famulis suis: atque alacriores inde facti agnoscebamus illud esse, quod ipsi dixerat Dominus, per vocem ad eum e cælo factam; Posui te in lucem gentium usque ad extremum terræ. Sed et

eorum plurimos miraculose curat;

34

vita

A vita ipsius multis fuit causa, ut ad lumen salutis confugerint, et deserto mundo, Monachi fierent. Postquam autem emigravit ad Dominum, doctrina ejus multis fuit utilis, eosque ad Divinam lucem adduxit: lumen enim Domini timere eum: quisquis enim audit mandata Dei, atque Sanctorum Patrum doctrinam; et gressus suos dirigit in eo lumine; quique præcepta Dei observans humiliat seipsum, fundabitur supra petram, quæ Christus est: neque enim SS. Patres aliud, quam præceptorum observantiam nos docent.

EM MS. VATIC

verbo et exemplo multos convertit:

parce vivit,

arcte jejunat, psal. 118 164.

frequenter psallit,

corpore uihilominus vegeta,

magnæ vir compunctionis

suos instruit ad perfectam obedientiam,

et seculares ad timorem Dei.

Femur ulcerosum fugatis dæmonibus curat.

B 34 Victus S. Hypatii erant legumina, et olera cum modico pane; in senectute vero sumebat parum vini: comedebat autem completa jam Nona: sæpius vero ipsam transiliebat. At in Quadragesima, alternis tantum diebus reficiebatur, includens se, et psallens Matutinum, Tertiam, Sextam, Nonam, Lucernarium, quæque ad primum somnum, quæque ad mediam noctem decurri solent Officia, secundum quod scriptum est: Septies in die laudem dixi tibi super judicia justitiæ tuæ. Itaque intra diei unius et noctis spatium persolvebat centum Psalmos et totidem preces. Atque hanc vivendi rationem usque obitum tenens, eandem discipulis suis reliquit, ne in extrema quidem senectute dimittens quam assumpserat vitæ formam: robusta autem sanitate utens, tam vivido colore tinctam habebat faciem, atque si multis lautisque ferculis visceretur: vere enim splendido Sancti utuntur victu, cum spirituali ac divino cibo homo interior pascitur.

C 35 Oranti frequens aderat compunctio, et tum valido planctu atque clamore Dei aures pulsabat, ut nobis flentibus horrorem incuteret. Dicebat autem nobis quod Monachus hoc habeat fundamentum sui profectus; renuntiare propriæ voluntati, et perfectam ergo spiritualem Patrem habere obedientiam, atque omnem suam sollicitudinem projicere in Deum; quoniam ipsi cura est de nobis: non enim despiciet Dominus sperantes in se. Ecce venistis ad humilitatem meam, reinquentes mundum et parentes vestros propter Deum, et onus disciplinae vestræ mihi imposuistis. Quod igitur vobis dico oportet id faciatis: studeo enim docere, quod Deo gratius esse scio. Vos igitur audite me, ut utrique Deo placeamus, et dignus sim qui de vobis in illa die dicam: Ecce ego et pueri quos mihi dedisti Deus. Hæc porro verbis docens, etiam scripto præceptiones alias in chartam conferebat, tradiditque ut Deo per ipsas placeremus. Amicis vero ad se in monasterium ventitantibus congrua suadebat, nihil Dei timori præferre, fugere injustitiam, frequentare diligenter ecclesias, et pro facultate eleemosynas facere. Sic instanti valde dicebant ei, et cum fructu abibant.

D 36 Cum ad eum venisset homo quidam mundanus ulcus ferens quo femur totum computruerat, curam ejus suscepit super ipsum orando, qui tamen nihil inde utilitatis retulit: quare interrogavit eum Hypatius, numquid mali commisisset. Ille vero respondit, prius quam ad monasterium veni mulier quædam, accepto cultro, incantationes aliquas super ulcus protulit: quod cum esset confessus dixit nobis Sanctus, vidisse se noctu mulierem sedentem extra vestibulum; et non procul ab ea dæmonem, in throno, babitu regio, multis dæmonibus circumstantibus. Exhibant autem Fratres ad persequendam mulierem, quibus dæmones resistebant, donec superveniente me diabolus dixit ministris suis; Date locum, nihil potestis ipsi nocere: et statim Dominus omnes fecit disparere: ac sanatus est homo intra paucos dies. Alio tempore adductus est alter

θεικά σε εις φῶς ἐθνῶν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς· ὅτι καὶ ζῶν- D
τος αὐτοῦ πολλῶν πρῶξιμος γέγονεν ὁ βίος αὐτοῦ εις τὸ
τὸν φωτισμὸν τῆς σωτηρίας καταφυγεῖν, καὶ ἀποταξαμέ-
νους τῇ κόσμῳ, γενέσθαι μοναχοὺς. Καὶ μετὰ τὸ ἀναλυ-
σαι αὐτὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἡ νοουσία αὐτοῦ πολλοὺς ὠφέ-
λεια γενήσεται, καὶ φωταγωγήσει εἰς τὸ φῶς τοῦ Κυρίου.
Φῶς γὰρ Κυρίου τὸ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον· πᾶς γὰρ ὁ
ἀκούων τὰς ἐντολάς Κυρίου, καὶ τὰς νοουσίας τῶν ἁγίων
Πατέρων, καὶ φυλάττων ἐν φωτὶ Κυρίου τὸ ἴχνος αὐτοῦ·
ὁ γὰρ ποιῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καὶ φυλάττων, καὶ
ταπεινῶν ἑαυτὸν, θεμελιώται ἐπὶ τὴν πέτραν· ἡ δὲ πέτρα
ἐστὶν ὁ Χριστὸς, καὶ γὰρ οἱ ἅγιοι Πατέρες οὐδὲν ἐξώθεν
τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ διδάσκουσιν ἡμᾶς.

E 34 Ἡ δὲ δίαίτα ἦν τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ὄσπριον
καὶ λάχανον καὶ ἄρτος ὀλίγος, εἰς τὸ γῆρας δὲ αὐ-
τοῦ οἴνου μετελάμβανεν· ἤσθιεν δὲ πάντοτε εἰς τὴν βα-
θείαν ἐννάτην, πολλὰς δὲ καὶ ὑπερθέσεις ἐποίει.
Καὶ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ ὑπὲρ μίαν ἤσθιεν, ἐγκλείων
ἐαυτὸν, καὶ ψάλλων, καὶ εὐχόμενος ὀρθρινά, τρίτην, a
ἕκτην, ἐνάτην, λυχνικά, πρωθύπνια α, μεσονυκτικά,
κατὰ τὸν λέγοντα· Ἐπτάκις τὴν ἡμέραν ἤνεσά σε ἐπὶ τὰ
κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου· ἐποίει οὖν τὸ νυχθήμερον
ψάλλων ἐπτάκις ἑκατὸν ψαλμοὺς καὶ ἑκατὸν εὐχάς.
Ταύτην οὖν τὴν πολιτείαν ἕως τῆς τελευταίας αὐτοῦ μαθη-
ταῖς κατέλειπεν· μήτε ἐν τῇ γῆρει ποτὲ ὑπευδὸς εἰς τῆς E
αἰὶ κατεῖχεν δίαίταν· ὑγιὲς γὰρ αἰὶ διακείμενος τὸ σῶμα
εἶχεν συνεστικὸς· καὶ τοσοῦτον εἶχεν τὸ πρόσωπον ἀνθη-
ρὸν, ὡσπερ τὸ πολυτελῶν σιτειῶν μετέχων· ἀληθῶς γὰρ οἱ
Ἅγιοι λαμπρῶν σιτειῶν μετέχουσιν, ἀπολαύοντες τῆς
θείας καὶ πνευματικῆς τραπέζης ἐν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ.

F 35 Ἐγένετο δὲ αὐτῷ συνεχῶς κατάνυξις εὐχομένου
καὶ τοσοῦτον ἔκλαιεν καὶ ἔδρα πρὸς τὸν Θεόν, ὡς φῶδῳ
συνέχεσθαι ἡμᾶς θαυρῶντας. Ἐλεγεν δὲ ἡμῖν αἰεὶ· Ὁ
μονάζων τοῦτον ἔχει τὸν θεμέλιον τῆς προκοπῆς, τὸ ἀπο-
τάξασθαι τοῖς ἰδίοις θελήμασιν, καὶ τὴν ὑπακοὴν τοῦ
πνευματικοῦ Πατρὸς ἐμπληροῦν, καὶ πᾶσαν τὴν μέρι-
μναν καὶ τὴν ἐλπίδα ἐπιρρίψαι πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι αὐτῷ
μέλλει περὶ ἡμῶν· οὐ γὰρ παρορᾷ Κύριος τοὺς ἐλπίζον-
τας εἰς αὐτὸν· ἰδοὺ γὰρ ἦλθετε ὑμεῖς πρὸς τὴν ταπεινω-
σίν μου, ἐτάσσοντες τὸν κόσμον διὰ τὸν Θεόν, καὶ τοὺς γονεῖς
ἑαυτῶν, καὶ τὸ βῆρας ἐπ' ἐμὲ ἐπέθηκετε τῆς ὑμῶν διαγω-
γῆς· ὁ οὖν ὑμῖν εἶπω, τοῦτο ὀφείλετε ποιεῖν, καὶ γὰρ ἐγὼ
σπουδάζω τὸ εὐάρεστον τῷ Θεῷ λέγειν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατέ
μου, ἵνα ἀμφοτέροι τῷ Θεῷ εὐαρεστήσωμεν, καὶ κατα-
ζιωθῶ μετ' ὑμῶν ἐν ἐκείνῃ ἡμέρᾳ εἰπεῖν· Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ
τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκας ὁ Θεός. Ταῦτα οὖν διδάσκων
ἡμᾶς, ἐτέρως παραγγελίας ἔγραψεν ἐν χάριτι, καὶ παρέ-
δωκεν, ὡπὼς διὰ τούτων εὐαρεστήσωμεν τῷ Κυρίῳ. Τοῖς F
δὲ φίλοις τοῖς ἐρχομένοις ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἔλεγεν τὰ
δεόντα, ὡπὼς μηδὲν προκρίνωσι τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, φε-
γεῖν τε ἀπὸ ἀδικιῶν, σπουδάζειν δὲ συνεχῶς εἰς τὰς
Ἐκκλησίας, καὶ κατὰ δύναμιν ἐλεημοσύνας ποιεῖν· ταῦ-
τα οὖν νοουθετούμενοι, ἠσπάζοντα αὐτὸν, καὶ ἀνεγύρουσαν
ὠφελούμενοι.

b 36 Ποτὲ τινος ἄλλου ἐλθόντος πρὸς αὐτὸν κοσμικοῦ
καὶ ἔλκος ἔχοντος δεινόν· ὁ γὰρ μέγας αὐτοῦ ὧλος ἦν
σεσηπῶς· ἐπεμελεῖτο αὐτὸν εὐχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ
οὐδεμίαν ὠφέλεια ἐγένετο τῷ ἀνθρώπῳ. Τότε λέγει αὐτῷ
ὁ ἅγιος Ὑπάτιος, μή τι κακὸν διεπράξῃς; ὁ δὲ ἀπεκρί-
νατο, ὅτι πρὸ τοῦ ἐλθεῖν με ἐν τῷ μοναστηρίῳ, γυνή τις
μάχαιραν λαβοῦσα, ἐπαοιδίας ἔλεγεν ἐπὶ τὸ ἔλκος.
Ἔπειτα οὖν ἐξομολογήσατο, διηγήσατο ἡμῖν ὁ ἅγιος Ὑπά-
τιος λέγων, ὅτι ἐώρακα ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ τὴν γυναῖκα
ἔξω τοῦ πυλῶνος καθεζομένην, καὶ τὸν διάβολον ἀπὸ ὀλί-
γου διαστήματος αὐτῆς, ἐν κίβωρῳ b καθεζόμενον σχή-
ματι βασιλικῷ, καὶ πολλῶν δαιμόνων ἔχοντα παρά-
στασιν. Ἐξήρχοντο δὲ οἱ Ἄδελφοὶ διώκοντες τὴν γυναῖκα,
καὶ οἱ δαίμονες ἀντεπάλαμον τοῖς Ἄδελφοῖς· ἐμοῦ δὲ
ἐπιφθάσαντος, λέγει ὁ διάβολος τοῖς ἐαυτοῦ ὑπηρέταις·
Δότε τόπον, οὐδὲν δύνασθε αὐτῇ ποιῆσαι· καὶ εὐθύς τοὺς
πάντας ὁ Κύριος ἀφανεῖς ἐποίησεν, καὶ γέγονεν ὁ ἀνθρῶ-
πος

Α πος ὑγίης ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. Ἄλλον πάλιν ἤνεγκαν πρὸς αὐτὸν ἔχοντα τὴν κεφαλὴν ὀγκωμένην ὡς ἂν τις εἶδοι ὄγκον τριῶν κεφαλῶν εἰς ἓν γενομένων, καὶ ἐν αὐτῇ ἔλλα ἔχοντα. Ἦν δὲ αὐτός ὑπέρβητος τοῦ ὄρμου, ὡς τινες λέγουσιν ἰπποκόμος. Ἐυζήμενος οὖν καὶ καταπλύνας ταῖς ἰδίαις χερσίν ἐπεμελεῖτο αὐτὸν ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις τοῦ πάθους προκύπτουτος, ὁ Ὑπάτιος θαυμάζων ἔλεγεν τῷ ἀνθρώπῳ· Ἐξομολόγησαι, μήτι προσέκρουσας τῷ Θεῷ; εἰ μὴ γὰρ αἰτία τις ὑπῆρχεν, οὐκ ἂν ἠπέρει ὁ Θεὸς τῶν καμάτων ἡμῶν. Τοῦ δὲ μηδὲν ὁμολογοῦντος, ὁρᾷ ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ τῇ νυκτὶ θαίμονας πέντε λέγοντας αὐτῷ· Τί θέλεις ἐπάρατι τὸν ἀνθρώπον ἀφ' ἡμῶν; μὴ κάμνε· ἡμῖν γὰρ παρεδόθη διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ. Τοῦ δὲ Ἁγίου εἰπόντος, Ποῖον; ἔφησαν ἐκεῖνοι, Ὅτι γυναικὰ ἔχων, τὴν τοῦ ἐτέρου ἐμοίγευσεν, καὶ μοιχεύσας ἤμισεν ἐν τῷ Ἐυαγγελίῳ, καὶ ὁμύσας προσῆλθεν καὶ ἐκινώνησεν εἰς τὸ πρῶν. Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἅγιος τῷ ἀνθρώπῳ, Ὅτι τάδε ἐποίησας, Ὅδὲ ἀπεκρίνατο οὕτως· εἶπαι· τότε λέγει αὐτῷ Ἁγῶν ὡς οὐκ ὁμολόγησας ἐρωτώμενος, ἰδοὺ ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ ἀποθνήσκεις· εἰ γὰρ ἀνῆγγεῖλσας καὶ μετενόησας, παρεκαλοῦμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα συγχωρήσας ἰάσῃταί σε. Τοῦ δὲ λοιποῦ ἀφῆλπισε, καὶ ἐν τρισίν ἡμέραις ἀπέθανεν. Ψυχὴ γὰρ ἡ ἀμαρτάνουσα αὐτῆ ἀποθανεῖται.

B

37 Ἄλλο τε, πάλιν μοναχοὶ τινες ἀπὸ τριῶν σιμείων ἐκκλησιῶν μικρὸν εἶχον, καὶ ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς περιεργὸς τις προφάσει τοῦ ἀποτάξασθαι· εἶχεν δὲ καὶ παιδάριον μετ' αὐτοῦ· ἀνέμενον δὲ θλίβων τοὺς Ἀδελφούς, καὶ τὸν ἠγοῦμενον εἰς τινὰς προφάσεις· Ἐκαλεῖτο δὲ ὁ ἠγοῦμενος· Ἐυμάθιος, ἀνὴρ θαυμαστός καὶ κεκορημένος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· ἀποστέλλει οὖν οὕτως πρὸς τὸν Ὑπάτιον, παρακαλῶν ἡκεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι πάνυ ἐθλίβετο. Ἀπελθὼν δὲ, ἄμα τὸ ἰδεῖν, εὐθέως ἔγνω τὸν ἀνθρώπου τὸς ἦν· ἐγένετο δὲ σφαιλεῖναι τὸν παῖδα ἐκεῖ, κακείνος τύπτων τὸν παῖδα, αἰματόφυρτον ἐποίησεν. Ὁ δὲ Ὑπάτιος λαθὼν τὴν ῥάβδον, μεθ' ἧς ἔτυπτεν τὸν παῖδα, ἔκρουσεν αὐτὸν, λέγων· Ἦλθες ὧδε φόνους ποιῆσαι; Κακείνος χυλῆσας ἠπειλήσεν αὐτῷ λέγων· Ἐἴσω μίαν ἐδόμαχδοξ δεῖ μὲ σου ἐκδικηθῆναι. Ἦλθεν οὖν ὁ Ὑπάτιος εἰς τὸ ἴδιον μοναστήριον, καὶ μεθ' ἡμέρας πέτεν ὁρᾷ θαίμονας τέσσαρας ἐν σχήματι καμήλων, δρακύντων δὲ εἶχον τραχήλους καὶ κεφαλὰς. Ὅδὲ Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ὁ παρῶν αὐτῷ, ἀνωτέρω αὐτὸν προσελαμβάνετο, καὶ ἐπεκτείνοντες οἱ θαίμονες τοὺς τραχήλους ὥστε καταλαβεῖν αὐτὸν, οὐκ ἠδύνατο διὰ τὴν ἀνωτέρω ἀνίστασθαι. Τέλος δεικνύσας αὐτῷ ὁ Ἄγγελος ἐκείνον τὸν ἀνθρώπου ἐν σχήματι δούλου ἠλμυμένου τὴν κοπίαν c αὐτοῦ, καθήμενον ὑπὸ κλίβην λέγων· Οὗτος ἀπέστειλεν αὐτοὺς. Ὅδὲ Ὑπάτιος πρὸς τοὺς θαίμονας λέγει· Ὑμῖν λέγω τοῖς θαίμοσιν, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀπέστειλεν ὑμᾶς ποιῆσαί μοι, ἀπέλθετε, ἐκεῖνο ποιήσατε αὐτῷ. Καὶ εὐθὺς ἐκεῖνοι ἀπεστράφησαν πρὸς τὸν πέμψαντα αὐτοὺς· ὁ δὲ παραχρῆμα ἠρέξατο ἐλεγχόμενος κατεσθίειν τὴν γλώσσαν αὐτοῦ, καὶ τὰς χεῖρας ἀφειδώς. Ἦλθον οὖν πάλιν οἱ Ἀδελφοὶ πρὸς τὸν Ὑπάτιον λέγοντες, Ὅτι δεινῶς κατατρύγει ἑαυτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα σου ἐπικαλεῖται· καταξέωσον οὖν ἐλθεῖν καὶ εὐξασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ. Συνέβη δὲ αὐτὸν ἐγκλισθῆναι, ἐπελθούσα γὰρ ἦν ἡ ἀγία Τεσσαρακοστή, καὶ σπεκρίνατο αὐτοῖς. Ὅτι ἄφετε αὐτὸν παιδευσθῆναι ὀλίγον, ἵνα ἐπιγνώ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἀναπαύσατε οὖν αὐτὸν ἕως τοῦ ἁγίου Πάσχα. Πληρωθεῖσας οὖν τῆς νηστείας, ἐν τῷ ἁγίῳ Πάσχα, ἀπῆλθεν ὁ ἅγιος Ὑπάτιος, καὶ εὐρίσκει αὐτὸν ἐν δευροῖς, καὶ λέγει αὐτῷ· Μὴ ἀδικὸς ὁ Θεός, ὁ ἐπιφύρων τὴν ὀργὴν; κατὰ ἀνθρώπου λέγω μὴ γένοιτο· ἔγνωε ὅτι ὑπερασπίξει ὁ Θεός τῶν δούλων αὐτοῦ. Καὶ εὐθέως ἐποίησεν ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχὴν, ἀλείψας αὐτὸν ἐλαίῳ, καὶ τὴν σφραγίδά τοῦ Χριστοῦ ποιήσας, εὐθὺς ὁ Κύριος ἰάσατο αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· στήναι δὲ οὐκ ἠδύνατο διὰ τὴν πολλὴν κακουργίαν· λέγει οὖν ὁ Ὑπάτιος τῷ Ἀββᾷ Ἐυμαθίῳ· Ἐἴσω ὀλίγων ἡμερῶν ἔχει ὑμῖναι, καὶ εὐθὺς ἀπόλυσον αὐτόν· καὶ βυσθέντες οἱ Ἀδελφοὶ ἀπὸ τῆς θλίψεως ἐκεῖνης, εὐχαρίστουσι τῷ Θεῷ.

38 Ἄλλος πάλιν Ἀναγνωστὴς τῶν ἁγίων Ἀποστό-

tam tumido capite ut videretur trium capitum in unum conflatorum tumorem æquare; habebatque illud ulceribus plenum: erat autem minister cursus publici, ex iis quos equisonos vocant. Orans vero et propriis manibus caput ejus purgans, eurare ipsum cœpit; cumque per multos dies nihil proficeret, malo etiam ingravescente, admirabundus Hypatius dixit ei; Confitere an aliquid contra Deum commiseris? nisi enim causa aliqua subesset, non despiceret Deus laborem nostrum. Cumque is porro nihil fateretur, vidit noctu vir sanetus dæmones quinque, sic ipsum alloquentes; Quid niteris eripere nobis hominem istum? noli laborare: nobis enim traditus est propter iniquitatem suam: quærente autem Sancto qualem; responderunt illi, quod uxorem habens, adulterium commisit cum uxore alterius, et adulteratus juravit super S. Evangelia, itaque mansit cum ea usque mane. Dixit ergo homini Sanctus; Hæc et hæc fecisti: confessusque est ita se rem habere. Tunc ait Hypatius quia interrogatus negavisti, ecce intra tres dies morieris; quod si pœnitens fuisses confessus, rogassemus Dominum, ut remissa tibi culpa sanareris. Denique desperavit homo, et tertio die mortuus est. Anima enim quæ peccaverit ipsa morietur.

D

A. CALLINICO

Adulterum
impœnitentem
dimittit incur-
ratum.

E

A malefeco
deprehenso

37 Alio rursus tempore, quidam Monachi habebant ecclesiolam, tribus milliaribus distitam, venitque ad ipsos præstigiator, quasi renuniaturo seculo, habens secum puerum: perseveravit autem quibusdam de causis molestus esse Fratribus et Egumeno qui vocabatur Eumathius, vir admirabilis et Dei dilectione præditus. Misit ergo Hypatio rogans ad se dignaretur venire, quia multum affligebatur. Abiens ergo ut illum visitarat, statim agnovit hominem quis esset: contigaret enim ut puer nescio quid delinqueret, et ab hero vapulans cruentaretur: quod videns Hypatius, arripuit baculum quo puer verberabatur, et vicissim percussit eum dicens: Huccine venisti ut cædes patrares? Ast iste iracundia motus, comminando dixit: Intra hebdomadam unam pœnas mihi dabis. Rediit ergo in suum monasterium Hypatius, et post quinque dies vidit quatuor dæmones in specie camelorum, colla et capita draconis habentium: sed Angelus Dei ipsi adstans sustulit ipsum supra illos; qui colla sua extendentes ad eum comprehendendum, non poterant, quia altior ipsis erat. Denique ostendit ipsi Angelus hominem illum, habitu servili, crinibus in tortis, sed dentem supra lectum, dicens: Hic illos misit. Hypatius autem ad dæmones conversus, Vobis dæmonibus mando in nomine Jesu Christi, ut ei, qui vos misit, hoc ipsum faciatis, quod mihi ut faceretis, jussit. Et ecce continuo conversi ad ipsum sunt: qui mox cœpit suam ipsius linguam ipsasque manus ferociter admordere. Venerunt ergo rursus Monachi dicentes, Se ipsum laniat, et nomen tuum invocat: digneris igitur venire et super ipsum orare. Agebat autem tunc inclusus quia approquinquabat tempus S. Quadragesimæ et respondit eis; Demittite eum tantisper erudiendum ut dicat timere Deum, et facite eum usque ad Pascha requiescere. Ita expletis jejuniis in die sancti Paschatis, abiit Hypatius, et inveniens graviter afflictum ait ei; An injustus est Deus (ut secundum hominum loquar) quia vindictam petit? Absit: jam novisti quod Deus famulum suum custodiat. Statimque super eum oravit et oleo iunctum cum signo Crucis, confestim Dominus sanavit ab omni malo. Sed propter nimiam debilitatem pedibus consistere non valebat: dixitque Abbati Eumathio Hypatius; Intra paucos dies persanatum dimitte. Fratres vero ab illa tribulatione liberati, gratias Deo agebant.

immissos in
se quatuor
dæmones

F

in illum
remittit,

et pœnitentem
sanat.

38 Lector, ecclesiæ Apostolorum prope monasterium

A. CALLINICO
Puella sterili
factum

A rium sitæ, uxorem duxit, et accepta medietate dotis, aliam medietatem postulabat a parentibus puellæ, licet sterilis esset. Illi vero jam ante nuptias offensi erga filiam, et intelligentes ipsam non parere; non modo non præstiterunt dotem, sed neque reconciliari volebant. Ambo igitur necesserunt ad Hypatium; rogavitque ipsum puella, ut dignaretur pacem a parentibus impetrare. Cumque is parentibus diceret facite pacem cum filia, noluerunt illi dicentes: Quodsi illa sine prole moreretur, etiam id, quod dederant in dotem, recipere volebant. Cumque ita plusculum temporis transiret, nec illi velent pacem filiæ suæ dare, tandem vocavit coram omnibus puellam, eamque in medio statuens dixit ei: In nomine Jesu Christi concipies et paries filium, et vocabis Personam, nomine avi sui. Et concipiens peperit, filioque nomen Personæ indidit: Deo sermonem Sancti complente; voluntatem enim timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet: parentes vero juxta legem solverunt debitum, et pace inita glorificaverunt Dominum super iis quæ contigerant.

et pacem
cum dote a
parentibus
impetrat.

Fidem exi-
gere solitus
ab adducen-
tibus agros

39 Rusticum quemdem nomine Zenonem alio tempore adduxerunt sancto viro, tam graviter a dæmone vexatum, ut nesciret ubi esset, sed aliena loqueretur, omnibus insultans. Distabat vicus ejus sex miliaribus a monasterio: liberta autem ejus procidit lacrymabunda ante Sanctum, qui coram omnibus dixit, id quod Christus cæco; Credis quia hoc possum facere? Si enim Dominus postulavit fidem ab iis qui veniebant ad se, quante magis nos homines peccatores; si ergo creditis Deo meo cui a juventute servio, quod propter deprecationem meam sanitatem vobis conferet, prompte largietur medellam: si autem afferentes quempiam fidem non habeant, haud facile poterit deprecator exaudiri; quia fides accedentis non cooperatur orationi: si vero fides illius orationi cooperatur, Deus eam suscipit, et sanitatem impertitur. Nemo existimet quod sine Dei gratia homo possit sanare quemquam, sicut Dominus dixit; Infirmos curate, dæmones ejicite, gratis accepistis gratis date. Patet ergo quod dignis concedatur gratia morbos curandi, et illa ipsis cooperans præstat facultatem curationum. Sic instituebat venientes ad se curationis gratia, ut scilicet glorificarent Deum salvantem glorificantes se, et sanantem omnis generis morbos per intercessionem Sanctorum suorum. Cum ergo Zenonem suscepit, manus ejus constrinxit intra sagum absque manicis, ut ab ejus sic implicati manibus nihil cuiquam timendum esset: erat autem sagum fortissimum cui involvebat dæmoniacos truculentiores, et assuetos percutere appropinquantes sibi, itaque nemini nocere poterant, et domabantur jejuniis atque oratione: Deus enim per deprecationem Sancti curabat. Hic porro Zenon ita garriebat adversus Servum Dei: Quid tibi mecum o homo? quare meos auferis? ego ipsos colligo: et tu illos male dissipas? quid mihi tecum? quid mea prædaris? quid tibi cum meis? Talia audientes Fratres subridebant, gaudentesque glorificabant Deum, alacrioresque fiebant ad rite famulandum Deo, videntes mirabilia, quæ Dominus per se timentes operabatur. Et illum quidem intra paucos dies sanavit Sanctus; sed ille in domum suam rediens, cito ad prioris vitæ licentiam rediit, rursusque in eum ingressus est spiritus immundus. Quare iterum adduxerunt eum in monasterium, ubi pejora prioribus fecit, cibum nullum recipiens; Sancto autem propria manu buccellas ejus ori ingerente, aegre suscipiebat: cumque post aliquam istic moram curatus esset, denuo tentatum diu sustinuerunt: ac denique quarta vice adductum

rusticum
encyrmenum
ac tertio re-
lapsum,

quarta vice
currigit et
liberat.

λων πλησίον τοῦ μοναστηρίου ἔγχευεν, καὶ λαβὼν τὸ D
ἡμῖσι τῆς προκίως, ἐπέζητει τὸ ἄλλο ἡμῖσι τοὺς γονεῖς
τῆς κόρης, ἣ δὲ κόρη οὐκ ἔτικτεν. Οἱ δὲ γονεῖς ὀργιζό-
μενοι ἦσαν τῇ κόρῃ, καὶ πρὸ τοῦ γῆμαι, καὶ γινόντες ὅτι
οὐ τίκει, οὐ μόνου τὴν προῖκα οὐκ ἐκλήρου, ἀλλ' οὔτε
εἰρηνεύσαι ἐβούλοντο τῇ θυγατρὶ. Ἦλλον δὲ οἱ ἀμφότε-
ροι πρὸς τὸν Ὑπάτιου, καὶ κῆριον ἣ κόρη ὥστε εἰρηνεύσαι
μετὰ τῶν γονέων αὐτῆς· ὁ δὲ Ὑπάτιος ἔλεγεν· Ποιήσατε
εἰρήνην μετὰ τῆς θυγατρὸς ὑμῶν. Ἐκεῖνοι οὐκ ἐβούλοντο
λέγοντες· Ὅτι ἐὰν ἀποθάνῃ, καὶ ὁ ἐδώκαμεν εἰς προῖκα
δεῖ ἡμᾶς λαβεῖν, ἐπειδὴ τέκνον οὐκ ἐποίησαν. Χρόνου
οὖν διελθόντος, κακείνων μὴ βουλομένων εἰρήνην ποιῆσαι
μετὰ τῆς αὐτῶν θυγατρὸς, τέλος, ἐφώνησεν ὁ Ὑπάτιος
ἐπὶ πάντων τῆν κόρην, καὶ στήσας ἐν τῇ μέσῃ ἔφη· Σοὶ
λέγω ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συλ-
λήψῃ καὶ τῆν υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Περσων-
νᾶν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πάππου αὐτοῦ. Καὶ συλλαβοῦσα
ἔτεκεν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Περσωννᾶν, τοῦ Θεοῦ
ποιήσαντος τὸν λόγον τοῦ δούλου αὐτοῦ· θέλημα γὰρ τῶν
φοβομένων αὐτὸν ποιήσει, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσα-
κούσεται. Κακείνοι κατὰ τὸν νόμον, καὶ τὸ χρέος ἀπέ-
δωκαν, καὶ τὴν εἰρήνην ἐποίησαν, καὶ τὸν Θεὸν ἐδόξα-
σαν ἐπὶ τῇ γενομένῃ.

39 Ἄλλον, ποτὲ χωρικόν, ὀνόματι Ζήνωνα, ἤγαγον E
πρὸς τὸν δούλου τοῦ Θεοῦ, δεινῶς ὑπὸ δαίμονος καταφε-
ρόμενον, ὡς μὴ γινώσκων αὐτὸν ποῦ ἐστιν, ἀπελάλει δὲ
καὶ πᾶσιν ἐπήρχετο· ἣ δὲ κόρη αὐτοῦ ἦν ἀπὸ σήμεων ἐξ
τοῦ μοναστηρίου. Κλαίουσα δὲ ἡ τούτου ἐλευθέρᾳ, προσέ-
πιπτεν τῇ Ἀγίῳ· ὁ δὲ Ὑπάτιος πᾶσιν ἔλεγεν, ὅτι ὁ Κύ-
ριος εἶπεν τῷ τυφλῷ, Πιστεύεις ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆ-
σαι; εἰ οὖν ὁ Κύριος ἀπαιτεῖ τὴν πίστιν τοῦ προσαρχο-
μένου, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ ἄνθρωποι; εἰ
οὖν πιστεύετε τῷ Θεῷ μου, ἢ δουλεύω ἐκ νεότητός μου,
ὅτι τὴν ἴασιν ὑμῖν παρέχει διὰ τῆς παρακλήσεώς μου,
[καὶ] ὅτι τὴν θεραπείαν δωρεῖται· εἰ οὖν οἱ προσφέ-
ροντες μὴ ἔχωσι τινα πίστιν, ὁ πρεσβεῶν οὐ δύναται
ῥαδίως αἰουσιθῆναι· ἐπειδὴ ἡ πίστις τοῦ προσιόντος τῇ
εὐχῇ οὐ συνεργεῖ· ἐὰν οὖν ἡ πίστις ἐκείνου τῇ εὐχῇ συ-
νεργῆσαι, εἰσκούει ὁ Θεὸς τοῦ εὐχομένου, καὶ τὰ ἰά-
ματα χορίζεται· μὴ γὰρ νομίσῃ τις ὅτι ἐκτός τῆς
χάριτος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος δύναται τινα ἰάσασθαι, κα-
θὼς εἶπεν ὁ Κύριος· Νοσοῦντες θεραπεύετε, δαίμονας
ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάθετε, δωρεὰν οὐτε· δήλον ὅτι παρὰ
τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν λαμβάνουσιν τῶν ἰαμάτων οἱ ἄγιοι,
καὶ αὐτὴ ἐνεργούσα εἰς αὐτοὺς, τὰ ἰάματα χορίζεται.
Ταῦτα ἐνομιλεῖται τοὺς ἐργαζομένους πρὸς αὐτὸν ἐνεκεν θε-
ραπείας, ὡπὼς τὸν Θεὸν δοξάζωσι, τὸν σώζοντα τοὺς δο-
ξάζοντες αὐτὸν, καὶ ἰάμενον πᾶσαν νόσον διὰ τῆς πρε-
σβείας τῶν Ἀγίων αὐτοῦ. Ὡς οὖν ἐδόξατο τὸν Ζήνωνα,
τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἠσφαλίζατο, σάκκου ἐνδύσας αὐτὸν
χευρίδας μὴ ἔχοντα, ὡς ἐξωσμένου εἶναι, καὶ τὰς χεῖρας F
ἐδόν ἠσφαλισμένας· ὁ δὲ σάκκος ἦν ἰσχυρότατος πάντων.
Τοὺς δεινῶς δαιμονιῶντας ἐπερχομένους εἰς τὸ πηξάει
τινας, ἐνέδυν αὐτοὺς τὸν σάκκον, καὶ αὐτοὶ μὲν τινα οὐκ
ἐπήρχοντο, ἀλλ' ἐδομαζόντο παραμένοντες τῇ νουθεσίᾳ
καὶ τῇ προσευχῇ· ὁ Θεὸς γὰρ αὐτοῖς διὰ τῆς πρεσβείας
τοῦ Ἀγίου ἴατο· οὕτως οὖν ὁ Ζήνων ἀποκαλῶν ἔλεγεν
τῷ δούλῳ τοῦ Θεοῦ, Τί ἔχεις μετ' ἐμοῦ ἄνθρωπε; τί
ἐπαίρεις τοῖς ἐμοῖς; ἐγὼ αὐτοῖς συνάγω, καὶ σὺ αὐτοὺς
σκαρπίζεις κακῶς; τί ἔχεις μετ' ἐμοῦ; τί τὰ ἐμὰ παι-
δεύεις; τί σοι καὶ τοῖς ἐμοῖς; ταῦτα αἰοῦντες οἱ Ἀδελ-
φοὶ ἐμειδιῶν χαίροντες ἄμο, καὶ τὸν Θεὸν ὑμνοῦντες,
εὐπρόθυμοί τε ἐγίνοντο εἰς τὸ γνωσιῶς δουλεύειν τῷ
Θεῷ, ἠρῶντες τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίει ὁ Θεὸς διὰ τῶν φο-
βομένων αὐτῶν. Ἐν ὁλίγαις οὖν ἡμέραις ἴαστο αὐτὸν,
καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εὐθέως εἰς τὰς ἀταξίας
τοῦ βίου περιεπάτει, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς αὐτὸν πάλιν τὸ
πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον· καὶ φέρουσι αὐτὸν πάλιν ἐν τῷ
μοναστηρίῳ, καὶ χεῖρονα ἐποίησε τῶν πρώτων μὴ λαμβά-
νων τροφῆν. Ὅδὲ Ἀγίος ἐλθὼν ἐφώνησεν αὐτὸν τῇ ἰδίᾳ
χειρὶ, καὶ μόλις ἐδέχετο παραμεινᾶς οὖν χρόνον, καὶ
ἰαθεῖ, πάλιν ἐπιμετάσθη, καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν διὰ πολλοῦ
χρόνου. Τοῦτο οὖν τέσσαρας ἀνωγῆς, ἐπὶ τῆρι ὁ Κύριος
ἴασατο αὐτὸν, καὶ εὐχαρίσται τῷ ἁγίῳ Ὑπάτιῳ, θε-
ξάζων

A Ἐξέλιπον τὸν Θεόν, τοῦ λοιποῦ γὰρ διέμεινεν ὑγιής. Ὑπῆρξεν δὲ ὁ Ἅγιος ἀνεξιχνίαστος λίαν, καὶ ἠνυσπλαγγίζετο εἰς τοὺς τὰ πάθη ἔχοντας, καὶ ἔλεγεν· Οὗτός ἐστιν ὁ ὑπὸ ληστῶν ὀσφείς τῶν δαιμόνων, καὶ ἠμελιανῶς γεγωνῶς περὶ οὗ λέγει τὸ εὐαγγέλιον· τούτου ποιήσωμεν ἕλεος διὰ τὸν Θεόν· τὸν γὰρ Ἀδάμ, ὁ Κύριος ἐλθὼν ἐλυτρώσατο διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἐν ᾧ βαπτίζονται οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν.

D persanavit Dominus, qui gratias egit S. Hypatio Deum collaudans, et ex inde sanus permansit. Sanctus vero quia patiens erat et commiseratione plenus ergo omnes afflicto; Hic est, inquit, qui, ut legitur in Evangelio, vulneratus fuit a latronibus, Dæmonibus scilicet, a quibus semivivus relictus est; faciamus ei misericordiam propter Deum. Adamum enim redimere venit Dominus per Baptismum, in quo baptizantur credentes in illum.

EX MS VATIC.

ANNOTATA D. P.

a Προθύπνιx neque in Ritualibus Græcorum libris, unde totius Officii nychthemericæ Acoluthian dedimus ante Tomum 2 Junii, neque in Glossariis Græcobarbaris hactenus invenimus : sed solum duplici Ἀπόδεσπον, Majus ac minus. quorum ultimum censuimus respondere Completorio Latinorum; idem fortassis hic dicitur Προθύπνιον.

b Rectius κωδωρῆρ, frequens vox apud Anastasium et hodiernum Romanis usitata ad significandum tabernaculum, quatuor columnis suffultum supra altare, per modum throni.

c Κεπίλx pro capillitio alibi opud Græcos necdum inventum est.

CAPUT IV.

B *Varia virtutes Hypatii et spiritus propheticus, imminente fame et in Nestorio probatus, E Olympia disturbata.*

Aνερίνωσκέν τε ὁ ἅγιος Ὑπάτιος ἰσχύως, ἦν γὰρ πόθου ἔχων εἰς τὰς θείας γραφάς, καὶ σπουδαίως ἐφιλοκαλεῖ εἶ που εὖρεν βιβλίον ἐνδιόθετον τῶν ἁγίων τὴν κατάστασιν ἔχον, μήτε προύδον εἰ μὴ εἰς τὸ Ἀποστολεῖον τὸ πλησίον κατὰ Κυριακὴν, εὐσκεν τῆς λειτουργίας τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν εὐθέως ἐν τῇ μοναστηρίῳ ὑπέστρεψεν. Τησοῦτον δὲ ἦν συνετός, ὡς πάντοτε ὡσπερ θεωροῦμενον αὐτὸν ὁρᾶσθαι προορατικῶς γὰρ ἦν ἐν τοῖς πηγάγμασιν, καὶ τὰς ἐκβάσεις προέδιδεπεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· ἀπὸ σχολαστικῶν γὰρ τινεσ ἀπατάζόμενοι γερόντισιν αὐτοῦ μαθηταί, καὶ εἰ ποτε ἐδουλίθησαν τῇ τέχνῃ τῆς παιδείσεως αὐτῶν φιλοσοφῆσαι ἐν τῇ ὁμίλῃ, εὐθέως ἔλεγεν αὐτοῖς εἰ ὁρθῶς ἀπειρένηστο κατὰ τὸ δίκαιον, ἢ μετὰ τεχνικῆς φιλοσοφίας.

Legebat cum attentione et mora Hypatius, vehementer amans divinas Scripturas, et studiose scrutabatur, si quem inveniebat librum spiritualem, mores informare idoneum : neque foras prodiens, nisi in Dominica ad proximam Apostolorum ecclesiam, divinæ Liturgiæ causa : hac absoluta, statim revertebatur ad monasterium suum, eratque tam circumspectus in omnibus et intelligens, ut velut Divinus homo in omnibus suspiceretur; quia providus in negotiis prævidebat cujusque exitum per Dei gratiam. Itaque ex legum peritis aliqui relicto mundo fiebant ipsius discipuli; cumque vellet ex suæ artis disciplina in collationibus philosophari, statim discernebat, an recte secundum jus et æquum et artis philosophicæ regulas respondissent.

Sacræ lectioni deditus

et valde prudens

14 Ζῆλον δὲ εἶχεν Θεοῦ, καὶ πολλοὺς τόπους ἐν τῇ Βιθυνίῳ χόρη ἀπὸ πλάνης ειδωλικῆς ἡμέρωσεν· πού γὰρ ἤκουσεν ἢ δένδρον ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ὅτι προσκυνούσι τινεσ, ἤρχετο ἐκεῖ εὐθέως, παραλαβὼν τοὺς μονάζοντας, τοὺς ἐαυτοῦ μαθητάς, καὶ κατακύψας αὐτὸ κατέκαεν πυρὶ, καὶ οὕτω λοιπὸν κατὰ μέρος Χριστιανοὶ γερόντισιν. Καὶ γὰρ ὁ κύριος Ἰωάνης ὁ τοῦτου Πατῆρ γερόντισιν, οὕτως ἡμέρωσεν τὴν Θράκην καὶ Χριστιανοὶς ἐποίησεν· ὁ δὲ ἅγιος Ὑπάτιος εἶ που εἰδέν τινα ἀμελοῦντα εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἐκινεῖτο ἀπὸ τοῦ ζήλου καὶ ἔλεγεν ἡμῖν, τέκνισ, σπουδάσατε εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ ἀγαυακτῶν ἐν γὰρ τῷ ἀγανακτεῖν με τὴν εὐχὴν μου οὐκ ὀρθῶ καθήκον· ὁμῶς καλὸν ἐστὶν μικρὸν κολαφρον ἔχειν, ἵνα γνώσκωμεν ὅτι ἄνθρωποι ἐσμὲν ἀμαρτωλοὶ, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος· Ἐδιδόθη μοι σκώλωψ τῆ σαρκί, Ἄγγελος σατάν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίσομαι ἀφ' οὗ γὰρ με ἔτσξεν ὁ Θεὸς ἀφῆγεῖσθαι ἰμῶν τῶν αὐτοῦ προβάτων, ἀνάγκη με ἐπίκειται ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι καὶ διδάξω ὑμᾶς τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ· εὐλαβοῦμαι γὰρ μὴ ἐγληθῶ ὡς Ἥλι, δικαί οὐκ ἐπιτίμησεν πρὸς διόρθωσιν τοῖς ἐαυτοῦ υἱοῖς τῷ Ὀφνί καὶ Φινεῆς τοῖς Ιερεῦσιν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἀπέλαθεν τὴν ὁργὴν. Καὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος λέγει, ἔλεξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεισον. Καί, Ὁ ἀγαπῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, παιδεύσει αὐτόν. Ὑμεῖς οὖν τέκνισ σπουδάσατε τὴν ἀρετὴν καταρθῶσαι, τοῦ Θεοῦ παρέχοντος τὴν χάριν, καὶ τὴν ὑπομονὴν· καὶ μὴ θελουσῶν τὴν καρδίαν ἀγρεῖν αὐτὴν μετὰ βίας πάντοτε εἰς ἀγαθόν, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν, ἀπὸ πικρῶς εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε, πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε· ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρεῖαν, ἵνα τὸ θέ-

41 Zelum quoque Dei habens multa Bithyniæ loca expurgavit ab errore idololatriæ : ubicumque enim sciebat esse arborem quæ adoraretur, procedebat illuc cum suis discipulis, et excisam tradebat flammis; atque ita paulatim omnes efficiebantur Christiani : quemadmodum et Pater ejus spiritualis Jonas mansuefecit Thraciam ad Christianismum. Quod si videbat aliquem in Dei opere negligentem, zelo motus dicebat nobis; Satagite, filioli, in Dei obsequio ne forte irascar; si enim iratus fuero non inveniam orationem meam puram. Bonum tamen est subinde modicum colaphum accipere, ut agnoscamus nos esse homines peccatores, sicut ait Apostolus : Datus est mihi stimulus carnis angelus satanæ qui me colaphiset, ut non extollar. Ex quo enim voluit Dominus me præesse ovibus suis necessitas mihi incumbit evangelizandi et docendi vos. Etenim vereor ne in judicium vocer sicut Heli, qui quod non corripuit filios suos sacerdotes Ophni et Phinees, similia cum illis vindictam subiit : siquidem Apostolus ait Argue, increpa, exhortare; et, Qui diligit filium castigat. Studete igitur Filii virtutem exercere præstante Deo gratiam et perseverantiam, et animum, nolentem vi constringi, semper ad omne bonum, omnemque tolerantiam et longanimitatem inclinantes, abstinentes ab omni specie mali, omnia probantes quod bonum est tenete : patientia eum referatis promissionem. Regnum enim cælorum vim patitur et violenti rapiunt illud.

ac zelosus

2. Cor 12, 7

suos hortatur

2. Tim 4, 2.

at tolerantiam,

A
EX ES. NATIG.

ad eleemosynas profusus et de instanti fame praemotus,

eadem prospect in triennium.

B
Psal III, 9.

Recusat ex bono opere laudari.

a
b

C
Nestorii breve tempus praedictens,

videtur ut somnator,

42 Tales faciebat pauperibus et Monachis derelictis eleemosynas, ut, qui videbant, glorificarent Deum ac dicerent : Vere hic homo secundum nomen suum Consul Christi est, qui omnia ipsi subministrat. Cumque aliquando fames immineret, visus sibi per noctem est panes pauperibus distribuere et Angelus Dei, qui semper ei aderat, dicere: Serva eos Abba, instat enim penuria, ut illos tunc ipsis largiaris. Primo autem mane ab amicis convocatis, mutuum accipiens parvo pretio, legumina et frumenta coempta reposuit; et intra decem dies tanta fuit annonae caritas, ut pro eo quod ante dederat vix dimidium habere potuisset: duravitque fames annis tribus; unde tota multitudo rusticorum fame laborans a Deo ipsoque pendeat, praesertim hiemali tempore. Sanctus vero senex jubebat legumina coqui, et hora nona colligi ad quinquaginta animas, a quibus inter vescendum diceretur Kyrie eleison, itaque cum gratiarum actione et oratione sumebant quotidianam alimoniam, ut impleretur quod scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in seculum seculi, cornu ipsis exaltabitur in gloria; et alibi, Fidelium est totus mundus divitiarum, infidelium vero nec obolus. Siquis autem adjutus ab eo ipsum in faciem laudabat, verecundatus dicebat: Si quid vides boni, Frater, id totum Dei est; si quid aliud, meum. Deum glorifica eique gratias age, nec beatifices hominem ante mortem: quam diu enim in hac carne versamur, cum timore et tremore vivimus ne labamur tamquam homines et Deum offendamus; quapropter ante diem obitus nemo gloriatur, vel siue cura sit: sed cum formidine debemus operari salutem nostram, Deo nos adjuvante. Siqui Divitum et honestiorum Deumque timentium volebant in circumjacente regione aedificare alicui Sanctorum oratorium, satagebat ut ex discipulis ejus obtineret Clericos: dicebat enim; Isti sunt vere crucifixi, multumque rogabant eum, ut submitteret: neque facile illos dabat.

43 In illis diebus cum veniret ab Alexandria Nestorius a, deducente illum Praefecto militiae orientalis Dionysio b, futurus in praecleara civitate Constantinopolitana Episcopus, jamque urbi appropinquaret: vidit Sanctus Hypatius quod seculares aliqui ipsum collocarent in throno; et statim audivit vocem dicentem sibi: Tres anni aut dimidium anni et zizania exstirpabuntur: hinc Hypatius aliquibus nec non Fratribus suis dicebat: Formido futurum Episcopum: quoniam vidi de ipso quod fidem labefactor sit: dominabitur tribus cum dimidio annis. Cum ergo id, nescio unde, audivisset Nestorius, per monasterium transiens, noluit in congressum Hypatii venire, quamvis exteros omnes per quos transitus erat, solebat visitare; veniens autem in magnam civitatem, factusque Episcopus; protinus ad Hypatium Clericos misit, dicens: Euntes nuntiate somnatori isti quod ego viginti annis civitatem obtenturus sum, et ubi tunc erunt illius somnia? Respondit Hypatius, Renuntiate Episcopo, si evenerit id quod ego vidi, vera fuerit revelatio mihi facta; sin minus, somnio et imaginatione delusus fuerim, tamquam homo. Ita captus in missa sibi responsione, post modicum temporis rursus alios direxit, ut ejus verba captarent. Hi ergo tentare ipsum intulibus et frivolis interrogationibus aggressi sunt: adeo autem non potuerunt invenire quod carperent, ut admirabundi discesserint, cognita illius prudentia tanta: quapropter quiescens Nestorius desiit ad ipsum mittere. Transactis autem tribus annis, coepit paulatim

λημα του Κυριου ποιησαντες, κομισθητε την επαγγελίαν· D
βιαστων γαρ εστιν η βασιλεια των ουρανων, και βιασται αρπαζουσιν αυτην.

42 Τσαυτας δε εποσει ελεημοσυνας τοις πενησιν και τοις λειπομενοις μοναζουσιν, ως τοις ορωντας δοξαζει τον Θεον και λεγειν· Αληθως ουτος, κατα το ονομα αυτου, Υπατος εστι, Χριστος χορηγει αυτω. Ποτε γαρ εμελλεν λιμος γινεσθαι, και ευρακεν εουτον διδοντα εν τη νυκτι τοις πενησιν αρτους, και τον Αγγελον του Θεου τον παντοτε συμπροντα αυτω, λεγοντα· Τηρισον Αββα, λιμος γαρ εχει γενεσθαι, και ινα τοτε αυτοις δωσας· και ευθις τη επαυριον παρκαλεσας φιλουσ, και θανεισαμενος αποτιθεται οσπριον και σιτον ευδωως· και ισω δεκα ημερων σπανια εγενετο, ως μη ευρισκειν μη δε το ημισυ των ωνιων, καθως τοτε εδιδουτο και επεκράτησεν ο λιμος ετη τρια. Πασα ουν η αγροικια λιμωττουσα, προς τον Θεον και προς αυτον απεκαρεμαντο μαλιστα εν τοις χειμωνσιν. Οδε Καλογηρος εκλευσεν εψεισθαι οσπριον, και εν τη ωρα της εννάτης συναγεσθαι ως πεντακοσίας ψυχας, και εσθιουτες· ελεγον, το Κυριε ελεησον και μετα ευχαριστίας και ευχης ελαμβανον την τροφήν της ημερας, ως πληρουσθαι το γεγραμμενον· Εσκήρπισεν, εδωκεν τοις πενησιν, δικαιοσύνη αυτου μιν εν τω αιωνι του αιωνος, το κρας αυτου υψωθησεται εν δοξη. Καθως και αλλαγοϋ, Οτι του πιστου ολος ο κόσμος των γραμμάτων, του δε απιστου ου δε οδολός. Ει τις δε ωφελήθη ποτε εις τον βιον αυτου, και εδουλήθη αυτον μακαρισαι εις πρόσωπον, αιδιζόμενος ελεγεν προς αυτον· Ει τι αν ειδες αγαθον αδελφε, του Θεου εστιν· ειτι δε ωσάλλως εμόν εστιν· τον Θεον ουν δωξαζε και αυτον ευχαριστεί, και μη μακαρισαι ανθρωπον προ τελευτης αυτου· εως γαρ εσμεν εν τη σαρκι ταυτη, υπο φόβου και τρόμου εσμεν, μη τι ως ανθρωποι πταισωμεν, και προσκρούσωμεν τω Θεω· εως ουν τελευταιας ημερας μηδεις καυχησινται, η αμεριμνησει, αλλα μετα φόβου και τρόμου την εαυτου σωτηριαν οφειλωμεν καταρχησθαι, του συνεργουτος ημιν. Ει τις ουν των πανν πλουσιων, και συνετων, και τον Θεον αγαπουτων εβουλετο μαρτυριον οικουδομησαι, εις τους περιε τόπους, ηυχετο, οπως εν των μαθητων Υπατιου ποιηση Κληρικους, λεγων· Οτι οτως εκεινοι εσταυρωμενοι εισιν, και πολλα παρεκαλουν αυτον ινα παρσχη, και βραδως ου παρειχεν αυτοις.

43 Εν οις και Νεστοριον ερχομενου απο Αντιοχειας, και μελλοντος γινεσθαι εν τη φαιδρα Κωνσταντινουπολει Επισκοπου, ον εφερον Διονυσιος ο στρατηλάτης γενόμενος της Ανατολης. Ως δε πλησιον της πόλεως εμελλεν γινεσθαι, ορα ο αγιος Υπατιος εν τη αυτη αγια Εκκλησια της μεγαλοπόλεως, οτιπερ τινες κωσμηκοι προκαθίζουσιν αυτον εν τω θρόνω, και ευθως φωνη λεγουσα· Τρεις καιρους και ημισυ καιρου, και εκτιλεται το ζιζάνιον. Ηρξατο ουν ο Υπατιος λεγειν τισιν και τοις αδελφοις οτι ευλαδουμαι τέκνα δια τον μελλοντα γινεσθαι, οτι ευρακα περι αυτου οτι σχολειασαι εχει εις την πίστιν, αρχει δε τρια, και ημισυ ετη. Εν τω ουν δια του μοναστηριου διερχεσθαι αυτον, ουκ οϊδα ποθεν ακουσας Νεστοριος, ουκ ηδουλήθη εν λθηεν εις συντυχίαν του Αγιου, καθως πανταχοϋ πάντας επεσκεπτετο εν τω οδευειν. Οτε ουν εισήλθεν εν τη μεγάλη πόλει, και γέγονεν Επισκοπος, ευθως αποστέλλει Κληρικους προς τον Υπατιον λεγων, Απεληθόντες ειπατε τω ενυπνιαστη εκεινω, οτι ενω ειποι ετη εγω κρατησαι της πόλεως, και που τα ενυπνια σου; Ο δε Υπατιος λεγει αυτοις· Ειπατε τω Επισκοπω, οτι εν γίνονται ο ειδου, αποκάλυψις ην, ει δε μη, ενυπνιον ην, και εφαντάσθη ως ανθρωπος. Αποκριθεις ουν εν τη απασταλείη αυτω αποκρίσει, μετ ολίγου καιρου παλιον άλλους τινας αποστέλλει, οπως επιλάθονται αυτου τινα βήματα· οι δε πειράσκοντες αυτον επερωτήσασι τισιν ακήροις, και ανωφελέσιν, ου μόνον ουχ ευρον επιλαθέσθαι των λόγων αυτου, αλλά και θυμαζοντες ανεχώρησαν, μεγάλην σύσειν μαθόντες εν αυτω· αθεν ησυχίας Νεστοριος, ουκ ετι τινα απέστειλεν προς αυτον. Πληρωθέντων δε των τριων ετων ηρξατο κατὰ μέρος ψανερούσθαι ο πονηρός

A πονηρός θησαυρός τῆς καρδίας αὐτοῦ· ἐν γὰρ τῷ ὀμίλειν, ἐλάλησεν ἀπόρητα περὶ τοῦ Κυρίου κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς, ἅπερ οὐκ ἔστιν ἴμειν σεμνὸν τοῦ λέγειν· οὐκ εἰδώς ὁ ἄθλιος τὴν θεῖαν γραφὴν τὴν λέγουσαν, ὅτι τὴν γενεάν αὐτοῦ τίς διηγήσεται· καὶ, Βαθύτερα σου μὴ ἐρεῦνα.

44 Γνωὺς δὲ ὁ Ὑπάτιος ὅτι παρ' οὗ δαὶ ἐφρόνησεν ὁ Νεστόριος, εὐθέως ἐν τῷ ἀποστολείῳ περιεῖλεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἀναφέρεισθαι ἐν τῇ προσφορᾷ. Γνωὺς δὲ τοῦτο ὁ εὐλαβέστατος Ἐπίσκοπος Ἐυλάλιος, θεοδικῶς τὴν ἐκδοχὴν τοῦ πράγματος, ὡς δὲ λόγος εἶχε, κἀκείνος ἐδήλωσεν αὐτὸν, ἵνα ἐπιτιμῆσαι τῷ Ὑπατίῳ· ἦν γὰρ ἀκμήν ἐγραπτός ἐν τῇ πόλει ὁ Νεστόριος. Λέγει οὖν ὁ Ἐυλάλιος τῷ Ὑπατίῳ· Διακί περιεῖλες τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μὴ γνωστικῶν τὸ ἀποδοσόμενον; Ὁ δὲ Ὑπάτιος ἔφη· Ἐγὼ ἀπ' οὗ ἔργων ὅτι ἄδικα λαλεῖ περὶ τοῦ Κυρίου μου, οὐ κοινωνῶ αὐτῷ, οὔτε ἀναφέρω τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐκεῖνος γὰρ οὐκ ἔστιν Ἐπίσκοπος. Τότε λέγει ὁ Ἐπίσκοπος ἐν ὀργῇ· Ὑπαγε, διώρθωσον ὁ ἐποίησας, ἐπεὶ τί ποιῆσαι ἔχω εἰς σέ. Ὁ δὲ Ὑπάτιος ἀπεκρίθη· Ὁ θέλεις, ποιήσον, ἐγὼ γὰρ πάντα προσθέμην παθεῖν, καὶ οὕτως τοῦτο ἐποίησα. Ὡς οὖν ᾤδενσεν ἐν τῇ Ἐφέσῳ Νεστόριος, καὶ συνεκροτήθη σύνοδος, τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἡμέλειν καθαιρεῖσθαι, ὅρα ὁ Ὑπάτιος ὅτι ἄγγελος Κυρίου κρατήσας τὸν ἅγιον Βασίλειον λέγων· Εἰπέ τῷ βασιλεῖ, Δύς ἀπόφρασις Νεστορίου· κἀκείνος ἀκούσας, ἔδωκεν. Καὶ ἐσημειώσατο τὴν ἡμέραν, καὶ εὐρέθη, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ καθιρέθη, πληθέντων τῶν τριῶν καὶ ἡμισυ ἔτων, καθὼς ὁ Κύριος προσέδλωσεν αὐτῷ· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἠνέχθη ἡ καθαιρέσις Νεστορίου, καὶ ἀνεγνώσθη ἐνώπιον παντὸς τοῦ Κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ, παρόντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἐυλαλίου καὶ Ὑπατίου.

45 Ἄλλοτε, πάλιν Λεόντιος ὁ Ἐπαρχὸς ἐπεχειρήσθη Ὀλύμπια ἀναγεῖν ἐν τῷ θεάτρῳ Χαλκηδόνος, ἅπερ οἱ ἀρχαῖοι Βασιλεῖς, καὶ ὁ τῆς αἰωνίας μνήμης ἄξιος Κωνσταντῖνος καθείλεν. Ὡς οὖν ἤκουσεν τοῦτο ὁ Ὑπάτιος, τασαύτην ζήλου σφοδρότητα ἐπεδείξατο, ὥστε στεναχόμενος κλαίειν καὶ ἀναθεῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λέγειν· ὅτι Κύριε μου ζώντος μου εἰδωλολατρεῖα βούλεται ἀνθίσαι; μὴ συγχωρήσας τοῦτο Δέσποτα. Καὶ εὐθέως λέγει τοῖς ἀδελφοῖς· Ἐἰ τις θεῖός ἐστιν ἀποθανεῖν διὰ τὸν Χριστόν, μὴ ἔλθῃ μετ' ἐμοῦ. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὡς εἴκοσι ἀδελφοί, καὶ εὐθέως ὤρμησεν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἐυλάλιον. Τοῦ δὲ Ἐπισκόπου πυνθονομένου τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἔφη αὐτῷ· Πλοῦσα καὶ ἔργων, ὅτι εἰδωλολατρεῖα μέλλει γίνεσθαι ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις πλείον ἡμῶν, καὶ τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἔκρινε ἐν τῷ θεάτρῳ ἀποθανεῖν, ἢ τοῦτο συγχωρῆσαι γενέσθαι. Ὁ δὲ Ἐπίσκοπος καὶ ἐν τούτῳ οὐδέποτε αὐτῷ λέγων· Ἀπλῶς ἀποθανεῖν θέλεις, ἂν μὴ τις ἀναγκάξῃ ἡμᾶς θῆεν; σὺ μονάζων ὢν, κάθου, καὶ ἰούχαζε τοῦτο γὰρ ἐν ἐμοί ἐστίν. Ὁ δὲ ἔφη· Ἐπειδὴ γὰρ ἐν σοί ἐστίν, καὶ οὐ μέλλει σοι, ἐγὼ βλέπων τὸν Δεσπότην ἀτιμαζόμενον ὑπὸ τῶν ταῦτα ἐπιχειρούντων, καὶ τὸν Χριστιανὸν λαὸν ἐν ἀγνοίᾳ ἀπεργόμενον καὶ εἰδωλολατρῶντα, ἔλθον διαμαρτύρασθαι τὴν Ἁγιοσύνην σου, ὅτι αὔριον, προκαθίσαντος τοῦ Ἐπαρχοῦ, εἰσελθεῖν ἔχω μετὰ πλείους Μοναχῶν, καὶ ἀνωθεν κατασῶραι τὸν Ἐπαρχον, καὶ οὕτως ἀποθανεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ, ἢ ἐμοῦ ζώντος τοῦτο συγχωρῆσαι γενέσθαι. Ὁ δὲ Ἐπίσκοπος καὶ ἐν ἄλλοις πολλῶν ὑβρίζον αὐτὸν καὶ ἐξουθενεῖ· Ὁ δὲ Ὑπάτιος εὐθέως πρὸς τοὺς Ἀρχιμανδρίτας ὤρμησεν λέγων· Συναγωνίσασθέ μοι, ἵνα διώξωμεν τὸν διάβολον, εἰδὲ μὴ, ἀποθάνομεν διὰ τὸν Θεόν. Ἐχαίρον δὲ πάντες καὶ ὑπήκουον αὐτῷ ὡς Πατρί. Γνωὺς δὲ ταῦτα Λεόντιος, ὅτι συνεφώνησαν οἱ Μοναχοὶ κωλύσαι αὐτόν, ἀρρώστιαν παραφασισάμενος, ἀντιπερὰ εἰς Κωνσταντινούπολιν μηδὲν ποιήσας ὢν προεῖρητο· τοῦ γὰρ Ὑπατίου προεφρομένου ἀθλήσαι, ὁ Κύριος ἀνέτρεψεν τὴν βουλὴν τῶν κακῶν βουλευομένων. Ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Ἐυλάλιος καὶ ἐν τούτοις καὶ ἐν πλείοσιν ἡμῶν τὸν Ὑπάτιον, ὅτι ἐσταυρωμένος ἦν, καὶ πάντῃ τὸν Θεὸν ἐποίησεν, καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατευοδούτο, καὶ ἐτίμα

apparere, quam malus thesaurus lateret in corde Nestorii : nam inter prædicandum loquebatur nefanda e contra Dominum nostrum in caput suum, quæ non est dignum hic exprimere; non intelligens miser quod scriptum est Generationem ejus quis enarrabit? et, Profundiora te ne scruteris d.

44 Hypatius porro intelligens quod Nestorius vellet sapere plus quam oportet, statim in sua Apostolorum ecclesia nomen ejus sustulit, ne recoleretur in Sacrificio. Quo intellecto piissimus Eulalius e, et rei exitum, ut dicitur, veritus, denuntiavit Nestorio, ut Hypatium increparet, quia is valde potens erat: Hypatio autem dixit: Quare sustulisti illius nomen, necdum sciens quid eventurum sit? Respondit Hypatius: Ego, ex quo cæpit improbe loqui de Domino meo, ipsi amplius non communico, neque sustineo nomen ejus referre inter Sacra: ille enim Episcopus non est. Tunc dixit ei cum stomacho Eulalius; Apage emenda quod fecisti; sin minus, scio quid tecum agam. Hypatius respondit: Fac quod vis, ego quidlibet pati paratus sum: hac enim mente hoc feci. Cum ergo Ephesum proficisceretur Nestorius ad convocatam istic Synodum, ipsa die qua exauctorandus esset Nestorius, vidit Hypatius quod Angelus Domini, manu arripiens S. Joannem Apostolum, deduxit eum ad religiosissimum Imperatorem cui dixit: Da sententiam contra Nestorium; quod ille audiens fecit. Notato ergo die f, inventum est ipsum esse quo explebatur tertius et medius annus, eodemque abdicatus est Nestorius, sicut Hypatio manifestaverat Dominus. Post paucos autem dies enuntiata est illius depositio, et lecta est coram omni Clero et Populo in ecclesia, præsentibus Eulalio et Hypatio.

45 Alio quoque tempore Præfectus Leontius voluit in theatro Chalcedonensi restaurare ludos Olympicos, quos veteres Imperatores et æterna memoria dignus Constantinus aboleverant: quod audiens Hypatius tanto zelo incensus fuit, ut cum gemitu clamaret diceretque ad Dominum: Etiam vivente me volet idololatria reforescere? ne hoc quæso permiseris Domine. Statimque dixit Fratribus: Siquis timeat mori pro Christo, non veniat mecum. Et secuti sunt ipsum ad viginti Fratres, statim euntem ad Episcopum Eulalium. Hoc autem interrogante qua de causa veniret, respondit: Audiavi quod idololatria restauranda sit per ludos Olympicos, idque prope ecclesiam et monasterium nostrum: certus autem sum prius in theatro emori, quam id tolerare. Episcopus vero in hoc resistebat ei dicens: An ergo vis gratis mori dum nemo nos cogit thurificare? tu qui Monachus es, sede et sile: hoc mihi incumbit. Cui Hypatius, Si id, inquit, tibi incumbit, neque curæ est; ego videns Dominum meum contemnendum ab iis qui talia aggrediuntur, populumque Christianum per ignorantiam procedere ad idololatriam, veni ut monerem Sanctitatem tuam, quod ego die crastina quando Præfectus consederit, cum Monachorum multitudine ingrediar, ipsumque de suo loco præcipitabo; itaque pro Christo moriar potius, quam hoc permittam. Ast Episcopus, qui eum sæpe etiam alias contumelia affecerat, tunc quoque contempsit. Quare Hypatius continuo ad ceteros Archimandritas profectus; Ad certamen mecum procedite, inquit, ut diabolium agamus in fugam: si minus, Dei causa vitam ponamus. Gavisissimi paruerunt omnes tamquam patri suo. Leontius vero intelligens Monachos conspiravisse ad ipsum impediendum; simulans infirmitatem confestim regressus est Constantinopolim, nihilque factum est eorum quæ designaverat. Hypatio enim præ se ferente quod vellet decertare, subvertit Deus consilium eorum, qui mala cogitabant. Eulalius vero,

D
A. CALLINICO
ab eoque ad
se missis scilicet
respondet,

C

D

Is. 33. 8

E
et incipientem
blasphemias
suas vulgare
privatim
excommunicat

F
quod depositio
ejus præsilio
tempore facta
probat.

Frustra monito
Episcopo non
patiatur
Olympia
restaurari,

F

ipse potius
moriturus
monachos
omnes concitat
et rem
disturbat ut
idololatricam.

A vero, hoc et aliis multis experimentis edoctus, cognovit vere crucifixum esse Hypatium, omniaque pro Deo facturum, et recte coram eo ambulare, deinceps eum maxime aestimavit, et veneratus est pene tamquam patrem: erat enim perquam religiosus et venerabilem vitam atque rectissimam agens. Hypatius autem erat tam fervens in negotio Olympicorum, etiam prius quam intelligeret in quo rei cardo verteretur, et quae malitia illi subesset: neque enim nisi ex parte et ex auditu aliquid de ipso noverat. Cum autem de eo sollicitus esset, misit illi Deus hominem nomine Eusebium ejus rei scientissimum, qui exposuit, Olympia esse merum diaboli festum, plenissimum furorem idololatricum, perditionemque et ruinam Christianorum: et totius rei descriptionem ei in charta tradidit.

ejus propensio ad eleemosynas.

B 46 Tantus erat divitiarum contemptor, et ab omni avaritia alienus vir beatus, ut saepius nos instruendo diceret: Numquam in cor meum descendit, ut crederem me aliquid possidere in hoc mundo: sed solum quod essem Dei dispensator. Argumento sit; quod cum aliquando cauidicus unus testamento legasset ei quamdam pecuniae summam et vestimenta; pecuniam quidem monasteriis, vestimenta vero pauperibus distribuit: cumque adhuc aliquid reliquum esset de vestimentis; dixit astanti sibi Fratri: Explica illud ne comedatur a tineis: cui Frater excutiens illud; Jube inquit, id ipsum induam cum sindone, ut non consumatur. Reprehendit autem eum Hypatius, dicens: Dignus es reprehensione; quia dixisti induar eo, ut custodiam: et non potius dabo pauperibus. Frater vero vilens amorem ejus erga pauperes multum aedificatus fuit.

D αὐτὸν πάνυ καὶ ἐδυσώπει μικροῦ δεῖν ὡς πατρί· ἦν γὰρ οὗτος πάνυ εὐλαβὴς καὶ σεμνότερον βίου διάγων καὶ ὀρθώτα Ὁδὲ Ὑπάτιος τοσαύτου ἦν τὸ πρᾶγμα ἐκλιύσας τὸ τῶν Ὀλυμπίων, ὡς καὶ μαθεῖν αὐτῷ ἰγωνία γ, καὶ τίς ἡ κακία τοῦ ἐπιτιθεύματος, οὐ γὰρ εἶδεν αὐτὸν εἰ μὴ μερικῶς ἐξ ἀκοῆς. Ὡς οὖν ἐφρόντιζεν περὶ τούτου ἀποστέλλει αὐτῷ ὁ Θεὸς ἀνθρωπου, ὀνόματι Ἐυσέβιον, εἰς ἄκρον εἰδὸτα περὶ τούτου· ἔλεγεν οὖν ὁ Ἐυσέβιος οὗτος, πάνθεινον εἶναι ἐργὴν τοῦ σατανᾶ Ὀλύμπια, καὶ πληροστέτην εἶναι εἰδωλομανίαν, καὶ τῶν Χριστιανῶν ὀλισθῶν καὶ ἀπώλειαν, καὶ ἐκτίθεται αὐτῷ ἐν χάριτι τὴν διάχησιν.

E 46 Τοσαύτην δὲ εἶχεν ἀκταμοσύνη καὶ τὸν τρόπον ἀφιλάργου ὁ Μοναχὸς, ὡς πλειστάκις αὐτὸν πείθειν ἡμᾶς καὶ λέγει, Ὅτι οὐδέποτε ἔσχον ἐν καρδίᾳ μου, ὅτι τίποτε κέκτημαι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεὸς με ἔστησεν οἰκονόμον. Ἐν οἷς τότε ἔκκεν κληρονομίαν σχολαστικὸς τις ὀλίγα νομίσματα, καὶ ἱμάτια, καὶ εὐθύς διέδωκεν αὐτὰ μοναστηρίοις, τὰ δὲ ἱμάτια τοῖς πένησιν· ὀλίγα δὲ ἐκ τῶν ἱματίων κατελείφθη, καὶ λέγει τῷ ἀδελφῷ τῷ παρῆστώτι αὐτῷ Ὑπάτιε, ἀπλώσον αὐτὰ, ἵνα μὴ βρωθῶσιν ὑπὸ σκῆτων. Ὁ δὲ ἀδελφὸς τιναῖσας αὐτὰ, λέγει τῷ Ἀββᾷ Ὑπατίῳ Ὅτι κέλευσόν μου ἐνδύσσει αὐτὰ μετὰ συνδόνος, ἵνα μὴ βρωθῶσιν· ὁ δὲ Ὑπάτιος ἐπέτιμα αὐτῷ λέγων Ἀξίος εἰ ἐπιτιμίσε, ὅτι εἶπες, Ἐνδύσω αὐτὰ εἰς τὸ ἀποθήσθαι, καὶ οὐ μᾶλλον Δίδωμι αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς. Ὁ δὲ ἀδελφὸς εἰδὼν τὴν φιλοπτωγίαν αὐτοῦ, πάνυ ἠφελήθη.

ANNOTATA D. P.

a Nestorius Presbyter Antiochenus in sedem C. P. venit an. 428, 10 Aprilis.

b Dionysius idem fortassis qui sequentis anni 428 Consulotum cum Florentio gessit.

c Negabat Nestorius Christi matrem vocare debere Θεοτόκον Deiparam: quippe quæ solum hominem peperisset; itaque duas in Christo personas consequenter fugebat.

d Ecclesiastici cap. 3, 22. in Vulgata nostra sic legitur: Altiora te ne quæsieris et fortiora te ne scrutatus fueris. Septuaginta vero γρηγορώτερά σου μὴ ζήτει, καὶ ισχυρότερά σου με ἐξέταζε. Unde apparet Auctorem identidem accumulante[m] loca Scripturæ non valde scrupulose inhæsisse verbis; quod non vacat sapientius annotare.

e Neque in Concilio neque Conciliabulo Ephesinis, contra et pro Nestorio habitis, nominatur Eulalius Chalcedonensis, ita ut hic vel omnino non, vel non nisi post latam sententiam Ephesi comparuerit.

f Dies hic fuit Calendarum Julii ccccxxxi ut constat ex Actis Concilii; unde retrogrediens per tres et medium annos, venies ad Calendas Januarii: cum autem Sisinnus obierit die nono ante easdem Calendas; non potest præmissa visio et prophetia Hypatii alio die facta concipi, quam quo Constantinopoli decretum fuit Nestorium Antiochia evocare ad Sedem Constantinopolitanam. Interim superius dicitur Hypatio oblata visio Ὡς δὲ πλοσίον τῆς πόλεως ἔμελλεν γένησθαι, cum jam prope civitatem futurus esset Nestorius: adeoque emenso itinere plus quam dierum quadraginta: et tamen mox notatur, quomodo hic admonitus de ditis Hypatii, voluit eundem in suo per Bythniam transitu visitare. Quæ cum conciliari nequeant, oportet in præcitatibus verbis memorie ipsam auctorem fuisse.

g Hinc sensus et quantum conjectura assequor, pendens ex quodam vulgari adagio, quod malim ab alio doceri, quam opere scrutari, satis habens ei substituere congruam ex lingua latina phrasim.

CAPUT VII.

Magna Hypatii prudentia, et apud omnes æstimatio; eulogiarum ejus effectus miraculosi, efficacia contra dæmones.

Causidicus quidam, bonus Christianus, audiens famam S. Hypatii, factus est ei perquam familiaris: quia Dei amans valde honorabat viros religiosos: habebat autem et alios tres fratres, similiter legis peritos; quorum duo necdum baptismum susceperant. Sciens ergo per experientiam, quam magnus in Dei charitate esset Hypatius, et quanta virtute et fide ornatus; adduxit ei fratres suos. Hi vero dixerunt Abbati tentantes eum: Virgo ingenua

Prudentia in dirigendis a seculo conversis

Σχολαστικὸς δὲ τις ἀκούσας περὶ τοῦ ἁγίου Ὑπατίου, καὶ ὡν πάνυ Χριστιανὸς, ἐγνώσθη αὐτῷ, καὶ γέγονεν αὐτῷ ἐνδιάθετος φίλος· ἦν γὰρ πόθον τοῦ Θεοῦ, καὶ τιμῶν τῶν εὐλαβεῖς ἀνδρας. Ἐίχεν δὲ οὗτος καὶ ἄλλους ἀδελφούς τρεῖς ὁμοίως καὶ αὐτοὶ σχολαστικοί· ἐξ αὐτῶν δὲ οἱ δύο οὕτω εὐλόγησαν τὸ βάπτισμα. Ἐνοῦς δὲ ἀπὸ συνήσεως ὅτι μέγιστός ἐστιν ἐν φιλοθεῖα ὁ Ὑπάτιος, καὶ κεκόσμηται πίστει καὶ ἀρετῇ, ἀπέρχεται καὶ φέρει τοὺς ἐκείνου ἀδελφούς. Οἱ δὲ λέγουσιν τῷ Ἀββᾷ Ὑπατίῳ περὶ αὐτῶν·

ῥαζόντες

A
 ράζοντες αὐτὸν· Ὅτι τις παρθένος ἐλευθέρα βούλεται
 παρά σοι ξενίδιον λαβεῖν, καὶ μείναι σήμερον. Ὁ δὲ
 Ἄβδᾶς Ὑπάτιος γινούς τὸ πᾶν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ,
 λέγει αὐτοῖς, καὶ ξενίδιον ἐνὶ καὶ ἡμεῖς δεχόμεθα· ῥαδίως
 δὲ γυναικὶ αὐτὴ συνετύγχανεν ὁ Ὑπάτιος. Καὶ λέγουσιν
 αὐτῷ· Ὅτι εἰ δέξεται ἡμᾶς ἡ Ἀγιστοσύνη σου βουλόμεθα,
 τοῦ Θεοῦ παρέχοντος, διὰ τῶν χειρῶν σου λαβεῖν τὸ
 ἅγιον βάπτισμα· ἦσαν γὰρ πάντῃ ὀφειληθέντες ὑπὸ τῆς
 νοθεσίας αὐτοῦ, ἀκούσαντες καὶ τὸν βίον αὐτοῦ παρά
 τοῦ πατρῆου αὐτῶν ἀδελφοῦ. Ἐυθύς οὖν ὁ Ὑπάτιος
 εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἐδίδου αὐτοῖς ἀναγιγνώσκειν, καὶ
 ἔλεγεν, Καθεκάστην, Τέκνα, σπουδάσατε τὰς ψυχὰς
 ὑμῶν σώσαι, ὅτι αὐτὸ κέρδος ἔχετε ἀπὸ τοῦ κόσμου· τὰ
 γὰρ ἄλλα πάντα ὧδε μένουσιν· ἦσαν γὰρ σφόδρα εὐποροὶ
 σεμνῶς βιοῦντες. Ὡς οὖν ἐβάπτισεν αὐτοὺς, τοσαῦτον
 εἰς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐξελέθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ὡς νοήσαι
 τοὺς παρεστῶτας, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἠρπάγη ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς· πρὶν γὰρ τοῦ ἐπιεῦσαι αὐτὸν εἰς τὸ βάπτισ-
 θῆναι ἐμεγαλύνθη ἐν τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν διάγων-
 ὄντε δὲ ἐβάπτισθη, τοσαῦτον ἐπληρώθη κατανώξεως ἀπὸ
 τοῦ Θεοῦ, ὡς εὐθύς ἀποτάξασθαι πᾶσι τοῖς τοῦ βίου
 πράγμασιν, καὶ μηδὲν ἄλλο μεριμᾶν, εἰ μὴ πῶς ἀρίστη
 τῷ Θεῷ νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας εὐχόμενος καὶ κλαίον
 καὶ ἡμᾶς εἰς κατανώξιν ἔφερεν· ἐταπεινωρόναι δὲ καὶ
 ἠγάπητο ἑαυτὸν ἔσχον πάντων. Καὶ ὁ ἅγιος Ὑπάτιος
 ἠγάπη αὐτὸν, καὶ ἰδὼν τὴν μεταβολὴν τὴν ἐξ ἁγίου
 Πνεύματος γενομένην, ἐβουλόθη κατασχῆναι αὐτὸν παρ'
 ἑαυτοῦ. Ἐκείνος δὲ ἔλεγεν ἀπελθεῖν, καὶ σώσαι τὴν ἑαυτοῦ
 γαμετήν· Ὁ δὲ Ὑπάτιος εἶπεν αὐτῷ· Ἐὰν ἀπελθῆς, εὐθέως
 χειροτονουσί σε Πρεσβύτερον· καὶ καθὼς εἶπεν αὐτῷ,
 οὕτως καὶ ἐγένετο. Καὶ χειροτονήσας μετὰ τῆς ἑαυτοῦ
 γαμετῆς, καὶ συνίκοισιν μετ' ἀλλήλων ἀγνῶς ὡς δύο
 ἀδελφοὶ, καὶ ἐκλήσας τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ὑπατίου,
 εὐλαβῶς διήγειν, ὡς πάντας ὀφειλίσθαι εἰς αὐτὸν, καὶ
 βουλόμενος μιμνήσθαι τὸν Ἄβδᾶν, πόθῳ κινούμενος, ἤτι-
 σεν ἐγγραφεῖν τὸν βίον τοῦ Ἄβδᾶ. Μετ' ὀλίγου δὲ καὶ
 ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατήξυθη Πρεσβυτερίου, καὶ ὁμοθυ-
 μάδην κατοικοῦντες, ἕκτερός ἐδούλευσαν τῷ Θεῷ.

48 Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι ἰδόντες τὸν Ὑπάτιον, πόθῳ
 ἔλαβον τοῦ βαπτισθῆναι ὑπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ· Πόσους
 δὲ καὶ ἀπὸ αἱρέσεων καὶ ἀπὸ ἐθνῶν ἐπέστρεψεν, καὶ
 Μοναχοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο, καταφρονούντες τοῦ κόσμου·
 Πόσοι χειμαζόμενοι ἐν πράγμασιν, κατέφευγον πρὸς τὸν
 Θεὸν καὶ πρὸς αὐτὸν, καὶ βοήθειās ἐτύγγανον· πᾶσι
 γὰρ περιβόητος γενόμενος, παρά πάντων ἠκούετο· τίς γὰρ
 ξένος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀνεπαύετο; ἢ τίς
 λυπούμενος οὐ παρεμυθεῖτο; τοῖς γὰρ πᾶσχουσι συνέ-
 πασγεν, καὶ ταῖς ὀλιγοροῦσιν ἐν τῇ ἀσκήσει προθυμίᾳ
 ἐδίδαν· ὁρῶντες γὰρ πάντες γέροντα αὐτὸν καὶ οὕτως
 ἀγνῶνιζόμενον, προθυμίᾳ ἐλάμβανον. Περὶ δὲ τραυ-
 ματικῶν, ἢ χωλῶν, ἢ τυφλῶν, ἢ παραλυτικῶν, ἢ ἀρρώ-
 στων, ὅσους ὁ Κύριος ἰάτο διὰ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ, οὕτε
 ἐξηγήσασθαι τὸ καθ' ἐν δυνατὸν. Ἀκούσαντες δὲ περὶ αὐτοῦ
 ἐν τῇ Δύσει, καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἔγραφον αὐτῷ ὡς
 Πατρί, καὶ εὐλογίαις ἀπέστειλλον αὐτῷ ἀπὸ Ἱεροσολύμων,
 καὶ Ἀιγυπτου, καὶ Συρίας, καὶ Ῥώμης, Ἀσίας τε, καὶ
 Θεσσαλονίκης· πάντες οἱ Ἀρχιμανδρίται, καὶ οἱ Ἐπί-
 σκοποι, καὶ ἄνδρες εὐλαβεῖς ἐκ τῆς ἐρχομῆς ἤρχοντο
 ἀντίγραφα δεχέσθαι παρ' αὐτοῦ καὶ εὐλογίαις. Ὁ δὲ ἀν-
 τίγραφον παρακλήων πάντας ἵνα εὐχονται ὑπὲρ αὐτοῦ,
 ὅπως μετὰ καλοῦ περάσωμέν, φησιν, τὸν αἰῶνα τοῦτου.

49 Ὁ δὲ εὐσεβέστατος Βασιλεὺς Θεοδοσίος δευτέρου
 θεασάμενος αὐτὸν, περιεπλάκη ἀσπαζόμενος αὐτὸν καὶ
 λέγων· Καθὼς ἠκούσα, οὕτως καὶ εἶδον· πυκνότερον δὲ
 ἔγραψεν ὡς Πατρί καὶ παρεκάλει αὐτὸν τοῦ ἀντιγράψαι,
 καὶ ἀντιγράψαι αὐτῷ τὴν εὐχὴν ταύτην ὡς Χριστιανῶν·
 Δώη σοι Κύριος ἐν τελείᾳ καρδίᾳ ἐκζητεῖν τὰ δικαιοῦματα
 αὐτοῦ. Αἱ δὲ τρεῖς Βασιλισσῆαι καὶ ἀδελφαὶ τοῦ Βασιλέως
 ποθήσασαι ἰδεῖν τὸν Ὑπάτιον, ἔρχονται πλησίον τοῦ
 Ἀποστολείου εἰς τὸ παλάτιον, καὶ δηλοῦσιν αὐτῷ· Ἐλθέ,
 ἵνα σε ἴδωμεν, ἢ ἐρχόμεθα ἡμεῖς πρὸς σε ἵνα εὐλογηθῶ-

Junii T. IV.

quædam petita te munusculum aliquod, et hedia D
 exspectat. Quibus Hypatius, omnia per gratiam Dei A CALLINICO
 cognoscens, sic respondit : Quin nos potius munu-
 sculum accipimus : non enim facile cum muliere
 agebat Sanctus. Ipsi vere dixerunt ; Si suscipiat nos
 Sanctitas tua, volumus per Dei gratiam e manibus
 tuis accipere baptismum : multum enim fuerant
 ædificati ejus exhortatione, et iis quæ prius de vita
 ejus ex fratre priore audiverant. Qua propter
 Deo gratias agens Hypatius, dedit eis quæ lege-
 rent et ipsos sic admonerat : Satagite quotidie filii
 salvare animas vestras : hoc enim lucrum feretis
 ex mundo ; quia alia omnia hic retinent : erant
 enim valde divites et splendide vivebant. Cum eos
 baptizasset, tam copiosa Spiritus Sancti gratia su-
 pra unum eorum effusa est, ut circumstantes existi-
 marent animam ipsius rapi in cœlum : prius enim
 quam baptizaretur, extullebatur tractans seculi ne-
 gotia : post baptismum vero tanta compunctionis
 gratia repletus fuit a Deo, ut statim renuntiaverit
 omnibus mundi rebus, et aliud nihil curaret, quam
 quomodo Deo placeret : noctu quippe ac die orans
 et plorans nos quoque ad compunctionem movebat
 humiliabatque se, et novissimum omnium reputabat.
 Ideo S. Hypatius diligebat eum, et videns mutatio-
 nem talem ex Spiritu sancto esse, volebat eum apud
 se retinere : ipse vero dicebat, abire se velle et sal-
 vare etiam conjugem suam. Cui Hypatius : Si abieris,
 continuo te ordinabunt presbyterum ; factumque est
 sicut dixerat Sanctus. Ordinatus vero cum conjugē
 sua vixit tamquam cum sorore ; et imitatus vitam
 Hypatii, tam pie suam instituit, ut omnes vehe-
 menter ædificaret : utque melius Abbatis mores in se
 exprimeret, rogavit vitam ipsius sibi describi. Sed et
 fratre ipsius haud diu post ad presbyteratum
 evecto, insimul habitantes unanimiter serviebat
 Deo.

48 Quam multi videntes Hypatium accendebantur
 desiderio baptismi de manibus ejus suscipiendi !
 Quam multos ab heresi et Gentilismo convertit,
 ex quibus etiam Monachi facti plures despexerunt
 mundum ! Quam multi negotiis secularibus inmersi
 ad Deum ipsamque confugerunt, opportune adjuti !
 Celebris enim apud omnes ab omnibus audiebatur.
 Quis peregrinus ad eum venit, et non suscipiebatur ?
 Quis afflictus non accipiebat solatium ? Patientibus
 enim compatiebatur, et in exercitatione deficientibus
 nddebat animos : quia videntes senem tam viriliter
 certantem, alacriores fiebant. Vulneratorum autem,
 claudorum, paralyticorum, aut aliter infirmorum,
 per ejus preces a Deo sanatorum, sigillatim reddere
 rationem impossibile est. Quotquot ipsius famam
 audiebant in Oriente et Occidente, ipsi tamquam
 patri suo scribebant, ipsique mittebant eulogias ab
 Hierosolymis, Ægypto, Syria, Roma, Asia, Thessa-
 lonica. Episcopi et Archimandritæ omnes et religio-
 siores quique Eremicolæ, rogabant eum ut rescripta
 et benedictiones ipsius mererentur accipere : ipse
 vero rescribebat cunctis, rogans ut pro se orarent,
 Quatenus, inquebat, cum virtute transeamus per
 hoc seculum.

49 Cuiusmodi Imperator Theodosius semel ite-
 rumque eum visitans, complexus eum est cum osculo,
 dixitque, Sicut audiivi ita et vidi : sæpius etiam ei
 scribens, rescribi sibi petebat : eique tamquam
 Christiano rescribens sic apprecabatur : Det tibi
 Dominus in corde perfecto exquirere justificationes
 ejus. Tres autem Reginæ, Imperatoris sorores, de-
 siderantes videre Hypatium, veniebant in palatium
 vicinum ecclesiæ Apostolorum eique misso nuntio
 dicebant ; Veni ut videamus te, aut nos ipsæ ve-
 nemus ad te benedictionem percepturæ. Ipse vero

35 necessitate

quorum uni
 insigniter
 proficenti

E
 prædicit.
 ordinandum
 Presbyterum

Uique cele-
 bris

F

undique
 consultur

expetitur
 ab Imperato-
 re,

ejusque so-
 roribus.

A necessitate coactus, eo quod Christum diligebant, ibat, et sua instructione edificabat; factaque pro iis oratione benedicens recedebat.

Eulogias ejus sanatur oculus p[er]ne evulsus,

et naufragæ merces non humectantur,

30 Alias Scholastici duo in ipsius deducti notitiam, ipsi adhæserant tanquam Patri, admirantes ipsius sapientiam et conversationem, nobisque narraverunt mirabilia multa quæ in viro notaverant: quorum aliqui etiam hoc referebant; cum aliquando in propriam nostram regionem reverteremur, puer quidam servilis conditionis oculo impigit in lignum, sic ut carnes ipsius oculi extrorsum pendentes prolapsuræ viderentur. Omnibus autem flentibus, neque scientibus quid agerent, unus ex conservis dixit: Adferre eulogias S. Hypatii, et sanabitur oculus ejus. Miserunt ergo et acceperunt et aqua macerantes imposuerunt oculo ejus: postridie vero dissolventes, invenerunt illum sanum atque integrum, sicut oculum alium; atque omnes glorificaverunt Deum. Alii similiter sæpe numero referebant quod se procul et in periculo positos salvaverit Dominus per eulogias ejus. Horum unus aliquando naufragium passus, indeque una cum sociis salvatus (nam navis tota funditus perierat) narravit quomodo duo ex nautis totidem sarcinas pannorum holoseriicorum apprehenderant: quærentibus autem illis eujusnam essent; dixit homo iste: Solvite ipsas, et si ibi inveneritis S. Hypatii eulogias, meæ sunt. Aperuerunt ergo, itaque invenerunt et dederunt gloriam Deo nihilque madefactum repererunt, nisi vestem exteriorem.

cessat ab equis publicis mullectum,

et ab animalibus rusticorum.

51 In vicinia monasterii stabulum erat, in eoque equi cursus publici, quod ingressus Dæmon animalia occidit: venit ergo stabularius clamans, et proci-dens ad genua Sancti, qui benedicens aquam, ipsi dedit: Hac, inquit, asperge domum et equos, addensque et eulogiam, dixit, Suspende ipsam in stabulo et aufugiet dæmon. Fecit homo quod jussus erat, nec ultra animal ullum mortuum est, demone aufugiente. Multos quoque rusticorum vehementer affligebat dæmon, in Domos eorum ingressus, et vel bovem vel ovem occidens: tunc autem confestim recurrerunt ad ipsum, plangentes et orantes, ut veniens ad se orationem funderet; quo facto Dominus ipsos curabat.

Consultus de reditu Nestorii,

execratur e us fautores,

et catholicos in fide confirmat.

52 Din post mulctatum exilio Nestorium, venerunt ad Sanctum multi in dignitate positi, nec non Clerici et religiosi Eremitæ, interrogantes, eum, num qua ratione fieri posset ut Constantinopolim reverteretur Nestorius: ille vero respondebat si tempus adsit Antichristi, oportebit ipsum reverti: sin vero necdum tempus ejus venit, neque Nestorio redeundi est tempus: nam hujus doctrina illius præludium est. Vere Fratres erubescite ad impietatem loquentium cum eo, vel pro eo, et audentium probare nefanda illa quæ Nestorius sociique ipsius, nimium sibi complacentes, aggressi non intellexerunt: in quos ira Dei vigilabit et perditio eorum non dormitabit, nisi conversi fuerint et pœnitentes recesserint ab errore istius impii. Nobis autem contingat, illuminatis oculis mentis, gradi per viam veritatis, eamque fidem tenere, quam tradiderunt nobis Apostoli, adorando unum Deum in tribus Personis: unum enim est voluntas, una potestas, una Deitas, unum regnum Patris et Filii et Spiritus sancti: item Unigeniti vera incarnatio corpus assumptis ex Spiritu sancto et Maria virgine, secundum Patrum traditionem, et in carne apparentis nobis, ac divina et stupenda miracula patrantis, in eademque carne pro nobis passi crucem et mortem, nos quoque secum resuscitantis prostratos a peccatis et reducentis ad priorem beatitudinem. Talia docentem, qui audiebant lætabantur plurimum ipsumque amplexabantur bene instructi.

μεν. Ὅδὲ ἀνομιμασθεῖς, ὅτι τὸν Χριστὸν ἀρχιπῶσαν, ἀπέληθεν, καὶ ὠρεῖσας αὐτὰς διὰ τῆς νοουθεσίας αὐτοῦ καὶ εὐχῆν ποιήσας, εὐλόγησεν αὐτὰς καὶ ἀνεχώρησεν.

50 Ἄλλοι σχολαστικοὶ δύο ἐγνωσθήσαν αὐτῷ, καὶ ἐσύγχωρον ὡς πρὸς Πατέρα, θαυμάζοντες αὐτοῦ καὶ τὸν σύνεσιν, καὶ τὸν βίον· οἱ τινες διαγέσσαντο ἡμῖν πολλὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐωρακέναι ἐν τῷ ἀνδρὶ· ἐξ ὧν τινες καὶ τοῦτο ἔλεγον, Ὅτι ἀπέληθμεν εἰς τὸ ἴδιον χωρίον, παιδίον δὲ δουλαίον αὐτῶν ἐκρούσεν τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ἐν ξύλῳ, ὡς τὰς σάρκας τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ κρεμάσθαι εἰς τὸ ἐκπεσεῖν κλαίωντων δὲ πάντων, τί ποιῆσαι οὐκ ἔστιν· εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν σύνδουλος λέγει· Φέρετε εὐλόγια τοῦ ἁγίου Ὑπατίου, καὶ ἰάσται ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ. Ἀποστείλαντες δὲ καὶ λαθόντες εὐλόγιον παρὰ τοῦ ἁγίου, ἤγαγον, καὶ βρέξαντες ἐν ὕδατι ἐπέδρασαν τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ, καὶ τῇ ἐπιύριον λύσαντες, εὔρον αὐτὸν ἡγιῶ, καὶ ὀλόκληρον ὡς τὸν ἄλλον αὐτοῦ ὀφθαλμὸν, καὶ πάντες ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Καὶ ἄλλοι πολλὰκις διαγέσσαντο, ὅτι μακρὰν εὐρεθέντες, καὶ κινδύνοις περιπεσόντες, διὰ τῶν εὐλογιῶν τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς· εἰς γὰρ ποτε ναυαγήσας, καὶ διασωθείς σὺν τοῖς ἀνθρώποις, τὰ γὰρ τοῦ πλοίου ἀπόλητο πάντα, δύο τινὲς ἐξ αὐτῶν τῶν ναυτῶν ἐδράξατο δύο προσωπῖα ἀ ὀλοσκήρικον, ἐξήτουν δὲ τίνος εἰσίν. Τότε λέγει ὁ ἀνθρώπος· Λύσατε, καὶ ἐὰν εὐρεθῶσιν εὐλόγια τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ἐμὰ ἐστίν. Καὶ λύσαντες εὔρον ὡς τῶν, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, ὅτι οὐκ ἐβράχη εἰ μὴ ἐν ἱμάτιον.

51 Πλείσιον δὲ τῆς μονῆς σταυλὸς ἡ ὑπὲργεν, ἐν ᾧ εἰσίν οἱ ἵπποι τοῦ Δρόμου c, καὶ εἰσελθὼν δαιμόνιον ἐφόρνευεν τοὺς ἵππους. Ὅδὲ σταυλιστῆς ἦλθεν βοῶν, καὶ προσπίπτων τῷ ἁγίῳ. Ὅδὲ εὐλογήσας ὕδωρ δέδωκεν αὐτῷ λέγων· Ράνον ἐν τῷ οἴκῳ καὶ εἰς τοὺς ἵππους· θὼς δὲ αὐτῷ καὶ εὐλόγιον εἶπεν· Κρέμασον αὐτὴν ἐν τῷ οἰκήματι, καὶ ὁ δαίμων φεύξεται. Ἀπελθὼν δὲ ἐκείνος καὶ ποιήσας ὡς ἐκελεύσθη παρὰ τοῦ ἁγίου, οὐκ ἔτι ἄλλο ζῶον ἀπέθανεν, τοῦ δαίμονος ἀποδράσαντος. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν χωρικῶν εἰς τοὺς οἴκους εἰσελθὼν δαιμόνιον ἐβλίβεν σφιδρώς, αποκτένον ἢ βοῦν, ἢ πρόβατον. Οἱ δὲ χωρικοὶ εὐθέως ἦλθον πρὸς αὐτὸν κλαίοντες, ὅπως ἀπελθὼν ποιήσῃ εὐχῆν, ἀπελθόντος δὲ αὐτοῦ, καὶ εὐχῆν ποιήσαντος, ὁ Κύριος ἰάσατο αὐτούς.

52 Μετὰ δὲ πολλὸν χρόνον τοῦ ἐξορισθῆναι Νεστόριον, ἤρχοντο πολλὰκις καὶ Ἄξιωματικοὶ, καὶ εὐλαβεῖς Ἀσκηταί, καὶ ἡρώτων αὐτόν, εἰ δυνατόν ἐλθεῖν Νεστόριον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὅδὲ πρὸς αὐτούς ἔλεγεν· Ἐἰ ἐστὶν καιρὸς τοῦ Ἀντιχρίστου, δεῖ Νεστόριον ἐλθεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰ δὲ καιρὸς οὐκ ἐστὶν τοῦ Ἀντιχρίστου, οὐδὲ Νεστόριον τοῦ ἐλθεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἡ γὰρ διδοχὴ Νεστορίου προετοιμασία τοῦ Ἀντιχρίστου ἐστίν· ὄντως γὰρ Ἄδελφοί ἐρυθρῶ τὴν ἀπέδειξαν τῶν τὰ ἐκείνου λαλοῦντων, καὶ τὰ ἀκατάληπτα οἰόμενον τολμήσῃ αὐθαδεῖς ἃ οὐχ ἐωράκασιν ἐμθετεύοντες Νεστόριος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἰς οὓς ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ γρηγορεῖ, καὶ ἡ ἀπόλεια αὐτῶν οὐ νυστάξει, ἐὰν μὴ ἐπιστρέψωσιν, καὶ μετανοήσωσιν ἐκ τῆς ἀπάτης αὐτῶν τῆς παρονομοῦ· ἡμᾶς δὲ γένοιτο πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς δικαιοσύνης ἔχοντας, βαδίζειν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ τρίβον, καὶ τὴν πίστιν, ἣν παρέδωκεν ἡμῖν οἱ Ἀπόστολοι κατέχειν, προσκυνούντες ἕνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν· ἐν γὰρ θελήματι, μία δύναμις, μία θεότης, μία βασιλεία Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ὅτε τοῦ Μονογενοῦς ἐν κληρώπῃσι ἀληθῆς, σαρκιωθέντος ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου κατὰ τὴν τῶν Πατέρων εὐσεβῆ παράδοσιν, καὶ ἐν σαρκὶ φανερωθέντος ἡμῖν, καὶ θαύματα ἐργασσομένου θεῖα καὶ παράδοξα, καὶ παθόντος σαρκὶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρὸν τε καὶ θάνατον, καὶ συνασθῆσαντος ἡμᾶς ἐκ αὐτῷ τὸν ἐπὶ ἁμαρτιῶν κατεβραχήμενος, καὶ ἀναγογόντος ἡμᾶς εἰς τὴν πρώτην μακαριότητα. Οἱ μὲν οὖν ἀκούοντες ἔχαιρον, καὶ ἠσπάζοντο αὐτὸν καλῶς διδασκόμενοι.

A 53 Ποτέ δὲ ἀπίουτος αὐτοῦ ἐν Κυριακῇ εἰς τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους, εὐρέθη τις γυνὴ ξένη βρώσῃ, καὶ ἐλεγγόμενη, καὶ ὀρκίζουσα ἔλεγεν· Τί μοι καὶ σοὶ ὦ Ὑπατίε, μὴ με βασανίσῃς, καὶ εἰσελθοῦσα εἰς τοῦ προθύρου, ἔμεινεν συγκλωσάσα ἕως ἀπολύσεως· καὶ εὐθέως ἐξελθὼν ἐσφραγίσεν αὐτήν, ποιήσας εὐχὴν· ἐκείνη δὲ πεσοῦσα εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἰσχυράσασα μίαν βροπὴν, ἀνέστη σωφρονουσα, τοῦ Θεοῦ τὴν ἰακὴν αὐτῆ πασχούτος διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ Ἀγίου. Ἄλλος τις νεώτερος, ὀνόματι Ἀλέξανδρος ἠγέθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς, κλαίουτος καὶ παρακαλοῦντος τὸν Ἄγιον περὶ τοῦ ἰδίου υἱοῦ. Ὁδὲ λέγει, Ἔασον αὐτὸν παραμείναι ἐν τῇ μοναστηρίῳ. Παραμεινόντος δὲ αὐτοῦ τεσσαράκοντα ὄνσεκαθῶς· εἶπεν ὁ θαμίμων ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ· θέλω προσευχθῆναι τοῦ Ἀγίου ἐξήλθεν ὁ θαμίμων ἐλλαχθήσας μεγάλῃ. Ἄλλον πάλιν νεανίσκον ὀνόματι Στέφανον ἠνεγκεν ἡ ἰδία μητὴρ θεοῦ ὑπὸ θαμίμωνος ἐλαυνόμενον· οὐ γὰρ ἠδύνατο παρσμένειν ἐν ἐνὶ τόπῳ, πελαζόμενος εἰς ἀτοπίαν· τοσοῦτον γὰρ ἦν δυνατὸς, ὡς περιγίνεσθαι αὐτὸν δέκα ἀνδρῶν, καὶ τὰς ἀλύσεις ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ὡς ξύλα συντριβῆεν. Παραμείνας δὲ ἐν τῇ μοναστηρίῳ, καὶ ὑγιὲς γενόμενος διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, ἀπελθὼν πάλιν εἰς τὰς νεωτερικὰς ἀτάξιας τοῦ κόσμου περιεπάτει· οὐκ ἐπέστρεψεν πάλιν ἐπ' αὐτὸν ὁ θαμίμων. Καὶ πάλιν δῆσσαντες αὐτὸν, ἔφερον πρὸς τὸν Ἄγιον, ὃν τινα ἴατο ὁ Θεὸς διὰ τῆς παρακλήσεως τοῦ Ἀγίου· τοῦτο δὲ ἐποίησεν καὶ πρῶτον, καὶ δεῦτερον, καὶ τρίτον, καὶ τεταρτον, ὡς διηθέλει τετραετῆ χρόνον. Ὑστερον δὲ ἐπεχειρήσεν ὁ θαμίμων καὶ γόνου ποιῆσαι, σκάννον γὰρ μέγα ἐπύραξ, κοιμημένων τῶν Ἀδελφῶν εἰς τὸ μεσημβρινόν, κατὰ κεφαλῆς ἠδούλετο κραίνειν· ἀλλ' ὁ Κύριος οὐ συνεχώρησεν αὐτῷ· φυλάττει γὰρ Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ὁσίων αὐτοῦ· εἰς γὰρ τῶν νεανίσκων, ἐξυπνίσας ἐκράτησεν αὐτὸν, καὶ θορύβου γενομένου, μίλις ἔδησαν αὐτὸν λς, ὡς ἐξ αὐτῶν ἔδθηεν δύο, τοῦ ἐνὸς τὸν βραχίονα, καὶ τοῦ ἄλλου τὸν ὀγκυλον ἀπέτεμεν. Ὁδὲ Κύριος διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ δούλου αὐτοῦ Ὑπατίου κακίονον εἰς τέλος ἴασατο, καὶ οὐκ ἔτι ἐλκυσίασεν αὐτῷ ὁ θαμίμων, καὶ τοὺς ἀρχιέντας ἐθεοάπευσεν.

B 54 Ἄλλον ἀγροικὸν ὀνόματι Τρίφωνα ἠνεγκεν σεσηπύτα ἔχοντα τὸν πόδα, πρὸς τὸ θεραπευθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἀγίου. Ὁδὲ δούλος τοῦ Θεοῦ προσκαλεσάμενος ἔμπειρον ἰατρὸν, ὅπως δι' ἐπιστήμης τὸ ὅστέον τὸ λεγόμενον καλαμίσκον ἐκκόψῃ, ἐκείνου δὲ λέγοντος μάλλον ἀποκόψωμεν τὸν πόδα ἀπὸ τοῦ γυνάτου, ὁ Ὑπάτιος εὐξάμενος κελύει τὸ ὅστέον ἀρθῆναι. Λαθῶν οὖν ὁ ἰατρὸς τέρετρον καὶ σφύραν ἐκοπτεν τὸ ὅστέον, καὶ ψῆφον ἀπέτελει. Ὁδὲ ἀγροικὸς πονῶν ἔλεγεν· Τί μοι ποεῖτε; ὁ δὲ ἰατρὸς χριέντως λέγει αὐτῷ· Παθάρειν σοι ποιῶμεν χωρὶς ὀστέου· καὶ ἄραυτες τὸ ὅστέον ἀπὸ τοῦ ἀστραγάλου, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὁ Κύριος ἴασατο αὐτὸν ἔχοντα τὸν πόδα χωρὶς ὀστέου. Ἔτεγεν δὲ ὡς πάντες, καὶ ἔκσμεν πλέον τῶν ἄλλων· καὶ οὐδὲν ἐνεμπόδιζεν αὐτὸν ὡς πάντας τοὺς ὀρώωντας δοξάζειν τὸν Θεόν.

C 55 Ἄλλο τε πάλιν λάκκον ὄρυγαν οἱ ἀδελφοί, δύο ὄρυγῶν τὸ βάλθῃς, καὶ ἀνευεγκόντες λίθου μέγαν, οἷου αἴρουσιν ὁκτὼ ἄνδρες, καὶ ἐξ ἄκρου ἀποθήμενοι, ἀπέπεσεν ὁ λίθος, καὶ συνελάθειν δύο ἀδελφούς κάτω ἐν τῇ λάκκῳ. Παραστῶς δὲ ὁ ἄγιος Ὑπάτιος, καὶ θεασάμενος τὸ γεγονός ἐν τῇ καταπίπτειν αὐτοὺς ἀνέκραξεν λέγων· Ἐυλογητὸς Κύριος· καὶ οὐ δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν ἐδλάθει ἀπὸ τοῦ λίθου τὸ σύνολον, εἰ μὴ μόνον ὁ εἰς ἐδράξεν τὰ ἱμάτια· ὕδωρ γὰρ ἦν ἐν τῇ λάκκῳ, διὸ καὶ ὠρύγοντες εὐρον καὶ τὸν λίθον, τὸ δὲ ὕδωρ κῦρισκον ὑπὸς ἀρδύου αὐτῶν ὁ κήπος.

56 Ἄλλος τις στρατευόμενος Σκρινιάριος τῶν Ἐπαρχῶν, ὀνόματι Ἐγέρτιος, μέσση ἡλικίαν ἔχων, ἔλλην ὑπῆρχεν· βουλήματος δὲ ὁ Θεὸς σώσαι αὐτὸν, οἰκονομῆ ἀπολύσαι αὐτὸν χαρτία, καὶ ἦν ἀκούων περὶ Ὑπατίου, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν προσπίπτων αὐτῷ καὶ λέγων· Ἐδῆμι ἵνα εὐρεθῇ τὰ χαρτία καὶ πιστεύω τῷ Θεῷ· ἐπεὶ ἐὰν μὴ εὐρεθῇ, φρυγῆ χροῖμαι, ἢ ἄλλο τι κακὸν ἐπινοῶ, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ Ἀρχόντος ἀνακρεθῶ. Ὁδὲ ἐνουθέτησεν

53 Cum die quadam Dominica iret ad Apostolorum ecclesiam, occurrit ei peregrina quaedam vociferans atque increpans eum hisce verbis : Quid tibi et mihi Hypati? ne me torqueas : prosecutaque eum usque ad vestibulum, mansit ibi d... quoad populus dimitteretur. Ille vero mox egressus consignavit eam, oravitque; quæ procidens ad pedes ejus modicumque quiescens, surrexit sanæ menti reddita. Deo ipsi sanitatem præstante per impositionem manuum S. Hypatii. Alius quidam juvenis nomine Alexander adductus a patre suo est flente atque plorante, et Sanctum pro filio suo deprecante : qui dixit : Permittit hunc manere in monasterio. Manente autem eo istic per dies quadraginta, difficile fuit ejicere dæmonium quo possidebatur. Tandem tamen exivit dæmon multa garriens. Similem alium nomine Stephanum mater adduxit dire vexatum a dæmone : non enim poterat manere in eodem loco ex insania vagabundus : erat autem tam robustus, ut decem viris esset superior, et vincula manibus imposita tamquam ligna frangeret. Manens autem in monasterio et per servi Dei preces sanus effectus, abiit, iterumque ad juveniles seculi ineptias deflexit : quapropter in ipsum iterum reversus est dæmon, ideoque rursus ligantes eum adduxerunt Sancto; quem Deus sanavit per intercessionem Sancti. Hoc vero factum est semel, bis, ter, et quater per spatium annorum quatuor : ac denique conatus est dæmon per eum stragem magnam edere; scamnum enim grande tollens inter dormientes sub meridiem Fratres, volebat ipsis capita collidere; sed non permisit cum Deus : custodit enim Dominus animas Sanctorum suorum; quia unus juniorum expergiscens apprehendit eum, et tumultu facto, regre Fratres triginta sex vincere eum potuerunt : qui tamen duos eorum morsibus appetens, uni adnordit brachium, alteri digitum abstulit. Deus autem per famuli sui preces ipsum sanavit, neque ad eum accessit dæmonium; curati sunt etiam qui fuerant vulnerati.

54 Rusticum etiam nomine Triphonem curandum Sancto adduxerunt, cui pes computruerat. Servus autem Dei accersivit expertum medicum, ut secundum artem suam os, quod radiolus vocatur, excinderet. Verum hic, Tibiam potius, inquit, a genu abscindemus : sed perstitit Sanctus jubens solum os tolli : quapropter medicus, cuncto malleoque arrepto, os amputavit cum fragore : dolens autem rusticus, Quid mihi facitis? inquit, cui subrideas medicus, Pedunculum tibi ab osse removemus. Cumque os abstulissent a talo, intra breve tempus sanatus æger a Deo est, habens pedem absque osse illo, currebatque ut ceteri, et operabatur plusquam alii, citra ullum impedimentum, ad omnium intuentium stupore.

55 Cisternam aliquando fodiebant Fratres profundam orgyas duas; unde effuentes lapidem grandem, qualem octo viri tollere poterant, atque in margine locantes, excidere eum sibi passi sunt, supra duos qui intra cisternam erant Fratres : quod videns qui adstabat Sanctus in ipso saxi lapsu exclamavit, dicens : Benedictus Dominus : et nullus eorum qui intus erant læsus est, nisi quod vestimentum unius madefactum fuerit : aqua enim in cisterna erat, cujus causa fodientes, lapidem invenerant : ipsa vero aqua servire debebat ad hortum eorum rigandum.

56 Miles quidam, Præfectorum Scriniarius, e primævæ ætatis et adhuc gentilis, nomine Egertius, Deo qui salvare ipsum volebat sic disponente, chartas suas amisit, cumque de Hypatio audivisset, venit ad ipsum et procidit dicens : Ora ut scripta mea recipiam, et credo in Deum : si autem : necesse habeo fuga mihi consulere, aut etiam pejus aliquid facere, ne princeps me de medio tollat : qui ei, mul-

D
A. CALLINICO
dæmonem
a muliere

d

et juvene
eiecit :

difficillorem
teritum,
quater regres-
sum, quibus
dæmon rice
omnino supe-
rat.

E

Pedi laboranti
ossiculum
excindi facit

citra nosam.
F

Duo e suis
ruina saxi
abscindos
servat.

G

Scriniario
amissas char-
tas invenire
curens,

tis

A
EX MS. VATIC. *ipsum Christianum et Monachum facit.*
lis exhortato, post factam ad Deum orationem dixit: Abi, et occurret tibi homo, dicetque chartas esse inventas, statimque quod Deo pollicitus es facito, fiasque Christianus. Cum igitur ad tria milliaria processisset, essetque trajecturus, audivit inventas esse chartas: sequebatur enim cum domesticus suus, veritus ne fugam caperet, eique occurrens, nuntiavit repertas esse: quo ille letatus ad Hypatium rediit, gratias Deo agens, neque solum baptizatus est; sed etiam factus Monachus, officium Scrinio in hominem suum transtulit, ipseque vitam religiosam ac probam egit. Factus quoque peregrinorum receptor quotidie plurimos, tam Monachos quam pauperes, hospitio exceptos cibo reficiebat ex iis que Deus ipsi militanti contulerat.

αὐτὸν παραίνεσεν, καὶ εὐχόμενος τῷ Θεῷ λέγει αὐτῷ· D
"Υπάγε, ἀπαντήσει γὰρ σοι ἄνθρωπος λέγων ὅτι εὕρηται αἱ χάρται, καὶ εὐθὺς, ὡς συνετάξω τῷ Θεῷ, ποιήσου καὶ γενεὴν χριστιανῶν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν τρία σμεία, ἦδη μιλίων πέραν, ἤκουσεν ὅτι εὕρηται τὰ χαρτῆα· κατεδίωκεν γὰρ αὐτὸν ἴδιος αὐτοῦ ἄνθρωπος, νομίσας ὅτι ἀπέδρα καὶ ἀπαντήσας, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ὅτι εὕρηται αἱ χάρται.
Ἐκεῖνος δὲ περιχαρῆς γενόμενος, ἀνέκλιψεν πρὸς τὸν Ὑπάτιον, εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐ μόνου ἐπίστευσε τῷ Θεῷ, καὶ ἐδραπέσθη, ἀλλὰ καὶ ἀπετάξατο στήσας γὰρ ἴδιον ἄνθρωπον εἰς τὸ Σακρινεῖον, αὐτὸς σεμνὸν βίον καὶ εὐλαβῆ διήγεν. Καὶ γενόμενος ζηνοδόχος, ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας ἐξενούγει καὶ μονάζοντας καὶ πτωχοὺς ἱκανοὺς τὴν τροφὴν ἀποπέμνων, ἐξ ὧν ἐδύνατο αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐν τῇ στρατείᾳ.

ANNOTATA D. P.

a *Πρασιόριον, fascis complicatorum punnorum a latina voce pressus nuncupari videtur, ubi necdum repertu vox: solent autem complicati punni paxo comprimmi in fasces quadratos, ut notum est.*

b *Στάσις vel στάσιον, vox graecolatina teste Eustatio, de quo vide pluribus agentem Cangium in Glossario Graeco-barbaro.*

c *Δρόμος, cursus publici officium, hodie Postam vacamus, propter dispositas certis intervallis equorum et currum mutandorum stationes.*

d *Quia nequeo certo definire unde, et qua sensu lic usurpetur participium συγκλωσθαι malui alteri id divinandum relinquere, cum absque eo sententia perfecta habeatur.*

e *Quem a Scrinio latina voce Συρικάριον Graeci appellant, alias χειροφύλακα, id est, chartarum custodem: nos a secretis dicimus secretarium, de quo multa erudite Cangius.*

CAPUT VIII.

S. Alexander Acumeta receptus, Monachus praesumptuosus castigatus, superstitiones coercitæ a S. Hypatio.

Alexandrum Abbatem urbe pulsatum cum suis

C *excepit Hypatius et defendit:*
Archimandrita quidam nomine Alexander ex Asia minore adveniens, una cum Monachis circiter centum, domicilium sumpsit in urbe, cujus conversatio omnibus fuit probata: zelo enim vehementi accensus ipsosmet Principes increpabat, si quid ab iis nosset improbe factum. Illi vero communi consilio oxilium ei indixerunt in patriam suam, qui recedens ab urbe cum Monachis suis confugit ad sanctos Apostolos, prope monasterium S. Hypatii. Episcopus vero, accepto a Principibus mandato, ut illos inde expelleret; misit turbam hominum, qui Alexandrum cum suis Monachis verberibus caesos ab ecclesia eiecerunt. Bajulantes ergo Abbatem summi Fratres ad monasterium (nec enim praevulneribus ambulare poterat) obviam sibi habuerunt Hypatium, qui omnes suscepit, et apud se habuit, donec illorum vulnera curarentur. Chalcedonis autem Episcopus misit Hypatio, qui diceret, ipsum quoque, eo quod Alexandrum suscepisset, postero die expellendum: cui ille renuntiari haec iussit: Sic erit qui ipsum tetigerit, ac si tetigisset pupillam oculorum ipsius Domini. Sequenti ergo mane misit Episcopus Decanos oratoriorum, et pauperes et quosdam ex ergastulis, Clericosque cum duobus asinis, quibus impositi in exilium abirent. Rustici vero id aegre ferentes miserunt Hypatio, quod si mandaret, venturi essent omnesque in fugam acturi. Verum respondit illo; Sinite ipsos agere filii: si enim Dei voluntas non est, ut hinc ubeamus, ipse illos fugabit. Praeparantibus ergo utrimque se Fratribus ad decessum, et valentibus benedictionis causa unum saltem librum pro via esse, ecce Decanus Palatii, Ephippus nomine, cum id quod fiebat didicisset, processit in medium, clamavitque: Date Notarium et dato nomina singulorum: Imperatrix enim mandavit sibi renuntiari quinam sint qui fa-

clera vim famam.

" *F*
Άλλο τε πάλιν Ἀρχιμανδρίτης τις, ὀνόματι Ἀλέξανδρος, ἔλθων ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ σὺν αὐτῷ Ἀδελφοὶ ὡς ἑκατὸν ἦσαν ἐν τῇ πόλει· καὶ ἡ πολιτεία αὐτοῦ ἐπίδοξος πάσῃ ἐγένετο, ζήλοισι γὰρ ἦν εἰς ἄκρον, καὶ ζήλῳ φερόμενος ἠλεγχε τοὺς Ἀρχόντας, εἴτε ἂν συνέγνω ἄτοπον· ἐκεῖνοι δὲ μίαν βουλήν ποιήσαντες, ἐξώρισαν αὐτὸν, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα. Ἐκεῖνος δὲ ἄμα τοῖς ἀδελφοῖς ἐξελθὼν ἐκ τῆς πόλεως, ἔρχεται καὶ καταφεύγει εἰς τοὺς Ἀποστόλους πλησίον τῆς μονῆς Ὑπατίου. Καὶ ἀποστέλλει ὁ Ἐπίσκοπος ὄγλους διὰ τὸ κέλευσμα τῶν Ἀρχόντων, ἵνα διώξωσιν αὐτοὺς ἐκεῖθεν· οἱ δὲ ὄγλοι ἐλθόντες καὶ τοὺς Ἀδελφούς σὺν τῷ Ἀλέξανδρῳ δῆραντες, ἐξέβαλον τοὺς Ἀποστολείου· τοὺς δὲ καὶ ἐτραυματίασαν. Βαστάζοντες λοιπὸν οἱ ἀδελφοὶ τὸν Ἀββᾶν αὐτῶν διέβηκον πλησίον τοῦ μοναστηρίου, οὗ γὰρ ἤθύνετο περιπατεῖν διὰ τῆς πληρίας. Παρούτων οὖν αὐτῶν ἐκείσε, ἐξελθὼν ὁ Ὑπάτιος ἐπέσχεν αὐτοὺς· εἰσαγαγῶν οὖν πάντας ἐν τῇ μοναστηρίῳ ἀνεκτίσαστο, καὶ τὰ τραύματα θεράπευσεν. Ὅδὲ Ἐπίσκοπος χαλκιδόνος ἀποστέλλει λέγων τῷ Ὑπατίῳ, ὅτι ἐδέξω Ἀλέξανδρον, αὐρίου σὺν αὐτῷ διωχθῆναι ἔχεις. Ὅδὲ λέγει τῷ ἀποσταλέντῳ· εἰπέ τῷ Ἐπισκόπῳ· Ὅστις ἐστὶ ὁ ἀπτόμενος αὐτοῦ, ὡς ὁ ἀπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ. Τῇ οὖν ἑσθὲν ἀποστέλλει ὁ Ἐπίσκοπος Δεκανοὺς τῶν μαρτυρίων, καὶ πτωχοὺς καὶ ἐκ τῶν ἐργαστηρίων τινὰς καὶ κληρικοὺς, καὶ βούρονας δύο ἵνα καθίσαντες ὠδεύσωσιν εἰς τὴν ἐξορίαν. Οἱ δὲ ἀγροικοὶ λυπηθέντες ἀποστέλλουσιν πρὸς Ὑπάτιον λέγοντες· κέλευσον, καὶ συναχθέντες διώξωμεν αὐτούς. Ὅδὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐάσατε τέκνα, εἰ γὰρ οὐκ ἐστὶν ἀπὸ Θεοῦ διωχθῆναι ἡμᾶς, ὁ Θεὸς μου διώξει αὐτούς. Ὡς δὲ ἐποιμάσθησαν οἱ ἀδελφοὶ ἀμφότεροι, καὶ ἐδούλειτο ἕκαστος κἂν βιβλίον ἄρα εὐλογίαν εἰς τὴν ὁδὸν, ἰδοὺ Δεκανὸς ἀπὸ τοῦ παλατίου Ἐφίππος, ὃς μαθὼν τὰ γινόμενα, εἰσελθὼν ἐν τῷ ὄγλῳ λέγει· Δότε Notάριον καὶ χάρτην, ὅτε ὑμῶν τὰ ὀνόματα, ἡ Βασιλισσα ἀπέστειλεν μαθεῖν, τίνας εἰσὶν οἱ διώκοντες τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. Καὶ εὐθὺς ἐκεῖνοι

A ἐκεῖνοι ἀκούσαντες, τὰς ὄψεις ἐνεκαλύπτουτο καὶ ἀπεδί-
 δρασκον, ὡς μὴ ἀποληθῆναι ἓνα ἐξ αὐτῶν. Καὶ ἐπληρώθη
 ἡ γραφή ἡ λέγουσα· Πῶς διώζεται εἰς χιλίους, καὶ δύο μι-
 τακινῶσυσιν, μυριάδας, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἀπέδωκε αὐτοῖς ;
 παρεμβλεῖ γὰρ ὁ Ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων
 αὐτοῦ, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Ὁ οὖν Ὑπάτιος χρόνον
 ἀναπαύσας, τὰ πρόβατα σὺν τῇ ποιμένι ἀπέστειλεν.
 Οἱ δὲ εὐχραιστοῦντες ἀπῆλθον ὡς ἀπὸ σκμείων δεκαπέντε
 ἐν ἰδιόζουτι τόπῳ ποιήσαντες μοναστήριον μέγιστον, ἐν ᾧ
 κατοικοῦσιν τριακῶσιτι ἅμα ἀσκηταί, τὸν Θεὸν δοξάζοντες
 ἀκαταπαύστως. Οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ μονάζοντες, οἱ τὸ μονα-
 στήριον τῶν Ἀσωμητῶν οἰκοῦντες.

58 Ἄλλος δὲ μαθητὴς γέγονεν τοῦ ἁγίου Ὑπατίου,
 ὀνόματι Μακάριος· οὗτος δὲ ἐν τῇ κόσμῳ διάκονος, ζῆλον
 εἶχεν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, καὶ ἦν συνοικῶν περίε-
 γγισ ἀνδράσι, ὅθεν καὶ παραλλαξίαν εἶχεν ἀσυμφωνίας
 εἰς τὰς φρένας, ὡς μήτε ἐκεῖνον γινώσκων, τοῦτο ἀσυμ-
 φανές γὰρ ἦν. Οὗτος λατῶν τὸ ἅγιον βάπτισμα, ζῆλον
 καὶ πῆρῃ εὐθιῶς κινούμενος ἐν τῇ μοναστηρίῳ ἐλήλυθεν,
 καὶ ἀποτρέψας τῇ κίσμῳ γέγονεν μοναχός· καὶ το-
 σοῦτον ἤλασεν εἰς ἐπίμονον ἀσκησιν, ἦν γὰρ καὶ τῷ σώ-
 ματι πάνυ σαστικῶς, ὡς κἀμνεῖν αὐτὸν πρὸς τρία ὀνόματα.
 Εἴ ποτε γὰρ κήπου γεωργήσῃ, ἢ ἀμπέλους σκάψῃ, ἢ
 B ἄλλο τι ποιῆσαι ἐπίμονον, οἱ ἐπιτήδειοι τὸ ἔργον εἰς τοῦτο
 τετραμῆνοι εἰσὶν· οἱ δὲ λοιποὶ τρίγισ ἐργάζονται. Ἔστι
 μὲν ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν καλλιγράφος, ὁ δὲ πλύτης καὶ βάρπτης,
 ἄλλος ὑστίαριος, μίᾳ γὰρ θύρᾳ οὖσας, οὗκ ἔστιν τινα
 ἀπὸ τῶν εἰσιέναι ἢ ἐξιέναι ἄλλος ἐπὶ τῶν ζώων τῶν ἀλιθύν-
 των, ἄλλος αἰκιδόμος· καὶ εἶπον χρεῖα οἰκοδομήματος ἦν
 γενέσθαι, πάντες συνήρχοντο ἐκεῖ. Ἄλλος τοῖς ἀρρώστοις
 ὑπέρτερος, ἄλλος εἰς τὸ ἀποδεχέσθαι τοὺς ξένους καὶ ἀνα-
 παύειν· οἱ πάντες δὲ ἐδωμάδας ποιῶντες, ἀλλήλοις τὴν
 ὑπερησίου ἀποδιδοῦσιν, πικρετὸς τῆς κοινῆς τῶν πάντων
 λειτουργίας, καὶ οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῶν ἰδίου
 ἔργου, οὐ προσετέθη ἀπακηδῆσαι εἰς ἄλλο, ἀλλ' ὅπου
 ἐκελεύσθη μένει ἐν τῇ τάξει αὐτοῦ.

59 Ὁ δὲ Μακάριος εἰς ὃ ἂν ἐπετρέπῃ, προθύμως καὶ
 σπουδῶς ἐπεδίδου ἐκαστὸν τῷ μέγῃ, ὡς σκληρῶς τῷ
 Θεῷ δουλεύων, κατὰ τὸν λόγον· Ἐν κόποις περισσοτέ-
 ρως· ἐγκρατεῦόμενος γὰρ πάνυ ἠγρύπνει, πολλῶν καὶ
 τὸ τρίτον τῆς νυκτὸς ὀρθῶς ἵσταμενος κυχεῖτο πικρετῶς
 γὰρ τῆς κοινῆς τῶν πάντων ψαλμωδίας καὶ ἀγρυπνίας,
 εἰς τὸ νυχθήμερον τῶν Δαυὶδ ὅλον δεύτερον ἐμελεῖται. Το-
 σοῦτον δὲ σίγαπῃ ἔσχεν πρὸς τοὺς Ἀδελφοὺς, ὡς μὴ
 C ζητεῖν ποτε τὴν ἰδίαν ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ Ἀδελφοῦ.
 Οὗτοις οὖν δουλεύων τῷ Θεῷ, καὶ πρώτης παραπληξίας
 τῆς ἰκασιν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλαβον. Ποιήσαντος οὖν δεκά
 καὶ ἑκτῶ ἔτη ἐν τῇ μοναστηρίῳ, μὴ θυγηθεὶς ὁ διαβολὸς
 πάθεν αὐτὸν χειρώσασθαι, εὗρεν αὐτὸν σκληρώτερον περὶ
 τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ τοὺς πόνους τῶν ἀρετῶν ἀνα-
 μνησκῶν ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ τινὰς φαντασίας αὐτῷ προ-
 σάγων ἐπὶ στήματι τοῦ Χριστοῦ, τέλος εἰς οἴκῳ αὐτὸν
 ἠγχαλώτευσεν, ὑποβαλὼν αὐτῷ ἐν ταῖς λογισμαῖς, ὅτι
 ὑπὲρ πάντας δίκαιος ἦν· Μιζῶ γὰρ πάντων ἡσικκας,
 καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀγαπᾷ σε, καὶ ἐν σοὶ κατοικεῖ, καὶ διὰ σου
 λαλεῖ τοῖς Ἀδελφοῖς. Χρόνον δὲ παριόντος, ἐκ τῶν λό-
 γων αὐτοῦ ἔργω ὁ Ὑπάτιος, καὶ τινες ἀπὸ τῶν Ἀδελφῶν
 ὅτι πλανᾶται, καὶ νοθεύει αὐτῷ προσέφερον, καὶ οὐκ
 ἐπιέθη αὐτῷ, ἀλλὰ πάντας ἐξεμυκτήριζεν· πεπύρθητο
 γὰρ ὑπὸ τῆς ἐνοσητῆς δεινότητος, τοῦτο δὲ αὐτῷ συνέβη
 διὰ τὸ ἀδιάκριτον. Τοσοῦτον οὖν ἐφρενοβλάθισεν, ὡς
 πέρρησά ἀπαλαῖν τὴν ἅγιον Ὑπάτιον ἀντίρρητον τοῦ
 Χριστοῦ. Ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ἐστίν,
 καὶ ὁ Ἰησοῦς δι' ἐμοῦ ὁμιλεῖ, καὶ ἀπεκαλύφθη μοι, καὶ
 εἶπέν μοι ὁ Ἰησοῦς, ὅτι χιλίους σοὶ Ἐπισκόπους χαρίζο-
 μαι, ἵνα ἄρχῃς αὐτῶν ὡς Ἀρχιεπίσκοπος. Ὁ δὲ Ὑπάτιος
 σπλαγγιζόμενος ἐπ' αὐτὸν ἵνα μὴ ἐξέλθῃ τοῦ μοναστη-
 ρίου πλανόμενος, βλάλλει αὐτῷ σίδηρα εἰς τοὺς πόδας,
 ὡπως διαφυλαχθεὶς ἔλθῃ εἰς ἐκαστὸν. Καὶ μετ' ὀλίγης

mulos Dei persequuntur. Quod illi audientes obvo-
 luntis capitibus abscurrerunt, ut ne unus quidem
 comprehenderetur : impletaque est Scriptura quæ
 dicit : Quomodo persequatur unus mille et duo decem
 mille, nisi quia Dominus vendidit eos : et, Immittet
 Angelus Domini in circuitu timentium eum et eri-
 piet eos. Itaque ad tempus aliquod apud se fovens
 Pastorem cum ovibus, dimisit eos : qui actis gratiis
 abierunt ad quindecim milliaria in locum solitarium
 et quietum, ubi maximum cœdiderunt monasterium,
 habitantes in eo usque ad trecentos, jugiter Deum
 laudando : atque hi sunt Monachi qui Acœmetarum
 a cœnobium incolunt.

58 Fuit et alius S. Hypatio discipulus dictus Ma-
 carius, qui adhuc in seculo degens habebat zelum,
 sed non secundum scientiam : habitabat enim cum
 quibusdam impostoribus, unde occultam cerebri per-
 turbationem incurrit, ita ut ipsemet ignoraret, quia
 clanculum id agebatur ; accepto autem sacro bap-
 tismate, zelo ac desiderio magno motus, venit ad
 monasterium, et dimisso seculo factus est Monachus ;
 tantumque constanti exercitatione profecit,
 ut, cum esset corpore perquam firmo, tria officia
 solus ipse impletet : nam si hortus colendus esset ;
 aut vineæ, vel aliquid statiet necessarij operis facien-
 dum, deputabantur aliqui talium experti ; ceteri vero
 tenebant cilicia : et alius quidem ex iis scriptor est,
 alius fullonem agit, sutorem alius, alius denique os-
 tiarium, quibus cum unum dumtaxat ostium sit, non
 licet alieni pro arbitrio ingredi vel egredi. Erat
 qui curam habebat animalium molæ servientium,
 alius fabricæ domus intendebat : sicubi autem opus
 erat ædificare quidpiam, omnes ad opus concurre-
 bant. Sed et infirmorum curator erat, uti et sus-
 ceptor peregrinorum : omnes autem sibi mutuo
 hebdomatim succedebant in officio, nisi quod Litur-
 gia omnibus esset communis ; neque licebat cuiquam
 ab eo, quod ipsi injunctum erat, munere transire
 ad aliud ; sed in suo quisque ordine jubebatur ma-
 nere.

59 Macarius autem quidquid sibi imperabatur,
 exequabatur alacriter nulli parens labori, tanquam
 verus Dei servus, qui dicere possit ; In laboribus
 abundantios : perseveransque in vigiliis sæpe ter-
 tiam noctis partem erectus stans, in oratione tran-
 sigebat : extra vigiliis autem et psalmodiam omni-
 bus communem, bis intra diem noctemque totum
 Psalterium decurrebat. Quod ad dilectionem Fra-
 trum attinet, ita excellebat in ea, ut nunquam pro-
 priam, sed semper illorum commoditatem spectaret.
 Sic igitur Deo serviens curationem prioris mali ob-
 tinuit : Cumque sic transegisset octodecim annos
 in monasterio, non valens invenire diabolus,
 unde ei prævaleret, tandem observavit infirmio-
 rem esse circa humilitatem ; eique in memoriam
 revolvens suos pro virtute labores, et phantasmata
 quædam sub specie Christi adducens, tandem ejus
 mentem captivavit, ut cogitaret quod præ omnibus
 esset justus : Plus enim habes, inquit, quam
 ceteri, et Jesus te diligit in te habitans, atque per
 te loquitur Fratribus. Procedente ergo tempore, ex
 verbis ejus notavit Hypatius, aliquo ex Fra-
 tribus nonnulli, quod deciperetur, eoque in-
 strocere conatur ; sed nihil persuasit : quin potius
 contemnebat omnes : auferebatur enim ab adversarij
 violentia, idque propter defectum discretionis. In
 tantam igitur rapiebatur amentiam, ut confidenter
 Hypatium appellaret Christi adversarium, dicens :
 Dexterâ Dei supra caput meum est, et Jesus per
 me loquitur, mihiq; revelavit et dixit ; Mille Epî-
 scopos tibi congregabo, ut ipsis Dominetis tanquam
 Archiepiscopus. Hypatius autem ejus misertus, ti-
 mensque ne monasterio egrederetur errandus,
 compedes

D
 A GALLINGI
 subventente
 eis palatii
 Decano.

Deut 32. 30
 Ps. 31. 8

qui deinde
 convulsi mo-
 nasterium.

a

Quidam ab in-
 sania cura-
 tus;

et factus Mo-
 nachus,

E

singulis singu-
 la officia hab-
 domatim
 obventibus,

Ille ad omnia
 ferventior
 egerit profi-
 cit :

F

Ille in super-
 bium elatus,
 decipiturque
 a diabolo,

dimitti ietit :

A compedes ei iniecit, ut custoditus ad se rediret. Post dies autem paucos Macarius Hypatio dixit: Da Fratrem quicum vadam ut congregem illos mille quos mihi Jesus promisit. Cui Hypatius; Equidem nolebam te dimittere: id si non pateris non dabo tibi Fratrem socium: abire si vis, abito solus.

60 Discedens ergo, accessit ad Divina mysteria; sed neque benedictionem neque pacem a Patre spirituali accepit: hic enim mos et ordo inoleverat, ut egrediens de monasterio, sive in alio loco perstiturus, sive iter simpliciter aliquo facturus, prius quam illud auspicaretur, acciperet a Patre spirituali pacem cum benedictione, itaque sine impedimento purus accederet ad divina mysteria, juxta mandatum Domini dicentis, Si offers manus tuam, prius reconciliare fratri tuo: si quis autem per imprudenciam communicasset, benedictione non accepta, graviter muletabatur a Deo, donec rediret ad Hypatium, et, hoc super eum orante, sanaretur. Infelix ergo Macarius, prosequentibus eum frustra lacrymis Fratrum, quatuor annos sic egit, ut neque ad Patrem spirituale reconciliandus veniret, neque vel unum ex mille colligeret. Patri autem non reconciliari, quocumque alio malo ipsi pejus erat: nam uno post Sancti mortem anno, gravissima infirmitate castigatum, Fratres quidam retulerunt ad monasterium, ubi misericorditer ab Hypatii discipulis receptus fuit, donec emarcuerunt ejus carnes et ossa; per octoginta autem dies nihil cibi admittens clamabat: Miserrimo mo, qui contempsi Sanctum Hypatium Patrem meum! sobria vero menti redditus clamabat: Videte dorsum meum, aliqui enim virgis me caedentes graviter cruciant, itaque vociferans expiravit: et sepelierunt eum in loco ubi quotidie solent orare Fratres: quia enim hoc passus est propter indiscretionem et levitatem suam, et tamquam inexpertus non satis caute se gessit in bello spirituali, ideo misertus est ejus Dominus, neque privavit eam consortio fraternitatis. Quapropter confidimus, quod per preces Sanctorum Dei sanctique Hypatii inveniet misericordiam in die judicii cum omnibus Dei servis. Amen.

*digressusque
s ne solita be-
nedictione,*

*et ideo infir-
matus ac re-
latus,*

*penitens mor-
tuitur:*

*C unde elucet
necessitas hu-
militatis.*

Psal. 36. 27.

*Sanctus mag-
num ex in'o-
re agnoscit,*

61 Hujus autem meminimus, ut discamus quae sit utilitas humilitatis: absque hac enim, si quis millemas virtutes habeat, frustra laborat: quia abominabilis Deo est omnis superbus, et supra arenam aedificat; et superextollentes se ad nihilum rediguntur. Dominus vero humiliantium sese preces respicit, juxta illud: Humiliatus sum et salvavit me. Ecce enim quomodo Frater Macarius sese exercuit? sed quia existimabat se esse aliquid, fonditus periisset; nisi Divina eum misericordia praevenisset; quaecumque igitur bona opera quis fecerit, dicat in corde suo: Vere non sum dignus vocari servus Domini, neque ad hoc vel minimam habeo capacitatem; nun bona opera facit Deus, gratiam largiens; qui dignos nos reddit intelligere ad bene operandum, et docet hominem scientiam; dicit enim; Declina a malo, et fac bonum: nam bonum quod quisque fecerit, Deo curae erit.

62 Contigit ut intendens cuidam ministerio Hypatius sentiret molestam quandam graveolentiam: multi enim ex civitate ad ipsum veniebant, percepturi fructum ex ejus precibus: completo autem ministerio, vocavit hominem in quo factor iste erat, eumque in medio statuens dixit: Unde es? quid operis exerces, aut quid portas? Qui respondit: Antiocheus sum, et volo fieri Christianus. Ille vero illum perscrutatus, invenit super illum panniculum, quasi zonae tres digitos lato, ipsumque extendens; Quid hoc, inquit, sibi vult? etenim in oratione exi- tens sensi sicut uca a pto a lca f uca n. q to l cu m

hμίρας λέγει ο Μακάριος τῷ Ὑπατίῳ Ἀπόλυσον με, καὶ δός μοι ἕνα Ἀδελφόν, ἵνα ἀπελθῶν συναζῶ τοὺς χιλίους, οὓς ὑπέσχετό μοι ὁ Ἰησοῦς. Ὅδὲ Ὑπάτιος εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ἐγὼ μὲν ἐξουλόμην μὴ ἀπελθεῖν σε, εἰδὲ οὐκ ἀνέχης, ἄλλου ἀδελφῶν σοι οὐ δίδωμι· ἀλλ' εἰ βούληται ἀπελθεῖν, σὺ μόνος ἀπελθε.

60 Ἀπελθὼν οὖν, εὐθέως προσῆλθεν τοῖς ἀγίοις μυστηρίοις μὴ λαθῶν εὐλογία, μήτε κατειργνεύσας μετὰ τοῦ πνευματικῆ Πατρὸς τύπος γὰρ τοιοῦτος καὶ ἀκολούθια ἐκράτησεν, ἵνα ὁ ἐξερχόμενος τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἐν ἄλλῃ τόπῳ ἐν καταστάσει γένηται, ἢ καὶ ἐν ἑδῶ μῆλει ἀπέρχεσθαι, πρῶτον ἐρχεσθαι καὶ κατειργνεῖν, μετὰ τοῦ Ἱερέως καὶ Πατρὸς, καὶ λαμβάνει εὐλογία, καὶ οὕτως λοιπὸν ἀνεμποδίστως καὶ ἀκλιτύτως προσέρχεται τοῖς ἀγίοις μυστηρίοις, κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου, τὴν λέγουσαν· Ἐὰν προσφέρῃς τὸ θῆρόν σου, πρῶτον διαλλάξῃς τῷ ἀδελφῷ σου· ποτὲ γὰρ τις δι' ἀφροσύνην ἐκαινώθησεν, μὴ λαθῶν εὐλογία, καὶ θεῖον παιδείαν ἐπαυδέθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἕως ὅτε ἦλθεν πρὸς τὸν Ὑπάτιον, καὶ ἠύξατο περὶ αὐτοῦ καὶ ἔαθι. Ὅδὲ ἄγιος Μακάριος ὁ πλήρης τῶν θαυμάτων τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, τέσσαρα ἔτη ποιήσας, οὕτε ἦλθεν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ κατειργνευσεν, οὕτε ἕνα ἐκ τῶν χιλίων συναγαγεῖν· τὸ δὲ μὴ εἰργνεῦσαι μετὰ τοῦ Πατρὸς γέροντι γέροντι αὐτῷ πάσης βλάβης. Μετὰ γὰρ ἐνικυτὸν τῆς τελευταίας τοῦ Ὑπατίου παιδεύθεντα εἰς αἰρησάτην ἀβρωσίαν, φέρουσίν τινες Ἀδελφοὶ ἐν τῇ μοναστηρίῳ, ὃν κατοικεῖραντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Ὑπατίου ἐδέξαντο, ἕως ὃ ἐξέτακται καὶ τὸ σαρκίον καὶ τὰ ὀστά αὐτοῦ. Ἡμερῶν δὲ ὀγδοήκοντα, τινὸς οὐ μετέλαβεν τροφῆς κρᾶζον καὶ λέγων· Ὁμοί ὅτι ἠθέτησα τὸν ἅγιον Ὑπάτιον τὸν ἐμὸν Πατέρα· γήφων γὰρ τῇ ἰδίᾳ διανοίᾳ ἐθέα λέγων. Τὸν νῦτόν μου θεάσασθε, τινὲς γὰρ μετὰ ῥάδδων θεῖως βασανίζουσιν· καὶ ταῦτα λέγων ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ κατέθεντο αὐτόν μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, ἐν ᾗ καθ' ἑκάστην ἡμέραν οἱ Ἀδελφοὶ τὰς εὐχὰς ἐπιτελοῦσιν· ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ ἀδιακρισίας καὶ ἐλαφρότητος τοῦτο ὑπέστη, καὶ ὡς ἀπειρας νηφαλέως οὐκ ἔστη εἰς τὴν πολέμου, τοῦτο γὰρ ἐν εὐσπλαγγισθῆ εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος, καὶ οὐχ ὑστέρησεν αὐτὸν τῆς ἀδελφότητος· ὑπερ ἐπιζόμεν ταῖς πρεσβείαις πάντων τῶν Ἀγίων, καὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου, ἔλεος εὐρεῖν παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ μετὰ πάντων τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ. Ἀμήν.

61 Ταῦτο δὲ ἐμνημονεύσαμεν εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὠφελείας τῆς οὔσης ἐν τῇ ταπεινωφροσύνῃ· μυριάς γὰρ ἀρετῆς ἐὰν ἔχη τις χωρὶς ταπεινωφροσύνης, μάτην κοπιᾷ· βρόδλυγμα γὰρ παρὰ Κυρίου πάς ὑψηλοκάρδιος, καὶ ἐπὶ τὴν ψάμμον οἰκοδομεῖ, καὶ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις, ἐπιβλέπει δὲ Κύριος ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν· Ἐταπεινώθη γὰρ καὶ ἔσωσέ με. Ἰδοὺ γὰρ ὁ Ἀδελφός Μακάριος πῶς ἤσκησεν; καὶ ἵνα οἰσθῆ περὶ ἑαυτοῦ εἶναι τι, εἰ μὴ ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ προέφθασεν αὐτόν, ἀπώλεσεν πάντα. Ὅσα οὖν καλὰ ἔργα ἐὰν ποιῆσῃ τις ἵνα λέγει ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπ' ἀληθείας ὅτι οὐκ εἰμι ἄξιος κληθῆναι δούλος τοῦ Κυρίου, οὕτε ἱκανός εἰμι πρὸς ἐλάττιστον δούλον Θεοῦ· τὰ γὰρ ἀγαθὰ ἔργα ὁ Θεὸς ποιεῖ, ὁ δὲ δίδως τὴν χάριν, καὶ καταξιών ἡμᾶς τοῦ γινώσκειν ποιῆσαι τὸ καλόν, ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσκειν· εἶπεν γὰρ, Ἐκκλινον ἀπὸ κακῆς, καὶ ποιήσου ἀγαθόν· ὁ γὰρ τις ποιῆσει ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ Κυρίου.

62 Ἄλλο τε πάλιν, ἐστεικότος αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἤσχετό τινος πικρᾶς δυσωδίας, πολλοὶ γὰρ ἐν τῆς πόλεως ἀκούοντες περὶ αὐτοῦ κήρυττο καὶ ἀπέλανον τῶν ἁγίων αὐτοῦ εὐχῶν. Πληρωθείσης δὲ τῆς ὑπερηφάνης, ὡς ὑποθείας δυναμειως ἐκάλεσεν τὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾗ ἦν ἡ δυσωδία, καὶ στήσας αὐτόν ἐν τῷ μέσῳ εἶπεν· Πόθεν εἶ, καὶ τί τὸ ἐπιτήδευμά σου, καὶ τί βαστάξεις; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἀπὸ Ἀντιοχείας εἰμι, καὶ βούλημαι Χριστιανὸς γενέσθαι. Ἐευνήσας δὲ αὐτὸν εὗρεν ἐν αὐτῷ ῥάκκος ὡς ζώνης τριδακτυλαίας, καὶ ἀνετάσας αὐτόν, τί θέλεις εἶναι τοῦτο; ἐγὼ γὰρ ἡσίμητον ἐν τῇ εὐχῇ σαταυικῆς δυσωδίας. Μολις ἠμολόγησεν τὸ ἱμάτιον αὐτὸ εἶναι τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ εὐθὺς ἐκέλευσεν αὐτὸ καῖναι· Βληθῆντος οὖν τοῦ ἱμα-
τίου

Α τίου εἰς τὸ πῦρ οὐκ ἐκαίετο, ἀλλ' ἐγένετο ὡς σκεῦος σχαιοειδές. Τότε ὁ Ἅγιος εὐχὴν ποιήσας μετὰ ἄλλων Ἀδελφῶν, καὶ τοῖς ποσίν αὐτοῦ συντρίψας, ἐλέπτυσεν κατὰ λεπτόν, καὶ γῆ μίξας εἰς ἀφροδίωνα ἔρριψεν, καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἐὶ βούλει Χριστιανὸς γενέσθαι, φέρε μοι τὸ βιβλίον σου, καὶ πάντα τὰ περιέργια σου, καὶ συναπέστειλεν αὐτῷ Ἀδελφόν· ὁ δὲ περισταλαῖς ἀπέδρα·

63 Ἄλλο τε, ἀκούσας περίτινος ὅτι μαυτεύεται, μεταστέλλεται αὐτὸν λέγων, ἔλθε, ἵνα τιμῇ σε τιμήσω. Ἐλθόντος οὖν αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· Ἀκούω περὶ σου ὅτι τὰ μέλλουσα γίνεσθαι, καὶ εἴ τίς τι ἀπολέσει, λέγεις αὐτῷ τίς αὐτὰ ἐκλεψεν· καὶ παρακαλῶ σε εἰπέ μοι πῶς ποιεῖς, ἵνα κατ' ἄνω μαθῶν ἀξίως τιμήσω σε. ὁ δὲ πρόθυμως ἤρξατο λέγειν· Εἴ τίς μοι εἴπῃ περὶ πράγματός τινος, εὐθύς ἐν τῇ νυκτί μοι ἀποκαλύπτεται· καὶ λέγω αὐτοῖς ἵνα ἕκαστος αὐτῶν ἢ πρόδοτον, ἢ ὄρνενον ἀπελθῶν θύσῃ εἰς τὸ εἰδωλεῖον, καὶ οὕτως λοιπὸν εἴ τί μοι ἀποκαλύψῃ ὁ ἄγγελος, λέγω. Ταύτας δὲ τὰς φωνὰς ἐποίησεν ὁ Ὑπάτιος γράψασθαι, καὶ ὅτ' αὐτὸν ἰσφαλίσατο, λέγει αὐτῷ· Ὡστε οὖν διὰ σου διδάσκει ὁ σατανὰς τοὺς ἀνθρώπους εἰδολωλατρεῖν; πέπεισο, οὐκ ἐξέρχῃ ἐντεῦθεν, ἵνα μὴ ὁ σατανὰς διὰ σου ἀπολλεῖψῃ ψυχάς, ἐν κελίῳ B σε ἐγκλίσας παρέχω σοὶ τὸν ἄρτον ἕως ζωῆς σου· ἵν' ἄρ' γέρω. Ποιάσας δὲ αὐτῷ χρόνον ὀλίγον, ἦλθον οἱ προσεβύτηροι οἱ γειτονιζόντες τῆ χώρας αὐτοῦ, καὶ μόλις λόγον ἔδωκαν τῷ Ὑπατίῳ μὴ συγχωρεῖν αὐτῷ ταῦτα ποιεῖν, κακείνου ἐγγραφὸν ἐξομοσίαν ἔλαβεν, καὶ οὕτως ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν.

64 Ἄλλο τε πάλιν, ἤκουσεν ὅτι ἀπὸ μονῶν τριῶν οἰκός τις ἐστίν, ἐν ᾗ κατοικοῦσιν ὡς τεσσαράκοντα ἄνδρες θύοντες τοῖς εἰδώλοις, καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν ἠδουλήθη Χριστιανὸς γενέσθαι, ὀνόματι Ἐλπιδίος, καὶ οὐ συνήρχετο αὐτοῖς εἰς τὰ ἀθέμητα, διὰ τοῦτο πλειστάκις μαστιγῶντες ἔρριξαν αὐτόν, λέγοντες· Εἶδωμεν τί σε ὀφελεῖ ὁ Χριστός, ὅς ἐκ τῶν πληγῶν κατακείμενος, ἔλκη ἐποίησεν σεν δεινὰ. Ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Ὑπάτιος εὐθύς ἀποστείλας ὑποζύγιον, ἤγαγεν αὐτόν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ διαναπαύσας ὡς ἴδιον πατέρα, καὶ τὰ ἔλκη ἰάσατο· καὶ ὑγιὲς γενόμενος, ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Ὑπατίου κατεξήθη τοῦ βαπτίσματος· καὶ αποταξάμενος ἐδόουλευσεν τῷ Κυρίῳ ὁσίως τρία ἔτη, καὶ τελέσας μεκαρίως τὸν βίον αὐτοῦ, ἐν γῆρᾳ καλῶ ἀνεπαύσατο. Ἐκείνους δὲ τοῖς τεσσαράκοντα ἀπέστειλεν ὁ Ὑπάτιος λέγων· Μετανοήσατε, καὶ γίνεσθε Χριστιανοί, εἰ δὲ μὴ, τάχιστα καταλήψεται ὑμᾶς ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Ἐκείνων δὲ μὴ βουληθέντων ὑπακούσαι, οὐκ ἐπληρώθη εἰς ἑναυτός, καὶ κατέλαβεν αὐτοὺς ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀπὸ δαίμονος C πικροῦ θανάτου ἐτελεύτησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐσκορπίσθησαν, καὶ ὁ αἶκος ηἤρκεσθη, ὡς μὴ κατοικεῖσθαι, ὡς γέγραπται· Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἡρημωμένη, καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν.

tandem fateretur ille esse vestem Dianæ, jussit Sanctus ut statim combureretur : sed illud projectum in ignem non urebatur, verum fiebat quasi rotundam vasculum. Orationem ergo faciens Sanctus una cum Fratribus, pedibus suis illud contrivit et comminuit in frusta, et terræ commixtum misit in latrinam, dixitque homini ; Si vis Christianos effici, ferto hic librum tuum et omnia maleficia, misitque cum eo Fratrem, sed ille diuissus abscurrit.

63 Alia vice intelligens aliquem vaticinari, accersivit eum dicens, Veni, ut honorem te : veniente autem ad se, Audio, inquit, te futura prædicere, et, si quid amissum fuerit, indicare quis illud furatus sit : rogo igitur te, indica mihi quomodo hoc facias, ut possim te digno honore prosequi. Qui prompte cœpit ei dicere : Si quis mihi de re quapiam loquatur, ipsa statim nocte revelatur mihi : et ego ipsi mando ut singuli interrogantium bovem vel ovem vel volucrum mactent in idolio, atque enuntio quid angelus mihi revelaverit. Hæc omnia verba jussit Hypatius scribi : cumque eum comprehendi fecisset, Sic ergo, inquit, diabolus per te docet homines idola colere? suadeo tibi ne hinc egrediaris, ne per te E et arguit satanas animas perdat : ego te in cella claudens, præbebo tibi panem quoad vixeris : nam senex erat. Modico autem tempore sic transactō, venerunt presbyteri, qui in ejus vicinia habitabant et sponsonem suam dederunt, quod non permitterent ipsum amplius talia facere : quare scripta ejus ejurationem accipiens, dimisit illum, qui paulo post mortuus est.

64 Audivit aliquando domum esse tribus mansionibus distantem, ubi habitabant quadraginta circiter viri immolantes idolis, quorum unus, nomine Elpidius, volebat fieri Christianus, qui non cooperabatur impietatibus eorum; quapropter sæpius eum verberibus mulcebant, dicentes: Videamus quid tibi prosit Christus, ita ut ex plagis decumbens gravia ulcera pateretur. Quod intelligens Hypatius, misit jumentum, cui ille impositus ad se deportaretur; eumque ut patrem suum excepiens, sanavit ulcera ejus, qui persanatus, baptismum de manibus Hypatii digne excepit, factusque Monachus servivit Deo; et triennio supervivens, in bona senectute vitam feliciter terminavit. Illis autem quadraginta nuntiavit Hypatius, ut pœnitentiam agerent, et fierent Christiani; sin minus, futurum, ut Dei vindicta illos comprehenderet: quod, ipsis nolentibus obedire, intra unius anni spatium evenit. Quidam enim illorum a dæmonibus morte acorba sublati e vivis sunt, alii vero divulsi ab invicem; et domus ipsa ita concidit, ut nemini esset habitabilis, prout scriptum est: Fiat habitatio eorum deserta, et non sit qui habitet in tabernaculis eorum.

D
A. CALLINICO

sortilegum
deprehendit.

et arguit

E

40 Holotatracum
contubernium

dissipandum
prædict.

F

ANNOTATA D. P.

a Acœmetæ quasi non dormientes propter institutum perpetuæ psalmodiæ, quod deinde imitati in Occidente Agaunenses Monachi, San Dionysiani et alii, divisit in tres turmis Fratribus mutuoque succedentibus: quod vulgo dicitur laus perpetua. Vide de istis proluxe tractantem Henschenium ad 15 Januarii, occasione S. Joannis Culybitæ in ipsorum monasterio aliquamdiu

versati, cujus etiam Vita præmittitur Vita hujus S. Alexandri, necdum reperto illius Natali; que poterit in supplemento Januarii multum illustrari ex hac Vita S. Hypatii, quoad ea que urbe pulsus Chalcedone acciderunt, alibi non tam distincte relata: putat autem Henschenius eadem contigisse tempore Nestorii ante Concilium Ephesinum, sub annum 430.

CAPUT IX.

Maleficia sublata, salubria monita discipulis data a S. Hypatio.

Α ἄλλο τε πάλιν, κλυδωνυλαρία τις, τοῦνομα Ἐυφημία, ὑπὸ δαίμονος δεινοῦ ὠδυνᾶτο, καὶ ἀποστέλλει πρὸς τὸν

C Cubicularia quedam, Euphemia nuncupata, torquebatur a sævo dæmone, quæ ad Hypatium mit-

tens

A tens, rogavit enim venire et super ipsam orare, quia periclitabatur; multumque precata, meruit solatium, quia erat bona Christiana: veniens enim Hypatius pro ea oravit, quae continuo cibum sumpsit: et ipse in monasterium rediens, perrexit pro ea deprecari Dominum: quod ferre non valentes daemones, apparuerunt ei, dixeruntque, quare nos cogis ab ipsa recedere? si nos inde eieceris ipsum te tribulabimus: quod et fecerunt: ipsa enim sanata, illum sic afflixerunt, ut inde per dies viginti aegrotaverit: sed sanato rursus ipso, Deus denique illos cohibuit.

Ab Usa veratum et sibi adductum

B 66 Comes quidam Elpidius, Imperatoris architectus, gravem a demone totius corporis patiebatur cruciatum, quo attritus erumpebat in clamores. Hic audita fama Hypatii, venit ad eum in lectica cum pueris suis: mox vero ut ille facta oratione, lectica insedit, manumque loco doloris imposuit, levius habere coepit infirmus; sed hunc abire non permisit Sanctus, quia statim ut illud tentabat, recrudescere malum, cogebaturque clamare, et dicebat insultabundus Daemon: Numerum excedunt divitiae meae. Et intra paucos dies, quibus istie mansit, advenerunt operarii pauperes conquerentes de injuriis sibi ab Elpidio illatis, et quod per avaritiam opes suas acquisierat. Quod intelligens Hypatius dixit Elpidio: Manifestatum mihi est moriturum te: Deus enim castigavit te propter multam injustitiam. Vade igitur, dispone domui tuae; et si quid injuste rapuisti, redde ut indulgentiam obtineat anima tua. Tali accepto responso, maestus abiit homo; cui volenti restitutionem facere, medici, ex eorum suggestione qui bonis inhiabant, dixerunt: Non morieris. Ast ille intra tres dies ad extrema redactus exclamavit; Ubi nunc es Abba Hypati: itaque spiritum reddidit. Omnes itaque glorificabant Deum: quia quidquid Sanctus loquebatur, statim effectui mancipabatur.

jubet restituere ablata muneris mortuam, sed frustra.

Abstem ethnicum malefico liberat,

C et in disciplinam suscepit.

Psal. 76, 11.

Item toto corpore tremulum,

alium item, qui his deficiens a proposito

misere perit.

67 Antiochus quidam, carnis Magnatibus, per invilium maleficio factus, tantopere affligebatur a demone, ut omnes eum videntes compassione moverentur. Quem cum curationis causa ducentes per oratoria varia tandem adduxissent S. Hypatio, tam molestus erat Daemon, ut nec unam quidem horam per dies quinquaginta sineret miserum dormire; sed jugiter vociferaretur: postquam tamen integrum annum ibi mansisset, curavit eum Dominus: qui demum Deo gratias agens, procidit ad pedes Hypatii, precatasque est ut semper pro se oraret. Porro cum esset alterius religionis, conversus ad fidem orthodoxam, factus est Monachus, tantoque ad studium virtutis ferebatur zelo, exercitationem ejus suscipiente Deo, ut geminus Hypatii discipulus apparuerit: promovebat enim illum Deus per preces Sanctorum; ut impleretur Scriptura quae dicit, Haec mutatio dextere excelsi.

68 Quidam appellatus Dionysius adeo vehementer a demone vexabatur, ut totum ejus corpus, ab intimo corde motum, subsiliret, et omnibus membris tremere; venientem autem ad famulum Dei intra paucos dies sanavit Dominus, qui confestim mundo renuntians, dedit se in disciplinam Sancti. Similiter alius, opificio latomus, captus conversatione Sancti, eamque desiderans imitari, promisit Monachus fieri: sed cum abiens rem differret, mentemque mutasset, castigavit eum Dominus in oculis suis tam graviter, ut demum exaccaretur. Quare rediens excusavit se dicens: Peccavi promittens Deo et non prestans: nunc ora ut curer, nec amplius resiliam a proposito. Oravit ergo pro eo Sanctus, et ille sanitatem recuperavit: sed cum iterum fidem datam fefellisset, post paucos dies latomiae ruina sic obrutus est, ut ne ossa quidem inventa sint; quemadmodum scriptum est: Laqueus viro est, rerum sua-

69 Ἅγιον παρακαλοῦσα, ἵνα εὐχῆν ποιήσῃ ὅτι ἐκινδύνευεν. D Πολλὰ οὖν παρακαλέσσα, παρεκλήθη ὅτι ἦν πλὴν χριστιανική· καὶ ἀπελθὼν ἐποίησεν εὐχὴν, καὶ εὐθὺς μετελάθει τραχή, καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἔρχετο περὶ αὐτῆς τὸν Χριστὸν παρακαλῶν. Οἱ οὖν δαίμονες στενοῦνται, ἐμφανί ζουσιν τῷ Ἵπατίῳ λέγοντες: Τί γὰρ ἐκδιόξεις ἀναχωρῆσαι ἀπὸ αὐτῆς, ἐκινδύνευεν διώξῃς γὰρ ἡμᾶς, ἐλθόντες σὲ ἔχραμεν θλίψαι, ὃ καὶ ἐποίησαν· ἐκείνους γὰρ ὑμανάσας, τοσοῦτον ἔθλιψαν τὸν Ἅγιον, ὥστε εἰς ἡμερῶν εἴκοσι ἀβήρωσθησιν, καὶ ὑγιὸς αὐτοῦ γενομένου, εἰς τέλος ὁ Κύριος κατήργησεν αὐτούς.

66 Ἄλλος τις Κόμης, τοῦνομα Ἐλπίδιος, ἀρχιτέκτων τοῦ Βασιλέως, δεινῶς καὶ οὕτως ὑπὸ δαίμονος τὸ σῶμα ὠδυνᾶτο, καὶ πόνοις δεινοῖς τρυχόμενος, βράχαι ἀπέπευεν. Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἁγίου, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν μετὰ κλίνης καὶ παιδῶν. Ἄμα οὖν ἐποίησε ὁ ἅγιος Ἵπατίος εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ καθίσας ἐν τῇ κλίνῃ, ἐπέθηκε τὴν χεῖρα ὑποὶ ἐπίνει, ἀνεκτότερον αὐτῷ ἐγένετο· αὐτὸς δὲ οὐκ εἶα αὐτὸν ἀναχωρῆσαι, ἅμα γὰρ τοῦ ἀναχωρεῖν, εὐθὺς οἱ πόνοι ὠδύνουν αὐτόν, καὶ ἐβόα λέγων, ἔλεγεν δὲ καυχόμενος, Ὅτι οὐχ ὑποδάλλεται ἀρεθμῷ τὰ χρέματά μου. Παύσαντος δὲ αὐτοῦ ἡμέρας ὀλίγας, ἔρχοντο ἐργολάβοι, καὶ πένκτας ἐργάται, καὶ προσέρχοντο τῷ Ἁγίῳ λέγοντες, ὅτι ἠδίκησεν ἡμᾶς ὁ Ἐλπίδιος, καὶ ὅτι ἀπὸ πλεονεξίῶν ἔχει τὰ χρέματα. E Γνώσας δὲ ταῦτα ὁ Ἅγιος, λέγει τῷ Ἐλπίδιῳ· Ἐθελῶθή μοι ὅτι ἀποδηήσεις, ὃ γὰρ Θεὸς σε ἐπαίδευσεν, διότι πολλοὺς ἠδίκησας· ἀπέλθε οὖν καὶ διάταξαι περὶ τοῦ οἴκου σου, καὶ εἰ τι ἠδίκησας, ἀπόδος· ἵνα ἀνεῖαι λάθη ἡ ψυχῇ σου. Οἱ δὲ λαθῶν τὴν ἀπάρισιν, περίλυπος ἀπίει. Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διατάξασθαι, οἱ ιατροὶ καθ' ὑπερβολὴν τῶν βουλομένων καθήκοντα αὐτοῦ τὰ χρέματα, ἔλεγον αὐτῷ οὐκ ἀποδηήσεις. Καὶ εἰσὼ τρίτων ἡμερῶν δυσχερῶς ἔχων ἐκράξεν, Ἡοὺ εἰ Ἄββα Ἵπατίε, καὶ ταῦτα λέγων, ἀπέθανεν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Ἐδοξαζον δὲ πάντες τὸν Θεόν, ὅτι εἰ τι ἐλάλει ὁ Ἅγιος εὐθὺς ἐγένετο.

67 Ἄλλος τις τοῦνομα Ἀντίοχος ἀγαπώμενος ὑπὸ τῶν Ἰλουστρίων, περιεργασθεὶς ὑπὸ τινος διὰ ψύχου, τοσοῦτον κατεπονθήθη ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ὥστε πάντως τοῦ ὄραντος συμπέσχειν αὐτῷ, ἢ ἀπαχαλῶντες καὶ ἐν ἄλλοις μαρτυρίαις λόγῳ θεραπείας, ἔπειτα ἔρχοντο αὐτόν, πρὸς τὸν Ἵπατίον, καὶ τοσοῦτον ἦν δεινὸς ὁ δαίμων, ὥστε εἰς πεντήκοντα ἡμερῶν μὴ δύνασθαι κἀμῖαν ἡσασιν ὑπνοῦσαι ἀπὸ τοῦ βράν αὐτοῦ. Παραμεινόμενα δὲ αὐτὸν ἐκείσε ἐν αὐτοῦ, ὁ Κύριος ἔλαστο αὐτόν· καὶ λοιπὸν κυχρρίσται τῷ Θεῷ, προσκυνῶν καὶ δεόμενος τοῦ Ἵπατίου, ἵνα εὐχῆται ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἦν δὲ καὶ ἐξ ἑτέρας θρησκείας, καὶ γενόμενος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, εὐθὺς ἀπετάχαστο· καὶ τοσοῦτον ἐξέλιπεν τὴν ἀρετὴν, τοῦ Θεοῦ παρεργάτης τὴν ἀσκήσιν ἐν αὐτῷ, ὡς αὐτὸν γενέσθαι ἀληθινῶς μαθητὴν Ἵπατίου, καὶ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν τελείως ἐν εὐχαρί τῶν Ἁγίων, ὡς πληρωθῆναι τὴν γοσφὴν λέγουσαν, Ἄυτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου.

68 Ἄλλος τις οὐνόματι Διονύσιος, τοσοῦτον ἐπηρεάθη ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ὡς τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς καρδίας κινούμενον ἐξέλλεσθαι διόλου, καὶ ὡσπερ σύντρομος ἐγένετο. Καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὁ Κύριος ἔλαστο αὐτόν, καὶ εὐθὺς καὶ οὕτως ἀπετάχαστο τῷ κόσμῳ, καὶ ἐγένετο δοῦλος τοῦ Θεοῦ, καὶ μαθητὴς γνήσιος τοῦ Ἁγίου. Ἄλλος τις, λατόμενος τὴν τέχνην, ἐρασθεὶς τὴν πολιτείαν τοῦ Ἁγίου, δὲ ποιήσας αὐτὸν, λόγῳ δίδωσιν τῷ Ἄββα τοῦ ἀποτάχασθαι· ἀπελθόντες δὲ καὶ γρονίσαντες, ἐστράχη ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ. Καὶ παιδεύει αὐτόν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ δεινῶς ἐπαίδεύετο, καὶ ἔρχεται ἀπολογούμενος καὶ λέγων· Ἡμάρτυκα, καὶ συνταξάμενος τῷ Θεῷ καὶ αθετήσας ἡμῶν οὖν ἐνέσι ἵνα θεραπευθῶ, καὶ οὐ μὴ αθετήσω. Ἐνέχμενον δὲ τοῦ Ἵπατίου, ὁ Κύριος ἔλαστο αὐτόν, καὶ ἀπελθὼν πάλιν ἠθέτησεν τὸν λόγον, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας εἰς τὸ λατομαῖον κατελήφθη καὶ ἀπέθανεν, ὡς μὴ φανῆναι αὐτοῦ

μήτε

μήτε τὰ ὄσα, καθὼς γέγραπται· Παρὶς ἀνδρὶ, ταχύ τι τῶν ἰδίων ἀγιάσαι, καὶ ἀγιάσαστα μὴ ἀποδοῦναι· οὐ γὰρ ἀνάγκη ἡμῖν ποιῆεὶ ὁ Θεὸς τοῦ συνιᾶσθαι· ὑπὲρ γὰρ τοῦ δοῦναι λίγου μετὰ τὴν συνταγὴν ἐάν ἀθετήσωμεν, ἀγχιμακτεῖ καθ' ἡμῶν. Ἐξέσθε γὰρ φραίν, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

69 Ἄλλος τις Πολυχρόνιος ὀνόματι, ἔλκος ἐν τῷ δεξιῇ ποδὶ εἶχεν θεινόν, ὑπερ ἐποίησεν πόρον σὺν τῇ σαρκὶ τὸ ὄστυον, ὡς μὴ εὐρίσκασθαι ἢ ἀρχὴν ἢ τέλος τοῦ ἔλκους, μήτε πῶς αὐτοῦ ἐπιμελλήσασθαι. Δυσκολοῦντος οὖν εἰς τὴν θεραπείαν, εἶδετο τοῦ ἀγίου Ἰππατίου, ὑποσχόμενος ἀποτάξασθαι· Ὅδὲ Ἀδελφεὸς πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Ἐυχόμεθα τῷ Θεῷ ὅπως ὑγιάνης, καὶ ἐν τούτῳ γνωσόμεθα ὅτι ὁ Θεὸς καλεῖ σε εἰς τὸ δουλεύσαι αὐτῷ, ἐάν σε ἰάσεται. Καὶ ἀπλῆς ἀπλῆς ὡς ἰατρός ἦν πρὸς τοῦ Θεοῦ δοθεὶς τῇ χάριτι ταύτῃ κατὰ τὸν Ἰωβ, Πῶς χωλοῦν ἦν, καὶ ἠσθαλμὸς τυφλῶν, καὶ ἀδυνατῶν βρακτηρία, καὶ θεωμένου παραμυθία, κατὰ τὸν λέγοντα· Δὸς πεινῶντι τὸν ἄρτον σου ἐκ ψυχῆς σου, καὶ πτωχὸν ἀστεργὸν εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ἀνατελεῖ πρόσωπόν σου πρὸς τὸν Θεόν σου. Τυφλὸν δὲ ὅταν ἀκούσῃς, μὴ νομίσῃς ὅτι ὡσπερ τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλὸν τοῦτο γὰρ μόνον τῷ Κυρίῳ δυνατὸν, Ἄυτός δὲ καὶ περὶ τῶν σεληνιαζομένων, ὅτι οὐδενὶ δυνατὸν, θεραπεύειν αὐτούς, εἰ μὴ μόνον τῷ Κυρίῳ τῷ ἐπί πάντας φιλοφρονουμένῳ διὰ τῶν εὐχῶν τῶν Ἀγίων, καθὼς ἐν τῇ εὐαγγελίῳ εἶπεν, ὅτι προσπνέχθη τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴσθη, ὁ δὲ Κύριος ἰάσατο αὐτόν.

70 Ποτὲ δὲ γέγονεν αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἐπίσκοπον Ἀδελφῶν εἰς τὴν ἐσθὴν χώραν τῶν Βιθυνῶν, ἧπου καὶ ὁ Ρίβας ἐστὶν πεταμὸς, καὶ ἦν ἐν τῷ κεντρῷ ἐκείνῳ, ὑπερ λέγουσιν ὁ Κάλθατος τῆς μυσαρᾶς Ἀρτέμιδος, ὑπερ κατ' ἐνιαυτὸν ἢ χάριτι φυλάττουσα, οὐκ ἐξέρχοντο εἰς μακρὰν ὁδὸν, ἡμέρας πεντήκοντα· Ἄυτοῦ δὲ βουλομένου ὁδεύειν, ἔλεγον αὐτῷ οἱ ἐντόπιαι, Πῶς ἀπέρχῃ ἀνθρώποι; ὁ δὲ αὐτῶν σου ἔχει ἀπαντῆσαι ἐν τῇ ὁδῷ, μὴ ὁδεύσῃς, πολλοὶ γὰρ ἐπηρεάσθησαν. Ὁ δὲ Ἰππάτιος ἀκούσας ταῦτα, ἐμειδίσατο λέγων· Ὑμεῖς ταῦτα φροεῖσθε, ἐγὼ δὲ ἔχω τὸν συνοδούντά μοι Χριστόν. Ἐν τῷ οὖν ὁδεύειν αὐτοῦ θησαυρίσκει ἦν θείας γὰρ ὡς λέων πίπτοθεν. Ἀπήντησε δὲ αὐτῷ γυναῖκα, μακρὰ ὡς δέκα ἀνδρῶν τὸ μήκος, κίθουσα τε περιεπάτου, καὶ χοίρους ἔβοσκεν· ὡς οὖν εἶδεν αὐτήν, εὐθέως ἐκείνην ἐσφράγισεν, καὶ ἔστη εὐχόμενος τῷ Θεῷ, καὶ εὐθὺς ἐκείνη σφραγὶς ἐγένετο, καὶ οἱ χοῖροι μέγαλῳ ῥοιζῷ ἐφυγον.

71 Ἄλλο τε, ἐπὶ τῷ ὄρει τοῦ Ὀλύμπου μετὰ καὶ ἄλλου Ἀδελφῶν διερχόμενος ἐν καιρῷ μεθοπορινῷ, αἰφνίδιον ἔστι, παραχρῆ γὰρ τοῦ αἴρος καὶ νέφους γροφιδες ἐπισκώτουν αὐτούς ἐν τῷ ὄρει· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἔλεγον αὐτῷ· Κύριε εὗξαι μὴ χάλαζα ἐπέλθῃ ἐφ' ἡμᾶς. Ὅδὲ Ἰππάτιος εὐθὺς ἐν τῷ τόπῳ τὰς χεῖρας διαπετάσας, κινεῖτο πρὸς τὸν Θεόν, καὶ γενόμενος ὄμβρου σφαιροτάτου μικροῦ δὴν χαλάζης, ὁδεύσάντων αὐτῶν δύο ἢ τρεῖς σιμεῖα, οὐδὲ τὰ ὑποδήματα αὐτῶν ὅλως ἐβράχθη. Φθασάντων δὲ ἐν τῷ ἀπέρχοντο μοναστηρίῳ, οἱ ἐκεῖσε Ἀδελφοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι οὐκ ἦν ὕδωρ ὅλως ἐν ταῖς ἱματίαις αὐτῶν. Μηδεὶς οὖν ἀπιστήτω, εἰ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ θούλου αὐτοῦ ταῦτα ἐποίησεν τὰ θαυμάσια· φθασὰς γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οἱ ἐάν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπης, καὶ εἶπτε τῷ ἔρει τούτῳ, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ, Ὅ ἐάν αἰτήσῃσθε τὸν Πατέρα μου ἐν τῇ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν, πάντα γὰρ δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ, πᾶν ὃ ἐάν αἰτήσῃσθε τὸν Πατέρα μου ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. Ὅδὲ ἄγιος Ἀπόστολος φθασὰς ἠρμήνευσεν τὴν ἀδιάκριτον πίστιν, εἰπόν, Πίστις ἐλπίζομένων ἐστὶν ὑπόστασις πραγμάτων, ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. Ἰδοὺ γὰρ, κατενώπιον Θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν, ὅτι οὐδὲν προσκεχαρέμεθα τῷ θούλῳ τοῦ Θεοῦ Ἰππατίῳ· ἀλλὰ τὰ κενφαλοδέστερα ἀπομνημονεύσαντες, ἐστηνάζομεν ταῖς παθούσιν δουλείαις Θεοῦ· οὐδ' αὖ πάλιν φραμὴν τὸν Ἰππατίου κελεύοντα ἰάσθαι ἢ ἐπιστάττουτα τοὺς θαίμονας, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν παρακαλοῦντα, καὶ εὐφραστοῦντα ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα γὰρ ὅσα ἂν ποιῇ ὁ Δίκαιος, κατενοδοθήσεται· Ἐυμενῆ γὰρ

Junii T. IV

rum aliquid cito sanctificare et sanctificantem non reddere : neque enim cogit nos Deus promittere : sin autem promissa non praestemus, indignatur nobis propter infidelitatem : Vovete, iniquiens, et reddite Domino Deo vestro.

I) A. C. ALLINICO. Psal. 75. 12.

69 Polychronius quidam in pede dextro ulcus patiebatur, quod in ejus carno fistulam fecerat usque ad os, ita ut nec initium nec finis ejus inveiretur, nec qua ratione curari posset. Desperans ergo medicinam, supplicabat S. Hypatio, promittebatque mundo renuntiare. Cui Hypatius : Oramus, inquit, ut saneris, et in hoc cognoscemus utrum Deus te elegerit ad serviendum sibi : a erat enim regioni isti datus a Deo tanquam medicas instar Jobi qui dicit : Pes eram claudo, et oculus caeco, et baculus imbecilli, atque solatium indigentium, juxta eum qui dicit : Da esurienti panem ex corde tuo et pauperem sine tecto induc in Domum tuam ; et orietur mane lumen tuum b. Cum autem caecum audiveris noli arbitrari quod fuerit talis a nativitate : ejusmodi enim curare ipsius Dei est. Idem dixerim de lunaticis c quos praeter Dominum curare nemo potest, omnibus miserentem propter preces Sanctorum, sicut in Evangelio scriptum est, quod adductus ad ejus discipulos sit unes, quom hi curare non poterant : Dominus autem eum sanavit.

Carol pedem exulceratum. a Job. 29. 15. Isa. 58. 7. b c Matth. 17. 14

70 Cum quadam vice exivisset Hypatius visitare Fratres per interiores partes Bithyniae, quas Iluvius Rhibas d alluit, agebatur in illa regione festum execrauda Dianae, quod Kalathi e appellant, quod ipsa annue sic observat, ut nemo tunc audeat per dies quinquaginta longinquum iter soscipero. Volente ergo illo proficisci, dicebant incolae ; Quo vadis o homo? daemon tibi in via occurret; cave ne iveris : multi enim hoc experti sunt. Quibus subridens Hypatius, Vos, inquit, ista timete : ego vix comitem habeo Dominum : ita profectus animos sibi addi sensit, Justus enim ut leo confidit. Occurrit autem ei mulier, longa tanquam viri decem, quae nens ambulabat et porcos pascebat : quam cum vidisset ille, signavit se, et continuo ipsa evanuit : porci vero cum magno grunnitu sunt dispersi in fugam.

E Contemnit superstitionem timentum in festis Dianae iter facere. d e

71 Alia vice profectus cum fratribus quibusdam in montem Olympum f tempore autumnali de repente substitit : gravis enim tempestas et obscura nubes obtenebravit eos ipso in monte : comites autem ei dixerunt, Domine ora, ne grando comprehendat nos. Hypatius vero extendens manus suas, oravit ad Dominum, et procedentibus ipsis, factus est vehementissimus imber similis grandini per tria milliaria, nec tamen eorum calcei vel modicum madefacti fuerunt. Cumque pervenissent ad monasterium, quo tendebant ; Fratres ibi exstantes mirati sunt, quod in ipsorum vestibus ne gutta quidem aquae appareret. Sed nemo miretor quod Dominus in Sanctis suis talia operetur miracula : dixit enim Dominus : Si habueritis fidem tanquam granum sinapis, dicetis monti huic tollere et mittere in mare, et fiet : et, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis : omnia enim possibilia sunt credenti, et Quidquid orantes petieritis Patrem cum fiducia, accipietis. Apostolus vero definivit sinceram fidem, dicens : Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentiam. Ecce enim coram Deo in Christo loquimur, quia nihil per adulationem affingimus servo Dei Hypatio : sed principaliora tantum commemorantes, ea indicamus desiderantibus Deo servire. Iterum autem non dicimus Hypatium imperio suo sanitates operatum, aut daemonia expulisse, sed Christum invocando et bene agendo in ejus conspectu : quidquid enim faciebat

f Ab imbre tactus iter agit cum suis, g Luc. 17. 6. Hebr. 11. 1.

36 Justus,

A Justus, dirigebat in Deum, benignum habens Dominum, quia illum amabat, et ferventi corde implebat ejus praecepta : ideo enim Christus per ipsum operabatur, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

casque instruit

ad spirituale certamen,

2 Cor. 11. 23

B Et hoc est quod semper nos docebat Pater ; Filioli non est res parva Christianismus : studete bonum certamen certare : modicum laborate, ut multam requiem consequamini : apprehendite vitam aeternam : currite ad bravium supernae vocationis : discite bene facere : confortamini in Domino et corroborabimini ; quia non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed contra malos daemones et carnis passiones. Quapropter accipientes arma fidei et succincti lumbos vestros in veritate, et calceati pedes in preparationem Evangelii pacis, assumentes scutum fidei, et galeam salutis suscipite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei per omnem orationem et supplicationes. Haec igitur arma sumen'os propter ineffabilem justitiae mercedem, boni milites Christi appareamus, et fortiter praestemur contra insidias diaboli, et resistamus usque ad sanguinem contra peccatum : consummata enim [virtus] est, sensus exercitatos habere ad discretionem boni et mali, juxta eum qui dicit, In laboribus abundantius, in vigiliis, in jejuniis, in frigore et nuditate, in plagis, in carceribus, in instabilitate.

et jubet adherere optimis, Matth. 7. 20.

¶

casque imitari,

1 Cor. 9. 7

C 73 Si autem quis in apparentia sermonis Christo philosophatur : ejusmodi ne suscipiatis : non enim in verbis, sed in virtute est regnum Dei : neque in specie ovium ; sed uti Christus nit, ex fructibus eorum cognoscetis eos. Siquis vero inveniatur ex animo faciens Dei mandata, et opera ejus consonent bonis sermonibus, semperque habens cor contritum die ne nocte se perficiat ; talia qui agit, hic in veritate persistit ; ipsique adhaere et veluti patrem, magistrum, fratrem, et genuinum membrum fidei, fidumque unicum et germanum unanimem nobis assumamus ; quemadmodum dicitur *g* : Sta in medio seniorum, et si quis intelligens est, ei adhaere ; et si videris intelligentem, mane vigila ad eum : qui enim conjungitur Sanctis, sanctificabitur : et cum iracundo ne habites, ne quando imiteris eum et laqueum animae tuae accipias : corrumpunt enim bonos mores colloquia prava : si vero adhaeres bono, etiam adhaerebis intelligenti ; quia vir bonus ex bono thesauro cordis sui profert bonum et semper bona tibi suadebit : suadebit enim ut eadem quae ipse facias, atquo Deo accedere juxta dicentem ; Volo omnes vos esse sicut et ego : sed unusquisque donum proprium habet a Deo. Volebat enim Hypatius ut discipuli sui tales essent quales convenit ad stare coram Deo, et taliter ministrare ei sicut ipse : nam in corde perfecto corripiebat filios suos, qui valde eum reverebantur, et cum tremore obediebant illi, atque honorabant velut Patrem spiritualem. Continuo namque docebat eos dicens ; Filioli, non pigremur in hoc brevi seculo : exiguus enim hic est labor et magna promissa : festinemus per exigui temporis molestias ingredi in regnum caelorum et adscribi in civitate hereditatis Sanctorum : Non enim sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis.

ac vigilare in tentationibus,

D 74 Dum adhuc tempus habemus, attendamus nobis, et perseveremus placentes Domino, ut non contingat nobis poenitere et plangere, quando non erit locus poenitentiae vel alicujus boni faciendi ; quia societas hujus mundi et sollicitudines distrahunt mentem nostram, ne vigilantes perfecte inhaereamus Deo, nosque custodiamus ab omni malo : impossibile enim est indiscrete agentem, et ventris inglu-

D *εγεν τον Κυριον δια το αγαπην αυτον, και ποθη παροιδει ποιειν τας εντολας αυτου, οτι και καταργηστο ο Χριστος ταυτα εν αυτω, τοις γαρ αγαπωσιν τον Χριστον, παντα συνεργει εις αγαθον.*

E 72 Διο και εδιδασκεν αιει ως πατηρ λεγων· Τεκνία, οτι εστι το τυχον χριστιανισμοε, σπουδασατε, αγωνισασθε τον καλον αγωνα, καμετε ολιγον, ινα παλι ανσπαυσησθε επιλαθεισθε της αιωνιου ζωης· δραμετε επι το βραδειον της σνω κλησεως· μβητε καλιον ποιειν ανδριξασθε εν Κυριω· και ενδυναμυθητε κραταιωε, οτι οτι εστιν η παλι προς αιμα και σαρκα, αλλα προς τουε πουκρουε θαίμονωε, και προς τα παθη της σαρκωε· διο και ανσλαβουτες την πανοπλιαν του Θεου, και περιζωσάμενοι την ισχυν υμων εν αληθεια, και υποδησάμενοι τοιε ποδαε εν ετοιμασια του ευαγγελιου της ειρηνηε, αναλκθουτες και τον θυρεον της πιστεωε, και την περικεφαλαιαν του σωτηριου δεξασθε, και την μαχησαν του πνευματοε, ο εστιν ρημα Θεου δια πασσε προσευχηε και δεησεωε. Ταυτα ουν τα οπλα ενδυσάμενοι δια τον ανρητον της δικαιοσυνηε μισθον, ευαρεστοι στρατιωται του χριστου ανσδειγθιμεν, και κραταιωε πολεμησωμεν τρωε τωε μοθοειωε του διαβηλου, και αντιστημεν μεγριε αιματωε προς την αμαρταν· τωιω γαρ [αρετη] εστιν, τα αισθητηρια γεγυμνασμενω εχειν προς διακρισιν καλου και κακου, κατα την λεγοντα. Εν κόπιε περισσωτέρωε, εν αγρυπναιε, εν νκστειαιε, εν ψυχει και γυμνωτη, εν πληγαιε, εν φυλακαιε, εν αναστασειαιε.

F 73 Ει δε τις σχήματι, ή λόγους τον Χριστον φιλοσοφει, μη προσεχετε αυτω· ου γαρ εν λογω η βασιλεια των ουρανων, αλλ εν δυναμει· ου δε εν σχήματι προδωτων, αλλα καθωε ειπεν ο Ιησουε, Έν των καρπων αυτων επιγνωσεθε αυτουε. Ει τις ευρεθη ποθη τασ εντολαε του Χριστου εργαζόμενωε, και τα εργα αυτου συμφωνει τοιε αγαθοιε αυτου λογοιε, παντοτε εχων καρδιαν συντετριμμενην, κατευτελιζει εκυτον νυκτωε και ημερωε· και ο τοιαυτα ποιων ουτωε εν αληθεια στηκει, και τη τοιουτω προσκολληθησασθε, και ως πατερα και διωδασκαλον, και αδελφον, και μελω οικειον της πιστεωε, και φιλον πισον, και γνησιον ομωψυχον εκυτοιε προσλαμβανόμεθα, κατα τον λεγοντα· Στηθει εν μεσω προεσυτερωε και ει τις συνετωε, αυτω προκολληθητι· και εαν ιδωε συνετον ανηριζε προς αυτον· ο γαρ κολλωμενωε αγιωε αγασθησεται. Και παλιον, Μετα ανθρωε θυμωθουε μη συνανλιζον, μη ποτε μαθηε τασ οδουε αυτου, και λαβεε βρωγουε τη ψυχη σου. φθειρουσι γαρ ηθη χριστα ομιλιαι κακαι· εαν δε προσκολλησασε τη αγαθω, και συνετω προσκολλου· ο γαρ αγαθωε ανθρωπωε εκ του αγαθου θησαυρου της καρδιεε προσαφειρει το αγαθον, και παντοτε τα αγατα συμβουλειει σοι· συμδουλετω γαρ ισον εκυτου ποιησαι, και προσαγαγειν τη Θεω, κατα τον λεγοντα. Θελω πανταε ειναι ως καγω· αλλ εκαστωε ιδιον χαρισμα εχει εκ Θεου· Ειδουλετω γαρ και αυτωε ο Υπατιωε τουε ιδιουε μοθητωε, τοιουτουε ειναι, διουε δει παρεσταναι Θεω, και δουλειειν ωσπερ και αυτωε· εν τελειω γαρ καρδιωε επιαιδενεν τα ιδια τενωε, και γαρ σφοδρα ευσθεουνο αυτον και μετα φοβου υπηκουον αυτον, και μετα αιδουε ετιμων ως πνευματικων Πατερα· αιει γαρ εδιδασκεν αυτουε λεγων· Τεκνία, μη ανηδιασωμεν ειε τον βραχυν ταυτου αιωνα· ολιγωε γαρ εστιν οκαματωε της αρετηε, και μεγαλα τα επαγγελματα, σπομδασωμεν δια βραχων πωνων εισελθειν ειε την βασιλειαν των ουρανων, και εμπολιτογραφηκαι μεριδα του κληρου των Αγιων. Οτι εισι γαρ αξια τα παθηματα του νυν καιρωε προς την μελλουσαν δοξαν αποκλυσθηκαι ειε ημαε.

G 74 *Ωε ετι καιρον εχωμεν, προσγωμεν εκυτουε, και υπομεινωμεν ευαρεστουντεε τω Κυριω, ινα μη μελλωμεν μεταμελεισθαι και κλακειν, οτε οτι ενι μετανοησαι, η αγαθον τι εργασασθαι· η γαρ βαθυμια του κοσμου τουτου και αι μεριμναι περισπωσιν την διανοιαν ημων, ινα μη ανανηψαντεε προσγωμεν τηλαυγωε τω Θεω, και εκυτουε ασχλησωμεθα απο παντωε κακου· αδυνατωε γαρ τον εν αδιαφοριε διαγοντα, και κορευνοντα γαστερα εκυτου, τουτο*

A τούτο φωτισθῆναι τὸν φωτισμὸν τοῦ ἐνδοτάτου ἀνθρώπου, ἐν τῷ λυύπτῳ τῆς καρδίας ἐργαστηρίῳ. Ὁ γὰρ ἐπιγυνοῦς τὸν κατὰ διάνοιαν πόλεμον ἀγωνίσασθαι κρατυῶς ἐν ἀσφαλείᾳ, σπεύδει καὶ ἑαυτῷ προσέχει, καὶ πάντα τὰ γήϊνα ἀποφεύγων, πρὸς Θεὸν τὴν διάνοιαν κολλήσει ἀποκρεμάμενος εἰς τὸν πόλον αὐτοῦ υψοῦσα τῇ ψυχῇ νυκτός καὶ ἡμέρας, οὗτος ἀρξεται φωτίζεσθαι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὸν ἐσὼ ἀνθρώπου, καὶ ὁδηγεῖσθαι εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Πολλὰ γὰρ θεῖ θλιβῆναι ἐν πειρασμοῖς, καὶ οὕτως τὸν βαθμὸν τοῦτον καταλαβεῖν· εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν χάριν ἐπέλωσιν αὐτῷ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις, ὡφείλει ὑπομεῖναι εἰς τὸ ἀγαθόν, διὰ παντός θεόμενος τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἀθυμήσαντα ἐν τῇ θλίψει ἀκηδίασαι, ἀλλ' ἐνέγειν γενναίως καὶ ὑπομεῖναι· ἡ γὰρ ἀγάπη πάντα ὑπομένει, καὶ εὐθὺς πάλιν ἐπαναστρέφει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ κατασκαυοῖ εἰς αὐτόν. Ἰδοὺ γὰρ τελέξα ἀναγκάζομαι λέγειν διὰ τὴν ὑμῶν ὡφέλειαν ὅπερ ὡφείλου κρύπτειν, ἵνα μὴ καυχώμενός τι ζημιωθῶ, ἀλλ' οἶδεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ὅτι εἰς δοῦξαν τοῦ Θεοῦ λέγω καὶ ὑμῶν ὡφέλειαν· ἥδη γὰρ ἐξήκοστον ἔτος ἔγω ἐν τῷ μονήρει βίῳ, οὔτε ὑπνου ἐκηρεσθην, οὔτε ἀρτου, οὔτε ὕδατος, ἵνα δυναθῶ γνήσιος καὶ πιστὸς θούλος γενέσθαι, ἵνα καταξιωθῶ ἀκούσαι παρὰ τοῦ Κυρίου μου· Ἐδ' οὐλε ἀγαθὴ καὶ πιστὴ, ἐπὶ ὀλίγα ἔς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω, εἰσελθε εἰς τὴν χάριν τοῦ Κυρίου σου. Ἀκμήν γὰρ οὐ λογιζομαι ἐμαυτῶν ὡς

B ἕνα τῶν ἐλαχίστων θούλων τοῦ Θεοῦ· ἐξότου γὰρ ἐνέπεσα εἰς τὰς σπουδαίας τῶν Ἀδελφῶν, καὶ ἀναγκάζομαι διορθοῦσθαι ἕνα ἕκαστον, πάνυ ἐχερσώθη τὸ καθαρὸν τῆς διανοίας μου, ὃ εἶχον πρὸς τὸν Θεόν· ἤμην γὰρ ποτὲ ἀμέριμνος, καὶ ἐλευθῶς προσέχων τῇ Θεῷ καὶ ἐμαυτῷ, καὶ εἶχον μικρὰν τότε παύρησίαν. Ὡς οὖν ἔλεγεν ταῦτα ἐκ μέρους λυπούμενος, ἀπεκρίνατο αὐτῷ τις τῶν Ἀδελφῶν καὶ εἶπεν, Κύριε Ἀβδῶ, τότε ἑαυτὸν ἐσώζεις διὰ τοῦ Θεοῦ, γὰρ οὐ πολλοὺς, καὶ ἐκεῖ ἐζημιώθης, ἔνθα διπλὰ ἀνασώζεις; ὁ γὰρ Κύριος Ἰησοῦς ἦλθεν, ἵνα τοὺς πένητας σώζῃ. Αὐτὸς δὲ ἀκούσας ἐν Κυρίῳ ἐχάρει.

viei servientem, lumine interioris hominis collustrari D
in occulta cordis sui officina : quia peritus belli spi- A. CALLINICO
ritualis, diligenti cura sibi ipsi attendit, et terrena omnia effugiens, mentem suam affigit Deo, pendens ex illius amore, mente sobria, die ac nocte : hic incipiet per Dei gratiam illuminare hominem interioriorem, et dirigere in viam salutis. Multa igitur oportet in tentationibus pati, atque ita ad culmen pervenire : si autem postquam gratiam acceperit quis, superveniant ipsi tentationes et tribulationes, oportet perseverare in bono, Deum semper orando, neque per acediam in eo deficere, sed generoso sustinere atque persistere ; quia charitas omnia sustinet : tum vero statim redit gratia, et in ipso habitat. Ecce, filii, cogor pro vestra utilitate dicere, quod oportet latere, ne gloriando damnum aliquod patiar (novit Christus quod hoc ad gloriam Dei moneo et vestram utilitatem) jam enim sexagesimum annum ago in vita solitaria, neque somnum unquam vel cibum aut potum sumpsi ad satietatem, ut possem verus ac fidelis servus effici, dignusque fiam audire : Ego serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui : adhuc vero non ino existimo esse vel E
minimo ex Dei famulis comparandum : ex quo enim incidi in curas Fratrum et unumquemque eorum cogor dirigere, valde inculta squalluit puritas mentis meae, quam in rebus divinis habebam : eram enim tunc temporis sine solitudine, totus intotus Deo et mihi, multaque in ipsum fiducia utebar. Hactenus ille ex parto afflictus. Respondit ei Fratrum quidam dicens, Domine Abba, tunc te ipsum salvabas, nunc vero multos ; et ibi damnum fecisso tuis, ubi in duplum lucratus es? Dominus enim Jesus venit ut omnes salvet. Quae ille audiens in Domino laetatus est.

ad suum exemplum.

ANNOTATA D. P.

a De Polychronio quid factum infra numm. 80 dicitur : videtur autem hic intercuisse illuminatio alienius caeci, post quam primum apte cadit quod sequitur ex Jobo.

b Etiam hic sensui potius, quam textui Prophetæ insistit Auctor, prout hunc consulenti patebit.

c Etiam hic Græcus textus aliqua correctione vel suppletionem indiget, quam alteri conjectori relinquo. Cæcos autem a natiuitate et lunaticos curatos a Sanctis, Deo hanc ipsis gratiam conferente, toties in eorum Actis legimus, ut non appareat necessitas hujus tam operosæ exceptionis ; esto id ante Christum nemo fecisse legatur, quod solum forsitan hic auctor intendit ; cum ispe dixerit Joan : 14, 12. Qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet.

d Rhibas qui et Rhebas et Rhæsus, cæ Mysia per Bithyniam in Eucænum decurrit.

e Calathio isto fortasse offerebantur primitiæ frugum nomine totius regionis. Simile quid apud Athenienses Canephoræ erant, in quibus puellæ nubiles offerebant in canistris puellarium suorum laborum munuscula : de quibus vide Petri Castellani Gerardimotensis Hortologium, sive de festis Græcorum syntagma. pag. 178.

f Olympus, mons, Mysiæ, Bithyniæ proxima, distat Chalcedone 100 P. M.

g In vulgata editione non invenitur hic et hunc sequens locus : facile fortassis inveniretur in græco 70 Interpretum, si hujus haberentur Concordantiæ quas vocant, uti habentur textuum latinum et hebraicum.

F

CAPUT X.

Extrema vitæ acta, mors sancti, et quædam post secuta.

Ἄλλο τι, πολλῶν αὐτῷ ἐνοχλοῦντων, καὶ εἰς πολλὰ περισπῶντων, εἰς ἀρρώστους, εἰς ἀποκρίσεις κελδερίου, ἢ ὀστιαρίου, περὶ ξένων, περὶ πτωχῶν, περὶ Ἀδελφῶν· ὡς οὖν ὡγλῶν αὐτῷ, παρεστῶς τις Ἀδελφὸς λέγει αὐτῷ· Ἄρτι Κύριε τούτοι ὅλοι οὐ περισπῶσί σου τὸν νοῦν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ; Ὅδὲ ἀπεκρίνατο λέγων· Ηιστεύω εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν εἰσίν ἄλλοι τοσοῦτοι, ὃ νοῦς μου πρὸς τὸν Θεὸν υπεράλτος διαμένει. Ὅτε οὖν γέρον ἐγένετο, καὶ ἡ πολιὰ αὐτοῦ ὡσεὶ γίνῃ ἐν ὕψει τῆς κεφαλῆς, καὶ τῷ πώγωνι· ἦν γὰρ καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀρχαῖον καὶ ὡφέλιμον, ὡς ἀληθῶς Ἱερῶς Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ἐπιλοκάλισσε

Cum multi S. Hypatium vexarent et distraherent pro ægris, pro responsis dandis cellario, ostiario, pro peregrinis, pro pauperibus, pro Fratribus : videns eum turbari is qui adstabat Frater dixit ei, Eia Domine, omnes isti nunquid abstrahunt mentem tuam a Deo? Cui ille respondit : Etiam si duplo plures essent, confido quod per Dei gratiam mens mea firma apud eum maneret. Cum autem senisisset, et toto capite ac barba incanisset ut nix (unde species ipsius erat plena ædificationis et venerabilitatis, tamquam vori Patris

Ad sanctum jam senem

tris

EX SS. VATIC.

A tris et Sacerdotis Dominici) cœpit exiguam viocam colere ad solatium infirmorum. Tunc Asceta quidam alius, Zenon nuncupatus, venit, eique ad vineam eunti occurrens, Tunc es, inquit, Abbas Hypatius? Cui ille: Sum etenim. Iste vero, Ad te missus sum, inquit, ut ossa mea per te sepeliantur. Erat autem ei species vilis, seipsum enim humilians abjecto erat schemate, ita ut rusticus videretur; suscepit tamen eum Hypatius, qui decem dies apud ipsum manens supra modum laborabat: vidensque Fratrem quemdam efferrī ad sepulturam: Etiam, inquit, o Deus, me hic facito requiescere: et eadem die infirmatus obiit die sexta. Marsupium vero ejus aperientibus, invente sunt littere patentes, unde constabat Presbyterum fuisse, id quod nemini omnino confessus fuerat.

venit Zenon apud eum moriturus, et post obitum invenitur fuisse Presbyter,

quem post trimestre accuturus Sanctus

76 Ipse vero Hypatius mensibus ei tribus superstes, anno ætatis sue octogesimo, cum annis quadraginta Christi gregem pavisset, Sacerdotiumque sua sanctitate ornasset, perfectus Dei servus apparuit; et præmissis ante se ad Deum octoginta Fratribus, dixit, Intra hos tres menses: filii, gravis Dei ira mundo incumbet; quare bonum est abire ad Dominum, prius quam tentatio veniat. Prospicite ergo vobis: ego enim cursum meum consummavi, et satagite Deo perfecte servire, in timore atque tremore salutem vestram operantes, quemadmodum ino vidistis facientem, et sicuti vobis tradidi quo accepi a Deo, servate traditiones, Confido enim in Domino, quod si ejus opus feceritis, nunquam vos deseret, et sicut miseratus est mei, sic et miserebitur vestrum, et plenam patientiæ mercedem accipietis. Ego autem suscipiam vos tamquam genuinos filios: ut digni habeamur in eodem cum Sanctis tabernaculo recipi. Hæc no dicente, consternati omnes flere curpinus: videbamus enim quod optabat mori. Infirmatus ergo dies quinque, sexta, quæ Dominica erat, dixit: Convocate Fratres, ut dem illis communionem, factusque in ecstasi dum singulis benedictionem darot, et alius manum ejus apprehenderet, subjecit versiculum: Venito exultemus Domino. Psallentes vero Fratres et communionem suscipientes de manibus ejus, flebant universi: cognoscentes tamen quod Angeli exultabundi animam ejus susceperent, dixerunt etiam ipsi, Venite exultemus Domino. Deinde tamquam si videret Episcopos aliquos familiaresque amicos, venientes ad se suscipiendum, ipse in eadem ecstasi quasi benedictionem accipiebat ab astante quodam, sicut aliquibus dederat, et nemine apparente qui reciperet, rursus is qui astabat recipiebat. Omnes amici, et Monachi, et Clerici pro petenda benedictione veniebant, quibus eandem cum osculo impertitus, in pace requievit, et appositus est ad SS. Patres, post se relinquens congregationem Fratrum quasi quinquaginta; quos suo enidam Successori dirigendos tradidit.

suos hortatur ad perseverantiam,

data eis communionem,

sancte moritur:

et peractis sollemniter exsequiis,

B cite ergo vobis: ego enim cursum meum consummavi, et satagite Deo perfecte servire, in timore atque tremore salutem vestram operantes, quemadmodum ino vidistis facientem, et sicuti vobis tradidi quo accepi a Deo, servate traditiones, Confido enim in Domino, quod si ejus opus feceritis, nunquam vos deseret, et sicut miseratus est mei, sic et miserebitur vestrum, et plenam patientiæ mercedem accipietis. Ego autem suscipiam vos tamquam genuinos filios: ut digni habeamur in eodem cum Sanctis tabernaculo recipi. Hæc no dicente, consternati omnes flere curpinus: videbamus enim quod optabat mori. Infirmatus ergo dies quinque, sexta, quæ Dominica erat, dixit: Convocate Fratres, ut dem illis communionem, factusque in ecstasi dum singulis benedictionem darot, et alius manum ejus apprehenderet, subjecit versiculum: Venito exultemus Domino. Psallentes vero Fratres et communionem suscipientes de manibus ejus, flebant universi: cognoscentes tamen quod Angeli exultabundi animam ejus susceperent, dixerunt etiam ipsi, Venite exultemus Domino. Deinde tamquam si videret Episcopos aliquos familiaresque amicos, venientes ad se suscipiendum, ipse in eadem ecstasi quasi benedictionem accipiebat ab astante quodam, sicut aliquibus dederat, et nemine apparente qui reciperet, rursus is qui astabat recipiebat. Omnes amici, et Monachi, et Clerici pro petenda benedictione veniebant, quibus eandem cum osculo impertitus, in pace requievit, et appositus est ad SS. Patres, post se relinquens congregationem Fratrum quasi quinquaginta; quos suo enidam Successori dirigendos tradidit.

C 77 Convenientibus porro Episcopis plurimis et omnibus qui propter vite probitatem eum dilexerant, facta est ingens multitudo populi Christum amantis, ex omni loco et monasterio, qui accensis cereis ipsum sancte composuerunt ad sepulturam cum hymnis et canticis: universi autem inter effereudum venerabile corpus amare flebant, utpote tali patre orbatī. Sacrum vero pignus deposuerunt in venerando oratorio intra arcam lapideam, ubi Fratres orationes suas fundunt: cum autem sepeliretur irruerunt populi in feretrum discerpēdo illud, volentes benedictionis causa accipere aliquid vestium illius: et alii quidem cultris scindebant syndonem, alii vestem, non nulli etiam pilos genarum detondebant, ita ut ægre potuerimus tumultantes compescere. Et ad urnam quidem ipsius amicus Dei Urbicius esumptus

c

D δὲ ἀμπέλου ὄλεγον, ἵνα οἱ ἀρρώστοι ἐχρῶσιν προχαυθίαν. Ἄλλοις τὴν ἀσκητῆς οὐμάτῃ Ζήνων ἦλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἀπαντήσας αὐτῷ εἴποντι ἐπὶ τῆν ἀμπέλου, ἐν τῇ ὁδῷ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ Κύριος Ὑπάτιος; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, Ναὶ· καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸς σε ἀπεστάλην ἵνα παρὰ σοὶ τὰ ὀστά μου ἀναπαυθῶσιν· τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ ἐλάχιστον, ταπεινῶν γὰρ ἑαυτὸν εὐτελής ἦν τῷ σχήματι, ὡς ἀγροίκον ὁρᾶσθαι, καὶ ἐδέξατο αὐτόν, καὶ ποιήσας ἡμέρας ὡσεὶ δέκα, ἐκέρηνεν εἰς ὑπερβολὴν καὶ ἰδὼν Ἀδελφῶν προκομισθέντα, σταθεὶς λέγει· Ὁ Θεὸς μου καὶ μὲ τὸν ταπεινὸν ἦδε ἀνάπαυσον, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἀρρώσθησας, τῇ ἕκτῃ κέρει ἀνεπαύσατο, καὶ εὗρέθη ἐν τῷ μαρσίππῳ αὐτοῦ συστατικὰ α, ὅτι Πρεσβύτερος ἦν, καὶ τὸ σύνολον οὐχ ὁμολόγησεν οὐδενί.

E 76 Καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας γενόμενος ὁ ἅγιος Ὑπάτιος ἐτῶν ὀγδοήκοντα, καὶ καλῶς ποιμάνας τὰ τεσσαράκοντα ἔτη τὸ ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἱεροσύνην ὁσίας κατακοσμήσας, τέλειος δοῦλος Χριστοῦ εὐάρεστος ἀνεδείχθη, προπέμφας πρὸ ἑαυτοῦ ὀγδοήκοντα μαθητὰς αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν. Ἐλεγεν δὲ εἰς τοὺς τρεῖς μῆνας ἐκείνους, Τεκνία, θεινὴ ὕψη ἐπίκειται τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγαθὸν σπελθεῖν πρὸς τὸν Κύριον πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν πειρασμὸν. Προσέχετε οὖν ἑαυτοὺς· ἐγὼ γὰρ τὸ ἐμὸν ἐπλήρωσα, καὶ σπουδάσατε γενναίως δουλεύσαι τῷ Κυρίῳ, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν καταεργάσεσθε, ὡς τρόπον ἐθέλασασθε καὶ μὲ, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, ἃ ἐδιδάχθην ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τὰς παραδόσεις κατέχετε· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ ὅτι ἐὰν ποιήσατε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, οὐ μὲ ὑμᾶς ἐγκαταλήψῃ ὁ Θεός· ἀλλὰ καθὼς ἐμὲ ἤλεγεν καὶ ὑμᾶς ἐλάσει, καὶ τὸν μισθὸν τῆς ὑπομονῆς πλήρη ἀπολαύετε, καὶ προσδέξομαι ὑμᾶς ὡς ἀληθῆς ἰδία μου τέκνα, ἵνα ὑμῶν ἁπολυτῶν καταξιωθῶμεν μετὰ τῶν ἁγίων συνουσιασθῆναι. Ἐαῦτα αὐτοῦ λέγοντος πάντες ἐστραζόμεθα καὶ ἐκλαίμεν, γινώσκοντες ὅτι ἤρξατο τελειωθῆναι. Καὶ ἀρρώσθησας ἡμέρας πέντε, τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ, Κυριακῆς ὕσας, λέγει· Καλέσατε τοὺς Ἀδελφούς, ἵνα δώσω αὐτοῖς κοινωνίαν, καὶ ἐν ἐκστάσει ἦδη γενόμενος, ἐν τῷ διδόναι τὴν εὐλογίαν, ἅλλοι παρακρατοῦντες τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὑποβάλλει ὑπόψαλμα b, Δεῦτε ἀγγλισσόμεθα τῷ Κυρίῳ. Ἐπὶ αὐτῷ δὲ οἱ Ἀδελφοί, καὶ τὴν κοινωνίαν δεχόμενοι ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἔλαιον πάντες, γινώσκοντες ὅτι ἀληθῶς ἀγγλισσῶνται οἱ ἄγγελοι, οἱ παραλαμβάνοντες αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἔψαλλον, Δεῦτε ἀγγλισσόμεθα τῷ Κυρίῳ· Ὡσπερ γὰρ τινας Ἐπισκόπους, καὶ ἐνδιαιθέτους φίλους αὐτοῦ ἑώρα ἐλθόντας λαθεῖν αὐτόν, καὶ ἐν ἐκστάσει ὡν εὐλογίας λαμβάνον παρὰ τοῦ παρεστῶτος, ὡσπερ τισὶν ἐδίδου, καὶ οὐδεὶς ἐφάνητο τοῦ δεῖσθαι, καὶ πάλιν ὁ παρεστηκὼς ἀπεδέχετο· καὶ πάντες οἱ φίλοι καὶ Μοναχοὶ καὶ Κληρικοὶ συναθροῦντες ἔλαθον παρ' αὐτοῦ εὐλογίαν. Ἦόντας δὲ εὐλογήσας καὶ ἀσπασάμενος, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας, καταλειπὼν ἄχρι πεντήκοντα Ἀδελφῶν συνοδείαν, οὓς καὶ παρέδωκεν ἐνί τινι διαδόχῳ αὐτοῦ, ταῦ καθηγεῖσθαι αὐτῶν.

F 77 Συνελθόντες δὲ Ἐπίσκοποι πλείστοι, καὶ πάντες οἱ φιλοῦντες αὐτόν διὰ τὸν βίον αὐτοῦ τὸν εὐάρετον, ὥστε ἐκ τούτου γενέσθαι πλῆθος πολλῷ λαοῦ φιλοχρίστου, καὶ ἐκ παντὸς μοναστηρίου, καὶ πάντες κερνοὺς ἀσπντες ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοῖς ἐκίδενσαν αὐτόν ὁσίως. Πάντες οἱ προκομίζοντες αὐτοῦ τὸ εἶμιον σῶμα, ἔλαιον, ὡς ὁρῶντο γινόμενοι τοιοῦτου Πατρὸς· τὸ οὖν ἅγιον αὐτοῦ λείψανον κατέθεντο ἐν εἰρήνῃ ἐν σέπτῳ ἐνταφίῳ τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἐν σωρῷ λιθίνῃ, ἐν ᾧ οἶκον οἱ Ἀδελφοὶ τὰς εὐχὰς ἀναπέμπονσιν. Κατατεθειμένου δὲ αὐτοῦ, οἱ ὄχλοι δισηπάκτων τὴν κλίνην, βουλόμενοι εὐλογίας χάριον λαθεῖν ἀπὸ τῶν ἱματίων αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν μετὰ μαχαίρας τὴν συνδύνα ἔτεμεν, ἄλλος ἐκ τοῦ ἱματίου, ἕτερος δὲ ἐκ τῆς γενιᾶδος αὐτοῦ τρίχας, καὶ μόλις δυσχερισταμένων τῶν ἰδουμένων παύσασθαι αὐτοὺς ἐκ τούτου. Τὴν οὖν σωρὸν αὐτοῦ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Οὐρεβίνιος ἐκκεροφρήκεν,

a

E

b

F

A σεν, πλησίον δὲ αὐτοῦ κατάκειται ὁ ἅγιος Ἀμμώνιος ὁ τῆς ἐρήμου μέγας ἀσκητῆς, περὶ οὗ φέρεται ὅτι τὸ οὖς αὐτοῦ ἀπέτεμεν διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν δεῖξασθαι τὴν ἱεροσύνην, οὐ γὰρ πολίτεια ἐξείρεται, καὶ παρὰ πάντων θαυμάζομεν διὰ τὸν Κύριον. Ὅπως οὖν καὶ ἱμεῖς ἀσκήν ὁφείλομεν Ἀδελφοί, καὶ γὰρ ὁ Κύριος τοὺς δοξάζουσας αὐτὸν δοξάζει, καὶ τοὺς δουλεύοντας αὐτῷ γυμνάσιως οὐ μόνον εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀναγράφτους ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ χαρακτηρεῖ πρὸς μίμησιν ἀγαθῶν τῶν πολιτείων αὐτῶν τοῖς πάσιν ἐντίμως ἀναδείκνυσιν.

78 Ὁν παύθησαν οὖν ἡμέραι τριάκοντα, καὶ εὐθέως γέγονεν χιλιὰς ἐν αὐτοῖς τοῖς τόποις, ὡς ὁρμάσασεν τὴν ἀμπέλου, εἰς τέλος αὐτὴν ἀποτριχθῆναι ἐν τῇ χιλιᾷ. Ἦν γὰρ ἡ χιλιὰς ὡς λίθος μέγας, ἔχων ἐν ἐαυτῷ ὡς ὀφθαλμὸν ἀνδρός, σπυραίνων, Βλέπετε τὰ ἐρχόμενα· εἴσω γὰρ ἄλλων πέντε μηνῶν γέγονασιν οἱ σεισμοὶ οἱ μεγάλοι, οἱ καὶ ἐπὶ γρόνον ἐκράτησαν, καὶ τὸ βερβερικὸν ἔθνος τῶν Οὐννων τὸ ἐν τῇ Θρακίᾳ τοσοῦτον γέγονεν, ὡς πλείους ἑκατὸν πόλεις λειψθῆναι, καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύειν Κωνσταντινουπόλιν, καὶ φυγεῖν ἀπ' αὐτῆς τοὺς πλείους. Μέχρι δὲ καὶ Μουχαῖ ἐσόβησαν ἀποδιωρόσκειν ἐν Ἱεροσολύμοις, μικροῦ δεῖν γὰρ ἄγγισαν καὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν πορθῆσαι· τοσοῦτοι δὲ φόνοι καὶ αἰματηγυσίαι γέγονασιν, ὡς μέτρον μὴ ὑποβλέσθαι τοὺς θανάτους. Καὶ γὰρ τὰς Ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια ἠχμαλώτισαν, καὶ μονάζοντας καὶ πορθήσαντες πλείστους ἀπέκτειναν, ὡς καὶ τὸν ἅγιον Ἀλέξανδρον πορθήθησαν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γράμματα καὶ κειμήλια παραλαβῆναι, ὅπερ οὐδέποτε συνέβη· ἐρχόμενον γὰρ τῶν Οὐννων πλειοστάκις πρὸς τὸ τριχισθῆναι τὸν ἅγιον Ἀλέξανδρον, οὐδεὶς ποτὲ ἐξ αὐτῶν πησιάζει ἐτόλμησεν τῇ μαρτυρίᾳ. Τοσοῦτον δὲ ἠρήμωσαν τὴν Θρακίαν, ὡς μηκέτι ἀνακαταλίσει, καὶ γενέσθαι καθὼς ἦν τὸ πρῶτον. Ἡμεῖς δὲ μνημονεύοντες ἡμαρτάνομεν, ὅτι ταῦτα ἦν ἃ προείλετο ὁ ἅγιος Ὑπάτιος ἐν τῇ αὐτῶν τελειούσθαι· πῶθεν γὰρ ἴδει, εἰμὲν ὁ Κύριος αὐτῷ ἐδήλωσεν;

79 Εἶπεν δὲ καὶ Ἀδελφὴν μίαν, ἣ τις μονόγαμος γενομένη χήρα, καὶ μίαν θυγατέρα ἰσχυροῦσα, ἀπετάξατο, καὶ δουλεύσασα τῷ Χριστῷ, πρὸ τριῶν ἡμερῶν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, καὶ αὐτῇ ἀνεπαύσατο· ἡ δὲ ταύτη θυγάτηρ καὶ αὐτῆς μονόγαμος μίαν θυγατέρα ἰσχυροῦσα, ἀπετάξατο οὖν τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς· ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς γενομένος Διάκονος ἀνεπαύσατο· ἡ δὲ σφόδρα προσέκειτο τῷ Θεῷ, δουλεύσασα αὐτῷ νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Πάντα οὖν ἀκόλουθως πράξας ὁ ἅγιος Ὑπάτιος τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀυγουστίνου μέχρι καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ· κἀκεῖνος γὰρ μίαν ἀδελφὴν ἔσχεν, καὶ οὗτος μίαν· ὡς γὰρ ἔλεγεν ὁ ἅγιος Ὑπάτιος περιέχων ἐν σαρκί, ὅτι γινώσκετε τεχνία, μετὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων θεασάμενος τὸν ἅγιον Ἀυγουστίνου τὸν Πατέρα ἡμῶν καὶ ἀσπασάμενος εὐλόγησέ με, καὶ εὐχὴν ποιήσας σπέλυσεν.

80 Μετὰ ταῦτα ἦλθεν τις ζητῶν τὸν Ζήνωνα Πρεσβύτερον, καὶ ἡμῶν λεγόντων ὅτι οὐχ ὁμολόγησεν ἡμῖν ὅτι ἦν Πρεσβύτερος· εὐθὺς ἐκεῖνος ἀπεκρίνατο λέγων· Τοῦτον τὸν Ζήωνα, ὃν ἐνομιζέτε εὐτελεῖ εἶναι, Οικονομὸς ἦν ὁκτακοσίου Ἀδελφῶν, καὶ ἐμοὶ εἶπεν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, φίλος γὰρ μου ἐτύγχανεν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς ἐρήμου. Ὅτι ἐγριματίσθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Ὅτι ἔπαγε πρὸς Ὑπάτιον κἀκεῖ τελειοῦσαι· ἠέπεισο οὖν ὅτι εὐθέως τελειωθείς, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπελθὼν, καὶ τὸν Ἀδελφὸν Ὑπάτιον ἀκόλουθόν μου λαμβάνω· τρίμηνον γὰρ μετὰ τοῦ Ζήωνος ὁ Ἀδελφὸς Ὑπάτιος ἐπέχσας, ἀνεπαύσατο, κατὰ τὸν χρησμὸν τοῦ Θεοῦ τὸν δηλωθέντα τῷ Ζήωνῳ. Καὶ ἐλθόντος μου ἦδε ἐν τῷ μοναστήριῳ, εἰς ζῶντος τοῦ Ζήωνος (ἔλεγεν ὁ Παπᾶς ἐκεῖνος) ὅτι διενεύσατό μοι ὁ Ζήων, καὶ παρήγγειλέν μοι μὴ εἰπεῖν τινὲ ὑμῶν ὅτι γινώσκω αὐτόν. Τὸ δὲ μοναστήριον τοῦ Ζήωνος ὑπῆρχεν πλησίον τῆς θαλάσσης τῆς Ἐρυθρᾶς, δι' ἧς παρήλθεν ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅπερ μοναστήριον βάρβαροι ἠχμαλώ-

suppeditavit il. Proximum vero locum obtinet magnus ex cremo ascetes Ammonius e; de quo circumfertur quod aurem suam sibi abscidit, quia volebat ordinationem Sacerdotalem admittere; certe conversatio ejus excellens fuit et omnibus propter Dominum admirabilis f. Igitur et nos Fratres sic debemus exerceri: quia Dominus glorificantes se glorificat si-bique fideliter servientes non solum adscribit in regnum caelorum, sed et ipsorum sanctam conversationem in exemplum ad imitandum proponit omnibus.

78 Necdum triginta dies abierant, cum illis in locis facta est grando tanta, ut in jam maturescentem vineam irruens, eam radicitus contriverit: orat enim grando instar saxorum et habebat quasi oculos humanos ac si praenuntiaret imminetia mala: etenim post alios quinque menses facti sunt magui terrae motus, qui etiam diu durarunt. Et barbarica gens Hunnorum quae est h in Thracia, sic invaluit, ut plus quam centum urbes occupaverit, parumque abesset, quin ipsa Constantinopolis periclitaretur, multiquo eam fuga desereret: quia etiam ipsi Monachi volebant Jerosolymam usque abscurrere, quia tantum non appropinquabant Constantinopoli capiendae: tantum autem exdis fuit et tam copiosus effusus sanguis, ut mortuorum numerus iniri non posset. Ecclesias vero et monasteria expilarunt, Monachos et sanctimonialia necarunt, ex ipsaque Sancti Alexandri basilica cimelia omnia abstulerunt id quod factum prius nunquam fuerat: nam cum antea saepe venientes illi muros S. Alexandri conscendissent k, nemo eorum ausus appropinquare Confessionem illius. Thraciam verosimiliter vastaverunt, ut caput erigere nunquam potuerit, et ad priorem statum, redire. Nos vero praedictorum ab Hypatio, memores, admirabundi cognovimus ipsa esse quae circa mortem nobis insinuarat: quomodo enim haec ille scivisset, nisi Dominus ipsi revelasset?

79 Habebat Sanctus ille sororem, quae unius viri contenta matrimonio, viduitatem coluit, unam filiam habens, quae cum seculo renuntiasset, Deoque serviret, tribus ante fratrem diebus mortua est. Filia vero ejus etiam unius viri uxor et unius filiae mater, una cum viro monasticum sumpsit habitum: et vir quidem Diaconus factus requievit in Domino: uxor vero multum profecit in Dei cultu serviens die ac noctu. Igitur per omnia similis fuit S. Hypatius magno Patri nostro Antonio usque ad sororem: nam etiam hic sororem unicam habuit, et illo unicam: sic enim S. Hypatius adhuc in vivis nobis loquebatur: Scitote filii quod cum sanctis Apostolis viderim Sanctum Patrem nostrum Antonium, meque salutans benedixit, atque oratione facta dimisit.

80 Postea venit quidam interrogans nos de Zenone Presbytero, cui cum responderemus, quod nunquam nobis confessus esset se Presbyterum, ait ille; Imo quem vilem existimastis, Oeconomus fuit octoginta Fratrum, mihi quae adhuc vivens dixit (erat enim ab Alexandria l atque ab eremo mihi amicus) quod divino oraculo monitus fuerit abire ad Hypatium et quid enim mori. Quare, inquit, eredo quod cito moriturus sis atque ad Deum abiens etiam Abbatem Hypatium post me ducam. Supervixit autem Zenoni tribus mensibus Hypatius, secundum Dei oraculum Zenoni patefactum, et similiter obdormivit, eumque venissem huc ad monasterium adhuc vivente Zenone (dixit Pater iste) innuit mihi Zeno et rogavit ne cui vestrum dicerem quod ipsum nossem. Monasterium autem Zenonis est prope mare rubrum m per quod transiverunt filii Israel, quod monasterium barbari depopulati sunt,

D
EX MS. VATIC.
d
e
deponitur
juxta S. Am-
monium.
f

Secula scilicet
sunt intra
plaga a San-
cto praedicta

h

E

k

Sanctus soco-
re neptis una
cum viro re-
nuntiat secu-
lo,

sicut etiam so-
rue S. Antu-
nii.

F

Intelligitur
quis fuerit Ze-
non Sanctus
praenuntiatus

l

m

A sunt, ubi quotquot erant, Zenonem ut prophetam
A CALLINI O aestimabant.

n

81 Frater autem Polychronius n de quo scriptum est supra, cui pedem dolenti dixerat Hypatius, ut ei sanaretur fieret Monachus, Deo hanc ei gratiam faciente, id factus est; et Dei servus juxta prophetiam Patris nostri Hypatii. Fratres vero ceteri caritatem et concordiam unanimiter inter se conservantes famulabantur Domino, memoriam Patris jugiter recolentes, ejusque exhortationes prae oculis habentes, satagebant ut se bonos Deo operarios praeberent, ipso hanc eis gratiam largiente, per intercessionem Sanctorum et S. Patris nostri Hypatii: ejus enim traditiones et spiritualem illius conversationem habentes prae oculis, vestigia ipsius in Christo sectabantur; chorosque in spiritu ducentes diu ac noctu hymnos Deo offerebant, glorificando Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quem decet omnis gloria, honor, et adoratio, nunc et semper et in secula seculorum; Amen.

discipuli
Hypatii
perseverant in
ejus Instituto.

τευσαν· πάντοτε γὰρ τὸν Ζήνωνα οἱ ἐκείσε ὡς προφήτην D
ἔχον.

81 Καὶ ὁ ἀδελφὸς Πολυχρόνιος ὁ προγεγραμμένος, ὁ τὸν πόδα ἀλγίσας, ᾧ εἶπεν ὁ ἅγιος Ἵπατίος ὅτι, ἐάν θερσπευθῆς, γίνῃ μοναχός, τοῦ Θεοῦ παρέχοντος, οὗτος γέγονεν μοναχός, καὶ δοῦλος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἵπατίου· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀγάπην, καὶ συμφωνίαν ἐν Χριστῷ μετ' ἀλλήλων ἐμοθυμαδὸν ἔχοντες δουλεύουσι τῷ Θεῷ, τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς ἐπιτελοῦντες, καὶ τὰς παρακλήσεις αὐτοῦ κατέχοντες, ἐκκεῖσε πρὸς τὸν Θεὸν σπουδάζουσι δοκιμῶς παραστῆσαι ἐργάτας, τοῦ Θεοῦ παρέχοντος αὐτοῖς τὴν χάριν διὰ τῶν εὐχῶν τῶν ἁγίων, καὶ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἵπατίου· τὰς γὰρ παρακλήσεις τοῦ πατρὸς καὶ τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ τὴν πνευματικὴν ἐπιτελοῦντες, τοῖς τοῦ πατρὸς ἔργοισιν ἐπιβαίνουσιν ἐν Χριστῷ, καὶ πνευματικῶς χωροῖς χωρεῖντες, νυκτὸς καὶ ἡμέρας τῷ Θεῷ ὕμνους ἀναπέμπουσι, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προκείμεναι· νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA D. P.

B a *Συστατικὰ* et *Συστατικῶν*, littera Episcopales, peregre proficiscentibus Presbyteris, Clericis, laicis, dari solite ad fidem faciendam de ipsis patentes vulgo dicimus: vide *Cangium in Gloss. Gr. barb.*

b Ἐπόψαλμα videtur posse Antiphona reddi, quasi sub initium psalmi recitandum: nihil tamen definitio, quia in Liturgiis Graecorum necdum reperi nominatum, est autem initium psalmi 94, quem Matutino prae-mittere soliti Latini Invitatorium nominant.

c Ille scilicet Cubicularius Imperialis, laudatus supra num. 20, et mox num. 21 dictus sibi depoposcisse partes restaurandi monasterii.

d Sic enim intelligo, quod Sancti urnam ἐκρπο-
έρασεν: quod ad verbum redderetur lucrificavit, sive lucratus est, tamquam fructum suae pietatis; aut etiam obtulit sive dedicavit; nec non perfecit: quibus omnibus notionibus graecum κερποφορεῖν subst.

e De hoc jam egimus in Commentario praevio num. 3, quod autem de eo hic refertur, ita narrat Socrates lib. 5 cap. 23. Cum ad Episcopatum traheretur fuga elapsus, dextram sibi amputavit aurem, ut corporis mutilatione sacerdotalem ordinationem effligeret.

f Haec tamen neque in Synaxario Constantinopolitano Collegi nostri Parisiensis, neque in aliis ullis Sanctorum Fastis nomen ejus reperitur.

C h Jam ergo ibi aliqui, ex prioribus irruptionibus re-
lictis, sedem sibi stabilem fixerunt in confinis.

i Hic est Alexander miles, quem cum S. Antonina colunt Graeci, praesertim Constantinopolitani, 10 Julii; Latini 3 Maji; hinc vero discimus ipsum non solum

in urbe habuisse oratorium prope Basilicam SS. Apostolorum; sed etiam celebrem in suburbanis ecclesiam, E
donariisque opulentam unde forsitan hac occasione translata in urbem Reliquiae sint, idque 12 Januarii, quando breviter notatur in Menais.

k Potest etiam hoc sic verti quod cum antea saepe venissent ut iuros conscenderent, numquam ausi fuerint ipsis appropinquare, sumendo τὸ Μαρτύριον pro tota ecclesia Martyris.

l Alexandriam enim multi confluebant studiorum causa.

m Est illud monasterium Raithu, de quo Decessores nostri 14 Januarii, ubi de Monachis sanctis istice per Blemmyas occisis, incertum littorine orientali, an occidentali maris Rabri impositum fuerit: prudenter autem noluerunt confirmare eadem illum fuisse patratam sub Imperio Diocletiani, sicut antea aliud agenti Bollando visum fuerat ad Acta SS. Juliani et Basilissae 9 Januarii: postea enim mecum comperit Henschelius nihil ob stare, quo minus crederetur Codreno, qui ipsam refert ad unum 10 Anastasii Imp. Christi 601, prout pluribus deduxi in responsione ad Exhibit. errorum Art. 15 num. 314. Dicendum ergo monasterium istud aeque ac monasterium montis Sinai saepius fuisse a barbaris violatum; adeoque hic memoratam depopulationem, quam Zeno videtur praedixisse, multo priorem martyrio praedicto fuisse; quo tamen non obstante illuc redibant, qui fuerant dispersi. F

n Supra num. 69.

DE SANCTO AVITO

PRESBYTERO ET ABBATE MICIACENSI

APUD AURELIANOS, PICIACI IN PERTICO

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. II. De ejus melioribus Actis, variisque sed parum sinceris Compendiis vitæ, ætate, cultu.

CIRCA DXXXVII.

Cultus sacer

Floruit in Gallis seculo Christi quinto et sexto, illustri sanctitatis et miraculorum gloria, Avitus: ejus memoria ad hunc xvii Junii antiquis Hieronymiani Martyrologii apographis sub finem adscripta est his verbis: Aurelianis civitate, Aviti Presbyteri. Beda in genuino Martyrologio:

Aurelianis civitate, depositio S. Aviti, Presbyteri et Confessoris. Quibus Florus addit: Cujus vitæ descriptio, inter cetera virtutum suarum miracula, adstipulatur mortuum suscitasse. Hæc ibi, quæ forsitan omnia solius Flori sunt, uti ibidem annotamus. Longissimo cum encomio, ex Vita desumpto, celebrat Rabanus

A *banus. Meminerunt ejusdem Usuardus, Ado, Bellinus, Molanus, aliique cum Martyrologio Romano. Eundem ad dictum xvii Junii solenni Officio venerantur Aurelianenses, Carnotenses, Cenomanenses, Bellovacenses, et alia Ecclesiarum, etiam monasticarum; ut patet apud Martinæum de rit. vet. Mon. lib. 4 cap. 6, ex Corbeiensi calendario et Consuetudinibus Dionysianis, præscriptibus Officium trium Lectionum de S. Avito Presbytero et Confessore.*

Vita ex MS.

2 *Habemus Acta, quæ venerationem ejus plene confirmant, submissa a R. D. Joanne de S. Martino Religioso Foliantino, anno MDCLII Parisiis defuncto; qui annotavit, lectiones Breviariorum manuscriptorum S. Maximini Miciacensis, et Sanctimonialium S. Aviti prope Castrodonum convenire etiam in verbis cum hac Vita. Auctor in Prologo testatur S. Avitum suo ævo vixisse quem, inquit, supernæ pietatis dignatio huic mando, nostro attribuit ævo. S. Siviardus Abbas Anisolensis, cujus Vitam dedimus Kalendis Martii, scripsit Acta S. Carilephi primi Abbatis Anisolensis, ad Kalendas Julii illustrandam; in eaque plurima ipsis hujus Vitæ verbis descripsit quæ infra ad caput secundum annotamus. Præterea in Actis S. Maximini, Abbatis Miciacensis xv Decembris, sub quo ambo, scilicet SS. Avitus et Carilephus monachi vixerant, atque S. Avitus successit, confirmantur eadem, quæ hic referuntur, quæque tum a Bertoldo quam a Letaldo monachis Miciacensibus sunt exorata. Suum etiam calculum huc conferunt, Auctores Vitæ S. Leobini, Episcopi Carnotensis, et S. Lxti, Monachi Miciacensis, quæ erunt ad xv Septembris et vi Novembris illustrandæ. Item Vincentius Bellavacensis, aliique infra citandi.*

auctore corvo.

Convenit cum Actis aliorum Sanctorum.

B *Convenit cum Actis aliorum Sanctorum.*

3 *Hactenus autem indicata, adeo plana, perspicua, et dilucida sunt, ut nihil videatur clarius et evidentius posse proferri. Interim quedam Vitæ compendia, res ab Sancto gestas adeo obscuras et implicatas reddiderunt, ut etiam Joannes Mabilio, in Appendice seculi primi Benedictini pag. 613. plusquam probabile censuerit, Avitos duos in Miciacensi cœnobio eodem tempore floruisse Sanctitate. Primum compendium æstimamus, quod per Laurentium Surium, mutato fere stylo, est descriptum; quale primigenio stylo, ex MSS. Trevirensi S. Maximini, et Ultrajectino S. Salvatoris, habemus; et variis sententiis insuper exornatum, descripsimus ex MS. codice Christina: Regina: Succie: num. 721 signato. Ex his ad priora Actu varias Annotationes subjicimus oculis et judicio legentium, ut sic veritas facilius elucescat; nec enim conducibile credimus utraque dare, certam confusionem inductura.*

Aliqua Compendia non satis sincera.

C

4 *Aliud compendium magis intricatum quam istud edidit Petrus de Natalibus lib. 3 cap. 31 hoc exordio: Adjutus Abbas primo Monachus Mimatensis, postea Abbas Carnotensis pagi, quem Portesum vocant, Deo providente, factus est. Sed hic est Avitus, primo monachus Menatensis, dein Muracensis, ubi et Abbas fuit, et inde decessit in vastas loci Pertici solitudines, ac dein Childebertus Rex ei construxit monasterium prope Castrodonum, utique in ultima diocesi Carnotensi. Additur dein, ex indicato Compendio, sepultura Aurelianis facta, et cultor vineæ cervice retorta punitus ac postea sanatus; Quæ infra num. 22 et 24 legi possunt. Demum dicitur, festum agi vi Kalendas Februarii. Verum ad illum diem non reperimus ullam mentionem S. Aviti in Breviariis Aurelianensibus aut Carnotensibus. Interim Petrum de Natalibus sequuntur Maurolycus, Felicius, Saussayus, et potissimum Wion, Dorgannus, Menardus, Bucelmus in suis Benedictinis Fustis, atque Jacobus Branche in opere de Sanctis Arvernæ; sed hic S. Avitum, de quo agimus, nominat, et ad diem xxvi Januarii collocat; addens, die xxi Januarii in diocesi Claromontana eundem in veneratione haberi, scilicet ob ejus in dicta diocesi ortum et auspiciam vitæ monasticæ.*

Magis corrupta apud Petrum de Natalibus.

5 *Alius quoque ejus venerationi assignatur dies, xix Decembris, ad quem ceteris præcivit Ado, his verbis: Aurelianis S. Aviti Abbatis, qui spiritu prophetiæ illustris fuit, et honorifice in eadem urbe tumulatus est: ubi a Resucido annotatur Gregorius Turon. de Gloria Confessorum, cap. 99, qui de S. Avito, quem referimus agit; additque miraculum viatoris puniti et sanati. Adonem describit auctor Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, sed pro Avito perperam excusum est Vitos. Melius Avitus legitur in MSS. Leodiensi S. Lamberti et S. Laurentii, Braxellensi S. Gudilæ, Florario Sanctorum, et aliis. Item in Martyrologio Coloniae et Lubecæ sub annum 1490 excusum. At Grevenus, cum eundem Avitum ex Adone retulisset; addidit eum apud Usuardum haberi xv Kalendas Julii, sive hoc xvii Junii; quo die tum Grevenus, quam Canisius in Martyrologio Germanico, plura de ejus cum S. Carilepho amicitia et egressu de monasterio habent, quæ late infra capite secundo referuntur. Interim Maurolycus et Galesinius, mutato nomine, ista habent: Aurelianis S. Adjuti Abbatis, prophetiæ Spiritu illustris et annotat Galesinius librum scriptum, quem valde imperfectum habuisse cum sarpe monimus. Denique, citatis recentioribus et manuscriptis, S. Avitum eisdem verbis Martyrologio Romano ad dictum xix Decembris inscripsit Baronius: quem mox plenis velis secuti sunt in suis monasticis Fustis, Wion, Dorgannus, Menardus, Bucelmus. Et Wion quidem allegat Vincentium Bellovacensem, libro 21 cap. 41, in quo de SS. Avito et Carilepho eadem scribit, quæ infra habentur cap. 2, et Vitam a nobis propositam magnopere confirmant. Bucelinus plura ex eadem Vita allegat, citatque Petrum de Natalibus, quem de S. Avito, (licet Adjutum appellet) evidenter agere jam ostendimus.*

D
AUCTORE G. H.
Cultus quoque
19 Decemb.

E
etiam sub no-
mine Adjuti

6 *Vixisse ipsum, secundum regulam SS. Antonii et Pauli, infra num. 16 indicatur; neque ut Ordini Benedictino adscribatur, permittit ejus ætas; utpote ante S. Benedictum nati, et vitæ sancti antequam idem Cosinum venerit, quod factum fuisse anno DXXIX, diximus ad ejus Vitam xxi Martii. Clerebat jam tum post mortem suam S. Avitus pluribus miraculis, quorum notitiam nactus Childebertus Rex, vorit ei constructionem ecclesiæ, si ab expeditione Hispanica, quam assumpsit anno DXXI, salvus et incolumis rediret: ut consequens sit, cum jam tum aliquot annis ad æternam felicitatem migravisset: quare ejus obitum referimus ad annum circiter DXXVII: et sic patuit, anno DXXIV, Chlodomeri Regi Francorum, a B. Avito Abbate, magno tunc temporis Sacerdote, dictum fuisse; si occideret S. Sigismundum, periturum etiam ipsum, uti ex Gregorio Turonensi diximus Kalendis Maji, ad Vitam S. Sigismundi Regis pag. 86.*

vixit ante S.
Benedictum,

mortuus circa
an. 537.

F

VITA

Auctore ferme corvo,

Ex MSS. codicibus.

PROLOGUS.

Rector orbis æternus, sanctæ quoque Ecclesiæ defensor invictissimus, Dominus Jesus, postquam cam pretiosi sui sanguinis effusione redemit et mortis devicto principe gloriæ se restituit paternæ; nequaquam eam reliquit viduam, vel superni moderaminis respectu destitutam. Ipse enim a supernis gloriæ suæ sedibus eam invisere non desiit, et quibus sanæ doctrinæ gubernaculis mundi liberetur naufragio, sola præscientiæ suæ majestate providit. Quam licet fundaverit in Patriarchis et Prophetis, futuri sui sacramenti præconibus; amplioris tamen privilegii gratia excoluit in Apostolis, roboravit in Martyribus

Ecclesia a
Christo fun-
data,

roborata est
Martyribus

A Martyribus; qui victicis patientiæ insigniti laurea, respere caduca, ut possent adipisci sine fine mansura: nec virtutis eorum longanimitatem sævientis mundi potuit perfringere terror, quippe quibus vivere Christus erat et mori loerum. Quorum gloriæ non extorris Confessorum numerosus apparuit chorus: qui licet persecutorum haud experti sint belluinæ crudelitatis rabiem; contra tamen occulti et invisibili hostis pugnando machinamenta et proprii corporis blandimenta, operum bonorum æmulis ingentia virtutum reliquere documenta. Gloriosior porro Martyrum confessio, quod nec corporei cruciatus exquisitissimi cesserint pœnis. Tum demum Confessorum prædicanda virtutis a Deo datæ fortitudo, quod vite labilis voluptate calcata, noxia carnalis suggestionis desideria, in semet pro Christi nomine mortifloaverint. Crucem enim Christi gestantes, inter adversa et prospera, eodem mentis proposito, constanter ab omni vitiorum superflua labe sese fecere sequestres.

Ex his factis s. Avitus,

B sancti exercitii intorsit jacula. De ejus ortu, vita et obitu, que comperta habemus, ad multorum, ut remur, profectum, plenæ fidei veritate adnotare cupimus; non nostris viribus fisci, aut altioris ingenii prærogativa fidei; verum illius misericordissimæ Deitatis omnipotentis subditi, qui os mortuorum aperit, quique rudem pecudis linguam articulata voce resolvit. Ad hoc etiam accedit et illud, quod non injussi aut temerarii ausus præsumptione, sed reverentiam quorumque Patrum caritativæ dulcedinis aggredimur jussione, simul etiam nacti non mediocri augmenti fructum, si tanti viri laudabilis ad imitandum digeratur Vita. Quia devotæ consuetudinis est, Catholicis, sanctorum Patrum natalitias dies observare diligenter, et tunc præcipue virtutes eorum, assignatis litteris, in Ecclesia recitare ad Dei laudem, ex ejus munere sunt; et ad instrumenta minorum; ut et studiosi acquiritatis habeant quod sequantur, et tepidi unde inspiratione divina ad fervorem bonæ actionis incitentur. Nos autem quia invalidi reddimur, nostris exigentibus desideriis, ad Sanctorum sequenda vestigia; saltem memoriæ commendemus quæ de eis miranda comperimus; ut vel propter hoc ad sui consortium aseiscamur, si operum, quorum illi Deo auctore extitere factores, ne inveniamur vel qualescumque narratores; simul etiam adjuti eorum precibus, avidi imitatores fieri mereamur.

ejus vita ad imitandum proponitur.

CAPIT. I.

Ortus, educatio, vita monastica in canobio Menatensi.

Cum a igitur præclara miraculorum gesta Christi Confessoris Aviti, in brevitatis comprehendentes volumine, ad audientium imitationem elucidanda duxerimus; dignum fore videtur, primum aliquid intimare de ejus genere, postmodum nativitatis ejus tractari debere deus: ut mirabile principii mysterium subsequentium fidem faciat expositioni virtutum. Fuerunt namque hujus memorabilis viri genitoris religiosi, in *b* Aquitanicæ partibus juste et religiose conversati; sequenti quoque tempore illic venerabile conjugium sortiti: qui licet minus nobilitatis pollerent titulis, affluit tamen huic ignominia animus clientelæ devotissimus Dominicæ, quæ eos, obumbrata parentum paupertate, potiore donavit claritudinæ. Ita uauque eos decor sapientiæ adornabat,

Parentibus pils et justis,

Gal. 4, 6

ut secundum Apostolum, sermo illorum semper sale esset conditus, bonorumque operum gratia repletus. Erat illis studium orationi frequenter incumbere, et pietatis actibus semper insistere, necessitatibus pauperum prout poterant subvenire, et nihilominus hospitalitatem diligere. Inclinabant corda sua ad exequenda Dei præcepta, pro retributionis spe, ut in sui exitus die mererentur cum Propheta Domino supplicare: Suscipe nos secundum eloquium tuum, et vivamus; et ne defraudes nos ab expectatione nostra. Implentes præceptam Apostoli, crucifigebant corpora sua cum vitiis et concupiscentiis: laborabant assidue operando manibus suis, ut haberent quod tribuerent necessitatibus patientibus. Dum ergo his et hujusmodi insisterent actibus pietatis; non causa exereendæ voluptatis, sed magis desiderio sobolis procreandæ, usi sunt sibi concessa copulatione. Et quia oculi Domini semper respiciunt justos, et aures ejus intendunt precibus eorum, sequenti tempore Dei famulum, sibi divinitus concessum, suscipere meruerunt. Qui quantum in ortu nativitatis suæ cœlestis gratia dono dignus extiterit, subsequentis veritatis ratio approbat. Nam hora nativitatis ejusdem tanti luminis fulgor inibi emicuit, ut obstetrices pavore percussæ nimio, procumberent solo; quod in præsagio hujusmodi fuerat ortus. Nam qui noctis in obscuritate præsentis nascebatur lumine, Dei præscientia futurus erat splendor in mundi caligine *c*. Cui sacri baptismatis fonte renato a spiritalibus Patribus Aviti nomen imponitur.

4 Suscipientes denique jam dicti parentes sibi concessum venerabilem puerum, et tenerioribus quidem adhuc morantem in annis, studiosissime nutriverunt. Adultum quoque, divina gratia providente, cuidam dignæ memoriæ Sacerdoti sacris litteris imbuendum devotissime commiserunt; qui ab ipsis infantie rudimentis erecta semper humilitate crescebat, ita tenere ætatis annos morum maturitate castigans, ut jam dignitatem futuræ conversationis præcederet gratia sanctitatis. Postquam vero adolescentiæ ritu corporeo robore pubesceret, blandimenta voluptatis animum incitantia ita edomabat, ut pollicite virginitatis palmam pro incorrupta integritate perciperet, et postmodum sine fine in regnis cœlestibus triumpharet. Igitur ab ipso ætatis tempore, quo rectitudinis intelligentia animum penetravit, jamque orbatus utroque parente, totis se viribus ad arma cœlestis militiae exerebat; quatenus in tempore et in acie viriliter staret, et se ab insidiantium telis undique Domino protegente sciret munire. Illud denique memoriæ non aberat eum qui tirocinii tempora inconstituto pertransit exercitio, in die belli facile hosti succumbere. In laicali autem ordine positus, temporaneis ita utebatur rebus, ut tamen a memoria nunquam excederet illud Apostolicum: Præterit enim figura hujus mundi: prudenti deique consilio præcavebat, ne cum pereunte mundo et ipse periret. Crescente corporis ætate, cum augmento carnis cœlestium quoque gratiam virtutum magis magisque promerebatur: ita ut non solum interni Judicis examinationi placeret; verum et erga omnium religiosorum benevolentiam nimio æstuaret dilectionis affectu. Neque horum dilectionem ita solam menti impresserat, ut ab inimicis ejusdem caritatis affectum detraheret *d*. Nam tanto religionis moderamine præditus erat, ut omnibus omnia esset. Itaque cum jam ad propectæ ætatis initia veniret, florentis mundi pulchritudinem peccatis despexit, volens se coronari cum his qui se mutuo hortantur, dicentes: Coronemus nos rosis antequam marcescant. Malebat enim ut de eo illud non immerito diceretur: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit,

D

Psal. 118, 116

Gal. 5, 24

natus nocte luminosus,

E

c

sacris litteris imbutus,

parentibus orbatus,

F

Cor. 7, 31

spreto seculo,

d

Sap. 2, 3. Jac. 1, 12

fuert, accipiet coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se.

5 Interea cœpit apparere gravis secularium negotiorum sarcina, et displicere ei felicitatis vana: paulatimque laudabili sapientia succedente, cœpit vitæ spiritualis amorexurgere, desiderium lectionis, insuper, et indefessum orationis studium crescere. Proinde monasterium suavissimos greges frequentius visitans, servorum Dei mores propositum discibat. Tandem in hæc verba prorumpens aiebat: Cur obsecro sine spe futurorum bonorum laboramus in sæculo? Quid nobis utile poterit conferre mundus?

fit monachus
in Menatensi
monasterio.

a

Refugium nostrum Deus est. Post hæc, Spiritu sancto revelante, decrevit omnimodo secularibus renuntiare negotiis, et illius vitæ quam laudabat, imitator fieri. Est in præfata regione cujusdam loci monasteriam, in territorio Arvernaensi, quod vocatur e Menate: in quo sub Spiritalis Patris regimine Christo Domino Monachorum turba famulatur devote. Illuc famulus Dei Avitus velociter veniens, ab Abbate comam capitis in morem Clericorum sibi secari poposcit. Quo peracto monasticæ professionis jugum devote suscepit, et Deo administratore et litterarum farundiam et sanctæ conversationis devotissime didicit regulam. Videres namque ejusdem loci devotos Christi famulos alterutro in ejus caritate sese præcedere festinantes, et ut eum alius verbo, alius instrueret exemplolaborantes: ipsum vero tamquam terram bonam, suscepto divini verbi fœnore, quo centuplicatum redderet insistentem. Nempe, quamquam immaturitas temporis juveniles ei repromitteret annos, gravitas tamen maturior lascivos compresserat motus: et quamvis polleret intelligentiæ sapientiæque acrimonia, veluti ad omnia invalidus, humilitate magistra a senioribus studebat expetere consulta. Quæcumque autem ex eorum [quotlibet] aure audiebat, veluti oracula sibi divinitus emissa, summopere statuebat servanda. Et ut interius divini legis præcepta agnosceret, ita naturali capax acumine et litterarum erat studiis eruditus, ut pastum animæ legendi assiduitate colligeret, et more apud æternæ dulcedinis nectar aviditate sitis spiritualis hauriret. Eo autem in tempore, tam humiliter Abbatis sui Præpositorumque impiger jussis parebat, ut nullis sibi injunctis præceptis contraheret; illud sepe revolvens: Christus factus est pro nobis obedias usque ad mortem.

B

6 Cumque cæterarum virtutum indesinenter studiis inserviret veræ simplicitatis affectus, cœpit a quorundam adversariorum invidia dehonestari, ac veluti amens deputari: nam ob locutionis suæ veritatem, tamquam brutum dicebatur. At vir Domini Avitus, spe subnixus bonæ conscientiæ, Apostoli verbis confirmabatur, dicentis: Hæc est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ; quoniam in sinceritate mentis, et sanctitate operationis, et gratia Dei conversati sumus in mundo. Illius enim Psalmistæ versiculi non inamemor erat, Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. Ex more quidem actionis suæ procedebat, ut partem ciborum suorum sibi abstrahens, pauperum refectioi illam erogaret; ac suis se expolians vestibus, illos vestiret. Quod non aliqua facultatum fretus copia agere poterat, sed divinæ dispensationis munere; illud apud se replicans, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sed vir Domini Abbas prædictus, cum tantam in eo conspexit pollere virtutem, clam illum ob invidiorum detractionem diligere cœpit, adeo ut extra monasterium ei cellam construeret; ne quod servis Dei divinæ servituti impendebat, ab æmulis favori imputaretur: ubi vero manifestis operum indicibus, tanta servi Dei bonitas cœpit enitere; re-

ubi ob accuratum
ol servan-
tiam

Phil. 2, 8

pugnanti aliquantulum, sed semper obedienti animo, curam tradiderunt cellarii. Cujus officii suscepta diligenti administratione, ita se in omnibus exhibuit providum, ut nec superpetenti aliquid daret superfluum, nec indigenti congruum subtraheret alimentum.

incurrit
invidiam

2 Cor. 1 12

7 Interea cœpit apparere gravis secularium negotiorum sarcina, et displicere ei felicitatis vana: paulatimque laudabili sapientia succedente, cœpit vitæ spiritualis amorexurgere, desiderium lectionis, insuper, et indefessum orationis studium crescere. Proinde monasterium suavissimos greges frequentius visitans, servorum Dei mores propositum discibat. Tandem in hæc verba prorumpens aiebat: Cur obsecro sine spe futurorum bonorum laboramus in sæculo? Quid nobis utile poterit conferre mundus? Refugium nostrum Deus est. Post hæc, Spiritu sancto revelante, decrevit omnimodo secularibus renuntiare negotiis, et illius vitæ quam laudabat, imitator fieri. Est in præfata regione cujusdam loci monasteriam, in territorio Arvernaensi, quod vocatur e Menate: in quo sub Spiritalis Patris regimine Christo Domino Monachorum turba famulatur devote. Illuc famulus Dei Avitus velociter veniens, ab Abbate comam capitis in morem Clericorum sibi secari poposcit. Quo peracto monasticæ professionis jugum devote suscepit, et Deo administratore et litterarum farundiam et sanctæ conversationis devotissime didicit regulam. Videres namque ejusdem loci devotos Christi famulos alterutro in ejus caritate sese præcedere festinantes, et ut eum alius verbo, alius instrueret exemplolaborantes: ipsum vero tamquam terram bonam, suscepto divini verbi fœnore, quo centuplicatum redderet insistentem. Nempe, quamquam immaturitas temporis juveniles ei repromitteret annos, gravitas tamen maturior lascivos compresserat motus: et quamvis polleret intelligentiæ sapientiæque acrimonia, veluti ad omnia invalidus, humilitate magistra a senioribus studebat expetere consulta. Quæcumque autem ex eorum [quotlibet] aure audiebat, veluti oracula sibi divinitus emissa, summopere statuebat servanda. Et ut interius divini legis præcepta agnosceret, ita naturali capax acumine et litterarum erat studiis eruditus, ut pastum animæ legendi assiduitate colligeret, et more apud æternæ dulcedinis nectar aviditate sitis spiritualis hauriret. Eo autem in tempore, tam humiliter Abbatis sui Præpositorumque impiger jussis parebat, ut nullis sibi injunctis præceptis contraheret; illud sepe revolvens: Christus factus est pro nobis obedias usque ad mortem.

Psal. 13. 22

8 Interea cœpit apparere gravis secularium negotiorum sarcina, et displicere ei felicitatis vana: paulatimque laudabili sapientia succedente, cœpit vitæ spiritualis amorexurgere, desiderium lectionis, insuper, et indefessum orationis studium crescere. Proinde monasterium suavissimos greges frequentius visitans, servorum Dei mores propositum discibat. Tandem in hæc verba prorumpens aiebat: Cur obsecro sine spe futurorum bonorum laboramus in sæculo? Quid nobis utile poterit conferre mundus? Refugium nostrum Deus est. Post hæc, Spiritu sancto revelante, decrevit omnimodo secularibus renuntiare negotiis, et illius vitæ quam laudabat, imitator fieri. Est in præfata regione cujusdam loci monasteriam, in territorio Arvernaensi, quod vocatur e Menate: in quo sub Spiritalis Patris regimine Christo Domino Monachorum turba famulatur devote. Illuc famulus Dei Avitus velociter veniens, ab Abbate comam capitis in morem Clericorum sibi secari poposcit. Quo peracto monasticæ professionis jugum devote suscepit, et Deo administratore et litterarum farundiam et sanctæ conversationis devotissime didicit regulam. Videres namque ejusdem loci devotos Christi famulos alterutro in ejus caritate sese præcedere festinantes, et ut eum alius verbo, alius instrueret exemplolaborantes: ipsum vero tamquam terram bonam, suscepto divini verbi fœnore, quo centuplicatum redderet insistentem. Nempe, quamquam immaturitas temporis juveniles ei repromitteret annos, gravitas tamen maturior lascivos compresserat motus: et quamvis polleret intelligentiæ sapientiæque acrimonia, veluti ad omnia invalidus, humilitate magistra a senioribus studebat expetere consulta. Quæcumque autem ex eorum [quotlibet] aure audiebat, veluti oracula sibi divinitus emissa, summopere statuebat servanda. Et ut interius divini legis præcepta agnosceret, ita naturali capax acumine et litterarum erat studiis eruditus, ut pastum animæ legendi assiduitate colligeret, et more apud æternæ dulcedinis nectar aviditate sitis spiritualis hauriret. Eo autem in tempore, tam humiliter Abbatis sui Præpositorumque impiger jussis parebat, ut nullis sibi injunctis præceptis contraheret; illud sepe revolvens: Christus factus est pro nobis obedias usque ad mortem.

Junii T II

ANNOTATA G. H.

a *Alia Acta pluribus omissis contracta, et sub initium depravata ita incipiunt in MS. Christianæ Reginae Sueciæ: Beati Aviti Vitam scripturus, prima gens nativitatis illius intimare disposui, qualiter post in ceteris diutius immorari liceat. Cujus genitrix ab oppido Viridunensi causa inopiæ digrediens, Aurelianam urbem expetiit, ut illic quoque modo paupertatis sarcinam deponere posset. Audierat enim prædictam urbem multarum circa se regionum emporium esse. Ubi cum aliquantisper moraretur, cujusdam viri ruralis sortitur conjugium etc. Quæ in MSS. Trevirensi S. Maximini, et Ultrajectino S. Salvatoris, omissa Prologa, sic incipiunt: Igitur Avitus infra Aurelianorum mœnia plebeio sanguine procreatus, exiguis parentibus. Viridunensis namque oppidi genitrix ejus oriunda refulsit; ingenuitatis tamen genus et meritum vendicabat. Illam vero ad prædictam urbem conditio egestatis et inopiæ causa advexerat, et illic cuidam Belsicolæ viro annectitur puella conjugio, horum Avitus soboles digna conceditur. Hæc ibi, ex quibus Surius Vitam mutato stylo dedit: et notatur Belsiam unde hic dicitur Belsicola, vulgo la Beauce nominari.*

b *Est in Aquitania Orientali et Arvernia superiore, urbs ampla et pulchra, Aureliaca; in qua natum arbitramur, quæ ab Aureliana non nisi unica littera differt; et quia in hoc sepulturam habuit, dedit occasionem aberrandi. Imo Viridunum seu Virdonum, est ditia et oppidum ad Savam fluvium in Aquitania Occidentali, unde potuit mater Aureliacæ venisse. Nam Hugo Abbas Flaviniaci, in Chronico Viridunensis urbis in Lotharingia, apud Philippum Labbe, ista scribit: Tempore Clotharii et Childoberti S. Avitus et S. Carilephus ab Arvernis de monasterio Menate egressi, cænobium Miciacense expetierunt, nulla facta mentione matris; quod factum esset, si ex suo Viriduno fuisset oriunda.*

c *Reliqua hujus capituli desunt in supracitatis MSS. Trevirensi et Ultrajectino et apud Surius.*

d *In MS. Reginae Sueciæ ista inseruntur: Erat enim omnibus [virtutibus] ornatus. Nam furma erat præcipuus, colloquio dulcis, prudentia sagax, æquitatis censura rectus, temperantiæ fræno pollens, humilitate præditus, castitate decorus, in distributione paupertatis liberalis. Numquam illura prospera superbium viderunt, nec adversantia fractum. Flevit enim, ut postea rideret, cilicio indutus, ut nunc albis vestibus indutus dicat, Scidisti succum meum et circumdedisti me lætitia. Cinerem ut panem manducavit, et potum cum fletu miscuit dicens: Fuerunt mihi lacrymæ meæ [panis] die ac nocte, ut in æternum [cœlesti] cibo vesceretur et caueret, Gaste et videte quam suavis est Dominus etc.*

e *Menate monasterium xv M. P. distat ab Aureliaca urbe Arverniæ supra indicata. Ibidem monachum fuisse S. Avitum indicant citatus supra Hugo Abbas, Bertoldus in Vita S. Maximini, et S. Siviardus in Vita S. Carilephi, in qua pleraque eisdem verbis præferuntur. Nulla hujus monasterii mentio in aliis MSS. et apud Surius: Sed hic peracta tribuuntur Miciacensi cænobio, potissimum in MS. Reginae Sueciæ, et subinde adjunguntur aliæ sententiæ sacra Scripturæ.*

D
IX MSS.

fit tamen
cellarius.

E

EX MSB

CAPUT II.

Amicitia et vita acta cum S. Carilepho, tam monastica quam anachoretica. Sacerdotium et Abbatialis dignitas in monasterio Miciacensi.

a
Vitam eremiticam cum S. Carilepho eligit:

Interea *a* cum his diu operam daret exercitiis, veluti in gymnasio exercitatus cœlesti, cupiebat tandem aperto sese credere campo, et singulari contra diabolum dimicare certamine; eremiticam scilicet appetens vitam, in qua solus cum solo dexteram consereret, et fantrice Divinitate hostem protervum humilitatis protereret armis. Hæc eo inter se diutius volvente, et debita cum cautela, qualiter sibi ageudum esset, deliberante; quadam die vir spectabilis et per cuncta laudabilis, ejusdem cœnobii Monachus, *b* Carilephus nomine, ei colloquutionis gratia affuit. Erat namque idem, de quo sermo agitur, vir, quamquam *c* clarus secundum perituram seculi dignitatem prosapia, meritorum tamen præditus summorum prærogativa. Dum ergo inter se opportuna colloquia serunt, et divini epulas verbi palato mentis degustant; codicem textum S. Evangelii gestantem aperiunt, oblatamque oculis lineam, quæ prima forte occurrit, lingua recitant, mente pertractant. Erat namque hujusmodi: Qui plus diligit patrem aut matrem, aut sorores quam me, non est me dignus. Itaque cœpere, veluti animalia munda, cibum hunc dente discretionis terere, et quia se plus ad arduam conversationem hæc verba sectendam admonerent, commentari: ubi scilicet vacui parentum sollicitudine, alieni a cognatorum notitia, solo brachio intentionis cœlestis sanctique desiderii vitia carnis libere possent conterere.

*b**c*

B
Matth. 30 47

8 Cupientes denique Beati Petri Apostoli imitari exemplum, qui voce Domini audita, protinus relictis navique relictis, Domini secutus est vestigia. In sequenti nocte contigit, ut cum B. Avitus Abbatem, pro more singulariter ei serviendo, in lecto collocasset; cellarii claves *d* cingulo innexas, capitis ejus clanculo supponeret. Domno itaque Abbate, atque aliis jam soporis oppressionem gravatis, citissime ruptis deliberationum morulis, pedem a monasterio extulere; et Deo annuente conceptum iter in suo corde carpere cœpere. Cum vero prædictus Abbas, ad explendi celebrationem officii, surgeret ex more; apprehenso cingulo claves ei invicem copulatae tinnitus reddidit sonum. Eo igitur obstupefactus caso, B. Avitum aufugisse habuit indicium. Mentis ergo intentione sollicita ejus inquirens præsentiam, totius monasterii parte lustrata interiori, ad cellulam in qua prius morabatur advenit, eumque ibidem non reperit. Emenso itaque multo a monasterio itinere, Christi famuli adiere fretum Ligeris: quod navi conscensa Christo propitio facile transmarunt, et post multum laborem in territorium Aurelianense devenerunt. Cum autem aliquantisper ibidem morarentur, fama notitiæ sancti viri Maximini eorum occupavit aures, tantoque animos eorum fervore ignivit, ut ab inchoato desisterent itinere, quo usque sancti viri mererentur conspectibus frui: idem namque præclarus meritis vir Domini Maximinus, a Clodovæi Regis et Reginae liberalitate fundum, vocabulo Miciacum, acceperat: in quo sibi suisque cœnobium construxerat, et in eo spirituali philosophiæ tunc temporis operam dabat. Itaque præfati Christi famuli ad eum visendum ardentissimo properant cursu: quos *e* vir Dei ut vidit, officiosissime salutavit, igne suscepit, eosque contemplatione sui atque allocutione, ita in spirituali affectu pellexit, ut postposito priori proposito

c
ambo petunt monasterium Miciacense S. Maximini,

e

jam eremum non desiderarent, si eis sanctissimo **D** viro adhærere liceret. Sanctus autem Maximinus, plenus caritate, qui rudes atque agrestes in Dei servitio instruebat animos, tanto citius eorum desiderio satisfacit, quanto illos adjuutores in tali opere futuros non dubitavit. Itaque et cohabitandi secum copiam indulsit, et ardentissimo amore sibi devinxit; utpote quos unius caritatis vinculum Deo sociaverat, et in Christo eorum animos Spiritus sanctus suo igne conflaverat.

9 Ipsi vero supradicti servi Dei, nequaquam obliiti suæ propositum intentionis, non retro aciem mentis retorserunt, vel tepiditati aut ignaviæ manus dederunt: sed tamquam Evangelico manum imponentes aratro, mentis obtutibus, ad bravium supernæ vocationis intendebat, castigabantque corporis sensus sinistris affectibus, ac studebant eos venustare sacrorum actuum exhibitionibus, studiumque illis erat et opere sese conspicuos et sermonibus salsos [exhibere]. Erat quoque in eorum operibus videntium admiratio, et in sermonibus gratiæ oblectatio. Reddebat namque eos castitas floridos, fides invictos, mentis puritas simplices, splendor vitæ laudabiles. Præponebatur ab ipsis cunctis quæ diligi possunt in dilectione Dominus, et propriæ dilectioni nullo modo supponebatur proximus. Erat illis humilitas, non modo verborum vel habitus, sed totus ipsorum veritate conditus erat actus, ita ut quicumque eos viderent, in eorum studiis velut pinace spiritali verba Domini picta putarent: quibus ait: Si quis vult post me venire, abneget semet ipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me. Præterea cum eum conspiceret vir piæ recordationis Maximinus quotidiano propectu ad virtutum culmina conscendere, studuit ambos insigniri sacerdotali honore, et magis magisque eorum affectu ducebatur. Sancti quoque Carilephi pene assidua fruebatur colloquutione.

et ibidem sancte conversante

E

Luc. 9. 23

sacerdotio iudicantur

10 Sancto autem Avito curam delegavit fraternæ substantiæ, sciens eum secundum Apostolum bene ministraturum, ac per hoc gradum bonum sibi acquisiturum. Subsequenti vero tempore dira fames habitatores Aurelianæ civitatis, simul et cum agrestibus incolis, cœpit valide vexare, et pene in mortem urgere. Coacti autem tanta necessitate, pauperes quique sanctum virum Avitum adeunt, alimenta sibi tribui quaerunt, necessitatem querula voce et importuna coram eo deponentes. Cumque, juxta præceptum B. Maximini, vir sanctus et fidelis œconomus beatissimus Avitus indigentibus advenientium occurrere satageret, emenso medio anno, cœpit deficere quod daretur. Cumque instaret turba quotidie clamans, ut sibi subveniretur, tunc sanctus vir sæpe memoratus, cum a cingulo solutis clavibus cellarii januas aperuisset; ecce conspiciuntur vasa, rei framentariæ usui præparata, copia exuberante repleta. Vasa vero vinaria non modo plena, sed effluentia, subjecta humectare pavimenta. Quo viso inexperto miraculo, sanctus vir Avitus, timore pririter et letitia oppletus, cellarium apertum reliquit et festinus opera Domini Fratribus annuntiaturus occurrit. Qui unanimiter Christo Domino gratias egerunt; et eum, pro tali eventu, et misericordiæ suæ solatio, toto mentis ac vocis officio collaudarunt. In tantum autem emanavit largitas sanctis viris indulta, ut nullum ejusdem loci civem famis dura necessitas corpore avelleret, nisi quem sors conditionis a corpore lege naturæ secerneret.

S. Avitus factus œconomus,

F
cum indigentibus succurrebat,

reperit cellarium frumento et vino divinitus repletum

11 Interea dilectissimi Christi famuli, Avitus et Carilephus, superno flagrantibus amore, nec satisfieri suo in his cernentes desiderio; remotius sibi habitaculum judicant perquirendum. Ad quam rem non illos fluctivaga incitabat levitas, sed Domini excitabat

cum S. Carilepho ad eremum Segalana discedit:

A excitabat voluntas, Christoque placendi inexplibilis cupiditas. Erat namque illud studii, ut quia multum jam transegerant in cœnobiali conversatione cursum, attingerent anachoritale certamen singulare: nequa illis deesset perfectio, quam illis demonstrabat Patrum recitata lectio. Itaque digredientes ab habitatione monasterii, *f* Segolonie abditissimis sese contulerunt locis. Decem vero, aut eo amplius a monasterio segregati millibus, ibidem vilibus contextam virgultis cellulam in speciem fornicis construxerunt. In cujus refugii parte secreta multo dierum curriculo, Dei præsentes conspectibus, hominum latuerunt notitiam. Evolutis autem diebus multis, *g* B. Maximinus, onere carnis exutus, ad regna cœlorum migravit coronandus. Postquam vero beati corpus viri Monachorum conventus sepulturæ tradidit, gravi afficitur mœrore pro tanti Pastoris morte. At ne diutius sine Pastoris vigilantia oves errarent per devia, quem in præcedentis loco possent substituere, sagaci consilio visum est perquirere. Unde absentis famuli Dei memoriam recolentes Aviti, enim ad inquirendum celeri discurrunt gressu *h*. Quo tandem in loco, quem præfati sumus, cum venerabili sodali suo reperto, ad monasterii reducunt cœnobium postulantes ut eis præminendo Patris Maximini vice fungeretur: traditaque illi, licet vehementer obstanti, a Pontifice Aurelianus Ecclesiæ regiminis cura; secundum temporis spatium, more benigni Patris, consolationem et sagacis Pastoris curam præbere non destitit *i*.

12 Præterito autem aliquanto dierum spatio, nequaquam diutius aliis præesse passus est. Videbatur enim ei quod ita Abbatis premeretur nomine, ac si magni ponderis gravaretur mole. Quapropter noctis ejusdem in tempore, B. Carilepho comitante, vastas loci *k* Perthici solitudines, ut sese iterum occultarent, expetierunt. Ad cujus optata loci pervenientes secreta, diligenter cœperunt inquirere, si forte aptum exequendis officiis, divinitate propitia, mererentur refugium adipisci. Erat namque in eo, quem petierant, veteris structuræ ruina, qui fertilis admodum et jucundus, tunc antiquitus Piciacus vocatus, nunc vero vocabulo cellæ S. Aviti agnoscitur insignitus: ubi quondam accolarum habitantium operatio pulcræ habitationis fundaverat tecta; sed in succedentis cursu temporis, nemine prius inhabitantium remanente, parietibus dirutis, omnia scilicet in ruinam devenerant. Quo in loco, toto mentis desiderio manere cupientes, modici tugurii claustrum, suæ habitationi congruum, construxerunt. Taliter enim a villarum confinio penitus exclusi, diu optati consecuti sunt secretum exilii, ubi non modici intervalli spatio hominum cognitioni abscondi *l*, arboribus victum præbentibus degebant. Sane ut amœna Divinitatis potentia in eorum cordibus uberrimum monstraret fluere sancti Spiritus rivum, eis in solitudine aperuit fontem aquæ viventis; ne qua illi qui gratia Spiritus sancti potabantur, necessitate gravarentur exterius. Quem fontem beatissimus Carilephus, præcipiente venerabili S. Avito, manu sua, ut aquæ retentor esset, tereti circumdedit ædificio; et hactenus ob amorem illorum non ignobili a devotis tegitur operculo. Quem locum tamquam Domini provisione sibi delectum amplexi, in eo jam melioratam stationem collocant, diesque quam plures in sanctæ et individue Trinitatis devotione continuant.

13 At cum et tempora eis, divinis studiis mancipata. in eodem loco protelarentur, et odor eorum notitiæ atque operum circumquaque divulgaretur; fama beatissimi Aviti aures Regis prominentis Childberti occupavit, probata veridica sententia Salvatoris, dicentis. Nemo accendit lucernam et ponit

eam sub medio sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. Jussu itaque ipsius incliti Regis, basilica in eodem loco fabricatur, opibusque regis ditatur, nec non cœnobium præparatur, quatenus lychnus sanctæ Ecclesiæ nequaquam furvis occuleretur in tenebris, sed cunctis ejusdem filii suis radios spargeret luminis.

14 Beatus autem Carilephus, prout moris est sanctis viris, vitare prospera, sinistra ob custodiam sui appetere; in his carissimum sibi relinquens locis S. Aviti, carne ab ejus præsentia scessit in interiora eremi; cum tamen ei in extricabilibus esset devinctus nexibus animi. Itaque pedes vertit in partes Cenomanicæ urbis, in locum Casagaiani nuncupatum, præter quem defluit *m* Anisola amnis. Ubi dum quadam die instaret operi, sudore coactus, vestimento, quod cucullam vocant, quercui appendit. Interea dum intendit labori, avicula perexigua, quæ vitiscus *n* vocatur, vestimento sese addit, atque inde recens ovum enixum reliquit. Carilephus autem devotus Christi famulus opere explicito vestimentum recepturus arborem adiit, ovum alitis reperit. Tunc assumpto secum germano suo ^a Animero, beatissimi Aviti præsentiam adiit, eique de inventi opportunitate loci, et illud quod de ovo acciderat retulit. Vir autem Domini repletus gratia Spiritus sancti, intelligens, quia non frustra id acciderit, congratulabundus ei ait: O mi amantissime, et nulli mortalium postponende, insiste labori, quia editus alitis fœtus magnos loci illius futuros portendit proventus: scito enim multo majorem olim ejusdem loci futurum Dominicum gregem, quam hic cernis nobiscum consistentem. His dictis, post spiritualium locutionum hortamenta *o*, B. Carilephus valedicens sancto venerabili Avito, repedans quo venerat, tugurio sese recepit dilecto.

ANNOTATA G. H.

a *Hæc plane eisdem verbis a S. Siviardo Abbate narrantur in Vita S. Carilephi.*

b *Ibidem ponitur, Avitus nomine.*

c *Ibidem minus clarus scilicet Avitus.*

d *Ibidem additur: Erat namque tunc temporis rei frumentariæ, apothecisque præpositus monasterialibus. Bertoldus in Vita S. Maximini Furto fidei seipos Abbati et proprio subdulerunt cœnobio Menatensi Carilephus et Avitus. Quæ in alio MS. Vitæ S. Maximini latius explicantur.*

e *Hæc simili modo explicantur in Actis S. Maximini, etiam quæ de frumento et vino divinitus multiplicato hic referuntur. Imo et Letaldus libro miraculorum S. Maximini eadem habet.*

f *Segalonia aut Secalonia, totam Australem regionem Aureliæ, ultra Ligerum, versus Biturigos, occupans, vulgo Sologne dicta. Etiam S. Lætus cujus Acta ad 6 Novembris danda, ibidem ei accessit.*

g *S. Maximinus mortuus est anno 520, die 15 Decembris, cum adhuc in vivis esset Eusebius Episcopus qui monasterium consecravit.*

h *Letaldus de miraculis S. Maximini. B. Avitus ab eremi quiete divellitur, et in ejus loco a Fratribus subrogatur: qui et ipse religione mirabilis. pii Patris vestigia indeclinabiliter est prosecutus.*

i *Idem Letaldus, B. Avitus cum parvo tempore monasteriale regimen tenuisset, ad dulcedinem anachoreticæ vitæ, quam jam degustaverat ire disposuit.*

k *Siviardus in Vita S. Carilephi. Vastas expetunt Perthici saltus solitudines: quas peragrantes, inter opaca quæque nemorum, et lustra abditissima ferarum*

D
EX MSS

a S. Carilepho tum in Cenomanicas partes profecto,

m

n

E
* al. Daumero

deinde reduce consultitur.

o

F

in locum S. Maximini mortui

h
constituitur Abbas Miciacensis,

n Childberti eto conditum monasterium accepit:

Luc 11, 33

A rum, obvium se tulit eorum conspectibus fertilis locus, qui tunc Piciaeus dicitur, et nunc vocabulo cellæ S. Aviti cognoscitur insignitus *Letaldus* Quatuor, imo quatuordecim, fere a monasterio millibus seu leucis, in loco qui Maceria dicitur, cellulam sibi constituit: ubi usque hodie oratorium in ejus nomine permanet consecratum. *Est etiamnum in Comitatu sive agro Perthicensi prope Ligerulum fluvium Masieres, nec procul inde prope Bronium oppidum parochia S. Aviti vulgo S. Auy. Apud Surium in Catalauniam amandatur.*

I *Additur in MS. Reginæ Succix: Fructibus arborum sustentatus potius quam pastus est. In aliis MS Pomiferis dapibus Sanctum silva cibavit.*

m *Hinc Anisolanum monasterium, dein S. Carilephi, vulgo S. Calais dictum.*

n *Bitrisens (aliis scriptum Britiscus) fortassis contracte pro Bitoriscus: sed Bitorius Cangio alisque est ardea Francis Butoir, ovis sane non parva.*

o *Quod miretur Lector, in MSS. aliis contractis et apud Surium nulla facta est mentio S. Carilephi, et rerum omnium quæ hic circa ipsum facta narrantur.*

D

CAPUT III.

Muto loquela, cæco visus, mortuo vita redduntur.

I llo autem in tempore, quo Christi famulus Avitus deserti abstrusa petierat, uberrimam glandium copiam silva protulerat: cujus proventus abundantia porcorum greges eundem ad locum fecerat confluere. Itaque cum a subuleis geminis, quorum unus mutus erat, grex porcorum nocte facibus accensis ageretur, eorum lumen repentina imbrium effusione est extinctum. Quo ex casu accidit, ut nec pecoris sibi commissi curam possent habere, nec quo tenderent scire. Eo quidem in loco, utpote deserto, spes nulla supererat recuperandi ignem: at cum jam diu tanti mæroris molestia gravarentur, foculo a longe viso, mutus ad eum dirigitur. Qui cum ad servi Dei habitaculum, quoniam ea in parte signum lucernæ conspexerat, pervenisset; hærens in limine, quia verbis non poterat, nutibus accommodari sibi ignem petebat. Cujus incertæ petitionis signum famulus Dei considerans, timore perterritus, a Dæmoniorum credidit portentis attentari. Erat enim hujuscemodi formæ mutus, ut ex eo caperetur conjectura talis: crine siquidem deformi squallidus, amictu sordidatus, totoque vultu incompositus. Ex ritu vero suæ operationis servus Dei ad arma conversus orationis, solo incumbens, Dei misericordiam aliquamdiu intima mentis prece postulare cœpit, utrum phantasma esset, an humanæ rationis consors, requisitus a se vocis propriæ explanationem manifestaret: Expleta oratione a terra consurgens, signum Crucis contra eum, de quo hæsitabat, expressit. Ut autem certus redderetur, sicut ei videbatur de monstro, in Dei nomine statim quid esset ex suæ vocis oratione indicari præcepit. Mox ad imperantis jussu muti lingua resolvitur, atque ordinata narratione exposuit quod petierat. Igitur petitione duplex donum promeruit, ut qui lumen sine voce quæsierat, vocem referret cum lumine. Tunc famulus Dei, peracto ex pietate Conditoris omnium miraculo, non fortuito eum suam adisse præsentiam, sed ex ipsius voluntate cognoscens; gratias agebat Domino, qui suæ potentiam misericordiæ dignatus esset conferre servo. Osculatus itaque, quem saluti restituerat, Crucis munivit signaculo, ac sic ut rediret præcepit munere duplicato.

13 Jam itaque porcorum grex efferus cum altero custode in profundam silvæ longius se immerserat:

in quo ergo dimiserat, non inveniens fratrem loco, magno vocis jubilo nomen ingeminat. Cum autem toties nomen suum repeti audiret, obstupefactus cogitare cœpit, si quis muto reddiderat vocem, aut si quilibet advenisset tertius. Cumque jam prodente lumine, fratris agnovisset faciem; amplexatus eum præ gaudio flere cœpit, curiose inquirens quis ei vocem contulerat. Igitur totius rei ordine ac eventu manifestato, celeri gressu devenit. Gratias itaque pro impenso vocis munere referentes, ingentem ex grege, cui præerant, suem humiliter offerunt, ut acciperet. At ille, a ne velut merces redderetur ex opere, accipere recusavit, magis obsecrans, ut neque locum vel miraculum hominum notitiæ propalarent. Recedentes denique a tanti viri præsentia, patris sui velocius adeunt domum. Quam cum ingrederetur, qui prius mutus extiterat, o pater, inquit lætare in filio loquente, pro cujus taciturnitate longo doluisti tempore: nec minus lætata mater accurrit et filio dulcia porrigit oscula.

16 Ex hujuscemodi quidem operatione miraculi longe lateque divulgatur tanti viri fama, et qui in deserti solitudine latendo se ignorari voluerat, multo frequentator populorum conventu. Variis namque detenti infirmitatibus, ejus adeuntes præsentiam, Dei misericordia citius liberantur. Glorificabatur ab omnibus qui audierant Divina majestatis potentia, quæ in servo suo crebra excercebat, miracula. Verum ubi ejus præsentiam accedentium multitudo inquietare cœpit, nolens frequentari a populo, ad remotioris loci abstrusa sese transferre cogitabat. Visum est autem divinæ providentiæ consilio, ut hujuscemodi voluntas populi notitiam Carnotensis Antistitis b Eutherii non lateret. Quorum obnixâ postulatione, ac quodammodo Præsidis potestate, cohibitus, eodem in loco residere est compulsus. Ibi etenim ut providerat præscientis omnia consideratio sicut præmisimus, monasterii jam regiis sumptibus constructam habitationem sub præscorum Patrum Pauli et Antonii c nomine dedicare fecit.

17 Sub ejus quoque temporis curriculo Aurelianus iter, causa orationis, habere visum est famulo Dei: Ut autem ad contiguas eidem civitati ventum est partes, quicumque in ergastulo tenebantur carceris, ejus transitu solvantur; cujus ex divinæ voluntatis gratia merito incolumes recedebant cum gaudio. Erat ibidem in collegio ceterorum quidam ab ipsius nativitate exordio cæcum habens filium, quem ante sancti viri exposuit genua, humiliter postulando ut et filii mederetur cæcitatem, et patris consolaretur orbitatem. Hujus vero Patris supplicationi humillimæ præsentium petitio se conjunxerat quatenus pro communi voto citius impertiret donum quæsitiæ salutis. Commotus ergo vir misericordiæ supplicantium precibus, ubi signum Crucis impressit exterius, ex Dei munere collatum est oculorum lumen interius. Eo tandem prædictæ urbis penetrante locum, inibi commorantium ejus adventus præsentia ita devicta est judicium protervitas, ut reos penes sui custodiam carceribus detentos magis ipsius timore, quam misericordiæ causa liberos abire permitterent. O virum laudabilem, per quem tanta et tot rutilant insignia miraculorum! O prædicabilem Domini Confessorem, cujus meritis et sanitates corporum recuperantur, delictorum quæque vincula solvantur, et salutaria totius sanitatis beneficia adipiscuntur! O præcelsæ sanctitatis virum, per quem infirmitatum gravamina potentialiter extruduntur, et sospitatis jura largiuntur! Tantorum namque largitione miraculorum exultat valde cæcus Clericorum, gratulatur concio populorum, pariterque reddunt omnipotenti Deo præconia laudum, qui

Beatum

1 x 3188

Sanctus muto
accident,

signo Crucis
loquela reddi-
dit:

a
suam ideo
oblatam
renuit
acceptare:

E
varios agros
sanat.

b

Aurelianus
captivos
liberat:

cæcum signo
Crucis illu-
minat:

A Beatum clarificavit Avitum, triumphali solennitate virtutum. Eleganter quippe et assertionaliter de eo dicitur : Amavit eum Dominius et ornavit eum, stola gloriæ induit eum. Amavit quidem eum, eum primævæ pubertatis tempore virtute sacræ fidei sibi illum gratanter ascivit : ornavit eum, quia in spe gloriæ filiorum Dei competenter solidavit. Stola gloriæ induit eum, quia in caritate radicatum, et solidanter fundatum, docuit eum seire supereminentem scientiam caritatis Christi, ut impleretur in omni plenitudine Dei.

18 Hujuscemodi ergo inseramus paginæ aliarum prodigia virtutum, ad laudem divinæ majestatis, et honorem S. Aviti gloriosi Confessoris. Addendum est namque in divini operatione mysterii, quod quidam Monachorum, in præfati Micaciensis monasterii degens cœnobio, qui quondam dilectionis privilegio a beato diligebatur Avito, quique eum eremi primitus petentem locum solus fuerat secutus, prævalida infirmitatis angustia gravari cœpit. Cumque jam extremo vicinus spatio, moriturum se propediem cognosceret, assistentes sibi deposcit Fratres, ne eum penitus humandum traderent sepulturæ, donec famulus Dei Avitus super ipsius corpusculum orationis officio fungeretur. Tunc temporis idem Domini servus, causa visendi septa animalium, longius in desertum processerat : ut tamen poscentis Fratris supradicta petitio impleretur, quidam eorum B. Avito nuntiatum perrexit festinus, quem multum dilexerat, præsentis vitæ esse substractum luci. Audita itaque tanti mœroris legatione, vehementi confusus dolore, ad monasterii pervenit locum, jam medio noctis exacto tempore. At ubi oratorium ejusdem Ecclesiæ ingressus fuit, omnes qui exequiis intererant, somno resolutos vidit ; cuius rei eventum considerans, ac silentio gaudens, feretro contiguus, mox orationi ineubuit solo prostratus. Tota ergo mentis intentione misericordiæ supplicabat Dei, pro sui restauranda vita dilecti. Expleto tandem orationis suæ voto, ex Dei munere cognovit, se quod petierat promeruisse. Confidens ergo ipsius misericordiæ, in his vocibus defunctum alloquitur : In paterni nominis gratia, per filii cœternæ voluntatis imperium, ex dono Spiritus sancti citius incolumis surgas, et nostræ vitæ adhuc fruaris aura. Cujus vocis audito imperio, surrexit sanus, illico edisserens ab ordine servo Dei Avito, quod suarum revivisceret intercessione precum. Quorum alterna confabulatione, qui dormierant, excitati, tanti eventus recognita tenebantur percussi ; totius autem ignari rei, pavore præ nimio, Domino Aviti se humiliter genibus submittebant. Jam vero tantæ operationis vere cognito miraculo, omnipotentis Dei bonitati gratias referunt, qui talia exercere dignatur per servi sui meritum. Quapropter venerabilis Patris nostri Aviti miracula magis ac magis, Deo cooperante, in dies augmentabantur.

19 Tunc audita virtutum ejus fama B. Leobinus monachus eum duobus Fratribus Euphronio et Rustico, ipsius presentiam adiit, suppliciter postulans, ut causa meliorandi, eis secum attribueret possibilitatem colliabitandi. Quos ille fraterna caritate suscipiens et illos prædictos duos per congrua sibi officia disponens, ut cognovit beati viri mentem cœlesti bonitate uberius enitescere, eum intimi amoris desiderio cepit. Adeo namque ejus obsequium conspexerat gratum, ut suæ fragilitatis corpus jejuni maceratum et senio attenuatum, nullo alimento reficeret, nisi quod B. Leobinus ministrando præpararet.

ANNOTATA G. II.

Alia MSS. interponunt, cum nullis unquam car-

nibus vesceretur. *Surius* cum ille omnem sibi carnis esum penitus interdixisset.

b *Eutherius, abis Atherius et Hetherius, successit S. Aventino cujus Vitam 4. Februarii dedimus.*

c *In aliis MSS. Regulam inibi constituit. Sur. In quo in hunc usque diem priscorum Patrum Antonii et Pauli instituta inconvulsa servantur. Est jam Sanctimonialium ordinis S. Benedicti monasterium in agro Dunensi.*

d *Hæc eadem in Vita S. Leobini 13 Septembris danda leguntur.*

e *Dicta Vita : Eum cellarii præfecit officio. At perperam legitur apud Surium, tunc Episcopum Carnotensem fuisse.*

CAPUT IV.

Obitus, sepultura, miracula, Ecclesia constructa.

Postquam vero miraculorum ejus insignia facta, quæ Dominus per merita servi sui operabatur, adeo divulgari cœperant ; quidam Dunensium homo, motus respectu divino, beatissimi Aviti adiit præsentiam ; supplicatione fungens humillima, ut functo vitæ cursu, se illis in partibus, non multum a sua habitatione remotis, tumulari permitteret : quatenus ex corpore ejus sacro munere illius loci salvarentur incolæ. Ad quod etiam promerendum spondit toto animi affectu, ut si hujusmodi impleretur petitio, digna in suo nomine ædificaretur ecclesiæ habitatio. Ut autem Pater misericordiæ petenti humiliter responsi consultum redderet, eo exorsus est modo : Cum sub humanæ conditionis lege me peccatorum vivere fatear, indignum esse iudico, corporis mei reliquiis Ecclesiæ fabricam dedicari. At ut vestræ voluntati cœquetur effectus bonus, in Dei nomina eenseo ædificandum. Corporis vero mei pusillitatem juxta Aurelianam urbem Dei providentia decretum est debere poni, si quid tamen ex jam resoluti vilitate corporis, vestris in partibus visum fuerit haberi, inter ventura rerum necessaria divino nutu profuturum comperietis ipso necessitatis tempore. Cujus promissionis præsagium, postea verum esse claruit.

21 Non multo vero temporis spatio peracto, servus Dei Avitus agonis sui digne cursu expleto, a remunerari meruit cœlesti palma. Dilexit namque eum Dominus, quia sub annis pueritiæ et ephēbitudinis implevit eum misericorditer clarissima agnitione suæ veritatis, et eruditum omni sapientia et intellectu spirituali : quo per omnia placentis digne ambularet coram se. Fecit quoque eum in omni opere bono fructificare, et in scientiæ sublimiter crescere. Confortavit eum in omni virtute secundum potentiam et longanimitatem, cum gaudio gloriosum illi æternæ vitæ præmium promittendo. Ornavit eum scilicet meritorum prærogativis, et triumphalibus magnarum virtutum titulis : stola gloriæ induit eum ; quia post diversos hujus vitæ agones, stolam immortalitatis et perennis gloriæ est adeptus, et in lucida astriferæ amœnitatis et perpetuæ jucunditatis orchestra collocatus. Duxali quoque sidere glorificationis palma donatus, inter candidos cœlestium virtutum choros infula æternitatis residet laureatus. Postquam igitur fama obitus tanti viri tam Dunensium, quam etiam Aurelianensium auribus innotuit ; pro venerabilis obtentu corporis utrobique [populus] accingitur bello. Erat enim utriusque partis sua talis ratio [ut videretur] debere promoveri. Plebs namque Dunensium, quoniam eum in supradicta cremo vicinum habuerat, suæ parti pro merito vindicari asserebat. Cui rationi in his verbis Aurelianorum turba resistebat ;

D
EX MSS.

Rogatus ut
apud Du-
nenses sepe-
liretur,
E

prædicit
juxta Au-
rel'anensem
urbem sepe-
liendum.

a
Et ad æter-
nam gloriam
vocato
F

de corpore
entulur a
Dunensibus
et Aurelian-
ensibus,

Monachum
Micaciens-
sem a mor-
te resuscitavit

admittit S
Leobinum
Monachum.

EX. MSS. A resistebat: eum rectius suis finibus esse tumulan-
dum, quem prius Monachum ac deinde Abbatem in
Miciacensis habuerunt cœnobio loci. Sed quia locus
monasterii, quod B. Avitus construxerat, ubi tunc
etiam præsentis luci privatus jacebat, Dunensium
incolis vicinus erat, illuc cito perveniunt. Sublato
ergo S. Aviti corpore, ad basilicæ quam construxe-
rant locum recto itinere deferre cupiunt. Audito
igitur hujus rei nuntio, quod Aurelianorum multitudo
ad præfatum non in tempore poterat pervenire lu-
cum, ad quem perventuros sciunt Dunenses, Eccle-
siam undique circumvallare disponunt. Astantes
itaque præ foribus clypeati, penetrandi aditum ve-
nicutibus interdicerent parant. Ubi tandem Dunensium
cohors ex obstructo silvarum egredi secunda cœpit,
Aurelianorum acies quem petebant loci limina con-
spiciunt occupasse.

relicta parte
Reliquiarum
Dunensibus,

22 Ex hujuscemodi ergo perturbati casu, quoniam
ad basilicæ optato habitationem pervenire nequi-
bant, castris opponunt castra, atque beati corpus
Aviti deponunt in medio. Fit ergo intentio, cui par-
tium cœlestis nutus præberet subsidium, ne ejus
causa inferretur [aliquid] damnationis, qui prius
extiterat et adhuc est causa salutis. Vir quidam
nobilitate pollens, ac maximi jure imperii præpo-
tens b Eleusius, qui ut jam diximus, de instructione
supradictæ ecclesiæ a beato viro reverenter fuerat
admonitus, jurgantium imperitiam dissipavit pru-
dentia jussionis, et salutiferum corpus Aureliansi
deferendum esse decrevit. Subdita illico Dunensium
pars tanti viri imperio flere cœpit, graviter suppli-
cando deposcens et cujus integritatem corporis
obtinere non poterant, saltem Reliquias mereretur.
Ne autem pars negaretur beneficii quos pro integro
cernebant intimi doloris luctu afflicti: Reliquiarum
munus conferunt poscentibus c. Accepto itaque sa-
cratissimo corpore animis gaudentibus ad destinatæ
Dei providentia deferunt illud ad locum sepulturæ.
Ubi ergo supernæ pietatis placuerat consilio, vene-
rabile tumulatur corpus. Tunc totius regni incolæ
S. Aviti memoriam cœperunt cum summa reveren-
tia, ut dignum est, colere.

defertur cor-
pus Aureliu-
nis.

23 Factum est autem, ut cum Dominus, B. Aviti
solitarius laborem cœlesti mercede remunerans,
terrenis exemptum impedimentis cum in Collegio
Sanctorum suorum connumeratum haberet; B. Eu-
therius Carnotensis Ecclesiæ Præsul, consummato
vitæ cursu, ad cœleste regnum victor migraret.
Cumque de successore ejus varia esset electio, præ-
cipiente præfato Childeberto Francorum Principe,
simulque omni populo acclamante, B. Leobinus ad
Pontificii culmen est electus. Cui succedenti tem-
pore B. Avitus tali modo dignatus est apparere.
Quidam monachus, vocabulo d Tyrannus, crudelis
quidem nomine, sed præclarus actibus atque virtute,
dum esset quadam nocte in oratione sollicitus et per-
vigil, vox ei directa est, quod factum Ecclesiæ si-
gnum jam somisset. Hac itaque voce commonitus,
surgit continuo, et ingressus est templum Beatæ
Dei Genitricis Mariæ, splendore luminis radians:
prospicit duos egregia forma viros, sanctom videli-
cet Leobinum, et alterum sibi nomine incognitum.
Ex quorum visu, pavore perterritus fugam iniiit,
sesequæ rapido cursu in sua cella abscondit. Sed
cum iterum ad signi tactum in præfatam Ecclesiam
ad matutinos se intulisset hymnos; expleta oratio-
num consuetudine, præfatus monachus cautus et
devotus pergit ad Dominum Leobinum, deprecans
ut sibi indicaret, quæ esset illa persona, quam tam
lucide splendentem cum eo quoque pariter loquentem
in ecclesia vidisset. Agnoscens itaque beatus vir
illum dignum fuisse tanti secreti mysterium videre,
ait: Frater cum fuisses ingressus domum orationis,

Apparet B.
Leobino Epi-
scopo Carno-
tensi:

C
d

D et duos viros pariter ibi adesse vidisti, me ut audio
cognovisti. Alter vero tibi incognitus, sed micanti
splendore candidus, ipse est Dominus meus Avitus,
dignatus me visitando corripere et admonere, qua-
liter debeam quemdam Fratrem pro suis excessibus
distringere, et populum mihi creditum ab insidiis
antiqui hostis liberare.

24 Inseratur paginæ ejusdem Patris factum memo-
rabile, ut in hac celebri festivitate ad Episcopi
laudem cum tripudiali legatur exultatione. Post
obitum etenim sanctissimi viri, cum depositionis
ejus annua summo honore coleretur dies e, aliis
tantæ solennitati venerationem devotissime exhiben-
tibus, unus civium vineam pergebat excolere. Qui
cum a pluribus, cum huic festo religionem præbere
renneret, vehementissime increparetur, voce res-
pondebat tumida, quem venerabantur etiam labori
operam dedisse. Non ergo veritus quod disposuerat
irreverenter appetere, cum primo terram ictu sul-
caret, retorta post tergum cervice, habuit experi-
mentum inique se egisse: certo enim patebat indicio,
quod ob meritum temeritatis et irreverentiæ, hujus-
modi damnaretur clade. Tandem apud se quid ege-
rit recogitans, et quod jure acciderit revolvens;
Beatissimi Aviti basilicam, tali affectus incommodo,
quantocius adire festinabat: ubi orationi aliquandiu
devotus insistens, solita Conditoris omnium mise-
ratione et ejusdem sanctissima Patroni interven-
tione, ad gloriam et laudem Dei pristinae salutis
jucundo renovatur munere. O quam metuenda est
districtio omnipotentis Dei: Quam putenter obsti-
natis resistit et superbis! O quam laudanda est
virtus et misericordia Dei, qua humilibus multipli-
cem gratiam suæ clementer impendit largifluæ be-
nignitatis et pietatis! Ex hoc denique facto perpen-
ditur quam sit hominibus affectanda celsitudo veræ
humilitatis, qua sapienter intelligant declinare for-
midabile dissidium elationis, ne forte per insolentiam
incorant infortunium justæ damnationis. Hoc quippe
experimento claret liquido, quanta veneratione dignus
idem Patronus habeatur. Ostendit quidem omnipotentia
Divinitatis potenter in mirabilibus suis, cujus meriti
sit quantæque virtutis. Ceterum experiatur prudentialis
strenui lectoris sagacitas, quia in pernicie prælibati
hominis, quam per superbiam promeruit, debet quisque
fidelis auditor verum Dei judicium pertimescere; in
reparatione vero, quam per humilitatem acquisivit,
misericordiam prædicare; ut in utroque salutariter
ædificatus, altissimo Deo, cum David Propheta ve-
rificio et Rege magnifico, pronuntiet cantando;
Judicium et misericordiam cantabo tibi Domine.

In festo S.
Aviti labora-
torius,

cervice retorta
punitur:
E

sanatur paci-
lens.

Psal. 100
F

Miraculis ejus
ex-status Rex
Childebertus

curat extrui
ecclesiam.

25 Nus vero præfati Patroni gloriæ corde tenus
congaudentes, alia enarremus facta, quia non debet
silere lingua carnis a laude Divinæ majestatis. Ac-
cidit autem sub ejusdem temporis curriculo Childe-
bertum Francorum Principem, jam sæpius nomi-
natum, congregato exercitu ad obtinendum prope-
rare / Hispaniæ regnum. Audita igitur B. Aviti vir-
tutum fama, tota mentis intentione pollicitatur ut
si ab iisdem partibus ejus intercessionem rediret
prosperè, libenter accresceret et venustaret fabri-
cam suæ Ecclesiæ. Quem peracto suæ petitionis de-
siderio, ex voluntate Domini ac merito servi, non
multo post triumphantem sua recepit regio. Non
immemor suæ siquidem promissionis, quod sponde-
rat opere complevit. Hujus vero ædificationis curæ
quemdam suorum præfecit Procerum custodem,
vocabulo Wadonem, quem ob laborem credimus
participem præmii; quo in loco multarum gesta
clarebant virtutum: quoniam omnibus pro qualitate
infirmatum, conferebatur sanitatis præmium. No-
bilitabatur namque locus ille splendida claredine me-
riterum,

A ritorum *g*, et magnificabatur de die in diem glorifica virtute signorum. Magnifica glorificatione laudetur, summa benedicatur veneratione, æterna laude prædicetur mirabilis Deus, qui B. Avitum, tot tamque præclaris exornat virtutibus; omnesque in commune Dei glorificent magalia, qui illum magnifica sublimavit gloria et doxali mirificavit potentia. Ex tanta denique cœlestis operatione mysterii Aurelianorum lætatur congregatio, quia Amani operibus in virtute miraculorum socium adepta est B. Avitum. Gaudet igitur toto mentis desiderio se duplicato tueri adjutorii suffragio, quorum nos patrocinio, omniumque simul Sanctorum merito conservare dignetur in unitate Trinitas per secula seculorum, Amen.

ANNOTATA G. H.

a Circa an. 527 mortuum esse supra indicavimus.

b Surio et aliis MSS. Leysus.

c MSS. Trevir. Ultraject. hæc lotius exponunt. Tunc summi qui aderant Sacerdotes trementes audent contingere corpus, et Reliquiarum magnum

B poscentibus conferunt munus. Igitur inde progressi Sacerdotes, corpus in sublimi attollunt, et urbanæ manus lectulo protinus nobilia colla supponunt: velut, gaudent qui possint feretri contingere lignum. At nunc sanctissimum funus cominus hostilis turba præcedit, atque strata passim subpressat in ordine plebs, urbemque petentes populi condense pede feruntur. Cerneret illic cerea succensis ruralia candere flammis, et in millibus multis stipatur Bel-

sa catervis. Jam primorum cornu populi tendebat^t ad arcem, et adhuc multi castro necdum commoverant ex Duncensi. Quis enormem Clericorum psallentium multitudinem, qui ex vicinis urbibus ob sacram religionem ad Aviti exequias alacres convolarunt celebrandas, valeat replicare. Quorum hymnicus chorus velut cœleste tonitruum sidereo pulsabat Olympo: et erat vox una omnium, clamantium et dicentium: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax Aurelianorum populo in perpetuum sub Avito: Illi vix tandem in terra congesta agmina duriter perumpentes, defunctum perferunt ad sepulcrum, ibique Sanctum in locum, centum ab urbe gressibus distantem, formidanter cum summa reverentia magni Pontifices tumultant defensorem. Cui titulus superponitur vilissimi ligni memoria. Hæc ibi, quæ suo stylo etiam edidit Surius.

d In Vita S. Leobini, ubi hoc miraculum etiam narratur, nomine antitheto appellatus, dicitur, id est contrario quam sibi competeret.

e Apud Gregorium Turonensem de Gloria Confessorum, cap. 99, ubi hæc historia profertur, dicitur, unus e civibus, aliis ad missarum solemniam euntibus, accepto rastro vineam pastinare directus.

f Hæc Childeberti expeditio contigit anno 531, cam describit Greg. Turonensis lib. 3 Hist. Franc. cap. 10.

g Additur in MSS. aliis. Oculorum claustra solvuntur, debiliū membra solidantur, mutus vocem recipit, surdus auditum postulans apprehendit. Datur salus integræ regioni, et per omnium infirmitates velox medicina percurrit.

DE S. AVITO EREMITA

IN SARLATENSI APUD PETRACORICOS DIOECESI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus vita, ætate ac cultu in variis sui nominis ecclesiis.

CIRCA DLXX
Vixit post al
terum Avitum,

Eodem fere tempore, quo Lugdunensem Galliam multis miraculis illustrare mortuus cepit sanctus, de quo jam egimus, Avitus, Abbas apud Aurelianos sepultus circa annum DLXXVII; simili solitaria vitæ incensus amore, alius ejusdem nominis Sanctus, eremiticum sibi secessum in Petracoricis quæsiit et invenit, eumque totis quadraginta annis incoluit, ad annum circiter DLXX superstes; eodemque quo ille die XVII Junii, mortuus, (ut fertur) cultum certe ecclesiasticum nihilo inferiorem, tali die obtinuit a posteris. Vita, licet non statim a morte, nec seculo eodem scripta fuerit, sicut Vita istius: scripta tamen est paucis seculis post ex notitiis valde distinctis, quod nomina locorum ac personarum: prius saltem quam nova ecclesia, in ejus sub quo habitaverat montis jugo, edificaretur; et in eam transferretur corpus ab inferiori, ubi sepultum fuerat cujus Translationis monumentum Chronicum, ibi lapide insculptum, sic legitur:

Anno milleno centeno, ter quoque seno,

Ad montem sancti transfertur corpus Aviti.

Translationis istius anniversarium celebrari mensis Martii die XXII, nobis scripsit idem, qui Vitam, ex Legendario MS. et antiquo Sarlatensi Breviario, misit suis quibusdam Annotationibus illustratam, Armandus Girard Canonicus Sarlatensis: cujus beneficio etiam accepimus librum Joannis du Puy, de statu ecclesiæ Petracoricensis post inductum Christianismum,

ubi hujus Sancti Vita ipsa Gallice narratur.

2 Idem Armandus, sub annum MDCLXXVII Parisiis imprimendum curavit Episcopi sui jussu, quod speciali diligentia per multos annos collegerat, novum Sarlatensis Ecclesiæ Proprium; ubi veteri Vitæ conformes Lectiones tres proponuntur, quas hic præmittere placet, causa majoris claritatis. Avitus Petracoricensis, ex vico de Linocassio ad Duranium fluvium... oriundus... militavit sub Alarico Visigothorum Rege, qui ad Pictavos pridem stativa habebat. Hunc Clodoveus... ut provocaret ad pugnam, castra posuit ad Pictavos, sic provocatus Alaricus, Pictavis egreditur cum exercitu suo, et ad decimum ab urbe milliarium pugnandi potestate facta... magna strage fusi fugatique sunt Visigothi, Alaricus manu Chlodovæi occisus, captivi facti quam plurimi; inter quos Avitus, qui Lutetiam Parisiorum deductus est. Acta sunt hæc anno DVII, ut si tunc vicennis fere Avitus fuerit, et usque ad annum DLXX vixerit, octogenario major fuerit cum obiit; sic ut eadem inde Senioris cognomentum adhæsisse, suspicentur aliqui: nam locus vulgo saint Avit le Senieur nuncupatur: Sed talis suspicio facile corrui, ex eo quod vox Senieur, etsi a Latina Senior tracta sit, honoris tamen, non ætatis sit titulus. Hæc ergo suspicione rejecta, aliam verosimiliorem mox prolaturus, redro ad novi Officii Lectiones.

3 Captivitate solutus, dum patriam repetit; Aureliis

translati
1118 in Mar-
tuo.

1^a ex MSS.

officium hinc
novum in
Proprio Sar-
laten.

Fuit an 507
miles sub Alarico Goth. R.

D P.

D
EX MSS.

A rellis civem quemdam, Benedictum nomine, ægro-
tum, surdum et mutum sanat, et in socium indivi-
duum assumit. Pictavos ambo pergunt: cumque ad
oram Provinciæ lassus quiesceret, adeo populorum
concursum frequenti obruitur, ut hinc coactus fuerit
aufugere in monasterium de Bonavalle Pictaviensis
territorii, ubi Monachi veste induitur ab Abbate.
Ab eodem locum obtinet, in quo solitariam ducit
vitam: oratorium ex ramis arborum contexit; vi-
neam jussus excolit: unicui hebdomade contentus
ferculo, residuum alimniarum, sibi ex monasterio
subministratarum, erogat pauperibus. Hinc male
audit apud Fratres, qui de eo graviter questi apud
Licinum Abbatem, nudantes tunica, carnem ejus
seniexsam a vermibus manifestant, ac crimini ver-
tunt. Nam ab causam a monasterio indigne ejicitur.

4 Petracorium contendit ignotus suis, et apud
Mauregium Benedictus, comes ejus fidelis, mori-
tur: ubi in ejus et S. Aviti memoriam ecclesia post-
modum constructa est. Post Benedicti decessum,
vir sanctus curptum iter non deserens, in vico de
Bana reperit Secundinum, qui se ipsi jungit in so-
cium. Ambo pergunt ad locum de Ruffiaco, et in
denso nemore S. Avitus cellam sibi subterraneam
1; construit, in qua per annos quadraginta, jejuniis,
vigiliis et orationibus vacat. Tandem meritis et vir-
tutibus plenus, post triduum orationis, sacro Viatico
sumpto, annosus moritur xv kalendas Julii. Corpus
ejus sepelitur in ecclesia B. Marice de Valle: unde
translatum est anno mxcviii in ecclesiam, ipsius no-
mini in monte de Dauriaco aedificatam, quæ a Gui-
lielmo Episcopo Petracoricensi anno præcedenti
consecrata fuerat. Quod ultimum habetur ex marmore,
ad latus dextrum oræ majoris in puerile, sic notato:
Anno mxcviii, Guilielmus Episcopus Petracoricensis
de Alba-rupæ, in honorem B. Joannis Baptistæ et
Evangelistæ, sexto kalendas Januarii, hoc altare
consecravit.

5 *Fucrinte eo loci, ubi, cum scriberetur Vita, plures
coadunati reperiebantur, Regulares an Seculares Cle-
rici, ante prædictam ecclesiæ mutationem, ambiguis
sententiis controversi intelligo. Seculares, ut nunc sunt,
ita ab initio fuisse se prætendunt; obtentu sententiæ,
anno mxcviii latæ, qua secularem ecclesiam habendam
deceruntur, sub Canonicis septemdecim, quos inter sint
Prior, Cantor, Sacrista, Operamque Præfectus. Ad
horum temporale ac supremam dominium cum totus
mons et agri circumjecti, nec non et alia plura loca,
S. Aviti nomen gerentia, pertinent; putat in obser-
vationibus suis Armandus, hinc potius factum esse, ut
præcipua ista ecclesia vulgo vocaretur Saint-Avit le
Senieur.*

6 *Ecclesiæ autem et loca quæ a jurisdictione Cano-
nicorum S. Aviti pendent et nomen etiam illius ferunt,
ac simul cultum late per Petracoricos sparsum probant,
sic indicantur ab Armando. i, S. Avitus de Riperia,
vulgo de Riviere, una solum leuca distans a loco pri-
mario; qui Sartato septem, Petracorico novem leucis
abest, inter oppida Bellomontii et Mulariam, vulgo
Beaumont et Molieres. ii S. Avitus de Grave meyr-
rous ad fines diocesis Sarlatensis, prope S. Fulem
et Dordoniæ ripam. iii S. Avitus de Villariis, prope
Bagum Petracoricensis diocesis, quatuor Sarlato leucis
ad Occidentem. iv S. Avitus de Solegia, diocesis Agen-
nensis prope Dordonium fluvium et S. Fulem. In his
ergo omnibus locis Patronus colitur S. Avitus Petra-
coricensis dictus, et Officio duplici per totam Sarla-
tensem diocesisim (fortassis et Petracoricensem) cele-
brandus præscribitur, cum hac oratione propria: Sancti
Confessoris tui Aviti, tribue nos Domine supplica-
tionibus fovieri, ut ejus depositionem annuo cele-
bramus officio, ejus intercessionibus et meritis su-
blevemur.*

7 *Corpus, quod anno mxcviii translatum diximus, modo ignoratur ubi sit: et quamquam anno mdcxlii Dominus de Lingendes, tunc Sarlatensis, postea Matiscouensis Episcopus, sub prædicto translationis olim factæ monumento, ubi per traditionem putabatur sacras illas Reliquias infossas fuisse, terram alte explorari jussisset; inventum tamen nihil est. Canonici quoque prædicti anno mdclxiii, quo ista nobis scripsit Armandus, scrutati diligenter veteris ecclesiæ fundum ad pedem montis, ipsiusque cryptæ quam Structus incoluit, nihilo plus reppererunt: fuit enim superioribus bellis studiosius obditum, neque est qui divinare possit quo loco. Sed neque superest pars aliqua, tempore prioris Translationis extra arcam servata, ut passim fieri similibus in actibus solet, ad populi majorem commoditatem et devotionis incitamentum.*

VITA

Ex duobus MSS. Sarlatensibus.

Beatus Avitus, ex nobili prodiens a stirpe, ad alta
pullulando, congruenti tempore maturos fructus,
longe lateque redolenti suavitate, produxit. Hic,
secundum schemata curialis prosapiæ, altorum nata-
lium productus floruit germine, ac loci Principum;
et in quadam vico nomine Linocasio b Petragoricæ
provinciæ felicis nativitatis sumpsit exordium. Vix
tempore ablactationis emerso, parentum cura ur-
gente, litterarum imbuendus studiis traditur. Trans-
curso igitur puerilis metæ bravia, jam juvenili pu-
bescenti flore bivium attingit Pythagoricæ c litteræ:
in quo utriusque vitæ confinio, dextrum ramum præ-
elegit sapienti consilio; malens in exilio hujus vitæ
coartari, quam ambitiose vivendo, vel voluptatum
latitudinem sequendo, in extremo judicio damnari.

2 Ea tempestate Alaricus, Christiani nominis
publicus d inimicus, regnum Gothorum obtinuit:
qui tyrannica crudelis animi rabie, et feralis sæviti-
æ atrocitate, adepti regni potentia in superbiam
elatus, et quia brachio suæ fortitudinis undequaque
affines vincere est solitus; spei animatus majoris
fiducia, oppugnandi scilicet gratia regnum adire e
disposuit Franciæ; quod suæ pertinaciæ votum ut
firmius roborari videt assensu suorum totius regni,
[argenti] ponderosa massa per exactores in unum
corpus conflatur: et quisque ex militari Ordine
viribus potens, donativum Regis volens nolens re-
cepturus, per præcones urgente sententia invitatur.

3 Beatus ergo Avitus, athleta Dei strenuissimus,
jam triumpho philosophicæ palæstræ nobiliter poti-
tus, censu majore, equestri gradu natalium, licet
invitus, seculari præscriptus militiæ, quasi alter
Martius militare donativum recepturus, inter ce-
teros prænotatur, ut contra hostilem Francorum
aciem pugnaret. Qui non surdus illius auditor
Evangelii, ubi præcipitur, Reddite ergo Cæsari
quæ sunt Cæsaris, et quæ sunt Dei Deo, exterius
baltheo circumcinctus, et secularibus armis obum-
bratus: interius vero Christi gerens occultam mili-
tiam, terreno Regi accessit militaturus, sed cœles-
tem in tempore belli vexillo fidei secuturus. Cujus
Alarici [adventus] veloci fama volante ad aures
optimatum venit Franciæ, qui cum illorum Rege
Clodoveo, f maximæ multitudinis manu collecta,
festino impetu occurrunt Gothi obviam. Fit utrius-
que strages maxima: tandem Franci nobili potiuntur
victoria.

4 Belli hoc eventu supernæ dispositionis arbitrio,
suum tironem Avitum, vexillo fidei munitum, saluti
providens plurimorum, defendit jaculis inimicorum:
sed ut hoc intelligeret, quia per multas tribulatio-
nes in Regnum Dei introire oportet, ad tempus li-
bertate

A
AUC OLE B P.
d. inde per
Pictavos, ubi
Monachum in-
ducit.

ad Patracori-
cus regressus,

ibidem mor-
tuis et sepul-
tus est.

Ad ejus corpus
Christi colle-
cti, putantur
seculares
fuisse:

sub eodem S.
Arli nomine
alix ecclesiæ
i.

Corpus nunc
frustra requi-
ritur.

a
Nobiliter natus
et probe edu-
catus,
b.

b

c

d
sub Alarico
Got. Rege,

e

f
militiæ ad-
scriptus;

Luc. 20, 35

commissio cum
Francis prælo
f

capitur,

q
et a Domino
suo habitus
liberaliter,

A bertate privatur, et captivus vinculis *g* coarctatur, et extraneo Domino in servitutem destinatur; sed illius dominus, ut cognovit in eo morum constantiam, et divitiarum et humanam pollere sapientiam, miro amoris affectu, omnique humanitatis officio non ut personam servilis conditionis tractavit, sed in loco filiationis honestius ceteris in domo sua locavit. Jam illius Patriarchæ Joseph exemplo, servus liberis præfertur, fit major omnibus liberalis.

h
apparente sibi
Angelo

i
jubetur Petra-
coricis prædi-
care :

5 Post aliquot tempus *h* taliter [eum] consolatus est Dominus per Angelicam visionem: Serve meus bone et fidelis Avite, qui usque huc bono certasti certamine; oportet te verbi mei longe lateque prædicatorem fieri; et tu testis meus fidelis, multum pro nomine meo laborabis. In me constantem habens fiduciam, Petracoricam visita provinciam, corona servatur ibi tuo certamini: ibi credent multi per te meo nomini. In loco qui vocatur *i* Ruffiacus, sacra quæ invenies, destruet penitus; et diabolicæ fraudis artem pessimam, qua ibi insidiatur hominum generi depelles; et in nomine meo facto signo crucis, omnia idolorum contagia penitus exterminabis. Ibi habitando usque ad finem vitæ boni certaminis cursum consummabis.

B

Aurelianus
subsistens

curat mutum
et surdum.

6 Qua visione beatus vir Avitus non modice confortatus, eidem obtemperans jussioni, fidemque præbens tam manifestæ revelationi; mox iter arripuit, et domino ducente Aurelianas usque pervenit. In qua civitate requiescens aliquantulum temporis, nequaquam potuit abscondi sub modio lampas tam clari luminis: nam in eadem civitate quemdam surdum et mutum, ac infirmitate gravatum, oratione pro infirmo habita, mox sanitatis incolumitas, ex integro est consecuta; qua in re omnes stupefacti incolæ civitatis, laudibus in cælum extulerunt mirandam clementiam divinæ bonitatis, totiusque humanitatis solatium certatim cupientes præbere, virum Dei unanimiter volebant retinere.

Pictavis quo-
que per miracula
notus,

7 Sed B. Avitus vir Dei, neque ad sinistram vel ad dexteram declinans a sui propositi incepto, solo illo sociatus comite itineris, qui adeptus fuerat gratiam sanitatis; tandem intra Pictavensis provincie terminos constitit: ubi dum aliquantisper moraretur, præ morum continentia et Spiritus sancti gratia, et quæ in eo resplenduit sapientia, omnibus notus habebatur; et importuno cursu populorum, dietim nocturnatimque frequentabatur. Ejus obtentu, omnes qui infirmitatis erant molestia præoccupati, ad propria redibant restituti perfectæ incolumitati; et non solum debilibus vel agrotis pro sanitate adipiscenda ejus profuit oratio: sed plerique gravis oneri paupertatis obnoxii, ejus munimine caritatis sustentabantur solatio.

l
lulendi studio
recedit in Pro-
vinciam,

k

8 Sed dum pro tot beneficiis illustri fama per omnes Pictaviensis provincie terminos clarus haberetur, per singulos dies undequaque vicinis populis, declinare volens popularis strepitus favorem, et secularis [conversationis] dispendium; dicto comite sociatus, adiit locum ejusdem provincie, qui vulgo *k* Bonevallis vocatur; ubi tunc temporis monasterium, regulariter constructum, et divino servitio aptum, ab incolis in maximi honoris reverentia habebatur. Quo cum Domino disponente pervenisset, honorifice a Fratribus loci recipitur.

et in monaste-
rium receptus,

9 Sanctus Avitus, sui propositi nequaquam oblitus, humiliter exposuit coram omnibus causam sui adventus; summa cum devotione eos exostulans qualiter eum reciperent infra monachici gregis consortium et sancta conversationis sibi non denegarent habitum. Cujus petitioni Fratres acquiescentes, pari assensu obtemperantes, in Fratrem susceperunt. Factum est autem dum perfectus imitator factus est omnium, ab omnibus perfectionis nancisceretur testi-

monium. Patrem petiit humiliter Monasterii: ut sibi, non longe a cellulis Fratrum, locum aptum provideret optatæ solitudini. Quam petitionem Abbas libenter suscipiens, prope monasterium ad excolendum pro obedientia vineam commisit: in qua vir Dei mox oratoriolum virgis contextum, prout potuit, ædificavit: ubi adhuc hodie, *l* in suæ conversationis memoria, postmodum ab habitatoribus [erecta] lapidibus resplendet ecclesia.

l

10 In quo oratoriolo die noctuque laudes meditabatur Domino: expensas autem communis stipendii, quas a Fratribus dietim susceperat, largamann pauperibus erogabat: ipsi vero corpus macerando semel reficiebatur in hebdomada. Sed humani generis inimicus, dolens de viri Dei abstinentia, dolose distillans suæ invidiæ venenum per pectora Fratrum: nam ejus solitaria conversationi Fratres invidentes observabant nimia diligentia, quænam esset ejus abstinentia: et dum sæpius hac causa ejus frequentarent cellulam, una die Sabbati iterato supervenientes, offerebant eum sumptus hilari vultu tribuentem pauperibus, quos a monasterio receperat in totius hebdomadæ usus. Hujuscemodi res fortuito visa, invidiæ veneno inebriati per ordinem ut actum erat retulerunt Abbati. Abbas, nisi prospiciat tuus divinus animus, iste peregrinus in ruinam et scandalum factus est omnibus? non sufficit autem Avito regulari institutione reficere, vel jejunare: sed præsumptuosa temeritate contrarius consuetudini Fratrum, tantum semel reficitur in hebdomada, ad propagandum nomen suæ novellæ conversationis: et sub specie vanæ religionis vagos homines coadunat et substantiam monasterii inutiliter erogat: sed et de corpore ejus horrida profluit tabes; quæ nos conturbat omnes: in tugurio autem suæ cellule, plus gaudet vermibus consociari habitatione, quam Fratrum visitari consolatione.

m
frustra que
dissimulans
quid patere-
tur,

Job. 1, 22

11 His et talibus auditis abbas *m* Lucinus virum Dei convocavit protinus: et in Fratrum præsentia tali eum alloquitur sententia: Itane, Frater, hæc in re erga te habentur, quæ isti contra te testificantur? Vir autem Domini suæ simplicitatis conscius, nullum verbum ei respondit penitus: nam quod Fratres, eum invidie accusantes et clanculum convicentes, vitio imputabant; ipse vere pro magno triumpho gloriæ aestimabat: et in similitudinem patientis Job, in omnibus his, non peccavit labiis suis. Sed denum multotiens interrogantes, hoc solum placido vultu dedit responsum, Sufficiat vobis me quandoque quærere, et minime invenire. Fratres autem, quasi inanum apprehendentes, omnia vestimenta penitus sibi deposuerunt; et ita, ut antea Abbati retulerant, plenum vermibus, et exesis usque ad ossa vulneribus totum corpus tabie sulcatum invenerunt. Tandem cogente Abbatis jussione, Fratrum medicinali cura, in diebus triginta penitus restituta sunt sanitati ejus vulnera: quæ post convotantes Fratres dixerunt ei unanimes, Recede a nobis; quia nolamus tam indiscretum exemplum tuæ conversationis. Dilectus Deo Avitus, propositi sui non immemor, videns se cum illorum moribus convenire non posse, Angelicæ visitationis consolatione *n* admonitus, valedicens cunctis fratribus, ad propria est reversus.

n

12 Igitur B. Avitus Petracoricam provinciam est reversus: et ne a suo proposito detraheretur nobilium cura parentum, omnino notitiam fugiens suorum, propriæ nativitatis devitabat locum: et huc ac illac deserta et devia percurrebat regionis. Tandem pervenit ad quemdam locum, qui *o* Mauregius vocatur, ibique lassitudine confectus, disposuit paucis manere diebus. Cumque Hymnis Dei et laudibus vacaret, contigit Deo disponente Discipulum suum

D
EX MSS.
solitarium cel-
lam impetrat;

ubi abstinen-
tissime victi-
lans,

E
accusatus ut
indiscretus,

m
frustra que
dissimulans
quid patere-
tur,

Job. 1, 22

F
invenitur
totus corrosus
a pediculis,

et curatus
dimittitur :

n
reversus in
patriam

o
socium ibi
mortuum
sepelit,

EX MSS. A Deo dignum, nomine Benedictum, ex hoc sæculo migrasse ad Dominum : cujus exequiis Vir sanctus ut dignum est celebratis, eum tradidit humandum sepultoræ : super cujus Mausolæum Ecclesiam construxit, quæ usque in hodiernum diem, meritis ejusdem beati viri Aviti, et venerabilis discipuli sui Benedicti, *p* clari virtutibus Christi operante refulget.

13 Post cujus decessum vir sanctus cœptum iter non desereus, ad quamdam ecclesiam, quæ habebatur in loco nomine *q* Baaavico, in honore Pautaleonis Martyris proficiscitur; ubi ab indigenis mox honorifice et spiritali gaudio suscipitur. Cum vero per aliquot dies ibi moraretur, quidam probabilis vitæ nomine Secundinus, majoris familiaritatis gratia viro Dei conjungitur. Cumque ambo per devia ab incolatu hominum penitus declinando, per arbusta difficulter transirent, montiumque et concava distortarum investigarent vallium : demum, ut superuæ placuit provisioni, perventum est ubi nunc sanctissimum ejus Corpus requiescit; ubi ex omni parte vastæ solitudinis aspectus se obviam delit, ubi locus aptior ferarum et serpentium habitationi fuit quam hominum. Sed vir Dei Avitus locum adiit B intrepidus : ac finita oratione omnis multitudo immanium bestiarum et serpentum subito disparuit. In eodem loco erat contiguus Paganorum lucus, prope quem mirifice habebatur constructum templum idolorum, in quo colebantur a paganis (ut antiquitates prænotat fama) ter mille statuæ s idolorum. Sanctus Avitus, una cum supradicto suo socio, flexis genuum interna humilitati poplitibus, preces effundit Domino; et completa oratione, factus est terræ motus magnus in eodem loco, ita ut manifesto possit indicio cognosci, quod locus ille servitio Dei esset aptus : in quo fidelis servi Dei Aviti exaudita esset oratio.

14 Igitur vir Dei Avitus, ab omnibus volens esse remotus, ædificavit sibi de lapidibus modicæ quantitatis cellulam; prope quam construxit in honorem sanctæ Dei Genitricis Mariæ Ecclesiam, vocatam nostræ Domine *t* de vallibus : in qua usque ad finem vitæ suæ quadraginta annis, jejuniis, vigiliis orationibus et eleemosynis vacabat; et colloquiis Angelorum sæpius pro solatio fruebatur et se humiliando de die in diem divinitus exaltabatur.

C Quodam autem tempore latro quidam valentissimus, et per illam omnem provinciam fama nominatissimus, viri Dei cellulam clauculum adiit, et per secreta noctis furtive hortum qui erat cellulæ contiguus, irrumperere non pertimuit : comque fuisset introgressus, examina apum prætentando incurrit. Tandem unum vas ceteris ponderosius reperit, quod levare non distulit : quo bene et apte ad portandum locato, impetu disposuit abire festino : sed hæc et illac diu multumque incassum nisus, pene denegavit motus officium immobile corpus : quod divinæ virtutis [miraculum] ut testimonio confirmaretur plurimorum, per tres dies totidemque noctes, velut statua immobilis, omnibus iæmbris præmansit inflexibilis. Hoc videntes plerique supervenientes, glorificabant Deum, qui delinquentes in servos suos non dimittit abire impositos. Quarta vero die latro videns se penitus non movere posse, rogavit servum Dei dicens; Serve Dei miserere mei : absolve in te delinquentes, et ne tam graviter punias peccantem : sufficiat tam longa vindicta, dummodo in melius corrigantur delicta : hæc tam fortis membrorum coanexio, pro certo fiet morum correctio : tempus meum instare cognosce et pro innumerabilibus malis meis pavesco. Cui vir Dei Avitus ait; Parum prosit ille timor; quem non sequitur correctionis amor : si vis solutus abire, compuncto

corde peccata quæcumque egisti confitere. Quia D acquaquam est ibi vera remissio; ubi vera non præcedit confessio.

16 Alio quoque tempore, dum vir Domini Avitus, in ecclesia quam sibi construxerat, orationi insisteret, perfidus tentator; indutus mulieris specie, ad ostium pulsavit dicens; Rogo te, serve Dei, introduce me in tectum tui hospitii, et non sinas me a feris hujus vastæ solitudinis morte damari. Cui mox vir Dei, fraudem perpendens, in faciem ejus exsufflavit : et statim ille callidus hostis in tenues auras confusus evanuit.

17 Quidam homo, Liberius nomine, Burdegalensis provinciæ, villæ quæ Prisciagus *u* appellatur, in potu, per dolosi hominis maleficium, incaute hauserat venenum mortis : venit ad sanctum Dei virum Avitum, et ad pedes ejus provolutus precabatur ut miseretur sui; quem cum signo Crucis undique munivit, subito mortiferum venenum evomuit. Quadam autem die, dum vir totius Misericordiæ Avitus esset in cellula sua, quidam venatores, quandam cervam acriter insequentes, eam lassitudine, confectam, et gladii sui mucrone vulneratam, ad ostium cellulæ viri Dei perduxerunt. Cui vir Dei ostium cellulæ aperuit : eamque ab instantibus venatoribus misericordia compunctus eripuit, illæsamque et sanam, omnium terrore venatorum procul rejecto, ad devia eremi loca remisit.

18 Cum his et aliis miraculorum virtutibus, longe lateque haberetur clarus, et Deo et populo amabilis; jam senex et plenus dierum, iatrans in illud supradictum oratoriolum, in Sanctæ Mariæ constructum honore, ibique per tres dies totidemque noctes in oratione perseverans, missarum solemniam *x* celebrans, sumeas Sacro-sanctum Dominici corporis viaticum, spiritum in eodem loco reddiderit Domino: ad cujus exequias corpusculi, ac suæ memoriæ commendati, in eodem loco ubi requiescit, sunt plures *y* coadunati, Deo præstante cui est honor et gloria in secula seculorum *z*.

ANNOTATA F. B.

a *Lectiones ex illustri prosapia de Lanquaisso : non alio tamen id fundamento, quam quod Dux Bullionius (ad quem mox nominandum Linocassium vulgo Lancays, pertinet) sub annum 1651 Deputatis ad se a Capitulo S. Aviti ostenderit vetus MS. genealogicum familiæ Lancassix, in quo Sanctus iste pictus cernebatur, absque ulla probatione ulteriori; quam puto in re tam antiqua frustra requirendam ab his, qui forsitan valde laborarent ut familiæ suæ seriem certam ad quatuor vel quinque secula attollerent. Quid enim magis incertum, quam ex eo quod Lancassii nobiliter natus sit aliquis, velle statuere quod ex ea familia ortus sit, penes quam post tot secula loci dominium est?*

b *Situs est locus 7 leucis a Sarlato, et 2 supra Bergeracum, prope Dordonum.*

c *Ea est littera Y, quia bifariam scinditur, hinc lata, inde arcta.*

d *Utpote Arianus.*

e *Ino u Francis ultro laccessitus, coactus fuit ab iis se defendere, sed adverso numine.*

f *Religionem præteruit Chlodovrus, suscipiendo contra Visigothos bello; sed apud Francos tantum : apud Burgundiones æque Arianos, aliis rationibus opus fuit, ut eos ad belli societatem pertraheret.*

g *Ductum Parisios, nescio unde probaturum se speraverit Lectionum auctor.*

h *Aliquantorum annorum illud tempus concipi oportet, puta 10 aut 12; ut videatur major trecentario venisse ad Dei servitatem, liberatus et conversus Avitus, puta circa annum 520.*

Pellit demonem in specie mulieris visum.

u servat veneno potatum,

et cervam a venatoribus liberat.

E

x

y z

A i Hoc nomen fuisse toti silvæ, eique olim magnæ, intra quam nunc S. Aviti burgum est, existimat Armandus.

k MSS. Bone allus, quid recte videtur correctum in Lectionibus Bonæ-vallis quamquam ea Abbatia nunc Sanctimonialium sit : frequenter enim accidit, ut virorum monasteria in parthenones converterentur, et contra : est tamen etiam apud Pictavos Abbatia virilis, Allus dicta, cui potuit olim affixum fuisse Epitheton Boni.

l Hoc saltem arguit unius alteriusve seculi interval- lum ; modo autem nihil tale superest, prope alterutrum ex prænominotis locum.

m Tam distincta notitia nominis hujus ac aliarum personarum indicat notitiam rerum plus quam simplici traditione acceptam, et fidem huic Vitæ majorem conciliat.

n Quandoquidem non solus ipse Sanctus, sed et socius ejus Benedictus inde recesserunt ; consequens videtur, quod intra probationis tempus, necdum ullis adstricti votis, dimissi sint. Potuerit scilicet eos, ut nunc quoque fit, Abbas recipere ad habitum auctoritate propria : sed ad Professionem admittere non potuerit absque consensu Capituli.

B o Quamquam hujus nominis locus non inveniatur, sequendo tamen itineris rationem ; prope S. Avitum de Villariis juxta Bugum invenitur locus vulgo Majozac : et Mauregius fortassis est, ipsa quam dixi S. Aviti ecclesia, in qua prædictus socius Benedictus sepultus sit.

p Quid si hic Benedictus inde in patriam postea

fuerit translatus, sitque is de quo Sanssayus 24 Oct. D Ipso die in pago Pictaviensi S. Benedicti Confessoris gratiæ privilegiis perorati ? de eo certe nihil adhuc alibi reperimus et discere cupimus.

q Vultur esse Banes ad Cousam, inter ejusdem nominis oppidum et Bellomontium, una leuca remotus locus a S. Avito Dominorum.

r Colitur S. Pantaleon M. 27 Julii, celebri cultu ubique notus.

s Ita verosimiliter credebatur per traditionem : quod autem vere uro in templo veteres Galli coluerunt idola, præter morem Romanorum, in quorum ut potestatem sic et religionem illi transierant, difficulter probaveris.

t Superest etiamnum ea ecclesia ad pedem montis, juxta cryptam Sancti : ipsumque Capitulum S. Aviti, cui olim pro parochiali erat, certis anni diebus eo accedit processionaliter, ad Missam ibi cantandam.

u Fortassis hodie Priezac in Lemovicibus, juxta Alphabetum P. de Val. Nondum ipsum in tabulis legi ; Lemovices autem ad Burdegalensem Provinciam qualiamtenus referri possunt : sed hæc conjectura est.

x MS. Missarum per omnia : non videtur tamen ipse fuisse Presbyter, ut per se Missam celebrare potuerit ; sed per aliam ipsam curare potuit, et sub ea E Viaticum accepisse.

y Necdum scilicet constituto Canoniorum collegio, eum hæc scriberentur ; sed simplices Clerici erant, si non Monachi.

z Dividebatur Vita in Capitula xvii, unde totidem Paragraphos feci.

DE S. HUVARNO SEU HERVÆO ABBATE

IN BRITANNIA MINORI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De certo cultu ejus et Actis non magnæ certitudinis.

F. B.

SEC. VI.

Cultus antiquus ostenditur

Q noties nobis de Sanctis Britannix Armorix est agendum, toties laudandus occurrit Albertus le Grand, qui solus eorum notitiam pleniorē dedit ; prout hac die decima septima Junii producit in lucem, saltem exteris regionibus, S. Huvarnum sive Hervæum. In eo tamen maximam laudem meretur, quod certa et solida antiqui cultus argumenta proferat, quibus deficientibus, ad prætermis- sos tantisper ablegandi essent, donec de illo magis constaret. Ad S. Hervæum quod attinet ; colligit accurate Vitæ ejus numero 18 varias translationes Reliquiarum, annotans quo anno et a quo fuerint celebratæ ; inchoando ab anno octingentesimo septuagesimo octavo, quando ex priori sepulchro, quod ei a morte obtigerat, in ecclesia Parochiali, sub ejus nomine postmodum dicata, translationem est Brestum, ad Capellam Prioralem Castri Regii, ob metum Normannorum Britonum depopulantium. Deinde anno millesimo secundo argenteæ cupæ inclusam a Duce Godofrido I et honorifico loco repositam in Ecclesia cathedrali Nannetensi. Hoc primum est antiqui cultus monumentum.

2 Alterum adfert idem Albertus ex antiquo Manuscripto Rituali ecclesiæ Nannetensis, anni nempe millesimi ducentesimi vigesimi quinti : in illo legitur antiquitus Juramenta Solennia ad ejus sepulcrum et Reliquias emitti solere. Probant præterea antiquum cultum Breviaria et Legendaria antiquitus conscripta, ex quibus Acta se collegisse testatur Albertus : Vita hæc, inquit, per nos collecta est ex antiquis Breviariis ecclesiarum Leonensis, Nannetensis et Cornubi-

et juramentis solennibus factis ad sepulcrum,

sium, quæ novem lectionibus Historiam continent hac decima septima Junii ; item ex antiquis Legendariis MSS. ecclesiæ Cathedralis Nannetensis et Leonensis atque ecclesiæ Collegiatæ Dominae nostræ de Folleat in urbe Leonensi et altero MS. continente Vitam distributam per lectiones, Hymnos, Antiphonas, Responsoria et Prosas, quod servator in ecclesia Parochiali de Favet diocesis Trecorensis in Sancti hujus Honorem consecrata Tum ad cumulum auctoritatis adjicit omnes qui Vitam S. Hervæi conscripserunt, vel laudabilem de eo mentionem in suis scriptis fecerunt, Robertum Canalem, de re Gallica libro I. Periodo 6, Arnoldum Wion, in adjectionibus Ligni vitæ ; Benedictum Gononum, in Vitis Patrum Occidentis ; Magistrum Charron, in suo catalogo Episcoporum Nannetensium, in Hervæo xlii et Calendario Nannetensi ab ipso ordinato ; Renervum Benedictum, in suo Legendario quod accepit ex Archievis ecclesiæ Cathedralis Leonensis, ipsi transmissis per Rev. in Christo Patrem D. Rotandum de Neuville Episcopum Leonensem, nobilem et discretum Domium Ivonem le Grand, Canonicum Leonensem et Eleemosynarium Ducis Francisci II, in disquisitionibus diocesis Leonensis.

3 Hæc omnia quamvis certo probent aut confirment, S. Hervæum antiquitus, usque in præsentem diem, ab ecclesia cultu sanctis debito honoratum fuisse ; non idcirco irrefragabilem auctoritatem vindicant Actis ab Alberto collectis ; quam diu nobis negatur oportunitas de antiquis istis quæ allegat monumentis, eorumque auctoribus

F et ex Breviariis antiquis,

atque recentiorum scriptis

quæ tamen veritatem Actorum non probant,

A. auctoribus, certius aliquid statuendi. Etenim si Legendaria illa, aut Brevioria, omnia habeant quæ profert ipse: numquam credidero ab auctore, qui fidem in omnibus mereatur, primo exarata fuisse; sed solum ex obscuria et confusa populi traditione, quæ vix quidquam pro Sanctorum Actis, præter cultum probare potest. Subinde etiam collectoribus ejusmodi contigisse comperimus, ut circumstantias ad Acta ex diversis deprompta monumentis adderent, quæ in his non inveniebantur, aut proprio fullente ingenio, ita rem se habere persuasi; aut quia congruum id ipsis videbatur, omnia contigisse existimantibus, ut suo quo vivebant tempore fieri debuissent. Et quoniam non singula monumenta eadem Sanctorum Acta contineant, sed aliqua dumtaxat, fit, ut ista colligentes, nullo temporis servato ordine, *ὁμοτεροῦς* *πρότερον* connectant plurima.

Auctore in
chronotaxi
errante

B. Quod forsitan Alberto viro licet sincerissimo et diligentissimo evenerit, cum dicit in principio Actorum, Childebertum Justino seniore Imperante, Ecclesiam gubernante Hormisda Pontifice, regnum Francorum suscepisse: si verum est, quod Coitius ait contra Claudium Roberti, Childebertum anno *DXII* regnare cepisse; nam Hormisda sedere cepit anno *DXIV*, Justinus imperare *DXVIII*: neque enim existimo chronotaxim hic allegatam, in Breviariis antiquis lectam fuisse, Quod quædam etiam descripserit more seculi sui, ostenditur dum Britanniam Armoricam dividit in superiorem et inferiorem, temporibus Clodovæi et Childeberti, scriptoribus aliis dubitantibus, an vel tunc Armorica, Britannia diceretur. Videtur etiam confudisse non nulla gestorum tempora, dum Sanctum inducit modo vitam solitariam degentem, inde statim se conferentem ad scholas discendi gratia, et aspirantem ad sacros Ordines, dein confestim ad crementum fugientem, rursus aperientem scholas adolescentibus rursusque ad solitudinem se proripientem, nec diu post minores Ordines ab Episcopo suscipientem: quæ omnia, si ita gesta essent, aliquam arguerent in Sancto inconstantiam aut mutandi propositi facilitatem. Cæterum ut de veritate Actorum per Albertum collectorum judices lector, Vitam ipsam considera, in qua non nulla invenies quæ sæpius in Sanctorum Hybernorum et Armoricorum Vitis ut minus probata rejecimus, non enim opus est semper eadem dicendo repetere.

et in adjectis
circumstantiis.

VITA

Per Albertum le Grand Ordinis
Prædicatorum,

C

Ex variis Legendariis Gallice collecta.

CAPUT I.

Nativitas Sancti et adolescentia.

Justino a seniore Clavum Imperii tenente, sedente in Romana cathedra S. Hormisda b Pontifice, Hoele c secundo regnante in superiori d Britannia, in inferiori Jova e, anno Christi quingentesimo decimo quinto f, Childebertus primus Clodovæo Magno patri suo in monarchiam Francicam successit. Princeps hic inter reliquas quibus ornabatur virtutibus, liberalis erat et munificus, in remunerandis iis qui aliquod ipsi exhiberent obsequium; et ita ad palatium suum invitabat præclariora quæque ingenia, non solum regni sui, sed etiam circumjacentium regionum: inter eos qui Childeberti obsequio sese addixerunt, adolescens quidam fuit Huvarnion nomine ex magna Britannia oriundus g, admodum eruditus et variis quibus perfecte loquebatur linguis, instructus; præ cæteris autem arte musices excellebat, in cantilenis ad modos aptandis, et tri-

Pater sancti

g

gilia ordinandis ad numeros: quibus cum Rex D mire oblectaretur, inter familiares et domesticos eum adnumeravit et divite donavit stipendio. Novus iste aulicus, non permisit se, quibus palatia Regum abundare solent illecebris, inquinari: sed timorem Dei præ oculis habens, pie afflicebatur erga orationem, frequentabat ecclesias, et eleemosynis pauperes juvabat, singularique cura pudicitiam et castitatem servabat illæsam.

in aula pius

2 Annis quatuor in Regia curia transactis, recogitabat patriam, et a Rege dimissionem rogabat; quam Rex ægre quidem, sed tamen propter importunitatem concessit: iam virtutum suarum gratia eum intime diligebat. Donis ergo plurimis et magnis muneribus cumulatum misit eum in inferiorem Britanniam ad proregem h Jugduvalum i cum comendatitiis, ut facilis illac in patriam pateret transitus. k Huvarnion laute et honorifice a Prorege exceptus est hospitio per triduum. Eo tempore somnium ipsi de nocte objectum est, quo sibi videbatur in sponsam accepisse quamdam istius regionis virginem sequenti etiam nocte idem ei obvenit somnium. Quapropter tertio illucescente die, cum sacro-sancto Missæ sacrificio devotus interesset, supplex orabat E Dominum, ut averteret a se somnia ejusmodi, si a spiritu fornicationis objicerentur: se enim optare illibatam per omnem vitam servare virginitatem: si vero somnia hæc a divina ejus provenirent voluntate, dignaretur hanc manifestius declarare. Ad eum finem diem in jejunio transigens, vesperi eandem orationem ad Dominum fudit et quieti se tradidit. Eadem nocte tertium ei obvenit somnium, quod tale erat: vidit ingredientem cubiculum suum juvenem multo lumine circumdatum, qui eum submisit salutatum ita alloqui visus est: virginem, quæ tibi in somnio præteritis noctibus apparuit, ne dubites in sponsam accipere: hæc quidem, sicut et tu, castitatem servare decreverat: verum aliter Deo visum est, qui ex vobis filium nasci decrevit, futurum Dei famulum sanctitate præclarum. Virgo illa, nomine Rivannone, mane in via ad fontem quemdam tibi est occursura.

h i

k

jubetur per
revelationem
uxorem ducere

E

3 Sequenti die Huvarnion Proregi visionem narrando exponit non levem inde lætitiā capienti: tum uterque conscensis equis versus mare progreditur. Vix urbe egressis ad fontem occurrit virgo, quæ de nomine et stirpe interrogata, comiter respondit: nomen sibi esse Rivannone, se parente mortuo fratri suo Riovaro cohabitare: responsum hoc eos compulit viam suam remetiri et invitato ad se Riovaro cum Rivannone virgine: somnium quod Huvarnioni objectum fuerat, exponunt; comperitque est similem visionem obvenisse virgini: hinc ortum omnibus gaudium, matrimoniumque decretum; quo brevi post celebrato, novi conjuges apud fratrem suum Riovarum habitationem sibi delegerunt.

F

4 Anno ad finem vergente Rivannona masculum peperit, qui cæcus in lucem editus est, et in Baptismo Huvarnion vocatus, eodem quo pater nomine: qui non nisi ad quinquennium supervivens vitam finiit, relicta in omnium animis magna sanctitatis suæ opinione. Hervæus, orbis et minorenis, sub tutela matris remansit, quæ magna sollicitudine ipsum educavit in territorio Kereranensi; l ubi adhuc cunæ ejus, tamquam sanctiores Reliquiæ, asservantur; quarum attactu curantur infirmi. Tenellum mater symbolum Fidei docebat et Psalterium, quæ ante completum septennium memoriæ mandaverat, simul cum hymnis breviarii m. Ut provideret ipsi Deus majoris meriti occasionem permiserat visu corporali orbatum venire in mundum; hinc nemine ducente per vias nequibat incidere. Accidit in vigilia

quæ et filium
peperit

l
et pie
educavit.

m
Hic cæcus ad
ecclesiam
procedit,

A gilia *n* sanctorum omnium, cum se ad ecclesiam parochialem *o* conferret, vicum pertransiens in quo ipsi aliqua præbebatur refectio, ut defatigatus ex itinere rupi insideret : tunc steroutanti dens *p* unius excidit, quem in rupis quamdam cavernulaia abscudit. Inde digresso et viam versus ecclesiam prosequente, vici incolæ conspexerunt supra rupem, cui insederat, lumen magnum instar ardentis lampadis, aut accensi cerei : et ipse dux viæ ejus respiciens, videt vicum, unde exierant, ingenti ignis flamma, quæ ad nubes usque pertingeret, relucens, eaque de re sanctum adolescentem admonet : qui respondens ait, Deus meus tantum lumen producit : vade et quære illum, ego hic reditum tuum operiar et hæc dicens scipionem in terra defixit. Abiit famulus, et dentem retulit : sed ita currando festinaverat, ut pene calore et siti enecaretur. *q* Hoc prænoscentes S. Hervæus, præcipit extrahere scipionem terræ infixum : et ecce eodem momento fons limpidissimus exiit, ex quo bibit ipse, et salit usque in præsentem diem, Fons S. Huvarni nuncupatus.

5 Interim dum sanctus adolescens cresceret ætate, crescebat etiam virtutibus et meritis, plurimisque eum miraculis Deus honorabat. Transibat forte per vicum quemdam, ducente eum itineris comite ; cum pueri quidam opilionum, deridentes eum dicerent : Quo vadis, cæcule, quo vadis ? At Sanctus qui nolebat eos tanta severitate punire, quanta olim Elisæus contumeliose acclamantes sibi pueros ; O fatui, inquit, oro Deum meum ut ignoscat animabus vestris hanc quam mihi infertis contumeliam : sed precor, ut in punitionem delicti, corpore non crescat amplius, quod ita evenit : nam pueri isti nanorum instar parvuli permanserunt. Alia vice eundem vicum pertransiens, ut semper nudipes incedebat, pedem ad petram præacutam læsit. Hinc ita rupes deinceps induruit, ut nec ferro nec chalybe lædi posset.

6 Cum teneretur desiderio Deo serviendi in statu Ecclesiastico ; erudiendam se tradidit sancto monacho, cui Martiniano nomen ; cum quo annis septem habitavit, cantum Ecclesiasticum et Grammaticam *r* perdicens tam perfecte, ut inter condiscipulos suos primas referret. Schola illa egressus, invisere decrevit avunculum suum S. Vulphroedum, s eximie sanctitatis et doctrinæ virum, in exiguo quodam monasterio Archidiaconatus Aquensis. *t* Cumque mater sua relictis terrenis opibus solitudinem incoheret, ignorans filium in quem deserti locum se subduxisset, interrogavit S. Vulphroedum : illum vero illuminavit Dominus, non solum revelans ei locum in quo mater degeret, verum etiam quod remissionem peccatorum suorum impetrasset, et quod brevi de hoc mundo migratura esset. Hoc impulit ipsum quam primum eam adire, ut benedictionem ejus reciperet et morienti adesset ; ob multa tamen corporis incommoda et cæcitatem suam, permisit suadenti S. Vulphroedo, is primus accurreret, reversusque de omnibus ipsum certiore faceret, ac deinde ambo simul ad eam proficiscerentur.

7 His ita decretis, in viam se dedit S. Vulphroedus, parvi sui domicilii commissa custodia S. Hervæo nepoti, et comiti ejus Guiharano, cui injunxit, ut reliquum, quod supererat agriculturæ, perficeret ; in eum finem relicto ipsi asino suo. Fecit servus quod imperatum erat, deinde asinum dimittit ad pascua ; ubi inventum lupus devoravit. Hoc aspiciens Guiharanus, neque auxilium adferre valens, clamando, conatur terrere lupum Tum. forte Hervæus in oratorio, precando Deum erat intentus, qui clamorem percipiens egreditur foras : et quid factum esset edoctus, rursus ingreditur, intentiusque orat Deum, ne occasione sui permittat hoc damnum

evenire avunculo suo et hospiti : ita orante Sancto : ecce lupus citato cursu adest, quem videns Guiharanus, clamabat ad sanctum, ut, janua oratorii occlusa, se servaret. At nequaquam, inquit, ille : non enim ad nocendum venit ; sed ad reparandum damnum quod nobis intulit : apprehendito et abducito eum, et utere ut prius solebas asino. Paruit ille ; et (o rem mirabilem) viderunt lupum innoxie commorantem in eodem cum ovibus stabulo, trahere carrum, ferre onera, et instar jumentum domestici subire servitia.

D
EX IMPR.
GALILLO.
oratione

cicurat.

ANNOTATA F. B.

a Justinus senior imperavit ab anno 518 ad 527.

b S. Hormisdas Pontifex sedit ab anno 514 ad 523.

c Hoel secundus Rex Britannix regnavit ab anno 484 ad annum 560 per annos septuaginta sex.

d Britannia quidem Armorica apud Geographos nunc in superiorem et inferiorem dividitur teste Baudrand. : verum an ista divisio in usu fuerit tempore Clodovri et Childoberti merito videor dubitare, quod tunc primum caperint magno numero Britanni, trajecto mari, venire in Arauricam.

e Fuerit hic forsitan ille quem alii Jonom, alii Johannam appellant, fuit præterea alius, tempore Hoelis qui regnum Britannix sibi vendicabat, nempe Rivalonius, ex Britannia majori in minorem trajiciens titulum Regis Britannix assumpsit, permittente, aut ignaviter ferente Hoele : ita ob multitudinem Regum, Regis titulus facilis obtentu erat.

f Cointius in Annalibus Francorum, Regnum Childoberti inchoat triennio citius ; nempe Christi 512 contra Claudium Roberti, qui annum 514 statuit. Childobertus autem non in monarchiam Francicam, sed in ejus partem aliquam patri successit. Defuncto enim Clodovæo, in quatuor filios divisum fuit ejus imperium.

g Et hoc quidem non incongrue narratur : nam teste Argentæo in Historia Britannica, tempore Hoelis II multi Sanctorum et nobilium virorum ex majori Britannia in minorem trajecerunt, a quibus non ignobiles Historici existimant, nomen Britannix illis terris illatum, contra pugnante Argentæo.

h Quis quæso in regione non magna, disceptantibus de regno duobus Regibus Hoele, Rivallone, et Jova Prorex necessarius erat ? si vero Regis Locumtenentem malis designari, quales nunc habent nobiliores urbes sub Rege Christianissimo : non credo dignitatem istam tam antiquam esse.

i Inter Sanctos qui tempore Hoelis de transmarinis trajecerunt ad Britones quidam S. Tugdual nominatur : an forte ab isto nomen Proregis illius mutuavit quicumque primus hinc Acta conscripsit.

k Et hoc recte dicitur nam regio admodum portuosa est, ut facilis inde pateat ad ultramarina transitus.

l Alberto terceiro de Kererau.

m Ejusmodi Breviariorum usus, aliquamultis seculis recentior est.

n Festum omnium Sanctorum instituit Gregorius IV qui sedit ab anno 828 ad 844 ; nec facile credendum, ducentis annis ante Gregorii tempora, festum istud in Britannia cum vigilia celebratum fuisse ; quamvis varix Ecclesie diversis diebus festum illud celebraverint antequam per totam Ecclesiam, eodem die solenniter celebrandum, præciperetur.

o Oportet ecclesiam hanc Parochialem, longius solito a domo sancti dissitam fuisse, ut necesse fuerit in via quiescere et reficere.

p Necesse est dentem admodum vacillasse, aut sternationem admodum validam fuisse, quæ illum excuteret.

A η *Quid opus erat tam festinantur currere? et valde sitibundus fuerit famulus, qui cum ante horam dimidiom in vico sitim bibendo sedasset rursus siti pene deficiat.*

r *Res multum miranda, si Grammaticam id est litteras scribere et legere didicerit cæcus, quin etiamsi per grammaticam idioma latinum intelligas id quoque addiscere cæco perquam difficile fuerit.*

s *Vitam nullam S. Vulphroedi repertam esse a se fatetur Albertus nec diem cultus assignat; quem optamus discere.*

t *Vulgo L'Archidiaconé d'Akq, situs est in Episcopatu Leonensi; nam Archidiaconus Aquensis unus est ex dignitatibus ecclesie Cathedralis Leonensis; et solent majores dioceses in Archidiaconatus dividi. At tamen vir credere possum, quod talis fuerit eo quo sanctus vivebat tempore, si seculo sexto vixerit: non enim videtur jam tum Britannia in Episcopatus aut Archidiaconatus divisa fuisse: Apostolis ejus in propaganda fide adhuc laborantibus.*

CAPUT II.

B *Adest matri morienti, in variis eremis degit, monasteria construit, dæmones pellit.*

Ad matrem profectus

Sanctus Vulphroedus completo itinere pervenit ad sororem suam, matrem S. Hervæi et plurimam a filio salutem impertitur: quod magno gaudio fuit, morbo licet et austeritatibus sponte susceptis affictæ. Oravit hæc fratrem suum Vulphroedum, ut adduceret sibi filium, quod ipse pollicitus domum revertitur, ubi edoctus quid asino et lupo factum esset, gratias Domino pro tanto miraculo retulit. Deinde cum Hervæo rursus ad matrem profectus est. Hervæus autem matri aperuit revelationem sibi factam, de peccatorum remissione percepta et instante tempore felicis transitus. Propterea gaudio delibuta sancta mulier, benedicens filio, adjurabat eum, ut ibidem subsisteret cum avunculo suo, donec ex hac vita migrasset. Hanc ob causam in eremo eadem commoratus est cum aliis paucis Religiosis: a S. Vulphroedo b in eremum aliam, quæ oremus sancti divi vocatur, profecto. Interim Angelus S. Hervæo prænuñtiavit diem, qua mater ejus mortem obitura esset; quod ipse aliis, qui secum erant monachis, indicavit; mittens eos binos et binos per singulas noctes, ut in ejus cellula sacras in oratione vigiliis servarent. Pridie vesperi ejus diei quam moreretur, apparuit vicinis omnibus, supra oratorium ejus, schala pulchra et lucida ad cœlum usque pertingens, perque eam ascendentes et descendentes Angeli, qui audiebantur suavissima cantare cantica. Sanctus matrem adiit ultimisque sacramentis ad felicem ex hac vita transitum munendam curavit. Posteaquam vero animam creatori reddidisset, sepelivit eam in eodem oratorio, quæ nunc est ecclesia parochialis de Land-Houarn, ubi ad tumulum ejus multa contigerunt miracula. c

a b *mortem et prædicat*

C *morientemque precibus adjuvat,*

et defunctam sepelit:

c

d *impentem instruit.*

Avunculum suum obisse intelligens
e

9 S. Hervæus longo adhuc tempore, post matris obitum in ejus oratorio se continuit, die noctuque orans ad ejus tumulum: deinde scholas aperuit pueris erudiendis d qui ex circumscita regione ad eum confluebant. Degebant cum eo in eodem loco monachi nonnulli vitæ sanctitate et perfectionis studio præstantes; qui magnis, quæ per eos Deus operabatur miraculis, omnes rapiebant in admirationem. Quadam die per divinam intellexit revelationem obitum avunculi sui Vulphroedi. Pertæsus etiam locum nimis celebrem et frequentes hominum turbas ad se confluentes, decrevit oratorium istud deserere et aliud magis solitarium perquirere. Egressus itaque cum Monachis suis e adire decrevit orato-

rium et sepulchrum S. Vulphroedi: eoque consilio desertum penetrat, occurrentesque fortuito pastores rogat, ut ad oratorium Sancti viam monstrarent, quod fecerunt. Neglectus jacebat locus sacer, collapsis f in terram parietibus et tectis, eorumque ruinis ita contectum pavimentum, ut discerni non posset, quo loco sanetum corpus requiesceret. Interim dum Sanctus in oratione prosteruitur, tam vehementer terra contremuit, ut omnes qui in oratorio aderant, in terram collaberentur: et qua parte sacrum pignus depositum erat, terra sese aperuit, hiatu, per mensem integrum, suavem supra modum spirante odorem. Hoc tam manifesto miraculo inventum tumulum magistri et avunculi sui, S. Hervæus lapidibus conecinne circumsepsit, qui deinceps miraculis g magnis inclaruit.

D *EX IMPR. GALLICO.*

f

sepulchrum ejus ornat;

g

h *ordinatur Exorcista: i locum ædificando monasterio*

10 Inde profectus est ad fanum h S. Pauli, urbem præcipuam Episcopatus Leonensis, ubi ab Episcopo benigne exceptus Minores Ordines i usque ad Exorcistium suscepit, noluitque ulterius promoveri, seipsum indignum existimans. In reditu autem memorabile quid evenit. Cum longius distaret a fano S. Pauli, dicit monachis suis: Tædet me fere quotidianæ et vagæ peregrinationis: oremus Dominum, ut nobis locum demoustrat, in quo degere possimus, ei serviendo reliquis diebus vitæ nostræ. Omnes se precibus dederunt, et ecce vox de cœlo dicens: Prosequimini viam Orientem versus, et ubi jussero vos iterato requiescere, ibi erit habitatio vestra. Actis gratiis pro oraculo, recta in Orientem iter dirigunt, donec longius profecti, pervenerunt ad agrum multo frumento consitum, in quo ob defatigationem con-sederunt: et ecce iterum vox de cœlo dicens: Hic manete, hic habitate. Iterum gratiæ Deo habitæ. Tum Sanctus in eodem campo, itinere et calore exhaustis, recentis aquæ fontem elicuit. Cumque ager ad virum quemdam honestum, cui nomen Innocentio, spectaret; eum ad se vocari jussit, ipsique exposita divina voluntate, rogavit, ut sibi largiretur agri partem ad parvum monasterium sibi suisque ædificandum. Enim vero inquit Innocentio quid frumento fiet, quod adhuc viride et immaturum est, si modo demetatur, peribit: expecta paulisper usque ad messem proximam. Nequaquam reponit Hervæus; sed quantum ex agro demetam immaturum, tantum tibi siccum et maturum tempore messis restitnam. Postquam ita inter ipsos conventum esset; cœperunt omnes frumentum eradicare, idque colligentes in fasciculos seorsim reposuerunt: factum est autem, ut singulari Dei favore, adventante messe, fasciculi adhuc virentes demessi: non solum maturerint; verum etiam in duplum exereverint et multiplicati sint: quod videns Innocentio, et fontem miraculose elicuit a S. Hervæo considerans; venerabatur Deum, qui tam sanctos ad se viros destinasset: agrum integrum Sancto donat eum vico adiacente, et promittit ecclesiam suis sumptibus ædificandam.

E

revelatione divina eligit

et miraculo comparat:

a

F

contemnens sanctum punitur,

11 Cum Sanctus die quodam adesset operis in construendo monasterio laborantibus; nobilis quidam Tyrmallonus insequeretur grassatores duos, qui monilia uxoris suæ rapuerant: et iter prosequens festinanter Sanctum nec reveritus nec salute dignatus est. Tum vero tam spissa nubes eum involvit, ut equi nec viam invenirent, nec subditis calcaribus moverentur. Tum unus ex famulis monuit Dominum, hoc in ultionem irreverentiæ in Sanctum admissæ, evenire. Tyrmallonus itaque viam remetitur versus S. Hervæum, et equo descendens, pedibus ejus advolvitur, et veniam orat; quam Sanctus, eum de terra elevans, facile concedit; oratione deinde cogit adesse illico raptos, concessaque eis vita, restituere monilia Domino.

pœnitens beneficium ejus consequitur.

A 12 Sanctus nolens nimium gravare benefactorum suum Innocentium, decrevit per circumjacentem regionem, pro Dei amore quaerere subsidium construendo monasterio suo: deduci igitur se voluit per montem Aram *k* in regionem Cornubiæ *l*, ubi statim rumor adventus ejus percipiebatur. Hospitium quandoque habuit in villa Lanquedrec vocata. Hospes erat nobilis quidam Uvoigonas, qui illum honorifice excepit; quippe non hominem eum reputabat, sed sanctum magnumque Dei amicum et famulum, ut revera erat. Villa ista silvis perpulchre circumsepta, in quibus stagna erant et piscinæ atque in iis ingens ranarum multitudo, quæ coaxatione sua multa molestiam creabant villæ incolis. Vesperis cum de more cœna haberetur, et amphibia illa consuetam sibi musicam inchoassent, hospes super incommodo isto conqueritur: Sanctus ad orationem confugit, et continuo illæ obmutescunt, ac si guttur ipsis præcisum esset. Ex præsentibus aliquis hoc advertens miraculum, exclamavit: si reliquis nunc conticentibus una sola coaxet, credam ipsum hominem sanctum. Vix verba ista protulerat: cum ecce una sola cœpit indesinenter coaxare.

obmutescere jubet

excepta una.

B Sancto ligna omnia necessaria suo monasterio, multas præterea terras et villas, commendans se precibus ejus.

Dæmonem servi specie famulantem

13 Ex Cornubiâ rediens Hervæus transivit per curiam Comitis Heleni, a quo magno gaudio et benevolentia exceptus, ipsi in aurem dixit: veni huc, ut te tuosque liberem a grandi in quo versamini periculo; nam mihi revelavit Dominus, dæmonem sub humana specie in domo vestra versari, qui tibi instar famuli inservit. Obstupuit ad hæc Comes; sed dissimulans nemini quidquam indicavit: sternuntur mensæ et accumbitur: potum Hervæus rogat: dæmon in ephēbi specie vinum offert. Tunc Sanctus elevata manu, signum S. Crucis super calicem format, qui disrumpitur effuso vino. Hoc cum iterum et tertio factum esset, stupente Comite, mirantibus cunctis, Sanctus apprehendit dæmonem et invocato Dei nomine jubet eum declarare, quis esset, et quem in finem domum hanc intrasset. Sum, inquit dæmon inferno egressus, qui ad crapulam et gulam homines excito, ad iram, discordiam et rixam provocho, quandoquidem vero me, invitum et freudentem licet, cogit divina potentia, per sanctum famulum suum, hoc declarare, potum hunc ideo miscueram: ut si ex eo bibissetis, furore in invicem exardescentes, mutuis vulneribus hoc loco occubissetis. Tum Sanctus Dei nomine præcipit, domum istam desereret, nec amplius reverteretur. Ille jussa facit, clamans per aerem: Hervæe, Hervæe serve Dei, cur mihi tam crudele moves bellum? Comes Helenus videns se tanto periculo liberatum, gratias egit Deo, et S. Hervæo, qui reversus est ad suum monasterium.

et Dominum cum domesticis occidere machinantem

pellit.

14 Similem fraudem detexit in monasterio S. Majani; *m* nam cum se eo contulisset, Deo per Angelum jubente; eodem revelante cognovit, inter sancti Abbatis Domesticos, diabolum sub humana specie latere, quod S. Majano aperuit: qui convocatos omnes domesticos obtulit S. Hervæo, singulos jubens seorsim ad ipsum accedere. Hic eos interrogabat de nomine, patria, officio. At dæmon diu tergiversatus, coactus tandem est Sancto sese sistere: interrogatusque dixit; se Hucan vocari, oriundum Hibernia, arte fabrum cæmentarium, serratorem et nautam bonum, denique nullum opificium esse quod non posset exercere. Cum igitur, inquit Sanctus, tam bene omni arte instructus sis; pavimento signum Crucis digito inprime, et Jesum Christum Crucifixum adora. Voluit miser aufugere

in monasterio S. Majani

et sese abscondere: at Sanctus eum subsistere compulit, et S. Majano dixit: jam nosti, quali usus fueris servo; adducannus eum ad vicinum tuum Abbatem Gedovinum; ut ipse nobis indicet quid eo faciendum. Adducunt itaque eum, et sacris exorcismis coactus, confessus est, eo se sine in monasterio conversatum, ut monachos deciperet et seduceret. Mandatum ei est in Dei nomine, ne amplius eo veniret devolveretque se in mare præcipitem.

D
EX IMPR.
GALLICO
idem fact.

ANNOTATA F. B.

a Si Vulphroedus alio abierit, quomodo satisfacit postulato sororis suæ; nisi forte discessus ejus hic per anticipationem referatur.

b Armorice sancti divi.

c Unde miror eam inter Sanctas ab Alberto non referri.

d Nisi intelligatur id fecisse non per se, sed per habitantes secum Monachos; incredibile est a cæco pueros doceri potuisse, quod satis difficile esse solet magistro acute videnti. Præterea id parum congruit eremiticam vitam sectanti.

e Quid igitur factum scholis ejus?

f Fatear, non solet esse tam firma structura talium aratoriorum, ut ad secula perdurare possint: ut unius alteriusve anni spatium, quantum interjici solum potest inter mortem S. Vulphroedi et perquisitionem tumuli ejus, quis credat ita collubi potuisse omnia, qui credat rusticos et pastores, qui ipsum, ut sanctum colebant, nullam curam habuisse servandi saltem aliquam sepulchri memoriam.

g Optarem miracula hæc, ut et Rivannonæ ab idoneo ad probandum auctore, scripta videre.

h Ipsa civitas vocatur Leona vel S. Paul de Leon, in ora septentrionali Britannæ minoris. Episcopalis sub Archiepiscopo Turonensi. Ecclesia Cathedralis dicata est S. Paulo primo Episcopo Leonensi de quo actum a nobis 12 Martii, qui potuit esse Episcopus de quo in hac Vita agitur: dicitur enim a Sammarthanis obiisse circa annum 600 a nobis circa 573.

i Cæcus juxta canones irregularis est ad omnes Ordines; quomodo ergo ordinatus dicitur? videtur subinde auctor Vitæ inter scribendum oblitus Sanctum cæcum fuisse.

k Albertus Le Grand Montagne d'Arè.

l Cornubiâ pars Britannæ minoris Cornwallie Gallis.

m Gallicè S. Majan idem qui S. Meen de quo agendum 21 Junii.

E

F

CAPUT III.

Coram Episcopis honoratur Miraculo. Cælum apertum videt, moritur.

Eo tempore Comes Comorrus *a* in uxorem duxerat S. Triphinam filiam Gueroki *b* Comitis Venetensis, quatuor existimans gravidam, crudelitate plusquam barbarica interemit eam cum filio suo S. Tremorio *c*. Cum Guerokus sceleris tanti atrocitatem manifestasset: omnes Britannæ Episcopi conveniunt ad crimen puniendum et membrum tam putridum, ab Ecclesiæ corpore rescindendum. Synodus ista habita fuit in monte appellato Menes-bre *d*, prope l'Ourgart *e*, Belleisse *f* et Guengamp *g*. Non enim audebant convenire in urbem aliquam, timore hujus tyranni, qui occiso Rege Johava *h*, filium ejus Ingduvalum exulare cogebat: et ita pro libitu toto regno dominabatur. Episcopus Leonensis *i* ad synodum istam ascendens, jubet S. Hervæum venire secum: hanc ob causam non potuit tam cito adesse: nam S. Hervæus, ut erat cæcus, et nudipes

a
b
Synodus ad puniendum parricidium convenit,
c

d e f g

h

i

pes

A pes incedebat, non poterat alios eundo subsequi. Cum ad synodum pervenisset, ex præsentibus quidam audita causa, ob quam serius adesset Episcopus Leonensis; iracundia commotus dixit, ut quid tantum temporis consumpsimus, hunc cæcum præstolantes? S. Hervæus nihil dicto hoc irritatur, sed placide respondit Frater mi, ut quid mihi exprobras cæcitate meam? numquid non in divina potestate est, te quoque visu privare? numquid non secundum beneplacitum suum ipse fecit nos? numquid non gratias debemus ipsi quod nos tales, quales sumus, creavit? Reprehendebant graviter alii Episcopi virum hunc, qui continuo sensit gravem Dei manum super se: confestim enim in terram concidit, facie sanguine madente et anisso visu: hoc videntes alii, vindictam divinam agnoverunt, supplicaruntque Sancto, ut visum restitueret et vulnus curaret: omnesque se in preces dederunt, Sanctus salem et aquam postulat ad benedictionem. Respondetur aquam non esse reperiendam in monte tam excelso. At Sanctus scipione suo Crucis signum format in terra et fodi jubet. Atque ecce fons nitidissimus exilit, cujus aqua, per ministerium præsentium Episcoporum, benedicta, lavat oculos excæcati et visum ipsi restituit: in memoriam autem tam præclari miraculi, sacellum exstructum est in supercilio montis ad honorem S. Hervæi et Sanctorum Britonum.

16 Synodo finita, Episcopus Leonensis et S. Hervæus ad propria redierunt; in familiari, quod per viam habebant colloquio, Hervæus uno alterove verbo, mentionem fecit de revelationibus sibi factis, quod audiens Episcopus rogavit illum, Dominum oraret, ut istarum posset esse particeps: promisit Hervæus, et cum ad S. Pauli fanum revertissent; subdixerunt se omni humanæ conversationi; jejunantes omni tempore. Tertia vero die circa meridiem, audiverunt vocem dicentem: suspicite in altum: sustulerunt oculos, et viderunt cælum apertum; diuque contemplati sunt Ordines cælestes, Hierarchias Angelicas, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines et omnem cælestem curiam. Audientes interim suavissimam harmoniam cantantium: et cœpit S. Hervæus omnes et singulos nominare, Angelo ipsi suggerente omnium nomina: deinde cantarunt canticum, Cantemus Domino etc. coque finito clausum est cælum, et Episcopus Leonensis, tam attonitus permansit ex hac contemplatione, ut oculos a cælo avertere non posset. Tandem S. Hervæus valedicens Episcopo suo, reversus est ad monasterium suum. Vulpes gallinam monasterii ceperat: Sanctus vero oravit, ut Deus sibi furem revelaret; et ecce vulpes gallinam illasam et vivam retulit.

77 Tandem appropinquavit tempus, quo Deus Sanctum suum remunerare volebat. Tum per revelationem intellexit, mortem sibi, intra sextum diem instare, quod indicavit Presbytero Hadriano et Hardiano et Gezhurano aliisque monachis suis. Amitam habebat numine et re Christianam, quæ de morte ejus instante, certior facta, projecit se ad pedes ejus, supplicans ne permetteret se ipsi supervivere. At sanctus respondit: Hoc ego rogandus non sum: Deus solus vitam nostram aut prolongat aut abbreviat, juxta beneplacitum suum. Adsis mihi in ultima hac infirmitate mea et reliqua Divinæ providentiæ permitte. Commendato itaque monasterio suo et Fratribus suis Presbytero Hadriano, cum processione circumvit cellulam suam, deinde in lectum se projecit, grandique infirmitate pressus, viribus destitui cœpit. Orari jussit Episcopum Leonensem, ad se dignaretur venire, qui

eo pervenit sexto morbi die: huic Sanctus confessus est: absolute et benedictione Episcopali percepta, sacro Viatico et extrema Unctione munitus est. Deinde Antistiti Monachos suos commendavit, et jacens in cinere, coopertus cilicio, spiritum suum reddidit in manus Salvatoris. Mulier optima, amita sua Christiana, pedibus ejus advoluta, etiam defuncta est. Simul atque afflarat animam; Episcopus et Monachi audiverunt in aere cælestia cantica: sanctus autem Antistes cum sanctis Abbatibus Guenegano, Majano, Morædo, cum Clericis et monachis suis, exequias ejus celebrarunt, sepelientes eum ante altare oratorii sui, in capsâ lapidea firmata fer eis et plumbeis laminis. Deinde supra parvum istud oratorium ædificata est major ecclesia Parochialis, quæ de Sancti nomine appellata est Land Houarne, ubi sepulcrum ejus spectatur miraculis illustre per merita et intercessionem Sancti.

18 Sacrum ejus corpus mansit in ecclesia de Land Houarne usque ad annum octingentesimum septuagesimum octavum, quo tempore ad vitandum Normannorum furorem, delatum est Brestum ad capellam Prioralem Castri Regii; ibique quievit usque ad annum millesimum secundum, quando Dux Godfridus k illud transtulit in magnam capsam argenteam insculptis præcipuis vitæ ejus Actis et gemmis adornatam, eamque dono dedit Confessario et Eleemosynario suo, Hervæo l Episcopo Nannetensi, qui eandem intulit thesauro cathedralis ecclesie, ubi venerabiliter conservatur in sacello ejusdem ecclesie, quod primum est ad dexteram navis: ædificatum a Guilhelmo Gueguen m, quondam Episcopo Nannetensi, qui ibidem conditus est in tumulo marmoris candidi. Hic Sanctus perjuratorum osor est: pejerantes enim ad capsam Reliquiarum ejus, graviter fuere puniti; unde antiquitus sacramenta solemnia, jussu magistratum, supra Reliquias S. Hervæi emittebantur, ut advertit antiquum Rituale Manuscriptum in pergamento, de officiis propriis Ecclesie Nannetensis ordinatum anno millesimo ducentesimo vigesimo quinto.

ANNOTATA F. B.

a Leonensis scilicet. Hujus meminit Argentæus in *Historia Britannia libro 2 cap. 2.*

b Hic est Guerech Comes Venetensis, qui contra Chlupericum bellum gessit, a Gregorio Turonensi appellatus Waroch, teste Argentæo lib. 10 Cap. 20.

c Triphinam et Tremorium inter Sanctos refert F Albertus le Grand, sed fatetur se Vitam non habere.

d Menetre Argentæo, qui dicit ibi Sanctum habitasse, adroque eo non potuissent convenire Episcopi.

e In Mappis Geographicis vocatur, ut existimo, Lougra.

f Bellisse forsitan oppidum donatum Abbatia de Kemperle.

g In mappis Guingand.

h An forte hic est, quem Albertus initio hujus Vitæ Jovam appellat, Regem Britannia inferioris: Argentæus Jonaw, cujus mortem ejusque filii fugam et sceleris Comorri narrat historia libro Cap. 2: ubi etiam dicit Comorrum ab Episcopis Britannia fuisse excommunicatum: sed de parricidio verbum nullum.

i Quomodo cum permisit venire Comorrus, qui erat Comes Leonensis? nisi forte alibi tunc habitavit Episcopus.

k Godfridus I dux Britannia patri successit anno 992 usque ad 1008.

l Albertus asserit eum electum anno 999.

m Hic possessionem Episcopatus adiit anno 1498 obiit 1506.

D
cum amita
sua:

transfertur
corpus,

E

k

l
et argenteæ
capsæ includitur,

m
punit perjuriam.

præsentem
Episcopo mon-
stratur.

NOTA 7

DE S. HYMERIO

EPISCOPO AMERIÆ IN UMBRIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. B.

De cultu deque historia vitæ, translationis et miraculorum.

SEC. V
ACT. VIMemoria apud
Petrum de
Natalibus,

Ameria, aliis Amelia, urbs Umbriæ antiquissima, in amœno fertilique colle sita, a Cicero, Virgilio, Plinio, Platonæ, Strabone, Plutarcho, Festo, aliisque memorata, usque ad declinationem Imperii, Romæ rei paruit; dein Ecclesiasticæ ditioni subjecta fuit, et Episcopali Sede coronata. Inter suos Episcopos habuit S. Hymerium, cujus sacra memoria ad hunc xvii Junii celebratur. Petrus de Natalibus lib. 5. Catalogi cap. 122 de S. Hymerio Episcopo ista scribit. Hymerius Episcopus, Emiliae in Tuscia (imo Ameriæ in Umbria) virtutibus et miraculis clarus, ibidem in pace quievit xv Kalendas Julii, ibidemque sepultus fuit. Cujus corpus processu temporis quidam Episcopus Cremonensis, illuc ab Imperatore ex aliqua causa directus, dato pretio non modico, obtinuit; et Cremonam translatus: in ecclesia almæ Virginis Cathedrali honorifice collocavit, ubi et miraculis pollet. Hæc ibi. Secuti Grevenus in Additionibus ad Usurdum, Maurolycus, Felicius, Canisius, Wilsfordus, Molanus; sed ad diem xvii plerique eorum post Grevenum et Molanum, Verba sunt: Cremonæ S. Hymerii, Episcopi Emiliae et Confessoris. At Galesinus solum Cremonæ adscribit. Nitidius in Romano Martyrologio singula ita exprimuntur: Ameriæ in Umbria, S. Hymerii Episcopi, cujus corpus Cremonam translatus est.

et in
Martyrologis.

Vita, translatio et miracula antiquius scripta;

2 Vitam ejusdem Sancti, inquit Ughellus in Episcopis Cremonensibus, tom. 4, col. 800, scripsit Ambrosius quidam Abbas, quam legimus in veteri Codice: quem nobis communicavit eruditus senex, amicus noster, Abbas Constantius Cajetanus, cujus initium; Cunctis sanctæ Cremonensis Ecclesiæ Fratribus, vestræ quondam Fraternitatis Ambrosius, nunc Abbas indignus, salutem in Christo. Nusquam valet humana præsumptio etc. Ibidem etiam extant ejusdem S. Hymerii miracula, a quodam Cremonensis ecclesiæ Canonico, Offredi Episcopi temporibus, circa annum Domini mclxxiv, quorum initium: Licet, dilectissimi, dignum Sanctorum etc. Translationis et Miraculorum historiam ex ipsis Ughelli ceographo dabimus; nec non inter ista descriptam Epistolam prænotatam, veluti securæ mox Vitæ præviæ, sed quam Ughellus in isto MS. non reperit, vel (quod minus crediderim) non curavit transcribendam. Ipsam Vitam ubi simus requisituri nescio; inventam nobisque communicatam pro magno habituri thesaurum. Si quidem ex illa Epistola mox integre aucta et versibus aliquot ei insertis videtur consequi eodem tempore et stylo scriptam Vitam eam esse, quo scripta sunt miracula; et profitetur auctar quod Dominus sibi innotuit Hymerii scriptis promere facta; et nihil se subdola calliditate intinere: sed quæ ab illius loci hominibus, unde B. Hymerius fuit Episcopus, et quæ a nostris, inquit (ego Monachos intelligo) didici, hæc etsi indignus protuli. Tullis Vitæ defectum supplebit alia multo recentior, quæ quomodo ad nostras manus pervenerit dignum est commemorare.

recentior ab
Alexandro VII
Papa submissa

3 Alexander Papa VII, cum in Minoribus esset Fabius Chisius appellatus, Nuntius Apostolicus directus ad partes Rhœni et inde auctoritate Pontificia missus Monasterium Westphaliæ ad pacem communem Junii T. IV.

procurandam; inde, ut semper fuit studiis nostris de Actis Sanctorum edendis addictissimus, ita sæpe varia Acta Sanctorum transmisit, inter quæ habemus Vitam S. Hymerii Episcopi Ameriæ, quam ex ipso tunc nobis submissa charta edimus. Auctor hujus Vitæ fuit Antonius Maria Gratianus Episcopus Ameriæ, qui suæ Ecclesiæ præfuit ab anno mxcii usque ad annum mdcxi, vir magnæ doctrinæ, quique conscripsit opus aureum de septem Ecclesiæ Sacramentis, de sacrificio Missæ, de vita ministrorum Ecclesiæ, de Parochorum officiis et de multis aliis, Venetiis anno mdcxvii excusum. Huic operi sub finem adduntur Vitæ Sanctorum Amerinæ Ecclesiæ Patronorum ab eodem Gratiano scriptæ, inter quas extat etiam hæc S. Hymerii indeque ad tertiam editionem Surianam translata est. Illustre compendium extat apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ, citatis monumentis Ecclesiæ Amerinæ et Cremonensis, et apud Ughellum tomo primo Italiæ sacræ in Episcopis Amerinis. Ludovicus Jacobillus Acta S. Hymerii Italice deducit tomo primo de Sanctis Umbriæ, citatis antiquis MSS. Lectionibus Ecclesiæ etiam Amerinæ et Cremonensis, e quibus scilicet Vitam confecit Gratianus postquam seorsim agemus, de S. Hymerii apud Cremonenses cultu.

auctore
Gratiano Ep.
Amerino.

E

Compendia
apud alios,

4 Quo tempore vixerit, incertum est: Jacobillus arbitratur eum Romæ ordinatum Episcopum a Silvestro Papa, circa annum cccxxiv, ac mortuum esse circa annum cccxlv. Ast Ughellus asserit haud ante annum cccc vixisse Hymerium. Sed multa post eum monachorum sanctum institutum efflorescere cœpit: qua propter etiam placuit Ughello illum commemorare post Salustium Episcopum qui Romanæ Synodo sub Symmacho Pontifice celebratæ reperitur subscriptus habitæ anno vii. Ibi Salustius aliquis adfuit quidem, scii non indicata Sede, et sic aliqui apud Jacobillum obitum ejus referunt ad annum dxxiv. Porro apud Ughellum ob catalogos Episcoporum Amerinorum valde imperfectos, non reperitur certus ullus ante annum dclxix, quando Adeodatus Amerinus Episcopus subscripsit Concilio Romano sub Martino Papa.

tempus vitæ et
Sedis.

F

AMBROSIÏ ABB. EPISTOLA

Ad scriptam ab eo antiquiorem Vitam, quæ desideratur.

Cunctis sanctæ Cremonensis Ecclesiæ Fratribus vestræ quondam fraternitatis Ambrosius, nunc Abbas indignus, salutem in Christo.

Nusquam valet humana susceptio, ubi divina deerit cooperatio: et nihil est terrena factio, cui cœlica obstat collectio. Ideo nemo totus implicatus seculo, arbitretur se placere Deo: quisquis ergo laboret exterius quo felix vivat interius. Notum enim volo fieri vestræ Fraternitati, quæ Dominus meæ innotuit parvitati, Hymerii sancti nostri Patris atque beati magnifica scriptis depromere facta; sed tamen non est meæ possibilitatis, nec fortis ingenii

Auctor profi-
tetur se divini-
tus jussus

scribere de S. Hymerio,
A vel callidæ artis hoc tantum promere, ni alias suppetat scire. Omnes ideo nunc precor attendite, et huc sancta mente vertite sensum: quoniam quidquid operis facturus, quidve sim dicturus vestro favore grandisono, et summo adminiculo satis indigeo:

petit tamen juvari a fratribus,
B Est quia res grandis multis dictanda magistris. Quamvis enim hic secundus labor non priori maneat similis, tamen quæso ne contemnatis: quoniam quod mea mens parvula voluit, id stylo scribens tenui profulit. Parcite, peto, parcite ætati: et sapientiæ veniam dantes, nolite zelo tacti livido invidere, sed amore divino pleni gaudete: et hoc mihi cœlitus datum credite, quia non sum sic philosophiæ lacte altius, nec melleo nectare pastus, ut tanti Patris egregium auderem promere factum, nisi cœlica vis tantum opus suggereret. Si quid autem hujus acti fuerit felleum, conglutinata caritas faciat melleum; ut igne probatum [aurum] Solidum, rutilet septuplum. Ne miremini me non posse clavam de manu Herculis trahere; dum surculum pigmæi digitis nequeo vellere, magno nixus conamine. Ego igitur non, ut divites, grandia jacto munera templo; sed veluti paupercula offero minuta Domino; totumque victum quem habeo libenter impendo. Nemo enim mea capacitate aut subdola calliditate istud me arbitretur intimare: sed quæ ab illius loci hominibus, unde B. Hymerius fuit Episcopus, et quæ a nostris didici, hæc etsi indignus protuli.

et suam excusari tenuitatem.

Est nihil orbe novum docet ut nos dogma priorum.

Multa tamen de prædicti Patris sanctitate audivi, quæ tacitus prætermisi; timens ne in falsitatis norem baratrum, ut legimus quondam accidisse Lentio. Hæc ergo, si vacat, sufficient, quæ, etsi non multa nec physice ducta, scripsi tamen audacitate promptula. *Hæc ille, quem autem indicet Lentium, non capio.*

MIRACULA SECULI XII

a **Auctore Joanne (a) Canonico Cremonensi coævo.**

Prologus auctoris,
Licet, dilectissimi, dignum Sanctorum conversatum, morem, et studia imitari minus digne studeamus; decet tamen ipsorum merita, et præclara mirabilia, tota devotione nobiscum revolvere, summaque diligentia venerando et admirando incessanter recolere; et cum expedierit et tempus exegerit, non præterire silentio, sed enarrando et adscribendo memoriæ commendare, dicente Domino: Non est lucerna ponenda sub molio, sed super candelabrum, ut luceat intransibus domum. Nullum enim bonum est quod non pulchrius elucescat, si plurimorum notitia comprobatur. Unde Propheta: Confitebor tibi Domine in toto corde meo narrabo omnia mirabilia tua, id est, Quæcumque dicam erunt mirabilia. Verum tam eleganti et digno proposito illud Davidicum videretur occurrere, et quasi ab incepto trahere, Peccatori dixit Deus, quare tu enarras justitias meas? Et quod alibi dicitur: non est speciosa laus in ore peccatoris. Verumtamen quia his verbis indevotus repellitur; devotis autem seu corrigendis laus vel lectio non negatur; non numquam etiam, juxta Augustinum, per canales lapideos puri fluvii ad steriles areolas provehuntur aquæ, licet audacter non tamen impudenter, divina opitulante gratia, propositum aggredimur, ipso Domino promittente; Aperi os tuum et ego implebo illud: non enim est volentis aut currentis, sed Dei miserentis.

Matth. 5, 15

Ps. 44, 16

Ecl. 15, 9

Ps. 80, 11.

2 Beatissimi itaque Hymerii merita dignissima recolentes, nec nun admiranda ejus miracula nuper

nobis exhibita conscribentes, ut ex ipso ordine gestorum veritas pateat, a primo incipientes, reliqua prosequamur. Non enim possumus quæ vidimus, et audivimus, non loqui: sicut enim audivimus, sic vidimus in civitate Domini, in templo B. Hymerii. In Episcopatu siquidem Brixiensi, instante solennitate Confessoris nostri, vir quidam magnæ devotionis et fidei alio properans, suæ persuasit uxori: Caveas tibi, uxor, diligentius ab omni opere, et ab omni labore quiescere studeas, qua hodie Cremonæ B. Hymerii celebratur solennitas. O magnæ fidei mira devotio! quæ... licet pauper et ignobilis, temporalia negligens commoda, sabbatum mentis diligens, verum sabbatismum sibi thesaurizat et requiem... *b* Uxor autem, videns vicinas suas consuetis vacare operibus, circa consuetum et ipsa deliberat opus: et contempto prudentis viri edicto, suo usa consilio, sicut erat ejus officii, textili se tradidit operi... Cum autem esset intenta operi, subito brachium ejus gravatur, debilitatur, et consueto vigore privatum ab incepto retrahitur: demum manus ipsa prius extensa reflectitur, reflexa contrahitur, contracta nullo conamine aperitur, et quanto magis nititur, tanto magis quasi in truncum redigitur...

3 Viro autem redeunte ad propria, et quod factum est admirante; divinum approbat ille Judicium, et dignam asserit in uxore vindictam; et multis medicorum curis frustra adhibitis, deficiente humano auxilio, divinum expetit: quia non est consilium, non est scientia, vel fortitudo contra Dominum. Ipse utique est clavis quæ aperit, et nemo claudit; claudit et nemo aperit: ipse eripit, et non est qui de manu sua possit eruere. Voverunt itaque manum ceream B. Hymerio et annuam ejus solennitatem studiosius venerari de cetero... Veniente itaque Octava solennitatis, uterque festinat ad B. Hymerii limina: et ceream manum, emptam duplicato pretio, intima devotione offerunt ejus altari; adimplentes quod dicitur; Vovete et reddite Domino Deo vestro, Quid plura? vix voto adimpleto, manus prius contracta erigitur, erecta omnino extenditur, extensa more solito clauditur, et aperitur... His itaque indubitanter cognitis, et omnimoda certitudine approbatis, concurrunt summa devotione clerus Cremonensis et populus utriusque sexus, nobiles et ignobiles, divites et pauperes, senes et juvenes: et ordinata processione, sonoris laudibus, altisonis vocibus Deum glorificant, Sanctum honorant, miraculum admirando collaudant, et in laudem tanti Patroni universa civitas resonat.

4 Prædictum, dilectissimi, miraculum, tamquam aliorum initium, et causam sequentium, pro modulo nostræ fragilitatis diligentius executi, quæ admiranda sequuntur, suffragante divina gratia, brevius transcribamus. Divulgato itaque priori miraculo, et ab omnibus approbato, ardente festinantes desiderio devotissimo concurrunt animo, debiles et infirmi, claudi et cæci, aridi et contracti, et quacumque infirmitate detenti, cupientes meritis B. Hymerii misericorditer liberari; adimplentes quod dicitur: Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis. Volens autem Dominus Confessorem suum iterato honorari miraculo, et prædicta confirmare sequenti testimonio, mirandis plus miranda adjungit continuo. Cujusdam enim puellæ, pluribus cognitæ ab annis prioribus, manus contracta, cunctis videntibus misericorditer aperitur, omnino sana ostenditur, et naturali vigore solidata mirabiliter agitur. Accrescit itaque gaudium gaudio, jubilus cantico, processioni processio, verbum bonum eructat omnium unanimitas, et in laudem Sancti geminatur solennitas.

5 Et quia devotus Clerus, et populus tanti beneficii

D
Brixianensis civis Sancto devota uxor
 1 Cor. 1, 28
 Luc. 10, 21

b
contra viri mandatum ejus festo texens,

manus contractione puni-
tur,
E

et post obtentionem manus cereæ,

Ps. 75, 12

curatur:

F

utque multas ex tunc occurrentibus

Luc. 11, 9

sua autem contracta s. multas manus puellæ:

Luc. 17, 18

A ficii minime sunt ingrati, sed cum alienigena munda-
 idemque miraculum sa-
 ratur :
 et Octava pie
 duplicatur:
 c
 13
 illuminatur
 puer cæcus,
 sanatur ite-
 rum brachium
 contractum.
 C

dato, ut refert Evangelium, gloriam reddunt Domino; divinitus collato multiplici gaudet beneficio. Quia etenim non cessat devotio et obsequium, omnino secundo simile, tertium, quartum, quintum in extensis manibus sequitur miraculum: quæ propter similitudinem brevius perstrinximus, ne forte seorsum dicta lectori fastidium generarent. Animadvertat itaque devotio vestra, quam fidelis sit promissio illa Evangelica: Qui petit accipit, et qui querit invenit, et pulsanti aperietur: quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur; nec unquam deerit copia largitoris, nisi forte desit assiduitas pctitoris, quia non qui inceperit, sed qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Continuatam igitur usque ad aliam Octavam solemnitate, unanimi voto et communi consilio, honorabilis Clerus, una cum suo Pontifice c Offredo dignissimo, et venerabilibus ejus Fratribus Canonicis, festum celebrat elegantis varietate officii; scilicet obsequiis, canticis dignis, hymnis et psalmodiæ laudibus, eximii processionibus, devotis orationibus; fidelis vero populus, mira varietate donorum, spectabili diversitate munerum, decoris scilicet palliis, vasis argenteis, cereis non modicis, nummis innumeris, et ceteris dignis oblationibus; misericors vero Dominus, finis omnium et principium, incipiens et consummans, multiplicis novitate miraculi, solemniam sui Confessoris exornat.

6 Prima itaque et secunda die, crebris ut diximus coruscantibus miraculis, quia procedente tempore [successerunt] alia admiranda; siquidem nec devotionem vestram tædeat audire, nec parvitatem nostram pigeat scribere. Constat siquidem puerulum, ab annis prioribus lumine privatum, a parentibus ante altare B. Hymerii devotissime oblatum, omnino sperantibus ejus suffragio ipsum illuminandum: et quia fidem et devotionem indesinenter offerunt, infantem protinus illuminatum recipiunt. Pius etenim Dominus, ejus oculos aperiendo illuminans, cæco visum restituit, et miro beneficio contra naturam vertitur in habitum privatio: quod omnibus præsentibus adeo manifestum apparuit, ut ab ipso Pontifice evidentibus signis fuerit approbatum. Et quia cælestis participes beneficii laudem et devotionem incessanter persolvunt, vota que et orationes multiplicando indesinenter offerunt; omnipotens Dominus suæ benedictionis gratiam eas multiplicando largitur. Cum enim die noctuque, ut diximus, multitudo astaret infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, et similium, expectantium misericordias Domini; mirificans misericordias suas, cujusdam adultæ brachium, longo tempore simul cum manu aridum et contractum, extendendo erigit, erigendo naturali vigore consolidat, solidando membrum utrumque pristino reddit officio. Et ut cetera breviter dicta facilius teneantur, quod huic simile secundum et tertium miraculum comprobatur... d.

ANNOTATA D. P.

a MS. miracula sic: Ab egregio Canonico Joanne Tentabeo ypo, fortassis legendum Tentalbene, notum Italici nomen, quid significat Adhære bono: Yporedia autem, primis litteris hic expressa, alias Eporedia, vulgo Yvrea, est civitas Insubriæ: ut Joannes ille intelligatur patria Eporediensis fuisse.

b Ne fastidio sit disfluens ad parerga concionatorius stylus, pleraque hinc rescidimus: quo clarius evadat absque illis narratio, alias identidem interrumpenda.

c Offredus alias Unfredus Episcopus Cremon. ab an. 1170 ad 1185.

d Sequitur longa adhortatio, ad imitandos quos lau-

damus Sanctos, virtutibus potius exercendis quam miraculis faciendis, proposito nostro inutilis, ideoque hic imissa.

VITA RECENTIOR

Auctore Antonio Maria Gratiano Episcopo Amerino

H ymerius natione a Brutius cum adolescentiam summo pudore castissimisque moribus transegisset; atque iis litterarum disciplinis, quas capere illa ætas potest, imbuisset; et in eo cum ipsa ætate studia quoque pietatis ac cælestium rerum coaluissent; ne, quod fieri intelligebat, ab earum fructu ac meditatione, humanis curis atque hominum consuetudine, distraheretur; patria parentibusque relictis, abditam ac desertam in insulam secessit. Ubi Anachoretarum instituto, divinis laudibus precibusque intento, et jejuniis atque abstinentia magnopere dedito, diu cibum agrestia poma, et quas terra sponte sua fundit, herbæ radicesque præbuerunt; sitim fontanæ aquæ extinxere, tectum silvestres arbores, stratum ipsa humus fuere. Donec prodente eum ipsa sanctitatis admiratione, recipere se coactus est in Monachorum cœnobia: inter quos adeo omnibus religionis laudibus excelluit, ut nemo continentia cum illo, nemo precandi assiduitate, nemo contemptu sui, nemo aliis Christianis virtutibus conferretur: quibus cum divinarum quoque litterarum doctrinam haud mediocrem adjunxisset, earumque studio, quidquid sacris precandi et psallendi officiis superavit temporis impenderet; sibi inter homines cælestem quamdam vitæ rationem instituisse videbatur.

2 Sed tantam hominis virtutem, tam insignia sapientiæ, religionis, sanctitatis ornamenta in solitudine atque intra cœnobiorum septa delitescere, et uni pene sibi fructui esse, non sivit divina providentia: eaque ipsa ornamenta prodire in apertum, et quam plurimis usu atque exemplo prodesset, tum voluit, cum ille maxime in solitaria vitæ rationem intentus, nihil tale poterat cogitare. Nam cum forte Amerina Ecclesia, Episcopi sui morte, viduata Pastore esset; et felicibus illis exurgentis atque efflorescentis Ecclesiæ seculis, Episcopi non tam hominum studiis suffragiisque crearentur, quam piis Cleri populique precibus a Deo poscerentur; iique demum acciperentur, quos vi sua cæleste monstrasset nomen; et Amerini de novo Episcopo deligendo cum suo Clero consultarent, crebrisque supplicationibus ac sacrificiis insistentes Deum orarent, ut sibi rectorem moderatoremque sacrorum et animarum custodem daret: repente divinitus indicatum, omnes magno consensu Hymerium, longe inde absentem, nec ulli visum, aut aliter quam fama sanctitatis cognitum, Episcopum conclamarunt. Quæ res miraculo inde ipsis, qui patrarant, fuit; reputantibus ignoti hominis nomen, tanta omnium voluntate atque approbatione acceptum fuisse.

3 Delato igitur ad eum Episcopatu, legatos Romam mittunt, qui rem ad Pontificem Maximum referant; ex cujus auctoritate profecti inde in insulam, ubi vir sanctus agebat, trajecere; eique cœnobii latebris educto, quid venissent, exposuere. Qui, ut erat vir gravis et prudens, re mature perpensa, demum nec divinæ voluntati obsistere, nec Pontificis Maximi jussa detractare est ausus: ac ne Amerini quidem Cleri populique flagrantissimas preces ac tanta in se studia deserere sustinuit. Itaque cum Pastoralis officii onus, ut a Deo ipso impositum sibi, demisse atque obedienter b subiisset; Ameriam venit: exceptusque est tanta omnium lætitia, quanto nuper consensu expetitus delectusque Episcopus fuerat.

a
Natione Bru-
tius,

fit anachoreta,

E

dein mona-
chus,

nutu divino

Amerinorum
precibus ex-
auditis,

F
ignotus et ab-
sens eligitur
Episcopus:

auctoritate
Papæ incita-
tus

venit Ame-
riam,

b

A 4 Hic sancti viri eximia virtus, eo magis ex-
plenduit statim, quo illustriori ac celsiori jam e loco
conspiciebatur. Non enim solum vitæ innocentiam
eamdem præstitit, qua in solitudine atque inter cœ-
nobitas suos nituerat; sed ita omnia Pastoralis
officii munera implevit, ut non minorem prudentiæ,
diligentiæ, assiduitatis, quam religionis et sanctimo-
niæ gloriam promeruerit. Disciplinam sacrorum to-
tamque divinorum Officiorum rationem ita rexit, ut
nihil sua ecclesia esset ornatius, nihil cultius,
nihil descriptius. In moderandis autem mori-
bus illud in primis tenuit, ut nihil præciperet
aliis, quod ante non imperasset sibi; nihil in alio-
rum exigeret vita, quod non eluxerat in sua. At
populum frequentibus statim concionibus aggressus,
non quidem facultate atque arte dicendi (quamquam
ne hoc quidem illi defuit ingenii decus) sed simpli-
citate et commoditate orationis, et rerum ac sen-
tentiarum gravitate, et (in quo sita omnis persoa-
dendi vis est) innocentiae atque Sanctitatis opinione,
brevis omnium animos ita devinxit sibi, et quo vellet
facile impelleret. Sæpe de æternis suppliciis, quæ
sontes damnatosque apud inferos manent disserens,
ingenti terrore audientium pectora concutiebat :
sæpe ad cœlestium illorum bonorum spem quæ hu-
mana despicientibus, et pie, caste, juste, ex Jesu
Christi disciplina viventibus parata sunt, erigens
animos, mirum dictu est, quantos pietatis et reli-
gionis amores excitaret.

5 At officia caritatis non facile discerneres, man-
soctudine, an largitate majori susciperet. Egenti-
bus omnibus certum in eom subsidium, afflictis solati-
um erat; et quos re nequisset, opera aut consilio
juvabat. Ægros cum viseret, subveniendo, conso-
lando, monendo, non tam ut ab eorum corporibus
morbi depellerentur, quam ut in animis loes peccato-
rum sanaretur, studiosius curabat. Domus ejus
hospitibus, et maxime religionis causa peregrinan-
tibus, semper patuit. Ipse jejunii atque abstinentiæ
observantissimus semper fuit, ut pane et aqua, et
cum lautius exciperet sese, ficibus, aut ovis, pomis-
ve corpus sustentaret magis, quam aleret.

6 Tam insignes virtutes, tantam viri sanctita-
tem Deo longe acceptissimam esse, admiranda pro-
digia miraculaque, quæ identidem edidit, testata
sunt. Nam sæpe loca, sæpe humana corpora, adver-
sis spiritibus inessa infestataque, fuis ad Deum
precibus, liberavit: sæpe ægros sæpe variè membris
captos, in summa valetudinis desperatione, iisdem
precibus, saluti restituit.

7 Postremo cum valens atque integer diem, quo
mortem obituros ipse erat, divino instinctu prædi-
xisset; qua pietate vitam egerat, eadem ultimum
quoque spiritum edidit. c Nec inde e corpore ejus
asservatisque per multa secula et magna [religione]
Amerinorum circumjectorumque populorum cultu
Reliquiis, minora aut minus crebra miracula pro-
dierunt: ut quam Ecclesiam præsens maximarum
virtutum gloria exemplisque illustraverat, eam e
cælo quoque novis subinde beneficiis ornaret, cele-
brioremque redderet, donec magno Urbis hujus in-
felicitate, circa annum DCCCLXV, sanctæ Reliquiæ
Cremonam ablatae sunt a Loyza d Cremonensium
Episcopo; cui quod apud Otthonem primum Impera-
torem facile principem gratiæ atque auctoritatis lo-
com obtineret, Amerinus episcopus adversari ausus
non est; eo quidem minus, quod per Loyzam ipsum
irati infensique Imperatoris animum recuperare ac
placare cupiebat: Cremonæque usque ad hanc diem
Hymerii Reliquiæ in Cathedrali ecclesia custodiun-
tur, pieque coluntur. Corpus quidem marmorea in
arca clausum habetur, in quam a Siccardo episcopo
conditum fuisse arcae ipsius inscriptio docet. c Caput

integrum in pellucido vitreo vase, lanternæ f forma, D
asservatur, et Cremonensis ecclesia sanctum ipsom
Patronum sibi adoptatum, in magno bonore ac ve-
neratione habet. f

ANNOTATA G. H.

a Brutii incolebant hodiernam Calabriam ulteriorem
et partem Calabriae citerioris isti magis vicinam.

b Romam accersitus, inquit Ferrarius, statim Epi-
scopus ordinatur.

c Sepultum in Cathedrali, cunctis lacrymantibus,
asserunt Ughellus et Jacobillus.

d Loyza, alius Luizo, Luizardus, Luitprandus,
Episcopus, celebris scriptor, etiam Trithemio Eutrap-
dus, dictus; de quo actum est in Præfatione vel tomum
1 Februarii cap. 4: eumque dicto anno fuisse Episcopum
Cremonensem, optime ostendit Ughellus in Episcopis
Ticinensibus. Idem in Amerinensibus dicit: quod pari-
ter translatum Spoleta Cremonam sit corpus S. Gre-
gorii Presbyteri Martyris, qui colitur 24 Decembris.

e Hanc infra referemus, et priorem corporis trans-
lationem in arcam ferream. Accipe inscriptionem ex
Ughello 1 tom. 1 col. 437.

Quaeter exemptis annis de mille ducentis
idest, 1196.

Fabricat hanc arcam Præsul Sicardus, et aram:
Qui triduo tandem perfectam sacrat eandem,
Anno dotatus undeno Pontificatus.

Hinc intelligitur Sicardus iste ordinatus fuisse 1185:
obit autem 1215, juxta Ughellum: qui etiam narrat,
quomodo eodem curante canonizatus sit S. Homobonus
an. 1200, a trivnio defunctus 13 Novembris. Ante
ipsum fuit quidam Obertus, an. 1117 ordinatus, qui
1141, Præsulatus sui ferme 24, corpus S. Hymerii
ferrea arca inclusit, intulitque in novam Cathedra-
lem; et anno 1158 corpus S. Gregorii Presbyteri,
in ecclesiam S. Michaelis transferendum curavit,
defunctus 1169. Huic successit Emmanuel, deinde
Offredus: et Emmanuel quidem laudatur ut sanctus,
sicut inter Prætermittos ad 27 Febr. diximus; sed ta-
cente de eo Merula, inter Sanctas ac Beatos Cremo-
nenses; expectamus de ejus cultu (si quem habeat) ne
deinde de Vita et miraculis, instructionem magis distin-
ctam.

f Lanterna et Lanternus, medio ævo pro laterna,
de quorum etiam inter sacra vasa usu, pluribus vide
disserentem Cangium in Glossario.

ACTA TRANSLATIONIS

Ex veteri MS. Abbatis Constantini Cajetani.

Fuit in diebus Othonis Majoris, clarissimi Impera-
toris, quidam Cremonensis Episcopus bonæ memo-
riæ, Loizo, a Sumista b Reginus, in commisso be-
nignus, in consilio providus; amore divino donisque
repletus, ut tanti Patris Hymerii inventor et portitor
fieret almus. Qui cum, frequenter ingrediens et
exiens a facie Regia, fideliterque agens erga præ-
cepta Imperatoris, Romanis inesset partibus, venit
ad eum Ameriensis Episcopus c, quem malevola tur-
batio discorsque accusatio fecerat extorrem a con-
spectu: qui sic est orsus fari voce logubri: Pater
carissime, quem Imperator in secundo regni cul-
mine dicavit, deprecor mihi subvenire, quoniam
quadam accusatione damnatus nugacula, ac injuste
acri percussus sententia, Imperiali sum privatus
gratia. Nunc ergo adjuva me, meum condolens ab-
jectionem: recompensabo enim te quovis munere.
Cui ille; Si felix, inquit, Sanctorum d corporibus,
me habendo aliquod felicem feceris, te reddam be-
nevolentiae pristinae Regis. Ad hæc ille, Non audeo,
inquit

A. GRATIAN.
EP.
diligens in
disciplina
observanda

et moderandis
moribus;

addictus
operibus
caritatis, et
abstinentiæ,

miraculis
claret:

prædicti dicitur
obitus.

Transfertur
Cremonam
a mo 965.

d

e

a b
Cremonensis
Episcopus

c

rogatus
intercedere
pro Amerinensi

d

A inquit, in hoc tuis satisfacere rogationibus : condita enim sunt Sanctorum corpora sacris altaribus. Sed est mihi unus, arca in lignea positus, quem illius loci incolæ summo venerantur honore, Hymerius nomine: si hunc tibi inferre valerem ratione aliqua, et ad tuam posse transferre patriam, te fore lætandum scio tanto Patre beato.

2 His vero relatis sermonibus ad Ameriam oppidum venire protinus; et alma calliditate ingressi sunt ecclesiam, quasi nocturna celebraturi mysteria : prostrati namque in oratione diutius, multis yacabant votis et precibus, quo suis Sancti faverent petitionibus. Vix expletis orationibus, totus ille contremuit locus, in quo jacebat S. Hymerius. At Præsules, quamvis tremefacti, tamen spe credula propius sunt aggressi. Interea custodibus gravi somno dormientibus, adierunt Episcopi ad S. Hymerii sepulchrum. Qui dum cœperunt arcam frangere, beatum corpus conantes extrahere; expergefactus quidam ex custodibus cœpit clamare : Surgite Fratres, surgite velociter. Nobis beati Hymerii corpus furatur. Quo Luizo Præsul egregius audito custode, occurrens illico ei dat munera et petit silentium : ille vero, accepto munere, suoque viso

B Episcopo tacens, contulit præsidium.

3 Tunc Pontifices, corpus tollentes celebre, adoraverunt tanto gavisum munere : condentes vero sanctissima membra vase purissimo, clam omnibus exierunt ab oppido. Rediens autem prælibatus Antistes Cremonam, secum optata attulit gaudia. Qui propriam ingressus urbem, advocans plebem, cunctis beatissimi Hymerii corpus ostendit : prostratus et eorum in oratione populus, obnixè laudabant Dominum, qui talem illis patronum dederat. Cumque in tanti Patris laude persisterent, plurimi petierunt ecclesiam, et in honorem ejus mysteria celebrare; tunc reconditum est sacrosanctum corpus serinio decorato decentius, post sanctæ Dei Genitricis altare, quod illo tempore conditum erat in Australi parte illius ecclesiæ, ubi permansit diutius, non in altari positus, quia deerat condendi locus : sed tamen ut Sanctus semper in annos colebatur. Laudabilis autem præfatus Pontifex, tanto Patre gaudens, animadvertens qualiter Sancti corpus conderet sacrum sed tamen non fuit hoc illi datum, quia imperiali servitio coactus, Constantinopolim e directus, illic amplius haud est reversus.

4 Temporibus tandem venerabilis Olderici, f subsequentis Episcopi, non immemor Dominus sui Confessoris Hymerii, volens illum sigillatim condi, permisit uni cubiculariorum Præsulis modo prædicti, volenti construere cryptam in sancti honore Patris, suæ causa salutis. Qua de re idem cubicularius, sævo infirmitatis vinculo nexus, divina virtute pristinae sanitati mox est redditus. Quo vero fideliter laborante in opere sancto diu, sui Pontificis suffragio remuneratum credimus utroque præmio. Peracta autem crypta et polita intrinsecus, cum Domini Clero et populo conveniens Episcopus alma translatione summaque jubilatione beatum corpus condidit aromatibus, in loco orationis, loco colendo omnibus; ubi divina celebrantur mysteria, et devote poscentibus donantur auxilia, ac ægrotis innumerabilibus restauratur sospitas.

5 Interea paucis jam transactis diebus advenit quidam utroque lumine cæcus, et ante sacrum Hymerii altare corruit pronus, credens se illuminaturum g Sancti virtutibus. Cum in oratione sedula perseverans, denique Sancti præstolaretur misericordiam, optata suscepit munera. Inundans enim lymphæ, ex quaquam prosiliens situla, in Missarum celebratione ducta, stillavit guttas in ore ejusdem accubantis juxta; et accendit lucernas olim extin-

ctas, inferens fronti clara lumina. Qui fuerat cæcus fit sumpto lymphæ lætas. O mira res et stupenda ! omnibus illis in aulita temporibus ! Valde enim timenda est omnipotentis misericordia, qui sic dissidentia conglutinat elementa. Quis enim vidit frigidam aquam fontis, ignis extincti accendere flammam? sed hæc lymphæ, cælesti ardore ignita, natatorium Siloe est imitata, quæ quondam jubente Deo aperuit oculos cæco. Hæc itaque fama per totam provinciam divulgata, undique multi conveniebant, munera ferentes.

6 Ipse vero Oldericus Episcopus, vir bene catholicus, tanto prodigio gavisus, mox præcepit argenteam fabricari tabulam, ante sancti Patris Hymerii altare ponendam, auro gemmisque decoratam : qua incepta, a pluribus argenti munuscula sunt contracta. Cumque argentum in fabricationis pondere æqua libraretur lance, ut sciretur cujus quantitatis esset integra; mirifice cœpit crescere. Quotiescumque enim ponderabatur trutinæ toties libra crescebat altera, usque ad peractam tabulam. Onovretæ admirabilis virtus quam nusquam accidisse audivimus ! Illa nimirum ubertas in argento emanavit, quæ olim esurientem populum in deserto saturavit. Talibus vero præcipuis emanantibus miraculis, utriusque sexus turba concurrere innumerabilis, ad præfatum Patrem properabat alacris. Multi enim cæci, surdi, aridi, variisque ægrotudinibus gravati, hæc audientes miracula, festinabant ad B. Hymerii limina, et optatæ redabantur sanitati, a quacunque fuissent infirmitati dentis : sed et dæmonia a pluribus obsessis corporibus Sancti jussu profuga ululabant, dicentia, Heu ! heu ! ecce nostri generis interitus : ecce nobis auferitur populus. Quæ nempe, ut diximus, miracula, et multa alia, per plurima viguerunt tempora : sed insurgente flagitio populi, Pater sanctus modicum a virtutibus cessavit, quasi soliti oblitus miraculi. Post vero suorum recordans fidelium Pastor mirificus, multiformia dietim ostendit prodigia.

7 Læteatur ergo in Domino Carissimi, diem festum Patris nostri celebrantes Hymerii : quandoquidem, si nos senserit festivos fideliter, favebit propitius nostris orationibus feliciter. Ille vero purus diligit servientes, cujus nomen purum dicimus solventes. Si enim secundum etymologiam nominis respiciamus, Ymeron h Hebraice et Æolice, Purus Latine interpretabimur. Vere Domino fuit purus, quia puritiam cordis est executus. His itaque peractis salubriter, oramus te, sanctissime Pater, ut patrociniis tuis fruantes, mereamur cælesti munere fieri participes, ipso auxiliante, qui unus in trinitate vivit et regnat, per æterna seculorum secula. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Luizo diminutivum a Luitprandus, sicut Gothilo vel Gozilo a Gothofredus; Celizo, a Gelehardus; et alia plurima hujus generis ac promiscui usus.

b Sumista, an pro summista, seu summalista vel secretario scriptum? an pro Græco symnista quatenus idem nomen ab urcanorum conscientia ducitur? non definitio.

c Nomen excidit, deficiente ad seculum 10 Catalogo.

d In his primum locum tenent SS. Firmina et Olympias Martyres, civitatis Patronæ primariæ, quarum festa aguntur 24 Novembris, et 1 Decembris. Item secundus Martyr 1 Junii; sed hujus corpus Eugubii esse creditur. De aliis nihil scio.

e Legatus Constantinopolim Missus Luizo dicitur an. 968, a Nicephoro Phoca Otthoni juniori petiturus uxorem Theophaniam. Ejus legationis Historiam ipse scripsit, qualis edita habetur; ubi etiam meminit legationis

vicissim rogatur dare corpus alicujus Sancti.

Hic noctu S. Hymerii corpus tollens,

ipsum tradit Cremonensi:

qui illud ponit sub altari B. M. V.

Eidem propria crypta fabricatur,

ub Episcopo successor.

g Illuminatur cæcus,

D
EX MS.
aque gutta oculis infusa

argenti in tabulam oblati pondus invenitur majus,

E
infirmi multo curantur,

energumeni liberantur

Sanctus invocatur.

h

F

A tionis prioris ad Constantinum Imp. quam obierit, non Episcopus, sed Diaconus; nec ab Imperatore aut Rege, sed a Berengario Marchione missus: antea scilicet Diaconus Ticinensis, quod cum esset, historiam scripsit; tunc vero Episcopus Cremonensis. Neque obstat scrupulus, ab Henrico Canisia objectus, quod in historia ipsa lib. 6 cap. 6 fiat mentio Luidbrandi Cremonensis Episcopi, tamquam ab Historie auctore diversi: revera enim Luidprandi historia non pertingit ultra lib. 6 cap. 3; cetera alius et recentior adjecit,

judicio Baronii, Bellarmini, Vossii, Labbei, et aliorum: superfuit autem post ipsam legationem ad annum 970, ac forte diutius.

f Sedit Oldericus, usque ad annum 1003.

g Illuminaturum, id est illuminandum seu illuminatum iri.

h Imo Hemeron, Ἡμερον: quod tamen non significat Graece Parum, sed Mansuetum, mitem, suavem: Hebraicas radices operosius scrutetur cui vacat, primo intuitu nil tale nobis occurrit.

DE SANCTO AGRIPPINO

EPISCOPO COMENSI IN ITALIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. II.

De ejus cultu, rebus gestis, et corporis translatione.

CIRCA
DLXXXVI.

B **P**ergimus celebrare sanctos Ecclesie Comensis sive Novocomensis, apud Lavinum lacum; et tertium hoc mense Junio damus sanctum Episcopum Agrippinum, cujus cultus exploratissimus est: nam quotannis per urbem et diocesim Novocomensium memoria ejus instauratur in Officio Ecclesiastico, uti scripsit nobis R. D. Primus Aloysius de Tattis Novocomensis, Congregationis Somaschæ Theologus, ac sacri Officii Consultor, rogatus de cultu S. Dominicæ Virginis ac sororis S. Agrippini, de qua ad illius Vitam XIII Maji dictum est. Item Primus Aloysius de Tattis, in suo Martyrologio Novocomensi, anno MDCLXXV excuso, coronat S. Agrippinum hoc elogio: Quinto decimo Kalendas Julii. In Monasterio Cisterciensi Aquæ-frigidæ diœcesis Comensis, S. Agrippini Episcopi et Confessoris: qui in summa temporum improbitate, Ecclesiam sibi commissam gubernans, summa etiam enituit sanctitate. Antiquum S. Justinæ Martyris, nunc S. Nicolai, templum Pione consecravit. Denique in insula Larii lacus extrema correptus ægritudine, in eadem gloriosis meritis emulatus, migravit in cælum.

Officium Ec-
clesiasticum.

Memoria in
Martyrolog.
Comensi,

mentio apud
scriptores

C **2** *Mox in Notis primo loco ista leguntur:* De eo agunt, cum Breviario Ecclesie Comensis, Lazarus Carafinus, in Officiis peculiaribus ejusdem Ecclesie; Philippus Ferrarius, in Catalogo sanctorum Italiae, in catalogo generali sanctorum, et in Topographia ad Martyrologium Romanum; Benedictus Jovius, Historie patriæ lib. 2; Thomas Porcacchius, Nobilitatis Comensis lib. 2; Philippus Archintus, in syllabo suorum Prædecessorum; idem Lazarus Carafinus, tum in Dyptica Episcoporum Comensium num. 13, tum in Catalogo Sanctorum ac Beatorum, quorum Corpora in civitate et diœcesi requiescunt; Robertus Ruscha, tum lib. I Nobilitatis suæ familie, tum in descriptione monasterii Aquæ-frigidæ; Franciscus Ballarinus, Chronici Comensis parte 2; Quintilius Lucinus Passalaqua, in sua prima epistola historica; Ferdinandus Ughellus, Italiae sacræ tomo 5, in serie Episcoporum Comensium num. 13; Lelius Fravezzius, in Diario Comensi hac die, et nos fusius Annalium Comensium Decade, lib. 8 a num. 11 usque ad 80.

Annus Episco-
patus suscepti
1008.

3 *Hæc ibi ille: qui in Annalibus pag. 571, initium Episcopatus S. Agrippini ponit ad annum DLXXVIII, ac primo inquit de ejus patria, quia eum Ballarinus pag. 10, eumque secutus Ughellus natione Germanum crediderunt, Colonia Agrippinæ natum, ex divino instinctu pervenisse Comum; eundem post suum excessum, præviis suasiouibus, curasse in Episco-*

pum eligendum. Quod cum ex voto decedentis feliciter successisset, populi Comensis expectationi cumulate respondit. Verum ea de re antiquiora monumenta requiruntur; nec enim videntur temporibus illis oliunde quam ex proprio Clero Episcopi assumpti. Causam id fugendi, nomen Agrippini dedisse videtur, quod tamen diminutivum ab Agrippa (quo nomine illustris fuit Cæsaris Augusti gener) satis frequens Ramis erat. Præterea late agit de Tattis contra Robertum Ruscham, perperam affirmantem S. Agrippinum ex Ordine monastico S. Benedicti fuisse assumptum: quæ apud ipsum videri possunt. Addit idem veritati injuriam iniuri, affirmando, ab Agrippino Ecclesiam S. Mariæ conditam, quæ Aquæ-frigidæ Prioratus nunc appellatur, hujus enim fundamenta jacta fuisse anno MCLXII, antiquæ et fideles tabulæ docent: non ergo Ecclesiam ibi sacravit Agrippinus, neque defunctus sub ara majori ibidem tumulum accepit: cum ea ecclesia non nisi post annos quingentos et sexaginta post obitum S. Agrippini cœperit ædificari.

4 *Hisce rejectis, tamquam certiora, ista idem de Tattis tradit.* Obiit S. Agrippinus circa annum DLXXXVI, humatur in Castro Insulæ, quam Larius ambit; et Paulus Diaconus, in Longobardorum historia, Comacinam appellat. Hic primo ægrotavit Agrippinus, hic obiit, et hic vere post mortem sepulturæ traditus est. Hic etiam per plures annos, usque ad ultimum Insulæ excidium, quievit in propria ecclesia: ex qua postmodum delata sunt ossa ad Divi Petri sacellum: atque hoc etiam post aliquot annos diruto, tandem ad Aquæ-frigidæ ecclesiam commigrarunt. Constant hæc omnia ex antiquis S. Euphemie monumentis, ad nos transmissis: quæ quia coherent cum aliis Aquæ-frigidæ manuscriptis, nos ea fidelissima existimamus, et merito rejectis neotericorum fabulis approbamus. Obdormivit sub ara majori Agrippinus, usque ad annum Domini MDCXCVIII, quo inventus est; et dignis cultus honoribus a Philippo Archinto Episcopo Novocomensi, denuo sub eodem altari honestiori conditus est sepulcro.

5 *Ita prælaudatus scriptor in suis ad Martyrologium Comense Notis. Coluntur XVIII Januarii sanctæ Virginis Liberata et Faustina: quarum Vitam ex Italico Francisci Balarini edidimus, in qua num. 4 ista leguntur: Præerat eo tempore Ecclesie Comensi S. Agrippinus, XII Antistes: coram quo votum perpetuæ virginitatis sanctæ sorores nuncuparunt, habitumque et regulam recentis adhuc Benedictinæ familie susceperunt; ac patre sumptus præstante, oratorium Deiparæ Virginis Mariæ nomine statuerunt.*

E
An patrum Co-
lonia Agrippi-
na,

an Benedicti-
nus?

Mortuus circa
an. 586 in
Castro Insulæ
depositus,

F
translatus ad
S. Petri Sa-
cellum e' Ec-
clesiam Aquæ-
Frigidæ,

et anno 1508
honestius de-
positus.

an coram eo
vota professæ
SS. Liberata
et Faustina?

A runt. Non audeat hisce ut certis assentiri Aloysius in Annalibus ad annum 570 num. 43; et in suo Martyrologio ad eundem diem xvii Jannarii non meminit S. Agrippini; quin imo in illarum exequiis ad annum 591 num. 121 dicit adfuisse Adelbertum Episcopum, non Agrippinum. Antea vero ad an. 386 num. 63 ad confirmationem consecratur ab eo ecclesie S. Nicolai Pionæ in plebe Gravedona, hanc antiquam Inscriptiōnem edidit hisce litteris: AGRIPINUS FAMULUS XPI COM. CIVITATIS EPS, HOC ORATORIUM. SCTÆ IUSTINÆ. MARTYRIS, ANNO X. ORDINATIONIS SUÆ, A FUNDAMENTIS FABRICABIT ET SEPULTURAS. [i] BI. ORDENABIT. ET IN OMNI [bus] EXPLEBIT. Ad GLO [riam] † DICABIT. id est, ad gloriam Crucis dicavit, nam B, usurpatur pro V.

Inscriptio Ecclesie S. Justinæ ab eo consecrata.

Translatio corporis,

B **G** His ab Henschenio sic collectis tertio post mortem ejus anno, prodit Mediolani alter Annalium Comensium tomus, ubi pag. 461, sub nota anni MCLXVI, agitur de excidio prænominata insulæ, adeoque et de translatione corporis S. Agripini ejusque sororis S. Dominicæ xiii Maji commemoratæ, hanc tali occasione primo factu arguit Robertus Rusca, recentior auctor, ipsam Translationem prolixius describens, atque anno MCCCXVII factam utramque asserens. Sed cum eodem anno Comensis civitas funditus eversa fuerit, merito censet Aloysius, de propria clade resarcienda sollicitos cives, non recte credi tantum habuisse armorum, ut vindicare tunc se voluerint de Insulanis suis in bello Mediolanensi rebellibus. Est autem vehementer mirum, quomodo sic exerrare potuerit in signando excidii prædicti anno, qui versum hunc haberet præ oculis, uti enim ex illo transcribit Aloysius, non tamen sine meulo etiam ipse, sed typographico, quo scribitur 9 Ique pro V. Ique, Zyfrarum certe usus tali ætate nullus in Eu-

ante excidium insulæ factum an. 1166

ropa erat; sicut erudite probavit Kircherus, Zyfrarum natales ab ovo, ut ita loquar, scrutatus; quo præeunte concinnavi in Historica serie Patriarcharum Hierosolymitanorum Parergon XII. Ipsum distichon notius scriptum accipe, et singulas litteras numerales syllabatum ege eM, Ce etc.

M. C. dans annos, L. X. V. Ique notandos; Insula quando ruit magna pestilentia fuit.

Hinc si univales litteras in unum colligas, habebis MCLXVI.

7 Erat tunc civitatis Episcopus Anselmus; qui cum sumptum publicitus de exterminandis insulanis, ipsisque etiam ecclesiis destruendis consilium divertere non posset; persuasit ut sacræ intra illas Reliquiæ alio decenter transferrentur. Ac primo quidem placuit ut deponerentur ad tempus, donec ulterius discerneretur quid expedientius foret, intra capellam S. Petri. sitam in ora lacus e regione insulæ: unde fortassis sperabat Episcopus facile ad suam Cathedralē omnes se translaturum: sed Cisterciensium Monachorum magna tam apud ipsummet, tum apud Comenses cives gratia impetravit, ut post aliquam ibi moram isdem cederetur sacer hic thesaurus, collocandus in ipsorum ecclesia S. Mariæ de Oliveto; quam novo titulo SS. Mariæ et Agripini nuncupandam censuerunt. Totum Processionis ordinem ornatumque Robertus prædictus describit, sed in nominando Episcopo Guidone; etiam sibi met contradixit. Hactenus Annalista Comensis: Robertum decepsisse potuerunt aliorum Sanctorum corpora, quæ eundem Guidonem transtulisse constat anno MXXVI: qua de re dicendum adhuc aliquid ex Ughello erit in supplemento ad xvii Jannarii, ubi de SS. Liberata et Faustina. Vide interim dictos Annales pag. 289.

curante Anselmo Episc.

quod illud deinde ecclesie Cisterciensium concessit.

E

DE S. GUNDULPHO EPISCOPO QUI COLITUR IN AGRO BITURICENSI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu, Translatione, et miraculis, deque ejus Episcopatu Mediolanensi per conjecturam.

G. II.

F

Celebris est cultus S. Gundulphi Episcopi, tum in Fastis sacris, quam in Breviario Bituricensi. Martyrologium duplex MS. Usuardi quod ab illo Parisiis in monasterio S. Germani exaratum ibidem adservatur, post relatos Martyres Romanos eCLXII, ista immediate subjungit: In territorio Bituricensi S. Gundulphi Episcopi et Confessoris, ac mxx subdit S. Avitum Presbyterum Aurelianus. In alio MS. Martyrologio Usuardi, etiam valde antiquo, quo usus est Molanus, quodque jam nostrum est, post dictos Martyres Romanos, omisso S. Gundulpho, inserta est memoria S. Vulmari Confessoris, cujus memoria alias fit ad diem xx Julii, quo colitur in MSS. prioribus Parisiensibus S. Germani, omisso in altero MS. Præter priora autographa Usuardi, octo aut plura alia ecgrapha MSS. ejusdem Usuardi penes nos legendo, similiter S. Gundulphum referunt. In Martyrologio Bellini Parisiis, anno MDXXI auctius edito, post S. Avitum relatam additur: In pago Biturico S. Gundulphi. Quæ eadem verba Molanus, in prima editione, sola addidit, ast in posterioribus adjecit, Episcopi et Confessoris: sicque illa referuntur in hodierno Martyrologio Romano, citatis Molano in Additionibus ad Usuardum et Galesinio. Qui ultimus insuper illud elogium addit: Cujus pietas cum in ce-

FORTE
SIC. VI

Cultus sacer
ex fastis

teris religionis officiis, tum in captivis redimendis, mirifice eluxit: et in Notationibus allegat tabulas Ecclesie Bituricensis, ex quibus cultus habetur. Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio non sunt, eundem retulit, quamvis habeatur in dicto Martyrologio Romano. Eundem commemorat Maurolycus, et Præsulem appellat. In festis propriis diocesis Bituricensis et in Breviario Bituricensi, auctoritate Rolandi Heberti anno MDCXXV excuso, præscribitur hodie Officium Gundulphi Episcopi et Confessoris sub ritu trium Lectionum: ac dein xx Junii Officium S. Gundulphi Episcopi et Confessoris, etiam sub ritu trium Lectionum: Hic autem est is cujus Acta illustrata sunt ad diem xvii Jannarii, ubi non satis hinc duo Genulphus et Gundulphus fuere distincti quod erit in Supplemento corrigendum.

et Breviario.

8 Celebrissimus est autem cultus hujus Sancti in propria Parochia et Prioratu vulgo le Bourg S. Gondon, in Archipresbyteratu Dam-Gillonis ad sinistram ripam Ligeris fluvii, infra Giennum oppidum, in confinio agri Aurelianensis, quatuor scilicet leucis a Floriaco S. Benedicti monasterio, a cujus Abbate dependet Prioratus S. Gundulphi, et hujus Prior constituit Parochum in dicto Burgo S. Gundulphi, quod infra Nobiliacum et Nobilis villa appellatur. Philippus Labbe

Burgum S. Gundulphi.

tomo

A *tomus 2. Novæ bibliothecæ inter Vitæ et elogia Sanctarum Bituricensium, edidit ex codice MS. Ecclesiæ S. Austregisili de Castro, Translationem et Miracula S. Gundulphi Præsulis: in qua relatione omittit Auctor Acta S. Gundulphi, cum illi, inquit, scripserint, qui piis ejus actibus interesse meruerunt; et opera justitiæ, quæ per eum Dominus operari dignatus est, viderunt. Utinam ea Acta obtineri possent, ut ex iis aliquid de ejus Episcopatu certius cognoscereetur. Nam quod in dicta relatione Archiepiscopus Mediolanensis oppelletur, agre subsistit, quia in Catalogis Archiepiscoporum Mediolanensium, toties jam discussis et editis, nullus scitur fuisse Episcopus Gundulphus, multo minus talis qui (quod notare dignum et opportunum erat) relicto Episcopatu Bituricas partes adisset, et ibidem eremiticam vitam suscipiens obiisset. et jam requiescens nomen Bargo dedisset. Fuit Gundulphus Episcopus Metensis, sed qui dicitur rexisse Ecclesiam suam annos quinque, menses octo, dies septem, et ibidem anno MCCXXIV obiisse, et requiescere in Abbatia Goriensi, quæ erunt discutienda ad diem VII Septembris, quæ ab aliquibus inter Sanctos habetur. Fuit etiam S. Gundulphus Episcopus Trajecti ad Mosam, qui eam Ecclesiam annis septem rexit, et ibidem in media Ecclesiæ S. Servatii cum S. Monulpho sepultus, obiit XVI Julii, et festum elevationis incidit in X Augusti. Ita possunt alii plures esse Gundulphi Episcopi, qui modo non occurrunt inveniari; et potissimum aliquis, qui relicto Episcopatu in dictas partes Bituricas venisset. Ignoratur ergo Episcopatus S. Gundulphi, quem tamen cum Usuardo, Martyrologio Romano et Breviario Bituricensi appellamus Episcopum, licet ob eo titulo aliqua Martyrologia abstrahant. In Catalogo ex Polonia accepto, indicatur S. Gundulphum Martyrem coli XVI Maji Cracoviæ, eumque esse Episcopum in pago Bituricensi, quod ex conjectura additum arbitramur.*

Fuerit forte pro Vitali Mediolan. schismatico Romæ ordinatus an. 555.

sed nunquam receptus,

is quem anno 544 constituerat S. Rade- gundis Regina,

B *3 Hactenus Henschentius, quo defuncto, pertezni pridem ceptam Eregesim de Episcopis Mediolanensibus et ante VII Tomum Maji proposui: ubi cum pervenissem ad Vitalem illius ecclesiæ Antistitem ab anno DLII ad DLV, qui (sicut habet marginalis Synopsis) damnationi trium Capitulorum adversatus, ejusdem sententiæ successorem habuit schismaticum, hactenus anonymum usque ad annum DLXVI; huc, inquam, cum pervenissem, subjunxi quæ præfatus auctor Translationis et miraculorum habet de S. Gundulpho, tanquam Mediolanensi Archiepiscopo, qui, inquit ille, propter mala suæ civitatis, quæ per eum Dei justitia necdum sedare disposuerat. ab eadem urbe digrediens ... transcensit Alpibus Bituricas partes adiit etc. his autem ibi relatis, dixi, quod ea, si fidem aliquom mereantur in silentio Italicorum scriptorum omnium, recentium ac vetustiorum; haud aliter inveniri possint, nisi comminiscendo verosimilem aliquam istius silentii causam. Talis autem (ut porro suggera) fortassis habebitur, si concipiatur iste S. Gundulphus (manifestato jam schismate, et lato contra Episcopos ejus tenaces sententiæ excommunicationis, cum Imperiali de ipsis gradu movendis mandato) designatus fuisse, aut etiam ordinatus Mediolanensium Episcopus; prævalente tamen schismaticorum factione nunquam receptus, transiisse in Gallias, ubi inanis titulus Archiepiscopi Mediolanensis ipsi adhæserit.*

C *4 Sed repugnare videtur conjecturæ isti Venantius Fortunatus, eadem hac ætate Pictavensis Episcopus, in Vita S. Radequndis Regina, illustranda XII Augusti, dicens, quod Sancta, mox a consecratione sua Diaconali (hanc autem suscepit circa annum DLXIV) inter alia piorum hominum, quæ visitavit et oblati numeribus ornavit, oratoria sive cellas, æquiter S. Gundulphi (post Mettis Episcopi) progressa receptaculo, non minori laboratu nobilitavit synergium, seu fabricam mona-*

D *sterii. Attamen, Metensibus æque ac Mediolanensibus ejusmodi Episcopum ignorantibus, adeo non evertitur conjectura prior, ut potius ex ipsa illa obscuritate lucis ac roboris aliquid accipere possit. Primum enim intelligitur, Sanctus iste Gundulfus, ante suam promotionem qualemcumque, ad Ligerim fluvium habitasse (hinc enim felici navigio Turonis appulsa dicitur Regina Norioma veniens) atque catenus corrigitur prior relatio: deinde oportet aliquod in nomine Mettis vitium agnoscere, cum Metenses intra annum DXXXV et DXXVIII septem omnino Episcopos nominent, absque ulla apparentia alienjus hiatus. Quin igitur vicinum Mediomatricum nomini nomen requirimus, et Mediolanum substituere liceat pro quo vel ipsi Venantio, vel potius Sanctimonialibus eum transcribentibus (nam perquam vorie satisque mendose transcripta o scriptis inveniuntur Vita) obrepserint Mettæ, Episcopalis civitas Gallia; non capientibus forsitan illis, quomodo homo Gallus, alibi quam in Gallia fuisset Episcopus. Hunc autem vel devotia sua, vel alia quæpiam causa Romam adduxerit, eo ipso tempore, quo Pelagius pontifex agebatur, quomodo laboranti Ecclesiæ Mediolanensi succurreret; is vero idoneum Gundulfum censuerit tentandæ, si qua se daret, occasione, ad Sedem illam excluso schismatico Episcopo repurgandum, cum auxilio Imperialium ministrorum: quod tamen eis non successerit, remissius agente Narsete, ægreque ad violenta consilia contra Schismaticos procedente.*

alibi perpetravi dictus Mettensis Episcopus.

E

HISTORIA TRANSLATIONIS ET MIRACULORUM

Ex Nova Bibliotheca Philippi Labbe.

Sicut summa æternæ felicitatis remedia promere videntur, qui ea, quæ de miraculis Christi et Sanctorum viderunt, vel ab aliis audierunt, fideliter referunt; ita delinquere in Deum et Sanctos æstimandi sunt, qui eadem videntes miracula et audientes, chartis tradere et æternæ memoriæ negligunt, et sub silentio quantum in ipsis est, occultare non formidant. Ut quid enim divina potentia, vel per se, vel per servos mira in mundo operari dignaretur, si ea silentio contegi voluisset? aut quid miracula vocarentur, si nullus videret qui ea miraretur? Vult ergo omnipotens Deus miracula, id est consuetæ beneficiorum suorum opera, mundo demonstrare; ut qui non credunt verbis, miraculis ad fidem trahantur; et qui jam crediderunt, Divinitati tenacius adhærescant. Non igitur in talibus silere rationabile est, cum sit rationabile et Deo gratum referre quod verum est. Quæ ego de miraculis Christi aut Sanctorum ejus vidimus, aut audivimus ab aliis qui in Christo locuti sunt, vera referentes, ad posteritatis utilitatem litterarum apicibus tradendum est.

Miracula Sanctorum videntur.

* al. incon-sueti

2 Fidelibus populis Deum intimasse credimus, quatenus corpus beati ac piissimi Gundulphi, Mediolanensis Archiepiscopi, ad honestum sepulturæ locum transferrent. Hic namque propter mala suæ civitatis, quæ per eum Dei justitia nondum sedare disposuerat, ab eadem urbe digrediens, comitante grege discipulorum suorum ac sociorum, transcensit Alpibus, Bituricas partes adiit; et silvam, vastitate eremi a frequentia humanæ conversationis et accessu valde remotam, inibi reperiens, eremiticæ vitæ et contemplationi vacare studuit. Quantas cruces, quanta tormenta corpori suo intulerit, quantum bellum contra seipsum excitaverit, quamdiu in hac eremo et in vita permanserit, non est nostræ modo intentionis replicare: præsertim cum illi scripserint, qui piis ejus actibus interesse meruerunt, et opera

Gesta in vita omittuntur alibi scripta;

justitiæ,

A justitiæ, quæ per eum Dominus operari dignatus est, viderunt.

corpus Nobiliacum translatum

3 Expleta itaque hujus vitæ laboriosæ militia, plenus Deo et virtutibus, post diutinam macerationem carnis et crucifixioem, terræ corpus, cœlo spiritum Deo vocante reddidit. Cujus corpus, per manus sociorum suorum, in eadem silva, pia cum devotione humatum est. At vero sanctæ Ecclesiæ crescente famulatu, Christiani illius temporis iade corpus piissimi Confessoris auferentes, Nobiliacum transtulerunt; et in ecclesia dedicata in honore Matris misericordiarum, in medio choro ecclesiæ terræ mandaverunt, ubi sacra ejus ossa longo tempore quieverunt.

et elevatum miro odore fragrans.

4 At quoniam quicumque per chorum illum transibant, atque ad altare ad vota sua solvenda proficiscebantur, super eum irreverenter vestigia ponebant; iterum, inspiratione Divinæ bonitatis, Christiani eum de illo humili loco levandum, et desuper terram tumulandum judicaverunt; in eaque ecclesia ubi hoc digne fieret scilicet inter vitream capitis ecclesiæ et altare, locum honestum elegerunt. Cum autem de terra corpus illud sanctissimum elevarent, ita densa nebula ad instar noctis totam replevit ecclesiam, ut vix qui aderant se invicem valerent intueri. Tanta autem miri odoris abundantia nebulam illam subsecuta est, ut tamquam paradisi dulcedine perfunderentur universi. Sed et rosa tam rubei coloris et virentis in sarcophago cum eo inventa est, ac si recens de sua arbore vellicata fuisset.

Os furto auferens sit cæcus,

5 Forte huic officio dum omnes indulgerent, quidam Archipresbyter Bituricensis ecclesiæ, quem bene novimus, Goscellinus nomine, pio furto inseruiens, unum de ossibus sustulit, et in manica sua reponens abire voluit: sed Divina justitia hunc, recedere volentem, sic cæcitate percussit, ut videre non posset. Jam querit duce quo ducente redeat, quia viam qua pergere debeat nequaquam videt: nondum tamen se furti reum confitetur. Expectat infelix, sine furti confessione, luminis reditum obtinere. Concurrunt multitudo plebis; vident tam repente cæcitate fieri, quem modo luminis claritate viderant gaudere; querunt tam repentinæ cæcitate causam, quomodo id sibi acciderit, quidve fecerit, unde hæc luminis privatio fuerit subsecuta. Divina coactus virtute et S. Gundulphi tactus timore, furtum confitetur: Volebam, inquit, hujus piissimi Confessoris mecum memoriam in ecclesia mea habere, et inter alias quas habet Reliquias collocare et venerari; sed quoniam hujus voti mei effectum habere non possum, ecce os, quod surripueram; reddiditque os quod in manica sua absconditum habebat, et in momento lumen recepit.

quo reddito lumen recepit:

6 In pago Bituricensi quoddam castrum situm est, quod ab antiquis pro sua magnitudine Nobilivilla vocabatur, in qua ecclesia est, in honore Beatæ et gloriosæ Mariæ et sancti Gundulphi Mediolanensis Episcopi, cujus corpus sanctissimum inibi venerabiliter quiescit humatum. Quædam itaque matrona, secundum seculi reverentiam bene nobilis, Aqualeia nomine, in eadem villa morabatur; quæ, posteaquam vir suus ab ea recedens sanctæ religionis et monachi habitum suscepit, minime continuit; sed carnalis concupiscentiæ inflammata ardoribus, neminem fere, qui ad eam accedere vellet, dicitur repulisse. Hanc Divina dignatio ad pœnitentiæ la-

adultera sacro igne correpta

menta edocens, paterao verbere, ut rei probavit eventus, castigare disposuit. Namque morbus, qui sacer ignis a medicis appellatur, tam velociter pedes illius, prius in tumorem versos et nigredinem, corripuit, ut prima die acceasionis, flamma illius incendiæ ambulandi officium mox ei penitus abstulerit. Venerat celebris dies vigiliæ Matris misericordiarum, in qua fidelium multitudo ad vespertinale Officium sonantibus signis solet convenire. Quæ illa audiens, quia per se ambulare non poterat, ad ecclesiam se portari præcepit; in qua per totam noctem pervigilans, nullum qui in ecclesia remansisset vel orare vel quiescere sinebat, ita eam feralis incendiæ flamma vexabat.

D
AUCT. G. II.

7 Hæc supina jacebat, et cervice parietes ecclesiæ tundens et palmis terram percutions, ecclesiæ pavimenta, rupta cute manuum fluido sanguine fœdabat. Lecto autem post lucis exortum ad matutinalem Missam Evangelio, cura, ut mos est, fideles ad altare oblationes munerum suorum deferrent; illa, quia pedibus non poterat, genibus et manibus per terram repens, nullo adjuvante, ad altare cum magno labore et dolore pervenit; et quanta potuit devotione Sacerdoti obtulit oblationem. Deinde ante altare gloriosæ Matris misericordiarum et S. Gundulphi se projiciens, jacuit prostrata; donec subito exiliens, magna vociferatione clamare cœpit: Sana sum; et ingeninare, Sana sum: venite ergo populi omnes et mecum pro tam festina salute laudate Dominum. Flent populi præ gaudio, exultat femina pro salute sibi a Deo concessa: lætantur monachi pro miraculo, et cantantes altissime, Te Deum laudamus signa solenniter pulsari fecerunt. Mulier autem quæ sanata fuerat, in tertia die post acceptam sanitatem, pedibus suis sine calceamento basilicam B. Mariæ Carnoteasis, quæ trium dierum itinere a domo sua distare perhibetur, gratias actura expetiit. Ibi se ante altare projiciens et Matri misericordiarum gratias agens, oblationem obtulit; ac peracto voto incolumis remeavit ad suos.

pœnitens subito sanatur:

E

8 In SS. Innocentium solemnitate populus in ecclesiam S. Gundulphi de more convenerat; et sanctarum Missarum, quæ isto die festive aguntur, intererat solemniter. Cum ecce ignis vehemens, in quadam magna domo, multo plena fœno et stipula, in medio villæ videbatur accensus. Concurrunt populi, ut illius incendiæ flammam extinguere; sed frustra: nam vis ventorum et ignis volans ita convaluerant, ut alias mansiones, ante et retro, retrorsum et sinistrorsum, jam corripere. Clamor fugientium tumultusque lugentium pervenit ad monachos, qui jam rumorem incendiæ acceperant; et sibi metuebant, ne pariter res eorum flamma involveret. Accipientes itaque corporalia ecclesiæ, super quæ Dominici Corporis fit sacratio, et brachium S. Gundulphi piissimi Confessoris (quod extra sepulchrum ejus, tempore translationis corporis, ejus, ad subveniendum rebus afflictis, reservatum fuerat) multitudine eos populi comitante, contra incendium deferunt, et flammis ferventibus objiciunt; non sine clamore multitudinis et mœrore, qui res suas miserabiliter devastandas incendio subjacere cernebant. Quo facto ita furor ignis et incendiæ conquievit et decidit, ac si divina voce increpatus minime auderet amplius relevare caput. Ustio quidem exterius apparebat in domibus, sed nullam illarum interius flamma consumpserat, excepta illa in qua prius desæviit incendium.

incendium extinguitur.

F

DE S. VEROLO PRESBYTERO, CASTELLIONE AD SEQUANAM ET MARCENNACI. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. II.

De Sancti cultu, ætate, translatione, miraculis.

CIRCA ANN. DC.

Cultus sacr.

Castellio, ad Sequanam fluvium, urbs Gallie satis culta, sita est in Ducatu Burgundia et Episcopatu Lingonensi, a qua urbe tredecim versus occidentem distat leucis. Patronum suum agnoscit illa S. Verolum Presbyterum vulgo saint Vorle. Claudius Robertus, et ipse Lingouensis Presbyter, in Isaaco xxxvii Episcopo Lingonensi, asserit, S. Verolum, in villa Marcenay stirpe nobili ortum obiisse xvii Junii: quo etiam die aliquis ejus cultus præscribitur in Breviario Lingonensi, auctoritate Caroli Descars Episcopi Lingonensis sub annum mdciv excuso. Hinc miramur primo, quomodo citatis monumentis Ecclesie Castellionis ad Sequanam, Ferrarius in Catalogo generali retulerit ad diem præcedentem xvi Junii, S. Verolum Presbyterum et Confessorem, in territorio Lingonensi. Sed hic lapsus unius dici satis communis est, quo die etiam refertur in MS. Vesontionensi S. Pauli, et MS. Coloniensi apud Carmelitas servato. At multo magis miramur, quomodo Saussayus ipsum rejicit ad Martyrologii Gallicani Appendixem, in qua ordine alphabetica complectitur Sanctos, quorum dies natales hactenus incertos vel incomptos habuerit, et sic ibidem pag. 1234 ista habet: S. Verulus, Patronus Ecclesie de Castellione super Sequanam, Lingonensis diocesis.

Acta ex MSS.

2 Acta S. Veroli nacti sumus in antiqua charta pergamena, ex pervetusto MS. Legendario extracta, item in alia Parisiis ad nos transmissa, et contulimus cum MS. codice Regine Suecia, numero 80 signato. Eadem nobis submitit Petrus Franciscus Chiffletius, ex MS. codice Ecclesie Castellionensis ad Sequanam fluvium, in qua requiescit. Verum in hisce Actis nonnulla desunt ad numerum 2, infra indicata et sub finem omnia quæ a numero 10 describuntur. Videntur hæc in Lectiones ad Matutinum recitari solitas descripta atque sic nonnulla intermissa.

Tempus vitæ.

3 Temporis, quo floruit, indicatur unicus character in S. Gunthramno Rege Burgundionum, unde possit censeri Sanctus circa annum dc ad æternam beatitudinem migrasse. Miraculorum certior fides pendet ex asseveratione Auctoris, dolentis Vitæ Acta nulla haberi, deinde num. 3 sic loquentis: cetera nostris temporibus ostensa, tanto certius affirmare possumus, quanto iisdem nos præsentibus interfuisse, vidisse, vel audivisse memoramus.

debemus attento et docili cordis auditu laudum ejus præconia frequentare. Hic enim quamvis generaliter universo orbi sit colendus; nobis tamen [magis], qui sacratissimi corporis ejus fruimur præsentia, specialiter est honorandus. Quia quanto magis ipsi meruimus fieri propiores, tanto magis ejus virtutes quotidie experimur certiores. Videmus namque ad ejus tumulum, vel in quo nunc quiescit, vel in quo antea humatus jacuit, claudis gressibus accedentes, salientibus regredi; lepræ maculis fœdatos, mundata cute gratulari; paralysis morbo membra dissoluta resolidari, atque quacumque infirmitate anxios relevari. Ipse quoque ejus clementiam in nostris invocantes necessitatibus, statim efficaciter eam adesse gaudemus. Apparet siquidem, quod beatus Sacerdos, dum in præsentis seculo adviveret, Dominica præcepta avida aure percepit, profundæ mentis memoriæ a commendavit, vivacissimæ operationis intellecta effectu adimplevit. Nam, ut indubitanter asserere possumus, evangelicæ memor jussionis, lumbis præcinctis, carnalium turpia inquinamenta voluptatum sprevit; angelicæ amator vitæ, castitatis splendide pretiosam margaritam custodire studuit: et quia hanc non sibi sufficere ad salutem præsensit, lucerna in manibus accensa, universo mundo eximie conversationis exemplum ostendit. Deindeque ad sui custodiam semper vigil, mentis oculos duplici modo apertos tenuit; uno fraudulentis antiqui certatoris insidiis firmiter resistendo, ne quando se adversus eum prævaluisse jactaret; alter justificationes et mandata Domini toto corde exquirendo, summoque adnitu studendo, ne unquam ab eis oberrans deviare; sicque præsentis ævi spatium circumspectus percurrere laboravit, quatenus non solum inreprehensibilis hominibus appareret, verum etiam omnibus imitabilis præfulgeret: sacerdotique sui officio fideliter peracto, beatis Angelis perenniter conregnaturus cœlestem auram feliciter penetraret.

Miracula ad Sancti tumulum fieri solida indicant eum digno cultu honorandum:

E

et olim omni virtute splendidum vixisse,

b

F

2 Possumus sane his adjicere venerandum, de quo sermo habetur, Patrem nostrum vere beatum fuisse quem tanto cernimus a Domino sublimari honore. Fuit enim secundum Domini mandatum spiritu pauper, humiliter et cum bono timore ejus dogma amplectendo, ut ad regni cœlorum hereditatem percipiendam dignus inveniretur. Fuit et mitis non resistens videlicet malo, verum vincens in bono malum ut portionem bonorum in terra viventium possidere mereretur. Lugere omni vitæ tempore studuit peccata, non tam sua quam plebis Christianæ; ut Spiritus paracliti consolatione percepta, perpetua Sanctorum lætitia, post finitum præsentis seculi luctum, perfrueretur. Esurire semper et sitire justitiam studuit, ut pane verbi Dei, quod est impletio voluntatis paternæ, et aqua fontis salientis in vitam æternam, saturari quandoque valeret. Misericordia vero ita uti curavit, ut primum se ipsum a vitis, quantum humana patitur fragilitas, castigaret (nequid scilicet perpetraret, unde postmodum poenas lueret) deindeque, ipsa virtute ad

et octo beatitudinum gradus adimplevisse.

c

ACTA

Auctore miraculis hic scriptis cœvo

Ex IV codicibus MSS.

CAPUT I.

Res in vita gestæ, Obitus, Translatio corporis.

Ad solemnitatem Venerandi Patris nostri Veroli, celebrem undique facientes concursum, Fratres dilectissimi, prout nostræ fragilitatis possibilitas valet,

fratres

A fratres dilatata, quemcumque potuisset compatiendo adjuvaret; sicque misericordia Regis æterni consecuta, cum ipso gauderet. *d* Mundicordem illum fuisse in hoc constat, quod signa et prodigia operari creberrime non cessat: non enim tanta ac talia inclitus operator nobis ostendere posset, nisi vultus omnipotentis præsentia illustratus, illum semper videre dignus adesset: ad quod culmen nullo modo pervenisset, nisi in hac vita desudando fortiter, interioris oculum hominis, ad contemplandam Deitatis majestatem, mundissimum redderet. Pacificum vero adeo semet exhibuit, ut nulli vitio locum decertandi cum virtutibus, quibus refertus pollebat, in se dereliquerit; deindeque dissidentes prout sibi possibile fuisset inter se ad pacem componeret, quatenus in consortio filiorum Dei *e* connumerari posset, et quia hoc promeruit, monstratur vere, quoniam velut benevolus genitor unici filii voluntatibus satisfacere satagit; ita et Christus Veroli sui affectum, dum pro famulis exorantem exaudit, se tenere diligere ostendit. Persecutionem autem a mundi principe, seu ab ejus officialibus mundi dilectoribus, sive etiam a terrenæ materiæ membris, passum in hoc comprobamus, quod regni cœlestis gaudiis absque ambiguitate ipsum perfrui cognoscimus. His itaque suffultus egregius sacerdos virtutibus, fide credulus, spe certus, caritate diffusus, periculosi seculi prælia et blandimenta expugnans, terrenæ corruptionis victor migravit ad Dominum, cum illo et cum Sanctis ejus æternæ felicitatis partem habiturus *f*, per omnia secula seculorum, Amen.

3 Quamvis igitur scriptum reperire, proh dolor! Fratres carissimi, nequeamus, quibus beatissimus Pater noster Verolus parentibus procreatus extiterit; quantas sinistrorum spirituum et tentationum tribulationes sustulerit, quibusve modis easdem superaverit; quas abstinentiæ cruces corporis sui membris indiderit; quo Præsule ecclesiastici ministerii gradus subierit; tamen de virtutum ejus operibus plurima ad nostram *g* notitiam pervenisse contigit. Quorum unum, satis mirabile, vitæ suæ tempore peractum non celebri diffamatione ad nos est delatum: cetera vero, nostris temporibus ostensa, tanto certius affirmare possumus, quanto iisdem præsentibus nos interfuisse, vidisse vel audisse memoramus. Eo tempore, quo Dei symnystes hujus lucis aura potiebatur, contigit venerandum Regem

C Burgundionum Dominum *h* Gunderannum, per *i* Marcennacum villam, in qua idem Dei famulus sacerdotali fugebatur officio, transitum fecisse. Qui audito sanctitatis ejus præconio, ut erat religionis amator ferventissimus, precari studuit, ut se præsentem Missæ solennia celebrare dignaretur: Dei autem Sacerdos petitionis ejus votis annuens, officium solenne ex more peragere ingreditur. Quo inchoato, dum post finitam Evangelici verbi lectionem sacrosancti mysterii consecratio subsequi debuisset, velut ille toto orbe famosissimus et inclitus Pontifex *h* Ambrosius, in hora transitus S. Martini legitur fecisse, Verolus noster obdormivit. At his predictus Rex cum Proceribus suis visis, prænovitate rei corde turbati, ad invicem non parum mirantur. Nullus tamen Sacerdotem affari præsumit. Facta vero fere unius horæ intercapedine, Dei famulus ad se reversus, cœptum Officium peragit. Itaque Rex propius accedens, quid rei acciderit sollicite perscrutatur. Dei autem minister narrare cœpit, humani generis inimicum, in villa quæ *l* Platannus vocatur, sex fere millibus ab illo loco distans, domui cuidam, dum ejusdem loci incolæ ad audienda verbi divini officia, derelicto quodam solo puerulo, ad aliam villam *m* Musciacum dictam cuncti

profecti fuissent, incendium ingessisse; seque illo divinis jussionibus properasse, puerulum ab ignis periculo abstractum eripuisse, rogi violentiam totam extinxisse. Quibus Rex auditis vehementer obstupuit; legatisque illuc directis, ut rei veritatem sollicite indagarent, præcepit. Qui maturius convolantes, repererunt ita omnia, ut vir Dei dixerat, vera esse: Verolum sanctissimum dum domus cremaretur ibi visum fuisse, infantem domumque ejus auxilio servata mansisse.

4 Hoc solum de miraculis, quæ per famulum suum præsentem luce fruentem Dominus operari dignatus est, nobis innotuisse contigit. Ceterum quæ post ejus obitum ipso intercedente facta sunt, imo quæ quotidie fiunt, absque gravi labore præ sui numerositate colligi non possunt. Post longum namque a Venerabilis viri transitu tractum, extitit *n* Isaac, Lingonensis Ecclesiæ admodum reverendus Antistes *o*; qui divinis instantissime intentus rebus, loca Sanctorum suæ diœceseos omnia quantumcumque potuit, ditavit, decoravit, atque in meliorem statum largitione bonorum temporalium morumque traditione perfectorum transmutare studuit; denique canonicalem S. Mammetis *p* congregationem, eatenus pauperem, copiosis villarum atque prædiorum donis amplificavit; normæ que recte vivendi insinuata Clerum inibi deservientem, se religiosiorem Dei adjutus auxilio effecit: quod diligentius investigans, liquidius cognoscere valebit. Abbatiam quoque egregii Christi martyris *q* Benigni non modicis terrarum sumptibus augmentare procuravit, quem locum etiam sepulturæ sibi ipse delegit. Sed quid de plurimis pauca perstringere malim; cum in toto suo episcopio nulla pæne parvi loci, nedum magni remanserit Ecclesia, quam non quoquo modo meliorare vir eximius laboraverit. Hic itaque, comperta signorum fama quæ per famulum suum in villa Marcennaco ubi prius sepultus fuerat, Dominus ostendebat; religionis igne succensus, accersitis quibusque sibi necessariis, deliberationeque concepta; Non est, inquit, justum sive decens, ut servi Dei Reliquiæ, cujus meritorum ope tot sanitatum beneficia devote quærentibus impertiuntur, in loco abjecto, utpote rusticano, viliter conditæ amplius conserventur. Placet itaque nobis talem in locum eas transferre, ubi et venerabilius tumultatæ quiescant, et tutius repositæ maneant, a nobis quoque sæpius frequentatæ, vota nostra precesque exaudiant. Quo in loco, vita comite, Canonicorum seu Monachorum congregationem, ad Deo et Sancto ejus famulandum, stabilire decernimus. Qui protinus Pontificis voluntati favorem præbentes, sententiam ejus uno ore approbaverunt. Præsul ergo venerandus, facto Cleri ac plebis non modico agmine, festinus locum adiit: apertoque sancti viri mausoleo, veneranda ossa, cum Crucibus et cereis, ac hymnorum maximo canore *r*, Castellionem asportavit: ibique in basilica Sanctæ Dei Genitricis egregique Christi Confessoris Martini, cum honore debito collocata, beneficiorum etiam xeniis quibusdam donavit: votum quoque promissæ Congregationis perficere moliens, secularium fluctibus impedimentorum innodatus, tandemque inévitablem mortis præventus forte, quod corde concupierat, opere implere non valuit. Deinde vero successor *s* ejusdem, nomine Geilo, pium prædecessoris sui votum cognoscens, crebrisque miraculorum insignibus prædicti Sancti corpus coruscare cernens; quedam ei dona largitus, optavit simili modo, si sibi fas fuisset, Deo servientes ibidem delegare. Sed quia multis itidem occupationum laqueis irretitus minime potuit, Bruno *t* Præsul egregius, qui decimus ab illo Pontificatus arcem strenue gubernavit, multis Ecclesiarum terrarumque

D
EX MSS.
alibi incendium extinguit:

u

o

E

p

q

ab Isaaco
Lingonensi
piissimo
Episcopo

F

sacræ Reliquiæ deferuntur Castellionem

r

s

ubi a Brunone
Ep. Collegium
Clericorum
fundatur.

t

Coram S.
Gunthramno
Rege celebrans
Missam,

extra se per
horam raptus

EX MSS

A terrarumque collatis donis, adjunctis etiam suæ largitioni quorundam religiosorum muneribus Clericorum, ipso in loco Deo famulantium Ordinem instituit, qui die noctuque Regi immenso ejusque Militi egregio divina mysteria celebrare student divinorumque harmoniam hymnorum devote reboare non cessant.

ANNOTATA G. H.

- a MS. *Reginæ Succix* vivacissima operatione commendavit, effectu adimplevit.
 b *Idem* devians oberraret.
 c *Idem* perciperet.
 d *Reliqua hujus numeri desunt in MS. Castellionensi quod Chiffletius submisit.*
 e MS. *Reg. Succix* communicari.
 f *Idem* sive finali termino.
 g *Idem* salutem innotuisse.
 h S. Guntramnus *præfuit regno Burgundionum ab anno 561 ad an. 593, quo mortuus est 28 Martii, ad quem diem ejus Acta illustravimus.*
 i Marcennacum, Marcennay *lenca a Castellione distans.*
 B k *Dissertatione singulari, ante tomum primum Aprilis, propugnans veritatem hujus historix.*
 l Platanus *vulgo Pleine distans Marcennaco hic notatis sex millibus.*
 m Masciacum *male hic Musciacum vulgo Massis l'Évesque, oppidum ad Sequanam, a quo Platanus vix lenca distat*
 n Isaac, *cognomento Bonus vel Pius, interfuit Concilio apud Saponarias anno 859 habito; Snessionensi an. 864; Tricassino, an. 878, et aliis.*
 o *Sequentia eisdem verbis referuntur a Sammarthanis, citata veteri scheda, forsitan ex hac Vita excerpta.*
 p *Cathedralis Lingonensis antea S. Joanni Evang. sacra, S. Mammetium seu Mamantem caput Patronum præcipuum venerari, postquam seculo xi illic allata fuerunt Sancti hujus Reliquiæ, qui colitur 17 Augusti.*
 q *Hæc erunt illustranda ad Kalendas Novembris S. Benigno sacras; est hæc Abbatia in urbe Divionensi.*
 r *Meminit hujus Translationis Claudius Robertus, et post eum Sammarthani sed hi perperam S. Vorlium appellant.*
 C s *Mortuo Isaac anno 880, subrogatus Geilo, præfuit usque ad annum 887, quo decessit 28 Junii. Fuerat ante Abbas Tornodorensis 7 de quo Chiffletius in Historia Abbatix et urbis Tornodorensis.*
 t Bruno *ordatur anno 981, a quo Collegium Clericorum S. Veroli Castellione institutum, scribit etiam Claudius Robertus.*

CAPUT II.

Miracula post translationem ab oculato ut plurimum teste descripto. Epilogus.

Translato beati viri in prædictum oppidum venerando corpore, cœpit ibidem sanitatum gaudia languentibus multipliciter impertiri; quamvis in loco, ubi antea tumulatus fuerat, non minus miseris conferre dignaretur auxilii: nam ut, antequam transferretur, in uno; ita postea in utroque sanctitatis suæ efficaciam ostendere curavit loculo. Vidimus siquidem quemdam de Mascineo villa, hominem, nomine Ermengisum, qui universis, culpa sua exigente, bobus amissis, tantum dolorem incurrit, ut numquam sibi aliquod consolationis remedium adhiberi passus sit: crescenteque de die in diem mœro-

ris anxietate, amens efficitur. Tunc temporis Reliquiis Beati Protomartyris Stephani multorumque Sanctorum apud Senones nuper a repertis, admirandis locum ipsum Dominus clarificabat signis; nam et dæmones sanctorum meritis ab obsessis fugabantur, febrium ignes restinguebantur b, abocules recepto visu illuminabantur, diversarumque specierum mœrbi curabantur. Illic itaque vir prædictus a parentibus perductus, divinum exspectando auxilium multis hæsit diebus. At vero nihil remedii, occulta summi Arbitri dispensatione, illo capiente; per multa sanctorum loca eum propinqui circumducere, recuperandæ spe salutis, curaverant. Jamque innumera ecclesiarum peragrata multitudine, nulloque prorsus invento salutis solamine, quasi itinere fatigati labore, longius ultra ducere desistentes, ad Adjutoris nostri limina, veluti propinqua, perducunt. Die ergo Ascensionis Domini, Fratris ejusdem loci ad processionem gradientibus, in ipso ecclesiæ ingressu fit eis ipse obvius. Præcipientes itaque illum aqua benedicta aspergi, sub sanctæ Trinitatis commemoratione, Sanctorum pignoribus secum habitis, consignant. At illa, sancta sibi adhiberi sentiens, velut ictum teli declinare molens, dextrorsum sive sinistrorsum seu etiam E retrorsum quibusdam corporis motibus cedere gestiebat. Deinde vero subsecuta exorcismi adjuratione ante sanctum altare, ubi Venerandum B. Veroli corpus requiescit, deducitur; ibique non longo spatio prostratus mentis integritatem, fugata erroris energia, penitus recipit: sicque sanitate adeptus, altera die vita præsentis decedens occubuit. O admirandum supremi Regis judicium! O collaudandum venerandi Patris meritum! Ægrotus divino jam judicio n ipso mortis limine aderat, et tamen hunc Verolus ab imminentis morbi periculo liberat: et quamvis seculi terribilis Arbiter pene ipsum morti addiderit; tamen dilecti sui precibus sospitatem ei largiri non distulit. Nec dubitandum quin animæ quoque potuerit impetrare salutem, qui in ipso obitu corporis obtinere valuit medicinam.

6 Quodam tempore nostræ patriæ equestri manu prædarum rapacitate cuncta pene depopulante, religiosus Princeps Rotbertus c nitens pacem, siquo modo posset, inter dissidentes componere, jussit cunctos valentes Episcopos occurrere et Abbates apud Airyacum, villam in Autissiodorensi diocesi sitam et cum Sanctorum pignoribus adesse; quatenus si malitiæ d amatores minus libenter, pro terreni principatus distractione, pacificari vellent; saltem pro Dei et sanctorum ejus, quos præsentis seque quodammodo exspectantes viderent, timore, pacis concordiam et promptius firmandam exciperent; et sanctorum, in quorum præsentia firmassent, semper memores, irruptam arctius conservarent. Ad hoc igitur concilium devecitis Beatissimi Veroli Reliquiis, cœperunt populorum turbæ orationis causa ad ejus memoriam undique confluere. Inter quos contigit quemdam, Gozbertum nomine dictum, asino bajulante adventare: qui quidem contractis crurum nervis prorsusque negato pedum officio, manibus furcis retentis pro pedibus utebatur; genibus ac cruribus potius reptans, quam pergens. Hic itaque Willedonæ exortus villa, Autissiodorum profectus fuerat, ibique eleemosyna cujusdam S. Stephani Canonici, nomine Texardi, sustentatus victitabat. Cumque audita Sanctorum fama, in prædicto loco collectorum, salutis requirendæ causa, eo profectus fuisset; multisque obsecrando præteritis, ante venerandi Patris (ut diximus) papillonem pervenisset; ab asino sese ipse deponens, alienis manibus deponi solitus; humi prosternitur, lacrymansque gemensque Confessoris præcipui suffragiis exorat.

Confestim

D
*Amens ad
 patrocinia
 variorum San-
 ctorum ductus,*
 a
 b

ad Reliquias
 S. Veroli sa-
 natur.

c

F
 d
*in Concilio
 Avinionensi co-
 rum Roberto
 Rege*

contractus re-
 cuperat vultu-
 tudinem.

A Confestim igitur ipsius intercedentibus meritis, adest divina virtus, quæ fugata debilitate pristinum vigorem restituit artibus; sicque pedum integrum recepit usum, ut venerandas Reliquias prosequens, Castellionem usque cum ipsis pervenerit; ibique hactenus conversatus, adeo se auxiliatori suo fidelem famulum exhibuit, ut ad custodienda cellarii communis stipendia, conventus Fratrum inibi Deo militantium ipsum idoneum judicaverit.

e
Curantur manus intorta et inutilis,

7 Præterea mulier quædam, nomine Gudina, Plataneti villæ indigena, manus dexterræ debilitatem gravissimam incurrerat; digitosque in palmam recurvans, nihil inde operis efficere poterat nullumque sorori auxilii levamen præbere valebat. Quæ aulita Beati viri ad exaudiendum clementia, ad adjuvandum potentia, celeri festinatione ad prædictum locum maturavit ejus potiri præsentia. Quo perveniens, humili ipsius anres pulsat prece, cordis tamen in altum perfecta intentione. At vero Deo conjunctus Sacerdos, non passus diu vota precantis morari, auxilium celerrimum confert, medelam citissimam præbet. Mulier itaque manus sanitate inventa, Christum potentem Regem prædicat, Verolum gaudii sui impetratorem magnificat, miraculum in se perpetratum ubique locorum diffamat. Dominus ergo ejus temporalis, nomine Quinardus, servili siquidem fuerat conditione progenita, comperta hujusmodi facta, statim ipsam inclito largitur medico traditione perpetua.

item contracta uxor,

8 Quidam vero oculis captus, cum uxore contracta, et (ut testantur qui viderunt) prægnante, ad eundem locum est perductus; quo nil luminis capiente, muliereque nil itineris perficere valente, hoc modo quo valebant gressum protendere satagebant. Ipse quidem, illam brachiis complexam præ se ferebat; illa vero, manu tenens baculum, caeco vice index fiebat: sicque alterum compensantes adiutorium, quodque utrique deerat alterna administratione supplentes, victus necessaria quæritabant. Itaque ad Venerandi viri tabernaculum deveniunt soloque incumbentes, preces devotas fundunt, peccaminum veniam exposcunt, corporum salutem petere non omittunt. Sed reliquos audire solens Verolus, unius votum admittit, alterius respuit. Nam mulier, a contractionis vinculo soluta sibi ipsa redditur; vir negato lumine, noctis tenebris remanere sinitur. Non tamen parvum auxilium ei acquiritur, dum et diutissimo tempore laboriose portatam non necesse habuit amplius ferre, et sic melius habere adiutricem promeruit universo in opere. Quibus peractis non modicum suis servitoribus præstitisset donorum quæstum Verolus, nisi quorundam impedimentorum metu domum egerentur redire citius.

C
caeco marito non illuminato,

pestis late grassans cum ingenti siccitate,

9 Nuper, peccatis nostris exigentibus, per cuncta pæne quadrifidi orbis eliminata, gemina pestis, justo Omnipotentis judicio permittente, populos atterebat. Nam siccitatis immensæ tanta vis ingruerat, ut frugum tota spes colligendarum deperire inciperet; et cladis hominum tam immanis perniciës desæviebat, ut siquis sero incolumem se collocasset, crepusculum oriens se non visurum crederet; atque mane surgens, ad vesperum se pervenire desperaret; nemoque se repentino obitu interiturum non putaret. Unde in unum collectus Clerus, inclito Dei athletæ Verolo famulans, his ad invicem sermonibus sese alloquitur: Videmas, Fratres, per nostra flagitia universum duplici modo periclitari seculum; cladescilicet universum hominum genus pene consumente, et siccitate nostrorum laborum fruges depopulante. Utraque ergo pestis adeo est intolerabilis, ut utramlibet evadendi vix inveniri queat ratio aut via: siquis enim præsentis mortis evaserit articulum, futuræ famis non evadet periculum. Ut certe nostis, presentem Pro-

tectorem nostrum omnes tribulatos corde, se devotamente expetentes, semper exaudisse, plenitudinemque adiutorii oportune impendisse. Quapropter necessarium nobis videtur, sancti viri corpus ab abside, in qua quiescit loculo, removeri, atque extra oppidum aperto in loco honorifice collocari. Quod scilicet afflictæ plebis turbæ audientes, ad ejus captandum undique confluent auxilium, precibus ejus clementiam implorabunt, odis atque donis magnificentiam honorabunt, sicque forte sui nostrique ereptionem se impetrare gaudebunt: quam sententiam universorum consensus approbans optimum consilium esse judicat. Tumba itaque v. ri Dei aperitur; sanctum corpus inde elevatum ab ecclesia sive castro extrahitur, juxtaque almi martyris Mammetis basilicam, in papilione decenter collocatur. Quod populi ad suam salutem cognoscentes procuratum, ex tota fere patria certatim advolant; munera quæ quisque valet secum ferentes, Sancto donant; hymnis ac precibus devotis ipsum ardentem frequentant. Quibus pia aure Pater Venerandus susceptis, quanti apud Deum valeat, ostendere curavit. Nam, ut Gregorius quondam ille Papa Maximus, septiformi Litaniam instituta, pestem inguinarium sedavit; ita et Verolus noster, prædicti morbi huc depulsa, meritis admirandis grassantem mortalitatem cessare quantocius fecit. Atque ut ille postea curru flammeo super astra raptus Elias, tribus annis et semis negatam sola oratione reddidit pluviam; ita et Patronus noster, dulci cœlestium imbrium copia arenti sufficienter inebriata terra, frugibus jam marcentibus vividum restituit *f. g* virorem. Ut ut *h* incunctanter appareret, hoc beneficium Sancti meritis, mortalibus esse concessum, antequam loco ipso amoveretur, ros abundanter omnia aspergens ipsum etiam ejus solam madefecit tentorii. O virum maximo semper laudum honore decorandum! O promptam ad audiendum clementiam! O efficacem ad succurrendum potentiam! Est enim nobis plus adiutor ad impetranda quibus indigemus, est validus propugnator ad arcenda quibus impetimur, est celerrimus medicus ad curandos morbos quibus gravamur. Nam excepta prædictorum munerum gratia, universo generaliter mundo profutura, plurimis in loco quem diximus ægrotis, singularia pulso languore contulit remedia.

D
EX VSS.
exposito corpore S. Veroli,

depellitur; et pluvia impetratur:
E

f g h

10 Quidam nanque mente captus, officio sutor, nomine Leterius, ad Sancti tabernaculum violenter est adductus: qui ibidem tribus plus minusve memoratus diebus, fugitare passim per campos, per silvas, per devia quæque semper gestiebat; a propinquis tamen retentus, nullorsum vagari sinebatur: aliquando etiam arreptis lapidibus sibi præsentibus obruere nitebatur. Illo autem bis et aliis innumeris, utpote amente, insanente, modis, propinqui, Omnipotentis Domini et Sancti ejus semper misericordiam invocabant; ut misero medelam, sibi vero lætitiâ infundere dignarentur. Quibus in oratione juxta Dominicum præceptum perseverantibus, ecce suffragiis beati Patris divina advenit virtus; quæ caput infirmi ab insanie sordibus purgans, integerrimæ mentis restituit sospitati; quique perfecte sensuum receptis officiis, multis postea superfluit annis. Quædam mulier membri gravitate contracta, ad eundem locum rheda vehente pervenit: quæ fideliter, devotis precibus profundisque suspiriis, sui corporis debilitatem, venerandi Patris interventu, a Domino sanari exposcens mox impetrare meretur. Nam amissa debilitate membrorum, recepit agilitatem; amisso quod officiebat, recepit quod juvare poterat; amisso quod diu doluit, recepit quod gaudere meruit: tandemque extensis nervorum vinculis, compagum quoque usum ad unguem recuperato, spretis alienis, suis

sanantur demens,
F

contractu mulier.

A suis lætatur vadere plantis. Gratiarum ergo immensas curatori suo exsolvens, virtutis in se perpetratae prodigio ubique divulgato, vectrice sua rheda ibidem derelicta, habitationis propriae læta et alacris repetivit domicilia. Simili morbo impediti duo ad tentorium, quo Sancti servabantur exuvia, sunt perducti; unus scilicet puerulus, ulnis diligentius bajulatus; alter vero majoris ætatis, asino subeunte invecutus. Qui pro posse et nosse, et invocato pii Patris numine, statim uterque sensit præsens adesse. Nam fugata, Sancto promerente, infirmitas, adveniēti cedere compulsæ est sanitati: refectique ad integrum homines, ille animalis, hic hominis adminiculis jam non indigens, pedibus propriis diu optatum iter plene peragentes; unus ad propria est reversus, alter vero sanatori suo adhærens, usque ad obitus sui diem ab ejus præsentiâ separari non est passus.

Corpus reportatur loco suo.

Igitur pluviam ubertim irrorantem ministri, sacra pignora custodientes, amplius non valentes ferre; reliquis confratribus accersitis, cum magno laudum præconio intra oppidum eadem reportant; dignaque reverentia in loco a Deo prædestinato recondunt: ubi ipse meritis præcipuis devote se expetentium clementissimus exauditor, semper esse dignatur.

B 11 Quæ postquam gesta sunt quidam claudus, Agyno vocatus, in villa cui vocabulum est Alba-petra commanens, in somnis, monetur, ut S. Veroli præsentiam adiens, ejus merita instantissimis precum munis flagitaret; quo facto meritis exaudiri a pedis debilitate liber, continuam gressus recti possibilitatem consequi valeret. Erat autem unus pedum per genu junctorum recurvus, ita ut juxta natem suspensum nullo modo extendere prævaleret. Verum ligneo pede quem vulgo scaciam *i* vocant, vice naturalis pedis utebatur. Die ergo exorto non parvi pendens visionem, cœpit quo valebat itinere, festinanter ad Sancti limina tendere. Cumque semper Verolum invocans, Veroli suffragia exposcens, medium itineris spatium peregisset; subito facti pedis ligamina dissolvuntur, pes ipse artificiali nexu soluto labitur, curvique poplitis nervis laxatis, naturalis pristino vigori redditur. At ipse cernens ad instar alterius crus sibi extensum, utrumne pergere an omittere deberet hæsitabat. Tandemque restauratam plautam humi paulatim figere tentans, ut sensit utrumque pedem parili firmitate vigere, prius adjunctæ scacia collo imposita celeri gressu ad sui curatoris antam pervenit: ibique immensis gratiarum actionibus exsolutus, narravit Clero et universo populo quædam vel quantæ sibi fecisset Dominus et Sanctus ejus. Hæc de miraculis Sancti viri nostris temporibus gestis utcumque narrata sufficiant. Ceterum quæ assidue largiter munificus, vel in loco, ut prædiximus, in quo nunc quiescit; vel in quo antea sepultus quievit, clementer impendit, ideo impossibile est scribere, quia ipse Deo largiente numquam disistit impendere.

Claudus recto gressu donatur,

pro pede juxta nates suspensio,
i

utens ligneo pede.

C 12 Quia igitur solennitatem piissimi Patris Veroli, Fratres carissimi, recolimus, si ex toto non valemus, saltem in aliquo, exempli illius formam imitari debemus. Ideo enim hujus ceterorumque festa Confessorum seu Martyrum celebramus, ut per temporale gaudium quod in eis exercemus, æternæ qua fruuntur lætitiæ memores simus, ad eorumque societatem tendere satagamus. Ideo sanctitatis ac signorum gesta recitamus, ut quibus modis ad tantæ sublimitatis culmen pervenerint, cognoscamus; viamque salutis, qua illi incedentes irretorto gressu præcesserunt, contemplati, absque erroris diverticulo subsequi inardescamus. Hoc etenim egregius gentium doctor ostendit: Quæcumque, inquit, scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Quapropter qui ita Sanctorum solennitatibus interesse, seu gesta ipsorum recitare, vel aliis recitantibus audire

Adhortatio ad imitationem,

Rom. 15 4

procurat, ut inde sibi aliquem virtutis florem excerp- **D**
pat quem memoria vel actione teneat: ad profectum sui gaudia solennitatum se celebrare cognoscat; estque juxta Apostolicum illud, unde talem gaudere oporteat. Gaudete, inquit, in Domino semper iterum dico gaudete: Dominus enim prope est. Qui **Phillip. 4. 4**
vero hoc modo solennia Sanctorum frequentat, aut gesta ipsorum auscultat, ut nihil inde boni (quod absit) ad vitæ suæ usum retorquere studeat; verum solis vanitatis et lasciviæ lusibus insistat; non est unde gaudere, sed potius e contrario unde lugere queat. Itaque, Fratres, devotis Sanctorum natalitia gaudiis celebremus; præcipueque Beatissimi Patris nostri diem, quo terrenæ fragilitatis vinculis absolutus, **festum devote peragendum,**
post dira male blandientis mundi certamina gloriosum adeptus triumphum, cum beatissimis cœlestis militiæ spiritibus æternæ patriæ felicem possidere cœpit hereditatem; ibique venerando Sanctorum senatu in albo vitæ conscriptus, caputque pretiosi lapidis stemmate decoratus, immarcessibilem gaudiorum jucundatur munere, amœnitatis tempora semper tenens referta dulcedine, et quod in hac vita lacrymando, jejunando, vigilando seminavit, nunc ineffabilibus exultando modis metit. Itaque Fratres, ejus glorificationis memores, psalmis et hymnis totiusque generis melodiis, in altum elevato vocum modulamine, præsens festum solenne reddamus; quo Sanctorum choris, propter receptum in suo collegio concivem, congruere debemus. Hunc etenim proprie benigna Domini pietate meruimus habere Patronum, hujus quotidie meritis et intercessionibus sentimus adesse præsens donum Dei. Infirmos nostros curat, sibi famulantes opportune sublevat, omnes se devote requirentes exhilarat, corde contritos sanat, contritiones eorum alligat; facit judicium injuriam patientibus, dat escam esurientibus, solvit compeditos, illuminat cæcos, erigit elisos, imbrem culpis delinquentium negatum reddit, cladem scelestorum ultricem extinguit. Quid igitur nobis restat agendum? nisi ut quacumque tribulatione angustiati, ejus exspectemus refugium, ejusque nobis adesse imploremus auxilium. Et quia peccatis nostris exigentibus, solito crebrius divinæ indignationis flagella in præsentiarum sentimus (secundum Dominicum siquidem vaticinium, consurgere gentes in gentes, regnaque in regna cernimus; terræ motuum impulsibus concutimur, pestilentia famisque angore periclitamur, cœlestium terrorum pavore defecimus, hisque exceptis prædonum rapacitate devastamur) ad piissimum Patrem voto precesque nostras convertamus. In primis exoremus illum, ut mores pravos hæc promeritos corrigat, indeque ut justam Omnipotentis iram mitiget, morbos depellat, famem clademque areeat, discordiam cunctaque obfutura auferat, pacem et omnia profutura conferat. Cujus clementiam si correctis moribus devote nobis adesse invocaverimus, absque dubio impetrare valebimus, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, in secula seculorum. Amen.

et patrocinium ejus implorandum.

F

ANNOTATA G. H.

a Clarius, in suo Chronico Senonensi S. Petri-vivi, docet ad annum 1001 plures Sanctorum Reliquias repertas atque exornatas a Leotherico Archiepiscopo, sub annum millesimum ordinato; At S. Stephano est ecclesia Cathedralis dicata.

b Abocules, cæci. Ita apud Petrum Blesensem sermone 18 et 41 Abocelli, senes pene cæci, appellantur.

c Anno 1020, præsentate Roberto Rege, a Leotherico Archiepiscopo Senonensi, Gauslino Bituricensi, et aliis, Celebratum Concilium in Airiaca sive Airegas villa S. Germani,

A S. Germani, de quo consule *Concilia Labbeana* tomo 9 pag. 842, quibus ibi relatis hinc lux accedere potest.
 d MS. Reg. Succiaz auctores.
 e Reliqua desunt in MS. Chiffletiano.
 f Imo antea, nisi transitia ea hic foret, ordinem non temporis, sed narrationis designans.

g MS. Reg. Succiaz humorem.
 h Idem evidenter.
 i Scacia, Teutombus Scatse, Francis Eschasse, Latine Grallus.

DE SANCTA ALENA

VIRGINE ET MARTYRE FORESTI IN BRABANTIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu, Actis etiam vulgariter redditis, et Reliquiis.

G. II.

CIRCA DCXL.

Forestum (vulgo Vorst) illustris Virginum Benedictinarum haud procul a Bruxella ad Sennam fluvium est Abbatia: in qua corpus S. Alenæ sive Helenæ, anno MOCXIII per Godescalcum Abbatem Ailligemiensem e terra levatum, quiescit. Patrem habuit Levoldum, Dilbecæ eodem in tractu Regulum; et anno DCXL floruit, temporibus S. Amandi Trajectensis Episcopi. Extat Foresti et in Rubea-valle historia Latine manuscripta, et Teutonice Bruxellis excusa. Ita *Authertus Mirans Bruxellensis, in Fastis Belgicis et Burgundicis, ad diem XVII Junii, quod is primus occurrat, in quem potest convenire Dominica ante festum Nativitatis S. Joannis Baptistæ, quæ solenni illius venerationi est sacrata. Hoc etiam observavit Joannes Molanus, in secunda et tertia editione Auctarii ad Usuardum, et in Natalibus Sanctorum Belgii; ut post Sanctos XVII Junii relatos sub titulo Dominicæ ante S. Joannem Baptistam, retulerit compenium Vitæ, Martyrii, elevationis ac venerationis S. Alenæ; quæ etiam Helenam appellat. Saussayus ipsam eodem die refert, et Translationem vocat. At die XIX Junii, sacra ejus memoria celebratur in MS. Martyrologio Bruxellensi et MS. Florario, cum elogio ex Vita desumpto. Prius ex MS. Bruxellensi est editum in Auctario Molani primæ editionis ad Usuardum: et ex hoc in Martyrologio Germanico Canisii, atque in his sub finem ista adduntur: Hujus sacræ Virginis corpus in Comitatu Bruxellensi, apud Forestum monasterium in capella parochialis ecclesiæ sibi dicata quiescit. Meminerunt ipsius, eodem XIX die, Grevenus et Galesius, et utroque die Ferrarius.*

17 Junii
Dominica ante
S. Joan.
Bapt.

et 19 Junii

Historia
martyrii ex
MSS.

eadem Tene-
nice et Fran-
cice edita

unde datur
Appendix.

2 Historiam Martyrii, elevationis, et miraculorum damuse x duplici MS. Forestano, et Rubeæ-vallis inter se collato. Auctor si unus esset, florisset tempore elevationis sub finem duodecimi seculi, sed videtur habuisse antiquum scriptum quod cum capite primo finitur, ut aliud deinde subjunctum prout capite secundo indicatur. Quibus reliqua postmodum addita fuerint. * Extant eadem Gallice excusa Bruxellis anno MDCXXI, ex veteri (ut præfatur interpret) Teutonico: hoc vero fuit recusum, tamquam ex Latino MS. Rubeæ-vallis immediate tr ductum, etiam Bruxellis anno MDCXL. Utrobique adduntur miracula quædam, Latino textu non comprehensa: quæ dantur per modum Appendixis, ut facta anno MCCCXCIV et MDCII. Sequitur declaratio de veritate Reliquiarum Foresti asservatarum, ut antea, scilicet anno MDXXIII, ab Archiepiscopi Cameracensis Vicario recognitarum, data per Archiepiscopum Mechliniensem Matthiam Hovinum MDCI XIV Februarii, cujus originale textum Latinum, post eandem Appendixem damus: una cum exemplo æque originali aliarum litterarum ejusdem Archiepiscopi, datarum III Aprilis, occasione controversiæ, super eadem veritate versantis inter Forestanas Virgines eorumque vicinos

incolas Dilbekanos, qui Virginem apud se natam, apud se etiam haberi jactabant, quod ipsis interdicitur; sed permittitur, ut S. Alenam, velut indigetem suam, colere et imaginem possint processionaliter circumferre. Utrique tamen instrumento præmitto quædam alia, ex originalibus intra capsam asservatis descripta, Acta scilicet inspectionis, unius alteriusve.

3 Invocatur autem (ut plures aiunt) nunc illa Sancta, præsertim contra dolorem dentium: quorum tamen nulla in miraculis mentio: unde intelligitur, hujus, aut superioris ut summum seculi religio talis esse occasione insignis alicujus, sed recentioris miraculi, in odontalgie curatione patrati, licet nulla ejus servata memoria sit. Pars aliqua Reliquiarum his ultimis annis pervenerat ad Sereniss. Archiducissam Mariam Annam, Ducis Neoburgici junioris uxorem, Leopoldi Cæsaris Germanum sororem; cujus fuerat, nescio quo fundamento, persuasum specialius etiam ad impetrandam prolem, quæ ipsi summa votorum erat, invocari; sed ab ejus Confessario P. Ignatio Splinter interrogatus, anno MDCLXXXV, respondi id mihi nequam innotuisse; Foresti certe nihil tale dici, ubi corpus servatur inclusum nobili ex solo argento thecæ, repositæ in novo altari, quod in choro Sanctimonialium anno circiter MDCLXXXII ad ejusdem Divæ honorem erectum fuit. Quæ autem circa idem corpus hoc secula acta diximus, constant ex instrumentis, quæ ut originaliter transcripta haberemus, una cum recentioribus quibusdam beneficiis, gratanter agnoscimus nos debere diligentia R. P. Ernesti Fridagh, Collegii nostri apud Deiparam Hallensem tunc Rectoris.

Patrocinium.

Reliquæ.

F

ACTA

Ex MS. Dielbekano

PROLOGUS.

Quia instar mensæ ditissimæ, optimis epulis refertæ, Vitæ Sanctorum nobis proponantur; ut luminosis ipsorum exemplis, quasi quibusdam vitalibus epulis, macras animas nostras ubertim saginemus; et extinetas lampades oleo virtutum accendentes, nos æterno convivio præparemus; ad ædificationem audientium luminosam beatæ Alenæ Virginis et Martyris Christi vitamne quaquam silentio tegere, sed super aureum candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo Dei sunt, debemus ponere: quatenus præclaro ejus jubare servus peccati, anno vere Jubilei, ad Dominum suum redeat; cæcus in tenebris et in umbra mortis sedens, sine offendiculo reginam viam currat; Lazarus quatruiduanus, de sepulcro vitiorum ad vitam resurgat. Et quia teste veritate, in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum:

Deut 19.

ne

A ne falsitatis arguamur, quæ de beata Virgine scribimus, authentico multorum fidelium relatu solide roboramus. Et cum, beato attestante Hieronymo, satius sit ex duobus imperfectis sanctam habere rusticitatem, quam peccatricem eloquentiam; verba rhetorico colore phalerata fugientes, simplici, humili, rusticano ac pedestri utimur sermone: quia hoc simplici Deo fore credimus acceptabile; qui sicut superbis resistit, sic et humilibus et simplicibus gratiæ suæ largitatem, ultronca liberalitate dare consuevit.

CAPUT I.

Prosapia nobilis, sed gentilis. Conversio ad fidem. Martyrium. Miracula. Conversio parentum.

Sancta et venerabilis Christi Virgo Alena, regali schemate orta, Levoldi a Regis et Reginae Hildegardis fuit filia: cujus pater regnans apud Diebham, toti circumjacenti regioni principabatur; et, ut b Gentilis, gentili vesaniam Christianos persequabatur. Cujus persecutionem, qua grassabatur in Christianos, Christianus quidam fugiens, apud Forestum mansit. Qui locus juxta Sainam, sive c Sennam fluvium situs, ipsum contra Gentilium incursus duplici vallabat titione, tum opaca silvarum densitate, tum copiosa aquarum inundatione.

3 Quadam autem die, Divina disponente clemencia, idem Christianus et Rex prædictus venatum perrexerunt, et ad Sainam fluvium alter alteri obviarunt. Rex, inopinatum Christiani admirans adventum dixit ad eum: Qui es tu? nostras an adversariorum? Quam legem profitearis, mihi dicito. Cui Christianus, Legem, inquit, colo Christianam, quæ quanti aestimanda sit, quantumve spurco Gentilium præstet ritu, hoc modo poteris experiri. Hospitare mecum hac nocte, et in crastinum, dum sacro-sancta Missarum mysteria celebrantur, dum divinissima Leo Patri offertur Eucharistia, inter offerendum gustare et videre poteris, quam suavis est Dominus; quam felices omnes Christiani, qui sperant in eo; quam infelices, quam cæci, quam spurci omnes Pagani, quamque execrabilis error eorum, pro Creatore creaturam colentium. Tunc luce clarius tibi constabit, quod, quantum lux a tenebris, veritas a falsitate, orbis distat ab occidente, tantum differt fides nostra a Gentili errore. Cui Rex præbuit assensum et divertit Forestum ad ejus hospitium. Quem ille cum summa hilaritate suscepit: et, sicut tantum hospitem decuit, cum omni familia sua venerabiliter assurrexit.

4 Habebat dives ille domum lapideam, quam postea, crescentis Christianæ fidei religione d, S. Amandus Episcopus in Ecclesiam permutavit, quam in honore Dei et B. Dionysii solenniter dedicavit. Erat autem capella domui suæ contigua, cui Sacerdos præerat, qui Deo devote serviebat. Qui dum more solito divinum celebraret officium; Rex ea quæ agebantur intenta quidem aure percipiebat, sed corde pagani-simus, quasi frivola vilipendebat, et spurca ilola esse plaris adstruebat. Et quid mirum? Asino lyra superflue canebat. Qui mox domum reversus quæ viderat et audierat uxori et Alenæ filiæ suæ retulit; fidemque blasphemans Christianam, ille legem suam præponderavit.

5 Mox Alena, gratia sancti Spiritus inflammata, Christianum illum, apud quem pater suus hospitatus fuerat, et divina quæ ibi gerebantur, miro modo affectabat videre; ut eruta a Paganis, qui sunt palææ æternis incendiis præparatæ, unum fieret de electis granis, in æternæ beatitudinis horreum con-

gregandis. Quod nisi clanculo fieret, ignotum cordis sui affectum numquam ad effectum perduceret, utpote virgo timida, filia patris unica. Hinc patris Pagani vesaniam, hinc ne proderetur vigilum pervigilem metuebatur custodiam. Quæ virgineæ timiditatis oblita, novo vino inebriata, animum assumpsit virilem, omnimodi timeris expertem: et inter horrenda ferarum lustra, inter silvarum opaca omnimodis imperterrita, singulis noctibus Forestum ad matutinam synaxim perrexit. Ubi quam stricto, quam casto, quam saporo, quam ignoto amplexu Sponsum suum, in quem desiderant Angeli prospicere, sibi alligaverit; ubi quam pingue holocaustum sese Domino mactaverit; quam crebro ignitarum precum singultu supernæ patriæ suspiraverit; hujus secreti testis est, qui Spiritus sui jubare ipsam inflammavit: cujus ignito amore tota incanduit, qui cordis ejus et possessor et possessio extitit.

6 Cum autem hujusmodi furtum, Deo et Angelis acceptum, sibi usu continuo versum esset in habitum; ab uno vigilum capta est et retenta. Cui Virgo; Dimitte me, inquit, et cela secretum meum, quia magnis te dotabo muneribus pro hac vicissitudine. Ille tam prece quam pretio Virginis corruptus, ad tempus tacuit, nec viam Virginis impedivit. Sed cum crebro Virginem super hac temeraria voluntate argueret, et illa fixa in proposito suopermaneret; hoc regerrime ferens, adiit Regem patrem suum, eique filiæ suæ deprecavit secretum. Cui rex: Non impedias egressum ejus et regressum, sed occulte et sagaciter vestigia ejus sequere, quoad usque ad indaginem hujus rei valeas pervenire. Vigil vigilantius solito vigilans, occultas Virgini machinatur insidias; eamque post tergum usque ad Sainam fluvium sequens; sed sine navigio et pontis adminiculo transeuntem ulterius sequi non valens; revertitur ad Dominum suum, eique refert quam miraculose filia sua transierit fluvium. Dicitur abusive, non re, sed nomine solo Rex, furit; et nulla se ratione regens, Filia, inquit, mea magicis Christianorum artibus delusa, sprete deorum nostrorum cultura (pro dolor!) Christiana effecta est: quam, nisi ab hoc errore resipuerit, diversis multabo suppliciis. Ergo milites mei arma capite; circa marginem fluvii, per quem transire solet, insidias tendite; omnem illi regressum excludite, vivam captam mihi adducite, ut contemptum diis irrogatum in ipsa possim vindicare.

7 Absque mora milites Regi obsecundant, ad fluvium properant, reditumque Virginis expectant. Virgo sancta, cujus conversatio in cælis erat, dum solitam carpit viam, a militibus capitur, ut viva patri præsentetur. Qui, teneram Virgine quoad potuit reluctante, fortiores, toto virium suarum robore impetum in eam fecerunt; et brachio de corpore ejus extracto, mortuam in terra reliquerunt. Quod ne cuiquam videatur incredibile et absurdum, quia novum, quia hactenus inauditum, et ob hoc judicetur inter apocrypha numerandum, quod brachium de vivo corpore sit extractum; Si Deus mirabilis in Sanctis suis, in hoc mirabili facto cogitator, omnis dubitatio de medio aufertur. Ecce in S. Alena Virgine et Martyre Christi videmus manifeste impletum illud B. Gregorii, quo dicitur; Sancta Ecclesia in pace gignit lilia, in bello rosas. Siquidem S. Alena, Virgo et Martyr pretiosa, floriger fuit hortus spiritus Sancti, in quo pariter crescebant et candida lilia castitatis, et rosæ martyrii. De qua forte si ambigitur, si baptizata sit nec ne, frivola hæc videtur quæstio; quia revera tam ipsi quam reliquis Martyribus erat pro baptismo pretiosi sanguinis effusio.

8 Igitur B. Alena martyrio coronata, Angelus Domini,

EX M^o.
DIE LEBANO.

singulis noctibus Forestum adiens.

Christo adhæret:

b
Pater S. Alenæ Dynastæ gentilis

c

B

a Christiano quodam intuitus,

delata apud patrem ideo vatum,

jubetur comprehendi.

Missam celebrari videt,
d

idque contemptum narrat uxori et filia.

Hæc amore Christianæ fidei

Capta et reluctans moritur brachio revulsa.

A Domini, qui virginem semper comitabatur, tuebatur, et consolabatur vivam, (Angelis enim cognata semper est virginitas) non reliquit, sed mirificavit mortuam: brachium ejus sanguinolentum, de corpore extractum, Foresti posuit super altare: quod dum viveret cum summa mentis solennitate frequentavit. Presbyter supra memoratus ibi degens, et Dominus suus, percussus hac novitate miraculi; brachium quidem videntes, sed cujus fuerat penitus ignorantes, hæc inter se mutuo conjectabantur: Forte hoc est brachium Virginis Alenæ, a fera pessima devorata. Curramus ergo per concava vallium et per opaca silvarum, si præduce Christo possimus invenire corpus ejus pretiosum. Qui mox circumquaque discurrentes, corpus sanctæ martyris invenerunt, quod in capella quæ nunc in honore ejus dedicata est, honorifice sepelierunt.

ipsa ibidem
sepelitur in
capella, illi
dein dicata:

claret miracu-
lis:

B Mox quanti fuerit meriti apud Deum B. Alena, miracula, quæ ibi Dominus pro ejus meritis declaravit, viva voce clamare cœperunt: quia languidi quique optatam sospitatem, cæci visum, surdi auditum, paralytici gressum receperunt. Cujus sanctitatis fama cum longe lateque crebresceret; Dux quidam terræ illius, Omundus nomine, dives quidem pompa seculari, sed pauper quia cæcus et impotens sui, venit ad Lenoldum Regem Dominum suum, et dixit ad eum: Quia infirmi quique catervatim ad sepulcrum filiæ tuæ confluunt, ejusque meritis diu desideratam sanitatem recipiunt, una cum aliis illuc pergant; ut cæcitate depulsa anicum lumen videam. Cui Rex respondit: Etsi hactenus frivola reputaverim, quæ de filia mea fama valante, et (ut credo) mentiente, didici; si ipsa mediante, tu, qui cæcus es, lumen amissum recuperaveris; mox Æthiops, nigræ gentilitatis pelle deposita, lotus unda salutari super niveo dealabor; et quamdiu vixero, sanctæ filia meæ vestigia sequi studebo. Dux pollicitatione Regis exhilaratus, ad oratorium S. Alenæ properavit; et per meritum beatæ Virginis tam interiori quam exteriori cæcitate fugata, visum recepit, letoque Regem nuntio lætificavit.

Dux cæcus il-
luminatur,

pater et ma-
ter baptizati,

C sancte vivunt,

10 Rex tam celebri miraculo stupefactus, totus ad Deum conversus, novo sale salitus, sobriæ ebrietas vino debriatus, regalis culminis cervicositatem deposuit; spurca, surda et muta idola virili pede calcavit; humilis, devotus, lacrynis plenus, ad filia suæ sepulcrum veniens, seque mortis suæ reum publicæ confitens, et baptismi gratiam et peccatorum adeptus est veniam. Baptizata est etiam cum eo Hildegardis Regina uxor sua et Rex qui eatenus dictus est Lenoldus, Christianus factus, Haroldus vocatus est. Qui de virtute in virtutem ascendentes, posteriorum obliti sese in anteriora adeo extenderunt, tamque probate vixerunt, ut Deus per ipsos et in hac vita mira operatus sit, et adhuc operatur in Ecclesia de Dielbeka: quam Rex in honore B. Ambrosii construxerat, ubi beato fine tumulata jacent eorum corpora. Cui honor et gloria in secula seculorum. Amen.

Dielbeka se-
pulta.

ANNOTATA D. P.

a Gramayo in sua Bruxella et Miræo Regulus; Molano, Rex Regulus, Princeps. D istat autem Dielbekæ Foresto Alostum versus, bona una leuca; et fere sesqui leuca Bruxellis; nomen habens a rivulo Dila ibi exoriente, sicuti et Dilegem Ordinis Præmonstratensis Abbatia, eadem rivulo adsita prope Bruxellas.

b Quod idololatria Gentilium seculo Christi 7 adhuc viguerit hisce partibus, ex Vita S. Amandi et aliorum Sanctorum constat.

c Senna Hallas, Forestum, Bruxellas, et Vil vor diam perluit; infra Mechliniam Dila miscetur.

Junii T. IV

d Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad Vitam S. Amandi 6 Februarii memorat, S. Amandum inter Occidentales Brabantos sæpius prædicasse, potissimum in Comitatu Bruxellensi, ubi Alenam Martyrem; et in Nivellensi, Gertrudem cum matre discipulas habuit. Vitam S. Gertrudis dedimus 17 Martii.

e Ezat prope Dielbekam hodieum capella S. Ambrosii: notata in tabula chorographica districtus Bruxellensis.

D
EX MS. DIEL-
BEKANO

CAPUT II.

Diversa miracula.

Cum vocale sancti Spiritus organum dicat Gregorius; majus miraculum est prædicationis verbo atque orationis solatio peccatorem convertere, quam carne mortuum resuscitare; miracula, quæ per merita B. Alenæ Virginis mirabilis Deus mirabiliter operatur, et viva voce prædicamus, et scripto memorabili committimus: ut inter prædicandum per extrinsecus miraculum, intrinsecus peccator a morte animæ vivificetur, et ad honorem Dei in celebri memoria habeatur. Et cum beati Evangelistæ Lucas et Marcus Evangelium, quod scripserunt, non visu sed auditu didicerint; non hoc fastidium generet lectori, si audita tantum et non visa scribimus; etsi aliqua quia rara, nævo (quod absit) judicentur respersa mendacii; cum revera hoc non sit mentiri (hoc est contra mentem ire) ad ædificationem corporis Christi virtutes Sanctorum in lucem propalare [statuimus]: quia omne bonum ut scriptum est, in commune deductum, clarius elucescit.

Ex relatu
majorum
constat

12 Capella in qua B. Alena sepulta est, a Beato creditur Amando dedicata, et quia pro temporis antiquitate modernorum [non] elucubravimus memoria, utrum dedicata sit nec ne; quodam tempore a Nicolao piæ memoriæ Cameracensis Episcopus, disponebat eam una cum Ecclesia S. Dionysii Martyris dedicare: sed cum eum a B. Amando dedicatam didicit, non est ausus manum apponere; ne et sancto viro et sacramento, quod iterandum non est, injuriam videretur inferre. Prædicta autem capella in maxima antiquitate habebatur reverentia, eo quod ipsam nulla bestia impune tangere, aut in cœmeterio ejus posset pasca quærere. De corylo etiam, quæ crescit juxta capellam, nullus unquam nuce carpere præsumpsit. Juvenis autem quidam, forte per capellam transiens, Estue, inquit, hæc corylus illa, cujus nuce nullus audet tangere? Mox urgens equum calcaribus, nuce de corylo rapuit: sed redeuntem manifesta phrænesis invasit, equum suum mors inopinata prostravit; cujus vexationi parentes ejus medullitis compatientes, grata Deo holocausta precum obtulerunt: qui mox, mediante beata Virgine, pristinae sanitati restitutus est. Cujus temeraria præsumptio nobis est documento, ne spiritu inescati superbiæ, loca sancta præsumamus temerare.

antiquitas in
honore fuisse,
S. Alenæ
capellam,
u

cœmeterium,

F

corylum,

cujus nuce
diripiens
punitur
phrænesi,

et ope S.
Alenæ sana-
tur:

13 Femsa mulier quædam in Foresto, duplici paupertatis et infirmitatis scilicet onere pressa, eleemosynis Sanctimonialium diu sustentata, multis modernorum cognita, parvulum filium habuit: quem more infantili ludentem juxta rivulum, ibi jugiter fluentem, impetus aquæ rapuit; raptum nec resistere valentem suffocavit; suffocatum tam diu secum traxit, quoadusque per palum in aqua defixum retentus est, cujus mater materna gestans viscera, filii sui recordata ipsum quærens nec inveniens, more muliebri coepit furere, ac per marginem rivuli circumquaque discurrere, et quem super terram invenire non potuit, submersum in aqua materno affectu conjecturavit. Tandem filium ab hora prima

Puerulus
9 horis
submersus,

EX MS. DIELBKANO ad altare ejus resuscitatur.

A diei usque in horam nonam submersum, cum flebili ejulatu extraxit, extractum ante altare S. Alenæ posuit: quem Deus obtentu beatæ Virginis resuscitavit. Sanctimonialia, Deo et B. Mariæ devote servientes, et pageenses quique hoc audito miraculo, catervatim confluerunt, et Dominum in hymnis et canticis spiritualibus collaudarunt. Hoc miraculo admonemur, ut si a morte animæ resuscitari, si partem in prima resurrectione habere cupimus, post multa peccatorum naufragia poenitentiam (quæ teste Hieronymo secunda est tabula post naufragia) viriliter apprehendamus, ut æternæ damnationis voraginem evadamus.

S. Alena Sacerdoti apparet.

Sap. 1, 11

14 Alexander, Sacerdos diœcesanus in Foresto, S. Alenam singulariter honorare, et crebro Missas in capella sua celebrare solebat. Quadam die, finita Missa a capella exiens, et post modicum iterum rediens, S. Alenam in capella manifeste vidit, quod et populo publice prædicavit. Hanc visionem veram fuisse credimus; quia Sacerdos, qui Vicarius est Christi, sal terræ, columna Ecclesiæ, Angelus Domini exercituum, nullatenus debet mendacio assuescere os suum: quia scriptum est, Verba sapientis aut vera aut sacrilega; et, Os quod mentitur occidit animam. Hinc est illud Bernardi Clarevallensis Abbatis: Inter seculares nugæ, nugæ sunt; in ore Sacerdotis, blasphemix; talibus os aperire illicitum, assuescere sacrilegium est.

Ipsa adhuc viva

Presbyterum ægrum sanat,

ex baculo terræ infixo corylum producit.

b

15 Nocte quadam cum B. Alena Forestum ad Matutinas more solito veniens, et ostio clauso nec capellam intrare, nec divinum Officium posset audire (Presbyter enim magna detinebatur infirmitate) extra capellam humi resedit, et tibiis et pedibus suis spinis et vepribus, quia per aquas transierat, vehementer exulceratis, plurimum doluit, quod tam grave iter incassum arripuerit. Forte famulus Sacerdotis eo transiens, Virginem sanctam ipsam interrogantem, quis esset audivit; sed intempesta nocte ipsam non valens videre, vehementer obstupuit, quia phantasma esse credidit. Cui Virgo: Non terrearis, inquit, quia non phantasma, sed creatura Dei sum: synaxim matutinam anticipavi, prestolans adventum Presbyter. Cui famulus respondit: Non te cassa fatiges expectatione Presbyter vix convalescet, tanta gravatur infirmitate B. Alena respondit: Vade, et dic ei, ut surgat, et divinum Officium peragat: quia Deus qui huc me duxit volens illi sanitatem restituere, potens est. Reversus famulus interrogatusque qua de causa citius redierit, quod audivit Domino sno continuo intinavit. Mox prædictus Presbyter de lecto surrexit, et incolumis factus Matutinas more solito decantavit. S. Alena dolens nullum omnino umbraculum, suæ quo repausare posset, capellæ esse contiguum; baculum comitem sui itineris in terram defixit, capellam intravit, et divinis laulibus expletis regressa, baculum germinasse, foliaque produxisse invenit: qui in corylum, quæ adhuc b durat, et cui a vicinis magna exhibetur reverentia, excrevit.

ANNOTATA. G. H.

a Nicolaus, ex nobili Chievrensium prosapia, a S. Bernardo epist. 124 ad Innocentium Papam, ob vitæ innocentiam plurimum commendatur. Præfuit anno 1140, et vivere desuit anno 1167.

b Nos ibidem nuces inde accepimus; et rogati, rosarium inde confectum, misimus in ulteriorem Galliam: sæpius etiam ipsam corylum, multiplicatis a radice ramis densam, vidimus: quod factum aliqui putant ex deciduis ipso loco nucibus, et succrescentibus identidem surculis; itaque semper eundem videri fruticem, licet veteres paulatim emortui dispereant: ne autem rapinæ

cujusque transeuntis sacræ nuces pateant, tota arbor D maceria sepitur.

CAPUT III.

Elevatio Corporis. Varia miracula.

Nunc ad ædificationem tam præsentium quam futurorum, qualiter beata Virgo et Martyr Alena cuidam convicaneo nostro, nomine Petro, quantum ad exteriorem hominem spectat innocenti et simplici viro, nocturna visione revelata sit, scribendi vertamus articulum; et multimoda quæ apud nos nuperime declarata sunt miracula, sub brevi eloquio transcurramus. Parochiani Forestensis ecclesiæ, prædicto Petro et cuidam alii tutelam ecclesiæ suæ commiserunt, ut eleemosynas et oblationes fidelium fideliter colligerent; et quæ ad ornatum pertinerent ecclesiæ, solerti sagacitate providerent. Qui cum tam pio et salubri operi salubriter insisterent, quidam Deo odibiles dicto Petro, quod res ecclesiæ in proprios usus redigeret, canino dente detraxerunt: quorum invidiam dictus Petrus ægerrime tulit, et ab incepto opere se ex toto alienavit. Quem socius suus arguit inobedienciæ, utpote qui oneri tanto non posset solus sufficere. Cui nolenti respiscere quadam nocte quidam apparuit, et dixit ei: Nisi cito officium tuum resumpseris, et B. Alenam, quæ multum neglecta est, solito more honoraveris, flagello divino percussus, amittes quod in terra carissimum habes. Ille propria obstinatus voluntate, visionem hanc pro parvo reputans, dimissum noluit resumere officium. Mox duo filii sui languore correpti, mortui sunt; et juxta tenorem prælibatæ visionis flagellatus est in carissimis suis.

17 Cui pro filiis jam mortuis exacerbato, qui prius apparuerat, secundo apparuit; et comminatus est ei, ut si non mox respisceret, gravior quam in filios passus esset, vindicta procederet. Qui aliquamdiu nequaquam ad eor rediens, officium suum non resumpsit: quia ipsum ultro se ingerere multum puduit. Cui graviter languenti, tertio comminatio repetita est. Tunc vexatio, ut ait Propheta, dedit intellectum auditui, et reversus ab percussente se, Amelricum Sacerdotem consuluit, cui seriem visionis per flagella exhibitæ manifestavit. Cui Sacerdos: Si prudenti usus fuisses consilio, non tam obstinate divino repugnasses flagello. Nunc autem subditus esto Deo, quem amare, vivere; cui servire, regnare est; et crebro ante feretrum B. Alenæ genua flecte, Deo supplica, ut si revelatio de ossibus B. Alenæ tibi manifestata ex ipso fuerit, ipsam ad optatum perducatur effectum; si vero phantastica, tam grave flagellum clementer amoveat a te. Et quia verba Sacerdotis medicinalia sunt, ex re nomen habens Petrus, hoc est firmus, firmamentis constantia roboratus, officium quod dimisit propter linguas detrahentium, devotus recepit; et ecclesiæ S. Dionysii ac B. Alenæ tanto ferventius servire cœpit, quanto celerius se sanitatem adeptum cognovit.

18 Quadam autem die prædictus Petrus solus in ecclesia remansit, ostia super se clausit, ante feretrum beatæ Virginis se cum magna humilitate prostravit. Mox feretrum cum magno impetu crepitum dedit: quo perterritus extra ecclesiam fugit. Indignans autem se tantæ esse timiditatis, quia degeneres animos timor arguit, reversus ante feretrum procubuit; quod secundo terribiliore sonitum dedit, ipsumque fugam inire compulit. Qui novam resumens audaciam reversus est, et crepitus adeo magnus de feretro tertio insonuit, quod clavus ferreus in feretro fixus, ante pedes ejus exiliit, et vinculum ferreum quo ligatum fuerat diruptum est.

Tutelam ecclesiæ S. Alenæ dimittens

et frustra monitus visione, E

punitur obitu 2 filiorum:

post 2 et 3 visionem

Is. 28, 19

F consilio Sacerdotis

eamdem resumit.

Coram illo sonitus ex feretro factus tertio,

ejectus clavus, ruptum vinculum,

A 19 Stupefactus cum magno impetu exivit: cu Gerardus custos ecclesiæ, ut haberet hujus secreti conscius, non fortuito, ut reor, sed divino nutu occurrit; ad quem ille: Quæ est causa cursus tui et terroris tanti? Ille autem audita et visa verecunde et caute dissimulavit. Cumque multa vicissim confabularentur, inter loquendum Petrus dixit ad Gerardum: Qui secreta celare non potest, similis est vasi pleno rimarum, quod undique effluit. Sponde ergo mihi quod nolis esse vas futile, et manifestabo tibi secretum nuperrime parvitati meæ a Deo revelatum. Cui ille si dictis facta compensaveris, fidelissimus ero coadjutor et a secretis. Qui ut devote ante feretrum procubuerunt, mox cum magno strepitu paulatim vineula cum clavis dirupta sunt, ostiolum feretri ultro apertum est; et pannus linteus integer et candidus, in quo Reliquiæ involutæ sunt, manifeste visus est. Quidam autem parochianorum, quibus hoc secretum Petrus secrete revelaverat, timentes, si hæc publicata forent, quod a Sanctimonialibus aviditate sancta sacrum Virginis corpus raperent, feretrum in crypta S. Dionysii absconderunt.

feretrum ultro apertum:

a

B 20 Tandem communi consilio Dominus b Godescalcus, Abbas Affligemiensis c, Forestum advenit; et determinato die, quarta videlicet feria Pentecostes d anno Incarnati Verbi millesimo centesimo nonagesimo tertio, ossa B. Alenæ Virginis ab eo elevata, et populo ostensa sunt: aqua, intinctis sanctis ossibus benedicta, ægris propinata est; ac inter bibendam plerique optatam sanitatem adepti sunt.

sacra ossa elevantur an. 1193

e f

cæca illuminatur:

21 Nam cæca mulier, nomine e... eleesyna f Ducissæ, cum de aqua bibisset, et ex ea oculos suos perunxisset; mox per gratiam Dei visus ei adeo melioratus est, ut quæ eatenus nec videre nec ququam ire potuit, nunc ad ecclesiam sine duce pergat, et quæ agenda sunt, admodum lucide discernat. Verum qua nulla ossa extra feretrum Abbas dimiserat, quæ infirmis illuc confluentibus possent monstrari; Abbas iterato Forestam rediit, populo sanctas Reliquias ostendit, ut et hunc diem de cetero singulis annis Dominicam videlicet ante Nativitatem sancti Joannis Baptiste solemniter celebrent, auctoritate sua præcepit.

festum ejus Dominica ante Nativitatem S. Joannis Bap. instituitur.

g

curantur diutina infirmitas

22 Isaac de h Aa, famulus Domini Walteri de Aa, gravi et diutina laborans infirmitate, ad S. Alenæ Capellam devote venit, et lætus pristinam sanitatem recepit. Gerardus quoque de i Sommerenghem, cum tibiam haberet adeo inflatam, et multis foraminibus plenam, ut in ecclesia jacens, omnes et fœtore nimio et flebili ejulatu vexaret; rogantibus infirmis, ut fœtoris causa et clamoris poneretur extra ecclesiam; sanus factus, reliquis infirmis sedulum impendit obsequium. Mulier quædam de Laerbeka nimis turgidum habens uterum, tota ulceribus plena, perfectæ sanitati redonata est, cum qua et viginti tres infirmi a variis languoribus sanati sunt.

tibia inflata et fœtida.

uterus inflatus,

morbi aliorum 23.

epilepsia trium,

23 Quædam etiam mulier de Saventinis epileptico morbo tota exhausta, sæpissime in ignem recidit. Quæ Forestum veniens, et morbi sui gravitatem, et brachium suum igne graviter exustum omnibus ostendit. Quæ tam firmæ restituta est sospitati, ut de cetero morbi illius nullum omnino motum senserit, quæ in memoriale liberationis suæ signum, annuo censu capitis sui, quamdiu vixit, unum denarium S. Alenæ se daturam promisit.

sanantur mulieres post comam capitis abscessam:

24 Duæ quoque juvenulæ, quas epilepsia adeo gravabat, ut alteram quotidie, alteram tribus vicibus in hebdomada vexaret; cum fama miraculorum B. Alenæ se longe lateque extenderet, ad oratorium ejus cum magna devotione venerunt; et coram Deo sese humiliantes, coram capitis sui, quam eatenus

ad ornatum et decorem habuerant, in qua mulieres D singulariter gloriantur, coram omnibus abseiderunt, et eam ante altare beatæ Virginis suspenderunt: et quia omnis qui se humiliat exaltabitur, post tantam humilitatem illas Deus respexit, easque a morbo suo penitus liberavit. Mulier quædam de Peda, longo tempore cæca, ignita oratione ad Deum fusa, se visum recepisse omnibus propalavit, et quod altare beatæ Virginis, et quosque circumstantes clare videret, edixit.

sublatus ignis sacer quinque diversorum,

25 Juvenis quidam de Vilfordia, admodum decorus aspectu, cum utroque arderet pede, et recuperandæ sanitatis gratia ad S. Alenæ oratorium properaret, inter eundem liberatus est. Quidam de Vlesenbeka, illuc super plaustrum advectus, cum aliquantisper in ecclesia sanctæ Alenæ obdormisset, sanitati præstinæ redditus per se ad propria remeavit. Goswinus de Vlesenbeka, cui utraque manus ardebat, et qui jam duos digitos unius manus amiserat; Gerardus de Bigardis, cujus pes igne succensus est; Boydinus de Opwyck, cujus dimidius pes igne combustus est et tres digiti de altero pede (qui cum apud Wincsele diu jacuisset in casum, Sacerdos Ecclesiæ, consuluit ut Forestum iret, et suffragium B. Alenæ peteret) hi tres in virtute Trinitatis Deificæ sanati sunt mediante B. Alena Virgine.

E

26 Imnia turgidum nimis habens ventrem, cui a Sacerdote de Cortenberge, nocturna visione consultum est, ut sanitatis gratia ad B. Alenam festinaret, sub oculis omnium citissime curata est. Escelinus de Lembeka cum cæcus esset visum recepit, quod vicinorum suorum fidelium virorum testimonio roboramus. Juvenula quædam in k Adengem, cum unum oculorum amisisset et in altero adeo infirmaretur septem annis, ut vix in eundo viam posset obtinere; utriusque oculi sanitatem adeptam, cum magna lætitia domum reversa est. Walterus de Meldert, cujus pes graviter ardebat, in momento curatus est.

ventris tumor,

cæcitas duorum, k

ignis sacer.

ANNOTATA G. H.

a Sanctimonialibus *ibidem* ex reformatione Cluniacensi vixisse ab anno 1105, eisque primam Abbatisam datam Petronillam Castellani Gaudensis filiam, scribit Gramayus in sua Bruxella. Hinc vero intelligitur propriam illas habuisse ecclesiam, uti etiam nunc habent, vicinam capellæ S. Alenæ, quæ copella est in ecclesia S. Dionysii juxta viam Brurellensem, passibus paucis ab ecclesia monasterii, et hujus septis adherens.

F

b Godescalcus, creditur idem, cui Eugenius 3 Papo anno 1148 confirmavit possessiones; qui post abdicatam Prælaturam iterum eam resumpsit circa an. 1193, Consule Sanderum in hujus monasterii descriptione, et Continuationem chronici Affligemiensis tom. x spicilegii Acherani; ubi pag. 614 ita legitur: S. Alena Forensis (corrige Alena Forestensis) miraculis hoc tempore mundo innotuit: unde Episcopo Cameracensi mandante, Godescalcus noster Reliquias exemptas extulit, et populo colendas exhibuit. Onus etiam pastorale, Patrum secutus exemplum, deposuit; verum iterum, Monachis rogantibus, suscipere debuit. Saussayus in suo Martyrologio Gallicano meminit ejusdem Translationis ad hunc diem.

c Fuit monasterium subjectum Abbatibus Affligemiensibus. At Guido Episcopus Cameracensis, bina per annum visitatione Abbati relicto, correctionem sibi servavit: ita Gramayus.

d Anno 1193 Pascha 28 Martii, Præterea celebratum est 16 Maji; adeoque hæc acta 19 ejusdem.

e Nomen originali seu potius antiquo egrapho defuisse

A fuisse probant hinc factæ versiones, hic similiter deficientes.

f Ducissa scilicet Brobantix, Machtildis uxor Henrici, qui inter Principes sui nominis quartus, inter Duces primus, præfuit 49 annis, a 1186 ad 1235.

g Ea Dominica anno prædicto, habente litteram Dominalem C, incidit in 20 Junii, fuitque v post Pentecosten.

h Dominorum de Aa nobilis et vetusta inter Brabantinos familia fuit.

i Vulgo Somerghem et sic nominantur hodiernæ adhuc notitiæ loca, unde peregrini vel agrî advenrunt, pleraque circa Forestum et Bruzellas vel paulo ulterius sita, in vicinorum civitatum districtu; quorum ocorum distantiam a Foresto et situm sigillatim notare, non videtur operæ pretium esse.

k In Gallica versione, Enghien; in Belgica, Edingen.

CAPUT IV.

Alia Miracula. Item blasphemi puniti.

B Masculus et femina, in ætate puerilî caduco morbo diu vexati, venerunt ad S. Alenam. Masculus, præ nimia morbi angustia, linguam suam sibi propriis dentibus amputaverat, quæ quasi per tenuissimum filum in ore suo cunctis videntibus pendeat, unde nec loqui nec comedere poterat. Mox per gratiam Dei lingua ejus, ut prius consolidata est, loqui cœpit et comedere, et per medium linguæ suæ quasi quoddam rubeum filum postmodum apparebat. Puella autem, jacens ante altare sanctæ Mariæ, epileptice morbo correpta est: quam Petrus, curam oblationis gerens, Reliquiis B. Alenæ consignavit, eique ut beatam obnixè Alenam invocaret consuluit; mox ad integrum sanata, nullum infestantis morbi in se motum ulterius sensit.

28 Juvenis quidam de Bruxella, in alteram tibiaram suarum, quæ brevior erat reliqua, multum infirmabatur; unde baculo sustentatus graviter claudicabat: qui ut ad medicinalem beatæ Virginis opem venit, baculo ibi dimisso, neutro pede claudicavit. Juvencula quædam cæca, cum rovisset Deo se ad oratorium B. Alenæ ituram, mox priusquam votum exsolvisset, visum recepit. Clericus quidam, denarium de oblationibus fidelium furtive surripuit: sed non impune, quia pro hoc graviter vexatus, et denarium reportavit S. Alenæ, et suum peccatum confessus est secreta.

29 Eggericus de Rekem Miles nominatissimus, Forestum nuntium suum misit, obnixius rogans, ut Reliquiæ S. Alenæ sibi mitterentur: quia sperabat earum attactu sanitatem adipisci. Quas ut attigit, cui collum adeo intumerat et facies, ut vix qui essent oculi et nasus discerni posset; quasi miraculose de mortis faucibus ereptus, de lecto surrexit, moxque tumor ille paulatim recessit. Qui marcem, quam super terram quamdam habebat, in vadimonio S. Alenæ obtulit: ut si quisquam filiorum suorum terram voluerit habere, marcem exsolvat S. Alenæ: qui postea veniens Forestum hoc coram Conventu renovavit.

30 Henricus de Poperode, vir militia armis strenuus, famulum habuit, Giselbertum nomine, qui longa brachii sui vexatus infirmitate, ut nec ipsum elevare posset; audita fama S. Alenæ, Forestum perrexit: et cum capellæ sanctæ Virginis appropinquaret, vinculum quo portabat brachium ad collum suum ligatum objecit, et brachium paulatim virtutem pristinam resumpsit, quod omni populo lætissime publicavit. Quotus fuerit numerus infirmorum, qui a febribus per merita beatæ Virginis libe-

rati sunt, non de facile potest sciri: quorum nonnulli, dum essent in via, quidam dum ante altare beatæ Virginis obdormissent, alii dum ex aqua benedicta tantum bibissent, efficacem consecuti sunt medicinam.

21 Rusticus quidam et duo filii sui, cum apud Ramsdone agrum suum colerent, ventus pestifer afflavit eos: cujus afflatu omnis virtus eorum infirmata est, diutinoque languore funditus exhausta. Unus autem filiorum audiens quot et quanta miracula Foresti ob honorem beatæ Virginis Alenæ declararentur; cum multo labore baculo sustentatus, vix illuc pervenit; desideratam nactus sospitatem, baculum sanctæ Virgini obtulit, et sine baculo domum rediit. Juvenis quidam de Woeluwe, cujus oculus liguo percussus lumen amiserat, postquam Forestum venit, et oblationem suam beatæ Virgini devotus obtulit, orbatus visu oculus visum recepit. Quidam de Bruxella, cum oculo graviter dolenti aquam benedictam, in qua ossa B. Alenæ intincta fuerant infudisset, continuo dolor omnis aufugit. Quædam etiam puella de Berthem, cum ex aqua benedicta a vicinis suis allata bibisset, sana facta est: veniensque Forestum, quæm citam opem adeptam sit, omnibus publicavit. Duæ mulieres, quarum altera de Scarenbeke, altera de Teneramunda erat, surdæ fuerunt: quibus per merita B. Alenæ, is de quo canitur, Bene omnia fecit, et surdos fecit audire et mutos loqui; surditate fugata auditum reddidit.

32 Novem autem infirmi, quodam in Sabbatho, curati sunt homines, decima mulier cæca aliquantulum meliorata fuit. Puer quidam, a patre suo et matre, super carrucam de Lenthout deductus Forestum, a dolore pedum, quo in tantum cruciabatur ut incedere non valeret, liberatus est, beata Virgine pro eo intercedente. Mulier quædam de Bruxella, tam impatienti dolore capitis vexabatur, ut sibi videretur totum caput suum clavis ferreis transfixum; atque tanto ejulatu clamabat, ut Sacerdos vix posset Missam celebrare, quæ postquam sanitatem adeptam est, comam capitis sui abscidit, quam in memoriale liberationis suæ signum, ante altare suspendit. Quædam mulier de Percke, cujus manus adeo contractæ erant, ut eis nec cibum capere posset, sed per biennium manibus aliorum pascebatur; se ad S. Alenam vovit ituram, et inter eundem nacta est sanitatem manuum suarum.

33 Juvenis quidam de Alosto, tanta erat oppresus infirmitate, ut oleo sancto inunctus morte esset vicinus. Parentes autem sui circumstantes, ipsum quasi mortuum plangebant: cui consultum est, ut S. Alenæ iter suum voveret, sic enim optatam sanitatem reciperet. Iter ergo vovit, et reddidit, et sospitatem recepit. Mulier quædam cujus manus gravi morbo contractæ erant, qui vulgo kramp * vocatur, modo inestimabili curata, ut ad capellam S. Alenæ venit, manuum suarum sanitatem pristinam recepit, et Sanctimoniales ad Dei laudes invitavit. Quædam mulier de Bruxella, cum vicini sui miracula S. Alenæ prædicarent, blasphemare cœpit beatam Virginem, quod omnino falsa essent quæ de ipsa dicebantur. Sed hæc blasphemiam non remansit impunita, quia mox febricitare graviter cœpit, ut de lecto surgere non posset. Quæ facti sui penitens, Forestum venit: et post peccati confessionem, pristinam meruit sanitatem.

34 Filius Goswini Militis cujusdam de Bigardis, cujus facies adeo intumerat, ut qui esset nasus quique oculi vix posset discerni; ut sanctis ossibus B. Alenæ consignatus est, mox ille tumor evanuit, et puer incolumis surrexit. Quot ab inflatione turgida per merita Beatæ Alenæ Virginis, et Martyris

D plurimi liberati a febribus.

aliis diutino languore:

oculo visus redditus,

dolor sublatus:

curantur 2 surdæ,

E

10 xvi,

dolor pedum,

et capitis,

manus contractæ,

F

moribundus,

manus contractæ,

*. I. Spasmus

blasphemia in S. Alenam, f. bri punita, sanatur:

tolluntur tumor faciei

liberat i

*et inflationes
variorum,*

*alia blasphemae
punita;*

*blasphemus
febris multatus,*

*penitens
sanatur;*

*curantur
manus
contractæ,*

*gravis
infirmitas,*

dolor oculorum

A liberati sunt, vix certo numero possunt comprehendi. Mulier quædam apud Sempse dixit Agnetæ filiæ suæ, Affer nobis de aqua S. Alenæ a vicinis nostris de Foresto allata. Cui illa: Quæ dicuntur frivola sunt, ideo nulla prorsus est eis fides adhibenda. Mox os loquens blasphemias ad aures retortum est, sed postquam ad cor rediit, os ad priorem locum rediit. Frater quidam de Affigemii cœnobio, qui diu ad eleemosynam servivit, nomine Reynboldus, longo tempore surdus factus est: qui ut odoriferam S. Alenæ famam audivit, se ad oratorium ejus iturum promisit, et mox surditate fugata auditum recepit. Forestum ergo veniens, ad laudem Dei et beatæ Virginis, quam citam et efficacem sit adeptus medicinam, Godescalco Priori Forestensi et circumstantibus cum summa lætitia narravit, et novam illis gaudiorum materiam dedit.

B 35 Conversus quidam de Ordine Præmonstratensi, Egbertus nomine, nepos Egberti Abbatis Grimbergensis, auditis miraculis quæ Dominus operabatur pro meritis B. Alenæ virginis, omnino incredulus extitit, et in beatam Virginem maledicta congressit. Mox gravi febre correptus, et in inguine percussus, graviter languere cœpit. Qui conversus ad cor, tacitam fudit ad B. Alenam orationem: O B. Alena Virgo, si vera sunt quæ de te dicuntur, mei peccatoris miserere: quæ in te peccavi clementer ignosce, et amissam sanitatem restitue: siquidem nacta sanitate ad oratorium tuum pergam, singulari laude tibi semper assurgam, novam de te faciam recantatoriam psalmodiam; ut sicut de te dixi turpia, sic de cetero mihi tua dulcescat memoria. Cum ergo hæc et his similia beatæ Virgini promitteret, statim omnis dolor an fugit, sanus et hilaris Forestum adiit, et quam cito ipsum divina clementia respexit, Priori Forestensi Godescalco cum magna lætitia referebat.

C 36 Puer quidam de Meldert, cæjus manus adeo contractæ erant, ut eas nullatenus aperire posset, Forestum venit: ubi, coram multa populi frequentia graviter et diu cruciatus, ultro manus suas aperuit, et ad laudem Dei omnes invitavit. Nicolaus Miles quidam de Halle, sanitati sperans restitui, in vehicula Forestum adductus; cum paulisper ante altare beatæ Virginis repausasset, sanus surrexit, et causa humilitatis domum rediit. Lambertus Miles de Bodeghem tanto dolore vexabatur, ut nihil omnino videre posset: qui ut reduxit ad memoriam beatam Virginem Alenam, tacitum Deo fecit votum, ut si ipsa mediante sanitatem oculorum reciperet, singularem sibi singulis annis honorem præberet: mox omni dolore fugato pristinam oculorum recepit claritatem. Concito ergo gradu Forestum properavit et hoc signo Sanctimonialia exhibaravit.

APPENDIX D. P.

Ex editionibus Belgica et Gallica, et quibusdam MSS.

Domicella quædam, Foresti agens, in morbum incidit, facta paralytica tota: quæ spem recuperandæ sanitatis, alias desperatæ, tandem collocans in S. Alenam; vovit, si beneficii compos fieret, Forestum accedere, cum comitatu quam plurimum, eo suis precibus invitandorum; ibique offerre mensuram frumenti, corporis sui ponderi parem: quod paulo post sanata fecit. Notus est omnibus Dominus Joannes Weyte, Capellanus S. Alenæ: hic quadam vice festinus venit, ad Missam in altari Sanctæ dicendam. Ingressus autem templum, altare majus in choro præparatum invenit; et cum valde festinaret, ad ipsum sese cœpit induere sacrificialibus indumentis, moxque instar Zachariæ obmutuit. Mi-

D rabantur circumstantes, et unus ex famulis Abbatis. Sæ accedens, interrogavit, quare non inciperet legere. Ipse vero manibus et capite innuit, ut ad altare S. Alenæ duceretur; ubi mox loquelam recipiens Sacrum fecit; exindeque proposuit animo, nunquam post id alibi sacrificare; quod etiam, observavit. Anno mccccxciv puer quidam fere decennis, extra spem vitæ decubuerat triduum, cum cereo in manu tamquam jam moriturus: tandem afflicta mater S. Alenæ patrocinium invocavit, vovens quod ipsam visitaret: et intra paucos dies convaleuit puer, mater autem Deo et Sanctæ gratias agens, votum adimplevit.

E 38 Anno mdcii, die ultima maji, comparuerunt coram me Petro Wink, Presbytero et Decano rurali atque Notario Bruxellis; itemque D. Joanne Ghielmans, Parocho Ukelensi; et Philippo de Vleesch-houder, Majore Forestensi, tamquam testibus, Rev. Domina Maria de Linde, alias Berelle Toparcha in Droghenbosch, vidua quondam D. Joannis Baptistæ du Bois, Equitis et Gubernatoris Werthensis, circiter quinquagenaria; et filia ejus D. Carlotta de Bois, uxor D. Francisci de Padilia, Equitis S. Jacobi, annorum novemdecim; attestantes, quod D. Eugenia de Padilia, ipsius Carlottæ filia trimula, x Februarii præteriti, cum biennio sic laborarit oculis, ut diem iis sustinere non posset; idque propter humorem quemdam ex illis stillantem, adeo acrem, ut genas exederet et veluti cortice quodam obduceret; imo aliquando per dnos et amplius menses ipsos oculos omnino teneret clausos, ne quidquam per eos videre omnino puella posset. Post varios autem medicos frustra consultos, diversaque adhibita medicamenta, votivas etiam peregrinationes susceptas, tam Dielbekam ad S. Pharahildem, quam Hallam ad Deiparam; tandem delata fuerit præterita Quadragesima Forestum ad S. Alenam, quando oculos habuerat toto bimestri clausos; contactu maxillæ et brachii, ejus quæ ibi requiescit Sanctæ, sic adjuncta est, ut postero mane, vel saltem secundo abinde die, videre cœperit oculosque aperire; ac denique paulatim recuperavit integram oculorum sanitatem, absque ullo impedimento, prout nobis dicto die et anno, ipsa puella visa apparuit. Insuper declaraverunt prænominati comparentes, ipsam oculorum sanationem miraculosam a se reputari, ideoque se Forestum rediisse ad reddendas Deo et Sanctæ gratias, coram me Notario et testibus præfatis: ipsæ autem Dominæ ambæ propria manu protocollum hujus instrumenti subsignarunt. Quod attestor infrascriptus Petrus Wink Pastor S. Catharinæ et Notarius. *Hactenus excusa: quod sequitur est ex MS.*

F 39 Ego infrascripta Maria van Boulers, Virgo devota, nata et habitans Bruxellis, ut certam veritatem affirmo, quod anno mdcxxii, cum essem annorum xxviii, passa sim ingentes mamillarum cruciatus ex gravi quodam in gutture symptomate: quod cum multis annis tulissem, non sine grandi subitæ mortis periculo, crepuit illud tandem, et tota illa purulenta congeries ad mamillas defluxit, sic ut enormiter intumescerent. Id malum cum indies augeter, consului Doctorem medicum, Haerlem nomine; qui purgationem præscripsit nonnullaque emplastra, quibus noxius humor consumeretur; sed frustra, quin imo usque adeo intumuerunt ubera, ut horrore esset videre venas, desuper velut in arcu tensas, et squarris ingentibus ac durissimis plena sentirentur, cum pari incremento doloris, tantum non letalis. Ita cum quatuor aut quinque annis laborassem; nec in humanis spem medelæ consequendæ ullam amplius haberem; decrevi obtemperare consilio R. P. Eesbeek p. m. ex Societate Jesu mei

*EX VARIIS
an. 1494
puer moribundus
convalescit.*

*1602 infantula
fere cæca,*

*E
attactu
Reliquiarum
illuminatur.*

F

*Circa 627
dolor ingens
mamillarum,*

*Curatur
paralytica,*

*Sacellanus
Sanctæ, ad
altare altare
factus,
obmutescit*

A mei tunc Confessarii, qui suadebat, ut confugerem ad Sanctam Virginem Martyremque Alenam, cujus Reliquiæ quiescunt Foresti, apud reverendas Religiosas Ordinis S. Benedicti. Eas ergo cum fiducia visitatum ivi; vovi insuper quod, si per eam sacritas mihi daretur, Vigiliam festi ejus jejuna agerem, festum ipsum Confessione et Communionem celebrarem, et quatuordecim Forestum gratias actura redirem. Hoc voto nuncupato, sacrum S. Alenæ brachium potulit Rev. D. Helena vander Noot, et eo ubera mea signavit; itaque domum regressa, quotidie minus dolores sensi: ita ut decimo quarto post die Forestum repetierim, Deo et Sanctæ ejus gratias agens pro integra valetudine recuperata. Quod totum juramento confirmavi, coram Notario Thoma Molinæo, et testibus Ægalio Molinæo atque Silvestro Waricq, ad id rogatis; ac propria manu signavi, Bruxellis hoc die xxiv Maji mdcclm. *Cui instrumento alter ejusdem Virginis Confessarius Robertus Fremault, die xxviii Maji, sic subscripsit ibidem Bruxellis, Hæc Maria Boulers, mihi a vitæ morumque probitate notissima, digna est cui in hac attestazione fides ab omnibus habeatur.*

B 40 Venio ad actum inspectionis auctoritate Episcopi Cameracensis sic factæ: Anno Domini Incarnationis millesimo quingentesimo vigesimo tertio, stylo Gallicano, (nostro 4) die tertia Januarii de mandato Reverendissimi in Christo Patris et Domini de Roberti de Croy Episcopi Cameracensis, aperta fuit et visitata præsens hæc capsula seu feretrum, quod Beatæ Helenæ nuncupabatur, per Reverendum in Christo Patrem Dominum Adrianum Episcopum Rossensem, in Pontificalibus ejusdem Reverendissimi Episcopi Cameracensis Vicarium, ac Venerandos Dominos Zibertum van Onssem, Præpositum monasterii S. Jacobi de Frigidomonte in Bruxella, et Roverum Stoops Officialem Curie Cameracensis in eodem oppido; præsentibus ibidem, Domina Margareta de Syckercke, hujus monasterii Abbatissa, cum toto suo Conventu, Confessore, Præposito, Sacerdotibus, servitoribus, et multis honestis personis hujus Monasterii, et Villagii Forestensis. Et inventum fuit in eo feretro integrum corpus, quod tunc et antea a memoria hominum tentum et habitum fuit pro corpore B. Helenæ Virginis et Martyris demptis mandibula et osse majore unius brachii, quæ extra capsam in thecis argenteis deauratis penes Sanctimonialia præsentis ecclesiæ servabantur; atque uno spondili seu forcipio consimili brachii, quod ubi remanserit tunc ignorabatur; et iterato per eosdem repositum in quatuor ferdellis, in præsentem capsam altera die. In cujus rei Testimonium, Nos Adrianus Episcopus præfatus præsentem, nostro consueto manuali signo munivimus. *Sic subscriptum erat Ita est Adr. Rossensis. Est Rossus, vel potius fuit, civitas Episcopalis in Cilicia; cujus titulus Adrianus isti datus fuit, secundum usum Romanæ Curie, ordinationem Episcopalem ad usus varios occurrentes, nemini nunc conferendi, absque titulo alicujus Episcopatus, silem in partibus infidelium, olim positi.*

C 41 A tergo sic scriptum erat. Die vigesima quinta Septembris Anno millesimo sexcentesimo, Rev. Dominus Petrus Vinck Presbyter Sacræ Theologiæ Licentiatus, Christianitatis Bruxellensis Decanus, ex Commissionem Illustriss. et Reverendiss. Domini Matthiæ Hovii Archiepiscopi Mechliniensis hanc capsulam seu feretrum aperuit, et Reliquias sanctæ Helenæ in ea reconditas visitavit; invenitque easdem, uti in albo harum litterarum habetur, quas in idem feretrum reposuit, demptis tribus vel quatuor ossibus parvis, racettæ et membrorum, quas Reverendissima Domina Adriana du Petit-Cambray, Abbatissa monasterii Forestensis dono permisit Comitissis de Berlaymont et Arenberge, tunc ibidem

præsentibus, *Signatum P. van Asbroeck Not. Paulo inferius adhuc scriptum erat, Denuo die xxii Junii Anno millesimo sexcentesimo primo, dictus Dominus Decanus, ex commissione qua supra, hanc capsam aperuit: et sacras Reliquias in ea inclusas, et quatuor sarcinis ex bysso rubra involutas extraxit; ac eadem capsam in inferiori sua parte resecta et reparata, in eandem dictas sarcinas reposuit; relicta apud dictam Dominam Abbatissam parte ossis manus vel digiti, et uno dente apud dictum Dominum Decanum remanente. Actum in Conventu Forestensi, præsentibus dicta Domina Abbatissa, toto Conventu, Pastore seu Confessore, ac Sacellanis et me. Signatum P. van Asbroeck. Paulo inferius erat, Collata et auscultata est præsens Copia cum suis originalibus litteris, in percameto descriptis, et capsulæ seu feretro Reliquiarum Sanctæ Helenæ Virginis et Martyris inclusit, ac inventa concordare per me Philippum van Asbroeck Notarium publicum, quod attestor signo meo hic posito. Signatum, P. van Asbroeck Not.*

D 42 Prius quam posterior inspectio fieret, novum tum Mechliniensis Archiepiscopus, in cujus institutione Forestense monasterium Cameracensi jurisdictioni subtractum erat, de præmissis edoctus hujusmodi approbationem, velut jam loci Ordinarius addidit ut sequitur. Matthias, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, omnibus has visuris salutem in Domino. Cum debita ac diligentem prævia informatione legitime nobis constet, anno Domini Incarnationis millesimo quingentesimo tertio, stylo Gallicano, die tertia Januarii, de mandato Reverendiss. in Christo Patris et Domini, D. Roberti de Croy, Episcopi Cameracensis, apertam et visitatam fuisse capsam, quæ B. Helenæ vocabatur, et in Monasterio Forestensi asservabatur; per Rev. in Christo Patrem Dominum Adrianum Episcopum Rossensem, in Pontificalibus ejusdem Reverendiss. Episcopi Cameracensis Vicarium: ac Venerandos DD. Zibertum van Onssem Præpositum Monasterii S. Jacobi in Frigidomonte Bruxellæ, et Roverum Stoops Officialem Curie Cameracensis in eodem Oppido: præsentibus ibidem D. Margareta de Syckercke, dicti Monasterii Abbatissa, cum toto suo Conventu, Confessore, Præposito, Sacerdotibus, servitoribus, et multis aliis honestis personis dicti monasterii et villagii Forestensis: et inventum fuisse in dicta capsula seu feretro integrum corpus, quod tunc et ante a memoria hominum tentum et habitum fuit pro corpore B. Helenæ, virginis et Martyris, demptis mandibula et osse majore unius brachii, quæ extra capsam in thecis argenteis deauratis asservabantur atque uno spondili seu forcipio consimili brachii, quod ubi remanserit tunc ignorabatur. Et per eosdem in præfata capsula in quatuor ferdellis altera die repositum, ac in præfatorum testimonium litteras in debita forma expeditas, ac feretro inclusas esse. Hinc est quod Nos prædictas Reliquias, modo prædicto visitatas, et a memoria hominum pro Reliquiis S. Helenæ Virginis et Martyris habitas, in dicto monasterio Forestensi, in capsula seu feretro, et extra illud partes in thecis argenteis deauratis, respective uti supra etiamnum esse et conservari: easque ut tales et pro talibus haberi ac habendas esse declarandum duximus ac declaramus per præsentem. In quorum fidem ac testimonium, has sub sigillo ac Secretarii Concilii Vicariatus nostri signatura expedire curavimus, anno a partu Virgineo millesimo sexcentesimo primo, mensis vero Februarii die decima quarta. *Infra supra plicam erat signatum Henr. van Wou Secret: et circa medium appendebat sigillum dicti Illustrissimi Mechliniensis mpreissum in cera rubra.*

ac rursus 1601

cum eadem antea approbasset quibus suppositis.

E eadem novus Archiep. Mechlin. approbat.

A *et Dielbekanis inlibet.* 43 *Vix per omnem circa vicinium sparsa erat fama approbationis novæ, et supplicationis solennis consequenter indicendæ in proximam ante festum S. Joannis Baptistæ Dominicam, cum vicini Dielbekani obstrepere cæperunt, quasi proximiores asserendæ sibi possessioni sacri corporis; unde cum emersura scoundala præviderentur; obviam eis iturus idem Archiepiscopus Hovius, novum hoc mandatum expedivit: Matthias, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, omnibus Presbyteris, Clericis, Notariis, TABELLIONIBUS publicis, et Nuntiis Curie nostræ juratis, salutem in Domino. Cum diversorum relatu, non sine magno animi dolore, didicerimus, magnam jam olim Dominæ Abbatissæ Forestensi, Monialibus, omnibusque Forestum inhabitantibus, cum ioculis de Dielbeek, super corpore S. Aleæ Virginis et Martyris, intercessisse ac intercedere quæstionem; his et illis penes se dictum sanctæ Virginis corpus quiescere asserentibus; atque ita naturaliter impossibilia astruentibus, non sine magno fidei Catholicæ detrimento, ut in fide vacillantium, hæreticorumque, apud quos ob similes causas sacræ Reliquiæ in risum abierunt, offendiculo; eique tam pernicioso malo occurrere volentes, serio ac diligenter*

B ubinam prædictum sanctum corpus quiesceret indagaverimus; illudque in monasterio Forestensi ante dicto asservatum hactenus fuisse, et etiamnum asservari invenerimus, ac super eo litteras patentes in forma expediri curaverimus: ac deinceps, ut præfato scandalo obicem objicere dignaremur, præfata Domina Abbatissa humiliter nobis supplicavit. Hinc est, quod Nos, supplicationem justam et rationi consentaneam judicantes, ut tam scandali quam dissensionis omnis e medio tollatur occasio, universis ac singulis vestrum mandandum duxerimus, et per præsentem mandamus, ut ad hoc requisiti, Pastori, Magistris fabricæ, Maiero, Scabinis, reliquisque incolis de Dielbeek, etiam si opus fuerit per affixionem harum ad valvas dictæ Ecclesiæ de Dielbeek, stricte inlibeatis; ne de cetero dictum Sanctæ Alenæ corpus in sua ecclesia quiescere, dicere aut quavis ratione populo persuadere, aliquidve ut tale circumferre, aut dissensiones hac occasione disseminare præsumant; sub excommunicationis aliæque arbitraria pœna. Ne autem Supplicatio, in dicto pago de Dielbeek in honore S. Helenæ instituta, omnino pereat; iis permittendum duximus et in Domino permittimus per præsentem, ut imaginem seu statuum dictæ Sanctæ Virginis in præfata supplicatione circumferre, si velint, libere ac licite possint ac valeant: et quid de eo feceritis nobis fideliter rescribatis. Datum sub contrasigillo nostro ac Secretarii Consilii Vicariatus Nostri signatura, anno a partu virgineo MDC primo, Mensis Martii die XXII. *Signatum van Wou. A tergo sic legitur: Anno MDCI, die III Aprilis, ego Franciscus Maes, Apparitor Curie ecclesiasticæ Archiepiscopatus Mechliniensis, prædictarum tenorem insinuavi D. Roberto de Ruwe, Pastori Dielbekano, et Joanni*

Huwet istie præsentem Scabino: qui hanc insinuationem ipsarumque litterarum copiam acceptarunt. Actum ut supra, et signatum per me etc. Deinde additur: Collocatione facta cum originalibus litteris, de data et subsignatis ut supra, concordat hæc præseas Copia cum eisdem, quod attestor Pbil. de Vleeshonder, Notarius publicus per venerabilem Senatuum Brabantie admissus, sub chirographo meo solito et consueto.

44 *Tum vero, prælaudata Abbatissa, D. Adriana de Parvo-Cameraco, pridem conceptam supplicationem edixit in proximum festum S. Joannis Baptistæ, quod eo anno qui habebat litteram Dominicalem G, et Pascha celebraverat XXII Aprilis, cadebat in Dominicam secundam post Pentecosten; eaque peracta constituit eodem quotannis iterandam in Dominica prædictum festum Nativitatis sancti Præcursoris præcessura, hoc ordine, ut post finitam in monasteriali ecclesia Missam majorem, eandemque in parochiali ecclesia solenni campanarum compulsatione indictam, capsam S. Aleæ, ad hanc ab ista transferatur, ponaturque ante capellam ipsius Sanctæ, donec ibidem quoque cantata Missa fuerit. Hac finita præcedant vexilla parochiæ, sequantur autem Cruces cœnobiales duæ, cum sacrista, Sacellanis, et Concionatore. Deinde prælati quotquot aderunt facibus, feretrum S. Alenæ bajulent duo pro tempore Aeditui ecclesiæ Parochialis: post eamque in duas distributi lineas progrediantur; a dexteris Confessarii, cum lipsanotheca Sanctæ que solet ad osculum contactumque præberi; a sinistris Parochus, cum osse brachiali ejusdem. Designavit etiam Abbatissa prædicta, qua via ducenda processio sit, quam nihil attinet minutim definire; satis sit dicere, ex eadem ordinatione via fere media institui panegyricum sermonem de Sancta ad titulum quamdam, minori piscinæ adsitam, pro obtinenda serenitate aeris ad viæ reliquum conficiendum; eoque emensa, refertur capsam in Parochialem, atque per ipsam in claustralem ecclesiam.*

45 *Exhinc vehementer accrevit celebritas annui cultus collatisque liberalius oblationibus fidelium, placuit ex iis novam argenteam capsam conficere, in quam transpositæ anno MDCXLIV Reliquiæ sunt cum hujusmodi instrumento. Anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto, die decima nona Martii; Ego Frater Josephus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Buscoducensis, de Licentia Illustrissimi Domini Archiepiscopi Mechliniensis, Reliquias S. Helenæ Virginis et Martyris, in quatuor sacculis inclusas, reposui in hanc argenteam capsulam, pertinentem ad Monasterium Sancti Benedicti, de Foresto nuncupatam; præsentibus Domina Abbatissa totoque Conventu, et Adm. Reverendo Domino Henrico Caleno, Archidiacono Mechliniensi, Confessario dicti Monasterii, ac Sacellanis. Datum in præfato Monasterio die, anno, quibus supra. Erat Signatum, Fr. Josephus Episcopus Buscoducensis, et appositum ejusdem sigillum.*

Annua processio Dominica ante S. Joannis,

E

Translatio in capsam argenteam an. 1644

F

ne corpus pone se esse dicant,

die 21 Martii 1601.

DE S. BOTULPHO ABBATE

ET S. ADULPHO EPISCOPO

CONFESSORIBUS IN ANGLIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. F.

§. I. De eorum cultu et translationibus, Anglorumque Orientalium Regno et Regibus, iisdem qui Australium Saxonum seculo vi et vii,

POST MFD.
SEC. VI, ET
VIII

Cultus sacer

B

S. Botulphi

et S. Adulphi

C

Translatio
corporum sub
Edgardo Regead Eliense,
thorneyense,
et S. Edmundi
monasteria,

Celeberrima est memoria S. Botulphi in antiquissimis monumentis Anglicanis, quorum primum censei potest Missale, quod anno MDCLXII reperimus in cœnobio Gemmeticensi apud Normannos, cui id donaverat circa annum ML Robertus Archiepiscopus Cantuariensis, et ex Tabula Paschali adjuncta constabat circa annum millesimum fuisse exaratum. In eo ad hunc xvii Junii præscribatur veneratio S. Botulphi Confessoris. Accedit MS. vetustissimum, quod habemus in pergamento exaratum, et seculo xi scriptum, in quo ista habentur: Ipso die depositio S. Botulphi Confessoris et Abbatis. In MS. Anglicana Romæ in Bibliotheca Ducis Attempisii olim adseruata ita legebatur: Ipso die, apud S. Edmundum, S. Botulphi Episcopi (imo Abbatis) et Confessoris. Similia habentur in MS. Ultrajectino S. Mariæ, quod etiam Anglicanum fuit; tum in MS. Usuardo in Alsatu aucto; cui accedit Breviarium Sleswicense, anno MDXII excusum, in quo sex Lectiones propriæ præscribuntur, cum Homelia Evangelii, Vigilate. Posteriora sunt Martyrologia reliqua, uti aliquod anno MCCCXC Colonæ et Lubecæ excusum, aliæque Usuardi aucta a Greveno et Molano; nec non edita a Maurolyco, Felicio et Canisio; item monastica, Wionis, Dorquani, Menardi, Bucelini et Edvardi Maiheu; item Anglicanum Wilsoni cum Catalogo Ferrarii. Eliensis historiæ abbreviator in Monastico Anglicano pag. 88 Anna, Orientalium Anglorum Rege, mortuo sub annum DCLIV, successit ei in Regnum Adelherus frater ejus in cujus tempore in loco qui dicitur Wenno (puto Ikenna legendum) monasterium constructum a S. Botulpho. Malmesburien-
sis de eadem S. Edmundi ecclesia agens, Jacent, inquit, duo Sancti Germanus et Botulphus, quorum gesta nec ibi nec alibi haberi memini, nisi quod primus frater S. Etheldredæ habetur. In hujus Vita num. 4 et 15 vocatur Juerminus, nec scio quod ullis inscriptus sit Fastis: Botulphus autem idem omnino esse videtur, cujus ibi Abbatis Vitam hic damus. Huic autem jungimus S. Adulphum Episcopum, de cujus ætate et Episcopatu inferius agemus, non quia fratrem existimem, sed quia communem cum illo sepulturam, cultum et translationes habuit.

2 Antiquam venerationem confirmat Translatio corporum, de qua Capgravius, ante eum autem, sed solo Botulpho nominato Joannes Brompton in Chronico, agens de Rege Edgardo, qui ab anno DCCCCLIX ad annum DCCCCLXXV imperavit, columna 86½ ista scribit: In illo etiam tempore, venerabilis vir Ethelwoldus, Wintoniensis Episcopus, monasteriorum constructor, a Rege Edgardo impetravit, ut Sanctorum corpora, quæ in destructis locis jacebant in negligentia, transferre sibi liceret in ea quæ construxerat monasteria: inter quæ corpus B. Botulphi... fecit a monasterio Ikanho (quod idem S. Botulphus in vita sua construxerat, et postmodum per interfectores S. Edmundi Regis destructum fuerat) transferri, et

super hoc Regiæ excellentiæ intimavit. Rex devotius intendens in meritis B. Botulphi, trifarie corpus suum sensit dividendum. Caput namque annuit Eliensi cœnobio, medietatemque reliquit Thorneyensi ecclesiæ, et quod residuum fuit, sibi suæque curiæ Regalium Reliquiarum recepit serinio. Quæ postea collatæ sunt S. Petri oratorio, a bonæ memoriæ Rege Eduardo. Ubi si intelligitur S. Eduardus Confessor, habebitur is sub quo obiit sancta Virgo Pegia; a nobis ad viii Januarii, a Wilsono ad iii Junii commemorata post annum DCCXVII. Soror ea fuit S. Guthlaci Eremitæ, anno DCLXXIII nati, uti ostensum ad ejus Vitam xi Aprilis: merito igitur expunxi verba duo, quibus S. Botulphus dicebatur a Bromptono Frater S. Pegiæ. Hujus fortasse corpus, ollatum Roma ubi obiit, et in aliquo prædictorum trium locorum, vel etiam postea in ecclesia S. Edmundi compositum Reliquiis S. Botulphi, hanc opinionem induxerit. Eadem quæ Bromptonus, narrat Capgravius, sed Adulphum pariter translatum ait.

3 Wolstanus monachus Wintoniensis, in Vita S. Ethelwoldi Episcopi, ad Kalendas Augusti illustranda, refert eum trium jam hic relata monasteria construxisse: scilicet Eliense, in agro Cantabrigiensi, a Paganis destructum, restaurasse anno DCCCCLXX; Thorneyense, in agro Cantabrigiensi, a fundamentis construxisse anno DCCCCLXXII; tum Petroburgense, in agro Northamptoniensi, alias Medeshamstede antiquum monasterium reedificasse. Sancti autem Edmundi monasterium eo occiso condiderat anno DCCCCLXXII Rex Danorum Canutus in agro Suffolciensi: a quibus omnibus non longe absuisse Ikanon crediderim. Chronologia Anglosaxonica, cum Bedæ historia edita, anno, inquit, DCLIV Botulphus monasterium ædificare cœpit: quod Florentius Wigorniensis, consentiente Mutthæo Westmonasteriensi, sic explicat; Anno Christi DCLIV, in loco qui dicitur Ikanho, monasterium constructum a S. Botulfo. Illud Danica incursione destructum, quo loco steterit non satis constat. Lelandus apud Balæum, Ikanon vocat, non procul a principe Lindorum urbe; et postea ad Orientem Lincolnæ. Cambdenus nihil simile prope Lincolniam habet; sed milliario abinde xx versus Orientem, qua Withama fluvius aggeribus utrimque conclusis pleno alveo in Oceanum exit, floret, inquit Boston, rectius Botolphotowne, a Botulpho enim Saxone sanctissimo, qui ad Icanoe monasterium habuit, nomen deportavit. Certe huic ut mercatoribus aptissimo, sic aliquando opulentissimo oppulo, adjacet proxime versus Boream vicus, hodiernum S. Botulphi dictus.

4 Verum ut hic et aliis forte pluribus locis celebris fuerit ipsius cultus, haud tamen ibi Icanonense monasterium fuisse concesserim, longe a mari in vasta solitudine positum, ut est in Sleswicensi Breviario et ab Australium Anglorum Rege (utique in sua ipsius ditione) concessum, ipsaque nomine veteres Ikenos representans, sicut et alia multa circumcirca nomina apud Cambdenum

E
et alicubi
forte vis
junct. a S.
Pegiæ.Ikanonense
an. 654
conditum,
F

A Cambdenum in Hænis, quorum primos ipse ponit Suffolkios partem minime dubiam Orientalis Angliæ, in Norfolkios idest Boreales, et Suffolkios idest Australes populos divisæ: quo pariter modo Australes Anglos eos fuisse dixerim, qui respectu Orientalium viciniores Austro, inter Orientales, Australes et Occiduos Saxones positi utramque Tamesis ripam, paulo longius a mari quantum fere Londinum ab Oceano distat, remotam obtinebant. Horum tamen terris inter Mercios Australesque Saxones partitis, regnoque extincto, nullum hodie vestigium gentis saperest; nisi in nomine Surreiæ idest Regni Australis cui quia Australes Saxones, ab anno ccccxc peculiare regnum adepti, dominabantur; factum est; ut Australium Anglorum nusquam Beda meminerit, Surreiam vero Cambdenus attribuerit Australi Saxonici.

¶ Verum hinc oritur difficultas, ut explicetur, quomodo Auctor, uno ut summum seculo ante Bedam scribens, Ethelmundum nominaverit Anglorum potius Australium, quam Saxonum Regem; sicut ex usu communiori appellasset Beda, si illius meminisset; quomodo item ejusmodi Regis nomen nusquam apud eundem Bedam, ecclesiasticam Gentis Anglorum historiam scribere professum, compareat. Dicam quod sentio; Auctorem scilicet Anglum genere, eodem zelo nominis Anglici præ Saxonica efferendi ductum, qua Beda ejus synchronus, solos Anglos in sui operis titulo nominavit, et quo deinde anno circiter dccc Egbertus Anglorum Rex, duobus Saxonum regnis acquisitis, duabus spe devaratis, solos nominari Anglos præcepit (quod præceptum sequimur etiamnum cum Angliam nominamus) dicam, inquam nationali affectu motum Auctorem, quando jam in unum regnum pars Australium Anglorum cum Saxonibus item Australibus coaluerat, suæ quam alienæ gentis titulum, licet minus communem, imponere communi Regi voluisse, eo majori jure, quod de S. Botulpho scriberet, et in Surreya fortassis fuerint loca tria ipsi successive assignata ab Ethelmuundo. Hunc vero cur miremur a Beda præteritum? quando is nullius Regum istarum æminit ante Adelwalchum seu potius Adelwaldum, anno dclxvi baptizatum. Huntingtonus vero ex Gilda Britone solum Ellam navit, regni a Britonibus acquisiti auctorem; et Cissam pro anno dxxv, inter quem et Edilwaldum sic partitur Alfordus, usque ad annum dclxxxvi, qua Ceadwalla Occidentales et Australes Saxones unum in regnum capulavit, quasi Cissa annis lxxvi, Edelwaldus xvi imperaverit.

¶ Sed quis eredit Australium istorum Saxonum genti, ut patiri eam appellem nomine, tres tantum seculis fere tribus Reges fuisse? Cur igitur dubitemus admittere medio spatio plures alios, nominatimque Ethelmundum in Vita S. Botulphi nominatum, qui sub Sywaræ matris tutela, regnare exorsus circa annum dxxv, regnum illud tenuerit ad annum fere dclx, et sancto plurimum favorit ad condendum Ikenæense monasterium? Quamquam autem consequens videatur, ut jam inde ab initio regni ejus, multi in eo facti sint Christiani ipsaque Regis mater, qui procreante dux ipsius sorores adhuc tenellulæ missæ fuerant ultra mare, ad discendam scilicet in monasteriali gymnasio disciplinam cœlestis sophiæ, uti dicitur num. 4; patuit tamen obstante vario respectu ad baptismi gratiam non pervenisse; sicut in Frisia Rex Radbodus S. Willebrordo plurimum favens, neque prædicationem impediens, permansit tamen in Gentilismo. Et hæc sit causa, cur de eo tacuerit Beda, contentus referre Edilwaldum, istius fortassis Ethelmundi filium, (Atelwold appellant alii) suggerente Wulfero Marciurum Rege in ipsius provincia baptizatum. Hac autem annuente, et S. Wilfrido prædicante, provincia Australium Saxonum, quæ eo adhuc tempore paganis cultibus serviebat, ut ait Beda lib. 4 cap. 13, verbum fidei

et lavaerum salutis suscepit; tota scilicet, atque publice, non ex parte tantum atque privatim, uti antea sub Ethelmuundo. Parro ut hunc admittamus, Bedæ præteritum, viam sternent nominati in Vita alii Anglorum Reges, Adelherus et Adelwoldus, ejusdem Edelmundi Regis propinqui, qui ad ipsum conveniant in eodem tempore, quo de condendo S. Botulphi monasterio agebatur. Etenim ea tempore adscribuntur ex Beda Orientalibus Anglis Reges, Ethelherus, tunc regnare exorsus, qui que ei mox anno dclxvi successisse dicitur Edelwaldus, Christiani ambo: et hæc ipsa sunt nomina scripta in Vita, cum Adel et Edel, Athel et Ethel, Wold et Wald, idem quoad rem sint.

§ II. S. Botulphi Vita duplex, primæ errores, secundæ Epitome. S. Adulphi ætas et Episcopatus Trajectensis.

His prævie deductis, quæ alioqui maximam producendæ inferius Vitæ difficultatem objecerint, transeo ad judicium de ipsamet ferendum. Hanc primus integram in lucem protulit ex MS. Codice monasterii Uticensis Joannes Mabilio, ab ea exarsus seculi 3 Benedict. partem 1. Eandem Vitam olim Joannes Capgravius, omisso Prologo redactam in compendium, Legendæ suæ inseruerat: et ejus partem potiorem jam pridem habebamus ex duplici MS. altero Canonicorum Regularium Rubeæ vallis prope Bruxellas, cujus egraphum curaverat Rosweidus: altero Colonienso, unde aliud Bollandæ transmiserat Grothusius etiam noster. Auctor num. 10 asserit quiddam, relatum sæpius ad his, qui ejus (Botulphi) instituti sunt opera, ejusque dum viveret usi sunt præsentia; et se inter has vixisse, dum, monasterio necdum a Danis destructa, ibidem gloriosa fierent miracula. Hinc videri posset (si prima pars abesset, solumque ea haberentur quæ in duobus præcitatis MSS. legebamus, antequam integram Mabilio in lucem protulisset) videri, inquam, posset ætate suppar, qualem esse conjectavit Mabilio ex verbis præallegatis: sed quæ istis primo loco habentur, suadent duas potius Auctores distinguere, quorum primus Vitam scripserit, cujus pars dumtaxat posterior superfuerit Dantiæ incursiani, veneritque in manus Auctaris secundi; hic vero mutilum Vitam integrare volens, Prologum initiumque addidit de suo, per conjecturas, fundatas in simultanea SS. Botulphi et Adulphi cultu. Ea apud Capgravius lecta, Michael Alfordus adscribit Joanni Anglica, multis seculis juniari (quod forte de Capgravius Legendæ credi possit) excusare autem nititur et ipse in Annalibus, et ante eum Etonardus Maihew, in floribus ecclesiæ Anglicanæ.

¶ Verum hoc admodum videtur difficile: quis enim patienter audiet de Anglosaxonum Regibus, quod, antequam in Britanniam ab ipsis acquisitam, Christiana fides propagaretur, soboles suas quique nobiles ad antiquam stirpis suæ patriam Saxoniam dirigerant, ut ad sanctæ fidei gloriam conversationis monasticæ disciplinam addicerent? cum certum sit, ipsas prius fidem suscepisse in Britannia, prædicante S. Augustino et sacis; quam Saxones, in Germania a Carolo Magno perdomiti, ad eandem adducerentur. Nihil tolerabilius dicitur, S. Botulpho fuisse fratrem S. Adulphum, pariter cum ipso Monachum factum in Saxonia; quodque eundem ad Trajectensem Ecclesiam in Episcopum Rex sublimavit. Quis enim Rex ille? An Pipinus Rex Francorum, pater Caroli Magni? Ast hic nondum putatus erat Saxoniam inferiore, quam Frisiam dicimus, in eaque tunc regnabat Gentilis Radbodus: qui licet a Pippino missum S. Willebrordum exceperit, primum Trajectensium futurum Episcopum, in sua tamen gentilitate pertinax obit. Si ergo ibi Episcopus fuit S. Adulphus post illius obitum, potuit ibidem sub illo etiam factus esse Monachus: Sanctus

utique in, Australi Anglia,

cuius pars Surreia ad Tamesim:

quæ quia Australibus Saxonibus suberat,

sub eorum nomine a Beda censetur.

Ibi tunc fuerit Rex Ethelmundus, Bedæ præteritus,

D AUCT. D. P. apud Anglos Orientales regnantibus Ethelhero et Ethelwaldo.

Prior Vita, unde edita:

E

ejus auctor, ut partem sumpsit ex scriptore suppare

F

parte tamen priori se probat posteriorem,

turpiter hallucinatus circa veterum Saxonum regnum.

EX MAB.
EA MS.

A poraliter firmari, et æternaliter in cœlis possit perennibus præmiis remunerari. Quid plura? Annuit tandem benignissimus Rex piæ petitioni, ejusque in construendo monasterio, ubicumque illi gratia Dei ostenderet, liberæ concessit dispositioni.

6 Circuivit proinde indefessus B. Botulphus vasta et ab hominibus deserta: et circumquaque consideranti tandem Ykanno complacuit, ut constructis inibi competentibus edificiis religio monastica illic propagaretur. Erat autem eadem eremus, ut a christicolis derelicta, sic a dæmonibus possessa; quorum phantastica illusio per tanti militis Christi adventum inde fuganda erat, et pia conversatio inducenda; ut ubi usque tunc abundavit diaboli fallacia, superabundaret ex tunc Conditoris nostri gratia.

talem accipit
set a dæmoni-
bus infestum,

7 Ad ingressum ergo beati Doctoris Botulphi, fumus exhalat teterrimus: et agnoscentes fugam suam imminere, horrendis personant clamoribus, dicentes: Locum hunc longo incolimus tempore, ac in sempiternum putavimus incolere: quoniam nusquam aliud habemus. Cur, o Botulphe, sævissime hospes, his nos depellis sedibus? nihil te offendimus, nihil tui juris inquietavimus. Quid petis in expulsionem nostram, cum totus orbis tuis inclarescat meritis? Quid tenebras nostras scrutaris? Inhumane agis, omni neglecta pietate, quod ab omni profugatos orbe, ab hac etiam miseros expellis solitudine.

quibus signo
Crucis fugatis,

8 Beatus vero Botulphus, Christi athleta eximius, oratione prælibata constanter inanem compescuit turbam. Nam edito Crucis signo in obscœnam vertit fugam: et potenti verborum virtute interdicit illis regionem sibi concessam. Expulsis ergo scandalorum satellitibus in Christi Cruce, præfiguratur cœlestis signum potentatus, et construitur aula divini incolatus. [Brevi namque elapso tempore, adinstar monasteriorum, in quibus conversatus fuerat in partibus Galliarum, ceptum opus perfecit, cooperante sibi in omnibus divina pietate.]

construit mo-
nasterium:

9 Congregat deinde pastor bonus in septo cœlesti oves Christi: casque per salutifera pascua ducendo, docet inferni evitare discrimina, et præparare ad gaudia florentis paradisi. Instat operarius in vinea Christi fideliter excolenda. Laborans itaque die ac nocte incessanter, et quæque inutiliter succrescentia falce cœli resecauda, et studiosius emundanda commissa vitæ; ut de ipsius uberiore fructu æterna exultaret jucunditate, [corpus exponere non formidabat u.] Apostolicam enim doctrinam, et Sanctorum Patrum instituta assidua in se observans diligentia, subjectos in hæc hortatur et docet exempla, ne reprobareretur a sua devius doctrina: quod transmari- nis partibus districtiori vita et regulari consuetudine memoriter repetendo, quotidianis inculcationibus subditos consuevit sulita [docere] mansuetudine. Ubi vero res petebat, pastoralis invitatur et cogit auctoritate: pius videlicet, secundum Apostolum, in subditis; asperior in laxioribus et negligentibus præcepta salutis. Secundum vero beatum Patrem Benedictum, vetera novis, et nova veteribus miscens, antiquorum instituta per se intellecta discipulos edocuit; et in viam omnem veritatis et sanctitatis informavit.

ii
diligenter in-
struit suldi-
tos

10 Diligebatur ab omnibus, tam his qui eum noscere poterant transmari- nis, quam a Scotis patriæ suæ vicinis: quia quæ ore personabat, exemplis ostendebat. In nullo arrogans, in nullo tumidus, quid [probum] vel quid improbum demonstrans; sed in omnibus mitis et humilis, dulcis enituit et affabilis. Relatum est sæpius ab his qui ejus instituti sunt disciplina, ejusque dum viveret usi sunt præsentia, quantis miraculorum signis ex Dei gratia efful-

x

ii

serit: quanto prophetiæ spiritu vates veridicus claruerit, ut interdum futura, ac præterita annuntiaverit sæpius. Quanta etiam corporis infirmitate pressus, in gratiarum tamen actione cum beato Job patientissimus perstitit. Semper de profectu animarum habebat colloquium; semper de gaudio æternæ felicitatis in ejus ore versabatur eulogium; ne quando ab his vacans linguæ videretur neglexisse organum. Talibus ergo vitæ argumentis et institutionibus homo Dei exegit ævum: talibusque ad condignum Pater Angelicus pervenit senium.

11 Appropinquante autem vitæ suæ termino, graviorique invalescente morbo, pia tamen non defecit intentio; sed caros quos Christo divinis dogmatibus filios fecerat, verbo commonet eos propitio: et de observandis regulis monasteriorum, quæ peregrinus petierat, loqui et sæpius repetere dulce ac delectabile ducebat. Sed longis virtutum studiis adornatus Christi miles indefessus, longa etiam invalidudine commoratus inter Fratres senex gloriosus: tandem, evocante ipsum Deo de carnis ergastulo, exutus est homine terreno: discipulis circumstantibus, et egressum ejus cœlestibus exequiis ac dulcibus lamentationibus prosequentibus: quorum gemitibus et lacrymosis suspiriis comitatus, post longos hujus vitæ labores, cœlo infertur coronandus; ut illam Domini sui vocem lætitudinem audire mereretur in æthereis sedibus; Euge serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Sepultus est igitur a discipulis suis in eodem quod construxerat monasterio, quinto decimo Kalendas Julii: ubi eodem interveniente multa gloriosa fiunt miracula, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi: Qui cum Deo patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus trinus et unus, per infinita secula seculorum. Amen.

D
claret mira-
culis, et spiri-
tu prophetico:senex pie mo-
ratur:

E

in suo mona-
sterio se-
pultus 17
17 Junii
c.

ANNOTATA D. P.

a Hinc satis intelligitur ex sola fama scripsisse Auctorem de utroque, et solum habuisse aliquid de fine Vitæ S. Botulphi, a num. 4. inchoandum. Prologum autem hunc Capgravius prætermisit.

b Non magis quam SS. Gildardus et Medardus, dimidio fere seculo remoti ab invicem.

c Id de Botulfo credi captum quia talis erat Adulfus.

d Franciam intellige: necdum enim in Saxonia ullum erat monasterium ætate S. Botulphi. Adulfus forte in Frisia veteris Saxoniarum parte Monachum induit sub S. Willebrordo.

e Imo diu post alio genere editum.

f Fortassis Carolomanni vel fratris ejus Caroli, filiorum Pippini Regis.

g Ordinatus a S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino post obitum S. Willebrordi, sicut verosimiliter teneri posse jam ostendi.

h Generalis hæc laus cuique sancto Episcopo posset adscribi: interim tacetur, quomodo vel quando in Angliam Adulphus redierit, et apud S. Botulphum sit sepultus; indeque apparet, ex hoc solum quod conjunctim colantur umbo, sumptum occasionem utriusque natalis, educationem et vitæ tempus confundendi.

i Hic incipiunt duo MSS. nostra, omittuntque particulum vero: et sic potuit auctor invenisse ultimam solius Botulphi Vitam; quæ sola etiam in Belgium transit, prius fortassis quam priora ista in Anglia scriberentur, substituenda parti omissa.

k Forte Brigensi seu Eboriacensi monasterio, quod modo S. Pharæ dicitur, aut certo Jotrensi Andilegove, inquit Mabilio, merito pro Saxonia Franciam substituens. Hæc autem illuc mittendi auctor matri Sanctus

A *Sauctus fuerit, qui ipsas etiam potuit baptizasse, primis septem annis ut infra dicitur, versatus in aula illa, priusquam secederet.*

l *Utic. MS. Edelmundus Capgr. Ethelmundus, Slesw. Brew. Edmuadus, MSS. nostra Ethmundus cui ostendimus locum esse potuisse inter Australes olim Saxones, postea Anglos dictos.*

m *Hinc persuadetur Regnam matrem Christianam fuisse, ac forte ex stirpe Regni Orientalium Anglorum, aut etiam sororem Regis eorum Sigeberti per quem anno 636 in Gallia baptizatum tota natio ad Christam adducta est. Etenim qui infra nominantur alii Anglorum Reges Sigeberti istius, vel fratres vel filii et successores, dicuntur ipsius Edelmundi fuisse consanguinei.*

n *Recte, si totum insulam intelligas, quatenus uno communi nomine Angliam et Scotiam comprehendit; sed hoc fuerit contra mentem Auctoris, ex supradictis notam.*

o *Desunt hæc verba in nostris MSS.*

p *Scilicet Orientaliam, aliis Ethelherus et Edelwaldus præerant.*

q *Utic. MS. Adjuvare, melius nostra et Capgravius.*

B *Ita etiam idem Capgravius MS. Utic., Sanctissimus hospes.*

s *MSS. nostra, tota urbs.*

t *Hæc licet absint a nostris MSS. genuina tamen esse puto, et quidem primi Auctoris, haberi tanto certius debere, quanto evidentius refellunt errorem Auctoris secundi, Botulphum ad monasteria Saxoniam amandantis in suo supplemento.*

u *Hæc licet omnino necessario ad sensum, exciderant scriptori Codicis Uticensis: uti etiam mox verbum, docere.*

x *Idem MS. quam a patriæ suæ nativis incolis: quod licet clariorem sensum videatur facere, obscurat tamen notitiam veræ patriæ, quam Scotiam fuisse tenemus ex Breviario Sleswic.*

y *Hæc omnino persuaderit Auctorem, unde sumpta sunt, Sancto ætate supparem, Bedæ synchronum fuisse.*

z *Incertum quo anno, inquit Mabilio, at cum Botulfus monasterii sui fundamenta posuerit anno 634 et grandævus decesserit, facile ad annum 700 pervenire potuit. Idem et ego censerem nisi ex Breviario Sleswicensi discerem annis circiter 20 elapsis ex quo in Anglia coeperat conversari prius quam monasterium istud conderet, adeoque post initium seculi ipsius natum; nisi velimus fere centenarium obisse.*

C

pulo suo commorante; quadam die pauper homo januam pulsans petebat eleemosynam propter Deum.

3 *Jubente sancto Patre ut discipulus ei aliquid daret, respondit ille se nihil habere pro toto victu corporis, nisi unicum panem: quem ille jussit in quatuor partes dividi, et unam earum pauperi dari. Quid plura? Venientibus tribus aliis pauperibus reliquas tres particulas erogavit. Cum igitur de hoc discipulus murmuraret; ait vir sanctus; Noli, filii, turbari: potens est enim Deus totum restituere nobis. Vix verba compleverat, et ecce quatuor naviculæ onustæ cibo et potu, per prædictum fluvium trahebantur, quas omnipotens Deus per suos fideles viro sancto ministrabat.*

4 *Quadam vero die, a prædicto Rege visitatus, petivit alium locum ad inhabitandum: eo quod in priori loco nimis ab immundis spiritibus infestabatur. Cujus precibus, Rex annuens, super fluvium Tamisiam ei aptiorem locum dedit. In quo loco vir Dei ædificavit ecclesiam in honorem S. Martiani. Manens autem in eodem loco, gallinas nutrire cœpit: quas aquila de vicina silva veniens rapere solebat. Sed cum quadam die gallum rapuisset, vir Dei comminatus est ei: quæ statim veniens gallum vivum ante pedes ejus posuit, sicque cadens expiravit.*

5 *Evolutis autem annis decem et tribus in eodem loco, venit hostis antiquus in specie colubri, viroque Dei gravem morsum infligit. Ob quod iterum Regi iustitit, ut alium locum sibi daret. Qui duxit eum longe a mari, in vastam solitudinem: ubi cum per spinosa loca procederet, pervenit ad quandam vallem, quæ rivulum aquæ habebat; et ait vir Dei: Hic est sedes e. In illo itaque loco dato sibi a Rege, duas ecclesias in honorem Apostolorum Petri et Pauli construxit. Quibus consummatis transivit in Romam orationis gratia, ut limina eorumdem beatissimorum Apostolorum visitaret.*

6 *Inde rediens, et multas Sanctorem Reliquias secum ferens, antequam cellam propriam intraret, pœllam cæcam suis orationibus illuminavit. Audiens Rex Edmundus reditum viri sancti, cum magno gaudio ei occurrit, atque per triduum secum mansit. Post hæc vir Dei Bothulphus transivit ad Dominum: ejus corpus discipuli honorifice tradiderunt sepulturæ: ad ejus tumbam multa miracula fiunt, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.*

ANNOTATA D. P.

a *Videtur hic fuisse Eugenius 4, mortuus anno 620; neque statim oblatum Botulpho regnum, sed postquam Principes et populi non amplius videbantur tolerare posse Ferquardi successoris scelera, ad hoc grandiu, ut de ipso in vincula conjiciendo, in quibus postea obiit, cogitaretur, puto circa annum 624. Fugiente autem Botulpho, administratio cessavit alteri fratri Donovaldo, qui deinde post mortem Ferquardi regnavit usque ad an. 646.*

b *Aut potius, Regis adhuc Pagani matre Christiana: quæ ipsum sibi in Capellanum assumpserit, et filiarum pie educandarum instructorem.*

c *Hoc quo commodius obtineret, credo cum prius persuasisset Reginæ, ut filias suas dirigeret ad aliquod monasterium Francicorum.*

d *Hinc confirmatur quod dixi, in Surreia, ad dextram Tamisæ ripam imperitasse Edmundum, eamque fuisse Australis Angliæ portionem. Forte etiam ad deserendam vulum motus fuit Sanctus, quod in Rege ad fidem adducendo operam se perdere videret.*

e *Hactenus, idest ad annum circiter 644, Eremitam*

EPITOME VITÆ

Forsan antiquioris et integrioris.

Ex Breviario Sleswicensi.

Postquam fides D. N. Jesu Christi ubique terrarum claresceret; fuit vir Deo dignus, Bothulphus nomine, ex illustri prosapia Regum Scotorum oriundus: qui dum post obitum patris a regnum suscipere cogebatur; ipse propter Dei amorem, non solum regnum, sed et patriam derelinquens, in Angham est profectus. Ubi a Rege Angliæ Edmundo devote susceptus, non multo post, jubente eodem Rege, ad sacros Ordines est promotus.

2 Cum autem septem annis cum eodem Rege commoratus fuisset, supplicavit ei ut sibi locum tribueret, ubi liberius Domino deserviret. Qui locum pulcherrimum ei assignavit, rivalis cujusdam fluminis undique circumseptum. Ubi ad honorem Dei ædificata ecclesia, cœpit per diviuam gratiam multis clarescere signis. Viro autem Dei ibidem cum disci-

Et Scotum in Angliam transgressus,

a

b

c

post an. 7 sibi ac socio oratorum struit:

D
EX MAB
EX MS.

unicum panem largitus pauperibus,

multos recipit:

alio transgressus,

il
aquilam galinis infestam necat

E

post annos 13 ad solitudinem migrat.

f
Romam adit,

cæcam illuminat,

mirum claret miraculis

F

A *tam Botulphus egerat, quando videtur ei divinitus inspiratum, ut transfretaret in Galliam, monasticis institutionibus informandus (quid tamen hic præmittitur) varique obrunda monasteria, illud præcipue frequentando, in quo spirituales sive filix Regis sorores commorabantur, Monachorum professor; atque ita primum redierit circa an. 654, ætate proventus, et monastica disciplina inter Australes Anglos ordinandæ ac promovendæ idoneus: atque hinc initium sumit pars illa prioris Vitæ, quam solum laudamus, ut a Suppari scriptam.*

¶ Hoc factum crediderim post annum 660: siquidem rediit Sanctus vivente adhuc Edmundo; qui (visi Australes Angli diversos ob Orientalibus Saxonibus Reges habuerint, quod nullo indicio probatur) isto circiter anno successorem accepit Edelwalchum, anno 661 (ut Alfordo videtur) baptizatum. Tunc autem Romanæ Ecclesiæ Pontifex præsidebat S. Vitalianus.

TRANSLATIONES

Ex Legenda Joannis Capgravi et aliis.

B **T**empore Regis Edgari, S. Ethelwoldus monasteriorum reparator; petiit a Rege et obtinuit, ut de locis et monasteriis a Paganis destructis, corpora Sanctorum, ad monasteria suo tempore constructa transferre posset. Monasterium enim Ykanho a persecutoribus B. Edmundi Regis destitutum fuerat Monachorum conversatione et destructum, sed nequaquam ab omni fidelium devotione. Cum autem Monachus, quidem Ulkitellus nomine, cum multis aliis, ex mandato S. Ethelwoldi, ad tumbam S. Botulphi venisset; et pretiosa ejus ossa in sindone recondita suscepisset, et in humeris levata asportare conarentur; tanto figuntur pondere, ut nullo annis gressum possint movere. Præterea magno crepitu personant claustra altaris, motumque intendunt quemdam quasi operis imperfecti. Attonitis ergo stupent sensibus diutius: sed tandem edocente Dei gratia prædictus Monachus recolat ex auditis in eodem loco, B. Adulfum Præsulem consepultum fratri suo, ejusque de terra levato corpore secum ad S. Ethelwoldum gaudentes detulerunt [hic autem Edgardo Regi]. Qui caput S. Botulphi Eliensi annuit, cœnobio, sibi suæque Curix, medietatem reliqui corporis Regalium Reliquiarum recepit serinio: et quod residuum fuit Thoresi ecclesiæ cum corpore B. Adulphi concessit.

C **2** In libro ecclesiæ S. Botulphi, juxta Aldersgate Londonii habetur, quod pars corporis S. Botulphi per bonæ memoriæ Regem Edwardum fortasse hujus nominis **3** Confessorem dictum, qui colitur **4** Januarii ecclesiæ B. Petri Westmonasterii est collata. Eodem tempore, ut in quibusdam locis scriptum inveni, per eundem Monachum, jubente Episcopo Ethelwoldo, translata sunt apud Thornense monasterium ossa Benedicti Biscopi Abbatis venerabilis Wernuthensis monasterii, nutritoris Bedæ. Egimus de eo **11** Januarii, sed absque mentione talis translationis; ideoque ea hic non fuit omittenda. De sancto autem Ethelwoldo harum translationum ouctore, agendum erit **1** Augusti, et quæ hic apud Capgravius de eo porro dicuntur, ibidem addenda erunt. Prædictæ vero Translationis meminit etiam Odericus Vitalis in sua Historia ecclesiastica, inter Normannicos scriptores edita, ubi

pag. 834 legitur, quod corpus S. Botulphi translatum est ad monasterium Tormeyense. Et hoc quidem sub Rege Edgardo, ante annum DCCCCLXXV.

3 Aliam ab hac diversam, et verosimiliter posteriorem, suggerit initio citatum Altempsianæ olim Bibliothecæ Martyrologium MS. his verbis pro die xv kal. Julii, apud S. Edmundum S. Botulphi Episcopi et Confessoris. Quumquam enim solum Abbas fuerit Botulphus; dies tamen idem, qui in Abbatis Vita exprimitur, et illius etiam cultui assignatur, persuadet nequaquam habulos esse diversos; sed titulos translatis de loco in locum corporis, eo facilius confusos fuisse, quod pariter translatus S. Adulphus, Episcopus fuisse diceretur. Quin et hanc etiam ista vice, cujus annum difficile sit divinare, fuisse translatum, suulent versus ex Officio S. Botulphi, quod in Uticensi codice reperiebatur, sic a Mabillonæ transcripti in Appendice.

4 Sancti Botulphi, sancto cum fratre sepulti, Pars fratrem placat, pars Ecclesiæ sacra ditat. O cencors virtus! Sanctus sine fratre ferendus, Pondere se fixit, tolli sine fratre nequivit. Mox Sancti celebrem dat Adulphi gleba frago-
[rem,

Impatiens cari solvi compage Botulphi. Sanctorum vita * cum vivunt ipsa sepulcra; Alterutris meritis dat uterque salubria nobis.

Hæc in Botulpho tua munera sunt et Adulpho. Quare cum Willelmus Malmesburiensis, lib. 2 de Pontificibus Anglorum, ubi de Orientalibus agit et ipsorum curæ subjectis monasteriis; cum, inquam, de monasterio S. Edmundi loquens dicit, quod jacent in ecclesia sancti Germanus et Botulphus; non alium aliquem hic diversum a priori intellexerim, uti facit Mabilio; sed suspicabor corruptum textum per incuriam librariorum, atque ita legendum: Jacent in ecclesia duo sancti Germani, (ex tunc recepto scilicet opinione quod fuerint fratres) Adulphus et Botulphus; quorum gesta nec ibi nec alibi haberi memini: nisi quod primus frater S. Etheldritæ, secundus Episcopus asseritur, ut factum in Altempsiano Martyrologio, per errorem, librario mendo (quod apparet) non imputandum: sed fallaci conjecturæ monachorum istius loci, Vitæ acta non habentium, adscribendum.

5 S. Etheldrita vel Etheldreda, Annæ Anglorum Orientalium Regis filia, nata circa annum DCXLV obiit anno DCLXXXIX, juxta Vitam dandam XXIII Junii; et habuit fratrem eorumdem Orientalium Anglorum Regem Adulphum, quem hic cum Sancto Botulphi consorte confundi, minus mirum est; magis, quomodo putuerint fratres credi, ætate tam dispari nati: quemadmodum de S. Adulpho jam diximus. Nec tamen negaverim regia stemmate ortum, qui in Episcopatu Trjectensi successorem habuit parvis nobilitatis S. Gregorium; Francorum Regibus libenter, tales promoventibus, quando claritatem sanguinis ornabat splendor virtutis et doctrinæ. Interim propter Officium S. Botulphi, sic ut præfertur in Codice Uticensi descriptum, propendeo ut credam, Codicem illum scriptum fuisse in monasterio S. Edmundi; ubi etiam leguntur versus sequentes, quibus continetur miraculum, in prima (ut videtur) Translatione factum, nec tamen a Capgravius relatam;

O Botulphe, tuo cum fratre suavis Adulpho, Qualis eras vita, tua busta docent reserata. Ter quibus eremus dat aromata mira diebus, Membra sacrata Deo redolent charismate tanto.

D *Alia translatio ad ecclesiam S. Edmundi*

ubi Officium et proprium habebatur

E ** at. cui.*

cum indicio tunc etiam translatis S. Adulphi,

cum fratre S. Etheldritæ confusi;

F

suavis per 15 dies odor in translatione.

DE S. MOLINGO SIVE DAYRGELLO

EPISCOPO FERNENSI IN HIBERNIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

De Cultu, Episcopatu et Actis.

F. B.

SEC. III.

Cultus probatur ex Martl.

et Actis

Sanctum Molingum, hac die colendum proponunt bina Usuardi Martyrologii, aucta per Grevenum prius anni MDXV, alterum MDXXI his verbis: In Hibernia S. Enolich Confessoris. prima lineolæ littera m in e conversa, per errorem utique ignoscendum ei, qui id in antiquis Martyrologiis aut Legendariis Hibernicis, obscure scriptum invenerat. Est præterea quod cultum probet, Acta ejus conscripta reperiri inter Vitae Sanctorum Hibernorum, ante trecentos annos, in codice nostro, olim Collegii B Salmanticensis Societatis Jesu, ut dictum est tertia hujus, cum de cultu S. Coemgeni egimus. Dicitur quidem in fine eorumdem Actorum, Septimo idus Junii (quæ esset dies septima Junii) obiisse S. Molingus: id tamen me non movet, ut diem cultus mutandum propterea censeam, antiquis Martyrologiis diem decimam Septimam assignantibus. Et forsam Librarius, qui eam descripsit Vitam idus pro decem posuit, non satis intelligens quid Septimo idus significaret: in grammaticam quippe non semel impingens, tuseitiam suam aut incuriam producit.

lect hæc et alia similia,

non sicut probata fidei,

2 Habemus et alia ejusdem Sancti Acta, decessoribus nostris olim communicata a R. P. Henrico Futsimon Societatis Jesu; et hæc in multis sunt illis similia: nam utraque procedunt absque ullo temporis et rerum ordine; utraque continent fabulosa miracula, quæ nec omnia sunt eadem, nec omnia diversa: similia tamen iis quæ de S. Patricio aliisque sanctis Hibernis narrantur, quorum originem et comminiscendi occasionem in appendice ad Vitam ejusdem Sancti protulimus, Sane quo magis eorum pleraque familiaria sunt Sanctis omnibus ejusdem nationis; eo difficilius fidem inveniunt. Tula sunt: Baptismus susceptus ob Angelo, prophetice prænuntiata pueri futura Sanctitas, vita eremitica transacta in cava arbore, flagellatio procacis mulieris flagitium offerentis, et mirabile quoddam in animalia imperium. Hac enim quamvis negari minime possint in probatis Sanctorum Vitis subinde reperiri, quia tamen occurrunt in Hibernis identidem, neque idoneis asserta sunt auctoribus, ea temere ab aliis ad alios Sanctos multo sumpta, et ad alios translata esse, non immerito suspicari licet.

ut neque a t a prolixiora.

3 Sed et Acta, de quibus hic agimus, videntur dumtaxat esse compendia prolixiorum Actorum, quæ ab Usuro citantur pag. 864 et Colyano in Triade pag. 364. Ea, si ad manum essent, non dubitarem iudicio lectoris exponere, ob easdem rationes quas ad Vitam S. Coemgeni prolixiorum dedimus. Quamvis enim Acta prolixiora ejusmodi, nihilo magis certos non reddere possint de tot tantisque mirabilibus; varia tamen nos docent de situ locorum et urbium, de præcessoribus aut successoribus in Episcopatu: vel saltem indicant nonnulli, unde occasio sumitur de iis conjectandi. Locum eorum supplere interim poterit compendium Jacobi Warwi, in Commentario de Episcopis Hiberniæ: nam et hunc existimo Actis prolixioribus usum, aliisque libris quos nobis videre non licuit. Hic igitur inter Episcopos Fernenses, post S. Aidanum, sive Moedocum, secundum ponit S. Molingum, cum hoc brevi Elogio; S. Molingus dictus etiam Dairchilla, natus est in re-

Elogium et chronotaxis ex Warwo,

giuncula Kenshelagensi, (quæ nunc pars est Comitatus Wexfordiæ) adolescens adhuc, monasticam amplexus est vitam. Postea Aghacainidæ, ad ripam Baroii fluvii, (quæ hodie vulgo Teghmoling appellatur) in Cænobio a se constructo Abbas præfuit. Ibi plerumque, non numquam vero Glendelacæ, complures transegit annos. Interim scripsisse ferunt Hibernice vaticinia quædam, quibus multa prædixit, de Regibus Hiberniæ, et de præliis et mortibus eorum, usque in finem seculi. Anno tandem DCXXXII a Rege Lageniæ, procerum suasu, constitutus est Archiepiscopus, in sede et cathedra S. Moedoci. Vitam hanc reliquit XVII Junii anni DCXXXVII, valde senex: cum diu ante obitum Præsulatum abdicasset. Corpus Teghmolingi in cænobio suo honorifice sepultum est; Molingum, Braccanum, Patricium et Columbani, quatuor Hibernicos Prophetas appellat Giraldus Cambrensis lib. 2 Hiberniæ expugnatae cap. 33: ubi etiam eorum libros suo tempore existisse Hibernice scriptos asserit.

4 A Warwo dissentit Colyannus in Triade pag. 364. Ille enim immediate S. Moedoco sufficit S. Molingum anno DCXXXII. Hic vero quatuor alios interjicit prædecessores: et Episcopatum ejusdem Sancti differt usque in annum DCXC, neque ultra sexcentium extendit; in Chronotaxi mortis, Warwam uno anno præveniens. Prædecessores S. Molingi, quos assignat Colyannus, hi sunt: Duchuanus, decessit anno DCLII. Tuenocus DCLXII, Maldogarius DCLXXVI, Dirathus DCXC. Pro istis Warwus, mortem Sancti in annum DCXCVII differens, ipso adhuc vivente, post abdicatum Episcopatum, quatuor assignat successores: Comanum, quem putat obiisse anno DCLXXV; Medogarium, mortuum DCLXXVI; Dirathum, DCXC aut DCXCI. Hunc secutus est Cillemus, qui usque ad annum DCCXIV putatur sedisse: Sanctusque ejus tempore migrasse in cælum. Ut in utroque scriptore summa est sententiarum diversitas (siquidem in nullo conveniunt, si Maldogarii et Dirathi nomina exceperis) ita summa fuit utriusque patriarum antiquitatum notitia, par veritatem indagandi, recteque historiæ ordinandæ studium. Utri ergo assentiar ambigo, si Acta S. Moedoci, edita a nobis XXXI Jannari, congrua uterentur auctoritate; non reverer dicere, utrumque errasse. Nam in Actis illis numero 35, de successore quodam Sancti, talis narratur prophetia; Quodam vero die S. Maedhog, veniens ad valum Imgain, dixit ei auriga suus: Dic mihi Domine, Quis in sede tua post te sedebit? Sanctus Episcopus respondit ei, Qui ante nos aperiet tormovelam * vadi, ipse post me erit sessor cathedræ meæ. Et statim viderunt scurriles scholasticos, venientes cum scutis et hastis in manibus, causa ludendi. Cumque vidissent scholasticorum turmam unus ex eis exiliens tormovelam eis aperuit. Videns supradictus auriga juvenem valde scurrilem, aperientem tormovelam *; obstupuit, et dixit alte; Nunquid iste ungereculus apud nos, post Patronum nostrum erit Antistes? Tunc scholasticus ille, compunctus gratia Spiritus sancti, humilis venit ad S. Maedhog, et dixit ei; O Sancte Dei, volo tecum

E

a quo dissentit Colyannus,

F

sed Prophetia S. Maedoci de successore,

1. repagulum

ire,

A ire, et vivere sub disciplina tua. Vir sanctus ait ei : Unde es, et quo nomine vocaris? ille ait : Mumoniensis ego sum, de habitatoribus Luachuir, et Cronannus vocor. Cui ait vir Dei : Alio nomine diceris, idest, Mochua Lothre. Et ait ei ; Sequere me. Inde secutus est Mochua Lothre S. Maedhog usque ad obitum suum : qui postea effectus est sapiens et sanctus, et vir miræ abstinentiæ, qui fecit magna miracula : quem pro honestate vitæ et pro bonitate morum beatissimus Maedhog post se in Episcopum constituit.

5 De Mochua sive Cronano actum est 1 Januarii : sed præterquam quod de ejus cultu non constat, nulla ibi mentio fit de Episcopatu Fernensi, sedum de hoc vaticinio. Ceterum magister noster Bollandus ob quantumque hujus prophetiæ auctoritatem, in eam inclinabat sententiam ut Cronanum Molingo præponeret. Mihi vero, ob eandem rationem, Cronanus Molingo postponendus videtur. Quippe Cronanus puer scholaris erat ; cum jam Maedocus verosimiliter esset senex : nam et curru vehebatur, quod in usu non fuisse Hibernis Episcopis, nisi itineris longitudo, aut senectus suaderet, colligitur ex Bedæ lib. 3 cap. 5 Histor. Eccles. Et auriga ipsum de successore sollicitus interrogat : quod quærrere ex homine adhuc ætate et viribus florente, impartuna videretur curiositas. At quare S. Maedocus, non de immediato successore, sed de alio post multos annos futuro respondit interroganti? Existimo quia ita casus, seu potius Dei providentia tulit, ut puer iste occurreret.

6 At neque Molingum Maedoco immediate sufficere liceat cum Warro ; posita veritate miraculi, quod in hujus Actis numero 60 ita refertur : Cum teneret Beatissimus Episcopus Molingus cathedram Episcopalem sancti Maedhog, aliquo eventu in lecto beati viri sanctus ascendit, ubi nemo ante eum ausus est ingredi : Cui ait Canonicus istius ecclesiæ : Usque hodie, post obitum sancti Maedhog Patroni nostri, nemo ascendit in hoc lecto, propter nimiam sanctitatem ejus : qui modice ibi, evigilans spiritu Domino, post lassitudinem corporis, requiescebat. Ait ei sanctus Episcopus Molingus : Nos qui in Cathedra ejus sedemus, bene possumus hic dormire. Et cum hoc dixisset ; statim dolor validus, apprehendit eum. Cum jam torquebatur valde, fundens orationem, petivit Dei auxilium ; sed cum dolor nondum cessabat urgere eum : iterum se signans signo Crucis, cœpit invocare frequenter sanctum Maedhog sibi in auxilium : et cum hoc fecisset, statim fervor doloris mirabiliter discessit ab ipso, surgensque inde S. Moling, sospes et sanus, ait : Nemo in isto tempore dignus est in lecto nostri Patris S. Maedhog dormire. In hoc apparet quantam gratiam habet S. Maedhog apud Deum in cœlis, in cujus lectulo nemo audet in terris dormire. Multa alia signa virtutum sanctus Maedhog in corpore, et post obitum ejus, gratia Dei per eum fecit, et adhuc ad Reliquias ejus non cessant ostendi.

7 Hæc profecto vix consistere possunt, cum immeditata S. Molingi post S. Moedocum successione. Quomodo enim eo casu S. Molingus, ignorare poterat quod eum movebat Canonicus, neminem lectum S. Moedoci ascendisse si ob hujus obitu non nisi pauci anni effluerant? aut quomodo tam cito id potuit quasi in legem transisse? Neque etiam verbis us, usque hodie, uti solemus, nisi cum de plurium annorum transacto tempore agimus. Quid igitur, si Episcoporum Fernensium seriem ita ordinemus, ut post Moedocum ab anno seculi septimi xxxii usque ad lx, duo vel tres, ex nominatis apud Colganum et Warrum, tenuerint Episcopatum? Istitis defunctis, sequatur S. Molingus, et abdicet dignitatem circa lxx. Tum, interjecto unius ex annumeratis apud prædictos auctores regimine, perveniri poterit

ad annum lxxx, circa quem Cronanus, agens ætatis D annum circiter sexagesimum sextum, succedere poterit S. Moedoco in Episcopatum Fernensem, ut prophetia censetur impleta.

8 Neque hoc loco prætereunda sunt quædam de Cathedræ Fernensis dignitate, quamvis modo relatis haud multo certiora. Colganus in Triade pug. 364, ex Actis prolucioribus S. Molingi, de quibus supra numero 3, hæc nobis refert verba : Adductus S. Moling ad prædictam civitatem, constitutus est ipse Archiepiscopus, in sede et cathedra S. Maidhoc. A Rege enim Lageniensium Brandubh, filio Eathach, constitutum est, ut Archiepiscopatus Lageniensium in civitate S. Maidhoc esset. Ipsa civitas vocatur Ferna. Deinde notat idem Colganus, Kildariam, eo tempore quo scribebat Cogitosus Acta S. Brigide, fuisse metropolim Lageniæ : existimat autem Cogitosum scripsisse circa annum DL. Deinde circa finem ejusdem seculi, tempore S. Moedoci, eam dignitatem a Kildaria translaturum fuisse Fernam : indeque rursus, post obitum S. Molingi (qui incidit in finem seculi vi) incertum quomodo ; sed saltem ante annum mxcvii, rursus restitutum Kildariæ. Nam eodem anno Malbrigidus O Brochan, vir sapientissimus, obiit ; vocatur in Hibernicis Annalibus assentiente Ussero, Episcopus Kildariensis et totius Provinciæ Lageniensis et Ferdornachus ejus successor (qui creditur obiisse mxc) vocatur Episcopus Lageniensium in subscriptione epistolæ, a Waterfordensibus ad Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum transmissæ, quæ exstat 34 inter editas ab Ussero. Ego vero, sicut non dubito, quin semper aliqui fuerint inter Hibernos Episcopos, qui præ aliis amplioris aliquid dignitatis aut Ecclesiasticæ jurisdictionis habuerint ; ita a vero censeo alienum, eos aut Archiepiscopos dictos fuisse, aut Pallio aliisque Archiepiscopatus insignibus usos, ut ostendimus § 2. Appendicis ad acta S. Patricii : in eo enim Anglorum Archiepiscopus primum imitari cœperunt Hiberni, seculo circiter xii. Ad hoc præbandum, advertite, non leve argumentum fluere ex duobus supra allatis a Colgano locis. Malbrigidus quippe O Brochan Episcopus Kildariensis et totius Provinciæ Lageniensis vocatur, non Archiepiscopus, seculo xi : Ferdornachus vero, initio xii, Lageniensium Episcopus subscribitur, non Archiepiscopus. Adeoque non facile reperieudos existimo scriptores Hibernos, qui ante seculum xii scripserunt, et titulo Archiepiscopi utantur. Oportet itaque Acta proluciora S. Molingi, ex quibus verba superius relata, desumpsit Colganus, posterioris esse temporis ; et in Prologum ad Acta S. Brigide per Cogitosum (si hæc istius sunt, et scripta seculo vi) Archiepiscopos, pro Episcopos, postea irrepisse, intrusum a librario quopum, ex usu seculi sui Cogitosum corrigente. Cum enim videret, Cogitosum aliquid prævaricantiæ Episcopo Kildariensi supra reliquos attributum velle, Archiepiscopum nominandum putaverit.

9 Cæterum quidquid Episcopi Hiberniæ, supra alios Coepiscopos, usque ad seculum xii habuerunt, istud nomine Primatæ appellandum videtur : neque allibi constantè ea dignitas mansit, præterquam in Sede Ardmochana ob honorem S. Patricii. Alii autem videntur supra alios Episcopos primatum tenuisse, quam diu ipsi et successores, ob pietatem et doctrinam, præ aliis æstimabantur ; præsertim si Principis gratia accederet, et Coepiscoporum qualicumque consensus. Multum etiam conferebat, si civitas, in qua Cathedram Episcopalem fixerant, opibus aut civium frequentia præ reliquis floretet : ita ut non raro is præcipuus haberetur Episcopus, qui æstimatissimæ præset civitati. Et hinc factum videtur, ut ad aliam translata meliori civitatis fortuna, alio etiam transferretur eminentia Episcopalis aut Primatæ : quin subinde, urbe in pagum mutata, desineret esse Episcopatus, aut alteri meliori uniretur,

S. Molingus

Fernensis
Episcopus
creaturnon recte
tamen dicitur
Archiepiscopus.

F

quo sensu
possit fuisse
Primus
Lageniæ.videtur faveret
Warro;miraculum
in S. Molingo
patratum,

Colgano fæct.

Alia chrono-
logia propo-
nitur.

A uniretur. Neque id immerito: cum enim Episcopus constituitur, ad gubernandum gregem subleuium; iis alio dilapsis, desinit esse necessarius. Superfluum igitur sit inquirere, quo anno, Archiepiscopatus Kildaria Fernum, et rursus Ferna Kildariam fuerit translatus: cum ipse Jacobus Waræus, monumenta Hibernica diligenter scrutatus, neque Kildariensis neque Fernensis ullius Archiepiscopi videatur reperisse memoriam, quæ ipsos tali titulo honorandos probaret. Nunc ad Acta qualiacumque progredimur: de quibus, uti et iis, quæ hic disputata sunt, dicere liceat: sin minus nos aliquid certi doceant, ostendunt saltem de quo dubitari possit.

VITA

Ex nostro MS. Salmanticensi.

Natus **V**enerabilis Præsul ac Propheta Dei Dayrgellus, qui alio nomine Moling appellatur, a nativitate exordio gratia Dei fuit plenus: qui eo die natus est, quo Spiritus sanctus super Apostolos descendit. Quem inter manus genitricis existentem, Angelus Domini, in forma pulcherrimi juvenis, coram parentibus, ceterisque qui aderant benedicens signo Crucis signavit *a*. Puer autem et corpore crescebat et gratia; quem parentum diligentia, divinarum studii litterarum, opportuno tempore tradidit. In quibus ille tandem satis instructus fuit: Deinde semetipsum hostiam viventem atque placentem Deo obtulit, ejusque servitio pro viribus nuncupavit. Hic quoque in arbore quadam cava *b*, ubi postea suum fundavit monasterium, per septem annos pro viribus Deo deserviens, Eremiticam solus ducebat vitam; ac tandem esca ejus olera, et potus ejus aqua fuit. Posthæc verbo prædicationis sedulo institit, et de mobilibus seculi fluctibus, ad fidei stabilitatem, per rectæ doctrinæ industriam plurimos traxit. Creberrimorum quoque miraculorum fama ipsum longe, lateque divulgavit: unde plurimi, sub ejus regimine Deo militaturi, ad eum confluerunt discipuli. Postmodum celebre fundavit monasterium, quod ab ipsius nomine, prout notum est, habet vocabulum: *c* ubi Angelico adjutus patrocinio, plurima fecit miracula, de quibus pauca dicemus.

2 Ingens enim saxum, in via publica viantibus obstans, quod Osrigenensis *d* exercitus, viribus suis confidens, movere non poterat; virtute orationis de suo loco, ad alium solus noctis silentio transtulit locum. Item alius prægrandis lapis *e*, ut horologium in eo fieret, ad monasterium delatus, incuria portantium in duas fractus partes, per ejus orationem redintegratus est. In Fernellensi *f* quoque monasterio, quædam domus clausa, in qua tunc nemo fuit, vicinis straminibus ab igne male custodito combustis, tota deintus cœpit cremari. Ad quam qui aderant concurrentes, ac ignem extinguere molientes, quia clavem non habuerunt, intrare minime potuerunt; Adveniens vero magnificus Pontifex Moling, sine ullo obstaculo, domum intravit; ac virtute divina igne extincto, eam liberavit.

3 Aliquando quidam laici transeuntes, virum Dei in fossura terræ desudantem videntes, dixerunt; Vir iste, ut dicitur, vere magnus est. Sed diabolus famam virtutis viri Dei extinguere cupiens, arma consueta ad decipiendum excitaverat, scilicet feminam quamdam nequam quæ eosdem viros comitabatur. Ait enim: Hunc virum, quem magnis effertis laudibus, si vultis modo, eum prosternam. Qui responderunt: Ut credimus, hoc per te nequaquam fieri potest. Illa vero, implere quod vovit exortans, ad virum Dei properans accessit; et verba quibus animam ejus ad consensum peccati alliceret, coram eo protulit. His auditis, vir sanctus ait; Ambo,

Junii T. IV

inquit, hanc proximam ineamus silvam. Quæ eunte, D miles Christi ait meretrici; Pallium tuum exue. Illa autem æstimans, quod locum, in quo obscænum opus ageret cum ea, parari voluerit; jussioni ejus protinus obedivit. Ille vero in bello intrepidus, sinistra manu eam apprehendens, cum virgarum fasciculis corpus ejus nudum a planta pedis usque ad verticem capitis, fortiter flagellavit, ac sic flagellatam ad suos ire præcepit.

4 Idem vir Dei, quodam fideli viro ipsum aspiciente, sicis pedibus super aquas ambulavit, quem juramento constrinxerat, ne quamdiu ipse in hac vita viveret, hoc alicui revelaret. Hoc quoque prætereundum non est, quod terram Lagenensium a gravissimo vaccarum tributo, quod Regibus *g* Aquilonalis partis Hybernia per plurima annorum eurricula reddebatur per terribilia miracula, mortem exactoribus minitantiâ, usque hodie liberavit.

5 Quodam alio tempore femina quædam filium suum, ad mortem pene infirmatum, attulit ad eum, dicens: Pater sancte, pro filio meo, ut sanitatem recipiat, Deum deprecare. Cui ille, prophetico ut erat plenus spiritu, ait: O mulier, filius tuus convalescet, et longo tempore feliciter vivet. Quod totum completum est. Item alium puerum paralyticum, leprosum, mutum et cæcum, per orationis virtutem sanitati restituit.

6 Quædam miserabilis mulier virum Dei, in ripa cujusdam fluminis sedentem, pro unico filio suo defuncto, cujus corpus in sinu portabat, suppliciter rogavit, ut eum a morte ad vitam in nomine Domini revocaret. Quo dicto, illa corpus exanime in sinu ejus posuit; quod ipse protinus in aquam quæ suberat projecit. Omagnum miraculum, et in suo genere inconsuetum! Nam puer, mox ut aquam tetigit, per viri Dei miram humilitatem resuscitatus, super aquam natavit, et sic ad ripam rediit: quem mulier exultans, vivum atque iocolumem sustulit, eumque secum deferens, ad sua remeavit.

7 Alio vero tempore filius cujusdam Reguli, insania vexatus, ac ferreis vinctus cateois, ad eum ut ipsum sanaret adductus est; quem protinus homo Dei in balneo, quo se lavabat, poni præcepit: quo facto, puer illico defunctus est. Quod cum vir Dei perpenderet, exanime corpus in lecto poni jubet: et eorum qui aderant tristitiam blandis sermonibus consolatus, deinde accedens ad puerum, signo salutiferæ crucis eum signavit; et statim vitæ et pristinæ sanitati restituit. Aliquando duo hydropici ad ipsum, ut a languoribus sanarentur, accesserunt: quibus ut de humo fossæ parvi comederent, præcepit. Quod unus illorum faciens, in fide sua mox sanitatem recuperavit: alterius vero, quod jussus est facere nolentis, infirmitas usque ad mortem insanabilis fuit.

8 Alio in tempore, viro Dei ad Missam se præparanti advenit quidam horribilis leprosus, calicem altaris ab eo petens. Qui continuo recordatus verbi Domini quo dixit; Misericordiam magis volo quam sacrificium; ille tradidit quod petivit. Cumque alium in quo offerret non haberet; Deus omnipotens misericordiam in misericordem facere non distulit: de thesauro enim abundantia suæ, semper inexhausto, alium ei, in quo offerret, calicem illico dedit. Quodam tempore, ipse super ripam fluminis nomine Berba *h* sedente, et Epistolas canonicas inspiciente; hospites quidam, se ad monasterium transvehî quærentes, ex alia parte clamabant. At quos, quasi ad Christum deducendos, librum ubi sedebat relinquens, festinus navigavit. Interea inundatio maris contra fluvium exæstuans, et ripas fluminis excedens, præfatum librum redeundo, secum in mare detulit: sed meritis Sancti viri exigentibus, ad

43 eundem

super aquas
graditur:
hostes prosti-
gut.

g

infirmum sa-
nat

E
et paralyticum,

mortuum
suscitat,

item alium,

hydro-
picum curat.

F

Calicem
sacrum tradit
leproso
et alium
divinitus
accipit;

h

librum a stu-
maris ablatum
intactum
recipit.

A eumdem locum, ipsum ab omni corruptione intactum, reportavit.

9 Tanta autem prophetiæ gratia in viro Dei resplenduit, quod qualiter homines, quique essent victuri, et quo exitu vitam terminaturi, et cujus meriti essent futuri, quærentibus veraciter responderet. Aliquando vir Dei, a Collegio Fratrum sequestratus, triduanum perfecit jejunium, unns vero eorum, eum visitare veniens, faciem ipsius inspicere omnino præ fulgore ejus nequivit: illa etenim velut flamma ignis apparuit, et lux magna ipsum circumfulsit. Ad excellentiam [enim] meritorum ejus declarandum, Deus ipse sibi per subjectam creaturam, ad ipsum in mundi hujus exilio consolandum, mirabiliter apparuit; unde locus apparitionis usque hodie Trinitas appellatur. Choros etiam Angelorum, Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, cum ineffabili melodia decantantium, tempore quodam audivit: unde locum, in quo mysteria Angelorum sic audivit, terram nominavit Angelorum Beatus quoque Pontifex.

10 His et consimilibus miraculorum prodigiis fulgens, ad inevitabilem vitæ terminum festinavit (quem terminum sine intermissione obtinuit, cupiens dissolvi et esse cum Christo) ac sic, devictis secularum nis, omnium Sanctorum virtutum copiis opimatus, terra plorante, cælo gaudente, ovans migravit ad Christum: qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen. 7 Idus Junii.

11 *His aliqua visum est adjungere ex MS. R. P. Henrici Fitsimon, quæ in Salmanticensi desiderabuntur; quandoquidem de iis egerim in Commentario prævio: sunt autem hæc.* Contigit alio die, ut S. Molingus canes feros saturaret, et multi erant; hic enim est numerus canum triginta. Et diviserunt se in duas turmas, et dedit eis triginta panes cum butyro: et duodecim canes ex eis statim non aderant, et portionem eorum primi non comederunt: sed pro timore Sancti secum duodecim panes custodierunt, donec socii earum advenerant: et Sanctus saturavit eos duodecim panibus, quos reliquerant, cum canibus primis. Quadam autem die eum S. Molingus sedens legeret, venit *k* avis Mima. et muscam, alam unam habentem, deglutivit coram eo; et *l* muriceps avem devoravit: et Sanctus muricipi imperavit, ut avem vomeret, et avis muscam: et statim illa animalia sanata sunt et vixerunt. S. Molingus semper solebat fera animalia alere: et vulpes, de vulpibus quæ sumebant cibum de manu ejus, gallinam furata est, et manducavit eam: et contristatus est Sanctus contra eam vulpem callidam. Hoc autem videns vulpes, abiit ad alium locum, ubi sanctæ mulieres habitabant; et aliam gallinam diversis coloris rapuit ab eis, et obtulit eam Sancto viro. Et imperatum est ei ut, re-

portaret eam vivam dominabus ejus: et ipsa sicut ei imperatum est reportavit. Alio autem die, alia de vulpibus libum abstulit et favum mellis: et imperatum est ei, ut libum referret, et imperio Sancti obedivit. Et quoniam S. Moling princeps erat in civitate magna quæ dicitur Ferne: vulpes perrexerunt ad eum, nec a canibus persequebantur, donec venirent ad locum in quo erat Moling: et adventum earum prædixit Moling populo suo: fecitque eis hospitium, et post hoc reversæ sunt ad loca sua. Et dixit Moling eis; Manducate, ego post modicum tempus hæc civitatem relinquam, et ad locum meum revertar. *Hæc inquam referenda putavi, ut ex iis intelligi possit, qualia ea Acta sint, de quibus in Commentario prævio num. 2. diximus.*

D
vulpem et
gallinas

ANNOTATA F. B.

a *Simile quid accidisse memoratur in Vita S. Cormogeni quam dedimus tertia hujus.*

b *Idem de S. Cormogeno narratur.*

c *Nempe Teghmoling, ut supra ex Waræo vidimus.*

d *In MS. P. Fitsimon ita miraculum narratur: Quodam tempore S. Moling petivit Regem Lageniensium, nomine Desgabine, cum exercitu suo, ut saxum magnum in via offendens moverent. etc. Nescio cur exercitus Lageniensium vocetur Osrigensis.*

e *In MS. P. Fitsimon lapis iste vocatur Orlag, et dicitur manere signum contractionis in ipso lapide usque in hodiernum diem.*

f *Id est, Fernensi.*

g *Id est Ultoutæ, vel potius Nepotibus Neyll sive Conallii; qui ibi præ cæteris dominabantur. Regi vero isti, ut habetur in MS. P. Fitsimon, nomen erat Fianachta, in eodem MS. legitur, quod idem Sanctus qui hic Lageniensibus faverat, aliquando ad similem impediendam injuriam contra ipsos steterit. Quodam die, inquit, introierunt Lagenienses in regionem, quæ dicitur Oisrigia, et populati sunt omnem plebem, et eduxerunt armenta magna. Hæc autem sciens S. Molingus in suo loco, miseris plebi quæ vastata est; oravit ad Dominum. Tunc ostensum est Lageniensibus, quod S. Moling staret in via contra eos pugnans: et non reliquit eis unam vaccam aut unum vitulum: et superare eum non potuerunt, reversaque sunt armenta iterum regionibus suis.*

h *Bertha fluvius in Logenia non procul ab urbe Sleptensi. Ita Colganus in Triade pag. 7 num. 2.*

i *Quinimmo xvii, ut dixi numero 1.*

k *Hic aliquid legi non potuit et locus obscurus aliunde illustrari nequit. In MS. Avitainna, quasi unica dictione legitur.*

l *Muriceps felem significat, aut volacrem mures capientem, apud Cangium in Glossario.*

DE S. VEREDEMIO

EPISCOPO AVENIONENSI IN GALLIA

Sylloge historica de cultu et ætate.

SEC. VIII.

Reliquæ in
capsa.

Avenio, præclara Galliæ urbs, Provinciæ inserta Pontificibus Romæ subjecta, eorumque aliquamdiu domicilium, ad Rhodanum fluvium, inter suos Episcopos solenni cultu veneratur S. Rufum et S. Veredemum, quorum corpora requiescunt super majus altare, copæ argentiæ inclusa. Ex his S. Rufus colitur mense Novembri, die aliis xii aliis xiv, quæda de illo agendum erit. At S. Vere-

demio festum incidit in diem hunc xvii Junii. Solere id cum octava celebrari assertit Benedictus Gononus lib. 3 de Vitis Patrum Occidentis, ex antiquo ejusdem Ecclesiæ Missali, in quo habetur Oratio et Missa propria: additque, extare apud Carthusienses Villæ-Novæ vetus Martyrologium MS. et Kalendarium, in quo fit honorabilis mentio de S. Veredemio Avenionensi Episcopo; nec non in Archivis monasterii

Cultus 17
Junii

A monasterii S. Andreae extare litteras seu contractus, ex quibus constat. Rostandum, Episcopum Avenionensem, cuidam Monacho dicti monasterii commisisse curam, fabricandi capsam argenteam, ad Reliquias S. Veredemi reponendas; et ob hanc causam dedisse ei Prioratum, vulgo dictum de Jonquieres circa annum Domini m., eumque melius Vendemium dici ut habet Bellovacensis, aut ut alii Vnderemum et Veredemium: in hoc autem et consentire antiqua Manuscripta et Breviaria Ecclesiarum Arelatensis, Carpentoraetensis, Cavallicensis etc. Floruisse circa annum septingentesimum autem Membratur etiam apud Ferrarium in Catalogo generali, et Saussayum in Supplementa cum hoc elogio: Avenione ad Rhodanum S. Veredemi Episcopi et Confessoris: qui a S. Agricola Sedis hujus Pontifice, praestantia ob merita, successor sacri muneris designatus, non impari gloria pietatis commissam sibi Ecclesiam direxit: moriensque plenus operibus justitiae et vitae aeternae, in caelo praemia adeptus est, et nomen in terra venerabile reliquit. Abhinc enim sacris tabulis, ob patentia testimonia gloriae, inscriptus, honoribus sacris annuatim hac die celebratur. Haec ibi, sed pleraque sunt quibuscumque Sanctis communia. Eundem S. Veredemium ut Episcopum Avenionensem et Confessorem, celebrat Grevenus in Auctario Usuardi, eumque secutus Cansius in Martyrologii Germanici duplici editione quam habemus: quem perperam arguit Ferrarius, quasi Aurelianensem Episcopum constitueret.

B

dicatur a S. Agricola decessore cooptatus,

2 Supra memoratus S. Agricola, alius Agriculus, decessor ejus in Episcopatu Avenionensi, colitur secunda die Septembris. Ejus Acta extant in Chronologia Livinensi Vincentii Borruhi, sed recentiori Auctore, ut qui meminuit plura sanguinea anni MDLXXIII, et conspirationis hereticorum anni MDLXXIV. Interim in dicta Vita ista leguntur: Cum extremum sibi diem instare sentiret Agriculus, de successore deligendo Clerum populumque admonuit, cooptavitque in suum

locum S. Veremundum, qui prope urbem in eremovitam Angelicam clarisque miraculis agitabat, ac dein dicitur Agriculus sempiternae beatitudinis gaudia penetrasse quarto Nonas Septembris anno Domini septingentesimo, cui tunc successit S. Veredemus. De quo addit Gononus: In loco, ubi solitariam vitam duxit, cerni adhuc eremitorium una tantum leuca a civitate Avenionensi. Quae totius a Gonono in Vita ad hujus honorem conscripta habentur, sed quae magnam injiciunt difficultatem, dum dicitur natione Graecus, ibidem in spelunca degens excepisse S. Aegidium e Graecia venientem, et una simul diu vixisse et miraculis claruisse. Quae sunt accipienda de S. Veredemio Anachoreta, cujus celebris memoria in Breviario Ecclesiae Uzeticensis agitur die XXI Augusti. Debet hic vixisse tempore S. Caesarii Episcopi Arelatensis, anno DCLIII vita sancti, apud quem dictus Aegidius aliquamdiu vixerat, antequam ad S. Veredemium anachoretam accederet: proinde nobis suspecta sunt quae de S. Veredemi Episcopi vita anachoretica apud dictum Gononum, et in Vita S. Agricoli referuntur. Omittimus proinde vitam hujus Episcopi Latine excusam apud Gononum pag. 160 et Gallice apud Simonem Martin in Sacris Reliquiis deserti pag. 471 tamquam recentiore compositionem, in qua discerni non possint vera a falsis, certa ab incertis: et tota res poterit accuratius atque commodius discuti ad vitam S. Veredemii Anachoretae ad diem XXI Augusti, et S. Aegidii ad Kalendas Septembris. Interim distinctione ista supposita, ab Anachoreta isto, tot seculis seniore, nomen inditum Episcopo; utique Graecum, qualis dicitur Anachoreta fuisse; eodemque compositum modo quo περιεργος, περιεργος, περιεργος, malorum tolerans, Victoriam atque vitam efferem; sic enim περιεργος, erit Plebem ferens. Aspirationem autem usus vulgi extriverit. Oportet tamen ut apud Graecos aliquos pro ζέγων usitatum sit βέγων vel βέγω, unde Berenice nomen acceperit, quamvis verbum istud nusquam inveniatur sic scriptum.

D
AUCT. G. H.
anno 700,

non satis distinctus a S. Veredemio anachoreta.

E

DE SANCTO POSSENNO PRESBYTERO CASTELLIONE IN GALLIA COMMENTARIUS HISTORICUS

C

De cultu et miraculis, ipsi ac S. Benedicto communibus.

F

XVII JUNII

Memoria in Fastis:

Roma inter illustriores bibliothecas, codicibus manuscriptis repletas post Vaticanam potuit aliquando ceuseri Atempiana, ubi reperimus aliquod Martyrologium, in Anglia aut Normannia exaratum; in quo ad hunc XVII Junii ista habentur: S. Possenni sacerdotis, mirae simplicitatis viri. Eadem leguntur in Martyrologio Bellini secundum morem Romanae curiae, Parisiis auctius sub annum MDXXI excuso, et ex eo apud Molinum in Additionibus ad Usuardum tertio recensitis; item apud Cansium in Martyrologio Germanico, et Ferrarium in Catalogo generali, apud quos ultimos Possennius legitur duplici littera n n in litteris m et i mutata quod facilitate potuit contingisse.

Cultus Castellione

2 S. Possenni hujus arbitramur mentionem fieri libro 5 Miraculorum S. Benedicti in Gallia factorum, auctore Rodolpho Torturio ad diem XXI Martii, num. xxxv et sequentibus; ubi dicitur requiescere in Castellione ad Ligerim fluvium, aequae fere Nivernoet Aurelia distante. Nonnulla inde repetenda his verbis. In Castellione, Patris ipsius non exigua possessione (ubi beatus Confessor Possennus requiescit de quo

et Andreas plurima in suis retulit dictis) multa ad laudem sui nominis, per merita utriusque Patris, saepius Omnipotentis clementia demonstrat magnalia: de quibus et nos dicturi sumus aliqua.

3 Homuncio quidam, Herbertus nomine, aegritudinem incidit adeo gravem, ut resolutis omnibus membris, nullius eorum uteretur officio, praeter linguam, quae, licet satis exilem, retinebat sonum. Hujus inopia sustentabatur timoratorum alimonia virorum, qui etiam tuguriolum in porticu basilicae loci ipsius sibi construxerant: ubi et per numerosa annorum curricula, instar glomeris involutus decubuit, vix etiam liquidas sorbitiunculas ore valens ligurire; necessitate quoque relevandi alvum a loco in locum digredi nequaquam potens. Miserante igitur omnipotentia clementis Salvatoris, suffragantibus vero Patris nostri Beatique Confessoris Christi Possenni precibus, paulatim membris sospitatem amissam recipientibus, factus est incolumis; grates referens Domino Jesu Christo, secundum suae scientiae modulum, et ejus utriusque fidelibus. Permanens autem in eodem loco per multa tempora, ecclesia

Miracula ipsi et S. Benedicto communia:

paralyticus

sanatur et ecclesiae ministrat:

AUCTORE G. II. A siae servitio mancipatus, aquam, lumen, et quæque ad ministerium altaris erant idonea, suppeditans; quem nos, etiam, pluribus annis id officiose peragentem, perspeximus.

4 In territorio Nivernensi quoddam habetur castrum, Huben nuncupatum, in prærupti ejusdem collis cacumine. Hujus Dominus Hugo dicebatur, proæctæ ætatis vir. Illic filium genuerat, vocabulo Gauterium; qui juvenilis ævi elatus supercilio, minus de omnipotentis Dei pertractans mandatis, res ecclesiarum et pauperum, rapinis inhians, diripere et suis in necessitatibus expendere ardebat; unde arbitratus opimam de jam memorata possessione prædam se posse abducere, propter multitudinem diversorum animalium, quæ in eodem erant loco (est enim alendorum animalium opportunus ob fertilitatem pabulorum) assumptis cohortibus equitum seu peditum, devenit illuc; neque Dei veritus offensam, neque Patris nostri meritum. Porro accolæ loci ipsius et circa positi ruris, comperientes ejus insanam cupidinem, et pertimescentes copiosum prædonum numerum, asciverunt in auxilium sibi Dominum castri, quod dicitur S. Briccii, Rotbertum nomine, strenuum sane tam armis quam consiliis virum; qui vallatus suorum cuncto, prompto accurret animo, paratus cum eis, si quod immineret, subire dispendium, pro Patris promerendo suffragio, et vicinorum qui se expetierant commodis.

5 Gauterius itaque aggressus Castellionenses satagebat opere perficere quod mente conceperat; ruricolos videlicet eorumque pecora et spolia secum abducere. Rotbertus autem ei obviam progressus cum suis, conjunctis quoque sibi locorum contiguum colonis, conferre eum eo non valens, ejus ti-

mendo copias terga vertit. Gauterius ergo suos D multis clamoribus adhortatus, equoque cui insidebat calcaribus incitato, ipsum perniciter insequitur: quem Rotbertus jam jamque sibi appropiantem cernens, ut puta moris est fugientium, hasta super humerum rejecta, ferrum hastæ sequenti opposuit. At ille conatus hostis nequaquam prævidens, dum incautus attingere eum equo ardescit, in ferrum subito moritur: quod gutturi illius immersum absque dilatione vita privavit. Videntes vero satellites ejus, Dominum suum exanimatum, ululatus aerem, lacrymis genas opplentes, humeris corpus imponentes, abire maturant; miserante ipso cujus interierat ferro, illis quoque quos prædatum venerat concedentibus liberam fugiendi copiam, laudesque proclamantibus omnipotenti Deo, grates Patri Benedicto Sanctoque Confessori Possenno, de tam celeri hostis sui multatione. Genitor autem genitrixque defuncti, cernentes, extinctum filium, in quo tota spes pendebat illorum, quoniam hunc solum possidebant; non est facile dicere quos ediderint gemitus, quantas fuderint lacrymas, inconsolabili lugentes mœstitia, quem amplectebantur dilectione unica.

6 Præfatus Andreas in scribendis S. Benedicti Miraculis secutus Aimoinum est, initio seculi XI sui vulgantem; et Rodulfum præcessit annis fere centum posteriorem Aimoino; qui Andree scripta, hactenus latentia, nova forma donavit, uti diximus, ubi de S. Benedicti Translatione in Gallias num. XI. Quam multis eos seculis præcesserit Possennus, et utrum S. Benedicto ipso prior non fuerit, non possumus desuere divinando: medium aliquod hic eligimus, quod aliunde lux affulgeat.

subito moritur:

aguntur gratia SS. Benedicto et Possenno,

atas incerta.

DE SANCTO JULIANO

IN MONASTERIO ARENÆ SIVE HAREÆ

Cultus certus ex Martyrologiis, locus et ordo incertus.

G. II.

Memoria in Fastis

Memoria hujus Sancti in variis Martyrologiis recolitur, ac primo in MS. Florario Sanctorum et Martyrologio Colonie atque Lubecæ sub annum MCCCXC excusa ista leguntur:

C In monasterio, quod Arena nuncupatur, Sancti Juliani Confessoris. Grevenus seu Curthusiani Colonien- ses in Additionibus ad Usuardum, anno MDXV et MDXXI editis, hæc duo verba, Juliani Confessoris solum habent. Franciscus Maurolycus, Abbas Messanensis, ita illum refert; Cœnobio Area Juliani Confessoris. Postea Molanus in suis Additionibus tertio recensis sic exprimit: In monasterio, quod Harea nuncupatur, sancti Juliani Confessoris. Molanum secuti sunt, Canisius in Martyrologio Germanico, Wion, Dorganus, Menardus in Fastis Benedictinis. Addit Wion, quando vixerit ignorari. Utinum vel locum ubi monasterium Harea, sive Area, aut Arena situm sit, inquisivisset et invenisset, ut certius suo Ordini illum vindicaret. Nam Constantinus Ghinius eundem inseruit Natalibus

Sanctorum Canonorum, verbis ex Molano desumptis. Bucelinus, qui passim Wionem et Menardum sequitur, Julianum omisit; merito dubius, cujus Ordinis fuerit. Eundem inseripsit suo Catalogo Ferrarius; et in Notis nisi sit Horreum monasterium Trevirense, aut Aria oppidum Artesiæ, fatetur se ignorare ubinam gentium sit. Idem de Arena possumus affirmare. Bernardus Saccus lib. 6 Historiæ Ticinensis cap. 8, Est oppidum, inquit, Arena juxta Padum infra Ticini oppidum, ubi Padi trajiciendi opportunitas summa adest.

2 Est et Arena S. Petri prope Genuam latissime distenta, ubi et varia monasteria hustravimus anno MDCLXII: sed in defectu Actorum nihil possumus promulgare. Saussayus Haream in Belgio collocat, et S. Julianum facit socium S. Landoaldi, de quibus late egimus XIX Martii: a quo cum Molano alium hunc arbitramur.

Inquisito loci.

F

DE S. RAMUOLDO ABBATE

ORDINIS S. BENEDICTI

RATISPONÆ IN BAVARIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De vita ab auctore pene coævo scripta, anno obitus et cultu.

D. P.

AN. MI

Vita scripta
inter miracula
S. Emmeram-
mi,

De S. Emmerammo, *Episcopo Ratisponensi et Martyre*, octavis xxii Septembris, multa de ipsa civitate, multa de condito sub illius nomine monasterio, dicenda erunt; argumento nequaquam præoccupando nunc, cum solum agendum est de B. Ramuoldo agnato S. Wolfgangi *Episcopi Ratisponensis*: primo istie instituto Abbate, post intervallum circiter sesqui seculi, quo in potestate *Episcoporum* fuerat *Abbatia*. De hac interim videatur *Wiguleius Hundius* in *Metropoli Salisburgensi*. De illo, sancto scilicet Emmerammo sen Haymeranno, multi scripserunt: de *Miraculis* ejus libros duos edidit Arnolfus ex Comitibus de Cham et Vorburg, *Monaclus*, S. Emmerammi *Præpositus* et *Magister*, sicut eum nominat *Henricus Canisius*, *Tomum 2 Antiquarum Lectionum a Monumentis Sanctum illum spectantibus exordians*, atque secundo loco collocans prædictos duos libros; quorum primus insignem habet locum de B. Ramuoldo exæcato et curato; secundus, per modum *Dialogi* contextus, mortem et miracula ejusdem Ramuoldi prosequitur, utpote omnia connexa cum laude ipsius S. Emmerammi.

unde collecta
hic datur.

2 *Utrinqve collecta* B. Ramuoldi *Acta* hic dabimus, extrita *Dialogi* forma, inter *Admonitium* et *Collectivum* decurrentis, solumque servientis ad introducenda *parevga* *morali* ac *doctrinalia*: quæ nunc quidem satis est apud *Canisium* legi posse, alius forsitan non omitteunda, quando integrum opus dabitur. Exceptis istis, ut forma *Historiæ* habeatur, initium facient verba *Matthæi Ruder* nostri, *tomo primo Bavariæ Sanctæ, Elogium Ramuoldi inchoantia*; *Elogium* illud apte concluditur, cum hoc illius *Epitaphio*, quod, licet non valde antiquum sit, apte tamen hic logetur, tumquam *historiæ totius synopsis*. B. Ramuoldus, D. Wolfgangi *patruelis* cognatione, amore, pietate, et ordine germanus, vir vita et conversatione integer atque sanctissimus, ex *Trevirensi* urbe et monasterio S. Maximini a S. Wolfgango evocatus anno mcccclxv, hujus loci *Abbas* constituitur: ubi in labore et solitudine *pastoralis* vitæ sedulo desudans, magno se ardore et conatu *adversariis* opposuit, plurimumque pro *libertate* monasterii hujus laboravit. *Ottoni* II, *Romano Imperatori* semper *Augusto*, apprime carus, miro Dei *judicio* biennium cæcus, miraculo *Crucifixi* ad *sepulcrum* S. Emmerammi visum recepit: *cryptam* hanc ad *Sanctorum* et *Posterorum* *memoriam* a *fundamentis* excitavit etc. Tandem cum xxvi annos, menses v, dies xvii sanctissime rexisset; febricula correptus anno Domini m, xv kal. Julii, ætatis suæ c, beato fine quievit, miraculis clarus.

Aetorum
synopsim
continet
Epitaphium
reccutius,quo dicitur
Abbas factus
an. 975,

3 *Hæc tempora* si recte *subducta* sunt, fuerit B. Ramuoldus *Abbas* ordinatus ipso anni *prænotati* *exordio*, kalendis *Januarii*, per se satis *festivis* licet tunc in *feriam* vi *hebdomadæ* cadentibus, *currente* *littera* *Dominicali* C; ut *interim* ipsa *Christi*, tui die *crucifixi* *memoria*, *præsayium* esset *rarum* *calamitatum*, quarum *tolerantia* erat *Christo* *configendus* *cruci*: na-

tivitas autem ejus incidit in annum dccccl, nescio quousque progressum, quia non eadem accuratione invenitur expressum spatium vitæ qua regiminis. Annum mortis sub *Epitaphio* vetustiori sic expressum, representat *Hundius* pag. 361;

Signis clarescit pius hic Ramuoldus humatus,
Cælo fulgescit Cælestibus associatus.

Obiit anno m. xv kal. Julii.

Arnolfus nec diem nec annum exprimit, sed annum ex eo colligendum relinquit, quod mortem indicet accidisse ante obitum *Ottonis III* (qui contigit anno mii, xxviii *Januarii*) *dm* *num. xi* describit, qua ratione *obssequium* suum *funeri* impenderit *Henricus*, tunc forte *Principatum* *Bavariæ* tenens, post paucos vero annos *Rex* futurus, non solum *Germaniæ* sive *Galliæ*, sed etiam *Imperator* totius *Italiæ*, atque *Augustus* *Cæsar* civitatis *Romanæ*. *Ordo* *naturalis* *verborum* exigebat, ut scriberetur post paucos vero annos, non solum *Rex* futurus, sed etiam *Imperator*; *Rex* scilicet, anno mii; *Imperator* mxiv, *Ejusmodi* *transpositiones* *verborum* in *editione* *Canisii* patitur frequenter *Arnolfi* *textus*, sive ipse eas affectaverit, sive *librariorum* *induxerit* *socordia*. Sic autem in medio utriusque tituli positam, Non solum, *tenebras* *offudit* *Baronio* *eo* *facilius*, quod *num. 9* *legisset* *Ramuoldum* in *morbum* *ultimum* *incidisse* *post* *quinque* *quinginta* *Imperialis* *exitus*, quasi *intelligendus* *esset* *exitus* *de* *vita*, ubi *expresse* *nominatus* *obditur* *de* *Hiatospoli*, id est *Ratispona*, *civitate*. Sic *hallucinatus*, *vir* *alias* *sedulus*, *Beatum* *Ramuoldum* *scripsit* *obuisse*, anno *myii*; *sequacemque* *mox* *habuit* *Ferrarium*, in *Catalogo* *Generali* *eorum* *Sanctorum* *qui* *non* *sunt* *in* *Romano* *Martyrologio*.

4 *Dorganius Menardus*, *Bucelinus*, *prudenter* in suis *Fastis* *abstinentes* *ab* *anno* *notando*, *ipsum* *interim* *Ramuoldum* *referunt* *ut* *Beatum*: *quumquam* *autem*, *ultra* *hunc* *titulum*, *miraculis* *probatum*, *aliud* *nihil* *snpptat*, quo *vetus* *ac* *præsens* *cultus* *distinctius* *comprobetur*: *sufficit* *tamen* *vel* *sola* *Arnolfi* *auctoritas*: *quippe* *qui* *miracula* *fundatumque* *in* *iis* *cultum* *ac* *venerationem* *publicam* *sepuleri*, *per* *annos* *circiter* *xl* *vidisse* *potuit*, *scribens* *tempore* *Abbatis* *Udalrici*, a B. Ramuoldo *sexti*, anno *mxvii* *elerti*, *superstitis* *ei* *usque* *ad* *xlv* *annum* *istius* *seculi*. *Sunt* *autem* *in* *diocesi* *Colomensi*, *ut* *intelligo*, *ac* *verosimiliter* *alibi* *per* *Germaniam* *multi* *appellati* *Remboldi*, *qui* *sui* *nominis* *Patronum* *quærent*, *nec* *inveniunt*. *His* *ergo* *suggero* *hunc* *S. Ramuoldum*. *Originaliter* *enim* *item* *est* *nomen*, *ex* *radicibus* *Teutonicis* *significans*. In *deliberando* *audacem* *ac* *strenuum*, a *verbo* *Ramen*, *deliberare*, in *consilium* *venire*, et *Bold* *vel* *bald* *quod* *in* *compositis* *sæpe* *Wold* *et* *Wald* *redditur* *ut* *Rumboldus*, *Rumuoldus*, *Romuoldus*, *fama* *inclutus*. Sic *Rampertus* *et* *Rembertus*, *idem* *sunt*; *Princeps* *consilii*.

E
Epitaphium
vetustius ob-
itum notat an.
1001.quod confir-
mat auctor
Vita,male intelle-
ctus de an
1007.Titulus B. a'i
in festis mo-
nus icis,
L'an nomen
idem quod
Remboldus?

N. J. 3

VITA

A

VITA

Auctore Arnolfo Preposito Monasterii,

In Libris miraculorum S. Emerammi, annis fere XL post obitum Beati scriptis.

CAPUT I.

Exordium vitæ ex Raderi Bavaria, biennialis in senio cæcitas, acta cum Ottone III.

Ramuoldus apud Francones equestri loco natus, anno post virgineum Partum nongentesimo primo, posito litterarum politiorum tirocinio, sacris animam et Litteris et Ordinibus adjecit. Nam ex Ephemis egressus Treviros petiit, Pontificique Trevirensi a sacellis fuit, eo ipso tempore quo S. Wolfgangus, patruelis ejus, Ratisponensem Pontificatum administravit. Erat id ætatis Episcopus provincie, simul et Abbas ad S. Emmerammum, sed hactenus, ut nomen dumtaxat, non onus ferret, aut munus Abbatis administraret: quo fiebat ut disciplina cœnobii laboraret et grex admodum errabundus pastorem desideraret. Quod diligenter animadvertit S. Wolfgangus, et Trevis Romualdum, cujus emendatissimam vitam b accurate didicerat, evocatum, suo numine monasterio præfecit: ipseque ultro in omne reliquum tempus Præfectis cœnobii suum officium administrandum commendavit, nec ad Episcopatum revocavit. Quod adeo feliciter cessit, ut odore Ramuoldi, quem virtus religiosissimi viri per omnem Boicam, Sueviam et Germanicas terras sparsit, tracti haud pauci, bono genere nati, se in ejus disciplinam ad virtutem erudiendos, et opes immortales quaerendas, relictis mortalibus, committerent.

2 Ipsi interim ingens cura pauperum, quibus duo domicilia constituit; alterum, quo peregre advenientes exciperet; alterum, quo corpore debilitatos curaret: quibus non solum ad usum vitæ necessaria suffecit, sed ipsemet, ubi usus erat, ultima servorum officia exhibuit. Quibus rebus effecit, ut ad modum S. Tobie amisso repente luminum usu, per biennium suam Deo patientiam probaret. *Hactenus Raderus, cujus ultima verba excipiat explicetque Arnolfus, Ammonicio suo, præclara et utilia audiendi cupido, sic respondens: Fiat, inquit, si possibile est, ut a me cursim scribatur, quod a te tantopere desideratur: immo fiat voluntas Dei omnipotentis, ut fragilitas humana, abjectis his quæ vanescunt, velit et valeat c [obtinere] quæ vere bona dicuntur et sunt. Horum siquidem afflictionibus valde necessariis ardentem inhians suis temporibus venerabilissimus Abbas Ramuoldus, cum ex dono sancti Spiritus, non solum in rebus interioribus, Patrem se spiritualement exhiberet Christi cultoribus, verum etiam in exterioribus dispensator existeret prudentissimus; utpote qui per ornatum ecclesie, nec non monasterii necessariam suppellectilem, ac multiplicem variarum rerum administrationem, seniles annos quodammodo juvenescere fecerit; et de thesauro sapientie nova cum veteribus protulerit; juxta hoc quod tota præsens vita tentationibus est plena, saepe tentatus et per multa probatus, demum tam gravem sub vitio pituitæ [vel scotonia] incidit tentationem, quo ceteris membris officia sua sat vivide gerentibus, oculorum suorum penitus amiserit lumen.*

3 Cujus ad tempus tristem defectum, afflictionis a peritate confectum, quam patienter vir Dei substituerit, quibusdam personis, in sui presentia super hac re querentibus etiam et lacrymantibus, verbis

hujusmodi patefecit. Cesset homo deflere pro defectivi luminis amissione, qui semper manentis certitudinem habet in spe, ex veridica Salvatoris promissione. Cæci non sumus, qui oculos per fidem jam illuminatos habemus: cæcus autem est et in tenebris manet, qui fidem quæ illuminat minime habet. Unde et ambulantes in fide valde indignum videtur, usum præsentis luminis magni pendere, quod eis cum muscis ac vilissimis animantibus etiam serpentibus est commune. Ergo libet totis viribus intendere in eum qui dicit: Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ: cui si placuerit, lumen corporis, quod dedit et abstulit, facile reddet ac præsentabit: quod si facere noluerit, absque murmure benedicendus erit; et, ut Rex justitiæ, semper timendus; atque ut pater misericordiarum et totius consolationis, tota mente et tota virtute diligendus.

4 His dictis et auditis, non illo quo paulo ante, sed alio genere cœperunt manare lacrymæ, tanto uberiores, quanto utiliores. Recordabantur enim, tam ex Pauli sententia, quam ex probabili viri Dei patientia, in infirmitate virtutem certissime perfici: quod et postea, in venerabili sene, virtus divina, clementer simul et potenter, dignata est declarare. Nam cum ferme biennium, in percussione cæcitatæ cæcus vivens, explevisset; quadam nocte discurrens inter altaria, ut ante solebat, frequens d venipeta, labori sacro vigilanter insistebat; nec ætati decrepitiæ prius parcere volebat, quam per spiritum gratiam Dei adesse cognoscebat. Tum ante sanctam Crucem prostratus, nec non lacrymis et oratione satis humiliatus, corporis fatigatione quasi requiem poscente, soporatus est subito, corpore, non mente. Et ecce imago crucifixi Domini nostri Jesu Christi visa est illi descendere de cruce, et venire usque ad se. Quæ stans coram eo, utraque manu, sicut visum est ei, candelas ardentis, de candelabro super gradus cominus posito, tulit, et in oculos senis violenter inflxit.

5 Qui primum, ob Dominicæ descensum e iconiæ, non parvum sustinens pondus agonie, dein per ignem advertens præclarum quid designari, atque per lumen sentiens tenebras fugari; surrexit, lacrymis ac sudore perfusus: et e vestigio convertens oculos in pristinos usus, cœpitsimul mirari, simul et altius cum interiori homine scrutari, quid sibi vellet quod post tantum temporis, luminum a multis desperatum receperit usum. Cumque in brevi super hujusmodi re ratio satisfaceret homini, tunc oris officio conjubilante cum cordis hospitio, magnifice gratias egit Deo, qui servum suum ita dignatus est visitare, ut et in castigatione corporali sibi esset correctio et oculorum ejus revelatione ad sancta vel honesta multorum provocaretur affectio. Cujus rei gratia quo tenacius honorum haberetur in memoria, homo Dei jussit inter cetera miraculorum signa sive indicia, oculares circulos suspendi in ecclesia: quæ B. Emmerammi Martyris corpore sacra dotata et meritis, nec non aliorum patrociniis prædita Sanctorum, cœlesti specula mortalibus demissa, beneficia solet ministrare quam plurima. *Ita libro I Arnolfus, cujus liber 2 incipit a Vita et Miraculis S. Wolfgangi, anno dcccxciii, xxxi Octobris vita functi, ac deinde progreditur:*

6 Post obitum Wolfgangi Pontificis, servi Dei cunctipotentis, Ramuoldus, egregie memorie Abbas, in regimine monasterii seu procuracione cœnobii, per tentationes varias, adversitates perpesus est multas. Quæ in tantum excreverunt, ut sub [primo] f Gebehardo, Sedis bujus Episcopo, famulus Dei apud tertium Ottonem Imperatorem, quorundam detractionibus simul et accusationibus, infamaretur

Treviris optime institutus

a

Ratisponam accersitur a S. Wolfrango

B

et S. Emmerammi Abbatiam reformavit:

pauperibus xenodochium et nosocomium extruit:

in senio cetera rividus sed visu privatus,

c

cum calamitatem patientissime sustinet;

D

oa.

anno autem ejus secundo

2 Cor. 12 E

d
vidit sibi oculos a Christo feriri:e
eosque illuminatos sentiens,

F

gratias Deo agit.

Post obitum S. Wolfgangi delatus Ottoni 3 Imp.

f

A infamaretur. Unde ad id ventum est, quo idem Princeps, credendo quod non credere debuit, de religione viri Dei dubius factus et anceps, dum ad S. Emmeramium more Imperatorum veniret, exacerbatis animis, nec alloqui eum, nec oculos in illum convertere vellet. Cumque ab eo oratum esset in secretario altaris, coram eo qui fecit machinam cœli, terræ ac maris; accessit ad eum *g h* Despoton quidam symmysta *h* ejus, nomine Heribertus, tunc forte Capellanus, postea vero Coloniensis Episcopus. Is ex consulto ad eum dixit; Domine, non oportet vos indignari contra virum Dei. Ad hæc Imperator inquit; Cum scriptum sit; Principem populi tui ne maledixeris, scio, quia non convenit hominem Dei mihi detrahere sive maledicere; præsertim, cum et ego illi nihil unquam fecerim, quod sit dignum maledictione. Tunc Dominus *i* Heribertus, bonus et fidelis consiliarius, respondit: Si principatus imperii gestit, sicut et debet, prosperari; deest in presentia vestri, venerandum Abbatem, coram sancta congregatione, super hac re interrogari; et ita, utrum vera an falsa sint, quæ illi objiciuntur, probari. Credo in Deum et spero, quod tam venerabilem senem, et senectutis maturitas, ac divinitus concessa sapientia et humilitas, nunquam permiserint dixisse, qualia ab inimicis dicta sunt de eo vel ficta.

Tum Imperator remittens animum, ad divinæ dispensationis nutum, secum assumptis dilectoribus *k* pacis, intravit claustrum humilis et mitis. Ibi videns venerabilem Patrem cum Fratribus humotenus prostratum, expavit et dixit, Grande malum fecit mihi, qui ex legatione Gebehardi Episcopi ea referendo indidit auribus meis, quibus me improvidum commoveret adversus Abbatem istum, et sibi commissum Sanctorum collegium. Scio quidem, quod vitæ meæ parva non est agenda pœnitentia, pro ista falsitatis credulitate incauta. Nunc ergo, quia peccata mea nudaverunt vestigia vestra, obsecro, recalciate vos, et sic redite ad nos. Quo celeriter facto, cum Fratribus venerabilis heros Ramoldus regressus, fiducialiter locutus est ad Principem dicens, Novius quippe, quia quod habetis imperium, desuper est datum atque constitutum; et quia, cui Deus benedixerit, benedictus sit. Hujus quoque rei, quia per totum non fuimus insipidi, imo adhuc sumus ex parte scioli, unde parvitati meæ tanta temeritas, ut ego vilis homulus mensuram meam penitus oblitus, auderem Celsitudini vestræ maledicere, quam Rex regum et Dominus dominorum jam dignam fecit sua benedictione? Quocumque ergo judicio majestati vestræ placuerit, paratus sum me ex objecto purgare, nec non cunctis ad stipulationem veritatis pro hac re satisfacere. Imperator autem responsum deliberans hujusmodi verba proponit: Sicut veritate delectamur, ita e contrario falsiloquiis exacerbamur, unde judicium Dei censemur super altandum judicio mortalium, qui facile fallunt et falluntur. Malo quidem credere bona de bonis, quam mala de perversis. Nec enim quemquam deest temere quidquam credere a quoquam. Unde et verbotenus tuapte prolata objecti excusatio, est mihi a tanto viro pericagna satisfactio; qua modo æque ut alterius generis evidenti placatus judicio, senior o dilecte Deo, spirituali allocutione pariter et admonitione tui in aliquo [secreto] loco, cupio [conveniri seu] consolari; et onus regni, quod indignus accepi, desidero per eum relevare, qui dicit in Isaia Propheta, Computrescit jugum a facie olei *l*.

S Imperator igitur gloriosus, prænominatus et sæpe nominandus Otto III, in multis religiosus, cum Abbate venerando intravit ecclesiam sancti Benedicti, ad famulitia divina multipliciter addieti. Qua

oppide humiliatus, et per Confessionis medicinam consternatus, inter due altaria sub specie geminæ dilectionis constituta, ac in honore ejusdem venerabilissimi Patris et præclari Martyris Christi Kiliani consecrata, jussus a spiritali patre, velut servulus, vilissimus, in humili tripedica ceram eo sedit, humilitate comitatus optima matre. Ibi audivit multa quæ solent opera destruere stulta, nec non alia plura, quæ corda stolidorum accipere abnuunt cervice prædura. Demum per conversationem alter factus, et per admonitionem hominis Dei intime tactus, gratiam Dei sibi adesse sensit, quæ compunctionem largissimam illi contulit, quæ exterior homo interiori homini [non solum] subtilissime concordavit [sed etiam utilissime]. Cumque hac fragilitati humanæ in id temporis satisfaceret, foras egressus, ad suos dixit: Vere Spiritus sanctus locutus est per os viri istius: hodie in sermone illius probavi, verum esse illud Salomonis: Verba sapientum quasi clavi in altum defixi. Mandatum quippe divinum certissime [suis observatoribus] reddit liberum animum. Cumque Cæsarem diligenter iatuerentur ejus familiares, admirati sunt super immutatione vultus ejus dicentes: Domine, quid tibi contigit, quod adeo perfusus es lachrymis et sudore? Quibus ille respondit, Nolite mirari, quod sim udus ex sudore, sed quia vivo præ timore. Nunquam me contingat talem quæstionem incidere, nisi pro animæ meæ salute. In isto sancto seniore comperi manifeste, quantus honor debeat exhiberi servis electis Dei. Post hæc jussit Episcopum Ratisbonensem ad se accersiri. Et stans ante altare S. Emmeramii, sub interminatione ad eum dixit: Cave ne ultra, me vivente, quidquam mali facias Abbati hujus Cœnobii et fratribus *n*, Deo Sanctoque Emmeramio hic famulantibus. Sint tibi tua ad Episcopatum jure pertinentia; Monachorum bona maneant illis vallata, sub omnium bonorum tutela. Quocumque ergo die prævaricatus fueris in his, quæ presens hausisti auribus tuis, procul dubio scito, sive divinitus sive humanitus, pro malo tanti piaculi tecum duriter ac acerbiter actitatum iri. Dein conversus Imperator ad Abbatem et Fratres, pietate solita valedicens illis, ait; Interius et exterius vos ita conservare dignetur misericors Dominus, ut in orationibus vestris non solum possitis memores esse nostri, sed et totius populi Christiani. Quo dicto, psalmis et canticis Domino commendatus piissimus Augustus, ex more præcedente sancta et Crucifera o Imperiali Lancea, exivit de civitate ista, petiturus Italiam, nec non aditurus potentissimam urbem Romanam, quam quidam vocitare solent mundi dominam vel rerum maximam *p*.

ANNOTATA D. P.

a *Raderus* Henricum nominat: sed hic primum Pontifex Treviris factus fuit anno 956, cum Ramoldus, qui annos vitæ cum seculo numerabat, jam senex esset: idem etiam Henricus obiit quidem anno 964, id est biennio postquam S. Wolfgangus administrare cepit Pontificatum Ratisponensem; sed tamen multo citius quam is ordinaretur Episcopus; hoc enim solum factum est an. 975, et tunc primum potuit idem cogitare efficaciter de dando proprio Abbate S. Emmeramii monasterio. Hunc autem quis credat, non etiam ex monasterio aliquo assumptum: ex quo autem? *Bucelinus* tom. 2. pag. 230 monasterium S. Maximini nominat, ubi ad nomen Abbatu Oygonis II an. 983 electi, scribit, quod sub hoc vixit S. Romualdus (ita Ramoldi nomen invertunt recentiores aliqui; nam (ut dixi) idem utriusque est *elymon*) sed hic quando is Abbas eligebatur jam decimum annum vivebat Ratisponæ Abbas. Ego *Raderi*

D
EX CAUSIS

Ecccl 12.

E
cum admiratione autem
rum?n
et Episcopum
monet, ne
Monachos
veret.

o

F

p

g h
quasi de eo
male locutus;Exod. 23.
Act. 23.*S Heriberto*
intercedente,
B*k*
ipse se purgat;*l*
et coram se
humillatam
absolvit,

EX CAUSIS
Prima B. Ramuoldi Vita
chronice ordi-
nata.

A *Raderi textum per conjecturam sic supplerem*: Ex eplebis egressus, Treviros petiit circa annum *ccccxxx*; ibique Analaro Fortunato, magni Alcuini discipulo, viro erudito pariter ac sancto, se junxit. ei que et successori Hattingo annis aliquot a sacellis fuit: tum seculo renuntians. Monachum ad S. Maximini induit, sub Oggone primo, circa annum *ccccxxx* strenuo ipsius monasterii instauratore ac reformatore; et procedente ætate, ibidem vel juniorum studia Magister rexit. vel Monachorum disciplinam Præpositus, vel utrumque manus successive obiit, et tenuitusque ad præfectam ultra septuagesimum annum ætatem, eo ipso tempore quo S. Wolfgangus etc. *Interea ad S. Maximini post Ogyonem I Abbates numerantur, Willelmus usque ad an. 937, et Wikerus usque ad 966, Asolphus deinde et Thietfridus: sub Wikero autem ait Buccelinus, ad S. Maximini Monachum egit S. Adalbertus, Weisenburgensis postea Abbas, et Otthonis Magni studio Archiepiscopus Magdeburgensis, Magnus Ruthenorum Apostolus. Novimus Adelbertum seu Albertum, anno 974 primum Archiepiscopum Magdeburgensem: qui cum hic dicitur sanctus et Ruthenorum Apostolus, vereror ne id fiat per confusionem cum S. Adelberto Pruthenorum Apostolo et glorioso Martyre sub annum 997, qui Magdeburgi quidem studuit, sed Præagæ in patria sua Episcopus fuit; Monachus autem, deposito ad tempus Episcopatu, Romæ. Quod autem Magdeburgensis Archiepiscopus Albertus fuerit apud Treviros Monachus, et postea Weisenburgi Abbas, nondum reperi unde probem; nondum sancti titulum vel aliquem diem cultus.*

Albertus Archiep. Magdeburg. distinguerendus a S. Adalberto.

B

b *Utique in vita et disciplina monastica, alias parum aptus fuisset utriusque in Monasterio Ratisponensi restaurandæ.*

c *Raderus in margine notat; hæc aliaque deinceps [] intercludenda, et a se diverso caractere sub asterisco * expressa, legi alia littera ad marginem. Verosimiliter ex collatione facta cum alio MS.*

d *Venia Manachis dicitur, inclinatio corporis, per quam venia petitur: hinc compositum Venipeta pro supplice.*

e *Iconia, pro icone, frequens isto ævo.*

f *Recte additur Primo: tres enim hujus nominis consequenter fuerunt: quarum prior ab anno 994 usque ad 1023; secundus, ad 1036; Tertius, ad 1056.*

g *Melius scripsisset Despoten, id est Dominum.*

C h *Symmystam, pro secretario seu secretorum consilio dici, jam alias observari: hic autem proprie significat Imperialem Cancellarium, quatis anno 997 erat.*

i *S. Heribertus, factus Coloniensis Archiepiscopus an. 999, sicut ostendimus ad ejus diem 16 Martii.*

k *Alias, paucis.*

l *Hic Ammonitius interloquitur, et Monachum ac Sanctimonialem negligentem notans plurimum exaggerat, quod ipsarum superbia non ferat admonitionem superiorum, patienter fert secularis Princeps.*

m *S. Gregorius eadem vice utitur, lib. 2 Dial. cap. 30: itaque etiam Zacharias PP. Τριπέδικλον vertit, alii minus recte Trepedicar. et Trepedicam scribunt: inveniuntur etiam Trepodiæ, Tripediæ, et Tripetiæ ejusdem significati omnia, de quibus vide Cangium.*

n *Conabatur verosimiliter hic Episcopus, Abbatiam, a suo decessore emancipatam, vel subjugare sibi iterum; vel saltem libertatem, suo judicio nimis amplam, restringere.*

o *De hac lancea, quam ahi Constantini, alii S. Mauricii vocant, pluribus agit Cangius in Gloss. et quomodo a Rege Burgundiæ Arnulpho, ad Conradum Imperatorem pervenerit, deinceps inter Imperii insignia numerato. Describit eam Albertus staden. ad an. 922,*

quæ excepta ceterarum specie lancearum... juxta D medium spinam habuit, utrobique quasi fenestrata, et in media spina crucem ex clavis Domini.

p *Hic iterum Ammonitius occasionem Auctori præbet disserendi de civitate Dei et civitate diaboli, secundum Augustinum.*

CAPUT II.

Cap. 2. *Extremus B. Ramuoldi morbus, Obitus, Sepultura a S. Henrico curata, Miracula.*

P *ost quinquennium quoque a Imperiali exitus de civitate Hiatsopolitana b, cujus nos incolæ sumus, languore diuturno B. Abbas Ramuoldus, viribus corporis cœpit destitui, spiritualiter gaudens interiorum hominem per hæc infirmitatem institui, secundum Apostolum videlicet dicentem; Quando infirmor, tunc fortior sum et potens. Hæc quidem carnis infirmitate perductus est ad novissimam præsentis vitæ lucem. Qua die venerabilis heros, erigens se de lectulo, quem jam per continuos quatuordecim dies præ valetudine non poterat deserere, tunica sancti propositi amictus, et per spiritalem medicinam aliquantisper de febre relevatus: oratio accepto, et agmine Fratrum collecto, resedit in medio; ac potenti sermone usus est, in hunc modum; Deus Pater magna dilectione atque magno consilio, misit Unigenitum suum, ad salvificandum genus humanum: unde et per Prophetam, magni consilii Angelus est prænomiatus. Qui cum per divinam potentiam nos posset eripere de potestate diaboli; noluit ea per nutum uti ad redemptionem generis humani, ob justitiam scilicet sanctæ Trinitati maxime propriam; sed ineffabili sua misericordia hominem, quem cum antea suscepit incarnatus de Virgine, obtulit Patri, suspensus in cruce; Deo reconcilians mundum, per sacro-sanctum sanguinem suum; hunc etiam in forma humilitatis opponens hosti antiquo, quem ille se jactabat superasse oequissimo superbiæ homicidio. Christus etenim in ligno crucis, usque ad mortem factus est obediens voluntati Patris; cujus pretiosissima obedientia; medicata est prior hominis vulnifica inobedientia. Hanc virtutem, fratres, obedientiam, qua Christus patravit humanæ redemptionis elegantem continentiam, summa devotione diligite, sectamini, amate. Sanctam Trinitatem, quæ nos condidit ad imaginem et similitudinem suam, intellectu, memoria, et voluntate, diligentissima timoris et amoris veneratione laudate. Emulamini igitur mente devota, secundum Apostolum, majora charismata; et illud Salomonicum corde tenus ruminate: Deum time, et mandata ejus observa: hoc est omnis homo. Eo ego ætate decrepatus, in fide quoque catholicus, et (ut verum fatear) in virtute, quæ huic fidei suppeditari debet, permodicum, die vocationis iustante, viam ingredior universæ carnis; sperans me venturum ad gaudia patriæ cœlestis, per eum, qui est liberator mirabilis, in miserationibus suis multis. Vos autem, in Christo viscera mea, hunc Patrem diligite, cujus paternitas in numero filiorum Dei cum corporibus collocare potest animas vestras: Et hoc vobis futurorum signum, quamvis prolatum per me indignum, quia in loco isto multa passuri estis adversa post discessum meum; quibus in tantum exacerbabimini, ut etiam loco cedere compellamini c. Verum tantæ tempestatibus commotio cito sedabitur divino solatio: unde consilium do, ut unusquisque vestrum festinet huc reverti in professionis locum, ubi [assiduo audiat vel] exerceat harmoniam spiritualium vocum. De*

c
h
An. 1001 extreme infirmatus,

2 Cor. 12.

Is. 9,
E

obedientiam commendat Fratribus;

Ecol. 12.
F

et dispergendos cito prænuntiat,

c

cetero

A cetero vero in hoc nunc conclusionem fraternæ admonitionis finem facio, quo ita calliditatem serpentis, quæ minor est inter virtutes, habere studeatis; ne auream humilitatem columbinæ simplicitatis, quæ major est, per incautelam amittatis: sed omnimodis hoc assumatis, quod Christus in Evangelio suo discipulis præcepit dicens; Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ.

ac valedicit: **10** Tum summa humilitate inter Abbatem et Fratres, alterna facta Confessione, nec non e cælis petita seu imprecata pernecessaria peccatorum indulgentia, intimis quasi cælum tangens suspiriis, venerabilis heros, primum summo Pastori commendat gregem sibi commissum; dein Fratribus, jam præ lacrymis ac singultibus vix fari valentibus, valedicens ait; Abite, Fratres carissimi, et præparate vos ad celebrandum divinum Officiam, atque summa festinantia concurrite ad complendum ex more ordinem sacram; et hoc ultimum senis memoriale pro benedictione habetote; In nomine Domini, salus omnium nostri. Cumque omnes communiter dicerent, Amen, atque exirent mæsti, a sancto (Spiritu vere) paraelyto quæsituri solamen; vir Dei per

B spiritum præsentiens animam de corpore celeriter dissolvi, jussit se ab his qui aderant, in oratorium cellæ suæ proximam portari, et inter duo altaria deponi: conversus quidem caput ad aram sancti Patris Benedicti, pedes vero ad altare S. Kiliani Martyris Christi: in cujus nomine utpote in omnium salutis omine, spem suam ponens firmissime, præcepit ibi Missas celebrari, et dominicæ Passionis memoriam intentissime agi. Qua peracta, cum ventum esset ad Communionem, ipse vir Dei, ut accepit corporis et sanguinis dominici Eucharistiam, mox ad æternam patriam ex ergastulo carnis emisit animam; ita in agone novissimo manus extensas juxta caput tenens, ut ante in oratione facere solebat. Tunc religiosi seniores, Gotahardus *d* scilicet Abbas monasterii Althaniensis, atque Adalpertus Pater Cœnobii *e* Sewensis, cum Fratribus ceteris accurrentes, Deoque hymnos ac laudes devota mente solventes, spiritum pii Patris cum orationibus commendare satagebant omnipotentis gratiæ miserationibus. Quibus rite officioseque finitis, hi quorum corda præ ceteris visitare dignata est inspiratio divina, vocem cum fide attollentes dixerunt: Domine uti speramus, iste tuus homo haud nequidquam in præsentī seculo consummavit tot annos vitæ suæ concessos, quem hodie centenarium per vocationem tuam magis miramur, quam dolemus de medio exemptum.

C **11** Fama evolitante virum Dei oppetiisse, ex indastria credentium apud Deum illum vixisse, in id rata ministratorum processit, ut sub festinatione, ad exequias tanti patris, concurreretur a multis, cum summa devotione cordis. Inter quos erat Henricus Hypatos *f*, tunc forte principatum tenens super populos Noricos (et Karinthios) post paucos vero annos Rex futurus non solum Germaniæ sive Galliæ, sed etiam Imperator totius Italiæ, atque Augustus Cæsar civitatis Romanæ. Is assumpto secum Gebehardo Episcopo, qui antea sancto viro ex parte contrarius fuit, sed tum, teste lacrymarum fonte, immutatus mente advenit, servo Dei in sepultura humiliter obsequendo, se servum præbuit summe humili Dominorum Domino. Nam in unum congregatis, et ad funus pii Abbatis officiose concinentibus pene omnibus, Ratisbonæ Deo servientibus ipse Princeps propriis homeris non erubuit feretrum portare, nec non accuratius sepulturam parare. Demum introivit fossam sepulcri, et ipse clausit arcam, quæ jam suscepit corpus viri Dei; ac sibi claviculam ejusdem arcæ pro pignore carissimo elegit; et ni-

hilominus pestea in fascibus constitutus regni, eandem semper secum velut insigne triumphī reservavit sive retinuit *g*.

12 Nihil in terris fit sine causa: quod in Sanctorum gestis potissimum debet notari, et verissime potest probari. Nam quod beatissimus Abbas Ramoldus ad tempus compulsus est Ratisbonense Cœnobium deserere, ac Trevirense repetere, causa extitit civile bellum, quod *h* erat inter Henricum Duces et Pechtolfum Marchicomitem, atque inter ceteros optimates Principis Ottonis (tum civitatem Ratisbonensem obsidentis). Quo sedato et quasi inminente beato Emmerammo, (per loci sui provisorem repeditum iri) senior venerandus a Treverica civitate Hiatuspolim est reversus; inde secum transferens multas Sanctorum Reliquias. Harum quoque salutaris allatio extitit causa cryptæ apud S. Emmerammum ædificatæ: Cujus ædificatio per virum Dei satis artificiose ordinata, trifariam nec non quadrifariam speciem intuentibus exhibet: Et quia hujus operis auctor sanctam dilexerit Trinitatem, atque quatuor Evangeliorum firmiter tenuerit fidem, quasi quodam testimonio credibile perhibet. Columinæ vero, quæ eandem crypticam ecclesiam sustentant, dualitate sua geminam dilectionem, Dei **E** scilicet et proximi, pulcherrime compingunt. Quinque autem altaria, in quibus totidem pyxide collocatæ cum reliquiis, quas prænominatus heros de Lotharingia transtulit, quinque librorum Moysi principalem observantiam, in memoria monent teneri, et in quinque sensibus corporis hortantur quinarium prudentiam semper haberi. Sextum quidem altare, quod dicitur Ad pedes, senarii perfectione denuntiat omnia concludi. In has ergo tam typifera Basilica, a B. Wolfgango in honore sanctæ et individuæ Trinitatis et omnium Sanctorum dedicata, Venerabilissimus pater Ramoldus, in sepulcro, quod sibi ante quindecim annos jam paraverat, in Australi latere ejusdem cryptæ, secus altare B. Gregorii Papæ est depositus, atque magnifice sepultus; astante pariter et psallente Clericorum ordine, et nihilominus concinente Monachorum grege, nec non Virginum sive Sanctimonialium trina concione, animam tanti patris summo Patri commendante.

13 Post hæc quidam homo venit ad S. Emmerammum, petiturus suffragia Sanctorum. Is quia erat dæmone possessus, coram omnibus nimium est fatigatus. Tunc Fratres, qualem Patrem noviter sepelissent recordantes, fecerunt hominem duci imo trahi in cryptam, viri Dei corpore dotatam. Ubi diu voluntatus et a possessore [plus quam male discerptus] cœpit [stridere et cum fremitu] clamare, nec non cum conviciis [maledicendo] perstrepere dicens: Væ tibi *i* Ramtolt, quia domino meo multa mala fecisti, et per te sui juris multum perdidit: ob hoc etiam die noctuque laborasti, ut illi injuriam faceres, et Deo tuo quoscumque posses colligeres. Ah! super hæc omnia modo me incendis, et magnam vim ingeris. Cumque sub hujusmodi angoribus dæmon caput miseri hominis pavimento tam valide imprimeret, ut eum pene mortem obire compelleret; accurrentes qui aderant, levaverunt eum, et traxerunt ad tumbam confessoris Christi. Ibi ut illum viribus diaboli periculose renitentem vix compulerunt caput inclinare, ac super sepulcrum ponere, gratia Dei liberatus est. Quo signo lætificati, qui per compassionem prius erant mæstificati, gratias redemptori retulerunt magnificas; non tantum pro hoc, quia homo a potestate diaboli est ereptus, quantum pro eo, quod per præsens magnale revelatum est, cujus meriti sit Pater, qui inibi nuper sepultus fuerit.

14 More solito peregrinis et civibus ad festiva-

D
EX CAUSIS

q
in crypta
quam adve-
ctis Trevirren.
Reliquiis dedi-
catat.

h

E

sepelitur.

i
Ibi curatur
energumenus,

F

Matth. 10

*et in ecclesiam
delatus cente-
narius moritur
sub Missam;*

d

e

f
*et eorum S.
Henrico, tunc
solum Bararie
Duce,*

*ac clavem ar-
cæ sibi servan-
te,*

FX. CANISIO.
illuminatur
caeca, semet

A tem S. Emmerammi undique confluentibus, inter ceteros qui accurrerant, muliercula quaedam, oculorum privata lumine, advenit; quæ tempore nocturno felicem cryptam intravit, et ad sepulcrum Confessoris Christi Ramuoldi adoravit, ac preces cum lacrymis fudit. Tunc omnipotens Dominus, volens famulum suum clarificare inter mortales, per ineffabile numen, illi quæ cæca fuerat reddidit lumen. Mulier autem surgens vocavit maritum suum, in aurem illi dicens, Domine, Deo gratias; quia visum recepi. Quo non credente, et illa e contrario certa signa monstrante, inquit, Silentio factum opprimere debes; quia clanculum tibi et mihi agendum, ut ante lucem egrediamur de civitate; Clericus enim sum, et ideo erubesco in tanta multitudine tecum consistere. Cumque tenebrarum consilio consentiens femina recenter illuminata, cum Clerico sine cautela repedaret ad propria, extemplo per incommodum, sibi valde aliena est cæcitate percussa. Sed Redemptoris nostri gratia, remediorum nescit carere copia. In cuius plenitudine confisa mulier prædicta, sub spe luminis percipiendi iterum Ratisbonam devenit; et accedens ad locum sepulcri, ubi antea magna sensit beneficia, per Confessionem primum se coram Sacerdotibus expiavit, et quid illi acciderit, manifeste retulit; dein solo tenus prostrata, et nihilominus mente humiliata, nec non precibus Deo dilecti Confessoris celeriter adjuta, per fontem omnium honorum recipere meruit male perditum lumen oculorum. Tunc gratias ingentes Deo retulerunt, tam ipsa quam et ceteri, qui hæc audierant et viderant; sicque proprios lares unusquisque cum gaudio revisit, portans secum triplex miraculum, quo sancta Trinitas dignata est declarare, pium Abbatem Ramuoldum, suum fuisse fidelissimum famulum, utpote qui se verum dilexit Dominum.

atque energumena dux mundatur.

15 Alio quoque tempore, fama miraculorum citata, venerunt duæ feminae ad S. Emmerammum, ambæ diabolica vexatione permiseræ; quarum emundationem seu liberationem divina pietate, a Sanctorum caritate, venerando patri Ramuoldo concessam fuisse, in hoc claruit evidentissime; quod eadem mulierculæ [prius ad memorias aliorum Sanctorum adductæ nec redemptæ. post vero non uno eodemque sed] diverso tempore famosam cryptam ingressæ, et ad sepulcrum beati viri exorcizate, per unum eundemque dominum a pessimo invasore sunt misericorditer liberatæ. Hujus rei testimonium perhibere solent Fratres congregationis nostræ fideles, qui tunc forte aderant, et quod est mirabile dictu, viderant spiritum immundum de una femina exisse per nebulosam fœditatem, de alia vero per scarabæi tetram deformitatem. Tempore quodam cum a Christicolis hominibus, non solum de ipsa Ratisbonensium civitate, sed ex ejusdem suburbanis locis, concurreretur ad ecclesiam S. Emmerammi Martyris; in ceteris qui convenerant, mulier quaedam accessit, cum pignore miraculi recentis. Adhæsit enim illius manui fusus, florum tortione confertus: quem cum nullatenus e vola divellere, nec ullo modo tam grande malum a se quiret repellere; anxia demum venit ad sepulcrum venerabilissimi Patris Ramuoldi. Ubi cum adoraret, atque cum lacrymis preces funderet, ut primum posuit sub spe salutis, manum tremulam super beati viri tumbam, mox per potentiam dominicæ manus, suam inde levavit sanam. Tunc qui fortuito huic facto intererant, nec non aditui qui accurrerant, gratias agentes Deo et beato viro, suspenderunt eundem fusum, posteris ad magnale ostendendum, in coronula, quæ super idem sepulcrum pendebat, argentea. Hoc signum ipsi nos vidimus, et manibus nostris palpavimus, et scimus quia verum est nostrum hac

Manus contracta rectificatur,

in parte testimonium; ac non ignoramus, quia per hoc recens miraculum, sicut et per cætera sanationum beneficia, cunctipotens Dominus mirificare voluit Sanctum suum.

16 Primum autem sciri volo quia sanitatis beneficia, quæ paulo ante prænotavi, ad sepulcrum beati Ramuoldi Christi Confessoris, expertus sum in assumptione propriæ infirmitatis. Nam cum puer essem, et in loco requitionis beati viri per plures sanitati redditos audissem, febre nimium affectus, et ob hujus revelationem in pavimento projectus; Persuasus consilio ejusdam Sacerdotis, qui ejusdem pii Patris dum vixerat extitit familiaris, tentavi me ibidem somno dare. Cumque aliquantisper soporatus fuisset, per somnum vidi patrem Reverendum, habita monastico indutum, quasi sedere a dextris altaris beati Emmerammi Martyris. Cujus venerandam canitiem intuitus, mirabar super pulchritudine vultus ejus, nec non super candore cæterorum membrorum illius. Qua visione valde lætificatus, qui antea fui fatigatus, surrexi sanus, Deo gratias referens, quia sensi levamen salutiferæ manus.

Auctor Ipse
puer liberatur
a febre.

ANNOTATA D. P.

a *Otho III transgressus ferrat Alpes an. 996: hic igitur notatur annus 1001, non 1007, ut male Baroniis, exitum Othonis de vita intelligens.*

b *Ratisbona, unde vulgo Latinorum dicta sit, non constat: fortassis a conditore seu possessore Rathone aliquo cujus nominis sanctum comitem in Bavaria dabimus 19 hujus et, si ex præsentis statu liceret ad præterita arguari, possem Ratsbonne, vicum Concilii seu comitii Imperialis interpretari. Germanice interim dicitur, Regenspurg a flumine Regen, istie in Danubium influente, unde et Castra Regina, antiquis et Reginoburgum: quia autem Regen Germanis etiam pluviam sonat, hinc Græca et Semigræca nomina, huic auctori usurpata, Hyatopolis, et Imbripolis.*

c *Harum vexationum indicium aliquod præbet Huidius, cum B. Ramuoldi successorem Wulfgangum injuste depositum ait, pag. 369 cum vixisset annos 5, mensem 1, diem 1, et obiisse anno 1006.*

d *Hic est S. Godehardus, ab an. 1022 Episcopus Hildesheimensis, cujus Acta illustravimus 4 Maji: præfuit Abbas Monasterio Inferioris Altaich, quod distat leucis 18 ab urbe (nam ad eundem Danubium ejusdem nominis aliud est superius ad 10 solum leucas) præfuit inquam Abbas ab an. 998 usque ad an. 1005, quando translatus est ad regendam Hersfeldensem in Sueria Abbatiam.*

e *Existimo esse monasterium, Mansee, Avcatino et Huidio nuncupatum, quod ab Episcopis Ratisponensibus diu possessum, S. Henricus Ordini Benedictino tradidit: cujus, hic Adelpertus, nobis alius ignotus, primus Abbas extiterit.*

f *Ἰππικος Græce contractim pro ὑπέριπτος supremus Latine Consul: quo titulo Latino sæpe mediæ ævi scriptores utuntur, pro Ducis ac Comitis titulis. Erat autem Bavariæ Comes seu Dux S. Henricus, priusquam eligeretur Rex anno mox sequenti.*

g *Hic interpellans Ammonitus; Raro, inquit, factum audivi, ut quis sepulture traditus, in arca clauderetur seris munita; sed nihil apte respondet Collectivus; nisi quod videatur indicare quod B. Ramuoldus sarcophago lapideo jussit scrinium immitti ligneum. ea videlicet spe, ut quem ipse, dum vixerat, de eodem scrinio, in pauperum grege, solebat pascere et vestire, non dedignaretur se in numero electorum resuscitare.*

h *Bellum hoc videtur spectasse ad an. circiter 982 vel 3, siquidem post suum a fuga reditum, 15 et amplius annis vixisse Ramuoldus, mox intelligitur ex tempore*

E

A tempore sepulchri constituti in crypta, post reditum ædificata. Rodulfus ea de re sic scribit: Inter hæc exorta gravi procella tempestatis, ruptisque pacis vinculis, in mutua arma ab Henrico Bojorum Regulo S. Henrici patre, et Bertholdo Palatino ac Imperatore Ottbone itum; obsessaque regia Bojorum Ratispona, Wolfgangus jam ante in rupes Salisburgenses clam recesserat, Ramuoldus quoque Treviros ad S. Maximinum redierat, quoad Mars defonaret.

i An forte unius litteræ mutatione ridiculum facere nomen dæmon voluerit, an vero pro W obrepserit Typographis littera T, non divino.

k Impressum Sanus, quæ mutatio generis femini in masculinum, non videtur Auctori imputanda, licet præcedat vox homo.

l Postulante Ammonicio, sequitur enumeratio Abbatum successorum, hoc modo: Igitur post Rev. Patrem Ramuoldum, magnæ scilicet memoriæ virum, regimen hujus monasterii suscepit Abbas Wolframms (Hundius Wolfgangum nominat) et ipse in mansue-

udine cæterisque virtutibus Dei servus. Hic habuit successorem (an. 1006) ex Collegio Fratrum electum, nomine Rithboldum. Huic successit (an. 1028) Dominus Hartwicus, magnæ virtutis amicus, qui sponte deserens Præsulatum cœnobii (an. 1030) reliquit Abbatiam Domino Burchardo regendam. Quo defuncto (ad an. 1037) divina, uti speramus, providentia necessitatibus nostris destinavit virum, venerabilem pariter et amabilem Dominum Udalricum, prius in canonica vita plurigena probitate probatum, nunc autem regulariter et monastice huic Congregationi prælatum. Beatus ergo Ramuoldus.... primus provisor hujus loci secundum Regulam existens, hunc, qui modo nobiscum regimen cœnobii ministrat, a se numero sextum, merito demonstrat secundum. Sub quo nobis optamus, ut liceat senarium Sacramentum diu celebrare, nec non divina confessione cetera studia verbo et opere exercere.

B

DE S. RAYNERIO SOLITARIO

E

PISIS IN HETRURIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De ejus cultu, Vita et Miraculis a familiari scriptis; illius compendio; et an ab hoc alius Messanæ.

AN. M.C.X.

Pisis defunctus,

colitur ut sanctus,

Martyrologii Romani tabulæ, Gregorii XIII jussu et auctoritate recognita auctaque, præcunte in secunda suorum ad Usuardum additionum editione Molano, diem hunc XVII Junii, his verbis concludunt: Pisis in Tuscia, S. Raynerii Confessoris. Ibi siquidem, plurimis claris miraculis, per septennium a suo de Terra sancta reditu, extremum diem clausit; anno quidem (ut Molanus notat ex eoque Baronius) MCLXI, sed stylo Pisanorum, novem mensibus annos communes prævenientium, adeoque nobis MCLX; quod et probat dies XVII mensis, concurrens cum Feria VI, prout occidit eo moriente, cum curreret tali mense et anno bissextili littera Dominicali B. Fuit autem iste Sanctus, in ecclesia Cathedrali, statim a morte, conditus in arca marmorea, a Consulibus civitatis oblata: cui infusa aqua, et certo ritu benedicta, non minorem mox operata est miraculosarum gratiarum multitudinem, atque antea recipiebantur per eam, quam vivus solebat benedicere, unde et cognomentum obtinuit, ut vivus mortuusque diceretur S. Raynerius ab vel de Aqua. Eodem primo a morte anno Pisis institutum fuit, ut festum ageretur summum, cum Vigilia, a jejunio populo peragenda, die præcedenti.

multiplicatis statim miraculis ut probantibus,

que cum Vita dantur ex MS.

2 Ita testatur, qui Vitam tunc scripsit, ac paulo post viventis mortuæque miracula Fr. Benincasa, Metropolitanæ Pisis ecclesiæ (uti apparet) Canonicus. Et vitam quidem, qualem suis ipse oculis vult, vel ab ejus ore audivit, utpote Discipulus, quem præ ceteris arctius amabat B. Raynerius, (hoc enim titulo ipse se designat num. 158) Miracula vero, sicut ad Sancti tumbam detulerunt plerique, et ideo absque ordine temporis, ad calcem professus, ea solum collegisse, quæ a Domino facta sunt, primo ad Deum migrationis suæ anno: reliqua vero, inquit, quia innumera erant, de omni terrarum orbe renuntiata nobis, pro intolerabili et inexpleto opere supersedimus scribere. Insigne istud seculi XII monumentum hactenus delituit in pervetustis membranæ, asservatis apud Monachos S. Silvestri: ex quibus Membranæ, etiam dedimus od XXIX Maji Vitam B. Gerardesæ Pisanæ; utramque

Vitam describendam curante Illustrissimo Equite Francisco Maria Ceffino, Jurisconsulto, primæque in Pisano Lyceo cathedræ Professore, ad hanc operam nobis commodandam circa annum MDCLXIII stimulo, per suum in eodem Lyceo collegam Valerium Chimentellum, Juris æque Professore.

3 Biennio tamen antea, insigni illius Vitæ compendium descripsit manu sua Henschenius, ex Cod. 773 Monasterii S. Crucis Florentiæ: quod, ad summariam tanti Sancti notitiam prælibandam, hic juvat inserere, sicuti ipsius habemus sub hoc titulo, De venerabili viro Raynerio Pisano. Id ego compendium ejusdem Benincasæ opus esse puto, in vulgus morarum impatiens editum, dum prior narratio conscriberetur; idque primis post mortem hebdomadis: ideoque solum venerabilem virum nominari: qui deinde, Archiepiscopo Villano, vel etiam Romano Pontifice Alexandro III, ipsius canonizante, capit Sanctus et sanctissimus sine scrupulo dici, uti ubique in Vita præloxiore Miraculisque nominatur. Nullum quidem extat aliud ejusmodi Canonizationis monumentum, sed neque disertum Benincasæ scriptoris testimonium; mihi tamen eo verosimilior illa videtur, quod prædictus Alexander III, tunc Pontifex, ex Pisanæ ecclesiæ gremio (cujus Clericus et Canonicus erat) anno MCLV prima creatione Cardinalium fuerit assumptus ab Eugenio III, et ipso antea Ecclesiæ Pisanæ Vice-domino.

4 Prædictum Compendium sic procedit: Raynerius, Pisana civitate oriundus fuit. Dum citharista foret, et lyra et voce caneret, et in his etiam pernoctaret; ad exhortationem unius servi Dei, nomine Alberti, omnia caduca dimittens, Christo adhæsit. Et dum primo cum eo loqueretur, lux super eum apparuit cum odore suavi, tunc dixit Albertus: Vade, quia Spiritus sanctus quievit in te, et docebit te amodo. Qui statim omnia peccata cum lacrymis confitens, tantam mutationem recepit, quod a patre et matre fatuus putabatur, et illudebatur a ceteris. Et mater ejus dixit ei: Nonne bene dixi tibi, ne pernoctares, quia alienareris supra modum, et fatuus fieres. Ille respondit

D

EX CANISIO

præmisso illius Compendio,

F

ubi solum Venerabilis dicitur.

Paulo post vultur canonizatus.

In isto Compendio dicitur pro Christo fatuus habitus a suis.

A respondit: Mater mea, desipis, quia huc usque auctore d. p. tuns vixi, nunc incipio sapere: alienatus sum supra modum, sed de imprudentia ad prudentiam. Et cum non sumeret cibum; ligatur et includitur et tribus diebus solum lacrynis et fletu satiatur, nihil omnino gustans; et die tertia deficientibus lacrymis et lumen oculorum defecit. Quod ubi mater vidit, tota se laniabat, dicens: Heu me, fili mi! At ipse compatiens matri, orans, apparente sibi Christo, lumen recepit mentis et corporis.

Hierosolymas profectus,

B Tunc relicta patria ultra mare perrexit, et ibi diu in aspera penitentia fuit, et ibi coram altari se totum nudatum, selavinam et psalterium posuit super altare, petens hæc mutuo Sacerdoti; et illa sola in vita habuit, et sæpe bis tantum in hebdomada cibum sumebat, scilicet die Dominica et Jovis. Aliquando cogitationibus petebatur; et vidit vas pulcherrimum, Margaritis et gemmis ornatum, et impleri pice et sulphure, et incendi. Et cum videret vas destrui, et multi compatiens extinguere nitentur et non possent; data est ei ampulla plena aqua, de qua paucis guttis totum ignem extinxit: et orans ut sibi ostenderetur, quid hoc esset: audivit: Vas est corpus tuum, ignis, pice et sulphur, concupiscentia quæ aqua potest extinguere: qui ex tunc nunquam bibit vinum. Aquila volans cum lumine, apprensus ei in visu, dixit: Accipe, quia dedi te in lucem hominum. Columba, de qua exibat fumus et odor incensi, in eum intrans per ipsam, Spiritu sancto repletum, ut incensum fecit redolere. Cum iret in montem Thabor, duo leopardi eum sequentes, et aliæ feræ mansuescunt: et in eodem monte orans, facies ejus fulsit ut sol: et per tres dies cum legeret, radios emittebat ab oculis, ita quod omnes litteræ quasi aureæ videbantur. Orans sæpe impellebatur a diabolo, sibi visibiliter apparente; nec tamen ab oratione cessabat. Alias orans a duobus Angelis ductus est ante conspectum Domine nostræ, et dixit ei: In meo gremio requiesces, Raynere. Qui respondit: Cum ego sim vermis, non talem mihi sortiri locum convenit. Illa respondit: Intellego quod corpus tuum in mea ecclesia, quæ est Pisis, requiescet.

et de sepultura Pisis accipienda præmonitus,

ubi multa miracula facit, viris

C 6 Ille cum rediret in Italiam, de portu Acon usque Neapolim una nocte, cunctis nautis stupentibus pervenit, quod iter vix in duobus mensibus fieri solet. Quidam puer, in extremis positus, dixit patri: Defer me ad S. Raynerium, quia ipse me sanabit: et dum ferretur, obiit in via. Pater nihilominus fidens, cadaver ad Sanctum detulit, narrans quid puer dixerit, et quid contigerit. Hæc audiens Sanctus et videns patris fidem et lacrymas, statim in orationem se dedit, et patri lugenti filium sanum et incolumem reddidit. Alias unum solum habens panem, supervenientibus pluribus pauperibus dividebat, et semper eandem quantitatem panis integram reperit.

et mortuus.

7 Tandem deductus ad terminum suæ vitæ, dum Archiepiscopus Missam cantaret de mortuis ad corpus ejus cum Clericis, a pluribus audite sunt voces Angelicæ, cantantes, Gloria in excelsis Deo. Ibi etiam cæci, infirmi, paralytici, et claudi sunt sanati, et mortui suscitati. In mari positus in maxima tempestate, post multorum invocationem Sanctorum, hunc S. Raynerium invocationem apparuit vestitus selavina dicens: Hanc mihi Deus gloriam, reservavit et continuo est tranquillitas subsequuta. Alter biberat sanguifugam, quæ gutturi ejus hæserat: quod inflatum, periculum minabatur; et ipse sanguinem emovebat, et suadebatur a medicis ut guttur incideretur. At ipse in tanto periculo constitutus, S. Raynerium invocabat: et mox liberatus, ipsam emisit. Altera mulier cæca ad ejus sepulcrum venit, et lu-

men optatum recepit. Hæc et alia innumera miracula operatus est et operatur Deus, per servum suum Raynerium. Quare Deus sit benedictus in secula. Amen.

8 Relata hic miracula, inveniet Lector; priora quidem duo viventis, num. 89 et 50; reliqua vero mortui, reperiet sub numeris, 186, 137 aut aliis (plures enim cæcæ curatæ narrantur) et 149. Unam etiam relatum num. 123, tanquam in vita factum Italice reddidit Silvanus Razzius; omissis miraculis aliis, reliquam fere vitam Italice exhibens tom. I de Vitis Sanctorum ac Beatorum Hetruriz; eamque sic conclusit: Positum fuit corpus in capsâ marmorea, figuris anaglyphis pro ætate illa satis elegantibus insculpta; collocatumque supra altare, quod erat ad latus capellæ, ferentis titulum Annuntiatae, itaque seculis aliquot requievit; donec anno MDXCI, secundum usum ritumque Ecclesiæ, translatum est in novam opulentioremq; et pulchriorem arcam, similem illi, in qua ex adverso alii Sancti requiescunt, sub hac Epigraphie; ALTARE SANCTI RAINERI, VIRI NOBILIS, CUJUS OSSA IN HAC CONDUNTUR ARCA. Bene autem dicuntur OSSA, non CORPUS: quia, præter alias quæ forte deficiunt partes, Regina Joanna Arragonia, mota multis illius quæ inaudierat prodigiis suaque erga eundem devotione, anno MDCCLXXII rogavit Pisanos, ut sibi alicujus Reliquiæ inde sumptæ gratiam facerent. Quod illi concedendum arbitrati Rectores Reipublicæ, Legatos nominaverunt de consensu publico, adm. Rev. D. Joannem della Barba, Nobilem et Canonicum Pisanum, aliosque præcipuæ nobilitatis nonnullos, qui duabus ad id paratis triremibus, offerrent Regine Costulam unam.

9 Decennio prius quam Joannes Molanus, præmemoratas suas ad Usuardum Additiones, secunda vice Lovanii ederet anno MDLXXIII; suum quoque Martyrologium, simili modo auctum, excudendum dederat Franciscus Maurolycus, Abbas Messanensis, ubi sic legitur: Item Pisis, S. Raynerii, viri nobilis ac postmodum peregrini: qui cum Hierosolymam visitasset, abstinentia et pietate clarus obiit, anno MCLXI. Satis clara hæc videntur, ut de alio nemine, quam de Pisano nostro Pisisque defuncto intelligantur; aliisque omnino censeri debeat, siquis eo nomine in Sicilia vixit. Verum quomodo talis mansit non solum Octavio Cajetano, ejusque editori Petro Salerno ignotus; sed etiam Francisco Carvæ, pariter nostro, qui Pantheon Siculum, sive Sanctorum Siculorum omnium, quotquot invenire potuit, elogium vulgavit anno MDCLXXIX?

10 Et tamen sunt qui velint, eodem nomine alium vixisse Messanæ: quem Illustriss. Antoninus Languidares J. C. Messanensis nobis scribit, suam habere venerationem apud Patres S. Theresiæ, ab eoque medietatem portus Mamertini nomen accepisse, ut vulgo dicatur brachium S. Raynerii; de quo referunt, quod seculo XII illam portus partem inhabitans, noctuque cum lanterna surgens, opem ferebat prope irrequietas charybdis voragines navigantibus et periclitantibus; tandemque vitæ austeritate et miraculis clarus, quievit hoc die XVII Junii. Ita ille. Verum rursus quæro, quomodo potuit Cajetanus et alii supra nominati talem Raynerium vel non cognovisse, vel notum præterivisse? nisi judicarent fabulosa quæ de eo per vulgi ora spargebantur, forte secundum picturas S. Christophori, cui ejusmodi aliquis Eremita flumen transvadanti appingitur. Ideam suadet seculum et dies, a S. Raynerio Pisano velut mutuo sumpta; fortassis occasione Reliquiarum a Regina Joanna apud portum Mamertinum collocatarum, quæ cum nihilo minoribus quam apud Pisas miraculis inclarescerent, ceperit pars illa portus S. Raynerii nuncupari: et a nescientibus quis ille esset dabituri, an non indigena loci vel inquilinus fuerit Rainerus iste, ac denique ut)

Vita Italice apud Silv. Razzium;

altare et proprium,

an. 1591 dicatum.

E

Reliquia an. 1372 data Regina Joanna.

Memoria antiquior apud Maurolycum:

F

an alius ab eo colatur Messana?

A fit) absolute asseri ex rerum patriarum indiscreto zelo, et credi in vulgo, facile adducibili ad gloriam undecumque oblatam cupide amplectendam: maxime si ipsemet Sanctus, subinde ab istis periclitantibus invocatus, visus est aliquando iis prælucere ad portum subeundum, sub specie eremitæ, viventi usitata.

VITA

Auctore Fr. Benincasa, cœvo et familiari,
Ecclesiæ S. Mariæ Pisis Canonico

Ex antiquo codice Monachorum S. Silvestri
ab Equite Francisco Maria Ceffinio eruta.

VETERES IN MS. TITULI.

- I**ncipit Prologus in Vitam S. Raynerii Confessoris, de civitate Pisana. 1
- Incipit vita, itinatio, et obitus S. Raynerii Confessoris Pisani, cujus festum decurrit xv kal. Julii. 2
- B De mirabili et gratiosa ejus exhortatione ad populum. 3
- Quomodo B. Raynerius, dimisso instrumento musico, secutus est sanctum virum Albertum. 7
- Qualiter conversus sit B. Raynerius meritis B. Alberti prædicti. 14
- De illuminatione oculorum, et dimissione peccatorum ipsius. 19
- Qualiter S. Raynerius causa mercationis ad partes ultramarinas perrexit, et quomodo Dominus ei apparuit in visione in itinere. 22
- Qualiter B. Raynerio existente in partibus ultramontanis in Tyro civitate Episcopus publice populo denuntiavit, divinitus B. Raynerium adesse, pro Christianorum salute. 26
- De duobus senibus, qui eum B. Mariæ præsentaverunt: quæ dixit eis, quod ipse B. Raynerius in ecclesia apud civitatem Pisanam deberet jacere. 27
- Quomodo sua nuditas Sacerdoti templi revelata est; et ipse Raynerius fugit super muros Hierusalem, et mansit ibidem diebus octo, et de multis aliis virtutibus ipsius. 28
- De Spiritu sancto, in columbæ specie ei apparente. 37
- C Quapropter a Deo illuminatus fuerit de rebus futuris. 38
- De diabolo impediendo orationem. 39
- De loco Transfigurationis. 47
- Qualiter Dominus apparuit B. Raynerio. 48
- Qualiter satiavit decem pauperes de uno medio pane. 50
- Qualiter B. Raynerio, in Sepulcro Domini oranti obnixè Deum pro ecclesia et Sacerdotibus, ipse Deus apparuit, et respondit. 51
- Qualiter B. Raynerius miraculose et divinitus subito portatus fuit, et in eodem momento, de Hierusalem usque in Bethleem. 53
- Qualiter B. Raynerius Hierosolymis voluit quosdam infirmos curare, sed prohibitus est a Deo, apparente sibi et sibi loquente. 55
- Qualiter B. Raynerio, de honore qui Romanæ Ecclesiæ exhibetur cogitanti, Deus apparuit; et quid in dicta apparitione locutus fuit. 56
- Qualiter in hyeme, tempore nivium et intensissimi frigoris, B. Raynerius nudis pedibus super nives ivit, de Sepulcro Domini, usque ad quamdam ecclesiam, cujus pavementum erat de marmore frigidissimo; et quod marmor calidissimum se præbuit pedibus ejus virtute divina, adeo ut propter calorem ipsius exire de ipsa ecclesia cogitur. 57
- Sequens Pars continet de discessu B. Raynerii a Hierusalem; quomodo prædixit Raynerium Bato-
cium, civem suum, ad illas partes accessurum; et se cum eo reversurum ad proprias sedes, scilicet ad civitatem Pisanam. 59
- Qualiter ipso existente in S. Justo de Pisis, prima nocte qua ibi hospitatus est, splendor magnus refulsit in domo in qua ipse cubabat, divinitus missus. 67
- Qualiter S. Raynerius ejecit duo dæmonia a duabus juvenulis mulieribus, de vicinia S. Viti prædicti. 71
- De curatione alterius cujusdam mulieris, a tribus spiritibus immundis. 72
- De curatione cujusdam viri Mediolanensis, a tribus dæmoniis. 73
- De quodam alio curato. 74
- Quod S. Raynerius de viginti corporibus dæmonia fugavit. 75
- De Presbytero Guidone ejus discipulo, et proditione ipsius ad B. Raynerium. 77
- Hic omnino excipit titulus*, Qualiter de sua et Guidonis prædicti sepultura, cuidam mulieri, prophetaverit. 79; sequitur enim:
- De filio prædictæ mulieris, a febre curato per B. Raynerium. 80
- Qualiter benedicebat aquam, et cum ipsa aqua sic benedicta omnes infirmitates curabat, et dæmones expellebat. 81
- Qualiter benedicebat panes, et qui ex eis comedebant, sanabantur a quacumque detinebantur infirmitate. 85
- De obitu et sepultura ipsius beatissimi Raynerii. 124
- De quadam muliere manum contractam habente, ab ipso curata. 128
- De quodam utramque manum contractam habente, ab ipso curato. Ib.
- De quadam muliere ab infirmitate oculorum per merita ipsius curata. Ib.
- De oculorum cæcitate, a qua quemdam curavit. 129
- De quodam in extremis laborante, ab ipso curato. Ib.
- De quodam curato ad tactum corrigiæ ipsius. Ib.
- De quadam utramque manum contractam habente, curata. 130
- Exhinc in MS. sequuntur mixtim tum viventis quum mortui miracula: quæ quia ab invicem discrevimus, contigit valde mutari ordinem numerorum: et ut hoc facilius capiatur, ea quæ vivus potavit hic notabimus apposito.* *
- De quodam ab infirmitate oculi curato. Ib.
- De tempestate maris sedata, et tranquillitate ad appositionem seu projectionem aquæ benedictæ S. Raynerii. * 88
- De piscium multitudine capta in mari ad invocationem nominis S. Raynerii. 131
- De curatione manus cujusdam mulieris. Ib.
- De quadam nobili muliere, ab infirmitate cancri curata. Ib.
- De quodam nobili cive Pisano, ab infirmitate hemi-
cranea curato. Ib.
- De quodam puero, infirmitate, fluxu seu dysenteria, suscitato a morte per B. Raynerium. * 89
- De dæmonibus, projicientibus lapide contra quosdam pueros, fugatis per aquam benedictam. 96
- De anchora cujusdam ganziræ, quam de mari cum multi nautæ non possent extrahere, tandem invocato S. Raynerio, eam facile eduxerunt. 132
- De quadam muliere de lecto surgere non valente cæca

A	caeca, quam curavit B. Raynerius.	133	tati per ipsum restituta.	147	D
EX BENEFICIA CAS. EX MS.	De quodam Presbytero, a morbo caduco curato. *	92	De quodam, a scrophulis curato. *	105	
	De quodam juvene claudo, curato.	133	De quodam, habente manus et digitos turgidos, curato.	148	
	De quodam viro, graviter infirmo et pedes inflatis habente, curato a S. Raynerio.	Ib.	De quodam, ab ipso S. Raynerio curato, cujus gutturi interius sanguisuga adhærebat tam fortiter, ut sanguinem in magna copia emittens, morti esset propinquus.	149	
	De quadam muliere, per aquam benedictam S. Raynerii, curata a gravi singultu, quo ita molestabatur, ut non posset manducare.	134	De muliere caeca, curata, a B. Raynerio et illuminata. *	106	
	De quodam alio, simili modo curato	Ibid.	De quadam muliere, ab infirmitate capitis liberata, et quodam ejus filio a surditate curato.	150	
	De quadam muliere, habente digitum rigidum et implicabilem, per prædictam aquam curata. Ibid.	Ibid.	De gravi molestia stomachi, a qua liberata est quadam mulier, meritis B. Raynerii Confessoris. *	107	
	De quodam viro, scrofulas habente in collo, per B. Raynerium sanato. *	93	De duobus pueris, ab eo curatis; uno a gravi dolore stomachi, alio a maxima febre *	108	
	De quidam puero, patiente fistulam in digito, sanato et curato. *	Ibid.	De Alberto supradicto, a dolore capitis liberato. *	109	
	De quodam alio, ab eadem infirmitate in pede curato. *	Ibid.	De quodam alio, a gravi infirmitate et ab oculorum cæcitate curato.	151	
	De quodam Lombardo, ab hydropisi sanato.	134	De quadam muliere, ab inflatione et dolore capitis et febribus curata, per merita S. Raynerii.	152	
	De quadam muliere, curata a febre gravissima.	135	Qualiter quemdam, hominem solum, ab inimicis suis multis, liberavit.	153	E
	De quodam puero qui ceciderat de duobus solariis ejusdam turris, a B. Raynerio liberato.	136	De quadam navi, cum hominibus existentibus in ea, liberata a tempestate maris, et reddita tranquillitate et aeris serenitate.	154	
	De quadam muliere, a simili casu curata.	Ibid.	Quod quadam aliam navim cum hominibus liberavit S. Raynerius, in portu Januæ, a vento et tempestate.	155	
B	De quadam muliere, a cæcitate curata.	Ibid.	Qualiter B. Raynerius apparuit cuidam infirmo, et ipsum ab infirmitate liberavit.	156	
	De quodam paralytico, curato.	Ibid.	De quodam sanato a vulnere et tumefactione manus, per S. Raynerium.	157	
	De quadam muliere, ab hydropisi curata.	137	De quadam muliere, a gravi infirmitate nervorum colli et brachiorum, liberata.	158	
	De muliere caeca, et illuminata.	Ib.	De quadam muliere, sanata ab infirmitate brachii et spatulæ.	159	
	De muliere, a fluxu sanguinis liberata. *	94	De quadam muliere, a dolore et gutta dentium, et maxillarum curata, per B. Raynerium.	Ibid.	
	De quodam, curato a scrofulis fistulatis. *	Ib.	De tumefactione brachii et manus ejusdam mulieris, a qua sanavit eam B. Raynerius. *	110	
	De quadam muliere, a paralyti curata. *	Ib.	De quadam navi a tempestate maris liberata, et ad portum perducta salutis, meritis B. Raynerii.	160	
	De quodam pleuresim patiente, curato a S. Raynerio; et quod peccatum suum cognovit. *	94	De quadam alia muliere, a gravi infirmitate liberata.	161	
	De curatione cujusdam adolescentis, a dolore ventris et laterum, urinare non valentis.	138	De quodam, a maris naufragio mirabiliter liberato.	162	F
	De muliere quadam, habente glandulam in gula, quæ a Beato est sanata	Ib.	De quadam muliere, a gravi infirmitate in genu liberata.	163	
	Qualiter nautæ, non valentes extrahere anchoram de mari, invocato auxilio S. Raynerii ipsam faciliter extraxerunt.	139	De passere, quem B. Raynerius fecit venire ad pedes ejusdam pueri, ac si esset domesticus et mansuetus. *	111	
	De puero quodam, a gravissima infirmitate liberato.	140	De mantello ejusdam mulieris, perduto in prædicatione B. Raynerii; merito B. Raynerii invento. *	112	
	De quodam retento a Saracenis, liberato miraculose per B. Raynerium, sibi apparentem in visione. *	95	De auditu restituto cuidam mulieri.	163	
	De muliere, volente ingredi ecclesiam S. Andreae, ad videndum S. Raynerium; cui mulieri portæ ecclesiæ divinitus et miraculose fuerunt apertæ. *	97	De quadam muliere, ab infirmitate manuum liberata.	164	
C	De muliere quadam ancilla cujusdam, a compediibus et catenis ferreis divinitus liberata, per invocationem S. Raynerii. *	98	De quodam ab infirmitate seu debilitate manuum curato. *	113	
	De quodam puero, cui Deus meritis B. Raynerii restituit loquelam amissam, et graviter infirmo restituit plenam sanitatem.	140	De quodam, qui de solaris cadens, extra se factus fuerat, curato et sensui reddito, per B. Raynerium.	164	
	De aqua effusa de vase per fundum miraculose. *	100	De puero quodam, ab inflatione colli, gulæ et pectoris liberato.	Ib.	
	De aqua, benedicta a viro Dei Raynerio, conversa in vinum. *	101	De quadam muliere, in partu laborante et parere non valente; quæ meritis B. Raynerii, a doloribus partus liberata, peperit.	165	
	De quodam a febribus liberato.	141	De muliere quadam, ab infirmitate et tumefactione gravi maxillarum curata. *	114	
	De tempestate valida maris, subito et miraculose tranquillata et sedata. *	104			De
	Qualiter S. Raynerius liberavit D. Ugutionem de manibus Saracenorum. *	103			
	De muliere caeca, curata.	142			
	De aqua benedicta tumbæ S. Raynerii, quæ conversa est in vinum.	143			
	De muliere, a gravi pedis dolore liberata.	144			
	De puero quodam, a sanguinis fluxu per nares liberato.	145			
	De decem Theotonicis et octo, a maxima tempestate maris liberatis, invocantibus S. Raynerium.	146			
	De puella quadam, usque ad mortem infirma, sani-				

- A De quodam, curato a febre. * 113
 Qualiter B. Raynerius miraculo liberavit præd.
 Athopardum de carceribus. * Ib.
 De duobus civibus Pisanis, a febribus peracutis li-
 beratis. 163
 De quadam muliere, ab infirmitate gutturis et scro-
 phulis liberata. 166
 De quodam viro, a periculosissimis febribus libe-
 rato. Ib.
 De sagitta, in vulnere cujusdam vulnerati miracu-
 lose a medicis reperta, quæ nullo artis ingenio
 poterat inveniri. 167
 De quadam muliere, a gravi infirmitate manuum
 liberata. 168
 De quodam puero, curato a febre et apostemate;
 cui hæc acciderant propter incredulitatem matris
 ipsius ad B. Raynerium. * 116
 De quodam puero, a gravi et periculoso apostemate
 liberato. 169
 De juvene quodam, a febre acutissima liberato. Ib.
 De aqua benedicta, a B. Raynerio in vinum con-
 versa. * 117
 De quodam, a morte suscitato. 170
 B De quadam muliere, a defectu spiritus vix loqui va-
 lente, et a debilitate manuum liberata. 171
 De gravi capitis dolore, et manuum et pedum, a
 quo liberavit quemdam hominem. Ib.
 De quodam, a gravi infirmitate liberato. * 119
 De lumine oculorum, duobus restituto. Ib.
 De quodam alio, a gravi infirmitate guttæ libera-
 to. 172
 Quomodo lignum sanctæ Crucis, quod erat super
 altare S. Raynerii, inclusum intra argentum,
 miraculose ostendit se clare detrahenti B. Ray-
 nerio. 173
 De quodam alio, a dolore capitis liberato. 174
 De gravi infirmitate tumefactionis faciei et corporis
 totius, a qua B. Raynerius sanavit quamdam
 mulierem. Ibid.
 De quadam muliere, sanata et curata ab infirmi-
 tate manuum. 175
 De quadam alia, sanata a dolore et rigiditate digiti
 auricularis. Ibid.
 De quadam alia, sanata a gutta et dolore brachii
 sive manus. 176
 De quadam alia muliere; a gravissima passione ca-
 pitis liberata. Ibid.
 De bove quodam infirmo, curato et sanato. 177
 C De uxore præd. Ildebrandi, a contractione brachii
 et manus liberata. Ibid.
 De quodam juvene, Gerardino nomine, ab infirmi-
 tate fistulæ in pede curato. 178
 De quadam muliere, ab infirmitate guttæ libera-
 ta. Ibid.
 De quodam juvene, febrem hecticam patiente, cu-
 rato a B. Raynerio * 120
 De quodam, sanato a gravi infirmitate, seu a di-
 stortura colli liberato * 121
 De quodam, a cæcitate unius oculi sanato. 179
 De quodam, a cæcitate oculorum sanato. Ibid.
 De quadam muliere, habente strumam sive gavarum
 in gula, et malum in pede, curata. Ibid.
 Qualiter S. Raynerius miraculose liberavit quosdam
 captivos de carceribus. 180
 De quadam puella, sanata ab infirmitate manus et
 brachii. 183
 De quodam sanato, a contractione et dolore bra-
 chii. Ibid.
 De quadam muliere, a gravissima infirmitate ma-
 millæ liberata. Ibid.
 De quodam, a febre quotidiana liberato. Ibid.
 De nautis quibusdam, a tempestate maris liberatis,
 ad invocationem S. Raynerii. 184
 De quibusdam aliis, a gravi et valida tempestate D
 maris liberatis. 185
 De quibusdam aliis a tempestate maris liberatis, et
 qualiter eis B. Raynerius apparuit. 186
 De quodam sene, a gravissimo et periculoso apo-
 stemate liberato. 187
 De quodam homine, a gravi capitis dolore libera-
 to. Ibid.
 De quadam muliere sanguinis fluxum patiente, li-
 berata * 122
 De quodam alio, sanato a fluxu sanguinis. 188
 De quodam alio homine liberato, qui patiebatur gut-
 tam in inguine. 189
 De quadam puella, sanata a gutta quam Fantiliam
 vocant * 123

PROLOGUS

*Cum initio prædicationis, ad Pisanos cives a
 Sancto institutæ.*

Dilectissimis in Deo et Salvatore nostro Jesu Chri-
 sto, omnibus in Oriente et Occidente, Septentrione
 Meridique, cujuscumque ætatis Deum timentibus
 et amantibus Fratribus et Sororibus, Benineasa,
 Dei nostri Jesu Christi servus, propinanda vobis
 saluberrimæ doctrinæ minister et gerulus. Sit vo-
 biscum gratia, misericordia, pax, et veritas a Deo
 Patre, et Domino Jesu Christo filio ejus in Spiritu
 sancto. Notam vobis facimus Dei et Domini nostri
 Jesu Christi disciplinam, nuper piissimi Imperatoris
 Christianorum Frederici *a* et invictissimi temporibus,
 per beatissimum Raynerium de *b* Aqua, Pisas
 ad nos directum, Jesu Christi verbo ad eum facto;
 ubi identidem Salvator noster Jesus Christus diebus
 quadraginta jejunavit, atque in gloriosissimo sepul-
 cri sui loco, et per ipsum, et in ipso fonte et
 plenitudine luminis, Confessoreque veritatis, nobis
 nuntiata et ministrata.

2 Fuit itaque vir venerabilis B. Raynerius urbis
 Pisanæ, ex clarissimis parentibus, patre Glandulfo
c, matre vero *d* Mungarda *e* oriundus; qui omnibus
 hujus mundi spectis, sicut sequens Sermo declara-
 bit, Hierosolymam petens, in Calvariæ locum, nu-
 dum nudus ibi Jesum omni modo est secutus. Exinde,
 ut jam dictum est, remeans ad nos in Domini verbo,
 apud S. Andreæ in Kinsecis fere exacto anno, in
 diebus Pentecostes, cepit ad eum multitudo innu-
 merabilis confluere, ut neque eos ecclesia valeret
 simul capere: ubi sunt multa dæmonia ab eo multis
 videntibus fugata, in Patris Christique nomine; in-
 firmi autem cujuscumque valetudinis multi ibi cu-
 rati sunt reddita sanitate. Cumque a pluribus panes,
 vitreaque vasa, et alia cujuscumque materiei, ut
 benediceret plena aqua, pro diversis morborum vi-
 tiis curandis, fuissent allata; mirabile dictum sæpe
 contigit, benedictione peracta, aquæ elementum in
 vinum esse mutatum. Concurrentibus autem postea
 ad eum de tota Tuscia, Lombardia, diversarumque
 terrarum partibus populorum infinitis catervis,
 multo plura mirabilia apud S. Vitum etiam accide-
 runt, stupenda et miranda: Neque enim in ejus
 visu satiari poterant turbæ. In fervidissimo quoque
 aestu diei, et noctis tenebris [apud eum] commo-
 rantes, ut neque ad corporis necessitudinem mau-
 ducandi haberet spatium, ejus desiderantes et ex-
 pectantes divinum alloquium, a Deo miseratore
 nostro sibi collatum et inunctum. Miracula quæ per
 eum Dominus gessit et prodigia quædam in fine
 hujus operis inseremus, ut audientes, qui fecit suo-
 rum mirabilium et terribiliorum memoriam, Deum
 omni nisu glorificemus. Omnia namque scribi non
 potuerunt, quæ adeo infinita sunt et fuerunt, ut sin-
 gula

*Tempore
 Frederici I.
 Imp.
 E*

*a
 b
 divinitus
 Pisas directus
 Raynerius*

*Pisanus ipse,
 c d e*

*F
 primum ad
 S. Andreæ
 miraculis
 clarescit,*

*drinde ad
 S. Viti:*

*concursum,
 ingens ad
 eum,*

A gula si scriberentur, arbitramur, nec libros mundus capere nec auris audire sufficeret. Exorsus est itaque hic Beatissimus Raynerius spiritu Dei plenus, populo Evangelizans, multa loquens et exhortans.

3 Deus, fratres mei, me ad vos per vestram salutem misit. Nuntio ejus nomine, ex ejus mandato, pacem, gaudium, et letitiam, et vestrae civitatis exaltationem futuram vobis. Fuistis enim huc usque varias infirmitates atque mortalitates, funem panis et vini, graviter perpassi: et de cetero qui me misit Deus, vobis miserebitur in omnibus his. Et ut in verbo Domini, quod in ipso factum est, revera evidens est: post parvum tempus exactum, prout annuntiavit, ita in omnibus factum est. Tunc adimpletum est quod dictum est a Domino per Hieremiam Prophetam dicentem; Propheta, qui vaticinatus est pacem, cum venerit verbum ejus, sciatur Propbeta quem misit Dominus in veritate. Exhinc in Domini procedens allocutione, aiebat: Verumtamen scitote, fratres mei, quod ideo vos Pater meus, Creator omnium, corripuit et flagellavit; ut hereditatem, quam bonis filiis a mundi origine conservavit, percipiatis. De qua percipienda nequaquam diffidatis; exemplum me ipsum proponens, sicuti et Pater meus mihi mandatum dedit; et scio, mandatum ejus vitam æternam conferre vobis.

4 Scitis quod sui variis seculi blandimentis et negotiis irretitus, peccatorum multorum grandiumque criminum mole oppressus, et quasi funibus circumplexus. Tunc implebatur in me, quod Isaias in Spiritu dixit; Vae his qui trahunt restem longam, et quasi funiculum plaustrum peccatum. In zelo vero indignationis et furoris sui miserator, tantæ meæ confusioni, sua immensa pietate misertus est mei Dominus; et pœnitentiam accipiens meorum omnium peccatorum, a Priore S. Jacobi de Orticularia, religioso valde viro, qui tunc erat, misericordiam sum consecutus. Inter quæ facinora cum esset, quod confiteri nollem, erubescens; verbum Domini, jam in me manens, predicto Priori sic ait: En, hoc peccatum iste fecit, quod tibi confiteri non vult, nominans illud. Cumque ab eo exigerem ut congruum pro meis peccatis injungeret satisfactionem, [pro eo] quod audierat a verbo Domini peccatum sibi patefactum, respondit: Deus in te suum habitaculum per se mundat, non tibi injungo aliquid: quidquid boni feceris, erit tibi pro satisfactione et ad meritum æternæ vitæ.

5 Igitur, Fratres, pœnitentiam agat nususquisque pro suis commissis, et confiteatur ea Dei Sacerdotibus et certi sitis, quod si fuerint velut arena maris innumera, remittentur vobis omnia, et erit vere in vobis Vita; ipso Redemptore per Prophetam Ezechielem dicente; si conversus fuerit impius ab impietate sua, omnium peccatorum ejus non recordabor: et quæcumque hora conversus fuerit et ingemmerit peccator, vita vivet, et non morietur: et in Sapientia sua; Qui abscondit scelera sua non dirigetor; qui autem confessus fuerit, reliquerit, misericordiam consequetur. Verumtamen, Fratres, ne differatis pœnitere, quia ignoratis quid sit in crastinum. Quæ est enim vita nostra? Vapor est ad modicum parens. Unde nemo de se sit securus: sed confiteatur vivens et sanus. Ob hoc Deus dicit in sua Sapientia; Ante mortem confitere: a mortuo quasi non sit Confessio perit. Confiteberis vivens, sanus et vivens confiteberis. Itaque fratres mei, vigiletis, quia neque diem, neque horam scitis.

6 Qua autem occasione omnia temporalia cum mundo spreverit, æternæque amaverit; quæque huic sanctissimo Raynerio mirifica et maxima Omnipotens monstraverit atque contulerit, nos, qui ab ore ejus audivimus, referemus; ut gaudium una simul

omnes plenum habeamus, sicque de æterna vita D nullatenus hæsitemus, ipsum imitando, temporalibus istis et transitoriis utendo, cor non apponendo, peccata relinquendo, aliis commiserando et benefaciendo, ex ineffabili Dei misericordia vitam perennem certissime expectemus.

ANNOTATA D. P.

a Fridericus Imper. ab 1152 ad 1191.

b Cum aliud cognomentum familie patrum faciat Razzus, consequens fit, ut aliunde de Aqua sive (ut cographum nostrum constanter habet) ex Aqua dictus sit. Hoc autem dubium solvitur infra num. 8, ubi dicitur sic dictus; quia cum aqua (a se benedicta) faciebat omnia mirabilia.

c Razzus Gradulfum vocat, ex illustri iis temporibus familia scacciatorum.

d Idem, Spingardam Bezacarini.

e Anno salutis, ut ait idem, 1128. Sed cum num. 91 dicatur Raynerius obuisse anno Pisano 1161 nostro 1160 et num. 34 Hierosolymis curatus, exinde per annos 20 quibus vixit abstinuisse a vino jam tum robustus juvenis; oportet ut minimum decennio citius natus sit. Idem Razzus addit, quod mater nullum in partu dolorem senserit, pauloque ante in somno visa sibi sit parturire infantulum pilosum, qui vir magnus futurus, et cunctis dilectus prænuntiabatur: huc autem facit Pilarica quam tota vita gessisse dicitur infra num. 9.

CAPUT I.

Vita S. Alberti Corsi, et S. Raynerii per eum conversio.

Sanctus ergo Raynerius de Aqua cum adhuc de mundo esset, et mundi vanitatibus omnibus.... implicatus, in manibus habens musicum instrumentum, quod lyra seu a rota vulgo nuncupatur, in domo cujusdam nobilis matronæ suæ consanguineæ, in loco, quod dicitur Arsicium b altisona canebat voce modulans eam jucunde huic instrumento musico. Tunc contigit quemdam Sanctum virum, nomine Albertum c Lingens-pecus, olim strenuum militem inde transire. Prædicta autem matrona eum intuens, sic B. Raynerio ait: Nonne vides Angelum Dei hac transire? B. Raynerius hoc audiens dixit; Et ibi est ille Dei Angelus? Et illa: En, inquit, prope est homo Dei, qui dicitur Albertus Lingens-pecus: Curre, eumque sequere. Qui protinus, rota dimissa, ut ipsemet nobis retulit, tactus intrinsecus tremore cordis, secutus est eum. Quia vero B. Albertus velox erat pedibus, se ei jungere nequivit, usque dum veniret ad S. Vitum d, cui tunc erat apud Monachos ejusdem ecclesiæ suum habitaculum.

8 Quoniam autem de hoc sancto viro loqui cœpimus, ut Dei aures in ejus precibus adfuisse pro certo sciamus, pauca nunc de ejus vita prælibemus. Fuit siquidem in Insula Corsica, e non ex infimis parentibus procreatus, in possessionibus dives valde, servis et ancillis vernabat; fratrem militia præditum habebat, qui cum singulare cum alio milite certamen inierit, alterno sibi invicem vulnere dato, in ipso singulari congressu vitam finivit. Beatus itaque Albertus, intuens fratrem suum cum alio Milite sic repente, in juventutis flore, decessisse; existimans et corde pertractans, omnem hominem quasi fœnum, gloriam ejus quasi florem fœni decidere et deperire; cœpit cum omnibus quæ mundi sunt semetipsum spernere; semetipsum pulverem, lutum cinerem reputare: ideoque servis suis et ancillis libertate

D

E

a

b

Raynerius lyra ludens, hac dimissa, sequitur B. Albertum.

c

F

d

e Hic fratrem duello casum videns

bertate

A BENEDICTA
EX MS.

predicantem
penitentiam

Jer. 28, 9

mature factendam

B

Is. 5 15

exemplo slo,

C

cum fiducia
obtinenda
remissionis:

Ex 18, 22

Ecli. 17, 26

Ecli. 17, 26

cujus reser-
bit Auctor,
sicuti ex
ipsomet
audivit.

A bertate donatis, possessiones, supellectilem, frivola-
dimiserat omnia nudum secuturus Christum :
 que omnia Deo et pauperibus conferens atque dis-
 spergens, cum suarum maxima parte rerum, con-
 tulit se apud maximam Pisanam urbem, ad S.
 Vitum, victum et vestitum per Abbatem illius eccle-
 siæ accipiens.

9 Sed et de ipso victu suo, in hospitali ejusdem
f
 cœnobii commanens, arctamque ducens vitam, pau-
 peribus dispertiebat; vestimenta etiam ab Abbate
 suscipiens et calceamenta, egenis erogabat, nudus-
 que remanebat: Vesteque, quæ vulgo Pilurica
duta quoque sibi ad victum et vestitum distribuerat pauperibus ;
 dicitur, sola contentus induebatur. Cum autem ex
 novis frequenter indutus, indigentibus semper præ-
 beret, vocatus est a suo Abbate, eum sic cum Fra-
 tribus ejusdem monasterii alloquente. Frater Al-
 berte, hanc noscitis donum non abundare; non
 possumus tibi toties præter usum vestimenta et cal-
 ceamentu præstare. Cui humili voce respondens;
 Noli mihi, inquit, Pater sancte, tribuere: Dominus
 mihi adjutor vestris orationibus subsidia præstabit,
 mihi que tuo famulo nihil deerit: quia non possum
 pauperes videre necessitatem pati, et quæ apud me
 sunt non tribuendo non misereri. Ab ea die amplius
 vestimenta seu calceamenta ab eis non accepit, in-
 cedens nudus, veste sola, de qua supra dictum est
 contentus.

10 Post hæc peregre proficisci elegit, Occiden-
*deinde ad loca sacra peregrina-
 natus,*
 tales partes petens, nudus, ut dictum est, pedibusque
 nudis, Corpus suum macerans, et in servitatem red-
 digens, Beati Jacobi aulam petiit. Ita etiam omnia
 Occidentis loca sancta et celebria visitavit. Cum vero
 aliquem intraret vicum, neque hospitium petebat,
 neque cibum. Si cujus tetigerat Deus cor, ut ex
 caritate vocaret eum, hospitabatur apud illum;
 alias, quantumcumque distaret, transibat ad aliam
 vicum. Unde contigit tribus diebus, ut iter
 agens, neque ad eleemosynam dandam, neque ad
 hospitium ab aliquo vocatus esset. Cumque jam
 corporis viribus deficeret, ab omni incolatu mul-
 tum distans, terræ incumbens, Deum sic ora-
 vit, dicens; Domine Deus omnipotens, te nudus
 secutus sum, et elegi: Nunc ut tibi placet provide
 mihi, quia Corpus, quod in me formasti, jam deficit
 absque cibo Corporali. Statim autem, quia oculi Do-
 mini super justos, et aures ejus in preces eorum;
 apparuit ei quidam pauper, veniens cum sacco
 frustis panum pleno, ceu in eleemosyna accipiun-
 tur, dicens ad illum: Surge, peregrine Frater, su-
 manus una cibum. Qui gratias agens Deo, refecto
 Corpore, viam quam cœperat peragrabat.

11 Prædictus autem Albertus, miræ sanctitatis
 Vir, orationem ad Dominum fuderat, nunquam aliam
 vestem se habiturum, quam qua tegeretur Piluri-
 cam ad modum Capræ *g* villosæ factam, nisi vesti-
 mentum album, se illud non quærente, tamen ab
 aliis præstitum. In spiritu quidem certioratus do-
 minicum expectabat beneficium. Cum igitur venisset
 in locum, qui dicitur S. Mariæ *h* in finibus terræ;
 in ipso terræ introitu, quidam vir accola loci, cap-
 pam ferens albam, ait ad eum: Heus tu, frater pe-
 regrine, vestimentum istud indue caritatis amore,
 et quamdiu in loco fueris isto, mecum una cibum
 cape. Mirabilis Deus, qui fecit omnia pondere, nu-
 mero et mensura. Nec major nec minor inventa est
 vestis induta, quam B. Alberti exigebat statura. Inde
 per Beatum Martinum, qui Turonis est; loca alia
 venerabilia adeundo, rediens venit Parisios, ubi Re-
 gum est assidua Sedes.

12 Et quia non potest celari lucerna, supra
deinde clarus in Franciæ spiritu prophético
 Candelabrum, ut luceat, his qui in domo sunt, ac-
 censa; ejus confestim Regi sanctitas innotuit, fama-
 que ipsius partes omnes illas implevit; ut non jam
 diccretur Dominus Albertus, sed generali quasi pro-

prio nomine vocaretur Homo sanctus. Sæpissime
 autem *i* Rex, fastu deposito Regio, humillime, velut
 privatus aliquis, ad eum veniebat, et secundum
 [datum sibi] ab eo consilium magna Regni negotia
 agebat, et Dominus cum eo in omnibus prospere
 erat. Similiter et Principibus et aliis omnibus ad se
 venientibus salubria dedit Consilia, et, ut a malis
 recederent et bona agerent, monere non cessabat.
 Ipsi autem Francorum Regi multa per spiritum fu-
 tura prædixit, quæ postea rerum eventus ipse pro-
 bavit. Item dixit ei, ut in Hierusalem cum exercitu
 non iret, quia sibi nequaquam prospere *k* succederet.
 Quare et toti orbi, ut prædixerat, contrarius
 regi eventus notus factus est. Hæc enim omnia, ut
 fides adhibeatur, aut ab eo audivimus, aut ipsi nos
 vidimus: multa etiam secreta cœlestia mihi, tam-
 quam suo dilecto discipulo, Parisiis secum per
 triennium plusve minusve commoranti, auditu sibi
 nec visu, seu etiam revelatione a Deo revelata
 monstravit: quæ, quia tempus breve est, opere pre-
 tium duxi magis silere quam dicere.

13 Secundo vero *l* anno adventus sanctissimi
 Raynerii ad nos, ut B. Raynerius et suos discipulos,
 pro quibus orationem ad Deum fuderat, visitaret,
 iter arripere voluit, ut ipse propriis litteris B.
 Raynerio et mihi indignissima rescripsit. Quare
 Deus hoc ei volenti non permisit, adhuc est ab-
 sconditam in thesauris ejusdem æterni Regis. Fe-
 liciter autem eo siquidem anno, apud quamdam ec-
 clesiam, quæ prope Parisios est *m*, et Claræ-vallis
 dicitur, ad Dominum migravit: ubi plurima per
 eum beneficia, sicut nobis a quibusdam, qui Parisiis
 degunt et inde venientibus relatum est, infirmis
 præstantur, ipso faciente, quem secutus est Chri-
 stus, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat
 Deus, per immortalia secula. Amen.

14 Hinc autem ad ea, quæ de S. Raynerii de
 Aqua ad Deum. Conversione dicere inchoavimus,
 styli nostri sermonem vertamus. Beatus itaque Al-
 bertus, ad Raynerium alium conversus, Tunc ille
 es, qui hic modo in Arsicio concinebas? Et ille re-
 spondit, etiam Pater. Et B. Albertus adjunxit: si
 ita Deo, quemadmodum seculo, servires, melius tibi
 esset. Respondens autem S. Raynerius, ait: Ideo
 veni, ut pro me ores ad Dominum, ut fugitivum
 istud et latens valeam effugere sæculum. Cui B. Al-
 bertus: Credis, inquit, si pro te preces fundo, quod
 ab omnipotenti exandiar Deo? Respondit ei B. Ray-
 nerius; credo, Pater, quod si in inferno jam essem, *F*
 tua inde intercessione omnino liberarer. B. Albertus
 ait: Vade nunc, et ad me die Sabbathi revertaris:
 erat autem *v* feria tunc. Sabbathi vero die post
 nonam, tempore ipso Quadragesimali, cum jam *F*.
 Raynerius fere pransus esset, tremefactus ait intra
 se: O me miserum! non sum reversus prout con-
 dixeram ad hominem Sanctum; dimissoque patre et
 matre ad prandium, festinus surrexit; et inveniens
 quemdam socium suum, simul quam cito venerunt
 ad sanctum Virum. Relicto autem socio cum pueris,
 qui ibi docebantur Psalterium, in Clastrum
 perrexit ut Beatum quæreret Albertum: Quem sta-
 tum habuit obvium.

15 Dixitque illi B. Albertus. Fili exauditus sum;
 eamuis, et quid Dominus voluerit super hoc facere,
 videamus. Duxit itaque eum ad quamdam mensam,
 ubi Monachorum familia discumbere convenerat;
 soli ibi altrinsecus sedentes, B. Albertus versus
 Occidentem, ad Orientem S. Raynerius, alterutrum
 sese respicientes. Et ecce illos subito Dei claritas
 circumfulsit, ineffabilis respersos odore suavitatis:
 et, sicut nobis sæpe S. Raynerius referebat, ut pro
 odoris suavitate anima a corpore separari cuperet:
 splendoris namque immensitas alterutrius faciem

D
 A. BENIN.-
 CASA. EX MS.
 i

k

l
 ibi denique
 sanctissime
 oblit.
 E

m

Hunc ut pro
 se oraret
 precatus
 Raynerius,

redit, ut
 jussus erat die
 tertio;

simulque miro
 lumine illu-
 stratur, et odo-
 re perfunditur

A inspicere non sinebat. Peracto aliquo horæ spatio, lux illa discessit; odoris fragrantia, et roris oleum in eorum capillis remansit. De hoc oleo propheta scribit; Inveni, inquit, David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Tunc prorumpens in vocem B. Raynerius ait: Quid, sancte Pater, me vis agere? respondit autem ei et dixit: Vide Dei spiritum in te requievisse. Ipse deinceps suum in te habitaculum purificabit et quid te oporteat facere demonstrabit. Veruntamen quia dies illucescit Dominicus, secunda feria ad Priorem S. Jacobi de Orticularia mane ibis, omnium, quorum recordari poteris peccatorum veniam implorando, singula confiteberis. Quod et ita factum est, sicuti jam superius in lectione sermonis sui audistis.

16 Ipso autem tunc paternam domum reverso, ex cordis contritione valida fontem ei Deus suarum aperuit lacrymarum, pro suorum inhumanitate diversorum criminum; ut tunc in eo impletum sit illud Psalmi; Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam: quia justus tu es Domine, et rectum iudicium tuum. Pater autem ejus et mater, cum viderent eum sic profuse plorantem, dolentes nimium et flentes quasi unicum masculum, dicebant: Heu! filii mi, oculorum nostrorum lumen, quis tibi sensum abstulit? quæ te amentia tam subito arripuit? Nonne tibi in plateis, ut non pernoctares, dicebamus? et ut nocturno tempore intra tuam domum quiesceres, et ne extra domum vagares, quia hoc tibi contingeret, sedulo monebamus? Tunc B. Raynerius suppliciter aiebat voce: Nolite mihi, pater humanissime et mater, tristari neque flere; quia non in insaniam versus sum, sed meorum egi poenitentiam peccatorum; et ideo has, quas videtis, lacrymas fundo. At illi hæc audientes gemitus dabant majores, et ejus florenti ætati et lascivie non credentes, ululatus et ejulatus iterabant multo gravioribus, ipsi et eorum cognati, et consanguinei, atque vicini, in insaniam et furorem versus pro certo asserentes: sicque eum catenis vincire volebant, et quasi ad insanum vicini et alii videndum curabant.

17 Solius cujusdam in pœritia Magistri sui, nomine Henrici, S. Martini Presbyteri, aperuit oculos Deus; et cepit dicere omnibus circumstantibus: In veritate sciatis, quod hæc lacrymæ non sunt hominis insani, sed admissa sua deflentis. Recedat nunc unusquisque; et eum, quæ commisit plangere peccata sua permittat. Tunc reliquerunt eum inclusum præ dolore nimio, serrantes cubiculum. Pater quoque et mater non poterant ejus præsentiam ferre, quasi unigeniti amantissimi præ dolore. Tunc implebatur quod in Psalmo scriptum est: Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me: et in alio loco; Factus sum opprobrium vicinis meis valde, et timor notis meis; qui videbant me, foras fugerunt, et factus sum tamquam vas perditum, quia audivi vituperationem multorum commorantium in circuito, dum convenirent accipere animam meam. Hæc non ipsi nec nos, sed ipse Dominus Jesus de ipso dicta firmavit; quando psalterium, in loco qui dicitur Quadragesima, per os ejus totum ei aperuit et protulit.

18 Adveniente autem lacrymarum suarum die tertia, in quibus cibum non sumpserat, lacrymæ cum oculorum lumine penitus defecerant. Et quia mater sui filii facile oblivisci non potest, ad eum venit, ut quid ageret, sciret, sciscitans quomodo illi esset. At ille, matrem esse sentiens, respondit: Ne tristeris mater humanissima; quoniam juventutis meæ delicta ingemiscens recolo, et præ planctu nec lacrymas jam deficientes fundo, et oculorum meorum luminis amisso te dominam meam videre ne-

queo. Mater ejus hoc audiens, et in veritate experiens, scissis crinibus et laniata facie, in immensum ejulando vociferabatur. Pater vero ejus Glandulpius adveniens, scissis vestibibus præ doloris angustia, audiens filium factum cæcum, nec verba nec voces dare poterat. Exeuntes autem e Camera præ tristitia, ostium post se cubiculi firmaverunt, ut tunc quod in spiritu propheta prædixit in eo impleatur; Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea, et lumen meorum non est mecum: Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt, et qui juxta me erant de longe steterunt.

19 Beatus itaque Raynerius, patris matrisque dolorem cognoscens, corporali quoque se sciens lumine privatum, talem ad Dominum nostrum Jesum Christum fudit orationem. Domine Deus omnipotens, cui nihil est impossibile, subest enim tibi posse cum velis; tu omnia nosti, quoniam ab æterno omnia adsunt præsentia tibi: Aperi nunc ad mei cordis contritionem oculos tuæ clementiæ, et mei indigni servi tui, qui decem millia talenta debeo, in arcto valde positi, secundum tuarum misericordiarum multitudinem, jamjam, Creator meus, miserere. Confestim autem in eo Domini verbum factum est ad eum, sic inquit. Et ego omnia tua nunc tibi peccata remitto, et oculorum lumen restituo: lætusque esto, quia ego semper tecum ero. Surge jam, et facies ex hinc sicut tibi monstrabo.

20 Statim autem in ecclesiis cœpit esse assiduus, orationibus et jejuniis Deo serviens semper intentus; odoribus ab eo, qui in eo habitaculum fecerat Deus, variis et inenarrabilibus per suas nares exhalantibus, totus respersus. Hos ineffabiles Dei verbum, homini sibi in unam personam unito, odores contulit: unde et Isaias de ipso dicit: cavete ab homine, cui spiritus in naribus ejus; et in psalmo, Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis; Myrrha, et gutta, et cassia a vestimentis tuis: et in benedictione Isaac Jacob pater dixit: Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Nisi enim hanc odorum fragrantiam in filio Isaac sensisset, sicut est agri diversorum florum odoribus referti, profecto non benedictionem, sed maledictionem confirmasset, cum benedictionem fraudulenter, se fratrem mentito, accepisset. Hac namque fragrantia, in benedictione sensit sancti Spiritus adesse præsentiam; Et ideo ipsi Esau postea respondit; Benedixique ei, et erit benedictus, non mea sola prolatione, sed in potenti divini spiritus in æternum Confirmatione.

21 Factum est autem, et deinceps cum viveret in domo, cum quodam suo Consanguineo, qui tunc noviter uxerem duxerat, nomine Monacho, apud S. Petrum ad vincula, vidit quamdam aquilam per revelationem, ferentem in rostro accensum lumen, sibi sic dicentem: Hierosolymis ego redeo, accipe hoc lumen ad illuminandas multas gentes et populos. Qui expergefactus odore Dominico totus est repletus: unde statim cognovit, quod a Domino hæc visio fuerit: habebat namque pro certissimo signo, ut, cum a Deo esset visio, totus respergeretur odore miræ. Quid autem hæc visio significaret postea intellexit, Deum per se redeuntem multas gentes, et populos illuminaturum, sicuti hodie hujus significantiæ omnium nostrum probat iudicium.

ANNOTATA D. P.

a Videatur omnino intelligi Monochordium, frequens in Belgio cæcorum instrumentum, victus causa vicos circumventium; in quo circum ducta per manum dextram superne rota bassum quasi continuum agit; sinistra

D
Quo casu consternatos illos sciens,

Ps. 37, 11

lumen a Deo repetit et impetrat:

E

scique celesti odore perfundi sentit,

Is. 2, 22

Ps. 484,

Gen. 27, 27

F

coque visiones divinitus oblatas discernit a falsis.

A. BENIN.
CAN. EX MS.

Ps. 88, 21

atque ad
Confessarium
mittitur:

deinde totus
effusus in
planctum et
lacrymas,
Ps. 118, 36

insanire creditur;

sicque dimissus a parentibus,

Ps. 26, 10 et
30, 22

etiam cæcus efficitur.

A sinistra claviculos tangente, et modos reliquos temperante : quod monochordium etiam lire Belgis dicitur ; Italis autem nomen habebat a suo præcipuo mobili, quod est rota.

b Hodie Canellum dici, asserit Razzius.

c Vulgo Lecca-pecore.

d De Abbatia S. Viti Pisis dicit Razzius, Vicinam nunc, imo partem Armamentarii esse.

e Eret tunc Corsica in ditione Pisanorum, saltem pro parte, expulsis inde per ipsos et Genuenses Sarracenis, donec in Aragoniorum cessit potestatem seculo 13.

f Ita legere manemur infra num. 22, et ita legit Razzius (qui sic nominatam ait quia intus et foris pilosa erat) hic in egrapho erat, Pilunca.

g Dubitavit Ceffinius ; an potius legendum, in modum capæ.

h Est hic locus in Gallicia, Promontorium Nerium Ptolomæo ; Artabrum et Celticum Plinio, cum idoneo portu, distans Compostella 14 leucis, vulgo Capo finisterræ, ubi passim vota solvunt nautæ ; unde factum ut eo nomine etiam Bruxellis in Belgio illustre sacellum fundatum sit, S. Mariæ finisterræ, vulgo Vinstersterre inepta metamorphosi nominis : sic enim significatur stella fenestræ, et vulgi circa nominis etymon error confirmatur per stellam in suprema fenestra pictam.

i Ex mox dicendis intelligitur hic esse Ludovicus VII, dictus Junior anno 1137 regnare exorsus, et 1147 Hierosolymam profectus, qui vixit ad 1180.

k Obsessa frustra Damasco, et exercitu male percunte, per fraudem Grecorum.

l Historiæ interest hunc annum definiri, cum eodem ipso obiit Albertus : definitur autem ex notato infra num. 91 obitu Raynerii, qui fuit Christi 1160 secundum nos, septimus ab adventu Pisas. Est ergo hic notatus annus 1154 et superfuit Albertus suæ, de regia expeditione, prædictioni illiusque infelici successui fere septennium.

m Razzius Claravallis, inquit aut Vallisclaræ ; et hac ratione videtur indicare, quamdam filiam Claræ vallis, Abbatiam Ord. Cisterc. in Landunensi diocesi, fundatam an. 1134 ; sed hæc Parisiis distat circiter 23 leucis. Propriorem ejus nominis locum qui docuerit, ei gratias habebimus ; multoque majores, si aliquem ejusdem Alberti memoriam superesse docuerit, si non ut sancti, saltem ut pie venerabilis. Tacet de eo Saussayus, tacent reliqui, quod sciam, Franci.

n Quadragesima vulgo Mons-quarantænæ, in terra sancta, hinc procul a loco Baptismi, ubi creditur Christus quadraginta diebus jejunasse.

CAPUT II.

Appulsus in Terram-sanctam, omnibus sese expoliat, utroque oblatiis eleemosynis victitat, abstemius a vino.

Factum est autem post hæc : congregatis suis et sociorum suorum mercibus, partes ad transmarinas, mercandi lucrique faciendi causa, navigio S. Raynerius de aqua perrexit. Qui licet seculi rebus onustus esset, animus tamen ejus ad Deum semper erat intentus : semper omnipotentem die noctuque deprecans et exorans, ut omnibus relictis atque expoliatus ab eo vestimenta mereretur indui peregrina, quæ vulgo Pilurica dicitur seu a Slavina. Jejunabat siquidem in laicalibus vestibus aliquando, a die Dominico in v feriam. Sæpius autem, et hoc per quadriennium, a Dominica in Dominicam. Nec propter hoc intermittebat sive in b barca fortius remigare, sive quæ navi erant necessaria assiduus facere. Expensam, ad symbolum faciendum cum suis sociis communiter et æqualiter, devotissime et hilariter

faciebat, et pauperem vice sui, dum cibum non caperet, sociorum etiam rogatu, ut in nullo eis molestus fieret, exhibebat.

23 Verum die contigit quadam, ut quo nummos acciperet, suam aperiret arcam, apertaque ea, fœtor inde sicut mortui intolerabilis exhalavit. Quam totam perquirens, et unde exhalaret admirans, nequaquam reperit. Accidit et secundo pro numerandis pitanciis e suis ad eandem arcam accessisse, nec mora prædictum fœtorem horribilem iterum vaporasse, et interjecto spatio evanuisse ; cautissime omnia quæ in arca erant odorans, expavescens, et admirans unde oboriretur, non invenisse. Cum vero jam Quadragesimæ dies approquinquant, et venales caseos haberet ; cum suo assecla ubi erant perquæsit, ut in foro venirent : et ecce idem eorum replevit nares. Cogitans itaque, ne aliquod animal mortuum inter caseos latitaret, transmutari fecit omnes, everrehs quoque [arcam] in imo odorem casei sensit. Quia igitur hunc in arca bis, semel in caseo fœtorem gravem senserat, nec unde exhalasset quiverat reperire ; stupefactus, et solita orationis confugia aggressus, Deum patrem suppliciter deprecabatur, ut quid hoc foret, enucleare dignaretur. Ubi enim ultro dantis largitas, et invitantis consideratur, ad hoc impetrandum patientis animus, nec diu cum possit retardatur.

24 In nocte sequenti per visionem Dominus apparuit, dicens ei : o insipide, ter ecce tibi meæ clementiam præsentis reseravi, et me aliquatenus non cognovisti : ad ecclesiam vade, et ibi tecum loquens ostendam, quid te oporteat facere. Beatus Raynerius, velut athleta strenuissimus, impigre surgens ad ecclesiam abiit ; secum dum iret cogitans et revolvens, ubi Dominus ei apparere, se illum ignorante, potuerit ; amplius intra se dicens : Forte tunc mihi apparuit, et non agnovi, cum pauperem inveni, et aliquid ei non dedi. Ecclesiam ingressus positus genibus, quasi in agonia factus, orabat prolixius. O clavis David Jesu Christe, fili Dei summi, qui claudis et nemo aperit, aperis et nemo claudit ; visionem, qua mihi significasti ut huc sine mora venirem, non dedigneris signaculo amoto mihi servo tuo reserare.

25 Confestim somno arreptus, vidit Dominum dicentem sibi : Cum tibi putorem, res mundanas et caducas contrectanti, tertio infudi ; ego ipse fui, qui tibi cas putere feci : nunc ergo te ab eis exonera, ut meo confidenter jugo submittere queas colla : et die qua ego expoliatus sum in calvaria, te expolia ; veste, quam rogasti tibi adhibita. Expergefactus, et valde exoneratus, cœpit sua omnia pauperibus erogare : Societatum quas habebat res, sociorum unicuique per nuntios remisit fideles ; sorori suæ scribens, ut virum accipiens, suo de patrimonio faceret quod vellet. Exinde totus, et indivisus, ad Dei mandata sequenda, jejuniis et obsecrationibus vacans, Dei semper misericordiam postulans, ut paucio valeret esse contentus cibo, accensum et intentum animum habebat.

26 Factum est autem in una dierum, cum esset apud Tyruo, nativitatis Domini nostri Jesu Christi die, in ecclesia matris ejusdem Beatæ Virginis Mariæ, Sidonis Episcopo, vice Archiepiscopi d illius, qui tunc Romanus abierat Missam canente, lectoque Evangelio prædicto Episcopo pulpitem seu ambonem ascendente, ita ad populum, multis aliis ibi existentibus Pisanis, fari orsus est : Audite, fratres humanissimi, in veritate sciatis, quia inter nos nunc Deus est, qui unius vestrum e carnem induit, pro omnibus Christianis salvandis ; et verbum iterans pluries dixit. Nostri omnes, qui aderant præsentis, de tam altissimo verbo cœperunt obnixè mirari,

D
A. BENINCASA
EX MS.

arcam num-
mariam ape-
riens,

c

fœtorem gra-
vem ex ea,

itemque ex
caseis prodire
sentiens ;

E

doceri petit
quid id sibi
velit

et intelligit
terrena omnia
abdicanda,

F

quod et facit.

Eum pro sa-
lute Christia-
norum adesse,
d

c

in concione
dicit Episco-
pus :

Mercatus
causa in orien-
tem navigans,

u

b
multum jeju-
navit :

A mirari, alterutrum sese respicientes, oculos tamen propensius ad B. Raynericum vertebant. Ipse vero B. Raynerius, quid futuri hoc portenderet, in corde suo conferens conservabat.

27 In eadem quoque Dei genitricis Virginis Mariæ ecclesia, nocte quadam, sive in corpore sive extra corpus B. Raynerio ignorante, a duobus albis indutis senibus, ante beatissimam Virgineam Dei genitricem Mariam, multarum choro virginum assistente ei, est delatus. Cui beatissima virgo inquit: Tu requiesces in gremio meo. Ad hæc B. Raynerius, Quomodo, inquit, Domina? cum cœli terræque sis Regina, qui tantillus sum in tuo pausabo gremio? senes vero, qui ante Dei matrem ipsum portaverant, inter manus per brachia cubito a terra distantem, ante eam omni cum Reverentia tenebant. Iterum Virginum Domina respondens, ait: Corpus tuum requiescet in ecclesia meâ, quæ est Pisis in sempiternum. At ut in ecclesia sua Corpus ejus cum magno honore positum sit, hodie videmus impletum; et ejus gloriosum sepulchrum in repræsentantis Corporeæ imaginis Dei genitricem gremio, ubi primum fuerat, est honorifice positum: ibi miraculis prodigiisque innumeris, sicut in præsentiarum vidistis, coruscat.

28 Appropinquante itaque die, in quo Jesus Christus, Dei filius consubstantialis, crucem in calvaria est passus; B. Raynerius Hierosolymam ascendit. Ipso vero die, in calvariam, vestem quæ Pilurica dicitur secum portans, cum timore, et tremore aggressi operis venit; de suis quibus induebatur vestimentis quedam pauperibus largiens, nudus et sine serabulis remansit, Pilurica et psalterio, in quo lecturus erat, super altari oblatis, quod erat in Golgotha id est calvaria. Sacerdos inspiciens quod S. Raynerius agebat, piluricam ei et restituit induendam, pro elemosyna; psalterium, quod obtulerat, ab ipso petens Sacerdote accepit in commodati causam. Confestim, ut a Pisanis et suis sociis non cognosceretur, ad Domini templum properans, ibi in Oratione commorans latuit. O quam graviter lapides eum lapillis ejus pedes offendebant! qui semper ire calceatus et delicate consueverat. O quam aspera carni suæ erat pilurica, qui solitus erat indui mollibus a carne vestimentis, bysso et g baldinella.

29 Nocte vero diei sequentis, qua sic sola, quæ dicta est, veste contentus fuerat, Sacerdoti Templi per visionem dictum est: Vade, et dic populo, quod hodie Deus in calvaria expoliatus est, et est nunc expoliatus in Templo hoc, pro salvando Christiano populo. Sacerdos excitatus de lecto surgere noluit, sed remittens iterum obdormivit. Statimque eadem visio eum terrendo expergefecit; et, sicut prius, sopori membra donavit. Tertio gravibus terrefactus minis, surgens ad populum inibi vigilantem, quo plenum erat in templum venit; et de ambone indicens silentium sic voce magna clamans allocutus est populum. Audite, audite obsecro, fratres mei: rem magnam et inauditam tempore isto, vobis qui huc convenistis, refero: quam quia vobis referre volebam, iterum vox nominatim me vocans terruit; cumque adhuc reluctarer, mortis minas interminans, vice tertia me resurgere cogit, Perge, et dic populo, quia Deus in calvaria expoliatus est, et est nunc expoliatus in templo pro salvando Christiano populo. Quarite ergo Fratres ad invicem, quia procul dubio est in templo isto Beatus; cum in templo esset pernoctans Raynerius, hoc audiens, ut quod fecerat non sciretur, de templo exivit. Qui autem in templo erant perquirentes alterutrum, neminem reperere expoliatum, cum jam de templo fugieas migraverit.

30 At Raynerius super Muros Hierusalem, cum his qui ibi solitarii degunt, octo diebus latuit; donec sui socii, et alii qui secum, orationis causa ascenderant, penitus discessissent. Quem obnixè perquirentes cum invenire non posseat Dei consilium perturbare nolentes, ad proprias reversi sunt mercationes. Exinde in Ecclesia sancti sepulcri S. Raynerius juxta sepulcrum vigiliis et orationibus nocte dieque erat semper assiduus; spernebat tamen, quia non intelligebat Armeniorum, quod ibi celebrabatur, Officium. Cumque diu hoc fecisset, Deus audiendi ei aurem aperuit, apertiusque eorum intellexit officium quam unquam fecerat Latinorum. Abinde cum omni vigilantia, et ipsorum sine interapedine audiebat officia. Vinum tamen in cibo suo, invitatus ad elemosynam, adhuc sumebat. Invitabatur frequenter ad prandendum cibum ab uno, qui in muris Hierusalem solitarius erat, et cum eo bibebat vinum. Quadam die cum esset in ipsis muris Hierusalem, quoddam animal pravum, volitans juxta eum in ore et brachio pupugit, et aculeum fixum in ore ejus reliquit: quo abstracto cum nullum videretur in ore, et brachio vulnus, remansit in eo dolor acutus et ardor nimius. Siqua ibi medicina esset, pro ardore et dolore mitigando apposita, proinus tota reperiebatur adusta.

31 Deinum hoc apud se disposuit, ut ad S. Abrahamium supplicandi causa iret, volens et satagens ibi esse per aliquod dies, forsitan ibi ei Deus monstraret unde sanari quiret. Statimque aiens ei dominus: Perge, inquit, securus, quia ego ante ibo faciem tuam. Est enim via cautibus incidentibus plena et asperrima, ut nullus sit incedere ausus, sicut iste erat discalceatus: ferrati enim equi qui illuc equitabant; sine aliquo ferro in pedibus regrediebantur; et qui suos ferros reservabant, optimos habere pedes perhibebantur. Calciati vero viri vel feminae, qui pedestres pergebant, sæpe sine soleis in subtallaribus postea redibant: unde magno cum timore, etiam Ascalonitarum, ad locum illum properabant. Cum aliis itaque peregrinis, discalceatus sicut erat B. Raynerius, fiduciam in verbo Domini habens, proficiscitur.

32 Secum gradieus quidam religiosus vir, qui omnibus mundi spretis, de nostris partibus fuerat oriundus, et loculos B. Raynerii portabat, ubi argentum quod ei dabatur pro elemosyna mittebat, Homo-Dei nominatus. Beatus autem Raynerius quasi lumen eandem in nocte, dum irent, ante pedes habebat: et ita ad lapidem die seu nocte nullatenus pedem offendeat. Tunc impletum est in eo quod scriptum est: revela Domino viam tuam et spera in eo, et ipse faciet; et Angelis suis mandavit de te, et in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Dei enim et Angelorum presidio vectus, nullam sensit læsionem in pedibus. Ad S. Abrahamium cum pervenisset, cœpit Dominum jugi flagitare oratione, quatenus responso ab eo accepto suæ gratularetur pietatis immensitate. Mox Dominico perlustratus oraculo, audivit vocem dicentem; Ad sepulcrum meum concito regredere gradu, ibique quam exoptas percipies sanitatem. Gratulabundus itaque remeans, ad optatum Deo gratias agens gloriosum devenit sepulcrum. Homo Dei vero, vir religiosus, de quo supra diximus, graviter pedes læsus Hierosolymam æger est reversus: cui pedes, crura, et coxæ in immensum tumefacta proruperunt in sanie, intollerabilemque fœtorem, ut manibus suis corium a coxa S. Raynerius usque ad pedes, in modum caligæ continuum, abstraheret: sicque in Dei servitio vitam temporalem perdidit, et sempiternam ante Deum perseverando usque in finem invenit; sicut ipse Dominus dicit;

D
In ecclesia sepulcri Officium Armeniorum intelligit, ut Latinum.

h

Dum adhuc vinum biberet incurabiliter punctus

E

i
statuit remedi causa ire ad S. Abrahamium,

k

l
m
via licet asperrima nudipes:
n
cum socio quodam Homolei dicto

F

Ps. 36, 5 et 90, 11

et ipse quidem illasus permanet

sed socium graviter læsum amittit,

Matth. 10, 39

A. BENICASA
EX MS.

in visione
oblatus Deipara,

intelligit se in
ejus ecclesia
sepeliendum.

In Parasceve
Calvariam ad-
scendit;

ibique totus
nudatus, scilicet
vinam et
psalterium a
Sacerdote recepit:

sicque in Templo
pernoctans
revolatur Parocho,

ac si ipse
Christus pro
salute hominum
nudatus
videretur.

A dicit; qui perdiderit animam suam propter me, salvam eam fecit.

deinde per visionem discit:

33 Sanctus igitur Raynerius, cum regressus suosopori membra dedisset, quædam caldaria argentea, inæstimabilibus ornata gemmis, per visionem ante enim portata est, plena oleo, pice, et naphta, quæ in Caldaria exurebantur, super accensa flamma permaxima. S. Raynerius caldariæ admirans pulchritudinem, perdolens tantum opus ita aduri, dicere cœpit clamans in ipsa visione: O ineffabile damnum! quis huic tam decoræ rei poterit apponere remedium? et multi, ut caldariæ ignem extinguere, per plurima in eam projiciebant, quæ non leniebant ignem, sed magis ac magis accendebant. Continuo porrecta est B. Raynerio aquæ ampulla, ut in Caldariam projiceret: de qua cum tres vel quatuor guttas in eam projecisset, subito extincta est, ut nihil in ea caloris sentiri posset. Raynerius alius hoc inspiciens, voce magna clamavit, dicens: Domine Deus, quid est hoc! multi multa et diversa apposuerunt, ut ignem tollerent, et non valuerunt; et ecce quatuor guttæ aquæ omnem ejus impetum sedaverunt. Ad hæc vox ei facta est, caldaria tuum

corpus suum curandum etiam ab incedentibus libidinibus,

B Corpus est; diversa, quæ multi apposuerunt medicamina, tibi apposita sunt, quæ tibi non proferant, magis autem oberant. Aquam ex hinc bibe, et omne tuum corpus cæno purgabitur, et igne luxuriæ (agitabatur enim Corpus ejus adhuc incentivo libidinis, licet corpus domaret suum abstinentiis et nimis vigiliis) Ecce nunc ei gratiam dedi, quam David Psalmista a me humiliter exoravit dicens. Pone Domine custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis. In punctura enim labiorum tuorum labia tua in æternum custodiam, ut mortalem ullum, vel criminale ab ore tuo amplius non procedat.

si deinceps aquam biberit,

34 Sic ad se reversus, visio ab eo discessit. Exhinc Sanctissimus Raynerius nunquam nisi aquam in suo potu sumpsit, statimque convaleuit: et in hoc usque in finem vitæ Corporalis suæ perstitit, plus minusve viginti annis. Itaque impletum est quod Dominus dicit per Moysen, Nazareus vinum non bibit neque omne quod ebriare potest. Nunc, fratres mei, diligenter attendite modicum si quando nobis aliquod imminet flagellum, non murmuremus; sed Deo gratias agamus, ut sic pro peccato per flagellum misericordiam consequamur; sic pro dono augendo, ut nunc factum audistis B. Raynerio, ingrati nequaquam simus. Cum vero B. Raynerius pro sumendo cibo ad illum qui in muris Hierusalem solitarius, sicut et multi alii solitarii, degebat, pergeret, de quo supra diximus, vinum ei in potu præbuit: quod quid esset interrogans, omnino respiciens nequaquam bibit. Tunc ille dixit ei; postquam tu vinum non potas, nolo ut amplius mecum prandeas. Ipso autem inde descendente factum est verbum Domini super eum: Nolo tu de cætero discurras ad sumendum cum alio cibum; tuum vero habita habitaculum, ubi meum tibi dabo prandium.

quod per annos 20 observat,

C 35 Tunc beatissimus Raynerius apud quamdam Religiosam Matronam suum elegit hospitium; et inde non exiit, donec ad nos venit missus, pro ut Dominus noster Jesus Christus discipulis in doctrina sua tradidit dicens; In quancumque domum intraveritis ibi manete, et inde ne exeatis, et de domo in domum ne transeat. Hæc autem mulier, honesta valde, ipsi præparando ministrabat cibum, quem pro sanctitate sicut nunc amabat filium. Ita et Domino nostro Jesu Christo mulieres ministraverunt, sicut scriptum est: Erat autem Maria Magdalene, et Maria Jacobi minoris, et Salome, et Joseph Mater, cum esset in Galilæa sequebantur eum, et ministrabant ei. Accipiebat autem eleemosynam a

p. a. Matronæ hospitio ubi v.

Luc. 15. 5

Matth. 15. 40

quocumque ei in sepulcro Domini dante. Unde verbum patris factum est ad eum dicens; eleemosynam certe vide ne amplius accipias, nisi a me: Quicumque autem tibi aliquid dederit te non petente, nec in eum ut det respiciente; scito tu quod hoc accipies per me. Non enim permittebat eum aggregare, nec faciebat ei dare ultra viginti novem nummos singillatim ei datos: et hoc tamdiu fecit, donec pro pupillo, ut ei Dominus præcepit, pecuniam collegit, de quo in suo loco latius audietis.

D
A. BENINGASA
EX MS.
vidit eleemosynas non petenti datis,

36 Peracta vero penitentia tantum ei largitus est, ut cum ad nos in Civitate Pisana venit, per annum susceperit illi; Post quæ præparavit ei Deus hominem, quem præ cæteris dilectum habebat, qui sibi et puero suo victui necessaria ministrabat; nec ab alio, Domino prohibente, recipere ausus erat, atque ei dicente; Exonera te, ut a nullo alio aliquid pro cibo sumas. Dum die quadam in Sepulcri ecclesiæ foret, juxtaque Domini sepulcrum oraret, reverentiæ causa circumire illud satagens, quiddam ei mirabile accidit, quod homo purus, nec Angelus de cælo veniens, posset ad liquidum explicare. Cœpit ex eo tanta odoris abundantia exhalare, ut tota circumstans turba, ac si in stuporem versa, repletur; et de tam ineffabili odore, unde procederet, ab eis prorsus ignoraretur, ut ab ipso, siquidem cum hac inenarrabili gratia, ter dominicum Mausæolum circumiretur. Tunc impletum est illud, Ecce odor filii mei sicut agri pleni, cui benedixit Dominus o.

deinde ab uno solo prebitis;

caulestem odorem spirans, circum S. Sepulcrum.

E

Gen. 27. 27

o

ANNOTATA D. P.

a De Pilurica supra actum: de Slavina peregrinorum rudi ac talari veste, pluribus et erudite Cangius in Glossario ubi de Pilurica nihil.

b Barca, navis, in omnibus fere vulgaribus linguis.

c Pitancia, quotidiani victus dimensum, vide Cangium in voce pietancia, multis docentem lautius edulium eo sapius intelligi. Egraphum nostrum Bitancia: unde bilancias aliquis fortasse suspicaretur, cogitando de libris rationum, in quos mercatores data et accepta referentes, dicuntur bilancias seu bilancem tenere. Sed huic loco minus congrua videtur talis cogitatio licet Raynerius mercatorum ageret.

d Annus hujus peregrinationis videtur concurrere cum anno Christi 1139 siquidem infra num. 34 dicitur post eam 20 annis vixisse, quando ex Guilielmo, Tyri postea Archiepiscopo, sermons in ea Cathedra F sedisse Fulcherium. Quis vero Sidonis Episcopus fuerit necdum comperi.

e Utique non substantialiter, sed per affectum unitivi amoris Raynerium assumens, ad applicandum hominibus pretium redemptionis a Christo in carne acquisita: quod infra iterum subintellige: et sic ille infra dicitur filius Dei non naturalis, sed adoptivus.

f Serabula, Seraballa, Saraballa, pro braccis seu femoralibus sumuntur. De quibus præterquam de primo, vide Cangium. Et in prima forte scriptio vocalis n, pro a, perperam obrepsit.

g Ughellus tom 7. col. 1275 in charta anni 1275 habet 4 sindones de seta, quarum una est de... alia de catablattio, alia de Baldeluno, reliqua vero est rolata: denuat hanc lectionem Cangius malletque legi Baldekinum: sed revera hanc vocem apparet significare formam operis facti, ista qualitatem materiæ, quod etiam de Baldinella intelligo, esse scilicet subtilioris Sindonis speciem, sic dictam a loco unde ex oriente advchitur, puta Seleucia vulgo Baldach dicta Syriæ urbe.

h In aliqua scilicet sanctæ Resurrectionis parte, aut certa quadam hora: præcipuum enim et tempus et locum vendicabat sibi Latinus Patriarcha cum suo Clero.

A *Clero. Græca non meminit Auctor, fortassis qui hanc, mercatoribus magis notam intelligebat Sanctus: Ruizzius, pro suo captu, universaliter scribit, non intellexisse Raynerium Ecclesie illius Officia, quia fiebant lingua Syra vel Græca, quasi non etiam fierent et Latina.*

A BENINCASA
EX MS

i *Credo indicari sepulchrum Abraham, sive speluncam duplicem, in qua ipse et Sara, Isaac et Rebecca sepulti fuerunt prope Hebron, ubi ecclesiam olim Cathedralis fuisse testis est Bredenbuchius: distat 10 leucas ab Hierusalem.*

k *A civitate sancta usque Hebron per Bethlehem, perpetuo fere montium iugo rindum est.*

l *Sic Ferri masculinæ Italici dicuntur, ferreæ equorum solæ.*

m *Subtellares alias Sotulares, quasi subtales, calici.*

n *Ascalon, quæ adhuc a Turcis tenebatur, primum venit in potestatem Christianorum anno 1154; nec ulla re impediuntur, quin ad Montana Judææ, secundum torrentem Sorec, recta excurrerent, indeque peregrinos infestarent.*

o *Hic dubitavit Crisostomus, an non deficiant saltem duæ paginæ.*

B

CAPUT III.

De divinis quibusdam favoribus in Raynerium collatis, tum apud Jerusalem orantem, tum in monte Quarantenæ quadragenarium jejunium servantem.

Contigit quodam tempore, ut B. Raynerius, orationis causa, moraretur in Domini Templo, et cece odorem incensi, qui consueverat de intrinsecus accidere, cepit extrinsecus copiose sentire: unde quid esset, Deum positus in pavimento poplitibus, cepit exorare, lævam in partem spectans, nihilque videns: postremo in dextram lumina vertit: et ecce columbam atbissimam præ oculis habuit; quæ cum alas ante ejus faciem aperiret, incensi fumum quasi globum de sub alis emittebat. Mox Dei servus, in faciem procidens, de tam sublimes visione gratias magnas ipsi Deo agebat; intuensque parvulam columbam ad aurem suam dextram volitare; sensit ipsum Spiritum sanctum in columbæ specie in se intrasse. Continuo odor incensi, quem in exterioribus senserat, ab interioribus per nares ubertim emanabat. Tunc impletum est in isto, quod in semet Dominus Jesus Christus dicit in Evangelio: si diligitis me mandata mea servate, et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, qui maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum: vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit. Quod evidenter S. Raynerio, ut modo audistis, monstratum est.

In Templo
fragrantum
incensi percipit,

C *et columbæ
specie contentum
in se spiritum
S.
Joan. 14, 16*

*fulgore a
suis oculis
procedente
videt litteras
omnes aureas.*

Luc. 11, 36

38 Alio quoque tempore, cum in Domini esset Sepulchro, ab oculis ejus fulgor exiit nimius, ut per triduum quascumque inspiceret litteras, non viderentur atramento scriptæ, sed auro omnes impressæ. Sicque impletum est, si corpus tuum fuerit lucidum, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te: prout ipse nobis referebat. Tunc illuminavit eum lux vera Christus de infinitis, quæ usque ad mundi finem futura essent. De quibus quædam jam liquido clarent. Quodam in tempore Galilæam tendit Raynerius, ut in Nazareth, loco ubi nutritus fuerat Dominus, Cæli creator Jesus Christus, orationes funderet quadraginta diebus et noctibus. Cognita a sacerdotibus, qui in ecclesia prædicti loci officia celebrabant, ejus sanctitate ac vita; licentiam

ei dederunt, quacumque hora diei vel noctis vellet, morandi in ecclesia ipsa. Clerici quidem illi transmarini in primo Galli cantu officia nocturna faciunt, quibus expletis ad priores mansiones culatum redeunt: Sanctus autem Raynerius, ut orationem prænotans compleret, remanebat interius, valvis tamen ecclesiæ benefirmatis exterius.

39 Cum quadam ibi nocte orationem ante altare funderet, pro Sacerdotibus et illa ecclesia, ut Dei viam ambularent, et ejus facerent mandata, quod nunquam prius fecerat; statim apparuit ei Sathanas, ardentibus et terribilibus oculis, in tetra et horribili forma; Heus te, dicens; Ora patrem tuum quidquid tibi placet. Sed pro hoc orare noli: hunc enim agrum seminavi ego, hæc messis mea est: ne mittas in eam tuam falcem, quia senties me tecum cominus bellantem. Ad hæc Raynerius, Deo carus, non a per te desinam hanc precem fundere. Tu in tua confidis superbia et sublimitate, et ego te vincam in Domini mansuetudine et ejus humilitate: sicque cepit iterum postulare. Confestim Boemthil ille, in momento, omnia ecclesiæ luminaria extinxit; et ipsum ab altari evellens, usque ad atrium ecclesiæ intus per oppositum portavit, et super quædam sedilia statuit, nihilque ei nocuit. Tunc Raynerius intra se cepit cogitare: Nunc sum in hac alta rupe: si forte de hoc amplius oravero, projiciet me per hoc magnum præcipitium. Feriebat ergo manus super genna; Quid faciam? dicendo; heu! heu! frequenter repetendo. Noctem igitur illam transegit insomnem nihil orando. Sequenti ergo nocte, tamquam nihil ei acciderit, fortior coram Domino, ut precem prædictam ad ipsum porrigeret, surrexit: nec ausus diabolus et sathanas fuit inferre ei aliquod signum Congressionis. Si quando, Fratres mei et Sorores in Domino, diabolus in Dei servitio impedire voluerit nos, locum ne ei dederimus; sed fortiores ad idem faciendum surgamus. Unde et Deus in sua Sapientia dicit: Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, locum tuum ei ne dederis. Et B. Jacobus Apostolus ait: resistite diabolo, et fugiet a vobis; appropinquate Deo, et appropinquabit vobis.

*Demone
orationes ejus
impedire
conantem,*

a

E
*in eis perse
verando
vincit;*

Ecl. 10, 4

Jac. 1, 8

40 Voluit et desiderando concupivit quadragenam facere, ubi Dominus noster et Salvator Jesus Christus diebus continuis quadraginta et noctibus jejunavit, posteaque esuriit. Quapropter Sepulchri Canonicos adiens, ad quorum ditionem locus ille pertinet, se dicens adulterum, homicidam, b perjurum, variis criminibus innotatum, ibique peccata sua per dies XL desiderare flere; ab eis impetravit, ut quando cum illis qui in Quadrageña degunt manibus [laboraret], eorum refectione pranderet; quando autem non laboraret, precio, et non eorum cibo contentus foret. Igitur Canonici uni de Quadrageña eum commendarunt, et jam dicto pacto perduxit eum illuc. Tunc dixit eis B. Raynerius: Quamdiu de meo habeo cibo, laborare vobiscum nolo. Jejunavit itaque ibi primum a Die Dominica usque in v feriam. Hac die ita gratulanter manuale opus cum eis egit, acsi omni die diversis plenus fuisset epulis; indeque in diem Dominicam abstinuit. Ita in tota Quadragesima in hebdomada quaque non nisi bis prandium accepit. Porro prædicti viri, jejunii et orationis atque vigiliarum ejus considerantes instantiam, ipsum deprecanti sunt, ut nihil cum eis operis manibus ageret; opus vero coeptum et Deo placitum instanter perageret, refectionemque cum ipsis una caperet. Sed Deus, qui ex alto ubique præsens, ejusque desiderium et votum speculatur, carnes ejus obesitas invisibili cibo servabat, et odorum diversitate nimia ejus corpus mentemque pascibat. Belial vero, qui hu-

F
b
*Quadrageña-
rium jeju-
nium, in
eodem ubi
Christus loco,*

*bis hebdoma-
datim vescens,
absolvit.*

mani

A mani generis est callidus æmulator, lapides super ipsam Quadragenam pergrandes dejecit, et lapidum incursu locus ipse totus, quasi ad ima rueret, infrenuit; volens istum, qui in Dei erat servitio pervigil, si posset occidere, vel ut eum ab ipsius jugi deterreret opere. Leviathan tamen tentare potest tantum, quantum permittit Omnipotens.

quod alio
anno iterum
faciens,

41 In hunc quoque modum duas alias vertentibus ibi peregit annis Quadregimas: in quarum una omnipotens Deus, qui in ipso suum fecerat habitaculum, B. Raynerio, inter omnia quibus eum lætificabat hoc ei monstravit summum et præcipuum. Nam cum pro mortuis legeret generaliter Psalterium, specialiter tamen pro patre suo Glandulfo, matre Miagarda, atque sorore sua Bella, nec non pro Magistro suo Presbytero Henrico, et Joanne de Corsica, atque Bernardo sutore; cum ad id ventum foret loci ubi dicitur, Minuisti cum paulo miuus ab Angelis, vox ei interclusa est, ut nihil dicere posset. Cunque niteretur solitam vocem emittere, et nequaquam valeret; ecce incensi odor cæpit ei exire per os et nares et cum eo vox clarior, et a sua differens major, sic inferens: et Minui me ab Angelis gloria, et honore coronavi te, et constitui te super opera mea; quæ de Deo erant; loquens in prima persona, quæ de David dici videbantur, de isto proferebat in secunda: et cum iste in fine Psalmi, requiem æternam dona eis Domine, diceret; hæc vox gloriam sic decantabat: Gloria Patri in te, Gloria Spiritui sancto in te cumque fiata esset pagella in legendo, vertebat aliam B. Raynerius, tamquam suus Minister et auditor; seriatim veniens eo loci ubi scriptum est, Concidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia; Quod sic ei legit: Ego concidi cerebrum tuum ad lacrymas emittendas, et post replevi te lætitia cæcitate auferendo, et lumen restituendo. Hæc sicut ab eodem B. Raynerio audivimus per partes exposita, ita vobis referimus: singula namque ab eo nequaquam perquisivimus.

psallensque
pro mortuis

B
audit divini-
tus applicari
sibi verba
Psalmista.

42 Ordine vero legendi procedente, ad Epithalamium, Eructavit cor meum verbum bonum, pervenit: ubi vox ipsa, se ei quid esset manifeste aperuit in versu ipso. Audi, filia, et vide, sic in secunda persona dicens ad ipsum audi me, fili, et cognosce me, quia ego sum Deus Creator tuus, qui creavi te ex utero matris tuæ. Ad hanc vocem Raynerius Sæctissimus, cui tam magna et mirabilia monstrata sunt Psalterium clausit, atque deposuit; ad nutum tamen et ejus voluntatem, qui in ipso erat per os ejus legentis [loquebatur]: positisque in terram genibus, ait, O Deus meus, cœli, terræque creator, non sum ego dignus ut per os meum loquaris, adulteri, perjuri, homicidæ, omnium nodo erimium circumplexi. Et surgens de terra, et Psalterium accipiens, dixit ei Deus ita: Audi me, fili; ego sum Deus, creator tuus, ego te creavi de utero matris tuæ. Ego sum resurrectio mortuorum: propter quod ego elegi te, ut ostenderem virtutem meam in te, in generatione et gentibus, civitate mea et tua, atque populo meo Christiano. Et sic in Syon firmavi te, ut esses dux et Princeps super populum meum Christianum. Hanc ei promissionem fecit creator suus, quam jam ex parte impleri videmus; cum autem impleta fuerit, evidentius ea intelligemus.

Item ei
accidit in
Psalmo,
Eructavit;

C

43 Itaque legendo ad octogesimum septimum Psalmum, Domine Deus salutis meæ, in die clamavi et nocte coram te, intret in conspectu tuo oratio mea, inclina aurem tuam ad precem meam; feliciter perlegit hos duos de hoc Psalmo versus tantum, reliquos non legit; et dicens illi, Hodie meam ostendo tibi gloriam, ideo hos tristitiæ versus in te non exponam: sicque seriatim pervenit dicens, juravit Do-

non item ad
Psalmum 87
penitentia-
lem;

minus, et non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Sed cum de Domino Jesu Christo versus iste legatur, quomodo de isto legit ipsemet Deus, sic primo solvimus: Qui potest capere, capiat: non omnes capiunt hoc verbum: secundo vero sic dicemus eis, [Est] Sacerdos officio, cui apponitur unctio invisibilis; Hoc modo de B. Raynerio non legit: Et est Sacerdos mortificatione carnis. Unde Beatus Apostolus ait; Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra, hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. Quicumque Deo hostiam offert, Sacerdos est secundum hunc modum, et bonæ mulieres corpora sua Crucifigentes Sacerdotis nomine censentur: Unde et Petrus ait, vos estis ergo genus electum, regale Sacerdotium. Ideo mulieres et viri Chrismate, fronte et vertice unguuntur, ut adversus diabolum simus Reges et Sacerdotes pugnantes semper, et orantes. Et Joannes in Apocalypsi sua, et fecit nos Deo nostro regnum, et Sacerdotes.

D
A. DENINGASA
IX MS

sed ad 109,
in quo Tu es
Sacerdos in
æternum,

44 Et ita procedendo totum perlegit Psalterium, canticaque omnia, atque litanias: quibus in letaniis sic Deus aiebat: veniat mater mea, et adoret me in te; veniat Michael meus, Gabriel et Raphael, et omnes Angeli mei, et adorent me in te; veniant Patriarchæ, et Prophetæ mei, et adorent me in te; veniat Petrus meus, et adoret me in te; veniat Paulus meus, et adoret me in te; et sic processit in Reliquis Martyribus, Confessoribus, Virginibus, Viduis, et Conjugatis, et nominatim sic et in genere omnia complevit. Tandem in hæc verba finem fecit, Et pro hoc Psalterio, quod ego legi super te hodie, faciam ante conspectum gloriæ meæ hodie esse patrem tuum, et matrem tuam, atque sororem tuam, magistrum tuum Presbyterum Henricum, Joannem de Corsica e, et Bernardum sutorem. Hæc Dei cum S. Raynerio locutio, a Mane usque in mediam noctem protrahata est, in loco ubi ipsemet Deus jejunavit xi. diebus. Tunc præcepit ei Deus, ut os suum signaret, usque ad tempus quo hæc populo pœderet. O si Psalterium sic lectum haberemus, ut ipsemet nobis referebat, omnis Scriptura divina nobis scripta foret.

Itemque in
rectitudis
Litanis,
E

sub quibus
Christus se
ipsum
in illo jussit
adorari a
Sacerdotibus:
e

45 Præterea B. Raynerus dicebat quia tale quid mihi Deus contulit, quod nec Matri nec alicui Angelorum vel Sanctorum unquam concessit, ut per os eorum [Psalterium] ipsemet nulli mediante tam evidenter totum monstraverit, Et quod Matrem, Angelos, cæteros Sanctos, Sanctasque vocans, ipsum Deum in se ipso adoraverint. In quo non parva S. Raynerio exhibita est reverentia, cum omnes, propter Deum in ipso, flexerint ei genua. Sed perverse ipsius dicta ad suam illorum confusionem intelligentes, dicebant; Se glorificat: præponit enim se Matri Domini, Angelis, et omnibus sanctis. Sed modo, Carissimi, intellexistis, quid ei a Domino dictum factumque sit, et sicut ei præcepit tempore suo ipse annuntiavit nobis. Si enim hæc nobis non dixisset, quis somniando in exemplum largæ misericordiæ Dei in nobis, unquam scripsisset? Hoc non erat se laudare, sed Patrem Deum glorificare, qui talia in suis fidelibus dignatur facere et ostendere. De his vero quæ ei fecit Deus, vobis suo populo annuntiatis, ait postea illi: Ego ante lucem te mea verba populo dicere feci.

quæ cum de
se dixit
Raynerius

F

non se, sed
Deum glorificavit:

46 Ne tamen, pro his in quadragena ei a Domino factis, aliqua ei jactantiæ suboriretur pompa; sine mora Sacerdotem, in ea Sacerdotum officium celebrantem, sibi adversarium suscitavit. Qui facta ejus exprobrabat dicens; diabolus nunquam comedit: semper in ecclesia est, non ut sibi prosit, sed ut aliis obsit: semper jejunat, sicut tu Rayneri, facis. Sed Raynerius, Dei athleta, præ nimia Sacerdotis

interim detra-
hentem sibi
Sacerdotem
patitur:

cæcitate

A cæcitate vehementer indoluit, et quasi obtus omnium a Domino dictorum seu factorum, propter exprobrantis opprobria iterata et frequentata, manebat nimis lugubris. Sequenti autem nocte vidit in visione quemdam vetustum Virum, in renibus cum baculo quemdam ferientem canem, et occidentem; Raynerio Eremita fortiter clamante, Ne occidas eum, Domine. At quia nimis vigiliis, et Orationibus erat semper intentus, prevenit cæteros in Maturitate Deum suppliciter postulare. Completo quod in nocte proposuerat facere, mirabatur quare Sacerdos ad Matutinas cantandas tardabat surgere; faciensque eum vocari respondit, se non amplius de lecto surrecturum, quia in renibus patiebatur ultra modum. Eremita Raynerius, suæ memor visionis, ei qui eum vocaverat dixit: Vade, et eum commone, ut pœnitentiam accipiat de suis peccatis, quia finis vitæ ejus appropriavit. Sacerdos pro nihilo totum reputans, quasi in ventum loqueretur, derisit. Mane facto surgens Sacerdos, qualiter valuit de quadragena descendit: Et nunquam repetitum est postea quod ierit, aut quid de eo factum fuerit. Unde, carissimi, bonis viris cessate exprobrare, quia ejus sunt templum sciet sui templi injurias, quando vult, et quomodo vult vindicare.

A. BENINCASA
EX MS
quem inor
divinitus
junctum,

frustra monet
de agenda
pœnitentia.

B

ANNOTATA D. P.

a Per, Italico idiotismo, Latinis Propter.

b *Et scilicet modo quo sancti in seipsis agnoscunt et flent peccata, non quæ fecerunt, sed quæ facturi fuissent, si Dei gratia eos non præservasset. Vide ad 25 Maji Vitam, S. Mariæ Magd. de Pazzis num. 110.*

c *De his tribus quinam fuerint, cum nusquam infra nominentur, frustra quæsieris.*

CAPUT IV.

Reliqua sancti acta in Terra-sancta.

F actum est autem tempore procedente, ut Dei servus Raynerius locum in quo transfiguratus est Dominus, coram Petra, Jacobo, et Joanne, montem excelsum seorsum, qui est mons Tabor, cuperet visitare, et ibi per quadraginta dierum spatium fore. Per viam igitur dum iret illius deserti, in ipso deserto reperit duas hyænas, quas vulgus vocat a lonzas, leone velociore et audacioris (quæ quidem, ut aiunt, de leopardo b et leæna, sive de leone et leoparda generantur, hæc animalia visis quocumque hominibus nullatenus pavent, sed protinus in eos impetum movent, et quos apprehenderint discerpunt in partes) præter viam altrinsecus morantes S. Raynerius a longe vidit, et recognovit: sed quia justus sicut leo confidit, nec viam declinare poterat, cepit recto itinere intrepidus approximare eis, dicens: Si in me potestatem acceperitis, facite quod potestis. Illæ vero, quasi amicum præstolantes, capite demisso blandiebantur ei caudis. Eremita Dei sanctus, peracta via quam cœperat, incolumis ad montem Dei Tabor pervenit. Tunc impletum est, quod ipsa dicit sapientia Dei: Creatura tibi creatori deserviens, exardescit in tormentum adversus injustos: lenior est autem ad benefaciendum his, qui in te confidunt.

48 Dedit itaque ei Deus gratiam apud Abbatem loci illius, ut in claustrum esset cum eis, sive cum aliis qui ipsis serviebant in mensa. Quia vero volebat ante mediam diem cibum capere, posteriorem discumbentium mensam elegit. Accidit autem die quadam, cum Abbas cum Monachis recumberet, istum solitarium fore in eo montis loco, ubi Dominus Jesus coram tribus dictis discipulis transfiguratus est,

Quadragesimum acturus
in monte Thabor,

a

b

pantheras duas sine
noxa transit;

Sap. 16, 21

prædentibus
Monachis,

volens illis ad modicum ostendere perennem splendorem et resurrectionis gloriam, quam perenniter habituri essent. Eremita itaque nostro de hac mirifica transfiguratione cogitante, ex insperato nimis processit splendor ab oculis ejus: viditque in ipso splendore, cum Moyse et Elia, Jesum nostrum splendidior (ut quoque modo nobis pateat) simpliciter ipso sole. Stupefactus quidem præ nimia claritate in terram ruit, cadens in suam faciem. Abscedente transfiguratione ista cum suo fulgore, ad se reversus de terra surgit: et quia prandendi imminet hora, lectus in claustrum redit. Quem cum Abbas inspiceret, ei dixit: Dic nobis, quid vidisti? splendet enim facies tua nimis. At ille, pro ut Deus volebat, secretum istud quasi cum eis jocans penitus velavit. Rogabant autem eum, ut diebus quadraginta peractis semper maneret ibi: Ipsius vero cor semper erat in Sepulchro Domini, ubi simili modo sui voluit expoliari.

49 In ecclesiam Sepulchri Domini reversus, cum facto non modico temporis intervallo, iterum in quadragenam, vel in montem Thabor cuperet reverti; ecce Dominus per visionem apparuit ei, tres ei Candelas monstrans, ad militaris mensuram hastæ longas: media autem duarum multo plus cæteris in altum se porrigebat. Cum autem Raynerius a Domino perquireret, quid sunt hæc candelæ, Domine mi? et ille, Tres, inquit, candelæ tria mea loca sacra sunt: media, quæ duabus præminet, Sepulchrum meum est; ubi de cætero te volo assiduam esse, nec alio dum tibi dicam usquam longe tendere. Istæ aliæ duæ, Quadragena sunt et mons Thabor, ubi tu jam fuisti. Ex ea hora tantus ei ardor in Sepulchro fuit permorandi, ut vix posset pranderé, vel cubare, et non ibi fore.

50 Quadam die, cum B. Raynerius pauperem quemdam invitasset ad prandium, factus est pauper pane satur, gratiasque agens Deo recessit: panis tamen fere integer ibi remansit. Alium pauperem introduxit, et iterum saturatus est, et abscessit; et idem panis integræ ferme quantitatis, ut prius, fuit. Similiter separatim tertium et quartum usque ad decimum intromisit: et omnibus saturatis panis tamen idem totus fere superfuit. Hoc ipsemet Raynerius videns, summas Deo gratias retulit: statimque verbum Domini in eo permanens, super eum factum, dixit ei; Ego hodie feci te similem mei: sicut enim de quinque panibus quinque millia hominum satiavi, et superfuit; ita tu hodie decem homines ex me de uno pane Saturasti, et totum postea panem ferme sustulisti.

51 Dum in Domini Sepulchro, pro Ecclesia et Sacerdotibus quodam tempore Deum obnixè precaretur, ut lux forent populi; confestim verbum Domini per os ejus respondit ei: Ego Sacerdotes in manu Sathanæ tradidi. Interim vero noster Raynerius, incidens capillos suis manibus, in terram corruit, dicens; Heu! Domine, ergone et populus traditus est, quia viam illorum sequimur? Quid ergo erit de Monachis et c. Canonicis? respondit; Canonici et Monachi, si fecerint quæ promittunt, ad me venient; sin autem, de reliquorum massa erunt. Tunc ipse hoc audiens, octo diebus stetit velut mortuus, neque orans, neque quod consueverat faciens. Adveniente autem octavo die factum est verbum Domini ad eum dicens: Surge, et noli sicut mortuus esse: quia non ideo te feci, et præ aliis te elegi. Incipe jam nunc pœnitentiam pro populo agere. Panem d. opirum et aquam, in cibo tuo tantum habe: pro populo ipso sine interpellatione exora me, usque dum tecum illic veniam, ubi populum meum Christianum liberabo pro te. Exhinc Raynerius peregrinus, pro populo absque cessatione Deum flagitabat; corpus suum so-

D
ipse ibidem
videt Transfigurationis,
mysterium,

et redit cum
facile splen-
denti;

docetur Sepulchrum Domini
duobus aliis
locis præferre;

E

decem pauperes eodem
medio pane
successive
pascit.

F

Discit Cleri
incorrigibilem
pravitatem,

c

pro populo
autem jubetur
solo furfurco
pane ac
aqua vesci;

d

lito

A lito magis vigiliis, orationibus, atque jejuniis affligebat; panem opirum eam aqua tantum diebus constitutis mandebat.

cumque aliquando paulo meliorem emisset non invento deteriore;

52 Casu autem accidit, ut die quadam, qua cibum suo corpori tribuere debuit, tempestivus ad emendum panem opirum in forum iret; et animum hunc tantum ibi reperiret, venalem panem habentem, aliquantulum meliorem eo quem comedere solebat. Hunc cum festinatione panem emit, dicens intra se: Deo gratias, quoniam hodie panem habeo meliorem: non enim invenire valui deteriore; nec ipse mihi Deus male poterit dicere inde. Et ita ad Matronæ suæ e Romanæ regrediebatur hospitium, ad istum panem lætus reponendum. In ipso nutem itinere. Confestim verbum Domini factum est super eum, dicens illi: Nequaquam ex hoc pane intrabit in es tuum: mecum redi, et qualem accipere debeas monstrabo tibi. Peregrinus noster reluctans dicebat ei. Sic ero semper servus, ut non audeam vel semel minus malo pane vesci? Mihi melius esset ut mortuus forem, quam sub tali jugo incessanter sim positus. Verbumque ait illi: Noli multum loqui: revertere, ut dixi: quia de illo non manducabis.

etiam priori peiorem jubetur emere,

B Duxit itaque eum ad quemdam, cujus panis tanto erat deterior, quanto quem emerat solito erat melior; et ait illi: hunc eme panem. B. Raynerius, eantabricum *f* considerans panem, dolens emit dicens intra se; melius mihi fuerat si præstolatus fuisset, donec solitum panem acceperem: alium vero panem, quem casu emerat, pauperibus est largitus. In hora prandii panem benedixit, et fregit opirum. Quem cum comederet, omne ei pigmentorum genus in eo fore est visum. Gratias ergo retulit, potentiam ejus in omni re esse cognoscens: et nullus contra Deum murmuret dicens, quia unde putat quis esse turbatus, si Deo obedierit, aderit lætificatus. Hanc pro populo poenitentiam tam asperam usque in septennium protraxit: septem vero Completis annis, ita ei Dominus de hac poenitentia dixit: ecce pro populo meo Christiano mihi satisfacisti; nunc deinceps a me licentiam accipe, ut omnia cibaria, præter carnes, vinum, et sagimen et præter a quibus Nazaræi abstinent, valeas mandere. Tu tamen instanter orationem funde pro populo meo ad me, usque dum trans mare ducam te, et ibi eum liberabo pro te.

cumque invenit sapidissimum.

C 53 Factum est ut dies nativitatis Domini nostri Jesu Christi instaret. Tunc per maximum festum, ubi Deus natus est, celebrabatur ab omni populo regni illius in Bethlehem. Ad hoc festum, in vigilia nativitatis ipsius, properabat ire B. Raynerius; sed, sicut volebat Deus, iter non movit nisi Nona jam dicta Hierosolymis: unde anxius cœpit velociter ire, quamquam Vesperas tantæ diei timebat perdere. At Dominus, qui Abachuc Prophetam de Judæa in Babylonem in momento tulit, hunc, ita ut sibi videretur semper per rectam pergere viam, in eadem hora nona in Bethlehæm pulsante perduxit. Tunc hujus facti Raynerius adhuc inscius, tintinnabulum audiens, si Vesperæ essent cantatæ vel cantarentur, perquisivit. Percunctanti de tali admirantes quæstione, responderunt; Non sunt Vesperæ, sed Nonæ nunc officia cantantur Horæ. Ad se ergo reversus B. Raynerius intellexit, non suis pedibus, sed Dei potentia, in eadem hora, qua de Hierusalem iter moverat in principio ejusdem Horæ illuc pervenisse, gratias referens summæ Dei Magnificentiæ et gloriosæ Nativitati suæ.

Hierosolymis in Bethlehæm momento transfertur,

et Christo similis in carne sua patitur.

54 Animadvertimus quod nullus amicus est, qui pro proprio tanta velit facere amico, quanta Deus omnipotens faciebat pro isto fideli suo. Imitemur igitur istum, ut participes simus sanctitatis istius, et pro nobis ipse intercessor ad Dominum Deum

Junii T. IV.

existat, cujus pro nobis salvandis carnem induerat. Dixerat namque ei Deus; Ego feci te similem mei: sicut enim feci me filium populi mei [Judaici], pro humano genere salvando, de Ancilla mea Carnem assumens, et carnem illam portavi in Cælum, et est ibi mecum; ita nunc factus sum filius populi mei Christiani, pro eo salvando, carnem tuam *g* induens; et eam faciam remanere in terra, et adorari ab omnibus gentibus, quæ sunt in ea. Debuit ergo iste injurias easdem pati a consimilibus personis, quos ipse sustinuit homo Deus, nobiscum conversatus in terra. Illi creatorem lingua tantam crucifixerunt; isti suum sequacem et similem, verbis, et blasphemis, absque modo injuriati sunt: sed manet, quod de utrisque jam dedit sententiam Deus.

D
A. BENINCASA
EX MS.

g

55 Voluit Hierosolymis S. Raynerius quibusdam infirmantibus, ut curarentur, manus imponere; sed prohibuit eum Deus, dicens illi: Vide ne feceris, quia hunc ego in terris istis honorem tantum meæ *h* Matri servavi et donavi. Ego te ducam illuc, ubi tuo ministerio multos male habentes sum curatorus. Quod et hodie in infinitis impleri, absque ulla ambiguitate cognovimus.

Velatur Hierosolymis ægros curare.
h

56 In illis diebus, cum de nostratibus ecclesiam sancti Sepulchri Domini intrassent, amicus Dei Raynerius eos de nevis nostræ terræ diligenter est percunctatus. Inter alia autem nova retulerunt ei et istud, quoniam qui fuerat olim Pisani Archiepiscopus Vice-Dominus, fungebatur generalis Cathedralis honore Papatus, *i* de quo satis est propter suam patriam exhilaratus. At illi addiderunt; et vocant eum debraccatum Romani, inter alia turpia, quæ in eum proferunt: et ex hoc B. Raynerius non medicum est turbatus. Illisque discedentibus, cœpit protinus intra se de Romana urbe cogitare, et in suo tacitus fari corde. Deus istam Romanam gentem præ omnibus gentibus honoravit: ibi Papatum super omnes alias Ecclesias constituit: aurum, argentum, gemmæ, et vestes prætiôsæ de omni parte terrarum illuc afferuntur; diversarum negotia causarum de omnibus mundi partibus illic ventilantur, et deciduntur, seu amica concordia sopiuntur: gens tamen ista, tantum honorata a Deo, nihil recogitat horum; quinimo, quod est deterius, ipsos summos Dei Sacerdotes inhonorat et a Sede sua sæpius depulsat. In veritate digni sunt dignitatem istam perdere, et eam nullatenus habere. Talia eo cogitante, factum est verbum Domini super eum, dicens: Factæ sunt cogitationes tuæ, viæ meæ, viæ tuæ; aio ego Dominus. Et quia cogitationes cordis Dei in generatione et generationem non mutantur, in futurum *k* procul dubio, quod Deus dixit, expectatur.

E
Intelligit, ob respectum Papæ

i

ab Urbe Roma auferendam Sedem.

F

57 Beatus noster Raynerius, cum in asperrima hieme in Hierusalem multum nixisset, et aeris qualitas in frigiditate intensa foret, in Domini Sepulchro in marmoribus pedes tenens, frigere cœpit. Tum in cor ejus ascendit, quamdam in eadem civitate ecclesiam, ut ibi oraret, invisere; cujus erat pavementum stratum de marmore suggerebat ei sua caro ne illuc iret, quod nix alta erat, et frigus maximum foret, et ecclesia ad quam ire volebat strata marmore esset. Spiritus suadebat ei, qui præesse debebat; Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam eum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ: et, Oportet nos per multas tribulationes in cœlorum regnum intrare: et, Qui quæsitivam animam suam salvam facere, perdet eam; et qui perdiderit animam suam, vivificabit eam. In hac læta spiritus et carnis, Dominus obtinuit victoriam: nudis enim pedibus, sicut semper erat, per mediam et altam nivem ad ecclesiam illam, quæ aliquantulum longe distabat, confortatus perrexit. Ipso tangente pavimenti

Orans in pavimento marmoreo.

k

A. BENINCASA
EX MS.

ipsum sentit
fervere sub
pedibus suis,

ad aliorum
instructionem.

A menti marmora pedibus, mirabile dicta sive auditu! propter hæsitacionem quam prius habuerat, ad eam coercendam, Deus ei fecit istud. Ferberunt enim ei marmora sub pedibus, sicut ignis ardentis caminus.

58 Quia vero concitus erat pedibus, foras saltum dedit, acsi totos pedes adustus. Cum foras exiit, dictum frigus intemperatam reperit: valde admirans, qualiter homines, qui in ecclesia erant, ibi fore possent: ab eis tamen callide perquisivit, si frigida sentirent marmora. Respondentes dixerunt, Etiam, propter aeris intemperiam, frigiditatem magnam habere et intensam. Tunc iterum B. Raynerius intravit ecclesiam; et, sicut erat cæteris, sensit frigidam, gratias Deo immensas referens, qui suam sic per contrariam corripuerat pigritiam ac diffidentiam. Non enim in Dei servitio aspera debemus timere; sed sicut leo, qui ad nullius pavet occursum, confidere. Nam ut ipse Deus dicit; si transieris per ignem tecum ero, et flamma non nocet in te; si per aquam, flumina non operient te: et, Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et faciet ipse. Quædam nunc de vita ejus vobis prælibavimus et facta et dicta, monstrataque ei a Deo patre suo, quæ quasi summo digiti tetigimus. Quis enim sanctissimæ vitæ suæ omnia unquam scribere digne posset? Dictaque et facta, et a Deo ei patefacta, quæ innumerabilia adsunt, sicut ipse nobis referebat, recitare valeret? siquidem antea lingua deficeret: Nec ab eo omnia, sed quæ vobis scribimus, ab ejus ore vestra noscat Caritas, sæpius audivimus. Nunc ad discessum ejus de Hierusalem Domino jubente, tractatam nostrum vertamus.

ANNOTATA. D. P.

a Lonza Italis est quam Latine Pantheram et Pardalim dicimus, Pardi femellam: quomodo autem Hæxam hic nominet Auctor, non capio, cum hæc sit aliquid medium inter canem et lupum: Minus mirum est, quod.

b Leopardus hic pro pardo, Leoparda pro Pardali usurpetur; passim enim inter hæc non distinguant Occidentales, imo solum Leopardi nomen plerique norunt: interim accuratius loquentes censent Leopardos ex pardis et leavis, vel pantheris et Leonibus nasci, quod et nomen ipsum significat.

Cleri orientalis
depravatio.

c Videtur intelligere Canonicos Regulares, quos in locum secularium induxerat Arnulfus Patriarcha, post an. III. propter depravatos aliorum mores: de quibus passim graves querelæ piorum scriptorum Terræ sanctæ; imprimis Jacobi de Vitriaco cap. 70, ubi disserens de causis perditionis eorum, quæ istis tam gloriose fuerant acquisita, incipit a Sanctuario Domini; Pastores inquit semet-ipsos pascentes, lanam et lac de ovibus quærentes, de animabus autem non curantes, quinimmo et perditionis exempla in subjectos transmittentes; vaccæ pingues in monte Samariæ, facti sunt de Christi paupertate divites, de illius ignominia gloriosi, de Crucifixi patrimonio impinguati.... Dum enim quæ sua sunt quærerent, non quæ Jesu Christi, facti sunt cæci duces cæcorum, canes muti non valentes latrare, Domum Domini pompaticè ingredientes; clavem scientiæ habentes, ipsi tamen nec intrabant, nec alios sinebant intrare; lepra autem Giezi miserabiliter respersi, cathedras vendentium columbas, et nummulariorum mensas, quas Dominus evertit, ipsi passim in Ecclesiis erigebant; dicentes cum Juda proditore, Quid vultis mihi dare? et ego vobis eum tradam. Omnes autem diligebant munera, sequebantur retributiones; auferentes claves Simoni Petro, et eas Simoni Mago tradentes; diffluentes autem luxu multiplici, et otio

tarpi mareentes, non solum de micis quæ cadebant de mensa Domini; sed et de panibus integris et de cibis delicatis alebant catellos suos, quos de turpibus concubinis ipsi turpiores procrearent. *Transit deinde ad Regularium vitia, sane gravia, sed quæ debeant festucæ videri ad istas trabes comparata; nec omnes universim accusat; sed multi inquit ex ipsis melius affecti, viri justi et timorati, quantum eis in hac tempestate licebat, salutarem Regulam et sanctas Ordinis institutiones observantes, tanquam granum inter paleas et liliam inter spinas, puncti et compuncti, et vehementi cordis dolore intrinsecus graviter sanciat, non abierunt in consilio impiorum, et in via peccatorum non steterunt, nec sederunt in cathedra pestilentiæ.*

d *Matthæus Paris. ad an. 1248* Tritico deficiente, panis eorum opirus et mucidus: *quam esse veram lectionem ex hoc loco patet, neque substituendum (uti Cangius in Gloss. suggerit) Opicum, id est vetustum (qua voce nemo aureo, nemo medio usus est ævo, sed forsitan Enniano) vel Autopyrum, cui nihil furfuris sublatum est (quam vocem apud nullum Latinum scriptorem cujuscumque ævi invenias) sed Panis opirus idem est quod Panis mediemaacius, ut habent Glossæ quædam MSS. apud Cangium, quid tamen Maacius sit ultra non explicat, ego autem vitiose scriptum reor, et legendum Marcidus.*

e *Propriè an gentili nomine Romana dicatur, dubitarem, nisi num. 61 idem nomen recurreret ut proprium.*

f *S. Petrus Damianus in Vita S. Rodulphi Episc. Eugubini ait, hunc edere solitum panem, qui vel puro hordeo fieret, vel ex cantabro potius, quod projiciendum canibus de puerorum manibus remansisset: et Papias, Cantabrum interpretatur, furfur caninum, quo canes paseuntur, purgamenta tritici: sic Juvenalis sat. 5 Far caninum dixit.*

g *Non quidem per unionem hypostaticam, ut jam dixi, ratione cujus sic assumptæ carni debetur honor patriæ; sed inferiori aliqua, cui honor similiter inferior respondeat.*

h *Cum nusquam legatur Decipara in Palæstina infirmos curavisse dum viveret, scriantur autem id fecisse Apostoli; intelligenda sunt verba de tempore tunc præsentis, quasi per neminem alium ibi ejusmodi miracula fierent, fierent autem frequentia per ipsam in suis ecclesiis invocata.*

i *Nullus occurrit hoc seculo Pontifex, de quo id intelligi possit commodius, quam Eugenius III, natione Pisannus, Ordinis Cisterciensis, electus an. 1142: ideo forte debraccatus per contumeliam dictus, quia ante ingressum in Religionem fuit, Ecclesiæ Pisane Vice-dominus nomine Bernardus: quod non hinc primum discimus, sed etiam invenimus ab Ughello assertum tom. 3 col. 476.*

k *Complectum id reipsa est, sub Innocentio 71, qui Anagninè electus et ordinatus an. 1243, obiit Neapoli 1254: exindeque propter perpetuas Romani populi factiones et seditiones, Perusii et Arceii, ut plurimum autem Viterbii, sunt commemorati Pontifices, usque ad Honorium IV et annum 1285. Quin et Benedictus XI anno 1304 Viterbii obiit? et absens electus Clemens V in Gallia sedem Romanam tenuit; ubi et mansit ab anno 1305, Pontificibus fere Avonione residentibus, usque ad Gregorium XI; qui, post annos plures quam 70, demum an. 1385 Romam reduxit Sedem.*

CAPUT V.

Discessus S. Raynerii Hierosolymis et adventus in civitatem Pisanam.

Apostolus itaque noster Raynerius de Aqua, de Raynerio

plurimum ibi
Regularium
probitas.

E

F

Pontifices
Sedis ab eorum
ab Urbe

A Raynerio Bottacio viro strenuo, nostrates homines, Hierosolymam venientes, sæpius interrogabat, quando ad partes illas venturus esset: se namque in galea una rediturum cum eo affirmabat: at illi, quemodo sciret, admirantes ab eo quærebant. Asserebat se namque bene scire, Dominumque Deum ei dixisse, atque corpus suum in ecclesia S. Mariæ Pisis gloriose quieturum esse. Contigit Raynerium Bottacium, nobilem prudentemque virum Pisanæ civitatis nostræ, legationem in Memphim *a* vel Babylonem recipere; et, pro ut mos est tantæ maximæ civitatis, in triremi cum nobilibus viris et fortibus in Alexandriam, quæ prius *b* no dicta est, honorifice applicare. Peracta vero in Babylone mirifice legatione, sicut votum habebat, Hierosolymas [eundi] ab Alexandria in Joppen, quæ nunc vulgo Jaffa nuncupatur, galea, cum suis remigibus et optimatibus viris divertere: dimissaque ibi trireme, cum aliquantis qui votum visendi loca Domini habebant, ad Sepulcrum Domini in Hierusalem ascendit. Cumque prædictus Raynerius S. Raynerium in Sepulcri ecclesia reperisset, oppido exhilaratus est, atque eum cum omnibus, qui secum aderant deprecatus est obnixè, ut una secum in Patriam nostram Pisanam remearet.

B 60 Dilectus Deo Raynerius, licet sibi ab ipso Deo jam de Bottacio dictum foret, quod cum eo in galea reverti deberet; voluit prius ab ipso responsum habere, ut cum ejus licentia omnia faceret et voluntate: scriptum namque est: Quærite Dominum, et confirmamini, quærite faciem ejus semper; et sicut ipse idem Dominus in fine cœnæ suæ discipulis dixit; Quia sine me nihil potestis facere. Dixit ergo Bottacio: Ite sicut disposuistis ad flumen, [Jordanis] et interim Patrem meum rogabo, et si responsum accepero, libenter vobiscum pœstea venio; alias pedem ex hoc loco movere nequeo Bottacio, prudenti viro, ejus quoque dictum placuit. Revertente autem Bottacio cum suis a flumine, sanctum cum omni vigilantia adiit Raynerium, ut sciret si accepisset ambulandi ab Omnipotente responsum. Regredimini, ait pervigil in Deo Raynerius, nunc in pace: quod ego et vos optatis nequaquam potui impetrare. Tunc Raynerius Bottacius, propter Deum humilis, ante eum procidens, ut ad Dominum intercederet pro eis, quatenus salvi reverterentur rogavit. audiverat enim piratam in mari fore, et maxime pro ipsis offendendis. Exorator noster ad Dominum Raynerius, cum osculo pacis ipsum et suos a se dimittens, ait dicens; In Domini nostri Jesu Christi vobis spondeo virtute, nullos in via qui vos offendant invenire. Properate securi, et in nostram patriam redite cum exultatione. Sicque cum lacrymis sequestrati sunt ad invicem.

C 61 Intercessor assiduus Raynerius ad Patrem preces solitas, ut sicut promiserat Cleri populique sui Christiani jam miseretur, incessanter exhibebat. Die verè tertia post Raynerii Bottacii discessum, quod diu rogaverat, divinum hoc accepit eulogium: Hodie, inquit, est illa dies, qua de Hierusalem exhibis, ducamque te illuc quo tibi promisi. Vade cito, et exeundo de Hierosolymis per paucis loqueris. Reversus ad suum habitaculum, dixit ei Romana, religiosa femina, de qua supra diximus, hospitalis sua, ipsa de recessu suo prorsus ignorante, omnia vasa in quibus tentavi tibi cibum præparare, fracta sunt: et sparsus est cibus: et ego, inquit, ipsamet in nocte hac aspiciebam, pretiosius quod habebam indumentum per aquam fluere, ipsumque amplius non habere. Certa videor fore, quod cito separaberis ab hac mea statione, et ultra non sum te visura. S. Raynerius quod ab ea dicebatur sciens; Nolo, ait, precor, quod dico, te moleste ferre. Au-

ditum audivi a Domino, ut de hac civitate hodie exeam, et quo me ducturus est vadam; sed aliquantulum turbor, quia hæc mihi non dixit, cum commode ire valerem cum Raynerio Bottacio, sicut et mihi multo ante dixerat me iturum cum eo. Oportet tamen me facere quod ab illo jubeor. Igitur invenit sibi asellum, quem super sedit; at suus recessus celatus non fuit. Tota fere civitas, ad urbis egressum eum præstolans prævenit: de tanto, quem amittebat, capitali thesauro dolentes; sed Dei voluntati resistere nolentes, ut ipsum detinerent, benedictionem ab ipso accipiunt; postulantes civitati ipsi omnia imprecans bona, ubi tamdiu fuerat, Deo serviens horas et dies, menses et annos, quibus cum ipsis fuerat, benediceret. Cœptumque in asello iter conficiens *c*, Accaron prospere et velociter venit. Ibi quoque galeam, et Bottacium cum suis remigibus, paratos ad transfretandum, reperit, quod jam de Joppen transfretasse autumabat.

62 Dominus Bottacius, et sui illum intuentes, læti plaudentesque viæ causam inquirebant. At ille, Verbum, ait, a Domino habui, quod me ducturus est ambulare. Prætinus gaudentes ipsum in galeam assumpserunt, et omnes cum eo lætati sunt. Tunc contigit quemdam consanguineum S. Raynerii, in quadam navicula galeæ appropriare, cui prædixerat, se cum Raynerio Bottacie in galea reversurum, multo tempore ante. Cujus cum cognovisset vocem Raynerius nimis, illic surrexit, ex nomine eum vocans, dicensque illi; Verumne tibi videtur, quod de regressione cum Bottacio tibi dixi? At ille, quod verbum foret verissimum asseruit. Sed quis Dei Consilium valet investigare? Quando voluit cum Raynerio Bottacio de Hierusalem exire, mandatum non meruit accipere; posteaquam longe jam discesserat, quivit impetrare. Quare hoc? quis in Secretarium omnipotentis Dei valebit ad hoc investigandum introire? Ne autem in itinere Deo dilecti Raynerii humanum aliquod videretur suffragari adminiculum, permisit omne subsidium sequestrari, et iter dilecti sui sibi soli reservari.

63 Profunda igitur sulcantes æquera, galeas duas de longe viderunt, putantes esse piratarum, cum essent Pisanorum, Imperatori *d* Constantinopolitano in suo exercitu servientium. At illi posuerunt in galeæ medio signum. Appropinquantes autem et recognoscentes alterutrum, sese resalutarunt, invitantes eos (quia ibi prope erat) quod ad Imperatorem accederent. Sed consilium prudentis nequaquam fuit Raynerii Bottacii, ut Imperatorem ipsum præsentialiter videret, ad quem legationem a sua civitate nequaquam haberet. Cumque quodammodo ex eorum verbis perpenderetur, quod nolentes vellet eos ad prædictum Imperatorem ducere; Tunc legatus Dei Raynerius Raynerio Bottacio dixit: Estne vestræ voluntatis ad Imperatorem properare? Raynerius ait, Nequaquam. At ille: Præcipe inquit ut remigent. Statimque benedictione iis qui cum Bottacio erant a B. Raynerio data, cœperunt illic galeæ, post nostram triremem remigantes, quasi immobiles remanere in mari, et parvo temporis interjecto spatio, sese non videre: sicque omne illud procellosum mare pacatum semper et quietum habuerunt, tanquam navigantes in flumine, quo ad Arni nostri fauces pertigere prospere.

64 Tunc legatus Dei Raynerius primum cum Canonicis S. Mariæ civitatis nostræ Pisanæ hospitatus est, et cum eis ad eandem mensam suo proprie cibo et potu utens, ab eisdem ei largito, refectus est. Postea in capitulum cum eis intrans, ad Deo reddendas gratias, taliter eos allocutus est, dicens: Putabam ego vos laute et abundanter corpori cibaria dare; sed, ut video, non est copia vobis, sicut

D
A BENINCASA
EX MS.

et Bottacium
invenit Accaron
ne cum sua
triremi

c

qua ibi
conscensa,
consanguineo
suo occurrit :
E

d
item Pisanorum
navibus,
volentium
Bottacium
Imp. Græco
sistere,
F

qui ad
Raynerii preces
figurantur
immobiles.

Hic Pisas
appellans
divertit ad
Canonicos
B. M

in

sciens cum
Raynerio
Bottacio sibi
abnavigan-
dum

a

b
rum ex
Egypto ad-
vectum cupide
cepit:

B

domo tamen
jussu dimittit

Ps. 104;

felix iter poll-
utus;

postea
mandatum
accepit abundanti-
ter solvendi.

quod et hospiti-
um ejus fuerat
per visionem
canonici.

A. BENINCASA
EX MS.

eorumque
laudat fru-
galitatem.

f
Matth. 15, 11.

jungit se
Auctor

A ja contrarium autumatur a multis; solent enim qui putantur religiosi alios despicerere, si viderint eos carnes manducare. Et quantumcumque manducaverint carnis modicum, quia non comedunt, reputant multum. Iste autem, qui in Deum semper erat cernuus, sciens omnia licere accipere in cibo, nisi ex distinctionis labierum veto; magis dolebat super cibi nostri paupertate, quam ejus quoque modo vituperaret qualitatem: non enim esca nos commendat Deo, sed cor: quia non quod in os intrat hominem coinquinat, Evangelii iste fidelis observator dicebat; sed quae de Corde exeunt cogitationes malae, adulteria, fornicationes, furta, homicidia, avaritia, nequitiae, dolus, impudicitia, oculus malus, et hujusmodi cetera. Ista namque Deo nos reddunt contaminatos et sordidos: escarum autem quod feculentum est, per ventris emittitur descendentes meatus contiguos; quod succositatis est reliquum, occultas per vias et poros, corporis totius nutrit artus. Tetigit autem continuo cor ejus, qui scribit haec, Deus. (et quae de Dei vere amico dicit, vera sunt) ut seu cum viris loqueretur seu mulieribus, suae causam viae percunctantibus, in ipsius Dei genitricis venerabili Archiepiscopatus ecclesia, semper esset secum.

g
Ille deductus
ad S. Andream
Abbatiam,

inde transit
ad S. Viti

B 65 Sequenti vero die illucescente, ad S. Andream g in Kinsicis, honorificae matris ejus occasione, quia ibi ejus quiescebat corpus, a Matthaeo venerabili Monacho, per Abbatis mandatum, simulque a Priore ecclesiae illius, atque ejusdem Parochiae viris nobilibus, est perductus: ibique, (sicut in principio retulimus) per aliquantum mansit tempus. Miracula vero et prodigia multa, per eum ibi quoque fecit Deus, quae ideo huic operi nominatim non inserimus, quia praesentes non adfuimus, nec ab eo expressim audivimus. Inde sicut Beatus eum Commoneerat Albertus, cujus precibus, ut supra latius diximus, fuit ejus interior apud S. Vitum illum luminatus oculus; placuit ei, S. Viti ejusdem civitatis locum orandi causa per dies quadraginta in celere. Quod si omnipotens suam gratiam in eodem ipsi loco monstraret, volebat ibi de caetero continuo esse. Quapropter et Monachi, Sanctique Andreae Patroni, atque Parochiae ejusdem vicini super ejus discessu coeperunt nimis anxii fore: et omnibus quibus valebant modis, et precibus suis et aliorum, nitebantur suggerentes eum detinere: sed (ut ipse nobis tunc referebat) voluntatis Domini non erat plus eum ibi manere.

C

ANNOTATA D. P.

a Memphis et Babylon, vicinae regiaeque civitates Aegypti, ex quarum ruinis surrexerat tunc vulgo nominata Cayrus, sed prioribus nominibus saepe etiam dicta.

b An forte Canopus, Alexandria antiquior, et illi proxima olim civitas.

c Distat Accaron: a Joppe ubi triremem suam Botlucius resumpserat leucis 12.

d Manuel Comnenus hic erat, ab anno 1143 ad 1180 potitus Imperio.

e Arnus Tusciae fluvius, supra quem situ Pisa, ab ejus faucibus solum distat 6 vel 7 p. m.

f Hinc intelligitur Fr. Benincasa hujus Vitae scriptor, Canonicorum unus fuisse, et ipsos communem tunc vitam duxisse, factos Canonicos Regulares, ad eorum exemplum, qui Lucae sub Anselmo Episcopo, dicto deinde Alexandro Papa Regulam Apostolicam vitamque communem restituerant, primum ad S. Frigidiani, deinde in Laterano Romae, ac paulatim per totam Italiam, unde postea ex processerunt Congregationes, quae nunc Canonicorum Regularium dicuntur.

g Kinsecas esse partem posteriorem civitatis discimus ex Vita B. Clarae Pisanae 17 April. num. 25.

CAPUT VI.

Energumeni plures a S. Raynerio, ad S. Justi commorante, curati.

Factum est autem in ipsa nocte, qua primum in claustro S. Viti sua membra sopori dedit; tota, in qua cubabat, demum nimio splendore refulsit; quem cum duobus ibi secum cubantibus vidit. Statimque quod Deus, qui est lux vera, suae lumen gratiae in eodem venerabili loco appareret, intellexit. Ferebantur quippe ad eum multi male habentes, lunatici et paralytici; Christique nomine invocato, facto quoque super eis signo Crucis et impresso, et daemonia fugabat, et ceteris sanitates et remedia praestabat.

67 Eo siquidem tempore ducta est illuc quaedam mulier daemoniaca, Gualdrada nomine, de bonis nostrae civitatis hominibus orta: cujus daemone, inter alios qui ibi in obsessis corporibus fuerunt daemones, scientia praevalere; multosque sub se habere satellites jactabat sublimiter. Advenientes cujuscumque professionis, sive Judaeos, sive Saracenos (quos omnes, absque ulla distinctione, suos esse et sua opera facere, asserebat) seu etiam quosdam Christianos, jactans pandebat; cum iis id est Christianis, assiduum se et omnes daemones habere conflictum; quia, quam perdiderant isti, obtinebant gloriam et regnum. De sanctissimo perquisitus Raynerio, quid sibi videretur; de eo respondit, in puncto Jesu natum fuisse illum. Reprehensus a nobis quia punctum dixerat, adjecit; Vestra loquor vulgari lingua: sed hoc scitote, qui pater suus ei contulit, quam dedit Jesu gratiam, et ipse natus est in ea: discipulum habet hic, qui omnia faciet: quae ipsemet facit: et statim illum S. Raynerio ostendit. Non enim respicere in faciem ejus audebat daemone iste, propter Patris a sui praesentiam, ostentantis se illi in fronte. Adventantium item statim prodebat Crimina: quamobrem Deo carus Raynerius, volens omnes homines salvos fieri et neminem perire, separatim et clanculo, si haec ita se haberent, ipsorum investigabat scelera: compertisque vitis per Sacerdotem illorum curabat animas, accepta poenitentia.

68 E quibusdam unum hominem ante ipsam daemoniacam iterum venire contigit; protinus ipse Daemone peccatum, ex quo poenitentiam acceperat, ei improperavit. Tunc Raynerius sanctus ait: Quid est quod loqueris, daemone? Jam per poenitentiam crimen suum ipse delevit. Ad haec diabolus respondit: siquis ante me cum suo accesserit peccato, post quod poenitentiam receperit; si tamen ante me apparuerit, si volo, semper ei suum peccatum impropero: quia memoriam non amitto. Si vero daemone peccatis suis Sacerdoti confessus fuerit, et post tunc primum ad me venerit; penitus nihil peccati in eo jam cognosco. Et quia ii qui numquam daemoniacam amplius viderant, non daemoniaca, sed aliquam infirmitatem fore asserebant; ad comprobandum suae virus nequitiae, a viginti seu pluribus aliquando simul, burdas, opera scilicet capitum, auferebat, et omnes in unum adunabat; posteaque cuique suam restituebat; Cum autem uni non suam, sed alienam restituisset; ait illi: Hanc isti mulieri, cujus est restitue, tu tuam ecce tene: quam etiam illa cujus erat, sic cum aliis mixtam nequaquam absque difficultate valeret discernere. Daemone iste deprecatur S. Raynerium, ne sua ei sententia imperaret, ut iret in inferni abyssum. Quare me, dicens flam-

Divina luce
circumfusus

incipit clarere
miraculis;

Multiscius
daemone in
energumeno,
E

accidentium
statim peccata
solitus re-
velare.

a

F
declara-
vat quomodo
ante notorum
etiam post
poenitentiam
meminerit.

daemone
se probat.

mis

A mis trades æternis, ante omnium futurum iudicium? Quam enim in me sententiam dabis, pater tuus omnium creator, quem in facie geris, ratam procul dubio habebit. Habuit tamen consilium nobiscum semotim, ut illum relegaret in infernum.

orat ne mittatur in infernum:

69 Cum ad ipsum venissemus nostrum ei non latuit consilium: Nec mora illud nobis deprecabatur aperiens, ut sui miseretur, ne ante iudicii tempus in abyso torqueretur. Mutato itaque consilio eum non recludit in inferno. Receperat siquidem Dei filius Raynerius potestatem a Deo Patre in Quadragena super omnia dæmonia, ligandi omnia cum ipso eorum principe Sathana. Dæmon iste dicebat, se cum multis dæmonibus projecisse lapides super quadragenam, ut peregrinum Raynerium eraderent de terra: quoniam usque ad Antichristi tempora ligati super se, ejus ferre debebant catenas et dura vincula. propterea omni moliebantur nisu: si quirent, eum propria privare vita. Nunc attendendum nobis valde, etsi Dæmones, qui virtute et fortitudine sunt majores, tantum pavent cruciatus illos æternos: quare nos, qui miseri sumus et fragiles, non studemus fructus facere pœnitentiæ dignos? Mala scilicet nostra per pœnitentiam flendo, bona vero a Deo tamen donata, et postulata, agendo; sed ad mala peragenda proni, quas nunc sustinent mali angeli pœnas, nos ad eos currimus peccantes, in æternum perferendas.

optat carne indui ut possit pœnitere:

B

70 Iste quoque Dæmon, et plures alii asserebant dæmones, quia si modicum carnis haberent, in ea paterentur; ut gloriosam, quam perdidit, recuperarent dignitatem, et sedem. Aiebant enim, quia sine carnis amniculo pœnitentiæ non valerent. Quicumque namque de peccato quod perpetravit, pœnitet, ascendere eum, et surgere quantum cecidit oportet: Diabolus vero, postquam peccaverit, non pœnitebit, quia in se non habet naturam aliam, ad quam ascendere possit, quippe cum unius tantum naturæ sit. Homo quidem si peccaverit, emendare poterit, cum per carnem hoc commiserit, surgit equidem carne, in qua jacebat; et ad spiritum, qui in eo superior est, redire festinat; qui autem homo in spiritum sanctum peccaverit, remissionem non habebit in æternum; quia non per carnem offendit iste; sed, cum cognoscat opera Dei vere, ex sola invidia vel superbia dicit, opera diaboli fore: et per spiritum solum peccans hujusmodi non potest pœnitere, quia nequaquam habet quo possit ascendere.

quod alias ei impossibile utpote puro spiritui,

sicut et ei qui peccat in Spiritum sanctum.

C

71 Tunc Sanctissimus Raynerius, coram innumera ob hoc plorante turba, in S. Viti ecclesia, fugavit eum de obsessa fœmina; quæ per horam (ut omnes sic dicerent) stetit quasi mortua, sed Deo dilectus Raynerius, jactata aqua in os ejus, elevavit eam tenens manum illius. Hæc omnia præsentis et vidimus, et audivimus. Post hoc duo ejecit dæmonia, de vicinia S. Viti prædicti, a duabus juvenculis mulieribus; altera nomine Galiana, coram multa caterva; et altera nomine Vetula. Hæc sub occasione caducæ b guttæ, biennio ante adventum almi Raynerii ad nos, a Dæmonio fuerat vexata. Dumque pannos ablueret in Arni nostri ora, ex insperato cadere eam faciebat in aquam, et domi crebro ad accensam ignis flammam.

Eum Raynerius ejecit,

item duos, ex 2 juvenculis,

b

et tres ex una muliere,

72 Aliam Mulierem, de loco qui dicitur Gangalandi, tres immundos spiritus habentem curavit. Unus mutus erat ex ipsis, et subito dum loqueretur, ita mutam, ut nec labium movere posset, reddebat. Hinc quidem qui dicitur cinellus, Necromantiæ vitio doctus, characteres, qui nullarum habent formam litterarum, ei monstravit ut legeret: quos coram nobis sic velociter legebat, ut in nullo eos in manu tenens dicendo hæsitaret, cum popularis et rustica fœmina foret. Reliquiæ, quæ super ejus caput pone-

rentur, illarum nomina dicebat in membranis scripta, antequam de ejus capite auferrentur.

73 In cujusdam viri corpore Mediolanensis tria dæmonia habitabant: quorum unum litteras non ignorabat, et qui præsentis eramus ut panderet cogimus. Et dixit: Deus stetit in synagoga Deorum, et Deus Deorum Dominus locutus est: aiebat autem se dicere ulterius non posse, præ nimio quem patiebatur e caumate. Cumque ea prædictus Dei dilectus Raynerius ejiceret, exeunte uno, duo, quæ intus remanserant; Expecta nos, o socie: clamabant, quia statim post te eximus. Secundo egrediente, qui nondum exierat, tertius vociferabatur, Præstolamini me, per eam quam ad invicem habemus societatem, sicque Vir ille fuit curatus.

74 Quemdam de Fratribus similiter curavit: Sed dicebat Dominus suus, Presbyter Raynerius S. Sebastiani, quod dæmonium non habebat, sed erat insanus. Quidquid tamen habuerit, eum procul dubio sanavit. Cum staret nobiscum pluribusque aliis, vocatus est S. Raynerius a quibusdam hominibus de foris Ille, tanquam episcoparetur, omnibus studiose intendens, ad fenestram supra viam sese illis ostendit; qui se illi dæmoniacam ducere retulerunt. Confestim respondens dæmon ait: Numquam ante illum me feretis: ante ego hinc exeo, quam super me manum posuerit; et ea illico mundata est hora.

75 Nos, qui hæc scribimus, de Viginti corporibus, præ nostris oculis, dæmonia fugata et eo amplius vidimus, omnia acclamantia ei. Quia tu es filius Dei vivi; supple, adoptivus. Supplicabant ei per nimium, ut ea non demitteret in Infernum. Dicebant enim illi: quoniam duos talem et talem, illos nominando, in tartarum detrusisti, sententiam in eos ferens; quam cunctipotens ratam habuit, quia nolebant obedire tibi, Multi vero intuentes in illo tempore dæmonia in obsessis apparere corporibus, dicentes admirabantur: inde hæc nostris te manifestavere temporibus, cum numquam amplius similia viderimus? Vere iste ea secum tulit de Ultramarinis partibus, quia nunc unus dæmon, alium expellet dæmonem. Quia vero Sathanam ligare venerat, quem in multis ante ligavit, quam de hoc mundo ad suum iverit Patrem, de obsessis ejiciebat eum vasis, quo sibi a Patre Deo hanc comprobaret datam fore potestatem. Cum enim quis opera Dei agit et desiderat, in hoc omnino ligatur, et ab ipso procul relegatur Sathanas. Per plurimum virorum, et mulierum numerus, Charissimi Deo Raynerii vitam imitantes, seculum, et ita jam Sathanam, per Domini gratiam calcant; in illo tanquam in speculo Jesum Dominum, et Salvatorem contemplantes, et ei sese conformantes. Cum enim ipsa, in Nomine Domini Jesu et Salvatoris Christi, Patrisque ejus, et sancti spiritus ab utroque procedentis, dæmonia fugabat; profecto non se ipsum, sed Spiritum sanctum, [laudabat] unde nec remissionem habebit in æternum talis blasphemans. Nemo namque valet imitando dicere dominum Jesum Christum, nisi in Spiritu sancto: Quæ autem Christi ad Belial Conventio?

76 Cum Raynerius almus denegaverit semetipsum eundo post Christum, conformando in se, et super se ferendo ipsum Evangelium; assero in veritate, Qui, videntes per cum mirabilia fieri, diaboli fore dixerunt opera, de regno sunt Sathanæ, et cum eo ibunt in ignem æternum. Isti tales genimina sunt viperarum, nequam videlicet Judæorum, qui de Deo idem asserebant et Salvatore nostro Jesu Christo dicentes, quoniam Beelsebub habet, et dæmonia ejicit in Beelsebub principe dæmoniorum. Sed solerter inspicere debemus, quia quando omnipotens

D
A. BENINCASA
EX MS.
totidemque
ex viro quodam,

C

Ps. 81, 1.

sanat alium
saltem amen-
tem,

E
et liberat
obsessam:

item alios
decem:

cum magno
multorum
Dæmonem
in seculis calcantium, fru-
ctu.
F

nonnullis
cum blasphemantibus
in Beelsebub
ejicere dæmonia

e

A et misericors magna et incredibilia facturus est in hoc mundo (sicut fecit quando Verbum ejus factum est caro, et nunc acturus est tempore nostro) ut pro certo credatur quod incredibile judicatur, approbat hoc per expulsionem daemonum, ac sanationem infirmantium : ut a creatura invisibili et incorporea suo futuro, et jam nunciato facto, perhibeatur verissimum testimonium, Prophetarum de hoc affirmante eximio uno, Testimonia tua Domine credibilia facta sunt nimis; Domum tuam decet sanctitudo Domine. Nusquam enim legitur ante Christi adventum aliquos a Dæmonio fuisse vexatos, nisi de solo Saul principante regno Judæorum. Nam et ipsemet Christus de se dicit, si Patrem familias Beelsebub vocaverunt? quanto magis domesticos ejus.

A BENINCASA
EX MS.
sicut Judæi
Christum.

ANNOTATA D. P.

a Deum Patrem intelligo. Sed Auctor noster in explicandis gratis internis S. Raynerio concessis, velut in Christum transformato, hujus et illius personam, subinde tam obscure distinguit, ut ad ejus phrases Theologicæ explicandas et excusandas, conjecturis perquam benignis opus sit; quibus immorari non vult sed ipsi lectori eas quærendas relinquimus.

B b Caducam guttam, videtur indicare, epilepsiam.
c Cauma, id est æstus. Totus autem Psalmus LXXXI, cujus istud initium, procedit de suprema Dei Judicis auctoritate quæ sicut daemones damnavit, ita et puni-turus est injustos judices.

CAPUT VII.

Extrema viventis Raynerii acta et miracula, Panis et aquæ benedictio ejus exemplo et sub ejus nomine instituta.

Habuit hic Deo dilectissimus discipulos, qui multo tempore auditis verbis ejus, retro abierunt; ut in hoc impleatur illud, Nemo potest venire ad me, perseverando (quia qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit) nisi Pater meus traxerit eum. Unus tamen eorum proditoris Judæ tenuit vicem, Guido nomine, Presbyter quoque. Judas namque Presbyter fuit, quia Domino cum aliis suis discipulis ligandi solvendique potestatem accepit: qui etsi malus, ligare poterat tamen et solvere. Exemplum eorum qui futuri erant Sacerdotes: hi etsi mali, habent tamen ex officio ligandi potestatem et solvendi. Iste namque prædictus Sacerdos, et apud S. Andream, et S. Vitum ductor ejus erat in eminentiorem locum, ut inde loqueretur populo, sæpe autem vice ejus fungebatur in loquendo, quia Deus venerat ad eos dicens ad turbas, ut quæ sanctus Dei prædicabat opere exequerentur exhortando. Seminiverbia Dei Raynerius, turbas de via Dei et per illam gradi monere non cessabat: ejus monita tanquam Dei tota die in æstivo tempore audire desiderabant, et summo diluculo ad eum manicabant; summoque cum tripudio, eum venientem ad se viderent, exultabant.

Joa. 6, 44

Presbyter
unus ex discipulis sancti,

Judæ proditori
assimilandum,

78 Præfatus autem discipulus, cognomine Cipu-nella vocatus, per quadraginta dierum spatium apud S. Vitum, virus, quod jam ante ad S. Andream conceperat, ut corda venenaret fidelium, effundebat. Objiciebant bene ei, quare male loqueretur de eo, cum fuisset suus discipulus atque præco; respondebat; Byzantium quemdam habui, diu illum tenui, et non perquisivi vel revolve: Me multis dicebam optimum habere Byzantium, diligenter illud revolvens et paragonisans reperi fore æreum. Tristatus valde, projecit illum vere quasi falsum. Ita et Judas credidit Jesum, non Dei filium consubstantialem; et miracula, non per divinitatem fieri, sed per magi-

cam artem; ut ipsemet Judas Judæis dicens innuit; Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, et ducite caute: ac si diceret, ne transfiguret se vobis, et sic se eripiat de manibus vestris. De hoc dilecti Deo Raynerii discipulo impletum est, quod dicitur in Psalmo: Tu homo unanimes, dux meus et notus meus, qui simul mecum dulces capiebat cibus, in domo Dei amulavimus cum consensu. Nam ad tempus libenter eum audivit iste discipulus, et placebant ei quæ audiebat; ducensque magistrum suum in pulpitem, quasi dux ejus, panem verbi Dei cum illo manducabat, etiamque prædicabat. Sed tentatus a Sathana, magistrum studuit supplantare, cum quotidie ab eodem reciperetur in osculo pacis. Inde et in alio Psalmo dicitur: Etenim homo pacis, meum in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.

D
conatur eum
supplantare,

Ps 54, 15

Ps 40, 20

Sancto cor
ejus perviden-
te, deque sua
et ejus sepul-
tura prophe-
tante.

79 Quia vero hæc omnia spiritu Dei plenum Raynerium non latuerint, cujus erat discipulus ille, dux verbi illius, cuncta de eo prædixit; et cuidam Matronæ, nomine Bertæ, nurui quondam Ildebrandi, sic, apud S. Andream cum esset, patefecit. Illa B. Raynerium futurorum præscium interrogante, ubi ejus sacrum Corpus digne traderetur sepulturæ; et respondit, quia futurum erat mirificum in ecclesia B. Mariæ Virginis. Tunc contigit prædictum discipulum per claustrum S. Andreæ transire, et Berta adjecit: hic autem quid, qui sequitur, et imitatur te? ait ei Raynerius, Deo plenus: tibi videtur quod verba mea avide amplectatur, et pro posse imitatur: sed mens ejus cito retrogradabitur, et blasphemus in me efficietur; et ideo scias hoc futurum ei: meum corpus erit, ut tibi dixi: sed hujus male mortui, hic erit in seculum, unde ego transferar, ad S. Vitum.

E

Moribundi
pueri matrem
solatur

80 Hæc prædicta mulier, secundum sæculum dives, cum unicum haberet filium, nomine Suavithum; et medici omnes prædicerent illum de febre, quæ tenebatur, moriturum, incipiebat enim mori; festina ad S. Andream, ubi adhuc S. Raynerius manebat, devenit; genibusque provoluta ejus, in faciem proci-dit ejulans, et filium unicum nimis plorans B. Raynerius, in spiritu prævidens sanitatem futuram, ipsam consolabatur, dicens illi: Vade cito; quia filius tuus vivit, et sanus erit, jamque eum febris dimisit. At illa: Non ibo, ut morientem videam filium, ait: non recedam, sed hic ego moriar. Iterum ait illi. Vade secunda, quia invenies qui dicent tibi in via, quod filium tuum jam febris dimiserit. Credidit igitur sermoni ejus, quem dixit, et abiit. Et ecce juxta Arni pontem quemdam medicum, urinam quandam judicantem, reperit. At illa dixit, Cujus est Urina hæc, Domine mi. Medicus respondit cujusdam, qui febrem habebat, et evasit. Pueri autem, qui urinam detulerant dixerunt ei: Suavithi nostri est, et febris dimisit eum, et multum melioratus est. In domum reversa filium suum se bene habere invenit, sicut spiritu Dei futurorum præscius firmiter prænuntiavit. Exinde mirabilia, quæ Deus in Sancto suo faciebat, atque ejus fore nuncium, ipsa et tota domus ejus certissime credidit.

F
ipsamque a
febris libera-
tum absens
novit.

81 Quoniam dicta et facta multa de hoc Viro, in quo Deus erat, vobis aperimus, et ad memoriam reduximus; quæ si imitati fuerimus, procul dubio ad æternam patriam nobis a Deo paratam transferemur; tempus adest, quædam quæ promisimus, vobis ejus miracula in fine hujus sacri operis enucleare. Quia vero per aquam, et panem benedictum corpora, si essent a daemonibus obsessa, per hæc duo experiebatur, quia nolebant ea recipere, et omnes per ea curabat agritudines; ad ejus memoriam posteris in æternum servandam, benedictiones, per quas panis et aqua sanctificentur, et per ea dæ-

Quia ad pa-
trandum mira-
cula daemones
que pellentes,

monia

cqua et pane utebatur :

A monia explorentur, et languores omnes curentur, ut qui de gloriosissimo habere non voluerint sepulcro, ex horum habere sanctificatione verborum, nunc jam curabimus annectere. Et prius ipsius aquae benedictionem, quæ naturaliter præcedit annotabimus : deinde panis, sicut ipse faciebat Deo carus Raynerius, postmodum subteximus.

instituta est formula equam benedicendi,

82 Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, qui in principio cælum et terram fecisti, et aquas a cæteris elementis distinxisti; aquas ab aquis per firmamentum tuum segregasti, spiritumque tuum sanctum super ipsas ferri voluisti : et tu Domine Deus, per filium tuum, in Spiritu sancto tuo, benedictione tua super hanc aquam fusa, a cæteris eam aquis separa; ut quicumque ex ea lotus sive in toto sive in parte fuerit, masculus sive femina, per tuam gratiam et misericordiam, fiat ei in salutem animæ et corporis. Tu Domine Deus omnipotens, qui filium Abraham servo tuo, in quo benedicens omnes gentes, promisisti; et eandem promissionem Isaac et Jacob similiter fecisti; eamque usque ad David, virum secundum cor tuum, extendisti; et in beatissima Maria Virgine, per filium tuum implevisti; qui

sub commemoratione miraculorum in aquis patratum,

B Aquas Jordanis sanctificans, suo in eis corpore a Joanne loto; et per baptismum aquæ abstulisti peccata mundi, mentibus hominum in eo purificatis et sanatis. Tu, inquam, Domine Deus in filio tuo, per Spiritum utriusque tuum, hanc Aquam benedicito; ut omnibus ex ea accipientibus fiat sanitas mentis et Corporis et benedictio et protectio. Tu Domine Deus, qui siccis pedibus super Aquas maris Tyberiadis ambulasti; turbatos tuos discipulos, putantes te phantasma esse, et ex ipsa tempestate maris, post ad eos in mare descendens, lætificasti; tandem eosdem confirmasti, et in turbido mari tranquillitatem dedisti, et vento comminatus es, et cessavit : Tu, Domine, tolle ab infirmis, per aquam istam a te benedictam, omnem suorum corporum tempestatem, et da eis tranquillitatem; et cesset omnis infirmitas ab eis, et confortati quicumque ex ea sumpserint, viri et mulieres omnis ætatis, habeant lætitiæ mentis et corporis.

et invocacione S. Raynerii :

83 Tu Domine, Rex regum, qui in eodem mari dæmones in porcos intrantes tuo jussu ibi precipitari permisisti, et sic duos a legione dæmonum homines liberasti; tu Domine omnipotens, præcipe ipsis dæmoniis, ut aqua hæc a vexatis bibita seu tacta, et dæmonia de illis fegentur, et ipsi salvi fiant, et omnia curentur. O Adonay, Domine Deus, magne et fortis, qui aquas Hiericho steriles per Elisæum tuum sale immisso sanasti; et tu Rex altissime, per tuum dilectum Raynerium, da et conserva sanitatem in aqua ista, ut quicumque vel quæcumque eam super se receperit, sanitatem adipiscatur perfectam. Tu agios Deus summe, qui per eundem Elisæum mundasti a lepra sua lotum in

ut qui os ersi ea fuerint, vel eam biberunt,

C Jordane septies Naaman Syrom; tu tuo septiformi spiritu, munda et sana a lepra et scabie, atque omni infirmitate, qui vel quæ hanc aquam tuam benedictam attigerint, recipiant suarum infirmitatum perfectam sanitatem. Tu qui Sydrach, Misach et Abdenago, atque Danieli, legumina, et aquam eis accipere inspirasti, et vultus eorum gratiores et pulchriores erant, et castitate eos ditasti, meliores et fortiores sapientioresque iis qui deliciis Regis vescebantur; fac Domine Deus, ut qui aquam hanc biberint, sint inter alios saniores, et castiores juxta suam professionem. Rex regum Domine, qui Constantinum Imperatorem a mentis et corporis lepra [purgasti; fac,] omnipotentissime Deus, quicumque vel quæcumque perfusi perfusæque fuerint, vel biberint ex aqua ista, sanitatem percipiant mentis et Corporis integram.

sanentur a quacumque infirmitate;

84 Omnes Angeli sancti, adestote præsentés, et D super hanc aquam vestram benedictionem date. Beatissima Virgo Virginum, Dei Mater Maria, reple hanc lympham benedictione tua. Omnes sancti Apostoli Domini et Evangelistæ, benedictionem vestram super hanc aquam infundite. Omnes sancti Martyres et Confessores, estote præsentés, et vestra benedictione hæc aquæ elementum sanctificate. Omnes sanctæ Virgines et Viduæ, et omnes Domini Continentes, benedictionem vestram hic augete. Omnes Virtutes Cælorum, et omnes sancti sanctæque Dei, hic vestræ benedictionis donum amplificate; et intrantes ad conspectum altissimi, ante ipsum genua flectite, postulantes et impetrantes. ut hanc suam creaturam aquæ cælesti repleat et fecundet benedictione : ut omnis per eam infirmitas tollatur, et omnis phantasia, sive diabolica præsentia sive etiam illusio, procul pellatur; et infirmorum corpora de quacumque febre vel molestia liberentur, permaneantque in sanitate, et in ea roborentur. Amen, amen, amen. Fiat, fiat, fiat; semper ipsam aquam signaculo Crucis signando, et sæpe Crucem cum digitis impressam in Aqua ipsa faciendò; nisi fieret hoc in populo, multa habente vasa, tunc semper generaliter super omnia Crucis faciat signacula, quoniam non posset in omni vase ponere manum, et in eo Crucis imprimere signaculum.

similiter panis benedicendo instituta formula,

85 Nunc autem panis benedictionem subponamus. Deus Abraham, et Deus Isaac, Deus Jacob, qui filium tuum, panem vivum descendentem de Cælo, ut daret vitam mundo, Dominum, et Salvatorem nostrum, ad nos misisti, mortuis atque ægris vitam et sanitatem contulisti; tu, per eundem filium tuum, nunc in Spiritu sancto tuo, benedic et sanctifica panem hanc, ut manducantes ex eo recipiant incolumitatem animæ et corporis. Tu Alpha et Omega, principium et finis, qui in deserto, quod est Bethsaydæ, per filium tuum de quinque panibus quinque millia hominum satiasti, exceptis mulieribus et parvulis; tuæque benedictione repletis et adactis, duodecim superfuere Cophini pleni, et in via non defecerunt, qui manducaverunt ex panibus ipsis hordeaceis : tu omnium Pater et Creator, benedic istum panem, ut quicumque masculi seu feminae, cujuscumque ætatis, ex eo gustaverint, habeant in corpore, et anima lætitiæ et robur, atque plenam sanitatem. Tu Domine Deus Jesu Christe, qui transiens inter medios fines Decapoleos, montem ascendisti; sedensque ibi tuos vocasti discipulos, quot panes haberent interrogasti eos, et respondentes septem, præcepisti quatuor millia hominum turbam sedere super terram, extra mulieres et parvulos; gratiasque agens patri, ipsos panes benedixisti, ut darent populo, tuis discipulis tribuisti; manducaverunt, et omnes saturati sunt, et septem sportæ plenæ superaverunt, et lætati sunt; et tu omnium Salvator, Domine Deus, gratiam et benedictionem infunde super hunc panem, et qui vel quæ ex eo comederint, habeant lætitiæ, et sanitatem. Tu Christe Salvator, qui cum duodecim discipulis in mensa discumbens, panem in ipsa benedixisti et in tuum corpus transtulisti, et ipsis dando porrexisti; unde vitam eis contulisti ipsam in se accipientibus, eis quoque præcepisti, ut in tuam facerent commemorationem. Omnipotens Deus, benedictione eadem in alteram transmuta naturam, in dilecti tui Raynerii rememorationem, ut omnibus accipientibus vita augeatur temporalis, expulsa omni molestia corporali, et conferatur etiam vita spiritualis. Tu Domine Deus pavisti Helyam juxta torrentem Carith, pane per Corvos, [submisso]; et aqua potasti eum, et ejus permansit in sanitate corpus; benedic etiam nunc, qui idem ipse es, panem

*A. BENEDICTIO
EX MS.
ad quod ordinatum etiam
appellatur
omnes sancti :*

E

similiter panis benedicendo instituta formula,

commemorando panes a Christo multiplicatos,

F

abaque in alius miracula,

Invocandoque S. Raynerium et Sanctos omnes,

nam

A nem hunc et aquam, ut omnes accipientes permaneant in sanitate omni remota ægritudine. Tu Domine Deus Elisæo tribuisti, ut de viginti panibus centum homines satiaret, et superfuit: da nunc tuam de cœlis benedictionem in hoc pane, ut totum infirmantium corpus sit sanum. Accedant omnes Angeli tui, et Archangeli tui, Throni, Dominationes, Principatus et Potestates, Virtutes, Cherubin et Seraphim; et levantes manus ad te Deum Vivum creatorem eorum, infundant in hoc pane sanitatis benedictionem. Accedat Dei genitrix Virgo, et sua hic germinet sanitatem gratia. Adsint Patriarchæ et Prophete, Apostoli omnes, Martyres, Confessores, Eremitæ, et sancti omnes et sanctæ Dei; et in isto pane suam præstent benedictionem, ad percipiendam plenam sanitatem. Amen, amen, amen; Fiat, fiat, fiat; semper super ipsum panem faciens Domini Crucem. Si in turba est panis benedictio, signabis a longe; et respondebit populus, Amen, ad unamquamque panis et Aquæ benedictionem.

*scribitur
utroque sic
benedicti*

86 Post hunc panis gratiam, si vis alicui infirmo dari specialiter; tolles de ipse pane tria frustula panis, et in palma sinistra tenebis, ea signando tua dextra, dicens ita. Domine Deus, qui es unus, nec tribus in personis divisus; benedic panem istum, Pater, cum Filio, et Spiritu sancto tuo. Infirmus, qui exinde gustaverit, de cetero nullam patiatur molestiam in carne sua, neque aliquam vexationem vel etiam febrem: sed recipiat, Domine Deus, perfectam sanitatem in omnibus suis membris. Tu Domine dominantium, qui ipsi fidei tuo Abrahamæ tuam trinitatem et unitatem in Angelis tuis monstrasti; qui tres vidit et unam adoravit, vidit et gavisus est; per tuam ineffabilem Trinitatem, in hoc tuo pane sanctificato, tribus frustulis diviso, tuam adauge et consumma benedictionem, ut omnes accipientes, per te Deum unum et trinum, consequantur omnium membrorum suorum medelam et sanitatem. Amen, amen, amen. Fiat, fiat, fiat. Qui has benedictiones puro corde et in-tente protulerit (mirabile dictu, sed mirabilius factu) et aqua sæpe in vinum convertetur, accipietque efficaciam ab Altissimo, ut per panem et Aquam, quæ in aliam transibunt naturam, ægro-tantes sine numero sanentur, et panis et aqua in se non corrumpentur.

*usus et
fructus.*

87 Tempus itaque est, ut ad quædam miracula, quæ nobiscum fecit in terris, et postea Corporis pest migrationem egit de cœlis, jam nunc veniamus. C Quæ quidem non ut ordine facta sunt scripsimus, sed ut fieri ab eo vidimus, vel qui ab eo curati sunt, vel eorum patres vel matres, qui vel quæ hoc viderunt, nobis recitaverunt, ad Virtutis exemplum percipiendæ, vobis in veritate aperiemus. *Post talem propositionem, quam deberent sequi miracula, his omissis, ad mortem et sepulturam sancti transit Auctor; at deinde subjungit miracula, et quidem nullo ordine, miscens ea quæ ante, cum iis quæ post mortem facta sunt. Id cum valde incongruum videatur excerpto et tribus sequentibus capitibus refero miracula ante mortem facta. Ordinem quo quæque scripta sunt videre qui volet, consulat Elenchum titulorum post Prologum.*

CAPUT VIII.

Quædam miracula, a Sancto dum viveret Pisis patrata.

*a
Sedatur
tempestas per
aquam ab eo
benedicta:
b*

Benincasa a, Canonicus et Diaconus, dum esset apud S. Vitum coram B. Raynerio, fuit ibi Juvenis, qui renuntiavit ei hoc miraculum magnam. Erant duæ naves in partibus Romanis b in maxima tempestate: Una quarum cum omnibus hominibus dispa-

ruit, ipsi autem qui erant in alia navi in eodem periculo erant, et iste unus erat ex illis. Unus ex eis dixit sociis se habere de Aqua benedicta B. Raynerii. Dixerunt ei socii, ut projiceret illam in mare, si forte Deus remitteret ipsam tempestatem: qua projecta facta est tranquillitas maxima, ac si nunquam esset motum mare, et Salvati sunt.

89 Lambertus c lanista de S. Georgio, de Porta-Maris, habebat unicum filium, qui propter fluxum disenteris in extremis laborabat. Tandem dixit puer Patri suo prædicto: Pater, duc me ad S. Raynerium, et salvus ero. Pater cum quodam fratre suo dum puerum ferrent, mortuus est, cum venissent juxta domum Richucchi. Tunc pater dixit fratri suo. Puer mortuus est, redcamus. Respondit ei frater ejus; Postquam puer dixit, Sanus ero, portemus eum homini Dei, et videamus quid sit. Itaque portaverunt ad S. Vitum. Tunc B. Raynerius dixit eis: Puer iste mortuus est. Responderunt ei; Ideo tulimus eum ad vos, quia puer dixit, quod si ferremus eum ad vos, sanus esset. Tunc B. Raynerius cum entello aperuit dentes ejus, et de stupo posuit in ore pueri, et oscitavit in os pueri ter; et confestim puer vocavit patrem. Tunc B. Raynerius præcepit patri ejus, hoc [nemini] d ut diceret, quia die crastina puer iste sanus erit sicut unquam fuit: quod et ita factum est. Altera die ante ivit puer ad tabernam, quam surgeret pater ejus de lecto: ru-mortamen exiit per civitatem, quod B. Raynerius suscitasset mortuum puerum. Tunc pater intra se dixit; nisi propalavero hoc, postquam populus dicit hoc, forte Deus auferet eum mihi: et tunc duxit puerum ad videndum per Civitatem juxta arnum, dicens, velle se jurare, quia mortuum portaverat ipsum ad B. Raynerium.

*c
puer mortuus
resuscitatur,*

*qui se ad
sanctum de-
ferri petierat:*

*E
d*

90 Duo homines morabantur in Burgo S. Viti, quisque habens filium suum, quos mittebant simul ad herbam faciendam ad pabulum eorum. Qui pueri quacunque vellent secare herbam, statim lapides et glabæ projiciebantur super eos, ita ut pueri fugerent, et sine herba revertenterent. Tunc patres eorum verberabant eos, quia dicebant eos ludere simul. Tandem patres eorum credentes illis, tulerunt arma sua, et iverunt cum pueris pro herba; ut scirent qui essent, qui projicerent et glabas super pueros. Cum pueri cœpissent secare, statim lapides et glabæ projectæ sunt contra patres et pueros, et ita auferunt, non videntes quis projiceret contra eos; et sic venerunt ab B. Raynerio, et dixerunt omnem eventum rei. Tunc B. Raynerius benedixit, pueris, et dedit eis bibere aquam benedictam, et panem benedictum ad manducandum; et talem sententiam contra dæmones dedit, ut si lapides vel glabas vel aliquid aliud projicerent contra pueros, de cætero in infernum descenderent, et inde non exirent usque ad diem judicii, fuerunt pueri facere herbam, et nunquam amplius eis contigit.

*dæmonia
pueris duobus
herbam secan-
tibus infesta,*

*jussu sancti
compscuntur:*

F

91 Presbyter Rolaudus de Cafaggio-regio graviter molestabatur a guta caduca, et sæpe in nocte, ita ut nullus valeret jacere in camera ubi jacebat, cum eo. Venit igitur ad S. Raynerium apud S. Vitum. Tunc Beatus Raynerius dixit ei: Si credis, quod Dominus misit me pro salute vestra, sanus eris. Respondit, Firmiter credo. Tunc signavit eum signo S. Crucis, et dedit ei aquam benedictam bibere, et panem benedictum sumere. Mira res! Certificavit eum B. Raynerius, quod amplius infirmitatem illam non haberet, et nunquam amplius habuit; et præcepit ei, ut publicè non diceret; ne qui erant increduli, majori affligerentur livore et culpa. Multi quærentes qualiter sanus factus esset habentes eandem infirmitatem, secreto misit eos ad B. Raynerium, et curati sunt similiter.

*sanatur
Epilepticus,*

claudus.

A 92 Filius Benenati, quondam Ternicii, habebat totum collum plenum scrofulis fistulatis. Ductus est igitur ad S. Raynerium; qui signavit, et benedixit scrofulas, et expuit super eas. Et infra octo dies ita deterse sunt de collo toto, ac si numquam fuissent ibi. Repertus quondam Bellandi, habebat filium pauculum, qui habebat fistulam in digito mediano, ita quod non poterat curari a medicis. Dixit itaque prædicto Reperto Raynerius quidam quondam Bucciae-duræ; vade ad B. Raynerium apud S. Vitum, et fac digitum benedici, et statim curabitur. Nam alia die benedixit quemdam puerum, qui habebat eandem infirmitatem, et statim curatus fuit. Unde prædictus Repertus duxit filium suum ad S. Raynerium, qui benedixit digitum pueri, et super ipsam digitum expuit, et fasciavit illum; et præcepit patri pueri, ut non dis fasciaret digitum pueri, usque dum alia die in sero reduceret ad eum puerum: quod et factum est. Alio die dum dis fasciaret digitum pueri coram B. Raynerio, inventus est digitus sanus perfecte. Buccius, de ecclesia S. Petri ad Yschiam, habebat filium habentem fistulam in pede, unde non poterat curari. Duxit ergo filium suum ad S. Raynerium, qui spuit super pedem infirmum, ipsumque fasciavit. Alia autem die inventus est pes perfecte sanatus.

B 93 Filia Travallii, nomine joliccina, patiebatur fluxum sanguinis per tres menses, et non remanebat in ea sanguis. Misit igitur ad S. Vitum ad Beatum Raynerium pro Aqua benedicta ejus: bibit ex ea, et confestim siccatus est fons sanguinis ejus. Quidam nomine Calabrica, patiebatur scrofulas fistulatas in collo, pectore, et brachiis. Ivit igitur ad B. Raynerium ad S. Vitum, et impressit ei signum vivicæ Crucis super eas. B. Raynerius, et sputum posuit super eas, et dixit ei: Vade quia Sanaberis, et ei non nunc. Post aliqua tempora sanus integre factus est: unde postea per multa tempora mansit in servitio tumbæ ejus devotissime. Quædam mulier de Planusia clinica, tota corpore paralyti resoluta, pertata est a viris coram B. Raynerio apud S. Vitum, præsentem Abbate montis Christi cum duobus suis Monachis: B. Raynerius benedixit eam salvificæ Crucis vexillo, et aquam benedictam a se, et panem benedictum dedit ei, quibus acceptis jussit illi surgere. Qua hæsitante præcepit ei, ut surgeret, et iret, et referret gratias Deo et B. Vito coram altari ejus. Nec mora, coram Abbate Montis Christi et Monachis suis, præceptum secuta est obedientia: consolidato toto corpore et plantis, surrexit vadens ad altare, et referens gratias Deo et B. Raynerio et B. Vito.

C 94 Henricus Romellæ patiebatur pleuresim, deficiebatque spiritus in eo, propter puncturam et dolorem pleuresis. Iste semper invocabat nomen Raynerii. Bernardus quondam Maragonus ibi erat presens, et dixit ei. Tu magnam fidem habes in homine isto. Henricus prædictus volebat mittere pro aqua ejus benedicta ad S. Vitum: prædictus Bernardus dixit ei: Mitte postquam tantam fidem habes in eo; sed non sperat ibi. Respondit, ego fidem habeo in eo, quia quæ sunt ejus me liberabunt. Misit Portatellam, cum famulo suo. Flumine nomine, ad Beatum Raynerium pro Aqua benedicta. Qui benedicens Aquam dixit, dictum est mihi in aure quæcumque peccata erant, dicti Henrici. Et dixit B. Raynerius Portatellæ: Vade: et dic ad eum, quia cras veniet ad eum Archipresbyter, et illud peccatum, quod non vult confiteri, illud confitebitur ei primum. Sicque factum est alia die: et dedit ei Raynerius de corrigia sua ut eum cingeret: et fuit ibi de Capillis suis, et sclavina sua; et dixit quod ponerent super apostema pleuresis, et numquam

dubitarent, quia sanus esset. Et similiter misit ei Aquam benedictam et panem; et assumptis illis, et corrigia, posuit super pleuresim. Mirandum valde Omnibus medicinis ablatis, statim fractum est apostema, et copiose cœpit excreare saniem, et dolor fugit ad anchas e, et statim apposuit ibi corrigiam, et omnino cessavit dolor, et statim post sanus factus est.

ANNOTATA D. P.

a Omnino hic censendus est alius ab Auctore, fortassis Benincasa de Benincasis; quem schismatici anno 1167 in sedem intruserunt; cum Villanius, Barbarossæ furori credens, et Pontificiis partibus constanter inhærens, ultro in Gorgoniam insulam exulatum abiisset. Vide Ughellum tom. 3 col. 468: et quomodo intrusum Alexander III, ludens in ejus nomine, Malincasam vocaverit.

b Romaniam, hic puto intelligi Æmitam, Italiæ provinciam ad mare Adriaticum, adeoque in hoc mari rem actum, vulgo ea dicitur Romaniola; alias tamen Romania dicitur, vel Græcia, vel saltem Constantinopoli circumjecta Thracia.

c Lanista Latinis proprie est, Gladiatorum præfectus et instructor: hic vero pro Lanione accipitur: uterque a laniando sic dictus: id patet infra num. 177.

d Omnino addenda videtur hæc vocula ad sensum perficiendum: nec enim credibile est sanctum ipsum id jussisse propalari, sed potius celari.

e Anchæ Gallicæ Hanches, coændices.

CAPUT IX.

Vinctis captivisque libertas, sanitas variis ægris reddita, miracula alia.

Bentivegna, filius Ildebrandi Geugi, dum vellet ire negociatum sulcando mare, ivit ad S. Vitum ad B. Raynerium, ut prius benedictione ejus munitus incederet. Qua accepta, dans ei ad portandum Aquam benedictam et panem, dixit ei S. Raynerius: Ecce vade securus, quia nulli poterunt te retinere contra voluntatem tuam. Prædictus juvenis factus securus, hilaris iter suum cœpit, per multas eundo multo tempore terras. Venit tandem Tunichium a cum sociis suis viginti quinque, ubi obsessi sunt a Mathematibus b cum Sarracenis. Prædictus tamen Bentivegna cum uno Jannense ductus est ab eisdem in Africam reliquis sociis remanentibus Tunichii. Cœperunt autem Mahumeti obsidere c Africam. Et isti duo prædicti positi sunt in catenis ferreis. Fuerant jam in catenis viginti quinque diebus. Tunc prædictus Bentivegna dixit Januensi: Vocemus nos S. Raynerio, ut eripiat nos de istis catenis: quod et fecerunt: Deo hoc cœlitus faciente. Jactata est statim sagitta de civitate Africa Mathematibus, cum brevi scripto litteris latinis. Tunc Annira Muminus d jussit vocari illum Bentivegnam, ut legeret eis breve illud, cum multi essent in exercitu suo e Margarizati, qui bene sciebant legere et exponere. Respondit Bentivegna; non veniam, nisi mihi et socio catenæ detrahantur: non enim vadit aliquis captus ante ipsam, quin vel fiat Sarracenus, vel occidatur si non fit. Ducti sunt itaque sine catenis, ut legerent breve. Legit autem breve ante Priorem ipsius Anniræ: stabat sine cuteis in exercitu, sed reverti non poterat.

96 De rei serie multa intermittimus, quia venimus ad id, quod B. Raynerius ei prædixit. Voverunt itaque se B. Raynerio, ut possent reverti in terram suam. In sequenti nocte apparuit huic Bentivegnæ per visionem B. Raynerius, dicens ei alacri animo

D
A: BENINCASA
EX MS

e

E

Benedictione
et eulogiis
sancti munitus,

a

b

f

c

captusque in
Africa, invocato illo,

d

e
liberatur a
catenis;

et amice
dimissus

A esto, et vade hodie ante Ammiram, et audies unde lætaberis; et tibi faciet quod alii adhuc non fecit. Iste dicebat etiam, quia et oculis corporis vidit eum tunc. Ivit itaque ad Ammiram Muminum ea die intrepidus, et locutus est ei de liberatione sua. Prædictus Ammira convocavit septem senes, et dixit eis, ut darent sententiam si mori deberet iste, qui iverat ante eum. Responderunt: Non debet mori, quia est de habentibus pacem nobiscum, et omnia sua debent ei restitui. Tunc Dominus donavit ei mille Byzantius, et dedit litteras ut omnia sua ei restituerentur: sicque factum est. Agamus gratias Deo, et B. Raynerio de libertate hujus tam prespera. De pane et aqua benedicta, quam portavit secum, multos curavit Saracenos a febribus et aliis infirmitatibus: unde laudabilis nimis Deus, qui B. Raynerium, etiam inter Saracenos, glorificat *f*. Hoc miraculum tam grande infinitis patuit.

multos Saracenos sanat.

Mulier volens ad Sanctum intrare in ecclesiam clausam,

Impetrat ut ea ultro reseratur:

virum tamen suum non sanandum intelligit.

Ancilla crudeliter ab heris suis catenata,

i

h

invocans Sanctum solvitur

97 Jolitta, soror Episcopelli de ecclesia S. Ambrosii, ivit ad B. Raynerium ad S. Andream, cum viro suo et alia muliere, et matre sua, jam facto sero. Cum autem pervenisset ad ecclesiam, invenerunt valvas seratas ipsius ecclesiæ. Pulsantes fortiter et impingentes in valvas, intrare non putuerunt. Prædicta Jolitta dixit matri; Postquam intrare non possumus, ite et vos, et state cum conversis mulieribus *g* assistivis, quæ hic sunt: quia ego nunquam sum recessura hinc, nisi B. Raynerium videam. Tunc illi euntes ipsa appediavit se portis, et dixit: B. Rayneri adjuva me, et mecum sis. Tunc portæ, quod valde est mirabile, cœperunt sub spatulis ejus cedere, et omnino apertæ sunt. Tunc valde læta de miraculo, magna voce virum suum, et reliquas conclamavit. Qui videntes tam stupendum miraculum, læti ecclesiam ingrederentur. Beatus itaque Raynerius, cum jaceret in ecclesia, audivit per ecclesiam eos ambulantes; et venit ad eos, quærens ab eis, quomodo ecclesiam intrassent. Narravit Jolitta rem gestam, et retulit ipse gratias Deo. Benedixit eos, et miro repleti sunt odore. Narravit, hæc quod vir tunc mirum senserit odorem, qui corpore suo multum infirmabatur, putans ob hunc odorem debere liberari. Cui B. Raynerius respondit. Ne putes, quod sanetur: erit quippe anima ejus boni odoris Deo, sed ipse nequaquam sanabitur. Qui nunquam sanatus est, sed in eadem die vergentis anni, sicut B. Raynerius dixerat ad Dominum migravit. Hæc nobis Jolitta retulit, præseunte muliere, quæ secum fuit ibi.

98 Erat ancilla quædam, nomine Mastajola Albertini Tenti, de ecclesia S. Simonis Portæ maris: huic Dominus suus miserat Catenam ferream in utroque Crure, et affixerat ipsam Catenam cum *h* spannalibus acutis in ligno, ut nullatenus se inde movere posset. Hæc dum sic coarctata esset, cœpit dicere: Deus sancti et Domini Raynerii, solve me ab hac catena per quem, et propter quem multa assidue facis mirabilia. Manebat autem tunc B. Raynerius apud S. Vitum, et res mira accidit *i* Accepit Sticcachellos de terra, et cœpit mittere sub bullas *k* acutorum, et statim prosilierunt. Illa stupens miraculum remisit acutos in eadem foramina, donec in noctu fugeret ad S. Raynerium, referre gratias Deo: et in nocte facta, semper invocans B. Raynerium, exiit de domo cum catena, et nemo eam sensit: et Catena ita perdidit sonitum, ac si de aliquo metallo non esset. Venit itaque ad S. Vitum, et tetigit portas atrii. Janitor, quasi paratus staret ad eam recipiendam, statim ei aperuit; et causa audita, misit eam stare cum uxore Caciopoli, quæ tunc infirmabatur ibi, donec dies illucesceret, et tunc diceret B. Raynerio. Officio noctis peracto venit ad eam cum Monachis B. Raynerius, vidensque

eam positam in munitissima catena, causa itineris illuc audita, cœpit et primus Raynerius tuppam *l* catenæ manu tangere, coram Monachis dicens; Videamus si velit Deus eam solvere ab his vinculis. O immense Deus, cujus omnia obediunt voluntati! Mox speldolum *m* processit de tuppâ, et traxit mulier catenas, [omnibus] dantibus Deo gratias de tanto miraculo.

99 Postea misit S. Raynerius de Aqua pro Domina ejus, quæ recusabat ad eum venire, dicens, quod jam præcipiet mihi, ut faciam eam liberam. Tandem suasa a nuntio venit: reddidit igitur ei ancillam B. Raynerius data ab ea fide Christianitatis, et dato osculo sancto Christi vice, quod non amplius eam in compedibus tota vita sua poneret. Et dixit Dominae illius adjiciens Almus Raynerius: Quia non recognovisti ancillam tuam in Christo esse sororem tuam, sed duriter egisti adversus eam, ecce ob hoc verberaberis a Deo duriter. Infra illos tres dies Maritus [navim] rupit in mari, et omnia quæ secum habebat perdidit, et filia ejus mortua est in mense illo, et amisit triginta novem libras de dote ejusdem filia, et vir ejus mortuus est anno illo. Hæc nobis retulit ipsa ancilla, jam facta libera, plorans ad Tumbam B. Raynerii. Referamus immensas Deo gratias, qui et tanta per servum suum operatus est, et per os ejus vera et ineffabilia fatur, et ipsi servo ejus reverentiam exhibeamus, quia tantum [eum] diligit Deus et Dominus.

100 Adaleta, uxor Urseoli, ivit ad B. Raynerium ad S. Vitum portans secum quemdam urceolum, operè Saraceno factum, plenum aqua ab eo benedicenda. Quæ cum videret, quia de sputo poneret in aqua benedicenda in vasis aliorum (rogabatur a multis sequidem ut hoc faceret; et quia caritas omnia sperat, omnia credit, existimabat sic velle omnes; et ideo in omnibus vasculis sic ponebat) prædicta hæc videns dixit intra se; Numquam mihi benedicet meam aquam. Posuit itaque hanc aquam in vase suo super quamdam arcam, quam poterat videre B. Raynerius. Audite rem mirabilem. Statim tota aqua illa exiit ex vase illo plumbato inferius. Quod aspiciens B. Raynerius subrisit: scivit namque hoc a spiritu sancto: et dixit mulieri: Gisla, Vade, tolle vas tuum: et similiter mulieres dixerunt ei, quod vacuum esset. Illa hoc valde admirans obstupuit, cum vas esset firmissimum, et quasi lapideum. Dixit itaque B. Raynerius; Vade, reimpleque, quia [modica] fides tua hoc fecit. Illa excusans se aiebat, Propter sputum, quod ibi apponebatur, non tuli ante vos ad benedicendum. Portavit prædicta Gisla ipsum idem vas, aqua plenum, ad benedicendum. Quo benedicto, imo aqua ipsa benedicta, sustinuit vas aquam in se, sicut prius faciebat, ita ut nec stilla a quacumque parte aquæ de vase ipso erupisset. Laudemus itaque Dominum nostrum Jesum Christum, in cujus nomine Beatissimus Raynerius de Aqua, omnia faciebat; qui nec poros apertos habentia aperit, propter servum suum, tamquam si essent fracta. Caveamus itaque incredulitatem, matrem omnis boni tollendi, et a Deo recedendi.

101 Buoso Tepparius portavit in suum vas Aquam ad benedicendum. Aquam ipse suis manibus hausit; hanc benedictam domum revexit, et in arca sua reposuit. Alia die ait uni de pueris suis: Vade, affer mihi de Aqua viri Dei, ut ex ea bibamus, pro sanitate corporis et animæ. Qua in vase vitreo allata, erat vinum factum aqua miri odoris et aurei vividique coloris, et optimi saporis. Tunc Buoso ait puer: Hæc non est illa aqua, quam posui in arca: vade cito, et fer vas ipsum ad me cum aqua, quæ est ibi. Quod et factum est. Reperit autem vinum supradictæ

et Dominis sub cautione redditur,

cum prædictione panis immutabilis

Vas volens aquam sibi cum sputo benedicti,

F miraculose evacuat,

aqua sic benedicta in vinum vertitur

A supradictæ individualitatis : de quo dedit gloriam Deo, qui talia operatur ad honorem servi sui, et renovat miraculum, quod per semetipsum dignatus est in Nuptiis operari. Per plurimos autem ipse Buoso Tupparius narravit, et prædicavit.

ANNOTATA D. P.

a *Tunichium alias Tunetum vulgo Tunes portus Africa.*

b *Forsan legendum Mahumetanis nihil tamen muto.*

c *Seu potius aliquam in Africa civitatem catenus liberam.*

d *Amyras, Amiramumminus, corrupte Miramolimus, titulus et nomen Principis supremi inter Saracenos.*

e *Margarizare, est ejurata Christi fide ad Mahometismum transire.*

f *Verosimile est liberationem prædictam, morte sancti posteriorem esse; ad viventis tamen miracula visa est referenda.*

g *Assisticia hic videtur dici quasi Mansionaria, quia vel juxta ecclesiam morabantur vel assistebant ad ministeria ei necessaria.*

B h *Spannale derivatum (uti puto) a Spanga, quod est fibula: hic vero videtur poni pro clavo, quo immisso clauduntur pedicæ et ortissime adstringuntur, a Teutonico Spannen, tendere, ortare.*

i *Sticcatellus, assula lignea, nisi fallor, a Teutonico Stik, Stök.*

k *Bullæ acutorum sunt (ut reor) capita spannalia prædictorum.*

l *Tuppa id est, sera catena, Italica Toppa.*

m *Speldolus, uncus per quem catena seræ committitur: a Teutonico Spelde, spinula, acicula.*

CAPUT X.

Adjuti captivi, naufragantes, infirmi,

*At invocatio-
nem S. Ray-
nerii sedatur
tempestas.*

Ugutio, nepos Gulielmetti quondam Raynaldi, dum rediret de Sicilia cum sociis suis in navi, orta est prævalida maris tempestas: qui volebant se sanctis multis, et non exaudiebat eos Deus. Iste solus Ugutio, dixit: Domini mei et socii, ego me voveo B. Raynerio, ut Deus propter eum det nobis quietum mare: et ego vestitu laneo, ibo ad eum ad S. Vitum discalceatus, referre gratias. Quid magis, Fratres propter servum suum, et sanctissimum Raynerium tunc Deus fecit navi, et hominibus in ea? subito tanta tranquillitas in mari facta est, ac si mare piscina factum esset. Complevit itaque iste Ugutio votum suum nam laneo indutus est, et discalceatus venit ad B. Raynerium et dixit ei. Quia Deus fidem de me tibi donavit, æquum est ut de rebus nostris habeas in tutamentum tui; deditque ei de capillis suis, et Scelvina, ut secum erret in itineribus suis.

*Captivus
apud Sarra-
cenos.*

103 Alio quoque tempore, dum Ugutio supradictus peragraret Thunism, captus est in partibus sardinia cum suis sociis et navi, in secunda feria hebdomadæ, a galeis Denia Saraceni: et erant cum timore perdendi capita sua. Tunc iste Ugutio, Confusus de rebus S. Raynerii, quas secum habebat, invocabat sæpe ipsum, ut esset in sui et sociorum adjutorium. Dedit ergo ei Deus gratiam in conspectu cujusdam Saraceni, qui patiebatur combusturam, propter servum suum Raynerium: qui ducebat eum semper foras secum ad sanandum combusturam illam. Iste Ugutio semper habebat in ore suo S. Raynerium, ut eum traheret de illa captioae. Veniente die octavo, idest secunda feria, in ipsa nocte

semper invocabat S. Raynerium, ut fugere posset D intrepidus. Die facta octava cœpit dicere sociis: Ego hodie recedo a vobis, quia ego habeo de rebus, quas dedit mihi B. Raynerius; et in veritate hodie erit mihi adjutor, et recedam a vobis. Si vultis venire mecum, venite. At ipsi cœperunt increpare eum, ne amplius hoc verbum exiret ab ore ejus: quia ipse et ipsi ob hoc poterant amittere capita. Qui dixit eis; In veritate sciatis; quia ita erit hodie, ut jam dixi vobis.

104 Parvo spatio temporis adhibito. Ecce Saracenus vocavit eum pro combustura sua, ut iret secum foras. Quod et factum est. Dixit ergo huic Saracenus, ut ipse Ugutio ablueret suum caput, qui requirit. Saracenus autem cœpit sibi abluere. Iste, in mente semper habens B. Raynerium, ascendit quoddam saxura, remotum a Saraceno plusquam jactus est lapidis, dicens; S. Rayneri modo adjuva me. Saracenus videns eum super rupem, vocavit eum, ut rediret. Respondit ille, Non redeo amplius. Tunc Saracenus cucurrit post eum, sed ejus cursus nihil valuit. Potuit Ugutio interfecisse eum, sed pepercit ei, et propter socios suos, et propterea quia gratiam exhibuerat ei. Videntibus cunctis recessit ab eis, semper invocans B. Raynerium; nullusque potuit eum insequi: sicque pervenit ad locum, qui dicitur Portus-turrium, et auxiliavit hoc hominibus nostris qui erant in portu, et duabus galeis quæ erant in portu. Tunc nostri; cum strenue præparassent se, cum plattis a galeis et duabus nostris galeis, venerunt post cas, et fugaverunt eas. Cœperunt tamen multos Saracenos, et navem onustam mercibus: quæ omnia portaverunt ad civitatem nostram Pisas. Laudemus omnes simul Deum, qui ita eripuit captivum suum, clamantem servum sanctumque suum Raynerium, de tam dira captione, et qui trophæum dedit nostris de ipsis Saracenis.

105 Paganus nobilis civis, de ecclesia S. Sebastiani in Kinsica, filium habebat habentem scrophulas tres, scrophulas duas ab utraque parte gulæ, et tertiam in collo. Duxit itaque eum ad S. Andream, et dedit eum signandum super scrophulas B. Raynerio. Post paucissimum tempus in una scrophularum nata est paucissima nascentia sub gula; et exinde defluens humor sanavit omnes alias, ab invicem distantes. Quibus deletis, nascentia disparuit. et sic per Benedictionem B. Raynerii modico tempore puer convaleuit. Hoc fuit de primis ejus miraculis, et hæc omnia Dominus Paganus, pueri pater, nobis narravit.

106 Quædam mulier, nomine Manna, neptis Gerardi fabri baculi, et servientis nobiscum tumbæ, imo ipsi Beatissimo Raynerio, ivit, ducta a patre suo, ad S. Raynerium, ad cellam S. Viti, ad manus illam trahente, siquidem lumen oculorum auiserat. Patiebatur namque guttam in oculis, quæ dicitur vulgo b fanalia, unde et apertis oculis, et lucentibus nihil videbat. Hanc almus Raynerius consignavit, et oculos ejus, expuens in oculis ejusdem (mirabilis omniceator Christe Jesu, qui per istum servum tuum, huc ad nos missum pro nostra salute, tuorum facis memoriam mirabilium) quæ a patre suo tracta per manum ad B. Raynerium, lumine oculorum plene recepto, absque ductore suam remeavit in domum.

107 Ermellina Ricia, uxor. Pauli qu. Ugonis Ebriaci, vexabatur assidue gravi molestia doloris stomachi. Contigit eam cum aliis ad S. Vitum mulieribus ire, ubi gravissimo stomachi dolore intercepta est: dictumque est S. Raynerio: qui aquam a se benedictam cum pane dans ei, post eorum assumptionem illico convaleuit, nec unquam amplius dolorem stomachi sensit hæc nobis prædicta Ermellina

A. BENINCASA
EX MS.
uti prædix-
rat,

liber eadit
ad naves
Pisanas,

E

a

quæ redeunt
cum spolis:

curantur
scrophulæ,

F

illuminatur
cæca:

q

curatur dolor
stomachi,

lina

A lina coram tumba B. Raynerii, nobilis utique mulier, multis audientibus retulit.

A. BENINCASA
EX MS.
et maxima
febris:

108 Albertus quondam Ubaldini, qu. Adaldi, nobilis civis desuper portam Bosi, habebat filium parvulum, quem tenere diligebat; qui gravi detinebatur infirmitate, videlicet febre, ita ut neque lac neque cibum sumeret. Discalciatus igitur pedibus ipse et uxor ejusdem pueri ipsius mater, portaverunt eum quodam sero ad B. Raynerium ad S. Vitum. Tunc simul quædam vicina eorum, Mincelli uxor, discalciata portavit cum eis quemdam suum filium ad eundem S. Raynerium; qui ab infantia stomachi dolore sic vexabatur, ut fere per singulas eum acciperet horas, projiciens se de collo in cujus esset; ideoque nec ad nutriendam alicui bajulæ dari poterat. Cum igitur B. Raynerius benediceret puerum prædicti nobilis Alberti, pro febre tollenda, puer prædicti Mincelli de collo matris suæ projecit se super B. Raynerium, repenti stomachi dolore tactus. Quod B. Raynerius admirans, interrogavit matrem pueri, quare hoc puero accidisset. Quæ, sicut superius dictum est, infirmitatem pueri narravit, et ab infantia detentum adjecit. Tunc B. Raynerius, sursum aspiciens elevatis oculis, Patrem oravit Deum, ut ab hac, quam dixi infirmitate, puerum dignaretur liberare. Et quia dictum est per prophetam dicentem; Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum; miseratione divina propitiante, facto signo Crucis super utrumque puerum, per sanctissimum Raynerium, nec puer Alberti febre amplius tactus est, ita ut alia die cum aliis luderet pueris; nec Mincelli filius exinde dolore stomachi quoquo modo fatigatus est.

Ps 33, 16.

ac cephalalgia

109 Ipse idem Albertus miles post obitum B. Raynerii gravi inquietabatur capitis dolore nec medicorum effectum consequi poterat. Tandem ad B. Raynerii confugiens merita, fecit fieri pileum cereum ad almi Raynerii gloriam: Quo pileo in capite Alberti prænominati posito, statim in ipsa positione pilei ita omnis capitis dolor vehemens abscessit, ac si nunquam ibi passus fuisset. Hæc omnia, coram aliis bonis viris, eo nobis narrante dedimus.

sanat Sanctus manus et brachii tumorem

C 110 De ecclesia S. Clementis erat quædam mulier protractæ ætatis, nomine Bona. Hæc cum rediret a festo S. Stephani Protomartyris in nativitate Domini, posuit manum super lignum quoddam; et antequam venisset domum, manus et brachium ejus, quibus lignum tetigerat, intumuit mirabiliter, ut nihil posset operari. Permansit autem ipse tumor usque post resurrectionis Domini Pascha; et nullo poterat curari malagmate vel modice. Ivit tandem ad B. Raynerium ad S. Andream, et facta Crucis benedictione super brachium atque manum, tumorem, quem nec medici, nec malagma aliquid auferre poterant, confestim in præsentia Beatissimi Raynerii Crucis benedictio, sanctissimique merita ejusdem fugaverunt. Hæc coram multis ante tumbam ejus ipsa nobis retulit.

puero a se sanato, cicentem redit optatum passerculum

111 Filius Lamberti Ianistæ, quem B. Raynerius a mortuis reducerat, de quo supra diximus, octavo post die venit perfecte sanus ad B. Raynerium, pedibus suis ad sanctum Vitum cum uxore patris, et cum aliis, præ lætitia, quia revixerat. Cumque eum B. Raynerius teneret inter genua, vidit puerulus passerem volantem, et ponentem se in tecto. Tunc puerulus ait; utinam haberem avem illam. Et B. Raynerius, letus de puero, dixit ei; Vis, fili, habere avem illam? Respondit puer; Etiam. Tunc B. Raynerius signavit avem illam signo sanctæ Crucis, et statim avis illa descendit ad pedes pueri, ita facta mansucta, acsi semper fuisset mansucta. Accipit ergo eam puer et portabat in manu sua quasi

domesticam. Mirabilis Deus qui talia operatur per D servos suos.

ANNOTATA D. P.

a Plattus, id est, Planus vox pure Teutonice, diciturque de navigiis planas carinas habentibus.

b Fanale Italice dicitur laterna; an hinc tractum nomen ad oculi morbum, non diviso.

c Lauda seu Laus Pompeji, vulgo Lodi, in Mediolanensi Ducatu, distat Pisis fere 170 p. m.

d Scilicet Fredericus Enobarbus, eo anno in Italia agens, ubi ad festum Purificationis conciliabulum Pisis coegerat, quo tunc destinatus fuerit Consul Pisanorum, illi adhærentium.

CAPUT XI.

Reliqua viventis Raynerii miracula.

Mulier quædam de S. Lucia, juxta domum Ricucebi, nomine Sophia, uxor Rodulphi, venit ad S. Vitum audire prædicationem S. Raynerii, innumera ibi existente multitudo. Cum autem esset intenta audire eum, accessit propius accepto cujusdam alterius mulieris mantello viliori, quæ erat de Villa-longa * dimisso suo, quod erat novum et bonum et illa mulier de Silva-longa accepit mantellum illius mulieris, quæ erat de loco S. Lucie, non perspicuens quod esset mantellum alterius mulieris vilius. Tunc maritus Rodolphus inspiciens dixit ei; Hoc non est tuum mantellum. Illa ut conspexit non esse suum, reversa est ad sanctum Vitum, dicens in itinere; Sancte Rayneri, ego veni ad tuam prædicationem: redde mihi mantellum meum: jam enim populus omnis discesserat. Mirum quod narro. Invenit ibi mulierem de Villa-longa cum viro proprio, et salutavit eos: et interrogavit eos, quid ibi expectarent. Responderunt, B. Raynerium. Tunc illa aspiciens frizium, quod erat in a taxellis mantelli sui, recognovit suum esse mantellum, et dixit illi alii mulieri; Domina, non habeatis pro malo, quod dico: hoc est mantellum meum. Mulier illa erubuit, quia putabat se habere suum mantellum, et non alienum; et sic reddiderunt sibi invicem mantella. Tunc illa mulier de Villa-longa, et vir suus dixerunt; Modo tentemus si possumus recedere domum. Iverant decies usque ad furnum S. Viti, et non poterant plus ire, et revertebantur retro, ut ipsi referebant, ubi steterant a tertia usque in horam nonam. Reddito mantello tentaverunt ire, et reversi sunt domum. Mulier ista abiit ad S. Raynerium, et retulit ei gratias de Mantello suo invento; et quod illa, quæ habebat, non potuit excedere limites domus S. Raynerii, donec reddidit.

Mulleri cui mantellum sub concione sancti mutatum erat.
* al. Sylvalonga
E

ipsum coram eo restituitur,

non valente alias discedere quæ illud habebat:
F

sana'tur manuum imbecillitas.

113 Angelus, Probus vir, de curia Hermanni quondam Paganelli habebat palmas manuum ita teneras, ut non posset aliquid frangere, quin frangeretur cutis, putans habere manus leprosas. Ivit igitur ad B. Raynerium, dum esset in corpore. Et benedixit ei manus B. Raynerius, et dixit ei. Noli timere quia sanus es. Mira res! statim manuum pellis indurata est, et crassa facta in volis, et callosa sicut alii homines habent; et absque offendiculo cœpit laborare cum ipsis.

114 Uxor Rathonis, cum esset puella, intrasse sensit in os suum quasi scinifem parvum, et nesciebat quid esset. Exinde omni anno molestabatur dolore maxillæ cum tumore, aliquando per mensem; et sic passa est per viginti annos, aliquando graviter, aliquando gravius. In ipso vero vigesimo anno adeo graviter passa est, ut utraque maxilla et gula tumidissima efficeretur. Et sæpe cum cultello aperiebantur

Mulier guttur inflata, per an. 20

A bantur ei dentes, ut cibum vel potum sumeret: et dicebant eam pati infirmitatem, quæ dicitur bonanum per contrarium, id est mal, Malannus. Tunc cum vir suus de vita diu desperaret, et omnes qui videbant eam, præ timore quem habebat; dixit prædicta uxor viro suo Rathoni, qualiter potuit, si mitteres B. Raynerio ad S. Vitum, biberem ex aqua ejus, et sanarer. Ivit itaque ipsemet vir suas, et adduxit ei de aqua prædicta: quam cum bibisset, prout potuit, statim sensit moveri in maxilla, et ascendere de maxilla quiddam, quod non poterat accipere; fugiebat enim de manu sua. Vocavit virum suum, et aspiciens vidit lapidem ascendere de maxilla ad modum fabæ Asiæ *b*, id est Campanicæ: quem digitis accipiens traxit: Stupendum auribus valde! In ipsa hora recessit tumor, et sana facta est, referens gratias innumeras Deo, et Beatissimo Raynerio. Hoc ipsamet retulit nobis cum viro suo, apud S. Nicolaum de Palatino, coram Priore ejusdem loci Gregorio qui tunc ibi degebat.

*curatur
hausta aqua
Sancti.*

b

*Liberatur
quidam a
letifera febre,*

115 Athopardus, nepos Botii, laborabat in extremis ex febris fortissimo Caumate, et jam perdiderat loquelam. Tunc Botius cum aliis venerunt ad S. Raynerium ad Ecclesiam S. Viti. Rogaveruntque eum, ut pro prædicto juvene oraret Deum. Beatus itaque Raynerius, ipsis expectantibus, intravit ecclesiam B. Viti, et oravit patrem suum Deum pro juvene; et peracta oratione reversus est ad eos, et dixit: Revertimini nunc domum, et invenietis juvenem loquentem et melioratum, et sanabitur. Reversi invenerunt prædictum Athopardum et loquentem bene, et febre eum dimisisse, et convaluit de infirmitate. Alio quoque tempore, post obitum S. Raynerii, idem Athopardus juvenis elegantis formæ, captus fuit a Præfecto Urbis Romæ, et positus in captione in oppido, quod dicitur vetrallis *c*. Cumque jam diu stetisset in captione, vovit se B. Raynerio, ut si intra quindecim dies de captivitate erueretur, donans suis reverentiam exhiberet tumbæ B. Raynerii. Quod et factum est. In quindecim diebus liberatus fuit a prædicta captione, et domum reversus est.

*et postea a
carceribus.*

c

*Incredulitas
matris puni-
tur in filio,*

116 Agnes, quædam mulier, de ecclesia S. Matthæi ivit cum filio suo ad S. Vitum ad B. Raynerium. Tunc B. Raynerius dedit de aqua benedicta a se cuidam febricitanti mulieri bibere: et eam aquam, quæ remanserat in Scypho dedit in potu filio hujus Agnetis. Tunc ista Agnes mater pueri cœpit dicere intra se: heu quare filius meus potavit aquam illam, quæ fuit [sumpta] ab ore febricitantis; jam habebit febres. Reversa est ad domum, et sicut cogitaverat ita filio accidit, siquidem tribus mensibus passus est febres, et insuper factum est ei apostema maximum et durum in ancha: e quo mater, et filius oppido verebantur. Dixit ergo mater intra se; Nimis stulta usque nunc sum, quod non sum reversa cum meo filio ad B. Raynerium, ducens mecum puerum. Venit igitur ad eum, referens ei omnia quæ sibi acciderant. Respondit B. Raynerius: Tua dubitatio ad hoc perduxit te, et modica tua fides se mersit. Tunc Beatus Vir dedit de aqua benedicta a se filio ejus, et dentibus attraxit apostema quod erat in ancha ter. Gaudeamus omnes, quia unde mater et filius desperaverant, consecutus est filius sanitatem, ita ut febres filium dimiserint; et apostema validum et durum, post paucissimos dies, disparuerit omnino.

*qui Sancto
agente sana-
tur.*

d

117 Quædam mulier, nomine Mingarda, axor Hugonis Curti, de ecclesia S. Christophori in Porta auxeris, devotissima *a* fuit B. Raynerio, quæ nec carnem, nec saginam comedebat. Hæc sæpe veniebat ad eum, et exportabat ab eo aquam benedictam, quam ipse bibebat. Contigit quanda die, quinta vide-

licet feria ante sextam feriam ante suscitationem Lazari, ut iret ad S. Raynerium apud S. Vitum. Portavit de aqua ab eo benedicta, ut inde sibi biberet; de qua cum jam per biduum bibisset, et reposuisset eam in arca ejus ipsa habebat clavem; tertio cum bibere vellet, reperit vinum factum, et valde obstupuit. Vocavit autem quamdam commatrem suam, et quasdam vicinas suas, et dedit eis bibere: siquidem ipsa vinum non bibebat. Et illæ stupentes, laudaverunt Deum. Contigit autem, ut alia vice iret cum eadem commatre sua et alia sua Vicina, ad alium Raynerium, unaquæque habens vas plenum aqua. Qua benedicta, revertentes domum, interrogatae sunt a quibusdam mulieribus unde venirent: quæ respondentes dixerunt; A B. Raynerio. Percunctatae sunt eas, si haberent de aqua benedicta: et asserentes se habere, dedit Mingarda primum eis bibere, et erat vinum. Tentaverunt de duobus aliis vasis, et similiter erat vinum: et stupor apprehendit eas, et magnificaverunt Deum: et sic reversæ sunt domum. Postea tertia vice reversa est iterum cum commatre sua ad S. Raynerium, et renuntiaverunt ei, quod contigerat. Et ille cum eis Patri suo Deo et Jesu Christo Domino egit gratias, qui eadem nunc operator, quæ in nuptiis in Cana Galilææ operatus est. Et sic sex vicibus huic mulieri fuerat aqua a B. Raynerio benedicta, conversa in Vinum.

D
A BENINCAS
EX MS.
Aqua a Sancto
benedicta
scizies in
vinum versa,

118 Tunc B. Raynerius, valde admirans, quod toties factum fuerat (siquidem et portaverant ei mulieres vinum ex aqua factum ut gustaret, et non accepit) dedit prædictæ mulieri Mingardæ vasculum novum, et præcepit ei, ut et ipsam lagænam suam ferret ei, cum iterum rediret ad eam, vacuam: quod et factum est. Fecit eam impleri aqua; et antequam perfecisset benedictionem, sensit vinum factum esse, et dixit mulieribus: Accipite, quia mutavit Pater meus elementum aquæ in naturam vini. Et gratias egit Deo, de utraque hydra gustans, et inculpans se quod Deum tentasset: Benincasæ [mih]i servo suo reservavit de his duabus cuppis: et inde potavi. Unum erat album et exile, non multum forte; alterum erat subrubeum, et valde forte, et optimi saporis. Laudemus ergo Deum, qui tunc fecit et facit quotidie memoriam mirabilium suorum, per servum suum sanctum Raynerium.

E

*ipsemet rei
veritatem
septimum
experitur.*

119 Quidam magister Hugo Latinus, Græcas litteras edoctus, audiens Constantinopoli a nostris et aliis dicta et facta S. Raynerii, dicebat nihil esse, quod se laudaret et glorificaret. Accidit ut eo tempore graviter infirmaretur; dictumque est ei per visum; Mitte pro aqua ad S. Vitum, et bibe eam, et liberaberis. In mane, cum nostri Pisani visitarent eum, cœpit eis dicere visionem, et addidit: Ego nescio ubi sit ille S. Vitus. Tunc quidam ex nostris dixit ei; Ego scio ubi sit, et feram vobis de illa aqua, si vos vultis. Attulit, et bibit ipse Hugo, et exemplo convaluit. Tunc Pisanus ille noster cœpit eum monere, ne amplius aliquid inhonestum diceret de S. Raynerio, quia hæc est aqua, quæ benedicta fuit apud S. Vitum ab eo, ex qua nunc sanus factus es. Laudaverunt ergo Deum et B. Raynerium. Hæc nobis sacerdos Petrus, qui nunc apud Liburnum degit eremita, tunc Præpositus ecclesiæ nostræ, et diaconus S. Nicolai Constantinopolitani, apud quem iste magister Hugo erat, retulit. In eadem civitate Pisana erant duo viri Pisani, qui oculorum lumine amisso cœli lumen videre non poterant. Datum est eis de aqua benedicta a S. Raynerio, et oculos suos abluerunt ex ea, et mox lumen receperunt. Et hæc a prædicto venerabili sacerdote nobis narrata sunt, qui hæc omnia vidit, et eis interfuit.

*Ejus sancti-
tatis incredulus
infirmatur,
†*

*et aqua tali
sanatur.*

*qua etiam
2 cœci
illuminantur.*

120 Erat quidam nobilis civis in eadem civitate Pisana, nomine Villanus, filius quondam Uberti quondam

6. quondam Antonii, habens filium nomine Hugolinum; et hic Hecticam patiebatur febrem, quam in medullis ossium jam habebat. Cujus pater copiosam dare volens medicis pecuniam, desperatis medicis nullus volebat se de ejus filio intromittere. Pater vero accepto consilio ivit ad B. Raynerium, flexisque genibus oppido deprecatus est eum, ut pro filio suo ad Dominum intercederet, ut sanitati restitueretur; exponens ei omnem filii sui infirmitatem. Beatissimus vero Raynerius de Aqua, condolens dolori patris, intravit B. Andreae templum, ubi tunc morabatur; et pro eo ad Deum patrem suum preces fundens, cognovit eum esse sanandum. Reversus igitur ad Patrem talia fatus est: Noli timere, certus sis, quia filius tuus Hugolinus de hoc infirmitate non morietur, sed cito sanabitur. Portavit autem ei pater de aqua benedicta ab eo: et potavit Juvenis de ea, et confestim redditus est ei cibi potusque appetitus, quem omnino perdiderat; et carnes ejus, quæ omnino, ex illa mortali febre hetica erant consumptæ, ei restitutæ sunt; et sanissimus atque pinguis factus est, ut et postea, sicut est mos illorum civium, lucrandi causa sulcaret aquora multa.

B et ab uscollum distortus, 121 Tedalgarus, de Parochia S. Viti, habuerat febrem diu, et convaluerat ex ea: verum remansit ei collum distortum, ut non posset faciem ad anteriorem partem revolvere. Ivit igitur ad S. Raynerium qui tunc degebat ad S. Vitum; et inquisitus ab eo, suam indicavit, quam habuerat, febrem. Tunc inquit ei B. Raynerius, pro tua tibi accidit culpa: datoque ei benedictissimæ Crucis signo, super collum ejus ab eo impresso, protinus ejus collum directum est, ut et ipsum naturaliter moveret, sicut in sua faciebat sanitate. Quod nobis ipse retulit, coram tumba ejus ante multos: et præcepit ei, ut nunquam amplius sibi caput de plouda e ablueret.

e et mulier sanguine fluens. 122 Guido frater Cairi habebat uxorem nomine Adalatiam, quæ fluxum sanguinis patiebatur, ut trigesies in die ubertim efflueret: ad hoc etiam totus ejus venter non modicum intumuerat. Vir itaque ejus ivit ad sanctissimum Raynerium, qui tunc erat apud S. Vitum, rogans enim pro uxore sua. Qui aquam benedictam, et tria frustula panis benedicti dedit, dicens illi. Noli timere; quia sana erit uxor tua: usque in diem tertium bibat aquam, et unam ossellam [edat] per diem. Quæ cum frustum panis sumpsisset, prima die ad totum siccatus est sanguis, et in nocte totus venter detumuit. In secunda die omnino sana facta est, et de lecto surrexit, laudans, et glorificans Deum et Beatissimum Raynerium.

f Mortua puella ad Sanctum attata reviviscit. 123 Soffredus, arte medicinæ peritus Medicus, filiam habebat parvulam, quam tenere diligebat, habentem f guttam fantiliam. Qui cum esset apud S. Vitum cum B. Raynerio, venit nuntius dicens ei: Quia filia tua moritur: veni, ut videas eam. Prædictus siquidem Soffredus medicus cum lacrymis dixit ei: Ite cito, et adducite eam ad me. Qui cum attulissent eam illuc; videns eam pater ejus, qui optimus erat medicus; dixit eis: Male fecistis, quod eam attulistis, quia jam mortua est. Sanctissimus Raynerius videns eum plorantem, dixit ei: Ne timeas, quia de ista infirmitate non morietur: Et lacrymabatur eum eo. Soffredus autem medicus cœpit dicere intra se: Vere non morietur amplius de hac infirmitate, quia jam mortua est. Cœpit eam consignare multum signo Crucis Beatissimus Raynerius et ceciderunt in puellulæ faciem de lacrymis ejus. Dixitque patri puellulæ: Porta eam tecum, quia nunquam de hac infirmitate morietur. Verum pater plorans intra se dicebat: Vere de hac infirmitate non morietur, quia jam mortua est. Quam cum attulissent domum, protinus aperuit oculos puellu-

la, et locuta est, et quasi mortua revixit, et ipsam infirmitatem nunquam de cetero habuit. Hæc coram multis nobis retulit dicens, quia in veritate filiam meam mortuam resuscitavit ipse mihi.

ANNOTATA D. P.

a Taxellus, indicatur ab Academicis Cruscanis esse pars panni a foris affixa, qui ornatus etiamnum sit in usu rusticorum: Belgis hodieque, sed viris dumtaxat, simile quid in usu est ad collum a tergo pendens, forma fere quadrata: quod et nomen Taxilli indicat.

b Hujusmodi fabæ minores in Belgio, Turcicæ vel Romanæ appellantur.

c Hodie forsitan la Vetrana, in sabinis, Pontificiæ ditionis oppidum.

d Quatuor annuo, ædes S. Nicolao ibi sacras, enumerat Cungius, in Constantinopoli Christiana pag. 132.

e Plouda, an aqua pluvia? hæc enim etiam Ploia Italici dicitur, ut docent Academici Cruscani.

f Gutta quidem vulgo dicitur quæ alias Arthritis: sed quid Fantilia? an Infantilis?

CAPUT XII.

De sepultura S. Raynerii, nonnullisque eam secuti miraculis.

Sed de ejus obitu, solemniter inter alios, pauca Fratres videamus: ad hujus itaque obitum Sanctissimi, omnis Clerus, Sacerdotes, Abbates, nec non Priores, Monachi, et Sanctimonialia, cæterique Venerabilium Ordinum non invitati, Deo in ipsis hoc agente, omnes ad S. Vitum venire b festinarunt. Et ita in Beatæ Dei Genitricis Aula, honorabili et præcelsa, unanimiter convenerunt. At Sacerdotes, ejus portantes c in feretro sacratissimum corpus, a S. Viti loco usque in prædictam Dei Genitricis Mariæ ecclesiam, dignum et Deo carum Obsequium præbuerunt. Quisque Clericorum, etiamque laici, sicut in solenni festivitate Hypapantis Domini, cereos in manibus accensos ferebant. Et qui in hac corporali vita blasphematores illius existerant, ea quæ sibi omnipotens contulerat, prout Dominus ei jusserat, referebant, et devotissima illi servitia exhibebant. Siquidem de ipso blasphemantes aiebant: non est hic homo a Deo, qui se sic collaudat: sed, ut supra retulimus, Secretum Regis abscondere bonum est, opera Dei revelare ad confitendum nomini sanctissimo ejus, honorificum est, Angelo Raphaeli Thobiæ hanc sententiam commendante. Illi inquam tales, et talia de illo evomentes, ejus præ cæteris erant exequiis obsecundantes. Omnis nostræ Civitatis Pisanæ populus, quique in ea erant aliarum nationum, concito ibant gradu, osculari manus et pedes ipsius.

125 Membra equidem nihil rigiditatis in se habebant, quin potius semper humecta erant et sudantia flexibilique sicut viventis alienjus. Præ innumera virorum ac mulierum, senum ac Juniorum, puerorum et puellarum frequentia de Choro elevatus, delatus fuit in pulpitem. Nec idcirco minus adscendebant, ad eum tangendum, et videndum. Vestimentum, quo tegebatur, videlicet Pilurica et ipsius ad lumbos cincta Corigia, in infinitas partes, ut pro Reliquiis haberent, est divisa. Multi in ejus manibus positi sunt panes, ut benedictionem supernam ad ipsius tactum reciperent; de quibus multi fabricitantes, et alii infirmi postea sunt curati; ut cælestem in panes illos superfusam fore gratiam, liquido clareret. Nec erat super terram homo vivens, qui recordari quiret, ad alicujus exequias nuquam tot

a
Sepelitur omnium ordinum, serus, atatis facto consursu, b

c

etiam detractorum ejus, Tob. 12, 7

F

certatum expelluntur reliquæ;

A tot convenisse. A mane usque ad vesperam Infiniti euntes et redeuntes hoc prædicarunt, nec propter ætatis incipientis fervorem de carne ejus aliquid mali odoris exhalasse, quin imo per horarum aliqua intervalla odoribus niniis et suavissimis locum ubi erat replese.

126 Tunc demum sacratissimum illius corpus per Sacerdotes ministros, est devotissime traditum sepulturæ. Venerabilis tamen ejusdem Pisane civitatis Archiepiscopus, nomine *d* Villanus, qui usque ad mortem eo tempore steterat infirmus, ex aegritudine tunc convalescens, debilis valde, Deo id in cor ejus inspirante, non invitatus ad celebrandam Missam venit, quam nec prius per multum cantaverat, nec postea [per longum] tempus cantavit suæ causa infirmitatis. At multi adstantes non pro mortuis Missam audiebant, sed celebritatis ejusdem maxime, obnixè admirantes [eo quod] eorum auribus Gloria in excelsis Deo personabat. Interrogatus vero prædictus venerabilis Archiepiscopus, se mortuorum peregrisse affirmabat. Unde perspicuum est, Angelorum ministerium, cum gloria in excelsis Deo, voces deprompsisse altisonas, ut quod Domino nato exhibuerunt in terris, huic decantarent assecle suo nascenti in cœlis. Migravit autem qua Deus die, sexta scilicet feria in sero, die scilicet qua major non est in tota Hebdomade *e* anno millesimo centesimo sexagesimo primo, xv. Kal. Julii, mensis septimo decimo die. Tunc celebratur hujus sanctissimi et Deo dilecti Raynerii in cœlis nativitas et in terris summa festivitas biduo. Vigilia autem ejus, cum devotione omni, ab omnibus qui vel quæ valent, debet jejunari, abstinentiæ ejusdem participibus effectis, pro nobis, ut intercessor et advocatus existat apud Patrem in cœlis, quatenus cum eo mereamur regnare in supernis, cum sanctis Angelis sanctisque omnibus.

127 Tumbam verò, in qua sanctissimum corpus illius quiescit, Consules dederunt prænominatæ civitatis; ut in eo ejus impleretur prophetia, quam nobis et Magistro Hugoni, Physicalis doctrinæ laurea redimito, retulit. Infirmitatem, quam Physici pleuresim vocant, habuit illo scilicet anno, quo ad nos de ultramarinis partibus venit. Tunc nobis B. Raynerius ait, meum Corpus in Tumba ponite, quia mihi promisit Deus, quoniam multi ad meum sepulchrum infirmi recuperarent sanitatem. Prædictus autem Magister Hugo subdidit: Et quis eam nobis dabit? Consules dabunt, in qua meum ponetur corpus, statim respondit. Quinque jam consulatus *f* transierant, et prophetia adimpleta est. Nam cum nos tumbam non æque bonam præparassemus, Consules unanimiter dixerunt; non in hac requiescet tumba, sed nos eam dabimus. Et sic hanc, ubi nunc jacet, suis præparavere in ecclesie angulo manibus: ubi dæmoniacy multi curantur, cæci illuminantur, elisi eriguntur, et innumera per eum beneficia, terra marique petentibus quotidie præstantur. Mansit vero Beatissimus Raynerius de Aqua, ad nos de ultramare veniens, corporali nobiscum degens presentia septennio, suo nos doctrinæ lumine semper illuminando, præstante Jesu Christo, et Salvatore nostro, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus et permanet gloriosus, et æqualiter sempiternus et immortalis, nostras preces exaudiens, initium creaturæ omnis, in secula seculorum. Amen. *h*

128 In nomine Domini Amen. Mulier quædam de Plebe de Aquis, Gerra nomine, habebat manum contractam per octo annos, et habebat nodos incisos cum roncilio propter guerram quam habebat vir suus, et curata est ad tumbam ejus. Attolinus puer habebat utramque manum contractam, ita ut non posset cibum digitis capere, sed nodis extrinse-

cis utriusque manus ponebat panem ad os: et curatus est in anniversario ad Tumbam ejus.

129 * Aldigarda, de Episcopatu Lunensi, valde patiens in oculis, in vita ejusdem, abluit oculos de aqua benedicta ejusdem, et in momento convaleuit. Arditi quidam de civitate Pisana cæcus et contractus toto corpore erat, et vocit se B. Raynerio, et convaleuit. Gerardus filius cigi de Piro, cum esset in extremis, Beato Raynerio vocit eum uxor sua, et statim convaleuit. Ericus quondam Romellæ, habens *i* hemitritæum, posuit corrigiam B. Raynerii sub capite suo, et continuo dimisit eum febris.

130 Uxor Botelli de flumine Auxeris habebat manus contractas, et per visionem dixit ei B. Raynerius: Accipe baculum hunc, quia sana es. Tunc reversa ad se (nesciebat enim si dormiret) invenit manus suas sanas. In mane venit ad tumbam ejus, portans cæcum manum ceream; et stetit ibi fere per totum diem, ut ab omnibus videretur; et item postea cinxit tumbam B. Raynerii cum candela, referens de hoc gratias Deo et B. Raynerio. Hugo medicus habebat filium, qui habebat *k* ractatam in oculo, unde valde timebat: vocit eum B. Raynerio in sero, et mane invenit totam delatam.

131 Quidam, nomine Clavellus, piscator cum sociis suis laxaverunt retia sua in mare ad nomen S. Raynerii: et sic concluderunt piscium multitudinem copiosam, quadraginta solidorum inde acceptorum. Uxor ejusdem Clavelli habebat nascentiam *l*, in manu, quæ rodebat ei manum, et contraxerat, et non poterat inde curari per medicos, vocit se B. Raynerio, et sana facta est. Quædam nobilis mulier erat apud plebem de Calei, quæ cum multis aliis fuerat expulsata de quodam oppido Pistoriensi: hæc habebat canerum in coxa, qui corrodebat eam. Vocit itaque se B. Raynerio et curata est. Botius *, nobilis civis Pisanus, habebat hemiceraneam, et omni mense molestabatur graviter, ut non posset sufferre auditum vel sonitum Alicujus rei: venit itaque ad B. Raynerium et impressit sibi signum Crucis, et nunquam amplius est passus infirmitatem prædictam.

ANNOTATA D. P.

a Hic redeo ad ordinem MS. Codicis, cetera demum absque ordine temporis sed post mortem peracta, exhibiturus.

b Ruzius asserit, mortis suæ præsciam Sanctum, ad eam discipulos amicosque convocasse; atque facta coram iis confessione, extrema sumpsisse Sacramentum. mortuo autem illo, ultro sonuisse omnes campanas civitatis, itaque excitos universos, ut ad spectandum mortuam convenirent.

c Idem ait, proxima Dominica illatum fuisse in ecclesiam funus, et celebratas exequias: sed an Missa fuerit, qualem Archiepiscopus cecidisse se putavit: tunc Pisis diceretur in Dominicis dubitari potest.

d Revert Pisanam ecclesiam Villanus, ab an. 1145 ad an. 1174.

e Idem ito corrigo pro eo quod scriptum videbatur toto anno nam sic deberet intelligi feria vi majoris hebdomadæ cum Poruscæves; propter memoriam salvificæ Crucifixionis.

f More scilicet Pisanorum, novem mensibus præventium communis anni exordium; proinde intelligendus hic est annus 1160, qui bissextilis habuit mense Junio litteram Dominicalem B, adeoque 17 Junii feriam G.

g Scilicet integri, non computando eum sub quo venit, et eum sub quo obiit. Septennium vero quo mansit Pisis, de quo mox, intelligitur computato utroque extremo.

D
A. BENINGASA
EN. V.S.
ali item mer-
bi,
* Refer hoc ad
cap. 8

i

rursum manus
contractæ.

h

Prosperatur
piscatio;

E

l

rursum ut
nobis curan-
tur.Refer ad
cap. 8.

F

d
ad Missam fun-
ebrem can-
landam acce-
di' tunc ad
mortem æger
Archiepisco-
pus.

B
v
an. 1160.
17 Junii mor-
tus Sanctus,
collegitur ex
die concurren-
te cum feria G:

corpus colloca-
tur in tumba
a Consulibus,

juxta viventis
prophetiam.

h
Sanantur ad
tumbam ma-
nus contractæ

h

A
A TENI CASA
EX MS.

h *Pileri potest hæc Vita huc usque sic scripta fuisse paucis mensibus a morte; miracula autem consequenter, ut acciderunt vel relata fuerunt a testibus, adscripta; primo a morte anno, licet in sine dicantur sileri innumera alia, aliis post secutis annis facta: ista enim conclusio tam potest postea fuisse audita, quamquam Benedictio aquæ et panis Cap. 7 et quædam viventis miracula mixta sunt miraculis patris post mortem: atque hoc ipsum est quod Auctor præfatur, se nullo ordine utroque scripturum.*

i Hemitritæus morbus videtur hic dici febris semitertiana, nusquam id nomen hactenus reperi.

k Ractata, fortassis usurpatur pro catarhacta seu squamina.

l Nascencia Italis dicitur quodcumque tuber, alicui corporis parti adnatum.

CAPUT XIII.

Navigantes adjuvi invocato S. Raynerio: varii morbi curati.

Sandone quidam, cum filio suo et tribus aliis, iverunt per mare ad a Macram, in locum qui dicitur a Macina, cum quadam b ganzirra. Tunc miserunt anchoram in mare ad retinendam ganzirram: sed cum postea eam vellent sevare, non potuerunt, quia venerat inter lapides. Contigit autem, ut alia ganzirra Januensium, armata viginti duobus hominibus inde peragraret. Rogavit sandone Januenses, ut juvarent eos trahere anchoram de mari: tentaverunt omnes, et nequaquam potuerunt. Tunc sandone cum sociis triremis anxiamatur pro anchora, quia nesciebant, qualiter irent sine ea. Tunc filius prædicti sandonis dixit Patri suo: Ego sum fidelis S. Raynerii, quæramus ejus auxilium, et juvabit ipse nos. Tunc ipsi quinque tantum, cum prius fuissent viginti septem cum Januensibus, et non potuissent extrahere; cum adjutorio B. Raynerii cœperunt trahere, et statim habuerunt anchoram, cujus stipes propter violentiam, quam fecerunt in trahendo eam, plicatus erat. Retulerunt ergo inde gratias immensas Deo et B. Raynerio.

133 Aldigarda de Podio c de Provincia; mortuo viro apud vicum Pisanum, tanto mœrore affecta est, ut nec de lecto surgere posset, et oculis præ lacrymis cæcata est. Tandem vovit se B. Raynerio, et de lecto surrexit, et videre cœpit: ideo venit ad B. Raynerii tumbam gratias referens eum oblatione. Quidam juvenis de Arena erat Claudus utroque pede. Venit ad Tumbam B. Raynerii cum croceis d in obitu ejus, et stans ibi in sero erectus est, et cucurrit ipsemet sonare tintinnabulum ad laudandum Dominum: postea per mensem servivit tumbæ Raynerii sanctissimi portando aquam. Quidam Vir de S. Paulo de ripa Arni, graviter infirmabatur, et pedes habebat inflatos valde, ita ut Medici desperarent de vita ejus. Vocavit itaque fratrem quemdam quem habebat, et dedit ei funiculum, cum quo ligavit suos pedes, et obtulit Beato Raynerio pedes cereos similes suis. Mira res! in sero hoc vovit: in mane nihil tumoris erat in pedibus, et de infirmitate statim convaluit.

134 Quædam mulier venit ad Tumbam B. Raynerii, cum filia sua, quæ patiebatur singultum gravissimum, ita quod non posset manducare, per quindecim dies passa singultum. Quem singultum habuerat hac occasione. Miserat ipsam foras domum; quæcum reverteretur percussa est in spatula, sed nescivit a quo: et sic cœpit habere singultum prædictum. Dedimus ergo ei de aqua de tumba S. Raynerii, et numquam amplius habuit. Niculaus, filius Maranatae, graviter habebat singultum, et si

biberet magis patiebatur. Dedimus igitur ei bibere D de aqua tumbæ B. Raynerii, et statim cessavit, et amplius non habuit. Item quædam mulier venit ad tumbam prædictam, quæ habebat digitum indicem ita rigidum, ut nullo modo posset eum plicare: abluimus digitum de aqua benedicta tumbæ, et reversus est digitus ad usum suum. Quidam hydropicus de Lombardia venit ad tumbam B. Raynerii, et bibit de aqua quæ erat super tumbam, ter: et cum esset tumidus venter ejus pernimium, reversus est ad sanitatem pristinam: nam per omnia balnea, quæ audiverat valere ad hanc infirmitatem, iverat, et nihil profecerat. Hic recepta sanitate servivit tumbæ B. Raynerii fere per mensem, portando aquam super eam; et postea rediit domum suam sanus

135 Quædam mulier de eadem civitate, nomine Mingarda, habebat filiam pauculam nomine Margaritam, quæ gravissimas patiebatur febres: vovit igitur se daturam imaginem ceream pro filia sua B. Raynerio, et protinus convaluit a febribus filia ejus. Mutavit mentem ejus mater, scilicet se non daturam imaginem ceream. Mira res! confestim recidit filia ejus in eandem ægritudinem, et facta est per triduum muta. Tunc mater ejus, cognoscens culpam suam, iterum ex omni mentis puritate repromisit, quod primum sponderat. Res nimis stupenda! Eodem momento locuta est puellula, et surrexit de lecto, et ambulabat sana. Hoc coram multis narravit nobis mater ejus ante tumbam B. Raynerii filia præsentem, et obtulit imaginem, quam devoverat.

136 Quædam mulier nomine Viviana, habebat filium nomine angeillum: qui cum esset in turre Bottacii, juxta Arnum sita, cecidit de duobus solaris ejusdem turris, et stabat quasi exanimis: Mater plorans et ejulans, vovit eum B. Raynerio, clamans et invocans ipsum cum magna devotione. Mirabilis Deus! surrexit puer absque ulla læsione quasi non recidisset. Mater pueri hæc coram multis audientibus nobis retulit. Quædam mulier nomine Jolitta, Gualandi uxor, cecidit de duobus solaris; et dum caderet invocavit nomen S. Raynerii, et nihil læsionis passa est. Hoc coram multis nobis retulit. Erat quædam mulier Anglica, cæca. Hæc venit ad tumbam B. Raynerii, et abluit oculos de aqua tumbæ ejus, et statim vidit clare. Multi vero probaverunt eam si bene videret, et omnibus patefactum est ipsam videre. Hoc autem factum est eadem hora, qua Galganus quondam Cajetani filius factus est Canonicus. Francaldellus nobilis civis, jacebat in lecto paralyticus; ideo parentes ejus voverunt se missuros B. Raynerio cereum quinque librarum. Cereo facto tulerunt ante prædictum francaldellum, mirum valde! statim surrexit de lecto sedens contra cereum: et post paucos dies sanus factus est præmisso cereo.

137 Quædam mulier paupercula veniebat a S. Angelo, gravata morbo Hydropisis, tumidissimo ventre. Nocte vero quadam hospitata est apud quemdam hominem. Ea nocte apparuit illi mulierculæ per visionem B. Raynerius, dicens illi: Veni ad tumbam meam Pisas, ubi corpus meum quiescit; et sanata est. In mane invenit ventrem suum detumuisse, et præ gaudio monstravit hospitatori suo, et querebat ab eo quis esset S. Raynerius, qui erat Pisis, quia de eo nihil audiverat unquam. Venit postmodum ad tumbam ejus sana, et obtulit ibi circulum candelæ miræ magnitudinis, quantæ erat venter ejus. Quædam mulier de Sali, de Episcopatu Lucano, quæ cæca erat, nomine Cigula, siccis oculis in capite ejus. Hæc juxta obitum ejus in Octava S. Petri venit ad tumbam B. Raynerii: catervis multis

hydrops,

febris incurabilis

et recidiva,

lopsus ex alto,

oculorum de fertus,

F
paralysis,

hydrops,

cæcitas,

b
Anchora,
quam multi
trahere ne-
quiverant,

Sancto invocato
adjuvitur a
paucis.

c
Sanantur
et tinea et cæca
claudus,

d
Per aquam
sancti curantur,
singultus
gravis,

A multis ibidem existentibus, factus et auditus est in fronte ejus sonus quasi nucis fractæ, et aperti sunt oculi ejus, et lumen recepit clare, omnibus assistentibus ibi et laudantibus eum.

calculus cum
suppressione,
urinæ,

138 Grassus de Casali patiebatur dolorem in ventre et in lateribus, et urinam facere non poterat et quiescere per triduum. In nocte dum quiescere non posset, invocabat Sanctos et sanctas nominatim, et nihil videbatur alleviationis habere. Tandem venit in memoriam ejus B. Raynerius, et cœpit illum exorare, et dicere; quod si illum a dolore liberare, in mane statim veniret ad tumbam ejus, et illam candela cingeret subito somnus arripuit eum, et apparuit ei quidam homo per visionem dicens illi: Accipe urinale, et urinam fac; et expergefactus accipiens urinale, sine aliquo dolore fecit urinam, cum qua emisit lapidem ad modum ossis dactylorum, et sanus factus est a dolore et gravedine. Eodem momento surrexit mane tempestive, et sicut promisit, cinxit tumbam B. Raynerii candela, sanus et hilaris. Quædam mulier, nomine Agnes de Apulia, habebat glandulam durissimam et maximam in gula. Venit autem ad tumbam ejus, et abluit ipsam glandulam de Aqua, quæ erat super tumbam, et deleta est.

glandula:

B 139 Albertus Strambo, filius quondam Benedicti de Mari, erat in partibus Sardinie in e carabo quodam cum sex sociis, et jactaverunt Anchoram in mare ad retinendam navem, et cautibus inhæserat, ut non posset eam levare de mari. Habuerunt alios quinque in adjutorium, nec extrahere eam valuerunt; imo in trahendo tertiam f, cum qua ligata erat, ruperunt. Anxii multum erant pro ea, quia non habebant nisi unam aliam Anchoram. Tunc prædictus Albertus Strambo cum serviciali navis, ascito uno de sociis, ivit ad g grepian anchoræ; et invocans in adjutorium suum B. Raynerium, valida mentis intentione et vocis, ipsi duo tantum cœperunt trahere anchoram per grepian. Stupendum valde quod narro. Ita leviter levaverunt ipsam Anchoram de inter lapides quibus inhæserat, ac si nihil esset ligatum ad grepian. Stupentesque quia prius cum duodecim hominibus non potuerant, imo tertiam ruperant; et nunc duo soli ac si non esset ibi anchora, leviter levassent; gratias immensas retulerunt Deo, et B. Raynerio de tanto Miraculo.

e

sublevatur
anchora saris
inhærens.

f

g

Sanantur
pueri mori-
bundi, unus,

C 140 Villana, nobilis mulier, uxor Lantranchi de Vada, habebat filium Paulum graviter infirmum, ita quod nullum sumebat cibum; et ita cadebat collum quasi esset exanimis, et similiter faciebant cætera membra. Vovit illum Mater sua S. Raynerio, quod ei Deus redderet sibi infantulum sanum per merita ejus, cingeret tumbam ejus candela, et puerum ferret ad tumbam ejus. Devotionem matris, extemplo exauditio secuta est: protinus enim puer cibum sumpsit, et post paucos dies integre convaleuit, unde et in Octavis Apostolorum Petri et Pauli cum puero ad tumbam S. Raynerii venit, et votum suum sicut promiserat complevit. Hoc Mater nobis retulit multis audientibus. Erat quidam puerulus duorum aut trium annorum, nomine Faber, apud Kesam, qui per diem unam et noctem amissa loquela, quasi mortuus, et non accepta cibo aut potu steterat. Voverat eum Pater et Mater B. Raynerio, quod si ei redderet [sanitatem, oblationem] et reverentiam de suis exhiberent B. Raynerio. Peracto verbotenus, voto statim puer locutus est; et cibum petiit et potum. Postea autem parentes ejus ad tumbam B. Raynerii eum cum reverentia promissa eidem Raynerio de Aqua almo obtulerunt, narrantes omnia quæ a nobis scripta sunt.

alterque.

ANNOTATA D. P.

D
A. BENINCASA
EX MS.

a Macra, alias Macronesus, insula prope Eubæam ceu Negropontum.

b Ganzirra, navigii genus mox vocatur triremis.

c Podium B. Mariæ, alias Anicium, vulgo le Puy in Provincia.

d Croccæ, fulcra subaxillaria, Teutonibus Krucken.

e Carabus Græca Κάρπυος; navigium Mediocræ.

f Treccia, proprie dicitur de crinium plexu, hic etiam de funium volumine.

g Grepia videtur Lombardice dici contus præfixum habens ferreum unicum quo annulus anchoræ patuerit apprehendi, a Teutonico Grypen, apprehendere; unde Greep comprehensio.

CAPUT XIV.

Per aquam tumbæ Sancti infusam, ejusve invocationem, varia obtenta beneficia.

Gualandus Coriarius, de regione S. Matthæi, patiebatur febrem, graviter eum molestantem; et cum ejus intenderetur paroxymus, quasi extra se fiebat prædictus Gualandus. Cumque tenui dieta et abstinentia foret multum debilis; uxor sua ait: Domine mi, same nunc aliquid: nam si vis febris accesserit tibi, valde timendum erit, quoniam es nimis debilis. Qui verbis suæ uxoris illectus, sumpsit tres paximatas panis in aqua; dixitque uxori suæ: Fac ut omnes, de camera exeant, et tu ipsa. Quo facto, volvit se ad parietem, si dormire quiret. Et ecce apparuerunt ei Archangelus Michael, et S. Raynerius. Ille non bene scit si dormiebat, an evigilabat. Archangelus Michael sic est exorsus ei loqui; Nunc venimus in adjutorium tui, quia dominum meam visitasti; nempe iverat iste ad a S. Angelum. Tunc apparuerunt ei ad pedes suos septem teterrimi spiritus, dicentes Michaeli Archangelo et B. Raynerio: quare venistis hunc liberare? Nos in eo rationem habemus. Nec mora Archangelus Michael, et S. Raynerius expulerunt eos. Prædictus Gualandus cœpit rogare S. Michaelem Archangelum, ut diceret, quis ille esset qui venerat secum in adjutorium sui. Adhæc Archangelus; iste est S. Raynerius. Præceperunt ergo ei, dicentes: Ecce sanus factus es. Vade, mitte matrem tuam, uxorem, filium, et filias duas ad tumbam B. Raynerii, et offerant ibi quisque donativum suum, et brachium candele, atque b ultellam [sen] lecythum olei, et sanus eris. Sicque disparuerunt. Qui protinus vocans uxorem suam, narravit ei omnia, quæ acciderant, et imperata fuerant. Nec mora, venerunt ad tumbam B. Raynerii, et obtulerunt nummos et candelarum brachia quinque per singula genera. Alio mane, quia oblitus fuerant, obtulerunt ultellas quinque olei: et prædictus Gualandus jam sanus de lecto surrexit, et ivit in eo die etiam quo sibi placuit. Referamus omnes gratias Deo, et Domino nostro Jesu Christo, qui sic vult honorari servum suum oblationibus duabus ad luminaria, tertia ad pavimentum ecclesiæ, et ad alimentum pauperum.

E
Febri periculo-
sa laborans

apparente
SS. Michaeli
et Raynerio

a

docetur de
oblationibus,

f

b

ad sanitatem
impetrandam
requisitis.

142 Mulier quædam nomine Bonitala, cæca erat decem annis, attestantibus vicinis suis, de Ecclesia S. Petri ad Ischiam, et ad manum trahebatur, nec quidquam videbat: habebat siquidem albulas c in oculis. Venit igitur ad tumbam S. Raynerii, et accepit de aqua tumbæ, et abluibat ex ea oculos suos per singulos dies, et destructæ sunt tunc albulæ fere ex toto ex oculis, et omnia bene videbat, et ibat, quo volebat, et a nullo ducebatur. Contigit ut iterum veniret pro aqua tumbæ, et quæsitum est a

Decennium
Cæca illumi-
natur per
aquam tumbæ,
c

A. vicinis suis, qualiter illuc venisset: quæ dixit eis per gratiam Dei et B. Raynerii, ductore non egeo, et per me ipsam vado quo volo, postquam ablui de aqua tumbæ hujus.

A. BENINGASA
EX MS.

quam alla in-
firma vinum
factam mira-
tur,

143 Bertraimus de Burgo S. Michaelis habebat uxorem valde infirmam, cui ipsemet, cum esset juvenis, portavit de aqua tumbæ S. Raynerii: et potavit de ipsa aqua uxor ejus. Sequentis diei mane accepit [iterum] de ipsa aqua, et erat factum optimum vinum. Marito vero suo Bertraimo redeunte domum, narravit ei de aqua facta vino. Ille tentans et gaudens, reportavit vinum miri odoris et coloris in eodem vase, et dedit omnibus ante tumbam, qui ibi erant, bibere, narrans eis gloriam Dei. Erat autem ibi quidam incredulus de his; qui cœpit ei dicere; Tu adduxisti hoc vinum de tua d butte. Bertraimus iratus dixit ei: Numquam moriaris, quin de hoc pœniteat te, et videas unde hoc credere possis. Alio autem die contigit utrumque esse ibi nte tumbam S. Raynerii; et ecce, dum hauritorium aqua plenum funderetur super tumbam, vini fragrantia de hoc hauritorio aqua pleno omnibus adstantibus et sentientibus exhalavit. Qui fundebat, manum ab effusione continuit. Tunc ille incredulus, pectus suum percutiens, culpam suam postulavit a B. Raynerio sibi remitti. De hoc vino ex aqua facto, et nos potavimus: erat enim aurei coloris, et lenis saporis, sed boni. Agite nunc gratias Deo, qui renovat mirabilia sua nunc per sanctum et servum suum Raynerium.

d

idemque in
ablutione
tumbæ postri-
die experian-
tur omnes.

B. pectus suum percutiens, culpam suam postulavit a B. Raynerio sibi remitti. De hoc vino ex aqua facto, et nos potavimus: erat enim aurei coloris, et lenis saporis, sed boni. Agite nunc gratias Deo, qui renovat mirabilia sua nunc per sanctum et servum suum Raynerium.

Pedem gravi-
ter laesa

144 Mingarda quædam nomine, de ecclesia S. Blasii de Ponte fluminis Auxeris, redibat a B. Jacobo de Gallicia cum multis aliis mulieribus. Dum iter ageret, impexit pedem graviter in quemdam lapidem, et tanto dolore affecta extitit, ut nec in terra ponere eum posset, mixta cum dolore gutta. Hæc multum multumque anxiebatur pro sociis etiam suis, quæ eam derelicturæ erant. Cumque his prædictis angeretur, recordata B. Raynerii, ex intimis suspiria trahens, vovit se B. Raynerio, cum lacrymis eum expostulans. Sed quoniam Dominus suis promisit, se suos nimis honoraturum; hæc mulier vovit se in sero B. Raynerio, et in mane nihil ibi sensit læsionis; et sanior ex pede leso erat, quam ex altero; et reversa est cum aliis mulieribus.

post votum sa-
natur.

145 Gisa, Frannardini lanistæ uxor, filium habens unicum, quem puerum et nos cognoscimus, graviter affliciebatur pro eo, fluxu sanguinis inquietato per nares. In nocte siquidem implebat auriculare, et omnia linteola sanguine narium, et in die similiter non cessabat effundere; quod jam per tres menses passus fuerat, ut mater ejus nobis retulit ante Tumbam S. Raynerii. Bacile sanguine plenum prout ei videbatur, jam puero effluerat. Contigit, ut puer peteret de aqua tumbæ almi Raynerii. Potavit de ea. Quid dicam? Confestim ita siccatus est ille sanguinis fluxus, ac si numquam effluisset ab eo.

Sistitur san-
guinis fluxus
per nares

C. lare, et omnia linteola sanguine narium, et in die similiter non cessabat effundere; quod jam per tres menses passus fuerat, ut mater ejus nobis retulit ante Tumbam S. Raynerii. Bacile sanguine plenum prout ei videbatur, jam puero effluerat. Contigit, ut puer peteret de aqua tumbæ almi Raynerii. Potavit de ea. Quid dicam? Confestim ita siccatus est ille sanguinis fluxus, ac si numquam effluisset ab eo.

18 Teutonici
servantur ab
imminentis
naufragio,

146 Erant decem et octo Theotonici, de Sardinia redeuntes, in quadam Ganzirra, cum aliis Ganzirris vento magno flante, motus magnus factus est in mari, et naviculæ ab invicem separatæ sunt, ita quod isti Theotonici soli remanserunt, et portavit eos in Buccinariam r. Cum autem esset ventus contrarius, et non possent remigare, jam devenerant juxta cautes, ut ibi eorum frangeretur navicula. Tunc magnis clamoribus voverunt se Beatissimo Raynerio de Aqua, suspendentes et monetas et argentum solidum cum bursa in arbore naviculæ pro illius oblatione. Mira res valde et inaudita! contra ventum flantem portata est navicula in pelagus, et liberati sunt; et quod voverant B. Raynerio obtulerunt ad tumbam ejus: qui et nobis se per B. Raynerium liberatos retulerunt.

e

147 Ubertus medicus de S. Christina habebat filiam infantulam infirmatam usque ad mortem: mortua susci-
latur
quam tunc Beatissimo Raynerio vovit, et promisit ut cereum ante ipsius tumbam poneret. Contigit, ut deficiente in ea spiritu, panno eam fasciaret luneris causa, ad eandem ecclesiam portandam. Dum hic Ubertus eam fasciaret, tangendo pectus infantulæ, tepidum invenit; dixitque uxori suæ, adhuc vitalem in ea credo spiritum fore. Fer cereum hunc, ut mittamus eum ad B. Raynerium; forsitan suscitabit eam nobis. Qua cereum ferente ante infantulam, cum mortua crederetur, (stupendum auditu!) oculos aperiens, patrem vocavit. Exhilaratus pater, misit eam cum cereo ad tumbam S. Raynerii. Protinus apposito ore infantulæ ad tumbam, sicut ætatis est infantulæ, verbis intercessis et semiplenis dixit; sana, papa: sicque perfecte sana domum reducta est. Hoc nobis pater infantulæ, coram viris et mulieribus dixit ante Tumbam f agios Raynerii.

ANNOTATA D. P.

a Scilicet in montem Garganum, alias S. Angeli in Calabria.

E

b Urtella, an forte diminutivum ab Uter?

c Albulæ, sunt quasi nubeculæ supra oculos, Latine panos dicimus.

d Buttis, vulgo Botta, et diminutive Buticella. Francis Bouteille.

e Buccinaria Plinio Buccinna, in mari Sardoo inter Æthusam et Osteodem insulas. Ita Baudrandus, in sua Geographia, nullæ tamen sub hoc nomine eam exhibent tabulæ: Bertius in tabulis ad Ptolomæum ad cornu occidentale Siciliæ, inter Drepanum et Lilybæum, ponit insulam Phorbatiatiam, eaque minorem Pucconiam, Osteodi proximam.

f Placuit auctori adjectivo ἄλυος, sanctus, indeclinabiliter uti.

CAPUT XV.

Gravia vitæ pericula terra marique, et diversi morbi propulsati.

Etiam Familiatus, venit ad tumbam S. Raynerii, habens manus et digitos turgidos ita ut non posset reflectere, et naturales usus expedire: dicens nobis, se velle facere cocturas ob hoc, digitis quatuor super juncturas manus, in brachiis; et nobis monstrans hoc. Nos experimento scientes eum fidelem esse B. Raynerii, quia et ei dum viveret cereos faciebat; quos B. Raynerius accendebat ante altare B. Viti; et nobis quos ardentis devote ponebamus ante tumbam ejus. Sic cognoscentes eum fidelem, signavimus signo crucis manus ejus, in nomine Patris, et Filii ejus Domini nostri Jesu Christi, et Spiritus sancti, et in meritis B. Raynerii. Ablutaque manu utraque de aqua tumbæ ejusdem Sancti; in præsentia et aspectu nostro, eorumque qui vel quæ ibi aderant, detumuerunt manus et digitus, pristinoque usui naturali perfecte sunt redditæ seu redditi. Gratias agentes Deo, qui tam celeriter oculis nostris videntibus, sanitatem membris invalidis restituit; et B. Raynerio, ejus obtentu hoc facit.

Digitis et ma-
nus turgidæ
detumescunt;

f

149 Ulicenus quidam nomine, de Ecclesia S. Matthei, cum esset in iusula a Ilba sitiens valde, sanguisugam non visam potavit cum aqua, quæ gutturi ejus adhæsit; sicque non cessabat sanguinem per os emittere. Anxius et suæ timens vitæ, consilium acceperat autur de sub gula aperiendi: sed quia hoc periculosum erat et mortiferum, confugit ad singulare remedium. Vovit itaque se B. Raynerio tumbam ejus candela cincturum, si ab hoc

a
expellatur san-
guisuga, cum
potu hausta;

mortis

A mortis periculo se liberaret. Nec mora, inclinavit se et ipsam mordacem sanguisugam evomit. Qui de tanto periculo ereptus, in immensum gratias Deo et Beatissimo Raynerio intensissimo modo agens, votum suum gratulans implevit; et hoc ipse ante tumbam S. Raynerii retulit.

curatur cephalæa et surditus.

150 Buttatus cum matre sua vovit se B. Raynerio, quod ejus mater per se ipsam daret, pro molestia scilicet quam patiebatur in capite, pileum cereum: ipse autem qui surdus erat, quoniam aqua maris intraverat in aures ejus, et de neutra audiebat; daret integrum caput cereum, si ejus meritis curarentur. Facto voto, filius a surditate mater a cephalæa capitis liberati sunt. Erant autem de Ecclesia S. Matthæi; uterque vero portans votum ante tumbam B. Raynerii, ei obtulerunt suas molestias, ablatas nobis referentibus. Quod autem surdus esset, habuimus testes quosdam suos marinarios, posteaquam ipse quidem nauticus erat cujusdam ligni.

item subitus linguae et oculorum defectus:

151 Grillus, Pisane consulum assecla, cum ivisset in servitio Ildebrandi Meli Pisani consulis, et aliorum proborum virorum, qui cum eodem consule erant: dum quodam sero candelas ad luminaria curiae consulis prepararet, repente in terram cecidit, et loquela perdita obmutuit. Statim Medicus consulis, quem secum habebat, currens tetigit pulsum ejus, et reversus est ad consulem; narravitque eum pro certo moriturum, ut faceret eum poenitentium accipere. Sed quomodo poterat qui sic obmutuerat? Iste tamen Grillus cœpit in corde habere B. Raynerium, et quamvis de eo non sane crederet, statim ei restituta est loquela; et exinde habuit nocte solutionem ventris, et paulisper visus est alleviari; verumtamen diffidebat vitæ suæ. Mane facto duxerunt eum ad Laudensem civitatem, quomodocumque potuerunt, ubi et Imperator erat. Ibi etiam ita graviter defectus erat, ut diceret, se nunquam amplius per terram iturum. Supervenit ei vomitus, et evomit multum, et ex aliquo visus est sibi alleviatus; verumtamen nec equitare poterat, nec ire præ defectu. Altero mane remeandi Pisas iter erant aggressuri: prædictus consul Ildebrandus quæsivit ab eo, si reverti cum eis posset. Respondit ille: Nunquam amplius per terram ibo. Tunc consul condolens ei, et lacrymans dixit; Vove te corpori sancto B. Raynerii. Respondit homo ille, et dixit; Ego huc usque non credidi de sanctitate ejus; et si nunc per merita ejus sanus fuero: credam, et semper ei de cetero fidelis ero, et tumbam ejus candela vinciam. Peracto voto ita sanus, et fortis factus est, ut alia die sanus et hilaris et ludens equitasset, et incolamis cum aliis rediisset. Hæc omnia ex ordine nobis ipse retulit ad tumbam corporis Sanctissimi Raynerii, et votum implevit.

cum gravi periculo vitæ conjunctus,

152 Sophia, uxor Rodulphi, de Parochia S. Lucie, post obitum B. Raynerii habebat caput inflatum, et dolorem magnum in capite, et super hæc febrem. Duxit eam vir suus ad tumbam B. Raynerii; et osculata ab ea Tumba, et orante ea, caput detumuit, et dolor recessit, et non amplius febrem habuit: et tunc pro capite vovit se pileum cereum daturam, et postea dedit.

ac multiplex morbus:

in servatur unus inter multos hostes,

153 Gratianus, de ecclesia S. Thomæ, iverat pro faciendis lignis apud Motronem. Venerunt sagittarii, qui de locis illis erant, volentes eum deprædari. Qui non habebat secum alia arma nisi ferramenta sua, et arcum unum, et sacculum cum pane. Cum hoc sacculo se tuebatur a sagittis illorum, implorans semper B. Raynerii tutamen. Quid dicemus? multas miserunt in eum sagittas, et fixæ sunt in sacculo panis usque viginti, et nulla eum tetigit. Resistebat siquidem eis cum suo arcu jaciendo in eos Sagittas,

percutere nolens. Et ipsi cum plures essent, non potuerunt eum lædere, semper habentem in ore suo et in corde B. Raynerium. Cum autem direxit in eos sagittam, volens percutere, oppido vulneravit unum ex eis. Sed quia iste fecit, quod non debuit; recepit, quod noluit: siquidem in manu percusserunt eum. Et tamen adjutorio B. Raynerii expedit se ab eis: et pro manu sua ceream promisit: et quam cito de ejus vulnere convaluit, et votum implevit. Præstitit enim ei S. Raynerius, ut a tot sagittis non vulneraretur, et de manu quæ percusserat alium, citissime curavit.

154 Retulit nobis Ubertus quidam, de Ecclesia S. Felicis juxta Burgum posita, cum quodam suo socio ante tumbam B. Raynerii; quod cum iret Messanam in navi, orta est subito in mari tempestas valida noctu. Erant maris præcellæ undosæ valde, et mare a profundo movebatur: nubes erant densissimæ et pluvia, coruscationes, et fulmina immensa, et tonitrua horribilia. Et quia de navi et de vita non confidebant, maximis implorabant vocibus Sanctorum multorum, et præcipue Matris Domini subsidia, promittentes ei et aliis Sanctis sua vota: et tamen nec ista, quæ dicta sunt, cessabant: non quia Virgo gloriosa a Filio suo Jesu Christo Deo omnium impetrare hoc et alii similiter Sancti [non poterant]: sed, quia vult omnium Creator, qui nondum plene noti sunt, sanctos suos omnibus innotescere, expectabat ad confugium beatissimi Raynerii in suis clamoribus exaudire. Facientes itaque votum B. Raynerio, confestim maris fragor cessavit, et tranquillitas facta. Mugientia tonitrua, et fulmina deterrentia, et nubes et pluvia disparuerunt, et facta est serenitas. Facto die et procedente, cœperunt habere prosperum ventum, qui plenis eos portavit Messanam velis; ibique applicuerunt, immensas gratias et laudes referentes Deo, et servo ejus sanctissimo Raynerio de Aqua.

155 Gratianus de ecclesia S. Ambrosii Pisanæ civitatis, cum Januæ in portu esset in navi cum sociis suis; subito de mari emersit nubilum teterrimum, vento terribili involutum. Omnes videntes in die tam teterrimum nubilum, navibus omnibus in portu timerunt valde: multas enim ad terram dejecit. Cum appropinquaret ventus et nubilum, et per medios eos veniret, timerunt valde, ne demergerentur. Nec mora; sanctissimi Raynerii de Aqua suffragia postulantibus, ita penitus eos declinavit nubilum, ut ventus, quasi canis baculo percussus fugeret: et impetu intrans in civitatem Januam, multas domos dejecit. Laudemus ergo Dominum, qui per Sanctum suum suffragatur implorantibus eum.

156 Roediger, Theotonicus gente, longo tempore Pisis infirmus decubuit, implorans semper B. Raynerii auxilium. Quadam die media apparuit ei S. Raynerius corporalie specie; et ab eo infirmo corporalibus visus est oculis. Tunc ei dixit S. Raynerius: Ecce adsum, quia meum implorasti auxilium, et quidam alius vicinus tuus Joannes nomine. Sed vade ad custodes corporis mei, dicens, ut circuitum faciant tumbæ meæ, de muri angulo per duas columnas usque ad murum, ut non queant perjuri et adulteri ad me libere accedere; sin autem, inde recedam: et mihi manum tuam porrigere, et surge sanus. Statim surrexit incolomis. Porta, inquit S. Raynerius, candelam, et accede, et pone super tale meum candelabrum, docens eum candelabri signum. Ut ei imperavit, ita fecit, et dixit, sibi hæc a B. Raynerio dicta, quæ nobis retulit coram multis ante tumbam ejus.

157 Ubertus, de Parochia S. Fridiani, iverat armatus ad quoddam bellum, quod erat juxta Arnum. Percussus igitur fuit graviter in auriculari digito

D
A. BENIGNAS
EX MS.
levi vulnere saucius, quia et ipse unum ex eis vulnerarat:

gravi tempestate periclitantes servantur

E
ad invocationem sancti.

Item alii in portu Genuens.

F

Apparens Sanctus infirmum sanat.

jubeque tumbam suam sepi.

A digito manus, scilicet minimo. Intumuit manus ejus. Dolor erat intolerabilis : nullo minuebatur malagmate : imploravit B. Raynerii suffragium, vovens se illi daturum manum ceream : et fecit [dari] nummos, quibus debebat manus cerea poni ante se : nequaquam enim dormire, aut quiescere iste poterat. Et statim dolor omnino cessavit, et membra dolore diu fatigata, sopore refecta sunt, et brevissimo tempore sanatus est digitus. Sic igitur votum perficiens ante tumbam B. Raynerii nobis retulit.

A. BENINCASA
EX MS.
Curatur
digiti grave
rutilus,

et inflexibili-
tus colli ac
brachiorum.

158 Mesia, uxor Landelandi, habebat nervos colli ita duros et inflexibiles per octo dies, ut neque posset collum volvere, nec declinare, nec brachia levare : et semper deterius habebat, ita ut nec se posset vestire, nec etiam cibum vel aquam deglutire. Coacta igitur venit ad tumbam B. Raynerii, ubi nos cum aliis eramus. Facto itaque signaculo vivificæ Crucis super collum ejus, in nomine Patris, et Spiritus sancti, et in meritis B. Raynerii, vidimus super collum ejus umbram crucis Dominicæ, ubi discipulus quem præ cæteris arctius *c* amabat B. Raynerius, signum crucis impresserat. Confestim sensit quia sanata erat, et abluto collo de aqua tumbæ, diximus ei, Surge, quia sana facta es. Cœpit illa mulier collum et brachia secundam naturalem usum movere; et dedimus ei de aqua tumbæ lambere, et sine obstaculo bibit. Sicque, sanata coram nobis, recessit.

c

B

ANNOTATA. D. P.

a Ilba, olim Ilva, nunc Elba, insula maris Tyrrheni, in conspectu Plumbini.

b Matronem vicum nusquam expriment tabulæ, videtur tamen locus juxta Pisas inveniendus.

c Ipsum se verosimiliter designat Auctor, sicut Joannes in suo Evangelio.

CAPUT XVI.

Alia prioribus similia beneficia et miracula.

Ermellina de ecclesia S. Clementis, patiebatur gravem guttam, a spatula usque ad manum, et per omnem vexabat eam hebdomadam, ut nihil operari posset. Vovit brachium cum manu cereum B. Raynerio, si eam Deus suis meritis curaret. Voto peracto, numquam postea in aliqua hebdomada habuit : et ut certa esset de liberatione sua, stetit duobus mensibus, antequam votum suum offerret, ante tumbam S. Raynerii, jure admirabilis vita et miraculis. Mulier quædam nomine Bona, Juliani uxor, de ecclesia S. Blasii prope flumen Auxeris, guttam gravissimam cum dolore nimio patiebatur in dentibus et maxillis, ut masticare non posset, et diu passa fuerat. Vovit maxillas cereas B. Raynerio, et vincere tumbam ejus si gutta cessaret, et dolor. In ipso momento et dolor et gutta simul abcesserunt; et sana facta est, votumque complevit, et hæc omnia nobis ipsa retulit ante tumbam B. Raynerii.

Sanatur
Arthritidis
durtarna,

et dolor ma-
xillarum;

160 Gratianus de, Parochia S. Sixti revertebatur cum sociis suis in navi, nomine Sagettia, onusta sale de Kalaritanis salinis, et velificabat prospero vento usque ad insulam a Celsariam. Cum sero esset ibi, et ventus suo ordine quievisset, colloquebantur ad invicem, crustino simile tempus habituros. Et ecce subito vi magna ventus occidens flare cœpit. Isti non applicuerant adhuc ad aliquam stationem vel portum. Tunc de vento contrario turbati extenderunt *b* velonem, et cœperunt dicere : Non applicabimus modo ad aliquem locum usque in Siciliam. Cum itaque sic turbati essent, dixit unus ex eis : Voveamus nos Beato Raynerio, et offeramus

a
in subita tem-
pestate peri-
cilitati liberan-
tur.

b

ad Corpus ejus cereum quinque librarum. Voto facto (tremendus Deus qui propter Sanctum suum talia operatur) post modicum applicerunt ad terram, euntes contra ventum; et a turbatione tanta sic mirabiliter, meritis Beatissimi Raynerii de Aqua, liberati sunt.

161 Camandina de Parochia Sancti..... nec quiescere, nec dormire longo tempore fatigata poterat : unde quasi rabida effecta erat. Misit ad tumbam B. Raynerii, pro aqua quæ erat super tumbam ejus; qua ab ea potata, inquietudo et rabies et fatigatio omnis cessavit; somnoque adventante mox liberata est. Hoc ipsa magna animi affectione nobis ante tumbam prædictam narravit, gratias agens Beatissimo Raynerio suffragatori suo.

Curantur
gravis in-
firmitas.

162 Angelus bonus nomine, venit ad B. Raynerium apud S. Vitum, et benedixit eum, qui erat Clericus S. Petri-Parvi de civitate Lucana : sicque ivit Hierosolymam visere sepulcrum Domini : dum autem reverteretur in navi, quæ vocabatur Arundella Durandi Brundusensis, et venisset juxta *c* Methronem, orta est valida tempestas, et fracta est navis. Tum contigit ut iste Angelus-bonus dictus apprehenderet tabulam quamdam in mari, quam tenebat inter coxas; et sic fluctibus maris elevabatur in immensum, et descendebat quasi in profundum cum tabula. Ad hæc vidit post se B. Raynerium, forma et habitu qua viderat apud S. Vitum, cum illum benedixit tenentem spatulas prædicti Angeli Boni, et dicentem ei : Noli timere quia tecum sum in adiutorium tui : Ego enim sum qui te benedixi et signavi apud S. Vitum. Fuerat siquidem iste Angelus-Bonus ad sanctum Vitum, et acceperat benedictionem a S. Raynerio. Et dixit ei S. Raynerius, cum ille iret inter fluctus super tabulam : Tu magnum habebis timorem inter hos fluctus, sed ego ero adiutor tuus : verumtamen dormi, et statim ille obdormivit super tabulam. Hoc in nocte fuit : in mane cum venisset diluculo valde juxta *d* montem, expergefactus est : et tunc fluctus maris percussit tabulam in qua ille erat ad montem; et iste cecidit de tabula, et perdidit eam; sicque recessus maris reduxit eum retro per nimium infra mare; putansque, omnino mori inter undas, qualiter potuit, invocavit Deum et B. Raynerium; et protinus quidam homo albis *e* vestibus, accepit eum per capillos, et posuit eum super unam petram, et sic evasit adiutorio Dei et Beati Raynerii de profundo pelagi, gratias summas referens Deo et S. Raynerio. Hoc ipse nobis retulit coram multis ante tumbam ejus, dicens se velle hoc jurare ante tumbam ejus, si opus esset.

Salvatur
naufragus

c

E

supra tabu-
lam,

d
apparente
et animante
eum Sancto.

e

F

163 Mulier quædam nomine Jolittina, uxor Gerardi de Vico, oppido... patiebatur in genu graviter, ita ut non posset ire, nec de lecto surgere. Vovit itaque se S. Mamiliano *f*, et aliis multis Sanctis, nec quidquam ei valuit. Tandem, quia valde magis magisque gravabatur ægritudine, vovit se B. Raynerio; et petiam de selavina ejus, quam habebat, posuit super genu suo. Mira res! statim dolor cessavit et ægritudo, et sana surrexit de lecto. Et postea venit ad tumbam ejus, portans votum suum, videlicet totum crus cum genu et pede de cura offerens ad tumbam B. Raynerii. *

Curatur
genu infr-
num.

f
item surda
aures,

*
et manus
inutiles

164 Theodora, uxor Simignati, habebat manus, ut vulgo dicitur, indormitas, ut filare non posset. Vovit igitur se B. Raynerio, et abluvit manus suas de aqua tumbæ, et statim convaluit, et bene nevit, et postea posuit ibi manum ceream pro signo. Dodo Gregorii filius cecidit de quodam solario, et ex casu factus est extra se. Voverunt ergo eum B. Raynerio, et statim reversus est ad sensum suum. Mulier nobilis nomine Maximilla, uxor Bernardi quondam

Salvatur ex
alto lapsus,

*et puer ex
gula inflatione
suffocandus,*

A quondam Hugonis Balduchi, habebat quemdam puerum famulae suae, habentem collum et gulam et pectus inflata, ita ut quasi strangulatus esset, et moriturus. Tunc praedicta Maximilla venit ad tumbam B. Raynerii; et accepit de eo quod stillabat de tumba in bombace, quod erat simile balsamo coagulatum; et portans domum unxit collum, gulam, et pectus pueri. Res miranda! In sero unxit, et in mane nihil tumoris remansit puero, sanato ex illa tam gravi infirmitate.

*item in
puerperio
laborans,*

165 Quaedam mulier laborabat in partu, et parere nequaquam poterat. In doloribus mortis posita, vovit imaginem ceream B. Raynerio, si ab imminetibus doloribus et partu expediretur. Exaudita protinus est, et peperit statim, et a doloribus liberata est. Sicque votum complens, imaginem obtulit tumbae B. Raynerii, nobis videntibus. Erant duo Pisani cives in partibus g Principatus, gravibus paroxismis ingente fervore intercepti; unus nomine Albertus Pilosus, et alter Villanus filius, quondam Uberti, quondam Antonii. Dum devote ad invicem loquerentur, de vita sua, propter nimis acutam febrem, valde timentes; vovit Villanus se staturum ante tumbam S. Raynerii tota nocte, cum cereo accenso in manibus. Ubertus autem Pilosus, quia vigilare non poterat, vovit se duos cereos positurum ante tumbam S. Raynerii accensos, si se Deus per eum a febre liberaret. Referamus inde gratias Deo et B. Raynerio; quia in eadem hora, qua fecerunt votum, a febre acutissima liberati sunt, et exinde non habuerunt: et incolumes et laeti domum Pisas reversi sunt, gratias agentes Deo et sanctissimo Raynerio, atque votum suum, sicut fecerant, ad tumbam ejus peregerunt.

g

*et duo cives
ab acuta
febri:*

B 166 Gisla de Ecclesia S. Ambrosii, habebat filiam nomine Theodoram formae elegantis. Huic Theodora facta est durities maxima ab altera parte gulae, quam putabat esse scrophulam: obmixe timens formae faciei suae, anxietate inde nimis. Mater vovens filiam, et haec ipsa se B. Raynerio, portaverunt de aqua tumbae ejusdem: in sero abluit gulam suam filiae de aqua tumbae; et in mane omnis struma disparuerat. Sicque pristinae restituta est sanitati. Narrabat ergo hoc miraculum saepe coram tumba eminentissimi Raynerii de Aqua. Erat quidam homo Lucensis, nomine Rolandinus, de ecclesia S. Angeli in foro, qui peracutissimis tenebatur febribus. Misit igitur de Lucana civitate Pisas pro aqua tumbae B. Raynerii; qua sibi allata et potata, continuo dimisit eum febris, et convaleuit. Post haec venit Pisas praedictus vir referre gratias Deo et B. Raynerio, ferens secum cingulum candelae maximum; de quo tumbam ejus, hilaris et sanus, magnificans Deum in sancto suo Raynerio, cinxit.

*puella a
struma,*

alvus a febre.

C 167 Grotius Pisanus civis, quondam Ugonis, quondam Boni Bonicii, cum tribus aliis ejusdem artis chirurgicis, habebant quemdam vulneratum graviter, et erat sagitta in corpore ejus ita profunde infixam, ut nullo artis suae ingenio possent eam reperire. Tunc Grotius cum suis sociis valde anxius, ex imo pectoris suspiria trahens, ad Deum sic ait: Domine Deus, qui oculorum cognitor es, si vera sunt quae a multis de S. Raynerio dicuntur, quasi sic sanctus sit eximii meriti apud tuum conspectum: tu tuam potentiam ostende nunc in sagitta ista, quam nullatenus invenire valemus; ut ea reperta, cognoscamus virtutem, quae in eo est gratia tua; ut et ipsum sine haesitatione veneremur, et te Deum mirabilem in Sanctis tuis collaudemus. Prece finita mox apparuit caput ligni sagittae, nimis longae in superficie vulneris: quam cum gaudio intueantes et stupentes, absque ullo labore accipientes, de ore vulneris extraxerunt. Venit itaque Grotius ad tumbam S. Ray-

*Educitur
miraculose
sagitta ex
vulnere*

nerii, ferens secum sagittam, et suspendit eam; coram multis narrans totum quod evenerat ante tumbam ejusdem, gratias agens Deo et B. Raynerio.

168 Benefacta, uxor Bellomeri Grimaldi, habebat h ragadias in volis manuum, et inter omnes digitos earundem, quae vulgo i setolae dicuntur: et nullo modo poterat curari medicamine magisque se in deterius habebat. Haec praefata mulier venit ad tumbam B. Raynerii, et lavit manus suas de aqua, et confestim post paucos dies ita aperturae manuum consolidatae sunt, ac si numquam in eis passa fuisset. Hoc autem miraculum multis audientibus, ipsa mulier nobis retulit coram tumba ejus.

D
A. BENINCASA
EX MS.

h i

Curantur
fissurae ma-
nuum.

ANNOTATA D. P.

a Celsaria nusquam exprimitur a Geographis; sed inter Calarim et Siciliam, isti propior ponitur Ficaria.

b Velon augmentativum a velo, quasi Majus velum.

c Suspicio esse Methonem vulgo Modon, munitissimam in Peloponneso civitatem, nupero bello feliciter a Venetis recuperatam.

d Fortassis Athum, dictum autonomostice Montem-sanctum.

e Hinc colligitur, miraculum hoc factum post mortem Sancti.

f S. Mamilianus Martyr, cum sociis colitur Pisis 15 Septembris.

g Principatus, Regni Neapolitani pars, dividitur in Ulteriorum et Citeriorem; antiquorum Samnitium et Picentium sedes.

h Ragadia dici videtur quasi radiatura, a Raggio, Rajo radius, unde Raggiare Ragare.

i Setulas dici credo exiles illas fissuras cutis propter subtilitatem.

CAPUT XVII.

Similium miraculorum prosecutio.

Riccadoana, de ecclesia S. Fridiani, filium habens apostema habentem sub axilla, ubi et pluralitas arteriarum inserta est, verebatur apostema illud praedurissimum incidi. Multi medici, viri et mulieres, videntes apostema, non sunt ausi ponere ibi ferrum, dicentes, quod mors statim secutura esset: siquidem nimis erat profundum apostema. Mater ergo adolescentis vovit eum S. Raynerio, ut si sine ferro curaretur, pro eo offerret B. Raynerio imaginem ceream. Apposuit autem super apostema mater radicem evisei tritam, quae vulgo dicitur a bauculus. Haec autem radix trahit humorem ad cutis superficiem, et ad maturitatem perducit. Quod tunc per contrarium Deus, propter famulum suum et dilectum Raynerium mirifice operatus est. Radice quippe bauculi trita ter superposita, neque mollefactum est apostema, neque ad superficiem cutis humorem traxit, sed omnino disparuit, ac si numquam fuisset ibi. Impletum est ergo votum matris, ut sine ferro sanaretur. Obtulit itaque imaginem ceream coram tumba almi Raynerii, et relata sunt haec omnia coram multis. Juvenis quidam litteratus, haec eo referente, venit portans aliam imaginem ceream, offerens eam tumba Raynerii dilecti Dei, asserens, se habuisse acutissimam febrem: vovit pro se daturum imaginem ceream, et continuo eum febris dimisit.

170 Erat quidem homo, nomine Dominicus de Veclano, ultra flumen Serchi, habens filium laborantem

Apostema
periculosum
sine ferro
curatur.

F

a

febris aufer-
tur.

A rantem in vitæ extremis, frater * supradictæ Mingardæ. Vovit iste Dominicus B. Raynerio, jam corpore exuto, ipsum filium suum : sicque filius ipse spiritum exhalavit. Tunc flens pater et ejulans, dicebat : O beate Rayneri, ego vovi tibi filium meum, ut vita ei servaretur, et nunc expiravit : quid ergo faciam ? Hæc sæpe iterans (stupendum valde attente audiamus) reversus est Spiritus ejus in corpus ejus, et vocavit patrem suum. Omnes illic existentes, videntes huc miraculum, laudaverunt Deum et B. Raynerium. Altera die dictum est prædictæ Mingardæ : Non vadis ad nepotem tuum quem B. Raynerius resuscitavit ? Illa perrexit ad eum : sicque rei seriem nobis narravit.

spiritum defectus resarcitur,

171 Sophia, uxor Lotarii de Lathallo, habebat defectum spiritus jam per triennium, ita ut si quinque vel sex verba loqueretur, adeo deficiebat ei spiritus, ut semineis efficeretur. Ideo et vir suus spernebat eam, quia ex defectu spiritus nec etiam manibus laborare poterat. Unde tandem venit ad tumbam S. Raynerii, stans, plorans et vovens, si Deus eam defectu spiritus sui ejus meritis liberaret, imaginem ceream ad tumbam ejus offerret. Reversa est domum, et dum rediret invenit taurum ferocissimum, viros et mulieres quibuscumque obviaret prosternentem. Minata est ei manu, et tanquam leonem videns fugit ab ea, et de defectu spiritus sui perfecte liberata est : et oleum pro imagine mutans, obtulit ad tumbam B. Raynerii. Hæc omnia nobis ipsamet retulit ante tumbam ejus, absque ullo defectu spiritus sui. Unus de ecclesia S. Petri in curteveteri, gravissimum patiebatur capitis dolorem, ita ut oculi vi doloris de capite prominere. Invo-
cavit igitur Senectissimum Raynerium De Aqua, et ipso momento invocationis cessavit dolor omnis, et fugit ad manus et pedes, exinde sic rigide stantes, ut nullatenus se posset movere. Iterum eundem invocans, perfecte extemplo sanatus est. Hac eadem hora, qua prædicta mulier retulit nobis ante tumbam ejus.

sanatur dolor capitis,

172 Albertinus de civitate Mutina iverat in Ilbam, ad excavandam venam ferri. Infirmatus est igitur ibi graviter, et gutta contraxit pedum ejus digitos versus terram. Ibat igitur cum baculo. Dum iret utraque manu, alteram ad medietatem baculi porrigebat, alteram in ejusdem summitate tenebat : sicque magno gradiebatur conanime. Ivit itaque ad Balnea montis Pisani, et nihil melioratus reversus est. Post aliquot autem dies venit ad tumbam B. Raynerii, et obdormivit ad caput ejusdem tumbæ. Quo excitato invenit pedes suos sanos, et cepit quasi stupidus stare ante tumbam, manibus elevatis et junctis palmis. Qui autem viderant eum venisse contractum, cœperunt quærere, quare sic staret. Qui, respondit B. Raynerium sanasse eum de pedibus suis. Videntes autem eum ambulare sine baculo, et expedite, et pedes in pedibus directos naturaliter habere ; laudaverunt Deum, gratiam agentes, et B. Raynerium. Mansit autem ibi per triduum laetus de sua sanitate.

vehemens podagra,

173 In eadem die, Henricus presbyter ecclesiæ S. Blasii Portæ-marie, venit illuc, et sedebat contra tumbam B. Raynerii ipse, et Hospitator montis Pisani, et Cinellus, cum aliis tribus de Cisanello. Prædictus igitur Presbyter, cum videret super tumbam Crucem argenteam deauratam, quam dederat B. Raynerio prædictus Cinellus, quia fuerat infirmus usque ad mortem, et curatus fuerat meritis B. Raynerii de Aqua ; dixit ipse Presbyter Cinello prædicto ; Quare hanc Crucem tu dedisti homini mortuo ? quare non dedisti eam altari B. Mariæ ? vel quare non vendidisti argentum ad opus tuum ? et lignum Crucis Domini, quod est ibi intus, ut tu di-

Non prius tumbæ ejus oblatam crucem argenteam,

cis, quare non dedisti altari sacratissimæ Virginis D. Matris Domini ? Respondit Cinellus, Dignum est, ut super tantum corpus tam sanctissimum stet sanctissima Crux ; et benefeci, quia dedi, quia ejus meritis sum curatus. Cumque in hunc modum alterutrum contradicerent, et altercarentur ; ineffabilis Dei et Domini nostri Jesu Christi sapientia, volens ostendere quod placitum erat ei, quod lignum suæ Crucis vivificæ staret super sic sanctissimum corpus, noluit absconsum esse quod ibi erat. Cœpit itaque subito prædictus Sacerdos lignum Crucis Domini ita videre, ac si argentum non esset ibi. Stupens itaque hoc miraculum, surrexit, et ivit contra Crucem videre lignum, ipse inclinans caput Crucis et Cinellus. Cum autem venissent contra Crucem, reclusum est lignum in argento, et reversi sunt ad sedem suam ; et iterum videre cœperunt lignum ipsi et alii omnes quos supra posuimus : et per quamdam moram viderunt et sic reclusum est lignum. Igitur laudamus omnes Dominum, qui sic honorat S. Raynerium dictum ab Aqua, quia cum aqua faciebat omnia mirabilia, et ut ad tumbam ejus sanet infirmos, cæcos, claudos, debiles, surdos, contractos, et paralyticos et curet omnium infirmitatum innumerabilium genera diversa : et signum vivificæ Crucis suæ in argento absconsum, tumbæ ejus honorando, revelet in propatulo. Fiat, fiat.

inclusum ei veræ Crucis lignum nudum conspicit.

174 Erat quidam pauper, qui venit ad B. Raynerium ferens secum statuarium candelæ magnum, et caput suum ligatum cum quodam circulo candelæ. Obtulit utrumque B. Raynerio ante tumbam ejus, siquidem patiebatur vehementissimum dolorem in capite suo, et præ dolore de oculis ejus manabant lacrymæ. Dedimus ei libere de aqua, quæ erat super tumbam : et confestim, in præsentia nostra, ipso attestante sanus domum repedavit. Lotteringa, uxor Benedicti de foris porta, habebat filiam habentem faciem tumidam, et totum corpus. Vovit igitur imaginem ceream B. Raynerio si filia ejus sana fieret a tumore. Exaudita est igitur mater pro filia, et post parvum spatium incolumis quasi de morte, ut ipsamet mater asserebat nobis, perfecte reddita est ei.

Curantur cephalæ,

tumor corporis,

175 Berta peregrina de Territorio S. Matthæi, cum abluerat manus suas cum aqua frigida, effiebantur manus ejus nigre velut cappa nigra. Venit igitur ad tumbam B. Raynerii ; et facto signo Crucis super manus ejus, invocato nomine et adjutorio sanctissimi Raynerii, fecimus ablui de aqua tumbæ coram multis ; et reversæ sunt manus ejus ad naturalem colorem, et permanserunt in eodem, omnibus mirantibus, quia nigre erant prius, et factæ sunt albæ. Aymelina, uxor quondam Gelli, soror Ildebrandi, Presbyteri et Canonici et Camerarii, habuerat manum denotatam, et sana facta fuerat ; sed remanserat digitus auricularis, id est minimus, cum dolore ; quem non poterat curvare ad volam manus aliquo modo, et sic habuerat per menses sex. Venit ergo orare ad tumbam S. Raynerii, et post orationem monstravit nobis digitum, quem curvare non poterat coram multis. Facta Cruce super digitum, in nomine Patris, Filii, et Spiritus sancti, et in meritis B. Raynerii, et abluto digito de aqua tumbæ, protinus dolor in præsentia nostra cessavit, et reversus est, ad eum qui secundum naturam est usum, digitus, in conspectu omnium qui ibi aderant.

manuum mira passio,

et digiti auricularis rigor,

176 Berta mulier quædam, fidelis valde B. Raynerio, in vita corporali ejusdem S. Raynerii, venit ad tumbam ipsius Sancti, ipsius meritis deprecans ; videns autem nos, lætata est. Cœpit autem conquiri coram multis nobiscum ibi adstantibus, quia in nodo juncturæ ad brachium, usque ad palmam unam super brachium, graviter vexaretur gutta et dolore,

atque brachii,

A dolore, ita ut brachium in ullam partem posset revolvere. Vivificæ et salvificæ Crucis signaculo super loca dolentia sæpe facto, Deum et Dominum nostrum Jesum Christum exorando, ut per merita Beatissimi Raynerii restitueretur pristinae sanitati. Ablotis dolentibus locis de aqua tumbæ B. Raynerii; coram adstantibus cœpit brachium et manum volvere, sicut ei placebat, et dolor statim cessavit. Aliquantulum vero doloris remanserat ei in parvissima parte nodi, et nobis monstravit. Et iterum facta signo sanctæ Crucis, in meritis B. Raynerii, penitus dolor cessavit. Agonia, uxor Rogerii Notarii, qui versus domum Bottacii morabatur, gravissima capitis passione molestabatur. Ob hoc ad extrema deducta est. Votum itaque vovit B. Raynerio, se pileum de cera posituram ante tumbam ejus ad laudem ipsius. Confestim liberata est peracto voto, Deo id ad gloriam servi sui Raynerii agente: et pileum ad tumbam vidimus, et sic nobis renunciatum est coram multis.

tum cephalæ.

*Curatur etiam
bos infirmus
c*

177 Ildebrandus de Plebe S. Cassiani habebat bovem non pascentem, neque surgentem de loco ubi acubabat; ideoque miserat pro e lanistis ad Bovem vendendum: interim recordatus B. Raynerii, deprecatus est merita ipsius, ut bos suus sanus esset: illico surrexit bos de loco in quo jacebat, et cœpit pascere sanus factus, prædicto Ildebrando gratias agente Deo, et S. Raynerio de bove sanato. Prædictus Ildebrandus habebat uxorem, contractam de uno brachio et manu: videns bovem sanum effectum, ait intra se, ducam eam ad tumbam B. Raynerii. Venit ergo ad tumbam B. Raynerii cum uxore sua prædicta, et oblatis precibus ab utroque, ut sana fieret, antequam domum remearent, sana facta est uxor ejus et de brachio, et de manu, sanitati restituta integræ. Hæc ipse prædictus Ildebrandus nobis retulit ad tumbam ejus, impleto quod dixit Propheta, Homines et jumenta salvabis Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.

et mulier brachio contracta

Ps. 35, 7.

ANNOTATA D. P.

a Neque quid Eviscus, neque quid Banculus sit hæcenus reperi.

b Id est, 5 feria ante Dominicam Passionis.

c Hinc patet Lanistas pro Lanioibus dici.

CAPUT XVIII.

C *Finis miraculorum S. Raynerii, primo a morte anno exceptorum.*

Sanantur fistula inveterata,

Gerardus, filius quondam Paniculi fabri, fistulam patiebatur in pede triennio, et a nullo poterat curari, vovit igitur se B. Raynerio, et perfectissime sanatus est: quomobrem, pedem cereum obtulit coram reliquiis B. Raynerii. Fuit autem istud de primis signis Beatissimi Raynerii post obitum ejus factis. Conthilda nobilis mulier Cinnami, uxor Hugonis quondam sieherii quondam Gualandi, fidelis erat B. Raynerio: quæ cum graviter molestaretur gutta humeri usque ad manum et indesinenter, similiter et dolore costæ lateris; vovit se Beatissimo Raynerio, et statim sana facta est ab utraque ægritudine, et signum cereum ex hoc posuit B. Raynerio.

arthritis,

cæcitas,

179 Eroardus, de Parochia S. Sepulcri in Kinsica, de uno oculo nihil videbat, habens, prout videbatur, eum pulchrum et bonum. Venit ad tumbam B. Raynerii, et lavit oculum, quo nil videbat, ex aqua quæ erat supra tumbam: et statim ibi ita clare vidit de illo oculo sicut ex alio ex quo non

patiebatur. Hæc coram multis nobis idem retulit. Guilhelmus, natione Angliens, per quindecim dies tractus fuit ad manum, quia nihil videbat. Vovit ergo se B. Raynerio vesperi, eo sic referente nobis coram multis ante tumbam ejus. Alio autem die cum surgeret, ita clare vidit sicut ante, quando non patiebatur in oculis. Benedicta, de ecclesia S. Matthæi, ivit ad B. Raynerium cum adhuc viveret nobiscum, strumam id est a gavonem habens in gula, et malum in pede, ut et tardigrada esset. Benedictione itaque super utroque loco a B. Raynerio facta, ait illi: Non quidem modo sana eris, sed pro certo de utroque malo curaberis. Sicque factum est: venit enim hæc mulier post obitum S. Raynerii ad tumbam ejus, ferens secum signa curationis suæ, caput unum cum collo de cera, et pedem cereum; et obtulit ibi, gratias Deo et B. Raynerio referens de curatione gutturis et pedis.

*struma,
a*

*et gressus
difficilis.*

180 Erant septem homines positi in captione civitatis Pisanae juxta S. Vitam (Quidam eorum propter maleficia, quidam propter alias causas) in qua nihil ferri, vel ligni, vel funis habebant; et artissimo cibo et potu vitam sustentabant: cujus captio murus erat compositus grandibus lapidibus et electo cemento, ut esset structura firmissima. Erat autem crassities ejus sive latitudo novem palmorum magnorum; erantque in ea captione duæ fenestræ altæ multum, singulæ habentes ferri virgam crassam valde, in medio in directum fixam cum plumbo: in quam postquam quis immittebatur nullo ingenio fugere inde valebat. Cum itaque in tam dira captione essent positi, ut et fame et frigore et nuditate existimarent se cito morituros, colloquentibus invicem ad hoc refugere refugium, ut B. Raynero se devoverent, ut eis consilium et argumentum daret, quomodo exinde evadere possent; Rogerius unus ex eis vovit se datum filium argenti tumbæ Beatissimi Raynerii; et alius Spaliardus nomine similiter. Cæteri, qui pauperes erant omnes, cantaverunt orationem Dominicæ Pater noster quisque ter: et sic cœperunt misericordiam Dei et B. Raynerii expectare.

*Septem captivi
munissimo
carcere clausi*

E

*sanctum invo-
cantes,*

181 In ipsa nocte apparuit miserissimo eorum homo quidam per visionem, dicens ei; Quare jam non telistis virgas illas ferreas de fenestris illis, et murum cum eis destruxistis, et inde jam non existis? Ille nunquam viderat B. Raynerium, ideo non cognovit eum: sicque excitatus est. Mane autem facta hoc cæteris renuntiavit. Rogerius, qui erat inter eos major, ait ei: Vide, Frater, ne dicas hoc: de somniis enim satis sum plenus. Respondit quidam alter, qui mancus erat (unam enim manum habebat abscissam) et dixit ei; Tentabimus et videbimus quid Deus et B. Raynerius velint: vult enim Deus, quod nosmetipsos juvemus. Tunc Rogerius et Spaliardus dixerunt: Nequaquam aliquid faciatis, quia nolumus plus pati propter vos quia nos culpam non habemus. Iverunt igitur mancus, et alius satis debilis et miser cui hoc monstratum fuerat, non propter eos dimittentes, et acceperunt unam de virgis ferreis fenestrarum, et ad tactum eorum sic plicata est, sicut si esset virgula ligni veridis; et trahentes adhuc fracta est inferius, et remansit in fenestra mastalo b plumbatus. Hoc non putuissent facere sorte centum homines, simul ipsam virgam ferream trahentes. Euntes ad aliam fenestram lecerant similiter, et mastalonem plumbatum, Deo et B. Raynerii meritis hoc faciente, cum virga ferrea similiter fracta inde evulserunt. Et in die posuerunt illa ferrum in fenestris, ut non posset reperiri quod factum erat: in nocte autem mancus ille, et ille alius debilis, accipientes virgas illas ferreas, cœperunt tentare si possent cum eis murum destruere. Et confestim prosiluit lapis unus duorum c onerum.

*codem appa-
rente jubentur,*

F

extractis fenestrarum virgis ferreis

b

*murum per-
tundere:*

- A 182 Ob hoc itaque confortati cœperunt ita leviter destruere, ac si essent pumices sine cœmento juncti. Sicque murum tam fortem magno foramine *d* perturarunt; et a custodibus, qui die ac nocte potentes super eos erant, auditi non suat, neque motum percussiois turris aliquem senserunt. Itaque nocte B. Carbonii *e* foras prodierunt, Deo meritis Beatissimi Raynerii pluvias et tonitrua immensa faciente, ipsis septem exorantibus simul ut nequaquam sentirentur, et ferentibus secum virgas duas ferreas cum uno mastalone plumbato, ut offerrent eas Sanctissimo Raynerio, eorum in hac causa patrono. Sicque ad tumbam ejus venientes, ereptori eorum S. Raynerio gratias retulerunt: et per unum diem ibidem demorantes, ad laudem sacratissimi Raynerii, virgas ibi relinquentes, ad propria alacres sunt reversi. Laudamus igitur omnes Deum et sanctissimum Raynerium intercessorem et adiutorem nostrum ad Deum, qui sic subvenit in necessitate positus et eruit; ut et secundo *f* loco de eo recte dicatur, Spiritus Domini super me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, predicare captivis remissionem et clausis apertionem, et diem acceptabilem Domino; qui vivit et regnat Deus in secula seculorum. Amen.
- 183 Erat quaedam puella, nomine Berta, filia mulieris nomine Scottie, de Parochia S. Euphraxiæ de porta Bozi, que habebat *g* super-os durissimum ut lapidem, juxta juncturam manus et brachii dextri, magnitudinis, fere ovi gallinæ: quæ cum turpitudinem mollet meidi, venit ad tumbam S. Raynerii, et nobis monstravit. Facto igitur super superos saepe signo crucis, et abluto de aqua sacratissima desuper tumbam ejus, valde diminutum est super-os illud. Idemque facientes usque ad sextum diem, totum est deletum, quod ibi super excreverat jam per sex menses ante, et nullo poterat malagmate tolli. Tunc in die Dominico venit quidam Juvenis ad tumbam Beatissimi Raynerii de loco spinæ-Albæ, qui minutus de vena brachii, fuit percussus in nervo: idecirco et brachium contractum fuerat et induruerat valde, quod in eo dolebat saepe. Signum crucis ibi ponendo, et de aqua tumbæ abluendo, videbat et sentiebat ipsemet nervos sibi extendi, et brachii dolorem cessare ob sanctissimi Raynerii merita: et sanus inde coram nobis et multis, recessit. Cilia *h* de Parochia S. Pauli ad Hortum, gravissime patiebatur in maxilla, et nulla poterat curari medicina.
- C Vovit itaque Beatissimo Raynerio ceream mamillam ante tumbam ejus, si ejus meritis levata fuisset. Brevisimo deinde spatio curata est, et obtulit mamillam ceream B. Raynerio. Quidam nomine Capradosso, quotidianam habuerat febrem diebus quadraginta. In ipsa febris accessione, quam jam sentiebat, vovit S. Raynerio cereum suæ longitudinis, si eum a febre liberaret. Nec tunc plus accessit, nec postea habuit: et sanus factus, cereum, quantæ staturæ ipse erat, Beatissimo Raynerio obtulit ad tumbam ejus. Erat autem iste de ecclesia S. Salvatoris de flumine Auxeris.
- 184 Guido Lagio, de Parochia S. Andreae in Finseka, cum sociis suis ibat in Thunisim cum quodam *i* agyali; exeuntibus ipsis de faucibus Arni ascenderunt in mare altum per directum. Tunc ventus *k* pelagaris, qui sic a nobis dicitur cœpit fortiter flare, et sic portavit eos cum navi inter fauces Serchi et Arni: sicque veniebant ad littus absque ullo remedio, et navis fractura eis imminabat. Tunc sic coactati, nullum habentes remedium quo se tueri possent, voverunt B. Raynerio de Aqua quatuor Bisantios ad servitium ejus, si navis in *l* plagia illa non frangeretur. Projecerunt itaque anchoram unam ad nomen beatissimi Raynerii de Aqua: et tota die et nocte steterunt cum illa sola ita firmiter, sicut D essent quasi in pacatissimo mari. Vento illo cessante, prosperoque flante, peragraverunt usque *m* Galatham, et tunc non potuerunt retrahere anchoram nisi cum *n* verrachio, quando ibi cessavit temnestas. Et illis locis gravissimum et procellosom habentes mare, ejusdem suffragia postulantes, salvi facti sunt. Itaque laudamus Deum, qui sanctissimo suo Raynerio dat Patronum et liberatorem esse terra marique.
- 185 Botrigus, et Bernardus de Malaventria, Naucleri erant agyalis cujusdam, Salernum versus cum suis nautis peragrantes. Cum autem super insulam *o* Pontii advenissent, insperata subito orta est valida maris tempestas. Mittebat siquidem mare procellas in agyalem: concluderant enim in solario desuper agyalis omnia ora suis ostiis, sicque fluctus mittebant desuper in agyalim, ut usque ad genua marinus fluctus esset in solario quod batalia *p* dicitur. Vitæ itaque suæ et navi diffidentes, voverunt quisque nautarum navis B. Raynerio cereum libræ unius se ante tumbam corporis ejus oblaturus, si eos a tam imminente maris gravissimo periculo liberaret. Nec mora, tranquillitas est facta, et iter destinatum prospere peregerunt. Reversique Pisas omni jucunditate votum compleverunt.
- 186 Adhæc erant Petrus quondam Siberti, et Bernotinus quondam Bernoti, cujusdam *q* sagetiæ Naucleri, cum quibus erat et Bellus de Malaventria, cum aliis nautis et clericis a Salerno recedentibus, arte medicinæ imbutis, *r* moventibus a portu Mezenæ. Tunc cum multis aliis navibus Austro flante prospere juxta montes, qui sunt supra Cajetam, venerunt. Tunc imminente turbidissimo Austro, erat maris ira sævissima, erigebat sagetia quasi in cœlum proram. Quidam tenebant se ad aplustra, quidam ad alia, ut non projiceret eos foras navem maris horrida unda. Præter hæc tam gravia accedebat, ut prora sagetiæ inevitabiliter decurreret ad montem, ubi neque vita neque navis ulla erat spes in modico frangendæ. Tunc unus de Clericis, nomine Malaventria, dixit Bello, qui erat de villa Malaventria, temonem regenti: Quare non voverimus nos B. Raynerio? et liberabimur. Ille Bellus confortatus in verbo, vocans naucleros et ceteros qui cum eis erant, verbum retulit eis. Gaudentes de verbo, voverunt se B. Raynerio daturus cereum unum. Extemplo prora, que erat versa ad montem, revoluta est versus pelagus: et B. Raynerius apparuit statim illi Bello temonem regenti juxta se, cum pilurica sua, sicut eum viderat apud S. Vitum: qui certificatus ob hoc de liberatione, cœpit dicere sociis: Certi prorsus estote, quia liberati estis. Ac ipsi cœperunt quærere ab eo; quare hoc dicis? quid vidisti? Respondit ille; Non dico vobis modo. Tunc Circius ventus flans, in modico revexit eos ad Mezenæ portum, unde digressi erant, et salvi facti sunt. Iterum quærentes ab eo quid viderit, respondit, facto voto se vidisse B. Raynerium sibi adstare. De præcedentibus et subsequentibus eos navibus, propter illam immanem tempestatem, quindecim esse fractas retulerunt. Domum itaque una cum navi et rebus remeantes, votum suum compleverunt.
- 187 Erat quidam homo de Parochia S. Laurentii de Vacculis, nomine Joannes, ætatis annorum plus centum. Illic permaximam apostema habebat in pectore, quod nullus medicorum ausus erat aperire, ejus diffidentes vitæ. Vovit itaque imaginem ceream Beatissimo Raynerio, et misit pro tumbæ ejus aqua. Qua habita, abluit ipsum apostema: nocteque insecuta dormiens, ruptum est ipsum apostema, et excitatus

A. BININCASA
EX MS.quod duo in-
firmissimi fa-
ciunt,
eet inobservati
omnes eva-
dunt:

f

Luc. 14, 1A

B

g
tollitur super-
os manu de-
formans,sanatur con-
tractio bra-
chii,

h

C
dolor mam-
illæ,febris quoti-
diana.

i

k

Invocatis
Sanctus suc-
currit percli-
tibus in
marl,

m

n

o
atque ad
Pontiam
insulam

p

E

q
ac tertius
circa Neapo-
lim,

r

F

Sanatur
periculosum
apostema,

A excitatus reperit omne pus exiisse. Gratias ergo agens Deo, votum suum ipse persolvit. Henricus Faber de S. Cæcilia, gravissimo capitis dolore trium hebdomadarum tempore angebatur, nulloque poterat in loco præ dolore quiescere. Vovit itaque cerentem pileum B. Raynerio et statim convaluit.

cephala,

fluxus item sanguinis.

s

an pelves

188 Bonacius, de ecclesia S. Donati juxta Arnum, erat in Sicilia cum sociis suis, fluxu sanguinis interceptus est novem diebus, per os superius, et longaonem s inferius: tria vel quatuor cyminalia* erant in die. Cibum non sumebat. Defectus quasi exanimis jacebat. Dixit autem unus e sociis ejus ad alios: Ego habeo de pilurica B. Raynerii, abnamus eam cum aqua, et mittamus aquam in os ejus, ut glutiat; et voveamus pro eo, imaginem ceream posituro ante tumbam S. Raynerii. Posita igitur aqua in ore ejus, et deglutita, mox visus spiritus ejus, et stetit fluxus sanguinis, et cepit cibum sumere, et post paucos dies evasit: postea devotas gratias agens, Pisas reversus, votum implevit.

inguinis inflatio molestia.

189 Vivianus Tinctor, de ecclesia S. Nicolai, habebat guttam in inguine, et descendebat in genitalia; et adeo inflabantur, ut nimis anxius aestimaret se herniosum esse; neque ultra duos dies intervallum dabatur ei, quin dolore gravi angeretur guttæ, ut et facies ejus in cinereum verteretur colore. Languore isto, longo fatigatus tempore, venit ad tumbam S. Raynerii; et inguen et genitalia cum aqua, quæ super tumbam erat, abluit. Mirabile dictu! Nec dolorem, nec guttam amplius in locis illis sensit. Hæc ipse ante tumbam almi Raynerii nobis retulit, testimonium perhibendo nobis de Bonacio, de quo nunc diximus, quod sic passus fuerat fluxum sanguinis.

EPILOGUS.

Hæc omnia collecta primo anno a morte.

190 Hæc autem, quæ audistis, per eum a Domino facta signa et prodigia, primo ad Dominum migrationis suæ anno collegimus. Reliqua vero, quæ [sequentibus] temporibus acta sunt, quia innumera erant de omni terrarum orbe renuntiata nobis, pro intolerabili et in explendo opere supersedimus scribere. In libro itaque isto exarata sunt ad nostræ fidei firmamentum, ut credatis a Jesu Christo omnium Salvatore pro nostra salute, vitam ejus (quantum Dominus dignatur) imitantes, fuisse missum; et ut credentes vitam sortiamur sempiternam: quam Jesus Christus Dei filius nobis præstare dignetur, qui cum Patre, et Spiritu sancto, ineffabiliter unum et idem permanens, vivit et regnat in secula seculorum Deus. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Gavonem, pro struma neculum alibi lectum scio, neque modo ab Italis usurpari.

b Mastalo seu Mattalo, videtur significare inferiorem lapidem seu limen fenestrarum, cui virga immissa plumbo affuso insiguntur.

c Onus hic ponitur (ut apparet) pro ea quantitate, quæ carvo onerando sufficit.

d Pertusare, a participio Pertusus, pro Pertundere, in usu est Italis.

e S. Carbonius, Episcopus Populonix in Tuscia, colitur 10 Octabris.

f Secundo loco, qui primo dicitur de Christo.

g Super-oes Italis Soprosso, Francis Surros, Hispanis Sobrehuesso, Teutonibus Over-been, omnia eodem significatu; est enim callus durus instar tuberis, supra os crescens: equis familiare ad tibias vitium.

h Cilia pro Cæcilia familiare est Italis.

Junii T IV

i Agyale, dubito an recte scriptum, et quale navigii genus id sit.

A. BENINCASA
EX MS.

k Pelagarem intelligo ventum, qui ex pelaga stat. Cruscanti Pelagheltum diminutive dici nos docent.

l Plagia, vulga Piaggia, litus, a Latino Plaga.

m Galatba, alias Pera, urbi Constantinopolitanæ obversa trans sinum, Italicarum navium ordinaria statio.

n Verrocchium, nauticum instrumentum.

o Antiquis Insula Pontia, sinni Cajetano objecta, nobilium Romanorum exiliis famosa.

p Batalia, alias Campania navis, supremum navis tabulatum, ex quo velut campo pugnatur.

q Sagetia et Saetia videtur dici Celox a velocitate navigandi.

r Latinis Mizenum, Virgiliano commento de Æneæ tubicine nobilitatum promontorium, inter Neapolim et Prochitum insulam præcurrans.

s Longaonem intelligo, intestinum rectum, usque anum.

Num. 163 ad hoc signum* transilierant incuriosi typhethæ sequens miraculum quod hic subjicio.

Mulier quædam Berta nomine, mater Uberti de S. Sebastiano, surda erat, et venit ad tumbam S. Raynerii tempore obitus ejusdem, et accepit de aqua tumbæ ejus, et misit in utramque aurem. Reversa est autem ad S. Sebastianum tempore Officii, et perfecte audivit Officium utraque aure. Quo peracto dixit Sacerdoti suo; Gratias refero Deo, et B. Raynerio, quia audivi hodie Officium tuum. Jam enim processit multum temporis, ex quo non audivi: et retulit Sacerdoti omnem seriem.

TRANSLATIO CORPORIS

In novam arcam anno MDCLXXXVIII,

Ex Italico Pisane Civitatis instrumento.

Anno Domini nostri Jesu Christi, ab ejus saluti-fera Incarnatione, millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, Stylo Florentino, et MDCLXXXIX more Pisano, Indictione XI, die vero vigesima septima mensis Martii, Innocentio XI Pontifice Maximo, et Serenissimo Cosmo III, Hetruriæ Magno Duce Dominante, pateat qualiter per intercessionem gloriosi S. Raynerii, Confessoris Pisani et incliti Protectoris civitatis Pisarum, fuerint semper a cunctis fidelibus Christianis, ex Dei providentia, relatæ gratiæ perquam singulares; pro beneficiis, in suum atque accolarum favorem sæpius concessis; cum peterent, pluviis vel deficientibus abundantiam; vel super affluentibus serenitatem optatam; nec non liberationem ab inundatione, quam tumefacta nimis pluviis aut nivibus solutis ripasque mox transgressura flumina, minabantur agris. Ad hæc autem tam grandia prodigia et evidentia miracula animum reflectens, summa pietas et zelo ardentissimo conjuncta devotio serenissimi Cosmi III, Hetruriæ Magni Ducis ac Domini nostri; volensque affectum erga tam beneficium Protectorem augere in civibus, et in externis etiam excitare venerationem illius; mandavit expensis æarii sui proprii locandam fabricam novæ ac sumptuosæ arcæ sive depositi, super altari Virginis Incononatae in ecclesia Primatiali ejusdem civitatis Pisanae; intra quam transferrentur et istic collocarentur sacra ossa et reliquiæ gloriosi istius Sancti; quæ hactenus fuerant custodita et venerata eadem in ecclesia, super altari, ipsius S. Raynerii titulum ferente.

Intuitu gratiarum per S. Raynerium identidem impetrari solitarum,

jubet Sereniss. Cosmus III M. Dux Etruriæ

novam arcam fieri,

2 Ut autem in opere tam sancto magis triumpharet religio; et populorum devotorum non minus

49 oculi

A oculi in admirationem, quam ad venerationem animi allicerentur; utque devotioni, decorum decoro, magnificentia magnificentiæ accresceret; statuit et definiuit infallibilis providentia suæ Serenissimæ Celsitudinis, ut intra ejusmodi arcam collocanda ossa restituerentur suæ naturali compagini, interque se jungerentur, quæ antea divisim conservabantur et tenebantur, in duabus argenteis capsulis, statua una pectorali similiter argentea ac gemino ejusdem metalli brachio, in urna supra ejus præfatum altare locata. Concurrente igitur, cum pia ac sancta mente Celsitudinis suæ, fervente ac pastorali circa divinum cultum zelo Illustriss. ac Reverendiss. D. Francisci ex Comitibus Eleiis, dignissimi Archiepiscopi prænominatæ civitatis Pisane, Insularumque Corsicæ et Sardinie Primatis, ac Legati pro iisdem nati; jam inde ab anno MDCCLXXVII secundum stylum Pisanorum præterito mense Februario; intervenientibus ac præsentibus Reverendiss. Dominis Canonicis, Sebastiano Zucchetti et Antonio Pachetti, Vicariis chori, tamquam deputatis a Reverendiss. Capitulo, fuerunt ad ejusmodi effectum visitatæ prædictæ sanctæ Reliquiæ a sua Illustriss. ac Reverendiss. Dominatione.

EX MS
INSTR.
et corporis
ossa in unam
compagem
uniri;

quare aucto-
ritate Archie-
piscopali.

Vicarius
Generalis
Pisanus, 15
Martii

B 3 Desiderans porro Illustris adm. ac Reverendiss. D. Canonici Augustinus del Forto, Vicarius generalis Illustriss. ac Reverendiss. Dominationis suæ, obedire honorandis sibi nutibus prædictæ Sereniss. Celsitudinis, stante absentia præfati Illustriss. ac Reverendiss. D. Archiepiscopi, die xv currentis Martii, assistentibus et assistentibus sibi Reverendiss. Dominis Canonicis, Philippo Pini et Felice Lorenzani, Vicariis Chori in d. ecclesia Primatiali, ad hoc a suo Reverendiss. Capitulo deputatis; presente similiter Illustriss. D. Julio Cajetani, Patricio Pisano ac fabricæ d. ecclesiæ Operario; personaliter sese transtulit ad altare gloriosissimi Sancti, ipsis Reverendissimis Dominis rochetum atque mozzettam indutis. Ubi, in lumine multarum facularum, aperta iisdem fuit arca marmorea, inde extractæ capsulæ argenteæ duæ, caputque et brachia, argentea omnia, quæ mox agnita et adorata tamquam vera ossa præd. S. Raynerii, ex indubitata universorum credulitate, devote translata sunt in sacristiam præd. ecclesiæ; ibique manserunt aperta coram me Cancellario Archiepiscopali atque infrascriptis testibus, interveniente D. Joanne Caldesi Aretino, Chirurgo anatomico Sereniss. Principis Joannis Gastonis: inventaque sunt sequentia.

eccedens ad
altare S.
Raynerii,

inventi hi et
numerata ossa.

4 In capite et busto argenteo, cranium cum mandibulis. In prima capsella, Vertebrae et Nodi spinæ dorsualis numero XXI. Os sacrum, Costæ XIX, Os sternum, scapulae II, humerus sinister, et ulna sinistra. In secunda capsella, Coxendices II, Pedes II, cum XXV ossiculis pro unoquoque; Os femoris I, Tibia I, Fragmenta II, quorum unum est pars coxendicis, alterum vertebrae. Fragmenta exigua in folio chartæ, et cineres corporis prædicti in folio minori. In primo brachio, Radius brachii sinistri, in altero brachio ossicula manuum XV, cum medio fœcili. Quæ omnes Reliquiæ, in suis respectivè capsulis vasisque argenteis, fuerunt denuo repositæ loco et altari consueto.

die 16 ad Pa-
latium trans-
fert,

5 Post hujusmodi inventionem et recognitionem, tali modo ac forma expressam, cum esset veniendum ad compaginationem dictorum Sanctorum ossium, secundum augustissimam mentem suæ Sereniss. Celsitudinis; considerans Reverendiss. D. Vicarius Generalis, quod ejusmodi operationi oculus aptior vel decentior locus deligi posset, quam ipsum Palatium suæ Sereniss. Celsitudinis; non tantum quia id deberi in terris videbatur ei, qui in

coelis penes supremum Monarcham jam erat collocatus; sed etiam ut semper ac tempore quocumque, inalterabiliter constare posset de identitate ipsarum sanctarum Reliquiarum; transtulit se Reverendiss. Dominatio sua, die XVI mensis currentis, cum supra DD. Vicariis chori, et Illustriss. D. Operario Julio Cajetani, me Cancellario Archiepiscopali et Testibus infrascriptis præsentibus, ad altare S. Raynerii in præd. Primatiale: ubi assumptæ privatim Reliquiæ, ut erant positæ intra duas capsellas argenteas, caputque et brachia, collocatæ sunt in duabus rhedis, ad eum finem a sua Sereniss. Celsitudine submissis; quarum unam conscendit Reverendiss. Dominatio sua, cum DD. Vicariis Chori et Operario; alteram, duo Ceremoniarum et R. D. Thomas Gorini, Capellanus suprad. Primatialis, atque ego Cancellarius Archiepiscopalis infrascripti. Nobis autem se adjunxerant, in aliis duabus rhedis, Illustriss. Magistratus DD. Priorum civitatis Pisanæ.

ut erant vasis
quinque ar-
genteis condi-
ta.

6 Ita institutum iter versus Palatium est: quo cum pervenissemus, dimissis rhedis, conscendimus scalas; pervenientesque ad majorem capellam Palatii, prædictas capsulas, caputque et brachia, magna cum reverentia collocari vidimus supra altare, multis cereis lucentibus magnifice apparatus. Hic cum illæ fuissent adoratæ a Sereniss. Magna Ducissa matre, et Sereniss. Principissa, totaque Curia; coram me Cancellario et Testibus infrascripti. atque Illustriss. D. Equite Petro San-Cassiani, Præposito Magistratus Illustriss. DD. Priorum, atque Excellentiss. D. Doct. Antonio Morandini tunc Cancellario; rursus adaptatæ fuerunt duæ capsulæ, in quibus oculari fide cognitum est adesse præd. Reliquias S. Raynerii, quoad omnes et singulas partes supra expressas et nominatas; atque ut tales adoratæ fuerunt, visæ, et susceptæ a Sereniss. Magna Ducissa matre, semper genu flexa; eidemque ad effectum prædictum traditæ fuerunt omnes ipsarum arcularum claviculæ, per manus Reverendiss. D. Canonici Lorenzani Vicarii Chori, uti dictum est supra.

enque tradit
Sereniss. Du-
cissæ matri,
E

per ipsum
compaginanda:

7 Post hujusmodi traditionem consignationemque ipsarum capsularum et clavium, in manibus regiis suæ Sereniss. Celsitudinis, die XXIII currentis, denuo Reverendiss. D. Vicarius Generalis, cum præsentia et assistentia prænominatorum Reverendiss. DD. Canonicorum Philippi Pini et Joannis-Felicis Lorenzani, Illustriss. D. Operarii Julii Cajetani, meique Cancellari et Testium infrascripti. intervenientibus etiam Illustriss. D. Equite Petro San-Cassiani, Præposito Magistratus Illustriss. DD. Priorum, et D. Doct. Antonio Marandini ipsorum Cancellario; regressi in præd. capellam, ibidem repperunt Reliquias suprad. collocatas et recompaginatas supra altare, multis circum lucentibus cereis: factisque debitis adorationibus, figentes oculos in ipsa sic compaginata sacra ossa, agnoverunt infinitas obligationes suas erga Sereniss. et Augustiss. familiam; non solum quia ipsa ossa tam apte compagnarant, sed etiam quia eadem pretiosissimis donis adornaverant. Igitur venerati continuo corpus sui gloriosi Protectoris, invenerunt et semper inveniunt, in ipso atque in sacra ejus arca, vivis et veracibus characteribus inculptum testimonium immensæ pietatis Serenissimarum Celsitudinum modo regnantium, versus ipsam civitatem, et suum sanctum Protectorem, hoc qui sequitur modo adornatum.

tum 23 die re-
versus.

F

jam compagi-
nata.

8 Nempè compaginata sunt ossa supra quasdam assulas argenteas, quibus alligantur filo aureo, reticulo argenteo inclusa et vestita panno serico cerulei coloris, aureis argenteisque filis intertexto, orna-

elegantisque
ornata et ve-
stita.

natoque

A natoque fimbriis auro-argenteis, cum veste superiori formam cilicii habente, ex filo aureo et argenteo coloris leonini, quam adstringit pretiosus saphirus, auro inclusus, cum octo magnis adamantibus et minoribus sedecim. In capite posita corona est, ex gemmis et hyacinthis, componentibus quindecim distinctos flosculos; supra quos assurgunt sex hyacinthi, in modum olivæ compaginati, cum aliquot adamantibus sursum eminentibus: adhæret corona pileolo Armozini albi, quatuor lineis auro argenteoque ductis cineto. Atque hæc ratione apparatus sanctum corpus extenditur supra tapetum acupictum, fundo argenteo floribus aureis insperso, cum bullis ad angulos aureis; atque cervicali similis formæ subtus caput posito. Tapes autem iste instratus est labello cupressino, tres ulnas longo et septem octantes largo; quod bysso candida vestitum, lineisque aureis ornatum, eum in finem antea fuerat a Reverendiss. Dominatione sua benedictum, ad formam Concilii Tridentini.

iterum numerat

9 Recognita autem sacra ossa, præd. corpus componentia, numerata sunt; cranium cum duabus mandibulis, spina vertebris XXI constans, et costæ XXI, annumeratis inter has nonnullis quæ ex pluribus particulis integrantur; coxendices duæ, femur unum coxæ sinistrae, tibia una cruris sinistra; omnia ossa constituenta pedem sinistrum, et duæ scapulæ; duo item radii brachii sinistri, omniaque ossa manus sinistrae; dexteræ autem manus desunt sex ossicula, quinq;que item pedi dextero. Adhæc ad eandem compagem concurrunt ossa omnia pectoralia, excepto unico quod foris servatur, pro benedicenda aqua S. Raynerii ad usum infirmorum. Quæ omnia, sic compaginata, vestita, et ornata, atque in labello prædicto collocata, fuerunt primum diligenter considerata a sua Reverendiss. Dominatione; in præsentia supradictorum Dominorum; agnitæque et honorata, tamquam sancta ossa et veræ Reliquiæ ipsius S. Raynerii; quales modo ac forma supradictis, intra capsulas argenteas, caput et brachia, antea collocatæ, consignatæ fuerant Sereniss. Magnæ Ducissæ; coram me Cancellario et Testibus infrascriptis, paratis desuper interponere quodcumque necessarium et opportunum decretum in forma etc.

et recognoscit ut eadem:

ne notatis quæ deficiunt partibus,

10 Et quoniam integritati corporis, sicut dictum est compositi, inveniuntur multa alia ossa præter supra nominata deesse, nequa inde dubietas possit venturis temporibus subnasci, opportunum fore censuit præd. Reverendiss. Dominatio sua, publico huic Instrumento ejusmodi defectum accurate inscribere, profectum ex magna erga sanctum veneratione. Etenim jam inde ab anno MDCCLXX Regina Arragoniæ ab Ancianis hujus civitatis petiit per litteras et obtinuit os unum coxæ, quemadmodum in Memoriis Historicis Pisanis, editis a Joanne Paulo Troncia, Nobili Canonico Pisano, et Illustriss. ac Reverendiss. Domino Medici, Archiepiscopi Pisani Vicario Generali. Non igitur admirationi ducatur quod usque in præsentiarum inveniuntur ossa quedam deesse sacro isti corpori; scientibus quod etiam anno MDCLXXXIV, Eminentiss. D. Cardinalis de Angelis, Patricius Pisanus, obtinuit vertebram unam, pro sua devotione, exponendam Romæ ad publicam fidelium venerationem. Prout liquet per instrumentum contractus, a me Cancellario præd. rogatum die xxxi Maji anni præfati: quemadmodum etiam antea inveniuntur varie particule earundem Reliquiarum concessæ diversis Principibus et Prælatibus, ipsas postulantis; ex pura erga Sanctum devotione.

die 25 refert in sacristiam Cathedralis;

11 In huic igitur modum recognitis et approbatis sacro-sanctis istis Reliquiis, ut quæ veræ ac

realiter sint Gloriosi S. Raynerii, Confessoris Pisanii, ex nobili familia Scacciariorum; sub die xxiv currentis, Reverendiss. D. Vicarius Generalis, cum Reverendiss. DD. Archipresbytero Petro-Mattheo Cusasserii, Archidiacono Philippo Cajetani, Canonico Joanne Augustini, et Canonico Bartholomæo Landfranchi, Nobilibus Pisanis, veluti ad hujusmodi actum a Reverendiss. Capitulo expresse deputatis; assistentibus etiam Reverendiss. DD. Vicariis Chori prænominatis, meque Cancellario et Testibus infrascriptis; Illustrissimis item Dominis, Præposito et Cancellario DD. Priorum præfatorum, transtulit sese ad Palatium. Omnibusque ingressis in capellam, ubi stabat sanctum corpus, inter multa luminaria, fuit secundum voluntatem Sereniss. Celsitudinis suæ assumptum præd. corpus, circa horam noctis secundam, et privatim portatum in sacristiam Primatialis ecclesiæ. Sequenti autem xxv, festo sanctissimæ Annuntiationis, mane fuit solenniter collocatum supra majus altare, ac publicæ venerationi expositum; post prandium vero processionaliter circumlatum per civitatem, cum magna solennitate populique concursu; atque sub mediam horam noctis intrantis relatum ad ecclesiam, translatumque ad altare Incononate, ut ibi collocaretur intra arcam, totam compositam ex viridi marmore, admixto candido; cui ut fundus insternitur holoserico rubeo et quatuor pulvillis instar cervicalis, quos aurei limbi bullæque angulares more Romano locupletant, ut supra illos præd. sacrum corpus collocetur.

D
EX MS. INSTA.

die vero 25 exponit publice,

12 Est autem arca, longa circiter ulnas quinque; alta unum et trientem; larga unum et quadrantem, cum suis supus infraque coronamentis; supra quæ procurreunt palmites æris inaurati per quatuor latera; et in his sunt ostiola marmorea, iatus vestita holoserico rubeo cum suis limbis bullisque more Romano. Ista porro ostiola attolluntur, adducuntur, et clauduntur in hunc modum. Anterior duabus clavibus inauratis clauditur, immissis in seras, opere æreo inaurato in formam vitis cooperatas. Singule autem seræ habent acus duas, excipiendis duabus clavibus; et in hunc modum clauditur etiam portula faciei posterioris: laterales autem portule unica clauduntur sera, quibus eadem duæ claves subserviunt; et hæc coram me, Cancellario ac Testibus infrascriptis, fuerunt ab Illustriss. Apollonio Bassetti Secretario Celsitudinis suæ Sereniss. consignatæ, una quidem supra nominatis Reverendiss. DD. Vicariis Chori, altera vero Illustriss. D. Operario Julio Carjetani. Prædicta ostiola ornantur filatura æris inaurati, atque ejusdem metallis limbis circumducuntur: ipsis vero sublatis, manet arca per quatuor crystallos transparentes: quarum quidem crystallo posterior, aperitur clavibus duabus turbinatis, immissis per trocheolas sibi proportionatas æris pariter inaurati: quæ etiam claviculæ, ut supra, consignatæ fuerunt.

et intra novam arcam marmoream,

seris munitam

F
crystallosque perlucidam,

13 Insistit arca duobus pedibus marmoris flavi Orientalis, sub quibus tenditur basis mixti marmoris, alta tres circiter ulnas, cum suis ornamentis proportionatis arcæ: in quam arcam fuit sub horam noctis tertiam translatum atque collocatum sacrum corpus, in præsentia Reverendiss. Dominationis suæ ac Reverendiss. DD. Vicariorum Chori, adoratumque a populo suisque Sereniss. Celsitudinibus usque ad præsentem diem xxvii Martii. Consequenter autem ad actum istum, adm. Illustriss. ac Reverendiss. D. Augustinus del Tosto, qui supra, tamquam Vicarius Generalis Illustriss. ac Reverendiss. D. Archiepiscopi qui supra, interveniente Illustriss. D. Abbate Apollonio Bassetti aliisque prænominatis, et Illustriss. D. Equite Balduino Balduini moderno

ac basi marmoreæ insistentem collocat;

atque 27 die de novo inspect, approbatque ut veras S. Raynerii Reliquias,

Præposito

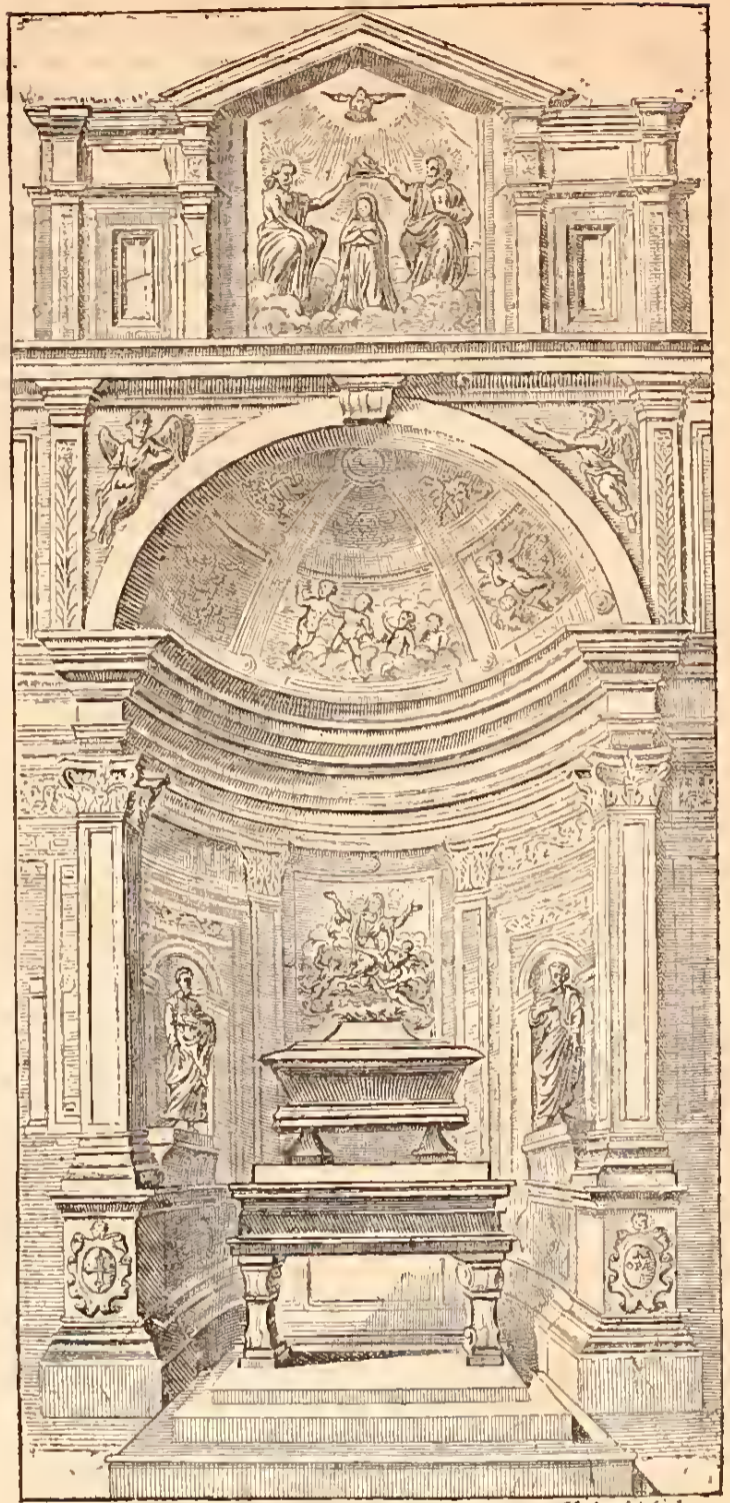
A Præposito Illustriss. Magistratus DD. Priorum, Cancellarioque eorundem, et me Cancellario Archiepiscopali ac Testibus; inspecto rursus et considerato præd. sancto Corpore existente in d. arca; declaravit sua Reverendiss. Dominatio et declarat esse ipsamet ossa gloriosi S. Raynerii, quæ venerabatur et conservabantur intra urnam sui altaris, in hunc modum recognita et compaginata: et ut talium fecit recognitionem in forma. concedendo facultatem ut d. corpus sic compaginatum exponi possit publicæ fidelium venerationi: et supra identitate præd. ejusdemque approbatione interponendo omne et quaecumque suum decretum, magis necessarium et opportunum, in forma suppleri mandando omnia et singula, ad Dei omnipotentis gloriam, Sanctæque ac semper Virginis Mariæ et gloriosi S. Raynerii.

confecto
desuper
publico In-
strumento

B Actum Pisis in Primatiali ecclesia Pisarum, coram et præsentibus ibidem RR. DD. Josepho qu. Andrea de Quojanis, Ceremoniarum Magistro; Francisco Maria I. U. D. Ursino de Ursinis, Thomm de Godinis, et Josepho de Sebertinis, testibus, qui interfuere supradictis respectivo actibus; nec non coram et præsentibus ibidem Illustriss. Dominis, Bajulivo Hieronymi, qu. D. Cæsaris de Roncionibus; Equite Carolo, qu. Ubaldi Lanfranchi Ciccholi; Capitaneo Josepho Rogerio, qu. D. Hieronymi-Lanfranchi Ciccholi; Joanne Francisco D. Equitis de Upezzingbis, omnibus Notariis Pisanis, qui ad tantum actum interfuerunt. *Hactenus Instrumentum illud; cujus transsumptum Antuerpiam mittendum cum originali contulit, collatumque signavit Petrus a Podio qu. Podii filius, Pisanus, J. U. D. Notarius publicus: eidemque ut tali fidem solenniter fecerant Priores Populi et Communis Pisarum....* xx Maji MDCLXXXIX stylo Pisano; *oc de mandato eorundem subscripsit. Antonius Morundinus, I. U. D. Cancellarius adstans Communis Civitatis Pisarum. Quemadmodum ipsum transsumptum Italicum nobis misit Illustriss. D. Alexander Marchetti, in Academia Pisana publicus Mathematicorum Professor, per nostri operis adiutorem indefessum Illustriss. D. Antonium Magliabechi; qui per suas litteras datas xviii Maji anni ejusdem nobis MDCLXXXVIII ipsum D. Alexandrum laudat, ut virum Philosophicis quoque ac Poeticis celebrem, variisque jam editis libris notum. Misit etiam ipsius Sacelli tumbæ notæ delineationem hic appositam, qualem nobis accuratissime delineavit illustrissimus D. Abbas Pandolphinus Nobilis Pisanus, ad instantiam illustrissimi pariter Domini Angeli Poggesi, in eadem Pisana Academia elegantibus poematis editis famosi; qui ambo testantur opus pul-*

cujus exem-
plar authen-
ticum nobis
nos mittitur.

cherrimum esse et ex marmoribus perquam pretiosis elaboratum totum.

DE BEATA EUPHEMIA

ABBATISSA GOENOBII VIRGINUM S. ALTONIS IN BAVARIA

SYLLOGE HISTORICA

G. H.

De ejus natalibus, sanctitate, ætate, titulo Beatæ.

ANNO MCLXXX.

Res gestas S. Altonis Abbatis deduximus ad diem ejus natalem, 1x Februarii: diximusque, monasterium ob eo, seculo Christi octavo, constructum in Bavaria superiore, situm inter Augustam Pindelicorum et Monachium; in eoque sub initium Monachos vixisse; quibus Altorfium translatis, inductæ fuerunt Sanctimoniales, virginitatem professæ sub aliqua illis præfecta Abbatissa. Talis ibidem fuit

Beata Euphemia, ex nobilissima familia Andecensi, patre Bertholdo, ac matre Sophia prognata, soror Gisala; quæ mater fuit quatuor Episcoporum, et B. Mathildis Virginis Sanctimonialis in Dyessensi ejusdem Bavariæ monasterio: ad cujus Vitam, xxxi Maji illustratum, de antiquitate familiæ Andecensis egimus. Desideravit hæc B. Euphemia apud sororem suam B. Mathildem in canobio Dyessensi sepeliri; ubi epitaphium

Nobilis familia Andecensis.

A *phium Germanicis verbis legitur hoc sensu; Hic sub lapide minore jacet sepulta Beata Euphemia Virgo, Abbatissa monasterii S. Altonis, soror Divæ Mathildis, et filia Bertholdi Comitis Andeensis, nostri fundatoris. Obiit anno MCLXXX. Hæc submisit nobis D. Simon Præpositus Dyessensis, osserens, in Calendario MS. perantiquo monasterii sui, annotari diem obitus hujus xvii Junii. Et hanc addidit Vita synopsis.*

Vita Synopsis.

B Sororem germanam habuit Beata Mechtildis nostra Beatam Euphemiam: quæ illi illustri sanguine parem se extitisse, sapienter parvi pendens, et Apostoli hortatu charismata æmulari satagens meliora, potius in perfecta vivendi ratione studuit eidem omnimodis assimulari. Itaque S. Altonis in Bavaria monasterium, sub regula S. Benedicti ingressa, id plane assecuta est, ut sorori non minus virtutum, quam splendore generis germana videretur: quippe quæ suam Sororibus innocentiam, jugi piarum actionum exercitatione, egregie probavit. Unde brevi factum est, ut earundem communibus suffragiis in defunctæ Abbatissæ locum Euphemia subrogaretur. Quod illa munus cum pie juxta ac prudenter diu obiisset, bonorum operum meritis plena, ad præmia vocatur in cælum, decimo septimo Junii, anno salutis millesimo centesimo octogesimo; sepulturam nacta desiderio suo conveniente, in parentum monasterio Dyessen apud

Beatam Mechtildem; ejus sedula facta imitatrix, D sicut ipsa Christi. Hæc ille.

3 *Matthæus Ruderus tomo secundo Bavariæ sanctæ parvum elogium pag. 289 edidit sub hoc titulo S. Euphemia Antistita cænobii Virginum S. Altonis. Reliqua sunt accuratius in submissa nobis synopsi exposita, cum qua solum titulum Beatæ damus. Andreas Brunner, cum parte 3 Annatum virtutis et fortunæ Boiorum lib. 12 num. 9, descripsisset virtutes et miracula B. Mechtildis, sub finem addit ista: Æquali sanctitate soror ejus Euphemia, Divi Altonis monasterio præfecta vixit, sed res illius scriptorem nactæ non sunt, vel temporum vitio interciderunt. Ceterum, ex Ruderii ipsiusque Præpositi Simonis silentio, cogimur credere: omnem, si quis fuit olim, B. Euphemiam in suo monasterio cultam, posterorum incuria exolevisse, manente solo Beatæ vel Sanctæ, titulo: quem defectum facile credibilem nobis reddit superiorum seculorum extrema socordia, circa cultum patrum Sanctorum, per Germaniam etiam in iis provinciis, quæ grassantem ubique Lutheranam hæresim, utrumque a se repulerunt; uti in Bavaria factum, gratulamur quidem, sed non ideo minus dolemus vel amissa, vel non requisita multa Religionis antiquæ monumenta, dum pro summa Catholicæ rei adversus hæreticos a religiosis hominibus vigiletur studiosius, et a principibus operosius decertatur.*

G. II.

a Rudero Sancta apelatur.

abolito, si quis fuit, cultu

E

DE SANCTIS REGINIS ET SORORIBUS,

TARASIA VIDUA

ET SANCIA VIRGINE,

SANCHI REGIS FILIABUS,

ORD. CISTERC. LORVANI IN LUSITANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De die ejusque natali, veneratione antiqua, Processibus ad Canonizationem formatis.

ANNO MDCXXIX
VEL XXX ET
MCL.

C *In ordine ad Canonizationem*

Romæ an. 1667 edita Vita nova,

Magistro meo Godefrido Henschenio p. m. ad colligenda Sanctorum Acta datus socius, cum eoque Romam profectus, veni an. MDCXXIX in notitiam Fr. Francisci Macedo Lusitani, Ordinis S. Francisci, viri inter Observantes eruditi, et pluribus editis libris noti; uti et germani fratris ejus, Antonii Macedo e Societate nostra, tunc Pontificii ad Vaticanam ecclesiam Pœnitentiarii, qui etiam ipse libris editis notus, atque obita ad Serenissimam Christinam Sueciæ Reginarum legatione pro conversione ejus ad fidem Catholicam, de Ecclesia bene meritus. Patri Antonio, post nostrum Roma discessum, venit ex Lusitania mandatum, ut resumeret negotium, quod seculo XVI a Regibus Sebastiano et Henrico Ulyssippone designatum erat, et anno MDCXXXIV captum Romæ fuerat, pro canonisandis Sanctis (ut vulgo appellantur) Reginis, Tarasia atque Sancia, Sanchi I Regis filibus, anno MDCXXIX aut XXX et MCL vita functis. Franciscus autem, de iisdem sanctis Reginis bene meritus, exemplo aliorum, qui præclara de ipsis scripserunt variis linguis, composuit ex Actis Processuum, in Lusitania formatorum, novisque et veteribus eodem spectantibus documentis, de utriusque vita et cultu antiquo libellum Latinum: quem etiam Romæ probatum, in lucem edidit anno MDCLXVII, Clemente Papa IX jam ad solium evecto. Præfatur is, nihil ibi suum esse præter stylum, quem optat ut gratum lector habeat; de fide autem relatarum a se rerum dubitet nihil: Habui

enim, inquit, exemplaria idonea et juris publici, quibus religio sit non credere, cum Acta, unde sumpsit quæ scribo, secundum leges Tridentini Concilii sint confecta, a Superioribus recognita et Romam missa.

2 Pars magna scripturarum, quibus ille usus est, servata dum fuit Romæ apud nostræ Societatis pro Lusitania et Indiis Assistentem; præcipue vero Processus ipsi, ab Ordinario, jussu Pontificis facti; atque ex vernacula Lusitanis linguam in Italum translata. Hi autem dividuntur sub Titulis omnino undecim, quorum synopsis nobis extraxit prædictus Assistentis R. P. Antonius de Rego, anno MDCXXI, hunc fere in modum. Sub Titulo 2, Doctor Fr. Laurentius a Spiritu sancto, Abbas monasterii de Alcobatia, Generalis et Reformatore aliorum monasteriorum omnium suæ Congregationis in regnis et dominiis Portugalliæ, notum facit, quod cum miracula plurima, quæ Deus per sanctas Reginas operatus est, oblivioni data sint ac perierint negligentia et socordia hominum; ne id deinceps accideret, se super illis, quæ suo tempore facta erant et quotidie fiebant, examen rite instituisse: et decernit Lorvanii interrogare Testes; prout re ipsa, assistente sibi suo Secretario Fr. Georgio a Sanctis, interrogavit ad triginta, anno MDCXCV. Postea vero instituti a se Processus summarium absolvendum commisit, ipse aliis impeditus, Fr. Antonio a Conceptione, Rectori Collegii Conimbricensis

D. P.

ex Processibus, aliisque monumentis antiquis:

quorum aliqua ex Codice Processuum hic indicantur.

NOT. 10

AUCTORE D P
 A Conimbricensis sui Ordinis, addito eidem Secretario Fr. Fernando de Britto, qui ipsius Ordinis et Coronæ Lusitanicæ Chronographus fuit. Hæc autem commissio signata est xviii Augusti mōxcix, et cœpta executioni mandari iii Januarii sequentis, quando auditis aliis quinque testibus absolutum Summarium est, registratum in processu a folio 244 ad 272.

Aperitur anno 1617 sepulcrum Tarasie.

3 Sub tertio titulo, per quinque sequentia folia usque ad 277, decurrit Relatio, quemodo fuit aperta Regalis sepultura Serenissimæ Reginæ D. Teresie, Reginæ Legionis et Galiciæ, Fundatricis regii Conventus S. Mariæ de Lorvano, ubi est ejus sepultura, cum sepultura Infantæ D. Sancia, ipsius sororis, Fundatricis regii monasterii Cellensis; cum es. et Abbatissa D. Maria de Mendoza anno mōcxvii; die vii mensis Julii, die quadam Veneris hora diei xi a D. Magdalena de Vasconcellis et Silveria, Religiosa prædicti Monasterii, scripto consignata. Et hæc a P. Conrado Janningo fideliter Latine reddita, in nostra Vita a Mucela scriptæ partitione facit Caput xi. Quartus Titulus aliud non habet, quam transsumptum quoddam ex Breviario Cisterciensi anni mōcxvi; ubi Teresia (sic enim recentior usus amat scribere) Sancia et Mafalda (est hæc altera Soror, ejus Acta illustravi ad diem ii Maji in Append.) numerantur inter Beatas Ordinis. Reliqui octo tituli, a folio 277 ad 318, consumuntur referendis iis, quæ Fr. Angelus Manrique in Laurea Evangelica, sub anno mōciv primum edita Salmanticæ, deinde variis locis recusa; et Bernardus Britus prænominatus, longe caposius inseruit Chronico sua Cisterciensi, impresso Ulyssipone anno mōcvi; nec non Antonius Braudanus, ejusdem Cisterciensis instituti Abbas Generalis, et Archichronographus totius Lusitanicæ regni.

Sanctitas utriusque probatur.

B
 4 Primus titulus, idemque præcipuus, et 240 folia implens, continet Summarium Testium de Miraculis, quæ in vita et post mortem patravenerunt Dominæ Reginæ Teresia et Sancia, Religiosæ Ordinis Cisterciensis; confectum ab Archidiacono Benedicto de Almeida, Deputato Sancti Officii Inquisitionis in civitate et diocesi Conimbricensi, ex commissione Reverendi Capituli Sede vacante: quod Summarium fieri cœpit Lorvanii die viii Martii mōcxxxiv; Cellis, die xxiv; et Conimbricæ, xxvii Julii, auditis hic ix, ibi viii testibus; Lorvanii autem comparuerunt omnino cxcvi, deponentes, de publica voce et fama sanctitatis, deque innumeris ac pene infinitis miraculis ac prodigiis, patris intercessione sanctarum Reginarum, coram ecclesiæ Conimbricensis Archidiacono D. Benedicto de Almeida, Judice deputato; atque Emanuele de Abreu, publico et Apostolico Notario; præsentem R. P. Joanne de Almeida, Ordinis S. Bernardi, Confessario Lorvanensium Sanctimonialium, et ab harum Abbatissa Procuratore constituto. In postremo autem folio totius Processus ponitur Testificatio quinque Notariorum, qua fidem faciunt de sepulturis sanctarum Reginarum, earumque epitaphiis, relatis in Vita num. 60: item quod super ipsis est altare beatissimæ Virginis; et ante eas lampas ex argento accensa, ex qua viderunt extrahi oleum et ex sepulturis terram, quæ extra Lorvanium etiam deportantur pro infirmis. Signabanturque omnia sigillo judicis, pro hac causa deputati D. Provisoris Benedicti de Almeida anno mōcxxxv, Conimbricæ xvii Martii.

Processus auctoritate Ordinaria formatus

5 Præcitatos duos Processus secutus Macedo, omnem sibi merito fidem exigit, quam illi merentur: sed quæ pro continuando historiæ filo, de suo iudicio, vel ex aliorum sententia interposuit, non semper æque solida sunt, imo certius distinctiusque digestæ historiæ non nunquam repugnant: quapropter libertatem sumpsi ejusmodi loci reserandi suppositis punctulis hinc inde; et substituendi charactere diverso mea quædam, inter uncas []: de quibus ut certior ratio lectori con-

Correcti in Vita errores Chronologici ad c. lxxm.

stet, Elenchus ad calcem additus faciet; non quasi insultare Auctori velim, hanc satis ab historiarum scientia instructo; sed ne quilibet temere alieno in opere mutasse videor. Placeat autem hic etiam videre una in tabella junctos, utriusque Sanctæ effigies, ex duobus apud Lorvanium originalibus exceptas et Romam cum Processu translatas, indeque ad me a prædicto P. Assistente missas. Nec enim alius aptior locus est. Epigraphæ, quæ in ectypis Romanis, uti hic sub insignibus, leguntur; denominantes utramque Sanctam ab avo suo Alfonso Henriquez; in Originalibus Lorvanii sic sonant, prima quidem: Sancta Domina Teresia, filia Sancii primi, Portugallicæ Regis; Regina Legionensis, Reformatrix monasterii de Lorvano. Altera vero: Sancta Domina Sancia, filia Sancii primi, Portugallicæ Regis; Fondatrix monasterii de Cellis. Sunt qui existiment quinque illa Scutula quibus Lusitanicæ Insignia hic etiam expressa decorantur, ad numeram cæsarum ab Alfonsa avo Regum, referenda esse; alii sanctiorem numeri istius causam proponunt, Christi scilicet vulnera, quibus acceptam victoriam retulerit tessera istius auctor.

D Effigies proponuntur hic:

6 Restat, ut, cum diversis diebus Sanctæ obierint, earum hic simul referendarum reddam rationem. Sitque illi præcipua, quod de una seorsim sine altera pro dignitate rei difficulter possit ugi, adeo conjuncta atque implicita sunt inter se utriusque gesta, præsertim microscoposus; quæ propterea etiam in uno tantum Processu collecta sunt sub utriusque nomine. Obiit coliturque Sancia, xiiii Martii secundum fastos sacros Cisterciensium aliosque, quod sciam, omnes, quamvis Macedo, citans Martyrologia Cisterciensia (quod mirum est) annuntiare ipsam dicat, iii Idus Aprilis. Quod vel per oscitantiam propriam, vel librarii, vel typothetæ, impresserit, ponendo tertiam Idus Aprilis, quæ est dies xxi ejusdem, pro tertii Idus Martii, quæ est dies xiiii hujus mensis; quæ, ut dixi, ab omnibus colitur; et nos retulimus de ipsa quidpiam in Prætermittis ad eundem diem, quæ sic ibi nunc legi malumus: Sancia Regina (ita Regum filias olim appellare Hispani solebant) Sancii primi istius nominis, Lusitanicæ Regis filia, fundatis duobus monasteriis, altero Franciscanis, altero Cisterciensibus, ab utriusque sacris Ordinis scriptoribus adsciscitur, tamquam Fundatrix sua; a Cisterciensibus vero etiam ut sua Monialis, uti vere fuit. De hac nobis tractandum pluribus, ubi de Sancta sorore ejus Tarasia, quæcum ejus gesta ut plurimum connexa sunt, die xvii Junii.

E Sancia 12 Martii mortua,

cur hæc 17 Junii illustratur.

7 Hoc igitur die, Tarasie sacra, nunc simul agimus de ipsa etiam Sancia: et præmittimus; die xiiii Martii, legi in Calendario sacri Ordinis Cisterciensis, in quo præcipuarum ejus solemnitatum dies fasti juxta ordinem mensium prænotantur, excuso Divione anno mōcxxxv; Sanctia Regina, Monialis in Cellis. Atque in Serie Sanctorum et Beatorum ejusdem Ordinis a Claudio Chalemoto sic scribi: In Lusitania depositio B. Sancia Reginæ, quæ marito et sponso Rege orbata, Cellense cœnobium Sanctimonialium Ordinis Cisterciensis construxit, et ibidem suscepto habitu et velo, vitæ probitate ac sanctimonia refulsit, ut quidam testantur Auctores. Testantur id enimvero pro majori parte, Auctores plurimi: Sed Auctorem idoneum, qui testetur, Sanciam fuisse orbata marito et sponso, inveniri, puto, neminem: cum neque maritum, neque sponsum unquam habuisse, constat. Potest, quod hic de Sancia dicit Chalemotus, in Mafalda sorore ejus, et ipsa Sancta, verificari. Hæc enim Henrico, Castellæ Regi adhuc impuberi, nuptiis male ominatis, quia incestis, conjuncta; ideoque cito separata, e virgo reversa est in Lusitaniam, matrimonio, ut idem Chalemotus ait, nondum consummato: quod nisi addebat, existimarem ipsum duarum sororem fortunam confulisse.

F Ejus nomen et locus in Fastis sacris,

A 8 De Tarasia autem longiusculum texens elogium
uti etiam Tarasia.
Chalemotus, inter alia hæc habet. Quod Alfonso Regi Legionis suo consobrino nupta, tres ab eo liberos suscepit. Quod, quia sine dispensatione ecclesiastica invalide contraxisset matrimonium cum cognato, resipuit et pœnituit. Quod ab illo separata per sententiam iudicis, habituque Cisterciensi suscepto, in Lorraniensi cœnobio vitam sanctissimam duxit, et multis miraculis claruit in suæ sanctitatis testimonium. Monialem enim quamdam, gravi morbo laborantem, solo suo amplexu sanasse; claudis et languidis solo contactu sanitatem restituisse; puerum semimortuum solo amplexu vivificasse; ac tandem per aquam, qua suas manus abluerat, febricitantibus valetudinem reddidisse; et alia ejusmodi quæ ex Processu copiosius infra profrentur.

9 Hactenus reverentium curavimus huic Commentarium, toto tomo jam impresso; propterea quod in illo quorundam errata deprehendimus per accuratorem viri docti informationem. Inter errata fuit, quod P. Franciscum Macedo fecerim Procuratorem Romæ in causa canonizationis sanctarum Reginarum, cum is frater ejus Antonius fuerit. Atque huic meminere Lector illi istum titulum auferre, si forte demum recurrat, uti recurrit in proximo Vitæ titulo. Alia quoque, fieri potest, ut in sequentibus non omnino concordent quo ad Chronologicas notas aliasque minutias cum Processu primario Lusitanice scripto; vel quod erratum sit in translatione ejus Italica; vel aliunde: quæ tamen, qualiacumque sint, nolimus ullo modo auctoritati Processus prædicti, legitime ab Ordinario fabricati, quidquam derogare.

10 Theodorus Rhay inter Animas illustres Cliviæ, Juliæ etc. etiam B. Theresiæ, Sanciæ Lusitanicæ Regis filiæ, consobriniæ et conjugis Arnulphi IX (debuit Alphonsum scripsisse) tamquam consanguineæ B. Rechezzæ. De hac egi XXI Muji, an autem et quomodo ea ad Legionis vel Lusitanicæ Reges referri debeat, vel hi ex illa processerint; juxta schema genealogicum illius a Gelenio collectum, aliis reliquo examinandum.

VITA RECENS

Auctore Fr. Francisco Macedo Ordinis Minorum Observantium.

CAPUT I.

C Patria, natales. educatio Virginum Regiarum.

Qua Hispania Occidentem spectat, et Oceano extremo alluitur, Lusitania jacet, in longitudinem justam porrecta, ceterum angusta, hinc angente terra, hinc vetante mari; ad Septentrionem ardua et clausa montibus, ad Austrum plana et aperta campis: pars maritima cuneata littoribus, curvata sinibus, distincta promontoriis; interius frequens, exterius portuosa, ad commercium undique opportuna; salubris cœlo, fertili solo, piscoso mari. Gens quondam armis ferrox, sibi hærens, societatis insolens, cum desueta exteris; deinde usu et consuetudine mansuetior, litteris etiam clara; belli juxta et pacis studiis floruit. Ingenitæ libertatis amans et tenax: servitutis impatiens, Romanum primum, deinde Mauricum jugum ultima admisit, et prima excussit. Christianis sacris initio religionis imbuta, traditam fidem, nulla unquam sorde hæresis inquinata, nulla schismatis labe infecta, inviolatam servavit. Ante et post exactos Mauros, communes Lusitani cum ceteris Hispanis Reges habuere; donec anno ferme centesimo post millesimum, cum Alphonsus Sextus Hispaniæ Rex, avulsam a corpore Regni

partem cum Theresia filia Henrico (Lotharingone, D an Burgundo?) Principi in dotem dedisset; Alphonsum filium, maternum jus ad sceptrum trahentem, Regem salutarunt. Inde proprii Lusitanicæ Reges esse cœperunt. Postea rem strenue armis gerentes intus Regnum, imperium foris propagarunt. Primum in Africam, mox in Asiam, demum in Americam intulere arma, cum signo Crucis conjuncta: primique et navigationis instituendæ, et Religionis amplificandæ auctores fuere. Quicumque populi aut explorare maria, aut aperire terras sunt ausi, Lusitanos et imitati et secuti orbem peragrandi, impressam ubique eorum virtutis orbitam invenerunt. Unus omnium Europæ Regum Lusitanus ex aula suæ fenestra in Tagum substerfluentem incumbens, venientes ex quatuor partibus diversis conjunctas pariter uno momento naves videt, seque omnium gentium linguas Dominum salutari audit. Adeo angustum illud regnum longa lateque dominatur, ut cum in universum se effundat orbem, eundem in sinu suo collectum recipiat.

2 Inito regno Alphonsus Primus, post fractas Maurorum opes, et vindicatas armis ulteriorem Lusitaniam (quam Minus, Durus, ac Munda fluvii intersecant) per reliquas provincias circumlaturus arma, sedem ac regiam Coninbricæ fixit. Hanc urbem potissimum delegit, in corde regni sitam, et ipsam cor regni; trophæi more in edito positam, oleis cinctam quæ lauros mitigarent, pronam in animum, salubrem et amœnam, ad reficiendas vires et sudores belli detergendos idoneam. Illic justum Mafalda uxor et Regia familia domicilium posuit. Illic Alphonsus armatus, ad prælia ferox et alacer exibat. Hæc ad otium, post victoriam jam mitis et lentus redibat. Illo sub Rege ac Sanciæ filio, si arma spectes, ferreum tempus fuit; si mores, aureum. Pio et assiduo occupatis bello, non obrepebant vitia: quippe nec desidia laxabant vires; nec vagæ libidines enervabant corpora, nec fallax adulatio extinguebat fidem, nec turpis ambitio sustulerat merita: obduratos militari usu animos blandæ deliciarum tinæ corrumpere non poterant; nec obducto callo solidata membra mollibus voluptatum illecebris cesserant: galea premente frontem, nemo calumistris intorserat crines. Asperatis gladio et scuto manibus nec dissolutis nec rapacibus esse licebat. Pares feminæ viris Domi contineri, pensa obire, colum et acum tractare, raro conspici, ornamenta neglegere, fucos et pigmenta ignorare; alienos vultus non intrudere, proprios ingerere; a vino temperare, nihil olere: virgines verecundiam, matronæ gravitatem præ se ferre. Indole sua quisque utebatur, et suo se prodebat ingenio. Imago animi vultus, indices oculi, sensa cordis verba exprimebant: atque uti vultus sine fuce, ita animus sine dolo. Domi humanitas, in foro fides vigeat. Mensæ paræ, somni breves, vestitus et cibus parabilis. In armis et equis elegantia. Tanti fieri quisque solebat, quantum de Rege deque Republica merebatur. Recte facta et præclare gesta, certa præmia sequebantur; secus actis supplicia justa constabant. Si quid a quoquam delictum, humanæ imbecillitati dari; non aut impudentiæ, aut malitiæ assignari solitum. Innocentes animi de criminibus mitius judicabant. Summa in Rege Reginaque religio accendebat ad pietatem ceteros: carior his qui prior Deo erat. Magna inter se concordia civium, ac eo major quos circumstabant Mauri, quibuscum non tam regni amplificandi cupidine, quam asservandæ religionis studio bellabant. Hæc artes, himores illis congruebant temporibus; quamquam nec boni mores sint beneficia temporum, nec pravi vitia eorundem, sed hominum; qui ut se purgent, malefacta

late imperitans;

E Regia sede Coninbricæ fixa,

floret viris virtute,

et feminea disciplina, F

cum magna morum integritate.

receptis post annum 1100 propriis Regibus,

A lefacta tempori imputant, atque ut excusatio sit verosimilior, iisdem recte facta assignare malunt.

3 Hæc in urbe, in hac regia Sancius, primus Alphonsi Patris filius et heres, natus ac educatus, pios æque ac nobiles spiritus hausit; eos adultus, magnæ reipublicæ profectu, ingenti Maurorum damno, servavit. Patris in templis comes, in bellis adiutor, æquare potuisset Alphonsum, si parem is habere posset. Eo vivo duxit uxorem Dulciam sive Aldonciam, insignem forma et virtutibus virginem, suis dignam parentibus prolem: Berengarium quippe, Comitem Barcinonensem, patrem; Petronillam, Aragoniæ regis filiam, matrem habuit. Plures ex Dulcia liberos suscepit Sancius: virilis stirpis tres. Alphonsum, natu maximum, heredem regni, Crassum postea dictum: Ferdinandum, qui in Flandriam vocatus ab amita Mathilde, illius opera Joannam unicam Balduini, Flandriæ Comitis et postea Imperatoris Constantinopolitani, filiam et heredem connubio sibi iunxit; et in funesto apud Bovinas prælio, a Philippo Augusto Galliæ Rege, adversus quem pugnabat, captus, et in Luparam Parisiis conjectus, tandem in vinculis fuit, donec a Ludovico Nono eductus, paulo post Novioduni sine liberis obiit: Petrum, qui propter similitudines cum Rege fratre susceptus, in Mauritiam secessit; ubique, cum diu in magno apud Barbarum Regem honore vixisset, mortuo fratre in Lusitaniam rediit; creatus postea Comes Urgellensis, deinceps Rex Balarum insularum institutus, impar viribus oblatum Principatum sustinere non potuit, et nulla relicta prole Dynasta decessit. Hi Mares. Femiinæ luere quinque: Teresia, Sancia, Mafalda, Berengaria, Blanca, quarum (ut interim omittam, de quibus scribimus, duas) Mafalda incestis nuptiis Henrico Primo Castellæ Regi copulata, auctoritate Romani Pontificis dirempto matrimonio, in Aroucense monasterium Cisterciensis Ordinis, suis ad id sumptibus ædificatum, inclusit sese, ibique reliquum vitæ tempus exegit. Berengaria inupta, in regno Castellæ Guadalajaræ, cuius domina effecta est, vixit. Mortuæ ossa, in Lusitaniam delata, ad Sanctæ Crucis juxta patris sepulcrum jacent. Blancam novissimam virgunculam Teresia, cum dissoluto matrimonio in patriam revertisset, ad Lervaniense cœnobium in quo se condiderat, secum duxit, et Christo consecravit, et brevi amisit. De Teresia, et Sancia scripturi sumus: Nothos non curamus. Uti viri id temporis apud Regem militaribus se

operibus exercebant, ita virgines Palatinæ apud Reginam muliebribus artibus operam dabant: quæ horæ, tum diurnæ, tum nocturnæ, majoribus curis vacuæ supererant, eas ad muliebria obeunda pensa conferebant: quod quia in solennem consuetudinem vertit, et ad illustrium feminarum familias transiit, necesse est accurate describere ad specimen officii.

4 Gynæceum est amplum et liberum, in quo tabulatum modice erectum et parieti commissum, longum magis quam latum porrigitur, tapetibus constratum. Hic sedetur, more patrio, in solo; nisi quod Reginæ ac regii sanguinis feminis pulvini subsunt. Hic est ordo sedentium. Eminent Regina in summo, a lateribus regiæ femine considunt. Hæc prima series est. Succedit secunda nobilium virginum aulicarum, intra tabulatum, sed humiliter, sine pulvinis sedentium. Tertia, quæ ancillarum est, extra tabulatum manet, et in pavimento, storeis e nitido juncu iatextis cooperto, sedem habet, ut sua cuique statui dignitas constet. Atque ut locis dissident, ita materia et opere differunt. Supremæ acui pingere, et adhibito auro et serico artem phrygiam exercere; mediæ tenuissima lina, interjectis filis diversicoloribus, distinguere et

crispare; infimæ inserta lateri colu, et aelo in tortilem modum fuso, linum et lanam carpere et deducere: sic ad multam diem laborare, sic lucubrare ad multam noctem. Confectis operibus in symbolum pensa colligere, secernere, et in diversas cistas reponere; vulgaria in vestitum privatum et domesticum usum conferre, pretiosa ad ornatum cultumque servare, excellentia altaribus destinare et sacris addicere. Hæc Reginæ et regiarum virginum opera erant: pietatis in Superos argumenta laboriosa: nec alia merces exigebatur præter accipientium preces, non imperatas tamen a donantibus, sed oblatas et voluntarias. Hæc ratione vestiri nobiliter aræ, sacrari religiosius, splendore clarius; ornari effigies et simulacra decentius, supellex ubique sacra copiosius augeri: diurnum illud et nocturnum feminarum otium, belli et fori negotiis æquari. Interdum Reges hujusce laboris usuram capiebant: sapererant quippe ex opere, quæ militibus, vel incitamento ad militaria patranda facinora, vel præmio iis patris essent; et gloriosum erat his ornamentis distingui milites et noscitari. Sic aulicæ virgines accendendo ad prælia bellatores, vel sedentes hostem vincebant.

5 Eminent inter ceteras Teresia, impense dedita studiis pietatis. Erant quædam communia; Divinis interesse mysteriis, interiores sensus ad meditationem revocare, sacrarum precum pensum conficere, relata in album Sanctorum nomina invocando reddere, piacularium orbium filum (Rosarium dicunt) precando deducere. Hæc quotidiani muneris erant. Illa certis ac frequenter suscepta temporibus; sacris adesse concionibus, aperire conscientiæ latebras, et contractas sordes Sacerdoti exponere; Eucharisticum cibum sumere, quæstiones excitare pias; collationes, Sanctorum Patrum more, de rebus ad profectum animi atinentibus instituere. In his Teresia desiderari numquam, sæpe primas partes agere, et in schola illa virtutis non tam discere, quam docere; exemplo præire, non sequi. Adiciebat propria: extenuare inedia, verberare flagellis, pungere setoso cingulo corpus, publicas Regiæ delicias secretis exercitationibus macerare, aulæ officia sensim interrumpere et Deo vacare, in se altius descendere, abditos animi recessus scrutari quotidie; de cogitatis, dictis, severe rationem exigere; si quid delictum esset, de eo a Deo veniam postulare: strati mollitiem aspernare, et ex eo sæpe ad orandum surgere, et precibus somnum carpere. Illud ei familiare, conceptas Divini amoris flummas per ardentis suspiriorum faculas eructare, et subitis orationum icibus cœlum petere, ac in Superos pie jaculari. Nec minus hæc illi agendi, quam occultandi studium fuit. Luminibus virtutum, splendorem majestatis obstruebat ingeniosa derisio, quæ fastum opulentiamque obtendens, sanctimoniam opinionem aufererebat. Ecquis, in habitu et cultu regii corporis, inopem ac demissum animum habitare crederet? Adeo inimica est pompa virtuti, ut sola specie objecta suspicionem vitii creet. Nescires utra magis placeret Deo, virtusne, an occultatio virtutis.

CAPUT II.

Teresiæ cum Alphonso Legionensi matrimonio, contractum et diremptum.

Celsa in Teresia indoles, excellens forma, eximia virtus claram in tota Hispania fecere. Fama excitus Rex Legionis Alphonso, habere uxorem voluit. Legatos ea de re ad Sancium patrem misit: nec difficile fuit obtinere. Utriusque partis studium, matrimonium

A FRANC.
MAGDO.

Ibi Rex
Sancius I

ex Dulcia
uxore filius 3,
filius 5
genuit.

varie distribu-
ta;

E

eminente
inter ceteras
Teresia

pletatis ac
virtutum
cultu.

F

Harum in
gynæceo
extructa

Alphonso
Leg. consan-
guineo juncta,

monium

A monium expetentis effecit, ut arctissimæ necessitudinis impedimentum, aut non animadverterint, aut non curarint. Rudis ætas, locus dissitus, Maurorum vicinia, armorum strepitus, eo profecerunt, ut excusatus facerent. Iit ad innuptas nuptias Teresia, et contra fas in consanguineum thalamum accepta, prolem [* triplicem *] conjugii peperit. Vixere ambo * [paucis annis] * concorditer et tranquille, vel ignorantia legis, vel vi amoris conscientiam obtundente. Forte nihil; certe minus peccavit Teresia, ob sexum [et ætatem] legis inscía, et obnoxia parentibus, quibus cum fidem habere, tum morem gerere oportuit. Non erat virginis, vix dum adultæ, examinare an liceret, an deceret conjugium, sed indictum acceptare. Unde enim leges vetantes sciret? aut ut sciret, an impedimentum sublatum esset ambigere? Videtur innocenter fecisse. Velletne virgo regia, tantæ indolis tantæque probitatis, scorti more vetilis inferri thalamis; tradi stupratori, non viro; jacere prostibulum, non uxor; infami flagitio incestare thoros, adulterinos concipere ac edere fœtus, spurios deinceps futuros? Sane, ut error in nuptiis fuerit, peccato videtur absolvi posse Teresia: cujus innocentia fidem Deus, (ut par est credere) post mortem miraculo fecit. Repertum est ejus corpus integrum, conspersum floribus et fragrans, ac ipsos flores recentes conservans, conditione victa nature: argumento, non fuisse læsam crimine mentem, cujus esset corpus inviolatum; pudicam illam, istud impollutum, in quod animi casti virtus transisset. Quam narrationem, suo loco inserendam, hic non inepte, opinor, occupamus.

B 7 Pactam sibi Alphonsus rex Legionis Teresiam, . . . uxorem in regnum accepit. Forma superabat dotem: sed utriusque virtus præstabat. Idem vitæ institutum, quod in aula patris virgo tenuerat, in viri aulam inducta conjux servavit. Brevi illam in templum vertit: nec dissimiles ibi suis, quas secum pie cruditas duxerat, virgines invenit. Atque ut harum ingenia mollia sunt, tum ad accipiendam, tum deponendam doctrinam; exemplis, quæ alios hærent, documenta dedit. Verum non licuit per connubium consuetas macerationes corporis, et severam vitæ disciplinam retinere, quod in potestate conjugis erat. Obedientiam igitur in officium duxit. Quidquid de asperitate detraxit, addidit meditationi cœlestium; reliquit studia pietatis privata, induxit communia; exercitationes sacras aulicarum virginum, plures et longiores fecit.

C 8 Hæc species privatæ virtutis aliquandiu texit incestum: ea simplices capti cives, in officio, citra suspicionem latentis in conjugio mali, continebantur. Verum erectæ mentes Optimatum et Populi quasi evigilarunt e somno. Moniti reges, socer, et gener, aures obturarunt: utrumque occæcabat amor; generum conjugis, socerum filiæ: ipsa diuturnitas conscientie callum obduxerat: mollior ad consensum juvenis conjux; durior senex uxoris pater. Obstinationem utriusque animum Superi non tulerunt. Pœnas Principibus debitas, expetierunt a populis; a Lusitanis præcipue, quibus pertinacior Rex contigerat. Ergo moveri terra, turbari aer, nubes cogi, tonare, ardere, fulminare; cœlum in nimbos ruere, rursum æstare: sata nunc torreri arduibus, nunc obrui imbribus; vineæ verberari grandine, arbores dejici ventis, fructus perire, pecudes tabescere, pecuaria interire, locustarum devolare nubes, frumenta insidere ac erodere: ubique eluviones, hiatus, et labes terræ fieri; mare intumescere, tempestates existere, naves opprimi, vectores naufragari, annona carior fieri, fames urgere; et quod miserrimum est, pestilentia sævire. Nullum genus mali, excepto bello civili (nam et externum cum Mauris erat) fuit,

Junii T. II'

cujus per id tempus Lusitania expers esset. Id senes testari, negantes antea sese ejusmodi quidquam vel vidisse, vel audisse; id eruditi confirmare nunquam talia infortunia in ullis historiarum libris se legere meminisse. Omnes summi, medi, infimi conveniunt atrocis alicujus delicti justum illud supplicium esse. Tam acriter Superi aut omissam, aut neglectam Romani Pontificis auctoritatem uti fuerunt.

9 Lusitani, gens indole pia, genio religiosa, juris amans, Superum metuens, Pontificis Romani observans; rati se propter peccata tot malis affligi, genus delicti inquirere ceperunt. Insolentia et gravitas incommodorum persuaserat, non temporum errationes esse, sed errata morum; nec eventa fortuita, sed certa supplicia. Ea quisque cum privatis sceleribus conferens, uti singulis fas erat culparesese, ita nefas damnare alios, cum præsertim innocentes sordibus vel pares vel plures essent, ac privatis delictis privata supplicia et solita respondere optime scirent, non publica et insolentia. Igitur oculos altius tollere, et in Principes intueri, ac de his quiddam sinistrum suspicari. Et quamquam arcebat reverentia, quæ summa erga eos Lusitanis est: vicit tamen religio calamitatibus aucta. Sacræ litteræ docebant, plecti ob peccata Regum populos solere. Venit in mentem connubium regię virginis, et Pontificia auctoritas vel præterita vel contempta. Sedit hæc sententia. Judicarunt eam, et quidem justam, pœnarum causam esse. Deum Vicarii in terris sui injurias vindicasse: cœli intemperie punire eos, qui non obtemperarent ei, penes quem scirent claves cœli esse. Illa conjunctione nuptiarum, dissoluta jura nature; ideo laxatas compages mundi, et elementa separata. Matrimonium vitio contractum corrupisse aerem, et pestilentiam induxisse. Iniquas tædas inflammasse nubes, et fulgura et fulmina evocasse. Illus risus et lusus nuptiales obduxisse cœlum nubibus, et imbres e lacrymante cœlo elicuisse; spem concipiendi ex irrito conjugio fœtus, terram negando fructus sterilitate castigasse, ventos et maria alisu navium, projectu mercium, vectorum naufragio, fractionem connubialis thori, dotis proscriptioem, liberorum ejectionem significare.

10 Impotens calamitatum vulgus nil æqui, nil pensi habet; vicem tantummodo suam sollicitum, nullis continetur repagulis. Incendit ergo Proceres questu, ira, furore: ac eo audacius, quod obtentui habebatur religio. Pupugit commiseratio et officii mentio Antistites sacrorum, et Proceres aulæ, et Magistratus rei publicæ. Deliberari de re cœptum, sed destitum, quia Legionis . . . populus, ad quem præcipue spectabat causa, cum in regnum accepisset nuptam, quiescebat; itaque nihil tum profectum. Verum cum ille quoque moveri cœpisset, et Regem commonefacere de illicitis nuptiis contractis; exarsere studio religionis Lusitani, et principes omnium ordinum viri Romam certos homines totius Regni nomine miserunt: qui Romano Pontifici (is tunc erat Cælestinus III) rem deferrent. Admissos Pontifex benigne nudavit; et causa gravissima, et o re Pontificia erat. Senatam de ea sacrum haberi placuit: Decretum ut Legatus Pontificius in Hispaniam mitteretur cum mandatis, ut coacto Episcoporum provinciæ concilio, quo majore constituto fides esset, incestum illud matrimonium dirimeretur, Reges conjuges separarentur. Atque, ut major auctoritas et splendor legationi esset, Guillelmum Cardinalem legatum placuit mitti, virum domi splendidum, foris clarum, qui expectationem, et auditus moveret, et conspectus sustineret. Eum Eduardus Nunnus, nobilis scriptor Lusitanus, a Sancto Angelo Cardinalem vocat. Cujus nos in tabulariis per id tempus ti-

50 tuli,

D
A FRANG.
MACEDO

multitudine
prodigiorum

E

mittitur
Romam
legatio:

F

* N. nun. erosa.
sam.
* Id diu.

sed per aetatem excusanda,

prosequitur
capti pietatis
exercitia.

Deo incestum
vindicante,

A tuli, Romæ nullum reperire potuimus. Fides penes Ednardum sit. . . .

A. FRANC.
MACEDO
Unde remissus
iudex

11 Salmanticæ, in altrice litterarum urbe, Lusitanæ et Legionis Episcopi convenerunt. Aderant Procuratores regii, qui matrimonii jus defenderent. Præsidente Cardinali res acta; hic statim causæ proponi iussit. Dixere primum Advocati, secundum leges matrimonium factum: nullum ei inesse vitium posse. Licere per jus civile patruelium et consobrinorum conjugia. Sic legem Codicis, sic Instituta jubere. Ita Romanos, ita Græcos (ut Barbaros omitterent) et duxisse et locasse consanguineas. Remotiorem esse eum gradum, quam ut vetari posset. Judæis per legem divinam esse permissum; imo et fratrum et sororum licitum aliquando fuisse connubium, saltem inter eos qui altero solum parente nati essent, idque Abrahæ et Saræ exemplo persuadere conabantur. Minus tamen velle se, nec ista matrimonia recipere pative; consobrinorum tantum asserere. Abs re esse securio juris in ramos tam procul a radice arboris remotos injicere. Quatuor gradus distare filios fratrum a stipite ac ita leges priscas sanxisse, quas Justinianus et sequentes Imperatores confirmassent; iis communem consensum gentium accessisse. Quod si jus Pontificium aliter numeravit gradus, insolenter, et tantum verbotenus fecisse: abstulisse vocabulum sanguinis, rem reliquisse. Nusquam extare leges, quibus caveatur, nequis intra illum gradum matrimonium iniuret: sin eas adversarii proferrent, a se refutatum iri. Atque, ut nonnullæ forent, eas obsolevisse. Nec ut vigerent, posse antiqua statuta convelli aut infirmari. Matrimonium Regum suorum stare, nixum jure humano divinoque. Rem esse pleam periculi paros incestare thalamos, dissolvere jura connubii, avellere uxorem a complexu viri, filios a matris gremio abriperere, regiam prolem ab aditu hereditatis excludere. Quid amplius a Mauris hostibus pati Christianos Reges potuisse?

B

12 His Pontificii ex adverso respondere: Christianis non attendendum, quid cum Judæis et Gentibus commune esset. Populo ab illa facie segregato puriora sectanda; Gentibus ob ignorantiam, Judæis ob duritiam pleraque permissa, quæ vitare Christianos oporteat; nec omnia quæ patroni regiæ causæ assumerent vera esse. Saram quippe Abrahæ non sororem, sed consobrinam fuisse: connubii leges vagas Christum restrinxisse; ejus vicarios Pontifices, ut servarent præcepta, gradus consanguinitatis et affinitatis certius statuisset et exactius numerasse; fratrum et sororum filios in secundo collocasse, non ad quartum rejecisse. Nec iis tantum, sed etiam aliis intra septem interdictum esse conjugium. Eum jam inde ab initio Ecclesiæ morem viguisse. Hanc, et quid non liceat, et quid non deceat, spectare solitam esse. Extare, Canonem Julii I, qui ad septimum usque gradum in terdictum extendat. Id renovasse Gregorium Magnum concepto edicto. Recepisse Germaniam et Galliam, ex Concilio Wormatiensi, Agathensi, Lugdunensi, Cabilonensi constare. Quinetiam Hispaniam ante Gregorii ætatem illius consuetudinis observantem fuisse, Concilium Toletanum secundum perspicue testari: ejusdem Ambrosium et Augustinum idoneos esse autores: Alexandrum Secundum, ante sesquiseculum in Concilio Lateranensi sua illud impedimentum constitutione sanxisse. Potentius esse jus Pontificium legibus civilibus: has per illud corrigi, ubi deviarent ab æquo, suaderi exemplo præscriptionis, quam cum mala fide currere leges sinerent, canones obstiterunt ne curreret; nuptias illas quod a consobrinis Regibus contractæ fuerant, innuptas extitisse; qua una re interposita rite fieri possent, id est auctoritate Pontificia, eam defuisse. Nullam

usque respondet:

C

inferri injuriam matrimonio, quod nullum fuisset; D nec avelli conjuges, qui contra jus fasque coissent, nec exheredari liberos, qui spurii nati fuissent. Recte expeti pœnas in eos, qui jura sacra violassent, et auctoritatem Pontificiam neglexissent. Quod attinebat ad scomma a Mauris petatum, illud se repone: præstare pati a Mauris, quam cum illis perverse agere.

CAPUT III.

Bellum pro tuenda hereditate a sororibus gestum contra fratrem Regem.

His in utramque partem disputatis, et mature discussis; decreta a Patribus discessio, eaque Regibus indicta. Qua re utrique vulnus inflictum, sed multo uxori gravius, quæ futuri connubi spe cadebat; vicit tamen dolorem cum dedecore conjunctum pietas in Deum, et observantia erga Romanum Pontificem, quæ Lusitanis Principibus quasi ingenua ab initio regni viguit, hodieque viget. Vix dum prolata sententia, aula Teresia exiit, nec thoro solum deinceps, sed etiam domo, quo procul esset a peccato et suspicione, abstinuit. Omnibus ad Deum curis conversis de cœlibatu cogitavit. Quos tres ediderat liberos apud Regem patrem relinquere maluit, quam secum in Lusitaniam, quo concedebat, ducere; nequid in eos maternæ sollicitudinis derivaret, eoque a cœlestium contemplatione avocaretur. Conimbricæ regia in urbe diversorium habuit, quasi deliberatura de domicilio. Florens ætas, abundantia opum, oppidorum frequentia, quibus a Rege Sancio patre donata fuerat, recens a majestate splendor, non minutus dedecore, sed auctus pietate; suspicionem fecerant suis et alienis, Teresiam regio more deinceps victuram. Sed sanctiora secum illa consilia agitabat. Insederat animo species quædam cœlestis, quæ objecta oculis mentis miros sui excitabat amores. Molliorum ad divinas impressiones acceptum vulnus reddiderat. Fingendam itaque se Deo, uti ceram præbuit: aulam, et pompam pertæsa, fugiendi in solitudinem nobilem impetum cepit: addidere stimulos tum nova a fratre Alphonso rege orta calamitas, tum opportuna a Sancia sorore ad secessum exhortatio, quæ paulo ante exagitata ab eodem fratre, urbe regia, et Aula relicta Jerabricam (vulgo Alenquerium) suæ ditionis remotum oppidum confugerat, ibique Deo vacare cœperat.

et divortio decreto

E

Conimbricam redit Teresia,

Secessum a seculo cogitans.

14 Sancius I, Alphonsi II pater [anno MCCXII] moriens, filium regni heredem reliquerat; verum quod hiberis stirpis femineæ abundabat, earum vicem anxius, certa quædam oppida excepit, quæ iis testamento legavit. Quod quidem jure facere potuit, cum, occupata a Mauris Hispania, necesse esset, ex eorum manibus quæ ipsi vi usurparant, occupare armis: quare quidquid accedebat regno, non tam postliminio redibat, quam virtute bellica traheretur. Fas itaque Regi Sancio fuit, ex iis quas occupaverat provinciis, partes decerpere, et liberis donare, Teresiæ imprimis, quæ natu maxima plura exigebat: secundum eam Sancia consuluit, postea Mafaldæ. His sua singulis oppida et prædia, prout quæque præibat ætate, assignavit. . . . [Placet ipsa paterni testamenti verba ex Brandano apponere: Dedi filiæ meæ Reginæ Donnæ Tharasæ, pro hereditate Montem-majorem et Sgeiram et x. m. Morabotinos et ccl. March. argenti de Leirena. Reginæ Doanæ sancie dedi Alenquer pro hereditate et x. m. morabotinos et ccl. marchas de Leirena, et omnes Alcalas meas, acitaras, et colchias, et mando; ut post mortem meam habeat totam meam liteicam, et meos annulos et sortilias, exceptis duobus annulis

F Mortuo Sancio 1 an. 1212,

oppida, filiabus relicta testamento, NOT. II

A lis quos mando dari filio meo Regi Donno Alfonso: habeat et meas ciactas et meas scarlatas, et penas varias arancanes et lincios. Reginæ Donnæ Maphaldæ dedi pro hereditate duo monasteria Bauzas et Straucam et hereditatem de sena quæ fuit matris suæ et x. m. Morabotinos et cc marchas argenti. Reginæ Donnæ Blancæ x. m. Morabotinos et cc Marchas argenti; Reginæ Donnæ Berengariæ x. m. Morabotinos et cc Marchas argenti.

cui etiam
inclusi Tere-
resie liberi

NOT. 12

15 Ordine natiuitatis nominatas omnes vix possim dubitare, etsi recentiores Maphaldam faciunt secundo genitum, idque alius secutus sim, necdum viso hoc testamento: idemque dixerim de filiabus Turasiæ quibus avus suus legat Infanti Donnæ Dulciæ nepti meæ, quam nutriti in domo mea x. m. Morabotinos et cc Marchas argenti quod est in Alcobatia; Infanti D. Sanciæ nepti meæ quæ est in Castilla xx. m. Morabotinos. . . . sicut autem duas ex Tarasia neptes filias, sic filiis Alfonso Regi atque Petro et Ferdinando Infantibus componit Saucius Nepotem ex eadem Tarasia, Infantem Donnum Ferdinandum: quem hinc intelligimus non adeo cito mortuum (ut alias scripsi) sed ferme vel secundas patris sui nuptias vixisse et morte sua occasionem dedisse heredem masculum ex secunda uxore optandi. Videtur quidem apud Brandanum erroresse in numero Æræ dum scribitur MCCXXVII hæc enim esset annus M.LXXIX, quo primum nota Tarasia fuit et necdum natus Alphonsus, ut Rex, id est, regni successor subscriptus paterno testamento: sed mysterium latere videtur in virgula supra postremum numerum XVII, qui si duplicetur habebitur Æra MCCXXXIII id est annus M.CXCVI, medius inter demissionem Turasiæ, et superinductionem Berengariæ, quando Alphonsus regni Lusitanici heres jam erat natus, et capax contrahendæ obligationis his verbis conceptæ. Et ego Rex Donnus Alphonsus, filius supradicti Regis Donni Sanci et Reginæ Donnæ Dulciæ, promitto fideliter in fide Jesu Christi, quod omnia ista compleam et attendam si patri meo supervixero, et quod nunquam aliqui inde impediam nec impediri permittam: et jam de hoc feci hominum in manibus patris mei, et iuravi in manibus Bracharensis Electi, et Colimbriensis Episcopi. Ubi titulus Electi, Bracharensi Martino datus, eatenus confirmat chronologiam nostram, quatenus per eum longius differri actus hic nequit; cepit enim anno mox sequenti M.CXCVII (teste Roderico da Cunha Archiepiscopo Bracharensi parte 2 cap. 18) cum Archiepiscopi titulo signare. Dies firmati testamenti non notatur, sed solum Mense Octobris Æra jam dicta, factæ dicuntur chartæ, eo instrumento comprehensæ.

et jam inde
ab an. 1196

per Alphonsum
successorem
iurato,

stare nolens
hic jam Rex,

C 16 Crevit interea Princeps Alphonsus, sic ut moriente patre annum jam ægeret XXVII, quando visum est illi, regni fines oculis metienti, plura possideri a sororibus quam par esset; detrahi regno, quæ illis accesserant. At quod ille vertebat injuriæ, vitium animi erat; imbellis natura, et ad bellum pigri domi sedere, quam foris pugnare malebat. Crassum corpus hebetabat militarem virtutem: pinguis aquiliculus igneos spiritus opprimebat: ex ignavia avaritia orta. Adjicere cepit oculos ad sororum oppida, et livor nobiliora representavit, incessit ei cupido ea auferendi. Ut speciem honestatis obtenderet, jactabat majus illud quam pro feminis imperium esse: traderent sibi oppida; melioribus a se relictibus compensatum iri. . . . [fortassis etiam causabatur, non teneri se juramento illo, ad quod impuberem coegerat paternæ jussionis reverentia.] Pacti primum et conventi mentionem iniecit, deinde preces et fraudes adhibuit honesti officio tectas. Subolnit astus sororibus: negarunt, quæ jure patrimonii dotisque possidebant, ea Regi fratri tradere. Iret porro ille, bellum inferret Mauris ab his injuste pos-

sexa ut adimeret, armis auget imperium: Sic avum, sic patrem fecisse, qui belligerando fuis et pulsus Mauris, regni faes protulerunt; hos subigendos sibi esse, non sorores spoliandas.

D
A FRANG.
MACEDO.

17 Quo potentius imperant Reges, eo impotentiores affectum sunt, iræ imprimis et cupiditatis: nam quod semel concupiscunt, eo ut fruantur, omnia quæ sibi obstat vincula et repagula irati perfringere moliantur. Igitur Alphonsus, quod artibus elicere non potuit, armis extorquere decrevit. In Teresiam, quæ plura et viciniora possidebat, majore vi et mole itum. Educto in campum exercitu vastari agri, abduci greges, vexari agrestes, circumsideri oppida cœperunt. Sed Teresia, virilis animi mulier, et patri quam fratri similior, strenue se opposuit; et collecta suorum cunctatim, quos amor in Reginam, odium in Regem incitabat, manu, hostium impetum sustinuit et repressit. Juvabat, quamquam studiis magis quam viribus, Princeps Petrus, qui Alphonso fratri avaritiam et inhumanitatem exprobrabat. Verum eo nihil profecit, imo Rex objurgationibus obstinatio factus sævire vehementius cepit. Itaque Petrus sibi metuens clam regno excessit, et in Africam transmisit, et ad regem Marrochiorum, quocum a majoribus foedus ictum, divertit, apud quem mollius et pacatius, quam apud fratrem hospitium babuit. Ejus discessu irritatus Alphonsus, bellum accendit. Jam omnes sorores palam oppugnabantur, Teresia, Sancia, Mafalda: Proprio quæque occupata bello juvare aliam non poterat. Male sustinentibus impetum et vires Alphonsi, visum Romanum ad Pontificem mittere, qui de periculo moneant, et litterarum subsidium impetrarent, quibus Rex, alioqui religiosus et pius, ab armis discederet, Interim acriter Rex urgebat, cui melius parata Teresia, et Mafalda resistebant: Majus erat Sanciæ periculum, quod minores et imbecilliores copias habebat. Magna vi Jerabricam oppugnabat Alphonsus, quo illa oppido tenebatur: verum minime consternata, oppidanos ad defensionem accendit, quibus aderat cibariis, annis, armis, presentia, ac precibus precipue: quarum tanta vis fuit, ut cum pauci defensores essent, strenue tamen et sustinerent hostem et arcerent: adeo ut semel cum arctius obsiderentur, erumperent, et regias copias fugarent; orante interim pro suis Sancia, cui illam victoriam oppidani acceptam ferebant: exinde lenta oppugnatio fuit.

bellum inferet
sororibus:

E

sed frustra
Atenquerium
obsidet,

18 Feliciori adhuc eventu Teresia pugnavit cum regiis, quod justam ei opem tulit Alphonsus olim conjux, qui memor thalami, memor proles, filium cum ingentibus copiis in Lusitaniam misit, et Regem Alphonsum ab oppugnandis oppidis alienis ad sua tuenda compulit. Non fregit tamen invictum animum Lusitani, qui conversa in Legionensem ira, in ejus regnum irrumperere parabat; ac irrumperet, nisi tempore advenissent Roma nuntii cum litteris Innocentii III: quæ palam lectæ, Alphonsum, intentato censuræ fulmine, nisi arma poneret, terruerunt. Reverentia litterarum ac metu cælestis iræ, redoxit exercitum, et bellum omisit. Pax secuta, non tunc formidinis belli ab hoste illati, quam incussæ a Pontifice religionis beneficium fuit. [Plura de his rebus qui volit, Brandanum adeat legatque publica Regis ac Reginarum instrumenta prædicta in Append. partis 4, uno cum Pontificiis litteris pluribus.]

F
a Teresia etiam
vincitur,

et ab Innocen-
tino 3 desistere
cogitur.

CAPUT IV.

Teresia Lorvaniense Virginum monasterium instituit, eique se includit.

Explicata bellicis terroribus Teresia, quod antea præceperat

A. FRANC.
MACLEO

A præceperat animo, repræsentare studuit. Rebus humanis nuntium remittere, seque in cœnobium cum virginibus Deo dicatis includere, ibique pietatis et religionis opera exercere. Id tum e re sua, tum publica esse decebat: intellecturum denum fratrem Regem, nolle se vel alienare oppida, vel in usus profanos redditus convertere, sed melius collocare, et intra regnum Deo addicere. Re deliberata locum cœpit circumspicere. Erat haud procul Conimbrica, ubi nata, priscum Monachorum instituti S. Benedicti cœnobium, in ima valle situm, septum altissimis montibus, ad pium secessum opportunum; incertum quo anno conditum: illud constat esse antiquissimum, et vel S. Benedicti ætate, vel paulo post ædificatum. Ibi Monachi ex illius instituto sanctissimi multis antea vixere seculis, et fama est, quo tempore Mauri Hispanias obtinebant, et circumquaque fusi habitabant, sacrum eum locum habuisse, et Monachos in eo degentes nihil turbasse, sed arbitrato suo ac legibus vivere permisisset. Opera et labore manuum vitam tolerabant, parvo contenti habitabant anguste: raro inde, nec nisi Christianorum latentium causa exhibant, quibus salutis præsidia ministrabant: assueti divinis, minus curabant humana: intra viscera rupium educati, asperiores evaserant, sed eo ad pietatis officia molliores, quo remotiores a loco, eo clarius fulgebant: Mauris non modo cari, sed etiam venerabiles erant. Tantum sanctitatis opinio valet, ut vel barbarorum animos conciliet, et in admirationem sui rapiat. Excutientibus postea Maurorum jugum Christianis, et usurpatam ditionem vindicantibus, et propriis Conimbricam inferentibus arma, multa horum in suos Monachorum officia extiterunt. Eorum sæpe monitu evitatæ insidiæ, eorum subsidio propulsata fames, eorum ope superati hostes. In expugnatione Conimbricæ, insignis et multiplex eorum opera fuit. Quippe Ferdinando Regi obsidenti urbem præsto fuerunt, armis, pecunia, comæte; eumque tædio longæ obsidionis languentem, precibus et exhortationibus excitaverunt, ac pene diffidentem confirmarunt in proposito; nec destiterunt, donec expugnata urbs in potestatem Regis venit, quæ tanti ad belli summam momenti erat, ut S. Apostolus Jacobus visus fuerit contra Mauros equo pugnare, et iis fractis et pulsis urbem inire, et portas reserare et claves Ferdinando Regi tradere.

Cisterciensium
[arthoni],

C 20 Hæc celebre apud omnes cœnobium illud reddiderant; et quamquam recuperata Conimbrica Monachis S. Benedicti alia monasteria erecta et assignata, numquam tamen istud Lorvaniense derelictum. Amor et reverentia loco [incolas] addixerat. Pauci tamen habitabant, nec monasterium plurium capax erat. Certior de hoc facta Theresia, cui situs placuisset, decrevit eo cum ancillis virginibus, et aliis quæ sese obtulerant, migrare; ibique, instaurato et conformato ad Parthenonis formam ædificio, monasterium capacius condere. Sed movendi loco prius Fratres erant, qui ægre se inde sinebant avelli, quamquam recepisset iis Regina, commodiorem se ac opportuniorem ad habitandum locum daturam. Ægros animi ac repugnantes acciri ad se jussit Theresia, et ut persuaderet abitum, hunc in modum ad eos locuta fertur: Qui rebus humanis nuntium remisissent, eos minime decet sic affigi locis, perinde ac in iis radices egerint; et quorum mentes versantur in superis, nefas est iis corpora spatiis circumscribere. Nihil interest cujus quisque rei amore teneatur. Indignum certe est viris religiosi, domibus, tamquam nidis, includi: Benedictinis præsertim, quorum auctor Benedictus Mau-

rum misit in Galliam, et Placidum in Siciliam: D ipse Cassinatem montem seminarium externorum juvenum instituit, ut inde rursus eruditos eos in diversas provincias emitteret. Nati vos estis reipublicæ Christianæ: prodite io lucem, in commune consulite. Dem Mauri dominabantur, vosque undique circumstabant, opus erat latebris ad tutamen: nunc, iis victis et exactis, nec latendi ulla est causa, et magna exeundi, ad Christianos populos opera vestra juvandos. At delectant nos, inquietis, hæc rupes, hæc antra, quibus assuevimus. Pudeat vos ejus rationis, quam feræ, si loquerentur, afferrent. Nec vos solitarii seorsim, sed in cœnobio conjuncti vivitis. Itaque nec Eremitæ estis, nec Cœnobitæ. Quid, quod frustra recondi vos inter arcetorum montium claustra jactatis, cum ea quotidie (idque fit sæpius cum necessitas urget exeundi) in urbem et oppida transiliatis: sic illa perpetua jugorum corona, quæ vos cingit, nature opus est, non Religionis. Sinite me cum meis sodalibus eo migrare, unde semel ingressæ numquam exibimus. Liberabimus locum a nota, et vos a noxa. Ille secessus debet nobis feminis Deo dicatis, quæ consuetudinem et conspectum virorum vitamur. Illa nos decent claustra, numquam egressuras; in his speluncis ita vivemus, ut quasi vivæ sepeliatur; E parum distat spelunca vivæ a sepultura mortuæ. Datam semel fidem loco servabimus; extra illum ne mortuæ quidem efferemur. Nec ego vos aut ejicio aut emitto: cœnobium alibi ædificatum tribuo, quo migretis, in quo et vestræ privatæ et communi omnium saluti consulatis.

21 Et jubere poterat Theresia, quod impetrare malebat; et Monachis placuit dare precario, quod poterat extorqueri. Igitur conventum de migratione; cum præsertim idoneum opportuno loco domicilium migrantibus assignaretur. Lorvanium deinceps Regina cogitavit. Locus is est a frequentia remotus, novem milliaria Conimbrica distans, aditu asper, accessu difficilis: via omnis montana et silvosa; saltibus intereisa, equites juxta terret ac pedites. Post longos circuitus et flexuosos meatus cum emensum iter putas, hæres dubius ad metamne perveneris, an ad caput redieris. Confecta quippe modica planitie, sistitur in arduo supercilio montis, unde præceps incipit saltus, per quem in declivia fit descensus, nec inde ullus oppidi aspectus spesve adeundi. Occurrunt intuenti circumjecti montes, scalarum more, per gradus ab imo sursum ascendentes, maximam partem invii, certis in locis prærupti ac præcisi. Nusquam mapalia; nec tauris quidem caprisve receptes. Demittenti in imum oculos multæ et cavæ valles, continenti ductu, sed inæquali se objiciunt, per quas nulla possis indagare ad oppidum vestigia, quod in fundo illius altitudinis jacet quasi sepultum. Itineris ad ipsum oculi duces esse non possunt: incedentes deducunt viæ obliquæ, et sinuosæ flexibus tortuosæ, quæ in se recurrentes postquam in longum anfractum porriguntur, iterum eo unde cœperant, parvo compendio redire videntur, ac iter facientes deludunt. Sed aliter tuto iri non poterat. Duorum milliarium descensus est, nec nisi medio spatio confecto, culmina tectorum monasterii apparent: quæ nec eminent, nisi ædificii moles eo crevisset, ut cum illam modica vallis non caperet, necesse fuerit montem moliri, et subactum cellis accipiendis opportunum reddere. At non diuturnus nec constans ille aspectus est; brevi desinit, nam deorsum tendentes destituit, insinuantibus sese in depressiores cavitates viis, unde suspectus ad altiura cacumina esse non potest. Per abstrusos sinus et intima viscera montium incedendum, donec ad infernæ fauces vallis venias, quæ inter

D
jedit a Monachis Theresia.

E

Est illud, loco solitario et herido,

F

A inter maceries silvas angustatur, et malignum trauitem ceu viarum spiraculum ad oppidulum interius relinquunt. Post laxari spatia et aperiri planities, ut inter montes angusta, sed justa pro loco.

*amplum ta-
men*

22 Hic situs monasterii et pagi, qui illius quædam quasi appendix est quod totus constet famulis et ancillis Monialium. In medio forum patet, intra obliquitatem rotundum, pro angustiis loci amplum. Ad lævam monasterium extenditur, in dexteram porrectum (hemicyclo simile) structura inæquali, ut in prærupto, sed magnifica ob regios sumptus et privatos regis pares. Templum et odeum satis amplum, et mire ornatum. Pergula continuato ductu ad conventum in justam longitudinem tenditur, suis distincta cellis pro numero Sororum; ducentæ ferme sunt parthenicæ, quæ nigro utuntur velamine; viginti minoris notæ quæ album gestant: præter turbam ancillarum domi seruentium. Trecentorum itaque, plus minus, numerum conficiunt. Intus præclara gynæcea, idoneæ officinæ, impluvia, cavædia, porticus, xysti, inambulationeulæ, horti, viridaria, et multa synodiis destinata loca; ut mirum sit in tanta asperitate montium tam molliter ædificationem acceptam. Augent magnificentiam et pulchritudinem ædificii privatæ illustrium sancti-monialium

*et 300 Virgi-
num capax,*

B aedes intra septa monasterii, sed extra communem pergulam eminentes, quas singulæ, facta ad id a superioribus potestate, suis sumptibus excitarunt; variæ, modicis intervallis disjunctæ, prout montium ferebat asperitas, saltuatim positæ: fortuito situ pares magis, quam similes, et ipsa inæqualitate spectabiles. Sunt quibus latera collium intergerrimos parietes efficiunt: alias sinuosa viscera excipiunt in gremium et fovent: aliæ rupibus adherent, et tamquam nidi affiguntur extra parthenonem. Ingens domus ad dexteram intrantium visitur, in domicilium Fratibus Cisterciensibus D. Bernardi instituti, qui res divinas procurant, et humanis consulunt, et in hospitium exterorum eo confluentium assignata. Ceterum aedes circumjectæ, raræ, angustæ, uti paganorum. Solum, breve ad colendum et serendum pauca suppeditat præter olera, quorum magna vis est: aliunde victus magna ex parte petendus. Ingens aquæ dulcis et salubris copia intra monasterii septa exoritur, quæ foras ad potum et usum oppidanorum largiter emanat, et profluentem format, ex quo multa fiunt aquarum divortia. Exitus idem qui aditus, ut qui semel in saltum intrat,

*licet accessu
difficile.*

C alia, nisi qua intravit, exire via non possit. Qui locum attente ex alto despiciat, fundum hiatus desidentis in voraginem terræ existimet; qui ex imo suspiciat, obrutum iri se impendentium ruina montium putet. Nemo nun locum commentationem mortis dixerit. Exiguæ ibi sunt partes diei, majores occupat nox. Solis prætereuntis specie, ceu angustias loci indignante, eas ulciscitur pluviis: tot enim imbres eo decidunt, ut ille vere locum norit, qui Cœli impluvium appellavit.

*Huc cum
sociabus acces-
sua Teresia,*

23 Hujus vallis cum infrequentior et horridior erat, ab iis qui eam viderant, apud Teresiam facta descriptio, mire affecit animum, jam diu pertæsum Aulæ fastusque, et anhelantem cœlestia. Ubi vacuum esse accepit, exarsit desiderio habitandi. Id meram injiciebat properanti, quod virorum domicilium minus erat aptum ad virginum monasterium. Sed missis architectis et operis, brevi effecit, ut locus idoneam parthenonis formam reciperet. Illum cum instrui jussisset sacra et domestica supellectili, et rebus ad usum vitæ necessariis; cœpit circumspicere, quas comites secum adduceret. Difficilius fuit e multis, quæ sese ei offerebant ulla excludere, quam eligere. Aulicas plures, jam pridem sacris meditationibus et exercitationibus assuetas, socias

habere voluit: his pleræque ex primaria nobilitate adjunctæ: admissæ aliæ inferioris ordinis (Conversas dicunt) quæ minora munia obirent: servarum ingens turba fuit. Simul paratas habuit, de instituto deliberavit. Recens erat et celebris in Lusitania S. Bernardi memoria, ejus præclara in Reges (quorum propinquus fuisse fertur) extiterunt officia, in omnium animis impressa. Auxerat affectum fama viri, virtutibus, doctrinis, operibus admirandi. Respondebat famæ parentis, filiorum religio et pietas, quorum multa et frequentia erant in Lusitania cœnobio, plena viris sanctimonia sapientiaque insignibus. Ab his instituti sui rationes petivit Teresia, et erant ab initio ad Monialium mores et vitam in Gratiam Umbelinæ sororis, a divo Bernardo fratre conformatæ. Has amplecti Regina voluit, quod ingenio loci illa vivendi ratio congruebat. Æquum item videbatur, ut quæ in locum Monachorum Benedictini ordinis, a quo Cisterciensis et Claravallensis familiae deflexum ad asperitatem institutum sumperant, succedebant, non multum ab iis norma et ordine vitæ distarent. Porro Teresia obtinuerat ante a Romano Pontifice facultatem, deferendi secum aliquot ejusdem Ordinis Sanctimoniales, studiose a se conquisitas quas haberet magistras instituti, quod amplexum et professum ibat. Has hoc ipso tempore monuit adessent, simul profecturas, deque eo Regem fratrem fecerat certiore. Iis ergo a diversis monasteriis collectis, et rebus voluntate Regis fratris compositis, ad eum Teresia valedicendi gratia, stipata sororibus, adiit. Seorsum a turba Rex, remotisque arbitris, eas excepit; cumque inter se salutassent, interiores domus intrarunt, ubi soror Blanca ætate minor prope Reginam in gynæceo ad extremum ædium separata habitabat. Quæ simul ac Reginam sororem eo habitu et comitatu aspexit; primum attonita conticuit, mox ad se reversa collacrymavit, et sensu tacta religionis in amplexum sororis ruit; et apprehensa manu, regem primum officiose reverita, sic visa est loqui.

D
A FRANC.
MACEBO

E
et sub Regula
Cistere.
victura,

24 Hem! Domina soror, celatum me tuum hęc consilium tenuisti, ut a societate operis excluderes. Næ tu, ista erga Deum pietate, crudelis in me existis. An justum existimas te deserentem aulam, quæ Regina es, me, quæ parvula et nullius peresum numeri, in aula relinquere? Vix, ut assuescam, deliciis, quas tu aversaris? Antequam tu eas contempsisses excusare me possem, si amplecteret; nunc quæ verecundia erit, enim eas tu negligis, me amplexari? Male famæ consulis meæ, cum manere permittis inter illecebras, quas tu fugis. Videbor quippe approbare quæ non probasti. Si consilii tui participem me, ob meam in qua sum ætatulam, facere noluit, quod expers eram prudentiæ ad deliberandum; nunc re deliberata, compotem me voti, ac exempli sociam facere debuisti. Imitationis sum capax, quæ non eram apta consilio. Præjudicatu mihi est auctoritas tua: optimum factu duco, quidquid te videro facientem. Ibo pedibus in tuam sententiam, quando mihi non est locus ferendi suffragia. Quæ invitasti alienas, sororem te rogantem ne sperne: quod sua parvula et inexperta rerum caducarum, eo minus morabor ignota. Solitudinem quæris, hanc ego in palatio colui: mutabo locum, non morem. Haud grave tibi onus ero, quæ desideris evolo; sequar te, non æquis corporis passibus, sed paribus animi affectibus. Adhærebo lateri tuo parvula, uti discipula: veniam in partem oneris adulta, uti adjutrix. Si tu, post nuptias, ad Christi thalamos properas: qui me innuptam ab iis arcebis? Dudum ego eam mihi sponsum destinavi. Age, pronubam, mea soror, et flammeum capiti inducito. Et hic extenta ad Christum crucifixum (qui prope erat)

a sorore
Blanca roga-
tur.

F

ut comitari li-
ceat:

manus

A. FRANC.
MACEDO

A manu, ipsum apprehendens impressit ori, et immersit in sinum. Ecce, inquit, quem eligo sponsam, huic me devoteo. Citius me halitus deficiet, quam ab ejus complexu avellar. Hoc ego duce aut te preibo, si moraris, soror; aut sequar, si properas. Tu vero (ad Regem conversa) Rex potentissime, hoc mihi, oro, non impediatur iter, amoris in sororem memor, non potestatis in subditam. Sine comitari sororem, quæ mater mihi deinceps futura est. Liberabo te huc, quam erga me geris, paterna cura. In Christi familiam transeo; ille me suscipit adendam, tuendam, regendam. Vide quanto sit tibi honori futurum, quod de manu tua Christo me tradis, et illum sponsorem appellas. Ne meam sis vicem anxius, pro qua sua vulnera Christus oppignoravit Patri. Dotem ab illo sanguinis accipio, quem mihi gratis impendit. Erumpebant omnibus lacrymæ, nec sibi Rex temperare poterat. Itaque precibus Blanca victus cessit, eamque de manu sua Teresie tradidit. Quæ attonitæ similis puellam auscultabat, et ubi vidit inflammari, exarsit desiderio eam secum ducendi; quod prævideret magno sibi adiumento, et sociis incitamento futuram.

audivit ipsa,

B
et simul Lorianum percipiunt:

25 Illuxit optata virginibus dies, qua et regie valedicerent, et spei blandienti renuntiarent. Præmisserant sarcinas cum paupere supellectili, nisi quod pretiosa quedam immiscuerant, quæ altaribus ornamento forent. Profana et quæ ad mundum muliebrem spectabant, reliquerunt apud aulicas, quæ Regine adhæserant quarum plurimæ invite accipiebant, quod dolentius ferrent spoliis consecratum se Deo virginum locupletari. Inter omnes Teresia, vultu hilarior et corpore celsior eminere, urgere perfectionem, colligere in cætum abituras, has hortari, manentes solari, dona jam ex ante ad id preparata largiri, et lacrymas detergere, et desideria moderari. Aegre tandem avulsa discessit, secumque plura vota, quam socias tulit. Carpentis confecta via, donec ad supercilium montis ventum; exinde, propter declivia, jumentis usæ. Initio saltus, qua dimitti in imam vallem coeperant, pavor quidam religiosus incessit omnes, cogitantes ire se eo loci, ubi solitariae futuræ essent, ubi Deo vacandam, et Superis studendum; propiores se deinceps immortalibus quam mortalibus fore: ire sepultum se vivas, ut post mortem immortales resurgerent. Hæc secum agitantes, ad monasterium venerunt. Prima omnium Teresia, templum recta contendens, antequam ingrederetur, osculum vestibulo cum lacrymis impressit. Secuta Blanca soror cum reliquis, et qua sacratius erat iter, monasterium sunt ingressæ. Adventum præstolabantur Monachi S. Bernardi Fratres, qui ex instituto eas cum cantu, et cereis, et aqua salubri exceperunt.

ubi detonsa et
lutaque Teresia,

26 Exceverat fama rei complures et Dynastas et cives, qui attonitis similes aulerant. Crevit stupor, cum paulo post viderent in adytis prope sacrarium Reginam, caput ante Præsulem, abjecto ornatu demittentem, et admissis in regiam comam forfice capillos deponentem. Tunc collacrymari omnes, subridente modeste Teresia, et Blanca ceterisque virginibus exemplum Teresie alacriter sequentibus. Præcisa coma velatæ omnes flammeo virginali: abjectus vestitus profanus, et habitus religiosus indutus. Moniales, et sorores Teresia una extiterant, sublato majestatis discrimine, pares deinceps futuræ. Silentium hoc secutum et preces: deinde ordine in claustra receperunt sese, et intuentium oculis subduxerunt. Hos illico nubes mæroris obduxit, quæ paulo post soluta, in lacrymas, conspectum adstantibus eripuit, et altius in se intrare multos compulit, secumque de contemptu mundi et animi salute disputare. Illud mirum, nullam virginum

fuisse, quæ aut relictos consanguineos respiceret, D aut absentes salvere jubcret. Novæ cogitationes, nobiliores curæ occupaverant animos, jam divinis rebus addictos abstractos ab humanis; perinde ac mortalia nihil ad se attinerent. Certe rei, ut erat gesta, eventus, in aula, in circulis, a nonnullis qui adfuerant narratus, magnos ubique clamores fecit, et varie, prout erant ad sensum pietatis commoti, animos omnium affecit. Summa fuit laudare Teresiam, quæ dux et autor sibi et sociis ad tam præclarum facinus foisset, et vestigia sequi volentibus sancte impressa reliquisset.

Officia inter
Moniales

27 Novum amplexa vitæ genus Teresia, cum videret omnium ad se Monialium curam pertinere, primum statuit partiri munera; et selectis e numero grandioribus nato, suum cuique pro genio assignare: ut ordo, qui anima hujuscemodi conventuum esse solet, exacte servaretur. Dimensa est animo situm monasterii, partes quibus constabat mente percurrit, Moniales quibus assignande occupationes erant mente notavit, easque cogitatione divisit ac seposuit, ut quid singulis administrandum esset attenderet. Id ut seorsim expendendo constitit, ad personas, quas iis officiis præficeret, curam convertit; cumque sibi eas ob oculos mentis proposuisset, et cum muneribus obeundis contulisset, ac respondere genium præfecturis conjectando nosset; destinare cuique officium suum cepit, ut initia administrande sacræ illius reipublicæ fausta essent; permagni quippe interesse ad summam, putabat rerum principia. Igitur sacrarum cura potissima fuit. Ea triplex futura erat. In Templo, in oedeo, in sacello. Templo qua parte interius erat, quam præfecit, quæ necessaria ad rem divinam procuraret; et quidquid ad ornatum altarium spectaret, abunde sufficeret; et iis quibus in ecclesiæ mysteria obire, iisdemque operam dare debebant, quæ opus essent ministraret: æditima ea vulgo dicitur. Oedeo aliam præposuit, quæ solemnibus precumque publicarum juxta Psalterii normas rationem præscriberet: hujus erat libros musicos curare, pensa horaria distribuere, psalteria designare. Sacelli curam alii mandavit: cui injunctum, Sorores statis temporibus ad privatas meditationes congregare, et precautionibus secretas concipere, et numerato ad globulorum numerum reddere, familiari de rebus divinis sermone ad amorem Dei excitare. Gynæceo, ubi locus muliebri opificio futurus erat, peritam ejus artis feminam præsse voluit, quæ juvenculas horis successivis acu pingere, lina carpere, fila deducere, et cætera ejusmodi doceret; quarum labor et domi supellectilem, et altaribus ornamenta supeditaret. Ceteris quæ ad curam corporis, rem cibariam, et custodiam domus, pertinebant, minore negotio providit. Illud capitale: Sanctimoniam, natalibus illustrem, ætate provecam, præstantem prudentiam, spectatam virtute, novis, quæ maxima pars erat, virginibus præfecit, ut sub ea tirocinium ponerent: cui se etiam ipsa cum Blanca sorore subiecit, eique cum reliquis informandam tradidit. Huic potestatem fecit jubendi, monendi, castigandi, nullo discrimine, nullo respectu ad majestatem; cujus aut pertusa, aut obliata, tam se abiciebat, ut qui antea non nosset, vilem ancillam existimaret. Et quoniam eo initio et statu rerum non licebat præfecturæ monasterii renuntiare, ita se gerere interim decrevit, ut Regine ac Domine titulo deposito, Matris nomen assumeret; ita solitudinem præstitit, omisit imperium.

E

trifariam partitur,

et Priorissam
sibi ac suis
præfecit.

CAPUT V.

*Sancia Franciscanos et Dominicanos excipit,
eorumque conventus condit.*

Quæ duæ sorores, et se mutuo amarunt, et una diu vixerunt, et idem vivendi institutum professæ sunt, et post mortem prope conjunctæ ob sepulcrorum viciniam jacent; eas non modo licet scribendo conjungere, sed nefas etiam erit separare. Præstet lex amoris historiæ legibus. Capiet idem libellus quas non disjungit tumulus. Sancia, inter Sancii regis filias natu secunda*, Conimbricæ (quæ Lusitanicæ Regum septem felix patria fuit) lucem vidit. A teneris assueta divinis, ætatulam piis meditationibus ad vitam puriorem, quam agitabat animo, diligenter exercuit. Aulicas puellas, quantum loco, tantum indole ac pietate anteivit. Parentibus morigeram, et sororibus natu majoribus officiosam se præbuit. Ingenio suavissimo fuisse id argumento sit, quod Pater ei tam cupiit, ut præclaram dotem assignarit. Nam cum aliis alia oppida tribuisset, Jerabricam (Alenquerium vulgo dicitur) cum vicina diocesi, nobilem regni partem Sancicæ donavit. Mortuo patre, spretis multorum Principum qui eam ardentem expetebant nuptiis, ad quas frater Alphonsus et Urraca illius uxor invitabant, coelibem vitam elegit. Nec diu in regia fuit. Desiderium solitudinis, et aspera fratris Alphonsi indoles aula excedere. et tranquille in remoto degero coegerunt. Nullus excogitari poterat commodior locus, quam oppidum dotale Jerabrica, procul Conimbrica. regia tunc urbe, in Cistagana regione situm, semotum a turba; salubri coelo, fecundo solo, optimis aquis et copiosis, in edito positum, et satis pro tempore munitum. Eo igitur se cum justa familia transtulit, ad quam liberaliter alendam patrimonium illud sufficiebat. Cœpit ibi religiosum in modum, citra vota tamen, vivere. Nam in arce intra regiam domum templum erat, in quo illa cum domesticis feminis rebus divinis et sacris exercitationibus operam dabat.

29 Ceterum, quod et feminam domi, et principem foris agere oportebat, tempora muneribus accommodavit; ut in otio privatis, in negotio publicis rebus consuleret. Itaque domi orare, precari; nendi, texendi, acu pingendi pensa obire: foris interesse causis, quæstiones decidere, controversias dirimere, lites componere, et, quoad licebat feminæ, jus dicere, reliqua propositis a se causis gravioribus viris committere. Præcipua ei cura pauperum fuit, nec solum notis ac mendicis, sed etiam ignotis et occultis, queis vel pudor vel valetudo impedimento ad petendum erat, opitulari solita. Ac ne quem miserum præteriret, secreto inquiri per domos jubebat, sicubi essent infantes orbi, feminæ viduæ, ut eorum necessitatibus subveniret. Notiores ei erant pauperes, quam divites: copiosior elenchus eorum, quos de suo alebat, quam quorum redditibus sustentabatur. Ille nuntius gratior Sancicæ, qui nuntiabat esse quempiam, qui suæ principis opera indigeret. Si quem aut inopia, aut jactura rei familiaris, aut ære alieno oppressum norat, ei subsidium mittebat; palam, si publice, occulte, si latenter egebat. Jam tum (quem morem deinceps tenuit) singulis sextis feriis duodecim matronas pauperes excipiebat prandio liberali, et impastis lavabat pedes, pastas novis donatas vestibus dinottebat, Jejunia, non solemnia solum et consueta observabat; sed alia privata et occulta sibi indicebat. Id magis mirandum in regia femina, quod subtus molles et opulentas vestes asperrimum et setis hirsutis hispidum cilicium tenero

corpuseculo applicabat. Interdum humi cubabat super corticem, ligno in pulvinum adhibito, et duriter se accipiens, et occulte macerans, ne quid gloriolæ irreperet; unius tantum ancillæ intimæ opera utebatur, cui hæc pia furta patuerunt.

30 Vivebat ea ætate S. Franciscus Assisias, quem Christi, quo semper flagravit, amor, desiderio martyrii ardentem, et studio S. Jacobi Apostoli corpus visitandi accensum, in Hispaniam ire compulerat, si qua occasio esset inde in Mauritaniam transendi. Is, nulla oblata, in Italiam, Deo ita volente, redierat; spe tamen retenta quod per se facere non potuerat, filiorum opera perfecturum. Hæc eum dies et noctes cura torquebat, quæ rem longius differre passa non est. Itaque anno quam reversus fuerat proximo, fratres duos ex præcipuis Zachariam et Gualterum in Hispaniam cum sociis misit, Lusitaniam ingressi ad regem Alphonsum Conimbricam adierunt: mandata Patris Francisci, cujus recens erat et grata memoria, exposuere Regi. Summa erat, ab eo petere, ut liceret suis in eo regno monasteria ædificare, quæ seminaria virorum doctorum essent, qui Evangelium barbaris annuntiatum irent, et qui Lusitania expellebantur Mauros eos in Africam sequerentur, et divina fidei præceptis imbuerent. Accepta Regi legatio fuit, sed multo Reginæ Urracæ acceptior; quæ cum Sancicæ pietatem nosset, ad eam Zachariam unum e duobus cum litteris misit, monens adesse tempus, pia, de quibus semper cogitabat, opera præstandi: non posse id temporis quidquam excogitari ad salutem animarum salubrius. Cum his litteris Zacharias Conimbrica Jerabricam venit. Non egebat hortatione Sancia, ad quæ ipsa sponte currebat. Benevole excepit hospitem, et quoniam ex habitu oris et corporis quantitates animo virtus conjecit, de rebus cum eo celestibus sermones sevit: cumque ille ardentem loquendo divini amoris faces jacularetur, et singularem præ se ferret opum et honorum contemptum, eoque se germanum S. Francisci discipulum Sancia probasset; statuit hæc eum apud se retinere, tamquam prædem et obsidem reliquorum, quos venturos sperabat, ut Franciscanam familiam in Lusitania propagaret.

31 Erat prope oppidum, in declivi situ ad profluentem, sacellum Divæ Catharinæ martyri dicatum, cum domicilio conjunctum. Eo jussit Zachariam divertere, suscepto consilio locum amplificandi, et monasterium pro loco angustum, sed pro tempore idoneum construendi. Nec distulit quinadmotis operis brevipaucis cellulis excitatis, et sacelli parietibus commissis, justum pro sex septemve sociis hospitium condidisset. Hoc primum fuisse fuerunt nostri ordinis in Lusitania monasterium, Sancia autore fundatum. A tam parvis initiis res Franciscana in tantam amplitudinem crevit. Ex hoc fonticulo in Africam, Asiam, et Americam tot provinciarum facta divortia. Annus is fuit MCCXVI. Scio quosdam nobiles scriptores malle primas dare Brigantino cœnobio, quod putent a S. Francisco ædificatum, de quo ego nolo contendere: sequatur quisque quod volet: ego illud a puero traditione accepi. Quasi Franciscana religio Dominicanam in societatem acciret parentum exemplo, qui mutuo se sunt amore complexi, et utriusque Sancia mater in Lusitania existere deberet; anno proximo, id est CCXVII, frater Suerius Gonesius, quia S. Dominico missus, in Hispania versabatur, cum Sancicæ nomen audisset, Jerabricam profectus, instituti sui apud Montem Junctum (sic appellant) ejusdem Reginæ auspiciis et sumptibus monasterium erexit. Ita una duorum illustrium Ordinum Princeps suscepit patrocinium.

32 Agebatur annus MCCXIX, quo S. pater Franciscus

D
A. FRANC.
JACEDO

Missus a S.
Francisco
Fratres exci-
pit.

E
in spem con-
vertendorum
per eos
Maurorum.

assignato ipsius
S. Catharinæ
sacello

an. 1216;

deinde et jam
Dominicanos:

Sancia, Tere-
sæ soror,

* M. tertia.

nuptiis
spretis,

B

Alenquerium
se recipit:

ibique vitam
sancte insti-
tuit.

C

Elemosynas
et janitentiis
addita.

A FRANC
MACLOI
Tom 5
Fratres Mauro-
chum
destinatos,

A
cus salutis animarum studio ardens, cum jam ex Syria, quo se Sultani ad Fidem pertrahendi causa contulerat, re infecta redisset; quosdam e filiis, ejusdem propositi compotes, in Maarithaniam ire jussit. Et ii paterno more ardebant: sex numero fuisse constat, Vitalem, Petrum, Bernardum, Accursium, Adjutum, et Otthonem. Cumque in Aragoniam venissent, uno eorum, Vitali cui ceteri parebant, morbi causa detento; ceteri quinque in Lusitaniam, quae majorem partem jugum Maurorum excusserat, unde liberior erat in Africam commeatus, profecti, Ulissipponem iter intendere. Sanctiae nomen quod ubique celebre habebatur, et desiderium videntis socios in Divae Catharinae habitantes, Jerabricam traxit. Hanc itineris et causae consciam, studium incesserat eos et noscendi et juvandi: nec ii minus Sanctiam coram salutare et alloqui optabant. Post preces ad Deum in transitu et in hospitio factas, ad regiam contendunt. Praesto erat Sanctia, quam cum venerabundi adirent, illa praeventit venerantes, et submisit benedictionem ab eis postulavit. Piam utrumque contentionem lacrymae diremerunt: vicit demittentis se in genua virginis pietas modestiam Fratrum. Eo habitu corporis osculum sacco, quem gerebant, impressit, et benedictionem eiecit. Mox in sacrarium sumum deductos benigne allocuta, de causa instituti itineris, de fine sibi proposito cum quaesisset; comperto eos divino ardere amore, ad sacratiores sermones se convertit, et multa ex eis accepit documenta virtutis. Nihil ii minus Regiae virginis colloquio ad pietatem sunt accensi, mirati inter delicias et opes Aulae tam purum et abstractum a caris mortalibus animum reperiri. Illud didicerunt, ubi Spiritus sanctus habitare velit, locum ad opinionem aliquantum, ad profectum haud multum interesse. Post longam confabulationem dimissi ad hospitium, ubi ex ante de Regina mandato ad victum et domesticum usum necessaria preparata fuerant, redierunt. Paucorum dierum statio fuit: urgebat quippe desiderium progrediendi, et fidem praedicandi; et idonea erat ad navigandum tempestas. Sed parum distabat Olissipo, unde solvendum. Igitur dum navis et vectores se comparabant, et quae opus erant ad navigandum expediebatur, Jerabricae morati, singulare multarum virtutum specimen praebuerunt. Sanctia vero ne elabi sine animi sui profectu sineret, singulis ad se illos diebus vocabat; et aliquot horas eos audiens, mentem caelestibus deliciis pascibat; fassa postea, multum se ea consuetudine profecisse. Ac fuit, quod aliquanto amplius quam pro eorum voto, minus tamen quam pro Sanctiae desiderio, eos ibidem morari fecit. Nam cum ii summa habitum retinere navigando vellent, quasi cum inter Mauros impune gestaturi; negavit nauclerus esse vecturum. Re itaque ad regios ministros delata, et serio discussa, deliberatum, habitum esse mutandum, qui vel inter Christianos iis temporibus insolens erat, et alium vulgarem inducendum. De eo monita Sanctia, vocatos parere mandatis, ac vestimenta consueta Lusitanis cum peregrinantur, quae gestarent, iis donari jussit; quibus induti in navem sine controversia accepti, Hispalim primum, deinde in Africam navigarunt.

33 Sermones Sanctorum hominum, in animo Sanctiae infixos aculeos reliquerunt. Observatur ei ob oculos mentis ille saccus asper, ille rudis funis, illa paupertas, illa modestia, illa despicientia sui, ille contemptus rerum humanarum, ille amor et eura caelestium. Recursabat ille ardor annuntiandi barbaris Christum, illud vehemens desiderium sanguinis pro Deo fundendi. Demittebat haec in animum, et alte meditationis adigebat; tum in ejus latebras insinuabat mentem, et quasi omnis virtutis vacuum

arguebat. Pudere se sui, quod praeter illa sanctimonia nihil illustre videret: socordem se, ac negligentem dicere, quod tanto se intervallo post eam relictam in virtutis curriculo comperiret. Nihil tam stimulat generosos, quam nobilis pudor: erumpit in ruborem, et ignem accendit, et eructat flammulas. Licet meditationibus mentis addere, castigationibus corporis adjicere, vigiliis intendere, somno detrahere, diutius orationi incumbere, precari lentius et copiosius, vestiri vilius, edere parcius, cubare asperius, accuratius animum, corpus negligentius habere; sequere cruciando ac exercendo, minus se suis quam alienis viribus metiri. Videbatur sibi videre, Martyres inter Mauros versari, in conventus et circulos venire, Christum voce libera praedicare, ac aestu ardere amoris, et desiderio aestuare martyrii. Jam Mahometicam sectam confutare, errores detegere, caecitatem mentis aperire, doctrinae Christianae veritatem ostendere, omni ope ad eorum salutem conari; nec dubitare, quin a barbara illa ac truci gente trucidandi essent, atque hoc ipsum animum praesagire.

34 Haec agitati, haec diu noctuque volventi, xvii Kalendas Februarias, (is dies caedis eorum fuit) anni mcccxx, id est anno proximo a profectioe, cum altius in meditationem se daret; ex improvise ei quinque illi Fratres, augusta specie per visum apparere, frondosis stellis laureati, candida in veste, notis distincta sanguineis, quasi a pugna et caede recentes, ac ipsas quibus discerpti fuerant, machaeras stillantes sanguine ferentes praeter manibus, sed luce vibrante intermicantes. Stupor primum, ac sine pavore; mox gaudium cum admiratione incessit animum. Intentioni oculorum acie intuita recognovit effigies, et sensit Beatos. Quid ageret ambignam unus eorum Petrus sic allocutus. En tibi nos sistimus, o Sanctia, immortales, quos hinc mortales ad pugnandum pro Christo dimisisti. Exolvimus nos debito quod contraximus: tu triumphis nostris viam stravisti: tua ope in certamen venimus: nisi tuesses adjuatrix, Martyres non essemus. Ille palmas, quas in manibus gerimus, in hac domo radices habent: rivi sanguinis, quem pro Christo profudimus, ad fontem redeunt. In Caelum inus, repetendo viam qua venimus. Per gradus meritorum ad premium ascendimus, et pars est beatitudinis meruisse. Gratos nos tibi Deus esse jubet, quae nos expediti ad iter. Moram hanc apud te, o Sanctia, in parte gloriae ponimus, quod in agendis gratis detinemur. Tanti est grati animi virtus, ut perinde sit ac beatitas. Haec est portio melior nostri, id est animae quae nunc solute mortalitatis vinculis ad Superos volant. Corpora lacera jacent Marrochii: ea curabit frater tuus Petrus mortua, sicut tu soror conservasti viva. Nec te hoc solo aspectu solamur: recipimus tibi, nunquam tuis vel votis vel precibus defuturos. Tu perge ire virtutis viam, donec ad metam qua tendis, feliciter aura divinae gratiae adspirante pervenias: tibi praesto erimus ad ostium aeternitatis. Iis diebus evannit objecta species. Sanctia, veluti qui in media luce caligat, titubante, et vicina ut se teneret, manibus prehendente. Mox ut ad se rediit gaudio delibuta, per divinum in mentem illapsam, fructum visum caelestis accepit.

CAPUT IV.

Reliqua Sanctiae vita sub habitu Cisterciensi.

Exinde imperium imperium et splendorem aulicum exosa, quamquam regiam Aulae lumen variis obtundisset virtutibus, voluit prorsus extinguere. Stimulaverant antea mentem exempla Teresiae et Mafaldae Sororum, quae neglectis rebus humanis, S. Bernardi

Sororum exemplo mota

di

et eos aliqua modum apud se habet,

cum insigni suo profectu;

E
eorundem an.
1120 Martyri-
zatorum

alloquio hono-
rata.

A di institutum amplexæ fuerant, sed tunc Martyrum per speciem illustris visio accendit; et quoniam vicinior erat Teresia, ob frequentiores ab ea acceptas litteras, in quibus de solitudine, de pace animi, de meditatione cœlestium, de tranquillitate vitæ, de perfectione religiosi status disserebat, ad illius se vitæ rationes conformare statuit, et in propinquorem ei locum migrare decrevit. Antequam disceret, de Franciscanis Patribus qui anguste ad S. Catharinæ habitabant, sollicita, certum et justum eis pro majori numero monasterium ædificare voluit: ad idque palatium suum quod relinquebat, idonea suppellectili instructum, Fratribus concessit; et præfectos operi et sumptus ad fabricationem novi ædificii assignavit: retento tamen arctiori hospicio S. Catharinæ, ac edicto, ut ibi Fratres numero quinque deinceps degerent: ad totidem Sanctorum Martyrum qui eum consecraverant locum, memoriam sustinendum; quorum illa tam fuit observans, ut quo in loco sibi apparuerant, ibi sacellum strui jusserit, quod hodieque servatur. Et quidem amplum illud est et magnificum monasterium, in edito situm, undique præcisum ab oppido, salubre, et aspectu intuentibus gratum; verum habitantibus aliquanto tristius, idque ipsam ad meditationem cœlestium juvat. Anno mcccxx (quamquam de anno illo non admodum constet) primo post Martyrum cædem conditum ferunt hoc suæ pietatis et magnificentie monumento relicto, Conimbricam venit Sancia; ibique de fundando Parthenone agitare cœpit.

palatium
suum Franciscanis cedit,

B

collectisque
ejus temporis,
Reclusis,

36 Locos metanti duo placuerunt, unus urbi vicinus in adversa Mondæ ripa, alter paulo ad mille ferme passus remotior, qua civitas Septentrionem oblique respicit. Hunc elegit, sed alterum non neglexit. Rarus ea tempestate in Lusitania conventuum Sanctimonialium usus: si quæ Deo se dicare religioso ritu femine vellent, earum locis infrequentibus domunculas quasdam ædificari sibi curabant, seorsim positas, undique clausas et munitas, induto muro cum fenestellis, ad lucem et cibum accipiendum idoneis. In his inclusæ, vivebant more Anachoretarum, solitarie quoad contubernium, quoad decorum vicinæ. Domunculas, Cellas vulgo; feminas inclusas Muratas appellabant. Harum magna copia eo in loco erat. Cui ideo Cellis inditum nomen. Eas voluit Sancia in unum conventum redigere, et monasterio inclusas ad idem, quod professa Teresia fuerat, S. Bernardi institutum formare. Non invitæ morem gesserunt, tantum expectarant, domum monasterium perficeretur, quod magnis a Sancia collatis sumptibus ædificari cœptum. Interim acciri jussit alias apud Jerabricam reclusas, quas illa antea et benevolentia foverat et opibus juverat, ut justus numerus Sanctimonialium esset. Alias, quæ trans flavium Mondam habitabant, loco non movit, quod in vicino positæ, et in meliorem formam redactæ, minus sollicitudinis et negotii exhibebant: non tamen illarum curam abiecit; certum eis quippe frumenti dimerisum assignari in posterum jussit, quod onus post ejus mortem ad Cellarum Abbatissas transiit. Cumque postea ex illis Reclusis Monialium novus conventus fieret, cui Divæ Annæ nomen inditum, et S. Augustini institutum assignatum fuit; semper Cellarum cœnobium stas illas tritici solennesque mensuras Monialibus rite dependit.

Cellense
monasterium
condit,

C

Invisit
Lorvanii,
Teresiam

37 Ardebat utraque soror mutuo desiderio inter se salutandi, seque fruendi. Teresiæ id per professionem licitum non erat, Sanciae licebat, adhuc libera a votis et claustro. Itaque Lorvanium se contulit paucis comitibus. Ut in depressas illas per tot viarum anfractus convalles venit, commoveri se vehementius ad pietatem sensit, et multum in locis

Junii T. IV

momenti esse ad cœlestes impressiones intellexit. Ipsa solitudo et asperitas montium mire afficiebat incedentem. Laudabat sororis propositum, quæ se suasque socias in ea tesqua induxerat. Viso demum monasterio, major religio pulsavit animum. Occurrit menti sanctimonialia habitantium, ac præcipue sororum. Erant hæc ad ostium ecclesiæ intra vestibulum, sed foras modice projectæ. Cetera turba virginum in duos divisa ordines, per totum Ecclesiæ spatium tendebatur, ardentibus cereis Sancia expectantes. Advenientem amplexu suscepit Teresia; cui Sancia supplex demissis brachiis, pene ingenuculata, sese inclinavit. Ambabus eruperunt lacrymæ. Adjecit Sancia suspirium, tenerior aspectu religiosi habitus facta, quem invidit sorori, cum purpuram antea non invidisset. Cumque inter se consalutassent, intervenit Blanca, quæ amplexus illos novo suo oblato diremit. Arctius eam strinxit Sancia, sed copiosius ploravit Blanca. Tum mediam accipientes, inter ordines Monialium, ad aram maximam procubuerunt. Adorata Eucharistia, intra monasterii septa ingressæ sunt: ibi Sancia reliquæ Moniales reverenter exceperunt; quas illa vetuit ne tam se demitterent, confirmandis pares sibi esse; imo, quod sponsæ Christi essent, superiores. Tunc iis ad sua pensa obeunda dimissis, in cellam se sororis inclusit. Ibi una cum altera de præterita vitæ, deque præsentis statu communicavit. Nihil inter se celatum habuere; et cum rationes vivendi contulissent, et Teresia Sancia jam mundo montium remittere parantem deprehendisset, pellicere in sui societatem voluit; ut non modo particeps instituti, sed etiam consortionis esset; ilque multis persuadere conata est. Verum Sancia modeste respondit, sibi non esse integrum mutare locum, quem Superi apud Cellas destinarent: ibi domicilium cum sororibus novis, quas paraverat, ubi monasterium ædificabat, esse positam. Jam dudum recepisse, ducem se iis et comitem vitæ fore. Se conjunctas, ad solatium quidem aptius; ad profectum, minus apte esse victuras. Attendendum non quid privatæ ex illa conjunctione commoditatis acciperent, sed quid ad commune bonum separate conferre possent: ubi animorum copulatio esset, nihil interesse seungi corporibus. Cumque Teresiæ satisfacisset, ad cœlestes curas cum Blanca converterunt sese, ac suavissime de rebus divinis confabulatae, reliquis Sororibus copiam sermoneandi fecerunt. Placuit Sanciae exercitationibus sacris interesse, tum quæ ad divina officia, tum quæ ad meditationes et preces, tum quæ ad afflictiones et macerationes corporis, tum quæ ad pensa et opera muliebria pertinebant: singula et admirans et observans, ceu memoriæ mandare vellet (tam accurate quæ viderat notabat) quasi regulas inde ac normas ad institutionem suarum, de quibus tunc cogitabat, Monialium colligeret, ut tempore opportuno dictaret. Tridui ea statio fuit.

D
A. FRANC.
MACEDO

ac Blancam
sorores;

E

sed recusat ibi
manere.

F

38 Decedentem rogavit Teresia, ut vellet Montem majorem, suæ ditionis oppidum, se conferre, et de toto illius statu diligenter cognoscere; et si quid esset in republica (sic enim audierat) turbatum, id pro suo judicio et arbitrato componeret. Suscepit provinciam Sancia. Erat is annus a partu Virginis mcccxxii, quo anno in oppidum venit. Nobile illud in primis et per arbi frequentia et opibus civium; sed absente jam diu Teresia neglectum, quasi sterile solum jacebat; brevi tamen subactum opera Sanciae, fructus haud pœnitendos tulit. Sata inter multos eosque primarios semina discordiæ, et haud dubia republicæ pernicie adulta, partim compressa, partim avulsa. Ferrum intentum jugulis multorum, vel subtractum, vel rejectum. Insidiæ detectæ, iniqua pacta rescissa, vadimonia præclusa, injuriæ propul-

Rogata Montem majorem accedere,

multa ibi vitia corrigunt:

A FRANC.
MACEDO

A satæ : maledici a detractone, avari a sordibus, rapaces a latrocinis, ganeones a lustris, aleatores a ludo, convitiatores a petulencia revocati. Imperio usa, his et aliis grassantibus vitiis modum posuit : sed plus egit exemplo. Frequens in templo, assidua in sacris, carceres invisere, nosocomia visitare, nosse ac juvare miseros, sublevare pauperes, solari afflictos, protegere viduas, tueri pupillos, reis subvenire : nihilominus jus sustinere, judicia stabilire, leges conservare, statuta custodire, calumnias depellere, quadruplatoribus obviam ire, circulatores arcere, illecebras peccandi auferre, corruptelas morum tollere ; in utramque partem et pietatis et severitatis documenta dare. Itaque ad commune bonum satis hac administratione profectum : sed rationes pecuniariae, tum privatae, tum publicae, negotium Sanciae haud mediocre exhibebant : sunt quippe difficiles explicatu, propter expectationem et collybium, ac lacunas, in ære aliena, quo qui se obstringunt, nomina expedire vix possunt. Quare non pauci erant in nominibus, quibus abierat dies rationum referendarum. Ili procrastinare, comperendinari, prævaricari ; alii obruti et nexi, quoquo se modo exolvere, fraude, dolo malo, vi, tergiversatione ; negare acceptas pecunias, ne dependere cogentur. Quidam acceptum retulisse se dicere, sed expensum tulisse affirmare : nonnulli, qui solvendo non erant, versuram facere, ac novis se nominibus obstringere ; ac demum circumforaneo ære obrui, et foro cedere ; interdum et solum vertere, et nomina secum portare, detrimenta creditoribus relinquere. Paucis integræ fidei, putatis et subductis rationibus accepti et expensi summa quadrabat : ita parum ad quæstorem Reginae lucri perveniebat ; et prope erat, ut Publicani, partim ob interceptos redditus, partim ob præscriptas usuras, vel sublato vel inverso anatocismo decoquerent. In hac difficultate Sancia sic se gessit, ut consultis iis, qui omnes vias pecuniæ norant, et deducendo partim, et partim condonando, et partim exigendo, turbatas rationes recte administraret, et nomina multorum sine magna utriusque partis jactura dissolveret. Quo quidem Sancia sororis Teresiae rationibus haud parum consuluit ; ingenti vi pecuniæ ad expensas in fabricatione monasterii, et sustentatione Monialium, et jam antea factas et deinceps faciendas, numerato repræsentata. Sic illud oppidum pristinae virtuti ac fidei redidit, Teresiae votis annulate respondit.

publicas ibi
privatasque
rationes

B

B negare acceptas pecunias, ne dependere cogentur. Quidam acceptum retulisse se dicere, sed expensum tulisse affirmare : nonnulli, qui solvendo non erant, versuram facere, ac novis se nominibus obstringere ; ac demum circumforaneo ære obrui, et foro cedere ; interdum et solum vertere, et nomina secum portare, detrimenta creditoribus relinquere. Paucis integræ fidei, putatis et subductis rationibus accepti et expensi summa quadrabat : ita parum ad quæstorem Reginae lucri perveniebat ; et prope erat, ut Publicani, partim ob interceptos redditus, partim ob præscriptas usuras, vel sublato vel inverso anatocismo decoquerent. In hac difficultate Sancia sic se gessit, ut consultis iis, qui omnes vias pecuniæ norant, et deducendo partim, et partim condonando, et partim exigendo, turbatas rationes recte administraret, et nomina multorum sine magna utriusque partis jactura dissolveret. Quo quidem Sancia sororis Teresiae rationibus haud parum consuluit ; ingenti vi pecuniæ ad expensas in fabricatione monasterii, et sustentatione Monialium, et jam antea factas et deinceps faciendas, numerato repræsentata. Sic illud oppidum pristinae virtuti ac fidei redidit, Teresiae votis annulate respondit.

pro sorore
componit :

C

C Crescebat Sancia cum profectu virtutis domi, tum fama sanctimoniae et prudentiae foris. Jam illam, vivo Patre Sancio, finitimi longiniquique Reges nurum optaverant, necdum satis adultam, nec maturam, quod illa causari solita, ne nuberet. Nunc et hac excusatione præcisa, et aucta existimatione, doteque constituta, quanta Regiae Principi satis esset, obnoxia Regibus prociis esse cœpit.... Sed omnium vota et spes Sanciae votum rejecit. Voverat se a teneris Christo. Pactam ergo se cœlesti sponso declaravit, et prociis omnibus nuntium remisit. Frater Alponus, quæ Regum natura est, cum iis mos haud geritur, ei insistebat, pene cogens ut nuberet. Illa obfirmato animo respondere, citius sibi quodvis vel gravissimum subeundum esse supplicium, quam thalamum inenndum. Ac ne ulla Regi deinceps spes esset, clam ad se Conimbricensi Episcopo accito, consilium ei suum aperuit, ac Cellas cum eo contendit ; quo jam justus Sororum numerus confluebat : et coram virginittatis voto renovato, reliqua duo paupertatis et obedientiae emisit ; atque adeo institutum S. Bernardi professa, sacrum de manu ejusdem, depositis erinibus, velum accepit, et palam mundo renuntiavit. Affecit ea res mire audientium animos, aulicorum imprimis : sed nemo factum im-

et spiritus
nuptiis oblati

Cellense
canonum
inireditur :

probare audebat. Tanta erat Sanciae apud omnes et existimatio et reverentia. Uni Regi, affectuum impotentiori, durum visum, quod se invito soror fecerat ; verum patienter ferendum, quod retrahere non poterat. Illa sui voti compos, Deo ex integro vacare cœpit. Naeta socias, indole pias, statu virgines, conditione subjectas, eas ad suum, hoc est, pietatis ingenium, fingere perrexit. Cedebant illæ, et quamcumque vellet formam virtutis imprimere, eam exprimebant. Numero triginta Sorores erant, sed in unum caritas redelegerat : ordinis tantum et officii diversitas erat. Hæc ad obedientiam relata, quod non possit sine graduum et munerum differentiis administratio rerum consistere. Sancia nihil a reliquis, præter regii sanguinis quæ in vultu extabant notas, invitam atque eminere negantem, distinguebat. Proposuit sibi regulam ex anussi servare, eamque Sororibus rite observandam, quemadmodum vovissent, ad institutas vitæ rationes præscribere. Hoc esse capitale docebat ; hanc esse ad religiosam perfectionem satis : verum eo illa sibi minime satis faciebat, assueta in aula exercitationibus, si minus perfectis, certe asperioribus. Harum quæ clam ceteris fieri poterant, eas retinuit ; quæ foras emanabant, iis ne communis vitæ tenorem interrumpere, prudenter abstinuit. Itaque de quotidianis et severis quibus se afflictabat flagellationibus, quæ suo se prodebant strepitu, detraxit ; funes et thoraces setosos, quibus se arcte cingebat, quod res erat occulta, servavit. Consulto utrumque : cavit enim ne exemplo suo videretur aliis aut asperiora præscribere, aut infirmitatem exprobrare.

ubi 30 Virgini-
bus exemplo
præit,

E
ad obedi-
entiam,

40 Furari solebat nocturnæ quieti horas non paucas, easque meditando consumebat, quando conticinium noctis, silentium linguis, locis infrequentiam afferebat, ut pii facti suspicionem opprimeret. Orabat autem tacite, nullo gemitu suspiriove emisso ; ad se collecta meditabatur, ut qui videret orantem, sensus expertem putaret. Bis quotidie in se solita inquirere, semel ante prandium, iterum ante cubitum, et rationes animæ secum putare ; si quid recte factum, Deo assignare ; si quid secus, imputare sibi et punire ; et in diem posterum seponere ac præcavere. Liberas a sacris exercitationibus horas domesticis occupationibus impendere : Nusquam animum a custodia seusuum remittere : observare se semper, ne quid, quoad ejus fieri posset, minus aut decorum obreperet : sibi a se, tamquam hoste insidiosio, timere. Consueverat abjecta et vilia propriaque servarum ministeria obire, mense accumbentibus afferre cibos, reliquias colligere, ac in suum locum deportare. In culina frequens erat : ligna ad focum adhibere, aquam ad eluendas ollas caldaria afferre, patinas et omne lancium genus propriis manibus abluere et extergere ; sæpe scopis humum verrere. Hæc interdum solitaria, interdum cum Sororibus una exercere, mira hilaritate ; ut quantam ex eo caperet voluptatem, significaret. Apud infirmas invigilare, præsto esse, omnibus subvenire, remedia excogitare, præscripta medicamenta adhibere, nihil quod usui ad salutem esset prætermittere, nihil in eo ministerio abjecti sordide muneris recusare. Nec vero hæc majora dicendo fiunt. Summa, ex historiarum monumentis deprompta fide narrantur. Et quidem demissio, et abjectio sui propria Sanciae virtus fuisse fertur : quæ eo erat mirabilior, quo demittentis se personæ altior erat conditio. Has virtutes admirari reliquæ Moniales et observare, ad easque imitandas sese omni studio, et contentione conferre : ac quoniam difficile erat omnes consequi, singulæ sibi singulas, uti cuique quæque placebat, proponere et conari imitando exprimere. Qui socias videret sedulo ac diligente

exercitiaque
pietatis

F
et humilitatis.

A diligenter virtutes Sanciæ observare, et ad se notando colligere; existimaret Sanciã pratum esse, Socias apes, quæ flosculos aucuparentur et carperent, ut in suis cellis ex iis favos fingerent, et mel conficerent.

CAPUT VII.

Teresiæ acta Lorvanii, excursus ad confinia causa filiarum.

Quod de citharis ferunt, cum intentis ad numerum nervis, et ad reddendum sonitum accommodatis, ex adverso locantur; pulsatis unius fidibus, ei alteram nullo excitatum tactu, ad fidem respondere, et justum redditus sonis concentum efficere; id certe duabus hisce Sororibus, similem in diversis monasteriis vitam religiose agentibus accidisse compertum est. Nam unius vitæ ad instituti normas attemperatæ, sic altera ex adverso respondebat, ut parem virtutum concentum redderet, ac utrimque mira quædam et apta morum harmonia existeret. Et quidem una certius et vehementius excitabat alteram, quod ambarum cœlestis fidicen interiori et arcano pulsu corda tangebant. Ac quo major esset concordia, ipse inter se scribere, et quo quæque modo in virtutis studio proficere, datis acceptisque litteris, altera alteram edocere: cumque ingenio et indole, non minus quam sanguine conjunctæ essent; et studia sua in unum, religiosæ nimirum observantiæ, iisdem rationibus, iisdem præceptoribus finem contulissent: tanta erat similitudo morum, ut cum sorores natura essent, virtute gemellæ viderentur. Itaque narrando exercitationes sacras Teresiæ, non in re quidem, sed in verbis discrimen erit. Faciam quod pictores solent, cum ejusdem imaginem personæ diverso tempore ac statu pingunt. Mutant vestes situsque, non lineamenta, formantque vultus coloresve nativos. Dedita imprimis Teresia fuit studiis rerum divinarum, statum Horarum pensum sacrarum rite persolvere, consuetis meditationibus et precibus solenne tempus impendere; aliquot præterea horas de communi cura præcidere, et in privatæ orationis usum convertere. Tam alte in banc, intrabat, ut vix ulla unquam cogitatio foras emanaret: quod si qua efflueret, statim eo unde resilierat, reducebat. Revocare sæpe ad calculos animum, et rationem facti infectique, conscientia excussa, sibimet reddere: sensuum custodiam intendere, et evagationibus exitus mentis præcludere; affectiones et perturbationes animi sedare, apparentiam cibi inedia frangere; inter Sorores cum diligentibus sedulitate, cum officiosis obsequio, cum morigeris obedientia certabat.

C

42 Paupertatis observantissima extitit. Dum rem conventus curavit, nummos e redditibus collectos ad seque perlatos, nunquam propria manu accepit, cum eo tactu contaminaretur; sed sorori, quam rationibus pecuniariis præfecerat, tradi jubebat: postea ne cogitare quidem de redditibus voluit. Atque ut paupertati comitem obedientiam adjungeret, alieno arbitrato vivere decrevit; seque non modo copiis, sed propriis etiam affectibus spoliare. Virgineum magno natu, multis præditam virtutibus, Abbatissam designavit: et Sororibus sui loco futuram, eligendam proposuit; et omnium calculis approbatam creavit: eam conventui ex integro præfecit, facta eidem administrandi omnia potestate. Huic se primum voluntate, deinde officio subiecit; privata deinceps futura, in vulgus transit Monialium: eo se ab omni commercio abstraxit. Si qui ad eam principes viri, visendi et salutandi gratia, veniebant; sic eos excipere solebat, ut gravate se colloquiis

daret, et citra contemptum significaret fastidium. Quo ii deprehenso, sponte, haud magna interposita mora, discedebant. Si quos aut publicum negotium, aut privata necessitas adduxisset; eos attente ac benevole audiebat, ac ita præcise respondebat, ut occasionem adimeret quidquam aliunde ad confabulandum accersendi: quod si res cito transigi non poterat, ad Abbatissam remittebat. Sic externa horis subcisivis, domestica integris tractabat. Vitæ communis rationi se accommodabat: cum aliis in choro precari, in triclinio vesci, in gynæceo ac pingere, in dormitorio quiescere in loco ad correctionem (Capitulum vocant) emendationem subire; ad cruciatum corporis flagellari, ad laxamentum animi recreari; nemini importuna vel gravis, omnibus affabilis comisque, humanitatem præ se ferre: quæ quamquam vulgaris virtus videatur, in Regiis tamen personis habetur non vulgaris: Nulla certe in vulgus exit gratia plausuque majori.

43 Dabit veniam Lector, quod, ne interromperem gesta Sanciæ. Caput hoc, loco movi. Hæc enim ante ingressum in Cellas Sanciæ contigerunt; sed nexum malui servare rerum, quam seriem temporum. Alphonsus Rex Legionensis tres e Teresia nostra sustulerat liberos Alphonsum [imo Ferdinandum ut patet ex Sanciæ Regis testamento num. 14] Sanciã et Dulciã. Ea vero, damnatis incestis nuptiis, dimissa, secundas cum Berengaria eodem vitio infectas contraxit. . . . ex hac alios suscepit, ac in iis Ferdinandum [alterum, priori jam mortuo], ad quem cum materno jure Castellæ regnum [denucisset quod sibi tamquam masculini sexus privilegio, potius quam Berengariæ deberi censebat; cum frustra conatus esset filium regno depellere, aut saltem iis castris, quæ olim jure Belli adempta regno Legionensi, ac Berengariæ in dotem data, ex pactis conventis nato ex ea filio manere debebant] semper filio illi parum æquus ac sæpe infestus pater Alphonsus; odio etiam Castellanorum, quos nolebat Legionensibus dominari, Regnum Legionense penes filias Sanciã, et Dulciã testamento reliquit. Sed mortuo patre, qui amoris erga filias plus æquo dederat, filius jus suum [haud quamquam dubium, cum sexu valeret eique ut heredi pridem se obstinassent Status regni; possessionem civitatis regis sine mora iniiit, materna suffultus diligentia et Episcoporum favore. Erant tamen Cnstrorum nonnullorum Præfecti, qui ipsa pro filiabus testamento paterno prælatis tenere obstinaverant animum, spe Lusitanici auxilii a Rege patre Principis venturi. Causabantur etiam] videri æquius regna dividi, quam uni conferri. Obrutum iri tanta mole rerum juvenem, minus et gratum, et expertum rerum publicarum. Melius administrari, quæ separata cum suo justo capite Regna consistunt. Satis esse Ferdinando regnum Castellæ, cui par esset futurus: duo regere non posse, nec duo ab eo uno regi velle. Utrum, si jungantur, alteri præstiturum? Discerptum iri in partes ambo, uno ad se primas trahente, altero repugnante. Commoveri et tumultuari populus, et ad armis res spectare.

44 Berengaria ad pacificandum satis non erat, et suspectam causæ maternus amor fecerat. Igitur ad Teresiã curæ et spes versa. Illam quæ regno et aulæ renuntiaverat, et delicias et opes contempserat, ad dirimendas eas quæ ab ambitione eroperant lites idoneam esse. Quæ vacabat Deo Divinisque, humanis eam affectibus haud fore obnoxiam; mentem assuetam contemplationi cœlestium, videre purius et subtilius inspicere quid Deo sit placitum. Persuacerant sibi omnes ab una illa negotium transigendum; verum exanimabat absentia et professio, quæ veteat coram adesse Teresiã. Tentandum tamen rata Berengaria, litteras ad eam per certos

homines

D
A FRANC.
MA EDO
solitudinem
amat,

vitamque
communem.

Alphonsus
Legion. filio
Castellæ Regi
infensus,

E

heredes, filias
ex Teresia,
frustra scribit:

F

ad has cum
fratre pacificandas evocata mater,

similibus
sorori exerci-
tus intenta
Teresia,

B

paupertati
studet,

et Abbatissa
pro se consti-
tuta,

A. FRANC.
MALEDO

A homines misit : et alias subinde ad Regem Alphonsum Lusitanie, cum precibus ; ut si Teresia de perfectione dubitaret, ad iter ipse compelleret. Has illa cum legisset, magnopere est commota, quod videbat conscientie et officii esse communis, Republice causa privatam quietem et contemplationem relinquere. Sed oportebat rem mature perpendere. Voluit de statu rerum tabellarios (nam id quoque littere continebant) qui honesti homines erant, audire : compertis, quae instabant, consulto animi sui arbitro et superiori, ac ex illorum consilio deliberato egressu, cum de suo consilio certorem facere Regem vellet, et ab eo facultatem impetrare ; is tempore illam praevenit, scriptis ad eandem litteris cum mandatis, ut negotium haud cunctanter susciperet. Itaque jam parere necesse erat : quod ei gratissimum accidit, ut honestius exiret.

acquiescit
oblata his
dote :

Idoneo comitatu iter aggressa, ad locum quo Berengaria Regina condixerat, recta contendit. Ibi flos civium cum Regina et Regiis liberis erat. Honorifice accepta, tamquam pacificatrix, quae finem tot malis, quae timore praeceperant, esset allatura. . . .
[*Neque vana spes fuit : congruam enim dotem Principibus filiabus a Berengaria ac Ferdinando impetrasse contenta, restitui fecit, quae filiarum nomine tenebantur castra, et possidenti regnum dimisit. Extat apud Brandanum, lib. 14 cap. 12, Gregorii Papae IX Breve, datum Reate xxv Decembris mcccxxxi inscriptum dilectis filiabus et nobilibus mulieribus, Sanciae et Dulciae, filiabus carissimae in Christo filiae Reginae Donnæ Tarasiae quo ad ipsarum petitionem, Apostolica Auctoritate confirmatur compositio facta inter ipsas et illustrem Regem Castellae ac Legionis*]. . . .

et Torvanum
regressa,

B 45 Pace foris parta, bellum domi sibi indixit. Primum proposuit, numquam deinceps a monasterii claustris exire, stataria secum ipsa pugna decertatura. Molle ac tenerum corpus duriter accipere multo ante jam coeperat, quod sciret, hunc hostem domesticum, si blande tractetur, rebellionem movere ; unus ille indulgentia ferox fit ; insidioso mari similis, quod cum per malaciam jacet, tempestatem roachiatur. Ergo flagris se cedere ; et quasi manus torperet propria, utebatur aliena quam urgebat imperio, ne impetum feriendi remitteret, Pias Sociarum manus praecepto asperabat ; immorigeras vocans, quae sanguini parcerent ; morigeras, quae elicerent. Persuasit delinquere eas, ni savirent : crudelitatem in religionem vertit. Hac arte efficiebat, ut copiosus sanguis efflueret, et ipsam destituerent vires, et inter manus caedentium laboretur : nec ante erat cessatio, nempe deliquio sensum extinguente. Haec poena quamquam gravis, minus ei tamen satisfaciebat, quod necesse erat interrumpi. Igitur perpetuam excogitavit inducto cilicio, setis hirsuto, tactu aspero, visu horrido, cui ita corpus assuefecit, ut haereret, et in partem corporis transiret ; itaque illud numerabat in membris. Temporum vices ad cruciatum accommodabat : vere, aestu diffluebat ; hyeme, rigeat algore. Siti et fame se macerabat, inedia se juxta et cibo torquebat. Dapes insipidas nmabat : si quae sapiebant, eas miscebat amaro succo, et interdum cinere pro sale aspergebat : idque putabat conditius, quod mortis memoriam sapiebat. Somnus brevis ac intercisus ; mens quippe assueta meditationibus interpellabat dormientem ; nec corpus iners jacebat, quod strati durities reddebat inquietum ; itaque non tam oculos permittebat somno, quam somnus oculis obrepebat ; ut dormire furti instar esset, quod somnum illa velut latrocinium deprebendebat, et a se exercebat, et vigilia castigabat. Illa insignis cruciatio fuit. Singulis feriis sextis, peractis a sacerdote rebus divinis redibat in cellam : tum obserato ostio, intus se

macerando
corpori sin-
gulariter
intendit.

C abdere, et ingeniculata terrae oscula infigere, et cor in lacrymas dilutum per oculos effundere, et percusso pectore, peccatricem sese reamque fateri ; et Crucifixi effigiem manibus apprehendere, amplexu stringere, plagas osculari, ceu ex iis sanguinem vellet elicere, quo suarum (ut aiebat) sordes culparum ablocret ; ac in eo statu diu permanere immobilis et immortuae similis ; (nec a mortua nisi suspiriis, quae inter singultus emittebat, discerneres) eam denique diem solidam sine cibo traducere, et omni genere cruciatuum exercere.

D 46 Reliquum vitae commentatio mortis fuit. Exinde quippe coepit, quasi cito moritura, vitam ducere : sejuncta et semota ab aliis, in se colligi, et in arcana aeternitatis abdi. Ac quo id majore cum pietatis sensu efficeret, jussit aperiri sibi sepulturam, loco idoneo ad Aram Divae Virginis a Rosario : et dum iapis (nam vulgarem eam esse voluit) in operculum parabatur, ingressa fuisse, vivum corpus eo infossum morti oppignerabat : ac ut mortalis conditionis memorem se probaret, a die proximo quam est clausa, supra lapidem ingeniculabatur quotidie, seque morti devovebat : ac ut sibi praerire, funeream cantum, preces illas solemnes, quae cani pro Defunctis in Ecclesia solent, privata recitabat, intermistis lacrymis quae ubertim manabant, et fontem in saxo inesse testabatur. Sacrarum precationum studiosissimam fuisse constat. Antevertere socias, cum ad Horas solennes eundum ; manere post eas, cum ex eundum : prima accedere, novissima recedere : saepe sola in Choro manere, ac diu perseverare, idque solita facere post ultimam Horam quae complet ceteras, et sub occasum Solis persolvitur. Ab ea saepe usque ad Matutinas meditando durare, ut non satis esset praevenire venientes, nisi expectaret redeuntes. Quod mirandum esset, si minus ea caelestium rerum dulcedine tangeretur : sed cum tot abundaret solatiis, et tanto immortalium deliciarum gustu afficeretur, mirum id minime videri debet. Verum cum ille sensus divinae gratiae altius penetraret in mentem, oportebat eam mortales curas cogitationesque abjicere, et eo niti corpore, quo evehebatur animus.

Sibi sepul-
crum struit,

47 Visa est saepe orans ferri sursum, et flexis genibus in aere suspensa consistere, et perseverare immobilis, specie quam pro humano habitu augustiore. Interdum splendere vultus, et solis imaginem, radiis in orbem coeuntibus, et exinde foras projectis, formare : unde lux tanta existebat, ut domi peregrinare sol ipse avulsus e caelo videretur. Idque non semel socias, eo splendore feliciter delusae observarunt. Quod cum ex earum concursu, Teresia sibi reddita cognosceret, abstinuit ab ea publica oratione ; et in suum se includens cubiculum, noctem sibi indixit. Ibi lumen illud abscondit ; sed non minus fulsit et claruit apud omnes luminibus extinctis, quam antea accensis. Meditationi sermo respondebat : ardebant verba, ceu faculae admotae auribus audientium ; inspirabat amorem caelestium, eoque facilius quod aestuabat. Id mirum, quod in edito perfectionis posita, tam inde facile se demitteret, et indignam communi luce putaret, et gravissimarum ream culparum diceret ; idque lacrymis proderet, quae aliis pudorem afferebant, causas dolendi proprias cum illius causa conferentibus. Ad haec ad eluendas modis omnibus maculas animi, hortari Sorores, ut scrutarentur latebras et recessus mentis ; inventas, dolore obruerent ; obrutas, Sacerdoti proderent ; Sacrosanctae Eucharistiae remedio adversus importuni hostis tentationes uterentur. Hinc ad externa obeunda caritatis officia, infirmis assidere, cibos propria manu porrigere, nauseantibus et moribundis etiam in os inferre ; interdum cum iis

E

frequenti
orationi
vacat,

sub qua saepe
visa caelestis
illuminatio
fuit.

et pie frequenter
Sacramenta.

una

A una edere et potare, ut appetentiam eliceret : desperatas monere periculi, certas moriendi confirmare, sacris præsidiis, munire curare, animam agentibus adesse ; suavissima nomina inclamare : et in illo extremo, in quo animi salus disceptat, articulo, omni ope juvare ; nec discedere donec mortem obirent.

CAPUT VIII.

Sanciae obitus, sepultura, translatio ad monasterium Lorvaniense.

Mens Sanciae assiduis dedita contemplationibus, subtilius rimari arcana, eventa in causarum sinibus latentia dispicere, eo illustrata lumine quod ex æterni fontis luce hauriebat. Penetrabat animos alienos, abstrusa eorum sensa norat, et quoad per divinam licebat providentiam manifestabat. Sororibus saepe quæ cogitaret, quæque agitent, de iis tempore monebat : quasdam, quæ recta sibi proposuerant, accendebat ; quasdam quæ secus, detinebat : mirantibus emectis, quomodo hæc illi, quæ apud se formarant ac nemini prodiderant, nota et perspecta essent. Erant nonnullæ, quæ interdum gravate ad eam adirent ; quod timerent, ne si quid minus decorum in mentem venisset, illa cognosceret et objiceret. Verum hoc erat, sed nulli ea unquam exprobravit, nec ex eo convitium fecit. Tantum ex illo dono Dei assumere, quantum satis erat ad eas in officio suaviter continendas. Eo certe timore profecit, ut nulla auderet secus aut optare aut agere, quam oportet, anxia ne deprehenderetur. Hoc lumine perfusam mentem suam in experta est præseutens mortem, quam sibi imminere novit. Hoc penitus perspecto ad mortem se accinxit : et in extremo illo vitæ actu sanctiorem egit personam. Precari diutius, meditari profundius, contemplari altius, durius se habere, intendere acrius custodiam sensuum, motus animi diligentius observare, affectiones attentius examinare, conscientia recessus accuratius explorare, maculas studiosius inquirere, dolentium apud Sacerdotem deponere, lacrymari copiosius ; hortari Sorores ad virtutem et sæpius et vehementius, et quæcumque officii sui erant exactius obire. Huic curæ intentam morbus corripuit. Initio levis visus ; sed paulo post insidiosus apparuit ; quod lenta felris se insinuabat in venas, et sensim ægram animi absumebat. Hunc morbum Sancia libenter accepit, patienter tulit, et loco beneficii duxit ; quod sperabat eo se ab hac mortali miseraque vita liberatum iri. Jacebat affecto corpore, alacri animo, vultu hilari. Mœror et sollicitudo ad Sorores transierat, vicem dolentes suam, si ac, quam appellabant matrem, decederet. Hæc solari illas et confirmare, et lenibus verbis abstergere mœstitiam. Non esse de morte dolendum, quæ commune debitum suo interventu solvit ; præire, se sequentes non deserere : meliorem sui partem superstitem ac memorem fore : profuturam se iis magis, cum videri desineret ; minus procul abfuturam, cum prope Deum futura erat.

49 Ac, ut hujusee erga Sorores fidei et amoris pignora relinqueret, tria patravit insignia erga totidem socias ægrotantes opera, quibus Deus testatam Sanciae virtutem facere voluit. Sororum uni cancer lævam prope mammam exederat, qui paulatim serpens penetrabat se in vitalia : jamque mors erat in visceribus, abjecta prorsus spe vitæ, ad Sanciae ex morbo decumbentem Sororum deportata manibus, salutandi gratia venit. Eam benevole, re intellecta, Sancia excipiens ; an bene haberet, rogavit. Cui cum illa responderet, tamquam brevi peritura ; Regina bono animo esto : Deus meliora,

inquit. Deinde : Propius accede, subjunxit ; Detegit ulcus. Tum aspexit detectum, et molli manu tetigit ; mox impressa Cruce dimisit : exinde melius habere cœpit. Postea cancer abscessit, et mamma alteri similis extitit. Alteram, cui mittendi sanguinis causa incisa fuerat altius vena, et arteria puncta, graviter periclitantem et male brachium sustententem, quod fascia obvolutum gerebat ; hoc habitu ad se accedentem, sui capitis amiculo donavit ; et abeuntem hortata est, ut illud brachio implicaret. Simul ac fecit, derepente coit hiatus intusus, et cutis obductæ scissuram sustulit ; leve apparuit deinceps brachium, et constitit. Tertia, dolore dentium acerrimo torquebatur ; et, quod erat adolescentula, impatientius agebat, coacta ob id publico abstinere, et commune pensum officiumque deserere, inedia et vigiliis consumi, ac prope mente emoveri. Tenera ætas movebat sorores ad commiserationem, ac imprimis Sanciae tunc ægrotantem. Acciri eam jubet ardentem dolore, arcto excipit amplexu, et genam applicat genæ. Eo tactu obstupere dentes, et amisso sensu doloris quievit, et cum reliquis sororibus ad officium et pensum rediit. Hæc ante mortem præstitit, cum jam afflaretur aeternitate. * Desperata demum salute, Sancia, post sumptum sacrum ad extremum illud iter Viaticum, et salutari Oleo ad supremam luctam uncta, cum jam mors immineret, moneri de eo Teresiam oportuit. In vicino erat : nec longa mora. Bene mane missus nuntius ; sub noctem Teresia cum paucis adsuit. In cubiculum sororis inducta, consumptam quidem morbo, sed integris adhuc sensibus sui compotem invenit. Peramanter inter se cum salutassent, sedit prope lectum Teresia ; Et Si qua mors, inquit, lege teneretur, non tu me Sancia natu minor majorem antecederes ; sed, quod erat justum, sequereris. Verum cum ea effectus sit et poena culpæ, quæ contemptus est legis, non potuit non exlex esse ; nisi sponsi Christi erga te amor citius te liberare voluit hujus vitæ miseriis, et ad Paradisum transferre, ubi Agnum illum inter Virgines, quocumque volet ire, comitare. Hoc propius vero duxerim. Virtutis in te habita est ratio, non ætatis : hæc acerba, illa matura. Tibi haud grave erit a mundo separari, quæ ei maxime adhæsisti, et corpus ergastulum putasti : nec iter ignoras, quod mente agitando confeceras, et meditatione signaveras. Cito evolabis, quam nulla voluptatum vincula tenuerunt ; nobisque ad te sequendam impressa vestigia per exempla relinquis. Quem præ manibus crucifixum habes Christum, is tibi dux viæ, et auctor salutis erit. Lacteam semitam quam inibis, ejus sanguine distinctam invenies. Huic tu acceptum referre debes quidquid pie cogitasti, quidquid recte egisti, et quidquid non deliquisti. Nisi ille te sanguis ablueret, tu munda non fores. Corpus illud cruci affixum tuam liberavit animam. Hæc te plagæ sanarunt : illa te nuditas vestivit : illa paupertas ditavit. Huic te commenda ; huic te crede ; hunc sponsum, et sponsorem salutis habes.

50 Ad hæc Sancia hilaris, uti potuit, breviter respondit : Nam quid ego tibi, Teresia, superstes essem, quæ tanto me superior es virtutibus ? Nun est attendendum utra sit junior, sed utra sit utilior. Anteceda ego, in qua minor fit jactura : tu manes, quæ et per te prodesse, et si quid ego proficerem, supplere possis. Has igitur meas tibi commendo Sorores. Tuæ sunt servæ : illarum curam suscipe, et in tuis numera. Ceterum solatia quæ mihi suavissimis verbis præbes, mire ad pietatis sensum afficiunt, et spei implent decedentem hanc peccatricem. Hic eam liquit animus, et cœpit deficere. Tum Teresia, applicato ad moribundæ pectora Crucifixo ;

Amplere

D
A FRANC.
MACEDO.
trecisa male
vena,

et odontalgia:

E

invisi mor-
ribundam
Teresia,

animatque
ad exitum

F

O it illa
dicto vale,

Sancia, spi-
ritu prophe-
tico montali-
bus venera-
bilis,

morbo extre-
mo corripitur:

curat laboran-
tes, cancro,

A FRANG.
MALEDO

A Amplexere, inquit, quem amasti; suaviare os caeleste, pro te felle imbutum: has spinas pectori infige, in rosas immortales erupturas. Animam collige, ut in hoc latus, hians vulnere, cum expiraris, infundas. Dum hæc diceret Teresia, ceteræ sorores solitis Deo precibus animam commendabant. Sancia jam singultibus mortem vicinam testabatur: et inclamante altius Teresia sanctissima Jesu et Mariæ nomina; cum Chorus ceterarum virginum illa verba Litaniæ solennis recitaret; Omnes Sancti et Sanctæ Dei, intercedite pro ea; placidissime efflavit animam, in Idus Aprilis, Æra mclxxvii, id est anno mcccxxxix, hora diei tertia. Id observatum, eundem retinuisse vigorem in vultu post mortem, quem antea in vita tenuerat, ut nihil in eo corpore præter animam deesset, imo videretur ex animæ beatæ hospito (uti par est credere) excellens illa species enamare. Hujus gloriæ justum et idoneum testimonium dedit S. Ægidius, qui tum in Lusitania vivebat, Ordinis Predicatorum eximium decus; cui, eo ipso quo mortua Sancia est momento in Ecclesia oranti, per speciem videndam luce cælesti circumfusam se obtulit, quanta et qualis ad Superos ibat; confessam Sanciam esse, quæ prima Dominicanos Fratres in Lusitania excepisset. Qua ille visione recreatus, magnum orationis suæ fructum cepit: eique beatitudinem gratulatus, ut sui apud Deum memor esse vellet, enixe rogavit. Cur illa se facturam, quod optabat, esse recepit: et adhortata est, ut pergeret animum suum, virtutibus; proximorum, doctrinis excolere; Hoc ille postea narrans, testatorem Sanciae sanctitatem posteris reliquit.

an 1229
11 Apr.

si que B.
Ægidio spe-
cundam
offert,

B

in ejus hac
vita dicitur,

51 [Obiit autem sanctus ascriptus, xiv Maji anno mclxxv, xxxvi annis post Sanciam adeoque brevi secutum prædixisse non potuit, uti per ignorantiam temporum in verbis hic delictis promittitur; res autem ipsa sic narratur in Vita, per Andream Resendium ante sesquiseculum scripta (antiquus, enim tertus quem ille cepulvit, hactenus frustra desideratur) Feliam habuit Rex Sancius, Sanciam nomine, non minus ceteris virtutibus, quam devota Christo virginitate illustrem: cujus, etsi vite sanctitas et innocentia erat percelebris, ea tamen modestia ac prope animi demissione fuit, ut si quos religio et virtus commendaret, eos non tantum miro affectu coleret ut pios, diligeret ut patres, sed etiam susciperet ut a Christo missos, suspiceret et veneraretur ut Dominos. Talem se exhibuerat erga beatos illos, sanctissimi

C Patris Francisci discipulos, qui postea in Africa Martyres effecti sunt, talem se etiam Ægidio nostro præbuit, cui tantum semper honorem habuit, ut non modo venienti assurgeret, verum etiam positus genibus suppliciter illi procumberet, addens protinus; Bene precare mihi, Pater: benedic mihi, Pater: ora Deum pro me, Pater. Hæc posteaquam ad cælestis Sponsi nuptias ex hac vita migravit, quasi cum Ægidio certare adhuc vellet beneficiis, leviter dormitanti, necdum sopito, apparuit; et in amplexum descendit ad ipsius jam presentiam vigilantis. Turbatus aliquantulum a principio est Ægidius; sed mox ut illam agnovit; Ecquid, ait, u Sancia, rectene vales? Ego vero, inquit illa, Christi gratia et precationibus tuis, o amice, rectissime valeo. Pax tibi: et faciem illius osculata discessit. Tantam vim habuit virginis congressus ille, et allocutio hæc femine jam factæ immortalis, ut motum omnem rebellantis carnis non jam in mente, unde etiam olim affectus is exulabat, sed ne vel leviter quidem in corpore, multo postea tempore senserit Ægidius: quemadmodum ipsemet secreto retulit Fr. Bartholomæo socio suo, viro religioso et fide digno, qui hoc post ejus obitum enarravit.]

ipsi stimulos
carnis osculo
abstulisse.

52 Eximia illa et mirabilis pulcritudo excitavit

Teresiam ad sacrum illud corpus secum deducendum, cui beatitas deberi videbatur. Igitur egredi omnes e cubiculo Sorores cum Abbatissa jassit, et in chorum secedere: et, reddito Horarum penso, pastum (mane quippe Sancia decesserat) ad triclinium ire, quasi eo tempore vellet propriis manibus funereo habitu Sororem induere, et in feretrum imponere, et ad sepulturam comparare. Nemini veniebat in mentem ea die efferendam; quare nullus de pio furto suspicandi locus fuit. Aliud agitabat Teresia: ac ipsum latrocinium studio pietatis cogitabat. Re cum suis sociis communicata, comparata ex ante lectica, tam diu auferre distulit, dum Moniales ad reficiendas solito cibo vires, omnes, quod ipsum fieri jusserat, concesserunt. Inter edendum educi silentio e cubiculo corpus, uti erat ad funus accommodatum, sed stragulo opertum propter circumstantes ad portam externos, foras imperat, et in lecticam inferri, tanta celeritate et fide, ut ne ostiariæ quidem senserint. Præmissum corpus ipsa est secuta cum comitibus, portis monasterii clausis ad speciem relictis. Pastæ Moniales postquam in choro, uti fit, gratias Deo egerunt, studio visendi corporis ad cubiculum Sanciae redierunt: ac impulsis foribus, stratum in quo positum corpus erat vacuum videntes, attonite primum rei novitate: mox percussæ dolore, ingentem ejulatum cum gemitu ediderunt; imprimis Abbatissa, cujus erat curandi et servandi corporis officium præstare. Cumque solitaria omnia invenissent, ac Reginam cum suis abisse; intellexerunt eam Sanciae corpus secum abstulisse: idque agrestes quidam, in quos ea cum suo comitatu inciderat, plorantibus, ac ad ostium de re querentibus, nuntiarunt. Tum omnia luctu lamentisque misceri, alte ingemere, queri; non tam de fraude, quam excusabat pietas et amor sororius; quam de sua nimia vel fidentia vel negligentia. Sibi imputandum, quod illo dulci et caro pignore carerent, cum ipsæ tam male custodissent. Non debuisse ab loco recedere: saltem vigilare debuisse, ne imprudentibus corpus auferretur: simplicitatis se suæ meritis pœnas dare. Sensit Abbatissa iis se querelis pungi, ceu ansam sua negligentia furto dedisset: Ut se purgaret, easque solaretur et pacaret, opponere, Regina se Teresiæ jubenti paruisse: potuissent se, volenti sororis calaver exuere, abluere, ungere, vestire, ad feretrum accommodare, ullo modo resistere? Sororio illam et Regia jure egisse; nec suspicandum, deinceps esse acturam, quod nemini in mentem venisset. Atque ut suspicio ea de re esset, qui posset, volenti auferre corpus, obsisti? Quod pace ac silentio fecit: nil autoritate, imperio, ac vi (si opus esset) effecturam. An liceret ei repugnare quemquam? Matrem omnium et Dominam Teresiam esse, Sanciam, et minorem et privatam, ei, si viveret, obtemperare debuisse. Sepe in illam vivam potestatem exercuisse, cur eandem non in mortuam exercere potuisset? Circa Sanciam post mortem factum, quod in vita fieri licuisset gratificandum Teresiæ, quod clam omnibus subduxisset, quod palam et coram potuisset auferre. Manere apud se spolia monumenta Sanciae, quod satis essent ad solatium; nec enim memoriam iis adminiculis seu stimulis indigere. Quod ad se attineret, altius in animum descendisse Sanciae imaginem, et ibi firmius hærrere, quam ut ulla, vel longissima distantia posset deleri. Nec multum curandam esse presentiam corporis: quod caducum esset et mortale; anima, quæ sempiterna est, rationem esse habendam. Videri hanc perpetuo oculis mentis, nec unquam abesse a contemplantibus virtutes eas quibus abundavit, quarum tot expressas apud se illustribus exemplis imagines reliquisset. His et aliis hujus-

D
Corpus manu
sua componit
Teresia,

et secum clam
aufert:

E

frustra do-
lentibus
jacturam
Cellensibus;

F

modi

A modi Abbatisa, Sororum quibus præerat, lacrymas conabatnr abstergere.

atque Lorvanium sepelit:

53 Interim Regina Teresia caro cum pigoore Lorvanium petebat. Quo cum pervenisset, extrahi corpus e lectica jussit, et concursu Monialium (quas certiores de re tota per nuntios fecerat) supplicationis in modum facto, ad interiora templi prope sacrarium deferri; ibique palam exponi, ut ab omnibus, etiam externis eo confluentibus conspici posset, imperavit. Ibi ei ritu christiano et monastico justa persoluta: quibus peractis, in illud, quod sibi antea paraverat Teresia, sepulcrum, deductum est, atque Sororis et Abbatisæ, ac principum Monialium manibus conditum fuit, lacrymantibus cunctis misto cum lætitia mœrore; dolentibus de jactura vivæ, lætantibus de possessione mortuæ; quod scienter quanti esset pretii ille thesaurus, qui terra obrutus emicabat in superos spe beatitatis. Vivere pios in superis manes, ibique gloria frui, testantur interdum lumina ex ea decisa; et in tumulos, ubi jacent corpora, illata; quo, ceu societatem eorum appetant, Dei nutu descendunt. Inest quippe illis ossibus semen quoddam immortalitatis, et cineribus ardor quidam amoris, non suppositus, sed

B ubi ad tumbam sæpe lux noctu cernitur,

extans, ac in altum tempore erupturus. Hoc signo voluit supremum illud Numen, Sanciæ apud se viventis gloriam prodere. Haud multo post ejus sepulturam, quædam Moniales, contemplationi rerum cœlestium deditæ, dum Horis nocturnis recitatis, abeuntibus ceteris, in Choro vacabant orationi; animadverterunt splendorem eximium in ecclesia existere; qui cum lychnorum et lampadum esse non posset, miro eas modo affecit, et studio videndi excivit. Attente notato loco, conspexerunt tumulum Sanciæ esse, cui lux illa incubabat, et inde sese in ambitum effundebat; nec illius tamen tumuli fines transgrediebatur, quasi ei loco addicta lux esset. Ac primo quidem ambigere (uti sunt feminae, et timidae, et credulae) inter gaudium et timorem, an illa vera lux, an ficta et imaginaria existeret. Optabant veram; sed ex desiderio metuebant fallacem. Aliæ igitur interrogare alias, viderentne splendore iocum; plus fidei alienis, quam propriis oculis habere. Cuique omnes confirmassent lucem inesse tumulo, eamque insolitam; cœleste ostentum esse omnino sibi persuaserunt. Erant quæ vellent excitare ceteras, ac imprimis Teresiam, quæ illa nocte casu aberat; sed aliæ obstiterunt, quod æquius ducerent in alium diem differre, quo exploratius ac certius aliquid possent afferre. Cuique proxima nox idem prodigium retulisset; tunc Teresiam, quæ discesserat, et quasdam magno natu Sorores advocarunt; quæ cum propere venissent, eundem fulgorem conspexere, et miraculum illud esse duce Teresia, quæ omnium sustulit dubitationem, confirmarunt. Et quidem multis noctibus continentibus idem spectaculum tenuit; postea interrupte et certis quibusdam temporibus, ne visio in consuetudinem abiret, et consuetudo admirationem detraheret. Magnum ex eo solatium cepere omnes, quod ille splendor pignus quoddam gloriæ, qua fruebatur Sancia, continebat.

C deinde visam assistere in choro, faletur Teresia,

54 Accessit aliud mirabilius, quamquam occultius. Nocte illa, quæ S. Bernardi festum diem anniversarium antecedit, cum Moniales pervigiles, ad Horas, quæ media nocte recitari solent, matutinas venissent, et psalmos solennes suis quæque sedilibus inchoassent; vidit Goda Abbatisa prope Teresiam, adstantem Sanciæ, habitu indutam monastico, ceu una in choro psallentium de numero esset. Attentione hæsit, et parum abfuit quin exclamaret: sed ad se reversa compressit impetum, et cogitare cœpit, an deberet loco se movere, ac Teresiam precibus intentam adire, ac interrogare an ejusdem visi

particeps esset. Intellexit Teresia ex perturbatioe Abbatisæ, quid animo agitaret: ac ei nutu significavit, contineret sese, nec rem proderet: scire se quid vellet, et nosse vicinam suo lateri adherentem. Sic exoluto precum matutinarum peso, dimissis sociis, discessit paulo post Teresia, comitante sorore, donec in certo quodam loco paulisper morata, evanuit; omnia curiose observante Goda: quæ cum subsequi vellet abeuntes, et prope jam esset, vidit solam Teresiam incedentem. Ad quam supplex: Oro te, inquit, per Sauctum P. N. Bernardum, et obtestor: aperias roganti; quæ species illa fuit? quale visum? quid hoc portendit? Et enuctanti; Si apud te, adjecit, mea, quam Matrem et Abbatisam creasti, valet auctoritas, jubeo, nequid me celatum habeas. Ita quod precibus elicere non posset, imperio extorsit. Fassa est Teresia venisse Sanciæ e superis, celebratum S. P. Bernardi solennia; ac illa occasione usam prædixisse sibi tempus futuræ mortis, et modum comparandi se sibi ad mortem dictasse. Hanc summam esse: cetera ne pergeret inquirere, quæ effari minime liceret. Sed rursus Goda animosior facta: Quando, inquit, te vincam auctoritate teneo, hac lege dimittam, si aperias qui sit Sanciæ in alia vita status. Purgatne culparum, si quibus forte nexa erat, pœnas? an fruitor beatitudine inter Cœlites jam purgata? Cui Teresia prorsus morigera; Mater, inquit, Mater, utinam in eo nos statu, in quo est Sancia, ambæ essemus! Quiescit, et gaudet, et Agnum ioter Virgines sequitur prorsus beata. Quin scias feliciter mortuum esse, nulla peccati labe pollutum, nec flammæ purgatoriæ obnoxiam, ita recto ad Superos cursu iisse, lastratæ rite ac expiatæ animæ beneficio, et Sacramentorum quæ omnia pie suscepit presidio. O felicem! O beatam! Tum Goda hilariter; Hac te inquit mercede accepta dimitto. Sic diremptum colloquium.

D A FRANG. MACEDO

et sibi mortem prædixisse

E

CAPUT IX

Teresiæ extrema vita, miracula, obitus, sepultura.

Ex desiderio sororis majores impetus cepit animus Teresiæ, ad currendum in stadio virtutis. Stimulabatur ejus, quæ præcurrerat, impressa vestigia: eo currebat alacrius, quo propius metam se constitutam videbat. Ceu locum quoque Sanciæ vicinum inimplere vellet, duplicabat exercitationes virtutis et una suas et sororis partes obibat: orare ardentius, attentius meditari, precari studiosius, vigilare intentius, cibo rarius uti, somno parcius, rei divinæ interesse religiosius, cruciare corpus acerbius, expiare culpas accuratius. Eucharistiam sumere frequentius, instituti sui rationes observare diligentius ac perfectius. Et quoniam in consideratione mortis multum momenti ad virtutem esse existimabat, ne occupato sepulcro, recordandi occasio auferretur; aliud sibi de novo prope sororis tumulum condi jussit, quod deinceps frequentaret. Itaque duplicavit memoriam mortis, ex alterius, id est sororis obitu, et proprio sui. Tanta erat incitatio spiritus, ut festinare et currere videretur, et tempus tarditatis arguere. Plane illam, quasi unco doloris impacto, ad superos Sancia soror trabebat. Nec eximia illa Teresiæ sanctimonia vacua fructus fuit. Constat ab ea nonnulla hisce extremis temporibus fuisse gesta, supra vires humanas, divina in eam virtute derivata. Solita erat Teresia pauperes, ad monasterium emendicandi victus causa venientes, ad portam opperiri, et de manu iis sua eleemosynam præbere. Accessit semel unus, cui brachium inveterato morbo contractum

Mortua sorore incitatio Teresia,

F

mendico brachii usum,

tractum

A tractum penitus obtorpuerat, ac inutile ex humero pondus pende-
 A. FRANC. MAEDO
 alteri crurum reddidit,
 et ulcus pectorale sanat :
 1) quæ manus laterat uicini
 febris petuntur :
 moribundus puer servatur amplexu,
 absque confessione mortua

tractum penitus obtorpuerat, ac inutile ex humero pondus pende-
 bat. Casu eum, dum stipem porrigeret, Regina tetigit : cum subito viguit brachium, et nervis explicatis sensum motumque recepit. Unam e Conventu Sororem crura debilitata ita destituerant, ut jacere semper cogeretur immobilis, et trunco similis. Venit ei in mentem tunicae ejusdam, quam abis Regina dono acceperat, et apud se usu detritam, sed intactam habebat. Hac se plena fiducia vestivit. Vix dum finierat, cum stare se recte, et apte moveri sensit. Alteri continuus pituitæ fluxus ita pectus obstruxerat, ut præcluso prorsus spiritu suffocaretur. Aentos mala, infirmos et miseros faciunt. Remedium excogitavit, et invenit. Naeta parum aquæ in polubro, in quo Regina laverat manus, avide bibit : potus laxavit respirandi vias, et liberam accipiendi et reddendi aeris potestatem fecit : humor trusit humorem : valuit. Laborabat alia Monialis ulcere quodam, ex pure in pectore concreto, et in concavum reducto sinum ; quod paulatim crescens sese diffundebat in vicina ingenti cum dolore, ac periculo : nec curari poterat, quod non extabat. Mire afflictam et miserabiliter afflictantem sese, Regina invisit ; et sollicita vicem dolentis, tenerrime eam salutans, arcto amplexu strinxit. Ea specie amantis commota Monialis, ingemuit ; et cum gemitu latens virus evomuit, ulcere prorsus disrupto, et malum evanuit : illa jucunde postea et hilariter vixit.

56 Fama erat constans, quicumque febris tertiana laborabant, eos si aut aquam qua Teresia manus abluerat, aut quæ ei ex potu reliqua fuerat, potasset ; aut vestem quam illa portarat, tetigissent ; ab ea continuo liberari. Is rumor cum serperet, ac in famam erumpens per totum regnum pervagaretur ; excivit e diversis oppidis multos, qui cum sani redirent, fidem rei fecerunt, et excitarunt, adeo ut nemo ferme esset quin optaret aliquid, quod illa prægestasset vel tetigisset habere, quasi præsens contra febres remedium, idque modis omnibus procuraret. Verum cum rem illa subodoraretur, increpitis sociis, quæ res illas subtrahebant et submittebant, severe edixit, ne quid deinceps simile auderent : se miseram feminam et sceleratam esse, ac indignam quam terra sustineret. Hac demissione animi et humane gloriæ contemptione, meruit majora patrare. Semel, cum Sacris, quibus interfuera, in ecclesia peractis, cœlesti cibo pasta in domum interiorem, rediret ; in feminam quæ infantem in ulnis prope agentem animam portabat, prætereundo incidit. Cumque ab hac rogante cum lacrymis, ut sanaret filium, retardaretur, paulum est coacta subsistere : et cognito quid vellet, cohorrui, et precantem modeste repulit ; quod sciret, non esse id quod rogabat, opis aut potestatis suæ. Hoc magis urgente matre, et fortius abeuntem tenente ; intervenit casu Sacerdos, illius arbiter conscientia : qui perspecta causa misertus matris, imperavit, pro suo in animum jure, Teresiae, ut miseræ quoquo modo, et quoad ejus fieri posset, subveniret, cujus tam certa fides erat. Tunc illa, religione obstricta, infantem e matris complexu in ulnas transtulit suas, et sinu fovit, ac signo super os Crucis edito ; Deus te, inquit, sanitati restituat. Nec plura. Belle habentem matri restituit : quem constat diu postea vixisse, et vitam Teresiae acceptam retulisse.

57 Mirabilis hic ; sed mirabilior ille eventus, quem narro, fuit. Monialis agra, quod lenta et insidiosa febris laborabat, fefellit medicos. Inopina ergo morte oppressa, sine Sacramentis et ultima Confessione decesserat. Cumque Sociæ illam conclamassent, et efferre vellent ; ac de loco sepulturae, quod, recentibus et multiplicatis funeribus, pauca

admodum loca et incerta vacabant, omnino dubitarent ; rem ad Teresiam, quæ forte in oedeo prope sepulcrum orabat suum, sollicitæ detulerunt. Ea, comperto inconfessam tali genere mortis decessisse, edixit, ut quam primum Confessarium accersiri juberent, et in cubiculum Sororis, ad ejus confessionem antequam efferretur excipiendam, deducerent. Admiratæ Sorores, reposuerunt, eam prorsus esse extinctam. Illa gravius aliquanto commota ; Accersite, inquit, Confessarium, et a me imperata facite : mora nulla esto. Paruerunt : vocatus Confessarius præsto fuit, et inductus in cubiculum Monialis efferendæ, eam præter spem vivam in lectulo invenit, ad confitendum paratam. Adhibuit medicas aures ægræ animæ Sacerdos et Confessionem accepit. Vix dum eam in forma absolverat, cum agere animam cœpit, ipsomet assidente, et extremum officium, cum solitis promeritoris precationibus obeunte. Apparuit, illam non nisi ad expiandam rite conscientiam revixisse, idque suis a Deo precibus Teresiam obtinuisse : quæ eo facto præhavit tam se de Sociarum esse salute sollicitam, ut curam etiam ultra mortem in æternitatem extenderet. . . . [Inter hæc oblata occasio est etiam de Cellarum monasterio, in quo Soror Sancia vixerat et obiit, bene merendi. Testatur id lapis, extra ecclesiam ad latus sinistrum inscriptus his versibus a Brandono prolatis.

Hic bis quinque manent, quæ cœtibus associatæ. Angelicis, cultum promerere parem. Huc ab Alenquerio, quo vitam sponte reclusæ Arcem gesserunt, hirtis et pellibus usæ. Huc, inquam Regina Tarasia, Regis amore Ætherei vexit, contentas laudis honore. Æra MCLXXII, id est anno MDCXXXIV.]

58 Longa ætas, affecta valetudo, languor corporis, anxietas animi, tædium vitæ Teresiae afferebant. Incitabant ad mortem studium ardens gloriæ cœlestis, et desiderium sororis Sanciae. His stimulis urgeri se sentiebat : majorem exinde festinandi cepit impetum. Crevit in summa senectute animi vigor, et quæ citius erat moritura, eo vehementius agebat : et spatii brevitatem contentione studii compensabat. Prona videbatur ire, et quodam quasi naturali pondere ad vitæ terminum ferri. Observatum id a Sororibus, quæ ultra vires aggredientem ardua cum viderent, retinere sæpius voluerunt, ne deficeret ; verum illi altius adacta vis cœlestis, quam ut posset remitti. Commonefecit eas de vicinia mortis, cujus præsentiebat signa, quorum unum erat ipsa contentio : quemadmodum enim lucerna intermortuo lumine deficiens, in ipso conflictu luctantis cum extinctione flammæ, collectis quasi viribus obnitens occasui, acriores ignes emittit ; ita Teresia, cum propius abesse se a morte vidisset, in extremo ipso actu vires resumens, intentius agebat, et clarius emicabat. Recidit tamen cito illa contentio, morbo ingruente ; et fato incumbenti cessit. Verum initio non decubuit : quia stantem illam, quæ nunquam inarcuerat otio, meri oportebat. Igitur purgata rite conscientia piaculâri Sacramento, Viaticum ad ineundam æternitatem singulari pietate sumpsit ; et salutari unctâ Oleo, igni cœlesti pabulum præbuit : et proposita sibi immortalitatis imagine, ad eam se penitus conformavit. Sic morte prævisa, et animo procurato, ad moriendum prona, duci se in ecclesiam, cum jam vires deficerent, jussit, denuntiato Sororibus ibi se morituram. Prope aram super spondam collocata decubuit, et subito moribundæ speciem præbuit. In eo articulo circumsteterunt eam filiae, cum de orbitate sua sollicitæ, tum de imminente Matris morte anxie : atque, uti sunt mollia seminarum ingenia, dolori ac timori nimium indulgebant : nec lacrymis, nec suspiriis parcebant, quod

temperare

tantisper suscitatur.

E Transfertur reclusæ Alenquerio Cellas.

Sororibus de vicinia sibi morte promouit,

F

susceptisque Sacramentis ;

*illas suam
orbitatem
querentes*

A temperare sibi non poterant. Deseri se a matre optima, a nutrice sedula, a custode fida, a magistra erudita, a carissima sorore : in qua nulla fuissent signa majestatis, sed amoris ; quæ se ad illas tamquam æquales conformasset, imo et interdum demisisset ; et quæ minus surgere et attulli poterant, eas sæpe sublevasset, et supra proprium caput, olim coronatum, extulisset. Quam deinceps habituram ducem ad ingrediendum virtutis iter ? quam sociam in operibus obeundis ? quam præceptoricem morum ? quam hortatricem ad custodiam legum ? quam consiliatricem in dubiis ? quam adjutricem in arduis ? quam consolatricem in adversis ? quam vindicem sanctimoniam ? Una illa sublata, orbas esse omnes : una defuncta, perituras. Pupugerunt hæc moribundæ animum, subiit commiseratio : commotus et excitatus est amor.

59 Igitur collectis, quod potuit conari viribus, sic illas allocuta fertur : Largimini mihi, quæso, Sorores (filias noluit appellare, ne teneriori nomine gravius percelleret) largimini mihi, ut vos affari perspicue possim : ne mea verba lamentis obtundatis. Injuriam videmini facere immortalitati animorum, et haud dubie facitis amori erga vos meo. De mea morte sic doletis, perinde ac si meus discessus æternus sit cum mei extinctione futurus ; vel vos brevi morituræ non sitis, et mecum futuræ ; vel cum corporibus affectus animi extinguantur. Non eo hæc dico, quod vos ita esse aut fore existimetis, sed quod vos dolor cogit eo deflectere, unde istæ opiniones turbata ratione ducuntur. Moderamini mœrori, eumque intra fines prudentiæ continete. Sicuti ergo Sanciam nunc sororem sequor, sic et vos brevi (quid enim est in hac vita diu ?) sequemini. Ut ergo vestrum immemor (quod absit) futura corpore absens essem, cito nos mors conjunget, quæ modo me separat. Non feret spiritus natura purior, ut amor, nobilior quo defæcatus ardens, extinguatur : nam non ille aspectus, sed memoriæ pabulo nutritur. An desperatis visuram me Deum, in quo vos ego multo perfectius et inspectura sum, et dilectura ? An morietur amor in vos meus, cum incipio fieri immortalis ? Quod si propterea lamentamini, quod vestram me absente doletis vicem ; vestramque, ut dicitis, orbitatem deploratis : videte ne vestram potius rem agatis quam meam, et dum vestrum vos miseret in me sitis crudeles, dum solatium vestrum meo gaudio anteponitis. Frui non vultis me Deo, ut vos me interim fruamini ? Non est justus hic dolor, qui illam moratur, quam pie spero consequi, beatitatem. Inique cum tempore agitis : occasus vite senectus est. Matura poma sponte decidunt. Trudit me natura in mortem. An illi vultis obsistere ? Quid quod æstuo moriendi desiderio, ac sponsi nostri Jesu amplexibus fruendi. Liceat per vos (atque hic apprehendens vicinum Crucifixum arctissime secum adstrinxit) huic me addicere, qui me sui pretio sanguinis emit. Huc lacrymas conferte vestras, hic vestros affectus collocate : huic me etiam, atque etiam commendate. Hanc vos Crucem, cum decessero, pignus mei habetote. Illa et mei a vobis discessus memoriam renovabit, et vestri commonfaciet. Et ad illum : Suscipe me tu Domine : lava meas culpas sanguine, ut ad te munda perveniam. Oscula, dum traho animam, vulneribus tuis imprimo, et extremum habitum tibi a quo accepi reddo, Ibo, ibo, appendix Crucis tuæ. Anima hæc mea ab extremo isto clavo fixa pendeat. Atque hic anilere visa, et vehementi spiritu concitata, majori quam pro humano habitu surrexit, et genibus flexis constitit ; jussitque Sororibus, ut canerent alta voce, Magnificat. Inchoato cantu meditabunda conticuit, et vultum in apertas

Junii T. IV

manus demittens, substitit, donec ad illum versiculum perventum ; Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ ; quo absoluto, laxatis paululum labiis, efflavit animam.

60 Eo suspirio, tanquam flatu quodam, solutæ mœroris nubes, lacrymarum imbres per Sororum oculos effuderunt. A lacrymis itum ad oscula, præ singultibus male formata. Defecto, quem nanibus texerat, vultu mira species mortuæ extitit, quæ rapiebat oculos cordaque. Splendor ille beatæ animæ index erat. Illam, radiantis instar luminis, ad superos isse, multi, qui extra Monasterium degebant, confirmarunt ; quod vidissent splendidum quemdam globum e templi summo fastigio, Soli similem surgere, et attolli, et ultra nubes ferri, donec illic aspectum intuentibus ademerunt. Id Monialibus nuntiatum magnam partem mœroris abstersit, et desiderium obtudit gaudio. Procurato ritu solenni funere, ad sepulturæ officium applicuerunt animos : quod, quia Teresia publicum et sumptuosum fieri severe prohibuerat, vulgare extitit : quippe quæ se vivam sepelire voluerat, non decebat mortuam celebrari. Itaque elata, communi et paratu et cantu, sepulta est juxta Sanciam intra odeum, eo situ, ut nullo spatio interjecto, unum alteri ex commissura conjunctum videretur. Sic ex præscripto Teresiæ. Et quidem decebat, ut quas natura sanguine, amore, instituto, virtute, gratia conglutinaverat, eas ne mors quidem divelleret ac post mortem sepultura conjungeret. Discrimen tamen quod vicinitas sepulcrorum sustulerat, adhibita epitaphia attulerunt : quæ operæ pretium erit producere. Sanciam, quæ prima decessit, ejusmodi est.

Sancia infans, Regis Sanci I. Lusitanorum filia, quæ totius vitæ cursu sanctis operibus intenta, suam Domino pudicitiam custodivit. Monasticam regulam, apud monasterium Cellas, quod prope muros Collimbrienses edificaverat, secuta, ubique maximis virtutum ornamentis circumfulta, et non vulgaris Sanctitatis fama decessit anno MCCXXIX. Ad hoc Templum Lorvaniense a Sorore Teresia transfertur, et sub hoc tumulo reponitur. Teresiæ illud :

Hic requiescit Regina Teresia Sanci III. Portugalliæ Regis filia, quæ Legionensi Regi Alphonso IX aliquandiu nupta, dirempto matrimonio valedicens rebus humanis, Cisterciensem habitum induit in hoc cœnobio Lorvaniensi, ejus jussu a monachis Benedictinis ad Virgines Sancti Bernardi translato, in quo plus viginti annis perseveravit insigni prudentiæ, liberalitatis, ac pudicitiae laude, nec non virtutis, et Sanctitatis admirandæ prodigiis. Anno MCCCLXX.

61 Quæ certe epitaphia, ut sint paulo quam nos antiquiora ; ejus temporis, quo sepultæ primum sunt, non esse, phrasis Latina ostendit ; quæ tunc barbara et corrupta erat, quemadmodum alia monumenta ejus ætatis testantur. Præterea in annis numerandis manifestus error deprehenditur : nam Teresia dicitur mortua anno MCCCLXX id est anno post Sanciam uno et quadraginta : quod verum esse nequit. Constat quippe Teresiam annis haud paulo plus viginti in monasterio vixisse professam Cisterciensis Sancti Bernardi institutione : et postquam in illud se abdidit, Deoque voverat, Corpus Sanctæ eo transtulisse : igitur vigesimo ad summum anno post Sanciam necesse est obiisse : atque adeo non anno Christi MCCCLXX, sed anno plus minusve MCL ; Diu tamen vixisse inde liquet, quod in Tabulario Monasterii Sancti Joannis Tarouquensis codex antiquus reperitur, in quo Teresia subscribit donationi oppidi Mondini factæ ab Rege Alphonso III, Lusitanicæ, fratris sui Alphonso filio, Anno MCCXLVII,

52 cui

D
A. FRANC.
MACEO

*Cælesti luce
illustrata,*

*juxta Sanciam
sepelitur;*

E

Hujus Epitaphium;

item illius;

F

*Teresiam
1270 dicit
obiisse*

*sed pro anno
1270*

*et Crucifixum
amplectens
moritur.*

A. cui interfuisse Reipublicae causa dicitur. Ceterum hic numerus intra illum viginti annorum, quos vixit post obitum Sanctae continetur. Dies mortis certus habetur xv Kalendas Jul: qui desideratur in Epitaphio.

scribendus
1250

juxta Necro-
logium:

62 [De anno autem quid excusat Macedo, et suspicatur scribentium inadvertentia zyfram 7 pro 8 obrep-
sisse? quasi scilicet in ejusmodi publicis scripturis aliquis usus zyfrarum fuerit seculis praecedentibus hoc nostrum quo vivimus? Interim correctio, quam Macedo adhibet, confirmatur Brandano, Monarchiae Lusitaniae parte 4 pag. 188 ubi legere est, mortem Tarasiae ex Necrologio sanctae Crucis Conimbricensis, sic relatam: Decimo quarto Calendas Julii obiit illustrissima Regina Donna Tarasia, filia illustrissimi Domini Sancii primi, Portugalliae Regis et Reginae Donnae Dulciae. Era MCCLXXXVIII, est hic praecise annus MCCL: tamen pro decimo quarto Calendas, vel legendum est decimo quinto, vel intelligendus dies depositionis seu sepulturae, ut saepe in Necrologiis hujusmodi observantur. Isto autem posito fuerit Tarasia, utpote parentum suorum primogenita, annorum LXXII, cum obiit et unius nata vir plures quam tredecim venerit in thorum viri. Etenim Gottorum Chronica, unde initium sumit Appendix ad 3 partem Brandani, ab Aera CCCXLIX ad MCCXXII, adeoque ipso de quo agitur tempore scripta, sic habet: Era MCCXVI (est ea nobis annus MCLXXVIII) nupsit Rex Sancius cum filia D. Raynundi Comitis de Barcinona Donna Dulcia, sorore Regis Aragonensium D. Alfonsi, anno regni patris ejus XLVIII: unde nata filia Tarasia, anno ut minimum MCLXXXI vel II debet fuisse uxor; siquidem anno MCLXXXV, quo patri remissa est, trium hominum erat liberorum mater. Sancia tertio genita potest primum in lucem venisse anno MCLXXXII: et sic annum egerit XLVII vel VIII cum obiit: nam et de has legitur in praedicto Necrologio pag. 128 §. Tertio Idus Martii obiit Regina Donna Sancia filia Regis Donni Sancii et Reginae Donnae Dulciae Era MCCLXVII.]

ita ut obierit
Teresia an.
at 72,
Sancia an. 47.

B

63 Porro ad laudem Teresiae magnopere faceret, quod refert Brandanus alique, de sanctitate cujusdam Sanctae, quae Alphonsa Legionensi genita vixit et obiit commendatrix major Regii Monasterii S. Euphemiae de Corobiis Ordinis S. Jacobi Palentiniae diocesis: ubi cum plurimis inclaresceret miraculis, corpus ejus Philippus III anno MDXVII voluit adferri Toletum ad sanctae Fidei conventum, agiturque etiamnum pro ejus canonizatione. Sanctae, inquam istius sanctitas multum faceret ad commendationem Tarasiae, si hujus filia fuisset illa, ut Brandanus alique credant. Sed dum curiosius curo rem indagari Toleti, accipio Sanciam istam, Tarasia quidem matre genitam, sed quae nec Regina fuerit, neque Regis Lusitani, verum Aegidii cujusdam Legionensis filia, quoties plures ex variis mulieribus Legionensis Alphonsus genuit, a duabus quas successive duxerat Reginis abjunctus; concubinis contentus. Plenius de ea agitur ad xxv Julii quo obiit anno MCCLXX Sancia ista, fortassis solum quinquagenaria, quae plus quam octogenaria fuisse debuisset, si nata fuisset ex Tarasia Lusitana. Ceterum quod attinet ad hujus filiam Sanciam, cujus memoria, exolevit per sororis cognominis sanctitatem et celebritatem oblitterata videtur prior natu fuisse quam Dulcia, priori enim loco eam posuerunt Rodericus Toletanus in sua Historia, et Gregorius IX in suo ad illas Brevi: esto quod avus Sancius in suo testamento, secundo eam loco ponat, quocumque alia ex causa.

Prioris filia
non fuit
Sancia,

quae inter-
calis clara,

servatur
Toleti.

C

fidem non facit, et suspicionem creare ob affectum solet; praesertim si domi est nata, nec late foras emanat nec temporis diuturnitate firmatur; ita cum ea communis, et alienorum promiscue et domesticorum est, et prodit in vulgus vagaturque latissime, et quotidie serpendo crescit augeturque tempore, famam ex opinione et ex fama gloriam parit: quae est consentiens laus honorum, et incorrupta vox judicantium de excellenti virtute. Hujusmodi est ea quae de Teresiae et Sanctae, et dum vixere, et postquam obiit, sanctimonia fertur. Nata quippe intra privatos tum Cellensis, tum Lorvaniensis Cœnobii, inter Sorores ejusdem instituti, non tamen ibi oppressa latuit; sed vel iis invitis foras emanavit, seque per totum Regnum Europamque diffudit, et orbem implevit; nec interrupta desit, vel interpolata rediit; sed cohaerescens sibi continuata est, ductu perpetuo tractuque temporum, per quadringentos et eo amplius annos: tot quippe usque ad nostram aetatem numerantur. Quae fides per manus tradita, et ab eo tempore accepta, quo simplex virtus et ingenuus candor procul a furo, et dolo vigeant, et in populo pio ac religioso (qualis est Lusitanus, a superstitione maxime et protervia alienus) adulta, nulla potuit ratione corrumpi subornarive. Communis ea vox est et Regni et ditionis Lusitaniae, quae per totam orbem terra marique funditur, et cum solis cursu contendit Sanctas Reginas appellantis; ac eo titulo propria earum nomina, gloriosius quam si proderet, occultantis. Nec vero ego in hac de-
na, in qua sum aetate, alio unquam affici illas memini. Nec ea tantum vulgi est sententia, sed Principum etiam, ac Regum, et omnium ordinum. Nomen insignis veneratio secuta; quae innocenter iis, cum licebat, attributa idoneam sanctimoniae testimonium reddebat. Dum libera pietas erat, nemo ullis impediebatur religionibus, quin pro suo quisque studio honores in eas conferret. Qui, si postea sunt sapienter ac religiose repressi; habita est ratio conditionis temporum, quae multum habent momenti ad utramque partem et pietatis et superstitionis. Non tamen Ecclesia vetuit religiones, nec ceremonias damnavit, cum palam coli deinceps vetuit. Integras illas, sua nixas antiquitate ac innocentia, reliquit: sustulit novas, quas suspectas nimia licentia faciebat. Quemadmodum quod hodie novis ritibus consecrantur Sancti, non admittitur jam consecratis Apotheosis; ita quod rationes cultus commutentur, non ex eo veteres vituperantur. Diversa erat et simplicior forma colendi et consecrandi Sanctos ea aetate, puriori et candidiori, cum ab haereticis periculum nullum erat, et Ecclesia illis stimulis ad pietatem indigebat. Postea, crescente haereseon (prohi dolor!) malo, et abundante Sanctis Ecclesia; necesse fuit, et cautius propter hostiles insidias, et rarius propter abundantiam consecrare. Haec igitur fama non linguis solum, sed signis quoque loquitur: per vota, per supplicationes, per titulos, per effigies, per litteras, et omnis generis monumenta. Ea vero antiquissima suot, atque adeo extra invidiam et suspicionem. Uti imagines majorum fumo commendantur ad nobilitatem, ita illa monumenta vetusto situ prisci aevi confirmantur ad fidem. Quod attinet litteras, extant Innocentii Papae III, ad Teresiam; Regis Sebastiani, Cardinalis Henrici, et Gregorii IX, et Episcopi Conimbricensis, et Generalium ordinis S. Bernardi, de illarum virtutibus, et miris operibus: quarum suis locis afferemus exempla.

65 Illud imprimis observatu dignum, Sanciam in Cellensi monasterio nonnulla edidisse post obitum hujusce exempla virtutis: pauca item in Lorvaniensi ante mortem Teresiae, ceu modestiae se causa subtraheret, quod sine consortio sororis plura edere erubesceret

D
Communi
assimilatione
beatae
creditur,

E

passim Sanctae
Reginae
vocantur,

et ex vetusto
usu coluntur:

F

ac simul ambae
clarent
miraculis,

CAPUT X.

Sanctitatis opinio miraculis confirmata.

Uti paucorum et amicorum existimatio publicam

A erubesceret, cuperetque cum ea ita gloriam communicare, ut primas ei concederet mortua, quas viva dignitatis et sanctimonie concessisset. Idque apparuit ex eo, quod ea mortua, et in societatem sepulturæ accepta, plurima sunt edita ab utraque: ut communi studio beneficerent, et communi gloria fruerentur. Quasi hæc ambarum voluntas cognita egentibus et perspecta foret, religio injicitur venientibus, quo minus una sine altera invocetur. Ambæ simul implorari solent; ambarum est auxilium: ambarum refertur acceptum beneficium. Et quidem adversus febres præcipua earum vis est: frequentia curationum admirationem sustulit: vulgaris ea res ducitur: in medicionem videtur transiisse. Igitur quemadmodum medici, ad febres leves et vulgares morbos, certa quædam et explorata habent remedia, quibus adhibitis curari solent; ita Moniales laborantibus quartana aut tertiana febre, certa quædam pietatis opera præscribunt, quibus editis haud dubie sanantur. Nec abs re duxerim methodum afferre. Ægro edicitur septem Psalmorum, qui pœnitentiales dicuntur, per triginta dies recitatio: ea peracta vas ei porrigitur plenum aqua, mista pulvere e sepulcris eruto ac diluto, cujus haustus febrem expellit. Interdum novendiale Sacrum fit a Sacerdote; quo rite completo sanatur ægrotus. Hæc ratio curandi tam est certa et constans, ut in consuetudinem verterit: quæ ideo est admirabilior, quod mirabilis esse desierit. Præterea multitudo attulit fastidium, et pervertit numerum. Omissa pars major: nec antiquis ea cura simplicioribus fuit. Posteris cum incuria religionem attulisset, notari cœpta et scribi mira eventa quæ ultra nonaginta septem, præteritis febrium quotidianis curationibus, illustra anno MDCXXX numerabantur. Horum nonnulla referre officii mei esse duco: quæ scripta sunt fide publica, et in actis, ex præscripto Ordinarii ad normam Tridentini Concilii confectis, habentur.

66 Ludovicæ Silvie Sanctimoniali Lorvaniensi, malignum ulcus circa ilia natum erat, tumidum et lividum, et virulento pure plenum: quod eam annos multos lecto affixam tenebat, nulla spe curationis. Ergo Sanctarum (uti vocant) Reginarum ope impetrata, aquam superinjecto pulvere illo sepulcrali ebibit: mox placido somno capta quevit: ex quo paulo post evigilans sanam se sensit: et sorori quæ illi erat assidua confirmavit ulcus abscessisse, parvulo vestigio relicto, quantum ad fidem eventus satis esset. In majori periculo versabatur alia, cui nomen Cæcilie Castriæ, cujus sinistram papillam cancer invaserat: qui paulatim serpendo tam se alto insinuarat, ut haud procul abesset a vitalibus. Septennium exierat, quam ad illam medici peritissimi Conimbricæ venerant: qui, inspecto statu canceris, immedicabilem esse iudicabant. Tum illi spes injecta remedii cælestis. Prope erat in sepulcris Reginarum. Promisit recitaturam se per dies viginti Psalmos Pœnitentiales: inchoavit pensum: necdum completo, nocte quadam madere se comperit, ac e papilla humoris copiam continentis fluxu manare. Erat illi amita in cœnobio, quæ prope cubabat. Compellatæ rem patefecit. Hæc adhibito lumine, vidit disruptum cancerum vim magnam puris evomere, et lectum madefacere. Exinde melius habere cœpit, donec bellissime habuit. Elisabetha a Cugna, Soror item Lorvaniensis, ancipiti ac diuturno affecta morbo, sensum et spem vitæ amiserat. Huic cum præfecta infirmarum Sororum, pulverem illum aqua dilutum, vasculo quo Regina usa erat vivens, propinasset; accepit sensum, et depulit malum, ac plane valuit. Idem remedium adhibuit, Violantem Limiam, sociam Monialem, desperatam a medicis, et pene conclamantam, a mortis faucibus eripuit. Ma-

riæ Ariæ, Partheniæ item Virgini, stupnerant primum, dein aruerant brachia et pedes: in lecto inutilis jacebat. Oravit Sorores quando apertum fuit Teresiæ sepulcrum (de quo postea) ut eo se deportarent. Obtinuit: oravit, moveri cœpit: et solutis nervis, liberis manibus ita se gessit, ut sumpto feramento strenue Sorores, excavantes ac attollentes lapidem sepulcralem, juverit; et lentum otium pio illo labore extruserit et correxerit. Interseamus externa. Elisabetha Andradia, ejusdem oppidi Lorvanii vidua, angina laborans ad sepulcra venit: et hausit aquam vase contentam pulvere infuso. Sensit momento laxari gulam, et libere deinceps respiravit. Adolescens oculis captus, fama e longinquo excitus, Lorvanium contendit. Eo cum pervenisset, aræ se vicinæ sepulcris applicuit: remedium petiit: impetravit vas aquæ solennis: lavit oculos: vix dum abluerat, cum visum recepit. Paganam mulierem, a partu recentem, lac ad alendam prolem defecerat; cui in supplementum juscula adbibebat, sed nec nutrimentum idoneum, et carius quam pro illius copiis erat. Itaque exiit pago, et vicatim peregrinari, et ostiatim mendicare cœpit. Forte Lorvanium venit. De mendicante causam Moniales audierunt: infante viso, qui lactari debebat, nec poterat, hortatæ sunt, post datam stipem, ut ad sepulcra Rosarium recitaret. Mirum! ut absolvit, lacte abundavit.

67 Elisabethæ a Feria Moniali tuber quoddam strumosum occupaverat collum. Erumpebat exterius fœde tumor; sed periculosius intus guttur humor angebat. Decubuerat ex eo diu, adhibitis et consumptis non paucis, quæ medici et chirurgi imperarant, remediis. Deplorata salute, ut assolet, venit ei in mentem domestici medicaminis. Reginarum imploravit opem. Nec frustra. Applicata quippe scrofis terra sepulcri, derepente crepuit tuber, et gula intus liberata, et collum extra lævigatum. Paulæ Capralis, ejusdem cœnobii, præsentis periculum, sed celerius remedium fuit. Inconsideratius edenti frustulum osseum in faucibus hæserat, quo pene suffocata, duas horas cum morte disceptavit. Animam agenti una ex sociis terram sepulturæ aqua mistam, ex vase illo commemorato, in os infudit: illa impulit ossis transversum frustulum, et deorsum ad stomachum traxit, et semimortuam periculo explicavit. Interpolemus domestica exempla externi narratione; sed illustris. Sarcio Norognæ, Odemirensi Comiti, ex mortifero contracto morbo certa mors imminabat: quam et ille expectabat, omnibus jam sacris instructis præsidis, nec non et propinqui necessaria ad funus parabant. Verum in eo articulo nxor, vicem viri anxia, in recordationem venit duarum Reginarum, quas illa et conjux consanguinitate attingebant. Hinc crevit fiducia, spesque; accurrit ad conjugem, quid agitet significat; an placeat, quærit: annuit, et visus est confirmare. Tum illa novendiale iis Sacrum vovit; jussitque in Ara, subtus quam quiescunt, rem Divinam fieri. Pridie quam numerus completeretur, ingens ex egroti corpore sudor effluxit, quem medici existimarunt indicium proximæ mortis esse. Contra tamen accidit: nam exinde melius ei fieri cœptum, et brevi recreatus e morbo surrexit, et Lorvanium cum uxore veniens gratias egit Liberatricibus, et anathema ad altare reliquit. Redeamus domum. Servas etiam Regiæ, sine discrimine, et juvant et servant. Harum unam Marianam n Nivibus, lenta phthisis et importuna tussis pene consumpserat: quam hausta urcei aqua, compressa tussi, et qui cam sequebatur sanguine, depulit; et sociis incolumem reddidit. Alterius servæ peradulescentis tenerum caput tetra et tenax scabies corroserat, et horribilem quamdam crustam

D
A. FRANC.
MAC DO
paralysis,

angina,

cæcitas,

ariditas ubertum,

E

strumæ,

os gutturi inhærens,

F

moribunda,

phthisica,

tam

præsertim in
febrium cura-
tione.

curantur
etiam pericu-
losum ulcus,

cancer mam-
mularis,

morbi letales,

A tam induxerat, fœdæ porriginis effectum et rursus fomitem. Nulla misellæ quies ex mordaci prurigine. Verum hæc blanda mollissimi olei ejus, quæ ante sepulcra ardere solet, lampadis unctione cessavit, et prorsus abscessit. Mariæ Coellæ Paganæ Lorvaniensis, tuberculum pestilens pedem corripuerat, et compede virulenta devinxerat, cumque erepto usu incedendi viginti annos lecto addixisset; recurrit hæc ad oleum lampadis: simul ac unxit, illum exolvit morbido vinculo, et libere ambulavit. Eodem oleo adhibito manum aridam Paula Craveria, ejusdem pagi egea puella, ubi emolliit, ad usum reduxit. Bene cum aqua illa oleo convenit; nec inter se pugnant, cum salus agitur miserorum. Et hoc mirum est. Caritas Sororum discrimen sustulit. Hoc alterius est generis. Jacebat desperata salute Lorvanii Emmanuel Estevius. Oblata pro eo Missa, ad Aram prope sepulcra erectam, subito recepta sanitate, alacer lecto exiliit.

68 Illud haud dissimile. Mariæ Ludovicæ puerperæ, cum lactare cœpisset infantem, enatæ quædam verrucæ rugaverant mammas, sicaverant ubera, lac omne vel suxerant vel averterant. Venit ad ecclesiam, fieri pro se jussæ Missæ interesse voluit: sub finem ebullire lac sensit, et spumare ea vi et copia, ut in terram deflueret. Suppeditavit dum parere potuit, nec nisi cum juvena desiit. Accusavit ætatem, quæ ingrata visa est invidere beneficio: sed lac tunc oneri esset, et hoc beneficium fuit. Laborabat inveterato anginæ morbo puer Emmanuel, haud procul Lorvanio in pago: crescente interius et humore, et tumore, et stringentibus guttur, ægre respirabat. Pater Stephanus, vicem suam et filii anxius, eum duxit ad Reginarum sepulcra: oleum lampadis applicuit gutturi; pervasit ad gulam obstructam virtus, laxavit reciprocandi spiritus vias, auram libere postea et accepit et reddidit. Elisabetha Dias, annus septuagenaria Lorvaniensis, ex gravi casu crus afflixerat: relata in domum jacuit immobilis, et mox apparuit inutilis crure luxato, ut regere se non posset. Venit in mentem olei salutaris, tot exemplis probati: eo ungi crus fecit. Subito remisit dolor, moveri cœpit, et paulo post ambulavit. Catharinæ Tinix ejusdem oppidi triste acciderat puerperium, quod tum ægrotabat. Ex morbo et partu periclitanti mens injecta divinitus, ut invocaret Reginas: fuis ad eas precibus, ex utroque periculo evasit, ac salva emisit fœtum: cui quod femina erat, Teresiæ inditum nomen. Ad monasterium revertamur. Anna Castria Sanctimonialis, acerbissimo dolore dentium quartum jam mensem torquebatur: experta, et passa multa medicamenta, et tormenta, quæ illam pene edentulam fecerant, tandem Matrum piarum ope implorata, et novemdiali prece persoluta, liberata dolore dentium et carnificina chirurgorum fuit. Paulam Albicastro, ejusdem instituti, Virginem, prolixior morbus nfluxerat: varie vexatam verius, quam curatam medici deseruerant. Derelicta jacuit dies triginta mortuæ similis, sine ullius cibi potusve subsidio: inedia supra morbum confecta mortem habebat in visceribus. In hoc statu accurrit ad eam socia, et clam ceteris vas illud salutare aqua plenum attulit, ex quo ei propinavit. Haustu aperuit oculos, recepit sensus, cibum sumpsit, convaluit. Mariæ Carvagliæ, latus intumuerat, et tumor in duritiem verterat, Decennale malum et pertinax tenaciter hæserat: verum lenis olei unctio mollitudine sua vicit duritiem, et virus ejecit. Francisca Macedonia laica, sed intra cœnobium, cum edulium incisarum carniū manducasset, frustum ossis deglutivit, quo adhærente strangulabatur. Periculum pie solertem fecit, Reginas invocavit; momento avulsum ossiculum cum tussi expuit et respi-

avit. Par eventus alterius Bernardæ a Costa, quam D os aliud inter edendum transversum in gutture suffocabat. Hæc eodem usa remedio, illud excussit seque periculo exemit.

69 Hæc omnia proxime commemorata Lorvanii; ab utraque sunt gesta sorore. Juvat exire: delectare varietas solet. Transferamus nos ad Cellas, ac ne carere prodigiis ejusmodi cœlestibus existimemus, non est oblita suarum Sancia, nec cum corpore abscessit aut virtus aut amor. Catharina Almeida, Sanctimonialis Cellensis, dolore capitis, oculorum genarumque decimum circiter annum cruciabatur, nec constare sibi satis poterat, nec rationem inire, nec quidquam serio aut cogitare aut facere, immani torta vertigine. Itaque et privatim et publice nullius numeri erat. Quare ad Matrem Sanciam, quæ illius auctor fuerat monasterii et dux vitæ, studiis ardentibus et vehementibus precibus confugit; caputque suum tunicula Sanciæ, quæ Cellis cum ceteris vestibus religiose servatur, caput obvolvit: eoque subito, et dolores compressi, et vertigines sublatae, et sensus redditus. Itaque sui omnino compos dedit se sociis, et officio suo fungi cœpit. Mariæ Brandanæ ejusdem Cœnobii caligabant oculi, et noxius humor intro admissus pupillarum lumen acri quodam morsu doloris extinxerat. Hæc admota eadem tunicula recuperavit visum, nullo dolore, summa facilitate, incredibili voluptate. Eodem remedio usa Bernarda Mellia Monialis, variis et gravibus morbis obnoxia, fassa est eos, et mitigasse et abegisse. Maria Norogna, una e Sororibus partheniis, doloribus acutissimis conficiebatur. Post cruciatum annorum quindecim, cooperta eadem illa tunica, omnes exegit. Non soli tunicæ addicta beneficia: ad oleum se lampadis diffuderunt. Annæ id Botellix exemplo patet: quam cum periculose ægrotantem, derelictam a medicis, ac pene cum morte luctantem, sociæ vidissent; oleo lampadis ad aram, subtus quam monumenta quædam Sanciæ servantur, ardentis, rite et cum deprecatione unxere. Fiduciæ eventus respondit. Melius ei continuo factum, et procedente die salus reddita. Eo quoque pervenit Teresiæ virtus: tanta est ambarum inter se amor, ut ubi una sit et agat, altera quoque existat et operetur. Pudet quodammodo, alteram sine alterius consortio, suis proficere. Sequens id eventus monstrabit. Mariæ Iberiæ, ancillæ conventus, utraque Regina (quanta in Superis humanitas!) opem tulit. In gravi periculo ex importuno morbo constitutam, ac pene conclamatam, ambarum implorantem auxilium, confirmarunt, et salutem restituerunt. Hæc ad Cellas. Lorvanium regrediamur.

70 Elisabetha Silvia Monialis, ex humore occulto noxio, usum manuum pedumque amiserat. Septennium jam manca et clauda in lecto tenebatur. Sensit semel impelli sese instinctu divino, ut ramenta e lapide sepulcrali Reginarum locis affectis adhiberet, eaque illo pulvere fricaret. Assensit, fecit secundum impulsionem a Deo acceptam: recepit integrum membrorum usum, et strenuam deinceps operam conventui navavit. Margaritæ Beggix serva erat Maria Simonia, mater infautuli quadrimestris, quem ob eximiam speciem domina magnopere diligebat; eumque apud se educari passa, loco filii habebat. Incidit hic in mortiferum morbum: sed sollicita de ejus salute domina Margarita jussit ei ad collum appendi sacculum, plenum terra e sepulcro effossa; et illico sanitati redditus ad nativam elegantiam rediit. Angellam ab Incarnatione, ancillam cœnobii, fœda scabie coopertam, foras ejici Abbatissa jusserat, ne ceteras inficeret; et erat periculum contagii. Recurrit misera ad ecclesiam, confugit ad aram vicinam sepulcris: mox his adhærens erasa ramenta capiti applicuit: iis abacta scabie

Cellis curantur,

dolor capitis

et oculorum,

F

ac morbi varii desperati.

F

Lorvanii sanantur manus ac pedes debiles,

puer æger ad mortem,

Monacha scabiosa,

bie

A FRANC. MACEDO scabiosa, et ægri illi,

per aquam vel oleo Sanctarum;

Item verrucæ mamillares,

angina,

crus luxatum,

ægra parturientis,

odontalgia,

morbus desperatus,

tumor lateris,

os gulæ inhaerens.

A bie, caput expoliturum statim recepit. Penacovæ, oppidum id est haud procul Lorvanio, Catharina Moralia cum deprehendisset conjugem suum, ex morbo gravissimo a medicis desperatum, derelinqui; misit Lorvanium qui impetrarent sacculum terræ salutaris, quæ semper ægrotis præsto esse solet. Allatum adhibuit conjugi, et adhibito eundem sanavit. Pari pietate, simili eventu, matrem Catharinam Thomasiæ Martha Oliveria filia præsentis vitæ periculo exemit, nullo alio quam precum ad Reginas inventu; quod cum longe distaret (nempe Soure oppido) nec liceret per inopiam et ætatem peregrinationem Lorvanium ad sepulcra suscipere, solis precibus agere rem maternam poterat: iis transegit salutis negotium. Elisabethæ Castriæ, uni e Conversis (sunt hæ inferioris notæ Moniales) cadenti ex edito loco confracta cura, ossibus in minutas partes dissiliens. Spes nulla erat commissuræ; sed opera Reginarum occulta conglutinata ossa et restituta. Aliam Conversam Mariam Caldeiram, studiosius adnota scala exornantem aram, in pervigilio solemnioris diei, fortuito casu scala destituit. Lapsa ex alto, altaris cornui latus toto impetu impedit. Ex ictu os disruptum cum ingenti dolore; sed illa memor opis, repens ad sepulcra Reginarum iit, ut potuit: (nec longe aberant) erepsit, apprehendit lapides manibus, et pedes recepit. Duas ejusdem monasterii, unam Monialem Paulam Baptistam, aliam Conversam Mariam Marcellam, a noxiis subitus brachiorum cavitates enatis tuberculis, eadem Sorores, sanctæ Reginæ cum terræ sacculus esset appositus, liberarunt. Apollonia Franciscana e phthisi bis in præsens vitæ discrimen venerat: sed præsentius fuit auxilium imploratum ab Reginis. Semel earum ope evaserat, evasitque iterum, nec deinceps eo morbo tentata, senium salubre experta, diu vixit. Aloysiæ Goesiæ, Sanctimoniali ægrotanti, funus parari jusserant deplorata salute medici. At illa alieni sepulcri interpellatrix terram ex eo portari sibi jussit, ac dilutam in vasculo solenni cum aqua potavit: ita disjecit funus, et paulo post salva sepultas invisit et venerata est. Andreas Simon Melius, extremo conflictatus morbo, et omnibus salutis præsidii instructus, sacro item inunctus oleo, ultimam expectabat cum morte luctam, omnino impar aggreddenti, ac plane dejiciendus; cum ab uxore Franciscana Joanna, appenso ad collum terræ sepulcralis sacculo, quasi eo mortem contunderet, aggressam debilitavit et vicit. Ac de his quidem hæc tenentur. Quod attinet curationes febrium, ex certo tot sunt, ut numerari non possint: atque adeo iis abstinemus, uno solo contenti, quod sit ob personam memorabile. Alphonsus Albicastro, Conimbricensis Episcopus, periodica laborabat febre: curabatur lente ac fastidiose, ac eo mœstitia gravis accesserat. Itaque gravius indies malum fieri. Abbatissa Lorvaniensis ejus propinqua, thecam plenam salutaris pulvere ad illum misit, suadens ut recitatis more ægrotis solenni septem Pœnitentiæ psalmis, collo imponeret: ita effectum, ut cessarent periodi, et febris aberraret, ac omnino recederet. Hæc vero pulveris illius salubris virtus loco addicta non est: quasi foret innata, hæret; et quocumque feratur, vigorem illum vimque sanandi retinet ac præstat; quemadmodum nos accepimus narratione nobilis matronæ Violantis a Fonteca; quæ cum in domum Ducis a Sessa secum thecam illo plenam pulvere detulisset, multas et insignes in ea parte Hispaniæ, eodem ægrotis adhibito, curationes elicit.

dur ex alto
lapsa;

et alie,
usu arenæ
de sepulcro
sumpta,

a morbis
desperatis.

CAPUT XI.

Corpora transferuntur; et Teresia, reserato sepulcro, incorrupta invenitur.

Est et argumentum existimationis de sanctitate, translatio corporum. Et hoc suppeditat in causa Teresiæ nostræ et Sanctiæ. Trecentos ferme annos in odeo, sive interiori Templi parte, apud Moniales jacuerant corpora, magno illarum solatio, quæ illæ pia usucapione sui juris fecerant; et cum iis habitare se credebant. Verum crescentibus indies prodigiis, ac ex eorum narratione excitatis studiis populorum; major esse cœpit concurrentium vis, quam ut posset sustineri. Uti enim quisque erat affectus, ita ad tumulos properabat, et alii alios impediebant: ac sæpe quorum major necessitas erat ob infirmitatem, a valentioribus aut opprimebantur aut excludantur. Magna et importuna concursatio, et turbabat Moniales, et externos distrahebat: ac multi erant, quibus cum difficilis præ multitudinem ad tumulos aditus esset, vel conando ultra vires deficerent; vel desperando de accessu sine remedio discederent. Imo et sæpe gratiæ et avaritiæ locus erat, cum nobiliores facilius quam obscuriores ab externis custodibus admitterentur, et hi nonnunquam donis ab opulentioribus ad introductionem pellicerentur. Hæc cum observasset Bernarda Lancastria Abbatissa, neptis Regis Emmanuelis et Mariæ Reginæ conjugis, patre Infante Alphonso, eo qui postea Cardinalis fuit; operæ pretium se facturam duxit, si sepulcra ex odeo in templum transferri curasset: id e republica Christiana esse: commune bonum populorum, privato Monialium solatio anteposendum: ita et opem erga miseros, et pietatem erga Reginas, et earundem apud omnes famam auctum iri. Sed cum hujusce sui consilii ceteras Sorores participes faceret, restiterunt vehementer illæ, quod nollent diuturna et pia possessione depelli. Destitit itaque a proposito, ne repugnantes offenderet; non tamen abiecit mentem, si qua se mollis occasio præberet rem præstandi. Ecce tibi nocte proxima, gravi et nobili Virgini Catharinæ Albuquerque, quæ postea Cœnobium rexit, in somnis illustre visum apparuit. Feminae duæ, augusta specie, forma excellenti, eximio habitu, adstabant. Capitis ornatus antiqui moris, prisce ævi: calantica rugis virgata et cavata sinibus, caput ambebat. Stolæ ad talos demissæ incisim simbriatæ ibant: pallæ candidissimæ pulchro ex humeris jactu pendebant: summas ad collum partes morsu aureo fibula stringebat. Hæ se mortuo respicientes corridebant: interdum ad dormientem conversæ ei annuebant. Hanc nocturna occasionem fiducia Catharina interrogavit: quid rei agerent? quid demum inter se agerent? quidve tandem expectarent? Illæ hilares responderunt: præstolari se ibi Joanni Læto (is erat monasterii quæstor) dum ex Abbatissæ colloquio rediisset. Mox cum arrisissent dormienti, evanere. Experrecta Catharina, et interpretata colloquium Abbatissæ et quæstoris, de transferendis Reginarum corporibus, illico ad donum se Bernardæ Abbatissæ contulit, et visum narravit, et dicta retulit. Arrepta occasione Bernarda ad institutum rediit, et propalata Sororibus visione, religionem incussit repugnantibus; quarum vel elcito, vel extorto consensu, tumulos ad templum transtulit, et illos beneficiorum fontes publici juris deinceps fecit.

Hactenus Macedo: in quo legens Bernardam Lancastriam, filiam Alphonsi Infantis, postea Cardinalis, quem Giacconius octennem puerum a Leone X ad Purpuram nominatum ait, ea conditione, ut non ante decimum

D
A. FRANC.
MACEDO

Quæ annis
300 in odeo
steterant cor-
poru.

In templum
exterius trans-
ferre suadet
Abbatissa

Et
et post appa-
ritionem
Sanctarum
persuadet

A FRANG.
MACEBO

A *decimum quartum annum Cardinalis diaconus cense-
retur; factum autem Episcopum anno aetatis XXIV;
impellor ut suspicer sacros Ordines et dilatos fuisse
simul cum usu tituli Cardinalitii etiam usque ad an-
num circiter XX ante quem filiam istam genuerit, in-
certum ex qua matre (neque enim hujus Bernardæ
aspiciam alibi mentio reperitur) quæ si ipsa quoque ar-
uonem agebat saltem XX quando Abbatissa Corporum
translationem curavit, censeri posset res acta esse circa
annum MDL Douce aliunde certior ratio offeratur desi-
uendi temporis.*

72 *Disiudio post hæc seculo apertus fuit tumulus
Reginæ Theresiæ, quod hic narrare pergit Auctor; sed
verbis suis: præ quibus malo legendam dare relationem
magis authenticam qualem latinam fecit Jouningus
noster, in Lusitanico Processuum libro repertam sub
hoc titulo.*

RELATIO

Quomodo apertum fuerit Regium sepulcrum
serenissimæ D. Theresiæ, Reginæ Legio-
nis et Galeciæ, fundatrici conventus S.
Mariæ Lorvani, ubi sepulta fuit cum In-
fanta D. Sancia, sorore sua, fundatrice re-
gii monasterii S. Mariæ Cellarum; sub Ab-
batissa D. Maria de Mendoza, anno Do-
mini MDCXVII die VII Julii, feria VI, hora
diei XI; descripta per D. Magdalenam de
Vasconsellos Silveira, Religiosam dicti
conventus.

Postquam tempus et ætas hinc transtulit ad
præmia gloriamque cælorum religiosas animas qui-
bus videre et cognoscere contigit Regnam Theresiam,
matrem atque Dominam nostram, cum eaque
transigere hanc vitam temporalem in continuis pœ-
nitentiis et laudibus divinis; æstuarunt semper illæ,
quæ deinceps aliæ post alias habitavit vixeruntque
in hoc antiquo et nobili monasterio, ardentissimis
desideriis aperiendi Reginæ sepulcrum, ut inveni-
retur sanctum ejus corpus, de quo tam mirabilia a
majoribus ad posteros transmissa erant, credenti-
bus futurum, ut inveniretur Deus illud conservasse
integrum atque incorruptum, ad majorem gloriam
suam et honorem, majoremque æstimationem illius,
quæ tam sancte ei servierat in hac vita. Verum uti
sine magnis laboribus acquiri non solent thesauri
pretiosi; ita nobis thesaurum hunc nostrum conspi-
ciendum dari, noluit Deus; nisi postquam multorum
annorum cursus filius ejus plurimum sanctorum desi-
deriorum martyres effecit; quarum lacrymis ac suspi-
riis potenti sua manu tandem solatium ac remedium
attulit, illo qui sepulitur modo.

74 *Quaedam hujusce monasterii Religiosa, D. Ca-
tharina de Silva, felicis memoriæ, singulari vene-
ratione prosequatur Dominam nostram sacri Ro-
sarii; rataque, non posse se alibi sanctius impendere
bona sua, quam ubi in perpetuam cederent Reginæ
Agelorum venerationem, seposuit eum facultate
suorum suarumque Superiorum partem redituum,
quibus gaudebat, collectaque magna numerorum vi,
constituit erigendam curare aram dicte Angelorum
Reginæ, quam veluti pignus suæ erga ipsam reli-
gionis intreretur reliquis vitæ suæ annis, qui qua-
tuor non amplius fuerunt. Preparatis rebus omnibus
necessariis ac rite dispositis, non continuo fluxerunt
omnia piæ Religiosæ ex voto ac sine amaritudi-
ne; quia locus in ecclesia nullus erat, ubi altare
tam magnificentum construi posset. Verum Deus, qui
semper adjuvat promovetque ejusmodi opera pieta-*

tis, præsertim purissimæ suæ Matri impensa, hic D
quoque adfuit, excitando amore suo D. Eleonoram
de Noronia Sanctæ memoriæ, ut ipsa ad constru-
tionem tantæ machinæ favorem operumque suam
conferret. Hæc enim Religiosa virgo, cum haberet
in ecclesia oratorium suum in pariete, qui respicit
claustrum; ubi locus erat maxime commodus novo
altari; id ipsum cum lacrymis devotionis obtulit
sanctissimæ cælorum Reginæ, et oblatione hac spon-
tanea atque jucunda absternit lacrymas et planctum
D. Catharinæ de Silva, neptis suæ, cum gaudio et
applausu omnium, videntium hanc vota sua lætam
attigisse.

75 *Principium igitur datum operi fuit rumpendo
murum, qui ecclesiam nostram separat ab ecclesia
exteriore, sic ut, manentibus, quæ illic erant qui-
busdam pilis, transitus pateret liberrimus ex una
ecclesia in aliam. Ut viderent id Religiosæ, omni
alia consideratione posthabita, contulerunt se eo leo-
ninis animis, amore matris nostræ et D. Reginæ
Theresiæ impulsæ; prostraveruntque sese ad pedes
regii sepulcri, cui appropinquare eis non licuerat
multis annis: ex quo scilicet serenissima D. Ber-
narda Lancastræ, filia Infantis Cardinalis D. Al-
phonsi et neptis potentissimi Regis [Emmanuelis] et
Reginæ D. Mariæ, ipsam transferri curavit ad ec-
clesiam exteriorem eo animo, ut corpori ejus, uti et
sororis ipsius D. Sanciae, excitaret mausolæa duo
tanta magnificentia, quanta expectari poterat a
Principe tam religiosa et consanguinea illarum; si
mors in medio annorum cursu non abstulisset ei
vitam, et huic monasterio amantissimam superio-
rem...*

Post hæc considerantes Religiosæ, opportunum
adesse tempus consequendi quod tantopere cupie-
bant; egerunt cum operariis, altari fabricando in-
tentis, ut vectibus ferreis amoverent lapidem, qui
sepulcrum, contegens arcæ formam habet; tantus-
que erat, ut duodecim robusti homines vix levare
eum potuerint, cum sepulcro imponebatur. Operarii
autem cum Præfectis suis, rogatu et lacrymis Reli-
giosarum moti, elevaverunt aliquantum lapidem,
interjectisque cuneis quibusdam ferreis prorsum
abierunt. Hoc edoctæ Moniales, scientesque præte-
rea portas templi exterioris clausas, et claves, uti
moris est, penes Confessorem esse; ad ecclesiam
properarunt, acceptumque ab altari scabellum, ex
uno assere admodum subtili factum, posuerunt hu-
mi, atque invocato nomine Reginæ Theresiæ Matris
nostræ ac Dominæ, quinque aut sex nostrum duobus
vectibus ferreis elevaverunt lapidem, quantumvis
grandem, summa cum facilitate ac felicitate. Pro-
diit e loco mox odor suavissimus, indicium sancti-
tatis illic latentis: perfusæ fuerunt Moniales omnes
consolatione quadam spirituali, uberes exprimente
lacrymas, visæque sibi sunt deliciis cælestibus frui.
Lapidem interea, quem elevaverant, inversum de-
posuerunt in terra, altera sui parte prementem sca-
las, quæ forte illic jacebant; altera scabellum, de
quo diximus: et quod mirum est, accedentibus
etiam ad tantum lapidis pondus Religiosis pluribus
illi insistentibus; neque sculæ, neque scabellum, ta-
metsi tenuia et fragilia, usquam rupta fuerunt.

76 *Remoto lapide illo, apparuit alius candidissi-
mus, quem vulgo jaspidem vocant, maculis quibus-
dam purpureis interstinctus, operiebatque regium
corpus, et nullo negotio sublatus fuit. Hic erat vi-
dere Reginam, nostram matrem ac dominam, toto
corpore conspersam ramusculis cinnamomi, et roris-
marini, immixtis quibusdam lauri, quam Carvillum
vocant: rosas item floribusque cæruleis tam vividis
recentibusque ut aquæ injecti, viderentur a diebus
paucis decerpti esse. Induta erat habitum sacræ
Religionis*

occasione
patrifacti
ad tumulum
accessus,

ipsam mira
facilitate
aperiunt;
F

et Corpus
incorruptum
reperiunt,
ut et vestes
floresque
inspersos.

an. 1617

persuasæ
de incorrupto
Theresiæ corpo-
re Munichæ

C

A Religionis nostræ, qui candido quidem conficitur ex panno, sed illie color ille perierat a calce et aceto, quæ tumulo apposita fuerant. Sub hac veste aliam induebatur tunicam ejusdem coloris, sed candidissimi adhuc et nulla parte immutati: dixisses tuoc primum illa vestitam fuisse. Caput velamine suo nigro tectum, humeri palla circumdati, pedes calceati sandaliis coriaceis, integris ac veluti recentis factis, alterius tantummodo solea, una parte sui, soluta erat; quam et abstraxerunt, pro reliquia servandam. Eo autem facto denudatus pes fuit; apparuitque albus et carnosus unguibus, digitis, et planta integerrimus et lineamentis suis distinctus; quod admirationi spectantibus fuit.

*ejusque situm
ac formam
describunt*

B 77 Corpus (jussu Reginæ ipsius et mandato factum id fuerit, ut humilitatem et mortificationem, quam vivens exercuerat etiam mortua doceret) corpus, inquam, duobus locis circum ligatum erat funiculis, e cruda et vili stupa convolutis, integris adhuc et stringentibus; eratque staturæ mediocris sed obesum. Sublevavit illud Bernarda a Conceptione, virtute ac moribus religiosis ornatissima, valetudinario Conventus præfecta atque etiam medica; compertumque est plane integram. Caro et color ubique qualis in volto, nisi quod illa aridior esset, ubi majori copia calx jacta fuerat. Candebant nitidi in ore dentes, facientes in illo umbram nigram. Lingua carnosa, ejusdem cum vultu coloris, videbatur perfectissima fuisse. Manus jungebantur supra pectus, sed veluti exesæ atque aridæ; id quod sine dubio, debebatur injectæ calci.

*cum multis
lætitia signis*

C 78 Ita se habebat sacer ille thesaurus in isto loculo, cœlestem plane fragrantiam diffundente. Accurrebant religiosæ filiæ, uberibus lacrymis præ teneritudine animi perfusæ, ad osculum et tactum corporis, cantantes hymnam, Te Deum laudamus; et præferentes manibus cereos ardentis: adhuc æra campana certatim læto tinnitu pulsantes, testabantur commune gaudium, et in omnibus laudabant Deum, quod in diebus nostris monasterium hoc tanto beneficio dignatus esset. Admovebant etiam sacro corpori coronas precatorias, et quidquid reliquiarum nancisci poterant avide quavis auferebant. Imo tantus erat accedentium ad sacrum pignus ardor et affectus, ut abstrahi inde vix possent, et non nisi summo cum dolore ac mœrore animi recederent: atque tum etiam relinquere ibidem cor suum videbantur: solet enim hoc admodum difficulter separari ab eo quod ardentem amat. Accedebant quoque ægræ et infirmæ ad hanc misericordie arcem; omnibus remedia patentibus salutarum. Et vere grandia ac mirabilia in iis operatus est Deus per merita Reginæ Matris nostræ atque Dominæ; quemadmodum videri poterit in examine, quod super istiusmodi rebus instituitur.

*ac denuo
cooperiunt;*

70 Postquam visitaverant regium sepulcrum, et prostratæ hūmi Religiosæ, largas ibidem fundentes lacrymas, amoris sui ac desiderii testes, tandem avulsæ a matre ac domina sua sunt, ac reverterunt in monasterium, præter matrem Abbatissam atque Æditimam, quæ ibidem subsistentes, operuerunt sacrum corpus pretioso panno rubro, acu picto; et coronarunt tamulum, dispositis circum magno numero candelabris argenteis cum cereis suis; dum reduces operarii reponerent lapidem loco suo. Ubi vero adfuerunt illi, imposuit Æditima memorato corpori, primo velum tenue, per medium aureis lineis distinctum; deinde pannum alium viridem e bronзино: tum lapidem reposuerunt jaspidem: ac tandem magnum sepulcri operculum: cui injece- rant pannum, de quo dixi modo, acu pictum. Atque ita istie relicta fuerunt omnia toto die illo. Religiosæ vero ad crates ecclesiæ manserunt, toto ani-

mo in dictam matrem et Dominam suam intentæ: quam utinam, cum Infanta D. Sancia, brevi videamus Beatorum albo inscriptam! ut mundus honorare illas et festam earum lucem celebrare cum facultate sanctæ Sedis Apostolicæ possit ad gloriam hujusce regi conventus Lorvaniensis et totius regni Lusitanie.

D
A. FRANC.
MAC DO.

80 Quamvis autem aperuerint Religiosæ, Reginæ Theresiæ matris nostræ ac Dominæ sepulcrum vehementi erga illam amore stimulata; fueritque hæc illarum operatio magnæ pietatis actus; nec potuerit immoderatus fortasse studium contemplandi objectum tam sacrum, culpabilis excessus reputari: non continuo non castigaverunt Moderatores factum, pronuntiantes, rigorosam excommunicationis sententiam adversus totum conventum, aliasque particulares penitentias imponentes; exemptis inde dumtaxat Religiosis sex, quæ chorum interea frequentarent, atque officii ordinarii pensum Deo persolverent. Reliquæ omnes suspensæ fuerunt, lueruntque culpas suas, ex eo, ubi aiebant, contractas, quod clausuram violassent, contra constitutiones sacri Concilii Tridentini delinquentes. Verum quidem est, illud non ignorasse Religiosas, priusquam expeditionem tam felicem fortunatamque susceperent: sed desiderium commune videndi Reginam, matrem ac Dominam nostram, prævaluit superavitque obstacula quævis: et memores beatæ illius visionis, voluptatisque ex ea perceptæ, alacres subierunt penitentias, quantumvis rigidas, quæ sibi injungebantur. Quin etiam existimabant, asperrima quæque nihil asperi habere, collata cum bonis, quibus fruita fuerant. Et vero erant talia, quæ nunquam satis æstimari ac prædicari poterunt in hac vita. *Certe pietatem ipsarum minime ingratis Deo fuisse, probatum videtur miraculis interim divinitus puratis, in sorore Maria Aria, et Monasterii ancilla quadam Maria Aquilaria, a paralisi et hemiplexia curatis: prout hic Macedo narrant et nos infra legendum dabimus ex processu:*

*excommunicata nihilominus
pro violato
clauastro,*

E
devote satisfaciunt.

CAPUT XII.

Argumenta alia antiqui cultus.

I In Breviario Cisterciensis Ordinis Vallisoleti apud Franciscum Ferdinandum de Corduba anno 1611, in festo Sanctæ Franchæ folio 820 et 821, sic legitur. *Eo tempore quo gloriosa Cistercii vinea, incrementum dante Deo palmites suos extendebat usque ad mare; vinum ejus pretiosum tot sanctas virgines genuerunt, ut nullatenus valeant numerari. Imprimis namque protulit Gallia Sanctam Umbellam, B. Patris Bernardi carne sororem, sed Spiritu sancto Monialium sui Ordinis genitricem: Polonia, Hedwigem Ducissam, et filiam Gertrudem: Brabantia Lutgardem, Elisabetham, Idam, Getam, Catharinam, Aleidam, et Julianam; Hispania in Valentia Theresiam Reginam, et in Lusitania tres sorores; Teresiam, Sanciam, et Mafaldam Reginas etc. Fasti sive dipticha vulgo Martyrologia Sanctorum Ordinis Cistercii Teresiam et Sanciam speciatim nominant, cum palam leguntur, ut assolet: Teresia, XV Kal. Julias; Sancia, III Idus Apriles. Hæc dies anniversariæ habentur et natalitiæ: quibus apud Moniales Lorvancii, templum ornatur, aræ parantur, solennia peraguntur: dicitur iis sacer Panegyricus, Missa sicut in die Omnium Sanctorum celebratur. Idque primo ab Henrico Cardinali præscriptum per litteras ad Abbatem Alcobatiæ Generalem Ordinis, imminente Capituli generalis tempore, in quibus mandat, ut in eo statutum fiat, quo caveatur, ne in diebus Anniversariis Theresiæ et Sanciæ celebretur Missa pro defunctis*

*Breviarii.
Cistercien.*

F

Mulum Ordinis,

A defunctis, sed sicut fieri in festo omnium Sanctorum solet, ita illis diebus fiat. Qua de re conditum est decretum, Lorvanium ad Abbatissam et confessorium cum mandatis missum, ut secundum constitutum ea deinceps sacra peragerentur, dum Romanæ, uti par est, Ecclesiæ iudicium expectabatur. Adile quotidianas de iisdem Commemorationes in choro, quæ ab initio fieri cœptæ religionem asserunt. Visuntur, et privatim intra cœnobium, et publice in templo effigies antiquissimæ, exesæ et consumptæ vetustate, cæque et radiatæ et coronatæ; non factæ proximis temporibus, sed a prisca acceptæ, quæ situ ipso venerationem et honorem sacrum ingenerant in animis intuentium: quarum, quod ignoratur origo, nobiliter initium habent: quemadmodum eo clariores familiæ existimantur, quæ sunt propter antiquitatem abstrusiores: Ac uti fumo nobilitantur imagines Majorum, ita, et situ commendantur effigies Beatorum.

82 Hic cultus a recentioris memoriæ viris, non datus, sed redditus; non tributus, sed restitutus. Nec id vulgi pietati assignandum (quod in Lusitania nimis est pium) sed ad solidam ac idoneam Antistitum et Generalium auctoritatem referendum; qui cum sedulo causas inquisissent, et diligenter examinassent, compererunt veris ac solidis niti fundamentis; sin minus obviam ituri, et omnino superstitionem eversuri: præsertim postquam Sanctæ Inquisitionis in eo Regno auspiciis et feliciter erectum tribunal, et Fidei in eo vindices et custodes constituti, populus in officio continent, vigilantque diligentissime ne quid obrepat, non modo superstiosum, sed ne suspectum quidem; memores Dominum Dei non solum crimine, verum etiam suspitione carere oportere. Illi si quid invenirent minus fidei et honestati consonum, non susciperent, susceptum non paterentur: quod ipsum argumento est, quidquid ab iis admittitur et toleratur, pium ac religiosum habendum. Hac ratione fit, ut nusquam purior et perfectior sit Religio (pace aliorum dixerim) quam in Lusitania; idque ego, qui majorem sum Europæ partem pervagatus, verum esse comperi, et pro comperto affirmo. Ut nullum esset aliud, quam hoc quod subijcio, Henrici Cardinalis ac postea Regis; de Reginarum sanctitate et qui eam secuti sunt eventibus testimonium, satis, opinor, esset ad communem existimationem et sustinendam et confirmandam. Qui enim norit quantæ et virtutis et sapientiæ Princeps fuerit; is minime dubitabit, quin quod ab eo et creditum et probatum fuit, id prorsus et verum et sanctum sit habendum. Igitur exemplum ejus Epistolæ ad Abbatem Sanctæ Mariæ a Tamaranibus, Ordinis Cisterciensis S. Bernardi, afferre operæ pretium duco: quæ ejusmodi est. Pater Abba Sanctæ Mariæ a Tamaranibus Cardinalis Henricus tibi salutem dico. Accepi in Monasterio Lorvaniensi sepulta esse corpora Reginæ Teresie, filiæ Regis Sancii Lusitanie, olim uxoris Regis Legionis; et Infantis Sancie, ejus sororis, Dominae Alenquerii; quarum, et virtutum et miraculorum plurima existunt monumenta in tabulario monasterii custodita, et traditione confirmata: cui accedunt multa, quæ quotidie ab iisdem patrantur clara miracula. Ex quo cum Dei gloria, religionis honor, et corporum animarumque salus, et communis utilitas haud dubie consequatur; propterea tibi serio injungo; ut quam primum eo te conferas, et de his omnibus diligenter inquiras, et quæ vera comperies, de iis me facias certiore; ut cum omnia perspecta et explorata habuero, ad Dominum meum Regem scribam, postulans ut velit earum memoriæ consecrandæ pium a nobis negotium suscipi, et ad id suam apud Romanum Pontificem au-

toritatem interponat. Quod si ad inquisitionem rerum opus sit in monasterium intrare; ejus rei tibi ego, cui tua probe cognita virtus est, facio potestatem. Vale. Eboræ V. Idus Augusti, anni MDLXXIV.

Cardinalis Henricus.

83 Illis litteris sic Abbas respondit. Celsissime Princeps, Tuis acceptis, Lorvanium me ad monasterium contuli, et quod expedire visum fuit, assumpto in socium Confessario, intravi in Cœnobium. Recognovi scripturas tabularii, inter quas erat vetustus codex manuscriptus, qui referebat, Teresiam, Sancii primi, filii Alphonsi, filii Henrici eximii bellatoris, a quo Mauri ad Oriquium superati fuerunt, nuptam Regi Alphonso Legionensi, sine facultate Pontificia et propterea ab eo post susceptos aliquot liberos separatam, et suscepto habitu religioso cum aliis religiosis feminis in Lorvaniensi monasterio professam Monialium institutam fuisse: Dominam item Sanciam sororem, dominam Alenquerii, virginem permansisse; a qua cœnobium Cellas dictum prope Conimbricam ædificatum, cum monialibus religiosam vitam duxisse, tam arctam et asperam, ut similis illi antiquæ anachoritarum videretur: utramque autem vivam et defunctam multa patrasse miracula, quemadmodum eodem (cujus exemplum ad Celsitudinem Vestram mitto) codice constabit, quæ propterea prætermitto. Et inquirenti mihi de recentibus, plurima Moniales narraverunt, quibus fidem fecit me præsentem, quidam hydropicus, qui vix moveri poterat, et palam Ecclesiam ingressus, et prope sepulchra positus, et post fusas pro eo preces, sanatus fuit. Quin imo et ego, cui albugo inveterata inducta macula ladebat oculum, et adimebat visum; concepta ex eo quod videram spe novi miraculi, cum ad ea me sepulchra applicuissem, subito cadere sensi albuginem, et maculam deleri, et oculum liberari, et ex integro visum restitui. Cæterum miracula examinavi ac reperi constare omnia, testimoniis idoneis et juramento confirmatis, quemadmodum ea mitto ac exhibeo Celsitudini vestræ fideliter transcripta. Cui placebit ea more solemnium opera Ordinarii explorare, et confirmare, et publicare. Injiciat Deus hanc mentem Celsitudini Vestræ, ut quas sanguine Regio contigit, earum honorem et gloriam amplificet, et venerationem et consecrationem, a Summo Pontifice procuret impetretque, ad hujus Regni solatium et gloriam, et Ordinis nostri decus et ornamentum. Servet Deus ac sospitet Celsitudinem Vestram. E Monasterio Sanctæ Mariæ a Tamaranibus XIX Octobris, anno MDLXXIV. Has ego litteras ex Lusitano idioma in Latinum quemadmodum, et sequentes Sebastiani Regis fideliter transtuli.

84 Quanta autem fuerit Regis in Deum religio, in tuenda et propaganda fide studium, erga Romanum Pontificem observantia, præter privatas insignes virtutes quibus excelluit, alias sæpe scripsi. Ab eo igitur hujusmodi testimoniam de sanctitate et miraculis Teresie ac Sancie in litteris ad Conimbricensem Episcopum (in qua diocesi est Lorvanium) missis exaratum sic sonat: Episcopo et Comes. Salvere te Rex jubeo. Ex meo caro et venerabili magno patruo, Henrico Cardinali, intellexi Lorvanii in clara diocesis tuæ oppido jacere corpora Teresie Reginæ Legionensis, et Sancie Infantis Alenquerii Dominae, quæ S. Bernardi Cisterciense institutum professæ, sancte vixerunt et obierunt, quarum ope Deus multa miracula patrare dicitur. Quare mando tibi per has litteras, ut sive per te, sive per alium et alios ministros, des operam diligenter, ut de illarum virtutibus et miraculis sedula et accurata inquisitio fiat; et quidquid constiterit, de eo me facias certiore. Deliberatum quippe est mihi, eo

an. 1574:
item responsio
Commissarii,

qui omnia
vera comperit,
E

ipse etiam
curatus in
oculo.

F
His intellectis
Rex Sebastianus,

Episcopo
Conimbricæ.

A. FRANC.
NASCENDO
festiva
anniversaria,

effigies radiatæ

quæ omnia
non temere
cepta:

accedit jultum
Card.
Henrici,

inquit de
miraculis
jubentis

A comperto, impetrare a Summo Pontifice, ut earum in Sacris ratio habeatur. Id tibi eo impensius commendo, quo arctior mihi cum iis est Regii sanguinis (com filiae fuerint Sancti I, et neptes Alphonsi I Regum, meorum progenitorum) necessitudo, et major ex earum consecratione gloria ad me Regnumque meum redondet. Ac omnino scias velim, hoc tuum erga me officium gratam mihi imprimis, ac jocundum fore. Sintrae xi Januarii MDLXXV Ad hanc epistolam ita rescripsit Episcopus. Serenissime Rex. Acceptis mandatis Serenitatis tuae, Lorvanium contendendi, ut quae de vita et miraculis Teresiae et Sanctae tradita essent traderentur ad normam Concilii Tridentini dirigerem, et directa ad Serenitatem tuam mitterem, et inspecto jam codice antiquo, in quo referebantur plurima ab iis et dum viverent et postquam fuerunt mortuae facta miracula (de quibus accedente traditione, nefas duxerim dubitare) cum vellem ad recentiora procedere, eaque idoneis testimoniis comprobare; inopinata me invasit febris, quae desistere ab incepto ac redire domum coegit. Ea me, quasi ultrix meae diffidentiae Conimbricam usque insecuta, non ante deseruit, quam mihi in remedium adhiberetur, a quodam Presbytero meo sacello praefecto, theca quaedam plena pulvere ex illarum sepulcris, quam secum dedita opera inde attulerat: qua adhibita statim depoli febrem. Pudet me tunc ac etiam nunc pudet, fateor, timiditatis meae, quod cum tam praesens ac tam prope medicina esset, minus et ei fisis fuerim et spem abjecerim: quod mihi illae ipsae visae sunt exprobrare, et cum febrem reliquerunt, et cum ademerunt. Deceveram respondere beneficio, ac redire, sed adulta jam quadragesima, et appropinquante Majori hebdomada, excludor tempore. Verum post Pascha me Serenitati tuae rediturum, et rem conlecturam recipio. Quae recentia (quorum magnum esse numerum puto) invenero, ea cum perspicue scripta, tum plene probata transmittam. Ceterum spero ope ac praesidio harum sanctarum Reginarum, et te diu salvum, et incolumem futurum, et quae agitas contra hostes fidei bella prosperum exitum habitura. Vale Rex Serenissime, Aprili mense anno MDLXXV. Episcopus Comes.

quis ille
fecit?

quo casu
abruptum
negotium?

B a fatente se
per eas febris
liberatum;

C

85 Equis hic fuerit ex subscriptione non constat: Emmanuel Menesium existimamus esse, qui prius Lanicensi Ecclesiae praefuit; et cum Conimbricensi praesset, in Africam cum eodem Rege Sebastiano, belli Sacri causa, trajecit; ibique in funestissimo illo apud Alcazarem praelio interit. Verum nec Episcopus datam implevit fidem, nec Rex Sebastianus exegit, quidquamve praestitit, quod ad causam faceret: quod bellica, quae tum ab Rege in Africam suscepta erat expedita, curas omnes et privatas et publicas eo converterat: cum Rex adolescens, acer et ferox, nihil aliud praeter arma et equos, milites et nautas, exercitum et classem mente ageret. Quare et Episcopos, et quoscumque, ejuscumque ordinis conditionisve forent, dummodo usui quoquo modo esse possent, eodem secum trahebat: ac imprimis Conimbricensem Antistitem, qui Comitatus jure ac titulo fruitur, et amplis opibus abondat, quod quinquaginta ferme aureorum millia ex annuis redditibus colligit. Henricus vero, qui Sebastiano successit, calamitatibus, ex clade illa Africana consecutus, sic est oppressus; ut respirare quidem vix potuerit. Itaque brevi, maerore juxta, et senectute confectus obiit [anno MDLXXX. Nec tamen continuo cessavit conceptum semel sollicitandae Canonizationis propositum. Brandonus enim lib. 14 cap. 10 sic scribit: in manu mea Inquisitio formata est anno MDXCV per Doctorem Fr. Laurentium de Spiritu sancto, dignissimum nostrae Religionis Bernardinae Generalem in

Junii T. IV

regno Portugalliae; in qua suat multa consideratione dignissima quae sanctas Reginas operatas fuisse constat. Minus tamen deinceps, ob rerum et temporum vicissitudines, licuit hanc in rem serio incumbere; donec anno MDXXXIV, de integro suscepta est causa a conventu Lorvaniensi, facta ad id a Generalibus Ordinis Lusitanicis (qui nulli praeterquam Summo Pontifici sunt obnoxii, et summam et totius saeculae familiae rerum teneat) potestate. Itaque illo anno nova facta est inquisitio, ex praescripto Tridentini Concilii, in virtutes et miracula ab Ordinario Conimbricensi, et in solemnem formam redacta; et postea Romam missa, et in Sacra Rituum Congregatione proposita, cujus fausta fuerunt initia. Assignatus quippe fuit Auspex et Patronus (Ponentem dicunt) Eminentissimus Cardinalis Sacchetti: sed initiis minus eventus respondit, mortis ejusdem interventu. Nunc resurgit optima spes, suffecto in locum demortui Eminentissimo Cardinali Delcio; cujus ope ac patrocinio sperandum, ut a S. D. N. Clemente IX, qui hodie novus sol illuxit Ecclesiae, qua est in Superos pietate, illarum memoria consecratur.

86 Hactenus Maerdo, qui post editam praesentem Historiam an et quantum profecerit in commendato sibi negotio, necdum intellexi: solum scio, quod anno MDXCV, mense Julio, Romam appulerit, eo missus a suo Generali. P. Fr. doctor Bernardus de Castelbranco, cum Regis ad eandem causam litteris, quibus pariter commendabatur causa Beatae Mafalda.

PROCESSUS

Pro beatificatione et canonizatione Sanctarum Reginarum curanda fabricati.

CAPUT I.

Praefatio Collectoris C. I. ejusdemque interpretis: et miracula quaedam ex litteris excerpta.

Variis temporibus et a variis personis id agi ceptum, ut inquireretur in Reginarum, et si jam valgo Sanctarum, virtutes et miracula, quibus etiam a suprema Sedis Apostolica auctoritate declarari sanctae possent. Ceptum illud anno MDLXXIV: ut puto, Eminentissimus ac serenissimus Infans Lusitaniae, Cardinalis Henricus, scriptis ad Abbatem S. Mariae a Tamaribus, litteris; quibus significans, motam se multis, quae quotidie patrantur ad sepulera Reginarum Lorvani, miraculis; mandat; eo sese ut conferat Abbas, et sedula inquisitione facta, quidquid de vita et miraculis servarum Dei invenerit, ad se Cardinalem fideliter transmittat, ut ipse certiores facere de omnibus Reginarum, cum eoque tractare possit de modo augendi honorem Reginis per Apostolicam Sedem.

2 Non multo post Rex ipse, (Sebastianus is erat, Cardinalis ex fratre nepos) eodem super argumento scripsit anno MDLXXV ad Episcopum Conimbricensem, nunc a patre per responsum Abbatis jam informatus ac stimulatus; jussitque omnimodam de civitatibus et miraculis Reginarum inquisitionem fieri, et quidquid compertum fuerit ad se referri; ut, si vera sunt, inquit, quae passim dicuntur, informare per litteras sanctissimum Dominum nostrum de hoc particulari negotio, et supplicare pro beatificatione publicaque Reliquiarum veneratione, uti par est, possimus. Sed pia Regis istius desideria, (interveniente contra Mauros in Africa pro fide Catholica fortiter praefati, et gloriose mortui caede) exitu optato caruerant, reservato, uti optamus spe bona pleni in temporum pacifici Regis, qui modo Lusitaniae scepra moderatur, multipliciter a Deo benedictus; et nova hac benedictione cumulandus.

D
A. FRANC.
MACEDO

1634 resum-
psere Lorva-
nienses.

E

F

et Rex Seba-
stianus,

effectu tunc
non secuto.

A 3 Iterum idem tentatum fuit anno MDXCV, si vera sunt, quæ in codice nostro MS. Processuum referuntur ex Parte quarta Monarchiæ Lusitanicæ Doctoris Antonii Brandani Cisterciensis et regni Lusitaniæ Chronologi majoris, lib. 14 cap. 10 sic loquentis: Pedes me Inquisitio quædam miraculorum, facta anno MCXCV a Doctore Fr. Laurentio a Spiritu Sancto, dignissimo Generali Sacri Ordinis nostri in regno Lusitanicæ; in eaque multa sunt consideratione digna, quæ constat operatas esse Reginas sanctas. Hauc Inquisitionem miraculorum esse puto illam, quæ in codice MS. vocatur, Summarium Testium, factum a Reverendiss. P. Fr. Laurentio, Generali quondam Ordinis S. Bernardi, super miraculis Reginarum D. Sanciæ et D. Theresiæ; ac subnectitur ibidem Processui, per Rev. D. Benedictum de Almeida fabricato anno MDCCXXXIV. Inquisitio illa miraculorum sive Summarium, continet depositiones Testium amplius triginta, inchoatum quidem, uti ait Brandanus, aut etiam majori parte confectum anno MDXCV; non tamen finitum nisi tricennio post; quando pro inquirendis miraculis, Laurentius Generalis R. P. Fr. Antonium a Conceptione, Rectorem collegii S. Bernardi Conimbricæ, qui tres ultimos testes examinavit, ac inter illos D. Elisabetham de Norogna, tamquam testem CCXXXIX ordine codicis; tunc natam annos XXIV. Eadem autem Elisabetha de Norogna antea etiam examinata fuerat, tamquam testis CCXVIII, a Rev. P. Generali Laurentio, tunc nato annos XXI; ut triennium inter utrumque examen ejus intercesserit. Atque adeo si primum factum fuit anno MDXCV, alterum incidit in annum MDCCVIII.

B 4 Unum huic chronologicæ objici posse video quod eodem Elisabetha de Norogna recurrit, atque eadem, quæ hic, de curatione fratris sui Saucii, Comitit de Mira, deponat in Processu anno MDCCXXXIV auctoritate Ordinarii confecto; inquit, in illo, se annos natam esse XL. Ex quo sequeretur, quod anno Domini MDCCXVIII numeraverit annos ætatis XXIV; et anno Domini MDCCXV habuerit ipsa annos XXI; atque adro utroque illo anno tam Domini, quam ætatis ejus, utrumque prædictum examen institutum fuerit: non autem anno Domini MDXCV et XCVIII. Vel igitur erratum est in citatione Brandani et anno MDXCV, quo Generalis Laurentius examen suum instituisse se dicit; vel erratum est in ætate, quam habuit Elisabetha de Norogna, quando ab Archidiacono Almeida examinata fuit anno Domini MDCCXXXIV. Ultimum malim concedere, eo libentius, quod levi mutatione aut transpositione numerorum error corrigi posse videntur, adscribendo a tati Elisabetha annos LX pro XL. Si enim in ultimo examine anno Domini MDCCXXXIV habuit annos ætatis LX, anni ætatis ejus XXI et XXIV inciderant in annos Domini MDXCV et XCVIII sic omnia videntur salva esse.

C 5 Denique copiosior facta fuit Inquisitio anno MDCCXXXIV jussu Capitali ecclesiæ Conimbricensis, Sede vacante, per Reverendiss. D. Benedictum de Almeida, Archidiaconum Conimbricensem, a Capitulo ad hoc legitime deputatum: qui fere ducentorum Testium depositiones, excepit atque in tabulas publicas referri mandavit a delicto sibi ad hoc Notario ex approbatis Emmanuele d'Abreu; qui in omnibus ei præsto fuit, testes cum ipsa audivit, testimonia seu depositiones scripsit et subscripsit, omniaque uno in codice collegit. Idem Emmanuel isti processui primario deinde subjunxit eodem in codice, processum alium de quo paulo ante a Generali Ordinis fabricatum: et huius demum subjecit epistolam Cardinalis Henrici et Regis Sebastiani, de quibus initio, cum responsis Abbatis atque Episcopi, aliisque ad vitam, sepulturam, cultumque Reginarum spectantibus monumentis; in quibus locum quoque habet Relatio Magdalencæ de Vasconsellos, narrantis, quo modo apertum fuerit anno MDCCXVII die VII Julii Sepulcrum Regium D. Theresiæ ejusque

D corpus inventum sit incorruptum. Hæc omnia scriptorum monumenta, unum in codicem, ut dixi, redacta; fideliter ex ore testium excepta, aut originalibus suis descripta esse, testatur et subscribendo confirmat prædictus Notarius Emmanuel d'Abreu anno MDCCXXXIV. Eundem codicem totum anno MDCCXL die XXIV Septembris testatur Dominicus Carvallio Lusitanus diocesis Ulissipponensis, Romæ tunc habitans, se interpretatum esse de verbo ad verbum in 215 foliis chartæ ex proprio originali, 142 foliorum, et ex vernacula Lusitana lingua vertisse in Italicam; bene et fideliter et cum veritate, ipsumque concordare, et collatum esse cum suo originali. Interpretatio illa in archivum Congregationis Sacrorum Rituum illata est, ex eaque deinde desumptum exemplar, quod cum originali interpretatione processus auctoritate ordinaria fabricati, inter seras officii S. Rituum Congregationis existente, collationatum concordare, totidem verbis suis latinis testatur die XXIV Februarii MDCCXLVI Horatius de Abbatibus, S. Rituum Congregationis Notarius, Cancellarius, et Archivista. Hoc exemplar dicti Codicis atque interpretationis Italicæ nos Romæ nocti, dum ipsa Sanctorum Reginarum Acta, Antwerpæ prælo subjicienda et loco suo, id est, hoc die XVII Junii imprimenda erant; festinimter discessimus, eaque præcipue inde collegimus, quæ aut miracula vere sunt aut pro talibus habita ac deposita fuerunt a Testibus juratis, et hic legenda proponimus ea fide et auctoritate, quam in se et in codice suo habent; non quidem approbata ab Apostolica Sede; collatura tamen fortasse aliquid, ut Reginæ, vulgo, uti diximus, Sanctæ; vere tales a Sede Apostolica declarentur brevi; dum serio id nunc agitur Romæ; Ponente (ita vocant, sive Patrono causæ Eminentissimo S. R. Ecclesiæ Card. Albano, cujus pridem, etiam tum juvenis, singulare studium in Sanctos eorumque gloriam augendam loquuntur hæc Acta tomo 3 Aprilis pag. 345 num. 5 Commentarii de S. Marco Evangelista, cujus ibi encomium ex græco latinum fecit: curante vero Reverendiss. P. Fr. Bernardo de Castelbrunco, Doctore Laureato S. Theologiæ per universitatem Conimbricensem, ejusdemque Magistro jubilato; nunc pro Ordine suo Cisterciensi per regna Lusitanicæ, Procuratore Generali in Curia Romana, specialiter deputato in causis beatificationum et canonizationum Reginarum Theresiæ, Sanciæ ac Mafaldæ.

8 Dixi, sperandum ut brevi declaratio illa fiat a Sede Apostolica. Jam enim nuntiatur nobis, Illustrissimum ac Reverendiss. D. Joannem de Mello, Episcopum Conimbricensem, vi litterarum Remissorialium et Apostolicæ auctoritate Judicem delegatum in causa de qua agimus, processum, circa cultum Reginarum Theresiæ ac Sanciæ a tempore immemorabili confecisse in diocesi sua annis MDCCXVII et XCVIII, et Romam ad Congregationem Sacrorum Rituum misisse, addita sententia sua ita pronuntiantis: Christi nomine invocato. Pro tribunali sedentes, et solum Deum præ oculis habentes per hanc nostram definitivam sententiam, quam de peritorum consilio ferimus in his scriptis in causa et causis Beatificationis, et Canonizationis Venerabilium servarum Dei Theresiæ et Sanciæ filiarum Saucii primi Regis Lusitanicæ, vertentibus coram nobis ab Apostolica Sede in vim litterarum Remissorialium Congregationis Sacrorum Rituum in Judicem deputatis, inter Reverendum Patrem Doctorem Josephum a Cugna Religiosum Ordinis Cisterciensis Procuratorem specialem constitutum in hac causa ex una, et Doctorem Emmanuelem Henriquez de Carvalgio Promotorem fiscalem hujus Curie Episcopalis Conimbricensis ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Prospero Bottinio Sanctæ Fidei Promotore deputatum, nec non Doctorem Emmanuelem Joannem a nobis in vim litterarum

ejus

qui ex Lusitana lingua Italice versus

servatur in S. Congr. Rituum

et exemplar ejus ad nos pervenit;

E

F uti et sententia Episcopi Conimbricæ.

auctoritate Apostolica judicis delegati

referente omnia in codicem unum Emmanuele de Abreu:

A ejusdem D. Promotoris Fidei nominatum, in solidum deputatos Subpromotores ex altera parte, de et super casu excepto a Decretis felicis recordationis Urbani Papæ Octavi in Congregatione Sanctissimæ Inquisitionis super non cultu editis; visis litteris nostræ deputationis ab Eminentiss. et Reverendiss. Cardinali Cybo Sacrorum Rituum Congregationis Præfecto sub die decimo tertio Januarii anno a Nativitate Domini Nostri Jesu Christi MDCXCVI relaxatis una cum Commissionem introductionis hujusmodi causæ, manu Sanctissimi signata, et Decretis ejusdem Sacræ Congregationis in eisdem litteris insertis: visis speciali Constitutione Procuratoris, et deputationem Subpromotorum respective; visis depositionibus testium coram nobis Judice delegato legitime inductorum, juratorum, et examinatorum Scripturis, Juribus, et documentis productis, et compulsatis, aliisque coram nobis deductis, viso toto Processu, et visis videndis, et examinatis examinandis; Christi Nomine repetito, dicimus, decernimus, declaramus, pronuntiamus, et definitive sententiamus constare Venerabilium Servarum Dei Teresiæ et Sanciæ, filiarum Sanciæ primi Regis Lusitanæ, cultum ab immemorabili tempore fuisse exhibitum, nedum a centum annis; sed etiam a quadringentis, et ultra, imo statim ab obitu ipsarum, et ad præsens exhiberi, scientibus et tolerantibus Ordinariis pro tempore: et exinde declaramus, causam istam versari inter casus exceptos a dictis Decretis super non cultu editis, eisque propterea nullatenus contraventum, sed sufficienter paritum fuisse, et esse, et ita dicimus, decernimus, declaramus, pronuntiamus, non solum præmisso, sed omni alio meliori juris modo. Ita pronuntiavi Ego Joannes Episcopus Conimbricensis Judex Delegatus a Sacra Rituum Congregatione, sub die XII Martii anno Domini MDCXCVIII. Joannes Episcopus Conimbricensis Judex Delegatus.

9 Redeo ad Processus nostros et examina Testium eorumque Examinatores, qui in codice duplicis generis sunt, uti jam dicere cepimus. Testes, qui deposuerunt, numerantur illic universim continuata serie CCXXXI, quamvis revera sint CCXL; quia novem numeri in illa serie bis repetuntur duobus diversis Testibus iidem præfixi: quod per incuriam Notariorum scribarumve, seu primi, seu posteriorum, existimo erratum esse; neque debet a nobis corrigi, ne confusionem majorem inducamus, tota serie Testium, a codice, quem nos sequi profitemur, aberrantes. Non tamen putandum est, jam memoratos CCXL testes inter se diversos esse omnes. Non ita: sunt enim nonnulli, qui bis, ter, imo et quater et sæpius recurrunt, uti diversis diebus, sic etiam sub diversis numeris; quibus alia atque alia denuo testantur, sub eodem, quod initio semel præstiterunt, juramento. Primos CCXVIII Testes examinavit D. Archidiaconus Benedictus de Almeida anno MDCXXXIV: reliquos vero, sed tempore prius Laurentius a Spiritu sancto et Antonius a Conceptione, de quibus supra.

10 Hisce duobus processibus, ut supra etiam diximus subjiciuntur cum pluribus aliis monumentis Relatio de aperto per Moniales sepulcro Reginæ Teresiæ; nec non Epistola Cardinalis atque Regis ad Abbatem S. Mariæ et Episcopum Conimbricensem; atque horum ad illos responsa. Et iste quidem ordo est in codice servatus, ubi occasione partis præcipuæ, sive processus ab Ordinario confecti, referuntur tamquam appendices reliqua omnia; præposterus tamen, si ordo temporis, quo singula fuerunt acta, consideretur. Nos temporis potius et chronologiæ, quam codicis ordinem sequendum rati, primum hic nonnulla, ex memoratis Epistolis decerpta, dabimus miracula annorum MDLXXIV et V. Deinde capite II ac III referemus Processum a Generali Laurentio seculi sequentis initio collectum. Denique subjun-

getur primarius processus cum miraculis pluribus in eo legitime depositis.

11 Abbas igitur S. Mariæ a Tamaranibus, respondens die XIX Octobris ad Epistolam Cardinalis Henrici, XV Augusti anno (quamvis ille non exprimitur, saltem in codice quo utimur) verosimiliter MDLXXIV datam: inter alia refert duo miracula, alterum in ipsiusmet præsentia, alterum etiam in persona propria facti; sic ordiens responsum suum: Adivi ex mandato Celsitudinis Vestræ Lorvanium et comitante Patre Confessario intravi monasterium, ubi per otium excussimus scripturas omnes, quæ erant in archivo, ac tandem invenimus quinternionem vetustum, complexum natales et alia quorundam Reginarum gesta; quem mitto ad Celsitudinem Vestram, prolixius exponentem omnia; atque ideo hic ego brevior sum. Inquisivi apud Moniales aliasque personas in miracula, et comperi etiam hoc tempore fieri: imo eorum oculis meis vidi sanitatem restitui homini, qui venerat hydropicus, pedibus manibusque tumentibus, ut ne quidem scipione nixus incedere posset. Is postquam ibi jacuerat aliquamdiu, tam largiter sudare cœpit, ut a sensibus abiret alienus, eo temporis spatio, quo recitari Litaniam possent. Tum illico vidi ipsum surgere sanum, robustum ac tam vegetum, ut nullo morbo laborasse videretur. Mihi quoque nata fuerat verruca enormis quæ decidit eadem hora, qua tetigi sepulera Reginarum, sic ut ne quidem cicatrix aut vestigium ejus postera die superesset. Denique collegi miracula omnia, quæ facta illie fuerunt, deposita sub juramento a personis (uti ego quidem judico) fide dignis: earumque depositiones cum hisce mitto Celsitudini Vestræ, fideliter, uti sunt, de verbo ad verbum scriptas, nullo addito, nullo dempto, sed plane sicuti conscriptæ fuerunt. Deinde rogat Cardinalem Abbas, ut jubeat ab Ordinario inquisitionem in miracula rite legitime et in forma juris fieri pro formando processu et instituenda causa beatificationis. Cardinalis autem, id efficacius per Regem factum iri ratus: ipsum de gestis a se et rescripto Abbatis fecerit certiores, rogaveritque ut et ipse operam suam eo conferret. Certe Rex eodem super re litteris dedit anno MDLXXV die XI Martii ad Episcopum Conimbricensem, legitimam inquisitionem in miracula Reginarum, pro earundem beatificatione et canonizatione curanda, ei committens.

12 Respondet autem Regi Episcopus Conimbricæ die X Aprilis inter alia, quod Lorvanii invenerit quinternionem scripturæ admodum vetustæ, de vita Reginarum ex quo constat, ipsas patrasse multa miracula in vita et post mortem; quæ nihil est quod probare efficacius possit, quam, quæ illic adsunt, veneranda antiquitas, stylus ordinarius, ac testes veritatis. Cumque procedere vellem ad examinandum miracula horum temporum, quæ indies patrantur; jamque convenirent Testes deposituri, tum moniales, tum seculares; incidi in morbum, qui me coegit vix cœptum opus abrumpere et redire in hanc civitatem; ubi ad majorem confusionem meam modicæque fiduciæ meæ me reliquit febris, post applicatam mihi thecam cum terra sepulerali Reginarum, quam quidam meus Sacellanus secum inde attulerat: curatusque cogitavi mecum, ipsas mihi Reginas immisisse infirmitatem, ut suam in me virtutem probarent.

CAPUT II.

Præfatio Laurentii a Spiritu sancto ad Summariū Testium a se auditorum super miraculis Reginarum; cum dimidia Summarii parte.

Finito examine seu processu primario Benedicti de Almeida

super cultu ab immemorabili tempore, Reginis delato.

Codex continet Depositiones Testium 231

et alia quorundam monumenta:

quo ordine hic imprimenda.

D INTERP. C. J.

Stemovantur in epistola Abbatis Miracula duo,

E alterum ab ipso visum

alterum in ipso factum:

F in Epistola vero Episcopi unum in propria persona.

INTERD. C. J.
Ad primum
examen, a
Notario au-
thenticatum,

A *Almeido, Ordinarii locum tenentis; convenit P. Fr. Joannes de Almeida, Procurator, a Monialibus monasterii Lorvaniensis, pro hoc examine et aliis eo pertinentibus, institutus, Notarium Emmanuelem de Abreu; et hic fidem facit, quod ille sibi monstraverit Summarium Testium, factum a R. P. Fr. Laurentio Generali quondam Ordinis S. Bernardi super miraculis Reginarum D. Sanciae ac D. Theresiae: in quo leguntur depositiones aliquot Religiosarum Lorvaniensium et aliarum personarum sub juramento Testatarum. Tum praemittitur Praefatio ut sequitur.*

Praefatio
Laurentii
Generalls

14 Doctor Fr. Laurentius a Spiritu sancto, Abbas Monasterii Alcobatiensis, Generalis et Reformator illorum omnium, quae Congregationis suae sunt in hoc regno et dominio Lusitaniae etc. notum facinus, quod habentes informationem atque relationem de vita et Sanctis moribus Reginae Domnae Theresiae, filiae Saucii, secundi Lusitaniae Regis, et primi hujusce nominis; ac Reginae Dulciae, legitimae ejus uxoris; quae Theresia nupta fuit Alphonso Regi Legionis atque diem extremum obiit anno MDCXXXVII (imo MCCCL) die XVII Junii: postquam monasterium Lorvaniense monachorum Benedictinorum transtulerat ad Sanctimonialia Ordinis Cisterciensis, in quarum societate vitam suam finivit, ac tumulata fuit prope sororem suam D. Sanciam, fundatricem monasterii Cellarum ejusdem Ordinis Cisterciensis.

15 Scientes etiam, quod illarum altera in statu virginali, altera in statu continentiae angelicam in terris duxerunt vitam, Dominusque Deus per illarum merita plura quotidie faciat miracula praecipue in iis personis, quae laborant tertiana febre; humoribus in gulam aliasve corporis partes delapsis: ulceribus quoque et multis infirmitatibus aliis: quorum miraculorum plurima, oblivioni data, perierunt negligentia et modica devotione hominum: ut ne vero post hac idem accidat, utque Sanctitas sua de miraculis earundem Reginarum informata, ad ipsarum beatificationem procedere dignetur; fecimus hoc examen in forma; ad quod venerunt Religiosae Monasterii Lorvaniensis atque aliae personae: et sub juramento, quod ab ipsis exegimus, deposuerunt sequentia. Haec in D. Catharina de Albuquerque initium sumunt: in cujus solius depositione referemus pro specimine juramentum, sicuti jussum oc praestitum fuit; nec non subscriptionem Examinatoris, Secretarii ipsiusque deponentis; in sequentibus non repetenda; quia eadem ubique redeunt.

C 16 *Praemittimus hic etiam syllabum Testium eo ordine quo referuntur in Codice, et sub iisdem numeris; ut facilius inveniri possint, sicubi citantur.*

et nomina
Testium, qui
in illo depo-
suerunt.

CXCIX D. Catharina de Albuquerque Abbatissa annorum circiter XC. Nota autem illud circiter, sive plus minusve, ubique fere in aetate Testium subintelligendum esse. Nota etiam, sequentes omnes esse Religiosas professas, nisi aliud addatur.
CC D. Elisabetha de Silva ann. XL.
CCI Maria Coelha ann. LVIII.
CCII D. Joanna Suarez ann. LXIX.
CCIII Margarita Machada ann. amplius LX.
CCIV Bernarda de Bessa ann. LXV.
CCV D. Philippa de Guerra ann. LVI.
CCVI Anna Freire ann. LXXX.
CCVII D. Elisabetha de Acevedo ann. L.
CCVIII Elisabetha de Morais ann. XXXII.
CCIX Maria Brandoa ann. XI.
CCX Anna de Olivenza ann. LI.
CCXI Elisabetha de Castro, Religiosa Conversa ann. L.
CCXII Paula Cardoso ann. LXV.
CCXIII D. Aloysia de Silva ann. XLV.
CCXIV D. Margarita de Britto ann. XXVIII.

CCXV Bernarda a Conceptione Monacha conversa D ann. XLV.

CCXVI Apollonia Francisca, conversa ann. LIV.

CCXVII Maria Caldeira, ann. LXII.

CCXVIII D. Elisabetha de Norogna ann. XXI.

CCXIX Maria Varella Conversa ann. LX.

CCXX Maria ab Assumptione Coaversa ann: XXV.

CCXXI Anna Monteiro ann. LXXXVII.

CCXXII Beatrix Serveira, femina secularis, habitans in monasterio. ann. XXXV.

CCXXIII Elisabetha, nata in Botam, puella secularis habitans in Monasterio.

CCXXIV Paula Baptista, Religiosa.

CCXXV Andreas Simois de Chello, ann. XLV citatus a Teste CCX.

CCXXVI Francisca Diaz de Avelleira ann. L.

CCXXVII D. Eleonora de Norogna supra citata, ab Elisabetha de Castro, teste CCXI.

CCXXVIII D. Margarita Carilla Religiosa citata supra a Teste CCXV.

CCXXIX Anna Monteiro Relig. citata a Teste CCXL.

CCXXX D. Elisabetha de Norogna Relig. ann. XXIV. Eadem supra Testis est CCXXVIII; atque infra in alio examine, XXXIX.

CCXXXI D. Aldonsa Desa Religiosa ann. XL.

CCXXXII Ludovica Joanna, uxor Antonii Esteves, habitans Lorvanii ann. XL.

17 D. Catharina de Albuquerque, Abbatissa Monasterii Lorvaniensis, annorum circiter XC, testis, juxta ordinem Codicis, CXCIX; interrogata sub juramento Sanctorum Evangeliorum quae ei a nobis data fuerunt, atque ipsa illis manum dexteram imposuit, et dixit, se praesentem fuisse, quando sepulchra harum Sanctarum Reginarum mutatae loco fuerunt translatae extra cancellos chori; et tam copiosum inde diffusum esse odorem rosarum, ut tota quanta est ecclesia illo impleretur; cum tamen rosa ibi nulla esset. Interrogata, quinam isti rei afflissent; respondit, affuisse Annam Monteiram, Meciam Cordeiram et multas alias personas. Adfuit etiam D. Elisabetha de Silva, testis CC, addens, in translatione sepulchrorum praedicta, abruptam fuisse partem quamdam Sepulchri Reginae Theresiae, indeque patuisse foramen, per quod immiserunt coronas aliquot precatorias, ut sacrum contingerent corpus; uni vero adhæsisse frustulum lapidis, quod suavissimo odore locum, ubi ipsa stabat implevit: et praeter jam dictas, quae affuerunt; nominat etiam Margaritam Fereiram.

Transferuntur
sepulchra in
templum

et odorem
suavissimum
exhalant;

18 Dixit praeterea, dubitantem se, an grata esset Reginis futura mutatio sepulchrorum, orasse ferventer Deum, ut si grata foret mutatio, id cuiquam Religiosarum manifestaret: et eadem ipsa nocte in somnis comparuisse sibi duas feminas eximia venustatis, ambas simili forma et prisci moris habitu, multis plicis corrugato; pallisque albis, circum colulum nodo adstrictis, circumdatas: quae inter sese intuentes, laeto vultu corridebant. Cumque ipsa interrogaret, quid istae expectarent; responderunt, expectare se, donec Fr. Joannes Ledo, qui tum erat curator Monasterii Lorvaniensis, suum cum Abbatissa D. Bernarda colloquium absolveret. Quo dicto, iterum blandissime inter se riserunt, atque evanuerunt. Testis isthaec interpretata est, quasi colloquium Abbatissae cum Curatore significaret. haec ab illa mandari, ut sepulchra mutarentur transferenda ad corpus sive ad medium ecclesiae: et blandus feminarum risus indicaret laetitiam, quam inde concipiebant: persuasitque ex illis sibi eadem Testis, gratam fore Reginis istiusmodi translationem; quae cum etiam matri Abbatissae narrasset, multa ipsam consolatione perfudit.

F
ad translationem
animata
per visum
Abbatissa.

19 Addit deinde curationem D. Saucii de Norogna, Comitum

Febres in variis curantur.

A. *Comitis de Mira, quam referimus infra cop. vii in Depositione Mogdalenæ de Vasconsellos testis i. Addit etiam curationem subitanam D. Alphonsi a Castelbranco, Episcopi Conimbricensis a febre; cui ipsa Testis misit lipsanothecam cum terra sepulchrali Reginarum Sanctarum, et inchoavit devotionem septem Psalmorum: nec non aliam similem in marito Catharinæ de Morais ex Penacova, cui pariter terra sepulchralis applicata fuit, ac eadem Testis devotionem Psalmorum instituit. Tunc ita concluditur depositio: Et aliud non dixit. Et subscripsit nobiscum. Fr. Georgius a Sanctis, qui hæc scripsi. Abbas Generalis D. Catharina de Albuquerque.*

Scobe lapidis sepulchralis recipitur usus pedum manuumque,

20 D. Elisabetha de Silva, Religiosa professa, annorum *xl.*, testis *cc.*, dixit, quod ab annis septem sibi manus pedesque cum gravi dolore adeo intumuerint, ut nec operari nec incedere posset ullo modo; quodque adducta aliquando ad sancta sepulchra, rogavit Patrem Confessarium hujus monasterii, Fr. Andream nomine, ut abraderet lapidem sepulchralem; cujus scobem intrompsit cum grandi fiducia, et continuo melius habere cœpit, ac brevi plane convaleuit.

pellitur febris pertuax,

B **21** Præterea dixit, quod ab annis vii vel viii patris sui D. Guiomara de Silva periclitaretur ex febre tertiana cui nec remedia humana, nec industria medicorum maxime peritorum, nec implorata per varias ecclesias Sanctorum auxilia, opem tolerant; quando ipsa ei submitit particulam lapilli, qui coronæ, in sepulchrum immisæ, adhæserat: *ut num. 17 dictum est.* Hanc autem particulam e collo infirmæ suspensam fuisse, et febrim eodem die recessisse, nec rediisse deinceps. Porro D. Guiomaram distribuisse eandem lapilli particulam variis infirmis, qui aut ipsa particula in theca collo appensa, aut scobe ejus in aqua hausta, liberabantur passim doloribus atque ægrotudinibus suis. Hæc autem servit relatione ipsius D. Guiomaræ, a qua sibi distincte perscripta fuerunt.

reviviscit infans, terra sepulchrali ejus collo appensa,

22 D. Margarita Desa, matertera ejusdem Testis, domi suæ aiebat servam, Maria Simois appellatam; cui natus est bellissimus infans, quem domina, tunc quod pulcherrimus, tunc quod in domo sua natus esset, tenerrime deligebat. Is, post menses quinque a nativitate sua, gravi morbo ad extrema deductus, jam pro deposito jacebat, clausis oculis, nulloque vitalis spiritus indicio amplius apparente: cum ejus collo appenderunt thecam cum terra sancta Reginarum; et sine mora aperuit puer oculos, mammam suxit, ac tandem consecutus est sanitatem. Quod pariter rescivit ex relatione D. Margaritæ Desa per epistolam, sibi ab illa inscriptam.

23 Addit insuper, vidisse se hominem, in pago Roccio natum, qui ab aliquot annis febre tremebat; deportatus vero ad sepulchra Sanctarum Reginarum, iisque submissus, correptus fuit a paroxysmo febrili tam violento, ut mori videretur: reportatusque propterea domum suam; ibi continuo perfectam sanitatem habuit ac diuturnam.

femina morti vicina voto per filiam facta;

24 Denique adjunxit, Dominam quamdam Catharinam Thomas, ex Lovre migrasse Lorvanium, cum filia sua, nomine Maria de Oliveira; ac recidisse in periculosissimum morbum cum nausea gravi: quæ cum jam Sacramentum omnibus munita, prope abesset a morte, accurrit ejus, quam dixi, filia ad sepulchra Reginarum; earumque multis lacrymis implorans opem, promisit etiam, altari earum toliam se facturam; et domum rediit. Ibi autem reperit matrem, jam loquentem et melius habentem. Interrogata Testis, quisnam sciret miraculum illud ita accidisse; respondit, id scire Apolloniam Ferreram, Elisabetham de Faria, Mariam Coelham.

25 Maria Coelha, ann. *lviii* testis *cc.*, dixit, matrem suam Violantam de Fonseca, iter facientem in Castellam, tulisse secum de terra sepulchrali Reginarum Sanctarum; per eamque ibi in domo Ducissæ de Sessa multa contigisse mirabilia; prout ex veridica narratione matris suæ didicit.

26 Eadem dixit, quod anno *mdlxxviii* patruelis suus Alphonsus Sanchez Coelho miserit certum hominem, qui hinc ei apportaret prædictas reliquias seu terram sepulchralem pro uxore sua, Aloysia de Reinalth, cum aliquot filiis febricitante jam mensibus aliquot. Quam terram ut accepit in Castilia, suspenditque e collo omnium, omnes perfectam sanitatem consecuti fuerunt; uti litteris suis ipse Alphonsus Testi significavit. Interrogata autem quis litterarum dictarum conscius esset; dixit conscius esse P. Fr. Bernardum de Britto. Nos vero statim a Fr. Bernardo subdito nostro, qui præsens aderat, exegimus juramentum ac testimonium. Dixit autem vidisse se d. litteras, in iisque narrari dictam miraculum.

27 D. Joanna Suarez, an. *lxix* testis *ccii*, dixit, crevisse sibi secundum collum tuber ovi instar, et continuasse duos amplius annos; tunc præcipuo dolore solitum pungere, cum tempestas vices mutaret: medicos vero timuisse, ne degeneraret in strumam. Orsam igitur suam Paulæ Brandova, consuetam septem Psalmorum devotionem, ad dies *xxx* producendam; et primo statim initio melius habentem, ultimo die absque cicatrice aut vestigio tuberis fuisse.

28 Dixit etiam, se habuisse servam, cui nomen Angela ab Incarnatione; quam scabies fœtens cooperuit totam: ac propterea eam Abbatisa dimittere e monasterio volebat, rata malum esse periculosum contagiosumque. Tum Testis devotionem septem Psalmorum pro servæ incolumitate cœpit instituire; et serva mox cœpit tam notabiliter curari; ut hæc scabiem habere omnino desierit, quando illa desiit orare. Et hujus miraculi Testes citavit Bernardam de Bessa, annam de Olivenza, Elisabetham de Castro; totumque fere conventum nosse aiebat, rem ita se habere. Et a nobis interrogatæ illæ, quæ citatæ erant, præmisso juramento dixerunt, vera esse.

29 Margareta Machada Religiosa, annorum *lxv*, Testis *cciii*, dixit, quod ipsa duobus annis continuè tertiana febre laborans, visa aliquoties sit proximo abesse a morte; quodque accepto reliquiario, cum particula lapidis sepulchralis supra dicti, eodem momento temporis omni febre febrisque indicio liberata fuerit. Adjunxit, idem reliquiarum appendisse se collo pueri, qui nepos est Fr. Gonzal de Silva prioris Alcobatii: ac vitæ terminum attigerat, cum difficili febre tertiana multo tempore luctatus: ipsaque eodem momento extitisse sanum fugiente febre.

30 Bernarda de Britto Religiosa, annorum *lxv*, testis *cciv*, dixit, quod cum filiulus Antonii de Figueredo et Aloysiæ de Bretagna, natorum Lorvanii, qui modo religiosus habitum Cisterciensem gestat, quotidie moriturus timeretur, febre tertiana spem vitæ præcedente; ipsa testis puerum, tunc adhuc tenerum, ulnis suis amplexa, tulerit ad sepulchra Reginarum, ibique septem Psalmorum devotionem inchoaverit; cujus devotionis dimidium seu dies quindecim nondum peracti erant, cum puer perfecte valuit. Et hujus rei testes interrogata, ista citavit Mariam de Figueredo et Paulam Cardosoam.

31 D. Philippa de Guerra annorum *lv*, testis *ccv*, dixit, quod cum P. Fr. Gonzalus de Orego, Abbas de Creva; qui deinde cretus fuit Abbas Alcobatii et Generalis nostræ Congregationis, pessime habe-

D
INTERP. c. i.

multi alii
in Castella

per terram e
collo suspensam;

E
Alii per
septem psalmos abigunt
tuber a
gulture;

et scabiem
fœtendam a toto
corpore;

febrim per
lapidem sepulchralem,
f

matrem
vicinam.

febrim pertinacem,

ret

A ret ex febre, venerit ad monasterium Lorvaniense, pro desperato depositus a medicis, qui frustra ei applicuerant remedia plurima. Quare alio confugit nostra mater Abbatissa, ordiendo ei devotionem Septem Psalmorum, et vovendo Reginis Missam unam, celebrandam ad earum altare: et prius Abbas valetudinem recuperavit integram, quam integram Abbatissa complevit triginta dierum devotionem; et rediit ad abbatiam suam perfecte sanus.

B Cum eadem Testis æditima esset, accessit Lorvaniam magna cum devotione Fr. Matthæus de Almeida conflictatus cum varii generis febribus; orsisque ejus sororibus Religiosis septem Psalmos, quæ est consueta devotio, recepit omnimodam sanitatem absque alia medicina. Similiter eo accessit Fr. Joannes de Bretandi, Religiosus S. Francisci, ad extrema redactus a febre, et tremore totius corporis, illam comitante. Is ubi se obtulit Sanctis Reginis, bibitque e vasculo porphyretico, quod argento inaurato ornatum est, et olim Reginæ Theresæ fuit; continuo melius valuit et perfecte sanus discessit. Denique Aloysius Pereira de Miranda, filius Ruizii Pereira et D. Annæ de Cugna, a multo tempore tremens cum febre, nullo in medicis invento remedio, venit et ipse Lorvanium; bibensque e memorato vasculo, curansque dici Missam super sepulcra Reginarum, cum integra salute remeavit ad se.

B Anna Freira, Religiosa, annos nata LXXX, testis cxxi, dixit, quod Joannis Freire de Andrada, Domino de Bobadilla, ob febrem tertianam a Medicis deposito, misit ipsa in theca terram sepulcralem Reginarum; qua collo ejus appensa, consecutus est sanitatem, et gratitudinis ergo invisit earum sepulcra. Ipsa etiam Testis afflictissima aliquando ob mortem fratris sui, eumque multis diebus plangens, prevalente atra bile, cepit vertigine capitis agi, et prope ab insania abesse, expers rationis; sensitque cerebrum sibi continuo motu quasi rotulæ gyri. Sic affecta, se contulit ad sepulcrum Reginæ Theresiæ eique se submisit, implorans malo suo medelam: cum nescio quid ei turbationis accidit, tenuitque per horam dimidiam: tunc recedens a sepulcro, nihil amplius sensit prædictorum malorum, nec aliter, quam prius solita erat, afficiebatur. Addit etiam de Emmanuele Mendez, fratre cujusdam suæ famulæ, quod ei, tertiana dudum laboranti, miserit cum theca terram sepulcralem, eaque febrem pepulerit.

C 34 D. Elisabetha de Azevedo Religiosa Lorvanii annorum L, testis cxxvii, dixit; cum Elisabetha de Melo, Religiosa monasterii Olivellarum, tertiana graviter infirma esset; tradidit ei D. Branca Desa, Monacha Lorvaniensis, de terra sepulcrali, quam eo secum attulerat; et infirma momento illo, quo inde bibit, libera extitit febre sua. Hæc autem scivit Testis, quin Religiosa est ex d. Monasterio Olivellarum. De eadem terra misit D. Gratia de Menezes, ægrotanti Eboræ e simili febre cum gravissimo vitæ discrimine: quæ collo ejus alligata, sanam fecit abacta febre. Similiter, dixit, misisso Mariam Brandova, Lorvanii Religiosam, de eadem terra ad fratrem suum Antonium Brandova, Conimbricæ non minus periculose ex tertiana decumbentem: eaque partim in aqua bausta, partim collo appensa; convalescisse ægrotum; et hujus rei testem esse Mariam Brandova prædictam quæ idem testatur paulo post, Testis cxxix.

35 Elisabetha de Morais, annorum xxxii testis cxxviii, dixit, neptem suam, D. Margaritam de Morais, a duobus annis ex tertiana ægram ad desperationem medicorum, accepisse a se missam ei aquam ex vasculo Reginæ sanctæ, cum terræ sepulcrali mixtam; quam simul bibit, simul convaleuit. Quod

ipsa Margareta, quæ modo hic monacham agit, D præstito nobis juramento, confessa est, verum esse. Dixit quoque Elisabetha, sororem suam Annam Mendez de Erqueira, Conimbricæ ortam ac matrimonio junctam, post partum cum multo frigore ac discrimine febricitare cœpisse: cui ipsa testis ilico medicata est, eo quod modo dictum est, aquæ ac terræ amuleto.

36 Maria Brandova, annorum xl, testis cxxix, primum deposuit quæ num. 33 retulimus in D. Elisabetha de Azevedo teste cxxvii, de fratre ejus Antonio curato. Deinde de alio suo fratre, Joanne Brandova, subiungit; quod et isti, tertiana per annum laboranti, ad collum alligaverit terram sanctam cum recuperatione sanitatis perfectæ. Et concludit dicendo, esse rem vulgatissimam publicamque, quod Reginæ sanctæ curent infirmitates varii generis: quodque miracula, quæ curando faciunt, tam frequentia sint; ut memoria teneri non possint; quia sunt innumera.

37 Ut vero nos, hic talia colligentes, nauseam earumdem rerum repetitione lectoribus non pariamus, deinceps curationes febrium, quia satis frequentes jam retulimus; et quæ sequuntur, simili aliquo modo peractæ sunt; paucis perstringemus, indicatis fere solis curatorum ac testantium nominibus, nisi quid singulare adjunctum fuerit.

CAPUT III.

Prosecutio ejusdem Summaria.

A Anna de Olivenza annorum lx, testis cxx, dixit, Guiomaram Pessoa, brachium alterum, ex tubere inflatum ac impeditum, gerentem, se commendasse Reginis cum recitatione septem Psalmorum per dies triginta; ac tuber illico evanuisse; consciamque ejus rei esse Joannam Suarez. Eadem ipsa Testis, anno uno, et Andreas Simois ex loco Chello, multo tempore, febricitantes per septem psalmos curati fuerunt, licet depositi a medicis fuissent. Ultimum etiam novisse, dixit, D. Margaritam de Costa, et Antoniam Barbosa, tum temporis, cum illa curatio contigit, æditimas.

39 Elisabetha de Castro, annorum l, testis cxxi, tertianam quadrimestrem et ipsa a se, appensa ad collum reliquiarum Sanctarum particula. Tum addit, quod aliquando e loco superiori lapsa, alterum sibi fregit crus, ruptis minutim ossibus, et quaquaversum emicantibus per carnem, nec audientibus ei chirurgis manum medicam admovere. Quamobrem destituta ope humana, ac spe surgendi deinceps e lectulo suo; quanta potuit fiducia sanctis se commendavit Reginis, et continuo miraculose consecuta salutem, surrexit et obambulavit, cruribus firmata; et modo servit in sacristia. Testes etiam facti interrogata, citavit D. Margaritam de Costa, Bernardinam Desa, Annam Monteiro, D. Eleonoram de Norogna Prioris, et Monasterium universum. Adjunxit etiam, quod quotiescumque dolorem capitis passa, accipit terram sanctam e sepulcris earumdem Reginarum, mox vacua est a dolore.

40 Paula Cardoso annos nata lxxv, testis cxxii, e monasterio de Valdemadeiros, ubi tertiana et sæpe duplici laborabat ab aliquot annis, ad Lorvaniense translata, ilico ibi terram sepulcralem e collo suspendit, et sana fuit. Eadem terram misit feminæ, in pago Aveiro similiter ægrotanti, nomine Elisabethæ Feia, et cum terra salutem misit. Tunc subdit, scire se certissime, et publicum atque notorium esse, Reginas patrocinari laborantibus e febre quacumque, ac præcipue tertiana; mederi gulæ, defluentibus in illam humoribus capitis; et opem ferre omnibus,

illam

quintus.

E

Curatio februm per devotionem 7 psalmorum;

fracti ex lapsu cruris;

F

februm per terram sepulcrali;

INTERP. C. J.

et alias varii generis.

Bibentes e vasculo Reg. Theresiæ, sanantur.

Depositus a medicis,

et in te motus carceratur.

Liberantur febribus tertianis, una,

altera,

tertius,

quarta,

A illam implorantibus de quibus etiam ac de Vita Reginarum extitit liber copiose scriptus, qui cum multis aliis instrumentis tempore Matris Abbatissæ Beatricis a Cugna, flammis archivum consumentibus, periit.

semimortuorum per scobem lapidis sepulcralis;

41 D. Aloysia de Silva annorum XLV, testis CCXIII, dixit, quod ægrotante filiole Antonii Butelli, Prætoris Majoris Villæ-regalis, et Elisabethæ de Figueira ex vehementi febre jamque nec loquente amplius, nec oculos aperiente; parentibus vero ipsum veluti mortuum plangentibus; ipsa testis dedit eis in reliquiario frustulum lapidis sepulcralis, eoque pæri collo appposito, is statim veluti redivivus convaleuit. Item dixit quod D. Aloysiæ de Gces, Religiosæ ejusdem monasterii, discipulæ suæ, cum ex febre maligna decumberet, sensuum usu destituta et veluti moribunda; bibendum dederit evasculo porphyretico sanctæ Regiæ Theresiæ, voto se obstringens ad jejunandum pervigilio tam ipsius, quam sororis, festorum dierum et singulariter eis semper devotam fore; cœpit ilico confortari infirma, et paulo post perfecte sana esse: uti ipsa quoque jurejurando testata fuit.

B febricitantium per terram sepulcralem;

42 D. Margarita de Britto, annorum XXVIII, testis CCXIV, dixit nepoti suo Aloysio de Alncida, cum longa tertianæ pertinacia luctanti, se terram sepulcralem dedisse, ipsumque Sanasse: postea vero iterum eodem malo laborantem eodem iterum remedio curasse; præsentibus aut scientibus factum D. Aloysiæ Goes, D. Magdalena de Vasconsellos, et Beatrice Nugnez femina seculari. Dixit etiam, eandem terram, Ulissiponem missam, collo filiæ Balthasaris Leitam, e tertiana periclitantis, appensam fuisse; eique sanitatem restituisse.

43 Bernarda a Conceptione monacha conversa, annos XLV nata, testis CCXV, dixit fratrem suum, religiosum Ordinis Prædicatorum, Simonem a Cruce nominatum; item quoddam ipsius mancipium, appensa ad collum terra sepulcrali, diuturna febre liberatos fuisse: ultimumque etiam notum esse D. Camillæ et D. Margaritæ Carillæ qui viderunt. Tum addit; in libro, quem incendio periisse, diximus supra, etiam conscriptas fuisse resuscitationes mortuorum, et gravium infirmitatum curationes.

44 Apollonia Francisca et ipsa Conversa, annorum LIV, testis CCXVI, dixit, bis sese a Medicis derelictam atque ad portas mortis deductam fuisse ex febre hectica: et bis per terram Sanctorum sepulcrorum servasse vitam et recuperasse sanitatem perfectam. Quis scientiam istius rei haberet interrogata, respondit; Felicitatem d' Oliveria sibi terram collo appendisse, sed mortuam non esse; D. vero Elisabetham de Silva ejus notitiam habere.

Dorsum lapsu graviter offensum,

sub sepulcris sibi restituitur.

Pelluntur febres.

45 Maria Caldeira Religiosa, annos LXII nata, testis CCXVII, dixit, quod aliquando ornans sacellum majus hujus monasterii, decidit e summis sculis, quas conscenderat: impegitque dorso in angulum altaris, non sine offensione gravi per medium ejus. Sic affecta, quo potuit modo, manibus pedibusque repens, pervenit ad sepulcra Reginarum, iisque se submitisit cum magna fiducia, futurum, ut opem sibi ferrent. Interea dum ibi jacet, rogat D. Franciscam de Sousa, tunc temporis æditimam, et omnium, que dicta sunt, spectatricem, nunc vita functam, ut sibi recitaret septem Psalmos; quod fecit. Finitis vero litaniis, illa se curatam et dolore liberam sensit, rediitque ad absolvendum, quod supererat, ornatum sacelli, et numquam dolorem amplius experta fuit in parte offensa. Interrogata vero quinquam id spectassent, dixit, Paulam Brandova jam defunctam, et Paulam Baptistam. *Stabit, per appensam collo terram sepulcralem, tertiana liberatos fuisse, et Rodriguem*

Fernandez, famulum Cardinalis D. Henrici; 2 filiam D. Joannæ Dinta; 3 filiam Catharinæ de Cirqueira; et 4, aliam ejusdem filiola, adhuc lactentem, sed alio malo.

46 D. Elisabetha de Norogna Religiosa, annorum XXI, testis CCXVIII, dixit, per similem appensionem terræ sepulcralis fuem tertianæ diuturnæ imposuisse Georgium, filium Dominici Luis ex Pennacova: id autem se scire, quia ille crebro ad se ferebat mandata parentum, tremens ex febre et vix homini similis: postea vero quam acceperat ab ipsa prædictam terram, et collo apposisset; reversum ad illam dixisse inde se curatum et liberatum fuisse.

Tumor brachii evanescit tacto tumulo Reginarum.

47 Maria Varella, Monacha Conversa, annorum LX, testis CCXIX dixit, tumorem sibi natum fuisse in brachio dextero, multorum dolorum causam, et nullum sibi quietis reliquisse locum: quamebram, adiit tumulos sanctarum Reginarum, easque confidenter precata, imposuit sepulcris agrum brachium, et ultimo die hujusce devotionis suæ illud curatum, nulla seperstite cicatrice, meruit gaudens videre.

Pellitur tertiana cum periculo mortis.

48 Maria ab Assumptione Conversa, annorum XXXV, testis CCXX, dixit, fratrem suum Emmanuelem in periculo mortis versatum ex tertiana, particulam lapidis sepulcralis, sibi testi a matre Abbatissa datam, appendisse collo: et mox vehementiori, quam unquam alias, paroxysmo febrili insanire cœpisse; sed illo finito sibi deinceps fuisse, ac sanitati restitutum. *Item sine tali paroxysmo, simili particula liberatos fuisse febrim, filiam prædicti fratris sui, et aliam feminam, quam non nominat.*

49 Anna Monteiro, Religiosa, annos LXXVII nata, testis CCXXI, dixit quod, cum puella esset annorum septendecim, et ex difficili morbo periclitaretur, desperantibus medicis, de vita; suspenderint sibi e collo terram sepulcralem: atque ita sanitas redierit pristina. Hujus autem rei memorem non superesse testem, propter temporis longinquitatem.

Puella tertianans de vita sub annum 1555 salvatur.

50 Beatrix Serveira, femina secularis, habitans in monasterio, annorum XXXV, testis CCXXII sub eodem numero cum prædicta, dixit, se a se ipsa abegisse cum febre abundantiam sanguinis et propinquum mortis periculum, potando aquam, terræ sepulcrali inmixtam: atque ejus testes esse Catharinam de Figueredo et D. Elisabetham de Silva, valetudinarii curatricem. Abegisse vero a sorore sua Anna Serveira, habitante in villa de Esqueira, tertianam quadrimestrem, mittendo ei d. terram, et inchoando septem psalmos. Nondum enim dimidium consuetæ devotionis tempus impleverat, cum sibi soror per litteras nuntiavit, a quadriduo se febre liberam, et sine alia ope humana perfecte sanam esse.

Pelluntur alia febres

51 Elisabetha, orta ex Botam, puella secularis in monasterio habitans, cujus ætas non exprimitur, testis CCXXIII, dixit, non juvantibus medicis; sibi in ipso frigoris paroxysmo terram sepulcralem collo appensam fuisse, et febrim statim fugisse; consciis Maria de Freira et Maria Varella.

52 Paula Baptista, Religiosa hujus monasterii, testis CCXXIII, sine nota ætatis, dixit, prodiisse sibi sub axilla sinistra ulcus, magnitudine ovi, offerens dolores acerrimos cum solitudine ac metu, ne cogereur experiri manum chirurgi. Quare confugit ad tumulos Reginarum, tetigit illos cum fiducia, et malo suo imploravit opem. Postridie autem, exploratura ulcus, comperit omnino evanuisse.

Ulcus evanescit,

53 Andreas Simois de Chello annorum XLIII, testis CCXXIV, et supra citatus ab Anna Olivenza teste CCX, dixit, decubuisse se annis ab hinc fere sex, tertiana febre; et copioso sanguine caput occupante, eo periculi adductum fuisse, ut jam extrema unctione

Extremis manibus convalescit;

ne

A ne præparatus esset ad christiane moriendum: quando uxor sua misit ad sororem Annam de Olivenza, qui et paucillum terræ sepulchralis ab illa peteret marito suo, et preces ejus apud sanctas Reginas impleraret. Præstitit utrumque Anna; mittens terram, quam uxor e marito collo suspendit; et ordiens devotionem triginta hialeni recitatione septem psalmorum: qua nondum finita, convaluit ex omni parte Andreas, et statim convenit ad hoc monasterium cum uxore sua Francisca Juan, oblaturus se sanctis Reginis, gratiasque acturus pro recuperata sanitate; ibidemque curavit missam unam celebrari super sepulchra Reginarum, quæ usum altaris habent.

et filius ejus.

54 Interrogatus idem Andreas, cur ad Reginas confugisset, earumque terram postulasset; respondit tum ipse, tum uxor ejus Francisca Juan, quæ præsens erat, sub juramento; quod filiolus suus, nomine Antonius, prius patre laborasset tertiana cum periculo mortis. Tunc matrem commendasse illum sanctis Reginis, fama miraculorum, quæ operabantur, incitatum; petisse et accepisse a Sorore Anna d'Olivenza terram earum sepulchralem thecæ inclusam; eamque virum suum imposuisse collo agri filii; qui statim per miraculum bene habuit, et brevi totus convaluit; ex eoque tempore, fluente jam octavo aut nono anno, febrem non habuit. *Et hæc dixerunt causam fuisse tentandi similia pro patre ejus.*

Ager, quater curia vena nihilo melius habens,

55 Francisca Diaz de Avelleira annorum 1, testis cccxv dixit, verum esse, quod hoc mense, Januario transacto, filius suus, Antonius Medeiros, in universitate Conimbricensi studiis operam dans, incidit in febrem quotidianam; ideoque medicorum jussu sanguis ei incisa vena quater minutus sit. Cum vero nihilo melius inde haberet adolescens, cælum mutare et in patriam, quæ est Avelleira, redire jubetur. Eo deductus, et in domo materna exceptus, perrexit ægrotare, ut prius, per mensem fere integrum, quotidie febre cum summo frigore recurrente, et affecti corporis vires omnes consumente: cum d. Testis et mater, forte monasterium hoc adiens, et cum sorore Aloysia Botella atque aliis Religiosis sibi carioribus colloquens, interrogatur ab illis, qui se haberet filius. Et cognito statu ejus, auctores matri fuerunt, ut ipsum deduceret ad sanctas Reginas, iisque offerret. Puerimos per illa febribus liberatos fuisse: spem conciperet, hunc quoque liberatum iri.

neq potens edere sepulchri Reginarum

56 Retulit hæc filio mater: sed is viribus diffidens, per se aggredi et exequi, quod suadebatur, ausus non fuit. Rediit igitur postridie mater in hoc monasterium, referens Religiosis dicta filii, cur non posset eo ipse accedere. Quamobrem dant ei aquam e vasculo, ex quo sancta Regina Theresia solebat bibere, mandantes ut tribus diebus jejuno filio inde potum daret; adduntque thecam cum terra sepulchrali, collo ejus alligandam. Cum his domum regressa mater ad filium, explicat ei quid ferat. Et filius quidem cum magna fiducia excepit allata; filia vero sua, soror ipsius, pari cum fiducia terram ei e collo suspendit, ipsa autem Testis triduo mane eidem aquam supradictam ad bibendum fudit; hoc secuto effectum. Prima die minus acre solito ei frigus ac febris fuit, sudavit minus, ac rediit cibi appetentia; die postero remissior adhuc fuit febris, ac tertio vix ulla fuit, relinquente lectum agro, et cantare incipiente; nec ulla febris deinceps rediit filio suo, persuaso, Deum per intercessionem Reginarum hanc ei gratiam fecisse.

allata inde terra sanitatem consequitur.

57 D. Eleonora de Norogna, Priorissa, testis cccxvi, interrogata super depositione Elisabethæ de Castro, a qua tamquam Teste cccxi, citata fuit,

dixit, se præsentem fuisse; cum D. Elisabetha cecidit, audito quippe fragore, statim accurrisset, visuram, qui rei esset; uti etiam alias plures Religiosas. Reperit autem extensam humi Elisabetham, fracto crure; partem ossis, inde excussam, prope jacentem, et cubiculum sanguine conspersum; ex quo per aliquot Religiosas delata fuit ad valetudinarium. Scit autem d. Testis, venisse chirurgos, ut eam curarent, sed curatam non fuisse; nunc autem ipsam ambulare per domum, et servire in triclinio sanam. Audivit vero, sanam esse factam per intercessionem Sanctarum Reginarum, quibus se cum magna devotione atque fiducia commendaverat.

D
Crus fractum miraculose solidatum.

58 D. Margarita Carrilla Religiosa, testis cccxvii, interrogata super depositione Bernardæ a Conceptione, testis cccxv, quæ tota ei lecta fuit, dixit, verum esse, quod mancipium illud, de quo in depositione, frequenter huc veniebat; aliquando autem plane infirmum accessit, laborans tertiana: quando Bernarda a Conceptione, soror P. Fr. Simonis a Cruce, cujus erat mancipium; suspendit e collo ejus thecam cum terra sepulchrali Reginarum; dimisitque Conimbricam unde venerat. Inde vero post dies octo rediit ad monasterium valens ac forte idem mancipium; dixitque, se venire devotionis ergo, gratias actum sanctis Reginis, quod sua ei intercessione impetrasset a Domino pristinam salutem. Hæc autem omnia asseruit d. Testis, a se visa esse.

Mancipium tertiana liberatur

E

59 Anna Monteiro, Religiosa, testis cccxviii, interrogata super depositione Elisabethæ de Castro, testis cccxi; eam confirmavit, non secus ac eam confirmaverat memorata mm. 56 Eleonora de Norogna testis cccxvi: addiditque hæc notabilia, quod coram viderit miseræ Elisabethæ crus ita confractam, ut ossa ejus non tantum emtuerent extra carnem, sed etiam penetrarent tibialia, quæ habebat ex camuzzo albo: quod sublevaverint ossicula quadam, sparsa per terram: quod desperantibus curationem et eam tentare non audentibus chirurgis, curata sit nec opinato: quod modo ambulet, crure officium suum faciente sine fistula, perpetuo quodam miraculo.

Miraculum fracti cruris erogatur.

60 D. Elisabetha de Norogna, Religiosa, annorum xxiv, testis cccxix, dixit, scire se, quia vidit atque audivit, quod D. Saneus de Norogna, Comes de Mira, frater suus, gravissime laboravit ex febre tertiana, paroxysmis ejus horas xxv durantibus; quæ deinde in quartanam versa est cum præsentis vitæ ipsius periculo. Sed de his, et curatione fratris sui eadem Testis deponit infra in examine anni MDCXXXIV, annos tum nata xl, relata in depositionibus Testis I. Cap. vii. ubi reliqua hæc facientia legi possunt. Citat tamen hic etiam facti testem D. Julianam de Lara, Comitissam de Mira fratrem suam.

Curatio Comitissæ de Mira, alibi relata.

61 Dixit præterea, Dominicum Joannis, Priorem ecclesiæ Mortagræ, tam acri tertiana laborantem, ut iudicio medicorum moriturus esset brevi, nisi sublevaretur; venisse in hoc monasterium: ibi vero tantum incrementi habuisse febrem, ut se ad mortem obeundam disponeret. Tunc porrecti sunt illi aliquot boli sacchari rosacei, conspersi terra sepulchrali Reginarum; quos manducavit, ac statim malum dispulit, nunquam deinde reversum. Id autem scivit d. Testis, tum quia nepos quidam d. Prioris fuerat famulus cognatæ suæ Comitissæ de Mira; a qua crebro ferebat litteras ad monasterium; tum quia, inspectante se, porrecta infirmo terra fuerat modo prædicto: et in confirmationem dictorum suorum nominavit D. Aldonsam Desa, quæ bolos infirmo porrexerat; atque hic sequitur.

F

et Domini Prioris per esum Sacchari terri sepulchrali conspersi.

62 D. Aldonsa Desa, Religiosa, annorum xl, testis cccxx, interrogata super depositionibus modo dictis Elisabethæ de Norogna tamquam testis cccxix, de curationibus factis in Priore Dominico Joannis, atque

confirmatur a Teste 230.

A in D. Sancio Comite de Mira: item de curatione facta in filio Domini Luis de Penacova, quam vadem Elisabetha de Norogna deposuerat, ut testis cexviii; confirmavit omnia, expresse referens, de primo quidem, quod eum vidit infirmum quod ipsa ei dedit manu sua memoratos bolos, quod mox viderit eandem sanum, non reversa febrim nocte proxima, qua alioquin juxta cursum suum reverti debuisset; nec reversa deinceps. De secundo autem, quod adfuit ac vidit, quando D. Elisabetha ei misit terram sepulchralem: quodque audierit ex ore ipsius D. Sancio de Norogna, et D. Julianæ de Lara, Comitum de Mira, febrim ab ægro corpore depulsam fuisse simul atque terra prædicta ei applicata fuit. De tertio vero, quod vidit, terram ei mitti ab eadem D. Elisabetha; ipsumque infirmum postea vidit recte valentem.

Desperata sanitas sub sepulchris recuperatur.

B 63 Aloysia Joanna, femina conjugata, habitans hic Lorvanii, annorum XL, testis cexxxi et ultima hujus summarii, interrogata super depositione mariti sui Antonii Esteves (desideratur illa in hoc codice) quæ ei lecta fuit, dixit, veram esse; subdiditque, se illum vidisse infirmum spatio sex septemve mensium ex vehementissima tertiana; eaque adeo exhaustum fuisse viribus ut nec incedere, nec loco movere se posset, iudicio omnium morti propinquus. Inter hæc, consilio piorum hominum constituit in auxilium advocare sanctas Reginas, et febrim sub earum sepulchris quinquies expectare. Et primum quidem, quod eo concessit, febrim sensit tam acrem, ut nunquam magis: secundum vero, multo leniorem expertus fuit: tertium autem, nullam omnino habuit, nec habuit postea. Atque hæc omnia scire se dicebat, quia viderat oculis suis, jurans, maritum non aliter consecutum fuisse sanitatem, quam intercessione Sanctarum Reginarum, et manifesto miraculo.

CAPUT IV.

Processus anno MDCXXXIV auctoritate Ordinarii formatus; et legitima ejus formandi petitio et concessio.

Præfatio Benedicti de Almeida Deputati ad hunc Processum formandum,

Benedictus de Almeida, Archidiaconus Conimbricensis, Deputatus a Sancto Officio, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Conimbricæ, ibidemque et in toto Episcopatu Provisor pro Dominis Capitularibus Sede vacante, omnibus, præsens instrumentum visuris, salutem in Jesu Christo, Salvatore nostro. Notum facio, quod ex parte matris Abbatissæ aliarumque Religiosarum Monasterii Lorvaniensis, hocce in Episcopatu positi, Memoriale porrectum fuit venerabili admodum Capitulo Cathedralis ecclesiæ civitatis hujus, ut authenticarentur vita et Miracula Reginarum D. Theresiæ et D. Sanciæ: quodque Ven. Capitulum dictæ Cathedralis Decreto suo mihi commiserit executionem contentorum in d. Memoriali, vi cujus Acta in processum adducta fuerunt; et eorum copia de verbo ad verbum est, ut sequitur.

cujus Acta hic sequuntur.

Memoriale Monialium, Deputato porrectum per Procuratorem cause,

65 Anno a nativitate Domini nostri Jesu Christi MDCXXXIV die IV mensis Martii, in hac civitate Conimbrica, in domo Archidiaconi Benedicti de Almeida, Deputati a Sancto Officio, et Provisoris hujusque civitatis et episcopatus; per Reverendum Patrem Fr. Joannem de Almeida, Religiosum Ordinis Sancti Patris Bernardi, Cappellanum monasterii Lorvaniensis et Procuratorem pro hac causa, porrectum fuit prædicto Provisori Benedicto de Almeida scriptum Memoriale d. matris Abbatissæ et plurium Religiosarum d. Monasterii, una cum Decreto ei subnexo, Dominorum Capitularium Cathedralis Ecclesiæ d. civitatis sede vacante: per quod

supplicat nomine d. Abbatissæ et Religiosarum, ut D acceptaret d. Memoriale pro causa et effectu Beatificationis et Canonizationis Dominarum Reginarum Theresiæ et Sanciæ (ad ipsum enim tamquam Ordinarium, id pertinere) quia erat æquum et honestum, tam per se, quam per Articulos, quos offerret Procurator, pro interrogandis Testibus ad perpetuam rei memoriam, pro felici exitu d. Canonizationis dd. Reginarum.

INTERP. C. J.

66 Quod Memoriale ei præsentavit in præsentia Antonii Marquez Scholastici et famuli d. Provisoris; atque Joannis Ferreira, nati Lorvanii; simul etiam præsentans catalogum Articulorum, juxta quos interrogandi erant Testes. Cumque vidisset Memoriale d. Provisor, ipsum acceptavit, quia erat æquum et honestum; et pronuntiavit se esse Judicem competentem, tanquam Ordinarium, in executione d. Memorialis, juxta formam et commissionem, sibi datam a ven. Capitulo civitatis Conimbricensis Sede vacante: de quibus omnibus mandavit fieri hunc Actum, quem ego scriba et Notarius firmavi, cum ipso ac Testibus. Emmanuel d'Abreu, scriba Archidiaconi Ecclesiastici d. civitatis, et Notarius Apostolicus ex approbatis, hoc scripsi ad instantiam d. Patris Fr. Joannis d'Almeida Procuratoris in hac causa, et jussu d. Provisoris; et me subscripsi. Emmanuel d'Abreu, Benedictus d'Almeida, Joannes Ferreira, Antonius Marquez. Sequitur modo aliud Memoriale, porrectum a Monialibus Abbati suo Generali, supplicantibus, ut facultatem concedat inchoandi causam Canonizationis Reginarum Theresiæ et Sanciæ.

ab ipso acceptatur, declarante etiam, se judicem esse competentem.

E

67 Reverendissime Pater noster. Exponunt D. Abbatissa et reliquæ omnes Religiosæ monasterii S. Mariæ Lorvanii, positi in episcopatu Conimbricensi sub obedientia Reverendissimæ Paternitatis vestræ; quod, considerantes multiplicia beneficia et gratias singulares, quæ idem monasterium obtinuit a Dominabus Reginis, dum vixere, Theresia et Sancia, filiabus Regis Sancio, hujus nominis Primi; quæque nunc qualibet fere hora obtinent per illarum intercessionem a divina manu; decreverint in Capitulo suo in gratiarum actionem satagere, ut a summo Pontifice earundem Beatificatio et Canonizatio impetretur. Quoniam vero absque auctoritate Reverendiss. Pat. vestræ, opus, tam æquum ac pium, nequeat optatum consequi finem, supplicant Paternitati vestræ Reverendissimæ, ut sibi concedere dignetur facultatem curandi d. Beatificationem et Canonizationem; eoque in finem peragantur auctoritate Ordinarii in d. Monasterio, quæ necessaria sunt, atque admittantur Religiosæ ad jurandum in hoc casu: et sibi caritatem ac gratiam præstitam putabunt.

Memoriale oblatum a Monialibus suo Abbati Generali,

petentibus facultatem inchoandi causam Canonizationis:

F

68 Hinc Memoriali, quod incunte anno 1634 scriptum fuerit, sequenti tenore rescripsit die 12 Januarii ejusdem anni Abbas Generalis, optatam facultatem concedens: Frater Arsenius a Passione D. Abbas monasterii S. Mariæ de Alcobasia, Generalis et Reformator omnium suæ Congregationis in hisce regnis Lusitanæ et Algarbio, consideratis rationibus, quas mater Abbatissa et aliæ omnes Religiosæ conventus nostri Lorvaniensis, Conimbricensis diocesis, allegant in suprascripto Memoriali suo, ad tractandam Beatificationem et Canonizationem Dominarum Reginarum Sanciæ ac Theresiæ filiarum Regis Sancio, istius nominis in hoc regno primi; concedimus ipsis facultatem curandi d. Beatificationem et Canonizationem de sanctitate illarum; et faciendi auctoritate Ordinarii omnia, quæ ad id necessaria sunt; eundemque in finem juramento firmandi, quæ ad interrogata responsora sunt Moniales. Datum in hoc nostro monasterio de Alcobasia die xii Januarii

quam Abbas concedit.

A nuarii MDCXXXIV. Doctor Fr. Paulus Brandanus
INTERP. C. J. Secretarius Reverendissimæ Paternitatis suæ has
scripsi. Fr. Antonius a Passione, Abbas Generalis.

Memorale eorumdem Monialium, Ordinario suo supplicantium,
69 *Misce acceptis, aliud Memoriale expediunt ad Capitulum Conimbricense Sede vacante; quo exponat Mater Abbatissa monasterii Lorvaniensis et cunctæ ejusdem Religiosæ: quod in d. monasterio suo sepulta suat corpora Domine Theresiæ, Regine quondam Legionis et Galeciæ, Fundatricis d. Monasterii; nec non Domine Infantis Sanciæ, Fundatricis conventus Cellarum: quæ ambæ sorores ac filiæ ex legitimo thoro Regis Lusitaniæ Sanciæ primi et Domine Dulciæ Regine, fuerunt monachæ professæ Ordinis gloriosi Patris S. Bernardi; et delerunt, in vita quidem grandia sanctitatis indicia; post obitum vero clarum multorum miraculorum splendorem; quæ Deus ad invocationem illarum operatus est.*

ut Testes super sanctitate et miraculis examinet;
70 Quapropter cupiunt Oratrices ad gloriam, et laudem Dei ejusque sanctæ Ecclesiæ, agere de Beatificatione et Canonizatione dd. Sanctarum; cumque ut agere possint, necessario confici debeat summarium Testium ad perpetuam rei memoriam; ex quo constet de vita, sanctitate et miraculis dd. Sanctarum, Regine atque Infantæ; ut et de integritate corporum earundem post spatium quadringentorum annorum, ex quo sepulta fuerunt; supplicent Dominationibus vestris tamquam Ordinario suo, Sede vacante; ad se ut mittant, qui Summarium de supradictis conficiant, atque examinent Testes præsentandos, juxta Articulos, quos offerunt; ut per d. Summarium magis juridice procedere et supplicare Sanctitati Sæe possint, ut mandet per suos Delegates sumi plenam informationem pro Beatificatione dd. Domnarum; et gratiam accipiant. D. Agnes de Norogna Abbatissa. *Audita et exaudita a Capitulo supplicantium preces, hoc ejus Decretum obtinuerunt: Provisor noster conficiat hoc Summarium, atque examinet Testes presentandos, uti supplicant Oratrices, sumptibus monasterii. In Capitulo die xv Februarii MDCXXXIV Archidiaconus Julianus Pigneiro.*

quod munus committitur D. Provisori Capituli.

C Constituunt Moniales Procuratorem in causa Canoniz. Joannem Almeida

71 *Obtento isthoc Capituli Decreto, Procuratorem causa suæ instituunt Moniales, Patrem Joannem de Almeida, Confessarium suum, hoc instrumento. D. Agnes de Norogna Abbatissa hujus regalis conventus S. Mariæ Lorvanii in districtu civitatis Conimbricensis, et aliæ Religiosæ Consiliarie, subscriptæ, institimus nostrum sufficientem Procuratorem, cum facultate substituendi unum aut plures Procuratores, cum libera et generali administratione. P. Fr. Joannem de Almeida, Confessarium nostrum; ut nomine nostro et omnium Religiosarum hujusce conventus faciat omnia requisita, quæ necessaria videbuntur, coram D. Provisore hujus Episcopatus, ad movendum Sanctitatem Suam, ut in gratiam regni hujus et specialiter hujus conventus ac populi supradicti, beatificet atque canonizet illustrissimas Domnas, Reginam Theresiam atque Infantam Sanciæ; quarum corpora in ecclesia hujus nostri monasterii quiescunt.*

cum facultate substituendi sibi alium.

72 *Quumobrem concedimus d. Procuratori nostro in solidum, et cuius Substitutorum ejus facultatem necessariam jurandi nostro nomine quodlibet licitum jusjurandum; et quidquid factum atque requisitum per d. Procuratorem nostrum, aut per quemlibet alium Substitutorum ejus factum requisitumve fuerit, nos perpetuis temporibus habitare sumus pro bono, firmo et valido; eaque de causa obligamus bona nostra et eorum reditus, tum præsentibus, tum futuros. Datum in hoc nostro conventu die vi Martii MDCXXXIV. D. Agnes de Norogna; D. Maria de Sousa, Deputata; D. Elisabetha de Norogna, Priorissa; D. Paula de Castelbranco, Deputata; D.*

Magdalena de Vazconsellos, Sacristana; D. Elisabetha Coelha, Sacristana; D. Agnes de Castro, Deputata; D. Philippa de Silva, Major Domus; D. Aloysia de Britto, scriba d. conventus has feci; Bernarda Monteiro Suppriorissa.

73 *Biduo ante, videlicet iv Martii ejusdem anni Capitulum Cathedralis Ecclesiæ in executionem Decreti sui, die xv Februarii facti, et hic paulo ante relati, expedirrat Commissionem, qua concedit Provisori suo Benedicto de Almeida facultatem accedendi ad monasterium, faciendi processum, eligendi Notarium et alia, ut sequitur. Nos Decanus, Dignitates, Canonici, Capitulum sanctæ Cathedralis Ecclesiæ Conimbricensis, per præsentibus committimus D. Archidiacono Benedicto de Almeida, Fratri nostro, Deputato sancti Officii, nostro Provisori; ut personaliter conferat se ad monasterium Lorvaniense, quod prope abest ab hac civitate Conimbricensi, faciatque Summarium et inquisitiones circa sanctitatem et virtutes Domnarum Reginarum Theresiæ atque Infantæ Sanciæ, sororis ejus; quarum mentionem faciant in suo Memoriali, his incluso (et supra num. 68 relato) quod incipit, Exponunt Mater Abbatissa etc. Faciet autem præmissa in forma juris; et concedimus ei facultatem eligendi quemvis Notarium Apostolicum ex approbatis hujusce Episcopatus, qui scribat d. Informationes; prius tamen quam scribere incipiat, præstabit juramentum in manus d. Domni Provisoris, ut cum veritate et fidelitate scribat d. informationes. Qua de re scriptura conficietur, per utrumque firmata. Datum Conimbricæ in Capitulo, sub nostro signo et sigillo, hoc die iv Martii MDCXXXIV. Archidiaconus Julianus Pigneiro Notarius de mandato Capituli feci d. Commissionem. Benedictus Pereyra de Mello, Decanus; Archidiaconus Julianus Pigneiro; D. Georgius de Castro, D. Georgius Cordeiro; Archidiaconus Gondisalvus Leitam de Mello; Didacus Ribero; Sebastianus Cabral; Pantaleon Rodriguez Pacheco.*

Commissio Capituli Conimbr. ut Provisor suus faciat Summarium,

E et Notarium eligat qui juret se fideliter scripturum

74 *Sequitur deputatio Notarii et Cursoris cum juramento per eos præstito, quod fideliter munus suum obituri sunt. Die vii Martii anni MDCXXXIV hoc in loco Lorvanii in hospicio monasterii, præsentibus Archidiacono Benedicto de Almeida, Provisore dicti Episcopatus Conimbricensis, comparuit coram ipso, R. P. Fr. Joannes de Almeida, Procurator in hac causa; eique exhibuit catalogum testium, qui deposituri sunt de miraculis Domnarum Regine Theresiæ, ac Principissæ Sanciæ sororis ejus; de quarum beatificatione et canonizatione agitur; simul etiam rogavit eum, ut procederet in hac causa, utque sibi deputaret Notarium, qui acta conscriberet; Cursoremque, qui testes citaret; ac statim d. Provisor acceptavit d. catalogum, et nominavit scribam in hac causa Emmanuelem d'Abreu, Notarium Apostolicum approbatum per Ordinarium hujusce Episcopatus, et jussit ipsum jurare super quatuor sancta Evangelia; eaque manu dextera tangentem ac jurantem deputavit ad scribendum in hac causa, bene et cum veritate; quod ille se ita facturum promisit. Similiter deputavit Cursorem, qui citaret testes aliaque præstaret in hac causa, Antonium Suarez, sartorem natum ac habitantem in hoc loco Lorvanii, quem pariter jussit jurare super sancta Evangelia; quæ is tetigit manu dextera, et jure jurando promisit se diligenter ac fideliter functurum munere suo. Hisce præsentibus adfuerunt testes, Joannes Ferreira, incola hujus loci; et Antonius Marquez, famulus d. Provisoris; coram quibus testibus, rogata similiter d. Patris Procuratoris, mandavit d. Provisor hæc Acta tradi d. Notario et hocce instrumentum fieri, quod formavit cum ipso, cum testibus et Curse, et mecum Emmanuele d'Abreu Notario*

D. Provisor deputat Notarium atque Cursorem,

F

qui et juramentum requisitum præstant.

Apostolico

A Apostolico, qui hæc scripsi. Benedictus d'Almeida, Emmanuel d'Abreu, Antonius Suarez, Antonius Marquez, Joannes Ferreira.

Offeruntur
nomina Testi-
um examinan-
dorum, et
Articuli his
proponendi;

et loca ac
tempora pro
examine
faciendo
assignantur

75 Eadem die VII Martii et anno MDCXXXIV, Lorvanii in hospio monasterii coram Provisore Benedicto d'Almeida comparuit P. Fr. Joannes d'Almeida Procurator in hac causa, præsentavitque ei catalogum testium et articulorum, super quibus illi interrogandi essent; oc petiit, illos per Cursorem, qui præsens aderat, citari ad testimonium perhibendum; nec non assignari loca et horas, quibus citati testes interrogarentur. Atque fieri præcepit Provisor, volens prædictum catalogum his Actis inseri; ac testes per Cursorem citari: assignavit quoque loca examinis, Lorvanii quidem, pro Monialibus et in monasterio habitantibus, crates: ubi Professionem emittunt; et pro secularibus externis, Eremitorium S. Sebastiani: Conimbricæ vero pro Monialibus monasterii Cellarum, similiter crates, ubi profitentur; et pro secularibus ecclesiam Cathedralē ejusdem civitatis. Tempus autem examinis faciendi designavit omnes hebdomadæ dies, quæ non fuerint festæ. Jam vero Articuli, testibus proponendi, sunt octo sequentes:

76 I. An sciant, Domnas Reginas Sanciam ac Theresiam natas esse ex legitimo matrimonio Sancii I, Regis Lusitaniæ et Reginæ Dulciæ uxoris ejus: et quomodo id sciant.

Articuli
sunt octo.

II. An sciant, ipsas dum viverent, signa dedisse sanctitatis et vitæ exemplaris: et an de iis sit vox et fama publica.

III. An sciant, easdem post obitum suum operatas esse miracula aliqua, per quæ verificata sit prædicta sanctitatis fama, et quomodo ea sciverint.

IV. An sciant, corpora earum sepulta fuisse Lorvanii ab annis amplius quadriagentis; et an sint integra in sepulcris suis: et quomodo id sciant.

V. An sciant, priusquam vita fungerentur, evenisse aliquid miraculosi.

VI. An sciant illas ab historicis aut aliis scriptoribus, in libris impressis, nominatas fuisse sanctas; et a quibus.

VII. An sciant dies, quibus obierunt, anniversario cultu in honore fuisse. Item, an imagines earum impressæ sint aut depictæ.

VIII. An sciant, multos homines illas particulari affectu et veneratione prosequi; et se illis, veluti sanctis, commendare. Præterea exhibeant ad talia probanda, epitaphia sepulcris earum inscripta; ac protestentur Oratrices, se porrecturas, ad ulteriorem probationem, alios libros, instrumenta et documenta, quorum notitiam nactæ fuerint.

C

78 Post hæc nominatim enumerantur testes plurimi, qui anno MDCXXXIV, diebus VII, et IX Martii; item VI, VII, et VIII Julii, legitime citati a Cursore Antonio Suarez, Lorvanii coram Provisore Benedicto d'Almeida ei Notario, Emmanuele d'Abreu præstiterunt (pars ad crates monasterii, incolæ nempe ejus; pars in eremitorio S. Sebastiani, videlicet seculares) juramentum tactis manu dextera sacrasanctis Evangeliiis, veritatem dicturos ad omnia quæ interrogarentur circa miracula Domnarum Sanciam ac Theresiam. Similiter actum est Conimbricæ, ubi ab eodem Cursore citati testes alii, diebus XXIV Julii ad crates monasterii Cellarum, et XXVII in cathedrali ecclesia, simili modo jurarunt tactis Evangeliiis, se veritatem dicturos.

CAPUT V.

Testes, qui in sequente Processu deposuerunt, continuata serie propositi, ut facilius citari ac inveniri possint.

Totum examen Testium peractum fuit intra annum MDCXXXIV, partim Lorvanii, partim Conimbricæ. Exa-

minatorum nomina, ætatem, et conditionem ordine temporis, qua examinati fuerunt et referuntur in Actis publicis, hic præmittam continuata serie; ut commodius citari a me per vocem Testis I, II, aut III; et inveniri facilius a lectoribus possint. Sunt itaque

I D. Magdalena de Vasconsellos et Silveira, Religiosa Lorvanii annorum L. Eadem deponit iterum, ut Testis VI, XIII, XXVII, XXXIV, L, LIV, LXXI, LXXVIII, CLVIII.

II D. Joanna de Guerra Religiosa annorum LX.

III Beatrix Silveira, ancilla sacristiæ ann. L. Eadem est Testis XVI. LXVII.

IV Elisabetha Baptista, Conversa, annorum amplius LX. Eadem redit ut Testis XVII et LXXX.

V D. Violanta de Lima, Religiosa, ann. XXXVIII.

VI D. Magdalena de Vasconsellos, eadem quæ prima.

VII D. Magdalena de Maura Relig. ann. XLV. Iterum deponit ut Testis XLII. LXXXII.

VIII Elisabetha d'Andrade, vidua Dominici da Fonseca Licentiati in jure canonico, ann. plus quam L.

IX D. Catharina de Carvallal Relig. ann. XL. Redi- bit illa, ut Testis XXXIII. XLI. XLIII.

X D. Elisabetha de Acugna Relig. ann. XXXVII.

XI D. Agnes de Norogna, Abbatissa Monasterii E ann. XLVIII, Testatur etiam CLXVIII.

XII D. Paula de Castelbranco Relig. ann. LII.

78 Et hæc quidem examinata fuerunt die VIII Martii ad crates monasterii Lorvaniensis. Die vero X ibidem loci fuerunt auditi sequentes; quorum duo primi referuntur in codice qua utor sub numero XIII quod itidem fit infra pluries, sub numeris videlicet XLIII. LXVII. CXLII. CXLV. CLXXIX. CLXXXIV. CXC. CXXI; utique errore Notariorum. Nos autem eosdem errores hic sequimur, ne tota alioquin serie deinceps a codice aberremus. Sit igitur Testis.

XIII D. Magdalena de Vasconsellos, quæ et I.

XIII Angela ab Incarnatione, serva ann. L. Eadem recurrit ut Testis XXXV. LXVII.

XIV D. Vincentia de Acugna Relig. ann. LXX.

XV Maria de Figueiredo Relig. ann. LXXXIV.

XVI Beatrix Silveira, quæ etiam Testis III.

XVII Elisabetha Baptista, supra Testis IV.

XVIII Maria de Miranda Relig. ann. L. Denua testatur LXIV.

XIX Elisabetha de Miranda Relig. ann. XL. Recurret hæc ut Testis XXXII.

XX Aloysia de Amaral Relig. ann. XXIV. Testatur iterum CLXXX.

XXI Antonius da Rocha, ex urbe Porto epibata, F habitans Lorvanii ann. XXX.

XXII Victoria Juan, vidua Ignatii Esteves, an. XLIX. Deponit iterum XCVI, CXXV, CXLIV.

XXIII Elisabetha Dominguer, vidua Dominici Fernandez, ann. LX.

XXIV Catharina Antugnez, uxor Antonii Simois, ann. XXVII.

XXV Vincencia de Mello, uxor Antonii da Rocha, ann. XXXVII.

XXVI Maria Ares Relig. ann. L. Recurret eadem LIII. et LX.

XXVII Magdalena, quæ et I Testis.

XXVIII Paula Cabral Relig. an. XL. Deponet iterum LXV, LXX, CLII.

XXIX D. Elisabetha de Britto Relig. ann. L.

XXX D. Cæcilia de Castro Relig. ann. XXXIX. Eadem videbimus XLV, LXXXIX.

XXXI Sebastiana de Lima Relig. an. LX. Recurret LXII.

XXXII Eadem, quæ XIX Elisabetha.

XXXIII Eadem Carvallal, quæ IX.

XXXIV D. Magdalena, eadem cum teste I.

XXXV Eadem quæ supra XIII de Vasconsellos.

- A xxxvi Joanna Varella, serva monasterii, ann. lxx. *Infra deponit, ut xlili.*
- xxxvii Philippa de Sa, Relig. ann. lx.
- xxxviii D. Maria Anna de Silva Relig. ann. xxx.
- xxxix De Elisabetha de Norogna, Relig. xl. *Infra iterum xlix, lxiii, lxxvi, clxxi.*
- xl D. Maria de Alencastri, Relig. ann. xxxvii. *Statim redit xliv.*
- xli *Eadem, Testis ix, De Catharina Carvallal.*
- xlvi D. Magdalena testis vii.
- xlvi *Supra Testis xxxvi. Iterum hic in Codice nostro duplicatur numerus xlvi.*
- xlvi *Supra ix, D. Catharina.*
- xlvi D. Maria Alencastre, *eadem quæ xl.*
- xlvi *Supra D. Cæcilia de Castro.*
- xlvi Antonia Carreira Relig. ann. lx.
- 79 Die xv Martii *eodem loco ad crates ecclesie Lorvanii deposuerunt.*
- xlvi Bernarda a Conceptione, Conversa, an. lxxx.
- xlvi Feliciana de Carvalho. Serva monasterii ann. xl.
- xlvi *Supra xxxix. De Elisabetha de Norogna.*
- l. D. Maria de Vasconsellos et Silveira, *cadena intelligitur quæ Testis i Magdalena.*
- li Elisabetha Moreira, serva monasterii ann. xxviii. *Rediit lxi et clxxvii.*
- li Elisabetha Brandoa, Relig. ann. amplius lx. *Iterum deponet lxxvii.*
- liii Maria Ares, quæ et xxvi.
- liii *Supra i Magdalena.*
- Eodem die xv Martii in eremitorio S. Sebastiani Lorvanii fuerunt examinata.*
- lv Catharina Nugnez, maritata per verba de futuro (hæc latina sic habet codex) cum Antonio Fernandez, ann. xxv.
- lvi Elisabetha Fernandez famula monasterii, sed extra illud habitans in loco S. Mametis, parochia hujus monasterii, ann. lx. *Recurrit ut testis cviii, ubi se præterea dicit uxorem Aloysii Francisci; qui etiam ipse sequitur testis cxlv.*
- lvii Elisabetha Fernandez, innupta, habitans Lorvanii, ann. lx.
- lviii Simon, habitans in monasterio Lorvaniensi, juvenis ann. xxviii.
- lix Elisabetha Gomez, uxor Emmanuelis Rodriguez, ann. lx.
- Die xvi Martii Lorvanii ad crates monasterii examini subierunt.*
- lx Maria, *eadem quæ supra xxvi.*
- lxi *Supra li Elisabetha.*
- lxii Sebastiana, *testis etiam xxxi.*
- lxiii Elisabetha, *quæ est xxxix.*
- lxiv *Supra xviii Maria de Miranda.*
- lxv Paula Cabral. *vide xxviii.*
- lxvi Elisabetha de Fera, Relig. ann. lx.
- lxvii Angela ab Incarnatione, *testis xiii secundo loco.*
- lxvii *Supra iii Beatrix.*
- lxviii D. Maria de Britto, Relig. ann. l. *Eadem infra clvii.*
- lxix Catharina de Vega, Relig. ann. lxx.
- lxx *Supra xxviii, Paula.*
- lxxi Magdalena, *quæ et i.*
- lxxii Francisca Ferreira, Relig. ann. xxii. *Recurret lxxxviii.*
- lxxxiii Irena Fernandez, serva hujus monasterii, ann. l.
- lxxxiv Maria de Angelis, serva Maura hujus Monasterii, ann. lx.
- lxxxv D. Elisabetha Coelho Relig. ann. lx. *Eadem cliv et clv.*
- lxxxvi *Supra xxxix D. Elisabetha.*
- lxxxvii Elisabetha Brandoa *quæ supra lii.*
- lxxxviii *Supra i, sæpe dicta Magdalena Vasconsellos.* D
- lxxxix D. Cæcilia de Castro, xxx.
- lxxx *Supra iv. Elisabetha Baptista.*
- lxxxii Licentiatus, Joannes Nugueira, Presbyter an. xl.
- 81 Die xviii Martii *stiterunt se examini Lorvanii ad crates monasterii.*
- lxxxiii D. Magdalena de Moura, *quæ est testis vii.*
- lxxxiii D. Antonia Coelho, filia Doctoris Antonii Coelho de Carvalho, Consilii Ulissiponensis; in hoc monasterio habitans causa educationis, annorum amplius xii.
- lxxxiv Maria Anna Suarez, ibidem causa educationis habitans, filia prædicti Antonii, annorum xiv.
- lxxxv Marianna de las Neves, famula D. Mariæ Annæ Coutigna, annorum xxiv.
- lxxxvi Catharina de las Neves, habitans in monasterio ann. lx.
- lxxxvii *D. Philippa de Silva Relig. ann. xliv.*
- lxxxviii *Supra lxxii Francisca.*
- lxxxix Catharina Cardoso, serva Monasterii, ann. xxxi. *Eodem die xvii Martii examinatus fuit in S. Sebastiani, unus proxime sequens; reliqui vero ibidem die vi Julii.*
- xc Joannes Ferreira, habitans Lorvanii, ann. xxiv.
- xcii Licentiatus, Gaspar de Oliveira, habitans Lorvanii et Medicus Monasterii, ann. lx.
- xciii Fructuosus Fernandez, faber murarius Lorvanii ann. xlvi.
- xciii Emmanuel Gomez, famulus monasterii, ann. xliii. *Denuo testis c.*
- xciv Catharina Juan, vidua quondam Simonis Alvaris ann. l.
- xcv Elisabetha Gonzales, uxor Fructuosi, paulo ante memorati, ann. xxx.
- xcvi Victoria Juan, vidua quondam Ignatii Esteves, æditima ecclesie monasterii Lorvaniensis extra claustrum, ann. l. *Eadem deponens supra Testis xxii, dixit se annorum xlix. Sed utrobique intelligendum est paulo plus aut minus: quod omnes fere addunt cum ætatem evuntiant.*
- 82 Die vii Julii *ad examen vocati fuerunt in Ecclesia S. Sebastiani.*
- xcvii P. Emmanuel de Silva, Sacerdos, habitans Lorvanii, ann. xxxvii.
- xcviii Dominicus Antonius, hortulanus monasterii, ann. xlvi.
- xcix Blanca Bernardes, uxor Dominici prædicti, ann. xl.
- c Emmanuel, *idem qui xciii.*
- ci Emmanuel Rodriguez ann. xx.
- cii Antonius Suarez ann. xlvi.
- ciii Joannes de Arouio, Pictor, ann. xxxviii.
- civ Maria, adolescentula ann. xvi, filia Francisci Luiggi, famula monasterii.
- cv Catharina Luis, uxor Emmanuelis Francisci, famuli hujus Monasterii, ann. xxxv.
- cvi Maria Simois, vidua quondam Petri de Mello, anno l.
- cvi Elisabetha Fernandez, mulier innupta, ann. lxx *Videtur eadem, quæ supra lvii, licet ibi se dicat annos plus minus lx natam.*
- cvi Elisabetha Fernandez, alia a moda dicta, uxor Aloysii Francisci, quæ et supra testis lvi, ubi ancilla dicitur esse monasterii.
- cix Antonius Luis, agricola, habitans in Rebordosia parochia ecclesie S. Sebastiani hujus loci, ann. lvi.
- cx Joannes Luis, nanclerus, habitans Lorvanii in eadem parochia Rebordosia, ann. xxvi.
- cxii Antonia Simois, uxor Emmanuelis Luis, ex loco Caneiro, parochia Lorvanii, ann. xxvii.
- cxiii Antonia Simois, uxor Antonii Luis, ex Rebordosia, ann. l.

- A cxiii Antonius Simois, agricola, ex Roxo parochia Lorvanii ann. L.
- cxiv Maria, filia Dominici Nugnez, uxor Antonii Simois, ann. XL.
- cxv Victoria, quæ supra testis xxii et xcvi.
- cxvi Maria, filia Antonii Simois, ann. xxv.
- 83 Die x Julii Lorvanii in eremitorio S. Sebastiani comparuerunt, examinatique fuerunt Testes.
- cxvii Maria Coelha, filia quondam Laurentiæ Coelha, ann. L.
- cxviii Joanna Palma, filia Dominici Duarte, ann. xxx.
- cxix Maria Forras, vidua Dominici Duarte, ann. LX.
- Die xi Julii in eodem eremitorio S. Sebastiani adfuerunt examinandi.
- cxx Helena Craveira, uxor Emmanuelis, Esteves, ann. LXIV.
- cxxi Elisabetha Craveira, filia dicti Emmanuelis, ann. xxxv.
- cxxii Paula, filia Ignatii Rodriguez, ann. xv.
- cxxiii Maria, filia ejusdem, ann. xvii.
- cxxiv Elisabetha Esteves, uxor Augustini Juan, ann. XLVIII.
- B cxxv Antonia de Matos, uxor Ignatii Rodriguez, ann. xxxviii.
- cxxvi Maria Luis, uxor Antonii Georgii, ann. xxxiv.
- cxxvii Catharina Antonia, uxor Gasparis Georgii, ann. LX.
- cxxviii Antonia Simois, uxor Antonii Francisci, lationis hujus monasterii, ann. L.
- Die xii Julii in eodem eremitorio S. Sebastiani ad examen vocati et auditi fuerunt Testes.
- cxxix Antonius Franciscus, Ianio, habitans in Sarnello, parochia S. Joannis de Figueira, ann. XLII.
- cxxx Maria Francisca, uxor Emmanuelis Antonii agricolæ, ann. XLVIII.
- cxxxi Magdalena Georgii, filia quondam Pauli Georgii, ann. xxv.
- cxxxii Faustina Georgii, ex parochia Penacova, ann. xxv.
- cxxxiii Magdalena Georgii, filia Antonii Luis, ex parochia Penacova, ann. xviii.
- cxxxiv Maria Luis, uxor Sebastiani Fernandez, agricolæ ex eadem parochia ann. xxxviii.
- cxxxv Margarita Francisca, vidua q. Emmanuelis Georgii agricolæ ann. XL.
- cxxxvi Antonius Georgius, agricola, e Sarangeira, parochia Penacova, ann. xxv.
- C 84 Die xiv Julii in prædicto eremitorio S. Sebastiani, interrogati responderunt Testes.
- cxxxvii Maria Fernandez, uxor Stephani Simois, ann. XLVI.
- cxxxviii Maria, filia Stephani Simois, ann. xvii.
- cxxxix Stephanus Simois, agricola Lorvanii, ann. LXX.
- cxL Elisabetha Diaz, vidua q. Simonis Rodriguez, ann. xxxiii.
- cxLI Maria de Castro, filia Elisabethæ Diaz, ann. xxx. *Item sub eodem numero.*
- cxLI Maria Ribeira, uxor Antonii Rodriguez, viri nobilis, ann. XLV.
- cxLII Guionara Fernandez, vidua q. Dominici Francisci, ann. LXX.
- cxLIII Maria de Segueira, filia prædictæ Guionaræ, ann. xxx.
- cxLIV Victoria, quæ est supra Testis xxii et xcvi.
- cxLV Francisca de Pavia, femina Æthiops, quæ curat hospitium hujus monasterii, ann. XLVII. *Atque iterum sub eodem numero.*
- cxLVI Aloysius Franciscus, agricola, habitans in N. parochia hujus monasterii, ann. LXVI.
- cxLVI Simon Antonius, agricola, ann. LXIII.
- cxLVII Dominicus de Costa, sutor, ann. XL.
- cxLVIII Helena Luis, vidua q. Melchioris Fernandez, ann. LXX.
- 85 Hactenus multa cramina, quæ in eremitorio S. Sebastiani instituta fuerunt, diebus variis mensis Julii. Nunc hic resumuntur, quæ interea etiam instituta fuerunt ad crates monasterii et primum quidem illorum, qui illic auditi fuerunt die viii Julii; suntque monachæ ibidem professæ omnes, præter novitiam unam.
- cxlix D. Marianna de Castelbranco, ann. xvii.
- cl Maria Rebella, ann. xxiv.
- cli Agatha Rebellæ, Novitia, ann. xv.
- clii D. Paula Cabral, supra xxviii.
- cliii D. Anna de Castro, ann. XL.
- cliv D. Elisabetha Coelha, supra LXXV.
- clv D. Magdalena de Castro, ann. XL.
- clvi D. Catharina Ribeira, ann. xxxv.
- clvii D. Maria de Britto, supra LXVIII.
- clviii D. Magd. Vasconsellos, supra I.
- Statim eodem die x Julii, quo nempe auditi fuerant in eremitorio S. Sebastiani Testes aliquot, examinatae pariter sunt in ecclesia monasterii ad crates prædictas, tres Professæ et ancillæ duæ.
- clix D. Paula de Castelbranco, quæ et xii.
- clx D. Magdalena, testis etiam I.
- clxi D. Maria de Gama, ann. L.
- clxii Francisca de Macedo, ancilla monasterii, ann. xxii.
- clxiii Maria Baptista, ancilla monasterii, ann. xxiii.
- Eodem die xii Julii, quo in eremitorio S. Sebastiani examinatum fuerat, concessum est etiam ad crates Monasterii, auditaque fuerunt, sequentes monachæ, omnes Professæ.
- clxiv D. Maria de Caravallo, ann. L.
- clxv D. Elisabetha, quæ supra LXXV.
- clxvi D. Margareta de Guerra, ann. XLVIII.
- clxviii D. Agnes, quæ supra XL.
- 86 Die xiii Julii ad crates monasterii Lorvanii institutum examen, comparantibus aliquot famulalibus præter Religiosas quinque, Novitiam unam et unam conjugatam.
- clxix Catharina de Araujo, ann. LX.
- clxx Joanna Cordeira, ann. XL.
- clxxi D. Elisabetha, quæ et supra xxxix.
- clxxii D. Philippa a Castello Religiosa, ann. XL.
- clxxiii Bernarda de Costa, ann. xxv.
- clxxiv Juliana Coelha, ann. xxii.
- clxxv Maria a Pietate, ann. xx.
- clxxvi Maria de Esperanza, ann. xxxiii.
- clxxvii Elisabetha. Vide supra LI.
- clxxviii D. Philippa Theresia, Novitia ann. xiv.
- clxxix D. Bernarda de Silva Relig. ann. xxx.
- clxxx D. Agnes de Albuquerque, Relig. ann. xxvi.
- clxxx Aloysia de Amaral, supra xx.
- clxxxi Catharina de Arpuedo ann. xxx.
- clxxxii Maria Varella, matrimonio juncta Sebastianiano agricolæ ann. xxxii.
- Die xxiv Julii in monasterio Cellarum, quod est extra muros civitatis Conimbricensis, ad crates Professionis capit institui examen; et comparuerunt Testes, ibidem aut Religiosæ aut famulæ.
- clxxxiii Maria Brandoua, Religiosa ann. xxvii.
- clxxxiv D. Catharina de Almeida, Relig. ann. xxx.
- clxxxiv Maria Ribeira, serva ann. XLVII.
- clxxxv D. Bernarda de Malo, Relig. ann. c.
- clxxxvi Maria de Speranza, serva ann. xx.
- clxxxvii D. Laurentia de Tavora, Relig. ann. xc.
- clxxxviii D. Maria de Norogna Relig. ann. L.
- clxxxix Anna Botella, Relig. ann. xxx.
- 86 Die xxvii Julii Conimbricæ in ecclesia cathedrali

A thedrali examinati fuerunt Testes, qui fere tantum deponunt super tribus primis Interrogatoriis, eaque confirmant ex variis Auctoribus quos tantummodo citant.

cxc Doctor Petrus Ribeiro de Lago. ann. xxviii vel xxix.

cxcı Doctor Franciscus Vaya ann. xxvii.

cxcii Licentiatus Franciscus Rodriguez, Medicus S. Officii, ann. xlviii.

cxciv Licentiatus Paulus Ribeiro Presbyter, an. xxxviii.

cxcv P. Mag. Fr. Franciscus Brandao, Lector Theologiae Ordinis S. Bernardi ann. xxxiii.

cxcvi P. Doctor Fr. Aloysius Manes, Lector Theologiae, Ordinis S. Bernardi ann. xxxvii.

cxcvı D. Fr. Aloysius de Sa, Lector Theologiae Ordinis S. Bern. ann. xxxiii.

cxcvii P. Fr. Dionysius ab Alpoensis, Ord. S. Bern. ann. lviii.

cxcviii Doctor Gondisalvus Leitam de Vasconcellos ann. lıv.

Die x Augusti Conimbricæ in domo Archidiaconi Benedicti de Almeida etc. comparuit P. Fr. Joannes de Almeida, Procurator in præsentī causa, et petiit finem imponi Examinī, sibi que dari copiam ejus authenticam; ac deputari Notarium, qui illam cum originali conferret etc. quæ et facta fuerunt.

CAPUT VI.

Propanitur exemplar integri examinis, pro specimine aliorum in D. Magdalena de Vasconcellos Teste prima; et adduntur alia alibi ab eadem deposita.

Initium huic examini citatorum legitime ac rite juratorum testium dedit Archidiaconus Benedictus d'Almeida, Provisor Episcopatus Conimbricensis, ad id Deputatus; die viii Martii sæpe dicti anni mdcxxxiv, Lorrani ad crates monasterii; et prima omnium præsentata ei fuit Domina Magdalena de Vasconcellos, Religiosa ejusdem Monasterii; cujus Depositionem integram, prout a Notario Emmanuele d'Abreu relata est in Acta, hic lubet apponere, tum ut uno in exemplo specimen habeatur ac forma Depositionum reliquarum, tum ut distinctius cognoscatur, quomodo juxta præmissos Articulus examinati Testes fuerint.

89 Domina igitur Magdalena de Vasconcellos, Religiosa hujusce monasterii, quæ jussa fuit super sancta Evangelia præstare juramentum, dixit, se esse annorum quinquaginta. Et aliud non dixit. Interrogata, num confessa fuisset in Paschate superiore atque aliis anni festis diebus; dixit, se fuisse. Interrogata, num gravitatem-juramenti, præsertim in casu præsentī, novisset; dixit, novisse se perquam bene. Tum interrogata super Articulis præmissis; dixit ad 1 (de ortu et parentibus Regina-rum) quod constaret ex libris, atque eo remittebat interrogantem. Et aliud non dixit. *Hæc ex Depositione Testis n. huc transferenda duxi, quia nihil de Articulo 1 legebatur.*

Interrogata deinde super Articulo II, qui ei lectus fuit et explicatus; dixit, scire se, quia audierat, ex multis Monialibus provecæ ætatis, Regiam Domnam Theresiam atque Infantam Domnam Sancia-m sororem ejus, quæ in hoc monasterio S. Mariæ Lorranii sepultæ jacent, in vita exemplariter versatas fuisse et magna sanctitatis signa dedisse; idque esse et semper fuisse publica voce ac fama testatum; sic ut ipsa nihil in contrarium unquam audierit; et aliud non dixit.

90 Ad Articulum III dixit, scire se, quod anno mdcviii venerit in hoc monasterium Religiosus or-

dinis S. Francisci, cui nomen Petro de las Neves, visitaturus sepulcrum Sanctarum Domnarum Reginarum; propterea quod a multo tempore tertiana febre laborans, sic affectus esset, ut vix speciem hominis viventis præ se ferret. Ingressus autem ecclesiam d. monasterii rogavit æditimas, quæ tunc erant, sibi ut darent ad bibendum ex vasculo, e quo Regina D. Theresia bibere solebat; et illa, injecto in dictum vasculum aliquanto de terra sepul-turæ utriusque Reginae, ipsum magna cum devotione porrexerunt petenti Religioso: qui simul atque biberat aquam, confessus est, se perfusum consolatione quadam spirituali, quam explicare nequibat; et quadam fortitudine corporali tanta, ut sibi sanus omnino esse videretur: perrexit tamen diebus novem continuis sic bibere, quotidie faciens ad aram super sepulturam dd. Reginarum erectam: finitis vero diebus illis fuit sanus, et omni liber febre: atque aliquanto deinceps tempore, in memoriam tanti beneficii, redibat semel quotannis, ut gratias persolverent dd. Reginis. Id quod ipsa testis scit, quia vidit et cum d. Religioso egit. Atque aliud non dixit.

91 Interrogata super Articulo IV, dixit, se scire, quod d. Reginae sepultæ sint in duobus monumentis, ubi cum veneratione multa servantur; quodque habeant epitaphia sua, quæ declarent quo modo d. Reginae ibi repositæ sint, et quorum sint filia; quodque effluerint fere quadringenti anni, uti dicunt, ex quo sepultæ fuerunt. Et aliud non dixit.

Super Articulo V, dixit eadem testis, esse publicam vocem ac famam in hoc monasterio, atque se ipsam audivisse ex aliquibus ejusdem monasterii Religiosis, et legisse in libro aliquo, a Fr. Bernardo de Britto Chronologo majore hujus regni, composito; quod Regina D. Theresia dum viveret, resuscitaverit mortuum infantem, quem ad ipsam attulerat mater, excitata fama, quæ increbuerat miraculorum ejus: et aliud non dixit. Super Articulo VI dixit, se scire, quia vidit, in Breviariis impressis in Castilia Ordinis Cisterciensis, in historia S. Francæ, Lectione prima, d. Reginas, inter alias sanctas, etiam ipsas reputari ac haberi tales: et in d. Monasterio recitari orationes d. Reginis, quia sunt in d. Breviariis. Item scire se, quod aliqui Historici, uti Petrus de Maris, Fr. Ludovicus de Angelis Religiosus ex Ordine S. Augustini, et Fr. Bernardus de Britto Chronologus Ordinis S. Bernardi, atque alii multi, dum illarum mentionem faciunt, sanctas habeant ac nominent. Atque aliud non dixit.

92 Super Articulo VII dixit, se scire, quia videt; in hoc monasterio celebrari et festive agi cum honore dies, quibus d. Reginae obierunt, Sancia quidem xiii Martii; Theresia vero xviii Junii: et hisce diebus festum agitur, et ipsa Testis solita fuit annis aliquot dare conciones, et alia festivæ celebritatis indicia: quodque sciat, esse tam in monasterio, quam extra illud, multas picturas et imagines dd. Reginarum. Et aliud non dixit. Super Articulo VIII dixit, scitque, quia vidit; quod ad hanc ecclesiam concurrunt multæ personæ variis morbis laborantes, ut se commendent hisce Reginis, quas tamquam sanctas venerantur: quodque multæ hinc redeunt sanæ ac liberatæ infirmitatibus suis. Scit etiam, quod in d. Monasterio singulis diebus fiat Commemoratio conventualis de hisce Domnabus Reginis. Et aliud non dixit. Subscripsit autem Depositionem suam cum d. Provisore, et cum Notario Apostolico Emmanuele d'Abreu, qui hæc scripsi. Benedictus de Almeida. D. Magdalena de Vasconcellos et Silveira. Emmanuel d'Abreu.

93 Habes hic, lector, integram formam examinis,

D
ad III, de
miraculis post
mortem dixit,
febre dudum
laborantem

bibisse e vas-
culo Reginae
Theresiæ,

et sanatum
esse.

E
Ad IV, loco
sepulture.

Ad V, de
Miraculis in
vita.

Ad VI, an
sanctæ a
Scriptoribus
vocentur.

F

Ad VII, an
festus dies
agatur et
imagines
pictæ sint.

F
ad VIII, de
devotione
populari.

Datur speci-
men examinis
interrogata per res-
ponsum;

Primum ad
prævia
Interrogata;

tum ad
Articulos,

ad II, de san-
ctitate vitæ;

A in hoc Processu passim in plurimis observatam; juxta *Hic sola fere miracula, ex Articulo 3 colliguntur;*

quam interrogati responderunt, saltem ad aliquot Articulos, Testes fere ducenti: inter quos tamen, ut supra etiam memini, recurrunt aliqui bis, ter et sæpius ad examen, semper aliquid novi asserentes, sub priori plerumque juramento suo, initio primi examinis præstito. Inter illos merito numeretur hæc ipsa primo loco examinata testis, Magdalena de Vasconcellos, quæ sæpius rediit, circa tertium Articulum aliquid novi depositura. Cum vero Articulus ille versetur circa miracula, quæ operatae sint post obitum suum Reginae; et nos præcipue hic intendimus illa colligere in unum; præcipuus quoque labor noster versabitur circa prædictum Articulum III, omissis plerisque aliis, quæ aliunde ut plurimum certius constant; et hic ad nauseam ab omnibus fere eadem asseruntur. Nunc vero, quia Magdalena Testis I examen integrum hic adduximus; atque etiam quæ eadem circa Articulum III sparsim alibi deposuit veluti Testis VI, XIII, XXVII, XXXIV, L, LIV, LXXI, LXXVIII, CLVIII; et singulis quoque Depositionibus ejus subnectemus nomina, aut compendiosius numerum (juxta præmissum Indicem) aliorum Testium eadem confirmantium, adscripturi etiam, siquid forte notabilis discriminis aut confirmationis attulerint. Utque a præmissis ad tertium Articulum de curato a febre tertiana Petro de las Neves, Ordinis S. Francisci Religioso sacerdote, ordiamur; eadem fere deposuerunt, D. Joanna da Guerra, Beatrix Silveira, Elisabetha Baptista, Maria de Figueireda, Testes II, III, IV, et XV; omnes oculatae, præter tertiam, quæ scivit ex relatione aditimarum, quæ tunc erant, atque infirmo dederant ad bibendum; uti dictum est.

et confirmantur ab uno deposita testimonii utiliorum.

B Veniamus modo ad alteram Depositionem memoratæ Magdalene de Vasconcellos; in qua tamquam testis VI, dixit, se præterea scire, quia vidit, quod ab annis fere octodecim venit ad hoc monasterium Lorvaniense Franciscus Ribeirus Leitam, oriundus ex civitate Lamego, visitatum sanctas Reginas; quia graviter laborabat febre tertiana. Obtulit se illis multa cum devotione; bibit aquam, cui terra sepulturae illarum immixta erat; curavit celebrari Missam unam; dedit eleemosynam quatuor scutorum auri; et continuo sanus ac febre liberatus abiit a monasterio, tamquam si nullo morbo affectus fuisset; cum tamen eo venisset valde graviter et periculose laborans. Hæc autem curatio statim omnibus visa miraculosa et dd. Reginae attributa est. Eadem deposuerunt Testis VII de visu et d. Francisci patruelis, nec non VIII et IX de auditu, addentes præterea aliam curationem in sermo dicti Francisci, Monteire nomine factam, de qua infra.

Alix depositiones ejusdem Testis I,

de curata febre tertiana in graciter ægro,

C Dixit eadem rursus, tamquam Testis XIII, se scire quia vidit, quod ab annis XLI ingressa est hoc monasterium D. Philippa de Silva educationis causa; ubi modo est monacha et professa. Ingressa est autem tertiana laborans febre tam graviter, ut nemo crederet spem superesse convalescendi; sed potius existimarent omnes ipsam morituram, quia jam a multo tempore sic laborabat. Interea D. Eleonora de Norogna, quæ tunc Priorissa erat in d. Monasterio, commiserata infirmæ, nec amplius sustinens eam tali in statu videre, jussit ipsam obire operaria, quæ in hoc conventu moris est fieri diebus triginta; quibus ei data ad bibendam fuit aqua, cui terræ quidpiam e sepulcris Sanctarum Reginarum acceptæ injectum fuerat: transactisque triginta diebus, reperta est d. D. Philippa omni febre libera atque perfecte sana; licet medicis d. monasterii affirmassent, fieri non posse, ut diu superviveret: et ab illo tempore huc usque non rediit ei febris. Quæ res, considerata persona ægrotante et qualitate mali, attributa miraculo fuit. Eadem affirmant Angela ab Incarnatione, testis XIII; et D. Vincentia d'Acugna,

et in deposita a medicis.

testis XIV, tamquam a se visa: nec non Agnes de Norogna, testis XI, monasterii tunc Abbatisa, tamquam audita ex amita sua, prædicta D. Elvoneira; quam etiam asserit in sua depositione; non tantum Priorissam, verum etiam Abbatisam, ibidem aliquando fuisse, tunc vero mortuam.

D INTERP. C. I

D 6 Eodem Vasconcellos, tamquam Testis XXVII dixit iterum, se scire, quia vidit ac præsens adfuit; quod Maria Ares monacha professa hujus conventus, cum annis abinde sex aut septem, omnium membrorum usu destituta esset, ut surgere e lecto non valeret, frustra adhibitis omnibus, quæ medicina suppeditare poterat, remediis humanis; curavit se, e lecto sublatam, portari per aliquot personas in ecclesiam illo die, quo sepulcrum Reginarum apertum fuit; et ipsa Maria Ares, prehensio manibus vecte ferreo, eum aliquot Religiosis ac famulabus (omnes erant sex numero) conata est tollere lapidem sepulcralem, ac re ipsa sustulit tam alacriter et viriliter, acsi numquam fuisset infirma. Finito autem illo actu, rediit in conventum sola, a nullo adjuta; et usque in hunc diem non amplius d. infirmitate laboravit. Curatio publica fuit, omnesque Religiosæ hujus conventus judicaverunt esse miraculum DD. Reginarum. Addit ipsa Maria Ares, testis XXVI, debilitatem membrorum suorum provenisse ex quibusdam humoribus; et medicos omnes, etiam patrem suum Antonium Sebastian, ordinarium monasterii medicum, de curatione sua desperasse: se vero portatam in templum repente ad sepulcrum Reginarum ita confortatam fuisse, ut vecte ferreo, ab operis quæ prorsum terant illic relicto, lapidem sepulcralem; adjuta a tribus Religiosis ac totidem famulabus, ex parte sua eleverit, mox per ecclesiam obambulaverit, et redierit in conventum per se ipsam, quasi nunquam infirma fuisset: Religiosas vero statim campanas in signum lætitiæ pulsasse. His similia deponunt Testis, XXVIII Mariae soror, XXIX, XXX, XXXI, XXXII omnes de visu, excepta forte ultima.

Usus membrorum amissus subito recipitur ad sepulcrum Reg.

quod confirmatur ab ipsa ægra.

D 7 Iterum Vasconcellos, uti Testis XXXIV, dixit, se scire quia vidit; quod cum lecto affixa esset ex febre tertiana et aliis morbis, amita sua, D. Margareta de Silveira, quondam Abbatisa hujus monasterii, attulerunt ei Religiosæ (quia pessime habebat desperata a medicis) vasculum ex quo Regina Theresia bibere solita erat, capitique ejus imposuerunt, et continuo se sanam sensit, surrexitque e lecto, ac si infirma non fuisset. Quod statim pro miraculo habitum fuit in hoc conventu. eadem affirmant Testes, XXXII, XXXV, XXXVI, XXXVII. Deposuit eadem tamquam testis L, dixitque se scire, quia vidit; quod cum D. Cæcilia, Religiosa hujus monasterii et sua consanguinea, valde infirma esset ex carcinomate, quod ab annis septem alteram ei mamillam depascebatur; ac propterea pro deposita haberetur ab omnibus medicis atque chirurgis, qui in hoc monasterium venerunt ipsam curaturi; et quia post maturam deliberationem judicaverunt, cancerum radices suas ad usque vitalia cordis extendisse, noluerunt quidquam medicaminis experiri, metuentes ne ægra in ipsa operatione sua vitam finiret. Quamobrem d. D. Cæcilia constituit opem Reginarum Theresiæ atque Saneire implorare per devotionem, quæ in d. monasterio institui ac dies triginta contianari solet. Quia vero d. D. Cecilia admodum emaciata et debilis erat, amita ejus D. Archangela continuavit d. devotionem: eaque ad medium perducta in somnum incidit Cæcilia, et evigilans comperit copiosum pus e mamilla fluxisse; atque d. Testis vidit, quod eam putrida indidem per frusta decideret, statimque appareret caro sana ac solida; qua levibus medicamentis fota, omnino sibi restituta est ægra, et pergit hodie dum bene valere. Id autem in hoc monasterio judicatum fuit miraculum magnum, et attributum

Periclitans de vita confestim surgit sana.

F *Carcinoma incurabile humana ope,*

a Reginae illico sanatur.

A tum est DD. Reginis, propter statum et præsens vitam discrimen, in quo, medicorum judicio, versabatur infirma. Recurret de his sermo, ipsius Cecilie verbis propositus Cap. VII; ibidemque confirmatur a Testibus XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX.

Capitis dolor et vertigo sub sepulcris curantur.

98 Eodem loco, eodemque die, quo convaleuit memoratu modo Maria Ares Religiosa, curata etiam fuit famula monasterii, de qua Vasconcellos, ut Testis LIV sic narrat, quod illo die, quo apertum fuit sepulcrum Reginae Theresiae, portata est in ecclesiam hujus monasterii Elisabetha Moreira, ejusdem Monasterii serva, quae a multo tempore patiebatur ingentes capitis dolores atque vertigines tales, ut saepe in terram caderet; et adhibitis variis medicinis, nullis consequi sanitatem potuit, Quamobrem submitit se sepulcris DD. Reginarum, eisque se commendavit; et ilico sana liberaque dd. doloribus et vertigine fuit mansitque deinceps: quod habitum pro miraculo et celebratum est in hoc monasterio. Haec etiam ab ipsa cui acciderunt deponuntur Cap. VII et confirmantur a Testibus LI, et LIV.

Ex obstructa gula mori visa

99 Comparuit denuo eadem Deponens, saepe dicta Magdalena de Vasconcellos, usque Testis LXXI, dixit, a mensibus circiter quatuor se vidisse Religiosam aliquam hujusce monasterii, Paulam Cabral nomine; cui bolus in gula transversus ita ocluserat fauces, ut horis duabus summo versaretur in discrimine, induta faciem colore vario, et omnibus eam conspicatis visa mori. Quia vero d. Paula Cabral erat in choro hujus monasterii, commendans se S. Blasio; dicta Testis, cum esset aeditua, submitit ei vasculum Reginae Theresiae, quod in praesentia ejus admotum fuit obstructae gulae; et subito, statim, sine mora ulla deglutivit infirma d. Bolum; evanuit periculum mali, et color pristinus rediit. Quae res valde publica et notoria fuit in hoc monasterio, et magni miraculi instar celebrata fuit cum multis laetitiae signis. Idem deponit ipsa Paula, testis LXX, addens, nullum aliud remedium sibi adhibitum fuisse, et sibi visum esse, cum deglutiebat bonum, delabi saxum in pectus. Accedunt etiam Testes, LLXII, LXXIII, LXXIV, et LXXV, omnes oculatae.

in momento levatur.

Extremis munitus miraculose convalescit.

100 Comparuit eadem Vasconcellos, ut Testis LXXVIII, et dixit, se scire, quia audivit ex aliis, quod Comes de Mira D. Sancius de Norogna, cum periculose decumberet ex maligna febre, in villa domini sui Penacova, depositus jam a medicis, et omnibus Ecclesiae Sacramentis munitus; commendavit se Reginis nostris, aquam cum terra sepulcrali hausit, misitque huc sacellatum suum, cui nomen Joanni Nogueira; ut novendialem obiret devotionem. Hic vero singulis diebus operatus est in altari DD. Theresiae et Sanciae: ultimo die supervenit Comiti largissimus sudor, quem, considerato ejus statu, opinabantur omnes medici prodromum mortis esse. Informavit interea Comes, et post somnum reperit se saliter corroboratum, ut paucis post diebus venerit ad hoc ad monasterium ipse, agendum gratias Deo pro obtento beneficio; ac dd. Medici asseverarunt ipsi Testi in hoc monasterio, quod tantummodo per miraculum sanitatem recuperare potuerit d. Comes: quod notorium fuit in hoc monasterio. Ita haec depositio, collata cum attestatione D. Elisabethae de Norogna, quae soror est d. Comitis, ac Testis LXXVI; consentientibus LXXVII, LXXIX, LXXX, LXXXI.

Febris diuturna illico pellitur.

101 Rursus eadem Vasconcellos, ut Testis CLVIII, dixit se scire, quia vidit et audivit ex D. Maria de Britto et D. Catharina Ribeira, Religiosis in hoc monasterio, quod cum illarum pater, Doctor Aloysius de Bastos et Britto, dudum et graviter laboraret tertiana febre, miserint ad illum dd. Religiosae aliquid terrae e sepultura Reginarum; quam simul ac sumpsit, febris eum reliquit: quod pro miraculo

reputaverunt. Depositiones ipsarum filiarum, tamquam Testium CLVI et CLVII, vide sis infra, si libet, Cap. VIII.

102 Denique eadem, tamquam Testis LIX, dixit, quod D. Paula de Castelbranco, monacha hujus monasterii e morbi malignitate in phrenesim lapsa ac multum delirans, nullo remedio uti poterat, medicis salutem ei desperantibus. Cum quaedam amica ejus, D. Maria de Gama, commendavit amentem Reginis, earumque vasculum illi portavit. Hoc autem fortiter constrinxit infirma, et nec opinato melius continuo habuit, in se rediit, paucis diebus lectum reliquit, et incolumis omnino fuit. Quod ipsa et aliae personae, quae rei notitiam naetae sunt, ut miraculum habuerunt; praesertim ipsa Paula et amica ejus Maria, tamquam testes CLIX et CLXI, eadem narrantes.

Phrenetica sibi restituitur.

CAPUT VII.

Curationes varii generis infirmitatum.

Domna Violanta de Lima Religiosa Lorvanii, Testis V, dixit, quod cum soror sua Elisabetha d'Acugna in hoc monasterio Lorvaniensi graviter infirma, periclitaretur de vita, rerum omnium oblita, atque mente capta, per multos dies; ipsa Testis, cupida sanitatis ejus, dedit illi bibendam aquam, cui terra sepulcralis Reginarum inspersa erat; et continuo sana fuit, malo omni depulso: quod pro miraculo habitum fuit in hoc monasterio; considerato statu, ad quem devenerat d. sua soror, tantopere vi morbi afflicta et a sensibus aliena, ut nullius rei meminere quidem quod d. salutarem potionem biberit. Idem ipsa Elisabetha d'Acugna, Violantae soror, testis X, tamquam ex hac auditum confirmavit.

Invocata Reginae opem fecerunt periclitanti de vita; E

104 D. Paula de Castelbranco, testis XII, dixit, se scire, quia audivit, quod in villa Antia prope Conimbriam juvenis quidam caecus, cujus nomen ac parentes ignorat, visum consecutus sit, simul ac lavit oculos suos aqua, cui intincta fuerat solea calceorum D. Theresiae Reginae, quam aliquis faber murarius, quando apertum fuit sepulcrum inde detraxerat. De solea illa ejusque detractioe mentio fit supra in Relatione quomodo apertum fuerit sepulcrum D. Theresiae.

caeco;

105 D. Maria Anno de Silva testis XXXVIII, dixit se scire se, quia vidit, D. Aloysiam de Silva, amitam suam, quondam in hoc monasterio Priorissam, nunc mortuam, habuisse mire inflatam partem dorsi unam; in eaque tuber ovo grandius, multorum cruciatuum causam, annis triginta continuis frustra medelam ferentibus medicis: quando ei anno MDXXI portatum fuit vasculum, e quo Regina Theresia bibere solebat; ex eoque et illa tunc bibit aquam, terrae sepulcrali Reginarum mixtam; et vasculo mox affectae parti imposito, in somnum incidit: nec multo post experrecta, advocat Religiosam sibi familiarem jam defunctam, dicens, se plene sanam ac tubere liberam esse. Et ipsa Testis, cui cura infirmae commissa erat, oculis suis vidit, tuber omne evanuisse. Surrexit igitur e lectulo suo infirma atque illico per totum hoc monasterium signa laetitiae aedita et campanae pulsatae fuerunt, propter miraculi mirabilitatem. Ita similiter Testis XXXIX, XL, XLI, XLII, tamquam de publica re et notoria. Notandum interim, quod in praemissa depositione Mariae Annae de Silva, cui cura infirmae amitae suae et Priorissae commissa fuit, erratum sit vel in anno, quo curatio facta dicitur MDXXI, vel in aetate deponentis, quae dicitur anno MDXXXIV, quo depositio ejus facta est, habuisse annos XXX et sic dumtaxat sex annorum fuisset, quando curam aegrae habuit, dorsum infirmae examinavit, et curatam ipsam esse pronuntiavit. Proinde corrigendus alteruter numerus est: quis autem, non definio.

laboranti annis 30 continuis,

F

A 106 D. Catharina Carvallat, *testis XLIII*, dixit, quod septemdecim fere sunt anni, cum laboraret gravissimo dolore dentium (*quem* longo tempore tenuisse, *addit soror ejus, Testis XLII*) ac inflammationibus, quibus nulla arte humana mederi potuit. Confugisse igitur ad opem cœlestem, et magna cum devotione commendasse se DD. Reginis, accessisse etiam ad earam sepulcrum; ibique oratione facta, surrexisse sanam et omni dolore levatam, neque deinceps illo tentatam esse: Quod et miraculo attribuit, et per conventum publicavit. *Concordant cum his Testes, XLIII, alia a præmissa infirma, XLII et XLIV.*

cruciatæ dolore dentium;

deposita ob cancerum mamillam depulsum;

B 107 D. Cæcilia de Castro, *testis XLV*, Monacha professa Lorvanii, dixit; Anni circiter XIV sunt, ex quo mihi invasit alteram mamillam cancer, tenuitque annis omnino septem, quibus et passa semper fui gravissimos cruciatus. Volens autem amica mea, D. Agnes de Castro, tunc hujus monasterii Abbatissa, curari malam, jussit advocari medicos et chirurgos, qui Conimbricæ atque aliis in locis præstant. Ut illi convenerant, et consilia contulerant inter se; concluderunt tandem frustra adhibenda malo remedia, quia radices canceri, tota mamilla sparsæ, prope aberant a corde. Interea cruciabatur ægra tam vehementer, ut multis mensibus nec somnum, nec ullam quietem capere posset. Et considerans, se in præsentis periculo humana ope destitutam, constituit implorare divinam, inchoavitque statim devotionem aliquam in honorem DD. Reginarum Sanctæ ac Theresiæ, recitatura Psalmos pœnitentiales diebus xxx. Quod quidem continuare infirma non potuit propter debilitatem suam: sed matertera ejus, D. Archangelam, et ipsa monacha in hoc monasterio, jam defuncta, pro ea complevit. Interea temporis nocte quadam post aliquantum quietis, evigilans, comperit se perfusam pure quod profluxerat e mamilla: et advocans materteram suam Archangelam, jussit inspicere d. mamillam; quam comperit ruptam, et pro marcida putridaque carne, quæ tota delapsa erat, viva sanaque vestitam. Exinde autem non nisi levia quædam medicamina fuerunt adhibita. Medici, chirurgi, et quotquot statim infirmæ, mamillæ duritiem et cruciatus noverant; judicaverunt, curationem esse miraculum Reginarum, ad quas confugerat. *Lubuit hæc ipsis Cæciliæ, cui acciderunt, verbis hic repetere, licet supra Magdalenam de Vasconsellos, testem i in multis similia deponentem audivimus; tum quia hæc aliquanto distinctiora sunt; tum quia mirabilitas rei bis repetita non displicebit. Aliæ etiam Testes, quæ adstipulantur, sunt XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX.*

patientis debilitatem capitis;

indigenti lacte ad nutriendum infantem;

C 108 Elisabetha Moreira, *testis LI*, dixit quod ipsa, a multis annis infirma, ex debilitate et maximis doloribus capitis; quæ variorum accidentium causa erant et superari nullis remediis poterant, portata fuit ad sepulcra Reginarum, sub iisque se devote collocavit, ac mansit aliquanto tempore; surgensque nullum amplius dolorem aut tunc aut deinceps sensit: *Hæc etiam supra jam audivimus ex Vasconsellos, teste i et LIV; atque hic confirmantur a LI, ac LIII.*

D 109 Catharina Noguez, maritata per verba de futuro cum Antonio Fernandez agricola, *testis LV*, examinata in eremitorio S. Sebastiani dixit, peperisse se infantem, quem sinu portabat, et primis x vel xii diebus lactasse; cum ilico adeo sicca sensit ubera, ut alere prolem nullatenus posset nisi inserendo ori ejus minutias quasdam et micæ ciborum, atque orando lactantes matres, ut ubera ei sua præberent. Cum vero dicta Testis venisset in hæc partes, petens eleemosynam, intellexit, quod in hoc monasterio erant Sanctæ, quæ faciebant miracula, quæque matribus nonnullis siccata ubera lacte re-

pleverant: et accedens ad altare DD. Reginarum, genua flexit; et præ egestate non habens quod offerret, recitavit rosarium unum quanta potuit devotione, supplicans illis, sibi ut lac restituerent, quo sustentare vitam infantis sui posset. Ecce autem vix pervoluto rosario, tanto abundavit lacte, ut sustinendo non esset; satiavit largiter infantem, agnoscitque etiam nunc grata beneficium, quod per intercessionem Reginarum ei præstitit Deus. *Subscripserunt huic depositioni Testes, LVI, LVII, LVIII, et LIX, die xv Martii, cum recentissima erat memoria miraculi a triduo aut quadriduo facti, ex depositione citatorum Testium.*

INTERP. C. 1.

E 110 Maria Ares, *testis LX*, dixit, scire se, quia vidit, Joannem de Aguiar Monacham conversam in hoc monasterio Lorvanii, ubi hoc examen et sequentia aliquot instituta fuerunt die xvi Martii, habuisse aliquanto tempore impeditum ex tubere cum gravi dolore brachium, ut nihil quidquam operari illi posset. Cum vero hæc audiret, pulsari æra campana hujus monasterii, ipso die quo apertum fuit sepulcrum Reginarum, rogavit, ut sese adjuvarent amicæ quædam suæ ac vestirent, atque ad choram portarent, participem communis lætitiæ futuram. Eo portata, commendavit se, cum lacrymis ac suspiriis, DD. Reginis; cumque lassa esset, somno corripitur prope organa, quæ sunt in d. choro: et paulo post expergefata, nihil tuberis, nihil doloris sensit, restitutumque sibi plane brachium comperit: et continuo adiens campanile, cum aliis pulsavit campanas. *Ita fere illa, mutatis ac interpolatis nonnullis ex depositionibus eadem testantium LXI, LXII, LXIII, LXIV de visu, et LXV de auditu.*

habentibus tuberosum brachium,

F 111 Elisabetha de Feria, *testis LXVI*, meminit, se habere ad gulam tuber, ovi instar grande ac permolestum; et multo tempore medicamina ei adhibuisse, nulla ope secuta: aliquando autem cum lecto decumberet, rogasse quandam Religiosam, amicam suam, sibi ut afferret paucillum de terra sepulerali Reginarum; et allatam involvisse chartulæ, et nocta applicuisse d. tuberi: cum mane evigilans, volensque sumere præscriptum sibi medicamen, tetigit manu partem, quam tuber in sederat, et nihil ejus super esse deprehendit. Quapropter convocans, statim multa cum lætitia et lacrymis, Religiosas, quæ prope a lecto suo aberant, narravit miraculum, quod Dominus noster interventione Reginarum operatus erat: et cunctæ primo intuitu (fuerat enim tuber in extrema gule parte, facile cuius vis conspicabile) animadvertent, ipsum plane evanuisse; ac statim compulsatæ sunt campanæ et alia lætitiæ signa data. Quædam Religiosarum, quæ præsentibus fuerunt, jam diem suum obierunt, viginti quippe ac duo anni abinde elapsi jam sunt. *Contigit igitur anno mdcxii. Assentiuntur autem dictis Testes duæ sub numero LXVII, item LXVIII et LXIX.*

et gultur

G 112 D. Magdalena de Maura, *testis LXXXII*, dixit se scire, quia vidit. Quatuor circiter menses sunt, cum Marianna de Las Neves, famula D. Mariæ Annæ Coutigna, convicticis in hoc monasterio, gravi laborans tussi et febre continua a multis mensibus, judicio medicorum pro phtisica, et nullis medicinis curanda, deposita erat. Quamobrem offerens se DD. Reginis, et allatum per duas puellas, quæ in hoc monasterio educantur, vasculum, e quo Regina Theresia bibere consueverat, accipiens, ex illo etiam ipsa Marianna aquam bibit, et cum aqua sanitatem; tussisque ac febre omnino discussis atque depulsis, se mox e lecto proripuit. Id publicum fuit in hoc monasterio, et constat Deponenti, quia ipsa tunc temporis curam habebat valetudinarii, et D. Mariannæ ibidem infirmæ. *Memorata duæ puella, D. Antonia Coelha et D. Maria Anna Sua-*

fabricanti cum gravi tussi;

A rez; nec non ipsa infirma, et ejus amita Catharina de Las Neves, tamquam testes LXXXIII, LXXXIV, LXXXV et LXXXVI, eadem deponunt.

laboranti fe-
bre quarta-
na;

113 Licentiatius Gaspar de Oliveira, testis XCI, medicus monasterii, recordatur, quod sibi, annis abinde xx, Lorvanii febre quartana laboranti, allatum fuit quidpiam de terra sepulcrorum reginæ Theresiæ et Sanciæ, quod magna cum fiducia et devotione, involutum chartæ e collo suspendit. Quamvis autem soleat quartana febris multo perdurare tempore, ipse post alligatum collo quod dixi amuletum, ultra tertium paroxysmum passus non est: quod pro miraculo habuit, utpote medicus et probe gnarus, nec tam cito, nec tam facile malum illum abscedere, sed identidem recurrere per grande spatium temporis, uti experientia manifesta comperit. Porro d. Testis, biduo triduo a tam felici curatione, invisit Comitem de Mira in villa sua Penacova, ibique offendens Doctorem Antonium Gomez, Professorem medicinæ vespertinum Comitricæ, narravit, ei successum rei; respondenti et affirmanti, miraculo Reginarum ita successisse, quia quartana febris ex natura sua annis duobus, aut tribus, aut etiam amplius tenet.

carenti usu
manuum pe-
dumque;

B 114 Dominicus Antonius, testis XXVIII deposuit, quod ipse in hoc loco Lorvanii ita tactus fuerit pedibus manibusque, ut nec laborare, nec vestire se, nec cibum potumve sumere per sese posset; ubique alienaope indigus. Ita affectus, confugit ad DD. Reginas, et per uxorem suam Blancam Bernardes (ipse enim non poterat incedere, nedum foras prodire) novemdialem inchoat supplicationem; cujus ultimo die ita sanus extitit, ut nihil ipsum impedierit, quo minus uti pridem laborare posset, domo exiret, et suum hortulani officium faceret. Ita confirmat uxor ejus, Testis XCIX, item c, ci, cii.

scatenti ver-
mibus et sca-
bie;

115 Maria Simois, vidua quondam Petri de Mello, testis CVI dixit, se scire, quod Maria, adolescentula annorum XVI (ut ipsa in depositione sua asserit) nata in villa Arganil, fuerit in hoc loco Lorvanii infirma et scabie generatisque inde vermibus tam plena caput, ut nemo appropinquare ei audeat; idque non minori quam duorum annorum spatium tenuit. Ipsa tamen Testis, amore Dei, miseram ad se induxit; pluries nequidquam medicata est; ac tandem docuit eam obire supplicationem dierum novem in honorem Reginarum, et ungere caput oleo e lampade earum sumpto. Hoc ubi facere cepit infirma, statim primo die melius habuit; tertio autem (ut ipsa testatur) omnino mundatam se comperit toto capite, et omnis doloris expertem, nullo nunc superante mali vestigio, et capillis ei copiose crescentibus: quæ et Testi et omnibus, qui infirmam noverunt, miraculum visa sunt, per intercessionem Reginarum factum. Præter infirmam ipsam, testem CIV, eadem affirmant, CIII, CV, CVII.

non valenti
incedere;

116 Maria Coelho testis CXVII, dixit, quod annis xx et amplius cruciata fuerit gravi dolore pedem alterum, ut incedere nequaquam valeret. Post multa vero in vanum applicata ei medicamina, implorasse opem Reginarum, ac pedem oleo ex earumdem lampade livisse, sicque ipsum curasse ut deinceps nec doluerit, nec scipione ad nitendum ambulanti opus fuerit. Asserunt hæc etiam testes de visu, CXVIII et CXIX, explicantes, impedimentum tam diuturnum, quod facultatem incedendi eripuit, provenisse ex tuberculo, pedem insidente.

abscessum ha-
benti in bra-
chio;

117 Paula, testis CXXII dixit sibi super arteriam brachii natum fuisse abscessum, non minorem lupino; et vehementem attulisse dolorem. Ipsum vero abscessum, postquam in auxilium suum vocaverat Reginas, oleo ex earum lampade illitum, nullo alio applicato remedio, per se decidisse, et omnem se-

cum dolorem ac malum abstulisse. Ita etiam testantur ejusdem consanguinei; testes oculati, CXXIII, CXXIV, CXXV, indicantes Brochium dexterum fuisse cui abscessus innatus erat.

118 Maria Luis, testis CXXVI, habitans in loco Sarangeira, parochia Ecclesiæ Penacovæ, dixit, quod multo tempore caruerit lacte ad alendum infantem suum, et interea non nisi summo cum labore vitam ei aliunde sustentaverit: cum intelligens ex paupere quadam femina, quæ huc Lorvanium venerat quod sanctæ illæ Reginæ arentia ei ubera lacte repleverant, quo sustentare posset infantulum suum; venit etiam ipsa Testis ad ecclesiam earumdem Reginarum, idem sibi, quod illi dederant, beneficium rogans, pro sustentatione ac nutritione sui infantis. Et continuo, stanti adhuc in ecclesia ante dd. Reginas tam copiosum venit lac, ut sibi miraculum videretur: prius quippe tam sicca gerebat ubera, ut ne guttula quidem exprimi inde posset: nunc vero indidem lac fluit tam copiose, ut plures illo nutrire infantes valeat. Et hæc ipsa, ait, probe nota esse socruis suæ Antoniæ, multisque aliis.

matri lacte
indigenti,

118 Reversus isthæc facta fuerint, et intra proximos quatuor menses; tum quia nunc (et ut alii Testes aiunt in præsentiarum) habebat copiosum lac: tum quia dicens se ex paupere femina, quæ Lorvanium venerat, intellexisse beneficium lactis ei a Reginis factum; utique illam designat, quam supra deponentem audivimus, Catharinam Nugnez, testem LV: inveniunt etiam Teste CXXVII, cum ait, feminam illam pauperem exauditam fuisse elapsa quadragesima. Illa vero Nugnez, pauper femina, deposuit die XV Martii, et triduo ante beneficium obtinuerat. Hæc autem Maria Luis suum impetrati lactis beneficium testata est die XV proximi Julii: cui et eodem et sequenti die idem attestantur decem Testes a CXXVII usque ad CXXXVII, aientes etiam, alii quidem, arentia uberu portasse matrem mensibus tribus aut quatuor: alii vero, puerum septem mensium fuisse cum loc deficere cepit. Pater etiam pueri Antonius Georgius, testis CXXXVI, distinctius explicat, quod ex loco Sarangeira, ubi habitabat, audito miraculo, in memorata paupere femina putrato, venerit ipse et uxor et aliæ personæ, cum magna devotione ad Reginas; portantes etiam infantem suum; et oratione ante ipsas fusa et Missa una promissa; obtinuerunt lac abundanter, quo in præsentiarum mater infantem nutrit.

E
ad nutrien-
dum infan-
tem;

119 Maria Fernandez, testis CXXXVII, dixit, filium suum Emmanuelem, tunc sexennem, uti ait pater, testis CXXIX, habuisse in gula ulcus; quod medicus anginam dicebat esse, fœtus peregrinum in modum, propter malignos humores ibi collectos. Illum se, ab ipso rogatam, duxisse ad sepulcrum Reginarum, iis obtulisse et oleo lampadis illivisse aliquoties guttur exterius pueri; qui inde paucis diebus, absque omni alio medicamine, liber ulcere et incolumis fuit, estque etiam nunc. Assentitur filia ac maritus, testes de visu, CXXXVIII et CXXXIX.

F
multum fo-
tenti ex ulce-
re;

120 Elisabetha Diaz, testis CXL; dixit, revertentem se aliquando ex hoc eremitorio S. Sebastiani, tam gravi lapsu allisam fuisse terræ (cum forte descenderet per ruinas muri cujusdam uti ait Testis CXLII) ut duo viri eam debuerint portare domum, non valentem incedere, quia major pars alterius cruris misere contusa, et caro ejus valde lacera erat ex lapsu, aut; uti testantur filia et quædam vicina ejus, ex eo quod saxa, simul jacentia, obtriverant crus illud. Hinc orti dolores non modici suaserunt ei, ut oleo lampadis Reginarum Theresiæ atque Sanciæ perungeret contusum crus. Quod et fecit: et continuo, nullo alio usa remedio, cepit movere d. crus, quod antea, veluti mortuum, mo-

e lapsu contu-
sum crus ha-
benti;

vere

A vere non poterat ullo modo; et paucos intra dies (uti addit filia, prædicta omnia etiam confirmans, cum Maria Ribeira, matri suæ vicina; ambæ testes citatæ sub numero CXL) Sanitas integra cruri rediit, ac dolor omnis recessit. Addit præterea Simon Antonius, testis CXLVII, quod d. Elisabetha ceciderit e muro semiruto, magis alto quam sit statura hominis; quod saxa et lateres super illam ceciderint; quodque ipse cum Aloysio Galcio, qui modo habitat Ulissipone, illam inter brachia sua tulerit domum.

121 Dominicus de Costa, testis CXLVII, dixit, uxorem suam Catharinam de Tina, cum e diutina infirmitate lecto affixa et a medicis derelicta, insuper et extremis Sacramentis munita esset, parere cœpisse (erat enim gravida) summo cum labore et periculo propter debilitatem viriumque defectum: commendasse autem se in tali statu Reginis Theresiæ et Sanciæ; statimque sine discrimine et partu facili enixam esse infantem; cui in agnitionem beneficii nomen Theresia imponi voluit. Quod tam ipse, quam uxor pro miraculo habuerint; uti et Helena Luis, testis CXLVIII, quæ parturienti, ad hoc vocata, abstulit; et parere naturaliter sic potuisse negavit.

122 De Anna de Castro, Religiosa professa, testis CLXIII, dixit, quod ab annis fere viginti quatuor monasterium hoc ingressa, deinde spatio quatuor mensium passa sit tam vehementes ac intolerabiles dentium dolores, ut consilio medicorum evelli sibi aliquot, etiam sanos et integros, curaverit; quò saltem aliqua vacuitas a dolore succederet: sed nullam omnino successisse. Quapropter tota se convertit ad Reginas, novemdialem iis inchoans devotionem, corde potius ac voluntate bona, quam opere: quia doloris acerbitas non sinebat aut Officina divinum aut alias orationes ullas ab illa recitari. Nihilominus dum sic peragit illa devotionem suam, dolor dentium plane cessavit, et nunquam rediit. Eadem fere sunt, quæ Testes CLIV et CLV hic deponunt.

123 Francisca de Macedo, testis CLXII, dixit, quod inter manducandum quidpiam ex armo vervecino, inhæsit faucibus suis os transversum, digiti unius magnitudine; quod nec deglutire, nec ejicere poterat. Quamobrem animadverso præsentis periculo ac necessitate, invocavit quanto poterat devotionis affectu Reginas; et dicto citius gliscens in buccam d. os expuit, et gratias liberatricibus suis persolvit, miraculum sibi per illas factum rata: quod et re-batur sequens Testis CLXIII.

124 D. Maria de Caravaglio, testis CLXIV, dixit, se decem annorum spatio portas e tuber in altera dorsi parte, cum gravi dolore et incommodo suo; imaginatam deinde sibi, posse ex causa illa in discrimen adduci vitam suam, auxilium implorasse Reginarum ferventi oratione, et oleo lampadis earum livissa locum affectum; ex eoque sine alio medicamine intra sex dies maturuisse ulcus, paulo post crepuisse, et brevi integre sanatum reliquisse dorsum ejus, ne cicatrice quidem superstite. Quod, considerata mali diurnitate et periculo, miraculum reputavit, non tantum ipsa, sed etiam octo sequentes in Induce Testes, quarum tres primæ se dicunt sorores ejus; quarta est Abbatissa; omnes Religiosæ præter duas ancillas.

125 Bernarda de Costa, testis CLXXIII, dixit, manducanti sibi forte pedem perdicis, per negligentiam glutitum hæsisse in gula ossiculum, et vi nulla, nulla arte trajici potuisse. Inde spiritu intercludi cœpto, animoque periculum apprehendente, tacito cordis affectu sese commendavit Reginis, quæ in hocce monasterio conditæ sunt. Et alia quædam socia sua, cui nomen Juliana Coelha, applicuit gulæ ejus bursam, terra sepulcrali dd. Reginarum fartam,

quam et collo appensam ipsa Testis gerebat; et in D momento trajecit ossiculum, et omni discrimine liberata fuit; non sine miraculo, uti ipsa, et citata ejus socia, testis CLXXIII, fatentur.

126 Maria a Pietate, uti testis CLXXV, serva monasterii, annorum xx, dixit, se altera mamilla graves cruciatus passam, judicantibus medicis, illam a cancro morbo exedi. Hinc advocatum chirurgum, ut medelam afferret. Verum cum is advenisset, jamque manum curationi esset admoturus; prohibuit ægra, nec persuaderi potuit ut permitteret: sed opem Reginarum inelamavit; eoque ipso tempore et cruciari desiit, et inflata prius inflammataque mamilla ad situm et colorem pristinum rediit. uti et hodie dum est. Quæ curatio miraculum visa est, tum ipsi Deponenti, tum duabus confamilabus ejus, testibus CLXXVI et CLXXVII, tum aliis.

128 Maria Varella, femina conjugata, testis CLXXII, dixit, sese laborasse et febri, et fluxu sanguinis et uberibus aridis, ut bimestri tempore lactare non posset, quem habebat infantulum. Hoc statu posita, quia inaudierat, Reginas Lorvanii matribus, lacte carentibus illud conferre; iisdem se cum fiducia obtulit, fundens quas potuit orationes: et exaudita, lac sibi rediisse comperit, nutritivumque illo infantem donec ablactaretur. Post hæc acerbo dentium dolore excruciatam, ad easdem, offerendo se, recurrit Medicas; et illico recessit dolor, nec rediit deinceps. Hactenus examinati fuerunt Testes Lorvanii tum in Monasterio tum in S. Sebastiani eremitorio. Qui sequuntur comparuerunt, partim in monasterio Cellarum Ordinis Cisterciensium extra muros civitatis, diebus XXIV et XXVII Julii.

129 Maria Brandova, Monacha professa in hoc monasterio Cellarum, annorum XXVII, testis CLXXXIII, dixit, se aliquot mensibus ægros habuisse oculos, quibus nullam ars medelam afferebat; Hortante autem ipsam quadam amica sua, D. Maria de Castelbranco, quæ jam vivis excessit, ut se commendaret D. Sanciæ Reginæ, quæ diem extremum clausit in hoc monasterio Cellis, in Lorvaniensi sepulta imposuit dicta Testis oculis suis interulam Reginæ; Sanciæ, quam monasterium hoc pro Reliquiis ejus conservat; et sanitatem eis simul attulit, absque alio quovis medicamine.

130 D. Catharina Almeida, ibidem Monacha, testis CLXXXIV, multis mensibus, uti ipsa deponit, affecta dolore genarum et capitis, totoque vultu tumida, loqui non poterat: et remedia, quæ applicaverat plurima; frustra fuerant. Commendavit igitur se Reginæ Sanciæ, mortuæ in hoc monasterio et Fundatrici ejus, nunc vero Lorvanii sepultæ; velavitque vultum male affectum interula ejus modo dicta; et statim sine alia medicina curata fuit.

131 Maria Ribeira, testis CLXXXIV, dixit, quod ob morbum lecto affixa multo tempore, et a medicis, vitam ejus desperantibus, derelicta, confugit ad DD. Reginas, Lorvanii sepultas et ilico atque in momento sana fuit, et e lecto surrexit. Alias quoque doloribus oppressa, denno ad Reginas confugit, ac denno earum opem experta vacuum se a doloribus reperit: ideoque fiduciam magnam in ipsis collocatam habet.

132 D. Bernarda de Melo, Monacha testis CLXXXV, dixit, audivisse se ex ore D. Mariæ de Castelbranco, quondam Religiosæ in hoc monasterio, jam defunctæ; quod quotiescumque ipsa male haberet, commendabat se Reginæ Sanciæ Fundatrici nostræ ejusque interulam, de qua supra, sibi imponebat, et continuo melius habebat. Atque ipsa Testis pluries vidit, illam id agere, et subito convaluisse ex quavis infirmitate sua, propter fidem ac devotionem, qua d. Reginam veneratur: idque publicum dicebat esse in hoc monasterio.

INTERP. C. J:

mamillæ a cancro exesæ;

multis malis simul;

E

oculis ægris;

vultu male affecto; F

desperatæ salutis;

quibus morbis;

in partu periclitanti;

B dentibus intolerabiliter dolenti;

vix respirans ab os transversum in guttore;

exulcerato dorso;

faucibus oclusis ossiculo;

A 133 Maria de speranza, *testis* CLXXXI, dixit, do-
INTERP. C. J. luisse sibi vehementer alterum crus, quod suasu
affecto cruri; cujusdam suæ familiaris commendavit Reginis, Lor-
 vanii tumulatis, et perlivit oleo lampadis earum: et
 illo solo medicamine sanatum fuisse pulso dolore.
Simili commendatione atque unctione se ab annis oc-
 to, continua febris, qua ad desperationem medicorum
 afflictabatur, liberatam fuisse, Anna Botella *testis*
 CLXXXIX *asseruit*.

*febris can-
 tuæ;*

*doloribus
 acerbis.*

134 D. Maria de Norogna, Monacha Cellis, *testis*
 CLXXXVIII, annis abhinc quindecim, tam acerbos se
 passam dixit cruciatus longo tempore, ut ferendo
 non esset amplius, nullum levamen afferente Medi-
 cina: imposuisse tandem sibi jam dictam Sanciae in-
 terulam, qua nec opinato, et momento temporis do-
 lorem omnem detersit, et huc usque sine illo fuit.

CAPUT VII.

Curaciones februm tertianarum; et pocula super Articulis IV et V.

Jam retulimus in depositionibus Magdalene de Vas-
B consellos Cap. vi curaciones aliquot ejusmodi februm,
Curatur juve- factas in persona Petri de Las Neves, Francisci Ri-
nis, submit- beiri Leitam, D. Philippæ de Silva, D. Margaritæ
tens se sepul- de Silveira, et D. Mariæ de Britto: Nunc aliorum
cris Regina- depositiones super talium februm curacionibus hic con-
rum; jungimus. Elisabetha Baptista. Monacha Conversa
 Lorvanii, sexaginta annorum, *Testis* IV dixit, scire
 se, quia vidit, quod quidam juvenis Lorvaniensis,
 cujus nomen oblita erat, annis abhinc novem aut
 decem; cum valde infirmus esset ex febre tertiana,
 artem et opem medicorum omnem eludente; com-
 mendavit se hisce Reginis, scopis verrit circum earum
 sepulcra, illisque se submitit per dies novem; his
 autem finitis, sanus et omni malo liber extitit.
 Et hoc publicum ac notorium hic fuit, tam extra,
 quam intra monasterium. Juvenis autem addebat,
Testis, jam mortuus est.

*alter, bibens e
 vasculo D.
 Theræ IX;*

136 D. Violanta de Lima, *Testis* V, dixit, audi-
 visse persona fide digna, in hoc monasterio; venisse
 eo Germanum d'Acugna, fratrem suum, pessime
 habentem ex febre tertiana: bibisse triduo e vasculo,
 unde bibere solita erat in vita sua D. Regina
 Theresia; injecto prius in d. vasculum pulvere se-
 pulcrali dd. Reginarum; et post triduum sibi ac sa-
 nitati restitutum fuisse depulsa febris. *Idem altera*
C *Germani, soror D. Elisabetha d'Acugna Testis* X, *con-*
firmat.

*tertius pro-
 cumbens ad
 sepulcra;*

137 D. Magdalena de Moure, *testis* VII *postquam*
sub juramento narraverat, qua pacto patruelis suus
Franciscus Ribeirus Leitam curatus esset gravi febre
tertiana; subjunxit continuo, quod, cum dictus Fran-
ciscus aliquando rediisset, post acceptum curacionis
beneficium, ad idem monasterium, comitante ipsum
famulo suo, Monteiro nomine; jamque discessurus
iterum inde esset; invasit d. famulum tam violenta
febris tertiana, ut medicus hujus monasterii affir-
maret, numquam se ei similem in alio observasse.
Obtulit se infirmus DD. Reginis; procubuit juxta
earundem sepulcrum; obdormivit; et cum evigila-
ret, sine omni febre fuit tam sanus, ut e vestigio
cum d. homino suo se viæ commiserit. Idem confir-
mavit testis VIII et IX.

*ut et quar-
 tus;*

138 D. Vincencia d' Acugna, *testis* XIV, dixit se
 scire, quia vidit ac interfuit; quod ad hoc monaste-
 rium venit Sacellanus D. Antonii Mascarignas, vo-
 catus Dominicus Luis de Coato, valde infirmus e
 febre tertiana, vexatusque jam amplius anno uno:
 venit autem, excitus fama, quæ vulgabat DD. Re-
 ginas singulariter patrocinari laborantibus istius-
 modi febribus: et prostratus ad earundem sepulcrum

cum magna fiducia, dum Religiosæ in choro recita-
 verant quamdam antiphonam, ilico surrexit sanus; et
 omni malo, quod febris afferebat, levatus. Simul
 etiam testatus fuit d. Religiosis, quod Deus in se
 operatus esset illud miraculum per intercessionem
 dd. Reginarum, in quibus fiduciam habebat, certior
 etiam factus, quod tali febre deinceps non esset la-
 boraturus. Miraculum hoc statim publicatum et mul-
 tis lætitiæ signis celebratum fuit in d. Monasterio.
 Et novit d. Testis, numquam rediisse Dominico il-
 li febrim ejusmodi. *Eadem deposuerunt Testes* XV,
 XVI, et XVII. *Hæc ultima tunc adiutrix erat æditimarum*
in sacristia, audivitque illa narrantem ipsum Sacella-
num, simul atque curatus fuit; ac Dominum ejus, ait,
habitare Utissipone.

139 Maria de Miranda, *testis* XVIII, affirmavit,
 fratrem suum Joannem Brandam, habitantem in lo-
 co, qui vocatur Goes, diu vexatum fuisse maligna
 febre; eaque in tertianam conversa, postquam fru-
 stra adhibuerat remedia humana omnia, sumpsisse
 terram de sepulcro DD. Reginarum, ilico melius ha-
 buisse, et scripsisse ad d. Testem; se simul atque
 in aqua d. terram hauserat, expertum esse redire
 sibi vires et animum; confessum insuper, quod
 Deus per DD. Reginarum intercessionem operatus
 esset d. miraculum. Interea vero ipsa *Testis* conti-
 nuavit dierum xxx devotionem, quam clausit curan-
 do dici Missam unam pro d. fratre suo: et hic omni
 ex parte convaluit. *Testantur hæc duæ alie ejusdem*
sorores, Elisabetha de Miranda et Aloysia de Amaral
testes XIX et XX, tum inter se, quam a fratre, cogno-
minibus distinctæ: interim utraque ipsum fratrem suum
appellant.

*quintus per
 terram se-
 pulcralem;*

E

140 Antonius de Rocha, *testis* XXI, deposuit, se
 mensibus sex mirum in modum fuisse cruciatum
 tertiana febre, ac diebus quatuor curatum fuisse a
 DD. Reginis. Nam cum ageret in loco Penacova,
 venit in hoc monasterium commendaturus sese di-
 ctis Reginis, cum fiducia magaa; submittensque se
 earum sepulchris, ibi paroxysmum febrilem frigidum
 passus, atque intra quatrimum omnino curatus fuit
 ac sanus deinceps mansit: antea tamen vulgatam
 medicinam, aquam cum terra sepulcrali mixtam bi-
 berat. Judicavit autem, Deum in se hoc miraculum
 esse operatum per intercessionem dd. Reginarum;
 quia prius frustra tentaverat quidquid ars et
 medicina conferre potuerunt. *Idem deponit Testis* XXII
quia audivit; XXIII, quæ ad tentandum hoc remedium
hortata fuerat infirmum; XXIV, et XXV, quæ uxor ejus
est; quia viderunt.

*sextus per
 terram aquæ
 mixtam;*

F

141 Francisca Ferreira, *uti testis* LXXXVIII, dixit
 scire se, Doctorem Gasparem Pinto de Fonseca, Pro-
 fessorem juris prudentiæ in universitate Conimbri-
 censi, e tertiana et aliis febribus decumbentem; pos-
 quam remediis omnibus, quæ medici præscribere
 solent, frustra usus fuisset; accepit (inquit) me mit-
 tente, vasculum, ex quo bibere solebat Regina The-
 resia, cum terra sepulcrali; ex eodem et ipse bibit,
 nec opinato sanus extitit, sine tertiana atque omni
 alia febre. Ita ille per litteras suas testatus fuit huic
 deponenti, manum ejus probe cognoscenti ex aliis
 ejusdem litteris, quas plures penes se habet; addit-
 que, testatum etiam esse, se postquam liberat, mul-
 to valeantorem quam antea fuisse. *Ita illa: ita etiam*
Testes LXXXVII, LXXXIX, et XC.

*septimus
 per vasculum
 ac terram,*

142 Fructuosus Fernandez, faber murarius habi-
 tans Lorvanii, *testis* XCI, recordatur, quod, cum
 ante annos XVIII tertiana laboraret, sciretque mul-
 tos febricitantes intercessione Reginarum convaluis-
 se; conjecerit se, ubi paroxysmum frigoris febrilis
 sensit, prope illarum sepulcrum; et frigore desinen-
 te, opem earundem Reginarum imploravit et con-
 secutus fuit; liberatus deinceps febre; nisi quod an-
 no

*octavus,
 jacens prope
 sepulcra;*

*ac iterum,
 rovens Mis-
 sam;*

no

A no superiore MDCXXXIII denuo invaserit cum similis febris, et ipse denuo imploraverit opem Reginarum, vovens se Missam curaturum cantandam, si infra Dominicam proximam febre liber foret: et ipsa Dominica, nullo adhibito remedio, liber fuit, et votum persolvit, celebrante missam P. Fr. Cypriano, qui tunc Religiosis hujusce monasterii a confessionibus erat. *Partem ultimam confirmat Testis XCIV, cum tribus frequentibus.*

nonus bibens
e vasculo;

143 Emmanuel Gomez, *testis XCIII, et ipse postremam præmissæ depositionis partem confirmat, veluti a se visam*; et memoria recolare, ait, quod a IX ant X mensibus æger ex tertiana, cum potasset ex vasculo Reginæ Theresiæ aquam cum terra sepulchrali mixtam, febris abierit, numquam reversa.

decima potans
aquam cum
terra;

144 Elisabetha Fernandez, *testis CVIII, dixit, se mensibus novem et amplius tertiana laborasse, frustra medicinis usam*; e vasculo sæpe memorato aquam cum terra sepulchrali mixtam potasse, et febrim depulisse, quæ numquam deinde reversa est. *Idem affirmat maritus ejus Aloysius, testis CXLV.*

undecimus
curans Mis-
sam celebrari;

145 Antonius Luis, *testis CIX, mox dixit, se aliquanto tempore simili febre laborantem, scientemque multos ejusmodi infirmos præsentem opem a Reginis nactos, vovisse iisdem Missam unam, et mox celebrandam curasse: prins tamen recessisse d. febrim, quam Missa fuerit finita. Subscribunt testes CX, CXI, CXII, et sunt, filius, filia, et uxor.*

duodecimus,
offerens oleum
pro lampade;

146 Antonius Simois, *testis CXIII, e tertiana febre multum debilis, ut dixit, tribus continuis diebus submitit se sepulchris Reginarum, offerens insuper dimidiam olei mensuram pro lampade earum; atque post triduum illud, sanus fuit sine febre. Testantur eadem uxor ejus, testis CXIV, dicens, ter ipsum se submitisse sepulchris, nempe semel quotidie; adeo ut intelligi non debeat, tribus diebus continuis submitsum ibi mansisse: item Testes CXV et CXVI.*

decimus ter-
tius, commen-
datus ab uxore
Reginis;

147 Helena Craveira, *testis CXX, dixit, quod maritus suus Emmanuel Esteves, multorum mensium spatio æger decumbens ob febrim tertianam, post varia medicorum tentamina habitus pro deposito fuerit: quando ipsa cum filiis suis ad monasterium sese conferens curavit unam Missam, in honorem Reginarum offerendam. Inde antem reversa domum, rogavit infirmum, qui se haberet. Ille autem, Multo melius sibi esse respondit. Supervenerat enim lenis somnus, qui valde ipsum recreaverat: et sic deinceps confortatus fuit, ut paucos intra dies e lecto surgeret. Id quod domestici omnes pro evidenti miraculo habuerunt, et filia, testis CXXI, etiam pro tali deposuit.*

decima quar-
ta bibens e
vasculo;

148 Guiomara Fernandez, *testis CXLII, dixit, quod quatuor menses tertiana febre afflicta, obtulit se ad sepulchrum Reginarum; ibique orationi intenta, habuit paroxysmum febrilem, sed ultimum. Bibit enim potionem sæpe dictam e vasculo Reginæ Theresiæ; et febris deinceps nulla rediit; subscribentibus huic curationi testibus CXLIII, et tribus proxime secutis.*

Item decima
quinta;

149 D. Marianna de Castelbranco, monacha professa, annos nata XVII, *testis CXLIX, dixit, octies sibi apertam venam et extractum sanguinem fuisse ad pellendam febrim tertianam, qua misere affligebatur sed frustra. Deinde ex allato sibi vasculo Reginæ Theresiæ bibisse medicum aquæ; et febrim continuo abiisse, nec rediisse unquam: quod ipsa cum tribus sequentibus in Indice Testibus, atque aliis multis inter miracula numeravit.*

decimus sextus
per terram
sepulchralem

150 D. Catharina Ribeira et D. Maria de Britto, *ambæ Religiosæ professæ ac sorores, testes CLVI et CLVII dixerunt, patrem suum Doctorem Aloysium de Bastos, jam defunctum, nulla ope humana liberari potuisse vehementi tertiana; cum altera filiarum ei misit paucillum de terra sepulchrali Reginarum; quo sumpto liberatum ilico fuisse, et confestim esse cum filiis suis se miraculo convaluisse.*

151 D. Philippa Theresia, *testis CLXXVII, Novitia D in Monasterio Lorvanii, dixit, quod cum in domo paterna adhuc versaretur, antequam ingrederetur monasterium, laboraverit febre tertiana: quodque eo intellecto miserint sibi sorores suæ D. Bernarda et D. Agnes, Monachæ hujus ipsius monasterii, terram sepulchralem Reginarum; quam in aqua bibit infirma, et febre liberata fuit, seque ilico contulit ad hoc monasterium, ubi modo est. Eadem post ipsam testantur nominatæ sorores ejus, nec non Testis CLXXX.*

INTERP. C I.
uti etiam
decima
septima,

152 Catharina de Arpuedo, *Testis CLXXXI, dixit, anno et amplius vexatam fuisse sese tertiana febre, eludente quidquid ars medica conferre auxilii conata fuerat: cum sibi mater sua porrexit aliquantum de terra sepulchrali Reginarum, quod partim in aqua bibit, partim in sacculo appendit collo, et eadem nocte liberata fuit. Cum vero frater quidam suus, peregre domum rediens, conferret et ipse secum febrim; ei e collo suspendit demptum sibi, quem dixi, sacculum; atque ilico, dixit, rediisse sibi suam febrim: Quamobrem regressa, sacculum resumpsit, ac denuo febrim a se fugavit, numquam deinde reversam.*

decima octava
semel atque
iterum,

153 Doctor Gondisalvus Leitam, *testis CXCIX, dixit, quod anno MDCXVIII, cum esset Gubernator in civitate Visensi, laboranti sibi graviter ex febre tertiana, missum sit Lorvania aliquantum de terra sepulchrali duarum Reginarum: quodque intercessionem earundem plane convaluerit a febre illa, nec deinceps ea laboraverit unquam: quod denique magui faciat dictam terram et Reliquiarum loco veneretur.*

et decimus
nonus.

E

154 Atque hæc de febribus tertianis, de quibus plura etiam occurrunt in Processu primo exempla. Nunc pauca ad Articulos IV et V accipe, de apertione sepulchri unius Reginarum, et miraculis per eas in vita potatis. Ad IV quidem respondens Beatrix, *testis III, dixit, quando apertum fuit sepulchrum D. Theresiæ circiter XVII ab hinc annis, se vidisse ejus corpus integrum, absque ulla corruptione, in d. sepulchro, unde gratissimus prodibat odor: vidisse ibidem flores, quibus corpus erat undique conspersum, tam recentes acsi illa primam hora injecti fuissent: id ipsum autem etiam visum esse a multis Religiosis, quæ illic erant præsentibus.*

Aperto Theresiæ
sepulchro

155 Elisabetha, *testis IV, dixit, scire se, quia vidit Reginas in templo hujus monasterii conditas in sepulchris duobus lapideis cum epitaphiis suis; in quibus diantur quiescere annis amplius cccc. Eadem præsens fuit quando sepulchrum Reginæ Theresiæ ab annis fere XVII fuit apertum, ac vidit corpus ejusdem incorruptum omnino atque integrum esse: simul vero atque aperiretur sepulchrum, erupisse ex eo miram plane fragrantiam, quæ a præsentibus omnibus existimata fuit miraculosa. Denique vidit eadem Testis, elevari corpus d. Reginæ, sub eoque conspexit uti et super ipsum, multam vim florum, tam recentium, ut eadem hora lecti viderentur; quos Moniales distribuerunt variis personis ac locis. Hæc autem d. Testis quam optime vidit, quia inter primas eo accurrit, quando apertum sepulchrum fuit. Fructuosus Fernandez et Emmanuel Gomez, *testes XCII et XCIII, prædictis addunt, se, cum aperiebatur sepulchrum, vocatos fuisse a matre Abbatisa, quæ tunc erat D. Maria de Mendoza; et vidisse corpus expers corruptionis, carne contactum totum nisi quod tantulum deesset extremo naso, quantum sunt (uti ultimus ait) capita duo acicularum.**

corpus inte-
grum reper-
tur ac suave
olens.

F

156 Sed hæc de apertione sepulchri Reginæ Theresiæ, de integritate corporis ejus, de fragrantia odoris inde diffusi, de pulchritudine florum recentium ibidem inventorum, quibus alix testes multa consona deponunt hic sufficiat; præsertim cum amplior de iisdem narratio,

a

Miraculum
ejusdem, dum
vivebat,
mactus.

A a D. Magdalena de Vasconcellis conscripta, superius data sit. Claudat Processum hunc Abbatissa monasterii, D. Agnes de Norogna, testis XI quæ ad Articulum V respondens dixit, audivisse se, publicamque esse in hoc monasterio famam, quod D. Regina Theresia, dum vivebat, patravisset multa miracula: quodque inter alia audivisset, mortuam fuisse in valetudinario Religiosam aliquam sine Confessione. Quamobrem accursum fuit ad d. Reginarum, orationi tunc vacantem prope locum, ubi erat tumulanda. Re cognita, continuo jussit Regina advocari Religiosos, ut confessionem ejus exciperent; reponentique personæ illi, quæ tristem nuntium attulerat, atque iterato dicenti, quid attinet advocari Confessarium, cum dicta monacha jam sit mortua: præcepit Regina, ut jussa sua exequeretur absque tergiversatione. Cum vero instrarunt valetudinarium vocati Religiosi, repperunt d. Monacham vivam, confitentem audiverunt, et postea mortua est.

ELENCHUS ERRATORUM

In Vita præmissa correctorum.

B
Errat Auctor,
non distin-
guendo tem-
pus quo Tere-
sia ab Alfonso
Leg.

A lphonsi Lusitanicæ Regis primi filius et successor Sancius, conjunctus Dulciæ Barcinonensi, et sub annum MCLXXVIII, ut dictum num. 62. Ex hoc conjugio ut mox nata Tarasia sit, fuit illa aunorum dumtaxat XII, quando Alphonso Regi Legionensi nupsit. Tarasiam nascendi ordine proxime secuta Mafalda, Henrico Castellano adhuc impuberi data fuit uxor anno MCCXIV, ipsa plus quam tricennaria. Excusari ergo nequaquam potest, quod utrumque conjugium sibi imaginetur Macedo, modico intervallo, et patre adhuc vivente contractum: hic enim anno MCCXII obiit; Dicit tamen iste num. 7, quod Legionensis regia, recepta jam in eam Tarasia, fragrabat odore virtutum; eoque juvabat vicina æmulatio Mafaldæ sororis quæ paulo post ipsam nupserat Henrico I Regi Castellæ et jam diu apud illum habitabat; ... atque ut Reges foris in depellendis Mauris pari gloria inter se certabant, ita, quod dicit Reginæ domi de cohibendis vitiiis pari laude contendebant. Atqui Henricus primum natus est an. MCCIV, cum Tarasia ante novennium jam excessisset Legionem per divortium separata.

et soror ejus
Mafalda ab
Henrico Cast.
fuerunt separ-
atæ;

C 2 Verum etiam esse ex dictis non potest, quod Alphonsum Sancii filium, non fuerit usus sorores inquietare pro oppidis, paterno testamento relictis, quamdiu matrimonia cum Alphonso et Henrico steterunt ob metum maritorum ut inquit Macedo num. 14, cum ibidem dixisset; quod Tarasia ex hoc dotem profectitiam satis amplam ad conjugem adduxerat, æquam ferme Mafalda ad Henricum. Cum enim testamentum suum condidit Sancius anno MCCXI, anno sequenti defunctus, diremptum pridem erat Matrimonium Legionense, Castellano ut cogitatum quidem; in quod, licet adro dispar, ut consentiret Mafalda, induci potuit propter molestias quas mortuo patre inferebat frater, sperans quod viribus Castellano sua posset jura tueri. Tantum autem abest ut illa cum Henrico diu vixerit, quod vix contractum matrimonium, instante pueri sorore Berengaria, mox fuerit dissolutum, et adhuc virgo sponsa remissa in Lusitaniam; quando soror ejus Tarasia annis omnino XVIII fuerat a marito separata. Interim ea omnia sic tractat Auctor num. 8 et 9, quasi sub eodem Pontifice et per eundem Legatum utraque causa tractata fuerit.

et liberos Ta-
rasia,

3 Nihilominus errat cum num. 10 ait, divortii sententiam tulisse, ut liberis, tamquam illegitimis, jure regni interdiceretur. Nam sicut simili cum vitio natum ex Alfonso Legionensi et Berengaria Castellana S. Ferdinandum Innocentius III decluravit legitimum patris regni successorem; sic etiam Celestinus III

D declurasse debuit legitimum Ferdinandum alterum ex eodem Alfonso et Tarasia prius natum, et tunc cum divortium Tarasia fiebat adhuc viventem propter bonam fidem partium quarum contractum ratum habuerant utriusque regni status, tam Ecclesiastici quam seculares, nulla habita ratione consanguinitatis palam notæ, quasi in casu tanti boni publici, matrimonium non impediens.

4 Gravior etiam et patentior est error, in quem num. 43 abit Macedo, contra jam dictum S. Ferdinandum, ubi ait, quod idem Tarasia maritus, Alphonsus Legionensis, orbatus successore regni ex illa sibi nato (Alphonsum ipse nominat, quem Sancius Lusitanus, pueri avus maternus, in suo testamento Ferdinandum) alterique juniore, ex Berengaria Castellana ejusdem nominis filio, cui ut heredi omnes regni status juramentum fecerant, propter illius turbulentum et ferox ingenium, minus initio æquus et indulgens, et postea infensus fuit. Hinc, inquit, primum dissensiones, deinde similitates, tandem apertæ inimicitie extiterunt; adeo ut Alphonsus pater moriens regnum Legionense penes filias Sanciam et Dulciam ex Tarasia, de qua agimus, suscepas, testamento reliquerit: tam abalienarant animum patris filii mores. Toto illo Capite turpissime hallucinatus Macedo, nescio an sciverit se de sanctissimo adolescentem scribere, de quo quærare jure possumus, quod de B. Maria Ambrosias, quando ille vel vultu læsit parentes? Nam Lucas Tudensis coævus asserit, quod ita obediebat prudentissimæ Berengariæ Reginæ matri suæ, quamvis esset regni culmine sublimatus, ac si esset puer humillimus, sub ferula magistrali. Erga patrem autem ita se gessit, ut etiam bello injustissimo appetitus, maluerit illata sibi Castelle damna et incendia pati, quam contra eum pugnare; sicut fatetur idem Lucas Tudensis, subditus ipse Regis Legionensis; agnoscebat insuper, quod mox ut composita pax inter eos fuit. Alphonsus quosdam rebelles in regno suo perdonavit. Rege Ferdinando filio suo auxilium præbente.

ejusque privi-
gnum S.
Ferdinandum

5 Quid ergo patrem alienavit a filio? Non Hujus, sed illius ferox ingenium ambiciosumque. Dolebat appida quædam, a patre Castellæ Rege, sibi olim jure belli adempta, et causa nuptiarum cum Berengaria restituta, cum ipsa thoro separata rursus rediisse ad Castellanos. Dolebat industria Berengariæ factum, ut suæ potestati subtractus filius Ferdinandus, Rex Castellæ constitueretur a matre, proxima illius, Henrico supra dicto defuncto, herede; cum ipse ad sibi deberi prætenderet, velut jure sexus ad successionem propiorum: odebatque Castellanos, nec patiebatur eos Legionem dominari. Hinc eadem licentia, qua Matrimoniorum jura, etiam regnorum putavit se posse refingere: sed frustra, præviente Berengariæ diligentia illos, qui Castellano Regem aversati, in favorem filiarum servatum volebant injustum testamentum, ipsi pro illis regnaturi, eorumque matrimonia ad arbitrium suum disposituri.

ac belli causas
inter hunc
et patrem
suum

6 Rege autem jam proclamato Ferdinando, rogata quidem est per Berengariam Tarasia ut Valentium veniret, collocutura de pace regnorum, ac dote filiabus suis constituenda, et venit; sed non ut controversiæ, absque illa decisiæ arbitra. Hoc tamen num. 14 sibi imaginatur Macedo, scribens, quod adveniente Tarasia, posere arma et iras populi: cumque peteret, abstinere ambitu, et ejus unius judicio staturos se omnes receperant. Illa autem, prærogativæ masculinæ memor, contra filias proprias mater sententiam tulit... tum præconcepto errori velificans Macedo; Grata, inquit, omnibus sententia fait, ac ex eo justior visa, quod a matre profecta, quæ jus amori anteposuerat. Et filiæ haud gravate paruerunt, quod sententiæ reverentia pondus attulerat, et quod noverant Teresiam olim abdicasse se stata et libenter regno cessisse.

et concordiam
cum sororibus
ab eo intam
matre earum
interveniente.

A 7 *Nimis etiam exaggerate dici videtur quod S. Ferdinandus ita relictus in pacifica regni Legionensis possessione, jussit sororibus assignari multa et idonea oppida, unde redituum quod satis esset ad regiam personam sustinendam acciperent. Rodericus Archiepiscopus Toletanus, toti rei præsens et actor præcipuus, utpote Regius Cancellarius, restitutis omnibus solum scribit quod Tarasia quæ filiarum nomine tenebantur, cum illis recessit, contenta provisione quam illis Rex Ferdinandus, et Regina nobilis Burengaria assignarent; reditus scilicet triginta millium aureorum, in locis competentibus percipiendos toto tempore vitæ suæ, nec ultro. Videatur caput VI de Vita sancti Regis: et apparebit quam longe a veritate abierit hic Macedo.*

8 *Suspectus quoque, fictionis idem sit, cum num. 39, postquam narravit quæ Sancia egit anno MCCXXXIII in Monte Majori, dicit quod frater ejus Rex Alfonsus Affinitatum potentissimarum cupidus, urgebat in thalamos; deinde addit, Petebat illam ante alios Ferdinandus, Castellæ ac Legionis Rex, Alphonsi et Berengariæ filius, qui Patri Matrique successerat; juvenis Magnanimus, et virtutibus regiis præditus; Sancia, nisi a Christo præoccupata esset, sponsa dignus. Hicominino erat ceteris præferendus, et fratri Alphonso mire placebat. Uterque populus connubium illud communibus studiis ut fieret procurabat. Sed qui potuit? Castellæ regnum Ferdinandus matre cedente accepit anno Christi MCCXIX ætatis XXI et uxorem sibi congruam duxit eodem anno Beatricem Suevicam, quando Sancia jam forte agebat annum ætatis XL, apta quæ Ferdinandi mater fuisset, si dimissum a sorore Tarasia thalamum subiugredi adolescentula voluisset. Quis credat Berengariam prudentissimam matronam tandemque sponsæ filio legendæ arbitram, quæ fratris Henrici inæquales cum Mafalda nuptias tanto studio dissolvi procuraverat, titulo simili, improbandas filio carissimo ambivisse? An autem etiam oblitus erat, cur ipsa, cur prior Tarasia ab Alphonsi Legionensis thoro erant separatæ. Atqui fuit Saucius, pater Sanciæ, frater Urracæ, ex qua natus Alphonsus, pater Ferdinandi. Quod si dispensationem petendam fuisse dixeris; qua fronte ab Honorio III tunc Pontifice ipsam petere Berengariam potuisset, quæ tam potenter egerat apud ejus decessorem, cujus auctoritate fuerat etiam ipsa separata a viro, ut ne dispensaret in matrimonio fratris sui Henrici cum Mafalda; Sanciæ sorore contracto vel contrahendo, sed male conjunctos disjungi juberet? Malim igitur ignorare quæ nuptiæ jam olim fuerint ab Alphonso fratre propositæ Sanciæ, quam divinare de iis, quæ et tam inæquales erant, et tam difficiles futuræ.*

9 *Igitur hunc quoque locum expungo: sicut et am quod num. 43 supra notato dicitur. Alphonsus Legionensis, eo libentius dimissa Tarasia, duxisse Berengariam, quod secum in dotem Castellæ regnum trahebat. Etenim cum illa ducebatur anno MCCCXVII, vivebat in Castella Princeps Ferdinandus, in spem successionis adolescens qui quoad vivebat nulla spes successionis Berengariæ erat.*

10 *Insuper num. 50 enormiter in temporum supputationem peccatur, quasi B. Ægidio opparens, ipso mortis suæ momento, Sancia, adeoque anno MCCXXIX, brevi una secum in Superis fore prædixerit; cum ille primum obierit anno MCCLXV, et ejus Vita ad XIV Maji edita, num. 19 ejusmodi apparitionem referens, longe diversum multoque præstantiorem fructum ex ea visione obvenisse Ægidio commemoret.*

11 *Facilius ignoscetur, quod alios plures secutus*

Macedo post num. 57, narret de Dulcia, quod precibus Tarasiæ matris resuscitata, ad dies quindecim super vixerit. Erratum in persona matris, Quæ Regis Legionensis uxor fuerit, quæque invocante S. Antonio, et hoc apparente, resuscitata puella dicitur num. 43 littera d, ubi etiam dixi, inter uxores seu concubinas Alphonsi fuisse Lusitanam unam prænobilem, filiam Ægidii de Soveresa, eodem, quo prima uxor fuerat, Tarasiam nomine, quæ Alphonso Legionensi peperit aliam Sanciam, a sancto Fratre suo Ferdinando Rege constitutam Commendatricem Ordinis S. Jacobi ad S. Euphemiam Toleti, ubi incorrupto adhuc corpore colitur ut Beata, defuncta anno MCCLXX, XXV Julii, quando Vitam dabimus hoc seculo collectam, sed in isto puncto corrigendam. Vidit satis Macedo, non convenire circumstantiam loci, quo res acta narratur inter antiquiora S. Antonii miracula, quando Tarasia pridem excesserat ex regno Legionensi; ideoque Matri in monasterio agenti revelatam vult mortem filie obitam in Castella (Legionem dicere debuisset) et tacet de S. Antonio, ne idem casus esse intelligatur, quem passim alii in dubium revocant: non dubitaturi, si scivissent, post duarum Reginarum divortium. Alphonso Legionensi alias uxores fuisse minus sollemniter ductas, ex iisque prolem. Itoque miraculum, tamquam nihil ad Tarasiam et Dulciam pertinens (quas etiam Auctor antiquus miraculorum S. Antonii non nominat) expungendum fuit. Non videtur illud Macedo reperisse in processibus, sed corrente prælo addidisse olim de suggestum: nam titulus Capitis solum promittit duo mirabilia prioribus eventa, istud autem est tertium.

12 *Denique non raro obliviscitur Macedo prius scriptorum a se, iisque postea contradicit. Nam (ut cetera taceam) illum ipsum Ferdinandum, Berengariæ filium, cujus feræ et intolerabile patri ingenium supra dixerat ejus exheredandi causam dedisse; postea laudat ut juvenem virtutibus præditum et Sancia sponsa dignum. Similiter num. 18 agens de suppeliis, Tarasiæ, a fratre Saucio oppugnata missis ab Alphonso ejus olim Marito, Ducem illis præfectum asserit præfatum Ferdinandum, Berengariæ Filium, quasi is tunc adhuc sub patris potestate fuisset, qui jam pridem materno jure in Castella regnabat, propriusque auspiciis bella gerebat.*

13 *Hæc omnia explicanda fuerunt, ut intelligeret Lector, cur vitam, a Chronologo tam infelici scriptam, non potuerim operi nostro prorsus immutatam inserere; sed omnibus istis locis correctam, aut interpolatam additamentis propriis. In ceteris fidem viro religioso, et Processus præ oculis habenti, tenendam censeo; styli etiam elegantiam laudo, sed non faciendi operis celeritatem; quæ quam parum conducit ad recte scribendum historiam, jam alias contra eundem ostendere coactus fui die v Maji, in Appendice ad Vindicias pro S. Hilario Arlutensi, dicens hunc esse distinguendum ab altero Hilario, Prosperi socio in defensione S. Augustini, contra quam Macedo censuit in Commentatione polemica pro S. Vincentio Lirinensi. Admirationem ille Romæ tulerit, cum extemporalitatis suæ publicum daturus specimen, obtulit de quocumque proposito themate versificare, et quidquid jubebat dicere carmen erant. Satis impræsentiarum fuisset historiam scripturo moram sibi indulgisse longiorem; et integra exhibere vetera si qua habebat monumenta: habuit autem aliquam, atque imprimis Codicem MS. Loranii repertum ab Abbate Tamaranensi, sub annum MDLXXIV, de mandato Henrici Cardinalis, inquirente in vitas et miracula Sanctarum Reginarum; qui codex num. 65, allegatur.*

D
AUCTORE D. P.
mortua a B.
Antonio Pat.
tav. suscitata
ad preces ma-
tris.

E

F
Ignoscenda
istæ omnia
scriptori ex-
temporali.

quoad origi-
nalia monu-
mentis nanci-
scamur.

cetera autem
recipienda,

Item circa
S. Sanciam

B
quasi fuerit
petita S. Fer-
dinando uxor,

cujus mater
esse potuisset,

C
et erat valde
propinqua
sanguine.

Error de Be-
rengaria nu-
ptura cum jure
in Castellam,

apparitione B.
Ægidio facta:

DE B. PETRO PISANO

FUNDATORE PAUPERUM EREMIT. S. HIERONYMI

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De cultu, ordine et ætate Beati ac Vitæ scriptoribus.

ANNO M-
CDXXXV.Petri, ut Beati
Vigilia in
Ordine ante
17 Junii,

B

Acturus ad xvii Aprilis de B. Clara Gambacurta Pisana, cæpi a laude Gambacurtæ familiæ; quæ eodem seculo xiv geminam extulit facem, cujus splendore excitati, hinc viri, inde mulieres. Vitæ austerioris propositum sequerentur: ipsam scilicet, cujus rorare descriptam Vitam dedimus; et modo prætitulatum Petrum. Ab hoc initium habuit Congregatio quædam Pauperum Eremitarum in Italia, in Apostolicis hujus ac superioris seculi litteris dicta S. Hieronymi et B. Petri de Pisa. Hujus quia nullam uspiam reperiebam Vitam, optavi istic, saltem de cultu, extra vel intra Ordinem suum, distinctius informari: quod ubi intellexit R. P. Nicolaus Massæus, Procurator eorum Generalis Romæ ad S. Onuphrium, syllabum contexit ecclesiarum et locorum, in quibus ipsius imago, vel cum expresso Beati titulo, vel cum radiis beatitudinis certæ indicis depicta cernitur, cumque sit fuit: In omnibus conventibus ac monasteriis Religionis suæ, habetur effigies Beati Fundatoris, cum radiis vel aureola; et dies xvi Junii, anniversarium felicitis transitus præcedens, ab universis Beati Patris filiis singulari devotione peragitur cum jejunio, ut fieri in Vigiliis Sanctorum solet. Urbini quoque in ecclesia S. Hieronymi, sub nomine B. Petri, habetur altare ad Missam. De ipsiusmet divi xvii veneratione ideo fortassis nihil addidit Procurator, quia ut passim notum supposuit, quod hic quoque festinus ipsis habeatur.

effigies ubique
ut Beati,Vita ex Latino
1355 vel 1435

C

Vita ex Latino
veteri Compendio a Puccio
illustrata;

2 Obtulit deinde idem Procurator Vitam Italianam extractam (ut habet Titulus) a Compendio Latino antiquo, et Italice digestam in Capita, per P. Bernardinum Puccium ejusdem Ordinis, atque impressam Fulginii apud Dominicum Alterium mdcxvi. Ubi mox assertum reperi, non obisse B. Petrum (sicuti scribit Ughellus tom. 3 col. 544, et ego alias ipsi credidi) temporibus Simonis Salterelli Pisani Archiepiscopi anno mccccxl; sed integro ferme seculo post, scilicet anno mccccxxxv (quod ex multis infra producendis Actis publicis efficaciter satis probatur), natum autem anno mcccclv, utque patre Petro, eodem qui B. Claræ pater fuit. Compendii illius Auctor nusquam nominatur; tempus tamen quo vixerit, in ipsum quo Brotus obiit seculum incidisse, asserit fidentius quam probet Puccius pag. 191: idemque in suo ad Lectorem iterata allocutione prævia pag. xxxi indicat, se illud curavisse primo seorsum imprimendum Neapoli; ipsum deinde per modum argumenti præfixit premissis tunc pariter operi diffusiori, sicut hic dabimus, cum prolixioribus ad singulos articulos observationibus, ex Italico ejusdem Puccii assumptis, brevitute quam ipse eas dedit majori, et ad Petri Acta proprius restrictis.

Vita alia Latina,
diffusius scripta

3 Agit is toto cap. de Joanne Anselmo Truchsesio, Equite Polono; qui anno mdcviii, patre Burg-gravio Prussiarum natus, et in aula Polonica una cum Regio Principe Vladislao educatus, a Rege Sigismundo ad Imperatorem legatus iit anno mdcxxvii; deinde ad Urbanum VIII Romam; ubi ad Catholicam religionem adjiciens animum, cum illius consilio ad S. Onuphrii se recepisset, et eremiticæ disciplinæ rigorem vehementer probaret (quem ut voluit etiam postea observavit) gratiam

illam hospitibus suis reddidit, ut ea quam a patria attulerat styli Latini facilitate, de ipsorum Sancto Fundatore volumen scriberet, ex notitiis istic sibi suppeditatis, cui ad finem manu sua sic adscripsit: Opusculum hoc, cum super montem S. Onuphrii essem, de vita B. Petri Gambacurtæ, tum ob particularem erga Beatum devotionem, tum ut pignus aliquod amoris ejus Ordini ac huic Monti ejusque Bibliothecæ relinquerem, confeci. Itaque hæc sic manuscripta, quam plurima antem propria manu mea, Bibliothecæ S. Onuphrii in discessu meo dedico, consecro, et pro memoria perpetua relinquo, eadem nostris in partibus typis forte curaturus. Quæ quidem et librum hunc, eo ab auctore, Deo duce, proficisci, propria manu subscripsimus ac sigillo Domus nostræ munivimus. Locus † sigilli. Quæ verba eo sine videntur apposita ut Prior S. Onuphrii ipsa subsignando sigillandoque, sua faceret: quod tamen non videtur factum fuisse: deinde sequitur: Joannes Anselmus Truchsesius de Wetzhausen, Burg-gravides Ducatus Prussiarum, Regiæ Celsitudinis Poloniarum, Sueciorum, Gottorum, Wandalarum, ac electi magni Ducis Muscoviæ Cubicularius Colonelus. Ecce elongavi fugiens et mansi in solitudine. Psal. 54.

a Truchsesio
Beatis Poloniarum
Legato,
E

4 Negat quidem Puccius, isto, rhetorico potius quam historico volumine, haberi a se aliquid ad historiam pertinens potuisse, quod non alimul certius fundatiusque habeatur; nec nisi rarissime ipsa citat. Capite tamen 26. Quomodo Deus concesserit Petro gratiam faciendorum miraculorum, non satis habens ut in genere sic asseruisse ex fide picturæ cujusdam Neapolitanæ, ubi expressa miracula quædam cernuntur; utitur attestacione prædicti Truchsesii, eadem distinctius referentis; itaque occasionem nobis præbuit optando, ut voluminis istius specimen mitteretur descriptis Capitulis aliquot. Factum est autem quod petebam, missaque huc Capita, ii, xiii, xiv et xvi, confirmaverunt nobis judicium Puccii; simulque fuit intellectum, Picturam supra memoratam recentis omnino operis esse, adeoque ad probationem facere nihil posse. Idem Puccius subinde etiam allegat Manuscripta P. Cesaris Joannelli Generalis, a quo etiam ore tenus nonnulli didicerit: sed hic cum fuerit coævus Puccio, nihil conferre ad auctoritatem potest ex antiquitate, quod iste non æque sciverit, studiosius scrutatus singula. Hinc fit ut compositum ab eo et nunquam editum, atque fortassis brevissimam Vitam, non magnopere desiderem, habens Puccium, nihil asserentem, quod non ullatis publicis monumentis, aut saltem ex prædicto Compendio probet. Malum igitur ad summariam rei principalis notitiam Lectori præmittendam, proponere verba Silvestri Maurolyci, in Oceano omnium Religionum, sub initium præsentis seculi, de Hieronymianis in Italia Eremitis ipsoque Petro sic Italice scribentis.

optantur pro-
pter miracula:

F

indicatur Ita-
lica ubi MS.

5 Veniebat Pisis Petrus, transitaque Hætruria ibat in Romandiolam; cumque ad Montem-bellum Urbinatis territorii pervenisset, captus fuit ab exulum turba, latrociniis fortunam aversam tolerantium. Hic eum arripuit Spiritus Domini, itaque interius commutavit

Maurolycus
dicit mirabiliter
conversum
Petrum,

A commutavit, ut non solum constitueret omnino renuntiandum seculo esse; sed etiam infelicitum istorum saluti efficaciter allaborandum. Tam ferventi igitur sermone cœpit emollire eorum corda, atque ad pœnitentiam exemplo S. Hieronymi agendam cum spe indulgentiæ divini excitare; ut eis persuaserit, secum inter asperos illos montes silvasque vitam a seculo quam remotissimam agere. Persuasus autem delictorum veniam impetravit a Duce Urbinate, cum eisque ad amœnos Cessanæ colles se recepit, cœlo-fruentes salaberrimo: deinde in Monte Bello primum oratorium, sub invocatione Sanctissimæ Trinitatis fundavit Congregationi novellæ, anno MCCCLXXX, tempore Urbani VI, assumpta tunica furva cum scapulari post tergum pendente, atque mantello rugoso ejusdem coloris; nudipedes autem cum socculis ligneis incedere jussit, quod etiamnum in quibusdam Lombardiæ partibus servant, quoties ad processiones faneraque procedunt: alibi calcæati ambulant, jam inde a tempore Martini V approbati. Nullorum tamen votorum publica professione obligabant illi sese; sed libertatem servabant quando-cunque vellent ad seculum revertendi: quoad usque sub Pio V Pontifice reformati, tribus substantialibus Religionis votis adstricti sunt, atque ad vitam in comuni ducendam sub Regula S. Augustini anno MDLXIX; sunt autem in duas divisi Provincias, utriusque Marchiæ, Tarvisinæ atque Anconitanæ, in quibus eremiticos conventus numerant quadraginta sex, inter quos unum ex præcipuis habetur Neapolitanus S. Mariæ Gratiarum.

6 *Hactenus Maurolycus, in nonnullis forsitan corrigendus; ac deinde sex ejusdem Ordinis Beatos numerat; scilicet; Nicolaum de Farca, Benedictum de Lesina, Philippum de S. Agatha, Marcum de Verona, Andream de Rissa, et Martinum de Catalania: quorum primus Romæ obiit xxix Septembris: Ceterorum diem mortis vel cultus si aliquando didicerimus, libenter etiam cornua faciemus hoc in opere mentionem. Joannes Petrus de Crescentis, in libro cui titulus Præsidium Romanum, sive de militia ecclesiastica omnium Religionum, tom Equestrium quam Claustralium, fuscavit de Ordine Hieronymianorum, murice quidem in Hispania florentium, sed qui originem suam ex simili apud Fœsulas in Etruria Congregatione haberant, sub initium seculi xv; celebritatem autem et formam præcipuam nacti sunt sub quodam Lupo de*

Olmeto, Generali suo et reformationis auctore, per inductionem Regulæ, ex S. Hieronymi scriptis collectæ, atque ab Eugenio Papa IV confirmatæ per bullam anni MCCCCXXXV, cum antea sola Augustiniana uterentur. Totis autem viribus nititur probare Auctor iste, Primitivum monachatus Eliani potiori jure suis illis Hieronymianis deberi, quam Carmelitis, quibus disputat eam quam prætendunt in Carmeli-montis possessione, nunquam interruptam successionem.

7 *Liti isti, in Hispaniis acerrime agitur, equidem judex sedere nolim: Crescentium miror, de aliis, et quidem anterioribus Eremitis B. Petri Pisani, æque S. Hieronymi dictis, tam perfunctorie scribere pag. 478, ac si eorum solum essent Appendix, quorum dici majores possent; quatenus exemplo præverunt ad S. Hieronymam Eremiticæ vitæ Patronum exemplumque sibi proponendum. Qui inter priorum istorum Beatos primus nominatur a Maurolyco Nicolaus de Farca; idem esse videtur, qui Crescentio Nicolaus de Puteolo aliis melius de Farca Polena vel simpliciter de Polena, unde Pateolos iste fuit. Ab hoc Nicolao Romam fuisse ductam coloniam in Janiculum, ad ædem S. Onuphrii sub eodem titulo et habitu, idque anno MCCCCXLVI, scribit Paacirolus Regione 8, Eccl. 1. Sed scribere debuisset, ab eo institutum jam ante Congregationem propriam, Congregationi Eremitarum B. Petri fuisse tuli anno unitam, et exinde unam utriusque Societatem habitam. Beatus censet Crescentius, tum omnes a Maurolyco nominatos, tum etiam Bartholomæum Cæsensem, Petrum Hispanum, Marcum Mantuanum, Benedictum Siculum: Paulam Quirini, Nobilem Venetum; Conradum Dalmatam, Philippum Falgariensem, Joannem Fanensem, Albertum Genuensem, Perrazam Perazzanum, Cambacurtæ discipulum; Antonium Brixianum, Joannem Pacium, nobilem Pisanum; Hieronymam Brundusinum, Martinum de Faxinali Hispanum, nobili deposito honoratum a Regina Juana. De his, æque ac de aliis supra-nominatis, optem discere, on et quem cultum, et quo die habeant præter nudam appellationem Beati, pio affectu usurpatam in Ordine, nobis vero nequaquam sufficientem ad locum hoc in opere obtinendum. Talem soli Marco hactenus destinamus, ob concursum populi ad ejus incorruptum corpus fieri solitum in festo S. Matthæi, prout invenimus apud Hippolytum Donesmundi ad annum quo obiit MDX.*

VITÆ COMPENDIUM

Ex Latino MS. Veteri Neapoli editum

Et ex Italica Bernardini Pucci illustratum.

§. I. Natales B. Petri, et secessus in solitudinem.

Petrus, ex nobili familia Gambacurta, Pisis in Etruria natus, anno Domini MCCCLV, rebus mundanis despectis; divino operante spiritu, patriæ, parentum, divitiarum splendorem, propter Christum despiciens, ut laqueos mundi effugere posset, solitariam vitam eligit.

Avus Petri nostri Andreas, anno MCCXXIV electus Pisis Aulicus ejus quoque dominium virtute et industria est consecutus, anno MCCXLVII. Huic (ut in MS. D. Andrea Ducis Limatuli, habetur) filii fuerunt septem, Nicolaus, Bartholomæus, Francisus, Lottus, Petrus (B. Petri pater) Guido atque Gerardus; magnis omnibus titulis illustres, nec minus adversa quam prospera fortuna celebrati. Nicolaus, patriæ suæ in gradu Au-

tuini præfuit, anno MCCCLV; uti et Bartholomæus, anno MCCCL. Lottus Consulonerius sive vexillifer dicebatur anno MCCCLIII; omnes autem, simul cum Francisco fratre, fuerunt Domini Lucani et Pisani; Guido quantum ex Sansovino colligitur, varia jactatus fortuna Functumque delatus, inde cum filia Regis uxore ducta transiit in Germaniam, et ibi stirpem propagasse putatur, aliis Romanicam eam esse opinantibus. Gerardus uxorem ex Corteguis habuit, multamque præm et in

56 ca

ex latronibus socios primos accepisse,

B qui tandem exerceverunt in Ordinem Religiosum,

distinctum ab Ordine Hieronymianorum in Hispania,

D AUCTORE D. P.

plures Beatos numerante.

E

F

Petri ex avo Andrea patris ser. Pisarum Domini,

nti et pater Petrus ac patruelis Joannes:

EX BERN.
PUCCIO

A ea Joannem, qui una cum patre et patruo Petro pestilimio rediit ad urbis Pisanæ Dominium, anno MCCCLXIX, XXIV Februarii. Tres priores per æmulos suos calumniose delati Carolo IV Imperatori, quem hospitem exceperant, quasi sua in domo ipsi fuerint necem machinati, barbara plane crudelitate occisi fuerunt anno MCCCLV die XXI Maji.

Ille pace
varie concilla-
ta bene meri-
tus de patria,

2 Petrum quanti fecerit S. Catharina Senensis, patet ex ejus ad Gregorium Papam XI litteris, quibus eum hortatur, ut ipsum sumat mediatorem fœderis, inter Apostolicam Sedem Lucanosque et Pisanos confirmandi; qua de causa legatus iit ad Florentinos; majori tamen cum successu, quando inter Florentinam Rempublicam et Galeatinum Mediolani Ducem, pacem constituit: hæc cum iterum rumpenda videretur, et Genuenses ipsum sollicitarent, legatione perquam honorifica missa, ut Ducem suaderet secum ire fœdus contra Florentinos; induci non potuit ut contra fidem his datam ageret aliquid: non apparet autem quo ex capite Platina in Urbano VI, Tyrannum suæ patriæ; aut Leander Albertus agens de Pisis Proditorem vocaverint: cum auctoritate sua averterit ob ea bellum a Florentinis inferendum, eo nomine etiam laudatus a Gregorio XI, sicuti laudari iterum meruit ex eo quod pacem inter Senenses ac Florentinos ruptam restauraverit. Vir quoque pius fuit, utpote qui anno MCCCLXXXIV Pisis fundavit monasterium Virginum Dominicanarum filia suæ Claræ, cujus hoc ibidem legitur Epitaphium, necdum ad Vitam Latine editam relatum. Hic jacet devotissima religiosa Soror Chiara, vita et miraculis gloriosa, filia olim quondam Mag. Petri de Gambacurtis. Obiit anno D. MCCCXX (stylo scilicet Pisano), die XVII Aprilis ætatis suæ vitæ LVII, et in monasterio vixit annis XXXVIII sed incompletis, ideoque ea quæ Vitam scripsit Monialis cœva, annos ad longum notans, solum numeravit quinquaginta septem: quos in Epitaphio litteris Romanis scriptos,

B, Claræ
filia suæ
monasterium
fundavit:

perperam legit Puccius, verso v in x, et per zyffras D legi fecit 62.

3 Haec ergo, nobis natam anno MCCCLXII, nascendo præcessit B. Petrus annis septem; quippe natus MCCCLV, XVI Februarii ex matre utriusque communi, cujus nomen non proditur, sed Gualandæ familiæ fuisse scitur, unde etiam Petro emittit, Petrum de Gualandis cognominari, uti fit in MS. vetusto Constitutionum ordinis, servato Urbini ad S. Hieronymi. Ille autem ipso anno est natus, quo feralis ab æmulis tempestas incubuit, quæ patruos ipsi tres ex vita, parentes et patruum expulit in exilium; ut ab ipsa infantia duris puer assuesceret; nec ilico enervaretur deliciis illis, ad quas regressurus erat intra annos tredecim cum tota familia Gambacurta. Non tamen ita statim pietati se totum dedit Petrus, quin anno MCCCLXXXVII cum fratre suo Majori Andrea, per vim extraxerit e monasterio sororem suam, tunc adhuc Thoram, postea Claram dictam sicuti in illius vita narratur num. 10. Voluit nihilominus illius exemplum, et constantia domestico quinque mensium carcere probata, apud fratres paulatim mitiores; et occasio verosimiliter Petro fuit solitudinis adendum: nisi ea mens alio casu injecta ipsi fuit ut vult Manrolyens. Alii qui ipsum credunt Pisis concilium istud cepisse, putant ex itinere versus Apenninum, ab eo visitatus celeberrimas ea ætate solitudines Vallisumbrosæ, Camalduli, atque Alverniæ. In eo requirendo quid laboris positum a parente sit, non definierim. Mors pinage-niti Andree paulo post secuta; animus ad vota filie emollitus, uxoris quoque obitus, cause esse potuerunt, ut contra vocantem liberos Deum frustra se niti videns, dimissa Petri revocandi cura, ad secundas nuptias, cum Orietta Genuensi ineundas, novamque ex ea sobolem suscitandam cogitavit. Genuit autem ex Orietta Laurentium atque Benedictum, una cum patre per domesticum proditorem occisos, anno MCCCLXXIII die XXI Octobris.

ex hoc natus
B. Petrus an.
1355,sororis Claræ
an. 1377 ex-
emplo motus,

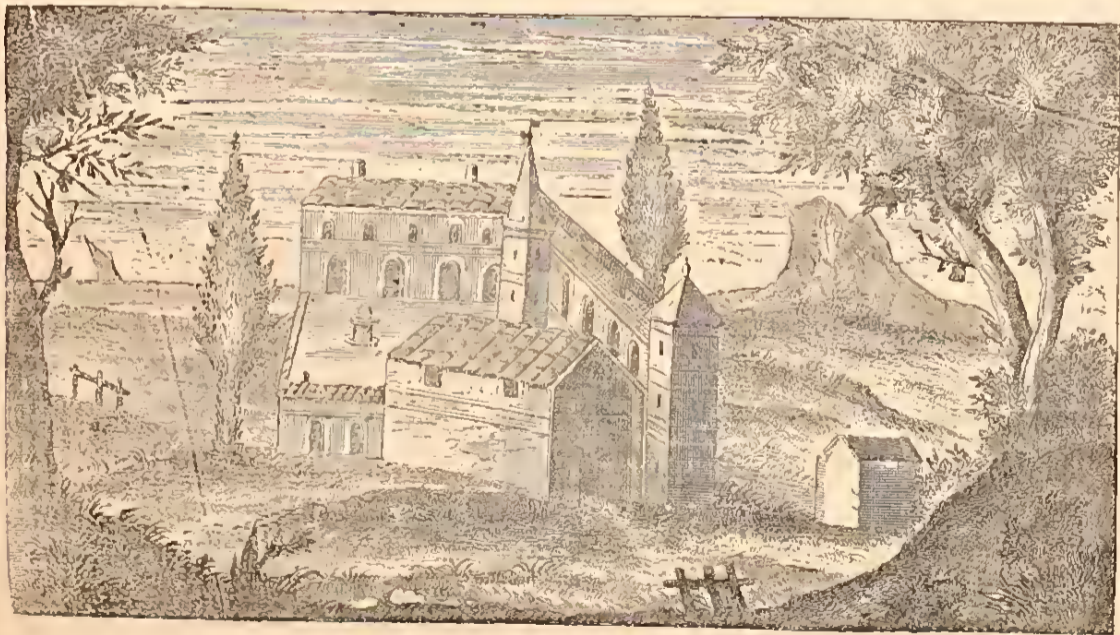
E

ad solitudi-
nem abiit.

§. II. Primum in Monte-bello apud Urbinates erectum Eremitorium.

Ita patria sua egressus, et Apenninum transgressus Petrus est, ac prope Urbinum sese conferens, in monte qui dicitur Cessana, ex Christi fidelium elemosynis, cœnobium cum parva ecclesia in honorem sanctissimæ Trinitatis extruxit, anno Domini MCCCLXXX: et una cum duodecim Sociis, quos ad contemptum mundi et eremiticam institutum sectandum hortatus fuerat, vitam S. Hieronymi imitari voluit, in quem incredibilem devotionem et affectum habebat.

C

F

Petrus an.
1380 orato-
rium in
Montebello
condidit:

Situs est mons, longo jugo porrectus ad partem Urbini Orientalem, arboribus quidem ferre nudus, sed frugum abundans ac pascuosus, publica etiam vin per-

nius. In parte extrema, inter Orientem et Austrum, plautus expanditur, tota quercibus, nucibus, castaneis, cypressisque pene ex arte consita: in quarum medio sat grande est pratium, verna amœnitate floridum, utile

in

A in *Hadriaticum* adeo jucundus prospectus est, per intersito camporum æquora, ut plane natum ex re loco sit nomen Montis-belli. Hic Petrus, de consensu Feltriorum Urbini Dominorum, mopale extruxit, sibi ac primis sociis quos omnes fuisse ex latronibus ab eo conversos Maurolycus et Trichsesius dicunt. Puccius non audet id affirmare, sed verosimilius esse credit, quod earum aliquos partim ex patria secum eduxerit, partim in via sibi adjunxerit, alios ab istis. Omnes tamen simul cum oratorium strueretur, numero fuisse duodecim servat traditio; quam confirmat vetustissima in Montebello pictura, ubi conspicitur Petrus cum totidem Sociis, vultu asperoque in habitu genuflexis ante Crucifixum, cui hinc Deipara, inde Evangelista assistunt sicut eos infra ad §. 6 videre licebit ære expressos.

sibi et 12 sociis,

veteri pictura etiamnum expressis

atque per veteres scripturas notis,

§ Eorum nomina, ex scripturis et memoriis antiquis, hoc ordine referuntur.

i Fr. Petrus Gualzeranus *Barcinonensis*, quem Brotum nominant instrumenta quædam, et miraculis claruisse testantur; corpus autem ejus jacet marmoreo sepulchro conditum, in *Pisaurensi S. Bartholomæi* conventu.

ii Fr. Joannes Catalaunus, unus ex primis, qui sub B idem tempus, vel paulo antequam nuntium mundo remitteret Petrus, in montem *S. Bartholi* dictum secesserant vitam ibi eremiticam ducturi. Beatum appetant sui, euaque vixisse constat, ex monumentis *Canonicorum et Malatestarum Pisaurensium*, quando primæ istæ cellæ fundabatur, *Ordini B. Petri* mox aggregandæ.

iii Fr. Joannes Albaniensis.

iv Fr. Andreas Siculus.

v Fr. Alexius Albaniensis, qui tres simul *Fani* constituerunt, indulgentique sub annum *MCCCLXXXIII*

Episcopo loci (Petrus is erat) obtinuerunt ecclesiam S. Joannis in palatio, et simul cum B. Petro iaterfuerunt acquirendo loco S. Blasii.

D
EX BERN.
PUCCIO

vi Fr. Joannes Berengarii, Valentinus; haud dubie unus eorum *Hispanorum*, qui ex *Hispania Pisaurum* adveherunt, et ejus nomine multa apud *Pisaurum* acquisita *Eremitis* illis fuere.

vii Fr. Archangelus Eugubinus, magni vir meriti; quo agente acquisitus fuit *Patavii* locus *Maydalenæ*; qui cum nunquam tonsoris opera uteretur, ex picturis scripturisque scitur prolixam usque ad zonam aluisse barbam.

viii Fr. Benedictus Siculus, cujus opera plurimum amplificatus fuit *Ordinis* locus *Neapoli*, sub *Archiepiscopo Gasparo*; cujus rei testes ipsius *Præsulis* litteræ servantur, cum *Bulla* perquam *faventi Nicolai Papæ V.*, circa annum *MCCCLXVIII.* *Beatis* annumeratur etiam ipse.

ix Fr. Petrus de Monte Lodio.

x Fr. Stephanus de Sclavonia.

xi Fr. Benedictus Naldi, *Pisanus*, qui per plurimas conjecturas censetur *Petrum* ex sua patria comitatus a principio, nec unquam dum vixit ab eo recessit.

xii Fr. Petrus Paci, de quo nihil aliud invenitur. Adjungunt illis possent Fr. Angelus et Fr. Thomas, Michaelis Viviani de Nobillaria, qui locum *S. Mariæ Angelorum Nobillaris* donarunt. Fr. Stephanus de Monte Lodio, Fr. Bartholomæus Malarba *Cæsenas*, dictus Zelator Dei, primus post B. Petrum *Generalis*; Fr. Petrus-Paulus Gualdi, *Ariminensis*; Fr. Joannes Eugubinus; Fr. Joannes Bononiensis, qui loco *S. Blasii Fanensis* multum profuit.

quibus adnumerari etiam alii possunt.

§. III. Eximie B. Petri virtutes, studium præsertim paupertatis et pœnitentiæ.

Admirabilis fuit vita Petri, in maxima enim vivebat paupertate. Divitias non solum non habebat, sed nec habere volebat; et adeo paupertatis virtus in eo enituit, ut suos Fratres. Pauperes propter Christum vocitari voluerit. Corpus fere quotidie jejniis ac disciplinis macerabat, et semper aut orationi vacabat, aut in laboribus monasterii se occupabat, Jejunium inviolabiliter servabat, Quadragesima, a die Rogationum usque ad Pentecosten, a die prima Augusti usque ad festum Assumptionis, et a die Mortuorum usque ad Nativitatem Domini; secunda, quarta, sexta feria, ac die Sabbathi Corpus [ut dictum] asperrimis disciplinis fere quotidie macerabat, interim psallens ter C Psalium Miserere, et ter De profundis, Salve Regina, ac alias Orationes recitabat. Rudibus, sed mundis vestibus tegebatur; ac super nudam earnem ad instar cilicii ferebat. Media nocte semper ad Deum laudandum surgebat: super tabulas ac tapetem lumie cubabat, et somnum solum ad naturæ necessitatem capiebat. Ex ejus ore nihil nisi sanctum procedebat, ac Eremitarum suorum calamitates magna patientia tolerabat, eosque maxima humilitate ac benignitate regebat.

Quas ille vivens exercuit virtutes,

jejunia,

pœnitentias:

ens etiam in Constitutionibus præscripsit discipulis,

scilicet obedientiam et paupertatem,

Hæc omnia optimam sumunt probationem ex Constitutionibus, quæ licet primum ex *Capitulo generatis Patavini* mandato typis excusa prodierint anno *MCCCLXIV.*, nono post ipsius Petri abitum; ipsius tamen opus esse, et eatenus ex *manuscripta* observatæ, omnino dici possunt. Dubium autem nullum sit, quin, quæ præscripsit observanda suis, eadem omnia exactissime servaverit ipse. In *Præambulis* igitur ac primo *Capite*, post commendatum *Dei* proximique amorem, et observantiam legum præceptorumque *ecclesiasticorum* concludit ipsum primum *Caput* in obedientia, summo *Pontifici Prælatisque* *Ecclesiæ* deferenda. *Secundo Capitulo* agitur de *Reverentia et obedientia, erga propriam et immediatam Superiorem*, factis dictisque exhibenda promptissime. *Tertio de paupertate*, et dicitur, Nullus quidquam inter nos suum dicere audeat, sed sint inter nos omnia communia; et unicuique a *Patre* distribuatur, prout opus est,

7 Tam specialis autem ea paupertatis professio ipsi fuit, ut *Martinus V.* suam *Bullam* anni *MCCCLXI.* die v Junii, iis se scribere profiteatur, qui mundanis abjectis illecebris, cum adoptivæ voluntariæ paupertatis, virtutem Domino famulantur: et in alia sequentis anni die 1 Septembris, Tibi, inquit *Pontifex*, nec non tuis sociis præsentibus et futuris, propter Christum pauperibus nuncupatis. Et sic pridem ante, videlicet *MCCCLXXXIV.* xxii Junii, *Randonus de Randonis*, zelo caritatis accensus, quædam bona donavit *Fr. Rainaldo de Pedemonte*, pauperis vitæ Christi sectatori, et ceteris Christi pauperibus, ejus sectatoribus. Anno *MCCCLXIV* *Julii* *Benedictus Trevisanus*, *Bertuccius Valerius*, atque *Franciscus de Molino*, nomine *Fr. Angeli de Corsica* transigunt, ad novum domicilium constituendum, pro novis Eremitis, pro Christi amore Pauperibus. *Neapoli* autem per donationem *Fr. Dominico Zurli* definiuntur, anno *MCCCL*

ab hac dicti illi pauperes Eremitæ.

A XXXIV, *fundi cujusdam confinia, juxta domos quas tenent Pauperes Christi. Hinc autem facit quod Dux atque Senatus Venetus, in quodam Privilegio anni MCCCXCIII, eos nominent qui faciunt vitam sanctorum Apostolorum.*

Modus jejuniorum discretus,

horæ orationis nullæ,

8 De castitate dicendum nihil Beatus Fundator putavit: sed Capite IV transit ad præscriptos in compendio jejuniorum dies, quibus omnes quicumque potest, non pigeat jejunare. Ita scilicet, quemadmodum paucis post mortem Fundatoris annis in usu fuisse scitur, ut cibus tunc ordinarius esset frustum panis, quibus accedere poterat fructuum aliquid, vel ad Rectoris arbitriam non nihil coctarum herbarum, pro iis maxime qui graviore essent lassati labore: quibus, etiam renitentibus, copiosiore refectio præberi a superioribus Constitutio præcipit. Capite V circa orationem statuitur, ut semper media nocte Matutinum dicatur; æstivisque noctibus, horis duabus; hiemalibus autem, tribus orationi vacetur. Quo tempore, si expleto Matutino quidquam temporis supersit, Litanæ dicantur. Mane hora congrua, dicta Prima postque Missam, Fratres exercitiis sibi a Patre injunctis hora una aut duabus invigilent; sumpto prandio, totidem, et pluribus si opus fuerit. Unusquisque, antequam ad exercitia exeat, hora una in ecclesia oret. Vespertina hora in ecclesiam conveniant, horam unam in orationibus ducentes. Cumque Completorii tempus advenerit, oratorium singuli revisant: in æstate hora una, in hieme vero duabus, aut vocali oratio-

ne aut sanctis meditationibus se ad devotionem incitare procurent.

9 Similiter mensura disciplinarum, in Compendio notata, Cap. IX distincte commendatur, idque, ut cum Domino patiamur, qui flagellis pro nobis cæsus est; utque caro, quæ spiritui bella gerit, possit edomari: diebus singulis Resurrectionis Quadragesimæ (Id est Quadragesimæ quæ Pascha præcedit, plures enim Quadragesimæ ipsis nominabantur) reliquisque temporibus, secunda, quarta, ac sexta feria, hora a Patre statuta, a Fratribus communiter fiat disciplina. Quæ omnia tam orationum quam penitentiarum exercitia, cum firmam corporis complexionem requirant, Cap. XXVI circa admittendos in Congregationem, jubetur; ut primo investigetur postulantis ætas: sique repertum fuerit eum annum nondum decimum octavum attingisse, nullo pacto recipiatur, (penitentia enim patiens esse non posset) sique annum quinquagesimum peregisset, itidem fiat.

disciplinæ communiter faciendæ dies,

10 Porro ut humilitas acquiratur, emendationisque causa præstetur errantibus, præcipit Cap. XV singulis diebus delinquentes, defectus suos publicos, et brevibus et claris verbis in refectorio inter manducandum dicant, se nullo velamine excusantes: pro quibus correctionem injunctam summo opere studeant adimplere: sique aliquid scandali discumbentes fecerint, confestim surgant, se palam (nisi interea legeretur) accusaturi; nec inde sedere audeant, nisi Pater aut verbo aut signo mandaverit.

et frequens sui accusatio in triclinio. E

§. IV. Eremitarum Ordo plurimis vel adjunctis vel extractis monasteriis promotus.

Incredibile vero dictu fuit studium erga proximorum salutem: adeo ut brevi tempore, ob multitudinem ejus opera ad solitudinem confugientium, multa fuerint constructa monasteria.

ad Montem-bellum sic stabilito Petro,

C Non propriæ dumtaxat, sed etiam alienæ salutis intendisse Eremitas, a B. Petro institutos, patet ex instrumento quodam anni MCCCXVII: quo, sicut illud in Montis-belli conventu servatur, D. Lena, sive Helena de Insula, uxor Joannis Palmerii, donavit Petro ejusque sociis quemdam ipsorum oratorio vicinum campum cum silvula, causa expressa, ut istis stabiliantur Fratres pro regionis istius salute. Supponunt ea verba multum fructum circumjectis populis ab eremitario isto provenire solitum; unde, cum se longe lateque fama spargeret, factum videtur, ut quidam boni ex Hispania Eremitæ, qui in Italiam, ad montem S. Bartoli Pisis vicinum, se receperant, disciplinæ Petri inter primos se subjunxerint; quorum præcipui nominantur, Fr. Petrus Galzeranus, Fr. Joannes Berengarius, Fr. Petrus Pace, Albanensis; Fr. Petrus Barbaranus, de Villa-franca, diocesis Barcinonensis; P. Paulus de Saxo ferrato, Italis: qui licet non omnes adnumerentur primis duodecim Sociis B. Petri, primis tamen subungi possunt. Cum enim mutuo se se Urbinates Pisauensesque Eremitæ intervenerent aliquando, præsertim Caput istorum Petrus; factum est, ut etiam isti ipsum sibi Magistrum optarent. Radicata autem tam solide istis disciplina fuit, ut ea delectatus Joannes Sforza, Dominus Pisauensis, anno MXX, die XXIV Junii, summis ipsis Palatium donavit, cui Podio Imperiali est nomen.

subjiciunt se alii apud Pisaurum;

Urbini erigitur oratorium S. Hieronymi;

et an. 1384 aliud Fani;

12 Pisauo regressus in Montem-bellum Petrus, postquam ejus loci regimen Petro Gualzerano commiserat, volentibus Urbini Feltriis Domini ipsorum Eremitarum coloniam aliquam penes se habere, ædes locumque comparaverunt struendo in nomen S. Hieronymi oratorio; eodem multum conferente liberalitate Dominorum Ubaldinorum, varias ibidem ædes possidentium. Sequenti anno MCCCXXXIV. invitante Petro Episcopo

Fanensi, ad ipsum se contulit Petrus; et Ecclesiam S. Joannis in Palatio, pro fundandis ibi suis Eremitis suscepit: quæ donatio post novem annos rursus fuit confirmata, de consensu Pandulfi Malatestæ, Fani domini.

13 Extra civitatem alium quoque locum, dictum S. Blasii in Silva, acquisivit Petrus: ad cujus sociorumque supplicationem, de ipso loco sic rescriptum legitur anno MCCCXXVII, die XVII Junii: Magnificus et excelsus Dominus noster, Pandulfus Malatesta de Malatestis contentatur, quod dictus Fr. Petrus de Pisis cum prænominatis sociis, Petro Gualzerano, Andrea Siculo, Petro Gualdo Ariminesi, et Alexio Albanensi, regnant et gubernent locum prædictum, usque ad suæ beneplacitum voluntatis. Non ideo tamen dimissus urbanus locus est; inveniturque Breve Eugenii IV, ipsum anno MCCCXLI B. Bartolo Cæsenati tunc Generali confirmantis, et affirmantis se velle, Bartholomæum et Societatem hujusmodi, de vitæ meritis, morum honestate, aliisque virtutibus multipliciter commendatos, horum intuitu, favore prosequi gratioso.

intra extra-que civitatem. F

14 Magnum porro Ordini novo incrementum accessit per Fr. Angelum de Corsica, tertii Ordinis Franciscani Professum, ejusque socios, B. Petro adjunctos: de quibus juvat audire Eugenium IV, in Bulla anni MCCCXXXII, die VII Julii. Apostolicæ Sedis Officium, Nobis desuper injunctum, Nos excitat et requirit, ut ad ea diligenter intendamus, per quæ Christi fideles, illi præsertim qui sub humilitatis spiritu Altissimo famulantur, ab indebitis molestiis releventur; et eorum quieti, quantum cum Deo possumus, salubriter consulatur. Sane pro parte dilectorum filiorum Petri de Pisis, et sociorum ejus Pauperum Eremitarum, in diversis Eremitariis degentium, petitio continebat; quod, licet olim Angelus de Cor-

illis adjungit se cum suis Fr. Angelus de Corsica:

sica

A sica, Frater tertii Ordinis S. Francisci, quedam et præsertim unum in loco qui dicitur la Scolcha prope Ariminum, in manu dilecti filii, nobilis viri, Galeotti Roberti de Malatestis, Domicelli Arimini; et alium in contracta S. Raphaelis de Venetiis, et alium S. Hieronymi, et alium S. Mariæ de Angelis de Novillaria, et alium S. Mariæ de Misericordia, Castelanaensis, Urbinatensis, Pisarenensis et Ferrariensis diocesium, domos sive eremitoria loca nuncupata, quæ d. Angelus nomine suo et sociorum Fratrum d. Ordinis, pro ipsorum usu et habitatione, sive donationis sive emptionis aut alio titulo adquisierat, et seu quæ de elemosynis fidelium, cum suis et eorumdem sociorum laboribus fundaverat et construxerat, seu fundari et construi fecerat, in manus d. Petri ejus socii renuntiassent, et regumen et gubernationem eorumdem locorum ipsi Petro, quantum in eo fuit, concessisset; ipseque Petrus locum de Scolcha præfatum, per eundem Galeottum Robertum sibi denuo concessum, ac alias domos et loca pro se et sociis suis teneat ac possideat de præsentis. Tamen quia præfati Ordinis tertii Professor fuit Fr. Angelus, ac nonnulla instrumenta acquisitionis locorum ac domorum prædictorum dicunt, quod idem Angelus domus et loca pro se et Sociis d. Ordinis acquirebat; at Petrus et alii, qui præfati Angeli socii fuerunt, præfati Ordinis professores minime sint, sed simplicem eremiticam vitam agant; nec reperiantur aliqui, qui ejusmodi Angeli socii fuerunt, et dicti Ordinis professores existant; dubitat Petrus et ejus socii prælibati, super domibus et locis prædictis posse molestari. *Id ergo ne fiat acta omnia rata habet Pontifex, quoscumque formalitatum juris defectus supplens, non obstantibus quibuscumque.*

15 In isto Scolchano eremitorio mensium aliquot moram traxisse Petrum, certum est ex Instrumentis, ibi ab eo celebratis: et ex similibus intelligitur, eundem quocumque necessitas ferret, pro novis eremitoriis fundandis vel suscipiendis, se contulisse. Et Venetiis quidem (ubi jam ab anno mcccxcii Fr. Angelus prædictus locum, in platea S. Raphaelis adquisiverat; atque sub finem anni, a Duce Venetiarum Antonio Venerio, impetrarat; quod ipse et socii ejus Pauperes Eremitæ, facientes vitam Apostolorum, intuitu pietatis et misericordiæ, posset pro Sustentatione et victu suo querere in modum elemosynandi super plateis. Venetiis, inquam, fuit Petrus anno mccccxxii. Ibi cum locus multitudini Eremitarum esset angustior, Lucia Delfina, Joannis Contareni filia. Henrici Delfini uxor, concessit vi Junii, venerabili viro Fr. Petro de Pisis, locum S. Job, ad hoc ut in illo habitare simul cum suis sociis juridice possit, Missas celebrando et alia faciendo: itque tanta cum satisfactione ipsius Henrici Contareni, ut se quoque Petri discipulum habitu assumpto fecerit. Venerat Venetios Petrus Urbino, ubi die xv Februarii celebraverat emptionem quarundam ædium; rursumque eo rediit, rebus cum Lucia peractis, unde similem emptionem ibidem fecisse invenitur xxii Octobris ejusdem anni.

16 Anno deinde mccccxxv, Romam ivisse idem reperitur: ubi B. Nicolaum de Furca-Palena complexus, cepit cum eo agere de eremitorio, quod ille sibi ut S. Eustachii comparat; unde condito instrumento, ipse Petrus appellatur in eo Venerandissimus, integerrimus, et exemplaris; ejusque Religio dicitur approbata et privilegiata a multis summis Pontificibus, et maxime a præsentis Domini nostro Pontifice, qui tunc erat Honorius II, et præcesserant a tempore conditi in Monte-bello oratorii S. Gregorius VII, Victor III Urbanus, Paschalis, Gelasius, Callixtus,

omnes secundi, quorum Bullæ non habentur, extitisse tamen inde probantur. Roma deinde regressus Venetias Petrus renuntiavit loco S. Jobi, æstimatis quas ibi fecerat in ejus melioratione expensis, eo sine ut omnia applicarentur novo, qui in dimissa prius S. Raphaelis parochia extruebatur loco, S. Sebastiani dicendo; ubi anno mccccxxx invenitur Benedictus, Pauper amore Jesu Christi, constitutus Caput loci Pauperum existentium Venetiis in contracta S. Raphaelis, a venerabili Patre Fr. Petro de Pisis: qui scilicet nullo loco affixus sungebatur officio Generalis.

17 Porro, cum occasione loci Venetiis acquisiti, sæpe transennulum Patavio esset; contigit talem quoque sanctitatis odorem istic a Petro spargi, ut cum civis ibi opulentus Petrus, dictus Bituricensis, ultima voluntate constituisset heredem fratrem suum, cum obligatione Religiosæ cuidam personæ tradendi oratorium S. Mariæ Magdalene, quod eundem erat jure hereditario ad morientem pertinens; nemo visus sit dignior in istius oratorii possessionem vocari, quam Petrus Pisanus: qui eandem mox adiit, anno mccccxcv; quamquam non nisi quinquennio post conditum desuper instrumentum sit. Cum vero testatoris nepotes nescio quid difficultatis moverent, anno mccccxxi necessi habuit, Petrus, Pater spiritualis pauperum Eremitarum factorum amore Jesu Christi, confirmationem actorum impetrare ab Episcopo Patavio Petro Marcelli: et loci angustias sequenti mox anno laxatas vidit, accessione Oratorii Vicini S. Barnabæ, et prædiali ejusdem in Villa Zavanis, beneficentia Nicolai qu. Martini de Scalzis. Circa idem tempus fuit acquisita Eremitis habitatio duplex apud Tarvisinos, prior extra portam Thomæ ad S. Magdalene, posterior multo amplior in amena villa Crispani: et utraque anno mccccxxx per breve Eugenii IV Religioni confirmata fuerunt.

18 Est apud Urbinates oppidum Montis-Barocci, ubi cum anno mccccxxiv ad Laudem Dei et S. Marci Evangelistæ ecclesiam quamdam fabricasset ipsius oppidi nobilis inquilinus, Franciscus Raptoli: tertio post anno moriens, testamento suo dotavit ecclesiam S. Marci, nuper ædificatam per ipsam in suprascripto castro, in una petia terræ et vineæ, cum olivis, canneto, et vincareto, sitis in curte d. Castri. Item de una petia vineæ, sita in curte et pendicibus d. Castri: quas res, nomine præd. ecclesiæ S. Marci, voluit d. testator pervenire debere ad manus Fr. Petri de Pisis, Pauperis et Eremitæ Christi, et ad suos Socios qui sunt ad præsens et erunt in futurum, qui erunt obedientes ei et aliis Rectoribus Societatis prædictæ. Et in casu quod d. Fr. Petrus et ejus Socii non acceptarent, quod Fr. Petrus præd. vel ejus Socii debeant eligere quatuor bonos viros de d. Castro, qui habeant regere et gubernare d. ecclesiam S. Marci, et ad eligendum et mittendum Presbyteros et alios servos Dei in d. Ecclesia, ad dicendum divinum Officium et Missas pro ejus anima; et quod dd. possessiones non possint aliquo modo vendi aut alienari, ad hoc ut sint semper d. ecclesiæ, ut ex fructibus earum Presbyterum ibi permanentem sustentent: cum hoc quod ex fructibus earum rerum, donec inveniantur, suprad. Fr. Petrus et Socii ejus possint libero et expedite facere quidquid voluerit vel voluerint.... In omnibus autem aliis bonis mobilibus et immobilibus, juribus et actionibus sibi spectantibus, heredes universales instituit, Dominum Petrum Morozinum de Venetiis, ejus compatrem; Fr. Petrum de Pisis Eremitam, ejus compatrem; Fr. Benedictum Joannis de Sicilia, Eremitam; et Matthæum Leonardellum, æqualibus portionibus.

et hanc conjunctionem probat Eugenius 4 au. 1432,

licet ille professus fuerit 3 Ordinem S. Francisci,

ab eo ceptum Venetiis locum an. 1343,

Petrus an. 1422 alio transfert:

et an. 1425 Rem. sibi conceit B. Nicolaum de Furca,

deinde Veneti: novum struit monasterium;

D IX BEN. 1432

item Patavii,

atque Tarvisi;

E

an 1428 in monte Baroccio acquirit ecclesiam S. Marci,

F

fundatoris pro qua trantæ hres.

A

D

EX BERN
PUCCIO

§. V. *Miracula patrata: novus ordo Eremitarum Pontificiis Privilegiis, B. Petro agente communitus.*

Caritate in Deum adeo ardebat *Petrus*, ut nonnullis ventura prædixerit, ac ejus orationibus quam plurimi a diversis infirmitatibus et oppressionibus dæmonum fuerint liberati; et aliquando suos Fratres, pane et vino carentes, miraculose aluerit: et ob ejus ac suorum Eremitarum laudabilem ac virtuosam vitam, *Martinus V* et *Eugenius IV* summi Pontifices, eum ac suos Eremitas sub sanctæ Sedis protectione susceperunt, et multis eis concesserunt privilegia.

Miraculorum
hic in genere
relatorum

Quæ de Petri sua in vita miraculis strictius hic dicuntur, videntur referri posse ad prolixiorum de illis descriptionem olim factam; quæ quia tunc, cum scribebatur *Compendium*, in manibus erat necesse non fuerit distinctius illa explicari. Magis mirum, quod nulla uspiam invenitur mentio miraculorum, patratorum post mortem; quæ credibile quidem est non defuisse, pro istis tamen et præ istis omnibus vult *Puccius* sufficere, casum anni MDCLXXII, quem haberi dicit authenticis scripturis et testimonio affirmatum; sed quia necdum de eo pronuntiavit *Ecclesia*, sit ne an non sit miraculo adscribendus, etiam ipsum narrare differt, donec prolato sententia sit.

B

frustra optatur
distinctor
notitia;

20 Verum *Urbani Papæ VIII* decreta, quæ istum *Puccio* scrupulum injecerunt, illos ut summum spectant; qui neque Canonizationis, neque Beatificationis honore insigniti ab Apostolica sede sunt; neque per communem *Ecclesiæ* consensus, vel immemorabilem temporis cursum, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Apostolicæ sedis aut Ordinarii colluuntur: et talium miracula, revelationes etc. secreto servari jubet; de aliis autem, vere ac legitime dicendis Sanctis aut Beatis, nemo prohibet historice referre, quod eorum alicujus intercessione divinitus acceptum referat pia credulitas illud in scipsis experientum, vel alias ocularium certarumque testium; modo nihil præsumat ex se judicare relator, vel miraculo attribueret; sed intra meros humanæ fidei limites contineri se velle profiteatur. Quidquid est; videtur *Puccius* indicare, prædictum casum ad Illustrissimam apud Tridentinos familiam *Madrucciam* aliquatenus pertinere; cum occasione illius sic obiter perstricti laudet sumptuosam ac nobilem capellam, ob eadem familia extractam in *ecclesia Ordinis, S. Onuphrii* dicata; in qua tres ex illa stirpe Eminentissimi sepeliri voluerunt; conventum item amplum ac speciosum a *Madruccis* funditum, ad ripam Septentrionalem lacus *Guardiæ* in oppido *Ripa*, cum multa devotissimi circum populi consolatione.

C

cum etiam
unum anni
1672,neglectum
perierit sicut
et alia Neapoli.

21 *Procurator Massacus*, a me rogatus requirere præfata Authentica sic rescribit: Casus miraculosus, qui anno MDCLXXII in *Ripa Tridentinæ* dioceseos accidit, non satis certo mihi notus est. Audivi tamen quod mater ejusdam de *Franzonis*, extremis laborans, invocato nomine *B. Petri de Pisis*, illico sanitatem recepit: de quo casu authenticum confectum fuit instrumentum; et *Episcopo Tridentino* pro qualitate et veritate miraculi investiganda traditum narratur: sed temporis injuria, vel nostrorum incuria, periit memoria distinctior rei cum ipso rogitu. De similibus autem beneficiis multum quidem nobis fidei et piæ credulitatis restat, fidelioris tamen scripture et evidentie relictum est nihil.

Similiter d
siderantur Pon
tificum Bullæ
ante 1421

22 Ad Pontificum Bullas et Privilegia quod attinet Ordini novo impetrata *B. Petri* opera, merito queritur *Puccius* plerasque, et forte præcipuas, præmi obditas archiviorum tenebris; et, quod mirum est, nec in illis quidem inveniri ullam *Martini Papæ V* Pontificatu anteriorem; cum tamen impossibile sit, ut spatio XL annorum nullæ petita, nullæ data fuerint. Ipsa au-

tem *Martini Bulla*, anno MCCCCXXI ad perpetuam rei memoriam data, sic sonat. Pia postulatio voluntatis, qua dilecti filii *Petrus de Pisis* et nonnulli alii ejus Socii, eremiticam vitam ducentes, dediti studio piæ vitæ, in diversis *Italiæ* partibus, oratoriis sive locis, mundanis abjectis illecebris, cum adoptione voluntariæ paupertatis, virtutum Domino famulantur, non indigne meretur, ut Apostolica Sedes eos, ipsorumque loca et oratoria benignis favoribus confoveat, et spiritualibus gratis prosequatur, in iis præsertim quæ animarum suarum et status salutem respiciunt et quietem. Sane pro parte dictorum *Petri* et Sociorum exhibita petitio continebat, quod, licet ipsi cupientes suos in celestibus thesauros collocare, et ut ex eorum laudabilibus actionibus ad bene recteque vivendum traherent alios per exemplum, in diversis locis seu domibus, quas pro eorum usu et habitatione perpetuis, piis Christi fidelium eleemosynis et suffragiis, construxerant, devotum et sedulum impendant Domino famulatum; ad quos plurimi, ob eorum laudabilem vitam et opera virtuosa, gerunt specialis devotionis affectum; tamen nonnunquam contigit *Petrum* et Socios prædictos, per inquisitores hereticæ pravitatis, ac generalem Ministrum et Provinciales Ordinis Fratrum Minorum, in illis partibus pro tempore existentes, (quorum visitationem, punitionem, et correctionem ad se asserunt pertinere) et deputatos ab eis, sub diversis occasionibus fictisque coloribus indebite molestari. Quare pro parte *Petri* et Fratrum præfatorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut eorum paci et tranquillitati super iis paterna caritate consulere, de benignitate Apostolica dignaremur.

quando Mar
tinus v luu
dans institu
tam a Petro
Congregatio
nem,
E

23 Nos igitur cupientes, ut iidem *Petrus* et Socii, eo quietius et devotius in humilitate spiritu Altissimo famulentur, quo se noverint ejusdem Sedis uberiori gratia præmunitos; hujusmodi supplicationibus inclinati, prædictum *Petrum* et Fratres suos presentes et posteros, eorumque oratoria, loca et domos, constructa et construenda, ubicumque fuerint constituta, cum personis, juribus et pertinentiis, nec non possessionibus, terris, rebus et bonis suis, quæ ipsi in quibuscumque locis legitime possident, et in posterum dante Domino ex similibus suffragiis fidelium aut alias justis titulis, poterunt adipisci, ab omni inquisitione, dominio et potestate Generalis Ministri et Provincialium eorundem ac Inquisitorum, qui sunt vel pro tempore fuerint, auctoritate Apostolica tenore presentium prorsus eximimus, ac perpetuo liberamus, et sub *B. Petri* et ejusdem Sedis, nec non Ordinariarum locorum, in quorum civitatibus et diocesis dicta loca et oratoria consistunt, protectione suscipimus atque nostra; ipsosque *Petrum* et Fratres, liberos et exemptos esse decernimus et immunes; nobisque et successoribus Romanis Pontificibus canonice intrantibus, et dictæ Sedi, ipsisque Ordinariis immediate subesse. Ita quod Inquisitores prædicti nullam possint in d. *Petrum* et Socios, loca, bona, jura hujusmodi

eam subtra
hit potestati
Inquisitorum
et Ordinis Mi
norum,
Ftamquam sibi
et successoribus
immediate
subjectum;

A hujusmodi, quacumque ratione, causa vel prætextu, jurisdictionem vel potestatem exercere; sed dumtaxat coram dicta Sede vel ejus Delegatis aut Ordinariis prædictis teneantur respondere. Fel. record. Innocentii Papæ IV prædecessoris nostri et qualibet alia Constitutione Apostolica contraria non obstante. Decernentes insuper ex nunc, omnes et singulos excommunicationum, suspensionum et interdicti sententias et processus, quas et quos contra Petrum et Socios præfatos promulgari contigerit vel haberi, irritos pariter et inanes. Nulli igitur etc.

largitur omnibus liberam electionem Confessarii,

et privilegium altaris portatilis;

addit Eugenius in indulgentias

aliaque plura privilegia;

Unde factum ut dicti et sæpe scripti sint esse tertii Ordinis,

etiam Neapoli sub B. Nicolai,

cujus Congregationem univ. cum illa B. Petri

24 Eodem anno XIV Augusti idem Martinus concessit Petro et Sociis potestatem eligendi unius aut plurium Confessariorum, ex domesticis vel externis Sacerdotibus, prout convenientius judicaverint; Ne extra eadem loca, quæ justo titulo in præsentia possidentis, inquit Pontifex, sublata devotione, vobis evangelii materia tribuatur; simulque concedit privilegium altaris in quo positus, sine alieni juris præjudicio, Missam et alia divina Officia, per proprium seu alium Sacerdotem, in oratoriis seu locis alias congruentibus et honestis locorum prædictorum facere celebrari. Martino successit Eugenius IV, o quo B. Petrus anno MCCCXXXIII sibi ac Sociis suis imperavit, ut visitantes ecclesiam vel oratorium proprium, lucrarentur Indulgentias Ecclesiarum Romanarum, ac nominatim S. Joannis in Laterano, idque in Dominica Palmarum: quam deinde gratiam Pontifices alii ad dies omnes festivos extenderunt. In quadam autem Bulla anni MCCCXL, Florentiæ data, testatur idem Pontifex, quod dudum Fr. Petro de Pisis et universis Sociis suis Pauperibus Eremitis, præsentibus et futuris, vitam eremiticam ducentibus, recipiendi certa loca sive ecclesias vel capellas aut oratoria, in diversis Italiæ partibus, illaque pro usu et habitatione ipsorum perpetuo retinendi, ac nonnulla privilegia, gratias et indulta, sub certis modo et forma per alias suas litteras successive, gratiose concessit.

25 Nunc vero circa præteritam Fratrum Minorum super Eremitis jurisdictionem notandum est, ipsum non solum fundatam fuisse in eo, quod B. Angelus de Corsica, de cujus sociorumque ad Petrum adjuncta Congregatione supra diximus, Professor fuerit tertii Ordinis: sed etiam quia ipsemet Socii B. Petri, tales vulgo æstimabantur omnes; idque etiam in publicis instrumentis. Apparet id in donatione facta anno MCCCXVI tribus Fratribus conventus S. Hieronymi de Tallachio; et in testamento Fr. Bertinorii condito die XXI Aprilis MCCCXXX, in cella B. Nicolai de Furca Palena: Hic vero B. Nicolaus etiam ipse tertii Ordinis dici se patiebatur, ante suam cum Petri Sociis conjunctionem. Nam anno MCCCXLIX, in emptione quadam Neapoli tractata XXI Novembris, tum ipse Nicolaus, quam Fr. Dominicus Zurlus, sic intitulatur. Erat Nicolaus iste de Furca-Palena in Apruntio oriundus, magna cum innocentis vite et miraculorum opinione eremiticam vitam Romæ ducens ad S. Eustachii; multosque sibi socios collegerat, et varia eremitoria excitavit; quorum cum Societate B. Petri unio, pridem vivente Petro optata, undecimo tandem post ejus mortem anno plenum firmamentum ab Apostolica Sede accepit, per Bullam, dignam etiam hic describi.

26 Copiosa Apostolicæ Sedis benignitas, devotarum Nobis et Apostolicæ Sedi, præsertim eremiticam vitam sub studio præ ac religiosæ paupertatis ducentium personarum vota, per quæ divinus cultus intenditur et æternæ salutis commodum procuratur; libenter exaudivit, et ut optatum sortiantur effectum vigilantia suæ curas favorabiliter interponit. Cum itaque, sicut exhibita nobis nuper, pro parte dilectorum filiorum, Rectoris et universorum Congregationis vel Societatis pauperum Eremitarum quondam Petri de Pisis, ac Nicolai della Furca il-

liusque Sociorum pauperum Eremitarum, petitio continebat; ipse Nicolaus, et ejus tam in Urbe quam aliis civitatibus et locis Italiæ commorantes Socii. pauperes Eremitæ; considerantes laudabilem famam et exercitia virtuosa apud Deum, quibus Rector et Eremitæ Societatis prædictæ laudabiliter commendatur; quodque eorum bonus odor in agro Domini multipliciter ad laudem Altissimi est diffusus: et attendentes, quod si ipsi cum eorum oratoriis, domibus, eremitoriis atque locis Congregationi vel Societati hujusmodi perpetuo aggregarentur, unirentur et incorporarentur, exinde brevi tempore apud Deum et homines salubribus proficerent incrementis.

27 Nos qui cultus hujusmodi augmentum, ac Religiosorum propagationem, nostris præsertim temporibus, vigere et augeri intentis desideriis affectamus; directioni ac statui Eremitarum prædictorum providere volentes, sperantes quoque quod exinde tam ipsi quam eorum oratoria, domus, eremitoria atque loca, plura in spiritualibus ac temporalibus commoda et utilitates consequentur; ipsorum Rectoris Nicolai et Eremitarum in hac parte supplicationibus inclinati, Nicolaum et Socios suos hujusmodi, omniaque et singula ipsorum oratoria domus, eremitoria, et loca, ubilibet consistentia (quæ omnia, quæcumque quotcumque, et qualiacumque, et ejuscumque annui valoris illorum fructus, redditus et proventus existant, præsentibus haberi volumus pro expressis (cum ipsorum rebus et bonis quibuscumque, Congregationi vel Societati hujusmodi, ex certa scientia, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, in perpetuum aggregamus, unimus et incorporamus, Decernentes ipsum Nicolaum et Socios ejus, illorumque oratoria, domus, eremitoria et loca in antea, perpetuis futuris temporibus, in omnibus et per omnia pari modo absque ulla differentia, dictæ Congregationis vel Societatis membra esse, et de illa censeri, haberi, et reputari; nec non sub illius consuetudinibus, institutis, ordinationibus, privilegiis, regimine et gubernatione uniri, regi, ac gubernari debere: nec non omnibus et singulis privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, indulgentiis, gratiis et indultis, per Nos vel sedem prædictam Congregationi vel Societati, ipsorumque Oratoriis, domibus, eremitoriis atque locis præfatis, in specie seu genere, sub quacumque verborum forma concessis, uti et gaudere posse pariter ac debere etc. Datum Romæ apud S. Petrum MCCCXLVI Kalendis Januarii. Pontificatus anno XXI.

28 Ecce tibi jam ex tribus Eremitarum congregationibus, Petri, Angeli ac Nicolai, plenum corpus unius Eremitici Ordinis; cui necdum in Pontificis Bullis attributum sit nomen S. Hieronymi, sed postea accesserit; licet jam inde ab anno MCCCXXXVII, quo adhuc vivebat Petrus, usurpatum reperitur, in donatione Januarii Archidiaconi Vincentini, transfrentis suam ecclesiam S. Mariæ Magdalensæ extra Vincentiam, dictam Monticellum famulorum, in potestatem Bartholomæi Senensis, quem appellat Presbyterum Ordinis S. Hieronymi; a primario scilicet apud Pisanorum oratorio, quod iste invenerat vel fecerat Angelus de Corsica quodque in suam ditonem receptum Petrus aliquot annis incoluit, Ordinem inde ex duabus Congregationibus conflatum regens. Sunt qui exinde processisse dicant illos qui ex Hispania in Italiam advecti, et ibi Eremiticam vitam amplexi, peculiarem apud Fæsulæ congregationem instituerunt, indeque in Hispaniam retulerunt; nulla retenta ad eum qui in Italia erat Ordinem subjectione, maxime post reformationem ab Olmeto inductam. Id si verum est, poterunt fortassis unus Ordo censeri, in duas Congregationes sub duobus Capibus partitus: quomodo Carmelitæ Calceati et

D
FX BERN.
PUGGIO

probat an.
1416 Eugenius
IV.

E

pro una ambas habendas decernens absque ulla differentia:

F

que Congregatio postea dicta Ordinis S. Hieronymi;

et ab hac in Hispaniam potuit instituta transisse.

Discalceati

A *Discecati, sub uno nomine cademque Regula, unus quodammodo Ordo censentur.*

EX BERN.
PUGGIO

*Illius nunc
caput Romæ
est ad S.
Onuphrii*

*initium suum
habens a B.
Nicolao de
Furca,*

*cujus et no-
men cum vo-
mine Petri
dum tenent.*

13
*S e conjunctis
communicat
Paulus 3*

*ejus antea
Protector ;*

C
*Protectorem
dicit Paulum
Card. de Ce-
sis.*

29 *Ut ut est, ejus qui in Italia floret Ordinis primaria Sedes, nunc censetur monasterium S. Onuphrii in monte Janiculo Romæ ; idque ex eo fere tempore, quo unionem recepit B. Nicolaus, cum Sociis, qui jam ante ab Eugenio Papa II, multum sibi faveat, locum istum consecutus fuerat circa annum MCCCXXXIX : ibique decimo post anno moriens XXIX Septembris titulum Beati obtinuit, cum hoc Epitaphio tumbe insculpto. DIVO NICOLAO EREMITÆ B. M. MCCCXLVIII.*

Hoc tumulo æternum, Pater o Nicolae quiescis ;
Urbs quem Roma tenet, Furcæ genuere Palenæ.
Tu sanas morbos, cedente Machaonis arte.
O pietas ! o sancta fides ! o manera Christi !
Denique Janiculi montis defendit eremam
Ipsæ tui, placido nunc Sanctus Onuphrius ore.

Flavius autem Blondus coarvus, in sua Italia, ubi de Aprutio ; Ornatum, inquit fuit Furca oppidum, sancto ac celebri famæ Anachoreta Nicolao Furcensi, qui proximo anno apud urbem Romam centenarius est defunctus, miraculisque plurimis coruscavit : quare vehementer optem videre libellum de ejus Vita, a Puccio concinnatum, cum distinctiori præsentis in Urbe cultus notitia. Ut autem sciatur, qua ratione tunc Eremitæ nuncuparentur, legatur allegata ab eodem Puccio pag. 178 scriptura cujusdam emptionis in Urbe factæ a tribus præcipuis Patribus, Fr. Jacobo de Firmo, Fr. Georgio de Patrasso, et Fr. Hieronymo Maria de Dalmatia, qui sunt de Societate quondam Fr. Petri de Pisis et Fr. Nicolai de Furca. Idque aliquamdiu obtinuit, donec tandem invaluit ut constanter diceretur Beati Petri de Pisis, Ordinis, Eremitarum S. Hieronymi : aut Ordo S. Hieronymi Congregationis S. Petri de Pisis. ut infra pro anno MDXX scribit Cardinalis Penitentiarius.

30 *Quis primus Pontifex ea appellatione sit usus, non facile dixerit, dum non producatur integram Ordinis Bullarum. Utatur ea Paulus Papa III, Dilecto filio Paulo S. Eustachii Diacono Cardinali de Cesis nuncupato, sic scribens : Dilecte Fili noster, salutem Cum sacer Ordo fratrum Eremitarum S. Hieronymi, Congregationis Beati Petri de Pisis, cujus nos dum in minoribus constituti essemus, Protectores eramus, per nostram ad summi Apostolatus apicem assumptionem, Protectione careat ; Nos eidem Ordini, uberes in agro Domini fructus assidue afferenti, quem in visceribus gerimus paternæ caritatis, de utili et idoneo Protectore, Governatore et Correctore providere volentes ; ad circumspeditionem tuam, prudentia et caritate eximia præditam, animum nostrum convertimus ; sperantes dictum Ordinem, salubre in Domino sub tua Protectione incrementum suscepturum, et te tam prædicto, quam sancti Benedicti Congregationis Montis Oliveti Ordini, cujus etiam Protector existis, pro tua virtute æque operam impensuram et satisfacturam. Motu igitur proprio Te, quoad vixeris, Universi Ordinis Eremitarum S. Hieronymi prædicti Protectorem, Governatorem et Correctorem, eum facultate, auctoritate, potestate, honoribus et emolumentis, aliis Protectoribus dicti Ordinis dari et concedi solitis, facimus, constituimus, et deputamus ; ac dilectis*

D
filiis Generali, Prioribus et aliis Ministris et Fratribus dicti Ordinis, et quibuscumque aliis ad quos spectat, ut Te in eorum et totius Ordinis prædicti Protectorem, Governatorem et Correctorem recipiant et remittant ; et tibi tamquam Protectori, Governatori et Correctori pareant et obediant ; ac obsequia aliis Protectoribus, Governatoribus et Correctoribus impendi solita exhibeant, districtè præcipiendo mandamus ; hortantes eandem circumspeditionem tuam, ut dictum Ordinem, sicut accepimus et speramus pro bonitate tua, proque officii debito ita protegat et corrigat, ut apud Deum honorum operum retributorem præmium, et apud Nos commendationem mereatur. Datum Romæ XXIX Octobris MDXXXIV. Anno primo.

31 *Idem Pontifex anno sequenti MDXXXV, confirmans privilegia, immunitates, exemptiones, indulgentias occasionibus, gratias et indulta eis Eremitis a felicis record. Eugenio IV, Nicolao V, Calixto III, Sixto etiam IV, Innocentio VIII, et Alexandro VI, ac forsitan aliis Romanis Pontificibus concessa : quorum tenores pro expressis haberi Pontifex voluit ; adit insuper communicationem omnium privilegiorum etc. quomodocumque concessorum Congregationibus Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini.*

32 *Fuit hoc præsigium Augustinianæ Regulæ tandem etiam introducendæ in Ordinem, suis catenis constitutionibus contentum absque expressa trium Religiosorum votorum nuncupatione ; quod, quando, et quomodo factum sit, explicat Papa Pius V, in bulla omnium privilegiorum etc. confirmatoria, duodecimo post die, scilicet XXX Martii data ; in qua, insuper concedimus, inquit, et impartimur, vobis et dictæ vestræ Congregationi, illiusque Fratribus et personis, ac vestrum et eorum singulis plenariam omnium peccatorum indulgentiam, et remissionem a culpa et pœna, in forma Jubilæi amplissima, quarto quoque die Dominica cujuslibet Quadragesimæ, in perpetuam memoriam professionis trium votorum, quam vos, Fratres dictæ Congregationis, præeunte dilecto filio Joanne Baptista de Monte-silice, vestro et hujus Congregationis, Generali, prompto et libenti animo, in manibus nostris solemniter sub Regula S. Augustini, et sub Constitutionibus dictæ Congregationis, Romæ in ecclesia monasterii S. Onuphrii, die XVII mensis Martii, anni Domini MDLXIX, emisistis.*

33 *Neque his contenti optimi Pontificis liberalitas, ipsam Congregationem aggregant numero Ordinum Mendicantium, cum omnimoda communicatione eorum omnium, quoad privilegia, indulta etc. singulis eorum concessa. Superveniens deinde Gregorius Papa XIII, anno MDLXXIX, novam Confirmationis Breve expedit, die XXV Maji. Nominantur autem Pontifices, qui Rectorem generalem et alios Prælatos ac personas Ordinis S. Hieronymi Congregationis B. Petri de Pisis variis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus ac gratiis, tam spiritualibus quam temporalibus ornarunt, decorarunt, et completarunt, illaque antea concessa approbarunt et confirmarunt præter supra expressos sex, Paulus III, Julius III, Pius IV et Pius V.*

item Privilegia Augustinianorum

E

quorum etiam Regulam 1569 acceperant,

sub trium votorum professione

F
communicatis etiam aliorum Mendicantium Privilegiis.

§. VI. Obitus, imugines, titulus Beati ac Sancti.

Tandem, ob negotia suæ congregationis, Petrus se contulit Venetias ; ubi senio confectus, mortis die prædicto, Sacramentis Ecclesiæ maxima cum veneratione susceptis, et Eremitas pacificis verbis ad caritatem ad invicem habendam hortatus, die XVII Junii MCCCCV, annum agens LXXX, animam Deo reddidit, cum quo vivet per secula seculorum.

Quæ fuerint negotia illa ob quæ Venetias ultimum venerit Petrus, minus mirum est ignorari ; quam quod

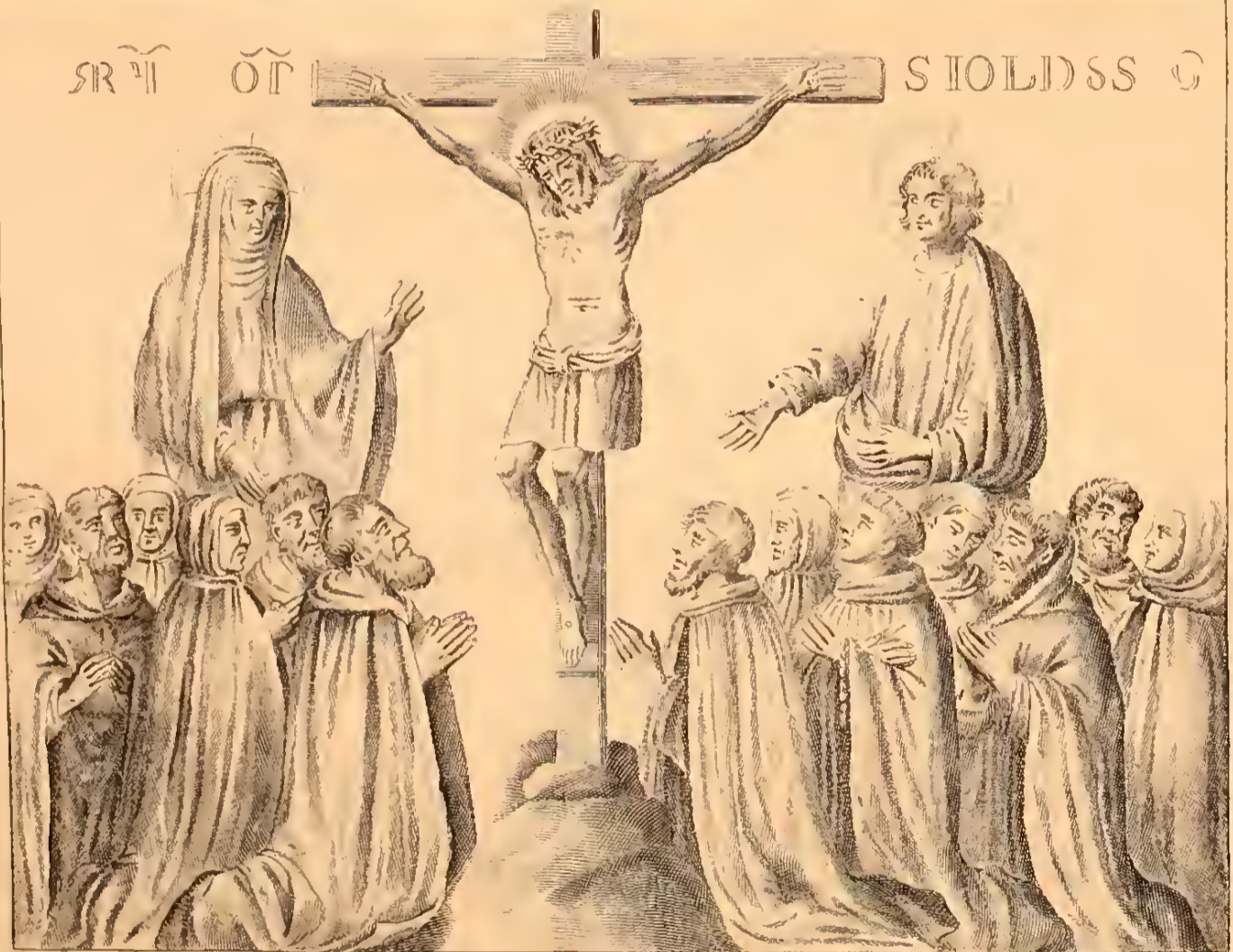
nosciatur certo quo in loco sit tumulatus. Volunt aliqui sepultum fuisse corpus apud Conventum Monachorum Augustinianarum, in ecclesia S. Hieronymi quæ Petri tempore

Mortuus Venetis 1435

B. PETRUS GAMBACURTA

B. PHILIPPUS ARIMIN

SR M

O T

S I O L D S S C

A tempore prius Hospitali, deinde Virginibus sacris attributa fuit; sic ut in iis stabilendis occupatus Petrus, apud eandem mortuus videri possit; et consequenter, ex ultima sua voluntate, vel Senatus mandato humatus. Ibi certe aliquando interrogata de eo Sanctimonialis quædam, Virgo magnæ ut putabatur sanctitatis, respondisse fertur: Fructum dabit in tempore suo: id quod sperare adhuc possumus, cum non sit abbreviata manus Domini. Alii volunt depositum fuisse in celeberrima S. Marci basilica; in qua potius crediderim exequiis publico honore celebratas fuisse. Novissime autem Eminentissimus Eleius, Archiepiscopus postea Pisonus, Eremitarum benignissimus sanctor, is cui Vitam Puccius dedit; cum ante susceptam ab Alexandro VII Purpuram apud Venetas Apostolicus Nuntius ageret, anno circiter MDCLVI, nulli pepercit diligentæ, ut sanctum corpus inveniret. Ignoremus ergo patienter, quod nisi revelante Deo scire nequimus; nonnihil tamen deferamus opinioni prædictarum Sanctimonialium, asserentium, non solum eum a se quærenque necessitas occurreret invocari, et ejus intercessione multos se divinitus gratius obtinuisse, Verum etiam prope effugiem quæ ipsarum in ecclesia extat, manu Carpacli coævi picta, esse locum, in quo majorum traditio teneat sepultum quoque Beatum esse.

B 35 Consistit ea effigies, aureis ornata radiis, et aperto ore, quasi hæc verba, litteris antiquis descripta, pronuntians. JESUS CHRISTUS, SUMMI PATRIS COÆTERNUS, FILIUS MARIE MATRIS. AGNUS DEI, SALVATOR MUNDI, OSTIA, FILIUS PIETATIS, MISERICORS SEMPER. PATER NOSTER quæ fortassis sunt initia precationum ipsi Petro consuetarum, et cum oratione Dominica concludendum. Adstat enim ipse orans, manibus junctis atque in sublime erectis, vestitus talari habitu coloris furvi seu leonini, cum cingulo, sed absque capucio. Est autem tabula exoleta tota, nisi ubi Beatum representantem. Ipsam ex delineatione nobis inde curata fideliter expressam velut omnium antiquissimam, exhibeo pagina ista.

alia ibidem ad S. Sebastiani,

36 Eadem in civitate est ecclesia S. Sebastiani, in ejus sacristia supra mensulam, in qua reponuntur calices (Credientiam vulgo dicunt) conspicitur imago Junii T. IV

Crucifixi, ad ejus latus adsistit B. Petrus, similiter cum radiis depictus, tempore Pauli Calaritan. anno MDLXXXVIII qui obiit Venetiis. In Refectorio quoque pictus idem cernitur, inter alios ipsius Congregationis Beatos, circa MDXC manu Carlotti, qui fuit filius Pauli Veronensis, cum subscripto, BEATUS PETRUS GAMBACURTA, RELIGIONIS EREMITARUM FUNDATOR. Et in æde sacra Veronæ, quæ appellatur Victoriæ veteris, in monumentum ejus quam de suis inimicis Scaligeri retulerunt; supra arcum majoris altaris adest Crucifixus, cum simili et radiata imagine, ab antiquissimo plane tempore picta supra murum, ac fere consumpta. Et quæ in eadem civitate est ecclesia [Ordinis], habet eundem in vetustissima quadam tabula, temporibus Ghibellinorum facta, ad dextram Majoris altaris, cum radiis: cui ad sinistram altaris respondet imago S. Paulæ, [Discipula S. Hieronymi]. Ferrariæ in ecclesia cui cognomen Rosa supra peribolum odæi, vetus quoque pictura cernitur æque radiosa et appensis circumcirca anathematis cineta.

37 Tridenti in ecclesia S. Mariæ Inviolatæ ad Ripam dicta, monochromate claro obscuroque, cum radiis exprimitur Beatus idem: et P. Petrus-Paulus Salvatoris qui fuit Ordinis Generalis asserit, ad eam accidisse miraculum sanitatis, subito collatæ matri P. Franzonii, ejusdem Ordinis Religiosi, per intercessionem B. Petri, quem invocaverat ægra in visione apparentis. In ecclesia S. Mariæ Magdalene Patavii, Bissonius discipulus Palmæ, sic expressit in tabula S. Hieronymum, ut in eadem etiam exprimitur radiatus Petrus: quæ pictura etiam antea honorabatur in veteri ecclesia, ad novæ majoris fabricam destructa. Denique Pisauri in ecclesia S. Bartholomæi, sub annum MDCCXXIII spectaculo et venerationi exposita fuit imago Deiparæ; cui ad dextram S. Dominicus, ad sinistram B. Petrus assistunt. Pro his omnibus spectandum una in tabula exhibeo eam, quæ Veronæ est in æde S. Mariæ de Victoria, propterea quod eidem conjuncta sit altera B. Philippi Ariminensis, cum subscripto, B. Philippus Arimin. hujus monasterii Fundator; sicuti sub opposita legitur, B. Petrus Gambacurta Pisanus, hujus Congregationis institutor. Subjungo eidem picturæ secundam, æque observari dignam, ex Monte Bello, eo quod pariter ibi exprimitur duodecim Socii, de quibus actum §. 2, ubi inter alios conspicuum se præbet. Fr. Archangelus, barbæ prolixitate notabilis. Anselmus Neapolitanum secutus effigiem, Petrum nobis cap. 16 sic describit: Justa fuit statura; gravi, modesto, ac pleno sanctitatis aspectu; macie præditus, rubro et albescente colore, pallida tamen interdum facie in mortificato ac venerabili vultu; oculis sæpius ad cælum erectis; barba quasi ad medium cinguli dimissa pro eremitico tenore; et, canente jam felicissima senecta, candidissima.

38 Hactenus de ecclesiis aliquas, ubi Petrus ut Sanctus vel Beatus sua in imagine venerandus proponitur. Id statim ab habitu fieri ceptam, probat Puccius ex volumine Constitutionum, Urbini asservato, descriptoque infra decimum a morte felici annum, cui titulus: Incipiunt Constitutiones nostræ, id est pauperum Eremitarum, Congregationis Beati Fratris Petri de Pisis; et similiter in Præfatione; Nos tamen pauperes Eremitæ Beati Fratris Petri de Pisis Duodecimo post, videlicet anno MCCCLVI, per publicam instrumenta notum factum est, quod XVII Junii, Domina Baptista, uxor Galeatii Malatestæ, Domini Pisarenensis, donavit quædam etc. venerabili in Christo Fr. Jacobo, quondam Lucæ de Firmo, Tutori et priori Societatis Sancti Petri de Pisis. Similiter Sanctus nuncupatur Petrus in quodam Fratrum libello supplicii, gratiæ Sixti IV oblato, pro

D EX BERY. PUCGIO

item Veronæ,

Ferrariæ,

Tridenti,

E

Patavii,

Pisauri.

F dux earum hic proponuntur.

Sanctus dictus paucis annis a morte,

ante Constitutiones ordinis

ex instrumentis seculi

EX BERN
PUCCIO

A *subsistentia Conventus Hispidani, cujus tenor, anno MCCCCLXXXII signatur et servatur apud S. Onuphrium de Urbe.*

et 16

39 *Seculo xv non absimiliter, in alio quod servatur Venetiis ad S. Sebastiani, nominatur Fr. Petrus de Mastiga, Congregationis pauperum Eremitarum Sancti Petri de Pisis, pro anno MDIV : pro anno autem MXXX Leonardus Grossus, Cardinalis de Robore, Penitentiarius Apostolicus, Eremitis Fanensibus indulgens aliquid, meminit Prioris et Fratrum monasterii S. Blasii, Ordinis S. Hieronymi Congregationis S. Petri de Pisis ; et anno MDXXX Cardinalis Laurentius Episcopus Palestrinus, Neapoli moderaturus partem quamdam testamenti, a Joannello de Comitibus conditi ; ex parte, inquit, dilectorum in Christo Patris et Fratrum S. Mariæ della Gratia Neapolitanæ, Ordinis Sancti Petri de Pisis, fuit propositum. His adde pro anno MDXXXIX Memoriale Petri Minerbæ, Superioris quorundam Eremitarum in Lombardia, Congregationi Petri cupientium uniri, quod habetur ad S. Onuphrii ; et aliud ibidem quorundam Equitum Neapolitanorum, anno MDLXII oblatum Pio IV, ubi identidem replicatur titulus Sancti : quem etiam usurpavit Magistratus Bononiensis, concedens ecclesiam S. Mariæ Lacrymosæ in Via majori, anno MDLXXXVII ; et anno LXXXIX Domini Deputati Hospitalis incurabilium Neapoli.*

pluribusque
scriptoribus ;

B *40 His ita deductis, quid attinet privata auctoritatis scriptores, Petri sanctitatem celebrantes recensere ? Polydorum Virgilium, Scipionem Annimatium, Franciscum Sansovinum, Ludovicum Gotofredum, Archangelum Romanum, aliosque ? Prætereundum tamen non est Epitaphium, B. Marco positum Mantuæ, ubi legitur Beatum Marcum de Marconibus, civem Mantuanum, Ordinis Divi Petri de Pisis religiosissimum Professore : et sic, Divi voce, ut plurimum utuntur Sacre Congregationes Romanæ, in suis Decretis ; Pontifices autem (sicut jam vidimus) titulo Beati. Mortuus vero est Mantuanus ille Marcus anno MDX et secundo post, in loco Capituli ad ecclesiam Ordinis honorifice translatus, incorrupto quod etiamnum per crates spectatur corpore : quæ ecclesia, licet desolata nunc sit, non cessat tamen confluentibus civium, ad sacrum illud pignus, in festo S. Matthæi ; et complura ejus miracula ceruntur depicta in ecclesia Ferrariensi ; quod ideo addiderim, ut pro XXI Septembris suppeditentur nobis omnia ad illius memoriam illustrandam spectantia, ipsarumque picturarum genuinæ expressio.*

item Divus in
Epitaphio B.
Marci Man-
tuani et alii.

C §. VII. *Series Generalium, et rerum sub iis memorabilium Synopsis per Fr. Eusebium Jordanum exposita.*

Suppressis an.
1651 parvis
conventibus,

Cum Innocentius Papa X, religiose observantiz zelator egregius et exactor rigidus, animadvertisset difficultatem illius apud multos instaurandæ, præcipue provenire ex eo, quod Religiones quam plures ex parvis Conventibus ac Domibus magna ex parte conflantur, in quibus, sive ob aeris intemperiem, sive aliam ob causam, non aluntur nec ali possunt tot Religiosi, quot ad peragendum rite divinum cultum et regularia munia, ex ejusque Ordinis præscripto, sunt necessarii ; ejusmodi Conventus ac Domos supprimendos et extinguendos constituit ; et quæ, detractis detrahendis, superfuerint bonis partibus eorum, in quibus consistebant, locorum usibus applicanda, anno MOCCL. Cumque eodem tempore Respublica Veneta gravi in Turcis bello urgeretur, visum est Apostolicæ Sedi ejusmodi bonorum partem præcipuam applicare sublevandæ necessitati, spectanti totam fere Christianitatem, cujus respublica illa propugnaculum validissimum est. Ita contigit varios mendicantium et non mendicantium Ordines, locorum numero, tota Italia vehementer imminui ; nonnullos etiam quodamtenus desolari. Sic

et ordinibus
nonnullis an.
1656 extin-
ctis ;

constitutorum cum nulla magna utilitas in Ecclesia appareret, captum est sub Innocentii Successore Alexandro VII agi de nonnullis penitus supprimendis ; factumque re ipsa est ut anno MOCCLVI Congregatio Canonicorum Regularium S. Spiritus Venetiis jam in uno solo monasterio subsistens, et Fratrum Cruciferorum Ordo, a viginti quinque Conventuum numero redactus quatuor, aboliti sint per Constitutiones, XXVIII Aprilis expeditas.

42 *Sub hæc Eremitæ B. Petri, in duas (ut supra num. 5 dictum ex Maurolyco est) divisi Provincias, ab utraque Marchia Tarvisina et Anconitana, namque sortitas ; non potuerunt non merito formulare, ne ii, quibus commodum fuerat, non solos parvos, et disciplinæ imparis conventus supprimi, inter reliquos Ordines, de quorum sic imminutorum suppressione cogitabatur, etiam suis proponeretur, ex parte dimidia sub Dominio Veneto constitutis. Quamquam autem de disciplinæ apud se vigentis integritate sibi conscii essent, neque (ut alii jam suppressi) Romæ ignoti ; scientes tamen nunquam satis vigilantibus adhiberi posse, ubi periclitatur totius Congregationis salus ; dispicere ceperunt, quæ potissimum ratione persuadere quis et iniquis possent, Ordinem suum non esse numerandum inter eas Vites, quæ in Vineâ Domini, quæ est ejus Ecclesia, provide plantatæ (ut in prædictis Constitutionibus loquitur Alexander VII) sed nunc primigenio regularis observantiæ vigore destitutæ, in steriles labrascas degenerarunt ; ut proinde deberet Romanus Pontifex, eandem Vineam curæ suæ divinitus demandatam omni studio et industria jugiter colere satagens pro numero sua ipsum ex more seduli patris familias evellere.*

s. o quoque
n etuentes
Eremitæ B.
Petri,

E

43 *Istum in finem, tum alia placuit adhibere media, mihi incompta ; tum ineffectum deducere, quod ab anno MDCXXVI cogitatum fuerat, de conscribenda Ordinis historia. Sed non erat hoc opus paucorum mensium. Ergo dum ei moliendo incumbitur, visum conducibile est, ut Eusebius Jordanus Vicentianus, ejusdem Societatis Sacerdos Theologus, Magister Collegiatus in Universitate Patavina, ac sanctissimæ in eadem urbe Inquisitionis assistens et Consultor, nec non inter Sacerdotes Tarvisinæ Provinciæ Senior ; a cujus diligentia jam habebatur Catalogus virorum, qui Sanctitatis ac Beatitatis titulo in ipsa Congregatione florere, mihi quidem nondum visus, sed necesse videtur, saltem pro hoc mense Junio ; visum, inquam, conducibile est, ut tantæ auctoritatis vir, colligeret, ex jam tum parato instrumento, Spicilegium historicum Pauperum Eremitarum S. Hieronymi, Congregationis B. Petri Gambacurta de Pisis ; quod ipso anno MOCCLVI ex Typographia Camerali Superiorum permissu Patavii prodit, dignum hæc transferri totum, sicut ipsum oblatum fuit adm. R. P. Cherubino Girardo Veneto, Hispidæ Priori, sub hac dedicatoria.*

ediderunt spi-
cilegium hi-
storicum illiusquale hic re-
cenditur
F

44 *Cunctæ, ni hallucinor, Regularium familiæ peculiare suas tenent historias, singulariaque, (ut sic eloquar) habent chronica ; in quibus ipsarum ortus et profectus, cæteraque scitu continentur digna : Societas vero nostra hæcenus solis, in fide parentum, (ut his utar verbis) acquievit traditionibus : cui pernicioso inconvenienti tollendo rationem ut inirent Proceres nostri ; provide, in generali synodo, Hispidæ agri Patavini anno millesimo sexcentesimo vigesimo sexto congregata, duos cujusque suum Provinciæ vendicare Custodes (libens Historiographos iadigitarem) qui societatis præclara, cum præterita, tum præsentia, ac futura, ab interitu vindicarent facinora, monumentaque litteris mandarent. Verum enimvero tam prædantis deliberationis auctore vix erepto vivis, successores (quo perciti æstro aculeove exagitati ac ducti spiritu ignoro)*

ex Monumen-
tis jam inde
ab an. 1626
colligi ceptis.

A ignoro) illam statim suppressere, funditusque eradicavere ædificium. Ex hujus ruderibus perniciei fragmentis præsens collectum venit Spicilegium : quod Paternitatis tuæ adm. Rev. nominis decoratum splendore ; speque fretum benignitatis, suffragiove fultum patrocinii, ac auctoritate confisum, in lucem prodire non erubescit. Quare illud, meipsumque multo magis, tibi commendo. Deus Paternitatem tuam, ad bonorum solatium servet, incolumen. Patavii. Kal. Maji MDCLVI.

A. D. MCCCXXX B. Petrus, præclara ex stirpe Gambacurta de Pisis, adhuc juvenis, sæculo renuntians, societatem instituit in ecclesia sanctissimæ Trinitatis Montis-belli, Urbinatensis diocesis, et agri : eamque per annos quinquagintaquinque, quoad vixit, tanquam supremus Moderator ac generalis Rector gubernavit ; id est, usque ad annum MCCCXXXV : eamque Pauperum Eremitarum D. Hieronymi indigitari voluit.

MCCCC Ædificantur ecclesia ac monasterium Salogarini.

MCCCXVII Moritur Pisauri B. Petrus de Catalaunia.

MCCCXIX Comprobatur sanctissima vita ejusdem

B B. Petri Venetiis, duobus miraculis XIX Januarii.

MCCCXXI Martinus Papa V hujus nominis, anno quarto sui Pontificatus, Congregationem approbavit ; eamque exemit ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis, ac perpetuo sub protectione Sedis Apost. suscepit. Bulla est apud me, sub Datum, Romæ Nonis Junii, Pontificatus sui anno quarto MCCCXXI. Exemptio tamen ab Inquisitoribus sublata fuit a Paulo V. Summo Pontifice MCV. Calend. Septemb.

MCCCXXI B. Petrus acquisivit oratorium S. Mariæ Magdalænæ Paduæ ; quam acquisitionem approbavit Eugenius IV anno MCCCXXXVII, Kal. Martii, Pontif. sui anno septimo, sub Datum Ferrariæ. Bulla extat apud me. Hanc ecclesiam ex angusta in augustiorem formam cœperunt reædificare Patres, anno MDCXXXVII.

MCCCXXII Idem Martinus Papa V, amplissima Privilegia concessit Congregationi : ita manuscriptum reperio, Bullam tamen adhuc non vidi.

MCCCXXIV Monasterium Montis Barocci acquiritur.

MCCCXXVII Andreas Rattolus, compater B. Petri, elargitur eidem ecclesiam S. Marci Montis Barocci.

MCCCXXXII Invenitur hoc anno XII Julii, B. Petrum adhuc superstitem fuisse.

MCCCXXXV Migrat ex hac vita B. Petrus Venetiis. Eligitur Generalis B. Bartolus seu Bartholomæus a Cæsena : qui Congregationem rexit usque ad annum MCCCCLI.

Traditur hoc anno Congregationi ecclesia cum Monasterio S. Matthæi de Mantua, prope Urbis mœnia : quæ anno MDCXXVIII funditus eversa fuere ob prælia inter Ferdinandum, Tertium hujus nominis electum Romanum Imperatorem, et Carolum Gonzagium præfatæ urbis Ducem, qui alium locum concessit in civitate.

Acquiritur etiam hoc anno monasterium S. Mariæ Magdalænæ in suburbis Vicentiæ ; de cujus foundatione, extat Bulla Eugenii quarti Veneti, sub anno MCCCXXXVII.

Idem Eugenius hoc anno approbavit concessionem ecclesiarum ac conventuum, Venetiarum, Arimini, Urbini, Nobiliaria, ac Ferrariæ : et per aliam Bullam nobis multa concessit Privilegia, eligendi nempe Confessarios, suscipiendi Ordines sacros, Privilegorum participationem, etc. sub Datum Ferrariæ MCCCXXXVII, VIII Kal. Martii Pont. sui anno VII : quæ est apud me.

MCCCXXXVII Bulla Eugenii IV de foundatione Mo-

nasterii S. M. Magdalænæ de Vicentia. Aliqui dicunt hoc solum anno obiisse, B. Petrum, Congregationis institutorem.

D
EX BERN-
PUCCIO

MCCCXXI Eugenius Papa V jubet, ut singulis annis Capitulum celebretur Generale, sub Datum Florentiæ MCCCXXI tertio decimo Kal. Augusti, Pontificatus sui anno X quæ Bulla apud me reperitur.

MCCCXXII Ecclesia S. Mariæ Hispidæ in agro Patavino societati traditur a Canonicis secularibus S. Jacobi de Monte silice Congregationis S. Georgii in Alga Venetiarum, aliquibus expulsis Monialibus. De hoc autem Monasterii magnæ subortæ sunt lites cum Patribus Carthusianis, quibus traditum fuerat a quodam ex nostris, absque Capituli Generalis licentia, et Congregationis consensu ; quas, Deo adjuvante, nostri Patres tandem superavere.

Bulla Eugenii IV concessionis ac liberationis ab omni jurisdictione, data. Florentiæ MCCCXXII, Tertio Kal. Augusti Pont. sui anno X, extat apud me.

MCCCXXIV Conduntur novæ constitutiones, seu, ut vocant, Memoriales, Patavii in Capitulo Generali ; quæ postea fuerunt impressæ Venetiis MCCCXXVIII, IV Idus Septembris per Raynaldum Novomagensem, Latine et Italice : quæ apud me extant.

MCCCXXVI Celebratur Capitulum Generale Venetiis, et confirmatur Generalis B. Bartholomæus a Cæsena.

Hoc anno B. Nicolaus a Furca Palenæ, oppido in Pelignis, cum suis sociis in nostram adscribitur societatem, ætatis suæ anno nonagesimo septimo ; et sponte donavit monasterium S. Onuphrii de Urbe et locum Neapolis.

MCCCXXVII B. Bartholomæus a Cæsena iterum confirmatur Generalis : et B. Benedictus Siculus, auxilio Papæ Nicolai V cœpit ædificare Ecclesiam neapolis sub invocatione S. Mariæ Gratiarum.

MCCCXXIX Moritur hoc anno Romæ B. Nicolaus e Furca Palenæ.

MCCCCLI Jacobus a Firmo eligitur Generalis.

MCCCCLII Donatur hoc anno Societati Ecclesia et Prioratus secularis B. V. Mariæ Montis-Summani, in agro Vicentino, XXVII Septembris. Apostolici Brevis transumptum extat in Cancellaria Episcopali Vicentiæ, et in Archivio S. Sebastiani Venetiarum : modus vero donationis legitur in meo Monte Summano Repurgato, seu ad meliorem redacto frugem.

MCCCCLIII Nicolaus V decrevit, confirmavit, ac concessit ut singulis trienniis celebretur Capitulum Generale, cum facultate eligendi Generalem, Provinciales, ac quatuor Definitores : sub Datum Romæ apud S. Petrum tertio Kal. Aprilis Pont. sui anno septimo : quod Breve est apud me.

MCCCCLIV Idem Frater Jacobus confirmatus est Generalis.

MCCCCLVII Idem Frater Jacobus tertio confirmatur Generalis. Calixtus IV concessit Societati facultatem ædificandi ecclesias, capellas, habendi Altaria portatilia, etc. hæc tamen Bulla non est apud me sed ab aliis citatam legi, sub datum MCCCCLVII, XXVI Augusti, Romæ apud S. Petrum. Idem Calixtus eodem anno, quarto idus Decembris Pontifici sui anno tertio, per suam Bullam datam Romæ apud S. Petrum, beccham caputii deferri prohibuit extra Societatem, quæ Bulla apud me est.

MCCCCLX Gabriel a Ferraria eligitur Generalis : Capitulum celebratur Hispidæ agri Patavini, inter amœnos ac frugiferos Euganeos colles : in quo adfuit B. Paulus Quirinus, Patrius Venetus, Provincialis Tarvisinæ Provinciæ.

MCCCCLXI B. Paulus Quirinus est Prior Paduæ.

MCCCCLXIII Gabriel a Ferraria confirmatur Generalis.

- A MCCCCLXV Accipitur monasterium S. Mariæ gratiarum Veronæ, quod postea dictum fuit a Victoria.
MCCCCLXXVI Titulus ecclesiæ Ferrariæ S. Mariæ a Misericordia mutatur in alium, nempe S. Mariæ a Rosa, intra mœnia.
MCCCCLXXVII Capitulum Generale celebratur Arimiani, et eligitur Generalis B. Petrus Hispanus.
MCCCCLXXVIII Idem confirmatur Generalis.
MCCCCLXXIX Confirmatur iterum idem Generalis. Bulla Sixti IV concessionis Confessorum, permutationis votorum, Ordinum extra tempora suscipiendorum etc. Romæ decimo Kal. octobris, apud S. Petrum, Pontif. sui anno IV.
MCCCCLXXXI Bulla Sixti quarti de non ferenda beccha Capucii extra nostram Societatem. Datum Romæ apud S. Petrum tertio decimo Kal. Decemb. Pontif. sui anno IV. Ipsa est apud me. Donatur Congregationi monasterium Interamniæ.
MCCCCLXXXII Gabriel a Ferrara iterum Generalis. Bulla Sixti IV concessionis et novæ institutionis Capituli Generalis et Provincialis: sub Datum Romæ apud S. Petrum MCCCCLXXXVI Kal. Febr. Pontificatus sui anno VI.
MCCCCLXXXIII Litteræ Cardinalis S. Marci, de Indulgentiis a Sixto IV societati concessis, quæ sunt apud me.
MCCCCLXXXIV Idem Gabriel confirmatur Generalis.
MCCCCLXXXV Marinus Urbinatensis Generalis.
MCCCCLXXXVI Monasterium Arimini traditur Congregationi.
MCCCCLXXXVII Philippus a Mantua Generalis.
MCCCCLXXXVIII Bulla Innocentii VIII exemptionis ab Ordinariis. Datum Romæ apud S. Petrum decimo sept. Kal. Octobris Pont. sui anno IV. Eodem die et anno, idemmet Pontifex aliam evulgavit Bullam, qua præcipit publicationem supradictæ exemptionis: extant apud me.
MCCCCLXXXIX Philippus a Mantua confirmatur Generalis.
MCCCCLXXXI Bulla Innocentii VIII contra defereutes Beccham capucii extra nostram Congregationem. Romæ apud S. Petrum XI Kal. Martii, Pontificatus sui anno VI. Eodem anno XV Maji, Nobis concessit per Breve indulgentias Urbis, etc. Revocatum a Paulo V.
MCCCCLXXXII Capitulum monasterium S. Anthimi prope Neapolim.
MCCCCLXXXIII Celebratur Generale Capitulum Vicentiæ in monasterio S. Mariæ Magdalenæ in suburbis, et eligitur Generalis Marius de Urbino XXVI Aprilis.
MCCCCLXXXIV Donatur Congregationi monasterium Fulgini.
MCCCCLXXXV Anconæ celebratur Capitulum Generale in Conventu S. Mariæ Gratiarum (commendatum ab Innocentio X, anno MDCLII) et eligitur Generalis Cherubinus a Ferrara, Procurator Generalis, et Prior S. Onuphrii de Urbe.
MCCCCLXXXVI Accipitur monasterium Bagaacaballi. Bulla Alexandri VI pro confirmatione Bullæ Sixti IV, MCCCCLXXXVI circa celebrationem Capituli Generalis et declarationes ejusdem Capituli. Datum Romæ apud S. Petrum die XIV Aprilis MCCCCLXXXVI, Pontif. sui anno IV apud me.
MCCCCLXXXVII Cherubius a Ferrara confirmatur Generalis.
MCCCCLXXXVIII Accipiuntur monasteria Viterbii et Argentæ; sed hoc suppressum fuit ab Innocentio X, magno Societatis damno et incommodo. MDCLIII moritur Cherubinus Generalis; et subrogatur Hieronymus a Brundusio.
MCCCCLXXXIX Acquiritur monasterium Cremonæ in suburbis; cui ecclesiæ adnexa fuit animarum cura a S. Carolo Borromæo.
- MD Angelus de S. Agatha est Generalis. Idem D
privatur a Protectore Generalatu, propter inobedientiam.
MDII Hieronymus a Brundusio eligitur Generalis. Hoc anno exortæ sunt lites inter ambas Provincias, quas serenissimus Regius Senatus sua pietate ac prudentia composuit ac sedavit.
MDIII Idem Hieronymus Brundusius confirmatur Generalis. Accipitur Monasterium Salerni.
MDIV Joannes Baptista Mutinensis Generalis.
MDV Accipitur monasterium Forilivii. Moritur B. Marcus de Marchionibus Mantuæ; ubi sacrum ejus corpus honorifice asservatur adhuc.
MDVI Idem Joannes Baptista Mutineasis confirmatur Generalis.
MDVII Migravit ab hoc seculo Frater Martinus Frixinalensis, vitæ inculpatissimæ.
MDVIII Confirmatur Generalis qui supra.
MDIX Nicolaus de Padua est Generalis.
MDX Idem confirmatur Generalis.
MDXI Hieronymus de Ferrara Generalis: prorogatur Capitulum Generale per annum.
MDXII Pius de Mantua, vel secundum alios de Ferrara, est Generalis. Capitulum celebratur Tarvisii, in quo Officiales simoniace eliguntur, unde Romam vocatur.
MDXIII Joannes a Cento agri Ferrariensis, est Generalis.
MDXIV Idem confirmatur Generalis: vel secundum alios Mansuetus a Bagnacaballo. Hoc anno quædam Congregatio Fratris Petri de Manerba nostræ unitur Societati.
MDXV Bulla Pauli III Confirmationis et novæ concessionis Privilegiorum nostræ Societatis. Romæ sexto Idus Maji, Pontif. sui anno primo: apud me extat.
MDXVI Idem confirmatur Generalis.
MDXVII Bernardus de Verona est Generalis; et corrector antiquarum Constitutionum.
MDXVIII Remigius a Villa, Lunensis, Generalis.
MDXIX Moritur Generalis, et in ejus loco subrogatur Cherubinus a Londiano.
MDXX Cardinalis Sadoletus Protector decrevit, ut Priores non confirmarentur ultra triennium.
MDXXI Philippus de Mantua, alii dicunt de Mantua, Generalis.
MDXXII Donatur Congregationi monasterium Fluminis Esini. Moritur Philippus Generalis, et ei substituitur, Hieronymus a S. Donato, Feratrensis.
MDXXIII Capitulum celebratur Arimini, et eligitur Generalis 12 Maji Felix de S. Agatha Feratrensis. Acceptantur novæ Constitutiones, cunctis protestantibus nolle se obligare ad mortale, nisi quatenus, etc.
MDXXIV Acquiritur ecclesia S. Victoris de Crispano agri Tarvisini, diocesis Patavinæ.
MDXXV Hieronymus Veronensis Generalis VI Maji.
MDXXVI Celebratur Capitulum Pisauri, et eligitur Generalis Mathæus a Ferrara.
MDXXVII Monasterium Forolivii extra mœnia solo æquatur ob Gallorum bella, et conceditur aliud in urbe.
MDXXVIII Remigius a Villa, Generalis secundo.
MDXXIX Breve Pii V Confirmationis Privilegiorum, facultatum, exemptionum, quæ per alios Pontifices fuerunt nobis concessa. Apud S. Petrum quinto Kal. Octob. Pontif. sui anno primo.
MDXXX Bernardus de Vicentia Generalis.
MDXXXI Acquiritur monasterium Sabiniani.
MDXXXII Paulus Pacciotus, seu Piccotus a Nobilaria Generalis. Obiit, et subrogatur.
MDXXXIII Ludovicus Tebaldus a Nobilaria, in agro Pisauriensi.
- MDLXVII

- A MDLXVII Jonnes Baptista Roboretus a Montelice Generalis; sub quo Congregatio cœpit profiteri; et prima professio fuit emissa Romæ in Ecclesia S. Onuphrii die xviii Martii MDLXIX. Ab eodem Generale.
- Bulla Pii V. Confirmationis, et novæ concessionis Privilegiorum omnium ordinum Mendicantium, cum declarationibus, decretis, et inhibitionibus Sanctissimi, motu proprio. Romæ xxii Kal. Julii, Pontif. sui anno secundo.
- MDLXVIII Breve Papæ Pii V. de trium votorum professione emittenda in nostra Congregatione Romæ. 15. Kal. Decemb. Pont. sui anno tertio.
- MDLXIX Hoc anno Religio cœpit emittere professionem, ut dictum est supra.
- MDLXX Non celebratur Capitulum Generale consueto tempore; sed de licentia Cardinalis Cornelii Protectoris protrahitur usque ad primam Dominicam Septembris, et celebratur Hispidæ: in quo eligitur Generalis Joannes Baptista Lanfrancus, Pisarenensis.
- MDLXXI Breve Pii V. Confirmationis et novæ concessionis Privilegiorum nostræ Congregationis motu proprio: et præsertim Indulgentiæ Plenariæ perpetuæ die quartæ Dominicæ quadragesimæ, Romæ xxx Martii, Pontif. sui anno sexto: Quam indulgentiam Gregorius XIII etiam ad seculares extendit.
- MDLXXIII Ob nimiam Religionis paupertatem non celebratur consueto tempore Capitulum generale, sed differtur in annum sequentem. Acquiritur monasterium Hirtæ, et etiam ecclesia S. Laurentii Fulgini: ac denuo reædificatur ecclesia Forilivii extra mœnia.
- MDLXXIV Michael Vicentinus Generalis.
- MDLXXV Venerabilis Frater Cyprianus Musconius moritur.
- MDLXXVII Ob pestis suspicionem non celebratur Capitulum Generale. Acquiritur Monasterium Subrivoli; commendatum ab Innocentio X, MDCLII.
- MDLXXVIII Celebratur Capitulum Hispidæ, et eligitur Generalis Joannes Baptista Lanfrancus Pisarenensis secundo.
- MDLXXIX Moritur Generalis Romæ iv Maji; et subrogatur Ludovicus a Nobilaria die x Junii Arimini. Fit unio cum Fratibus S. Mariæ de Costa Sextri de Occidente Genuæ.
- Bulla Gregorii XIII Confirmationis Privilegiorum nostræ Congregationis Romæ xxv Maji, Pontificatus sui anno octavo.
- MDLXXXI Joannes Baptista Roboretus Patavinus, Generalis secundo.
- MDLXXXIV Olivus de Londiano Generalis. Accipitur monasterium Otricoli; suppressum ab Innocentio X, MDCLII.
- MDLXXXV Accipitur Monasterium Cassani, Commendatum ab Innocentio X MDCLII.
- MDLXXXVI Monasterium S. Petri Episcopi Fani accipitur.
- MDLXXXVII Joannes Baptista Roboretus Patavinus tertio Generalis.
- MDXC Joannes Baptista de Grassis a Saludecio, Generalis.
- MDXCIII Stephanus Gavedonus, Vicentinus, a Valle Dominorum, vii Maji eligitur Generalis.
- MDXCV Acquiritur monasterium Rhodigii; ampliatum MDXVIII ex pecunia inventa apud Patrem Hippolitum a Petra-sancta.
- MDXCVI Antonius Veneruccius, Urbinas, Generalis.
- MDXCIX Bernardinus Gambarus, Veronensis, Generalis.
- MDC Bulla Clementis octavi Concessionis noviciatum Venetiarum et Neapolis.
- MDCII Antonius Veneruccius, Urbinas, secundo Generalis.
- MDCIII Sepulchrum B. Marci decoratur Mantuæ.
- MDCV Seraphinus Mazzolius, Vicentinus, Generalis.
- MDCVI Corpus B. Nicolai in splendidiorem locum reponitur Romæ superiorum permissu.
- MDCVIII Cæsar Veneruccius, Urbinas, est Generalis.
- MDCXI Joannes Badilius, Veronensis, Generalis.
- MDCXII Moritur Generalis Veronæ; et ei subrogatur Ferrariæ Bernardinus Gambarus, Veronensis, secundo.
- MDCXIV Silvester Locatellus Generalis: Capitulum celebratur Hispidæ, et dimittitur Becca capucci: et novæ acceptantur Constitutiones.
- MDCXV Neapoli moritur Generalis, et xviii Maji subrogatur Octavius Nicoruccius, Urbinas. Locus SS. Petri et Pauli de Vestono, agri ac diœcesis Brixianensis, donatur Congregationi.
- MDCXVII Joannes Baptista Porratus a Campo, Generalis. Moritur hoc anno Venerabilis Frater Cyprianus Musconius, anno ætatis suæ xlii.
- MDCXIX Orantibus ante Corpus Venerabilis Cypriani miraculorum signa ostendit Deus.
- MDCXX Octavius Nicoruccius, Urbinas, Generalis secundo.
- MDCXXI Acquiritur locus Campi in ditone Genuensium.
- MDCXXIII Capitulum celebratur Bagnacaballi, et eligitur Generalis Bernardus Moronus, Ferrariensis. Eliguntur quatuor examinatores in unaquaque Provincia.
- Hoc anno quidam injuste cœpit vexare Congregationem, quam diu vexavit, et præsertim Provinciam Tarvisinam, magna regularis observantiæ jactura, ac rei familiaris non parvo detrimento.
- MDCXXVI Celebratur Capitulum Hispidæ, et eligitur Generalis Octavius Nicoruccius tertio. Institutus fuit Procurator Provincialis in Urbe Venetiarum, et etiam fuerunt electi duo Custodes, qui res Congregationis conscriberent: quæ duo munera fuerunt postea suppressa: a quibus, et ob quas causas, reverentis modestiæ gratia silentio involvo.
- MDCXXIX Jordanus Muscatellus Generalis Arimini iv Maji. Fuerunt approbatæ novæ Constitutiones; quas successores statim suppressere.
- MDCXXXI Moritur Generalis Vicentiæ: et per Breve Apostolicum nominatur F. Michael Celega, Venetus.
- MDCXXXII Honorius Magnonius a Talacchio Urbinatensis Diœcesis eligitur Generalis per Breve Apostolicum. Capitulum non celebratur ob pestis metum: sed Generalis cum duobus aliis Ferrariæ fecerunt et defecerunt quidquid voluerunt, et forsân non potuerunt.
- MDCXXXV Michael Celega Venetus Exprovincialis, sub quarumdâ litterarum Eminen. Protectoris prætextu, eligitur Generalis.
- MDCXXXVIII Horatius Draco, Romanus, Generalis.
- MDCXLI Barnabas Piazzola, Patavinus, Arimini eligitur Generalis. Iterum in hoc Capitulo publicatæ fuerunt novæ Constitutiones idiomate Latino.
- MDCXLIV Remigius Landus a Villa, Generalis.
- MDCXLVII Franciscus Cocalibus, Venetus, Pisauri eligitur Generalis.
- MDCXLVIII Conceditur facultas ædificandi monasterium in Castro Finalis Riperiæ de Ponente Genuæ, et iv. Novemb. imponitur primus lapis pro ecclesiæ fundatione et ædificatione.
- MDCI Innocentius X prohibuit receptiones novitiorum ac professiones. Famianus Pacificus, Romanus, Hispidæ electus Generalis.

D
EX BERN.
PUCCIO

E

F

DIES DECIMA OCTAVA JUNII

SANCTI QUI XIV CALENDAS JUNII COLUNTUR.

S anctus Leontius, S. Hypatus Tribunus, S. Theodulus,	} milites, Martyres Tripoli in Phœ- nicia.	S. Leontius Pastor, a Græcis honoratus.
		S. Erasmus, apud Græcos.
S. Marcia, S. Emilius,	} Martyres in Africa.	S. Moyses Æthiops, } Martyres in Ægypto.
		SS. VII Anachoretæ,
S. Felix, S. MARCUS, S. MARCELLIANUS,	} Martyres Romæ, viâ Ardeatina.	S. Amandus Episcopus Burdegalensis in Aquitania.
S. Ætherius Martyr, forsân Nicomediæ.		S. Calogerus Presbyter, } Eremitæ in Agri- S. Sierius ejus Discip. } gentina Siciliæ- diœcesi.
Sancti duo Martyres apud Græcos.		S. Gregorius Episcopus, } Confessores Afri, S. Demetrius Diaconus, } an Martyres? in S. Calogerus Hegumenus, } Fragalati Siciliæ monasterio.
S. Thomas, S. Paulus, S. Cyriacus, S. Martyrius, seu Martharus,	} Martyres, forsân Romæ.	S. Authertus, Episcopus Abrincensis in Gallia.
S. Felix, S. Emilius, S. Crispinus, S. Marina, S. Theonius, S. Cyriacus, S. Paula, S. Elpidius Martyr, S. Archontius Confessor, S. Potentinus, S. Felicius, S. Simplicius,		S. Fortunatus Episcopus, quiescens in agro Gal- liæ Senonensi.
	} Martyres Ravennæ in Italia.	S. Speciosa Virgo, Papiæ in Insubria.
		S. Elisabeth Virgo, Ord. S. Benedicti Schonau- giæ in diœcesi Trevirensi.
	} Martyres Alexan- driæ.	B. Maria dolorosa, in territorio Bruxellensi in Brabantia.
		B. Gerlandus, Eques Ord. S. Joannis Hierosoly- mitani Calatagirovi in Sicilia.
	} Martyres, Malacæ in Hispania.	B. Marina fundatrix monasterii S. Martini, Or- dinis S. Augustini Spoleti in Italia.
		B. Osanna Andreasia, Virgo tertii Ordinis S. Do- minici, Mantuæ in Italia.
	} Brivatæ in Arvernia.	
	} Steinfeldiæ in diœ- cesi Colouiensi.	

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera et studio R. P. Godefridii Hensehenii piæ memoriæ, nisi litteræ Margini appositæ aliud indicent.

D. P.

Ferdinandus Pirez, Prior Canonorum Regularium Oliveriæ in Lusitania, anno 1340 sancte defunctus, et corpore incorrupto repertus an. 1538, atque hoc die honorificentissime translatus; refertur a Cardoso in *Hagiologio*, osserente, adversus capitis dolores usurpâri quendam ejus pulvolum, cum transferretur corpus extra arcam servatum; efficaciam ejus probante innumera per ipsius contactum sanatorum multitudine, quorum enumeratio libros implet; sepulcrum autem potissimum frequentari, ut in die obitus, ad quem pleniora documenta expectabimus, referenda in supplemento, xviii Jan.

C. J.

SS. Rochi et Sebastiani Apparitio celebratur hoc die Tusculi, vulgo Frascati, loco, Principum Romanorum palatii, villis, rusticatione nobilissimo, in ecclesia S. Mariæ de Vivurio, quæ olim cathedralis ibi fuit, nunc fere S. Rochi appellatur. Initium celebritas habuit anno MDCLVI quando grassante Neapoli pestifera hæc, quæ dimidiam incolarum partem frequentissimæ civitatis absumpsisse creditur; atque inde per campaniam Romanam late serpente, multosque etiam Tusculi inficiente, die xviii Junii apparuit in pariete laterali, quæ templum ingrediendi a sinistra est, non procul a frontispicio, primum vul-

tus imaginis S. Rochi, et paulo post etiam vultus S. Sebastiani, prope illum depicti, decedente sine ullius opera, nec opinato, muri tectorio, sub quo latebant, et tuterant tam diu, ut nulla talium illic imaginum opud cives maxime senes memoria superesset. Rata continuo civitas, sanctos, tali tempore ac loco tam mirabiliter apparentes, patrocinium sui velle suscipere contra violentæ contagionis incursum; ipsos sibi precibus votisque magis conciliarunt. Nec vero opinione sua falsi, nec spe frustrati fuerunt. Nescitur quippe, ullum pestilenti hæc Tusculi tunc extinctum fuisse. Afflato quidem illa fuerunt aliqui, sed illi oleo lampadis, quæ ante imagines Sanctorum lucet, carati et servati sunt. Imo idem oleum, etiam ab exteris pluribus, tum Religiosis, tum secularibus, præsertim Romæ, petitam, et cum fiducia infirmis adhibitum, non dissimiles curationes operatum est. Certe tot oblationes et anathemata illam ob causam undique fuerunt allata; ut inde marmoream altare ad ipsas imagines excitatum sit. Hæc ipsemet nuper [1699] Tusculi versatus, a personis fide dignis accepi; et altare imaginisque Sanctorum, amoto velo, per vitæus, quibus concinne teguntur, fenestras coram in pariete inspexi, justam hominis staturam et nescio quid venerandæ antiquitatis ac majestatis habentes

- bentes. Civitas, beneficii memor, quotannis hoc die publicam supplicationem, comitantibus omnibus priorum civium Sodalitibus, in gratiarum actionem instituit. Nos egimus de S. Sebastiano die xx Januarii: Acturi de S. Rocho xvi Augusti.
- Caduranus, ex Episcopo Bengorensi Monachus Durensis in Anglia, Ordinis Cisterciensis, cum titulo Beati refertur in *Menologio Henriquez*; ejusque exemplo a Bucelino et Chalemoto De eo egimus inter *Prætermisos* xx Januarii.
- S. Balbina, Martyr Romæ, indicatur apud Wandelbertum, in *Appendice Adonis*, in MS. Leodiensi S. Laurentii, duplici Trevirensi S. Maximini et S. Martini, aliisque. Acta ejus dedimus xxx Martii.
- Colmannus Abbas memoratur in MS. Florario et Catalogo Henrici Fitzsimon: apud Gravenum præponitur, In Hibernia: Sed inter tot Colmannos, quis hic sit, nunc conjiciamus? aliquis in *Indice tertio ad Triodem Thaumaturgam* altra viginti numerat, quos arbitratur Sanctos haberi. In secunda editione *Martyrologii Anglicani* indicatur Colmannus, ex Scotia oriundus; et in eadem Abbas circa annum 1670. Citatur *Lestæus* tib. 4, ubi de
- S. Colmano Episcopo varia confundit, et de alio agit relato in prima editione ejusdem *Martyrol. Anglicani* xxviii Junii.
- Brandani, Abbatis et Episcopi, festum agi ait Petrus Cluniacensis. Ita *Dempsterus*. Sed nullo indicato loco. S. Brandani Abbatis Clunifertensis Acta dedimus, et Brandani Abbatis Colrossiæ notitiam xvi Maji.
- Gebvinus, Archiepiscopus Lugdunensis, ut Sanctus refertur a *Saussayo*: sed videtur sumpsisse xiv Kalendas Julii, qui ab aliis habetur xiv Kalendas Junii, ut diximus inter *prætermisos* xix Maji.
- S. Cenera, Virgo et Martyr in oppido Rhenensi, memoratur a *Martyrologio Germanico Canisii* et inscriptis ad *Uwardum Greveni supplementis*. Acta dedimus, nostramque de us judicium tulimus, xii Junii.
- S. Hymerius, Episcopus Cremonæ, indicatur a *Greveno* et *Molano* in prima editione *Auctarii ad Uwardum*; item a *Canisio* et aliis. Fuit is Episcopus Americæ, sed *Patrimus Cremonæ*, ob corpus eo translatum. Dedimus Acta xvii Junii.
- S. Hervei eremitæ memoria, in Britannia Armorica, colitur in *Nannetensi* et *Redonensi ecclesiis*, ab aliis pridie, xvii Junii.
- Tarasias Regina et monialis, indicantur a *Bucelino*.
- S. Raynerius Confessor Pisis Acta utriusque dedimus xvii Junii.
- SS. Theodorus, Leontius, Joseph et Maria, Martyres apud Castrum Octavianum prope Barcinonem passi seculo octavo; referuntur in *Chronis sub nomine Luitprandi et Julmi Petri hoc seculo protrusis*, uti annotat *Ramires de Prado*: de Leontio et Theodulo in Phrygia passis vide *Martyrologium* xviii Junii. Hinc eos ut hunc diem inscripsit suo *Martyrologio Hispanico Tamayus de Salazar*. Silent de illis in *Hispania passis antiquiores et meliores scriptores*.
- Santa Osana, soror Osredi Regis, in Borealiibus Angliæ trans Humbromum finibus, in ecclesia de Hovedene, Cultum habuisse intelligitur ex *Silvestro Giraldo Cambrensi* in *Itinerario Cambriæ*, relato inter scriptores a *Cambreno* editos pag. 824. Non videtur negari posse fides oculato testi, et memoriam meretur pena divinitus inflata impudicæ mulieri, presumentem sedere supra ejus sepulcrum; idcirco volumus ejus hic, occasione alterius Osannæ Mantuanæ, mentionem facere; donec aliunde eruaturs dies, qui hactenus latet: quare nec ullis Anglorum fastis adscripta invenitur.
- Ethelredus, Rex Merciorum, dein monachus, ut Junii T. VI
- vir venerabilis indicatur a *Bucelino*, ac mortuus dicitur anno dcciv.
- S. Dunstanus Abbas monasterii cui Carnaminum nomen, cuique sanctissime præfuit, memoratur in *Menologio Scotico Camerarii*: hunc sequitur *Martyrologium Anglicanum primæ editionis*; quod et fecerunt *Ferrarius* et *Fitz Simon*. Sed in posteriori editione nomen ejus omissum est. At *Dempsterus* xxviii Januarii; In *Levinia*, inquit, *Dunstani Abbatis*, qui Regi optimo *Aidano* a sacra confessione fuit. *Secutus iterum est Ferrarius*. At *Lestæus*, a *Camerario* citatus in *Aidano* *XLIX Rege*, scribit fuisse in Scotia tres doctrina et pietate præstantes viros, natione etiam Scotos, Hebreum scilicet, *Dunstanum*, et *Convallum*, quorum memoria etiam hoc nostro ævo apud Scotos magna celebritate colebatur. Non plura de eo potui nancisci: Nondum invenire diem cultus.
- Cincivinus Monachus cœnobii S. Petri apud Lindisfarnum, qui artem fabrilem exercebat, in cujus obitu Angeli visi sunt, refertur a *Menardo*, ut *Beatus*. *Silent Wilsonus*, *Alfordus* et alii. Dicitur *Vita* ejus versibus scripta quæ non vilimus: et ea visa fortassis sententiam mutaremus.
- Sanctorum ac Beatorum Ordinis S. Benedicti, potissimum in Anglia, Commemoratio celebratur in *Menologio Bucelini*.
- Guilielmus, xxvii Prior Ordinis Carthusiani, vir multæ abstinentiæ et pietatis, et miraculis clarus, refertur a *Saussayo* inter *Pios*, et cum titulo beatæ memoriæ.
- Joanna a Guevara, Virgo Clarissa circa annum 1460 vixit cum magna opinione sanctitatis, relato ab *Arturo* et aliis ab eo citatus.
- Raimundus Gaufridus, xii Minister Generalis Ordinis S. Francisci, Episcopatum Patavinum recusavit, et privatus deinde vixit. De loco et modo mortis varie sentitur. Interim cum titulo Beati refertur ab eodem *arturo*.
- Guilielmus Servaserius in Gallia, an. 1560.
- Joannes Lovanii Portugalliæ, anno 1569,
- Sebastianus in insulis Moluccis an. 1626, Ordinis S. Francisci, pro fide Christi occisi, ut Beati et Martyres referuntur ab eodem. Utinam hi alique vindicentur.
- Franciscus Bazo Mantuæ an. 1540 ejusdem Ordinis similiter inter Beatos ab illo numeratur.
- Joannes Vannegus, Carmelita. *Conventus Toleantani* in Hispania, plures hæreticos in Mauritania convertisse; et Algerii, quod Christum ejurare nollet, una cum Fratre socio Jona Catalano, dicitur flammis exustus, an. 1588 Cum titulo Beati Martyris refertur Joannes. in *Acte bene Ordinata Philippici a Visitatione*, et in *Notis MSS.* dicuntur Reliquiæ, in Hispaniam relatæ, congruo honore coli. De hoc honore cum distinctius consulerit nobis qualis sit (fortassis enim honorifice quidem sed privatim servantur, donec Apostolica Sedes causam cognoverit definiturque) poterimus et nos debitum, non solum Joanni, sed etiam Jomæ locum in hoc opere dare.
- S. Ediltrudis, ex Regina Angliæ Sanctimonialis in *Coldingham*, nominatur a *Dempstero* in *Menologio Scotico* quod secutus est *Ferrarius*, et *Kalendarii* ejusdem reverentioris Auctor. Aliis *Etheldreda* est, cujus Acta dedimus xxiii Junii.
- Aidus Hua Foirreth, Archischolasticus, imo et Episcopus et potius suffraganeus, hoc die mortuus cum titulo Beati refertur a *Colgano* in *Append. ad Acta S. Patricii*, nullis additis quæ ipsum habebant *Martyrologiis*, ut alius ille solet.
- Sebastianus a S. Joseph Ord. Minorum *Discalceatorum* Provinciæ S. Pauli, post multos in *Moluccis* insulis

insulis labores, fidei causa exortotos, sagittis confixus occubuit, *an.* 1610: de cujus martyrio et miraculis Processus formati supremum Sedis Apostolicæ judicium Romæ expectant; sicut me docuit R. P. Benignus Fremont italium scrutator et eruditor indefessus.

SS. Tranquillinus et Marcia, parentes SS. Marci et Marcelliani, (de quibus hoc die agimus) indicantur in additionibus scriptis Carthusiæ Bruzelliensis ad Grevenum. Ex his Marcia colitur 11 Julii. At S. Tranquillinus vi Julii.

S. Marina Virgo, quæ mutato habitu Marinus dicta, vitam monasticam egit, refertur in MS. Florario; et a Domeneco in libro de Sanctis Catalaunna, nec non a Tamayo in Martyrol. Hispanico, ob Reliquias. in monasterio S. Mariæ de Mercede Barcinone adseratas: item a Masino in Bononia perlustrata, ob reliquias in ecclesia S. Francisci et S. Gabrielis ad portam Ravegnonam in veneratione habitas. Videtur Baronius ad hoc eis dedisse occasionem, eo quod, cum S. Marinam Martyrem Alexandrinam ex Usuardo retulisset, uti hoc die etiam nos facimus, in Notis de Marina hac seu Marino agit. Corpus ejus Venetiis sepultum Kalendis Septembris asserit Petrus de Natalibus lib. 6 cap. 108 et quievisse in Domino xvi Kalendas Augusti; et sic cum Martyrol. Romano agimus de ea xvii Julii.

Marinæ Virginis passio in Antiochia, quæ per Olibrium Præfectum multa tormenta passa est pro nomine Christi, vincula, carceres, flagella, equuleum; quam et diabolus in draconis specie, similiter et in Æthiopsis tentavit et subvertere voluit, sed per signum sanctæ Crucis eflugatus et superatus est; novissime vero per prædictum Præfectum decollata cum sacro martyrio vitam finivit. Ita B. Rabanus Abbas Fuldensis, dein Archiepiscopus Moguntinus, mortuus anno DCCCLVI die vi Februarii, quando ejus Acta illustravimus. Rabanum descripserunt B. Notkerus eodem adhuc seculo nono, de quo ejusque Martyrologio egimus vi Aprilis; et Auctor Bedæ supposititii. Hæc est S. Marina quæ celebrem venerationem habet apud Græcos die xvii Julii, ejusque Acta Græca habemus. Eadem a Latinis sub nomine S. Margaritæ colitur a variis die xiii Julii, ab aliis cum Romano Martyrologio ad diem xx Julii, quando et varia Acta Latina cum Græcis collata erunt discutienda, quæ quod huc spectat cum dictis Martyrologiis con-

sentiunt. Hinc quæstio oritur, num S. Marina Virgo, quæ ab Usuardo Alexandriae passa refertur, sit eadem jam relata. Ita censuit Molanus in prima sua editione Usuardi, et totum elogium ex Rabano et Nothero adjunxit, atque in Margine apposuit, hanc nos Margaritam nominamus. Verum in posterioribus editionibus omnia omisit, forsitan suspicatus, aut aberrasse Usuardum collocando nomen Alexandriae loco Antiochiæ, aut ista verba ab aliis adjecta. Baronius in Notis ad memoriam S. Margaritæ die xx Julii, asserit hanc Marinam dici a Beda et Usuardo xiv Kalendas Julii, et errare eos qui ipsam Alexandriae passam referunt; quod nobis plene probatur, sentimusque cum illis, qui elogium addunt ex Actis S. Marinæ seu Margaritæ Antiochenæ. Aliam Marinam Alexandrinam hoc die damus. Reliqua dicentur xx Julii.

Dominicus Martinez, Abbas Alcobatiæ in Hispania Ordinis Cisterciensis, cum titulo Sancti indicatur a Menardo; cum titulo Beati, a Chalemoto ad diem xxvii Januarii; cum titulo autem Sancti a Chrysostomo Henriquez, eumque secuto Tamayo de Salazar in Martyrologio Hispanico; idque ad diem (in quem petimus administrari instrumenta necessaria) iv aut v Augusti.

S. Bartholomæi Apostoli solennitas, quando de insula Lipara Beneventum translatus est, indicatur in MS. Centulensi S. Richardi. Ejus natalis est xxiv Augusti.

Nectarius, Episcopus Constantinopolitanus, indicatur in scriptis ad Grevenum per Carthusianos Bruzellienses. Colitur a Græcis xxvii Septembris et xi Octobris.

S. Constantia Virgo, Martyres ex
S. Rainaldus Episcopus Græcus, } Societate Ur-
S. Joannes Episcopus Armenus, } sulana, quo-
S. Willebrandus dux Italus, } rum Inven-
Sancti multi alii, } tio celebra-
tur, Coloniae in Ecclesia SS. Joannis et Cordulae. Ita Gelenius in fastis Coloniensibus: de quarum certitudine agi poterit ad festum S. Ursulae et saciarum XXI Octobris.

SS. Nunilonis et Alodiæ, Virginum et Martyrum, Translatio, ex Bosa ad Legerense monasterium S. Salvatoris in Navarra; indicatur ab Ambrosio Morales in suis ad Eulogium Scholis lib. 2 cap. 7. Harum natalis est xxii Octobris.

S. Thomas Apostolus indicatur in MS. Vaticano S. Petri, ejus natalis est xxi Decembris.

DE SS. MILITIBUS MARTYRIBUS

LEONTIO, HYPATIO, ET THEODULO,

TRIPOLI IN PHOENICIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De cultu sancti eique dicatis ecclesiis et martyrii tempore atque scriptoribus.

SUB VESP.

Acta Græca et Latina

Inter plurimos Sanctos et potissimum Martyres, Leontii nomine appellatos, celeberrima est memoria Sancti hujus Martyris Tripolitani, passi decima octava Junii. Ejus Acta Græca reperimus Romæ in bibliotheca Vaticana, et quidem in duplici MS. codice, sub numero 821 et 1667. Eadem ex illis Latine reddidit Guilielmus Sirletus, postea S. R. E. Cardinalis, ediditque Aloysius Lipomonus Episcopus Veronensis, part. 2 tomi 7 de Vitis Sanctorum Patrum,

atque ex illo Laurentius Surius. Nos et Græca, et cum his collata damus Acta Latina. Sub eorum finem legitur: Has memorias beati Martyris Leontii, Cyrus quidam Commentariensis (Sirletus non bene Scribam vertit, cum Custos carceris significetur) in tabulis plumbeis describens, juxta monumentum sancti Martyris posuit, ut bonum memoriale relinqueret generationibus secuturis. His verbis non hoc videtur auctor indicare, quod captivi sancti custodiam

D. P.

ex memoriis a Cyro carceris Custode relictis composita.

sibi

A sibi habuerit commendatam, clam Christianus aut ejus exemplo postea conversus quæ viderat ipse (ut re necdum plene examinata aliquando censuimus) vel alius, data per Constantinum Magnum Christianis pace, ejusdem carceris custodiar præfectus, ex majorum relatu, Acta sicut habentur scripserit; et monumentum sic sculptis tabulis plumbeis exornarit: sed, quod eorum alteruter ita scripserit reliqueritque substantiam verum hic narratarum, seu quæstionum singularum epitomen, quam alius stylo rethorico extenderit in hunc modum; de suo addens verbo, qualia utrumque dici poterunt; et consolationes Angelicas quarum nullus testis fuerat, velut ex congruo adjiciens. Quapropter innominatum Auctorem relinquo, satisque habeo indicasse eum a quo scribendi argumentum is sumpsit.

G.H
Palastra Tri-
pollis in Phœ-
nicia:

2 Palastra martyrii et habitationis dicitur Τριπολιτῶν πόλις, urbs Tripolitanorum; sed ubi illa sit, non additur. In Martyrologio Romano et de urbe et S. Leontio ejusque sociis ista leguntur: Tripoli in Phœnicia S. Leontii militis, qui sub Hadriano Præsidente, una cum Hypatio Tribuno et Theodulo, quos convertit ad Christum, per acerba tormenta pervenit ad coronam martyrii. Addit in Notis Baronius, Tripoli in Phœnicia, nobilis memoriæ Leontii Martyris mentionem fieri, in Quinta Synodo actione prima: et quia Acta dicunt in ipsius Tripolis portu sepultum, idem ecclesia ejus fuisse videtur; ideoque in quodam Kalendario Syriaco nominatur S. Leontius ad mare. Illustravimus nos ad diem xx Januarii vitam S. Euthymii Magni, Hegumeni in eremo Sanctæ civitatis seculo Christi Sexto, quo dicta Synodus habita est: in qua vita Cyrillus Monachus, auctor coævus, num. 129 narrot, quemdam juvenem Leontium nomine, in monasterio magni Euthymii vitam monasticam sumpsisse, eique curam traditam monasterii, quod conditum fuit in honorem magni Martyris Leontii. Quidni hujus Leontii, in Phœnicia vicina martyrio coronati? Eodem modo Procopius Cæsariensis lib. 5 de Aedificiis Justiniani Imperatoris cap. 9 asserit, ab hoc constructam Damasci ædem S. Leontii; nec dubitamus quin huic cum Damasco vicina Phœnicia sit.

ibi ejus
ecclesia;

alia in eremo
Hierosolymita-
na;

et Damasci;

3 Ad eundem etiam videtur respexisse Theodoretus Episcopus Cyri, dum adversus Gentiles de Evangelica veritate sermonem viii de Martyribus ita concludit: Quid Philosophos et Imperatores commemoro? cum eorum quoque, qui passim dii terebaatur, memoriam e mente hominum aboleveriat? Horum namque templa sic destructa sunt, ut ne figurarum quidem permanserit species, nec earum formam hujus seculi homines sciant. Harum autem materia omnis Martyrum fanis dicata est. Suos etiam mortuos Dominus Deus noster in templa pro diis vestris induxit: ac illos quidem cassos vanosque reddidit, his autem honorem illorum attribuit. Pro Pandiis enim Diasiisque ac Dionysiis et aliis festis vestris, Petri et Pauli et Thomæ, et Sergii et Marcelli, et Leontii, et Panteleemonis, et Antonini et Mauriti, aliorumque Martyrum solennitates peraguntur: et pro illa veteri pompa, turpique rerum ac verborum obscœnitate, modestæ celebraatur festivitates, non ebrietatem et jocos risusque exhibentes, sed divina caetera sacrorumque sermonum auditionem et preces laudabilibus lacrymis ornatas. Et inter præcipuos Syriæ Patronos S. Leontium habitum.

a Theodoretis
inter prima-
rios martyres
habitus;

æca illi dicata
Constantino-
nopoli

4 Nec tantum in dictis Orientalibus regionibus celebris fuit illius memoria, sed etiam Constantinopoli, uti in antiquo MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, post encomium de quo infra legitur his verbis Græcis: Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις πέραν ἐν τῷ καμαριδίῳ καὶ ἐν τῷ ἐκκληριῳ οἴκῳ αὐτοῦ τῷ ὄντι ἔργιστα τῆς πόρτης τῆς πύλης. Quæ sic expliro. Celebratur ejus solennitas trans fretum in Camaridio, et in oratoria ejus domo, existente proxime ad portam

fontis. Carolus du Frenc lib. 4 Constantinopolis Christianæ cap. 15 num. 13 asserit ædem sacram fuisse ad portam auream, uno ferme ab urbe stadio extractam, ubi fons tacita scaturigine leaem ac dulcem aquam effundit; et est ibi ædes Deiparæ ad fontem dicta. Potuit proxime ad portam hanc fontis extitisse oratorium S. Leontii: cui etiam alter locus trans fretum in Camaridio dicatus fuerit.

D
AUCTORE G. II.

5 Pro horum Constantinopolitanarum Ecclesiarum aliqua, crediderim esse compositum Encomium, quod in Laurentiana Magni Ducis Hetruriæ bibliotheca Florentiæ reperimus Græcum, descripsimusque ex Plutei ix Codice 33, Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ πανευδόξου μεγαλομάρτυρος Λεοντίου. Sancti ac gloriosissimi magnique Martyris Leontii. Encomium autem istud, non quosi novum aliquid aptum docere, sed ut pietatis Græcicæ medio ævo monumentum non contemnendum, subjungimus antiquioribus Actis, poriter Latine redditum.

et encomium
compositum,
quod hic etiam
datur.

6 Porro præcipuum hac die xviii Junii cultum S. Leontii apud Græcos, et harum exemplo apud Ruthenos, probant nostræ Græco-moschæ Ephemerides, quarum una diem istum hoc versu consignavit:

Cultum autem
præcipuum
probat Ephe-
meris

Ἐορδατὴ δεκάτη, πλήγῃσι Λεόντιος ἐκπαῖ.
Immoreri plagis decima octavaque, Leonti.
Huc facit totum diei istius Officium in Menæis cum Canone et Elogio ex more præmittuntur hæc Disticha.
Ἄκμων τὸ σῶμα τοῦ Λεοντίου τάχα,
Ἄκμων σιδηροῦς πρὸς σφύρων τὰς αἰκίας.
Fortasse ut incus corpus est Leontii,
Et ferrea incus ad ictus malleorum.

E

Idem distichon etiam reperitur in Divionensi Synaxario, ubi pro duobus sociis aliud sic additur:

Ἐλευθερόφρων Θεόδουλος πρὸς ξίφος,
Τοιοῦτον οὐτὰ καὶ τὰς Ὑπατου βλέπω,
Theodulus ensi, libero se animo offert, similique cerno spiritu adstantem Hypatium,

et Canon

Canonis autem prædicti Acrostichis hæc est:
Νίκη Θεὸς σοὶ καὶ γέρας, Λεόντιε,
quam paulo pluribus litteris sic Latinam feceris:
Victoria et marces tibi Deus est. Leonti.

7 Nomen Poetæ additur, Joannis monachi, quem Damascenum fuisse nihil ambigimus; ejus qui cum S. Sophronio Patriarcha libros hymnosque sacros in Terra sancta pene amissos restituit, novisque adlitis auxit: ideoque minus miramur quod strophis duabus tribusve amissis, pauciores illæ in Menæis excusis reperiantur, quam sint ipsius Acrostichidis litteræ. F

auctore S. Jo.
Damascono.

Præmittuntur Canonis ex more stichera seu Versiculi similes, quorum tertius testatur frequentia Sancti miracula, hoc modo: Τίς σε οὐ θαυμάσει Λεόντιε; ὅτι ἔνοιον λαβὼν τῆς ἀληθείας πύλην, ποταμοῦς ἐις ἐρημίαν ἀνοβελύξει τοῖς πιστοῖς· καὶ πᾶσι ἀναργήρως ἀνεπίθνονον προσφέρει τοῖς διψῶσι τὰ θορυμάτα· ἐυφραίνει δὲ τοὺς μετέχοντας τοῖς ὕδασι τῆς χρυσότακτος· ἰκέτευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν· Quis te non admiretur, Leonti? qui inhabitantem in te suscipiens fontem veritatis, flumina beneficentiæ effundis fidelibus: et citra invidiam atque gratis profers sitientibus omnibus dona tua, fruentibus autem exhilaras aquis bonitatis. Deprecare, ut animæ nostræ salventur. Magis autem explicite gratiam curationum denotat Tractus ante Elogium, sic terminatus, ἴσων τῶν νοσημάτων πιστοῖς παρέχεις διὰ τοῦτό σου τὴν μέγαν τιμῶμεν πόθῳ, σοφὲ Λεόντιε. Morborum medelam fidelibus præstas, ideoque memoriam tuam cupide honoramus, o sapiens Leonti.

qui acuratio-
num gratia
Sanctum
laudat.

8 Non eadem elogii, inter sertam septimamque Oden recitandi, loco ipsorum quæ olim recitabantur Actorum, auctoritas est. Synaxariorum enim, unde assumitur, usus recentior est, neque seculo x antiquior; ipsumque sive brevius, in eo quod Basilius Porphyrogenneta colligi jussit; sive aliud duplo prolixius, in Menæis

Tripolis Afri-
cæ unde irrep-
serit Synaxa-
riis?

ALCOTRE G. II.

A *Menæis excusis, immeliate ex Actis est sumptum; sed utrumque est compendium recentioris quod dixi Eucomi, cujus auctori cum excidisset, ut Tripolim Africa acciperet pro Tripoli in Phœnicia; transfusus hic error est in omni Synaxaria: et sic in Basiliano dicitur Sanctus fuisse Διατριβῶν ἐν Τριπόλει τῆς Ἀφρικῆς; in Menæis vero ἐν Τριπόλει κατὰ τὴν Ἀφρικῆν: licet Sanctus mox accusatus delatusque dicatur Adriano Phœnicæ Præsidi; unde oportuerat errorem animadvertisse.*

Erat tum Tripoli hac clarior altera Tripolis Phœnicæ,

de qua tamen commodius intelliguntur Acta.

9 *Quid quod, primis a Christo nato seculis, clarissima fuerit Tripolis Phœnicæ; obscura vero, aut plane etiam ignota, Tripolis Africa saltem sub hoc nomine? Ptolemæus certe ac Stephanus nullus in Africa Tripolis mentionem faciunt: eam recentiores alii Subratam olim, alii Oearam arbitrantur fuisse. Hac porro sententia admissa, sponte sua intelliguntur, alioquin inexplicabilia, quæ in Actis Græcis leguntur. 2 de patria illorum, qui primi disciplinarum sublimiorum inventores fuerunt. Si eum horum patriam constituas Tripolim Africae, eamque velis primam litteris ac scientiis excelluisse; putasne futurum, qui opinioni tam peregrinæ assentiatur? Certe ab omnibus nunc passim illa Tripolis Barbaricæ vocatur. Assentientur autem omnes, qui vel leviter antiqua delibarent, si gloriam illam Phœnicæ tribuas, eamque artium ac litterarum inventricem primam appelles. Plinius lib. 5 cap. 12 disserte asserit, gentem Phœnicum in gloria magna esse, litterarum inventionem, et siderum, navaliumque ac bellicarum artium. Atque hinc in ipso Actorum textu pro ἐν Ἀφρικῇ suppono ἐν Φοινικῇ Τρίπολις, adjecta Annotatione. Unum invenio Baronium, qui in Martyrologio a nobis stet, ac Tripoli in Phœnicia martyrium subiisse Leontium asserat; quamvis nullam asserti sui rationem reddat usquam in Notis.*

10 *Hactenus de loco Martyrii contra Synaxariorum sententiam, quæ videri potest errore librarii inducta, aut confidentia interpolatoris adstructa fuisse. Cum enim tabula ista plumbæ; quas Cyrus quidam de S. Leontio conscripsisse, et apud monumentum ejus deposuisse legitur, in ipso sepulcro videantur cum Sanctis Reliquiis conditæ fuisse; credibile est, diutale illic ab-*

Unde error possit irrepisisse?

ditas, in lucem non fuisse protractas, nisi postquam nomen et fama Tripolis Africanæ inclaruit. Unde fieri potuit, ut si in tabulis tantum legebatur Tripolis, interpolator aliquis e cerebro suo addiderit τὸ Africae, tanquam de notiori tunc civitate. Si vero in tabulis expressum fuit Tripolis Phœnicæ; quidni longo temporis lapsu potest ita exesum fuisse plumbum, ut imperfecte repræsentaret commissam sibi scripturam, et librarius aliquis pro φοινικῇ, legerit ἀφρικῇ, ubi notior tunc erat Tripolis.

11 *Quid autem si scribentibus hæc Acta tenebras offuderit amphibolia nominis Africa, ex vulgata quidem nomine Provinciam longe a Phœnicæ remotam significantis: hic vero accipiendi pro Legione Africa, seu Africana, quæ in Phœnicæ stativa habens sub Tribuno Leontio haud procul Tripoli, nomen fecerit ipsi stativorum loco, sed transitorium; non autem perennaturum apud posteros, sicut perennavit nomen Italicæ in Hispania, prope Hispalim, relictum a Legione Italica, qualis sua etiam in Palæstina stativa habuit et inter alios Centurionem Cornelium, ex Actis Apostolorum notissimum. Sic Romæ per plura secula in regione trans Tibrim celebris fuit civitas Ravennacim, a Ravennatibus istic olim commemoratis et multa ejusmodi alia locorum nomina possunt in exemplum adduci, atque credibile facere longe plura similem quandoque appellationem habuisse ad breve tempus, quæ vetus nomen resumpserint, ideoque sub temporario illo nusquam inveniantur appellatæ: aut si inveniantur alicubi, offendunt lectorem velut supposititia.*

12 *Quod attinet ad tempus Martyrii, tolerati cum sociis SS. Hypatio vel Hypato et Theodulo; assumptus est Vespasianus (sub quo passus S. Leontius dicitur) anno LXXIX ad imperium, et sequenti per filium Titum expugnavit Hierosolimam. Hic, cum Christianos non satis a Judæis distingueret, facile potuit persuaderi, ut potestatem aliquam Adriano, forsitan a Judæis incitato, concederet contra Christianos, præsertim militiæ desertæ prætextu: nescitur tamen decretum aliquod contra eos edidisse Vespasianus, uti supponunt Acta, phrasibus quarti seculi adornata: quod sufficit hic animadvertisse. Est autem vita functus Vespasianus anno Christi LXXIX.*

quid si ab Africanæ Legionis stativis apud Tripolim?

E

Tempus martyrii,

ENCOMIUM S. LEONTII MART.

C

Ex MS. Medicæ Bibliothecæ Laurentianæ Florentiæ.

F

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ

Ex memoriis Cyri Commentariensis ab incerto Auctore scriptum et Ex MSS. Vaticanis Latine redditum a G. Sirleto.

CAPUT PRIMUM.

Quæsitus ad mortem Sanctus quærentes hospitaliter habet, seque manifestans convertit eos et baptizat.

Ad Capiendum sanctum dicitur Adrianus a Vespasiano

Quo tempore Vespasianus Romanorum Imperium tenebat; vir quidam ordinis Senatorii, Adrianus nomine, crudelis, et animo valde immanis, omniumque pessimarum artium inventor, cum audivisset quosdam Christianos esse ab omnibus illis abhorrentes, qui diis ipsis sacrificia offerunt, deosque ipsos despicientes, et alios homines magicis artibus ac disciplinis et adulationibus a deorum familiaritate removens, quippe qui dicerent, non esse deos, sed unum tantum Deum: furore percitus Imperatorem adiit, et ab eo petiit, ut sibi contra homines

Βασιλεύοντος Ουεσπασιανου τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἀνὴρ τις τῆς συγκλήτου ὀνόματι Ἀδριανός, ὠμός καὶ ἀπεινὴς τῷ φρονήματι, καὶ πάσης κακοτέχνου μηχανῆς εὐρετής, ἀκούσας ὅτι εἰσὶ τινες Χριστιανοὶ λεγόμενοι, καὶ πάντας τοὺς θύοντας τοῖς θεοῖς ἀποστρέφονται, καὶ τούτους ἀτιμάζειν σπουδάζουσι, καὶ ἀποστῆναι τοὺς ἀνθρώπους τῆς τῶν θεῶν ὠκειώσεως ἐκ τῆς μαγικῆς αὐτῶν διδασκαλίας καὶ κολακείας πείθουσι, καὶ λέγουσι μὴ εἶναι θεούς, ἀλλ' ἓνα Θεὸν θυμῷ κρατηθεὶς, προσελθὼν τῷ Βασιλεῖ, ἤξίωσεν δόθῃναι αὐτῷ τὴν κατ' αὐτῶν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς παρεσθὺς τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν ἔδωκεν τῷ Ἀδριανῷ

A Ἀδριανῷ, ἐντειχάμενος αὐτῷ, ὅτι πάντας τοὺς τέλοντας πεισθῆναι τῷ δόγματί μου καὶ προσκυῆσαι τοῖς θεοῖς ἡμῶν, τιμῆς μεγάλης ἀξιῶσθε ἀπέστειλόν μοι τοὺς δὲ ἀντιλέστοντας βρασάνοις δεινοτάτοις ὑποδαίων, τῷ θανάτῳ παραδίδον.

2 Ἐξελλόντι οὖν τῷ Ἀδριανῷ τῆς μεγαλεπόλεως Ῥώμης, ἐγνωρίσθη αὐτῷ ὑπὸ τινων λέγοντων, ὅτι ἐν τῇ Τριπολιτῶν πόλει ἐστὶ τις ἀνὴρ στρατιώτης, ὀνόματι Λεοντίος, καὶ ἀπειτῆ τοὺς θεοὺς, καὶ τοὺς θύοντας αὐτοῖς ἀποστρέφει τῆς τούτων θεραπείας ἔχουσαι, καὶ τὰ ναῦατριον ἡμῶν καταλύει θεσμῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἀδριανὸς περὶ αὐτοῦ, περιχαρῆς ἐγένετο, καὶ προέπεμψεν πλῆθος στρατιωτῶν, ὅπως συσχεθῆ ὁ Λεόντιος τοιαῦτα ὄρων. Ἐν δὲ τῷ φθάσαι αὐτοὺς τὸν τόπον τῆς πόλεως, ὁ Τριβούνος τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, Ὑπατος αὐτῷ ὄνομα καὶ αὐτὸς φίλος ὢν τῆς δαιμονικῆς λατρείας, καὶ ἀνακείμενος τοῖς εἰδώλοις, ἀφυστάτῳ πυρετῷ συσχεθεὶς, ὄλος ἐφλέγετο. ἔλεγε δὲ ὑπὸ αὐτὸν στρατιώταις τοῖς, Μὰ τὴν τῶν μεγάλων θεῶν εὐμένειαν, οἶδα πόθεν τὸ κακὸν τοῦτο συνέβη μοι· οἱ θεοὶ ἡγανάκτησαν κατ' ἐμοῦ· μέλλω γὰρ ἔρχεσθαι ἐνταῦθα, θυσίαν αὐτοῖς οὐ προσήγαγον τὴν συνήθη. Ὀρῶντες οὖν οἱ στρατιῶται πάντες τὸν Ὑπατον οὕτως κατακατόμενον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ μηδένος μεταλαμδάνοντα, ἀλλὰ πλεον ὑπὸ τῶν πυρετῶν ἐξαπτόμενον, ἐν θλίψει πολλῇ ὑπῆρχον.

B 3 Τῆ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ Ἄγγελος Κυρίου ἐφάνη αὐτῷ λέγων, Ὑπατε, εἰ θέλεις ὑγιὲς γενέσθαι, συνελθόντων σοι τῶν στρατιωτῶν, κράζον τρίτον, Ὁ Θεὸς τοῦ ἁγίου Λεοντίου βοήθη μοι, καὶ εὐθέως σωθήσῃ. Ἐν ἐκστάσει δὲ γενόμενος ὁ Ὑπατος, καὶ ἀνανήψας, εἶδεν τὸν Ἄγγελον, ὡσεὶ λευγῆμονα νεανίσκου, καὶ τὴν μορφήν τῆς ὄψεως αὐτοῦ φοβησάμενος, εἶτα λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ ἀπεστάλην ἅμα τούτοις τοῖς στρατιώταις, ὅπως συλλαβῶν τὸν Λεόντιον, φυλάξω ἕως τῆς ἐπινοῦδος Ἀδριανοῦ τοῦ Ἡγεμόνος· καὶ σὺ λέγεις μοι ὅτι κράζον, Ὁ Θεὸς τοῦ ἁγίου Λεοντίου βοήθη μοι, καὶ σωθήσῃ; Ἐν δὲ τῷ διαλέγεσθαι αὐτῶν τῷ Ἄγγέλῳ, ἀφανῆς ἐγένετο ἀπ' αὐτοῦ, καὶ θάμβος ἐκράτη τὸν Ὑπατον. Φωνήσας δὲ τοῖς στρατιώταις, εἶτι κείμενος ἐν τῷ κλινιδίῳ, λέγει αὐτοῖς· Ἀκούσατε ἀδελφοί· ἐν τῷ πρώτῳ μου ὕπνῳ ἔρχεται τις σὺν ἡμῶν, καὶ λέγει μοι, Ὑπατε, εἰ θέλεις ὑγιὲς γενέσθαι, κράζον τρίτον, Ὁ Θεὸς τοῦ ἁγίου Λεοντίου βοήθησόν μοι, καὶ ἀφανῆς ἐγένετο ἀπ' ἐμοῦ. Ἐν δὲ τῷ διαγένησθαι αὐτὸν, Θεόδουλος τις, ἀνὴρ ἐκ τῶν στρατιωτῶν, ἀκούσας, παρεκλήθη τῷ Τριβούνῳ αὐτοῦ Ὑπάτῳ, ἐν ᾧ ἔχων τὰ ἱερέντα αὐτῷ ὑπὸ αὐτοῦ φθάσαντος δὲ τοῦ κριστοῦ τοῦ πότου αὐτῶν, ἐκάλουν καὶ τὸν Θεόδουλον οἱ στρατιῶται, λέγοντες αὐτῷ, Ἐλθε καὶ συναπόλασον ἡμῖν, ἀδελφε, ὡς αἰεὶ ἦν γὰρ καὶ σὺτὸς ὁ Θεόδουλος τῶν πρώτων ἐλλήνων, παρ' ὧν ἄλλος οὐκ ἦν τοιοῦτος. Ὡς δὲ ἀπεσώθησεν πάντας μὴ θέλων γέυσασθαι τινος, ἀνίστη, καὶ ἔθηκεν ἐκαστὸν, καὶ ἐλομήθη χαμαὶ, πολυπόσως ὢν. Διυπνισθεὶς οὖν λέγει τοῖς συστρατιώταις αὐτοῦ, Τῆ αὐριον ἡμέρᾳ Ἀδριανὸς ὁ Ἡγεμὼν ἔρχεται, καὶ ὁ Λεόντιος οὐ συνελήφθη· ἀλλ' εἰ παντὶ τῷ πληθει ἡμῶν, λαβῶν ἐγὼ τὸν Τριβούνον Ὑπατον, καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ πόλει, ἐπιζητήσω ὁποῖος ἐστὶν ὁ Λεόντιος, καὶ τοῦτον κρατήσαντες ἀσφαλίσόμεθα παρὰ τοῖς Κεντυρίοισιν, ἕως τῆς ἐπινοῦδος τοῦ Ἡγεμόνος Ἀδριανοῦ· ἦν γὰρ καὶ ὁ Ὑπατος ἀπὸ τῆς ὀπτασίας ἐκείνης ἐν ὀλίγῳ ὑγιὲς γενόμενος ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ.

C 4 Καὶ φθασάντων αὐτῶν τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, εἶδον καὶ ὁ Λεόντιος ὑπήντησεν αὐτοῖς λέγων· Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, ἀδελφοί. Ἀκούσαυτε; δὲ γὰρ αὐτοῦ οἱ δύο στρατιῶται, Ὑπατος καὶ Θεόδουλος, εἶπον αὐτῷ· Χαίροις καὶ αὐτὸς, ὡς εἶπαίτε. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Λεόντιος, Ἀδελφοί, τίνα ζητοῦντες τήνδε τὴν χώραν ἐφθάσατε; Οἱ δὲ στρα-

Christianos potestatem daret. Imperator vero statim omnem potestatem Adriano contulit, eique mandavit, ut quicumque ejus edicto parere, et diis sacra facere vellent, honore magno donati ad eum mitterentur; qui vero nolent, cruciatibus gravissimis subjecti morti addicerentur.

2 Cum igitur Adrianus ex magna Roma discessisset, significatum ei fuit a quibusdam, in urbe Tripoli esse militem quemdam, a Leontium nomine, qui deos ipsos reprobaret, et eos qui sacra illis facerent ab eorum cultu averteret, et patrias leges dissolveret. Cum hæc Adrianus de Leontio audivisset, hilaritate non mediocri affectus, est, et militum cohortes præmisit, ut Leontius, qui talia faceret, comprehenderetur. Cui vero prope urbem venissent, eorum Tribunus Hypatius nomine, qui et ipse demonum superstitioni et idolis addictus erat, repente febre totus correptus est, et militibus suis dicebat: Ita mihi dii propitii sint, ut ego scio, undenam hoc malum in me profectum sit. Dii adversus me indignati sunt; cum enim huc profecturus essem, congruentem victimam illis non obtuli. Milites igitur cum Tribunum suum ita febre æstantem per tres dies, neque cibum aliquem sumentem, sed magis magisque febre laborantem viderent, multis angustiis premebantur.

3 Nocte autem illa Angelus Domini apparuit ei, dicens: Tribune, si vis sanus fieri una cum militibus, qui tecum sunt, ter clames: Tu, qui S. Leontii Deus es, mihi, quæso, auxilium feras. Si hoc dixeris, statim sanus fies. Cum Tribunus in talem mentis excessum venisset, et sobrius esset; vidit Angelum, ut adolescentem aliquem, candida veste indutum, et aspectus speciem quamdam terribilem præferentem. Tum ille; Ego, inquit, missus sum una cum his militibus, ut Leontium comprehendam, et servem usque ad reditum Adriani Ducis, et tu mihi dicis, ut clamem: Deus S. Leontii, auxilium mihi afferas, ut salvus sim. Cum hæc Angelo diceret, ille ab ipso evanuit, et stupor Tribunum corripuit; qui cum adhuc jaceret in lectulo, et febre vehementi teneretur, militibus ad se accersitis sic ait: Audite fratres cum primum somnum cœpisssem, vir quidam illustris ad me venit, et dixit: Si vis sanus fieri, ter clames: Deus S. Leontii, opem mihi afferas: et his dictis, evanuit. Cum hæc Tribunus dixisset, Theodulus quidam miles plus ceteris obstupuit, et quæsitivit a Tribuno, an ejus, quem dicebat, vestis alba et aspectus terribilis fuisset; idque ita se habere didicit. Postillie vero mane Theodulus ipse assidebat Tribuno, quæ audiverat in mente habens. Cum autem et computationis tempus venisset, Theodulum milites vocarunt; ut una cum ipsis, quemadmodum semper consueverat, se oblectaret: erat enim Theodulus ipse inter Græcos homines maxime illustris. Ille ad computationem invitatus, omnes cibos rejecit, neque quidquam gustare voluit; sed humi jacens diutius jejunos permansit, ac tandem somnum cœpit. Experrectus autem commilitonibus suis; Adrianus, inquit, Præses crastino die veniet, et Leontius captus non est? Sed si placet omnibus vobis, mecum habens Tribunum ad urbem proficiscar, et quæram, quisnam sit iste Leontius; quem postquam comprehenderit, caute servari jubebimus, quoad Adrianus præses venerit. Erat autem Tribunus sanus jam factus, et ad febre liberatum, cum visioni illi obedivisset.

4 Postquam igitur illi ad summum urbis verticem venerunt, ecce Leontius ipse illis occurrit, quibus ait: Salvete in Domino, fratres. Id cum audissent duo illi milites Tribunus, et Theodulus; Salve, inquirunt: et tu amice. Tum Leontius dixit: Quidnam, fratres, quærentes huc venistis? Tunc milites

D
INTERP.
SIBILETO

præmittit
Tripolim
Tribunum
cum militibus

a

b

E

qui febre
correptus,

jussusque
ab Angelo
Drum S.
Leontii in-
vocare

c

rem indicat
sociis, miran-
te præ ceteris
uno;

f

cum quo jam
sanus

occurrit
Leontio.

INTERP.
SIRLETO

A tes; Virum, inquit, quemdam, Leontium nomine, doctum et probatum, Imperatori Vespasiano hoc loco habitare significatum fuit: hunc igitur nos convenire cupimus, ut jussi sumus. His enim diebus Adrianus Præses huc venturus est, ut et ipse Leontium videat, eumque ut deorum amantem honore maximo prosequatur, atque ad Imperatorem ducat; totus enim Romanorum Senatus illum videre cupit, cum ejus præclara facta et in deos observantiam audiverit, præsertim cum sit unus e Principibus viris, qui sunt in urbe Tripoli. Cum hæc audisset Leontius; Ut video, inquit, peregrini estis, et hujus regionis ignari. Venite igitur, et mecum una requiescite: ego vobis Leontium illum monstrabo, quem vos deorum amicum esse dicitis. Ille vero non est iis diis amicus, quos vos colitis, sed scio ego Christianum illum esse, et Domini Jesu Christi fidem tenere. His auditis, illi secum dicebant: Quisnam iste est, qui dicit, Leontium Christianum esse? Num aliquis ex ejus cognatione est? Itaque Theodulus; Quodnam, inquit, est nomen tuum? Tum Leontius: De nominis mei significatione in litteris divinis scriptum est his verbis: Super aspidem, et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. Oportet igitur a me conculcari leonem et draconem: leonem, inquam, hostem illum, qui corporeis oculis non cernitur; et draconem, hoc est Præsidentem ipsum, et ejus consiliarium. Tum Tribunus ad Theodulum conversus; Et quisnam, inquit, iste est, qui dicit, Oportet a me conculcari leonem et draconem, et Præsidentis consiliarios: Dubitatione igitur detenti ambigebant quidnam facturi essent. Eo enim quod tam benigne invitati erant, remorabantur ne pravum consilium suum viro illi aperirent. Verumtamen cum Adriani sævitiam perspectam haberent, et eam formidarent, neque vellent re infecta reverti; iter ad Leontii domum, amicitiam simulantes, una fecerunt.

Hic eos irritat ad suas artes:

Psal. 90

B δ Deinde, En, inquit, vir optime, domum tuam pervenimus, et rebus tuis omnibus fruimur. Festina igitur nobis Leontium ostendere, ut cum venerit Adrianus Præses, honore maximo dignus habeatur, et Imperatorum amicissimus in eorum palatio versetur. *d* Hæc cum illi dixissent, tum Christi Martyr; Ego, inquit, sum Leontius ille, quem vos queritis, ego sum ille Christi miles; ego sum, quem Adrianus per vos insequitur. Illi cum audivissent quod dixit, Ego sum; in faciem prostrati clamare cœperunt: serve Dei altissimi, remitte nobis hoc peccatum, festina Deum tuum placare, ut nos ab idolorum fœditate, et ab illa immani fera Adriano eripiat; et nos enim Christiani sumus. Hæc cum illi dixissent, sanctus Dei servus Leontius in terram se dejecit, flens et dicens: Domine Deus, qui vis omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis pervenire, qui dedisti nobis salutis pignora, respice nos, quæso, in hac hora; qui fecisti, ut qui contra me venerant, pro me essent, me ovem illam perditam serves oro, et illos mecum una illumines misericordiæ tuæ luminibus, quibus et sancti Spiritus tui gratiam effundas, et cor purum crees, tuoque signo notatos, invictos milites contra hostem diabolum efficias, potentiam et arma illis præbens, propter viscera misericordiæ tuæ. Pro scuto et hasta sit illis sapientia tua. Tu, qui tribus diebus in sepulcro esse voluisti, qui malefici draconis caput conculcasti, da, quæso, ut Tribunus hic et Theodulus conterant caput malitiosi draconis Præsidentis Adriani, tuique roboris gratia illis confirmes. Tu enim desperatos ad cognitionem et spem invitas; tu errantes misericordia tua in viam revocas; quippe qui cordis arcana cognoscis, et universæ humanæ naturæ creator es. Accipe, quæso, preces peccatoris

et semel pro-
ait:

d

C δ Eita λέγουσιν αὐτῷ: Ἰδοὺ, ἀνὴρ καλὸς, ἐν τῷ δώματί σου ἐφθάσμεν, καὶ πάντων τῶν σῶν ἀπολεύσομεν. σπεῦσον οὖν μνησθαι ἡμῖν τὸν Λεόντιον, ἵνα καὶ τιμῆς μεγίστης ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Ἀδριανοῦ τοῦ Ἡγεμόνου ἀξιώθῃσθαι, καὶ πάμφιλος γενήσθαι τῶν ἐν τῷ παλατίῳ κρατουμένων. Ταῦτα αὐτῶν εἰπόντων, λέγει αὐτοῖς ὁ Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, Ἐγὼ εἶμι Λεόντιος, ὃν ζητεῖτε· ἐγὼ εἶμι ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ· ἐγὼ εἶμι ὃν Ἀδριανὸς διώκει δι' ἡμῶν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες πρὸς αὐτοῦ τὸ, Ἐγὼ εἶμι, πεσόντες ἐπὶ πρόσωπον, ἤρξαντο κράζειν, Δούλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, συγγνώμην ἡμῖν τὴν ἀμαρτίαν ταύτην· σπεῦσον δυσωπῆσαι τὸν Θεὸν σου, ὅπως ἐξέλθῃαι ἡμᾶς ἐκ τοῦ μύσου τῶν εἰδύλων, καὶ ῥύσεται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἀνημέρου θηρῶς Ἀδριανοῦ· ἡμεῖς γὰρ Χριστιανοὶ ἐσμεν· καὶ εἰπόντων αὐτῶν ταῦτα, ἔρριψεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ ἔδαφος ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Λεόντιος, κλαίων καὶ λέγων, Κύριε ὁ Θεός, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ δοὺς ἡμῖν ὑποδείγματα σωτηρίας· ἐπιθε εἰς ἡμᾶς τῆ ὄρα ταύτη, ὃ τοῖς κατ' ἐμοῦ ποιήσας, ἵνα σώσῃς με τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον, καὶ τοῦτους μετ' ἐμοῦ φώτισον τῷ φωτὶ τοῦ ἐλέους σου, καὶ πῆρασον αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, καὶ δεῖξον εἰς αὐτοὺς καθάραν καρδίαν, καὶ σφράγισον αὐτοὺς τῇ σφραγίδι σου, καὶ ἀνάδειξον αὐτοὺς στρατιώτας ἀπτήτους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, δύναμιν καὶ ὄπλα παρέχων αὐτοῖς τῆ εὐσπλαγγχίας σου, ἀσπίδα καὶ δόρυ τῆ σοφίας σου· ὁ ταφὴν τριήμερον κατεδεξάμενος, ὁ πατήσας τὴν κεφαλὴν τοῦ κακούργου δράκοντος, διὰ τὸν ὕπατον τοῦτον καὶ Θεοδούλον πατήσας τὴν κεφαλὴν τοῦ κακοτέχνου Ἡγεμόνου Ἀδριανοῦ, καὶ ἐνίσχυσον αὐτοὺς ἐν τῇ χάριτι τῆς σῆς ἰσχύος· σὺ γὰρ τοὺς ἀπεγνωσμένους καλεῖς πρὸς ἐπίγνωσιν· σὺ τοὺς πλανηθέντας ἀνακαλεῖς τῇ εὐσπλαγγχίᾳ σου. ὁ τῶν καρδιῶν γνώστης, καὶ πάσης ἀνθρωπίνης φύσεως δημιουργός, δεῖξαι μου τὴν ἰκεσίαν τοῦ ἀμαρτωλοῦ, δεῖξον καὶ τοῖς ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός καὶ οὐχ ἕτερος, δεῖξον ταῖς πιστεύουσιν

et pro eis
inde conversis
ad fidem orat,

τιώσσει εἶπον αὐτῷ: Ἀνὴρ τις Λεόντιος, σοφὸς ἐν λόγῳ καὶ ἔργοις πιστὸς, ἐμκλύθη τῷ αυτοκράτορι Οὐεσπασιανῷ, ὅτι ἐνθάδε οἰκεῖ, καὶ τούτῳ συνήμιλοι ἀξιῶμεν γενέσθαι, ὡς προπεμφθέντες· μέλλει γὰρ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις καὶ Ἀδριανὸς ὁ Ἡγεμὼν φθάσειν τὰ εὐταῦθα, ὅπως καὶ αὐτὸς θεάσεται αὐτὸν, καὶ τιμῆς ἀξιώσει μεγάλῃς, ὡς φίλον ὄντα τῶν θεῶν, καὶ ἀπαγάγει αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀυτοκράτορα· πᾶς γὰρ ἡ σύγκλητος Ῥωμαίων ἐπιθυμῆι θεάσασθαι αὐτὸν ἀκούσασα αὐτοῦ τὰ κατορθώματα, ἃ εἰς τοὺς θεοὺς ἐπιτελεῖ, καὶ ὅτι στρατιώτης ἐστὶ, καὶ τῶν πρώτων τῆς Τριπολιτῶν πόλεως· Ἀκούσας δὲ ὁ Λεόντιος εἶπεν· Ὡς ὀρῶ ξένοι τῆς χώρας ταύτης ὑπάρχθεσθε· Ἐλθετε οὖν σὺν ἐμοί, καὶ ἀναπαύεσθε, καὶ γὰρ ὑμῖν ὑποδείξω Λεόντιον, ὃν λέγετε ὑμῖν φίλον τῶν θεῶν· ἐκεῖνος γάρ οὐκ ἐστὶ φίλος τῶν θεῶν, ὡς ὑμεῖς σέβετε, ἀλλὰ Χριστιανὸς ἐστὶν καὶ πιστεύει εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἑαυτοὺς, Τίς ἐστὶν οὗτος, ὃς λέγει Λεόντιον Χριστιανὸν εἶναι; ἄρα τῆς συγγενείας αὐτοῦ ἐστὶν; Εἶτα λέγει ὁ Θεοδούλος· Τί τὸ ὄνομά σου; Καὶ ὁ Λεόντιος λέγει αὐτῷ· Τὸ ὄνομα τὸ ἐμὸν θεόγραφόν ἐστιν· γέγραπται γὰρ ἐν ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς, ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσει, καὶ καταπατήσας λέοντα καὶ δράκοντα· δεῖ με οὖν καταπατήσαι λέοντα καὶ δράκοντα· λέοντα τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν, καὶ δράκοντα τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς συμβούλους αὐτοῦ. Ἀκούσας δὲ Ὑπατος ὁ Τριεθύνης, εἶπεν τῷ Θεοδούλῳ, Τίς ἐστὶν οὗτος, ὃς λέγει, δεῖ με καταπατήσαι λέοντα καὶ δράκοντα, καὶ τοὺς συμβούλους τοῦ Ἡγεμόνου; Ἀμνηχανία οὖν καὶ ἔκστασις περιεῖχεν αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἔβλεπον τὴν ἑαυτῶν γνώμην φανερωσάσαι τῷ ἀνδρὶ, διὰ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν αὐτοῖς, Ἐλθετε πρὸς με, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς· καὶ πάλιν τὴν ἀπάνειαν τοῦ Ἡγεμόνου δεδειώτες, ὁμῶς τὴν ἐπὶ τῆς οἰκίας τοῦ ἀνδρός παρίκνυον ἐπιποιῶντα.

F δ Eita λέγουσιν αὐτῷ: Ἰδοὺ, ἀνὴρ καλὸς, ἐν τῷ δώματί σου ἐφθάσμεν, καὶ πάντων τῶν σῶν ἀπολεύσομεν. σπεῦσον οὖν μνησθαι ἡμῖν τὸν Λεόντιον, ἵνα καὶ τιμῆς μεγίστης ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Ἀδριανοῦ τοῦ Ἡγεμόνου ἀξιώθῃσθαι, καὶ πάμφιλος γενήσθαι τῶν ἐν τῷ παλατίῳ κρατουμένων. Ταῦτα αὐτῶν εἰπόντων, λέγει αὐτοῖς ὁ Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, Ἐγὼ εἶμι Λεόντιος, ὃν ζητεῖτε· ἐγὼ εἶμι ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ· ἐγὼ εἶμι ὃν Ἀδριανὸς διώκει δι' ἡμῶν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες πρὸς αὐτοῦ τὸ, Ἐγὼ εἶμι, πεσόντες ἐπὶ πρόσωπον, ἤρξαντο κράζειν, Δούλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, συγγνώμην ἡμῖν τὴν ἀμαρτίαν ταύτην· σπεῦσον δυσωπῆσαι τὸν Θεὸν σου, ὅπως ἐξέλθῃαι ἡμᾶς ἐκ τοῦ μύσου τῶν εἰδύλων, καὶ ῥύσεται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἀνημέρου θηρῶς Ἀδριανοῦ· ἡμεῖς γὰρ Χριστιανοὶ ἐσμεν· καὶ εἰπόντων αὐτῶν ταῦτα, ἔρριψεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ ἔδαφος ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Λεόντιος, κλαίων καὶ λέγων, Κύριε ὁ Θεός, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ δοὺς ἡμῖν ὑποδείγματα σωτηρίας· ἐπιθε εἰς ἡμᾶς τῆ ὄρα ταύτη, ὃ τοῖς κατ' ἐμοῦ ποιήσας, ἵνα σώσῃς με τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον, καὶ τοῦτους μετ' ἐμοῦ φώτισον τῷ φωτὶ τοῦ ἐλέους σου, καὶ πῆρασον αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, καὶ δεῖξον εἰς αὐτοὺς καθάραν καρδίαν, καὶ σφράγισον αὐτοὺς τῇ σφραγίδι σου, καὶ ἀνάδειξον αὐτοὺς στρατιώτας ἀπτήτους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, δύναμιν καὶ ὄπλα παρέχων αὐτοῖς τῆ εὐσπλαγγχίας σου, ἀσπίδα καὶ δόρυ τῆ σοφίας σου· ὁ ταφὴν τριήμερον κατεδεξάμενος, ὁ πατήσας τὴν κεφαλὴν τοῦ κακούργου δράκοντος, διὰ τὸν ὕπατον τοῦτον καὶ Θεοδούλον πατήσας τὴν κεφαλὴν τοῦ κακοτέχνου Ἡγεμόνου Ἀδριανοῦ, καὶ ἐνίσχυσον αὐτοὺς ἐν τῇ χάριτι τῆς σῆς ἰσχύος· σὺ γὰρ τοὺς ἀπεγνωσμένους καλεῖς πρὸς ἐπίγνωσιν· σὺ τοὺς πλανηθέντας ἀνακαλεῖς τῇ εὐσπλαγγχίᾳ σου. ὁ τῶν καρδιῶν γνώστης, καὶ πάσης ἀνθρωπίνης φύσεως δημιουργός, δεῖξαι μου τὴν ἰκεσίαν τοῦ ἀμαρτωλοῦ, δεῖξον καὶ τοῖς ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός καὶ οὐχ ἕτερος, δεῖξον ταῖς πιστεύουσιν

A πιστεύουσιν τοῖς ἀναισθητοῖς θεοῖς ὅτι εἰσὶ μάταιοι, καὶ φώτισον τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ ὄντας ἀνθρώπους τῆ σὴ ἐπιγνώσει· **Ναί, ὁ Θεός, ὁ Σωτὴρ μου, ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βουσιεῖα, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.**

6 Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ τὸ Ἀμήν, κατήλθεν νεφέλη ὕδατος ἐπὶ Θεόδουλον καὶ Ὑπατον, καὶ ἐφώτισεν αὐτούς. Ἰδὼν δὲ ὁ ἅγιος Λεόντιος τὸ γεγονός, ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ λέγων, Δόξα σοι, ὁ Θεός μου, ὁ μὴ ἀποξυλλόμενος τὰς προθέσεις τῶν ζητούντων σε· καὶ ἠμείψασεν αὐτοὺς στολάς λευκάς, καὶ κηρούς ἐμπροσθεν αὐτῶν ἐποίησεν φέρεσθαι. Ἰδόντες οὖν τινες Ἑλλήνων, ὅτι τοιούτου θοῦμα γέγονεν διὰ Λεοντίου· ἠρέξαντο θρόλλον ποιῆν ἐν τῇ πόλει, κρίζοντες οὕτως, οἱ τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἀθετοῦντες, ὀλεθρῶν πυρὶ ἀπωλέσθωσαν, καὶ ἦν οὐ μικρὸς θόρυβος ἐν τῇ πόλει.

Leontii : ostende et bis, præter te non alium Deum esse, fac, ut qui diis inanimatis et mutis fidem habent, illos vanos et inanes esse cognoscant; et tuæ cognitionis lumine illustra eos, qui veritatem non cognoscunt. Ita, quæso, facias, Deus Salvator noster, quoniam tuum est regnum, potentia, et gloria, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

6 Cum dixisset, Amen, descendit nubes aquæ in Theodulum et Tribunum, eaque illuminavit e. Quod cum S. Leontius factum vidisset, voce magna clamans; Gloria, inquit, tibi sit, Deus meus, qui voluntatem quærentium te non aspernaris. Tum illos albis vestibus induit, et cereos accensos ante ipsos ferri jussit. Cum vero quidam ex Græcorum numero rem tam miram per Leontium factam vidissent, cœperunt per urbem tumultuari, et ita clamare: Pernicioso igne comburantur illi, qui deos nostros reprobant. Itaque non mediocri tumultu civitas illa perturbata erat.

D
INTERP.
SICILEGO

e
ac ipsos
baptizat.

f

ANNOTATA. D. P.

B a In MSS. Synaxario et Menais sic incipit Elogium. Οὗτος τὴν γέννησιν ἐσχεν ἐξ Ἑλλάδος· μέγθει δὲ σώματος συναυξήθεισάν ἔχων ἀλλήν καὶ βόμην, τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις ἐτάχθη· ἐν δὲ τῇ πολιορκίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἐναντιοῖς ἐμπλέκεσθαι Ἀνδρείος, καὶ πολλὰ κίς τρύπια στήσας, δόξης δὲ καὶ δυνάμεως ἔχειν καὶ λογισμὸν ἔμφρονα, τῇ στρατιωτικῇ στολῇ καὶ τοῖς πράσῃμοις κατεκυσμήθη. Διατριβῶν δὲ ἐν Τριπόλει... ταῖς βασιλικαῖς σιτήσεσι καὶ κηλοφροσύναις ἐδείξειτο τοῦς πέντητας, καὶ γνησιῶς εὐδικρινῶς ἐλάτρειε τῷ Θεῷ. Hic ex Græcia natales habens, magnitudini corporis pares habebat vires et rebus; relatusque inter ordines militares, sæpe cum hostibus generose congressus, de illis victoriam reportavit ac trophæa statuit. Cum autem et prudentia et consiliis excellere videretur; Dux belli creatus, cultum et insignia bellica Duci convenientia accepit. In Tripoli autem... degens, Regia annona pauperum inopiam sublevabat: omnesque pauperes singulari benevolentia complexus fovebat, Deoque sincere serviebat. Quæ ex Eucomio mox dando sumpta fuisse apparebat; simulque iudicium nostrum, de fonte elogiorum in Synaxariis descriptorum, confirmabitur.

b Eadem Menæa Ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν Ὑπατίου Τρίπολιτον, μεθ' ἐτέρων δύο στρατιωτῶν, ὧν ὁ ἕτερος

Θεόδουλος ἐκλεῖτο. Misit ad ipsum Hypatium Tribunum, cum duobus aliis militibus, quorum unus Theodulus nominabatur, et sic etiam in MS. Mediceo Ὑπάτιος, et in Martyrologio Romano Hypatius scribitur; Ὑπατον tamen constanter habent Græca Vaticana, et Synaxarium Basilianum.

c In Græco erat Ἀνθύπατε quod esset Proconsul. Correxi ergo Ὑπατε, ut sit nomen proprium, sicut ante et postea.

d Verterat Sirletus in secunda persona, Habearis, et, Verseris: sed Græcus textus non erat mutandus utpote captæ simulationi conformis; necdum enim indicarant, Leontium a se ad iudicium quæri.

e Illuminavit, id est, Baptizavit: qualis autem fuerit sic collatus baptismus, disputent Scholastici; suffecisse eum ipsis, ad significandam eandem quæ per ordinarium baptismum conferendæ erat gratiam, iudicavit Leontius, secundum hunc Auctorem.

f Ad verbum, Tantum miraculum, et sic vertit Sirletus: sed ambiguam vocis Miraculi significationem, iudicavi tollendam; ut intelligi possit, Gentiles illos fuisse commotos illa Neophytorum deductione per urbem in albis et cum cereis; non autem miraculo nubis, descendentes ad preces Leontii; quod ipsa in domo Sancti factum oportet, alio nulla præseente.

E

F

C

CAPUT II.

Cum suis Leontius carcere inclusus ac verberari denuo jussus illis securi percussis, ipse inter verbera moritur.

Mετὰ ἡμέρας δύο ἐπέστη ὁ Ἀδριανός, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ πάντες· καὶ στάς πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως εἶπεν, Τίς ἡ ταπαχὴ τῆς κραυγῆς, τί καταδουῶσιν οἱ δήμιοι; Οἱ δὲ πρῶτοι τῆς πόλεως εἶπον αὐτῷ· Ἄνθρωπε, ὄνομα Λεόντιος, Χριστιανὸς λεγόμενος, πάντας ἀποσοβεῖ ἀπὸ τῶν θεῶν ἡμῶν, μαγείαις τισὶν ἑξαπατῶν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μεγάλων τῶν ὑπὸ ἀνθρώπων σταυρωθέντων, ὃν Πιλάτος ἔτασεν καὶ ἐφραγέλλωσεν, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐβράβυσαν· ἀλλὰ καὶ τοὺς στατιῶτας τοῦ Βασιλείως ἡμῶν διὰ τῆς μαγείας αὐτοῦ ἐπλάγησεν, καὶ πρὸς τὸν Γαλιλαῖον εἰλκυσεν, καὶ τούτους λευγήμενας ἔχει, ἴδε τρεῖς ἡμέραι εἰσὶν, καὶ τοὺς μεγίστους θεοὺς ἡμῶν ἀθετεῖ. Ὁ δὲ ἰγερῶν θυμοῦ πλησθεὶς κελένει, τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ στρατιώταις λέγων, Συσχόντες τοὺς τρεῖς τούτους ἐν ἀσφαλεῖ ποιήσατε, ὅπως ἄξιον αὐτοὺς πρὸ βήματος. Οἱ δὲ στρατιῶται τὸ κελευσθὲν ποιήσαντες, καὶ κρατήσαντες αὐτούς, ἀπέθεντο ἐν τῇ φυλακῇ. Δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας

Biduo autem postea venit Adrianus Præses, et omnes qui cum illo erant: cunctique ante urbis portas constitisset, quæsit, quænam voces et tumultuatio illa, quinam populorum clamores essent. Tum ejus civitatis optimates; Vir, inquit, quidam, Leontius nomine, qui Christianus appellatur, omnes a deorum nostrorum cultu dehortatur ac removet, magicis quibusdam artibus homines ipsos circumveniens, dum prædicat, et nugaci oratione celebrat, extollitque virum quondam ab hominibus in crucem suffixum quem Pilatus ipse inquisitum flagellis, et Judæi alapis verberarunt. Quin etiam Imperatoris nostri milites beneficiis suis decepti, et ad Galilæi hominis illius religionem attraxit, eosque albis vestibus indutos tertium jam diem apud se habet, et maximos deos nostros reprobat. Tunc Adrianus Præses, furore accensus, jussit milites quos

*Adrianus id
intelligens,*

*jubet illos car-
ceri includi:*

INTERP.
SIRLETO

A quos secum habebat, ut tres illos comprehensos caute in carcere custodirent, quoad ante tribunal sisterentur. Fecerunt milites quod jussi fuerant, et homines comprehensos in carcerem conjeecerunt. Leontius vero per totum diem non desistens magni Dei fidem et doctrinam illis tradere; Agite, inquit, fratres, estote fortes et cogitate, praesentes cruciatus parvos esse, et ad breve tempus: gaudium vero illud et jucunditatem sempiternam futuram. Itaque si nos hic nefariorum hominum injurias sustinemus, illic requiem perpetuam inveniemus. Nocte vero coepit Psalmi versus illos canere; Deus noster in caelo et in terra, omnia quaecumque voluit, fecit: Deus, qui praecinxit me virtute, et posuit immaculatam viam nostram.

Ps. 113, 2 et
17, 33deinde iis co-
rum sepositis

8 Cum vero dies illuxisset, Adrianus Praeses in tribunali sedens jussit ad se duci Leontium, Tribunumque et Theodulum. Qui cum praesto essent; Tunc, inquit Praeses, Leontius es? Ego, inquit ille, ipse sum. Tum Praeses: Cujus fortunae et conditionis homo es? Quomodo pravis et maleficis beneficiis tuis milites ab Imperatore nostro subripiisti? Eos, inquam, qui semper cum Imperatore nostro erant, subripiens fecisti, ut ei, quem tu Deum dicis, crederent. Respondit Leontius: Ego Christi mei sum miles; ego sum illius verae lucis filius, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Omnis, qui venit ad hanc lucem, non offendit. Scit Tribunus et Theodulus, quae sit hujus luminis origo et perfectio, Christus videlicet; itaque dereliquerunt deos tuos e lignis, lapidibus, et animalium ossibus confectos; quippe qui fragiles sunt, et comminui facile possunt. Cum Praeses audisset Leontium tam libera oratione utentem, furore inflammatus praecipit servis, ut baculis Leontium ipsum contunderent. At ille cum verberaretur, erectis in caelum oculis: Tunc, inquit, Adriane, putas cruciatum mihi afferre, qui te ipsum crucias? Cum vero illum Adrianus vidisset cruciari quidem, sed in Christi confessione constanter permanere, illum jussit in carcerem duci.

verberari
Leontiumatque in fide
constantes su-
cios

9 Tunc ad Tribunal et ad Theodulum conversus: Quare, inquit, vos patrios vestros mores abjecistis, in quibus educati estis, et derelicto militari stipendia, Imperatori nostro maerorem parastis? Tum illi responderunt: Nobis datus est panis, qui consumi non potest, quique e caelo descendit, et vini poculum e latere altissimi Dei acceptum; pro illis autem carnibus, quae corruptioni subjectae sunt, corpus puri et omni macula carentis agni nobis datum est. Tum Adrianus; Ista, inquit, vobis suggestit improbus Leontius. Facite igitur, quae Imperatori grata sunt. An ignoratis, ita Imperatorem a jussisse, ut qui diis sacra fecerint, maximis honoribus et militiae gradibus honestentur, qui vero jussis parere noluerint, illi pessimis modis vita priventur? Ad haec Tribunus, et Theodulus responderunt: Nostra militia caelestis est; fac quidquid vis. Tu quidem, cum turpissimorum idolorum ultor sis contra nos ipsos te armas; sed tota vita tua deserta erit, et tempus dierum tuorum minuetur. Haec cum Adrianus audivisset, jussit Tribunal in ligna suspendi, atque incessanter unco lacerari; Theodulum vero in terram prostratum verberibus caedi. Qui cum acerbè cruciarentur, nullam aliam vocem emittebant, nisi hanc: Salva nos, Domine, quoniam defecit sanctus. Adrianus vero, cum illorum sententiam stabilem atque immobilem vidisset, jussit eos securi percuti. Qui dum ad supplicium ducebantur, currebant versus illos: Tu es protector noster, Domine; in manus tuas commendamus spiritus nostros. Cuique orationem complevisset, a carnifice percussi sunt et animas suas in confessione illa sancta Deo tradiderunt.

a
securi percuti
jubet:

οὐκ ἐπαύετο ὁ ἅγιος Λεόντιος ἐκδιδάσκων αὐτοὺς τὰ D
μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγων αὐτοῖς. Ἀδελφοί, μικρὰ ἢ
βάσανος καὶ πρόσκαιρος, μεγάλη δὲ ἡ χαρὰ καὶ αἰώνιος
καὶ ἡ θορυφία, ἐκεῖ τὴν ἀνεσιν εὐρίσκωμεν. Κατάλα-
βούσης δὲ τῆς νυκτός, ἤρξατο ψάλλειν οὕτως. Ὁ Θεὸς
ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ, πάντα ὅσα ἐθέλησεν
ἐποίησεν· καὶ πάλιν, Ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύ-
ναμιν, καὶ ἔθετο ἀρωμον τὴν ὁδὸν ἡμῶν.

8 Πρωίας δὲ γενομένης ὁ Ἡγεμῶν, προκαλίσας ἐπὶ
τοῦ βήματος, ἐκέλευσεν ἀγῆναι αὐτῷ τὸν Λεόντιον, καὶ
τοὺς δύο στρατιώτας. Ἀγθέντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ βήμα-
τος, ὁ Ἄρχων εἶπεν· Σὺ εἶ Λεόντιος; Καὶ ὁ Μάρτυρ,
Ἐγὼ εἰμι. Καὶ ὁ Ἡγεμῶν εἶπεν, Ποίως τύχης ὑπάρχεις
φικρὴ καὶ πῶς ἐσύλησας διὰ τῆς κατολέγνου σου μαγείας
τοὺς στρατιώτας τοῦ Βασιλέως, πρὸ αὐτῶ ἀεὶ φοιτεύον-
τες, καὶ ἐποίησας αὐτοὺς πιστεῦσαι τῷ λεγομένῳ πρᾶ-
σοι Θεῷ; Λεόντιος εἶπεν· Ἐγὼ φωτὸς υἱὸς εἰμι, τοῦ E
ἀληθινοῦ, τοῦ φωτίζοντος πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς
τὸν κόσμον, καὶ πᾶς ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸ φῶς, οὐ προ-
σκόπτει. Ἐγὼ γοῶν καὶ Ὑπάτος καὶ Θεοδόουλος, τί ἐστὶν
ἡ ἀρχὴ τοῦ φωτός, καὶ τὸ πλήρωμα, ὃς ἐστὶν Χριστὸς·
καὶ κατέλειπον τοὺς θεοὺς σου, τοὺς ὑπὸ ξύλων καὶ λίθων
εἰργασμένους καὶ ὀστέων, οἱ τινες συντρίβονται. Ἀκούσας
δὲ ὁ Ἡγεμῶν τοῦ Λεοντίου, ληθούσης ταῦτα πρῆξις,
ἐμμανῆς ἐγένετο, καὶ ψασί, ἰστοῦσα τοῦτον τὸν ἀνόσιον
βάκλους συντρίψατε. Τυπτόμενος δὲ ὁ Λεόντιος, εἶχεν τὸ
ὄμμα εἰς οὐρανὸν· εἶπεν δὲ τῷ Ἀδριανῷ· Σὺ νομίζεις βᾶ-
σανον ἐπάγειν μοι, ἑαυτὸν βᾶσανίζεις. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ
Ἀδριανὸς βασανιζόμενον καὶ ἀτρεπτον ὄντα ἐν τῇ ὁμολο-
γίᾳ, ἐκέλευσεν ἀπαγῆναι αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ.

9 Εἶπεν δὲ τῷ Ὑπάτῳ καὶ τῷ Θεοδόουλῳ, διατί καταλε-
λοιπάτε τὸν γονικὸν ὑμῶν ἄρτον, καὶ τὴν στρατείαν, καὶ λύ-
πην τῷ Ἀυτοκράτῳ ἐποιήσατε; Οἱ δὲ εἶπον τῷ Ἡγεμῶνι,
ἡμῖν ἄρτος ἐδόθη ἀδαπάνητος, ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ
οἶνος τὸ πατήριον τῆς πλευρᾶς τοῦ Ὑψίστου, αὐτὴ δὲ τῶν
φθοροποιῶν κρεττὸν τὸ σῆμα τοῦ ἀμώμου ἀρτοῦ. Ἀδριανὸς
ὁ Ἡγεμῶν εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ κακὸς ἄρτος Λεόντιος ὑπέθετο
ὑμῖν ταῦτα λέγειν. Θέλησατε οὖν τὰ κελευόμενα ὑμῖν ὑπὸ F
τοῦ Βασιλέως ποιῆσαι· ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι πρῶτον ἀπέ-
στειλεν τοιοῦτον ὁ Ἀυτοκράτωρ, τοὺς θύσαντας τοῖς θεοῖς
τιμῶν μεγίστων ἀξιωθῆσθαι, καὶ στρατείας μίζουσαι,
τοὺς δὲ μὴ πειθόμενους κακοκάλως τοῦ ζῆν ἀπαλλάττε-
σθαι. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ὑπάτος καὶ Θεοδόουλος, ἡμῶν
ἡ στρατεία ἐν Ὀυρανοῖς ἐστίν, ὃ βούλει ποιεῖν ποιεῖ·
κακοκέρως γὰρ εἰδῶτων ἐδικαίως ἦν καθ' ἡμῶν πρα-
τάττα, ἀλλ' ἔρχεται ὁλος ὁ βίος σου, καὶ ὁ χρόνος τῶν
ἡμερῶν σου ὀλιγοθῆσεται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀδριανὸς,
ἐκέλευσεν τὸν μὲν Ὑπῆτον ἀναιρεθῆναι ἐπὶ ξύλου καὶ
ἔξεσθαι, τὸν δὲ Θεοδόουλον σπαδίζεσθαι. Τιτρωσόμενον
δὲ αὐτῶν, οὐδεμίαν φωνὴν ἦν πρὸ αὐτοῖς, ἢ μόνον, Σῶ-
σόν με, Κύριε, ὅτι ἐκτέλειπεν ὅσιος. Θεασάμενος οὖν ὁ
Ἀδριανὸς τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης αὐτῶν, ἐκέλευσεν
ἀποτμηθῆναι αὐτῶν τὰς κεφαλὰς. Οἱ δὲ δύο ἀπαγόμενοι
ἔψαλλον λέγοντες, Ὅτι σὺ εἶ ὁ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν, Κύ-
ριε· εἰς χεῖρας σου παρατίθωμεν τὰ πνεύματα ἡμῶν.
Καὶ εἰπόντες τὴν εὐχὴν, ἐροῦσθησαν ὑπὸ τοῦ σπειρολά-
τορος, καὶ παρέδωκαν τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ.

A 10 Μετά ταῦτα δὲ κλένει ὁ Ἀδριανὸς ἐνεχθῆναι τὸν ἅγιον Λεόντιον. Ὁ δὲ ἀχθεῖς, ἔστι πρὸ τοῦ βήματος, καὶ λέγει αὐτῷ· Λεόντιε, ἔλεσον σεαυτὸν, καὶ μὴ δεινῶν βασάνων πειραθεῖς, ὡς καὶ Ὑπατος καὶ Θεόδουλος, οἱ ὑπὸ σοῦ ἀπακτεθέντες· ἀλλ' ἀκουσόν μου, καὶ θῶσον τοῖς θεοῖς, καὶ λήψῃ τιμὰς μεγίστας ὑπ' ἐμοῦ, καὶ τοῦ Ἀυτοκράτορος, καὶ πάσης τῆς συγκλήτου· πολὺ γὰρ πολὺ ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ θεάσασθαί σου τὴν μορφήν. Λεόντιος λέγει, Μὴ γένοιτό μοι ἰδεῖν ὄψιν μικρῶν Βασιλέως καὶ ἐγθροῦ τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' εἰ δοκεῖ σοι, Ἀδριανέ, σὺ γενυῖ σέλιος τοῦ Χριστοῦ, καὶ δεῖξω σοι πόσις σωτηρίας καὶ βοηθείας καὶ πλοῦτου αἰωνίου ἀξιοθήσῃ παρ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ Ἀδριανὸς χολερὸν ὑπομειδιάσας, εἶπεν, Ὅσον εὗρεν Ὑπατος καὶ Θεόδουλος, τοσάυτην θέλεις καὶ ἐμεῖν σωτηρίαν; ὦ μικρὰ κεφαλή! οὐκ οἶδός ποία τιμωρία ἀνελθθήσῃ; Λεόντιος εἶπεν, Μὴ λέγε, τιμωρίαν, ἣν ὑπέμειναν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ μάλλον ζωὴν, καὶ εἰρήνην, καὶ χαρὰν. Νῦν γὰρ χαίρουσι καὶ ἀγάλλονται καὶ σύγχωρον Ἀγγέλων γέγονασιν. Καὶ ὁ Ἀδριανὸς, Πρόσχευς λεγομένοις σοι παρ' ἐμοῦ, ὦ Λεόντιε; Τίς ἀνθρώπων λογισμῶν κύριος, ἔσπευσεν καταλιπεῖν τὸ ἀήτητον φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ τοὺς μεγίστους θεοὺς, Δία τε, καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ Ἡσίοδωνα, καὶ Ἀφροδίτην, καὶ τοὺς λοιποὺς, καὶ μὲρρον δεινῶν ἐξελεῖν τὸν δὲ τὸν βίου, εἰ μὴ ἐκεῖνοι οἱ ὑπὸ σοῦ πλανηθέντες; Ὁ ἅγιος Λεόντιος εἶπεν... Οὐκ ἠκούσας, ὦ Ἡγεμόν, ὅτι γέγραπται, Οἱ θεοὶ τῶν ἔθνων δαιμόνια εἰσὶν, ὅμοιοι αὐτοῖς γέγοντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς. Τίς οὖν τῶν εὐφρονούντων ἀφωκείας ἀπραγμοσύνη τοιαύτη, ἣ αἰσὶ τῶν θεῶν ὑμῶν, ἐαυτὸν ἐξομοίωσει, μήτιγε θύσει.

B II Ἐπι δὲ λαλοῦντος τοῦ Ἀγίου, εἰσκόψας ὁ δικαστὴς, ἐκέλευσεν ἀπλωθῆναι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἰθάφους, καὶ βάλαις τύπτεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τεσσάρων, καὶ κτάζειν τὸν κήρυκα οὕτως. Οἱ τοὺς θεοὺς ἑμῶν εὐτελιζοῦντες, καὶ τὰ δόγματα τοῦ Βασιλέως ἀθετοῦντες, οὕτως ἀπολοῦνται. Ἐπὶ πολὺ οὖν τυπτομένου αὐτοῦ, καὶ τῶν βασανιστῶν ἀτυχεῶντων, λέγει ὁ ἅγιος Λεόντιος τῷ Ἡγεμόνι, Ἐἰ καὶ τὸ σῶμα μου καταλύσεις, κτίσθε, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς μου οὐ κυριεύσεις. Ἐκέλευσεν δὲ ὁ Ἀδριανὸς κρεμασθῆναι αὐτὸν ἐπὶ ξύλου καὶ ξέεσθαι τὰς κήμας αὐτοῦ. Ἐπὶ πολὺ δὲ ζεομένου αὐτοῦ, καὶ μὴ δὲ ὄλιος ἀποκρινόμενου αὐτοῦ, ἡ μόνον εὐχομένου καὶ λέγοντος, Ὁ Θεὸς ἐπὶ σοὶ κληπίσα, σῶσον με ἀναδιδέπωντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν ὁ Ἀδριανὸς τοῖς ὑπερέταις αὐτοῦ. Καταγράψατε αὐτὸν ἐκ τοῦ ξύλου, αἶσα γὰρ ὅτι ἀσθελέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, τοῖς θεοῖς παρακαλεῖ, ὥστε ἀνεῖν αὐτὸν σχεῖν. Ὁ ἅγιος Λεόντιος εἶπεν, Συναπολοῖο τοῖς θεοῖς σου ἀτυχεῖσθε, ἐγὼ γὰρ τὸν Θεὸν μου ἰκετεύω, ὥπως ἐνισχύσῃ με ὑπομῆναι τὰς βασάνους σου. Ἐπὶ πολὺ οὖν ἰδὼν ὁ Ἀδριανὸς τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης αὐτοῦ, κλένει πάλιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμασθῆναι κατὰ κεφαλῆς, καὶ λίθον μέγαν δεθῆναι ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ οὕτως αὐτὸν βασανίζεσθαι. Ὁ δὲ ἅγιος Μάρτυς γενυκίως τὰς βασάνους ὑπέμεινεν, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπεν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ ἐνισχύσας τοῖς δούλους σου Ὑπατον καὶ Θεοδούλον εἰς τὴν σὴν ἀμαρτολογίαν, καὶ ἐμὲ τὸν σὸν δούλον καὶ ἰκέτην ἀμαρτωλὸν ὡς στερέωσον, ὑπομῆναι τὰς βασάνους ταύτας, καὶ μὴ καταίσχυνης με ἀπὸ τῆς προσδοκίας μου.

C 12 Εἶπεν δὲ αὐτῷ Ἀδριανὸς, Λεόντιε, οἶδα ὅτι φίλος γενήσῃ τῶν θεῶν. Ὁ δὲ ἅγιος Λεόντιος εἶπεν αὐτῷ· Ἐγὼ μὲν δούλος εἰμὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, οὐ δὲ τῶν θεῶν σου συναπόλοιο οὐδ' αὐτοῖς ἐπὶ παντὶ τῷ σπ. κτῶ σου. Ἐκέλευσεν δὲ ἀπαχθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ καὶ τηρεῖσθαι εἰς ἑτέραν ἐξέτασιν. Εἰσελθὼν δὲ ἐν τῇ φυλακῇ, δι' ὄλης τῆς νυκτὸς ἔψαλλεν λέγων, Κύριος φωτισμὸς μου καὶ σωτὴρ μου τίνα φοβήθησονται; Ἐν δὲ τῷ ψάλλειν αὐτὸν

Junii T. IV

D 10 Pothæe jussit Adrianus duci S. Leontium. Qui cum præsto esset, Age, inquit Leonti, misereat te fortunæ tuæ, ne graves cruciatus experiare, quales experti sunt Tribunus et Theodulus, homines a te circumventi; jamque audi me, et diis sacrificca, sic enim honores maximos a me, et Imperatore, totoque Sanatu consequeris; nam Imperator ipse valde cupit aspectum tuum videre. Avertat Deus, inquit Leontius, ut ego ejus Imperatoris aspectum videam, qui execrabilis hostis Dei est, sed si placet, tu, Adrianè, Christi amicus sis; id enim si feceris, ostendam tibi, quantam salutem, quantam opem, et quam perennes divitias ab ipso percipies. Tum Adrianus præbile subridens; Tantam, inquit, et me salutem consequi vis, quantam Tribunus et Theodulus consecuti sunt? An nescis, scelestissimum caput, quali supplicio illi consumpti sint? Ad hæc Leontius: Minime supplicium appelles, quod ipsis intulisti, sed vitam potius, pacem et gaudium; nunc enim gaudent et exultant, et una cum Angelorum choris versantur. Tum Adrianus; Adhibe, inquit, Leonti, mentem iis, quæ a me dicentur. Quisnam mentis compos hanc solis lucem, et maximos illos deos, Jovem, Apollinem, Neptunum, Venerem, et reliquos unquam relinquere voluit, ut morte pessima vitam finiret? Nemo certe, nisi qui a te circumventi sunt. Ad hæc Leontius: Minime tu audisti, quod scriptum est: Dii gentium dæmonia; et similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes, qui confidunt in eis. Quis igitur est, modo sanæ mentis ille sit, qui mutis lapidibus et talibus rebus, anima et sensu carentibus, ejusmodi sunt isti b vestri dii, similem se esse velit, nedum ipsis sacra facere?

E 11 Cum hæc Judex audiret, Martyris sententiam firmam esse videns, jussit in terram prostratum de quatuor palis suspensum verberari, et præconem clamare: Qui deos nostros pro nihilo faciunt, et Imperatoris edictum non observant, ita peribunt. Cum diutius Leontius verberaretur, et carnifices defessi essent, ad Præsidem loquens; Quamvis, inquit, corpus meum, pessime homo, dilaniaveris; numquam tamen animæ meæ dominus fueris. Jussit deinde Adrianus illum in ligno suspendi, et ejus latera atque crura lacerari. Qui cum diutius laceraretur, neque quidquam aliud diceret, nisi hoc tantum; Deus in te speravi, salva me, Domine: cumque cælum Martyr suspiceret; tunc ad ministros suos Adrianus conversus; Deponite, inquit, illum de ligno; scio enim quod cum in cælum intueatur, deos ipsos orat, ut requiem illi afferant. Ad hæc S. Leontius dixit: Pereas tu cum diis tuis, Adriane infelicissime et execranda, ego enim Deum meum precor, ut robur ac vires mihi suggerat, quo tormenta tua sustinere possim. Cum igitur Adrianus Leontii mentem constantem et firmam vidisset, rursus jussit in ligno eum suspendi, capite in terram converso, et magnum saxum ex ejus collo appendi, ut ita cruciaretur. At sanctus Martyr generoso et forti animo cruciatus illos perferens, ac cælum intuens, sic Deum oravit: Domine Jesu Christe, qui corroborasti servos tuos Tribunum et Theodulum, ad præstandam tui nominis confessionem; et me servum tuum supplicem et peccatorem confirmes, ut tormenta hæc sustinere possim, neque expectationi meæ deesse velis.

F 12 Tum Adrianus; Scio, inquit, Leonti, diis nostris te amicum futurum. At ille: Ego servus sum Dei altissimi; tu vero deorum tuorum servus es; eum illis igitur et tu, et exercitus tuus peribit. Porro Adrianus, cum Leontii mentem stabilem vidisset, illum jussit in carcere servari usque ad diem posterum. Ille veru in carcerem ingressus, per totam noctem psalmum canebat: Dominus illuminatio mea

D tum iterum frustra blanditur Leontio

et exos socios beates dicentem,

E

b

varie torqueri mandat, semel

F iterumque

ac rursus in alia questione constantem,

Ps 26, 17

INTERP.
SIRLETO

A mea, et salus mea ; quem timebo ? Cum vero psalmum eaneret, Angelus illi apparuit, et dixit : Esto fortis, Leonti, ego enim tecum sum. Me Dominus Deus tuus misit, quem tu quaeris.

13 Cum vero dies illuxisset, jussit Adrianus ad se Leontium educi, quem sic affatus est : numquid, Leonti, cogitasti quid tibi expediat ? Tum sanctus Martyr ; Cum semper, inquit, cognoverim quid mihi expediat, vanis tuis sermonibus restiti ; quare semel, bis, et ter tibi affirmo, me numquam commissurum, ut derelinquam eum qui fecit caelum et terram, mare, et omnia quae in eis sunt, Dominum Jesum Christum Dei Filium qui propter nos homines crucem pati voluit ; illum, inquam, minime deseram, in eo enim solo, et in ejus nomine spem collocans, misericordiam consequar. Tum jussit Adrianus in aere ad quatuor palos suspendi, et vehementer verberari. Cum vero ille verberaretur, clamavit Adrianus : Fae, Leonti, quod dico, et diis sacrificia ; id enim si feceris (per deorum nostrorum salutem ac benignitatem) faciam, ut dignitatis gradum et longe plura consequaris. Ad haec sanctus Martyr Leontius ; Et quaenam, inquit, dignitas tanti erit, ut ego Deum meum negem, et tibi obediam ? Mene

B hortaris, ut daemionibus tuis sacrificem ; cum ne totus quidem mundus tanti sit, ut eam Christi mei caritate conferri possit ?

crudi crudeliter,

14 Cum igitur Adrianus ejus mentem ita firmam vidisset, ut mutari non posset, hanc sententiam contra illum tulit : Leontium, qui diis libare, et Imperatoris edicto parere noluit, nostrosque nobis propitios deos contempsit, jubeamus e quatuor palis suspensum tam diu verberari, donec animam emittat. Cum igitur sanctus Martyr Leontius diutius verberaretur, et vulneribus ac plagis laceraretur, spiritum suum Domino tradidit, et in ipsius Tripolis portu sepultus est, decimo octavo die mensis Junii, cum mundo ipsi bonum virtutis monumentum reliquisset ; Martyr, inquam, Leontias, per quem Deus sui regni partem nobis concedat.

douce expiret,

15 Has memorias beati Martyris Leontii Cyrus quidam Commentariensis in tabulis plumbeis conscribens apud facti Martyris monumentam deposuit, ut postea futuris generationibus optimum exemplam relinqueret in Christo Jesu Domino nostro. Quisquis igitur ea legit, et bonam ac sanctam Martyris confessionem ; manus in caelum erigat, et Deo ipsi gloriam reddat, qui Martyri patientiam suggessit. Martyrium autem complevit Christi Martyr Leontius decimo octavo die mensis Junii, ut jam diximus, sub imperatore Vespasiano, in nobis autem regnante Domino nostro Jesu Christo, cui sit gloria in secula seculorum. Amen.

Cyrus Acta scripta sepulcro imponit.

C

Ἄγγελος Κυρίου ὤφθη αὐτῷ λέγων, Ἰσχυε καὶ ἀνδρῶν, Δεόντιε, ἐγὼ γὰρ εἰμι μετὰ σου. Κύριος ὁ Θεός σου ἀπέσταλκέν με, ὃν σὺ ζητεῖς.

13 Πρωίας δὲ γενομένης, ἐπεζήτησεν αὐτὸν πάλιν ὁ Ἀδριανός. Ἀγθεῖς δὲ ὁ ἅγιος Μάρτυς ἐπὶ τοῦ βήματος ἔστη, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἀδριανός· Δεόντιε, ἐσαξέψω τὸν συμφέρον σοι· Ὁ ἅγιος Μάρτυς εἶπεν, Τὸ συμφέρον μοι γινώσκων αἰεὶ, παρεταξάμην τοῖς λόγοις σου τοῖς ματαίοις καὶ ἀπαξ καὶ δύο, καὶ πάλιν λέγω σοι, ὅτι τὸν ποιησαντα τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καταδεξάμενον παθεῖν, οὐ καταλιμπάνω· ἀλλ' ἐν αὐτῷ μόνῳ, καὶ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐλπίζων ἐλεηθῆσομαι. Καὶ κελεύει αὐτὸν ὁ Ἀδριανός κρεμασθῆναι ὑπὸ τὸν αἶρα ἐν τεσσάρων, καὶ τύπτεσθαι εὐτόμως, ὡπῶς διασηωνήσῃ. Τυπτομένου δὲ αὐτοῦ, ἐβόα ὁ Ἀδριανός, Πείθητέ μοι, καὶ θύσον. Μὰ τὴν σωτηρίαν τῶν εὐμενῶν θεῶν, ἐὰν θύσῃς, τῆς ἀξίας τῆς ἐμῆς τυχεῖν σε ποιήσω καὶ πολλῶ πλεον. Ὁδὲ ἅγιος Δεόντιος εἶπεν, Πόσας ἀξίας ἀξιώσασαι με θέλεις, ἵνα ἀρνῆσώμην τὸν Θεὸν μου, καὶ σοὶ ὑπακούσω, δαίμοσί με προτρεπόμενον θύειν ; ἐμοὶ γὰρ οὐδ' αὐτὸς ὅλος ὁ κόσμος αἰρετός ἐστι· Χριστὸν μου ἀγάπησ.

R

14 Ὡς οὖν ἐθέλαστο ὁ Ἀδριανός τὸ ἀμετακίνητον τῆς γνώμης αὐτοῦ, ἀπεφύνατο κατ' αὐτοῦ, λέγων, Δεόντιον, τὸν μὴ θελήσαντα πείσαι τοῖς θεοῖς, καὶ εἶξαι τῷ ὄνυματι τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐμενεῖς θεοὺς ἐνιδρύσαντα, κελεύομεν ἐκ τεσσάρων πάλων κρεμασθέντα τύπτεσθαι αὐτὸν ἕως ὅτου τὴν ψυχὴν ἀπορρίξει. Ἐπὶ πολὺ δὲ τυπτόμενος ὁ ἅγιος Δεόντιος, καὶ κατατεμνόμενος τοῖς αἰσιμαῖς, παρέδωκε αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐτίθη ἐν τῷ αὐτῷ λιμένι τῆς Τριπολιτῶν πόλεως, ὡκτὴ καὶ δεκάτην τότε τοῦ Ἰουνίου μηνός, καταλείψας τῇ κόσμῳ ἀγαθὸν μνημόσυνον, δι' οὗ ὁ Θεὸς δαΐτη ἡμῖν μέγρος τῆς αὐτοῦ βασιλείας.

15 Ταῦτα τὰ ὑπομνήματα Κύρος δὲ τις Κομεντορήσιος γράψας ἐν πλαξὶ μολιεδίναις, ἀπέθετο παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ ἁγίου Μάρτυρος, καταλείψας ταῖς μετέπειτα γενεαῖς ἀγαθὸν μνημόσυνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ἀλλ' ὅστις ἀναγινώσκει, καὶ ἀκούει τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ ὁμολογίαν, τὰς χεῖρας ἐκτείνων, δάξαν ἀναπέμψει τῷ Θεῷ τῷ δόντι αὐτῷ ὑπομονήν. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Δεόντιος μηνὶ Ἰουνίῳ ἢ βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

F

ANNOTATA G. H.

a Græce Ὅτι πρόσταγμα ἀπέστειλεν. Præceptum promulgavit. Tale decretum a Vespasiano emanasse nusquam legitur, itaque per rhetoricam licentiam, ex posteriorum martyriorum phrasi, ita loquitur Adrianus.

b Ἐκ τεσσάρων Sirletus male verterat, a quatuor carnificibus : Minus ille aberrat mox infra num. 14 ubi ἐκ τεσσάρων πάλων vertit, ex quatuor vectibus. Sed nec hoc probatur : non enim vectibus, sed palis erræ infixis extensi, et ad duos tresve pedes suspensi a

terra Martyres, proni vel supini, vapulabant, atque hoc erat, ἐκ τεσσάρων τύπτεσθαι quemadmodum videre est in libro Galloni de cruciatibus Martyrum.

c Scribam reddit Sirletus : sed quid apud Latinis istius ævi usitatissimum nomen commutare ? maxime cum officii ejus esset, non scribere Commentarios, id est, nomina et causas captivorum ; sed eosdem ipsosque captivos, custodire.

ACTA ALTERA

Ex MS. bibliothecæ Medicææ interprete C. J.

CAPUT I.

Leontii natales, militia, virtutes Christianæ: nec non conversio Hypatii et Theoduli.

Tὸ μὲν τῆς παροιμίας προσίσταται τὸ δὲ τῆς προθυμίας διεγείρον οὐ παύεται. Τί; τὸ τῆς παροιμίας ζητεῖτε μαθεῖν; Ὅυδέν, φησι, κοινὸν πιθήκῃ καὶ λέοντι· ἀ ἐκ διαμέτρου τυγχάνειν δι' ἄλλου οὐπω θέλουσα, τὰς δυνάμεις σφῶν καὶ τὰς ιδιότητας, τοῦτό με δεινῶς ἀποτρέπει τῆς ἐγκειρήσεως. Λόγοις καὶ γὰρ προτεθύμμαι τοῦ περιφανοῦς ἐν μάρτυσι Λεοντίου τοῖς ἀθλοῖς ἐπαποδύσασθαι· συστέλλει δὲ με καὶ μεθίστησι τοῦ πρὸς βούλῃσιν, ἢ τῆς ἰσχύος ἐπίγνωσις· Πιθήκου γὰρ ἀντικρυς ὄρμημα τὸ ἐμὸν φανεῖν ἐγκειρήμα πρὸς γενναῖα κινήματα Λέοντος, τὰ τοῦ Λεοντίου κατὰ θεὸν ἀγωνίσματα. Ἄλλ' ἐατέον τὰ τῆς παροιμίας χαίρειν· ἐπιχειρητέον δ' ὡς ἐνόν τοῖς τοῦ μάρτυρος. Ὅυδὲ γὰρ βλοσυρὸν ἔμιν ἀπεισίειν, οὐδὲ βρυχηθῆναι καταπλήξειε· μάλλον μὲν οὖν καὶ ἔλεω ἐπιέλῃσει, καὶ τῆς προθυμίας ἀποδεξάμενος τὰ εἰκότα συνάρεσθαι σπεύσειεν. Ὅυκ ἐν τούτῳ μόνον τῷ λόγῳ καὶ κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλ' ἐφ' ἅπαντί γε καὶ εἰς αἰί.

2 Τοῦτον, ἵνα ἐνταῦθεν ἀρξώμεθα, κνεγμαν μὲν ἢ Ἑλλάς, ἢ δ' ἐν Φοινίκη· ἢ Τρίπολις ἔργατικῆς ἀρετῆς κρυψίσι. Καὶ μάλα γε εἰκότως ἐκ ταύτης ἐκείνη τοῦτον διαδέχεται· τε καὶ ἀναδεῖξαιεν, ἢ τε γὰρ Ἑλλάς λόγων καὶ παιδείας χῶρον ἀνεκαθεν· καὶ γε οἱ τὰ κείσε μέρη· ἢ λαχόντες οἰκίειν πρῶτοι μαθημάτων ὑψηλοτέρων εὑρεταί γένοντο, καὶ μένοντες ἐπὶ γῆς ἀνθρώποι τῶν οὐρανίων πρῶτως ἐκείθεν ἐπιθετεύσαιεν, καὶ ὡς ἐν οὐρανῷ γεγονότες τὰ ὑπὲρ γῆς ἠγριθώσαντο. Ἄλλ' ὡς σεμνὸν τοῦτο τῷ Μάρτυρι, καὶ πρὸς κοσμικὴν οὐ τὰ μικρὰ συναφόμενον περιφάνειαν, οὕτω τοι μάλα πρὸς τὰ κρείττω καὶ κατ' ἔξοχον προσιστάμενον. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὡς ἀνοθεν ἢ Ἑλλάς ἐμεμήνη περὶ τὰ εἰδῶλα μύθοις ἐνασχολουμένη, καὶ θαύματα προσανέχουσα· Αἴγυπτος τε καὶ Συρία σὺν Φοινίκη· ἢ ἐκ προγόνων τὸ ῥαδίως θεοποιεῖν κληρωσάμενοι, οὐχ ὅπως περὶ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ χωλαίνοντες ἔτυγον, ἀλλ' (ὅ φασιν) ὅλην ποδὶ πρὸς τοὺς ψευδωγύμους ἀπέκλιαν, ὡς καὶ τῶν βοσκημάτων συχνοῖς τὸ τρίμιον ἐπισημαίειν τοῦ Θεοῦ ὄνομα, βοῦσι γε καὶ τράχοις· ἐὼ γὰρ κνωσάλοισι λέγειν καὶ ἐρπετοῖς, καὶ ὃ ὅτ' αἰετοῖς ἀναίσθησις τεκμήριον, ποταμοῖς τε καὶ ἄλλοις.

3 Ἄλλ' οὐ μὲν οὖν οὐ κατίσχυσαν τοῦ γενναίου τοῦδε καὶ ἐξ αὐτῆς γενέσεως πολυσχιδεῖς αὐταὶ τοῦ ἐχθροῦ πλάται, καὶ τὰ πολυειδῆ μαγανεύματα· ἀλλ' ὑπερέπτη πάντων, αἰετὸς ὑψιπέτης ἀναφανεί, ὁξυδερκήσας πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ μετάρσιος· ταῖς ἀρεταῖς καταστάς, καὶ γενόμενος ὅλος οὐρανίος. Ὡς γὰρ δὴ πρὸς τῆς φύσεως οὐ μικρὰ τὰ πλεονεκτήματα κρυψίσι· μεγέθους τε γὰρ ἰσομοίρῃσε σώματος, καὶ ῥώμης ἀναλόγου καὶ κάλλους ἐξίστιον. Ὁ δὲ τρίτον τοῦ ἀγαθοῦ μέρος οἱ σοφοὶ λέγουσι, στρατιωτικὴν εὐθὺς τάξιν εἰληγε, πλεῖστα δὲ καὶ μάλα διαπραξάμενος. Εἶχε γὰρ τὸν Θεὸν συναϊρόμενον, ὃ καὶ καθαρὰν τὴν λατρείαν ἀποδοῦν ἔν, ἕνα καὶ μόνον ὁμολογῶν, τρισυπόστατον τοῦτον· καὶ ὁμοούσιον, Πάτερ· ἀληθὴ ἀναρχον, Ὑἱὸν μονογενῆ καὶ συναρχον, καὶ Πνεῦμα συμφυεῖς, καὶ ὁμότιμον. Τὸν οὖν Θεὸν ἐνταῦθεν

Hinc quidem me absterret proverbium, inde vero excitare alacritas animi non cessat. Quid? sensum proverbii, discere cupitis? Nihil, inquit, coramune est simiæ ac leoni; innuens videlicet, differre multum inter se eorum vires ac naturas. Id quod vehementer me ab instituto deterret. Verbis namque vestris incitatus, perillustris inter martyres Leontii certamen aggredi cupio; impedit vero me, et ab eo quod cupio avertit virium mearum cognitio: nam impetus, quo simia fertur, repræsentare poterit inceptum meum; generosior vero incessus leonis referri ad Leontii suscepta propter Deum certamina. Sed prætermittenda nobis, quæ ad proverbium; suscipienda vero (ut par est) quæ ad Martyrem spectant. Neque enim periculum est, ne torvum nobis aspexerit aut rugitu suo perculerit, sed potius propitio vultu nos intuebitur: et acceptam habens promptitudinem nostram, festinabit nobis suggerere quæ veritati consonant, non pro hacce tantummodo oratione ac tempore præsentis, sed pro universis quæ deioceps scripturus sum.

2 Protulit quidem (ut hinc ordiamur) Leontium Græcia; enutrivit vero ipsum in exercitatione virtutum urbs Phœnice Tripolis. Et vero jure merittissimo inde eum excepit urbs illa, mundoque ostentavit. Græcia namque eloqueutiæ atque eruditionis patria ab olim constituta fuit; qui vero primi Phœnicen incoluerunt, disciplinarum sublimiorum inventores fuerunt, ac inhabitantes terram homines inde primi in cœlestia inquisiverunt; et in cœlum quodammodo sublatis, terrena curabant diligentissime. Verum uti id honorificum Martyri fuit, atque ad mundanam gloriam non parum contulit; ita etiam plurimum attulit impedimenti, quo minus ex voto eniteretur ad virtutem. Quis enim nescit, quam insano olim studio idola coluerit Græcia, fabulis perpetim intenta ac dæmonibus addicta? Ægyptus autem et Syria cum Phœnice, hereditaria quadam a majoribus relicta vesania in idola fingenda proniores, non modo circa veri Dei notitiam claudicabant, sed (quod dicitur) toto etiam pede ad falsi nominis deos ferebantur; adeo ut animalibus quoque obviis, bobus puta atque hircis, venerandum Dei nomen tribuerent; ut nihil dicam de belluis ac serpentibus, et, quod deterioris stupiditatis signum est, de fluviis nemoribusque.

3 Verumtamen non prævaluerunt adversus generosum hunc pugilem istæ, a nativitate eum comitantes, tam diversimodæ inimici fallaciæ ac varii generis imposturæ: sed omnibus sublimior, altivolans aquila visus est, irretortos in veritatem oculos reflectens, præclaris virtutibus eminens, et totus cœlestis homo factus. Non vulgaribus nempe prærogativis veluti a natura cumulatus fuit. Procera namque corporis statura, viribusque staturæ convenientibus, et pulchritudine eximia excellabat. Quod autem tertiam honesti partem sapientes appellant, in militiam mox adscriptus est, in qua plurima eaque summa patravit. Habuit enim Deum sibi cooperatorem, quem et puro venerabatur cultu, et unum solum profitebatur in essentia ac trinum in personis

Anxietas
Scriptoris,E
opem a Sancto
sperantis.Leontius in
Græcia natusTripoli edu-
catur,utroque scien-
tiis celebri
loco,
Fsed et idolola-
triæ addictis-
simo.Qua nihil ipse
infectus;et Deo crea-
tus,

A nis, Patrem videlicet principio carentem, Filium unigenitum coæternumque, et Spiritum, eadem natura præditum, eodem honore prosequendum. Quam ob rem Deum sibi propitium habuit, cum eoque præclara quævis contra hostes operatus est; ac tandem etiam ex milite evasit Ductor, et legiones Phœnices sibi commissas obtinuit; ut nempe illic commerans, universam, ut par erat, Christi legem adimpleret; exhibens se mitem erga subditos, elementem in inimicos æque ac amicos, blandum et benignum in egenos, quos ut plurimum etiam principibus fidei instruendos curabat. Nam cui, amabo, rerum ad usum necessarium indigenti aliqua non citius illam ipse contulit, quam indigus petit! Erat enim misericors in peccatores, connitentibus ad virtutem adiutor, exemplum aliquod animatum Christianæ vitæ, ac tabula virtutum accuratissima

B 4 Talis vitæ erat inclitus noster Leontius, dum adhuc militiæ Præfectus in Phœnice versabatur. Verum oportebat ut ejus quoque zelus pro gloria divina manifestaretur et reliquæ ejusdem virtutes inde magis illustrarentur, usque adeo ut perfectissimus iste athleta fama erebrescente, ubique terrarum innotesceret, in cælum ascenderet, Christoque præclaro remuneratori præsentaretur, nuspam deficiens. Igitur secundum propositum suum pridem conceptum, accingitur ad certamen martyrii. Etenim Phœnices ἡ Πραΐσίδι, Adriano nomine, moribus feroci, religione gentili, ardentissimo dæmonum cultori defertur Leontius, irrisis patrii diis, Christum solum Deum annuntiare. Quapropter illico Adrianus (putavit enim id non parum ad se pertinere; cum Leontius militari dignitate glorians, contraria toti exercitui ipsique Imperatori saperet) misit Hypatium dignitate Tribunum, atque Theodulum qui cohortis militaris erat; ut quantocyus ad se vincitum adducerent Leontium. Atque ipsi velociter exequi mandatum connisi sunt; sed potenti dextera Christi Domini a scelere retenti, et via recta ducti, ad veritatis agnitionem venerunt.

3 Dum enim iter facerent, invasit Tribunum calida febris et vehementer afflixit; viscera enim exedente calore, exteriora corporis rigebant frigore, sic ut nec respirandi nec loquendi facultas reliqua esset. Verum (o sapientiam Dei, o bonitatem!) præter omnem omnino expectationem, valde subito pristinam valetudinem recuperavit. Animarum quippe corporumque gratuitus medicus invisibili modo imperat, ut quem Leontius colit, in curationem sibi invocet. Audit siquidem vocem cœlitus delatam, ter ita personantem: Heus tu, si morbo qui te corripuit liberari vis, Leontii Deum invoca.

C Atque hancce vocem Theodulus quoque audiit, et intimo corde (cum et ipse recte viveret) recondidit. Hypatius vero, quæ sibi per vocem denuntiata erant (cognoverat enim et probe cognoverat, quod qui locutus ei fuerat Deus, duplicem vellet impertiri sanitatem) confestim ac lubens opere complevit, palam dicens; illum se quem veneratur Leontius, solum confiteri Deum; et continuo integram adeptus est sanitatem, ac celeriter prosecutus cœptum iter est. . . cum præclaro socio Theodulo, non jam similia ac prius, sed plane diversa animo volvens. Ut igitur pervenit [quo missus fuerat] in Leontium inquisivit, ab ipsomet Leontio exceptus hospitem suum ignoravit, ipsumque de ipso, tamquam de alio quopiam interrogans, quæsit, quis tandem Leontius istic appellaretur, et ubi ageret; Fac, inquit, ut virum cognoscam. Ego vero is sum, non alius, inquit famulus Christi Leontius. Ad quæ verba pronus in terram procidit Hypatius ac pedes amplectitur, sequente exemplum Theodulo: et ambo ferventer

ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, μέγιστα κατ' ἐχθρῶν διεπράττετο. Ἄμειλι τοὶ καὶ ἐκ στρατιώτου χειροτόνηται στρατηγός, καὶ τὰ κατὰ Φοινίκην ἐμπεπίστευται, ἵνα δὴ διατρέψων ἅπασαν, ἴως ἐχθρῶν, τοῦ Χριστοῦ πεπληρώμην ἐντολήν, πρῶτος τοῖς ὑπ' αὐτῷ τυγχάνων, καὶ ἀνεξίτητος τοῖς κατ' αὐτὸν ἢ καὶ περὶ αὐτὸν, εὐόμιλος καὶ εὐέντεκτος, προαιρετικὸς πρὸς τοὺς χρίζοντας, οὓς γε καὶ διὰ πλείστον μαυθάνειν πεποίητο. Τίς ἄρα τῶν τινος πρὸς χρείαν στερίσκοντο, ὥστε καὶ φθάνειν διδόντα τοῦτον ἢ αἰτοῦντας τοὺς οὕτως ἔχοντας; τοῖς ἀμυθάνουσι συμπαθῆς, τοῖς προαιρουμένοις τὸ ἀγαθὸν συνεργός, καὶ κατάπαξ τύπος τις ἔμφυχος τοῦ κατὰ Χριστὸν ἀνεφάνη βίου, καὶ πῖναξ ἀρετῆς ἀκριβέστατος.

4 Τοιοῦτος τὴν πολιτείαν ἔτι στρατηγῶν καὶ ἐν Φοινίκῃ διατρέψων, ἐτύγγανεν ὡς ὁ κλεινὸς οὗτος Λεόντιος· ἀλλ' ἔδει καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ Θεοῦ ζήλον ἐνδείξασθαι, καὶ τὸ περιὸν ἐνταῦθεν μᾶλλον ἐμφανίσει τῆς ἀρετῆς, ὡς καὶ πανταχόθι τῇ φήμῃ διαδραμαῖν καὶ εἰς οὐρανὸς ἐντελέστατον φθάσει τοῦτον ἀγωνιστὴν. Καὶ τῷ ἐν τελείῃ μισθαποδοτῇ παραστήσει Χριστῷ, μηδενὶ πῶς μηδαμῶς ἐλλειπόμενον. Καὶ γοῦν κατὰ τὴν ἐν μακροῦ πρόθεσιν εἰς ἀγῶνας μαρτυρικούς ἀποδύεται. Ἐὼ γὰρ δὴ τῆς Φοινίκης ἡ ἡγεμονεῖοντι Ἀδριανῷ τὴν κλήσιν, σκαιῶ τὸν τρόπον, ἔλλκει τὴν θρησκείαν, θερμότητι δαιμόνων θεραπευτῇ, τοὺς μὲν πατέρας διαχλευάζων θεοὺς, τὸν Χριστὸν δὲ μόνον Θεὸν καταγγέλλων μνηύεται, καὶ ὡς παρευθὺς (οὐδὲ γὰρ μικρὸν ἠήθη τὸ κατ' αὐτὸν εἶγε στρατιωτικὴν ἀξίαν οὗτος ἀγῶν, ἐναντία τυγχάνει φρονῶν στρατιᾷ τε οὐκ καὶ βασιλεῖ) Ὑπάτιον, τὴν ἀξίαν Τριβούνον καὶ Θεοδούλου (στρατιωτικῆς οὗτος ἦν φύλαγγος) στέλλει, διὰ τάχους· δέσμιον τὸν Λεόντιον πρὸς αὐτὸν ἀγαγεῖν. Οἱ μὲν οὖν τὸν μέγαν τοῦτον κατασχεῖν ἔσπευδον· φθάνουσι δ' οὗτοι τῇ παναλλεῖ τοῦ Χριστοῦ δεξιᾷ συσχεθέντες καὶ ποδηγεθέντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

5 Ἐν γὰρ τῇ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ πυρετὸς τῷ Τριβούνῳ λαβρὸς ἐνσκηψε, καὶ δεινῶς ἄγαν κατέτρυχε. Τὰ τε γὰρ ἐντὸς κατεφλέγετο, καὶ τὰ ἐκτὸς διεπρίσατο ἡ, ὡς μηδὲ αναγκεῖν αὐτὸν δύνασθαι, μὴ ὁ γε φθέγγεσθαι, ἀλλ' (ὦ Θεοῦ σοφίας καὶ ἀγαθότητος!) πρὸς πᾶσαν ὡς ἀληθῶς προσδοκίαν, τὴν ἴσασιν εὐχερῆ εὐρατοῦ ὁ γὰρ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἄμισθος ἰατρός, ἀοράτως ἐπισκῆπτει, τὸν ἢ λατρνεῖ Λεόντιος, εἰς θεραπείαν ἐπικαλέσασθαι. Ἄκουει γοῦν φωνῆς ἐνεχθείσης ἀνωθεν τρίς οὕτω πῶς διαχρησεύσας: Ἐἰ τοῦ συνέχοντος ὡς οὗτος ἀπαλλαγῆναι βούλει νοσήματος, τὸν τοῦ Λεόντιου Θεοῦ ἐπικαλέσαι· ἢς γε καὶ φωνῆς καὶ Θεοδούλου κρουσε, καὶ καρδίας καὶ αὐτῶς εὐ ποιῶν παρακατέσχε μυχοῖς. Ὁ δ' Ὑπάτιος ἄπερ ὁ λαλήσας αὐτῷ, παρηγγύησεν (ἔγνω γὰρ, ακριδῶς ἔγνω, ὅτι τε Θεὸς ὁ φωνήσας· καὶ διπλῆν αὐτῷ τὴν ὑγίαιαν χαρίσασθαι βούλεται) ἀσμένως εὐθὺς ἐξετέλεσεν, ὄν γὰρ ἐπήκουον ἐκείνον μόνον ὁμολογῶ Θεόν, ἔφησεν, ὄν ὁ θεὸς· σέβει Λεόντιος, καὶ καθαρὰν παρ' αὐτὰ τὴν ὑγίαιαν ἀπέλαθεν, καὶ σὺν γε τῷ κληῶ Θεοδούλῳ τὴν [ὁδόν]... ἔσπευδεν· οὐδέθ' ὅμοια, πάντα δὲ διάφορα τῶν προτέρων σκοπούμενος. Ἐξήτει γοῦν ἐκεῖσε γενόμενος τὸν Λεόντιον· αὐτῷ δὲ Λεοντίῳ ἐπιβεωθεῖς ἔλαθεν, ὡς δὲ καὶ ἤμετο τοῦτον, ὡς περὶ τινος ἄλλου, περὶ αὐτοῦ· Τίς τε ὁ τὴν κλήσιν Λεόντιος, καὶ ὑπηδιάγων· Ἄγε μοι πρὸς τοῦ φίλου γνώρισον ἔφησεν. Ἐγὼ γέ, φησιν, οὐκ ἄλλος, ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Λεόντιος. Ὁ δὲ παραυτίκα πίπτει πρηνῆς, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ περιπτύσσειται, καὶ σὺν τῷ δὲ Θεοδούλῳ, αἰτοῦντες ἄμφω θερμῶς δι' αὐτοῦ προσενηθῆναι Χριστῷ, καὶ τοιαῦτα δὴ τινα λέγοντες· Μὴ βδελύξῃ τοὺς πεπλανημένους ἡμᾶς, θεράπων Χριστοῦ· μὴ ἀπόση προσελθόντας ἀληθινῷ δεσπότη Θεῷ, τοὺς τοῖς ἀποστάταις εἰς ἔτι καὶ νῦν κατασχετοὺς τυγχάνοντας δαίμοσι.

A

6 Τί γούν ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος εὖτος, καὶ διάπυρος τῆς αὐτοῦ χρυσόπυρος μικτή; Περιβάλλει τούτους, καὶ ποθεινῶς κατασπάρεται· καὶ πρὸς ἱκετηρίαν τραπεΐς, Δέξι, φησί, τούτους, φιλόφρωνε Κύριε, ὅς ἐκαστὸν κενώσας ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τὸ ἴδιον σῆμα ἐκχέας εἰς κοινὴν τοῦ πλάσματος ἀπολύτρωσιν. Ἐνδύσον ἀφ' ἡρασίας στολῆν διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τῆς γῆς βασιλείας κληρονόμους ἀνάδειξον. Οὕτω πέρας ἐσχέκει τὰ τῆς δεύσεως, καὶ νεφέλη περιέσχεν αὐτοὺς πλήρης ὕδατος καὶ φωτὸς (τὸ θαυμάσιον, τὸ δὲ γε θαυμασιώτερον) καὶ φωτὸς ὑἱὸς τούτους ἀνεδείξε διὰ τοῦ βαπτίσματος· καὶ λευκαῖς ἀναβολαῖς ἐφαίδρυνε (τὸ θαυμασιώτατον) ὡς τοῦσδε μὲν πλησθῆναι ἀσπληγείας· τοὺς δ' ἀπιστίᾳ συνιχυμένους, καὶ τῷ τῆς πλάνης ἐξοφωμένους σκότει τὸν νῦν, φρικῆ καὶ δέει συσχεθῆναι, καὶ τὸ τῶν ἐμβρωνητῶν παθεῖν ἄντικρυς μὴ ἀκούειν, μῆτε λαλεῖν ἐφ' ἱκανοῦ ἔργου.

B

7 Ἄρ' εἰ προσεικιάσει τις τὴν νεφέλην τούτην τῇ ἐπισκιάσει πάλαι τὸν Ἰσραήλ, οὐκ εὐστόχως ἂν προσεικιάσει, καὶ μάλα γε καθηκόντως παρομοιάσει; φωτεινὴ γὰρ καί ἐστιν, καὶ τὸ πνίγος ἀπείργουσα καὶ πρὸς σωτηρίαν καθοδηγούσα· καὶ γε αὐτὴ τῆς αἰωνίου λυτρωμένη φλογός, καὶ το ἄδυτον καὶ σωτικὸν καταγγέλλουσα ἡγῶς. Πλὴν ὅσον γογγυστὰς μὲν ἐκείνη καὶ ἡμιμοχθίρους τὰ πρὸς εὐσέβειαν ἐπισκιάσεν, οἷς ὅτι καὶ τῶν ἐπαγγελμένων ἀπέτυχον· ἐνυμνήσαντες δὲ αὐτὴν καὶ τὰς εἰς ὁμολογίαν ὑπὲρ ἐπέγνωσαν Θεοῦ, βεβαίως πάνυ καὶ ἀσφαλῆς. Χριστὸν γὰρ ἐπιγινώσκοντες Θεὸν ἄχρι καὶ θανάτου Θεοῦ τούτου ἀληθινῶς ὁμολόγησαν. Τῷ τοι καὶ τῶν ἡτοιμασμένων ἀγῶν οὐκ ἠστόχεσαν, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμοι γεγόνησαν.

orarunt ut se ad Christum perduceret, hunc in modum loquentes : ne despexeris nos per errorem abductos, famule Christi : ne repuleris accedentes ad verum Dominum Deum, illos qui hactenus, et nunc etiam sub apostatarum dæmonum imperio sumus.

6 Quod ad hæc famulus Christi, ejusque ardens imitator bonitatis? Amplectitur amicos, idque ardentem cum affectu : et ad orationem se convertens; Suscipe hos, inquit, hominum amantissime Domine, qui te ipsum exinanivisti pro nobis et sanguinem tuum effudisti in communem plasmatis redemptiuem; indue illos stola immortalitatis per sanctum baptismum, et regni tui heredes esse commonstra. Nondum finierat orationem, cum nubes ipsos circumdedit, aquæ plena et luminis. Atque id quidem mirabile videri potest. Quod vero mirabilius est; commonstravit ipsos lucis filios esse per sacrum baptismum: quodque mirabilissimum omnium, candidis vestibus eosdem induens perquam fulgentes reddidit: ut alii quidem complerentur gaudio; alii vero, in infidelitate obfirmati atque errorum tenebris mentem offuscata, timore ac tremore corripentur; nec omnino, quæ viderant accidisse, audire aut eloqui multo tempore possent, sicut solent tonitru vehementi perculti.

D
INTERP. C. J.
subnubium
rogat, vel
ut misereatur

Orat pro eis
Leontius

cum subito
nube circumdantur

at stuporem
spectantium;

E

7 Si quis modo hanc nubem comparaverit illi, quæ olim umbra sua texit populum Israeliticum; nonne, is aptam adduxerit similitudinem et convenientem instituerit comparisonem? Lucida namque et illa fuit, æstum solis arcens, et viam salutis monstrans: hæc vero æternis suos eripit flammis, et lumen annuntiat, quod et servari potest et occasum nescit. Illud tamen inter utramque intercedit discrimen, quod illa obumbraverit murmuratores ac divino cultui parum addictus, quamobrem et promissis sibi exciderunt bonis: hæc vero obumbravit viros beneficiorum memores, et in confessione agniti a se Deifortes stabilesque. Christum namque ut cognoverunt Deum, eundem usque ad mortem Deum verum confessi sunt: quapropter et præparata sibi bona obtinuerunt, et regni cœlestis facti sunt heredes.

illa comparatur nubi

populum
Israel obumbranti.

ANNOTATA C. J.

a Nihil de illo Adagio, quod muror, apud Erasmum invenio.

C b Legebatur ἐν Ἀφρικῇ. Sed cum in Commentario prævio demonstratum sit, Tripoli Phœnicæ passum esse Leontium, non Africæ, malui ejus loco supponere ἐν Φοινίκῃ; ne quid Lectorem mororetur.

c Τραπέση μέρη, non ad Græciam, sed ad Phœnicen referendum esse, ex sequentibus colligi potest. Et vero magis huic, quam illi convenit, fuisse primam inventricem artium ac litterarum.

d Hic quoque legebatur ἐν Ἀφρικῇ, quod etiam rectius intelligi potest ἐν Φοινίκῃ: cum Phœnicia, quodam modo pars sit Syriæ: atque eadem modo etiam infra ubi agitur de Provincia, in qua primum miles, tum Tribunus fuit Leontius: non quia peregrinum videatur hujusmodi ex una in alteram provinciam, quantum videntem transisse: sed quia commissum semel erro-

rem, uno loco verosimile est tota narratione continuari.

e Neque illud dictum, inter Adagia Erasmi reperire est. Innuit toto conatu aliquid fieri.

f Interponebatur εἶγε, καὶ, quod nescio quid hic sibi possit velle.

g Hinc etiam arguitur, uti supra notavimus Tripolim, in qua nutritus fuisse Leontium dicitur, non intelligendam esse Africæ seu Barbariæ, uti auctor dicit sea Phœnicæ.

h Si dici non potest ex Asia in Africam Provinciam missos qui Leontium caperent, multo absurdius dicerentur ex Tripoli Africana missio in Asiam: quare hic non prodest mutatio nominis, Phœnicen substituens: sed vel ipsum omnino expungendum est, vel intra Phœnicen invenienda Africa, qualem conjectura suggerit in Comm. pr. u. xi.

i Ita corrigo διεπέμπαστο quod ante legebatur.

F

CAPUT II.

Leontii et sociorum Martyrium, tormenta, et constantia.

Ὅς γὰρ οἱ περμαυγόντες ἐκεῖνοι, καὶ τὰ περὶ αὐτοὺς θεασάμενοι, Ἀδριανῶ τὰ κατ' αὐτοὺς δεδηλώκεσαν· ἐτέρους αὐτὸς ἐπιλελεξάμενος, τὴν δουσιδαμιονίαν οὐδὲν αὐτῶν λειπομένους, αὐτῷ Λεοντίῳ Ὑπάτιου ἄμα καὶ τὸν Θεόδουλον, μηδενὶ τῶ τρόπῳ ὑπερθεμένους τὸ κατ' αὐτοὺς, ἀγαγεῖν δεσμῶς παρακελεύεται. Ἐπεὶ δ' ἀνα-

Ubi qui rei spectaculo intererant, viderunt quæ acciderant; cuncta significarunt Adriano, qui mox alios nibilo minus ipse superstitiosos, eligens imperat, ut sine mora: Hypatium atque Theodulum, præter ipsum Leontium, quantum quidem in ipsis esset vinctos ad se adducant. Posteaquam vero adducti

Adrianus
conversos
avertere a
fide tentat,

in

A in quæstionem venerunt; nihil quod non prævisset
 INTLBP. C. J. i Leontius, proloqui voluerunt Hypatius ac Theodolus,
 Christum semper in ore habentes, ipsi quoque
 Deum verum profitentes. Sed illum tantisper dimittens
 Adrianus, atque ad hos se convertens, primum
 quidem irridere illos cœpit, et simplicitatis levitatisque
 accusare; Cur mea, inquit, mandata neglexistis, et patrios
 deos aperiati adhæsisistis impostori huic? Si tu quidem
 Tribunus es Hypatius, tu vero miles Theodolus, mutate
 quod cepistis de salute vestra consilium. At illi, vere
 participes ejus quæ in Leontio erat sapientiæ, vix tandem
 ita locuti sunt: Cognovimus jam veritatem, et tu, stolidus,
 nos inde reducere et pertrahere in interitum vis. Imo
 ipse, si sapias, ab insania qua colis idola, resipisce;
 et solum Deum verum servatorem agnosce Christum; ut
 tantum bonis illis fruaris, quæ lingua eloqui non potest,
 quæque ante secula paravit Dominus e nihilo omnia
 producens. Ad quos supersticiosus ille, furore æstuans;
 Non habeo horas quas velim perdere: si deliramenta
 vestra tulerō, pessimi atque impurissimi hominum. Et
 ad suos; Ligate, inquit, firmiter scelera ista, et carnes
 eorum gladiis perforate: et postquam crudeliter eos
 laniastis si superesse vitam animadverteritis capita eorum
 amputate, et execrabiles truncos in avia alicubi loca
 projicite. Et illi quidem tali modo oblatis sunt Dei
 rationabile sacrificium, holocausta medullata, ut recte
 David loquitur, dulcedine confessionis christianæ repleta.

ipsum vero ad eandem convertere tentantes

necari jubet.

Ps. 94, 15

Post hæc Leontio blanditur minaturque,

Prov. 28, 1

sed ab eo increpitus,

Joa. 4, 24

ipsum cædi neci vis jubet

h. mi extensum;

χθέντες παρέστησαν, καὶ εἰς λόγους ἐλθόντες, οὐδὲν ὅτι
 μὴ καὶ Λεόντιος, Ὑπάτιος λέγειν ἤθελον· καὶ Θεόδουλος
 τὸν Χριστὸν πρὸ τοῦ στόματος ἔχοντες, καὶ Θεὸν τοῦτον
 ὁμολογοῦντες ἀληθινόν. [Ὁ δὲ Ἀδριανός] τῷ τέως
 ἀφήμενος, πρὸς αὐτοὺς τρέπεται καὶ πρῶτον μὲν σκώπτει
 τοῦτους ἀφελείας αἰτιώμενος καὶ κουφότητος. Ἰνα τί
 λέγων, ἐμῆς ἐντολῆς ἠλογήσατε, τοὺς πατέρας τε θεοὺς
 ἠθετήσατε, καὶ τῷ ἀπατεῶνι τούτῳ προσεκολλήθητε; τί
 σὺ μὲν ὁ τριβούνος ἐκεῖνος Ὑπάτιος, σὺ δ' ὁ στρατιώτης
 Θεόδουλος γένεσθε, ὑμῶν αὐτῶν μεταδουλεύσαθε τὰ
 σωτήρια. Καὶ οἱ, Λεοντίου ὡς ἀληθῶς μεταλαβόντες
 φρονήματος, μόλις εἶπον· Ἐγνωμὲν τὴν ἀληθειαν, καὶ
 συλλαγογίεις ἀθίς ἡμᾶς, μάταιε, καὶ μεθέλκεις πρὸς τὴν
 ἀπώλειαν; σὺ αὐτός, εἰ νοῦν ἔχεις, τῆς περὶ τὰ εἰδωλα
 μετῆς ἀνάγκησον, καὶ τὸν μόνον Θεὸν ἀληθινόν τὸν
 σωτήρα γινώθι Χριστὸν· ἐν ᾧ ὅπως ἐπιτύχης τῆς τῶν ἀπά-
 των ἀγαθῶν ἀπολαύσεως, ἢ πρὸ αἰώνων ὁ ἐξ οὐκ ὄντων
 τὰ πάντα παραγγών, ἠτοίμασε Κύριος. Ἐφ' οἷς ὁ θυσει-
 δαίμων θυμοῦ πληρωθείς· Μὴ ὠρᾶς εἶπεν, ἐχθρὸν μὲν
 εἶγε τῶν ὑμετέρων ληρημάτων ἀνέξομαι, κἀκίστοι ἀνθρώ-
 πων καὶ βδελυρώτατοι, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἔφησεν·
 Ἰμασι στέρρως τοὺς ἀλάστορας δῆσαντες, καὶ τὰς σάρ-
 κας σφῶν σπάθης ἔργον ποιήσαντες, καὶ ὅτι δεινῶς
 αὐτοὺς βασανίσαντες, εἰ ἔτι περ ἐμπνέοντας ἴδωτε αὐτῶν
 τε σφέλιχθε κεφαλῶν, καὶ ὡς ἐναγίεις ἐν ἀετῶν που-
 ρίψατε, καὶ οἱ μὲν οὕτω Θεῷ προσεγγέθησαν, [ἀνα-
 λη-
 ματα λογικὰ, ὀλοκαυτώματα μεμυλωμένα τὸ τοῦ Δαβὶδ
 εἰπεῖν προσφορῶν, τῇ γλυκεῖα τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας
 μεμειστωμένα πικρῆτι.

9 Εἴσεισι δ' ὁ μέγας μετὰ τοῦτους ὁ Λεόντιος. Ἀλλὰ
 τίς ἂν ἀξίως τὰ τοῦ Μάρτυρος διηγήσαιο; τίς τὸ γεν-
 ναῖον, τίς τὸ πρὸς τὰς βασάνους καρτερικόν, ὡς Θεὸν ἂν
 ἀπαγγείλειεν, καὶ τοῖς ἔπειτα παρσδοίῃ ἀληθινοῖς, ὡς
 ἀληθῶς ἀνδρείας ὑπόδειγμα; Ὡς γὰρ εἰς λόγους αὐθίς,
 τοῦτον Ἀδριανὸς εἰλεῖν ἤθελε, καὶ δευτέρῳ τῆς γνώμης
 ποιῆσθαι διάπειραν κηλῶν ὑποσχέσειν, ἀπειλαῖς δεδι-
 τομένῳ; τὸ τῆς γραφῆς οὗτος ἐν αὐτῷ διέδειξεν ἐναργῶς
 τὸ, Δίκαιος ὡς λέων πορεύεται πεποιθώς. Ἐγκόψας δὲ
 γὰρ, τί δέ, φησιν, ἄφρον, κενὰ λαλεῖν οὕτω θέλεις καὶ
 μάταια; Ἔστιν ὅπως Θεὸν καλιπῶν ἀληθῆ, δημιουργὸν
 ἀγαθῶν, σωτήρα κηδεμόνα, δαίμοσι χειρὸς ἀνά-
 στρομαι προσελθεῖν, καὶ τοῖς ἀνωθεν ἡμῶν πολέμοις
 θυτίαν προσεγγίειν; Μὴ οὕτω μανθῆναι, μὴ εἰς τοσοῦτον
 ἐκπέσοιμι τοῦ φρονεῖν. Σὺ μᾶλλον σύνεξ αὐτόν, καὶ τῆς
 πλάνης ἀνακίψας, γινώθι, τίς τε ὁ τοῦδε τοῦ παντός
 ποιητῆς, καὶ σωτῆς τῶν ὅλων προνοητῆς μάθε που τὸν
 δημιουργόν, πρόσθι τῷ πλάστῃ, καὶ θυτίαν τούτῳ θύσον
 ἀναίεως, βώμοις ἀποινοῖς ἀεφιδόμενον, οὐδὲ γὰρ αἵμα-
 τός ἐστιν οὐδὲ κνίσσης Θεός· θεὸς δὲ ἐλέους καὶ αἰκτιρ-
 μῶν, ἦ, ἐν εἶπω, ὅπερ αὐτός ἐκεῖνος ἀνθρώπος γενόμενος,
 καὶ ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος εἶρκε, πνεῦμα ἐστίν.
 Ὅτι καὶ θεὸς ἀψευδῆς, καὶ τοὺς προσκυνῶντας αὐτόν,
 ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.

10 Ὁ δ' ἀσύνητος ὢν, οὐ συνήκε· πλύνας γὰρ ὕδρασι,
 καὶ ὁ δὴ φασί, τοῖς ἐξ ἡ ἀμάξης λοιδορησάμενος, βου-
 νεύροις τυφθῆναι διακελεύεται. Ὡς δ' ἐφ' ἱκαναῖς ταῖς
 ὥραις οὐδὲν οὐδαμῶς εἶδεν ἐνδιδόντα τυπτόμενον, μᾶλλον
 μὲν οὖν καὶ αἰμασιότερον, ταῖς τε ἐστάσεσι καὶ ταῖς
 ἀποκρίσεσι μακρῶ τινι γενναϊότερον, θωπεύει αὐθίς, (ὡ
 φρενοδραχίας! ὦ πλάνης! ὦ ματαιότητος!) ἠθέλησεν
 μετελθεῖν, τιμὰς τε καὶ δωρεὰς ἐκ Βασιλείως κατεπηγ-
 γέλλετο. Ὡς δ' οὐχ ὅτι τοῖς λεγομένοις ἔβλεπε προστι-
 θέμενον, ἀλλὰ καὶ βλοσυρῶν δῆπουθεν ἀτεινίζοντα, καὶ τῶν
 ἐπισκυνῶν σφοδρὰ τοῦτον, ὡς εἰπεῖν, δεδιτομένῳ· χει-
 ρῶν, φησί, λαβόμενοι καὶ ποδῶν, κατὰ γῆς διατείνατε
 τοῦ ἀλάστορα, καὶ τύπτετε σφοδρῶς, ὅση γε ὑμῖν ἰσχὺς
 τύπτετε, ἕως ἂν ἐπίσχητε τῶν κατὰ θεῶν τὴν κακήγορον
 ταύτην τὴν γλώτταν βλασφημιῶν.

A

11 Ἐτύπητο γοῦν ὁ γεννάδας, ὁ ἀθλητὴς ἐμαστιζέτο· ἀλλ' ὤφθη ἐξ ὑπομονῆς καὶ αὐθιγῆς νικητῆς, καὶ ἐκ καρτερίως περιφανέστερος ἀριστεύς· ὑπεφώνηκε γὰρ μαστιζόμενος, Μὴ ἐγκαταλίπῃς με, Κύριε, μὴ ἀπόστης ἀπ' ἐμοῦ, μὴ ἀποστρεφῆς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου. Καὶ ταῦτα δ' ἐπισυνείρειν, εὐχαριστῶς ἄγων καὶ γαληνῶς, Ἐνεκά σου θανατοῦμαι τοῦ παράγοντος Θεοῦ· Ἦν ἡ δὲ μου κατὰ κατὰ σε εἰς μάστιγας ἔδωκα, καὶ τὰς σιαγῶνάς μου εἰς ῥαπίσματα, ὑπὲρ τοῦ δι' ἐμὲ κατ' ἐμὲ γεγονότος, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ ταῦτα παθεῖν οὐκ ἀπαξιόσταντος, ἀλλ' εἴτε μοι καὶ πλεῖον παθεῖν γένοιτο, ὡς κρείττονον τῶν γερῶν τύχοιμι. Καὶ πρὸς τοὺς περιστάτους στραφεῖς, ὁρῶ μου τὸν μισθολογόν, ἔφη, Θεόν ὡσεὶ βίβλω τὸς ἐμούς ἀθλοῦ· λαμπρῶς ἐναπογραφόμενον, καὶ τὰ βραβεῖα τῶν πόνων κρείττω ταμιευόμενον.

12 Ὁ δὲ Ἀδριανὸς καίπερ ὅσα καὶ τὸ μηδὲν τὰς τύψεις οὕτω βλέπων ἰγούμενον, καὶ εἰς ἐπίκουρον τοιαῦτα φηγεγόμενον, ἐξ ἀγελείας, ἢ μάλλον εἰπεῖν δυσειδοσιμονίας ἄκρας, καὶ αὐθιγῆς καταπέθειν τοῦτον ἠδούλετο, καὶ λόγους συνείρει, καὶ χρόνον κατέτρεψεν. Ὡς δ' αὐτοῦ καὶ πάλιν εἶδεν οὐδέν· Ἐἰς κενὴν τὸ τοῦ λόγου ψάλλομεν, πρὸς τοὺς κρεσστότας εἰπὼν ἐπὶ ξύλου μεθέωρον θεῖναι προσέταξε, λίθον τε τῆς κεφαλῆς ἐξερτῆσαι καὶ τύπτειν κατὰ παντὸς τοῦ σώματος, μηδεμίαν μηδαμῶς ποιούμενος φειδῶ. Καὶ γοῦν μετάρσιος ὁ ταῖς ἀληθείαις οὐράνιος γίνεται, λίθον τε βραβεῖται τὴν κεφαλὴν ὁ ἐκ πολλοῦ τὰ ἀνω ζητών, καὶ μηδενὸς τῶν ἐπὶ γῆς μὴ δ' ὅλως ἐπιστρεφόμενος· Καὶ οἱ δῆμοι τὰ τῆς σφετέρας οὐχ' ἤττον κακίας ἐκπιμπλάντες, ἢ τὰ τῆς προσταγῆς τοῦ τυράννου παραινούντες λόγοις, τὸ μαρτυρικὸν σῶμα κατέξαινον· αἱ μὲν δὲ τοῦ μάρτυρος σάρκες διεβρόχοντο τε καὶ ἐσκειδάνοντο, ὅχεσσι τε αἱμάτων ἀνεστομοῦντο ὡς καὶ περιβροχούμενον τὸ ἔδαφος φοινίσσεται.

13 Ὁ δ' ἀδάμας ἐδείκνυτο, Θεῶτε ἠυχάριστε πάσῃων ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ φιλουμένου τιθέμενος ἔχαιρε, καὶ τέλος τὸ τοῦ Δεσπότου πρὸς τὸν Δεσπότην εὐθύμως ἄγων εἰπὼν· Εἰς χεῖρας σου τὸ πνεῦμα μου παρατίθημι, ἠρέμα καὶ γαληνῶς ἀπέθετο τὴν ψυχὴν· ἠυχάρᾶς μὲν ἰδόντες ἐπλήσθησαν ἄγγελοι, γόροι τε Μαρτύρων ἠγαλλιάσαντο καὶ ἐκίρτησαν, οὕτω γενναίῳ προσειληγότες ἀγωνιστῆν, καὶ στεφανίτην βασιλείας οὐρανῶν ἄξιον. Οἱ δὲ γε διαφθινούοντες καὶ τὰς βρασάνους ὑποβάλλουτες δαίμονες, αὐτοῖς δημίους καὶ τυράννοις τοῖς σφετέροις ὑπασπισταῖς αἰσχύνον τε ὁμοῦ καὶ γλεῦν ἀνύποιστον ἀπεκέρδανον. Ἄλλ' ἡμεῖς ὁ τοῦ Χριστοῦ λαός, ὡς τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται καὶ τῶν Χριστιανῶν πρόμαχοι πρόστασθαι, διὰ παντὸς ἡμῶν ἱκετεύσομεν. Καὶ νῦν μὲν ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν ὑπερέτως διατρεῖν λιπαρήσωμεν, ἐκεῖ δὲ γενομένων καὶ λόγους ἀπαίτουμένων ὡν ἐν βίῳ πεπλημμελῆκαμεν, τὸν δεσπότην καὶ δικαστὴν ἱλεώσασθαι, ὡς τῆς καταδίκης ῥυσθείμεν, καὶ τῶν ἠτοιμασμένων ἀγαθῶν τύχοιμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν κατ' ἡμᾶς γεγονότος ἐνυποστάτου λόγου θεοῦ, ὡπερ πρέπει τιμῆ, δόξα τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

maledicam illam et in deos blasphemam compescatis linguam.

11 Verberatus itaque et flagellatus est athleta generosus; sed rursus evasit patientia sua praeclarior victor, ac tolerantia gloriosior pugil. Exclamabat enim inter verbera : Ne dereliqueris me, Domine, ne discesseris a me; ne avertas faciem tam a puero tuo. Insuper et illa placido admodum atque tranquillo adjungens animo : Tua luc me adducentis causa, mortificor, Deus. Dorsum meum exemplo tuo in flagella et genas meas in alapas deli pro te, propter me adinstar mei nato, et pro me illa pati dignato. Sed utinam mihi plura etiam pati liceat, ut majora consequar praemia ! Et conversus ad circum adstantes; Video, inquit, remuneratorem Deum, veluti libro splendidis litteris inscribentem certamina mea, et praemia laborum meorum praecleara asservantem.

12 Adrianus interim videns pro nihilo cum verbera ducere, atque talia dicta adstantium auribus palam ingerere; ex simplicitate, aut potius dicam insano idololatriae studio, alia denuo persuadere Martyri praesumpsit, oratione longa et multi temporis impendio. Ubi vero illis omnibus nihil denuo profici sentit, cum dixisset praesentibus; Nequidquam huic verba facimus; ligno cuiquam ipsum imponi sublimem praecipit, saxum capiti imponi, verberibus in totum corpus saeviri, nullo plane loco clementiae relicto. Sic itaque sublimis Leontius, vere caelestis factus est: et saxo gravabatur capitis, qui pridem caelestia ambiebat, nihil omnino quod terram saperet in amore habens. Interea carnifices, nou minus suam explentes rabiem, quam tyranni laudantes jussa, suppositum tormentis corpus dilaniabant, dissecta dispersaque ejus carne; et sanguine veluti per canalem sic defluente, ut pavimentum circum irrigatum ruberet.

13 Sed ipse adamante constantior, Deo, cujus causa cruciabatur, gratias agebat; et animam pro Dilecto suo ponere gaudebat; ac tandem ipsum Domini dictum. In manus tuas commendo spiritum meum, multa cum alacritate ad Dominum elocutus, in pace ac tranquillitate animam reddidit; quam cernentes Angeli, gaudio repleti sunt; et cbori Martyrum exultaverant tripudiaruntque cum tam generosum pugilem et coronatum athletam, caelesti regno dignum, ad se receperunt. Contra vero invidi ac tormentorum ejus praecipui auctores diaboli ipsis carnificibus tyrannisque satellitibus suis confusionem ac ludibrium intolerabile compararunt. At nos, Christi populus supplicemus Christi militi et Christianorum propugnatori, ut nos perpetuo defendat, et nunc quidem in hoc seculo visibilibus atque invisibilibus inimicis superiores nos praestet; deinde vero in altero, cum rationem illorum quae in vita deliquimus postulabimur, Dominum ac judicem nobis propitium reddat; ut damnationis sententia absoluti, praeparata bona consequamur, per gratiam et benignitatem illius; qui pro nobis nostrum adinstar nasci voluit, in una persona subsistentis Verbi divini, quod decet honos, gloria et majestas nunc, et in secula. Amen.

D
INTERP. C. J.sed inter
torienta
constantioreE
gravioribus
tormentis
t cruciatgaudentem
in terra in
Domino,Luc. 23, 46
Fet expirantem
latantibus
Angelis,diaboli vero
frementibus.

ANNOTATA C. J.

a Ecgraphum ἀποίροις : vecto autem incruentum quasi ἀποιός ἀ ποιῆ Ποῖνα, quæ sanguinis effusionem comitatur.

b De illo Erasmus Centuria 7 adagio 73; natumque ait ex eo, quod prisci fabulas suos in plaustris

agentes, facie facibus oblita ne possent agnosci, magna licentia in obvium quemque dicteria jactabant. Hinc adagium ait ὡς ἐξ ἀμαξί λαλεῖν id est tamquam e plastro loqui, de his qui palam ac libere convitiantur.

DE SS. MARCIA, ÆMILIO, FELICE

MARTYRIBUS IN AFRICA

G. II.

Notitia ex Martyrologiis præsertim Hieronymiano.

XVIII

Auspiciantur hunc XVIII Junii quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa his verbis: XIV Kalendas Julii, in Africa, Marcie, Emilii seu Emelii, Felicis. At, Marcia, omissa, sæpius alii duo præferuntur. Ita MSS. Richenauigiense et Rhinungense; In Africa Emilii et Felicis. MS. Aquisgranense. In Africa Emilii et Felicis. MS. Florentinum Conventualium S. Francisci: item in Africa SS. Ameliæ et Felicis. Ab aliis adduntur

SS. Marco et Marcelliano, de quibus seorsim agimus, et Romæ tribuntur. MSS. Florentina Bibliothecæ Medicæ et Musæi Strozziæ: Romæ SS. Felicis et Emilii. In MS. Bruceensi S. Gudulæ ita scribuntur In Africa natale Sanctorum Hermelii et Felicis. At patæstra omissa in MSS. Augustano, Cellonensi, Labbeano et San-Gallensi celebratur memoria Emilii et Felicis. Neque plura de hisce Martyribus occurrunt.

DE SS. MARCO ET MARCELLIANO

B

MARTYRIBUS ROMÆ VIA ARDEATINA

E

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. II.

Cultus in martyrologiis et libris Sacramentorum, Reliquiæ locis variis.

CIRCA CCLXXXVII.

Cultus sacer apud S. Hieronymum,

S. Bedam,

S. Gregorium,

S. Gelasium,

C

Hos duos Martyres secundo loco consignant edicta antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, his verbis: Romæ Marci et Marcelliani. Ast ordine inverso ita referuntur in MS. Epternacensi: Romæ Marcelliani et Marci. Similia passim in parvis Martyrologis, quæ alibi accuratius citamus, habentur. Beda in genuino suo ista habet: Natalis Sanctorum Marci et Marcelliani Missa propria, ubi innuitur Missa a S. Gregorio Magno in libro sacramentorum præscripta, et tres Orationes, quæ hæcenus in Missali Romano recitandæ præcipiuntur, ibidem habentur, cum summo seruate antiquitatis testimonio. Illo tamen antiquius est, quod ex Gelasio (ut creditur) Papæ Sacramentario, sub annum MDCLXXX Romæ creuso, eruitur: ubi hujusmodi tres orationes præscribuntur, i. Sanctorum tuorum nos, Domine, Marci, et Marcelliani natalitia tueantur: quæa tanto fiducialius tuo nomini supplicamus, quanto frequentius Martyrum benedictionibus confovemur. ii. Suscipe, Domine, munera tuorum populorum votiva, et SS. Marci et Marcelliani præcibus tibi grata esse concede, pro quorum salutemittibus offeruntur. iii. Libantes, Domine Mensæ tuæ beata mysteria, quæsumus, ut beatorum interventu Sanctorum, Marci et Marcelliani, et temporalem nobis misericordiam conferant et æternam. Romanum quoque Kalendarium, annorum circiter mille, a Joanne Frontone Parisiis editum, eisdem habet: præcipitque Evangelium ab hodierno diversum ex Joanne, Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem.

C. Rabanum,

Usuardum,

2 Rabanus in suo Martyrologio hoc eos elatio honorat: Romæ Marci et Marcelliani Martyrum, qui Temporibus Diocletiani et Maximiani per Sebastianum militem Christi, a blandimento vano mulierum revocati, ac sano dogmate confortati, pro nomine Christi passi sunt. Usuardus deinde illorum martyrium ita describit: Romæ via Ardeatina natalis Sanctorum Martyrum Marci et Marcelliani fratrum: qui a Duce Fabiano tenti, et ad stipitem ligati, in pedibus acutos, acceperunt clavos: cumque demum non cessarent laudare Christum, lanca per latera

transfixi, cum gloria martyrii, ad siderea regna migraverunt. Hæc ibi. Aliquanto plura ex Actis Martyru habentur apud Adonem, et hos passim sequuntur [tum monasticæ Consuetudines sub festo III Lect. apud Martineum, tum] recentiores cum hodierno Martyrologio Romano. Acta accurate describuntur in Actis S. Sebastiani a nobis ad XX Januarii illustratis. Aliquod ex hisce ad honorem SS. Marci et Marcelliani extractum compendium damus, prout illud in MS. Ultraprojectano Ecclesiæ S. Salvatoris asservabatur, omissis Annotatis, quæ in Actis S. Sebastiani abunde sunt producta.

Adonem et alios

Acta ex Vita S. Sebastiani collecta.

3 In hujus etiam ecclesiæ perævetusta Romæ, quæ ab Amphitheatro venientibus non procul ab arce Titi et Vespasiani ad lavam occurrit, conspici eorumdem Martyrum origines antiquitas ad utrumque Disparæ litus ostensum est in Paratipomenis ad seriem Romanorum Pontificum ante Majorem illustrata; quas hic re-

Corpora in ecclesia SS. Cosmæ et Damiani,

producere grave non erit, ut appareat quod ibi dixi quam insulsa fuerit eorum conjectura qui sibi imaginabantur istis videre S. Benedictum inter Apostolos Petrum et Paulum, et suppletis quas ætas extraxerat litteris quibusdam credi voluerant opus esse Benedicti I Papæ. Corpora olim deposita fuerunt in ecclesia SS. Cosmæ et Damiani in Campo Vaccino; ibidemque

anno

A anno MDLXXXII in arca marmorea reperta xxviii Julii una cum corpore S. Tranquillini Martyris illorum parentis; cujus festum agitur vi Julii sicuti narrat Baronius ad an. 357 num. 50. In eorundem Sanctorum honorem Gregorius Pontifex XIII sacellum istuc erigi curavit; ibidemque hoc die cum magna solennitate celebratur ipsorum festum concessis Indulgentiis. Festum etiam agitur ob aliquas eorundem Reliquias, in ecclesia S. Nicolai in carcere, et S. Praxedis in monte: de quibus agunt Octavius Pancirolius ad dictas Ecclesias, et Abbas Piazza in Sanctuario Romano ad hunc xviii Junii. Masinus in Bononia perlustrata osserit festum quoque agi in Ecclesia S. Pauli Barnabitarum, et in Ecclesia Jesuatorum extra portam S. Mamoli, ob similes Reliquias ibidem depositas. Prætereum apud Volaterranos in Ecclesia Cathedrali et altari Sanctæ Crucis et altari S. Petri in ecclesia de Monte Albano, et in ecclesia majori S. Marci inter alias Reliquias etiam SS. Marci et Marcelliani fuisse ex accurata ad nos transmissa descriptione constat. Sunt etiam horum Sanctorum Reliquiæ in monasterio Suessionensi S. Medardi, ubi coluntur sub ritu duplici, et in Diario Reliquiarum Metropolitanæ Pragensis notantur partes duæ, una de tibia, altera de capite, sed unde allatæ non constat. Deique sit horum Martyrum aliqua memoria in quodam MS. nostro ad diem secundam Julii, et apud Græcos xviii Decembris.

Reliquiæ in ecclesia S. Praxedis,

Bononiæ,

Volaterræ,

Suessione.

ACTA MARTYRII

Ex Gestis S. Sebastiani desumpta, Ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris.

Marcus et Marcellianus Captivi cum servis confortantur a S. Sebastiano:

Clarissimi vivi Marcus et Marcellianus, gemini fratres, cum servis suis tenti; et in vinculis constituti, a S. Sebastiano confortabantur et hortabantur fugitiva seculi blandimenta contemnere, et momentanea tormentorum genera non timere. Qui cum non acquiescerent, et verbera carnificum patienter transirent, jussi sunt capitalem subire sententiam, nisi idolis sacrificarent.

impetratis 30 dierum induciis,

2 Quorum Pater Tranquillinus, Mater Maria, illos sequebantur cum uxoribus et filiis eorum: et quia nobiles erant, a Chromatio Præfecto triginta dierum inducias impetraverunt; in quorum spatio cum eis ageretur, ut ad immolandum idolis consentirent. Accedentes ergo amici eorum dicebant eis; Unde vobis tam dura mens, tam ferreum pectus, quod canitiem patimini patris abjicere, et matri jam decrepitæ vanos partus afferre intolerabilis doloris. Vita contemnitur, gloria respuitur, et contemptis omnibus pietatis affectibus, mortis atrocitas appetitur. Otio talia dicentibus, mater miseram se clamans advenit, et soluto crine canos suæ senectutis ostendens, coram eis vestem qua pecus tegebatur secidit, cunctisque flentibus, laxis pellibus, mamillas quas suxerant ostendebat; blandimenta eorum infantæ exhibita memorabat. Hen inquit me miseram! amitto filios, ad mortem ultro properantes quos si mihi hostes auferrent per medias sequerer acies bellatorum: si judicia violenta concluderent; carcerem simul irrumperem moritura. Novum hoc pereundi genus, in quo carnifex rogatur ut perimat; mors optatur, ut veniat. Talia mater prosequente, pater infirmus et senex manibus servorum adducitur: et capite asperso pulvere clamabat: O filii! baculus senectutis meæ, et geminum lumen, cur sic mortem diligitis? venite hic juvenes, et flete super juvenes sponte pereuntes; venite senes et patres, et prohibete ne talia patiamini. Post hæc advenerunt

mater eos blandimentis oppugnat;

Pater querelis,

conjuges cum natis propriis, flentes et dicentes; Quibus nos dimittitis! qui horum erunt Domini filiorum? Quis vestras largas dividet possessiones? Heu! quam ferrea pectora! quia parentes, amicos, uxores et filios et abjicitis et vos tortoribus spontaneos exhibetis. Inter hæc cœperunt virorum corda mollescere.

3 Tunc S. Sebastianus, qui ibi aderat, prorumpens in medio, ait. O fortissimi milites Christi, nolite per misera blandimenta coronam deponere sempiternam. Sed et parentibus dixit: non separabuntur a vobis, sed vadunt in cœlum parare vobis sidereas mansiones: nam ab initio mundi hæc vita se expectantes decepit: est enim labilis, instabilis, incerta, et fallax vita. Hæc suadet avaritiam, gulam, luxuriam, acediam, tristitiam, invidiam, iram, superbiam; suadet fallaciam, injustitiam, concupiscentiam, malitiam, segnitiam: postquam vero de spurcitiâ fuerit saginata, servientes sibi tradit filiæ, id est morti æternæ. Nam primi parentes, qui ad vitam æternam erant facti, per gulæ concupiscentiam meruerunt mortem corporis et animæ et pœnæ æternæ. Christus autem, qui est via, veritas et vita; moriens, resurgens et ascendens, liberavit in se credentes ab æterna morte et pœna, ubi sunt malleus et fœtor cum vermibus, ignis et algor, visio dæmonica, tenebræ, rubor, ignea vincula; item vermes, et tenebræ, flagellum, fumus et ignis, dæmonis aspectus, scelerrum confusio, luctus; item torquentes pœnæ, pax, nix, probra, vincula, vermes, flamma, chaos, fœtor, pudor, atque fames, sitis, horror. O amici, nolite fallaciter vos et amicos vestros in has æternas miserias perdere: sed si diligitis eos, gaudeatis, quia præcedunt vos ad æterna gaudia Sanctorum et Angelorum. Nam est ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honestas, gloria, laus, requies, amor et concordia dulcis, gaudia, lætitiæ, dulcedo, vita perennis: pax, requies libera, secunda juvenus, pax secunda, deus, et gaudia sunt animarum uberrima, virentia sunt pascuæ, piugua, plena. Patria namque electorum sunt vultus præsens Dei, qui dum sine delecta conspicitur, sine finemens vitæ cibo satiatur. Ibi hymnidici Angelorum chori, ibi societas supernorum civium, ibi dulcis solennitas a peregrinationis hujus tristi labore redeuntium. Si ergo consideremus, quæ et quanta sint quæ nobis promittuntur in cœlis, vilescunt animo omnia quæ habentur in terris. Terrena namque substantia supernæ felicitati comparata, pondus est, non subsidium.

4 Si quæris, cur Deus fecit divitias, si ejus leges contemnendæ sunt? Respondemus, quia sequi nos morientes non possunt, antecedere possunt, si eas pro Deo dederimus. Cupidus fœnerator aurum tradit homini, quod duplicatum recipiat: agricola semina terræ committit, ut centuplum crescat. Tradidit tibi Deus divitias, ut scias quanta sit in eis requies, voluptas et luxus, ut per has habens claritatem cum auctore divitiarum, ipsi eas tradas custodiendas. Quia si ipsi eas nolueris tradere, gula, luxuria, superbia vel cetera vitia eas rapiunt; aut certe mors auferet. Num quid si transires per medias acies barbarorum, et invenires virum fortem te diligentem, qui etiam sacculum pecuniæ tibi dedisset, dicentem tibi; Da mihi custodiendas pecunias has quas tibi dedi, no Barbari eas rapiant et te occidant, nonne rogares ut eas custodiret, de quo certus esses quod etiam ampliora quam accepisset redderet, et te ab hostibus liberaret? Similiter delicias, qui habet aures audiendi, audiet dicentes sibi; Si nos diligitis, illi nos commendate, qui nos vobis integras et illi-

D
EX ACTIS S.
S. BAST.
et uxores la-
mentis.

S. Sebastianus
nutantes con-
firmat:

propositis vi-
tis hujus
mundi,

E

pœnis æternis
damnatorum,

et celestium
spirituum
gaudii,

F

divitiæ crea-
tæ, Deo in cu-
stodiam tra-
dendæ

et servandæ
in aliam vi-
tam.

EX ACTIS
S. SEBAST.

A batas restituet. In hac vita, si nostrum volueritis præoccupare officium, quasi sic expensæ vobis omnino negabimur. Dimitte nos interim servire morituris brevi tempore, ut in mortalibus electis jugiter famulemur, quando liberabimur a servitute corruptionis malorum in libertatem gloriæ filiorum Dei. Igitur, o amici, nolite a vita ad mortem quos diligitis revocare: quotidianus enim defectus corruptionis, est quædam prolixitas mortis. Præsens dolor aut levis est et tolerabilis; aut gravis, et cito finem affert; dolor vero futurus intolerabilis et æternus. Ne timeamus ergo dolorem unius boræ, si volumus semper cum Deo gaudere.

Convertuntur
Zoe post lo-
quendam rece-
ptam,

B Dum igitur tam Martyribus quam eorum amicis, de contemptu seculi, de pœna inferni et de gloria Paradisi, talia et similia breviter dicta, Sanctus Sebastianus prudentissime prædicaret: subito per unam fere horam, splendore nimio de cælo veniente, illuminatus est; et juvenis, pallio candidissimo amictus, apparuit juxta eos. Hac autem gerebantur in domo Nicostrati Primiceri, cujus uxor, nomine Zoe ante sex annos ex diutina infirmitate loquelam amiserat. Quæ cum intellexisset ea quæ S. Sebastianus dicebat; procidens ad pedes ejus, manu et nutu veniam precabatur. Tunc S. Sebastianus, ait: Si ego Christi servus sum, et si vera sunt omnia quæ de ore meo hæc mulier audivit et credidit; aperiat os ejus, qui aperuit os Zachariæ Prophetæ Dei. Ad hanc vocem mulier clamavit: Benedictus sermo oris tui, et beati qui credunt, et maledicti qui non credunt his quæ dixisti. Vidi enim Angelum ad te venire de cælo, et librum ante te tenentem, ubi scripta erant omnia quæ dicebas. Hæc videns Nicostratus vir ejus, procidens ad genua, veniam petebat, eo quod Sanctos Dei Marcellianum et Marcum imperiali jussu haberet in viaculis. Et solutis illis, genua eorum amplexus, rogabat eos abscedere; dicens: O quam felix essem, si pro salute vestra possem mereri constringi! Qui dixerunt: Si tu Dei gloriam, quam nondum habueras, accepisti; quomodo nos, quod ab infantia habuimus reliquentes, tibi passionis nostræ calicem damus? Cumque hæc audientes flerent; Marcus ait; Discite, paren-

qui dimittit
Sanctos:

tes. quia hæc tota belli diaboli calliditas est, a supplicis eripere et animam vitiis subjugare. Sed qua ratione mori timeant, qui sciunt hanc hominis esse naturam, non pœnam: Quantos hujus falsæ vitæ amatores ruina gravis oppressit, fulmen incendit, naufragium perdidit, gladius peremit! et istam vitam miseri cum doloribus amittentes, veram illam penitus invenire non possunt. Ad illam enim non ducit pœna, sed causa: eodem enim pœnarum genere et innocentibus salus æterna confertur; et pœna delinquentibus irrogatur.

D

6 Tandem omnes prostrati cum lacrymis dicebant se credere et velle baptizari. Tunc S. Sebastianus vocavit S. Polycarpum, latentem propter persecutionem; qui baptizavit Tranquillinum patrem Sanctorum Marci et Marcelliani, et matrem eorum, cum multis aliis et erant numero sexaginta octo. Baptizatus est et Chromatius, urbis Præfectus, cum filio suo Tyburtio, et ex familia mille quadringentæ animæ. Tranquillinus etiam et Chromatius, et alii infirmi sanati sunt.

baptizantur
horum paren-
tes et alii:

7 Marcus autem et Marcellianus, a B. Caio Papa Diacones sunt ordinati: et cum ipso morantes apud Castulum quemdam Christianum, ditissimum Zetarium palatii, latenter cum aliis fidelibus die noctuque fletibus et jejuniis intenti erant; orantes, ut perseverarent in fidei confessione. Multaque per eos fiebant quotidie miracula: cæci illuminabantur, demones eiciebantur, infirmi sanabantur. Cum autem per quemdam falsum Christianum, nomine Torquatam, proditi fuissent, et aliqui jam martyrio coronati; jussit Fabianus Præses Sanctos Marcum et Marcellianum teneri, et ambos ad stipitem ligari, clavos acutissimos in pedibus eorum affigi faciens. Quibus dicebat Fabianus; Tandem fixis plantis stabitis, quousque diis immortalibus debitum officium persolvatis. Tunc ambo fratres, in ligno confixi pariter psallebant, dicentes: Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum. Cumque transissent una dies et una nox, et illi in psalmis et hymnis perseverarent; jussit eos ambos, ubi stabant, lanceis per latera perforari; sicque cum Martyrii gloria ad regna siderea migraverunt. Amen.

Sancti Diacones facti,

E

martyrio
coronantur.

Ps. 132, 11.

DE S. ÆTHERIO MARTYRE

C FORSAN NICOMEDIÆ IN BITHYNIA

Notitia martyrii et temporis ex Menæis.

F

G. N.

SUB DIOCLET.

Memoratur hic sanctus Martyr in Menologio Sirliti his verbis: Eodem die xviii Junii sancti Martyris Ætherii, qui fuit sub Imperatore Diocletiano, delatus vero, oblatus est Edesio Præsidi: Christum vero confessus prosternitur, et igneis facibus comburitur; ac diversos cruciatus perferens, gladio percutitur. Hæc ibi, satis tenuiter contracta, unde etiam contractius translata in holiernum Romanum sunt, hac forma; Eodem die S. Ætherii martyris: qui in persecutione Diocletiani, post ignes et alios cruciatus, gladio cæsus est. Nescio an suboluerit aliunde Baronio, mendum Sirlito obrepisse circa nomen Præsidis. Eleusium, non Edesium scribendum apparet ex Menæis, quæ sola præ oculis Sirliti habuit uti et Maximus Cytherorum Episcopus ἐν βίβλῳ Ἁγίων. Eleusium autem istum illata tormenta fortiter sustinuit S. Juliana Virgo, cujus acto ex pluribus MSS. collata illustravimus addiem

Eleusio non
Edesio
Præside

xvi Februarii. Possunt hæc aliquam lucem hujus Martyris Elogio conferre, ac verosimile facere, ipsum quoque Nicomediæ, aut saltem in Bithynia, passum esse. Est autem Elogium illud hujusmodi.

2 Οὗτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ. Διαβληθεὶς οὖν παρέστη Ἐλευσίῳ τῷ Ἀρχοντὶ καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσας. τεύχεται καὶ λαμπάσι πυρὸς καταφλεγεταί, καὶ βόλοις σιδηροῖς πυρωθεῖσι τὰς μασχάλας διακκαίεται καὶ κατὰ τὸν νῶτον καὶ τὰ στέρνα καὶ ταῖς μυκτῆρας ὀγκίνους ἐκδέχεται, καὶ ἐν χολκῇ τάπητι πυρῶθέντι ἀπλοῦται, καὶ ἐν τούτων πάντων Ἀγγέλου ἐπιστάσια λυτρωταί, εἰθ' οὕτως τὴν κεφαλὴν τέμνεται. Sanctus Martyr Ætherius sub Imperio Diocletiani accusatus, ad Præsidem Eleusium adductus est; Christum confessus cæditur, et lampadibus ardentibus uritur et globis ferreis ardentibus sub axillis ustulatur, et uncis in tergo, pectore et naribus carpitur, et in aheneo tapete ardenti extenditur; ex quibus omnibus ope Angeli præsentis liberatur,

eodem tormen-
ta patitur
Ætherius

quæ S. Juliana
Nicomediæ.

ac demum gladio obtruncatur. *Hæc ibi, quibus similia tormenta Eleusius Præses inferri S. Julianæ curavit, et fuit ea ab Angelo liberata, ac tandem gladio percussa coronam martyrii obtinuit Nicomediae.*

DE SS. DUOBUS MARTYRIBUS

APUD GRÆCOS PASSIS

EX MS. SYNAXARIO DIVIONENSI.

XVIII JUNII.

Synaxarium MS. Divione in Collegia Societatis Jesu apud Petrum Franciscum Chiffletum re-
pertum a nobis anno MDCLXII, hos Sanctos sic refert: Οἱ ἄγιοι δύο Μάρτυρες, οἱ... τοὺς πόδας κατασφλεγγέντες τελειοῦται. Sancti dua Martyres, pedibus combustis, vitam finiverunt. Inter ipsa verba aliquid non potuit legi, sive locus Martyrii fuerit, sive

tempus indicato Imperatore sub quo certarint; quod forsitan alibi reperietur, et poterit aliquando addi. Interim versus ex more præmissos accipe.

Καῦσον ποδῶν στέργοντες εἰς Ἰβραυμίαν,
Ἰλιωνίως χειροῦσι Μάρτυρες δύο.

Pedum ustionem cupide ad horam Martyres Unam passi, lætantur æternum duo.

B DE SS. THOMO, PAULO, CYRIACO

MARTYRIBUS FORSAN ROMÆ

E

DISQUISITIO HISTORICA

De numero et loco Martyrii, ex antiquioribus Martyrologiis.

G. H.

XVIII JUNII.

An tres Martyres,

Gravis circa hos Sanctos exoritur difficultas, de numero et palestra eorum. In antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis, post relatos Martyres passos Romæ Marcum et Marcellianum, tertio loco ista subduntur: Thomi, Pauli, Cyriaci. Ita egrapha Epternacense, Lucense, Blumianum. At Lucas Acherius in edito Corbeicensi, loco Thomi apposuit puncta, et solum retulit nomina Pauli et Cyriaci. Eodem modo ista duo nomina inter alios referuntur in MS. Richenaviensi. Ast ordine mutato tria collocantur in MSS. Casinensi et Attempiano; Cyriaci, Thomi, Pauli. Quo etiam ordine sunt in MS. S. Cyriacæ; sed Thomæ scribitur: et Apostoli additur in MS. Vaticano. Interim prævalet lectio Thomi: de qua voce dubitavimus, num Tomi, urbs Mæsiæ inferioris, in hodierna regione Bulgaria et ora Ponti Eurini, exilio Ovidii Poetæ celebris, sit intelligenda ubi plures olim occubuerunt Martyres. Huic urbi favet MS. Florentinum monasterii sanctæ Crucis Patrum Conventualium S. Francisci, in quo post Mar-

tyres Afros supra relatos ista habentur: Thomis sanctorum Martyrum Pauli et Cyriaci; et hi isto modo memorantur ad diem xx Junii apud Usuardum et alios cum Martyrologio Romano. Verum in antiquis dicti Martyrologii Hieronymiani apographis alii quinque socii conjunguntur, et ab his illi ut diversi proferuntur. Franciscus Maria Florentinus, in Indice ad hæc Martyrologia, nomen Thomi pro Sancto Martyre sumpsit: et favet aliorum transpositio, per quam Thomi nomen medium inter nomina Cyriaci et Pauli collocatur. Præterea urbs Thomi ubique absque aspiratione scribitur, cujus contrarium hic observatur. Sed, inquires, si Thomus ponatur Sanctus, quænam ipsi et sociis palestra tribuenda erit? Quidni vero ipsa urbs Roma? Annectuntur enim SS. Marco et Marcelliano, licet forsitan aut alio loco aut via, aut alio anno, aut aliis sub Imperatoribus sint passi. Postremo alios arbitramur a SS. Cyriaco et Paula Virgine, in urbe Hispaniarum Malacensi passis, de quibus mox agemus.

et Romæ passi?

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS MARTYRIO SEU MARTHARO,

FELICE, EMILIO ET CRISPINO

RAVENNÆ IN ITALIA

D. P.

Notitia ex Hieronymiano et aliis antiquis.

XVIII JUNII.

Progredimur cum antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, in quibus quarto loco Martyres quatuor collocantur; et in vetustissimo Epternacensi his verbis: Ravenna civitate Martyrii, Felicis, Emilii, Crispini. In primi Martyris nomine diversa est lectio. In Lucensi et Blumiano est scriptum Narthari, in Corbeicensi Martheri. In MSS. Florentinis Magni Ducis et Strozii Senatoris Martati at Patrum Conventualium ibidem Mari-

tati: apud Notherum Macharii, in MS. Bruxellensi S. Gudilæ Marcurii. In antiquo MS. Reginae Sueciæ et MS. Florario dicto nomine omisso, ista leguntur: Ravennæ natalis sanctorum Martyrum Felicis, Emilii, Crispini, ubi videtur ex nomine Martyrii formatum Martyrum: neque multum discrepat nomen Marthari seu Martheri, quod in aliis apographis erat. Nomina Felicis et Crispini ubique invariata reperiuntur, at loco Emilii scribitur etiam Emeli Amilii et Emilii.

A *Æmilii. Hos autem tres solum proferunt MSS. Romanum Cardinalis Barberini, Trevirense Monasterii S. Maximini, Leodiense Ecclesie S. Lamberti, et aliud monasterii S. Laurentii. Et in omnibus jam citatis Martyrologiis numero quindecim allegatur palæstra Ravenna civitas in cujus tamen ecclesiis celebratur officium de SS. Marco et Marcelliano, nulla horum Martyrum facta commemoratione.* D

DE SS. MARINA ET THEONIO

MARTYRIBUS ALEXANDRIÆ

G. R.

Ex iisdem Martyrologiis.

Ultimo loco, in eisdem Hieronymianis apographis, ista habentur; in Epternacensi, Alexandria civitate Marinæ. In Corbeicensi Parisiis excuso: In Alexandria natalis Sanctæ Marinæ, Theoni. Verum per errorem (ut agnoscit Florentinus) in MS. Lucensi legitur, S. Marii; et in Blumiano, Maria. In antiquis MSS. Regina Succæ, Romano Cardinalis Barberini, et Coloniensi S. Mariæ ad Graus. In Alexandria natalis S. Marinæ, et per errorem in MS. Richenoviensi Marini est. Secutus Usuardus: in primario MS. Alexandria passio S. Mariæ Virginis. In Aliis MSS. et apud Bellinum Grevenum, Molanum cum Martyrologio Romano S.

Marinæ Virginis. In appendice ad Adonem: In Alexandria S. Mariæ Virginis et Martyris, et Balbinæ. Hæc Balbina Romæ est adscripta in MSS. Trevirensibus S. Martini et S. Maximini; Leodiensi S. Laurentii, ac MS. Florario, de eaque egimus xxxi Martii. Ast Theonium detinemus, in antiquo MS. Corbeicensi additum, ne memoria ejus pereat. Alii adjunxerunt elogia ex Vita S. Marinæ seu Margaritæ Virginis et Martyris, uti inter Prætermisos diximus: et latius dicendum erit ad diem xx Julii: An ex illa Marina hæc etiam Virgo appelletur dubitamus; ideoque eo titulo abstinemus cum antiquioribus MSS. E

DE SS. MARTYRIBUS

CYRIANO ET PAULA VIRGINE

MALACÆ IN HISPANIA

SYLLOGE HISTORICA

G. II.

De eorum passione, cultu, et ætate.

CIRCA CCCV

Memoria in Fastis:

Malaca, urbs est antiqua Hispaniæ Bæticæ, in hodierno regno Granatensi Episcopalis, et celebre ad Mediterraneum mare emporium. Hæc sub jugo Saraceno annis septingentis septuaginta gemens ab eodem armis Ferdinandi Regis Catholici anno MCCCCLXXXVII liberata, antea viderat insigne certamen SS. Cyriaci et Paulæ Virginis. Horum memoriam suo Martyrologio ante octingentos annos inscripsit Usuardus his verbis: In Hispaniis civitate Malaca, sanctorum Martyrum Syriaci et Paulæ Virginis, qui post multa tormenta sibi illata lapidibus obruti, inter saxa animas cælo reddiderunt. Ex hoc elogio, secundum nostram in talibus experientiam, judicamus, olim Acta martyrii extitisse, in quibus multa illa tormenta et magnanimitas Martyrum exponerentur: sed ea inter persecutiones Saracenorum periisse putamus, saltem apud Hispanos, an aliqua forsitan in Galliis adhuc lateant dubitare potest. Nomen sancti Martyris in præcipuis MSS. Usuardi scribitur, Syriaci, quod retinuit etiam Molanus, sed in margine apposuit nomen Cyriaci quod laici passim habent qui dictum elogium descripserunt, videlicet Bellinus, Grevenus, Mauvolycus, Galesinius, Canisius, aliique cum Martyrologio Romano, et cum MSS. quampulurimis.

2 Thomas de Trugillo, tomo 2 Thesauri Concionatorum, exponit Evangelium Cum audieritis prælia et seditiones, in festo Beatorum Cyriaci et Paulæ, et addit eorum aliqua Acta his verbis: Passi sunt Martyrium in civitate Malaca gloriosi Martyres, Cyriacus videlicet et Paula, decima octava Junii, et tali die collocant festum horum Sanctorum ipsa Martyrologia. Dicunt autem et narrant, breviter

quidem et succinte, de martyrio admirabili horum Sanctorum, quod postquam variis tormentis afflicti fuerunt, tandem lapidati sunt: atque ita gloriosi Martyres migrantes ad Dominum, sempiternam felicitatem sunt consecuti. Unde et Papa Innocentius VIII in suo Brevis, quod misit ad Catholicos Reges Ferdinandum et Isabellam, agendo eis gratias pro eximio quodam munere ab eis accepto, quando sibi compararunt prædictam urbem Malacam; faciens, inquam, præfatus Pontifex in prædicto Brevis mentionem dictorum Sanctorum dicit, quod fuerunt similes Beato Stephano in suo martyrio. Hæc ibi, quibus similia omnia Hispanice ediderunt Ambrosius Morales lib. 10 Historiæ Hispanicæ cap. 28; Joannes Marrietta, lib. 2 de sanctis Hispaniæ cap. 31; Franciscus de Padilla, Doctor Theologus et in Malacutana Ecclesia Canonicus, ac Thesauri sive sacrorum vasorum Præpositus, in Historia Ecclesiastica Hispaniæ in dicta urbe Malacitana anno MDCV excusa, centuria 4 cap. 29; et Martinus de Roa, Societatis Jesu tunc Rector in ista civitate, in sua Historia Malacensi, ibidem anno MDCXXII edita cap. 17; addunt autem hi duo festum horum Martyrum, ut hujus urbis Patronorum, magna solennitate celebrari cum Octava, et in ipso die institui generalem processionem ab Ecclesia Cathedrali ad Ecclesiam Parochialem dictorum Sanctorum; eorumque statuas argenteas, præclare elaboratas, sub umbella a præcipuis Equitibus urbis in medio Processionis deferri Tempus martyrii arbitrantur post Moralem, Garybaum et Vasæum fuisse in decima sub Diocletiano persecutione.

3 Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico

aliquod elogium

solennitas Malacæ.

nico

A nico ait omnes fateri, Acta eorum periisse, ea tamen ipse profert, velut desumpta ex *Legendario Asturicensi*, quæ placet iudicio aliorum subicere: Temporibus Diocletiani impiissimi Imperatoris, postquam jam Imperii gubernacula recepisset, divulgata sunt multa Christianorum millia per totius Orbis Romani provincias. Cumque hoc audisset impiissimus Imperator, iracundia plenus, fecit dimitti plures Iudices et Præsides per totum Imperium, qui eos tenerent, et in custodiam publicam conjicerent donec superstitionem abjurarent, et diis Romani Imperii thura litarent. Ex Africa venit Malacum urbem maritimam quidam, Ruffinus nomine, Judex: qui antea plurimos ad mortem traxerat, dum per Hispaniam vagaretur, Christicolas. Hic cum Malacum venit, Imperatoris edicta fecit publicari, quatenus omnes, qui Christi fidem amplecterentur, carceri mancipatos teneret, donec aut diis sacrificia offerrent, aut vitam exuerent. Inter alios igitur Christianos, quos satellitum inquisitio comprehenderat, erant Cyriacus juvenis venustus, et Paula Virgo pulcherrima, de genere Oppiorum, vetustissimorum Christianorum, qui primi Christi miracula in Hispanias invexere et ex eadem urbe oriundi. Quos cum ante se, in tribunali sedentem, perducere jussisset Judex, dixit Cyriaco: Qui vocaris, vel ex qua natione te ostendis, edicito nobis: Cui respondens sanctus juvenis, dixit: Mihi nomen Cyriacus, hæc Virgo Paula, hujus urbis

oriundi, ex parentibus et genitoribus Christianis: Christiani sumus. Quibus Ruffinus: Nunc ergo audite me, et eligite vobis e duobus unum responsum: aut diis sacrificate immortalibus, et estote amici invictissimi Imperatoris, aut certe suscipite sententiam nefandorum criminum. Respondit tunc Cyriacus: Ultimam sententiam eligimus: nam primam totis visceribus abhorremus. Tunc jussit eos Præsides diversis tormentis cruciari: sed cum non posset Sanctos Martyres a proposito confessionis fidei avertere, in campum extra urbem deduci et lapidibus impeti præcepit: atque ita religiosi Martyres migrantes ad Dominum, sempiternam felicitatem sunt consecuti, XIV Kalendas Julii anno Domini CCCV.

6 Hæc ibi, quæ viderentur verosimilia, si non Diocletiano adscriberentur quæ fieri potuerunt per Maximianum Herculeum: qui abdicatum imperium solus recipere tentavit sed hoc quoque destruit fabulator, qui quod nuper sub nomine Juliani Archiepiscopi Tolentani prodit, in cujus Adversariis num. 24 et 156 dicuntur SS. Cyriacus et Paula anno LX aut LVIII in persecutione Neronis passi. Præfert quidem eam sententiam Tamagus, toto suo Martyrologio solitus istius pseudo-Juliani quisquilias, constructi vitri frustulis comparandas, tamquam raræ antiquitatis æstimationisque gemmas adhibere. Nobis securius videtur ab ipsomet oblatum Legendarium Asturicense sequi, figmentis istis haud dubie antiquius multo.

DE S. ELPIDIO MARTYRE

ET S. ARCHONTIO CONF.

BRIVATE IN ARVERNIA GALLIÆ PROV.

SYLLOGE HISTORICA.

Ex S. Gregorio Turon. Proprio Aniciensi, et Jacobo Branchæo.

D. P.

B rivate clarum Galliæ apud Arvernos oppidum, ad sinistram Elaveris ripam, licet a propiori situ, ubi hodiernum vetus Brivate nuncupatur, ad unam circiter leucam descenderit, suum adhuc nomen retinet Latine scribentibus, quod vulgus utrobique ipsum in Brioude commutavit: retinet etiam veterem Patronatum, et corpus S. Juliani Martyris. Colitur is XXVIII Augusti, ab ejusque passione, virtutibus et gloria S. Gregorius Turonensis auspiciatur librum 2 Miraculorum, ubi inter alia cap. 1 sic habet: Senes qui sacro-sanctum corpus mancipaverunt sepulturæ, ita redintegrati suat, ut in senectute summa positi tamquam juvenes haberentur.

2 Vetustior unde hæc sumpta sint Passio excidit: si tamen ulla unquam fuit vetustior S. Juliani Legendæ, quæ distinctiorem rei gestæ notitiam daret: nam ex Gregorio sumpta videntur, quæcumque nunc reperiuntur in Passionalibus MSS. Senum tamen prædictorum nomina exitum cultumque ad posterorum notitiam transmississe putatur Brivatensium traditio, unde in Proprio Aniciensis Ecclesiæ sub anno MDCLII sic legitur: Dum jaceret humi truncatum Juliani corpus, superne Elpidium Opilionem monuit Angelus, ipsum sepultura afficeret, quod et præstitit cum Archontio Pastore. Uterque senex erat: in præmium tamen sepulturæ Martyris, eorum revivuit juvenus, senio fugato. Elpidius in colle ad fluvium Elaverim martyrio est sublatus: Archontius autem ad Juliani tumulum vitam religiose finivit, uterque sanctitate clarus inter sanctos habetur.

3 Jacobus Branche in Gallico opere de sanctis Arvernæ, decennio post jam dictum Proprium edito, allegat etiam Breviaria Maldense et Claromontanum in cujus ultimæ Ecclesiæ Martyrologio asserit nomen Archontii referri ad VII Januarii. Elpidium vero, qui vulgo S. Ilpis dicitur coli hoc XVII Junii. Insuper de hoc ultimo narrat, quod relicto ad sacri tumuli custodiam cultumque Archontio, solitariam vitam elegerit recipiens sese sub rupem fluvio imminente, supra quam nominis ejus ecclesia visitur, juxtaque castrum, ad jus Marchionis de Langeac pertineus. Hic cum sancte per biennium vixisset irruisse in Galliam Constantino Imperante Barbaros, qui ab eo nec aurum, quod nullum habebat; nec fidem Christi, quam præ vita amabat, extorquere valentes, post dira flagra et cruciatus caput reciderint; quod simul cum corpore allatum ad S. Juliani ecclesiam, ibidem credatur conditum haberi cum corpore S. Archontii, istic post illum etiam pie defuncti, et a Brivatensibus coli soliti, die IV Februarii.

4 Eodem, inquit die colitur etiam S. Archontius, in Prioratu ab Albatia vulgo de Chases dicta dependente; qui locus uti et ecclesia ibidem parochialis, passim S. Arcons nominatur estque ad alteram Elaveris ripam, in conspectu oppidi seu castrum Langeac, quinque circiter leucis Brivate et totidem distans Anicio seu Podio Velaunorum: ubi omnia sancti corporis ossa servantur in capsu marmorea, ferreis vinculis probe munita sub altari majori: in cujus opereculo, atque etiam in plumbea lamella sit sculptum, Hic est corpus Beati Arconci

D
ALCURE G. II.

lapidibus
obruuntur.

Figmentum
sub Juliano
nomine.

E

quorum unus
etiam 8 Jan.
s. t. adscriptus,

F

alter obierit
Martyr hac
die.

An ab isto
alius S. Ar-
concius in sui
nominis victo-
rio oppido,

A Arconci, cum nota anni MCCCLXXIX, paulo recentiori scalpulo impressa. Addit idem Branceus ipsum se, ab Episcopo S. Flori in visitanda diocesi socium sumptum, vidisse predicta sacra ossa, quibus præter maxillam nihil deerat: quam olim argento inclusam atque a Calvinistis directam traditio erat. Lapidum quoque altaris arcam operientis inscriptum legi ait: Hic jacet corpus sancti Arconci; similiterque insculpta lineamenta, circini, mallei atque lineæ, quæ sunt Latomorum instrumenta: qualem etiam fuisse hunc S. Archoncium loci traditio sit, confirmata veteri altaris tabula ita sanctum exprimente. Huc accedit altera traditio, qua idem creditur fundando Aniciensi templo operam sic locasse, ut quotidie vesperi ad locum habitationis suæ, cujus ibidem adhuc rudera monstrantur rediret, parentibus decrepitis ministraturus, nec ideo minus cito sequenti mane rediret ad opus, non sine miraculo.

arte latomus?

Veremur ne hic confundantur personæ ac tempora

B Hinc conficere Jacobus nititur, duos constituendos sanctos Archoncios sive Arcontios: quod in tanta locorum vicinia æque difficulter mihi probaverit, quam prænominatos Brivatensium sanctos, esse illos ipsos duos senes, quos corpus S. Juliani sepelivisse dicit Gregorius, esto ea opinio invaluerit in vulgus, eo quod cum corpore S. Juliani SS. Elpidii et Arcontii corpora istæ haberentur: quamvis ipsi illo forte fuerint seculis aliquantisper posteriores. Brivate esse utroque corpora, asserentibus credit, non vidit Jacobus: donec autem

vidisse se dicat aliquis, vehementer suspicabor utrumque ad sui nominis ecclesias delatum fuisse, istis quibus coluntur diebus IV Februarii et XVIII Junii, ac forte primum anno supra notato MCCCLXXIX. Quod autem Brachæus Brivatensem Arconcium velit sub Diocletiano vixisse alterum sub Alexandra Imperatore, sub quo dicuntur jacta Marianæ apud Vellouanos ecclesiæ fundamenta; et hunc quidem latomum, istum opilionem, parum me commovet: Nam ut initia istius ecclesiæ tam sint antiqua, quod modo non disputo, evidens est ob Alexandri tempore sæpius restaurandam fuisse novamque conditam, atque ita allaborantem illi Arconcium serius vivere potuisse, et Brivate præ sua devotione sepeliri, cum ad corpus sancti Martyris extremos vitæ annos traduxisset: miraculis autem inclarescens potuit ad paternæ habitationis locum fuisse relatus, cum ibi sub ejus nomine ecclesia conderetur. Itaque de ætate prætitulorum Sanctorum nihil desinio; nedum illorum causa, quos oportet vixisse ecclesia pacem habente, differre Martyrium S. Juliani ad ultimam persecutionem; cum potuerit Julianus multo citius fuisse passus, ac forte inter primos Galliæ Martyres numerari, de quo suo tempore disputabimus. Sintne autem senes duo, a Gregorio memorati, aliquando adscripti sanctis; id tacente ipso et solis recentioribus Breviariorum auctoribus asserentibus, fatebor me dubitare.

D AUCTORE D. P.

atque sint præfati senes ab his duobus Sanctis.

E

DE SANCTIS CONFESS. AN MARTYRIBUS?

POTENTINO, FELICIO ET SIMPLICIO,

PATRONIS STEINFELDÆ IN DIOECESI COLONIENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

§. I. Proponitur controversia et antiquioris, pro prima parte, Legendæ contextus.

SEC. VI

Præter Carrodunum 3 Januarii

nunc 18 Junii coluntur Steinfeldæ:

ab initio conditum monasterium sub an. 920.

Germanicis milliariibus quinque supra Confluentiam Rheni atque Mosellæ, ad hujus sinistram ripam jacet Carrodunum, alias Caradonum, vulgo Cardeu, Canonicorum Collegio insigni oppidum, cui primam celebritatem obtulit S. Castor loci Presbyter, discipulus S. Maximini Trevirensis seculo IV, quo de v. r. Bollandus noster ad XII Februarii. Is Castor, cum viveret, ibidem creditur sepelivisse S. Potentinum cum sociis: quorum corpora seculo X translata Steinfeldiam, olim Sanctimonialium Benedictinarum, nunc Canonicorum Præmonstratensium Abbatiam, in confinio Trevirensis atque Coloniensis dioceseon positam, coluntur ut loci Patroni, hac translationis eorum die, cum Octava: itemque in Januarii, quo videntur eos, tamquam S. Potentini die natali Carrodunenses et Confluentini colere. Confessores autem Martyres dicere oporteat, et quo potissimum ritu festum agi debeat, ambiguum faciunt, quæ prorsus diversissima, ante et post adventum Præmonstratensium, de iis scripta, et ad nos perlata sunt; neutra satis antiqua, ut de rebus seculo IV gestis certam fidem faciant; utraque autem hic summam proponenda, ut Lector discernere per se possit, penes quam partem stet verosimilitudo major.

2 Ab anno, inquit Præmonstratensis scriptor, Incarnationis Dominicæ DCCCXX, quo sumpsit Regnum Henricus Primus Romanorum Imperator, (potius Rex dicendus) per centum septuaginta septem annos, atque adeo usque ad MXXVII, sub Abbatissis et Monialibus, Regulam S. Benedicti professis, in cœnobio Steinfeld Domino servitum est. Quibus ob negli-

gentiam suam amotis, Canonici Regulares de monasterio Sprenkirsbacensi substituti sunt: qui Regulam B. Augustini professi, per viginti tres annos, scilicet usque MXXI ibi Domino servierunt. His, quemcumque occupabant locum, haud minimum studium fuit conscribere Sanctorum Legendaria per omni circulum et inventorum in unoquoque Patronorum historias aliis sui Ordinis professoribus transcribendas communicare. Hinc illam Legendam, quæ post Sanctorum corporum Translationem ad usum Benedictinarum, ex Carrodunensium Canonicorum instructione scripta est, non quidem Steinfeldiam accepimus, ubi per super inductam novam prior videtur fuisse abolita; sed ex Canonicorum Regularium monasteriis duobus, altero Coloniensi Corporis Christi, altero Bodecensi prope Paderbornam, nec non ex tertio MS. ecclesiæ Collegiæ S. Salvatoris Trajecti, semper absque prologo, quem, nobis quidem desiderabilem, sed ad Chori usum haud valde necessarium, scriptores isti ubique omiserunt. Ultimum MS. sic prætitulatur, Vita S. Potentini Ducis; in secundo additur, et Confessoris. Contextus autem omnium idem hic est.

3 Venerandus igitur confessor Potentinus, ex clarissima Aquitanorum prosapia genealogiam duxit: vestemque Christi indutus, in Ecclesiæ gremio sacris ab infantia institutus est disciplinis. Parentes vero ejus, quantum ad seculum opulenti et nobiles, Christianæ confessionis præcipui cultores extiterunt; eandemque viam editam a se sobolem insistere, sedulo exhortationis informabant exemplo. Studebant quoque a primævo ætatis flore incitamenta quæque virtutum sibi instillare, ut rudis adhuc et mollis animus præ-

quo circa an. 1097 ad Canonicos Regul. translato,

F

in plura MSS. Legendaria Ordinis translata Vita,

ubi Potentinus dicitur ortu Aquitanus,

gustaret

*pleque educa-
tus a parenti-
bus Christia-
nis,*

A gustaret quæ post præcedenti tempore reliqua vita firmiter retineret... Denique, ut postea evidentibus claruit iudiciis, non sine divina quadam providentia, in auspiciis futuræ prosperitatis et salutis, Patentini vocabulum accepit. Cumque ad intelligibilem ætatem perductus fuisset, generositatem paternam, quam privilegio nominis signanter expresserat, virtutum incrementis æmulari exoptabat. Prima virtus ejus fuit, incentiva viciorum crebro frangere, nullam obscœni rumoris fabulam in sese dare, adolescentiæ fervorem frænare, nihil tale aliquando committere in quo superni Judicis gratiam potuisset offendere; sed cauto moderamine nec ad dexteram, nec ad sinistram divertens via regia gradiebatur. Neverat enim scriptura fuisse, Optimus in omni re modus, et laudabilis ubique mensura.

*filios habuisse
Felicium et
Simplicium*

B 4 Sciens itaque honorabiles nuptias et cubile immaculatum, conjugali vinculo copulatus est, ea scilicet intentione, ut nuntio semel matrimonio secundum castimoniam gradum arriperet, morumque honestate et continentia cœlibatam rursus redintegraret. Maluit enim in humilioribus tuto pergere, quam pendulo gradu in sublimioribus fluctuare. De hac nuptiali copula duo præclarissima pignora Felicius et Simplicius nuncupata, ut postea rerum probavit eventus, felici omnino propagine sunt procreata. Cumque celebriori fama gloriosus Christi vernaculus claresceret, et caritatis in eo munificentia et virtutum constantia longe lateque percrebuisset, a Rege Aquitanorum, qui tunc temporis gentis illius gubernacula strenne, nobiliterque regebat annuentibus amicis et parentibus, in curiam susceptus est. Cernensque in eo nobilitatis titulum et elegantiam meritorum, omnium acclamatione dignissimus in locum Ducis subrogatur. Hunc tantæ dignitatis apice non in mundi gloriam sed ad Christianæ religionis humilitatem inclinabat: Apostolico jam edoctus exemplo omnia omnibus factus ut omnes lucri faceret; seniores honore præveniebat, juniores paternâ dilectione admonebat, ubique per officium commissum non sua sed quæ Dei sunt studiose quærebat. Nam licet secularis adhuc palæstræ desudaret gymnasium, ardenti tamen desiderio totis visceribus Domino jugiter adhaerebat; indutus scilicet lorica justitiæ, assumebat scutum fidei: calcæatos habens pedes in præparationem Evangelii pacis.

*cum hisque, di-
missa præfe-
ctura et pa-
tria,*

C 5 Prælibatus itaque Dei famulus... divina inspiratus gratia, calcatis mundi deliciis, pro nanscenda supernæ patriæ gloria, egressus est de terra et de cognatione sua: ut qui prius in præcinctu bellorum pro terrenis negotiis studiosus decertabat agonista; postea Christo Regi militaturus æternæ vitæ stipendia susciperet. Verum non immemor quia multi retro rediere post sathan; veritus prædictos duos filios Felicium scilicet et Simplicium post se relinquere, secum abduxit: quatenus et ipsi mundana exuti tunica, viam veritatis incedentes, nudi et expediti, Christi vestigia sequerentur. Quanta vero pro Deo in hoc itinere sustinuit, quam assiduus loca sancta frequentando extiterit, in hoc perspicuum est. Nam dum multas Regiones, Christi Ecclesias visitando, lustraret; contigit etiam urbem Treverorum, tunc maxime patrocinii Sanctorum celeberrimam, ingressum fuisse. Ea tempestate B. Maximinus, Pontificali stola infulatus, hujus urbis Sedem ministrabat. Pastor eximius: qui tunc Catholicæ fidei verus dogmatista, Dominicæ segetis agrum excolebat Divini semine verbi indefessus agricola: totus namque erga animarum salutem satagebat, totus misericordiæ visceribus redundabat. Ab hoc electo Christi Antistite vir sanctus caritative susceptus, et hospitalitatis humanitatisque officio

*ad sancta lo-
ca peregrina-
tus*

*junxisset se S.
Maximino
Treveren.*

D tractatus, omnem peregrinationis ejus causam exposuit: suosque sanctissimos relatus instar Mariæ secus pedes ejus audiendo recubuit; ne veniente Domino in conspectu ejus vacuus appareret, sed talentum sibi creditum cum usura duplicatum reportaret.

6 Nec multo post cum inibi moraretur; cernens adventantium frequentiam, et intolerabiles hominum tumultus; nimium veritus ne mundi sarcinæ, quas prius abjecerat, sub urbanis deliciis rursus sibi aliquatenus blandirentur; accessit ad Pontificem, obnixè deprecans, quatenus illum ad remota loca demigrare loca permitteret, ubi tatum vitæ suæ cursum sine inquietudine agere potuisset; sciens scriptum esse, militantem Deo non oportere implicari negotiis secularibus. Audiens vero Beatus antistes votum ipsius, licet multum contristatus si tanti hospitis præsentia destitueretur, precibus tamen ejus acquiescebat; et locum quemdam secus fluenta Mosellæ, cui vocabulum Caronotum est, sub sua Diœcesi, proposito suo idoneum demonstravit. Per idem autem tempus quidam Presbyter, nomine Castor, miræ sanctitatis, in eodem loco parvam habitationis cellulam construens mansitabat, omni virtutum genere præcipuus; dives eleemosynis, humilitate sublimis, sensu sobrius, corpore castus, inter divites et pauperes medius, vigiliis atque orationi deditus totus, ob amorem supernæ patriæ die nocte que laborans. Huic spirituali patri Christi Confessor Germana caritate sese sociavit; ubi quante secretius, tanto liberius Deo militavit; bonum scilicet certamen certando, cursum consummando, fidem servando, de reliquo sciens sibi repositam esse coronam justitiæ.

E 7 Interim paucis transactis diebus, contigit negotiatorem quemdam, cum nave sale onusta in eodem loco advenisse. Hunc quidam ex vicinis eleemosynariis pro hoc condimento implorabat: sed obstinatus mercatoris animus, Christum in paupere despiciens, postulata denegabat. Jam illo recedente et navi in altum tendente, subito tumentibus undis maxima est exorta tempestas, ita ut extremum jam annuum immineret periculum. Hujus viri casum quidam Servo Dei velociter nuntiabant, deprecantes, quatenus per orationem ejus a naufragio liberaretur. Statim invocato Christi auxilio, sedata est tempestas, et omnes sani et incolumes ad terram egressi sunt. Alia sunt quidem multa, quæ per eum Dominus operari dignatus est miracula, nobis incognita, soli Deo nota. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Sed si ista, quæ veridica quorundam relatione didicimus, scribere tentemus; prius deficiet tempus quam materia.

F 8 Qualiter autem et ex hoc mundo migraverit ad Dominum, explanare incipiamus. Postquam vero pius athleta et Sanctus Christi Confessor, cursu fideliter peracto, præmia laboris accipere debuit; infirmitate prævalente decubuit: divina prædestinante clementia, ut in eodem loco, ubi plurimum in Dei sudavit servitio, inde ad coronam æternæ beatitudinis perveniret. Accersito itaque Beato Castore, ut animam Conditori suo precibus ejus commendaret, sacramentis Dominicis communitus, ex hujus vitæ solutus ergastulo, ad cœlestia regna spiritum emisit. Sepultus est autem ab eodem Christi Confessore aliisque probabilibus personis, in loco dignum funeris officio: ubi postea filiorum ejus corpora Felicij scilicet et Simplicij honorifice tumulata sunt. In quo loco a quibusdam fidelibus viris ecclesiola constructa est, in qua adorantibus et credentibus multa divina demonstrata sunt beneficia, ad laudem et gloriam summæ Trinitatis, cui est honor

D
AUCTORE D. P.

*a quo deinde
solitudinis
studio
abjunctus,*

*S. Castori
Presb. se
subjecerit,*

*cum eoque
orando navim
submergentem
periculo
eripuerit;*

*ac denique pie
mortuus ab eo
sit sepultus*

A honor et jubilatio cum æterno patre et Spiritu Sancto, per infinita secula seculorum. Amen.

9 *Hic finis Legendæ, Caraduno allata, et ad signata hic puncta... is solis locis mutilata, quæ nihil ad historiam facientia vel laudant statum matrimonii, et Aquitaniam Sanctis fecundam, Sanctosque Maximinum et Athanasium; vel inutiliter extendunt orationem.*

Ea autem tali sine ommissa sunt, ut facilius judices, utrum in lata hac narratione sit aliquid haud verosimiliter scriptum; excepta sola mentione Regis in Aquitania Dominantis, Ducenique Potentinum constituentis: ea usu scilicet VIII aut IX seculi, quibus ista videntur scripta: quod autem num. 7 narratur miraculum id S. Castori attributum in ejus vita prælixius leges.

Evolutis itaque multis temporum curriculis cum declamare Sanctorum Confessorum merita Dominus voluisset, quatenus tam præclara luminaria supra candelabrum posita splendidissimo sanctitatis fulgore latius ad salutem lucerent multorum, quam sub unius loci latebris abscondita latuisset; cuidam nobili et religioso de Ripuaria, nomine Sigebodo, ex divina quadam revelatione innotuit, qualiter inde transferendi, et in locum tumulo priore digniore, deducendi forent. Hac visione certior factus, et multum in Domino gavisus, a Pontifice Treverorum, cui subjectus erat ille locus, eadem corpora impetravit. Nam inde translato, singulos in singulis sarcophagis posuit, et in prædio suo Steinfeld digno honore reconcidit: ubi postea monasterium construens, cenobialem vitam Sanctimonialium instituit: quæ ibi sub regulari tramite degentes, laudes divinas Domino incessanter persolverent. His etiam tantum de prædiorum suorum substantia delegavit, quantum illis ad necessaria sufficere potuisset.

10 *Addit alterius Legendæ auctor, quod apertis loculis, in quibus Sanctorum corpora requieverant, odor paradisiacus, cunctorum non solum nares, sed et mentes delinivit; quodque omnimoda curationum gratia eo die Dominus, gratiæ dator et gloriæ Sanctos suos mirificare dignatus est. Facta autem, inquit, est Translatio hæc quarto decimo Kalendas Julii: et illatus est thesaurus sanctissimarum Reliquiarum, super amrum et topazium pretiosus, in locum ubi nunc celebris ejus viget memoria, situm in silva quæ Arduenna vocatur, in pago Eyflia, in loco Steinfeld vocato; ubi præfatus nobilis vir, secundum votum suum ecclesiam, in honorem sanctæ Dei Genitricis, et B. Petri Apostolorum Principis construxerat: ibique Sanctimonialium numerum adnuavit; quæ ad sacrosantas beatorum Potentini, Felicii et Simplicii Reliquias divinis insisterent laudibus, et in Regularibus institutis Domino deservirent.*

11 *Addit alterius Legendæ auctor, quod apertis loculis, in quibus Sanctorum corpora requieverant, odor paradisiacus, cunctorum non solum nares, sed et mentes delinivit; quodque omnimoda curationum gratia eo die Dominus, gratiæ dator et gloriæ Sanctos suos mirificare dignatus est. Facta autem, inquit, est Translatio hæc quarto decimo Kalendas Julii: et illatus est thesaurus sanctissimarum Reliquiarum, super amrum et topazium pretiosus, in locum ubi nunc celebris ejus viget memoria, situm in silva quæ Arduenna vocatur, in pago Eyflia, in loco Steinfeld vocato; ubi præfatus nobilis vir, secundum votum suum ecclesiam, in honorem sanctæ Dei Genitricis, et B. Petri Apostolorum Principis construxerat: ibique Sanctimonialium numerum adnuavit; quæ ad sacrosantas beatorum Potentini, Felicii et Simplicii Reliquias divinis insisterent laudibus, et in Regularibus institutis Domino deservirent.*

12 *In his fere terminatur Legenda altera, quam vel inde intelligas, non solum a Præmonstratensi scriptam, sed etiam post Ordinis hujus introductionem annis aliquam multis, hoc enim significare solet particula, Usque nunc. Quæres, quantis? Fr. Melchior Weirtz, Pastor S. Andreae in Steinfeld ejusdem Ordinis, ipsam vitam editurus, sub approbatione adm. R. D. Ægidii Gelenii, Colonie ad S. Andreae Canonici et Historiographi Archiepiscopalis, in Commentaria desuper ad eum directo, nobisque Steinfeldia missa, sic præfatur: scriptam arbitror ad annum MCL plus minus; quando scilicet monasterium adhuc per Præpositos administrabatur (quorum, inquit Mirus in Chronico Præmonstr. quinque fuisse inveniuntur) et adjuvante ad hoc Archiepiscopo Coloniensi Friderico, per Theodoricum Comitem de Are ampliatum atque in melius reformatum est, bonisque ac redditibus amplioribus donatum anno MCMLII. Idem monasterium deinde circa annum MCXCIV, Præpositis in Abbates erectis, sub horum regimine usque nunc persistit. Sed videamus argumenta, quibus prælaudatus Melchior tantam Vitæ isti antiquitatem concedendam censet: et, quod est consequens, S. Potentinum, ab annis quingentis et amplius, colitur Martyrem. Sic enim pro anno MCL ratiocinatur.*

13 *Ad eum annum referre possum officium Canonicum, quod hic loci bis in anno de S. Potentino, Martyre publice et solemniter decantatur: et ex Vita hæc MS. desumptum, aut hæc ex illo, certo manifestatur legentibus. Reperi quippe MS. Diurnale, quod Officium S. Potentini continet annumque præfert MXXII. Reperi aliud, quod Collectam ejusdem Officii habet, scriptum anno MCCCCLXIV. Demum reperi scriptum Psalterium, una cum Collectis et Capitulis, in omni Officio per annua recitari solitis, ejusdem manus cum alio simili, in quo hæc verba est legere: Liber hic scriptus est, cum aliis sibi contemporaneis, anno plus minus millesimo centesimo quinquagesimo: a veteri autem sito detersus anno MDXLIX. Est is pergamenus et manuscriptus, valde tamen attritus, licet sæpe de novo compactus. Hic cum Collectam ejusdem Officii sancti Martyris Potentini, eandem quæ est hodie, continet: nullum mihi dubium est, quin eo temporis, quo liber iste scriptus est, et Officium et Vita in usu nostris fuerint; qualis absque Prologo, qui in aliis exemplaribus reperitur, divisa per certas Lectiones legi solet, pro Lectionibus Nocturnorum, tempore Translationis ad xviii Junii per totam Octavam. Vidi tertio aliud Manuscriptum Vitæ, una cum Translatione, sed ejus vetustatis, ut legere et intelligere vix potuerim; maxime quia metro et rythmis constabat, antiquum seculum valde redolentibus.*

14 *Hoc ultimum et antiquius ceteris MS., ut probet aliquid, debet intelligi ejusdem fuisse substantiæ, quoad narrationem eo contentam, cum Vita et Officio: vehementer autem fallor, nisi ipsum sit fons utriusque; ac proinde vereor, ne tota utriusque auctoritas refundatur in Poetam, qui ingenii sui periculum facturus, omissa veteri a Carradunensibus accepta Legenda, maluerit aliam ad stylum Romanciarum ejus ævi, licentia plus quam poetica, comminisci, et legendam obtrudere. Hoc autem posito, nimis simplicitatis fuerit ei adhi-*

§. II. *Expenditur ætus, origo et auctoritas alterius Legendæ martyres facientis S. Potentinum et socios.*

Sab annum, ut alibi dixi, MCXX Præmonstratum venit S. Norbertus, ibique jecit novi Ordinis fundamenta; qui cum antea fuisset Sauctensis in diocesi Coloniensi Canonici, inter primas curas quas patriæ suæ jurandæ impendit, non ultamam habuit illuc inducere Fratrum suorum coloniam. Neque diu quærendus locus fuit, eisdem Canonici Regularibus, qui non ita pridem Steinfeldiam obtinuerant, Ordini Præmonstratensi se subjicientibus. Atque ita, inquit alterius Legendæ scriptar, in eodem Ordine usque nunc Domino servitium exhibetur, et Dei annuente clementia exhibebitur; quam diu Dei providentia, disponens omnia, præscivit sibi exhibendum. Sit igitur Deus noster in secula benedictus, qui putillum gre-

gem suum a sua gratia non exclusit: sed locum nostrum pie visitare et paterne hereditare dignatus est: dum ipsum, per venerabiles Sanctorum Reliquias, ad honorem sui nominis dedicare voluit, et pretioso ditare thesauro; ut nos pauperes suos de tantarum Reliquiarum præsentia constanti fiducia sublevaret, et tanto patrocínio communiret. Per merita vero Sanctorum suorum, tantis locum nostrum dignatus est Dominus miraculis illustrare, et beneficia beneficiis accumulare non cessat; ut vere dicatur ab omnibus, quia Dominus est in loco isto....

12 *In his fere terminatur Legenda altera, quam vel inde intelligas, non solum a Præmonstratensi scriptam, sed etiam post Ordinis hujus introductionem annis aliquam multis, hoc enim significare solet particula, Usque nunc. Quæres, quantis? Fr. Melchior Weirtz, Pastor S. Andreae in Steinfeld ejusdem Ordinis, ipsam vitam editurus, sub approbatione adm. R. D. Ægidii Gelenii, Colonie ad S. Andreae Canonici et Historiographi Archiepiscopalis, in Commentaria desuper ad eum directo, nobisque Steinfeldia missa, sic præfatur: scriptam arbitror ad annum MCL plus minus; quando scilicet monasterium adhuc per Præpositos administrabatur (quorum, inquit Mirus in Chronico Præmonstr. quinque fuisse inveniuntur) et adjuvante ad hoc Archiepiscopo Coloniensi Friderico, per Theodoricum Comitem de Are ampliatum atque in melius reformatum est, bonisque ac redditibus amplioribus donatum anno MCMLII. Idem monasterium deinde circa annum MCXCIV, Præpositis in Abbates erectis, sub horum regimine usque nunc persistit. Sed videamus argumenta, quibus prælaudatus Melchior tantam Vitæ isti antiquitatem concedendam censet: et, quod est consequens, S. Potentinum, ab annis quingentis et amplius, colitur Martyrem. Sic enim pro anno MCL ratiocinatur.*

13 *Ad eum annum referre possum officium Canonicum, quod hic loci bis in anno de S. Potentino, Martyre publice et solemniter decantatur: et ex Vita hæc MS. desumptum, aut hæc ex illo, certo manifestatur legentibus. Reperi quippe MS. Diurnale, quod Officium S. Potentini continet annumque præfert MXXII. Reperi aliud, quod Collectam ejusdem Officii habet, scriptum anno MCCCCLXIV. Demum reperi scriptum Psalterium, una cum Collectis et Capitulis, in omni Officio per annua recitari solitis, ejusdem manus cum alio simili, in quo hæc verba est legere: Liber hic scriptus est, cum aliis sibi contemporaneis, anno plus minus millesimo centesimo quinquagesimo: a veteri autem sito detersus anno MDXLIX. Est is pergamenus et manuscriptus, valde tamen attritus, licet sæpe de novo compactus. Hic cum Collectam ejusdem Officii sancti Martyris Potentini, eandem quæ est hodie, continet: nullum mihi dubium est, quin eo temporis, quo liber iste scriptus est, et Officium et Vita in usu nostris fuerint; qualis absque Prologo, qui in aliis exemplaribus reperitur, divisa per certas Lectiones legi solet, pro Lectionibus Nocturnorum, tempore Translationis ad xviii Junii per totam Octavam. Vidi tertio aliud Manuscriptum Vitæ, una cum Translatione, sed ejus vetustatis, ut legere et intelligere vix potuerim; maxime quia metro et rythmis constabat, antiquum seculum valde redolentibus.*

14 *Hoc ultimum et antiquius ceteris MS., ut probet aliquid, debet intelligi ejusdem fuisse substantiæ, quoad narrationem eo contentam, cum Vita et Officio: vehementer autem fallor, nisi ipsum sit fons utriusque; ac proinde vereor, ne tota utriusque auctoritas refundatur in Poetam, qui ingenii sui periculum facturus, omissa veteri a Carradunensibus accepta Legenda, maluerit aliam ad stylum Romanciarum ejus ævi, licentia plus quam poetica, comminisci, et legendam obtrudere. Hoc autem posito, nimis simplicitatis fuerit ei adhi-*

D
multis Sanctus
miraculis
claret,

nova Vita
circa an. 1150
scribitur, velut
Martyris,

E

ut probatur
ex libro tunc
scripto:

F
illa ex vetus-
tiori rythmo

sumpta vide-
tur;

lere

et additur
translatio
corporum
Steinfeldiam,

18 Jun i

Steinfeldensi-
bus Canonici
in Ordinem
Præmonstrat.
cooptatis post
an. 1120,

A *bere fidem, et veterem ritum Officii commutare, atque pro Duce et Confessore nominare Levitam et Martyrem. Interim hoc scutus Grevenus, in Additionibus ad Usuardum anni MDXXI, scripsit quod hoc die colatur Natalis (Translationem Steinfeldenses vocant) Sanctorum Martyrum Potentini Diaconi, Felicii Presbyteri, et Simplicii Militis, in Steinfelt quiescentium. Eadem ad verbum Germanice dedit Adamus Wallasser, editor Germanici Martyrologii, Dilingæ onno MDLXXIII excusi, et XCIX ibidem recusi; quod quia cum nostri P. Petri Canisii Præfatione de cultu Sanctorum in lucem venit, sub ejus nomine laudare solent decessores mei Bollandus atque Heuschenius. Florarium Sanctorum, ejusdem seculi initio exaratum, etiam ex simili auctoritate loquitur ad diem præsentem: Item Sanctorum Potentini et Sociorum ejus Martyrum. Ista tamen mutatione inducta, non cogitaverunt Steinfeldenses mutandum quoque Patroni sui habitum; sed ejus imagines ac statuæ, quotquot ibi vidimus anno MDCLXVIII, quæque hodieum supersunt veteres ac nove, representant Sanctum toto armatum corpore, cum lancea et duobus sagittis: congruo scilicet habitu ad titulum Ducis, quo primitus indigitabatur, quando credebatur Confessor. Ipsam Imaginem hic vult una cum effigie B. Hermannii Josephi, simili modo iisdemque locis expressa eoque libentius hic addita quod in Commentario de S. Norberto ejus meminerimus propter habitus Præmonstratensis veterem formam.*

Ea vita Sanctum facit

Illum Regis Parisiensis,

13 *His tamen præmissis, nolim adhuc præjudicet Lector, donec summam posterioris Vitæ acceperit, contuleritque cum jam data Epitome prioris. Auctor ergo Vitæ laudabilem illustris Martyris Potentini scripto cupiens, ut præfatur, commendare, ut jam dudum quasi jacentem sub modio absconsis, super candelabrum manifestationis exaltet... Christum ipsius invocat adiutorem, deinde sic oritur. Igitur S. Potentinus, nobilissimis et secundum seculi dignitatem illustrissimis exortus parentibus, gentilibus tamen, (sicut dici solet) rosa de spinis procreatus est. Nam pater ejus Antimius nomine, atrox et incredulus Rex fuit Gallorum, qui speciali nomine Francigenæ nuncupantur, eisque barbarica tyrannide imperabat.*

Junii T. IV

Illic Sedem regni in urbe Parisiensi habebat. Potentius itaque, a tempore natiuitatis suæ gratia divina præventus... cepit ab omnibus vitiis temperare... Christianos diligere, et eorum vestigiis tenaciter inhærere... Parentes impii monent, increpant, ut patrios ritus observet, Deorum sacrificia veneretur... Ventis verborum incassum tendentibus... venit ad verbera: Nondum Christianus pro amore Christi duriter castigatur, cruciatur, flagellatur... In ignem tribulationis impositus, non consumptus... frequentius et audacius Christianorum habitationes intrabat, et doctrinam eorum delectabiliter audire studebat...

16 Cum autem placuit ei qui eum segregaverat a peccatoribus, etiam baptismi sacramentum consecutus est, cum jam quintum decimum ætatis suæ annum ageret... cogitabatque se penitus a parentibus separare, et manifesta re Christianis conjungere. Cogitans igitur quod opportunitate loci suum posset desiderium adjuvari, ab urbe regia quasi iter unius diei recessit... locoque solitario delectabatur, totam mentis aciem in Dei contemplatione suspendens. Sed lucerna tanta universarum virtutum diu latere non potuit, quinimo citius patuit universis... Igitur pro tanta opinione virtutum confluerunt ad eum de diversis mundi partibus Christiani, cupientes oculo ad oculum videre, quod eis fama nuntiante fuerat revelatum... Ibat modis omnibus proficiens ante Deum et homines, ita ut in modico tempore, docente se sancti spiritus unctione de omnibus, præ omnibus secum manentibus Christianis, clarus fieret in sapientia Dei et vitæ sanctitate... Perfectus autem in scientia Scripturarum, quod ante jam dudum biberat pectore sitibundo, etiam aliis ad salutem eructare curavit... Magnas etiam virtutes per illum Dominus eo tempore operatus est: nam mulierem quandam, quæ paralysis morbo amplius quam per annos quinquaginta laboraverat, et jugiter in lecto ægritudinis detinebatur, sola oratione et manus impositione reddidit sanitati: similiter et virum, in eadem infirmitate annos triginta habentem.

17 In Ordinibus quoque ecclesiasticis usque ad gradum Levitarum ascendens, per Dei gratiam promotus est: quem Ordinem tanta humilitatis et devotionis gratia decoravit, ut nullus dubitaret... quod omnes virtutes, quibus universi famulantes Domino decorantur, in tali viro quadam excellentia fierent elatioris... Cum igitur jam factus annorum triginta, in virum perfectum ætate et gratia profecisset; ad dignitatem Episcopatus, in quadam congregatione Clericorum electus est. Erant enim tunc temporis in quadam civitate Teutonici regni, in provincia Westphaliæ, in civitate quæ vocatur Monasterium, Clerici in Dei servitio congregati. Horum quidam cum fuissent peregrinati in Franciam, ubi tantarum virtutum audierant et viderant virum... persuaserunt ceteris Fratribus, ut B. Potentinum sibi eligerent in Pastorem... Missisque legatis, viris honestis et Deum timentibus, Felicio sacerdote, et simplicio laico, virum Dei ad consentiendum sibi humiliter interpellabant.

18 Habebat sane vir sanctus fratrem, nomine Castorem, seniore se, et sororem nomine Castrinam, monitis B. Castoris jam mundatam baptisate, licet occulte... Hujus fratris sui B. Potentinus animatus consilio, onerosum honorem Episcopatus acceptare decrevit... Tempore igitur proficiscendi disposito, B. Castor cum fratre peregrinari desiderans, decrevit sororem non solam relinquere inter hostes... Accedens igitur ad parentes, pia calliditate obtinuit, ut eam, tamquam gratia recreationis, ab urbe regia posset ad suburbana educere. Egressi itaque, fratrem sanctissimum pedetentim

D AUCTORE D. P. a quo fidei causa multa possus puer

et quindennis clam baptizatus,

ab aula recesserit; E

divinitusque edoctus scripturas,

et curationum gratia præditus,

Ecclia sibi ordinatus;

F tum a'tatis anno 30 postulatus ad Episcopatum Monasteriensem

per SS. Felicum et Simplicium legatos;

Illuc profectus cum fratre S. Castore Presb. et S. Castrina sorore

A secuti sunt: et cum eo in loco quem condixerant convenerunt. Ab his qui cum eis erant noctis tempore elapsi, jam duorum dierum iter compleverant, cum innotuit sermo parentibus: moxque patruus eorum, vir crudelissimus . . . cum immani furore eos persequens, irruit super eos et interfecit. In ipsum autem Levitam Dei Potentinum truculentius quam in ceteros seviens. non solum gladiis, sed et ictibus sagittarum multarum corpus ejus atrociter confodit: et sic in confessione sancta gloriose consummatus est . . .

corpora sepel-
lierint comi-
tes qui effuge-
rant,

19 Sanctorum itaque Potentini, Felicii et Simplicii, Castoris quoque et Castrinæ sacro martyrio perpetrato, persecutor abscessit; et Sanctorum corpora, feris ac bestiis laceranda, tortor inhumans inhumata reliquit . . . Illi autem qui fuerant in comitatu sanctorum, et mortem timentes manus tortoris evaserant fugiendo; illo recedente, ad locum martyrii redierunt: et in eodem loco Sanctorum corpora sepulturæ, cum planctu et lacrymis tradiderunt: locum quoque ut potuere signantes, reversi sunt in patriam suam, et quod factum fuerat Fratribus indicarunt Post multos autem dies, Fratres iidem ad locum eandem reversi sunt, et effodientes thesaurum Reliquiarum sanctorum, ad ecclesiam suam deducere proponebant. Sed . . .

quæ dum po-
stra Monaste-
rium per Mos-
sellam vehun-
tur,

B cum per descensum fluminis Mosellæ ad propria repedarent, ad locum cui Cardena dicitur pervenerunt: mirumque in modum factum est, ut Sanctorum corpora tam gravia et importabilia fierent, ut ab eodem loco nullatenus possent amoveri. Cum ergo diu casso labore fatigati fuissent . . . cesserunt voluntati divinæ, cujus hæc esse opera cognoverunt; et sepultis ibidem Sanctorum corporibus, repleti stupore vehementi in eo quod ipsis contigerat, abierunt. Locus autem, in quo super illos irruit persecutor, nullius famosi nominis erat; sed erat juxta locum ecclesia, quæ cognominabatur Rusa, et post tempora martyrii Sanctorum bis ab infidelibus destructa est. Passi sunt autem in quodam loco amœno, in declivo montis juxta Roel, qui appellatur Roel, tertio nonas Januarii. Qui loco fons iste, alias etiam Regel scriptus reperendis sit difficile divinabit aliquis; fortassis etiam suspicabitur, eum qui temporum nulla habita ratione, tot seculis dissita compaginare potuit, asystata fingendo; potuisse ex Scriptura mutuari nomen fontis Rogel, in libris Josue ac Regum notati. Indulgentior Melchior, mallet detortum nomen credi a vico Regel ad Mosellam aliquam multis supra confluentes lencis. Idem hic verosimiliter est qui Tacito, lib. 4 Historiarum, Rigodulum est; locus montibus aut Mosella ante septus, quem adversum Romanos Valerianus cum magna Treverorum manu insederat, et addiderat fossas obicesque saxorum; non tamen defendere se potuit, quin victus caperetur a Cereali, qui postero die Coloniam Trevirorum ingressus est, avido milite diripiendæ civitatis. Pagum istum Dagobertus Rex cum aliis nonnullis ecclesiarum S. Maximini tradidisse legitur, in privilegio alias a nobis laudato.

facta apud
Cardenam im-
mobilia ibi
manserint:

C

et hæc facta
dicuntur ante
an. 286,

20 Sunt autem isti Martyres, inquit *Legenda posterior Vitæ hic finiens*, magnæ antiquitatis: nam ante tempora S. Mauritii et sociorum passi sunt Tempore S. Caii Pontificis. S. Mauritius et socii, a S. Marcellino ejus tunc Presbytero postea successore baptizati, deindeque martyrio coronati fuerunt, vivente adhuc eodem S. Caio, sub annum cclxxxvi; quo Marimianus Imperator, qui illos evocarat contra Bagaudes pugnaturus, de ipsis Bagaudibus triumphavit; sicut obiter animadverti in Conatu de Pontificibus. Quid autem Franci quorum Rex Antimius fingitur? Fuerunt illi primum Mosam transgressi, atque indulgente Juliano Cæsare necdum Apostata in Taxandria, quæ

nostra Campinia Brabantica est, sedes fixere circa annum ccclviii; quas sedes annis fere lxxx post, Clodio paulatim ad Sculdin promovit occupato Cameraco, et sedem Regni Tornaci posuit. Hanc deinde, producto ad sequanam usque regno, Chlodovæus I Parisios transtulit, circa annum cccxc. Westphalia, pars Occidentalis est veteris Saxonix, unde et nomen habet: huic autem ad fidem Christi adducendæ, simul et imperio adjungeadæ, primus cum effectu intendit Carolus Magnus: qui denique subacta gente, annis pene defectio-nibus molesta, Episcopatus ad eam erudiendam neces-sarios fundavit, interque eos Mimigardifordensem, nunc Monasteriensem appellatum, instituto istiq sub annum dccen primo antistite S. Luidgero: ante cujus Vitam xxvi Martii § 1, argumentum istud fuisse tractavit Bollandus, in eoque scribendi de Sanctis finem fecit, nihil quod magni stultii esset ultra molitus.

21 Non existimo pluribus opus esse, ut qui vis non omnino pervicax intelligat, istius qualiscumque rythmi unde talia accepta sunt auctorem, poetam potius quam historicum vocandum, qui nulla vel exigua rerum temporumque notitia instructus accesserit ad versificandum de S. Potentino; neque sperandum Steinfeldensibus esse, futurum ut Cardenensibus Confluentinisque persuadeant, Patronum suum S. Castorem, cujus tota apud ipsos Vita non aliud quam Confessorem sonat, colendum sibi ut Martyrem; aut ei jungendam S. Castrinam sororem, nullo alio argumento sibi notam. Viderunt porro Steinfeldenses, an vel ipsi sibi persuadere ultra possint, aliquid solidæ veritatis, tali Vita subesse. Non equidem ignoro quod eorum Abbas Balthasar Panhausen miserit compendium talis Vitæ Jacobo Mal-lano, Ordinis Prædicatorum viro erudito, communi-candum cum Auberto Mireo, Chronicon Præmonstra-tense sub annum mdcxiii concinnanti, prout huic illud insertum legitur pag. 47. Habent etiam nobisque mi-serunt Commentarium, quem suus Melchior concinna-vit, ad complanandas quasdam primo intuitu occurrentes difficultates. Confido tamen quod his consideratis nemo inter ipsos futurus sit quantumvis obfirmatus ad titulum Martyrialem relinendum, qui Martyrii historiam, uti traditur tueri perget. Quin potius existimo optaturos plerosque, ut resumpto veteri usu, præcæque ubiq. Confessor; non Parisiis ex Francorum nondum Chri-stianorum Stirpe; sed ex veterum Aquitanorum, Ro-mana religione ac lege utentium, prosapia nobili, ex qua etiam S. Maximinus, ac fortassis etiam S. Castor processit. Id ut scerent auctor esset noster Joannes Grothusius, si viveret, ut constat ex ejus litteris quas habemus ad Ballandum datas anno mdcxxxiv: Ego nihil præscribere ipsis volo, salum ostendi quam nullo fundamento fulciatur traditio de Martyrio S. Potentini: quamvis huic data fides, fortassis causa fuerit, cur illius statua, non solum cum militari hasta in manu repræsentetur; sed etiam cum sagittis, quasi ex postrema *Legenda* sumptis, melius iudicio meo omittendis.

§. III. Eruditi cujusdam Steinfeldensis commentario controversia expenditur, et cultus Confessoris antiquior certiorque esse probatur.

Hactenus fueram commentatus pro titulo Confessoris restituendo, cum beneficio hodierni Abbatis Ampliss. ac Reverendiss. Michaelis Keul, accepto cruditum Commentarium de prænotata controversia, a R. D. Petro Rostio, Canonico Steinfeldensi, scriptum anno mdcxxiv; eo fine ut Heriberto Rosweido nostro, Vitæ Sanctorum grandiori, quam Surius ediderat, opere colligere

D
quando adhuc
nulli in Gal-
lia Franci

aut in West-
phalia Chri-
stiani.

Melius igitur
S. Castor co-
latur ut Con-
fessor ab his
qui corpus
habent.

E

Quidni etiam
sic de novo co-
latur S. Po-
tentinus?

F

Petrus Ro-
stius, an.
1626,

A colligere pollicito, usui foret, ad dijudicandam causam totam; quemadmodum Auctor ad commentarii istius calcem proficitur. Quod ipsum inter relictu u Rosweido capite collectionis monumenta non reperiemus, argumento mihi est missum nunquam fuisse; quod autem missus non sit, suspicor factum per eos, qui titulum Martyris manu tenere cupientes, Vitam cum Officio ut tunc legebatur typis mandari cupiebant, sub auctoritate Gelenii, uti supra num. 12 dictum. Nunc cum Steinfeldenses profiteantur, nihil se in suorum Patronorum cultu aliud spectare quam Veritatem, vel saltem ejus majorem similitudinem; libenter prænotatum commentarium hic atteram, sicut eum accepi.

proponit Rosweido

Legendas duas,

quarum una Martyrem.

B Duæ dissimiles de S. Potentino sociisque extant Historiæ seu Vitæ. Nam præter eam, quæ hic apud nos in vetusto reperitur codice, alteram, ex Bodecensis in Wesphalia Monasterii Bibliotheca erutam, Venerandus Christi Sacerdos D. Conradus Lutenus ante octodecim annos nobis transmisit. Nostra Steinfeldensis Vita habet, B. Potentinum Antimii, Regis Gallorum Ethnici filium, Ordine Diaconum, una cum Castore fratre, et Castorina sorore, et Felicio Presbytero et simplicio Laico, Cleri Westphalo-Monasteriensis legatis (qui ipsum iis Episcopum postulaverant) Martyrio Coronatum esse. E contra Bodecensis illa Vita habet, B. Pontentinum fuisse Aquitanix Ducem et Confessorem a religiosissimis parentibus, in Dei timore ad omnigenas virtutes optime educatum; Matrimonium intra secundum castitatis gradum iniisse, et Felicium simpliciumque filios procreasse: ac demum Aula Regis Aquitanix et omnibus relictis una cum filiis peregrinationem ad loca Sancta suscepisse; et sic variis peragratis Regionibus Treviros quoque venientem a B. Maximino Episcopo, etiam Aquitano ac nobili, devote susceptum, et Charitative habitum, et vitæ solitariæ desiderio flagrantem, ægre tandem ab eo dimissum ad locum secus Mosellam, Carodunum dictum: ibique B. Castori, Presbytero et Eremitæ Sanctissimo, se adjunxisse; a quo in extremo vitæ munitus Sacramentis et sepultus fuerit.

altera Confessorem Potentinum factu,

alias in multis concordet;

C In præcipuis tamen punctis utraque Vita concordat, videlicet quod S. Potentinus ante annos circiter Mille trecentos claruerit, et vir fuerit Sanctissimus, clarissimis in Galliis ortus natalibus, arctaque viam quæ ducit ad vitam, a puero ingressus: quod aula relictâ, egressus sit de terra et Cognatione sua, Sanctos Felicium et Simplicium, itineris seu peregrinationis suæ comites habens: quod locis solitariis delectatus, et S. Castoris Sacerdotis usus sit consiliis, etiam in vita multis clarus miraculis; quod ipse et Sociis Cardenæ sepulti, et eorum merita multis a Deo declarata sint miraculis, et Christi fidelibus eos invocantibus varia præstita Beneficia: Quod Sibodo, vir religiosissimus et Nobilissimus, post revelationem sibi factam, horum trium Sanctorum Reliquias, Trevirorum Episcopo Consentiente, ad prædium suum Steinfelde (in quo postmodum, Sanctimonialium ab eo fundatus sit Conventus) transtulerit; quodque festum sancti Potentini Felicii et simplicii xviii die Junii Celebratur.

isti inhæret vetus officium 3 seculis antiquius

23 Duæ dissimiles de S. Potentino sociisque extant Historiæ seu Vitæ. Nam præter eam, quæ hic apud nos in vetusto reperitur codice, alteram, ex Bodecensis in Wesphalia Monasterii Bibliotheca erutam, Venerandus Christi Sacerdos D. Conradus Lutenus ante octodecim annos nobis transmisit. Nostra Steinfeldensis Vita habet, B. Potentinum Antimii, Regis Gallorum Ethnici filium, Ordine Diaconum, una cum Castore fratre, et Castorina sorore, et Felicio Presbytero et simplicio Laico, Cleri Westphalo-Monasteriensis legatis (qui ipsum iis Episcopum postulaverant) Martyrio Coronatum esse. E contra Bodecensis illa Vita habet, B. Pontentinum fuisse Aquitanix Ducem et Confessorem a religiosissimis parentibus, in Dei timore ad omnigenas virtutes optime educatum; Matrimonium intra secundum castitatis gradum iniisse, et Felicium simpliciumque filios procreasse: ac demum Aula Regis Aquitanix et omnibus relictis una cum filiis peregrinationem ad loca Sancta suscepisse; et sic variis peragratis Regionibus Treviros quoque venientem a B. Maximino Episcopo, etiam Aquitano ac nobili, devote susceptum, et Charitative habitum, et vitæ solitariæ desiderio flagrantem, ægre tandem ab eo dimissum ad locum secus Mosellam, Carodunum dictum: ibique B. Castori, Presbytero et Eremitæ Sanctissimo, se adjunxisse; a quo in extremo vitæ munitus Sacramentis et sepultus fuerit.

talis Sanctorum Martyrum Potentini Diaconi Felicii Sacerdotis, et Simplicii Militis. E contrario, Vitam istam Bodecensem, quæ S. Potentinum Confessorem, et BB. Felicii et Simplicii patrem fuisse memorat, ante hanc modernam hic Steinfeldix extitisse, et fide dignam fuisse habitam, quoddam antiquissimum de patronis officium missæ demonstrat; quod isti Vitæ Conforme, apud nos reperitur in Missali ante annos quingentos vel circiter scripto: nam eadem manu, qua utraque pars majoris istius lectionarii in Choro nostro, exaratum est. Eo Missali prælatos hujus loci olim usos fuisse, inde colligi potest; quod solum præcipuarum solemnitatum contineat officia, aureis litteris initialibus insignita, omissis Epistolis et Evangeliiis, quæ a Diaconis cantantur. Rarus quidem et mutatus est in prædicto codice seu officio de patronis Introitus, itemque Offertorium et Communio: sed ea primitus fuisse, *Justi epulentur, Mirabilis Deus, et Ego vos elegi*, partim ex rasuræ vestigiis, partim ex codice æque vetusto probari potest. Collectæ sunt eadem cum modernis, nisi quod pro erasa dictione *Confessorum*, recentiore manu posita sit vox *Martyrum*, Graduale, *Exultabant Alleluia. Lætamini*. Evangelium et Epistola in textu Evangeliarii æque vetusto sunt rasa et mutata. Sequentiæ hoc initium: *Plangat dulcedo Vocis organice et paucis interjectis sequitur: laudans Deum in Sanctis suis mirabilem*, et post aliquot versus, *Inter quos cum filiis, ejusdem vitæ (æternæ) hereditas, Potentinus potenter tripudiat in Cælestibus*.

D AUCTORE D. P. atque Canisius.

Alterius major antiqua probatur

ex Missalibus ante 500

E

26 Eadem missa habetur in Fussenich, in Codice ante annos, ut videtur quadringentos a Virgine quadam scripto: in cujus Calendario ad xviii Junii sic habetur *Potentini Confessoris et Sociorum ejus*. Introitus, *Justi epulentur*. Collecta, *propitiare quæsumus Domine nobis famulis tuis, per Sanctorum Confessorum tuorum Potentini, Felicii, et Simplicii merita gloriosa etc.* Epistola, *Justi autem in perpetuum vivent*. Graduale, *Exultabunt Sancti. Lætamini*. Evangelium, *sint lumbi*. Offertorium, *Mirabilis Deus*. Communio, *Ego vos Elegi*. Cum hoc antiquiore Missæ Officio et præmemorata Bodecensi Vita quoque Conveniunt hæ: quæ; Reverendissimo Domino Christophoro Pilckman Abbate moderno teste, in ipsa capsâ intrinsecus reperiuntur Sanctorum Reliquiarum inscriptiones: *Caput S. Potentini Confessoris S. Potentinus Confessor S. Simplicius Conf S. Felicius etc.* Quod autem eadem Tumba extrinsecus hanc habeat inscriptionem *S. Potentinus Martyr*: Dici posset: Tumbam istam fortasse interea temporis quo patroni nostri cæperunt credi martyres, fuisse fabricatam; vel aurifabrum per errorem S. Potentini Martyrem titulasse, et sic erroris non levis occasionem posteris præbuisse. Quod vero Canisius in Calendario suo Ecclesiastico SS. Patronos nostros ita ascripsit. *Steinfeldix SS. Martyrum Potentini etc.* Hoc non aliunde putandus est habere, quam ex Usuardi Martyrologio ante centum annos a Carthusianis Coloniensibus cum additionibus edito; qui patronorum nostrorum nomina, diem, et historiam ex nobis didicerint.

et 400 annos scriptis,

Item tituli Reliquiarum.

F

27 Martyrologium nostrum Steinfeldense sic habet ad x Januarii *Passio Sanctorum Martyrum Potentini et Castoris fratrum et Castrix sororis eorundem; qui tam genere quam virtutibus præclari ob Christi Confessionem, cum sanctis Felicio et simplicio Martyrii palmam adepti sunt*. Ast vero xiii Februarii sic habet: *Apud Cardonam S. Castoris Confessoris*, nosque cum Confluentinis, qui ejus gaudent reliquiis, et cum tota diocesi Trevirensi, hac die 13 Februarii festum B. Castoris tamquam vere confessoris agimus. An non igitur recogitare et dubitare deberemus, num recte nuper 10 Januarii festum passionis et socio-

Sic etiam S. Castor ut Confessor colitur.

A rum Celebraverimus? S. Castorem legimus a parentibus nobilissimis B. Maximino Trevirorum Episcopo traditum erudiendum, et cum ab illo optime educatus et Presbyter esset ordinatus, mundo spreto Eremum ingressum, ibi die nocteque Deo in omni sanetitate servivisse, anno autem Christi cccc in pace quievisse, et Cardonæ sepultum, ac postmodum Confluentiam latum esse; unde probabilius videtur, eum ex Gallia Belgica et fortasse ex ipso Episcopatu Trevirensi, quam ex Celtica vel Aquitania oriundum fuisse. Si ergo Vita nostra Steinfeldensis in eo errat, quod S. Castorem filium Regis Franciæ et martyrem assersit fuisse, quis iudicet ei, idem de S. Potentino affirmanti, necessario esse credendum? adde quod eundem videamus in grandi sua lignea statua effectum in habitu cataphraeti Ducis cum scuto liliato, quales etiam figuræ in quibusdam vetustis paramentis extant pietæ; unde facile apparet, quam opinionem illarum authores habuerint de nostro S. Patrono, ejusque cum in has partes ex Gallia advenit statu, non Presbyterali (ut nostra nunc fert legenda) sed Laicali, qualem indicant Acta Bodecensia.

B 26 Fertur Surius vitam SS. Patronorum nostrorum suis Tomis inserere recusasse; quod non adeo mirum est. Nam iis temporibus, quibus illa Vita S. Potentinum claruisse refert scilicet ante tempora SS. Martyrum Mauriti sociorumque, qui passi sunt Anno Christi cccxcvii Francia nondum habuit Reges, quorum, post Duces, Pparamundus primus fuit an. ccccix; nec ullus Francorum Regum nomen Antinui habuit, nec aliquis Parisiis resedit ante Clodovæum qui an. ccccxcix ad fidem conversus ibi sedem regni constituit: neque S. Potentinus ante mille trecentos ut potuit a Westphalis postulari Episcopus, qui ante octingentos vix, ut fidem Christi susciperent, a Carolo magno Cogi potuerunt. Hic vero Episcopatum Mimingevordensem (Monasterii nomen locus ille postmodum accepit) primus erexit; eique S. Lutgerum, qui an. dcccix obiit, primum præfecit Episcopum.

27 Etiam id tempore translationis et Sociorum non concordant historiæ. Habet Vita nostra Steinfeldensis S. Potentinum, Castorem Sociosque Cardonæ sepultos esse. Et prope finem, nulla facta S. Castoris mentione vel exceptione, eosdem sanctos dicit exhumatos et Steinfeldiam translatos esse: dicit tamen Deo Volente Reliquias nostrorum esse Divisas ut diversis locis provideretur de Patronis, et Deus pluribus locis in suis sanetis laudaretur. Habet quoque Vita utraque, Sanctorum Patronorum Corpora ad prædium Steinfeldt esse translata ante monasterium ibidem fundatum, cujus Ecclesia, secundum Annales nostros, anno dcccxx constructa est: ante quam ecclesiam, ibi Sacellum aliquod extitisse videtur. Ast juxta Bibliothecæ nostræ Chronicum Trevirensis MS. S. Castor facile centum annis ante B. Potentinum Translatus fuit; sic enim habet: *Hettus Episcopus Trevirensis anno xxiii Imperatoris Ludovici Caroli Magni Filii, (is fuit annus Christi dcccxxvi) a S. Materno in visu admonitus, Corpus S. Castoris, de loco qui Cordona dicitur Confluentiam ad monasterium, quod ipse Construxerat, asportat, quod pridie idus Decembris consecravit in honorem S. Castoris et omnium Confessorum: et post Consecrationem Sanctum Corpus in Ecclesiam recandidit, ibique Ludovicus Imperator multa dona præsentavit.*

28 Quoad tempus quo SS. Patroni nostri claruerunt, ait Vita nostra Steinfeldensis: martyres istos magnæ antiquitatis esse et ante tempora S. Mauriti sociorumque ejus passos, qui passus legitur ante annum Christi ccc: secundum vitam Bodecensem SS. Patroni vixerunt temporibus S. Maxi-

mini Trevirorum Episcopi, qui S. Severinum Coloniensibus præfecit Episcopum et S. Athanasium exulem. et S. Potentinum cum sociis hospitio suscepit et B. Castorem educavit et Presbyterum ordinavit. *Hactenus Rostius qui deinde prædictorum Sanctorum chronologiam ex Cratepolio aliisque sic deducit, ut oporteat S. Potentinum si illis contemporaneus fuit dia post Thebeorum tempore seculo iv ultra medium deducto obiisse. Eorundem tempora certius definita habere qui volet, legat Henschenii Commentarium ad xxix Maji, et inveniet S. Maximinum ordinatum Episcopum anno cccxxxii vitam prorogasse usque ad XLIX; Sanctum vero Castorem quem ille Presbyterum ordinavit et a quo S. Potentinus sepultus esse dicitur in Vita Bodecensi existimat Bollandus, ad ejus Vitam xiiii Februarii, differri posse usque ad seculi istius annum LXXIX; quod non male convenit cum opinione, Confessores amnes faciente. In quam propensior idem Rostius sic progreditur. Iisdem fere temporibus, quibus B. Potentinus, etiam Claruerunt S. Paulus primus Eremita et B. Antonius quorum recens exemplum, sanctum Castorem et Potentinum sociosque secutos esse, aliquis suspicetur, obiit S. Paulus anno cccxli, S. Antonius anno cclvi, B. Athanasius qui virtutes S. Antonius noverat, et referens aliis haud dubie narrando propalavit, eo venerat anno cccxxvi.*

29 Sanctus tamen Patronos nostros non nuper coepisse credi et coli martyres, inde Colligitur, quod Officium, in nostrorum festo eani solitum circa annum Christi mcccci scriptum sit manu F. Wilhelmi Gressenick qua et Vita S. Potentini: quæ hic extat, videtur exarata esse; et fortasse Wilhelmus hic tam officii, quam Vitæ fuit author. Cantus officii, qui Suavissimus est, fertur Coloniae alicubi extare, unde eum author quicumque fuerit putatur esse mutuatus. Wilhelmus de Gressenich qui Weirico Rumscuttel Abbati resignanti seu Deposito successit, nec multo post resignavit et ipse, vir doctus fuisse videtur; et non nulli extant divini officii libri, ipsius manu pulchre scripti. In horum duobus adjecit in fine, aliquot Hexametris leoninis seu rhythmicis, annum Currentem, nomen suum, et nonnulla quæ illo anno contigerunt; unde Colligitur, enim quoque Vitæ Beati Joseph, eodem metro constantis et ipsius manu scriptæ, authorem esse. Potuit successu temporis, dum hic Steinfeldiæ monialibus monachi, et Springersbacensibus Præmonstratenses successerunt, maxime autem sub funesto illo monasterii statu, quando canonicos habuit nobiles, prior illa et verior patronorum vita intereidere, et inde paulatim talis ignorantia et error oriri, ut crederentur martyres, qui fortasse fuerunt Confessores. Certe de prædecessorum incuria et rei tam arduæ oblivione conqueri videtur Auctor vitæ nostræ Steinfeldensis, dum ita loquitur in Prologo: *Vitam laudabilem illustris Martyris Potentini, scripto cupiens commendare, ut jam dudum quasi jacentem sub modio absconsionis, super candelabrum manifestationis exaltem, Deum invoco Auctorem etc.* Vitam autem illam ab aliquo Religioso Steinfeldensi Norbertino scriptam esse ex ultimo ejusdem capite apparet, ubi exacte describit, quot annis ibidem a monialibus, quotque a Springerbacensibus Deo servitum et quando Præmonstratensium Ordo sit introductus.

30 In latina rhythmica foundationis nostræ seu Bonscharianti historia, quæ incipit

Puer quidam semine claro generatur

Proprio qui nomine sibodo vocatur.

In ipsa rithmorum serie post narrationem elevationis Reliquiarum SS. Patronorum nostrorum sequitur potior prædicti officii pars, videlicet omnia novem responsoria ac deinde sex antiphonæ; tum demum perdit

D

E

opinio
Martyris
videtur seculo
14 nata,

verioribus
Actis jam
deperditis.

F

quid sentien-
dam de Veteri
Rhythmo pos-
tea composito!

AUCTORE D. P.

Surius merito
omisit Acta,

ut premature
fingentia Reges
Franciæ,

et Episcopos
Monasterien-
ses

maleque diffe-
rentia S. Ca-
storis transla-
tionem;

C

atatem vero
Potentini an-
tecipantia.

A pergit translationis historiam texere, acsi unus idemque utrarumque esset auctor. Sed hoc nemo facile dixerit, cum illa historia videatur fabulosa continere, et in Responsorio, *lucerna tanti luminis nequivit latere*, fabulatur, quasi debeat de Sanctarum Reliquiarum Thesauro e terræ latebris eruto intelligi, quod in officio Patronorum intelligitur de beato Potentino in locis Solitariis latere et nesciri cupiente sed non valente, quia Christi fideles, percrebescente sanctitatis ejus fama, undequaque ad eum ventitabant. Eadem historia seu potius fabula Bonscharianti non levi fundatorem nostrum afficit injuria quem utraque tam Steinfeldensis quam Bodecensis Vita virum describit admodum religiosum, talemque cui Deus Beatas Patronorum Reliquias revelare dignatus sit. Affirmat autem Poeta illum sanctæ Crucis signo non solitum se munire et scientem ac lubentem ministerio et opera usum fuisse sui Bonscharianti, ipsum non tantum per aera quo peteret vehentis, sed etiam nonnumquam hostes suos sternentis invisibili et horribili Dæmonis specie etc. Imo, quod turpius est, non veretur addere, Bonscharianti indicio sacras illas Reliquias inventas esse, ideoque merito vulcano traderetur tota istæ fabula, Credibilis est et fortasse de Sididone et Bonscharianto intelligendum quod Cæsarius Heisterbacensis lib. 5 rerum memorab. cap. 36, narrat de quodam milite seu nobili viro, cui Dæmon in venusti adolescentis specie diligenter et fideliter deservierit, ipsumque aliquando dum eques cum eo iter ageret, hostibus cinctum per magnum fluvium, vadum ei ostendens, traduxerit; uxorem quoque suam ad mortem ægrotantem, lacte lænæ, unius horæ spatio ex Arabiæ montibus allato sanaverit, quem miles dæmonem esse hinc advertens, statim dimiserit.

Officii antiqui reliquia.

B 31 Officium antiquum de Patronis fortassis alicubi reperitur totum in antiphonariis vetustis hic scriptis, quales sunt in Rustrin, Tulpeti, Dirdorff: et ejus pars esse videtur responsorium sequens, quod hic extat: *Domus orationis, Sanctorum Corporum Reliquias continens, cælestibus redundat beneficiis: in qua cæci vident, surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi mundantur, dæmones effugantur &c. super aspulem et Basiliscum ambulatur, leo cum dracone Conculcatur.* Item Antiphona ista, *Potentine præpotens, Cæli sacer incola, in supernis renitens tamquam stella fulgida: simplice Simplicio, felice Felicio tibi sociatis; subveni clientibus, criminum ponderibus nimis prægravatis.* C Item ista, *Benedictus Dominus, qui sicut locutus est crexit cornu salutis fideli populo, meritis Sauctorum removens nocentia, tribuens optata, facundans tempora, largiens prospera, ut sine timore serviamus ei in sanctitate et justitia.*

§. IV. De Translatione veteri metro descripta, deque Reliquiis hodie extantibus.

Inter miracula translationis

Nou meretur Boscarianti Historia, seu potius fabula, ut publicæ luci detur tota: quia tam en vel ejusdem Auctoris est qui Sanctorum Vitam rhythmicè descripsit, necdum mihi hactenus repertam, vel eandem præ oculis habuit; potuit ex hac accepisse quædam Translationis miracula, sicuti ex officio transcripsit Responsoria et Antiphonas, non fuerit igitur prorsus inutile partem aliquam ejus depromere. Postquam igitur insulsus poeta induxit sybodonem de nova Steinfeldiæ a se structa ecclesia, Sanctorum Reliquiis colonestunda, consultantem cum suo Bonscharianto, et hunc coegit indicare corpus.

Potentini Martyris maxime potentis.

Cum suis aptissimæ Cardonæ jacentis,

Sic prosequitur.

Auditis sermonibus his omnes festinant,
Treviri Primatibus se prece inclinant,
Pro translationibus Martyrum Sanctorum:
Annuit his precibus chorus Prælatorum...
Monachi cum Clericis Patronis inventis,
Cum hymnis et canticis et cum canamentis,
Celebrant consocia exultatione,
Festum et prodigia de Inventione.
Fit concursus undique magnus populorum,
Morbus omnis denique sanatur ægrorum.
Signa quæ Inventio Stephani notavit
Ista revelatio recapitulavit.

D
AUCTORE D. P.

actæ ex
consensu
Trevirensium,

33 Presbyteri Luciani Epistola, de Inventione S. Stephani, solum meminit suavis fragrantia ab invento thesauro erumpentis et pluvix opportune decidentis: ad aliam ergo Historiam respicere videtur Auctor, illam scilicet quam fabulosam judicavit Baronius; et cujus ineptus coactus sui distinctius propolare, in meis ad Exhibitionem imputatorum mihi perperam errorum Responsionibus, Art. XII. § 1. Ibi legitur quod, Venerabilis Papa Pelagius una cum Clero... usque ad Basilicam B. Petri, quæ dicitur ad Vincula, Corpus venerabile secutus est... et nitebantur illuc introducere; quod dum sæpe tentarent, et nihil proficerent; tandem lassiqueieverunt: donec scilicet diabolo per os energumem loquente, didicerunt, velle Sanctum Reliquias suas poni juxta Corpus S. Laurentii. Certiora quam istud sit immobilium simili occasione Reliquiarum exempla, potuisset ex melioribus Sanctorum Actis Poeta adducere; imo huic quod narraturus erat factio viciniora; ubi nempe immobilitas talis indicio fuit, gratum sanctis fore si istic aliqua sibi oblatio firret, prout hac occasione factum affirmatur sequentibus versibus.

recensetur
immobilitas
corporis,

E

Potentino propria Comes offert dona.
Quæ sunt prima libere Ellens tanta bona...
Comes de Reliquiis gloriatur vere.
Procedens cum sociis prima nocte Wehre.
Mane vult procedere: sui que sodales,
Venientes prope Monasteriales,
Dicunt; Aut periculum tristes dabit mentes,
Aut magnum miraculum faciet gaudentes:
Quia Sanctuarium deferre nequimus,
Nec levare scrinium, omnes cum velimus.
Dicit illis Sybodo Æstimo quod vere
Patronus omnimodo plus velit habere.
Potentino tribuit iterato dona,
Libere qui habuit Wehre sua bona.

qua motus
Sybodo Comes

Post hoc Offertorium Sanctus consolatur,
Leve Sanctuarium fit et deportatur.
34 Seniores populi dicunt, (et hoc vere)
Quod frequenter anguli, in quibus stetero
Martyres imobiles, gramina virescant,
Et inviolabiles flores ibi crescant.
Wyterscheidt Reliquiis dum Comes procedit:
Sic cum attinentis illud totum dedit.
Versus Nechtersheim processio tunc movit,
Iterato primum donum renovavit;
Dicens: O Sancte Potentine Martyr Christi,
Qui meum digne recipere meruisti
Donum primum, habeas et Nechtersheim cum

Ellensi
pradio addidit
alia
F

[illo; et rursum
alia.

Integrum accipias, nil inde tenebo:
Vindex ut sis super illos male tollentes.
Sic, rogo, plaga illos male regentes.
Surge Potentine, inglorios et redde
Raptores, prosterne simul qui spernunt te.
In munus perpetuum sic facit heredem,
Æternorum fructuum capiat mercedem.
Postquam hæc Reliquia terram intravere,
Populi provinciæ in unum convenere,
Patronum suscipiunt digne venerantes.
Vocibus incipiunt Domino cantantes

Monachi

AUCTORE D. P.
In Nechters-
schem fons
excitatus.

A Monachi cum Clericis Te Deum laudamus,
Rustici cum laicis, Gratias agamus.
Hinc homo per devium venit festinanter ;
Indicit silentium velut indignanter ;
Terram terit baculo : adstantes mirantur ;
Dicit ergo populo : Si Sancta tractantur,
Fons de terra prodeat. bibant sitientes ;
Signum hoc appareat, satiet egentes.
Fontem trahit baculus, nova Testamenta ;
Bibit omnis populus simul et jumenta :
Arbor fit de baculo ; videntes mirantur,
Homines miraculum, fons arbor testantur.
Levantur Reliquiæ cum devotione,
Conventus ecclesiæ cum Precessione
Occurrit, et suscipit tam dignum Patronum,
Cum quo sane recipit tam honestum donum.

B 35 *Supra Laudatus Melchior in suo ad Geleniura Commentario testatur in quodam MS. legi duo vel tria miracula testius Translationis ; nec dubitare possumus quin hæc illa ipsa sint, ipsumque MS. hæc eodem Historiæ rhythmica ; quia eorum unum ait esse de fonte in Nechtersheim, qui ad solatium sitiientium emanavit huc usque satis nominatus. Hæcuerit ea Auctor ex populari traditione, ex qua et ex sui Monasterii monumentis, mirum est non habuisse eundem notitiam sancti monialium prius ibi a Sybodone collocaturum, sed ubique meminisse Monachorum, quasi hi, non illæ, primitus istæ collocati fuissent. Quapropter operæ pretium foret utriusque fundationis seu donationum a Sybodone et Theodorico Comitibus illi loco factarum instrumenta huc apponere ; si ea ex Archivio Steinfeldensi aliquando accipiamus.*

Caroduncenses
Steinfeldensis,

anno
MCCXXVIII,

36 *Debit ea fortassis, una cum aliis multis, nova quam Eruditi illi Religiosi moluntur Historiam Monasterii. Interim ad rem præsentem propius facit quod Capitulum Caroduncense, felicibus Stemsfeldensium successibus congratulans, suam eis Fraternalitatem obtulerit, eorumque vicissim expetierit per litteras anno MCCXXVIII. Harum initio præfatur illi, istud faciendi occasionem sibi Dari ex eo quod ipsorum S. Castor filius fuerit S. Potentini quos legenda Stemsfeldensis fratres fuisse Vult credi, et Bodecensis antiquior nulla affinitate connectit : hinc autem intelligitur, quam parum inter se concordantes fuerint utriusque loci de suis Sanctis Patronis traditiones jam inde a principio utriusque Ecclesiæ et Sanctorum Corporum ad eas translatione. Sufficere tamen potuit ac debuit ad consuetudinem mutuam optandam et colendam, quod certo constaret Reliquias S. Potentini Caroduni olim requisivisse, et hinc Steinfeldam translatas fuisse. Igitur ipsarum litterarum tenorem, sicut eos Steinfeldiu accipimus, hic lege :*

C 37 *Reverendo ac spiritualium Virtutum undique in Christo fundato Domino Machario Abbati totique Conventui Ecclesiæ in Steinfeldt, Iggebrandus Præpositus, Godefridus Decanus totum Capitulum et Conventus Ecclesiæ Cardonensis devotas in Domino Orationes et aternam in Christo salutem. Quoniam inter Patrem, Patronum vestrum videlicet Potentinum et filium suum Patronum nostrum Sanctum Castorem, verus amor tam Carnalis quam spiritualis, pura fides et perpetuæ devotionis effectus finem ignorant et otiosa ; quæ utilia sunt et optima atque animabus nostris salubria, Ecclesiis Conventuum nostrorum quæ pax suademus et petimus non differunt operari ut quanto magis volumus in Domino vestra nobis et nostra vobis semper Oratio permaneat memorialis. Nostra igitur decrevit Communio Communioni vestræ quidquid in Orationibus ceterisque bonis facere valuerit, fideliter impertiri. Unde omnium beneficiorum nostrorum cum plena firmitate et perfecta Caritate vobis et Congregationibus vestræ successioni concedimus Communionem. Præterea si quis de fratribus vestris ad locum nostrum devenerit vel per nos transierit, Præbendæ nostræ sicut unus ex nobis perceptione*

D *gaudebit. Hoc igitur factum, ut vobis et successoribus vestris firmum in perpetuum relinquamus, præsens scriptum sigilli nostri impressione Confirmamus ; et idem Nobis a Vobis per omnia fieri postulamus. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis, MCCXXVIII.*

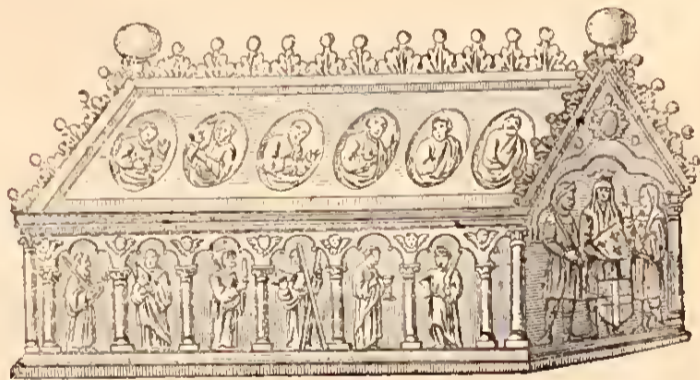
38 *Restat ut de ipsis Sanctorum Reliquiis hodiernum superstitionibus dicamus. Fuerunt ex a tempore immemorabili sic incluse arcæ cuidem lignæ, auro et coloribus illustratæ, ut exponi ad venerationem in Altari, et circumferri ad supplicationes possent. Talem invenerunt qui anno MDXCH die x Januarii Monasterium invaserunt Hollandi prædones ; et occisis duobus præsidiariis militibus, qui Ecclesiam turbantur, ceterisque fugatis, omnia deprædati, sacram quoque Arcam effregerunt et per pavimentum disperserunt Reliquias intus repertas. Collegere dispersas regressi Fratres, et in eundem Arcam recluserunt : quam cum Anno MDCCV utcumque reparandam curavisset ejus temporis Abbas, ibidem sacra pignora reclusit quatuor pannis sericis involuta : Quorum primus quid contineret indicabant schedulæ veteres tres pergamenæ, inclusæ totidem schedis novis, veterem et fere exoletam scripturam sic innovatam representantibus. I. De ossibus et sepulchro Patronorum nostrorum II. Reliquiæ S. Potentini Confessoris et S. Simplicii. III. S. Simplicius, secundum pannum cum Anno MDCCVII modernus Abbas Michael Keule, apernet, quæsiturus num scriptura aliqua, quæ nulla aforis apparebat, saltem intus lateret, nullam reperit, novoque lineo panno obvolutum veterem, sicut inveniat, reposuit intra Arcam prædictam. Super tertio panno inveniuntur schedæ duæ, sic inscriptæ, Prima Reliquiæ S. Felicii Confessoris. Secunda, S. Felicius. Hactenus reverendissimus præfatus. De ipso S. Potentini Capite addens eadem similiter adscripta fuisse hæc verba, Caput S. Potentini : aliud quoque Caput in eadem Arca reperiri, Cui inscriptum undecim millium Virginum ; quod suspicatur esse S. Gertrudis Virgunculæ, a B. Hermonno Colonia ollatum, prout fise narratur in ejus Vita Trac. I. Cap. 5. Arca prædictæ formam placet hic etiam, ære expressam adjuungere :*

Arca anno
MDXCH
effracta
dissipatis
Reliquiis et
anno MDCCV
reparata.

quid nunc
contineat

tribus in
sacculis
E

cum capitibus
S. Potentini,
et unius
Ursulanæ.

39 *De aliis atibi Reliquiis necdum comperi, nisi quod intelligam os maxillare bifariam divisum haberi in duabus Parochiis, quarum una jam inde a partem dimidiam principio S. Potentini dedicata Wehrensium accepit, dono Reverendissimi Christophori Pilekman anno MDCCXXV Abbatibus Electi ; prout scriptum reperio in Epistola quom D. Henricus Firmenich loci Pastor dictavit, asserens quod alteram medietatem isti plane similem ipsemet viderit in sayna Anno MDCLIX, in chora intra Reliquiarum ad sinistram latus Altaris, cum inscriptione S. Potentini. Est hic prædictæ Parochiæ Wehrensium Patronus primarius, ejusque ibi festum celebratur maximo cum concursu locorum circumjacentium : unde non tantum illo die sed etiam per annum totum multi accedunt voti causa, missasque legi curant ad specialia sanitatis beneficia, quæ sæpius ex voto ad hunc sanctum Patronum facto perceperunt : præsertim ii, qui vel plene cæcutiunt vel notabilem atque immedicabilem aliquem in oculis defectum patiuntur.*

Maxillæ
pars una
in Wehr,

ubi frequens
oculorum
curatio

A
*probata
 experimento
 anni MDCLIX.*

40 Id. meo tempore, inquit *Præfatus pastor*, experta fuit quædam mulier in sua filia in Hersbach in Kesnigerthall, quæ multis in medicos frustra erogatis, deque remedio filia oculis per eos obtinendo desperans, tandem peregrinationem votivam huc faciendam suscepit, et desideratum beneficium recepisse se mirata est, prius etiam quam votum compleret. Complevit autem ipsum Anno MDCLIX in festo S. Potentini una eum filia. Vidi ego eo die, post Divina peracta, mulierem istam cum filiola ante altare et statuam sancti orantem cum lacrymis. Domum autem reversus et quid vidissem narrans iis, quos

ad festum invitaveram, simulque mulieris habitum D statumque describens, a Pastore Vicino D. Mathia ex Ridden qui et ipse devotionis causa advenerat, intellexi mulierem esse ex Hersbach, quæ ipsa nocte apud eum hospitata narrasset, quomodo filia sua ad invocationem S. Potentini curata fuerit. Misi continuo qui requisitam in Templo fœminam ad Dominum pastorem deduceret, ut et nomen et circumstantias facti reliquas accuratius discerem; sed frustra id fuit in tanta hominum multitudine: quare satis habui hoc ut potui ad meam aliorumque memoriam scripto mandare.

AUCTORE D. P.

DE S. LEONTIO PASTORE

A GRÆCIS HONORATO.

G. H.

Notitia ex Synaxariis duobus MSS.

B **R**etulimus supra ad hunc diem, S. Leontium celeberrimum Tripoli in Phœnicia Martyrem: de quo cum longissimum elogium esset productum, in antiquo MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ; additur *Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Λεωντίου, τοῦ ποιμενοῦ, τοῦ κειμένου περὶ τοῦ ἁσπτερός* memoria sancti Patris nostri Leontii, Pastoris, prope urbem sepulti. Eademque leguntur in MS. Divionensis collegii. In Vitis Patrum fit mentio aliquot virorum piorum, Leontii nomine appellatorum, sed non potuimus colligere de hoc S. Leontio Pastore quis

sit aut quæ sit urbs, prope quam esset sepultus. Ἄστρο, Urbs: quod vocabulum peculiare fecerunt Athenienses urbi suæ, hinc et Ἄστροι et Ἄστροι cives Athenienses erant. Eo modo, quo Πόλις, civitas peculiariter dicebatur Alexandria, et Urbs hoc ad huc tempore Roma. An ergo prope Athenas S. Leontius, sub pastoritia professione disciplinam anachoreticam exercebat, sepultus fuerit, iudicet qui potest Pro Urbe Constantinopolitana, quo alias magis propendeo, nihil hactenus reperi ad asserendum ei huiusmodi Sanctum.

E

DE SANCTO ERASMO

APUD GRÆCOS

Ex Divionensi Synaxario MS.

G. II.

C **L**audatum jam Synaxarium MS. Divionense, ad hunc enuntium XVII Junii sic habet *Τῆ αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἄγιος Ἐρασμος ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.* Eadem die S. Erasmus in pace quievit et hi adduntur versus; in quibus alluditur ad nomen Erasmi, quod Amabilem sonat.

Θνήσκων Ἐρασμος, Ἠδέως ἐχθῶ, λέγει,
 Ἐράσμιον γὰρ ἔστι μοι τὸ τελευτᾶν.
 Moriens Erasmus. Suaviter mihi est, inquit:
 Mihi namque semper visum est amabile, mori.

F

DE S. MOYSE ÆTHIOPE

ET SANCTIS VII ANACHORETIS

MARTYRIBUS IN ÆGYPTO

D. I.

Ex Hagiologio Metrico Habessinorum.

Ab alio simili
 Moyse.

N otus Passim Latinis æque ac Græcis est S. Moyses Æthiops, ex famoso latrone insignis Monachus, et Plurium Monachorum institutor, relictus in Fastos ad diem XXVIII Augusti: sed is diuturnæ exercitationis finem placida morte compositus habuit, alter ejusdem ordinis, coloris, ac fere etiam instituti, ante conversionem æque sanguinari, similiter etiam ut ipse Monachus sive Anachoreta, dissimillimum prorsus, sed nihilominus felicem nactus exitum, prodit nobis ex Habessinorum Hagiologio. Hunc dum in Eremita vitam cum septem Sociis durissime lego, existimo ad Ægyptum potius quam

Æthiopiam pertinere: memor plurium Martyrum Anachoretarum, quos in solitudine deprehensos subinde interemerunt Barbari, qualis fuit is qui prætitulatis Martyribus necem intulit.

2 Eorum duci sic accinit Porta: Saluto Moysen Nigrum, qui recordatus iniquitatum suarum omnium præteritarum, patienter commoratus est in deserto interiori; hodie autem Barbari cujusdam gladio occisus est, sibi ipsi dicens; Nisi per sanguinem non emundatur sanguis. Itaque marti ipse generosè se obtulit cum sociis sex; intermi dum latebris sese abdit septimus: sed hunc etiam cito protraxerunt

morte a
 barbaro
 prompte tulit
 cum 6 sociis

ditus hic

A runt coronæ, cœlitus ad illos deferri visæ : quod idem
 AUCTORE D. P. Poeta sic exponit, Salutem dico septem Fratribus
 barbarico gladio simul cum Moyse Nigro inter-
 remptis : quorum singulis dñi suam cuique cora-
 nam ferri ab Angelo vidit unus, qui se absconde-
 t, in fiduciam conversus est pavor ejus. De tem-

pore quo il contigerit nolim gratis divinare, quamvis
 suspicer ad quintum sextumve seculum eos potius quam
 ad anteriora pertinere. Jobus Ludolfus in Annotatis ad
 Fastos Æthiopicos, ad sola utriusque Moysis principia
 attendens animum, non etiam ad finem, in unam am-
 bos personam conflavit.

D et cum septi-
 mo visis co-
 rum coronis
 animato.

DE S. AMANDO

EPISCOPO BURDEGALENSI IN AQUITANIA

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. H.

Ex Epistolis Paulini, S. Gregorii Turon. Historia, aliisque.

SEC. V

Floruit secula Christi quarto, et quinto, sapientia
 et sanctitate insignis, Amandus Episcopus
 Burdegalensis, et Metropolitanus Aquitanicæ
 secundæ. Prima ejus notitia offertur in episto-
 lis S. Paulini Episcopi Nolæi, qui eum sex illi
 scripsit, quando adhuc erat S. Delphini, Episcopi

B Burdegalensis, aut Presbyter aut Diaconus. Hinc etiam
 se Delphini et Amandi plantationem, gaudia, co-
 ronam, curam, et apud Christum laborem quotidia-
 num appellat, Epistolis ad Amandum tertia et quarta
 quasi ab illis aut in baptismo susceptus, aut certe cate-
 chesi instructus. Epistola vero secunda singularem
 hinc gratiam S. Amando tribuit: Scimus, inquit,
 quia a pueritia ipsi [Deo] militans, et sacris litteris
 enutritus, nulla conversationis terrenæ et carnis
 habe pollutus, invenisti gratiam in conspectu Altis-
 simi. Hinc suas Epistolas hoc titulo inscripsit: Sancto
 et merito venerabili ac dilectissimo Amando
 Paulinus. Ac primam quidem Epistolam sic exordit-
 ur: Dulcissimum oris vestri gustum, in brevi
 sanctitatis vestræ sermone, libavimus. Nam sicut
 mellis gutta idem sapit, quod totus favius; sic
 et in uno heet verbo, stillicidium linguæ vestræ
 totum sanctæ animæ vestræ saporem refert: quia
 quidquid de bono thesauro promittitur, bonum atque
 pretiosum est: nec ideo Margarita vilis est: quia
 exigua; sed ideo magis pretiosa, quia et in exiguo
 modo magnum pretium habet... Sed et granum si-
 napis, quod minimum videtur in semine, maximum
 tamen extat in olere. Cujus seminis verbum, quia

Laudatur a
 S. Paulino

quem spiritali-
 ter instruxerat,

C in vobis satum est, et in corde vestro viget (unde
 cor ardens in via Domini) ideo etiam brevis sermo
 vester dulcedinem simul ac vigorem regni cœlestis
 tenet, et nobis ministrat, ut nos etiam vestræ pruden-
 tiæ sale commamur. Deinde in reliqua epistola
 aamam fratris sui et mortui et seipsum Amandi pre-
 cibus commendat. Epistolam secundam potissimum de
 gratia Dei, non minus piam quam elegantem scribit;
 commemorans Dei benignitatem et altitudinem Divini
 consilii super salute generis humani. Ad quo Amandus
 Spiritu similem doctrinam exceperit, colligimus ex
 Epistola tertia, in qua Paulinus amanter cum illo ex-
 postulat, quod Delphinum Episcopum impulerit, ut a
 se aliquid salutaris doctrinæ peteret; excusat vero
 suam imperitiam, et opem ipsorum implorat, multa
 inter in ad pietatis institutionem prudenter inspergens.

2 In epistola quarta nuntiat Paulinus, se invitum
 Sacerdotem creatum, et Sacerdotalis unueris partes
 perstraxit; operumque ejus et Delphini, per quos Deo
 natus erat, ad eas explendas implorat, et inter alia sic
 loquitur: Epistolis tuis nos sæpe instrue necessariis
 supplementis: enutritus enim sermonibus fidei et
 bonæ doctrinæ, quam a puero in sacris litteris sub-
 secutus es, informa nos ad regulam directionis: pasce nos spiritali cibo, id est verbo Dei, qui est

et rogatur
 velit ulterius
 id facere.

verus et vivens panis, et in quo magis quam in ipso
 pane vivitur: quoniam ipse est esca justorum, qui
 ex fide vivunt. Nec hinc negligentior sis circa soli-
 citudinem institutionis mee, quod loco Ecclesiæ, non
 tantum corpore, separamur. Unus enim Deus, unus
 mediator Dei et hominum, qui est Ecclesiæ caput:
 in qua cum omnes unum simus, tamquam in una
 domo vivimus... Ergo ut tuum ac tecum manentem
 spiritaliter videns ac tenens, instrue, juva hortare,
 confirma. De vobis enim et per vos Deo natus in
 Christo, vestra potissimum cura esse debeo: quia
 vestrum opprobrium, si indignus; aut vestrum gau-
 dium ero, si ex fructibus bonis vestræ arboris ran-
 nus esse cognoscar. Hæc ibi. Utinam, si alicubi la-
 teant epistolæ S. Amandi, aliquando proferantur in
 lucem, ad illuminationem sanctarum unimorum, qua illas
 epistolas instructissimas esse arbitramur. In epistola
 quinta describit Paulinus initium Evangelii S. Joan-
 nis, qui uno aut claudi o'ra omnia, quæ adversus Christi
 et Deitatem et humanitatem hucant. In sexta gratula-
 tur Amando, quod Delphinus Episcopus, a gravi in-
 firmitate liberatus, pristinae sanitati sit restitutus.

3 Hic quoque Delphinus Sanctus est, et Romanæ
 Ecclesiæ Fastis ad diem xxiv Decembris insertus:
 extant ad illum quinque S. Paulini Epistolæ; in
 quarum secunda describit Anastasii Romani Pontificis
 et Venerii Mediolanensis Antistitis erga se caritatem.
 Illustravimus Acta S. Anastasii xxvii Aprilis, et S.
 Venerii iv Maji. Ex his Pontifex Anastasius profuit
 Ecclesiæ univ. ab anno cccxxviii, usque ad cccclii,
 et Venerius suæ diocesi ab anno cccc, usque ad annum
 ccccix. Unde certo concludimus S. Delphinum adhuc
 in vobis extitisse dicta anno cccc. Verba Paulini sunt
 ista: Mediolanensis quoque Episcopus novus, filius
 vester huc usque, nunc frater, Venerius jam scri-
 pserat nobis post suam Ordinationem. Interim vide-
 tur diutius adhuc vixisse Delphinus, propter alias tres
 ipsi a Paulino missas epistolas, in quarum penultima
 gratulatur ipsi reditam valetudinem, nisi forte fuerit
 ordo epistolarum immutatus.

S Delphino
 succedit post
 annum 400

4 Mortuo ergo S. Delphino die xxiv Decembris,
 successit S. Amandus, quem celebrat Gregorius Turo-
 nensis lib 2 Hist. Francorum cap. 14, ubi de illustri-
 bus Aquitanicæ Episcopi ista verbis Paulini scribit:
 Si enim hos videas dignos Domino Sacerdotes vel
 Exuperium Tolosæ, vel Simplicium Viennæ, vel
 Amandum Burdegalæ, vel Diogenianum Albige, vel
 Dynamium Engolismæ, vel Venerandum Arvernus,
 vel Aethium Cadureis, vel nunc Pegasium Petro-
 coris, utcumque se habent seculi mala, videbis pro-
 fecto dignissimos totius fidei religionisque custo-
 des. Hæc ibi. Ex hisce indicatis Episcopis celebravimus
 S. Venerandum Arvernorum Antistitem, xviii Ju-
 narii S. Simplicium Viennensem, iii Februarii: de
 S. Exuperio Tolosano agendum erit xxviii Septembris:
 reliquorum

fidei religio-
 nisque custos
 habetur

A *Reliquorum nomina necdum reperimus ullis Fastis sacris inscripta. Quo tempore præraut Ecclesiæ Burdegalensi dicti Delphinus et Amandus, erat Coloniensium Episcopus S. Severinus, qui ex Burdegalensi novissima familia originem duxisse fertur, et sollemnissimam venerationem obtinet cum Octava apud Burdegalenses et Colonienses. Est etiam Fastis Romanæ Ecclesiæ adscriptus ad diem xxiii Octobris, quando ejus Acta ex variis MSS. erunt proferenda, extantque etiam apud Laurentium Surium; ex quibus nunc proferimus sequentia.*

S. Severinum
Episc
Coloniensem
excipit,

B *5 Coronata igitur et bene stabilata Dei gratia Ecclesia Coloniensi, in Dei opere permanens indefessus, per visionem monetur, ut Burdegalense oppidum et partes Aquitanie, unde etiam claram traxisset originem, cælestis lucri causa visitare non dubitaret. Qui statim cognita Dei voluntate, licet jam senili gravaretur ætate, perficere aggressus est. Dum igitur (ut Gregorius Turonensis de Gloria Confessorum cap. 45 progreditur) iter ageret, et Ecclesiam Burdegalensem Amandus Episcopus regeret, apparuit ei Dominus in visu noctis dicens; Surge et egredere in occursum famulo meo Severino, et honora eum, sicut Scriptura sancta docet, amicum Divinitatis: melior est enim te meritisque sublimior. Exurgens autem Amandus Episcopus, accepto bacillo in manu sua, perrexit in occursum ejus, nihil de viro sancto sciens, nisi quæ Dominus revelasset. Et ecce S. Severinus veniebat quasi obviam ei. Tunc appropinquantes sibi, et propriis se nominibus salutantes, rount pariter in amplexus; deoscularique, fusa oratione Ecclesiam cum magno psallentium choro sunt ingressi. Quem deinceps in tantum dilexit ac veneratus est Amandus Episcopus, ut eum in locum suum substitueret, ac ipse quasi junior habebatur. Denique post paucos annos obiit beatissimus Severinus; quo sepulto Amandus Episcopus recepit locum suum; quem ei non dubium est per obedientiam redditum, quatuor in Dei Sanctum exercit. *Hæc Turonensis. Egidius Gelenus lib. 1 de Colonia Agrippinæ magnitudine pag. 58 scribit S. Severinum Aquitanum, VIII Episcopum Coloniensem, obiisse Burdegalis x Kalendas Novembris anno æræ Christianæ ccccviii.**

eumque sub-
stitut in suum
locum:

mortuum an. o
508 sepelit,

C *6 Sammarthani in Archiepiscopis Burdegalensibus, ex Tabulario Abbatie S. Severini, plurima annotant pag. 197. unde ista excerpimus: S. Amandus illo tempore Comes et Archiepiscopus Burdegalæ fuit, quando S. Severinus advenit; sed Angelo jubente et Archiepiscopatum et Comitatum Sancto tradidit Severine, ut sub illius esset dominio. Post S. Seve-*

rini transitum (quem S. Amandus ipsius petitione apud hunc sepelivit locum, ob reverentiam sancti Confessoris) S. Amandus huic loco hanc imposuit legem: Ut quicumque Comes in hac patria constitueretur, apud hanc locum ob honorem S. Severini gladium super altare ipsius poneret, et cum vexillo et eodem gladio Comitatum a S. Severino reciperet: et per omne tempus, quidquid magni vel in prælio, vel in alio negotio facturus esset, per auctoritatem et licentiam talis Patroni faceret. Ex quo tempore, dispositione S. Amandi, talis lex et consuetudo est istius loci, ut omni annuo tempore S. Severini festivitatis, talem censum Comes isti loco et Canonicis S. Severino servientibus persolvat quatuor quartarios frumenti, et guarradam pori vini non aqua mixti, quinque porcos, et unum verrem, et unam vaccam, pro qua solventur omni anno decem solidi in festivitate S. Severini. *Hæc ibi. Verum multa hic a posteris inserta sunt cum monasterium esset penes Canonicos Regulares S. Augustini, quod modo esse penes seculares scribunt citati Sammarthani: unde quæ de Comitatu adferuntur optoremus antiquiori aliquo instrumento confirmari: imo nec nomen Archiepiscopale tunc usurpabatur, licet ipsum munus penes Episcopos foret Metropolitanos.*

ejusdem
venerationem
promovisse
fertur.

E

7 *Quam diu, post resumptam ab obitu S. Severini administrationem Episcopalem, S. Amandus superfuerit, ne quidem ulla conjectura assequi possumus, cum de successoribus nihil certi constet: et qui in Catalogis substituitur Gallicinus, videtur variis ille esse, quem anno cccclxxv cum aliis Episcopis in sæva Gothorum strage occisum scribit Sidonius Apollinaris, epistola sexta libri septimi ad Basilium Episcopum. Natalis ejus habetur xviii Junii, quo die in urbe et diocesi Burdegalensi colitur Officio Ecclesiastico sub ritu duplici, et a Grevno in Auctario Usuardi, anno 1515 et 1521 Colonia excusi, refertur cum hoc ecomio: Civitate Burdegala S. Amandi, Episcopi et Confessoris, qui B. Severinum Coloniensem Archiepiscopum Angelica admonitione suscepit; et quem ante non viderat, proprio nomine salutavit. Memoratur etiam in MS. Florario, item a Canisio, Ghinio, et Molano, et hoc citato in Martyrologio Romano. Hujus elogium collegit Saussoyus in Martyrologio Gallicano, sed ex rebus jam a nobis relatis. In registro beneficiorum urbis et diocesis Burdegalensis indicatur in Archipresbyteratu Buchensi et Bornensi parochia S. Amandi de Ceurgas: sed num hujus, an S. Amandi Episcopi Trojectensis, etiam ex hac Aquitania oriundi et eodem in exilium amandati, ex nudo nomine nequimus judicare.*

Annus obitus
ignoratur.

Natalis 18
Junii in
sacris fastis.

F

DE SANCTIS EREMITIS

CALOGERO PRESBYTERO,

ET SIERIO EIUS DISCIPULO,

IN AGRIGENTINA SICILIÆ DIOECESI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P. De variis in Sicilia locis sacris S. Calogero verosimiliter plusquam uni. Saccensis Eremitæ Vita antiqua et cultus.

CHICA A. C. CCCC
LXXXV.
Sacca, olim
Thermæ Seli-
nuntiorum,

R *egalium in Sicilia civitatum una quales Sex Agrigentina diæcesis numerat, Sacca est Diodoro atque Straboni Selinuntiorum Thermæ dicta, sita, inquit Rocchus Pirrus, ad oram Junii T. IV*

maris Lybici et radices montis: mons vero ille in mare procurrens plures habet cavernas, unde lutoso sulphure, sale, ignibus et calentibus aquis abundat; et quidem Sulphureus latex, non uno in loco, ar-

A canis naturæ Mysteriis est saluberrimus; inde nomen ac ornamentum civitati accessit. Saracenis sic balnea appellantis, et Normannis post eos expulsos locum restaurantibus, qui etiam nunc bene muratus frumentario commercio ditescit. Moas ipse, inquit Fazellus, Divo Calogero sacer est, qui olim Mons Gemmariarum, quæ palmæ sunt agrestes, dicebatur: ubi nimirum ille, vitæ curriculo sanctissime peracto, obiit. Ad verticem, juxta antrum, templum est erectum, populi frequentia et Divi miraculis celeberrimum; ibique Calogeri corpus tumulatum creditur. Illuc, Junio præsertim mense, ex omni ferme Sicilia, Morbo aliquo affecti, ad balnea a Divo nuncupata conflunt, ubi præsens experiuntur remedium: inde factum est ut et xenodochium ibi, ad ægros excipiendos, extractum sit. Addit Pirrus; templum illud antiquum restauratum tunc cum scribebat, id est anno MDCXXXVIII, opera Calogeri Quartararii optimi viri, distare ab urbe 2 p. m. et Divi Calogeri marmoreum signum ibidem piissime coli.

B 2 Octavius Cajetano noster tom. I de Vitis Sanctorum Siculorum, inter unimadversa ad Vitam hujus Sancti, de qua mox, ubi dicitur Lect. 7, quod is in præfato loco quinque et triginta annos mansit, enumerat plura loca in quibus etiam vixisse aut saltem fuisse aliquando dicitur. Et, Thermis Himeræorum, inquit, traditio est Calogorum, in monte urbi incumbente ad mare Tyrrenicum aliquamdiu vixisse, ac sanctissimæ Deiparæ in cacumine sacram ædem extruxisse, quæ nunc Divo Calogero dicata est. Et Mons cui olim nomen Eraucus a Divo Calogero nomen tulit; eamque ob causam patronum Therinæ illum colunt, ejusque imagine, tamquam urbis insignibus, utuntur. Memorant accolæ illuc venisse Calogorum, ad expellendos dæmones ab eo Monte atque ab eorum balneis. Præterea Panormi, sub veteri æde SS. Cosmæ et Damiani, quæ Domus Professoræ Societatis Jesu adjuncta est, antrum visitur D. Calogero dicatum, ubi is fuisse perhibetur. Prope emporium Leontinum specus est, et ædes D. Calogero dicata, tituloque Prioratus insignita, ubi monumentum adventus in ejus locum extracta. In oppido Nari alia ejusdem santi spelunca colitur. Denique relata Fazelli de sepultura prope Saccum sententia, subjungit: Sed SS. Calogeri Gregorii ac Demetrii corpora (nescio an integra) in monasterio S. Philippi Fragelatis, in Messanensi Diœcesi juxta oppidum S. Marci servantur.

C 3 Illud hic monuerim, inquit idem Octavius, multa apud Thermitanos Himeræos vulgo tradi de Calogero, ejusque cum dæmoniis certaminibus, quæ vel vulgi nugæ sunt, vel alterius videntur fuisse. Ego non tantum facile crediderim esse alium: sed etiam pleraque enumeratorum locorum alios a Saccensi incolas habuisse. De Fragalatensi autem pæne certum me reddunt socii duo Saccensibus præsus ignoti, cum quibus ibi Calogerus colitur; sed etiam Acta utriusque diversissima, etsi omnes assumpserint diem xviii Junii, Saccensi proprium; ex quo scilicet hic post receptam de Saracenis insulam ceterorum distinctionem memoriam obscuravit. Imo dubito, an vel huic, uni ex omnibus nomen proprium fuerit Calogerus: eo quod nihil usitatus fuerit, jam inde a seculo v, ut pulchre ostendit Cangius in Glossario mediæ et infimæ Græcitatatis, quam Monachos omnes, præsertim Anachoretas, non tantum Ἰχθυοται id est Senes sed Καλογέρονες vel Καλογέρονες, id est Bellos seu Bono-senes appellari: eoque titulo multos fuisse quam proprio nomine notiores acrolis, tanto facilius mihi persuadeo quod etiam nunc videam sic fieri apud Scriptores hodæporicorum Orientalium, quoties incidit mentio loci quem Solitarius aliquis Græcus Armenusve incolit: quod et in Sicilia et in Calabria obtinet, licet Græcismo nunc fere abolito.

4 Utinam Cajetano curæ fuisset Himeræorum traditiones colligere, aut si quid scriptum de iis habetur Lectori æstimandum proponere, æque ac proposuit summarium Actorum veterum Calogeri Saccensis, licet minus sibi probatorum, vel ideo maxime, quod certioribus Fragalatium Actis repugnent in multis. Nempe, licet cogitavit, hunc quoque posse diversum esse, maluit tamen uni eidemque tribuere omnia, et Saccensis privare corporis possessione, ob illud quod apud Fragelates habetur sub eodem nomine. Ego vero hunc esse censeo ipsius Fragalatensis monasterii Fundatorem: ideo de hoc ejusque sociis seorsim elegi agere: idem forsitan facturus de Himeræo, si quæ de eo traduntur, accipiam descripta, uti cuncta mihi describi peto pro hujus mensis supplemento.

5 Quia tamen Narus, Mediterranea Sicilia civitas, Regalis etiam ipsa, solum L. P. M. Sacra distat; hunc ægre credidero, eundem utrobique coli. Pirrus post laudatum pag. 345 eo loci Societatis nostræ Collegium, ubi P. Gaspar Paronymphus Narensis, concionandi munere illustris, sanctitate et pietate illustrior, obiit xxiii Januarii anno MDCXXIV describit Canonicorum Regularium S. Georgii in Alga Collegium x Religiosorum, sub Eugenio Papa IV fundatum in honorem S. Antonii, post in S. Calogeri extra urbem ad iv lapidem. Et hic, inquit, magno est in honore signum nobilissimum S. Calogeri Monachi, cujus festus dies solennis, ut Patroni civitatis, celebratur etiam xviii Junii cum nundinis: sub templo est antrum, in quo aliquando Calogerus incoluisse traditio est.

6 Pater Antoninus Maria Rossi Narensis e nostræ Societate, interrogatus quodnam sit istud nobilissimum signum a Piro laudatum Respondit; videri eam statuam esse eo titulo venerabilem Narensibus, quod traditio sit, illius caput miraculo potius quam humana arte perfectum esse. Cum enim sculptor qui faciendam susceperat, eo imperfecto relicto obiisset, superstitesque filia, et ipse in ea arte versatæ non parum, perplexæ hæerent, inter pactum quod pater suus cum civitate inierat, et metum operis ab ea non admittendi si ipsæ illud niterentur absolvere; nec satis discernent, quam speciem eidem vultui inducerent, ex lineamentis a defuncto adumbratis; ad orationes et jejunia recurrerunt, merueruntque ut Sanctus ipse iis appareret, animos addens, ut qualem videbant talem effingerent. Successit autem res tam feliciter, ut statua illa publico exposita, non solum placeret omnibus, sed Deo accepta probaretur frequentibus ad eam miraculis, quacumque in necessitate seu privata seu publica. Quin et in ultima pestilentia, quæ civitatem nostram totis sex mensibus afflixit, cum circumlata processionaliter ea statua pervenisset ad collem, in quo Lazaretum publicum erat: quotquot ibi tunc decumbebant ægri, sanati subito omnes sunt, et contagio universim cessavit. Nec unquam contigit eandem statuam ipso Sancti festo circumferri, quin pueri complures curantur ab hernia: quem in finem a matribus adferuntur collocandi supra gradus aræ ad id per disposita loca in apposito suggestu locatæ ac subsistentis, præsentem ad omnia medio a senatu deputato, qui singulas ita receptas gratias juratus recipiat ab adjuratis pro veritate dicenda testibus.

7 Sub eodem templo, ut scribit eidem Rossius, scaturit seculis jam multis fonticulus S. Sierii, quem sancti Calogeri fuisse discipulum Majorum nostrorum traditio habet. Scaturit autem eo loco, ubi putatur Sanctus ipse sepultus, atque de sepulcro oleum manasse: quod fieri desierit, postquam publica meretrix de eo sumpserat. Dicitur ab annis retro non paucis operose effossam circa humum fuisse a sperantibus ibi reperire Sanctum corpus.

Verum

D Itaque optantur ejus qui apud Himeram colitur Acta.

et alius creditur Abbas Fragalati.

Nari potuit fuisse Saccensis.

E

ubi ejus statua ad vultum apparentis expressa,

et probata in peste,

atque hernia curandis.

F

Ibidem est fons S. Sierii.

ad montem Gemmariarum:

ibi sepultus S. Calogerus;

putatur etiam vixisse apud Thermis Himeræorum,

Panormi,

Leontinis,

Nari,

Fragalate,

Sed videntur confundi duo vel tres synonyma

fortassis non proprie, sed appellati e Calogeri.

A Verum scripturæ nihil de ea re superest : quia si quid tale habebatur, id vel una cum reliqua omni suppellectili loci consumptum est flammis, post præmemoratam pestilentiam; vel amissum quando dissolutum Collegium prædictorum Canonicorum fuit, eorundem Congregatione tota sub Alexandro Papa VII extincta, sub ingressis in eorum locum Fratribus Conventualibus S. Francisci, parum sollicitis de servandis antiquis loci illius monumentis. Octavius Cajetanus in *Ideu* ipsum Magistro suo ad hunc diem conjungit, et ante opus suum in *Indice Nominum*; nullum tamen notans, ut solet, tomum vel solum uti de eo revera nusquam agitur, defectu memorabilis alicujus notitiæ aut proprii cultus. Satis tamen causæ fons prædictus videtur, suggerere, ad retinendum Sancti titulum, atque nomen huic loco inserendum. Fortassis autem ipse est, qui in *Vitis* appellatur Archarius seu potius Arcuarius, quasi Sagittarius, ab eo qui istuc narratur casu, proprio autem nomine dictus Sierius. Ipse enim a S. Calogero baptizatus, eidem sepeliendo et arcanis ejus revelandis fuit divinitus destinatus, filius ipsius spiritualis, et Nari forsitan sepultus.

ejus forte qui Calogerus sepe appellat.

B Denique idem Rossius monet quod in oppido Salemi, diæcesis Cephaleditanæ, inter civitatem et Saccam XVI fere milliarum intervallo utrimque specus est S. Calogeri dicta, et Cajetano prætermissa, ubi similis traditio fert habitasse Sanctum : quo accurrens populus et caput immittens ab hujus doloribus liberari se credit. Eam nunc curant Tertiarii Franciscani, et in ecclesia sua capellam Sancto dicatam habent cum altari, supra quod conspicitur ipse adjunctam lateri habens confixam telo cervam, cujus lacte aliquamdiu nutritum narrat Vita. Hic autem uti et Saccæ et passim alibi festum S. Calogeri agitur XVIII Junii : quando nomen ejus cum elogio reperitur in *Molani Additionibus ad Usuardum, Ferrerii Catalogo Kalendariis, Siculis ac denique in hodierno Romano*, cujus hæc sunt verba; Apud Saccam in Sicilia S. Calogeri Eremitæ, cujus sanctitas in energumenis liberandis maxime effulget.

Alia specus ei sacra Salemi.

Nomen in Fastis.

C Plus aliquid Abbas Messanensis Maurolycus dixerat, sed quasi de alio scribens; In Lipara Calogeri Monachi sanctissimi, de quo videtur Gregorius in quarto Dialogorum mentionem facere. Ait enim, a quodam Solitario magnæ sanctitatis viro, Liparam habitante, Theodorici Regis Arriani interitum, ejusque animam a Joanne Papa et Symmacho Patricio, quos ipse peremerat, in Vulcani incendium jactatam. Potuit Solitarius hic, communi omnibus solitarii nomine Calogerus appellari; sed non potest sub eo nomine cultus dici, cum Theodoricus interierit anno DCCVI, Saccensis autem natus sit tempore Arcadii Imperatoris : et tamen Maurolyci conjectura, in novo de Saccensi Calogero officio quod habeo in Messanensi proprio anni MDCIV, tomquam res fere certa ponitur, Lect. 5 sic incipiunt. Ceterum hic Sanctus vir ille prorsus existimatur, de quo mira S. Gregorius scriptis mandavit his Julianus familiaris meus narravit mihi etc. ut legere est tum apud ipsum Gregorium, tum in nostro *Mojo* ubi de S. Joanne Papa die XXVII num. 34. Alius a Saccensi igitur is fuit; quod et David Romæus credens apud Cajetanum Annot. 10, in Lipari Calogerus, inquit, vir Solitarius, natus fortassis in agro Calimeræ vel ibi humatus est XIV Kal. Quintiles. Cajetanus ipse in *Vita*, Baptistam Aloysianum allegat, qui asserit, Eremitam istum fuisse S. Launonem, ex familia Eremitarum S. Augustini; sed merito additur, fides apud illum sit; ego, an quis uspiam S. Launo fuerit vel colatur, hactenus ignoro et libenter discam.

An idem in Lipara?

certe non is qui vidit animam Theodorici R.

licet ita legatur in officio novo anni 1698.

10 Officii istius novi Lectiones, abolitis prioribus compositas ait Cajetanus, an. MDXCVIII, quo Simon Aragonius, Siculus et S. R. E. Cardinalis, a Cle-

mente VIII petiit, ut in Sicilia regno Missa et Officium S. Calogeri recitari solenni ritu possent. Auctorem autem novisse potuit, ut aliunde illas impleret; et S. Rituum Congregationem, ut id fieri opprobaret; quia Baronius indicarat, plura quidem de illo habere Breviarium Gallicanum et Fazellum sed in quibusdam mendosa. Fuit Breviarium istud in Sicilia receptum, una cum Francarum dominatu, seculo XIII: et illis cito pulsus diu retentum. Qui ante illos ereptam Saracenis Insulam Christianis reddiderant Normanni seculo XI, et rerum Sacrarum cultum, per quadringentos annos barbaricæ tyrannidis desolatum restaurarunt, non aliis usi libris quam quibus in Italia assueverunt, Latinis sic utebantur ritibus, ut multæ sub iis ecclesiæ retinerent Græcos; qua lingua verosimile est extitisse olim Saccensis Calogeri Vitam licet ea non perduraverit ad posterum, sed solum Latina versio; quæ deinde in Gallicanum Breviarium transiit.

11 Illius qualiscumque Vitæ textum Sincerum necdum assequi potui, nec invenit diligenter quæsitum P. Guido Roberti, Saccensis nostri Collegii inquilinus anno 1691: sed reperit Officium S. Calogeri confessoris non Pontificis. Fuit hoc collectum ex quodam vetustissimo codice manuscripto atque Breviario Gallicano, per R. P. Fr. Marcellum Grasso Ordinis Prædicatorum, S. T. D. typis datum ad instantiam et beneplacitum Vener. sororis Angelicæ Hortafæ, celebrandum die XVII Junii in toto Trinacriæ regno, sub festo Duplici, ex præcepto S. D. N. Clementis Papæ VIII, Pontificatus sui anno septimo (is est Christi MDCXCIX) Panormi apud Jo. Antonium de Francis Impressorem Cameralem MDCX, Superiorum permissu. Dividitur illud in duodecim Lectiones more monastico; quæ omnes sunt de Sancto, etiam pro in Nocturno, cujus primæ, et in ordine ceterarum nonæ Lectioni, præmitti jubetur. Lectio S. Evangelii secundum Lucam. In illo tempore dixit Jesus discipulis suis; Nemo accendit lucernam. etc. Reliqua, puta Antiphonæ, Hymni, Capitula, Responsoria etc. dum non explicantur, supponuntur sumi ex Communi Monastico, præter hanc propriam Collectam: Omnipotens sempiternus Deus, qui gloriosum Calogerus Confessorem tuum, ad diabolorum conculcandam nequitiam, de eremi contemplatione præelegisti, concede quæsumus nobis, ut sua perenni interventione, cujus natalitia colimus, ab omnibus exuti peccatis, vitam mereamur æternam.

12 Ex dictis apparet per illud aliud Officium, ubi solum tres habentur Lectiones de sancto non fuisse alteri derogatum, prout indicare videtur Cajetanus; sed iis consultum, qui ad Romani Breviarii usum obliantur. Cajetanus, ut animi incertus hærebat circa vitam prædictam, propter Hymnos Sergii de Frogate de S. Calogero non parum diversa enuntiantes, censuit tamen se debere summam quæ apud Siculos diu recepta circumfertur. Vitæ ex hymnis collectæ adnectere; ne inquit, omnino rejecisse videar, quæ a probatissimis viris probata hactenus fuerunt, neque certæ falsitatis omnino argui possunt: si saltem sentias duos fuisse Calogeros, qui Siciliam suis præclaris facinoribus illustrarunt. Id ego cum sentiam, idque bono (ut mihi quidem videtur) cum fundamento; non possum non integram eam Vitam dare, sicut ex impresso descriptam accepi. Nec vero multum est, quod in eo corrigi debeat, si interpolatori imputare liceat, quod, ubi nullum Romani Pontificis nomen expresserit Auctor, ibi inveniat nomen Petri Apostoli, cum mentione Neronis ac Simonis Magi, quasi illo regnante missus in Siciliam Calogerus sit: quæ si expungas, non ideo minus bene cohærebit sibi contextus totus, ut consideranti patebit.

13 Hic dicuntur cum eo pariter missi, simili contra dæmones

D AUCTORE D. P. Vetus lectum in Brev. Gallicano seculi 13,

potest ex Græco sumptum credi,

daturque ex impresso anni 1610,

E in 12 Lectiones divisum;

cum propria Collecta.

F Summa illius apud Cajetanum:

ubi si Petri nomen expungas,

A *dæmones virtute præditi Sancti, Philippus Argyriensis, Honophrius et Archileon. Prioris Græcolatinam Vitam illustravit Henschenius xu Maji, in eaque dicitur notus ille in Thracia temporibus Arcadii Imperatoris, qui post obitum Patris Theodosii ab anno cccxcv ad ccccviii regnavit. Neque magni fecit idem Henschenius, quod Pirrus et Fusellus ex oho Apocrypho contendunt, eum a S. Petro Apostolo missum tempore Neronis. Qui hoc commentus est, aut similis alius summæ antiquitatis zelator, etiam Vitam S. Calogeri interpolavit: et hoc contempto, nihil cæst, quo minus simul in Siciliam ambo missi sint, idque ab eodem Romano Pontifice, puta S. Leone papa, qui sedit usque ad annum cccclxi. Ita S. Calogerus, apud Socenses per annos xxv commoratus, potest vixisse ad annum cccclxxxv plus minusve. Cajetonus, licet Petrum cum Nerone vitio intrusos putet, refert tamen S. Calogero ad persecutionem Diocletiani et Maximiani: ideoque neq̄ Philippum cum sociis Calogero adungi possit, præsertim Hymnis alios nominantibus; quod, posita diversitate præmissa duorum Calogero nullam facessit molestiam.*

et obiisse circa 485.

Natus Constantinopoli

u

et jejuniis assuetus a pueritia,

Romam venit:

C

b

in eremum secedit:

c

accipit in dæmonis Sicilia infestis potestatem,

LECT. III. B. Calogerus auditis verbis Spiritus sancti egressus est desertum, et ivit ad Beatum . . .

LECT. III. B. Calogerus auditis verbis Spiritus sancti egressus est desertum, et ivit ad Beatum . . .

. . . [pontificem] ut adimpleret præceptum Domini quod audierat in deserto. Sanctus itaque . . . [Pontifex,] viso B. Calogero, surrexit obviam ei, dicens Bene veniat Legatus Domini, data est tibi potestas fugandi dæmones, habitantes in insula Sicilia. Beatus itaque Calogerus, auditis verbis Apostolici miratus est, et osculatus est pedes Beati . . . [Pontificis] devotissime, dicens: Vere Tu es locum tenens D. N. Jesu Christi in hoc mundo: nosti enim omnem Dei voluntatem: nam mihi revelatum fuit per Angelum ejus, ut ad Te venirem, et dares mihi socios Philippum, Archileonem et Honofrium, ut cum benedictione Dei et tua iremus in Sicilia insulam, ad dæmones fugandos ibi degentes et corruptentes universum mundum; et Tu me Legatum Dei super fugandos dæmones, prædixisti. Vere, iterum dico, Tibi data est potestas super terram. Summus itaque Pontifex convocari fecit ad eum Honofrium, Philippum et Archileonem, et præcepit eis ut una cum dicto Calogero irent in insulam Sicilia, ad propulsandos et fugandos dæmones habitantes in ea, dicens; Spiritus Domini vobiscum est: ite: ne timeatis; quia in solo Crucis signo, in nomine D. N. Jesu Christi, eos fugabitis, et omnem potestatem et malitiam eorum confringetis, per virtutem Spiritus sancti qui habitat in vobis. Qui quidem unanimiter responderunt, dicentes: Pater sancte, tuum est præcipere, nostrum autem tuis obedire mandatis, et eligimus hilariter mori pro fide D. N. Jesu Christi, cujus personam geris. Benedic ergo nobis, ut cum gratia tua recedamus, ad Dei verbum implendum: Beatus itaque . . . [Pontifex] dato eis osculo pacis, benedixit illis, dicens: Ite benedicti, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: confirmet vos Deus in omni opere sancto seu bono usque ad ultimum vitæ vestræ perseverantes in fide D. N. Jesu Christi. Spiritus quoque sanctus descendat super vos, in cujus nomine et virtute, cuncta quæ operari volueritis, facietis, tamquam Apostoli et Discipuli [Christi] ligantes etiam dæmones et solventes eos.

LECT. IV. Recesserunt ergo cum gratia Sancti . . . [Pontificis] et in Dei nomine in quandam naviculam ascenderunt, et in Insula Lipara d, in portu qui vocatur Vulcanium applicuerunt: est enim Insula quædam contigua Sicilia. Beati itaque Honofrius et Archileon, cum licentia sociorum, recesserunt, et venerunt Siciliam in desertum e Suteræ, per revelationem Spiritus sancti; ibique in nomine Christi multitudinem dæmonum expulerunt. Beatus autem Philippus ivit ad montem Argyrion, ubi et dæmones expulit, et multa alia signa Dei virtute fecit. Sanctus vero Calogerus remansit in insula Lipara, quia senectute gravabatur: ob cujus merita Deus expulit omnes dæmones ibidem degentes: fecitque ibi B. Calogerus plurima et diversa miracula. Inde universus populus illius loci conversus est ad fidem f D. N. Jesu Christi; et ob id in illo loco, ad Dei laudem et in nomine B. Calogeri, omnes ad fidem conversi ædificaverunt ecclesiam.

IN SECUNDO NOCTURNO.

LECT. V. Calogero itaque stante in oratione Spiritus Domini locutus est coram omni populo dicens: Calogere, vade ad montem g Gemmariarum, et noli tardare ut adimpleas quod tibi injunctum extitit in deserto Humihomo, ut præceptum tibi fuit in civitate Romana: socii enim tui jam perfecerunt quod eis injunctum extiterat. Etenim dæmones Suteræ, Argyrionis et Paternionis expulerunt, et exaltaverunt nomen D. N. Jesu Christi coram omni populo. Vade ergo et tu, et expelle legionem illam maledicti Sa-

thauæ

D
coque missus a Rom. Pontifice,

cum S Philippo et sociis ?

eadem potestate instructis

E

Omnes in Liparam appellant, d

e

F
ubi relictus Calogerus multos convertit:

f

g

Inde ab Angelo jussus transire in Siciliam,

IN TERTIO NOCTURNO.

*et daemones
e monte
Gemmariarum
pellere.*

A thanæ, quæ habitat in profunditate illius montis, ut populus illius regionis ab eorum tentationibus et molestiis quiescat, et sic clarius agnoscat semitas Catholicæ fidei, et baptizetur, et vivat, in nomine D. N. Jesu Christi, qui regit mundum et daemones in virga ferrea. Beatus autem Calogerus, audita voce Angeli Dei, egressus est ecclesiam, ivitque ad mare, et invenit naviculam, et ingressus est eam: et eadem die applicuit in quamdam terram contiguam monti Gemmariarum.

*Saccam
appetit,*

h

LECT. VI. Ingressus itaque B. Calogerus terram illam, invenit mulierem quamdam, cui humiliter dixit: Filia mea, quod nomen est hujus terræ? Quæ dixit illi, *h* Syac appellatur, in qua paucae animæ habitant, propter daemones habitantes in monte Gemmariarum, a quibus quotidie vexantur. Hæc audiens B. Calogerus, in prædicta terra Syac verbum Dei cœpit prædicare, stetitque ibi per hebdomadam unam ut requiesceret, et fecit ibi plura et diversa miracula: sanavit enim plures diversis morbis ægrotos cum solo Crucis signo: unde totus populus terræ Syac credidit *i* fidei D. N. Jesu Christi, et baptizatus est. Postquam B. Calogerus quievit per hebdomadam, ascendit in montem Gemmariarum, ivitque ad locum in quo innumerabiles daemones habitabant, et ibi erat continuus ignis. Maligni autem spiritus, videntes B. Calogerus, timuerunt valde, clamantes: Væ, væ, væ Societati Sathanæ, quia venit inimicus noster, ad expellendum nos de loco habitationis nostræ. Beatus itaque Calogerus, roboratus virtute Spiritus sancti, qui eum ubique sociabat, clamavit dicens: Ite, maledicti, ad loca inhabitabilia, nemini molestiam inferentes [eorum] qui recte crediderunt in fide Jesu Christi, et renuntiaverunt Sathanæ. Conjuro quoque vos per virtutem sanctæ Crucis, in qua positus fuit Redemptor mundi D. N. Jesus Christus, qui cuncta creavit, coram cujus facie mare et abyssus contremiscunt, qui morte sua mortem suppeditavit, et daemones ligavit, ac posuit terminos mari qui præteriri non poterunt: et quod statim recedatis a monte isto, euntes quoque ad loca inhabitabilia, et nemini noceatis, qui vere crediderit in fide D. N. Jesu Christi, et abrenuntiaverit Sathanæ et operibus ejus. Et sic eodem momento, clamantes et ululantes, recesserunt ab illo monte.

*multosque
convertit*

*et daemones
abigit,*

*et daemones
abigit,*

*sibi in spe-
lunca orato-
rium aptat, et
35 annis ibi
manet.*

B

LECT. VII. B. Calogerus fugatis daemonebus sanctificavit montem illum, stetitque spatio triginta quinque annorum; elegitque locum orationis speluncam, quæ est in profunditate cavernæ montis Gemmariarum, et in ea condidit altare ut sacrificium Deo offerret. Erat itaque Calogerus jam in senio constitutus, atque ejus corpus in tantum defecerat, quod vix poterat pedibus sustentari. Tunc Deus volens suæ indigentiae subvenire, misit ad eum quamdam cervam, quæ miraculose portabat B. Calogero alimenta. Processu vero temporis quidam *k* Archarius, transiens per partem speluncæ, vidit cervam dormientem in ingressu illius speluncæ. Qui quidem Archarius vulneravit cervam illam sui arcus sagitta, credens illam fore suam: quæ sic vulnerata fugiens, ivit ad speluncam illam, quousque venit ad pedes B. Calogeri, ibique mortua est.

*et daemones
abigit,*

*sibi in spe-
lunca orato-
rium aptat, et
35 annis ibi
manet.*

*occisa quæ se-
nem alucrat
cerva,*

*optat sibi sibi
auctorem ca-
dis,*

k

LECT. VIII. Beatus itaque Calogerus, videns cervam mortuam coram se, flevit super illam, et clamavit dicens: O Deus bone, qui dignatus es sociam dare cervam istam, ut meam vitam suo juvamine sustentarem; dignare hodierna die ad me illum, qui eam interfecit mittere, ut priusquam moriar, sibi virtutes quas elegisti in habitatione mea [facere], manifestem; ut per istum nuntientur populo et pateant universis; ut populus erroneus in tota fidei veritate firmetur, et tibi sit gloria sempiterna in secula seculorum. Amen.

LECT. IX. Finita oratione B. Calogeri, Archarius, qui cervam interfecerat, apparuit: quem cum vidisset B. Calogerus, laudavit Deum et alta voce dixit: O fili, quare interfecisti cervam istam, quæ ferebat mihi escam et victum virtute divina? Archarius quoque cum vidisset B. Calogerus, statim cognovit eum, quia ipse Archarius fuit primus qui in terra Syac fuit baptizatus a B. Calogero. Qui statim prostratus in terram, adoravit eum dicens: O Pater sancte Calogere, parce mihi, quia cervam istam nunquam cognoveram: ego enim fui primus filius tuus, quem baptizasti in terra Syac. Cui quidem B. Calogerus benedixit, et signavit signo sanctæ Crucis, dicens: O fili, benedicat te Deus omni tempore vitæ tuæ. Beatus venter qui te portavit, quia per te plures animæ servabuntur, erisque medela populis infinitis, si facias quæ tibi hodie declaravero. Veni ergo, fili mi, et vide miracula Dei, quæ fecit in monte isto, pro salute populi.

LECT. X. Duxit B. Calogerus ipsum Archarium in quamdam cavernam ipsius montis, in qua erant plures Sedes *l* lapideæ, quas Deus dotavit diversis miraculis ad certas ægritudines curandas; dixitque ei omnes virtutes sedium: in qua quidem caverna est continuus calor, et in eam ingredienti continuo sudant, et in proprio sudore lavantur. Deinde duxit illum magis intus in aliam speluncam, in qua erat puteus, profundus usque ad profunditatem Montis Gemmariarum, in quo est continuo attractio aquarum, ibique miraculosæ fiunt [curationes].

LECT. XI. Ex quibus aquis vapor continuo resolvitur, et ascendit usque ad summitatem montis Gemmariarum, et ingreditur cavernam *m* sedium virtuosarum. Aquæ vero ingrediuntur quemdam conductum, cujus finis est in gremio montis Gemmariarum, magis contiguum terræ Syac. Dixitque virtutes illas aquæ, ac injunxit ei ut ibi balnea conderentur. Hoc peracto egressus est B. Calogerus, et ivit ad suum oratorium: præcepitque illi ut recederet cum benedictione divina. Post mortem itaque cervæ vixit B. Calogerus quadraginta diebus.

LECT. XII. Archarius prædictus, qui sæpe visitabat eum, invenit corpus flexum coram altare *n* speluncæ, ibique profusis lacrymis sepelivit eum in pace: in quo loco, divina providentia suffragante, per merita B. Calogeri sæpe sæpius miracula infinita emanant. Currite ergo, fideles, ad S. Calogerus, ut intercedat pro vestra salute: fundite preces Deo suo, qui ob ejus præclara merita et suam infinitam misericordiam vobis largiatur vitam æternam. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Hic primum pnto incipere Vitam antiquam, ampliori Prologo præcedente, quem ordinator Officii Dominicani in pauca contraxerit, incipiens ab explicatione nominis, pro more tunc frequenti, et qui Jacobo de Voragine mire placuit, sub finem seculi 13, ut in ejus Legenda sive Historia Lombardica videre est: quamvis sint qui putent præfatiunculus illas, ut plurimum insulsissimas, ab aliquo posteriori objectas.*

b *Impressum sic: Ut Petrum videret, qui Pontifex urbis Romæ et primus omnium Apostolorum erat, et hoc fuit tempore Nerovis, Imperatoris Romanorum crudelissimi. Tunc erat Simon Magus, et multitudo idolorum, Antiquitus forsitan sic legebatur. Et hoc tempore Theodosii (scilicet Junioris) Imperatoris Romanorum, Ego expuncto Petri nomine substitui puncta cum titulo Pontificis; et loco Apostoli infra*

*eumque agnos-
cens a se bap-
tizatum,*

benedicit ei;

E
*osten sisque
veterum bal-
neorum sedi-
bas,*

m
*instaurari illa
jubet,*

*et 40 die post
mortuus*

n
*ibidem sepeli-
tur.*

F

A *infra pono Apostolici, qui est Romani Pontificis titulus.*

AUCTORE D. P.

c *Cajetanus Homiononum, quod magis probatur essetque nomen Græcum a pascuis inter se similibus sumptum.*

d *Alias Lipara, Æoliarum seu Vulcaniarum præcipua, et sola nunc habitata, Roma venientibus ad 60 p. m. propior quam ipsa Sicilia: portum haud incommodum habens, cujus antiquum nomen alibi necdum legi. Ibi olim Vulcani templum steterit, nec procul inde Olla Vulcani, sic dicta a perpetuo quem vomit igne.*

e *Sutera, una ex sex Regalibus Agrigentinx diæcesis civitatibus, (nam majora omnia oppida civitatis appellatione in Sicilia gaudent) mediterranea est, et Sacca distat ad p. m. 30; eam Pirrus describit pendentem ex monte, et nobilem quibusdam antris, æstivo tempore ad delicias aptis. Mirum neutrius Sancti ibi reliquam ullam memoriam esse. Cajetanus Eunophrium appellat, et Archileoni qui subinde ei Archirion est Paternionem incoleendam adscribit, cujus loci situm necdum couperi.*

f *Seculo 3 bonum Insulanorum illorum partem adhuc infidelem fuisse, mirum nemini videri potest.*

B

g *Gemmar, inquit Cajetanus, Saracenicæ vox est, palmas silvestres, quibus ea ora abundat, significans; non igitur sic appellabatur cum eo sanctus apulit. Cranium montem antiquitus appellatum dicit Fazellus: dubitat Cajetanus an non potius legeretur Cronium, a templo Saturni, Κρόνος Græcis dicti. Eisdem Cajetano inter Liparam et Saccam numeranti millia passuum 240, vix credibile apparet, tantum spatium uno die enavigari potuisse. Fatvor, si miraculum absit, quod gratis hic negaretur.*

h *Videtur corrupte scriptum Syac pro Siacca (sic enim vulgo dicitur) sive Succa; quod similiter Saracenicum est, Balneum significans: notis autem sui temporis nominibus usus auctor, vel interpret sit.*

i *Quamquam jam pridem Christiana tota Sicilia*

esset, fide ibidem ab ipsismet Apostolis cepta prædicari ac nominatim Agrigenti, ut fertur; nihilo tamen minus potuerunt Saccenses ad gentilismum relapsi fuisse præstigiis et terriculamentis dæmoniacis, quibus infestabantur.

k *Cajetano semper sine aspiratione Arcarius, et verosimiliter ita hic dictus ab arcu, alias Sagittarius dici posset.*

l *Fazellus: Fama est apud Saccenses, Sedibus vivo in saxo excavatis, in quibus ægri sederent ad balnea sudatoria ingressi, titulos fuisse inscriptos quibus ostenderetur, quis in unaquaque sede morbus depelleretur; eosque a medicis ob avaritiam ferro corruptos.*

m *Diodorus Siculus et sedes et Balnea Dædali opus esse scribit: hunc enim Spelæum in agro Selinuntiorum adornasse, in quo vaporem, a subterraneo istic igne exæstantem, dextre exceptit, ut tenero calore sensim sudor eliceretur; et cum voluptate quadam inibi versantium corpora paulatim, sine ulla fervoris molestia, curarentur. Hæc a tam antiquo Auctore satis probant, non novam eo loci fuisse virtutem, quæ S. Calogero hic adscribitur; sed solum ejus meritis renovatam. Nempe restauratis iis quæ antea istic fuerant, et quorum iudicia erant Sedes illæ, ibi jam olim excavatæ, et superstitionis notis inscriptæ. Ea balnea propter dæmonum in iis stabulantium infestationes deserta et quoad qualitates cuique sedi proprias ignota, S. Calogeri meritis dici possunt Saccensibus reddita, et salubriora etiam facta; naturam juvante sanctitate nova loci, et Sanctum invocantium fide.*

n *Jam supra ex Lect. 7 didicimus conditum altare fuisse a Sancto ut sacrificium Deo offerret; unde colligimus, vel Presbyterum fuisse in patria ordinatum antequam ea excederet, vel saltem Romæ, adeoque centenario propinquum aut majorem fuisse cum obiit: utpote qui Liparam appellens, 35 annis aut pluribus prius quam inde transiret in Siciliam, jam senectute gravabatur, adeoque sexagenarius ut minimum erat.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AN CONFESSORIBUS?

GREGORIO EPISCOPO PRIMATE,

DEMETRIO EJUS ARCHIDIACONO,

ET CALOGERO HEGUMENO,

IN FRAGALETA SICILIÆ MONASTERIO,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De eorum patria, transit: in Siciliam, ætate ac notitiis aliis, ex Officio proprio per Sergium Monachum composito.

SEC. V

situs loci,

Fragalatense S. Philippi monasterium, in Occiduo Siciliæ latere juxta oppidum S. Marci situm esse, sub Episcopatu Messanensi, ex Cajetani annalversionibus scimus; plura de eo reperturi in Sicilia sacra Kochi Pirri, si hic, quemadmodum in tomo 3, sic etiam in 1 et 2 ubi Notitia Ecclesiæ Messanensis habetur, exposuisset singularum diæceson civitates, oppida, Monasteria etc. Nunc aliud non possumus lectorem de eo docere, quam quod oppidum S. Marci, cui adjacet, pari fere 34 miliarium intervallo distet Milazzo et Cephalædio, in vobeni Occidentali Siciliæ latere. Ibidem prætitulorum Sanctorum corpora servari, tradit idem Cajetanus; sed dubitat

an integra; eo quod istic conditum S. Calogorum non distinguat ab Eremita Saccensi, de quo supra. Interim ex Menæis istius Monasterii, quod Græcorum Ordinis S. Basilii est, profert ipse cujusdam Sergii Chronistæ, Hymnos, Canonem Græci dicunt et in Odas plures distinguunt Psalmodyæ festivæ ad Matulinum interse-rendas. Has ipsi latinas fecit Augustinus floritas noster, ego græcas expeti, et vix deum impetravi mutilas, quales istic hodie supersunt et latinæ versioni alternatim quatenus licebit adjunctas dabo. In harum Odarum v nominatur Gregorius Hierarcha, et Demetrius magnus Ecclesiæ Diaconus, indicanturque Socii plerique alii sanctimonia insignes viri, in quibus noster Calogerus

ubi eorum corpora habentur.

A Calogerus, inquit Auctor, ejusdem monasterii Fragalatis verosimiliter Monachus.

illuc adrecto-
rum ab
occidente,

2 Hi scilicet insecensa navi, in Insulam profecti dicuntur, persecutione ab impii erroris sectatoribus excitata. Ubi autem? Chalcedone; si vera illa lectio est, quæ Urbs Ode II etiam Calogeri patria nuncupatur. Interim Simularium Versuum tertius ab Occidente in Siciliam appulisse eos dicit. Ita in exemplari Græco irrepserat, inquit Cajetanus; sed addit quod reliqua facile lapsus manus hic indicent. Non video ego quomodo cujusquam manus sic tibi facile possit ut pro Ἀνατολίῃ Oriente, substituatur ὀρεμένη Occidentem, nec enim ut Latina aliquam initio ac sine similitudinem habent, sic etiam Græca. E contrario pro voce Καρχηδών id est Carthago facile potuit Χάλκηδών id est Chalcedon obrepere. Itaque meliori jure quam Cajetanus ex occidente fecit orientem, faciam ego ex Chalcedone Carthaginem caput Africae, unde innumeri confessores, Episcopi, et Clerici, Monachique persecutionis Wandalicæ tempore in Sardiniam insulam aut velut Africae proximam relegati aut fugitivi, dein ad Europæ provincias varias transierunt; et ut Sancti Confessores coluntur. Est autem Sardinia Sicilia ad Occidentem sita.

adeoque non
Chalcedone
sed Cartha-
gine,

B delati prius in
Sardiniam,

Hoc ergo indicio, quod suggerit Sergius, inducor ut opiner, Carthaginense natum Calogerus, cum aliquo vel istius vel vicinæ (puta Byzacena) Provinciae Primatibus aut fugitivum Fragalatem appulisse, propinquo ex Sardinia trajectu; et monasterium ibi vel inventum, vel a se conditum gubernasse aliquamultis annis, ac demum obuisse; præmortuis jam pridem duobus Sociis.

tempore
persecutionis
Wandalicæ

3 Invaserunt Africam Wandali anno CCCCLXXVII, et Carthaginem occuparunt anno CCCCLXXXIX, quando Rex eorum Geisericus, teste Victore Vitensi, memoratæ urbis Episcopum, id est Carthaginis, Deo et hominibus manifestum, nomine Quodvultdeus, et maximam turbam Clericorum, navibus fractis impositam, nudos atque expoliatos expelli præcepit. Anno post hæc XV permissus est ibi ordinari S. Deo gratias; sed hic est functus sacerdotio annis tribus dumtaxat et mox Geisericus Ecclesiam Carthaginis claudi præcepit, dissipatis atque dispersis per diversa exiliorum loca, quia Episcopus non fuerat, Presbyteris et Ministris; sic autem mansit Ecclesia annis XXIV: post quos ordinatus S. Eugenius anno CCCCLXXX. Quarto post anno, cum ceteris Episcopis idem Eugenius in exilium est missus a Rege Hunerico, iterumque a Gunthamundo Rege circa annum CCCCLXXVI. Gunthamundo Thrasimundus successit, qui Ariana insania plenus, sicut omnes sui decessores, Catholicos insectatus, ecclesias clausit, Sardiniam exilio, ex omni Africae Ecclesia, centum viginti Episcopos mittit. Atque hic fuit ecclesie Carthaginensis status usque ad S. Hormisdæ Pontificatum, ejus temporibus (uti in secundo Catalogo Pontificali leges) Episcopatus Africae reordinatur, post annos septuaginta quatuor (imo octoginta quatuor) quatuor (puta anno DXXXIII) quo ab hæreticis fuerat exterminatus tempore persecutionis.

sec. 5 per
annos 84
continuatur.

per Africam
totam.

4 Hæc cum esset fortuna Carthaginensis Ecclesie, tota Africa Principalis, qualem putabimus fuisse aliarum Primatialium quinque, ex quibus Carthaginensi Proximæ Byzacena vel Numidica, Episcopum Primatem seu Archiepiscopum potuerunt habuisse Gregorium nihil enim cogit Carthaginensem Episcopum facere, licet Calogerus, cum eo adrectus in Siciliam, Carthaginense natus concipiatur. Plura divinare nihil attinet: satis enim dixisse videor, ut Καρχηδώνια pro Χάλκηδώνια reponens textui, vel Græco perperam transcripto, vel Latino exerranti, omnia invenias apte scripta u Sergio; simulque intelligas et causam et tempus persecutionis quæ prætitulatos Confessores Africa expulit, vel sponte fugitivos vel urgente Regis Ariani præcepto exules. Sic in Insulam profecti dicuntur: sed quem? Prima Hymni Strophe nominatur Sicilia; sed Strophe tertia dicuntur

huc appulisse ex Occidente, Africa autem Sicilia ad meridiem jacet, ad Occidentem Sardinia.

D
AUCTORE D. P.

5 Huc igitur primo illi advenerint, et post aliquem fructum prædicando relatum inter Sardinios agrestes, bonum partem adhuc paganos, ut ex S. Gregorii epistolâ constat; Lilybeum, proximum Sardinia, appulsi inde secundum Borealem Siciliae oram versus Orientem progressi eo loci substiterint, ubi nunc oppidum S. Marci est p. m. circiter XI infra Mylas, ibique invenerint vel condulerint monasterium ubi collocatis sociis ipsi tres vel duo ex illis Gregorius et Demetrius excursum fecerint ad mediterranea, Paganismi reliquias, inter montana restitantes, adducturi ad Christum, mortemque tulerint a furentibus ethnicis illatam, sicut in Tridentinis vallibus Sanctis Martyrio Sisinio et Alexandro contigit tempore SS. Ambrosii et Vigilii seculo IV exeunte ut dictum XXI Martii. Id suadere videntur Hymni prædicti Strophæ tertia et quarta; ubi dicitur quod Gregorius Archihierarcha, detestans nimiam Idolorum superstitionem, meruit pro Christo calicem bibere; et tum ipse, tum Demetrius vocantur invictissimi Martyres Christi, quod idem etiam in Canone fit Ode VIII §. 2: Corpora autem ad Fragalatem deferens S. Calogerus, Gregorii administer humana curaverit, ipse diutius superstes, et monasterium regens, ac miraculis vivus mortuusque celebrior. Sed quia in Canonis ejusdem Ode IV §. 3 Gregorius, Calogerus atque Demetrius pariter et indifferenter nominantur Martyres invictissimi, et tamen Calogerus nusquam ut Martyr colitur, imo et toto reliquo Canone, potius intelligitur in pace obuisse; non sui absolute ausus vocare Martyres, nisi quomodo etiam Confessores sic appellantur, aut quomodo arumnis approperata mors eum titulum mereri videtur in Sanctis Marcello, Martino ac Silverio Pontificibus. Certe S. Joannes Evangelista Martyr non obiit et tamen promisit ei Christus quod æque ac frater Jacobus esset suam calicem bibiturus.

An duo ex
illis in Sicilia
facti martyres?

E

6 Quod porro dicatur S. Calogerus Ode IX, §. I in Siciliensi antro domicilium fixisse; et, in verbis simularibus post Canonem, antrum reddidisse sanctum daemonibus exterminatis et in Christi templum communitavisse; hæc, atque ad daemones victos spectantia, videri jure possunt Saccensem Patronum attingere propius. Quidquid enim sit de gratia fugandi daemones, quæ sicut Philippo Argyrionensi communicata fuit, sic etiam posset Calogero Fragalati communicata præsumi; nolim ego fingere, proprium istic, quod hic involuerit et sanctificaverit antrum. Potius dixerim, distinctionem duorum Calogeros (quam dissimillima in utroque cetera omnia pene certam reddunt) obscuram videri trium seculorum decursa, et Fragalates Monachos populo persuasum voluisse, eum cujus apud se erat corpus, Saccense antrum incoluisse aliquamdiu, indeque ad se venisse, et apud se obuisse. Interim diversissima sunt utriusque imagines; Saccensis ut supra vidimus num. 6 pinxitur simpliciter ut eremita serpione instructus: Fragalatenus omnia habet propria Abbati Græco cum is insignibus quæ operæ pretium fuerit hic expressa videre; scilicet cambutam seu pedum Abbatiale ex quo pendentes flocci quales ex Cardinalium vel Episcoporum pileis pendere latini faciunt, peculiarem aliquam considerationem merentur. Epomidi quoque sive Mozzette circumductus Limbus ac supra ipsum verba in nomine Jesu quod etiam per modum bullæ ad pectus pendet necdum alibi vidi, libenterque discam utrum hæc sint communia Abbatibus Siculis. Arcula ex dextera pendens haud dubie notat reliquias sanctorum ab eo ad Fragalates allatas. Jussi tamen hinc auferri genuflexum ad pedes sagittarium et cervam telo trajectam: hæc enim Saccensi ita propria sunt ut Fragalateni citra confusionem personarum aptari non possint.

In Canone
videntur duo
synonymi
confundi,

F

7 Quod ad Sergium Canonicis Auctorem attinet, cum h e potisset Ode vi, a daemnis, ira, minis, obsidione hostium liberari; et in *mon. sequenti Theotokio* rogasset Deiparam exorare filium ut a jugo Ismaelitico Siculos vindicaret in libertatem; denique Ode x precatur pro Regibus Orthodoxis; unde conficit Cajetanus, Poetam hunc floruisse auspiciente Imperium Basilio Macedone, filiisque Constantino, Leone, Alexandro conregnantibus, quod in annum MDCCLXII incidit: quando jam alia vires erant a Saracenis subactae, aliae parem sortem formidabant.

ab Auctore qui vix t. sec. 9

an inter 29 Hymnographos celebres?

8 In ea viginti novem Hymnographorum Graecorum Catena, quam in Trودي fronte repertam, xxx Maji (ubi de Clemente Poeta) verbis explicui; et spectandam oculis obicit Nicolaus Kayras in tractatu preliminarium ante ii Tomum Junii pag. xx. Penultima post Episcopos locum inter Senatorios viros, obtinet Sergius quidam. Quidam is Constantinopoli, adhuc secularis Hymnis sacris conscribendis inclamavit; ac denique in Sicilia Monachum induerit? Nunc ipsum opus ejus, quisquamque fuerit, quando totum Graece non possumus, Latine proferamus, sed Ordine quam Cajetanus alio. Quod enim Hymnum secundum vocat, solis quatuor Strophis constans Poema, non facit ad plenitudinem ordinarii Officii, sicuti ejusmodi Officia in Menais magis habentur digesta. Cum autem plurima contineat ipsi quod dicit Officio multum lucis allatura malo id primo loco ponere, et propriis Annotationibus explicatum praeferre sub titulo Hymni, quemcumque is locum festo illo habuerit, fuitassis sub sacra Liturgia, vel Horis eam sequentibus. In ceteris, quae Cajetano faciunt Hymnum primum, per partes distribuendis sequar paradigma, ex Menais proponendum die sequenti pro festo S. Jude Adelpothei.

POEMA SERGII CHRONISTAE

Ab usum divini Officii compositum ex MS. Graeco ipsius Monasterii.

Interprete Augustino Florito S. J.

Ab Octavio Cajetano editum.

HYMNUS.

Sacro sanctae Crucis virtute serpentem a interemisti idolorumque errorem extirpasti, Calogere Sanctissime; ac in Siciliam profectus miraculis coruscasti. Ora pro nobis, qui pie studeoque te celebramus.

a
In siciliam
appulsus
Calogerus,

ii His, qui cum fide ad tuam speluncam accurrunt, multarum curationum gratiam secuturis; et b sudoris miraculum liquido cognoscentes. Deo gratias agunt immortales, Sancte Calogere. Interim me indignum, tuis gratis acceptisque preceationibus redde condignum, qui te merito laudem; te enim praestas patronum, adiutorem, beneficiorumque primum his, qui flagranti animo te colendum censuerunt.

b
speluncam
sanctificavit
E

iii Ab Occidente c in Siciliam appulisti Divine Pater, ut a multis d majoribus accepimus, una cum Gregorio tuo Archierarcha Sancte Calogere. detestans inania idolorum superstitionem e sed ille meruit pro Christo calicem bibere; tu vero qui in antro habitasti, intercede pro filiis, qui tui memoriam colunt.

c
d
e

iv Profecto fluentia sanitatum in hosquotidie effunditis, o Divinissimi Patres Gregori Hierarcha ac Demetri, celeberrimi invictissimisque f Martyres Christi: cujus minister populorum studiosissimus, Calogerus, aegrotantibus praesentem opem affert.

f
martyres facti
Gregorius et
Demetrius.

ANNOTATA D. P.

a Sub medium saeculi v quo opinamur in Sardiniam amandatos Sanctos, bonam incolarum ejus partem adhuc fuisse idololatrias, non mirabitur; qui leget S. Gregorii Epistolam 16 lib. 3 ad Januarium Calaritanum, ubi ait: Accidit autem aliud valde lugendum, quia ipsos rusticos, quos habet ecclesia tua, nunc usque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis vestrae permisit. Neque hoc de Barbaricis intelligis, ex Africa illic deportatis per Wandalos, ut scribit Procopius lib. 2: quia hi montes occupavere qui circa Calarim sunt, non enim agriculturae laboribus illi se sustentabant; sed primum quidem clanculo latrocinia in vicinos exercebant; postea vero non minus quam ad tria millia, omnem circa oram depopulati sunt, quare obrem Barbaricis a vicinis appellati. Vide Baronium ad an. 594 num. 11, et lege Gregorii ejusdem Epist. 27 ad Ducem illius gentis jam factam Christianam, ceteris adhuc ligna et lapides adorantibus. Non est igitur recurrendum cum Cajetano ad saeculi 3 et 4 confusa ut Gentiles reperiantur quibus convertendis allaboraverit Calogerus cum sociis; quod autem ad Serpentem interemptum attinet, eum vel verum vel Symbolicum accipias ut libet.

Pagani sic. 6
in Sardinia:

F
ad eos prae-
dicatio S
Calogeri

b Nihil dubito quin de Spelunca Succensi haec intelligat Auctor, inter Calogeros non distinguens: quod hic monitum, deinceps valeat.

c Ita in Graeco legi fatetur Cajetanus; sed ipse corrigit, in Oriente: quod non probamus; et potius putamus a transcribentibus peccatum in nomine patriae, ita ut Χαλκιδών obreperit pro Καρχηδών; et fidenter nominent Carthaginem, patriam Sancti.

d Recte vocem Graecam retinuit Cajetanus, licet alius inusitatum Graecis: non enim satis fuisset titulus Archiepiscopi vel Metropolitanæ, quibus illi assueti in

una

A una sæpe provinciæ plures habebant; Afri autem in singulis unum solum habebant Primatem, qualis videtur fuisse Gregorius : qui si non fuit Carthaginensis, non solum in Proconsulari Provincia, sed etiam tata Africa, quasi Primas Primatum; potuit fuisse Adrumetinus : et sic occasio daretur suspicandi, Adrumeti quoque Monachum vel Hegumenum fuisse Calogeros : sunt autem Adrumetini Monachi sancti Augustini scriptis fumosi usque hodie.

e Si verum sanguinis martyrium phrasis hæc notat et quidem in Sicilia toleratum : ergo etiam ibi paganos sancti invenerint.

f Hinc intelligeretur etiam Demetrius Martyr factus.

ANNOTATA D. P.

D AUCTORE D. P.

a Quamquam Ordinis, qualitate postremus trium, primus tamen et præcipuus in hoc Canone est Calogerus, utpote monasterii ipsius, quemadmodum ex toto decursu apparebit Pater, et qui SS. Gregorii et Demetrii martyrum corpora illuc adferenda curavit.

b Familiare sacris Hymnographis est singulas Odas suorum Caonum terminare Theotokio, id est Strophe una de Deipara, cui nonnumquam præmittunt aliam ad Christum vel resurgentem (et vocat Anastasimon quale hic vides) vel crucifixum (et appellant Staurosimon); aut etiam ad sanctissimam Triadem, quod dicunt Triadicon. Primum hic invenitur, secundum in Menæis frequens est, tertium in sine Odes x, loco Theotoki. Sunt et Anatolica apud Arcudium, et tale videtur poni post Theotokion Odes III, ubi unima sub aurorum ipsa sese excitat elevatque ad Christum, qui etiam in sacris litteris Oriens nuncupatur. De quibus omnibus vide tractatum Nicolai Rayæi ante Tomum 2 Junii.

AD VESPERAS.

VERSUS SIMILARES.

Πάτερ θεόφρων Καλόγχε, δι' ἐγκρατείας πολλῆς καὶ συντόνου δεήσεως τῶν παθῶν σικηρήματα παντελῶς ἐξηφανίσσας καὶ ἀπαθείας χάριν δεξιόμενος, δοξαίον ὄψθης ἁγίου Πνεύματος ἦρθεν τὰ πνεύματα ἀπολαύσεις πάντοτε τὰ ποιητὰ τῶν νῦν καὶ μετὰ θάνατον θεομάχιστα.

Pientissime a Calogere, singulari temperantia, continentique precatationis studio turbulentos animi motus ita domuisti; ut Dei virtute nihil ab iis afficerere sancti Spiritus receptaculum visus, a quo adeptus es, ut tartareos spiritus undique fugares; et in vita, et post mortem Cælestium numero adscriptus.

Πάτερ θεόφρων Καλόγχε, ἄβραάμ μιμητὴς οὐφενδῆς ἐγκρατείας, θεραπεύων πάντοτε τοὺς πρὸς σε καταψεύγοντας· Ἰὼβ ἐκτίσω τὸ ἐν τοῖς πόνοις στερόν· Δαβὶδ τὸ πρῶτον ὄντως ἐξήλωσας· Βίβου ἰσχυροῦ ἐπὶ τῆς γῆς διήκουσας, τῶν ὀρεκτῶν ἐφθασας τὸ ἔσχατον, ὑπὲρ ἡμῶν ὀρωπῶν.

ii Sanctissime Pater Calogere, Patriarchæ Abrahami verus imitator, procurabas quotquot undique ad te confugerent : ad hæc Jobi in adversis fortitudinem tibi comparasti, ac Davidis mansuetudinem æmulatus es, Angelicam vitam in terris traducens, ad concupitæ felicitatis terminum pervenisti, nos Deo commendaturus.

iii Sancte Pater Calogere, tu ejus, quæ vere vita est, desiderio inflammatum, in speluncam te abstruxisti, hostis insidias ejusque verbera, ac vanos strepitus minime pertimescens : quippe quæ sacrosanctæ orationis vi armatus facile conculcasti, magnanimus eremi cultor : ex quo fit, ut et veneremur te, beatumque prædicemus.

b ANASTASIMON

Καταύχασόν μου νοῦν καὶ διάλοισιν, Σῶτερ, τοῦ ὕμνεῖν τόν σου ἀσκητὴν Καλόγχερον· Χριστὲ φῶς ὑπάρχων ἀνίσπερον, ὅπως ταῖς αὐτοῦ εὐμεσετεῖαις τῶν πταισμάτων συγχώρησιν παρά σου εὐξίως λάβοιμι.

iv Illustra animum, mentemque meam. Salvator optime, ad Calogeros pietatis cultorem laudibus colonestandum; tu, inquam, Christe, qui lux es, nesciens occasum, ut ejus meritis errata omnia tibi digneris condonare.

THEOTOKION

v O rem admiratione dignam! quomodo rerum omnium molitorem tuo utero gestasti? quomodo infantem tois ulnis fovisti orbis universi effectorem? Sane quidem tuus ineffabilis partus mentem omnem cogitationemque timore percellit, o purissima, o integerrima Dei genitrix : proin eum deprecare, ut nostri miserentur.

Junii T. IV.

AD MATUTINUM.

CANON

ODE I

Calogeros Fidelem concordiam animo laudibus colonestamus, unaque simul Demetrium, ac Gregorium, numen assidue nobis propitium concilians.

Ἀκέστωρ πεφυκὸς τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων τοῖς προστρέγουσι πιστῶς τῷ κατὰ σου, σοφῆ θεοφῶρε Καλόγχε· Ἰάσαι καὶ τῆς ψυχῆς μου τὰ θαύτης πάθη, δεξιόμενος τὸ ἐγκόμιον Πάτερ τῶν θούλων σου.

ii O sapiens, divineque Calogere, corporum, animorumque medicus, quotquot ad tuum templum cum fiducia confugiunt : nostras etiam pravas animi perturbationes jam nunc medicare, acceptis laudibus, quibus tui te servi exornant.

Λιπὼν τὴν πατριάν τῆς Καρχηδόνος χώραν, τῶν ἀνόμων δεδρακῶς θρισκεῖαν τὴν δεινὴν, Σικελίαν κατέλαβες, Πάτερ, καὶ συν τῷ προφήτῃ Γρηγορίῳ διδάσκοντες προσκυεῖν ὀρθοδόξως Τριάδι Θεῶ.

iii Tu relicta Carthagine patria, exosus detestandam impiæ gentis religionem, in Siciliam applicuisti : eoque loci cum Gregorio (cui de cælo datum futura longe providere) orthodoxum unius trinique Dei cultum docuisti.

THEOTOKION

iv Quæ Dei Verbum supra omnem intelligendi rationem peperisti, qua ratione sibi visum est, qui ex eodem Deo genitus est; O nesciens thalamum Domina, ne desinas orare, ut universus terrarum orbis ab omnibus malis liberetur.

ODE III

Tertia, inquam, quia ut dictum est in Tractatu Præliminari ad tom. 2 Junii num. 18. secunda in festis Sanctorum omittitur.

Torrente lacrymarum tuarum incultæ solitudinis sterilitatem irrigasti, et suspiriis ex imo petitis, tuorum laborum fructus uberrimos retulisti. Atque hinc miraculorum splendore instar solis terrarum orbem illustrasti, Calogere Pater. Neque interim tamen Christum Deum orare prætermittas, ut salutem animæ nostræ adipiscamur.

ii Honoratus es, ut verus Dei amicus, nimisque tuus confortatus est principatus : qua precibus, qua jejuniis hosticas fraudes elusisti, o Calogere, miraculorum patrator, proinde Deum nobis reconcilia.

63 THEOTOKION

Calogerus gratia contra daemones donatus.

Abrahamo et Davidi comparandus

In spelunca dicitur se exercuisse

Laudandus cum Gregorio et Demetrio,

cunctis refugium præbens in templo suo

quo advent Carthagine patria relicta

Lacrymarum dono

A

AUCTORE D. P.
et gratia
miraculorum
clarus,

THEOTOKION

III Quænam unquam mater dicta est virgo? quænam virgo dicta est mater? Enimvero Dei genitrix, omnia mira sunt, quæ de te dicuntur; ideo magna cum fide te magnam prædicamus.

KATHISMA

Ad primam post Psalmos consuetos
SESSIONEM.

IV Excute, anima, inertię soporem, et accende præclaram pœnitentiæ faciem, magnaue eum lætitia egredere ex vitæ hujus caligine ad occursum immortalis Sponsi. Dic vero; Suscipe me, o Verbum Patris, neque me repellas, si tuæ unquam Genitricis preces tibi acceptæ fuerunt.

ODE IV

Σπεύσωμεν προφθάσαι τὸ ἀντρον, ἀδελφοί, καὶ ἰδόμεν θαυμάσια, ἐξ ἧ ὁ ὅσιος φάλαγγας ἐδίωξεν τῶν δαιμόνων· βρῦσι δὲ ἰαματὰ παθῶν τοῖς προστρέγουσι.

laudatur ul
dæmonum
victor et Cru-
cis scetator

I Ad antrum festinemus, Fratres, ut admiranda facinora videamus; quo simul penetravit Sanctus vir, dæmonum acies exegit; omnibusque eo confluentibus, morborum curationes benigna manu elargitus est.

Ἐἰς πᾶσαν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος σου τὴν γῆν, Καλόγγρε πανθαύμαστε· τὰ γὰρ θαρβὰ κατέλειπας καὶ ἄρας σου ἐπ' ὅμιον σταυρὸν καθέλιες ὄφιν ἀρχιέσκον, ὅθεν ὕμνοῦ- μὲν σε.

II In omnem terram exivit sonus tuus, Calogere admirande: fluxa enim caducaque dereliquisti, ac sublata super humeros cruce serpentem teterrimum, malorum omnium originem, subegisti; quare te hymnis honoramus.

Ῥεῖθρα ἰαμάτων παρέχετε ἡμῖν, Γρηγόριε πανεύφημε, Δημήτριε πανθαύμαστε, Καλόγγρε θεόφρον, καὶ καλλί- νικοι Μάρτυρες καὶ ὅσιοι [παρὰ τοῦ] Θεοῦ προστάται ἡμῶν.

III Fluenta curationū nobis abunde præbetis, vos, o undequaque laudabilis Gregori, divinissime Calogere, admirabilisque Demetri, Martyres d invictissimi, nostrique apud Deum Patroni sanctissimi.

unu cum
sociis Patronus
omnium.
d

THEOTOKION

IV Portus, Deipara, famulorumque tuorum tutela, virgo simul et mater purissima, ad te ego etiam supplex accurro, opitulare mihi, Domina, meque libera angustias.

C

ODE V

Ἐἰς ὄρος ἀνελθὼν θεωρίας Παμμάρκην, καὶ πράξειως σαφῶς ἀστραπικῶς τῶν θαυμάτων ὡς ἥλιος ἐξέλαμψε ἐν Σικελία Πανθαύμαστε· ὅθεν σήμερον τὴν φωτοφόρον σου μνήμην ἐορτάζοντες ὕμνολογοῦμέν σε πιστοὶ θεόφρων Καλόγγρε.

I Consenso jam contemplativæ actuosæque vitæ fastigio, Pater beatissime, miraculorum fulgoribus instar solis in Sicilia perspicue enitescis: quo circa hodie præclarissimam tuam commemorationem celebrantes, magna cum fide te laudamus, divine Calogere.

Γενομένου ἐν τῇ γῶρᾳ διωγμοῦ τῆς Καρχήδονος τῆς αἰθῆς πλάνης, ὁ ἐν ἀρχιερεῦσι Γρηγόριος, τοὺς τῆς ἀγίας Τριάδος δούλους κήροισεν· εἰσελθόντες εἰς πλοῖον πρὸς νῆσον ἀπέδρασαν.

II Carthagine ab impii erroris sectatoribus e persecutione excitata jam, Hierarcha Gregorius, convocatis iis, qui Sanctæ Trinitatis cultui se mancipassent, conseensa navi in Insulam profecti sunt.

Ἰεράρχης ὢν μέγας ἐν Ἁγίοις Γρηγόριος Δημήτριου πάνου τῶν τῆς ἐκκλησίας Διάκονου καὶ ἄλλους πλείστους

Eorumdem in
Siciliam
transitus
celebratur.

e

λαβῶν Ἁγίους ἐν οἷς πέφυκεν ὁ Καλόγγρος οὗτος ἐμ- θρῶως κατέπλευσε.

III Cum esset hierarcha Gregorius sanctitate conspicuus, Demetrium magnum Ecclesiæ Diaconum, plerosque alios sanctimonia insignes / viros secum accipiens (in quibus noster Calogerus) secundo cursu navigarunt.

Ὅν τὰς ποιὰς τῶν βασάνων πεφυγότες, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τοῦ κηρύξαι πᾶσι τῆς Τριάδος τὴν δύναμιν. Κατελ- θόντες οὖν ἄρθον τὸ Λιλυβαῖον νοσηρισμὸς αὐτοῖς γέγονε διὰ τὸ κήρυγμα.

IV Nequaquam vero pœnas, cruciatusque (absit hoc ut dicamus) fugientes; verum, ut Sanctissimæ Trinitatis vim virtutemque omnibus promulgarent. Cum igitur Lilybœum g tenuissent, fuga abscondere se necesse iis fuit, propter prædicationem.

THEOTOKION.

V Intacta Virgo, præsidium gloriaque eorum, qui te laudibus efferunt, serva quæso, qui fide plenam tuam opem implorant; et a eunctis necessitatibus libera, quæ Deum incarnatum, quæ ejus fuit voluntas, edidisti.

ODE VI.

Σπήλαιον πέφυκεν ὁ ἀσκητής οὗτος στερρόδης καὶ μέγας Καλόγγρος· καὶ κατοικητήριον σαθαράτων δαιμόνων λισσνεύσας τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ εἰς κευθμῶνας ἄδου ἐδίωξεν.

I Rupes erat inconcussa magnus asceta Calogerus: immundos spiritus e suis sedibus, oratione, et Crucis virtute, in profunda inferorum deturbavit.

Ἐπὲρ τὸν ἥλιον καὶ νῦν πᾶσιν ἔλαμψε πιστοῖς οὗτος ὁ Ὅσιος, βρῶν ἰαματὰ τοῖς προστρέγουσι πιστοῖς αὐτοῦ τῷ οἴκῳ καὶ τελῶσι τὴν φαιδρὰν καὶ ἀγίαν αὐτοῦ πανήγυριν.

II Nostris etiam temporibus, sole ipso illustrior, omnibus fidelibus Sanctus vir elucescit; ejus in templo sanitatum scaturigo [manat] omnibus, qui cum fiducia illo confugiunt, ejusque diem festum colunt.

Μνήσθητι, Ὅσιε, ταῖς σοῖς εὐχαῖς πάντων τῶν πιστῶν Πάτερ Καλόγγρε ἐπὶ τελούτων σου τὴν αἰδίμου μνήμην· καὶ βλάβης ἀπειλῆς τε καὶ ὀργῆς καὶ περιστάσεως ἐλευθέρωσον.

III Recordare, o beatissime Pater Calogere, fidelium omnium, qui venerandam tui memoriam celebrant, tuisque precationibus adjuva; et a damnis, ira, minis, obsidione hostium libera.

THEOTOKION

IV Respice nostras tuorum famulorum miserias angustiasque, o una inter omnes optima, Deipara Virgo; et festina Filium tuum exorare, ut a jugo Ismaeliticæ nos servitutis vindicet in libertatem. h

ODE VII.

Νεκρώσας τὰ πάθη τῆς σαρκὸς σου δι' ἐγκρατείας Πάτερ, Ἡλίου τοῦ θεοῦ ζήλου ἔχων, πλάνης, στερρόδης νοητικῆς ἀπὸ πλάνης Ἰεζαβὲλ, καρτερόψυχε.

I Edomitis per temperantiam pravis carnis tuæ moribus, magnanime Pater, tamquam adversus Jezabelem divini vatis Eliæ zelo præditus, errore animum fortiter liberasti.

Ὁ προφήτης πάλαι ἐμελήθει Δαβὶδ ὁ θεοπάτωρ, Ἰδοὺ ἐμάργνα φυγαδεύων· ἦν καὶ καλῶς, Πάτερ, μιμνήσκμενος πρὸς τὴν νῆσον καθύρμικας.

II Vates David, Christi Domini pater, olim cecinit: Ecce elongavi fugiens: quem recte ipse quoque imitatus, ad Insulam appulisti.

Νεύσον πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἐκτελοῦντας τὴν εὐδοξίαν σου μνήμην· καὶ κάκωσιν ἰδῶν Θεόφρων, λίταις ποίου εὐ- σπλαγγνῶν Θεοῦ ῥυσθῆναι με βλάβης ἐχθρῶν.

Ut pote
asceticis
virtutibus
clarioris

A in Annue nostris precationibus, qui gloriosam tuam agimus commemorationem: respice quæso miserias calamitatesque nostras, divine Pater; et preces apud eum effunde, qui unus misericors est, ut ab hostium nos malis tueatur indemnes.

THEOTOKION

iv O Landatissima Domina Virgo, quæ Deum, ut sibi visum est, progenuisti; precibus ab eodem contende, ut nobis, qui te hymnis cohonestamus, peccatorum remissionem impertiat.

ODE VIII

Καλογήρου σήμερον τὴν θεῖαν μνήμην ἐκτελοῦντες ἄσ-
μασι δοξολογήσωμεν Χριστὸν τῷ Ὁσίῳ τῶν θαυμάτων
παρέχοντα ταύτην τὴν χάριν ἰᾶσθαι νοσήματα.

i Calogeri hodierna luce divinam memoriam cantibus celebrantes, Christum etiam laudemus, qui miraculorum gratia sanctum virum donavit, ad morbos omnes rite curandos.

Ῥεῖθρα ἡμῶν ἰαμάτων παρέχετε θεωφόροι καθεκάστην ἀληθῶς, ὦ Γρηγόριε Ἱεράρχα σὺν Δημητρίῳ ὦ πανεύφημοι Χριστοῦ Μάρτυρες ἀήττητοι, ὅδ᾽ ἄλλοις συναρπάξαι τοῦ Χριστοῦ θεράπων Καλόγηρος ὅς πάντοτε νοσοῦσιν
B οἴκτρον δίδοσι τάχῃ μετ᾽ ἡμῶν ἱκετεύει ὑπὲρ τῆς ποί-
νης ἡμῶν.

ii Fluente nobis sanitatum quotidie præbetis, Sacerdos Gregori, et Demetri, celebratissimi, fortissimique Christi Martyres, et vobiscum una Christi amantissimus Calogerus, qui morbo laborantibus præsentem opem affert, simul etiam vobiscum una pro suo ovili Deo supplicat.

Πῶς ὑμνήσω σε ὁ τάλας καὶ ταλέπορος ἔγω, παμμά-
κωρ Καλόγηρε; ἀλλὰ προσδέξαι μου τὸν ἕμνον τοῦ ἀνα-
ξίου δούλου σου καὶ ἐμπότιστον.

iii Qua ratione te miser ego, contemptus laudaverim, te inquam beatissime Calogere? Verum ne dedignere laudes, quas tuus tibi famulus i continenter decanto.

Ῥάβδον φέρων ἐπὶ ὤμων τὸν σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ, Κα-
λόγηρε ἔνδοξε κατὰσχυνας ἀθέον πλάγην οὗ τῆ δυνάμει
δαίμονας ἐπελάυνεις ἀείμνηστε.

iv Humeris gestans Christi crucem pro virga, impiorum errorem confudisti: cujus etiam virtute fugas dæmonum catervas, Pater in omnem æternitatem memorande.

Οἱ πιστῶς ἐκτελοῦντες τὴν ἀγίαν, φαιδρᾶν, πανεύφη-
μον μνήμην σου Χριστὸν ἀνυμνοῦντες βοῶμεν εὐλογητὸς
εἶ Κύριε ὁ δοξάσας τοὺς ἀγίους σου.

v Nos qui sanctam hilaremque tuam festivitatem fideliter colimus, Christumque rite commendamus, una omnes voce clamamus. Benedictus es, Domine, qui tanta gloria Sanctos exaltas tuos.

THEOTOKION

vi Qui solus ex Virgine, ut probe nosti, prognatus es, Servator, ratione ineffabili; ejusdem precibus acceptissimis, eos qui ad te magna cum fiducia accurrunt, incolumes serva.

ODE IX

Ἐυκάλως ἐμιμήσω, Μακάριε, Ἀβραάμ τὸν προπάτο-
ρα. Ὅσιε τὴν γὰρ πατρίδα ἔλειπες καὶ ἐν ἀντρῷ ὤκη-
σας τῆς Σικελίας, εὐλογήσας ἀσιγήτως τὸν κύριον

i Sane quam probe imitatus es Patriarcham Abraham, sancte Pater, cum carissimam patriam dereliquisti, et in Siciliensi antro tuum domicilium figens, Deum optimum laudas et benedicis.

Φύλους πάντας ἐκήσω Μακάριε τοῦ Θεοῦ νοσητῶν,
ἀυγᾶν πιστοῦς τῷ φωτισμῷ τῆς πίστεως, καὶ διδάσκων
τὸ ψάλλειν, Πάντα τὰ ἔργα εὐλογῆτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

ii Omnes conciliasti in amicitiam tuam beatissime Dei vir, monitionibus et fidei lumen illustrans, eru-

diensque ad psallendum; Omnia opera benedicite, D et laudate Dominum.

Ἐν τῇ ὑπομονῇ σου, Καλόγηρε, τὸν μισθὸν σου ἐκτίσω
πανθαύμαστε· ταῖς γὰρ χερσὶ παρέδοκας τοῦ Θεοῦ τὸ
σὺν πνεῦμα ψάλλων ἀπαύστως, Ἐυλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν
Κύριον.

iii In patientia tua, Calogere, mercedem tibi comparasti, in manus enim Dei tradidisti spiritum, continenter illud cantans; Benedicite, et laudate Deum.

THEOTOKION

iv Vaticinia Prophetarum Dei simul, et hominis Mater, adimpleta sunt: tu enimvero Mons es, Thronusque, ac Porta est solus Deus noster.

ODE X.

Ῥώμη τοῦ παντάνκτου Θεοῦ τῶν ὄλων, τὴν ἰσχὺν
κατὰβάλες τοῦ πολεμήτορος, Πάτερ σοφῆ· διὰ δόξα, Ἐν-
δόξε, τῇ κορυφῇ σου δεξάμενος ὄθεν ἀναπίπτακας·

i Tu virtute Omnipotentis Dei hostis tartarei vi-
res affixisti, sapientissime Pater; accipiens capite
tuo diadema decoris ex quo in pace requiescis.

Ἐπίβλεψον Δέσποτα, ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε τὴν ταπεινώ-
σιν ἡμῶν τῶν δούλων σου, τῶν δισμενῶν κατελῶν τὸ
φρύαγμα· παράσχου θάπτον εἰρήνην ἡμῶν πρεσβεΐαις τοῦ
Ὁσίου σου.

ii Respice, Domine, de cælo, et vide humilitatem
nostram servorum tuorum; hostium deprime su-
percilium, ac largire nobis pacem precibus Sancti
tui.

Ἴσχυν αἶτει Ὅσιε τῷ σὴ δολῆσαι ὑμνωδῶ ἀήττητον αἰεὶ
Καλόγηρε, κατὰ πλάγην, καὶ πᾶσι τῇ πίστει ἐν τῷ τε-
μένει σου φοιτῶσι καὶ Βασιλεύσι τοῖς ὀρθοδόξοις.

iii Impetra, quæso, invictam fortitudinem tuo
laudatori, ad elidendas pravas animi libidines; tum
omnibus qui fiducia pleni celebrant templum tuum,
tum vero Regibus k orthodoxis.

ΤΑΙΛΟΙΣ.

v O suavitas ac dulcedo iis omnibus semper ex-
petenda, Pater, Verbum, et Spiritus Sancte, quæ
coleris in unitate Deitatis, nos omnes servare di-
gneris.

ODE XI

Ἦ φωθαιγῆς πανήγυρις ἡ τοῦ Ὁσίου σήμερον ἡ φωταυ-
γίζουσα μνήμη τῆς τῶν πιστῶν διανοίας. Δεῦθε πιστοὶ
ἐν ἄσμάσι, φαιδρῶς πανηγυρεῖσωμεν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν
Σωτῆρα [ἀναπέμπωμεν] τοὺς αἴνους.

i O illustrem hunc solem! o diem festum com-
memorationemque sanctissimi viri præclaram, ad
fidelium mentes illustrandas! Agite, Christiani cœ-
tus, festis cantibus hilarique animo, hunc diem ce-
lebremus, omnesque una ad eum mittamus voces,
qui assiduis precationibus nobis Salvatorem recon-
ciliat.

Καλόγηρον, πιστοὶ, συμφώνως ἀνυμνοῦμεν, ἅμα σὺν
τῷ Δημητρίῳ Γρηγόριον τὸν θεῖον, οἱ ὑπὲρ ἡμῶν πρε-
σβεύουσι.

ii Calogereum, Demetrium, ac Gregorium con-
cordi voce fideles in cælum tollamus, utpote qui
nobis Deum deprecantur.

Ἄλλος τις ἐπὶ γῆς Πατρῶν ὀσίων ὡς σὺ, Παμμά-
καρ, ἐπέφανε [δυσωπων] τὸ θεῖον ἴδρυσι τῆς ἀσκήσεως.
Πρεσβεΐαις, ὦ Θεὸς, τοῦ Θεοῦ Καλογήρου τὴν ποίμνην
ταύτην σὺν τῷ ποιμένι εὐλαβεῖ συγκήρυσον.

iii Nemo quisquam alius ex sanctis Patribus æ-
que Deo gratus et acceptus fuit, ac tu; assiduis te
laboribus exercens. Precibus B. Calogeri Deus, Pa-
storem, l gregemque suum serva incolumem.

THEOTOKION

Tuum, o Sacrosancta Virgo, ne cœlestis quidem
mens

Invitantur
omnes ad
laudem
Sanctorum

cujus meritis
etiam Deus
oratur

E

fidelibus suc-
currere

praesertim S.
Calogeri,
i

k

F

in die tantæ
solemnitatis.

Abrahamum
imitati

l

A mens, ne dicam mortalis ac terrena comprehendere unquam potest ut enim ineffabile est, ita incomprehensum. Tuo enim utero concludi voluit, qui nullis potest finibus capi.

ODE XII

m
et in commemoratione
talium
Sanctorum

i Certamina sapientum *m* Monachorum, ac Christi militum labores, ut par est, exornantes Gregorii, inquam, Calogeri, ac Demetrii, voces ad usque cœlum tollamus; ut velit nos Deus ex omnibus malis eorum preceationibus servare.

ii Insignem plane a Deo pacem adepti estis, Patres generosissimi, malorum calamitatumque fluctus jam emensi, viri sanctissimi, milites fortissimi; eorumque qui vos laudant, apud Deum deprecatores.

iii Legitime decertastis sapientes quidem, at vero a Deo redditi longe sapientiores, ac veluti bonorum omnium receptacula mundo apparuistis, divina ecclesiæ luminaria, Martyres, ac Sanctorum ornamenta.

THEOTOKION

B iv O sola mundi Regina, sola Dei genitrix, sola hominum salus, Beatorum Martyrum meritis undique nos defende. *n*

VERSUS SIMILARES

præsertim S.
Calogeri,
Patris
monachorum

Σήμερον τῶν Μοναχῶν τὰ πλῆθη ἠθροίσθησαν προθύμως. Σήμερον δοξάζουσι τὸν ἱερόν Ποιμένα, τῶν ὁσίων ὁ δῆμος εὐφραίνεται καὶ τῶν θαυμάσιων ἢ ἀλόγητον ἡμυρῶθη, καὶ ἡ αὐτῶν κατοικία καταλέλυται καὶ ἡμεῖς εἰς οὐρανὸν ἀνυψώθημεν· διὸ ἀνυμνοῦντες βοῶμεν καὶ λέγομεν, Δόξα ἐν ὑψίστοις τῷ Θεῷ.

i Hodie Monachorum cœtus libenti animo coacti sunt, hodie sacro Pastori laudes, hymnosque persolvunt. Lætatur Sanctorum populus, tremunt tartareæ phalanges: dissipata jam eorum habitatione, nos etiam ad cœlum usque elevati sumus; ac proinde collaudantes clamamus; Gloria in excelsis Deo.

viri Ascetæ,

ii Tamquam verus Christi asceta, beatissime Pater, coronatus es; oculum enim animæ ita perpurgasti, ut Deum, ejus amore æstuabas, merueris videre; quemadmodum vidisse te olim accepimus, quando ab illo miraculorum gratiam accepisti, quibus in tui cognitionem venimus tui laudatores.

dæmonibus
formidandi

iii Agite jam fideles universi, qui ejusdem festum celebraturi convenistis, intueamur magni Calogeri miracula; antrum enim reddit Sanctum, Dæmonibus procul inde exterminatis, et in sacrosanctum Christi

C

templum commutavit; ubi malis omnibus ii liberantur, quicumque ejus celebrant festivitatem.

iv Plane dignus fuisti, Pater Calogere, charismatis Spiritus sancti: impendis autem fidelibus, qui tuam memoriam colunt, pacem ac misericordiam; nosque ab omni periculo salvos, indemnesque servatos ad lumen occasus ignarum perduc, pretiosissimis tuis meritis, Pater undequaque felicissime.

et gratia plenius

ANNOTATA D. P.

c Wandalorum scilicet Arianam hæresim.

d Martyres vocat etiam infra; licet Calogerus Confessor solum fuerit.

e Per totam quidem, qua Romanorum fuerat, Africam, quaque tam ea Christiana erat, persecutionem patiebantur Orthodoxi; sed dum Episcopi ad regiam cogebantur, vel in hæresim pertrahendi, vel in exilium amandandi, huic potissimum urbi adscribitur persecutio; nec propterea debet ejus Episcopus fuisse Gregorius sed satis est si alicujus ex Primateibus fuerit.

f Potiores scilicet de Clero Gregorii.

g Lilybæum Siciliæ promontorium e Sardinia venientibus proximum est.

h Hic juxta morem Menæorum deberet interponi Synaxarium de Sancto, sive breve Actorum compendium; sed ex usu pleborumque monasterium Græcorum, Canones per modulos decantandi seorsim describebantur; Synaxaria, uno tenore legenda, in altero; sicut apud Latinos Antiphonarium et Martyrologium: et ideo illud hic adhuc desideratur.

i Ex hac voce continentur, colligit Cujetanus, plura alia de Sancto composuisse Sergium: sed ex græco ἐμπόνηστον tantum intelligitur quod in hoc hymno componendo valde et sedulo laboraverit author.

k Puta Basilium Macedonem ejusque filios.

l Fragulatensem Hegumenum et Monachos ejus intellige.

m Hinc colligo in eodem Monasterio omnes tres monasticam vitam egisse, et forte Hegumeni loco duobus etiam aliis fuisse Calogeros, ut scientiorem exercitationis monasticæ.

n Quæ sequuntur Stichera seu Versus quatuor non sunt pars Canonis, alius ut Odx ceteræ Theotakio vel Triadico aut Staurosima terminarentur, sed similes, ut in principio. Solis autem præcipuis solennitatibus convenit, ut illi duplicentur, sic in Menæis pro festo S. Antonii quatuor Ἡροσόμοις ante, totidemque post Canonem inveniuntur.

F

DE S. FORTUNATO EPISCOPO

QUIESCENTE IN AGRO GALLIÆ SENONENSI

SYLLOGE HISTORICA.

G. II.

De ejus cultu, ætate, scriptis, Episcopatu.

CIRCA DLXXV.

Inter Archiepiscopos Bituricensis in Aquitania prima numeratur octogesimus octavus Petrus Cadoctus, qui sedit ab anno MCCCLXXXIII ad annum MCCCCXCII, eique inscripsit suum Martyrologium Joannes Muneratus, B. Mariæ de Salis Canonicus ac gymnasii Navarrici apud Parisios Scholasticus et in choro Cappifer: illudque prima vice edidit anno MCCCCXC, recusum postea anno MDXXI et MDXXXVI. In hoc Martyrologio vulgatus textus Usuardi, additis hinc inde quibusdam elogiis nonnullorum olitorum Sanctorum. Ita, quod huc spectat, habet ad diem v Maji ista; Apud Cellas, Sancti Fortunati Episcopi et Confesso-

Illogium ex
Martyrologio
an. 1490

ris, et plenius ad hunc XVIII Junii his verbis: In territorio Senonensi apud Cellas, depositio B. Fortunati Episcopi et Confessoris. Qui Vercellis civitate oriundus, et a primævæ ætatis flore peritiæ litterarum traditus, micanti studio Longobardorum philosophus: deinde vero a B. Germano Parisiorum Episcopo cognitus, Vitam S. Marcelli prædictæ urbis Antistitis totius mundi gymmini indubitanter patefecit. Post paulum vero temporis S. Germano ægrotante, inedia fervente, Angelica visitatione submonitus, cupiens quoque fervore speculationis aggredi Parisios, ac sic circa vicesimum ab urbe

milliarium

A milliarium, Dei nomine tactus, in pace quievit. *Hæc ibi phrasi satis confusa, quæ tamen plane eadem ad utrumque diem descripsit Molanus in Additionibus ad Usuardum primæ editionis anni MDLXXIII, in secunda vero et tertia editione aliqua de ejus itinere ad Germanum agrum, deque illius obitu fuerunt omissa. Canisius in Martyrologio Germanico hæc inde contraxit*: In territorio Senonensi apud Cellas, depositio S. Fortunati Episcopi, Vercellis nati, qui tam vita quam doctrina illustris circa vicesimum lapidem ab urbe Parisiensi in pace quievit. *Ejusdem memoria celebratur in MS. S. Richarii, et apud Grevenum in Auctario Usuardi, atque Ferrarium in Catalogo generali.*

2 *Saussoyus in Supplemento ad diem XVIII Junii hoc et concinnavit elogium*: In territorio Senonensi S. Fortunati Episcopi, qui S. Germano Parisiensi Episcopo cœtaneus, eidemque ob sanctimoniam affinitatem percarus, cum ad eum visendam ægre tantem pergeret Cellis, viginti milliariibus Gallicis ab urbe regia dissitis, ipse anticipatus evocatione divina, carnis exuta mole, animam meritis fretam, pure ad optatissima cœli tabernacula transmisit.

B *Hæc Saussoyus, qui utinam, quam ob viciniam loci poterat, adhibuisset ulteriorem inquisitionem de situ loci, de Sepultura, Reliquiis, patronatu, et veneratione qualem hoc tempore adhuc habent.*

3 *Hactenus Henschenius noster, quæ cum in ejus MS. legisset Claudius Castellanus Parisiensis Canonicus sæpe nobis alibi laudatus a diligentia, sua manu sic adscripsit.* Inter Melodunum et Monasteriolum ad saltum Icaunæ (id est, ubi Icauna fluvius desinit, in Sequanam influens) est locus dictus Cellæ vulgo magna Parochia et uno milliari versus Melodunum est Veraosum, ibique Ecclesia S. Fortunati; olim SS. Felicis et Felicissimi, qui ibi passi sunt XII Maji anno CCLXXXVII: sed occasione reliquiarum S. Fortunati, nomen mutavit. Ad semimilliare est alia Ecclesia S.

Fortunati cum fonte: prope autem viculus dictus D Cella, diversus a Cellis prædictis. In quatuor MSS. Martyrologiis Ecclesie majoris Parisiensis, in quorum martyrologiorum, uno antiquissimo dicitur Vercelleensis scriptor vitæ S. Marcelli, et S. Germani amicus et in iisdem quatuor v. Maji habemur, item memoria S. Fortunati.

4 *Tempus vitæ colligitur ex ætate S. Germani; qui creatus est Episcopus Parisiensis circa annum DXXX, mortuus anno DLXXVI, XXVIII Maji, quo die Acta ejus illustrata dedimus. Proinde S. Fortunatus, si hoc XVIII Junii vitam mortalem exuerit, ante DLXXVI annum id contigisse necesse est. Si tamen obiit die v. quinta Maji, quomodo eum pluribus referri inter Prætermisos ostendimus, potuit eodem quo S. Germanus anno ad Christum migrasse; cum jam suum dominatum ab anno DLXXIII Longobardi cepissent habere in Italia. At cujus loci fuerit Episcopus, non satis liquet. Ferdinandus Ughellus tom. 2 Italæ sacræ unum nominat Poropompiliensem in Flaminia, a Vercellis longius dissitum, qui seculo VI sederit, et huc videtur propius referibilis.*

Licet enim obiisse dicat anno DC, id tamen non nisi per meram conjecturam definitivè potuit; utpote nullum habens quem nominaret post Acellum, anno D præsentem Romanæ Synodo; et Mailocum, ex tabulis illius Ecclesie agnitum pro anno DCXXII. Est tamen difficile aliquid certi statuere ex solo nomine, quod eodem tempore commune potuit esse pluribus Episcopis quorum nos deficit notitia. Quod Claudius Robertus in Gallia Christiana putavit fuisse Venantium Fortunatum Episcopum Pictaviensem ratio temporis prohibet: quia Fortunatus iste, adhuc Presbyter, scripsit Vitam S. Germani Episcopi Parisiensis, ante quem in pace quievisse nunc Fortunatum ex dictis constat. Colitur Pictaviensis Fortunatus XIV Decembris. Cui ex hisce tribuenda sit Vita S. Marcelli Episcopi Parisiensis, poterit Kalendis Novembris accuratius examinari.

Locus et tempus obitus,

E

ab hoc alius S. Fortunatus Episcopus Pictaviensis.

DE SANCTA SPECIOSA

VIRGINE PAPIÆ IN INSUBRIA

Notitia cultus et vitæ ex Ferrario, translatio Reliquiarum in Saxoniam.

G. II.

SUB INITIUM
SECVLI VII.

C *oli hac die Officio Ecclesiastico apud Ticinenses S. Speciosam Virginem scribit Ferrarius in Catalogo generali, addique in Catalogo Sanctorum Italice Vitam MS. apud moniales S. Mariæ Capularum esse, quom necdum potuimus obtinere, sed ejus loco damus Vitam ab ipso Ferrario ex illa contractam et est hujusmodi.*

2 *Speciosa Virgo, S. Epiphani Episcopi Ticinensis soror, corporis quidem specie pulcherrima, et animi virtutibus clarior, ab infantia virginitatem suam Christo dedicavit. Sed cum parentes illam cuidam nobili adolescenti invitam despondissent, et nuptiarum tempus adesset; Speciosa sponsum ad castitatem sæpius invitavit, sed frustra. Quapropter illa ad orationes et jejunia confugiens, Denique precabatur, ut quoque modo virginitati suæ consulere. Non irritæ preces fuere. Nam sponsum paulo ante nuptias moritur. Miranti autem Epiphano, quod de sponsi morte ut fieri solet, non tristaretur, sed lætissima appareret, causam lætitiæ exposuit: vitamque asperam herbis et leguminibus agens, in rerum divinarum contemplatione occupabatur; nec tamen ob jejunia assidua et alias carnis macerationes, species ejus immutata est. Infirmis, quos frequens visebat, propriis manibus ministrabat. Consilio em-*

nes accedentes juvabat: illam sæpius S. Epiphanius consuebat. Cujus etiam orationibus Constantinopolim profecturus, seipsum et Ecclesiam suam commendavit. Vitam hæc, cum ad annos octoginta prorogasset, decedens cum æterna committavit decima quarta Kalendas Julii: cujus corpus odorem suavissimum mittens, in æde S. Vincentii Martyris conditum fuit; nunc in ecclesia S. Epiphani una cum corporibus Sanctarum Luminosæ et Liberatæ sororum asservatur apud Canonicos Regulares. *Hæc ibi. De S. Luminosa egimus die IX Maji diximusque non videri Sororem extitisse S. Epiphani, sed intimæ caritatis vinculo conjunctam fuisse. Fuerunt autem Sorores S. Epiphani et S. Speciosæ, supra indicata Liberata quæ XVI Januarii, et S. Honorata relatæ est ad diem XI ejusdem Januarii: Sanctus autem Epiphanius, Episcopus Ticinensis, anno ccccxcvi defunctus colitur XXI dicti Januarii: cujus Vitam ab Eudodio etiam Episcopo Ticinensi editam ex MSS. dedimus, et adjuvamus historiam Translationis ejusdem, ex Sideribus Christophori Broweri, in qua hæc cum memoria S. Speciosæ narratur.*

3 *Solennibus jejuniis festive expletis, divinitus ut credo, ecce affuit Landwardi Mindensis Episcopi Presbyter, nostro Fratri contubernii gratia familiarissimus*

F

Synopsis vitæ
ex Ferrario.

Aliquæ Reliquiæ ablatae

et Hildesium ac Mindam translatae.

A rissimus : qui illum adhuc titubantem, cum animum ejus aperiret, solícite de omnibus, ac si idem quod ille sentiret, perquisivit ; sanctissimique Patris Epiphanií Reliquias, sanctæque Virginis Speciosæ, uno ambitu templi inclusas auferre suasit : supervenientis noctis tempus, nec in aliud protelandum, illis competere. Nec mara, complacitum est : collecto per diem huic officio apparatu necessario, nocturno suffragante silentio, ecclesiam intrant. Se tanto operi terra tenus strati, impetrare accusabant : audacis nihilominus cœpti veniam exorabant, illorum se patrocinio attentius commendantes, ut vel eorum Reliquiis remunerari mererentur, vel si id non dignarentur, sine damno saltem sui ab illis protecti, cœpto pie removerentur. Surgentes itaque B. Epiphanií sepulcrum recludere diu multoque sudore certabant ; nullo ingenio, cum omne studium impendendo consumerent, proficientes. Itaque B. Speciosæ Virginis Tumbam in promptu aperuerunt. In

pavimentum itaque ante sacras Reliquias provoluti, D orationique aliquantulum intenti, surgentes eas deosculando, hymnis et laudibus sustulerunt : quarum parte qui Fratris nostri studio illi suffragabatur, piæ memoriæ Dominus noster Otwinus, huc postea cum B. Epiphanií Reliquiis transtulit, commendata quæ sibi competebat parte Landwardo venerabili Episcopo. *Hæc ibi. At supra retulimus S. Speciosæ corpus adhuc in ecclesia S. Epiphanií asservari unde arbitramur, aliquas solum Reliquias ejus Hildeshemium et Mindam translatas : quod vel ideo magis probatur, quod in Officiis propriis anno MDCLXII pro Ecclesia Hildesiensi excusis nulla fiat mentio S. Speciosæ Virginis : at S. Epiphanií festum sub ritu duplicis celebratur die XXII Januarii, diciturque is translatus anno nongentesimo sexagesimo tertio ; atque in choro superiore Ecclesiæ Cathedralis miraculis clarus, religiose et honorifice asservatus.*

DE S. AUTBERTO

B

EPISCOPO ABRINCENSI IN GALLIA

E

SYNOPSIS HISTORICA.

De S. Michaelis ecclesia ab ipso condita, ejusque ibidem cultu et translationibus.

G. II.
INSTITIO
SEC. VIII.

Cultus sacer

in ecclesia
S. Michaelis

Abrincæ, urbs Episcopalis hodiernæ Normanniæ, juxta fines Britannicæ Armoricæ, haud procul ab ora maritima, celebrat hoc XVIII Junii festum S. Autberti Episcopi, sub ritu duplicis secundæ classis : et in Proprio Sanctorum hujus Ecclesiæ anno MDCXXXV omnia præscribuntur de Communi Confessoris Pontificis, excepto Lectione quarta secundi nocturni, quæ est hujusmodi ; Beati Autberti memoria inter eos, qui Ecclesiam Abrincensem gubernarunt, maxime elucet, propter admirabilem ejus sanctitatem, et singularem illam B. Michaelis Archangeli apparitionem et revelationem ; quam ipse piissime executus, in celeberrimo Monte-Tumbæ ecclesiam et cœnobium construxit, et Principi Angelorum consecravit : in quo sacrum ejus corpus sepultum, post aliquot secula, Richardo secundo Duce Normanniæ, et Hildeberto Abbate mirabiliter inventum est, et ibidem cum summa veneratione asservatur et colitur. *Hæc ibi. Ejusdem S. Autberti Episcopi Abrincensis depositio inscripta est Martyrologio MS. Bruxellensi Ecclesiæ S. Gudilæ, et Gallicano Saussayi.*

cum cœnobio
per sanctam
condita,

et apparitione
ei facta,

2 In Chronico Sigeberti res gesta narratur in nostro purantiquo codice MS. quam Autbertus Miræus, quasi ab aliquo adjunctum, alio caractere edidit, et est hujusmodi. Childeberto monarchiam regni Francorum tenente, Archangelus Michael apparens Autberto, Abrincatensi Episcopo, monuit semel et iterum, ut in loco maris qui propter eminentiam suam Tumba vocatur, fundaret ecclesiam, in memoriam sui, volentis talem venerationem exhiberi sibi in pelago, qualis exhibetur in Monte-Gargano. Interim taurus a latrone furtim raptus, in illo loco religatur. Unde Episcopus tertio admonitus, ut in illo loco fundamentum jaceret, ubi taurum religatum inveniret, et sic ut eum terram pedibus protrivisse videret, sic ecclesiæ ambitum duceret ; ecclesiam in honorem sancti Archangeli constituit, et ex illo tempore, sicut in Monte-Gargano, ita etiam in illo loco, quod modo dicitur In-periculo-maris, veneratio Archangeli frequentari cœpit. *Notenus Chronicon MS. nostrum Sigeberti, quod post mortem ejus ad annos duos et quinquaginta productum est, ut possit satis genuinum*

censeri. Notatur annus XII dicti Childeberti, referendus ad annum Christi DCCIX, aut præcedentem ad consensum oliorum Chronologorum.

3 Sammarthani tomo 4 Gallicæ Christianæ, dum agunt de monasterio S. Michaelis de Monte-Tumbæ in periculo maris, asserunt a S. Autberto institutos Canonicos, qui divino cultui vacarent. Verum, ut fert rerum humanarum conditio, cum a primo pietatis zelo non tantum deflexissent, sed in morum corruptelam sensim dilapsi, Christi nomen profanarent ; Richardum primum Normannorum ducem, congregatis e variis Neustriæ Divi Benedicti cœnobiis triginta monachis, anno DCCCCLXVI eos in Canonicorum locum substituisse. *Hæc ibidem Sammarthoni, qui tomo secundo in elogio S. Autberti scribunt, ejus sanctissima ossa prolixiori tempore cunctis mansisse incognita, a Bernerio quodam in eodem cœnobio Montis S. Michaelis abscondita ; ac tandem supremo Opifici placuisse, ad decus loci, ea manifestare, Richardo secundo Normanniæ gentis principatum gubernante, et Hildeberto Abbate dictum cœnobium regente : quo suadente dicitur Richardus ædificia monasterii ampliasse. Præfuit Hildebertus ab anno MXXIII, et post sex annos satis cessit anno MXXIII.*

4 Fuisse autem tunc ossa S. Autberti honorifice inclusa, et caput seorsim adservatum constat ex alia translatione facta anno MCLVIII, quæ sic describitur a Roberto Abbate de Monte, in Appendice ad Sigebertum, quam Lucas Acherius post operum Guiberti Abbatis de Noingento vulgavit. *Ibi od dictum annum MCLVIII ista leguntur : Eodem anno Robertus Abbas S. Michaelis, meliorans auro et argento quædam antiquata in capsâ S. Autberti Episcopi, invenit in ea ossa ipsius Sancti, excepto Capite, quod per se reservatur in eadem ecclesia in vase argenteo. Invenit etiam cum eodem corpore litteras testificantes id ipsum, et quamdam tabulam viridis marmoris. Repositum est iterum corpus beati Confessoris et Episcopi Autberti in eadem capsâ in tribus ligamentis, et marmor, et vetus breve cum novo, in quo indicatur sub quo anno Dominicæ Incarnationis, et a quo Abbate repositum fuit tunc idem corpus.*

translatumque ad Benedictinos.

Ossa S. Autberti inventa circa an. 1021
F

DE S. ELISABETH VIRGINE

MAGISTRA SORORUM ORD. S. BENEDICTI

SCHONAUGIÆ IN DIOECESI TREVIRENSI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus ætate, visionibus, Vita; hujus scriptore Egberto atque laudatore Emichone, et occasione cultus in hodierno Romano.

D. P.

ANNO MCLXV

Schonaugiæ
in Treviren.
diœcesi ad
Millam

Cattimillebocensis in Adrhenana Germania Comitatus, vulgo Catzenelleboghen dicti, occidentum limitem, qui Rhenum duarum circiter leucarum intervallo respicit, perstringit Millus fluviolus, veterum ibidem Cattorum reliquiis nomenclaturæ partem largitus, qui Lano ad Nassoviam illapsus nomen amittit, prius quam ab ipso et cum ipso devolvatur in Rhenum. Ad hujus fluvioli iactio, a quinque et semis seculis fundata est nobilis Abbatia Benedictini Ordinis, a situs pulchritudine Teutonicum nomen Schonaugiæ adeptæ: de ejus origine Browerus noster in suis annualibus ad an. MCXXV ita scribit. Hoc tempore Trevirorum diœcesis novo percelebri Schonaugiensi monasterio aucta est. Id in Lurenburgensium Comitum prædio, trans Rhenum, sedecim contra Bingham Millibus passuum ab Hilduwino locuplete viro inchoatum, a Ruberto Lurenburgensi Comite postea perfectum, atque B. Florino, cujus sacris insignitur cineribus, postea dicatum est. Hildelinus autem primus monasterio præfuit: qui ad telijactum aliud item Virginibus eodem nomine monasterium constituit; in quo, sanctimoniam et cœlestium instinctuum fœcunda, nec non admiranda pietatis laude cantata Virgo, Elisabeth de Schonaugia postea clarnit. Ipsa se scribit humilem Monacham, et Magistram sororum quæ in Schonaugia sunt. Recentiores male Abbatissam vocant, quæ sub Abbate constituta vivebat.

Virginum Ab-
batissa fuit
Elizabeth,ejus dictata
edit et obi-
tum scripsit
Ecbertus
frater ejus.Illa autem
obit feria 6,
18 Junii,

2 Hujus germanus frater Ecbertus, cum adhuc esset Bonensis ecclesiæ Clericus, ad Sororem, jam divinitus visitari et frequentibus visionibus illustrari cœptam, evocatus anno MCLII, eosdem visiones dictante ipsa scripsit libris duobus: tertium deinde, qui Viarum Dei intulatur, similiter litteris consignavit jam Monachus Schonaugiæ; ac deinde (ut de quinto, dubiæ auctoritatis libro taceam) ultimum scripsit de ejus obitu, testis magna ex parte rerum tunc gestarum oculatus; postea vero Schonaugiensis Abbas secundus, teste Trithemio; qui inter illustres eum laudat, ut virum non minus devotione et religione quam scientia clarum; in Chronico autem Hirsangiensi dicit, successisse eum primo Abbati Hildelino, mortuo Nonis Decembris MCLXVII. Sub finem ultimi libri dicitur deposita Virgo, XIV Kalendas Julii, Feria sexta, hora nona; qui concursus Calendarum et feriæ cum designet annum Domini millesimum centesimum sexagesimum quintum, non vero præcedentem quartum, oportet errorem agnoscere in codice, unde edita prædicta sunt, eumque corrigere ex Trithemio, qui usus accuratori MS. mortuam ponit anno Domini MCLXV, Indictione XIII.

anno 1165
quem et
Trithemius
notat,

3 Idem tamen Trithemius in Chronico Hirsangiensi, ante prolixum elogium Sanctæ (ut appellat) et Deo dilectæ Virginis Elisabeth, non solum corruptus est ab oscitantibus librariis, MCLXII et 1162 perperam notantibus, cum antea præcesserint notæ MCLXV et 1165: sed etiam sui oblitus videri posset, quando post notatam illo anno Ruperti Abbatis Hirsangiensis electionem, factam altera die post festum ad vincula Petri, quæ

fuit IV Nonarum Augusti, subjecti, Virginem obiisse anno Ruperti Abbatis primo currente. Neque excusandum quis putet, ac si forte scripserit anno ultimo currente: sequitur enim mox quod anno prænotato, quo sancta Virgo Elisabeth de corpore migravit, qui fuit Ruperti Abbatis primus, hiems fuit asperissima, et subsecuta est fames magna, cum pestilentia et multis malis. Verum hic rursus librarii aulæ culpam deprehendo. Cum enim Trithemius soleat annos morientibus ac succedentibus Abbatibus communes inter utrosque dividere, et a vulgaris anni initia exordiri sequentes porro annos, ac subinde transilire aliquos nulla memorabili re signandos (sicuti in hoc Ruperto omisit annum ejus II et V respondentes annis Christi MCLXVI et IX) prioris anni notam loco non suo posuit editor; atque ita fecit, id, quod anno prænotato MCLXV adscriptum videri. Simili ratione factum puto, ut in ejusdem Trithemii Chronico Spanheimensi, ubi inter annum MCLIII et VII trium annorum numeri deficiebant, obitui S. Elisabeth (sic enim ibi scribitur) prænotetur annus MCLXIV loco V.

E

licet loco
non uno
corruptus.

4 Corpus defunctæ, postquam apud Sorores tridua toto fuerat a concurrenti certatim populo honoratum, ex more ceterarum delatum est ad ecclesiam Fratrum prædicto S. Florino sacram et positum in loculo secus altare, Domino et omnibus sacris Virginibus dedicatum. De cultu, an et qualem ab antiquo ibi habuerit aut etiamnum habeat S. Elisabeth, dum ex vicinis quæro; dicere interim mihi posse vixeo, primos fuisse Colonienses Carthusianos, qui ipsius nomen publicis fastis Martyrologii, ab Usuardo olim editi, adscripserint ad diem prædictum; secutos vel Ecbertum præfotum, vel proprias Schonaugiensis socrari tabulas, aut saltem loci Necrologium. Impressus fuit sic auctus Usuardus Coloniae anno MDXV, et recusus anno MDXXI, cum his ad calcem dicit XVIII verbis, Beatæ memoriæ Elisabeth, Virginis Sanctimonialis in Schonaugia, cui multa secreta a Domino revelata sunt, circa annum MCLXI. Eadem verba, ut in nullis Usuardi quocumque loco aucti manuscriptis, sed apud solos Colonienses Carthusianos reperto, primæ suarum Additionum editioni anno MDLXVIII subjecerat Molanus, caractere minusculo: in aliis autem duabus anni LXXXIII et LXXXIII, quibus adhuc biennium supervixit, omissis Beatæ memoriæ titulo et anno vitiose notato, hoc solum scripsit. Schonaugiæ obiit Elisabeth, Virgo sanctimonialis, cui multa secreta a Domino sunt revelata. Prima interim editione (quam forte solam vidit Baronius, et pene pro oraculo habuit) tantum effectum Romæ est, ut in Martyrologium, auctoritate Gregorii XIII recognitum auctumque, et anno MDLXXXIV publicatum addita sit ejus memoria, cum titulo Sanctæ, hac formula quæ hodiernum legitur: Schonaugiæ S. Elisabeth Virginis, monasticæ vitæ observantia celebris. Ubi hoc prudenter factum, quod omissa sit revelationum, de quibus (ob illa præsertim quæ de S. Ursulæ

Nomen
additum
Usuardo
Coloniensi

F

unde trans-
scripsit
Molanus,

sulæ

A *sulæ Martyrio lib. 4 leguntur, nulla prorsus fide digna) merito dubitabatur.*

quem secuti
Recognitores
Romani
Mrtii.

Omissa
prudenter
mentionem
Revelationum

5 *Amplectimur Scdis Apostolicæ judicium de Romano Martyrologio, Fidelibus proposito, tanquam per viros eruditos ad fidem historię, quæ rerum gestarum, personarum, locorum, temporum varietate continetur, correctum et nullis locis auctum, sicut præfatur Gregorius : quoadusque tamen singula fuerint ad suum (sicut conamur facere) examinata, merito censuit Franciscus Maria Florentinus, in sua ut vetustissimum Occidentalis Ecclesiæ Martyrologium Præfatione, superfuturum semper quod corrigatur. Sed hoc non est paucorum annorum, quibus Gregoriana correctio curata fuit, fortassis nec seculi unius ulteriusve. Quidquid Porro de aliis sit, hic certe prudenter processum videtur, ommissa revelationum mentione, quæ apud imperitos habuisset locum approbationis expressæ. Quanto autem prudentius hic processisse Romani Martyrologii Recognitores censemus ; tanto plurius facimus eorundem judicium in attribuendo, quem ante Trithemium nemo usurparat, titulo Sanctæ : velut fundatum in meritis vitæ, morte sanctissima confirmatis : quia tale judicium speciem aliquam Canonizationis obtinere videtur, nec nisi temere posse vocari in dubium : ideoque secuti ipsam in titulo sumus : sicut etiam fecerunt Monasticorum fastorum collectores omnes, Menardus, Wion, Dorganus, Bæclunus, etc.*

et addito
titulo Sanctæ.

6 *Post Ecbertum prælaudatum, Schonauigiam, Trithemio teste, vixit Emicho (apud Molanum in notis, et hinc apud Baconum Emicho) Ecberti supra dicti quondam auditor atque discipulus, vir in divinis Scripturis studiosus atque eruditus, secularis quoque literaturæ non ignarus, ingenio promptus et clarus eloquio, non minus vita quam scientia insignis. Scripsit tam metro quam prosa multa præclara opuscula, de quibus tamen (inquit Trithemius pauca ad manus pervenerunt. Legi opusculum ejus) de laudibus divæ Virginis Elisabeth Schonangiensis, et quedam alia. Utinam id etiam invenisse nobis contigisset vel posteris supplementum scripturis contingat. Interim contenti his erimus quæ ipsa met vivens dictavit, et postea de mortua scripsit Ecbertus. Ea Molanus ait emissa per Fabrum (Stapulensem vulgo dictum prænomine Jacobam, virum superiori ævo libris edendis tota Gallia clarissimum) in libro qui inscribitur Liber trium virorum et trium spiritualium mulierum : qui tamen inter plurimos Stapulensis libros, a Gesnero enumeratos, non invenitur sed extat apud nos, excusus Parisiis anno MDXXIII et dedicatus Adelaidi devotæ Christi famulæ, Deoque sacratarum virginum cœnobii Hildegardis Matri. Ceterum ut editio tam antiqua nunc haud magnopere desideretur, Brigittinorum Coloniensium diligentia fecit : qui cum anno MDCCXXVIII, typis heredum Antonii Boetzeri, revivendas curassent Revelationes sanctæ suæ Matris Birgittæ ; eodem anno eademque typis, tacito tamen suo nomine, in lucem ediderunt, ex antiquis (ut præfert titulus) monumentis, Revelatione sanctarum Virginum Hildegardis et Elisabethæ, in Martyrologium Romanum relatarum ; unde hic placet recudere, nostroque modo in capita dividere, quæ posterioris vitæ spectant (nam de Hildegarda agemus XVII Septembris) librum primum et secundum cum parte tertii et totum sextum, alius obtulerunt tamtaxat delibatis, eo quod minus ad historiam faciunt.*

De ejusdem
laudibus scripsit,
Emicho
Ab.

Vita primum
a Fulro ta
Gollia

7 *Eadem Birgittinorum diligentia, inter elogia Ecclesiæ ac Doctorum virorum, Elisabethæ data operique præfixa, exhibetur nobis Emichonis Abbatidis laudatio quædam, sive rhythmus : quem si constaret aliquando inter Officia divina usurpatum, sufficeret probando temporis immemorabilis cultui. Hunc illi profitentur acceptum ex lib. bibliothecæ Schonangiensis. Hunc Rhythmum hic atterere juvat ; vehementer enim*

deinde Coloniæ edita a
Brigittinis;

præmissa
laudatione
Emichones,

8 *Salve, felix Elisabeth, odorifera rosa, In Dei mirabilibus virgo satis famosa. Salve viarum Domini devota contemplatrix, Simolque individuae Trinitatis amatrix. Salve Mariæ Virginis filia singularis, Nam ab ea in extasi crebro visitabaris. Salve cujus aspectui sancti apparere, Nam eos festis singulis meruisti videre. Salve fons, plenus rivulis scientiæ divinæ, Guttas stillans mellifluas deificæ doctrinæ. Salve vernans arbuscula silvæ Schonangiensis, Circumdata ramosculis visionum immensis. Salve cui cœli januæ apertæ vilebantur, Secretaque cœlestia inibi monstrabantur. Salve absque ruga speculum, in quod desiderabant Cœligenæ prospicere : nam multum te amabant. Salve, quæ clausam pyxide Sacramenti, vidisti Clam veræ carnis speciem corporis Jesu Christi. 8 Eia nunc benignissima, in cœlis sublimata, Quæ es, ut pie credimus) sis nobis Advocata. Defende hoc cœnobium, nosque inhabitantes : Mei, rogo, memineris, nosque te amantes. O Virgo, fac ut jugiter Religio accrescat, In nostro monasterio, ne profectus decrescat. Repelle, quæso, dæmonum cunctas illusiones, Angelorumque nobis obtinæ munitiones. Cuncta nobis contraria tu ora mitigari, Prospera quæque tempora exopta nobis dari. O virgo devotissima, virtutibus decora, Apud Deum altissima, rogamus, elabora : Ut nos ad se recipiat, cum hinc egrediemur ; Præstetque nobis præmium, quo æterne letemur. Deo Patri sit gloria, ejusque sacro Nato, Æqualisque Spiritui gloria sit beato. Amen. 9 O sponsa Christi nobilis, o Mater venerabilis, intercede pro nobis ad Dominum, Regem Angelorum : quem semper puro corde dilexisti, in cujus amplexibus sine fine permanes ; ut remittat nobis omnia quæcumque in ipsum peccavimus ; tribuens nobis fervorem amoris sui sanctissimi, et post exilium brevissimæ vitæ mansionem cœlestis habitaculi. Amen. Subveni nobis Elisabeth, Virgo sanctissima, æterni Regis Sponsa nobilissima, in cujus aula splendescis sicut stella fulgentissima. Esto miseris refugium in omnibus necessitatibus et tribulationibus. Amen. Præter hæc, nullum est invenire Schonangiæ cultus antiqui vestigium : sed postquam in Romanum, ut supra dixi, Martyrologium nomen Elisabethæ admissum est, cepit haberi festum sub ritu Dupliris, nua cum Officio et Missa de Communi Virginum : plane sicut accidit S. Poppini, Abbati Stabulensi, postquam occasione Vitæ, inter Sanctorum vitas excusæ a Sario, simili honore dignus Baronio visus fuit, ut dictum ad XXV Januarii.*

10 *Qui ex nostra ad S. Gaaris Residentia, vultu serenissimi, Principis Ernesti Landgravii Hassiæ nuper pie defuncti, et sui Superioris P. Nicolai Gras, illuc excurrit mense Octobri 1690 P. Joannes Helm. Inde nobis refert Superesse virorum monasterium, destructo per Suecos eo quod feminæ incolebant ; istic autem a dextro ecclesiæ latere Sacellum esse, S. Elisabethæ nunc dictum, cum duobus altaribus ; in cujus Sacelli parietem immissum ex parte est vetus sepulcrum, quod olim contractum ab hæreticis, uncinis ferreis commissum iterum est, habiturque in honore æque ac altarium unum, ab illa nuncupatum. In ipso sepulcro ossa nulla relicta : solium effugerunt scrutantium sacrilegas manus pau-*

D *suspicio illud esse quod legit Trithemius, nec aliud suspicari optandum.*

Salve, felix Elisabeth, odorifera rosa,
In Dei mirabilibus virgo satis famosa.
Salve viarum Domini devota contemplatrix,
Simolque individuae Trinitatis amatrix.

Salve Mariæ Virginis filia singularis,
Nam ab ea in extasi crebro visitabaris.

Salve cujus aspectui sancti apparere,
Nam eos festis singulis meruisti videre.

Salve fons, plenus rivulis scientiæ divinæ,
Guttas stillans mellifluas deificæ doctrinæ.

Salve vernans arbuscula silvæ Schonangiensis,
Circumdata ramosculis visionum immensis.

Salve cui cœli januæ apertæ vilebantur,
Secretaque cœlestia inibi monstrabantur.

Salve absque ruga speculum, in quod desiderabant
Cœligenæ prospicere : nam multum te amabant.

Salve, quæ clausam pyxide Sacramenti, vidisti
Clam veræ carnis speciem corporis Jesu Christi.

8 Eia nunc benignissima, in cœlis sublimata,
Quæ es, ut pie credimus) sis nobis Advocata.

Defende hoc cœnobium, nosque inhabitantes :
Mei, rogo, memineris, nosque te amantes.

O Virgo, fac ut jugiter Religio accrescat,
In nostro monasterio, ne profectus decrescat.

Repelle, quæso, dæmonum cunctas illusiones,
Angelorumque nobis obtinæ munitiones.

Cuncta nobis contraria tu ora mitigari,
Prospera quæque tempora exopta nobis dari.

O virgo devotissima, virtutibus decora,
Apud Deum altissima, rogamus, elabora :

Ut nos ad se recipiat, cum hinc egrediemur ;
Præstetque nobis præmium, quo æterne letemur.

Deo Patri sit gloria, ejusque sacro Nato,
Æqualisque Spiritui gloria sit beato. Amen.

9 O sponsa Christi nobilis, o Mater venerabilis,
intercede pro nobis ad Dominum, Regem Angelorum : quem semper puro corde dilexisti, in cujus amplexibus sine fine permanes ; ut remittat nobis omnia quæcumque in ipsum peccavimus ; tribuens nobis fervorem amoris sui sanctissimi, et post exilium brevissimæ vitæ mansionem cœlestis habitaculi. Amen.

Subveni nobis Elisabeth, Virgo sanctissima, æterni Regis Sponsa nobilissima, in cujus aula splendescis sicut stella fulgentissima. Esto miseris refugium in omnibus necessitatibus et tribulationibus. Amen. Præter hæc, nullum est invenire Schonangiæ cultus antiqui vestigium : sed postquam in Romanum, ut supra dixi, Martyrologium nomen Elisabethæ admissum est, cepit haberi festum sub ritu Dupliris, nua cum Officio et Missa de Communi Virginum : plane sicut accidit S. Poppini, Abbati Stabulensi, postquam occasione Vitæ, inter Sanctorum vitas excusæ a Sario, simili honore dignus Baronio visus fuit, ut dictum ad XXV Januarii.

10 *Qui ex nostra ad S. Gaaris Residentia, vultu serenissimi, Principis Ernesti Landgravii Hassiæ nuper pie defuncti, et sui Superioris P. Nicolai Gras, illuc excurrit mense Octobri 1690 P. Joannes Helm. Inde nobis refert Superesse virorum monasterium, destructo per Suecos eo quod feminæ incolebant ; istic autem a dextro ecclesiæ latere Sacellum esse, S. Elisabethæ nunc dictum, cum duobus altaribus ; in cujus Sacelli parietem immissum ex parte est vetus sepulcrum, quod olim contractum ab hæreticis, uncinis ferreis commissum iterum est, habiturque in honore æque ac altarium unum, ab illa nuncupatum. In ipso sepulcro ossa nulla relicta : solium effugerunt scrutantium sacrilegas manus pau-*

in qua multis
titulis ornatur
Elisabeth

E
et pro mo-
nasterio
invocatur

tamquam
Sancta.

F
Ejus
hodie de ea
fit festum
duplex.

Ejusdem sepul-
crum in Sa-
cello cum
altari

Reliquæ
ossium pau-
culæ,
cula

A cula una cum Capite, quæ serico involutæ exponuntur ad venerationem. *Similiter nullum superest veteris Epitaphii vestigium, sed ipsum quidam nobis misit sicut invenerat scriptum post vitam, hoc tenore :*

Epitaphium. Virgo Prophetarum similis, quæ summa polorum
Mente, Deo [adhærens], perspexerat, hic locat ossa.

Elisabeth vive, gaudens in lumine vitæ,
Quam prægustasti speciali munere Christi.

Libellus precum.

Insuper habetur Schonaugiæ libellus precum, B. Elisabeth dictus, in pergamento antiquo, in cuius primofolio sic legitur : Iste liber pertinet monasterio B. M. Virginis in Schonaugia, Ordinis B. Benedicti.... die Venerabilis Sacramenti, quod fuit in Nonas Junii, sub Julio Papa II et Maximiliano Rege Romanorum. Ergo anno MCVII, quando Pascha celebratum fuit iv Aprilis : unde suspicari quis posset unum alterumve verbum, quo indicabatur tunc completus vel finitus a scribente liber extratum esse de industria, ad persuadendum factus quod ipse in usu Sanctæ fuerit, cum forte ex eo quo usa fuerat jam detrito tunc sit transcriptus.

Non fuit ipsa Ordinis Cisterciensis.

B *II Qui Elisabetham hanc una cum S. Hildegarde Ordini Cisterciensi adscripserunt Henriquez et Libanorius, alique nonnulli, decepti fuerunt ambiguitate nominis, pluribus alibi monasteriis communis, propter communem Etymologiæ rationem. Talium unum Virginum, in Franconia fuit ; alterum Virorum, in diocesi Moguntina ; ubi B. Hildegundis ad xx Aprilis celebrata in hoc opere, sub virili habitu et Josephi nomine latuit : et ibidem, medio seculo post illam defunctam, Abbas fuit B. Daniel, ex Hemmerodiensi cœnobio assumptus, de quo nobis mentio facienda xxix Junii. Errorem animadvertit Jongelinus, in Notitia Abbatiarum Ordinis sui, nullam nisi Hemmerodiensem in diocesi Trevirensi agnosceris : animadvertit etiam Chalemotus, ipsum atque S. Hildegardim Bingiensem tacitus prætermittens. De Hildegardi prudem nobis constabat, qui Bingii fueramus anno MDCCLX, ibique sacra illius et ossa et scripta, nec non encallam videramus coloris non conditi ut Cisterciensium, sed ex rufo subnigri, ut Benedictinorum fuit. De Elisabetha ejusque laudatoribus ad annum 1221 cop. 6 miratur Manrique, quomodo adscribi Cisterciensibus potuerit ; neque enim Cisterciensium Monasteria duplicia (ut Schonaugiæ erant sub uno Abbate) hactenus habuit : quod, inquit, obiter libuit propalare, ne, quibus tot ac tanta propria suppetunt, ad aliena extendere manus videamur, vel cum eis qui extendunt dissimulare.*

VITA

Partim ab ipsamet dictata,

Partim ab Egberto fratre scripta :

Ex editione Coloniensi.

PROLOGUS EGBERTI

Cum epistola Virginis ad S. Hildegardem

Ex Trithemii Chronico Hirsaugiensi.

Fuit in diebus Eugenii Papæ, in finibus Trevirensis dioceseos, in cœnobio cui nomen Schonaugia, sub regimine Hildelini Abbatis, adolescentula quædam monasticæ professionis, nomine Elizabeth : quæ cum inter religiosas fœminas undecimum in monasterio ageret annum, habens ætatis annos tres et viginti, in anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo secundo, visitata est a Domino : et erat manus ejus cum illa faciens in ea,

Junii T. IV

juxta antiquas miserationes suas, opera magnæ admirationis et digna memoria. Datum siquidem est mente excedere, et videre visiones secretorum Domini, quæ ab oculis mortalium abscondita sunt. Id autem non sine evidenti miraculo contingebat : frequenter enim et quasi ex consuetudine, in diebus Dominicis aliisque festivitibus, circa horas in quibus maxime fidelium fervet devotio, rapiebatur in mentis excessum ; et resumpto paulatim spiritu, subito verba quædam divina Latino sermone proferbat, quæ neque per alium aliquando didicerat, neque per seipsam invenire poterat ; utpote quæ esset inerudita, et Latinæ locutionis nullam vel exiguam habens peritiam. Sæpius etiam canonicæ Scripturæ testimonia, aliaque divinarum laudum verba, congruentia iis quæ per spiritum viderat, absque omni præmeditatione pronuntiavit. Igitur omnia quæ circa ipsam gesta sunt, et ad gloriam Dei et ad ædificationem fidelium pertinere visa sunt, in præsentis libello ex magna parte conscripta sunt, juxta narrationem ipsius, qua uni ex Fratribus suis, de ordine Clericorum, quem præ ceteris familiarem habebat, singula exposuit. Cum enim ab inquirentibus multa occultaret, eo quod esset timorata valde et humillina spiritu ; huic, diligenter omnia investiganti et memoriæ ea tradere cupienti, germanitatis et dilectionis gratia, et Abbatis jussione, cuncta familiariter enarrare coacta est. Narrationis autem initium erat hujusmodi.

2 *Hactenus Egbertus Virginis Frater, et idem qui sub tertia persona dicitur omnia scripsisse Clericus, cum quo in persona ipsius Virginis locutura priusquam progrediamur ; exhibenda est Elisabethæ Epistola ad S. Hildegardem, mire faciens od totum sequens argumentum illustrandum. Frustra eam nunc requireremus, nisi illum suo Hirsaugiensi Chronico ad annum (ut legendum monimus MCLXV) Trithemius Abbas inseruisset. Sancta autem Hildegardis (ut hoc obiter ex ejusdem Trithemii Chronico Spanheimensi dicam) Virgo Christi, fundatrix et Magistra cœnobii S. Ruperti juxta Bingiam xv Kalen. Octobris moritur anno ætatis suæ LXXXIII, Domini MCLXXIX Indictione XIII dumtaxat inchoata, mense Septembri : advoque nata anno MCVII senior fuit annis XXXIII quam Elisabetha, solum nata anno MCVIII eique ad annos XVIII supervixit. Fuerunt vero inter se quom simillimæ : nom Elizabeth ut in præcitato Chronico dicit idem Trithemius divinis revelationibus visitari a juventute sua meruit ; ex quibus multa jussione divina ad utilitatem posterorum conscripsit : cumque esset Latini sermonis ignara, et præter simplicem psalmodiam nihil ab homine didicisset, interno Spiritus sancti Magisterio edocta, omnem scripturam, positionem seu constructionem operis recte intellexit ; Revelationes autem suas et visiones cœlestes partim Latino partim Teutonico protulit eloquio. Epistola ex certa consideratione (quam haud ægre conjectaveris spectare fidem revelationibus Elisabethæ dandam) de verbo ad verbum producta a Trithemio et sub annum MCLXII vel etiam LX scripta, cum jam Virginibus præssset Elisabetha talis est.*

3 *Dominæ Hildegardi, venerabili Magistræ Sponsarum Christi, quæ sunt apud Bingiam ; Elisabeth, humilis Monacha, et Magistra Sororum quæ in Schonaugia sunt, devotas cum omni dilectione orationes. Gratia et consolatio Altissimi repleat vos gaudio, quia nææ tribulationi benigne compassa estis, sicut ex verbis consolatoris mei intellexi, quem de mei consolatione diligenter commonuistis. Sicut enim vobis de me revelatum fuisse dixistis, fatear vere, quendam perturbationis nubem me nuper in animo concepisse, propter ineptos sermones populi, multa loquentis de me quæ vera non*

D
ACTORE D. P.

Elisabeth divinatus visitata, capit Latine loqui

quæ suo deinde fratri dictavit.

E

Scriptis illa Hildegardi,

F
simili quo ipsa spiritu plena,

a qua consolatoris acciperat,

An. 31. 23, Religions 11, Christi 1132.

A sunt. Sed vulgi sermones facile sustinerem, si non et hi qui in habitu Religionis ambulant, spiritum meum acerbius contristarent. Nam et hi, nescio quibus stimulis agitati, gratiam Dei in me derident; et de his quæ ignorant, temere judicare non formidant. Audio et quasdam litteras, de suo spiritu scriptas, sub meo nomine circumferre, de judicii die me prophetasse diffamantes: quod certe nunquam facere præsumpsi, cum omnium mortalium cognitionem effugiatejus adventus. Sed hujus famæ occasionem vobis aperiam, ut judicetis utrum præsumptuose quidpiam in re fecerim aut dixerim.

4 Sicut per alios audistis, magnificavit Dominus misericordiam suam mecum, supra quam meruerim, aut mereri ullatenus possim; in tantum, ut cœlestia quædam sacramenta frequenter revelare dignatus sit. Significavit mihi etiam per Angelum suum frequenter qualia ventura essent super populum suum in his diebus, nisi pœnitentiam agerent de iniquitatibus suis; atque ut palam hæc annuntiarem, præcepit. Ego autem, ut arrogantiam evitarem, nec auctrix novitatum viderer, in quantum potui, omnia hæc studui occultare. Cum igitur solito more, quadam Dominica die, essem in mentis excessu, adstitit mihi Angelus Domini, dicens; Quare abscondis aurum in luto? hoc est, verbum Dei, quod per os tuum missum est in terram, propter facies distortas; non ut abscondatur, sed ut manifestetur, ad laudem et gloriam Domini nostri et salvationem populi sui. Et hoc dicto, elevavit supra me flagellum, quod quasi in ira magna quinquies mihi inflixit amarissime, ita ut per triduum in toto corpore, ex illa percussione languerem. Post hæc apposuit digitum ori meo, dicens: Eris tacens usque ad horam nonam, quando manifestabis ea quæ operatus est Dominus tecum. Ego igitur usque ad horam nonam muta permansi. Tunc significavi Magistræ, ut adferret ad me libellum quemdam, quem in stratu meo absconderam, continentem ex parte ea quæ fecerat Dominus mecum. Quem cum offerrem in manus Domini Abbatis Hildelini, qui ad visitandum me venerat; soluta est lingua mea in hæc verba; Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Post hæc, cum et alia quædam ipsis revelassem, quæ scriptis committere nolueram, videlicet de vindicta Domini magna, quam universo mundo in brevi superventuram ab Angelo didiceram; rogavi illum diligentissime, ut verbum illud haberet absconditum.

B se coactam revelare ab Angelo flagellante:

et sicut eas scripserat in libello, Abbati traditas:

C 5 Præcepit autem mihi ipse Dominus Abbas, ut operam darem orationi, atque a Domino postularem, quatenus daret mihi intelligere, utrum ea quæ dixeram silentio tegi vellet, an non. Cumque per aliquod tempus hac de re, orationi insistendo, me afflississem, in Adventu Domini, in festivitate S. Barbaræ, in prima vigilia noctis, corruï in extasim: et adstitit mihi Angelus Domini dicens, Clama fortiter, et dic Heu! ad omnes gentes, quia totus mundus in tenebras est conversus. Et dices: Exite: ille vos vocavit, qui de terra vos formavit. Et dic, Pœnitentiam agite, quia prope est regnum Dei. Hoc igitur sermone inductus Dominus Abbas, cœpit divulgare verbum eorum magistratibus Ecclesiæ et viris religiosiis: quorum quidam cum reverentia exceperunt verbum; quidam vero non sic; sed sinistre de Angelo, qui familiaris mihi est, locuti sunt; dicentes enim esse illusorium spiritum, et in Angelum lucis transfiguratum. Unde et ipse Dominus Abbas per obedientiam me constrinxit, præcipiens, ut eam mihi rursus appareret, per nomen Domini ipsam adjurarem, quatenus indicaret mihi, utrum verus Dei Angelus esset, an non. Ego autem præsumptuosum id æstimans, cum timore magno præ-

ceptum, hoc suscepi. Quadam igitur die, cum essem in excessu meo, solito more se mihi obtulit, et stetit in conspectu meo, et dixi tremens ad eum: Adjuro te per Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, ut recte dicas mihi, si verus Dei Angelus sis; et si veræ sunt visiones, quas vidi in excessu meo, et ea quæ ex ore tuo audiavi. Respondit ac dixit: Scias pro certo, quia verus Angelus Dei sum, et veræ sunt visiones quas vidisti, et quæ de ore meo audisti vera sunt, et vere fient, nisi reconcilietur hominibus Deus: et ego ipse sum, qui diu laboravi tecum.

6 Post hæc in Vigilia Ephiphaniæ dum orarem, rursus apparuit mihi Dominus meus, sed procula me stans, et faciem habens aversam a me. Ego autem indignationem ejus intelligens, dixi illi cum timore: Domine mi si molesta tibi fui in eo quod adjuravi te, ne quæso iraputes mihi: converte faciem tuam ad me, et esto mihi placabilis: quia constricta per obedientiam feci, nec ausa fui transgredi mandatum præceptoris mei. Cumque in hujusmodi verbis multas lacrymas profudissem, conversus est ad me dicens, contemptum mihi fecisti et fratribus meis, quia diffidentiam habuisti ad me: unde pro certo noveris quia ultra non videbis faciem meam, neque vocem meam audies, nisi placatus fuerit Dominus et nos. Et dixi: Domine mi, quomodo placari poteris: Et dixit, Dices Abbati tuo, ut in memoriam mei et fratrum meorum celebret Officium divinum devote. Cum ergo, non semel, sed pluribus vicibus, tam a Domino Abbate quam a reliquis Fratribus, Missarum solennia ad honorem sanctorum Angelorum celebrata fuissent: simulque Sorores Psalmorum lectionibus eos honorassent; rursus apparuit mihi Dominus meus placide vultu, dixitque ad me: Scio quoniam in caritate et obedientia factum est quod fecisti, idcirco veniam consecuta es; et de cetero frequentius te visitabo, quam hactenus.

7 Post hæc Dominus Abbas ire disposuit in locum quemdam, rogatu Clericorum illic manentium, ut prædicaret verbum comminationis Domini in populo, si forte pœnitentiam agerent, et averteretur ira Dei ab illis; primum aggressus est deprecari Dominum, una cum omnibus nobis, ut nobis revelare dignaretur ancillæ suæ, utrum sermonem, qui jam manifestus esse cœperat, amplius divulgari oporteret, an non. Ipso igitur divina Mysteria celebrante, et nobis devotissime orantibus, subito dissolutæ sunt compages membrorum meorum, et elanguï, et veni in mentis excessum. Et ecce Angelus Domini stetit in conspectu meo, et dixi ad eum: Memento, mi Domine, quod dixeris ancillæ tuæ, verbum meum per os tuum missum est in terram, non ut abscondatur, sed ut manifestetur ad gloriam Dei et salvationem populi ejus. Et nunc indica mihi, quid oporteat fieri de verbo comminationis quod locutus es ad me; numquid jam satis manifestum factum est? an adhuc amplius prædicandum? At ille, severo me aspectu intuens, ait; Noli tentare Deum: qui enim tentant illum, peribunt: et dices ad Abbatem: Noli timere, sed perfice quod cœpisti. Vere beati sunt, qui audiunt verba prophetiæ tuæ et servant ea, et non fuerint scandalizati in te. Hoc autem illi suggeras, ut eam formam, quam hactenus in prædicatione habuit, non immutet: in hoc enim ego consiliarius ejus fui. Dico illi, ut nequaquam attendat verba eorum, qui ex invidia dubie loquuntur de his quæ dicta sunt in te, sed attendat quod scriptum est, Quia nihil impossibile apud Deum.

8 Hoc igitur sermone animatus, locum quem disposuerat adiit: et populum, qui ejus adventum præstolatus fuerat, ad pœnitentiam exhortatus est; annuntians

quod factum
is xgre tulit.

E
voluitque Offi-
cio de Angelis
dicendo placari.

Denuo autem
interrogatus,

F
jussit intrepide
de vulgare
omnia;

propt Abbas
fecit, fructu
non pœnitendo.

annuntians

A annuntians iram Dei superventuram, nisi pœnitentiæ fructibus eam prævenire studerent : quales autem plagæ mundo imminerent, nequaquam, veluti diffamatus est, in aliqua prædicatione sua enarravit. Factum est igitur, ut multi, apud quos iste sermo diffamatus est, per totum tempus Quadragesimale, in timore magno per pœnitentiam se affligerent, eleemosynisque et orationibus studiose insisterent. In tempore illo quidam, nescio quo zelo ductus, ad urbem Coloniam, in persona Domini Abbatis, ipso ignorante (Deus novit) litteras direxit in quibus terribiles quædam comminationes audiente omni populo lectæ sunt : unde, quamquam ab insipientibus illusum nobis sit ; prudenter tamen (ut aedivimus) et reverenter sermonem animadvertunt, et pœnitentiæ fructibus Deum honorare non contempserunt. Factum est autem in quarta feria ante diem Paschæ, cum post magnos labores corporis in extasim venissem, apparuit mihi Angelus Domini, et dixi ad eum : Domine, quid fiet de verbo quod locutus es ad me ? Qui respondit : Noli contristari, neque perturberis, si non in die quem determinavi tibi, evenerint quæ prædixi : quoniam multorum satisfactione placatus est Dominus.

unde etiam
Deus pœnam
intentatam
dis'ulit,

B 9 Post hæc in sexta feria, post horam tertiam, eum gravi passione veni in excessum mentis ; et rursus adstitit mihi dicens : vidit Dominus afflictionem populi sui, et avertit iram indignationis suæ ab eis. Cui dixi : Quid ergo, Domine mi, nonne ero in derisionem omnibus ; apud quos hoc verbum diffamatum est ? Qui ait : Omnia quæ in occasione hæc evenerint tibi, patienter et benevole sustineto ; illum diligenter advertens, qui, cum esset totius orbis creator, hominum irrisiones sustinuit. Nunc primum patientiam tuam Dominus probat. Ecce, Domina mea, totum ordinem rei vobis explicavi, quatenus et vos innocentiam meam et Abbatis nostri cognoscatis, et aliis manifestare possitis. Obsecro autem ut et orationum vestrarum participem me faciatis ; et, prout Spiritus Domini vobis suggesserit, aliqua mihi consolatoria verba rescribatis. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum sit omnibus. Amen. *Haec illa : quorum cum nihil in sequentibus libris continetur, datur intelligi, quam plurimas alias revelationes oblatis fuisse Virgini, multasque ab ea epistulas scriptas, quarum istic habita ratio non sit. Nunc veteris divisionis titulos accipe, cum indicio nostrorum numerorum ex latere.*

jubens patienter ferre Virginem obloquuta hinc sibi nata.

C

DIVISIO ANTIQUA.

L IB. I CAP. I Primo sermonem facit ad fratrem suum Egbertum.	10
III De tentatione maligni, et horrenda tristitia comite.	13
II De adversario apparente Elizabeth in similitudinem phantasmatis horribilis.	15
IV De apparitione ejusdem in aliis formis.	16
V Visio quædam facta illi in sublimi.	17
VI Visio adversarii loci ejus, et quorundam celestium.	18
VII De adversario in specie delicati Clerici.	19
VIII De compassione Fratrum et Sororum in eam, luce magna, et Spiritus sancti columna,	20
X De apparitione sanctæ Crucis et beatissimæ Virginis.	20
X De apparitione columbæ, et SS. Joannis Baptistæ et Joannis et Pauli Martyrum.	21
XI Visio multorum Sanctorum et aliorum mysteriorum.	24
XII Aliæ cœlestes apparitiones et aliorum Sanctorum.	27
XIII De Sanctorum ordinibus, item de Filio Dei et divina majestate.	29

XIV Visio divini Agni et aliorum mysteriorum.	31	D
XV De gloria Virginis Mariæ, et verba exhortatoria.	33	AUCTORE EGBERTO FRATRE
XVI Apparitio gloriosissimæ Virginis, cum Præcursore Domini.	36	
LIB. II CAP. I De apparitione Crucis, S. Michaelis, sanguinis et corporis Domini.	37	
II De visione Cassii et Florentii Martyrum, et undecim millium Virginum.	39	
III Visio omnium Sanctorum, Angeli boni, Purgatorii loci, Paradisi amœnitatis, liberatarum animarum, et liberatione ejusdam amici.	40	
IV Visio cœlestis Jerusalem et aliorum mysteriorum sanctorum.	43	
V De Protomartyre, Evangelistis, Agno Dei, Innocentibus et tribus Regibus.	45	
VI Apparitio sacratissimæ Virginis Mariæ.	46	
VII De rota, avicula, monte, scala, Eucharistia, et S. Gregorio.	47	
VIII De adventu justi Judicis, cum signis vivificæ Passionis : de iis qui a dextris et qui a sinistris : de Juda, Pilato et crucifixoribus Domini : quædam secreta revelatio.	50	
IX Visio ingressus Salvatoris in sanctam civitatem, et honoris a turba illi impensi.	53	E
X Mysterium a lotionem pedum discipulorum, usque ad captivitatem Domini.	54	
XI Mysterium a captivitate passionis usque ad sepulturam ejus.	55	
XII Visio Angelorum et matronarum, et quomodo Salvator discipulis apparuit.	57	
XIII Mysterium Ascensionis Domini et missionis Spiritus sancti.	59	
XIV De sedente in throno, cum exercitu in circuitu ejus.	61	
XV Specialis revelatio, cum increpatione Cleri, et de præsepio Domini.	63	
XVI Visio Evangelistarum, Angelorum habentium potestatem plagarum, et nonnullorum aliorum mysteriorum	66	
XVII De infirma Sorore, spirituali inunctione Elizabeth, et nonnullis aliis.	69	
XVIII Quomodo ex gravi infirmitate qua decumbebat, in lecto, ab Angelo Domini repente curata est.	72	
XIX Comminatio iræ Dei super populum, falsos Religiosos, et iniquos Pastores ; et exhortatio ad pœnitentiam.	74	
XX Exhortatio ad mundi hujus amatores, et instructio ancillæ Dei.	75	F
XXI De throno Dei et quatuor animalibus ac rotis.	77	
XXII De Eucharistia, Spiritu sancto, civitate Dei, judicio et libris factorum tum bonorum tum malorum ; et de vero die revolutionis Paschæ.	78	
LIB. III Hic est liber Viarum Dei etc.	86	
I Visio prima.	87	
II Visio secunda.	87	
III Visio tertia.	88	
IV Visionis primæ interpretatio.	89	
V Visionis secundæ interpretatio.	90	
VI Visionis tertiæ interpretatio.	91	
VII Declaratio quatuor viarum Dei quæ sint		
VIII Alia visio.	92	
IX De via Contemplativorum, Sermo primus.	93	
X De via Activorum, Sermo secundus.	94	
XI De Via Martyrum, Sermo tertius.	95	
XII De via Conjugatorum, Sermo quartus.	96	
XIII De via Continentium, Sermo quintus.	98	
XIV De via Prælatorum, Sermo sextus.	102	
XV De via Viduarum, Sermo septimus.	106	
XVI De via Eremitarum et Solitariorum, sermo octavus.	107	
XVII De via Adolescentum, Sermo nonus.	108	
XVIII		

A	xviii De via Infantium, Sermo decimus	109
	LIB. iv Visio de Assumptione Virginis Mariæ.	110
I	Protestatio Angeli de Annuntiatione libri Viarum Dei.	106
ii	Sermo Elizabeth de undecim millibus Virginum, aliisque Martyribus, passis inter eas Coloniæ.	110
iii	Ad Abbatem Tuitiensem et Fratres ejus.	
iv	Ad Sorores sanctarum Virginum in Colonia.	
v	Ad Venerabilem Abbatem Tuitiensem.	93
vi	Visio quam vidit Egbertus qui et obtulit Revelationes Elizabeth in altari.	
	Lin. v Prologus.	
Epist.	i Ad Ludovicam Monachum, postea Abbatem ad S. Euchariam Trevisis.	
ii	Ad Abbatem de Busindorpo et Fratres ejus.	
iii	Ad Dominum Hilinum Archiepiscopum Trevirensis.	
iv	Ad Abbatem Otinhensem et Fratres ejus.	
v	Ad Fratres Nurimbergenses.	
vi	Ad Sorores Auturnacensis cœnobii.	
vii	Ad Sorores in Berma.	
viii	Ad Sorores sanctarum Virginum Coloniensium.	
ix	Ad Sorores Diersteutes.	
x	Ad dilectissimam Abbatissam Dirquircensem.	
xi	Ad eandem Abbatissam Dirquircensem.	
xii	Exhortatoria epistola Elizabeth ad cognatam suam.	
xiii	Alia ad quosdam religiosos Patres exhortatoria.	
xiv	Ad Abbatem Tuitiensem.	
	LIB. vi qui est Ecberti ad cognatas suas.	
Cap.	i De obitu Elizabeth Virginis.	112
ii	De felici exitu ac sepultura Elizabeth.	116
iii	De suo fine sollicita, Sororum saluti diligenter intendit.	118
iv	Protestatio quod nihil fictionis admissum sit, in eis quæ ab ea sunt visa et audita : adhortatio Sororum, et Sacramenti Unionis postulatio.	120
v	Oratio Elizabeth et exauditio pro perceptione Corporis Domini : divisio lucis, et signum transitus ejus.	122
vi	Consilium de substituenda alia loco ejus, et salutaris admonitio ac diligens præparatio ad exitum vitæ hujus.	125
vii	Visio ex qua cognovit Elizabeth discessum suum, et divinum cultam permansurum in loco illo.	128
C	viii Commendationes et gratiarum actiones, quas Elizabeth habuit in fine.	130
ix	Visio de exitu ejus, et orationes quibus usa est.	132
x	Cur transitus ejus aliquantulum dilatatus est et quomodo ad omnes se habebat, et contra.	136
xi	De exitu ejus.	139
xii	De Sacerdote quodam subito erumpente in laudes ejus, et sepulturæ officio.	141

CAPUT I.

Allocutio ad fratrem; tentationes diabolicæ, divina visitatione discussæ: visionum initia.

Gaudet res suas posse communicare fratri;

Petis a me, frater, et ad hoc venisti, ut enarrem tibi misericordias Domini, quas secundum beneplacitum gratiæ suæ operari dignatus est in me. Promptum quidem est in me, frater, per omnia dilectioni tuæ satisfacere : nam et hoc ipsum diu desideravit anima mea, ut daretur mihi conferre tecum omnibus iis, quæ magnifice operatus est Dominus in me, ac tuum audire iudicium : sed quæso modicum sustine, et attende, mi dilecte, multiplices an-

gustias cordis mei, quæ supra quam credi potest me coarctant. Si verbum illud, de quo audisti, in commune prodierit, sicut per quosdam incautos Fratres (novit Deus) contra voluntatem meam ex parte jam preiit ; quis putas de me sermo erit in populo ? Dicent forte nonnulli, alicujus me sanctitatis esse, ac meis meritis gratiam Dei attribuent, existimantes ne aliquid esse, cum nihil sim. Alii vero cogitant intra se dicentes, Hæc si esset Dei famula, sileret utique, et non sineret magnificari nomen suum in terra, nescientes qualibus stimulis urgeri soleo ad dicendum. Non deerunt etiam qui dicant muliebria figmenta esse omnia quæ audierint de me, vel forsitan a sathana me illasam judicabunt. His et aliis modis, Carissime, in ore hominum ventilari me oportebit. Et unde hæc mihi ut alicui hominum innotescam, quæ elegi esse in abscondito, et quæ certe nec dignam me arbitror, ut ad intuendam me quisquam oculos suos attollat ? Illud quoque non parum angustias meas adauget, quod Domino Abbati complacuit, ut scriptis verba mea commendentur. Ego enim quid sum, ut memoriæ tradantur ea quæ sunt de me ? Nonne et hoc arrogantiam poterit adscribi ?

11 Sed dicant mihi quidam ex sapientibus, quia non propter me solam hæc fecit mihi Dominus : sed aliorum quoque ædificationi per ista prodivit ; eo quod ad fidei confirmationem aliquatenus attinere videantur, et ad consolationem eorum qui tribulatione sunt corde propter Dominum : et idcirco pro ejusmodi causis quæ prædictæ sunt, opera Dei silentio prætereunda non putant. Et ita quidem esse ut dicunt ex parte credo, propter quædam quæ tibi nunc indicabo. Accidit aliquoties, cum in corde meo posuissem celare ea quæ ostensa mihi erant a Domino, tanta præcordiorum tortura me arripi, ut morti me proximam existimarem : at ubi iis qui erant circa me quid vidissem aperui, continuo alleviata sum. Sed fateor quia nec sic adhuc omnino certificata sum, quid potissimum agere debeam : nam et tacere magnalia Dei, periculosum mihi esse intelligo ; et loqui, periculosius fore pertimesco. Minus enim discretionis me habere cognosco, quam ut sufficientiam discernere, quid ex iis quæ mihi revelantur dici conveniat, quidve silentio honorari oporteat. Et ecce inter hæc omnia, in periculo delinquendi posita sum. Propter hoc, dilecte mi, non cessant ab oculis meis lacrymæ, et auxiliatur spiritus meus jugiter in me : sed ecce ad introitum tuum consolari cœpit anima mea, et facta est tranquillitas magna in me. Benedictus Dominus, quia suscipere dignatus est orationem ancillæ suæ qua diebus multis eum de tuo adventu deprecata sum.

12 Et nunc, quia Domini voluntate ad me de longinquo directus es, non abscondam cor meum a te ; sed ea quæ sunt de me, bona et mala, tibi aperiam : deinde quid fieri conveniat, in tua et Domini abbatis discretionem positum sit. Gratias ago Domino, ego pauperum ejus minima, quoniam a die quo sub regulari institutione corpori vivere, usque in hanc horam, ita confirmata est super me manus Domini, ut nunquam sagittas ejus in corpore meo portare desierim. Ægritudines meæ variæ et diuturnæ, non solum me vexaverunt, sed et omnes Sorores quæ in circuitu mei sunt. Det illis Dominus misericordiam, quia onus calamitatis meæ materno affectu mecum pertaverunt. Aliquando et medicamina infirmitatibus meis adhibuerunt : sed eo amplius infirmata sum, et audivi in visione nocturna vocem dicentem mihi ; Deus autem noster in cœlo, omnia quæcumque voluit fecit. Unde me admoneri intellexi, ut non medelis hominum, sed voluntati Creatoris mei corpus meum committerem, et ita quidem feci. Cumque sæpe tanto languoris obruerer labore, ut nullius

et quamvis provideat nascitura hæc sibi obloquia multa,

E
persuadetur tamen eas pandere ex consilio sapientium,

et conscientiæ remorsu.

F

Exorditur autem a gratiarum actione,

pro immissis sibi morbis,

Ps. 113, 3

paralysi, membri

A membri (excepta lingua) compos essem ; sine arrogantia dixerim, non minus in Psalmis ruminandis sedula permanebam : sed cum et linguam paralysis mihi subduceret, lingua officium mente supplēvi. Quantas autem cum infirmitatibus meis rerum necessariorum penurias sustinuerim, longum est enumerare. Ipse nosti, quia et domus nostræ possessio modica est, et elongati sunt a me, qui debuerant misereri super me. Sed pater orphanorum Dominus sollicitus est mei, per cujus gratiam gaudium magnum est cordi meo omnis mea contritio. Per omnia benedictus sit consolator humilium Deus. Sed ne diutius te protraham, nunc ad ea de quibus potissimum interrogas, sermonem convertam.

et egestate ;

u
narrat quod
per octavam
Pentecostes
1152, mirrore
gravata

13 Factum est in die sancto a Pentecostes, convenientibus ad Dominicam cœnam Sororibus, ego occasione quadam detenta sum, ut divini illius ac vivifici Sacramenti particeps non fierem. Unde illius diei solennitas, non me ut solebat, exhilaravit ; sed in quadam obscuritate animi tota die permanebam. Postera etiam die, et tota illa hebdomada, in eadem obscuritate animi tristis incedebam, nec potui ab animo excutere tristitiam. Ascendebant in cor meum plus solito omnia delicta, et magnificabam singula apud me, et ita mihi ipsi dolores accumulabam. Crescente igitur paulatim apud me hac non bona tristitia, adeo mente obscurata sum, ut quocumque me verterem, in tenebris me ambulare æstimarem, lucis comparatione quam antea in me senseram : inter hæc tanto etiam tædio afficiebar, ut nihil esset quod non fastidiret, anima mea. Molestæ mihi erant ipsæ orationes, quæ summæ deliciae meæ esse consueverant. Psalterium, quod jucundum semper mihi fuerat, quandoque vix uno Psalmo perlecto, longe a me projecit. Iterum recogitans ac mecum admirans quid mihi accidisset, resumpsi illud et legi : sed rursus mente concidi.

ac plena
fastidio,

cepit circa
fidem Christi
passi tentari,

14 Omnes enim vires suas effudit in me adversarius meus : nam etiam in fide hæsitare me fecit ille perfidus, ita ut de Redemptore nostro dubie cogitarem, dicens intra me : Quisquam ille fuit, qui tantum se humiliavit propter homines ? Numquid vera esse potuerunt omnia quæ scripta sunt de illo ? Verti me alio et dixi : Bonus tamen erat ille, quisquis fuit, de quo tot bona prædicantur. De beatissima Advocata nostra similiter dubie cogitabam, cum ejus memoriam agerent Sorores. Et quid mirum frater ? Pene omnis sensus meus subversus erat in me. Aliquoties autem ad meipsam rediens, tentari me intellexi, ac fortiter reluctabar, meoque familiares ut pro me orarent admonui : sed tanto fortius insistebat adversarius meus, ita me perturbans, ut etiam tæderet me vivere. Cibum et potum præ tædio sumere non potui nisi tenuissime, et illam deficiens et tabescens toto corpore. Novissime autem id mihi inspiravit ille perfidus, ut vitæ meæ ipsa finem imponerem, atque ita ærumnas meas, quas diu sustinueram, terminarem. Sed in hac tentatione pessima, non dormitavit super me qui custodit Israel. Non enim permisit ut dominaretur mihi iniquitas hæc maxima ; sed dedit mihi intelligere malitiam insidiatoris mei, et subito me avertit a cogitatione hac. Quam copiosus es in misericordia Domine, qui de tantis periculis eruis confidentes in te ! Confiteor tibi, Pater, quia nisi tu adjuvisses me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.

C
et ad inferendam,
sibi
mortem.

His tenebris
discussis,

b
turbatur
phantasmate
diabolico,

15 Et hæc quidem ita se habebant circa me usque ad festum Maximiani, b quarto calendas Junii. Illo autem die ad Completorium vidi in sacello nostro phantasma parvum, quasi cuculla Monachi indutum. Statim autem dicto Completorio irrui super me gravissima infirmitas, et rogavi Magistram, ut

assumptis Sororibus veniret mecum in Capitulum, ibique orationes funderent super me. Cumque ibi prosternere me vellem ante Crucifixum, ita diriguerunt ossa mea, ut nullatenus genua flectere potuissem. Ego, itaque mihi ipsi viam faciens ; graviter me projecit in terram. Cumque surrexissem ab oratione, allatum est Evangelium, et legere me fecerunt passionem Domini ; et adjuvabant me quoniam imbecillis eram ad legendum. Dum autem legeremus, apparuit mihi idem phantasma ut prius : et legentibus nobis locum illum ubi dicit Evangelista ; Intravit autem sathanas in Judam qui cognominatur Searioth ; cœpit exultare et risum movere. Dicebam autem Sororibus, ut pessimum illum abigerent ; et mirabantur de quo loquerer eis. Perlecto autem Evangelio, evanuit. Post hæc in Matutinis stabat coram me, in humana effigie, statura brevis et spissus, et horribilis aspectu : facies ejus ignea, lingua ejus flammea et longe ab ore porrecta ; manus ejus et pedes similes unguibus avium rapacissimarum. In hac specie, septies illo die mihi apparuit. Et semel in specie canis teterrimi. Sequenti die d mane astitit lecto meo, et cum suo quodam jramento minatus est mihi, quod in dentes me percussurus esset calceo, quem in manu tenere videbatur. Post hæc paulo ante Missam, iterum se mihi obtulit in specie tauri magni et horrendi, dilatans super me os suum, quasi ad deglutendum me, et cymbalum in collo gestare videbatur.

D
AUCTORIS
EGBERTO
FRATRE

quod postridie
septies varia
forma recur-
rit :
d

E

16 Deinde cum inchoaretur Missa de beatissima Virgine Domina nostra (sabbatum enim erat) veni in extasim. Et apertum est cor meum : et vidi super aerem rotam magni luminis, similem lune plenæ, sed quasi duplo majorem. Et introspexi per medium rotæ, ac vidi similitudinem regalis femine stantem in sublimi, quasi candidissimis indutam vestimentis, ac purpureo amictu circumdatam. Continuo intellexi hæc esse sublimem cœli Reginam, matrem Salvatoris nostri, cujus semper desideravi aspectum. Cumque intenderem in eam cum summo desiderio, procidit in faciem suam ter, adorans coram divino quodam lumine, quod erat ante illam. Quarta autem vice cum se humiliasset, longam moram in jacendo facere visa est. Ut autem surrexit, convertit ad me faciem, et modicum progressa est in inferiorem aerem contra me, habens duos comites gloriosos, unum a dextris et unum a sinistris. Qui a dextris erat, cuculla Monachi indutus esse videbatur, candidissima tamen, et baculum monastici Patris manu gestare visus est. Unde menti meæ incidit hunc esse venerabilem Patrem nostrum B. Benedictum. Qui autem a sinistris erat, juvenis decorus videbatur, candida et crispanti coma spectabilis. Stans autem Domina mea, signo Crucis me consignavit, et hæc verba menti meæ nescio qualiter inseruit : Ne timueris, quia nihil tibi ista nocent. Vocis quidem sonitum non audivi, sed tantummodo labiorum ejus motum distincte aspexi. Post hæc regressa est ad interiora luminis sui, et ego devotissime adorans sequebar eam laudibus tredecim versicalorum, quos in consuetudine habeo. Et his dictis, ab extasi reversa sum : et continuo refeci spiritum meum Hostia salutari. Tunc rogavi Sacerdotem, ut invocaret nomen Domini super me : qui cum inchoaret Litaniam, rursus in extasi facta vidi Dominam meam, stantem secus altare, in veste qualis est casula Sacerdotali ; et habebat in capite diadema gloriosum, quasi quatuor gemmis pretiosis insignitum, eratque ei circumscripta Angelica illa salutatio : Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum.

sed in Sabbato
adfuit Desjara.

cum S. Bene-
dicto,

F

ipsique
benedixit :

17 Eodem die ad vesperam, rursus vidi malignum illum, in specie tauri, pendentem coram me in aere :

A aere : et paulo post respexi consolatricem meam in celesti lumine, ut prius, munientem me Crucis signaculo. Postera die quæ erat Dominica iterum e se mihi præsentavit insidiator meus in specie tauri, ut prius. Tunc, quia nimis vexaverat me horrenda visio illa, dixi ei confidenter : Si vere tu es ille malignus, præcipio tibi in nomine Domini, ut cito transfigures te, et in hac specie ultra mihi non appareas. Continuo disparuit : et respexi vallem quandam horribilem plenam fumo et flamma nigra, et exibat inde grex caprarum turpissimus. Die illa ad vesperam lux magna in cælo mihi apparuit, et de medio ejus columba niveo candore, et quasi flammæ splendore venusta, elapsa est, nescio quid rutilicum in ore demonstrans : et ut subito gyrum fecit in aere, iterum se recepit in lucem. Ego autem cum veneratione eam prosequens, orationes de Spiritu sancto dicebam, quoniam in specie columbæ eum apparuisse audieram. Post hæc ad Completorium cum starem ante Crucem, ac devotissime eam salutarem, ostensa est mihi in cælo Crux magna aurei fulgoris, ita splendida, ut etiam reverberaret oculos cordis mei, quibus eam intuebar.

visis celestibus
cessit :

B denique in
forma petu-
lantis Clerici

B 18 Die altera mane, cum starem sola in Capitulo et orarem, iterum se mihi obtulit adversarius meus, stans coram me in specie delicati Clerici, quasi indutus camisia candida. Et expavi quidem, sed tamen in oratione perseverans, nihil segnus egi, quo magis eum confunderem. Expleta autem oratione, ascendi in dormitorium, et illuc me subsequutus est. Discessi inde in sacellum, et veni stare inter duas Sorores orantes. Illuc etiam me subsequutus est : et stabat coram me, in turpi quodam gestu illudens mihi, nec potui avertere ab eo mentis oculum quo eum intuebar : Tunc nequitiam ejus ultra non ferens, dixi ei audacter : Præcipio tibi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, ut cito ab hujusmodi gestu cesses, et talem nequitiam ultra mihi non ostendas. Continuo habitum priorem dimisit, et stabat reverenter, quasi indutus veste religiosa. Deinde exivi sedere in conventum Sororum, et illuc me insecutus est ; et stans arrisit mihi. Cum ergo tunc disparuisset, ultra mihi non apparuit. Deinde cum audita Missa communicassem, et ad prandium accessissem, præ nimia vexatione vix cibum attingi. Post prandium autem subito elangui, nec remansit in me quidquam virium, et ita coarctabar undique ut nullum membrorum meorum esset absque passione. Tunc astantibus circa me Sororibus vix linguam movi, ut significarem eis, quod allatis Reliquiis dicerent super me Passionem Domini et orationes. Dum autem orarent, sensi guttur meum quasi manu cujuspiam fortiter stringi, ita ut pene halitus meus intercluderetur. Cum ergo transisset hora illa, de cetero majorem pacem habui a tentatore meo, per gratiam Domini, qui novit suos de tentatione eripere ; quod, ut arbitror, impetratum est a Domina.

ab eodem
vexata,

C 19 Convenerunt Sorores ac Domini Fratres, videntes angustias animæ meæ, ac decreverunt ut septem continuis diebus communes preces funderent, et se affligerent coram Domino pro me, ac singulis diebus singulas Missas pro angustiis meis celebrarent. Cumque inter septem Missas, una de Spiritu sancto in quinta feria esset decantanda, cum magno desiderio diem illum expectabam, sperans aliquid consolationis tunc me recepturam. Venit desiderata dies et Fratribus divina celebrantibus, jacebam in oratione cum Sororibus : et dilatatum est cor meum et vidi lucem grandem in cælo : et ecce columba magnæ pulchritudinis, qualem et ante videram, de luce egrediens, pervenit usque ad me : et cum tribus vicibus capiti meo expansis alis se circumtulit, mox

liberatur,
utroque
Conventu pro
ea orante.

ad superna convolvit. Post hæc in sexta feria, D cum diceretur Missa de Sancta cruce, et me prostrassem in oratione, gloriosum Crucis signum in cælo mihi ostensum est, quasi a sinistris divinæ Majestatis.

29 In Sabbato autem, cum celebraretur Officium de gloriosissima Virgine, vidi iterum eam in superna claritate, coram Majestate magna adorantem. Cumque ministri altaris, laudes ejus devote concinentes, in sequentia, Ave præclara, processissent ad versiculum, qui est, Ora Virgo nos illo pane cæli dignos effici ; procidit in faciem suam, totamque se in oratione prostravit : sicque permanebat quousque Evangelium inchoaretur. Ab illo die usque ad hæc tempora, singulis fere Sabbatis et quandoque aliis diebus, cum de ea Officium celebraretur, eandem visionem videre consuevi. Eadem die post Nonam, cum starem in Capitulo et amarissime flerem, propter somnia quædam in quibus animam meam valde molestaverat nequitia insidiatoris mei ; rogabam Dominam meam devotissime, ut si forte nocituræ mihi non essent illæ molestiæ, aliquid mihi consolationis exhibere dignaretur. Et ecce subito lux illa celestis emicuit, et progressa est inde consolatrix mea : et cum paululum descendisset, contra me stabat : et ego intendens in eam motum labiorum ejus diligenter observabam : et cognovi quod nominaret me nomine meo, Elizabeth, et amplius non adjecit : quod ego pro consolatione recipiens, gratias egi illi, et recessit a me.

Sabbatis de
singulis adest
Delpara.

E

ANNOTATA D. P.

a Anno ab incarnatione Christi 1152, litteris Dominicalibus F. E. Pascha celebratum fuit 30 Martii ; atque adeo Pentecostes 18 Maji. Itaque infra descripta mentis obscuritas duravit ad 25 ejusdem.

b S. Maximinus Episc. Trevir. colitur 29 Maji tunc cadente in Feriam v.

c Utique Feria vi, et consequenter 30 Maji.

d Maur diei Sabbati, uti mox dicitur : et sic omnia recto ordine sequuntur.

e Scilicet 1 Junii ; et consequenter sequentes Ferie 2 et 5 quibus visi Sancti.

CAPUT II.

Visi sancti, a 23 Junii 1152 ad 14 Septembris 1153.

F

Accidit quadam vice, cum frequenter se mihi obtulisset columba nivea illa de qua dixi, ut apud me ipsam dubitarem de illa, et quærerem a Domino Abbate, utrum posset sathanas se transfigurare in columbam. Qui cum negaret se unquam hoc legisse, et ego dubia permanerem ; aspexi quadam die Crucem, quam videre soleo ; et venit ex adverso columba illa et resedit in ea. Sic ergo certificata sum, non esse hoc sathanam, quoniam inimicus Crucis est.

Sæpe appa-
rent Crux et
Columba.

22 In vigilia a B. Joannis Baptistæ, dum divinum celebraretur Officium, fui in oratione, ac dicebam quinquaginta Psalmos et alias quasdam orationes, in laudem illius venerandi Præcursoris Domini. Cumque orationes pene complevissem, subito lux magna refulsit in cælo, et in medio ejus quasi species viri gloriosi ; et in vestitu candido apparuit stans contra ortum solis. Et post pusillum convertit ad me faciem blandam et valde amabilem, quasi volens conspici a me. Habebat autem coronam aurei fulgoris in capite, valde radiantem, et in parte anteriori quasi purpureo colore insignitam. In dextra ejus tanti fulgoris palma apparuit, ut præ nimia

a
in festo S.
Joannis Bapt.
etiam ipse.

ejus

A ejus claritate vix cetera quæ juxta erant possem discernere. Intellexi igitur hunc esse gloriosum illum Martyrem, cui serviebamus. Post hæc in Matutinis, cum diceremus, Te Deum laudamus; eodem modo mihi apparuit; et id citra extasim, quamvis vicina fui ut fierem in extasi. Cumque iterum disparuisset lux illa, in qua eum videram, subito in duas partes scindi visa est: et emicuit quasi fulgur omnino intolerabile mihi ad videndum. Et dixi: sufficit mihi, Domine gratia tua, parce infirmitati meæ, et relaxa mihi claritatem hanc nimiam, quia sustinere eam non valeo. Continuo sublata est, et loco ejus stella clarissima apparuit. Rursus in die, tempore divini Sacrificii, vir Dei similiter mihi apparuit.

b
deinde SS.
Joannes et
Paulus,

23 Die tertio post hæc b, in festo beatissimorum Martyrum Joannis et Pauli, tempore matutino, dum ad honorem eorum legerem quinquaginta Psalmos, vidi illos in amplissima luce, valde conjunctim stantes contra Orientem, et ad me terga vertentes. Cumque explevissem orationes, et subjunxissem; Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum, sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Hæc est vera fraternitas quæ vicit mundi crimina. Christum secuta est inclyta, tenens regna cœlestia. Et insuper; Si coram hominibus tormenta passi sunt, Deus tentavit eos, tamquam aurum in fornace probavit eos, et quasi holocausta accepit eos. Cum inquam, hæc explevissem; rogavi illos diligentissime, ut ad me faciem convertere dignarentur: et conversi sunt ad me. Habebant autem et ipsi signa victoriæ atque martyrii, videlicet fulgidas in manibus palmas, et coronas in capitibus valde radiantem, et rubore signatas in fronte. Talibus enim insigniis decorati videntur sancti Martyres, quomodocumque mihi apparere dignantur. Cuiusque eorum intuitu delectata fuisset, ab oculis meis subito ablati sunt.

consequenter
vero SS. Pe-
trus et Pau-
lus,

24 In festivitate beatissimorum Apostolorum Petri et Pauli, in primis Vesperis, rapta in extasin, vidi gloriosos illos Principes in splendore magni luminis, stantes cum signis victoriosi martyrii. Et conversis ad me vultibus descenderunt in regionem hujus nostri aeris, antecedente eos beatissima Virgine, matre Domini nostri Jesu Christi. Stans autem Petrus, signum Crucis fecit super me: et salutabam illum dicens: Tu es Pastor ovium, princeps Apostolorum. Paulum quoque intuens, hæc verba arripui; Bonum certamen certavi, cursum consummavi. Cumque reversi essent in regionem luminis, ego ab extasi respiravi. In die ad Missam, dum intonaretur Officium, vidi columbam descendentem de cœlo, et usque ad dextrum cornu altaris pervenit, ibique resedit: quantitas ejus ut turturis, et supra nivem candor ejus. Cumque Dominus Abbas inter ceteras diceret illam Collectam, quæ est, Deus cui omne cor patet, et usque ad verbum illud processisset, purifica per infusionem Sancti spiritus cogitationes cordis nostri; advolavit, et sese capiti ejus ter circumtulit, ac reversa est ad locum ubi antea conederat. Cum autem diceretur Sanctus, accessit ac resedit in corporali, et quasi rubeum aliquid ex ore ejus pendere videbatur. Cumque finita Missa inter Sorores ad communicandum accederem, et oculos carnis ad eam flecterem, videre eam non potui. Aversis autem oculis eam vidi, et statim ut communicaveram in extasim, veni, moxque respiravi. Et exinde quicumque Sanctorum aliqujus celebritatis apud nos sunt, singuli in suis festivitibus, mihi, per gratiam Domini nostri Jesu Christi, in cœlesti lumine apparuerunt, videlicet Quilianus c martyr cum sociis suis, deinde septem d Fratres.

C
cum De para

et Columba,

ac reliqui
Sancti recur-
rentes cujusque
festo.

cd

25 Post hos et venerabilis Pater noster e Benedictus, qui etiam contra me in aerem exire visus est. Deinde B. Margarita f immenso candore notabilis et signis victoriæ gloriosa. In divisione g Apostolorum omnes mihi apparuerunt, sed seorsum ab aliis Petrus et Paulus stare videbantur. Post hæc, Alexium h Confessorem vidi, nescio quid magni decoris habentem, a pectore usque ad subumbilicum. In vigilia B. Mariæ i Magdalena ad vesperam, vidi illam cum corona lucidissima, et simul cum ea matrem Domini nostri Jesu Christi. Stabant autem contra se, quasi colloquentes ad invicem: et post pusillum conversæ sunt ad Orientem.

26 In die ad Missam, dum orarem positus in terra genibus, vidi in aere quasi prope terram duos k viros splendidos sedentes contra se, et in medio eorum lucidum quiddam quasi formam habens sepulchri: et ecce mulier similis ei quam in sero videram, accessit et stabat diligenter inspiciens eandem sepulchri speciem. Dum autem staret accessit retro eam juvenis candidissimo amictu circumdatus, nigram habens comam ac barbæ lanuginem, et faciem supra modum speciosam. Moxque illa conversa ad eum ibat in occursum, et stabat quasi interrogans aliquid ab eo. Tunc cœpi anxie cogitare intra me, quisnam esset ille juvenis. Cumque magno desiderio sciendi hoc æstuarerem, subito in dextera ejus Crux aurea apparuit. Unde mox conjectabam, quod ipse esset is qui surgens a mortuis, primo Mariæ apparuit. Eadem die ad vesperam, cum non possem interesse Conventui propter invaletudinem, sedebam in Capitulo cum Magistra: et eram in Psalmis vespertinis (erat autem pluriæ tempus) et vidi irim fulgidam solo meatu intuitu: exterioribus enim oculis faciem cœli, ab eo loco in quo eram, intueri non poteram. Et dixi Domino in corde meo: Obsecro, Domine, ut quod nunc sola mente video, etiam oculo carnis aspiciam, quo magis de hac visione spiritali certificer: Non enim mihi ipsi satis credebam. Et post paululum, Sorores de sacello exeuntes, constiterunt in claustro, aspicientes in cœlum. Mirante autem Magistra quid aspicerent; dixi, Irim (ut credo) vident, quam et ego jam mentis intuitu vidi. Exeuntes ergo ad eas; vidimus eam et nos.

27 In Vigilia S. Jacobi l Apostoli, post prandium, citra extasim vidi lucem, quam videre soleo, quasi super ecclesiam m B. Florini, ubi Domini Fratres nostri manent: erat autem in sequenti die ibi dedicationis n festivitas celebranda. Et vidi quasi scalam, in modum radiantis auri splendidam, de luce illa descendentem usque ad altare majus, quod est in sanctuario. Cumque aspicerem, vidi adolescentes duos per eam descendentes usque ad altare: qui autem præibat, thuribulum aureum in manu gestare videbatur. Post hos autem et alii duo descenderunt: denique magna multitudo descendit, et versa vice ascenderunt. Erantque ita ascendentes, a nona prioris diei: usque ad nonam sequentis diei: tamdiu enim continue in hac visione permansi. Apparuit autem et B. Jacobus, circa summitatem scalæ stans, cum B. Christina Virgine, et Virgo virginum cum eis: in die autem illo, circa tempus dominici Sacrificii, ad hæc inferiora nostræ habitationis descendere visus est. Vidi autem eo die claritatem magnam circa præfatum altare, et omnia quæ gerebantur illic: nam et operimentum altaris quale esset cognovi, et Magistræ nostræ indicavi. Ipsa autem: directo illuc nuntio comperit ita esse, ut dixi

28 In vinculis S. Petri o, rursus eum vidi, in eadem specie qua et antea apparuerat. Post hæc Stephanum Protomartyrem p in die inventionis suæ. Deinde Osvaldum q regem; deinde Aphram Martyrem

D
AUGUSTE
EGBERTO
FRATRE

e

f

g

h

i

k

Maria Magdal.
ad sepulcrum
Domini,

E

oc vesperi iris
etiam a'is vi-
sa,

l

F

m

n

tum SS. Jaco-
bus Ap. et
Christina

o

p

q

AUCTORE
ECCLESIAS
FRATRE
r

ac varii San-
cti ex ordine.

An. 1152 29
Juli in Domi-
nica, videt
omnes choros
Sanctorum,

Cum Christo
ejusque mysti-
co comitatu :

A rem cum duabus pedissequis suis ; deinde B. Cyria- cum ; r deinde B. Laurentium in Vigilia ejus ; omnes cum signis victoriosi martyrii vidi in lumine. Erat autem tam densa lux, B. Laurentio undique circumfusa, ut etiam palpari posse videretur. Palmæ et coronæ ejus fulgor tantus erat, ut quodam modo reverberaret oculos cordis mei, sicut radiantis auri splendor oculos carnis solet repercutere. Habebat autem Stulam splendidam, a sinistro humero usque ad dextrum latus protensam. Et interrogavi Magistram quid sibi hoc vellet ; et dixit mihi, signum Diaconatus ejus hoc esse. Stabat autem cum eo et beatissima Virgo, sicut cum supradictis omnibus : habebatque ipse faciem ad me blande conversam, quousque desiderium meum implevi : hanc enim gratiam omnes mihi solent exhibere.

29 Factum est in sequenti anno s, in dominica nocte quæ erat prima post festum B. Jacobi, avocata a corpore raptam sum in extasim. Et ecce rota flammæ grandis in cælo enicuit, cujus visio magnas mihi incussit angustias, et continuo disparuit. Post hæc in eodem loco quasi ostium apertum est, et introspexi per illud ; et vidi lucem, longe excellentiorem illa quam videre consueveram, et multa millia Sanctorum in ea : stabant autem in circuitu Majestatis magnæ, secundum hujusmodi ordinem depositi. Erant in quadam fronte illius circuitus, viri quidam, magnifici et excellentes valde, adornati palmis et coronis copiose radiantibus, et titulo passionis in fronte signita. Et intellexi, tam ex titulo eorum, quam ex singulari gloria quam præ aliis habebant, esse venerabiles Apostolos Christi. Ad dexteram eorum copiosus quidam exercitus, eisdem insigniis gloriosus astabat. Post hos et alii viri splendidi constiterunt, sed martyrii signum in eis non apparuit. A sinistris vero Apostolorum, sacerdo ordo Virginum effulgebat, decoratus martyrii insigniis. Post has et alter chorus insignium puellarum, coronatarum quidem, sed absque signis martyrii. Deinde et aliæ venerandæ mulieres, cum velaminibus candidis apparebant : atque ita ex his omnibus circuitus ille completus est. Alius quoque magnæ claritatis circuitus infra illum apparuit, quem intellexi esse Sanctorum Angelorum.

30 In medio autem omnium gloriam Majestatis numensæ, quam effari omnino non possum, cujus thronum gloriosum iris fulgida ambiebat. A dextris autem Majestatis, vidi similem filio hominis, in summa gloria residentem ; a sinistris vero signum Crucis vehementer radiosum apparuit. Cumque hæc omnia trementi corde aspicerem, hoc quoque adjuvare dignatus est Dominus, ut mihi indignissimæ peccatrici, de gloria suæ ineffabilis Trinitatis, modo quodam quem explicare non valeo nec audeo, hoc significaret, quomodo vere una Divinitas in Personis trina est, et tres Personæ una Divina substantia. A dextris autem filii hominis Regina Angelorum et Domina regnorum, in solio quasi sidereo, immenso lumine circumfusa residebat. Ad sinistram quoque predictæ Crucis viginti quatuor honorabiles viri, versis ad eam vultibus, in uno ordine consederunt. Vidi non procul ab eis duos arietes, grandes et præclaros, ante signum Crucis, et sustinentes in humeris suis rotam nimie claritatis et miræ magnitudinis. His omnibus ita perspectis, in hæc verba prorupi dicens : Levate oculos cordis vestri ad deificum lumen : attendite et videte gloriam et majestatem Domini. Mane post hæc hora tertia venit unus ex Fratribus ad fenestram, et rogavi eum ut Missam de sancta Trinitate celebraret, et annuit. Statim autem ut Missam incepit, veni in extasim : et rursum vidi prædictam visionem, sed manifestius. Eadem hora vidi prædictum Fratrem, qui assistebat

altari, multo lumine circumfusum ; et halitum ejus, in molam candidi fumi, ex ore ipsius sursum ascendentem.

31 In proxima Dominica, videlicet in t inventionem S. Stephani, vidi eandem visionem, sed eo amplius quam tunc : nam nunc vidi ante thronum Dei Agnum stantem, valde amabilem, et habentem Crucem auream quasi dorso infixam. Sed et quatuor Evangelistas nunc vidi, in illis formis, quas eis sacra Scriptura attribuit. Erant autem a dextris beatissimæ Virginis in ordine dispositi, ita ut versus ipsam facies haberent conversas. Eram autem celans apud me hujusmodi visiones amplius quam septem diebus. Cumque posuissem constanter in corde meo nemini eas revelare, gravissima tortione cordis correpta sum, ita ut morituram me existimarem. Instabant itaque mihi Sorores, studiose flagitantes, ut quæ videram eis revelarem : cumque extorsissent a me, statim a passione convalui. Et ne jam dicta amplius repetam ; scito, quod hujusmodi visiones, quas in prædictis Dominicis vidi, singulis Dominicis quæ postea evenerunt, vel bis, vel ter, vel etiam amplius videre consuevi ; veniens tamen prius in extasim ; sicut ipse propriis jam oculis aspexisti.

32 In quarta autem feria u ante Assumptionem beatissimæ Mariæ, post Completorium, stabam in sacello ; et oravi Dominum ex totis præcordiis meis, dicens ; Domine Deus meus, ecce animam meam et corpus meum tuæ invictæ dexteræ, tuæ sanctæ et individue Trinitati commendo ; tibi omnes angustias meas Domine committo : quoniam valde anxietur spiritus meus super iis quæ operatus es mecum, eo quod tanta gratia omnino indignam me esse cognoscam. Tu scis, Domine mi, quod nunquam talia te postulare præsumpsi. Sed nunc, quoniam ex gratuita bonitate tua ita magnificasti misericordiam tuam mecum : obsecro te, quatenus ita de cetero me conserves, ut nullo delicto meo a gratia tua merear excidere ; neque me spiritus ille tristitiæ ultra apprehendat, quo jam absorpta fuisset, nisi tu Domine subvenisses. Cumque hæc et his similia perorasset, et jam ad stratum meum redirem, subito hæc verba ori meo inciderunt : O Virgo, cave ne iterum cadas, ne aliquid deterius tibi contingat : quia bonus pastor curam habet de ovibus suis. Sequenti autem die in meridie, subito impulsu cor meum percussum est, et hæc verba accepi : Noli timere filia, quia Dominus consolator tuus corripit omnem filium quem recipit. Eodem die ad vespeream, cum effudissem cor meum ante Dominam meam cum multis lacrymis, iterum accidit ut ex improvise hæc verba in ore meo volverem : Gaudere et lætare filia Sion, quia divina clementia eripuit te de periculo corporis et animæ.

33 Post hæc in vigilia Assumptionis, cum devotissime orassem, subito incidit ori meo ut dicerem : Hæc sunt verba consolatoria, quæ lingua nova loquitur, quia necesse est consolari animam turbulosam : et incidi in extasim, et vidi visionem, quam Dominicis diebus videre soleo. Vidi autem inter cetera Dominam meam, consurgentem de solio suo glorioso, et egredientem de magna illa luce, quam velut per ostium vidi ; comitante eam triplici illa multitudine feminarum, quam in circuitu consistere videram ; proxime autem incedebant, quæ martyrii titulum in fronte gerebant. Post has, illæ quas videram coronatas sine titulo : tertio loco velaminibus albis decoratæ. Ad dexteram autem ipsius, vir quidam gloriosissimus et amabilis incedebat Sacerdotali stola insignis. Cumque per modicum tempus ita in inferiori aere cum hoc sacro exercitu apparuisset, rursus in lumine de quo exisse visa fuerat, cum ingenti laude et gloria excepta est. Cumque expergefacta

D

t
Agnum deinde cum 4
Evangelistis,

E

u
seque humiliter Deo
commendat.

ne propter extases in tentationes labatur

F

14 Aug. videt
Deiparam

cum magno comitatu Virginum

A facta fuisset ab hac visione, continuo hæc verba arripui : O gloriosum lumen, in quo assidue assistunt omnes Sancti, amicti stolis albis, et dant gloriam de mercede sua sedenti super thronum, viventi in secula seculorum. Rursus in die ad Missam, cum essem in spiritu, eademque viderem quæ et antea,olvebam in animo verba hæc : O gloriosa Trinitas, quæ sedens in sede majestatis tuæ inspicis abyssos, et dinumeras cogitationes uniuscujusque hominis. His adjeci : Ave Maria, Decus virginum, Domina Gentium, Regina Angelorum. Post hæc expergiscens in hæc verba prorupi : Te sanctum Dominum, et reliqua cum versu. Et adjeci : Dominus aperit nobis januam vitæ, si volumus certare contra durissimum diabolum. Omnia autem quæ dicta sunt, in die Nativitatis Dominæ nostræ similiter vidi.

et filio suo ;

x
et ille 92 pro-
rumpit in ex-
hortationem

B 34 In Sabbato post Assumptionem x, verba hæc ex improviso arripui. Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, ipse nos vocavit in admirabile lumen suum : ut, si volumus pœnitentiam agere de malis actibus, accipiamus bravium quod in stadio acquiritur. Nolite negligere verba hæc, quia expediunt animabus vestris. Attendite diligenter quomodo creator admonet creaturam suam. Post hæc adjeci : Ego consolabor vos dicit Dominus, et dabo vobis contra tristitiam gaudium spirituale, et ponam in corda vestra timorem simul et amorem. Si me timueritis, et mandata mea servaveritis, veri discipuli mei eritis. Item, Moneo vos, ut diligatis invicem : cogitare debetis quomodo Deus prior dilexit vos, quando non pepercit unigenito filio suo, sed tradidit illum pro vobis in oblationem, ut dragma illa quæ perierat reperiretur.

ad caritatem
secundam.

C 35 Ergo ad nos pertinet hoc proverbium : Si diligimus Deum et habuerimus perfectam caritatem, et fraternam dilectionem ad invicem, inveniemus dragmam illam quæ perierat. Iterum moneo vos, ut habeatis perfectam caritatem Dei et proximi; quia charitas est summum donum, amplum bonum, in quo pendet totus ordo perfectorum. Super omnia autem habete caritatem, quod est vinculum perfectionis; et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua et vocati estis in uno corpore; et grati estote, verbum Christi habitat in vobis abundanter. Item, omnibus qui hic volunt vivere secundum seculum, et non abstrahunt sua corpora a carnalibus desideriis, sed omnia cupiunt adimplere quæ pertinent ad hunc mundum, valde metuendum est quod dicitur : Nolite diligere mundum et ea quæ in mundo sunt, sed agite pœnitentiam de pravis operibus : qui ecce tempus prope est. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam, quando Dominus venturus sit.

y
29 videt S. Jo.
Baptistam,

36 In decollatione S. Joannis Baptistæ y, cœpi videre grandem illam lucem, quam velut per ostium videre soleo : et ex hoc anxia prostravi me totam in oratione, et rapta sum in extasim, et vidi B. Joannem, eodem modo quo antea eum videram; et dixi in spiritu meo, Benedicat nos Deus Pater, custodiat nos Jesus Christus, illuminet nos Spiritus sanctus. Et subjunxi, O clavis David Et adjeci : Iste est Joannes, quem manus Domini consecravit matris in visceribus : cujus nos precibus adjuvari supplices deposcimus. Iterumque ad me rediens, hæc verba protuli : Adjuvame Domine Deus meus : et adjeci; Gratia Dei sum id quod sum. Dicunt etiam me dixisse, Ne magnitudo revelationum extollat me, et non amplius. In die ad Tertiam iterum rapta in extasim, introspexi quasi per ostium, et lucem illam magnam quam videre soleo, et Dominam meam surgentem de solio suo, venientem contra me in exteriorem hanc lucem : eratque cum ea beatus ille Præ-

cursor Domini. Ego autem orabam devotissime, eorumque patrocinii me. et omnes familiares meos, atque locum nostrum studiose committebam : simulque hoc petii, ut si me exaudirent, aliquod mihi præberent exauditionis indicium. Continuo redierunt ad lucem unde exierant, et coram Majestate magna prociderunt in facies suas quasi orantes; simulque cum eis infinita agmina circumstantium. Tunc ego ab extasi expergiscens, in hæc verba soluta dixi : Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, o Beata et benedicta et gloriosa Trinitas. Ora pro nobis beatissima virgo Maria, ut digni efficiamur promissionibus Christi. Omnes sancti Angeli Dei orent pro nobis in conspectu Domini. Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista. Mirifica misericordias tuas Deus, qui salvos facis sperantes in te.

D
AUCTORE
ECBERTO
FRATRE

ANNOTATA D. P.

a Vigilia S. Joannis Bapt. 23 Junii, tunc in Fer. 2. cadens.

b SS. Joannes et Paulus 26 Junii.

c S. Kilianus cum Sociis Martyr Moguntia, tota Germania celebris, 8 Julii.

d Septem Fratres, filii S. Felicitatis, 10 Julii.

e S. Benedicti Translatio, in Moguntino ac Trevirensi, 11 Julii.

f S. Margarita V. M. ibidem 13; juxta Romanum, 29 Julii.

g Divisio Apostolorum passim per Germaniam 15 Julii.

h S. Alexius 17.

i S. Maria Magd. 22.

k Brigidam editores hic ad marginem nominant SS. Nicodemum et Joseph : sed existimo melius intelligi Angelos, juxta illud Lucæ 24, 4, Ecce duo viri; et Joannis 20, 11, Vidit duos Angelos sedentes.

l Vigilia S. Jacobi simul et festum S. Christinæ V. M, 24. Julii.

m S. Florinus Patronus Schonauvia, 17 Novembris.

n Fortassis legendum in sequenti die Dominica : quis enim credat dedicationis anniversarium affixum fuisse festo unius Apostoli, cujus Officium ea causa esset differendum? sic autem res acta esset 27 Julii.

o S. Petri ad Vincula, 1 Augusti.

p Inventio S. Stephani, 3 Augusti, tunc etiam Dominica.

q S. Oswaldus Rex Angliæ, 5 Augusti; quo die etiam colitur S. Afra, Martyr Augustana, cum Sociabus Digna et Merita : sed in Moguntino ac Trevir. differtur ad 7 Augusti.

r Cyriacus M. 8 Augusti, et consequenter Vigilia, ac deinde festum S. Laurentii.

s Anno 1153, habente litteram Domin. D. Dominica proxima, post festum S. Jacobi tunc in Sabbatum cadens, fuit 26 Julii.

t Omnino videtur legendum ante Inventionem S. Stephani, hæc enim (ut patet) debebat eadem in Ferriam 2.

u Id est 12 Aug. nam Assumptio casura erat in Sabbatum.

x Adeoque ipsa die Octavæ.

y Decollatio S. Ju. Baptistæ, 29 Augusti.

CAPUT III.

Aliæ visiones usque ad festum Annuntiationis an. 1154.

I In Exaltatione sanctæ Crucis a sæpe in extasi facta, vidi gloriosum illud signum Crucis nimii fulgoris. Non tantum in illa secreta regione lucis, sed

a
In Septem'ri
visum signum
crucis,

in magna gloria.

A et foris in inferiori quadam luce palam *b* ostensum est mihi. In festo S. Michaelis in primis Vesperis, cum essem in extasi, vidi ante thronum majestatis domini tres viros valde gloriosos stantes : quorum qui medius erat, excellentior aliis apparebat, et thuribulum aureum in dextera videbatur tenere : et dixi, cum redirem ad me, Stetit Angelus juxta aram templi, habens thuribulum aureum in manu sua. In die ad Missam vidi rursus eundem vicum excellentiorem, cum insigni vexillo incedentem, comitante eum turba copiosa. Ibi autem in circuitu throni cum venissent ante conspectum Majestatis, proeiderunt in facies suas, atque ita tribus vicibus factum est.

18 In eadem Missa, cum accederent Sorores ad communicandum, et ego adhuc a longe sedere propter imbecillitatem ; introspexi in calicem, et vidi veram speciem sanguinis. Et cum infunderent vinum, distincte aspexi differentiam sanguinis et ejus quod affusum est, donec commixta sunt et unus color sanguinis appareret. Die alia nescio qua, simile mihi accidit. Et videbam (sicut mos mihi est) omnia quæ foris circa altare agebantur in tempore Missæ. Et dum Sacerdos calicem benediceret, ecce columba, quam videre soleo in altari, pedetentim accedens caput calici immersit, et contiguo species sanguinis apparuit. Et nunc quidem rarum mihi non est videre hujusmodi. Factum est etiam in una die, ut veniret quidam ex Fratribus, ferens in pyxide divinum Sacramentum dominici corporis, ut opus esse videbatur cuidam Sorori infirmæ. Cumque staremus in circuitu ejus, et ego et quædam Sorores loquentes mecum de eo ; ecce subito cor meum liquefactum et pene raptum est in extasim. Et ecce claritas magna refulsit in pyxide ; et introspexi, cum tamen adhuc esset clausa : et apparuit species veræ carnis in ea. Dicens quidem ista contremisco, sicut et tunc videns contremui. Testis autem mihi est Deus, quia nihil in omnibus his tingendo, aut propriam gloriam quærendu, lecuta sum.

B 39 Rogasti me per epistolam Frater de Patronis tuis, scilicet martyribus Bonnensis Ecclesiæ, Cassio et Florentio, ut in die Natalis *c* eorum aliquid serviti illis exhiberem, si forte et ipsi dignarentur se mihi ostendere : et feci quidem prout potui : nam ad honorem eorum quinquaginta Psalmos legi illo die post Matutinas, ubi etiam insiliator meus candelam, quam manu tenebam, extinxit. Post hæc autem circa horam Tertiam, veni in extasim sine dolore : et vidi tres viros in regione luminis, decoratos palmis et coronis in fronte rubore signatis. Stabant autem duo ex eis conjuncti ad invicem et paululum segregati *d* a tertio. Sequenti die ad vesperam, cum solito more essem in extasi (Sabbatum enim erat) rogavi Dominum, ut iterum illos tuos Patronos mihi ostenderet : quoniam moleste ferebam, quod non distincte agnoveram qui essent illi duode quibus rogaveras : quoniam tres videram : et distulit Dominus exaudire me per tempus, ita ut metuerem contra voluntatem Domini id me postulasse. Et dixi tremens : Domine, si voluntas tua est, ut fiat quod petii, fiat : sin autem, non fiat. Et continuo vidi duos viros amabiles valde, de cœtu Martyrum procedentes, cum signis supra memoratis ; et venerunt ut starent in medium ante conspectum throni : et ego cum lætitia expergiscens, continuo hæc verba arripui : Isti sunt duæ olivæ et duo candelabra, lucentia ante Dominum dominatorem universæ terræ. Post hæc in festo sanctarum Virginum undecim millium, vidi copiosam multitudinem Virginum, quæ omnes erant insignes palmis victorie, et coronis in fronte signatis, ac decora cæsarie spectabiles.

40 In Vigilia omnium Sanctorum ad vesperam. veni in quietam extasim. Tunc solito more visum est mihi, quasi raperetur spiritus meus in sublime et vidi ostium apertum in cœlo, et tantam Sanctorum multitudinem quantam nunquam ante videram. Illud quoque quod de sancta Trinitate tibi me dixisse memini, tunc mihi secundo intimatum est. In ipso autem die solemnitate ad vesperam, iterum rapta in extasim, vidi coram me stantem quasi puerum amabilem valde, indutum veste alba et præcinctum ; et dixi : Quis es, Domine mi ? Et annuit ut tacerem : et dixi, Angelus Domini bonus qui fuit eum Jacob, ipse sit mecum in terra peregrinationis meæ, et benedicat vias meas Deus meus. Et continuo visa sum mihi in sublime extolli, et audivi voces canentium carmen jucundissimum.

41 Post hæc in die, quo secundum morem Ecclesiæ fidelium defunctorum communis memoria agebatur, in tempore divini Sacrificii, vidi quasi versus Austrum montem excelsum valde, et juxta illum vallem profundam horribilem nimis : erat enim plena atris ignibus, quasi obtectis et non valentibus emittere flammam in altum. Illic tortores spiritus innumerabiles vidi, et animas potestati illorum traditas, quæ horrendo et flebili modo ab illis eoneutiebantur, trahebantur, et supra modum infinitis modis vexabantur : formas quidem nec in his neque in illis discrevi, hoc tantum intellexi, quomodo hi quidem torquebant, illæ vero torquebantur. Vidi autem procul hinc versus orientem ædificium valde gloriosum, quasi tribus muris circumdatum, et variæ distinctiones mansionum in eo, et splendor lucis immensæ omnia illustrabat : in circuitu autem ejus, arborum et herbarum et florum jucundissima amœnitas apparebat. Locus autem, qui medius videbatur inter hoc ædificium et vallem prædictam, spinis asperis et quasi ambustis totus videbatur occupatus. Cumque hæc aspicerem, ecce copiosa multitudo candidæ plebis, de valle consurgens, per medium invii illius dumeti, cum magna festinatione et multo conatu ad ædificium prædictum tendere visa est, tandemque perveniens introivit. Quidam autem ex eis extra sentes viam elegerunt, et absque labore pervenerunt : factus est autem his transitus pluribus vicibus et per intervalla.

42 Nolo enim ignorare te, frater, de quodam ex amicis nostris, quem tanquam patrem dileximus, quoniam in die anniversarii ejus, cum fecissem quædam pro ejus liberatione quæ mihi per visionem demonstrata fuerant, vidi illum tempore Sacrificii in veste candida stantem coram me, et cum eo decorum quemdam juvenem, albis indutum et præcinctum : cumque devote elevasset manus et oculos in cælum coram me, quasi gratias agens, conversus a me ibat cum comite itineris sui usque ad ædificium illud, quod supra descripsi : et ego vias eorum observans, videre eos non cessavi quousque introierunt illic. De visionibus autem Sanctorum quid amplius tibi dicam, nisi quod singuli in suis Natalitiis (ut dictum est) animam meam consolari dignati sunt.

43 Vidi in Adventu Domini ædificium quoddam præclarum, uno muro circumdatum ; et in medio ejus turrim tantæ celsitudinis, ut cacumen ejus cælos penetrare videretur. Cumque sæpe numero id ita mihi appareret, accidit in una Dominica, cum ad me redirem ab extasi, ut subito orationem hujusmodi arripere : Domine Jesu Christe, pie et exaudibilis, ostende mihi indignæ famulæ tuæ quæ sit ista civitas, quam monstrasti mihi. Et continuo hæc verba responsionis in ore meo posita sunt : Hæc est Hierusalem cælestis, quæ ædificatur ut civitas, cu-

jus

D In Novembri omnes sancti

cum Angelo:

deinde Purgatorii locus,

E Paradisi amœnitas,

et amicus quidam liberatus

F

In Adventu Hierusalem cælestis,

et XI millia Virginum.

Michael archangelus,

ACTORE. EGRETO FRATRE

Michael archangelus,

sanguis Domini,

et corpus ejus.

In Octobri apparent cum tertio socio,

Sancti Cassius et Florentius

et XI millia Virginum.

A Jus cacumen pertingit ad cœlos. Post hæc imminente festivitate Natalis Domini biduo ante festum diem præparabar ad solitos mentis excessus. Cum venisset autem vespera solemnitate Nativitatis, tandem in quietem extasis deveni. Sensi autem me quasi in sublime elevari, et vidi ostium apertum in cœlo : et venerabile illud arcanum, quod in festivitate omnium Sanctorum videram, jam tertio tunc demonstratum mihi est. Cumque delecta fuisset in multitudine dulcedinis Dei mei ; tandem ad meipsam rediens, in hæc verba continuo prorupi : Desiderans desideravi videre Dominum Deum salvatorem meum, et vidi, et ecce salva facta est anima mea. Eram autem pernoctans in oratione, nec potui corpus meum dare sopori, præ nimia claritate lucis quam tota nocte intuebar : ostium enim illud, quod antea sine mentis excessu intueri non poteram, continue apertum vidi in magna jucunditate : et lux ejus decuplo clarior apparuit quam in præteritis visionibus.

44 Cum autem fieret apparatus ad celebrationem prioris Missæ, quæ inter matutinale Officium erat decantanda ; vidi radium magnæ claritatis de sursum ab eodem ostio usque ad altare oratorii protendi. Cumque inchoaretur Liber generationis e, ecce gloriosissima Regina cœlorum, multo exercitu Angelorum comitata, per eundem radium descendens venit, et astitit a dextris sacerdotis, habens coronam maximi ac jucundissimi fulgoris in capite. Cumque finito Evangelio secundum consuetudinem Antiphona illa decantaretur, quæ est, O mundi Domina ; elevata est cum suo comitatu, et per prædictum radium lucis regressa est ad sedem suam : ego autem cum toto illo tempore essem in extasi, eam tamen devotissime invocare non cessavi. Erant autem duo splendidi juvenes, qui per prædictum radium descenderant, commorantes circa ministros altaris a principio Missæ usque ad finem : in secunda quoque Missa alii duo. Stabat autem horum alter quidem ad latus Sacerdotis, alter vero juxta Diaconum cum annuntiaret Evangelium. Et de eo quidem qui erat secus Diaconum, cogitabam intra me, quoniam ipse esset unus ex Diaconis nostris qui interfuit Missæ, essetque indutus alba (quod quidem non erat) staret ad ministrandum : sed tamen ex hoc eram dubia, quoniam hic albus et crispus videbatur, ille vero niger erat. Tunc convertit ad me faciem quasi indignans, et continuo verba hæc cordi meo infixæ sunt. Ego sum Angelus testamenti. Inter hæc omnia et columbam vidi, assidentem Sacrificio dominico super altare.

45 Sequenti die, tempore divini Officii, vidi B. Stephanum Protomartyrem in superna claritate, splendidum valde et insignem signis Martyrii et Diaconatus. Eodem die ad vesperam vidi B. Joannem Evangelistam, stantem in conspectu throni, candidissimo amictu et stola aurea more Sacerdotali decoratum. Respexi autem ad eum locum in quo quatuor Evangelistas videre consueveram, et tria quidem Animalia vidi ; locus autem Aquilæ vacuus apparuit. Die Innocentium, tempore divini Officii, vidi montem excelsum et splendidum, et in cacumine ejus Agnum candidum et amabilem valde, habentem signum dominicæ Crucis in dorso. Sequebatur autem multitudo Martyrum copiosa, cum palmis et coronis rubore signatis. Et cogitabam quidem apud me hos esse beatos illos Infantes, qui occisi sunt pro Domino Jesu : sed hoc in illis mirabar, quod nulla infantie signa in eis apparuerunt, omnes enim juvenilis ætatis plenitudinem habere videbantur. In Circumcisione Domini, et Epiphania visiones vidi Dominicæ diei, sed evidentius in Epiphania. Tunc etiam in prima Vespera vidi tres Reges coronatos stantes ante thronum : et acceden-

tes, adoraverunt flexis genibus ante filium hominis et tollentes coronas de capitibus suis, obtulerunt eas in manus ipsius : rursusque eas ab ipso receperunt. In die ad Missam, rursus eosdem tres vidi, adorantes coram Domino Jesu : et munuscula nescio quæ lucida in manus ejus dare visi sunt.

46 In Purificatione gloriosissimæ matris Mariæ, ad Missam perlecto Evangelio in extasim veni, et vidi : et ecce Domina mea, per radium lucis descendens venit, et astitit a dextris sacerdotis : et juxta eam vir grandævus et venerabilis, barbam habens canam et prolixam. Cumque Sorores obtulissent lumioaria in manus sacerdotis ; regressa est ad superna. Et ecce copiosus exercitus insignium puellarum, cum splendidis luminaribus, venit in occursum ejus. Factaque aliquantula mora in extrinseca hac luce cum ipsa regressæ sunt ad altiora, sequentes eam eum gaudio. Eodem die ad vesperam cum essem in extasi, iterumque eam viderem in superna gloria, invocavi devotissime auxilium ejus : et cum omni diligentia me et caros meos illi commisi, et in fine orationis adjeci dicens ; Domina mea ; quid de te sperabo ? Et respondere visa est ; Bonam gratiam de me sperare potes, tu et omnes qui fiduciam habent in me. Mirificavit Deus misericordias suas in me etiam, frater mi, ex quo nuper a me discessisti, et hæc fecit mihi.

47 Accidit in prima Dominica solennis g Jejunii in primis Vesperis, ut venirem in mentis excessum : et vidi rotam candidam in aere mira velocitate circumgyratam : et in summitate ejus aviculam candidam, cum magna difficultate sese tenentem, ut non circumferretur impetu rotæ : et aliquoties quidem paululum a summitate ad inferiora delapsa est, ut esset in summo : atque in hunc modum diu laborabat, vicissim labens et resurgens. Post hæc vidi montem excelsum et amarum valde, et super illum delata est rota ; iterumque ibi circumferebatur ut prius, et avicula ei adhærens in suo labore perseverabat. Eram autem vehementer admirans quid ista portenderent ; et cum magno desiderio postulavi a domino intelligentiam visionis. Et accepto aliquantulo intellectu, redii ab extasi : moxque hæc verba ex improvise arripui. Areta et angusta est via quæ ducit ad vitam, Domine quis ibit per eam ? Et subjunxi ; ille qui custodit vitam suam a carnalibus desideriis, et non habet dolum in lingua sua. Et adjeci : Domine, quid faciam ego ? Et rursus hæc verba responsionis inciderunt ori meo : Si vis ambulare sicut ego ambulavi, considera vestigia mea ; et noli te avertere ad dexteram neque ad sinistram, sed sequere me, et sic pervenies : quia dixi, Ego sum via, veritas et vita : si quis introierit per me, salvabitur, et pasca inveniet.

48 Post hæc in secunda feria rursus in extasim veni, et vidi prædictam visionem ut prius : sed et eo amplius, quia et scalam vidi supra rotam stantem, quæ tantæ celsitudinis erat, ut cacumen ejus cœlos penetrare videretur. Postes ejus laterales lapidei videbantur, et triangulares ; ascensoria vero diversissimis ac pulcherimis ab invicem differebant intervallis. Id autem in memoria retinui, quod primum eorum candidum erat, tamquam nix ; secundum vero rubicundum, tamquam ferrum ignitum. Post hæc die altera rursus vidi omnia quæ prædicta sunt et juxta rotam speciem viri stantem, cujus caput aureum videbatur, et capilli ejus similes lanæ candidæ et mundæ ; oculi ejus lucidissimi et decori valde ; pectus et brachia, quæ in modum Crucis tenebat expansa, purissimum quemdam nitorem habebant ad similitudinem argenti nitidissimi. Habebat autem in dextera ramum arboris viridem et jucundum aspectu, in sinistra vero lucidam rotam, iris varietate

et Trina
Deitatis
arcanum.

In die Natalis,
Virgo Maria,

B

e

quatuor Angeli

ac consequenter
S. Stephanus.

Joannes
Evangelista,

Innocentes,

f

D
AUCTORE
ROBERTO
FRATRE
tres Reges.

In Purificatione
Virgo
Maria,

E

g
Visa rota
candida cui
circumgyratæ
insidebat
avicula

F
Joan. 10.

et scala supra
rotam ;

videt etiam
corpus mysticum
Christi.

AUCTORE.
EGBERTO
FRATRE.

A varietate distinctam : venter ejus æneus, femora ex chalybe, crura ferrea, pedes vero terrei videbantur. Hæc omnia frequenter in tempore Jejunii mihi apparuerunt.

k
et S. Grego-
rium.

49 Factum est autem in Dominica, quæ erat proxima post festum B. Gregorii k; cum essem in extasi, et viderem visiones quas in Dominicis diebus videre consuevi; vidi egregium illum Doctorem in supernis, plenum gloria et claritate amabili, ad similitudinem gloriæ sanctissimorum Episcoporum Martini et Nicolai. Habebat autem in capite, quemadmodum et illos habuisse videram, diadema quoddam venerabile, qualia a Pontificibus gestari dicuntur. Eadem quoque hora vidi prædictam visionem, et æstuabam desiderio magno cupiens intelligere quæ videbam, præcipue quid significaret illa hominis species: nam de ceteris intelligebam aliquid. Postulavi igitur a beato illo viro Dei devotissime, ut impetraret mihi a Domino intelligentiam visionis quam desiderabam: et conversus ad me, hæc verba mihi respondit: Non potes intelligere quid ista significant, sed dic Doctoribus qui legunt Scripturas, ipsi sciunt. Nunc igitur, amantissime frater, hunc tibi quæso laborem assume, ut Scripturas divinas scruteris, et congruam ex eis interpretationem visionis hujus coneris invenire: tibi enim fortassis a Domino reservata est.

i
Post aliquot
dierum infir-
mitatem con-
fortata,

50 Ante Annuntiationem Dominicam septem diebus i ægrotavi, et incidi in lectum toto corpore languens, ita ut pene nihil refectionis corpori meo possem adhibere: permansi autem in hac valetudine usque ad diem k tertium ante festivitatem. Eo die circa Nonam cœpi habere in ore meo liquorem, tamquam favum mellis, cujus dulcore ita refecta sum, quasi cibum sufficientem accepissem; et confortata sum toto corpore, et emisi sudorem copiosum, in quo permanebam usque in sequentem diem. Et circa tempus Missæ veni in mentis excessum; et visum est mihi quasi abstraheretur spiritus meus a corpore ac sublevaretur in altum. Vidi autem in illo excessu meo cœlos apertos, et Dominum Jesum cum infinitis millibus venientem in regionem aeris hujus. Et non erat ei species neque decor; sed, tamquam recenter crucifixus fuisset, sic miserandus apparuit. Cumque demonstrasset universo mundo crucem in qua pependerit, et vulnera passionis suæ quasi recenti cruore madentia; clamabat voce magna ac nimium terribili, dicens: Talia propter te sustinui, tu vero pro me quid sustinuisti?

videt Domi-
num cruci-
fixum,

cum duobus
agminibus

C 51 Assistebant autem ei duo diversa agmina innumeræ plebis, unum a dextris, alterum a sinistris. Iis quidem qui erant a dextris, lux immensa circumfusa videbatur, inter quos, præcipua apparuit virgo virginum, gloriosissima Dei Mater Maria. Ibi diversitates omnium Ecclesiasticorum graduum distincte perspexi: inter quos et venerabilem Patrem nostrum beatum Benedictum, cum sua Monachali turba, dignoscere delectata sum. Iis autem qui erant a sinistris, tenebræ densæ et horribiles circumfusæ erant, ita ut eorum diversitates discernere vix potuissem. Erat autem hujus miserimæ plebis princeps, magnus et horrendus ille rex superbæ, cui proximi assistebant Judas et Pilatus, et crucifixo- res Domini. Heu! quantos ex Clero, quantos nostri Ordinis viros et mulieres, plenos confusione illic dignoscebam. Cumque omnia perspexissem, dixit Judex omnium ad eos qui erant a dextris: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi: ad eos vero qui erant a sinistris, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Et continuo illi cum jucundissima alacritate ad lucidas mansiones Dominum subsequuti sunt: hi vero, tristitia et con-

Sanctorum et
Reprobatorum.

fusionem pleni, cum suo patre principe dæmoniorum, D in profundissimas tenebras demersi sunt.

52 Continuo post hæc reddita sum mihi, et cum fletu copioso primum in hæc verba prorupi; Libera me Domine de morte æterna in die illa tremenda, quando cœli movendi sunt et terra, Et adjeci: Credo quod Redemptor meus vivit; et in novissimo die de terra surrectura sum, et in carne mea videbo Deum salvatorem meum. In Ipso autem die festivitatis, cum iterum essem in excessu meo, in tempore divini Sacrificii; præsentata est oculis meis passio Salvatoris nostri, qualiter ab impiis veste nudatus, flagellatus est, et ad ultimum cruci affixus. Non autem omnia quæ circa eum in passione gesta sunt singillatim tunc vidi, quemadmodum postea in Parasæve. Cumque hæc videre cessarem, vidi Dominam meam in superna claritate stantem, et ejusdem rei revelationem ab ea accipi, quam nolo adhuc fieri manifestam.

die 25 Martii

citam repræ-
sentatur pas-
sio Domini.

ANNOTATA D. P.

a Exaltatio S. Crucis, 14 Sept. Tunc Feria 2.

b S. Michaelis 29 ejusdem, tunc Feria 3.

E

c SS. Cassius, Florentius et Mallusius, ex Societate S. Gereonis (quorum passio Colonia celebratur 10 Octobris) fuga elapsi Bonnam, ibidem deprehensi et mactati dicuntur, incertum quo die: elevatio autem eorumdem facta circa annum 1076 sub Archiepiscopo Reinoldo celebratur 2 Maji. Natalis hic dicitur communis omnibus dies 10 Octobris.

d Scilicet corpore Mallusii, qui hic non nominatur, fortassis ad aliam aliquam ecclesiam delato.

e Secundum usum monastico Benedictinum festa 12 Lectionum sunt; in die autem Natali ad 3 Nocturnum leguntur 4 Evangelia quorum primum Initium S. Evangelii secundum Mattheum, alia tria eadem quæ præscribuntur ex Romano.

f Annus 1154 habuit litt. Dominicalem C atque adeo initium anni incidit in Feriam vi et Epiphaniam in Feriam iii.

g Idem annus celebravit Pascha 4 Aprilis, atque adeo, Dominica 1 Quadragesimæ incidit in 21 Februarii.

h Ea fuit Dominica 4 Quadrage. occurrens secundo post festum die, 14 Martii.

i Erga a die 18 Martii.

k Id est usque ad diem S. Benedicti vel sequentem 22.

CAPUT IV.

F

Sancta videt mysteria Passionis, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, et alia quædam isto anno.

P Post hæc in festivitate a Palmarum, in primis Vesperis, cum dicerent Sorores Responsorium, ingressus Pilatus, et usque ad hoc verbum processissent, Crucifigatur, stabam inter eas et in extasim veni: et vidi Salvatorem quasi in Cruce pendentem. Rursus in Matutinis, similiter mihi accidit. In die ad Missam, cum inchoaretur Passio Domini, iterum in extasim veni. Tunc vidi præcæl montem quemdam amœnum, et descendebat ab eo salvator sedens in asino, et veniebat versus civitatem quamdam magnam. In ipsa autem radice montis, occurrit ei turba hominum parvorum et magnorum cum virentibus arborum ramis; et exuentes vestimenta sua, plurimi ex eis straverunt ea in via qua incedebat; et ibant cum eo exultantes usque ad portam civitatis. Eratque ibi turba magna, et dabat ei locum: et venit per medium eorum usque ad templum: descendens introivit et ultra eum non vidi: et redii ad meipsam

a
Viso Christi
ingressu in
Hierusalem,

A meipsam. Rogaveram Fratres meos diligenter, ut illo die Officium Palmarum celebrarent in prato quod est ante conspectum nostrum, et non potuerunt propter inundationem rivulorum; sed retro ecclesiam, ubi videri a nobis non poterat, peregerunt. Et respexit Dominus desiderium ancillæ suæ, et vidi oculis mentis omnia quæ ab illis illic gesta sunt.

lotione pedum.

54 Post hæc in Cæna Domini ad Missam vidi, sicut soleo, omnia quæ circa altare gerebantur: et dum Sacerdos Canonem diceret, et calicem in conspectu Dei exaltaret; vidi supra calicem Dominum Jesum, quasi in cruce pendentem, et de latere ejus et pedibus sanguis in calicem defluere videbatur. Cum autem vespertinum tempus immineret, eram in sacello ubi Mandatum ablutionis celebrandum erat. Cumque inchoaretur Antiphona quæ est, Ante diem festum; ego in uberrimas lacrymas confestim erupi, et rapta sum in extasim. Tunc vidi Dominum in eadem civitate, quam in die Palmarum introierat, sedentem cum discipulis suis in domo, quasi ad cœnandum. Cumque aspicerem, surrexit a cœna: et ponens vestimenta sua, præcinxit se linteo: et accipiens pelvim, incurvavit genua ante

B Petrum: et subito Petros exilivit, et stabat quasi territus: et Dominus sicut erat inclinatus, loqui ad eum visus est: et post pusillum, rursus ille resedit. Et Dominus, singulorum pedes lavit: iterumque resumpto vestimento suo, recubuit: et sedebat, quasi loquens ad illos. Post hæc surrexit et egressus est cum illis de civitate, et ibat versus montem illum, a quo eum descendisse videram. Post hæc vidi, quomodo relictis discipulis recessit ab eis Dominus, et positus in terram genibus procubuit ad orationem, quasi in angustiis magnis constitutus. Vidi et pretiosas illas guttas sanguinis, de sanctissima carne ejus decurrentes in terram. Et post orationem rediit ad discipulos quos etiam dormitantes vidi. Et cum allocutus eos fuisset, iterum rediit ad orationem: atque hoc ter factum est. Tunc ego ad meipsam rediens, statim hæc verba in ore meo habui, Factus Jesus in agonia prolixius oravit, et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Et adjeci: In monte Oliveti oravi ad Patrem meum, Pater si fieri potest transeat a me calix iste.

agonia in horto,

55 Et post pusillum, redii in extasim. Et vidi: et ecce Dominus ab oratione rediens, assumptis discipulis venit in hortum. Et post pusillum, venit

captivitate,

C Judas cum cohorte armata; et accedens, osculatus est eum: ii autem qui cum eo erant, retrorsum abeuntes ceciderunt in terram. Et surgentes comprehenderunt eum, et usque ad civitatem vincitum miserabiliter pertraxerunt: discipulos autem ad latibula sua discurrere vidi. Tunc redii ab extasi cum hujusmodi verbis: Amicus meus osculi me tradidit signo, dicens, Quem osculatus fuero ipse est, tenete eum. Post hæc tota nocte illa, sive dormirem, sive vigilarem, videbam qualiter impii illi Dominum blasphemabant, verberando, conspuendo, colaphis et alapis cædendo. Et in extasim quidem non veni, sed totus sensus meus illic erat, et ad nihil aliud poteram intendere. Mane autem hora tertia veni in extasim, in qua permansi usque circa horam sextam. Tunc vidi quomodo induerunt eum tunicam purpuream, et chlamydem coccineam circumdederunt ei; et imponentes capiti ejus coronam spineam, illuserunt ei. Et post hæc exuentes eum vestimentis illis, induerunt eum vestibus ejus: et imposuerunt ei crucem, et duxerunt extra civitatem in locum quemdam, quasi aratum, et nihil viroris habentem. Ibi enim denudantes, levaverunt eum in crucem et affixerunt: similiter et aliis duobus fecerunt. Tunc expergefata sum, et cum lacrymis uber-

crucis bajulatione

b

riinis in hæc verba prorupi: Christus Dominus factus est obediens usque ad mortem. Et adjeci: Vita in ligno moritur Infernus et mors dispoliantur.

D
AUCTORE
EGBERTO
FRATRE
C

56 Deinde post modicum tempus, cœperunt Fratres Officium Dei celebrare: et cum processissent usque ad lectionem Passionis, in extasim veniens, vidi iterum Dominum in cruce. Inque illa hora emisit spiritum, et inclinata est cervix ejus: concidit amabile caput: complicata sunt genua: et omnia membra ejus deorsum resederunt: sicque hærebat exanime corpus, miseratione dignum super omnia quæ humanus oculus miserabilia vidit. Et quis putas, frater, interim erat dolor animæ meæ, cum viderem tantas passiones, tamque indignas despectiones viri optimi et solius innocentis; qui nihil quidem pro se, sed pro nobis omnia gratis sustinuit? Sed matrem Domini mei plenam mœrore, et magna dignam miseratione, vidi assistentem cruci, cum discipulo quem diligebat Jesus. Novissime autem hoc quoque vidi, qualiter unus ex impiis accurrens, lanceam lateri ejus infixit: et continuo copiosus sanguis pariter cum aqua emanavit. Et ecce caligo densa et horribilis super universam terram orta est, et saxa per agros terribiliter concurrere, et collidi et scindi visa sunt. Cumque quievisset illa perturbatio, ecce quidam venerabiles viri accedentes, solverunt corpus a cruce, et detulerunt illud cum veneratione in hortum quemdam viridem et jucundum: et circumposita ei muuda sindone, locaverunt illud in monumento. Tunc demum ego resumpto spiritu, cum fletu amarissimo hujusmodi querelam arripui: Recessit pastor noster, fons aquæ vivæ, in ejus transitu sol obscuratus est. Et adjeci: Ave Maria, consors Martyrum, transgladiata crucifixi nati sanguine. Et adjeci: Sepulto Domino, signatum est monumentum.

morte in ea,

d

57 Post hæc in Sabbato ad vesperam, cum essem in extasi, apparuerunt mihi venerabiles quædam matronæ, quasi gestantes aromata. In die Sancto Paschæ: cum jam dilucesceret, sedebam in loco orationis et legebam in Psalmis. Cumque jam ad finem Psalmorum appropinquarem, veni in extasim, et vidi hortum in quo erat monumentum, et lapidem ab ostio ejus sublatum, et Angelos assidentes: et ecce matrona quædam veniens accessit ad monumentum plorans, et introspectit: et non invento ibi corpore, quasi mœsta paululum recessit. Occurrit autem ei Dominus, moxque illa substitit quasi interrogans aliquid ab eo: et post pusillum conversa est, ut rediret ad monumentum: iterumque subito se convertit, quasi vocata ab illo, et currens proeidit ad pedes ejus: cumque ipse disparuisset, surgens illa velociter ecurrit usque ad domum, ubi erant discipuli congregati, et nuntiavit eis. Continuo post hæc eum paululum respirassem, vidi duas matronas venientes ad sepulcrum cum aromatibus: et ut viderunt Angelos, substiterunt quasi stupefactæ. Post hæc cum timore propius accesserunt: factaque ibi parva mora, discesserunt. Occurrit autem et illis Dominus in via: moxque illæ accurrentes procidere coram eo, et tenuerunt pedes ejus: hoc autem, nequaquam de prædicta illa matrona visum est.

et tenebris eandem secutus.

videt Christum apparentem Magdalenæ

58 Post hæc cum celebraretur Missa, vidi duos discipulos properantes ad sepulchrum: quorum alter quidem senior, alter autem videbatur esse junior. Et hic quidem cum citius pervenisset ad sepulchrum, non introivit: senior vero cum pervenisset, statim introivit: postea vero et alter. Et quid amplius requiris, frater? Omnia pæne quæ circa tempus illud gesta fuisse in Evangeliiis leguntur, mihi demonstrata sunt. Nam et hoc vidi, qualiter duobus euntibus ab Hierusalem in Emmaus,

F
et mulieribus duabus:

discipulos currentes ad sepulchrum,

Dominus

AUCTORE
ECBERTO
FRATRE.
euntes in
Emaus,

et inde re-
gressos :

Item mysteria
Ascensionis

et Penteco-
st'es.

Anno 2 Visi-
tationis suæ

A Dominus in specie peregrini se adjunxit : et quomodo cum pervenissent ad castellum, et se fingeret discessurum ab eis, detinuerunt eum, et perduxerunt in domum : et cum sederet ad cœnandum, et benedixisset panem et fregisset, statim locus ejus in quo sederat vacuus apparuit. Statimque illi surgentes, venerunt cum festinatione ad discipulos, et nuntiaverunt eis in domo, in qua erant congregati. Eadem autem hora qua eis hæc annuntiabant, apparuit Dominus stans in medio eorum. Post hæc illud quoquo vidi, qualiter manducavit cum illis : eratque in mensa discus unus habens piscem, et alter continens favum mellis. Erant autem vestimenta ejus, in quibus eum post resurrectionem vidi, candidissima ; et species vultus ejus hilaris valde, ac tantæ claritatis, ut vix eam discernere possem.

59 In die Ascensionis e Domini ad Missam, cum essem in excessu meo, vidi congregatos in dono discipulos, et matrem Domini cum eis ; et intravit ad eos Dominus, et cum accepisset cibum cum eis, eduxit illos de civitate usque in montem. Et vidi qualiter coram eis elevatus est. Et venit in occursum ejus multitudo Angelorum, et sublevatus est in cœlum. Cumque illi starent et aspicerent in cœlum, apparuerunt duo splendidi juvenes desuper venientes, et allocuti sunt eos : statimque illi regressi sunt in civitatem, et collegerunt se in domum unde egressi fuerant. Tunc ego ad meipsam redii cum hujuscemodi verbis : Eduxit Dominus discipulos suos foras in Bethaniam, et quæ sequuntur in Evangelio : et illud : O Rex gloriæ Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cœlos ascendisti.

60 Post hæc in die Pentecostes, ante celebrationem Missæ, cum essem in extasi, vidi rursus discipulos congregatos in domo supra memorata, et Matrem Salvatoris inter eos. Et factum est dum sederent, apparuit supra singulos eorum quasi flamma ignis, desursum descendens in impetu vehementi. Et continuo omnes unanimiter consurgentes, egressi sunt cum hilaritate et fiducia magna, annuntiare verbum Dei in populo. Hæc cum ita pervidissem, reddita sum mihi : moxque hæc verba assumpsi ; Spiritus sanctus procedens a throno, Apostolorum pectora invisibiliter penetravit. Cumque inchoaretur Officium Missæ, rursus in extasim veni : et vidi quasi fulgidissimum radium lucis, de cœlo usque ad altare porrectum. Et venit per medium ejus columba speciosa, quam videre soleo, ferens in ore quiddam rubrum quasi flammam ignis, grandiusculum quam solebat. Et primum quidem super verticem Sacerdotis expansis alis insedit : ibique ex eo quod in ore gestabat, quasi stillam unam deposuit. Ministris quoque altaris, qui erant induti ad legendum, similiter fecit : et post hæc consedit in altari. Cumque rediissem ab extasi, dixi Magistræ nostræ, ut commoneret Sorores ad devotionem orationis, sperans id ipsum quod et postea evenit. Cumque finita Missa accederemus ac communicandum, veni in extasin : et dum singillatim communicarent, vidi columbam prædictam advolantem ; et ex eo quod in ore gestabat, per singulas distribuentem.

61 Hæc sunt, frater, miserationes Domini, quas in primo anno f Visitationis meæ operatus est in me. In hac autem secundi anni revolutione eadem fere, quæ anno priore in festivitibus Sanctorum circa me accidere solebant, eveniunt ; et nonnulla præter hæc, quæ propter incredulos ex magna parte silentio præterimus. Aliquoties autem alteriusmodi verba quam solebant, revertenti mihi ab extasi, in ore ponuntur : ita ut in loquendo non meum sequar arbitrium, sed Domini, qui per os meum manifestas facit visiones, quas per modestiora a Sororibus

celare consueveram. Nam in festivitate B. Laurentii, visionem quam videram his verbis manifestavi : Vidi quemdam nobilissimum Diaconum Laurentium ante fores stantem, et palmam habentem, et corona ejus rubea, et conversus est ad me blande inspiciens. Similiter in Assumptione beatissimæ Dominæ nostræ, cum ab excessu meo redirem, hujuscemodi sermonem coram omnibus subito arripui, dicens : Vidi supra cœlum cœli ad orientem multa millia Sanctorum coronatorum, existimavi plusquam centum quadraginta quatuor millia, qui omnes coronati sunt coronis aureis, unusquisque secundum suam professionem ; et in medio eorum thronum excelsum valde gloriosum, et in medio throni sedentem, cujus facies terribilis erat : et ex eodem throno exibat splendor magnus quasi fulgur coruscans, ita ut præ nimia luce vix potuissem oculos levare. Et circa thronum Angelos multos et quatuor Animalia : hi omnes circumsteterunt, et procidentes adoraverunt sedentem super thronum, dicentes ; Gloria, et honor, et benedictio sedenti super thronum, viventi in secula seculorum. Post hæc adjeci : Salve sancta, salve pia et nobilis virgo Maria ; tu enim mitis, tu suavis, tu adjutrix et consolatrix omnium in te confidentium. Adjuva me, Domina mea Maria, quoniam confidit in te anima mea : ora pro me Unigenitum tuum Redemptorem nostrum, ut perficiat in me opus misericordiæ suæ.

62 In festivitate omnium Sanctorum venit Angelus Domini ad me, et rapuit spiritum meum a corpore meo ; et subito veni cum illo, et duxit me in altum ante ostium quod est in conspectu Domini : et introspexi : et vidi multa millia Sanctorum coronatorum, astantes et ministrantes Deo, et in circuitu throni quatuor Animalia. Angeli vero et Archangeli Cherubim quoque et Seraphim steterunt ante thronum Dei ; et procidentes adoraverunt, et clara voce dixerunt ; Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est. Similiter et viginti quatuor Seniores ceciderunt in facies suas, et adoraverunt viventem in secula seculorum. Habeo et aliquid quod de Bonnensis Ecclesiæ consecratione, quæ nuper facta est, tibi, frater, referam. Sicut insinuasti mihi per epistolam, oravi Dominum, et aperuit mihi ut solet oculos meos, in priori Vespera exaltationis sanctæ Crucis : et inter cetera quæ mihi monstrata sunt, vidi radium copiosæ lucis de cœlo usque ad ecclesiam illam, totamque immensa claritate illustrantem. Nec non et Angelorum multitudinem in eodem radio descendentem vidi, ac toto tempore dedicationis inter ministros ecclesiæ conversantem. Tanta autem majestate omnia replebantur, ut non absque pavore intueri possem, quæ gerebantur illic. Fui autem in hac visione, continue a vespertino tempore præcedentis diei, usque ad horam illam in qua dedicationis Officium consummatum est. Vidi autem inter cetera quæ illic agebantur, te, frater, pulpito in Matutinis astantem, et unam ex Lectionibus legentem.

63 Accidit ut quædam Sororum nostrarum, quæ morantur in Dierstensi g cœnobia, migraret e vita. Nuntiata igitur nobis morte ejus, dum secundum consuetudinem h pro remedio animæ ejus afflictionem susciperemus ; vidi Angelum Domini stantem secus Magistram nostram, cujus ministerio opus Dei perficiebatur. Eadem quoque hora, et beatissimam Dominam nostram vidi, quasi in regione inferioris aeris stantem, et respicientem ad nos. Completa autem afflictione nostra, elevatus est Angelus usque ad eam, et pariter ad superna redierunt. Factum est in vigilia Nativitatis Domini, tempore matutini Sacrificii, dum essem in oratione, aperuit

D
eadem videt
quæ priori,

et die Assum-
ptionis glo-
riam Sancto-
rum in celo ;

E

Item in die
Sanctorum
omnium ;

F
postea inter-
est officio
Dedicationis
Bonnensis.

h
Videt Deipa-
ram :

A aperuit Dominus oculos meos; et vidi in spiritu virum, ejus desideravi præsentiam, a longe properantem, ad spectandum agonem passionis meæ. Qui cum jam instante vespertino tempore advenisset; vidi Angelum Domini de sursum venientem, quasi in adjutorium mihi: et cum stetisset coram me, dixi illi: Domine mi, lassa sum ad sustinendum. Et ait ad me: Confortare, consolare, noli deficere in via. Et post pusillum requievit caro mea in extasi: et sustulit me in spiritu in sublime, et contemplata sum jucunditatem, quam præparavit Deus diligentibus se, quemadmodum anno priore. Cumque post longum exressum redirem ad me, continuo ori meo hæc verba affluerunt: Descendit de cælis, missus ab arce Patris: introivit per aurem Virginis in regionem nostram, indutus stola purpurea; et exivit per auream portam, lux et decus universæ fabricæ mundi. Et illud: De occulta habitatione sua descendit filius Dei venit quærere et salvare eos, qui eum de toto corde desiderabant. Et venit Angelus Domini ad me, et rapuit spiritum meum, sicut in festivitate omnium Sanctorum prosecuta sum. Post hæc benedixi Dominum dicens:

B Gratias ago tibi Domine, qui misisti ad me Angelum tuum, qui consolatus est me in tribulatione mea: quia tu solus laborem et dolorem consideras.

et ab Angelo confortata,

mysterium Incarnationis.

Orat pro Ecclesia et populo:

64 In die vero ad majorem Missam, cum essem rursus in excessu meo, ac devotissime pro communi correctione Ecclesiæ Domini orarem; in fine orationis postulavi a Domino, ut indicare mihi dignaretur, quænam esset voluntas ejus super Clero et Monialibus, non bona gradientibus via. Cumque oratione completa jam ad me redire inciperem, astitit mihi Angelus meus, et dixi ad eum: O dulcissime atque amantissime juvenis, responde mihi ad ea quæ interrogavi a Domino. Et dixit ad me: Clama et dic: Genti peccatrici, populo pleno peccato; vae, vae vobis qui habitatis sub potestate diaboli: quiescite agere perverse, discite benefacere. Sin autem, ecce ego Dominus mitto Angelum meum percutientem inter vos: nisi conversi fueritis a viis vestris iniquis, et egeritis pœnitentiam ab operibus pravis, ego Dominus complebo indignationem meam in vobis.

verum videt Deiparam,

i

C Nunc et illud silere non possum, quanta dignatione Domina mea cor meum lætificavit. Dum essem in præfato excessu meo, vidi illam a longe in domo quadam, quasi jacentem in lectulo, et contrectantem manibus infantulum speciosum et amabilem nimis. Quem cum circumligasset fasciis albisimis, deposuit in præsepio quod secus ipsam esse videbatur: et post pusillum recipiens eum, in sinu suo reclinavit. Continuo post hæc vidi illam in regno claritatis, tamquam Reginam et Dominam. Invoçavi igitur eam solito more, et specialiter pro quodam familiari meo ipsam rogavi. Erat ille in ordine Diaconatus, et frequenter eum adhortata fueram, ut ad sacrum Ordinem Sacerdotii ascendere non differret. Ille vero, diversas causas timoris sui prætendens, tam arduam rem aggredi nondum se auctere fatebatur. In illa igitur invocatione mea, eum ejusdem rei mentionem eorum Domina mea facerem, hæc verba mihi respondit: Dic servo meo, Noli timere: fac quod facturus es, et redde rationem de servitio meo, quod mihi facere debueras, et non fecisti.

et amicum commendat:

videt deinde S. Joannem Evangelistam

66 In festivitate S. Joannis Evangelistæ, tempore divini Officii, dum essem in lectulo meo propter infirmitatem, ibidem facta est manus Domini super me: et vidi amabilem illum Sacerdotem Domini, in conspectu throni stantem. Effudi itaque orationes ad ipsum, ac petii, ut mihi daretur videre aliquid eorum, quæ ei in terra posito demonstrata

sunt. Et continuo vidi quatuor Animalia ibidem assistentia, secundum eum modum quo in Ezechiele descripta sunt: et rotam quadriformem coram eis. Post hæc cum jam ad meipsam reditura essem, vidi duos Angelos, terribiles et plenos indignatione secundum faciem, in inferiori aere residentes: habebatque unus eorum gladium terribilem in dextera, extentum quasi ad percutiendum. Et dixi ductori meo, Domine mi, qui sunt isti? Qui ait: Habent potestatem nocere terræ.

D AUCTORE EGBERTO FRATRÆ.

67 Post hæc in die Innocentium, vidi turbam magnam juvenum candidorum, in monte excelso deambulantem, cum insigniis martyrii; quos præcedebat Agnus candidus, Crucis signum bajulans. Et ait ad ductorem meum: Domine, qui sunt isti, quos video hic? Et respondit: Sunt innocentes et immaculati, qui sequuntur Agnum quocumque ierit. Et dixi: Domine quare isti plus quam alii? Et ille: Non solum isti, sed sunt et alii qui sunt innocentes et immaculati, etiam et virgines electi in Christo. Quam Agnum plus quam aliud animal? At ille subjecit: Quia innocens Agnus, immaculatus et electus, occisus est pro salute humani generis.

et Sanctos Innocentes

E

ANNOTATA D. P.

a Dominica Palmarum anno 1154, 28 Martii.

b Convenit hoc cum visione S. Brigittæ, de qua egi in *Pavergo inter utramque Vitam S. Mariæ Mayr. de Pazzis, qua docetur sursum adductus in crucem, atque ita stans ei affixus; contra quam nunc passim et in recentiorum Sanctarum visionibus concipitur, super crucem humo stratam extensus Dominus.*

c Ita corrigo, pro eo quod legebatur impressum, ex Morsu.

d Hæc genuum complicatio competit corpori non contentissime tenso, ac stanti supra fulcrum aliquod; non autem uti coarctabat S. Osanna infra, *Vita 2, num. 244; exaggerans fere supra ceteros dolores, eum qui sentiebatur in pectore, ex violenta illa brachiorum distensione: unde confirmatur doctrina prædicto Pavergo a me tradita, de verbis factisque extaticorum ad controversias historicas non trahendis.*

e Fuit celebrata Ascensio Domini, 13 Maji, Pentecoste 23 Maji.

f Videtur potius dici debuisse secundus annus, et qui hinc inchoatur tertius, ut patet ex deductis hactenus.

g Ad Dierstensis monasterii Sorores est Epistola ix Elizabethæ: sed ubi ipsum monasterium sit aut fuerit, necdum comperi: suspicor, quod in Coloniensi diocesi oppidum Westphaliæ Dorsten intelligatur. Sed an ibi tunc Sorores fuerit inquirendum.

F

h Hæc nutui suffragii consuetudo specialem aliquam utriusque monasterii conjunctionem indicat: afflictionem autem a singulis assumendam, de qua hic puto intelligi posse flagellationem Religiosis usurpatam, et vulgo dictam disciplinam.

i Sic etiam Græci in tabellis, 12 Dominica mysteria repræsentantibus pingunt Deiparam instar puerperæ cubantem intra fiscellam seu corbæ hujusmodi usui aptam. Nec absurdum sit cogitare, quod Josephus, stabulum ingressus, hujusmodi aliquid commutato accepit e vicinia ilque admiserit Virgo, non ut necessitati, sed ut consuetudini puerperarum pareret; utpote quæ in nulla volebat videri eximia. Et Græci quidem ita pingunt eam in spelunca: Elizabethæ autem nostræ ita repræsentatur in domo, in qua et a Magis repertus infans cum matre est, juxta Evangelicam historiam: transgressa scilicet inde ex spelunca seu stabulo postquam Pastores annuntiarant quid sibi de puero Messia dictum esset ab Angelo. Sed in nostra sententia, qua credimus

A credimus advenisse Magos uno post natum puerum anno inepte conciperetur adhuc cubans Deipara. Ideoque ad Annotationem d reflectendus animus lectori est.

AUGUSTE
EGHEWTO
FRATRE

CAPUT V.

Visiones anni MCLV : cum Appendice, ad annum XL spectante

In visu
offeruntur,

Magorum ad-
oratio,

Nuptiæ in
Cana Galilææ,

et Christi
baptismus

Orantem in
extasi audient
Sorores,

ex eoque
intelligunt
quandam
moribundam

supervictu-
ram: ut vixit
adhuc triduo.

In Epiphania quoque Domini, multiplicavit Dominus gratiam suam in me, et vidi in spiritu Dominam meam, et parvulum ejus, quasi in domo quadam longe posita commorantes. Et ecce tres viri, regalem habentes decorem, introierunt illuc, et flexis genibus adierunt coram puero. Unus autem ex illis proferens numisma aureum magnum, quasi imagine regia signatum, obtulit in manus ipsius. Similiter et alii duo accedentes, munera sua in vasculis quibusdam reverenter obtulerunt. Post hæc et nuptiæ illæ, quæ factæ sunt in Cana Galilææ, representatæ mihi sunt : et vidi rursus illic Salvatorem cum Maria matre ejus inter convivas discumbentem, et hydrias sex ibidem positas. Insuper virginei corporis sui abluitionem, quæ in Jordane celebrata est, Dominus ancillæ suæ præsentare aspernatus non est. Vidi etenim qualiter cum sancto Baptista suo in aquas beati fluminis descendit, et baptizatus est ab eo : et qualiter columba de cælo descendens, venit et requievit in vertice ipsius. Et ego ab hac visione expergiscens, in hæc verba os meum aperui : In columbæ specie Spiritus sanctus visus est, paterna vox audita est ; Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui, ipsum audite.

B 69 Post hæc in festivitate Purificationis, in primis Vesperis, novum quoddam et insuetum fecit mihi Deus : Cum enim essem in excessu meo solito more, et orarem in spiritu ad Dominum ; ac Dominam meam, quam per spiritum intuebar, salutarem, et devotas coram ipsa preces effunderem ; omnem orationis meæ tenorem Sorores, quæ erant in circuitu meo, palam audierunt. Ego vero cum rediissem ad me, credere volebam narrantibus hæc : quousque eadem verba, quibus in oratione usa fueram, per ordinem replicuerunt.

C 70 Factum item est ut quædam Soror annosa infirmaretur apud nos, infirmitate qua et mortua est. Accidit autem tertia die ante mortem ejus, subito ita aggravari infirmitatem, ut jam morituram eam existimarem : et accurrentes Litaniam inchoavimus super eam. Irruit igitur excessus mentis super me, et paulo post expergefata, dixi : Inungite eam : nondum enim Oleo inuncta fuerat. Hoc dicto statim fui in spiritu. Rursus autem post pusillum expergiscens, antequam plene ad meipsam redirem audientibus cunctis, visionem quam videram pronuntiavi, dicens : Domina nostra cum Patre nostro B. Benedicto descenderat, et nescio quam ou causam statim ad superna redierunt. Et nunc affuerunt hic spiritus maligni complures, quorum adhuc quidam veluti canes in circuitu nostro ambulat, et tanquam vultures in tectis considunt. Stabant autem secus lectum Sororis nostræ duo Angeli et dixerunt ad illos : Discedite hinc ; Soror ista adhuc vivendi spatium accepit. Cum hæc dixissem, et ex integro ad meipsam rediissem, nesciebam me revelasse visionem : et advocans Magistram, secreto cœpi narrare ei quæ videram : illa autem eadem omnia se ex ore meo audivisse confitebatur. Post hæc die tertia, cum eadem Soror migraret e vita, in hora transitus ejus vidi per spiritum eosdem duos Angelos ei assistentes, et egredientem corpore animam excipientes : quorsum autem illam detulerint,

revelatum mihi non est. Cumque essemus orantes in circuitu foneris, vidi Angelum speciosum quasi pusillæ staturæ, in summitate feretri sedentem : qui etiam motus inde non est, cum osque ad Ecclesiam Fratrum asportaretur, et usque ad tempus sepulturæ affoit.

D 71 Post hæc et me febris valida apprehendit, et desideravi Uctionis Sacramentum. Eo autem tempore Dominus Abbas profectus fuerat ad loca vicina, et expectabam adventum ejus. Quodam autem vespere circa crepusculum, sedente Magistra coram me, accessit vir quidam venerabilis, et stetit in conspectu meo, et existimabam ipsum esse Dominum Abbatem, et lætata sum. Cumque arguerem tarditatem ejus et morum duritiam, benigne suscepit correptionem : et consolatus est me, dicens, nondum me esse morituram. Rogavi igitur, ut Dominicam orationem et Symbolum recitarem coram me, et postea me inungeret. Quod cum fecisset, et ego ad singula verba ei per intervalla respondissem, totum Uctionis ritum complere visus est in me : et data mihi benedictione, abscessit. Interrogavit igitur me Magistra quæ verba mea omnia audierat, cum quo sermonem habuissem. Et dixi ; Nonne Dominos Abbas præsens fuit et inunxit me ? Illa autem neminem illic se vidisse testata est. Tunc ergo primum intellexi, visionem spiritualem me vultisse.

Infirma
Elizabeth
ab Angelo
laungitur ;

E 72 Post hæc imminente Festivitate a Annuntiationis, incidi in languorem gravissimum : et biduo ante diem festum in infirmitate jacebam. In ipso autem festivitatis die mane, ita aggravatus est languor meus, ut venirent ad stratum meum Sorores, ac dicerent Litaniam super me. Cumque discessuræ essent a me, interrogabant an eo die communicare vellem, sicut et ipsæ facturæ erant. Ego autem renui, dicens, non me aliquibus dignis operibus ad hoc esse preparatam sicut ipsas, propter invaletudinem corporis. Quæ cum inde tristarentur ac discederent a me, venit Angelus Domini ; et stans coram me posuit manum suam in capite meo, et ait : Surge, et sta super pedes tuos. Liberata es ab infirmitatibus tuis. Accede ad communicandum : confortare et esto robusta. Ad hæc verba subito omnis languor fugit a me, et per universum corpus meum suavissime alleviata sum : hocque adjeci : Possibile quidem fuerat, Domine, passiones quas hactenus sustinisti, leviores tibi efficere. Sed quo melius tibi crederetur, affligi ita te voluisti. Continuo ergo apprehensis indumentis, surrexi de strata meo : et descendi cum integris viribus et calore vivido, et veni hilariter in conventum Sororum, mirantibus unversis, et feci quod mandaverat mihi. Eadem die, ipsa quoque Annuntiatio Dominica præsentata est mihi. Vidi enim in spiritu Dominam meam quasi in conclavi quodam stantem ad orationem, et subito apparuit coram ea Angelus magnæ claritatis, velut alloquens eam. Illa autem viso eo, expavescere visa est : et post mutuam colloquutionem, reverenter ad eum se inclinavit : moxque ille disparuit.

a
postea gravius
infirmato,

subito
sanatur,

et videt
Annuntiationem
Domini.
F

F 73 Ante festivitatem Palmarum die priori jam instante vespertino tempore, stabam sola in oratorio et eram intenta orationibus, et ecce radius copiosi luminis repente de cælo effusus est super me, faciens mihi æstum, quemadmodum sol quando splendet in virtute sua : et proci di in terram, et veni in mentis excessum. Sorores itaque venientes concurrebant ad me, volentes sublevare caput meum a terra ut pulvillos supponerent, et nullo nisu levare illud potuerunt. Et post pusillum, venit Angelus Domini et erexit me velociter, et statuit me super pedes meos, dicens : O homo, surge, et sta supra pedes tuos, et loquar tecum : et noli timere, quia ego tecum sum omnibus diebus vitæ tuæ. Vi-

In extasi
raptâ

Angelum audit

rilliter

A riliter age et confortetur cor tuum, et sustine Dominum : et dices prævaricatoribus terræ : Hæc dicit Dominus : Sicut olim gentes crucifixerunt me, sic quotidie crucifigor inter illos qui prævaricati sunt in me in cordibus suis. Avertunt enim facies suas a me, et cor eorum longe est a me, ne videant et ne recogitent qualiter passus sum et quomodo liberavi eos in sanguine meo. Et dices ad eos : Redite prævaricatores ad Dominum Deum vestrum, quia benignus et misericors est, qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat. Hæc cum dixisset, abiit. Ego autem signum feci Sororibus, ut allatis tabulis ista scripto exciperent: non enim aliud quidquam loqui poteram; quousque omnia secundum narrationem meam conscripta sunt.

peccatores
vocantem ad
penitentiam;

item commi-
nantem ob-
duratis,

74 Rursus in ipsa die Palmarum tempore divini officii, cum similiter in excessum mentis venissem, erexit me Angelus dicens: O homo cogita quid sis, quia pulvis et cinis es et fragile figmentum. Audi me qui loquor tecum. Hæc dicit Dominus: Plena est terra iniquitate: et hic populus, non populus meus, sed populus adversarius mihi est. Obduratum est cor eorum, nec capient nec intelligere poterunt verba quæ locutus sum, sed recedent a me. Væ illis, quia oppressi sunt a diabolo et obediunt illi, et inhonorant faciem meam cum pravis operibus suis, et oblitum sunt Deum factorem suum. Et dixi: Domine mi, nescio quid dicam vel quid faciam, quia indocta sum in Scripturis divinis. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: qui enim habet dabitur illi, et qui non habet, id quod habet auferetur ab eo. Post hæc in secunda feria, cum interesset Matutinis posuit Dominus verbum in ore meo: Væ vobis hypocritæ, qui absconditis aurum et argentum, hoc est verbum Dei et legem Domini, quæ est pretiosior auro et argento, et apparetis hominibus religiosi et innocentes; intrinsecus autem pleni estis ingenio malo et immunditiis vestris, introeuntes ad sancta sanctorum, quod est altare Dei ad communicandum. Vere Dominus avertit faciem suam, ne videat holocausta et sacrificia vestra. Infeliciores estis iis qui aspiciunt vos quasi speculum, cum considerant opera vestra mala, et scandalizantur in vobis. Pro certo scitote, quia lex peribit primum a Sacerdotibus et senioribus populi in hoc tempore.

hypocritis,

converti
tardantibus,

75 Item in quarta feria, cum sola essem in Capitulo; veni in extasim. Et dixit Angelus Domini ad me: Et tu fili hominis, dices ad eos qui habitant in terra; Audite populi: Deus deorum locutus est: Pœnitentiam agite, prope est enim regnum Dei: et convertimini ad me in toto corde vestro, et ego Dominus convertar ad vos et reconciliabor vobis. Quod si nolueritis, et me ad iracundiam provocaveritis, in peccatis vestris moriemini; et mors devorabit vos subito et quasi nescientes; et miserabiliores eritis omni creatura, etiam brutis animalibus, quæ dum mortua fuerint, nihil ultra mali patientur, vos autem cruciabimini in igne æterno, ubi erit fletus oculorum et stridor dentium sine fine. Et dixi: Domine, nescio loqui, et tarda sum ad loquendum. Et dixit: Aperi os tuum, et ego loquar; et qui audit te, audit et me. In Sabbato sancto ante Pascha, ibam ad Capitulum, et veni in extasim in limine sacelli: et circumfulsit me lux. Et assistens mihi Angelus Domini, ait: O miserissimi, qui thesaurizatis vobis thesauros in infernalibus pœnis. Nescitis quot nobiles, quot potentes peribunt in die iudicii, quot divites et sapientes inebunt? O mundi gloria! res misera! Væ illis qui diligunt eam. Ego clamavi dicit Dominus, et iterum clamò; et quis est qui me audiat et consentiat consiliis meis? Cum autem clamavi, clamavi et dixi: Si quis scit, veniat ad me, et bibat, et de ventre ejus fluent aquæ vivæ. O ho-

et mundi
amatoribus

mo quicumque es, dic tu, Ecce ego: et dicetur tibi: Abnega teipsum: et factus obediens et humilis corde, veni et sequere me; et ego probabo si sis verax an non. Et tu constans et perseverans, noli deficere in certamine: qui enim bene certaverit usque in finem, hic salvus erit.

D
ALCTORE
IGBERTO
FRATRE,

76 In una Paschaliū dierum in meridie, cum vellem quiescere, astitit lectulo meo Angelus Domini, et dixit mihi: Noli contristari de his quæ tibi solent evenire: sufficit tibi gratia mea, quia non te deseram, nisi tu ipsa velis. Obediens esse stude cum omni humilitate et lætitia cordis. Esto patiens contra omnia adversa; noli te extollere in superbia, sed semper humiliare ut exalteris; nullum despicias, nullum contempnas, in omnibus bonum exemplum monstra. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum tanquam teipsam: et quod dedi tibi, dato tu aliis, ut et ipsi reficiantur: quia tu non haberes, nisi datum tibi fuisset desuper. Præter hæc et alia plura, tanquam pater filiam benigne instruendo, adjecit: quæ propter intervenientem soporem, heu! a memoria mea elapsa sunt.

animaturque
ad bene
agendum

77 In festivitate S. Marci Evangelistæ, b vidi ostium apertum in cœlo et ex eo splendor magnus super me effusus est: et subito veni in extasim. Cumque essem in excessu, vidi ante thronum Dei (quemadmodum in festivitate B. Joannis Evangelistæ videram) quatuor Animalia, singula habentia facies quatuor: quas, in hunc modum dispositas consideravi. Facies hominis erat in anteriori parte, quæ ad thronum respiciebat; in posteriori vero, facies aquilæ, in dextera, facies leonis, in sinistra facies vituli. Habebant et alas senas, quarum duæ supra capita singulorum erectæ invicem conjungebantur; duæ vero expansæ erant, ita ut unius cuiusque una ala alterius tangeret alam, duabus vero, velabant corpora sua; erat autem plena oculis ante et retro. Apparuit et rota grandis et lucida, stans coram eis ante thronum, quasi complexa quatuor rotas; quæ ita invicem connexæ erant, ut unaquæque duâs sibi vicinas ex parte complecteretur; et omnes, majorem intrinsecus circulis suis contingebant. Erat autem spatium quoddam inter ipsas, quatuor, circa medium punctum majoris, rubicundum quasi flamma ignis: et ex eo quasi scintillæ quædam exire videbantur ac dispergi per omnes rotas, et quasi vivificari videbantur ex illo. Unde in eadem hora menti meæ illud occurrit: Spiritus vitæ, erat in rotis. Cumque aspicerem, discesserunt ab invicem Animalia in quatuor partes, et singula eorum singulæ rotæ antecederant.

b
E
Videl 25 Apr.

quatuor
Animalia

F
nec non
propheticas
rotas

78 Die quadam Dominica, dum apud Fratres Missa celebraretur, prospexi forte per fenestram, cupiens audire Fratres concinentes gloriam Deo. Stabat autem forte in via vir quidam, vociferans ad alium et dicens: Ubi nunc tantum moraris, diabole? Et continuo vidi sathanam in specie nigri ac deformis vituli, stantem secus illum. Quæ in re commoneatur fideles, ab hujuscemodi malignis sermonibus abstinere. In die Pentecostes c suspensa erant quædam apud nos Missarum solennia pro Comitibus excommunicatione: sed non tamen consolationem suam Dominus ab ancillis suis suspendit: venit enim unus ex Sacerdotibus ad nos, ferens in capsella Sacramentum Domini corporis, unde secundum morem eramus communicaturæ. Qui cum intromissus esset, et capsellam super altare quod intrinsecus apud nos est, deposuisset; vidi lucem magnam de cœlo egredientem; et directæ est super illam in modum radii solaris, totâque illustravit. Sed et columba nivea, per medium ejusdem lucis veniens, advolare visa est, et resedit juxta illam. Venit et

et sathanam
temere invocatum
adesse.

c

Communicat
tempore
interdicti.

A Angelus Domini, et quasi devotionis nostræ testis astitit secus altare, quousque omnes per ordinem communicavimus.

AUCTORE
ROBERTO
FRATRE.

d

Extasi relu-
ctans

79 In Dominica d autem nocte ante festum Apostolorum Petri et Pauli, cum starem in loco orationis, veni in extasim; cui libenter reluctata fuisset, si potuissem. Et continuo astitit mihi Angelus Domini, et dixit nostro sermone: O misera, cur hæc tam invita pateris? Quam multi sunt qui libenter hæc sustinerent, si daretur illis consequi ea quæ tu consequeris? Si non in præsentia hæc pateris, illic utique patieris, ubi durius patiendum tibi erit, antequam videre merearis quæ nunc visura es.

videt in celo

Et dixi: Domine mi, ex multa fragilitate mea venit mihi impatientia hæc: et si consolari me vis, Domine, quid mihi ostendes? Et ait; Veni et vide contemplare jucunditatem quæ veniet tibi a Deo tuo. Et statim in sublime extulit me in aerem excelsum, et introspexi per ostium claritatis, et vidi solito more gloriam beatæ civitatis Dei. Rursus ad miserabile corpus reducta sum, et paululum respiravi. Iterum autem fui in spiritu, et vidi ante ostium illud prædictum, quasi stateram pendentem: et astabat illic Angelus meus, habens librum unum, et sathan habens librum alterum. Intellexi autem eum quem habebat Angelus esse librum justiciarum mearum, alterum vero esse librum delictorum meorum. Et imposuit uterque librum quem habebat in statera; et præponderare visus est liber delictorum. Stabat itaque Angelus quasi mœstus, et ait: Non ita erit, quoniam dolores plurimos et magnos pro delictis suis sustinuit, et duras flagellationes sæpe suscepit. Et cum plura hujuscemodi memorasset, ait: Differenda sunt hæc usque in crastinum. Mox reddita sum mihi, et cum lacrymis copiosis exclamavi: Ne intres in iudicium cum ancilla tua, Domine, sed oro clementiam tuam ut ante mea dimittas peccata quam ad iudicium iudicare venias.

libros meriti
ac demeriti
sui,

B

80 Cumque nimia anxietate coarctarer, obtulit iterum se Angelus mihi: Et dixi ei: Domine, quod faciam? Instrue me, Domine mi. Qui ait: Esto obediens valde, humilis, patiens, et amabilis. Libenter sustine hæc quæ tibi eveniunt. Amplectere cum dilectione ea quæ operatur Dominus tecum: et iis qui diligunt te, et cunctis qui tuis Sororibus se commiserunt, et quibus promisso te obligasti, orationes impertire. Hæc cum dixisset, abscessit. Ego autem nihilominus in corde meo fluctuans, hæc apud me cœpi tractare, dicens: Nonne fiduciam multam semper habui in corpore Domini Jesu Christi? Nonne hoc est omnium peccatorum remissio? Illuc certe confugiam. Rogavi igitur Magistram, ut misso celeriter nuntio postularet a Domino Abbate, quatenus in die crastina Missam de sancta Trinitate celebraret, et divinum Sacramentum afferret ad me. Metuebam enim me esse morituram illo die, propter verba Angeli quæ dixerat, differenda sunt hæc usque in crastinum.

et hunc illi
præponderare
debet

C

81 Cum igitur sicut petieram Missam celebraret in ipso tempore Sacrificii veni in excessum mentis et vidi rursus stateram quam in vesperis videram, et libros impositos. Venit ergo Angelus et fidelis procurator meus, afferens quasi panem parvulum, quasi in celebrationibus Missarum Sacerdotes utuntur, et superimposuit libro justiciarum: et mox, quasi massam ingentem apposuisset, velociter præponderare visus est libro alterius lancis. Ego cum lenitiam expergiscens, exclamavi: Sancta Trinitas, Pater, et Filius, et spiritus sanctus, in manus potentæ tuæ, in manus misericordiæ tuæ commendo spiritum meum, consilium meum, cogitationes meas et omne corpus meum: vitam meam, finem meum, et omnes actus meos: semper sit benedictio tua su-

petit pro se
Missam dici,

sub eaque vi-
dit meritis
suis apponi
Hostiam sa-
cræ

per me diebus ac noctibus, et perducatur me clementia tua in vitam æternam. Hoc quoque adjeci, quia communicatura eram; Domine non sum digna ut intres sub tectum meum, sed salvam me fac et salva ero, quoniam laus mea tu es: non ad iudicium Corpus et Sanguinem tuum, sed ad remissionem omnium peccatorum meorum, percipere merear. Eodem etiam tempore vidi in spiritu Dominum Abbatem in ecclesia Fratrum, salutare Sacramentum devote conficientem, et columbam sacrificio assidentem et claritatem luminis in circuitu. Post hæc venit ad me afferens mihi quod desideraveram, et Communionem sancta animam meam consolata sum.

D
et animos re-
sumit:

82 Rursus in Vigilia Apostolorum ad vesperam, vidi illos per spiritum in regione claritatis, et una cum eis matrem Domini. Vidi autem et stateram eandem quam et aotea videram, et impositi sunt libri. Erat autem multitudo dæmonum circa lancem unam, et multitudo Angelorum circa alteram, et æqui ponderis esse videbantur. Tunc invocavi Dominam meam et Apostolos cum angustiis magnis, quia indubitanter morituram me existimabam: et regressi sunt paulisper introrsus. Cumque iterum apparuissent, et ego non cessarem invocare eos et alios complures Sanctorum, præponderare visus est liber justitiæ. Post hæc cum spiritum attraherem, venit ad me Angelus meus et dixit mihi: Datum est tibi spatium vivendi, emendatiorem fac vitam tuam. Et dixi: Domine mi, quid amplius faciam? Nonne cognoscis fragilitatem meam, et quomodo amplius laborare non possum, quam facio? Tunc erudit me, et ad quamdam carnis afflictionem me exhortatus est: de qua et ego apud meipsam sæpe tractaveram. Et ego ad me rediens, dixi: Solve jubente Deo terrarum Petre catenas: et præter hæc alias orationes ad ipsum. Et adjeci: Sancte Paule Apostole, prædicator veritatis et Doctor gentium, intercede pro nobis ad Dominum qui te elegit. Et ad hæc addidi: Domine secundum actum meum noli me miseram et peccatricem iudicare, nihil enim dignum in conspectu tuo egi: ideo deprecor Majestatem tuam, ut tu Deus deleas iniquitatem meam, quia de terra formasti me. Et hoc: Ne tradas bestiis animam confitentem tibi, et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem. In die ad Missam rursus apparuerunt mihi Apostoli et pariter cum eis Domina nostra. Tunc etiam per spiritum vidi Fratres in ecclesia ministrantes, et Dominum Abbatem altari assistantem, et casulæ qualitatem Sororibus indicavi. Eodem die cum ad nos delatum esset divinum Sacramentum, eandem visionem vidi, quam et in die Pentecostes.

si sit etiam
lancem meriti
præpondera-
re:

E

et docta quid
ultra facere
debeat,

F
imp'orat mi-
sericordiam:

83 Atque hic finis est visionum, usque ad Julium anni MCLV perductarum: quibus additam velim ex Libro Epistolarum unam; nulli quidem certo anno adscriptam, anteriorem tamen, ultimo hujus libri articulo ad annum MCLIX spectante; est autem prædicti libri Caput v, hujus tenoris Domino G (Gerlaco) venerabili abbati Ecclesiæ Dei quæ in Tuitio, humilis ancilla Christi Elisabeth Schonaugiensis, salutem et orationes. Consolamini et gaudete in Domino, et confortate corda Fratrum qui sunt voliscum: quia suscepit Dominus gemitus vestros, et respexit tribulationem cordis vestri, qua afflicti fuistis in conspectu ejus, pro lacrymabili jactura Dominici Sacramenti, quæ accidit in medio vestri. Fecit enim secundum consuetudinem benignitatis suæ, et dignatus est annuntiare mihi per Angelum suum verba quædam, ex quibus recipere potestis consolationem, Factum est in Dominica prima Quadragesimæ, celebrante Domino Abbate divinum Officium apud nos, post lectionem Evangelii, subito elangui et veni in mentis excessum. Et ecce Angelus Domini, benignus consolator

intelligit
missam Ho-
stiam

loco decanti
repositam ab
Angelo,

A consolator meus adveniens, stetit in conspectu meo. Tunc inter ceteros sermones, quos contuli cum eo, feci memoriam vestri apud eum, sicut præmonita fueram a fratre meo; interrogavique eum, dicens; Domine mi, quid factum est de illo venerabili Sacramento, quod in ecclesia Tuitiensi de gutture pueri sternutantis excussum est? Numquid pedibus circumstantium conculcatum est, et perit? Qui respondens dixit: Sacramenti illius sanctitas vivificat spiritum recipientis se: quod autem ab ore ejus elapsum est, ab Angelo Dei qui præsens aderat susceptum est, et in arcano loco repositum. Et dixi: Numquid, Domine, interrogare audeo, in quo loco sit reconditum? Et ait, Noli interrogare. Rursus dixi; Domine, quid servitii exhibere convenit Fratres illos. Et respondit: Quadraginta diebus in conventu imoletur Deo sacrificium laudis pro delicto hoc. Adjecit autem adhuc dicens: Ego vice Domini nostri hanc satis factionem constituo, ut ubicumque ceciderit super terram Corpus Domini, sive effusus fuerit Dominicus Sanguis, ita ut postea inter Reliquias non possit reponi; pro peccato hoc imoletur sacrificium laudis quadraginta diebus: si vero inter Reliquias possit reponi, triginta diebus id ipsum fiat. Novissimæ et hæc adjecit: Expediit Fratribus illis, et necesse habent, ut quanto amplius Sanctorum corpora apud se congregant, et juxta se locant; tanto amplius studeant honorifice et amabiliter eis ministrare, et ut vitam suam cum timore Dei emendent; ac diligentius ordinem suum observent. Nam ut ad hoc eos commoneret Dominus, permisit fieri quod factum est in medio eorum. Quod si admonitioni ejus obedierint et fecerint quæ dixi; certum habeant, quoniam pretiosi illi Martyres interpellabunt pro eis coram Domino, et in omni necessitate eis subvenient: si autem non fecerint, accusationem et querelam facient adversus eos.

et modum satisfactionis congruæ

B

Item adventura mundo flagella,

84 *Martyres societatis Ursulanæ intelligat Lector: ipsumque Sancti Monasterii fundatorem Heribertum, Coloniensem Episcopum, illic conditum: nunc autem etiam Appendiculam accipiat a scriptore nescio quomodo additam libro 2 in Visionibus anni MCLVI finem ut dixi accipiens, Sanctamque præmonens de futuro iterum concursu dierum Annuntiationis ac Passionis Dominicæ, quod fuit anno Incarnationis MCLX, unde consequitur visionem in hac Appendicula narratam, spectare ad Julium anni MCLIX. Est autem talis. Factum est etiam in una dierum mensis Julii, ego Elisabeth secesseram in locum semotum ac secretum, et intendebar orationibus; et ecce Angelus Domini veniens coram me stabat et ait: Numquid ignoras quoniam futuri anni Pascha eo ipso die quo resurrexit Dominus celebrandum est, et Annuntiationis et festivitas in diem Passionis incidet? Et silui, quoniam hæc vere ignorabam. Et subjecit dicens: Scito quoniam in tempore illo accepturus est sathanas potestatem a Deo concitandi homines adversum se invicem, ut mutuo sese interficiant. Sol rubore suffundetur, et tenebris obducetur: quod quidem non aliud erit, nisi multa sanguinis effusio, et immensa tristitia in populo Christiano. Post hæc coluber, saniei immissor, invisibiliter homines interfecturus est, eritque tribulatio magna in terra; ita ut perpetuæ laudis debitor sit Domino omnis, qui vita incolumi evaserit. Si autem quæ post hæc cito ventura sunt tibi enarrem, scio quod præ timoris magnitudine subsistere non poteris.*

pro anno 1160 seqq.

85 *Comminationes has captas esse implere, eo pro quo prænuntiatus dixi anno MCLX, evidenter liquet. Isto siquidem anno, cum obiisset in mense Septembri Adrianus IV, et electus esset Alexander III, surrexit Romæ Antipapa Octavianus, sub nomine Victoris; fautoremque nactus Fredericum Imperatorem, Schisma*

Italiæ et Germaniæ perniciosissimum excitavit, ne quidem per mortem suam finiendum; sed electus post ipsum subinde aliis, continuandum usque ad annum MCLXXVI. Durante autem Schismate, et Frederico Pontificem in Italia persequente, exorta est sævissima illa mortalitas, quam ad annum MCLXVI num. XI describit Baronius quæ hic videtur intentari. Omnia porro circumspectanti, videri posset ideo articulus iste huic libro additus; quia qui sequitur tertius in editione, licet ad annum MCLVI spectans recte videbatur subnecti secundo, seorsim tamen descriptus habebatur; et ut per se subsistens laudatur a Trithemio in lib. de Scriptor. velut opus pulcherrimum et non inutile; in Chronico Hirtzaugiensi, ut opus pulchrum et necessarium. Idem deinde in Chronico Spaheimensi laudat Egbertum, quod Monachus in Schonau et postea abbas, omnia scripta et revelationes sanctæ Sororis ornatiori stylo, in eam formam, qua nunc leguntur redegit. Porro ad minas Orbi Christiano intentatas in hac Appendicula, ut jam publicari ceptas, spectare videtur Epistola quam Proæmio subjunximus, scripta ad S. Hildegardem; adeoque etiam Magisteriatum Elisabethæ, ad hunc circæ idem tempus electæ.

D
ACTORE.
EGBERTO
FRATRE
Inchoata per
schisma:

quomodo id
huic loci at-
textum.

ANNOTATA D. P.

E

a Anno 1155 littera Dominica B. Pascha fuit 27 Martii. Ideoque Festum Annuntiationis: quia concurrerunt alias cum die Veneris sancto, retrotrahendum fuit juxta Rubricam Diaceseon istarum, quæ in Moguntino sic legitur: Si festum Annuntiationis venerit in diem sabbati, in choro et foro solenniter celebrandum: si vero venerit post festum Palmarum, vel in hebdomada Paschali, anticipatur in Vigiliam Palmarum modo quo supra, fuit ergo eo anno festum istud celebratum 19 Martii.

b S. Marcus 23 Aprilis, tunc cadente in Feriam 2 Dominicæ 4 post Pascha.

c Dies Pentecostes hoc anno 15 Maji.

d Tunc 26 Junii.

e Anno scilicet 1160 sub eodem quem supra notavi recursu litteræ dominicalis B. Istis autem Angeli verbis vel confirmatur sententia Henschenii anno 20 vulgaris æræ Christum mortuum statuentis idque 25 Martii, vel si tali die revera passus Christus non est, novo argumento probatur quod alias docui Deum et Angelos sanctis extaticis loquentes uti verbis ipsorum intellectui accommodatis.

F

CAPUT V.

Initium libri Viarum Dei coepti scribi anno 1156; et sermonum eo contentorum Synopsis.

Hic est liber Viarum Dei, qui annuntiatus est ab Angelo Dei altissimi, Elizabeth, ancillæ Christi et Dei vivi, in quinto anno Visitationis ejus; in quo visitavit enim spiritus, ad salutem omnium qui paternas admonitiones Dei grata benedictione percipiunt. Et erat in anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo sexto. Factum est in exordio quinti anni visitationis meæ, jam appropinquante die festo Pentecostes, ego Elizabeth, vidi in visione spiritus mei, montem excelsum, copioso lumine in summo illustratum; et quasi vias tres, a radice ejus ad cacumen usque porrectas. Quarum una (quæ media erat) in directum mihi posita, speciem habebat sereni cæli, sive lapidis hyacinthi: quæ vero a dextris mihi erat, viridis apparebat; et quæ a sinistris purpurea. Stabat autem in vertice montis, contra viam mediam, vir quidam insignis, tunica hyacinthina indutus, et præinctus ad renes baltheo candido:

Anno 1156

offerret Virgini visio prima 3 Iurum

AUCTORÆ
EGBERTO
FRATRE.

a
secunda
alliarum
trium,

et tertia
quatuor.

Indicatur
primarum
una esse

Contemplati-
vorum.

secunda Acti-
vorum.

A dido : facies splendida erat ut sol, oculi vero in modum stellarum radiantes, et capilli ejus tamquam lana candissima: habebat autem in ore gladium ex utraque parte acutum, et in manu dextra clavim, in sinistra vero quasi sceptrum regium.

87 Vidi rursus nia visione, in solennitate a Pentecostes, in ascensu montis ejusdem, n sinistris viri præfati, secus vias prioris visionis, alias tres vias, varietatem habentes hujusmodi. Una earum, quæ viæ viridi propinquior apparebat, amœna quidem erat, sed ita ex omni parte vepribus condensis vallata erat et oblecta, ut ab eis pungi necesse esset ambulantes per eam, nisi diligenter constricti et inclinati incederent. Apparuit et semita quædam delectabilis, arcta, et quasi modicum trita, nihil habens veprium, sed ex utraque parte jucundo gramine, et floribus diversi generis copiose vallata. Media autem inter has duas una erat, amplior ceteris habens latitudinem, plana, et quasi pavementum habens ex lateribus rubeis: quam cum diligentius aspicerem, Angelus Domini qui mihi assistebat, dixit: Viam hanc intueris et pulchra tibi videtur, et comoda ad ambulandum in ea; sed periculosa est, et facile labuntur incedentes per eam.

B 88 Rursus in Octava Pentecostes, in tempore meridiane quietis, subito aperti sunt oculi cordis mei sine carnis vexatione, sicut et in præfatis visionibus: et vidi iterum quæ prædicta sunt omnia. Adjecit autem Dominus ostendere mihi præter eas vias quas videram, alias quatuor, secus tres vias primæ visionis, a dextris viri qui stabat in cacumine montis. Una earum quæ proxima erat viæ purpureæ usque ad medium montis, difficultatem magnam habere videbatur a veprium densitate, quibus ex utroque latere obsita erat: reliqua vero pars ejus usque ad summum floribus amœna: et ab impedimenti libera, sed arcta et modicum trita apparuit. Quæ erat proxima huic, arida videbatur, et in modum campi arati, glebis ingentibus aspera; et viatoribus suis plurimum onerosa. Erat autem cogitans apud me de his duabus viis, quod difficilem haberent incessum: et respondens Angelus qui mihi assistebat, ait: Si quis ambulaverit per vias istas, caveat ne offendant pedem suum: qui autem offenderit et ceciderit, si non surrexerit sed permanet, non videbit lumen æternum: reliquæ vero duæ quæ pariter cum his apparebant, planæ et expeditæ erant, et aspectu pulchræ, candorem habentes quasi terræ bene trite in strata publica. Cumque hærem in aspectu earum audivi rursus Angelum dicentem: Via Justorum recta facta est, et iter Sanctorum preparatum est.

89 Visionis primæ, sicut per Angelum accepi, interpretatio est hæc. Mons excelsus, altitudo cœlestis beatitudinis est: lux in vertice montis, claritas est vitæ æternæ: viæ diversæ in monte, Electorum variæ ascensiones sunt, quibus ad regnum claritatis ascendunt. Via hyacinthina, divinæ contemplationis studium est. Ambulant in ea, qui jugi meditatione et desiderio in Deo et in cœlestibus mentis oculum figunt. Via viridis eorum est, qui in activa vita perfecti et irreprehensibiles esse student, incedentes in omnibus mandatis Domini sine quereia: qui dum non transitoria, sed immarcessibile bravium supernæ retributionis, in cunctis operibus suis attendunt, gressus mentis in viridi figunt. Via purpurea, ascensus beatorum Martyrum est: qui in tormentis passionum justitiam Dei per patientiam operantes, in purpura sanguinis sui ad divinum lumen transire contendunt. Vir insignis supra montem, Christus est: splendor vultus ejus, divinæ claritatis ejus est signum: oculi radiantes, serenus aspectus ejus super electos, Capilli, lanæ albæ simi-

les, antiquorum dierum esse pronuntiant, licet in novissimis diebus secundum carnem sit natus. Gladius anceps in ore ejus, terribilis judicii sententia est, de ore ejus processura, feriens reprobos duplici contritione corporis et animæ. Clavis in dextra ejus apparuit, quoniam ipse est qui solus aperuit januam vitæ, et nemo claudit: claudit et nemo aperit: ipse quoque est, qui profunda mysteriorum Dei cui vult reserret, et non est qui claudat; signat, et non est qui signaculum solvat. Sceptrum in sinistra ejus, potestas regia est, quam et secundum humanam naturam se accepisse testatus est, dicens; Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra. Tunica hyacinthina, virtutem indicat cœlestis contemplationis, quæ totam perfecte possidebat mentem Salvatoris: non enim ut ceteri hominum ad mensuram spiritum acceperat, in quo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter. Baltheus candidus, inviolabilis innocentie candorem in eo designat. Apparuit in via, quæ Divinitatis suæ contemplationem significat; quia sic eam vult manere in æternum, cum ceteræ permansuræ non sint. Non apparuit in omnibus, et tamen erat in omnibus; quia singulæ erant virtutes, per quas Justî homines veniunt ad montem excelsum, ubi recipiunt pro singulis virtutibus singulas mercedes, et in omnibus viis veritatis contemplandus est Deus.

90 Visionis secundæ mysterium hujusmodi est: Tres viæ, quæ a sinistris viri, stantis in monte secus viam viridem, apparuerunt, proprietatem exprimunt trium ordinum in Ecclesia, videlicet Conjugatorum, Continentium, et Rectorum. Via vepribus vallata, vita est Conjugatorum. Amœna apparuit via hæc, quia ab initio instituta est a Deo hæc vita: et si legitime observetur, pulchra et bene placens est in conspectu Domini: et ambulantes in ea, procul dubio in montem Dei ascendunt. Sed infinitæ sæcularium curarum sentes huic ex omni parte imminet, quibus pungi necesse est viatores ejus, nisi et parce vivendo sese omnibus modis constringant, et coram Deo et hominibus se humiliando semper velut inclinati incedant. Via a vepribus libera et jucundis floribus utrimque vallata, vita Continentium est: horum etenim proprium est a curis et sollicitudinibus vitæ præsentis mentem abstrahere, et sola quæ Domini sunt cogitare; ut sint sancti corpore et spiritu. Arcta est via hæc, quia ut legitime et sapienter observetur, magnæ disciplinæ custodia coarctari necesse est gressus ambulantium in ea, ne forte secundum arbitrium proprium viventes, aut in fornicationem labantur, aut cum factis virginibus, sive viduis delicatis, quæ viventes mortuæ sunt, deputentur. Modicum trita est, quia respectu aliorum pauci sunt qui ingrediuntur per eam, pauciores qui perseverant in ea: floribus diversi generis delectabiliter undique vallata est, quia omnia virtutum genera Continentium vitam adornant. Via media inter duas prædictas latior illis, via Rectorum est: ea enim cum sit instituta ad regendam vitam Conjugatorum sive Continentium, sive utrorumque, minus illi coarctatur, et liberius arbitrium habet propriam voluntatem exercendi, ac per hoc facilius in ea lubricant gressus ambulantium per eam: quod et ipsa ejus planities apte significat. Propter quod et periculosa dicta est, quia tam multi in ea labuntur, ut in ipsa paucissimi stabiles inveniantur. Quod autem quasi pavementum habere visa est ex lateribus rubeis, quæ sunt ex terra ignibus cocta, sollicitudinem significat Prælatorum, qua circa subditos mentes eorum jugiter decoqui necesse est, quibus et animæ et corporis procuracionem debent.

91 Visionis tertiæ interpretationem, cum ab Angelo

D
tertia Martyrum.

et his intendentis Christi habitus ac forma.

Mat. 28, 18
E

Secundarum:

prima Conjugatorum,

secunda Continentium,

F
tertia Prælatorum.

A gelo instructore meo sciscitarer, dixit ad me: Ecce incepisti librum Viarum Dei, sicut propositum tibi fuerat. Hæc idcirco dicebat, quoniam anno priore, die quadam cum essem in spiritu, duxerat me quasi in pratum quoddam, in quo fixum erat tentorium, et introivimus illuc. Et ostendit mihi congeriem magnam librorum, illuc depositorum: et ait: Vides libros istos? Omnes adhuc ante diem iudicii dictandi sunt. Elevans autem unum ex eis dixit: Hic est liber Viarum Dei, qui per te revelandus est, quando visitaveris Sororem Hildegardim, et audieris eam. Et ita quidem impleri cœpit *b*, continuo cum ab ea rediissem; scilicet *intra Pascha et Pentecosten anni MCLVI; quorum hoc in Junii celebrandum erat, istud actum fuerat xv Aprilis, cum Dominicus post Bissextum indicaret littera G.*

nunc autem intelligit alias vias esse Mixtorum,

B Est autem quatuor Viarum, quæ in tertia visione monstratæ sunt, significatio hæc. Prima, quæ erat vicinior viæ purpureæ, in inferiori parte dometis aspera, in superiori autem expedita et florida, vitam significat eorum, qui legitime in seculo viventes, in curis rerum mundanarum dies suos dimidiant, ac deinde ad floridam et expeditam Continentium transeunt vitam: eorumque regula se stringentem, pariter cum illis in montem Dei ascendunt. Via arida et glebis aspera, durissimum illud genus vitæ est, quo incedunt sancti Eremitæ, et nonnulli in societate hominum conversationem habentes; qui carnem suam supra humanum modum macerant et exiceant jejuniis, vigiliis, genuflexionibus, flagellis, cilicio, et gravissimis quibusque afflictionibus. Omnia hujusmodi quasi glebæ asperimæ sunt, et multo conatu et vigilantia opus est ambulantes per viam hanc, ne forte in nimia ejus asperitate offendant, et gravius ceteris corruant. Duarum viarum, quæ simul cum eis quæ descripta est apparebant, una (ut dictum est) magis trita et expeditior visa est, de qua locutus est Instructor meus dicens; Per hanc viam incedunt sanctæ animæ Infantium, quæ in sacro baptisate sanctificatæ sunt, et infra septennium e vita discedunt: qui quoniam seculi malitiam experti non sunt, expedito et liberrimo gressu ad regnum Dei perveniunt. De altera vero ait; Adolescentium via est hæc, qui paulo tardius illis incedunt, et idcirco minus trita et expedita apparet illorum via. Ecce hæc sunt visiones et interpretationes earum. Qui aperuit oculos meos ut viderem visiones Dei, ipse procul dubio per Angelum suum, sicut placitum fuit ante ipsum, in hunc modum intelligendas esse demonstravit.

Eremitarum,

Infantium,

CAPUT VII.

Sermonum pro Viarum istarum singulis ab Angelo dictatorum priores quinque, summam delibati.

25 Julii vix omnes esse Sanctorum discit.

Factum est autem in festo B. Jacobi, cum essem in spiritu, et viderem visionem viarum Dei, rapta sum in sublimi; et quasi in vicino monte Dei contemplata sum. Et ecce, lux illa immensa, quæ montis verticem occupabat, per medium scindi visa est: et introspexi per eam, et vidi Sanctorum multitudinem, cujus æstimari non poterat numerus. Et ait ductor meus ad me: Hic vides Martyres, sanctos Episcopos, et Confessores Domini, Virgines, Cœnobitas, utriusque sexus viduas, et Seculares conjugatos et continentes, nobiles et ignobiles, omnes regnantes cum Christo. Hi ambulaverunt vias Domini, vias sanctas quas vidisti, et perceperunt immarcessibilem gloriam a Christo Domino cum Angelis ejus. Consideret nunc unusquisque viam suam:

quod si injuste ambulaverit corrigat seipsum, cum humilitate, et caritate et obedientia, et dirigat viam suam. Quod si pervenerit, recipiet præmium æternum.

94 Eram post hæc quiescens in lectulo meo, nec adhuc somnum ceperam; eum repente visitavit me Spiritus Domini, et replevit os meum sermone hujusmodi: Attendite nunc ergo vos, qui renuntiastis secularibus desideriis, et elegistis ut sequamini vestigia ejus. . . Cogitate apud vos, quomodo vivatis cum humilitate et obedientia et caritate, sine murmuratione et sine detractatione et invidia et sine superbia, et ab aliis vitiis abstinete vos. . . Nondum verba hæc finierat Angelus, qui mihi per vices loquebatur; cum incidit mihi dubitatio quædam de distinctione viarum Dei quæ descriptæ sunt; et interrogavi eum dicens: Numquid, Domine mi, nos Cœnobia sumus in via contemplationis, cum sumus in via continentie? An esse potest ut simus in utraque? Et ait: Communis est vobis via contemplationis cum Clericis, sicut illis vobiscum communis est via continentie: scito tamen quod multo sunt in via continentie qui in via contemplationis non sunt. Et sunt multi Clericorum, qui neque in via contemplationis, neque in via continentie ambulant et hi infelices sunt. . . et consummatis sermonibus his, in die qua B. Michaelis memoriam agebamus, iterum se mihi præsentavit: et allocuta sum eum, dicens: Numquid, Domine mi, secure affirmare poterimus, omnes hos sermones ex te processisse? Hæc idcirco dicebam, quia ex parte verba ista protulerat, ita ut faciem ejus non viderem; ex parte vero per os meum in spiritu fuerant pronuntiata. Ille igitur, cum magna severitate me intuens, ait: Crede ex toto corde tuo, verba hæc quæ descripta sunt, et de ore meo processerunt. Beatus qui legerit et audierit verba libri hujus, quia vera sunt, et a veritate nunquam declinant. Alium quoque sermonem continuo inchoavit his verbis, dicens: Admoneo eos qui in secularibus curis oppressi sunt, aliquando cogitare quæ sunt præcepta vitæ, id est, diligere Deum etc. . . . si ad altitudinem contemplationis se non valent erigere, legitimarum actionum officia studeant adimplere. . . . Hæc est via Domini recta et pulchra, via actionum Sanctorum: qui ambulaverit in ea usque ad finem, vitam inveniet, et requiescet in monte sancto Dei, et sors ejus cum filiis lucis.

95 Dies festus agebatur et eramus assistentes divino Officio, cum ex consuetudine apparuit Angelus in conspectu meo. Cumque de mora ejus solito longiore delicta mea coram ipso culpassem, dixi ad eum: Placeat nunc, Domine mi ut et tertiæ illius viæ, quæ est sanctorum Martyrum disciplinam nobis insinnes, neque ab hac tua bonitate propter aliqua delicta mea compescaris. Tunc aperiens os suum locutus est dicens: Agnus Christi procedit coram sanctis Martyribus, et ipsi sequuntur eum cum palmis et coronis, congaudentes ei cum triumpho nobili. . . Audite hæc et corde percipite, qui persecutionem patimini propter justitiam: Ite gaudentes per viam nobilem, viam bellatorum Domini, viam purpuratam cruore Sanctorum et Agni. . . Factum est autem, priusquam verba hæc terminasset Angelus qui mecum loquebatur, ut superveniret festivitas beatarum Virginum Ursule et Sociarum ejus undecim millium. Tunc decantabatur in vigilia matutina sermo ille divinus quo dicitur; Reddet Deus mercedem laborum Sanctorum suorum et deducet illos in via mirabili: unde ego sumpta occasione interrogavi Instructorem meum, cum inter silentia Missæ mihi more suo apparisset, dicens: Domine, demonstra mihi, quænam est via illa mirabilis. . .

qui

D
INSTRUCTORE
ROBERTO
FRATRE

Angelus per os Virginis instruit Contemplativos,

ipsamque reddit de veritate securam,

E
docet etiam Activos,

F
et tribulationem cum Martyribus patientes

A qui continuo respondens ait : Via sanctorum Martyrum hæc est... quæ bene mirabilis appellari potest... Post hæc cum adesset festivitas S. Martini, circa medium noctis ante vigiliam matutinam, subito expergefata sum, et fugit somnus ex oculis meis : et ecce Angelus Domini stabat coram me, et allocuta sum eum, dicens : Oro, mi Domine, ut exhortationem sermonis tui de sanctis Martyribus jam compleas et competenti fine concludas. Qui cum me contemplari fecisset sublimia quædam, quorum aspectu eram indigna, petitionem meam implevit...

AUCTORE
HABUITO
FRATRE,
quorum via
mirabilis dicitur
Sap. X.

Conjugatos
hortatur

96 Fui in oratione et apparuit mihi solito more Dominus meus, et postulavi ab eo disciplinam viæ illius quæ ad ordinem Conjugatorum pertinere dicta est : statimque assensit petitioni meæ sicque exorsus est : Ecce dico et admoneo Seculares conjugatos : abstinete vos a pravis operibus vestris... quæ sunt, avaritia, luxuria, fornicatio, adulterium, homicidium... quoniam impossibile est cum talibus vitii intrare per viam vestram. Uis dictis abscessit : et cum iterum apparuisset, rogavi ut prosequeretur incepti sermonis exhortationem : qui ait : Nisi quod benignus et misericors Dominus est, in tædium posset adduci, pro eo quod tot modis habitatores mundi admonet, ipsi vero pro nihilo ducunt monita ejus... Date o vir et mulier honorem ordini vestro, quem Deus honorare dignatus est... Liget corda vestra timor Domini, ut in opere vobis concessio frænnum vobis ipsis imponatis... Dies festos et dies legitimæ abstinentiæ et tempora purgationis per continentiam honorate, et si quid super addideritis, addet Dominus gratiam vobis et generationi vestræ... Illud autem scitote quod mutuae conjunctionis vestræ præcipua causa esse debet propagatio prolis : si qua alia est ad infirmitatem pertinet, et habet indulgentiam, si timoris Domini moderationem habuerit et elemosynarum remedium... Iterum dico vobis qui sub jugo matrimonii degitis, Deum timete, fidem et dilectionem immaculatam invicem custodite : filios vestros et filias et familiam vestram in timore Domini et castimonia enutrite... Hæc est viæ vestræ delectabilis ac æternitas, quæ in mysterio demonstrata est... tribulationem tamen carnis et sollicitudines mundi, quas non experiuntur qui continent, habere necesse est ambulantes in ea, sicut et in similitudine spinarum expressum est...

ad Dei timorem ;

etque graviter puniri docet ab præses in continentibus ;

reputatque ex vocis Catharorum.

97 Rogavit me germanus meus ut sciscitarer ab Angelo, quare in principio sermonis hujus inter cetera iniquitatum nomina, fornicationis nomen adjuunxisset, cum hoc non ad Conjugatos quibus loquebatur pertinere videretur. Cumque super hac dubitatione mea Dominum meum interrogare cepissem, locutus est ad me, dicens... Fornicationis immunditia plenus est mundus ; et vix invenitur qui non se præcipitet in foveam ejus... Propter hoc autem in increpatione Conjugatorum fornicationis nomen adjeci, quia et ipsi antequam conjugii legem assumant super modum in ea fœdantur et provocant iram Dei in se. Hinc est quod ad matrimonia legitima accedentes, fructu generationis privantur a Domino, et mirantur unde accidat eis, ignorantes sterilitatis suæ causam : quibus autem generatio conceditur, aut in ipsa prole aut in aliis rebus necessariis pluribus molis divinitus feriuntur, et omnia ipsis infelicitate proveniunt... Tunc interrogavi eum dicens : Domine mi, quid dicis de illis quos Catharos vocant, qui vitam Conjugatorum omnino reprobare dicuntur ? Et respondit dicens : Illorum, de quibus interrogas, vita abominabilis est coram Domino... Iterum autem allocuta sum eum dicens : Domine, ut audivi quidam ex eis asserunt, quod legitimum esse non potest conjugium, nisi inter

ter eos qui usque ad tempus legitimæ conjunctionis D virginitatem ambo custodierunt ; quid ad hoc dicis ? Et respondens ait ; Ubi tale conjugium esse potest, gratum est Domino : sed rarum est valde ut ita contingat. Veruntamen ex iis qui non continuerunt, multi sunt acceptabiles Domino, legitima habentes conjugia, et in mandatis Domini ambulantes ; alioqui nimis contraheretur numerus populi Dei.

Continentes
laudat.

98 Celebrantibus nobis solennitatem B. Joannis Evangelistæ, intenta eram orationi post vigiliam matutinas ; ac deprecabar Dominum valida intentione cordis, ut secundum solitam benignitatem suam disciplinam viæ Continentium, quam in spiritu videram, aperire mihi dignaretur : sed et divinum Evangelistam et Angelum doctorem meum, ut mihi adjutores essent, invocabam. Cumque orando lassata fuisset, remisi paulum oculos ad soporem, et post pusillum repente expergefata sum : et ecce Angelus mihi assistens, sermonem quem desiderabam inchoavit his verbis : Dico vobis, o filii Dei, o filii lucis, intuemini viam vestram quomodo floreat, et quam delectabile est currere in ea. Currite ergo et properate obviam Sponso vestro qui vos expectat. Diligite castitatem, et servate illi integritatem virginitalis vestræ. Virgo ornata castitate, caritate, prudentia, humilitate, bene currit. Hæc cum dixisset amplius non adjecit.

E

99 Sequenti vero die cum de beatis Innocentibus officium Missæ ageretur ; ego, sumpta occasione ex lectione Apocalypsis quæ legebatur, deprecata sum Dominum meum, qui iterum mihi assistebat dicens ; Domine, si inveni gratiam coram te, dic mihi obsecro, quale est hoc canticum, quod decantant isti beati Martyres ante sedem Dei et Agni, sicut præsens lectio testatur ; aut quomodo sequuntur Agnum quocumque ierit ? Et respondens ait : Quid me interrogas ? nulla lingua super terram novit hoc canticum ; nihil inde tibi enarrabo. Quod autem interrogas, Quid est quod sequuntur Agnum quocumque ierit ; hoc est quod in omnibus virtutibus, quæ considerari possunt in Agno, ipsum imitantur... Rursus in circumcissione Domini, eum se mihi obtulit Dominus meus, dixi ad eum : Mi Domine doceas me obsecro de integritate virginitalis ; numquid amitti potest per immundam libidinem quæ haberi solet in tentatione, si non usque ad opus fuerit perducta libido ? Qui ait, non amittitur, sed inquinatur... Deoque accepta non est, et debita mercede privatur. Cum autem in Octava B. Joannis iterum se mihi præsentasset, prævenit verba mea ita me hilariter alloquens : Interrogare me vis, Interroga, et respondebo tibi, Et dixi, sicut a Ductore præmonita fueram, Domine, quod scriptum est, Voluntas pro facto reputabitur, numquid adversari potest sermoni tuo, quem proxime dixisti ? Et respondit nequaquam. Itemque subjunxit ; Verum est certe quod scriptum testaris, cujus operis perficiendi voluntatem habuerit homo, ita ut nequaquam remaneat in ipso quin ad perfectum perducatur quod cupit, et sic usque in finem permanet ; hoc quasi factum coram Domino reputatur : sed deleri tamen potest virtute veræ poenitentiae. Quicquid enim cogitatione aut voluntate fecerit homo, ita annullari potest coram Domino ac si numquam fuerit :... qui autem voluntatem pravam fructu poenitentiae non diluit hujus integritas, quamvis permaneat, inutilis est, et nullum consequitur fructum.

sequentes
Agnum.

si tamen ut non solum corpore virgines sint ;

F

100 Iterum subjunxi dicens : Domine, sunt qui non sponte stimulos carnis experiuntur in tentatione, et moleste ferunt ardorem qui aversatur munditiæ corporis sui, nulla tamen repugnatione evitare eum prævalent. Numquid hoc eis reputabitur in peccatum ? Qui ait : Si moleste ferunt tentamenta hujusmodi

et stimulis, quos patitur in se.

A hujusmodi, neque animo eis consentiunt, leviori poenitentia culpæ suæ quam sic contrahunt veniam consequenter et mercedem, magnum adipiscuntur. Indicavit autem mihi esse hominem, in Christo familiarem (quis aut quæ sit Deus scit) sustentem ab adversario impugnationem castitatis, et nimis ob hoc animam suam molestiis affligentem, et ait: Consolationem ei annuntia, dicesque ei, ut pareat afflictioni. Revoce in memoriam quod scriptum est de electis Domini. Tamquam aurum in fornace probavit eos. Gaudium sit ei: non tamen sine tristitia. Gaudium, pro eo quod tale aliquid Dominus ei imponere dignatus est, per quod ad mercedem magnam præparatur: non sit tamen sine tristitia, quia in tali tentatione non omnino culpa evitatur. Et dixi, Domine, qualiter debet resistere adversario, et quibus armis eum superabit? Qui ait, Oratione, et confessione, et flagellis carnis pugnet, et superabit. Non autem insistat rogare Dominum ut ab hoc stimulo liberetur; sed hoc oret, ut misereatur ei Dominus in hoc tempore tentationis. Si in loco secretiori fuerit, flectat genua ter coram Domino: si autem opportunitas loci ei defuerit, signet cor suum ter signaculo Crucis ac dicat, Salvator mundi salva nos, qui per erueem et sanguinem redemisti nos; auxiliare, nobis te deprecamur, Deus noster.

nimis tristari
prohibet,

explicans quæ
ipsos deceant
ornamenta.

B 101 Post hæc una dierum suscitavit linguam suam in hæc verba. O Virgines, ecce ad vos clamat vox divina, vox Sponsi vestri pulsat ad aures vestras: aperite illi, et introducite illum ad palatium cordis vestri, et amplectimini eum, quia pulchrior et amabilior est omni creatura... *Hinc sequitur longa, et post hæc alia, ad Virgines exhortatio: sub qua Elisabeth Angelum interrogavit, dicens; Domine, quæ sunt vestes illæ nuptiales de quibus dixisti? Et respondit ire debent Virgines ad interiora eordis sui et emere illie tria genera ornamentorum. Primo eas habere oportet vestimentum candidum et immaculatum, quod est innocentia carnis. Necessarium illis est et operimentum secundum, quo debent esse amictæ, quod est caritas, qua ab illis diligendus est Christus sponsus. Tertium ornamentum earum est torques aurea, quod est pudicitia, qua debet seipsam Virgo constringere ut sit verecunda ad loquendum, ad audiendum, ad ridendum, ad faciendam omne quod impudicum est; hoc est signum de quo dictum est, posuit signum in faciem meam. Hoc, ut testimo adjecit, pro eo quod in festo B. Agnetis ipsum de hoc verbo interrogaveram, et nullum tunc mihi super hoc dedit responsum. Iterum dixi: Domine, quali pretio emenda sunt Virginibus ista ornamenta? Et ait: Castigatione corporis proprii ac denario uno, quod est contemplatio pudicitæ Sponsi, quam reponere debent in medio cordis sui... Et factam est completis sermonibus istis in Dominica secunda sacri Jejunii die festi S. Matthæ Apostoli (nam anno MCLVII currebat littera Dominicalis F, et dies Cinerum incidere in diem XI Februarii) in tempore divini Officii vel Sacrificii, apparuit mihi benedictus Domini, Angelus sanctus, et finem competentem imposuit sermoni ad Virgines Domini.*

CAPUT VIII.

Sermonum quinque reliquorum synopsis.

Sermone præcedenti ad finem deducto, distulit solito diutius visitare me Angelus Domini: quod ego delictis meis imputans, anxiebar intra me, ac diligentius lacrymis et orationibus operam dedi: et adjuvabat me Conventus noster oratione communi. Et consummatis septem et decem diebus ab ea quo jam dicta verba compleverat [post festum S. Gregorii

Post moram
dierum 17 re-
diens Angelus,

Papæ XII Martii] stabam sola in oratorio circa horam tertiam, effundens coram Domino cor meum ac dicens: Non mea merita aspexisti, Domine, in omnibus quæ hactenus mecum operatus es; sed in tua misericordia fecisti omnia hæc. Propterea observo ne compescaris delictis meis aut cujusquam alterius, quin hæc quæ nunc apud me initiare dignatus es, propter bonitatem tuam ad bonam consummationem perducas. De via Rectorum Ecclesiæ, quam mihi in mysterio demonstrasti, congruentem disciplinam nobis aperire dignare, ex qua aliquis fructus correctionis proveniat, sicut necessarium esse nosti populo tuo. Adhuc ista et his similia in oratione loquente me, ecce Angelus desiderii mei subito apparuit coram me, et sermonem quem desiderabam his verbis initiavit, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego mitto Angelum meum ut annuntiet vobis, qui in sublimi potestate imitatores estis. Dico autem vobis, quod iniquitas terræ, quam absconditis propter aurum et argentum, ascendit coram me, tamquam fumus de igne.... Videte Pontificem magnum et excelsum super omnia Dominum Jesum, quomodo in diebus obedientiæ suæ ambulavit in medio Discipulorum suorum, non in altitudine Dominantis, sed in humilitate ministrantis, tamquam pius æmulator gregis sui, usque in consummationem mortis pro eo. Respicite semen ejus quod est benedictum, ministros vocationis vestræ. Beatos Apostolos numquid sicut viæ vestræ viæ illorum fuerunt?....

D
AUCTORE
EGB RTO
FRATRE.

arditur ser-
monem ad
Prelatos eccle-
siasticos:

E 103 Celebrantibus nobis diem festum Paschæ (xxx Martii) in tempore divini Officii post lectionem Evangelii, apparuit mihi Angelus Domini stans coram me: cumque hoc petissem ab eo ut hoc procurare dignaretur, ne quid negligentia in illa sacra Communionem, quam expectabamus, accideret; adjeci postulare, ut sermonem suum de Rectoribus Ecclesiæ, secundum quod inchoaverat, proseguere dignaretur. Ad quod mihi breve responsum reddidit dicens: Si digni essent multa magna de illis Dominus revelaret. Quo dicto statim ad altare eum festinatione accessit: et cum duobus Angelis, qui in principio Missæ advenerant, eum magna diligentia, donec omnes communicassemus adstabat. Sequenti vero die circa idem tempus adveniens, similia inculcavit, et rursus die altero addidit, dicens: Hæc dicit Dominus magnis Prelatis Ecclesiæ: Recordamini quam rationem reddituri estis in tremendo iudicio meo de ovibus meis, quas suscepistis regere et custodire.... Post hæc quasi in spirita lenitatis, ait: Ego Dominus clamo et admoneo Pastores meos.... Sunt enim qui mihi videntur boni et pacifici, heu quam pauci! et alii multi mali et perversi... propter quod oportet admoneri bonos, ut in melius proficiant; malos autem et perversos ut convertantur ne pereant de via justa. Et cum me iterum visitasset adjecit: Attendite eum omni solitudine mentis viam vestram... quod si me diligitis et nomini meo honorem præbetis, honorificabo vos eorum sanctis Angelis meis.

E

incredendo et
suadendo:

F

104 Adhuc loquente ad me Angelo sermones istos de Pastoribus Ecclesiæ visum est quibusdam opportunum, ut interrogarem de iis, in quibus erroris sui occasionem accipiunt dubii quidam. Interrogavi igitur, non quasi, in fide dubitans, sed quasi cupiens fidem nostram ex Angelica auctoritate firmari, et dicebam. Numquid, Domine in ecclesiasticis Sacramentis, parem habent veritatem officia eorum Pontificum, qui sinistre et non secundum Deum ad Pontificatum suum introierant, et eorum quorum bonus introitus est? Qui respondens ait: Multi dum profunde talia scrutantur, magis depravantur quam emendantur: et talia

eorumque
pravum s. cpe
ingressum

A talia Dominus revelaret, si non eo liberius peccarent illi ad quos pertinent. His dictis confestim ablati sunt ab oculis meis. Iterum autem die alia eum relictis a me, interrogavi eum, repetens eundem sermonem qui præscriptus est. Et ille: Habent, inquit parem virtutem, sed beneplacitum est magis Deo in officiis eorum qui bene introierunt. Iterum subiecit dicens: Itane est, Domine mi, ut quod Presbyteri ordinati ab illis quorum malus introitus, eandem habeant potestatem consecrandi corpus et sanguinem Domini in altari, quam habent qui ordinati sunt ab illis qui legitime introierunt? Qui ait: Non ascendat unquam dubitatio in cor tuum de hac re: sed certum habeto, quod omnes qui in ecclesiastica ordinatione Presbyteratum acceperunt, eandem potestatem habent in consecratione Domini Sacramenti sive bene sive male introierunt Ordinatores eorum

105 Quia ad Patres nostros, spiritalia iudicia in Ecclesia habentes, pertinere totus hic sermo visus est, rogavi Angelum Domini dicens. Oro Domine ut sicut spiritalibus Rectoribus verba admonitionis hæcenus ministrasti; ita illis quoque qui secularia iudicia habent, aliquas admonitiones, ex quibus et ipsi corrigi possint, a Domino nuntietis. Qui confestim petitioni meæ consensum præbens, his verbis sermonem ad illos pertinentem exorsus est. Ecce constituit Dominus super populum suum Principes et Iudices, ut facerent iudicium et iustitiam, et confirmarent veritatem et pacem inter virum et virum, ut esset omnis populus beneplacens coram Deo vivente. Nunc autem Propterea vivo ego, dicit Dominus, si non audieritis vocem admonitionis meæ et conversi fueritis ad me; detrahā vos ab altitudine vestra qua male usi estis, in profundum inferni; et eritis consortes illorum quibus vos assimilastis in incendio viventi in sempiternum. In die sancto Pentecostes (xix Maji) in Hora prima, ante celebrationem divini Officii cum essem in oratione, apparuit Angelus coram me, et hæcenus dictum sermonem complevit

106 In festivitate S. Martini (*lego et corrigo* Maximini *Trevirensis Episcopi xxix Maji hoc enim exigit ordo festorum sequentium*) inter silentia Missæ allocuta sum Angelum dicens: Placeat nunc, Domine, ut exhibeas nobis disciplinam congruentem illi viæ, cujus pars vepribus occupata apparuit, altera vero floribus amœna et stricta, nihil habens veprium et impedimentorum. Vix petitionis meæ verba complevi, et protinus ait: Ecce dico vobis qui in seculo viduati estis, viventes in carne, in laboribus in angustiis multis, abstinete vos a vitis hujus seculi et ambulate in via Continentium Et adjecit in Vigilia Apostolorum (xxviii Junii) dicens: Et quid addam vos admonere? Ecce ostendi viam, instruxi vos disciplina, palpate hæc et illuc, considerate verba, retinete exempla, diligite castitatem, currite ad claritatem D. N. Jesu Christi, quam vobis præstare dignetur qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen. Cum autem consummati præne essent hi omnes Sermones; in festivitate Apostolorum Petri et Pauli, ante horam divini Officii, fui orans in secreto, et apparuit in conspectu meo Angelus Domini, et locutus est audiente me verba hæc: Trevirensi Episcopo [*Hilino*] et Coloniae Moguntiaë et Episcopis [*Arnoldo II et Radulpho*] annuntiatum sit vobis a Domino Deo, magno et tremendo, et ab Angelo testamenti libri hujus, ut hæc verba quæ inveneritis in præsentis libri annuntietis Romanæ Ecclesiæ, toti que populo et omni ecclesie Dei. Emendate vos ipsos, et convertimini ab erroribus vestris, et nolite indigne accipere admonitionem sacram et divinam: quia non sunt hæc ab

bonis inventa. Dico autem vobis ex nomine: D quoniam in ista Provincia nomen Religionis habetis. Legite et audite admonitiones divinas et suscipite eas placida mente. Et nolite arbitrari hæc figmenta esse mulierum: quia non sunt; sed sunt a Deo Patre omnipotente, qui est fons et origo omnis bonitatis. Quod autem vobis dico, ceteris omnibus dico.

107 Cupiebam octavi sermonis initium accipere in die translationis S. P. N. Benedicti (xi Julii) sed impeditæ sunt die illo orationes meæ ab hospitium præsentia, et translatum est desiderium meum usque ad proximum diem. Tunc etiam stante me in oratione post horam Capituli, præsentavit se mihi Angelus Domini, et postulavi ut sermonem ordiretur ad eos, quorum via in visione quasi glebis occupata apparuerat, et confestim aperiens os suum hæc verba locutus est. Attendite, vos qui eremo vitam ducere elegistis, quam discretionem habeatis.... ut non cito sequamini omnem impetum zeli vestri, qui vos ad altitudinem perfectionis impellit, neque supergradiamini mensuram virtutis vestræ laboribus immoderatis..... Propter hoc memento homo fragilitatis tuæ, ut cante gradiaris in via dura quam ingressus es, et patienter agas in festinatione tua, ne ruinam patiaris.... ad hæc summe eruditionem et disciplinam contemplationis, et consolare abjectionem tuam in ea. Confidentibus nobis in Capitulo, ad audiendam lectionem Regulae in festivitate S. Mariæ Magdalenaë adstitit coram me Dominus meus, et præsentem sermonem congruo fine complevit. Cum esset festivitas B. Jacobi in primis Vesperis, apparuit Angelus Domini coram me, feci itaque sicut suggererat mihi conscriptor sermonum istorum, ac petii ab eo ut titulum, qui in capite libri hujus scribendus esset, pronuntiare dignaretur: qui continuo petitioni meæ assentiens ait: Hic est liber etc. num. 86.

108 Mense Augusti, quinta die mensis, post vigiliam matutinas, cum essem cubans in lectulo meo nec adhuc somnum cepissem, subito apparuit coram me Angelus Domini, et præsentis libri novum Sermonem initio habuit his verbis: Ecce ego habeo aliquid ad vos dicendum qui in juventute positi estis, quasi lilium quod ante solis ortum elausum erat, et quando sol splendet in virtute sua aperit se et delectatus in ardore solis.... Discite imprimis timere Dominum.... Ecce in sinu vestro est thesaurus desiderabilis et pretiosus, hoc est virginitatis gemma. Beati eritis, si custodieritis eam...., si plauerit animæ vestræ custodire eam, attendite vobis ut non inquinatis eam negligentis levitatis vestræ: declinate cum pavore cordis ab irritamentis immunditiæ, et fugite confabulationes et collusiones adolescentularum, et corruptoribus earum nolite sociari: custodite os vestrum ab impudico sermone, et ab omni turpitudine oculos vestros et manus abstinete.... Post hæc rursus adjecit et dixit: Adhuc addam loqui fratribus et conservis mei admonitiones Patris eorum. Filii, aptate vobis in consuetudinem mores sanctitatis in floribunda ætate vestra, quos in tempore maturitatis vestræ possitis exerce-re.... O adolescentes et juvenes immaculati ambulate in pulchritudine viæ vestræ, et eritis filii amabiles Domino, et similes Angelis Dei in cælo, ad quorum societatem ducere vos dignetur D. N. J. C.

109 Cum esset completus per Angelum sermo præcedens, in Vigilia assumptionis sanctæ genitricis Dei Mariæ, rursus in ipso die festo, in tempore divini Officii visitavit me, et ait: Ecce adhuc volo consummare sermones meos, quoniam adhuc locus est, et habeo aliquid breviter dicere ad infantes,

Sermo ad Eremitas.

discretionem commendans.

Dictat Angelus titulum libri.

Exhortatur juvenes

ad custodiam virginitatis,

et studium virtutis.

Circa infantes docet, eos ligantur de lingua posse,

qui

AUCTORE. EGBERTO FRATRE. negat offerre ordinibus per ipsos collatis:

deinde iudices seculares assignat:

sermo episcopi ad viduas,

et mondatum, ut fides, prædictis habeatur.

Sermo ad Episcopos.

A qui nesciunt se custodire propter ignorantiam; propter quos oportet admoneri matres eorum, ut custodiant eos cum timore Dei castos et immaculatos, ne forte pereant. Ad hæc ego subjunxi interrogans et dicens, Quid est, Domine quod dixisti, Castos et immaculatos? quid facere possunt infantes unde castitatem suam commaculent? nonne et si quid delinquant, ignorantia eos excusat? Et ait. Castitatem suam verbis immundis sæpe coinquinant et operibus, qualia et ipsi perficere possunt; et quamvis per ignorantiam faciunt, tamen sine reato non sunt, et pœnam omnino evadere non possunt de hac vita migrantes, quia neque ab aliquo sunt castigati, neque per seipsos pœnitentiam delicti habere sciebant: propterea castigari debent a parentibus pro delictis suis: quia sicut mala facere assoesunt, ita et bona facere discerent, si per caritatem ad hoc nutrentur. Quod tamen dixi, Immaculatos, pro his dixi qui cum paululum de septennio exierunt, tunc amplius se commaculant pravis operibus, quia plus noverunt cogitare de malo, quoniam non sunt prohibiti ab eo: nam et ipsi in quantum possunt operantur opus impudicitiae, nescientes quid faciant. Tales igitur si de hac vita migrant, magnas pœnas sustinent, quo usque purificentur: quia nulla omnino macula in regnum Dei potest intrare. Hoc ergo est illorum perire, de quo supra dixi: tanto autem gravius ac diutius puniuntur, quo minus orationibus et eleemosynis amicorum adjuvantur, pro eo quod eis indigere non credantur. Dico vobis parentibus et quicumque parvulorum custodiam habetis, attendite quomodo in magna cautela eos custodiat, quia in vos redundabunt delicta eorum... Consummavit autem hunc sermonem in Octava Assumptionis..... Hæc est adjuratio conscriptoris Sermonum istorum. Adjuro per Dominum et per Angelum ejus, omnem qui transcripserit librum istum, ut diligenter eum emendet et hanc adjurationem codici suo adscribat.

110 Qui in editis sequitur Liber IV, in Capita divisus quinque, præmittit illis Visionem de Assumptione Virginis Mariæ Matris Domini, promissam in die ejus festo anni MCLXI, exhibitam MCLVII, et duobus post annis publicari jussam: ubi affirmatur, obdormivisse quidem Deiparam xv Augusti, sed resuscitatam atque cum carne assumptam in cælum quadagesimo post die xxiii Septembris, quem diem ceperint Sorores in conclavi Elisabethæ solennem agere: ibidemque inducitur ipsa Deipara, quærenti Virgini, quamdiu post Domini Ascensionem vixerit in terris, unum dimittat annum indicare, cum eo, quod a festo Ascensionis ad xv Augusti intercedit; omnia hæc ejusmodi sunt ut merito dubitare possimus, verene hæc dictaverit Elisabeth. Talis autem multo etiam magis est Sermo de undecim milibus Virginum, præcipuam libri istius partem constitvens. De illis qui volet aliquid anticipare ex nobis scire, legat Dissertationem nostram insertam Conati Chronico historico de Romanis Pontificibus post S. Pontiani Pontificatum et Paralipomenon ad eandem Dissertationem; meminertque Paverqi, inter Vitus S. Mariæ Magdalensæ de Pazzis positi, ejus doctrina hinc quoque novum sumeret argumentum, ad rejicienda a definitione historicarum controversiarum, dicta factaque extaticarum Sanctarum quandoquidem Deiparæ, ut ibi præfertur, Elisabetham alloquenti, suamque ætatem infra quinquagesimum annum restringenti, opponi poterit eadem Deipara, asserens S. Birgittæ lib. 7 cap 26, quod, postquam filius suus ascendit ad cælum, vixit in mundo per quindecim annos: alii nihilominus contendentes ipsam multo serius e vivis excessisse.

111 Cancellotus noster, in Annalibus Marianis ad Annum Christi 46, pro Elisabethæ sententia testimonium Junii T. II'

profert ex arcanis beato viro Bertramo Cisterciensi revelatis, et allegatis in Chronico Massei cujusdam lib. 8 ad annum Christi 36 eisdemque saletur favere Divum Idlephonsum Toletanum, dum Serm. 6 de Assumptione ait post Christi Triumphum non diu mansisse Virginem inter vivos. Quæ ontem ille objicit tam Elisabethæ quam Birgittæ non magnam vim habebunt apud eum, qui critico examine ista excusserit. Poterat Cancellotus Elisabethæ respondere, quod num. 7 respondet Birgittæ, Virginem locutam esse ex sententia, quæ tum erat in Ecclesia valde communis; sed vercor ut talis responsio multis probetur. Browerus in Annalibus Trevir. lib. 4 num. 104 agens de Ursulanis fassusque non facile statui posse, an Elisabethæ revelationes de illis, notatione temporum rerumque diligenti narratione sint distinctæ, sic ut fundus in his lateat historiæ, utpote in re difficili atque antiqua; tandem existimari putat posse, in hac ipsa scientia tam remotæ abstrusæque vetustatis, quam de Virginibus hausit Elizabetha, partim a libera mente fluxisse quidpiam, partim aliquam significationem superne datam: flagitantibus etiam ut fit curiose multis, haud plus perceperit inquit quam quantum nosse his expedire divino nunini visum sit. Quisque in suo hic sensu abundet: pro Elisabetha nihil hæcenus, (saltem quoad Ursulanas) commodius video, quam dubitare, utrum talia ipsa revera dictaverit. Cetera ad XXI Octobris magis enucleabimus: uti et de anno defunctæ Deiparæ ad diem xv Augusti: quam tamen diem ejusdem Obdormitioni primum ceptam adscribi sub Marciano Imperatore, anno ccccl alia omnino ex causa quam quod tunc mortua putaretur, persuadet dedicatio ecclesiæ in Bluchernis tunc sollemnissime facta; quodque vetustissima Hieronymiani Martyrologii apographa illius in Augusto non meminere, sed xviii Januarii notetur Depositio sanctæ ac gloriosæ B. Mariæ, matris D. N. Jesu Christi, ad quem locum vide exeretationem eruditam Florentini, inter Notas ad vetustissimum Occidentalis Ecclesiæ Martyrologium, quod Hieronymianum passim vocamus: simulque discere, antiquiores Græcos eundem diem tenuisse, et Egyptiis sive Coptis tenendum tradidisse. De Elisabetha nunum hic adhuc notaverim, quod in Sermonem de Ursulanis prætitulatur famula Ancillarum Domini quæ sunt in Schonangia: hoc enim coincidere videtur cum titulo Magistræ qua utitur scribens ad S. Hildegardim similiter Magistram cœnobii S. Ruperti apud Binchiam: non Abbatissam, Quando autem Magistræ electa fuerit, non est unde desuam, conjectura tamen ducor ut credam, id factum anno MCLVII, post auditum ab Angelo sermonem octavam, vel etiam post completum librum Fiorum Dei, vel postquam ætatis annum xxx Virgo attigerat. Cum libro IV omittimus etiam librum V, qui epistolarum est, nihil ad historiam scientiam; et tenuimus ad Librum VI, qui proprie solus Egberti est: eamque omnem meretur fidem, quæ oculato testi ac viro debetur probo, docto, prudenti.

CAPUT IX.

Ultimus Virginis morbus et in eo acta usque ad fratris reditum Moguntiam.

Virginibus Deo sacratis in Anturnacensi a congregatione, Badæ, Hadevigi, Redelindi, propinquis et familiaribus suis, Frater Egbertus ex cœnobio Schonangie, orationis obsequium et devotionis affectum.

Sinite ut plangam paululum dolorem meum apud vos, Carissimæ meæ, et suscipite verba lamentationis meæ, cum dulcedine compassionis.

sic ut obnoxii
sunt ulli
pœna.

maxime jam
expressi se-
ptennium.

Liber 4 habet
visiones de
Assumptione
Deiparæ.

et Ursulana-
rum historiæ.

D
AUCTORE
EGBERTO
FRATRE.
haud magnæ
fidei utrasque

et suppositi-
tias vel inter-
polatas.

E

Elisabeth
quando elec'ta
Magistra?

F

a

Egbertus fra-
ter Virginis

AUCTORE
EGBERTO
FRATRE.

*cognatis suis,
dolenter signi-
ficat ejus
mortem immat-
uram,*

*non tam affe-
ctu carnis,*

*quam sensu
jacturæ com-
munis mar-
tyris,*

*amissa tantarum
virtutum
magistra;*

*cujus tota vita
juge fuit Mar-
tyrium,*

A Paululum plangam, modicum lugebo, juxta amplitudinem vulneris mei, ne forte carnali affectu perturbari existimet, et reputetur ad insipientiam mihi. En nostra Elisabeth, illa electa lampas cœlici luminis, virgo illustris et honorificata; in abundanti gratia Dei splendida gemma cœnubii nostri, dux nostri virginis cœtus, heul ante annos maturiores ex hac vita subtracta est: Quæ me peperit in lucem inexpertæ novitatis, quæ me traxit ad familiare ministerium Jesu Domini mei, quæ ore mellifluis consolationes et instructiones Dei de cœlo afferre solebat ad me, et gustare faciebat cor meum primitias dulcedinis absconditæ Sanctis in Deo; hæc irregressibilem abiit viam: et ecce non comparet super terram dulcedo animæ meæ, consolatio paupertatis meæ, et snavi condimentum omnium laborum meorum. Merito ergo mœroris cingulum præcordiis meis accingo: dignum, Dilecta mea, super te planctum assumo, Virgo gratiosa, virgo valde amabilis, multum in suavitate sancta, qua te inunxerat Spiritus Dei. Exitum tuum immaturum, o filia gratiæ, lugent interiora animæ meæ, et personant chordæ cordis mei carmen lugubre spiritui.

B 113 Verumtamen non est dolor meus, sicut dolor quem pariunt caro et sanguis ut nunc germanitatis causa quæ carnalia sunt lugeam: sed spiritualium deliciarum me communia damna contristant, quas tu, Dei ministerio, inaudito modo multis administrare solebas. Per te cœlum mundo erat apertum, et affluebant abscondita a seculis arcana Dei per organum vocis tuæ ad nos; et erat pretiosius auro, dulcius melle eloquium tuum. Per te Angeli nobis, et nos Angelis familiariter loquebamur; et affabiles nobis erant, te mediante, altissimi Principes cœli. O felix femina! quam multi Reges et Prophete voluerant videre quæ videbas, et non viderunt! Patuit enim beatis oculis tuis sublime palatium cœli, et prævidisti ante tempus communis visionis inaccessiblei claritatem regni immortalis. Gloriam civium cœli nobis notam faciebas, et quasi ante oculos mentis nostræ ponebas: et inflammabant non modicum beatæ orationes tuæ corda nostra, in desideriis patriæ quam expectamus. Vacillantes animas in ministerio Dei sæpe confirmaverunt verba admonitionis tuæ, et fervore sancto laudationes Domini multum nos amplificare faciebas.

C 114 O quam multa pietatis opera per exhortationes tuas longe lateque per terras facta sunt! quoniam multæ electorum animæ desideratis consolationibus, per tuam negotiationem, potitæ sunt. Benedicta filia tu a Domino, quia fructuose inter Deum et homines negotiata es. O femina feliciter nata, quomodo perdidit te infelicia tempora nostra! Dei lucerna, quomodo extincta es mundo! quomodo clausa es, o clara fenestra, per quam prospiciebant oculi Domini ad nos! Pium est, o electa Dei, flere nos amissionem dulcis præsentis tuæ: quippe quæ bonum certamen certasti, et cursum martyrii tui feliciter consummasti. Tota etenim vita ab annis tenerioribus, si recte animadvertimus, vere martyrium dici potest. Portabas siquidem jugum Domini ab adolescentia tua, sub regulari disciplina semper ambulans, in paupertate et multiplici tribulatione. Semper manus Domini gravis fuit super te, nec defuit ullo tempore tibi visitatio superna, premens animum, conterens miserabile corpus tuum pressuris et ærumnis; quas agnoscere et dinumerare dignetur, qui solus laborem et dolorem considerat. Hilarem et patientem te exhibebas ad omnem flagellationem Domini; et super dolorem vulnerum, quæ tibi infligebat manus ejus, semper adjiciebas sacrificium spontanæ afflictionis.

115 Rivi innumerabilium lacrymarum tuarum Domina, fatigationis genuum tuorum, divulsiones teneritudinis tuæ quas sustinebas ab asperitate saxi, incisiones laterum quas inferebat duritia zonæ, incredibilis parcitas ciborum, et innumera orationum tuarum holocausta, maneant in recordatione coram oculis misericordis Dei cui nuda et aperta sunt omnia. Ardorem sancti desiderii tui, de seipso nunc satiet fons vitæ, quem toto corde sitiabas. Humilitatem spiritus tui, qua præ cunctis mihi cognitis modica et abjecta semper in oculis tuis fuisti, respiciat et honorificet sublevator humilium Deus. Benignitatem quam erga adversantes tibi habere solebas, benignitas divina agnoscat, et ad condignam retributionem adducat. Anima lassa, anima contrita, et saturata miseriis ærumnosæ vitæ, perge nunc in requiem diu desideratam. Suscipiat te sinus pacis æternæ, amplectatur te dexteram fidelis Sponsi tui: foveat et alliget omnes contritiones tuas, ac donet tibi oleum gaudii pro luctu, coronam decoris pro cinere despectionis, pallium laudis pro spiritu mœroris. Quo digressus sum a proposito meo? In mente habebam, o dilectæ meæ, ad quas sermonem dirigere cœpi, describere vobis beatam consummationem carissimæ nostræ; sed ex abundantia mœsti cordis assumpsi querelam hanc, ante propositam narrationem. Et nunc favente Domino exequar quod intendi, quemadmodum vestræ caritati gratum fore non diffido.

116 Erat ancilla Domini adhuc in die *b* Pentecostes consueto modo hilariter se habens; et, sicut nos illi erat gratificari nobis, per omnem diem solennem lætificabat nos revelationibus sacris, enarrans inter cetera, qualiter et qua hora singuli assistentium ministerio Dei visitarentur a Spiritu sancto. Tertia autem feria post hæc, circa horam vespertinam, subito incidit in languorem fortissimum, cœpitque affligi per omne corpus tam graviter, ut mox conflueret ad eam tota Congregatio, invocans super eam auxilium Dei; sicque in hac afflictione permansit pæne per totam noctem. Die sequenti, videlicet quarta feria, in qua solenne Jejunium agebatur, Congregatio fratrum processionem fecit in albis, usque *c* ad cellam: et portabamus nobiscum in scriniis, cunctas Reliquias Societatis S. Ursulæ Reginæ, quatuordecim videlicet corpora, quæ velut integraliter apud nos sunt, exceptis diversorum corporum portionibus multis. Celebrantibus autem illic nobis priorem Missam festive de Spiritu sancto, rapta est in extasim, ac per longum tempus (ut referebant nobis Sorores) quieta permansit, sicut mos illi erat in tempore excessus sui, quando aliqua ei divinitus revelabantur. Post hæc autem cum ad seipsam redisset, sciscitabamur ab ea quomodo se habuisset, et utrum aliquam consolationem a Domino accepisset, et referebat nobis dicens: Vidi in visione spiritus mei sanctissimam Dominam nostram et proxime ei assistentes B. Ursulam Reginam et S. Verenam *d* cujus corpus apud nos est; simulque omnes sanctas Virgines, quarum Reliquiæ huc allatæ fuerant, multitudinem videlicet copiosam, omnes mirifice coronatas, et ingenti claritate vestitas, et habentes in manibus palmas victoriæ.

117 Allocuta sum autem Dominam nostram, quæ stabat in medio sancti agminis illius; dixique ad eam: Ad te, dilectissima Domina, querelam facio ex toto corde meo, super omni tribulatione mea. Habeto misericordiam super hoc, quod ego contrita et afflicta, tam multis laboribus, tam innumerabilibus ærumnis a juventute mea usque ad hanc diem, etiam nunc tam intolerabile martyrium sustineo in hoc miserabili corpore meo. Et respondit cum magna

D
*ipsique appreciatur
felicitem æternam,*

E

b
*Cœpit agrotare feria 3
Pentecostali
25 Maji;*

c

F
*feria 4 sub
processionem
rapta in
extasim.*

d
*visitatur a
Delpara et
Ursulanis;*

*illi de morbi
gravitate
questa*

magna

A magna dulcedine, dicens mihi : Dilecta mea, Dominus noster ita tibi hanc vitam constituit, ut contingat tibi pati in ea multas molestias multasque afflictiones ac magnam parvitatem; miserebitur autem tui, et de omnibus bene consolabitur te. Voluntas ejus est ut per ista te purificet, ac talem te efficiat, ut cum transieris de mundo nihil molestiæ de cetero patiaris. Habeto ergo patientiam in omnibus malis quæ sustines, et nihil murmures adversus Dominum in corde tuo, quia omnia in bonum tibi convertet. Aspice istas, quæ stant in cireuitu meo, quomodo coronatæ sunt, et quantus est decor earum. Perpersæ sunt angustias multas et valde dura martyria propter Dominum : et ideo non solum honorem habent ante Deum, sed etiam ab hominibus multum honorificantur, et late eis in mundo servitur. Adjecit etiam et dixit : Vere dico tibi, quod, si possibile esset ut uno die triginta vicibus comburereris usque ad cineres, ac toties iterum ad humanam integritatem redires, non posses tali pro eo afflictione promereri gratiam illam et gloriam, quam Dominus tibi conservavit in cœlis. Iterum dixi ad eam : Metuo Domina, ne forte scandalizentur homines in infirmitatibus meis, et æstiment pro aliquibus gravioribus peccatis me ita torqueri, atque hac etiam occasione detrahere velint gratiæ Dei in me, et diffidere iis quæ Dominus operatus est mecum. Et illa rursus ad me : Nemo (inquit) sapientium faciet hoc.

*confortatur
istarum
exemplo
et premio.*

B

118 Ab illo tempore de die in diem magis invaluerunt infirmitates ancillæ Domini, et quotidie aliquid novæ molestiæ ei accidebat : maxime autem a doloribus vitalium coarctabatur, quibus nulla ope poteramus obviare. Refectione autem tam modica per languoris sui dies usa est, ut esset incredibile, humanum corpus posse sustentari in ea per aliquod tempus : et id ipsum quod sumebat, importunitate tussis excutiebat. Tam immobilis animi permanebat cunctis illis diebus usque ad exitum suum, ut numquam vel semel ad lacrymas eam permovere possent lamenta Sororum et familiarium ejus, timentium de morte ipsius ; cum tamen facili ex causa in lacrymas prorumperet, dum adhuc incolumis esset : si quando etiam remissius habere videbatur. gaudentibus circa eam Sororibus et verba lætitiæ loquentibus, nullatenus tamen a severitate faciem relaxabat. Strato jacere aut somno quiescere non eam sinebat doloris vehementia ; sed sedes pœne nocte ac die, imperturbato sensu mentis e provide tractabat multa, de quibus vix eam cogitare posse arbitrabamur.

*Inrescentibus
exinde doloribus.*

*manet
imperturbata,*

e

C

119 Narraverat nobis ante dies infirmitatis istius, quod quadam die solenni, dum adhuc incolumis esset, vidit in spiritu beatam Dominam nostram, et in oratione sua devotissime illi commendabat vitam suam, et finem vitæ suæ dicens : Adjuves me oro, sanctissima Domina, propter clementiam tuam, ut rationabilis fiat exitus vitæ meæ ; et ut numquam mihi transire contingat de hoc mundo, quin omnia in me fiant, quæ pertinent ad obitum hominis Christiani. Et illa cum magna benignitate respondit ei dicens : Certa esse debes, quod obitus tuus non solum erit sicut hominis Christiani, sed sicut hominis sancti. Et vere hanc in ea promissionem per gratiam Dei vidimus adimpleri. Nam et omnia Sacramenta, quæ ad transitum Christianorum pertinent, plenarie ei exhibitæ sunt : ac præterea in tantum benedixit novissimis ejus Deus, ut evidenter singularis gratia ejus in ea agnosceretur, et glorificaretur a multis. Videns enim ingravescere morbum super se, et considerans se omnino destitui viribus corporis ; vocari ad se petiit spiritualem patrem nostrum Dominum f Abbatem ; et ipso præ-

*mortem piam
et sanctam.*

f

sente totam Congregationem Sororum aggregari fecit ante se : et inter summos dolores, quasi nihil sentiret mali, sedens, cum magna fortitudine spiritus allocuta est eas longo et rationabili sermone : de quo, et si præsens essem, pauca verba hæc in memoria mea permanserunt.

120 Nolite, inquit, mirari, carissimæ, super infirmitatibus meis sicut homines imperiti ; neque diffidatis gratiæ Dei in me, propter castigationes ejus quas sustineo, et sæpe sustinui in medio vestri. Conscientia mea bona est apud Dominum, et certissime agnosco, quod per ea quæ patior, præparat et exornat coronam meam Dominus in regno suo. Ipse non propter meritâ mea, sed propter misericordiam suam, jam ab annis pluribus operatus est in me magna, et temporibus nostris inaudita : et scio quoniam multi sunt in populis qui fideliter et benigne hæc perceperunt, et per ea ædificati sunt in bonum, multi vero diffidentes scandalizati sunt in iis quæ audierunt de me : non illis imputet Deus. Vobis autem dico et confidenter affirmo, per illud iter quo ad regnum Dei perrecturam me spero, quoniam hæc quæ vidistis in me et audistis ex me, vera sunt et nihil simulationis et fallaciæ ad hæc unquam adjeci. Dominus mihi testis est. Sint vobis ista præ oculis semper, et estote emendatæ per hæc amplius quam ceteri hominum ; ne forte imputet vobis Dominus magis quam aliis qui non tam veraciter ista perceperunt. Gratias agite Domino semper, et collaudate eum in omnibus mirabilibus suis, quæ operatus est mecum in conspectu vestro, quia in his singularem honorem vobis præ ceteras claustralibus præstitit. Concordes estote, et diligite invicem, et ordinem vestrum cum magna diligentia custodite. Paupertatem vestram patienter sustinete. Animæ meæ fideliter et cum seria mente curam gerite : neque aliquid negligatis ex iis quæ pertinent : ad debitum meum, pro eo quod æstimetis non indigere me suffragiis orationum vestrarum. Hæc autem dico, quia sæpe qui religiosi videntur negligi solent, dum ii qui eorum bonam conversationem cognoverunt, cogitant non eos magnopere indigere adjutorio ipsorum.

D
AUCTORE
EGBERTO
FRATRE

*Convocatis
coram Abbate
Sororibus*

*proftetur,
vera esse quæ
viderunt et
audiverunt :*
E

*salutaria dat
monita,*

*et jubet
solicite earum
suffragia
impendi :*

121 Et cum anxie ista loqueretur, Dominus Abbas subjecit hæc verbis ejus, dicens : Confidimus quoniam promissio Domine nostræ implebitur in te, qua tibi perpetuam quietem promisit post tribulationem hanc : verumtamen quod postulas nullo modo negligemus. Ad hæc illa respondit : Promissioni dilectissimæ Domine nostræ nullatenus diffido, sed nihilominus quod meum est facere debeo, et sollicite providere animæ meæ. Itemque ad Sorores aiebat : Si quid in me carissimæ Deum unquam offendistis, ipse indulgeat vobis, et ego ex corde remitto omnem offensam. Vos quoque si feci quidquam in vobis quod facere non debui, quæso indulgete mihi. Nondum ego quidem aliquid certitudinis accepi a Domino de fine vitæ meæ, verumtamen justum est, ut habeam sollicitudinem de tutela animæ meæ, et disponam de iis quæ pertinent ad exitum meum : ideoque postulo Unionis sacramentum. Cumque hæc et his similia multa super vires suas locuta fuisset, petiit a Domino Abbate ut advocari faceret plures ex senioribus Presbyteris, et inungeret eam : et sic factum est. Cumque post hæc Confessionem fecisset, distulimus consulto, propter stomachi infirmitatem et tussis importunitatem, dare ei Dominici Corporis Sacramentum.

*veniam
offensarum
dat et petit :*

F

*denuoque
inangitur :*

122 Nocte vero sequenti in tantum aggravata est infirmitas ejus, ut putaret se continuo transituram : et dum anxietur propter dilationem Dominici corporis, elevatis ad cœlum manibus oravit ad Do-

*noctu orat ne
Vitalico
frustretur :*

minum

AUCTORE
HILBERTO
FRATRE.

*in quo ex-
audita, ante
obitum ter
communi-
cat.*

*Alterā nocte
iterum rapta*

*aperiri sibi
caelum videt,*

*et rursum
post Matuti-
nas*

*certior de
morte sua
facta per An-
gelum*

A minum dicens : Salvator mundi Domine Jesu Christe, obsecro te, per illam sanctam passionem tuam, in qua te per totum expandisti super lignum crucis, ad redimendum mundum et ad amplectendum omne quod redemisti, ut non me patiaris unquam de hoc mundo transire, antequam percipiam tuum sanctissimum corpus ad consolationem et munimen animæ meæ. Recordare, Domine, quoniam sæpe illud suscepi cum intima devotione cordis mei, et cum multa lacrymarum effusione, et non sinas me in novissimis meis carere benedictione hac. Et dixit una Sororum vigiliantium cum ea : Memento, Domina, quod in quadam visione tua dixit ad te vox divina, cœpi et perficiam. Hinc ego confido, quod non sinet te Dominus sic ex improvise transire, quin adhuc aliquam manifestam consolationem ab eo percipias, et majorem certitudinem finis tui. Et gratanter recepit responsionem hanc. Exaudivit autem Dominus desiderium ejus, quoniam tunc dilatus est transitus ejus, postea communicavit ante finem. Estimans autem ego posse eam adjuvari arte medicinæ, et metuens ne forte ad insipientiam et inhumanitatem mihi imputaretur, si negligenter attentare hoc; perrexi cum festinatione in urbem Moguntiam consulere medicos, et comparare medicinas. Sed sicut erat voluntas Domini tollere eam de hoc mundo, nihil ex omnibus quæ requirebam inveni.

B
9
C
123 Ipsa autem nocte (qua eram illic) infirma nostra solito more erat sedens in lecto, et Sorores cum ea vigilantes. Circa medium autem noctis, cum diligentissime Dominum orasset, et finem suum ei commendasset, cœpit graviter anxari, et ita a priori statu mutari, ut jam putaretur transitura : et post multam anxietatem in extasim venit. Sorores ergo quæ in circuitu erant, undique eam aspicientes, nimium stupefactæ, et finem adesse putantes, discurrere cœperunt aliæ ad afferendum cilicium in quo deponeretur, aliæ ad evigilandum conventum Sororum. Quæ cum venissent, iterum attrahere spiritum cœpit et redire ad seipsam. Et dixit cum silentio ad unam Sororum, quæ proxime ei accubebat tenens eam in brachiis : Nescio quid mihi est : lux illa quam ex consuetudine in cœlis aspicio, dividit se. Et amplius non adjecit. Tunc singulæ Sororum procumbentes ante eam, veniam petebant ab ea, rogantes ut omnem offensam eis indulgeret. Hoc autem illa cum magna benevolentia ac prudentia faciebat : et e converso quatum potuit, seipsam humiliavit ad eas, tanta discretione per omnia utens, ut manifeste Spiritus sancti gratiam in eo considerarent. Tunc una Sororum interrogabat eam secreto dicens : Carissima, numquid adhuc aliquid tibi signi demonstratum est a Domino, aut aliquam vocem percepisti, unde possis agnoscere finem tuum? Et dixit : Nondum quidquam tale percepi. Post hæc dixit Sororibus, ut abiret Conventus ad cantandas Matutinas : tempus enim jam erat.

124 Et dum Sorores quæ in circuitu ejus erant psallere cœpissent, iterum in extasim venit. Et cum jam complevisset Officium Matutinale, respiravit et ad seipsam reversa est. Et dixit quibusdam illarum, ut irent quiescere. Et manentibus cum ea iis quæ maxime familiares erant, dixit una illarum : Carissima, dic nobis, si potes, qualiter te habueris in hac extasi, et si aliquid tibi a Domino revelatum est, aperi nobis. Et dixit : Nondum possum, paululum expectate. Et cum aliquantulum collegisset vires ad se, dixit : Visiones sanctas, quas olim in summis festivitibus videre solebam, et de quibus mihi dictum erat ab Angelo Dei ante plures annos, quod non essem eas visura usque ad obitus mei tempus, nunc mihi Dominus demonstravit, hoc ergo est mihi certissimum indicium finis mei. Rogo ta-

men ut adhuc sileatis super hoc, neque multum divulgatis. Post hæc cum Conventus Sororum jam Matutinas decantasset, venit una ex maturioribus, quæ dixit ad eam : Dic nobis, Dilectissima, si aliquid a Domino consolationis accepisti. Et respondit : O quam bonam consolationem accepi ! Et quia vires non habebat dicendi, Sorores quæ audierant ab ea, dicebant in audientia ipsius, tam illi quam ceteris quæ jam confluebant, quænam fuisset visio quam viderat. Et factus est fletus magnus inter eas. Tunc confortata spiritu, et sedens, allocuta est omnes hoc modo.

125 Dilectissimæ meæ, in hac re habere certitudinem finis mei, et testimonium verum omnium eorum quæ Dominus mecum operatus est. Rogo et admoneo vos, ut stabilem fidem adhibeatis iis, quæ fecit Dominus coram vobis in me, neque diffidatis unquam : et ego credo operibus ejus, et testimonium eis perhibeo morte mea. Ipse hactenus operatus est in me, et usque in finem operatur ; vos illi semper gratias agite singulariter super omnibus his. Semper insidiatus est mihi sathanas, et multos laqueos posuit mihi : et scio quod etiam post obitum meum non desistet adversari mihi, et corrumpere famam meam, et obscurare ea quæ fecit Dominus mecum. Ego ab adolescentia mea, multa passa sum inter vos dura et intolerabilia corpori meo, in infirmitatibus multis et penuria necessitatum mearum, et in laboribus, quos assumpsi. Et postquam cœpit Dominus singularem gratiam suam ponere in me, graviora passa sum quam prius : non specialiter propter aliquas iniquitates meas, sed ut per meos labores quos foris vidistis in me, comprobarentur ea quæ occulte Dominus mihi demonstravit, ut tanto magis credibilia essent, tam vobis quam aliis hominibus, qui hæc erant percepturi.

126 Tunc Sorores unanimiter ad eam dixerunt : Domina dilectissima, quandoquidem jam amplius habere non possumus te ipsam, rogamus ut denomines nobis aliquam personam inter nos, quæ Magisterium super nos, cum Dei voluntate, possit habere : et hanc cum omni benevolentia gratantissime suscipiemus. Et dixit : Consilium meum est, ut ipsam quæ post me prioratum h habuit inter vos, et bene atque competenter omnia fecit quæ ad officium ipsius pertinebant, assumatis in locum meum : Ipsam honorate et diligite, et supportate eam propter Dominum quamdiu dixerit eam. Novit Dominus quod non propter cognationem quæ est inter me et illam, aut propter aliquam singularem dilectionem hæc dico ; sed quia confido ita placitum esse Domino, et quod expediens erit vobis. Dominus de cetero vos consoletur, et per omnia vos edoceat quæ placita sunt illi. Susceperunt autem gratanter consilium ejus, et ipsam quam denominaverat, postea a Domino Abbate postulaverunt sibi dari in Magistram, et consensit petitioni earum.

127 Cum autem finem fecisset verborum quibus Sorores alloquebatur, dicebat ad eas quæ familiariter ei ministrabant : Heu ! quid fiet de fratris mei absentia ? Heu super medicinis quibus mihi negotiatur ! Quid ad me pertinent medicinæ ? Mittite obsecro cum omni festinatione nuntium ad revocandum eum : et sic fecerunt. Erat autem feria quarta. Mane autem facto, mox advocatus est Dominus Abbas ; et sedente eo coram ipsa, narraverunt ei Sorores visionem ex qua de morte sua certificata fuerat. Nam et ipsa ad narrandum vires non habebat. Qui cum audisset narratum verba dixit ad eam : Numquid ista ita se habent ? Et ait, ita mi Domine, et hinc habeo certissimum testimonium mortis meæ. Mox ergo ipse ad servilium Dei accedens, de sancta Trinitate officium celebravit, pro eo quod sanctæ

Trinitatis

*hortatur So-
rorum ad cre-
dendum reve-
lat is per se,*

*E
quia ideo tam
multa passa
s. l. :*

*petentibus ut
nominet post se
Magistram*

*h
proponit sup-
priorissam ;*

*F
quam Abbas
postea confir-
mavit.*

*Fratrem ac-
cersiri petit.*

A Trinitatis mysterium sibi ancilla Domini in visione præfata revelatum fuisse testabatur; eo modo quo et ante decennium ei fuerat demonstratum in eadem visione. Expleto autem divino Officio, sancta eam Communionem munivit: et dicta est Litaniam cum multa devotione tam Fratrum quam Sororum, ubertim lacrymantium super eam.

ANNOTATA D. P.

a Anturnacensis Congregatio, quæ vel ubi fuerit, vel a quo loco sic dicta, nusquam adhuc potui reperire. Ad eas est Elisabethæ Epist. 6, nihil ad historiam conferens.

b Pentecoste anni 1165 (quando Pascha celebratum fuerat 4 Aprilis) incidit in 23 Maji.

c Cella intelligitur Monasterium Virginum (uti clarius infra num. 142 apparet) ad cujus ingressum ipsæ processionaliter dispositæ excipiebant Monachos, in ecclesiam suam deducendos.

d De S. Verenæ corpore, Schonangiam delato ad an. 1156, agit Sermo de Ursulanis, statim in principio; eaque dicitur apparens Elisabethæ, omnia illa narrasse de historia Martyri, quæ fidem nunquam invenient bene.expensa: quod tamen non obest, quo minus illa vere apparuerit Elisabethæ, atque hinc nata occasio sit, dicta, non dicta comminiscendi.

e Impression, proinde jactabat, quod, nullum sensum faciens, correxi.

f Hildelinum, teste Trithemio, adhuc superstitem.

g Solum enim 6 horis distat Moguntia a monasterio: videtur autem illuc obiisse Egbertus feria 2 post Dominicam Trinitatis: Nam constat ex num. 131, feria 4 noctem fuisse, et decimum ante mortem diem, quo de morte sua certificatam virginem rediit Egbertus invenit, qui tamen consulendis medicis et querendis medicinis, unum saltem diem debuit impendisse.

h Priorissam vulgo dicebant, aut forte suppriorissam: siquidem eadem Magistra et Priorissa dicebatur: nomen optarem Schonangia discere.

CAPUT X

Extrema vitæ mortisque sanctæ periodus, et salutaria monita sub eam data.

P ost hæc circa horam nonam adveni ego, et cum multis omnium lacrymis susceptus sum, ita ut eam jam obiisse æstimarem: quod cum requisissem ab iis qui mihi lacrymantes occurrerunt, et adhuc vivere eam dixissent, eram adhuc sperans de vita ejus. Et cum intromissus fuisset, sedentem inveni, et loquentem; et tantarum lacrymarum quæ erant in circuitu ejus causam, vehementer admiratus sum, nullam adhuc videns similitudinem mortis. Et cum paululum sedissem coram ea, allocta est me: dicens. En morior, dilectissime frater, et nullatenus ad hanc vitam convalesco. Et ego corde percussus in hoc verbo, aio ad eam: Unde hoc nosti, carissima? Et ait: Visionem illam magnam, quam ante plures annos videram, de qua dictum fuerat mihi, quod non essem visura usque ad finem vitæ meæ, Dominus mihi nocte ista ostendit: et hinc certa sum, quoniam finis vitæ meæ advenit. His auditis ego visionem recognoscens, et verba Angeli qui de fine vitæ ejus prædixerat in memoriam revocans, utpote qui post eam omnia propriis manibus scripseram, a continuo omnem spem sanitatis ejus et vitæ deposui. Et cum ab intimo cordis dolore lacrymarer coram ea, nullam omnino similitudinem doloris faciebat: sed immobili permanens animo, dixit ad me: Scito, dilectissime, quia nulla est tristitia mihi pro discessu

meo, et quia absque omni dolore separor abs te: quamvis præ omnibus hominibus dilectus fueris mihi, quoniam super omnem cibum et super omnem potum esurio et sitio regnum Dei. Et dixi: Non ego nunc ad similitudinem Prophetæ præsumo orare, ut fiat spiritus tuus duplex in me: sed si simpliciter mihi dare spiritum tuum Dominus vellet, sufficeret mihi. Et ait: Carissime, voluntas Domini fiat in te.

129 Post hæc completa Hora orationis nona, rursus advenit Dominus Abbas cum toto Fratrum Coeuvatu: iterumque ipso inchoante dicta est Litaniam cum multis lacrymis. Et post benedictiones factas super eam, rogavit illa dari audientiam sibi ab omnibus. Et sedens constanti animo allocuta est nos, et gratias agebat omnibus nobis pro omni beneficentia sibi impensa, et pro cunctis laboribus quibus laborassemus circa ipsam: et exhortata est nos prudentissime ad concordiam et ad tolerantiam paupertatis et ad serviendum Domino indeficienter. Unusquisque (inquit) vestrum pro se studiosus sit, ne in ipso defectum habeat servitium Domini. Scio autem et sæpius revelatum mihi est a Domino, quod benedixit Dominus locum istum singulari benedictione, et non deficiet in eo laus ejus et cultus ejus usque in novissimum b tempus. Vos ergo singularem ei gratiarum actionem semper exhibete, pro eo quod specialiter locum istum præ aliis claustris honoravit, per eam gratiam quam in me operari dignatus est. Et cum multa in hunc modum exhortata fuisset, ad me quoque exhortationem adjecit, rogans et suadens ut stabilitatis perseverantiam servarem: neque aliquando vellem derelinquere locum, etiam si contingeret vocari me ad locum honorabiliorem et magis opulentum. Omnes autem gratantissime suscepimus verba admonitionis ejus, quoniam manifeste in ea operari spiritum Domini considerabamus. Et dixit ad eam Dominus Abbas: Admonitiones tuas, dilectissima, gratas habemus. Rogamus autem ut postquam ad Dominum migraveris, nos illi diligenter commendes, ipsunique semper ores super locum hunc, ut habeat eum in tutela et pace sua. Et annuit similiter petitioni ejus.

130 Post hæc ad invicem conjunctis manibus extendit eas ad ipsum, et ait: Domino creatori meo commendo animam meam, et post ipsum tibi, dilectissime Pater; et rogo, ut ipsi eam in novissimo die presentes; quia tua spiritualis filia sum, et te sicut debui dilexi, et obedientiam debitam servavi. Qui eam cum lacrymis suscipiens, ait: Spero quod lætabunde offeram te Domino. Post hæc rursus illa ait: Non miremini, quod sic anxie tracto de cunctis quæ pertinent ad exitum meum: quia necesse est hoc me facere dum adhuc aliquas vires habeo, ne forte cum omnino defecerit virtus mea, in aliquo imparata inveniar. Discedente autem ab ea Domino Abbate, ait: Maneat super vos omnes, dilectissime Pater, benedictio illa, qua benedixit Dominus salvator discipulos suos, quando ab eis ascendit in cælum. Singulos quoque Fratrum indefesso animo allocuta est, commonens eos de profectu virtutum, et orationibus eorum se commendans: neque solum Presbyteros interpellans de offerenda pro se Hostia salutari, sed et Diaconos, cum ad gradum altiorem ascendissent. Petentibus autem singulis ut aliquos Psalmos illis commendaret dicendos in memoriam ipsius; primum illorum rogabat ut ob consolationem quam sperabat a Domino consequi de tribulationibus suis, diceret Psalmum, In convertendo Dominus captivitatem Sion; alteri vero, commendabat Psalmum, Lauda Hierusalem Dominum; alii, Lauda anima mea Dominum; alii, Laudate Dominum quoniam bonus est Psalmus; alii, Te decet hymnus

Deus

D
AUGUSTINE
EGBERTO
FRATRE.quæ coram
Abbate omni-
bus agens
gratias,

E

b
pollicetur lo-
cum non dese-
riuum.Animam suam
Abati com-
mendat,

F

presentibus
congruos
Psalmos præ-
scribit.Adveniente
fratre

C

et mirante
luctum com-
munem,

a

intelligit il-
lam mortu-
ram:

A Deus in Sion; alii, Fundamenta ejus in montibus sanctis; alii, Deus in nomine tuo; alii, Dominus regnavit exultet terra.

131 Mirabamur autem inter hæc vehementer animi ejus fortitudinem et plenitudinem sensus, considerantes infirmitatis ejus magnitudinem, et defectum corporalis virtutis: a principio enim infirmitatis suæ, pæne nullo usa erat cibo, qui non excuteretur a stomacho ejus, a tussis importunitate. Ab illa autem quarta feria, qua de morte sua certificata est, usque ad decimum diem quo obiit, nulla omnino refectione usa est, nisi sola frigida aqua: excepto quod quadam die, cogentibus nobis, pauca fraga sumpsit, et modicum pomi nnius, sed hæc ipsa non retinuit. Sorores quoque circa se aggregatas post hæc longo sermone allocuta est, monens diligenter de omnibus quæ necessaria erant: cunctisque singillatim deosculatis, in fine sermonis adjecit dicens: Carissimæ meæ, Angelus Domini qui mihi in custodiam delegatus fuit, magnam circa me diligentiam habuit semper, et multa mihi bona ostendit; et tam vos quam alios multos per me sæpius consolatus est cum magna benignitate: unde rogo ut gratias illi semper agatis, et speciale ei obsequium singulæ exhibeatis, ac dicatis ad honorem ejus quotidie psalmum, Dominus regnavit exultet terra. Quinta autem feria, in tempore divini Officii, Dominum salvatorem diligenter invocabat, quem se videre testabatur in ea visione, e quæ descripta est in libro Viarum Dei: petivitque ab eo, ut ab intolerabili vinculo languoris sui misericorditer absolveret eam. Ad quod respondit ei dicens: Cito venio, et absolvo te.

132 Sabbato *d* quoque post hæc, dum divinum Officium de Domina nostra celebraretur, eamque in supernis aspiceret, et de absolutione sua similiter ei supplicaret, dixit ad eam: Hæc infirmitas tua est ad temporalem mortem, et visio quam vides, non auferetur a te, sed eris videns eam usque ad horam, qua veniam ad te cum honorabili comitatu: et suscipiam animam tuam, et deducam eam ad refrigerii locum, ubi requiescat a cunctis laboribus suis. Erat autem tota illa die in nimio defectu, et beatæ Dominae nostræ quasi præsens esset continue intendens, et voce tenui ac miserabili jugiter eam inclamans. Nocte autem Dominica, aliquantulum confortata est spiritu, post desideratum adventum Sororis nostræ, mulieris Deum timentis, quam ad exequias ejus vocaveram ex *e* longinquo. Tunc congregatis in circuitu ejus Sororibus, sicut erat sedens in lecto, levatis sursum oculis, et tota intentione cordis, cum magna sanctorum verborum affluentia, oravit Dominum, dicens: Domine, creator meus, liberator meus, salvator meus, susceptor meus, tuæ sanctæ Majestati, tuæ individuae Trinitati commendo animam meam ad suscipiendum, ad consolandum, ad salvandum. Rogo te, Domine, per sanctam incarnationem, per tuam sanctam nativitatem, circumcisionem, oblationem, baptismum, passionem, resurrectionem, ascensionem, per adventum Spiritus sancti, per tuum judicium futurum, ut me digneris absolvere ab his vinculis meis; et animam meam illuc velis perducere, ubi consolationem recipiat de omnibus tribulationibus suis.

133 Et cum multa in hunc modum orasset, addidit usitatas laudationes Domini, dicens: Te Deum Patrem ingenitum, te Filium unigenitum, te Spiritum sanctum Paracletum, sanctam et individuum Trinitatem toto corde et ore confitemur, laudamus atque benedicimus, tibi gloria in secula. Benedicta sit creatrix et gubernatrix omnium, sancta et individua Trinitas et nunc, et semper, et per infinita seculorum secula. Itemque addidit, dicens: Com-

mendo animam meam Dominae meæ S. Mariæ, perpetuæ virgini, ad suscipiendum, et consolandum, et conservandum; S. Michaeli, et universo exercitui cæli, S. Joanni Baptistæ, et sanctis Prophetis omnibus, et S. Joanni Evangelistæ, Sancto Petro, cunctisque sanctis Apostolis; S. Stephano, cunctisque sanctis Martyribus; S. Nicolao, et omnibus sanctis Confessoribus; S. Margaretæ, et omnibus sanctis Virginibus; omnibus sanctis Domini: ut sint mihi intercessores apud Dominum, et animam meam, cum de hac vita migraverit, suscipiant, et adjuvent eam apud Dominum; ut ibi collocetur, ubi cum sanctis animabus consolatione perpetua frui mereatur.

134 Et cum omnes Sorores dixissent Amen, salutavit Dominam nostram dicens: Salve, Regina, mater misericordiæ, vitæ dulcedo, et spes nostra salve: Ad te clamamus exules filia Evæ. Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrymarum valle. Eia ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte: et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende; o clemens, o pia, o dulcis Maria.

Alma redemptoris mater, quæ pervia cæli Porta manes, et stella maris, succurre cadenti Surgere qui curat populo: tu quæ genuisti, Natura mirante, tuum sanctum genitorem. Virgo prius ac posterius, Gabrielis ab ore Sumens illud Ave, peccatorum miserere.

Te sanctum Dominum in excelsis, laudant omnes Angeli dicentes: Te decet laus et honor Domine: Cherubim quoque et Seraphim, Sanctus proclamant, et omnis coelicus ordo dicens: Te decet laus et honor Domine. Salvator mundi, salva nos omnes. Sancta Dei genitrix virgo semper Maria, ora pro nobis. Precibus quoque Sanctorum Apostolorum, Martyrum, et Confessorum, atque sanctarum Virginum, suppliciter petimus, ut a malis omnibus eruemur, bonisque omnibus nunc et semper perfrui mereamur.

135 Ad hæc Dominicam orationem addidit, et Symbolum, et Confessionem ad circumstantes. Et novissime adjecit dicens: Domine Deus meus, tu digneris suscipere omnia verba mea quæ dedisti mihi, quia nullatenus ea habere potuissem, nisi tu mihi præstitisses. Et dictis omnibus his, totis viribus defecit, ita ut jam moritura videretur, ac diu in eo defectu permansit. Sicut autem illi promiserat Domina nostra, erat (ut referebat nobis) continue videns visionem, quæ in præfata quarta feria apparuit ei: sed aliquibus temporibus manifeste magis quam aliis, ita ut nonnumquam de supernis lucem magnam usque ad se effusam aspiceret; ac Dominam nostram cum aliis plurimis Sanctis in tantum sibi appropinquare videret, ut jam se æstimaret transferendam. Cumque accideret hoc ei, toto sensu et totis viribus illuc convertebatur: neque loquelam habere poterat, aut ullam attentionem ad nos, ita ut jam adesse finem ejus æstimarem.

136 Cum autem post unum aut post duos dies loquelam recepisset, cæpit conqueri miserabiliter dicens: Heu quid fiet, heu quid fiet! et hæc sæpius repetebat. Interrogantibus autem nobis cur hoc diceret: ait: Quos videbam mihi appropinquare, et de quibus æstimabam quod jam tollerent animam meam, iterum alio ascendunt et elongantur a me, et non a me tollunt. Hoc autem sæpius infra illos decem dies contingebat. Una autem die videbat Angelum Domini, qui familiaris ei erat, assistentem sibi ac dicentem: Quod ita Dominus transitum tuum prolongat, ideo facit, ut tanto a pluribus glorificetur in te. Et quidem ita factum est. Nam multam ex vicino quam ex longinquo, qui agnoverant gratiam

Deiparam et ordines Sanctorum singulos.

Marianas Antiphonas recitat,

aliasque preces,

frustra sperans se mox morituram.

De mora delens,

Intelligi! ita produisse Deum,

AUCTORE
EGBERTO
FRATRE.

Sororibus commendat cultum sui Angeli,

Sabbato visitatur a Deipara,

Dominica die coram sororibus multa precatur;

invocans Trinitatem

A gratiam Domini in illa, audientes verbum quod exierat de instanti fine ejus, quotidie alluxerunt cum magno desiderio videndi eam. Et quamvis non habeamus consuetudinem admittendi extraneos ad infirmos nostros, ex consilio tamen plures qui importuni nobis erant, ædificationis causa admissi sunt: metuentibus nobis ne forte ex hoc ipso aliquid suspicionis conciperent, si ab omnium aspectibus diligenter fuisset occultata Illa autem patientissime hoc ferens, et infirmitatis acerbiter animi fortitudine dissimulans, sedere coram illis, ac secundum quod illis competebat de salute sua admonere non pigritabat.

*ut plures
ad morientem
accurrerent,*

*accurrentibus
autem pro suo
cujusque statu*

137 Hortabatur siquidem Clericos qui in Presbyteratu erant, irreprehensibiliter vivere, ac bonis exemplis populum ædificare, quibus et dicebat: Vestrum est, dilectissimi, Domino vos exhibere familiares magis ceteris hominibus, per bonam conversationem et sanctum ministerium vestrum; quatenus in regno suo post hanc vitam sibi familiariter vos adjungat. Eos vero qui non in eo Ordine erant, hortabatur non se subtrahere a familiaritate Domini; sed benevole se exhibere promotioni ad sacrum ministerium Dei, et de iis quæ sunt Dei sollicitos esse. Militares quoque personas hortabatur tueri plebem, subvenire oppressis, bonorum suorum decimas dare, abstinere a rapina, a vestium scissura et pertusione, nec non a fornicatione; affirmans fornicatores non solum feriri pœnis gehennæ post hanc vitam, sed in hoc seculo prohis infœcunditate aut nimia infelicitate. Popularibus quoque suadebat fidelitatem servare Dominis suis, et sibi invicem, et paupertatem suam patienter sustinere, et pro posse eleemosynas dare, devotos esse ad vitandas ecclesias, et ad invocandum Dominum creatorem suum. Non solum autem præsentibus hortabatur in bonum, sed absentibus quoque nonnullis monita salutis mandabat, et detractionis offensam longe positam remittebat. Cunctos vero communiter deprecabatur, ut post obitum ejus in orationibus et eleemosynis ejus memores essent.

*dat pia
monita:*

*omnibus tantum
ejus
vigorem
mirantibus,*

138 Denique si cuncta rationabilium sermonum ejus verba, sanctasque orationes quas faciebat illis diebus, singillatim prosequi velim; certe non mediocris libri volumen me construere continget. Erat autem omnibus non parva admiratio super prudentia ejus, et glorificabant virtutem Dei in illa, ejus solius operatione id fieri poterat, ut tam fragili corpore ancilla Domini tanto tempore sustineret absque omni alimento vivere, et nihilominus sic sederet affluens sermonibus tantæ discretionis. Juxta petitionem ejus fecit ei Dominus in hac re: nam sicut referebat nobis, sæpe a Domino postulaverat in orationibus suis, ut in fine ei præstaret sobriam infirmitatem, et quæ edacitatis expers esset. Singulis autem diebus ad tantum veniebat defectum, ut nihil aliud nisi finem ejus expectaremus; et vel bis vel amplius dicebatur Litania super eam; nec non Evangelia Dominicæ Passionis recitabantur. Sicut autem ad passionem Domini magnam semper habuerat devotionem: ita Dominus et diem et horam passionis suæ defunctioni ejus destinavit. Nam in sexta feria mane dicebat iis quæ in circuitu ejus erant, hodie omnes qui mihi familiares sunt diligentem custodiam mihi adhibeant, quia prope est hora mea. Et cum removeri fecisset lectum, erat sedens in pulvillo, et innixa uni Sororum: et familiariter loquens mirabilia multa cum iis qui aderant, usque ad horam sextam. Exinde cœpit laborare spiritus difficultate.

*in corpore
exhausto*

*Monita de
cilicio subster-
nendo tacet;*

139 Tunc ergo adveniens Dominus Abbas cum Presbyteris, rursus eam munivit Benedictionibus et Litanis. Me autem suggerente ei de Communione

sancta, signum fecit mihi quoniam glutendi vires non haberet. Et quidem non hoc ei fore periculosum existimavi si tunc abstineret, quia pridie communicaverat mea administratione. Post hæc nobis discedentibus, dicebat illi Soror cujus pectori accumbebat: Tu nobis, dilectissima, indicare solebas de Sororibus nostris morientibus, quali tempore adesset finis earum, et quando deponere eas in cilicium deberemus: nunc vero id ipsum de te scire non possumus, nisi ipsa indices nobis. Et ad hoc quidem siluit, et post pusillum me festinato advocari fecit.

140 Et cum per modicum tempus coram ea quod futurum esset, præstolarer, tam ego quam frater noster, Clericus religiose conversationis, quem ad hoc ipsum ex longinquo advocaveram, cœpit vocis officio destitui, et nihilominus orationes more solito volutare, levatis sursum oculis devote intendens ad superna. Novissime autem, quasi memor verbi quod dixerat prædicta Soror, de indicanda hora depositionis suæ, extendit manum; et cum magna celeritate tribus vicibus nobis significavit, ut deponeretur super cilicium, quod erat stratum coram ea. Quod cum fecissemus, sic ea jacente in leni agone, dicta est Litania semel a Sororibus, secundo a Domino Abbate et Fratrum Conventu. Post hæc circa horam nonam, quasi suaviter obdormiscens, reddidit spiritum Domino, decimo quarto Kalendas Julii.

*deinde petit
cilicium
moribunda,*

*leniterque
defungitur.*

E

141 Tunc unus ex assistentibus Presbyteris, diligens eam in Christo, in hanc vocem cum lacrymis erupit, dicens: Proficiscere nunc. Anima sancta, in requiem tuam: ascende sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ et thuris et universi pulveris pigmentarii: intra in gaudium Domini tui. Domine Jesu Christe, Salvator mundi, suscipe animam quam creasti, animam quam sanguine tuo redemisti. O Maria, mater misericordiæ, suscipe nunc ancillam tuam. O Virgo virginum, agnosce nunc virginem tuam. Angele sancte, suscipe animam tibi commissam, et deduc eam in pace, ubi quiescat a laboribus suis. Respexit autem Dominus humilitatem ancillæ suæ, quæ per omnia sibi ipsi despecta semper extiterat; et honorificavit Deus novissima ejus, magnificis obsequiis populi nostri, qui usque ad tertium diem, Dominicum scilicet quo sepulta est, undique per circuitum sponte confluit. Et quidem dum adhuc viveret et incolumis esset, frequenter de mortis suæ appropinquatione loqui solebat, et optabat pia intentione, dicens: Utinam migrare me contingat de hac vita sub tali tempore, quo nihil importunitatis aut molestiæ patiantur ab aeris intemperie. Quod et factum est: non enim tota æstate placidius effluerat tempus, quam illo triduo erat.

*Adstans Pres-
byter Beatam
prædicat.*

*Quanta eo
tempore
serenitas
aeris.*

F

142 Et quamvis esset mœror nobis omnibus super discessu ejus, gratiosa tamen quadam jucunditate fruebantur omnium corda, congratulantium beatæ conversationi ejus. Quamvis autem immutabili consuetudine caveatur apud nos, ut nunquam extra limina Cellæ procedat Sororum congregatio: ob venerationem tamen singularis gratiæ Domini, quam evidenter in ancilla sua operatus fuerat, placuit venerabili Patri nostro, cunctisque pariter Fratribus, ut cunctæ pariter discipulæ venerabile corpus Magistræ sequi, et obsequium ei in sepultura exhibere permitterentur. Igitur per manus carum, quas ad hoc ipsa denominaverat, nec non et Beatricis Comitissæ, quæ et infirmitati et funeri ejus devota affuerat, reposita est in loculo secus altare, Domino omnibusque sacris Virginibus dedicatum in ecclesia f. B. Florini. [Obiit] anno ætatis suæ xxxvi, decimo quarto Kalendas Julii, feria sexta, hora nona, anno Domini millesimo centesimo sexagesimo quinto

*Sepulturæ et
æ'tatis defun-
ctæ.*

f

ALCORN:
L. GERFORD
IRVINE.
g h

A quinto g visitationis suæ anno xiii h, ex quo eam visitaverat paterna gratia Domini nostri, qui in cunctis miserationibus suis sit benedictus, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Interim nihil apparet in præmissis duobus visionum libris: scripserit ergo eam, sed ipsa vivente minime vulgandam putavit Egbertus; æque ac plurimæ alia; hic vero satis habuerit sic obiter meminisse visionis istius.

b Hactenus certe, etiam sub Principe acatholico, post tot monasteriorum superiori seculo factam desolationem, adhuc disciplina Schonauigiæ viget apud viros; licet Parthenous, sola platea intercurrente distantis,

via cernantur nunc vestigia, hinc inde ex raris parietinis cognoscenda.

c Scilicet Visione 1, num. 86.

d Id est 12 Junii.

e Sic etiam infra num. 140 dicitur ex longinquo accersitus frater; unde conjiciendum datur, omnium patriam longius fuisse remotam Schonauigiæ: eam tamen nusquam nominari mirum est.

f Ex num. 70 apparet, solitus Sorores in cæmeterio cum Fratribus communiter sepeliri, ad eorumque ecclesiam deportari.

g Evidenti modo impressum est quarto, de quo vide Comm. prævium.

h Scilicet expleto: nam anno 1152, 31 Maji cepta est visitari, unde usculendo ad annum 1165 et 18 Junii, habebis supra dictos annos 13, dies 18.

DE B. MARIA DOLOROSA

IN TERRITORIO BRABANTIÆ BRUXELLENSIS

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De illius cultu, ætate, Passionisque historia authentica.

Joannes Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc xviii Junii, de Martyrio B. Mariæ Dolorosæ hoc scripsit elogium. In pago Brabantino, in parochia S. Petri Wolvensis, anniversarius dies S. Mariæ Virginis, quæ dicta est Dolorosa. Hæc a Domino consecuta est triplicem coronam, puerperitatis, castitatis et martyrii. Cum enim voto paupertatis voluntariæ et perpetuæ castitatis adornata, per annos multos panem suum laboriose manducaret; contigit impudicam virum eam adulari: et cum castitatem suam, quam Deo et B. Mariæ voverat, pollui non sineret; is Virgineam de furto argentei scyphi falso accusavit; et tantum egit apud vicillum, ut innocenter sit terræ infossa, et suble transverberata circa annum millesimum ducentesimum nonagesimum. Quanti autem meriti sit apud Deum, testantur miracula. Nam et ante mortem, pro visitaturis memoriam Deiparæ Virginis in loco suæ requiescentis, intercessit. Unde et accusator, postquam septem annis demoniacus fuerat, in eo loco restitutus est, per Deiparam Virginem ejusque famulam B. Mariam Dolorosam. Quiescit sub altari Wolve, et locus ab eo vulgariter dicitur Der Allendiger Marie. Estque vetus confraternitas illius loci, quæ in antiqua scriptura dicitur Confraternitas dilectæ nostræ Dominæ in capella B. Mariæ Dolorosæ.

2 Hæc Molanus. Erat dicto anno mccc Dux Brabantiarum Joannes istius nominis primus, mortuus anno mcccxciv. In antiquis Chronicis Brabantiarum sub initium agitur de Sanctis Brabantiarum, et cap. 36 proponitur Vita Dolorosæ Mariæ, Martyris et Virginis, cum iconismo martyrii, et in illa dicitur passu tempore Joannis secundi Ducis Brabantiarum, qui patri Joanni Primo, dicto anno mcccxciv successit. Reperimus inter Schedas nostras chartam Indulgentiarum a duodecim Episcopis concessarum Avenione anno mcccclxiii, Indictione 1 die xxviii Mensis Januarii, anno Urbani Papæ V primo: ea scilicet sine, Ut capella S. Mariæ, dicta vulgariter der Ellendiger Marie, in parochia Wolve S. Lambertii, Cameracensis diocesis congruis honoribus frequentetur, et a Christi fidelibus jugiter veneretur; quam Bullam infra dabimus, anno mox sequenti a Cameracensis Episcopi Vicario auctoritate ordinaria confirmatam; postea vero ex ori-

ginali, adhuc superstite nobisque astenso, in alia similis formæ membrana similiter Nobis exhibita transcriptam innovatamque auctoritate Matthiæ Hovii Mechliniensis Archiepiscopi anno mdcxi.

3 Non dubitabimus, quin istis temporibus jam scripta fuerint Acta vite et Martyrii et miracula hujus beatissimæ Virginis Mariæ Dolorosæ, ex ore tum parentum ejus, tum accusatoris post septennium conversi ad penitentiam. Ea nos damus ex MS. codice canobii Rubro-vallis Canonicorum Regularium, una circiter leuca a Capella dictæ Mariæ Dolorosæ Siti, in cujus secunda parte Hagulogi Brabantiarum continentur. Eadem habemus ex MS. codice Corsendoncano juxta Turnholtum etiam Canonicorum Regularium; et hic codex inscribitur secunda pars diversarum Legendarum. Qui quidem codices ad nos delati fuerant: interim Egraphum, ex MS. priore desumptum, testatus est Mathias Hovius Archiepiscopus Mechliniensis, cum veteri registro concordare, subscripto suo nomine et apposito Sigillo, die xxiii Julii anni mdcxi. Testimoniales hujusmodi litteras de copiarum sive transumpti fidelitate, propriam manu ducti Archiepiscopi signatas, iterum cum ipsa Passione Dolorosæ Mariæ approbarunt Consules et Senatus civitatis Antverpiæ, die xix Novembris dicti anni mdcxi, et signavit Georgius Kessel Secretarius, appenso sigillo urbis Antverpiensis. Quæ iterum comprobantur dictæ nobis Notarii, Vanden Hove, Fabri et Kimpæ. Atque originale penes nos servamus, ut nihil certius ad fidem stabilendam possit proferri. Hinc proero eadem Acta desumpta extant in Legendario Vitarum Sanctorum, lingua Belgica a Rosweido nostro collecta, et sæpius cusa atque recusa; uti etiam aliquod incompletum in supra citatis Chronicis antiquis Brabantiarum. Meminit ejusdem Ferrarius in Catalogo generalis, sed nescivit locum prope Bruxellas esse; et perperam credidit Walevicum esse, Bredam inter et Silvam ducis.

VITA

Auctore ferme synchrono

Ex MSS. Rubro-vallensi et Corsendoncano.

Benedictus Dominus, qui vult omnes homines sal-

vos

C. H. A.
A. N. M. M. G. X. C.

Veneranda
sacra,

Corpus sub
altari.

Confraternitas

Tempus
Martyrii

Indulgentia
data anno
1303

E

B

Acta ex 2
MSS.

eorum appro-
bationes.
F

Auctor ad Dei honorem

vos fieri, qui et operatur omnia in omnibus, velle et perficere, quod bonæ voluntates optaverint adimplere. Et ideo merito ipsius laus in omnibus quæ fecit canenda est, nec non et in fidelium suorum meritis siva virtutibus glorificanda, qui de parvis efficit magnos, imo de stercore elevat pauperem. Et non solum per viros viam justitiæ nobis patefecit, verum etiam per feminas, et per juvenilis ætatis puellas, exempla religionis et castitatis, et per omnia bonæ imitationis, eunctis se amantibus ostendit. Deo enim nostro semper cura est de omnibus, et neminem horum vult perire, quos redemit proprio sanguine; Nam Sanctos in sanctitate hortatur permanere, et peccatores a malis operibus discedere, et bonis actibus inherere, ut possint ad cœlestem patriam pervenire. Quod virgo quedam intelligens, Maria nomina, divina se gratia inspirante, a puerilibus annis Domino disposuit deservire: ut mereretur cum Electis et prudentibus Virginibus a sponso suo in cœlesti thalamo recipi cujus fidem et dilectionem, usque ad sanguinem resistendo hosti castitatis, non destitit æmulari. Nos igitur, prout Dominus ministraverit, narrare non pigebit qualiter hæc Virgo per martyrismum pervenerit ad triumphum. Quia dum Dominus ancillam suam glorificat, nos ad ejus exemplar invitat: ut operum illius pro modulo nostro imitatores effecti, ipsi mereamur in cœlestibus sociari. Subjungemus etiam diversa, quæ in loco suæ requietionis, meritis ipsius suffragantibus, constat per gloriosam Dei Genitricem miraculose actitari.

suscipit mortem et miracula scribere.

B

Relictis parentibus degit prope ecclesiam S. Mariæ:

2 Fuit a nuper in pago Brabantino ac parochia S. Petri Wolvensis, vir quidam, qui cum uxore sua in pace et caritate degens, generavit filiam unam, nomine Mariam: quæ meritis et nomine digna, vitam deligens servare Angelicam, Domino suam vocit virginitatem. Siquidem considerabat luxum seculi penituri esse vanum: propter quod, ut liberius suum exequeretur propositum, deliberavit penitus ipsum deserere mundam. Cumque super hoc patris ac matris requireret consensum; benigne annuentes hortati sunt eam, ut constanter ageret, et Deo ac ejus Genitrici gloriosæ Virgini Mariæ fideliter in castimonia deserviret. Quæ tandem licentiam parentibus perrexit ad ecclesiam B. Mariæ juxta villam nativam situatam: qui locus sibi venti-præstitit habitaculum, ac decedenti sepulchrum. Quo cum pervenisset, fide munita, spe confortata, caritata Dei accensa, ac voluntaria paupertate inspirata; procidit et adoravit imaginem gloriosæ Virginis, iterans vota suæ promissionis, quod videlicet abrenuntians seculo, simul omnia temporalia abdicavit, per voluntariam paupertatem assumptam: proponens ostiatum mendicare, et eo modo necessaria victus quotidiani sibi acquirere. Insuper promisit illibatæ Puerperæ virginitatem suam dedicans, et pro nulla re mundi illam se violaturam contestans, imo satius ducens vitam corporalem amittere, quam castitatem suam temerare.

vocit paupertatem

C

et Virginitatem:

ab impudico sollicitata,

3 Cum igitur hoc duplè voto, paupertatis videlicet voluntariæ et perpetuæ castitatis adornata, per annos multos panem suum laboriose mendicaret; contigit ut una die vir quidam impudicos in eam figeret oculos, cum esset speciosissima et bene morigerata: eratque accensus in amore ipsius, adeo ut quiescere non valeret: quin desiderium suum eidem patefaceret. Accessit itaque ad eam et consensum corporis sui requisivit. Quæ cum audivisset, turbata est in sermone ipsius: et cum execratione dixit, se nunquam facturam quæ desiderabat, pro eo quod perpetuam Deo et ejus Genitrici devoverat castitatem. Nihilominus tamen vir ille non quievit: siquidem diabolus, Mariæ virtutibus

generosa resistit:

nvidens, eum ad illicita desideria magis magisque inflammavit: quatenus et hunc in luxuriæ voragine prosterneret, et illam a virtuositatis culmine dejicere posset.

D
EX MS.

4 Denique tanta est dæmonis importunitas, ut cum perspexerit hominem malevolum, non quiescat, donec instigans juvet eum ad implendum malum, quod facere affectat. Quod in hoc liquido approbatur. Nam cum vir præfatus, nullo se pacto consideraret posse pertingere ad id quod desiderabat; cogitabat uti violentia quadam astuta, ac timorosa necessitate Virginem ad perniciosos suos libitus inclinare. Siquidem caute prospexit, ubi Maria prandere consuescens, clementem in se patrem familias invenisset; et illuc intrans, furatus est argenteum scyphum, clamque in ejus sacculo reposuit. Interea compertum est hunc scyphum deesse: qui undique quæritur. Domusque everratur, sed minime reperitur. Accessit proinde vir hujusmodi sceleris conscius ad Mariam, eique clanculo furtum imponens, allegat ipsam aliter celari non posse, nisi desiderium ejus carnale adimpleret.

ab eodem per calumniam

5 Quod illa ut audivit, consternata est, et constanter negavit se tantum flagitium perpetrasse: e contrario ille affirmabat. Quapropter comminabatur eidem, quod, si id quod petebatur denegaret, convictam et confessam potestatis legalibus condemnandam traderet. Cui illa: O amice, inquit, hoc utique nefas esset innocentem tali pacto tradere mortis discrimini, cum penitus mihi conscia non sim hujus furti. Tunc ille a diabolo agitatus accepit sacculum; et scyphum quem ipse intromiserat, extraxit. Ecce, inquiens, vel nunc, indicio oculari deprehensa et convicta, cede, et mihi ocius acquiesce: que facta te ab hac infamia supportabo; legibusque subducens, in omnibus excusabo. At illa, cum nimio dolore respondit constanter et fiducialiter: nunquam mihi facere contingat, quod tu suggeris: quin potius in perseverantia castimonie usque in finem perstabo, malens propter illam innocentem corporalem vitam perdere, quam tuæ sacrilegæ libidini vitiose subjacere.

E
furti
accusanda,

eligit potius mori.

6 Cernens igitur vir Belial, filius diaboli, quod nec blanditiis nec minis posset eam commovere, nec ad suam perversam trahere voluntatem; accessit ad b Villicum loci illius, et protulit argenteum scyphum, contestans eum a mendica quadam, nomine Maria, furto sublatum, et a se in ejus sacculo repertum. Addidit insuper ipsam esse magnam et ariolam ac virorum dementatricem: asserens se ab ea in tantum esse ludificatum, ut nec edere nec bibere quiverit, nec quoque modo quiescere potuerit ob ejus nefandas præstigiis ac tentamenta. Cumque hæc audivisset Villicus, non satis credebat viro, Virginis delatori, quin potius visus est eam efficaciter excusare, pro eo quod nunquam auditus esset sermo hujusmodi de Maria. At ille demonstratione scyphi visus est Judicem involuntarium inducere, ad proferendum contra innocentem Virginem falsam et indebitam sententiam: quod sibi non impune cessit, sicut sequentia declarabunt.

Accusata
apud Judicem,

b

F

7 Interim vadit Maria ad parentes, et querelam deponit injuriæ et ignominie sibi irrogatæ: quorum monitu edocta est omnem spem et fiduciam in Deo ponere, et in ejus pia Genitrice mœrentium ac miserorum auxilatrice. At illa nimis anxia pro Virginitate sua, dixit se plus timere, ne violenter sibi deripiatur, quam se corporalis vita tollatur. Et dum ita loquuntur, advenit Villicus, ab iniquo delatore incitatus, ut eam caperet, et crudelissimæ morti traderet. Cumque parentes filiam suam excusarent, et excusando ab infamia eruere laborarent; obstistente viro impio nihil profecerunt quin potius ipsam

a parentibus
confutetur

A filiam coram oculis suis ligari et abduci nimio cum dolore conspexerunt. At Maria cum videret, se cum suæ innocentiae demonstratione procedere non posse, nec suorum parentum intercessione prævalere; nimia anxietate replebatur: et ob id Dolorosa Maria denominatur. Sed et omnes, qui noverant eam prius, ut viderunt ipsam sic violentari, et iniquo iudicio condemnari; vimirum pro compassione non se a lacrymis continebant.

8 Itaque deducta est Virgo in carcerem, ut posset ab ea extorqueri confessio furti: quo comperto, deberet in secreto noctis silentio morte absumi. Cumque denuo de scypho reperto interrogatio fieret; respondit illa, scyphum quidem de sacculo suo extractum, sed ipsa ignorante ab altero intronsum. Hæc audiens accusator interpellavit Judicem contra eam, convincens ipsam ore proprio crimen confessam esse, sed criminis conscientiam in alium intorsisse. Cum itaque sero factum esset, educta est clanculo ad locum ubi data sententia morti adjudicata est: et interim transiens ante locum suæ habitationis, petiit instanter a villico, ut sibi ante imaginem gloriosæ Virginis orationem fundere liceret, antequam de hac vita emigraret.

B **9** Quod ut ad nutum impetrasset, procidit cum doloroso corde ad genua, supplicans imprimis, quatenus sibi apud omnium mœrentium atque desolatorum refugium in tanta sua anxietate et angustia posset esse consultum. Secunda ejus petitio fuit pro iis, qui sibi fuissent causa, vel instrumentum, sive occasio tam indebitæ mortis, ut eis fieri posset indultum. Tertia ejus precatio extitit, ut quicumque in quavis necessitate constituti, in eodem loco celerem suæ sentiant petitionis effectum; sive sit de mulieribus imprægnatis, sive de domibus confligatis, sive de partibus hominum male pacatis. Quarta ejus obsecratio fuit pro servientibus in suo nomine beatæ Dei Genitrici in illo dumtaxat loco, quatenus ipsius interventu ab omnibus doloribus et plagis, confusionibus et damnis, vel quibuscumque incommoditatibus erui mereantur: similiter locum illum suis devotis precibus et elemosynis de longe aut de prope visitare curantes eandem gratiam consequantur: pacem quoque atque concordiam reperiant et reportent, intuitu doloris excessivi, conturbationis et anxietatis, in quibus tunc fuit quando hæc oravit; et ab omnibus malis liberati discedant. Postrema et ultima ejus supplicatio intima fuit pro salute animæ suæ: quatenus post hanc vitam transitoriam, mereatur a Regina Virginum introduci ad æternam, duplici laureanda, virginitatis scilicet et martyrii.

C **10** Finita autem oratione surrexit et prompte se obtulit iudici, qui tradidit eam lictori, ut eam ligatis manibus et pedibus oculisque velatis terra obrueret. Acepit igitur lictor Virginem, et fecit sicut ei fuerat imperatum. Factaque fossa ad mensuram corporis ipsius, deposuit illam intro; rogans et dicens ad eam; Obsecro te a Deo dilectam, Virgo Maria, intercede pro me apud sponsum tuum. Quæ respondit: Amice: precor Deum ut dimittat tibi hoc quod in me commissurus es, et omnia peccata tua: sed et omnibus qui me unquam verbis aut facto offenderunt, ex corde indulgeo; et apud misericordem Dominum eis veniam petere intendo, cum iis qui memores doloris mei locum hunc devote visiterint, ut absque spirituali consolatione non discedant. Interea paratur sodes quadrangularis et præacuta, et per corpusculum Virginis transigeretur, sicut mos evigebat illius temporis. Porro vir ille iniquus, delator innocentis, semper et ubique astitit: qui cum plurimos cerneret flentes et dolentes super injusta morte Virginis, nequaquam cor ejus emol-

liri potuit ad compassionem, pro eo quod a diabolo nimium esset obduratum, cujus voluntatem facere satagit; quique ipsum, sicut infra patebit, in summum actualiter possidendo redegit. Interim Virgo terra obruitur et sodes præacuta tumulo superponitur, atque a tribus viris corpusculo ejus infigitur: ac demum ab ipsis cum grossis malleis tam valenter inentitur, ut per spatium dimidii milliaris sonitus potuisset audiri.

11 Nec mora: pessimus accusator Innocentis compulsus est in instante reddere talionem commissi criminis, nam antequam de loco abscederet, factus est possessio sævissimi demonis. Siquidem domum regressus, cum se nocte sequenti sopori dedisset, cœpit furere et horribiliter clamare; eosque qui audierunt et accesserunt in formidinem concitavit. Denique compeditus est et ligatus, et vix fortissimis vinculis conservari potuit, quin ea dirumperet; donec missus est in caveam, ubi nec manducare voluit nec bibere, nisi violenter actus et compulsus. In hac igitur calamitate transierunt septem anni, quibus miser ille inops sensuum suorum perduravit, unde multum dolentes amici ejus destinaverunt ipsum ad diversa loca, pro acquirendo remedio salutari. Siquidem vectus est primo ad locum quietis *c* S. Dympnæ apud Gele, deinde ad *d* Wincsele, tertio ad *e* Haspere, quarto apud S. Mariam de *f* Hanswyek juxta Mechliniam; sed nihil ei profuit, quin potius per singula loca prædicta clamaret demon, quod nequaquam ibi, sed apud S. Mariam, ubi Dolorosa Maria requiescit, eum expelli oporteret.

12 Itaque mutuo consiliati qui cum eo erant, imposuerunt eum quadrigæ, ut illic ipsum reducerent. Quo facto tanti ponderis inventus est demoniacus ille, ut cum magno periculo vix eum ad locum prænominatum perducere possent. In depositione autem ejus de quadriga, atque in introductione in capellam, ad quam ierant, tam molestus fuit iis, qui cum eo venerant, ut nulla arte neque vi ipsum introferre potuerint, donec pulsata campana vicinos convocassent: quorum adminiculo intronsum est et adductus coram altari gloriosæ Dei Genitricis Mariæ. Ubi intercedentibus pro eo cunctis qui aderant, viderunt omnes demonem, qui eum possederat, per fenestram cum fragore nimio evolare: sed et compedes ac vincula de manibus ejus et pedibus prosilire conspexerunt, acsi vitrea fuissent, atque hominem sanum consurgere. Qui flectens genua, gratias egit magnificas Deo, ejusque Genitrici gloriosæ, ac Mariæ Dolorosæ, de sua liberatione; confitens coram omnibus peccatum suum, qualiter videlicet innocentem Virginem infamaverat, uti præmissum est, pro eo quod consensum corporis sui requirebat, sed obtinere non poterat. Auditis autem et visis tot mirabilibus, cuncti qui aderant laudaverunt Deum, qui fideles suos non derelinquit inglorios, neque adversarios eorum impunitos, etiam in præsentibus; locumque illum in memoriam Dolorosæ Mariæ fiducialibus cum precibus et muneribus frequentaverunt. Porro vir præfatus, sanus et incolumis reversus est in domum suam, factus deinceps Mariæ laudator et venerator, qui fuerat ejus mortis impetrator.

13 Nec prætereundum est in fine hujus narrationis, quod visæ sunt de cælo venisse tredecim puellæ speciosissimæ, cum ingenti lumine; et singulæ, candidis vestibus indutæ cereum ferebant in manibus: quarum prior *h* præstantior ceteris videbatur, deferens coronam præfulgidam in capite. Hæ omnes processionaliter ambiebant sepulcrum Virginis tribus vicibus, exequias ejus hoc modo quodammodo celebrantes, et eam triplici corona dignam indicantes, pro trina beatitudine, quam teste Domino consecuta

*Impostor a
dæmone
obsessus fuit
7 annis:*

*et post visi-
tata alia
loca sacra*
E

*c d
e f*

*ad Mariam
dolorosam
adductus*

liberatur

F
*confiteturque
suum scelus,*

*factusque
Mariæ
venerator.*

*Hujus
exequias a
Deipara
aguntur.*
h

*diffusa in
terram, sudes
transfigitur.*

est

A est etiam in præsentia; videlicet voluntariæ paupertatis, castitatis et martyrii. De prima dicit Dōminus: Beati pauperes spiritu; de secunda, Beati qui se castraverunt propter regnum Dei; de tertia, Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Finito autem triplici circuitu nusquam comparuerunt; sed ex hoc Virginem dictam et locum, venerabilem demonstraverunt.

ANNOTATA D. P.

a Nuper particula iudicans tempus, non diu elapsum, ut auctor videatur pæne cœvus.

b Villieus, id est toparcha seu villæ Dominus, seu Index ut mox appellatur.

c S. Dymphæ Acta dedimus 13 Moji, ibique miracula plurima in obsessis et furibundis patrata legi possunt.

d Winxele, pagus prope Lovanium versus Vilvardiam, ubi Deiparam Virginem a multis annorum centuriis cultam fuisse, docet Augustinus Wichmans, lib. 2 Brobantix Marianæ cap. 3.

e Haspere, seu potius Hastero, in diœcesi Namurcensi, Prioratus modum monachorum, olim sanctimonialium, ubi Ecclesia Deiparæ dicata.

f Ecclesia hæc de Hanswyck est jam intra urbem Mechliniensem, cultu Deiparæ valde celebris, olim in pomario situ.

h Hanc fuisse Deiparam, cui adeo devota fuerat Maria, nemo dubitaverit.

MIRACULA

Ab eodem auctore ex iisdem MSS.

Morbundus sanatur:

U t autem innotescat, quanti meriti sit Dolorosa Maria apud Deum, quæ, dum adhuc in terra vixit, pro visitaturis locum suæ requietionis intercessit; pauca de pluribus recitare curamus miracula, quæ precibus ipsius suffragantibus in eodem loco ostendere dignata est gloriosa Dei Genitrix Maria. In primis namque Dominus Joannes de a Meldelt, usque ad mortem infirmatus, cum denuntiatus esset matri suæ in agone consistere; illa ut audivit, vocit se nudis pedibus et lanceis indutam, annuatim cum quinque aureis beatam Dei Genitricem ad Dolorosam Mariam visitaturam, si per ipsam consolari mereretur super filio suo proximo morti. Nec mora: voto emisso, filius convaleuit; et eo infra triduum facto sano, mater sua quod promiserat implevit.

resuscitantur submersus,

13 Vir quidam dehinc ejusdem parochiæ, qui perrexit balveatum circa molendinum quoddam; ibidem submersus, per spatium septem horarum, delatus est mortuus ad locum prædictum, ac super altare Virginis collocatur: et intercedentibus pro eo eunctis qui aderant, revixit et surrexit sanus. Simile contigit de quadam puella septem annorum, quæ sub rotam molendini ceciderat, mortua ab hora nona usque ad vesperum: quam cum ad locum præfatum appertassent, et voto facto ipsam perpetuam peregrinam beatæ Virgini deputassent, revixit. Vir quidam de Bruxella, pergens ad b furam, obviam habuit inimicos suos qui parati erant in necem ipsius. Hic in tanto discrimine constitutus, promisit se visitaturam prædictum locum si evadere potuisset. Et statim voto emisso hostes substiterunt, nec ad eum accedere potuerunt; et cognita causa hostes pacificantur: et ipse quod promisit devotus implevit.

et sub rota molendini extrahitur:

b

Quidam liberatur a morte:

fur de oratorio Mariae Virginis ad Dolorosam Mariam: qui cum exire vellet per fenestram, qua intraverat, nec egredi valuit nec ingredi; sed cum

præda ibidem divina ultione sistitur: donec veniente Custode, et preces ipsius beatæ Virginis pro eo intercedentis, liber abscedere permissus est, et fit peregrinus ejusdem Virginis. Quædam Militissa prolem suam amiserat, quæ devovens se cum eadem visitaturam locum prædictum, consolata est; et complens votum suum, obtulit ibidem duas imagines cereas pro utrisque. Mulier quædam alia de Bruxella, navigationi insistens, periclitata est: quæ cum promississet oblationem se facturam in loco præfato, incolumis evasit, et quod promiserat exsolvit.

17 Vir quidam de Mechlinia, nimio timore prægravatus; a medicis desperatus est: qui facto voto, ut si convalesceret dictum locum visitaret, in brevi sanatus, quod promiserat implevit. Mulier quædam puerpera in c Sterrenbeka, in magna angustia partus constituta est; unde ceteræ mulieres, quæ circa ipsam erant, rogaverunt beatam Virginem, loci hujus illustratricem, ut per eam mereretur consolari et exonerari. Quo in instanti consecuto, visitaverunt prædictum locum cum oblationibus. Quidam Bruxellenses aurum et argentum amittentes, furto quippe fuerant eis ablata, locum prædictum lanceis induti visitare, et nudis pedibus peregre adire promiserunt, nec multa post fur est deprehensus.

18 Beguina quædam Lovaniensis febricitans, facto voto quod locum sæpè dictum eum oblatione visitaret, curata est. Quæ accedens ad suam ecclesiam intra urbem, obtulit ibidem ea quæ promiserat: et statim iterato apprehendit eam febris. Tandem fecit sicut voverat, et tunc reconvaluit. Ministerialis quidam de Vossem, d pergens de civitate Lovaniensi, venit ad tres e tiliæ, ibique dissolutum est subitus ejus fundamentum, unde plurimum fuit anxietas. Vovit igitur beatæ Mariæ loci prædicti perpetuo, et hereditarie delegare xxxvi solidos, et perfecte sanatus est. Quidam carpentator de Bruxella operando in Ardenna cecidit in fluvium f magnum: qui impetu suo vexit eum in locum remotum. Qui promisso voto, quod, si exire posset, prædicti loci peregrinus existeret; mox contra impetum aquæ enatavit et evasit.

19 Famulus quidam Lirensis, rogatus a cognato suo perrexit foras extra civitatem cum eo: ubi reperto suo adversario, occiditur a cognato, et iste g capitur. Cum igitur fuisset in carcere multis diebus, videlicet xxii hebdomadibus, clamavit ad B. Mariam præfati loci Patronam, quatenus ab ea consolari mereretur. Nec mora infra triduum liberatur, ipsumque locum visitare non moratur.

20 In villa quæ dicitur Lewis, h inter Hallos et Bruxellam, vir quidam portavit in crure fistulam per triennium. Qui desperatus a medicis totum se contulit ad rogandum Dominam nostram, promittens se locum sæpè dictum visitaturum. Facto igitur voto convaleuit, et quod promiserat explevit. Quidam vir de i Foresta pergens Romam, cum distaret per diætam ab urbe, impotens omnium membrorum suorum effectus est: adeo ut neque procedere neque socios suos prosequi posset. Qui voto omisso convaleuit: et die sequenti pergere cœpit et quam cito ceteri, ipse quoque repatriavit, et locum prædictum supplex visitavit. Quidam puer, micam panis habens in gutture, nulla arte rejicere eam potuit vel glutire. Cujus parentes votum emisissent et Patronam prædicti loci invocaverunt: atque in instanti puerum liberum et sanum evomito pane receperunt.

21 Mulier quædam apud villam, quæ vocatur k Wemela jacens in puerperio, rapta est in phrenesim: ut eam ligari opportuerit vinculis et compedibus. At mater ejus, uivium desolata, vovit

oblatione m

D EX. MS. infans amissus incutitur.

Submersio vitatur.

Sanantur aeger desperatus,

c

et puerpera.

Furtum recuperatur E

sanatur febris,

d

e

et dissolutio atri;

f

periculum submersionis evitatur,

g

innocens e carcere liberatur; F

h

curantur,

fistula

i

et paralyisis,

panis in hærens gutturi evocatur;

k

curatur phreneticus, puerpera;

IX. 8. A oblationem suam ad locum prædictum, et in ictu oculi prosilierunt compedes ab ea. Cumque igitur præcepisset eam mater arctius vinciri; quidam vir bonus prohibuit qui astabat. Quæ statim reversa est ad seipsam et venit ad locum prædictum faciens oblationem suam, et portans secum compedes quæ miraculose resilierant. In Villa de *l* Scharenbeka, quædam mulier laborabat in partu tribus diebus et tribus noctibus: ita quod puer protulit brachium unum spatio unius diei cum dimilio, nec aliter prodiit; ita quod a mulieribus ibidem præsentibus denuntiaretur fore mortuus, et prægnans semimortua. Invocabant igitur omnes, sæpedicti loci Patronam et mulier edidit puerum, qui postea vixit novem hebdomadis.

l
aliquæ
periclitans

m
paralysis,

22 Vir quidam ex parochia de *m* Crejinhem, qui omnia membra sua amiserat, lecto decumbens per spatium sex fere mensium, promisit se locum præmissum visitaturum cum tot hominibus quot posset ad hoc rogare. Qui voto emisso statim surgere cepit: et post triduum baculo sustentante pergere cepit. et locum prædictum sicut promiserat visitavit cum oblatione solenni: et baculum suum ibidem reliquit. In civitate Bruxellensi, apud Frigidum-

n
B
facies combusta cum oculis,

montem *n*, puer quidam in ignem cecidit, adeo ut facies ejus tota combusta appareret ac pellicula nudata, sed et oculi exusti nusquam comparuerunt, ita ut visus ei videretur a medicis et chirurgicis irreparabilis sive irrecuperabilis. Itaque pater ejus et mater nimium dolentes, quid aggredi possent ignoraverunt. Interea Patrona loci præfati beata Virgo Maria apparuit infanti: et ut locum patronatus sui visitaret si visum recuperare vellet, admonuit. Accersito igitur patre, puer quid audierit indicavit eidem. Qui lætus effectus de promissione et certus de exhibitione, tulit puerum in ulnis, et ad locum infanti designatum devenit, ac orationem cum oblatione ibidem fecit. Qui antequam a loco discederet puer videre cepit, et infra triduum integerrime sanatus fuit, adeo ut nec signum aliquod combustionis in ejus facie apparuerit.

o
phrenesis,

C
ruptura

23 Mulier quædam in civitate Thenensi *o* filium habuit octodecim annorum, phreneticum effectum, ita ut ligaretur manibus et pedibus, ne in alios desæviret. Hæc audiens referri miracula et prodigia, quæ fiebant in loco prædicto, promisit se eundem cum argenteo puero, id est imagine argentea adinstar pueri, visitaturam: et statim emisso voto prosilierunt vincula de manibus et pedibus filii ipsius: qui sanus factus, venit cum matre, et illa implevit devote quod promiserat. In Fura fuit juvenis quidam, qui novem annis fuerat ruptus: cui Mater compatiens, promiserat se oblaturam in loco prædicto beatæ Mariæ tantum de tritico quantum corpori filii præponderare posset: et statim filius sanus et integer est repertus, et illa quod promisit legitime complevit.

p
litteræ amissæ a cane redduntur,

24 Fuit quædam Begina Lovanii quæ litteras aliquas sive schedulas magni ponderis amiserat, unde valde extitit dolorosa: propter quod consultum fuit eidem ab aliis Beginis, quod promitteret locum sæpedictum visitare. Nec mora: sequenti die consedentibus aliis advenit quidam niger canis expuens et evomens cas de ore suo. Conterritæ sunt autem omnes in aspectu ejus, sed postquam viderunt litteras restitui, glorificaverunt Deum, et ejus genitricem apud Dolorosam Mariam devotione sedula visitaverunt.

p
servantur claudus,

25 Mulier quædam in *p* Wesenbeka habuit prolem, quæ amisso latere effecta fuerat clauda. Hæc pluribus sanctis et locis multa promittens, nullum remedium experiebatur. Quadam igitur die ex impatientia, relicto puero in atrio solo, abiit ut mul-

geret vaccam suam: et inter mulgendum recordata est tandem præscripti loci, ubi se suamque prolem mox venire devovit, si sibi sanitas concederetur. Et statim, postquam mulserat, reversa est domum, et invenit puerum stantem ad mensam quandam, postulantem ab ea manducare. Quo nimium gavisa, vocavit eum ad se, statim sine ullo impedimento advenit. Moxque mater assumpto puero, hoc quod promiserat implens, oblationem fecit. In villa quæ appellatur *q* Diegem, fuit mulier habens puerum: cujus brachium auri adhæsit, quod nec movere quidem potuit. Hæc tantum de frumento pro puero ad locum prædictum se oblaturam spondens, quanti ponderis æstimari posset, in instanti obtinuit ejus sanitatem: nam brachium ab aure mox sejungitur, et ad quælibet faciendâ prompte movetur.

q
brachium auri adhærens;

26 In Fura puer quidam ceciderat in puteum aquæ profundum: cujus mater cum ad locum præfatum se venturam promississet, recepit eum vivum et sanum. Puer quidam in Boutsvoorthabuit oculum, qui per triduum sanguinem effluxit: propter quod desperatus est visus illius oculi in posterum. Qui devotione devotus est ad locum istum B. Mariæ visitandum, et in continenti recepit oculum pulchrum, videntem et sanum. Matrona quædam peregre proficiscens, cum multis aliis de civitate Bruxellensi, ad S. Judocum super mare, tale infortunium cum suis incurrit in reditu. Nam casualiter contigit puerum quemdam expirare sub quadriga, in qua vehebatur, et crudeliter occidi. Propter quod iudex, illius pagi arrestavit omnes, et captivavit. Cumque cernerent se in periculo constitutos, matrona præfata recordata est loci prædicti ac Patronæ ejus, promittens se ei puerum argenteum oblaturam, et miraculum hoc describi mandaturam, si ab eadem consolari mereretur: et statim insperate adjudicata est libertati.

r
lapsus in puteum;

E
fluxus sanguinis ex oculo;

servantur
prægnantes.

27 Mulier quædam in Sterrenbeka periclitabatur in partu, quæ recordata Patronæ sæpedicti loci, rogabat eam ut partus, una cum s matrice misereri dignaretur: promittens se suamque sobolem per totam vitam peregrinas esse futuras, eique digna munera oblaturas. Quæ statim post votum, in ictu fracturæ unius ovi, exonerata est. Simili modo contigit Bruxellæ prægnantem periclitari, nec aliquo modo posse exonerari, donec emisso voto hoc quod petebat obtinuit. Puer quidam in vicinia ceciderat in quoddam vivarium *t*: cujus avia tristissima ex hoc redditur. Qui extractus et ad prædictum locum initiatus ac directus, statim vivus et sanus apparuit.

t
lapsus in piscinam,

u
languens per tricinium,

28 Mulier quædam in villa *u* Semse, languens per tres annos, admonita est a convicinis, ut præfati loci Patronam invocaret pro recuperatione sanitatis. Quod cum fecisset, convaluit, et locum ipsum infra novem dies cum numerosa comitiva visitavit. Notandum insuper, quod loci prædicti B. Mariæ ad Dolorosam Mariam convicini testati sunt, se vidisse XIII fures, per eandem Dei Genitricem liberatos, ibidem advenisse, et laqueos ad colla suspensos ibi reliquisse.

ANNOTATA D. P.

a Meldarium in territorio Lovaniensi distat Bruxellis in Ortum 6 leucis, celebre culta S. Hermelendis 29 Octobris.

b Fura, vulgo ter-Vuren, inter Bruxellas et Lovanium intervallo, palatium Ducum Brabantinorum, nomen habens ab istis oriente fluvio, unica solum leuca a Rubæa valle, juxta quam Superior Wolva, ac deinde Wolva S. Petri et Paulo longius Wolva S. Stephani, vici in his Actis nominati a rivulo Wolva prætercurrente.

- A c Sterrenbeka proximus Furæ vicus ad Boream.
 d Etiam hic vicus prope Furam est, media leuca propinquior Lovania.
 e Fartassis in via quæ ducit Lovania Mechliniam, ubi nunc diversorium notissimum, dictum Ad quinque quercus, et olim tres Tiliæ steterunt.
 f Mosam aut Mosellam intelligo, hi enim Arduennam Silvam percurrunt inter Rhenum et Sabim longe lateque porrectam. Certe non videtur intelligi posse Sonia circa Bruxellas silva, quam vix rivuli aliqui tenues ignobilesque intersecant, nisi hunc illius portem esse sentias, sicut olim revera fuit.
 g Scilicet famulus, innocens cædis.
 h Una tamen leuca extra viam et Hullis propinquior Lewa est.
 i De Foresto, Bruxellis propiori jam egimus die præcedenti ad Acta S. Alenæ.
 k Alias Wemmel, sesqui milliaria Bruxellis versus Boream.
 l Ad ipsas fere urbis Bruxellensis portas.
 m Inter utramque Wolvam S. Petri et S. Stephani, via fere media.
 n Frigidus-mons, Aulica Bruxellis parochia.
 o Distant Thenæ, aliis Mons-Tillonis, duplo fere spatio Bruxellis quam Lovanio, id est 8 leucis.
 B p Wesenbeka ipsi Wolvæ propinquus vicus, Lovanium versus.
 q Diegem duplo longius indidem distat, versus Mechliniam.
 r Colitur S. Judocus vulgo Sint Josse 13 Decembris, in ecclesia sui nominis, in Pontivio juxta Monasterium vulgo Monstrœul prope mare.
 s Matrix, ipsam matrem parturientem hic significat.
 t Vivarium, piscina, stagnum, quod ibi vivi pisces serventur.
 u Semse, alias Semps, inter Vilvoridiam et Mechliniam.

30 Muliere quadam in partu laborante, foetum mortuum esse denuntiabat obstetrix, nec procul a morte ipsam parturientem distare. Tunc præsentem omnes invocarunt Deiparam, quæ apud S. Mariam Dolorosam colitur; solatioque percepto, venerunt omnes simul cum duplici oblatione, pro matre ac foetu. Alia mulier in Wolva S. Stephani, infantem cuius imposuerat sanum: reversa autem domum, et sinui suo illum imponens, nullum amplius vitæ signum poterat in eo deprehendere. Hinc conterrita cum iterum in cuius corpusculum reclinasset, abiit ad vicinas suas, orans Deiparam Mariæ Dolorosæ ut consolationem aliquam percipere mereretur. Intra se vero cogitans, quod si frustraretur spe sua, accepto infante clam discederet; iterum autem ad cunas regressa, invenit ulnis expansis ludentem. Tum vero convocatis vicinis omnibus casum eis retulit, puerumque ad Deiparæ Virginis attulit, multis de vicinia comitantibus, atque pro capite ejus bonam eleemosynam præsentavit.

D
 EX MS
 adjuta
 puerpera

puer mortuus
 suscitatus;

31 In Semse mulier quædam languerat annis xv; cui tandem vicinæ suæ suaserunt Deiparam Mariæ Dolorosæ invocare: quod cum fecisset cito convalescit, votivaque peregrinatione sese exolvit, tertio post die adductis quotquot poterat exorare comitibus. Vir quidam per calumniam fuerat rotæ impositus vivus; neque sciebat, quo deferente supplicium istud patiebatur: noctu autem apparuit Deipara prædicta, ipsumque a rota absolvit demonstrans ipsi auctorem cædis cujus fuerat reus judicatus: qui suam ipse rotam bajulans humeris, venit ad locum S. Mariæ Dolorosæ, accessitque ad hominem sibi indicatum; qui cum consanguineis occisi reconciliari obtinuit, et quam voverat peregrinationem solvit etiam ipse. Cuidam viro sic infirmabantur quatuor quos habebat equi, ut non nisi lamœnam expectaret, qui ipsis pellem detraheret; interim devovit eos B. Mariæ Dolorosæ; et omnes ad pristinam sanitatem redierunt.

phthisica
 curata.
 E

innocens
 absolutus,

equi sanati.

ALIA

Ex MS. Belgico.

Deerant huic MS. prima novem miracula ac rursus post decimum nonum alia decima: reliquorum egraphum missum Bruxellas ad nostrum P. Otthonem Zylinum, atque ab eo ad P. Bollandum, sic Latine reddimus, addentes, ipsum MS. fuisse D. Advocati de Buscher.

C

Muto datur
 loquela:

incubato fabro
 vires suffi-
 ciuntur ad 9
 dies;

pax concilia-
 tur;

lis sopitur;

Puer erat in vicinia mutus, pro quo cum votum factum esset, tertia die loqui cœpit: vilit autem ante se ardentem cereum, per tempus quantum est unius Missæ, et postea disparuit. Dum fabricabatur capella, operariorum unus novem diebus ac noctibus continuavit laborem, magno cum animi sui gaudio, nihil interim manducans: quia videbatur sibi in pergula rosarum consistere coram Deo et Deipara. Prætori in Oppeghem elapsus erat e carcere fur, cujus causa metuebat ipsemet in quæstionem vocari; sed facto adeundi hujus loci voto, judicatus est culpam nullam habere. Inter Mechlinienses ac Bruxellenses quosdam exarserat dissidium irreconciliabile sed implorato Deiparæ ad S. Mariam Dolorosam auxilio, cum voto faciendæ oblationis, pax coaluit. Sciendum præterea, quod juvenes duo, Bruxellensis unus, Mechliniensis alter, cum laneos pannos venales attulissent, seque eorum causa viderent vocandos in quæstionem, voverunt huc venire; et consolatione mox adepta, permissi sunt merces suas venum exponere.

INDULGENTIÆ

A duodecim Episcopis Romanæ Curis datæ.

Matthias, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, universis et singulis præsentem litteras visuris, sive legi auditoris, salutem in Domino. Præsentatæ fuerunt nobis litteræ Apostolicæ, in pergamento scriptæ, datæ Avenione sub die xxviii mensis Januarii anno mcccclxiii, Indictione i, Pontificatus sanctiss. in Christo Patris Domini nostri D. Urbani Papæ quinti anno i, sanæ, integræ, illæsæ, et ab omni suspitione remotæ; quarum litterarum, per infrascriptum nostrum Secretarium, tenorem transumi, ac in publicam transumpti formam redigi mandavimus: volentes et decernentes, quod præsentem nostro transumpto publico stetur, illique detur et adhibeatur fides talis, quanta originalibus litteris adhiberetur. Hujusmodi vero litterarum tenor sequitur, et est talis.

An. 1363,
 F

Universis sanctæ matris ecclesiæ filiis, ad quos præsentem litteræ pervenerint, Nos miseratione divina Cosmas Saraensis, Nicolaus Laicisanensis, Archiepiscopi; Albertinus Surmenensis, Raphael Archadensis, Robertus Danatensis, Joannes Aytonensis, Augustinus Salubriensis, Bertoldus Cisopolensis, Petrus Suaciensis, Joannes Armirotensis, Petrus Divoniensis, Thomas Silensis Episcopi, salutem in Domino Sempiternam.

a XII Episco-
 pis,

Splendor divinæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium, de elementia ejus et majestate sperantium, tunc favore benigno prosequitur, cum devota ipsorum humilitas Sancto-

dantur visi-
 tantibus ca-
 peilam

rum

A rum meritis et precibus adjuvatur. Cupientes igitur, ut capella S. Mariæ, dictæ vulgariter der Ellendigher Marien, in parochia Voluwe S. Lamberti, Cameracensis diœcesis, congruis honoribus frequentetur, et a Christi fidelibus jugiter veneretur; omnibus vere pœnitentibus, contritis et confessis, qui dictam capellam in singulis B. Mariæ festivitibus, ac omnibus aliis infrascriptis, Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, per totam Quadragesimam, Parasceves, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis et Corporis Christi, Inventionis et Exaltationis sanctæ Crucis, SS. Petri et Pauli Apostolorum, et omnium aliorum Apostolorum, SS. Joannis Baptistæ et Evangelistæ, et omnium Evangelistarum, et quatuor sanctæ Romanæ Ecclesiæ Doctorum; in die omnium Sanctorum, et Commemoratione Animarum, dictæque capellæ Dedicacionibus; Sanctorumque Stephani, Georgii, Laurentii, Martini, Nicolai, ac Sanctarum Mariæ Magdalænæ, Marthæ, Annæ, Margaritæ, Ursulæ, Dorotheæ, Barbaræ, Elisabeth, Catharinæ; et per Octavas omnium festivitatum prædictarum Octavas habentium, singulisque diebus Dominicis ac festivis, causa devotionis, orationis, aut peregrinationis accesserint; seu qui Missis, Vesperis, Prædicationibus aut aliis divinis Officiis ibidem interfuerint, vel qui ad fabricam d. capellæ, luminaria, ornamenta, libros, calices, aurum, argentum, tam in eorum testamentis quam extra, donaverint, legaverint, seu donari, legari procuraverint, seu quovis alio modo dictæ Capellæ

manus porrexerint adjutrices; vel qui pro salubri statu Domini Episcopi præsentium confirmatoris, nec non pro Domino Henrico Wauss Presbytero Leodiensis diœcesis impetratore, ac pro animabus parentum, amicorum ac benefactorum suorum, et aliorum Christi fidelium in Purgatorio existentibus pie devoteque oraverint; quotiescumque vel ubicumque præmissa, vel aliquid præmissorum fecerint, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus benignitate confisi, singuli nostrum quadraginta dies Indulgentiarum, de injunctis iis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus, dummodo diœcesani voluntas ad id accesserit et consenserit. In quorum omnium testimonia sigilla nostra præsentibus sunt appensa, sicut adhuc apparet ex vestigiis funicularum, per membranam inferius complicatum transmissorum, sed nunc cum ipsis sigillis revulsorum. Datum Avinione, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo tertio, indictione prima, die vigesima octava mensis Januarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Urbani Pape quati anno primo.

In quorum fidem præsentibus nostras sigillo nostro sigillari, et ab infrascripto nostro Secretario sub-signari curavimus; die decima quinta mensis Aprilis, anno Domini millesimo sexcentesimo undecimo.

MATTHIAS ARCHIEP. MECHLINIEN.

De mandato Reverendiss. et Illustriss. Domini Archiepiscopi præfati.

Jac. van. Sasseghem Secret.

a singulis 40 dierum Indulgentiæ,

E et confirmantur an. 1611.

DE B. GERLANDO EQUITE

HIEROSOLYM. TEMPLARIONE AN HOSPITALARIO?

CALATAGIRONI IN SYRACUSANA SICILIÆ DIOECESI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

De loco et actis Translationis, veterique et hodierno cultu sacri Corporis.

SEC. XIII

Calata Hieronis antiquissima civitas,

gloriatu corpore B. Gerlandi,

Calatas omnino novem Sicilia numerat, omnes in collibus positas; quorum quæ fuerit Cicroni, in Verrem declamanti, nominata, Plinio et Antonino Galata, non est facile definire; sed facile contra Fazellum decernere, eas, quæcumque nominis ratio sit, non esse a Saracenis sic appellatas, esto aliquas earum forsitan illi munierint. Inter ipsas specie et amplitudine nobilior ea est quàm Calatagirone vulgus appellat, ad distinctionem aliarum, quarum nomina formantur additis nominibus Belotæ, Biani, Busamari, Annari, Nixettæ, Sibettæ, Simi et Votoris. Illa quam dixi, Syracusanæ diœcesis est, media inter Syracusas et Agrigentum via, opus verosimiliter Hieronis regis; Syracusani vel Primi, qui claruit anno Romæ conditæ CCLXXVI; vel Secundi, qui anno ejusdem Urbis DXXIX obiit, ambo Romanorum amicitia celebris, posterior etiam bonarum artium studio, cum priorum magis extulerit gloriam bellica. Ipsa tamen civitas, quæ inter octo Regales Syracusanæ diœcesis tertium locum tenet, non tam ista sua antiquitate, aliisque rebus splendidis multis se jactat, quàm quod in vetustissima S. Jacobi eademque Parochialium quatuor una, possideat corpus B. Gerlandi de Alemannia sive (ut alii appellant) Joannis de Polonia Equitis Hierosolymitani fortassis proprio nomine Joannes agnomine Gerlandus dicti ac patria quidem Poloni, sed appellatione magis generico Alemanniæ attributi. Hujus Caput in theca argentea est inclusum, inquit Rochus Pirrus, Inventionisque ex revelatione S. Constantini xviii Janii,

Translationis vero die XIX ejusdem fit celebris memoria.

2 Mortis, non solum dies, sed annus et seculum ignorantur; neque satis constat Templariorum an Hospitaliariorum Militum Hierosolymitanorum Ordini adscribendus sit; nedum quibus virtutibus potissimum emicuerit. Octavius Cajetanus noster, tomo 2 de Vitis Sanctarum Siculorum, Actis Inventionis et Miraculorum eam secutorum, ex tabulario Calatagironensi productis, inter Animadversiones sic ratiocinatur: Dubitatum a me est, fueritne B. Gerlandus eques Templarius, an Hospitalarius. Illud certum, ædem S. Mariæ (in qua sepultus jacuit) agrosque Calatagironum inter et Platium, Ordinis Templariorum extitisse; unde ædi, agroque ac flumini nomen a Templo, Tenobio, hodie corrupte dicto Templariis extinctis, sub annum MCCCX, eorum bona Romanus Pontifex Clemens V, Equitibus S. Joannis Hospitalariis Hierosolymitanis donavit. At quonam anno B. Gerlandus vita functus est? Si ante annum MCCCX (quousque Templarii locum tenuerunt in quo corpus inventum) certe Templarius fuit; quo ævo ædes S. Maria et ager a Templariis possidebatur. Si vero post annum MCCCX defunctus est, Hospitalarius fuit. Quamquam plerique putant, Templarium fuisse, quod verisimile non sit, Gerlandum e vita migrasse intra spatium illud annorum, qui intercedunt a suppressis Templariis ad ejus Inventionem; quippe adeo brevi intervallo temporis superfuisset penes Calatagironenses Beati viri memoria,

F is Templariis an Hospitalariis adscribendus dubitatur

promissæ et locus qui eorum fuit anno 17 ante Inventionem corporis

posterioribus imaginibus omnes.
Aria, ejusque vitæ ac sepulchri; neque intra annos XVII penitus obsolevisset. Revelatio tamen corporis B. Gerlandi, a D. Constantino facta, quasi ignoratæ rei fuisse videtur, quæ a multis annis in levissimum memoria non esset. Sed hæc haud multum evincunt: revelatio enim prædicta, non est ignorati viri ac sepulchri, sed ignoratæ viri innocentie. Etenim notus vir, quocumque loco ille humatus esset; sed Calatagironensibus occulta viri merita, ejusque vitæ sanctitas, quam Dens, detegente D. Constantino, palam factam voluit. Pavet Hospitalariis Hierosolymitanis antiqua penes Calatagironenses B. Gerlandi tabula, in qua ille depictus, candida ad pectus Cruce, more Equitum D. Joannis,

sed hæc non sunt anno 1580 vetustiores,

3 Sed hæc non valde antiqua est utpote ipsamet quam spectandam et considerandam pagina versa proponit, repertam inter Imagines Sanctorum ac Beatorum sacri Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, recusas a Francisco Truglio, cum Vitaram compendiis ex Historiarum parte 1 et 2 Jacobi Bosii. Crucis enim expressæ forma, qualis hodie in usu est, sicut agnoscit ipse Bosius, octo punctis acuminato, multum differt ob usum antiquo. Crucem formare solito cum angulis obtusis, uti videre est in gemma effigie, antiqua et nova, B. Ubaldesco Pisane, ad diem XXVII Maji. Læve ergo hoc quoque argumentum est, maxime cum ex Bosio nobis constet, quod circa eam interrogati anno MDCXVI Seniores civitatis responderint dimittat, quod eam tabulam viderint in eccle. S. Jacobi positam ab annis triginta quinque, id est circa MDLXXX. Notum tamen a Cajetano propositum utcumque mihi solere videtur idem Bosius, cum censet B. Gerlandum obisse annis quidem ante inventionem corporis octoginta quatuor, atque adeo circa MCCXLIV, annis LXVI ante extinctionem Templariorum; integre enim solvitur si pariter doceret vel locum Templi a Templariis ad Hospitalarios citius transivisse per emptionem vel commutationem, aut se-

et Bosius illum dicit floruisse an. 1244,

quod pro Templariis nullum valet.

pultare in alieno ipsi Beato datæ illoca redderet rationem. Nunc dum neutrum ille facit, fortior præsumptio semper pro Templariis stabit, quorum locus is erat; suspicaborque eos quibus deinde revelatum corpus fuit,

subticuisse in Actis describendis verum Professionis titulum, licet sibi non ignotum; quia is, propter malam tunc Templariorum famam fuerit abominationi in vulgo.

4 Quod ad cultum attinet pergit in Animadversis idem Cajetanus atque ait, quod festo Translationis die Missa olim de Communi Confessoris non Pontificis decantabatur; Reliquiæ ejus capitis per sacram D. Jacobi sedem, in qua corpus servatur, deducebantur; eadem in æde imago est B. Gerlandi, miraculis circumpectis. Ceterum B. Gerlando honores publici diutius a Calatagironensibus tributi; sed his interdixit sub annum ferme MDXC Joannes Horoseus, Episcopus Syracusanus: qui cum Calatagironum, quod in Syracusana Diocesi est, inviseret, festum Beati viri diem celebrari prohibuit, donec miracula legitime probata, et auctoritate Ecclesiæ jurata demonstrarentur. Nempe excepta illa solum inveniebatur decreto Bajuli, Judicum et Juratorum Patrum Civitatis Calatagironensis. Quam ob causam, ut modo retuli, Joannes Episcopus Syracusanus festum B. Gerlandi diem peragi vetuit. Permissurus verosimiliter, si videre contigisset Instrumentum, quod tabularium Ecclesiæ Agrigentini scrutanti Cajetano postea in manum venit quo duorum Episcoporum Thomæ Syracusani et Philippi Agrigentini auctoritate excepti jurati testes sunt miraculorum duorum.

5 Post hæc verba sic progreditur Cajetanus. Exscriptum id Instrumentum apud me habeo, et rogatum est anno Dominicæ Incarnationis 1331, die 22 mensis Octobris, 15 Indictionis. Porro miracula, in oppido Leocate Diocesis Agrigentini excerpta hoc Instrumento, sunt illa quæ acciderunt Jacobo de Naso, et filio Marcantii de Laurentio. Et credibile est, Thomam, Episcopum Syracusanum, qui miracula B. Gerlandi jurata excipi in aliena Diocesi curavit, multo magis in sua idem fieri jussisse; sed fortasse Acta amissa sunt, ideoque ad Joannis Orosci Episcopi notitiam non pervenere, per quæ cessasset defectus auctoritatis Episcopalis ab illo requisitæ. Porro ad Acta Calatagironensia subscripti etiam leguntur hi versus, pro illius ævi more contexti Leonino stylo, et aliquam viventis notitiam præ se ferentes.

O quam Gerlandus mirabilis est numerandus,
 Sanctus Theonicus, divinis rebus amicus
 Nam tumulo flentes, infirma mente luentes,
 Qui pius a teneris miserator dum fuit annis,
 Cultor felicitis zelansque Dei Genitricis.
 Cuncti morborum sani reliere suorum.
 Nunc fuit inventus, redolens tellure retentus,
 Est Domini dono donatus Calatagirono.

6 Peti ut mihi ipse liber Actorum Calatagironensium transcriberetur: quæ dum expectabam, placuit ex prælaudato Bosio prælo aptare Synopsis historicarum Notitiarum, quas ille quidem jam inde ab anno MDCII conquerere cepit in ordine ad veritatem Historiæ suæ Hierosolymitanæ editionem, sed non ante annum MDCXXI divulgavit. Ex hac autem editione primam ipse Bosius excepit imagines vitasque Sanctorum, et ut alia sua opera omnia verosimiliter etiam Romæ excudi fecit hinc diu post: quas deinde lamina ipsas nactus Franciscus Truglius Panormi in Sicilia recendendas sedit, inscripsitque Fr. Carolo Aldobrandini, Commendatori et sacri ipsius Ordinis ibidem Quæstori, anno MDCXXXII excunte. Italice scripta Historia illa fuit, nec adhuc Latine reddita, quod ego quidem sciam. Interpretis igitur officio hic fungar: apta est enim Ecloga hæc magnam læcem præferre vel Originariis quæ exspecto Actis, vel saltem compendio eorumdem invento apud Cajetanum: qui Bosio vel Truglio uti non potuit, utpote Vita functus anno MDCCC die VIII Martii: dignus cujus effigies Romæ superiorum jussu sculpta spectetur, cum epigraphæ qua genere, doctrina, et Sanctis moribus conspicuus

D AUCT RE D. F.

Soleantior ab antiquo cultus

circa 1500 abrogatur,

quia videtur absque Episcopi auctoritate inductus:
E

sed alii probant Acta anni 1331,

F

quæ dum expectantur,

præmittitur Synopsis ex d. s. o

A conspicuus perhibetur; sicut legitur in Bibliotheca Societatis nostræ.

SYNOPSIS HISTORICA

Ex Italico Bosii apud Truglium.

Circa 1242

a
in Sicilia
floreus B.
Gerlandus

b

c
inque sancte
mortuus,

B

d

e
miraculis cla-
ruit.

e

f
Corpus obli-
vioni datum,
revelatur,

g

h

i

C

k
et suave fra-
grans refodi-
tur an. 1327.

k

Circa annum salutis partæ millesimum ducentesi-
mum quadragesimum secundum, floruit in magna
opinione Sanctitatis, in Sicilia insula, nobilis Eques
Illustrissimi Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, Fr.
Joannes a Polonia. a sive (ut alii scribunt) Gerlandus
ab Alemannia. Qui illuc, sicut verosimili ratiocinio col-
ligitur, ab Ordinis Magistro et Hierosolymitano Con-
ventu, ad inspiciendas regendasque possessiones Or-
dinis b ibi sitas; aut forsitan ultro illuc progressus
in comitatu Friderici II Imperatoris tunc insulæ Re-
gis, solebat ut plurimum commorari in civitate c Cal-
tagirono: ubi Deo serviens sincero affectu, sub
obedientia Superiorum, exemplis miræ sanctitatis,
ut verus Christi miles effulsit. Nam viduas protegens,
pupillos defendens, oppressos sublevans, consolans
afflictos, egentes adjuvans, sub habitu exteriori
splendidi Equitis gestabat horridum ad corpus cili-
cium: ipsaque suum corpus macerabat severissi-
mis disciplinis, d rigida abstinentia, longo frequen-
tique jejuniis, et assidua ferventique oratione. In
hunc modum vitam plane Angelicam ducens super
terra, impressit civium illorum animis firmam rare
virtutis æstimationem: ac denique humane suæ pe-
regrinationis finem fortunatissimum est consecutus.

2 Anima in cælos delata ad Christianarum sua-
rum virtutum præmia percipienda: corpus, cum in-
tino istorum populorum sensu ac lacrymis, præser-
tim pauperum et egenorum, sepultum fuit circa
ipsam civitatem: ubi per longam annorum seriem
Altissimo placuit testimonium reddere sanctitati
ipsius, sanando e infirmitates complures occurren-
tium fideliter ad ejus sepulcrum. Verum per cala-
mitates publicas belli ac pestilentia, aliarumque
humanarum miseriarum, et revolutiones regiminis
f in Insula prædicta, quarum omnium haud minimam
partem Calatagironensis civitas sustinuit, in obli-
vionem abiit sepulturæ venerabilis locus: donec post
octoginta quatuor annos ab obitu prædicto, placuit
Deo, ad commune populi istius solatium, qui huic
Sancto devotissimus semper fuerat, corpus ejus pro-
trahere in lucem. Etenim Sanctus quidam h Constan-
tinus, apparens Jacobo i Calatagini, Calatagironi
commoranti, eidem revelavit quod corpus sanctissi-
mi istius Equitis sepultum jaceret in ecclesia S.
Mariæ, a Templo cognominatæ, foris dictam civita-
tem, que ecclesia nunc destructa jacet; ostendens ei
ipsum præcise locum sepulture.

3 Hoc ille cum suis quibusdam amicis revelasset,
simul omnes abierunt ad dictam S. Mariæ eccle-
siam: et humum fodientes eo quem Jacobus indica-
bat loco, reipsa invenerunt capsam, intra quam Re-
liquiæ istæ sacræ requiescebant, unde mox suavis-
sima fragrantia extitit toto templo diffusa. Res ea
contigit xviii Junii, anno mcccxxvii k. Accurrit
ad diditam inventionis talis famam omnis civitatis
istius populus; et de mandato Juratorum ex de-
creto Consilii ac Magistratus, summa cum reve-
rentia et honore translatus thesaurus novus est ad
ædem gloriosam S. Jacobi, eo loci Patroni ac Pro-
tectoris. Et hic placuit Deo ad sui nominis honorem
ac laudem intercessione ipsius Sancti vetera reno-
vare miracula; Quotquot enim infirmi, contracti ac
debiles illuc acebebant, miro valde modo cura-
bantur; illi præsertim, qui viva cum fide læsas sui
corporis partes aut male affectas tingebant vino, in
quo ablutæ Reliquiæ fuerant. Tam multa autem

miracula illa fuerunt, ut Magistratus et Jurati Ca-
latagironenses, ne oblivio quoque illis obreperet,
curaverint juridicum examen institui. Hinc testium
supra nonaginta quinque auditorum et examinato-
rum depositiones, quæ consignatæ reperiuntur in
codice, qui fide publica custoditur in armario sive
arca Privilegiarum civitatis.

4 Autenticum illius Manuscripti transsumptum,
subscriptum manu Mag. Notarii Francisci Fide, et
sigillatum sigillo Communitatis, missum fuit Serenis-
simo Magistro Fr. Aloysio de Wignacourt: qui summo
opere desiderans conservari memorias Equi-
tum suorum religiosorum, speciali fortitudinis, vir-
tutis ac sanctitatis laude celebrium, cum recudenda
esset pars prima Historiarum hujus sacræ Religio-
nis, recenter a me amplificata et aucta; non solum
curavit adipisci mihi que transmitti prædictum ec-
graphum: sed etiam, ne posset quomodocumque
dubitari utrum Sanctus prædictus, passim nomina-
tus B. Gerlandus de Alemannia vere fuerit Eques
ipsius Religionis; commisit Fr. Don Josepho de
Inga, Equiti Calatagironensi, ut informationes ju-
ridicas ibi super ea re rite confici peteret. Pecit is
obedienter quod jussus erat, et per memoriale Cu-
riæ juratorum oblatum supplicavit fieri quod Ma-
gister rogabat.

5 Itaque de mandato Spectabilis D. Jacobi de
Claramonte, minus ex supradictis Juratis, die xxi
Julii anno mxcxvi fuerunt in Curia supradicta in
forma et Juridice examinati novem testes, ex se-
nioribus, nobilioribus, et præcipuis Catalagironen-
sibus: qui omnes concorditer et conformiter depo-
suerunt et fidem amplissimam fecerunt, quod ab
annis triginta quinque retroactis in ecclesia paro-
chiali gloriosi S. Jacobi Apostoli et Patroni civita-
tis depicta habebatur imago B. Gerlandi de Aleman-
nia, a majori parte testium appellati Gerlandi de
Polonia, Equitis sacræ Religionis Hierosolymitanæ,
nunc Melitensis, ad cujus imaginis collum ac supra
clavandem pictum erat signum Crucis albæ, ejus-
dem formæ et figuræ, qua hodie ipsam portant Equites
prædictæ Religionis: quodque in eadem imagine spe-
ctatur sanctus gladio accinctus: quodque ab illo tem-
pore in d. ecclesia et ad altare ipsius imaginis cum
multa devotione solebat quotannis festum celebrari
coram frequentissimo populo ræense Junio in memo-
riam inventionis sacrarum ejus Reliquiarum. Affir-
mantes insuper quod circum præd. imaginem ap-
peasa erant multa miracula picta, velut facta per
Sanctum; unanimiter iidem deponunt singula præ-
dicta esse vera et sibi certa, tamquam testibus de
visu.

6 Primus qui mihi communicavit notitiam hujus
Sancti Gerlandi a Polonia sive ab Alemannia, in-
stando ut ejus mentionem facerem in hac mea hi-
storia, fuit Commendator Fr. Jucundus Accarigius
Senensis, Secretarius Cameræ rationum et commu-
nis ærarii ejusdem sacræ Religionis, Eques magno-
rum meritorum, prudentiæ et fortitudinis; qui cum
esset Quæstor Religionis Leocata: in Sicilia, accepta
ab indigenis summaria relatione sanctitatis atque
miraculorum B. Gerlandi; zelo ut par erat magno
ductus, pro honorifica illius mentione in sui Ordinis
Historiis procuranda: qualem reipsa a me obtinuit
in nupera editione primæ partis earum novo studio
amplificatæ illustratæque; ubi etiam effigiem ejus
exprimendam curavi, omnino talem qualem supra
vides; atque ut haberetur de eo omnis illa certi-
tudo quam historica veritas requirit, institit apud
Magistrum Ordinis, ut ejus auctoritate interposita
fieret quantum supra factum dixi.

7 Postmodum ab Equite Fr. Alexandro Benci,
cum Commendatore Calatagironi, nunc autem S.
Sepulcri

D
Eo translato
in civitatem
crebrescunt
miracula.

Processus su-
per his forma-
ti egraphum

Auctori trans-
missum

E

et an. 1616
alii testes au-
diti,

de imagine
ante annos 34
picta,
in habitu Ho-
spitalarii,

et appensis
ad eam votis.

F

Ejus ectypon
Auctori mis-
sum.

A Sepulcri Florentiæ in patria sua, missum mihi est instrumentum authenticum, confectum Leocatæ anno mcccxxxı unde apparet quod de mandato expresso per litteras patentes Fr. Philippi Episcopi Agrigentini ad Rusticum Antelmi, Presbyterum et Capellanum S. Mariæ de Monte Leocatæ; atque ad instantiam Petri Episcopi Syracusani, verificata fuerint aliquot miracula B. Fr. Gerlandi ab Alemannia sive Polonia per examen et depositiones plurium testium: ex eodemque instrumento probatur quod jam inde ab annis circiter trecentis ipse Fr. Gerlandus de Alemannia sive Polonia fuerit nuncupatus Beatus. Denique idem Commendator S. Sepulcri Fr. Alexander Benci misit mihi attestationem authenticam quinque testium qualificatorum, qui coram Curia Juratorum examinati die xxiv Octobris mcccıx cum jurejurando affirmarunt, iterum a se visam in ecclesia S. Jacobi Parochiali pictam imaginem B. Gerlandi, accincti gladio atque in pallio ferentis Crucem, octo punctis notabilem, qualis hodie in usu Ordini est. Idemque nobiles viri Calatagironenses asseverant, quod festività ipsius B. Gerlandi solebat agi cum tanto concursu populi, ut ea esset una ex præcipuis toto anno apud se solennitatibus.

et auditi testes an. 1619.

ANNOTATA D. P.

a De nomine Gerlandi, dixi in Commentario prævio.

b Utinam explicaretur initium possessionis, Equitibus Templariis datæ apud Calatagironum! Uterque enim ordo Hierosolymis cepit circa an. 1120, et uterque viris Sanctis sub initium claruit: nec scio cur ad 13 seculum differatur Gerlandus nullo adducto argumento.

c Igitur, ut Hospitalariis adscriberetur Gerlandus, demonstrandi circa Calatagironum essent possessiones eorum: quod non fit; sed solum ostenduntur fundi Templariorum.

d Hæc omnia, ex congruo præsumpta potius, quam certius cognita, possunt jure videri.

e Nihilo certius præsumitur sanctus claruisse miraculis, ante sui corporis revelationem.

f Mortuo Friderico II, sub tutelæ specie tyrannidem occupavit Manfredus Nothus: quo denique extincto, Sicilia ad Francos transiit, anno 1265; quibus anno 1282 deletis, Aragones regnum obtinuerunt, sed his quoque male concordibus, usque ad an. 1336, calamitates plurimas passi Siculi sunt, publice ac privim, inter quas haud mirum fuerit memoriam B. Gerlandi obsolevisse, aut etiam penitus excidisse, licet seculo fortassis non integro elapso.

g Unde in argumento tam incerto, tam certa definitio temporis? supra dixerat, circa an. 1244 floruisse, non obisse sanctum. Quod od Fridericum II attinet, hic in Syriam transfretavit, et Hierosolymum recuperavit; si tamen recuperasse dici potest, quam mox incustoditam dimisit an. 1228. Idem Templariorum gravissimus hostis fuit; nec scitur de Hospitalariis usquam bene meritis. Eorum historiæ, ad an. 1232 ductæ, narrant tantum, quod a Papa petierit res suas, in Syria pessum eantes, Hospitalariis commendari, quasi plus illis fidens: quamvis Rochus Pirrus cum dicat tom. I pag. 18 horum aique ac Templariorum bona in Sicilia occupasse. Idem denique post reditum suum in citeriori Sicilia, id est Neapolitano regno, ut plurimum egit: Ecclesiæ et Pontifici gravis vicinus. Potuit tamen cum illius classe rediisse in Occidentem Gerlandus, si Hospitalarius, non Templarius fuit.

h Constantinum Sanctum, nullum nunc novit Sicilia: nisi forte Imperatorem quem non videtur hic intelligere Bosius: sed aliquem Siculis vulgo notum: Cajetanus dubitationem hic suam silentio texit.

Janu T. IV

i Cajetonus vocat Domum, hospitalis S. Joannis Præceptoriam.

k Ita tunc forsitan aliqui, saltem Siculi, numerabant annos Christi; aliis quatuor annos amplius numerantibus; ita ut fuerit ab his notandus, uti mox demonstrabitur, annus 1331: atque ita miracula quæ Cajetonus invenit Agrigenti notata 22 Octobris, contigerunt infra quartum ab inventione mensem.

His ita deductis daturus eram ex Octavio Cajetano Inventionem et miracula B. Gerlandi si non obtinerentur originalia Calatagironensium; quando ea accepi per nostrum P. Conradum Janniagum mense Julio præterito Roma Missa, cum illius epistolæ beneficii auctores sic laudante.

Si multi, Patribus nostris, Collegium Calatagironense incolentibus, pares forent in promovenda gloria Sanctorum patriæ suæ; veracius aliquanto foret hoc opus nostrum (quantum quidem veracitas ejus pendet ab informationibus, quæ nobis, submituntur) et minus impendiosum auctoribus. Scripsi non ita pridem ad R. Patrem Rectorem Collegii prædicti, tunc mihi ne nomine quidem notum, Franciscum Falseca, rogans, ut Acta Inventionis et miracula B. Gerlandi, quæ mutato stylo atque interpolata tomo secundo Sanctorum Siculorum legenda dedit P. Octavius Cajetanus; ipse nobis describenda curaret verbotenus ex originali, quod anno mcccxxvii factum, solite servatur in archivo civitatis Calatagironensis. Nec pluribus fuit opus, ut P. Rector curam ejus rei committeret R. P. Francisco Aprili, in eodem collegio sacræ Theologiæ Professori, et sacræ inquisitioni a censura librorum. Is vero sine mora Illustrissimum urbis Senatam convenit: rogavit gratiam sibi fieri extrahendi ex archivo memorata Acta, describendique: et obtinuit utrumque; et præstitit accurate, plus etiam quam petieram. Quippe præter testimonium suum affirmantis, exemplar cum originali concordare; addendum curavit etiam testimonium rei ejusdem publicum cum sigillo urbis gratissimæ Calatagironi: et R. P. Rector pro expensis, in prædicta factis, maluit compensationem a Beato, cui potissimum facta sunt, expectare; quam a nobis illa sibi refundi. Mitto R. V. cum hisce ipsa Acta, jam fere parata ad prælum, additis nonnullis observationibus, tum a P. Aprili suggestis, tum aliis.

MIRACULA S. GERLANDI

Primo post Inventionem semestri

Publica auctoritate consignata

Ex originali MS. Civitatis.

CAPUT I.

Miracula per mensem Junium patrata.

Miracula, quæ pius et misericors Dominus noster Jesus Christus ob sui misericordiam infrascriptis personis facere et operari dignatus est, spiritu et meritis Beati Gerlandi de Alemannia a; cujus reliquiæ per S. Constantinum Jacobo de Calatagirono, habitatori hujus terræ Calatageroni, revelatæ fuerunt, et in sepulcro Ecclesiæ S. Mariæ de Templo b per dictum Jacobum inventæ fuerunt xviii præsentis mensis Junii hujus xiv, indictionis mcccxxvii c quæ in ecclesia S. Jacobi d de Calatagerono fuerunt postmodum e honorifice collocatæ, demonstratæ et probatæ in præsentia Bajuli, judicum juratorum et quam plurimarum publicarum et aliarum personarum terræ prædictæ, in eadem ecclesia existentium: et de his omnibus satis plene constat, et series subscripta f declarat.

B. Gerlando per revelationem invento,

a

b

c

d

e

multa ad ejus invocationem sunt miracula.

f

- A** 2 Lofredus de Aydono, habitator terræ prædictæ Calatageroni sub jure jurando dixit, quod ipse passus fuit in tibia quamdam infirmitatem, quæ appellatur gutta, cui per medicos cura non poterat adhiberi, XXI dicti mensis Junii ad Ecclesiam prædictam S. Jacobi adivit, ubi Corpus prædictum extitit collocatum : et lavans se tibiam *g* ipsam de vino, quo dictum Corpus lotum fuerat, immediate fuit pristinae sanitati restitutus : de quibus plene constitit.
- 3 Perloysia, filia Burgii de Ardizono, habitatrix terræ Calatageroni, sub eodem jure jurando dixit quod ipsa patiebatur paralysim, jam sunt anni septem, et ex ea ita contracta, et oppressa erat, quod pedibus suis ambulare non poterat, imo vix deferebatur manibus aliorum et per omnes juncturas sui corporis doloris nodis tenebatur adstricta. Delata ad Corpus prædictum, habens devotionem in sanctum prædictum, quam primo habuerat, sanitatem recepit : et de hoc constitit per jus jurandum ipsius et parentum suorum.
- 4 Jacobina, Uxor Gulelmi de Lucbiano de Calatagerono, sub eodem jurejurando dixit, quod Perrotius, filius suus anniculus, patiens imbecillitatem in brachio, ob quam de dicto brachio nihil poterat operari, nec etiam brachium ipsum movere ; delatus per eandem matrem suam ad Corpus prædictum, vires in brachio prædicto resumpsit pristinas, et sic ex eo incolumis est effectus : et de hoc constitit per jus jurandum legitimi numeri.
- 5 Bonagratia, Uxor Raynaldi de Murro, sub eodem jurejurando dixit, quod ipsa patiens in tibia dextera guttam ex qua gravi dolore languebat, et habens recursum ad prædictum Corpus, de prædicta passione est liberata : de quibus constat.
- 6 Bella, Uxor Severini de Severino, sub jurejurando dixit, quod ipsa habens rheuma in brachio, dextro, lavans se brachium ipsum de vino prædicto de ipsa infirmitate extitit liberata : de quibus plene constitit.
- 7 Jacobus Gallicius et Alexandra Jugales, habitatores terræ Calatageroni, sub eodem jurejurando dixerunt, quod ipsis habentibus filiam annorum trium, patientem infirmitatem quamdam incurabilem, quæ dicitur gutta in diversis sui corporis partibus, ex qua dolor sedulus corpus ejus juvenile, delicatum, et tenue affligebat ; adducentibus eam ad Corpus prædictum, et abluentibus eam ex dicto vino, in continenti ipsa eorum filia a prædicta infirmitate extitit liberata : de quibus plene constitit.
- 8 Clara, uxor quondam Constantii Scarani, et Bonagratia de Nicolao Grasso, de Calatagerono, sub eodem jure jurando dixerunt, quod ipsæ patientes infirmitatem immodicam, quæ dicitur rheuma, a cujus passione ita tenebantur, ut earum molæ ipsas viderentur evelli ; et sumentes de vino, quo dictum Corpus lotum fuerat, restitutæ sunt pristinae sanitati : de quibus plene constitit.
- 9 Manella mulier, sub eodem jurejurando dixit, quod ipsa habens filium unius mensis, dolorem nimium in diversis sui corporis partibus patientem, votum vovit pro eodem filio suo ad dictum Sanctum ; et offerrens se in honorem Saucti prædicti exhibere tantam pondas ceræ, quantum corpus dicti pueri ponderabat ; XXI dicti mensis Junii dictus puer a prædicto dolore extitit liberatus : de quibus satis plene constitit.
- 10 Princissa *h*, uxor Troxelli de Portis, de Calatagerono sub jurejurando dixit, quod ipsa patiens rheuma in brachio dextero ac habens aciem oculorum seu pupillam, caliginem patientem, XXI dicti mensis Junii habens recursum ad Corpus prædictum, et lavans se brachium prædictum ex dicto vino, a prædicto rheumate extitit liberata, de oculis suis etiam bene se habente, et evanescente pro-
- tinus caligine prædicta, de quibus plene constitit.
- 11 Bartholomæus de Grattabassa, *i* sub eodem jurejurando dixit quod ipse habens rheuma in tibia decurrens usque ad volam pedum, per multum tempus firmiter non poterat ambulare ; et XXI dicti mensis Junii ad dictas Reliquias cum devotione se conferens, et eidem Sancto pias in domino preces fundens, de prædicta infirmitate extitit liberatus : de quibus plene constitit.
- 12 Muscata, *k* mulier uxor Ventorini de Bonagratia, habitatrix terræ Heracleæ et idem Ventorinus maritus ejus sub jurejurando dixerunt, quod ipsi habentes quemdam filium, qui nominatur Marchisius, ætatis annorum decem vel circa qui ab octo annis citra passus est in brachio sinistro quamdam infirmitatem, ob quam non poterat claudere pugillum, nec ipsam manum extollere, nisi usque ad maxillam sinistram ; et patefacto eis de inventione d. sancti Corporis, contulerunt se ad dictum Corpus, secum d. filium suum pie et devote ducentes : et prosternentes se ante d. Sancti sepulcrum, cœperunt ab eo cum lacrymis flagitare suffragium : et ex quodam membro dd. Reliquiarum tacto brachio prædicto d. pueri, puer ipse sui corporis recepit optatam salutem faciens de Manu ipsa ut sanus : de quibus plene constitit.
- 13 Realis *m* mulier, uxor Nicolai Capodicasa de Heraclea, sub eodem jurejurando dixit, quod ipsa habens filium suum ætatis annorum quinque, qui ex duobus annis citra passus est in brachio dextero quamdam infirmitatem, ob quam non poterat claudere pugillum, nec ipsam manum extollere, nisi usque ad Maxillam dexteram ; patefacto sibi de inventione Corporis, cum devotione contulit se ad d. sanctum Corpus, d. filium suum perducens ad dd. Reliquias : et ex quodam membro d. Corporis tacto præd. brachio d. pueri, puer ipse de infirmitate præd. protinus convaluit ; de quibus plene constitit.
- 14 Alamanna de Novello, Uxor Verardi de Presbytero, habitatrix terræ Heracleæ, sub eodem jurejurando dixit, quod ipsa habens filium quemdam ætatis annorum sex (jam sunt anni quatuor) infirmitatem in brachio dextero et in latere tibie dexterae patientem, ob quam de dd. brachio et tibia non poterat aliquid operari, sed gravi dolore, imo graviore pœna squallidus, maceratus, et quasi exanimis stabat ; patefacto sibi de inventione d. Corporis, duxit filium suum ad sanctam Corpus præd. et ex quodam membro d. Corporis, tactis prædictis [brachio et] tibie latere d. pueri, puer ipse, quam primo habuerat, sanitatem recepit : de quibus plene constat.
- 15 Jacobus Gambinus sub eodem jurejurando dixit, quod Joannes filius suus, a tempore suæ natiuitatis usque ad xxv diem d. mensis Junii, erat membrum suis adeo imbecillis et tenuis quod ambulare non poterat ; sed ad serpentis modum reptabat et anhelitu et passione graviter tenebatur. Et dum audiret Miracula d. Sancti, detulit d. filiam suam ad d. Corpus ; et loto eodem præd. filio suo de vino, præd. ac osculante ipso puero Reliquias d. Sancti ipse puer exiliens stetit et ambulavit, omni turba spectante, stupore attendente, et omnium collaudante : de quibus plene constitit.
- 16 Andreas de Cara Mercerra *n* de Calatagerone, patiens quamdam infirmitatem in manu dextera (jam sunt anni duodecim) ob quam ex d. manu non poterat aliquid operari, imo ipsam retortam tenebat ; conferens se cum devotione ad præd. Reliquias, quam in ipsa manu (jam sunt anni decem) sanitatem amiserat, immediate recepit : et de bis plene constitit.

- A 17 Jacobus Lombardellus, habitator Casalis Odogrilli, sub eodem jurejurando dixit, quod ipse a genibus inferius erat adeo incurvatus quod non poterat ambulare, sed in lecto per multum temporis spatium stetit ægrotus, et postea quasi effectus erat sanus. Et a die lunæ xxiv die mensis Junii superveniente sibi d. infirmitate, ambulare non poterat, et in lecto jacebat; et habens devotionem ad d. Sanctum, fuit delatus de præd. Casali Odogrilli equester super quodam animali, ad Reliquias præd. ex desiderio animi voto proponens accedere. Et ut descendit de d. animali prope d. Ecclesiam, ubi est Corpus præd. quam amiserat recuperavit salutem; nam multis videntibus ambulavit; et de hoc constitit per jusjurandum quam plurimum testium.
- die 29 Junii
paralysis totius corporis,
- 18 Joanna, uxor Francisci Scapillati, habitatrix Casalis S. Basili de Calatagirono, sub eodem jurejurando dixit, quod ipsa dira paralysis ægritudine tenebatur, ita ut jam per multum tempus nullo ad humanos usus officio fungeretur, omni ex parte præmorta, vix tenui spiritu palpitabat: cui cum nullus quodpiam potuisset præbere solamen; penultimo d. Mensis Junii super quodam animali ad Corpus præd. cum cordis affectu pro pedum officio ut ad Reliquias d. Sancti deferretur accessit: ad quas cum prævenisset et tetigisset, ex contactu præd. Reliquiarum cœperunt paulatim singula ejus membra vivificari, donec firmatis gressibus populo teste surrexit, et ambulavit; et sic in membris ipsis quam primo amiserat, sanitatem recepit.
- 19 Antonius de Nazara, habitator terræ Platæ, sub jurejurando dixit, quod ipse habens filium suum Severinum nomine, qui, (jam est annus dimidius et plus) adeo erat podagrico dolore contractus et quassus, quod non poterat ambulare, nisi baculo pro sustentatione adhereret ambabus manibus incurvatus; detulit propterea super quodam animali d. filium suum ad d. Corpus, et sumens d. puer vino præd. ac præd. Reliquias osculans, incolumis est effectus, et sine aliquo sustentamine a multis visus est propriis pedibus ambulare: et quod habebat præd. infirmitatem, constitit per multos testes.
- o
auditus amissus,
- 20 Perronus de Cantelmo, o habitator Lecntini, sub jurejurando dixit; quod ipse Perronus, postquam surrexit a somno (jam sunt dies novem) auditus facultatem amisit. Et cum primum ipse audiverat de Miraculis d. Sancti, penultimo d. Mensis Junii se contulit ad d. Corpus; et deosculans Reliquias ejus, ac sumens de vino præd. ipsum recuperavit auditum: de quibus plene constitit.
- C
puer incurvatus,
- 21 Flos, uxor Rogerii de Martorano, habitatrix terræ Platæ, et Bartolinus filius ejus, sub eodem jurejurando dixerunt, quod d. Bartolinus a festo paschæ Resurrectionis Dominicæ primo præterite, erat in tantum genibus incurvatus, quod ab uno loco non poterat se movere; et penultimo mensis Junii præd. Bartolinus fuit delatus ad d. Corpus; et deosculans Reliquias d. Sancti sanitatem recepit: et quod talem patiebatur infirmitatem constitit per testes legitimi numeri et de d. recuperatione salutis, etiam satis plene constitit.
- 22 Joannes de Scaunavino de Calatagirono, sub jurejurando dixit, quod ipse habens manum dexteram imbecillam et retortam a tempore pueritiæ suæ, ex qua nihil facere poterat, ne cum ea aliquid apportare; conferens se ad d. Corpus, et ex manu tactis Reliquiis d. Sancti, ac lavans se manum de vino præd. immediate sanus effectus est: de quibus plene constitit.
- 23 Inglisia, uxor Andree Chlamidarii de Calatagirono, sub jurejurando dixit, quod ipsa habebat filium suum parvulum, qui creperat in uno genitalium, in quibus graviter patiebatur. Et delatus cum devotione ad Reliquias d. Sancti, ac lotus de vino præd. sanus effectus est, de quibus plene constat.
- D
EX MS.
- 24 Francia, filia Nicolai Bruni, habitatrix terræ Bizini p patiens infirmitatem in ancha sinistra, decurrentem usque ad pedem, ex quo non poterat ambulare, jam sunt anni duo, et plus; delata super quodam animali ad d. Corpus: et sumens de vino hæmiplectica, præd. exiliens stetit, et ambulavit: et de prædicta infirmitate et liberatione plene constitit.
- 26 Placentia mulier, uxor Philippi de Renda, sub jurejurando dixit, quod jam sunt anni duo, quod erat corpore imbecillis, ita quod non poterat pergere nisi manus alienæ adjuta subsidio. Et delata ad præd. Corpus assumpto per eam de vino præd. osculatisque Reliquiis d. Corporis, integre sanitatem recepit: de quibus plene constitit.
- 27 Bonacurtius de Bucagrasa, qui membris sui corporis erat contractus et quassus, a longo tempore citra; et delatus ad d. Sanctum, potans de vino præd. et præd. Reliquias osculans, sanus et incolumis est effectus: de quibus plene constitit.
- 28 Quidam p filius Marci de Hyppolito de Calatagirono, ex quadam infirmitate sibi superveniente lumen amisit. Delatus ad Corpus præd. fuit lotus in oculis de vino præd. et ex ipsis oculis, tactis, Reliquiis d. Sancti, visum recepit ac vidit; et de bis plene constitit.
- 29 Recepta mulier, uxor Viviani de Venetiis, habitatrix terræ Platæ, sub jurejurando dixit, quod cum quidam boves traherent quamdam arborem per rugam q et viam, in qua moratur d. Recepta, casualiter contigit ex vi dd. boum trahentium d. lignum. illud trahi per iudirectum. Et dum d. Vivianus existens in ruga, et via præd. vellet evitare periculum, quod sibi evenire posset ex tractu ligni præd. antequam ipsum periculum fugeret, accidit tibiam ejus in medio cujusdam portæ et d. ligni adeo fortiter stringi et lædi, quod in ipsa tibia maxima inflatura pervenit, et d. Vivianus in tibia ipsa gravem sustinuit passionem. Et cum post hæc per medicos quamplures in ipsa tibia præd. Viviano nullum posset remedium adhiberi; præd. Recepta pro d. viro suo vocit ad Sanctum præd. ut idem Sanctus dignaretur virtute Domini d. ejus virum a præd. passione liberare, et ipsa se conferret ad Corpus Sancti præd. Et facto voto præd. antequam d. Recepta redderet d. votum, d. Vivianus extitit liberatus omnino de tibia ipsa, evanescente passione præd.
- F
tibia lesa,
- 30 Joannuccius, olim servus Domini Bonalbergi r de Scaunavacca, habitator terræ Heracleæ, sub eodem jurejurando dixit, quod ipse (jam est annus) casualiter cecidit; ob quem casum in dorso gibbosus effectus est, et passione d. gimbi s et violentia carnis oppressæ ex eodem gimbo locum barbæ suæ ex laterē sinistro in locum sinistrum pectoris cogebatur tenere submissum ipsi pectori; quasi fixum caput, ob hoc non valens extollere. Et audito per eum nomine dicti Sancti, ad Corpus ejus cum devotione se contulit. potavitque de vino præd. ac præd. Reliquias d. Sancti tetigit. Non propterea de d. gimbo, et passione fuit liberatus. Sed cum remearet ad patriam quasi inæstus, et ad pontem Heracleæ applicaret; eum quam plures Heraclienses, qui veniebant ad d. Reliquias, obviam habuerunt, dicentes: Iste ivit ad Sanctum, et non fuit liberatus. At ille dixit, ego talem spem in Sauctum habeo, quod antequam applicem ad mœnia Heracleæ, sanus ero. Et ubi hoc dixit, nec iter trium passuum d. Joannuccius arripiens, mirum in modum recepit sui dorsi integram sanitatem; protinus evanescente gibbositate præd. ac collum, et caput directe tenet et alte; dictusque Joannuccius cum hilaritate reversus est ad
- contractus,
- q
- g
- gibbosus ex lapsu,
- s
- manus retorta,
- hernia,

EX MS. A ad Reliquias d. Sancti; et sanus est visus a multis habitatoribus d. terræ Heracleæ, qui ipsum primo viderant sic infirmum. Et visus est etiam sanus a multis officialibus d. terræ, ob quod omnis turba, cuncta plebs, et concio, in Domino sunt gavisæ; et fundentes cum omni devotione cordis et oris, gratiarum exuberantes actiones, redierunt in patriam suam : et de his omnibus satis plene constitit.

31 Francia, *l* filia Nicolai de Bibino, habens quandam passionem in ancha sinistra, ob quam usque ad pedem sinistram diro et duro dolore admodum premebatur, et recte non poterat pergere, a duobus annis citra : et recurrens ad Reliquias dicti Sancti libans de vino, quo dd. Reliquæ lotæ fuerant, ipsasque cum devotione tangens in loco doloris ejusdem, ultimo Junii xiv Indictionis, de passione prædicta extitit liberata : pro ut de præmissis legitime constitit.

Curatus recidit in idem malum ad peccata regressus,

B præd. sui corporis vires recepit, suis pedibus ambulans. At ubi reversus est ad sui concubinæ connubium, quam primo tenebat uxorem propriam derelinquens; mirum in modum fuit pristina infirmitate gravatus : quod minime actum est absque nunc et divino Mystério, quia majus in hoc ostenditur miraculum revertente ei infirmitate præd. propter concubinæ connubium cum qua ulterius peccare præsumpsit; de quo constitit satis plene.

Sanatur claudus,

33 Cosmanus de Agrigento, habitator Lyhodiæ, a quinque annis citra in tibia et junctura pedis infirmitatem incurrit, ob quam amisit nervum pedis, et os, quod pedis conclave appellatur, ob quam non poterat sine cruceis ambulare. Et in conferendo se ad monumentum præd. antequam ad illud applicaret, recte sine cruceis exiliens stetit, et ambulavit : et turba omni inspectante processit, ob quod oculis nonnullarum personarum stupor imminuit : et veniens ad præd. Ecclesiam croceas illic in miraculi signum dimitit : de quo plene constitit.

34 Guilelmus de Magistro Joanne Carpenterius, habitator terræ Heracleæ, patiens humorem cataractalem in capite a Mense Augusti proximo præterito, quæ quasi aciem oculi sibi obtundebat; adiens devote ad tumulum præd. visus sui immediate, quam amisit sanitatem recepit : et de præmissis siquidem constitit.

35 Raynaldus de Palagonia, et Margarita Jugales sub jurejurando dixerunt, quod Obiccus *u* eorum filius casum incurrit; ob quem claudus ex pede sinistro remanserat et non poterat ambulare : et delatus ad monumentum præd. et Reliquias d. Sancti, incolumis est effectus : de quo legitime constitit.

36 Jacobina de demino Thomasio de Arlotto, patiens infirmitatem in ancha sinistra, ob quam nequibat incedere recte, et ad præd. Reliquias accedens, fuit pristinae sanitati reducta : de quo constitit.

37 Joannes de Amore, sub religione per eum præstiti Sacramenti, dixit, quod filia sua est passa in gutture ægritudinem, quam medici Scrophulas dicunt : quæ delata ad præd. Reliquias, easque tangens, ac bibens de vino præd. ab ipsa infirmitate virtute Domini et Sancti præd. meritis incolumis est effecta, omnino evanescente infirmitate præd. de quo constitit.

38 Francia, uxor Guilelmi de Taverna, quæ passa est inbecillitatem in corpore, ob quam non poterat ambulare nisi aliquorum fulcita suffragio : et caput

D ejus et manus tremebant, et omnino manuum subsidio et operatione carebat; quæ delata ad præd. Reliquias, easque tangens, ac libans de vino præd. sanitatem recuperavit optatam : de quo constitit.

39 Antonellus, filius Roberti de Torcisio habitatoris Ragusiæ, *x* tempore ortus sui in genitalibus crepuit; ob quod mirum sentiebat dolorem : sed delatus ad præd. Reliquias, easque tangens, ac libans de vino præd. incolumis exinde est effectus : quod est probatum, et constitit per rescriptum venerabilis Syracusani Episcopi.

x
herniam a puero patiens,

40 Henricus, filius Matthæi de Presbytero Angelo, per multum tempus eandem passus est infirmitatem, adeo quod ejus genitalia videbantur plena putredine : delatus ad præd. Reliquias fuit pristinae sanitati reductus : de quo constitit.

item alius,

41 Gemma, uxor Jacobi de Carbonara, habitatrix Ragusiæ, passa est ab uno anno citra, imbecillitatem in corpore, ob quam manus et pedes habebat retortos et incurvatos; et ipsa ita quasi quassa et contrafacta [erat] per totum, quod pedibus suis nequibat incedere, nisi baculo se humo sustentans, et modicum pergens, ipsarum manuum et pedum virium, suffragio carens; delata ad Reliquias d. Sancti, sanitatem quam amisit recepit : quod nonnulli videntes, quasi in extasi positi, miro repleti stupore, mirati sunt vehementer in eo quod illi contigit. Et de hoc plene constitit.

manus ac pedes retorti,

42 Margarita, uxor Joannis de Pisa, sub jurejurando dixit, quod jam sunt menses novem, quod quædam gutta in manu, tibia et pede sinistris invasit ob quas adeo attenuata manebat, et consterneretur, acsi ipsorum membrorum defectum omnimodo pateretur. Sed conferens se ad Reliquias d. Sancti, easque cum devotione tangens, ac potans de vino præd. a præd. ægritudine incolumis evasit : et exinde plene constitit.

ac paralytici

43 Joannes de Alexandria de Palca, de Lombardia, sub jurejurando dixit, quod ipse in tibia dextera passus est morbum, ob quem ipsa tibia erat mirabiliter plena ulceribus putridis et a sanie tumida, et plena doloribus; ex quibus maxima saniei quantitas quotidie affluebat, quæ fetorem non modicum dabat, adstantibus ipsum nequentibus tolerare. Et conferens se ad d. monumentum, et Reliquias Sancti præd. sanitatem recuperavit optatam, ut constitit.

ulcera putrida.

ANNOTATA C. J.

F *a* Hoc loco notandum monet Notarius, quod post hæc verba Gerlandi de Alemannia, sed aliquanto altius, ductu sit lineola—, et super lineolam extent hujusmodi notæ, S. R. H. militis, sed diversi atramenti a reliqua scriptura : unde, aut, videntur additæ. Existimat autem P. Aprilis, additas fuisse circiter annum 1616 : quando, inquit, adductis testibus probatum fuit ex validis conjecturis et fama, B. Gerlandum fuisse Equitem Hierosolymitanum. Si enim extitissent prædictæ notæ ab anno 1327, numquam in dubium revocatum fuisset a Cajetano, fuisset nec ne B. Gerlandus Templarius, an Hospitalarius. Idem, interpolans exordium horum Actorum, trecentis facile annis post inventionem Corporis B. Gerlandi, non dubitat credere famæ, quæ tunc erat, commendatam illi fuisse a Magistro suo ædem S. Mariæ, sitam inter Calatagironum et Platiam, ubi inventus fuit.

b Ita cognominatur latine ecclesia S. Mariæ, de qua modo, inter Calatagironum et Platiam sita, (vulgo autem corrupte a tenchio) nempe ab Equitibus (uti auctor est Cajetanus) Templariis. Nec tantum ecclesia, sed etiam ager et fluvius vicinus indidem denominantur; ubi etiam num. 102 infra ex parte constat, ubi fluvius Templum vocatur. Quia scilicet omnia Templariorum fuerunt,

membris fere omnibus cauta,

A fuerunt, usque ad annum 1310 quo illi extincti sunt.

c Ex hac 14 Indictione, quæ notat annum vulgaris æræ 1331, habentem litteram Dominicalem F, secundum quam etiam dies 24 Junii num. 17, et 19 Augusti num. 80, cadunt in feriam secundam; ac denique num. 99 dies 20 Julii in sabbatum; sequi forte alicui videbitur Siculos isto seculo 14 in numerandis annis Christi quatuor annos pauciores scribere solitos; itaque hic et infra num. 97 et 100 numerari annum 1327. Est enim difficile conceptu, Notarium errasse in numero tunc currentis anni. Sed non minus difficile est persuadere, ex illa de miraculis Gerlundi scriptura, Siculos seculo 14 in Epocha annorum Christi quatuor annis defecisse ab usu communi; præsertim cum inveniam apud Rochum Pirrum in Ecclesia Panormitana, annum 1322 cum Ind. v, et annum 1343 cum Ind. xi conjungi juxta usum communem. Item in Ecclesia Syracusana, sub qua est Calatagironum, pag. 168 tomi 2 conjungitur annus 1326 in Aprili cum Ind. ix, et annus 1336, 4 Sept. cum ind. 5 quæ tunc ex usu communi inceperat. Invenio tamen etiam eadem pag. 168 conjunctum annum 1320 in Februario cum Ind. vi, et annum 1322 in Octobri cum Ind. viii: quæ quidem differunt a communi usu (secundum hunc enim, annus 1320 in febr. haberet Ind. iii; annus autem 1322 in Octobri Ind. vi, jam a Septembri inchoatam) non tamen differunt annis quatuor, ut patet. Plura quæri possunt apud eundem Pirrum, qui frequens est in notandis Indictionibus; sed non ubique tuto sequendus, nodum hunc ipsi potius solvant Siculi.

d Est S. Jacobus patronus præcipuus urbis, et miraculis ibidem clarus; quæ P. Aprilis se. submissurum promisit, ad diem 25 Julii in his Actis referenda.

e Id est postridie inventionis, 19 ejusdem mensis Junii; quo et coli olim per Missam, de communi Confessoris non Pontificis cantatam, supra diximus ex Cajetano.

f Series scilicet Miraculorum, quæ statim operari et multiplicare Dominus ad invocationem Sancti sui, eatenus ignoti mundo, dignatus fuit. Universa quippe, quæ hic a juratis Testibus deponuntur, ducto initio a die 21 Junii intra duos et semi menses peracta fuerunt.

g Est is modus loquendi singularis in his Actis, lavans se tibiam; sic num. 6, lavans se brachium; quod occurrit etiam num. 10: in quibus abundat reciprocum Se.

h Cajetano Primavera; sic et alia quædam nomina propria apud eum alterantur quod semper operæ pretium non fuit annotare quando diversitas valde modica est.

i Eadem, Bartholomæus Gricelius, et sic consequenter.

k Mascara uxor Victorini.

l Heraclea vertitur a Cajetano oppidum Terra nova; et notat P. Aprilis vere ita hodie vocari locum, ubi antiquum fuisse Heracleam existimant cives.

m Omisit Cajetanus, quia differt a priori in solis nominibus personarum.

n Cajetanus solum, Andreas Cara.

o Idem, Cantelinus.

p Omittitur a Cajetano.

q Ruga gallice rue, platea: et sic supra ancha gallice anche coxendic, aliaque plura infra. Vide Glossarium Cangii.

r Cajetanus Bonalferti.

s Latine gibbus: frequens italica scriptoribus.

t Etiam hoc omisit Cajetanus.

u Cajetanus Crittus.

x Ragusia oppidum Calatagirono distans 28 P. M. ad meridiem.

Ad Sequentia nihil notabimus, quia barbarismi subinde ex vernacula lingua occurrentes satis alias in hoc opere

explanantur; puta Croceæ, furcillæ subaxillares. Coxia D cora; citrolus, pomum citrium. Forgia officina ferraria; Barile, dololum; bracale subligaculum ad herniam contineadam; Vola pedis planta; planta manus, Vola. Nihil magis operæ pretium fuit propria virorum ac mulierum nomina ex usu vulgi truncata originariæ integritati reddere, qualia sunt Ciccus Franciscus; Finia, Euphenia, Bartolus, Bartholomæus; Perna, Petrina vel Petronilla etc.

CAPUT II.

Miracula mensis Julii usque ad diem xx.

Joannes de Rosana, serviens in terra Platia, et Rosa, jugales, sub religione sacramenti dixerunt, quod Margarita eorum filia, passa est lippitudinem in oculis, ob quam ipsos oculos clausos tenere cogebatur, et ex eis lacrymæ quotidie emanabant. Et delata ad monumentum Sancti præd. die xiv mensis Julii, sana effecta est, omni ex ejus oculis macula evanescente per totum: de qua infirmitate constitit per jusjurandum testium subscriptorum, videlicet Joannæ uxoris Bartolduxii, Diamantis de Cosentino, et Isoldæ filia Palermi Cosentini.

45 Allegranzia Joannis de Amore de Platia, sub jurejurando dixit, quod ipsa habebat quamdam filiam, Pernam nomine, quæ nata fuit clauda, et super ancha grossum habebat: quam detulit ad Reliquias Sancti, et illas tangens ac bibens de vino præd. ix Julii xiv indictionis, ex desiderio optatam in Domino sanitatem recepit, et exiliens stetit et ambulavit: de qua infirmitate nobis constitit per jusjurandum Joannis de Ferla, Joannis de Platea et Constantiæ de Stilo.

46 Diamans Bartholomæi de Notho, habitatrix terræ Platia, sub jurejurando dixit, quod jam sunt anni sex, quod ejus filius gravem passionem in genitalibus passus est: qui delatus ad monumentum præd. nono die mensis Julii incolumis est effectus: ut constitit.

47 Jacobus de Peregrina, habitator Platia, sub eodem jurejurando dixit, quod ipse habebat filium annorum trium, qui in genitalibus crepuit, magnam in eis sustinens passionem. Et delatus ad monumentum præd. nono die mensis, incolumis est effectus; ut constitit per jusjurandum Pisanæ Literiæ, et Rosinæ matris ipsius pueri.

48 Cortisia de Ugolino, habitatrix Heracleæ, dixit, quod ipsa habuit filiam suam, Violantam nomine, quæ ab annis quatuor citra passa est infirmitatem in brachio dextero, ex qua nihil poterat sperari: quæ ducta ad monumentum præd. et Reliquias d. Sancti, sana effecta est et incolumis nono die mensis; ut nobis constitit de infirmitate præd. per juramentum infrascriptorum testium, videlicet Millarisæ uxoris Francisci Cordarii, Flamini de Cordario, Manucci de Ugolino, et Rogerii de Campisio.

49 Donadeus Jacobi de Messana, habitator terræ Minæi, sub jurejurando dixit, quod ipse in tibia sinistra a quindecim annis citra, fuit graviter imo gravius infirmatus, ita quod tibia ipsa tumescebat in totum et adeo erat grossa, ut unum barile secundum rotunditatem: et ad monumentum præd. se conferens, tibiam ipsam arena dicti sepulcri operiens, mirum in modum, mira et prædicanda virtute Domini fuit x die dicti mensis de d. infirmitate liberatus et pristinae sanitati restitutus: ob quod multi fuerunt repleti stupore et quasi in extasi positi. Et de infirmitate prædicta constitit per jusjurandum Diamantis de Cortisio, Agrippinæ de Cortisio: et de liberatione præd. satis plene constitit.

- A** 50 Jacobus de Naro, habitator Leecatae, habens brachia in tantum debilia, quod non poterat illa extollere, nisi usque ad os suum; cum devotissime se conferens ad monumentum præd. et Reliquias d. Sancti; pristinas quas in d. brachiis vires amiserat, virtute Domini et meritis d. Sancti recepit, decimo d. mensis: et de liberatione præd. nobis constitit ad plenum. Et de ipsa infirmitate constitit per subscriptarum personarum jusjurandum, videlicet gentis uxoris d. Jacobi, Alemannæ uxoris Matthæi de Naro, et Sororis Rhetoricæ de Lalicata.
- FX MS. brachium debile,*
- 51 Isabella de Sportella, habitatrix Paternionis, sub jurejurando dixit, quod jam sunt anni decem, quod passa est quamdam infirmitatem in ancha sinistra et in genu sinistro, ob quam tibia ipsa sinistra erat altera tibia minor, tertia unius palmi, et clauda pergebat cum digito tantum pedis, et delata ad Reliquias præd. incolumis est effecta, decimo d. mensis et cunctis videntibus recte processit; ob quod stupor apprehendit omnes, et magnificaverunt Dominum. Et de præd. infirmitate constitit per jusjurandum Constantiæ de Salia Dirioti, et Philippi de Giracio, Jacobi de Petrocero, Petrucii de Modica, et Joannæ Philippi de Allegro habitatricis Paternionis.
- crus claudum.*
- B** 52 Nicolaus de Serasino, habitator Modicæ, sub jurejurando dixit, quod ipse patiens quoddam apostema (jam sunt menses sex et plus) in pede dextero, ob quod ambulare non poterat, et cura medicinali ex illo quamplura ossa extracta fuerant; delatus ad Sancti præd. Reliquias, easque deosculans, sanus effectus est, undecimo die mensis prædicti, eo modo sane ambulans, sicut quando sanus extiterat. Et de præd. infirmitate constitit per jusjurandum Gentilis matris ejus, Pauli de Catania, Roberti de Bussemi, Melodiæ uxoris ejus, et Venturæ de Gargano: et de liberatione prædicta constitit ad plenum, et inventum fuit hoc miraculum tam per veridicam confessionem d. Nicolai et testium suprascriptorum, quam per relationem Presbyteri Joannis de Melle, missi in dictam terram Modicæ ad inquirendum Miracula d. Sancti, quod etiam fuit approbatum et confirmatum per Reverendum Patrem et Dominum Dei gratia Syracusanum Episcopum.
- Die 11 Julii redditur claudogressus.*
- 53 Cortina, mulier de Magistro Guilielmo de dilecta de Heraclea, sub religione per eam præstiti sacramenti dixit, quod ab annis viginti citra. habuit gibbum in dorso et cum devotione conferens se ad monumentum prædictum, ibi per dies decem moram trahens, et poscens a Deo et Sancto præd. sibi sanitatis remedium adhiberi: sana et incolumis est effecta, omni evanescente gibbositate præd. duodecimo d. mensis. Et constitit de infirmitate præd. per jusjurandum infrascriptorum testium, videlicet Presbyteri Henrici de Bursa, Presbyteri Guilelmi de Joanne, Bonæ Rosæ matris ejus, et Joannis Thomasi Gallicii: et de liberatione præd. satis ad plenum constitit.
- Die 12 Julii gibbus annorum 20 auferatur:*
- C** 54 Matilda Philippi de Provinciali de Leontino, patiens imbecillitatem in anchis, et in sui corporis juncturis passionem immodicam, ob quarum pressuras a festo Paschæ Resurrectionis Jesu Christi primo præscripto super pedibus suis regni non poterat; delata ad Sancti præd. tumulum, restituta est sui corporis optatæ salutis, duodecimo d. mensis. Et de infirmitate plene constitit per sacramentum Raynerii de Notario Raynaldo, Altrudæ mulieris de Nicolao Concapira, et Bellæ mulieris de Leontino. Et de liberatione prædicta satis ad plenum constitit.
- arthritis curatur;*
- 55 Ventura de Messana, habitatrix Calatani-xettæ, patiens in tibiis quamdam guttam a mensibus tribus citra, ob quam in ipsis tibiis tumoris multum mminebat, et ex eis putredo exibat, et erat adeo incurvata gravissime quod ambulare non poterat;
- freta animi, lata fuit ad d. monumentum, et dd. D membrorum recepti optatam salutem duodecimo d. mensis. Et constitit de infirmitate præd. per jusjurandum Tibaldi Rutti et Humanæ Rogerii de Irenofo, habitatorum d. terræ: et de præd. liberatione satis plane constitit.
- 56 Thomasia, uxor quondam Matthæi de Milicia de Leontino, sub jurejurando dixit, quod ipsa habebat filium Rogerium nomine, qui a tempore nati-vitatis suæ citra, passus est in genitalibus crepaturam; et detulit eum ad præd. Reliquias; et eis tactis, recepit in dd. testibus sanitatem, decimo sexto dicti mensis; ut constitit exinde per jusjurandum d. Thomasiæ Dominæ Pisanae de Lombardo, Dominæ Fimæ Baronaistæ Miloffi et Dominæ Infilisæ de Modica.
- Die 16 Julii sanatur hernia,*
- 57 Gerlandus, de Joanne Rabbo, habitator terræ Modicæ, sub jurejurando dixit, quod ipse (jam sunt anni novem) gravissimam in tibia passus est infirmitatem: ob quam ipsa tibia effecta est tumida ad modum lagenæ, et ulceribus plena; et dolore nimio ac continuo adiciebatur, singultus creberrimos et suspiria emittebat, et non poterat sine baculi sustentatione se regere; et suum imbecille corpus vi d. baculi, et non sine grandi suæ personæ cruciatu trahebat. Delatus ad monumentum præd. et tibiarum suarum tumore sublato quam in eis perdiderat sanitatem, fuit d. Sancti meritis consecutus decimo tertio dicti mensis; de quibus constitit per veridicam confessionem d. Gerlandi, et per assertionem Presbyteri Joannis de Melle Magistri Baldoyini Mal-tensis, et Rogerii Villarii, soceri d. Gerlandi; et per jusjurandum etiam fratris Petri Strigonensis, servitoris S. Petri de Butera, Melodiæ de Modica; Adami de Iucca, Paulini Mazoni, Gualterii Constantini, et Petri de Nota habitatorum Modicæ.
- tibia valde tumefacta, die 13;*
- 58 Gualterius de Costarella, habitator Catanæ, sub jurejurando dixit, quod per decennium et ultra, et ab eo tempore citra, usque nunc, gravem et di-ram in brachio ægritudinem habuit; ex quo se juvare non poterat; et conferens se ad præd. Reliquias, de d. brachio fuit pristinae sanitati restitutus decimo sexto d. mensis, ut constitit.
- die 16 brachium male affectum,*
- 59 Perronus de Minæo, habitator ejusdem terræ, sub eodem jurejurando asseruit, quod a suæ pueritiæ tempore fuit ob infirmitatem genibus incurvatus; et conferens se ad præd. Sancti Reliquias, easque cum devotione tangens, fuit dd. genuum rectitudini restitutus, ex quo recte ambulat. Et de præd. infirmitate constitit per jusjurandum subscriptorum testium, videlicet Venturæ de Tegera, Venturæ matris d. Perroni, et Federici de Sabaria. Et quod est sanus et recte incedit, constitit satis plene.
- genua contracta,*
- 60 Gentilis mulier, uxor Henrici de Cordario, habitatrix Bizini, sub jurejurando asseruit, quod super femur rupturam passa est a quinque annis citra; ob quam graviter ingemiscebat, et intolerabili afficiebatur pœna et dolore. Et conferens se ad d. sepulcrum, a passione ipsa fuit totaliter præd. Sancti meritis liberata, decimo sexto d. mensis; ut constitit de infirmitate et liberatione prædictis satis ad plenum.
- femur ruptum,*
- 61 Benedictus de Pizuto sutor, habitator Panormi, sub jurejurando dixit, quod ipse a quatuor annis citra, passus est super renes quoddam apostema, vocatum per medicos fistula sub scapula; cui cum nulla per multos medicos posset adhiberi cura salutis ino de ea ipsi medici desperabant: fama d. Sancti per diversas partes Siciliæ crescente, se contulit ad Reliquias præd. et recepit per ipsas optatam renibus sanitatem, decimo sexto d. mensis: de qua etiam constitit per Sacramentum Jacobinæ uxoris suæ.
- apostema,*

- A** 62 Gualterius de Munda, habitator Nicii, sub jurejurando dixit, quod Antonellus filius suus (jam sunt anni duo) passus est interiorum rupturas; et ipse ductus eodem die per eundem patrem suum ad prælibatas Reliquias, fuit exinde liberatus: et nihilominus de prædicta infirmitate constitit per jusjurandum Raynaldi Pisani, cognati d. Gualterii.
- intestina rupta,*
- 63 Gualterius figitus de la Testa de Mineo, sub jurejurando dixit, quod Joannuccius filius suus ab uno anno citra, passus est ægritudinem in genitalibus: et ipse detulit d. filium suum ad præd. Reliquias; et liberatus fuit exinde, et restitutus ejus prinæ saluti, decimo sexto d. mensis: de quibus constitit satis plene.
- hernia pueri die 16,*
- 64 Andreas de Lazaro, habitator Bizini, sub eodem jurejurando dixit, quod ab annis quinque citra, crepuit in latere sinistro, ex quo quædam sui corporis intrinseca ad sua defluxere verenda, et graviter sustinebat passionem: decimo septimo d. mensis Julii xiv Indictionis ad d. Sancti Reliquias devote se conferens, liberatus est de infirmitate præd. et restitutus pristinæ sanitati; ut constitit satis plene.
- et viri die 17 Julii;*
- 65 Leonardus de Catania, habitator Calatagironi, ab annis quatuor citra, passus est infirmitatem in tibia et genu sinistris, ex qua claudus pergebat; adiens ad dd. Reliquias easque deosculans, sanus effectus est, et restitutus pristinæ sanitati, decimo septimo d. mensis, ut constitit ad plenum.
- claudicatio.*
- 66 Riccardus de Claromonte, sub jurejurando dixit, quod Nicolaus filius suus ab utero matris suæ in genitalibus crepuit: et detulit eum ad prædictas Reliquias; et ipso Nicolao easdem deosculante Reliquias, ab eo infirmitas ipsa discessit decimo octavo d. mensis: de qua infirmitate constitit per jusjurandum Ventorini de Claromonte, qui ob ipsam infirmitatem eidem Nicolao in femore, et testibus bracale imposuit; et per juramentum Fimie de Brota matris ejus; et deliberatione præd. constitit ad plenum.
- Die 18 Julii curatur hernia,*
- 67 Dicti Riccardus et Fimia, jugales, sub jurejurando dixerunt, quod Helisabeth eorum filia, a duobus annis citra, passa est rupturam in femore; quam detulerunt ad Reliquias præd. et ipsis osculo porrecto cum animi devotione Reliquiis, ipsa ruptura ab eadem eorum filia totaliter recessit.
- ruptura in femore,*
- 68 Ventorinus de Avinanti Clarimontis, sub eodem jurejurando dixit, quod Bartuccius filius suus ætatis annorum quatuor et dimidii et plus; cum esset parvulus in cunabulis, ipsum quadam die in vlnis sororis suæ contigit bajulari, et ob casum in terram cadere, et fregit sibi pedem dextrum: quem pedem postea retortum tenebat in terra et aliter non valebat procedere; in quo quidem tumor admodum ossis incalluit, qui secundum naturam in se parabilis erat. Et per eum delatus fuit decimo octavo d. mensis ad supra d. Reliquias, et restitutus est pristinæ sanitati, recte incedens. De prædicto casu et infirmitate constitit per jusjurandum Francisci de Bisanto, Manfredi de Bisconti, et Pasqualis de Petrosusco habitatoris Clarimontis et de præd. liberatione constat ad plenum.
- pes fractus.*
- C** 69 Joanna mulier, uxor Paulini de Samito, habitatrix terræ Pagusia, sub eodem jurejurando dixit, quod ipsa habente filium suum, Joannuccium nomine, qui (jam sunt anni tres et plus) in genitalibus crepuit: et ducente ipsum cum devotione ad Reliquias d. Sancti, ipse filius suus fuit exinde liberatus, decimo septimo d. mensis. Et de prædicta infirmitate constitit per jusjurandum Jacobinæ de Pascali, et dicti viri sui habitatoris d. terræ Pagusie: et de præd. liberatione satisfactorie constitit.
- Die 17 hernia,*
- 70 Scorchalupus de S.
- Heracleæ, sub jurejurando dixit, quod Isolda filia sua, incurrit quamdam infirmitatem in oculis, ob quam ipsos oculos aperire non poterat, nec ex eis aliquid videre; et detulit eam ad monumentum prædictum die decimo d. mensis; et oculos ipsos aperuit, et ex eis videt ut quilibet sanus, penitus ab oculis ejus omni infirmitate recedente. Et de præd. infirmitate constitit per jusjurandum infra-scriptorum testium, videlicet Nicolai de Manno Presbyteri, Nicolai de fonte Notarii, Matthei de Pagano: et de sanitate præd. liquide patuit omnibus.
- EX MS. oculi infirmi.*
- 71 Decimo octavo ejusdem, in hora Gallicinii, Joanna de Gatto, habitatrix Catanæ, sub eodem jurejurando dixit, quod adeo incurvaturam patiebatur in dextero brachio, quod signum Crucis facere non valebat; et eandem patiebatur in tibiis, ita quod genua ipsa nequibat flectere; existens in ecclesia prædicta S. Jacobi, liberata fuit de infirmitate præd. Et dum quidam astantes ibidem requirerent quosdam clericos, quod in laudem et honorem Dei omnipotentis campanas pulsarent, et ad hoc dd. clerici se gererent tepidos et remissos, propter horam tardam noctis; mirum in modum, imo mirum et supernaturale miraculum, et admiratione dignum, et præconio laudandum meritis dicti Sancti processit. Nam ea hora ex se unum ex tintinnabulis, fixis in horologio siverota, in altum in eadem ecclesia existente (quæ pulsari nequeunt, nisi volente rota prædicta; et uno pulsante, propter motum rotæ prædictæ, omnia alia est necesse pulsari, in qua rota erat involuta corda; quæ, cum dicta pulsantur tintinnabula, trahitur et levatur) a se ipso sonuit et sonitum bis fecit, reliquis tintinnabulis nequaquam pulsantibus in ipsis horis. De quibus nobis constitit per jusjurandum Presbyteri Francisci de Helena, Simonis de Pandolfo, Nicolai de Amico, Gulelmi de Anselmo, Matthei de Vulpe de Naro, Rosæ uxoris Constantii de Milatio, Jacobi de Nicotra habitatorum Catanæ, et Bonagratæ de Flaccavento, et Fimie de Alemanno habitatricum Siracusarum.
- Die 18 Julii sanantur brachium et crus contracta,*
- 72 Postquam horam, quædam lampas accensa eadem nocte, per quam fiebat lumen ante majestatem beatæ Virginis et beati Gerlandi in Cappella Domini Gentilis de Partu, in eadem ecclesia existente extincta est, et dum quidam puer qui vocatur Bartuccius, qui una cum quibusdam aliis pernoctabat in Cappella præd. diceret; o Beate Gerlande accende nobis lampadem; quia non possumus illam accendere. Miraculose potentia et virtute Sancti prædicti, dicta lampas accensa est: pluribus videntibus, et hæc juramento firmantibus.
- E*
- 73 Decimo octavo d. mensis, Dominus Petrus Lancea, Miles, præsens in Ecclesia S. Jacobi de Calatagirono, sub jurejurando dixit quod ipse habebat filiam suam, Joannam nomine, quæ passa est febrem continuam; et audito per eum nomine d. Sancti, ac vovens eidem Sancto pro dicta filia sua, durante febre prædicta; emissio voto liberata est omnino de febre præd.
- campanæ per se mirabiliter pulsantur*
- 74 Francia de Alemanno, habitatrix Siracusarum, sub jurejurando dixit, quod ipsa habens quamdam neptem suam, Florinam nomine, filiam H. Christi, quæ passa est a duobus annis infirmitatem in brachio et manu a præd. infirmitate quid operari, nec dicta præd. Sancti Reliquias, et eidem Sancti infirmitate d. die decimo octavo d. mensis liberata.
- et lampas miraculose accenditur.*
- F*
- Curatur febris continua,*

A

CAPUT III.

*Reliqua per Julium et Augustum miracula.*Die 20 Junii
sanatur
hernia,

Vigesimo Julii, xiv Indictionis Vannes Pisanus, habitator Siracusæ, sub jurejurando dixit, quod Cicæus filius ejus ab annis sex infra, in genitalibus crepuit, et ipso ducente filium suum ad monumentum Sancti præd. de infirmitate præd. incolumis est effectus; de qua infirmitate constitit etiam per jurejurandum intra scriptorum testium, videlicet Fimix uxoris ejusdem Pisani, Ceturæ de gratia, et Riccardi et Pedicitæ habitatorum Siracusarum. Et de liberatione præd. constitit satis plene.

hemiplegia,

76 Eodem die, Perri Manconicus, habitator Civitatis Cataniae, sub jurejurando dixit, quod jam sunt menses duo et plus, quod passus est rheuma in ancha sinistra, quod descendebat per medullas usque ad pedem, super quo pede se regere non poterat et cum volebat ire, oportebat ipsum se baculo regere, adiens heri ad dictas Reliquias post horam meridici; effectus est sanus, et redditus pristinae sanitati; de infirmitate præd. constitit per juramentum Isabellæ Lalonga habitatricis d. Civitatis.

ulcera
diuturna,

77 Francia de Corione, habitatrix terræ Leontini, sub eodem jurejurando dixit, quod jam sunt anni quatuor, quod patiebatur in natibus quædam ulcera seu plagas, quæ nec per tempus, nec per medicos potuerunt curari; et conferens se cum devotione ad Reliquias d. Sancti et easdem tangens Reliquias a præd. infirmitate extitit liberata.

manus tremu-
la,

78 Joannes de Palatiolo, sub jurejurando dixit, quod ab infanti ætate citra, in manu dextra tremuit, nihil ex ea facere valens; et conferens se ad Sancti Reliquias ab eadem manu tremor evanuit.

coxendices et
pedes ex cosu
laxi.

79 Bartuccius de Pandolfino, sub eodem jurejurando dixit, quod cum ipse quadam die se conferret ad quamdam apothecam Gofredi de domno Antelmo, sitam in Parochia Sancti Juliani, in qua moratur Rogerius de Costa; et cum sederet super quadam incude, quæ erat fixa in quodam ligno seu cippo, in eadem apotheca existente; casualiter contigit ut d. incus caderet, et d. Bartuccius similiter caderet cum percussione corporis sui; ob quod quædam furcella, quæ regit caput perticæ ejusdem forgiæ, existentis in eadem apotheca; offendit ipsum Bartuccium adeo graviter, quod violenter apertæ sunt anchæ dicti Bartuccii: ob quem casum, jam est annus et plus, non poterat ambulare pedibus suis, imo aliquando per domum suam curvus usque ad genua et baculo incedebat, reliquo tempore in lecto jacebat, et per multos medicos ei non potuit cura salutis adhiberi: cum devotione eques se contulit ad Reliquias, d. Sancti eas deosculans, et tactus ex his in loco passionis illius, sanitatem ut optabat, promeruit adipisci.

Die 19 Augu-
sti recupera-
tur facultas
andiendi;

80 Leucius de Aquila de Messana, sub jurejurando dixit, quod ipse, jam sunt anni decem, patiens quamdam infirmitatem in ambabus coxis, ob quam nullo modo poterat ire rectus, nisi cum croceis seu baculis; habens devotionem ad d. Sanctum; et veniens ad d. ecclesiam, ubi repositæ sunt Reliquiæ nono Augusti miraculis quæ propter ipsius me-

ac die 1 Julii
facultas
loquendi.

81 Magister se ponens ante imaginem d. Sancti Libodiæ et Joanno mulier, 7mo die Junæ, decimo dixerunt, quod decimo nono mensis præteriti ejusdem Indictionis idem Magister Ugolinus

nus passus est quamdam infirmitatem et nihil loqui poterat: et dum votum voveret in corde suo veniendi ad Reliquias d. Sancti, post votum prædictum primo die mensis Julii recedens de dicta terra Lihodiæ, causa veniendi ad Reliquias ipsas, transiens aquam Vallone, quæ est subtus d. terram Lihodiæ, in continenti loquelæ facultatem recepit. Et probata sunt præmissa per infrascriptos testes, adstrictos sub jurejurando, videlicet Notarium Roggerium Scolaremet, Notarium Agieardum de Messana, habitatores terræ prædictæ.

82 Sollitia puella annorum trium, filia Pisanæ Joannis de Taurino, habitatrix Claro-montis, habens rupturam in femore, delata ad Reliquias d. Sancti sana effecta est: et de præmissis constat per jurejurandum infrascriptarum personarum, videlicet d. Pisanæ matris d. puellæ, et Rosina uxoris Francisci de Taurino.

Curatur rupta
in femore,

83 Raynaldus de Palagonia, et Margarita de Judice-Joanne, jugales de Heraclea, sub jurejurando dixerunt; quod Cissus eorum filius cecidit in præcipitium, ob quod ita passus est in ancha sinistra, quod claudus pergebat, et adiens tumulum d. Sancti Gerlandi, in continenti restitutus est pristinae sanitati; et probata sunt præmissa per juramentum infrascriptarum personarum, videlicet Cortissæ, filie Jacobi Scorze, et venturæ Joannis de Cosentia habitatorum dictæ terræ Heracleæ.

claudus pede,

84 Jacobina de Domino Tomasio, habitatrix d. terræ Heracleæ, sub jurejurando dixit, quod jam diu passa est infirmitatem in ancha, ob quam non poterat recte ambulare; et accedens ad Reliquias d. Sancti, et ipsas osculans effecta est sana et recte incedit. Et probata sunt præmissa per infrascriptos testes, videlicet Margeritam de ventre, Millarisiam uxorem Francisci de Cardaso, Realem de Ragusia, et Isoldam de Chirasto.

et coræ laxa;

85 Clara, mulier de Munnizi, habitatrix Cataniae, sub jurejurando dixit, quod Jannuccius ejus filius, qui est ætatis annorum tredecim parum plus vel minus, habens infirmitatem scrofularum in gula ab annis sex infra, ita quod semper ex plagis, quæ ob ipsas fiebant, sanguis putridus et sanguis purus emanabat; veniens ad Reliquias d. Sancti; et morans ibidem per dies decem et plus, prætitulato die meritis d. Sancti ex eadem infirmitate effectus est sanus, et plagæ ipsæ similiter sanæ factæ sunt prout apparet per inspectionem oculorum. Et probata sunt præmissa per infrascriptas personas juramento firmantes, videlicet Berlingerium Muratorem, Alexandram de Corrigerio, Allegrantiam de Trimoya, et Presbyterum Franciscum de Helena.

habens stru-
mam in gut-
ture,

86 Mercatanti de Laurentio habitator Leocatæ, sub jurejurando dixit, quod Philippus filius ejus qui est annorum decem et plus (jam sunt anni novem) passus est imbecillitatem in brachio dextro, ita quod non poterat manum dextram extollere, nisi usque ad os: et veniens ad Reliquias d. Sancti, vires in brachio præd. recepit, et restitutus est pristinae sanitati. Et hoc fuit etiam probatum per Juramentum Nicolai de Puranti de dicta terræ Leocatæ.

brachium con-
tractum,

87 Martinus Faber, habitator Randatii, sub jurejurando dixit, quod jam est annus unus et plus, quod ipse habuit tibiam dexteram adeo plagis et ulceribus plenam, quod sanguinem putridum et quasi aquam putridam continue effundebant, et ipsa tibia multum tumescebat; et veniens cum devotione ad monumentum et Reliquias dicti Sancti, restitutus est optatæ saluti. Et probata sunt præmissa per juramentum infrascriptarum personarum, videlicet

et ulcus putri-
dum,

Gerardi de Schillacio habitatoris Cataniae; Philippus habitatoris S. Petri de Pactis; et

Joannis habitatoris Bizini.

herniam a puero,
 •A 88 Jacobus de Marregio, habitator Bizini, sub jurejurando dixit, quod a tempore pueritiæ suæ in genitalibus crepuit : et veniens ad Reliquias, et tumulum d. Sancti, moram trahens ibi per decem dies devotione præcedente, et meritis d. Sancti effectus est sanus. Et de his omnibus constitit per inspectionem oculorum ; et præd. infirmitas visa est per aliquos ex illis qui erant constituti ad sciendum et videndum Miracula d. Sancti.

hemipteriam.
 89 Frater Orlandus de Panormo, habitator Ciminnae, sub jurejurando dixit, quod jam est annus unus et plus, quod ipse passus est in brachio et latere dextro usque ad pedes quandam infirmitatem, ob quam de manu et parte dextera non poterat aliquid operari nec etiam recte procedere, et audito per eum nomine et fama d. Sancti, de prædicto terra Ciminnae, versus eam et terram Calatagironi paulatim fere per mensem unum et amplius, sibi passione corporis imminente, cum devotione progrediens ad monumentum et Reliquias dicti Sancti ; ipsas deosculans, ac libans de vino, quo lotæ fuerant Reliquie, restitutus est pristinae sanitati.

Scruatur laborans ex re- nibus :
 B 90 Manuel Libertus Bartholomæi de Alemannia, habitator Syracusarum, sub jurejurando dixit, quod jam sunt menses quatuor et plus, quod ipse infirmitatem in renibus passus est ; ita quod se sustinere non poterat super pedes, et ob ipsam infirmitatem in lecto jacebat : et audiens hujusmodi Miracula, vovensque venire ad Reliquias d. Sancti, emisso ipso voto, incepit exinde convalescere, et in die lunæ proxime præterito convaleuit in totum, ita quod ad Reliquias prædictas suis pedibus personaliter heri sero se contulit. Et de prædicta infirmitate constitit per juramentum infrascriptarum personarum, videlicet Jacobi de Heraclea Clerici, Pisanae de Ragusia, Bartholomæi Tarentini, Ciccide Morsu, habitatorum Syracusarum. Et qualiter est sanus constitit per inspectionem oculorum de mandato Domini Syracusani Episcopi ad videndum et testificandum de Miraculis dicti sancti.

trahitur corpus per terram.
 C 91 Cosca Græcus, Domini Jacobi de Primifostio de Ragusia, sub eodem jurejurando dixit, quod ipse (jam sunt menses quatuor) passus est rheuma, ex quo erat contractus et quassus, ita quod pedibus adherere non poterat, ino quando se movere volebat, ipsum se trahere oportebat per terram ambabus manibus, et eo quo poterat adjutorio. Et delatus super quodam animali de præd. terra Ragusia ad Reliquias d. Sancti, positus in ecclesia Sancti Jacobi ; sua peccata confessus, et eo modo per terram se conferens versus altare, in quo sunt præd. Reliquie, et tactus ex eis ac libans de vino, ex quo lotæ fuerant Reliquie præd. hodie restitutus est pristinae sanitati, et a multis visus est sanus : et de præmissis omnibus legitime constitit.

incurvus toto corpore
 92 Raynaldus, filius Gilie mulieris de Calatagirono, erat a leo incurvatus, quod cum incedere volebat, non aliter valebat ambulare nisi manibus impositis super genua sua ; et conferens se delatus ut poterat ad Reliquias d. Sancti, fuit restitutus ex inde pristinae sanitati, et ex se ambulavit : ut constitit.

et digitis ;
 93 Allegrantia de Platia, sub jurejurando dixit, quod ab annis quinque citra, adeo patiebatur in manu sinistra, quod digitos ipsius manus curvos in planta tenebat ; et conferens se ad d. Reliquias et libans de vino præd. et tactis per eam præd. Reliquiis de præd. manu sana effecta est, rectos tenens digitos ipsius manus ; ut constitit.

clauda ex utero matris ;
 94 Vigesimo primo Julii xiv Indictionis, Ventura de Presbytero Joanne, habitatrix Casalis Misitelli, sub jurejurando dixit, quod ipsa fuit clauda ab utero matris usque ad prætitulatum diem : et conferens se

eodem præd. die ad Reliquias d. Sancti ; positas in præd. ecclesia S. Jacobi, ipsas osculans, statim effecta est sana, et consolidatæ sunt bascs ejus et exiliens stetit et ambulavit recte, et multi repleti sunt stupore, et in extasi positi, in eo quod contigit illi. Et probata sunt præmissa per juramentum infrascriptarum vicinarum suarum, videlicet Gilie de Gistiliso, Sibillie de Magistro, Joannæ Pernæ de Casali, Franciscæ de Jacobo Stucha, et Joannæ mulieris de Crustino, habitatrix d. Casalis.

95 Gratia, filia Sybillie de Pezodipani, habitatrix Jacii, sub eodem jurejurando dixit, quod a nativitate sua usque nunc habuit pedem dexterum curvum et tortum, quod non poterat pergere nisi cum calcaneo ipsius pedis ; et veniens ad præd. Reliquias et ipsas deosculans, sana effecta est et recte procedit. Et probata sunt hæc per juramentum infrascriptarum personarum, videlicet Margaritæ de Benignato, Nicolai de Tauromenio, Alexandri Henrici de Magno, Pesideriæ de Guillelmo Curonario, et Simonis de Rachoppo.

96 Vigesimo secundo ejusdem, Florina de Venuto de Bandino, habitatrix Heracleæ, sub jurejurando dixit, quod ipsa habuit filium suum naturalem, filium Fulti Manchini, Ciccium nomine, qui ab annis septem citra, in genitalibus crepuit ; et audiens miracula d. Sancti, primo accessit ad tumulum d. Sancti, et postea recedens illinc et veniens ad d. Reliquias in itinere incontinenti d. puer sanus effectus est ; et ita sanus visus est. Et de infirmitate præd. constitit per juramentum Margaritæ de Pagano Barbario.

97 Eodem die Isabella de Agrigento, habitatrix Casalis Fuminis-frigidi, sub jurejurando dixit, quod (jam sunt anni sex) et ex tunc per totum usque vigesimum diem dicti mensis, continue fluxum patiebatur ; ex quo multipliciter et ita vexabatur in tantum, quod ex subsecuta debilitate patiebatur defectum in acie oculorum ; et ex nimia evacuatione secundum quod ipsa opinabatur seu ex aliqua alia causa emergente ex dicto fluxu, in ventre ipsius etiam tumor apparuit, et foramina sex aperta sunt, ex quibus, et ipsorum quolibet fluxit continue sanguis putridus ; quarum plagarum quatuor artificiali modo in pristinam sanitatem reductis, relique duæ sanguinem putridum etiam effundebant. Dicto vigesimo primo die mensis, prævia devotione ad dictum Sanctum, eques versus monumentum Sancti præd. accedens et applicans noctis tempore ad ipsum monumentum ex iocundo atque diuturno languore, in quo medicorum auxilia sibi cuncta defecerant, in continenti restituta est pristinae sanitati et a fluxu et plagis prædictis extitit liberata ex quibus ante receptam sanitatem per se ambulare non poterat ; et nunc per se ipsam meritis Sancti prædicti ab omni lassitudine liberata, non ut ægra corpore sed ut perfecte sana per seipsam ambulat, et vadit hinc inde, et rectis pedibus ambulare a multis visa est. Et de præd. infirmitate constitit per juramentum infrascriptarum personarum, videlicet floris delisæ mulieris, uxoris Nicolai de Primalancea ; Joannæ de Mineo, Margaritæ de Stephano, Perna de Gimburuto, habitatrix d. Casalis Fluminis-frigidi.

97 Vigesimo tertio Julii xiv Indictionis mcccxxvii Alemanna, uxor Anselmi de Rahone, habitatrix Sancti Spiritus de Calatanixetta, quæ (jam est annus unus et plus) ab immundo spiritu vexata atque possessa erat, qui die noctuque eam ululare, ingemiscere, et fremere compellebat ; audito per Rosatam filiam suam nomine d. Sancti, et pro eadem matre sua d. Sancto voventem, ut eandem matrem suam a possessione demonis liberaret ; et emisso voto præd. in eodem loco, antequam Alemanna move-

D
EX 15.

cum stupore multorum ;

item alia similiter clauda,

herniosus,

E

fluxum annos sex passa,

aliquando ex sex vulneribus,

F in momento curatur.

A damone in- sessa

A retur de ipso loco, ad veniendum ad monumentum et Reliquias d. Sancti a vexatione præd. extitit liberata. Quod visum est virtute Domini et d. Sancti meritis ostendi per signum : nam qua hora d. Alemana liberata est; turbo magnus et ventus vehemens infremuit, ut viderentur ex eo domus et arbores d. loci pati ruinam et evulsionem non modicam. Et postmodum venit ad Reliquias d. Sancti, et ipsas cum magna devotione osculans extitit liberata. Et testificantur hæc Rosata filia sua, Rosa de laudato, Agnesia de Fachello, Joanna uxor Simonis de Petra-persia et Joanna de Nigro.

Reddatur usus brachii siccii et pedum.

98 Eodem die Jacobus de Libigini de Agrigento, sub iurejurando dixit, quod ipse habens infirmitatem in brachio dextero, ex quo brachio nihil facere poterat, et ipsum brachium quasi siccum habebat, et patiebatur in tibiis et pedibus suis; adeo quod recte ambulare non poterat; accedens cum devotione ad d. Sanctum, et Reliquias ejus deosculans, liberatus est et reductus pristinae sanitati. De quibus constitit per iusjurandum Isabellæ de Castro Joannæ.

Dæmoniaca liberatur.

99 Vigesimo septimo ejusdem Baronissa de Ligolia, uxor Rogerii Catucii, dixit, quod die Sabbati proxime præterito vigesimo mensis, se conferens ad vineam suam, eam spiritus immundus invasit, et per totum diem ipsa fuit a spiritu maligno obsessa, ob quod doloribus et tormentis plurimis torquebatur in corpore: et marito suo prædicto pro ea vovente ad Sanctum præd. a d. vexatione fuit totaliter liberata. Et constitit per juramentum infrascriptarum personarum, videlicet Joannis de Agello, Alexandræ de Palazolo ipsam signa ostendisse quod esset vexata dæmonio.

Die 31 Augusti multi pernoctantes ad Reliquias Beati,

100 Ultimo Augusti, xiv Indictionis mcccxxvii in hora Gallicantus. mira virtus et mirum in modum et admiratione digna, et extollenda præconio, eructavit meritis d. Sancti. Nam ea hora in d. Ecclesia S. Jacobi quamplures personæ, ante monumentum beati Gerlandi, in eadem Ecclesia pernoctantes, quæ (passæ erant varias et diversas infirmitates, ac devotione prævia d. Sancti, et emisso per eos voto, ut præfatus Sanctus ipsas de præd. ægritudinibus liberaret; ad eandem Ecclesiam et Reliquias se contulerant) auditu proprio perceperunt ante monumentum ipsum, sonum et cantum, et quasi organum, suave quasi ab Angelis propulsatum, melodia plenum, delectabilem et harmonicum eorum auribus intonare; sono ipso et cantu per tres vices et amplius per strepitum iterato, quod præd. personæ audientes circa proprium objectum ipsius, et cantus, minime deceptæ, extiterunt stupore replete multum; et in talibus admirantes, gavisæ sunt in Domino. Dominum ipsum magnificantes et laudantes. De quibus constitit per juramentum Nicolinae uxoris Joannis de Naro, habitatricis Ragusiae; et ejusdem Joannis de Naro; Petri Simonis de Chanchio, habitatoris Sancti Petri de Patris; Leonardi de Nicosia, Bartolini de Martorano habitatoris Platiae, et Matthæi de Nicosia, qui omnes præmissa omnia audierunt.

audient cantum mirandum

tertio iteratum.

Die 4. Sept. liberatur puer a fæda hernia.

101 Die Quarto Septembris xv Indictionis, Anna, uxor Basilli Trimayeni, habitatrix Castri de Plano-Milatii, sub iurejurando dixit, quod ipse habebat filium suum Petrum nomine, qui a principio

nativitatis suæ in genitalibus crepuit et ejus testiculi D nimium apparebant, et tempore hyemis ita tumebant, et inflabantur inferius quod quasi juxta genua viderentur. Et nocte prædicta detulit d. filium suum ad Sanctum prædictum et liberatus est ab infirmitate et passione præd. et in tutum visus est sanus a multis: ut constitit per iusjurandum infrascriptarum personarum, videlicet Benedictæ, filiae Constantii Pecorarii; et Joannis de Rogerio Stragimi habitatricum ejusdem Castri.

102 Per Presbyterum Joannem de Melle missum in terram Modicæ pro inquisitione miraculorum præfati Sancti Gerlandi, inventum fuit infrascriptum miraculum, per memoratum Sanctum factum in d. terra Modicæ in quadam muliere dictæ terræ, quæ dicitur Fimia de Riccardo Balleri. Videlicet quod præd. Fimia confessa est, olim se passam fuisse quamdam infirmitatem in gutture, quæ erat quasi apostema ad modum unius citroli: ita quod non poterat ullo modo collum suum inclinare deorsum, et die noctuque hac de causa patiebatur maximum dolorem: et statim quod fuit ad terram prædictam Calatagironi, causa remedii et sanitatis consequendæ meritis d. Sancti, devotione prævia accessit ad sepulcrum dicti Sancti; et antequam illuc se applicaret, et esset ad flumen, quod dicitur Templum, tetigit guttur suum, et illud illæsum et incolume invenit. Hujus rei testes sunt, Francia de Brancaccio, Beatrix de Maniachi et Jacoba de Maniachi.

Modicæ inquisitum in miracula,

ubi apostema in gutture curatum.

E

103 Præsens transumptum transcriptum est ex originali, quod in arca ænea privilegiorum Civitatis Gratissimæ Calatagironi asservatur. Et facta per nos infrascriptos collatione, concordat cum eodem originali in cujus rei fidem manu propria subscriptimus.

Ego Franciscus Aprile, Rector Theologiæ sacræ in hac Universitate Collegii Calatagironensis Societatis Jesu, et librorum censor S. Inquisitionis ex speciali commissione Illustrissimi Senatus interfui, cum d. originale extraheretur (præsentibus aliquibus ex Senatoribus et aliis Nobilibus) ex dicta arca: et deinde facta collatione cum præsentibus transumpto; fidem facio, in nullo discrepare ab eodem originali.

Ego Gaetanus Butera, ex speciali commissione suprad. transcripti præsens transumptum et contuli cum originali.

F

Senatus urbis Gratissimæ Calatagironi universis etc. Testatur qualiter præmissum transcriptum et transumptum fuit extractum ex originali, existente in arca privilegiorum urbis, ejusdem de propria manu sit Gaetani Butera scribæ, e nostra commissione ac etiam subscriptio similiter Adm. R. P. Francisci Aprile Lectoris et Censoris librorum S. Inquisitionis est manus propria ipsiusmet Adm. R. P. de Aprile in cujus testimonium has præsentibus fieri fecimus a me Prota. Notario nostroque solito quo utimur Sigillo in pede munitum. Datum Calatagironi die trigesima et ultima Junii septimæ Indictionis mdcxc.

Antonius Jacobus de Gallenti Prom. Not.

loco † magni Sigilli

DE B. MARINA VIRGINE,

ORDINIS CANONIC. REGULAR. S. AUGUSTINI,

FUNDATRICE MON. S MATTHÆI SPOLETI IN UMBRIA.

SYLLOGE HISTORICA

Ex Lud. Jacobillo de Sanctis Umbriæ, et MSS. monumentis.

D. P.

A. MCCC

Et monasterio S. Mariæ a Stella

Beata Marina, quondam cognominata Vallarina, filia Silvestri Petrociani Spoletini, a prima ætate recepit se ad monasterium S. Mariæ a Stella cognominatum, quod anno MCLIV fundaverat Bartholomæus Episcopus Spoletinus, sub Ordine Eremitarum S. Augustini; et a Stella cognominari voluerat, quam in puteo loci viderat fulgentissimam. Ejus Conventus Sanctimonialibus imposita erat cura educandi exposititios spuriosque infantes, in contiguo eumque ad finem erecto pædotrophio; cui sacellum adhærebat, juxtaque ipsum prædictus putens quadratus, et conversus in commune sepulcrum innocentium, suscepto baptismo mortuorum.

ad novum S. Matthæi fundandum transgressa,

Canonicum ibi habitum suscepit an. 1302,

2 In isto monasterio cum annis aliquot vixisset Beata, aliis ad exemplum omnis virtutis et observantiæ; austerioris perfectiorisque vitæ cupida, una cum aliis Sanctimonialibus sex, recepit se ad hospitale S. Matthæi eadem in civitate, quod erat Tertiariorum S. Francisci; ibique fundavit monasterium sub titulo ejusdem S. Matthæi, et eodem Eremitico S. Augustini Ordine, circa annum MCLXV. Cum autem Spoletum venissent Canonici Regulares Lateranenses, ejusdem S. Augustini Regulam professi, accepta habitatione juxta ecclesiam S. Syri; Monachas utriusque monasterii a Stella et S. Matthæo dicti regendas susceperunt, earundemque auxilio obtinuerunt Abbatiam S. Juliani in Monte-Luco, et ecclesiam S. Ansani intra urbem. Ipsæ vero, cupientes eorum, sub quorum vivebant disciplina, etiam Ordinem Habitumque tenere sub iisdem Constitutionibus; Rocchetum, seu malis Superpelliceum lineum dicere assumpserunt anno MCCCII; præter sex, quæ priscum habitum retinentes, receperunt sese anno MCCCVI ad hospitium Eremitarum Montis-Luci, dedicatum S. Angelo intra civitatem; initiumque dederunt novo S. Angeli parthenoni, sub Eremitica observantia.

et defuncta 1300 circiter:

an. 1471 transfertur incorrupto corpore:

3 Vixit porro B. Marina in ipso quod exerat S. Matthæi monasterio, annos circiter triginta, exactissima observatrix novæ professionis, intentaque orationibus, jejuniiis et pœnitentiis; unde toti civitati celebris reddita, sanctissime, obiit circa annum MCC, die XVIII Junii. Viderunt autem Monachæ, quæ morienti adstant, splendidissimum solis radium descendere supra corpus expirantis; et per ejus merita operatus est Deus multa miracula: propter quæ dictæ Monachæ corpus ejus sepeliendum curarunt in loco ab aliis separato, tumba marmorea honorifice conditum; quod anno MCCCCLXXI relictum inventumque est integrum atque incorruptum, et novis cœpit fulgere miraculis. *Hactenus Ludovicus Jacobillus, tomo 1 pag. 645 anni 1647; allegatis in margine MSS. Severi Minervii, Joannis Baptistæ Bracceschi, et Seraphini de Seraphinis. Præ quibus quæ situ dignum censui Processum et Instrumentum Translationis factæ anno MDXLVIII; datisque Spoletum litteris obtinui ex originali authentice transcriptum anno MDCXCI, per nostrum ibi P. Venturam de Baldinellis, id quod sequitur.*

4 Joannes de Orlandis de Piscia V. I. D. Reverendissimi in Christo Patris ac Domini nostri, Fabii Vigilis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Spoletini, in spiritualibus et temporalibus Vicarius generalis; Vobis venerabilibus ac dilectis nobis in Christo Abbatissæ et Monialibus Venerabilis monasterii S. Matthæi de Spoletio, Ordinis S. Augustini, Congregationis Lateranensis salutem in Domino sempiternam et Spiritus sancti consolationem.

quod Vicarius Gener. Spoletani Episcopi

5 Mirabilis Deus, qui omnipotentia virtutis suæ infinita miracula quotidie operatus est in mundo, multa etiam in pluribus Sanctis suis indies operari non dedignatur. Inter quos novissime ipse omnipotens Deus in B. Mariæ, venerabilis vestri monasterii olim Monialis, vitæ sanctimonialia, miraculorum operatione, clarescere non est dedignatus. Cum enim Marina prædicta, ab ineunte ejus ætate, in S. Mariæ de Stella primo, ac deinde in S. Matthæi, ab eodem cum nonnullis aliis Monialibus a fundamentis erecto monasterio, in hac civitate Spoletana, famulatum Deo dignum præstiterit, vitamque religione ac sanctimonialia conspicuam vixerit; in ejus obitu miraculis palam claruerit; ab annoque millesimo quadringentesimo septuagesimo primo usque ad hanc diem pro Beata habita et reputata fuerit, prout hodie habetur et reputatur; ejusque corpus usque ad hanc diem integrum incorruptumque conservatum esse, publicum ac notorium sit; a populoque Spoletano in maxima habeatur veneratione; et licet hactenus corpus ejus, a die ejus obitus usque ad hanc diem, ob ejus sanctimonialiam, in loco seorsum a sepultura aliarum Monialium depositum fuerit; prædictumque depositum, obejus vetustatem instaurare opus sit; neque id Vos sine licentia nostra speciali efficere velitis; ideo Nobis supplicari fecistis, ut in præmissis de opportuno remedio consulere dignaremur.

ob notam Marinæ sanctitatem,

E

et miraculosam integritatem,

F

6 Nos itaque, et vestræ ac totius populi Spoletani devotioni consulere, et ut in Sanctis suis Dei opt. max. omnipotentia clarescere dignoscatur, providere volentes; Vobis et cuilibet vestrum, sepulcrum sive depositum B. Mariæ, prout alias factum, destruendi novumque in alio decenti loco, cum ea veneratione qua decet et hactenus solita ac consueta, ædificandi licentiam et facultatem tenore præsentium concedimus et elargimur: in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. In quorum fidem et testimonium omnium præmissorum, præsentibus per infra-scriptum nostræ Curie Notarium et Cancellarium scribi, sigilli magni Episcopalis Spoletani, quo in his similibus utimur, appensione communiri fecimus. Datum et actum Spoleti, in Episcopali Palatio nostræ solitæ residentie, sub anno Incarnationis D. N. Jesu Christi MDXLVIII, Indictione sexta, die vero XIX mensis Maji: præsentibus ibidem discretis viris Dominis, D. Bernardino Leoncillo de Spoletio, et Petro Macoschello Clerico Florentino, testibus ad præmissa omnia vocatis, habitis, et rogatis, Pontificatus S. D. N. Pauli divina providentia Papæ III anno quarto decimo.

permittit in locum decentiorem transferri an. 1643

Joannes

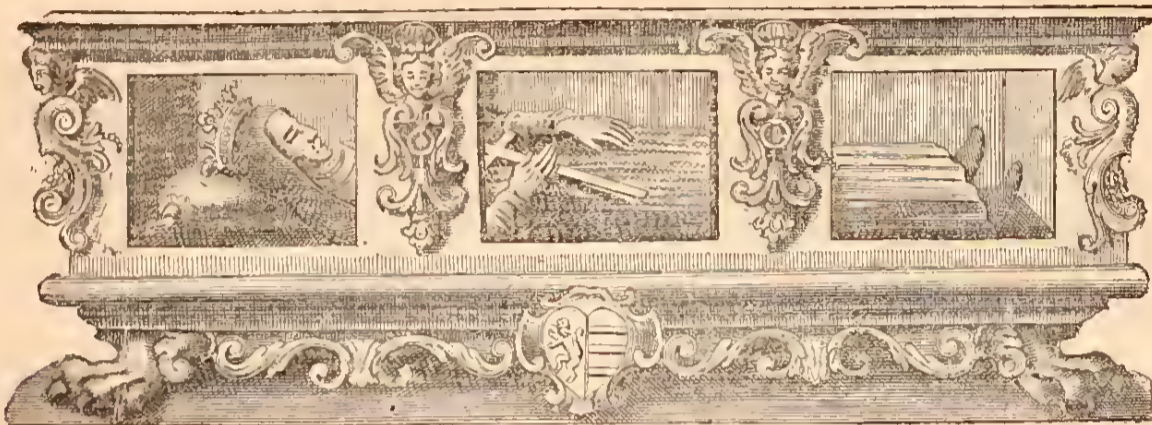
Auctore D. P. Joannes de Piscia Vicarius Generalis manu pp. Marianus Leoncillus Curiae Episcopalis Notarius de mandato.

Ego Cassius Cupuccinus, Curiae Episcopalis Spoletinae Cancellarius, quia supra d. copiam cum suo proprio originali, penes Moniales S. Matthaei Spoletini existente, et per alienam mihi tamen fidelem manum extraxi, et facta collatione concordat, in fidem praescriptum etc. *Fidem denique illi facit, Opicius, miseratione divina tit. S. Martini in Montibus Cardinalis Pallavicinus, Episcopus Spoletinus..... xvii Julii mdcxci; prout testatur subscriptus Joannes*

Maria de Nobilibus, Notarius Episcopalis de mandato.

7. Aliud translationis re ipsa factae Instrumentum hactenus non potuit reperiri, repositum fortassis sub ipso sacro corpore cum an. mdcxix Vallarinus Petruccianus nobilis Spoletinus, hanc suae familiae beatam honoraturus, fabricari jussit capsam argenteam, quae intra idem marmoreum sepulcrum posita contineret praedictum corpus, prout in subjecta imagine videre est. Idem testatur praelaudatus Jacobillus nisi quod errore typhothetica legatur impressus annus 1639 pro 1659, sicut supra scriptus erat annus 1502 pro 1502.

D
eidem arca
argentea con-
ditur an.
1659.

B

E

CORPUS B. MARINAE

FUNDATRICES MONASTERII S. MATTHAEI SPOLETI

et in qua
Beatam ipsi
vidimus an.
1660:

S Fui ego anno mdcxlx cum Magistro Henschenio Romam tendens, die xx Decembris, a nostri Spoletini Collegii tunc Rectore deductus ad pium istud spectaculum, et vidi praedictum venerabile Corpus in sua arca collocatum, ad templi latus dexterum ingredienti, prope altare, intra parietem marmoreo opere eleganti vestitum sicut tunc retinui in pugillares: de cujus cultu postea distinctiorem notitiam requirens (neque enim memoriae confidere quidquam ausim, post annorum quadraginta intervallum) a praefato Baudinello sic accepi: Nulla veneratio solennis Marinae habetur a populis, nulla per totum anni spatium ejus festivitas agitur, neque Sacrum fit, neque Officium recitatur, ne quidem ab ipsis Monialibus S. Matthaei. Tantummodo circa illius sepulchrum plurima vota pendent; et Corpus incorruptum, ut insignis Reliquia, omnibus hac iter habentibus ostenditur.

sed absque
solemni cultu
Missae et
Officii.

C 9 Quia tamen praedicta omnia abunde probant ca-

sum, Bulla Urbaniana exceptum in praerogativam cultus ab immemorabili, id est centum annorum notitium excedentis; potuisset sollemnior ille cultus, qui per Missam et Officium deservitur, Roma sperari; nisi nuperum obstaret Decretum sacrae Congregationis, in eo quod pro B. Juliana Falconeria emanavit, coventis, ne post hac valeant ejusmodi probationes Beatitudinis, antiquitatis creditae et receptae atque ab Episcopis et ei locorum Ordinariis approbatae, nisi in eodem genere cultus; uti jam dixi agens de S. Petro Pisano, eo usque dumtaxat perducto, nec absque novis Processibus facile ulterius producendo. Sed cur omittitur miraculosarum, quae ad B. Marinae Corpus referri creduntur, gratiarum exceptio et approbatio? Ea certe negligi non deberet, sed scriptis authenticis legitime consignari, atque Ordinariorum examini subjici: quia talis diligentia et copiosior eliceret a Deo beneficia, et viam sterneret Canonizationi solenni aliquando obtinenda per novos Processus.

cujus nunc
obtinendi
spes restat
ezigua

F

DE B. OSANNA ANDREASIA

VIRGINE TERTII ORDINIS S. DOMINICI

MANTUAE IN ITALIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

§. I. De vita Latina, ipso mortis anno; Italica, biennio post edita; Auctoribus Beatæ familiarissimis.

ANNO MDV.

Virgilium Paetam mundo dedisse vetus Mantuæ gloria sit, licet sepulcro ejus se jactet Neapolis; pluri nunc ipsa merito facit, genuisse victuram apud se sancte et sanctissime mortuam etiam nunc veluti viventem servare, corpore incorrupto, Osannam Virgineam, ex Andreasiis Patriciis suis notam, anno mccccxlix die xvii Januarii; denatam mdv hac xviii Junii, qua permissu Leonis X ibidem colitur ut Beata; et ut electa civitatis Protectrix, celeberrimo

Itam mox
edit Franc.
Silvester,

cultu, pæne a die mortis inchoato, continuatoque et nuper sollemniter Romæ confirmato prout infra dicitur. Vitam mox Latine scripsit, idem qui in exquisitis oratione funebri defunctam laudaverat, Fr. Franciscus Silvester Ferrariensis, Ordinis Prædicatorum; ab Altamura in Bibliotheca Dominica commendatus, ut inter Theologos acutissimus; et Virginis Confessorius, cum forte Mantuano Conventui præesset Prior, aut Lombardiae Provinciam Vicarius regeret; quo-

rum

A rum neutrum expresse in Vita asseritur; sed ex obedientia quam ipsi Virgo detulit, in communicandis ei cordis sui secretis Alterutrum vel simile quid videtur consequi. Claruit iste non solum eruditus Lectionibus, sed etiam libris, quas altamura enumerat: factus denique in Cupitulo Romæ celebrato Generalis Magister XL anno MDXXV, et apud Redonenses in Gallis mortuus, XIV Sept. anno MDXXVIII. Ab eo scriptam Vitam habemus sub tali titulo: Beatæ Osannæ Mantuane, de tertio Habitu Ordinis Fratrum Prædicatorum, Vita, per Fratrem Franciscum Silvestrum Ferrariensem, ejusdem Ordinis et vitæ Regularis (in Lombardica Congregatione restauratæ) professorem edita, idque (ut ad calcem notatur) ipso quo Beata obiit anno MDV, Mediolani apud Alexandrum Minutianum die XIX Novembris, cum copia privilegii ab Illustrissimo Mantuæ Marchione concessi XXVI Octobris, ubi ille censet, quod Auctori eo certior fides adhibenda est, quia ipse actorum Virginis fuerit oculatissimus testis et assiduus cultor.

B *2* Hoc autem idem clarius explicat, cum in Proœmio ita loquitur num. 4. Non putet autem quispiam, me alieno tantum depronpta ore collegisse, eaque calamo exarasse. Audivi ego ex ipsa, legique magna ex parte in ejus litteris, ad me sua manu importunitate mea conscriptis, quæ non nisi per ipsam sciri potuerunt: et ea quidem, plerosque annos antequam suo fungeretur fato, scriptis commendaram. Quæ ad mores spectant, vidi, et longa experientia probavi: reliqua vero, quæ profecto pauca sunt, ab illis ipsis accepi, qui ea oculis inspectarunt. Putabam autem ne unum quidem, me excepto, esse cui secreta hujusmodi credidisset: sed offendi, eam religiosissimo et integerrimo viro, cui Fr. Hieronymo Mantuano nomen est, de Ordine D. Benedicti Congregatione Montis Oliveti, tunc Priorem agenti Gradariæ, cui plurimum fidebat, istæc pæne omnia relevasse: narrasse quoque pleraque memoratu digna Sorori Margaritæ Seraphinæ, in Annuntiatae monasterio degenti, cum qua longa sibi et dulcis fuerat consuetudo; et (quod magis mirere) eadem seculari feminæ, qua familiarissime utebatur, explicasse. Sed hoc divina factum reor providentia, ut non modo sui, verum etiam exteri, sanctitudinis ejus testes forent.

C *3* Hactenus ille in Proœmio, in progressu autem Vitæ num. 41 agens de ejus humilitate, narrat; quod cum cœlestes gratias, quibus ab immortalis Deo donata fuerat, quo illis ipsis quandoque relectis Salvatore arderet magis, litteris commendasset; audissetque nonnullas Sanctas mulieres per Principium atque etiam vulgi ora volitare: verita id sibi aut viventi aut mortuæ facile evenaturum, libellum, in quo universa conscripserat, ne prodiret in lucem, igni absumpsit. In secunda autem Vita num. 58, narrat ipsa, quomodo ostenso sibi divinitus Confessario Fr. Dominico de Crema, (quo tredecim annis usam ait Silvester num. 18) jussa fuerit a Christo ei aperire totam vitam suam. Ille autem, inquit ipsa, omnia in librum retulit [usque ad tempus quo vixerat ipse] qui non invenitur, quia ipse obiit.... Deumque rogo, ut posthac numquam reperiatur. Nec vero repertus nunquam fuit: et quamquam repertus fuisset, scriptus erat, ut dicitur num. 103 tali forma, ut nemo alius legere illum potuisset vel intelligere.

D *4* Sed vicem ejus, aut saltem prioris, supplevit alius quem, propria manu sua scriptum, dedit Auctori Vitæ secundæ, jam in Filium spiritualitatem intimiorumque omnium arcuorum secretarium assumpto, multis ejus adstricta precibus, ut ait num. 46: et num. 137 hunc vi a se scribendum ac relinquendum promittens, meminit etiam ejus quem alias fecit, sed, metuens ne inveniretur, combussit; tunc autem voluisset pro illius

solatio habere. Talis libellus inseritur Tractatui prima, Vita istius secundæ, continebatque sub titulo Tractatus I, mirabilem pueritiam et conversationem suam, imo sanctificationem atque principia sublimium suarum extaseon: quæ si cum Silvestri scripta conferantur, apparebit, superficialiter dumtaxat cognita ipsi Virginis secreta fuisse; et ob eo quidem exhibitum lectori quoddam corpus historie; in isto vero Hieronymi primo aliisque duobus Tractatibus, Vitam secundam constituentibus, contineri medullam et quasi animam rerum de Virgine sciendarum atque ad spirituales Lectoris profectum conducibilem magis. Secundum tractatum formant, Colloquia cum Auctore spiritualia. Tertium faciunt Beatæ ad ipsum Epistolæ XIII Quæ omnia, quamvis prolixissima, non piguit ex Italica impressione, Mantuæ curata, anno MDVII Latina facere, propter abundantiam spiritus, undique promanentem, et corda quamvis arida succo interioris gratiæ irrigare idoneam.

E *4* Fuit prælaudatus a Silvestro Fr. Hieronymus (ut ipse se scribit) Montolivitanus, postea sui Ordinis Generalis, quod etiam in Historia Mantuana parte 2 pag. 108 testatur Fr. Hippolytus Donemundi ex Ordine Observantium, sæpe infra laudandus. Narrat inquit hic, Fr. Hieronymus de se (num. 123), quod cum puerulus esset ac scholas frequentaret, accidit sibi ut videret cœlestem illum animam in spiritu raptam: talisque presentia sic fuit suæ menti impressa, ex prima illa vice, ut nunquam obliterata ejus memoria sit. existimavitque eam divinitus cordi suo impressam. Factus autem Religiosus, sæpeque cum Virgine locutus, ac diu inter ejus spiritualia colloquia versatus; indeque evidenter cognoscens divinam gratiam, in anima illa operari supra naturæ humanæ cursum; Decrevi; inquit num. 48, toto corde manifestare me ipsi, ut ipsa beata Virgo Mater mihi fieret spiritualis.... Crescente autem sancto nostro utrimque desiderio, crescebat inter nos spiritualis consensus, ita ut ex duobus cordibus una prorsus voluntas cœperit in conspectu Dei emanare. Sancta igitur ac spirituali familiaritate inter nos contracta, et mentibus nostris fideliter constabilis in via, spiritus cœpimus sancto colloquia frequentare, solo Deo interveniente cum amore sancto, hinc filiali, inde materno. Ex tunc tenerrimo inter se affectu acceperit ipse, earam Matrem; illa Unicum ac genuinum; et in Christi sanguine conceptum filium, et nihil ipsum celare aut posse aut velle, licet apud alios etiam Confessarios, erat parca secretorum suorum imo etiam (quatenus per obedientium licuit) tenacissima; propter maximam suam modestiam et reverentiam, si quando vel deprehedebatur in talibus, vel Superiorum jussu constringebatur.

F *5* Hinc illa Epist. 3 exclamat: O catena! o vinculum suavissimum et sanguineum, quod nos tam arte colligavit in conspectu Dei, adeo ut, Fili mi in Jesu crucifixo care, verum sit, quod Deus posuerit in cordibus nostris tantum ignem sui divini amoris.... Propter quod dico, quod non possum nec volo quidpiam ulla ex causa abscondere filio meo, in conspectu Dei sic colligato et corradicato: neque possum aut volo ipsum plus celare quam meipsam. Et Epist. 17; Verum dico, sicut dicerem in Confessione, numquam in hoc mundo fui in conspectu Dei sic colligata creaturæ alicui Et præcitata Epist. 17; Non per mea merita, sed per Dei magnam bonitatem firmatus fuit iste tam spiritualis amor, quem credo non Angelus, non Archangelus, non dæmon, non creatura aliqua, absque gravi causa rescindere poterit; sed, Dei gratia mediante, perficiendum confido in æterna ac beata patria. Hujusmodi protestationes sæpius inter colloquia occurrunt, atque inter alias cum num. 138, exposuisset inter nos cordis sui

Virginis intimus et superior,

ex illis quæ ipsa sibi dixit et scripsit;

conformia scientiæ paucorum consciorum.

Amisiss quæ ipsa sub initium,

ejusque confessarius scripsit,

supplevit defectum alius libellus,

D AUCTORE D. P. qualem ipsa postea dedit Auctori Vitæ 2

cui ille inscribitur,

Fuit hic a patre estimatur Beata,

E

dei de religiosus obtinuit assumi in filium spiritualitatem,

tam ore familiaritate junctus Virgini,

ut nihil ipsum posset aut velle celare,

A *sui cruciatus*; Vellem, inquit, Fili. tibi monstrare cor meum, ut videas quid ibi operetur Deus. Scito, quod aliud nihil tibi reticeam, nisi quod dicere nequeo. *Et num. 169, exposita quadam visione et penitentiis, quas faciebat cum licentia Confessarii sui Fr. Dominici, cui divino jussu explicaverat totam vitam suam*; Alteri, inquit, nunquam tantum dixi, nisi tibi, dilecte in Christo fili, idque citra scrupulosum respectum. Gratias ago Deo, quod te mihi per suam bonitatem concessit; atque de te confido, tamquam de propria anima mea. *Cum autem is Mantua aberat a sui Ordinis Capitulo alibi constitutus (quæ absentia aliquando duos tresve annos tenuit)* O Deus meus, inquit *Epist. 28, quantum mœrorem, lacrymas, et suspiria mihi causat, quod non habeam missos fideles ad Epistolas meas ferendas. Nam paupercula mater, destituta presentia cari et benigni filii in Christo, non scit quid possit agere, nisi cum fide expectare, ut benignus ac misericors Deus restituat dulcissimum fidelissimum ac secretissimum in Christo filium cui confidenter dicere possit quæ vult. Sane num. 126 Vellem, inquit, quotidie habere commoditatem loquendi tecum de rebus spiritualibus: magnamque consolationem sentire mihi videor, quando, de rebus meis nemini loquor nisi tibi: ino cor meum tunc quietum ac tranquillum manet diebus aliquot.*

uni ille sine respectu credens sua secreta:

quæ tan en illa cepit primum scribere annis 19 ante ejus mortem,

sed inscia ipsa,

junca de multis,

per alios forte adhuc noscendis.

Videtur hæne ac prior statim a morte scripsisse,

B Scito tamen, inquit ipse Hieronymus, quod multis annis sic fuerim cum ea conversatus, priusquam incepti aliquid de ipsa scribere; quia mens mea non prætendebat, nisi salutem animæ et rerum spiritualium ac divinarum notitiam consequi. *Itaque, uti in Argumento operis ante Proœmium legitur, num. 4 illud ex istis solum contexit; quæ scripserat, spatio annorum circiter novemdecim ab anno scilicet MCCCCLXXXVI; quamvis diu antea fuerint invicem a Deo per amicitiam colligati. Et cum dixisset, quam agre ab illa extorserit, ut manere ejus ad se scriptos Epistolas servare pro suo solatio posset, secretas tamen; Nesciebat illa, quidquam de Memoriali quod scribebatur a suo Filio spirituali (inquit num. 7, scripsit ut intelligi volens) quia hæc desiderabat et deprecabatur continuo Deum, ne id ipsi, uti alia secreta sua, revelaret, atque ita ejusmodi consolatione privatum eum vellet. Sed neque tunc ille occupabatur scribendo aliquo libro, solumque intendebat salutem animæ et consolationem spirituali. Certus interim nihil aut parum a se sciri, respectu eorum quæ ignoravit; adeoque dici debet, minimum esse quod scribi de ea possit, in comparatione plurium aliorum magnalium.... Quod si contingat aliud opus compilari, in quo majora quadam de ipsa narrentur, credendum erit, quod aliis quoque familiarissimis suis ea revelaverit, quantumvis paucis, eo quod esset secretissima. Istorum autem paucorum duos nominat num. 260, Sor. Margaritam Seraphinam, et D. Genesium Sacerdotem, quorum hæc defunctus videtur fuisse, ista adhuc vivebat. Antea vero meminuit Auctor longi sermonis recitati a Vener. Patre Fr. Francisco Ferrariensi Ordinis S. Dominici, nulla facta mentione Vitæ ab eo Mediolani editæ, duobus annis prius quam hæc secunda Mantuæ imprimeretur.*

7 Miranti quomodo id fieri potuerit; occurrit cogitare, statim a morte Beatæ, repressum, unde venerat accersitus, Franciscum Silvestrum, Mediolani composuisse et impressisse opus suum Latinum, eodem ipso tempore quo Hieronymus Mantuæ, ex sua (ut nominat) Memoruli, sive Diurno colloquiorum cum Virgine habitorem, atque ex tradito sibi ab ea libello, et Epistolis ad se directis, colligebat alterum Italicum; qui ipsum manuscriptum obtulerit Marchionibus; sic ut alter nihil sciverit de lucubratione alterius, multo minus hujus Memoriale arcanum isti notum fuerit. Marchiones autem, accepto Mediolanensi impresso Latino, in quo me-

lius serrabatur historię forma; quodque instruendis primis illis initiis satis esse videbatur; suppressisse existimo secretiorem illum Italicum tractatum, quousque magis magisque probata vulgo Virgini sanctitas, visa est commodius distinctasque post biennium per typos Mantuanos lingua vulgari patefieri posse: quod factum sit nullo ad MS. sibi consignatum verbo addito.

8 Severiores Theologi subinde hic aliquid offendunt, in rigore terminorum scholasticorum minus forte probandum, ut cum num. 159 dicitur, quod Anima abstracta videt essentiam divinam, sicut reuocet in Verbo, et num. 166 quod quando eadem sic abstracta est... Deus eam facit cognoscere, prout vult, præterita præsentia et futura, respiciendo in divinam Essentiam; scilicet non per visionem comprehensivam et similem beatificæ, nulla specie creata mediante; sed per aliam longe inferioris ordinis ac mediatam, qualis hæc sæpe indicatur nominibus ineffabilis claritatis atque in circunscripti luminis. Sed altercari circa talia volentibus, et in erroris suspicionem adducere Beatam ut scriptorem ejus, reponere posse videor id quo Virgo num. 235 sermonem conclusit, dicens, quod non sit possibile creaturæ humanæ intelligere quid rei sit unio, quam Deus facit cum anima abstracta, excepto illo cui Deus dat talem gratiam mediante ipsa unione. Meritoque addiderim cum eadem; Multi cupiunt subtiliter talia investigare, et videtur ipsis quod ratiociniis suis attingant aliquam eorum intelligentiam; sed quanto magis quærunt, tanto minus intelligunt. Imo ipsæmet animæ, tanto favore dignatæ, etsi in mente sua ipsum intelligunt, ut dicitur num. 93, tamen non inveniunt verba, similitudinem aut formam, quibus mediantibus notitiam suam internam communicent mortalibus, tantæ gratiæ inexpertis: quo fit, propter rerum ipsis ineffabilium sublimitatem, ut verbis subinde coguntur uti, minus apte quadratis ad vulgi et scholarum usum.

9 Profutetur Auctor num. 9 quod grandis sibi conscientiæ remorsus foret, si non diceret totum, quantum in se est, de Virgine ista, exceptis minutiis quibusdam particularibus, quas modo publicari indecens foret; mente tamen eæ premuntur inquit, cum proposito relinquendi memoriam posteris. Etenim (pergit ille) firmiter credo, quod divina providentia ideo voluerit resistas secretas, animæ illi cœlesti factas, fide oculata teneri; ut futuro tempore aliquando publicentur, et simul cum corpore non sepe liantur tot divinæ gratiæ, in animam beatam allatæ; quod sine dubio accidisset, nisi Deus Virgini occultasset ea scribi: quippe supra modum respectiva erat, uti pluribus deinceps locis indicatur. Ex multis etiam aliis habetur, non pauca prætermitti, ne veniatur in notitiam personarum, quarum vel tangebantur vitia, vel adhuc viventium virtutes laudabantur; vel futuri prænuuntiantur successus necdum opere completi. In his haud dubie etiam erant quædam privatam Auctoris conscientiam et personam concernentia; hæc enim non nisi parcissime, idque sub velo tertiæ personæ ottinguntur; ut cum num. 96 quosdam utriusque devotos commendanti respondet, Scias, Fili in Christo, quod eorum memoria inscripta sit cordi meo, nec ullam facio orationem in qua non commendentur; præcipue autem illa anima, de qua toties tibi narraui: non crederem me contentam fore, si putarem me absque illa futuram in cœlo. Ubi de ipsiusmet Auctoris anima agi, atque hanc eorum unum esse, ejus salutem toties et tam signanter ipsi Christus promisit, vehemens mihi suspicio ex eo nascitur quod immediate post, veluti sui occultandi oblitus, subjicit; O pie Jesu! Divina bonitas per suam gratiam duo corda univit, duasque voluntates in uno desiderio. Fieri tamen potest, ut hoc ideo dixerit quia umbo æqualiter tertiæ cujusdam personæ salutem curabant et optabant; atque

D licet biennia serlus jussus imprimere.

Excusandi termini scholasticis subinde displicenturi

E ob difficultatem explicandi affectiones extaticas.

Studio quædam prætermisit Auctor,

F quæ personas particulares

vel ipsorum concernent.

ita

A ita falsa sit suspicio illa. Ceterum quod *Paralipomena* illa postea unquam collegerit Hieronymus, nedum quod aliquando propalarit, aut *Memoriale* suum seu protocolium unquam permiserit ad aliorum manus venire, nullo iudicio deprehenditur.

§. II. *Ejusdem Beatæ Vitæ, a recentioribus Auctoribus compendiosius scripta.*

Philippus Ferrarius, in *Catalogo Sanctorum Italiæ*, impresso Mediolani sub annum MDXXIII, totam *Virginis vitam* hoc perstrinxit clogio. Osanna Mantuana Virgo, ex nobili Andreasiarum familia orta, ab infantia Christo virginitatem vovit; qui orantis humeris crucem imposuisse fertur, quod in causa fuit ut illa postea in *Dominicæ Passionis* meditatione assidue versaretur. Annos XIV nata, habitum Ordinis Prædicatorum (ut vocant) tertium suscepit, cilicio vilique veste induta. Orbata parentibus, domus curam sustinuit, fratresque in Dei timore educavit. Dici non potest quam tribulationes, quæ illi multæ acciderent, patienter tulerit. Non minore caritate et humilitate prædita fuit. Afflictos solabatur, et orationibus adjuvabat. Singulis Dominicis diebus sacra Communionem reficiebatur, frequentius confessa. Jejunans, seipsam flagellabat; et sæpe in oratione pernoctans humi cubabat, ubi somnus eam occupasset. Christum et Deiparam aliquando se alloquentes cernere meruit; ac litteras, cum nesciret legere, ab ea traditur didicisse. Illud etiam ferunt, illi, ante Crucifixum Biccarelli vico vehementius oranti, stigmata, ex quibus dolorem non mediocre feria sexta perciperet, impressa fuisse. Mantuæ, pestilentia laboranti, subvenit, orationibusque libertatem impetravit. Tanta erat apud omnes opinio sanctitatis illius, ut se Principes et alii plurimi precibus ejus commendarent. Multas habuit revelationes, pluraque prophético spiritu divinavit. Denique assiduus vigiliis et piis laboribus confecta, morboque oppressa, migravit ad Sponsum, XIV Kalend. Junii, anno post Christum natum MDV. In æde Prædicatorum sepulta, sanctitate multis miraculis declarata.

II Hæc dicuntur sumpta ex *Vita*, Mantuæ impressa anno MDXC. Eam suspicari possumus non esse ejus, quam Latinam facimus primam editionem aut secundam aliquam nobis aliisque ignotam; sed diversam ac tertiam omnino compositionem utrique priori iunizam, vel earum epitomen; de qua Hippolytus Donesmundi, anno MDXXIII imprimi faciens historiam suam partem secundam pag. 108, Pauci sunt, inquit, anni quod Vitam Beatæ, eleganti ac perpurgato stylo explicatam, dedit Dominus Ludovicus Gratia de Trino in Monte Ferrato, ex qua in Provincia et oppido Casali cultum Osannæ Mantuanæ vigere, infra videbimus. Non habuit illum Vitam nec etiam primam Seraphinus Razzius, in *Vitis Sanctorum et Beatorum Ordinis Dominicani editis Paenormi* anno MDCCV; sed simpliciter usum se profiteretur opere Fr. Hieronymi. Vitæ autem a Francisco Silvestro edita, non meminit, nec omnino cognitam illam habuit; uti nec Razzii interpretis Gallicus Joannes Blanconius, qui Seraphini opus Parisiis typis vulgavit anno MDCCXVI. Ex adverso, solam Latinam præ oculis habuisse profiteretur, qui novissime Vitam Osannæ *Diario suo Dominicano Neapoli inseruit*. Franciscus Maria Marchesius, anno MDCLXXII. *Russio et Marchesio felicior vel diligentior videtur fuisse* Joannes de S. Maria, in *Vitis Sanctarum ac Beatarum Gallice editis*, MDCCXXV aliis in operibus suis etiam de Re hac cognominatus: qui de Osanna acturus, præfatur se vadem scribendorum de ipsa habere Vitam utramque, atque insuper allegat Illustriss. Cardinalem et sacri Palatii Magistrum, in tractatu de plagis S. Catharinæ Senensis §. 2;

Episcopum Monopolitanum parte 4, Joannem Guavarinum lib. 2 cap. 17 Didacam Masium, omnes nobis ignotos; necnon notos alios, Thomam Bosium lib. 12 de signis Ecclesiæ cap. 23, Michaellem Plodium, aliis Pio, lib. 3 num. 86, Stephanum Senensem, Stephanum Sampayum sive a S. Pelagio, quos non attinet minutim consecrari, nihil docturos quod non hauserint ex alterutra præcitarum *Vitarum*; ac denique Hilarionem de Costa, Ordinis Minimorum, in tantopere desiderato opere de *Vitis illustrium* feminarum: credo in secundo operis illius tomo: nam qui Parisiis prodit anno MDCCXXIII nihil simile habet, an autem alius tomus unquam prodierit mihi non constat. Franciscus la Hier *Societatis nostræ*, in magno *Menologio Virginum*, Iusulis anno MDCLXV non videtur aliam præ oculis habuisse, quam librum Joannis a S. Maria, licet ipso præeunte plures alleget, idem dixerim de Arturo a Monasterio in *Sacro Gynecæo* anni MDCLVII.

12 Quod ad miracula attinet, ex multis ac prope innumeris, duodecim ante mortem, post illam undecim lib. 6 et ult. elegit Ferrariensis *Lectori* proponenda. Neque brevitatis otium ei reliquisse potuit sumendi accuratam informationem de pluribus. Hieronymus, ab illis quæ mortem secuta sunt paucioribus verbis se expedit, dicendo num. 260, quod Osannæ preces valent contra dæmonia atque occurrentes infirmitates, et sunt refrigerium tribulatis... quemadmodum diuturna experientia monstrat ad sepulcrum ejus: ubi ejusmodi gratias ad sua usque tempora continuari: probat Hippolytus Donesmundi pag. 107, ex votivis anathematis omnis generis, quibus quotidie crebrescentibus cingebatur arca. *Tertiæ Vitæ auctorem* Gratiam, etsi non viderim, eam tamen nihil amplius habere crediderim. Plura tamen inveniendi spes esset, si extaret *Processus*, ex commissione Leonis X (de qua mor) confectus anno MDXV: qui si perit (vix enim credibile est nullum factum fuisse) si etiam Patribus Dominicis nulla unquam cura fuit ne quidem hoc seculo talia colligendi, solum restabit, ut optemus eos fieri post hac diligentiores; neque contenti sint votivarum tabellarum multitudine ostendenda, solumque in genere probatura, Fideles magnam habere fiduciam in Osannæ meritis collocatam, eisque accepta referre plurima quæ credunt divinitus se obtinuisse beneficia.

§ III *Translatio Corporis, cultus a Leone X decretus, successive auctus totique ordini communicatus.*

Defunctæ Corpus, ad adem S. Dominici honorifice delatum, deposuerunt, inquit Franciscus Silvester num. 193, in lateritio tumulo, donec marmoreum sepulcrum extractum fuerit, magna Isabellæ Principis impensa fabricandum. Adnotata continuo manus est operi: quod cum finem accepisset, visaque est temporis adesse maturitas, celebrata fuit sacri pignoris translatio, de qua Hippolytus Donesmundi part. 2 *Hist. Mant. pag. 109* in hunc sensum *Italice* scripsit: Anno MDVIII celebrarunt Mantuæ Capitulum suum Patres S. Dominici. Tali occasione ad diem XIX Maji extractum fuit, ex deposito in quo jacebat, Corpus B. Osannæ coram Marchione Francisco et Fratribus Capituli aliisque religiosis personis: quæ omnes viderunt benedictum illud Corpus, integrum et palpabile, cum singulari sua admiratione. Stetit Corpus, in eadem ubi nactenus capella, quæ ingredientibus ecclesiam sinistra est, toto die usque ad horam secundam noctis concurrente illuc tota civitate: postea autem positum fuit in arca eleganter laborata, quæ sustentatur medio in aere supra quatuor columnas impositas altari ipsius capellæ... Sequenti mense die XX fuit iterum sacratum istud Corpus sublatum

D
AUCTORE D. P.

pluresque
recentiores
meminerunt
Beatæ

Miracula
dumtaxat
delibata
habentur,

E

plura optantur.

F

Anno 1508
19 Maji

inventum
corpus
integrum
transfertur

et 20 Junii
novis vestibus
induitur.

ex

Elogium ex
Catalogo
Ferrarii,

seculi Vitam
3, an. 1560
impressam.

Seraphinus
Razzius secun-
dus est secun-
dam,

Marchesius
primam,

nonnulli sal-
tem allegant
utramque

A ex arca novisque vestimentis ornatum: in quorum
AUTORE D. P. mutatione apparuit latus cordis rubea insignitum
nota quanta est forma denarii, necnon in clivis pe-
durum, cum multa circumstantium admiratione.

Agitur apud
Leonem X
pro Canoniza-
tione,

14 Hinc cum indices multiplicarentur miracula, et
per illa magis magisque accenderentur Mantuanorum,
non solum civium, sed etiam Marchionum erga Virgi-
nem devotio; captam Romæ agi apud Pontificem pro
Canonizatione illius, Leo X hic fuit, familia Medicæus,
qui cognoscendo plenius causæ commissionem expeditit
interimque Beatam coli permisit Officio et Missa, per
Breve, cujus egraphum anno MDCLXXVIII mihi misit
nostri tunc Mantuæ collegii Rector Antonius Foresti,
omissa, quod incommodum accidit inscriptione, ex qua
descenda erant Commissariorum Apostolicorum nomina
et qualitates, de quibus alias instructi libentes supplē-
bimus defectum. Nunc ipsius Brevis tenorem accipe.

LEO PP. X.

qui accepta
relatione de
Sanctitate
Osannæ,

B Dilecti Filii, salutem et Apostolicam Benedictio-
nem. Ex relatione dilectæ in Christo Filiae, nobilis
mulieris Isabelle Estensis de Gonzaga, Mantuæ
Marchionissæ, ac etiam alias, ad aures nostras per-
venit, quod quondam Osanna Virgo de Andreastis,
civis Mantuana, dum in humanis ageret, a pueritia
usque ad annos quinquaginta sex ætatis suæ, immo-
centissimam, religiosamque, et devotam, in omni
probitate et sanctitate vitam ita duxit, ut non so-
lum civibus et incolis Mantuanis, verum etiamquam-
piurimis forensibus, tam ecclesiasticis quam secularibus,
illuc se conferentibus, quibus dabatur illius
vel colloquio vel presentia frui, admirabilis videretur.
Quotiens enim sacram sumebat Eucharistiam,
illuc in extasim raptâ, per tres vel quatuor horas
aliquando etiam per diem integram, omni exteriori
sensu destituta et immobilis effecta, quasi ab hac
luce migrasse putabatur. Summæ præterea humili-
tatis, mirabilis patientiæ in adversis, frequentissimis-
que orationibus et contemplationibus intenta erat.
Postquam autem Altissimo placuit, illam, humanæ
peregrinationis perfunctam munere, ad cælestem
Patriam (ut creditur) vocare; ejus cadaver in quo-
dam reposito, in ecclesia Fratrum Prædicatorum
dictæ Civitatis, quorum Habitum, qui de Pœnitentia
B. Dominici nuncupatur, dicta Osanna multos
annos detulerat tumulatum. Ex quo reposito, post
C tres annos ab illius transitu, integrum absque ulla
putredine et fœtore extractum, ut in marmoreo se-
pulchro, opera et impensa dictæ Isabellæ Marchio-
nissæ, ob reverentiam ac devotionem, quam ad præ-
fatam Osannam gerebat, constructo collocaretur; tan-
tæ venerationis ac devotionis semper fuit, ac etiam
in presentiarum est, ut non solum cives et incolas
Mantuanos, verum etiam diversos Christi fideles,
bona fama hujusmodi sanctitatis ductos, ad dictum
sepulchrum confluentes, quam plurimis gratis et mi-
raculis ex Dei benignitate affecerit, afficiatque in-
dies.

et incorrupti
Corporis
translatione,

Commissarios
causæ
cognoscendæ
instituit,

16 Cum itaque Isabella Marchionissa, non dubi-
tans animam dictæ Osannæ Virginis, ob ejus vitam
castissime et integerrime actam, in cœlesti choro
æterna gloria perfrui, miro obtineatur desiderio, ut
ipsa Osanna per Nos Canonizetur, et in Catalogum
Sanctarum Virginum referatur; quare Nobis super
hoc humiliter supplicari curavit: Nos igitur cum
pio Marchionissæ desiderio satisfacere, tum etiam
(si res ita esse comperiat) ut eidem Osannæ, pro
meritis suis, etiam a mortalibus in hoc seculo de-
bitus honor et cultus impendatur, efficere cupientes;
hujusmodi supplicationibus inclinati, discretioni
vestræ per præsentem committimus, et mandamus ut,
de religiosa et integerrima vita, ac de piis et san-

ctis operibus dictæ Osannæ ac de miraculis ex ejus
meritis et intercessionibus a Deo factis, Vos dili-
genter informetis, et Nobis referatis: ut scilicet
postmodum Nos, de præmissis certam notitiam per
hujusmodi relationem habentes, eandem Osannam,
eum Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ benedictione,
canonizemus, et in Catalogum sanctarum Virginum
referamus. Et interim, ut de ipsa Osanna in die ejus
Natali, quo scilicet ab hac mortali vita ad cœles-
tem Patriam migravit, in primis et secundis vespe-
ris ac in matutinis et aliis divinis Officiis ejusdem
diei, in civitate et districtu Mantuano, sicuti in Na-
tali aliarum sanctarum Virginum solet fieri, et ce-
lebrari, et in Missis aliorum dierum commemoratio,
libere et licite fieri possit, concedimus; et a quibus-
cumque Sacerdotibus, Religiosis, et aliis Christi fi-
delibus fieri mandamus; in contrarium facientibus
non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud
S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die xx Januarii,
MDXV, Pontificatus nostri anno secundo.

Subscriptum erat.

P. BLONDUS.

17 Ex hinc, inquit prælaudatus Hippolytus pag.
107, votivis anathematis omnis generis jam ante
cuncta arca, iisdem quotidie crebrescentibus præ-
cursariis cœpit a civibus Mantuanis, qui eam in Ad-
vocatam singularem assumpsere et Protectricem ci-
vitatatis suæ, ejusque festum annis omnibus sancte
solemnizant; visitantes etiam reverenter paternam il-
lius domum, in cujus Camera toto matutino tempo-
re festi Missa dicitur, et diversæ ejus Reliquiæ
monstrantur. Quin etiam Patres S. Dominici cele-
brant Mantuæ, ex concessione Apostolica, Officium
proprium, sub quo hic etiam hymnus canitur.

an. 1515.

Et hinc
habita illa
civitatis Protec-
trix,
E

Urbis antiquæ recinant olores
Mincii, accedat superas ad oras
Cantus, æternum celebrans per orbem
Nomen Osannæ.

apud Domi-
nicanos etiam
offi in proprio
cultur,

Gaudeat clarum genus Andreasæ
Prolis, hoc tanto decorata partu.
Huic prius semper celebranda sanctæ
Virginis acta.

Cœtus hinc ultro populi fidelis
Omnis exultet, referatque Christo
Gratias, traxit teneris qui ab annis
Corda puellæ.

Ut pios vertit tenerum ad labores
Corpus, hinc canos juvenilis ætas
Induit mores, Habitum secuta
Relligionis.

F

Prædicatorum venerata Patrem
Omne virtutum decus ut peregit,
Maximos tandem meruit triumphos
Visere cœli.

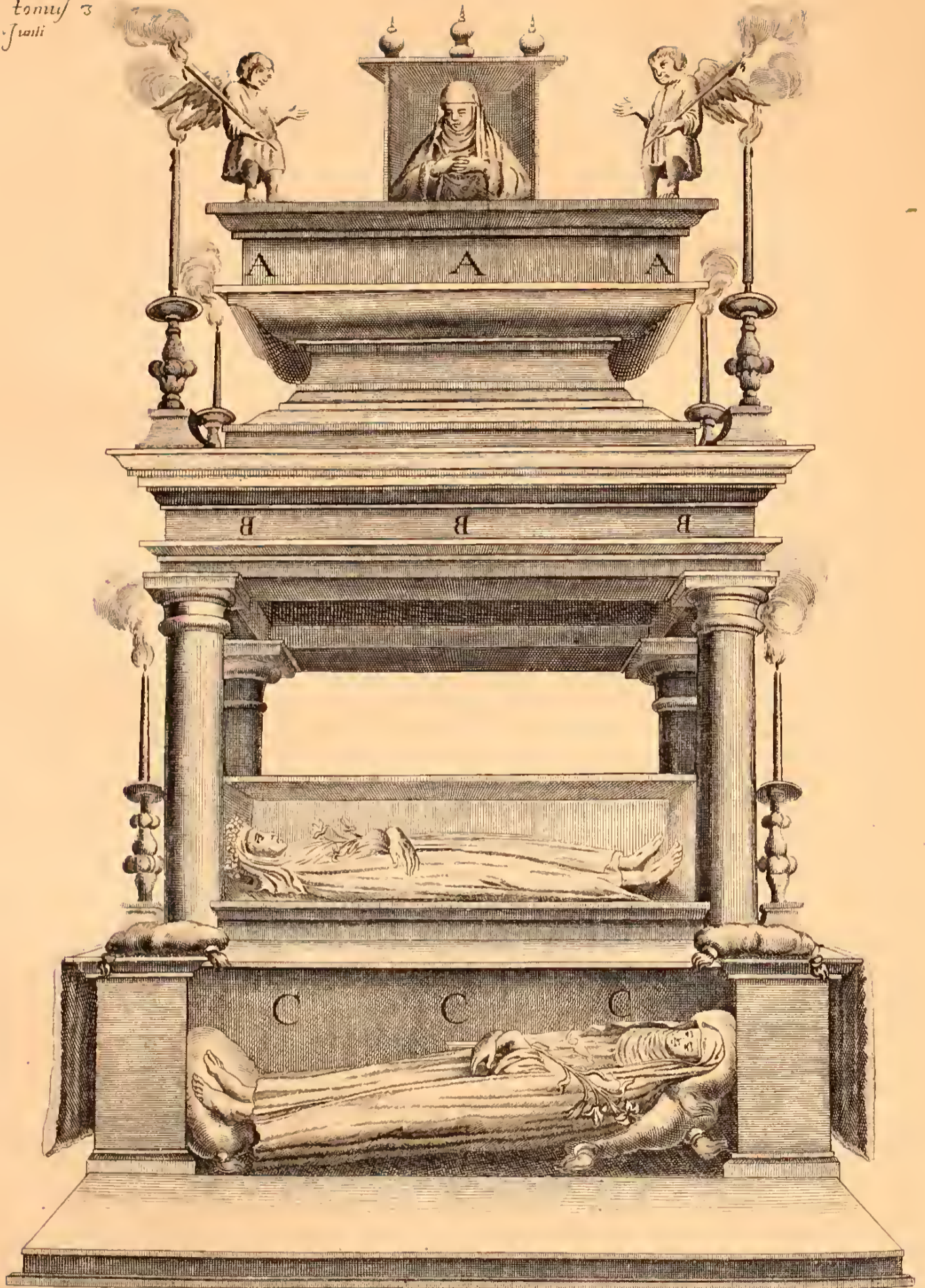
18 Jam anni nonaginta septem transierant a fe-
licissimo transitu B. Osannæ, inquit idem qui supra
Hippolytus ad annum MDCLII pag. 370, quando Patres
Dominicani, in quorum ecclesia ipsius Corpus re-
quiescit, volentes satisfacere communi desiderio to-
tius civitatis, in die festivitatis ejus, quæ celebra-
tur xviii Junii, cœperunt ostendere illud publice, cum
grandissimo concursu ac devotione: quod exinde
perrexerunt facere tali die quotannis. Ita ille, an-
no MDCLXV opus suum publicans, in quo antea pag. 107
scripserat, ostendi Corpus totum integrum et pul-
chrum, ac velut a parvo tempore mortuum: et pag.
110 visitantibus illud concessas Indulgentias, quas
hodiecum credimus perennare, si non etiam auctæ suc-
cessu temporis sint.

et ab anno
1602 exponi-
tur 18 Junii
spectat de
Corpus,

18 Conradus Janningus noster, qui anno MDCLXXXVI
ex Italia in Belgium rediens, Mantua transiit mense
augusto, inter alia sacra etiam Sacellum B. Osannæ
visitavit, reperitque illud insigni arte sculptum. Hoc
indicio

in arca
pectosa,

tomus 3
Juulii

MONUMENTUM B OSANNÆ. ORD. PRÆDICAT. MANTUÆ.

A *indicio motus, dedi operam ut ipsius delineationem, avi incidendam obtinerem ab illius Collegii postea Rectore R. P. Ludovico Pagello; qui sine cunctatione voto meo fecit satis, missa quam hic adjunctam vides tabella: ad ejus explicationem epistolam addidit die 22 Maji 1699, hoc tenore: Mitto Ectypum monumenti Beatæ Osannæ Andreasæ, quod delineandum curavi, prout extat in Templo divi Dominici; in cujus Religiosis Filiis nulla fuit difficultas in aperienda Arca Beatæ, ut Delineator ejus vultum et cetera accurate exprimeret: quinimo mihi, et Patri meo Ministro, Corpus Beatæ conspiciendum perhumaniter dederunt, ut testes oculati sinus Miraculosæ ejus, tot post annis ab obitu, Incorruptionis. Monumentum, sive Altare totum est Marmoreum, sed Arca inter Columnas posita, adhuc Lignea est, quamvis intus pretiose circumvestita, nimirum lamina argentea ductili cælataque, nec non distincta quinque scutulis opere anaglyphico, in quibus affabre exprimuntur totidem insigniora Beatæ gesta sive miracula. Apparet in integro Beatæ corpore vultus nullibi læsus apparent nudi pedes, manusque, in hisque vestigia sacrorum stigmatum clare conspiciuntur. Longitudo totius corporis, ut jacet, est palmorum septem cum dimidio.*

In summitate Monumenti in loco A. A. A. leguntur sculpta in marmore hæc verba: Divæ Osannæ Andreasæ tertii Prædicatorum Ordinis sanctimonia, miraculisque clarissimæ. Supra columnas in loco B. B. B. leguntur hæc alia verba itidem sculpta; Isabella Estensis, Mantuæ Marchio, constantissimæ probitatis, rationem habens B. M. P. a Partu Virginis MDV.

In Frontali altaris, quod est ex Corio inaurato, supra pictam Beatæ Imaginem, in loco C. C. C. scripta sunt hæc alia verba: Beata Osanna de Andreasæ Mantuana tertii Ordinis Prædicatorum. Obiit Anno Domini MDV die xviii mensis Junii, ætatis vero suæ L.

Porro Isabella Estensis, de qua in 2. Epigraphe, fuit ex Ducibus Ferrariæ, et uxor Francisci Gonzagæ Mantuæ Marchionis IV, ac Mater Federici Gonzagæ; qui a Carolo V Imperatore, cum in Italia versaretur pro sua Coronatione, creatus fuit Primus Dux Mantuæ; ubi Cæsar a Federico magnificentissime exceptus fuerat, tractatusque per plures menses.

20 *Mansit porro in eo quem diximus statu cultus Osannæ usque ad hujus xvii seculi annum LXXXV, intra urbem Mantuanam restrictus; donec recalui fervor Prædicatorii Ordinis, ad ejusdem Beatæ cultum toto orbe propagandum: quod eadem feliciter successisse, docebit Decretum sacræ Congregationis, Rituum vulgatum subtestatione Alderani Cardinalis Cybo, et subsignatione B. Inghirami ipsius Congregationis secretarii hoc tenore. Confirmata in Sacrorum Rituum Congregatione, sub die 20 Novembris proxime præteriti MDXCIV, sententia lata ab Eminentissimo et Reverendissimo Domino Cardinali Urbis Vicario, super cultu, immemorabili Beatæ Osannæ de Andrensæ prædicti Ordinis præstito, de quo fuit dictum constare, annuente etiam Sanctissimo Domino Nostro sub die xxvii ejusdem mensis et anni: Reverendissimus Pater Antoninus Óloche, Magister Paulinus Bernardinus hujusmodi causæ Postulator, humiliter sacræ eidem Congregationi pro tota eorum utriusque sexus Religione supplicaverunt; ut in posterum singulis annis eidem nedum facultatem recitandi Officium, et celebrandi Missam de Beata prædicta, verum etiam Officii, et Missæ Collegiæ Sanctæ Barbaræ, Civitati Mantuæ (prout asserebant alias concessorum) extensionem benigniter concederet. Et sacræ eadem Congregatio, ad relationem Eminentissimi et Reverendissimi Domini Cardinalis*

Juan T IV

Colloredi Pontentis, audito prius tam in scriptis, D quam in voce Reverendissimo Archiepiscopo Myrensi Fidei Promotore; respondit: Pro concessione Officii et Missæ pro Religione sub ritu duplici De Communi Virginum, si Sanctissimo Domino Nostro videbitur Die xviii Decembris MDXCIV.

Facta igitur deinde Sanctissimo Domino Nostro de prædictis per me Secretarium relatione, Sanctitas Sua benigne annuit. Die xix Mensis Januarii MDXCIV.

VITA

Per Fr. Franc. Silvestrum Ferrarien,

Ord. Prædicatorum, familiarem Beatæ:

Ex editione Mediolanensi anno 1505.

PROLEGOMENA.

Domitii Falconis Hendecasyllabi, Virginis elogium breviter complexi.

Hæc est quam legis illa Mantuana,
 Illa ingens meritis Osanna sanctis:
 Quæ Christum pietate singulari,
 Plus quam delicias amavit omnes.
 In qua religio, metus, sacrorum
 Observantia, veritatis ardor,
 Cultus, gratia proximi nitebat:
 Et præcordia tuta cum medullis
 Ardebant pia caritatis flamma.
 Quali sulphurea crematur Æthna,
 Vel triplex magis æstuat Chimæra.
 Prudentissima, pessimi dolosas
 Hostis vincere quæ sciebat artes;
 Rebus provida, negligens eorum
 Quæ labi poterant premente culpa.
 Sic palmes gravis accubat supinus,
 Si non est valida retentus ulmo.
 Fortis; mascula; victa nec labore.
 Cœlestis patriæ esuritione
 Non incommoda sentiebat ulla.
 Stratum cui fuerat cubile tellus,
 Pluma dulcius ac quiete blanda,
 Pulvino quoque mollius tenello,
 Et plus Assyrio fragrans amomo.
 Corpus vel minuo fovente somno,
 Quod strictum rigida diu catena
 Hirsuta sibi pelle contegebat:
 Quod jejunia, lora quod cruenta,
 Singultus, lacrymæ quod affluentes,
 Et tristes animo gemente morsus,
 Et voces querulæ dolentiores,
 Et suspiria plura macerabant.
 Nil opprobria, sanne, nil cachini,
 Nil risus hominum procaciorum,
 Nil pectus solidum furor movebat.
 Verbo: lumine Sancta continenti,
 Incessu placido, modesta gressu,
 Non convivia, non thalassiones,
 Non lusus sybariciti placebant:
 Numquam mellifluo excitata cantu,
 Sprevit luxuriam superbiorum,
 Et fastus strepitum potentioris.
 Christo præside gloriosa solo,
 Casto sobria Virgo cogitatu,
 Nec vitam macula iocuinavit ulla.
 Pestano rosa nata sic in horto,
 Fulget purpureo decens colore,
 Et veris zephyro fovetur almo;
 Nec solem, nimium nec horret imbrem.
 Quodcumque hæc animo suo cupivit

*duplici
 inscriptione
 notata,*

*per Isabellam
 March. Esten.*

A. FRAN.
SILVET.
COAVO.

A Et veris precibus Deum poposcit
Hoc ipsum obtinuit, repulsa nunquam.
Nam (quod credere forte tu negabis)
Christi stigmata sensit adnotata.
Quid mirum loca si tenet superna,
Quæ nutu supero patente cælo
Intrarat totiens manente vita,
Illa ingens meritis Osanna sanctis.

Hæc ego, etsi in limine posita, crediderim tamen scripta post Vitam jam impressam et huic Poetæ (quem Mantuanum possumus opinari) accurate lectam. Sane quæcumque hic sub titulo Prolegomenorum præmittimus, post absolutam Vitæ impressionem fuisse subjecta prælo, loquuntur litterales quaternorum notæ (Registrum appellant typhothæ) ad Caput i sumentes initium per litteram A; ibi etiam Titulus legitur, a nobis in Commentario prævio relatus; cum Prolegomeni titulum nullum præferant, sed abrupte exordiantur a correctione errorum typographicarum, indicato capite et versu seu linea ubi faciendâ est correctio. Tam rudis initiis illis typographia erat: nunc cultiara omnia. Interim illa notandorum errorum cura securos nos reddit de quibusdam phrasibus minus Latinis, ne facile suspicemur eas a typhotharum incuria, vel inadvertentia Auctoris obvenisse; sed ipsi proprias æstimmus et excusamus. Hendecasyllabos porro immediate sequitur

B

DEDICATORIA.

*Frater Franciscus Silvester Ferrariensis,
Ordinis Prædicatorum, Clarissimis Fran-
cisco Gonzagæ Isabellæque Estensi, Man-
tuæ Principibus S. P. D.*

Qua mente, quove animo, cum apud Vos essem, in me fueritis, Clarissimi Principes, ex illa vestra humanitate, qua me persecuti estis, exploratum satis habeo. Quippe Vos mecum semper familiariter et amice gessistis: id quod me Vobis summa necessitudine devinxit. Hoc solum mihi tantis beneficiis afflecto grave est et permolestum, non posse, quam vestræ humanitati babeo, referre gratiam. Referam tamen, grati aliquod et memoris animi indicium ostensurus, quam potis sum. Divæ Osannæ Mantuanæ, cum qua nullus hominum hac nostra ætate fuit qui conferri potuerit, vitam edidi: eam Vobis qui me ad id operis potissimum impulistis (tametsi id longe antea, quam ad cœlestem patriam commigraret, efficere cogitaveram) offero. Nihil sane est quod ad me Vobis gratius fieri posse putem. Fatebor tamen hoc vestro quodam jure deberi Vobis: utpote qui fide ac pietate in hanc sacram Virginem ceteris præstiteritis. Singularis præterea ejus in Vos benevolentia et caritas postulat, ut suæ bene et innocenter actæ vitæ iudices sitis, quibus nemo fuit qui sibi unquam gratior extiterit. Velim itaque hoc munus (quamquam pro vestra dignitate parvum et exiguum est) eo animo suscipiatis, quo ipse trado. Erit profecto Vobis, ad Christi sectanda vestigia, non mediocri adjumento: in eoque, velut in conspicuo speculo, virtutum omnium speciem perspicere poteritis. Vos autem non hortor solum, verum etiam oro, amore magis impulsus, quam quod arbitrer Vos meis monitis egere; ut enitamini, quo Filii vestri, de quibus optimam spem concepimus, Osannæ, quam tantopere et admirati estis et coluistis, moribus saltem similes sint. Valete.

C

PROOEMIUM.

Admirari sæpenumero mortales solent, qui fieri possit, ut hæc mundi machina tam diu integra ma-

neat et infracta. Vident namque homines in execranda crimina delabi; vident ubique gentium calcari Deum pedibus; vident acerrimo virtutem haberi odio, summoque vitia in pretio esse: quæ omnia, cum nefandissima sint, summum rerum omnium exitium deposcere videntur. Sed apertum satis et manifestum unicuique esse debet, divinam mentem longe ab humana distare. Nos enim perverso adeo iudicio sumus, ut levi etiam injuria lacessiti, mox vindictam pœnamque exigendam arbitremur: id quod constat evenire, quo non rationi, sed nostris tantum explendis affectibus studeamus: at insigni rerum omnium Creator utitur patientia: propterea quod nihil sit, quod non ab sua immensa virtute prodierit. Sicuti enim artifices solent sese in extractis operibus, quia sua sunt, oblectare; ita Deus optimus maximus creatis rebus admodum delectatur, quod sui speciem præferant. Atqui optimi parentis est, filium, tametsi gravissima in se admisit scelera, non statim ex laribus depellere; sed ad meliorem frugem omni studio revocare, enitique ut virtutis studiosus evadat. An igitur putandum est, Deum, quem per se bonum Platonici appellabant, in filios usque adeo desævire, ut peccantes velit actutum præcipites dare? Non modo non privat eos via, sed ad exactos continue mores admonet, incitat, impellit: quod si humano viderit patrocínio destitutos, agit ipse validum et fidum patronum.

2 Qui enim sacras Litteras callent, norunt, quanta cura et diligentia humanum genus aluerit, rexit, gubernaverit. Ab prima namque orbis origine quampiam mentibus hominum indelictam legem, quæ illos ab flagitiosis operibus arceret, exciretque ad virtutem. Tum illa diuturnitate temporis obcæcata, Moysen Judæis ducem præfecit, illique legem lapideis incisam tabulis ad populum deferendam tradidit; eam, inquam, legem, quæ instituta naturæ, pæne restincta, ad lucem revocaret. Dein, cum hanc quoque post humeros jactassent, nullaque in re respectarent ad legem; immortalē nostram et sublimem, quam Gratia legem nuncupamus, in fidelium cordibus descripsit; quæ nos ad virtutum studia promiores redderet, efficeretque faciliorem nanciscendæ felicitatis viam. Præter hæc cœlestes ac divinos homines, qui ceteris vita bene et innocenter acta exemplo forent, cœlo (ut ita dixerim) demisit. Ut enim taceam vetustissimos illos, qui prisca homines erudierunt; habuit nostra Italia Ambrosium, Gregorium, Petrum Martyrem, Thomam Aquinatem, Franciscum, Catharinam Senensem, ac plerosque alios, qui labentem Christianam Rempublicam sua sanctitudine erexere; ac, tanquam præclara lumina, ceteris præluxerunt.

3 Demum hac tempestate, qua universa Italia magnam videbatur minari ruinam; ne extrema calamitate premeretur, paremque suorum criminum pœnam lueret; clarissima eam Virgine Mantuana, Osannam inquit, donavit. Excelsum profecto et divinum munus. Quid namque sibi jucundius, quid utilius, quid divinius afferri potuit? Sicuti ex oceano solem ferunt, ita Osanna ex Mantua, universum orbem, nedum Italiam, illustratura, tanquam splendidissimum jubar emersit. Sua equidem integerrima et cœlesti vita, perditos homines, ad honestos et integros mores allexit; bonos et frugales, adhortationibus fovit; patriam quoque suis precibus magnopere juvit. Quidquid virtutis, quidquid probati operis, quidquid cœlestis gratiæ in homine vidimus, id omne in una Virgine Osanna effulsit. Quare præclara ipsius gesta explicare in ordinemque redigere, operæ pretium duxi: ut, quemadmodum nobis singulare virtutum omnium exemplar fuit, ita eximia posteris innocentis et bene agendæ vitæ monumenta prodant.

D
Deus insigni mansuetudine homines tolerans,

destinavit eisdem ad correctionem Patros Sanctos,

E

ab orbe condito

usque modo;

F

itaque nuper dedit B. Osannam,

cujus Vitam scribit Auctor

A prodat. Non putet autem quispiam me alieno tantum deprompta ore collegisse, eaque calamo exarasse : audiui ego ex ipsa, legique magna ex parte in ejus litteris, ad me sua manu importunitate mea conscriptis, quæ non nisi per ipsam sciri potuerunt: et ea quidem, plerosque annos antequam suo fungeretur fato, scriptis commendaram. Quæ ad mores spectant, vidi, et longa experientia probavi : reliqua vero, quæ profecto pauca sunt, ab illis ipsis accepi, qui ea oculis inspectarunt.

illis nonnullis
etiam com-
municata ;

4 Putabam autem ne unum quidem (me excepto) esse cui secreta hujuscemodi credidisset : sed offendi, eam religiosissimo et integerrimo viro, cui Fratri Hieronymo Mantuano nomen est, de ordine Divi Benedicti, deque Congregatione Montis Oliveti, tunc Priorem agenti Gradariæ, cui plurimum fidebat, istæc pæne omnia reserasse : narrasse quoque pleraque memoratu digna, et imprimis quæ ad impetratam ab Christo passionem attinent, Sorori Margaritæ Seraphinæ, in Annuntiatae monasterio degenti, cum qua longa sibi et dulcis fuerat consuetudo ; et (quod magis admirare) eadem seculari feminæ, qua familiarissime utebatur, explicasse. Sed hoc divina factum opinor providentia, ut non modo sui, verum etiam exteri, sanctitudinis ejus testes forent. Hominem esse arbitror neminem, ad quem hujusce Virginis fama pervenerit, qui non multo majora præsens viderit, quam audierit absens. Unde mihi magis timendum est, ne multa præclara facta præfermisisse, quam ne pauca etiam confinxisse criminer.

quæ licet,
ex ipsamet
hausta plera-
que sint,

5 Erunt fortasse qui multis fidem minime adhibendam dicent, quoniam ea sola ipsius enarratione in lucem venerint. Sed unum eos interrogavero : Quis ea quæ in Apocalypsi descripta sunt, fuisse Joanni Apostolo præmonstrata, nisi ipse explicasset, scire potuit? Quis Paulum vidisse, quæ non licet homini loqui? Stephanum apertos cælos inspectasse, Bernardo visum esse parvulum Christum, Dominicum Apostolos fecisse predicatorem, Cherubim et Christum Francisco apparuisse? Innumera de Sanctorum historiis detrahenda forent, si ea inficias iremus, quoniam non nisi ipsis revelantibus in lucem venerint. Quando profecto talia, viventes aut etiam vita functi edidere, quæ nullus hominum suapte virtute, sed divino tantummodo auxilio potest efficere; quandoquidem eorum mores, vitæ integritas, manifesta fuere sanctitudinis indicia; quid causæ est, ut illos arbitrari debeamus talia ementitos quæ si effinxerit quispiam, sceleratissimus omnium habendus esset? Quis autem Osannam mortalis criminis unquam arguendam putavit? Qui ejus vitam, sanctissime actam, aut damnaret aut improbaret, extitit nemo : aut si quispiam nonnulla improbavit, propterea quod unde illa fierent ignorabat; ipsa tandem ab veritate superatus, Christi sponsam summis laudibus extulit : quando divinis tantummodo rebus addictam compertum habuit.

fidem tamen
ei indubita-
tam faciunt

nota Osannæ
sanctitas et
humilitas.

6 Adhæc, qui summa ejus familiaritate sunt usi, sciunt quanta humilitate erat; sciunt quantum humanam omnem laudem horreret; sciunt quanto labore, quanta difficultate, quanto astu, vel minimum quid secretorum suorum ab ipsa poterat extorqueri. Quid itaque existimandum est, eam voluisse talia ementiri? Oportuit me sæpenumero, cum ipsa talia loquentem, ab inceptis desistere, nonnumquam vero interjectis verbis ejus mentem ab hujuscemodi dimovere; propterea quod vehementer erubesceret, corque usque adeo conflagraret: ut spiritum ad cælos proveheret. Nulli tamen peperci labori et difficultati, quin summam adhibui diligentiam summamque industriam, quo ab Deo sibi impertita munera haud manerent abstrusa. Ceterum quo singula in

aperto sint: possitque quisque facile quæ gestierit invenire: ejus vitam, hoc parvo descriptam volumine, per libros et Capita digessi. *Eam divisionem hic accipe, una cum additis numeris nostris, secundum quos nova nostra divisio procedet: Annotata tamen, quia pauciora futura sunt, inveniet lector, non ut alias possim post finem cujusque capituli, sed divisa in totidem partes, quot in libros opus suum Auctor discrevit.*

D
A. FRAN.
SILVEST.
CO.EVO

Primi Libri Capita.

CAP. I	De Osannæ parentibus et desiderio cœlestium.	7
II	De prima ejus austeritate.	8
III	De virginitatis voto et pudicitia.	9
IV	De Christo sibi crucem imponente.	11
V	De voce sibi neglectum mundi suadente.	12
VI	De ipsa se in Christi latere abscondente.	13
VII	De suscepto, Divi Dominici Habitu.	14
VIII	De modo vestitus.	15
IX	De ejus Professione.	16
X	De Deo sibi monasterii ingressum prohibente.	17
XI	De Confessore sibi cœlitus dato.	18
XII	De ejus prudentia.	19
XIII	De ejus Patientia.	21
XIV	De ejus caritate in Deum.	25
XV	De animarum zelo.	26
XVI	De ipsa aliorum pœnas pro peccatis, aliorumque ægritudines et imminencia mala postulante.	27
XVII	De ipsa omnes consolante.	30
XVIII	De fervore ad spiritualia.	31
XIX	De Confessionis frequentia,	32
XX	De Communione.	33
XXI	De affectata morte.	34
XXII	De victus parcitate.	36
XXIII	De somni tenuitate.	37
XXIV	De corporis cruciatu.	38
XXV	De humilitate.	39
XXVI	De ipsa humanam consuetudinem fastidiente.	42
XXVII	De tolerantia infirmitatum.	43
XXVIII	De fastidio deliciarum.	44
XXIX	De pietate in pauperes.	45
XXX	De obedientia.	47
XXXI	De gratia lacrymarum.	48
XXXII	De conversatione.	50
XXXIII	De fide hominum in eam.	51

Secundi libri.

	Proœmium.	54
I	De raptus initio.	57
II	De natura raptus.	59
III	De cognitione in raptu.	62
IV	De facilitate raptus.	64
V	De diurnitate raptus.	65
VI	De effectu raptus.	66
VII	De maxima quapiam abstractione.	67
VIII	De ostensa sibi Trinitate, visoque ab ea inferno et purgatorio.	69
IX	De ostensa sibi gloria beatorum.	71
X	De Divo Dominico sibi in raptu occurrente.	72
XI	De visione in die Mariæ Magdalena.	73
XII	De visione in die Apostoli Pauli	74
XIII	De petitionibus in die sancto Mercurii	
XIV	De ostensis sibi mysteriis passionis.	76
XV	De visione in die sancto Sabbati.	78
XVI	De Christo eam consolante.	79
XVII	De Fratre Ordinis Minorum eam in Hierusalem vidente.	83

A. FRANC. SILVEST. CO.EVO.	A XVIII	De beata Virgine sibi Filium tradente.	84	III	De ostensa sibi felicitate fratris.	164	D
	XIX	De Christo pollicente se cam non derelicturum.	87	IV	De quibusdam, in Prædicatorum Ordine præcognitis.	163	
	XX	De puella, vidente Christum super pannos ejus.	88	V	De quibusdam aliis oculis, ab ipsa cognitis.	167	
	XXI	De B. Columba, illi apparente.	89	VI	De cognitis cogitationibus cordis.	168	
	XXII	De Alemanno, sanctitudinis odorem sentiente.	90	VII	De revelata sibi multorum morte.	170	
				VIII	De ostensis circa quempiam Sacerdotem.	174	
				IX	De ipsa, præcognoscente ex quadam se ægritudine non decessuram.	176	
				X	De ipsa, cognoscente me ab colicis doloribus sanandam.	177	
				XI	De ipsa, ægræ cuidam quod sanaretur prædicente.	178	
				XII	De ipsa, prædicente matronam quamdam se melius habituram.	179	
				XIII	De ipsa, prædicente cuidam quod sanaretur, et futura esset Monacha.	180	

Tertii libri.

		Proœmium.	91				
	I	De Maria Virgine, eam litteras edocente.	94	XI	De ipsa, ægræ cuidam quod sanaretur prædicente.	178	
	II	De desponsatione ejus a Christo.	96	XII	De ipsa, prædicente matronam quamdam se melius habituram.	179	
	III	De innovatione cordis.	98	XIII	De ipsa, prædicente cuidam quod sanaretur, et futura esset Monacha.	180	
	IV	De accepta spinea corona.	100	XIV	De cognitione orationis, pro se ab altera factæ.	181	
	V	De accepto vulnere lateris.	102	XV	De cognitione animarum, in purgatorio existentiam.	182	
	VI	De acceptis stigmatibus.	104	XVI	De dæmonibus, morientibus infestis.	183	
	VII	De Christo, cor ejus intrante.	106	XVII	De ipsa, vidente quosdam a Christo benedici.	184	E
	VIII	De impetrato dolore cordis.	107	XVIII	De ipsa, cognoscente quamdam futuram Monacham in nondum extructo monasterio.	185	
	IX	De diviso corde.	109	XIX	De præmonstrata sibi morte.	186	
	X	De revelatione suæ gratiæ.	110	XX	De morte ejus.	189	
	XI	De potu sanguinis ex latere Christi.	111	XXI	De exequiis.	192	
E	XII	De Eucharistia, illi colitus data.	112	XXII	De revelatione quadam circa mortem ejus	194	
	XIII	De diabolo, illi infesto et ab ea superato.	114	XXIII	De ipsa, præfatæ mulieri visa.	195	
	XIV	De Christo, sibi in semis specie apparente.	116	XXIV	De ipsa, a nepote visa.	196	
	XV	De ligneo Crucifixo, eam alloquente et complexante.	118	XXV	De statura ejus et vultus dispositione.	197	
	XVI	De ostensis sibi in Sacramento.	120				
	XVII	De Christo, in ejus cubiculo inambulante.	121				
	XVIII	De cœlesti spiritu, sibi ad tollendam supra humeros aquam auxilium præbente.	122				
	XIX	De ipsa per aera incedente.	123				
	XX	De ipsa ad quæpiam loca deportata.	124				

Quarti libri.

		Proœmium.	125				
	I	De ferventi oratione.	127	I	De ipsa, in Pado mirabiliter salvata.	201	
	II	De ipsa, dum oraret, in aera elata.	128	II	De capra, sibi ante tempus lac præbente.	202	
	III	De Christo eam monente, ut pro Italia roget.	129	III	De muliere, ejus precibus fœtum emittente.	203	
	IV	De ipsa, pro Mantua officiosissime intercedente.	134	IV	De muliere, a manus ariditate sanata.	204	
	V	De ipsa, invisibilia transeunte.	137	V	De quadam, a cancro liberata.	205	
C	VI	De ipsa, impetrante pestem remitti.	138	V	De matrona, ab morte pæne ad vitam revocata.	206	F
	VII	De filio, Mantuanis Principibus impetrato.	138	VII	De quodam, ab cancro sanato.	207	
	VIII	De salute plerisque impetrata.	140	VIII	De muliere, ejus lachrymis sanitati restituta.	208	
	IX	De Religione pluribus impetrata.	141	IX	De Monacho, ab febre liberato.	209	
	X	De morte femine prorogata.	143	X	De puella, a nervorum contractione liberata.	210	
	XI	De Religioso quodam, a malo retracto.	144	XI	De quadam, a veneficiis sanata.	211	
	XII	De ipsa, pro quodam Principe rogante.	146	XII	De filia magistri Petri Benadusii, a febre sanata.	212	
	XIII	De alio Principe, regnum ejus precibus cito recuperante.	148	XIII	De quodam, a febre et dolore sanato.	213	
	XIV	De scelesto quodam homine, ejus precibus converso.	151	XIV	De puella, vitæ pæne restituta.	214	
	XV	De quodam, a malo præcogitato impedito.	152	XV	De quadam, ab febre sanata.	215	
	XVI	De ipsa, faciente puellam in ecclesia, a qua longe aberat, audire Missam.	154	XVI	De muliere, a simili febre liberata.	216	
	XVII	De ipsa impetrante domum suam non incendi.	155	XVII	De quodam, ab eadem febre liberato.	217	
	XVIII	De impetata febre, ne iret ad Principem.	157	XVIII	De fabro lignario cadente, et servo incolami.	218	
				XIX	De quadam, a morbo gallico sanato.	219	
				XX	De alio, a supradicto morbo sanato.	220	
				XXI	De quodam, ab equo genitus colliso et sanato.	221	
				XXII	De muliere mendica, ab digiti vulnere sanata.	222	
				XXIII	De clarissima Mantuæ Principe, a dolore capitis Sanata.	223	

Quinti libri.

		Proœmium.	158				
	I	De animarum statu sibi revelato.	160				
	II	De ipsa, vidente animas in cœlum euntes.	162				

A

LIBER I.

Continens vitæ ac virtutum historiam.

CAPUT I.

Summarium vitæ ejus spiritualis, usque ad annum æt. quinquagesimum et factam professionem.

Virgini Osannæ patrem fuisse constat Nicolaum Andreasium, Matrem vero Agnetem, Mantuanos, medio ordine *a* cives, omnique morum genere probatissimos. Hæc sextum nondum egressa annum, Carbonareolam *b* inhabitans, ubi parentes quotannis æstivare solebant; cum per Padi ripam deambulet sola, visus est illi Angelus, qui eam ad frugalitatem et celestium rerum amorem adhortatus, sese actutum ex ejus oculis proripuit. Tunc visa est puellæ mens perspicuo quodam perfandi lumine, quod eam ad divinarum rerum cognitionem mirabiliter extollebat, inducebatque ut supernas delicias non mediocri ardore deperiret. Nam quæcumque aut oculis inspectabat, aut excipiebatur auribus, ea sibi Deum tanta delectatione, tanta claritudine, tanta animi voluptate afferebant; ut plerumque saucia mens in Christum efferretur. Quippe ad frequentem orationem, ad Dominicæ recordationem passionis, ad exacta jejunia, ad parcitatem, ad extremas vigiliæ, ad austeritates ad præclara pietatis opera, ad Confessionis integritatem, ad Communionem, ceteraque id genus, ab nemine unquam edocta, cœlitus impellebatur. Videbatur sibi continue Christum ad cor loqui: sive, inquam, graderetur, sive staret, circumspectaret oculis, loqueretur. Excevit usque adeo is fervor, ut neque somnum quidem neque cibum captare posset. Universa nihili pendebat, hisce solis cogitationibus immersa. Unde cum, jubente patre, scholas, quo consuendi artem perdisceret, frequentaret; ceteræque puellæ, magistræ indulgentia, canerent, lauguenti corpusculo fomenti quippiam allaturæ: nonnullis ipsa horis (in Nonis, inquit, et Vesperis) ob singularem quandam mentis elevationem, qua Salvatoris tormenta meditabatur, nedum canere, sed ne minimum quidem poterat lætitiæ signum præferre.

8 Sub idem tempus, divini face amoris vehementer incensa, solerti cura insignique studio versabat animo, qua sua opera effici posset, ut Christo, pro humana salute cruci affixo, etsi non pares, quantum tamen muliebris virtus affert rependeret vices. Itaque cœlesti eam excitante aura, ex funibus flagella contexit, eisque tenerrimum sæpenumero corpus affligebat. Cingulum quoque, multis connexum nodis, extruxit; quo puerilibus membris præcincto, ita ut acriter caro premeretur, exultabunda admodum incedebat; arbitrata eo se tormento hujusce nostræ naturæ Liberatori rem pergratam efficere. Non erat hæc Virginis afflictio rara: sed frequens, sed continua: noctes enim et dies sese asperrime cruciabat. Quod cum mater istæ eam præter ætatem agere demiraretur, in eam nonnumquam fixa jactans lumina, inqueiebat: Magnum profecto est quod in te agitur, Osanna.

9 Septem annos natam maximum et pæne incredibile placendi Christo desiderium: cœpit. Post longam autem hujusce rei considerationem, sibi in mentem incidit, virginitatem illi quamgratissimam esse; quando virginem ipse matrem delegerit, ex qua virgine permanente prodiret in lucem. Quocirca, nulla interjecta mora, perpetuam Christo virginitatem inviolabili fide devovit: idque sane votum, nubilem agens ætatem, sæpius animo consolidavit.

Exinde omnes illecebras carnisque voluptates acerrimo insectata odio, cruentum illis ac mortale continuis cruciatibus bellum indixit; et ita indixit, ut ne quidem eam adoriri unquam ausæ sint. Non solum autem casta corpore, verum mente etiam et cogitatione pudicissima erat, nullus enim unquam experiundæ veneris in eam cogitatus irrepsit, neque rerum hujuscemodi ullam habuit cogitationem: nisi forte horrendo volvisset animo, quantis lasciviis humanum genus lacesseret Deum: id quidem ipsa secum nonnumquam querebatur. Adhæc erat aspectu virginico, erat mitis, erat placida; angelicamque adeptam naturam, sese integerrimam virginem pudicissimis moribus prædicabat: neque enim vel minimum de ejus ore verbum defluxit, quod non eximium pudicitiae florem redoleret.

10 Evenit plerumque ut scelestissimi homines, in eam oculos conjicientes, virgineis pellecti moribus, scelestam suam vitam deplorarent, ipsique in meliorem verterentur frugem. Quid ni? quando ipsam Virginis corpus omnifarum suavissimæ integritatis spiraret odorem. Istud inter quamplurima sese offert. Cum Comes quispiam, summus profecto et clarissimus vir, Mantuam profectus esset; illius uxorem Osanna visitatum ivit, propterea quod eam matremque insigni benevolentia prosequeretur. Tunc forte Comes ludo vacabat: quem cum socrus, Osannæ præsentiam quoque apprime desiderasse haud esset inscia, accersit. Sed ille, quasi mulierem aspernatus, intermittere ludum detrectabat. Tandem suadente, precibusque compellente uxore, ad eam ivit. Cum eum alloqui cœpisset Osanna, in uberes intercluserunt: neque enim lacrymas restringere, neque ullam eloqui verbum poterat: sed timore quodam percussus erat, perinde atque numinis cujusdam faciem inspectaret. Demum regressa illa domum, cum cœnaturus Comes mensæ accumberet cibum omnem fastidians, virginem solum aspectum angelicumque sermonem mente agitabat. Cuique ad eam jam sua sponte animum inclinasset; ejus visendæ desiderio exarsuans, uxorem rogat quo illius alloquendi rursus sibi copiam faciat. Egit illa pro conjugis voto: quare venientem, post salutem datam et acceptam, allocutus, summam de ea sanctitudinis opinionem concepit, deincepsque maxima veneratione coluit.

11 Puellam admodum, Carbonareolæ ante altare, quod in angiportu suæ domus sitam erat, orantem, Christus subjectis cruci humeris convenit. Quem cum vidisset Osanna, tanto cœpit ardore cor ebullire, ut mirum fuerit, in molli animam perstitisse corpusculo. Tunc quam gestaverat vasti ponderis crucem: eam Christus illius scapulis admoovit; bisceque eam verbis alloquitur: Scito, filia, te hanc ipsam crucem propriis deportaturam humeris; subituramque innumeros cruciatus, qui te ad purum excoquant: tua itaque intererit, non mea tamen excepta ope, patientissimam esse. Tum illa, cervicem demittens, Hoc est, inquit, dulcissime Jesu, quod meus gestit animus: quanto namque duriora tormenta perpetiar, tanto lætior et jucundior ero, arbitrata, me tibi similiorem ceteris evasisse. Exinde frequentior illi atque tenacior Dominicæ passionis memoria fuit; in Deum quoque affectus intensior, et major terrenæ gloriæ neglectus.

12 Una dierum, mente et cogitatione sibi ab Christo impositam cruceem revolvens, orationi omnem conatum adjecerat; rogabatque Deum, ut eam sibi ancillam; eam, inquam, quæ summa in eum fide perstaret, ascisceret. E vestigio autem vox ista ad ejus aures pervenit: parentum carnalium patriæque affectum omnem abs te ejicito, imitareque

D
A. FRAN. SIL-
VEST. CO. RENO.aspectu suo
lascivos ad
pudicitiam.

E

Comitem lu-
sū nūm de-
ditum ad pæ-
nitentiam
trahit.F
Crucem a
Christo impo-
sitam susci-
pit:audique mo-
nentem ad
mundi con-
temptum;a
b
An. æt. 6 ab
Angelo ad
cælestium
amorem invita-
tataB
totam se tra-
dit exercitiis
devotionis.C
Incipit corpus
macerare iu-
nitentisan. æt. 7. ro-
vet virginita-
tem.

A
A. FRAN. SIL-
VEST. COEVO.

que cœlestibus tantummodo parentibus, mihi, inquit, æterno Deo, ac meæ dulci genitrici Mariæ. Quod sane præceptum alta mente reposuit, et ita recon- didit, ut mundanas omnes illecebras cœperit longe amplius detestari, suumque omnem cogitatum in Christum ac Mariam Virginem jactare. Nulla siquidem in re, excepto Deo, sese oblectabat, quando illi jam se totam initiasset. Videbatur sibi nihil esse homini, excepta divina gratia, expetendum; nihil esse in rebus firmum, nihil stabile. Erat profecto in ea senilis animus, atque supra ætatem excelsum ingenium. Totis viribus enitebatur, quo divinum præceptum exitu præstaret: nihilque sibi difficile, nihil arduum, nihil impossibile videbatur, quod ad Dei nanciscendum amorem utile putaret. Omnem suam operam, omnia studia, omnem cogitationem ad id referebat, ut illo amore contingeret. Tanto conatui Christus injiciebat flammam, eamque in immensum provehebat ardorem, quo ad cœlestia solum regna vehementissime agitabatur.

an. 13 occultat se in ejus latere

B
13 Annum tertium decimum agens, divino illustrata lumine, usque adeo summam spem in Christo locaverat, ut quandocumque adversa impeteretur fortuna, mente ad tutissimum portum Christum profugiens, illius subiret latus: arbitrata, se ibidem contra omnes adversitatum incursus latitare. Quod si quispiam tunc injurias inculcabat, ceu sub parentum que majorum cura versantibus evenire solet; non modo eas parvi existimabat, verum alacri perferebat animo; quando nihil esse putaret, quod sibi in Christi latere delitescere posset officere. Sic enim Christi latere utebatur, sicuti solent religiosi homines suo gurgustio, ad quod, quandocumque voluerint turbam devitare, profugiunt. Haud omiserim, quod, sive sola esset, sive ceteris se sociam præberet, ad motum semper lateri suo Christum alloqui videbatur. Accumbebat quoque nunquam mensæ, quin cum discipulis cœnantem Christum, perinde atque tunc res ageretur, incredibili lætitia prospiceret.

an. 14 habitum 3 Ord. suscipit

C
14 Terrenam omnem ab ineunte ætate aspernata felicitatem, quo tutius ad cœlestem patriam proficere, sub Divi Dominei regula et institutis mere affectavit. Sed cum sanctum hoc desiderium executioni, invito patre mandare nequiret: ab ipso, per eum quo semper se fuerat prosecutus amorem, Prædicatorum habitum maxima contentione depoposcit. Renuit ille, negatque se unquam rem hanc permissurum; quando ejus nuptiis sibi generum asciscere cupiat. Intuita patrem suo voto reluctari, nulloque modo in suam cessurum sententiam; gravem ab Deo ægritudinem, quo tertium Prædicatorum Habitum captata opportunitate devoveat, supplex precatur. Audit clementissimus Deus Virginis preces, in eamque graviorem morbum demittit. Eam ob rem læta admodum Osanna, tum potissimum quod parentes illam suam ægritudinem amaro animo ferre videbat; rata eos suis tunc facile votis accessuros; dictum Habitum, si priori redderetur valetudini, devovet. Tum illico pristinis reparatis viribus, emissum ab se votum patri aperit. Is illi in columitate admodum lætus, annum tantum quo suum expleat desiderium, indulget. Longo igitur ardenti- que suo voto potita, firmissimo animo statuit, neminem sibi unquam talem Habitum detracturum. Emenso autem anno, quo mentem patris extorqueat; similia indumenta (erant enim priora vetustate consumpta) enixissime postulat. Quas preces dum pater ægerrimo ferret animo; respondet, suis jam satis votis potitam, debere parentum jussis obtemperare; nolle se ut Religioni adscribatur. At cum illa obstinato animo in eadem semper sententia perstaret; intuitus pater ejus constantiam, pro suo faciat arbi-

a morbo eius causa impetata sanata.

trio, remittit. Optatam itaque adeptam victoriam, ab quarto decimo anno ad usque extremam vitæ suæ diem. Prædicatorum Habitum integerrime detulit.

D
15 Duxit autem semper in morem, suam quibus maxime poterat molis angelicam vitam occulere. Unde opinionem sanctitudinis devitatura, non laneas nisi raro, sed lineas manifesto gestabat camisias, cilicio tamen occulto subjecto. Quodsi eam quispiam laudibus efferebat, suamque sanctitatem admirabatur; istæc verba in medium afferebat; Videte quid in me religionis sit et austeritatis: nam præter delicias, quibus plurimum addicta sum, lineis ego utor camisiis, quando sanctæ mulieres laneis vestiuntur. Utebatur tunica sine scapulari; eodemque quo reliquæ tertii Habitum velamento capitis. Egressa domo coopertum nigro pallio caput gestabat; nisi forte facta senior æstus tempore tunc enim defluente pallio, et super scapulas complicato, albus ad humeros et brachia pannus lineus de capite impendebat. Sicuti præterea erat animus purus et integerrimus, ita corporali munditia appime delectabatur. Non poterat in suo cubiculo inversi quippiam aut immundi æquo animo ferre. Vestes quoque non sordidas, neque etiam admodum pretiosas, sed mundas et decenter aptatas curabat: propterea quod sic suapte natura instituta esset.

Honesto sed modesto vestitu cilicium occultit.

E
16 Tertium Prædicatorum Habitum, haud professa, complures annos gestavit. Consulto namque profiteri distulit, tametsi id vehementer optaret; verita ne frequens eam raptus et domesticæ sollicitudines a consecrandis Profitentium vestigiis deturbarent. Quijpe consuevere hunc ipsum professæ Habitum, ad audienda eorum instituta, in templo pariter convenire; simul Dominicum percipere Sacramentum; agere quoque pleraque pro Præsidentium voto, quæ suis viribus imparia videbantur. Multis autem exactis annis, cum eam profitendi desiderium acrius urgeret; propriæ haud fidens sententiæ, precatur Deum, quo eam in meliorem partem impellat, factura quod cœleste nuntium suaserit. Respondet is, nondum opportunum tempus ad eam operam adventasse: jubetque bono ac tranquillo animo esse, propterea quod se illi intimaturum, quando id agendum fuerit, polliceatur. Expectato longo temporis spatio divino nutu, tandem quinquagesimum agens annum, ardenti desiderio profitendi flagrare cœpit: et eo usque, ut noctes et dies ad Professionem animum mentemque erigeret. Tunc ad ipsam, talibus stimulis agitatam, cœlestis animarum Sponsus adventans, Te modo, inquit, filia, jubeo profiteri: quod tempus illud advenerit, quod abs te dixeram expectandum. Non surda aure præterivit Osanna: sed accersito propere congregationis Lombardiæ Vicario generali, cui Fratri Honofrio Parmensi nomen erat (forte enim tunc Mantuæ erat) ad Professionem humili prece admitti rogat. Admisit ille lætus ac lubens, atque profitentis votum suis manibus excepit: spectante, inquam, Fratre Bartholomæo Mantuano, in Divi Dominei monasterio Priorem agente, nepote ejus fratre Thoma Andreasio, et me per id temporis Mantuæ commorante. Professa autem novam quandam jucunditatem nacta, summo omnium Parenti pro tanto munere diebus singulis gratias agebat. At prætereundum minime est, illam sæpius, antequam profiteretur, præfatum Habitum in perpetuum vovisse; seque universis parituram, quæ Prælati in dicto Ordine Prædicatorum jussissent: id quod summa etiam cum fide servavit.

distulam consulto Professionem

an. 50 et. clam favit.

Elect ab iusto vorisset obedientiam.

F
17 Osannæ animum solitudinis amor vehementer incenderat: quapropter pertæsa seculi blanditias, primum proficisci ad cremum, quo nullius uteretur contubernio, concupivit. Dein maturiori acta consilio,

A consilio, ad Religionem animum adiecit: ad quod obeundum munus nihil reliquit intactum, quod sibi suppetias ferre posset. Verum cum universa suo adversari desiderio conspicaretur, voxque incessanter ejus aures obtunderet, quæ illam ab clausura dehortabatur; precari Deum censuit, quo ad cœleste acciperet responsum. In sacra itaque Domini aede, una dierum ad orationem, omnino voti sui compos futura, profugit. Ubi mente inter orandum, clarissima luce penetrante animum, sursum rapta, ad excelsum Dei solium, ab nonnullis cœlestis patriæ civibus delecta est. Efflagitante autem Deo quid ab se poseeret, ait: Longa me, clementissime Deus, cupido incessit, Majestati tuæ abstrusa cœnobio inservire: at adversa cuncta reperio: estque quod me magis abducat, quod adnotum semper auribus vocem sentio, quæ me ab ardenti isto desiderio deterreat. Te igitur, per eam qua me complecteris caritatem, suppliciter rogo, ut me pro tuo beneplacito certior reddas. Arridens ille: Noli, inquit, filia, hanc provinciam adoriri: mea enim lege sancitum est, ut longa tibi, in multorum salutem et consolationem, cum mortalibus sit consuetudo, in seculo temperare. Hoc cum accepisset Osanna, divinis obtemperatura præceptis, ab suo illo proposito destitit.

B 18 In solo adhuc Virginis pectore cœlestes suæ gratiæ versabantur: sed cum se ab acerrimo fragilis nostræ naturæ hoste illud facile posse, ceu cordatissima mulier, haud esset nescia; suppliciter Deum precabatur, quem potissimum deligeret (forte enim quadam spiritali tunc temporis Patre carebat) cui istæ suæ secreta reseraret. Accidit autem ut in Divi Domini templo rem divinam Sacerdos quispiam perageret: cui cum adesset Osanna, Christumque sincera et optima fide rogaret, quo suis tandem votis accederet; vox hæc ad ejus aures devenit: Hunc, quem sacrificantem Hostiam cernis, spiritua-lem Patrem habeto; eumque tuis in rebus consulto. Post vocem autem, eundem sibi de Hostia Christus ostendit. Ceterum, juvenem admodum conspicata, verita ne deluderetur, rem exitu præstare distulit, certior evasura. Non destitit autem a precibus, qui Christum momentis prope singulis precaretur, quo sibi idoneum præberet Patrem. Eundem semper ille obtulit, addiditque, pluraque eam illius gratia perpessuram adversa. Demum Confessionis die adventante, volens de cœlesti responsione periculum facere, aulicum rogavit ut sibi Confessorem, et eum quidem quem ipse voluerit, evocet. Cum ille præmonstratum cœlitus hominem misisset, cœlestis oraculi certior facta: eum perinde atque Deum, arbitrum c sibi omnibus in rebus et consultorem tres supra decem annos ascivit. Quæ cum illum cui se filiam devoverat summa benevolentia prosequeretur; Christum insigni fide rogat, ne is Mantua decedat. Ad quam cum respondisset, eum multos annos Mantuæ moraturum, videreturque cœlestis responsi Virgo per dubia; ille, comprehensa sinistra hæsitantis manu, digito palmam vulneravit; tantumque illi doloris incussit, ut acutissimæ cuspidis ictum excepisse videretur. Tum eam affatur: Quo ad hujusce vestigium vulneris perstabit, te isto destitendam Patre haud vereare: cum autem deletum inspectaveris, eum abs te recessurum conjectato. Complures annos signum vulneris gestavit in palma, universos ea excepta latens: cum autem ejus amittendi tempus advenisset, decidit character: evenitque quod sibi fuerat ab Christo prædictum.

CAPUT II.

De Virginis prudentia, patientia, caritate erga Deum et proximos.

Quinque supra decem annos nata, utroque orbatâ parente, sese germanis ac sororibus matrem exhibuit. Quamquam enim amita, d cui eorum cura decerni potuisset, superstes erat; placuit tamen fratribus (quippe eam exactæ intuebantur prudentiâ) sibi domesticam administrationem committere. Quod quidem munus pro summa caritate, qua suam nemini decesse operam volebat, subiens; eam amorem erga sorores, eam curam, eam diligentiam agebat, quæ gravissimas etiam antiquas matronas ad usque cœlum laudibus extulissent. Omne suum studium ad id referebat, ut universas inter illos discordias præcideret: id quod suo ingenio facillime obtinuit. Unumquemque enim ad tantum modestiam diviniæque observantiam legis induxit, ut non modo civiles mores, verum religiosam vitam sectarentur. Maturo cuncta et gravi consilio pertractabat: prævidebat universa, agebatque nihil quod non prius longa examinatio discussisset. Quod si dubium aliquod suis in rebus agendis incidisset, proprio haud quaquam fideus ingenio, aliorum, quos probitate et prudentia insignes noverat, sententiam exquirebat: quo circa optimo cuncta præstabat exitu. Domesticorum omnium naturam, animum, mores diligentissime inquirens; tanta eos prudentia gubernabat, ut qui ab ejus montis abhorreret, esset nemo. In enutriendis quoque fratrum filiis eximia utebatur dexteritate: quandoque enim acrimonia blanditiisque ad virtutem alliciebat, nonnumquam aberrantes increpabat: sicque mirum in modum vario ritu ad frugalitatem provehebat.

20 Unoquoque die, non modo eos, verum universam familiam, antequam se quieti darent, accersens, pro plerisque preces, pro his præsertim qui suam apud Deum operam exegerant, imponebat: hortabaturque eos ad Christi sectanda vestigia; et si quidquam in illis reprehensione dignum offenderat, quandoque blande, nonnumquam acriter, arguebat. Fratribus, quibuscum vitam vixerat, fato assumptis; eorum uxores ac filios materno affectu prosecuta, ad tantam eos sui benevolentiam pellexit, ut eam haud secus quam virtutum omnium simulacrum diligerent, venerarentur, colerent. Temporalibus in rebus administrandis tanto vigeat ingenio, tantaque industria, ut spectatum dignum esset, Virginem, quæ sese divinis rebus adscripserat, eisque animum et cogitationem sacrarat, istæc terrena et caduca omnium laude administrare. Qui eam suis secum de rebus consultaturi conveniebant, læti admodum reredebant, quod sibi ab ipsa optime satisfactum putarent. Sermones suos ita moderabatur, ut eam cuncti prudentissimam faterentur: paucis quidem verbis multa sapientissime explicabat. Ad eam sæpenumero veniebant cives, precaturi ut ab Principe, qui illi deditissimus erat, quidquam pro eorum voluntate extorqueret. Qui cum quandoque poscerent, quæ ipsa impetratu non modo difficillima, sed impossibilia videbat; onus tanta prudentia humeris decutiebat, ut ipsam nulla in re impietatis aut inhumanitatis arguere possent.

21 Fuit Prædicatorum Ordini antiqua et vetusta consuetudo, eas omnes res, quæ popularium auram captare solent, non modo aspernari, sed etiam admodum detestari; ratis divinæ profecto providentiæ interesse, gloriam et famam quibus voluerit impartire. Igitur cum Osannam divinæ ejuspiam formæ Prædicatorum Fratres, qui Divi Domini templo

Monasterium ingredi pri-
dem cupierat
illa

sed divinitus
prohibita
semper

impetrat sibi
Confessarium
designari a
Deo,

eumque 13
annis retinet.

c

d
An. æt. 15
orbata paren-
tibus

E
domus ad-
ministratio-
nem suscipit.

eamque pru-
dentissime ge-
rit

fratribus quo-
que vita fun-
ctis liberos eo-
rum regit

F

ob frequentes
extases suspen-
cta Prædica-
toribus,

A plo serviebant, infuerentur; eamque identidem digressam sensibus conspexissent; veriti ne per urbem fama vagaretur, Osannam talem mentis excessum ad alliciendos plebis animos, vendicandamque Religionis seu sanctitudinis opinionem, eorum suasionibus ementiri; non mediocri insontem molestia afficiebant. Talibus autem eam maledictis incessebant: Recordem feminulam esse: eam mentis segregationem, aut ab se confictam, aut ab iniquissimo extractam demone, aut (quod verebantur magis) ab inbecillis cerebri morbo manare. Maleheta hæc patientissima Virgo æquo animo tolerabat: lacescentiumque omnium linguas, cum omnem suam spem in Christo locasset, quam facillime perferebat. Ceterum publico eam raptu haud se abstinere conspicati (neque enim id in suo positum erat arbitrio, quin suam illam sortem acriter deplorabat) nihilo minus sese gerentes; præter maximas contumelias, eam quoque sui Ordinis Habitu exuturos minitabantur. Nec esset dictis res morata, nisi aliter fuisset divina lege sancitum. Numquam animum in tantis oburgationibus deflexit Osanna: sed in uno atque eodem patientiæ limite perseveravit; delectata admodum præstari exito, que sibi fuerant sæpenu-
mero cælesti oraculo prænuntiata.

I 22 Verum eam longe affectato Habitu eam se expiaturus dicerent, ingenua quadam verecundia et humilitate inaniebat; sperare se divino munim in præsidio, ne per vim ab ipsa extorqueretur, quod sibi cælesti ope vendicarat. Divinæ præterea voluntatis ignari, illi objectabant, quod juvenem Patrem, imitaturæ ipsa eam esset ætatis, delegisset: Debuisset magis, aiebant, proventum senem sibi consultorem asciscere, qui longa spiritualium rerum experientia suis posset de rebus maturiori consilio decernere: velle eos, ut illo rejecto, senem Confessorem assumat. E contra vero Patrem illa relinquere detrectabat, quoniam certo certius norat, eum se divino adductata imperio delegisse. Illi consilii inopes, cum statuissem votis omnino suis potiri; hanc noxam in Confessorem vertentes, gravissimi sceleris atque inaudite pertinaciæ hominem insimulabant; qui majorum opinionem aspernatus propriæ inite-
retur sententiæ: impellabantque, ut Osannæ animum ad eorum vota fleteret. Sed is, divinæ revelationis haud ignarus, adlucæ minime poterat, quo pretiosissimam ab se gemmam abdicaret. Tandem simplicibus verbis nihil proficientes; præceptis eum, quibus non parere religioso viro nefandissimum est, adoriuntur; eique carissimæ filie Confessionem interdicunt. Ille, a majorum jussis desciscere irreligi-
osum ducens, ab opere destitit; Virgini suadens, ut alterum sibi Patrem quæreret, quandoquidem oporteat initiatos sacris obedientiæ colla submittere.

C 23 Spectate ut erat virtutis Osanna, tolerantius omnia ferens, ad privati templi Flaminem ivit; non quod aliis dedignaretur Prædicatorum Patribus confiteri; sed eos miserata, asperrimum eorum impetum devitaturæ, eo præsertim sibi ab Vicario generali persuaso. Emenso parvi temporis interstitio, eundem Confessorem Patrum indulgentia adipiscitur; non deerant enim plerique, qui insontem tue-
rentur, tametsi lacescebant multi. Postremo, quo eam per patientiam Christus redderet clariorem, desideratissimo Confessore penitus destituitur. Quare miti caput amio inclinans, in Deum auctorem omnia referens, astruebat se longe duriora promereri. Tandem eam incredibili patientiâ inauditaque humilitate prospicientes, non minori veneratione atque benevolentia prosecuti suat, quam antea injuriis deturbassent. Verum enim vero tantum illi tribue-
bant, ut divino in ea cuncta agi spiritu arbitrarentur: admissa autem in eam erroris veniam postu-

D rantibus, non modo facile indulsit; verum maxime sese temeritatis arguens, se malorum omnium causam extitisse fatebatur.

24 Non defuere quoque seculares et perniciosi viri, qui dira in eam malignitatis tela jacerent. Dicebant quidam, eam, præter Religiosorum instituta, Optimatum amicitiam studere nimis; alii non esse ea sanctitudine, quam plerique autumabant; esse potius versutam et fallacem, suoque astu sibi omnium benevolentiam vendicare: nonnulli vero, simplicissimam et dementem; raptumque suum quoddam somnium esse prædicabant; sed universa acquissimo semper animo tulit. Bemum apud omnes tanta fama fait (id quod inferius latius explicabimus) ut qui eam antea despexerant, id solum æquum putarent, quod ipsa approbasset: volebatque quisque prius Osannam consulere, quam quidquam ullius ageret momenti. In administranda quoque domo usque adeo patiens fuit, ut ancillarum inobedientiam et oburgationes in sua peccata referret. Fratrum quoque obitum, tametsi maximo familiæ accebat detrimento, patienter adeo tulit; ut ceteros solaretur, illisque ab divina haudquaquam abhorrendum voluntate suaderet.

E 25 Ad summum amoris Dei fastigium proventa, semper animo voluntabat, quid ab se fieri posset, ut Deo optimo maximo par honor redderetur: voluisseque ad eam rem perficiendam, parem se adeptum esse potentiam. Atroces atque nefandæ blasphemiae, quas in cælestis patriæ dedecus mordacissimi homines jaciunt, acerrime Osannam lacescebant, et tanto dolore cruciabant, ut eas nullo pacto audire posset: quippe erant sibi toleratu gravissimæ. Illud in primis eam vehementer commovebat, quod supernas quandoque animo tenente sedes, secum summus Imperator querebatur, ab Imperatoriis et Pontificiis viris Christiana omnia monumenta pessumdatum iri. Quare extremam penam summumque supplicium lubeus pertulisset, dominodo summo ut par est honore Deus habitus esset: maluisse quoque æterno puniri cruciatu, quam quippiam mortalis criminis admittere. Mente semper et cogitatione in Deum ardens, nunquam ab ejus colloquio et contemplatione vacabat: inmensa hac caritate usque adeo deflagravit, ut sanguinem pro Christo gestaret effundere. Unde cum nulla sese illi major opportunitas sui explendi desiderii offerretur; cum primum ægritudine vel etiam minima laboraret, medicos ad se phlebotomandam adhortabatur: nimio inquam et superfluo se abundare sanguine quando tamen omnium opinione exanguis prope foret.

F 26 Erat Osannæ humanæ salutis insatiabilis sitis, nihilque erat quod ea magis expeteret. Si quempiam sibi notum et familiarem viam scelerum gradi intelligebat; non erat illi satis hominem dulcibus verbis suavissimisque adhortationibus ad virtutem et integritatem pellicere, sese etiam illi precatricem apud Deum exhibebat; precata Deum, ut cæleste in illum luam demitteret, traheretque ad meliora itinera. Putans autem et verba et preces suas momenti atque succi parum habere, asperrimo sese cilicio et aliis cruciatibus contorquebat; quam poterat peccantibus ad exurgendum opem allatura. Aliorum crimina haud secus quam sua deplorabat: et ita deplorabat, ut sæpenu-
mero corpus in agritudinem caderet. Semel namque pro quorundam salute intercedens, tanto sese gessit ardore; ut ad sensus regressa vix respiraret: tantumque fuit orantis cordis incendium, ut levem inflammatione illa contractum brachium, ad nullum deinceps domesticum usum valuerit. Nonnunquam salutem euiquam impetratura, ad cælestes rapta delicias, inaniebat; Ah dulcissime Jesu I hominem, divino tuo sanguine de-

secularium etiam obloquitur.

Summa in Deum caritate fluit.

ejus offensas gravissime sentit.

Zelo que que univarsam astuans,

aliorum peccata luget ut propria.

tetro

cerum male-
dicta aquant-
miser tubrat,

is, per nos
commodum

san ab is
parata
Confessatu,

tantis per
ut'no Tero-
cho,

doce prior
sibi restitua-
tur;

A tetro ereptum carcere, perditum iri patiere? Te supplex rogo, ut illius fragilem naturam misereare. Quodsi illam ab eo pœnam exigere sanxisti, illam ab me deposce, atque mea membra contorque : ero illius felicitate jucundior, quam mea tristior pœna. Atque magno sibi hominum ad eam conventus fastidio erat : nemo tamen de sua secum salute locuturus convenire eam voluit, cui fuerit occupata ; quando profecto nihil sua opinione esset, quod cum salute animæ conferri posset.

Pro anima patris puti cupit,

etque breve purgatorium impetrat :

B 27 Plurimum se debere suum implorantibus auxilium putabat Osanna : quamobrem totis viribus enitebatur, quo voti compotes evaderent. Nihil asperum sibi, nihil durum, nihil difficile erat, dummodo ipsis impune esset. Huic rei testimonio accedit, quod aliorum crimina in suum (ut præfati sumus) vertere jugulum cupiebat. Istud quoque memoriæ sese offert, eo die, quo Joannis Baptistæ Natale colimus, pro patre oranti visus est Christus ; eamque sic alloquitur : Bono animo esto, filia : nam tuus pro quo affligeris pater, salutis locum tenet, brevique commigrabit ad cœlos. Oh! inquit illa, dulcissime Deus ; poterane ferre ut parentis anima torqueatur ? Te per saluberrimam passionem tuam rogo, ut eum in me cruciatum, qui eum manet, intorqueas. Tum ille : Ne tristeris, inquit, Osanna : mea siquidem justitia exoptulat, ut qui me lacesivit injuriis, is suorum scelerum pœnas luat. Tantum præterea tormentum ferre non posses, sed morerere : id quod fortassis in animum induxisti tuum. At mihi ea mens est ut nonnullos adhuc annos vitam vivas, quando id cum multis saluti, tum mihi honorî accessorum sit. Tum illa, Cur, inquit, sic insperato mortem obiit ? Propterea ait, quod paulo duriori cervice fuerit : duos dies sua diluet crimina, tum nostras ad ædes commigrabit.

in se sumit infirmitatem Marchionissæ

28 Plerumque hoc pacto se gessit Osanna, summumque pro peccantibus cruciatum enixissime poposcit ; parvi insuper arbitratur, ad levandas proximi calamitates, tenerum et imbecille corpus suis inventis affligere ; ægritudines etiam, quas familiares et caros incursums timebat, in se verti magna animi constantia postulabat : id quod nonnumquam ab Deo facili admittebatur aure ; quo eam clarior excellentiorque maneret triumphus. Timuit semel Isabellæ e Mantuæ Principi, quam admodum diligebat, gravem quampiam infirmitatem : idemque verita est nonnullis de Ordine Prædicatorum Patribus, per id tempus Romam ad generalem suam synodum concedentibus, eventurum ; quod intemperatum aerem itinerisque difficultatem prospiceret. Ea per Christum maximum summis precibus et lacrymis rogat, quo languorem omnem, quem illis imminere putat, in se vertat. Pollicetur illi Christus, se pro illius facturum arbitrio : nec dictis res morata, quippe gravissima eam febris adoritur. Tantum autem invaluit ægritudo, ut parum abfuerit quin hisce mortalibus rebus excederet. Mansit Isabella, ab omni ægritudine intacta ; et Patres optima incolumitate Roma redierunt.

et simili modo avertit incommoda aliis obventura,

29 Adhæc cum mulier quædam absentem consortem admodum vereretur, pertimesceretque ne eo redeunte quorundam vita in maximum injiceretur discrimen ; Osannam rogat, quo suis precibus futuro occurrat scandalo. Tum illa, quæ nemini unquam pietatis viscera occludebat, ætutum precatur Deum, ut ab se pro illorum pace quodecumque voluerit supplicium extorqueat. Non fuere vanæ preces. Acerrimus sane pedum dolor eam aggressus, egit ut plerosque dies minime incederet. Rursus invictissimo Francisco Mantuano Marchione f Gallias petente, illum servari postulat incolumem, se autem acriter alligi, si illi mali quippiam impendat. E

Junii T. IV

vestigio gravi febre et cordis acerrimo dolore languens lecto decubuit : Princeps autem in patriam sanus rediit, eamque adhuc ægrotantem offendit ; sed brevi post ejus regressum convaluit.

30 Non erat quoque ad solandas miseros et afflictos iners ; sed impigra, sed facilis, sed diligentissima. Quamquam enim gravi continue aliquo dolore languebat ; suapte tamen natura ad pietatem prona, proprias ægritudines nihili pendens, visitatum ægrotantes, eosque omni ope ad patientiam excitatum propere concedebat. Meminerim ego, eam graviter decumbentem, sub noctem unam, ad ægrotantem quampiam feminam, quæ eam visere gestiebat, lecto exurgens accessisse. Posthabitis quoque contemplationibus, quibus magnopere delectabatur ; immensa pietate actitata, ad fovendos tristium animos eorumque levandas afflictiones, se totam dabat ; tametsi hominum consuetudinem admodum fastidiebat. Ad eam, perinde atque prisci solebant ad Delphicum Apollinem, certatim viri ac feminæ ex omni parte defluebant : quibus totum diem, præclara impartiens documenta, impendebat. Vix tantum otii captare poterat, quo pro suo more Officium lectitaret, nonnullasque ad Sponsum deferret preces. Tanta erat Virginis labiis impertita gratia, ut omnibus quamgratissima esset. Videbatur unicuique adversa omnia cum primum ea Virgini detexerat, sibi excidisse memoria : quando cunctos dulcibus verbis solaretur, eorumque calamitates secum deploraret. Hortabatur cunctos in Deum maximum sperare ; futurum inquiens, ut sibi secundiora succederent, si in eum spem jacerent. Suas illis preces offerebat ; et non modo suas, verum etiam alienas ; quas summa diligentia, ipsis factura satis, inquirebat. Nihil denique intentatum relinquebat, quod illis consolationi accessurum putaret. Quare eam quandoque dixisse ferunt, nullum unquam ab ejus ore depromptum verbum, quod homini aut molestum fuerit aut grave,

D
A. FRAN-
SILVEST.
CO.EVO.

*Omni-
um
commune
solatium*

E
*ab omnibus
passim
consultatur.*

CAPUT III.

Exercitia Virginis spiritualia, vitæ rigor, animi demissio.

Quamquam plurimis, tum domesticorum, tum exterorum anfractibus premebatur ; nibilo tamen secius fervebat spiritus, quam si sola fuisset, tantumque de suis rebus cogitasset. Audiens namque varias hominum miserias et calamitates, dulces cum Christo animo et cogitatione sermones agebat : divinis namque in rebus sese animus oblectabat, tametsi aures omnium patebant infortuniis. Quidquid rerum intuebatur ad spiritualia trahebat monumenta. Quocirca nonnumquam per urbem gradiens, quid sibi spiritualis rei quæ viderant præseferrent exquirebat a comite : dicente autem illa nihil se hujusmodi rerum exegitasse, meditationes suas ipsa pulcherrimas enarrabat. Ab teneris annis Mariæ Virginis Officium diebus singulis lectitare in morem duxerat : quod vero majus Officium appellamus, nonnumquam pietatis operibus detenta prætermittebat : qua de re, vix artibus quieti admissis, sub mediam noctem, divinis laudibus atque contemplationibus vacatura, exurgebat. Quidquid sibi otiosi temporis relinquebatur, quod profecto exiguum admodum erat, id omne in percurrendis Sanctorum libris, de quibus spirituales decerperet flores, terebat. Verum supra ceteros libellum, cui Triumpho Crucis nomen est : Senensis quoque Catharinæ Vitam, tum ejus Dialogum, apprime admirabatur, relegebat. Declamationes usqueadeo sibi gratæ erant, ut neque unam quæ in Divi Dominici templo haberetur, non gravissime ægrotans prætermiserit. Vo-

Piis cogitationibus jugiter intentis,

*orationi multæ et piæ
lectioni vacat,*

*frequens in
templo,*

A. FRAN. SIL-
VEST. CO. EVO.
A luisset semper divinis Officiis interesse; fecissetque, nisi eam frequens populi multitudo oppressisset. Soluta autem curis, ad ecclesiam properans, non nisi universis Sacris peractis recedebat. In dies singulos, inter maximas etiam occupationes, Missam audiebat. Quod si ad templum, ægritudine laborans, proficisci haud poterat; in suo volebat cubiculo celebrari.

et ad Confes-
sionem

32 Immenso quodam lumine puerili adhuc ætate, ad divinas res vehementer impulsus, ad Confessionem animo et cogitatione deflagrabat; et usque adeo, ut consanguineas gravi afficeret molestia, quo singulis eam septimanis ad Confessorem deducerent. Sed illæ, puellæ proposito reluctantes, illique blandientes; inquietabant, debere eam ceterarum opportunitatem operiri, quando et ipsæ frequentem Confessione operam navarent. Tarditatem illam æquo animo ferre haud valens Osanna, id pertinaciter contendebat, quoad in suam eas sententiam traduxisset. Tandem potita votis, tanta plaudebat lætitia, ut eunctis non parvæ admirationi esset. Morem hunc, ut semel saltem in hebdomada confiteretur, tametsi sæpenu-mero confitebatur pluries, ad quem mortem servavit. Plerumque talia confitebatur, quæ non solum peccata non erant, verum sibi maximo accedebant merito. Ausim quoque dicere, me illius nonnumquam Confessionem audientem judicasse, ne venialem quidem culpam tunc in ipsa fore, nedum mortalem.

B

atque Commu-
nionem.

33 Fuit illi frequens consuetudo, diebus singulis sacrum Christi corpus spiritualiter degustare. Summo namque diluculo totam conscientiam everrebat, exploratura si quippiam offenderet quod ab immortalis Deo desiceret: quod cum omni diligentia fecisset, Christi corpus ne minori quidem apparatu captabat quam materialibus faucibus consuesceret. Nihil cibi, nisi hunc in modum communicans, imposuisset ori. Accidit quandoque ut decumbenti summo mane potionem afferrent: quam cum extremis labiis attigisset, ad memoriam occurrente nondum se pro suo more Sacramentum cœpisse; simulato dolore rejecit, quoad suum desiderium expleisset. Unoquoque præterea Dominico atque etiam solenni die, sacram sumebat Eucharistiam. Ad quod obeundum nunus par studium adhibere cupiens, omne suum ingenium ad divina spectanda beneficia, quæ amplissima sibi manu Deus optimus maximus contulerat, mancipabat. Sic autem ea meditabatur, ut alto corde reponeret, in Christique amorem penitus eliquesceret; atque vix mentem, adusque opportunum desumendæ Hostiæ tempus, prohiberet a raptu. Evenit tamen nonnumquam, ut cohibere non posset spiritum: sed eo momento quo communicatura erat ad sensus regressa, captato Sacramento, rursus evolabat ad cœlum.

C

Mortem vhe-
menter desi-
derans,

34 Christum maximum Osanna deperiens, quo eo perpetuo frueretur, mortem quam ceteri vitam malebat. Quare languore eam graviter opprimente, gaudebat admodum, quod naturæ debitum se exoluturam speraret. At præter spem valetudini restituta, ubertim lacrymabatur, dolebatque spiritum corporea vincula haud erupisse. Numquam oratum Deum accedebat, quin, illius potiundi desiderio acta, sibi mortem precaretur; quando sua opinione, quanto diutius viveret, tanto graviora foret admisura crimina. Sed eam Christus ad tolerantiam sæpenu-mero adhortatus, se illius voto prope accessurum pollicebatur; inquebatque, velle se illam adhuc paululum cum mortalibus versari; quo per ipsam, quæ suis se precibus executurum decreverat, exitu præstaret. Plerumque ad rogantem talia blando vultu suavique risu Deus, tamquam ad filiam oculos vertebat, atque dulcibus verbis solabatur: nonnumquam vero respondebat nihil. Semel gravis-

simo sanata morbo, quo sese humanis excessuram rebus præstolabatur, sic Deum, mœroris atque etiam tristitiæ plena, affatur: Cur, justissime Deus, me adusque mortis limina progressam, referre pedem coegisti? Propterea, inquit ille, quod innumerae sint ad me pro tua salute delatæ preces. Ad quem Osanna: Proh tui atque hominum fidem! quod parentibus suis ac necessariis salutem lacrymis deponunt, qui te nequeant exorare? Quid igitur causæ est, quod, cum nullius ego utilitatis sim, omnium pro me rogantium voces auscultas? Longe mihi satius puto mortem obire, quam vita superstitie continuis Majestatem tuam injuriis læsere. Tum ille, Mitius te, inquit, tecum agito Osanna. Nam id mihi animi est, ut multis felicitatem impetratura vivas. Ad quem, Me, inquit, utere ut voles.

35 Mantuano Principi nato g filio, læta admodum, maxima spe Deum rogat, quo ea tandem de hujusce mundi procellis eripiat: sed cum nullis id posset precibus extorquere, Proh, inquit, carissime Deus, si tibi ea mens est, ut diem mortis haud intelligam, id parvi æstimo, dummodo me hac miseria solvas. Videor enim mihi quæ per me fieri volebas, egisse: quippe Mantuanum Principem donasti filio, id quod mea futurum intercessione prædixeras. At ille: Tuis, inquam, precibus id actum puta: sed paucos etiam annos, plerisque allatura opem, vivas necesse est. Alio quoque die lecto decumbens, sumpto Eucharistiæ Sacramento, sensibus digreditur; atque ab udecimo adusque decimum nonam horam, perstitit raptâ. Cum autem Deum precibus fatigaret, ut se mortali isto et corruptibili exueret corpore, aut saltem modum quemdam et terminum suæ vitæ statueret; respondit, nolle se ut adhuc de sua morte certior fieret. Post longam cunctationem idem poscenti surda aure pertransiens, Mariam Virginem subridens aspexit: rediitque illa ad sensus sua spe frustrata.

36 Ineundissimum duxisset, quo exanime pane corpusculum viventem Christo litaret hostiam, omnem prorsus ab se cibo usum relegare; fecissetque, nisi istius nostræ naturæ imbecillitas obstitisset. Fuit autem supra quam dici queat frugi femina, dixerim potius in cibo modica: quippe tanta cibi parcitate erat, ut admiratu dignum esset qui vitam viveret. Erat illi consuetudo, supra imperata ab summo Pontifice jejunia, Adventum Christi summa observantia, non secus atque Quadragesimam, colere: in omne quoque tempus Mercurios, Veneres, atque Saturnios dies jejunabat. Ardentissimum eam desiderium, vilissimo tantummodo vesci pane et simplici aqua uti, incessabat: verum cum fratribus morata, qui tantam victus tenuitatem reprehendebant eamque non parvo crimini dabant; eadem cum ipsis utebatur mensa. Modico tamen vino, et eo quidem leviusculo, contenta erat. Totum aliquando diem cibi nihil capere frequens illi mos erat. Eo præsertim die cibum omnem fastidiebat, quo sacri Christi corpore depascebatur. Eo usque eam victus parcitas deduxerat, ut vix pedes subsisteret, pellisque ossibus hæreret: magnum tamen, ne domesticos nimia sui solitudine afficeret, simulabat robur. Cum mensæ accubisset, universum tempus in distribuendis rebus, quas suo imponebant esca, consumebat; nullum prope ipsa cibum sumens quo ceteris se communem gereret et sodalem.

37 Universam prope noctem in contemplandis divinis rebus, porrigendisque ad Deum precibus, ducebat insomnem: corpore autem longo defesso labore, sese paulo quieti laxabat. Erat sibi plumaris quidem lectus, quem suam tectura sanctitatem in cubiculo

D
eam instanter
a Deo peti
seil frustra:

g
etiam post
impetratum
Marchioni fl-
lum,

E
ad quod ser-
vari se suspi-
cabatur.

Parcissimo vi-
ctu

F
crebroque je-
junio

partiori etiam
somno utitur

A cubiculo paraverat: sed orationes identidem ex sententia protelans, donec contabernalis femina dormiret, humi secreto somnum perceptura jacebat. Plerumque etiam, sociam oppressam somno deprehendens, lecto desiliens super altaris suppedaneo dormiebat. Tanta, ut summatim dicam, moderatione erat; ut præter quamplurimas noctes, quas pervigil agebat, unam quandoque, nonnumquam duas, ad summum tres horas gravi lassitudine afflictæ quiesceret. Accidit semel ut ægrotantem medici dormientem offenderent: excitata autem erubuit tantum, quantum solent in maximis deprehendi criminibus erubescere. Abeuntibus illis, Verecundor inquit supra modum, quod me dormientem quispiam videat: et, si nemo mortalium mei somni arbiter sit, Deum maximum vehementer erubescio: quando haud me deceat tantam corporis curam gerere, ut illi quietem pro arbitrio remittam.

*pæne totas
noctes pervigil*

*cruciatibus cor-
poris horren-
dos*

38 Sollicita admodum, ne corporis valetudo cum ratione luctata, superior evaderet; jejunia vigiliisque quibus sese supra vires affligebat, tanto certamini imparia putans, hispido etiacerriamocilio virginea membra torquebat, seseque asperrima præcingebat catena, quæ lascivientem omnem carnem domatura videbatur. Vidi ego ex iis unam, horrendam admodum, tamquam præacutas acus emittentem: quæ longo usu mitior facta erat, et tota pæne corrosa. Teneros quoque humeros durissimis flagellis, aut ferreis, aut ex nervis compactis ad sanguinem verberabat: id quod in Quadragesima Adventuque frequentius agebat. Seniores tamen factum oportuit ab hisce cruciatibus temperare: propterea quod afflicta admodum esset et viribus destituta. Verum aliquando, nulla habitæ ætatis ratione, sub mediam exurgens noctem, sese in secreto quopiam loco flagellis acriter cædebat: id quod potissimum audebat, quando imminere mala patrie verebatur. Suam quandoque vicem amaro animo deplorabat; quod, inquam, usqueadeo debilis effecta esset; ut nullo se pro Christo posset affligere cruciatu: quamquam continuis acerrimisque doloribus tenebatur.

*senior miti-
gare cogitur.*

*Etiã post
dimissa sibi
peccata,*

39 Uno parasceves die sese illi Christus cruci affixus obtulit; ad illamque, post multa colloquia ultro citroque habita, Dimitto, inquit, tibi, filia, peccata; eique immensa benignitate benedixit. Tanta hujusce benedictionis efficacia facta, ut Osannam incredibili humilitate donarit. Exinde enim supra quam dici possit humilis fuit: quippe nihil in se boni operis offendens, haud dignam se putabat quæ terram pedibus calcaret. Erat (sua sententia) omnium scelestissima: dolebatque vehementer nulla se spiritualium rerum affectam iri cura, tametsi nunquam a divinis rebus temperabat. Semper de se vilia et abjecta sentiebat, eademque loquebatur. Plerumque, quas in eam piissimus Deus gratias congresserat animo revolvens, maximam suam ingratitude carpebat: nullum illi crimen æquandum existimans. Quidquid autem in Republica Mantuana aut in Divi Dominici Ordine contingebat adversi, in sua ipsa demerita referebat. Ab profunda ista humilitate proficiscebatur, ut præclara sibi cælo demissa munera, ab Deo, an ab fallaci essent dæmone (quamquam cælestes spiritu tenente sedes, ab Christo prodiisse, certo certius deprehendebat) plurimum hæsitaret. Neque enim se ceteris sanctiorem arbitrabatur, cui supra communem modum tanta Deus optimus maximus beneficia impertiret.

*humillime de
se sentiens*

*honorem om-
nem refuga*

40 Erat præterea spectatu jucundum, quanta humanitate, quantaque acrimonia omnes ad se adventantes exciperet: a quibus tamen haud ferre poterat ut sibi honor decerneretur. Assurgebat omnibus, atque nunquam prior consedisset: sancierat

enim cum universis de humilitate certare. Plerisque ad eam de omnibus Religionibus sacris viris convenientibus, ab omnibus summa cum reverentia benedici flexis genibus exposcebat. Quod si quispiam forte verecundia ductus, quando ab ea benedici maluisset, id se facturum denegabat; humi jacebat, quoad efflagitatam benedictionem extorsisset. Idem quoque agebat, quancumque mulierem sanctitudine insignem alloqueretur. Tanta quoque erga domesticos atque peculiare homines humilitate se gessit, ut vilem feminam non arbitrare de se tam vilia et abjecta sentire: cum omnibus namque usqueadeo modeste se agebat, ut omnium videretur ancilla. Verba, mores, gestus, universa denique in ea miram humilitatem præseferabant. Servilia quoque opera; mundare, inquit, domum; popinaria abluere vasa; parare lectisternia; ceteraque id genus abjecta, non modo nusquam loci detrectabat; verum, reclamantibus universis, volebat efficere. Sed id muneris nacta erat, ut parvo tempore præstaret exitu, quæ ceteri longa mora conficiebant. Qui sibi, pro singulari in eam veneratione, non famulatus esset, nemo erat: sed rara, ex cognatis imprimis, admittebat obsequia, quod eis non mediocrem exhiberet honorem.

D
A. FRAN. SIL-
VEST. COEVO.

*vilissima quæ-
que obire do-
mi gaudet,*

E

41 Sanctitudinis suæ fama, quæ omnes Italiæ angulos compleverat, quantum indoleret, narratu difficile esset. Quare summa enitebatur ope, quo homines de hujusmodi sententia deiceret. Cibo plerumque supra antiquum morem abstinuisset, longeque majori corpus afflixisset media; nisi evoluturam magis in publicum abstinentiæ suæ famam pertinuisset. Adhæc, cui cælestes gratias, quibus ab immortalis Deo donata fuerat, quo illis ipsis quandoque relectis Salvatorem arderet magis, litteris commendasset; audissetque nonnullas sanctas mulieres per Principum atque etiam vulgus ora volitare; verita id sibi aut vivente aut mortuæ facile eventurum, libellum in quo universa conscripserat, ne prodiret in lucem absumpsit. Cumque mihi sua secreta reserasset; summis me adigit precibus, ut quæ magna enarraverat fide, ea quoque bisce rebus assumpta in meo tantum pectore versarentur. Ejus ego votis accessissem, nisi me divinus honor, qui istæ admodum resplendet in Virgine, inculcasset. Meminerim eam quandoque dixisse, numquam se ullo inanis gloriæ adactam stimulo; at quanto majora in se congesta beneficia inspectarat, tanto humiliorem extitisse. Cum ex occultis pedum vulneribus semel emanaturus sanguis videretur; verita ne quas occultas poposcerat cicatrices (de quibus inferius latior sermo fiet) in aperto essent; summa animi anxietate, incredibilique affecta dolore, lacrymabatur. Quare illico ad singula monasteria misit, qui rogarent, ut pro arduo suo negotio, proque suo explendo desiderio, apud Christum maximum enixe intercederent: id autem erat, ut vulnera pedum manerent occlusa.

latere cupit

*eoque sua
quædam
scripta
comburit,*

F
*et deprecatur
appariturus
in se Christi
plagos.*

42 Tanta hominum premebatur frequentia, ut totum diem eorum miseriis et calamitatibus præbere aures oporteret. Vix tantum captare otii poterat, ut semotis arbitris cibi paululum sumeret: quin plerumque afflictatis præstitura opem, mensa surgebat. Sed concursum hunc populi ingemiscens, Deum inquebat ab se amissi temporis pœnas exacturum. Interdum multitudinem consulto fugiens, in cubiculum ceu in tutum cedebat portum: sed tanta erat opinione et fama, ut quantuncumque lateret, ad se omnis generis homines commoveret. Mirum in modum dolebat, tantum sui opinionem incrementi cepisse, ut jam ab cunctis summis laudibus efferretur. Quare libens admodum hominum consuetudinem refugisset: non sane caritatis detrectans

*Horret con-
suetudinem
affluxum*

*sed cum jube-
tur a Deo
tolerare.*

A FRAN.
SILVEST.
COEVO.

A trectans opera, sed suæ imbecillitati consulens, quam tanto idoneam facinori non putabat. Satius enim arbitrabatur pro afflictis hominibus precibus apud Deum agere, quam inanibus verbis tempus terere. Unde cum summa sese humilitate excolisset, precabatur identidem Christum, quo eam a tanto mortalium conventu eriperet. Sed is illam ad tolerantiam semper animabat, quando id ipse ad multorum salutem retulisset. Audivi ego eam sæpe numero dicentem: Nisi mulier essem, me de tanto tumultu, deserta quæpiam et invia perquirens loca, proriperem.

CAPUT IV.

Reliquæ Virginis virtutes, præsertim in conversatione cum proximo.

Continuis fere
doloribus aut
morbis exercito,

Virginem hanc novi continue dolores et cruciatu afflictabant; non solum, quos vulnera ab Christo impetrata incutiebant, sed quos quotidianæ ægritudines afferebant: neque enim diem unum incolumis egit, præsertim confecta senio. Verum universa, ea constantia, ea promptitudine, ea animi magnitudine tulit, qua ceteri secundam solent perferre fortunam: nihil enim ægra nisi Christum et divinas res loquebatur. Admirandum profecto erat, eam acriter ægrotantem tanta esse jucunditate et exultatione, quanta si in summis deliciis versaretur. Neque, agro manente corpore, torpebat spiritus; sed longè ad divina ardentior erat, longèque ad orandum promptior: eapropter, quo in cælum animum vehementis intenderet, novas semper ægritudines exposcebat. Non oportebat eam ad patientiam adhortari: quin admodum languida ad se adventantes solabatur; auditisque eorum calamitatibus, eos optima spe esse jubens, recreatos ab se et quasi de universis ereptos anfractibus dimittebat. Hoc solum sibi in tantis doloribus molestum erat, quod secretum horarium sumere haud poterat, cælestia pro suo ardore contemplatura. Quidquid inverse ministri agerent, patientissime tolerabat: nullumque effundebat verbum, quod iracundiam præferret: sed mitis admodum et quieta, omnium jussis obtemperabat.

Delicias omnes
aversatur.

Cum subdubia aliquando et periculosa ægritudine laboraret, opportunaque medici sanaturi eam remedia adhiberent; et exquisitos, quo infectum palatum illicerent, cibos pararent; aut pretiosa quædam, ad resarciendam naturam traderent; dolebat admodum frugi mulier, querebaturque, quod posthabita animæ cura (id enim sibi videbatur) corpori indulgeret nimis. Se quoque atque etiam alios hujusce rei ministros arguebat, quod suo corpori superfluis deliciis blandirentur, quibus Christi pauperes ali potuissent. Quod si aliorum votis cedere cogebatur; non voluptati tales deliciæ, sed summo sibi supplicio accidebant. Valetudine autem reparata, grave se in curando tanta diligentia corpore scelus admisisse lacrymabatur: non decere, inquit, hisce eam pretiosis rebus et fomentis uti, cujus Redemptor amaritudine alitus sit. Jussere nonnumquam medici, Cretensi pretiosissimo vino ejus lavari manus, humectatumque in ipso panem sibi tradi. Sed illa æquo animo tale medicamentum ferre haud poterat; inquietaque, inonestum apprime esse, ut ipsa manus eo liquore lavaret, qui potis esset vitam pauperibus, si ex eo biberent restituere. Inducta autem precibus, tanta parcitate utebatur, ut astantes ad risum exciret: admirabantur enim Virginis puritatem, ejusque deliciarum omnium neglectum, quando etiam quæ nullius momenti erant refugeret.

45 Insigni pietate inopum omnium sortem miserabatur, cupiebatque eorum necessitatibus præsto esse. Nihil erat quod magis ejus animum recrearet, quam argenti pauperi et mendico suppetias ferre. Sæpe proprio (ut aiunt) ori detrahebat, quibus pauperes impertiret. Quod si roganti, quæ traderet, non se otius offerebant totam versabat domum, quoad offenderet quibus illi faceret satis: volebat enim tristem ab se aut vacuum abire neminem. Usque adeo autem paupertatem dilexit, ut cum familiam re aliqua (ut fit) indigere videret, lætaretur admodum et exultaret animo, veluti si ad nobile fuisset convivium invitata. Mantua extrema rerum omnium penuria laborans, ita ut plerique mendici fame in publica via mortem obirent; quoadcumque egrediebatur domo, frusta panis pauperibus tradenda ferebat in sacculo, eaque universis sibi obviantibus dividebat. Nihil unquam cibi sumpsit, quin illum se daturam pauperi, si affuisset, cogitavit.

46 Verum quamquam nulli rei sublevatura inopes parcebat, admirabantur tamen familiares domus tamdiu universa durare, quibus ab illa pauperes alebantur: videbatur enim vinum ceteraque id genus majorem in modum augeri. Unde cum jam vacua putarent vasa, offendebant adhuc semiplena perstare. Iis qui ex felicitate in miseriam deciderant, agereque quotidianum quæstum verebantur, secreto, quantum sibi suppetebat virium, auxiliabatur: quodsi illis non poterat impensis suis opem præstare, ad se adventantes de quibus confidebat, in eorum [animis] pietatem dulcibus verbis commovebat. Eadem etiam diligentia circa nobiles puellas utebatur. Singulari quoque hac pietate fuit, puerilem dum ageret ætatem: id quod hoc experimento conjectare licet. Erat Osannæ mater paulo tenacior, nullaque prope in pauperes caritate utebatur: sed tot eam persuasionibus convenit filia, ostendens non oportere tantopere terrenis rebus inniti, sed imprimis Deo fidere, ut eam tandem ad pietatem atque eleemosynam impulerit.

47 Sicuti supra enarravimus, quamquam solennem Professionem, nisi senior effecta, haud egit; voverat tamen se majoribus parituram, perinde atque si illis manifesto obedientiam promississet: quare non mediocri crimini dabat ab Prælatorum jussis abhorrire. Si profecto, ut sese in flammis injiceret, imperassent, nulla interjecta mora (hujusce enim propositi erat) paruisset. Jussere quandoque sibi quæ ipsa convenientia non putabat, ac præter suam opinionem agere, quam ab majorum jussis desciscere malebat; rata non posse se errare, si majoribus paruisset: unde eorum vota, solis etiam ad eam nutibus delata, celeri præstabat exitu. Confessori quoque, quem sibi Deus obtulerat, tantam obedientiam præstitit: ut nihil ausa sit, quod non prior ipse probavit. Nullo tunc temporis ivit, nisi quo ille jussisset. Unde qui eam ad suas deducere domos cupiebant, id muneris ab Confessore precatum ibant. At quid mirum, si dato sibi cælitus Patri paruit; quando cognatis etiam, a quibus summa colebatur veneratione, tamquam majoribus obtemperaret. Tanti enim illas habuit, ut nihil unquam illis non probantibus egerit.

58 Ab teneris, ut aiunt, unguiculis passioni Christi magnopere, supraque quam dici queat affecta; duxit in morem singula ejus mysteria per unumquemque diem contemplari. Inter cogitandum autem in tot lacrymas erumpebat, ut oculi exuberantia flumina viderentur: sed erat in iis lacrymis tanta suavitas, ut nihil delectabilius. Plerosque annos dulci ac contemplatione magis quam cibo nutrita est. Verum Christus maximus, quo eam magis incenderet, suaves istas lacrymas ad quoddam tem-

D
pauperibus
mire compatiens

ac liberolis,

motris tenacitatem corrigi.

E

Superioribus etiam ante Professionem NOT 15

F

et Confessariis exacte obedit

lacrymarum dono prædita,

pus

*ipsas ad
tempus
subtractas*

A pus restrinxit; et ita repressit, ut eas nulla quiret arte nulloque studio ab oculis ciere. Rem hanc cum amarissimo animo ferret, vebementerque admiraretur; suam miseriam, suam calamitatem, suum infortunium acriter deplorabat; arbitrata id gravi aliquo suo crimine contigisse. Quapropter in singulos dies precabatur Christum, ut suam fragilitatem miseratus, ereptas sibi dulces lacrymas restitueret: sed vanæ aliquamdiu fuere preces ea autem solennitate, qua Mantuæ Longini memoria celebratur, sub mediam noctem Matutinarum Officium dictura surrexit.

*in festo S.
Longini
recipit*

49 Inter dicendum autem, sese illi memoriæ obtulit, Longinum Christi latus lancea confodisse, esseque Sanctorum adscriptum numero; subiitque in mentem cogitatio, ingratitude suam Longini scelere multo graviolem esse, quando id ipse, cæcus nullaque cœlesti affectus gratia egerit; ipsa vero innumeris præter merita muneribus donata, summa ingratitude nota divinam continue Majestatem lacesseret; nulla autem de sublatis lacrymis mentio fiebat. Dum hæc attentius meditatur, occultus quidam in mentem dolor irrepsit, et usque adeo vehemens, ut lacrymarum fontem reseraverit. Adusque igitur diluculum incredibili suavitate lacrymavit; et ita lacrymavit, ut oculi uberrimos fontes præferrent. Deinceps desiderato suo fletu potita est. Post lacrymas ad cœlestes rapta delicias, deductaque ad thronum supremæ Majestatis, immenso afficitur gaudio, mirumque in modum recreatur. Tres autem ad Deum inter ceteras porrexit preces. Unam, ut ejus animam corpore solveret; sed hanc audire noluit. Alteram, ut duas Sorores, sibi sacras et virgines, ascisceret ancillas: ad quam respondens Deus; Non est, inquit, filia, quod tibi valeam denegare: æqua admodum est tua ista postulatio: agam ut desiderio tuo fiat satis. Tertiam, si animam nollet tetro carcere liberare, sui saltem amore cor repletet, efficeretque ut nihil eo excepto cogitaret. Audita est Virginis supplicatio: in tantum namque Dei amorem devenit, ut quidquid rerum gereret, sive inquam in administranda domo, id quod sibi ea tempestate incumbabat, sive quacumque alia in re, Christum universa repræsentarent: videbatur enim sibi illum ipsum omnibus in rebus affore.

*et tria a Deo
dona impe-
trat.*

B cepit desiderato suo fletu potita est. Post lacrymas ad cœlestes rapta delicias, deductaque ad thronum supremæ Majestatis, immenso afficitur gaudio, mirumque in modum recreatur. Tres autem ad Deum inter ceteras porrexit preces. Unam, ut ejus animam corpore solveret; sed hanc audire noluit. Alteram, ut duas Sorores, sibi sacras et virgines, ascisceret ancillas: ad quam respondens Deus; Non est, inquit, filia, quod tibi valeam denegare: æqua admodum est tua ista postulatio: agam ut desiderio tuo fiat satis. Tertiam, si animam nollet tetro carcere liberare, sui saltem amore cor repletet, efficeretque ut nihil eo excepto cogitaret. Audita est Virginis supplicatio: in tantum namque Dei amorem devenit, ut quidquid rerum gereret, sive inquam in administranda domo, id quod sibi ea tempestate incumbabat, sive quacumque alia in re, Christum universa repræsentarent: videbatur enim sibi illum ipsum omnibus in rebus affore.

*In conversa-
tione cum
omnibus
gratiosa*

50 Erat suapte natura Osanna prætextatis quibusdam et divinis moribus ornata, ut cœlitus tamquam virtutum omnium exemplar ad mortales transmissa videretur. Erat profecto in ea ingens natura humanitas, suavitas, lepor; omniumque ad se amorem sua comitate trahebat. Erat hilaris facie, erat aspectu venusta, erat verbis supra modum dulcis et modesta. Voltus, oculi, labia, omniaque Virginis lineamenta ridebant. In tantum nonnumquam erumpebat risum, ut ex oculis lacrymæ defluerent: sed erat insigni quadam istæ hilaritas verecundia reserta, quæ non parvo sibi ornamento accedebat. Alacri omnes excipiebat fronte, et ea quidem comitate, ut nihil dulcius afflicti homines Osannæ consuetudine faterentur. Omnia secum loquebatur: cuncta patienti et placida audiebat aure: cedebat omnibus; facileque aliorum rationes admittebat. Rem quoque nullam pertinaciter asseverabat: quod si aliquando quidquam affirmasse nimis videbatur; Videte, inquebat, ne majorem verbis meis quam deceat fidem abhibeatis: rem fortasse minus intellexi: sunt a quibus fieri poteritis certiores. Post colloquia dulcesque sermones, universos ad usque fores invitos etiam deducebat. Feminas quoque sibi familiares et gratas summa humanitate exosculans, dulcissimo stringebat affectu. In ruitis quoque amplexibus plerumque ruebant; non poterantque, nisi illis pluries replicatis, segregari.

51 Erat in universa Italia, nedum Mantuæ, ce-

lebris sanctimoniamque opinione et fama insignis. Ad eam profecto Mantuani cives, veluti ad excellentissimam vatem, confloebant. Principes quoque, eorum uxores ac filii, perinde atque matrem venerati, visitaturi eam domum sæpenumero accedebant. Quod si ardui quippiam occurrebat, eam tamquam cœlestis oraculum consulebant; eamque partem, in quam ipsa inclinasset, deligebant: arbitrabantur enim sibi adversi nihil accidere posse, si opinionem Osannæ sectarentur. Volebant dictorum Principum uxores ut ipsis parturientibus afforet: id quod pro summa in eas caritate haud detrectabat. Verum ceteris intentis partui, sensibus ipsa digressa pro parturientibus orabat. Tantum in ea fidei universi locarant, ut ægri haud se perituros sperarent, si ejus poterant faciem inspicere.

52 Quicumque exteri, sive Principes, sive mediocres cives Mantuam adventabant, eam visitatum ibant, seque suis orationibus commendabant: quippe frustra se venisse Mantuam putassent, si insalutata Osanna recessissent. Quicumque rebus afflictabantur adversis, Osannam, consilia et preces ejus postulantes, adibant: putabant enim nequire non optimo præstari exitu, quæ illius fidei et intercessionibus credidissent. Tantum erat omnibus conveniendæ Osannæ desiderium, ut eam aut raptam, aut aliis in rebus occupatam, plerasque quidem horas, et universum quandoque diem operirentur. Religiosi summiq; de unoquoque Ordine viri, ejus consuetudine admodum delectati, eam sæpenumero visitabant, magnisque in rebus consulebant. Pauperes atque mendici eam, perinde atque cœlo demissam matrem, et venerabantur et colebant. Ad nonnulla quandoque oppida, fratres, eorum administrationem sortitos, secuta, se contulit: quod cum vicinæ regiones rescivere: ad illam (tanta erat sanctitudinis fama) catervatim decurrebant, vixque ab earum impetu tueri se poterat.

53 Haud prætereundum, quod Raymundos Lupus, summus et integerrimus vir, illiusque uxor, inclita sana matrona: hujusce Virginis fama commoti, summis precibus Prædicatorum Patres adegerunt, quo eam Mediolanum, i aliquot secum moraturam dies, mitterent: neque enim ab ipsa hanc se posse gratiam extorquere sperabant, quando sanctitudinis opinionem horrere certo scirent. Non potuere illi hominem, de Religione optime meritum, singulari matronam quæ Dominici Habitum in visceribus gestabat, Frederico k præsertim Mantuæ Principe assentiente; non audire. Mediolanum igitur deducta, tanta totque sanctitudinis suæ experimenta egit, ut summam cunctos in admirationem adduxerit. Omnis ad eam ætas, sexus, ordo defluebat: usque adeo autem cunctos mansuetudine et humanitate in sui benevolentiam compulit, ut ab ejus conspectu haudquaquam dimoveri possent. Pleraque ingressa monasteria, singularia sacris feminis virtutum monumenta reliquit. At cum fama ejus jam esset per universam urbem diffusa, jamque omnes complexset vicos; major continue tam virorum quam mulierum concursus fiebat: id quod ipsa graviter indolebat, quando nihil sibi molestum magis ista fama et opinione esset. Quare omni studio totisque viribus Mediolano abscedere cœtebatur. Suo isti desiderio fuit adjumento Fredericus Princeps: qui intelligens eam universam pæne Mediolanensem populum commovisse, veritus ne illi ad patriam interdiceretur itinere, curavit ut quam celerrime reduceretur.

D
A. FRAN.
SILVEST.
COEVO
magis fit a.
Principum
uxoribus,

*et passim a
summis infl-
misque.*

E

*Mediolanum
invitata*

F

*toam sibi
urbem devin-
cit.*

ANNOTATA AD LIB. I.

a Patriciam vocat Vitæ alterius typographus Mantuanus.

b

A FRAN.
SILVEST.
CO.EVO.

A b Carbonareola, vulgo Carbonaruola, trans Padum cui adjacet, remota ab urbe 30 p. m. versus Orientem. Hinc autem Mantuam naviganti prope Reverum, ad 6 p. m. sursum, accidit miraculum de quo hæc Vita num. 201, et altera num. 143.

c Nomen ei in Vita 2. num. 38 Dominico de Crema.

d Videtur, hæc fuisse Bartholomæa, cujus meminit sequens Vita num. 45.

e Isabella Herculis I Ferroriæ Ducis filia, Francisco Marchioni nupto an. 1490 vivit usque ad annum 1539.

f Existima id factum sub Ludovico XII ab expeditione Neapolitana reverso sub initium seculi 16 : causa autem aliquid a Rege metuendi Francisco esse poterat, quod contra priorem Regem Carolum VIII sæderat exercitus pro Venetis Dux fuisset.

g Fredericus II hic fuit, notus anno 1500 16 Maji post 10 annos sterilis conjugii.

h Colitur S. Longinus Centurio Mantuæ 15 Martii, quando de eo egi; et S. 2. Comm. prævii De Christi sanguine, invento Mantuæ cum Corpore S. Longini, et de hujus illuminatione sub Cruce, non corporali (ut hic cum vulgo credidit Virgo) sed spiritali.

i Hippolytus p. 1 pag. 105 ait, petitam fuisse a Duce Ludovico Sfortia ejusque uxore Beatrice Estensi, Sorore Isabellæ.

k Fredericus I, Francisci pater, Magistratum tenuit ab an. 1478 ad 1484 quo obiit.

l Idem Hippolytus addit pag. 106, similiter Casalem profectam Virgineam, ad Montis-ferrati Marchiones, ibidemque egregiam sui memoriam reliquisse Monialibus S. Catharinæ, quæ ejus imaginem adhuc devote servant; Venetis autem, ipsam quoque ad se invitantibus vacansse.

LIBER II.

De raptibus B. Osannæ, variisque ejus visionibus.

Tradunt eruditissimi viri, tribus ex causis posse hominem sensuum usu destitui : aut enim corporis morbo, vitales spiritus ne decurrant ad organa prohibente; aut opera demonis, phantasticis mentem illusionibus occupantis; aut divina quadam virtute, animum ad ea quæ supra humanam intelligentiam sunt, extollente. Efficit sane corporalis morbus, ut aut nihil omnino; aut confusa quædam et inordinata percipiant : dæmon sic defixas in spiritibus imagines locat, ut quamdã profecto similem sensibus rerum apparentiam inducat, divina tamen homini præmonstrare non potest : at immortalis Deo, hujuscemodi raptu hominem donante, usqueadeo mens efferrî potest, ut Deum ipsum, nedum quamdã humanam superantia facultatem, inspectet. Difficile quidem admodum cognitu est, qua causa quis in extasim inciderit : ex eventibus tamen hominisque conditione, ejus possumus principium conjectare. Fuisse igitur Osannam sæpenumero raptam, omnisque sensuum usus expertem factam, nemo est qui diffiteatur, quando id universa Italia noverit. Neque illum putant raptum morbo corporis accidisse, qui de summa illius prudentia et gravitate periculua fecere, tum potissimum, quod longam in raptu frequentius traheret moram, nullaque arte excitari posset : id quod cerebri morbo laborantibus (nisi furte raro) evenire non solet.

35 Subdubium fortasse alicui erit bujusce raptus Dæmon, an (quod verius est) Deus auctor extiterit. Concesserim ego, malignos plerumque spiritus angelos lucis effingere; sed eos non potuisse Osannæ

raptum efficere, luce clarius demonstrabo. Qui enim fieri ab dæmone potest, ut Deum quispiam summopere ardeat, et ita ardeat ut universos cruciatus illius gratia perferre velit, ceu post raptum cupiebat Osanna? Nihil enim ad hujuscemodi ardorem excepta caritate potest impellere, quam ab solo Deo in animam demitti, nemo est vel mediocriter eruditus qui ignoret. Adhæc, sensibus egressa, tanta ingenium ejus perfundebatur luce, ut ea scrutaretur, cœlestem, inquit, felicitatem divinaque secreta non phantasticis expressa imaginibus, verum solo intellectus obtuta deprehensa, quæ supremam dæmonum facultatem superare constat. Quis præterea usqueadeo demens est et insanus, qui putet eum, qui sua elatione cœlo decidit, ad humilitatem homines exire? Erat Osanna, ad sensus regressa, quemadmodum superius effati sumus, singulari humilitate, sequæ omnium vilissimam rerum arbitratur. Divinam igitur fuisse suam extasim, non diabolicam, fateamur necesse est.

36 Neque etiam quæ in raptu eveniunt, veluti somnia parvi habenda sunt, quod corporeis oculis non inspiciantur. Clariora quidem et certiora illa sunt, quam quæ ante vagos et imbecillos oculos versantur : quippe ea nostræ mentis natura est, ut in diversas res simul aciem figere non possit, nisi illa fuerint quodam ordine instituta. Experimento namque probamus, si quispiam spectandis rebus vehementer animum intenderit, eum ab iis quæ ceteri loquuntur facile abduci. Sic quando ad divinas res extollitur animus, hebetes redduntur sensus, quod mens omnem suam vim ad illa colligat inspectanda : tantoque illarum rerum cognitio purior, clarior, firmior est, quanto fuerit animus magis a sensibus segregatus. Habet enim mens suos intellectuales oculos, quibus divinas res cœlesti illustrata lumine clarissime prospectet. Si itaque rebus illis tunc vehementius animus, divina clarus luce, occupatur; quid causæ est, cur certissima illa non fateamur atque verissima, quæ mentibus hominum raptis afferuntur? Nihil ego mortali homini puto beatius accidere posse, quam ab corruptibilibus rebus abstractam ad divina provehi vestigia. Atqui Vatibus etiam sunt divina mysteria (ut est apud Augustinum) non extrinsecis oculis, sed phantasticis similitudinibus præmonstrata. Cujus rei nullam aliam causam afferre possumus, nisi quod a sensibus alienati animi, ad divina inspicienda aptiores evadunt. Osannæ igitur raptum secundus aperit liber : in quo eum plura etiam enarrantur visi, quo, quid rerum gereret rapta, liquido constet.

CAPUT I.

De raptuum, quos Osanna patiebatur, natura, diuturnitate, facilitate, aliisque adjunctis.

Sex annos nata, ob summum cœlestium rerum ardorem, ob illam præsertim flagrantissimam caritatem qua Christum maximum summopere deperibat; diebus singulis, et id quidem pluries, domus abdita loca perquirens, sese orationi dabat. Erat autem illi consuetudo, post quædam fruteti arbusta, cum Carbonarolæ moraretur, contemplationi omnem quam poterat opem adhibere. Ecce igitur die quadam, cum ad cœlum animum vehementer extollit ad Superos, eam piissimus omnium Parens trahit; et ita trahit, ut sensuum omnium famulatu expertem reddat : neque enim videbat quidquam neque audiebat. Tum illi Christus, diris cruci vulneribus affixus, totusque respersus sanguine, sese offert; eamque ad sui amorem et labentium rerum odium adhortatur.

oportet ergo
ut fuerit divina,

E
non etiam
pro summis
habenda sicut
visa.

Alienati a
sensibus ex
triplici fit
causa,

naturalis non
putatur Osannæ
accidisse :

non etiam dæ-
montaca cre-
di potest

Cum ab an.
æt. 6. crepisset
in Deum rapti,

parentes primo morbum
A tur. Haud facile dictu est, in quantum Christi amorem puella exarserit: videbatur enim præ dulcedine animam efflatura. Deinceps ejus sanguine semper ebria perstitit.

denique divinum quid agnoverunt.
 58 Post primum hunc raptum pluries, nemine arbitro, idem munus obivit. Cum primum autem ad parentum notitiam pervenit, in quamdam regii morbi aut cujuscumque alterius ægritudinis suspicionem venientes, censuere medicorum fidei committendam. At re magis pensitata, cum divini quippiam in ea prospicerent, viderentque eam pleraque supra ætatem et communem sortem agere; statuerunt eam omnibus in locis asservare, hujusce rei certiores evasuri. Cum autem diligentissime observantes, eam non nisi poplitibus flexis in modumque orantis, et sæpenumero ante altare, abstractam offendissent; non in morbum uti prius, sed in Deum auctorem hanc extasim retulerunt: quare pro tanto munere in mortales Deo maximo gratias egere.

Varii varie ipsam explorant
 59 Spiritu sursum elato, imbecille admodum et inane manebat corpus, ita ut sensuum omnium usu destitueretur. Non defuere qui de hac re tanquam nova et inusitata, periculum facerent. Nonnulli enim flammam virginis membris admovebant; alii traherent per nares; alii brachia contorquebant; quidam vero, nulla habita sanctitudinis ratione, cadebant in faciem, variisque modis cruciabant, quo spiritus ad sensuum organa eierent: sed id nulla assequi arte poterant. Quandoque Virginis carnes usqueadeo obstrinxere, ut eas veluti carbones atras reddiderint: sed nullum ipsa, nisi post longam cunctationem, ad sensus regressa dolorem sensit. Semel in Divi Dominici templo insana quædam mulier, volens omnino experiri si raptum ementiretur; terribilem aciem, ex iis inquam quibus consuuntur sacci, totam pæne in femur infixit: at illa nihilo magis cadavere mota est. Post multas vero horas excitata, gravissimoque afflicta cruciata, ancillam accersens, Videto, inquit, quid hic rei me cruciat. Inspexit illa, magnamque inde aciem detraxit. Diverso varioque corporis situ istoc suo patiebatur raptu: flans, inquam, sedens, genua flectens, prostrata, in crucifixi modum extensa. Cum aliquando filum a colo traheret, manu una colum altera fusum tenens, sensibus digrediebatur. Inventa est aliquando inter scribendum raptam: sæpe etiam apertum librum ante oculos habens. Quidquid tunc rerum teneret, nullo unquam studio poterat de manibus detrahi, propterea quod rigidum omnifariam corpus perstaret. Id ego hoc experimento probavi.

etiam grandi acie in corpus sua.
Cum Franciscus, invictissimus Mantuæ Princeps, rediisset ex Galliis, eamque ægritatem visitatum adiisset; obtulit ei parvam quamdam ex Massilia argenteam figuram: quam cum duobus apprehendisset digitis, ad quædam Principis verba extasi correpta est. Volui ego ex manibus figuram detrahere, idemque attentavit Princeps: sed nulla arte potuimus obtinere. Semel recuperandæ sanitatis gratia concessit ad balnea: inter eundem autem, universam prope diem sola insidens equo, extra sensus morabatur. Quod si equus pedem offensus sese periculosius inclinabat, quasque prolabebatur ad humum; immobilis ipsa perstabat, quando ipso vigilantissimus etiam vir decidisset. Cum aliquando ad portus appellentes eam viderent comites abstractam, verito ne si voluissent equum in portum inducere caderet, ancipiti admodum cura tenebantur: sed quamprimum navi consensuri erant, ad sensus regressa, omnem illis metum omnemque sollicitudinem adimebat. Rarissime a sensibus segregata vocem emisit: quippe omnino immobilis sermonisque experta manebat.

At mente ipsa immobili tota
 60 Cum Franciscus, invictissimus Mantuæ Princeps, rediisset ex Galliis, eamque ægritatem visitatum adiisset; obtulit ei parvam quamdam ex Massilia argenteam figuram: quam cum duobus apprehendisset digitis, ad quædam Principis verba extasi correpta est. Volui ego ex manibus figuram detrahere, idemque attentavit Princeps: sed nulla arte potuimus obtinere. Semel recuperandæ sanitatis gratia concessit ad balnea: inter eundem autem, universam prope diem sola insidens equo, extra sensus morabatur. Quod si equus pedem offensus sese periculosius inclinabat, quasque prolabebatur ad humum; immobilis ipsa perstabat, quando ipso vigilantissimus etiam vir decidisset. Cum aliquando ad portus appellentes eam viderent comites abstractam, verito ne si voluissent equum in portum inducere caderet, ancipiti admodum cura tenebantur: sed quamprimum navi consensuri erant, ad sensus regressa, omnem illis metum omnemque sollicitudinem adimebat. Rarissime a sensibus segregata vocem emisit: quippe omnino immobilis sermonisque experta manebat.

etiam cum eoque vehabatur,
 61 Aliquando tamen audita est in cubiculo raptam

magnum edere clamorem, grandesque voces deprimere: semel namque ab quapiam ancilla opprobriis convitiisque lacessita, ad orationem profugit: cumque immortales Creatori gratias ageret, quod hęc eam contumeliis donasset; inter orandum immenso quodam caritatis ardore apprime incensa, prægrandes de pectore voces emisit, quibus ebulliens atque anxium cor haud mediocre visum est refrigerium captare. Alio quoque die sub matutinalem horam, clamore magno misericordiam implorantem, domestici audire: ad quam cum accurrisset ancilla admodum exterrita, offendit eam, præ nimia anxietate vix respirantem dolentemque, submurmurare. Adhęc in Divi Dominici solennitate, sole ad alterum vergente hemisphærium, orationi quippiam impetratura se dedit: oranti autem sese Christus cum Maria virgine offerens, mentem a sensibus segregavit. Tum illa, quæ populi frequentia impedita pro suo desiderio contemplationi egregiam navare operam haud poterat; Christum rogabat, qua ratione tot sibi retia objecisset: se enim inquietabat indevotam admodum esse ad spiritualiaque inertem opera, utpote quæ totum diem temporalibus sollicitudinibus daret: videri sibi universas res divinas post humeros jactasse, vererique ne ab se tantæ negligentie ultionem deposcat. Ad quam ille supra modum tristem, respondens, jussit omnem timorem depellere, quando illa caritatis opera sibi contemplatione gratiora et cariora essent. Tum maximo fervore pro felici Mantuani Principis successu intercedens, terribilem edidit vocem: qua audita cum nonnulli domesticorum accurrissent, invenerunt extenta habentem brachia. Rei autem exitum expectantes, videre post paululum supplices palmas jungere: perinde atque summo Deo gratias ageret. Dein parva interjecta mora, alteram prægrandem effudit vocem, quod eam intemperatus caritatis ardor excruciatet, ac pæne suffocaret. Totam illam noctem superna tenuit regna.

62 Quemadmodum ad solis ardorem (ut ejus utar verbis) vapores in aera extolluntur; ita mens ad supernas res spiritualis contactu luminis elevabatur. Quare omnis ejus raptus, ab purissima semper luce animam penetrante, sumebat initium. Sed erat arbitrato divino diversa luminis ratio: nam eam quandoque instar splendidissimi solis, ejus prorsus animum absorbentis, vallabat, nonnumquam vero longe remissius. Quandoque Deum corporali expressum imagine, Christumque et cœlestis patrie cives, quibuscum incredibili voluptate sermones agebat, contemplabatur. Plerumque secreto Dei fruebatur colloquio, nihilo secius quam soleant Principum consultores cum illis ipsis maximis de rebus discernere: eratque sibi quidquid optasset tunc impetratu facile. Sæpenumero, nulla similitudine intercedente, sola mentis acie Deum maximum inexplicabili delectatione inspectabat: id quod sibi longe jucundius longeque delectabilius erat, quam cum phantastica Deum specie intueretur. Tunc enim momento uno majorem, cum humanarum, tum divinarum rerum notitiam captabat: quam mortalium quisque tametsi exactissimo est ingenio, summo studio nancisci queat.

63 Erant usque adeo excelsa, quæ de sapientiæ fonte hauserat: ut ad sensus regressa multa verba, quibus ea explicaret, sibi satis essent. Sæpe insigni adhibita opera, animoque contemplationibus præparato, optatam assequabatur extasim: nonnumquam annitebatur frustra. Sæpius vero, subito quodam illustrata lumine, ad sublimes thalamos præter spem et opinionem trahebatur. Autumabat autem majori se affici voluptate, cum insperato ad tales proveheretur delicias: quam cum ad id mun-

D

A. FRAN. SILVEST. COÆVO. aliquando sed raro, emittebat vocem

E

rem aliquam grandiore cum Deo agens:

diversa interim erat luminis cœlestis ratio,

F

nec semper eadem Virginitatis illam dispositio

A neris eximiam et diligentem operam adhibuisset. Huc in raptu propriæ conscientiæ notas suamque omnem imbecillitatem prospectans, supremæ sese temeritatis inauditeque ingratiitudinis arguebat. Tanto tunc Dei amore flagrabat, tantoque obsequendi illi desiderio; ut amarissimam omnem pœnam tranquillo perferre animo parata esset, si eam Deus juberet. Solebat dicere: Sicuti præsentis sponso nihil est quod amplius curet sponsa: ita qui divina fruuntur Majestate, illa sola contenti sunt.

alios facillimam ad tales raptus,

64 Cum puella admodum cœlestes delibare delicias cecepisset; tanta cœlestem patriam desiderio adamabat, ut quam facillimus ei a sensibus esset abscessus. Ita, inquam, facilis erat, ut ad venustæ aspectum imaginis raperetur: id quod hoc exemplo constare potest. Mediolani existens, cum monasterium a S. Mariæ gratiarum visitatum esset; matronæ quæ cum illa erant rogavere Fratres, ut omne studium adhiberent, quo eam viderent abstractam. Tum eorum quispiam, naturæ ejus haud quaquam ignarus, pulcherrimam admodumque devotam imaginem illi inspectandam præbuit: quam cum vix fuisset intuita, spiritum ad Superos relaxavit: atque plerasque horas perstitit raptâ, rei quippiam manu tenens quam de horto tulerat. De cœlesti patria, de Trinitate, de Angelis audire haud poterat, quin sensibus egrederetur. Nihil autem erat quod eam magis Christi sanguine commoveret: quippe illi tantopere addicta erat, ut humanum quoque sanguinem intuita mox in extasim laberetur: id quod sibi etiam contingebat, si de Christi sanguine inter loquendum sermo incidisset. Una dierum cum agra lectu decumberet, inter medicos et religiosos quosdam viros, qui eam visitabant, orta contentione, quidquam sanguinis Christi apud mortales restiterit nec ne? incensus in morem ardentis fornacis Virginis animus teneri non potuit, quo ad supernas sedes non evolaret. De Cruce quoque nullam oportebat, ab iis qui eam alluqui cupiebant, mentionem fieri: nam mox inter loquendum abibat spiritus. Mantuano Principe, ut diximus, e Gallis reverso, eam visitante; post multa colloquia de Reliquiis sermo fuit, quibus Galliarum civitates ornatae erant. Tum illi Coronam quampiam offerens, enarransque eam Crucis ligno fuisse admotam; e vestigio spiritus e sensibus exilivit.

præsertim cum nominabatur Sanguis.

C Osanna: qua admodum delectata, plerasque ibidem horas, universum quandoque diem, quando potissimum sacrum Christi corpus desumpserat, morabatur. Solenni Joannis Evangelistæ die, cum declamationem in Dominici templo audiret; subito et insperato raptu potita, ibidem adusque vespereum raptâ perstitit. Quare, cum Fratres dubii admodum essent, quid consilii caperent, quando ocludi templum oporteret; neque tamen eam introcludendam putarent; exurgens in raptu domum abiit; ingressaque cubiculum, adusque sequentis diei declamationis horam raptâ mansit: tunc enim ad sensus reversa, ad templum rediit. In solennitate quoque omnium Sanctorum, pari modo divina audiens verba, ad supernas delicias evolavit: quod cum sumendi Sacramenti adventasset hora, illico spiritum ad sensus exivit. Tum captata Hostia, in quodam angulo inflectens genua, mox raptâ, usque ad occasum solis ibidem mansit. Reversa autem domum, invitataque ab domesticis quo secum solennitatis gratia cœnaret; illis factura satis, quamquam cibus sibi tunc fastidio erat, accessit ad mensam. Cumque pedes ad mensæ caput staret, expectarentque ut sederet; vident raptam: quo sane in loco tres horas stetit. Deinde paululum excitata, ad angulum triclinii quantum potuit gradiens genuaque flectens, statim sensibus egreditur: tandem ad proprium deducta

aut etiam triduo,

D cubiculum, totam noctem cœlestibus gaudiis potita est. Non modo autem diem unum, verum tres continuo raptu detenta est: id quod Quadragesimali tempore accidit, ceu sms in litteris explicat. Tunc profecto usqueadeo divinis rebus immersus animus fuit, tantumque unitus Deo, ut incertum habuerit, utrum corpori illigata esset nec ne. Videbatur sibi, esse quodam se lumine singularique splendore constipatam, quod neque humano, neque angelico capi queat ingenio: in quo sane tantus divinx Majestatis decor visebatur, ut humana exprimi lingua haud quaquam possit. Nunc senilem Deus maximus gerebat aspectum, modo juvenis triginta aut circiter annos nati speciem afferebat, aliquando in immensum ex aucto splendore unus aut plures essent deprehendi haud poterat. Numquam tamen humana, sed spirituali tantummodo præsentia videbatur indutus: nullo quoque habito sermone, infundebat in animum Virginis quidquid optabat. Erat enim in Deum mens adeo erecta, ut nihil amplius petendum sese illi offerret; quando amore Dei flagraret animus, tantaque ejus dulcedine caperetur, ut ad fragilem naturam se amplius non redituram putaret ad miseriamque corporis revocari. Oportuit tamen ipsam tertio emenso die ad nostras sedes remeare: quare vehementi consternata dolore, ab uberrimis numquam cessabat lacrymis; alta de imo pectoris suspiria trahebat; amarusque singultus inculcabat. Potuisset numquam spiritus opinione sua in corpore perstare (tantus erat dolor et cruciatus) nisi divinarum rerum, quæ viderat, fuisset gaudio et delectatione detentus: neque enim poterat æquo animo ferre tantas ab se tam dulcesque detractas delicias. Gravem hunc perdifficilemque dolorem adusque Christi ascensionem pertulit: illo autem die, post captatam Eucharistiam, Christus, quo tanto eam tormento levaret, ad cœleste palatium traxit, ibi duos moraturam dies. Tunc pleraque illi futura reseravit: eum præsertim diem, quo Margarita b clarissima Mantuæ Princeps humanis erat rebus decessura. Demum mirabiliter recreatam mortalibus restituit. Sunt qui dicant eam tres etiam Pentecostes dies fuisse continue raptam: id quod creditu facillimum est, quando divinis semper rebus intenta esset.

coram quadam specie divinx Majestatis:

E atque iterum biduo

b

66 Ad corporeos sensus, post degustatas cœlestis regni delicias revocata, singulariter Christum maximum deperibat, eratque divino amore vehementer incensa. Eapropter, ubicumque locorum esset, semper ad cœlum animum et cogitationem extollebat; non poteratque, nisi post longam moram, cuiquam alteri causæ mentem adhibere. Humilitate quoque præclara erat, qua omnem creaturam altissimo omnium Conditori gratiorem se atque cariorem putabat. Summa et incredibili affecta voluptate, in effusum erumpebat risum, eumque nullo poterat studio cohibere: id quod sibi potissimum accidebat, quando familiari aliquo inspectante, summopere namque erubescibat, redibat ad sensus. Quantum ad corpus spectat, sensu ad organa redeunte, sæpenumero semianimis humi jacebat, aut sedebat graviter afflictâ, vixque verbum eloqui poterat: quandoque vero ita agilis firmique et vivacis roboris erat, ut longa perniciter superato itinere non contingere terram videretur. Nihil sibi tam molestum erat, quam ab quopiam videri raptam: quocirca, si extraneum quempiam deprehendebat adesse, demisso vultu sese extollere, nisi illo abeunte, non audebat; acriterque sociam reprehendebat, quod illum minime abegisset. Semper autem aliquantulum moræ tacita manebat: tum quod lacrymas oculis delapsas abstergeret; tum etiam quod retractos atque mortificatos spiritus ad membra diffundi et excitari opere pretium esset.

unde redibat semper humilior,

F

morata si visam se sciret.

CAPUT

CAPUT II.

Sanctorum variorum gloria Virgini per visiones ostensa.

atque adolescente videbatur coire naturam, ita ut alter ab altero secerni haud quaquam posset. Rem hanc dum puella mirabunda contemplatur, maxima afficitur voluptate; certoque intelligit, divinam sibi ea similitudine Trinitatem ostendi.

70 Post longum tantæ Majestatis obtutum, cum sibi abscedendum inde prævideret, juvenem illum sceptrum manu gestantem adorta, benedictam se irab illo humili voce precatur. Ille, qui Virginem placidis et blandis oculis tacitus inspexerat, eam lætus ac lubens benedixit. Illo autem clarissimo decedens loco, ad tetrum, uno cœlestium spirituum duce, pervenit carcerem: ubi plerique jacebant languentes, qui tristem admodum gerebant faciem, qui lamentabiles ex inno pectoris trahebant voces. Quod simul ac inspexit Osanna; non potuit eorum calamitatem (erat profecto horrendus carcer) non deplorare. Postremo alio devenit, ubi densissimis tenebris innumeri tenebantur; qui ineffabiles luctus atque miserrimas ex oculis cientes lacrymas, ejulatus ad cœlum usque tollebant. Eorum miseræ et infelicitati accedebat, quod crudelissimorum dæmonum opera atroces oclusæ animæ flammæ subibant. Compatiebatur illis admodum pietissima puella, voluissetque aliquam posse opem afferre: sed nullus erat veniæ locus. Hoc in raptu magna ex parte cœlestis patriæ secreta scrutata est, summoque divinarum rerum desiderio flagravat eum; eum inquam, qui humana omni cogitatione altior sit.

71 Annum agens duodecimum, levato inter orandum sursum animo, ad cujuspianæ urbis mœnia, quæ maximo splendore fulgebat, cœlesti opera deducitur. Cujus cum essent portæ reseratæ, occurrunt Virgini duo venerando aspectu atque promissa barba clarissimi senes. Paulum, inquit, apostolum ac Simeonem illum, quem propriis Christum sustulisse brachiis lectitamus. Il virginem blando excipientes aspectu, et perinde atque filiam complexantes, comprehensam manu in urbem introducunt. Innumera beatorum multitudo eam videbatur urbem incolere: quorum quidam candidissimo ornatu instructi erant, ceteri rubricata atque igne micantia indumenta gestabant; universi tamen non mediocre gaudium, sed summam lætitiâ præseferbant. Progressa paululum, excelsum tribunal immenso septum lumine offendit, cui Deus optimus maximus incredibili majestate insidebat: sed Numinis faciem, præ nimia claritudine nimioque fulgore, perspicuo intueri nequibat: quemadmodum si accensam quispiam faculam porro inspicat, videt quidem in splendore substantiam; sed quid illud sit quod in flamma monstratur conicere non potest. Quamdiu tamen Osannæ libuit inspectare, tantam cordis exultationem, tantam divinarum rerum experientiam, tantum amorem carpsit, ut ad corpoream molem redire amplius nollet. Plurimis autem ad Deum porrectis precibus et auditis, eam hisce altissimus de solio verbis affatur: Dignum duxi, carissima filia, Virginum atque etiam Martyrum honores tibi umbratica ista et tumultuaria specie præmonstrare, quo tantæ felicitatis plecta decore, ab omni abhorreas corporis illecebra, neque ferventius diligas, et fidelem te mihi atque diligentissimam præbeas ancillam. Caput illa demittens, immortales summo Opifici gratias egit. Post dulcia ista colloquia, benedictam a Deo, adusque urbis portas præfati senes reducunt. Deinceps Paulum et Simeonem summa veneratione prosecuta est: coluit quoque præ ceteris Thomam Aquinatem, Mariam Magdalenam, et Catharinam Senensem.

72 Captata solenni divi Dominici die Eucharistia, spirituque actutum sensus relincente; locus quidam admirandæ claritudinis illi sese offert; ubi innumeri beati spiritus, singulari instructi ordine, obviam sibi

D
A. FRAN. SIL-
VEST. CO. EVO.

inde ad pur-
gatorium

et infernum
deducitur.

E

Duodenni
ostenditur
gloria Beato-
rum

F
SS. Paulo ac
Simeone de-
ducentibus.

Affligi multi-
pliciter gau-
dens.

in die Para-
sceves sub
Missa rapitur,

B

Sub idem tempus, quo undequaque sibi tribulationum tela impendebant, rus cum Fratribus concedens, miserrimam et infelicissimam agebat vitam; propterea quod agrestis locus divinas res, quibus imprimis vitam vivebat, non afferret. Singulis autem, ne dicam diebus, sed horis, sed momentis, immortalis Deo gratias agebat; qui eam dignam censuisset, ut plurima sui gratia pateretur adversa; suorumque criminum pœnas lueret; et sibi sociam in sustinendis adversitatibus ascivisset. Præstantissimum sane se adeptam munus gloriabatur, quando sibi illa Deus impertiret, quæ universis amicis et per dilectis hominibus exhibuerat. Lætabatur admodum, magnisque in calamitatibus exultabat, intuita optimo præstari exitu, quæ sibi sæpenumero Christus sponderat. At cum Parasceves dies adven- tasset, quo Christiano more passiones mysteria recensentur, Deum magnopere ardens, Christique tormenta animo revolvens, ad ecclesiam properat; quæ ibidem rara habebantur, divina auditura. Cum autem stans vix Evangelii initia auribus excepisset; visa est anima afflictum quaterere corpus: parumque opinione astantium abfuit, quin ad humum decideret: quippe animo ad sidera evolante, acerrimo dolore concussa est. Cum autem Angelicis potiretur concentibus, erectum ac stans in ecclesia corpusculum; eorum tamen qui aderant opera curdam innixum tabulæ, perinde atque sublimem ipsa teneret locum, spiritualibus oculis inspectabatur.

68 Tunc miranda atque divina in summo sapientiæ abyssu scrutata est, quæ nullis unquam verbis ab se explicari potuere. Eapropter, ob summam caritatem qua tota conflagrabat, atque ob clarissimam divinarum rerum intelligentiam, diurnamque cum Christo suavem cunctationem, sperabat se deinceps corporeæ non illigandam sarcinæ. Sed sua eam spes fefellit: nam postquam ab summo, prope mane adusque vigesimam secundam aut vigesimam tertiam horam, cœlestes perquisivit domos; ad corporeum redire carcerem oportuit. Quam rem ita indoluit, ut amara, præ cordis angustia, suspiria laxaret, lacrymareturque uberrime. Querebatur profecto ad humanam se rediisse miseriam, quæ mille sibi admittendi sceleris struxisset insidias: ceterum quamquam vicem suam acriter deplorabat, ab divina tamen nunquam abhorruit voluntate, cui vitam omnem ab præveva ætate initiarat. Subinde tres menses, corde admodum debilitato, gravissima ægritudine laboravit: in vehementem autem suspicionem devenit, animam tunc corpore penitus fuisse solutam; quando tunc ingenti tormento alias autem summa voluptate sensibus digressa fuerit, accedit quoque quod novum fuit et ante hunc raptum inusitatum, ipsam extasim passam proprium corpus tamquam alienum inspicere. Abstractionem hanc maximam summamque cum divina Majestate unionem putavit.

69 Decimo ætatis suæ anno, in cubiculo orans, ad amplissimum quemdam et fulgentissimum locum rapitur; ubi pulcherrimus thronus, purissimæ undique lucis radios emittens, extractus erat. Sedebat in eo senex divini cujuspianæ aspectus, universum orbem administrans: qui immensa claritudine, non ea quæ nostris oculis cernitur, sed quæ verbis nequeat explicari, circumseptus erat. Huic eximie formæ juvenis, duodeviginti annos natus, astabat: qui modo similis seni, modo alter videbatur. Ab iis conspicua luce vallatis, aliud splendidissimum jubar in modum flammæ prodibat, quod in unum cum senè

et raptus op-
tatur innotuit,

ac sibi se red-
ditam doluit.

C

An. æt. 10 S.
Trinitatis
aspectu frul-
ta,

A prodeunt: qui eum propius accedunt, in duas divisi acies, suavissimis vocibus cœlestem curiam inenarrabili replent hermonia. Tum pater Dominicus, plerisque cœlorum civibus constipatus, ad eam venit. Quem illa admirata, e vestigio ad pedes provoluta supplex, veniam poscit, quod sanctissimum Prædicatorum Habitum indigna ferat, suaque opera tanto Religioni minime respondeant. At filiam benignus senex læta intuitus fronte, humo effert, blandisque verbis et paterno affectu interrogat, quid precari Deum velit. Cui cum universa sincera fide reserasset, suam illi operam pollicitus, per medias Angelorum deducit catervas, comiterque cum illa sermonem trahit. Inter loquendum autem circumspicit Osanna, Senensem Catharinam *c* atque Columbam visere cupiens. Quam rem simul ac deprehendit senex; subridens, bono illam animo esse jobet. Ecce autem optatæ mulieres, de occulto quopiam loco prodeuntes, propere accurrunt, eam summa lætitia atque animi jucunditate conveniunt, arctiusque prementes exosculantur. Paulo autem procedentes, excelsum admirandumque tribunal offendunt: cui divina Majestas, eximio splendore præclaraque magnificentia, insidebat. Hanc igitur cum Deus maximus de sua sede prospectat, lætaque facie contemplatur; sic Divum alloquitur Dominicum: Quid causæ est, quod istæc tua filia, mihi admodum præcara, nostras ad sedes appulit? Exponit ille quæ animo versabat Osanna, atque rogare sanciverat. Quæ cum facile Deus universa concessisset, eam serena fronte benedicens, ab Patre quoque Dominico benedictam, ad mortales remittit.

73 Quo die Mariam Magdalenam præcipua celebritate veneramur, cum adversa valetudine teneretur; Christo, non modo ore, verum etiam intra præcordia receptato, cœlestis regni gustatura voluptates, quas universam noctem fuerat contemplata, corporeis egreditur sensibus. Per lucidum, autem introgressa locum ubi excelso Deus maximus sedebat in throno, Mariam Virginem, Mariam itidem Magdalenam, Catharinam Senensem, Columbam, nec non plerosque alios cœlestis curiæ cives, solarem indutos claritatem, prope divinam sedem conspicatur; et eos quidem videt summis plausibus exultare. Quam rem cum demiratur attentiusque considerat; quid sibi novum hoc gaudium velit, intra se disquirat. Sed statim ab quodam ejus animum deprehenso, certior fit, sicuti in terris, ita in superna curia tunc Mariæ Magdalene solennitatem agi.

C Quamquam autem ab universis summa lætitia excipitur; Beata tamen Columba, incredibilis in eam benevolentie signa præferens, ab ejus haud poterat, amplexibus dimoveri. Post longam moram altissimum Deum adiens, immortales sibi de acceptis beneficiis gratias agit; inexplicabilisque ingratitude suæ, pro vetusto more, veniam precatur; astruens, Majestatem suam tot et tam magna in eam munera congressisse, ut per meritum haud quaquam referre possit. At ille: Tene, inquit, præterit, carissima filia, infinitam immensamque esse numinis vim, quæ cunctis mortalibus, nedum tibi, longe majora valent impertiri. Agito lætos dies: quippe ubi tuæ concident vires, mea ego ope præsto ero. Precanti postea, ut nonnullos sibi admodum caros, sicuti antea pollicitus fuerat, supernæ ascriberet felicitati; spondet ille, quæcumque promiserat se facturum: verumtamen si quid est aliud quod cupiat, audacter petat: se enim cuncta facile concessurum, quando suas preces gratissimas habeat.

74 Universam noctem, qua Pauli apostoli Conversionem recolimus, oratione contemplationique vehementer intenta, tandem cœlestem ad solennitatem progreditur. Ducitur autem ad locum summæ claritudinis inenarrabilisque splendoris, ubi æter-

num et immensum Deum tanta cœlestium spirituum multitudo circumstabat, ut eos nemo, summa etiam diligentia, metiri possit. Visi quidem primum divinam circumstare Majestatem; deinde vero bini et bini a divino throno, Osannam versus, tanto ordine, tantaque pulchritudine prodeunt, ut nihil delectabilius. Hos longa mora contemplata, non poterat eorum multitudinem eorumque singularem speciem et decorem non demirari. Tanta autem voluptate in inspectandis illis afficiebatur animus, ut præ dulcedine a corpore prope solveretur: Sese autem Osanna alloquebatur: Quid mirum? quid, inquam, mirum, si summam in divinæ inspectione naturæ felicitatem locamus: quando ab ejus ministris tanta mens suavitate repletur? Se autem hisce cogitationibus oblectabat, non poteratque ab illis aciem deflectere. Ad sensus autem regressa, læta admodum plerisque diebus fuit, cœlestis patriæ desiderio flagrans. Nihil curabat humani, quin cœlestes continue spiritus mente volutans, domesticorum consuetudinem fastidiebat.

75 Rogantibus religiosis mulieribus de Monasterio d S. Joannis, quo tantam populi frequentiam devitans, paulum apud ipsas animum recrearet; earum annuit precibus; eoque sub diem sanctum Mercurii, ibidem quietior moratura, concessit. Matutinis igitur vesperi (ut fit) inchoatis, suam agitant conscientiam, sibi crimini dabat, quod, cum Dominicæ passionis agerentur dies, ipsa recreandi animi gratia populum defugisset. Inter cogitandum repente quodam circumventa lumine, ad cœlestem curiam rapitur: ubi divinam intuita Majestatem, pleraque intellexit, quæ humana lingua nequeant explicari. Data autem sibi opportunitate, Deum maximum secreto summotisque arbitris conveniendi; cum certo longa experientia sciret, universa prope tunc sibi impetrato facillima fore; plerasque ad eum preces fudit. Primum itaque nonnullis, quos summa benevolentia prosequabatur, salutem precata, non modo facile obtinuit, verum humanissimis eam verbis Deus, uti solet pater per dilectam filiam, allocutus, pollicitus est sibi universa quæ optet. Tum illa intrepida, secundo poposcit, quo tantum sibi virium tribuat, ut omnem possit criminum labem superare. Promittit ille se facturum ut nullo mortali crimine dedecoretur; nolle tamen se, inquit, polliceri, eam venialem omnem culpam devitaturam; quando eo munere neminem (sua excepta sanctissima matre) donaverit. Ad hæc, Mantuanum Principem ejusque Rempublicam servari incolumem postulat: idque instantissime rogat, propterea quod incertus quidam rumor afferret, rem omnem Mantuanam in extremo esse discrimine. Spondet Deus se Mantuam sui gratia tutaturum. Postremo, postquam vidit cuncta sibi ex sententia cecidisse, pollicitumque Deum, quæcumque postulaverit auditorum; spei plena, enixissime sibi mortem efflagitat, quo cœlesti tandem fruatur vita. Sed longe secus quam persuaserat evenit: quippe respondit Deus, nondum opportunum ad id negotii tempus adventasse: neque enim, inquit, præstita exitu esse, quæ per ipsam se facturum sæpenumero dixerat. Interrogante autem illa, quod rei per eam factorus esset; eam blandis intuitus oculis, tacitus perstitit.

CAPUT III.

Virginis Visiones de Passione; et alia aliorum de ipsa.

U niversa Christi tormenta (uti superius exposuimus) consueverat alta in singulos dies cogitatione meditari, interque meditandum uberes e capite lacrymas excire. Placuit autem sapientissimo rerum omnium

D

d

E

*Fer. 4 hebdom.
majoris raptam
ad Deum*

F

*orat pro
Principe et
ciuitate.*

In die Parasceves querenti de insolita sua ariditate

A. FRAN. SIL-
VEST COEVO.
Festo S. Dom-
inici cum
videt

c
SS. Catharina
et Columba
VV. comita-
tum,

easdemque S.
Mariam Mag-
dalenam in
ejus festo sti-
pantes,

et S. Paulum
in ejus Con-
versione.

A omnium Moderatori, cum ea, post restitutum etiam lacrymarum manus, parcius agere, quo ad cœlestis regni felicitatem æstuantius spectaret: quare faciles ab ea et suaves lacrymas depulit, ut exiccati prorsus oculi viderentur. Quam rem cum tristis admodum, in sua eam flagitia referens, aliquamdiu immenso dolore pertulisset; nno Parasceve die, levato sursum animo, Christum optimum maximum hisce supplicationibus compellat: Ah! dulcissime Jesu, qui fieri potest, ut tibi deditissima filia, rectius dixerim vilis et inepta ancillula, abs te tamen tantopere uti prætetulisti dilecta, tua memoria excidat? Longus profecto mihi mos erat amarissimis singulibus, summa tamen cum voluptate, universos tuos cruciatus contemplari: suavitatem hanc quandoque repressisti: tum eam tua solita clementia rursus nacta sum. Ecce nunc ferreum cor atque adamante durius gero, teque consueta dilectione et charitate haud prosequor, propterea quod dulci tuo rore non alluar. Haud profecto sum nescia, meis gravissimis criminibus effici, ut omni tuo munere destituatur, nullamque abs te promerear opem. At si in alios elementes et permunificus; tuam immensam Majestatem oro, ne in me quamvis ingratisimam sponsam, desævias.

B

77 Pereunti immani dolore cum sanxisset Christus suppetias ferre, illius mentem ad contemplanda Passionis mysteria extulit, universaque suo ordine ante ejus oculos locavit, perinde atque tunc Hierosolymis agerentur. Primum sane sese illi cum discipulis discumbentem offert, singularisque in eam benevolentia signa præsefert: tum qua fraude impius eum Judas in Judæorum conjiciat manus, ostendit: demum durissimis se flagellis cæsum, hispidis confossum sentibus, excrementis oris oblitum, scelestissimorum pertractum manibus, inaudito confixum crucis supplicio, sepulcris tandem addictum, inspectandum præbet. Comitabatur autem eum cum sanctis mulieribus Osanna, secumque ad cuncta loca concedebat. Istis exitu præstitis, visus est illi Christus sanguine ad plantas delibutus, ita ut sanguineos amnes vûlnera laxarent. Quod cum illa accuratissime prospectat; extrema ducta pietate, in tot lacrymas, totque graves singultus erumpit, ut oculi rapidos torrentes assimilarent. At in eam placidos Christus oculos defigens, sic loquitur: Ne amplius lacrymeris, filia; jamque pectori singultus reconde tuos: quippe istæ tuos ante oculos facta sunt, quo voti compos efficere. Non sum ego mortalis aut passibilis, sed perennem vitam vivo: verum enimvero nihil est, quod mihi gratius commemoratione passionis meæ a mortalibus fiat. Tum jubet eam universa plagarum loca exosculari: illa autem tanto se munere indignam arbitrata, prope accedere non audebat, quin sese agebat retro. Sed eam ad se Christus manus trahens, illi latus ceteraque vulnera familiariter obtulit: qua re admodum recreata, læta perstitit et exultans.

C

78 Altero die, eo inquam quod sanctum appellamus Sabbatum, divini face amoris Virginis animus incensus, ad quempiam luce conspicuum locum adducitur, ubi incredibili gaudio cœlestes cives exultabundi incedebant. Videbatur sane deliciarum omnium amœnissimus locus: quem dum contemplatur, fixisque luminibus inspectat; ab quopiam excita, Christi adesse tumulum, de quo ipse tanquam fulgentissimum sidus prodibat, advertit. Ad hunc sepulcro egressum accurrens percita, tenerum mox et allictum corpus demittit ad terram; magnaque contentione precatur, ut sui tandem misereatur; e fragilique corpore erutam suis civibus annumeret. Visa quoque cœlurum Imperatrice, eam, per suam immensam pietatem, rogat, quo hanc desideratam

gratiam sibi ab filio extorqueat. Sed illa ad Osannam alludens; Ne, inquit, filia, ab divino desciscas beneplacito: quippe intellexisti jamdiu, qua de causa tot annos velit te hanc mortalem vitam vivere. Conspicata Osanna vanas suas esse preces, humo se tollens, benedicta ab Christo atque Maria Virgine, suas ad ædes rediit. Singularia sibi familiaritatis indicia hoc in raptu Christus maximus ostendit; et ita singularia, ut illis ipsis se indignam rata, ea reserare non auderet. Ab die Mercurii adusque Dominicam resurrectionem, ineffabili gaudio et cœlestium rerum voluptate detenta, uberrimis lacrymis Christum ardens, vix aurem aut mentem loquentibus præstabat.

79 Solenni omnium Sanctorum die, universam noctem, suam miseriam, suam calamitatem, sua crimina, quæ (uti existimabat) nefandissima omnique supplicio digna erant, deplorans, Deum tantopere ardere cœpit, ut maxima difficultate adusque Communionis boram spiritum trahere potuerit. Desumpto autem sacro Christi corpore, corporeis mens soluta vinculis, superna ad cœlum advehitur ope; Sanctorum omnium sodalis effecta, quammaximis ab Christo plausibus excipitur. Ad cujus pedes devoluta, cum universas ab Christo acceptas gratias humili voce recensisset, in istæc verba lacrymans clamansque erumpit: Quo meo scelere, dulcissime et summe Princeps, cum rara in me et pretiosissima congesseris beneficia, ab spirituali sensim vita descisco? Indies profecto ad supernas res fervor tepescit: nihilque in me boni aut præclari operis offendo: sed utinam non sint prava et nefanda! Quid sibi vult saxeum istud et immite cor, quod nulla valeat opera demulceri? Hæc autem clamans, intolerabili dolore cordis premebatur. Intuitus Christus acerrima Virginem contorqueri pœna. eam, tametsi repugnantem seque omni existimantem indignam venia, manu prehensens, humo offert. Tum clarissima in eam caritatis ostentans indicia, benigna facie pollicetur, se ejus tristitia consulturum.

80 Ceterum Osanna alterum cor constantissime poscit. Efflagitante autem illo, quid suo cordi fieri cupiat: tale, inquit, optarim, quod te solum ardeat, ab omnique abhorreat illecebra. Haud equidem insana adeo mente sum, ut velim in hoc mortali corpore solutam curis et pacatam atque tranquillam vitam agere, æternos postea subitura cruciatus: quin longe mihi carius est adversa omnia tui gratia perpeti, quo tua quandoque fruar præsentia. Flagrantissimum tui cor expeto, quod te solum amet, te solum cogitet, te solum loquatur. Tum Christus: Quoad, inquit, carissima filia, fictili carni jungitur animus, terreni quippiam sentiat necesse est: tuas tamen preces haud quaquam inficias ibo. Plerisque ultro citroque sermonibus habitis, dolor is qui Virginem excruciat, paulo resedit: cœpitque mens, jam satis recreata, temperantius queri. At Christo sese ex ejus oculis proripiente, Osanna ad superiora quæpiam immenso coruscantia lumine provecta fastigia, excelsum supremum omnium Regem, pretiosissimo insidentem throno, prospectat. Assidebat illi Maria virgo; eratque innumeris spiritibus et cœlestis curia civibus, magno splendore coruscantibus, circumseptus. Erat autem usque adeo divinis rebus addicta, ut se mortales reliquisse, immortalisque effectam putaret.

81 Post longam ibidem cunctationem, ad locum ubi prius constiterat reversa, Christum reperit, atque hunc in modum effatur: Cur, humanissime Salvator, me deseris? palantemque adeo linquis, tu incertas petere sedes videar? Quid causæ est, quod omni prorsus sum spirituali jucunditate destituta? (Nam plerisque dies amplissimam suam manum

D

A FRAN SIL-
VESL. CO.EVO.hic alias eam
consolaturusE
præter morem
aridam,eidem aliud
cor petenti,

F

seque gravi-
ter accusanti,

Christus

offertur spe-
ctandus totus
ordo Passio-
niset postridie
sepultura
Christi:

A Christus represserat) Quam hujusce rei causam fateris, quod inquam frigidior glacie sum adamantequè durior; solebam te semper ardere, teque unum mente semper et cogitatione versare: nunc vanis universum diem curis involvo, vixque me tibi intiatam recolo. Te itaque per eum pretiosissimum sanguinem, quem in fragilis nostræ naturæ pretium effudisti, oro atque etiam supplex rogo; quo me certiore reddas, si quidquam ab me sceleris admissum sit, quo tuam excitaverim iram; effecerimque ut tuam ab me munificentiam averteris. Enitar profecto, si id rescivero, tuæ satisfacere Majestati. Non possum mihi persuadere, non scelestissimi quippiam me patrasse, quod tuam adversum me indignationem exciverit. Tum Christus: Ne inquit, te afflictes, filia, nullum abs te commissum crimen est, quod me tibi reddiderit iratum. Quocirca haud secius te diligo, quam cum tot tantasque tibi gratias impertiebar. At illa: Cur tanta premor inertia, tamque varias et circumfusos seculares molestias habeo? Propterea, inquit, quod id ab me consulto fiat, quo minus ab animarum salute absterreare: quippe, si cœlestibus deliciis afflueres, solari proximos, eorumque saluti vacare detractares.

*exosculandum
latus suum
præbet*

B Postremo sanguinolentum suum corpus, eam consolaturus, apertumque latus, sanguinem instar undæ profundens, exosculandum præbet: quod cum lubens et læta efficit, suavissimum nectar baurit, idque summa cum voluptate.

*cum magno
ejus solatio.*

82 Egit is potus, ut ad sensus regressa noctes et dies Christum deperiret: non poterat enim a cœlestibus cogitatibus mentem revocare, quin continuo pæne potiebatur raptu. Præter hæc singulis momentis ante ejus oculos versabatur Christus: a cujus latere ad saucium ipsius cor, sanguinis videbatur unda defluere. Hoc die secum Deus graviter ecclesiasticos mores questus est; quod inquam, suum viri ecclesiastici pessumdarent honorem: jussitque illam haud vacare a precibus, si cuperet Rempubliam Christianam salvam esse. Eodem item die pro Mantuæ incolumitate supplicanti, respondit Deus; eam extremam, propter ingentia crimina, calamitatem promereri: velle tamen se misericordia et pietate in eam uti, quando pro ea spirituales et religiosæ mentes continue precarentur.

*In pie Parasceves
conspicitur
Hierosolymis.*

83 Cum Christi passionem et eximia facta frequenti meditatione contemplaretur, spiritu sensibus degrediente, sancta Hierusalem visitabat loca: die præsertim Veneris; quo inquam die ad crucem euntem Christum comitabatur, perinde atque ibi corpore præsens extitisset. Cui rei argumento accedit, quod religiosus quidam et integerimus vir, de Ordine Minorum, sæpenumero se vidisse eam in Hierusalem sancta loca visitantem astruxit; quando tamen constet eo numquam ipsam concessisse. Rem hanc Franciscus invictissimus Mantuæ Princeps, retulit, fassusque est, sicut ab quapiam Monacha de præfato Ordine intellexi.

*Et in die
Natalis
Domini,*

84 Cum solennis ageretur Dominicæ nativitatæ dies, ardenti visendi parvuli Christi desiderio acta, oratione se dedit. Postquam autem longa contemplatione nascentem Puerum, in Mariæque locatum gremio, quanta Matrem afficeret voluptate, animo versavit; sese illi Maria Virgo, filium intra brachia tenens offert: eamque, præ admiratione ac reverentia trementem, effatur: Satin' salva Osanna? Quid causæ est, filia, quod amaritudinis videris plena et desiderii. Deinde ad illam desideratum filium, suis excipiendum manibus et locandum gremio, porrigens, ait: Quodcumque lubet ab clementi filio exposcito: neque enim vacuis abibis manibus, quin tibi universa ad vota succedent. Ecce enim parvulus admodum et infans est, qui omnia facillime

*Deipara
filium offeren-
te,*

tradat. At illa, ad memoriam sua revocans crimina, suamque (quam miseram putabat) vitam animo volutans; non esse, inquit, eam se, quæ hujusmodi ab ipsa gratiam mereatur: quin si de se ultionem capere vellet, inventuram apertam et manifestam causam, suam inquam ingratitude, quæ omnium sceleribus præstet. Quamobrem retro se agit, Christumque non audeat excipere.

85 Intuita Virgo, illam timore pariter et ardore conflictari: Qui, inquit, times, filia? Capito quem tibi trado suavem et dulcem filium, eumque tuo sinu excipito. Tum, si quod est quod cupias, cum in tuum cesserit imperium, facile exorabis. Tandem intra reluctantis atque etiam trementis brachia filium suis manibus Virgo locat. Parum abfuit quin præ immenso ardore animus corpore desilierit: nam cum Christum manibus verecunda contrectat, immotisque prospectat oculis; eam tam ingens flamma caritatis adoritur, ut immenso et inextinguibili fervore prope periret. Quanto gaudio, quantaque suavitate Osannæ animus ageretur, Mariam Virginem, sibi summa caritate filium offerentem contemplatus; quanto ardore Christum splendidissima fulgentem luce suo repositum gremio deperiret, narratu difficillimum est; quando nec ad plenum ipsa recensere, nec litteris mandare potuerit. Plebrisque suavissimis utrimque colloquiis habitis, Osannam Christus, tenera sua manu benedictam, de suo conspectu dimisit: egitque idem Virgo. Post hæc complures dies atque menses incredibilis amor in corde Osannæ ineffabilisque suavitas mansit, et usque adeo mansit, ut ipsa quandoque demiraretur potuisse se cum mortalibus versari: quippe visionem illam continue præ oculis habebat. Extremo quoque suæ vitæ tempore, quodcumque id mente occurrebat, summo actitabatur ardore.

*ipsum brachis
excipit*

86 Simile quiddam, quo die Mariæ Virginis Purificationem celebramus, contigit. Oranti, inquam, visa est Maria Virgo, filium gestans, candidissima luce cum pluribusque cœlestibus civibus circumsepta: quæ cum illi filium porrigit, se ad terram ipsa præ numinis reverentia demittens, nullo pacto adduci poterat ut sese tolleret. Tandem cum ad Virginis preces et jussa exurrexisset, oblatum sibi Christum accipere detrectabat. Postquam autem diu restitit; tandem, Virgine suadente, suo puerum excepit sinu. Videbatur autem sibi, quod is puer et mentem et præcordia instar flammæ penetraret: quare tanta eum voluptate contrectabat, ut nihil unquam divinius fuerit experta. Emenso aliquanti temporis interstitio, cum filium Virgo reposceret, reddere illa recusabat; precabaturque ne per dilectum sibi sponsum detraberet, cujus amplexibus admodum delectabatur: sed restituere oportuit. Post hæc perstitit in corde flagrantissimus ad cœlestem patriam atque suavissimus ardor.

*itemque in
festo Purificationis.*

87 Sub unam Parasceves diem, omni ope ad divina in se conjuncta beneficia consideranda animum et cogitationem adjecit: quam magna inquam forent et rara, quantamque ipsa ingratitude notam incideret, quæ nihil unquam boni operis egisset, quin innumera flagitia perpetrasset. Inter cogitandum autem uberrime lacrymabatur, seque inauditi criminis amarum singultibus arguebat. At cum sibi visus esset Christus in cruce distinctus, eum hisce verbis alloquitur: Quam ego egregiam, piissime Jesu, navare operam potero, quæ huic meo ingratitude vitio non sit longe impar? Vereor admodum, ne perpetuis adjudicer flammis, parem meis sceleribus pœnam subitura. Tum Christus: Quid, inquit, causæ est, filia, quod tanto dolore concuteris, tantaque afficeris tristitia? Omnem tuam spem in me jacito. Si tua haud suppetent merita, sacratissimo

F

*Damnari
timenti opem
de Cruce
addicit Christi,*

ego

A ego meo sanguine tua diluam peccata. Insuper extramæ tuæ dici, mea cum charissima matre, tibi allaturus opem, deducturusque te ad cœlestes thalamos adero. Te quoque dies decem aut sex, antequam moriari, de tuo obitu certiozem reddam.

idem in specie pueri super ejus veste videtur.

88 Raro declamationibus intererat Osanna, quin mens superna regna conscenderet: quidquid enim divinarum rerum audiret, mox sensibus digrediebatur. Semel igitur in Divi Dominici templo, divina auditura colloquia, consedit: quoad, cum de Christo deque ejus humana conversatione sermo haberetur, extasi potitur. Tum puella, septimum nondum annum egressa, quæ ad latus ejus sedebat, eximie formæ puerum super Osannæ vestes inspectat, qui ad ipsam puerilibus blanditiis alludebat; eamque, uti solet filius matrem complexatus, exosculabatur. Erat res puellæ summæ admirationi, idque magna animi delectatione contemplabatur: qua cum domum regressa esset, domesticis suis magna hilaritate quæcumque viderat enarravit.

Ipsa videt S. Columbam recens mortuam.

B 89 Beata Columba, de Ordine Prædicatorum, humanis rebus egressa, et quidem in urbe Perusio, eadem sane hora ad Osannam venit; quæ tunc forte sub diluculum, longa defessa oratione, se paululum quieti dederat. Quam cum esset Osanna iatuita (neque enim dormiebat) actutum Columbam esse deprehendit: quippe spiritu cœlestes tenente sedes, sese mutuo sæpenumero salutarant, tametsi magna locorum intercapedine distarent. Erat inquam tertio induta Prædicatorum Habitu, et eo quidem candidissimo, velumque diverso ac perpolito antèrius extractum opere, eximio decore impendebat ad genas; sed et caput pulcherrimo erat diademate insignitum. Introggressa igitur nondum dormientis Osannæ cubiculum, læta admodum et exaltans, secum cœlestium civium agebat multitudinem: ex quibus duo, Pontificali chlamyde præclari, medio eam introcludebant loco, uno dextrum, altero sinistrum ejus latus tenente. At cum propius accessisset, Osannam complexata, uti solent post diurnam absentiam amici, dulci collum stringebat affectu. Tam sic loquitur: Ad optata longo desiderio gaudia, perdilecta soror, prospero: tu quoque securam vivito: quippe te cœlestia manent regna. Repenteque se ex ejus oculis proripiens, perlucido splendore vallata, convolvavit ad cœlos. Perstitit abeuntis imago in mente Osannæ usque adeo defixa, ut eam deinceps continue præ oculis haberet e.

Sacerdos peregrinus odorem sanctitatis ejus transiens percipit.

C 90 Cum Sacerdos quispiam Alemannus, religiosus admodum et modestus vir, Mantuam venisset; urbem prætergrediens, ad Osannæ domum inscius pervenit: introque prospiciens, novum quemdam persensit odorem, qui sanctitudinem præsefererat. Quem cum admiratur, propulsat fores, intellecturus qui illic hominum habitarent: sibi enim persuadere non poterat, non esse intro sanctum hominem. Egresso ad eum quopiam, et interrogante quid rei quæreret; Veilem, inquit, mihi conveniendi sancti hominis hic existetis facultatem dari: sensi enim de hac domo quempiam sanctitudinis odorem prodire, quo mihi persuasi divinum hic hominem immorari. Ille re intellecta, hominem consolaturus, accersit Osannam; esse inquit, qui eam alloqui velit. Mox introductus suas ab ea preces exposcit, rogatque ut sibi a Deo salutem imploret. Pollicente illa se facturam quod exquisierat, abiit Alemannus, lætus admodum et gaudens; fassus eam profecto esse, cujus sanctitudinem de ostio odoraverat.

ANNOTATA AD LIB. II.

a De Monasterio S. Marthæ, Ord. Augustinianæ,

vide 13 Januarii Vitam B. Veronicæ de Binasco, ibidem ab an. 1463 usque ad 1497 religiosæ, et similis cum Osanna spiritus; sed illu verosimiliter jam obierat cum illuc Osanna venit.

D
A FRAN.
SILVEST.
COENO.

b Margarita Bavara, Friderico I nupta an. 1465, obiit 1480 14 Oct. Epitaphium refert Hippolytus Donesmundi p. 2 pag. 59.

c S. Catharinæ Senensis, mortuæ an. 1380. Vitam illustravimus 30 Aprilis; et S. Columbæ Reatinæ, quæ Perusii obiit 1501, 20 Maji: unde intelligis sub vitæ finem oblata Virgini hanc visionem, æque ac sequentem.

d Vulgo S. Joannis delle Carette fuisse hoc sub an. 1407 insigniter a Marchionibus restauratum, scribit Hippolytus pag. 87.

e Auctor Vitæ S. Columbæ num 221 sive cap. 62, hujus visionis meminit, sed ex Legenda sequenti.

LIBER III

De favoribus Osannæ impensis divinitus.

Qui recte sapiunt recteque divinis de rebus philosophantur, hæc Deo vim tribuunt, ut non modo ejus lege immobilis rerum omnium ordo perstet, verum etiam ut suo arbitratu quoscumque voluerit (nullius injuria) felices efficiat. Omnem quidem hominem (ut sacræ tradunt Litteræ) diligit, et ita diligit, ut ea quibus unicuique ad supremam felicitatem nanciscendam opus fuerit, munifica impertiat manu. At præter communia beneficia quibus humanum omne afficit genus, singularia quædam munera quibusdam dono dat, quos inquam præstantiori sibi asciscit benevolentia, ad excellentioremque gloriam destinat. Nulla enim nostra ope, nullo studio, nulla industria, divino detracto præsidio, felices esse possumus; quando divina destituti gratia nequeamus vel minimum quiddam exacti operis efficere; quo fit ut ad feliciorum directis vitam, majorem ceteris oporteat cœlestis gratiæ portionem dari. Verum quamquam, qui immortalis Deo gratior sit, nemo est qui sciat; possumus tamen quippiam ex operum differentia conjectare. Sic namque Apostolos universis (excepta Maria virgine) præstare arbitramur, quod prima ipsi Christianæ fidei jecerint fundamenta, præstantissimaque caritatis dederint indicia. Sic martyres Confessoribus præponimus, propterea quod sanguinem pro Christo fuderint, vitamque commutaverint in mortem. Ut autem id uno verbo concludam, illos majori felicitate dignos putamus, quos majori ceteris caritate præcellere conjectamus.

E
Deus omnibus beneficus,

quibusdam singulæ alter est liberatis,

quos specia-
lius diligit.

F

In his Osannam fuisse

92 Igitur esse ab Christo maximo Osannam summo opere dilectam, creditu facillimum est: quando talibus ipsam muneribus donaverit, quæ raro solitas est mortalibus impendere. Sunt profecto tam præclara tamque excelsa; ut non ab re astruere possimus, eam sibi Deum Opt. Max. condidisse, ut suæ Majestatis suæque Divinitatis insigne quoddam simulacrum esset. Semper enim in corde, semper in labiis, semper in moribus Osannæ versabatur Christus: ut vix credi possit, eam in terris cepisse originem, et non potius in empyreo creatam cœlo, ad mortales, cœlestem repræsentaturam patriam, fuisse demissam. Quid sane divinius, quam incorruptibili carne mentem ab omni criminum labe immunem gerere; ejusque animi esse, qui divinas tantummodo res ardeat et contempletur? Quid Christo liberatori nostro, Virgine, eisdem quibus ipse doloribus afflictata, eadem cogitante, eadem operante, similis esse potest? Ceterum non sum ego hujusce opinionis, non posse Deam, quæ viris contulerit, eadem mulieribus impertiri. Æque profecto facile

Deo

A Deo est mulierem sicuti virum (nisi ubi sexus repugnaverit) omni afficere beneficio : quando nihil sit quod virtute divina præstantius sit. Neque etiam indecens (ut plerique astruunt) imo decentissimum puto, Christum maximum nonnumquam mulieres majoribus quam viros gratiis insignire, easque ad præclara deligere facinora. Infirmam etenim mundi, teste Paulo, elegit Deus, ut fortia quæque confundat. Adhæc sunt sæpenumero mulieres, quæ quibuscumque suæ ætatis viris sanctitate et caritate præstant. Quid igitur causæ est, cur non decens putemus, rara illis et singularia beneficia præter communem sortem cœlitus afferri? Potis est igitur Deus, pro suo arbitrio, viri mulierisque animum versare : potis est eos in omnem partem deflectere : potis est quocumque voluerit stemmate coronare. Id quoque æquum atque admodum decens est, ut quam insigni donaverit gratia, eam præ ceteris excellentioribus donis afficiat.

93 Neinimem autem movere debet pleraque viris concessa esse, ut sunt Christi stigmata ceteraque id genus, quibus Mariam Virginem Deus maximus non exornavit : id quod rationi consentaneum minime videtur, si eadem femineum deceant sexum, quando ipsa mulierum omnium dignissima sit. Quippe, sicuti mulieribus, ita singulis viris (Christum semper excipio) gratia et caritate Maria præstitit. Quare cuncta quæ viris cœlitus data sunt, eam fuisse nactam ; fateamur necesse est, si ab aliis detrahenda sint, propterea quod ei quæ omnibus dignior est collata non fuerint. Quod qui astruat nemo est. Legimus enim, ad umbram Petri, non autem ad Mariæ Virginis umbram ægros fuisse sanatos. Nonne præterea Mariam Magdalenam septies in singulos dies fuisse ab Angelis in aera elatam veræ tradunt Historiæ? Nihil tamen simile Mariæ Virgini contigisse usquam reperimus. Non itaque quia illa ceteris antecellit, ab aliis supprimenda sunt, quæ illi divina sapientia conferre operæ pretium non duxit. Cunctis quidem gratia et caritate præcelluit ; sed huic nulla in re obstat, extrinseca et quæ gratis data nuncupant dona plerisque Deum arbitrato dedisse suo, quæ matri noluit impertiri. Hoc itaque tertio libro cœlestia pleraque dona, quibus Osannam immortalis Deus insignivit explicantur : quibusque visus est Christus, summa eam providentia et gubernasse mortalem, et ad felicia regna immortalem ac prope divinam evexisse.

C

CAPUT I.

Litteras divinitus edocta, et Christo desponsa virgo, innovato deinde corde, participat doloribus coronæ spinæ et quinque plagarum.

Cupiebat admodum, et longo quidem desiderio, Osanna legendi atque etiam scribendi artem vel mediocriter callere : quo de Sanctorum libris bene et innocenter agendæ vitæ monumenta decerperet, spiritualique voluptate lectitando recrearetur animus. Verum enimvero, cum sæpius dixisse patrem memoria teneret, periculosum valde atque indecens esse mulieres litteris operam dare, quandoquidem id in suam perniciem familiæque dedecus sæpenumero vertant ; id sibi animi esse, ut filiæ alia incedant via ; hanc ab ipso gratiam precari minime audebat. At integerrima (ut erat) fide, speque inviolabili, quoddam Mariæ Virginis simulacrum, ad caput affixum lecti, ab ipsa Virgine id muneris precatum adivit ; plerosque dies orationi haud segnem operam adhibens, precataque Virginem ut sibi suisque votis opem ferat. Haudquaquam voti tamen

compos evadit : at una diem, quid rei futurum sit deliberans experiri, quadam animi constantia dictam flexis genibus convenit imaginem ; inde haud exurrectura, quoad Virginem in suam sententiam traduxisset. Orationi itaque hujuscemodi cum attentius institisset, essetque per longam cunctationem, cœlestibus potita gaudiis, ad sensus regressa, in suis manibus schedam demissam cœlitus repperit, quæ istæc tantummodo verba, Jesus Maria, pulcherrimis inscripta notis, continebat. Quæ cum Osanna prospectasset, tanta facilitate perlegit, quanta qui litteras eruditissime callent : ac statim suo e conspectu se extulit scheda.

95 Ilac re læta admodum Osanna, quod suas conspiceretur preces optimum sortitas effectum, immortalis Deo Virginique Mariæ, quas ejus animus capere potuit, gratias egit. In animum itaque inducens suum, Mariam Virginem sibi sese obtulisse magistræ ; singulis diebus libellum quemdam, spirituales continentem odas, perinde atque scholas adiret, manu gestans, ante dictum simulacrum genua spei plena flectebat. Post porrectas autem ad Virginem preces, oculos ad scripturam vertens, ejus partem cursim adeo lectitabat, ac si plerosque annos manum ferulæ subdidisset. Hoc pacto omnem illam scripturam facile superavit : quod cum sibi Latinus liber in manus devenisset, sensus omnes, quamvis involutos et abstrusos, summa facilitate docente nemine penetrabat. Arrepto quoque calamo, elementorum notas per se mediocriter exarabat. Igitur præstante opem Maria, et descriptas elementorum figuras legere, easdemque manu componere, et Latinas didicit litteras.

96 Post emissum firmatumque identidem Virginitatis votum, ab Maria Virgine, cui plurimum fidebat, Christum sibi tradi sponsum integerrima fide multisque precibus efflagitat : nolle se inquam corruptibilem et mortalem sponsum ; sed immortalem æternumque, qui eam perenni vita donare potis sit. Pollicitationibus eam Virgo plerosque trahens annos, in tantum hujusce rei desiderium induxit, ut jam ei mori necesse foret, si voti compos non evaderet : quippe illo ipso desiderio ineffabiliter torquebatur. Tandem viginti et quinque annos nata, dum summa ope summaque importunitate totiens efflagitatum munus exposcit ; ad eam Maria Virgo, parvulum filium intra ulnas tenens, pervenit, multo Virginum comitatu septa : ex quibus duæ, Catharina inquam Martyr et Catharina Senensis, Osannæ notæ erant. Tum sic orditur : Sæpius et magna quidem contentione ex me petisti, filia, perdilectum meum filium tibi sponsum dari : ut certo scias quantum tua apud me valuerit auctoritas, quantique tuæ continuæ preces momenti sint, tuum exploratura animum huc accessi. Si eadem quæ heri et nudi tertius, atque ante multos exactos annos, te cupido incessit ; tuis, adero votis, efficiamque ut læta contentaque abeas.

97 Parum abfuit quin animam præ gaudio efflaverit Osanna. Non modo, inquit, piissima Mater cœlorumque Regina, eadem mihi mens est, eademque sententia ; verum etiam tota ardeo, non potestque in hoc corpore vitalis spiritus manere, nisi meo optatui fiat satis. Haud profecto sum inscia, tanto munere indignam me esse ; meque audere nimis, quando vilis creatura sim multisque decorata criminibus. Verum tanta est tamque celebris tua filiique clementia, ut meam servilem oblita conditionem, ausa sim tantum muneris te precari. Actutum autem ad filium Maria virgo oculos sermonemque convertens ; Unum, inquit, carissime fili, mihi abs te fieri gratiam posco ; quam si impetravero (uti admodum spero) summis aliis beneficiis tuis annumerabo.

A FRAN. SILVEST. COEVO. probant singularia ei collata dona.

Non obstante ejus imbecilliori sexu,

qualia nec Deiparæ concessa leguntur,

licet super omnes Sanctos excellenti.

Discendarum litterarum cupido,

ad Deiparam recurrit

D ac primum sacra nomina,

tum cetera paulatim docetur.

E

Pridem Virginitatem pollicita,

an. æt. 25 offerente Deipara,

F

proque ea deprecante

A rabo. Juvenem hanc et tui amantissimam Virginem, tibi sponsam asciscas velim : hoc enim ab me tanta fide tantaque importunitate, et diuturnum quidem tempus, exegit; ut non potuerim illi meam operam non polliceri. Te per materna ubera rogo, ut eam voto compotem facias. Tum ad matrem alludens Christus, sese maternis commotum precibus ostentans, in ejus sententiam facile cessit. Igitur Osannæ manum Maria Virgo apprehendens, ad filiam porrigit : ille vero in ejus annularem digitum anulum immittens, eam sibi haud mediocri plausu sponsam dicavit, benedictamque dimisit. Tum ad eam Mater : Ecce, inquit, Osanna, præclarum munus obtinuisti, meoque dulci filio inviolabili conjugio juncta es : videto ut illi fidem serves, eam inquam quæ divino Sponso par sit. Adusque extremos dies in digito anulum sibi ab Christo traditum gestavit, eratque suis oculis manifestus, tametsi ceteros lateret, Religiosa tamen mulier ex Divi Vincentii a monasterio, cujus arcana quædam cordis Osanna deprehenderat, se anulum illum quandoque vidisse autumavit.

98 Christo cœlesti juncta connubio, nulla cor terreni amoris infectum iri macula gestiens; quando arbitraretur divinum suum et intogerrimum sponsum velle, ut omnem in se amorem jactaret; sicutique ipse mortalibus rebus præstat, ita enixissime postulat sponsam ab omni illecebra animum deflectere; ab ipsoque summa fide cor alterum petit. Excipit ille facili benignaque aure sponsæ sanctissimas preces : nam ad eam summo splendore cœli delapsus, aperto ejus latere, inde cor propria evellit manu, non mediocri Osannæ delectatione. Tum illud sibi inspectandum offerens; Videto, inquit, sponsa, cor est quod hactenus gessisti. Videbatur autem sibi majorem illius partem pallidam et infectam esse; idque significabat, ipsam terreno adhuc quopiam amore teneri. Aliquantulum temporis post decerpit cor exanimis perstitit : ignara prorsus quo illud Sponsum (sese enim occulerat) detulisset. Post modicam cunctationem rediit, alterum cor ferens, quod ardentes omnifariam radios emittebat; idque prioris recondidit loco. Tum sponsam affatur, Egi, carissima sponsa, quod me rogaveras. tu quoque agito, ut me totis viribus diligas, observes, colas.

99 Egit illa quas potuit gratias : deinde tanto eam ardore innovatum cor ad cœlestia impulit, tantoque Christi desiderio affecit, ut tres annos liberum nunquam sensuum usum habuerit. Domesticas omnes res veluti somnians administrabat, nullius sermonibus aures adhibebat, omniaque mortalia fastidiebat. Quidquid ageret aut loqueretur, semper in mente versabatur Christus : quem tanto amore deperibat, ut in eum semper animum et cogitationem iotenderet. Sæpe tanta cordis suavitate, tantaque agebatur dulcedine, ut eliquescere animus videretur. Adhæc non nisi summa industria summaque difficultate poterat spiritus intra sensuum claustra teneri. Sæpenumero universam diem et noctem digressa sensibus, cœlestia lustrabat regna : duos quoque et tres dies continuo potiebatur raptu. Non erat profecto sua opinione eadem, sed altera Osanna. Non erat quod magis gestiret, quam confracta corporis mole cœlestem cum Sponso et immortalē vitam vivere : ad divinam tamen voluntatem omnibus in rebus, tamquam ad certam regulam, respectabat. Post hæc cœpit maximis adversitatibus preui, quæ septem eam annos decoxere.

100 Carissimum sæpius precata Sponsum, ut sibi Passionis suæ vestigia condonaret, quibus eum imperatorem ardentius sectaretur; id ipse se facturum quandoque spondit; rem tamen, quo magis incallescere, differebat. Quod cum esset intuita, sibi quo-

dari verba vereretur; statuit animo, et eo quidem firmissimo, divinas importunitate propulsare aures, quoad precibus Christus devictus in suum cederet arbitrium. Tandem post primas pollicitationes, quibus se universa ejus optata facturum promiserat, duobus exactis annis, illa die, qua Matthiam Apostolum veneramus, istanc ad Sponsum supplicationem affert. Quanto affectu, dulcissime Jesu, tua gestiam perferre tormenta, quantoque ardore ad tua anhelem insignia, qui omnium corda scrutaris perspicuo nosti; quando nihil sit quod te lateat : sed et id muneris mihi impertiturum sæpenumero pollicitus es. Video profecto me supra mea merita audere, eaque abs te exquirere quæ conditione mea longe præstantiora sint. Verum, si humanis viribus fiderem, meaque opera prospectarem; non modo istæc non exposcerem, verum ultionem deprecarer. Nunc ad tuam tantummodo humanitatem ad tuam clementiam, ad tuam pietatem specto : quæ longe majora hominibus præstat, quam eorum exigant merita. Si plura quam par est rogavi; spineam saltem coronam, per eam caritatem qua me tibi Sponsam asciscere haud detrectasti, præbe : illamque, uti longo ardentique desiderio poposci, capiti impone meo : quippe nihil est quod mihi abs te gratius fieri possit.

101 Tum ille sese de cœlo Osannæ offerens coronam, diris acerrimisque extractam sentibus, affert; sicque eam alloquitur. Summa ab me, sponsa, contentione, cœlesti, sed duro stemmate coronari expetisti. Qui tuas preces inficias ibo? Hanc ad te coronam, ne deinceps queraris, attuli : nisi animum mutaveris, cœlesti te conscribam militiæ. Tum illa. Non modo, inquit, clementissime Sponse, animum, quasi tantum horream supplicium, de priori sententia non deflexi : verum te iterum, atque etiam iterum supplicibus palmis rogo, quo tandem desideriis accedas meis. Demum, cum lubens ac læta se ad ejus genua provolvisset, asperrimo illo serto eam Christus redimivit : quod tantum capiti dolorem incussit, ut exanimata ad humum deciderit : diro tamen hoc cruciatu ipsa admodum alacer, quod potuit grati animi indicium præsetulit. Deinde continuo vehementique capitis dolore languit : semperque obvolutum capiti cyclum, apertum satis et patentem, pertulit : plurimi namque domesticorum illum sæpius deprehenderunt, tametsi ipsa enitebatur occulere. Tumescere quandoque, videbaturque tamquam ater sanguis intro decurrere.

102 Parvi arbitratur Osanna dolorem se capitis assecutam, si aliarum plagarum Sponsi expers maneret. Quare, impetrata corona, jam fidens animi, rursus ad implorandas in singulos dies universas ejus cicatrices, hac tamen lege ut omnes homines laterent, suum omne studium adhibuit. Igitur cum annos duodetriginta ageret, anno a Christiano natali septuagesimo septimo supra millesimum quadringentesimum, tertio Nonas Junias, jubente Confessore, domum religiosæ mulieris Margaritæ Seraphinæ b, quæ nondum ad Christum convolaverat, accessit. Cum autem supra demissum lectulum sedentes, de affectu Pauli, deque hisce ipsius verbis, cupio dissolvi et esse cum Christo, disquirerent; inter loquendum Osannæ spiritus ad cœlestem aulam egreditur, ibique Christum maximis quibus potest precibus adigit, quo in eam promissas cicatrices jaciatur. Spondente eo se quæ optet executurum, rem tamen differente; dulciter ipsa blandisque alloquiis ejus aures demulcens, rogat, ut eam vulnere saltem lateris donet, quando cetera nequeat impetrare : sed sinistrum feriat latus orat, propterea quod ibi cor sit, non in suo sed in Sponsi positum arbitrio.

103 Non pertulit ille vacuis Sponsam abire manibus,

D
A. FRAN SIL-
VEST. CO.EVO.

ejusque auzilio freta,

saltem ejus coronam petit

E

et impetrat

cum continuo capitis dolere.

F

et an 1477
b

Christo per anulum jungitur.

a

B
Ab eodem cor novum postulans,

co exhibente suum videt ex parte pallidum; alioque accepto

Deum ardentissime diligit

C

Sponsi Passionis participare optans,

A. FRAN.
SILVEST.
CO. EVO.
vulnus lateris.

A nibus. Cum tres horas importunis precibus institisset, in sinistrum ejus latus fulgentissimum Christus demisit radium, et usqueadeo validum ac peracutum, ut immensum Osannæ dolorem injecerit. Quocirca unius horæ quartam vehementer concitata, insolitum egit corporis motum. Quod cum præfata mulier inspectasset, quid tamen rerum esset non intelligeret; visa post aliquot dies ad Confessorem refert. Ad quam ille: Si rem, inquit, in tuo actam cubiculo scires, illud profecto perinde atque sacrarium coleres: negotium tamen consulto tacitus præterit. Excitata autem Osanna vehementer erubuit; dixitque ad illam: Tanta me importunitate huc tradoxisti. Ecce quid videris, lulum profectoremque nullius momenti spectasti. Domus, in qua hæc contigere, e regione adium jacet, per quas in Divi Vincentii munasterium patet ingressus: cubiculum vero primum est quod a sinistro latere introeuntibus occurrit.

Deinde
Bigarelli

104 Læta admodum Osanna impetrato munere, multo majorem universo suo potiundi optato spem concepit: quippe Christum, qui eam vulnere lateris donarat, cetera quoque præbiturum putabat. Quare Bigarelli e morata (Frater namque oppidum illud administrabat) cum crebras et importunas preces, pro impetrandis reliquis stigmatibus, longo tempore profudisset; una dierum, quarto scilicet Idus d Martias, anno insequenti, ad acceptam lateris plagam, spei plena orationi se dedit: et usqueadeo obstinato animo, ut statneret, numquam se vacuam abituram. Cum igitur longa oratione multisque lacrymis Sponsum pro hac re impetranda fatigasset; ille immenso lumine in Crucifixi modum eam conveniens, hisce verbis affatur. Meane cupis, Sponsa, vulnera? Ardenter, inquit Osanna, et supra quam dici queat. Tum ille: Caveto, inquit, tibi, filia; caveto, inquam. Acerrimum exposcis cruciatum, qui tuam omnem superet virtutem: satius tibi est sic mediocriter afflictam manere, quam aucto dolore concidere. Forte quandoque hujusce te rei poenitebit. Ad quem Osanna: Nihil, inquit, est, carissime Sponse, quod meis futurum sit humeris impar; si mihi subsidio esse volueris. In te, multis jam emensis annis, spem omnem meam jeci: agito quod pollicitus es. Tum Christus: Postquam id tibi animi est, perdilecta sponsa, ut me meis insigniis consecere; videoque mei ardore tuum pectus conflagrare; agam ut votis tuis potiare. Sed haud vereare: Tu mihi filia, tu mihi sponsa, tu mea admodum dilecta anima es: maximo tibi ad hosce dolores perferendos adjumento ero: dein quanto majori tormento mei gratia fueris afflictata, tanto præstantiori te cœlesti in sede locabo.

ardenter
expetens
reliqua vulne-
ra,

eadem excipit,
sed occulta
pro voto,

sed valde
dolorifica.

105 Tunc de suis cicatricibus ardentes radios, in Virginis manus atque pedes, veluti acutissima intorquens spicula; abstrusa, ut poposcerat, infixit vulnera. Quorum inexplicabili dolore ad solum prolapsa, adusque cœlum tollebat voces, tametsi vix respirabat. Post hæc aliquamdiu semianimis jacuit. Horum stigmatum dolor nulla intermissione Virginem excruciat: Mercurii tamen et Veneris die majorem in modum excrescebat. At ea hebdomada, quam Sanctam appellamus, usqueadeo invalescebat: ut omnes ejus vires pessumdaret. Longe majorem cruciatum ceteris pedum vulnera incutiebant: ibi namque tantum caro tumescebat, ut prominere infixos clavos arbitrarere. Ceterum, quamquam atroces, ac prope importabiles, et continuos quidem dolores subibat; tante tamen magis exultabat animus, quanto corpus majori affligebatur pœna. Illa plagarum loca hebdomada sancta rubeo quandoque suffundebantur colore, quasi quodam ibi succutaneo sanguine existente: id quod plerique domesticorum

ipsa inscia adverterunt. Latebant præterea hæc D stigmata universos, sibi autem manifesta et aperta erant, tamquam subtili et perspicuo velo cõnecta. Fuit autem Osannæ cor Christi amore usqueadeo incensum, ut noctes et dies illum amaret, illum desideraret, de illo cogitaret, illum somniaret, illum expeteret, in eo se oblectaret, tota denique secum esset. Quandocumque dulcissima illa Christi verba, sua offerentis stigmata, memoriæ occurrebant; vix poterat animus præ dulcedine intra corpus detineri.

CAPUT II.

De dolore cordis aliisque similibus a Christo gratis Virgini factis.

Ardenti Osannæ desiderio nondum factum fuerat satis; quando non sola Sponsi insignia, sed ipsum quoque Sponsum intra præcordia gestare cuperet: sicut enim suum illi animum et cor impertiverat, ita volebat sibi eum intimum esse. Christum igitur optimum maximum, post accepta stigmata, importune rogat: suum cor, jam flagrantibus flammis æquandum, subeat: quo continua illius consuetudine fruatur, nulliusque rei, sui excepto, amore teneatur: neque enim inquit: posse se eo non habito vitam vivere. Non fuere vanæ Osannæ preces: quippe cum captato Sacramento idem impensius precatur; in modum Crucifixi Christus cor penetrat, pollicitus se nunquam inde abcessurum: id quod integerrima fide servavit. Experimento sane probabat, sibi quandoque cor dilaceratum iri, perinde atque illud quispiam intro inclusus distendens, brachia in diversum traheret: nonnumquam vero usqueadeo premebatur, ut efflatura animam videretur: sed id summæ sibi voluptati accedebat.

Cor Osannæ
Christus
ingreditur,

E

107 Exinde semper animo versabat, quo studio Sponsum potis esset æquis doloribus consecrari. Arbitrata autem acerrimo eum dolore cordis fuisse in cruce compressum, ne quidquam sibi ad eum consecrandum desit, eundem sibi dolorem impertiri supplex precatur. illius preces audiens Sponsus (neque enim sibi quidquam poterat denegare) cum ad eam digressam sensibus venisset, acutissimo cor ejus clavo confodit: cuius plagæ atrocitate usqueadeo debilitata est, ut exanimis prope deciderit. At cum intolerabilis dolor videretur, idcircoque, an esset ab Christo, fluctuaret ambigua; sic ipsum alloquitur: Compertum profecto mihi est, dulcissime Sponse, meis haudquaquam viribus obsisti posse, quin acerrimo huic succumbam tormento. Si ex te est, æquissimo animo perferam; totque tibi habebo gratias, quot imbecillis animus meus admittere potest; id tamen abs te posco, ut pares mihi præbeas vires.

etque commu-
nicat dolores
sui cordis

F

quamvis
intolerabiles,

108 Ad quam de cœlo veniens Christus; Tanta, inquit, importunitate, anime mi, hunc ab me dolore flagitasti, ut nequiverim tua desideria non implere. Non te illius absterreat magnitudo: tantum tibi roboris tribuam, quantum ad eum tolerandum sufficere possit. Exinde dolor is continue auctus, tantum eam cruciabat, ut uno eodemque die ob summam atrocitatem prope mortem oppeteret. Vidi ego sæpenumero, loquentem tanta anxietate premi, ut lingua palato deficeret. Hujusce doloris immensitas efficiebat, ut sinistrum continue tumeret latus, nulloque posset medicamento detumescere: quippe infixus cordi clavus dursum usque prominebat. Hanc ob rem nihil vestium deferre poterat, quod cordis lecum premeret. At, ne medici, quid rei illud esset, deprehenderent; fomenta cordi adhiberent; permittebat. Eadem quoque de causa tolerabat, ut turgidum latus cognata inungeret. Sed eos hanc rem celare haud poterat: quando universa remedia vana esse perspicerebant.

atque robur
promittit;

eadem Ipsum sibi scindi sentit.

A 109 Gravissima quapim febre detenta, qua plerique humanis eam egressuram rebus opinabantur, sub noctem unam ad cœleste palatium animum exultit, ibique adusque diluculum rapta mansit: ad sensus autem reversa in effusum adeo erupit risum, ut non parvam inspectantibus futuræ mortis suspicionem præberet. Tantæ hilaritati fine imposito, maximus eam dolor aggreditur, ut sæpius exanimata pene perstaret. Nullum offendebat locum, qui sibi quietem afferret: quin continue se jactans atque volutans lamentabatur, ita ut universos ad pietatem exciret. Hujusce rei causam cum ipsam interrogassem; dixit, visum sibi quempiam per acutum ense suavitate maxima cor scidisse, idque sibi immoderatum illum injecisse, risum. Subinde vero cum priori reddi integritati ocepisset, usque adeo fuisse pressum et vulneratum, ut majorem nunquam dolorem persenserit. Præter intensum illum dolorem, ventissima quoque eam febris post risum vehementissime contorsit.

110 Lacrymabatur Osanna apud Sponsum, quod innumera flagitia perpetrasset, nullaque efficeret opera quibus veniam mereretur: unde ab eo per suam pietatem culpæ indulgentiam precabatur. Cum autem summa id ope precata esset, visus est illi Sponsus, inquit, se illi culpam omnem omnemque injuriam remisisse, insuper cœlesti eam insignisse gratia. Istud potissimum sese memoriæ offert. Cum uno Parasceves die Christum affixum cruci immotis oculis inspectat, graves ad eum suorum scelerum querelas defert, suamque imprimis ingratitude accensat. Tum ille, blandis verbis serenaque respondens facie; Bono, inquit, dilecta sponsa, animo esto: te jamdiu desideratæ restituo innocentiae, omnemque tuam in me culpam deleo, et universam indulgeo pœnam: posthac illam benedixit. Fuit autem tanta benedictionis illius vis, ut plerosque dies nihil excepto Sponso cogitarit. Plerumque peccatorum omnium Indulgentia, certa visitantibus loca per Pontifices Maximos collata, cum eo loci difficilis sibi ac prope impossibilis aditus esset, illum tamen Indulgentiam summopere affectaret, ad orationem, summ omnibus in rebus profugium, concedebat: ibique maxime suam calamitatem deplorabat, quod inquam ipsi, plurimum veniæ indulgentiæque indigæ, esset illo eundi, ubi tale munus nancisceretur, detract a facultas. Hoc pacto querenti, seque defluentibus lacrymis crucianti, sese offerebat Christus: eamque solabatur, inquit, omnem sibi Indulgentiam impertiri, quibus hujusmodi loca visitantes Pontifex donarat.

sanguine lateris sacri potatur.

C 111 Maximo semel ardentique desiderio, eo inquam quod nullo studio restinguere poterat, apertum Christi latus exosculari, ejusque inebriari sanguine concupiebat: idque erat quartodecimo ætatis anno. Quare cum orationi vacans, id muneris sibi dono dari aestuantius postulasset; prope ad eam Sponsus advenit: reserato inquam latere, de quo sanguinis unda manabat; jubetque eam labia optato lateri admove. Præbente illa impigre aures imperanti, dulcorem usque adeo suavem plenis faucibus hausit, ut præ nimio nectare pæne crepuerit. Exinde Christi sanguis illius menti adeo infixus mansit, eamque tanto affecit ardore, quod si spectante ea de quovis sanguine sermo incidebat, immensa cor actitatum flamma insiliret, resilliretque, perinde atque corpore egredi satageret. Non solum autem sanguinem ex illo latere hausit, verum etiam insigne sui odium, extremumque suorum operum neglectum: summo enim acta suorum criminum dolore, nullum offendeat cruciatum qui suo desiderio satis esset, voluisset quoque maxime peccatricis nomine appellari.

112 Cum graviter ægra lectoque decumbens Sa-

Junii T. IV

cerdotem exquirere fuisset immemor, qui sibi insequenti die Christi corpus traderet; universam noctem id graviter indoluit, suamque negligentiam deploravit: sub diluculum autem egressa sensibus, adusque solis occasum, cœlestia perlustravit regna. Perducta ad locum eximia claritate conspicuum, ubi non terra, non aqua, non aer deprehendebatur; altare ingeniosissimo extractum opere, auro, argento, geminis, variisque coloribus, fulgoris instar perlucidum offendit. Tum videt ministros rem divinam facturos accedere. Erat Pontificali indutus cblamyde Petrus Apostolus: Laurentius, Diaconum; Clemens vero Martyr, Subdiaconum agebat. Cum Missam inceperat; per dulces Angelorum voces cœlum suavi quapiam complebant harmonia, supremamque felicitatem præseferbant, quando jubilo universa resonarent. Dum hisce dulcibus concentibus Angeli intendunt, Christus ad Sponsæ latus, non mediocri ejus voluptate, perstat. Confecto Sacrificio, Osannam Christus interrogat, num sacrum suum Corpus sibi tradi optet. Petit illa veniam commissæ negligentiae, respondetque nullam sibi rem gratiorem effici posse. Tum Pontifici imperat Christus, quo Sponsæ voto faciat satis. Paret ille imperanti, sacrumque ejus Corpus Virgini tradit. At cum captata Eucharistia sibi inde abscedendum videt; quod Subdiacono nomen sit (nam quis esset ignorabat) Sponsum interrogat. Respondet is, Clementem Martyrem esse. Demum ab Sponso benedicta, ad proprios rediit lares, tresque menses lætissimam vitam vixit.

113 Adhuc in Divi Thomæ Apostoli solennitate, ad eam ægrotantem Sacerdos quispiam, illi daturus Eucharistiam, accessit. At cum sacrare pro illa Hostiam oblivioni tradidisset; postquam id rescivit Osanna, dolens desiderato se Sponso privatam iri, majorem in modum animo consternata, lacrymulas ex oculis demittit. Interrogat autem Sacerdos, num tristis ob hanc rem maneat: At illa; Non sum, inquit, Pater, tanto digna Sacramento. Universis autem ejus cubiculo abeuntibus, Christus eam consolatur sese offert; pacatoque et tranquillo animo esse jubet, quando sacro suo Corpore haud destituta sit. Tum illa præ gaudio oculos tollens, ignotum quempiam Flaminem sibi obviam prodeuntem, duosque Angelos candidos et accensos ceceos deferentes inspectat. Quibus cum reverenter admodum surrexisset; eum qui sibi Sacramentum traditurus advenerat conspicata, genua demittit: sacrareque assumit Eucharistiam: tum cœleste Flaminem repente sese ex ejus oculis proripuit. Semel quoque in Divi Dominici templo communicatura, cum ante opportunum Communionis tempus sensibus esset egressa; ab Angelo sacram et desideratam accepit Hostiam: mansitque complures dies divinis rebus admodum intenta.

CAPUT III.

Favores alii divinitus concessi Virgini.

Humanæ hostia naturæ (uti antiquus sibi mos est, virtutem omnem, quantum sibi virium suppetit et labefactare et funditus evertere) ita Osannæ admodum invadebat; quod ea esset rerum ab ipsa gestarum gloria, ut omnibus admirationi esset. Quare eam tres potissimum annos, præsertim sub mediam noctem ad contemplandas divinas res exurgentem, molestiis affecit. Erat autem sibi paulo infestior, quandocumque suis quempiam adhortationibus (id quod sibi nsitatum erat) ad Religionem excibat. Per vestes eam importune trahebat, Æthiopis speciem præseferens, qui omnifariam flammam emittebat. Illius quandoque mordebat carnes, eamque videbatur velle dentibus lacerare. Sæpe etiam eximia corporis

D
A. FRAN. SIL-
VEST. CO. EVO.
ægra cum es-
set Commu-
nionem caritu-
ra

videt coram se
sacrificantem
S. Petrum,

E
atque ex ma-
nibus ejus
communicat:

alias simili
occasione

pari beneficio
fruitur.

F

Sæpius Virgini
molestus da-
mon

sub varia fi-
gura,

A ris magnitudine, solum inquam pedibus, testudinem vero capite contingens, aspectu intolerabili apparebat, eamque magnis absterrere clamoribus enitebatur. Tantis quandoque plagis confecit, ut ad mortem prope deturbarit. Nulla tamen arte eam potuit a suo unquam proposito dimovere, quando illum divino innixa præsidio nihili æstimaret. Unde intuitus ille suos insultus parvipendi, eosque adversus Virginem nihil habere virium; plenus iræ et minarum, ad tartarea redibat loca.

*cum etiam
Æthiopem induisset,*

*suspectos et
diablos favores redditurus,*

*humili ejus
responso fugatur.*

*An. æt. 18
sub specie senis ad eam
accedens
Christus*

*suo alloquio
vehementer
inflammat :*

113 Semel tamen longe aliter quam sibi persuaserat evenit: quippe assumpta Æthiopsis specie, sexdecim annos nati, invicti sane roboris (qui crispis et incompositis capillis, id quod erat dæmonem effingebat in ejus magno impetu erumpit cellam, conaturque in ejus animum inducere, non esse ei cœlitus præmonstrata, neque in omnium Conditorem referenda, quæ sua in mente, dum esset sensibus egressa, factitabantur. Haud profecto, inquit, rectum et consentaneum puta, ut Deus præclara hæc munera femellis impertiatur: cui imbecille feminarum ingenium apertum satis superque sit. Admonet præterea, debere eam sibi ipsi consulere; cavereque, ne tartarea supplicia, hisce elata illusionibus, luat: esse enim istæc talia, quæ sapientissimum hominem valeant a ratione abducere: se ad hæc dicenda nulla alia ratione, quam magna in eam adductum pietate: sibi tamen ipsa providerit. Ceterum integerrima Osanna, divino fidens patrocinio; An putas, inquit, me usqueadeo dementem et insanam esse, ut tuas haud intelligam technas tuæque comenta? Qui pietatem simulat, omnium impientissime? Ignoras ab meo dictum Sponso, et mendacem te et mendacii patrem? Certo certius scio, hisce me beneficiis quæ tu impugnas ab Deo maximo donatam esse; non quod ipse ea meis meritis paria arbitretur, sed quo tuam superbiam tuamque elationem contundat. Itaque abi in malam crucem. Responsa hæc ferre non potuit dæmon: sed ira percitus in eam pugnis insiliens verberare totis viribus satagebat. At illa in eum manus injiciens reluctantem demisit ad solum: pedibusque calcavit. Quarum admodum confusus, ejus jussu ex ædibus proruit: deincepsque eam manifesto aggredi minime est ausus.

116 Cum duodeviginti annos nata, uno die familiari curæ esset implicata; senex quispiam, venerando aspectu oculisque flammantibus, domus fores propulsat, Dominam allocuturus. Ad quem cum respondet ancillula, is opus esse sibi Domina ejus conventa extemplo, ait, illa actutum ad Osannam senis votum refert. At cum sua exercitia levi nollet de causa interpellari, ancillulam remittit, quæ senis ad ipsam sermones extorqueat. Is necessaria quæpiam et maximi momenti secreta se ei narraturum autumat, quæ nullius sint fidei committenda. Hoc cum intelligit Osanna, interciso opere, citato gressu percurrit ad senem. Quem cum divini cujuspiam aspectus intaetur, quid ab se velit, magna reverentia et verecundia exquirat. Pauca ille elocutus, quæ Osannæ postea memoria deciderunt, sese de ejus conspectu proripuit. Ea verba tantum sibi cœlestium rerum ardorem incussere, ut nulli rei familiari animum adhibere posset. Totam insequentem noctem, modo hunc, modo illum ad Christi amorem adhortabatur, videbaturque insanire. Christi sanguinem ardebat, omnisque sua cogitatio illi intenta erat. Restitit quoque in ejus corde summus ad Christum amor, tantaque ad pauperes caritas, ut cum eorum quempiam videret, tamquam Christam veneraretur. Oranti autem significavit Christus, se illum fuisse, qui senem agens, eam de ostio fuerat allocutus.

117 Post multum temporis cum ad arcem Prin-

cipis, ab ejus et uxore accita, graderetur; pulcherrimum quemdam senem obvium habuit; qui sibi prætereunti arridens, magna que reverentia inclinans, nullum locutus est verbum. Tum illi versa vice, serenam agens faciem, capite annuit, quod ipsum esse Christum cœlitus inspirata noscebat. Erat autem usqueadeo divinus ejus aspectus, ut ancilla quoque eo inspectato in maximam suspicionem veniret, eum fore Christum. Simili modo per viam gradienti tertio occurrit, eaque salutata disparuit. Quandocumque sibi hoc more sese obviam obtulit Christus, evidens fuit [amittendi alicujus] necessarii signum: nam simul ac ipsum vidit, moriturum consanguineum, cœlesti illustrata lumine, intellexit: id quod eventus probavit. Quædam namque consanguinea in primis, tum duo ejus fratres hac luce migrarunt. Istæc autem hisce diebus, uno inquam die Sancto Veneris, tum in Joannis Baptistæ Evangelistæque Joannis solennitatibus contigere.

118 Illo die qui Protomartyri Stephano dicatus est, in suo cubiculo caritate flagrans sese conclusit. Tum ante cujuspiam Crucifixi ligneam imaginem stans, divinam demirabatur clementiam, quæ maxima eam priori die dulcedine summaque voluptate affecerat. Deinde genua flectens, immotisque illam ipsam imaginem oculis inspectans, Christum alloquitur: Immensas tibi, clementissime Sponse, gratias ago, tametsi beneficiis tuis longe impares sunt, quod tanta mecum humanitate sis usus. En continuis ego peccatis involvor, in teque vipereas in singulos dies sagittas intorqueo: tu tamen ampla manu cumulatissimas in me opes congeris. Quid, inquam, in me boni operis conspicias, quo te mihi munificentissimum præstes? Est profecto ineffabilis tua pietas: quando in eam quæ te injuriis lacessit munificentia utare. Tum Christi imago: In te inquit, Osanna, rem mihi quam gratissimam reperi: verum ne eam exquiras; sat tibi sit intelligere, te mihi carissimam esse. His dictis fore in crucis modum Virginis brachia ab quopiam (nescivit a quo) distenta: repenteque ad cœlestes choros spiritus evolavit. Longo deinde temporis interstitio ad corporeos regressa sensus, ne flectere quidem brachia poterat, quod perinde atque ferrea moles riguissent: unde aliquamdiu immota perstitit, antequam in suum membra traheret arbitrium.

119 Majus quiddam insequenti die contigit. Nam, cum præfatum ligneum Crucifixum manu tenens, immenso affectu incredibilique ardore exoscularetur; in uberrimas erupit lacrymas; multumque lacrymans Sponsam precabatur. Ad quam imago: Haud vereare, inquit, perdilecta Sponsa: quippe universa, quæ postulas, arbitrato adimplebo tuo. Tum croce desiliens eam amplexatur, tantoque affectu perstringit collum, ut parum abfuerit, quin præ dulcedine atque immoderato ardore crepuerit Osanna. Crucifixum hunc Isabella Estensis, Mantuæ clarissima Princeps, in arcis oratorio egregio locavit.

120 Erat Osanna (ut superius præfati sumus) divinis rebus admodum intenta, atque sacrum potissimum Christi corpus summa (ut par est) veneratione prosequatur: quo fiebat, ut, cum Missæ adesset, Christique corpus ab populo adorandum Sacerdos tolleretur; in ipsum oculos, mentem, animum, cogitationem figeret. Accidit quandoque ut diligentius in Hostiam inspectanti, sese illi Christus in ea, instar infantis eximio septi lumine, inspectandum præberet: sæpe etiam proceræ staturæ crucique affixus apparebat. Præter hæc, Sacerdote rem divinam agente, visus est sibi, Matre consociante, magno septus Angelorum comitatu, qui aræ circumstantes suavissimis vocibus concinebant. Ceterum

D
e
eundemque
ipsa
postea obvium
habet secundo,

ac tertio.

Coram Crucifixo genuflexa,
E

veniamque delictorum precata

ejusdem amplexu stringitur
F

In sacramento Christum intuita

A terum præclarum istud est et admiratione dignum. Efferente sacram Hostiam Sacerdote, Christum sub iis latitantem formis, pro puella, extremum diem medicorum sententia agente, precatur Osanna. Tum de Hostia sensilis hæc vox ad ejus aures pervenit: Haud morietur puella hæc, pro qua rogas. Postquam vero desideratam Eucharistiam suscepit, similis ad eam vox defertur. Quamobrem templo digressa, e vestigio visitatum puellam accessit. Ingressi autem domum occurrunt domestici, cum lacrymis nuntiantes, illam extremum spiritum trahere. At illa, lacrymantes miserata; Haud timeatis, inquit: spero ego puellam hanc plerosque nobiscum mansuram dies. Successit ut dixerat: permutata namque sorte, præter omnium spem brevi convalluit.

121 Sub unam noctem, in eodem cum nepte, quæ illius curæ inserviebat cubans lecto, ad eam alacer subridensque Osanna. Ob, inquit, si conspiciat quæ ego. At illa: Quid est, inquit, amita, quod tuos ante oculos versatur. Hominem inquit cerno hoc nostro in cubiculo inambulantiem, id quod mihi magno et immenso accedit gaudio. Exquirente illa, num hominem erubesceret, quando nox atra redderet universa, omnibusque summotis arbitris lecto jacerent. Numquid, ait, tu patrem verecundare? Verecundarer, inquit, si præsertim ipsum esse patrem compertum mihi non esset [ad hoc illa]; Tu autem hominem hoc ingressum cubiculum agnoscis? Novi, inquit, et quis sit certo scio. Tum illa: Quid si dæmon esset, qui te deceptum huc introisset? Tantum, inquit, hujusce hominis notitiam gero, tam diuque de ipso periculum egi, ut cum primum in meum thalamum pedes intulerit mihi manifestus sit. Putavit neptis, priori adducta colloquio, Christum fore.

122 Cum Carbonarolæ, pro more civium qui æstus tempore rura incolunt, cum fratribus moraretur; humilitatis operibus delectata, universa extremæ servitutis exercitia volebat invitis omnibus efficere. Unde ad Padi ripam sæpenumero, reportatura suis humeris aquam, accedebat. At cum debilis admodum parvique roboris esset, propterea quod extrema inedia corpus affligeret, frequentique et diuturno raptu potiretur; aquaria vasa, præ nimio et suis viribus impari pondere, imponere humeris haudquaquam poterat: attentabat tamen emitebaturque superior evadere. Aliquamdiu autem defatigata, cum divinum imploraret auxilium; cælestis spiritus illi opem allaturus accedebat: a quo adjumento captato, sibi bajulandum vas summa facilitate imponebat. Sæpius quoque cum impleisset aqualia, mox spiritus qui sibi opem afferret præsto erat. Hanc rem deprehendere etiam domestici et familiares, quando viderent illam ponderosa appriue vasa supra humeros ferre, quæ invictissimi roboris mulier humo tollere nequisset, voluerunt nonnumquam sibi subsidium afferre: sed ipsa omnium operam detrectabat.

123 Eam agens ætatem, qua ceteri nondum ritualia capiunt movimenta, usqueadeo divinis rebus animum intenderat, ut quidquid rerum gereret, Christum semper alloqueretur, mente inquit et cogitatione: sed et Christo familiariter adeo [utebatur] ut suis omnibus optatibus præsto esset. Igitur ruri cum matre ea tempestate morata, cum die quadam domesticæ mulieres ad quampiam ecclesiam, mille et quingentis passibus ab sua domo distantem, accedere vellent; puellam Osannam comitem assumunt. Inter eundem autem, admotus lateri Christus: eam comitabatur, quicum dulcia ugens et secreta colloquia (erat enim ab aliis paululum segregata) terram pedibus haud contingebat, sed paulum elevata per aera incessit.

124 Languentes quosdam gubernandos susceperat: quibus curandis omnem adhibens diligentiam, nihil prætermittebat quod eis fore utile putaret. At cum uno die ab eorum cubiculo abesset, sibi que memoriæ occurreret quippiam circa ægrotantes agendum; dolebat admodum, querebaturque quod opportuno tempore adesse nequiret. Tum statim ab cælesti spiritu, nemine inspectante, ad eos quam celerrime deducitur; illisque opem quam optabat tulit. Simile quiddam alio contigit die: nam cum vas aquæ ad popinam ferre vellet, essetque illud suo impar robori, annitebatur quibus omnibus poterat modis suas vires superare. At cum id frustra sæpius egisset, essetque admodum dubia quid amplius rerum ad suum explendum desiderium gereret; cælestis eam spiritus cum aquali, ad eum quem affectabat locum, deportavit.

ANNOTATA AD LIB. III.

a Erant ad S. Vincentii, ob anno circiter 1254, Monachæ Dominicanæ; quarum disciplinam sub anno 1436 insigniter restaurari curaverat Joannis Francisci, Marchionis I uxor, Paulo Malatesta: de quibus vide Hippolytum Parte I pag. 290 et 376.

b Imo nec conditum quidem adhuc erat monasterium Annuntiatae, in quo, Religiosam futuram, prius quam conderetur, Osanna prædixit, ut infra dicitur num. 185. Ex 2 Vita num. 160 constat, non solum conscium ipsam postea factam ejus quæ hic narratur gratiæ, sed etiam de eo scripsisse aliquid: quod utinam servatum fuisset.

c Bigarellum fuit alias oppidum haud ignobile, nunc vero est oppidulum semirutum injuria temporum bellorumque, sive potius est pagus distans a civitate intervallo octo circiter milliarium Italicorum, et confinis agro Veronensi. Itu prælaudatus Ludovicus Pagellus.

d Ergo Feria 3 post Dominicam Passionis, nam Pascha anni 1478 celebratum fuit 22 Martii lutt. Domm. D.

e Margarita hæc fuerit, siquidem agebatur annus 1467.

LIBER IV

Beneficia hominibus Osanna deprecante impetrata perstringens.

Quemadmodum naturalibus et corruptibilibus rebus certas determinatasque earum omnium auctor causas adhibuit, hominemque ab homine, ab leone leonem, ab oliva olivam, ceteraque id genus ab sibi similibus aut suæ propinquis naturæ prodire jussit; ita pleraque ea se lege facturum proposuit, ut ea ab se precibus exquirantur. Nullus enim est qui neget, nisi veræ philosophiæ ignarus sit, posse universa Deum per se condere, nullamque aliam in efficiendis rebus productivam causam admittere. Creatas tamen res, ad hæc agenda corruptibilia, sibi ministras asciscit: quo non sua tantum consistentia, verum etiam opere et industria divinam assimilent naturam. Ita singula impertiri beneficia, nullo adhibito internuntio et precatore, in suo positum est arbitrio: quædam tamen sancivit, se ad actum precibus exitu præstiturum; quo mortalibus compertum sit, esse plurimum auctoritatis assecutos, qui suas leges coluerint seque illi sincero devoverint animo. Multum, enim, sacræ inquinant Litteræ, valet deprecatio justi assidua. Quot quantaque Moyses suis precibus impetravit? Nonne divinam plerumque iram ab Judæorum humeris depulit? Nonne de durissima petra eduxit aquam? Nonne

mare

D
A. FRAN.
SILVEST.
CO. EVO
momento
defertur quo
opus erat.

E

F
Deus ad
miracula
facienda

Sanctorum
precibus move-
ri dignatus.

Jac. 5. 16

eam impe-
trat morti-
bundæ.

illum in
cubiculo suo
ambulantem
videt.

aquam
bajulans juva-
tur ab Angelo.

Christum ad
ecclesiam co-
mitem habet,
ad humo
elevatur.

A. FRAN.
SILVEST.
CO. EVO.

A mare transeuntibus Judæis siccum et vadosum præbuit? Quid Josue? Potuit inquam suis precibus præcipitem solis cursum prohibere, quoad de hostibus victoriam reportaret.

multa homi-
nibus concessit
exorante
Osanna.

126 Christianæ quoque Reipublicæ fundatores innumera impetrarunt, quæ enumerare otiosissimum esset. Quantum denique apud Deum Opt. Max. Osannæ Virginis preces valuerint, universa Mantua novit: nemo enim erat qui eam sibi suis in rebus precatricem non adhiberet, composque voti ea intercedente non evaderet. Sed et ex his, quæ hoc quarto conscripsimus libro, clarius liquere poterit: quippe cum Deo gratissima esset, ut superiori explanavimus libro; tantum gratiæ tantumque auctoritatis nacta erat, ut universa prope sibi impetratu facillima essent. Huic rei eximiam et præclaram fidem affert, quod plerumque cœlitus admonita jussaque sit pro Italia proque universo orbe supplicare. Tantum efficaciæ suis precibus Deus contulerat, ut quædam nullo se pacto, nisi intercedente Osanna, facturum ostenderit. Sed hæc inferius latius explicabuntur: quare sanctitudinem ejus, præter cetera eximia et præclara opera, orationum vis, quæ plurimum apud summum Imperatorem poterat, apertissime manifestat.

B

CAPUT I.

Pro avertendis Italiae patriæque civitatis calamitatibus Christi monitu efficaciter orat.

Ferventissimis
precibus uti
solita

Nihil erat quod Osannæ animum oratione magis recrearet. Quidquid otii captare poterat, id omne orationi dabat; præter paulum temporis, quod legendis sacris libris spiritualia excerptura monumenta impendebat. Erat autem sibi consuetudo, quandocumque precibus operam impendebat, pro se primum precari Deum, ut eam fragili solutam corpore suæ ascisceret felicitati; tum pro universo orbe, proque Italia multoque accuratius pro Mantua; deinde pro iis qui suam imploraverant opem, precatricis officio diligentissime fungebatur. Tanta autem importunitate se agebat, ut quasi per vim ab Deo quandoque postulata extorqueret. Sæpius, cum primum suas preces obtulerat, quidquid sibi in animo erat exorabat: quandoque vero plerosque elaborabat dies, antequam suis potiretur votis. Tunc nihil ad divinam pietatem impetrandam relinquebat intactum; continuabat preces; sese cruciatibus affligebat, aliorumque implorabat opem, quoad voti compos evaderet. Tres quandoque menses continuos pro re quapiam impetranda preces egit, videbaturque Deus nolle eas ullo audire modo: sed tantem in ejus sententiam lubens cessit. Ad eam semel accessit mulier, quæ illi familiaris admodum erat; offenditque solam ad ignem sedentem, asperrimis præcinctam catenis, quæ illam usque adeo cruciabant, ut vix sese tollere sedeque exurgere posset. Cujus rei cum ab ipsa causam exquisisset; id se egisse ait propterea quod Deum rem quamdam nequiverat exorare: velle se extrema quæque, divinam impetratura clementiam, experiri: omnem igitur suam opem, omne studium, omnem industriam precibus adhibebat. Tanta anxietate premebatur, quando ab quopiam impedita, suas exposcentibus preces non poterat ociosius afferre opem, ut universa loquentium verba sibi sagittas agerent. Quare sæpenumero quempiam ore allocuta, pro alio mente et cogitatione intercedebat.

Idque pro re
una ad menses
quandoque
tres,

additis etiam
penitentibus,

C

128 Tanto ardore tantoque conatu orationi animum adhibebat, ut mentem, cogitationem, memoriam, omnesque vires ad id operis colligeret. Cupiebat enim pro summa sua flagrantique caritate,

quandoque
in aerem
elevatur;

cunctis haud secus atque sibi satisfactum iri. D Erat in extraneos homines tanta pietate, ut universa, illis obtemperatura, post humeros jactaret. Accidit itaque semel, ut flagrantissimo animo Mantuæ incolumitatem, salutemque nonnullis privatis civibus rogaret: tanta autem caritate id egit, ut spiritus secum in aera corpus extolleret: nam duobus ferme cubitis aliquantulum temporis humo extitit elatum. Quam rem cum deprehendisset, vehementer admirata, num aliquis eam vidisset circumspexit: nolisset enim ab quoquam id inspectari. Quod cum astare neminem cerneret, summo Creatori quas potuit gratias egit.

129 Diem illum quo ab Oriente Hierosolymam adoratum Christum Magos adventasse Christiana religio recolit, divina ope mens Virginis ad cœleste palatium rapta, Christum purissima vallatum luce obvium habuit. Quem cum esset intuita, ad ejus provoluta sanctissimos pedes, lacrymans ab se divinam deprecabatur iram; seipsam criminata, quod vecors admodum et iners extitisset; pro Italiae salute se peccatricem agere, idque ob exiguam suam fidem longeque minorem caritatem contigisse autumabat. Italianam enim tunc Galli a magno impetu devastaverant: sed ejus omnem calamitatem in sua ipsa scelera referebat. At Christo imperante humo crecta, cœpi pro Mantuæ incolumitate (videbatur enim in summo esse discrimine) magna importunitate precari. Tum Christus; Non modo, inquit, carissima filia, Mantuanum populum, verum universam Italiam tuis perferas humeris necesse est: extremis enim Pontificii Imperatorique Principes me lacessunt injuriis. Excidit eis memoria, me summum esse Regem, posseque arbitrato meo unumquemque regno depellere, captivum agere, extremo quoque afficere supplicio. Ecclesiastici Pontifices, sese intestinis odiis persequuntur, suasque similitates et conflictationes in Christianæ Reipublicæ perniciem convertunt: id quoque gravissimum duco, quod in obscœnis atque impudicis voluptatibus omnis eorum vita recondita sit. Seculares vero Principes, inutuis dissensionibus lætalibusque discordiis universam Italiae oram labefactarunt, ita ut jam pæne conciderit: itaque exterarum nationem enses in suum jugulum vertit Italia.

In raptu
monetur a
Christo orare
pro Italia,

E

a

ac primo
intercedit pro
Mantua:

per incursio-
nem Gallorum
periculante

130 Hoc cum audisset Osanna, tristis admodum et exanimata; Ad me, inquit, clementissime Deus, quispiam attulit, inter Christianos Reges de pace agi (id enim vulgo ferebatur) qua ex re nostris tandem adversitatibus allatum iri finem arbitramur. Quo ergo pacto necem sibi parat Italia? Nisi ipse Regum animos alio flexeris. jam tutam et tranquillam videmur acturi vitam. At ille, Haud vanus est, inquit, iste rumor pacis: sed infecta res evadet: quippe maximum scito Italiae imminere periculum. Subjecit Osanna: Qua igitur nostra opera hanc valebimus cladem effugere? Te supplex, per tuam clementiam, perque tuam pietatem oro, quo Te nobiscum mitius geras. Poterunt, inquit ille, frugilium hominum preces malo huic auxilii quidquam afferre. Tu præsertim crebras supplicationes agito, quia tua apud me plurimum valet auctoritas. Exinde pro Italia enixius intercessit.

et propter
dissipatam
spem pacis
l'

131 Adhæc quo tempore in Italia primum ætate nostra Galli, duce Carolo irruerunt; quinto idus Novembris, cum religiosum quemdam virum de Ordine Prædicatorum alloqueretur Osanna; accidit ut in monasterium haud porro ab Osannæ b ædibus distans, ignis irrueret. Quam rem simul ac vicinorum clamoribus et tumultu exterrita intellexit; eo cum ceteris domesticis auxilium præbitura, qua maxima potuit celeritate, concessit. At cum flamma esset ad suprema elata fastigia, conspicata nullam

Incendium
prope ædes
suas ortum
extinguit
ab

b

A ab se corporalem opem incendio afferri posse, advertente nemine discessit : continuoque ad orationem profugiens. hisce precationibus Sponsum rogat : Ah, clementissime Sponse! num tuas vides igni absumptum iri ancillas? Te per eam caritatem, qua humanam semper prosecutus es naturam, rogo, quo illis opem feras. Nihil profecto est exceptis precibus, quod tanto periculo ab me afferri queat : has saltem ne inficias eas, oro. Ah Deus, hunc restingue ignem. Ad hæc usque verba integro sensu fuit : at cum eandem majori, replicat ardore, tota in Christum effertur : is enim sibi maxima (ut ejus utar verbis) inextimabili, ineffabili, incomprehensibili claritudine sese offert, eamque affatur. Anime mi, cara atque dilecta filia, ignis hic perexiguus est et parvi momenti, eumque actutum restinguam. Quare ejus gratia non te afflictes : verum jubeo te alterum dolere ignem, precorque ut extinctura eum te laceres et torqueas.

roque monetur
sterum

pro nocentiori
igne extin-
guendo labo-
rare

132 Hisce verbis commota admodum Osanna, lacrymans supplicibus Sponsum rogat palmis, quo hunc sibi futurum ignem explanet. Quis, inquit, iste est ignis, carissime Deus, quem loqueris? Ah Deus meus, care fidelium animarum Sponse, quid rerum fert hic ignis, quo universus orbis conflagrat? Tum Salvator Christus Jesus; Filia, inquit, mea, ignem illum quem precor ut deleas, meamque pro eo ab mortalium humeris decutiendo Majestatem ores, scito atrocis odii esse ignem, qui inter seculares et religiosos viros serpit : is autem qui me vehementer majorem in modum lacessit, foetidæ lasciviæ ignis est, quo et seculares et sacri Principes insanunt : effrænata enim omnes aguntur libidine, tantaque licentia, ut continentia omnis post humeros jactata sit : quibus maxime criminibus ingentes universa Italia tumultus atque miserrimam cladem persentiat necesse est. Tua itaque filia mea, anime mi, intererit ardentibus crebrasque pro universo orbe, et imprimis pro Italia, supplicationes agere, quo in eam divini numinis fulmen haud quaquam desæviat. Istæc gravissime apud Osannam questus est, sæpiusque eam pro rationali creatura, pretioso suo redempta sanguine, intercedere jussit. Prædixit quoque brevi pleraque adversa futura : id quod rei probavit eventus. Universa namque Italia in discrimine fuit, nullusque Principum extitit qui ab clade immunis evaserit.

133 Conterrita Osanna animoque prorsus consternata, cum ad sensus regressa esset, suas omnes vires adhibuit, quo imminentem Dei maximi furorem ab Italiæ cervice arceret. Dicebat autem nullius cor adeo durum, adeo ferreum, adeo saxeum, adeo adamanti simile esse, quod hisce ab divino ore querimoniis auditis non emolliretur. Perstitit autem ipsa maxime afflicta, tum divina præsentia destituta, tum querimonias Dei cogitatione volutans, tum denique injurias plurimi faciens, quas in divinam jaci Majestatem intellexerat. Quare inter gaudium et tristitiam, interque spem atque metum vivebat anxia ; eratque jucundo simul et tristi corde. Erat in patriam singulari amore insignique pietate, quoniam se illi debere plurimum putabat quæ eam genuisset, aleret, enutriret : quo circa inter primas preces Mantuam locabat. Orasset profecto numquam, quin Deo patriam accuratissime commendasset. Quandocumque mali quippiam illi imminere deprehendebat, aut aliorum narratione comperiebat, non modo orationibus instabat (id quod sibi usitatissimum erat) verum diris se cruciatibus contorquebat, quoad patriam periculo liberasset aut saltem mitiorem reddidisset plagam. Principes quoque suos summa benevolentia et caritate complectebatur, pro eorumque incolumitate atque felici statu continuas agebat preces, sæpiusque se ad sanguinem verberabat. In

C
quod ad sen-
sus regressa
instanter facit

pro civitate
sua imprimis
solicita

pleraque profecto discrimina incidissent, nisi sibi D
adjumento fuisset Osanna.

134 Vidit namque sæpenumero iratum Deum, et vehementer quidem iratum extremaque illis mala minitantem : sed ipsa tanta importunitate instatit, ut invitum pene ad pietatem clementiamque exciverit. Fuit sibi quandoque significatum, innumera peccata, et ea quidem nefandissima, Mantuæ summa licentia perpetrari ; eaque ratione se homines gerere, quasi Deum nihili æstinarent. Hac re tanto affecta dolore est, ut nihil unquam animus senserit : sciebat enim quanta difficultate divinam plerumque iram temperasset : quare admodum verebatur, ne vanæ tandem suæ preces evaderent. Patriam tamen miserata, ad orationem profugit, tentatura num illi posset misericordiam implorare. Rogat itaque Deum maximum, quo fragilem patienter ferat naturam ; utaturque in Mantuam pietate, quamvis gravissima patravertit scelera : futuram enim inquit, ut quandoque resipiscat, atque pœnitentia ducta sua in Deum lumina convertat. Quod si solvenda pœna sit, in se unam desæviat, ab eaque eorum omnium scelerum ultionem exigat, præsertim cum sua causa istæc eveniant mala : se enim paratam esse quæ martyrio cervicem submittat, horrendumque damnatorum perferat cruciatum, dummodo patriæ impune sit. Id autem tanto affectu tantoque ardore precata est, ut vitalis spiritus inclusus cordi prope perierit : unde cum ad eam hac de causa ægram medici adventassent, exilesque admodum et imminutos spiritus offendissent, non vacabat eorum sententia suspicione mortis. Plerosque dies tristis admodum fuit ; visaque est sæpe, eliquescente præ angustia corde, animam efflatura.

V. FRAN. SIL-
VEST. COEVO,
cui sæpe vi-
debat intenta-
ta flagella

sequæ ad ea
luenda offert.
E

135 Venit tandem affectatus ab ea Purificationis Mariæ dies : tunc adorationem animum intendens, Republicam Mantuanam servari incolumem postulat Oranti visa est Maria Virgo, magno comitatu Virginum septa, et magno splendore coruscans : inter ceteras erant sibi Maria Magdalena, Catharina Senensis, Beataque Columba comites. Quæ cum ad eam ardentibus pro Mantua preces tulisset, illa placido ac benigno affectu Osannam intuita. Haud timeas, inquit, filia, neque te afflictes : agam ego ut tuis votis potiare. Interea loci advenit Christus, angelorum cœlestiumque civium multitudine vallatus, eamque inter se et matrem mediam locat. Tum illa eandem preces fundens, Mantuæ salutem precatur. Tunc, Statueram, inquit Christus, crudeli Mantuam afficere plaga : tantis enim me probris, tantisque criminibus fatigat, ut me ad extremam ultionem impellat. Tui tamen gratia, quod te afflictatam nimis et exanimatam videam, furorem hunc reprimam : sed sibi caveat, ne tandem laceratus tarditatem supplicii gravitate compensem. Egit illi Osanna gratias, paulumque recreata quietior mansit. Eo præterea die qui Petro et Paulo dicatus est, cum se lacrymis et singultibus orationi dedisset ; atque pro Mantuæ incolumitate, quæ ruinam minitari videbatur, ardenti caritate instaret ; eam alloquitur Christus ; non esse, inquiens, inter mortales fidem, non esse sui timorem, non esse pietatem : et quod gravius est, nefandum illud scelus, propter quod Sodomorum civitates igni absumpserat, in immensum esse auctum.

Videt Deipara-
ram cum SS.
Magdalena,
Catharina,
Columba

F

adjuvantem
suos preces,

136 Quod cum audisset Osanna, ad ejus prolapsa pedes, rogat, ne Mantuam ob sua aliorumque flagitia perditum eat : subinfertque : Cur, optime Deus, sic me hac in urbe locasti, ut me firmissimum sibi propugnaculum putet? Parce mei gratia : parce, inquam, fragili populo. Si quid est quod ab ipso extorquere operæ pretium sit, ab me exposcito : quando ego malorum omnium mea ingratitude causa

nec frustra

A causa sim. Recepit ille pias Osannæ preces, jussitque eam continue pro patria precari, si eam salvam et incolumem cuperet. Ea tempestate qua domus universæque domesticæ familiæ administrationem gerebat, sapias in D. Dominici æde longiorem rapta trahebat moram. Quare cum vereretur, ne turbitatem illam ægro fratres animo ferrent, objectarentque eam paulo negligentius curam domus gerere; precabatur Deum, ne se introeuntem domum videret quispiam. Notebat enim fratribus esse iræ aut tristitiæ causa. Ejus preces sæpenumero Deus maximus exaudivit: nam coram oculi transeuntem videbat nemo: ad proprium autem progressa cubiculum, supervacancis exuta vestibus ad domestica sese succingebat servitia: cœlestique adjuncta ope, quæ paranda erant, optimo celerrimoque præstabat exitu: arbitrati autem fratres se, eam in cubiculo quidquam rerum gessisse, taciti præteribant.

137 Sub idem tempus pro Mantua intercedens, eam pestis lue e affligendam cœlitus agnovit. Cujus atrocem miseratæ calamitatem, cum preces inculcat, sese illi Christus offert: ad quem ipsa sermonem convertens, ita aflatur: Haud quaquam negaverim, B piissime Sponse, nostram hanc miserissimam urbem suorum scelerum immanitate gravissimam ultionem expetere: nam ego eam flagitiis sæpius ruituram pertinui. Attamen quam frequens Majestatis tuæ mos est, in fontes pietate potius quam animadversione uti; te supplex rogo, quo secum mitius agas quam sua exposcant scelera. Sunt profecto prope innumeri, qui crudeles in te, nulla habita Divinitatis ratione, execrationes intorqueant, ab nullaque generatione impietatis abhorreant: sunt tamen quamplures religiosi addicti operibus, qui sanctissimas tuas leges et venerentur et colant. Agito, clementissime Deus, ut optimi viri atque pudicissimæ matronæ improborum audacia haud concidant. Si te perditissimi homines ad vindictam alliciunt: ad pietatem quoque religiosa et integerrima opera trahant. Tum Deus: Ne fatigere, inquit, Filia: satis hasce injurias pertuli: nunc mihi ea mens est, ut pares scelerum pœnas solvant. Ah, inquit, Osanna, dulcissime Deus, Filia modo preces inficias ibis, quas tanta esse apud te auctoritate nonnumquam prætetulisti? Si tuum explere animum cupis, ab tua haudquaquam abhorream voluntate: unum tamen te rogaverim, id inquam est, ut mitior saltem istæ sit calamitas. Postremo, cum nullis precibus Deum C in suam posset sententiam traducere; ad ejus prolapsa pedes, tantum in lacrymis et singultibus perseveravit, ut voti compos evaserit. Eam namque humo Deus extollens; Ut certo, inquit, scias, tuas apud me plurimum valere preces; agam quod precaris: percutiam profecto hac Mantuanum populum pestilentia, at longe minori quam prædixeram. Successit promissis fides: irrepsit quidem in urbem pestis, sed non sæva.

CAPUT II.

Principi filius impetratus, aliis alia animis corporibusve utilia.

I Longo ardentique desiderio d Isabella, clarissima Mantuæ Princeps, filium optaverat: at cum nulla arte nulloque consilio id assequi posset, sese ad Osannam, divinam per eam opem impetratura, convertit; summisque eam precibus adegit. quo divinas propulsaret aures, omnique studio enteretur, ut sui voti compos evaderet. Huic omnem suam operam omnemque industriam pollicita Osanna, bono eam animo bonaque spe esse jubet. Sperare

enim se, inquit, sibi haudquaquam defuturum Deum. D Extemplo igitur integerrimæ suæ Isabellæ, quam singulari immensaque caritate prosequeretur, factura satis, orationi se dedit; summisque lacrymis precatur Deum, quo illam virili sobole impertiatur, eam inquam quæ integerrime Mantuanam sit Republicanam administratura. Has preces cum identidem inculcasset, invincibilique importunitate profudisset; cœleste tandem accepit nuntium, Isabellam pro suo voto concepturam filium.

139 At cum longa admodum cunctatio Isabellam affligeret, ac idcirco in singulos ut ita dixerim dies Osannam fatigaret; illa die, quæ Mariæ Virginis assumptioni dicata est, cum Osanna sacrum Christi sumpsisset corpus, ineffabili spe ad orationem confugit; inde haud discessura quoad sibi cœlitus certa afferrentur responsa. Spes hæc haud quaquam vana fuit: quippe elato inter precandum sursum animo, ad divinumque deducto conspectum, eam sic Sponsus alloquitur: Abeat modo, dulcissima Sponsa, tua ista pro Mantuano Principe sollicitudo: tuis enim precibus factum est satis: filium Isabella concepit. Quod cum excepisset Osanna, exultabunda quascunque ejus animus capere potuit Deo gratias egit. Ceterum Isabella, adhuc conceptus inscia, Osannam continuis agitatur stimulis. Quæ dum cœlestia arcana reserare detrectat, adhortatur eam, quo omnem suam spem in Deum reponat. Tandem non multo post tumescente utero, læta admodum Isabella, mittit qui se concepisse Osannæ nuntient. Magnam ipsa, tamquam hujusce rei inscia, lætitiæ prætulit, tametsi id prius sibi compertum erat. Cum autem eam Isabella visitatum advenisset, in ejus ventre filium inspectavit Osanna, cen in vitreo tabernaculo (ut ejus utar verbis) Sanctorum solent Reliquiæ cerni. Simili modo in sua morata cellula, infantem in matris utero, quæ se continebat in arce, prospexit. Pulcherrimum itaque filium, uti cœlesti fuerat prænuntia tum oraculo, in lucem edidit Isabella e.

140 Non erat Osannæ animus ab humanitate alienus; sed sicuti a natura ad contemplandum institutus, ita in amorem facilis erat et perhumanus: quamobrem tantum plerosque adamabat, ut eorum felicitatem haud secus quam suam et optaret, et omni conatu ab Deo exposceret. Videbatur enim sibi, nullus momenti amicitiam fore, nisi eosdem secum beatitudinis participes haberet, quos mortali in vita habuisset amicos. At quamquam nemini suam deesse opem volebat, nonnulli tamen ex utroque sexu ita sibi cordi erant, ut numquam oraret Deum, quin illis summo ardore immensaque caritate æterna gaudia precaretur. Sæpius hujusmodi pro illis ipsis supplicationes afferenti, pollicitus est Deus, eis se beatam vitam daturum dono, quo eorum societate in cœlesti patria pro suo uteretur arbitrio. Tanta autem importunitate illis nonnumquam beatitudinem imploravit, ut Deus illius desiderio facturus satis, eos sibi, perinde atque tunc divina fruerentur præsentia, inspectandos præberit. Post hæc eam allocutus; Tanta, inquit, hos felicitate donabo quantam nunc eos adeptos arbitraris. Erant ex iis profecto, dum adhuc cum mortalibus versaretur, qui horrenda flagitia sectabantur, id quod eam minime latebat: sed divinis ipsa pollicitationibus (ut par est) fidem adhibens, sperabat eos tandem ad frugalitatem emersuros: spondebat enim sæpenumero Deus eos se in meliorem frugem mutaturum: cujus promissionis et futuri eventus tantam inquiebat se certitudinem nactam, quantum raro fuisset adepta.

141 Omne suum studium ad id referebat Osanna, ut honore ac reverentia Christus optimus maximus haberetur.

D
Osannæ
preces deposcit

quæ a Deipara
intelligit
se pro ea
exauditam

E

prolemque
in ejus
utero intuctur.

e

Sulutem
animæ pluri
bus impetrat

F
de eaque
divinitus
redditur
certior.

d
Diu sterilis
Isabella
Francisci
March. uzor

Multis etiam religiosum statum

A haberetur. Voluisset profecto, si fas fuisset, sacræ universos Religioni adscriptos esse : sed cum id impossibile putaret, omni ope curabat, quo sui saltem necessarii et affines religiosam vitam sectarentur. Quare, quamprimum nepotem ex fratribus nanciscebatur, precabatur Deum, ut sacris initiatus sibi Christi vestigia ante oculos statueret, seque secularibus curis abdicaret. Accidit semel, ut primogenitum majoris fratris manibus tenens, sensibus egrederetur : ad divinum autem deducta conspectum, rogavit Deum, ut ipsum sibi sacrarum rerum ministrum ascisceret, efficeretque ut terrenam felicitatem nihili reputaret. Annuit Deus ejus precibus : pollicitusque id se facturum opportuno tempore, exitu præstitit : Prædicatorum namque habitum professus est. Duns insuper alios nepotes ex reliquis fratribus, suis precibus ad Divi Dominici Ordinem impulit. Duabus quoque sororibus totidemque nepotibus id muneris impetravit.

potissimum ex familia sua ;

item auctoris consanguineo,

B Rogavi ego eam sæpius, ut pro juvene, qui mihi consanguinitate junctus erat, intercederet : divinamque precaretur elementiam, quo ejus animum ad nostra urgeret instituta, qui alio suum flectebat iter. Cupiens illa mea complere desideria, cum semel cœleste palatium teneret, juveni illi Religionem precatur. Ad quam Deus, Continuato, inquit, Filia, preces : quoniam tandem exaudita recedes. Jussa capessens Osanna, in singulos dies eadem precabatur : quod cum aliquo egisset tempore, orantem semel Deus alloquitur : Bono animo esto, perdilecta Filia : tuis enim precibus factum est satis. Polliceor ego tibi, futurum illum de Ordine Prædicatorum. Posthac in Sanctorum omnium solennitate, sibi cœlesti in regno existenti, Prædicatorum indutus habitu ostensus est. Post dictas pollicitationes annos quatuor, juvenis ille animum omnino a Religione alienum habuit, non poteramque illi satis Religionis excellentiam suadere : tandem, cum mei potiundi desiderii spe omni decidissem, ad me litteras mittit, quibus rogat ab me sibi Religionis instituta et mores exponi. Feci ego lubens omnia, fuique numquam lætior : sed et rem statim Osannæ nuntiavi : id quod magno sibi accessit gaudio, quando videret jam diu promissa executioni mandanda. At cum iultis ultro citroque missis litteris putarem me universa jam ad calcem perlaxisse ; visus est ille a priore discedere sententia. Tum repente ego, quomodo se res haberet per litteras Osannæ significavi ; subjungens, nullam mihi relictam esse hujusce rei spem. Rescripsit illa, se hac in re majori fide quam ego perstare : jubetque me divinis fidere premissis. Mansi verbis ejus admodum lætus : tametsi nullum futuræ rei vestigium cernebam. Evenit itaque post paucos dies, ut præter omnium spem, ad Christi vexillum, Divique Dominici habitum convolarit.

præter spem omnem divinitus certa de eventu,

C Nobili quapiam Matrona gravi languente morbo, adorantem pro ipsa Osannam demissum cœlitus nuntium fuerat, ipsam naturæ debitum exoluturam, idque sibi utile admodum futurum. Cum itaque languor increvisset, extremamque ejus adventasse horum medici asseverarent, id quod Osannam haud latebat ; adveniunt quidam dicentes, pleaque agræ pertractanda incumbere, quæ si antequam hac luce migraverat non expediat, futurum esse ut inordinatæ res dissidium aliquod pariant : illamque sibi precatricem adhibent, quo paululum temporis ab Deo illi matronæ impleret. Miserata Osanna postulantes (quippe universa sibi notissima erant) precatur Deum maximum, ut languentem matronam tanto saltem donet temporis interstitio, quanto suis possit rebus modum imponere. Annuit Deus piis Osannæ precibus, pollicitusque est tantum

illi opportunitatis concessurum, quanto sibi ad sua^s omnes res disponendas opus sit : verumtamen jubet eam opus maturare. Igitur præter omnium opinionem convalescens, tantam adipiscitur incolumitatem, ut suis omnibus rebus modum imposuerit : universis autem ex sententia dispositis, tertio exacto mense, extremum obiit diem.

144 Religiosus quidam vir, suæ Religionis mores et observantiam fastidians, experiri alteram decreverat : jamque ad id operis ab Apostolica Sede libertatem extorserat. Verum conspicatus magnum quiddam esse quod audebat, quando ipse clarus esset magnoque haberetur honore ; timens quoque ab via recta aberrare, suæ noluit fidere sententiæ ; sed litteris quæcumque animo versabat aperit Osanna, ejusque consilium exquirat. Respondet illa, rem hanc maturiori disquisitione decernat, sibi que sapientius consulat : diabolicam namque suasionem esse, quæ ad summam ipsum ignominiam, ad extremamque sit deductura perniciem : polliceri se apud omnium priorem pro ipso intercessuram : unum præterea rogare, ut ipsa inscia suum non expleat desiderium. Cessit vir ille Osannæ monitis, statuitque de tanta re consultius decernere, tametsi in priori continue proposito perstabat. Plerisque exactis mensibus, Mantuam ad Osannam devenit, intimaturus se velle omnino extrema quæque experiri : quando sua instituta, et tantas sanctiones, totque jejunia ferre non posset ; inventurum se ubi quietius et tranquillius vivat.

145 Cum hæc aperuisset Osannæ, insuperque adjecisset rem hanc invitis omnibus se præstiturum exitu ; vehementer illa indoluit, obstinatamque deplorans animum, omni studio a tali eum absterere proposito enitebatur : sed aquam (ut aiunt) in mortario terebat. Videns autem cum in sua persistere sententia, rogat, ut saltem dies aliquot Mantuæ moretur. Paret ille : ejusque votis pro summa qua eam prosequeretur reverentia, acquiescit. Tum illa, lacrymis Christum conveniens, precatur, ne hominem in tantum discrimen labi sinat : quando præsertim non modo sibi perniciem, verum Religioni dedecus et ignominiam paret. Ad quam Christus adventans : Ne dubites, inquit, Filia, tuis enim precibus agetur, ut iste sententiam mutet. Nocte insequenti, volvente illo quæ animo sanciverat, ea que diutius versante, subito quodam spiritu mente immutata, cœpit profunda cogitatione disquirere, quantum sibi mali quantumque dedecoris et infamiae res hæc minitaretur : id quod nullo antea pacto sibi persuaderi poterat. Quocirca saniori ductus consilio, Apostolicum Breve in frustra concidit, ignique absumpsit. Quam rem cum Osannæ renuntiasset, læta admodum, ad perseverantiam adhortata est hominem ; Deo vero immortales gratias egit.

CAPUT III.

Ejusdem argumenti prosecutio.

Princeps quispiam *f* ab Ludovico Francorum Rege evocatus, ad eum maxima qua potuit celeritate contendit. Quare cum is Osannæ gratissimus esset, verita ne aliquid sinistri pateretur, ardentes pro ipso preces egit ; precata Deum, quo sibi, ne in aliquod laberetur discrimen, præsidio foret. Post dies aliquot falsus rumor ortus est, eum mali quipiam incidisse ; idque vulgus credebat, propterea quod illo proficiscente admodum timuerant. At Osanna, nihil hujusmodi veri, inquiebat se in Deum maximum Mariamque virginem sperare, qui Principem sub suas alas tutarentur : non destitit tamen a precibus. At ubi primum oravit, quamquam

Deus

D
A. FRAN.
SILVEST.
COÆVO.*in suscepo
Ordine
vacillante*

E

*jamque ad
alium transi-
re certo**perseverantiam in
priori.*

F

*f
Principi ad
Regem Franc
evocato*

A Deus in eum ostentans iram, nullum Osannæ responsum dedit, id quod eam vehementer exterruit: tum alio itidem die, cum lacrymans pro Principe ac Status incolunitate precaretur, et sese offerens Christus: Arbitraris, inquit, Filia, velle me tui amantissimum Principem in tantum conijcere periculum? Tuis erit precibus satisfactum. Veruntamen scito, nisi ipsa pro eo continue interessisses, jampridem de sua Republica fuisset actum. Poscenti idem tertio demissum cœlitus nuntium est, illum ipsum non modo res suas defensuram, verum ab Rege cum honorem, tum gratiam reportaturam. Successit nuntio sperata res: redit namque in patriam gloria admodum insignis.

securitatem impetrat.

Eidem suadet in Galliam proficisci

B 147 Eandem Gallias petere operæ pretium erat: quod cum resciscit Osanna, verita ne in hostium manus incidat, aut itineris difficultate sibi ægritudinem pareat; Deum maximum rogat, quo illum ab omni adversa tueatur fortuna: quod si mali quippiam immineat, eam certiore reddat, quæ illum ab hoc deterreat itinere. Ad quam Deus: Scito, inquit, Filia, Principem istum nullum incursurum discrimen, si continuaveris preces: quare lætus ac lubens pergit. Princeps, qui sibi admodum timebat, verebaturque ne sibi parati essent laquei; Osannam, quid futurum sit, rogitat; astruitque nolle patria decedere, nisi ipsa id sibi consulat, tutoque ituram dicat. At illa, quæ sua omnia solebat oculere; non esse se talem, inquit, quæ sibi tanta in re consulere debeat: esse sibi complures consultores, qui harum rerum experientissimi sint: ab iis debere consilium exquiri: nescire se quid facto opus sit. Sed Princeps instabat, supplicibusque eam verbis precabatur, quo suam sententiam afferret: idem quoque Principis uxor importunius agebat. Multis tandem permota precibus, posse eum tuto iter aggredi insinuat. Idem mihi lecto decumbenti per litteras antea significaverat; jusseratque si de hac re Principem alloquerer, caverem ne id sibi cœlitus præmonstratum dicerem: perlectas quoque litteras igni absumerem. Princeps hoc ab ipsa tamquam cœlesti oraculo accepto, Gallias petiit, rediitque, omnibus prospere ac feliciter gestis.

salvum inde rediturum pollicita.

Pro Urbini Puce sua dote ore expulso oras.

C 148 Principe quodam sua regione g depulso, cum uxor, quæ Osannæ deditissima erat, tantum infortunium deploraret; Osannamque maximis quibus potuerat precibus obstrinxisset, quod apud cœlestem Imperatorem se pro conjuge precatricem gereret; hujusce rei gravitate admodum afflictæ, talibus Deum verbis alloquitur. Cur, clementissime Deus, Principem hanc suis depulsum iri sedibus permisisti? Te supplex oro atque etiam rogo, ne in ipsius salutem oculos ocludas. Ad quam ille: Pleraque, inquit, patriæ nefanda crimina me ad vindictam exceverunt. Tum subinfert Osanna: Prohi dolor! quot per universum orbem versantur, qui gravissima scelera admiserrunt, succenderunt aras, templa dejecerunt, peregrinos homines occulta atque iniqua morte interemerunt, ab nullo demum abhorrent scelere; quos tu non modo non punis, verum cumulatis beneficiis donas? Qua igitur ratione in hanc animadvertis patriam, tantaque calamitate Principem afficis, ut jam per omnium ora volitet? Tum ille: Ea mihi, inquit, mens est, Filia, ut hisce miseris me summum Docem, qui omnibus præstet Regillus, vereatur. Quod ceteros longe scelestiores non puniam, consulto ago: quippe aut multis ab me beneficiis affecti, ab omni tandem scelere animum revocabunt; aut, si quippiam est quod laudabiliter gesserint, hisce momentaneis rebus præmia capessunt, quando jam æternis flammis adjudicati sint.

ob peccata populi id factum intelligit.

149 Rursus Osanna: Parcito, inquit, piissime Deus, si tecum audentius atque familiarius egero.

Non est humanæ virtutis (ut omnium fert sententia) quin ad tuam clementiam spectat ab flagitiis ad virtutem animum extollere: si igitur ut in meliorem Princeps atque populus frugem evadant cupis, eos ab erroribus tua virtute retrahas necesse est. Tum Deus: Concesserim, inquit, mortale hominum genus propriis haud posse viribus mentem ad summa virtutis fastigia provehere: si qui tamen sunt, qui suum omne studium ad capessendam virtutem adjiciant, summo semper ego illis adjumento sum: nullaque hominibus in re desum, quod felicia regna comparanda indigeant. Demum Osanna: Num tuam huic præstabis opem? Num solita tua in eum misericordia utere? Nequeo, inquit ille, tibi, carissima Filia, non morem gerere: illos, ut optas, aliquam habebo rationem, efficiamque ut regno potiatur suo: et si hactenus visus est cum uxore luctari, hancque acri insectari odio, reflectam eum ad pacem atque concordiam. Posthac ad Mariam virginem conversus, quæ præstolari filium videbatur; Vides, inquit, Mater, quanta fide Principem hunc ab me exigat Osanna, quantaque caritate illi feliciora efflagitet tempora. Non potest tanta caritas vacnis abire manibus; quare tibi Principis hujus curam demando: facito ut Osanna voti compos evadat. Suscepit illa prompto animo demandatum munus, jussitque Osannam meliora Principi sperare. Ceterum non est dictis res morata: ab Reipublice namque Optimatibus et plebe fugatis hostibus, non post multos dies præter omnium spem Princeps in patriam revocatur.

D
Christo autem ejus precibus moto,

h uxori primum reconciliatur,

E

150 Posthac novis hostium insidiis circumventus, quibus opinione omnium in eorum cessurus imperium videbatur; pollicetur, ut tunc ferebatur, se illis suam omnem regionem traditurum: quam rem simul ac per litteras resciscit Osanna, ejus miserata calamitatem, Mariam Virginem alloquitur: Meminerim ego, matrem clementissima, hujusce Principis tibi ab Deo maximo coram demandatam, qua ex re universa eum pericula tuis auspiciis evasurum sperabam: at nunc in patriam restitutus iterum cogitur, ut vulgus asserit, exulare. i Te igitur, per eum quo carissimum filium complecteris amorem, rogo, quo tuam illi opem impertiaris. Sub hæc dictamans ad eam tendens, in solo lacrymarum plena procubuit. Commota Virgo: Non sit tibi, inquit, admirationi, filia, esse rem hujus male et infeliciter gestam, quando id divina contigerit providentia: ejus profecto vita magno est in discrimine posita: sed ego eum, tuis votis factura satis, de manibus hostium detraham. Successit deinde, quemadmodum fama ferebat, ut Principis socii, qui eum prodere statuerant, simili fallacia extremo supplicio mulcerentur, oportuitque eum in quandam sese arcem recipere: quare de ipso actum videbatur, quoniam sive perstaret ibidem, sive fugam caperet, non poterat omnium sententiâ hostium insidias devitare. At desperatis prope rebus, cum opportunum censeret, in tanto discrimine tentare fortunam, relicta arce difficile admodum et periculosum iter adoritur. Tandem Venetias, divino potius quam humano presidio munitus, appulit: postremo acerrimus ejus hostis, qui suo videbatur arbitrato præcipitem fortunæ rotam firmasse, uno momento præceps ruit, et ita ruit, ut neque delitescens tutus esset. Ea propter paternum princeps omne solum, summo civium consensu, summaque gratulatione, recuperavit. k

tum revocatur in patriam,

i

ubi rursus novis appetitibus insidiis

F

eadem iterum arante

eredit Venetias ac rursus sua recuperat:

k

scelsti hominis conversionem,

mores

A mores adhortata est. Verum cum persuasiones suæ suaque monita parvi apud ipsum pretii esse viderentur; divinum censuit auxilium implorare; ne qui sibi deditissimus erat, æternas adiret flammæ. Igitur cum summa ope vrasset Sponsum, tantaque animi afflictione, ut totum os lacrymis oppletum esset; e cœlo nuntium accipit, illum in meliorem quandoque frugem evasurum, si tamen ipsa a precibus haud desisteret. Continuabat Osanna in singulos dies preces: sed ille continue scelestior evaderebat, in majoraque crimina labebatur. Quod cum rescisceret Osanna, affligebatur admodum, instantiusque pro eius salute dies et noctes lacrymans supplicabat. Tandem divinas tantum importunis precibus aures implevit, ut sui voti compos evaserit. Nam qui immitis fuerat et facinorosus, semperque furore agi consueverat, ad virtutem et mansuetudinem, suam omnem deinceps convertit ætatem.

*impetrat
Osanna*

152 Morabatur quidam Mantuæ, cujus salutem pro summa in eum caritate, supra modum affectabat Osanna: sed ipse pejor indies atque facinosior erat. Quare cum sæpenumero precatâ Deum esset, ut eum saniori mente donaret; oranti semel pollicetur Deus, quod rogat se præstiturum exitu. At is lascivos suos continuabat mores, nullisque monitis ab iis poterat absterreri, id quod graviter deplorabat Osanna. Præter hæc ille ad agenda quæpiam animum adjecit, quæ si executioni mandasset, pleraque inde omni crimina videbantur. Cumque jam pæne animum explesset suum, lacrymans Osanna, altaque de pectore trahens suspiria, quando innumera cogitaret in Christum maximorum criminum tela jacienda; ad orationem, suum dulce præsidium, confugit; sicque Sponsum affatur: Num mihi sapius atque est sapius, humanissime Sponse, non pollicitus es, te hunc meum filium in frugalem virtutisque studiosum virum mutaturum. Quid igitur sibi vult, quod majora et scelestiora singulis momentis excogitat facinorâ? Tua ad eam apprime anxiam Christus adventans: Haud, inquit, te afflictas, filia: quippe tibi promissam fidem servabo: summo sibi, ad ea quæ animo versat, impedimento ero.

*B
et mala grandia
ex hominis
lascivia*

*jam pæne
perfecto scelere
processura*

*impedit sola
oratione.*

153 Post nonnullos dies renuntiatur Osannæ, universa prope illum pro suo fecisse voto, parumque ab suis explendis cogitatibus abesse. Quare recurrit protinus ad preces, ibique lacrymis et suspiriis pectus lacerat. Inter precandum autem, ad splendidissimum quempiam rapitur locum; ubi divina Majestas, cum Maria virgine, cumque Apostolis videbatur. Tum flebili voce orditur Osanna Summa, æterne Pater, amaritudine premor: summa, inquam, et plus satis, quod excogitata ab meo filio mala ad calcem jam pæne deducta sint. Parcito, inquam, si intemperantius loquor. Nullam mihi ab te hac in re video servari fidem. Cur eum ad te, uti pollicitus es, haud pertrahis? Cur suis te cogitatibus non opponis? Numquid non vides tuum honorem, tuam gloriam, tuum nomen sub pedibus dari? Ah, sapientissime omnium Creator, tuam huic operi, rectius dixerim hisce nefandissimis criminibus, manum opponas. Tua res agitur. Nam nihil est, quod, tua excepta laude illiusque salute, me ad hæc ægro animo ferenda inducat. Te rogo, quo et tuo honori, et illius salutis consulas. Nisi huic suis optatibus imponat frænum, pleraque evenient spectatu horrenda. Tum ad eam de solio respondens Deus: Sis, inquit, bona spe, filia, tibi que meam omnem opem ad tua explenda desideria pollicere. Perficiet quidem hic inceptum opus: sed optatum haudquaquam assequetur finem. Sic res successit. Longe enim secus ex perfecto opere, quam sibi persuaserat, evenit.

Junii T. II

154 Cum Bigareli quandoque moraretur, ubi spiritualium rerum copia destituta erat: evenit ut paulum ægrotaret. Solenni autem adventante die, quo universa familia ad ecclesiam auditura divina properare consueverat, tametsi apprime distabat, nolebat amita domo excedere, propterea quod languentem Osannam solam relinquere metuebat. Sed eam accersens Osanna; Ite, inquit, omnes auditum Missam: sat mihi erit puellam hæc, neptem scilicet septimum agentem anam, domi manere. Egit illa ut jusserat Osanna. Cum autem abiissent, vocans illa neptem; Egressa, inquit, hoc cubiculo, alicubi genua flectens, aliquid orationis dicito. Cumque ultimum de ecclesia ad Missam audieris signum, mihi significato. Egressa puella, uti sibi fuerat imperatum genua flexit. Tum ibi manens, Missam, quæ in distantia admodum ecclesia celebrabatur, ita vidit audituræ, ac si ibidem coram affuisset. Idque admiratu dignum est: quod universa redeunti amitæ enarravit, quæ sibi Sacerdos dixerat: quod inquam, quo modo se haberet Osanna, interrogasset: insuper eam adusque benedictæ vas aquæ fuisse comitatum, ipsamque illa aspersione aqua

*D
A FRAN.
SILVEST.
CO. EVO.
Facit assistentem sibi
puellam procul ab ecclesia
Missam audire.*

155 Accidit die quodam, sole jam ad alterum hemisphærium inclinato, ut domus, quæ suis ædibus contigua erat, casu quodam conflagraret: id quod futuri incendii suarum ædium evidens principium erat: quippe tecta ignis invaserat. Cum autem plurimi accurrissent, essentque extinguendo igni apprime intenti; ipsa precibus quam potis fuit impendere opem tulit. Ad Sponsum igitur Christum sermonem vertens; Te, inquit, carissime Sponse, rogo, ne has nostras sedes incendio absumptum eas; tametsi nostra id in te merita exigant. Sum ego profecto ingratitude plena, teque singulis horis gravissimis lacesso peccatis: verum novi tuam pietatem, novi tuam clementiam, novi tuam misericordiam, quibus in maximam impetrandæ abs te veniæ spem adducor. Quod si nostra hæc domus peribit incendio, putabo, idque etiam dicam, mea in causa fuisse crimina. Talia querenti visus est Christus, qui eam admodum tristem solatus; Ne, inquit, tristeris, filia: tuam ego curabo domum, efficiamque ut ab igne illæsa perstet. Non est dictis res morata. E vestigio namque ventus e diverso flans, flammam alio flexit, brevique restrinxit.

*E
Incendium re-
stinguit.*

156 Cum Vicarius generalis Congregationis Lombardiæ de Ordine Prædicatorum, quemdam de suo Ordine exquireret, qui secum singula visitatum monasteria comitem ageret; isque invitus eo concederet, quod Osannam videret id ægro animo ferre, quando eo suis omnibus in rebus / consultore uteretur; rogat eam, quo divinam opem exquirat, ab Deoque quod melius sit poscat. Suscipit illa oratio: unoque die, in Ægidii fano, ante Mariæ virginis imaginem genua flectens, tristis anxique, beatam Virginem precatur, quo sibi adjumento esse velit: desiderare enim se, inquit, ut eo non destituatur Patre, cujus consiliis efficiat universa. Dum ad hæc preces animum intendit, admirando spirituale lumine circumdata, sensibus egreditur: sibi que sese offerens Christus: Quid, inquit, precaris Sponsa? Nollem, inquit illa, meo dilecto filio atque carissimo Patre, quem omnia mea consilia moderor, ullo pacto destitui: ecce autem Vicarii nostri generalis futurus comes accersitur. Te supplex rogo, ut meis accedas votis. Si tamen ea tibi mens est ut eo priver, et eum et meipsam tibi offero. Tum subridens ille, Ne, inquit, tantum te excrucies, filia: quippe te solabor. Tibi hominem concedo; neque enim ut cum Vicario comes eat, permittam. Egit illi Osanna quas potuit gratias, ad sensus au-

*F
Patrem sibi
familiarem
Mantuæ deli-
neri.*

A tem regressa, concepta antea ob hanc rem tristitia levata est. Evenit quoque uti sibi prænuntiatum fuerat.

seque ne Principem adeat febris impediri.

157 Qui difficile quippiam ab Principe volebant, conveniebant Osannam, præinque omnibus quibus poterant precibus adigebant, quo ab eo quæ optabant extorqueret : id quod sibi molestissimum erat, arbitratæ hujuscemodi res suam conditionem minime decere. Non poterat tamen quandoque onus detrectare : propterea quod eam summa importunitate traherent, taliaque exposcerent quæ caritas urgebat efficere. Rogavere eam semel nonnulli cives, quo Principem quæpiam illis impetratum adiret; tantisque eam precibus totque rationibus convenere, ut negare postulata non auderet. Quare post multas excusationes, cum eos obstinato animo videret; pollicetur se facturam omnia, si perstaret incolumis. Illis autem letis abeuntibus, ad Christum ipsa profugiens precatur sibi ægritudinem, qua istoc adeundi Principem onere levetur. Non præterivit Christus surda aure : demisit in eam febrem, apertam adeo et manifestam, ut qui eam sibi precatricem asciverant, liquido suam ad eorum explenda vota impotentiam et deprehenderent et fatuerentur.

ANNOTATA AD LIB. IV.

a Neapolitanum regnum an. 1495 occupaverat Francorum Rex Carolus 8, favente Alexandro VI, tota parte patitus Italia, spatio quatuor et semis mensium : sed rursus eam breve amisit : successor autem Ludovicus XII, an. 1502 regressus cum exercitu, novas denovo strages intulit.

b Erant suntque etiamnum Osannæ ades in et juxta monasterium.

c Pestem hanc Hippolytus refert. ad an. 1478, nec postea ullam notat ante annum 1527.

d Annis, ut dixi, omnino 10.

e Anno 1500, 16 Maji, in cujus liberis etiamnum successio perseverat.

f Non est hic alius a Francisco Marchione Mantuano : qui quod contra Ludovici decessorem Carolum duxisset exercitum, male sibi poterat ab ea metuere : sed Mediolanensis ducatus Neapolitanique regni recuperationem cogitanti nulla potior cura erat, quam aliis omnibus respectibus sepositis, Italicos Principes sibi conciliare. Venerat autem Mediolanum Ludovicus prima vice an. 1499 6 Octobris, cum per præmissos duces Alexandriam, Papiam, Genavam aliasque plures urbes occupasset.

g Regnum habet titulus et postea etiam textus ; et sic intelligeretur Ferdinandus Rex Neapolitanus, invadente ipsum Carolo VIII profugus ; Carolo in Franciam rebus non satis bene provisus reverso, Hispanorum ope restitutus : sed huc nihil cum Osanna. Intelligendus ergo Dux Urbini Guido Ubaldus, anno 1497 prælia captus ab Ursinis et carceri mancipatus, deinde an. 1501 a Cæsare Borgia, connivente Pontifice, Ducatu suo spoliatus ; hic autem, ut scribit Hippolytus p. 2 pag. 90, ex parte matris utque uxoris Francisco Marchioni propinquus erat : ab eoque benigne exceptus est. Mater illi erat Baptista, filia Alexandri Sfortiæ, nescio quomodo Mantuanis conjuncta ; uxor Elisabetha Gonzaga, Francisci Marchionis soror, quam litterarum matrem appellat Sansovinus, de famul. Italiæ pag. 219, ob erectam Urbini Academiam et Bibliothecam.

h Dicit Sansovinus, Elisabetham obiisse Virginem, ob viri impotentiam ; quamvis id, vivente ipso, nemini indicavit. Dissidii ergo causæ esse potuit, quod impediendi conscia sancta mulier, nollet communi cum eo thora uti, hic autem metueret impotentiam suam ea ratione publicandam.

i Nusquam ita clare expressam legas hanc secundam Guidubaldi calamitatem : sed bene de prima et quibus artibus a Cæsario amicissima suo, et pro quo pugnans captivitatem incurrerat, fuerat Orbino spoliatus, apud Ramaldum in annalibus 1502 num. 11 : ubi etiam num. 14 tamquam hoc anno gestum subditur, quomodo rursus Cæsar Borgia recuperavit Urbinum, aufugiente Venetias Guidone Principe ; Senogalliam quoque in suam potestatem redegit, Ducis Urbinatis sorore (credo uxorem scribere debere) ad Venetos etiam cum rebus suis navigante.

k Mortuo scilicet Alexandro Papa VI an. 1503, 18 Aug. et prædicto Cæsare ejus filio noto Duce Valentino, in ordinem redacto, ut fuscè narrant Historiæ. Restitutus autem Guidubaldus adoptavit in filium anno 1504, Franciscum Mariam Roborem, Julii Papæ II ex fratre nepotem, et obiit in Foro Sempronii 1508.

l Fortassis ipse Aactor hic fuit, quem ea videbimus fuisse modestia num. 193, ut tacuerit se fuisse, qui mortuam suæ ubi oratione laudavit.

LIBER V.

De spiritu prophetico B. Osannæ.

Qui mortalibus futura prædicunt, sunt profecto apud omnes nationes summo semper habiti honore : propterea quod nihil homini jucundius occultarum rerum notitia et certitudine afferri possit. Sumus enim nostræ nature ad scrutanda omnia pronus : tantoque aliqua curiosius inquirimus, quanto magis nostro præstant ingenio, ab nostraque intellectus acie diffugiunt. Universæ pæne gentes, istæ cupiditate ductæ, sibi antehac idola erexere, constitueruntque vates, quorum opera et sollicitudine suarum rerum exitum præviderent. Id autem tanti aestimare momenti, ut rem nullam difficilem, nisi præhabito deorum suorum (quæquam dii haud quæquam erant) responso voluerint inceptare. Universi quoque Principes hujuscæ rei plurimum cupidi asciscunt sibi physionomos, astronomos, geomanticos, qui ea, quæ suo ingenio suaque industria metiri non possunt, accurate prænuntiant : tantumque illis adhibent fidei, ut quanvis certo sciant, non posse eos de humanis actibus certo calle scrutari, quando etiam sæpenumero decepti atque delusi sint ; quia tamen nonnulla quandoque futura prævident, atque futuræ probitatis et malitiæ conjectant indicia, eos observent, venerentur, colant. At nullum hominum genus est, quod futuris occultisque de rebus certius illis ipsis effari queat, quam qui ea in perspicua certissimaque et divina veritate prospectant. Uni etenim Deo immortalis patent et aperta sunt universa : non potestque ulla in re sua intelligentia falli quando ipse rerum omnium et conditor sit et gubernator. Unde in sacris Litteris legimus : Annuntiate nobis futura, et dicemus, quia dii estis. Errare inquam, nequeunt, qui divino illustrati lumine futura præmonstrant : propterea quod summa veritas seipsam negare non possit ; id quod eveniret, si falsitatis auctor existeret.

159 Ceterum pauci admodum sunt, quibus Deus, quæ ceteris abstrusa sunt, pandat : quos autem tam præclaro munere afficit, ut ad suæ Majestatis admittat obtutum, suisque secretis admisceat ; illi sibi apprimè cari sunt, dilecti sunt, gratissimi sunt. Qui igitur Osannam summis laudibus, summis honoribus, summa veneratione non prosequamur ? Eam sane Deus maximus delegit e ceteris, cui divina sua consilia patefaceret : ut, quemadmodum eam suis donaverat insigniis, ita supra humanum extolleret ingenium, faceretque omni ex parte beatam. Hæc sunt quæ quinto hoc continentur libro : ea, inquam, quæ sibi

D

E

Propheticus spiritus prædicti maximo semper loco habiti : quia arcunarum scientia, etiam ab Ethnicis æstimata,

soli Deo competit,

Is. 41, 23

qui eam Osannæ communi-cavit.

A sibi cœlitus præmonstrata sunt. Ex multis autem pleraque decerpsi, id tantummodo ostensurus, quod summo honore et reverentia habenda sit, quando eam Deus suorum secretorum consciam fecerit.

CAPUT I.

Cognitus animarum status, mors quorundam aliaque arcana.

Sub id tempus, quo Mantuani milites in Parmensi agro cum Gallis summis viribus magnaque animorum contentione manus conseruerunt; a prædocta cœlitus universam cladem, quæ utrimque profecto miserrima fuit, aliquantulum dubia et anceps perstitit, parumque fidei prænuntiatis adhibuit. Sed cum primum ea clades Mantuæ renuntiata est, maxima pietate interemptorum animas prosecuta, Christi quoque sanguini admodum compatiens, quod inquam frustra propter eos videretur effusus: eorum damnationem (quippe illis admodum timebat) suspiriis lacrymisque lamentabatur. Verum cum divini esset ignara iudicii, eorumque qui hac luce decesserant necessarii continue aures ejus propulsarent, quo pro illis profunderet preces; ipsis, quantum sibi suppetebat virium, allatura opem, ad orationem confugit; precaturque Deum ut eos miseretur, tametsi multa forte admiserunt crimina. Quod si eorum quispiam pœnam, et eam quidem gravissimam, exoluturus sit, eam ab se expetat, illisque felicia impertiatur regna. At ad orantem Christus adventans; Quid, inquit, carissima Sponsa et dilecta Filia, pectus laceras? Non sunt sane omnes, qui eo conciderunt in prælio, æternis (ut tibi persuadere videns) flammis addicti: quippe pauci admodum, et prope nulli, parem suis flagitiis nacti sententiam, perpetuo tormento sunt adjudicati. Tres cœlestia protinus possidere gaudia, propterea quod tantus eos suorum criminum dolor, tantaque afflictio cœperit, ut me ad misericordiam exciverint, coegerintque ad cœlestes eos sedes traducere; reliqui vero, suas diluturi maculas, purgatoria loca tenent.

161 Quod cum intellexisset Osanna: præ admiratione et gaudio, apprime perstitit recreata. Hujusce autem rei tantam se adeptam certitudinem astruebat, quantam quibuscumque unquam de rebus habuisset. Sibi præterea cœlitus renuntiatum fuit, Margaritæ illustrem Mantuæ Principem, salutis adiisse locum. Adhæc, cum semel cœlestem curiam Osannæ spiritus teneret; Deum optimum maximum pro summo quodam Ecclesiastico viro, qui ab recta omnium narratione aberrabat, enixe admodum precabatur, quo inquam eum ad meliorem frugem reflecteret, quando maximam exempro sui Christianæ Religioni perniciem afferret. At cum ejus preces haudquaquam audiret Deus; egit illa ut Maria Virgo, Apostoli, atque plerique alii Sancti, quibuscum ante divinum conspectum astabat, idem flexis genibus precarentur. Iratum vero Deus animum præferens, faciem ab rogantibus avertit, eorumque preces nullo admittente pacto voluit. Cum igitur hac luce migrasset, quam ejus anima teneret sortem, oranti sibi cœlitus est ostensum. Ut autem pleraque uno verbo concludam, eorum omnium statum et conditionem novit, quorum intelligere aut poposcit aut exoptavit.

162 Cum gravissima frater ejus, cui Joanni bono nomen erat, ægritudine laboraret, quæ ad extremam ipsum horam deduxerat; oranti sibi cœlitus renuntiatum, eum viventibus valedicturum. At quamquam id graviter indolebat, quod omni prorsus humano præsidio familiam destitutam iri cernebat; ab divino tamen nunquam discedendum arbitrio censuit. Unde

ad lecti caput, pro ejus salute atque felici obitu rogatura, genua flectens; extemplo videt innumeram cœlestium spirituum multitudinem, languentem versus agentem iter: ut autem ad ægrum pervenere, in duos dispersi ordines, transeunti Christo atque Mariæ virgini via excesserunt. Igitur morientis animam Christus et Maria medio statuentes loco, summo plausu ad supernas sedes deportarunt. Regressa autem ad sensus, offendit eum animam efflasse. Interrogante ab se sorore, cui istæc visa enarraverat post aliquod tempus; cur hic earum frater actutum ad cœlos, non autem is qui prior decesserat, evolasset: Quoniam, inquit, majore hic suorum peccatorum dolore affectus est. Adhæc cum pro quopiam, jam mortis faucibus prope assumpto, Christum precaretur, sibi que cœlitus præmonstratum esset, eum animam efflaturum; supplices ad cœlum palmas tollens, rogabat, quo sibi egredientis e corpore spiritus futura sors ostenderetur. Non fuere vanæ suæ preces. Exeunte namque e tetro carcere anima, vidit Christum, cui Maria Virgo comes erat, suo ipsam excipere sinu; atque perstreptentibus undique Angelorum concentibus, ad cœlestem patriam deducere.

163 Priorem quemdam ex Ordine Prædicatorum, sorte quadam vulneratum contigit mortalia relinquere. Cujus adversam sortem cum miseraretur Osanna (is enim Mantua oriundus erat) ardentes pro eo ad Christum preces effudit. Sub unam autem noctem, cum illius grave infortunium versaret animo; immenso splendore ejus oppletur cubiculum, seseque illi præfatus Prior exultabundus offert. Quem cum immotis fixisque oculis inspectat; is læto aspectu, inquit: Non sit tibi deiiceps curæ pro me tot lacrymis intercedere: quippe nunc cœlestes peto thalamos: statimque sese de ejus conspectu proripuit. Eo quoque die, quo aliquam defunctorum recordationem mortales agunt; animas sacrificiis et eleemosynis ab purgatorio abreptas igne, in cœlum conscendere summa voluptate prospectabat. Rursus semel per fenestras in cœlum oculos intendens, facie immutatur. Quod cum neptis, quæ illius gerebat curam, conspiciatur; verita, ne quapiam ægritudine teneretur, quid sibi contigerit interrogat. Tum illa: Vidi, inquit, in æterna gaudia animam comportari. Alio itidem die fervore quodam agitata, supra fenestram insiliit: qua re neptis vehementer exterrita, detentum eam accurrit, sicque affatur; Quid rei hoc est amita? Tum illa; O quam pulchrum, inquit, quam decorum, quam spectatu jucundum, animam adeo exornatam esse, adeo splendidam, Angelorumque comitatu adeo insignem. Postremo illius animam cœlestes vidit penetrare delicias, cujus purgatoriam pœnata perferre biduo postularat.

164 Altero ejus Fratrem pluribus jam diebus exactis suo functo fato; una dierum, captato Sacramento, pro eo accuratius intercessit. Inter orandum autem ad cœlestis regni progressa delicias, splendidissimum quemdam accedit locum, innumerabilem videt cœlestium spirituum multitudinem, tribus tamen modo distinctam ordinibus. Supremum Apostoli atque etiam plerique religiosissimi viri tenebant locum: ad medium autem oculos divertens, perdilectum inibi fratrem, eam hilari facie contuentem, inspectat. Tum sic loquitur: Oh miseram me! germane Charissime! Oh infaustam! Oh infelicem! Tu jam æternis fruieris deliciis: ego aatem mortalem adhuc et miseriarum plenam vitam vivo. Hoc unum, per eam qua te spe tuosque filios prosecuta sum caritatem, rogaverim; quo nunc saltem pro me intercedas, ne ad corpoream amplius sarcinam remear oporteat. At subridens Frater: Lætare, inquit,

D
A. FRAN.
SILVEST.
CŒEVO

et animam in
cœlum ferri
videt:

E
item Prioris
Dominicani,

et aliorum
duorum.

F

Salutem quoque
alterius
fratris sui
cognoscit

ab eoque de
sua sit certior.

et

a
Cladem Mantuanorum an.
1495 divinitus
edocta

B
pro cæcorum
animabus
supplicat;

plerosque salvatos intelligit,

Margaritæ
Princ. beatitatem,

ecclesiastici
obstinati
damnationem;

fratri suo
moribundo
assistit

A et optima spe vivo, dulcissima soror : nam et te cœlestia ista manent regna. Scito profecto te, quanto majores pertuleris ærumnas, tanto majorem gloriam majoremque felicitatem adepturam. Hunc ipsum fratrem sæpenumero, in felici patria, filios benedicentem vidit. Cognovit quoque, eundem diem et dimidium in purgatorio perstitisse, revelante Deo.

165 Duxit in morem nostra Lombardiæ Congregatio, duobus emensis annis, quibus supremo in eam quispiam functus sit magistratu, quem Vicariatum appellamus, alterum sibi sufficere, qui eodem munere potiatur. Igitur cum deligendi novi Præsulis tempus adventasset, precatur Osanna cœlestem Patrem, et id quidem multos dies antea, quo Patri optimo et de Religione optime merito istæ provincia demandetur. Fit cœlesti narratione certior : Deum in coactos pro habendis comitiis Patres, sanctum demissurum spiritum : qui eos ad optimi Pastoris electionem impellat. Deinde visi sunt sibi Patres congregati : visus quoque Deus, sanctum in eos spiritum in morem flammæ profundens. Tum fieri electionem vidit : electumque perinde atque res ageretur perspicuo novit. Successit postea opportuno tempore, uti sibi fuerat præmonstratum. Adhæc cum renovandi Magistratus sese tempus offerret; haud secius quam antea futurum præselem cognovit, nihique, antequam ageretur de hac re concio, significavit.

166 Sibi præterea fuit cœlitus præmonstratum, quem Prædicatorum Ordo generalem foret Magistrum habiturus : universa quoque quæ in illius contigere delectu, perinde atque ante ejus oculos gererentur inspectavit. Vicario generali Lombardiæ Neapoli adversa valetudine laborante, incertus quidam rumor pervolavit, qui enim vale viventibus dixisse ferret. At oranti Osannæ cœlitus renuntiatur, enim propediem incolumitatem adepturum. Quare cum ego secum quererem, tanto viro nostram Republicam destitutum iri; Bono, inquit, et tranquillo animo esto : brevi enim de ejus incolumitate certior fiet. Nec dictu res morata : quippe altero die ex ipso litteræ pervenere; quibus priorem se valetudinem prope recuperasse significabat. Eundem, Mediolanensem Priorem agentem, contigit plerosque dies ab Mediolano abesse : redeuntem vero et monasterium introeuntem, ita vidit atque ibi præsens extitisset. Illud quoque prætereundum haud quaquam est, quod plerisque de Ordine Prædicatorum Romam ad generalem Synodum concedentibus, Osannam, qua hora urbem essent ingressi, quidque rerum inibi gesserint, minime latuit.

167 Religiosæ quædam mulieres, adversa haud mediocriter afflictæ fortuna, ad suas ædes Osannam accerserunt, ab ipsa consilium opemque exacturæ. Ad quas cum propere contendit (quippe summa eas benevolentia complexabatur) inter eundem sese illi Christus, cœlorum Regina, Evangelistaque Joannes offerunt : qui eam de universis earum calamitatibus certiore reddunt, easque brevi finem habituras prænuntiant. Ingressa itaque monasterium, illis præ angustia atque mœrore lacrymantibus, ipsa divinæ eas fidere bonitati adhortatur; non posse inquam fieri, ut devotas suas ancillas Deus optimus maximus haud misereatur. Illæ, Osannæ verbis admodum recreatæ, iisque plurimum fidei adhibentes, tacitæ perstiterunt, brevique summa pacem nactæ sunt. Cuidam suas preces importunius petenti, id se facturam pollicetur. At cum pro eo, uti sponderat, precaretur; queritur apud ipsam immortalis Deus, so ab ipso injuria lacessitum iri : quando quosdam probris affecerit, nullamque maledicti pœnitentiam præsetulerit : verum jubet eum, si veniam assequi velit, suis proximis conciliari. Tum illa, dulcibus verbis hominem compellans, adegit, quo ab se con-

vitiis affectos, petita indulgentia, in amicitiam reciperet. Adhæc convenit eam civis quidam, illique significat quadam se esse irretitum lite : quam utrum juste cœperit nec ne, non satis intelligit : quare suas hujuscemodi in re preces exquirat. Lubens illa orans suscipit, suamque illi operam pollicetur. Tum pro hac re summa diligentia Deum optimum precata, cœleste accepit nuntium, injustam esse litem; debereque civem illum sibi admodum cavere, ne ab se injustitiæ pœna extorqueatur. Retulit Osanna occultis quibus maxime potuit verbis divina responsa, eumque ab incepta lite deterruit.

168 Mulier quædam, quæ plerosque menses nefandum quiddam atque impudicum opus, quo pacto exitu præstare posset, animo volutarat. Osannam visitatum accedit : cujus cum faciem inspectat Osanna, quid illa machinetur mali, quidve impudici tractet, divino quodam illustrata lumine, liquido deprehendit. Quare illam miserata, quod suos cogitatus in proprium verteret jugulum, sic alloquitur : Caveto, filia, ne ob diu in corde versatum scelus, quo Majestatem Dei lacessere sanxisti, divinam in te iram convertas. Admirabunda illa atque conterrita; Per eum, inquit, quo Christum complecteris amorem, dulcissima Mater, rogo ne me celaveris, qui istæ in me verba jacias. Disseruit Osanna universos femine cogitatus, cunctaque nefanda opera explicavit, quibus maximam erat sibi labem incussura. Quare, cum illa divini quippiam in Osanna conjectat, quid rei veritas habeat, familiariter enarrat. Tum sanctis eam adhortationibus Osanna conveniens, ad frugalitatem atque pudicam vitam facile impolit.

169 Femella præterea quæpiam, quo sibi sanctitudinis famam vendicaret, publicum a sensibus rap-tum effingebat. At ea figmenta primum quidem interiori quodam lumine deprehendit Osanna, deinde cœlesti narratione clarissime intellexit. Quapropter dolens, miseramque illius deplorans sortem, rem spirituali suo Patri, cui mulier quoque illa confitebatur, intimat. Ille, admiratus femine arrogantiam insignemque temeritatem, Osannam jubet, ut ab ea pro sua prudentia veritatem extorqueat. Paret Osanna jussis : cumque rem ita se habere, uti sibi fuerat revelatum, per ipsam comperit; eam acriter increpuit, quod tantum facinus ausa fuerit, non erubesceretque divinas res ementiri. Illa confusa admodum et exterrita, suæ dementiæ et temeritatis veniam poscens, pollicita est, idque perpetua fide servavit, se deinceps tantum non admissuram scelus. Nepte ejus, cui nunc Sorori Ludovicæ nomen est, Osannam conveniente, quo suum ad Religionem animum diuque firmatam mentem explicaret; coramque ipsam stante, et suum aperire propositum non audente; Qui, inquit Osanna, huc venisti? Non me præterit, quid velis. Cupis Christo servire, efficique Religiosa. Fatetur illa id esse. Tum Osanna, Haud timeas, inquit, tuis opportuno tempore votis potiere. Quid multis morer? Hincanos cogitatus usque adeo aperte novit, ut nihil esse in mentibus hominum videretur, quod Osannam ulla in parte lateret.

170 Præter ea quæ superius enarravimus, multorum quoque obitum cœlitus præcognovit : quippe, suo quodam necessario adversa valetudine laborante, eum visitatum eum accessisset, offendit levi satis febre teneri. Adhortata tamen eum quo Christiana, adversus antiquum nostræ naturæ hostem pugnaturus, caperet Sacramenta, discedit. Ab ejus autem domo porro digressa, inter eundem animo sursum erecto, pro illius salute Sponsum Christum rogat. At sensibilis quæpiam vox ad eam cœlo demittitur, quæ sibi futurum illius obitum intimabat : evenitque haud post multos dies, uti voce illa fuerat expressum.

occultum peccatum impudicæ mulieris,

alterius extases simulantis hypno rysiadm

et neptis de ineunda religione consilium,

F

amici sui instantem mortem,

A. FRAN.
SILVEST.
COEVO.

Orans pro electione Vicarii Provinc.

successum divinitus novit

et alia circa alios Prædicatores;

reddendam monasterio pacem,

injuriam factam,

litis injustitiam,

A 171 Adhæc, iturus ad Tusciæ bellum c Federicus Mantuæ Princeps, necersitum mittit Osannam, cum ea suis de rebus deliberaturus. Ad quem cum venisset, præter plurima colloquia quæ invicem haberant, singulari sibi fide suam commendavit uxorem, precatus ut ejus diligenter curam gerat, sibi que omnibus in rebus solatio esse velit: insuper se de omnibus quæ acciderint eam certiore reddituro pollicetur. Conque suam omnem operam illi promississet Osanna; Securo, inquit, et tranquillo animo proficiscor, quando te uxoris atque filiorum tottricem relinquam. Profecto autem eo ad bellum, cœpit Osanna animo volutare, quantum supra humeros oneris assumpsisset, seseque hisce verbis alloquebatur: O miseram animam meam! O pauperem et mendicam sororem! O infelicem Osannam! Semper tibi cordi fuit a seculo desciscere, teque a temporalibus abripere curis: ecce tibi solitudines undequaque circumfluunt. Hujuscemodi sæpenumero enim lacrymis quæta, ad orationem immenso cordis affectu profugiebat, sicque Deum alloquebatur: Qui, carissime Deus, Majestas tuas permittit, ut tanta Principum amicitia tenear? quando ego exilis admodum vermiculus sim, tantusque honor me haudquaquam deceat. Quid causæ est, quod similes viri tantam in me fidem habeant; cum ego talis sim, in qua neque virtutis, neque probati quippiam operis eluceat. Tum Deus, Patientiam, inquit, habeto, filia: sic mea lege meaque providentia sanctorum est.

B 172 Ceterum cum suo tandem ipsa desiderio factum iri satis operiretur, in dies singulos majoribus curis opprimebatur, quod noctes et dies Principis litteræ convolarent; eamque Principis uxor, quæ universa sua consilia illius sententia moderabatur, crebro visitatum iret. Semel inter hasce mundi procellas orationi omnem suam opem adiciens, terrenam omnem felicitatem aspernabatur, Principumque et Matronarum amicitiam nihili pendebat, ad amorem divinum tantummodo animum intendens. Cum autem felices dies Mantuæ Principibus precaretur, sibi cœlitus renuntiatur, Marchionis uxorem, cui Margaritæ nomen erat, humanis rebus excessuram: id quod exacta etiam in Quadragesima, quando tres dies rapta perstiterat, sibi fuerat præmonstratum. Evenit autem ubi sibi cœleste prædixerat nuntium: quippe ab hac revelatione d quinto mense extremum diem clausit. Adhæc sub unam diem ægræ amitæ, et in lecto jacentis cubiculum ingressa; mortem cum pharetra et arcu introeuntem, depromptamque sagittam in eam jacentem, inspexit. Cum autem invaluisset morbus, extremumque ageret ipsa diem; dum pro ea intercederet, Mariam Virginem egredientem de corpore animam suo sinu excipientem vidit. Autumabat autem illius morti Mariam Virginem affuisse, propterea quod die Sabbato in ejus honorem jejunaret.

C 173 Quidam de Ordine Minorum, religiosus atque virtutis studiosissimus vir, quem apprime diligebat Osanna, graviter ægrotabat: mittebat autem qui sæpius eum suo nomine visitarent, crebrasque pro ipso atque ardentes profundeque preces. Accidit autem, ut ad Divi Vincentii monasterium gradiens, mulieris qua familiarissime utebatur domum ingrederetur: inter loquendum autem quodam divio spirita agitata, Oh! inquit, filia, ille de Convento S. Francisci, quem mihi carissimum nosti, hac luce migrabit: migrabit, inquam, æternum illico et felicissimum præmium accepturus. Tum inde discedens, monasterium ingressa, ad ecclesiam contendit: ibique genna demittens, illius animam subire cœlos inspectavit: id quod domum cum regrederetur, præfatæ mulieri sub secreto reseravit. Cumque de

hujuscemodi re vellent periculum facere, missis qui rem diligenter exquirerent, invenerunt illa eadem hora hominem animam efflasse. Sub noctem illam, qua Antonius Alduinus, summus et integerrimus vir, qui Consultorem Principis agebat, vitam cum morte commutavit, ad neptem conversa; Antonius inquit, Alduinus mortales hac hora reliquit: id quod ab veritate minime aberrare, domesticorum narratione compertum fuit.

CAPUT II.

Varia futura ab Osanna prædicta.

I Inops quidam Sacerdos, quo ruri morata familiariter utebatur, plerisque calamitatibus et infortuniis actus, suarum precum opem sæpenumero flagitavit. Egit illa pro singulari amicitia, continuisque precibus Deum maximum in illius præsidium exquirebat. Ac cum semel pro eo enixius intercedit, significatur illi cœlitus, Archipresbyterum quempiam, Sacerdoti illi sui beneficii juribus cessurum: verum de illo fama ferebat, nullis unquam amicorum obsecrationibus, nullis que Principum minis adduci potuisse, quo sibi alterum sufficeret. Quam rem cum aliorum relatu Osanna certo sciret, sic Deum affatur. Non me fugit, sapientissime Deus, hominem hunc noluisse quampluribus hujusce Urbis primoribus, sua depositis jura, Principum etiam adactu minis in eorum sententiam cedere. Qua igitur arte, queve studio, poterit ab hoc suo tenaci et firmo proposito dimoveri? Tum ille: Non est, inquit, imperii mei corda hominum immutatum ire? In talem eum opinionem pertraham, ut id sibi, cogente nemine, jucundissimum putet. Scito tamen teum illum Flaminem, cum primum id muneris nactus fuerit, difficiles perpessurum molestias.

175 Parvo interjecto temporis spatio, Archipresbyter ille visitatum Osannam accedit: quem cum illa interrogat, num beneficio suo cessurus sit; respondet is, eam rem se numquam facturum, quando velit adusque extremum diem Archipresbyterum agere. At vix anni emenso dimidio, is, suadente nemine, quem supra memoravimus, Sacerdotem sibi Archipresbyterum suffecit. Qui cum ecclesiam administrare, atque ejus jura tueri cecepisset; usque adeo adversa laboravit fortuna, ut parum abfuerit quin ipse, in extremo intuitus res esse discrimine, Beneficium reliquerit: perstitit tamen Osannæ monitis, quæ illum ad patientiam hortabatur. Cum is semel Romam, sua obtentum jura, profectus esset, rediissetque re infecta; erant qui sibi denuo Romanum iter suaderent: sed ille omni spe dejectus, consilia detrectabat: quando potissimum videret cuncta inibi venalia fore. Urgente quoque eum Osanna ut eo concederet, ille se nullo pacto tantum itineris posse conficere aiebat, quod sibi iter agenti sub pedibus vesicæ suborirentur, quæ maximæ sibi molestiæ accedebant. Tum eum Osanna proficisci jubet, prædicatque sibi universa ex sententia eventura. Non potuit is Osannæ jussa non complere, propterea quod summa ea veneratione prosequeretur, atque pro divino haberet nuntio. Itaque Romano se commisit itineri, rediitque sanus et incolumis, universis quæ cupierat facillime impetratis.

176 Cum ipsam ægram lectoque decumbentem visitarem, quod essem alio profecturus; Oh! inquit, illa, ræ sic ægram dimittis? Quid si te absente mortem morerer? Istoc ego sermone exterritus, propterea quod ipsam pæne exanimatam viderem, sciremque nihil sibi morte jucundius optatiusque accessurum; num certi aliquid de suo extremo die cœlitus habuisset,

c
a Federico
Marchda.
bellum ituro

uxori ac libe-
ris tutrix relicta

queritur mul-
tis curis se
distrahi,

prædicat Mar-
garitæ Princi-
pi

et amitæ suæ
mortem;

d

norit carum
sibi Minoritam
obisse,

Item Ant. Al-
dulnum,

1)
A. FRAN. SIL-
VEST. CO. EVO.

Pro paupere
Sacerdote
orans, Archi-
presbyterum
futurum in-
telligit,

E

cedente qui
id se factu-
rum negavit,

F

eisdemque præ-
dicat obtinen-
dam Romæ
causam,

Seque ex mor-
bo non desces-
suram,

A huisset, exploravi. Respondit illa, novi se nihil comperisse : attamen si propediem reverterer, fortassis aliquid afferret. Redeunti mihi postero die: Securo, inquit, proficiscare animo: quoniam non modo hac ægritudine, uti mihi renuntiatum est, non decelam; verum pleraque etiam incommoda summisque difficultates perpetiar necesse est. Abii ego: reversusque incolumem offendi.

Auctorem a colica liberandum,

177 Laborabam ego gravissima colicæ ægritudine, atque adusque mortis limina (quippe me jam visus destituerat) perveneram. Id cum Osanna, quæ me tenerrime diligebat, nostrum ingressura templum per medicos rescivisset, ægerrimoque animo ferret; ad orationem, mihi impetratura vitam, confugit. Oranti visus est Christus: qui lacrymantem bona spe esse jubens, pollicetur se mihi vitam ejus precibus præstiturum. Extemplo res dictis successit. Nempe quo die animam efflaturus videbar, insigni medicorum opera cœpere sanitatis indicia apparere: noctemque insequentem, quæ ob lunæ cum sole conjunctionem cunctis suspecta admodum erat, quietissimam egi. Dedit autem ad me litteras Osanna, quibus hortabatur me sperare; quibusque intelligere poteram, eam cœlitus de mea futura incolumitate certiore factam.

Begram sanandam unam

178 Mulier, quæ Osannæ servitiis incumbere, animum ad Religionem adjiciens, illi suum votum patefecit: ab ea autem non modo sui explendi desiderii libertatem facile obtinuit, verum et admonita et apprime in proposito confirmata, in summam spem erecta est. Post aliquantulum temporis timor quidam et pæne desperatio eam adoritur, propterea quod gravissima quapiam ægritudine laboraverat, quæ futura sibi non parvo impedimento videbatur. Id cum ad Osannam refert, jubet illa bono eam animo optimaque spe esse, quando pristinas sit reparatura vires. Evenit uti sibi prædixerat: quippe incolumitatem nacta, sacris se Virginibus in Divi Vincentii Monasterio adscripsit. Visa est autem, posteaquam Religioni se initiavit, paululum ægrotare: quamobrem eam medici balneari aqua purgare sanciverant. Quod cum matri Osannæ intimasset, admonuit illa ut a balneis abstineret, propterea quod illis summotis sananda foret: id quod postea rei probavit eventus.

alteramque

179 Cum integerrima quædam matrona, Magdalena, inquam, invicti Comitis Giberti Borromæi uxor, gravi languore Mantuæ teneretur, jamque ad mortem medicorum opinione spectaret; eam Osanna insigni humanitate visitavit. Dicentem autem sibi Comite, in extremo illam esse vitæ discrimine, exquirenteque num eam morituram putaret: Haud vereare, inquit: quippe anteaquam ad nostrum sol redeat hemisphærium, mirum eam in modum convalescere videbis. Evenit uti prædixerat: usque adeo enim nocte illa convaleuit, ut non modo cunctos suæ mortis suspitione levaret, verum etiam integra incolumitate potita videretur. At sub diluculum, quomodo rem suam ageret Magdalena, per ancillam exquiri Osanna. Egit primum ancilla apud Gibertam dominæ jussa: tum subjungens; Me, inquit, ad explorandam ægræ sortem Domina misit: sed quemadmodum ex ejus verbis conjectare potui, illam se melius habuisse certo novit. Exinde Magdalena priores cœpit vires reparare, brevique præter omnium spem optimam valetudinem est adeptæ.

et tertiam etiam Monacham futuram,

180 Juvenis quædam, quam spiritualibus moribus erudiebat Osanna, graviter ægrotavit: et usque adeo morbus invaluit, ut eam medici morituram astruerent, illique tres tantummodo dies vitæ pollicerentur. Ad hanc cum venisset Osanna, intellectis quæ medici prænantaverant, illi spem potiundæ sanitatis allatura, quando rem cœlitus prævidis-

set; Haud vereare, inquit, filia: ex hac convalebis ægritudine, insuper et tuam Religioni in Monasterio Divi Vincentii nomen dabis. Convaluit juvenis, uti illa prædixerat; seque sacræ Religioni Prædicatorum addixit.

D

181 Præfatæ juveni semel, ad suam quod animo gerebat explendum votum, preces indixit. Fecit illa lubens quæ ab matre fuerant imperata: at postero die, cum eam offendisset in via, secum ad prandium invitat. Annuit juvenis, seque ituram pollicetur. Cumque opportuna illo concessisset hora, ingredienti sibi fores fit obviam Osanna; magno, inquam, plausu et extentis brachiis: deinde dulcibus amplexibus stringit, atque in oscula ruens suaviter lacrymatur: frontem quoque, oculos, labia, manus, tacita et elinguis osculatur. Admiratur juvenis tantam benevolentiam tantamque familiaritatem, quando id novum apud ipsam esset et inositatum. Quare gaudio pariter et admiratione percussa, prorumpit in lacrymas, tremebundaque matrem alloquitur: Oh, dulcis mater! Quid causæ est, quod hisce me amplexibus hisceque oculis prosequeris? Tum illa: Ago, inquit, hæc, carissima filia, ne ingratitude tecum notam incidam. At multo magis admirata juvenis: Quid, ait, est quod loqueris, Mater? Estne ab me quidquam tibi impertitum, quod de te tantum bene merita sim, ut hac excipiar comitate? Putas, inquit Osanna, me latere, quæ mei gratia summa diligentia perfecisti? Non poterat illa istæc verba non admirari, quando sibi pro ea facta oratio memoriæ non occurreret: quamobrem ignorare se autumabat, qui rerum pro ea gessisset. Tum subridens Osanna: Ne, inquit, me rem hanc celaveris, filia. Vidi ego te sub mediam noctem, sexta inquam hora, divinæ Majestatis astare conspectui, impetrasseque ut meo desiderio potiar. Astruxit illa, se quidem, ut sibi jusserat, orasse; verum nihil erga Matrem egisse majus, quam quod filiæ sit; esseque illi tanta necessitudine devinctam, ut gratiæ sibi tamquam extraneæ agendæ non sint. Demum huic certamini fine imposito, diem illum dulcibus colloquiis complere.

ipsamque pro se orasse cognoscit

E

et exorasse quod optabat.

182 Sæpenumero cum veniam æternamque felicitatem sua crimina apud inferos diluentibus precaretur, ad ea loca ducebatur, in quibus ab dæmonibus animæ torquebantur. Inibi Angelos inspectabat, qui tristes homines solaturi, illis post ingens et acerrimum tormentum cœlestia regna felicemque vitam pollicebantur. Existentes ibi animas liquido cognoscebat, easque comiter et familiariter alloquebatur. Sæpius quoque ad æterni loca supplicii, quæ profecto amplissima erant, profecta; plerosque ibidem scelestos homines, qui Christianæ Reipublicæ infideles fuere, Judæis Mahumetanisque substare, se vidisse asserebat. Religiosum virum, qui cujusdam, electionem iniquo animo perturbarat, infectum macula in purgatorio vidit: qua continue deflente cum tota fuisset abolita, is ad cœleste regnum advolavit.

Sæpe videt animas in purgatorio

F et inferno,

183 Cum inter Osannam et sibi familiarem quampiam mulierem de dæmonibus, morientibus infestis, sermo incidisset; interrogata, nam quæ vulgo ferrebantur, vera essent, tentare scilicet dæmones morientium animas, enitique eas occultis laqueis irretitas in tartarea loca præcipites dare: Quid ni, inquit: quando nihil perditione hominum sibi delectabilius (si tamen ulla possunt delectatione affici) ducant: verum scito, non esse juge sed intercisum certamen: primo namque congressu superati, aliam interjecta mora pugnam adoriuntur; tentaturi, si possint quandoque superiores evadere. Nam si hominem continuis molestiis et incursibus oppugnant, qua re sibi ab divina interdicitur Majestate;

dæmonesque morientibus infestos

qui

A qui diu illis obsisteret (tantus est eorum astus tantumque acumen ingenii) nemo esset. Præter hæc cœlestis patriæ cives, quos quisque præcipue veneratur, in ejus auxilium concurrunt : itque ab morientium conspectibus fallaces arcet spiritus.

et quosdam a Christo benedici :

184 Cum quispiam religiosus et clarissimus vir, de Ordine Prædicatorum, in Divi Dominici templo præsentem Osanna declamasset, sermonem convertens ad Christum, precabatur ut astantem populum sua benedictione impertiretur. Cujus preces cum Christus audisset, universos, sola inspectante Osanna, benedixit. Plerumque etiam egit, ut Deus Mantuanum populum, Principes, arcem, benediceret. Meminerim ego, cum ea quæ Mantuani Principis filium lactabat, hac luce, spectante Osanna, decessisset; egisse eam, ut arci, Principi, ejusque uxori Deus benediceret. Videbatur nonnumquam Deus eo munere nolle, quos ipsa volebat, afficere : sed tanta se gerebat importunitate, ut Deum in sua vota traducens, ab ipso quod precabatur, benedici, inquam illos, extorqueret.

quamdam futuram religionem in nondum extracto cœnobio.

185 Religiosa illa et integerrima mulier de Ordine Canonicorum Regularium, Sororem inquit Margaritam Seraphinam, de qua superius mentionem fecimus; antequam se Religioni initiasset, dilectissimam sibi Osannam ad singularis cujuscumque matronæ, Margaritæ, inquam, Lupæ domum comitata, longam ibidem cunctationem egit. Post multa autem utrimque habita colloquia, cum discedendum esset, jamque dexteram dexteræ jungerent; in hanc Osanna fixa jactans lumina, futuram eam Christi ancillam cœlitus illustrata deprehendit; seque in monasterio oclusuram, quod non modo extractum non erat, verum nec adhuc ejus erigendi vestigia apparebant, nulla; quin post duodecim e ab hac visione exactis annis construi coepit. Exinde ipsam summa semper benevolentia Osanna complexata, se familiarissime secum gerebat. Unde sæpius eam in dicto existentem monasterio conveniens, dulces secum trahebat sermones, eodemque cum ea nonnumquam cubabat in lecto : id quod summæ in eam caritatis erat indicium.

CAPUT III.

De morte Osannæ et quibusdam visionibus secutis.

Videtur mortis suæ diem præscribere

C Mortem suam præviderit, necne, incertum prosus habeo, quando id ipsa nemini revelarit. Quantum tamen conjectura assequi possum, hujusce ego sententiæ sum, et exitum suum et exitus diem sibi fuisse præmonstratum. Equidem abhinc sexennium summis me precibus ad egit, idque sæpius replicavit, quo suæ curarem omni ope interesse morti, quando id sibi optatissimum esset. Pollicitus ego eram, me omni studio et diligentia usurum, quo voti compos evaderet, si in mea positum potestate esset. At non modo pollicitus eram, verum enixissime obsecraveram, ut me, maximo etiam distantem interstitio, ad se morituram accerseret. Verum, ut caveret, admonui, neme frustra evocaret : sed eo tantummodo casu, quo sibi certo fuisset dies mortis præmonstratus. Sponderat illa se id facturam; me tamen maximus quibus potuit obsecrationibus obstrinxerat, ut quamprimum ad me hac de re litteræ allatæ essent, hæsitarem nihil, sed maturarem iter, summaque celeritate Mantuam proficiscerer. Talia igitur pacti eramus : tum ego ex Mantua Mediolanum commigravi. Interea loci sæpius ab me exquisivit, quot diebus ex Mediolano Mantuam iter conficerem; idque se exposcere inquebat, quo

qui rogata non frustra auctorem Mediolano accersere,

posset conjectare, si satis temporis ad me evocandum habitura esset.

187 Cum igitur postremo ægrotaret, rogatum mittit Isabellam Mantuæ Principem, quo me ex Mediolano accersat, idemque ad se venientem rogat. subintulit quoque sufficere, si die Lunæ fevocarer : id quod ad eum diem quo litteras accepi (is enim Lunæ dies erat) retulisse puto. Qui igitur non existimeni, eam extremum suum diem prævidisse? Adhæc, antequam ad me de ejus ægritudine litteræ deferrentur, me importuna quædam de ejus morte cogitatio noctes et dies agitabat, non poteramque mihi persuadere, eam mortales non derelicturam : quocirca atque de re certissima litteras opperiebar, universaque paraveram, quibus eo concessurus indigebam. Inter hæc quem mihi præbiturum equos arbitrabar, ad oppidum quadraginta miliaribus ab urbe distans proficiscitur : id quod ego ægerrimo animo tuli, veritus quippiam meo et Osannæ desiderio defuturum. Verum divina providentia factum est, ut paucos dies ante litterarum adventum is in urbem redierit. Rem hanc uni tantummodo, cui plurimum fidebam, antequam evocarer intimavi; dixique me in singulas horas expectare, qui me ad morientem Osannam accirent. Quid rerum ferebat vehemens ista cogitatio, nisi quidam me vocantis Osannæ nuntius erat? At quo pacto id esse potuit, nisi sibi sit dies obitus præmonstratus?

D
A. FRAN.
SILVEST.
CORVO.

id fecit die præcise necesse sario,

E

188 Dicit fortassis quispiam, divina sapientia id fuisse actum, quo Osannæ votis, ne dixerim meis, ea inscia fieret satis; quo, inquam, ad iter paratus essem, morientique afforem. Sed si hac in re, quæ Osannæ animo utilitatis nihil afferebat, ejus accessit votis Deus; cur non existimare debeamus, eam rem, quæ sibi plurimum conductura videbatur, et qua nihil erat quod magis optaret, sibi impertisse. Quod si idcirco, aliquorum opinione, in me sui exitus præsagam cogitationem Deus immisit, quo mea oratione clarior et celebrior haberetur (id quod neminem sano capite dicturum puto : quando ego talis non sim, qui ulli mea opera gloriam afferre possim; ejus quoque vita usque adeo clara esset, ut meis laudibus meoque testimonio non egeret) multo magis voluisse eum ut suam mortem prævideret, quo sese ad cœlestes captandas delicias excoleret, cui extrinsecus ejus honor tantæ curæ fuit fateamur. Est præterea quod me magis in hanc sententiam inducat; quod, sicuti superius explicavimus, illi Deus optimus maximus longe antea pollicitus erat, et mortem ante intimum, et affuturum se cum Matre. Quis autem usque adeo desipit, ut Deum arbitretur, aut quempiam velle decipere, aut noluisse quæ Osannæ promiserat exitu præstare, qua et amice et familiarissime semper est usus? Summum igitur obitum prævidisse Osannam firma sententia tenendum est; tametsi id nemini reseravit; quando me accersiverit, longe antea de re futura præmonitum; importunaque animi cogitatione præparavit ad iter; sibi autem fuerit cœlitus divina sanctione promissum.

quod ille etiam aliis argumentis ev nci putat :

F

189 Post longum auctumque in immensum desiderium mortis, in languorem incidit : quo continue incalescente, præbenteque maximam futuri obitum suspicionem; obsecrarunt eam plerique, et imprimis Franciscus Mantuæ Princeps, ejusque uxor Isabella Estensis, quo longiorem sibi vitam, Mantuano populo desideratissimam, ab Deo maximo precaretur : egere quoque, ut id sibi ab Majoribus suis, quorum jussa maxime observabat, mandaretur. Spondit illa, se eorum votis facturam satis, Majorumque jussis parituram. Verum, cum ab ea exquireretur, num victura foret; ancipiti sermone respondebat. Quamobrem nonnulli in illius vitæ

jussa sibi longiorem vitam petere parat,

dissimulans quid ipsa sciret.

spem

A spem se erexerant : interrogantibus namque futurum aiebat, ut læti contentique essent : id quod in vitam, ab ipsa referri, probavit eventus. Nam qui ejus exitum acriter deplorabant, intuiti per eam, mortali vita functam, præclara admirandaque facinora in singulos dies fieri; populumque ad sepulcrum, suscipientem vota, concurrere; jam non se amisisse Matrem, sed in meliorem sortem commutasse, gloriati sunt. Quamquam autem gravissimo laborabat morbo, haud tamen ab divinis rebus alienatum unquam animum gessit : quin erant qui putarent, extremo quoque die ipsam extasim passam.

Ad uxoribus
dum accedunt
Marchiones,

190 Tantus ad ægrotantem morientemque viro- rum et mulierum concursus erat, ut oportuerit ad fores sistere, qui indiscretam tumultuantemque multitudinem arcerent. Mantuanus Princeps, uxorque Isabella, qui summa eam et benevolentia et veneratione persecuti fuerant, itidemque ab ipsa perinde atque carissimi filii fuerant amati; tanta secum se humanitate gesserunt, ut sibi nihil per ipsos majus fieri potnerit. Eam profecto sæpius ægram visitarunt, nullaque illi in re defuerunt. Quo autem die spiritum efflavit, ab diluculo adusque extremam ejus horam nunquam ejus ædibus excessere, quin ia ferventissimo æstu, qui populi multitudine cie- batur, ad ejus sedebant lectum, eo amore eaque pietate quæ filios deceret. Hoc autem hand- quaquam omiserim : cum ab ipsa, jam ad cœ- lestem patriam spectante, benedici Princeps ex- posceret; illa, manu Sacerdotis apprehensa ostendens nutibus, Sacerdotum interesse ceteris benedi- cere, illi Crucis signum impertivit. At quibusdam instantibus, ut sua ipsa manu benediceret; videre- turque hand posse brachium extollere; religiosus quispiam vir, illius capiens brachium, eo Principem benedixit. Tum illa, ostendens se eum miserari, quantum valuit brachium tollens, sua benedictione donavit : cumque manum demisisset, nunquam eam deinceps movit.

1; ejusque bene-
dictioem pe-
tunt,

191 Postremo, spectantibus plerisque de Ordine Prædicatorum religiosis et summis viris, Priore Gradariæ de Congregatione montis Oliveti, Fran- cisco Gonzaga invictissimo Mantuæ Principe, ejus quoque conjuge clarissima Isabella Estensi, Sigis- mundo Gonzaga Principis fratre Protonotario, cum pluribus demum Optimatibus et Matronis, angeli- cum suum atque divinum spiritum, leni facillique exitu, ad cœlestem remisit curiam. Memento eodem in fletum et singultus qui aderam erupere : perinde atque omnium Matre, et ea quidem carissima, desti- tuti essent. Audisses pios gemitus, amaras vidisses lacrymas, alta de pectore suspiria deprehendisses : quæ iavitum etiam et reluctantem animum com- movissent. Exanime corpus osculabantur, dulcibus- que stringebant amplexibus; ut summa difficultate, donec funus curaretur, inde potneriat dimoveri. Post hæc data unicuique adeundi facultate, factus est tantus ad ædes populi conventus, quantus nunquam Mantuæ visus est. Quippe operæ pretium fuit sta- tuere, qui catervati accurrentium impetum repri- merent, caverentque ne quispiam indumenta præci- deret. Flectebat quisque genua ad Virgialis corpus, adorabatque hand secus quam Sanctorum corpora et reliquiæ soleant. Coronas, pannos, annulos, et quod cuique carius erat tangendo corpori admovebant, ea pro raris reliquiis servaturi. Trahebat illos sa- ctitudinis opinio : trahebat virgineus aspectus, qui virtutum omnium simulacrum præsefere- bat : trahebat suavis quidam odor, quem ex ore spirabat. Duravit autem hic populi concursus adusque illam horam, qua sepulcris mandata est. Obiit anno quinto ab Christiano natali supra mille- simum quingentesimum, quartodecimo Kalendas Ju-

ad se mor-
tuam

ingens fit con-
cursus

an. 1505, 18
Junii.

lias, circiter septimam et decimam horam, sexto D vero et quinquagesimo ætatis anno, mensibus sex et die uno.

192 Quemadmodum viventem Osannam Franci- scus Mantuæ Marchio summopere amavit, venera- tus est, coluit; ita morientem omni pietate prose- cutus est. Omiserim, quod nepotibus, ejus gratia, cuncta vectigalia in viginti annos remisit, quod summam in eam benevolentiam præsetulit; tantum quid in funere egerit explicabo. Indixit ipse funus, exequiasque summa impensa et regio more perfe- cit : quippe religiosos omnes viros, et cunctos cle- ricos qui Mantuam incolebant, Suffraganeumque Pontificem qui prosequerentur funus accivit. Hi omnes candidis cereis accensis (novum quiddam et ante illum diem Mantuæ inusitatum) exequias egere. Corpus religiosi sui Ordinis viri deportaverunt. At Princeps cum universa curia, Regius Francorum le- gatus, universi Optimates, omnis ætas, sexus, ordo, haud secus quam in domestico luctu mœrentes, fe- retrum comitabantur. Interea dum effertur funus universæ circumstantium templorum campanæ jussu Principis solenniter pulsantur; ut non jam defuncti corpus, sed Sanctorum reliquiæ circumferri vide- rentur.

Funus curat
Marchio,

deducitque

E

193 Postquam autem ad sacram Divi Dominici ædem ventum est; rogo ad hoc extracta, cereis albis circumsepto, imposuere funus. Affuit tunc Isabella, Principis uxor, mœstissima, inquam, quod tali esset Matre destituta. Indicto autem silentio habita est de Virgialis Osannæ moribus funebris oratio, universis ia lacrymas effusis; quando ple- raque intelligerent, quæ eorum opinionem, quæ profecto maxima erat, superarent. At cum perora- tum esset, conscendit rogam Princeps cum uxore, dilectamque Matrem exosculatus, discessit; Flo- rentiam inquam iturus, quo visendi ejus curandique funeris gratia proficisci distulerat. Oportuit autem corpus adusque Vesperarum tempus (tametsi summo mane exequiæ actæ fuerant) insepultum tenere. Concurrerat enim populi multitudo, satagebatque quisque illud et inspectare et exosculari. Ferebant quoque impuberes filios, arbitrati contactu sacri corporis eos pleraque devituros adversa. Ceterum usqueadeo frequens populi concursus invaluit, ut feretrum, ne confracta mole decideret, rogo depo- nere cogerentur. Corpus ia lateritio tumulo repo- suerat, donec marmoreum sepulcrum extractum fuerit, magna Isabellæ Principis impensa fabrican- dum.

ad ædem S.
Dominici,

ubi concursus
renovatur.

F

194 Sub ultimam Osannæ noctem, cum integer- rima quædam et religiosissima mulier, cui pleraque divina cœlitus premonstrata sunt, se orationi dedis- set; cœlestem vidit patriam immeasa claritate ful- gere, quemdamque de Ordine Prædicatorum, divi- dam flexis genibus Majestatem quidquam precari. Dein, dum circumspicit, videt innumeram Sera- phin multitudinem paratam istructamque ire ob- viam Osannæ. Tum sese Maria virgo offert, pulcher- rime inquam ornata, summoque decore fulgens. Pertransiit hæc per medios Seraphin, sicque eos affatur : Mancte paulisper : neque enim adhuc exitus hora est; quando quempiam interesse operæ pretium sit, qui nondum adveit : adusque enim ho- ram aonam spiritum trahet. Evenit autem, uti sibi fuerat præmostratum. Postquam enin is quando expectabatur y appulit, sole ab meridiano flectente iter, ad cœlestes ædes commigravit.

Videt quem-
dam purari et
locum in cælo,

g

195 Nocte illa, quam Joannis Baptistæ sacris Christiani Pontifices h deputarunt; eodem inquam mense et anno, quo decessit Osanna, dum quam superius commemoravimus mulier spiritum a sen- sibus evocat, ei de sepulcro Osannæ ia Divi Dominici

h

æde

A
et sexto post
die intelligit
concessus
viventis plagas

æde sese offert. Cumque sibi memoriæ occurreret eam jam vitam cum morte commutasse : exterrita admodum et elinguis manet. Tum eam proprio appellans nomine Osanna, manuque comprehendens ; Haud, inquit, paveas, filia. Stigmata quoque in aperto ponens ; Intuere, inquit, Spousi mei Jesu Christi insignia, quibus me viventem insigniverat ; tametsi, me efflagitante, latentia perstiterunt. Dein eam post mutua colloquia exosculata, sese de ejus conspectu proripuit.

nepotulo
apparens
Osanna juvenis
integri confiteri.

196 Cum nepotum ejus quidam, impubes et mansuetus, in Osannæ cubiculo, cuidam de Ordine Prædicatorum confiteretur ; vidit eam, ante Crucem quæ ad latus lecti sita erat, stantem, ob cuius præsentiam admiratione percussus, eam tacitus prospectabat. Verito autem Confessore, ne verecundia ductus conticeret ; adhortatur illum, audereque jubet : sed nihilo magis loquebatur, propterea quod oculos et cogitationem in Osannam intenderet. Tandem cum persuasus, universa peccata sua opinione confessus esset : ad eum veniens Osanna, auribusque immurmurans, illi quoddam, peccatum (tametsi leve erat) ad memoriam revocavit ; illicoque sese occulit.

B
Staturæ ejus
ac vultus
dispositio.

197 Erat non supra communem modum procera statura : forma egregia atque præstanti ; non quæ ad illecebram, sed quæ ad morum integritatem homines pelliceret. Paulum oblonga facie ad fuscum colorem : rubore tamen quodam, maxime in juvena, suffusa : inclinata, oculis glaucis atque cernleis, quos tanta ingenuitate versabat, ut divinum quiddam præferrent. Genæ aliquantulum tumentes erant, ad gratiam hominum conciliandam. Erat præterea corpore gracili, sed in senectute languidiore atque infirmitate : usquadeo vero macilenta, ut pellis ossibus hæreret.

ANNOTATA AD LIB. V.

a Anno (ut supra dictum) 1493. 6 Maji.

b Quo tempore potissimum Virgo floruit electi sunt Generales, an. 1474 Romæ, Leonardus Mansuetus Perusinus, anno 1481 ibidem Joannes Caserta Panormitanus ; an. 1486 Venetiis Barnabas Saxonicus Neapolitanus ; an. 1484 ibid. Bartholomæus Comatius Bononiensis ; an. 1487 Venetiis, Joachinus Turrianus Venetus ; an. 1501 Romæ, Vincentius Bandellus Fasuber : quem hic intelligi puto, propter laudatissimum et in Lombardia rotissimum viri virtutem. Vide de illis Leandrum Albertum in libro de Viris illust. Ordinis.

C

c Bellum hoc contra Florentinos gestum an. 1479 prolixè describit Scipio Ammiratus, libro Hist. Flor. 24, in eoque Fredericum Mantuanum ducem copiarum Mediolanensium pro Joanne Galeatio, agnoscit.

d Id est (ut supra dictum) 14 Oct. 1484, quo anno, Pascha celebratum fuerat 2 Aprilis ; a præcedente autem Martia, non quintus sed septimus mensis October est. Erravit ergo in mense nominando Hippolytus, vel in numero hic scriptor.

e Hippolytus conditum ait in suburbio S. Georgii Reliquiosis Carmelitani an. 1483 adeoque visum hæc referendo esset ad an. 1473. Supervixit autem Margareta Seraphina Osannæ, ut patet ex Vita 2 num. 260.

f Anno 1505 littera Dominicali E, dies 18 Junii incidit in Feriam 4 ; biduum autem satis est, ut quis eques veniat Mediolano Mantnam.

g Videtur hic ipse Auctor fuisse.

h Scilicet 24 Junii.

D

A. FRAN.
SILVEST.
CO. EVO.

LIBER VI

Miracula per Virginem facta in vita et post mortem.

Nullibi gentium compertum est, tanto homines ingenio tantaque industria præstitisse, ut quidquam suapte virtute, supra naturam potuerint efficere. Fuere quidem quamplures, suntque sub hanc nostram ætatem, qui dæmonum usi opera admiranda quæpiam supra communem sortem edidere : at quamvis in magnam inspectantes admirationem induxerint, illa tamen aut quibusdam occulto per fallaces spiritus injectis causis egere, aut ante præstigiatos confinxere oculos. Quippe solius Dei optimi maximi est, alterius handquam, sicuti universa condidit, certamque et diffinitam singulis rebus legem a qua nequeant abhorreere indidit ; ita quocumque gestierit arbitrato suo urgere. Quocirca per universum orbem celebrata miracula, in solum Deum auctorem referenda sunt : quando illa, si vera miracula sint, naturæ modum excedant, sintque humana facultate superiora. Verum quamquam nemini natura insitum est, ut hujuscemodi res suis potis sit viribus æquare : bifariam tamen ab nobis effici posse, Gregorius summus et clarissimus vir tradidit. Quis enim pleraque homines ab clementissimo Deo impetrasse neget ? Universi, quibus res antiquas credimus, suos hisce rebus libros resperserunt. Precibus igitur quandoque ab Deo fieri miracula, religiosi homines impetrant.

Cum Dei
solius fit
supra naturam
operari,

E

199 Sæpenumero quoque virtutem quamdam cœlitus nanciscuntur, qua ad ea patranda divinæ potestatis ministri fiunt. Petrus namque Apostolorum facile Princeps, Ananiam Saphiramque, quod sibi fuerat ementiti, acriter increpuit ; et ita increpuit, ut ad humum sola increpatione exanimis depulerit. Quis est qui virtutem in Petri fuisse verbis diffiteatur, quibus mentientes extremo potuit afficere supplicio ? Benedictum tacitus prætereo, qui cum aciem [ocularum] ad quempiam rusticum, devinctum retro brachiis, divertisset ; lora quibus viuctus tenebatur : solo intuitu maxima celeritate rescidit. Neminem sane esse puto, qui non fateatur, divinam quemdam in ejus oculos virtutem fuisse demissam, qua complicata viacula solverit. Ceterum non est ea vis in hominibus firma et stabilis (pro sua namque arbitrio miraculosa conderent opera, id quod divini omnes scriptores inficias eunt) at, quemadmodum præsepte sole aer lumine decoratur, eo autem ad alterum vergente hemisphærium tenebris offunduntur ; sicutique pictoria virtus in periculo, movente tantum artifice manum, manet ; ita insigni hac et præclara virtute, cœlestes divinique homines tunc tantummodo miracula præstant, quando ipsis ministris immortalis Deus, ad ea que natura præstantiora sunt, utitur.

ab ea solo
sanctis datur
gratia
miraculorum

F

200 Utrouque modo Osannam fecisse miracula, universa Mantua novit ; poteritque ex his que ultimo conscripsimus libro, quisque facile intelligere. Ex multis enim ac prope innumeris pauca delegimus, ne eorum multitudo iis qui legerint fastidio sit. Adjecerim hoc ; ab divina Majestate mortales homines miraculorum gratia donatos iri, aut confirmandæ ab ipsis conclamatæ veritatis gratia, aut quo eorum sanctitudinis testis accedat. Quare cum nullum unquam Osanna suggestum declamatura conscenderit, idecircoque ab se dicta miraculis confirmanda non essent, id numeris ea tantum ratione nactam esse fateamur necesse est, quo nihil ad ejus præbandam atque etiam extollendam sanctitudinam desit.

quis etiam
in Osanna
fuit.

A

A. FRAN.
SILVEST.
CO. EVO.

CAPUT I.

Miracula viventis Osannæ.

Vocata Mantuam ab Federico Mantuæ Principe (Carbonarolam enim concesserat) ad eum honesto comitatu adnavigabat. Inter navigandum autem cœpit agitare animo, non debere Christi servos Principum favorem exquirere: quadamque pœnitentia ducebatur, quod ad Federici preces sese navigio commisisset; tametsi sola caritate cœperat iter. Dum autem inter hæc ad cœlum spiritum extulisset, navi variis procellis agitata, universi multa cum suppellectili deciderunt in Padum: quod, cum ad sensus regressa, esset intuita; fratrem imprimis qui periclitari videbatur, subinde reliquos spei plena confidere jubet: supinis manibus ad cœlum oculos tollens, pro eorum salute Deum maximum precabatur. Ceteris sub aquam, fratre potissimum, pluries demersis; Osanna Crucifixum tenens, quam antequam navi delaberetur habebat in manibus, minime demergitur; tametsi diu per flumen huc atque illuc enim scopuli propellant. Erat sane hiemalibus vestibus onusta: quæ cum imbibita aqua mirum in modum pondus auxissent, ad ima infirmum Virginis corpus, nisi divino fuisset servata præsidio, facile pertracturæ erant. Videbatur autem sibi, duram quamdam sub pedibus subjectam molem [habere] quæ eam quocumque ab fluctibus impelleretur sustineret. At hoc admiratione dignum est, quod fluctuantem per Padum Osannam plenaque terrea [vasa] circumseperant, eamque supernatantia aquæ sequebantur, perinde atque lignea, aut id genus levissima forent. Illis ipsis aliquamdiu fluctibus exagitatis, ignotus quispiam puer pro foribus ecclesiæ, quæ oppositæ ripæ admota erat, navim in flumine naufragium passam inclamat. Quod cum viri, qui declamationem audituri convenerant, intellexissent; illico parvis advecti scaphis universos cum suppellectili flumine extulerunt.

vectores omnes et suppellectilem

ipsa aquæ superstant servat.

Capreolam necdum factam lac dare facit.

C

202 Cum cognatas summo (uti superius diximus) complecteretur amore; illis omnibus in rebus suppetias ferre enitebatur. Quare cum alterius duos parvulos filios alendos suscepisset, tanta sollicitudine in enutriendis illis et eorum sordibus eluendis utebatur, quanta si eos utero gestasset. Una dierum, caprinum lac infantibus præbendum quærens, edicit ancillæ, ut capram quamdam iguaram fœtus (eam enim tunc quispiam fratri Bigarelli jus dicenti dono dederat) onungat. Deridet illa jussa, atque subridens; Quis, inquit, animalia ante partum præbere lac unquam vidit? Quo tamen suis votis faceret satis, ea inspectante conatur emungere: sed vanus erat labor. Tum capra ad Osannam deducta, illa extenta nondum habentem ubera propriis emungit manibus, tantumque lactis extorquet quantum parandis ferentis sufficere putat. Hoc peracto plerisque diebus capra, antequam fœtum ederet, lac præbuit; quod tamen nullus erat, excepta Osanna, qui, multo etiam sudore, posset educere.

puerpera periclitanti partum levat,

203 Muliere quadam Joannis pistoris uxore cui Catharinæ nomen erat, difficili periclitante partu (erat enim inversus fœtus, manumque utero pruduxerat) complures medici atque obstetrices, qui illi opem afferant, accersuntur. Illi universa experti medicamina, neque matrem dolore levare, neque fœtum ulla industria educere potuerunt. Quare matrem saltem salvatori, brachium filio præcidunt; arbitrati se faciliorem illi egrediendi viam præbituros. Quod cum vane etiam attentassent; quid amplius rerum gererent inscii, eam divinæ providentiæ committentes, mœsti admodum recessere. Hujusce

sortem mulier quædam apprime miserata, cum preces Osannæ plurimi faceret, confideretque eam facturam quod medici suis artibus obtinere nequiverant; eam oratum mittit, quo languenti, summisque in tormentis versanti, suam opem impertiat. Pollicetur illa, se illi mulieri suppetias allaturam. Tum Deum maximum conveniens, ardentisque ad eum profundens preces, illi partum exoravit: quippe eadem hora, præter omnium spem, exanimem fœtum emisit, brevique convaluit.

manum aridam sanat,

204 Osannam mulier quæpiani, inops et mendica, manum habens aridam et nulli usui aptam, convenit; summaque in eam fide sic loquitur: Non te præterit, dulcissima Mater, quam pauper sim: ecce manum aridam et viribus destitutam gero; qua mihi victum, si ea uti pessem vel mediocriter, pararem. Te supplex per Christi maximi passionem rogo, quo tuam mihi opem præstes: quippe nulla mihi, exceptis tuis precibus, potiundæ sanitatis via relicta est. Hoc solo abs te munere donari cupio, ut inquam a colo filum trahere potis sim, quo mihi vitam servem. Miserata inopem Osanna, in ægram manum immittens suam coronam, abhortatur bona spe esse, divinæque fidem adhibere elementiar. Illa, spei plena de Osannæ conspectu discedens, postero die, cum de manu periculum factura attentasset nere; offendit se optima valetudine et integris viribus quodcumque lubebat opus exercere.

E

205 Mulier quædam, ulcere quod cancerum appellant graviter laborans, nulla poterat arte, nisi adhibito igne, valetudinem assequi. Cumque admodum torqueretur, nulloque pacto admoventi sibi ignem vellet; ad Osannam, in qua suam omnem spem locaverat, profecta; miseram suam sortem deplorat, rogatque ut cœleste sibi imploret auxilium, quando solo igne sananda sit, idque securo animo perferre nequeat. Tum Osanna Redi, inquit, domum, filia: Deum tibi suppetias allaturam spero. Quidquid jusserint medici lubens agito: at cum voluerint ulcus igni tollere, facito ut prior intelligam. Illa jussa capessens, quæ obtulere medici pharmaca ebibat. Cum autem in sequentem diem ulceri indixissent ignem; ad Osannam negotium refert, suasque preces efflagitat. Intuita illa afflictam admodum esse, ac præ timore pæne exanimatam; Qui, inquit, times, filia? Bona spe esto: neque enim puto te Deum maximum derelicturum. Abiit, Osannæ verbis apprime recreata: eumque sequenti nocte post quietem experrecta, manum tangendo ulceri admississet, perinde se prorsus sanam repperit, atque si nihil unquam maculæ inibi extisset.

cancerum petiit,

F

206 Nobili quadam et integerrima Matrona graviter agrotante, usqueadeo languor invaluit, ut ad mortem magis quam ad vitam spectaret: non modo enim nullum captabat cibum, verum consertos tenebat dentes, eorum extremum trahentibus spiritum evenire solet. Misere domestici accersitum Osannam, propterea quod summam illi fidem adhiberent; apertoque scirent, quanto Matronam illam (quippe sibi gratissima erat) complecteretur amore. Hujusce præterea opinionis erant, illam omnino viventibus valedicturam, nisi ad vitam Osannæ precibus revocaretur. Venit illa familiariter et amice, remque uti se habeat inquit. Cum narrassent, nullum eos in agræ guttur posse cibum demittere, dentibus mirum in modum consertis; jubet cibi quippiam ad se afferri. Tum blandis agram sermonibus compellens, hortatur omnia patienter ferre, cibumque de suis manibus capere. Cumque accepto cochleari consertos dentes diremisset (id quod sibi factu facilissimum fuit) paululum cibi in os immittens, optima spe esse, divinæque liberatoris nostri Christi passioni fidere [jubet]: futurum enim, inquit, ut pristinas

moribundam servat,

A pristinas repararet vires. Visa est ægra quasi ab inferis redire: cœpitque firma verba depromere, ita ut non parvam salutis suæ spem daret. Exinde cœpit melius se habere, tandemque incolumis evasit: tum ipsa, universique qui aderant, suam incolumitatem in Osannæ merita retulerunt.

curat gangranam,

207 Veruca quædam, inter nasum et oculum, Bonaventuram Cremasum cruciabat, jamque vertebatur in cancrum. quod medici advertentes, illam, ne totam forte sordidaret faciem atque corroderet, præscindere decreverunt. At ille sibi admodum timebat, ne incisione illa mortem obiret. Rem hanc postquam uxor Beatrix deprehendit; illum admonet hortaturque, Osannæ religiosæ et sanctissimæ mulieris imploratum ire præsidium: se enim, inquit, scire, eam pleraque supra hominum facultatem effecisse. Annuat ille uxoris suasionibus, seque Osannæ maxima qua potuit animi promptitudine commendavit. Tum post quietem uxorem accersens, verucam illam, quæ sua sponte deciderat, inspectandam præbet: omni namque ex parte saatus erat.

B oculo rum dolore m,

208 Cum juvenis quædam, quæ Osannæ obsequiis incumbere, in oculis torqueretur, statuit animo eam ad cœlestia raptam asservare, ejus contactu salutem adeptura: quippe maximam in eam fidem gerebat, quando cœlestem ejus ac prope divinam vitam inspectasset. Una igitur dierum, intuita ex raptæ oculis lacrymulas defluere, tacita nonnullas colligens, suos illis oculos linivit, illico convaleuit.

febrem,

209 Tertia febre Monachum de Congregatione S. Justinæ graviter affligente, is sub noctem unam, qua febrem operiebatur, precatur Christum, ut Virginis Osannæ meritis sibi sanitatem impertiatur. Ad ipsam quoque, tametsi absentem, sermonem convertens (nam eam tanta sanctitudine esse putabat, ut suas etiam preces absens intelligeret) supplicibus eam palmis rogat, quo suam illi opem impertiatur. Non abiire vacuæ fidelis viri preces: quippe deinceps nulla unquam illius febris vestigia sensit.

et contractio- nem nervorum,

210 Erat cuidam civi filia, male affecta cruribus: ob contractos namque nervos viribus destituta, ne stare quidem poterat, nedum incedere. Post multa autem remedia, et ea quidem vana, consilium cepit pater Osannam, cui plurimum fidebat, convenire. Ad eam igitur cum filiam summa spe adduxisset; supplex rogat, quo adversæ suæ fortunæ, filiaque infelicitati aliquem suis precibus imponat modum. At Osanna: Non sum, inquit, probe vir, talis, ut tantam mihi fidem adhibeas. Tibi quidem et filia meam omnem opem polliceor: verum aget Deus quod ipse rectum putaverit. Illo autem importune se gerente, eamque ad commiserationem excitante, puellam omnibus summotis arbitris in suum introduxit cubiculum. Tum paulo post egressa, patri filiam reddidit incolumem; et ita incolumem, ut per se pedes domum redierit.

veneficio infectam liberat,

211 Ægrotantem Osannam ejusdæm Matronæ ancilla, veneficio affecta, domum visitatura concessit. Cumque astantium multitudine rejecta, lecto appropinquare non posset; eam eminus intuita, sese illi animo et cogitatione summa fide commendavit: tantum enim in ejus sanctitudine locaverat spei, ut suas illi patere cogitatus non ambigeret. Quare domum regrediens, cum primum intra aedes pedem intulit, universa evomuit veneficia, atque plenissime sanata est.

ita febris illam,

212 Cum puella, undecim annos nata, cui Isabella nomen erat; clarissimi, inquam Petri Francisci Benadusii, Mantuani Principis medici filia, gravissima febre laboraret: unoquoque die Osanna

nam exquirebat, arbitrata omni se ægritudine facile liberari posse, si ejus faciem inspectaret. Id cum intellexisset Osanna, quæ puellæ patrem insigni benevolentia prosequeretur (quippe eam ægram sæpenumero diligentissime curaverat, morientemque vitæ restituerat (suam quam Coroaam ad salutandam Mariam Virginem appellavit, ad eam per ancillam, quando ipsa ea concedere nequiret, mittit. Suscepit puella Osannæ Coroaam, magna et sincera fide tamquam cœlo demissam: tum eam, dum collo circumdat suo, extemplo eodemque prope momento, incolumitatem nanciscitur. Tantam autem Coronæ isti puella fidem adhibebat, ut eam nullo pacto de collo detrabi vellet: verita, ne ea detracta rursus in ægritudinem caderet. Eadem duobus exactis annis pestilenti febre, acerrima profecto et quæ ægros pæne omnes ad mortem perducebat, laborans; eodem pacto continue Osannam, in qua suam omnem spem locaverat exposcebat. Cum igitur illa ad ægram, non vacantem sane suspitione mortis, venisset; e vestigio puella melius se habere cœpit: brevique, præter multorum spem, convaleuit. Tum Osanna profecta domum, nunquam inde per se pedem extulit: ægra enim lecto decubuit, mortalesque ex ea ægritudine reliquit.

D
A. FRAN. SIL-
VEST. CO. EVO.

affectu suæ
Coronæ.

E

CAPUT II.

Miracula quibus mortuam mox honoravit Deus.

Quo tempore Virgo Osanna hac luce migravit, pestilenti quadam febre, gravi quidem et acutissima, quæ parvo temporis spatio hominem deducebat ad mortem, Mantua laborabat. Hæc itaque Militem invadens, acerrimo capitis dolore contorquebat; atque in humero, quem semel decidens lapis vulneraverat, cruciatum excibat. At cum venisset domum puer, afferretque Matrem Osannam spiritum efflasset; is ad illam, si priori restitueretur incolumitati, votum concepit. Qui mox et febre et utroque dolore levatus, ad eam visendam, antequam sepulcris mandaretur accessit. Quare cum eum imprudentiæ arguerent, dicerentque, si eo concederet, sibi paraturam mortem, quando terrestris spiritus magno impetu flaret; eorum ipse sententiam sperneas, visum sacrum corpus ivit, domumque rediit incolumis.

Invocata san-
nat pestilen-
tem febrem,

214 Extremas horas agente Osanna, puella septimum aut octavum nondum egressa annum, usque adeo exanimis efficitur, ut tres horas nullum sensum haberet usum, nullumque vitalis spiritus indicium præseferret. Quare parentes, eam defunctam arbitrati (quippe diebus decem acerrima febre ac pestilenti perculsa fuerat, jamque diebus quinque exactis, ne minimum quiddam cibi sumpserat) illi oculos claudunt: circumpositisque luminibus lacrymabantur, dolentes admodum se filia, quæ sibi unica erat, destitutos iri. Inter hæc affertur nuntium, Osannam, magna populi iaspectante frequentia, expirasse. Quod cum mater, quæ summa semper eam fide coluerat, resciscit; vovet se filiam illius Habitu induturam, si eam sibi vivam restituerit. Tum in mentem ejus e vestigio cogitatio subit, si parvum quoddam remedium adhiberet, se Osannæ meritis filiam adepturam. Præstito igitur exitu quod mente conceperat, visa est puella paululum respirare. Tum sub mediam noctem quasi e gravi somno excitata, matrem compellans, vinosum panem exposcit: eoque captato adusque diluculum quiescit. Exinde plenissime sanata, antequam Osannæ corpus sepulcro mandaretur, ad illud exsolandum mater perluxit, arbitrata eam Osannæ clementia vitæ restituta.

F
puellam pro
mortuam huius-
tam.

A 215 Habebat quædam nobilis mulier ex filia parvulam neptem, quæ pestilenti febre gravissimoque dolore capitis torquebatur. Renuntiato sibi matrem Osannam reliquisse mortales, extemplo ad eam impositam feretro procurrens, post effusas, et magna quidem fide, pro nepte preces, duas Osannæ corpori Coronas admovit. Regressa autem domum, puellam ægram, lecto jacentem, hisce verbis alloquitur: En, filia, sanctissima illa Mater nostra Osanna, nobis dimissis ad cœlestes thalamos conscendit: sed hisce ego Coronis corpus ejus tetigi: si ipsis te signo Crucis affecero, spero te incolumem evasuram. Cum id annuente puella egisset, ægram somnus cepit. Experrecta autem, cum quomodo se haberet interrogaretur; Me, inquit, Mater Osanna sanitate donavit. Quocirca lecto exurgens, nulla deinceps febre detenta est.

alteramque

216 Magdalena, Dominici Bergomensis uxor, dies circiter quindecim magnis febribus, renum quoque et totius corporis dolore correpta, usque adeo torquebatur, ut nullum, qui sibi quieti accederet, locum offenderet. Cum autem ad Virginem Osannam votum concepisset, paululum obdormire cœpit. Visa est autem illi per quietem Osanna, magna claritate, splendidosque de capite (uti Beatos effingere solemus, radios emittens. Quam cum esset intuita, Oh inquit, carissima Mater, precor te ut mei misereare: quippe omnem meam spem in te solam jeci. Numquid me liberatum iri putas? Astruxit Osanna illam evasuram incolumem: seque repente de ejus conspectu proripuit. Evenit, ut sibi prænuntiaverat Osanna: nam a somno excitata, sana et incolumis erat, perinde atque numquam ægrotasset.

item fame
comina
laborantem,

217 Quidam de acutissima febre sanatus, cum immoderata et noxia edacitate uteretur, in languorem recidit: id quod parentes gravi molestia afficiebat, propterea quod non satis sibi opum ad eum curandum esset. Quare hortabantur eum, quo ad B. Osannam, quæ multis jam miraculis claruerat, sincera fide recurreret, suumque subsidium imploraret. Egit ille quod sibi fuerat persuasum: quippiam enim se in Osannæ honorem facturum vovit, si eum sanitate donaret. Tum visus est quietis paululum capere: cum autem evigilasset, exquirentibus illis quomodo res ageretur sua; Plene, inquit, Osannæ meritis sanatus sum. Id autem ab veritate minime abhorruit: incolumis enim et admodum sanus exinde perstitit.

servat ex alto
lapsum,

C 218 Cum sublime quoddam faber lignarius tectum coaptaret, migrasse Osannam hac luce, nuntiantibus quibusdam resciscit. Tum de ejus sanctitudine cum sociis verba faciens (erat enim sibi valde familiaris) confracto ligno ad solum decidit. Dum autem caderet, Osannæ implorat auxilium, illamque servatricem deposcit. Quod cum ad humum prolapsus exanimatus jaceret, videbatur sibi supermolle stratum quietem capere. Subinde sibi sese offert Osanna, Beatorum more insignita, Deumque pro ejus incolumitate ipso inspectante precatur. Excitatus autem, nulla in parte (excepta parva in fronte macula) læsionem sensit; quando tamen collisa et confracta fuisse membra existimaret.

et a morbo
gallico
pereuntem
virum

219 Morbus quidam, ab adventu Caroli Junioris in Italiam, universum pæne orbem occupavit, quem morbum Gallicum Itali appellarunt. Morbus sane vehementissimus, qui homines non modo quibusdam pustulis horrendisque ulceribus sordidare: verum acerrimis doloribus contorquens, ad insaniam et rabiem induceret, isto Joannes Andreas Bellinus admodum afflictatus, noctes et dies sine intermissione adusque cœlum tollebat voces. At cum ea, quæ Osannæ meritis in singulos fiebant dies, audisset; ad illam maxima fide votum concepit. Tum telæ frusto quod Virgineum corpus contigerat, ab uxore

in fronte atque in membris, in quibus potissimum D torquebatur, signo Crucis insignitus, illico incolumitatem nactus, dolorum omnium expers evasit: extemploque ab febre, quæ eum dies octo concocerat, liberatus est. In alterum autem diem, de sua sanitate periculum facturus, allium, cepas, lactucas, ceteraque idgenus quæ hujuscemodi solent languores excire, nullo detentus fræno comedit: quibus hominem nulla ex parte lædentibus, quas potuit Virgini Osannæ gratias egit.

220 Juvenis quidam Mantuæ erat, qui duobus ac juvenem, continuis annis et octo mensibus, morbo Gallico, sævo admodum, laboraverat; in tantamque debilitatem inciderat, ut viribus omnibus destitutus, ori manum apponere haudquaquam posset. Is sub mediam noctem Kalendarum Julii, gravissime febre percussus, atrocissimisque doloribus contortus, pæne in desperationem labebatur. At sibi admodum afflictato, omnisque consilii inopi, Beata Osanna memoriæ occurrit: statimque in lacrymas amarusque singultus erumpens, Mariam Virginem Beatamque Osannam compellans, eas adjutrices implorabat; precabaturque, ut tantis eum tormentis abriperent. Deinde votum ad Osannam concipiens, in fletu perseverabat; rogabatque, ut sibi non modo corporis, E verum etiam animæ salutem impetraret; quando numquam se corporis languore sanandum, nisi peccatorum obtenta venia, putaret. Lacrymanti oranti que sese Maria Virgo cum Osanna offert: quam cum vidisset, extemplo hæc loquitur; Ah! dulcissima Dei Mater, precor te, ut pergas me ab sæva hac ægritudine liberare. Cum indignantis animum Maria Virgo præseferret, videreturque nolle illi sanitatem impertiri; ad B. Osannam conversus, eam sibi precatricem adhibuit. At illa, vidente ægro, ante Mariam Virginem demittens genua, pro eo dulciter supplicabat. Post porrectas autem supplicationes, cum illi sui copiam fecisset Osanna; eam exosculatus, suam illi causam commendavit. Tum, illis se ejus oculis proripientibus, cœpit brachia arbitrato movere suo: illicoque febre destitutus, lecto desiliens, adjuvante nemine, haustum de puteo aquam accessit. Exinde vero optima valetudine potitus, ab Osannæ laudibus non cessabat.

221 Quo die Mantuæ currentium equorum eduntur spectacula, Venturius quidam ab cursorio equo magno impetu dejectus in terram, ejusque calcatus pedibus, ita ut cuncta membra essent accisa; Osannæ, cujus ope se vitæ semel restitutum putabat, auxilium imploravit. Illa extremum pæne trahenti spiritum sese offert, jubetque se humo efferat, atque in Deum maximum speret. Surgit ille, et ad propinquas ædes deducitur, inibique diligenter curatus, præter medicorum opinionem, qui eum nulla arte nullaque industria victurum sperabant, brevi convaluit. Tum vota Osannæ, summis eam laudibus prosecutus, exiit.

atque ab
equo dejectum
et collisum:
F

222 Mulier quædam inops et mendica, quæ B. Osannæ ope de valetudine convaluerat, manus dextræ digitum magno et acutissimo stylo confodit; ut illum oportuerit, summa etiam difficultate, dentibus detrudere. Cum autem se Beatæ commendasset Osannæ, illico sanitatem recepit: ita ut eadem etiam hora lineos pannos nullo documento laverit.

digitum
læsum:

223 Illustrissima Isabella, Mantuæ Princeps, Gonzagæ, quod Mantuanum, oppidum est, dies aliquot morata, ingenti dolore capitis vehementer urgebatur. Haud secus profecto dolore premebatur, quam si acerrime caput quispiam contorqueret. Subiit autem in mentem ejus Osannæ cogitatio (quippe incredibilem semper in eam fidem habuerat) pensabatque ad eam pro sua incolumitate votum concipere. Cum ab hisce cogitatibus vix mentem deflexisset, concepissetque

Isibellam
Princ. dolore
capitis.

A concepissetque ad eam votam; repente eodemque momento dolor omnis evanuit: restitit solum quædam in capite perturbatio, quæ mentem mirum in modum occupabat. Isabellamque (ut aiunt) reddebat attonitam; veluti ei, qui ex adversa fortuna subito quodam caso et præter spem in tutam portum cedit, evenire solet. Verumenimvero, post brevissimum temporis interstitium, de tanta mentis perturbatione plenissime convalevit. Rem hanc ipsa, non modo verbis litterisque significavit, verum argenteo etiam capite, ad Divæ Osannæ sepulcrum appenso, testata est.

224 Potuissem pleraque alia hujuscæ Virginis facta literis commendare, potuissemque innumera ejus describere miracula; id quod ex imaginibus, quæ in singulos dies ad eius sepulcrum appenduntur, conjici facile potest. Verum ne rerum ab ipsa gestarum multitudo legentibus fastidio sit, de quamplurimis præclariora decerpsi; ea, inquam, quæ et Virgini honorem, et non parvam Christianæ Reipublicæ utilitatem sint allatura. Qui enim istæ sibi ante oculos in exemplum stataerit; haud vereor quin in integerrimum atque sanctissimum virum evasurus sit. *Hactenus prior Vita, sequuntur autem locus et auctor impressionis cum Privilegio Principis Mantuani hoc modo:*

Mediolani, apud Alexandrum Minotianum, anno Domini MCV, die XIX Novembris.

COPIA PRIVILEGII

Ab Illustrissimo Mantuæ Marchione concessi.

Franciscus, Marchio Mantuæ etc. Exit in lucem Vita Divæ sororis Osannæ Mantuanæ, a Venerando Fratre Francisco Ferrariensi Ordinis Prædicatorum, non minus fideliter, quam eleganter conscripta. Cui certior habenda fides est cum ipse actorum suorum fuerit oculatissimus testis, et assiduus cultor. Libentius tam sancto operi favere inducimur, in celebritatem nominis hujus venerandæ Matris: cujus ita memoriam colimus, sicuti ipsam viventem suspeximus; ad bonorum etiam exemplum et stimulum. Quia itaque Alexander Minntianus Mediolanensis, Vitam hanc imprimendam fidelibus characteribus curavit, cavere volentes ne ex alterius libraria officina exemplaria corrupta exeant, his nostris publicis litteris decernimus et mandamus, ne quis ejusmodi opuscula, præterquam dicti Alexandri characteribus excusa, imprimat, vel alibi impressa in Dominio nostro vendat aut venalia comportet, per biennium tantum; sub pœna Ducatorum quinquaginta, Cameræ nostræ applicandorum pro singulis voluminibus; et amissionis eorum, quæ sic contra intentionem nostram impressa importatave inveniuntur: præsentibus per biennium valituris. Datæ Mantuæ, sub fide sigilli nostri, die XXVI Octobris.

Baptista Scalona Secretarius, scripsit.

PTOLOMÆUS.

VITA ALIA

Ex Italico Fr. Hieronymi Montolivetani

Spiritualis filii B. Osannæ, et intimorum secretorum conscii, impresso Mantuæ anno MDVII.

PROLEGOMENA

Via et porta Paradisi ac omnium virtutum.

Præsens hic liber in tres partes dividitur principales, cum Capitalis cujusque partis annotatis. Et in multis dictorum Capitalorum notantur ad mar-

ginem variæ postillæ, ad solatium lectorum, ut facilius intelligant difficultiora operis. (*Hæc postillarum nulla habenda videtur ratio in hac versione, quod enim præstarent illæ, multo perfectius faciet Synopsis marginalis consueto nostri operis stylo formata*). Sed oporteret ipsius Virginis spiritum habere, qui vellet bene intelligere. In prima parte narrantur res aliquæ de vita ipsius B. Osannæ, incipiendo a tenera ejus ætate. In secunda, sunt diversa colloquia spiritalia, habita cum quodam suo Filio spiritali, per multorum annorum spatium magna cura difficultate collecta, eo quod multæ res supernaturales iis contineantur. Tertia pars, habet Epistolas ejus aliquas, propria sua manu scriptas, ad præfatum ejus Filium spiritualem, variis annis et temporibus: sunt autem earum quas scripsit pars minima, ne scilicet, si omnes hic ponerentur, nimis excresceret volumen. *Utilitatem tamen omnes ad hactenus servatæ sint, proferunturque in lucem; utique haud minus ea dignæ, quam similes S. Catharinæ Senensis Epistolæ, quarum habetur volumen integrum.*

2 In principio continetur Epistola ad personas, quibus opus intulatur, Argumentum, Proœmium, de nomine Osannæ, Testificatio operis.

CAP. I Incipit vita vel transitus B. Osannæ Mantuanæ, et quomodo edocta fuerit ab Angelo. *Propriam Capitum divisionem et reliquo operi nostro conformem daturus, numeros Capitum in fine cujusque tituli positus sic porro scribam in principio, ut in fine notentur numeri nostri, initio cujusque Capituli, in margine etiam notando, respondentes.*

ii Oratio, quam anima facit Deo.

iii Pulchra apparitio Dei.

iv Petitio quam facit anima Deo.

v Oratio ipsius adhuc infantulæ.

vi De prima attractione Virginis, et quomodo Deus atque Deipara ipsam erudiebant et docebant.

vii Pugna quam intulit ei Dæmon, propter Confessionem.

viii De sua humilitate, et quasi annihilatione sui ipsius.

ix Quomodo apparuit ei parvulus Jesus, cruci affixus.

x De amore sancto qui remansit in anima.

xi De afflictione quam ipsi intulit pater suus, in juventute sua.

xii Quando assumpsit Habitum S. Dominici: et quomodo pater suus eam voluit in matrimonium dare: sed fuit a Deo desponsata.

xiii De multis tribulationibus, quas intulerunt ei Fratres sui.

xiv De corporis macerationibus, et grandibus pœnitentiis.

Incipiunt colloquia sancta.

i Capitalum primum secundi Tractatus.

ii De quadam petitione, per Virginem facta Deo, cum anima ejus posita esset in oratione.

iii De tempore, quo accepit Coronam spineam, et alios dolores passionis Christi.

iv Quomodo viderit animam sociæ suæ, cum obiit, cum magno lumine proficisci.

v De sua magna caritate et patientia.

vi De modico ejus cibo et somno.

vii Quando accepit dolorem lateris et alias pœnas passionis Christi.

viii Replicatio dolorum ejus, cum provisione ac demonstratione Confessarii sui.

ix De multis rebus, ab ea prædictis.

x De sua Professione, et multis suis tribulationibus.

xi De quadam grandi unione cum Patre æterno.

xii Quomodo ipsi apparuit, prima vice, Soror Columba Perusina.

D
A FRAN.
Divisio et
forma operis.

tripartiti,

E
cum quibusdam præambulis.

Tituli capituli Tractatus primi.

et secunda

- A XIII De quodam Priore mortuo Neapoli, qui ipsi apparuit post finem unius mensis.
 XIV Cognitio cujusdam animæ sibi devotæ, ac salutis suæ.
 XV De sua morte ejusque doloribus; et quomodo prædicit quendam suam magnam infirmitatem.
 XVI Id quod ipsa sciebat de morte sua.
 XVII De infirmitate, prædicta cuidam suo filio spiritali.
 XVIII De doloribus passionis Christi supranotatis.
 XIX Replicatio multarum rerum, et testificatio Auctoris.
 XX De quadam re prædicta suæ cognatæ.
 XXI De multis doloribus supradictis passionis Christi quas sufferebat, et testificatio ipsius Auctoris.
 XXII Replicatio dolorum Passionis, et prolongatio mortis suæ, ac salus quarundam animarum.
 XXIII Mirabilis quædam visio de ordine animarum beatarum, et salute quarundam animarum.
 XXIV De Italia, et quomodo dilata fuit mors ejus.
 XXV De sua pœnitentia, et quadam persona devota sua.
 XXVI Repetitio dolorum passionis Christi, et de morte ejus.
 XXVII De fraudibus dæmonis.
 B XXVIII De Confessario ejus, quomodo obiit, et ipsa cognovit statum ejus animæ.
 XXIX Repetitio dolorum Passionis.
 XXX Major certificatio ætatis quam habebat, quando cœpit pati extases.
 XXXI Replicatio de doloribus, ac præcipue cordis.
 XXXII De ira Dei, et flagello peccatis præparato.
 XXXIII De Papa et Ecclesia, aliisque personis.
 XXXIV De oratione, et utrum ea illi per occupationes impediretur.
 XXXV De oratione, quam fecit abstracta in Deum.
 XXXVI De anima quadam sibi devota, et duobus stimulis animæ.
 XXXVII Repetitio dolorum auctiorum.
 XXXVIII De nonnullis personis in particulari, quibus minabatur Deus.
 XXXIX De multis rebus, quas Deus operabatur, ipsa mediante et quidem quasi invita Virgine.
 XL Quomodo raptæ in spiritu, visus fuerit prope ipsam puer.
 XLI Quomodo nequivit verbis explicare res quasdam magni mysterii, visas in die Natali.
 XLII Quomodo Deus ipsi cor mutavit.
 XLIII Quomodo celestis ejus anima fuit desponsata a Deo.
 C XLIV Quomodo aliquæ visiones non erant imaginariæ sed intellectuales.
 XLV De cognitione quam habuit personarum, bonarum et malarum.
 XLVI Quomodo ipsa Virgo faciebat orationem.
 XLVII De quodam miraculo.
 XLVIII De miraculo submersionis, quam passa est in Pado.
 XLIX Quomodo traxit lac de caprea nunquam fœta.
 LI Quomodo vidit Dei majestatem, Infernumque et Purgatorium cum suis mansionibus.
 LII Quomodo liberavit Monacham energumenam.
 LIII De tentatione, qua eam aggressus est diabolus.
 LIV De unione facta cum Majestate æterna.
 LV De sua magna humilitate.
 LVI De signis exaudite vel non exaudite orationis.
 LVII De quinque petitionibus, quas Deum rogavit.
 LVIII Quando anima fuit rapta supra mysteria passionis Christi; et postea de alio ejus sensu.
 LIX Unio in qua anima solum se pascit.
 LX Quomodo Virgo bis verberavit dæmonem.
 LXI De eo quod fecit ipsi dæmon in S. Vincentii.
 LXII De monasterio S. Joannis.
 LXIII De Ducissa Urbinatæ, et alia quadam persona. D
 LXIV De tribus rebus, quas fuit in oratione postulata.
 LXV De sua pœnitentia.
 LXVI Quomodo prædixit futura, Filio cuidam suo spiritali imminetia.
 LXVII De morte D. Margaritæ, Marchionissæ Mantuanae.
 LXVIII De re quadam prædicta circa Capitulum suorum Fratrum.
 LXIX De Prædicatore quodam, tentato ad egressum ab Ordine.
 LXX De quadam grandi unione cum Deo, et quomodo vidit totam vitam suam.
 LXXI De Ducissa Urbini.
 LXXII De nutrice Domini (*Marchionis*) atque ejus morte.
 LXXIII De doloribus passionis Christi quos sensit, eorumque tempore.
 LXXIV De Sorore Columba Perusina.
 LXXV De salute quarundam animarum, et flagello præparato peccatoribus, ac Duce Urbinatæ.
 LXXVI De tribulationibus servorum Dei.
 LXXVII Quomodo non poterat efferre res divinas. E
 LXXVIII De quadam communione, et quomodo vidit totam vitam suam.
 LXXIX Quomodo ipsi apparuit dæmon.
 LXXX Quomodo vidit parvulum Jesum in præsepio cum Matre.
 LXXXI Quomodo miraculose fuerit communicata.
 LXXXII Promissio vitæ æternæ, et quomodo orabat pro suis persecutoribus.
 LXXXIII De multis suis inquietudinibus, deque mirabili quadam Communione, aliisque rebus.
 LXXXIV De suis doloribus, et quomodo prædixit cuidam suo Filio spiritali quod præsens futurus esset suæ morti, aliisque rebus.
 LXXXV Quomodo Domina nostra dedit ei in brachiis parvulum, in templo Salomonis.
 LXXXVI Quomodo Deus movet animam sibi unitam, ad ea postulanda quæ sibi placent.
 LXXXVII Interrogationes de doloribus passionis Christi, quos continuo ferebat.
 LXXXVIII De mirabilibus quibusdam, et quomodo apparuit ei dæmon.
 LXXXIX Quomodo, propter magnam dolorem cordis, latus ejus visum sit aperiendum.
 XCI Quomodo de passu in passum vidit totam Christi passionem Hierosolymis: ipsiusque declaratio circa passus aliquos.
 XCII De resurrectione D. N. Jesu Christi. F
 XCIII De locis quarundam animarum, in Paradiso conspectarum.
 XCIV De reditu cujusdam Filii sui spiritalis in patriam.
 XCV De infirmitate et morte ejus, et ubi positum sit corpus ejus.
 XCVI Testificatio suarum scripturarum.
 Sequitur Tractatus tertius, sive Pars tertia, cui inseruntur quædam Epistolæ a manu propria B. Osannæ: quibus continentur res multæ devotæ, ad confirmationem sanctorum ejus colloquiorum, et fiduciæ quam habebat collocatam in quodam suo filio spiritali; suntque universim quadraginta tres Epistolæ, ordinatim collocatæ una post alteram.

A

DEDICATIO LIBELLI

3 Reverendissimo in Christo Patri et Domino, D. Sigismundo Cardinali Mantuano, ac Illustrissimis Mantuæ Principibus, Francisco et Isabellæ, Fr. Hieronymus Montolivetanus. Vitam, atque Colloquia Divæ Osannæ de Mantua, tertii Ordinis Prædicatorum.

Marchionibus
Gonzagis,
tamquam filiis
spiritualibus
Virginis,

Ita Latine Auctor, cetera Italice, et sic sæpe per contextum Latina miscentur verba toto hoc opere; quæ licet invariata servarim, non tamen visum fuit caractere distinguere. Fuit autem Sigismundus frater Marchionis, hic vero priori loco nominatur, quia Cardinalem eum creaverat Julius II anno MDLIII; postea anno MDXI factus etiam Episcopus Mantuanus vir nudaquamque laudatissimus. Hunc ergo Marchionesque sic alloquitur Auctor, initio captæ impressionis: nam quæ præmissimus eadem jam absoluto, excusa fuerunt libro præponenda; nec alius ullus præmittitur titulus.

B

Quemadmodum impossibile mihi fuit, Illustrissimi Domini, ut non susceperem saluberrimam hanc provinciam, scribendi res mellifluas et spirituales nostræ Seraphicæ et illuminatissimæ Osannæ; ita necessarium fuit, ut descriptionem meam Dominationibus vestris dedicarem. Etenim invictissimus amor, qui erat, ipsa vivente, versus Illustrissimas Dominationes vestras, requirit, ut secundum observantiam, quæ illi erat assidua, summa et indefessa circa animas vestras, corporaque et status vestros; ita etiam favore vestro et præconio efferantur suæ prærogativæ, gratiæ et laudes inter mortales in absentia sua: utpote qui fuistis electissimi ejus Filii, Principesque diligentissime culti, et cordialissime semper amati. Accipiant igitur Illustrissimæ Dominationes vestræ maternas laudes, et supernaturales gratias, a suo licet indigno famulo conscriptas et dedicatas, reductasque in volumen minime longum (quia mentales ejus conceptus exprimi nequeunt) Vosque cum Domino Jesu Christo valete.

offerat hoc
de eius opus

ARGUMENTUM.

4 Colloquia secreta sanctæ vitæ, et mirabiles suavitates spirituales supercælestis Osannæ de Andreasiis, Mantuanæ, tertii Ordinis S. Dominici, habita inter ipsam et quemdam ejus Filium spirituales, spatio annorum circiter novemdecim (quamvis diu antea fuerunt invicem a Deo per amicitiam colligati) noviter compilata eduntur in lucem, ad communem salutem et utilitatem multarum animarum; sed præcipue fidelium, contemplativarum et devotarum creaturarum, a quibus opusculum hoc subtilius intelligetur, et cum majori suavitate degustabitur.

continens res
et alius collo-
quii per
annos 19
cogitatis

PROŒMIUM.

5 Ad confundendum cornu superbæ humanæ, omnino convenit fidelibus omnibus certum haberi, quod Dei clementia, per suam providentiam, sic disposuerit et ordinaverit, ut pro majori honore suo debiliores semper eligeret: quodque res tam miras, in sexu fragili divinitus sit largitus, et operatus spatio annorum quinquaginta sex, quinque mensium et diei unius, quibus anima hæc divina in isto mundo vixit; et ut ego, exili virtute atque doctrina præditus præco esse debeam tot tamque immensarum gratiarum. Id autem mihi quoque gratum accidit, ut sic magis laudetur Deus, in amplis-

Rationem
reddit auctor,

sima magnificentia donorum suorum: deinde propter obligationem meam versus suam Majestatem, et hanc coruscantem Stellam, atque ad ædificationem mentium spiritualium, earum præsertim quæ pridem in spiritu consite fuerunt ab cælesti illa hortulana cum esset in via. Quamquam satis doleam, quod, propter exiguam virtutem et doctrinam, ineptus inveniar ad suscipiendam provinciam tam grandem; eique multum per hoc decessurum, quod congrua illi sufficientia mihi desit: sed existimo divinam providentiam hoc ita præordinasse, ne talis sanctitas humanæ doctrinæ tribueretur. Displicet etiam animo meo, quod narrandæ sint res quasi impossibiles explicatu et captu difficillimæ. Nec minus gravor dum considero magnum esse periculum, ne cibi ingerantur stomachis nauseabundis, et margaritæ porcinis faucibus objiciantur. Præparat ergo Deus lectores idoneos, insinuando mentibus latentia mysteria, quæ nequeunt verbis explicari, nisi forte animabus talia expertis; reprimendo etiam fastidiosos, et confundendo mordaces latratores, ut divina sua Majestas ampliori perfruat sublimium suorum operum magnificentia.

D
EX ITAL. MONT-
OLIVET.
cur dona Dei
virgini collata
per annos 56

ipse, licet im-
par operi,
scribat;

6 Istæ autem solum narrabimus, et testes verissimi proferemus, quæ vidi et oculata fide cognovi in hac sancta Virgine. Nam quemadmodum Dei benignissima manus in veris suis servis solet continuo esse larga ac fortis valde: ita neque debilis neque avara fuit in beata illa anima; sed semper largissima, a teneris annis incipiendo, et indes usque in finem in melius proficiendo; adeo ut a pueritia fuerit divino ministerio instructa et (si fas est dicere) deificata, prout per securæ narrationis contextum abunde comprobabitur. Etenim non invenitur illa per hominem ullum unquam didicisse litteras, sicut in Psalmo scriptum est, Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum, deque aliis multis secundum dicenda inferius. Neque hoc auditorum mentes suscipiant ut impossibile, cum Deus in multis utriusque sexus Sanctis similes gratias sit operatus, quarum certum testimonium reddit Scriptura, quasque, per fidem credimus, etsi nequeamus rerum invisibilium habere singulare et sensibile indicium. Quamquam pretiosæ hujus gemmæ aliquanto major notitia nobis sit impertita, propterea quod nostris temporibus extiterit, et quia cum ipsa fuimus familiariter conversati. Non possem tamen dicere quam innumeris vicibus fuerit visa beata illa anima, a cujuscumque conditionis hominibus publicè in extases raptâ, sub quibus magnas habuit visiones de statu Paradisi et cælestis Curie; demonstrata etiam ei est obscuritas Purgatorii, et horribilia loca inferorum; multorum insuper salutem prævidit, et quorundam damnationem præcivit. Octavo decimo anno ætatis Deo fuit desponsata, deinde instructa de veris ac sensibilibus doloribus passionis Christi; cor denique mutatum et Dei manu purificatum habuit, aliasque multas supernaturales gratias obtinuit.

E
et licet res fe-
re sint incre-
dibiles,

Ps. 93, 12

nisi quod fre-
quentia rap-
tum publice
nota esset:

F
quid autem
sub his cogno-
verit,

7 Non existimes lector, quod ipsa, quæ erat in omni suo actu humillima, contenta fuerit ut in notitiam venirent divinitus sibi collata beneficia: fuit enim semper secretissima, etiam suis Confessariis, si paucos exceperis; et quemdam suum Filium spirituales sæpius magna cum instantia rogavit, ut comburere vellet multas litteras propria sua manu scriptas, ne cum iis publicarentur Dei in se dona; semper in hoc dicto fixa, Secretum meum mihi. Sed propter diuturnam importunitatem illius sui Filii spiritualis, ardentissimamque erga se caritatem, negare ei non potuit, sub fide secreti arctissimi, conscientiam suorum arcanorum (divina id permitte sapientia) atque indulgere ut sub promissione tenendi

ipsa revelavit
auctori,

A tenendi etiam prædictas epistolas, easdem apud se conservaret, itaque desiderio suo spirituali faceres satis. Verumtamen nihil sciebat illa de Memoriali, quod a prædicto suo devoto scribebatur : quia hic desiderabat et deprecabatur continuo Deum, ne id ipsi, uti sua alia secreta, revelaret : atque ita hujusmodi oblectatione privari eum vellet. Sed neque tunc ille occupabatur scribendo aliquo libro, solumque intendebat salutem animæ suæ et consolationi spirituali. Certus interim sum aut nihil aut parvum ab eo sciri, respectu eorum quæ ignoravit ; adeoque dicit debet minimum esse quod scribi de ea possit, in comparatione plurium aliorum.

EX ITAL. HERON OLIVET. sub pillentatione secreti :

qui tamen etiam ipsa scribebat audita.

Unde hoc opus exurgit,

R Ipsismet Osannæ verbis fere contextum ;

8 Dicemus igitur, indulgente Dei gratia, reculas aliquas ; ac primo de nomine, ipsi posito divinitus, narrando mirabilem pueritiam et conversationem suam imo sanctificationem, atque principia sublimium suarum extaseon, idque propriis ejus verbis, quemadmodum scriptam reperi in manus ejus proprie libello. Secundo loco prolixas diastas et sancta colloquia, sæpius iterata cum suo ineptissimo Filio spirituali, nulla habita cura ordinis, præterquam temporis quo habebantur ejusmodi collationes, sæpius iteratæ, nominatim de doloribus ; nihil per sermonis ornatum alterando, sed simpliciter scribendo pura ac familiaria ejus colloquia, prout inter ipsos fuerunt habita, secundum formalia Virginis verba quibus se explicabat ; ut quæ nata sint devotos lectoribus magis redolere nativam sanctitatem. Tertio loco adnectemus operi veluti coronam quamdam jucundissimarum Epistolarum ejus, propria manu scriptarum. Quod si contingat aliud opus compilari, in quo majora quædam de ipsa narrentur, credendum erit, quod aliis quoque familiaribus suis ea revelaverit, quantumvis paucis, eo quod esset secretissima, ac velut zelotypa divinorum in se donorum. Sane quoties de rebus spiritualibus loquebatur, fere eas truncabat, ac subridendo dicebat, Alia vice de hoc quoque loquemur : id quod subinde etiam faciebat, propter subitam ac facillimam extasin, qua metuebat impediendum sermonem spirituales ne in longum procederet.

omissis quibusdam particularibus,

C in aliis temporibus reservatis,

9 Porro de re omni laudem dabimus Deo, a qua cuncta procedunt. Grandis autem a conscientia remorsus foret, si non diceremus totum quantum in nobis est, de sancta ista Virgine ; exceptis quibusdam minutiis particularibus, quas modo publicari indecens foret ; mente tamen eæ premuntur, cum proposito relinquendi memoriam posteris. Etenim firmiter credo quod divina providentia ideo voluerit res istas secretas, animæ illi cælesti factas, fide oculata teneri ; ut futuro tempore aliquando publicentur, et simul cum corpore non sepeliantur tot divinæ gratiæ, in animam istam beatam collatæ : quod sine dubio accidisset, nisi Deus Virgini ea scribi occultasset, quippe quæ supra modum respectiva erat.

De nomine suo.

Divinitus videtur inditum nomen Osannæ,

ad signandum ejus et plurimum per eam salvationem,

10 Nomen istud sanctum Osanna, quantum ad nomenclaturam creaturarum inusitatum et novum ; utrum beatæ isti animæ fuit impositum ab homine, humano instinctu, equidem nescio : potius crederem per inspirationem divinam inditum fuisse parvulæ. Etenim non recordor quod ejusmodi nomen positum sit alicui creaturæ præsertim Christianæ, prius quam beatæ animæ præterquam soli Deo. Quia hoc nomen, Osanna, est nomen Hebræum, et interpretatur, Obsecro, Vivifica, Salva in excelsis. Nomen istud fuit consequens per effectum ad supervenientem causam, demonstrans cælestem animam, futuram Salvam in excelsis eaque mediante salvan-

dos multos : et quemadmodum connotat significatque Celsitudinem ; ita erat signum demonstrativum, quod conversatio sua semper debebat esse in cælis per elevationem mentalem et contemplationem divinam. Et hac de causa appellamus, Animam cælestem, quia semper fuit evecta ad contemplationes cælestes. Est autem pura et mera veritas, sicut multis attestantibus verificari potest, quod quando-cumque Virgo nancisci poterat tempus quietum et locum secretum, plus erat in cælo per contemplationem raptam in Deum quam in terra.

11 Dicemus igitur de hac beata anima quod fuerit, Osanna, id est, Habitatio cælestis, salvandum se, et ipsa mediante alios ; quemadmodum in decursu Historiæ luculenter narrabimus, sæpius ipsi dixisse Deum ; quod vellet per ipsam multas animas salvare ; et ipsa etiam pluries ore proprio nobis sæpe id ipsum declaravit ; admirans, propter suam insufficientiam, quod electa fuerit ad gratiam tantam. Unde diximus quod divina providentia bene aptaverit et quadraverit nomen electæ suæ Sponsæ, consequens et differens ab aliis ; ad ostendendum quod ejus sanctitas tantum distabat a sanctitate aliarum communium creaturarum, quanto majoris excellentiæ nomen ipsum erat. Ideoque, sicut nulli alii inveniuntur quibus tale nomen (ut diximus) prius quam ipsi datum est ; ita (judicio nostro) nulla inveniatur creatura his nostris temporibus, quæ tantam familiaritatem habuerit cum Deo. Nostrum tamen judicium submittimus circumque alteri saniori ; solum id diximus eo fine, ut nomen istud pullulet in Ecclesia sancta, et sanctitas ejus cognoscatur : declarationem vero et diffinitionem sancti istius nominis melioribus et subtilioribus, quam nos simus, interpretibus relinquimus.

Sane post tot Latina Græcæque monumenta excussa in hoc de Sanctis opere, fateor non magis hactenus occurrisse mihi nomen Osannæ, alicui inditum, quam nomen Alleluya. Quamquam autem vidvam fieri potuisse, ut alicui nate in Dominica Palmarum quanda lætam Osanna cum pueris Hebræorum Christo concurrentibus Ecclesia concinit, nomen istud daretur, ad testificandum commune familiæ gaudium ex tali nativitate ; id tamen de Virgine nostra cogitare non possumus, ut mox dicetur in lucem edita xvii Januarii ; sed ut summum de ea quæ baptizatam a sacro fonte suscepit, summq; ipsi nomen indiderit, antelia anteriori. Hoc ipsum tamen vix potuisset Mantuæ esse ignotum ; multo minus si ex Longobardica lingua relictum et traditum a Majoribus esset. Libenter igitur in hac tam insolita appellatione aliquid providentiæ extraordinariæ agnoscam, quod tamen ad notitiam scriptoris id inquirentis distinctius non venisse, semper mirabor, annis dumtaxat xviii ab ortu Beatæ elapsis, quando non est credibile supervnisse nennem, qui causam sive occasionem imponendi nominis memoria retineret. S. Osanna soror Osredi Regis Northumbriæ, cujus cultum in Borealibus Angliæ trans Humbrum finibus in ecclesia de Hovedene reperit Silvester Giraldus, cum suo Archiepiscopo Cantuariensi Balduino sub annum mclxxxviii Cambriam visitans, ab Heuschenio in prætermisissis memorata, non videtur huc trahi posse ; neque dubitari debere, quin illius nomen æque ac Oswithæ, Osredi, Oswaldi etc. Saxonice sit, adeoque nihil habeat cum nomine Virginis Mantuanæ commune. Quando tamen de illa alibi agendi nusquam occasio dobitur, deficiente notitia diei, quo coli solita fuit ; libenter hic ex Alfordi nostri Indice Chronologico addiderim, duas fuisse in Northumbriæ Reges Osredos, quorum primus ab anno dccc ad xvi, secundus unico solum ab anno dcccxxxix regnavit ; utriuscumque autem soror fuerit S. Osanna, consequens videtur, quod illa seculo viii floruerit. De ea hoc recentioris memoriæ factum Giraldo narrabatur,

D ac sublimitatem contemplationum ejus.

E Nullam sic antea dictam novit Auctor,

neque nos novimus

F nam quæ sec. 8 floruit in Northumbria S. Osanna Saxonice

quod

A *quod* Rectoris ecclesiæ concubina tumbæ ligneæ, per modum sedis super aream eminenti, minus caute insedit : quæ cum inde recedere vellet, fixis ligno natibus, avelli non potuit : donec accurrente populo, scissis vestibus et corpore nudato, et crebris disciplinis usque ad sanguinis profluvium acriter afflicto, cum lacrymis quoque multis et supplicationibus, compunctione secuta et pœnitentia injuncta divinitus laxata recessit. *Est et in Britannia Armorica cultus S. Osmanæ Virginis solitariae : quæ an aliquid commune habeat cum Nortumbrica Osanna, licebit ad ejus diem ix Septembris examinare.*

S. Osanna
Saxonicum
nomen habet.

Testificatio operis.

12 Quod vidimus propriis oculis, quod auribus audivimus, et oculata fide percepimus, de illa beata et cœlesti anima Osanna, hoc tantum sub fide sancta annuntiamus, et testamur non ab alia creatura habuisse, nisi tantum ex ore suo virgineo, et de quodam suo libello eripuisse ipsa vivente. *Et hæc Testificatio tota Lutinis verbis exprimitur. Italicis vero cetera : quorum antiquam divisionem in tres Tractatus, sicut supra in libros, hic etiam sequi placet, numeris Capitum ad pauciores contractis et veteri numero ad marginem notato.*

B

TRACTATUS I.

Fere ex proprio MS. Virginis, de vitæ suæ spiritualis initiis.

CAPUT I.

Sexennis primum ab Angelo deinde a Jesulo apparentibus ad sanctum amorem invitatur, seque ei totam tradit.

Nata est virguncula et divina plantula hæc, anno millesimo quadringentesimo quadragesimo nono, die decimo septimo Januarii. Patri nomen fuit Nicolaus ; matri Agnes ; nobilibus civibus Mantuanis ; ex quibus plures alii filii ac filia, magnæ bonitatis, originem habuerunt. Divina providentia de cœlo respiciebat puellulam, ipsamque ordinate regebat atque conservabat in tam tenera ætatula, futuros successus in ipsa prospiciens. Cum autem ad eam pervenisset mensuram annorum, in qua natura incipit præstare usum aliquem liberi arbitrii, intra annum scilicet quintum et sextum, cœpit Deus sua in ipsa dona demonstrare id est trahere ad se virguncule istius animam. sicut in quodam ejus libello invenimus, et ipsamet per se narravit cum viveret. Igitur in tali ætate posita fuit a spiritu sancto inspirata ad contemplantum suam conditionem : dumque ita meditaretur, vocem grandem audivit dicentem sibi, O filiola, vita et mors consistit in amando Deo.

14 Tunc anima ipsius rapta fuit in spiritu, eique sese obtulit Angelus, qui manu ipsamprehendens, adduxit supra alta cœlorum, docendo ipsam eique monstrando summam Deitatem, simulque dicendo : Vide, filiola, et attente considera opera Dei, et qua de causa facta sint. Attolle oculos tuos, et conspice summam Trinitatem, quomodo semper permaneat. Creati fuerunt Angeli, et multi eorum subito mersi sunt in magnum perditionis lacum ; idque quia noluerunt agnoscere et amare Creatorem suum ; alii vero, quia ipsum amaverunt, in summa et beata dilectione perseverarunt. Ecce filiola quo deveniatur non amando Deum ; amando autem ad quam sublimem gradum ascendatur. Postea Angelus puellulam deduxit per medios choros, Deo laudes canen-

Junii T. IV

tium, in signum amoris sancti : atque ita erudiebat illam secundum cujusque loci ad quam ducebat conditionem ; et dixit ei ; Primi isti, o filia sunt Seraphini, inflammati amore sancto et pleni amore. Ecce autem desuper amorosum Deum, cum sua dilecta Sponsa et matre Verbi incarnati, præstolantes si forte creatura aliqua super terram petat ac postulet sanctum amorem, paratque dare illis etiam beatam visionem. Proxime assistant Cherubini, toti in sapientia, qui vivunt ex amore sancto. Similiter Throni, Virtutes et Potestates, omnes beati per amorem et venerationem, stantes continuo ante summum Deum, decantandis ejus laudibus occupati in agnitionem suæ Deitatis. Postea commonstrati fuerunt puellæ Principatus, Archangeli, Angelique cum tota cœlesti patria, explicabaturque ei, quomodo per Dei amorem erant beati, atque per sincerum ac divinum amorem anima perveniat ad sublimem in cœlo gradum. Dixit autem ei Angelus, O dulcis filia, vide et intellige quomodo beata hæc vita solum possideatur per veram dilectionem et sanctum amorem Dei.

15 Cum vero eam manu deduxisset per supradicta loca omnia et universos cœlo atque elementa cuncta ostendisset, dixit ei : filiola Dei angelica nota bene et memoriæ imprime quæ vidisti et audivisti, ut inflammeris perfecto desiderio veri sanctique amoris Dei, quem pauci norunt invenire. Ecce cœlos et elementa, suum continuo stadium decurrentia, suasque influentias terra communicantia, tantum ut placeant Deo ; idque præcipue ut instruant veros Dei amatores, continuo promptos ad contemplantam universam machinam mundialem ; eoque spectantes, ut perveniant ad veram Dei cognitionem, ejusque perfectum amorem. Ecce, dulcis filia, ut omnia terræ atque maris animalia creata sunt ad sustentationem hominis, ac similiter quidquid e terra nascitur, herbæ scilicet et sensu carentia cetera. Considera quomodo omnis creatura per suum esse aliud nihil clamet aut demonstret, quam, Amate Deum, quicumque vivitis super terram, quia fecit omnia solum ut amaretur a vobis. Certum est quemlibet vivere in morte, nisi perfecto corde Deum diligat super omnia. O dulcis filia, hæc est via per quam possis perfecto Dei amore imbui, eique soli servire.

16 Hic disparuit Angelus, et regressa in se puella totaque anxia, magis afflictam sese reperit quam alias unquam ; firmiter in mente sua retinens id quod Angelus ipsi dixerat atque ostenderat : multumque ex visione prædicta concepit timorem, quia cognoscebat necdum a se amari Deum vere et perfecte, sicut oportebat. Volens ergo ipsa quoque pervenire ad veram perfectionem, cœpit ad Deum sic loqui cum lacrymis : * O Deus meus, Deus meus ! Per amorem me fecisti, quæ prius non eram ; idque ut amarem te et nossem immensa et innumerabilia beneficia tua. O dulcis mi Domine, inclina aures pietatis tuæ, et audi paulisper petitionem meam, neque despice intentionem meam ac sanctum desiderium. Interim tota contremisco, mi Domine, quia neque amo neque cognosco te sicut deberem. Verumtamen, o bonitas æterna, disposita est mens, ad amandum te solum, Deus meus, in summo gradu, tibi que uni diligentissime serviendum : tantum sciam, o dulcis mi Domine, rationem et viam invenire, qua possim cum effectum sancti amoris et operibus sanctis te solum amplecti. Idcirco obsecro ut me velis igne sancti Spiritus illuminare, eoque modo docere ac stabilire, ut velim ac possim te solum Deum meum perfecte amare, atque ex toto corde servire tibi.

17 Dum in hac querela, lamento, et petitione

77

perseverarem ;

D
EX ITAL. PIE-
RON. OLIVET.

exhibitis Cho-
ris Angelorum

E
et elementis,

amorem illum
docentibus :

F
quod ipsa alle
animo imprimi-
mit,

CAP. II.

eoque a Deo
gratiam petit.

Nata an.
1439, 17
Januarii,

necdum se-
xennis in-
struitur ab
Angelo ad Dei
amorem,

EX ITAL. MUSE-
RON. OLIVET.
CAP. III.
Tum apparet
ei Jesusus,

A perseverarem ; ecce apparuit mihi is, qui solus est verus consolator omnium afflictorum et sitientium sanctum amorem ; parvulus inquam Jesus, lucidus super solem, et plenus omni fragrantia ; splendidus, amabilis, clarus, gratiosus totus, et præ nive candidus. Oculi ejus omnino jucundi erant, et os renidens. Magna sane apparebant decencia luminosi istius aspectus et majestatis divinæ, quam anima mea intuebatur, certo quodam intuitionis modo, quem non possim explicare. Ipse vero amoroso respectu in me intendens, animam meam ad se trahabat splendida illa specie. Videbatur autem parvulus habere capillos aliquantum coloratos, in similitudinem lucentis auri ; supraque eos spineam coronam valde pungentem. Cumque ita adstantem parvulum considerarem, videbatur ad me conversus quasi blande allicere. Ecce autem super humerum ejus grandis erux, multoque ut videbatur major ipso : et tali in forma cœpit parvulus Jesus placido vultu loqui hæc formalia verba : O filia et anima dilecta, ego sum filius Mariæ Virginis et creator tuus. Parvulos semper amavi, eosque habeo et volo in meo comitatu, quia in ipsis nullum inveni defectum, neque habent gustum fœtoris carnalis, ideoque mihi gratum est continuo esse cum ipsis puris ac mundis, eosque comites retinere : puras autem virgunculas assumo, et volo habere sponsas immaculatas, conservando eas semper in sancta munditia : statim autem ac clamant, O bone Jesu ! subito respondeo, meque præsentem iis sisto. Hinc, o Lector, cœpit virguncula jugiter versare in suo corde dulcia hæc verba, O bone Jesu ! et ore etiam inter loquendum frequentare : unde exclamatio sua ordinaria hæc erat, O bone Jesu !

cum cruce in
humeris ;

B
et ut se solum
amet,

aliud suaden-
tem demonem
pellit.

18 Insuper addidit parvulus : O filia, omni timenti animæ cum me inclamat, statim respondeo ; Quid vis, anima mea dilecta ? Nescis quia Deus omnipotens sum, et tecum maneo, non permittens malum ullum appropinquare tibi ? Si vis aliquid, fidenter a me petito : sum enim promptissimus ad consolandum te, propter amorem sanctum quem tibi fero : teque salvare volens, mortem non subterfugi. Tunc audiens puella promentem adeo dulcia verba, respondit : Bene veneris Jesu, dilecte mi. Jam pessimus serpens suggerebat menti meæ, ut diuiterem tuum sanctum amorem ; et subito ad te recurrere atque clamavi, O dulcis Sponse fidelium animarum ! Tu autem extemplo venisti ad me, et serpens ille nequam subito fugam arripuit, ut audivit invocari nomen tuum ; atque ut te, Sponse mi, præsentem vidit, confusus cum verecundia magna recessit. Ipso autem digresso, crudeli ac maligno, reperi me tecum, dilecte Jesu : clamavi, et tu, Domine mi, statim adfuisti. Quapropter te rogo, dulcis mi Domine, ut mecum manere velis, et tuo sancto gustu atque amore inflammes cor meum glaciale. Tota mœsta sum, et videor mihi prorsus esse desolata : propterea, dulcis mi Domine, oro te, ut mihi subvenias, neque respicias grandia mea peccata : sed sine me gustare pauxillum de tua summa suavitate ac bonitate, ut sollicitior atque ferventior sim. Nollem amplius tam insipida ac frigida inveniri, in tuo sancto ac nutritivo amore.

Petit ergo illa
in amore
stabiliri ;

C

quod Jesusus
promittit,

19 Respondit suavissimus Jesusus : O filia mea dilecta, nihil dubites, quia in hoc quod postulas, consolaberis ; atque tam copiose degustandam tibi dabo meam bonitatem summamque dulcedinem, ut mortem potius corporalem quam vitam sis desideratura. Nosti, filia mea, quomodo per Angelum meum fueris instructa, et vidisti summam Trinitatem, cum universa cœlesti patria, omnibusque aliis inferioribus creaturis. Nunc autem ut demonstrem tibi, quod in omnibus te velim consolari, tibi que

dare gratiam meam ; vide modo et attente considera, quomodo propter amorem tui, grandem pœnam et afflictionem pertuli : hoc autem sit tibi signum evidens, quod per multam passionem et afflictionem multam transire te oporteat amoris mei causa. Verumtamen ne formides, filia mea dilecta, quia de omnibus victoriam obtinebis per sanctam patientiam. Hoc tantum satage, ut perseveranter maneat in meo sancto et puro amore : tunc semper tecum ero. Non tamen semper gustabis meum dulce manna, sed digrediar aliquando privataque manebis suavi illo sapore ; ast non propterea removebo gratiam meam ab anima tua, futurus semper conservator ejus. Quamdiu manebis meæ voluntati conformis ; accidat quidlibet, numquam a me derelinqueris.

20 Respondit puella : O bone Jesu, dilecte mi ; veni ad me : quia te solum quero, te solum amare volo, quamvis modum nesciam, neque per me sciam viam reperire. Veni ad me, benignissime mi Jesu, et doce me facere quidquid possum et tibi est placitum : nihil enim aliud cor meum vult concupiscere et adipisci. Respondit Pusio, O dulcis filiola mea : ego veniam ad te, et dabo tibi sapida documenta, plena mellifluis manna. Præpara immortalis filia dilecta, quandoquidem cupias invenire verum sanctumque amorem ; debes primum recogitare atque mundare temetipsam ab omni macula peccati terrenique ac vani desiderii, cum puritate autem cordis sanctoque affectu totam te mihi tradere in sponsam, integram et gratiosam, nihilque amare aliud : et ego gratiose atque benigne recipiam oblationem tuam summa cum voluntate : tradamque meipsum tibi in sponsum immaculatum, et quasi jugiter adero tibi, ad celebrandas dulces atque festivas nuptias, quæ sunt adeo suaves et gloriosæ, ut anima spiritualis nihil aliud gustare ac sentire vellet. Proinde nihil in me dubites, filia dilecta : instruam enim te ad amorose sancteque vivendum. Confortare igitur, tuamque omnem spem et fiduciam colloca et fige in mea divina providentia.

D
per multam
patientiam :

jubet tamen
prius cor
mundare.

E

21 Digresso dulci illo Puella, remansi quasi attonita tota ; cœpique intra me cogitare, quid me facere conveniret ; firmiter disponeudo in animo meo, quod solummodo velim Puerulo Jesu fideliter servire, eumque unum sancto amore complecti ; quia tam gratiosus est amantibus se, ut nunquam ipsos derelinquat, nisi prius dereliquerint suavissimum Pusionem. Itaque cœpi me statim tradere sanctæ orationi, meditationibusque et contemplationibus divinis : eumque suavissimus Infantulus mihi redibat in mentem, continuo rogabam eum, ut mihi daret suum sanctum amorem, mihi que gratiam largiretur, qua fierem vera ejus ac digna sponsa, dando mihi intelligentiam voluntatis suæ sanctæque dilectionis. Quoties autem memoriæ meæ repræsentabatur dulcis puer Jesus, occurrebat etiam ut hæc vel similia ei dicerem ; O bone Jesu, dulcis Parvule, obsecro te, ut me velis cito locare et stabilire puram atque sanctam in tuo sancto amore, ut non amplius offendam tuam sanctam bonitatem. Et quotiescumque recordabar Infantuli Jesu, quem adeo splendidum et gratiosum videram, licet quoadque laborarem, levabam mentem meam ad illum et orabam, dicens :

CAP. IV.

His inflamma-
ta illa

F

Incipit tota
ad amandum
ferri,

22 O dulces salutare meum, dilecte ac bone Jesu, obsecro tuam divinam clementiam ut me velis consummare in tua immensa caritate et dulci ac sancto amore tuo. O suavis Jesu, et sapidum manna, oro ut mihi cor diffindi facias præ magnitudine dulcedinis tuæ. Efficere ut tamquam pus fœtidum semper refugiam quidquid viderim aut senserim vanarum ac terrenarum rerum, solumque gustem

CAP. V.

sanctumque
amorem jugiter
petere,

ac

A ac sapiam sanctum tuum et dulcem amorem; itaque continuo perseverem, in mente habens suavem istum et divinum Infantulum Jesum: stans autem vel ambulans, aut aliud quicumque faciens, semper habeam dulce aliquod colloquium cum isto divino Pusione, dulciter illum orando ut velit mei curam gerere. Unde inter alias preces, quadam vice mandavit mihi, ut intellectu mentis dicerem ad Parvulum: O bone Jesu, amor mi dilecte: tu es quem semper volo amare, omnia post te habendo. Oro autem hanc mihi facias gratiam, ut sanctum desiderium tui semper in me crescat: atque in luculento isto tui sancti amoris igne, omnis requies mea sit. Peto insuper mihi concedi, ut omnibus juvenulis, quæ volunt et cupiunt in sancto amore servire tibi, tuum præstes auxilium, forte ac stabile, habendo eas in omnibus commendatas. Illas dico, o bone Jesu, quæ solum te sumunt immaculatum sponsum, contemnendo vanitatem omnem, gustumque terrenum; tuamque magnam bonitatem et immensam clementiam unice amplexantes.

et ad nomen
ac memoriam
Jesu dulciter
affici,

B

23 Tunc cor meum aliud non requirebat, neque cogitabat, quam invenire Jesum, dulcem illum Parvulum. Hunc optabam mihi ubique adesse comitem; ipsum solum versabam mente, et satagebam semper agere aliquid ipsi placitum: nulla de re alia sermonem ferre aut facere poteram, quam de dulci Salvatore Jesu. Aliquando videbar mihi immersa profundo mari dulcium cogitationum de Jesu: et quando de Pusione illo loquebar, conabar illius unius amore audientes omnes inflammare; maxime virgunculas quasdam coætaneas meas, a quibus diligenter amari Jesum desiderabam. Nihil mihi erat magis gratum, quidquid haberem præ manibus, quam invenire et scriptum legere Jesum Parvulum. Tunc illud suave nomen totam me liquefaciebat, ac sæpius magna cum devotione immorabar recogitando illum dilectum Parvulum. O dulcedinem maximam, quæ animam meam totam resolvebat in sancto amore! Tantum mihi sapiebat mellitum istud et dulce nomen Jesu, ut cum illud legens pronuntiabam, lingerem labia oris mei, et lingua mea tota dulcoraretur. Delectabantur aures meæ summopere audiendo tam suave nomen, totaque anima resolvebatur in Deum, et in sancto amore collescebat. Cor meum pandebatur ad sonum dulcis nominis Jesu: et oculi mei distenti humore non poterant abstinere a profundendis suavibus lacrymis. Sæpe autem inveniebam me inter illas dulces nuptias cibosque delicatos: ibi oblectabar et gustabam dulces voces parvi Jesuli, ruminando quodammodo dulcedinem istius nominis. Hæc erant sancta fercula, quibus in me accendebatur nomen dulcis Jesu, filii Mariæ. Tempore illo, quo sic parvula eram, sentiebam magnam consolationem spiritualem in anima mea, eratque mens jugiter elevata in Deum, sic ut aliud non cogitarem nec scirem, quam considerare Jesum: deque dulci isto Infantulo meditari: ita ut sola oratio sæpe meus cibus esset.

rebusque spiri-
tualibus sedu-
lo incumbere.

C

CAPUT II.

Propter frequentes extases multa patitur a parentibus; purum Dei amorem unice postulat.

CAP. VI.

Matrem crebra extasi sua anxiam,

P rosequens autem sermonem Virgo, dixit etiam hæc: Dilecta mater mea in variis domus locis reperiebat me sic impeditam, ut respondere ei nil possem. Cumque ad sensus corporeos rediissem, inveniebam matrem meam totam mœstam et lacrymosam, quæ mihi dicebat: O filia mea, dic mihi, nec celare velis, quid illud sit quod toties te inveniam, locis variis per domum sic impeditam,

ut nihil vel loquaris vel sentias, cum te interrogo, plane ac si mortua fores? Credo, filia, quod causa mortis mihi eris, et opprobrium domus nostræ. Nescio quid tibi sit, vel quo malo tenearis. Tanto me dolore afficis, ut mortem mihi optabilem putem, ut non videam neque sentiam rem adeo acerbam. Talibus cum me alloqueretur mœsta mater, non aliud ei respondebam, quam; Habeto patientiam, mater mea: aliter enim facere nequeo, nec scio quid hoc sit. Sed quoniam ita vult Deus, habeto patientiam, et acquiesce ejus voluntati. Atque ita consolabar matrem meam, ut melius poteram. Quotidie autem, ubicumque essem, videbatur mihi quod parvus Jesus mihi loquebatur, et blandiebatur suis mellifluis verbis.

D
EX ITAL. RIE-
RON. OLIVET.
solatur ut po-
test Osanna;

25 Hinc cum in tali apparentia tota essem immersa, et vice quadam ivissem ad hortum causa recreationis; sensi levari mentem meam ad contemplantam florum herbarumque diversitatem. Dum ergo sic ibi agerem, cœpi colligere uvæ crispas, interque colligendum spinarum una pupugit mihi digitum, cujus cum sentirem cruciatum satis grandem, sustuli mentem ad dulcem meum Parvulum, ejusque Passionem ac spineam præsertim Coronam, cogitando quam graviter eum pupugerit. Eadem hora apparuit mihi Crucifixus hilari vultu cum omnibus suæ Passionis instrumentis, monstrabatque necesse esse ut pro suo amore portarem crucem tribulationum multarum. Quod sane bene fuit verificatum toto tempore vitæ meæ. Cum enim sic parvula essem, et quotidie ista mihi obvenirent, quandoque autem prorsus privarer omni corporeo sensu, magis magisque affligebatur mater mea; quod mihi parvulæ grande erat martyrium, præ compassione erga eandem sic afflictam.

spina digi-
tum puncta,

E

videt Crucifi-
zum:

26 Ex altera parte meus pater, male contentus, non poterat me tolerare: haud enim mihi compatiiebatur ut mater, sed indignabatur; nec poteram declinare ejus minas; unde similiter affligebam, eique compatiiebam. O quantas tribulationes sustinui a duritia mei patris, quia nesciebat neque comprehendere poterat, quod sic retinebar et gubernabar a Deo: sed omnes existimabant me laborare fædo morbi caduci malo. Heu me! quantos labores, quantasque ærumnas in hunc modum sustinui! adeo ut nequeam capere quo modo in ætate tam tenera potuerim talia sustinere. Sed bonitas et providentia divina, quæ robur et vires suggerit ætati juvenili, æque ac alteri cuivis in se fiduciam collocanti, regebat et gubernabat me in sancta patientia, ita ut numquam turbarer neque impedirer ab amando Jesulo meo; quia tota fervens æstuansque desiderio dulcis Jesu, solum eum suspirabam et requirebam, posthabita quacumque re alia, eumque continuo adorabam: atque ita sæpius, novæ cujusdam suavitatis dulcedine inveniebam me absorptam in Deo.

multa patitur
a duro patre,

F
qui eam cre-
debat epilep-
siu laborare.

27 Sed redeamus ad Parvulum crucifixum: qui in hunc modum tamque gratiose me alloquebatur, dicens: O filiola mea dilecta, vide quantos dolores amore tui sustinui, tibi quoque convenit eadem transire via, talisque erit totius vitæ tuæ cursus. Hinc tota in Deum resoluta, habebam continuo cor accensum ardenti ac sancto desiderio: sæpiusque per diem claudebam me solitariam in cubicello, ibique manebam cum Jesulo, orans ac meditans; ipsumque sic orans, sæpius de novo abripiebar. O bone Jesu! Ab ipso discebam purum et sanctum amorem, semperque eum interrogabam quidam ei gratissimum foret; ipse vero mihi respondebat, docebatque suam sanctam voluntatem, ac dicebat: O filia mea dilecta, scito unicum meum desiderium esse, ut inveniam puros ac veros amatores, qui sint in caritate perfecta. Non placet mihi quod delectentur

Di-cit a seculo
cordis purita-
tem,

A tur vanitatibus aut terrenis rebus. Volo, Anima mea, ut bene advertas mentem ad cuncta quæ dico et docere te volo : volo etiam ut studeas semper manere pura ac munda ab omni mala cogitatione, et remota a quacumque terrena macula, atque cum magna humilitate subdita mihi creatori tuo. Fac etiam ut sis amabilis, humana, gratiosa, atque continue in me Salvatorem tuum tamquam speculum intueri ; id si facias mihi vehementer placebis.

28 Igitur cum anima mea audiret a parvulo Jesu verba tam blanda tamque suavia, manebam inflammata amore sancto, connitebarque omnia quæ audiveram effectu exercero : atque ad me ipsam conversa, dicebam identidem : O anima mea, bene audivisti et intellexisti quid placeat Deo : nunc ergo convenit ut terrena omnia flocci pendas iisque te exspolies. Thesaurus tuus atque possessio solum sit bonus Jesus. Nolo foetenti terræ me applicare aut oblectare aliqua hujus mundi vanitate ; sed adbærere Domino meo, dulci ac bono Jesu, eique servire cum corde quam possum perfectissimo, sicut ei promisi in sancto baptismo ; satagamque ut evadam vera atque fidelis famula et ancilla sua. Huic soli volo me totam tradere : ipse me creavit, ipsi me offero in sacrificium. O mi dulcis, suavis, melliflue, ac plene odoramentorum fragrantium ! O bone Jesu ! vera spes omnium tibi fideliter servientium. O Deus meus, bone Jesu ! tibi soli dare volo cor totum, neque volo amare aliud quam te, dulcis Parvule. De rebus terrenis atque vanitatibus numquam amplius volo nec audire nec loqui, quia displicent suavissimo Pusioni : sin autem forte contingat audire aut videre vanum quidpiam ; cito, cito, ex toto corde invocabo bonum Jesum meum adjuvet omni loco ac tempore ; semperque auxilii causa ad eundem recurram ; et spero ab ejus summa bonitate, quod statim porriget adjutricem dexteram.

B 29 In talibus petitionibus perseverando, agnovi non esse ipsi gratum, quod sæpe irem versarerque in publico : itaque reducebam oie intra cubicellum, ubi orabam studebamque, sicut Deus et Deipara me docuerant, continuoque docebant, atque ita ab iis solis hausi litterarum peritiam et aliarum omnium rerum spiritualium ; non autem ab aliqua creatura. Ah ! dicere nequeo quam delectabilis erat schola illa sanctumque istud studium ; numquam inde mihi obvenit fastidium, sed indies major ac major oblectatio nascebatur. Deinde semper cogitando de dulci illo Puerulo contemplabar immensam celsitudinem ejus et ineffabilem beatitudinem, in qua pascabatur anima mea. Sciens autem quod Jesulo displicebat omne peccatum, proposui firmiter in corde meo, ab omni prorsus abstinere ; atque arripui hanc sanctam regulam, ut quotidie confiterer : quod quia fieri non poterat ante mortalem Confessarium, deficiente illius copia, reducebam ipsa vesperi me ad locum quempiam secretum ; et ibi in mente mea colligebam omnes diei istius actiones ; et quidquid in iis per superbiam, negligentiam, vel alia quacumque ratione deliqueram, bono Jesu confitebar : atque hoc faciebam quotidie, donec possem accedere ad Confessarium cui deinde enumerabam omnia peccata mea. Hac autem ratione studebam me continuo servare mundam ac puram a peccatis omniique terreno foetore, ut dulcis Parvulus semper inveniret candidam, et nulla peccati macula inquinatam.

C 30 Videns interim venenosus serpens, plenus omni malitia, sic me perseverare, dirumpebatur invidia, semperque satagebat ut me ab inceptis retraheret atque privaret dulcibus Dei donis. Itaque sæpius in mentem meam reducebat præterita omnia peccata mea, multa etiam, quæ nec feceram nec

cogitaveram unquam ; id quod valde impediabat **D** pacem et quietem meam, cum me tentaret, quasi numquam bene fuisset confessa. Id autem agebat hostis antiquus, ut me faceret, in tristitia vivere, mentemque inquietaret. Verum ego cognoscens id posse procedere ab astu venenosi serpentis, decrevi vitæ meæ cursum dirigere per viam omnium securissimam ; atque ad meipsam conversa dixi : Si feceris generalem Confessionem, liberaberis ab ejusmodi tentatione. Cum ergo id jam decretum haberem, subito aggressus est me inimicus nequam cum suis fallaciis, ad timorem mihi incutiendum, ne talem confessionem facerem, dicens : Tu istam facere numquam poteris, dimitte illam, neque frustra velis tantopere fatigari : quia impossibile tibi erit sic coafiteri bene ac meritorie. Taliter agitata, commendavi me bono Jesu ; in ipsoque collocans omnem spem meam, coepi ordinare Confessionem generalem, recolligendo vitam meam totam magnoque cum fervore procedebam dolebamque de peccatis : atque ita perseverans agere diebus aliquot, feci postea per Dei gratiam Confessionem meam generalem, quemadmodum cogitaveram et ordinaveram : eaque finita, mansi cum gaudio consolata, quantum antea unquam ; et omnis a corde meo tristitia abscessit.

E 31 In omnibus operibus meis procedebam cum fervore quam poteram maximo, et secundum Dei voluntatem, semper procurando habere sanctam humilitatem : ac sæpe subtiliter recogitando pauperulam meam conditionem. Dicebam mihi ipsi : Tu es misera peccatrix, ingrata et plena delictis, nec digna supra terram consistere. Tu es cibus vermium, grandesque commerita pœnas. Sed tu, o bone Jesu es summa bonitas, clementia, puritas, suavitas, refrigerium, et magna dulcedo animarum tibi fideliter servientium. Tu es Deus meus, ac dulcis Salvator, unica spes mea ; quæ ex meipsa sum filia iræ et perditionis. O bone Jesu ! noli respicere iniquitates meas : sed fac me cognoscere immensam tuam caritatem, erga me infelicem. Fac, Domine mi, ut totum meum velle sit, gustare et frui tuo sancto et mellito amore. In hunc modum sæpe redibam atque ex corde clamabam ad dulcem ac bonum Jesum, et ipse mihi semper gratiose respondebat ; quapropter semel ei dixi : O dulcis Parvule, vellem a te obtinere gratiam, ut mihi dicas quænam res magis grata sit tibi, quamque studiosius amplecti debeam, atque continuo per tuum amorem tenere et desiderare, figendo in ea stabiliter cor meum ; ita ut infusio Spiritus sancti semper ad te dirigat omnem meam intentionem et vires. Tunc mihi dulcis Jesus secundo respondit, et dixit : O cara filia mea, pro certo scias, quod opera tua mihi valde accepta et grata sint, quia cepisti et fundasti ea in puro ac vere sancto amore ; unde principium procedit perveniendi ad omne bonam unionemque cum mea voluntate : sine qua nihil boni potest inveniri quod placeat æternæ Majestati : tota autem Scriptura divina super hoc est fundata. Hoc igitur, cara filia, debes præcipue petere et solummodo desiderare.

F 32 Tali responso accepto a bono Jesu, ejusque cognita voluntate ac veritate, reperi quod non vellem aliud a Deo supra terram deprecari, quam amorem sanctum, amorem purum, amorem immaculatum. Itaque perseverans sæpe me inveni cum parvulo Jesu, totaque difflebam in Dei amore. O bone Jesu ! o amabilis Deus meus ! talem enim te facis a veris famulis tuis per amorem nominari et invocari Tu summa bonitas, caritas perfecta, amor sanctus. Tu vinceres ab amantibus te. O Deus meus ! sicut in hoc sancto amore, per tuam bonitatem, omnia conservas et regis ; ita deprecor te, ut regas et nutrias

animam

EX ITAL. HERON. OLIVÆT. et omnis rei mundanæ contemptum ;

seque ad purum Dei amorem extimulat :

docetur a Deipara litteras,

quotidie confessionem coram Deo instaurat ;

CAP. VII.

scrupulis a damone agitata,

instituit Confessionem generalem ;

CAP. VIII.

exercet se ad humilitatem ;

intelligit nullamugis repleturam se

quam vero amore :

hunc in se firmiori et augeri petit,

A animam meam, in eodem sancto amore tue. O bene Jesu! pete amorem purum et sanctum: aliam virtutem aut gratiam modo nolo postulare. Igitur, dulcis Domine mi, largire mihi tuum perfectum et sanctum amorem. Credo equidem quod omnis alia virtus absque amore, esset mihi grandis passio, tormentum magnum, et crudele supplicium: sed si amorem mihi dones, quemadmodum rogo, ero prorsus quieta et consolata, quia collocata et confirmata manebo in tuo sanctissimo et glorioso amore.

33 O Deus meus! da mihi hunc immaculatum et sanctum amorem, et ero contenta de tua magna bonitate, nihil ultra sciens postulare: verum, si me sine amore reliqueris, scito quod semper de te conquerar, Deus meus! non autem querar de afflictione vel angustia, quæcumque acciderit, dum sentiam quod amem te, dulcis ac divinus amor meus. Mallet equidem cum tuo amore potius manere in magno lacu, cum spiritibus damnatis, quam sine illo esse in cælo empyreo. Quapropter, o bene Jesu? oro te, ut mihi dare super terram velis sanctum amorem; illum, inquam, amorem sanctum, quem desiderat cor meum, sine quo numquam credam me posse placere tuæ immensæ bonitati, cum quo amabor a te et ero speciosa in conspectu tuo. O benigne ac pie Domine mi! profecto æstimareris crudelis, si tam sanctum desiderium et amorem mihi negares: ostende igitur mihi modum et viam, qua possim ac sciam invenire tam suavem amorem. O dulcis magister mi! doce me veram doctrinam tuam, quæ consistit in tuo sancto amore. Si ipsum, Domine mi, animæ meæ amatrici tuæ concesseris, credo quod continuo sim perstitura in tua dulci contemplatione, et perpetuo gustatura tuum penetrantem ac dulcem amorem: atque in hunc modum finiebam omnem orationem meam.

CAPUT III.

Viso Jesulo crucifixo, purum sui amorem docente, in illum magis magisque accenditur.

A lia vice cum essem in oratione, et peterem gratiam solum amandi Deum, ecce menti meæ subito se obtulit dulcis ille Parvulus, quem considerando tam pulchrum, jucundum, gratiosum, candidum, ac lucidum totum: in momento eundem vidi graviligno onustum humeros, sicut supra dixi; deinde apparuit mihi totus sanguinolentus et affixus cruci. Nihil supererat primæ illius venustatis, qua mihi conspicendum se dederat in forma tam jucunda; sed idem Puerulus crudeliter affixus erat cruci, totus plagis obsitus, in quo bene adimplebatur Scriptura; in eo non erat species neque decor. Delicatas ac parvulas manus habebat perforatas, pedes similiter laceros fluentesque tabo; latus tali modo apertum acsi recens confossum esset. Heu me! delicatum istud corpusculum, quam cruentatum apparebat! Tunc videns etiam dulcem Parvulum pertare in capite coronam, ex pungentibus spinis plexam, quæ perforabant et convulnerabant totum ejus gratiosum caput; cognovi grandem ac fidelem amorem, que parvulus Jesus fertur erga animam. Itaque ego, quæ in oratione posita solebam tota cum Jesu puerulo exhilarari, in tali conspectu me sensi omnino languidam, et pectus grandi dolore sauciam, quod dulcis ille Infantulus esset tam male et crudeliter habitus. Quamquam autem esset cruentatus totus, sputisque obsitus et deformatus; oculi tamen illius benigni, quoties ipsos attollebat, videbantur mihi tamquam duo lucidissimi soles, pungentes cor meum.

35 Conspiciens ergo ille me, sic lacrymosam atque omnino graviter mœrentem; videbatur mihi vehementer compati, suosque oculos ad me convertens, dicebat: O anima mihi dilecta, hic sane est amor fructuosus et sanctus, quem gero ergate, et erga omnes mevere amantes: atque hoc est pretium quod pro iis persolvi, et medica potio quam ad sanandos eos ipse bibi. Ideo, anima mea, volo ut continuo hæc speculata tibi obversetur, sitque refrigerium tuum. Heu me, dulcis Jesule! quoties hujus visionis recordor, semper in corde meo per compassionem renovantur amorosæ plagæ, sentioque animam lætali confixam lancea. O dulcis Parvule! o lingua suavis! o calame divine! qui loquendo scribis in devotis cordibus. O amor sancte! tantum ne simus indurati ut ferrum? O dulcis Jesu mi! Tu nosti quemodo per gratiam tuam acceperim munus, quod hodie dum maximi facio. Ah! qualis tunc fuit thesaurus meus, quantum lucrum, cum fui tua sancta caritate consolata tota, et anima mea inebriata mellite iste ac divino amore. O bene Jesu! dilecti mi et dulcis Parvule; tu nosti qualis eram, interim dum audiebam te loquentem, et suavis ac sapida lingua tua mihi cum omni mansuetudine dicebat;

36 O filiola mea et cara sponsa, ecce quemodo tui amore cum grandi cruciatus te cruxi affixus. Non potui vinci nisi per visceralem amorem creaturarum mearum. Sic debes facere etiam, Anima mea, si velis crescere in meo sancto amore. Ego sum Deus tuus, summa bonitas et infinita clementia. Debes me, filia, amare sine fine quemadmodum ipse infinitus sum creator tuus. Ego sum qui absque obligatione ulla amavi te amore meo infinito: et tu mihi debes parem reddere, saltem quoad affectum mentis, nisi velis a me appellari ingrata. A me habuisti corpus et animam, pluris æstimandam quam valeat totus corruptibilis mundus. Igitur, filia carissima, amare me debes ex toto corde et omnibus viribus tuis: qui ego sum Jesus, pro tui amore positus in cruce, et quia a me fuisti empti passione tam acerba. Quod si me interroges, quemodo facta sit emptio illa, aliud non respondebo tibi, quam, Intuere me nunc diligenter, et cognosces quæ sit obligatio tua; quodque omnes mei amatores erga me sint ingrati, quia impossibile ipsis est tantum mihi amorem rependere, quantum habui pro illis. Ama igitur, Sponsa mea, illum qui plus quam pater aut mater te diligit. Ama, carissima filia, eum qui bene te potest remunerari et contentam reddere in sue divino amore. Ama me Jesum, dulcem tuum Salvatorem: qui aliud a te non requiro nec volo, quam animam tuam. Ama, dilecta Sponsa mea, eum qui semper tibi erit benignus: et quando veniet formidabilis dies crudelis atque horrendæ mortis, quando ab omnibus derelicta fiet esca vermium; ego, quem toto corde amaveris, veniam in extrema illa hora, cum curia mea sancta, teque adducam ad cælum vitamque sine fine duraturam; ubi a me recipies præmium omnis tui sancti amoris bonique operis prepter amorem meum facti.

37 Volo autem, filia, ut in hoc mundo degens studeas semper crescere, neque deficere in sancto amare ac bene opere. Cura etiam ut sis cauta et prudens, ut studium quærendi sancti amoris nemo tibi suffuretur: neque aliud, cara filia, pete a me quam purum sanctumque amorem: ac tibi persuade firmiter, quod certe facturum sim, ut ferventer atque cum puritate cordis orando ad me pervenias. Tunc senties suavem melodiam dulcis mei saporis. Cura ut sæpe te inveniam meditantem, studentem, aut de me suaviter sermocinantem cum amatoribus meis, quos noveris habere bonum ac sanctum appetitum, ad me solum continuo requirendum. Ego

cum

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
et ad compas-
sionem
movetur.

E
Petit ille ab
ipsa amari,

sicut meretur
tanta passus
pro ipsa.

F

æternamque
eam remun-
neraturus.

Huic amori
illa vult stu-
dere sollicite

malens cum
eo in inferno
quam absque
eo in cælo
esse:

et cum tali
petitione
omnem suam
orationem
finit.

Videns
Jesulum
crucifixum,

vehementer
contristatur,

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

et continuo :

A cum sollicita semper ero sollicitus, atque ex hora in horam dabo tibi saporem aliquem et scintillas varias mei sancti et æstuantis amoris. Quod si interim velis aliquid operis manualis facere, id mihi non displicebit; modo mens tua longe absit a terra rebusque terrenis. Fac etiam, cara filia, ut quacumque hora et tempore sis semper ad me cum devotione elevata, semperque in corde tuo serva sanctum amorem; cantando laudes, hymnos, aut qualemcumque suavem melodiam de me pio Jesu et Salvatore tuo. Semper autem postula sanctum amorem, et ego mentem tuam identidem magis magisque elevabo ad me, removendo a te fœtorem ac lutum hujus sordidi mundi. O filia dilecta, cura ut semper quaeras aliquid novi saporis ex meo sancto amore: nulloque loco ac tempore finem facias me laudandi: sed lauda semper summum et divinum amorem, corde perfecto dicens; O bone et benignissime Jesu mi, sanctus amor meus! ab omni gente laudetur nomen tuum supra terram, sicuti in cœlo ab Angelis et Sanctis tuis.

cum ergo orat
Virgo sibi
concedi :

B 38 Responsio Virgunculæ. Ago tibi infinitas gratias, benigne Jesu, qui per tuam bonitatem dignatus es mihi dare sanctum lumen tuum, per quod cognovi tuum sacrum amorem. Gratiarum actio tibi sit, o summa bonitas! quia mihi donasti sanctum desiderium bonamque voluntatem, ut cupiam esse Sponsa tua, et te, dilecte Jesu mi, habere objectum unicum amoris mei: quod totum debetur gratiæ ac bonitati tuæ, qua me recepisti in numerum amantium tuarum atque sponsorum. O dulcis Jesu mi! grandis est misericordia tua, munifici Domini ac Dei mei, qui mihi miseræ atque immerenti tantam gratiam contulisti. O bone Jesu! solum peto amorem et gratiam tuam: tibi, Domine mi, sit continua laus, honor et gloria. Insuper oro te, ut me cures facere semper magis sollicitam et ardentem in tuo sancto amore, eoque cor meum sit jugiter inebriatum et quasi submersum: nec enim ejusmodi submersionem timeo, etiam usque ad abyssum.

C. P. X.

quod etiam
obtinet.

C 39 Post digressum istius Parvuli, remansi cum magno desiderio amandi dumtaxat Puerulum illum, et ipsi serviendi. Hunc autem sanctum amorem et desiderium sentiebam in me magis magisque crescere: et quotidie augebatur sitis ac fames istius sancti et melliti amoris. Nam qui cœlos terrasque gubernat, non dimittebat me absque cibo et dulci manna ad gustandum: sed ipse parvulus bonus Jesus continuo reficiebat et nutrebat animam meam amore sancto: res autem terrenæ majori mihi indies erant fastidio: quantumque anima mea abundabat amore sancto, tantum crescebat fastidium istud. Nunc vero tam exercitata est anima mea et assuefacta ancto isti seosui et illuminativæ cognitioni, ut videar mihi posse alios utcumque docere, quid sit amare Deum et Jesum illuminantem. Quapropter optem aliud non audire vel loqui quam de tali amore. O Jesu, sponse mi delicatæ videtur mihi quod aliud a te petere non possim, quam sanctum amorem, in hac vita. Atque hæc erat continuo vita mea et conversatio, cum dulci illo Parvulo, ac bono Jesu dilecto meo.

CAPUT IV.

Constantia Virginis in suscepto sanctioris vitæ proposito, communicatio dolorum Christi, ac penitentiarum rigor.

CAP. XI.
Pater ejus
morbo, ut pu-
tabat, reme-
dium quaerens,

Dum sic perseverabat anima mea cum Deo, in ejusmodi raptibus et contemplationibus; quotidie in me augebatur suavis et dulcis ignis amoris, et mellifluus ejus gustatus. Sed pater meus multum tristis,

magna cum sollicitudine, curari me faciebat variis modis ac medicinis; credebat enim ista mihi evenire per aliquam infirmitatem: id quod valde grave erat mihi, scienti non esse opus medicinis corporalibus: omnia tamen tolerabam cum sancta patientia, propter amorem Dei, ne secretum meum panderetur. O quantas tribulationes et adversitates sustinui isto tempore, præsertim a duro patre meo: multum enim ab illo vexabar, quia nesciebat, quid Deus operaretur in anima mea: nam nullus tunc erat qui ejusmodi mysterium sciret. Interim ex omni parte ludificabar et irrilebar: quod si in aliquo tolerabar, id magis fiebat, quia sic æstimabant occultari verecundiam familiæ, quam quod mihi aliquatenus compaterentur. Credebant enim laborare me aliquo incurabili morbo et graviter noxio: ideoque in istis principiis contemnebar et vituperabar multum, quin etiam odio habebam a domesticis, aversatis præsentiam meam.

41 Cum Virgo pervenisset ad nubilem ætatem, multum instabat pater ut eam in matrimonium elocaret, dicebatque: Credo quod melius sit ipsam viro dare, sic forsitan cessabit infirmitas illa. Hoc cum sapiens filia intelligeret, prævenit eum aliquot diebus ante, assumendo Habitum S. Dominici, sub specie ac forma voti. Hunc vero, cum sic diu gestasset, tædebat patrem longioris moræ: omnino enim decreverat eam nuptui dare. Igitur subtiliter investigabat omnes ejus actiones, et per interpositas personas tertias exquirebat ejus voluntatem, interrogando eam, quando tandem cessaret portare ejusmodi Habitum? ipsa vero respondebat, quando impleret votum suum. Sed votum et consilium ejus erat ipsum portare quamdiu viveret, quia hoc Deo promiserat. Fuit, o Lector, hoc tempore Virgo valde tribulata per duritiam patris sui; jugiter instando ut Habitum dimisso maritum sumeret: cui cum nullatenus consentiret, per ipsum et alios intervenientes jugiter afflictabatur.

42 Narravit mihi sæpius Virgo, quod pluries decreverit ingredi monasterium, quia non poterat arbitrio suo vacare devotioni et contemplationi sanctæ; ne quis ultra sibi molestus esset maritum ingerendo: quapropter sermo ejus omnis erat cum Deo, cui saltem mentaliter dicebat: O bone Jesu, tu mihi oranti dixisti, quod deberem habere patientiam, quia ad hoc me legeris. Insuper dixisti, malle te ut alius me principaliter regeret ac gubernaret, nisi tu, dilecte mi Deus, cui deberem committere quidquid occurreret, neque dubitare quin omni in tribulatione et afflictione auxilium mihi solatiumque præberes; idque vel per ipsum faceres, vel opportunum aliquod medium; itaque mansi consolata atque confirmata: mens mea in te solo figebatur, propter tot promissiones mihi factas. Ego vero continuo orabam bonitatem divinam, ut mihi concederet dolores passionis suæ et gratiam numquam amplius peccandi vel aliquatenus offendendi divinam ejus majestatem; utque me eligeret in Sponsam suam, nec ulla amplius mariti terreni mentio mihi fieret.

43 Tunc Majestas divina mihi respondit, dicens: O anima, carissima filiola mea, nulla fuit unquam pura creatura, ab omni prorsus peccato immunis, præterquam Virgo Maria. A peccato mortali semper præservaberis, et in sponsam Verbi incarnati consecraberis. Perseverans igitur in mea petitione, cito fui exaudita; id est, circa octavum decimum annum ætatis meæ desponsata Deo. O bone Jesu, quotum obligatur anima mea clementiæ tuæ! Hic vero, Lector, non narro tibi desponsationis modum, quia inter sancta ejus colloquia ordinatim ac fuse referam quomodo desponsata fuerit. Quod autem ad dolores passionis attinet, non ita cito exaudita est, sed totis fere duodecim annis perseveravit in peti-

CAP. XII.

urget ut di-
misso votivo
Habitum,
E

marito nubat :

quare mona-
sterium ingre-
di volebat,

F
nisi Deus pro-
hibuisset :

ab eo impetrat
immunitatem
a culpa mor-
tali,

desponsa ipsi
an. æt. 18;

tione

A tione talis gratiæ, quæ quia tamdiu differebatur, inhabitabat an eam esset unquam consecutura; ac fere extra spem omnem erat obstantibus (ut rebatur) peccatis suis; dicebatque sibi ipsi: O me miseram peccatricem! Si essem vera et fidelis Sponsa incarnati Verbi, jam pridem obtinuisssem desideratam favorem communicandi doloribus suis.

anno autem
30 dolores
passionis,

44 O bone Jesu! quando expectabam minime, posita extra spem omnem, tunc immensa bonitas tua mihi concessit, id quod tanto tempore postulaveram, id est dolores Passionis tuæ, manuum etiam atque pedum et spineæ coronæ. In ea hora putabam memori propter excessum insoliti cruciatus et pœnæ quam sentiebam; quamvis cruciatus iste nondum esset plenus, sicut processu temporis fuit, quando multum erevit, præsertim circa eor, ubi fuit præcipuus, aliosque dolores multum excedens. Quando hunc obtinui, mansi diebus tribus sic constituta, ut nesciam viva an mortua fuerim: anima autem mea ipsum suum corpus videbat, nec scirem dicere quomodo in ea fuerit aut ad corporeos sensus redierit. Erat enim tunc unita Deo tali cum sensu, ut neutiquam sentirem corporis gravitatem, videbarque aliena a corpore esse. O rem admirabilem! Regressa autem ad corporeos sensus triennium mansi, nihili faciens mundum vel qualemcumque personam: usqueadeo autem mens mea alienata erat a seipsa et absorpta in Deum, ut viderer mihi esse res prorsus alia: et quotidie in anima mea incrementum capiebant gratiæ divinæ.

omnino maxi-
mos.

B

45 O bone Jesu! tu nosti quantum obliquer bonitati tuæ: quia multo plus mihi donasti quam promiseras. O Domine mi! non habuisti rationem ingratiitudinis et demeritorum meorum: sed per gratiam tuam attraxisti frequenter animam meam, tibi que univisti ac conjunxisti, tali modo speculanti claritatem ac visionem tuam, ut non velim neque vellem aliud, quam semper ibi esse, et gustare tuum mellitum saporem. O Sponse mi sancte! tu tempore illo tantum operatus es in anima mea, ut pro majori parte in extasi manserim. Numquam, mi Domine, habuisti rationem loci vel temporis; sed in variis partibus domus, in ictu oculi rapiebar a tua Majestate. Hoc autem aliquando tantæ verecundiæ mihi fuit, propter respectum personarum me in tali statu conspicientium, ut gravissime inde affligerer. Verecundabar enim etiam coram puerulis familie nostræ: quia manebam in oratione defixa, modo sedens, modo pedibus consistens modo divinum Officium recitans, etiam in ecclesia et in publico: eratque hoc menti meæ grande martyrium: et maxime, quando id contingebat coram pluribus ac vulgo populi. Vires autem meæ corporeæ aliquando fuerant tantopere debilitatæ, ut initio regressus mei ad corpus gravitatem ejus sentiens, nequidem loqui possem, nisi cum multa difficultate: quare voluisssem ut nemo tunc mihi molestiam vel sermonem intulisset. Tali autem casu discretæ meæ amita Bartholomæa et cara sodalis, multam me juvabat et confortabat prudentia sua

Propter super-
pervenientes
quovis loco ac
tempore rap-
tus,

valde verecun-
datur et debi-
latur.

C

46 Hæc omnia, pie Lector, partim accepi ex suo quodam libello, quem mihi dedit propria manu scriptum, multis meis precibus constricta; partim ore proprio mihi narravit: sicut autem veluti invita mihi dixit, adeo multas tribulationes pertulit a Fratribus sui Ordinis, ut quandoque animis dejiceretur. Tales porro tribulationes multis annis duraverunt; credo quia ignorabant Dei gratiam, in illius anima operantem. Certo scias, Lector, quod Deus gubernabat Virginem, atque a Spiritu sancto regebatur: sed fratres hoc non capiebant, et secundum judicium suum cursumque humanum volebant illam dirigere, sicut Tertiarias alias sui Ordinis: Deus vero

CAP. XIII.

Multum etiam
vexatur a
Fratribus

nihilominus pergebat in anima ejus operari singulariter, longe aliter quam in Sororibus ceteris. Noli, Lector, id in sinistram partem accipere, de ejusmodi Patribus Fratribusque: existimo enim quod veluti prudentes magistri ista fecerint, exploraturi spiritum Virginis an ex Deo esset; tamquam majorem in ea perfectionem procuraturi, et ut cognosceretur magna illius patientia. Et tali de causa, adversa multa virgini obvenerunt, quæ ipsa cum magna prudentia et patientia sancta tolerabat pro Dei amore, eratque in suis pœnitentiis quotidie magis magisque sollicita.

46 Jam enim a prima pueritia cœperat macerare corpuseculum suum longis vigiliis jejuniisque, et cibo permodico uti. In oratione sancta et in contemplatione erat assidua. Supra carnem portabat cilicia rudia, et funes innodatos atque catenam ferream supra nudum: quam catenam multis demum precibus ab ipsamet impetravi, et carissimam habeo, sapissime flagellabat corpus: modicus autem illius somnus et quies, supra tabulam aut stoream sumebatur. Quandoque cervicalis loco habebat sub capite quosdam lateres: idque clam, sic ut nemo perciperet. Nihil opus est dicere, quod numquam potuerit persuaderi ut corporis sui miseretur, licet circa afflictiones alienas compassiva caritate arderet. In juventute vero tanta cum asperitate tractabat corpus suum, ut non facile quis nostris temporibus id sit crediturus. Tantum pœnitentiæ studium abstinentiæque rigorem considerans demon, rumpebatur invidia et dolore, quod suis fraudibus nequiret puellam unam pertrahere in ruinam: ideoque multum illam tribulabat, apparendo in aliqua horribili forma, ad eam perterrefaciendam abducendamque a sancto opere. Sicut vice quadam fecit, quando apparuit in specie sordidi canis, in ipsamque tam fortiter impexit, ut fecerit in terram cadere: aliisque pluribus vicibus similes molestias intulit: de quibus apparitionibus et tentationibus diffusius egi in sanctis colloquiis, inter quæ easdem mihi ad plenum ipsamet narravit.

47 Nimis longus Lectori forem scribendo sigillatim diuturnas illius et asperrimas pœnitentias, et sancta ac mirabilia opera, quæ beata ista anima fecit et in ipsa Deus, toto spatio annorum quinquaginta sex, quinque mensium et diei unius: cum ipsa cœperit quinto ætatis suæ anno facere aliqua opera sancta, et anima ejus in Deum rapi: omni autem die adjungeret aliquid ad susceptas antea pœnitentias. O mirabilis Deus in donis suis! Tam copiose fuerunt in animam istam sanctam infusæ divinitus gratiæ, ut ipsimet Virgini impossibile fuisset eas enumerare, et multo minus humano intellectu exquirere illas ac scribere. Etenim pro una quam scribimus re, dimittimus mille, et possumus dicere, quod nihil aut sciamus aut scribamus, respectu eorum quæ operatus est Deus in illa beata anima. Prefecto qui vellet bene intelligere, cognoscere, et explicare aliquam divinarum gratiarum partem, quas ipsa cœlitus recepit; oporteret illum simili, qua ipsa, gratia donatum esse, ac simili spirituali sensu. Reliquam juventutis ejus Historiam relinquemus Ordinis sui Fratribus aliisque familiaribus, qui scribere ipsam ordinate poterant, prout ipsis notitia et memoria suggeret: nos autem, Deo adjuvante, incipiemus Colloquia ejus sancta quæ facient secundum Tractatum.

D
EX ITAL. DIE-
RON. OLIVET.
volentibus
ipsum ut ceteras
Tertiarias
regere.

CAP. XIV.

Vix rigor et
pœnitentiarum
austeritas,

E

tentationes
dæmonum.

Dei in ipsa
mirabilia
opera.

17

A

EX ITAL.
HERON.
OLIVET.

TRACTATUS II

Secretiores Dei favores erga Virginem ex colloquiis cum ea habitis descripti, propriis fere ejus verbis.

CAPUT I.

Auctoris cum Virgine familiaritas quando et quomodo coepta, insignes ejus virtutes cognitæ.

Solicite desiderans, semper aliquid doctrinæ spiritualis invenire, sæpeque cum Virgine locutus, ac diu inter ejus colloquia spiritualia versatus; indeque conjectura percipiens, aut potius evidenter cognoscens, divinam gratiam in anima illa operari supra naturæ humanæ cursum; decrevi in animo meo ac firmiter statui, toto corde manifestare ipsi me, ut ipsa beata Virgo esset mihi solatio et Mater fieret spiritualis. Itaque perseverans in tali proposito, orabam continuo divinam providentiam, ut me vellet cum ipsa sua Sponsa in suo conspectu colligare, et illa mihi foret stimulus ad doctrinam spiritualem. Crescente autem sancto nostro utrimque desiderio, crescebat inter nos, Dei gratia coeoperante, spiritualis consensus cum viva fide ac sancta caritate; ita ut ex duobus cordibus una prorsus voluntas coeperit in conspectu Dei emanare. Sancta igitur ac spirituali familiaritate inter nos contracta, et mentibus nostris fideliter constabilis in via spiritus; coepimus sancta colloquia frequentare, solo Deo medio interveniente, cum amore sancto, hinc filiali, inde materno. Scito tamen, Lector, quod Virgo pro sua grandi humilitate, non volebat me appellare Filium, sed Patrem: verum ego, tantam ipsius sanctitatem cognoscens, rogavi ut acquiesceret, meque in filium spiritualem susciperet: quibus illa precibus tandem concessit gratiam; non nisi multo labore prævio comparatam.

49 Quadam vice loquenti mihi inter alia cum Virgine, et aliquid de rebus spiritus interroganti, respondit illa: O fili mi dilecte in Christo, volo dicere tibi secretum quoddam meum, sed vereor ne socius tuus audiat. Cum aliquando suscepissem Communionem, posita est anima mea in oratione, raptaque fuit et unita bonitati divinæ. O bone Jesu! quam mirabilis res est, videre tantam claritatem et majestatem Patris æterni! Tunc pro singulari gratia petii a Deo, numquam amplius peccare, nec ullatenus offendere suam voluntatem: responsumque mihi fuit quod ejusmodi gratia nulli mortali creaturæ nunquam fuerit concessa, præterquam Virgini Mariæ, ut ne quidem venialiter delinqueret aliquando. O fili dilecte, valde Deas conqueritur de magnitudine et multitudine peccatorum, quæ fiunt in mundo, maxime per superbiam, et aliam iniquitatem, quam honestatis causa nolo nominare. O quanta et quam enormia scelera committuntur super terra. O misera Italia! grande tibi flagellum imminet. Hinc potes cognoscere, Lector, quanta fuerit puritas et honestas Virginis, quæ nec nominare quidem voluit carnalem turpitudinem, sed tacuit, ne virgineum suum os inquinaret. Equidem non possum explicare, cum quanta honestate ac puritate cordis procederet in omni suo sermone, et in hoc mundo viveret.

50 Anno mcccxcviii die xxv Februarii, mihi secum loquenti Virgo dixit hæc formalia verba: Fili in Christo, heri sunt anni elapsi viginti duo, quod Deus, per suam gratiam, mihi concessit suam spineam Coronam, cum aliis doloribus Passionis

suæ. O bone Jesu! quanto cum labore cohibui Virginem, ne raperetur in exstasim. Mutato sermone induxi alium, et post aliquam moram interrogavi eam dicens: O cara in Christo Mater, dic mihi; num uno die plus sentis de doloribus Passionis Christi quam altero? Respondit autem: Care fili, majorem dolorem sentio diebus Martis incipiendo post meridiem, per totum Mercurii et Jovis usque ad Vesperam, ac deinde toto die Veneris: et sæpe id mihi continuatur per dies multos.

51 Non sit tibi admirationi, Lector, quod Virgo tam prompte tamque familiariter mihi panderet sua secreta: multis enim annis ante hoc colloquium, sciebam quomodo portabat dolores Passionis Christi: quamvis multa cum difficultate coeperit mecum prima vice communicare secreta sua: sed Deo id permittente, et precum mearum id extorquente instantia, jam mihi sic assueverat, ut facillime mihi talia diceret: ego autem fidem meam ipsi obstinexeram, quod clam ea haberem, quod et fideliter præstiti usque ad ejus mortem. Hinc tanta inter nos erat fiducia stabilita atque habituata, cum sancta quadam familiaritate, ut nullo amplius respectu prohiberetur aperire mihi hæc sua arcana resque alias spirituales, modo posset, ac certa esset quod socius non audiret: unde inter colloquendam sæpius admiscebat hæc verba: Vereor ne socius vester nos audiat; sed impossibile erat ut audiret, tum propter distantiam tum propter depressiorem vocem qua utebamur. Scito igitur, Lector, quod multis annis sic fuerim cum ea versatus, prius quam incepi aliquid de ipsa Virgine scribere; quia mens mea non prætendebat nisi salutem animæ, et rerum spiritualium ac divinarum notitiam consequi.

52 Porro ea quam dixi hora, commendavi ipsi animam quamdam, quæ ut propria a me diligebatur; responditque Virgo: Ego, Fili in Christo dilecte, habeo illam vestri causa commendatam, tamquam propriam. Scito autem neminem in præsentiarum esse, cui secreta mea spiritualia revelarim, præter te. Multi quidem me deprecantur ac rationibus conantur persuadere, ut aliquid ipsis de illis communicem; sed hactenus non est qui id a me potuerit impetrare; præterquam tu, cui tacere nihil possum: imo velim ut possim tibi omnia dicere, et exhibere cor meum, quomodo sit alligatum Deo et spiritualiter tibi, Fili mi in Christo carissime. Sæpenumero, Lector, impediabatur Virgo ne loqui posset, propter supervenientem memoriam applicationemque animi ad gratias divinitus acceptas: quod cum sibi accidere sentiebat, solebat dicere verbum hoc: Alias loquemur, modo non possum. Ego vero impedimentum intelligens, vertebam sermonem alio, et mentem ejus distrahebam, ac deinde redibam ad questionem prius ei factam; et hac industria paulatim elici quidquid poteram: sed ut plurimum non poterat absolvere coeptum sermonem, præcipue cum esset de aliquo sublimi mysterio.

53 Ego tamen desiderabam alias quoque spirituales res intelligere ex ea, quæ mihi respondens dixit; Fili in Christo, sæpius rogata fui, a quadam mihi devota, ut pro ipsa orarem; atque ex gratia speciali a Deo peterem ipsius salutem, facultatemque omnia sua opera faciendi secundum Dei beneplacitum. Quapropter festo S. Catharinæ Senensis posita in oratione, cordialiter pro ipsa oravi: apparuerunt autem mihi S. Catharina et S. Paulus, ac postea etiam D. N. Jesus Christus, coram quibus continuavi coeptam deprecationem pro ista mihi carissima. Tunc benignus Deus vultu hilari mihi dixit: O filiola, anima mea carissima, scias istius personæ opera mihi esse accepta, neque de hoc velis dubitare: sed dic ei, ut tali modo perseveret, quia talis

quando illa jam se totam ipsi fidebat,

E
alias secreti zelozissima,

non item aliis simile quid optantibus.

F
Ipse vero utitur industria ad ea paulatim elicienda:

ut quod rogata orare pro gradum,

est

CAP. I.

Auctor spiritualis doctrinæ cupidus

B

osanna familiaritatem impetrat.

CAP. II.

et secretorum ejus cognitionem.

C

CAP. III.

Ita datos et an. 1476 dolores Passionis, intelligit an. 1498

A est voluntas mea ! bona enim opera, absque perseverantia, nequeunt mihi grata esse. Insuper faciam illi gratiam, quam tantopere me rogavit. Equidem, Fili in Christo, multum fui consolata, propter animæ istius salutem et gratiam illi promissam. O bone Jesu ! quam immensa est gratia et bonitas tua erga fideles ! Hic mihi paululum cogites, Lector, quantum Virgini et mihi gaudium erat audire talia verba, et cognoscere quod animæ, pro quibus ipsa orabat, erant in statu gratiæ. Ah ! nullum cor adeo durum est, quod præ dulcedine tali non debeat findi.

CAP. IV

et animam
sociæ vidit
ferri in
cæcum.

54 Insuper, dilecte Fili, volo tibi dicere, inquietabat, quod Deus per suam gratiam concessit mihi, in morte meæ dilectæ Bartholomææ, tuæ caræ sodalis. Cum subito me composuissem ad orationem, Deo pro anima ejus faciendam, utpote jam egressuram ; vidi ipsam magno cum lumine migrare de corpore, atque in paradysum ire. Quamquam autem satis senserim jacturam ejus meamque orbitatem, quia similem ei non amplius reperiam : lator tamen quod salva sit, Deique voluntas circa ipsam impleta : opto autem istic, ubi illa est, esse. Heu mihi ! transeunt boni, et migrant in Paradysum ; ego autem misera hic remaneo propter peccata mea. Lachrymabatur Virgo cum hæc verba proferebat, ilque propter magnum moriendi desiderium, quia sibi videbatur nihil boni agere. Evidenter autem in ipsa conspiciebatur cor, ardens cupidine mortis ; neque unquam inveni aliter dispositam.

CAP. V.

Magna ejus
humilitas,

55 Humilitas porro ejus tam profunda erat, et caritas tam ardens, ut quando fuisset perdita, ibi esset inveniendæ : et prior quidem tanta tamque admirabilis, ut ubicumque inveniret Sacerdotes sibi notos, continuo projiceret se in genua, ad eorum benedictionem petendam, etsi eis occurreret media in via : quin et cuicumque alteri, sibi obviam venienti, volebat semper cedere loco digniore. Caritas vero tanta erat in ipsa, ut ad subveniendum pauperibus non recordaretur sui ipsius ; neque ullam haberet sui curam, modo posset proximo suo aliquid solatium ferre. Infirmis egenis semper benefaciebat, vel faciendo ipsis eleemosynam, vel visitando consolandoque ; sæpius autem sibimetipsi subtrahebat cibum aliis mittendum : quo facto, dicebat ; Nunc cum quiete manducabo. Nullum capiebat solatium eo die, quo inveniebat non esse cuiquam a se eleemosynam factam, aut aliquid operis pii in visitandis infirmis. Patientia ejus tam erat grandis, ut ipsamet aliquando miraretur, quomodo tolerabat tantas molestias, quantas sibi dabant personæ seculares, petentes audientiam, de quorum frequentia quandoque lamentabatur apud me, propter quietioris vitæ desiderium. Sed multa adhuc mihi restant de ipsius patientia dicenda loco commodiori.

CAP. VI.

austeritas,

* CAP. VII.

Predicit
Auctorem
a Capitulo
rediturum
Mantuum.

56 Cibum ac somnum ejus tam erat modicus, ut corpus per illum sustentari naturaliter non potuerit ; imo dico illud potius alitum fuisse per extases unionesque Dei cum anima beata, quam per aliam ullam substantiam materialem. Et hoc est quod posset multis testibus nominatis probari, si iis egeret res notissima omnibus qui ipsa Virgine aliquando familiariter usi sunt. * Cum ego ad Capitulum iturus essem, visitavi Virginem quæ erat infirma, et sub manibus medicorum ; quare de ipsius invaletudine dolenti, eo etiam magis quod discedendum mihi esset, materna cum caritate respondit : Dilecte in Christo fili, ne propterea contristeris, sic enim vult Deus ; mea autem consolatio est facere voluntatem ipsius. Dicam vero tibi id quod a multis retro annis præter meritum mihi accidit, per Dei gratiam. O bone Jesu ! tu fuisti qui mihi dedisti dolorem lateris tui, cum aliis doloribus Passionis tuæ : tunc autem, care Fili, patior mihi medicinam adhiberi ; sed nihil

proficient. Talis enim infirmitas et cruciatus proveniunt mihi ex dolore cordis : et quamvis eo affligatur corpus, o bone Jesu ! tantum tamen postea nascitur animæ meæ gaudium, ut ipsum nunquam possem exprimere ; afflictumque corpus recreatur, per dulcem illum spirituales gustum quem divinitus recipit anima.

57 Nollem equidem pro re mundi quacumque carere dolore isto, quamvis triplo intensior foret ; simulque privari gaudio spirituali tam grandi. O bone Jesu ! anima mea in ipso experitur suavitatem tantam, ut ipsam cor humanum cogitare nequeat, neque simplex capere intellectus. O care Fili, quando de Capitulo reversus fueris, multas alias res spirituales dicemus. Tunc subridens ego dixi ei : Quid si non revertar, o cara Mater, quomodo ipsas mihi dicetis ? Ad quod illa sereno vultu affirmative respondit, Vade, Fili, vult omnino Deus ut revertare ; de quo nihil omnino dubites. Ad hæc conticui, verba ejus mente ruminans ; et cum solatio videndi effectum istius prophetici sui præ sagii, sumpsit licentiam abeundi. Tunc illa lacrymans, magno cum labore, dedit mihi benedictionem ; et feliciter profectus sum ad Capitulum, ac postea redivi ad pristinum locum nostrum, sicut ipsa mihi prædixerat. * Postquam autem a Capitulo reverti, sæpe sæpius visitavi Virginem eodem ipso anno : et inter alias vices ipsa me accersivit in festo S. Francisci sub meridiem ; et sub illo sancto colloquio ipsa mihi magno cum labore narravit, quomodo Deus ipsi concesserit dolorem suarum piagarum. O quam difficile erat Virgini proferre talia : nostris tamen precibus constricta, laboriose ista enuntiabat : unde libenter abruptissem sermonem istum, sed non poteram, quia id mihi promiserat. Sæpius mutavi argumentum sermonis, quia videbam nimium in suo fervore accendi, futurumque ut raperetur in extasim.

CAPUT II.

Dolores Passionis communicati Virgini, futura quædam revelata, Auctoris varia transmigratio, et colloquia interim habita.

I In principio colloqui præfati adeo movebatur spiritali sensu, ut videretur nescire unde inciperet ; nostris tamen adstricta precibus tandem dixit : O care fili, istiusmodi res nunquam dixi, nisi Patri Fr. Dominico de Crema, Confessario nostro, qui mihi fuit a . eo demonstratus et concessus, cum in capella S. Vincentii, intra ecclesiam S. Dominici Missam celebraret ; quem ego antea non cognoveram, licet fuerit Magister Novitiorum in prædicto Monasterio. Tunc enim dixit mihi Deus, quod isti Fr. Dominico debebam communicare totam vitam meam ; et feci sic, licet magno cum labore ; quia nunquam poteram narrationem aliquam pertexere ad finem ; sicut vides mihi etiam tecum accidere. Ille autem, sicut mihi dixit, omnia in librum quemdam retulit, qui non invenitur, quia ipse obiit. O bone Jesu ! quanto solatio mihi fuit, quod talis liber sit deperditus : si enim inventus fuisset, credo equidem præ dolore morituram me fuisse : sed per Dei gratiam nihil ultra de eo audivi, ipsumque rogo ut posthac nunquam reperiat. Nunc, care in Christo fili, negare non possum tibi quidquid a me postulas, pro tua consolatione spirituali ; et credo id esse divinæ voluntatis : mens enim mea nullam sensit molestiam, sicut sentiebat cum aliis qui de vita mea volebant audire aliquid. Laudetur igitur Deus qui me solatur per te, et sic confirmavit, ut non alium inde sensum habeam quam si nihil di-

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

Gaudet
doloribus
Passionis sibi
communicatis

reversoque
auctori
narrat

E

* CAP. VIII.

quomodo eos
acceperit.

Confessarius
ipsi divinitus
assignatus ;
F

de rebus ejus
librum
scripsit
quem illa
gaudebat præius-
se:

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

A xissem. Intellexi ego ex quodam venerabili et devoto Sacerdote, multum familiari cum præfato Fr. Dominico, ipsique B. Osannæ pie affecto, verum esse quod dixit de libro, multaque alia secreta ipsimet per eam revelata; quippe qui in absentia dicti Fratris sæpe audiebat ejus Confessiones, quæ etiam ipsum magna complectebatur caritate, sicut mihi crebro narravit commendans illius devotionem. Sed postquam Virgo obiit, non amplius vidi istum bonum Sacerdotem.

59 Dixit deinde mihi Sponsa Christi: Multum temporis impendi, Fili, orando Deum, et pro gratia speciali postulando ut mihi concederet plagas suas, non quoad apparentiam externam, sed quoad dolores Passionis. Vice ergo quadam apparuit mihi in forma Crucifixi, et dixit: Carissima filia, dolores meos integre tibi concedam, in iisque consolaberis; non tamen una vice omnes, nec enim posses tantum cruciatum sustinere. Paucis deinde post annis, die decimo Martii, cœpi sentire dolores aliquos, solito majores: statimque cognovi hoc esse initium gratiæ tamdiu a me postulatae. Cum autem advenisset dies Veneris sanctus, tantum mihi increverunt dolores capitis, ut nescirem ubinam essem: non tamen omisi accedere ad Officium. Cum autem sub illo inciperet legi Passio, fui rapta in spiritu, et sic mansi stans, steti que per spatium horarum septem, mihi que videbatur anima discessisse ex corpore; ut autem referentes audivi, videbatur corpus meum lapsurum. Hoc in raptu concessit mihi perfecte Deus dolorem cordis sui. Tunc conspiciebam corpus meum, ut erat, stare; sed dicere non possem, quæ esset tunc forma illius vel animæ.

et Auctori
dicit petitam
diu gratiam
plagarum
Christi,

B
tandem sibi
concessam,

magno cum
cruciatu;

60 Ita delata domum sum, non nimium tamen dolorem tunc sentiens, sed veluti semisopita. Verum postea cœpi sentire cruciatu ingentes per omne corpus, præsertim circa cor, ita ut tota incurvarer. Sensi etiam in manibus ac pedibus tormentum grande: et mansi bene sex mensibus, sic ut pedibus nequirem incedere nisi susteotata. In tempore illo tuleram multas tribulationes ac persecutiones, et patiebar etiam tunc valde molestas: quapropter eram continue, copioso cum planctu gemituque, prostrata ante pedes Jesu Christi, orando ut me conservaret in sua gratia, cum sancta patientia et absque peccatis. Eadem vespera diei Veneris sancti, sicuti jam dixi infirma, fui rapta in spiritu; ipsoque momento fuerunt mihi repræsentata mysteria passionis Christi: atque de passu in passum videbam passionatum Christum, sicut quando patiebatur a Judæis. O bone Jesu! Quando reverti ad corporeos sensus, tantum habui dolorem in corde, manibus, capite, ac pedibus, ut gravis inde mihi advenerit febris. Hei me! Tantus fuit dolor iste, ut explicare non possem.

sed ita ut
exterius non
apparerent:

61 Tunc interrogans, O mater, inquam, an etiam signa aliqua apparent? Respondit: Non, nisi quod supra clivos pedum sit pauxillum coloris rosacei velut sanguinis super terram sparsi: petieram enim a Deo ut non essent plagæ apparentes; aliter enim mortua fuisset præ dolore. O fili! non possum declarare tibi ista tam alta mysteria, quemadmodum commonstrata sunt animæ meæ. Equidem pro vestra spirituali consolatione id facerem, sed nequeo: ignosce mihi. Interrogavi porro, quomodo faciebat, quando res ejusmodi revelabat Fr. Dominico Confessario suo. Respondit: Laborabat pauperculus, sicuti etiam tu; multumque mihi dolet recogitare laborem, quem pro me pertulit. Ego porro, Lector, cognoscens quomodo loquendi facultas ipsi impediatur, supersedi subtilioribus interrogationibus circa occurrentias quasdam alias spirituales: nisi enim sollicite ac vigilanter processissem, alioque sermonem vertissem, ut plurimum evasisset in extasim,

et nihil ab ipsa elicuissem. Hac autem ex causa in longum producebantur colloquia nostra quemadmodum hoc de quo ago duravit ad quatuor aut quinque horas. Tunc habui ex ea res valde particulares, et licentias quasdam si prius ipsa quam ego moreretur, quas non propalabo, sicut nec mediam partem hujus colloquii scripsi: sed in paradiso cognoscentur omnia.

62 Cum per obedientiam missus essem Neapolim ad ibi habitandum, rogata fuit Virgo anno MCCCLXXI, oraret ut cito reverterer in patriam; responditque hoc pridem fecisse se, præ magno desiderio quo cupiebat mihi loqui, ac porro facturam libentissime: animo tamen securo essem, futurum ut cito me revideret: quod et factum est. Cum enim venissem ad Capitulum generale, constitutus fui Veronæ: unde mihi occasio opportuna fuit visitandi Virginem, cum solatio spirituali utrimque. Tunc illa mihi dixit, quantopere desiderabat mihi loqui, de multis que occurrerant rebus, quia plus quam duo anni abierant quod me non viderat, dixitque quod Deus promiserat sibi reditum meum ante dies multos. Alia vice, rediens a Capitulo, missus fui habitatum Brixie, et visitavi Virginem cum magna lætitia spirituali. Tunc ingressis nobis in colloquium de unione animæ cum Deo, rapta fuit in extasim per illas et alias res quas dicebamus, et imperfectum mansit colloquium nostrum: sed post menses sex, missus sum per sanctam obedientiam ad habitandum Mantuæ: unde per colloquia sancta cœpinus crescere, et continuare nostra sancta desideria ac spiritualia gaudia, tanto grandiora semper, quanto diuturnius tempus concedebatur: mansi enim in patria plus quam tribus annis.

63 Satagebam igitur magna cum sollicitudine, subtilius intelligere vitam ejus cum Deo, et gratias ab eo in ipsam collatas: inter alias autem res spirituales, explicuit mihi dolores Passionis Christi, quos continuo patiebatur. Multum sane laboravi ut facerem ipsam eos exponere, partim quia difficulter poterat, partim quia zelotypa erat secretorum suorum, priusquam de me satis secure esset: ideoque ei dedi fidem secreti, alias enim numquam se mihi discooperisset. Secundo anno cum iturus ad Capitulum res meas disponerem, dixit mihi Virgo formalia hæc verba: Vade, care in Christo fili, divinaque gratia et providentia sit tecum: dico tibi pro certo, quod huc sis reversurus: nam Deus per suam bonitatem revelavit mihi reditum tuum: quæ divina promissio omnino completa fuit, id est, redivi ad locum priorem, et ultimo illo anno habui ab ejus manu plures epistolas, atque tractavimus de variis spiritualibus rebus: curabam autem ut quotidie cum ipsa haberem colloquium sanctum, et scriberem aliquid de ejus operibus sanctis.

64 Mandaverat mihi sæpius Virgo, ut Deum instanter orarem pro se: quadam autem vice majori cum vehementia et lacrymis mihi dixit: O fili, ora Deum pro matre tua, multum afflicta; valde enim vereor ne propter peccata mea Deus privet me dilecta mea Bartholomæa, sodali vestra: quæ res animam meam magno afficeret mœrore; nec enim spero aliam similem invenire. Prædicta autem socia ejus infra paucos dies in morbum incidit, et ego eam, durante morbo, qui longus minime fuit, visitavi sæpius: obiit enim juxta prædictionem beatæ Virginis, quæ valde afflicta remansit, opportunis suffragiis tam prudentis et caræ sociæ destituta. Cum autem consolarer eam et confortarem ad sanctam patientiam (quamquam id minime opus erat) respondit mihi; Nequeo facere quin trister; volo tamen et acquiesco beneplacito divino: et suspirans adjecit: Non hic finis erit; valde enim formido, care

CAP. IX.

Auctor an.
1491 Neapolim
mittitur,

inde Veronam
transfertur.

E
tum Brixiam
ac Mantuam;

unde abiens

eodem reditu-
rus promittitur.

F

Indicat ei
Virgo secutu-
ram mortem
sociæ suæ,

et duorum
successive fra-
trum suorum,

Fili

A Fili in Christo, ne Deus etiam privare me velit dilecto meo fratre Antonio. Heu me! quam triste id mihi accidet, propter ejus magnam bonitatem et necessitatem tot liberorum: sæpiusque mihi replicavit isto anno, ut orarem ne ejusmodi afflictionem, quanta futura erat fratris tam cari privatio, affectam se vellet.

de quorum trium salute certa facta sit:

65 Sequenti anno fui collocatus in territorio Parmensi, ubi multas ab ejus manu accepi epistolas, et inter alia mihi scripsit mortem sui præfati fratris. Igitur sequenti Septembri, redii in patriam ad Virginem visitandam: quæ mihi, secum de sua jactura condolenti, respondit cum gemitu: Ora, Fili etiam hac vice pro me: dubito enim de morte Joannis-boni fratris mei: quia eam Deus permittet propter peccata et ingratitude meam. Ora quæso Deum pro me peccatrice. Tunc etiam mihi dixit, quod anima fratris sui Antonii erat in paradiso, nec non anima sociæ Bartholomææ: et quod causa salutis carum multum fuisset consolata. Ego vero talia audiens, valde mirabar in animo meo, considerans magnum Virginis sanctitatem. Sed et alia multa spiritualia mihi singulariter dixit, quæ silentio prætermitto.

ut etiam concepturam Marchionissam

B 66 Sequenti anno translatus sum ad territorium Patavinum, et rediens a Capitulo visitavi Virginem; quæ magno cum solatio spirituali me vidit: et inter alia quæ insimul habuimus colloquia, mihi dixit, orarem Deum pro Joanne-bono fratre suo, quia satis formidabat de ejus morte. Addidit autem, O fili in Christo, Domina nostra Marchionissa, sæpenumero me rogavit adstrinxitque ut orarem, quo Deus ipsi daret filium masculinum: unde divina bonitas mihi dixit, fore ut voti compos fiat: parituram enim masculinum. Tum sumpsi ego abundi licentiam, cæptumque iter sum prosecutus: ipsoque anno scripsit mihi varias epistolas, interque eas unam de mortem fratris sui Joannis-boni, sicut mihi prædixerat; et quomodo liberata erat a quadam infestatione dæmonis omni nocte pulsantis cameram suam; quare ante plures menses rogaverat, Deum orarem quo liberatam se vellet fastidio tali, quia multis diebus jam duraverat; mox autem ut liberata fuit, id mihi significavit. Anno sequenti positus fui Ferrariæ, quo mihi sæpius manu propria scripsit, et intellexit nativitatem filii Illustrissimi Domini Mantuani, sicut prænuñtiaverat.

et parituram masculinum, sicut et factum est.

Anno 1501 Mantuam regressus Auctor

C 67 Sequenti anno qui fuit MDi jussus fui commorari Mantuæ ibique steti duobus annis: quod tempus ingentis lucri spiritualis mihi fuit. Illuc ergo a Capitulo generali me conferens proposui in mente mea, omni adhibita diligentia, ex illa sancta anima, pro modulo possibilitatis meæ, elicere quidquid possem spiritualis sanctitatis, et intelligere unionem ejus cum Deo, quatenus intelligi posset: atque huc conferre studium quantum possem et quantum foret tempus mihi concedendum. Nec minus quam proposui ad effectum duxi: mox enim ut ad monasterium applicui, missum nuntium est de meo adventu Virgini, tunc in extasi positæ; a qua ubi rediit, resque ei indicata fuit, subridens respondit: Satis scio. Igitur die xx Maji ivi illam visitatum, quæ præ gaudio et letitia simul ridens ac lacrymans, mihi dixit: O Fili in Christo! quantum obligor divinæ Majestati; qui mihi dedit solatium, toto triennio quo abfuisti postulatum: atque secreto sic locuta porro est. Cum essem in oratione proxime præterito die Veneris sancto, atque pro te deprecarer, promisit mihi Deus reditum tuum, infallibiliter futurum, quem continuis tribus annis ipsum petieram. O bone Jesu! in præsentiarum ipsum mihi exhibuisti.

gratanter excipitur a Virgine

68 Multa etiam mihi dixit de Italia, intra quam

frequens tunc vigeat discordia, bella et dissensiones inter Potentates. Maxime autem Pontifex plurimas movebat, et belligerabat; id quod Virginem valde affligebat, ideoque multas Deo faciebat orationes pro sancta Ecclesia atque pro pace: omnia autem eum habuerunt eventum, quem ipsa mihi prædixit. Inter hæc casu accidit nominari Dominam nostram Marchionissam Mantuanam, et dixit mihi: Volo, dilecte fili, dicere tibi aliquid de Domina nostra, quæ apud me instabat ut indefesse deprecarer Deum pro filio masculo: ego autem cupida solatii impetrandi Dominationi suæ, cum quadam vice instarem apud Deum, specialiter orans ut daret ei filium masculinum; (o bone Jesu!) divina bonitas respondit in hæc verba animæ meæ: Filia mea carissima, ne diutius tristere: exaudita est enim oratio tua, et quod petiisti impetrabis: pariet illa filium masculinum, qui cum sit filius orationis, debet sequi originem suam, bene operando secundum gratiam per quam concessus est. Dixit insuper mihi, quod præ verecundia istud numquam revelavit Dominæ, neque volebat secreta sua nimium publicari.

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
et intelligit
de filio
marchionissæ,

qualiter
revelatus
fuerit.

E

CAPUT III.

Professio facta, tribulationes toleratæ, visa gloria B. Columbæ, extases aliæ.

P Post alia spiritualia multa, dixit mihi; Fili in Christo, volo ut videas professionem meam, quam noviter feci, hic in camera coram nostro P. Vicario generali. Non feci eam publice, ne admirationi omnibus esset quod ipsam distulerim tamdiu. Novembris, fili, quod pridem eam fecissem: sed noluit Deus; nunc autem jussit ut facerem, et sic volui obedire ejus Majestati. Legi ego, o Lector, professionem istam, et credo quod noluerit Deus ut sponsa sua unquam faceret suam professionem, quia volebat ipsam per cujuscumque alterius obedientiæ adstringi quam suæ divinæ, et ipse eam regebat ac gubernabat more suo: ob quam causam multa etiam passa est a Fratribus suis, aliisque personis ignorantibus secreta Dei: ipsa autem Virgo cum sciret Dei voluntatem, volebat obedire Deo magis quam hominibus. Longe tamen aberat ut ipsa alicui daret murmuris vel scandali occasionem: sed non intelligebatur ab omnibus particularis illa gratia, quam Deus operabatur in ipsa beata anima. Imo iis qui nesciunt quid sit gustare talem gratiam (quia numquam in anima sua participaverunt ejusmodi gratiam per unionem cum Deo quali fruebatur ipsa Virgo) fatuitas videtur vel audire dumtaxat nomen spiritualium istarum rerum; et similes personas æstimant nullius cerebri, irridentque dicentes, quod sancti non manducant neque bibunt, sicut quotidiana experientia discimus. Deus autem permittit ut famuli sui, ad majus ipsorum meritum, incurrant ejusmodi persecutiones; eaque gradiantur via, qua ipse præcessit in hoc mundo, et qua transierunt tot Sancti et Sanctæ. Proinde ipsorum afflictiones non debent cuiquam movere admirationem; cum illæ ipsæ veris expertisque Catholicis potius præbeant testimonium sanctitatis, contrarium potius æstimaturis, si non viderent ipsos multipliciter afflictos atque tentatos.

CAP. X.
Virgo indicat
professionem
a se factam

diu dilatam,
quia Deus per
se regere
ipsam volebat,

F

unde hanc
parum passa
fuit;

70 Vice quadam, o Lector, cum insimul doleremus de adversitatibus quas patiuntur omnes qui volunt ambulare per viam Dei, deque tot detractionibus contra eos fieri solitis; volens illa me confortare ad sanctam patientiam, utebatur caritate quadam materna; quare ei dixi: Ab cara Mater, non credis, quod cum similia de te tuisque actionibus mihi dicuntur, quoties audio illa toties mihi videatur cor

eos per quos
id fiebat

solita excusa-
re.

fini

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

A findi cultro? Illa vero subridens respondit : Tuum istud verbum fili, recordari me facit nostri Domini Friderici, cui cum aliquando colloquerer, dixit mihi Dominatio sua, quomodo Fratres nostri apud se fuerant de meis rebus questi ; sibi que videbatur quod talia verba essent sibi ictus cultri : ego autem respondi, quod merito sic loquebantur propter meam imprudentiam ; oravique suam Dominationem rem ut in aliam partem acciperet, quia mea erat culpa : et sic conata sum bene ædificare suam Excellentiam.

71 Die [*Dominicæ secundæ post festum*] Pentecostes a quæ fuit, XIV Junii, dictum mihi fuit, quod Virgo, a tempore matutino quo Communionem acceperat, fuerit in extasi usque ad vesperum diei sequentis : et ivi ad ipsam, sicut puerulus ad scholam, ut mihi explicaret aliquam doctrinam spiritualem : multaque ipsam interrogavi, quorum aliqua reticeo, propter causas prædictas. Et ipsa materno affectu respondit mihi dicens : Scito, Fili dilecte, quomodo heu divina bonitas, per gratiam suam, non propter merita mea, attraxit ad se animam meam. O bone Jesu ! major hæc unio fuit

B quam anima mea cum Deo habuit unquam, satisque vereor ut in præsentiarum tibi explicare valeam quod interrogas, quodque scire optares de ista unione. Cui ego : Noli, cara Mater, laborem sumere : dicito parum illud quod potes, utque melius possis, noli applicare mentem affectui unionis istius, quam habuit anima vestra cum Deo ; et dumtaxat narra historiam perceptæ visionis, actumque animæ cum Deo, dimissa ejus fruitione quam anima sensit.

72 Erat nempe beata meus Virginis usque adeo absorpta, ut ipsamet id non perciperet remaneretque in extasi, neque cavere id posset. Tandem tamen, multis meis precibus constricta, cœpit plangere ac dixit : Dilecte in Christo fili, Res divinæ, quas Deus in hac unione cognoscendas dedit animæ meæ, tam altæ sunt, ut nec recogitare quidem eas valeam. Anima namque illo aspectu tam luminoso detenta, fruebatur mirabili dulcedine, et intuebatur in speculum divinæ Majestatis. Tunc recordata molestiarum, quas mihi ingerunt seculares, sic ut nec respirare quidem aliquando Sinant, rogavi Deum ut me a tanto fastidio vellet liberare ; mihi que per suam misericordiam, largiretur quietem in rebus spiritualibus. O bone Jesu ! Respondit Deus : Carissima filia, ego te elegi pro salute animarum, et ideo nunquam volui permittere ut monasterium ingrederere : scias autem quod multo magis mihi placeas in hoc gradu, quam in alio quocumque opere : quia semper tecum ero in tribulationibus tuis et quibuscumque accidentibus, teque semper servabo extra offensam : ac tantam fortitudinem atque prudentiam, cum sancta caritate conjunctam, tibi dabo, ut nihil formidandum tibi sit ne forte bonitas mea casu aliquo sinat te labi in peccatum. Persevera igitur, dilecta filia, et confide : ad hoc enim elegi te, et volo ut extra monasterium vivas, secundum dispositionem meam, atque mediatrix sis pro multis animabus : semper enim gubernabo te per meam prudentiam. O fili in Christo ! multum ista me afflixerunt et cruciarunt, quia nullam in me virtutem agnosco ; et tam multi accurrunt ad me, ut quid ipsis faciam aut dicam ignorem. Volo tamen supportare quidquid placitum fuerit divinæ Majestati. Erat infirma Virgo, Lector, cum istæ dicebat mihi, nec nisi cum magno labore poterat sermonem producere.

C 73 Eodem die b venit suus Prior S. Dominici, eique dixit, quod mortua erat Soror Columba Perusina : ac veluti subridens addidit ; Verum hoc

satis nosti, o Mater : c ego autem præsens aderam verbo huic. Ast virgo nihil respondit, nec dicere voluit quid sciret de anima illa. Post discessum vero prædicti Patris, mihi secum ad colloquendum remanenti, omnia, secundum ordinem quo acciderant, narravit, dicens : Fili in Christo, voluit me Deus percutere gravi infirmitate : nunc tibi volo dicere quidquid vidi de Matre nostra, beata Sorore Columba, quodque nolui significare Priori nostro, quia non fido ipsi : sed tibi, Fili care, pandam rem universam. O bone Jesu ! Ante Pentecosten sub auroram posita in oratione, vidi Sororem Virginem, indutam Habitu nostro, cum duabus coronis perquam splendidis in capite, ennitatum Episcopis multis Pontificaliter vestitis, ipsam Virginem multo cum decore, ordine, ac devotione affectantibus : quæ sese ante me stitit cum aspectu Angelico : et innuens mihi dixit ; Præpara te, Soror, quia paulo post me sequeris, receptura præmium immortale æternæ vitæ, tibi dispositum a cœlesti nostro sponso ; ad quod ego sic comitata nunc vado. Atque hæc dicens transivit Virgo, cum eo quem dixi comitatu.

74 Equidem magno spirituali solatio perfusus sum, Lector, talia audiens dici a beata Virgine, et ejusmodi apparitionem recogitans, plangebam præ lætitia. Ipsa etiam, cum narraret mirabilia ista, admiratione se captam ostendebat ; tantaque cum spiritus vehementiaque loquebatur, ac si rem etiam tunc præsentem intueretur. Colloquium hoc valde prolixum fuit, eo maxime quod volebat explicare claritatem ac pulchritudinem, in qua viderat animam istam sanctam ejusque societatem ; quæ, sicut dicebat illa, erat tam splendida, ut lingua humana id nequeat explicari. Dixit autem mihi in spiritu, o fili in Christo, si Mater Soror Columba esset inter mulieres mille, cognoscerem illam, licet in carne viventem nunquam viderim. O bone Jesu ! quam est gratiosus absorbeor admiratione tota. Scito autem, Lector, quod diebus aliquot post transitum meæ caræ Matris, intellexerim ex quadam socia sive alumna B. Sor. Columbæ, quod hæc obierit ipso die ipsaque hora, qua dixit dilecta, nostra Sor. Osanna : unde multum consolatus et justificatus fui in eo, quod ex proprio care meæ matris ore audivisse me asserueram.

75 Eodem die etiam mihi dixit, o care fili, vice quadam posita in oratione, deprecabar pro anima cujusdam Prioris, qui meus fuerat Confessarius, obieratque Neapoli, uno jam præterito mense. Dum autem orarem pro eo, apparuit mihi et dixit : Ago tibi gratias, Mater, propter vestras pro me factas orationes : nunc vado ad requiem perpetuam ; unde remansi multum consolata ; optabamque etiam ipsa mori cito, et est nunc quoque hoc meum desiderium ; nec videor mihi unquam ventura ad illam tam beatam horam mortis. Equidem inveni, Lector, Virginem semper anxiam et cupidam mortis in summo gradu : idque jure merito, quia credo quod optime sciebat eratque ex ore Dei certificata de sua salute, quemadmodum pluribus locis ac vicibus colloquiorum nostrorum mihi dixit : hæc autem hora sermo ioter nos fuit de multis rebus spiritualibus.

76 Insuper mihi dixit : Dilecte fili, volo etiam rem aliam mirabilem tibi dicere, quæ alias contigit. Cum pluries facerem orationem pro anima quadam, mihi valde devota et vicissim cara ; divina bonitas certam me reddidit de illius salute, idque scire te volui. Nominavit autem illam sed eam non indicabo, quia adhuc vivit in hoc mundo. Tunc interrogavi ipsam et dixi : O mater cara, dic mihi obsecro, quando certa fuisti reddita de salute istius vestræ devotæ, non petiisti etiam salutem vestram propriam?

D
c
Narrat Auctorivisam sibi
B. Columbam,
recens mcr-
tuam,E
in maxima
claritate ;

CAP. XIII.

F
et suum olim
Confessariuma purgatorio
liberatum.

CAP. XIV.

seque certifi-
catam de sa-
lute ejusdem
amicæ :a
CAP. XI.
Extasimpassaaggre potest
explicarequomodo sub
ea se habuerit,multaque sibi
toleranda
intellexeritpro animarum
salute.b
CAP. XII.

A propriam? Ipsa vero respondens subridendo affirmavit, quod ipsam quoque Deus de sua salute certam reddidit; O bone Jesu! inquit; scito, care Fili, quod de talibus certior reddita sim per demonstrationem manifeste factam, subintelligendo tamen, si perseverem in operibus cœptis. Tunc conspiciens Virginem ad loquendum dispositam, plures quoque res alias spirituales interrogavi: et ipsa mihi respondit: Esset mihi solatium ejusmodi nemini revelare: certe non est alius qui sciat hujusmodi secreta, sicut tu neque cui plus confidam; quia certum quod secretus eris; ideoque constringor omne spirituale secretum tibi pandere absque ullo respectu: solum autem ea pando pro vestro solatio spirituali. Tunc iterum fidem meam obstrinxi, quod essem ei fidelis secretarius, sicut et fui per Dei gratiam, quamdiu erat in hoc mundo, quod toti civitati nostræ est manifestum. Aliquando, sicut dixi, erat Virgo expedita ad loquendum, alias loqui nihil poterat, quin subito raperetur in extasim, propter representationem earum rerum quas ad consolationem meam dicere volebat: sentiens autem impedimentum excusabat sese dicendo; Ignosce, Fili in Christo dilecte, quia non possum in præsentiarum amplius dicere: alias ea dicemus: itaque jejunium me dimittebat spirituali meo cibo; ultra tamen nihil requirebam, sciens quod non posset cœptum sermonem ultra proseguere.

sed petit res suas secretus haberi.

B

ANNOTATA D. P.

a *Corrigendum hic vel supplendum aliquid res ipsa loquitur, cum Pascha nequeat cadere in 26 Aprilis, adeoque nec Pentecoste in 24 Junii. Mox autem apparet, hæc acta esse anno 1501, quo 20 Maji obierat Beata Columba, et Paschate celebrato ad xi Aprilis, Pentecoste occurrerat 30 ejusdem litt. Dominicali B adeoque Dominica 2 post illud festum fuerat 11 Junii.*

b *Scilicet 15 Junii Feria 2, cum præcedenti Dominica post Communionem rapta fuisset Beata.*

c *Non solum per revelationem, quomodo id videri posset quasi joco dictum; sed forte etiam relatu aliorum, quando 26 dies præterierant: quamquam temporibus illis, nondum sic ut nunc ordinatis tabellaris de civitate in civitatem, haud adeo mirum fuerit, mortem Petrusii obitam 20 Maji, non nisi post tres hebdomades Mantuæ munitari.*

C

CAPUT IV.

Inter acerbissimos plagarum et capitis ac cordis cruciatus, ingens moriendi desiderium, et prophetici spiritus argumenta,

Vice quadam lecto decumbebat Virgo gravi febre æstuans, quam infirmitatem multis diebus antea mihi prædixerat, affirmando quod Deus volebat ipsam percutere, sicut supra narratum est: idque revera evenit; tanta enim ægritudo fuit ut civitas tota de morte ejus formidaret. Cum autem sic decumberet, et ego malum usque eo aggravatum viderem, rogavi eam ut mihi diceret, an nihil sciret de sua morte: quæ respondit: Nihil certi de illa scio, Fili, sed suspicor futuram cito: quia dolores mei plus solito crescunt. Tunc dixi: O cara Mater, quomodo nunc isti dolores te afficiunt? Et respondit; Increverunt tantopere in hac infirmitate, tantumque cruciantur mihi pedes, præsertim subtus plantas ac supra clivos, ut ægre possim incedere: in manibus autem etiam sunt tanti, ut non valeam amplius conficere panes aut pannos lavare. Similiter in capite cruciatus acutissimos sentio et quotidie

CAP. XV
Vehementer infirma,

propter valde auctos plagarum et cordis dolores,

fiunt graviores, sic ut mihi videar coronam spineam habere affixam vertici: et circumcirea sublevata pellis sic me afficit, ac si ad minimum quem audio strepitum excuteretur mihi cerebrum. Verumtamen, care Fili in Christo, præ omnibus sentio cordis dolerem tam grandem, ut nequam somnum vel requiem ullam invenire diu noctuque: neque jacui unquam nec jacere possum supra latus sinistrum, postquam Deus mihi fecit gratiam dolorum suorum: ita ut, dilecte Fili, dolor iste cordis, sit vehementior aliis. O bone Jesu, dolor hic me dejicit, estque causa infirmitatis meæ. Nihil prosunt mihi medici, quia morbum meum non intelligunt: et Deus per suam gratiam ita vult. Vellem tibi res alias dicere, sed modo non possum: alias dicam: nunc mihi ignosce: male me habeo, ora pro me misera peccatrice. Cognoscens igitur impossibile ei esse ulteriorem sermonem, et compatiens ejus infirmitati, non processi ulterius.

78 Post paucos deinde dies iterum Virgini loquens de sua tam proluxa infirmitate, quædam domestica sua, Bona nomine, refrigerabat ei manus spongia, sicut fieri infirmis solet: unde cum illa dolorem monstraret, rogavit ipsam se premeret tam fortiter. Id quod ego videns, ipsique compatiens, sumpsi spongiam, leviterque tangens functus sum eo officio caritatis: et virgo mihi in aurem dixit: Nequeo ferre arctiorem contactum in manibus: sed nemo id sciat præter te; et tali respectu, serviebam ipsi coram omnibus. Quadam autem vice sic ei assistens, iterum eam instanter oravi, ut diceret quid sciret de sua morte. At illa respondit: Fili mi nullandum habeo de eo notitiam certam: semel tamen in oratione posita, Deum rogavi, ut mihi illam revelaret; et de gratia mihi concessit, ut veniret cito: nondum adesse horam meam: et tunc hoc ipso tempore eandem petitionem replicavi, dicens divinæ suæ Majestati: Ah! ah! Domine mi, numquam mihi vis dare, solatium ut hoc corpus in terra relinquam. Sic autem postulans vidi Dei Majestatem, cum suo divino vultu et aspectu ad me converso, et quodam quasi risu blandientem animæ, magnæque hilaritatis indicia in facie præferentem; non tamen dixit, vel Pa, vel Non: unde semper dubia maneo quid futurum sit. Vellem equidem nunc mori, quia sum gravis omnibus et inutilis ad faciendas penitentias aut quævis alia bona opera. Respondi ego: Quod tibi grave est, cara Mater, omnibus nobis magnum est solatium; dummodo saneris, non quæras amplius. Nolle tam cito derelinqueres filios et filias tuas spirituales: ea res omnibus nobis nimium tristis esset. At ipsa: O fili in Christo, mea in mundo præsentia ad nihil utilis est, mihi vero continuum martyrium. Modo velint bene agere illi, certa sum de alio meliori auxilio providendum ipsis a Deo. Benedicta hæc civitas multis inquinatur peccatis, quæ valde displicent Deo. O bone Jesu! miserere mei peccatricis. O infelix Mantua atque Italia! Tum ego aliud nihil quæsivi ex ea quia videbam morbo vehementer gravari. Dicebat autem illa, Lector, grande flagellum apparari.

79 Quadam vice in me, sibi loquentem, respexit sancta Virgo cum suspirio, et digitum fidei sublevans mihi dixit: Dilecte in Christo fili, præpara te: satis enim habebis quod agas, et doleo a vestro incommodo. Ego tunc ipsi nihil respondi, quia videbam nimis intensam esse febrem quam patiebatur, quodque nihilominus adhuc cresceret paroxysmus frigoris. Postquam autem illa declinasset non nihil, dixi: Dic, cara Mater, quid sibi volebant verba, quæ modo protulisti? videlicet ut me ad multa præparem. Quid faciendum mihi est? quia super hoc multum attonitus et anxius hæreo. Respondit cœlesti

D
EX ITAL. HER-
RON. OLIVET.

sicut vix tactum pati posses,

CAP. XVI.

E
fletur se mortem valde optare;

vel eam sibi divinitus differri:

F

CAP. XVII.

Auctori quoque gravem morbum prædict,

lesti

A lestis anima et dixit: Scito, Fili in Christo, quod si in præsentiarum mortua fuisset, subito tibi advenisset gravis infirmitas cum tribulationibus multis: sed, si quid possum, omnino nolo ut ista tibi superveniat, imo rogabo Deum ut ipsam imponat mihi. Hæc audiens ego dixi subridens; Dilecta in Christo Mater, peccata mea magnas pœnas et severam purgationem merentur, permitteres procedere secundum dispositionem voluntatis divinæ. Nolo sane ut pro me peccatore pœnam talem sustineas: quam enim nunc sustines, nimis gravis est. Sed illa: Mihi tamen, inquit, gravior esset vestra: sed, si possim, eam non patieris.

EX ITAL. HE-
RON. OLIVAT.
cum in se
transferrî
optans,

sed frustra
cum ipse pro
illa pati ma-
lisset.

B Eadem mali
causam do-
mesticos ce-
lans,

80 Multum equidem mirabar. Lector, et rem tacitus considerabam: sed volo dicere id quod post dies aliquot contigit. Videns ego meam Matrem jacere in tanto cruciatus, ex ista tam gravi infirmitate; rugavi divinam Clementiam, ut ipsum morbum transferret in me, ipsaque in commodum et solatium civitatis liberaretur: tanta enim caritate afficiebar beatæ isti animæ et utilitati communi, ut omnis pœna mihi refrigerium futura fuerit, modo ipsa tanta molestia liberaretur. Dei igitur justitia id pro purgandis peccatis meis permittente, ipsa aliquanto levius habuit, et ego in gravem ac longum morbum incidi, sic ut moriturum me dubitarem: eodemque tempore multæ mihi adveoerunt tribulationes atque fastidia, majora quam unquam senseram. Heu me! Quam bene cœlestis illa anima speculata fuerat dispensationem divinam, et futura præviderat! nec enim aliter scivisset quod illa debebant evenire, ut mihi uno mense ante prædixerat. Post multa autem tunc ultro citroque inter nos dicta, cœpit Virgo vehementius torqueri, cum gemitu ac planctu, propter dolores cordis manuum ac pedum. Tunc quæsi, an forte dolores increvissent; responditque, Etiam, et quidem tantum, ut nequeam subsistere supra calcaneos meos: dico autem cognatis meis, nervos adeo esse contractos, ut nequeam insistere pedibus: atque ita fit ut nesciant veram talis impedimenti causam.

CAP. XVIII.

ejus gravita-
tem explicat
Auctori,

81 Insuper mihi dixit: Domestici, pro sua caritate ac bonitate sæpius vellent lavare pedes meos: ego autem id non patior: ne innotescat eis secretum meum; nec enim pati possem ut mihi tangerentur pedes, absque demonstratione aliqua. Dilecte in Christo Fili, noveris quod dolores omnes in hac præsentia infirmitate magnum sumpserint incrementum: ad cor autem multo acutiores sunt quam locis aliis. O bone Jesu! Cor mihi quasi mortuum est, et tota pars illa corporis usque ad pedem quasi sopita. O fili! nunquam sensi tantum cruciatum in corde et pedibus qualem sentio modo. Laudetur Deus, quidquid enim facit bene facit. O bone Jesu! adjuva me peccatricem. Erat Virgo prolixiori sermone aliquantulum attædiata, quapropter ego ipsi compatiens, longiori colloquio finem imposui, propter ejus gravem morbum.

CAP. XIX.

identidem
ipsam visitan-
ti

82 Sequenti die loquente mecum Virgine, replicavit illa multa ex suprascriptis; insuper etiam res aliæ spirituales multæ mihi occurrebant quæ poterant opportune in medium adduci: quotidie enim præsens aderam beatæ illi animæ, quamdiu morbus iste tenuit; imo quando me non videbant, quærebat continuo: Ubi est Prior albus? propter habitum, inquam meum sic dicens, non propter merita. Per Dei autem gratiam et bonitatem, forsitan etiam ex ordinatione divina tunc nobis ignota, conversatio nostra et quotidianum colloquium erat de rebus spiritualibus; modo tempus faveret, et ipsa esset ad loquendum idonea. Sæpius rogatus a Virgine sacrificabam ego intra cameram ipsius. Non dico hoc, Lector, jactantiæ causa, sed solum ad demonstrandam dilectionem magnam, qua mihi Virgo

et in ejus
camera
celebranti;

afficiebatur per suam gratuitam bonitatem; et ad declarandam magnam quam in me habebat fiduciam, et qua mihi dicebat secreta sua.

D

83 Testis est mihi verax Deus, quod maxima consolatio mihi foret nullam mei ipsius mentionem inducere, filii spiritualis, licet indigni, tantæ Matris: sed cum videam non posse me aliter enuntiare sancta ipsius acta, debitamque eis fidem minus facile præstandam, si personam aliquam fictam inducerem; longiusque a veraci rerum cognitione abducendum tali modo Lectorem; nolui tantum defectum causare, atque minuere opinionem de sanctitate cœlestis illius animæ, aut fidem ejus operibus dandam; sed elegi potius, ad laudem Dei augendamque æstimationem sanctitatis ejus, erubescere inter mortales, quam negligere Dei voluntatem, et veritatem mutilare. Multa nihilominus valde particularia de ipsius dilecto in Christo, multisque aliis personis etiamnum viventibus tacitus præteribo, in præsentiarum non dicenda, quorum tamen spero a me, per Dei gratiam, relinquendam posteris memoriam aliquam, ad majorem Dei et Sanctæ suæ gloriam. Reticebimus etiam complures personas, quibus Deus graviter comminabatur propter sua peccata, pro quibus Virgo multum affligebatur, multasque orationes et lacrymas enim penitentiis fundebat, Deum semper deprecans pro eorum salute: et sæpius mihi nominatim indicavit, de quibus magis querebatur Deus; demonstrans quomodo magis inclinabatur ad faciendam cum eis misericordiam, dandamque ipsis gratiam, quam ad ruinam, modo emendari vellent. Verumtamen multum metuebat imminens eis absque ullo respectu flagellum, quia nimis erant obdurati.

quod ipse
protestatur a
se scribi

sollus gloriæ
Dei causa,

E
multa autem
particularia
tacere.

84 Dixit etiam mihi hæc verba: Dilecte in Christo Fili, cognata mea Catharina, volens ire in villam, ad colligendos fructus nostrarum possessionum, heri vesperi me interrogavit, quid futurum crederem de mea infirmitate! cui respondi, quod nesciebam Dei voluntatem; expectaret tantillum. Igitur hac nocte in oratione positæ mihi, dixit pro sua bonitate Dominus, quod non morerer ex hac infirmitate, quia necdum completum erat quod me interveniente effectui datum volebat. Mane autem facti dixi cognatæ meæ, iret sane, si vellet, in pace: quia credo infirmitatem meam longam futuram: quod si aliter eveniret id ei curarem nuntiandum: solatium sumeret, et, Deo comite, se daret in viam: quod etiam fecit, recreata istis verbis, ivitque in possessionem nostram. Vides, Lector, quam prudenter occultabat sua secreta, et id solum, quod opus erat propalabat.

CAP. XX.

Negat ex illo
morbo
morturam se
Virgo,

F

85 Quando autem Virgo dicebant ista, magno cum labore loquebatur: unde ego illi compatiens, prohibebam ultra sermonem extendere: sed illa, omni cura sui ipsius deposita, et absque ullo ad proprias afflictiones doloresque respectu, proseuta est sermonem suum dicens: O care Fili, multi volunt et petunt ut sibi dicam punctum aliquod spirituale, etiam domestici nostri, quibus libenter facerem satis: sed non possum. Cum enim incipio aliquid tale dicere, subito mihi cor inflammatur et accenditur snavi Dei sensu; et, si ultra progrederer, in medio sermone obmutesceram: et hac de causa cogor hominibus dicere: Habetote patientiam plus dicere nequeo, alias fortassis dicemus: atque ita frustrantur desiderio suo; multumque admiror, quomodo non contemnar et vilipendar ab omnibus, propter meam magnam insipientiam. Credo autem quod Deus pro me satisfaciatur cordibus audientium: omnes enim videntur contenti discedere. Hoc facit Deus per suam gratiam: nam in me nulla virtus est. O bone Jesu! ignosee mihi peccatrici. Nolui ego nimis subtiliter interrogare eam, quia magna cum difficultate loque-

sed ægre se
loqui posse
fatetur,

et ideo sæpe
petit excusari.

batur;

A batur; sed dimisi eam, pollicitam alias mihi dicere res quasdam spirituales, et illas præcipue quas nocte præcedenti senserat: ex quo remansit toto vultu jucunda.

CAPUT V.

Acerbitas et veritas plagarum Virginis, visio S. Dominici in gloria, petitiones pro variis exaudita.

Mense [Junio] jam dicto loquens cum beata Virgine, die uno post cœnam, interrogavi illam, quomodo se haberet in sua infirmitate; et quoad dolores cordis. Et ipsa, vultu angelico atque sereno aspectu, mihi respondit: Versor in magno cruciatu, dilecte Fili, eo quod tota illa pars cordis inflata mihi est, usque ad stomachum et humerum; descenditque sensus idem versus tibiam, cum magna rubedine. Cognata mea Peregrina quotidie me ungit; idque permitto ut non deprehendat secretum: ipsa tamen animadvertit aliquid inflationis et rubedinis. Est ibi etiam tumor quidam in forma zonæ latioris, qui incipiens a stomacho pertingit usque ad humeros, magno cum dolore. Quæsi ego, quomodo cruciatum talem in corde sentiret: et respondens mihi dixit: O dilecte et secrete Fili, videntur mihi esse duo qui cor ipsum altrinsecus trahant et dividant, quodque illæ duæ partes iterum bifariam dissecentur, atque ita cor meum maneat quadrifariam sectum, instar pomi granati fracti et in quatuor frusta divisi. Deinde videor mihi sentire cultrum, qui medium transit: atque hoc modo sentio dirissimum tormentum in corde et toto illo latere. O bone Jesu! quam magna est bonitas tua! Insuper sentio continuo et grandem dolorem capitis, quod videor mihi semper cinctum habere corona spinea, et pellem capitis inflatam atque elevatam altitudine unius digiti: quod numquam permisi ut videretur nisi modo, quando de medicorum imperio necesse fuit permittere ut crines mihi resecarentur. Sed caput totum est conquassatum: et ideo continue sentio grande martyrium, propter coronam spineam, quæ compungit tamquam revera acutissimæ spinæ circum caput positæ, vel etiam amplius.

87 Ne mireris, Lector, in nostro modo asserendi veritatem dolorum passionis Christi, quos Virgo hæc beata pertulit: revera enim optimo jure poterat usurpare istud Pauli, Stigmata Domini Jesu porto in meo corpore: et ego testimonium ipsi perhibeo, possumque dicere id quod Joannes de Christo. Et qui vidit testimonium perhibet et testimonium ejus verum est; ita dico nostrum verum et certum esse. Id est quod Virgo hæc, et omnia cœlestis Osanna, habebat dolores vere sensibiles passionis Christi, eosque in locis stigmatum tam auctos, ac si fuissent visibiliter apparentes. Equidem de talibus doloribus per linguam practicam et veram cognitionem plus intelligo plusque certitudinis teneo (quantum ad me) quam de stigmatibus S. Francisci: quia hæc solum teneo et credo per fidem, ista per experimentalem notitiam. Protestor tamen (prout decet, quod per hoc nihil derogem sanctitati S. Francisci aut veritati, quasi is non habuisset vera stigmata Christi) sed iste est modus loquendi veritatem, ad certificandum, quod ista beata Virgo habuerit in corpore suo sensibiliter veros dolores passionis Christi, per sensibilia signa imo et visibilia apparentes; id est per tumorem circa caput et circa totum latus sinistrum cordis, uti supra dictum est, cum rubeo signo supra clivos pedum ad instar nuius denarii. Manibus, (ut palam videbatur) amplius uti non poterat ad rem aliquam quæ volas contingeret: qua de re multi

possent testes adduci. Insuper mecum ipsa loquente, sæpe sic impediabatur, per tam graves quos patiebatur dolores, præsertim circa cor, ut respondere non posset. Id cum sæpius coram me contingeret, videremque ipsam torquere se, manumque applicare pectori, et toto vultu colore mutari, nec loqui posse; expectabam ordinarie quoad angustiam tales transissent; et illa innuebat mihi ut porro loquerer; eratque modo rubicunda, modo pallida, prout intrinsecus dolor cogebat.

88 Alia rursus vice, cum Virginem alloquens ipsam interrogarem de sua infirmitate, ac præcipue de cordis dolore; ipsa respondit: Sentio, Fili, cruciatum magnum; videturque mihi cor disruptum ac fissum, sicut dixi, et quotidie crescit pœna, nec scio quomodo vivam. Tum ergo; Dic mihi, inquam, cara Mater, quid sentis de tuo morbo et sanitate? Respondit beata anima, et dixit: Præterita nocte in oratione positæ, et quasi de Deo querulæ, quod tandem mortem meam differret, ipse mihi in hæc verba respondit: Multorum preces, filia carissima, coegerunt me procrastinare desiderium tuum, idque pro salute plurium animarum. Nescin tu, filia dilecta, quod eo fine elegerim te, nec volui ut monasterium ingrederere, quia te mediante volebam aliqua operari? Non ergo tristeris, filia carissima, quandoquidem talis est voluntas mea. Respondit autem Virgo: O Domine mi et dulcis sponse animæ meæ, quomodo ego peccatrix misera potero satisfacere obligationi, qua obstringor tot animabus, quæ pro bono meo, contra me quidem, sed optima tamen intentione oraverunt? Respondit Christus: scito, carissima, quod unica vice, qua stabis cum lacrymis ad pedes æternæ bonitatis, dissolutura sis omne debitum apud ipsas contractum. Menti autem tuæ firmiter posthac imprime, quod omnes animæ, pro quibus me es deprecata, salvabuntur, si in bene cœptis perseverent. Petierat nempe in suo comitatu habere quinque animas, quæ ipsi fuerunt promissæ, sed adhuc vivunt in hoc mundo.

89 Mense Augusto ejusdem anni, circa horam decimam quartam, loquebar cum Virgine de variis rebus spiritualibus, cum illa mihi dixit: O secrete fili in Christo, volo dicere tibi, quid mihi acciderit in die S. Dominici. Dum maue Missam audiebam, sensi cor meum tantopere accendi in res divinas, per præparationem ad Communionem, ut non nisi difficulter sumere potuerim corpus Christi. Subito autem, post illud sumptum, composui me ad orationem, in qua perseveravi usque ad horam vigesimam primam. Tunc sensi animam sic radiare, tantaque claritate fulgere, ut eam humana lingua exprimere non posset. Vidi etiam Dei matrem Virginem Mariam splendidiorem sole, stantem coram Patre æterno; ac postea magnam multitudinem Fratrum, candidis indutorum, qui procedebant bini ac bini; eosque sequebatur ingens turba Virginum, similiter candidatarum, et singulari cum sanctimoniam specie ambulantium; ac denique post omnes venerabilis senex, aspectu Angelico, tamquam si pompa processionalis ducta fuisset: omnibus autem erat vultus hilariter renidens.

90 Tunc anima mea, istis sic visis, singulari cum humilitate prostravit se ante pedes venerabilis istius senis, qui erat S. Dominicus, ipsique se commendavit, ut ejus mereretur participare suffragio. Senex porro sanctus hilari vultu, animam meam suo modo per manum arripuit, et duxit ante Majestatem divinam. Erat mirabile videre sanctum istum comitatum, quanto ordine procedebant; et quomode illis ad thronum supernum accedentibus, anima mea tantis illustrationibus quasi retro pulsa, jacebat humiliter humi strata, ac pia voce cœpit dicere:

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
et quadamtenus apparentes habuisse

CAP. XXII.

petitam ab ea mortem differret Deus,

E
et donat ei 5 animas pro quibus orabat.

CAP. XXIII.

Videt ipsa S. Dominicum

F

in glorioso comitatu,

a quo ad thronum Dei deducta,

CAP. XXI.
Rursus explicat dolores cordis

B
et capitis sui:

ex corona spinea

ceterisque plagis;

Gal. 6, 17

Jo. 19, 35

quas asserit Auctor eam veras

A dicere : Ah ! ah ! Domine mi æterme, quid rei ego sum ? Non mereor videre res adeo divinas. Ignosce, Domine, mihi miseræ peccatrici : ignosce, obsecro. Tunc Pater meus S. Dominicus, commendavit animam meam magna cum instantia, divinæ Majestati : postea autem, O pie Jesu ! bonus ille senex, animæ meæ ablandiendo dixit : Eia, Anima mea, quidquid volueris nunc pete : obtinebis enim quidquid concupieris.

91 Hinc anima mea, tremebunda tota propter aspectum divinitatis, cum humilitate prostrata jacebat : sed a sancto illo sene valde juvabatur et confortabatur : tandemque oculos in excelsum sustuli, cœpique Patri æterno petitiones meas exponere. Ah, Fili mi care ! Primum quod petii fuit pro illa supra nominata persona, quam nosti in tanta tribulatione constitutam, et dixi : O Domine mi supplico tuæ magnæ bonitati et immensæ clementiæ, ut creaturam istam velis liberare a tantis molestiis, angustiis et tribulationibus quibus vexatur, eamque collocare in loco et gradu, qui tibi placebunt. Ad quæ verba recepit anima mea hujusmodi responsum : O filia carissima, adjuva animam illam

i. exhortatoriis tuis verbis, corroborando illam ad sanctam patientiam et perseverantiam : quia in tali conditione electa a me est : et hæc est voluntas mea, ut cum sancta humilitate perseveret, donec aliter providero, liberans eam suo tempore a tantis tribulationibus. Scito autem ipsam communeratam haberi inter electos meos. O pie Jesu, quanta est bonitas tua ! O fili dilecte ! scias quod eadem verba mihi dicta sint ipso die Pentecostes, quando anima mea posita erat in oratione, et pro illa ipsa creatura deprecabatur. O bone Jesu ! tunc unio animæ meæ cum Deo fuit major quam unquam habueram : et sic unita bene multum supplicavi pro sancta Matre Ecclesia et sancta pace : erant enim tunc temporis in Italia bella multa.

92 Simili modo oravit Virgo pro multis aliis particularibus personis, quarum nomina mihi non exposuit, nec ego interrogavi : quin etiam studio prætermittebam multa investigare ; quia ipsa non poterat ea commode eloqui, propter gravitatem morbi. Cum magna autem difficultate protulit res prædictas, rapta per recordationem rerum mirabilium, a se visarum et auditarum in illa vehementi unione. Quod si ego sermonem illius non adjuvissem, subinde alio vertens colloquium, quemadmodum fieri solet cum aliquem gravi somno oppressum volumus vigilem sustinere, ne ista quidem potuissem elicere. Sed mente ipsius sic alio distracta, resumebam meas interrogationes prius dimissas : itaque semper ac veluti artificiose et laboriose continuabantur colloquia ejus ; maxime de mysteriis sublimioribus. Hac autem industria si usus non fuisset, non potuisset ipsa mihi quidquam perfecte explicare.

93 Alias mihi cœpit loqui cum magna verecundia, sic ut erubesceret vultus ejus totus, quod non animadvertisset qua de re sermonem exorsa esset : unde videbatur eum velle abrumpere : sed ego multis eam precibus adegui, quod cœperat proloqui in hunc modum ; Dilecte fili non possum tibi negare quidquam. Deus, sereno vultu et cum regiæ majestatis apparentia animam meam respiciens, priusquam suas petitiones ordiretur, dixit : Eia, filiola mea carissima, postula quod vis : paratus enim adsto ad audiendam largiendamque omnem tuam deprecationem. O bone Jesu ! Ego, ut verba ista audivi, prolata a Dei majestate, cœpi exponere desideria mea. O quantam ibi vidi claritatem ! quantum gaudium sensit anima mea, in illa unione, quam neque intellectus humanus capere, nec lingua potest

intelligere ! uti nec minimam partem illius pulchritudinis illiusque luminosi et mirabilis ordinis. O bone Jesu, nec dici, nec intelligi potest tanta claritas et lumen incircumscribitum, nisi ab illis qui ipsam viderunt, gustarant et senserunt per sanctam unionem. Et hi quidem ac soli in mente sua ipsum intelligunt ; sed non inveniunt vocabula, similitudinem, aut formam, quibus mediantibus notitiam suam internam communicent mortalibus, inexpertis tantæ gratiæ. Magne Deus ! qualis demum res est ille tuus laminosus aspectus, illa claritas et resplendens Majestas, quam lingua exprimere nulla potest.

94 Dilecte in Christo fili, semper in orationibus meis supplicavi et continuo supplico, pro anima illa, de qua sæpius tibi dixi, et de cujus salute sæpius promissionem accepi, ut nosti : sed in præsentiarum tibi dico, quod fui totaliter certificata de salute istius creature, idque citra dubium ullum. Scio quid dicam. Perseveret modo cum sancta patientia, quia Deus sic illam vult esse : unde, Fili in Christo, multum solatii accipio. Tunc ego conticui, nec ultra processi, considerans magnam sanctitatem Virginis et mirabilia quæ Deus operabatur in illa beata anima : sic ut remanserim multum

95 Adhuc sitibundus ulterioris intelligentiæ, interrogavi ipsam, numquid amplius de sua morte intellexisset, et quare non petebat a Deo gratiam præsciendi diem illius. Ipsa vero mihi respondit : Heu me, fili ! nimium verecundor rem talem petere, quæ mihi magnæ præsumptionis esse videtur, quemadmodum etiam quid sit futurum de Italia. Ah ! nisi intercederent orationes, tota jam submersa foret. O misera Italia ! Flagellum grande tibi apparatur. Nisi te correxeris, et ad bona faciendam redieris, dici de te poterit id quod Christus de Jerusalem, Si cognovisses et tu. O fili mi, sæpius dolui et planxi, atque etiamnam plango, quod Deus tam diu differat mortem meam, et quod nuper me non permiserit mori, itaque egredi ex hac mundana fœculentia. Sed Deus mihi respondit, sicut jam sæpius tibi dixi, quod velit me exercere patientiam, quia ad hoc officium me elegit, et quod ideò voluit manere me extra monasterium. Videns ergo talem esse illius voluntatem, mente mea in ipsa acquievi : veniat quidquid volet et placebit divinæ Majestati, eo ego contenta sum.

CAPUT VI.

Priores Virginis penitentiarum, unio cum Deo, tentationes, tribulationes, initia vitæ spiritualis an æt. 6.

Quodam die prædicti mensis [*Augusti*], loquens cum Virgine, dixi illi : O Mater cara, dic mihi aliquid pro meo solatio spirituali. Commendo tibi devotos tuos pro hoc Assumptionis Marianæ festo : ora pro iis Deum, uti in ejus domo sint ordinati et constituti absque macula. Respondit illa et dixit mihi : scias, Fili in Christo, quod eorum memoria inscripta sit cordi meo ; nec ullam facio orationem, in qua non commendentur ; præcipue autem illa anima, de qua toties tibi narravi. Non crederem me contentam fore, si putarem me absque illa futuram in Paradiso. O pie Jesu ! divina bonitas per suam gratiam duo corda univit duasque voluntates in uno desiderio : quare istam gratiam singularem reputo mihi a Deo concessam. Multæ aliæ res spirituales mihi tunc dictæ a Virgine sunt quas silentio prætereo.

97 Procedente porro colloquio, accidit mentionem fieri penitentiarum : quando anima illa cœlestis mihi dixit : Non possum, fili, amplius facere penitentias

D miratur ineffabilem talis visionis claritatem,

et certificatur de animæ pro factæ salute

E

non aude tamen exquirere diem mortis

Luc. 19,92

licet sibi optatissimæ.

F

CAP. XXV

Auctorem de sua salute securum reddit :

nervat et penitentias olim sibi ordinarias,

IN ITAL. DIC-
RON. OLIVET.
ipsique
commendata,

orat pro
animi
quidam valde
afflictus,

eamque
consolandam
et salvandam
intelligit

i. t. loquen-
dum adjuva
ab Auctore

C
ne identidem
abripitur.

CAP. XXIV.

Alias a Deo
invitata ad
quidlibet
petendum,

A pœnitentias, sicut solebam. Recordor, sæpius me induisse cilicium, et in morem assumpsisse catena ferrea supra nudum cingi, asperasque disciplinas adhibere, cum multis jejuniis orationibusque, et tam copiosis lacrymis, ut ipse mihi essent quasi pro cibo et potu: sæpius etiam septem horis perseveravi genibus flexis in sancta oratione; unde aliquando sic remanebam afflicta, ut non possem meipsam in pedes erigere. Nunc autem tam multa facere nequeo, et solæ mihi restant lacrymæ, quæ sæpe tantopere me debilitant, ut tribus horis vix possim respirare. Sentio etiam defecisse vires corporis, propter diuturnas macerationes præteritas. Sæpe etiam mansi tam imbecillis, ut nihil facere potuissem: sed Deus postea subministravit animæ vires accidentales, sic ut creatura obliviscatur sui corporis; et Deus eo contentus ipsam fortificat. Ille ego, Lector, confiteor curiositatem meam: non potui invenire requiem menti meæ, donec ipsa mihi dedisset prædictam catenam ferream, quam sicut alias dixi, carissimam teneo.

98 Postea interrogans, Mater, inquam, cara, quomodo agitur hodie circa dolores tuos? Respondit illa, O Fili in Christo, adhuc mihi cor manet quasi apertum, sicut sæpius tibi narravi; et totum istud latus, quo cor spectat, est quasi nervus tensus supra arcum: credo autem potius deterius quam melius mihi futurum: quia tota pars illa graviter infirmatur estque hic dolor mihi continuus, sic ut nesciam quomodo possim vivere. Credo, dilecte Fili, quod tempore valde modico futura sim in hoc mundo, quia sentio me multum deficere. Hæc audiens, dixi: Scio, Mater cara, quod hæc esset consolatio tua et Sanctorum desideriorum complementum: sed numquid cogitas quam multæ personæ tibi devotæ, manerent afflicte et privatæ omni sua spirituali solatio? Respondit anima cœlestis: Equidem omnium gravamen sum et impedimentum. Non vides quod nulla in me sit virtus, qua possim aliquem juvare? Certa sum quod Deus alio medio providebit saluti omnium, si gratia sua non impediatur multitudine et purulentia peccatorum. Habeo pro certo id ita futurum: sed satis dubito de multis personis quas video obstinatas in malitia: Ora, Fili in Christo pro ipsis, si forte eis Deus quacumque via gratiam faciat.

99 Volens autem ego melius intelligere majorem illam unionem, quam habuisse Virginem in die Pentecostes supra memoravimus, interrogavi eam: Dic Mater mea, distinctius aliquid de ista majore unione. Ipsa vero respondit: Non esset mihi possibile explicare tibi modum, quomodo illa se habuit, nec similem formam dare, aut invenire conveniens vocabulum cognitioni tali: conabor tamen tibi adinvenire similitudinem aliquam, quamvis comparatio non erit bona. Accidere aliquando potest, ut Rex quispiam vel magnus Dominus habuerit secretarium longo tempore, eumque una dierum advocans dicat: Eia veni, volo tibi revelare majorem thesaurum quam unquam: quidem monstratur, magnitudine sui mirabilis et nunquam antea secretario cognitus, obstupescit hic, idque tanto magis, quanto minus videt se posse comprehendere pretium et pulchritudinem tanti thesauri. Sic, Fili in Christo, fuit ista major unio, per quam anima mea videbat et cognoscebat res omnes creatas, quantum placuit Deo, magisque fruebar claritate, suavitate et Majestate æterna quam antea unquam. Ut autem porro dicam qualitatem et quantitatem istius incircumscripti luminis, id impossibile prorsus est: nam neque dici neque intelligi potest, nisi ab assuetis mentis oculos speculando defigere in formam illam, quam vidit anima et cognovit: non enim corporales potentiae

cognoscunt et intelligunt, sed anima dumtaxat unita Deo, quem videt. Et intelligit, sed nequit explicare, bene tamen quid anima suo modo videat, præterita, præsentia, et futura.

100 Prosequendo colloquium, post multa spiritualia interposita, venimus in sermonem de tentationibus et fraudibus dæmonis, unde Virgo dixit: O fili in Christo, inimicus noster veteranus est et mala bestia; numquam dormit, neque comedit, nec bibit: omnis voluntas et astutia sua in animarum perditionem tendit. Aliquando videri facit bonum malum, et malum bonum; verum falsum et falsum verum: tantamque habet potestatem, ut sæpe etiam graviter tentet animam, quantumvis spirituales et manifeste positam in Dei gratia. Verumtamen licet talis anima permittatur tentari, non tamen ad suam damnationem: sed ejusmodi tentatio permittitur a Deo ad majus suum meritum. Quandoque etiam permittit Deus tentari animam ad suam majorem gloriam. Crebro autem tentatur ab hominibus malis et nequam, quia sunt membra diaboli: et quod sæpe non potest in anima spirituali dæmon efficere per seipsum, id obtinet per malos homines; et ideo dicitur homo nequam, pejor esse dæmoni. Multum interim placet Deo, quando creatura spem suam omnem ponit in ipso solo, et non confidit in seipsa, neque in alia persona firmiter sperat quam in Deo. In anima tam bene ordinata invenitur omnis perfectio, cum in ipsa solum sit amor Dei, cui plus fidei, et in quo magis delectatur quam in ulla re creata. Ipse vult anari supra omnem creaturam. Sub hæc verba venit grandis quædam Matrona, quæ interrupit nostrum sanctum colloquium. Cumque invicem de impedimento condoleremus, dixit Virgo; Alia vice complebimus reliquum nostrum sermonem.

101 Eodem tempore, id est eodem mense, circa horam sextam, loquenti mihi de variis rebus spiritualibus cum Virgine, incidit sermo de Judicio humano, et variis tribulationibus atque molestiis, quas Dei servi sustinent; disseruimusque prolixè de iis, quas duæ quædam personæ diu sustinuerant, et etiannum sustinebant; unde conclusimus, tribulationes esse grande signum perfectionis magnæ in Dei famulis. Tunc Virgo dixit: Care fili, scito quod in mea juventute multas tribulationes sustinui, a personis a quibus eas minime expectabam, quia erant religiosæ: sed tandem confusæ, satisfactum sibi ex me confessæ sunt, summique agnoverunt errorem: interim valde me afflixerant. Laudetur Deus, qui me ab omnibus liberavit semperque adjovit. O bone Jesu!

102 Postea mihi dixit rem aliam magnam et secretam, quam nemini unquam communicaverat, in hæc verba: Fili in Christo, quidam Fr. Dominicus, olim Confessarius meus et secretarius otius meæ vitæ, mortuus erat Cremonæ, et pro ejus anima multas feci orationes; propterea quod dubitabam, an non fuerim ei causa mortis; quia fuerat istis diebus Mantuæ ad me visitandam. Cum autem in oratione essem, et pro ejusdem anima deprecarer; interrogavi Deum magna cum instantia, utrum ego peccatrix fuisssem causa mortis ejus. Respondit autem mihi divina bonitas dicens; Non fuisti, carissima filia, causa mortis ei. Tunc interrogavi de statu animæ illius. Hei mihi rem magnam! Responsum mihi fuit: Ipse est in Purgatorio. Hoc ego audiens, cum gemitu dixi: Ah! ah! Clementissime mi, ob quam causam anima est in tali pœna? Respondit Deus, Quia voluit voluntatem suam et judicium facere. Tunc anima mea, in Dei conspectu liquefacta præ compassione erga animam illam, pro gratia speciali petiit, ut sibi, id est corpori suo, daretur perpetiendæ pœna ista, et ille a Purgatorio liberaretur. Respondit Deus: Nolo, filia, quia non posses tantum

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

CAP. XXVII.

Item tentationes dæmonis,

et cur etiam electos iis sinat Deus impeti.

E

CAP. XXVIII

deinde tribulationes quas passa est ab hominibus;

F
et quomodo pro suo otio Confessario,

purgatorium per biduum patienti,

CAP. XXXI

B
pro quibus et successerunt dolores Passionis

et desiderium mortis.

Explicat majorem suam cum Deo unionem,

in lumine quodam ineffabili.

A cruciatum sustinere. Cum autem perseverarem instando, ut mihi imponeretur pœna ista; respondit Deus ac dixit mihi: Justitia mea exigit ut ipsemet ferat pœnam, quam si sentires subito moreris; nolo autem te nunc ex hac vita discedere. Interrogavi igitur, quamdiu anima ista deberet in pœna detineri; responditque mihi Deus, Per biduum: quapropter perrexi orare pro anima jam dicta et post biduum audiivi ipsam ascendere in Paradisum.

Hic autem de ea scripserat librum tunc perditum.

103 Quando Virgo talia mihi dicebat, o Lector, monstrabat in verbis magnam caritatem erga animam istam: et sermonem prosequendo mihi dixit, quod iste Fr. Dominicus sciebat multa ejus secreta, et scripserat librum de omnibus gratiis quas ipsi Deus fecerat tempore quo vixerat ipse, sed tali forma ut nemo alius legere illum potuisset vel intelligere: non fuit autem repertus unquam, sicut Virgo mihi dixit, de quo ipsa postea valde fuit gavis, imo dixit hæc verba: Hei mihi; mortua fuisset præ dolore si repertus esset: ex gratias ago Deo, qui concessit ad solatium meum, ut de illo nihil amplius inaudiverim.

CAP. XXIX

B

104 Postea interrogavi eam dicens: O Mater cara, quomodo nunc tecum agitur quoad dolores passionis Christi. Respondit beata illa anima et more suo consueto dixit: Adhuc cor mihi multum vexatur, neque possum nisi difficillime ambulare propter dolorem pedum. Inter hæc autem manibus meis tenebam manus ipsius, et ipsa monstravit locum majoris cruciatus sui, scilicet in concavo palmarum; et dixit: Similiter etiam sentio grandem cruciatum in clivo pedum: et aliquando invenio in medio ipsorum multum rubedinis cum magno dolore: estque rubedo illa velut sanguinis effusi: et ideo nollem ut quisquam mihi pedes lavaret, ne tale quid videatur. Quando vero mihi accidit ut ambulare nequeam, dico cognatis meis, esse nervos sic contractos et stupefactos, aut quod in iis sentiam pœnam aliquam atque ita efficio ut nihil ultra intelligant. Multas res alias spirituales inter nos hora illa pertractavimus, multas in aliud tempus dimisimus, impediti a Domina, [Marchionissa], quæ inopinato supervenit; et contristata Virgo mihi dixit, O fili in Christo, alia vice sermonem pertexemus.

Indicat majores suos dolores

et quomodo eos clam habeat;

CAP. XXX
item qualiter ab an. etc 5 vel 6 capit affecture solitudinem.

C

105 Alias loquens cum Virgine de rebus spiritualibus, interrogavi eam, pro majori mea consolatione et certificatione (ultra illam de qua habetur in primo tractatu) O cara Mater, dicito mihi, quantæ ætatis eras, quando Deus cœpit ad se trahere tuam animam? Respondit ipsa; Si bene memini, dilecte Fili, eram tunc annorum quinque vel sex, neque adhuc cognoscebam quid essem: præter quam quod fugiebam oblectamenta puerilia et consortia puellarum aliarum, quantumque poteram studebam manere solitaria: de quo mater mea vehementer mirabatur, sæpiusque dicebat: Quid ita sola manes, filia? non novi te, neque scio qualis sit tua voluntas. Sed ego ejusmodi verbis nihil respondebam, et quotidie magis affectabam esse sola. Cumque illa sæpius me requireret, reperiretque in oratione positam, nihil poteram ei respondere. Reversæ ergo ad corporeos sensus dicebat illa: Qua de causa sic stas immobilis, o filia? Quid tibi deest? Profecto magna quadam infirmitate teneris, quam nominare nolo: dic mihi quid sentias. Ego autem parvula nesciebam quid ei reponerem, nisi; Habeto patientiam, mater, et ignosce mihi.

admiratione matre:

et ad spinam puncta,

106 Istud autem accidebat sæpe. Cum ergo die quadam more meo ivissem in hortum solatii causa, et ibi essem sicut Deo placebat; cœpit colligere uvæ spinosas, id est crispinas; et spinæ uni digitum impégi. Tunc venit mihi cogitatio de Christi passione, ac præsertim de corona, quam duriter caput ejus

pupugerit, cogitando quantus fuerit dolor iste. Sic autem meditati apparuit Crucifixus cum omnibus mysteriis Passionis; et ego ipsa intuens, subito fui liquefacta et resoluta in contemplationem mysterii tam sublimis; unde anima mea tunc percepit specialem gratiam et consolationem, id est, in corde meo sensi dolorem grandem cum ardenti amore Dei, qui ipsum tantopere accendebat et inflammabat, ut parum admodum somni noctu caperem, et veluti continuo starem in oratione. Igitur in illa ætatula cœpi cogitare de pœnitentia faciendâ, et accipiens funes in iis multos nodos faciebam, circumdabamque eos carni meæ; aliquando etiam disciplinabam corpusculum, quamvis a nemine ad hoc instructa; imo quacumque in re poteram ipsum affligerebam.

D
visoque Crucifixo.

cœpit facere pœnitentias:

107 Vix dicere possim quam libenter ibam ad concionem, et sero mihi illucescebat dies quo illuc eundem esse sciebam: quod si prædicabatur de amore Christi, cor meum incendebatur ad modum luculentis ignis: quando autem redieram domum, memoreriter fere repetere noveram totam concionem: quod matri ac patri meis magnæ admirationi erat, videntibus me tam parvulam. Insuper recordor quod in tenera illa ætate, quando pater mensæ accumbens, dabat aliquid fratribus meis, ut patres solent; et aliquando me præteribat; dicebam in corde meo: Tu non es dignus quidquam habere propter peccata tua: et tunc sentiebam in corde meo consolationem tantam, ut nequeam verbis exprimere. O bone Jesu! et sic agendo transivi tempus pueritiæ meæ, cum multis gratiis spiritualibus, quas nescirem nec unquam possibile mihi erit explicare. Multo majores blanditias percepissem a parentibus meis, nisi sic solita fuisset rapi inter orandum, quod ipsi arbitrabantur esse speciem aliquam morbi caduci: unde et vehementer affligebantur, neque sciebant quid de me facerent.

afflictebaturque ad conciones.

et gaudere sibi nimis dari quam fratribus:

108 Iterum loquens cum Virgine, interrogavi eam de doloribus passionis Christi, ipsaque respondit: Grandem, Fili in Christo dolorem cordis sentio, quod mihi necdum videret consolidatum, sed de die in diem magis torquetur, videturque mihi in tres partes sectum; totum autem latus istud est maculosum, usque ad plantam pedis. O bone Jesu! Similiter etiam corpus meum quasi totum commolitur est pœnis: et quamvis ambulare valeam, sentio tamen acutissimos cruciatus; et ferre nequeo amplius gressum formare, propter dolores pedum nimis intensus: totum quoque latus cordis contractum est et incurvatum, ut solet decrepitis senibus. Inter hæc supervenit Domina Marchionissa: et Virgo dixit: Patientia, Fili dilecte: alias colloquium hoc spiritalibus cœpiatamplum.

CAP. XXXI.

quomodo cruciatur toto corpore.

CAPUT VII.

Cælestis a peccatoribus intentata, et maxime obstinatis, pro quibus frustra orat Virgo et orare facit, ac suæ orationis qualitates aliquas aperit.

Paucis post diebus loquenti per tres horas cum Virgine beata, ipsa mihi dixit magna cum caritate: Fili in Christo, factum bene quod ad me veneris, quia tota afflicta sum et animo amaro, propterea quod in die Sanctorum omnium, anima mea in oratione posita vidit humanam naturam, constitutam et alligatam in magno periculo flagellorum: et Pater æternus suo quodam modo immobilis stabat, audiens animæ preces, sed videbatur eas exaudire nolle: anima autem perseverabat orando pro natura humana. Hinc Pater æternus animæ respondit ac dixit: Filia carissima, non vides quomodo fœtor tam multorum tamque gravium peccatorum pervenit ante conspectum

CAP. XXXII.
Intelligit pœnam peccatoribus a Deo paratam.

A conspectum meum? Scito quod ferre eam ultra non valeam: justitia mea vindictam exigit. Hei mihi! Anima mea audiens hujusmodi responsum, et animadvertens divinum aspectum suo modo quasi turbatum, tota liquescebat præ dolore; quia videbat gravitatem flagelli, contra humanam naturam parati: videbaturque quod Deus valde iratus erat Prælati Ecclesiæ, volens eos propter multitudinem peccatorum punire.

qui queritur
de eorum per-
tinacia,

110 Tunc anima mea cœpit dicere: Ah, ah, æterne mi Domine! noli immittere flagellum istud: immensa tua bonitas et clementia non faciat rem talem: sed dic mihi, qua ratione facere possint, ut ira et sententia tua mutetur ipsis in gratiam, et flagellum istud removeatur. Respondit Deus, O filia carissima, aliud non vellet bonitas mea, quam emendationem et pœnitentiam. Non vides, o Anima quanta superbia regnet in omni statu et gradu hominum, et quam enormes turpitudines committantur? Non est amplius inter eos justitia aut caritas, sed rapina atque extorsio. Nonne vides, quomodo faciem suam averterint a me, submersique sint in fœtido cœno peccatorum? Nulla in eis est sanitas neque bonitas, incipiendo a

maxime Ec-
clesiastico-
rum.

B justitia mea nequeat illos amplius tolerare. Tunc anima mea, prostrata in terram, clamabat; Ah! ah! dulcissime mi Domine! obsecro tuam immensam bonitatem, ut ad minimum Mantuanis miserearis. At Deus, Nimis magna sunt, Filia, peccata eorum: tamen pro amore tui, et propter tot orationes servorum meorum pro illis factas, adhuc expectabo dies aliquot: dic ipsis ut se emendent, quia nequeo ultra ferre tantam in peccatis pertinaciam.

Hinc tristis
virgo

111 Propterea, Lector, plurimum afflicta fuit Virgo, mihi que impense mandavit ut curarem orationem faciendam, Deumque rogandum eum in finem quia sæpe Deus oratione placatur. Sicut autem mihi Virgo monstrabat, videbatur quædam in particulari metuere, Statuumque conversiones, quarum aliquas jam vidimus, aliæ, secundum opinionem meam, necdum sunt implete. Multum etiam formidabat Ecclesiæ, et quibusdam personis nominatim, quæ non revelabo, quia earum quædam adhuc vivunt inter mortales. Erat igitur illis de causis valde afflicta Virgo et vehementer attenuata continuis vigiliis et orationibus quas faciebat, perpetuo lacrymans et corpus suum macerans. Non explico super hoc puncto quasdam ejus prædictiones, circa personas particulares, quarum aliqua, ut ipse verax testis sum, ipsas in se expertæ sunt, aliæ adhuc sub duro flagello versantur. Equidem, Lector, contremisco eum recogito colloquium istud, quod totis tribus horis tenuit: multasque res tunc auditas taceo, quia necdum est tempus eas propalandi neque volo distinctius intelligi. O pauperceci et cæci circa suam salutem! Si nossent quid opus sit ad eam consequendam, et quid comminetur Deus, credo mutarent vitam, et sub immoderatis vestibibus sacco vestirentur. Porro licentiam discedendi a Virgine sumpsit, sub promissione, quod in posterum adhuc alias res spirituales mihi indicaret.

valde emacia-
tur

112 Eodem mense [an Augusto?] ac tempore iterum tribus horis duravit colloquium meum cum cœlesti illa Virgine, et inter alia ut melius poterat mihi dixit: Dilecte in Christo Fili, valde afflicta est Mater tua. O bone Jesu! volo tibi dicere id quod mihi accidit. Diebus præteritis in oratione posita deprecabar pro multis personis, ut Deus illis faceret misericordiam. Specialiter autem magis orabam pro Papa, [Alexandro VI] et quadam persona C etc. [forte Casare Borgia, Duce Valentino] ut Deus ei daret gratiam restaurandi Ecclesiam, et omnium misereretur. Cumque anima mea pro illo petebat talem gratiam, videbatur Deus turbatus ac velut

CAP. XXXIII.

eo quod etiam
pro Papa et
quodam C.
oranti,

immobilis stare: uti quis solet cum audit ingratum aliquid. Perseverabat nihilominus anima mea in postulanda gratia pro Papa, nec ullum ei dabatur responsum, quemadmodum solebat: perseverante amen illa, et petitionem urgente; supervenit Domina nostra Dei Genitrix: quæ ante filium consistens, cœpit precari etiam ipsa, et adjuvare animam, ut pro salute Papæ compos fieret desiderii sui, atque pro renovatione Ecclesiæ. Postea venerunt omnes Apostoli, et steterunt coram Domino, omnesque orabant ut fieret misericordia. Heu me miseram peccatricem! Stetit Deus semper immobilis, vultu et aspectu nequaquam hilari, sed velut turbato; nec ulli deprecantium quidquam responsi dedit, non Domine nostræ, non Apostolis, non animæ meæ, sicut alias fecerat.

D
FX ITAL. IIIE-
RON. OLIVET.
alque Depura
sanctisque
intercedenti-
bus,

113 O bone Jesu! multum hac de causa affligor: jam enim tertiæ vices sunt, quod specialiter oravi pro Papa, et quibusdam aliis: et in aliis quidem orationibus meis videbatur inclinari Deus ad faciendam misericordiam, hac autem vice responsum non accepi; unde non possum quin maneam in continuis lacrymis, præ compassione animarum istarum O fili carissime, quantum queritur Deus de statu Ecclesiastico Hei mihi! quam magna et nimium horribilis res est, coram intueri putredinem peccatorum tam multorum! Plangebatur Virgo cum talia diceret, et suspirans ita me est affata: O care Fili in Christo, si vel semel videres, quantum Deus queratur de natura humana, et præcipue de tribus peccatis, credo quod continuo velles stare deprecandus ad pedes Jesu Christi. Tunc ego: Quænam sunt ista peccata, Mater? Respondit anima illa cœlestis; Superbia, avaritia, et tertium unum quod honestatis causa nolo nominare: ego autem per discretionem intellexi, ipsum esse peccatum luxuriæ, diversa in specie perpetratum.

aversum se
ostendit Deus:

E

114 Dixit etiam Virgo, O quanta mala habentur parata propter obstinationem et longam consuetudinem peccandi; et præcipue Statui Ecclesiastico, eisque personis, quas novisti. O Deus meus! o bone Jesu! ignosce mihi miseræ peccatrici. O animas misellas! Grandia illis tormenta præparantur, si opera non mutant. Ego hæc audiens stabam quasi attonitus, et sanguis præ terrore mihi constringebatur. Postea vero cœpit Virgo loqui de rebus spiritualibus ad animas nostras spectantibus, multa que absolvit et confirmavit, quæ inter nos pridem promiseramus; præcipue autem participationem orationis et operationis. O bonitas divina! Eramus duo corda coram ejus conspectu in una voluntate colligata. Tanta profecto erat o Lector, inter nos caritas, ut absque lacrymis de ea loqui non possim. Amabat Virgo dilectum suum in Christo filium velut animam suam propriam, et ipse amabat unicam Matrem etiam plus, si fas est dicere, quam animam suam. O magnam Dei caritatem, insertam cordibus nostris, multo prius quam inter nos esset aliqua spiritualis conversatio, aut invicem nosceremus!

sic mœrenti

valde compa-
ritur Auctor
F

115 Prædicto mense iterum quasi tribus horis mansimus in sancto colloquio, et illa cœlestis ac beata anima tantum accendebatur Spiritu sancto, ut videretur aliud quid esse quam creatura humana: loquebatur enim majori quam unquam videram vehementia, deque rebus valde sublimibus; et hoc cum quibusdam figuris et exemplis ut melius intelligerem atque super statu animarum quarundam, de quibus scribere supersedeo. Deinde interrogavi de oratione, quomodo eam faciebat, et utrum in ea impediretur per tot visitationes diversarum personarum, aut propterea privaretur solita sua ad Deum attractione. Respondit autem cœlestis anima; O fili, non impediatur imo exinde sentio aliquid amplius, præsertim

CAP. XXXIV.
et intellegit
ejus oratio-
nem

non impediri
ulla distra-
ctione extrin-
seca,

EX ITAL. HIERON. OLIVET.

A præsertim noctu ; quia parum aut nihil possum dormire, præoccupata a consueta oratione et meditatione : corpus autem meum aliquando tantopere afflictum est, ut non possim me erigere aut pedibus insistere.

aut molestiæ alicujus corporæ sensu,

sed tantum cum redit ab extasi anima :

116 Tunc subjunxi ; Dic mihi, cara Mater, affligerisne in attractione ad Deum, aut corpus tuum sentit aliquam afflictionem durante ejusmodi unione cum ipso? Et respondit : Non plus molestiæ tunc sentio in corpore, aut aliam ullam rem corpoream, quam si non essem in corpore : quia anima conjuncta cum Deo numquam recordatur sui corporis. Verum in regressu animæ ad sensus corporales, sentitur aliquando grandis afflictio ; præsertim quando erecta illa fuit ad mysterium passionis Christi. Sentio autem aliquando corpus tam leve, ac si mortale non esset : et ita manet spatio trium quatuorve horarum, et sæpe amplius, prout anima sentit majorem cum Deo unionem, maxime quando id fit cum aliqua expressione individua Trinitatis. O bone Jesu ! quam grande cogitatu est mysterium istud ! quomodo in tali unione et elevatione sese reperit anima cum divina bonitate junctam ! Nulla est humana cogitatio, quæ possit ad suavem istam speculationem pertingere : sed divina gratia ejusmodi raptu hoc præstare novit. Heu me ! non possum tibi aliter id dicere ; alia vice, care Fili, id fiet.

CAP. XXXV.

tunc hanc cognoscere etiam statum carum pro quibus orat ;

sed eas suæ libertati relinquit.

117 Quam multas spirituales res similes audivi ab ista cœlesti anima ! cum autem eas audirem, non erat quasi spiritus in me ; non propter verba similia et simplicia, qualia sunt mea ; sed propter sua quæ erant magis expressiva, magisque efficacia, juncta pronuntiationi et gestibus accommodatissimis ad ejusmodi effectus, quo subinde illo operabantur, propter sui magnitudinem. Quamvis autem semper videbatur inter illa quasi liquescere, negabat tamen se posse vel memoria vel verbis attingere casum suum. Tunc interrogans eam : Dic, inquam, cara Mater quando anima est unita Deo et attracta, cognoscitne statum et conditionem alicujus personæ ? id est, cognoscitne ipsius bonitatem aut malitiam ? merita et demerita ejus ? Ad hæc illa : Cognoscit, fili, quantum vult Deus ut cognoscat et videat, et sæpius videt atque cognoscit merita et demerita plurium creaturarum. Equidem recordor, quod cum annis abhinc quadraginta orarem pro quadam persona, ut illam Deus vellet ad bonam vitam convertere responderit mihi Deus ; Nescin, o anima, quod creatura babeat liberum arbitrium, ut pro libitu bene vel male agat ? Ego legem dedi, nolo hanc frangere. Tunc anima mea cum sollicito desiderio pro salute illius, replicavit ; Ah ! ah ! Domine mi, move aliquantum cor ejus induratum infusione Spiritus sancti. Hei mihi, Fili ! respondit Dominus animæ meæ horribili voce : Nunc invenio locum, qua possim intrare in cor tam obduratum, inveteratumque in putredine gravium et maxime enormium peccatorum.

CAP. XXXVI.

De una vitæ certam se redidit :

118 Rursum, Fili in Christo dilecte, alia vice cum anima mea posita esset in oratione, facile tertio accidit precanti pro anima, nobis cordialissime dilecta, de qua sæpius tibi dixi : et postulanti ut solari eam vellet Deus in eo quod petebat, et absolvere a vinculo quo tenebatur adstricta ; ut responderet Deus animæ meæ ; Volo, filia carissima, ut sic permaneat pro salute animarum : sed sine dubio scias, quod ipsam sis visura in paradiso collocatam. De hoc autem prorsus certa sum, cum magno mentis meæ solatio. O pie Jesu ! quam magna est bonitas tua ! Hæc omnia mihi ipsa dixit, Lector, magno cum respectu et quasi invita : sciebat enim quod ego istam personam noveram. Inde vero co-

gnovi ejus futuram beatitudinem : quia qui aliquem videt in Paradiso, necesse est ut etiam ipse ibidem sit. O bonitas Dei ! quid non operaris in animabus fidelium tuarum sponsarum !

119 Insuper mihi dixit cœlestis illa anima, O fili in Christo carissime, Deus propter suam bonitatem, non propter merita mea, semper mihi ostendit res tam mirabiles, etiam cum adhuc essem parvula teneræque ætatis, ac deinde proveciori ; et tam multæ gratiæ ab eo in animam meam sunt collatæ, ut impossibile mihi sit vel decimam partem enarrare. Heu me ! qui Doctores, qui Philosophi, qui Prædicatores poterunt unquam dicere aut scribere, id quod videt anima in oratione posita ! O bone Jesu ! Nimis grande id est, quam ut aliquis scribere aut dicere velit, utpote res ineffabiles et humanis oculis inconspicua. Perdor hic, nec valeo plus dicere : alia vice. Videns ego quod esset abitura in extasim, cito sermonem converti ; ac deinde eodem regressus dixi : O mater cara, scire vellem utrum anima tua semper invitetur et impellatur ad contemplationem. Respondit Virgo ; Videtur, quod anima semper eo invitetur ; sed etiam quod habeat continuo quasi duas voluntates, quarum una ipsam provocat ad alta et spiritualia, alia deprimit ad humilia : semper tamen prævalet et illa quæ tendit ad sublimia, idque tam vehementer, quod sæpius non volendo neque advertendo, anima attrahatur in ictu oculi ; maxime quando contingit me aliquid audire de Divinitate, vel aliquid sublime de gaudio et beatitudine animarum. O bone Jesu ! in ista suavi speculatione plus delectatur anima mea, plusque consolationis sentit et gustat. O pie Jesu, sponse dilecte ! miserere mei peccatrici, nec enim plus dicere valeo : alia vice dicemus reliqua, si Deus nobis gratiam concesserit. Ora Deum pro personis, quas nosti, ut Deus eis gratiam largiatur.

resque valde mirabiles sibi ostendi in oratione,

ad quam quasi sibi semper trahatur.

E

120 Prosequendo sermonem alium, interrogavi eam dicens : Quo modo, cara Mater, nunc agitur in doloribus, qui continuo tibi adsunt ex Christi passione ? Respondit ipsa : Dilecte in Christo fili, magnos sentio cruciatus : qui, ex quo infirma fui quotidie creverunt et crescunt, præsertim cruciatus cordis ; sic ut ambulanti, loquenti, sedenti videatur cor esse transfixum, quodque non potero respirare : id quod mihi magis accidit diebus Veneris et Mercurii. Quando autem lecto decumbebam, ex magno illo quem habui morbo ; tunc fuit cor meum diffractum et fissum, ita ut numquam fuerit consolidatum, sicut ipsum tunc esse tibi dixi. Et credo, quod vota et orationes nostrorum devotorum ipsum tenuerint, ne in isto martyrio totum consumeretur. Scio quid dicam, et ideo magnus mihi labor foret explicare totum id, quod etiam omitto, quia satis dixi alio loco.

CAP. XXXVII

Doloris Passionis sibi auferi fatetur :

F

121 Nunc volens Virgo sermoni suo finem imponere, impedita ut supra dixi ; Fili, ait, ora Deum pro tali ac tali persona, et præcipue pro salute animarum ipsarum ; quas mihi gratiose concedi quotidie peto a Deo ; valdeque affligor, quia qualia vellem signa salutis earum non video. Vellem ego pro iis obtinere hanc gratiam, et Deus vellet ut facerent pœnitentiam, et dimitterent peccata ac malam vitam : sed videtur quod nolint. O Miseras animas ! quam grave ipsis præparatum est tormentum, nisi se emendent ! Ora, fili pro ipsis et Matre tua. Durus fuit mihi, Lector, hic sermo, et gravis comminatio iræ sive justitiæ diviniæ supra istos et alios hujus mundi peccatores.

CAP. XXXVIII

dolet aliquos manere pertinaces in peccatis.

A

CAPUT VIII.

Narrat Auctori Virgo favores varios sibi factos a Deo.

Cum quodam die summo mane Missam celebrassem in camera Virginis, ingressi sumus sanctum et consuetum colloquium, quod duravit usque ad Nonam, sicut domesticos ad prandium accubituros tæderet expectare tam diu; quare comparuerunt aliquoties, me præsentem, dicentes; Hora jam transit, Soror, quod ipsi haud parum molestum accidebat, ut cui cœlestis cibus melius quam alius sapiebat. Eadem hora Virgo mihi dixit: Dilecte in Christo Fili, multa tibi vellem dicere pro vestra consolatione, et præcipue de unione quam Deus fecit cum anima mea, atque facit quotidie: sed vereor ut possim explicare quomodo vellem; unde aliquoties de illo impedimento apud Deum sum quæstus, eo quod subinde loquens cum personis mihi familiaribus, aut etiã domesticis nostris, subito remanet anima mea attracta, neque possum id cavere. Quin etiam aliquando id mihi accidit prorsus iavitæ, propter verecundiam circumstantium. Heu me! quantæ res evenerunt in similibus publicis locis; id est in ecclesia et alibi, ubi sat multi aderant! Quandoppe etiam lecto decumbens, manebam tota nocte raptus: sed quando sum in publico atque ad me regredior, nimium verecundor præsentiam hominum. Vellem profecto Deus mihi hanc gratiam faceret, ut talia operaretur in anima mea conspiciente nemine: et hoc foret magnum mihi solatium ac gaudium. O quam multi famuli ac famulæ Dei sunt meliores me peccatrice, et operantur in abscondito, nec quisquam novit eorum actus!

123 Hæc audiens subrisi, atque dixi: O cara Mater, Nescin, qua de causa Deus noluerit ut monasterium ingredereris? Respondit illa: Heu me! satis certa sum: ita vult ille, ita ordinavit. Tunc ego; Id si ita est, Mater, ecquid dubitas? Quandoque, inquit, non fido mihi, et metuo illusiones dæmonis: multamque verecundor, quia homines dicunt: Eccam illam, Eccum illam. Quid autem ego feci unquam, vel etiam nunc facio? Sed Deus, per gratiam suam specialem, cum solam essem annorum quinque, cœpit animam meam ad se trahere. O pie Jesu! Quid boni tunc erat in me, per opera tunc facta? aut etiam postea quid boni feci? O dilecte Fili, quam magnæ sunt ingratitude meæ aliæque peccata! Respondi ego: O cara Mater, si Deus a pueritia in te operatus est per gratiam suam, et adhuc continuo operatur; non es ipsa quæ agis, sed gratia divina: Tu es velut iumentum, quod pulsatur; sed nemo intelligit modum talis harmoniæ, cum multis secretis compositæ: et ideo multi, videntes res tam mirandas in corpore humano, manent confusi et pleni admiratione; animum autem reflectentes supra suos actus, agnoscunt suum errorem; et sic mediante te convertuntur ad Christum, atque agunt pœnitentiam de suis peccatis. Tunc Virgo dixit: Credo, Fili, veram esse quod dicis: quia multi mihi dixerunt quod vitam commutaverint, atque in bonum verteriat, solam me videndo positam in oratione: et quædam Matronæ conjugatæ, dimissis pompis, magnæ devotioni piisque operibus se tradiderunt. Fateor, Lector, id in me quoque verificatum esse: nam cum puerulus essem ac scholas frequentarem, accidit mihi ut viderem cœlestem illam animam in spiritu raptam: talisque præsentia sic fuit meæ menti infixæ, ex prima illa vice; ut numquam oblitterata ejus memoria sit, divinitus cordi meo impressa.

124 Progressa est Virgo ulterius, et dixit: Narrare tibi volo, care Fili, id quod vice quadam mihi accidit. Cum intra ecclesiam essem posita in oratione; parvula quædam vidit prope me stantem puerulum raræ pulchritudinis, id quod ipsa dixit Confessario suo. Tunc ego interrogavi: Quid autem tunc cogitabas, Mater? Respondit illa; De parvulo Jesu, quem anima mea intuebatur, multumque eo oblectabatur. O bone Jesu! valde affligor, care Fili, quia talia publice visa sunt. Socia nostra non satis resistas intelligit, et ideo aliquando loqui non possum, et aliquando vellem ut nemo me interpelleret; ipsa autem hoc non capit, neque satis sollicita est ut a me removeat personas, quæ tali hora me impediunt. Ipsi tamen hæc non dicerem, nisi in genere, licet me non intelligat, sicut tu. Vehementer ergo contristor et affligor, quia in ista hora vellem non videri, neque molestari.

125 Confortabam ego eam; quæ verbis meis satis acquiescens, respondit: O fili, quam libenter discederem ex hac misera vita! Sæpius oravi Deum ut me liberaret de carcere miseri hujus mundi; et semper mihi respondetur, quod sustinere debeam, et habere patientiam adhuc aliquantulum; quia nondum perfecit Deus quod per me intendit facere: nec possum scire quid illud sit, propter quod tam diu differat mortis inæ solatium. Quando Domina nostra filiolum peperit, interrogavi Dominum, an illa esset res quam dicebat: sed respondit Deus, quod non. Et aliis multis vicibus variæ res evenerunt, et interrogavi, an essent illæ, et semper negative respondit Deus. Credo tamen quod non admodum diu manebo in hoc mundo, quia sentio quotidie me deficere. Hei mihi, dilecte Fili! Mater vestra valde tristatur, propter illos quos nosti: nullam in iis video vel sentio mutationem vitæ aut morum inolitorum. Hei mihi! Animæ eorum versantur in magno periculo. Ac super hoc multa narravit Virgo de flagitiosa vita quam ducebant, et de flagello ipsis parato: de quibus clarius non loquor, ne forte intelligor.

126 Insuper addidit Virgo: Quam mihi, Fili in Christo, quandoque grave est, non habere ullam secretam personam præter te, cui possim secure cor meum aperire, et certa esse quod nemo resciturus sit arcana nostra! Vellem quotidie commoditatem habere loquendi tecum de rebus spiritualibus, magnamque consolationem sentire mihi videor quando de rebus meis nemini loquor nisi tibi; imo cor meum tunc quietum ac tranquillum manet diebus aliquot. Laudetur, care fili, divina bonitas; quæ magis ac magis sese quodidie unit animæ meæ. O bone Jesu! dico tibi, care Fili, quod cruciatus cordis mei quotidie augentur. Vellem ut creparet dulcedinem Dei gustando, ut cito transirem ab hoc fœtido mundo. Hei mihi! non possum plus dicere: ignosce, Fili. Hic fulcivit se Virgo, et stetit aliquamdiu, loqui non valens præ excessivo dolore cordis, quem sentiebat: postea autem mihi dixit res aliquas magnas, de nonnullis personis particularibus, quas modo non enarrabo.

127 Penultimo die suprascripti mensis, postquam in camera sua Missam celebrassem, exorsi sumus sanctum colloquium; sed in principio sermonis dixit mihi ipsa sancta Virgo: Fili, satis vereor ut possim tibi explicare quod intendimus ambo, eo quod tam grandes sint res, quas anima mea hisce præteritis diebus conspexit. Ah! continuo mens mea raptur ad considerandas res indicibilis atque immensi gaudii, quas vidit anima mea; quas si voluerim eloqui, aut pergam considerare, attentius, subito destituar facultate loquendi. Videor mihi, Fili, remansisse sicut aliquis qui expergiscitur a somno:

D
LX ITAL. HIERON. OLIVET.
CAP. XL.
Fili in extasis visus ipsi ads'are Jesulus.

Docet Virgo differri mortem suam,

E
peccatores non converti,

et se neminem habere cui prodere possit secreta sua

F
præter auctorem

CAP. XII

Futur se absorptam

et

CAP. XXXIX.

Multa optans si posset Auctori narrare

crebra extasi impediri se queritur,

B
et in ea non posse alios latere,

idque sibi magnæ verecundiæ esse,

C
quamvis non sine utilitate spectantium sic raptæ

quod se quoque puerum expertum proficitur Auctor.

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
rerum
visarum me-
moriam,

A et si alieni personæ loquar, nescio quodammodo quid mihi dicat: quia mens mea continuo est elevata et submersa in memoria rerum conspectarum, atque adeo mirabilium. Talis autem imaginatio nec die nec nocte mihi cessat, sed continuo versatur ante oculos mentis: et omni nocte sum sic absorpta, ut quasi nihil sentiam; hoc vero mihi accidit quamvis lecto decumbam. Volo tamen experiiri, Fili, an possim consolari te, dicendo aliquid ut melius poterit: quod autem modo non poterimus; postea, cum extasis hæc transierit, majori cum facilitate narra- bimus: nunc autem penes me non sum

et quasi sine
corde,

128 O bone Jesu! perditum est cor meum. Hei, mi Fili! etsi Deus mihi concederet dicere quantum humana lingua dici potest, scito tamen quod neque sic possibile foret vel minimam partem explicare eorum, quæ anima mea gustavit et vidit. Cor meum sic est attritum et consumptum, ut totum lacerum videatur. Vellem, ut cito extinguatur, ut cito egredi possim ad sponsum animæ meæ. O fili! Diebus hæc præteritis, permisit Deus, ut oscularer plagam lateris ejus, unde cor meum sic accensum remansit suo sancto amore, ut videntur adustum. Vellem tota innovari et conflagrare ista dulci amœnitate sancti lateris Christi. Nescirem, Fili, dicere, quomodo stet cor in corpore meo. Deus etiam per suam gratiam tot alias res sublimes mihi monstravit, tantaque mysteria, ac potissimum circa creaturam tibi notam, ut inde valde sim consolata: dixit autem mihi hæc verba: Perseveret: hæc est enim mea voluntas. Numquam, o Fili, Deus mihi ostendit tam aperte ejus salutem, aliasque multa res sanctas: unde laudetur Deus ex beata ista anima. Obsecro, Fili, ne cuiquam hæc reveles.

postquam
licuit Christi
latus osculari,
B

CAP. XLII

et Jesum in
forma parvuli
amplecti:

129 Insuper, Fili, in hoc ipso natali, anima mea in oratione posita videbat Dominum nostrum, sub forma infantuli, inter brachia Dominae nostræ, quemadmodum videre optaverat; cumque, oraret, Parvulus extendit brachia sua, et benedixit devotibus nostris, sicuti nostra illa carissima petierat. Quantum solatium fuit animæ meæ tot tantasque res videre, quas nequeo effari! Tunc pro gratia speciali a Deo postulavi, ut mihi indulgeret nunquam amplius ad corpus reverti. O bone Jesu! quam dulcis et suavis illa fuit responsio, Noli tristari, Anima mihi carissima, brevi consolaberis: tantum oportet ut habeas pauxillum patientiæ. Tunc dixi: Ah, Domine, vellem scire diem mortis meæ. Respondit Deus: Faciam, carissima filia, ut scias, idque per evidentia quædam signa, decimo vel sexto die ante. O bone Jesu! non possum ultra loqui.

promittit
Auctori quod
morti suæ
aderit,

130 Hæc verba, Lector, eloquebatur Virgo magno cum labore, eratque tantopere afflicta, ut non anderem amplius ipsam interrogare, quia non erat in ipsa spiritus ad loquendum: ipsa tamen mihi promisit, quæcumque modo dicturam se quidquid esset possibile. Insuper interrogavi eam dicens: O cara mater, pro singulari gratia a te peto, ut si te mori ante me contingat, facias me videre statum vestrum. Respondit illa: Id faciam libenter, si Deo placuerit; et præsens eris, spero, morti meæ, Recte novi quid dicam, fili. Fac bono sis animo, quia et in hoc solabitur te Deus: omniaque fastidia et tribulationes nostræ convertentur in gaudium atque lætitiâ. Scito quod servabo tibi fidem datam. Omni die primum quod ago, est elevare mentem in Deum, eique commendare D. B. sicut promisi, et hoc facio propter vestrum solatium. Ora Deum pro Matre tua.

CAP. XLIII.
narrat quali-
ter cor sibi a
Deo mutatum
sit,

131 Dum supradicto tempore loquerer cum Virgine a tertia usque ad nonam, incidit in principio sermo de injustitia quæ fiebat cuidam Sacerdoti: sed paucis verbis expeditum hoc fuit, quia corda

nostra stimulabantur ad res spirituales: quare Virgo sic cœpit. Quadam vice in oratione constituta, in gratiam specialem petii ut mihi Deus cor multaret, illudque ordinaret secundum voluntatem suam, et illo solo dilectarer. Apparuit ergo mihi Deus, aspectu valde luminoso, cor meum in manu sua habens, intra quod videbam esse venas aliquas turgidas, et ipsius partem quamdam rubeam, alteram pallidam. Tunc quæsi a Deo, quid significaret pars illa pallida; et respondit, denotare affectiones terrenas: tantusque fuit ille Divinitatis sensus, ut facile integrum triduum abstracta manserim, propter mutationem cordis mei divinitus factam. Hei mihi! Grandis mutatio illa, et grandis res illa! quando autem regressa fui ad sensus meos, sensi cor meum novum et inflammatum, ita ut videretur foras esse divino amore succensa. O bone Jesu! Sic autem mansi quasi tribus annis, ut grave mihi esset cum hominibus loqui. O bone Jesu! Cor meum sic mutatum fuit, ut anima tota resoluta fuerit in Deum; in ipsaque aliud nihil regnabat, quam dulcis et suavis sensus de Deo.

132 Eodem tempore, care Fili, oravi etiam Deum ut mihi concederet esse fidelem suam sponsam: hac igitur intentione ad orationem composita mihi apparuit Deus, cum sua gloriosa Matre atque Davide Propheta: Christi autem sancta Mater orabat filium suum meam ut solari vellet animam, O bone Jesu! Sereno ac jucundissimo aspectu Deus porrexit manum suam, meamque manum apprehendens, sibi me desponsavit, recepitque in sponsam ac filiam suam. Exinde autem semper mihi visa sum sentire anulum, digito insertum. Dicendo autem, Sentio anulum; non nisi magno cum labore et verecundia pronuntiabat ea verba; factaque est facies ejus tota rubea, quin etiam voluit cessare a sermone quem cœperat: sed multis precibus meis constricta, dixit pauca ista verba, de modo quo fuit desponsata.

133 Addidit deinde, O fili in Christo! quantas gratias mihi fecit Deus in ista camera superiori! (ubi tunc scilicet morabatur) et usque in præsens ipsam habeo in magna veneratione, acsi ecclesia foret. Sed domestici gratias istas ignorant, quas ibi recepi: multum vero doleo propter illas quod ipsam unquam dimisi. O quoties Dei Mater cum Filio suo ibi me erudit et docuit suam voluntatem, acsi in schola fuisset! Ibi etiam vidi Crucifixum, tanto cum gaudio, ut eloqui ipsum nunquam possim. O bone Jesu! Tunc ego interrogans ipsam dixi: O cara Mater, cujus ætatis eras quando donum istud accepisti? Eram, reposuit illa, quasi octodecim annorum. Multas alias gratias, Fili, obtinui in ista camera, quas nunquam possem enarrare; imo impossibile id foret, eo quod nequeam ipsas verbis exprimere: quamquam enim mens mea id capiat, voces tamen deficient quibus res intelligi faciam, prout acciderunt suntque in seipsis. Vellem profecto, Fili, invenire earum expressivam aliquam et apparentem formam. Heu me! quam grandis est amor Dei! Ipse facit mundum contemnere, ad illum solum quærendum, inveniendum et possidendum.

CAPUT IX.

Visa in natali Domini et miracula quædam ad Virginis præsentiam facta.

Videns ego Virginem dispositam ad loquendum, rogavi ut mihi compleret promissionem factam de nativitate pueri Jesu, ut supra dixi. Hæsit ergo Virgo, defigens in me vultum jucundum, ac dixit: Vellem equidem, Fili, pro tuo solatio id facere; verum non erit possibile: non enim hæc sunt visio-

D
EX ITAL. HIERON.
OLIVET

CAP. XLIV.
B
et ipsa Christo
desponsata

per anulum,

in sua priori
camera,

F
ubi plures
quoque alios
favores accepit.

CAP. XLV
Interrogata
de ostensis sibi
in Natali Do-
mini,

nes

A nes imaginativæ sensuum; sed anima abstracta et unita Deo videt et intelligit res tam grandes et sublimes, ut humano eloquio nequeant exprimi. Tunc ego, metuens ne raperetur in extasium, dixi; Si eloqui nequis, Mater cara; saltem responde ad id quod interrogabo. Libenter, inquit illa, si possim. Interrogavi ergo, an in nocte Natalis aliam recepisset gratiam quam in die, et in die aliam quam in nocte. Illa autem affirmavit, dicendo: In nocte vidi Parvulum natum, et Deiparam cantibus et melodiis Angelicis cinctam, idque cum tanta claritate quantum intellectus humanus non posset exquirere. O bone Jesu! Anima mea tunc fuit in tanto gaudio et jubilo, quod vel recordans videar intra meipsam non esse. Interim petii benedictionem pro quibusdam personis mihi devotis; et Infantulus extendit manum suam, eisque cum magna jucunditate benedixit.

*noctu visum
sibi ait Par-
vulum,*

*de die divinam
Majestatem,*

135 O fili in Christo, fieri nequit ut tibi satisfaciam, per aliquam idoneam similitudinem, verbis factisve expressam. Non intremus in ejusmodi sermonem; sentio enim quod exitum inventura non sim. Quando enim recordor rerum tam sublimium, sentio in ipsa recordatione me deficere: quia mens mea in ipsis elevatur, priusquam id animadvertam, et subito raptor atque abstrahor. Videns ego eam non posse in isto sermone procedere, verti argumentum, et dixi: Dic, cara Mater, quid amplius in die quam nocte vidisti? Respondit Virgo, Res multo majores. O bone Jesu! Dicam tamen, quantum a Deo concedetur. Ipsa die vidi Majestatem divinam, cum tanta claritate, aspectuque tam luminoso, admirabili ac grandi, ut sensus humanus pertingere eo nequeat. O quis unquam diceret vel intelligeret res tam magnas, nisi quibus mentes sint istis assuetæ? Non potest humanus intellectus capere ista gaudia et res ineffabiles. Aliud in præsentiarum dicere nequeo Fili.

136 Videns ego quod loqui multum non posset, dixi: Quandoquidem, cara Mater, effari illa non potes; saltem responde mihi ad interrogata, et dic; Quando anima est in ista unione quam facit cum Deo, cognoscitne humanos status, et præsertim animas ac creaturas spirituales? Respondit Virgo: Fili, tantum cognoscit anima, quantum permittit Deus; tantoque plus, quanto id magis facit ad consolationem ipsius animæ, quam sic attractam facit agnoscere suos veros amatores, unde illi magnum accedit gaudium. O care Fili, In præsentiarum sunt variis in locis multæ animæ sanctæ, et male ageretur cum Ecclesia Dei, si non essent boni. Tunc ego: Quale solatium et gaudium sentit anima in conspectu Dei, cognoscendo animas illas spirituales? Respondit: Heu me! grande, grande: sed non intremus in hunc sermonem, quia novi quod modo non possim.

*multasque
sanctas ani-
mas cognitas*

*magno suo
cum gaudio,*

*et alia quæ
nec scribere
quidem pos-
sit:*

137 Tunc vidi colorem vultus ejus immutari, per inflammationem sibi obvientem, ex recordatione rerum tam mirabiliter attractivarum: ideoque subito abstinui loqui de rebus illis, ne tota absorberetur, et dixi: Si nequeas eloqui, Mater, res istas, scribe illas. Libenter, inquit, eas scriberem, eo modo quo scribo alias litteras; sperans quod aliquando ipsas combures: sed dum scribo, sæpius hæreo cum calamo in manu; et si casu accidat apertum esse ostium cameræ, venit aliquis domesticorum, meque sic constitutam reperiens, legit quæ scripsi; ideoque mihi non fido: quamquam solebam plus scribere et dicere, quam modo, quia indies multiplicantur et augentur tractus divini; et ideo facilius mens elevatur ac velut continuo. Quamvis autem loquar cum diversis personis, aliud tamen sentit mens mea, quam id de quo sermo est. Interrogans porro, Quidnam, inquit, Mater cara, vis dare vel relinquere

*promittit ta-
men ei libel-
lum de rebus
suis.*

tuo filio in Christo? Respondit quasi subridendo: D Volo tibi facere libellum unum pro tua consolatione. Alias feci quemdam, sed metuens ne inveniretur, combussi; et nunc mihi dolet, ipsum non habere pro tuo solatio. Nunc multorum memini, sed dicere ea non possum: quandoque vero nec recordor quidem rei ullius, et alias videntur omnia simul menti occurrere.

*D
EX 17AL.
HIERON
OLIVET.*

138 Quando Virgo hæc dicebat, Lector, torquebat se totam, præ grandi quem patiebatur cruciatu: quapropter interrogavi: Quid adeo vehementer doleres, Mater? Dixit illa, voce submissa: Dolor cordis tantopere me constringit, ut quieta manere nequeam. Ignosce, Fili, sæpe id mihi evenit, etiam dum cum aliis quam tecum loquor: id quod mihi vehementer displicet, et pudorem ciet: non item coram te. Vellem enim, Fili, tibi monstrare cor meum, ut videas quid ibi operetur Deus. Scito quod aliud nihil tibi reticeam, quam quod dicere nequeo. Sed quando tale quid mihi accidit coram aliis, simulo esse aliquem lateris cruciatum, atque ita interrogantibus satisfacio. Tum dixi: O cara Mater, ora Deum pro filio vestro, et pro anima nostra devota, quam nostri teneri desiderio sancto, ut Deus ei concedat quod petit, et conformiter ad suam voluntatem possit operari. Respondit Virgo: Si ipsa obtineret quod petit, non esset ei possibile facere opera, ad quæ eam Deus elegit. Mutentur ergo corda et ordinentur secundum Deum. Ad hoc libenter cooperabor, et puto fore ut consoletur. Ora Deum ut soletur universos in vita æterna. Eadem hora diximus res alias multas; quæ hic non ponuntur, quia necessariæ non sunt pro generali salute animarum.

*Faletur mag-
num cordis
suis cruciatum*

*et quod Au-
ctorem nihil
celatum velit:*

E

139 Prædicto mense [verosimiliter Januario] cum Missam celebraissem domi ipsius, cœpimus colloquia nostra spiritualia quorum initium fuit de oratione; quomodo scilicet eam debeat facere creatura, quando vult Deo servire in veritate. Primum ergo, inquit illa, debet homo, ordinare mentem suam ad virtutem, et stabilire in Deo: tale vero desiderium aptum sit semper crescere, quantum fieri potest: tanto autem magis minusve oratio accepta est Deo, quanto plus minusve anima cum puritate sese præparat ac stabilitur in sancto Dei amore, et mentem continuo habet intentam in ipsum: hæc vero est Dei gratia, non autem præparatio pure humana. Quæsi vi ego, quomodo faceret ipsa: et respondit: Mens mea per Dei gratiam est stabilita, et continuo secundum partem quamdam tendit in illum, non per merita mea, sed per gratiam divinam. Quamvis autem loquar cum hominibus, variasque res audiam, non tamen propterea mens mea removetur a Deo, quin saltem aliquid divinum semper verset, quod ipse per suam gratiam mihi repræsentat. O bone Jesu! quanta est gratia tua! Hæc ea loquente, venit, internuntius quidam dicens: Talis Domina petit audientiam. Tunc illa: Non te pigeat, Fili paululum expectare, Matriona ista valde afflictæ est: ora pro ea Deum, est enim filia orationis.

CAP. XLVII.

*explicit quo
modo sit oran-
dum*

*F
et qualiter
oret ipsa.*

140 Postquam vero rediit Virgo, dixit mihi: Volo tibi narrare, Fili, quid mihi acciderit propter Dominam istam, cum in æstate essemus ruri in nostra possessione. Erat ipsa etiam tunc in sua quadam terra, contigua nostræ; ibique tam subito et gravi correpta est morbo, ut amissa loquela, parum admodum præsentem agnosceret. Nolebam ego ad illam accedere, quia ut plurimum a sensibus abstrahor, nisi cito recedam. Ad illam igitur misi cognatam meam Peregrinam, quæ reversa dixit: Infirma facit signa, quod te vellet; tantumque institit ut iverim eam visum. Subito autem atque me vidit, levavit manus ad cælum ut melius poterat, videbaturque lætari. Ego vero, mox ut propius accessi,

*CAP. XLVIII
Narrat de
agra muliere*

genua

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
se deprecante
sanata,

A genua flexi in suppedaneo lecti; statimque in oratione raptæ mihi apparuit Deus cum luminoso aspectu, rogavique eum pro creatura ista; et ipse columbino oculo mihi respondit; Duno tibi salvam creaturam illam, Filia carissima. Unde (quemadmodum mihi postea relatum fuit) loqui cepit, mox ut ego me ad orationem composueram. Tum ego: Quando ad sensus tuos rediisti, Mater, audistin loquentem mulierem illam: et respondit Virgo; Audivi, et satis multam postea locute inter nos subius. Non cognoscebam ego, Lector, Matronam illam; sed post mortem Virginis in illius notitiam veni; et ipsa mihi testificata est, omnia sic facta fuisse ut ipsa beata anima mihi retulit, id quod etiam multorum testimonio verificari potest.

142 Multa quoque alia de attractione mihi dixit, et addidit: O Fili, res istæ spirituales deridiculo sunt hominibus secularibus, quin etiam multis viris religiosis, quia non gustant nec sciunt quid sit Deus, ideoque non intelligant. Veruntamen duo sunt, quibus Deus fecit gratiam ipsas gustandi, licet eas verbis exprimere nequeant: ipsi tamen inter se intelligunt: quia intellectus ipsorum eas capit; et mens perfusa istius visionis claritate, applicat se ad intelligentiam rerum auditarum. O bone Jesu! multa mihi in hoc argumentum dixit, quæ modo non volo scribere.

CAP. XLIX

et quomodo
per Padum
navigans,

143 Narravit mihi etiam aliud miraculum dicens: Volo tibi, dilecte in Christo Filii, exponere etiam aliam rem magnam. Cum ex nostra possessione Mantuam navi reverteremur per Padum, essem usque prope Reverum; tantus subito turbo incubuit flumini, ut eversa navi omnes in Padum præcipitaremur. Dionunt autem quod ego in medio omnium extabam supra aquam, cum Crucifixo in manu; et ceteri omnes circum me, in modum coronæ. Itaque descendimus cum flumine ad medium circiter milliare; nec quisquam aliquid inde incommodi habuit. Verum quidem est quod frater meus Antonius bis descendit sub aquam, sed citra damnam. Personæ et impedimenta omnia, quæ erant in navi, circum me fluitabant supra aquam; nec quidquam sub illa amissum fuit, quamvis res essent ponderosæ, puta figlina vasa, et capsæ plenæ, quæ vehebantur Mantuam. O pie Jesu! bonitas tua servavit illa ne mergerentur, non alia ulla causa. Quis vellet, o Lector, dicere, hoc non esse miraculum? Interrogavi eos qui in navi fuerant cum Virgine, et dicunt hanc esse ipsam veritatem, et quod ipsa stabat in medio supra aquam cum Crucifixo in manu; eratque in spiritu, et omnes circum ipsam; nec quidquam earum rerum quæ in navi ferebantur amissum est. Habebat autem Virgo magnam devotionem erga Crucifixum illum. Ego vero licentiam sumpsi, cito rediturum me pollicitus; quia ipsa mihi dicebat, quod plura alia de rebus spiritualibus dicenda mihi habebat.

CAP. L.

item quomodo
a capella nec-
dum facta

lac emulserit.

144 Cum suus quidam frater esset in officio, Vicarius scilicet unius castelli, erat Virgo peregre cum toto comitatu: cumque in familia esset infans qui plorabat, neque Virgo haberet quod ei dare posset, duabus suis puellis, quarum uni nomen erat Bona, mandavit, ut cum scypho mulgeret lac cujusdam capelle, quam domi nutriverat. Subridens autem puella dixit; Quomodo vis ut lac præbeat, quæ numquam parturivit? Respondit Virgo: Eas tamen: et illa, magis per complacentiam quam ex alio motivo, ivit expertura, sed trahere lac non potuit, ubi nullum erat. Quare eum denuo ipsam remitteret Virgo, cepit rem ut impossibilem recusare. Tum Virgo, Ito, et capream ad me adducito: tu fidem non habes. Adducta autem illa, propriis manibus Virgo lac mulsit, et scyphum implens eo infantem lactavit; ex eoque die perrexit semper lac capella

dare. Quare nos ejus domestici, quando volebamus D risum ipsi cedere, durante illa gravi ipsius infirmitate, narrabamus casum, et dicebamus; Fuisses optima Stabularia, Mater. Itaque narrabat etiam ipsa multis nobis presentibus, qui facti eramus conscii; et ipsa Bona testata est, quidquid supra scriptum est meram continere veritatem.

CAPUT X.

Quædam in extasi visa, et auditæ in ea preces a Deo: varia circa raptus notanda.

Die quodam Januarii [anno MDII] summo mane, cum diceretur intra cameram ejus Missa de Spiritu sancto, Virgo rapta fuit in spiritu, itaque mansit plus quam duabus horis: sed Missa finita, ipsaque ad sensus suos regressa, inchoavimus sanctum colloquium, præcipue de Majestate divina, quam ipsa cum tanta claritate viderat in illo raptu, ut non posset eam exprimere. Veruntamen cum voce devota dixit: O fili in Christo; grandia sunt quæ tenet anima in illo luminoso aspectu Majestatis æternæ: non possem dicere quod rei sit; sed id modo missum faciamus. Postea mihi demonstratus est, Infernus et Purgatorium. Heu me! Grandis et indicibilis res mortalibus est, quid sit non nosse divinam Majestatem; et quam horribilis sit Infernus, quantasque et quam amaras ibi pœnas sustineant animæ damnatorum. Hei mihi! vel sola memoria me perterret. In Purgatorio autem tam magna tormenta sunt, ut nulla creatura deberet illum unquam desiderare, eo scilicet modo quo id faciunt aliqui, pœnitentiam sibi in Purgatorio augurantes. O bone Jesu! nulla est humana lingua nec intellectus, qui potest unquam capere vel exprimere minimam partem istarum immortalium pœnarum, præter eam animam quæ ipsas vidit; hæc illas intelligit, et multas earum cognoscit, quamvis nequeat explicare. Heu me! Quam terribile sit videre dura isthæc tormenta, non potest dici nec demonstrari, nisi mentibus assuetis. Id autem, Fili, certum habe et clarum, pro vera absolute rerum divinarum et immortalium.

146 Tunc interrogavi eam dicens, Quando anima cogitat mysterium passionis Christi, interimque in spiritu rapitur, permanetne illa in isto cruciatus Passionis? Respondit Virgo; Anima, o Fili, non sentit tunc dolorem, quia unio cum Deo superveniens aufert omnem mœstitiam Passionis, rapiturque anima ad visionem divinam, quæ solummodo potest gaudium consolationemque adferre: itaque corporalem tristitiam quam ante unionem sentiebat anima, tunc non sentit: quia potentie sensitivæ omnes sopitæ sunt.

147 Fili in Christo, quadam vice ingressa fueram Sanctimonialium monasterium, quæ inter se habebant Sororem indæmoniatam: ipsæ vero infirmitatem aliquam esse existimabant. Cum autem adducere ipsam ad me vellent, clamabat, Nolo ire, Nolo ire. Tamen constricta ab aliis coram me adducta fuit, et subito mansuefacta, dum enim amplecterer et oscularer illam, liberata est. Hac de causa demon mihi postea multas insidias struxit, variasque tribulationes intulit diversis in rebus, faciendo magnæ strepitum ad me perterrendam. O bone Jesu! Ab omnibus me liberavit bonitas tua, non respiciens peccata mea.

148 Prædicto mense, ab hora circiter vigesima, usque ad vigesimam tertiam stetimus in divinis colloquiis, et de multis rebus spiritualibus disseruimus, pertinentibus ad salutem animarum et verum Dei servitium, id est, quantum placeat ac grata Deo

CAP. LI.

Exaggerat
pœnas inferni

E

et purgatorii:

negat Passio-
nis dolores
sentiri duran-
te raptu:
}

CAP. LII.

narrat
energumenam
liberatam:

CAP. LIII.
et demonis
molestos ad
cameram suam
pulsus.

sit

A sit puritas et munditia cordis, cum actuali servitute et perseverantia : sed de hoc non ita longus sermo fuit, quam de personis aliquibus in particulari de quibus modo silebo. Inter illa dixit Virgo : Volo, Fili care, pandere tibi secretum quoddam. Dies aliquot sunt, quod magnas tribulationes patior a dæmone, idque puto esse propter peccata mea, Ego autem subridens, dixi, Eia, Mater cara, dic filio tuo, quid tibi faciat mala ista bestia. Respondit illa : Nuper cœpit quot noctibus pulsare ad cameram, in qua dormio : et quamquam parum illum formidem, neque æstimem similes ejus inquietudines; Vereor tamen ne id faciat ex parte, quia dedit certum libellum devotionis Fratri Confessario cujusdam monasterii Sanctimonialium, ubi erat Soror quaedam a maligno spiritu tentata : et propterea non potest illum ferre, et me nunc afficit isto fastidio. Tentationem porro illam quam dicta Soror patiebatur, ipsa quidem Virgo mihi dixit, Lector, eam tamen hic non apponam, ne veniatur in notitiam personæ, quamquam nullum inde scandalum proveniret; Dei tamen voluntati rem præstat relinqui.

B 149 O Dilcte in Christo Fili, quanta consolatio, quamque melliflua gaudia sunt, quæ Deus animæ infundit per suam gratiam, quando ipsam trahit et unit secum! O mirabilis Deus! Illo articulo temporis sopiuntur omnes potentiæ corporeæ et deficiunt; anima autem ascendit ad illam immensam visionem, quam oculus humanus non vidit unquam neque auris audivit. Ibi anima illa, tunc sic consistens in suavitate et dulcedine unionis factæ cum Deo, non movetur ad dextram neque sinistram, sed solum fruitur divina illa visione et Majestate æterna. Tunc corpus nihil sentit, quia potentiæ ejus sunt sopitæ usque ad tempus a potentiis animæ, quæ confortatæ a divina gratia in ipsa operante, robustiores sunt potentiis corporis. Ah! Fili, quis intellectus capere, vel lingua possit dicere, qualis sit aspectus incircumscripti luminis et Majestatis divinæ? O bone Jesu! quam suavis est animæ illa visio, tam clara, tam jucunda, et delicatus ille gustus!

150 Ab illo divino aspectu detinetur anima in quadam sublimitate et celsitudine, quemadmodum si maneret in aere, non aliunde sustentata quam a divino illo et attractivo intuitu, in quo defixa manet absque alio sustentaculo, et illo fruitur, ipsumque videt et cognoscit quam tum Deo placet, ad suum solatium. Heu me! qui potest capere capiat cum effectu. Sed anima que fuit in isto dulci convivio, et gustavit mellifluum saporem suavium istorum ciborum Dei, valde bene illud intelligit oculo sublimitatis suæ mentis. Non est tamen possibile sub aliqua forma, quam intellectus humanus intelligere valeat, id exprimere. Posset quidem dari aliqua ejus translaticia imaginatio, sed non pareret cognitionem rei qualis in se est. Magnum profecto fuit, Lector, quod Virgo tam multa tunc dicens non raperetur aliquoties in spiritu : rapta tamen fuisset, nisi sæpius curassem ipsam experrectam tenere mutando sermonem, eandemque aliquantum dnotam ab applicatione, eodem iterum reduxissem : hoc autem modo et tali mea industria fiebat, ut multo plura diceret, quam alias fecisset. Omnia autem fiebant per gratiam Dei, ad honorem ejus et Sponsæ suæ.

151 Suprascripto mense, celebrata intra cameram ejus Missa, cum conedissemus more nostro collocuturi; cœpit loqui Virgo tam magna cum humilitate, acsi fuisset maxima peccatrix mundi, et per ipsam commissa omnia scelera, sic dicendo : O fili, quam magna est mea adversus Deum ingratitude! O me miseram! Numquam aliquid boni feci,

et a divina pietate semper recepi innumerabilia beneficia. Heu me! licet aliud nullum peccatum fecissem, mererer gravem punitionem. Precor bonitatem ejus, ut mihi condonet : et ideo ora etiam Deum pro me, ut mihi concedat saltem duas res, semper mihi complacitas, scilicet humilitatem et simplicitatem. Vellem tibi dicere, quomodo anima mea attrahatur a Deo; sed non scio nec possum illud exprimere verbis, defectu idoneorum vocabulorum. Quamvis enim anima sic elevata tunc videat, intelligat, et cognoscat divinum lumen; non tamen intellectus sufficit ad ipsum verbis explicandum : nec possibile est ut intelligat id cujus capax non est. Igitur aliter nequit intelligi quidquid anima videt et intelligit. Et circa hoc argumentum multa diximus tamquam hallucinantes, quæ omnia longum foret dicere, ideoque omittuntur.

152 Post ista sic dicta, prosecuta est Virgo in hunc modum : Aliquando, Fili, apparet quod Deus facile exaudiat petitiones, ab anima factas, idque cum jucunditate; aliquando vero eas excipit sereno et læto vultu, et quasi ridens; sed nihil respondet. Aliquando denique rogatus, videtur avertere humeros, et vultu quodammodo irato recusat animam audire : et hæc tria sæpissime accidunt animæ attractæ, et unitæ cum Deo. O pie Jesu! quam magna res tua bonitas et justitia! Supra hoc autem multa satis diximus, etiam de aliquibus personis in particulari, pro quibus Virgo oraverat, intellexeratque responsum, indicans uni bene, alteri male futurum. O care Fili, quando Deus, modo jam dicto facile audit animam, in eo quod postulat, dum est in ista jucunditate collocata, boni signi id est. Tunc anima speculando tantam claritatem videt in divina essentia res quasdam præteritas præsentis et futuras, ut alias diximus, quantum Deo placet permittere ut anima cuncta penetret.

153 In prima petitione, Fili, omnia conceduntur animæ pro qua oratur, quia est in statu gratiæ et disposita ad recipiendum : in secunda, Deus non expresse concedit gratiam, quia anima quæ commendatur est imperfecta : vultu tamen hilari se ostendit Deus, propter emendationem quam in illa anima futuram prævidet. Ad tertiam petitionem se monstrat iratum, quia prævidet in anima futuram, imo præsentem obstinationem cum perseverantia in peccatis, et quod non sit secutura emendatio : estque valde molestum ac triste animæ videre sic immutatam et alteratam divinæ decentiæ claritatem. Hei mihi : quam durum id est ! O bone Jesu ! condona mihi peccatrici. Non quod Deus mutet suam claritatem, sed quia propter abominationes peccatorum aliud non merentur, nisi modum illos respiciendi istis convenientem. Atque hæc definita sunt a Virgine, grandes dolores patiente natamque ex eis febrem, concludendo quod secundum dispositionem personarum pro quibus oratur, inveniat ipsa se bene dispositam cum Deo; itaque exaudiatur vel non exaudiatur.

154 Postea dixit, sentio, Fili magnam febrem, procedentem ab excessivis doloribus passionis Christi, quos patior. Ego quasi ridens reposui; Dic Mater, Numquid dolor iste magnum robur confert cordi tuo, et magnam consolationem, licet pœnæ-conjunctam? Veritatem, inquit illa, dicis, Fili : multum ille me solatur, et si non haberem istos cruciatus, valde me affligerem. Non cura quod sint cum pœna corporali conjuncti, quia talis pœna vincitur a consolatione spirituali, quam per Dei gratiam recipio. Multas res alias spirituales tractavi- mus hora illa. O sanctum diem! Plusculum etiam disseruit supra hunc locum, Irascimini et nolite peccare; item Livore ejus sanati sumus; et In eo

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
et quod se
nequeat satis
explicare.

CAP. LVI.

Docet qualiter
audiat Deus
preces pro
aliis factas a
se;
E

indiquintel-
ligat ipsa, an
justi illi,

an peniten-
tium actui,

vel in peccatis
sunt perseve-
raturi.
F

Fatetur pœnas
Passionis quas
sustinet,

Ps. 4, 5.
Is. 57, 5
et 1, 6

magno sibi
solatio esse;

CAP. LIV.

Explicat
corporis in-
sensibilitatem
tempore
raptus,

et animæ
elevatæ deli-
cias ineffabi-
les:

CAP. LV.
dolet de sua
erga Deum
ingratitude,

A non erat sanitas ; interpretando quod eo significetur corpus mysticum Ecclesiæ, in qua non erat sanitas bonitatis alicujus, propter multitudinem peccatorum. Unde cum suspirio dixit : O Dei bonitas immensa, quæ tantum fœtorem putoremque peccatorum tam diu exspectat ad pœnitentiam. Vellet justitia tua, ut dehiscens tellus deglutiret peccatores. O bone Jesu ! ignosce mihi peccatrici.

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

graves accide-
re Dei minas
contra pecca-
tores,

multa sibi
esse communia
cum S.
Catharina
Senensi

155 In hoc passu, Lector, vidi lacrymantem Virginem, præ compassione erga animas. Res magna ipsi fuit audire tantas Dei comminationes, propter abominationes et gravia peccata mundi, maxime in statu Ecclesiastico, unde dixit : Scito, Fili in Christo, quod ira Dei per famulos ejus contineatur, per quos Deus quasi vincitur et ligatur. O miseram Italiam ! nisi intercederent orationes bonarum animarum, propter quas Deus præstolatur, absque illis jam esset abyssus hausta. Tunc ipsam interrogans dixi ; Istæ tuæ uniones, Mater, suntne majores quam S. Catharinæ Senensis ? Respondit anima cœlestis ; Multa sunt mihi cum iis quæ de ipsa leguntur similia, dilecte Fili, quando anima est applicata corporalibus organis ; neque tunc scirem dicere res illas sicut vidi, quia homo tunc est qualis erat prius ante extasim. Non potest is cognoscere aut facere aliam mutationem, quia mortalis est et implicatus materiæ : sed magna consolatio inde remanet in anima, ex memoria, licet confusa, et velut umbra quadam, respectu gaudiorum, remanentium in oculo intellectus ; quæ gaudia gustavit et vidit anima, sed non potest eorum formam materiales exprimere. Ah ! non possum plura dicere, alias prosequemur : et tunc ab ipsa sumpsit abundi licentiam.

156 Ultimo die præfati mensis, loquebar cum Virgine, adhuc jejuna, jejunus etiam ipse a corporali cibo : et ipsa cœlestis anima cœpit cum lacrymis respondere ad certas meas interrogationes, quas ipsi proposueram ante Pascha ; scilicet, de salute animæ suæ ; deinde, de operatione conformi divinæ voluntati ; tertio, ut anima illa particeps fieret gratiæ tandiu concupitæ : quibus ipsa Virgo adjunxit quartam et quintam petitionem, id est, ut sous in Christo Filius stabiliretur Mantuæ, essetque præsens suæ morti. Ad primam respondit Virgo cum lacrymis et dixit : O care Fili in Christo, dico tibi quod ista fuerit tertia aut quarta promissio, quam fecit mihi Deus, quod mihi per gratiam suam vellet donare Paradisum ; et de hoc certa sum, non tantum pro me, sed etiam pro illa anima, de qua alias locuta tibi sum ; idque habeto certum, quia anima mea istic se vidit, et certo vidit factam sibi gratiam, idque hac ipsa operante, non meritis meis. Et hæc est pura veritas. Tunc interrogavi eam, utrum uno eodemque die vel tempore futura esset mors utriusque : et ita simul ambæ animæ ingressuræ Paradisum. Respondit autem cœlestis anima : Hoc non scio, quia hoc non interrogavi.

CAP. LVII.

respondet pe-
titionibus fa-
ctis ab Aucto-
re,

certum esse
jubens de sa-
lute cujusdam
animæ,

deque gratia
petita obtinen-
da,

et quod morti
sue præsens
a terri.

157 Ad secundam interrogationem, Dico tibi, inquit, quod, ut opera sint Deo accepta, requiratur perseverantia : et oravi pro ista anima vestra devota, cui Deus promisit gratiam quam postulat : sed vult ut ipsa aliter occupetur, neque impediatur. Sed dicito ei ut se præparet ad onus grave et grande pro meo amore. Insuper, Fili in Christo, tibi dico, quod hæc sint tertiæ vices, quibus a Deo pro gratia petii, ut stabiliaris Mantuæ, et adsis morti meæ : Bonitas autem divina mihi respondit, quod in his omnibus consolabor. Atque ita maneo certa, tum de salute istarum animarum mihi concessa, tum quod mansurus sis Mantuæ, quas res propter suam bonitatem Dominus implebit. Duo porro puncta, Lector, exitu comprobata sunt ; videlicet, quod commoratio mea Mantuæ fuerit pro anno isto confirmata :

deinde autem dimissus inde biennium foris steti, D
rursumque restitutus fui habitationi Mantuanæ ; ubi præsens adstiteri morienti Virgini, sicut ipsa prædixerat : prout tota Mantua testificari potest : aliis autem in locis positæ sunt res prædictæ.

CAPUT XI.

Variæ notitiæ spirituales circa modum orationis abstractivæ, dæmon coercitus.

P
rosequente Virgine supra inchoatum sermonem, interrogavi ego ; Mater mea in Christo ; dic mihi, quomodo anima loquatur cum Deo : et quando attracta est, Deusque ipsi monstrat mysteria Passionis, an tunc sustineat per commiserationis affectum passionem ipsam. Vellem etiam intelligere, quam diversitatem experiatur anima cum videt cicatrices Christi aut eo visu privator. Respondit autem cœlestis anima ; Magnas res quæris, Fili, nec credo quod potero tibi de istis misteriis satisfacere : pro tua tamen spirituali consolatione conabor dicere quod mihi concessum fuerit ; sed ea conditione ut me adjuves. Ego vero ridens dixi : Non equidem ista te interrogarem, Mater, si per me scirem. Nihilominus, inquit illa, scies aliqua, meque juvabis. Non scio tam bene dicere quam vellem ; nec etiam possum, sæpius impedita, ut nosti. O bone Jesu ! ad tales res dicendas non invenitur forma materialis, per quam ordinari possit aliqua similitudo satisfactoria. Connitar tamen ut potero aliquam partem dicere ad solatium tuum. O Fili, quando anima constituta est in oratione et loquitur cum Deo intellectualiter acsi loqueretur per linguam ; tunc Deus se monstrat illi formosissimum absque forma sensibili, jucundum absque indiciis jucunditatis nostræ, cum omni pulchritudine et splendore, columbinis oculis et vultu sereno, invitans animam ad loquendum et petendum quidquid voluerit. Ah ! quam magnas res videt anima hora illa ! Non possem dicere nec explicare ordinem istarum supernaturalium rerum ; vellem ut possem, teque facerem intelligere omnia sicut facio ; sed non possum.

CAP. LVIII.

Conatur ex-
plicare quo-
modo anima
loquatur Deo

159 Quando autem animæ monstrantur mysteria Passionis, et ipsa inspicit Christi cicatrices, tunc cognoscit omnia quæ passus est Christus pro ipsa salvanda ; videt etiam de cicatricibus illis prodire radios decuplo lucidiores sole : et ideo non sentit dolorem vel passionem ullam, solumque considerat ingratitude suam adversus divinam bonitatem. Itaque anima manet abstracta, per solum aspectum divinum et in circumscriptum lumen ; ibique retinetur nec sustentatur ab ulla re alia, quam ab illo attractivo et respectivo aspectu divino : solumque fixe contemplatur Majestatem æternam ; ac videt essentiam divinam quemadmodum relucet in Verbo divino. O fili in Christo, sic attracta anima non aliud sentit neque cogitat ; sed manet sic retenta, solummodo inspiciendo pulchritudinem ac suavem amœnitatem istius incircumscripti luminis. Ah ! Fili aspectus ille divinus tam luminosus attrahit ad se animam, totamque defigit et absorbet in visione divina. Tunc anima plena et saturata desiderando, dumtaxat vellet ibi manere et frui omni bono procedente ab isto luminoso aspectu. Ego nec scio nec possum, tu dicito, Fili. Adjuvabam semper ego prout poteram Virginem talia dicentem ; continuo enim metuebam ne abiret in extasim ; quamquam etiam sic magna cum difficultate pronuntiaret quidquid dicebat. Volebat Virgo mihi plus dicere, Lector, sed non poterat ; idque ipsam dolebat valde, quia optabat omnia mihi exponere ad meum solatium spirituale.

E

et hic illi,

nihil aliud
tunc sentiens

F

vel cogitanti.

A **CAP. LIX** 160 Continuando deinde sermonem dixit, O care in Christo fili, non semper dat Deus gratiam dicendi et cognoscendi res futuras : et quamvis anima sæpius sit attracta, non tamen videt semper aut cognoscit eodem modo. Quandoque enim solummodo pascitur visione divina ; quandoque vellet habere gratiam quam habere non potest, itaque faciebat S. Catharina Senensis. Hæc dicenti supervenit Ducissa Urbinatum, quæ interruptit nostrum sermonem et solatium spirituale : de quo conquerens illa dixit : Alias nostrum sermonem complebimus.

CAP. LX. 161 Paucos post dies, cum Missam in ejus camera dixissem de Domina, nostrumque sanctum colloquium essemus exorsi ; interrogavi Virginem, an dæmon ipsam in re aliqua oppugnaret. Illaque respondit ; In præsentiarum nullam molestiam sentio, sed præterito tempore multa mihi incommoda attulit, satisque passa sum per instinctum istius malæ bestię. Et quidem una noctium apparuit mihi in forma pueruli nigri, habentis oculos grandes et rubicundos. Ego autem malam istam bestiam videns, surrexi de lecto, ipsumque arripiens raptavi per terram, ac multos ei pugnos infixi : quare quamcitissime potuit, licet invitus, a me recessit,

B magno cum strepitu et ululatu, multumque conquerens. Est, fili, res valde terribilis. Alia etiam vice apparuit mihi in oratione positæ sub eadem specie ; et ego magno cum impetu ipsum arripui, tantumque percussi et contrivi pedibus genibusque, ut amplius sub tali forma non redierit.

CAP. LXI. 162 Quando Virgo mihi narrabat, Lector, quomodo percuteret dæmonem, faciebat manibus gestas, stringebatque dentes, et dicebat, Tot ictus impegi illi genibus pedibusque, et tantum pulsavi eum pugnis calcibusque, ut lassata fuerim. Ille quidem volebat fugere, sed ego fortiter eum retinebam ; jugiter interim percutiens ; quia vehementer clamabat, Dimitte me, dimitte me, non redibo amplius. Cum ergo conculcassem totum, nec amplius possem manus ac pedes movere per meram lassitudinem, permisi eum abire ; et hoc dicere possum, quod ocyssime fugit, cum magno stridore atque lamento. Magna mihi movebatur devotio, Lector, videndo et audiendo Virginem explicantem, quomodo ipsum verberaverat : sermo autem ejus ista dicentis præfererat sanctimoniam quamdam atque virilem animum : sic ut obstupescens admirarer tantam ejus constantiam et fiduciam animi, qualem numquam credidissem, nisi vidissem. Sane cum videbam ipsam ista dicentem, fronteque accensa et elevata quasi furentem, acsi ipso facto tunc dæmonem percuteret, timebam ipsemet.

CAP. LXII. 163 Volo etiam dicere tibi [*inquit illa*] quod mihi a paucis diebus accidit. Cum ivissem ad monasterium S. Vincentii, inveni ipsum valde commotum, propter juvenculas duas seculares, quæ istic erant ex certo respectu inclusæ. Dum autem earum una litigaret cum Sororibus ; aderam ego, et conabar verbis mitigare rixam. Erat quidem hora circiter prima noctis : ego tamen, Fili, volebam rem quocumque modo componere. Sic igitur ibi stanti, tractum mihi fuit magno impetu mantellum, acsi aliquis me inde voluisset abripere : et ego me convertens in latus, unde trahi me senseram, vidi puerum nigrum, oculisque grandibus ac rubentibus formidabilem. Volebat mala ista bestia curare, ut istic excitaretur grande dissidium : sed noluit Deus ut sliud quid mali contingeret. O pie Jesu ! quantum obligor bonitati tuæ, quod amplius non nocuerit.

CAP. LXIII. 164 Etiam, dilecte in Christo Fili, præteritis hisce diebus in monasterio S. Joannis de Carectis, intraverat quedam Matrona, Sanctimonialibus nonnullis invitis : et ideo Patres sui ex Ordine S. Be-

nedicti, nolebant amplius illius loci curam agere. Igitur Monachæ subito mihi mandarunt carpentum cum equis, orantes ut quamcitissime ad ipsas venirem. Continuo ego ascendi essedum, et mente in Deum elevata dixi ; O Deus meus, Pater æternæ, respice in hoc negotium, eique tua pietate provide. Tum mihi apparuit Domina nostra cum filiolo et S. Joanne ; et ego posita in oratione magna cum vehementia precabar, ut Deus providentia sua quietaret omnia : sicque perseveravi usque ad monasterium, nihil per viam sentiens ; sed cum illuc appropinquarem, extensa ad ipsum manu, Deus mihi dixit : Filia mea carissima nihil formides ; providebo ego et rem totam componam. Magna res, Fili in Christo, aspectus divinus ! Dico tibi quod quando Deus ipsum mihi ostendit, simul etiam cognovi, omnia in magna tranquillitate convertenda. Igitur ex caruca descendens, intravi monasterium, et omnes Monachæ mihi in occursum venerunt plangentem : ego vero iis dixi ; Nolite flere, et certum habetote quod Deus providebit toti negotio. Postea autem venit Abbas monasterii S. Benedicti, et pristinum Confessarium loco restituit, curam loci suscipiendo ut prius.

CAP. LXIII. 165 Iisdem diebus venit Domina Ducissa [*Urbini*] meque rogavit ut orarem pro se ; maxime pro tali causa etc. Respondit autem Deus, consolandam : sibi enim non deesse modum istud et alia majora faciendi. Oravi etiam pro illa persona quam nosti ; responsumque est mihi, Vadat in pæce : verumtamen de re ipsa satis dubito : sed Deus mihi dixit, quod hinc sim excusata, si consilia effectum non sortiantur. Multa diximus, Lector, de duabus istis rebus, quas clarius non explicabo, propter varios respectus : ambæ tamen intra paucos dies evenerunt, de quibus, utpote nostro tempore factis, ipse sum testis.

CAP. LXIV. 166 In principio Aprilis circa Nonam, loquendo cum Virgine de multis rebus spiritualibus ipsam interrogavi dicens ; Vellem mihi explicares, cara Mater, quid interest inter animam, quæ in sola oratione imaginativa consistit, id est, citra notabilem correspondentiam cum Deo ; et illam quæ est attracta atque cum ipsa loquitur, sine ulla vehementiori applicatione ; ac denique, quando similiter abstracta, solummodo immoratur fruitioni Dei et incircumscripti istius luminis. Respondit illa, Magna altaque mysteria exquiris, Fili ; mihi que valde laboriosum est talia explicare, quamvis optarem de nulla re alia loqui posse. Scito igitur, quod quando anima est in oratione imaginativa, ipsam non ita sentit, neque ea sic fruitur, sicut in abstractione ; quando autem abstracta est et loquitur cum Deo, tunc videt et sentit res absque comparatione majores ; quia prout vult Deus eam facit cognoscere præterita, præsentia et futura, respiciendo in divinam essentiam.

CAP. LXV. 167 Volo, care fili, rem magnam et admirandam tibi dicere, quæ mihi in oratione positæ diebus præteritis accidit. Sic enim positæ, prima facie visum est animæ meæ videre amplam civitatem ; cuius introitus perquam bene ornatus erat : ingressa autem vidi grande lumen, cum tanto apparatu ut cum eloqui humana lingua nequeat : in quo lumine erat divina Majestas, et ex utroque viæ latere erat ingens multitudo Beatorum, stolis albis amictorum. His sic utrimque stantibus venit per mediam viam S. Dominicus obvius animæ, aspectu Angelico ; et manu apprehensam animam deduxit ante regium thronum Majestatis divinæ, invitantis eam ad petendum quod vellet, omnem enim gratiam ipsi faciendam. Verumtamen anima, quasi formidans nihil loquebatur. Itaque S. Dominicus fari cœpit, ipsamque divinæ Majestati commendare. Tunc sumpta fiducia,

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

*invocato ad id
Dei auxilio ;*

E
CAP. LXIII.

*ac solatium
Ducissæ Urbini
impetratum.*

F
CAP. LXIV.

*Explicat dis-
crimem ora-
tionis imagi-
nativæ*

*et abstracti-
væ.*
F'

*Narrat in
caelo visum
sibi S. Domi-
nicum.*

A fiducia, exorsa est illa petitiones suas, ac primum commendavit suos omnes consanguineos, suosque cordiales amicos.

EX ITAL. DIE-
RON. OLIVET.

segue ab eo
ductam ad
Dei conspe-
ctum.

168 Ubi autem loqui anima desiit, quasi in momento fuit unita Deo, sic ut aliud nihil sentiret, nisi solam fruitionem quæ erat in ipsa, omni alio sensu privata. O fili Ejusmodi fruitio, res maxima est, quam anima sentit cum Deo, qui ipsam raro ei concedit. Et illa est tam grandis oculisque humanis incognita, ut de ea loqui necesse non sit, quia non potest intelligi. Vellem eam tibi pro tua consolatione explicare, sed nequeo. O bone Jesu! Fruitio- nem istam perfecte comprehendemus in patria. Ad hæc ego interrogans, Cujus, inquam, ætatis, Mater cara, erat S. Dominicus? Respondit anima cœlestis et dixit: Erat ætatis maturæ, pulchro aspectu; senex, sed non decrepitu. O fili, magna res fuit quam recepit anima in illo luminoso aspectu Patris æterni. Hei mihi! non possum amplius; et hic finiens parum abfuit quin raperetur in exstasim.

CAP. LXV.

Finis hujus
colloqui,

B 169 Postea locuti sumus de multis rebus, pertinentibus ad macerationem corporis, videlicet disciplinis, ciliciis, setaceis cingulis, quorum unum donaverat cuidam nobili matronæ. Interrogavi quomodo in præsentia circa ista ageret: et dixit; Alias satis multa feci: nunc autem tantum facere non possum propter infirmitates. Quidquid tamen tunc faciebam, fiebat cum licentia Confessarii mei Patris Fr. Dominici, cui explicueram totam vitam meam; alteri numquam tantum dixi, nisi tibi, dilecte in Christo Fili, idque citra scrupulosum respectum. Gratias ago Deo de omnibus, quodque te mihi per suam bonitatem concessit: atque de te confido, tamquam de propria anima mea. Tunc supervenit missus a Domina Marchionissa, petens ut in castellum iret, quia puerulus infirmabatur. Hoc nisi fuisset, alias quoque res dixisset: erat enim in spiritu multum accensa, et libenter loquebatur; poteratque tunc aliquid dicere, quia minus impediatur quam solebat: credo tamen quod cito absorpta fuisset recordatione divinarum rerum. Et dixit: Dilecte Fili, vult me Deus tribulare propter peccata mea. Tunc vidi et cognovi ipsam mœstam discedere, quod spirituales sermones cogeretur abruptos dimittere.

quia vocabatur
ad agrum
Principem,

CAPUT XII.

C Futura varia prædicta, cognita arcana, jugis oratio.

CAP. LXVI.
Prædicit Au-
ctori ipsum
Mantua con-
firmandum,

Mense Majo per tres horas insimul locuti sumus de rebus spiritualibus, et dixit Virgo: O fili, desiderabam ut volente Deo stares Mantuæ; et facile bis, posita in oratione, rugavi Deum pro gratia, ut hic confirmareris: quare statim mihi responsum est, quod sine dubio hic maneres, unde multum sum consolata. Equidem, Lector, valde eram ambiguus an essem mansurus Mantuæ: verum audiens ejusmodi verba tantum fui exhilaratus, tam rerum spiritualium causa, quam respectu ipsius Virginis, ut dicere non possem. Post dies autem duos venit nuntius quod hic eram confirmatus. O magne Deus, quantæ consolationi hoc mihi fuit, conspicienti verificari prædictionem Virginis, et habituro commo- ditatem continuandi nostra sancta colloquia. Ipso die novæ confirmationis dictum illi a domesticis fuit, quod eram confirmatus; et ipsa quasi subridens dicebat; Satis id scio: erat autem rapta in spiritu usque ad illam horam qua id ipsi dictum erat. Insuper mihi narravit ut sequitur. Fili, aliquando insistens pedibus, vel sedendo, aut etiam in lecto, sicut placet Deo, in ictu oculi abripior a sen-

et narrat quo
modo exstas
suas celare
conatur.

sibus: idque sæpe mihi in publico accidit, neque id possum cavere. Quandoque vero, ut plus temporis habeam minusque impediatur, simulo vesperi me dormire, meque in lecto colloco: sæpius autem tunc in oratione posita abripior mihi, et maneo sic aliquando tota nocte: quo commodo privari me oporteret nisi lecto decumberem; idque per domesticos, qui tempus non habent mihi loquendi nisi vesperi.

171 Insuper dicere tibi volo, quod mihi accidit circa Dominam Margaritam, uxorem Domini nostri Frederici Mantuani. Cum sæpius pro ea orarem, revelavit mihi Deus, quod cito debebat mori, et quod ego id ipsi debebam nuntiare. Nolens autem tale nuntium exequi, propter multos respectus, decrevi id ipsi dicere per meum Confessarium, itaque feci: ipse vero mihi mandavit, ut egomet id dicerem Dominæ. Illa vero una dierum tantum effecit, ut constrinxerit me secum foras ad palatium Portus pransuram egredi: post prandium autem, cum de multis rebus colloqueremur; monui ut sua Dominatio contenta esset voluntate divina; multum enim me timere de sua morte. Hinc illa valde contristata fuit: et post paucos dies ivit pro sua devotione ad S. Vincentii, prandium sumptura cum Sororibus; unde regrediens, ad visitandum me venit, et dixit: Vereor, Soror, ne verba tua verificentur, sentio enim grande malum. Equidem conata sum ipsam confirmare; verum tamen regressa domum infirmari cœpit, et post paucos dies requievit in pace.

CAP. LXVII.

Marchionissa
mortem in-
stare denun-
tiat.

172 Subjecit deinde etiam istud. Alia vice Patres nostri commiserunt mihi, ut instanter facerem orationem, quatenus daretur sibi gratia eligendi bonum Pastorem. Desiderabam id ego etiam valde, obtuli igitur ex obedientia id facere. Celebrabant tunc Patres Capitulum Bergomi: ego vero ea de causa posita in oratione, vidi supra præcipuos istos Patres grande lumen: ast illud multo majus erat supra unum ex illis quam supra alios: quem Patrem ego cognoscebam; et fuit electus in Vicarium generalem. O bone Jesu, quam immensa est providentia et bonitas mihi commonstrata! Talem etiam mihi antea exhibuit sicuti nosti, quando certiorum me reddidit mortis fratrum meorum, multis mensibus prius quam accideret. O pie Jesu! omnia facis pro majori bono, ut tibi reddatur amor et gratitudo; ego autem non facio sicut deberem.

CAP. LXVIII.

Orat pro ele-
ctione Vicarii

173 Eodem mense ac tempore celebrata per me Missa in camera sua, ingressi sumus ad sanctum colloquium, et dixit Virgo: Dilecte fili, quale his præteritis diebus fuit festum S. Catharinæ Senensis! Instanter orabam ego pro uno ex Fratribus, ex primis quem habebat Ordo Prædicatorum: qui obtento Apostolico Brevi, volebat omnimodis ab illo discedere, et transire ad aliam Religionem, in qua haberet liberiores copiam prædicandi, et populi concursus majorem. Cum ergo die quadam in oratione posita precarer divinam bonitatem, ut providere vellet, ne quod scandalum ederetur; apparuit Deus et Domina mea S. Catharina, dixitque: Scito, filia carissima, exauditas esse preces tuas. Mutatus ergo ille est, intraque seipsum regressus, non ultra habebit voluntatem istiusmodi. Nec longa fuit mora, cum Pater iste venit ad meum alloquium; et gratias Deo agens, mihi dixit, quomodo cor suum totaliter erat mutatum: nec posthac possibile sibi videri ut tale quid cogitet: mihi que cum lacrymis egit gratias. Accidit autem mihi istud in festo S. Dominici: unde subito atque absolvi orationem meam, Frater iste, qui diebus illis Mantuam venerat, accessit ad meum alloquium, eo fine ut meum audiret iudicium: neque enim, sicut mihi dixit, cum ullo mortalium rem communicaverat, nisi mecum et cum altero Fratre, æque tantato ad Religionem deserendam:

F
CAP. LXIX.

Frater duos
ab Ordine re-
cessuros

in eodem reti-
net.

sed

A sed is similiter etiam est mutatus, per unam responsoriam nostram ad quasdam suas litteras, supra similem tentationem. O bone Jesu! grandis est bonitas tua, parumque agnita et æstimata. Duo isti Patres per tuam gratiam sic immutati sunt, ut post-hac nihil tale cogitaturi sint.

CAP. LXX.

Totam vitam suam in extasi cognoscit.

Ducissam Urbini consolantem intelligit.
B

174 Fili in Christo, die Pentecostes, post Communionem sanctam, fuit anima mea in oratione, attractaque cum Deo in tantam claritatem et lætitiã, ut non foret possibile dictu. Erat enim tunc anima mea adeo læta et jucunda, ut non sentiret gravedinem aliquam, sed tota submersa innataret divinæ isti claritati; adeoque hilaris ac levis erat, ut nequirem id tibi cognoscendum dare. Tunc momento temporis vidi universam vitam meam, et quidquid unquam feci. Hujusmodi unionem et cognitionem raro Deus indulget animæ. Hei mihi! quam magna illa fuit! Tunc ego; Vellem scire, Mater cara, si istæ visio et cognitio totius vestræ vitæ in aliquo fuerit tibi gravis. Respondit illa; Non, sed magnæ causæ lætitiæ. Dic ergo, inquam, cara Mater, quid tunc petebas? Precabar, inquit, primo pro tali persona etc. Quam valde amo, et postea pro aliis multis amicis meis; inter quos specialiter collocavi Ducissam Urbini: quia paucis diebus antea mihi exposuerat ærumnas suas, cum essemus in S. Vincentio apud illas Matres; et propter istas ejus calamitates fui constricta peculiarem orationem facere pro sua dominatione. Deus autem mihi respondit, certa essem quod effectum sortiretur quidquid mihi promiserat; id est quod Ducissa pacem obtineret, et omnis sua controversia componeretur. O fili! in illa hora erat anima mea tanta cum claritate elevata in Deum, ut nunquam id tibi dicere vel intelligendum dare possem. O bone Jesu! Intelligit illud anima, sed ego eloqui nescio. In Paradiso ipsum dicemus et intelligemus perfecte.

Status ecclesiastici vitia doluit,

175 Si vidisses et audivisses Virginem, Lector, in illa hora, quanta cum vultus sanctimonia et vehementia affectus volebat loqui sed non poterat; certe in admirationem magnam tractus fuisses. Mihi sane videbatur quod ab ore ac vultu suo absistebat quædam fragrantia sanctitatis ac supernaturalis splendor. Jamque videbatur rapienda in extasim; cum subito flexi sermonem ad res familiares, deinde dixit: Cara Mater in Christo, quomodo se habet status Ecclesiasticus! Et, Male, reposuit illa cum gemitu, Male: dico autem tibi, care Fili, ex parte Dei, ut ores, et alios facias instanter orare, quia divina bonitas vellet illis condonare, modo converterentur; et ideo Deus mihi mandat, ut orem, et continuo faciam alios ejus servos orare. Interrogavi ego, quænam sint peccata, de quibus maxime queritur Deus; et respondit Virgo, de superbia, avaritia, et impudicitia, ac diminutione divini cultus. Duo autem priora nimium exosa sunt Majestati æternæ. Hei mihi! quam horribilis et tremenda res est ira Dei, contra graves istas offensas! Et tamen divina bonitas magis inclinatur ad ignoscendum, quam ad puniendum ex justitia, dummodo sese emendent cum aliqua satisfactione. Tunc super hoc longus nobis sermo fuit; conclusum est autem, orandum Deum, ut faciat corda præ dolore dissilire, inclamando continuo Misericordiam, propter magnas Dei offensas et propter defectum fidei. Christiani hoc tempore parum aut nihil credunt, et tamen divina bonitas adhuc propendet in misericordiam. Porro provector hora nos coegit finem imponere colloquio, pollicendo ipsum alia vice resumere.

et pro aver-tenda Dei ira orat.

CAP. LXXI
Gaudet resolutione Ducis Urbini,

176 Visitando aliquando festinanter Virginem, audiavi ab ea res aliquas tunc occurrentes, inter quas mihi dixit: Fili, nescin quod Dux Urbini scripsit Ducissæ, ut vadat domum, quia differentia sunt

compositæ? et spero de Dei bonitate quod cetera quoque componentur, resque habebunt exitum bonum, divina gratia mediante. Ora Deum pro Matre tua, et sic ab ea sumpsisti licentiam discedendi.

D
EX ITAL. HIERON. OLIVET.

CAP. LXXII.

Marchionis nutrix morienti adest,

177 Mense Julio, celebrata Missa in ejus camera, incepimus sanctum colloquium, multaue diximus de tribulationibus Italiæ, atque post plura, dixi: O Mater dilecta, dic aliquod punctum spirituale in solatium Filii vestri. Ipsa autem, cum affectu Materno ac sancto, respondit: O Fili in Christo, volo tibi narrare aliquid quod hisce proximis diebus contigit. Cum nutrix Domini Marchionis esset infirma, et quasi sub vitæ exitum, necessarium mihi fuit illuc ire, in ipso pœne mortis articulo. Tunc Dominus Marchio propius me advocavit, dicens quod mihi debebat loqui: et postea subduxi me retrorsum præ verecundia tot Magnatum; atque ecce omnes cœperunt clamare; Jam transit, jam transit. Eodem instanti mens mea elevata fuit ad orandum pro anima illa. Tunc ego: An erecta in pedes mansisti? Respondit: Etiam, care Fili. Anima mea tunc vidit Jesum Christum atque Dominam nostram, in forma Majestatis Regiæ, circumdatos grandi multitudine Angelorum: et oravi pro anima illa quæ migrabat; responditque mihi Deus, quod erat salva; sed manebat purganda de quibusdam offensis, contra Deum commissis: postea vero etiam oravi pro Domino Marchione ejusque statu: quapropter Deus per suam bonitatem toti castelli benedixit. Discedentibus denique illis, remansit ibi unus solus Angelus, qui etiam in digressu benedictionem reliquit. Hæc pauca, Lector, ægre potuit Virgo dicere, utpote stupefacta rebus ibi visis: et dixit: Quam sæpe, o Fili, resisto tali gratiæ, propter verecundiam præsentium et domesticorum! vereor autem ne inde reddenda mihi ratio sit. Sed nisi hoc facerem, pluries manerem privata loquendi facultate: et de hoc valde mihi quæstia est, consilium petens, quid facere deberet. Proinde multa super hoc argumento diximus, tandemque conclusimus, quod ista erat voluntas Dei: et mansit Virgo valde consolata, ego vero licentiam sumpsisti.

E
et animam salvatam intelligit:

CAP. LXXIII.

optat tota immergi Deo.

F

sicut aliquando per triennium fuit:

178 Prædicto mense ab hora vigesima ad vigesimam tertiam perseveravimus in sancto colloquio, et brevi tempore multa diximus de diversis occurrentiis; quas inter Virgo etiam sic est locuta: Vellem equidem, Fili in Christo, semper abdita esse et demersa in sacro latere Jesu Christi: hoc enim complementum foret desideriorum meorum. Dicebat istud Virgo, o Lector, cum tanta vehementia, ut appareret ipsam nullum aliud refrigerium quærere: loquens autem ægre poterat verba efferre, propter magnum dolorem quem sentiebat, jamque tribus diebus senserat in corde suo. Aliquoties autem affirmaverat quod vocem formare nequiret ac dixit: O Fili, vellem tota esse absorpta in Deo et aliena ab his terrenis rebus; sicut fui triennio illo, quo Deus mihi per gratiam suam concessit dolores suæ Passionis. Tunc nullam sentiebam molestiam ex parte familiæ aut alterius cujuscumque personæ, sed ita stabam quasi loqui nequirem. Tantum elongata erat mens mea a sensibus corporalibus. Cognata mea Peregrina venit diebus illis in domum, et curabat quidquid faciendum occurrebat. Tunc anima mea erat cum Deo tota consolata et resoluta in illum.

179 In diebus illis dubitabam, an non esset mihi aperiendum latus, sicuti illud apertum habere dicitur Mater Soror a Lucia: sed Deus gratiam bonam mihi præstitit ut tale nihil appareat. Hei mihi! morerer præ dolore, si tale quid contingeret; idque sciretur. Accidit aliquando ut non possem pedem pouero in terra præ cruciatu quem

a
timet ne sibi latus aperiat, sicut B. Lucia Narrensi:

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

parum aut
nihil dormit.

A quem sustineo, nec sit possibile quin illum aliquo signo exteriori prodam; unde verecundor, licet sciam semper invenire aliquid excusationis, quasi morbus sit aliquis vel incommodum aliud. Quandoque dum surgo de lecto, tantum mihi dolent elivi pedum, ut vel sola vestimenta tactu suo me crucient. Vellem efficere possem ut homines nihil ejusmodi perciperent. Tunc interrogavi et dixi, An vel mediam horam noctu dormis Mater? Respondit, Aliquando ita, aliquando non: vellem continuo manere in oratione: et videtur mihi perditum tempus, modicum illud quod impendo somno: vellem perpetuo esse submersa in latere Christi. O dulcis suavitas sancti amoris! Cum hæc diceret Virgo, o Lector, videbatur quasi dentibus stridere per affectum sancti amoris, quem sæpius degustabat in latere Christi. Qui tunc illam vidisset, et audivisset cum quanta sanctitate et ardore devotionis loquebatur; et quomodo ex amore sacro procedebat, loquendo de rebus spiritualibus; plorasset sine dubio præ devotionis teneritudine; cum sæpe sermonem interrumperet dicendo, Non possum plura loqui; Alias ista dicemus: idque totum solummodo faciebat, quia alias fuisset in spiritu absorpta.

ANNOTATA D. P.

a B. Lucia Narniensis, uxor simul et virgo, sumpto tertii Ordinis habitu, degebat Viterbii in monasterio S. Thomæ, quando 1496 sacra stigmata accepit, cuiusque spectare volenti visibilia, idque ad confirmandam, ut aiebat Deus, veritatem invisibilium stigmatum S. Catharinæ Senensis. Ea de re extat publicum Magistratus Viterbiensis instrumentum; et aliud Herculis Ferrariæ Ducis, signatum an. 1051, qui ipsi Ferrariæ fundaverat monasterium S. Catharinæ Senensis: supervixit autem ipsa usque ad 1544, mortua die 15 Novembris quando (si melius nihil interim detur) Latine reddemus Vitam hoc seculo compositam a Jacobo Marciannensi an. 1614, editam 1640 (nisi secunda editio sit) idque (ut præfatur) ex diversis quinternis, foliis, bullis, et instrumentis, diverso tempore perque diversas personas scriptis ac tabulis, quæ apud dicti monasterii Virgines asserventur: quia hæc mallemus integra et originali sua phrasi transcripta accipere, ideoque hæc modo notamus.

C

CAPUT XIII.

Sedes Beatorum inspectæ: mansuetudo in tribulationibus propriis, in alienis compassio: mortis brevi futuræ indicia.

CAP. LXXIV.

Vidi B. Columbam a mo: te sua bis:

Postea interrogavi Virginem, quam opinionem haberet de Sorore Columba Perusina. Respondit autem; Fili in Christo, Mater Soror Columba est magna Sancta in Paradiso. Quæsivi porro, an unquam vidisset ipsam post mortem ejus: responditque etiam, saltem duabus vicibus. Non illa quidem par S. Catharinæ Senensi, valde tamen excelsa est in cælo. Fili dilecte, sedes Paradisi non sunt reales, sed quoad modum (ut loquuntur concionatores) sunt secundum gradum quem tenent animæ in caritate. Aliud nempe sunt effectus et causa, sicut aliud est pictura ab eo propter quod illa fit. Subjunxi ego, Quando anima unita est Deo, cognoscitne merita et demerita creaturarum? Respondit Sponsa Christi; Cognoscit ea aliquando.

et 12 sedes in cæo, totidem sibi devotis paratas;

181 Quadam vice monstrata sunt animæ meæ arcana multa, atque inter alia vidi sedes duodecim, optime ornatas; interrogavique, Deum, quibusnam sedes illæ sic essent præparatæ. Responsumque mihi

est, Pro duodecim animabus quæ adhuc in hoc mundo sunt: cognovitque anima, quibusnam eæ sedes essent instructæ; præterquam de una, ceteris ornatiore et altiore. Interrogavit ergo anima, cuiusnam parata esset illa, tam pulchra apteque ornata: responsumque est illam reservatam teneri in secreto Dei. Æstimo ego Lector, quod hæc ipsiusmet fuerit sedes, quam Deus volebat ab illa cognosci. Aliarum aliquas mihi nominavit. Multum autem dolebat Virgo de sua magna ingratitude, quam putabat in se tantam esse, ut crederet ejus causa magnam se Deo debere pœnam. Tum quæsivi, quæ opera ipsa in præsentiarum faceret, et quas corporis macerationes: Respondit. Heu me! non facio nisi pauca, quia jam triduum patior febrem. Tantum tamen obligor Domino Marchioni totique regioni, propter beneficia recepta dum ægrotarem, et aliis ex causis, quod pro liberatione omnium posui in terra stoream, cui noctu incumbo; propter cujus duritiam tota sum dolens ex ea parte supra quam incumbo; nam supra partem cordis numquam possum incumbere, sicut nosti propter continuum quem ibi patior cruciatum. Noveris, Lector, quod numquam potuit incumbere supra latus cordis, ex quo recepit dolores Passionis: atque hoc publice notum erat omnibus domesticis. Quamvis enim non intelligerent causam; sciebant tamen ipsam numquam jacere super latus sinistrum, ægram vel sanam, propter suas multas infirmitates. Postea manifestata fuit causa, et ideo non adducam aliam testificationem.

nequit lateri sinistro incumbere.

E

182 Quæsivi deinde, quid censeret de persona, tantoperesibi commendata; et respondit, Non sum nimis consolata circa ipsam: habet tamen apud Deum quemdam advocatum. Oporteret ut mutaret vitam suam, atque hæc ipsi esset securior via obtinendæ salutis, de qua multum dubito, si non aliter convertatur. Ulterius interrogavi, an crederet morituram se cito: respondit autem; Sæpe sæpius petivi a Deo hanc gratiam, ut tandem pateretur separari animam meam a corpore; atque inter alias vices die quadam post Communionem, posita in oratione, petitionem hanc crebro et instanter iteravi; responsum autem mihi fuit, ut haberem patientiam, usque dum res Italicæ essent compositæ: adeo ut credam, Fili mi, parum valde me tecum in hoc mundo futuram. Frequenter mihi dixit Deus quod debeam habere patientiam, quia rem aliquam vult mediante me facere, et quod cito me consolabitur: sed numquam potui scire, quænam sit res illa: quoties autem aliquid singulare mihi accidit, interrogo num hoc res illa sit, et semper mihi respondetur, quod non.

credit cito se morituram;

F

183 Tum ego, Quid porro, Mater cara futurum credis de Italia? Respondit Virgo; Credo, Fili in Christo male ei futurum, male satis. Deus graviter conqueritur de tanta purulentia et enormitate peccatorum, magisque adhuc de mala vita Ecclesiasticorum. Hei mihi! quot peccata sunt in mundo! Tu tamen eorum tantum partem nosti: tam grandis tamen est misericordia et bonitas divina, tamque dulciter expectat emendationem delictorum, ut per multas orationes et aliqualem correctionem flagellum possit minuui. O bone Jesu! Ora, Fili, Deum pro isto grandi periculo. Respondi ego, O Mater carissima in Christo, dic mihi per caritatem, quomodo te geris in tribulatione et persecutione? Respondit: Nunc non sentio nimium adversitatem, sicuti solebam alio tempore: et quamvis modo patiar ex tot causis fastidium, quam multis me quotidie circumdatam video, quæ mentem meam valde premunt; non sunt tamen tanti ponderis quam solebant. Grave mihi etiam est, quod audiam tam multa dici de istis spiritibus, aliis male aliis bene circa ipsos sentientibus: sed melius de iis non loquerentur cum derisione.

male ominatur Italiæ:

tribulationes minus sentit;

A derisione. Cui bono tot res et curiositates? Certe mihi valde displicent, Fili.

184 Ego veluti ridendo respondi: Crelisne, cara Mater, quod etiam loquantur de tuis actis? Respondit illa; Ilei mihi! quid boni possunt dicere de me peccatrice? Vellem ut non aliud dicerent, quam quod sum. Ignosce mihi: habent illi opinionem diversam a mea: nec enim novi me ullam virtutem tenere. Videbatur mihi, Lector, quod Virgo malisset ut alia de ipsa opinio haberetur, quam vulgo habebatur. Tum dixi: Videor mihi, dilecta mater, ictum cultri sentire, quoties sinistrum aliquod verbum de te audio. Ad hoc ipsa ridere cepit, et dixit: Jam me facis recordari, care Fili, quod aliquando loquebar Domino Frederico, apud quem depositæ erant quærelæ de meo Confessario; et ille mihi dixit eodemmet verbo: scilicet, adeo ægre id se ferre ac si impactus sibi culter fuisset. Cui ego respondi; quod juste commovebantur, quia ego eram in culpa, propter meam exiguam in actionibus circumspectionem, ideoque rogabam Dominationem suam, ne id sequius accipere vellet; ac multum dolui de tali ejus verbo, gratias tamen egi Dominationi suæ, pro caritate qua erga me ferebatur.

B 185 Quæsivi ego: Quinam illi erant, o Mater qui male loquebantur de te? Sunt, inquit, aliqui de Fratribus nostris, qui ignorabant Dei voluntatem in hac parte, et ideo a quibusdam magnopere fui tribulata, et quidem longo tempore. Hic uno, iste alio modo loquebatur; adeo, ut propter modicam virtutem aliquando desolata ob illos manerem: quamvis credam quod nihil facerent nisi bono fine. Tempore illo tantum abundabat circa me bonitas divina et consolationes spiritus in anima mea, ut mihi non viderer adversa istæ sentire: quia Deus tanto copiosius suam in me gratiam derivabat, quanto tribulabar magis, et auxilio humano destituebar. Erat autem in anima mea adeo grandis consolatio spiritualis, ut præ alia re quavis tribulationes optarem, quo tale gaudium possem persentiscere. Diximus etiam alia multa, Lector, de tribulationibus ab ipsa toleratis, quas omitto scribere; ne alicui eorum onerosus sim, quorum causa tantopere tribulata illa fuit, et tantum passa.

186 Hæc solum dicam quod spectat ad Virginem sanctam, id est, quod multum anxia esse videbatur de sua salute, propter tot gratias receptas, et suam continuam ingratitude[m] erga Deum. Unde mihi dixit: Carissime fili, in illo mortis articulo omnia mihi ante oculos ponentur: et tunc videbo omnes meas miseras omnemque ingratitude[m]. O bone Jesu! Ego subridens respondi: O cara Mater, non debes tantum timere: in illo enim articulo multo magis abundabit divina bonitas in anima tua, quam possit dæmon cum universis suis fallaciis. Insuper alia quoque est causa major, ob quam debeas minus formidare. Dic enim mihi, cara Mater, quoties tibi Paradisum promisit Deus? Ad quod illa hoc solum; Ah! Satis, satis. Igitur, inquam, Mater non est quod tantum timeas. Ah! utinam sic promissus esset animæ istius vestræ devotæ, quam toties commendavi orationibus tuis. Respondit Virgo, manu tenens strophium, et dixit: Dilecte in Christo fili, tam certa sum de salute istius animæ, modo non aliter offendat Deum, quam quod istud strophium sit: sæpius autem de puncto illo certificata fui certo quodam modo, quem nunc temporis nolo tibi indicare, multaque alia eodem spectantia. Dico illi, quod hoc dixerim; solum faciat ut perseveret.

187 Interrogavi porro, num et pro aliis animabus sibi devotis orasset; et ipsa id affirmavit, faciens quædam signa manibus, et cum digito fidei,

demonstrando mihi ut poterat depingebat loca Paradisi, sicut erant parata illis animabus: sic ut mihi videretur significare, quod illa essent disposita in formam mediæ lunæ, cum aliis quibusdam valde splendidis ornamentis. Tunc quærens dixi: Tuus autem locus, o Mater, in Paradiso ubi erit? Et ipsa, quasi ridendo, amœna facie dixit; Ad pedes Jesu Christi propter gratiam suam, et non merita mea. O Lector mi, si illa hora vidisses Virginem, quanto cum ardore loquebatur de amore sancto, obstupesceres processum tam dulcem et sanctum sermonum ejus. Non poteram ego me continere præ lacrymis. Nolo porro nunc temporis ulterius progredi describendo hunc passum, quia non est mihi fas nominare personas, de quibus loquebamur; considerans tamen quod non erat detrahendum aliquid divinæ gratiæ, quæ operabatur in anima suæ fidelis sponsæ, elegi sic truncatam rem exhibere, ut vel in istis laus ejus major proficiat. Ceterum non profero partem dimidiam mirabilem rerum ac spiritualium, quas mihi dixit hora illa. Committemus rem totam divinæ providentiæ, quæ magis sollicita est de animarum salute, et consolandis suis fidelibus servis, quam ipsi ad postulandum.

188 Sequenti die post festum S. Martini anno MDN, per tres horas sumus collocuti: et in principio sermonis dixit mihi illa res aliquas familiares, quasi consultabunda atque cupida sententiæ meæ. Postea cœpimus more solito loqui de rebus spiritualibus, et de multis Dei offensis, quamque malo in statu erat humana natura atque Ordo Ecclesiasticus. Ideo dixit: Video, Fili in Christo, grande flagellum præparatum. Heu me! quantas tribulationes hoc tempore patiuntur Dei famuli, quia volunt sancte vivere, et nolunt consentire neque adhærere viventibus male, qui bonos persequuntur, ac lingua sua jugiter eos martyrizant cum opprobriis murmurando ac detrahendo sanctis eorum voluntatibus atque operibus bonis. Verum, Beati illi, qui norunt manere absconditi, et fugere ejusmodi malignitatem hominum obstinatorum in male vivendo ac operando. O Fili care, necesse est scire, quomodo fugiendum sit tale genus hominum; quia cum ipsis parum fit lucri, et multum subitur periculi.

189 Volo tibi narrare, Fili, quod mihi contigit heri, id est festo S. Martini post sanctam Communionem. Cum anima mea, in oratione posita, recedaretur tantarum afflictionum ac tribulationum, quas passi erant ac patiebantur amici mei; et quotidianarum molestiarum, quas mihi afferunt seculares; super his cogitanti mihi in principio orationis concessum subito fuit in spiritu stare coram divina bonitate. O pie Jesu! Ibi consistens, et præ compassione mœrens anima mea, et quantum divinus ille aspectus permittebat prorsus tristis; convertit se cum gemitu ad Majestatem æternam, et quasi de tot vexationibus atque afflictionibus servorum suorum, non nullorum præsertim in particulari, conquerens, dixi: Ah Domine mi, propter quam causam nunc tantopere affligitur anima illa, et istæ meæ devotæ? Videtur quod inter adversitates tantas impossibile ipsis sit retinere patientiam sanctam. Ah! ah! Domine Consolare, consolare famulos tuos; neque respice ingratitude[m] meas, propter quas meritissime tribulor: Tibi vero Deus meus per tuam bonitatem placeat, liberare illos ab angustiis tantis.

190 O Fili in Christo, non possum unquam dicere, nec tibi intelligendum dare, quali modo aspectuque regali intenta stabat divina bonitas ad audiendam lamentabilem orationem meam: videbatur enim quod mei commiseratione tangebatur.

Tunc

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
designat loca
quorundam in
culo

sed eorum no-
mina tacet
Auctor.

E
CAP. LXXV.

Agit illa de
persecutioni-
bus justorum,

ac suis.

F

atque pro sic
vezatis orat
in extasi;

scilicet intelligit
velle Deum

dolet tam
bonam de se
opinionem
haberi:

excusat sibi
detrahentes,

ut bona in-
tentione mo-
tos:

de sua salute
anxiatur,

licet sapius
ipsi promissus
esset Paradi-
sus;

A Tunc animæ meæ responsum fuit, quod deberemus fidem habere et perseverare; quod necessaria erat patientia cum sancta humilitate. O bone Jesu! Vidit anima mea præmia vitæ æternæ, certissimeque cognovi salutem quarundam animarum, sæpius autem replicatum ipsi fuit; Habetote patientiam cum sancta humilitate: Sic enim est voluntas mea. Major est potentia mea quam humana malitia. Hei mihi! Fili carissime, utinam tibi dicere possem quidquid intelligere et videre per Dei bonitatem, non per merita mea, concessum mihi fuit; esset id tibi majori gaudio, quam cor humanum possit cogitare. O bone Jesu! Nescio aliud tibi dicere, quia nulla invenio vocabula, quibus aliquo modo exprimere valeam res tam altas atque sublimes. Anima ipsas intelligit, sed lingua non potest explicare. Satis doleo, quod aliter nec possim nec sciam indicare et res formaliter repræsentare, sicut ostensæ sunt animæ meæ. Heu me! care Fili, quomodo exhortatur Deus animam ad sanctam patientiam? videtur in talibus deliciari. Nunc magis certificata sum de salute quarundam animarum, quam fui unquam: et licet alias quoque certificata sim, hæc vice tam mirabilis demonstratio fuit, ut mediam partem sensuum (ignosce dicenti) videar amisisse, demersa in jugi memoria tam grandis mysterii, quale vidit anima mea. Et nunc quoque me perdo recogitando ingrattitudines et miserias meas, easque comparando cum magna Dei bonitate, qui tam gratiose nutrit et solatur animam, in se et secundum se. O bone Jesu! deficit cor in consideratione istiusmodi.

191 Utinam hora illa vidisses, Lector, sponsam Christi, sermoni suo addere gratiam sancti sui aspectus, quamvis magna cum fatigatione talia dicebat, multisque cum lacrymis. Videbar mihi in ipsa agnoscere impetum quemdam spiritualem, cum jugiter abriperet ipsam memoria dulcium istorum verborum Dei, promissivorum salutis æternæ. Hinc valde ei compatiebar, videns ipsam sic laborare in loquendo: sed cupidus intelligendæ voluntatis divinæ, non desistebam, ipsam interrogando et alloquendo: sæpe etiam plangebam cum ipsa, præ devotione et commiseratione tot lacrymarum ejus. Prolixum et longum fuit colloquium istud, circa salutem animarum ipsi devotarum, omniumque universaliter aliarum. Dixi autem: Fili, sunt dies multi præteriti, quod in oratione constitutæ mihi super tribulatione Ducis Urbini; divina bonitas significavit et monstravit, quomodo rediturus esset ad statum suum, et inimici ejus perparum substituri. Multa alia, Lector, mihi prædixit circa particulares personas in Italia, quædam autem adhuc supersunt, quæ reticeo, quibus Virgo multum comminabatur.

192 Tunc ego, Dic, inquam, cara Mater, per amorem quem habes erga Deum, et per caritatem qua prosequeris filium, utrum aliquid amplius scias et teneas de morte tua, quam alias mihi dixisti. Respondit illa: Credo, Fili (ut supra dictum est) quod non diu superero in hoc mundo, quia continuo accrescunt dolores; sic ut quandoque ipsa me juvare non possim; præcipue propter tormentum cordis, quod mihi quasi radicitus vulsum, et violenter extractum videtur, atque a loco suo extirpatum; ita ut aliquando brachium istius lateris atollere vel protendere nequeam. Insuper tantopere affligor dolore capitis, ex tot audientiis quibus gravor, ut quasi sustinere illud non possim. Nescio quomodo vivere queam. O bone Jesu! ignosce mihi peccatrici. Considera attente, Lector, quantopere vexabatur hæc Virgo et quantum patiebatur anima ista beata, cum mihi diceret; Fili, non possum vel man-

ducare vel bibere, nisi paucissimum quid, et maneo usque ad Matutinum priusquam cubitum concedam; si autem tantillum dormiam, subito expergiscor, nec ultra possibile est oculum claudere, quia mens illico applicatur alicui mysterio, ibique manet quoad vult Deus: atque hic est totus meus somnus: nescio quomodo adhuc viva sim: sed credo quod nisi Deus me nutriret, reficiendo animam in oratione, vivere omnino nequirem: sed cibus ille attractivus, et refrigerium quod capio inter precandum, me restaurat, et aliquantulum corroborat; quamvis debilissima remaneam quoad vires corporales. Et propterea, atque propter dolores quod continuo sentio, non possum amplius facere pœnitentiam sicut solebam, neque gestare cilicium aut ferream catenam, vel adhibere macerationem corporis aliam: sed rudi quodam modo, cum exigua devotione, vitam transigo.

193 Tunc dixi; Mater cara, sum tamen certus, quod, licet non possis aliquid, tamen semper facias ultra vires: verumtamen imposterum deberes hujusmodi afflictiones dimittere, et paucas quæ tibi supersunt vires servare, ad solatium animarum tribulatarum et afflictarum, quibus præsentia tua magno refrigerio et levamini est. Cœlestis vero anima respondit: Hei mihi! Nihil amplius boni ago, et minus utilis sum quam fui unquam; omnibus gravedini, non consolationi, propter imperfectiones meas et exiguam virtutem. Adhæc subridens, ego, O Mater, inquam, veniet dies, cum nos omnes inconsolabiles relinques: nollem ut id Deus permitteret tam cito, esset enim res ea valde tristis multis, ac præsertim filio vestro. Longus hiæ sermo fuit de morte; et quisque nostrum eam sibi priori optabat; ipsa quidem, propter magnam securitatem quam habebat cum Deo; ego vero, propter exiguam meam patientiam intolerandis afflictionibus; gravius tamen ferebam ipsa privari, quam aliud quidpiam.

CAPUT XIV.

Rursus de justorum afflictionibus, sermone per raptus impedito, nullo fere somno. cognita plurimum salute.

Suprascripto mense [Novembri] cœpit colloquium nostrum post Nonam, duravitque tribus horis: prius tamen dedit mihi aliquas epistolas legendas quas recenter a quibusdam sibi notis acceperat; hæsimusque aliquanter occupati circa ea quæ inciderant; postea autem cœpimus nostrum sanctum colloquium. Cum ergo præ manibus tenerem prædictas epistolas, et considerarem in mente mea, quid divinæ rei possem a Virgine audire; proposui ipsi quamdam meam admirationem et dixi: Edissere mihi, Mater dilecta, unde tot adversitates, quot modo sunt super terra, iis præsertim qui vellent aliquid boni facere: nam tales plus insidiarum et persecutionum sustinent, quam qui male vivunt: palamque apparet, quod famuli Dei, tanquam invisibiles et graves ceteris, pejus tractentur. Nequeo comprehendere unde procedat ignorantia et iniquitas tanta: non enim sumus in terra infidelium, sed Christianorum. Audiens Virgo quod ex ejusmodi eventibus contristabar, non autem confortabar; respondit: Dico tibi, Fili in Christo dilectissime, quod tertio ut minimum, si non amplius cum super eo quod dicis orationem facerem, responderi mihi semper senserim, debere nos habere patientiam cum sancta humilitate et perseverare: quia talis est Dei voluntas, ut servi ejus pro suo amore patiantur tribulationes: qui non debent dubitare, quin consolationem accepturi sint in patria

cœlesti

EX ITAL. MERRON. OLIVET.

per humilitatem et patientiam ipsos salvare.

Niquit explicare quæ vidit;

et Auctorem ad collacrymandum movet;

intelligit Ducem Urbini restitutum;

conjectat sibi mortem insurre, ex incremento dolorum,

et somni

ac cibi defectu;

dolet se jam impari esse consuetis pœnitentiis,

E

et ut inutilis morti optat.

CAP. LXXXVI. F

Auctori tantas bonorum persecutiones miranti,

respondet Virgo eam esse Dei voluntatem,

A cœlesti. O care Fili, habeas istud tam certum, quam quod epistolæ sint quas manu tenes.

195 Volo autem, care Fili, narrare tibi rem, quæ a multis retro annis accidit. Posita in oratione, pro gratia speciali a Deo petii, ut non amplius reverterer ad corpus, id est ad harum miseriarum sensum. O bone Jesu! Responsum a Deo fuit, quod nondum volebat ut morerer, sed haberem pro suo amore aliquanto tempore patientiam, ac deinde me consolaretur. Tunc ergo: Si talis est tua voluntas, Domine, hanc saltem gratiam, mihi largire, ut omne tempus vitæ meæ expendam in tuo honore absque peccato mortali aut veniali: respondit autem Deus animæ meæ; Filia carissima; immunitas a peccato veniali nulli unquam homini in vita præsentis concessa est, præterquam dilectæ meæ Matri. Persevera et habeto patientiam, quia a mortali præservaberis. Porro cum vellem, Lector, intelligere, aliquid de unione animæ cum Deo, dixi, O Mater cara, dic mihi: Uniones quas habet anima vestra cum Deo, putasne conformes esse illis, quæ leguntur in Dialogo S. Catharinæ Senensis? Respondit, quod multæ, et subjunxit: sed majores sunt S. Catharinæ quam nostræ. Tunc cognovi id ipsam dicere ex humilitate.

B CAP. LXXVII 196 Sed alias res spirituales audire cupiens, rogavi ut diceret aliquid pro mea consolatione. Respondit, Non possem modo: quia si inciperem de re aliqua spirituali loqui, subito cor meum inflammaretur talem in modum, ut facies tota fieret rubicunda, præ magnitudine incendii, quod jam diebus pluribus sentio: et res tales loquenti mihi alligarent cor, sic ut prosequi nequirem; nisi forte mutata fuero per aliquam distractionem: sicuti aliquoties observasti; quia hoc multum me juvat, et sic paulatim dicerem aliquid. Sane loquendo sæpius, o Lector, cum Virgine, notavi istud impedimentum; et frequenter ejusmodi industria usus sum, ut mihi non abriperetur in spiritu; videlicet variando quandoque sermonem, aliquando vero tangendo ipsam veluti qui vellet prohibere somnum. Hæc enim industria mea erat, ad obtinendum ab ea sermonem; alias non potuissem elicere substantiam alicujus rei spiritualis, non quia volebat quidquam ad meum solatium dicere, sed quia non poterat. Imo sæpenu-mero mihi dixit hujusmodi verba: O fili mi care, salis doleo de isto impedimento: vellem tibi possem ostendere et deciarare cor meum, ut videas quantum Deus operator in anima mea. Multi vellunt et petunt ut sibi dicam aliquas devotiones et secreta nostra, ipsosque instruam in via Dei; sed non possum. Si punctum aliquod spirituale incipio, subito accenditur mihi cor, oportetque ut loqui cessem, alias prorsus nihil eloqui possem: idque etiam satis sæpe mihi accidit cum illis de familia. Vellem ut talia non contingerent in præsentia hominum; nimium enim inde verecundor cum ad me redeo: ideoque optarem, ut ejusmodi gratiam solum mihi faceret Deus, quando sum solitaria, sic ut alii me non viderent.

197 Respondi ego: Quid autem faciebas, Mater, quando Confessarius tuus Fr. Dominicus jubebat te narrare actus vitæ tuæ. Respondit illa: Ego fatigabam pauperulum, sicuti etiam nunc te: multumque doleo, quando ejus rei reminiscor. Cui ego: Oportet, carissima Mater, ut in eo patientiam teneas: Deus vult tibi largiri gratiam prout placeat sibi, et ubi vult ipse, et secundum quod prævidet conducibile esse animabus. Respondit illa: Ita omnino est veritas, Fili; sæpius enim nihil minus cogitando subito attrahitur a Deo anima mea, idque absque ullo loci respectu; unde affligor, quando ab hominibus conspectam me sentio. Longus nobis de hujus-

modi attractionibus sermo fuit; et ego quasi condolens dixi: O dilecta Mater, qua ex causa infirmaris et tandiu ægrotas? vereor ne aliquando inconsolatos nos derelinquas. Respondit Virgo, Credo, fili, vicinam mihi mortem esse: sentio enim quotidie ingravescere dolores, ut jam vix possim spiritum ducere: totumque pectus mihi valde cruciatur: hoc autem est signum quod brevi tempore non potero amplius tantos dolores sustinere, quos continuo sentio aggravari, sic ut neque sedere neque dormire possim. Sunt autem jam multi dies, quibus credo vix unam horam me dormivisse per noctem: cum autem expergiscor, nulla amplius spes est reparandi somni, ac deinde Matutinæ citius finiuntur quam possim me movere.

198 Interrogavi eam ego: Quid agis, Mater statim atque evigilas? Respondit illa; Mens mea, Fili, subito elevatur ad aliquam contemplationem; et sic meditabunda maneo quoad vult Deus. Cœpi deinde ei movere velle scrupulum, quod esse corpori suo tam cruda; ipsa vero mihi respondit: Quin potius nimis ei compatiar, nec quidquam boni facio. O pie Jesu! quanta est bonitas tua erga me peccatricem! Non erat possibile, Lector, ipsam aliqua ratione inducere, ut corpori suo compateretur: circa alios vero ardebat caritate, et plus quam sollicita erat: quando autem manducabat continuo donabat aliis, nihil sibi servando quod esset alicujus substantiæ, sed solum ossicula carne exuta vel capita pisciculorum unde in proverbium transierat pueris domesticis ut dicerent; Hoc bonum est pro dilecta Sorori, et talia ante ipsam ponebant. Cibus ejus adeo erat modicus, ut non credam quod eo naturaliter sustentaretur corpus illud, sed potius nutriebatur per attractionem spiritualem: imo in ipso veraciter adimplebatur quod ipsa Veritas infallibilis dicit, Non in solo pane vivit homo. Atque ita Deus per gratiam suam enutrit fideles animas.

199 Prædictis diebus, celebrata a me Missa in camera sua, infirmabatur sponsa Christi, et lecto decumbebat; cœpinusque sanctum colloquium nostrum, licet difficillime loqui Virgo posset, tam propter nimiam debilitatem corporis, quam propter cordis incendium, ex eo relictum, quod ante triduum in sacra Communionem ipsi acciderat, quodque mihi nunc narrabat dicens: O care Fili, cum essem diebus præteritis communicatura finita jam Missa, jacebam in lecto propter infirmitatem. Descendente autem ab altari Sacerdote cum Sacramento, vidi subito maximam claritatem ac Majestatem, quæ magnam venerationem præseferbat; ita ut nescirem ubi forem: neque scirem dicere, quomodo sumpserim purificationem calicis post Communionem, tam celeriter fuit anima mea absorpta a jam dicta representatione. O bone Jesu! Tunc Deus tantopere se univit animæ meæ, ut crederem me non amplius redituram ad sensus corporeos: quia non recordabar amplius corporis mei, imo penitus ipsum non sentiebam. In ietu autem oculi monstrata mihi fuit tota vita mea. O bone Jesu! mirabilis erat res ista: nec alibi consistebat anima mea, quam in solo Deo.

200 Ego, sicut jam alias feceram, interrogans eam; Mater mea, inquam, videndo sic totam vitam tuam, conspexistine aliquid, quod animæ tuæ molestum esset? et respondit, quod non: sed potius magnum ipsi gaudium fuerat speculanti divinam bonitatem, quæ tam mirabiliter operata fuerat et operabatur cum animabus fidelibus. Confiteor, Lector, imprudentiam meam: ejusmodi enim interrogationes solum præcedebant ex astutia ad explorandum, an ipsa cum virguncula adhuc esset, numquam in aliquod peccatum inciderat, et sic de eo quod quærebam fui

81 certificatus:

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
et intelligens
causam infirmitatis.

frustra monet
ut corpori suo
plus indulgeat,

E
cibus ejus
adeo erit
modicus.

Luc. 4. 4

CAP. LXXVIII.

In extasi
post communionem

F

videt Virgo
totam vitam

absque ullo ex
ca remota;

A certificatus: sed Sponsa Christi mihi dixit: Utinam, Fili in Christo, possem tibi dicereres illas mirabiles, quas anima mea videbat et intelligebat! multam sane consolaberis. O bone Jesu! Anima mea erat tota resoluta in Deo: non curabat videre Apostolos aut alios Sanctos, tam vehementer retinebatur a Majestate divina; et in ea tantam claritatem conspiciens, sibi est visa accidere ad pedes æterni Patris: quodque ipsam Deus et Deipara levarent, benedicendo ipsi et dicendo; Carissima filia mea, quid petis, aut quid vis? Respondi ego, Domine mi, peto non amplius redire ad corpus. At ille, Carissima Filia, habe adhuc modicum patientiæ. Scito, Anima mea, quod perparum adhuc restet, et pro desiderio tuo consolaberis.

B 201 Ah Domine mi, adhuc aliquid aliud peto a tua immensa bonitate, scilicet vellem ut concederes ingressam in Religionem duabus istis devotis meis, et salutem omnium nostrorum domesticorum: responsumque mihi est quod consolaber de omnibus. Cognovi autem illo puncto temporis, omnes esse in statu gratiæ, solum opus esse ut perseverarent. Insuper postulavi liberationem a tantis afflictionibus, et salutem multarum personarum: responsumque mihi est, perseverarent tantum, et quod de salute earum consolaber. O care Fili, etiam supplicavi pro anima illa quam nosti, et sæpius fui certificata de salute ejus: quod cordi meo majore lætitiæ et solatio est, quam dicere possim. O bone Jesu! tu mihi animarum istarum gratiam fecisti; sumque semper obligata ad gratias infinitas bonitati tuæ reddendas. O Fili, patientiam habe, nec aliud cogites, quam quod Deus ita velit: præpara tamen te ad grande aliquod onus ferendum. Redibis ad hunc locum: vide ne perdas fidem ac spem, sed scias quod nihil unquam petierim a Deo, ipseque promiserit, quod non fuerit effectui mancipatum; idque a tanto tempore; nosti enim quomodo cœperim a prima pueritia. Deus per suam bonitatem omnia, quæ mihi promisit et facturum se dixit, semper adimplevit, nec unquam defraudata fui in re quacumque: nunc tamen pendeo animi, quia cum mihi promissum esset quod Dux Urbini restitueretur statui suo, restitutus quidem ei est, sed iterum ipsam amisit. Respondi promissionem redeundi adimpletam ipso reditu fuisse: non autem pollicitam esse Deum quod in illo permaneret, et hoc forsitan accidisse, quia non satis grataanter agnovit beneficium sibi factum; et ipsa adjecit, ita se rem habere.

C 202 Videns autem ipsam valde afflictam; interrogavi qualiter ipsi esset: illaque respondit; Admodum fatigata sum, Fili quia hac nocte non dormivi quadrantem unius horæ. Tunc ego: sic omni nocte facis, Mater, quia continuo intendi orationi. Ipsa vero oculo columbino me respiciens risit, quasi verba mea confirmaret. Vellem ego, Mater, inquam, scire quid tanto tempore cogites, et cui rei mentem applices. Mox, inquit, atque evigilavi, cogito mysterium aliquod, prout divina gratia representat menti meæ in eoque defigitur anima: nunc in passione Christi, modo in nativitate Parvuli Jesu, aut assumptione Deiparæ, quandoque in Paradiso, aut alia re, una ex alia sicut Deo placet. Cur autem, inquam, cara Mater, tam parum dormis? Respondit: Quia sic vult Deus, Fili: ipse sic multiplicavit gratias suas, ut anima mea longe facilius jam in ipsam rapiatur. O bone Jesu! Dico tibi, care Fili, quod licet plus solito inquiete frequentia seculariam, Deus, per suam bonitatem, exaggeret gratias et consolationes suas. Scito, Fili, quod anima illa mihi devota, intellectura sit gratiam, quam ipsi concessit præparavit Deus. Beata sane est illa: et pro certo habeat, quod omnia quæ diximus vera sunt,

eruntque, mediante ipsius perseverantia in bene D
cœptis. Tunc ego: Num in ista anima cognovisti quidpiam quod displiceat Deo; et Respondit: Nihil unquam cognovi nisi bonum: sed quod debeat perseverare in sancta patientia et humilitate, quia sic est voluntas Dei.

203 Non potui ego me continere; quin iterum ipsam de sua morte interrogarem: quia multum de ea suspicabar. Ipsa vero respondit; Credo futuram cito: non tamen ulla certitudine novi, quandoam mori debeam: et tardat venire hora qua discedam ab hac miseria. O Lector, monstrabat Virgo magnum erga me peccatorem caritatis affectum, dolens quod non posset nec sciret explicare mihi res in eo gradu, quo ipsas anima sua videbat et cognoscebat: atque subjunxit; Dilecte Fili, quando anima est unita cum Deo, tunc videt et intelligit intelligentia quadam mirabili: quando autem rediit ad sensus corporales, videtur quod sopita sit, nec sciat quidquam dicere: estque hæc ipsissima veritas: nam nihil est quod dico respectu eorum quæ dicere nequeo. Colloquium istud, Lector, fuit de rebus tam sublimibus, ut non sciam verbis, litterisve exprimere: alia tamen quædam distulit ipsa, impedita tam altorum mysteriorum memoria, quæ viderat in sua unione cum Deo, et dixit: Alias, Fili, de istis et aliis rebus loquemur, peractis Natalibus festis tunc infallibiliter te accersam, et complebimus sermones nostros: interim ora Deum pro matretua.

CAPUT XV.

Dæmon bis fugatus, Communio calitus allata, eamque secutus raptus, in quo exaudite preces.

Die S. Joannis et tertio festorum Natalitiorum, accersivit me Virgo sub horam Vesperarum, quam inveni febrili gravi afflictam, et fere non poterat loqui, unde solito brevius colloquium fuit. Ipsa mihi dixit: Fili dilecte; non potero tibi modo dicere quod promisi, sed narrabo aliquid aliud. Cum vice quadam sola agerem, apparuit mihi dæmon humana forma, perquam fœda et rubea, cum oculis ignem, ut videbatur, spirantibus: qui mihi suasit ne facerem ultra pœnitentiam, eo quod damnata eram, nec haberem misericordiam a Deo sperandam. Huic ego respondi, per quam bene me scire quod multas pœnas merebar, propter mea peccata, sed confidebam in misericordia Dei, et in meritis passionis Jesu Christi, per quæ possem salvari: ideoque, o mala bestia, non credo mendaciis tuis, imo spero in abyssis bonitatis Dei, spiritus immunde, mendax, maligne, ac plene iniquitatis: tibi que ex parte Dei mando, ut subito te a meo conspectu proprias hinc. Tunc dæmon vultu turbato, magno cum ululatu strepituque, festinus abiit; ego vero mansi magno tremore et horrore consternata, propter immundam visionem istius formæ. Hei mihi, videor, etiamnum mihi videre horribilem illam ac terribilem speciem, ac velati timeo etiam nunc.

205 Fili, cognosce phantasias quibus inquietatur mens C (*reliquum nomen personæ tacetur*) quia omnes sunt fraudes et tentationes dæmoniacæ. Dico illi ex parte mea, ut perseveret in sancta patientia. Feci, Lector, obedientiam meæ Matris: sed persona illa non implevit mandatum ipsius. Tunc replicavi ac dixi; Numquid dæmon non etiam alia vice molestus fuit? Respondit illa: Imo adhuc vice una in oratione positæ apparuit, in forma valde spurca; et ego apprehendi eum, pedibusque substernens, tot calces ei impegi quot potui: itaque confusus mansit. Numquam ipsum nimis timui, neque nunc timeo

manere

EX ITAL. HIERON. OLIVET. petit ad corpus non reverti, sed frustra;

orat pro sibi devotis suisque domesticis.

et de eorum salute certificatur;

noctes fere totas occupatur orando;

præcogit sibi vicinam mortem.

E

CAP. LX XIX

Dæmonem dicentem ipsam esse damnatam

F

humili responso fugat,

alias eundem caudit.

A manere sola. Mirabilis fuit, n Lector, victoria istæ: stringebat dentes Virgo quando hæc narrabat, faciebatque gestus acsi tunc in opere ipso fuisset, movendo brachia et pugnos stringendo, ut faciebat cum verberabat dæmonem. Stobam ego velut attonitus, cum talia audirem virgunculæ accidisse.

CAP. LXXX

In nocte Natalis videt Deiparam cum Jesulo,

206 Prosecula est etiam sermonem dicens: O Fili in Christo, in nocte Natalis Domini, dum essem posita in oratione, anima mea audiebat et videbat Angelos, ad præsepce Domini supra Parvulum cantantes Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. O bone Jesu! Erat ibi Domina nostra cum Infante, quam rogavi pro salute istarum duarum animarum nobis devotarum: unde Deipara respondit, quod Deus annuebat gratiam postulata et salvæ forent. Oravi etiam pro alia ista anima nobis devota, cui Deus indulsit gratiam majorem solito, fecique ut ei benedictio daretur a Deipara et a Jesulo: et sicuti mihi dixit ita postea reperi, interrogans personam illam, atque intellexi gratiam ab ea tunc receptam. Non potest intellectus humanus, Lector, hujusmodi res immortales comprehendere; et ego multo minus scirem instruere ac formare verba convenientia magnitudini earum

et amicæ suæ gratiam optatam impetrat;

B mysteriorumque supernaturalium, quæ cœlestis ejus anima tunc vidit et audivit. Sumpsit autem licentiam abeundi, cum pollicitatione, quod quando redivissem ab itinere meo F [Ferrariensis] alias res mihi diceret, quas tunc dicere nequibat, propter abundantiam gratiæ in nocte Natalis receptæ, qua nimium accendebatur cor ejus.

CAP. LXXXI.

cetera ægre narrat.

207 Septimo Januarii summo mane, celebrata Missa in camera sua, cœpimus colloquium sanctum, quod usque ad Nonam duravit: neque de aliis rebus quam spiritualibus sumus locuti. O Deus meus! præsta mihi servo tuo memoriam et rectum sensum, ad narrandum mirabilia opera tua. Tunc multis cum precibus rogavi Virginem, ut mihi diceret aliquid de oratione, illisque gratiis quæ concessæ ipsi fuerunt in solennitate Nativitatis. Constricta autem illa ad loquendum fuit, licet cum magna difficultate; non quia non volebat consolari me, sed quia videbatur ipsi impossibile id facere, uti revera erat. Dicebam ego, Noli, cara Mater, nimium applicare mentem vestram ad dispositionem extaticam, in conspectu divinæ claritatis; sed solum narra effectum et actum rerum, quæ contigerunt a te in oratione positæ. Respondit Virgo: Nosti, Fili, non esse possibile ut ea enarrem; pro tuo tamen solatio spirituali narrabo quæ potero: licet magis disposita sim ad audiendum quam ad loquendum: verumtamen juva me, sicut nosti; et suspirans dixit: O bone Jesu! ad laudem et gloriam tuam sint omnia.

C

208 In die S. Thomæ ante festum Nativitatis, cum me reconciliassem apud Priorem S. Dominici ad communicandum, applicui mentem meam mysterio sanctæ Communionis; et audiendo lectionem Evangelii de incredulitate S. Thomæ, anima mea sic fuit elevata et attracta, ut crederem me non posse communicare: Deus tamen mihi fecit gratiam ne impediret: sed finita Missa, quam dixerat Prior noster hic in camera mea, et videns quod mihi non dabat Communionem [oblitus particulam pro ipsa consecrare ut narrat Silvester num. 113] mirata fui; et quamvis inde nihil turbarer, non tamen potui continere lacrymas, formidans ne propter peccata mea fuisset Communionem privata. Cum ergo interrogaret me, an non fuisset turbata, quia mihi non dederat Communionem, respondi, Non. Ille tamen de veritate dubitans assedit igni, fecitque etiam assidere me; et cœpit loqui de rebus variis, cum Magistro Anselmo medico meo, atque etiam mecum; quamvis ad ejus sermones perparum attenderem,

In festo S. Thomæ

Communionem privata.

quia mens mea tantopere erat elevata et applicata mysterio sanctæ Communionis, idque tanta cum vehementia, ut subito manserim abstracta a corporeis sensibus, sicut sedebam prope focum.

209 Ecce autem repræsentavit se mihi quidam forma Sacerdotali, cum corpore Christi et duobus sanctis Angelis, mappam ad ejus latus ferentibus; mihi que dixit, qualiter ipsum Deus miserat, meque volebat reddi consolatam per sanctam Communionem. Hæc autem tunc mihi præbita fuit per manus istius Sacerdotis, qui deinde per eam qua venerat viam revertit. O care Fili, anima mea tunc fuit una cum Deo, in maxima claritate et admirabili lumine divini aspectus, in quo elevabatur ac retinebatur anima mea. O bone Jesu! Nihil aliud desiderabat anima mea nec requirebat, quam sic stare et frui incircumsripto lumine illo. Hei mihi! Impossibile foret invenire comparationem similem aut verba idonea, ad dandam talis rei intelligentiam. O Deus! Anima tunc videt et intelligit; sed non sciret intelligibiliter se explicare: cum autem rediret ad sensus corporales, non remanet ei modus humanæ locutionis. Non quod anima recedat a corpore, hoc enim sic maneret mortuam; sed quia unio quæ est in anima cum Deo, majorem habet virtutem et potentiam, quam sit unio illa qua alligatur ipsi corpus: et ideo remaneat potentiæ corporales sopitæ, donec æternus Deus animam dimittat ab ista unione et attractione. Quamquam autem in tali statu anima habeat tam perfectam cognitionem; non est tamen in sua potestate exprimere res illas supernaturalis, quas vidit et intellexit, licet in ipsa anima remaneat earum speculativa cogitatio.

210 O care Fili; Pater æternus attraxit animam meam in ista visione, claritate, et aspectu æterno, ubi res omnes sunt adscriptæ; et tantum cognoscit anima, quantum Deo placet cognoscendum ei præbere. O bone Jesu! dici non posset, quod anima viderit et cognoverit in ista unione: deficerem citius quam talia possem exprimere: quia tanta erat claritas ista, ut anima ibi manserit absorpta et defixa. Tunc videbatur quod Pater æternus invitabat animam ad postulandum, cum quodam aspectu ac Majestate regia. Non tamen ex Potentatibus hujus mundi ipsi potest formari aliqua similitudo: quia ab ipso æterno Patre illuminantur omnes circumstantes, et participant de imensa ejus claritate. Tunc anima mea, Fili, oravit, supplicans pro sancta Ecclesia, multisque creaturis mihi devotis; ac præcipue supplicavi pro quadam valde tribulata; eratque anima mea quasi querula, pro illa tantopere afflicta: unde petii a Deo gratiam, ut sicut mihi dederat talem cognitionem pro mea salute, ita etiam largiretur ut illa liberaretur a tanta vexatione et tribulatione, quandoquidem ipsam commendatam habebam sicut animam propriam. Tunc autem absque comparatione multo melius sciebam orare quam possim dicere in præsentem, quia nunc videor quasi in somnio loqui. O bone Jesu!

211 Tunc Pater æternus, hilari vultu et columbino oculo, mihi dixit: Bono sis animo, Filia mea carissima: ab omnibus enim tribulationibus illis liberaberis, et animas pro quibus oras ducam ad vitam æternam: habeant patientiam cum vera caritate et humilitate, et quidquid toties pollicitus sum effectu mancipabitur. Scito, Filia, quod sim consolator omnium tribulatorum, qui habent in me veram fidem, et sperant in mea immensa bonitate. Hei mei! Fili, utinam possem tibi dicere res ea forma et ordine, quo anima mea ipsas vidit et cognovit! esset id mihi solatio magno, propter tui amorem, et caritatem qua erga te feror. Nescio quomodo fuerim, sed inveni me istic sedentem quando pulsabatur

D
EX ITAL.
HERON.
OLIVET.

eam cœlitus
suscipit;

et manet in
extasi;

E

atque a Deo
Patre invitata
ad petendum
aliquid.

F
orat pro Ecclesia
suisque
amicis,

se intelligit,
et exaudiam

A pulsabatur ad Vesperas. O bone Jesu! adjuva me peccatriceem. Tunc ego interrogans dixi, Quenam differentia erat, cara Mater, inter unionem et claritatem Patris æterni, quam anima tunc vidit, ab illa unione quam aliis vicibus vidisti et habuisti? Respondit Virgo, magna, Fili, differentia illa est, sed nequirem invenire comparisonem satis similem; scito tamen tantam fuisse, quomodo omnes aliæ essent ad comparisonem hanc; puta qualis foret in vere quando omnia sunt florida, et mentem creaturæ in magnam delectationem trahunt. Hei mihi! res nimis grandis est: non potest tanta pulchritudo et amœnitas explicari quia nulla ei datur comparatio aut similitudo conveniens. O bone Jesu! tu es omnia. Ignosce mihi, Fili, nequeo plura dicere.

Italia periculis ingemiscit;

212 Statim ego, Lector, mutavi propositum, transulique ad rem aliam familiarem, quia videbam in ipsa signum futuræ mox extasis: postquam autem aliquantulum diversa et remota fuit ab extatico illo impetu, redi ad priorem sermonem dicens: Dicite, Mater mea, quid credis futurum de Italia? atque præcipue de sancta Ecclesia? Respondit anima cœlestis; O Fili, male, male satis. Ut dixi, divina bonitas et clementia magis propensa est ad misericordiam quam ad pœnam: sed tam magna sunt peccata de quibus queritur, ut nesciam quid dicam, nisi orare divinam suam misericordiam. Heu me! Italia infelix, quam grandi periculo es exposita! O Fili, ignosce, quia nequeo tibi dicere, quod vellem pro tuo solatio. Ita ago cum aliis personis quibuscum loquor de rebus spiritualibus, etiam domesticis. Subito cor mihi accenditur; ita ut necesse mihi sit desistere, alias remanerem alienata a sensibus; vellem alios potius loquentes audire. Ad quod subridens ego dixi: Idem faceres, Mater, alios loquentes audiens de rebus spiritualibus. Respondit illa, Non ita facile, quando loquuntur alii: vellem autem talia mihi non evenirent quando illi adsunt; eveniunt tamen sæpe: sed oportet patienter id ferre, quando aliud facere nequeo.

sermonem alrumpe cogitur,

subito abripi solita

213 Aliquando vellem habere gratiam et non possum habere: Deus vult illam dare modo suo, et quando vult: oportet se conformare ejus voluntati, atque necesse est habere patientiam. Cor meum in ictu oculi subito accenditur et tali modo attrahitur, ut totus mundus me retinere non posset. O quoties accidit mihi, ut quando nihil simile cogitaveram, momento attrahar ad aliquod mysterium, ubicumque fuero, etiam sedens aut pedibus insistens! Aliquando exponam me recreationis causa ad fenestram aliquam, captando aeri et cœlo considerando; et in instanti maneo attracta, unde sæpe contigit ab aere et pluvia me madefieri. Sæpe etiam mihi contingit recordari orationis, quam Dominus noster fecit in horto: et cum tali cogitatione in hortum progressa, ibi sum inventa mansisse ad secundam vel tertiam usque horam noctis, aut etiam serius: nec raro sic in publico hæreo, quia cavere id nequeo, et patior postea magnam verecundiam. Equidem optarem ut Dominus Deus mihi gratiam suam daret occulte, quia inde mens mea plus consolationis reciperet. Hei mihi! Tantum verecundor, quando me sic invenio in publico, ut sub terra me absconderem, si possem. Vellem ut attractionis gratia foret continua; sed quando regredior ad corporeos sensus, invenio me sicut antea, id est, plenam fastidio et expositam occurrentibus casibus mundi. Non autem ita mihi est quando anima unitur divinæ bonitati: tunc enim non sentio inquietudinem mundi, neque tanta fastidia ex parte secularium. O Fili in Christo dilecte, satis doleo quod pro vestra consolatione non possim nec sciam res divinas explicare in eo gradu in quo sunt in Trinitate permanente: quia

etiam in horto et ubicumque,

quod sibi solitariae multet accideret;

animum tuam amo ut meam propriam: sed hoc solatium nobis obtinget in vita æterna. O bone Jesu!

214 Prosequens sermonem Virgo, O care, inquit, Fili, quemadmodum tibi sæpius dixi, quod Deus per gratiam et bonitatem suam mihi promisit vitam æternam, sic etiam nunc confirmavit; neque mihi tantum, sed etiam isti devotæ nobis animæ, unde magnum solatium capio; teque rogo Fili, ne ejus causa contristeris, quia consolabitur te Deus. Certo scio quod ipse tibi dedit pulchram unam gratiam, unde tantum solatium capio; quantum de re alia ulla. Tunc ego gratias illi egi de sua caritate erga me, indignum filium suum in Christo: et postea interrogavi; Quid facis, Mater, in oratione, quando te contingit precari pro aliqua persona obstinata, et in peccatis inveterata, præcipue pro illis quas nosti male loqui de tuis actionibus? Videtur enim quod naturaliter nequeamus tam cordate illos amare et pro iis orare (propter abominationem peccati, a quo mens spiritualis magnam habet aversionem) quomodo oratur pro illis qui bene ac sancti vivunt. Tunc Virgo respondit, care Fili, satis mihi placet interrogatio tua. Creatura spiritualis ac timens Deum, nulla de causa omittere debet orationem pro peccatoribus et persecutoribus suis; sed dolere de offensa Dei, et damnatione animarum, compatiendo illis eordialiter et pro iis orando, ex respectu honoris divini et salutis animarum, quas debemus amare velut creaturas Dei, peccata vero odio prosequi. Scito, Fili, quod Deus velit acceptamque valde habeat orationem, factam ad suum honorem et animarum salutem, absque respectu ad propriam tribulationem et omnem adversitatem ex Dei amore patienter tolerando, cum sancta humilitate et perseverantia. O bone Jesu! Commendo tibi, Fili, animam matris tuæ. Respondi: Anima tua, o Mater mea mihi commendata est sicut propria, aut etiam magis si fieri possit: sed vicissim precor ut tibi sit commendata anima indigni Filii tui in Christo: licentiamque sumpsi a Virgine, pollicens eito ad eam reverti.

D
CAP. LXXXII.

gratulatur Auctori de recepta gratia,

docetque orandum etiam pro peccatoribus.

E

CAPUT XVI.

Deprecatio Virginis pro Mantua, Italiaque. Pii Sacerdotis et prophetico spiritu prædicta testimonium. Præsagium mortis.

F

Ultimo die Januarii [anno MCM] circa horam vigesimam primam, loquebar cum Virgine, et dixit mihi: care Fili, volo tibi explicare aliquid mearum inquietudinum. Dominica præterita, cum vellem confiteri et communicare, venit Medicus et Bartholomæa, missa a Domino [Marchione] aliæque personæ multæ satis; per quæ impedimenta non potui exequi conceptum mentis meæ, cum ea tranquillitate quam optassem pro sancta Communione; unde multum contristata sum intra me, erubescendo Confessionem facere coram circumstantibus, non tamen me turbando, sed dolendo de tot occupationibus; atque ita audiebam Missam. Quando autem receptura eram Communionem sanctam, eram quasi extra me, mente in Deum elevata; suscepi tamen sanctum Sacramentum, licet non scirem dicere quomodo, sic erat mens mea attracta ad Deum. In ipsis autem Communionis sumptione, apparuit mihi Christus Jesus, et ego subito cœpi plangere atque clamare quantum poteram, Misericordia, misericordia; nescio tamen an elamabam ore. Ideo ego interrogavi cognatam ejus Peregrinam, quomodo heri fecisset Soror, quando communicavit; et respondit: Non potuit sumere calicem purificationis, adeo cito rapta fuit

CAP. LXXXIII.

Post Communionem raptam Virgo.

implorat Dei Misericordiam

in

A in extasim : itaque mansit usque ad vigesimam secundam horam noctis sedens in lecto, quia erat infirma. Ego autem aliud nihil dixi, ne revelarem secretum. Sed prosequamur verba Virginis.

216 Cum sic clamarem, Misericordia, propter infelicem civitatem Mantuanam et propter salutem animarum : O bone Jesu ! stabat anima in conspectu Dei, misericordiam tam instanter poscens, ut dictu impossibile sit, et perseveranter petens, ut de se sumeret quodvis supplicium, corpusque laiciaret pro placito ; contenta etiam illud frustatim conscidendum et torrendum dare, pro salute civitatis Mantuanæ. Præcipue autem oravi pro talibus et talibus personis, aliisque pluribus, errori et peccato implicatis. O Fili dilecte, utinam videre potuisses, aut dicere vel intelligere valeres, quomodo et quam benigno vultu audiebat Deus animam, sic lamentantem et plangentem. O bone Jesu ! Stabat bonitas illa immensa cum quodam respectu columbinorum suorum oculorum, tam amoroso et gratioso, ut tanta decentia (heu me!) nequeat explicari. O bone Jesu ! Non possum dicere, non possum : et suspirando hæsit aliquantulum Virgo, nihil loqueas. Postea dixit : Fili care, stabat anima perseverans in oratione, clamabatque et plangebat, petens a Deo misericordiam, misericordiam, pro civitate Mantuana. (Non scribo, Lector, nomina personarum, quibus Deus magnum flagellum preparaverat) Perseverans autem hoc modo anima mea in oratione et planctu, videbat divinam Majestatem, quæ cum respectu compassivo respondebat mihi per hujusmodi verba : O Filia mea, carissima Sponsa mea, noli me amplius ligare : quia propter tantas tuas preces et lacrymas faciam misericordiam ; tantum emendent se. Emendent se inquam ; quia expectatio mea absque illorum emendatione verteretur ipsis in pœnam majorem, et asperius duriusque flagellum.

217 Noveris ; Lector, quod Virgo mihi noluerit dicere præ verecundia, quod Deus ipsam appellaret Filiam et Sponsam : sed ego id animadvertens quasi, quo nomine animam ejus appellasset Deus ; ipsaque respondit, Uti S. Catharinam Senensem in Dialogo. Tunc subintuli ; Atqui appellabat illam Deus, Filiam carissimam et Sponsam : illa vero respondit : sic et appellabat animam meam. O Deus meus, quanta cum honestate loquebatur Virgo, quæ præ verecundia volebat dicere, quod Deus ipsam appellasset Filiam suam ac Sponsam. Sed prosequamur ejus verba. Videns ergo anima mea, quod propter suam bonitatem propendebat Deus ad misericordiam faciendam, orabat etiam pro Italia et sancta Ecclesia ; respondit ei Deus cum aspectu quodam valde elevato, Sinas me agere, sinas me agere, Anima mea, quia omnibus providebo. Volo in paucis percutere et conquassare capita illa obstinata et indurata. Justitia mea postulat, ut tractentur secundum suam perversam duritiam et obstinationem : sed providebo et exequar omnia suo tempore, idque cito, cito ; sed vae obstinatis atque induratis in malo opere.

218 Cumque interim persisteret anima in oratione, visum est ei quod Deus oculos suos declinaret in latus, inclinando suum aspectum regalem magno cum decore, quasi non amplius posset illi loqui. Anima autem mea, quæ eatenus clamans et plangens nihil conspexerat præter divinam presentiam, vidit tunc etiam gloriosam Dei Matrem, plus quam stellas radiantem, quæ ipsa quoque stabat ante luminosum Divinitatis conspectum, adjuvans orationibus suis animam ut exaudiretur : adjuvabat autem eam cum tanto ardore amoris et caritatis, ut eum nequeam explicare. O Fili in Christo, ipsa est advocata peccatorum, magis quam dici possit : ipsa in rebus omnibus exauditur a Deo. Heu me ! Res illa nimis magna est cogitatu, nec possem dicere

minimam partem eorum quæ vidit anima mea. Ah ! Sanctus ille vir de Portu, quantus Dei amicus est ! sed scito ipsum non cognosci ab hominibus. Magnam erga eum antea habebam devotionem ; sed nunc magis sum certificata de ejus sanctitate. Heu infelix Mantua ! nisi essent ejus orationes, et quorundam aliorum sanctorum virorum atque mulierum qui Mantuæ sunt, (non tamen tantæ bonitatis tantoque numero) hæc ipsa hora in abyssum descendisset civitas. O Fili, quod dixi nihil est, respectu ejus quod vidit et cognovit anima mea : Hei mihi ! nimis excelsa sunt quæ in extatico illo raptu vidit et intellexit anima mea : sed non possem nec scirem ea dicere, quemadmodum ista anima videt et intelligit : cum enim alligatur sensibus suis corporeis, tunc deficit eam potentia explicandi res immortales, quas vidit et intellexit. Non credebam, care Fili, quod possem tantum tibi dicere, ut dixi.

219 Nunc, Lector, quoniam Virgo mentionem fecit sancti illius viri de Portu, et quam acceptæ fuerint ejus orationes Deo, non possum quin ei testimonium reddam, quia fuit meus Pater spiritualis, valdeque familiariter spiritualia sua secreta mecum communicavit. Dico ergo me ab ipso audivisse res multas mirabiles mihi que incognitas. Sanctus hic vir [idem vero similiter qui infra num. 260 Genesis nuncupatur plurimum Virginis secretorum conscius et aliquando Confessarius] tanta apud Deum valebat gratia, ut res invisibiles atque immortales sæpius ejus animæ præsentibus sisterentur. De multis etiam terrenis rebus prædicebat futurum successum, quorum plerum ego testis sum. O quam multa prædixit de Italia ac præsertim de Duce Valentino. Quando erat in majori statu et prosperitate in Marchia, dixit mihi hæc formata verba : Dominatio Ducis Valentini est ignis stramineus, qui cito transit ; sic enim erit status suus, ac cito abibit in dispersionem : sed et Papa non diu durabit super terram. Dominus Dux Urbini redibit ad statum suum in bona pace. Dixit insuper etiam hæc verba : Mater soror Osanna, valde ascendit in sublime. O quam magna res est, ingredi in illam cameram, ubi videntur tanta Dei secreta et intelliguntur res futuras. Vidi ego animam Matris Sororis Osannæ valde sublimem : cognoscit illa res multas et magnas, et ego plurimum boni ipsi volo.

220 Nolo, Lector, dicere de aliis pluribus qui etiamnum vivunt : sed hoc mihi videtur majus ceteris, quod sæpius ille mihi dixit se vidisse in spiritu adscriptum totum mundum. O quam multas res spirituales, pertinentes ad salutem quarundam animarum mihi prædixit, quarum multæ jam evenerunt et quotidie eveniunt. Testificor quantum possum in conspectu Dei bonitatem istius beati Sacerdotis esse multo majorem, absque comparatione quam hic describo. Orationes et raptus ejus magnam habeat conformitatem cum iis quas retuli S. Osannæ. Et dico quod animæ ipsorum sæpius mutuo se viderint in conspectu Dei unitas, et quod ipse Pater crebro mihi dixit : Mater mea Soror Osanna valde altum ascendit. Ex hoc respectu invicem se cognoscebant, et quando inter se loquebantur de unionibus quas faciebat Deus cum eorum animabus, mutuo sese optime intelligebant. Hei mihi ! intellectus noster non cognoscit nec intelligit id quod similes animæ cognoscunt et intelligunt : oportet igitur per fidem credere

221 Vir iste sanctus erat perquam magnæ patientiæ, et plusquam triginta octo annis pertulit grandes plagas in pedibus : nec propter tantam passionem visus est unquam turbari : sæpius ipsum vidi cum decem plagis iisque feci medicinam : dixit autem mihi quomodo Deus illi dederit talem infirmitatem.

Erat

D
EX ITAL. HER-
BON OLIVET.
ubi et quidam
sanctus Sacer-
dos

juxta pala-
tium Portus
vivens
E

qui et Ducis
Valentini
ruinam
prædixit,

et Osannæ
s inctitatem
testabatur

F
ac vic sim
magis ab illa
fi bat,

gravi 30 an-
norum morbo
exercitus.

pro civitate
Mantuana,

et impetrat
ad tempus ;

appellatur a
Deo carissima
Filia et Spon-
sa.

Oranti pro
Italia

Deipara suam
intercessio-
nem adju-
git,

A Erat mirabilis simplicitatis et exiguæ litteraturæ, sed magna cognitione rerum divinarum præditus, et animarum statum perspicuus Dæmon sæpius illum verberavit, et quidem tam graviter ut quædam vice inde decubuerit lecto diebus quindecim. Multa adhuc alia possem dicere; sed nolo dimittere historiam inchoatam. Prosequamur ergo Virginis verba, quibus mihi dixit: Noveris, Fili, quod Dux Urbini evaserit manus inimicorum suorum per miraculum, a divina gratia impetratum precibus pro eo factis. Vellem ut nunc sciret vivere sancte: quia Deus ei remisit peccata sua: spero quod perseverabit in ejus gratia, et rediit ad suum statum, quia Dei bonitas et gratia suscepit illum in suam protectionem, secundum quod mihi promisit in oratione facta pro ipso diebus præteritis. Solus Deus ipsi gratiam fecit. Ora Deum, care Fili pro ipso, et pro Italia, atque præcipue pro Mantua, ut Deus ipsam velit per suam specialem gratiam conservare. O bone Jesu! fac misericordiam mihi peccatrici et huic regioni; neque respice illius tanta mala, sed tuam immensam bonitatem.

Virgo Urbini
Duce[m] resti-
tuendum præ-
dicit:

B
CAP. LXXXIV.
atque ex suo-
rum dolorum
incremento,

divinaque
promissione,
colligit cito se
morituram:

222 Alia vice ipsam interrogans, Licito, inquam, Mater cara, quomodo se habeant dolores vestri passionis Christi: quos toleras. Et respondit cœlestis anima: Sicut supra dixi, et augentur quotidie: præsertim dolores cordis, quod mihi videtur esse flamma ignis, quæ versus caput ascendit, omnino sicut ignis, quando flammam suam protrudit de lignis: sic enim facit cor meum. Dolores etiam capitis, manuum, utque pedum magnum acceperunt incrementum, sic ut quandoque nequeam corpus meum movere: unde multum verecundor coram domesticis: sum enim in familia veluti lignum nullique auxilio. Tua magnis precibus apud eam institi, ut mihi diceret, an nihil adhuc accepisset de sua morte, responditque: Non habeo certitudinem ullam. Ego autem quasi ridens subintuli: O Mater, non vis mihi illud dicere. Ipsa vero elevans oculos versus me, et digitum fidei intendens: Affirmo tibi, Fili, inquit, quod de morte mea nullam habeo certitudinem. Sed cum rogarem Deum pro gratia, ut me non amplius sineret reverti ad corporeos sensus; respondit ut adhuc modicum haberem patientiam, quia cito me consolabitur. Quantum igitur valeo conjectare, credo quod Deus per suam bonitatem: cito mihi faciet gratiam mortis, tantopere concupitæ: expecto enim illam magno cum desiderio, et omnis hora mihi tarda est. Vellem omnino, Fili, ut assisteres morti meæ, et Deus per gratiam id mihi promisit.

sed Auctor
optat diutius
etiam vivere.

C 223 Respondi ego: Omni etiam die a Deo gratiam istam peto; et credo nostrum vestrumque desiderium suo non cariturum effectum: sed non vellem ut tam cito nos solatio tuo destituas in his tribulationibus et miseriis. Viderer mihi non posse vivere supra terram absque te, Mater carissima. Rogo ut sis contenta hic manere, pro nostra consolatione et salute animarum; neque tam cito nobis subtrahas vestram caritatem. Mallem omni alio mundi hujus solatio privari, quam te. Respondit Virgo: Pacem habeto, Fili; ratio exigit ut Mater tua præcedat: tibi adhuc multa facienda restant pro animarum salute et Dei honore: ego vero omnibus sum gravediti: ora Deum pro me peccatrice. Equidem, Lector, posui hic suprascripta verba, non ad laudem meam; sed ad declarandum ordinationem Dei, id est quod per vitam istius cœlestis animæ, debebant animæ multæ converti et salvari; et quia honor Dei est, si cognoscantur dona sua, quæ confert servientibus sibi in veritate. Unio, quam tunc habuit anima Virginis cum Deo, valde arcta fuit; et (ut ego credo) ex majoribus una: quia anima ejus tunc cognovit res multas, cito eventuras in cursu mundi, circa

Deus peccato-
ribus quibus-
dam minatur.

revolutiones Statuum atque Potestatum. Nolo dicere D quæ mihi in particulari indicavit de quibusdam personis, quibus multum minabatur Deus. Ipsa autem loquendo dixit: scito, Fili in Christo, quod Deus ipsis valde iratus sit, propter sua peccata. Caveant, caveant præparatum flagellum. Non scirem dicere neque scribere, Lector, res quas dicebat, neque cum tanta vehementia cum quanta ipsa eas narrabat. Erat autem Virgo infirma, debilis, multumque lassata; et ideo compassione motas nolui ultra circa alia ipsam tentare: unde mihi dixit, Alias, Fili, res alias dicemus; itaque sumpsit licentiam, cum petitione et promissione celeris regressus.

CAPUT XVII.

Extasis in festo Purificationis, morbus vice Marchionis toleratus, predictiones quædam, mortis desiderium.

S Septimo die Februarii [anno MDIII] summo mane, celebrata Missa de Domina per me in ejus camera, incepimus nostrum sanctum colloquium, Virgine nonnihil melius se habente: quando subridendo interrogavi, Fustine, cara Mater in festo cerecerum et in processione cum Deipara, comitata venerabili illo sene S. Simeone, ac dulci Jesulo? Renidens vero illo respondit: Recte, Fili, hanc mihi rem in memoriam adduxisti: spiritus sanctus sermonem istum ori tuo indidit: volo tibi dicere id quod mihi accidit in die Purificationis post sanctam Communionem. O bone Jesu! Subito ac fui communicata, videbatur quod anima mea in ictu oculi deportata fuerit in Hierusalem, et præsentata in templo Salomonis. O Fili, magna res est templum illud, et multo plus sine comparatione quam Mediolanense. (Fuerat nempe Mediolani ipsa, Lector, et ideo faciebat comparationem istam) Ah, Fili care! anima mea vidit Deiparam cum infante in brachio, quem præsentabat S. Simeoni. O bone Jesu! anima ista inventa fuit in momento, in ictu oculi, neque scirem unquam dicere, quomodo contigerit iste raptus: solum recordor quod locus iste erat tam splendidus, tantopereque ornatus, ut lingua humana id dicere non posset.

In festo Purificationis
E

spiritu sistitur in templo,

225 In eo loco, sicut dixi, erat Domina nostra cum suo dulci Infantulo inter brachia, circumdata millionibus Angelorum; quorum numerum nequirem definire, sed usurpare possum istud Scripturæ, Vidi multitudinem magnam quam dinumerare nemo poterat. Tunc anima mea in terram prostrata clamabat, postulans Misericordiam, misericordiam pro tota Italia et salute animarum: Deipara vero cœpit blandiri animæ meæ, et habendo Infantem implicatum brachio, cum quodam pulchro ornatu sub ipso, eumque supra manum tenens, porrigebat illum animæ meæ, blande invitans ad tollendum inter brachia tam desideratum Puerulum: sed anima persistebat in terra prostrata, et misericordiam orans: econtra vero Deipara persistebat Filium offerens, atque dicebat: Accipe in brachiis, carissima Filia, parvulum tuum Dominum, quem tanto tempore desideravisti. Noli timere, anima mea: videtur quod nolis Parvulum, quem tantopere me rogasti, ut videre et amplecti possis sub hac forma. Tunc anima mea, magna cum humilitate, erexit se: quia videbatur sibi non esse digna, quæ manibus susciperet Infantem divinum. Porrigebat nihilominus eum Domina versus animam, blande adhortans ut acciperet, et animos addendo ut auderet, atque dicendo; O Filia mea carissima, accipe Filium meum,

Ap. 7, 9

ubi Deipara ipsi offert Jesulum:

illa verecunde cunctata

et

A et pete quod vis; omnia enim quæ petieris tibi nunc concedentur.

*tandem eum
brachiis ex ci-
pit.*

226 Tunc anima mea, cum timere et magna reverentia, accepit Puerulum inter brachia: eumque pectori meo adstrinxi, tante cum gaudio ac sensu spirituali, ut humana lingua illud nec sciret, nec posset explicare. Hei mihi! tota anima resoluta erat in Deo, tamquam profunde immersa, ut cor humanum id nequeat cogitare. Petii autem mecum a Jesulo omnes nostros de domo, multosque alios nostros carissimos, ac denique gratiam moriendi. Respondit Domina nostra: Filia, adhuc modicum patientiæ habendum tibi est, sed cito consolaberis. Tunc dixit illi anima mea: Saltem mihi concedatur hic manere, nec amplius redire ad corporeos sensus. Toties mihi promissum et dictum est, ut habeam patientiam ad modicum tempus: nunc tandem vellem egredi a tenebris istis et gravitate corporea. Respondit illa: Nosti bene, o anima mea, ordinatum esse, ut sis mediatrix quarundam rerum, necdum completarum. Voluntas Patris æterni est, ut hec modo patiaris pro animarum salute: verumtamen cito consolaberis. Nunc autem, o Anima, redde mihi Filium dilectum et Dominum tuum. Tunc anima mea stringendo Parvulum inter brachia, reddidit illum Dominae.

*ac mortem
petit;*

B 227 Si vidisses et audivisses, Lector, loquentem Virginem, manusque ac brachia sic moventem, sicut fecit Domina quando ei dedit Infantem; et quomodo ipsa illum excepit, strictumque tenebat, stringendo brachia ad pectus cum devotissimo actu; profecto lacrymatus esses præ devotione. Utebatur autem verbis tam inflammatis devotione, ut videretur in ipso versari actu, neque possim rem tibi tam devote explicare, quam ipsa mihi verbis gestibusque eam exprimebat. Postea autem subjunxit mihi, ac dixit: O Fili, cum anima mea Parvulum reddidisset Dominae, petii benedictionem pro me et plurimis mihi carissimis: extendensque manum Parvulus omnibus benedixit, sicut eum ego rogaveram.

*rem vero
actam Auctori
devote narrat*

228 Presequens Virgo, Fili mi dilecte, inquit, scito quod Deus moveat animam secum unitam, ad petendum quod est voluntatis suæ: tantumque intendit et petit anima, quantum Deus movet. Unita autem Deo videt et cognoscit omnia in momento et instanti: neque intercedit distantia ulla loci aut temporis, sed omnia in ipso præsentia sunt, et videt præterita, præsentia ac futura, in eo qui videt et gubernat totum universum. O bone Jesu! Nimis grande mysterium istud est, nec una vice potest totum dici. Atque hic contieuit, et ego confestim mutavi sermonem: postea autem de gratia speciali quasivi ab ea causam, propter quam tolerabat tam longam infirmitatem, dicens; Ecce, Mater, jam sunt tres menses quod sustines istum morbum: crede certo quod eum feras pro aliqua persona, id est quod ipsum expetieris a Deo pro aliorum liberatione. Respondit ipsa hilari vultu, quasi ridendo, cum suo virginali aspectu et oculo columbino; Est ut dicis, Fili in Christo.

*et quomodo
tunc se ha-
buerit anima*

*Fatetur se
ægrotaŕe,*

229 Interrogavi perro, pro qua persona tam sibi devota ejusmodi pœnam toleraret; et illa suspirante respondit: Quando Dominus noster [Marchio] voluit discedere iturus a in Franciam, essetque in S. Viucentii, multum me rogavit pro se facere orationem, dicereque sententiam meam de quibusdam ejus negotiis. Et rorsum cum essem in castello, vehementer me adstrinxit supra prædictas occurrentias, volens nihileminus nostrum sensum audire. Compatiens igitur Dominationis suæ, quam videbam ita tristem, Deum rogavi, ut per suam pietatem ac bonitatem vellet demonstrare, quid faciendum illi esset in rebus de quibus consulnerat; et via aliqua impedire quid-

*a
quia orans pro
Marchione
ituro in Fran-
ciam,*

quid non esset secundum suam voluntatem: responsumque mihi fuit, quod debebat ire, et divina bonitas prospiceret negotiis occurrentibus. Verum ego nolui id dicere Dominationi suæ, sed confortavi eum ad fidem et spem in divina providentia collocandam. Quando tamen discessurus in Franciam erat, accersivit me, et loquens ei in camerula coram Domina Marchionissa, tanta erga eum sui commiseratione mota, ut rogaverim Deum, ut de gratia speciali, mihi concederet, si quid adversi pati deberet, id imponeret corpori meo, quæ libenter ejus vice passura essem: et tali ex causa Deus voluit ut patiar hunc morbum.

230 Insuper pro gratia speciali a Deo petii, ne pateretur me in re aliqua decipi: responsumque mihi fuit ne timerem, quia vera sunt omnia mihi significata divinitus; ipsorumque effectum videbo et cognoscam; itaque, Fili dilecte, magis nunc certificata sum quam unquam: quia sicut multiplicantur dolores plus solito, ita et multiplicantur gratiæ cum majori solito facilitate et efficacia, aptiorque cognitione diviniæ voluntatis: itaque teneo nec amplius dubito, quin mens mea est stabilita cum Deo. Accidat ergo quidquid voluerit, contenta sum: neque amplius contristor de re ulla, conformando me cum providentia et Majestate divina in omnibus. Quamquam autem hæc molestiæ et inquietudines secularium valde graves mihi sunt, non tamen contristor, sciens hanc esse Dei voluntatem, nec aliud volens quam eam implere. Tum interrogavi eam, utrum optaret magis sanari an mori, et ipsa vultu hilari ac subridenti respondit. Centies libentius morerer. Et vero, Lector, semper eam inveni cum maximo moriendi desiderio: videbaturque mihi nihili desiderare tantopere, quam discedere ex hac mortali vita; idque procedebat ex suis melodiis: quas cum Deo quotidie habebat. O quam immensas gratias operabatur Deus in beata illa anima! et poterat bene dicere cum Paulo, Conversatio nostra in cœlis est.

231 Interrogavi eam quid crederet futurum de Duce Urbini; et respondit: Deus, Fili, suscepit eum in suam protectionem, b propter tam multas preces pro eo fusas: et credo quod cito recipiet suum statum priorem. Tum commendavi ipsi istam suam devotam et alias aliquas: responditque: Tantum mihi sunt commendatæ, quantum anima propria: nec unquam orationem facio, quin menti meæ ut præsentibus obversentur. Hei mihi, Fili! sæpe sæpius petii a Deo separationem animæ a corpore, et liberationem a tanta inquietudine personarum secularium: sed Deus semper respondit, ita se velle: et ejusmodi verbum identidem mihi replicavit: atque idem debes facere etiam tu, cum humilitate et sancta patientia; quia Deus in omnibus providebit: et spero de ejus bonitate, quod cito nos consolabitur. O bone Jesu! Si recte memini, Deus ut minimum tertio, si non pluries, dedit benedictionem suam istis nostris devotibus, et multa promissa sancta: quæ nolo tibi modo dicere, nisi quod iade magnum acceperim solatium. Noluit autem tunc distinctius declarare res aliquas spirituales.

232 Velens autem ergo aliquid aliud intelligere, dixi; Vellem, Mater mea, si possibile est, scire quemodo se habeat anima quando est unita cum Deo: si possis aliquid simile mihi dicere, aut bona aliqua comparatione rem explicare, rogo ne meam celatam velis. Sed respondit illa, O Fili carissimo in Christo, non ingrediamur in hanc materiam, unde exitum nullum invenirem. Tunc ego, si id nequeas dicere, Mater, saltem ad interrogata mea responde. Id, inquit, faciam perquam libenter. Tunc ego; Quando anima stat unita cum Deo, videtur mihi

D
EX ITAL. HIERON. OLIVET.
*petit ejus
vice pati, si
quid mali ei
immineret;*

*Item se de
voluntate Dei
certificatam,*

E

*ei acquiescere,
sed mortem
præoptare.*

Phil. 3, 20

*b
Urbini Ducem
confisit
restituendum*

F

*sæpius frustra
mori petit;*

*animam Deo
unitam*

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

A mihi quod debeat stare in ipso divino lumine, sicut aer in luce solis. Respondit Virgo: Hoc quidem satis bene consistit cum veritate, et habet aliquam similitudinem. O Fili, quando anima est unita cum Deo, velle ejus et nolle tantum est, quantum huic placet; et quantum ipse movet animam, tantum movetur et non aliter: quia anima retinetur in illo lumine fixa, et sustentatur ab illo incircumscrip-
to et luminoso aspectu, qui nequit explicari verbis: ibi retinetur, consistit, et nutritur, nihil ulterius curans; quia in ipso habet satietatem et solatium. Non possum plus dicere: ignosce mihi, Fili. Magnum hoc fuit colloquium, Lector, et circa alia quædam puncta tetigit res quas nequeo scribere: sed quemadmodum mihi dixit, remanent dumtaxat in mente ipsas gestantium, sentque mysteria supernaturalia et incognita naturæ humanæ. Nam si intellectus mortalis nequit discernere unionem quam recipit aer cum solari luce, multo minus illam quam facit cum anima Deus. Post hæc licentiam sumpsi, et reliqui Virginem valde consolatam.

CAP. LXXXVII.

233 Alia vice, summo mane celebrata Missa in camera sua, inchoavimus sanctum colloquium; ac primo interrogavi quomodo secum ageretur quoad dolores passionis Christi. Ipsa vero respondit: Ut prius, Fili, et quotidie multiplicantur. Cor est tam graviter vulneratum, et tantus ab ipso procedit dolor, ut omnes corporis partes condoleant et consternantur: sic ut nequeam amplius vestimenta ad pectus adstringere, neque omnino tangere latus cordis: unde magna mihi inest verecundia, et timor ne homines aliquid observent. Caput etiam valde cruciatur, pedes item ac manus: sed omnia superat dolor cordis. Hei mihi! Si plango passionem Christi Jesu, et vel ad mementum volo mysteria singula considerando percurrere; cor meum tantopere accenditur et inflammat; ut videatur esse res quædam grandis et ignita; et subito insilit in me febris. Hinc cum tale mysterium heri meditarer, febricitare mox cœpi, adeo ut suspicer quod Deus hoc permittat et velit, ad confundendam superbiam meam ac propriam voluntatem, faciendo ut manifesta fiat, quæ tanto tempore tenui occulta, et quam potui secretissima. Nollem, Fili mi, ut publice hæc scirentur. Ora Deum ut mihi nolit tantum dolorem imponere, quantum mihi esset, si ejusmodi secreta revelarentur, O bone Jesu! adjuva me peccatricem, et noli mihi dolorem tantum dare.

C
Solutur quomodo
dam valde
afflictam;

234 Volo etiam tibi dicere, quod mihi heri contigit loquenti cum Domina Laura, quæ erat valde tribulata, mihi que com lacrymis narrabat ærumnas suas: unde cum ego ad compassionem moverer, et ipsa per Dei amorem me constringeret, ut sensum meum aperirem circa id quod interrogabat; ecce subito grande lumen menti meæ se obtulit, per quod cognovi ipsam solatium accepturam quoad tribulationem istam: quare confortans eam, dixi: Vade Domina mea, quia Dominatio vestra remanebit consolata quoad ærumnas istas: habe fidem et spem in divina providentia; atque ita intra paucos dies per Dei gratiam solatium reperit. Etiam rogata sum ut velim orare pro Regina c Franciæ, quæ optaret filium masculum: et multi alii satis multas res petunt. Nescio quid Deus facere velit de me peccatrice. Sæpe sæpius petii a Deo gratiam moriendi, nec voluit unquam illam concedere, nec etiam indicare tempus mortis meæ; sed respondet mihi semper, ut habeam patientiam, quia mediante me vult aliqua facere; nec capere possum quidnam illud sit. Quando mihi accidit illud de filio Domini [Marchionis] quæsi vi num istud esset quod Deus volebat mediante me facere, et respondit mihi quod

rogatur orare
pro Regina
Franciæc
dolet mortem
suam d.fferri.

non: quare me nunc plane remitto in voluntatem D divinam: faciat quod placitum fuerit Majestati suæ, et contenta sum.

235 Multas res alias spirituales de oratione et quibusdam particularibus dixit anima cœlestis, quæ non scribam, volens illarum testem habere solum Deum. Conclisit tandem sermonem Virgo dicendo, quod non sit possibile creaturæ humanæ intelligere, quid rei sit unio, quam Deus facit cum anima, excepto illo cui Deus dat talem gratiam mediante ipsa unione. Fili, multi cupiunt subtiliter talia investigare, et videtur ipsis quod ratiociniis suis attingant ad aliquam eorum intelligentiam: sed quanto magis quærunt, tanto minus intelligunt. In hoc sancto colloquio, Lector, Virgo tam alte sermocinata est, ut nunquam id possim scribere quia humanus intellectus non concipit quid anima videat et cognoscat, quando unita est cum Deo, in illo incircumscrip-
to et luminoso aspectu. O bone Jesu! Insuper mihi Virgo dixit, dilecte Fili, Deus plurimum queritur propter tam multa peccata. Hei mihi! Perquam horribilis res est videre iram Dei. O miseram Italiam! veniet tempus quando pœnitentiam facies ad tuipsum confusionem: multamque vereor Mantuæ, nisi cives dimittant peccata, et convertantur ad pœnitentiam. O bone Jesu!

Fuit colloqui
de rebus
altissimis.

E

ANNOTATA D. P.

a Hinc jam intelligitur, quod dubium manserat in notis ad *Vite* 1, lib. 1 litt. F, uter Marchionis in Galliam pertinuisse ad an. 1502, et cum Rex Franciæ mense Augusto revertisset, diviso cum Aragoniis regno Neapolitano, securus magis quam conveniebat.

b Supra num. 221 dixerat, eum manibus hostium, elapsam miraculo quod quale fuerit necdum alibi clare explicatum invenit.

c Ea erat Anna Britanniæ Ducis filia et heres iuica, quæ primum Carolo VIII nupta nullis ex ea liberis procreatis, successori ejus Ludovico XII, a S. Joannæ Valesiæ conjunctione liberato, nupsit anno 1599; et anno 1601 Delfinum ex ea genuit unum alterumque, sed mortuos in cunis.

CAPUT XVIII.

Quibusdam præmissis narrantur extases
Hebdomadæ sanctioris anno 1503, sub
quibus visa tota passio Domini.

F

Die decimo quinto mensis [quem ex sequ. num. 141 colligimus Aprilem fuisse, non Februarium num. 224 nominatum nec etiam inter medium Martium,] suprascripti, Missa per me in camera ejus celebrata, locuti somus de rebus quibusdam occurrentibus, ipsa aliquantulum relevata a suo morbo. Quare videns eam aptam ad loquendum, interrogavi, quomodo ageretur cum doloribus passionis Christi. Et dixit mihi: Dolor cordis nonnihil cessavit: sed aliquando ipsum cor in momento temporis tantum subito accenditur et cruciatur, quod velut tota perdit remaneam. Sæpe si tam gravis dolor doraret, credo quod morerer: et hic magnam patior verecundiam, quia nequeo me abstinere, quin aliquam mutationem præ me feram in vultu, quando istum tam grandem dolorem sentio. Idem patior quando id mihi contingit in oratione, resque videtur, etiam a domesticis qui aliquando necum in camera repeririuntur, præcipue Paula. Multis vicibus ita sto: nec possis credere quantum id mihi displiceat. Dixi ego, cara Mater, dicito illis, ut ibi non maneat. Respondit: Ah! non potui, id faciam quia nunquam erubescerem. Id ipsum mihi accidit, siquando sim
in

CAP. LXXXVIII

Dolet quod
cruciat
cordisoccultare
niquat

A in oratione, et aliquis foris stat me expectans. Vellem, data illi audientia, cito me ab illo expedire : non crederes autem quanto id mihi pudori ac dolori sit. Vellem nemo me videret aut sciret ista secreta, vel tunc mihi molestus esset : sed id nequeo efficere. Heu me ! Multi servi Dei, meliores me, secretum obtinent : mihi autem quæ nullius bonitatis sum, tot obveniunt inquietudines. O bone Jesu hoc fit propter peccata mea.

*narrat sibi
apparuisse
dæmonem,*

137 Fili in Christo, volo etiam rem aliam tibi dicere, quæ mihi accidit, quando eram in lecto cum feбри. Apparuit ab angulo quodam dæmon forma turpi ac sordida, qui videbatur ex oculis ignem jaculari : itaque stans ante lectum meum cœpit trahere pannos, ad me discooperiendam : et ego ipsos retinebam manibus, fortiterque retinebar ne discooperirer. Sic autem trahendo et retrahendo contendebamus : et ipse magna cum superbia dixit : Ecquid facere te credis ? Respondi credo me bene facere. Dæmon ait : Tunc credis salvandam te ? tu te salvandam ? Noli hoc profecto cogitare, quia es damnata. Respondi, Credo salvandam me per merita passionis Christi, per quæ impero tibi, fœda ac mala bestia, ut te actutum auferas a mea præsentiâ, et vadas in locum ubi noceas nemini. Tunc ille dimisso capite totus confusus recessit, magno cum strepitu. O Fili, quantum terroris mihi tunc intulit ? etiam nunc timeo, quando recordor formæ tam fœdæ. Consignabam ego me, et satis multa dicebam ut recederet, quando trahebat mihi pannos : ipse tamen pertinaciter insistebat. Hei mihi ! rem nimium spurcam et horribilem ! O bone Jesu ! Quid autem fiet roiseris damnatis in inferno, ubi multo terribiliores visiones occurrent, inter asperrimos quos patientur cruciatus ? Ora Deum, care Fili, ut per gratiam suam me liberet a manibus fœdæ istius bestie. Vah ! nimis nigrum. Ignem ore vomit, et oculos habet igneos. Credo enim vero ipsum esse ignem infernalem, quem pro suo cruciatus continuo fert secum. O bonitas divina ignosce mihi peccatrici, ut anima mea non incidat in manus istius nequam bestie. Adhæc quasi subridens dixi : O mater mea, cur ei non inpegisti calces, sicut alias fecisti ? Ipsa vero, cum gravi quodam risu, respondit. Nescio quomodo fugerit tam cito, fortassis timuit, ne iterum vapularet. Sed sinamus eum ire : non timeo ne mihi amplius molestiam creet.

*cum mag no
suo horrore,*

*con'tra quem
alias,*

*Seque orasse
pro amica.*

238 Tum interrogans aliud, dixi : Quid fecisti, Mater, pro anima quæ tantum tibi fuit commendata ? Respondit illa, Feci orationem pro ea, et Deus semper mihi respondit ut habeat patientiam, quia sic est voluntas sua : idque promisit omnibus suis electis, et continuo permittit fieri illis quos vult salvare. Sed sit animo quieto et perseveret, quia Deus protector suus erit in omni molestia et tribulatione. Multas etiam res spirituales diximus de quibusdam personis in particulari, quas non dicam viventibus ipsis. Deinde tui licentiam abeondi cum pollicitatione celeris regressus.

CAP. LXXXIX.

Præter solitum extenuata apparet,

239 Post paucos dies ad Virginem reverti, et duabus horis simul locuti sumus : cumque illam viderem facie extenuatam et pallidam plus solito, oravi ut mihi manifestaret causam suæ afflictionis : quæ respondit, Mater tua, Fili diebus hisce fuit in magnis doloribus. Cui ego, O mater cara, ecquid sic afflixit caritatem vestram : vix dimidiam te invenio quam reliqui. Respondit illa, Fili mi, duabus vicibus tantum ploravi, ut oculi mihi debuerint exiliisse de capite : idque accidit, quia mihi videbatur latus aperiri velle : quod ego videns, movi me ad tam copiosas lacrymas, cœpique multis precibus exorare Deum, ut per specialem ejus gratiam tale nil appareret. O bone Jesu ! Responsum accepi, con-

solandam me. O Fili, res ista magno mihi dolori et molestiæ fuit ; credo autem quod mortua jam essem, nisi ex tali responso solatium accepissem ; et propter illud aliquantum animæquior nunc sum. Sentio autem nunc tantum dolorem in ambobus pedibus, ut non possim incedere neque iis me sustentare : dolor autem iste est in clavis pedum. Vehementer erubesco eos qui me sic vident incedentem, et hominibus dico esse quosdam cruciatus et attractiones nervorum in tibiis, et sic eos transeo : nec enim vellem ut quiscquam talia sciret.

240 Equidem, Lector, semper in Virgine reperi magnum desiderium studiumque celandi res suas, easque coram Deo secretas servandi. Imo dico, quod inter colloquendum mecum sæpe repeteret hæc verba. Nimum vereor, Fili, ne socius tuus quidquam audiat. Ego autem assecurans illum prosequer sermone : hocque erat mihi signum evidens, quod paucis se fideret ad revelanda sua secreta spiritalia ; nec nisi magno cum labore assecutos sum initia nostræ mutæ confidentiæ. Sed credo pro certo fuisse permissionem divinam, ut futuro tempore haberetur aliqua testificatio tot gratiarum, animæ isti cœlesti communicatarum : in præsentiâ autem tam erat mihi effecta familiaris in rebus spiritualibus, ut absque respectu illo quidlibet diceret pro roea consolatione, modo tempus haberet et posset. Insuper mihi dixit : Quodam die S. Vincentii orationem facienti pro nostris, responsum fuit quod deberem perseverare, beatas fore ipsorum animas : unde multum consolata sum ; et propter gratiam quam Deus mihi fecit pro meo fratre Alexandro. O bone Jesu ! quantas obligationes habeo Deo. Tum festinanter licentiam sumpsi, præoccupatus multis occurrentibus negotiis.

241 Decimo nono die mensis præfati, qui fuit tertius post Pascha [*celebratum anno MDIII die XVI Aprilis*] cum Missam celebrassem in camera ejus, cœpimus sanctum colloquium, quod credo durasse tribus horis : fuit enim longus sermo, et mihi valde delectabilis : unde ipsam interrogavi an die Veneris sancto fuisset in prædicatione. Respondit autem quod non, eo quod malum suum ipsam corripuit. Tunc dixi : Tua prædicatione Mater, magis digna et alta fuit quam prædicatoris. Et ipsa subridens : Tu inquit, Fili, semper eo dilaberis. Nam quid ego peccatrix scire possum ? Ego tamen multis precibus eam constrinxi, ut diceret quid sibi accidisset die Veneris sancto, circa passionem Domini nostri Jesu Christi. Cœpit ergo multo cum labore loqui, non quod id ipsa recusaret, sed excusando quod non posset ordinate rem narrare. Cui ego dixi, Incipias tantum. Mater, ego juvabo juxta solitum : atque ita adjuvante me, multa dixit quæ evenerant in oratione istius diei.

242 Propterea interrogavi eam quid fecisset illa nocte, et an quidquam dormivisset. Respondit illa : Non possem id dicere, Fili. Volebam ego dormire sola, Paula neptis nostra cœpit contristari, quia nolebat me incomitatam relinquere : et ego nolens eam diutius mœstam dimittere, consensi ut apud me maneret. Dicunt autem quod subito atque incubui lecto, me de lerim orationi, itaque remanserim usque ad diem sequentem, donec omnes redivissent a prædicatione, et jam tempus prandii præterisset. Quando ergo intellexi diem usque eo provectum esse, mansi cum magna verecundia ; videbar enim mihi timere etiam ipsos infantes familiæ, et putabam quod non fuisset ita nisi admodum modico tempore.

243 Tunc ego : Quidnam vidit et contemplantata est anima tua, Mater ? Respondit illa, dilecte Fili, anima mea fuit in Hierusalem, et vidit de passu in passum omnia mysteria passionis Christi ; incipiendo

D
EX ITAL. HIERON OLIVET.
dolore cordis
et plagarum :

quod tamen
secretum habet

E

soli Auctori
fidens :

CAP. XC.

cui interroganti de actis
die Veneris sanctæ,

F

fatetur se tota
nocte fuisse in
extasi :

sub qua vidit
universam
ordinem pas-
sionis.

A quando licentiam sumpsit a Matre, ivitque in Hierusalem cum discipulis suis ad faciendam cœnam, dimittendo illam aliasque Marias multum afflictas. O bone Jesu! Anima mea videbat Dominum nostrum in illa cœna totum cogitandum: ac deinde surgere et lavare pedes discipulorum. Hei mihi! Magna res erat videre profundam humanitatem Domini nostri humo prostratam: istos ejus motus et actus in præparanda aqua, lavandisque singulorum pedibus, præsertim Judæ, cum magna compassione. Videbatur quod Dominus Jesus Christus immutabatur vultu Communionem Judæ impertiendo, eique demonstrationem aliquam fecit, ut fieri solet quando aliquid actum est male, quodque displiceat illi qui ipsum fieri videt. Et postea de passu in passum anima mea vidit omnes actus et mysteria, sicut contigerunt in passione Christi: jamque sex anni sunt quod idem mihi evenit.

cunctaque ejus devotiora fuisse ait,

B Oliveti. Hei mihi! quantæ admirationis ac stuporis erat videre Deum in agonia positum, jacere super terram, et cum sanguineis guttis orare Patrem æternum: atque duabus vicibus discedere a suis discipulis, ab iisque aliquanto remotum spatio, prosterni ad orationem, totum mœstum, tremebundum ac pallida facie, unde continuo defluebat sudor sanguineus. Heu me! Fili care, non possum plus dicere. Illic vero parum absfuit quin Virgo in extasim raperetur: quare confestim sermonem verti alio, ac deinde dixi: Nunc porro pergamus, Mater. Et illa: Tam magnum mysterium fuit flagellatio ad columnam, ut humana lingua ipsum enarrare non possit. Sed ipse fuit verus medicus, qui sanavit plagas humanæ naturæ, unde dicitur Livore ejus sanati sumus. Aliud grande et compassionis plenum mysterium fuit quando cum cruce in humeris obiavit matri, quæ ad ejus aspectum in terram corruit quasi mortua: et Dominus noster præ compassione erga matrem sub ponderoso ligno cecidit etiam ipse. Magnum sane et compassionis dignum erat mysterium istud. Aliud fuit coæfixio clavorum, et quantum passus sit in pectore, cum traherentur brachia versus foramina præparata: hic enim cruciatus fuit tantus, ut cor humanum nequeat eum comprehendere, nec mortalis lingua possit exprimere. Aliud altum ac devotum mysterium, et cum immenso maternorum viscerum dolore conjunctum, fuit, quando sustulerunt crucem, Heu me! magna res fuit audire ploratus et miseranda lamenta Deiparæ atque aliarum Mariarum. O Fili! nimium lacrymabile illud est.

orationem in horto,

flagellationem,

Is. 53, 6

coæfixionem crucis,

confixionemque clavorum,

sub quibus raptus suos deprehendi dolet:

C 245 Hic destitit aliquantulum loqui Virgo, ac postea dixit: Ignosce, Fili, quoties audio loquentes de Passione aut de beatitudine vitæ æternæ, non possum multum loqui neque me cohibere quin anima absorbeatur. Accidit sane aliquando mihi, ut si absque scandalo facere id possem ab auditorio me separarem aut saltem a loco ubi tunc essem, quia vellem a nemine in oratione videri. Volo tamen quod placet Deo, sed plus consolationis haberem, si viderer a nemine: quia sentio tantam verecundiam, ut tali hora vellem esse sepulta. Profecto, Lector, semper inveni Virginem in tanta humilitate et abjectione sui ipsius, ut videretur sibi esse maxima peccatrix totius mundi; et si mansuetudo periisset, credo quod in anima illa fuisset inventa. Nunquam vidi creaturam magis humilem, sed cum innata quadam ac minime feminea gravitate, dicendaque potius supernaturali. Verum prosequamur illius verba.

D 246 Post visionem passionis Christi, dilecte Fili, apparuerunt mihi Deus et Deipara, cum tanta claritate ac lumine ut nequeat explicari, et dixerunt mihi: Filia carissima, dimitte lacrymas, et contemplare claritatem divinam. Tunc in momento fuit anima resoluta in illo luminoso aspectu et majestate regia, ubi requiescebat et deliciabatur, sic ut aliud nihil videret aut sentiret, nisi amœnitatem inexistentem isti incircumscripso lumini. Tunc ego, Dic obsecro, Mater, quanta differentia fuit illa, quando anima vestra transiit a lacrymis et mœstitia quam senserat in Passione, ad gaudium tam luminosi aspectus? Respondit Virgo, Non possem, Fili, tale quid tibi dicere, neque dare comparisonem ei quod interrogas similem. Ad quod ego: Saltem responde mihi, Mater, ad id quod interrogo. Libenter reponit illa, siquidem scivero. Ergo, o cara Mater in eo quod interrogo Deus motor est ejus rei, quæ animæ accidit secum unitæ. Unde quando Deus movet animam cum lacrymis, tunc in eo stat anima, id est datur ei conspicienda similis apparentia passibilis (stat enim anima in Deo suis modis) statim autem atque Deus facit mutationem in anima per aliam apparentiam, subito, absque distantia et tempore, movetur illa in aspectu luminoso motoris æterni, et attrahentis a lacrymis ad gaudium; non interponendo aliquam distantiam temporis, eo quod idem motor sit, absque ulla resistantia; sed in ipso presentialiter permanente, et in eodem semper existente, quia Deus est semper tempus præsens.

ac modum quo ea fiat Auctori,

E

E 247 Ad hæc Virgo jucunda facie, tota hilaris, dixit: Ita est ut dicis, Fili. Ab eodem motore, subito absque tempore, fit mutatio animæ unitæ cum Deo: movens enim Deus apparentiam sui, movet etiam animam sibi unitam: nec aliter fieri potest, quia in ipso nihil invenitur nisi tempus præsens. Numquam ipsi currit tempus præteritum aut futurum, licet per potentiam suam possit tempus producere in sua permanenti æternitate. Postea interrogavi, quomodo fecerit Christus, quando communicavit Apostolos in cœna? Vellem enim, inquam, melius intelligere id quod dixisti, id est, utrum quando venit Judas, facta sit mutatio in ipso Deo, an vero in Juda, ante vel post Communionem. Respondit Virgo: Quando Deus communicavit Apostolos, ostendit versus eos magnam caritatem et dilectionem cum læta facie: quando autem venit ad Judam, apparuit in vultu quod contristaretur per compassionem: mox autem ut ille Communionem accepit, facta est illius facies nubila et turpis, quia communicaverat in peccato mortali. Super hunc passum, Lector, satis longus sermo fuit de iis qui communicant in peccato mortali, dicente Virgine, quod propter enormitatem peccati, dæmon continuo ingrediatur in hominem, qui tale mysterium suscipit extra statum gratiæ, sed cum peccato; juxta quod anima facit mutationem obscuritatis et turpitudinis in manibus dæmonis, sicut si creatura mutaretur in vultu, ejus rei exemplum fuit monstratum in Juda. Multa etiam alia tunc dixit Virgo, quæ brevitate causa omitemus.

ac probat

Item qualiter Judæ male cessit sacrilega Communio.

F

CAPUT XIX.

Christi resurrectio et descensus ad Limbum.

Discessus ac reditus Auctoris. Morbus ultimus et obitus Beatæ.

In præfato colloquio etiam sic interrogavi Virginem: Mater dilecta, velim aliquid intelligere de resurrectione D. N. Jesu Christi, et quid egerit quando spoliavit Limbum, id est, quando extraxit Patres de isto obscuro carcere. Respondit illa: Non possum tibi, Fili in Christo, negare quidquam. Scias igitur

CAP. XCI.

Narrat Virgo visum sibi Christum resurgentem,

A igitur quod anima mea vidit D. N. Jesum Christum, in ea forma et actu, quo erat quando resurrexit, et spoliavit Limbum liberando illos antiquos sanctos Patres : verum sentio id mihi fore explicatu impossibile. Hic datur intelligi, Lector, quod prius quam posset mihi dicere id quod interrogaveram, sæpius fuerit rapta in extasim : sed industria consueta et alteratione sermonis, elici parum illud quod elici potuit : quare ipsa mihi dixit, Volo operam dare ut te in aliquo consolet. Cum magno tenerer desiderio istud videndi et intelligendi, fuit anima mea in oratione posita, et vidi Dominum nostrum in aurora resurgentem, ipso quo resuscitatus fuit momento. Elementa, quæ primo mæsta et obscura videbantur propter ejus mortem, prorsus illustrata et clarificata fuerunt, cum admirabili amœnitate, cumque tot millionibus Angelorum, ut non possim id unquam tibi dicere vel intelligendum præbere. Sed dimittamus ista, Fili mi, si volumus ultra progredi : quia sentio id mihi non futurum possibile.

249 Videbam, Lector, pronam esse in extasim ; itaque non nimis subtiliter interrogabam eam, sed paulatim quasi suffurabar aliquid. Prosecuta tamen est sermonem, dicens : Anima mea, care Fili, postea vidit quomodo D. N. Jesus educebat animas illas sanctas de Limbo, et videbatur mihi quasi ridere modo suo. Ah ! quantum gaudium et lætitiâ habebant et monstrabant isti sancti Patres ! Nemo id unquam explicaverit : sed tanto ægrius istud habebat dæmones, videntes se amittere potestatem suam, et privari istis sanctis animabus : quæ omnes habebant coronas in capite, et aliqui istorum sanctorum Patrum induebantur stolis atque vestibus talaribus, alii regaliter vestiebantur ; erantque in eorum societate quamplurimæ feminæ in apparentia matronarum : nescirem tamen dicere quinam fuerint longis stolis induti. Dixi ego, quod credebam, ipsos esse Patriarchas et Sacerdotes. Atque hic longus nobis fuit sermo de gaudio et lætitiâ, quam præseferiebant isti sancti Patres. O Deus meus ! Qui vidisset audivissetque Virginem in illa hora, quibus modis ac gestibus procedebat in explicando ordine rerum ut melius poterat, liquefactus fuisset ut cera ante ignem præ dulcedine sensus spiritualis : nequeo ego bene ista describere.

250 Alias insuper res spirituales ipsam interrogavi, et inter cetera dixi : Vellem intelligere, cara Mater, quam ob causam Dominus noster statim a baptismo fuerit deportatus in desertum. Respondit illa : Ah ! Fili, non sufficio ad explicandum tibi tam sublime mysterium. Sed oblatio ista Verbi æterni, illa puritas et innocentia oblata Patri æterno pro humana natura, tam accepta illi fuit, ut sufficere potuisset nostræ redemptioni. Ah ! qui cognoscere posset et speculari quanti momenti sit mysterium istud, esset id ei maximæ gratiæ, et infiniti a Deo doni loco habendum. Et creatura quæ habere posset in se modicum quid istius innocentia et perfectæ bonitatis suæ, esset in sublimi apud Deum gradu. O bone Jesu ! Magna res fuit ista humanitas Christi pro nobis oblata summo Patri. Postea mihi dixit : Redibis a Capitulo, Fili : Deus concessit mihi omnes gratias quas optavi, dicens mihi quod de omnibus consolabor. Intellexi etiam quod intereris mortis meæ : nunc ora Deum, ut nos soletur in vita æterna. Animæ nostræ mihi cordi sunt, non est quod dubites de eo.

251 Postea dixit cælestis anima : Volo tibi dicere, Fili in Christo quod mihi accidit. Quadam vice cum essem in oratione, rogavi Deum pro animabus devotorum nostrorum : et Deus per suam bonitatem ostendit mihi loca, animabus istis præ-

parata in Paradiso. O bone Jesu ! Videbantur mihi loca illa disposita in modum hemicycli, optime ornati. Hic Virgo, Lector mi, faciebat certum signum manibus aedigitis, quasi designando et demonstrando mihi, quomodo constituta erant loca illa ante divinam Majestatem : certe dixisses illam tunc ibi præsentem fuisse. Ego admirabundus totus pendebam ab ore loquentis, videbaturque mihi res dici plane supranaturalis. O quam illa erat mirabilis et deifica ad credendum ! et tamen erat ipsa veritas.

252 Interrogavi ulterius petique ut mihi diceret, ubi esset locus suus in Paradiso : ipsa vero hilari vultu quasi ridens dixit : Ad pedes Jesu Christi. Erat Virgo hæc dicens, quasi absorpta in Deo, tantæque sanctimoniam præsefererat aspectum, ut stare et audire non possem sine lacrymis : nam et ipsa lacrymabatur præ lætitiâ, ex sensu divinæ bonitatis. Equidem aliud nihil optabam, quam Matri meæ ad latus stare in Paradiso. Ah ! quam multa dixit cælestis illa anima, supra immensam gratiam et caritatem Dei erga famulos et famulas suas, dicens, quod consistebat in anima, prout anima se disponebat versus ipsum cum vero et puro amore. Postea dixit : Fili care, certo scio quod Deus per gratiam suam effecit tantam caritatem existere inter duas animas, ut ex duabus facta sit una solum voluntas ; et duo corda uno sancto desiderio et amore colligata in conspectu divino. O bone Jesu ! quam magna est bonitas tua versus tuas creaturas, tibi fideliter servientes ! Multas res particulares dixit mihi Virgo, de nobis ipsis et de aliis personis : sed non dico mediam partem eorum, quæ dicta sunt felici isto die. Et vere inter omnia nostra sancta colloquia istud fuit unum ex principalioribus quod unquam ex sancto isto ore prodiit : sub quo dum ipsa loquebatur, videbam a virgineo ejus aspectu procedere divinum quemdam et penetrativum radium, cum suavi odore sanctitatis, qualem nec verbis nec litteris possim exprimere : totusque præ devotione attonitus et admirabundus adstabam ipsam audiens.

253 Erat beata ista anima aspectu mirabilis, quamquam etiam naturaliter gratiosa, cum quadam apparentia sanctitatis, quæ sola atrahere intuentes poterat ad devotionem : dico tamen quod colloquium istud magis supernaturale fuerit, quam unquam audiverim : et qui tunc vidisset Virginem potuisset cum S. Petro dicere, in monte Thabor, Domine, bonum est nos hic esse. Certo autem credo, quod divina gratia tam aperte operabatur in aspectu virgineo, ad majorem meam confusionem, ut intelligerem, quid in beata anima ista supra naturam operatus esset. Confiteor, Lector, puram veritatem, quod per multos dies in mente mea remansit magna consolatio spiritualis, et lumen sanctum solito majus. O magne Deus ! Quid non agis in servis tuis, monstrans in eis grandia miracula, ad confundendum humanam superbiam. Etiam aliis vicibus loquendo cum Virgine, vidi in ejus vultu illustrativum quemdam aspectum et sanctimoniam plenum ; quem certe credo fuisse præter naturam divinitus in ea productum : id autem accidebat plus minusve, prout sublimiora erant mysteria de quibus colloquebamur ; et illa recentiori veniebat a raptu, elevata ad majorem Dei unionem visionemque. Porro licentiam sumpsit abeundi ad Capitulum, et fui duobus annis quod animam ejus cælestem non vidi ; sed ab ipsius matris multas epistolas accepi.

254 Cum autem habitarem Fabriani, deducta eo fuit mulier, vexata a malignis spiritibus ; nosque Fratres rogati sumus a parentibus ejus, facere exorcismos aliquos ad ejus liberationem ; quæ per Dei gratiam fuit liberata ab omnibus, præterquam ab

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

suamque
locum in
Paradiso.

Gaudet de
sua cum
Auctore
conjunctione,
E

et Auctor de
ultimo isto
colloquio :

F
Mat. 15. 4

unde de gre -
sus,

dum Fabriani
energumani
exorcizat,

uno

et descensum
ejus ad Lim-
bum,

B

ac sanctorum
Patrum litum
inde egressum,

Item post alia
quædam,

C

CAP. XCVI.

visas a se
quorundam
salvatorum
sedes

A uno maligniore et obstinatore aliis. Hoc videns accersivi aliam mulierem, jam a duodecim annis a simili spiritu possessam, qui tamen ei non nocebat, sed familiariter colloquebatur. Istam interrogavi, quare non erat spiritus ille egressus, sicut alii. Respondit: Obstinatus est manere, donec tu illum pellas: itaque revera fuit: nam post terminum sex dierum non sine maximo meo labore discessit. Postea priorem illum interrogavi de multis rebus, atque inter alia ipsi dixi: Quænam est mulier illa, quæ dicitur Mantuæ esset tantæ sanctitatis? sed nolebat respondere: quapropter perseveravi in propensito, fingendo quod ipsam non nossem, et adjurando ut mihi in veritate diceret, quo loco illa erat apud Deum: tandemque spiritus adjuratus respondit: Est omnino res magna, prudens et singularis Dei amica: multo amplius de ea est in re, quam dicatur, verum non est nota.

aliam dæmonem de Osanna interrogat,

qui veracitatem ejus attestatur.

B ut mihi dicas, utrum verum sit quod in istis scripturis continetur. Respondit autem: Sunt vera ista, et centies plura: caras illas litteras habe. Ad quod ego: Profecto caras habeo, et amplius habeo. Vide, lector, ubinam Deus voluerit accipere me testimonium, scilicet etiam a maligno spiritu, qui testificatus est de sanctitate beatæ istius animæ, ad confusionem nostram, qui nolumus credere sicut deberemus. Magnas sane res vidi in malignis istis spiritibus, per quas mens mea valde fuit consolata et stabilita, præcipue interrogando, quænam sit auctoritas Sacerdotis. Respondit enim; Magna, magna: aperiuntur cæli quando consecrat ad altare, et tota Curia cœlestis descendit. O rem magnam, Sacerdotalem dignitatem!

cap. XCIV

Item regressus Mantuam

C mihi dixit: O Fili in Christo carissime, et longo tempore expectate, laudetur Deus qui consolatus me est: nunc in te requiescet cor meum: neminem habebam, cui secure aperirem secretum meum. O bone Jesu! quantum obligor Majestati tuæ! Tu nunc, Fili dilecte, eris requies mea, et omnia in te reponam.

de multis cum illi confert,

257 Cogita, Lector, quanta lætitia gaudioque perfundeabantur corda nostra. In illa hora diximus res satis familiares, cum proposito cito redeundi, dicente Virgine: O care Fili, quantas res habeo tibi dicere! Atque ita infra paucos dies ad ipsam redii, invenique afflictam valde ab inquietudine tot audientiarum: ac principio quidem diximus multa particularia quæ acciderant, per biennium absentiae meæ, sicut ipsa sæpius mihi prædixerat. Multa etiam ipsa dixit de Italia, cui valde minabatur Deus, propter abominationem tot peccatorum; nec non Potentatui cuidam, si non desisteret a quodam proposito: denique de multis aliis personis mihi locuta est, nominando ipsas in particulari, quibus videbat imminere flagellum Dei, unde mens Virginis valde afflicta erat. Ah! longum colloquium fuit super reper tunc occurrentibus: sed magno ex respectu a talibus scribendis supersedeo: nimis enim

grave et molestum esset iis quos tale flagellum spectat, nisi vitam mutent dimittendo peccata: forsitan autem volent pœnitere, quando tempus non erit amplius ut exaudiantur.

258 Paucis diebus post nostrum in patriam reditum, infirmata est Virgo, et videbam eam plus solito attentam sibi, ac velutin melancholicam et cogitandam: unde multis precibus adstrinxi eam, ad mihi aperiendum id quod credebat de sua morte. Illa autem respondit: Nihil certi scio, Fili in Christo. Ego autem lacrymans, Satis, inquam, vereor. Mater cara, ne subito nos inconsolatas derelinquas, ac me præsertim filium tuum. Ipsa vero cum materna caritate atque compassione, O Fili, mi dilecte, inquit, nihil dubites, quia semper ero tecum: volo tamen ut simus contenti omni ego quod Deus ordinabit, et quicquid ejus Majestati placuerit: atque in omnibus rebus nostris hæc sit consolatio nostra, quod ipse eas gubernabit. Quam devotæ res amissæ sunt, Lector, quia Virgo non poterat loqui: sed neque satis commode audiebat, impedita catarrho quodam sibi assueto: propter quod impedimentum prætermisi res varias spirituales interrogare, quas alias promiserat mihi dicere.

259 Mortua est ergo intra paucos dies, vel potius translata est ad alteram vitam, magis felicem et æternam, anno MDV, die XVIII mensis Junii, inter horam decimam septimam et octavam, præsentibus Illustrissimo et invictissimo Domino Francisco quarto, Marchione Mantuano; et Domina ejus cara conjuge, nec non Reverendissimo Domino Cardinali fratre ejus, cum multis Aulicis aliisque Proceribus et Matronis. Idem Illustrissimus Dominus propriis impensis ipsam fecit honorifice sepeliri, in ecclesia S. Dominici civitatis Mantuanæ: et fuit ab omnibus jure merito honorata velut sancta et mater patriæ. Ad exequias convenerunt præfatus Marchio, omnisque Clerus et populus terræ. Statim autem venerabile corpus ejus cœpit ab omnibus pariter venerari et adorari, tamquam si a centum annis copiosissimis claruisset miraculis. Sancta ejus opera publice fuerunt recitata longo et elegante sermone, a quodam venerando Patre Fr. Francisco Ferrariensi Ordinis S. Dominici.

260 Inveni ego post mortem ejus quamdam venerabilem Religiosam, nomine Sororem Margaritam Seraphinam, quæ conscia erat aliquorum ejus secretorum, ac nominatim dolorum passionis Christi, quos Virgo ferebat: cujus scripta et verba valde conformia sunt iis quæ de ipsa in hoc opusculo scripti. Intellexi etiam ab aliis quibusdam personis, et maxime a quodam Domino Genesio, venerabili Sacerdote, multas res ipsi revelatas; quia aliquanto tempore fuit ejus Confessarius, quem scio fuisse ipsi valde familiarem, et ab ea singulari caritate dilectum: illæ autem conformes sunt hic relatis. Quapropter si ab iisdem dictam fuerit aliquid plus minusve quam sint nostra; non erit id parvi faciendum: pro certo enim habeo divinam providentiam ita ordinavisse, ut ab omni personarum genere testimonium habeatur de sanctitate istius beatæ animæ, cujus preces valent contra dæmonia atque occurrentes infirmitates, et sunt refrigerium tribulatis. Quare qui sincera cum fide ipsi devotus fuerit, impetrabit a Deo, mediante illa, salutem et gratiam: quemadmodum diuturna experientia monstrat ad sepulcrum ejus, in eorum favorem qui cum devotione ipsi se commendant.

quæ gravius infirmata,

ipsum solatur,

E

mortuaque 18 Junii 1505,

honorifice sepelitur.

Quorundam secretorum ejus consuetudo

Margarita Seraphina et Genesius Presb.

Miracula post mortem.

A

TRACTATUS III

Spirituales Epistolæ XI. ad hujus operis Auctorem manu propria scriptæ.

Statim atque cœlestis illa anima transiit ad requiem, rogavi, Lector, Dominam Marchionissam nostram, ut dignaretur mecum ablegare testes aliquot, ad nostrum monasterium, ut viderent scripturas et epistolas exaratas manu B. Osannæ. Itaque Excellentia sua misit primum suum Secretarium Dominum Benedictum : cum autem ad locum venissemus, accersivi etiam Vicarium nostrum, ipsisque prædictas scripturas ostendi; ne forte possent detractores dicere, quod eas post illius mortem compilaverim ex proprio cerebro. Et hoc testificor coram Deo esse veritatem, non fictionem; imo me non scripsisse medietatem: ut taceam res particulares multarum personarum, et quod non poteram satis exprimere conceptus ejus mentales, de quibus fieret majus opus præsentis. Sed permittemus ut magnus Deus omnia compleat, meliori medio quam per me peccatorem. *Hinc porro initium sumit Tractatus tertius continens prædictas Epistolas Auctori hujus operis scriptas: quæ quia suo se numero apte distinguunt, ipsius consequenter subnectemus præfixo cuique epistolæ synopsi arguementi tractandi, quæ loco Marginalis synopses erit.*

B

Epistola Prima.

Significat animam, pro qua gravi petierat, liberatam e purgatorio: gratias agit pro oblatis sibi Missis S. Gregorii: petenti, Filium non Patrem se dici, humiliter annuit. De Missis autem S. Gregorii, vide Conacium nostrum de Pontificibus, ubi de S. Gregorio num. 13 et 1 Partem Responsionum ad exhibitionem errorum mihi imputatorum art. §.

C

Reverendu in Christo Patri, et filio Dei omnipotentis, salutes infinitas in crucifixo Jesu etc. Divina clementia atque bonitas, Pater mi in Christo dilecte, nunquam desinit invitare animas ad bene agendum, sive per inspirationes internas, sive per os famulorum suorum: sed ego surda non audio, et muta non loquor. Accepi his diebus vestram unam Epistolam suavem ac dulcem: nec possum explicare quam grata et quantæ consolationis mihi fuerit: idque tribus de causis. Primum quia scripta erat mihi indignæ, cum tanta, tanta caritate, dulci et inflammata, quæ procedit a Spiritu sancto. Secundo, propter suffragia illius animæ. O magne ac pietissime Deus! qui dignatus es per misericordiam ac gratiam tuam, et suffragium Missarum atque orationum servorum tuorum, educere animam e Purgatorio. Hoc dico, care Pater in crucifixo Jesu, ad laudem Dei et consolationem vestræ Paternitatis. Videtur mihi quod caritas postulet, ut, sicut fuisti particeps laboris, ita sis etiam consolationis. Sed oro dulcem Patrem meum in sanguine Christi, ut hoc nemini unquam manifestetur, quantumcumque amico, quoad vivam: volo esse secreta quod in hoc fidelissimus mihi eris. Tertio fecisti mihi oblationem quæ nec æstinari potest, nec recusari. Salvator noster Jesus Christus sit remunerator viceralis caritatis tuæ, propter quam obligata manebo semper orare pro te, licet orationes meæ sint exigui fructus, propter meas magnas imperfectiones et exiguum amorem dulcis Spunsi nostri Christi, redemptoris animarum nostrarum, apud quem velis deprecari pro me peccatrice. Reverentiæ autem tuæ

refero gratias immortales, pro beneficiis per te receptis a Deo. Pax vobis Mantuæ.

Γ
EX ITAL. IIIE.
RON. OLIVET.

Et in schedula inserta.

263 Post-scriptum. Reverende Pater ac Fili in Christo, quamquam præsumptioni possit imputari quod ea formula loquendi utar, constringor tamen ad id a vestra Caritate. O care Pater in Christo Jesu, convenit me suspirare, quando cogito de Missis istis S. Gregorii. Id quod ego pro te facio, quasi nihil est respectu ejus quod facis tu. Ignosce si non respondi toti tuæ Epistolæ; et rogo ut hanc combaras, respectu secreti quod tibi scripsi. Soror Osanna de Andreasiis, indigna famula Jesu Christi, et tota tua in pretioso sanguine Christi crucifixi, cum humili commendatione.

Epistola II.

Narrat gratias a sexto ætatis anno receptas, et vitæ suæ spiritualis initia ac progressus, osculum lateri Christi datum, cor immutatum, tribulationes toleratas.

E

Reverende et carissime in Christo Pater, atque unice Fili, in sanguine Christi concepte, indigna mater vestra, constricta caritate Christi et filiali amore, qui me sic alligavit, ut aliter facere nequeam. Seponendo excusationem omnem, ad gloriam dumtaxat et laudem boni Jesu, atque ad solatium tuum, mota fui cum timore ad scribendum quedam, quæ promisi Reverentiæ tuæ. O magne ac pietissime Deus! quid agis? Facis scilicet ut duo corda sint una voluntas in Christo per gratiam tuam. O bonitas et clementia divina. Verum est quod per gratiam suam in ætate annorum sex, Deus infuderit animæ meæ cognitionem quamdam et lumen, non propter mea merita aut virtutem, sed per solam suam gratiam, ut omnia quæ videbam et audiebam repræsentarent menti meæ Deum, cum tanta cognitione et sensibili gustu dulcedinis divinæ, ut sæpius spiritus meus absorberetur in Christo. Invitabat autem me, velocenique ac sollicitam faciebat erga sanctam orationem, mediationem Passionis suæ sanctissimæ, vigiliis, pœnitentiis, jejuniis, opera pietatis, Confessiones, Communionem et lacrymas, quamvis ulla humana creatura me instrueret ad talia.

F

265 In corde meo loquebatur semper Christus, ambulando, stando, loquendo cum hominibus: et eo usque perveni, ut nec manducare, nec dormire possem. Neminem æstimabam: non quia contempnerem aliquem, sed quia ejusmodi cogitationibus eram immersa. Anima vero mea in ipso quadam vice sic posita (in corpore an extra corpus nescio) non per merita aut virtutem meam, sed per gratiam divinam, vidit magnam claritatem, quæ solis aut luminis alicujus materialis non esset: et cognovi quod erat Pater, Filius ac Spiritus sanctus. O magne Deus! Non est lingua quæ hoc possit narrare vel explicare. Nescio quomodo anima tunc fuerit in corpore, et non potius ab ipso separatam sit: et statim atque id mihi in memoriam venit, deficere videor. Postea vidi duo alia loca, tanquam tenebrosos carceres, in quibus puniebantur animæ, præsertim in Inferno. O quam horribiles ac variæ ibi pœnæ! Si non essent ibi aliæ quam demonum conspectus, plus quam nimis forent: non est lingua quæ explicare illas possit, et vel sola cogitatione inhorresco.

A
EX ITAL. IIIE-
RON. OLIVET.

266 Alia vice posita in oratione audivi vocem dicentem mihi : Dilecta filia mea, dimitte affectum et amorem patris ac matris tuorum carnalium ; et adungere mihi Patri tuo cœlesti, id est, æterno tuo Deo et dulci matri meæ, sacratissimæ Virgini Mariæ. O Fili care in Christo, quanta dulcedo remansit in corde meo vice illa ! quantum desiderium fugiendi mundum et deserendi patrem, matrem atque consanguineos omnes ! Verumtamen, mi dilecte in Christo Fili, non placuit id Deo, sicut progressu temporis cognovi in orationibus meis. Alias in oratione posita mihi apparuit Christus cum cruce in humeris. O Deus meus, nequirem narrare modum : ignosce mihi. Aliquantulum tamen volens me explicare, dicam hoc modicum. Cognovi quod mihi necesse erat transire per viam tribulationis, persecutionis et ærumnarum, quemadmodum apprime verificatum fuit : valdeque bene inhæsit infixæ memoriæ meæ passio Christi et amor divinus, qui tantum accensus fuit in corde meo, ut mihi viderer abscondita in sacro vulnere lateris Christi. O benignissime mi Deus ! quid tunc faciebas in anima mea ? Tanto tædio mihi erat mundus, ut vix possem conversari cum creaturis : cum autem id cavere omnino non possem, abscondebat me Deus modo supradicto ab anno sexto usque ad decimum quartum.

B
267 Postea per Dei gratiam crevit anima mea, multiplicatusque est ignis amoris divini ac desiderium inebriandi me pretioso sanguine Christi ; maxime applicandi os meum ad ejus sanctissimum latus, neque desiderium miseræ peccatricis sprevit Deus, sed in oratione positæ concessit mihi Christus gratiam ponendi os ad latus suum. Istic stando accepit anima gratiam a Deo, et quiddam quod nescio explicare : unum certo scio quod inde mihi manserit cor inflammatum, sicque fuerim inebriata sanguine Christi, ut quoties audiebam nominari Sanguinem, cor mihi videretur cum anima deficere, atque crepare præ dulcedine amoris divini ; odioque tanto mei ipsius implebar, et offensarum contra Deum commissarum, ut voluissem a toto mundo æstimari peccatrix maxima. Quodam autem die Veneris sancto apparuit mihi in oratione positæ Christus, eo prorsus modo quo fuit illo die in cruce, dicens mihi. O Anima, Filia mea, condono tibi peccata tua : deditque mihi benedictionem suam cum immensa benignitate. Per efficaciam porro dictæ visionis et benedictionem istam fuit animæ meæ
C
irfusa tam profunda humilitas, ut non crederem me dignam stare supra terram, nec aliud in me reperirem quam peccata quibus offenderam Deum : sentiebamque ejus pietatem et misericordiam cum lacrymis et dulcedine. Ora Deum ut mihi det gratiam ne sim ingrata tantis ejus beneficiis ac favoribus, a divina sua Majestate receptis. O care in Christo Fili, quando recogito verbum istud quo dicitur, quod peccatum ingratitudinis obturat fontem divine misericordiæ, tota expavescō.

268 Quadam vice in oratione optabam, ut cor meum mundum esset et purum, itaque placeret Christo : visumque mihi est, quod Deus immisit manum lateri meo, indeque extraxit cor meum : tenendoque illud manibus suis dixit ; Ecce, Filia. Videbatur autem ipsum esse quadam ex parte pallidum, uno majore ex parte. Nescio quid tunc fecerit Deus cordi meo, sed hoc scio quod ipsum retulerit postea totum rubicundum ac radiosum, et reposuerit lateri meo : o quanta cum dulcedine et suavitate ! Postea quando loquebar cum hominibus, Jesus Christus sponsus animarum nostrarum semper observabatur præsens oculis mei intellectus. Ab ea hora mansi tribus annis, sic ut mihi non viderer eadem esse, sed alia quædam nova persona, tota submersa in

Christo ; magisque mihi videbar esse in alio, quam in hoc mundo. Sæpe persistebam, uno, duobus, aut quandoque etiam tribus diebus in oratione, cum mente in Deum elevata, non propter merita mea aut virtutem, sed per divinam gratiam ; adeo ut aliud non desiderarem, quam dissolvi a misero isto corpore, et esse cum Christo, sicut dicebat Aposto-
D
lus : eram tamen contenta pati pro amore Jesu Christi.

Phil. 1, 23

269 Postea valde fui tribulata, multæque persecutiones et molestiæ allatæ mihi fuerunt, sic ut extra crucem nullum invenirem refugium, nec præter ipsam aliquid mihi saperet. Tribulationes istæ duraverunt annis septem, nec adhuc in præsentiarum finem habent. Gratiæ Deo sint semper : quidquid facit providentia sua bene factum est, et ad salutem meam, ut non habeam causam elevandi me per superbiam, sed stem in humilitate. Omnia per Dei gratiam sustinui cum patientia : dicit enim Salvator noster, Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Hæc scripsi tibi cum verecundia : ignosce mihi si minus plene satisfecerim desiderio tuo. Istæ sunt res pueritiæ meæ, et multæ occupationes mihi ingeruntur propter infirmos nostros : qui tamen per Dei gratiam nunc melius habent, mediantibus precibus vestris. Altera vice res alias scribam. Ora Deum pro me ut concedat bonum medium ac finem : quia multi habuerunt bonum principium, sed postea malum finem, sicut Judas : sed Deus mihi faciat gratiam, quam fecit Paulo Apostolo, ut in beata patria possimus invicem reperire. O care Fili mi in pretioso sanguine Christi, obsecro ne hæc dentur alicui legenda.

Mat. 24, 13

Indigua mater tua in crucifixo Jesu, curo mille commendationibus.

Epistola III.

Accepta Auctoris epistola, gratulatur sibi de mutua inter se et ipsum caritate.

Jesus amor meus. Unice ac vere Fili mi, in pretioso sanguine dulcissimi Jesu, sponsi cœlestis, concepte, præcordialissime et amantissime Fili mi. Accepi unam vestram, mihi gratiorem quam ulla alia res esse posset, præter divinam gratiam, quia ex illa intellexi tuam erga me caritatem. O Deus meus ! Omnia viscera materna jubulant, quando illam epistolam cum lacrymis cordialibus lego. O Deus, Domine mi ! Quid est vinculum caritatis perfectæ in
F
dulci Jesu, inter unicum filium ejusque indignam matrem. Nunc Caritati tuæ significo, quod mihi bene sit quoad corpus, sed male quoad spiritum, propter meam magnam imperfectionem et exiguam devotionem. Non me extendo pluribus, quia tempus me urget. Aliam epistolam meam tibi mittam de rebus secretis, quod modo non facio : aliud autem nunc non dico, quam quod omnes de familia commendemus nos sanctis orationibus tuis, et ego præ ceteris ; idque ad patriam æternam Deus nobis det gratiam, ut istic mutuo invenire possimus. Amen. Ibi ille reddat unicum suum Filium miseræ suæ atque mœstæ matri. Pax Vobis. Indigna mater vestra, in dulci crucifixo Jesu, cum humili recommendatione. *Atque hæc fere epistolis omnibus communis est subscriptio, pro qua demum ponam etc. ubi hoc deerit, nec alia aderit, nullam esse suscriptionem cogita.*

Epistola IV.

Christum ipsi benedixisse indicat, optat ejus reditum, agnoscit ingratitudinem suam erga Deum et Auctorem.

Jesus amor meus. Unico Filio meo, in magno fonte amoris divini concepto.

Hodie

A Hodie per Dei gratiam posita in oratione, præsentavi divinæ Majestati meum amantissimum Filium in erucifixo Jesu : et per suam misericordiam dedit benedictionem sanctissimam Filio et matri. O bonitas æterna ! quam est magna clementia tua erga animas, redemptas tuo pretioso Sanguine ! O Deus meus ! Nescio quid aliud agam, quam semper prostrata jacere ante sanctos pedes Crucifixi, cum desiderio spasmodico, ut anima crepet in amore et cognitione Dei. O Fili in sacro latere Christi Jesu, ora Deum ut ignoscat maximæ meæ ingratitudei versus suam divinam Majestatem, et versus dulcissimam Caritatem vestram, cui infinite obligor. Deus meus nihil omittit ad consolandam miseram matrem tuam, maxime adducendo reverendum Patrem Marcum-Antonium, magnum suum amicum. Ita credo, Fili mi, concepte in ejus sanguine. Quando recogito profundam et ardentem caritatem Christi Jesu erga me peccatricem, obstupesco et tota contremisco. O cor meum adamantinum, quid agis ? cur non funderis, cognoscendo tantam Dei bonitatem erga me indignam ? O Domine Deus, Jesu mi ! noli me privare dilecto meo in Christo filio ; si tua id fert voluntas. Ah, mi Deus ! miserere mei Domine mi. Cito, cito deduc matrem cum filio ad patriam æternam. Ideo ora pro me. Aliud non dico : lava te in sanguine Christi Jesu. Sanctis tuis orationibus omnes se commendant, etc.

Epistola V.

Gratulata sibi de mutua conjunctione, negat se posse quidquam ipsum celare.

Jesus, dux viæ et solatium anatorum suorum. Salus sit tibi in ipso erucifixo Jesu, care et unice mi ac cordialissime Fili, in sanguine Christi concepte. Cum quanta consolatione receperim epistolam tuam gratisissimam non possum exprimere, maxime considerando tantum vinculum caritatis. Quantum ad recipereationem maternæ caritatis, quam sentio ego indigna mater tua : credo quod debeas ejus fieri particeps, secundum istud Apostoli, Quod si filius, et heres per Deum Rationabiliter sentis ; filius carnalis non debet privari hereditate ; magis ergo et cum affectu impleri illud debet respectu spiritualis filiationis, quæ colligatur vinculo immortalis ignitæ caritatis Jesu erucifixi. O catena ! o vinculum suavissimum et sanguineum, quod nos, id est matrem indignam et filium tam arete colligavit in conspectu Dei. Deus per suam caritatem et incognitam dispositionem motor fuit ; adeo ut, Fili mi in Jesu erucifixo care, verum sit quod Deus posuerit in cordibus nostris tantum ignem sui divini amoris et caritatis, vultque ut sanctus hic amor continuo ardeat, comburat et consumat omnem terrenum amorem.

273 Proptersu præscriptos respectus dico, quod non possum nec volo quidquam ulla ex causa abscondere filio meo, in conspectu Dei sic colligato et corradicato : neque possum aut volo ipsum plus celare quam meipsam eum voluntate Dei. Nollem equidem in re quacumque divinam Majestatem offendere ; neque nostras vel alienas animas lædere. O dilecte in Christo Fili, reddo gratias benignæ caritati tuæ de omnibus beneficiis per ipsam receptis ; et maxime de participatione sacri illius convivii, unde tantum mihi voluisti cedere, quantum animæ vestræ propriæ. O caritatem immensam ! O Deus meus ! Obstupesco profecto : apparet enim quod tuum ac meum cor unum idemque sit. O Fili mi, in sanguine Christi concepte, et suo sacratissimo latere ibique submersæ. O profundam et incognitam æterni Dei sapientiam ! quæ hoc permisit ad augmentum salutis meæ. O cor

meum ferreum et adamantinum, quid agis ? non disrumperis cognoscendo magnam bonitatem tui delictis creatoris et salvatoris Jesu ? Semper sint gratiæ divinæ suæ Majestati. Pro me ora, ut condonet ingratitudei miseræ matris tuæ in Christo Jesu.

Epistola VI.

De spirituali desponsatione cum anima, ejusque conditionibus, ac suo circa eas defectu.

Jesus Mariæ. Reverendo in Christo Patri et cordialissimo Filio, salutem in Domino sempiternam. Amantissime mi et unice Fili, in sanguine Christi concepte. Considerans ego magna beneficia a Patre æterno concessa rationali creaturæ ; eorum maximum esse existimo, quando ipsam vocat ad servitium suum. Tunc contrahit Deus sanctum matrimonium cum anima, faciens eam sponsam suam sequensponsum ipsius animæ. O bonitatem æternam ! O Sponsum dulcissimum benignissimum et elementissimum ! Quid autem vult sponsus iste ab anima sponsa ? Tres utique res ad similitudinem matrimonii mundani inter virum et mulierem. In ipso matrimonio requiritur fides, verba et indivisibilitas. O dilecte mi et benigne Fili. Fidem significat annulus ; verba, id est filii, operationes bonas ; indivisibilitas, fortitudinem et perseverantiam in bonis et sanctis operibus, et numquam deficere neque propter tribulationes, neque propter adversitates aut persecutiones vel infirmitates aliquas ; numquam dico discedere a sponso animæ nostræ Jesu Christo.

175 O Fili mi dilectissime in sacro et suavi latere Christi, quantum sponsus animæ meæ misellæ queri potest de me peccatrice et adultera : quia non servavi ipsi fidem, quam meretur talis et tam benignus sponsus ; non produxi ipsi filios bonorum operum, sicuti debebam : neque sic fui unita ipsi sicuti obligabar. O unice et care in Christo Fili, ora dulcem sponsum nostrum Jesum Christum, ut in futurum nobis det gratiam qua non solum fideles simus, sed fidelissimi suæ æternæ Majestati : concedatque gratiam filio ac matri in Christo, ut eant contemplatum sponsum illum Jesum in vita æterna. Amen. Vere ac fidelissime mi in Christo Fili, dulcissima Caritas tua mihi ignoscat quod præsumpsi tibi hæc scribere. Certissima sum quod ista non ignores : sed per amorem Dei et dilectionem quam tibi gero, constringor ita facere. Preeor Caritatem vestram ut caveas ne per hoc magnum frigus infirmis, et ora pro me. Molestum mihi est quod non possim sæpius scribere Caritati vestræ etc.

Epistola VII.

Dolet quod ipso ad se veniente, per impedimentum frustrata fuerit ejus visitatione ; eique gratulat amorem in vulneribus Christi, ipsi bene precatur.

Jesus Mariæ. Dulcis ac dilecte Fili in Christo Jesu, sit nobiscum pax Christi que exuperat omnem sensum. Intellexi Caritatem vestram hic mane fuisse : eram eo tempore occupata : et ideo valde fui contristata. Fiat tamen voluntas Domini semper. Oro te per viscera Domini nostri Jesu Christi precare dulcem sponsum Jesum, ut mihi ignoscat peccatum istud et omnibus aliis ; neque propterea desinas visitare indignam et misellam matrem, quæ propter peccata sua non meretur visitari ab unico suo filio in sanguine Christi concepto. Hoc mane, videbar mihi ad eor audire vocem diceutem : O indigna mater, carus et amantissimus Filius tuus hodie veniet te invisum. Nou cogitabam tamen quod ante vespe-

ram

EX ITAL.
HERON.
LIVET.

A ram, quia fueras foris. Patientia ad punitionem peccati mei. Ego dilectissime mi fili in Christo, his præteritis diebus cogitavi, quod dulcis Caritas tua fuerit retenta aut valde occupata, maxime circa mysterium passionis et plagarum crucifixi Jesu, cum ardenti sanctoque desiderio prorsusque ei immersa; maxime considerando, quomodo ipsi fuerunt distracta ossa sui sanctissimi pectoris. O dolorem gravissimum! quid tunc agit anima filii et matris in illo pretioso sanguine colligatorum? quomodo non dissilit et moritur per compassionem? Ita ei contingat contemplari divinam essentiam, quam cum continuis lacrymis precor, licet indignam et magna peccatrix, ut concedat amanti meo in Christo filio gratias suas: idque facio tempore sanctæ orationis; et spero in Deo quod per misericordiam suam faciet gratiam. Ora Deum hoc quoque addat, ut in beata patria invicem reperiamus. Amen.

Epistola VIII.

Excusat raritatem suarum epistolarum, sequæ in ejus absentia solatur: videtur scripta esse Ferrariam ubi erat B. Lucia.

B **J**esus nostra salus. Pax et sanctitas in mentibus nostris, semper sepultis in dulci et amoroso latere Christi Jesu. Amantissime et unice mi care fili, in pretioso sanguine Christi crucifixi concepte. Quamquam cor meum non longe sit a Caritate vestra, sed mentes nostræ sint perpetuo unitæ dilectione et vinculo perpetuo in Christo Jesu; tamen diebus pluribus nullam scripsi epistolam ad te visitandum, quia id facere non potui modo meo. Videntur mihi non dies sed anni, quod non habui colloquium sanctum cum caro meo in Christo filio, quem in sculptum gero visceribus cordis, cum caritate, amore et dilectione in Christo Jesu qui est spes nostra, lætitia, solatium et refugium nostrorum mœrentium cordium propter mutuam absentiam. Patientia. Faciamus sicut dicit Apostolus in suis epistolis: Si absens sum corpore, præsens sum spiritu. Quando sic placet divinæ Majestati, unice et cordialissime fili mi, concepte in visceribus Jesu Christi, oro dulcem Jesum, ut nobis concedat gratiam inveniendi nos invicem cito in patria æterna. Commendo me tuis sanctis orationibus. Aliud modo non dico, nisi ut ores bonum Jesum, ut mater vestra faciat bonum finem. O fili! quam multa audiunt aures meæ. Non scio an Dominus Benedictus poterit visitare Matrem Sororem Luciam. Orate pro me. Pax vobis. Ex Mantua etc.

Cor. 3, 22

C

Epistola IX.

De efficaci ferventis desiderii, cum voto gustus spiritualis, præ qua cetera omnia amara videantur.

Reverende, in Christo dilectissime fili Salutem in Domino. Dubium nullum menti meæ et intellectui est, quin tua pia et humilis devotio, in hac festivitate Dominæ nostræ, toto corde, desiderio, affectu, et pura intentione receperit et gustaverit fructus et munuscula Dei, et dulcis ipsius ac purissimæ matris, indulcorando animam sancta oratione, meditatione dulci, et suavi contemplatione vel suavissimo odore. Flli mi, in Christo dilecte: dicit S. Thomas, quod Balena est magnus piscis, non tamen laborat ut cihum inveniat; quia Deus indidit ei odorem tam suavem, ut quando vult manducare, solum opus habeat aperire os: in quod mox ultro pisces intrant, atque ita manducat. Si Deus animali isti talem dedit virtutem, quanto magis

in Job. 41
Lect. 2

D creatura rationalis, aperiens os sancti ignitque desiderii, satiabitur, attrahendo in se divinam internamque illuminationem, sicuti magnes trahit ferrum. O fili care, concepte in sanguine Christi, si semel possem Deo appropinquare sicut vellem, numquam amplius possem inde discedere. Ideo videtur mihi, fili mi cordialis et in Christo unice, quod si delectationes omnes essent collectæ in unum, et vel minimam scintillulam deliciarum paradisi perciperemus, æstimarentur amaritudines potius quam delectationes. O si manducassemus ferculum aliquod præparatum in coquina sanctæ Trinitatis! O Suavitas! o Saccharum! o mel, indulcans et dissolvens animam inamoratam et accensam ac liquefactam, amore dulcis sponsi, Jesu Christi crucifixi. O dulcis et suavis amor Jesu, deduc carum in Christo filium, cum sua indigna matre, ad fruendum summo illo ac dulci Christo. Amen.

Epistola X.

Narrat in Natali Domini oblatum sibi a Deipara Jesulum, et quid ab illo de ipso intellexerit.

E **P**ræcordialissime Fili in Christo. Pax vera in piissimo ac suavi latere immaculati Agni Jesu, ubi est pax animarum justarum unitarumque in amoroso illo atque inaurato thalamo et purgatarum atque lotarum in isto pretioso sanguine. Nunc unice et devotissime atque care fili, in magno fonte divinæ bonitatis concepte, ecce vestram in Christo matrem, quæ ex omnibus cordis visceribus amat filium suum in crucifixo Jesu, paratam ad dandum aliquod xenium dilecto suo in Christo filio, hoc natali die benignissimi Jesu. Diebus præteritis anima quædam meditans tantum mysterium, quantum est nativitas dulcis Jesu, per gratiam divinam levata fuit mente in Deum; viditque Deiparam cum parvulo Jesu in brachio, cum magna claritate et splendore: quæ obtulit dulcem Jesulum indignæ animæ, gratiose et cum suavi voce dicens: Ah filia! anima sitibunda, incipe, pete, nec dubita quin sis obtentura quod voles: hic est Filius meus, creator et salvator tuus ac totius naturæ humanæ. Prostrata autem anima ad sanctos ejus pedes præ reverentia, et admiratione percussa, atque inaudita dulcedine capta, muta manebat, nec petebat gratiam aliquam. Licet enim Regina, Mater Jesuli, subrideret et incitaret animam ad petendum; non aliud tamen sciebat dicere, quam illud S. Petri Apostoli, Bonum est nos hic esse etc.

280 Ita cum hæreret, dulcis Parvulus porrexit manum suam cum magna suavitate: et Animæ fuit apertum os: atque inter alia interrogavit an opera istius dilectissimi amici essent accepta suæ divinæ Majestati. Jesulus autem respondit Animæ: Valde mihi gratus et acceptus est: tantum perseveret, et pro meo amore nullum laborem pertimescat: quia in patria mea æterna, consolabor et præmiabo omnes ejus conatus: nec enim sum contemptor sanctorum desideriorum. Addidit etiam multas alias res quas non possum narrare. Ignosce mihi dulcissime in Christo fili. Aliud non dico: tantum ora dulcem et benignum Jesum pro me indigna matre vestra, digna autem omni pœna propter peccata mea, et maxime propter peccatum ingritudinis meæ. O bonitas æterna, adjuva peccatricem animam meam, et corpus dissolve, ut non amplius Deum offendat, atque deduc carum in Christo filium cum matre sua ad sanctum Paradisum. Amen. Pax Vobis. Secretum est: sed scio, non est opus ut hoc commendem. Ora pro me. etc.

Epistola

A

Epistola XI.

De virtute humilitatis, visisque et actis a se die Veneris sancto.

Unice et genuine ac devotissime fili mi, in piissimo, dulcissimo et suavissimo latere dulcis ac crucifixi Jesu sponsi animarum nostrarum, dulcissimi super mel et saccarum. Amate ac dilecte fili, in sanguine Christi concepte, non audeo scribere Caritati tuæ. O dulcis Deus meus! Ignosce magnæ meæ præsumptioni. Dicit S. Ambrosius, quod humilitas est custos virtutum: sanctus autem Hieronymus, meus tuncque devotissimus, in epistola ad Paulam dicit, nihil esse humilitate excellentius, nec aliud quod magis amet Deus: quia ipsa est specialis conservatrix, ac veluti custos omnium virtutum, nec quidquam adeo nos gratos acceptusque facit Deo quam ipsa cum vera caritate. O cordialis mi in Christo Jesu crucifixo, valde mihi placet talis virtus, omni commendatione et laude dignissima, quamquam a me misella matre vestra non satis cognita, propter defectus et imperfectiones meas. Nunc dilecte in Christo fili, constricta per caritatem dulcis Jesu crucifixi, non possum continere me, quin ubi agitur de consolatione vestra spirituali, seponam omnem respectum, propter magnam et evisceratam caritatem, qua animam vestram complectar, quam amo sicut meam propriam.

B

282 Quantum ad diem Veneris sanctum, videtur quod non possim invenire apta vocabula, quibus ipsum exprimam tibi, fili mi in Christo carissime. Vellet tamen misera mater solari filium unicum, cordialem et benignum, cui tantopere obligatur. Verum aliter non possum, nec scio quidquam dicere, nisi quod initio prædicationis anima mea fuit posita in instanti cum dulci ac benigno Deo, qui qualiter se ei representaverit non possum narrare, nisi quod apparebat immensa quædam claritas, et in ea Deus, et in hoc Anima, quæ gaudebat et orabat pro illa anima in Christo, multasque res alias pro animarum salute. Inter alia intellexi magnos Dei honores, quos nequeo explicare: dico tamen tibi, quod anima illa coronabitur in vita æterna. O Deus meus! Nolebat anima amplius redire ad corpus. O quam amarum descendere et separari a tanta pulchritudine atque ab unione summi boni! Fili care in Christo, in ipso videtur atque intelligitur Deus absque verbis cum humilitate profunda, quam causat præsentia divinæ Majestati. O dilecte fili in Christo non possum ultra progredi: ignosce mihi. Alia vice, si placet Deo, eru magis quieta quam hodie. Sanctis orationibus tuis commendo miseram et peccatricem animam meam, ingratham erga Deum et carum suum filium, conceptum in sanguine Jesu Christi. Rogo ut miseram tuam matrem advoces, quando est in convivio Christi Jesu, sponsi cælestis animarum nostrarum, et pro me etc.

Epistola XII.

Petit per litteras visitari, quando coram non licet propter absentiam: aspirat ad cælestem patriam: dicit se parum abfuisse a morte.

Unice, genuine ac carissime fili mi, concepte in Christi sanguine, caritas dulcis Jesu accendat corda nostra ad nostram salutem. Amantissime fili mi et in Christo dilectissime, caritas immensa qua erga te feror, facit ut necessario tibi monstrum effectum aliquem sum. Cum igitur habeam te semper cordi meo spiritualiter insculptum, oportet ut

Junii T. IV

habeam etiam in calamo, nec possum continere me quin scribam dilecto meo et caro filio in Christo. O quanta mihi consolatio esset, si aliquando possem loqui tecum modo solito de rebus spiritualibus, deque divino et dulci amore Jesu Christi: sed cum id mihi ac tibi impossibile sit, per virtutem sanctæ obedientiæ, cui alligamur tamquam catenæ Christi Jesu usque ad mortem; precor quantum scio et possum, per amorem nostri dulcis sponsi Christi Jesu, ut visitare me velis per litteras tuas, sicut mihi promisisti. Ah Deus meus et Dominus meus! quando erit ille jucundus, ille felix dies, quo videbimus invicem in felicissima patria vitæ æternæ, plena lætitia et consolatione inenarrabili, quia juxta Apostolum Paulum, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quanta præparavit Deus diligentibus se. Ibi certi erimus numquam nos separandos, sed stabimus semper ad latus dulcis atque immaculati Christi Jesu, cantantes jugiter coram ipsius Majestate pulchrum illud canticum, quod, sicut Joannes in Apocalypsi scribit, Cantabant seniores coram Deo et Agno Sanctus, Sanctus, Sanctus. Postea contemplabimur pulchram illam et tam gloriosam humanitatem dulcissimi sponsi nostri Jesu Christi: palpabimus et osculabimur sæpius claras illas ac lucidas cicatrices manuum atque pedum, cum plaga sui sancti lateris, per quam poterimus intueri suum sanctum et secretum cor, plenum amoris et caritatis erga nos, per quam redempti sumus a pœnis æternis.

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
1. Cor 2 9

Apo. 4 8,

E

284 O felicitas! o gaudium! o lætitia! Heu me miseram! Quid facimus, care mi fili in Christo? Cur non imus cito ad illam perfrueadam? Ploremus multis cum lacrymis et suspiremus tandiu, donec ad compassionem nostri moveatur sponsus Christus Jesus, plenus misericordiæ, ut cito nos eximat ab hoc exilio, et ducat ad nostram vitæ æternæ civitatem. Amen. Amantissime fili, ablute pretioso Christi sanguine, oro Caritatem tuam ut mihi inoscas quod nondum responderim epistolæ tuæ, quia fui infirma, et multo debilior quam me reliquisti in tuo discessu, sic ut fere dubitarem an misera Mater unquam esset in hac vita revisura suum in Christo filium. Verumtamen Deus permisit me adhuc modicum fatigari in hoc mundo, propter peccata mea. Rogo Deum ut dignetur per suam misericordiam restituere dilectissimum in Christo filium miseræ et inconsolabili matri. Aliud non addo, nisi quod omnes, et ego plus quam ceteri, nos commendemus orationibus tuis; et Deus nobis concedat vitam æternam: cito, cito. Amen. etc.

F

Epistola XIII.

Rogat ut oret pro mundo, cui Deus propter peccatorum multitudinem iratus est: dolet ejus et sociorum conspectu se frustratam.

Reverende et carissime in Christo Pater, atque unice fili in sacro fonte lateris et caverna Christi, ubi anima invenit repositum omnem thesaurum. Heu me! tristem, negligentem, miseram, plenam omnis imperfectionis et defectus spiritualis. O Deus meus! Quid agis, mi Domine, quod propter demeritum maxime meæ ingratitude non dehiscat mihi tellus sub pedibus, meque præcipitet in abyssum infernalem? O clementiam et misericordiam magni et pretiosi Dei, qui non desinit unquam creaturas suas ad se trahere variis viis ac modis. O Pater et fili care in Christo, non scio quomodo anima mea maneat in corpore, cum præteritis diebus intellexerit partem magnæ bonitatis summi Dei, ejusque justitiam et misericordiam, quarum hæc totum mundum circum-

83

spicit

A spicit semper, ut videat an velit se emenda e. Sed vereor ne is aut nihil aut modicum faciat, itaque ira et justitia Domini Dei supra ipsum veniat, id est super creaturas ejus rationales. O quam enormia sunt peccata et offensæ Dei! Quapropter, carissime mi et in Christo unice, atque a Deo electe fili, per specialem gratiam mihi a Deo concessam non propter virtutem aut meritum meum; precor ut velis instare per tuam sanctam orationem, et supplicare pietati atque clementiæ ejus, ne velit respicere peccata et iniquitates, sed abyssum suæ misericordiæ, et hanc effundere supra mundum; dando mihi iniquissimæ lumen cognitionis propriæ, suæque bonitatis et misericordiæ, ut cum spasmatice affectu sanctoque desiderio et eviscerata caritate Dei ac proximi, maneam ad pedes Salvatoris nostri Christi Jesu, idque pro salute animarum.

286 O dulcissime et unice care fili in crucifixo Jesu, indigna mater tua cum totis visceribus cordis te precatur, ut per Dei amorem facias orationem pro salute animarum et maxime pro statu ecclesiastico. Non dico tamen Caritati vestræ, fili in Christo quid a Deo benedicto intellexerim. Sabbati præteriti vespere vestra Reverentia, simul cum reverendo **B** Patre Don Marco Antonio, et nostro in Christo carissimo Domino Antonio misistis pro me, indigna propter peccata mea. Desiderabam videre illum: patientia: non merebar. Nihil aliud modo, dilecte in Christo et unice mihi care fili, nisi ut sanctis tuis orationibus me commendem, in quibus maximam habeo fiduciam. Hæc autem mea epistola ut a nemine unquam mortali homine videatur rogo. Opto ut in cœlesti patria possimus invicem reperire. Amen. etc.

Epistola XIV.

Indicat specialem unionem quam habuit cum Deo, ejus fratrem non moriturum, atque alios duos utcumque emendatos.

Jesus amor meus. Reverende Pater et unice fili, in pretioso sanguine crucifixi Jesu concepte: pax et salus dulcis pellicani Christi Jesu semper in cordibus nostris perseveret, ut omnia opera nostra sint meritoria vitæ æternæ. Amen. Credo quod magnes non habeat tantam virtutem, quantam habent orationes: quippe quæ me fecerunt mutare **C** propositum, propter amorem dulcissimi nostri sponsi Christi Jesu et vestræ Reverentiæ, cui profiteor obligationem infinitæ caritatis: Deus omnium erit remunerator. Ad gloriam Dei et consolationem vestram, in Christo cordialis ac dilecte fili; ad meam vero confusionem, scribo pauca hæc verba. Animæ meæ in oratione positæ post sanctam Communionem, in cor descendit quædam notitia Dei ac sui ipsius talis, ut judicaverit, quod omnes mundi res nihil sint, præter divinum amorem, qui facit animam ardere et flagrare, sed non conflagrare, maxime quando occupatur circa passionem Christi. Sic dispositæ subito apparuit quædam claritas magna, et in ea erat Christus. Anima autem, quasi deficiens præ dulcedine bonitatis divinæ et præsentis suæ, cum cognitione offensarum a se contra summam Dei Majestatem commissarum, dicebat, Non mereor gratiam tuam, Domine mi, quæ fui misera et magna peccatrix, atque causa sum malorum omnium quæ fiunt in mundo. Tunc hilari facie, quasi certo modo subridens, videbatur animam sibi unire.

O Deus meus! nec lingua nec vires humanæ possint exprimere aut enarrare quomodo. Quantum anima magis uniebatur Deo, tanto plus gustabat, incipiente ipso dicere; Anima mea, sponsa ac filia

mea, sufficiat tibi stare in humilitate et orare pro **D** meis creaturis ratione utentibus. Ad has voces representavi ipsi omnes meos mihiq; commendatos, ac specialiter istum vestræ Paternitatis fratrem. Respondit autem mihi Christus, quod non moreretur. Tunc anima subjunxit, Ah Domine mi, quomodo fieri potest ut hoc ita sit: tantum te oravi adhuc pro aliis duobus, et ipsi se non emendaverunt. Respondit ille, Ino, filia, emendati sunt: alioqui meam super illos iram effudissem. Satis emendati sunt respectu ejus quod erant, idque per intercessionem dulcis Matris meæ, quæ fuit ipsorum procuratrix et protectrix, et specialiter etiam per tuas orationes aliorumque famulorum ac famularum mearum. Sint solliciti ad orandum pro ipsis et pro toto mundo: quia fœtor peccatorum in cœlum ascendens tantus est, ut ferre non possim. Dilectissime in Christo fili, legi epistolam tuam, quæ mihi magnam attulit consolationem. O Deus meus! quantam in anima tua cognosco esse caritatem, cordialis mi fili in Christo Jesu. Scripseram Paternitati vestræ hanc ita confuse: oro benignam Caritatem tuam ut mihi ignoscas, si non satisfaciam prout meretur sanctum desiderium tuum. Vellet **E** mater vestra in omnibus consolari suum in Christo filium: sed ipsa tam misera et inutilis est, ut nequeat. Ora pro me. etc.

Epistola XV.

Affectus Deum amantis animæ, et ardentia ad eum suspiria.

Fili in Christo, oculus intentionis debet esse purus, ut sit simplex et rectus, ac super alia omnia media debet dirigi ad Deum per rectam intentionem. Amanti Deum nulla res magis sapida est quam Jesus sponsus suus. O Deus meus et omnia! Et quid amans ego velim amplius? quid felicius possim desiderare? O sapidus, o dulcis sermo amanti Deum et non mundum, in iis rebus quæ sunt in mundo, Deus meus! Intelligenti satis. Ipsum iterare sæpius amanti jucundum est. Omnia jucunda sunt, sitis præsens es; si non ades, fastidio sunt universa. Tu cor tranquillum reddis et quietum, ipsum collocando in magna pace et subita lætitia. Tu facis de rebus omnibus bene sentire, teque in omnibus laudari: neque diu placere potest quidquam sine te, ut autem sit aliquid gratum ac sapidum, oportet ut adsit ei gratia tua, ac bene conducatur per imperium sapientis tuæ. Qui te gustavit quid ei non sapites bene? et qui te non gustat, quid ei potest esse jucundum?

290 Sed mundi sapientes deficient in sapientia sua; et illi quibus caro sapit: quia multa in eis vanitas est, et in ipsa mors invenitur. Optime sapiunt qui te sequuntur per contemptum mundi et magnam carnis mortificationem: quia transeunt a vanitate ad veritatem, a carne ad spiritum: illis sapit Deus et quidquid in creaturis invenitur ipsi referunt ad laudem Domini Dei. Sapor tamen Creatoris multum differt a sapore creaturæ, et æternitatis sapor a sapore temporis, luxque increata ab ea quæ illuminatur. O lux perpetua, transcendens omnia creata lumina, coruscationes aut fulgura! O lux penetrativa purifica omnia secreta cordis mei cum suis potentiis, ut ad te pertingat cum alacri perseverantia. O quando veniet beata ista et desiderabilis hora, qua me saties de præsentia tua, ut in omnibus mihi sis omnia? Donec hoc mihi dabitur, non implebor gaudio. Hei mihi! quia adhuc vivit in me homo vetus, id est, pravitas carnis: nondum totus crucifixus, nondum mortuus est: adhuc fortiter concupiscit caro contra **F** spiritum,

A spiritum; et praelia secreta miscet, neque tranquillum esse patitur regnum animæ. Sed tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas. Surge et adjuva me, dissipa gentes quæ bella volunt: reprime illas in virtute tua. Ostende absce-
cro magna opera tua, et glorificetur dextera tua: quis nulla alia mihi spes est neque refugium, nisi tu Domine Deus. In hac vita non est securitas a tentationibus: et hoc semper pollicetur servis suis Deus pro majori ipsorum corona.

Epistola XVI.

Languor ex Dei amore, et quædam sancta eo fruenti impotentia.

In medio cordis mei meditatio vestra est, in Christo crucifixo dilecte fili, salus et gaudium in vobis sit in Domino. Secundum sententiam divini Dionysii, amor perfectus proprietatem hanc habet, quod amantem reddat infirmum, idque secundum naturalem rationem. Etenim causa amata, cum præsens adest, parit singularem consolationem et gaudium; quando abest, tristitiam et inæstetiam. Quando igitur privatur quis re amata, restringuntur actus corporales, et constricti causant infirmitatem. Quod autem hoc verum sit audi dicentem Sapientiam increatam Canticorum iv. Amore langueo, dicit Salvator noster Christus Jesus, sponsus animarum nostrarum. Cum ergo ego misera, priver meo unico et caro filio, in Christi pretioso sanguine concepto, per ejus absentiam, tristis sum. O dulcis mi Deus! Aliud non volo quam ut in nobis fiat tua sancta voluntas: quamvis mihi grave sit longe abesse a te, unico meo ac benigno filio in sacro latere Christi Jesu.

Phil 1, 23

292 Desidero cum Apostolo Paulo, ut dissolvamur corpore et simus cum Christo. O Paule, ardens caritate! o inebriate dulci vino Paradisi! Dies unus videbantur tibi mille anni, ut corpus terræ matri relinqueres et cum anima peregrina transires ad gaudium, coronatus gloria ante Christum Jesum in Paradiso. O Deus meus! Propheta David in Psalmo dicit: Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est! Grave id est mihi, quia prolongatur habitatio mea cœlestis. Credo quod longa illa mora in hac præsentis vita sit perquam molesta viris sanctis, qui vellent esse juncti cum Deo. Ipse Deus det gratiam unico in Christo et cordiali filio cum sua indigna matre, ut convenienter unianturque in sua divina Majestate ad fruendum dulcissimo illo fructu, filio inquam Mariæ Virginis ac Matris Dei. O suavis visio et contemplatio! o Deus meus! Dirumpe saxum meum ac durum cor: finde illud, licet adamante ac marmore intractabilius, propter imperfectiones meas et ingrattitudines maximas. Ora, ora, fili mi in Christo crucifixo Jesu amantissime, ut in patria æterna possimus invicem cito, cito reperire etc.

Ps 119, 5

C

Epistola XVII.

Gaudet ejus adventu ad suum Conventum Mantuanum: declarat firmam suam cum ipso unionem: precatur felix Pentecoste.

Reverende in Christo Pater et unice mi fili, in sanguine pretioso Christi Jesu. Considerandum tibi relinquo, quod quando intellexi Reverentiam vestram appulisse ad suum Conventum Mantuanum, quasi spiritam non habuerim, præ gaudii et lætitiæ magnitudine; quia id ego non merueram, propter peccata mea et infinitas offensas factas meo dulci

ac caro magistro Christo Jesu. Credo, Pater et unice fili mi, concepte in magno fonte divinæ bonitatis, quod si vidisses indignam matrem tuam, forsitan colore transformatam, dicere potuisses; Undenam amor tam cordialis? Respondeo et dico, quod nesciam in qua civitate vel apotheca vendatur, nisi in sacro latere Salvatoris nostri Jesu Christi, quem te credo sine dubio gustavisse in die Passionis dulcis Jesu. Non per mea merita sed per ejus magnam bonitatem firmatus fuit iste tam spiritualis amor, quem credo, adjuvante Deo, non Angelus, non Archangelus, non dæmon, non creatura aliqua, absque gravi causa, rescindere poterit; sed, Dei gratia mediante, semper perficiendum confido in æterna ac beata patria. Amen.

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

294 Reverende Pater et care fili in Christo, valde fui contristata illo die, quo per dulcem tuam caritatem me visitasti, quia cognovi Paternitatem vestram satis amaro esse animo, metuens ne ego causa fuerim perturbationis vestræ: certa tamen sum quod boni ac timorati servi Dei non aliter facerent. O animam, quæ cum omni diligentia magna-
que cum solitudine conatur adimplere sanctam obedientiam! Care Pater in Christi sanguine, vellem scire quanam in apotheca merx ista vendatur. Mihi indignæ matri vestræ, pro exiguo meo captu, videtur, quod inveniatur in sacro latere Christi Jesu. Ora Spiritum sanctum, in hac sacra festivitate, ut dignetur descendere in animam meam, per suam pietatem et misericordiam; ipsamque digne disponat ad tantum mysterium. Aliud nunc non dico, care pater in Christo crucifixo: ignosce mihi quia scripsi festinanter etc.

E

Epistola XVIII.

De vicissitudine gustus et solatii spiritualis, ejusque cum deficit reditu patienter expectando.

Jesus amor meus. Unice in Christo fili, non potest semper stari in ferventissimo desiderio, vel in summo contemplationis gradu; sed oportet aliquando ad inferiora descendere, propter corruptelam originalem, et pondus corruptibilis vitæ. Quamdiu circumferimus hoc mortale corpus, sentimus tedium et gravedinem in corde: ipsum igitur oportet sæpe genere in carne, propter onus ipsius. Quando non poteris continuo intendere spirituali studio et contemplationi, tunc oportebit te redire ad humilia et exteriora opera; et cum firma fiducia expectare adventum supernæ visitationis, ac patienter sufferre exilium nostrum atque ariditatem mentis, donec iterum visitemur a Deo, et liberemur ab omni anxietate, qui faciet nos oblivisci omnis laboris, et frui quiete interiori: explicabit ante nos prætia Scripturarum, ut corde dilatato incipiamus currere per viam mandatorum suorum. Tunc dicemus, Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. O dulcissime Jesu, da nobis hanc gratiam ut dilectus filius, cum sua in Christo matre, simul reperiantur cito cito in æterna, beata ac felicissima patria. Amen.

F

Epistola XIX

Petit doceri de successu negotii, suis orationibus commendati: promittit se missuram ei clicium.

Jesus Amor meus. Genuine et unice fili mi cordialis, in Christo Jesu pro nobis passo. Post humilem et fidelem commendationem, gratia D. N. Jesu Christi semper sit nobiscum. Nequaquam obliviosa facta devotissimæ et sinceræ benevolentiae tuæ erga me,

A me, ne merear maximæ omnino ingratitude argui, quando ultima hac vice Caritas vestra mantuæ existens mihi mandavit, ut precarer Deum pro isto negotio; ita feci specialem pro illo orationem. Divina autem bonitas dignata est eam exaudire per suam misericordiam dicendo; Filia mea, noli dubitare, nec aliam viam aut modum quærere: quia etiam istud, absque alio medio, possum effectum dare, per meam potentiam et sapientiam. Itaque fili mi dulcissime in Christo Jesu, oro ut me de negotii istius successu edoceas. Fuit istud in die S. Ursulæ Martyris. Precor non sit vestræ benignæ Caritati grave, certiore me reddere pro mea quiete, quid videatur tibi ut faciam. Aliud nunc non dico: tantum rogo benignum Jesum, ut restituat filium suum miseræ matri: si id est ad salutem animarum et postea ad vitam æternam. Amen. Carissime in Christo fili, Cilicium non mitto, quia volo expectare donec Caritas vestra redierit Mantuam, uti omnino futurum certa sum per divinam gratiam. Vellem unico filio meo majorem rem dare quam cilicium unum, sed pro mea devotione ipsum penes me servo, sicut velles etiam tu. Omnes commendationes tuas faciam quam citius potero. Omnes domestici commendant se tuis orationibus et ego præ ceteris. Cito, cito expecto Caritatem vestram videre in vita æterna; et postea semper erimus quieti etc.

Epistola XX.

Petit de ejus infirmi valetudine doceri, et pro se orari in festo Assumptionis.

Jesus sit semper in corde et animo vestro, dulcissime et dilecte Pater atque unice mi fili in Deo benedicto. Cogor duabus de causis scribere. Primo quia intelligo quod Reverentia vestra male habeat. Rogo significa mihi quomodo valeas. Nollem sane, care fili mi, in sanguine Christi concepte, ut Caritas tua infirmaretur, esset enim mihi maximus dolor, quia non possem ipsam visitare, timeremque te perdere. Non tamen, carissime et unice fili mi, in fonte magno bonitatis divinæ concepte, vellem recedere a dulci Dei voluntate: sed esset mihi durum et asperum privari dilecto et caro filio meo. Secunda scribendi causa est, ut ores pro me, indigna matre vestra in hac Assumptione Dominæ nostræ. Deus et ipsa sacra Virgo dent tibi et mihi gratiam, ut taliter ascendamus mente ad Deum, ut in hac misera vita nihili amplius æstimemus quamcumque rem hujus mundi, ne quidem nos ipsos, sed solum contenti sumus facere divinam voluntatem. Amen. Rogo pro amore Dei, fac me scire quomodo valeas, ad meam quietem, amantissime et unice fili in Christo Jesu, et tuis orationibus me commendo.

Epistola XXI.

Queritur de frequenti visitantium molestia.

Carissime et amantissime uniceque fili, in pretioso sanguine crucifixi Jesu concepte. Significo dulci Caritati vestræ quod corpore bene valeam, spiritu possem valere multo melius, nisi id impediret exigua mea devotio, et multæ ac diversæ occupationes quæ continuo incurrentes faciunt me perdere quietem mentis. Si vir essem, non manerem Mantuæ propter tot visitationes: videor enim valde elongata a meo dulcissimo sponso Christo Jesu. Ideo non invenio me tam patientem quam sit obligatio mea erga divinam Majestatem; et quia desolata atque infelix mater absum ab unico et vero Filio, in vi-

sceribus divinæ bonitatis concepto. O fili mi, ora Deum pro me, ut vires mihi det in tantis laboribus. Deus hoc permittit ad meam purgationem, si modo patiens essem. Omnes domestici commendant se orationibus tuis: pro me quoque ora, et ignosce mihi: credebam alias litteras mihi venturas, ideo festinanter scripsi, quod mihi dolet. Pax Vobis. Mantuæ etc.

Epistola XXII.

Æstimat ejus erga se caritatem, in Dei amore fundatam, et petit ejusdem orationes præ tempore adventus.

Inseparabiliter affixo et unico in purissimo et amoro latere dulcis Jesu, sponsi nostri ignitique refugi, indigna sua et unanimis in Christo famula. Non habeo spiritum ut respondeam epistolæ vestræ, propter insufficientiam et imperfectionem meam: sed dulcis vestra caritas et humilitas in dulci Christo Jesu, amore nostro, te facit loqui, scribere et operari atque coruscantes radios spargere ardentis caritatis in anima vestræ miseræ matris unita cum tua; quamvis omni in opere simus dispares. Etiam si sol per lutum extendat suos radios, nullam tamen inde suscipit maculam; et anima vestra mea unita non suscipit ullum defectum. Nescio unde procedat tanta tua caritas erga vilissimam hanc creaturam exiguumque vermiculum; nisi a larga cognitione quam habes de Deo et de omnibus operibus suæ sanctissimæ manus. Totum id fit propter bonitatem divinam erga suam inquinatissimam famulam, ad ingerendam mihi cognitionem infelicis meæ miseræ. Quapropter, dulcis Anima, amata in pretioso sanguine Jesu Christi, quantum anima mea propria, precor clementiam tuam, ut tuis adjuncta orationibus, possim in hoc sancto Adventu pervenire ad veram cognitionem et fieri vera ancilla Dei. Amen. Adjuva me quæso, care fili in pretioso sanguine dulcis Jesu crucifixi, per tuas orationes, in quibus multum fidei habeo. Oro etiam quam citissime de te resciam aliquid. Aliud modo non dico, nisi ut Deus det nobis gratiam revisendi nos in patria felice vitæ beatæ, cito, cito. Amen. etc.

Epistola XXIII.

Rogata impetrare filio Spiritum sanctum, laudat ejus pium desiderium.

Reverende et carissime in Christo Pater, et unice fili mi in pretioso sanguine Christi crucifixi. Heri vesperi accepi epistolam tuam quæ mihi sane gratissima fuit et consolationis magnæ, quia ex ipsa intellexi quod Reverentia vestra per Dei gratiam aliquantulum sit alleviata a tribulatione quam sustinebas, quando a me abiisti post reditum a Capitulo. Fili carissime, a magno fonte et abyssu bonitatis æterni Dei mihi concessæ, non per merita mea sed per divinam gratiam, valde placet sanctum desiderium tuum, nec ullo modo molestus mihi es. Scito quod animam tuam amo sicut propriam. Etiam ego desidero submergi in divino amore, ut facilius possim recipere Spiritum sanctum. Precor Deum, ut dulci tuæ et magnæ caritati mihique indignæ faciat gratiam istam. Ut autem, dilecte in Christo fili, mediante me eam obtineas, non me agnosco ad hoc sufficientem: faciam tamen quidquid possibile mihi erit propter Dei amorem et caritatem qua te complector. Dulcis Jesus respiciat fidem Reverentiæ vestræ: hæc enim mihi magna videtur esse. O care fili in crucifixio Jesu, suscipe meam bonam

erga

A erga te voluntatem : alia sufficientia nulla in me est. Ora'bo Paraclytum ut supra nos dignetur descendere. Omnes consolationes animæ tuæ ejusque salus, meæ sunt : similiter et tribulationes, sunt meæ. Si animæ tuæ bene est, etiam meæ bene erit, Ora' Paternitatem tuam ut pro me idem facias, sicuti certo mihi persuadeo quod facies. Spero quod Deus, mediantibus tuis sanctissimis orationibus, infusus mihi sit scintillam aliquam sui divini amoris, in hac sancta solennitate ; et obsecro ut ipse me colligat atque demergat in eodem suo amore, sic ut ab ipso numquam separari possimus. Orationibus tuis me commendo. Scripseram quod statim mitterem : sed non habui commoditatem tam cito quam volebam etc.

Epistola XXIV.

Agit gratias pro consolatoriis ejus litteris, gratulatur ei locum placitum : docet longanimitatem expectandam Dei gratiam ; aspirat ad vitam æternam.

B **J**esus amor meus. Unice et genuine fili mi, in sanguine Christi concepte. Pax et gratia dulcis sponsi cœlestis animarum nostrarum, semper sit cum benigna Caritate vestra, cui infinite obligor. Caritativæ litteræ tuæ magnam lætitiã attulerunt animæ meæ, non absque lacrymis : quam autem fuerint mihi gratæ, nulla est lingua quæ valeat explicare. O Deus ! Quomodo movisti cor dulcissimi mei filii in Christo Jesu, ut me consolaretur in hisce molestiis. Opus est illud bonitatis tuæ, dulcis Jesu : ego id non inerebar. Nescio quomodo tibi debeam exponere conceptum cordis mei, unice et cordialis fili mi in crucifixo Jesu. Recepi magnam consolationem, quod Caritas vestra iverit visitatum nepotem nostrum Fr. Thomam. O caritatem immensam ! Certa sum quod magna cum exultatione et lætitiã suscepit præsentiam tuam, quia scio quam fidem et devotionem habeat erga Reverentiam vestram. O Deus meus ! quis tantis obligationibus faciet satis nisi tu Domine mi, dulcis Jesu ?

C **302** O amantissime fili mi in latere Christi, singularem recepi consolationem ex suavibus et dulcibus litteris tuis, intelligens, quod locus iste tantopere facit ad propositum tuum, ut in eo conquiescas et videaris tibi esse in Paradiso. Inter dolores, quos parit mihi absentia tua, satisfactio illa, quam habes in illo loco, mitigat molestiam tui amari discessus : nihilo tamen minus acquiesco divinæ voluntati, quæ semper adimpleatur in nobis opto ; nosque colligatos firmiter teneat in vinculo sui sancti amoris, ac finaliter simul deducat ad felicem patriam Paradisi : qui, care fili et in Christo amantissime, a Deo benedicto concessæ indignæ ac miseræ matri, fidelibus omnibus est præparatus. Hei mihi ! dulcissime fili in pretioso sanguine Christi Jesu, scribis mihi quod debeam consolari, quando Caritas tua veniet Mantuam. Si id placuerit benigno Deo, tunc festum agam haud minus quam fecit Fr. Thomas. Precor care fili mi in dulci Jesu, non sit tibi grave venire ad consolandam tuam mœstam et afflictam matrem.

303 Similiter te rogo ne tædio te tradas, si gratiam non augeatur secundum desiderium tuum. Paulatim, fili mi in Christo. Deus facit quædam diu desiderari, propter augmentum meriti. Non istud admireris, neque putes procedere ex eo quod in orationibus meis obliviscar Caritatis tuæ, quæ sculpta est in corde meo sicut ego ipsa, et amo animam tuam sicut propriam meam. Crede mihi benigne fili in dulci latere Christi Jesu, quod faciam sicut dicit Apostolus : Si absens sum corpore, præ-

sens sum spiritu : sed propter meam imperfectionem et exiguam devotionem modicumque fervorem non mereor exaudiri. Quando placuerit Deo facere tibi gratiam concupitam, precor care fili, ut cito, cito nos reperiamus in vita æterna, ut ibi fruamur dulci illo et summo atque immarcessibili bono, quod nunquam deficiet. Tunc non amplius necesse erit unum ab altero separari. O beatam visionem, et felicem unionem claram atque apertam, quam cito det Deus per gratiam caro meo in Christo mihi quæ indignæ matri. Amen et cognatæ omnes, majores ac minores, et ego misera peccatrix præ omnibus commendamus nos tuæ orationi. etc.

Epistola XXV.

Post Pentecosten, respondet oranti ut abstineat titulis reverentiæ, sequæ ut Novitium instruat : indulgens eidem ut epistolas sibi scriptas servet et calligat.

Reverende et singulariter in Christi sanguine Pater : salutem et unctiones capitis Pellicani junctim contemplari.

Dubium nullum fuit menti meæ, quin in hisce sanctissimis festis receperis Spiritum sanctum et gratiam ejus, care mi fili in pretioso sanguine Christi Jesu, dulcis sponsi animarum nostrarum. Quod non respondi devotæ vestræ caritati et benignæ amicitia merito admirandæ, amantissime et unice fili mi in sacro latere Christi concepte, et in abyssu immersæ ac magnæ bonitatis Dei ac Domini nostri in causa fuerunt occupationes : deinde missus non invenit te in Conventu. O benigne et caritative fili mi, scribis ut non utar talibus terminis honoris, quales sunt Reverentia et Paternitas vestra. Ecce autem, dulcissime fili mi in vulneribus et pretioso sanguine Christi crucifixi, non es contentus, ut, posita caritate nostra eo ubi est loco, defungar parte officii debiti ? Semper debet honorari Gradus. Certa quidem sum quod ipse id nolles : sed ne molestiam afferam dulci Caritati tuæ aliquantulum remittam.

305 Benedicte fili et unice mi in Christo. per me licet ut libellum nostrarum epistolarum describi facias, quodque in eo meum est tuum esse censeas, et quatenus Caritati tuæ videtur retineas, pro tuo solatio spirituali. Significa autem mihi utrum res illæ nostræ tibi placeant. Orationibus tuis me commendo. Aliud nunc non dico, quam ut Deus nobis det Paradisum, ut omne sanctum desiderium nostrum satietur et quietetur. Amen. Jubes, fili mi in sanguine Christi, ut tamquam novitio tibi loquar. Ecce, ita facio : loquor absque excusatione. In omni opere quod facis seu spirituali seu temporali, prius quam illud aggrediaris, dirige intentionem ad Deum, id est ad honorem et gloriam suam : et per amorem ejus ignosce mihi, si non ita bene satisfeci, sancto et ignito desiderio Caritatis tuæ, quam precor ut dignetur orare pro me peccatrice matre tua etc.

Epistola XXVI.

Ex consideratione pugnae inter carnem ac spiritum, aspirat ad cælum : declarat suum erga filium amorem.

Reverende in Christo Pater et unice mi fili in dulci ac benigno Jesu salvatore nostro. Pax et dulcis ac mellifluus amor ejusdem Salvatoris semper sit in corde vestro, ad hoc ut ipsi contingat ruminare suaves ejus fructus, quos continuo gustandos præbet suis veris amatoribus in hac præsentia vita, pro arrha et promulside vitæ futuræ. Qui sane fructus dulces et suaves sunt gustantibus eos quoad spiritum ;

A spiritum; licet corpori ac sensualitati sint duri et amari, propter conjunctionem corporis cum anima; quia inter se continuo ac naturaliter pugnant, et quod vult unum, recusat alterum. Hæc autem pugna est perpetua, duratque ad mortem usque. Ideo sanctus Propheta Job, cum gustasset fructus illos dulces et mirabiles hujus miseræ vitæ, ad corroborationem cujusque creaturæ dicit, Quid est hæc misera vita? quasi diceret: O filii, nolite desiderium et affectum vestrum ponere in deliciis hujus mundi: quia vita hominis non est aliud quam continua pugna, exercitura hominem quamdiu vivet in hoc misero mundo, infelici ac transitorio. Idem dicunt sancti Doctores in diversis locis, Mundus, caro, dæmonia, diversa movent prælia.

307 Sensualitas nihil unquam volet sinistrum, et rebellat rationi, quæ vult prorsus contrarium. Ideo hæc impellit corpus ad bene operandum, atque ad propriam voluntatem in omnibus et per omnia mortificandam et abnegandam; monens semper stare cum spiritu elevato, ad considerandum beneficia a summo Creatore recepta, eique referendas infinitas gratias, quod fecerit creaturam, ratione mediante capacem vitæ æternæ, ubi Angelici spiritus occupantur laudando summo et æterno Creatore. O unice fili mi, in sanguine Jesu Christi concepte, utinam videre et audire quis posset dulce jubilum et suavem triumphum, qui agitur in æterna illa patria! O care, dilecte et cordialis fili mi in Christo Jesu, non vellem amplius vivere: ideoque clamo ad Deum meum, sed non mereor exaudiri, propter mea infinita peccata. Hei mihi! Bene possum cum Propheta cantare, Quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. O benigne et unice fili mi in pretioso sanguine Jesu crucifixi, ora Deum ut dissolvat miserum hoc corpusculum infelicis matris tuæ, animaque ejus ascendat ad Christum, ut ejus divinam Majestatem amplius non offendat. Commendo me orationibus tuis in sacro illo latere, unde exiverunt omnia Sacramenta sanctæ matris Ecclesiæ.

308 Die lunæ Benedictus noster tulit unam vestram mihi longe gratissimam. Noli formidare ne litteræ vestræ transeant ad alias manus: manent enim in scrinio abditæ. Quantum ad responsum Rev. Patris Don Marci Antonii, orabo libenter Deum pro ejus sorore, quamquam non mereor exaudiri. Valde mihi placet invitatio ad vitam æternam, modo mihi non contingat quod dicit Evangelium; Multi sunt vocati, pauci vero electi. Amantissime fili mi in crucifixo Jesu, quantum hanc viam attinet, spero in Dei gratia quod nobis istic occurremus. Sed paternitas Patris don Marci Antonii, et similes alii, manus porrigent mihi peccatrici, per sua suffragia sanctaque exempli et instructiones. Quantum Caritatem tuam diligam novit Deus: et veritas est quod te amem sicut animam propriam. Non est possibile ut valeam derelinquere Caritatem tuam, unice fili mi, in sanguine Christi concepte. Nihil dubites, quin quod promisi Caritati tuæ in Christo Jesu, præstitura sim. Obsecro ora pro me, et quadam sorore mea quæ est in monasterio, propter quamdam ejus necessitatem ad animæ salutem. Nihil ultra, care mi fili in dulci crucifixo Jesu. Amen.

Epistola XXVII.

Testatur suam animam ipsi arcte colligatam, maternamque benedictionem ipsi verecunde impendit.

Reverende ac præcordialissime Pater, et unice mi in Christo dulcissime fili. Pax vera purissimi et suavis lateris immaculati Agni, ubi est pax anima-

ram justarum et unitarum, radicata maneat in cordibus nostris. Amen. Valde mihi placet quod dulcissima et benigna Caritas vestra sit Cancellarius nostri Rev. Patris Don Marci Antonii. Gaudet anima mea consolatione tua, acsi anima una et cor idem essemus: quemadmodum sumus per vinculum et affectum caritatis dulcis Jesu: qui taliter colligavit corda nostra, acsi unum essent per amorem istum et cordialem caritatem, conceptam in pretioso sanguine Christi Jesu. Agantur a nobis semper gratiæ sanctissimæ suæ Majestati divinæ, devotissime in crucifixo Jesu mihi que care et a Deo benedictæ fili, et a me indigna matre tua. Nihil sollicita sit neque dubitet Caritas vestra: non volo fugere meritum: una dierum Jejunii volo venire ad Caritatem vestram spiritualiter consolandam; sub ea conditione, ut audiam vestram sanctam Missam. Noster Thomas adhuc firmus consistit in isto secreto: ora Deum ut disponat quod erit ex ejus salute. Ora pro me.

310 Quotidie expecto promissionem mihi factam, cum grandibus ad oculos lacrymis. Verum tibi dico, sicut dicerem in Confessione; nunquam in hoc mundo fui in conspectu Dei sic colligata creaturæ alicui, nec unquam usa sum tali præsumptione: sed caritas Christi et filialis amor me coegerunt. Dico tamen, ad gloriam Dei et consolationem tuam, quod in danda sic benedictione, anima mea percipiat tam singularem gustum ac sensum Dei, ut explicare nequirem: similiter et in participatione sanctæ Missæ tuæ. O Deus! quid erit in patria æterna? O Domine Deus retribue unico meo in Christo filio, et concede ei suavem, dulem, atque amœnum gustum tui. Aperi, Domine sinum tuum, et comunica illi thesaurum dulcis sensus tui. O amor Jesu! Noli diutius tardare, mi care sponsæ Jesu, consolare in hoc cito, si tibi placet Domine, dilectum meum, filium, in sanguine Christi conceptum, et pretioso ejus sanguine inebria animas nostras. Ora pro me Dominum Jesum etc.

Epistola XXVIII.

Dolet non habere fidos tabellarios: aspirat ad mutuatam præsentiam: solatur se spe vitæ alterius, et exemplo patientis cum filio Deiparæ.

Jesus amor meus. Unice ac genuine fili, saginate dulcissimo sanguine amorosi sponsi Jesu magistri nostri. Salutes inluitæ. Maximam consolationem nec modicam cordis lætitiæ dederunt mihi caræ tuæ et mellifluæ litteræ. O Deus meus, quantum mœrorem, lacrymas, et suspiria mihi causat, quod non habeam missos fideles, ad epistolas meas ferendas amantissimo meo filio, in visceribus Jesu crucifixi concepto. O care in Christo fili, quis unquam tantis obligationibus possit facere satis, nisi solus Deus, omnium remunerator. O misera et ingrata mater, quid aliud tibi restat, quam ut prostrata ad pedes dulcis Jesu crucifixi, plangendo ac suspirando propter ingratitude tuam erga Deum et unicum ac genuinum filium, conceptum in divina clementia et pietate, orem ut dignetur consolari cordialem meum filium in latere Christi, cum sua afflicta et inconsolabili matre, dando gratiam mutue præsentia et colloqui sancti. Videor mihi perdita esse, quia non possum cum quoquam conferre ullam vel minimam rem spiritualem. O Deus, o Domine care! quid est hæc misera vita? Paupercula mater, destituta præsentia cari et benigni filii in Christo, non scit quid possit agere, nisi cum fide expectare, ut benignus ac misericors Deus restituat dulcissimum, fidelissimum,

EX ITAL. BIBL. ROY. OLIVET.

Ps. 119, 5

Mat. 22, 14

A fidelissimum, et secretissimum in Christo filium, cui confidenter dicere possit quæ vult.

EX ITAL. HIERON. OLIVET.

312 O fili, nequeo in præsentiarum quidquam consolatorium scribere dulcissimæ Caritati tuæ; quia quatuor personæ de familia nostra jam pluribus diebus infirmantur: et ego patior corporalem quamdam passionem plus solito, ac febrim quandoque. Ambulo tamen, non decurabo. Nulla te cura mei angat; modo Paternitas tua maneat consolata, bene mihi erit; molestia tua gravior mihi esset omnibus meis tribulationibus. Deinde aliquantum solatii sumo, considerandu quod Christus Jesus, suaque sanctissima Mater, et omnes Apostoli fuerunt angustiati et tribulati in hoc misero mundo; post mortem autem collocati in majori triumpho patriæ æternæ. Itaque quando mœsta ac misella mater contemplatur ærumnas amaricati filii, cum miserabili matre sua: grande solatium inde provenit, quod me videam sociam factam dulcis Jesu, facientis nos ambulare per viam tribulationis, per quam ipsemet Jesus Christus ambulavit; qui postea dignetur ad vitam illam deducere carum filium, cum sua indigna matre, ad patriam beatam, fructuosum summo bono. Amen. Sanctis orationibus tuis me commendo, cum omnibus infirmis ac sanis. Quo ad illud quod scripsi de camera nostra, dico me, per meritum orationum tuarum, liberatam esse ab ista tentatione, quam caritati vestræ significaram. Hoc dixi ad gloriam Dei et consolationem vestram. Scire debes, care in Christo fili, quod omne bonum et solatium vestrum meum sit, talemque reputo etiam omnem molestiam. etc.

Epistola XXIX.

Plaudit sibi, et gratias Deo agit, de solatio ex filii litteris percepto.

C **R**euerende in Christo Pater. Salus in Christo Jesu, qui est solatium cultorum suorum, ac militantium in crucifixa sua vita. Care et unice fili mi, atque (ut ita dicam) solatium unicum animæ meæ, adustæ et aridæ divino amore, propter defectum meum et magnam imperfectionem; quamquam aliquantulum irrigatæ mediante epistola tua, plena verbis sanctis, inflammatis ad dulcem et visceralem amorem dulcis Sponsi animarum nostrarum; cujusmodi epistolas aliquando recipit misella et indigna mater a suo unico et dilecto filio, concepto in profunda abyssu divinæ clementiæ et bonitatis ac pretioso sanguine Christi: qui inspiratus a Deo ad exhortationem et salutem tepidæ et negligentis matris suæ, destinatur ab eodem ad aperiendos oculos intellectus mei et consolationem spiritualem. O magne Deus! o bonitas ingens! Numquam sua divina misericordia et caritas respexit peccata mea, sed modis ac viis variis semper mihi monstravit suam immensam caritatem. O unice et care fili mi, in sanguine Christi concepte et præelecte, ora ipsum Salvatorem Christum ut ingrata non sim tantis beneficiis et gratiis a Deo receptis. Videor mihi submersa in peccato marcidæ ingratiitudinis. O cordialis mi fili in sacro Christi latere. Ego sum instar campanæ, quæ alios invito, et ipsa teritur. O me miseram matrem tuam! Ora Deum pro me, et ignosce mihi si non scribam sæpins: nihilominus facio sicut dicit Apostolus Paulus in suis Epistolis, Si absens sum corpore, præsens sum spiritu. In vita æterna non erunt tot occupationes, quot modo sunt in hac misera. Commendo me orationibus vestris.

Epistola XXX.

De nepote suo Ferrariam ad Auctorem ituro, et morte Blancæ sororis.

Unice ac genuine fili, in pretioso sanguine crucifixa Jesu concepte, superna benedictio descendat in caput vestrum. Amen. Accepi gratissimam unam tuam, scriptam in die nativitatibus Salvatoris nostri Christi Jesu, in qua apparet quod Caritas tua formidet esse fastidiosa petendo a matre tua, ut sibi scribat aliquid spirituale pro sua consolatione. Ah! fili mi in Christo: numquam fastidio esse possunt matri petitiones devoti et amantissimi sui filii, concepti in sacro latere Christi Jesu. Sed mater tua cunctatur ex bono respectu. Quando ad vestram Caritatem veniet nepos noster, scribam liberius et aliqua mittam. Sæpins mihi dixit: Dilecta, volo ire Ferrariam ad Patrem Priorem S. Gregorii: eramque contentissima ut iret, ideoque scripsi quod veniret ad te: venisset autem, sed intervenerunt quædam maximi momenti: spero in Deo quod non transibunt dies multi, quin eat ad solatium meum: quia non potest mœsta mater tua privata manere præsentia unice sui et cari filii in Christo crucifixo Jesu.

315 Nunc dolenter scribo, de nostra cara et dilecta sorore Blanca, quæ transiit ab hac præsentia vita. Numquam de ea mihi verbum dixerunt, nisi postquam obiit. O Deus meus! quantum doleo, quod ego misella post omnes hic hæream. Heu me! vadunt ipsi in domum suam, et ego misera remaneo in exilio propter peccata mea. O fili in Christo, non pigeat vestram Caritatem orare divinam Majestatem, ut matrem tuam extrahat de tot periculis, quot sunt in hac misera et caliginosa vita. Ante Nativitatem recepi quamdam epistolam tuam: nunc aliud non addo, nisi quod omnes de familia, et maxime ego posita in magna necessitate commendamus nos tuis sanctis orationibus, in quibus multum fiduciæ habeo, quod impetrabunt a Deo gratiam, ut simul eamus ad patriam æternam. Amen. Scripsi cum festinatione, nec sine præsentia febre. Ora pro me. Serva servorum Christi et mater tua cum humili commendatione.

Epistola XXXI.

Dolet non redditas litteras suas, quarum argumentum repetit.

Jesus Maria. Qui pro nobis passus est, ille nos benedicat in secula seculorum. Amen. Unice et dilectissime atque cordialis fili mi care, in Jesu Christo concepte; gratissimam tuam epistolam accepi, in qua lego quod Caritas tua non receperit nostras. Scripsi duas, et satis doleo quod non sint redditæ dulci et benignæ Caritati tuæ: multum requisivi missum illum, et non invenio ubi sit. Scripsi tibi in secunda epistola mea, qua placuit Deo sic privare vestram Caritatem et me, quod nihil in hac vita mortalibus nobis evenit absque divina providentia: et sua bonitas agit in omnibus aut permittit ad bonum finem: itaque dulcis sponsus nostrarum animarum nos vult privare quovis modo ac via. Amantissime et genuine fili mi in pretioso sanguine Jesu Christi, valde doleo de tribulationibus tuis, quantum dolerem de meis propriis, propter vinculum cordialis dilectionis in Christo Jesu qua tibi adstringor. Quod tu facis, dilecte sicut pro anima propria; idem facit misella mater tua, carens præsentia et colloquio sancto dilecti filii: non invenit solatium, nisi

A
FN ITAL. DIE-
RON. CLIVET.

nisi in oratione : aliud nihil potest ei mœrorem levare post discessum cari filii, accedentibus tot aliis etiam molestiis. Patientia. Deus lente graditur, sed pertingit.

317 Istud non dico, fili, quod mihi placeat absentia tua; quin magis quod displiceat. Precor tamen dulcem Caritatem tuam, unice et care in Christo fili mi, ne contristeris. Si placeat divinæ Majestati, consolabimur citius quam putamus Magna est Dei pietas, quæ post tribulationes largitur solatia, si non in hac vita, certe in altera, ad quam tandem nos deducat, fructuros felici et æterna patria. Amen. Commendo me tuis orationibus cum tota familia. Scripsi festinanter, quia nuperrime nisi aliam. Indigna mater vestra, cum humili commendatione. Post scripta. Dilectissime in Christo fili, scripsi in prima mea epistola, ad significandum tibi, quod illa molestia recesserit a camera mea, idque scripsi ad tuam consulationem. Significa quam citius poteris utrum has receperis, vel non, ad meam quietem, quamvis ibi non sint res secretæ, quia non nimium fidebam misso. Valde timui ne esses infirmus, quia tanto tempore non habui litteras tuas. O Deus meus! quam anxio desiderio expectavi. Gratia reddantur Deo : valde condoleo ærumnis tuis. Ora pro me.

Epistola XXXII.

Respondet interroganti, quomodo orandum, et quid maxime placeat Deo.

Reverende ac carissime in Christo Pater, et unice fili in crucifixo Jesu. Legi litteras tuas et maxime ultimas, scriptas indignæ et insipidæ matri vestræ. Tota tremo, nec auderem adjungere, cur ipsas Deus dictaverit. Sed nihil possum negare caritati Christi, quam summus Deus infudit cordibus nostris. O amor divine! quid agis in animabus, non recusantibus laborem pro amore Christi et proximi sibi uniti per caritatem! Dico me contentam esse condescendere isti piæ petitioni, ex amore filiali concepto in visceribus Christi Jesu et abyso divinæ bonitatis, constrictam omnibus rationibus istis. Dico, dulcissime fili mi, in sanguine Christi concepte, quod petitio tua est bona, justa, et sancta : quia oratio facta cum humilitate et fide atque perseverantia, acquirit animæ omnem virtutem. Sed quantum ad orationem illam quotidianam, dico quod dicit Salvator noster, Orantes nolite multum loqui. Oratio ista ut plurimum fit cum planctu, suspiriis, lacrymis, singultibus, potius quam verbis : unde Apostolus, Quid oremus sicut oportet nescimus sed ipse spiritus postulat pro nobis, et facit orare cum lacrymis. Post hujusmodi orationem sequitur aliquando elevatio mentis, quando quis stat mente fixa in Deum, ipsum velut præsentem contemplando, eique se offerendo magno cum affectu : et anima de se ipsa egreditur, neque ullius rei mundanæ recordatur. Sentit aliquando delectationem in carne, et impetum inusitatum in Spiritu, qui super ipsum descendit, sicut dicit Propheta, Cor ñeum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.

319 Quantum ad id, quod Deo magis placet in anima; videtur mihi, dilecte Pater et fili unice in pretioso sanguine Christi, quod ea res sit munditia cordis et amor divinus, quemadmodum ait Dionysius, Amor est vis unitiva, transformans amantem in amatum. Itaque videtur quod duæ istæ res maxime Deo placeant in anima. Nihilominus, Pater et fili carissime, melius id nosti quam ego indigna mater tua. Quæso ignosce, quod non plene satisfecerim toti desiderio tuo, amantissime fili in sacro

latere Christi Jesu. Amen. Infinitas gratias refero benignæ caritati tuæ de oblatione mihi facta, incipiendo a die S. Catharinæ, sponsæ Christi : ego quoque misera peccatrix facio specialem orationem pro vestra Paternitate. Deus non respiciat demerita mea, sed abyssum suæ pietatis et fidem unici filii in crucifixo Jesu. Ora Deum ut det nobis gratiam nos revisendi in Paradiso. Aliud modo non dico. Ora pro me. etc.

Epistola XXXIII.

De veri amoris affectibus.

Reverende in Christo Pater in crucifixo Jesu. Salus et gaudium in nobis semper sit in Domino. Secundum sententiam divini Dionysii. Amori perfecto proprium est, ut amans infirmetur cum amato, idque secundum naturalem rationem : quia quando res amata est præsens, causat gaudium siugulare; et quando absens, tristitiam atque mœstitiam : unde quando amans privatur re amata, restringitur in suis actibus corporalibus, quæ restrictio causat infirmitatem. Quod autem hoc verum sit audi dicentem Sapientiam increatam Canticorum quarto, Amore langueo, dicit Salvator. Videns humanam naturam esse privatam æterno bono, dicit suo sancto Patri; Pater, magnam patior infirmitatem. Interrogatus : Quam; respondet, Amoris erga misellam meam creaturam. Item habet amor hunc alterum effectum, quod liquefaciat, sicut ignis ceram : sic enim ille qui nos amavit, se liquefecit convertitque totum in amorem erga nos. Sic etiam debet facere qui amat Deum.

321 Amor etiam habet hunc effectum, quod vulneret respiciendo sponsum Jesum Christum. Anima mea, sic debet facere verus amator, sustinere plagas et tormenta pro amore illius. Verus etiam amor inebriat. Scire igitur debes, care in Christo Pater atque in pretioso sanguine ejus dilecte, quod qui ebrius est, obliviscatur suiipsius. Nunc vide Jesum Christum, prædilecte Pater mi, in pretioso fonte sacratissimi lateris; videbis utrum suiipsius sit recordatus in cruce : sed dixit, Pater ignosce illis. Videamus igitur, dulcissime Pater mi, utrum habeamus istum ignem sancti amoris : si enim in nobis invenerimus per gratiam, agamus gratias divinæ bonitati, sin minus per orationes assiduas conemur ipsum invenire. Aliud nunc non dico. Ora Deum pro socia mea infirma, et me indigna matre tua in crucifixo Jesu. Amen. Vestra etiam Caritas mihi ignoscat, quod ipsam tam lente visitem per hanc meam epistolam : causa sunt occupationes multæ, non aliud quid.

Epistola XXXIV.

Accusat teporem suum in Dei amore, eoque optat inflammari.

Reverende Pater in Christo, et unice care fili in magno fonte divinæ bonitatis. Videtur indignæ matri tuæ peregrinam, quod hisce diebus nihil intellexit de suo benigno filio. Quid fieret, si longe esset semotus? O pietissime Deus et clemens! noli privare misellam matrem suo cordiali nilio in crucifixo Jesu, si ita expedit animabus nostris. Visum mihi est scribere hæc pauca verba Paternitati tuæ, ut satisfaciam parti debiti mei, atque ut commendem me orationibus tuis : quia sentio me valde frigidam in amore divino et satis tepidam : idque propter magnam meam negligentiam et defectum, eo quod non sim inflammata, sancta caritate sicut deberem.

Verumtamen

Mat. 6. 7

Rom 8, 26

Ps 83, 3

A Verumtamen oro Deum, ut me sic transformet in suo sanctissimo amore, ut satier pretioso sanguine Jesu Christi, sicut satiatur infans, sugendo lac ex mamillis suæ matris. Ita nos, care fili mi in Christo crucifixo et in ipso concepte, in divina contemplatione, gustamus sanguinem Jesu crucifixi de suo sanctissimo latere, sicut faciebat in amorata sancta Catharina, divino amore inflammata. O Deus æterne, Jesu, amor crucifixe, accende cor meum adamantinum, quod tanto igne non mollitur tamque inflammato amore. Igitur mi Pater et unice care fili, mihi a bono et dulci Jesu concessa, non per merita mea, sed per solam divinam gratiam, ad meam necessitatem levandam, ora pro misera peccatrice matre tua. Noli respicere ad ingratitude, qua utitur erga suum creatorem et salvatorem Christum Jesum, et suum dilectum in Christo filium, cui tantopere obligatur. Nihil nunc aliud, nisi ut Deus nostra corda inflamet divino suo amore. Amen, etc.

Epistola XXXV.

Aspirat ad vitam æternam, ibi demum Satianda.

B esus Maria. Reverende et amantissime mi Pater in Christo atque unice dilecte fili, concepte in sanguine pretioso sacratissimi illius fontis, lateris inquam Christi Jesu crucifixi, qui dignetur per suam gratiam et misericordiam concedere Paternitati vestræ et mihi indigæ matri tuæ, ut videre possimus lucem illam inmarcescibilem, quam contemplantur beati illi spiritus, videntes facie ad faciem. Et ideo David Propheta totus cupidus videndi profundissimum istud lumen, dicebat alta voce; Domine nulla res est in hoc mundo, quæ possit satiare desiderium meum, sed satiabor cum apparuerit gloria tua. Tunc, Domine mi, contentus ero, lætus ero, lætus, et plenus jubilatione, quando mihi monstrabis illam infinitam gloriam et supernaturale lumen, quod monstrasti Paulo, qui tantopere magnificat, laudat, atque declarat excellentiam istius beatæ vitæ, quæ preparata est animabus Deum amantibus, et colligatis cum ipso per verum et perfectum amorem. Id concedat dulcis Jesus indignæ matri tuæ, et unico meo filio in crucifixo Jesu. Amen. Deus sit remunerator tuus. Orationibus tuis me commendo. etc.

C

Epistola XXXVI.

Quid sit lavari in sanguine Christi.

J esus amor meus. In nomine Jesu Christi et dulcis Mariæ, amantissime Pater mi in Christo crucifixo et unice fili. Certa sum quod vires meæ spirituales et perfectiones non possint ascendere ad id quod significat, Lavari in sanguine pretioso Christi Jesu crucifixi: tamen pro amore ipsius Christi scribo pauca hæc verba, constricta a caritate boni Jesu, quam gero erga Paternitatem tuam et dulcissimam ac benignam Caritatem. Secundum exiguum meum judicium et sensum vulgarem, tamquam mulier rudis et indocta, benigne et care in Christo Pater, Lavari in sanguine Christi Jesu, mihi videtur quis dici, quando creatura est vulnerata in corde, et in mente inebriata pretioso ejus sanguine; ipsaque anima, quocumque se vertat, videt Christum crucifixum, et suo sanguine rubricatum; itaque accendit desiderium atque affectum suum, ut nullum habeat nisi Jesum et plagas ejus, unde solatium omne et gaudium sumit; nihil æque ambiens quam vulnerari ipsius plagis, quibus mediantibus accedit ei intima et cordialis afflictio ex ipsarum

Junii T. IV

consideratione, præsertim dulcis plagæ sanctissimi lateris. O Deus quare non finditur cor humanum, aut quomodo potest quietem invenire, donec invenerit centrum suum et terminum in quo requiescat, id est, dulcem animæ sanctæ sponsum, Christum Jesum crucifixum? Amen. Ignosce, mi Pater in Christo, præsumptioni meæ: orationibus tuis me commendo, et animam cujusdam iæi Confessarii, qui obiit; et fratrem meum qui est in castris cum Domino Marchione. Pax vobis. Soror Osanna, indigna serva servorum Christi Jesu, tota in Crucifixo vestra, cum humili commendatione.

D
EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.

Epistola XXXVII.

Commendat animam defuncti cujusdam: eique e'elemosynam mittit pro Missis curandis.

In sanguine Christi multas salutes.

Res digna et laudabilis est, suavissime mi Pater, considerare res sancti Paradisi, nec minus semper habere manus plenas auro. Homo non facile recordaretur pauperum mendicorum, et periculum semper esset, quamdiu anima manet in hoc mortali corpore, elevandi se in superbiam. Debet ergo omnis devota creatura hoc considerare, ne cadat in nefandum istud superbiam vitium. Non vult Deus ut semper habeamus tempus modo nostro: sed ipse sapientissimus Deus omnia sapientissime ordinat. O Pater in Christo, uncte dulcissimo sanguine deplumati et nudi pellicani Christi Jesu, si unquam fuit in mundo amor et caritas Christi erga me, nunc precor ut ipsum velis demonstrare, orando intencissimè in vestra Missa pro anima, quæ transiit ab hac vita et indiget suffragiis. Commendo illam, tamquam propriam meam, et nihilo minus. Sumus omnes redempti pretioso sanguine Christi Jesu.

326 Mitto tibi elemosynam: cura dicendas Missas quantocius poteris. Curo etiam alibi dicendas; sed propter fidem et devotionem quam habeo erga Missas vestras ipsam mitto vestræ Paternitati, magna cum fiducia. O dilecte et dulcis Pater mi in Crucifixo; oro extende graudes tuas atque pennatas alas ignitarum tuarum et Christi sanguine aspersarum orationum etiam supra me indignam. Hoc mane, post sanctam Communionem, præsentavi animam vestram fonti divinæ bonitatis, et sancto ac sacratissimo lateri Christi Jesu. Pater, rogo per passionem Domini, ne cuidam hoc dicas. Lacerata epistolam aut combure. Equidem certissimam esse me puto, quod mihi futurus sis fidelis. Valde commendo me sanctis orationibus tuis. Aliud modo non dico. Immerge te in sanguine Christi crucifixi. Amen. Mantuæ xxiv Junii. Oro per passionem Domini, ut ipse ad minimum Missam unam dicas, si plures non possis. Soror Osanna de Andreasiis, indigna serva servorum Christi, cum humili commendatione.

Epistola XXXVIII.

Petit pro se orari, sed circa anxietatem; hortaturque ad quævis opera lætanter ferenda.

Unice et cordialissime fili mi, in pretioso sanguine dulcis crucifixi Jesu concepte, Deus te salvet et conservet in sua sancta gratia, per merita pretiosi sanguinis sui, sparsi supra sanctam crucem. Amen. Invento nuntio satis commodo, non potui omittere quin aliquid scriberem caro filio meo, quem amo perfecto corde et vero amore in Christo Jesu: et ideo ego misera peccatrix non cesso orare Deum, ut ipsi ac mihi donet regnum cœlesti et perpetuam consolationem, prout firmiter confido Caritatem tuam facere erga me indignam, quamquam demerita

84 mea

IN ITAL. MUSE-
ON. OLIVET.

A mea impedimentum ponant sanctis orationibus tuis. Profecto, fili mi amantissime in Christo Jesu. Sicut anima propria, etsi propter peccata mea non sim digna exaudiri, Deus tamen, cujus ampla misericordia excedit omnem iniquitatem humanam, faciat mentem meam capaceam orationum vestrarum: ideo non expedit ut cesses orare pro me: quin potius frequenta et multiplicata preces, quia in laboribus et afflictionibus versor. Oro tamen care et unice in Christo fili ne sollicitus mea causa sis, certa enim sum, quod Deus multas tribulationes permittat, propter bonum animarum nostrarum et augmentum gloriæ: nos autem maxime illas debemus portare animo et corde læto: respectu enim bonorum æternorum cibo transibunt. Igitur, care fili, lætemur in omni amaritudine, quia omnia in dulcedinem veram convertentur. Oro per viscera Jesu Christi et pretiosum sanguinem ejus, non sit tibi molestum nuntiare mihi de statu tuo ad solatium tuæ miscellæ matris, privatæ præsentia cari in Christo filii. Aliud modo non addo, nisi ut Deus nobis det vitam æternam. Amen, etc.

B **Epistola XXXIX.**

Preceatur felix Pascha, optat ut Mantuam veniat, aspirat ad cælestem Sponsum.

Jesus. Reverende et carissime in Christo Jesu, mihi que cordialis et unice fili in magno fonte pretiosi sanguinis Jesu melliflui Salvatoris. Pax ipsius sit semper cum vestra Paternitate, per firmam et perfectam unionem, et maxime in hac ventura solennitate sancti Paschatis, et similiter cum vestra indigna matre in crucifixo Jesu: ut divina sua Majestas dignetur, per suam misericordiam, adimplere nostra sancta desideria, sicuti adimpleta fuerunt desideria sanctorum Patrum antiquorum, qui desiderabant videre Christum natum secundum humanam carnem, continuo clamantes alta voce ad Patrem æternum, diu noctuque, cum planctu, lacrymis atque suspiriis, ut aperiret corda sua inflammata æterno Deo: ubi ipse videns eorum sancta desideria, eos voluit consolari et implere promissa ipsis facta, propter suam continuam orationem, firmamque ac stabilem fidem, nihil dubitando sed firmiter credendo quod Deus ipsos volebat exaudire, sicut et fecit: sola enim perseverantia ad extremum in fine coronatur.

C 329 Igitur mi care, et unice ac benigne fili, concepte in pretioso sanguine Agni immaculati Christi Jesu, ora dulcem illum sponsum ut nos exaudiat, utque (si quidem melius est, et expediat saluti animarum nostrarum) Caritas tua redeat huc a Capitulo ad commemorandum. Ora Deum ut non respiciat in demerita mea et ingratitude; sed in abyssum misericordiæ suæ. O Deus meus! o felicitas æterna! o patria beata et cælestis! Ibi sursum non oportebit separari. O quies grandis! o gaudium magnum! esse unitos cum Deo, et in societate verorum amicorum nostrorum. Ora fili, in Christo care, ut nobis invicem occurramus in nostra vitæ æternæ patria, ad fruendum dulci Sponso animarum nostrarum Christo Jesu, amore meo. Insuper multum precor dulcem tuam et benignam Caritatem, ut velis instare orando apud Deum, ut mihi det gratiam amandi immaculatum illum agnum Christum Jesum amore perfecto, qui ardeat continuo versus illum et proximum. O care mi fili in Christo: valde compatiator Paternitati vestræ: non sit tamen gravis labor, attenda copiosa mercede in cælo. Amen. etc.

D **Epistola XL.**

Utilitas tolerantia, ad quam filium hortatur, optatque ei in cælis jungi.

In medio cordis mei meditatio vestra est, carissime in Christo Pater et unice fili in pretioso et dulci sanguine boni Jesu, sponso et salvatore animarum nostrarum. Pax, salus, et consolatio Spiritus sancti, qui stabiliat et confirmet cor vestrum in pace, quiete, ac tranquillitate mentis. Talis facile acquiritur quando quis sibi reducit in memoriam hanc dignam sententiam, quam protulit S. Isidorus lib. 3 de summo Bono: Ad magnam utilitatem divino judicio mens justis diversis passionibus et adversitatibus agitatur, pro quibus si non marmuraverit, sed Deo gratias egerit, suæque culpæ qua talia pati dignus sit reputaverit; hoc quod ex passione toleratur, pro virtute deputabitur; quod et divinam recognoscit justitiam et suam intelligit culpam. Igitur Pater mi et unice fili in visceribus dulcis Jesu crucifixi, libenter atque alacriter sustine tribulationes pro amore Dei, et spera in illo, nec dejiciaris animo: sed per continuum et fixum desiderium confirma mentem tuam in æterno Deo: quia sic faciendo nihil tam durum et amarum erit quod non dulcescat; dicente S. Gregorio in moralibus: Si mens humana forti desiderio in Deum dirigitur, quidquid in hac vita videtur amarum, dulce existimatur; et omne quod affligit, requiem putat; transire etiam per mortem appetit, ut obtinere vitam plenius possit. Hanc vitam, care mi Pater, concedat ipse Christus Jesus per merita suæ sacratissimæ Passionis, tibi Pater et mihi miseræ ac magnæ peccatrici. Commendo me orationibus tuis, quibus multum fido. Nihil aliud, nisi ut Deus nobis concedat gratiam reperiendi invicem in magna illa vitæ beatæ cœna, ubi sunt ferula tam varia et delicata. O magne Deus! o patria æterna! O Deus meus! ne relinquo amplius filium in latere Christi, et miscellam matrem ac miseram super terra, in hac vita peregrinantes; sed deduc eos ad propriam patriam, si placet Majestati tuæ. Amen. etc.

E **Epistola XLI.**

Optat immergi vulneribus Christi.

Reverende et carissime in Christo Pater mi, in maximo fonte bonitatis bonæ, quem summo cum desiderio expectamus, satiandi profundo mari Trinitatis æternæ. O mare pacificum! quando erit ut anima mea satiatur in te, et in sacro dulcis Jesu latere, qui animabus divino amore ignitis profundit sanguinem in magna abundantia! O Vulnera Christi, quam suavia estis; maxime vulnus sancti lateris, in quo tamquam cera ad ignem, liquescit anima, eo currens tamquam cervus ad fontem aquæ vivæ. O cordialis Pater mi, et in visceribus Christi care fili, per caritatem misericordissimi Dei, ora ut non respiciat mea magna peccata et demerita, sed suam gratiam et misericordiam vestramque eximiam caritatem, in meum auxilium intentam. Aliud non dico prædilecte mi Pater in crucifixo Jesu. Amen. Obsecro ora Deum pro me. etc.

F **Epistola XLII.**

Foris degens optat Mantuam redire, seque solatur exemplo Deiparæ, ad visitandam Elisabeth foras egressæ.

Reverende et carissime Pater mi in pretioso sanguine

A guine Jesu Christi, atque dilecte care fili in eodem crucifixo. Recepi epistolam tuam unam, tam gratam quam esse quid potuit ex quo foris sum, excepta divina gratia. O bonitas æterna, quam grandis erga me es, miseram peccatricem, inspirando servo tuo fideli ut visitet me indignam ac miseram matrem suam, positam in horto hoc, prorsus spinoso ac silvestri, propter defectum meum magnamque imperfectionem. Precor eum magna fiducia, et pro gratia peto a Paternitate tua, ut mihi significes quomodo vuleas, et digneris orare divinam clementiam, ut pro sua pietate et misericordia mihi det gratiam atque expeditionem, ut possim cito redire Mantuam. Non mihi placet peregre degere. Patientia, pro amore Jesu Christi, et dulcis Mariæ matris ejus sanctissimæ, quæ dignata est ex humilitate et caritate, atque ex amore æterni sui Patris et Creatoris, visitare sanctam Elisabeth, quando instabat tempus sui partus. O benigne ac dilectissime mi Pater, et care fili in dulcissimo et pretioso sanguine Jesu Christi crucifixi, obsecro dulcem Caritatem tuam, ut mihi ignoscas quod fuerim tarda in responso epistolæ tuæ dando : meque commendo orationibus tuis. Spero cito per Dei gratiam venire Mantuam, mediantibus vestris orationibus, quibus multum confido. Nihil aliud modo. Tantas invenio occupationes in hoc deserto, ut ægre possim recitare Officium. Patientia. Peccata mea hoc merentur, et ea etiam majorem punitionem. Infusio sancti Spiritus sit in cordibus nostris. Amen. etc.

Epistola XLIII.

In festo Ascensionis Dominice, respondit epistolæ, qua petierat ab eu corrigi; seque vehementer humiliat, ob exiguum fructum hactenus factum.

Jesus dulcis amor meus. Reverende et care in Christo Pater atque unice dilecte fili mi, in sanguine Christi concepte. Qui hodie ascendit super omnes caros sit nostra pax et vera salus. Et vero, amantissime in Christo fili, assumpseris credo exemplum Salvatoris nostri dulcis Jesu crucifixi, qui tantum ac taliter se inebriavit amore humanæ naturæ, ut se inclinaverit in ventre virgineo, humiliando se usque ad mortem crucis. Interim tua epistola, recens a me recepta, visa est dulcis super mel et saccharum. Huic ut respondeam, contempler intimam et dulcem vestram dilectionem, quæ a re tam vili poseit correctionem. Scio id non procedere ex ignorantia, quia satis nosti vilitatem et miseriam meam. O solida Dei bonitas, quæ eo adducis electos tuos ut quod amarum est ipsis dulce videatur; asperum, planum; fætor, suaveolentia; acor, suavitas. O gloriose Jesu, crucifixe pro me! totum hoc facit bonitas tua versus me, ut sensus mei evigilent ad cognitionem tui Deus meus. Summa bonitas et clementia benigni mei Creatoris et dulcis Salvatoris aperiat mihi oculos, ad meam imperfectionem cognoscendam; quamlibet gratia Dei sim dotata, et vestita habitu religioso, rea sum tamen maxime ingratiudinis, et longinqua a desiderata habitatione et caverna suavis lateris immaculati Agni Jesu Christi aperta pro me.

334 Si haberem verum lumen intellectus, nunquam deficerent oculis meis lacrymæ, quod jam propinqua desiderata patrie, adhuc maneam extra verum hospitium velut ovis errando. Non est mirum quod perveniam ad terminum cum paucis manipulis fructibusque: quia sociata sum filio prodigo, id est, mortali corpore et discipavi atque consumpsi substantiam meam. Propterea, care ac dulcis fili in nostro Jesu crucifixo, ad exemplum nostri Salvatoris,

multiplica devotissimas tuas preces, in quibus habeo magnam imo maximam spem apud suam bonitatem, pro me, benigne recepta discipula ad sanctos pedes, licet peccatrice. Quantum vero ad petitionem tuam, dulcissime in Christo fili mi, dictum Reverentiæ vestræ non meretur correctionem sed laudem; ipsumque confirmo. Erimus aliquando ubi est illud speculum clarum et lucidum, et videbimus atque cognoscemus omnia. O Domine Deus meus, exue animam matris cum anima filii sui, in sanguine Christi concepti, veste corporis hujus; ut in patria æterna videat et cognoscat omnia, te scilicet Deum meum. Amen. Indigna mater tua in crucifixo Jesu cum humili commendatione.

APPENDIX.

Testificatio Auctoris, aliorumque juratorum super veritate præmissarum epistolarum.

Lector mi carissime. Scias certo quod hæc paucae epistolæ, scriptæ ioann propria Virginis, et directæ isti ipsius filio spirituali non sint insertæ præsentis operi per jactantiam vel præsumptionem, sed solum (ut novit Deus) ad bonum finem salutemque animarum; itemque ad hoc ut Lectori durum non sit credere quidquid scripsimus in præmissis sanctis colloquiis; si in illis epistolis consideres familiarem caritatem et immensam dilectionem, quam beata illa anima ferebat et habebat erga prædictum suum spirituale in Christo filium. Ejusmodi tamen epistolæ et aliæ res de ipsa scriptæ, sunt veluti nihilum respectu eorum quæ non scribuntur neque dicuntur, imo nec dici nec scribi possunt de ipsius sanctitate. Et hujus rei ego firmam testificationem reddo apud Deum et homines, quantum scio et possum. Unusquisque autem de hoc securus sit: quia spero quod, mediante divina gratia, monstrabuntur cum tempore et intelligentur majora et plura, quam nunc scripsimus. Amen. Laus Deo et virgini. *Hactenus Italice omnia, si pauca Latina verba identidem interpositu excipias. Sequitur ad calcem processus, qualem subjungo, ne quid integritati operis tam vetusti et autentici desit. Est autem Processus scriptus Latine, sed mandatum Episcopi, et supplicatio Marchionissæ Italice.*

336 In Christi nomine, Amen. Anno a nativitate Domini MDCVII Indictione X, tempore serenissimi Principis et Domini D. Maximiliani divina favente clementia Romanorum Regis et semper Augusti, die Veneris, nono mensis Aprilis, Mantuæ, et in castro sive arce ejusdem, in contrata Aquile; coram Reverend. Juris utriusque Doctore D. Angelo Germinello de Narnia, Vicario Episcopatus Mantuæ, et in hac parte Commissario speciali Reverendiss. et Illustriss. Domini D. Ludovici de Gonzaga, Electi Mantuani, ut de hujusmodi speciali commissione patet litteris ejusdem Reverendissimi Domini, quarum tenor talis est, et sequitur a tergo. Venerabili et eximio Decretorum Doctori D. Angelo Germinello Narniensi, Vicario nostro generali carissimo.

337 Ludovicus de Gonzaga, electus Mantuæ, Marchio. Venerabilis et eximie Decretorum Doctor, carissime noster. Videbis per alligatam quid requisiti sumus ab Illustrissima Domina Marchionissa, cujus petitio vere honestissima est. Propterea volumus et committimus tibi, ut debeatis facere totum quod postulatio continet, prout commissum tibi est, aut a te fuerit requisitum: quod totum ratam gratumque habebimus; et bene valete. Gazulis, VII Aprilis MDCVII. Tenor litterarum præfatæ Illustrissimæ Dominae, videlicet a tergo. Reverendissimo in

D
EX ITAL.
HIERON.
LIVET.

Epistolæ præmissæ ad dandam affectum Beatae erga Auctorem.
E

An. 1507 offeruntur Vicario Generali.
F

de mandato Electi Episcopi Mantuani

A in Christo Patri et illustrissimo Patruo et Patri honorando, D. Ludovico de Gonzaga, Electo Mantuano, Marchioni.

EX ITAL.
HIERON.
OLIVET.
ab Isabella
Marchionissa
ogati.

338 Reverendissime Virgine, quandoquidem Excellentia Domini mei et ego simul ipsa, summo teneamur desiderio, efficiendi ut in authentica forma approbentur et recognoscantur quædam epistolæ venerandæ Matris Beatæ Osannæ, per viam testimonium fide dignorum, qui optime norunt, dictas epistolæ esse scriptas propria manu ipsius Beatæ Osannæ, ut memoria sanctitatis et vitæ suæ, atque gratiarum admirabilium ipsi divinitus concessarum (quantam per nos potest) non pereat, sed apud posteros nostros cum quantacumque authentica auctoritate remaneat; precamur Reverendissimam Dominationem vestram, ut recipiat in forma authentica testimonium approbationum dictarum litterarum, quod sint scriptæ manu propria ipsius Beatæ: quos testes producet Venerandus Pater Prior de Credaro Fr. Hieronymus de Mantua; et ipsius testimonii scripturam authenticam fieri jubeat ad perpetuam memoriam. Et Dominatio vestra Reverendissima dignetur cito expedire ejusmodi commissionem, quia ipsi Priori necessarium est proxima Dominica discedere, ut eat Senas ad suam Capitulum. Commendo me Dominationi vestræ Reverendissimæ continuo. Mantuæ VII Aprilis MDVII. Filia Isabella Marchionissa Mantuæ etc. Benedictus Capilupus (ut infra) Secretarius.

ut cas curet
authentican-
das.

B 339 Comparuit Venerabilis Pater Fr. Hieronymus de Mantua, honorandus Prior conventus S. Mariæ Montis oliveti, alias de Credaro, de Mantua; et coram præfato D. Vicario exhibuit et præsentavit nonnullas litteras qu. Venerandæ Sororis Osannæ de Andreasiis de Mantua, emanatas ipsi Fr. Hieronymo, quas dixit velle probare et docere, esse litteras scriptas per qu. præfatam Sororem Osannam ipsi Fr. Hieronymo, ad perpetuam memoriam. Et ad probandum et docendum dictas litteras fuisse manu præfatæ Osannæ scriptas ipsi Fr. Hieronymo produxit in testes, infrascriptos, quos petit moneri eisque juramentum deferri, de veritate dicenda ac testificanda super eo, de quo interrogabuntur circa dictas litteras. Videlicet Illustriss. et Excellentiss. Dominam D. Isabellam, Marchionissam Mantuæ; D. Benedictum de Latiosis, J. V. Doctorem et Canonicum; D. Bernardinam d. Urbina, Canonicum; Spectabilem D. Benedictum de Capilupis Secretarium præfatæ Illustriss. Dominæ. Qui quidem testes moniti, de delato sibi sacramento per præfatum D. Vicarium, eorum manibus tactis Scripturis, ad sancta Dei Evangelia juraverant, dicere et testificari veritatem, super eo de quo interrogabuntur.

Coram illo
comparens
ipse Auctor
operis,

probaturus
quod scriptæ
sint propria
manu B.
Osannæ

C 340 Et interrogata præfata Illustriss. D. Isabella per præf. D. Vicarium, suo sacramento testificando dixit, quod habuit et habet penes se litteras et de litteris, scriptas et scriptis per qu. Sororem Osannam de Andreasiis: ex quibus litteris se dixit cognoscere, litteras ibidem per præf. Fr. Hieronymum exhibitas et præsentatas, fuisse et esse scriptas per d. qu. Sor. Osannam: et illas judicat et arbitratur sic esse, et hoc cognoscere ex stylo et characteribus et elementis ipsarum litterarum, conformibus litteris scriptis ipsi testi per præf. qu. Sor. Osannam: et ita diceretur; judicaretur et arbitraretur, per quemcumque habentem notitiam et cognitionem de prædictis, prout habet ipsa testis: et hoc est quantum scire se dixit. Interrogata in causa scientiæ; respondit se scire

sistit ipsammet
Marchionissam,

D prædicta, quia ipsa testis habuit et habet litteras et de litteris præf. qu. Sor. Osannæ, et notitiam habet de prædictis, judicat et arbitratur ut supra dixit et testificata est. Interrogata de loco; respondit: In civitate Mantuæ. Interrogata de tempore, respondit, Ab annis duodecim citra et ultra quibus cognovit præf. qu. Sor. Osannam et tempore ipsius vitæ. Interrogata de contestibus seu prædicta scire debentibus; respondit, Teste D. Benedicto de Latiosis, D. Bernardino de Urbino, Canonicis, D. Benedicto Capilupis, Secretario ipsius Dominæ testis, spectabili Physico Mag. Anselmo de Meo, Mantuanis et aliis quæmulariis.

341 Similiter interrogati præfati omnes, excepto Mag. Anselmo Physico id est Medico (qui fortassis et alios tres. casu improviso absens testari non potuit, postea si opus videretur testaturus) similia verbotenus responderunt omnes, in causa scientiæ allegando plures litteras, a præf. quondam Sor. Osanna ad se scriptas, dum in humanis ageret. Librum autem concludunt *Typotheta hac memorabili formula*. Ad laudem et gloriam summi Dei, in honoremque et decas pudicissimæ, et celeberrime venustate præditæ, et procul dubio beatissimæ, Sororis Osannæ, Patriciæ Mantuanæ, impressam præsens opus in civitate Mantuæ, per eruditum viram Leonardam Braschum, anno Domini MDVII, die x Julii, regnante inclito Principe Francisco Marchione quarto, Invictissimo.

Typotheta
Clausulæ.

ANNOTATIO D. P.

Ad vitæ hujus secundæ tract. II cap. XVIII.

Pag. 778 num. 244. Tria hoc articulo asserit sancta, non ita accipienda quasi divinitus revelata, sicut omnino gesta sunt, sed veluti in raptu objecta imaginationi secundum species præhabitas ex auditis concionatorum verbis prout maxime moverant pium audientis affectum. Primo quo Deipara filio crucem bajulanti occurrens ad ejus respectam in terram corruit quasi mortua: ut enim summus hic dolor fuerit, fortassis tamen rectius dicitur virgini adfuisse per Dei gratiam eadem constantia animi quam tenuit cum juxta Evangelistam stabat juxta crucem Jesu. Secundo dum expenditur quantum passus sit Christus in pectore, cum traherentur brachia versus foramina præparata tale id est ut revera factum vix possit credi si consideretur usus clavorum quibus quidpiam sive molle ut erant manus, sive durius afficitur ligno. Tale enim lignum non perforatum sed solidum sit oportet ut firmiter hæreant impacti clavi: nisi forte concipiuntur exigua quædam foraminula exordia, non altius acta quam opus sit summis clavorum grandiorum cuspidibus aliquatenus recipiendis, ne prius hæ recurventur quam sustinere possent graviæres malleorum ictus. Tertio dum dicitur quod Christo jam clavato sustulerunt crucem, contra quam S. Birgitta dicitur revelatum de cruce prius bene firmata in scrabe ad id facta: ad quam deinde Christus ascendere jussus atque in transverso pigillo consistens brachia clavis figenda extenderit. Pro his omnibus vide paregon meum inter duas vitas S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis medium 25 Maji de Actis dictisque sanctorum extaticorum ad definitiones historicas non nimis fidenter assumendis, præter mentem Dei, nihil minus per talia intendenti, quam satisfacere curiositati illorum, qui neglecto sacrorum Mysteriorum nucleo in cortice variantium circumstantiarum masticando toti sunt.

DIE DECIMA NONA JUNII

SANCTI QUI XIII KALENDAS JUNII COLUNTUR

Sanctus Judas Apostolus ex septuaginta duobus discipulis, Araræ in Armenia Martyr.

S. Ursicinus Medicus Martyr, Ravennæ in Italia.

S. Zosimus Miles, Martyr in Pisidia.

S. GERVASIVS, } Fratres, Martyres
S. PROTASIVS, } Mediolani.

S. Honorius, }
S. Enodius, } Martyres Romæ.

S. Petrus, }

S. Marcellus Martyr, forsan Ravennæ.

S. Gaudentius Episcopus, }
S. Culmatus Diaconus, } Martyres Aretii in

S. Andreas, } Etruria.

SS. III ex familia, }

SS. Anonymi duo, apud S. Hyppolyti oppidum in Austria.

S. Zeno, Anachoreta in Ægypto.

S. Petrus, Monachus et Doctor in Habassia.

S. Innocentius, Episcopus Cenomanensis in Gallia.

S. Deodatus, Episcopus Nivernensis, dein Abbas Vallis Gallicæ in Vosago.

S. Nazarius, Episcopus Justinopolitanus in Istria.

S. Hildegrimus, Episcopus Catalaunensis et Halberstadensis.

S. Ratho, seu Rasso Comes Andecensis, Werdæ in Bavaria.

S. Bonifacius, Archiepiscopus Apostolicus circa Russiam, Ordinis Camaldulensis Protomartyr.

B. Odo, Abbas Tornacensis S. Martini, et Episcopus Camarucensis.

B. Juliana Falconeria Florentiæ, tertii Ordinis Servorum B. Mariæ.

B. Michelina vidua Pisauri, Ordinis Pœnitentium S. Francisci.

S. Bonmercatus Clericus, Martyr Ferrariæ.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera et studio R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi litteræ appositæ margini aliud indicent.

Beatæ Veridianæ Virginis Translatio. *Judicatur esse B. Verdiana, cujus Vita est data* 1 Februarii.

S. Romualdus, fundator Ordinis Camaldulensium, hoc die mortuus memoratur in pluribus Martyrologiis ejusque commemoratio cum nona lectione præscribitur in novissime reformato Breviario Parisiensi, licet vetustiora illa careant. Sed colitur sub ritu duplici in Ecclesia ad diem, quando Acta illustravimus 7° Februarii.

S. Dupthacus, Episcopus Rossicæ in Scotia, memoratur a Camerario. Nos cum Breviario Aberdonensi dedimus Acta 8° Martii.

S. Maria, Mater Joseph, quæ Christum uactura in sepulcro quæsit, ut hoc die in pace mortua, refertur in Menæis MSS. Collegii Divianensis, hæc aliis appellatur Maria Jacobi et Josephi Mater et Maria Cleophæ, cujus Acta deduximus 19 Aprilis.

S. Lambertus, Agricola, Martyr Cæsaraugustæ refertur ad hunc diem a Marietta, lib. 2 cap. 14: Cum Martyrologio Romano et aliis dedimus ejus Acta 16 Aprilis.

SS. Vitalis et Valeria Martyres, parentes SS. Gervasii et Protasii, proferuntur cum variis Martyribus, potissimum cum Martyribus Romanis. De illis infra in Actis filiorum agitur, et seorsim coluntur, quando de illis egimus 27 Aprilis.

Joannes, Abbas de Fontibus, dein Episcopus Eliensis, ut Sanctus est inscriptus Martyrologio Anglici Wilsoni et a Ferrario. De eo inter Prætermisos egimus 6 Maji.

S. Ivonis Episcopi et pauperum Advocati Canonizatio inscripta est MS. Florario. Non fuit is Episco-

pus, sed Presbyter, de quo deque ejus Canonizatio egimus ad Vitam 19 Maji.

S. Buriæ Virgo, in Cornubia Britannicæ provincia, indicatur in secunda editione Martyrologii Anglicani. De ea egimus 29 Maji.

S. Margaritæ, Reginæ Scotiæ, memoria seu Translatio inscripta est MS. Florario, et Martyrologio anno 1490 Colonie et Lubecæ excuso. Secuti Grevenus, Canisius. Dempsterus. Vitam ejus ob cultum, statutum in Breviario Romano, dedimus 10 Junii.

S. Gerlandi Equitis translatio in Calatagirono indicatur a Cojetano Martyrol. Siculo. De ea ejusque Inventionem egimus 18 Junii.

S. Calocerus Martyr, proponitur in vetusto MS. Casinensi. Celebravimus 18 Aprilis S. Calocerum Martyrem Britiensem, et 19 Maji Calocerum Eunuchum Martyrem Romæ. Potest aliquis horum intelligi ob Reliquias alinnde Casinum allatas: maxime quia horum dictis diebus in MS. Casinensi nulla fit mentio. Certiora a Casinensibus optamus obtinere.

Amator Episc. Socius Dominici de Montemajori (de quo egimus 15 Junii inter Prætermisos.) Cum eo a sceleratis apostatis multis vulneribus confossus quarto post eum die mortuus refertur a Marietta, et aliis ibidem relatis.

Hildabrandus, Monachus in Hemmerode, laudatur a Casario lib. 11 cap. 8 insertus est Kalendario Cisterciensi Divione excuso: omittitur ab Henriquez, Chalemoto et in Monasterio Hemmerodensi Jongelingi cap. 20 et 21, ubi viri illustres recensentur.

Joannes, Abbas S. Mariæ de Salseda, Ordinis Cisterciensis in Lusitania, sanctitate et doctrina conspicuus

conspicuus proponitur a Chrysostomo Henriquez in *Menologio Cisterciensi cum titulo Beati*; a quo titulo abstinent Chalemotus ejusdem Ordinis, et Cardosus in *Hagiologio Lusitano*. Floruit circa annum 1214.

Odo Presbyter, Prædicator Brabantinorum, ut venerabilis memoratur ab Arnolfo Rasio in *Auctario Malani*, occasione B. Odonis Episcopi Cameracensis hoc die relati: cumque Choquetius cum titulo Beati et Beatæ memorie inter sanctos sui ordinis retulit. Vitam habemus ex secunda parte *Hagiologii Brabantinorum in Rubra Valle adseruatam*, ubi dicitur mortuus anno 1213 nullo die aut loco expresso: et pieque sunt omnibus viris sancte viventibus communita: ac proinde non judicamus, ea huic loco inserenda, nisi aliunde de loco et aliquo cultu instruamur. Videtur idem esse, de quo *Contipratans lib. 2 Apum cap. 1 num. 17 ita scribit*: Odo, vir sanctus et pius, Ordinis prædicatorum, qui raro volebat comedere, quod seminali fluxu ab animali descenderat, sed clere vel piso corpus sobrium reparabat. Huic in ingressu Ordinis terminus revelatus est, et hunc fratribus certo die ante obitum revelavit.

Jacobus Assisias, discipulus S. Francisci, Foggæ creditur mortuus: sed incolis ignotus, et miraculis cluisse, quem Gonzaga mortuum ait anno 1510. *Waddingus ad annum 1210 num. 38 et 39, censet huc Jacobum spectare, ejusque miracula quinque ex Mariano profert, obstat interim a tituli Beati quem ei tribuit Arturus, et hunc secutus Jacobillus. Est Foggia, aliis Fovea, Regni Neapolitan. Oppidum, obtu Caroli I Andegavensis nobile, 40 m. p. a Manfredonia, sed (quod miror) in tabulis omissum: unde si quis de cultu Jacobi plus doceat, gratias referemus.*

Reginaldus Ord. Prædicatorum, incertum an is qui in Vita S. Thomæ dicitur ejus fuisse Confessarius, de Piperno cognominatus, in *Massæ Africæ civitate captivus apud Maucos, ab usque crucifixus crudeliterque exercuciatus, circa an. 1280, refertur a Marquesio ad hunc diem cum titulo Beati. Dicitur in sacristia Fyglebanensi pictus inveniri cum radiis et palma, spinis coronatus.*

Anton us Nerus Pisanri floruit circa annum 1525, laudatus ab eruditione et virtute, et cum titulo Beati refertur ab Arturo.

Jacobus Martinet, Oblatus Ordinis Minimorum ob austeritatem et donum orationis laudatur a Saussoya, inter Pios.

Edmundus Augerius, Societatis Jesu, cum illustri elogio memoratur similiter ab eodem.

S. Silverius Papa Romæ, refertur a Notkero, ab aliis xx Junii.

SS. Petrus et Paulus Apostoli, hodie invocantur in *Hagiologio Metrico Æthiopum Habessinorum. Natalis eorum est* xxix Junii.

S. Alena, Virgo et Martyr, Foresti prope Bruxellam, indicatur in *MS. Bruxellensi et variis aliis, uti diximus ad ejus Vitam* xvii Junii.

SS. Nazarius et Celsus, quia eorum corpora, una cum corporibus SS. Gervasii et Protasii inventa fuerunt, cum eisdem hoc die celebrantur in *Martyrologiis S. Hieronymi, Notkeri et aliorum. Natalis horum est* xxviii Julii.

S. Hippolytus, Martyr Romanus, adjungitur SS. Honorio, Evodio, Petro, in cœmeterio S. Hippolyti depositis. *De illo agitur* xiii Augusti.

S. Antonini Martyris translatio Reliquiarum, hoc die facta anno 887, indicatur a Sammarthanis in *elogio S. Theoldardi Archiepiscopi Narbonensis pag. 371. Dies natalis est* ii Septembris.

S. Elzearii, Comitis Ariani, translatio celebratur sub ritu semiduplicis in *Breviario Aptensi anni 1572. Dies natalis est* xvii Septembris.

S. Carissa, Virgo et Martyr e sodalitate S. Ursule, anno 1157 Colonia Vicentiam in Hannonia translata, item, S. Crisocola, Virgo et Martyr ex eodem 11000 Virginum contubernio Præge, indicatur in *Fastis Agrippianensibus Geleni; referenda ad* xxi Octobris.

Childomara seu Childeomara, in Fiscanno monasterio, adjuncta sub finem *Martyrologii S. Hieronymi in MS. Blamiano et Lucensi, in quo dicitur esse depositio. Est alius Hildemarca et Childemarca cultique* xxv Octobris.

Joannes et Benedictus Sclavis evangelizantes, martyrio coronati referuntur a *Greveno, Maurolyco, Canisio. Ab aliis* xii Novembris.

Hertwicus, Prior in Claustro Hemmerodii Ordinis Cisterciensis, grandævus, et circa disciplinam ferventissimus, prædixit horam qua erat moriturus. *Ita Cæsius lib. II cap. 10. Eum huc die cum titulo Beati retulerunt Henriquez et Chalemotus. At Maurique apud Jongelinum et Kalendacium Cisterciense Divione excasum, habent eum diè (quando poterunt dari, si quæ venerationis Ecclesiasticæ et vitæ documenta suggerantur)* xxiv Decembris.

S. Stephani Protomartyris, ob recuperatum ejus brachium, commemoratio Vesontione, refertur a *Saussuyo. Ejus dies natalis est* xxvi Decembris.

DE S. JUDA APOSTOLO

EX LXXII DISCIPULIS

MARTYRE ARARÆ IN ARMENIA

DISSERTATIO CONJECTURALIS

D. P. Djudicandam proponens ejus a Juda Thaddæi differentiam, cultumque et genus et locum mortis diversum.

SEC. I.

Judas unus
Cononicæ
Auctor.

Judas, Jesu Christi Servus, Frater autem Jacobi, his qui sunt a Deo electis, Christo Jesu, conservatis et vocatis, *Epistolam scripsit intrinsecus unam, idque post obitum S. Petri, qui secundam suam dictavit paula nate martem. Hanc enim magna ex parte, eodem argumento, sæpe eisdem*

phrasibus S. Judas transcripsit; sicut parallele demonstrat Cornelius noster. Et hic quidem putat Græce scriptam, quo latius per totam legeretur Ecclesiam. Ego vero, ex ipso illo parallelismo utriusque epistolæ, verosimilius censeo, Syriacæ (sicut Balthasar Etzelius noster eam reperit editique) primum excavatam fuisse

A ab Apostolo, consulere volente gentilibus suis Græce ignorantibus, atque ideo non valentibus epistolam Petri Græce scriptam intelligere: sed pro simplici versione dedisse epitomen, ita ut rescriptis multis fieret illa dimidio brevior. Qui hujus epistolæ veritatem, contra hereticos ipsam reprobantes, et defensam videre volet, Interpreter consulat. Ego quod mei est propositi aggredior; et quam de illo sententiam cæpi proponere, in Parolipomenis ad Contentum Chronico-historicum de Pontificibus confirmatum eo; non quidem ut certum, sed ut verosimilem valde.

2 Ibi ego genealogicum consanguineorum, sive (ut Nazarenis Matthæi xiii §. 55 vocare placuit) fratrum ac sororum Jesu systema sic explicui, ut Cleophae seniori (nam ab hoc alium esse puto, Christi rediivi in Emmaunte hospitem) Josephi Sponsi Deiparæ fratris, duem uxores duas; primam anonymam, ex qua nati, Syleon, secundus Hierosolymorum Episcopus, et Judas epistolæ scriptor; alteram Mariam, Deiparæ ex Matertera Sororem id est consobrinam, quæ Jacobum, primum Hierosolymorum Episcopum et fratrem

Josephum peperit, ambos antonomastice Adelphotheos, dictos, quia non solum contingebat Christum ex parte patris sui, sed etiam ex parte matris, a qua diversam censui alteram Mariam, Jacobi nescio cujus uxorem, ex eoque matrem Judæ Thaddæi, forte etiam et Simonis Chananæi Apostolorum, ex numero duodecim, si hi quoque fratres inter se fuerunt, ut vulgo æstinantur.

3 Uti ergo Henschenius docuit 1 Maji distinguere tres Jacobos Apostolos, ex tribus diversis patribus Cleopha, Alpharo et Zebedæo natos; ita libenter hic distinxerim tres Apostolos Judas; primum ex alia matre, sed eodem patre Cleopha, fratrem Jacobi; Judam Thaddæum, fortassis filium Mariæ et Jacobi; et Judam Iscariotem, qui fuit proditor. Posteriores duo Judæ sicut et duo posteriores Jacobi, fuerint ex numero duodenario: priores supranumerari sicut Paulus et Barnabas, assumpti post Christi ascensionem; cum antea ut summura inter Septuaginta duos numerarentur. Schema itaque hoc formavi secundum naturæ ordinem.

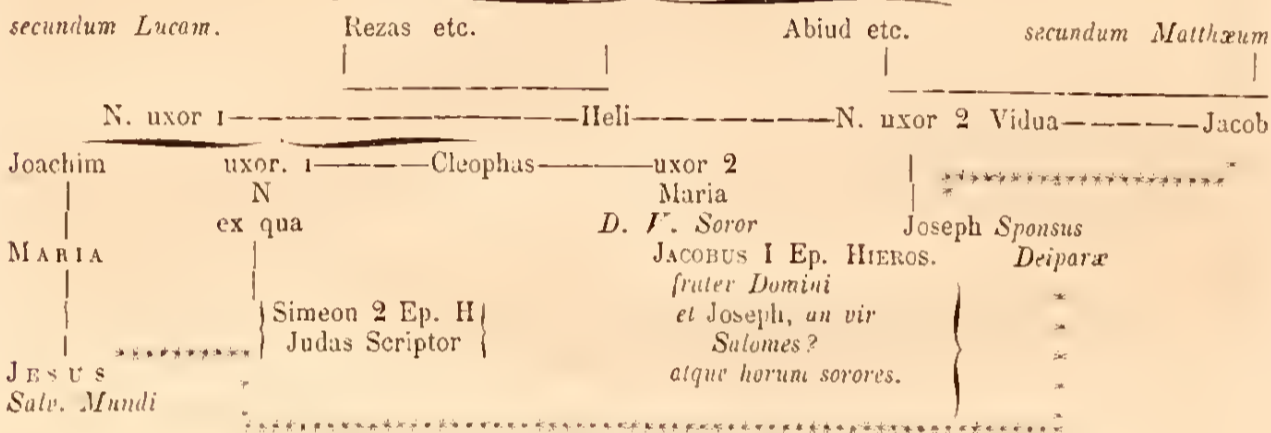
D AUCTORZ D. P. seu ex alia quam Jacobus Adelphotheus matre,

diversus a Juda Thaddæo, uno ex 12.

ZOROBABEL

B

E

et unus ex quatuor

4 Sic ordinatostemmate, haud ægre comprehendetur, quomodo post electionem duodecim Apostolorum, in quibus Jacobus Zebedæi Judas Thaddæus et Simon Cananus; omnes a Christi consanguinitate extranei Jacobus Alphæi de ejusdem Christi fratribus supra ex Mathæi xiii nominatis, Jacobus et Joseph, et Simon et Judas, quamvis cum ipso præsentibus in nuptiis Cana; cum eodemque et matre ejus regressi Capharnaum, (Joannis 1, 12) anno prædicationis secundo adhuc increduli, exierunt tenere eum, dicentes, quoniam in furorem versus est (Marci iii, 21) imo anno jam tertio currente et instante festo schennopiæ illi dixerunt, Si hæc facis manifesta teipsum mundo. Neque enim (inquit Joannes cap. vii) fratres ejus credebant in eum. Qui tamen omnes, eundem eum subsequendum prægressi Hierosolymam, visis tot ejus deinde miraculis, et prædicationibus auditis, credulerint denique; et meruerint in numero aliorum septuaginta duorum recipi, communi omnibus nomine per Orientem, ac deinde apud Græcos, vocandi Apostoli; sicut ipsi quoque potuerint intelligi a Paulo, ubi dixit ad Gal. 1, 18, quomodo post tres a sua conversione annos, ex Arabia reversus Hierosolymam, alium Apostolorum vidit neminem, nisi Jacobum fratrem Domini, omnibus scilicet jam inde digressis, non solum primariis duodecim, sed etiam septuaginta duobus secundariis, quos Latini Discipulos nominant.

Etiam autem Latini, Græci etc. solum unum s. Judam videntur agnoscere,

Actis. Sed Græcis æque ac Latinis agnoscentibus unum duntaxat Judam Apostolum, illis quidem hac XIX Junii, Latinis vero XXVIII Octobris, tota discriminis probatio consistit in diversitate Actorum; quæ quidem apud Latinos habentur sub nomine Abdææ Babylonii, dicuntque cum Simone passum esse Judam in Perside XXVIII Octobris, quod uni ex duodenis optime convenit; Græci vero in suis Menæi ea legunt, quæ ex Mesopotamia digressum in Armeniam solum Judam ibi Martyrem factum prædicant; et quæ nati ex Septuaginta duobus, id est Scriptori, aptantur facilius. Athanasius Kircherus noster ex Arabico Kalendario nobis proposuit Judam Apostolum, (verosimiliter ex duodecim unum) X aut XXII Maji; licet Seldeni Kalendaria eundem videantur reponere die II mensis Amschur, qui diei XXVI Januarii nostri respondet. Habessini, in suo Hagiologio Metrico, ita convenit ad hunc XIX Junii. Salutem dico Judæ, Domini servo, quem, dum filem Evangelii perfectam suis ministeriis inseruerunt illi, (quos scilicet ante commemoraverat Porta, Petrus et Paulus) parem sibi eum in Apostolatu fecerunt. Pedes ejus clavis ab igne candentibus fuerunt confixi atque ita martyrium suum complevit, loco mox indicando.

Acta tamen Latina Thaddæum in Perside 28 Octobris;

F

6 Elagium apud Græcos in Syazario, tale est Οὗτος (Ἀπόστολος) ἐν τῷ κατ' αὐτόν Εὐαγγελίῳ, Ἰουδᾶς ἐπονομάζεται... καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν, ἀδελφὸς κατὰ σάρκα χρηματίζων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱὸς Ἰωσήφ τοῦ μνήστορος, ἀδελφὸς δὲ γνήσιος Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου· ὁ καὶ τὴν φωτιστικὴν καὶ δωρηματικὴν καὶ ἐμπλῆξιν τοῦ πνεύματος ἅπασιν ἀποστείλας ἐπιστολῆν. Οὗτος παρὰ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ πεμφθεὶς ὡς ἀδελφός καὶ

Græca, Ἀραβία in Armenia, Judam passum d' eunt,

Α και μυσταγωγός, πυρωθείς ταῖς αὐτοῦ λαμπρότησιν ὡς ἀνθράξ, πᾶσαν πλάνην κατέφλεξε, καὶ τοὺς πιστοὺς κατεφώτισεν. Ἐλκων λόγῳ τὸν ζυγὸν τοῦ Σωτῆρος, καὶ τὴν αἰλακα τέμνων, καὶ σπείρον τὸν σπύρον τῆς εὐσεθείας εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, πολλὸν ἔνεγκε τὸν καρπὸν· οὐδὲ τῆτε μέση τῶν ποταμῶν, καὶ τὰ ὄμματα ἔθνη καταφωτίσας τῷ λόγῳ, καὶ κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον, τῇ Ἐδессινῶν πύλει ἐνδομήσας, καὶ πρὸς Ἀνγαρον τὸν Ἰοπάργου παρεμβείς τοῦ θεραπεῦσαι αὐτόν, ὕστερον κατέλαβεν ἐν Ἄραρχῃ τῇ πύλει καὶ ὑπὸ τῶν ἀπίστων ἐνσπληθείς καὶ τοξενθείς, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τῷ Θεῷ παρέβητο.

Elogio ad hunc 19 Junii relato.

cum mentione scriptae epistolae

et missionis ad Agbarum Edessae Principem,

ubi paucis verbis exceptis

nihil est ad Judam Thaddaeum spectans.

Apud Eusebium confusio nulla,

7 Hic (Apostolus) Judas nominatur in eo quod secundum ipsum est Evangelio (Gelasius apocryphum esse declarat) et in Actis.... eratque secundam carnem D. N. Jesu Christi frater, filius Joseph Sponsi (potius ex fratre Cleopha nepos dicendus) Jacobi autem Adelphothei frater germanus, ego ex alia matre dixerim. Hic etiam plenam spiritus epistolam dogmaticam et illuminativam cunctis emisit. Hic ab ipso Christo missus ut frater et mystagogus, totusque splendoribus ejus instar carbonis inflammatus, errorem omnem exussit et illuminavit fideles. Jugum enim Salvatoris tollens, et agrum spirituales sulcans semenque pietatis jaciens in universum orbem, plurimum fructum retulit. Mesopotamiam enim atque finitimas gentes verbo illuminans, et Evangelium praedicans, pervenit in Edessenam civitatem, ibique accessit ad Agbarum loci Principem, eundem curaturus. Postea in Ararach civitatem venit, ubi ab infidelibus suspensus, atque sagittis confixus, spiritum Deo reddidit: in quo mortis genere fortassis nulla est dissensio Hagriologi Habessini, solique interpretis vitio vel obscuritati phruseos adscribi debet, quod ibi pro sagittis legere hactenus cogar Clavos ignitos.

8 Est autem Ararach apud Cedrenum civitas Armeniae, Mesopotamiam proxime contingentis atque ab Arabibus habitatae: quo sensu in Synaxario Moschorum dicitur Judas praedicasse in Idumaea atque Arabia. Si autem in Armeniam passus hic est, in Perside vero alius Judas, socius Simonis; tamen sunt diversi inter se illi quam sunt diversae regiones et Acta ea quae dabimus xxviii Octobris, tumquam praeter aliorum Apostolorum Actis, Abdiae adscriptis recipi digna. In solo principio confusionis est aliquid, quod correxi, delendo haec verba, πρὸς δὲ Μαρθάρῳ καὶ Μάρκῳ Θεοδότῳ καὶ Λευσίῳ, secundum Matthaeum vero et Marcum, Thaddaeus vel Levaeus. Et Marcus quidem simpliciter nomen Thaddaei usurpat, quod simpliciter etiam invenitur in Latina vulgata: in Graeco tamen textu, quem Syriacus sequitur, nominatur Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θεοδότῳ Lebbaeus qui cognominatus est Thaddaeus: qui idem cum apud Joannem Judas, et apud Lucam tam in Evangelio quam in Actis vocetur Judas Jacobi, conciliari haec loca non possunt, nisi dicendo cum Hieronymo, unum eundemque Apostolum ex duodecim, fuisse trinomium. Quamquam autem perpetuus utriusque Testamenti usus ferat, ut genitivus, nomini alieni simpliciter additus, uti hic Ἰουδῶς Ἰακώβου, significet patrem; quia tamen plerisque placuit hoc loco fratrem intelligere, credentibus quod idem Judas esset frater Jacobi Adelphothei, aucta confusio est et confusionis argumenta multiplicata.

9 His deinde accessit novum unum ex Eusebio libro 1 cap. 13. Accuratissime hic docet, Apostolos dici, non solos duodecim, sed etiam septuaginta duos: inter quos postremos fuerit, Jacobus frater Domini, et quidam Thaddaeus; ac deinde alii complures qui instar illorum Apostoli dicebantur: quales intelligat Paulus ad Gal. I cum se praefatur Apostolum, non ab hominibus, id est Apostolis aliis missum (ut interpretatur Ambrosius, seu potius Hilarius) sed per Jesum Christum. Istis tamen sic bene expositis idem Eusebius in-

tircaet omnia; cum ex tabulariis Edessenorum apud D quos Abgarus vel potius Agbarus quidam Christo in Judaea praedicante dominabatur, depromit Syrorum lingua descriptas utriusque ad invicem Agbari scilicet et Jesu epistolas; ac deinde, velut ex iisdem publicis monumentis, quibus, ad sua usque tempora conservatis, antiquitates urbis et res Agbari gestae continentur, narrationem de Thaddaeo praefato sic oritur. Post ascensum Jesu Christi Judas qui etiam Thomas dicitur est fratrem Thaddaeum Apostolum unum ex septuaginta ad Agbarum misit, et sic eum perpetuo Thaddaeum nominat.

10 Notat Valesius Agbari nomen opud Arabes, quorum tribus aliqua tunc Edessam obtinebat, idem esse quod Potentissimus; et ex Edessenorum nummis probat, commune id Principibus Edessenorum fuisse, sicut Romanis nomina Caesaris et Augusti. Non est etiam absimile vero iisdem Edessenis Syriacam linguam fuisse in pretio si ea non erat ipsas vulgaris adeoque in lingua scriptam eorum historiam. Quae autem narrantur de imagine Christi non manufacta, quam ipse ad Agbarum miserit, pollicens unum postea e discipulis suis, qui illum salvaret; talibus testimoniis tantisque miraculis confirmantur, ut de historiae talis veritate dubitare sit nefas; eam tamen esse talem, ut credi possit statim ab illius Agbari morte scriptam, merito quis negaverit: aut certe negare poterit satis perito fidelique interprete usum Eusebium, aut (si ipsemet per se transtulit) Manuscripto usum satis accurato. Certe non dubitat Hieronymus Eusebium transcribendo corrigere, et Thaddaeum quem is tam discrete et plus quam semet dicit unum ex LXXII, dicere unum ex XII. Valesius quoque Eusebium corrigit, ubi eundem Thaddaeum vocat fratrem Thomae Apostoli, et fidenter expungit vocem τὸν ἀδελφῶν, utpote deficientem in pluribus codicibus; nemine autem invento, qui Thomam et Thaddaeum fratres fuisse dixerit. Poterat eodem jure Valesius dicere, neminem reperiri, qui Thomae praenomen dederit Judae, uti loco allegato fit: imo Joannis cap. 11, 20 et 1 invenitur Thomas qui dicitur Dydimus nusquam Judas qui dicitur Thomas.

11 Agendum nobis ad xvi Augusti erit de Imagine Christi, Edessam allata, atque inde forsitan in Armeniam, unde denique advectu Genuam est: hic interim videor posse dubitare, an principium narrationis apud Eusebium sic non possit emendari: Judas, qui etiam Thaddaeus dicitur, cui in divisione provinciarum Mesopotamia et Persia sortito obtigit, Judam [Jacobi], unum ex Septuaginta, ad Agbarum misit. Tum vero suspicari licebit, auctorem Historiae, seculo II, et forte jam adulto scripsisse, cum apud plerosque confusa esset distinctior Judae utriusque notitia, ipsimet Edessenis Judam fratrem Jacobi et Judam filium Jacobi id est, Thaddaeum non distinguentibus; et hoc solum memoria retinentibus, quod ad se missus esset unus ex LXXII, non autem ex XII; Eusebium vero, credidisse Edessenorum Apostolum diversum unum ab utroque fuisse: atque ita solum Thaddaeum in progressu nominando, confusionem, quam evitare voluit, magis implicuisse.

12 Ut ut est, missio illi unius ex Discipulis LXXII ad civitatem Edessae (non ejus quae est in Carlesyria quae aliis Emessa, sed ejus, quae trans Euphratis fontes est in Mesopotamia) facta est anno ipso quo in caelum Christus ascenderat, et antequam fieret XII Apostolorum divisio; adveque antequam ex Syria discederet Judas Thaddaeus. Hoc enim acute colligit Antonius Pagijs ex correctiori Eusebii textu in antiquioribus melioribusque codicibus, a Valesio allegatis, id factum legitur, non τεσσαρακοστῷ καὶ τρίτῳ ἔτει, quadragesimo et tertio anno (sicut supposuit sciolus aliquis, ratus fortassis a Christi nativitate annos Edessenis numeratis fuisse) sed τεσσαρακοστῷ καὶ τριακοστῷ ἔτει quadragesimo et trecentesimo anno: quomodo

ubi dicitur missus ad Agbarum Thaddaeus ex 72 a Thoma Ap.

itaque habere Edessenorum veterem historiam Syriace scriptam;

E

Hieronymus vult esse Thaddaeum

Valesius negat esse fratrem Thomae

Quid si Judas Thaddaeus, miserit Judam Fr. Jacobi?

F

anno Edesseno 330 vulg. a. a. 29, quo Christus olim putabatur Crucif. c. r;

ut etiam probatur ex Chronico Eusebii

A quomodo Eusebius in Chronico, ad annum 1 Olympiadis 264, dicit, quod secundo anno Probi, juxta Antiochenos CCCXXV anno, juxta Edessenos DLXXXVIII, insana Manichæorum hæresis est exorta. Annus Probi secundus, citra omnem controversiam, inchoatur in Julio anni vulgaris æræ CCXXXVII; Edesseni atque ceteri Orientales annos ab Æquinoctio Autumnali ordiebantur. Si ergo annus nobis CCLXXVII, fuit DLXXXVIII Edessenis, Epocham suam ducentibus ab initio regni Seleucidarum id est anno ante vulgarem æram CCCXI, eorundem annus CCCXI nobis numerandus erit XXIX: utque ita egregie confirmabitur Hensehemi nostri sententia eruditis Chronologis, Pagio, Schelstratio, et aliis quibusdam magis probata (non obstantibus Possini novissimis objectionibus) de Christo duobus Geminis Coenobitis crucifixo, juxta antiquorum Patrum plerumque constantem assertionem: quam sententiam gaudeo novis indies argumentis roborari: forte nihil amplius hæsitaturus quando recognoscendus erit Conatus Chronico-historicus meus ad Pontificum Romanorum Catalogos.

cui annus Probi 2 est 388 Edessenorum.

Alia pro Juda Adelphothico congruentia,

13 Porro sicut Hierosolymis in Persidem cuncti longe extra viam Edessa foret, plus quam CXX leucis horariis; sic plene in via est itura in Armeniam, ubi Judam fratrem Jacobi martyrio coronatum tenent Græci, adeoque naturalius est ut hic fuerit Edessenarum Apostolus, quam Thaddæus, atque adeo nominibus commutatis possit tota disputatio coram Agbaro ex Eusebio huc transferri nisi alius locus illam, ut dixi, posset magis ex professo tractandum. Rursus, sicut in Actis Simonis et Judæ apud Abdiam Babylonium, et allegatis ab eo decem libris Gnathonis eorundem discipuli, quos Africanus Historicus Latine vertisse dicitur, nihil aliud apparet quam quæ in circumcunctis duodecim

Provinciis imperii Persici per annos tredecim egerant Apostoli, tandem Babylone ab idolorum Pontificibus interfecti; sic in toto Græcorum Officio de Juda Apostolo nihil invenitur faciens ad unum ex duodecim; et ideo merito illud totum applicuerim Judæ fratri Jacobi et Scriptori.

D AT CIORE D. P. ut a Thaddæo diversus creditur,

14 Officium istud mox daturus, præmitto ex Typico istud Troparion, ἐς τῆς εἰς τοῦ ἀγίου Ἰούδα, συγγενοῦς τοῦ Κυρίου In XIX (Junii) sancti Apostoli Judæ, cognati Domini. Χριστοῦ σε συγγενή Ἰούδα εἰδότες καὶ Μάρτυρα στερόβου, ἱερῶς ἐφαρμόζουεν, τὴν πλάνω πατήσασα καὶ τὴν πίστιν ταρῆσασα, ὅθεν σήμερον τὴν παναγίαν σου μύριμα ἐροῦμένους, ἀμαρτημάτων τὴν λύσιν εὐχαρίως σου λαμβάνομεν. Christi consanguineum te scientes, Juda, ac generosum Martyrem, sancte celebramus; ut qui errorem conculcasti, et filiem custodisti. Quapropter sanctissimam tui memoriam festivam hodie facientes percipiamus solutionem peccatorum nostrorum per tuas preces. Deinde jubetur Lector requirere XVIII Aprilis ubi eadem omnia iisdemque verbis acciuntur S. Simeoni Hieromartyri, sive Episcopo Martyri, solo nomine mutato; eo aptius, quo verosimilius fecimus, hunc fratrem Judæ iunc occurrentis fuisse, non Simonem Chananæum fratrem fortassis Judæ Thaddæi; licet inter fratres, id est consanguineos Christi ex Cleopha, non Symeonem, sed Simonem Evangelium nominant. Hoc enim posito duntaxat probatur, unum utrumque esse nomen, sed diversimode usurvari quando agitur de illo qui ex duodenario numero unus nusquam aliter nominatur quam Simon; et a Græcis colitur x Maji a Latinis XXVIII Octobris; et de altero qui apud Eusebium in Historia Simeon, in Chronico Simon nominatur.

ne huic sed illi applicetur Officium quod Græci legunt.

E

OFFICIUM DE S. APOSTOLO JUDA

Auctore S. Josepho Hymnographo

Ex Magnis Menæis Græcorum XIX Junii.

Στιχηρὰ προσόμνια ἤχησά.

Versus similiares Tomus 1.

C **Ι**ούδα μοκάριε, Χριστοῦ μαθητής, τοῦ σαρκαθέντος Θεοῦ ἡμῶν, ὅς' οὐ ὡς προβάτου μέσον λύκου ὄτως ἀποστάλαξ, λόγῳ σου τὴν τοῦτων μεταπλάτων δυσσέβειαν πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὴν ἔνθεν ἐπίγνωσιν τῆς Τριῆδος ὅθεν ἐφαρμόζουμέν σε.

F **J**uda beate, factus Christi Dei nostri incarnati discipulus, ab eoque missus es sicut verus agnus in medium luporum, eorum iniquitatem ad pietatem conversus, et ad divinam Trinitatis cognitionem: ideoque magnificamus te.

Ιούδα θουμάσιε, βολίς ἀπεστάλαξ, πλήττουσα καὶ παντέλης αφανίζουσα δαιμόνων φαλαγγας, καὶ τοῖς ὑπ' ἐκείνων πληρωθέντες χάριτι τοῦ μίσητος θεραπεύων Θεοῦ ἡμῶν· ὅν νῦν ἰκέτευε δωρεθῆναι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὴν εἰρήνην καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

ut Juda admirande, emissus es velut sagitta, feriens et dissipans phalangas demonum, et ab his percussos sanans, gratia ejus, qui solus Deus noster est. Hunc modo deprecare; ut donetur animabus nostris pax et magna misericordia.

Ιούδα, ἀξιώπνευστε, σκίσις τοῦ ἡλίου γέγονας, τοῦ ἐκ παρθένου ἐλάτρυψατος, καὶ κατεπότισας εἰσεδῶν καρδίαις, καὶ τὸν ἐπικείμενον τῇ κτίσει σκοτασμόν ἀποδιώξας· καὶ νῦν ἰκέτευε δωρεθῆναι.

in Juda, divinitus inspirate, factus es radius illius solis, qui ex virgine eluxit; et piorum corda illuminasti, fugastique incumbentem mundo caliginem. Nunc ergo precare, ut donetur etc.

ΔΟΞΑ. ἤχος πλαγίου β'.

GLORIA. Tomus obliquus 2.

Ιούδα, οἱ ἀδελφοί σου σε ἐπισυνέστησαν, ἀδελφὸν κατέταξον λόγου τοῦ πρό αιώνων, ἐκ αἰδίου ἀναλάμψατος τοῦ Γεννήτορος, καὶ ἐπ' ἐσχάτων χρόνων ἀγνάστως σαρκωθέντος ἐν τῆς ἀγίας παρθένου, καὶ ἐνοουηρωπίσασατος· ὅν, Ἀπόστολε, ἐκτενῶς ἰκέτευε, δωρεθῆναι εἰρήνην τῷ κόσμῳ, καὶ ἡμῖν τοῖς τιμωσῖσι τῶν πταισμάτων ἰλασμον καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Juda, laudabunt te fratres tui, qui demonstraris frater esse Verbi ante secula ex aeterno Patre effulgentis, et in novissimis temporibus incarnati, atque hominis facti ex Virgine. Hunc ergo jugiter deprecare, Apostole, ut det mundo pacem, et nobis te honorantibus indulgentiam delictorum, suamque magnam misericordiam.

A

AUCTORE
JOSEPHO.

CANTARE JUDAM STUDEO

QUI CERNIT DEUM. Joseph.

ODE I Tomus obl. 1.

Cœlestium mystes sapientissime Juda, discipule Salvatoris et vitæ veræ particeps; move linguam meam et sermonem meum dirige, ad hymnos tibi canendos, o Beatissime.

Accipiens Salvatoris jugum, et novale proscindens excolensque gratia, [pulchrum] ac multiplex semen jecisti.

Nactus doctorem Verbum incarnatum. Inspector divinorum: ejusque fulgore inflammat; factus es alterum luminare, primi luminaris claritate conformatus, bonis omnibus digne.

MARIALE.

Iantum æstimetur rerum supra captum mirandarum fides, non demonstratio, o purissima Deipara, per quam incomprehensibile Dei Verbum, humanam naturam indutum genuisti.

ODE III, nam Secunda plerumque abest.

Antecellit omnem magnitudinem decor discipulorum Christi: quia ejus facti sunt amici atque domestici contribules et commensales, mysteriorumque interpretes.

Reputatus et visus es frater esse Verbi, quod apparuit in carne, ex sempiterno effulgens, ex sempiterno Genitore: ideo laudabunt te fratres tui, Juda.

Fea quæ super terra sunt mortificans membra omnium vitæ Christo cohabitasti, Beatissime; et vivificæ conversationis factus es toti mundo annuntiator, verba vitæ profundens.

MARIALE.

Inter omnes purissima præ omnibus gratiosa fuisti, universas superasti sanctitate et super cunctas mulieres exaltata es; omnibus quoque cœlestibus virtutibus altior apparuisti, Dei mater effecta.

C

ODE IV.

Vere magnus Apostolus, apparitione Spiritu dignanter suscepta, amorem ejus erga te singularem expertus es, et visionis ejus splendorem ac pulchritudinem contemplatus.

Donis et gratiis divinitus concessis plenus, o Apostole, eos qui te concelebrant hymnis, deduc ad portum salvationis.

Armatus sanctissimi spiritus virtute invicta ineffabilium mysteriorum Sacerdos, iniquitatis spiritus persequeris ac fugas verbo gratiæ.

MARIALE.

Mirabiliter concipiens factorem et Deum tuum, deprecare eundem, ut nos a periculis conservet, et salutem spiritualem donet laudantibus te, Domina.

D

ΜΕΛΗΕΙΝ ΙΟΥΔΑΝ ΤΟΝ

ΘΕΟΠΤΗΝ ΣΠΟΥΔΑΣΩ. Ιωσήφ.

ΟΔΗ α'. ἦχος πλ. α'.

Μύστα τῶν οὐρανίων, Ἰούδα πάνσοφε, μαθητὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ κοινωνὸς τῆς ὄντως ζωῆς, τὴν γλῶσσάν μου κίνησον καὶ τὸν λόγον ἴθουν πρὸς τοὺς ὕμνους σου, Παμμκαρίστει.

Εἰλικὼν τὸν τοῦ Σωτῆρος ζυγόν, Ἀπόστολε, καὶ τὴν αὐλάκα τέμνον καὶ νεουργῶν τῇ χάριτι τὸν σπόρον κατέβαλες [καλόν] καὶ πολύχου.

Νόγον τὸν σαρκωθέντα εὐρώων διδάσκαλον, καὶ ταῖς τούτου, Θεόπτα, μαρμαρυγαῖς πυρούμενος, ἐγένου φῶς δεύτερον, ταῖς τοῦ πρώτου λάμπει συμμορφούμενος, Ἄξιάχαστε.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Πίστις ἡγείσθω μόνη καὶ μὴ ἀπόδειξις τῶν ὑπὲρ νοῦν θαυμάτων, Θεογεννητορ πάναγνε, τὸν ἀκατάληπτου Θεοῦ λόγον τέτοκας, ἐνδυσάμενον τὸ ἀνθρώπινον.

E

ΟΔΗ Γ'

Επίρθη τῶν μαθητῶν Χριστοῦ ἡ εὐπρέπεια ὑπεράνω πάσης μεγαλειότητος· οὗτοι γὰρ γεγόνασι αὐτοῦ φίλοιτε καὶ οἰκῆοι, καὶ συμφυλέται καὶ συνέσταιοι, καὶ τῶν μυστηρίων ἐκφάντορες.

Ιούδα, οἱ ἀδελφοί σε ἐπήνεσαν, ἀδελφὸν φανέντα καὶ νομιζόμενον τοῦ φανερωθέντος ἐν σαρκὶ Λόγου τοῦ πρὸ αἰώνων ἐξ αἰδίου ἀναλάμπσαντος, ἐκ τοῦ αἰδίου Γεννητορος.

Νεκρώσας τὰ ἐπὶ γῆς σου μέλη, συνώκησας τῇ ζωῇ τῶν ἰσθίων Χριστῷ, Πανόλθει· καὶ τῆς ζωηφόρου βιωτῆς πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ καταγγελοσ σὺ ἐχηματίστως, ῥήματα ζωῆς προείμενος.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Μδοῦ, σὺ ὑπὲρ πάσας Ἄγνη καὶ χαριτώσα, ὑπερέδης πάσας τῇ ἀγιότητι, πάσας ὑπεῖρας, καὶ πασῶν ὠφθῆς ὑψιλωτέρα τῶν οὐρανίων σαφῶς δυναμίω, μητῆρ τοῦ Θεοῦ χρηματίζασα.

F

ΟΔΗ δ'.

Ομίγας τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, τῆς ἐμφανείας τοῦ Πνεύματος ἡξιωμένος ἡγάπηται, καὶ τῆς αὐτοῦ θεωρίας τὴν αἴγλην καὶ τὸ κάλλος τεθέεται.

Πάρχων χαρισμάτων ἀναπλεως καὶ δωρεῶν τῶν ἐκ Θεοῦ δεδωρημένων, Ἀπόστολε πρὸς σωτηρίας λιμένα τούς σε ἡμολογοῦντας ὁδήγησον.

Δυναμίει ἀπητήτη τοῦ Πνεύματος τοῦ παναγίου, Λειτουργε τῶν ἀπερήτων, φραζάμενος, τῆς πονηρίας διώκεις τὰ πνεύματα, τῷ λόγῳ τῆς χάριτος.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Αράστως συλλαβοῦσα, Πανάμομε, τὸν ποιητὴν σου καὶ Θεόν, δυσσώπει σῶσαι κινδύνων ἡμᾶς, καὶ ψυχικὴν σωτήριαν βραβεῦσαι ταῖς ὕμνοῦσί σε, Δέσποινα.

ΟΔΗ

A

ΟΔΗ ε',

Νόμου παρωσάμενος τὰ προσκίσματα, τὸν χαρακ-
τῆρα τῆς ἀληθείας τήλαυγῶς ἐκέρυξας, αὐτὴν
κεκτημένος ὁδηγὸν τὴν ἀλήθειαν.

Πὸ τοῦ νόμου πρόσταγμα πληρῶν, Ἀπόστολε τὰ ἔθνη
πάντα ταῖς διδαχαῖς σου μαθητεύων ἔδραμες, καὶ
ταῦτα βαπτίζων Τριάδος ἐπικλήσειν.

Ομβρος ὡς οὐρανοῖς, ὡς ὀρόσος ἄνωθεν ὁ θεὸς
φθόγγος σου, Θεοκῆρυξ, τὸν αὐγμὸν διέλυσε τῆς
πολυθείας ἐνὸς Θεοῦ κηρύγματι.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Νεκρώσον τὰ πάθη μου, Θεογεννήτρια καὶ τὴν
ψυχὴν μου τὴν νεκρωθεῖσαν ἁμαρτίας δήγματι,
ἀνάστασον, Μήτηρ τῆς ὄντως ἀναστάσεως.

ΟΔΗ στ'.

Θεωρίας δόγματι, πολιτείας πράξεις φαίδραῖς τοῦ
Θεοῦ Ἀπόστολε, λαμπόμενος, τοὺς ἐν βυθῶ τῆς
ἀγνωσίας ἐφώτισας.

Επίστέλλεις ἅπασιν τοῖς ἀνθρώποις τὴν φωτιστικὴν
καὶ δογματικὴν ἐμπλήωσιν τοῦ Πνεύματος Ἐπιστολήν,
Ἱερογάντα θεσπέσιε.

B

Οθεόπτει, φθίγγεται οὐρανόσ τις λογικὸς τοῦ Θεοῦ
τὴν δόξαν δικηγύμενος τοῦ δι' ἡμᾶς ἐν σαρκὶ φανέν-
τος, καὶ θαύματα.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Παναγία Δέσποινα Θεοτόκε, ῥύσαι με φθορᾶς, καὶ
παθῶν τὸν θόρυβον κατὰπαυσον, ἢ τὴν πηγὴν τῆς
ἀπαθείας κηύσασα.

ΟΔΗ ζ'.

Πὸν θεοειδέστατον συνουσία θηότητος γενόμενον ἅπαν-
τες Ἰούδα ὑμνήσωμεν, ἐνθῆως μελωδοῦντες· Ὁ
Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Πνευματοκίνητος καὶ θεόπνοος γλῶσσά σου τὸν κόσμον
ἐπέστρεψεν, Χριστοῦ τῷ κηρύγματι, ἢ πάντες με-
λωδοῦμεν, Ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Νῆμει σοι οὐράνιον κληρουχίαν Κύριος, καὶ θρόνον
ὑπέρλαμπρον, ἐν ᾧ καθευδόμενος ἐνθῆως μελωδή-
σεις, Ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Μτόματι καὶ γνώμη σε, Θεοτόκου ἅπαντες, κηρύτ-
τομεν Παναγνε, Θεὸν γὰρ ἐγέννησας, ἢ πάντες
μελωδοῦμεν, Ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

ΟΔΗ η'.

Πλοῦτον τῶν ἔθνων καὶ Βασιλείων γέρας, εὐκλειαν
ἀπέλιψας, βοῶν, Ἀπόστολε, Πάντα τὰ ἔργα τῶν
Κύριον ὑπερυμνεῖτε.

C

Οὐκ τὴν αὐγὴν τοῦ Παρακλήτου, Μάκαρ, ἐδέξω
φοιτήσασα, κρυγάζων, Ἐυδοξε, Πάντα τὰ ἔργα
τῶν Κύριον ὑπερυμνεῖτε.

Υμνοῖς οἱ πιστοὶ τὴν σοι δοθεῖσαν αἴγλην, Ἰούδα
γεραίρομεν, προθύμως ψάλλοντες, Πάντα τὰ ἔργα
τῶν Κύριον ὑμνεῖτε.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Αεὐτε σκαλλήνον τοῦ Ἰακώβ τίμωμεν, Μαρίαν τὴν
ἄχραντον, συμφώνως κρίζοντες, Πάντα τὰ ἔργα
τῶν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε.

ΟΔΗ θ'.

Απαστράπτων, Ἐυδοξε, φωτοχύτω Πνεύματος αὐγῆ,
θαυμάτων ταῖς ἀστραπαῖς τῶν ὑπερφῶν, τοῖς
πᾶσιν ἀπέπεμπε, ὡς μαθητῆς τοῦ Ἐμμανουὴλ, ὃν μεγα-
λύνοῦτές, σε, Θεόπτα μακαρίζομεν.

Σὺν Ἀγγέλων τάξεις παρεστῶτες οἱ θεοειδεῖς, αὐ-
τόπται καὶ θεωροὶ τοῦ Μοναγενοῦς, τοῦ σάρκα
πρωγεύσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, τοῦτον ἐκτενώς ὑν ἱκετεύσατε,
τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

ΘΕΟΤΟΚΙΟΝ.

Ὡς τέκουσα, Παναγνε, τῶν κτισμάτων τὸν δημιουρ-
γόν, κατὰ παυτὸς γεννητοῦ φερεῖς τὴν ἀρχὴν,
ἀσύγκριτον ἔχουσα ὑπεροχὴν καὶ ὑπερφορῆ· ὅθεν τὸν
τόκον σου παροσκυνοῦντες, σὲ δόξάζομεν.

ODE v.

Summam veritatem nactus viæ ducem, ejusdem
signum dilucide explicuisti removendo umbras
Legis antiquæ.

Tibi datæ Legis præceptum Apostolice implens,
gentes omnes, uti præceptum acceperas, per-
currebas prædicando, et in nomine Trinitatis
baptizando.

Vox tua divina velut cœlestis imber et ros de-
super illapsus, Dei præco, dispulit polytheiæ
ariditatem, unius Dei prædicatione.

MARIALE.

Dei Mater, mortifica passiones meas, et animam
meam, peccati morsus enectam resuscita, veræ
resurrectionis Mater.

ODE vi.

Fia, Dei Apostole, illuminasti positos in profundo
ignorantiæ doctrina contemplativa et operibus
pulchræ conversationis.

Omnibus hominibus edidisti, plenam dogmati-
bus spiritualibus, et illuminatricem epistolam,
Mystes venerande.

Qui propter nos in carne apparuit, ejus mirabi-
lia et gloriam velut rationale cœlum enarrasti,
o Speculator Divinitatis.

MARIALE.

Venerabilis Donna, Dei mater, erue me a cor-
ruptione, et passionum mearum tu multum co-
pesce, quæ fontem impassibilitatis peperisti.

ODE vii.

Intuitu præsentis Deitatis simillimum ei factum
Iudam omnes concinamus, divino spiritu inso-
nantes, Benedictus est Deus.

Convertit mundum a spiritu mota et divinitus
inspirata lingua tua prædicatione Christi, cui
omnes hymnum canimus dicentes, Benedictus
es Deus.

Est tibi cœlestem hereditatem impertitus Domi-
nus, et splendidissimum thronum, in quo resi-
dens entheo pectore æternum canes. Benedi-
ctus es Deus.

MARIALE.

Recto prædicamus te omnes corde et animo Dei-
param, Purissima: quia Deum genuisti cui om-
nes canimus, Benedictus es Deus.

ODE viii.

Nova in gloria divitias gentium et regum præ-
mia accepisti, o Apostole; exclamans, superex-
altate omnia opera Domini Dominum.

Integram Paracliti claritatem suscepisti, o
Beate, et in ea exclamas, o Glorioso; super-
exaltate omnia opera Dominum.

Tibi datam splendorem, Juda, fideles cuncti ce-
lebramus hymnis, alacriter psallentes; Omnia
opera cantate Dominum.

MARIALE.

Devote venerentur scalam Jacob, intemeratam
Mariam; uno ore vociferantes, Omnia opera
hymnum dicite et superexaltate Dominum.

ODE ix.

Fivibrans lucifluis Spiritus radios, o Glorioso,
fulgorem eximiorum miraculorum omnibus
emisisti, tanquam discipulus Emmanuelis; quem
magnificantes, te quoque beatum dicimus, ut
divina cerneantem.

Unigeniti pro nobis carnem induti speculatores
et intuitores, una cum ordinibus Angelorum,
ipsum nunc instanter orate, ut salvæ fiant ani-
mæ nostræ.

MARIALE.

Mater castissima, quæ creaturarum omnium con-
ditorem peperisti, imperium super creata om-
nia merito obtines incontestabile atque præ-
cellens: quapropter partum tuum adorantes,
te quoque glorificamus.

PARERGOΝ

D

AUCTORE D. P.

E

PARERON DE MAGNIS MENÆIS EDITIONIS VENETÆ.

Opus in 12 li-
bros et menses
divisum

Menæa Græcorum, quæ Bollandi nostro placuit Magna vacare, excudi Venetiis ceperunt anno 1598 cum esset Constantinopolitanus Patriarcha Dominus Dionysius cui Antonius Hyparchus longam inscribit præfationem de calamitosissimo statu totius Græcæ nationis, quoad corporis et animæ bonâ; multis quærens in ejus causam; præcipuam autem veramque non attingens, licet præ oculis positam omnibus, schismatis scilicet pertiacionem, et divisionem ob Ecclesiæ copite, a quo quodcumque se jungitur membrum, marcescere et emori necesse est. Constat opus istud libris duodecim qui sumunt initium a Septembri, (unde annus simul cum Indictione Constantinopolitana inchoatur) ac porro per ordinem duodecim mensium qui illis nomen dedere, excurrunt. Primus et Secundus Septembris scilicet et October, excusi sunt typis Franciscide Julianis, impensis et cura Domini Emmanuelis Glunsonii, Novembrem, Januariam, Februariam, Martium addiderunt anno 1596 Francisci hæredes; cum interim priori adhuc anno Decembrem impressisset Petrus, quondam Christophori Tzanitæ, studio et cura Georgii Sacerdotis, filii Blasti Crentensis, cognomine Punaleti: qui Petrus an. 1601 etiam Junium vulgavit. Aprilem Julium, et Augustum Antonius Pinellus suscepit anno 1603, eique annus 1607 Majum addidit, Theophane Hieromonacho Xenacii correctore usus, qui etiam Junio corrigendo operam dederat. Sed conatu prorsus infelici, tam densa ubique occurrunt menda: interpungendi autem ratio, unde intellectus ut plurimum pendet, nusquam sibi constat, et vitiosa identidem sensum tollit nec perturbat: ut operæ pretium facturus sit, quisquis istud tam utile miseris Græcis opus emendare conatus fuerit per novam impressionem. Et multo magis, qui: is sic correctum dederit Triodion Pentecostarium et Paracleticon ibidem et eodem tempore impressos libros, quos Nicephoras Callixtus Xanthophilus inserit Lectionibus (Synaxaria etiam Græci vocant quod in Synaxibus legantur) infectis hæretico et schismatico spiritu ad miseram gentem ab orthodoxa fide et Romana Ecclesia alienandam magis integra Dissertatione 2 post primam mox laudandam ostendit Allatius, detestans eorum ignorantiam qui sic imprimi fecerunt. Sed fortassis ideo id minus curatur, quia ex impossibilitate tot tamque proluxa volumina uno anno percurrendi sicut Latini suum percurreunt Missale nec Breviarium, ortus est inter Græcos illorum neglectus: quod Arcudium movit, ut ex omnibus colligeret Antologium novum, non majus quam Romanum Breviarium sit, quod Romæ typis Vaticanis impressum anno 1598 Clementi VIII dedicavit: qua sane industria sublata unitis Græcis necessitas est corruptos illos libros legendi; non tamen sublaturum omne dubium: et ex altera parte gravis deberet censeri joctura; si abolitis quæ nunc habentur exemplaribus, propter quædam admixta zizania, oboleantur tot præclara Græcæ pietatis Monumenta, quot ibi continentur, quæque convenit omnino servari.

2 Puriora longe Menæa magna sunt, sed exemplaria MSS. adeo rara, ut in præstantissimis Italiæ nec Gallix Bibliothecis nusquam non dico integrum illius corpus, sed nec mensem quidem unum invenerim, cogarque dubitare, an uspiam apud Græcos sic scriptum habetur sicuti impressum opus est: et subinde incidit opinari, ex duobus quæ seorsim inveniuntur partibus conflatum illud esse, videlicet ex Menæis propriè dictis, quibus cujusque mensis Canones de Sanctis, et quidquid ad eorumdem Sanctorum Officium pertinet, a Vesperis usque ad Missam continetur; et ex Synaxariis sive Menologiis, quibus cujusque Sancti vita aut passio compendio traditur, aut ea deficiente commemoratio

Autorumque
compendia
sumpta ex Synaxariis.

simplex. Tota sunt quæ Mediolani et Parisiis plura invenimus, plura fortassis vidissemus Romæ, si pro arbitrio lustrare omnia in Vaticana licuisset. Sed qui tunc ei præerat Allatius prævominatus mandatumque habebat nobis exhibere omnes de Vitis Sanctorum libros Græcos Latinosque, religioni sibi duxit exhibere etiam eos, qui illos integros non habebant; sicut recusavit describendum permittere libellum Arcæ de Vitis Sanctorum Sardinæ, quod libellus iste esset inapressus, Pontificis autem mandatum manuscriptos designabat. Ita subinde sunt homines ineptæ religiosi interpretes mandatorum alienorum. Non ideo tamen minus laudandus idem semper erit, tum propter obsequium in aliis collatum, tum propter plures eruditionis reconditæ libros ab eo editos.

3 In his sunt Dissertationes ejus duæ de rebus et libris ecclesiasticis Græcorum, quibus plurimum usus doctissimus Cangius in suo Glossario Græco barbaro, magno mihi subsidio fuit, ad Annotationes, quibus intendebam Græcæ Hymnologicæ inexpertis, quodamtenus explicare ordiinem totius Officii de sanctis, occasione hujus de S. Juda; nisi illis jam compositis P. Nicolaus Rayæus totam Liturgiæ Græcæ Acoluthiam proprio tractatu explanandam sumpsisset, prout is nunc excusus legitur ante Tomum secundum Junii. Itaque omissis Annotationibus designatis solum addo de præfatione Allatii opere quod ejus pars secunda, ut supra dixi, critica est tota et tres dumtaxat libros natat; prima, historica magis, enumerat omnes usque ad viginti duos, quidque iis continetur explicat, at quæ inter Synaxarium et Menologium differentiam ponit, quod hoc de solis sanctis sit, istud etiam alia festa complectatur. Hinc ergo sumpta Menæa excusa Dominicas quidem non attingam nec festa mobilia: sed cetera omnia Christi Domini atque Desparæ et si qua alia diei certæ affixa sunt per annum quibus omnibus menologio abstinent. Eadem Menæa habent post titulum cujusque sancti Distichon iambicum unum, Elogio subsequente prævium qualia in Menologiis nullis vidimus, præterquam in Divionensi, Eadem Menæa primis in ordine plurium sanctorum Distichis subjungunt hexametra, ex quibus in unum collectis confecimus Ephemeridem metricam ante Tomum Maji explicatam.

4 Atque hæc sufficiant de Menæis, unde hunc de S. Juda canonem dedimus: de quo ne quid prætermittam, scita Græcos, præter sacræ Liturgiæ librum habere duos ei subscriuentes; quorum unus Evangelium continet, per ordinem Dominicarum Festorumque digesta et nominatur Evangelium; alter Apostolus dicitur, eo quod similiter contineat digestos lectiones ex epistolis Actisque Apostolorum. Hæc cum non possent digeri obsque titulis Sanctorum, quibus epistolæ et Evangelia sua assignabantur non magis quam Typicum sive Ordo divinarum Officiorum, et hic et ibi illi scripti inveniuntur; non simul omnes per modum Kalendarii; sicut fert usus Latinorum, sed in ipso decursu librorum prædictorum plane sicut in Breviariis ac Missalibus nostris, in capite cujusque Officii aut Missæ. Et sic inter festa Junii ponitur in Apostolo τῷ ἀποστόλῳ καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ Ἀποστόλῳ Ἰούδα. Eodem mense, die XIX, Sancti Apostoli Judæ. Si hoc intelligit Allatius cum ait, etiam post Apostolum haberi aliquod Menologium, valde improprie loquitur: si autem intelligit propriam talium titulorum tabulam, quales nostris omnibus ritualibus præfiguntur, excusam ad colcem, eo caret exemplum Apostoli nostri, excusi Venetiis anno 1607, apud Antonium Pinellum.

5 Hac autem occasione indico prædicto Sancti Judæ festo legendum præscribi Καθολικῆς ἐπιστολῆς Ἰούδα

Hæc inter
quid intersit?

E

quid insuper
habeant Me-
næa excusa?

officio de S.
Juda ex 72
potius quam
ex 12,
F

A *δὲ τὸ ἀνεπίσημα* Catholicæ epistolæ Judæ lectionem integram, quod Latini non faciunt, quasi non satis ab antiquo certi quod Apostolus, Simonis in prædicando socius, fuerit epistolæ auctor: cur enim alius non æque tunc eam legerent, atque in festo SS. Jacobi et Philip-

pi legunt epistolam Jacobi? quamquam nec hoc animo D recte, si uterentur arduitate istius Missæ, Jacobum A CTOR. D P. Alphæi sive Minarem ea lectione honorare cum epistola sit Jacobi Cleophæ sive Adelpinthei.

DE S. URSICINO MEDICO

MARTYRE RAVENNÆ IN ITALIA

SYLLOGE HISTORICA

De ejus passione, cultu, translationibus et miraculis.

FORTE AN.
LXXII.

Cur hoc die
nunc colatur
Ravennæ S.
Ursicinus.

De celeberrimis toto orbe Christiano Martyribus Gervasio et Protasio proponendum mox Commentarium, concludam, quarrendo in causas, ob quas factum sit, ut a vetustissimo Occidentalis Ecclesiæ Martyrologio, Hieronymi credito, referrentur SS. Vitalis et Valeria, hoc inventorum ac translatorum filiorum solenni die; simulque S. Ursicinus, a Vitali, eodem ut creditur, ad Martyrium fortiter consummandum unimatus. Nunc præmitto, quod, cum non inveniretur proprius agonis ejus dies, placuerit Ravennatibus Archiepiscopis seculi XII aut posterioris alicujus huic, quo sic Martyrologio inscriptus inveniebatur, ipsi proprium solennissimum cultu dicare, translatis in Feriam proxime vacaturam minus solenni opud eos cultu SS. Gervasii et Protasii. Idus autem Decembris quibus antiquitus idem Ursicinus colebatur visum est relinquere cum titulo translationis minus solennis. Ex passione SS. Gervasii et Protasii, insertaque eidem epistola sub nomine Philippî a S. Caio Mediolanensium Episcopo inter primos Baptizati (sicut eadem passio habetur S. Ambrosio supposita seculo VIII aut IX) habetur antiquior triumphî istius notitia his verbis.

2 Cum Vitalis, SS. Gervasii et Protasii pater creditus, fuisset cum Paulino iudice suo Ravennarum ingressus, et videret in conspectu Judicis sui Christianum, nomine Ursicinum, arte Medicum, natione Ligurem, post nimia tormenta capitalem accepisse sententiam; (locus autem ubi decollabantur Christiani hoc habebat vocabulum, ut diceretur ad Palmam, eo quod arbores antiquæ palmæ illic essent) igitur cum, ut diximus, post nimia tormenta decollandus veniret [Ursicinus] ad Palmam, expavit: et, dum vellet male evadere, exclamavit Vitalis, dicens; Noli, noli, Ursicine Medice. Qui alios curare consuevisti, teipsum æternæ mortis jaculo vulnerare vis? qui per passiones nimias venisti ad palmam, coronam perdere noli, tibi a Domino præparatam. Audiens hæc Ursicinus, genu posuit, et spiculatorem ut feriret hortatus est; et agens penitentiam quod expavisset, Christi Martyrem se fecit. Statimque ipse Vitalis corpus Martyris rapiens, intra Ravennatum urbem sepelivit; et cum omni honore Martyri debita explens ad Judicem ultra venire contempsit. *Hæc ibi quæ primus, Florus Lugdunensis, suo Supplemento ad Bedam, aptavit concinnando S. Vitalis elogio, xxviii Aprilis; unde max alii Martyrologii, Usuardus, Ado, Notkerus, Rabanus sumpsere.*

3 Idem quatuor S. Ursicinum hoc quoque die retulerunt, sed paucissimis verbis. Rabanus hoc modo; Romæ (credo, Ravennæ, auctorem ipsum scripsisse) natiuitas Ursicini Martyris. Alii tres, in suis omnibus tam Manuscriptis quam impressis, quasi ex eadem omnis fonte, sic concorditer legi jubent; Apud Ravennam (Hodiernum Romanum, et quædam MSS. Ravennæ) sancti Ursicini Martyris, qui sub Iudice Paulino post nimia tormenta in confessione Domini immobilis per-

manens, capitis abscissione Martyrium complevit. Addit Notkerus, sepultusque est in eadem urbe a B. Vitale, patre SS. Gervasii et Protasii. Eadem omnia diffusius ampliavit S. Petrus Dimiani, in sermone de SS. Vitale et Valeria. Mortis autem genus idem subiudicavit Venantius Fortunatus, in vita S. Martini, sic canens de Sanctis Ecclesiæ Ravennatis:

Inde Ravennatum placitam pete dulcius urbem:
Pulpita Sanctorum per religiosa recurrens:
Martyris egregii tumulum Vitalis adora,
Mitis et Ursicini, Pauli sub sorte beati;

Id est capite plexi. Ubi ne contra Prosodiam tantus poeta peccasse videatur corripiendo penultimam in nomine Ursicini faciet infra producendus Hymnus S. Petri Damiani eadem licentia usi eoque suo facto sudentis, ipsam mediæ xvi poetis non insolitam fuisse circa nomina diminutiva in inus.

4 Habeo, ex MS. Passionali Bodecensis in Westphalia monasterii, transcriptam Passionem, seu verius Sermonem, de passione S. Ursicini Martyris: ubi expresse sic dicitur: Ravennæ in eo loco, ubi admirabile templum S. Vitalis habetur, arbor inerat antiquæ palmæ, ad quam Christiani, post damnationis sententiam, semper a lictoribus decollandi ducebantur. Hic dum flexo poplite insisteret vir Beatus imperterritus super jugulum, in occipite ruentem librantis dextera excepit chalybem. Quem locum in capite evidenter assigno; quia multis referentibus, qui nostris temporibus viderunt caput ejus, agnovi; et ubi concidit ictus ferri in capite Martyris, digitis referentium mihi signatum est sæpe. Auctor se Ravennatem ostendit dum sic orditur: Si cui omnium gesta Sanctorum patrie nostræ studiose notare libuisset, plurimis exhiberet ædificationis exemplar. sed quia omnia nos minus patitur tempus atque notitia assignare; ad illum saltem verborum nostrorum transferatur oratio, qui in Ravennatica urbe hodierna die Martyrii palma coronatus est. Pergit deinde dictatum vitæ ac finis Martyris ampliare verbis, sicut infra rogatum se a Fratribus ait; eisque miracula pauca subjungit, maxime quæ circa tempora sua claruerunt id est seculo X ad finem virgenti.

5 Nusquam ille, tum proprius et diligens Scriptor, meminit prodigii, quod Rubens et ex Rubeo Fabri, uterque Hieronymus prænominatus, prior Latine in Historia, posterior Italice in Sacris memoriis antiquæ Ravennæ, his verbis referunt. Statim, ab ictu letali, perinde ac si viveret, cadaver sanctum, sese ex humo erexisse, caputque ambabus manibus apprehensum, ad locum ubi ad sepulturam dandum erat attulisse, a plerisque memoriam prælitum est: aliqui etiam addunt, ex ejus collo tres palmæ ramos enatos: ejus admirabilis rei memoria cum plane interiisset, Divo Ursicino Ravennatum Archiepiscopo, ad ejus (Ursicini Martyris) sepulcrum oranti, hunc Martyrem, caput

E
Genus mortis
et Venantio
Fortunato,

capitis rescissi
inspectio,

et scriptore
Passionis sec.
10,

F

qui non meminit
gestati
capitis, nuda-
rumque ex
collo palma-
rum;

Passio ex li-
bello de SS.
Gervasio et
Protasio,

et alius 28
Aprilis

A caput manibus gestantem, tribus ex collo palmæ ramis prodeuntibus, sese ostendisse: quamobrem eo die jussisse Archiepiscopum, sanctam (quo perpetuo memoria servaretur) ejus imaginem hoc modo pingi; quod et ad hanc diem cernitur. *Habet Vaticana Romæ Bibliotheca, inter alia quæ vidimus recentioris ævi Manuscripta, lucubrationes Joannis Petri Ferretti Ravennatis, ab anno MDXLIX ad LIV, Ravellatum in Regno Neapolitano Episcopi, indeque regressi in patriam, ubi tertio post anno obiit. Ex illis scriptis varia ad rem nostram scientia transtulimus in Belgium atque imprimis compositum ab eo Sanctorum Vitalis et Valeriæ, uxoris ejus, ac filiorum Martyrium, cum ea quæ antiquitus inveniebatur S. Ursicini notitia. Non potuit is ignorasse sic illum pingi, idque occasione talis visionis: sed carit vir sapiens, ne visionem ipsam traheret in argumentum historiarum; satisque intellexit, quo sensu pingantur Martyres rescissa manibus capita gestantes. Quod autem tres palmæ indicabant mysterium, tacitus maluit venerari, quam conjectando subire erroris periculum. Si tamen conjectandum est, potuit triplex ramus significare triplicem de tyranno, quæstiones ter iterante, victoriam.*

B *esto sic visus sit sanctus sec. 6 S. Ursicino Archiep. et hic ita pingi eum jussit.*

6 *Scriptis idem Ferretus Archiepiscoporum Ravennatum Vitas, quas identidem allegat Fabri; ac nominatim ubi de S. Ursicino, xxvii Ravennatum Episcopo: eumque asserit, anno DCLV, sui Episcopatus III, die V Septembris excessisse e viris, Sanctumque haberi etiam ipsum quod et nos vidimus Ravenna transeuntes. Potuit hic, tali habita visione, nector fuisse corporis elevandi de terra; out de sub altari, ubi in ecclesia sui nominis conditum servabatur, efferendi atque transferendi in ecclesiam S. Joannis Baptistæ, conditam a Christumissima Principe Galla Placidia Augusta, Imperatorum filia, uxore, matre: et a S. Barbatiano dedicatam anno CCCCLXXXVIII. Nihil tamen certi ea de re invenio. Supra allegatus Sermo, narrata morte et sepultura Sancti, de Translatione solum habet hæc pauca: Corpus. . . . multis temporibus in eo loco mansit, ubi tunc collocatum est: postea vero ad ecclesiam S. Joannis Baptistæ delatum. proprium sortitum est oratorium, ex cujus vocabulo vocitatur usque ad præsens; cujus etiam altare satis habetur in veneratione. Fuit ecclesia illa, deficientibus istis Canonis, anno MCCCCVIII tradita Patribus Carmelitæ, et ab iis etiam nunc possidetur.*

C *Inde abstracta et singellata ancilla,*

7 *Ibi ergo pie quiescente (uti auctor Sermonis jam delibati prosequitur) per multa tempora corpore sancto, ad gloriam nominis sui, per eum plurima miracula Dominus demonstravit. Sed de multis pauca narrabimus, inquit, maxime quæ juxta tempora nostra claruerunt. Quidam de primis Senioribus civitatis, quadam ex causa unam ancillarum suarum flagris voluit adhibere: at illa fugiens in oratorium S. Martyris Ursicini, quod erat in proximo, post ejus altare delituit. Quod ubi Seniori nuntiatum est a famulis, missis apparitoribus irreverenter eam protrahi inde fecit invitam, et in eam ad libitum descevit. In ipsis diebus per somnium apparuit ei S. Ursicinus, interminans eidei supplicium atque mortem, nisi ipsam ancillam nodo solveret servitutis, et sibi justa pœnitentia satisfaceret. Senior itaque, cum esset sapiens, recognovit peccatum suum: famulam suam libertate donavit cum beneficio; et Sanctum Martyrem digna satisfactione placavit.*

8 *Eant in ecclesia ipsa cancelli, ad quos qui sustentabantur, post tergum habebant muri parietem cui adhærebat luculus, in quo beati Martyris membra quiescebant tumulata. Apparuit ergo S. Ursicinus in somnis Presbytero Deus dedit nomine, qui eidem ecclesiæ præerat: et admonens inde cancellos amovere, indicavit sibi maxime displicere, quod sic essent collocati. Presbyter visionem ne-*

gligens, iterum in somnis super eadem re præmonitus est. Tertia vern vice, cum adhuc quod adhortabatur implere negligeret; minacibus verbis correptus, cancellos anovit: quibus amotis Sanctus Domini apparere cessavit. Successori quoque suo Joanni Presbytero eadem postea contigerunt: nam et ipse cancellos in prædicto loco restitui fecit. Habuit idem Presbyter tractoriam* vini, juxta parietem oratorii ejusdem Martyris, ad usum egenorum et pauperum, vina plenam: quam usque ad medietatem per duas vel tres vices ad illorum utilitatem exhauriens, absque ulla humana refusione tertia vice reperit valde plenam. Hæc tria miraculorum insignia neque videram, neque legeram, sed plurimorum relatione cognovi, maxime a quibusdam fidelibus Fratribus, quorum precibus invitatus dictatum vitæ ac finis Martyris ejusdem ampliavi.

9 *Ultra nongentos annos passionis ejus, quidam Antistes nomine Honestus cum præsideret Ravennaticæ Sedi, volens Sanctum corpus honorabilius collocare, suamque fidem Sanctorum patrociniis facere meliorem atque gloriosiore; tempore Cæsareatus Ottonis Maximi, omni reverentia sublevatum, cum summa devotione ad Ursianam devexit ecclesiam: ubi nunc in crypta constat esse sepultum. Præfuit Honestus iste ab an. MCCCCLXXII ad LXXXIII, ex calculo Rubei; qui similiter eandem translationem ipsi Honesto tribuit, velut factam anno DCCCCLXXIV Idibus Decembris, qui dies eo anno Dominicus fuit. Caput tamen in templo S. Joannis Baptistæ relictum ferunt, (inquit ille) ne tam sancti cadaveris Reliquiarum expers omnino esset. Verum id hactenus ubi sit nesciunt Patres Carmelitæ, ideoque nec inter eorum Reliquias ipsum nominatur. Fatetur autem Rubeus non deesse qui translationem prædictam Henrico Archiepiscopo tribuant: sed ego (inquit ad exitum anni MCLXIX) Honesto id multis de causis libentius adscripserim. Henricus id præstitit, quod cum Divi hujus Martyris corpus sanctum in crypta jaceret, in æde Ursiana ubi fuerat ab Honesto collocatum, inde illud cum pluribus aliis Divorum Reliquiis eduxit, et supra cryptam editiore loco, ante S. Probi Archiepiscopi corpus, quinto Decimo Kaleudas Decembris, omnibus sacratis viris et populo ad spectaculum advocatis, locavit; nec diu post eo qui insecutus est anno MCLXX Kalendis Januarii, mortem obiit. Ex hinc manifestus etiam Tutelarem suum Ravennates sensere: siquidem (uti ex Dnsiderio Spreto narrat Hieronymus Fabri pag. 8) anno MCCCCLXXXIII Galeotus Malatesta, Arimini Dominus, Ravennam, civibus peste attenuatis pane vacuam, noctu aggressus, eadem haud dubie potitus fuisset; nisi in muris conspecti Sancti Ursicinus et Vitalis, cum magno armatorum numero, ita eum terruissent; ut dimissis quam jam applicatæ erant scalis, Ariminum fuga capta redierit: ubi visu oculorum privatus, paulo post etiam obiit: contra quam scribit Corrius, qui urbe potitum credidit, quia tentasse id eum legerat.*

10 *Cathedralis Ravennæ Basilica, sanctæ Resurrectioni proprio nomine dedicata, Ursiana etiam appellatur, ab Urso Archiepiscopo, qui eum vel a fundamentis extulit, vel magnificentissime instauravit anno CCCCLXXXVIII, quadruplo ordine columnarum ex marmore præclaro Græco: cujus parietes ferunt gemmis, novo eximia pietatis exemplo, ornatos fuisse, inquit Rubeus. Testudinem Hieremias Archiepiscopus, anno MXXII, vermiculato, quod nunc cernitur, opere diligenter incrustandum curavit. . . . Tametsi quæ Græca aliquot locis appositæ sunt signa, suadere haud difficile possunt, restituisse Hieremiam potius veterem picturam, quam omnino*

D *vinum juxta positum,*

* *plaustrum vas grande*

ter suppletur.

Transtatio 2 In Cathedralem

E

an. 974 13 Dec.

Elevatio ibidem 1169, 22 Novemb.

F *et urbis an. 1383 libratio.*

In eadem Cathedrali, Ursiana dicta.

novam

Removentur cancelli aedificatorum a sepulchro:

A novam intituisset. Vidi ipsam Basilicam, opus insigne, ostenditur laps, genuum et sanguinis vestigia præferens, anno MDCLX, xx Novembris, et ante majorem aram, pluribus gradibus sublimem, genuflexus, adoravi octo Sanctorum corpora, sub illa (ut dicebatur) condita, in quibus est illud S. Ursicini. Vidi etiam Abbatialem S. Vitalis basilicam, quatuor præcipuis sacellis instructam, quorum quartum S. Ursicini est, habetque super altari pictam in tabula manu Luca Longi effigiem Sancti, qualem supra descripsimus per visum Archiepiscopo oranti oblatum: sub ipso vero altari lapidem, qualem describit Fabri, genua vestigiis impressum (ut fertur) ex eo tempore, quo super eum capite minuendus Sanctus genua flexit: quo in suzo etiam guttæ sanguinis cecidisse dicuntur, eo loco quem infixa ferrea crucula notat. Alias ibi S. Ursicini Reliquias esse non indicat Fabri; sed bene in ecclesia S. Joannis Evangelistæ, quæ nunc Canonicorum Regularium, olim Benedictinorum Monachorum fuit; eandemque cum Baptistæ ecclesia Fundatricem agnoscit Gallam Plucidium. Orationum, cujus supra ad Baptistæ ædem positi Sermo meminit, et ex hoc verosimiliter Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 127; ab ipsa ecclesia secernit Fabri pag. 388, et juxta eam fuisse sentit; esseque ipsam, quæ sacrarum Ravennæ ædium ultima, dicitur S. Ursicini. Intra hanc cum anno MDCXVIII erecta fuisset Confraternitas Sutorum, cæpit illa nonnihil celebrari; ab annis vero paucis, inquit Fabri, libram suam edens MDCLXIV, a fundamentis est restaurata, minor autem quam ante fuerit.

in ecclesia S. Vitalis sacellum:

alibi Reliquiæ et oratorium.

Potest sub Nerone passus credi Ursicinus;

C

11 Redeo ad Sermone prænotatum. Ante hunc legebatur; Incipit Prologus in Passionem S. Ursicini Martyris, quæ colitur Idibus Decembris. Idem dies inculcatur hac finali clausula: Passus est autem Deo carus Ursicinus, in urbe quæ a Ratibus vocabulum sumpsit, sub scelestissimo Principe Domitio Nerone, agente Paulino Consulari, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et spiritu Sancto vivit et regnat Deus, in secula seculorum. De Nerone et Paulino, si verum esse constaret; itemque Sanctos Fratres Gervasium et Protasium passos circa tempus Marcomanici belli seculo II; sequeretur omnino S. Vitalem, qui S. Ursicinum prævit verbis, et secutus est morte, fuisse diversum ab eo, qui ex Valeria postmodum genuit SS. Gervasium et Protasium solaque identitate nominis factum, ut utrorumque tempora confunderentur, cum iis contra historiam vitis, quæ infra notabuntur. Sed tali distinctione nihil opus erit, si filii sub Dometiano dicantur passi circa annum XCV, habuisseque patrem ab annis XXVIII prægressum ad coronam, anno LXVII, immediate secuto Consulatum ordinarium C. Suetonii Paulini et L. Pontii Telesini, quo magistratu defunctus Paulinus, jure missus in Galliam Cisalpinam fuerit.

12 Ad XIII Decembris quod attinet; is saltem a tempore primæ Translationis capit Natalis haberi, quia

verus ignarabatur; sicut et verus Natalis S. Vitalis; quorum obitus alioqui non puto fuisse discretos longo mensium aut dierum multorum intervallo. Reddita autem jam supra, et infra plenius reddenda ratione, cur dies XIX Junii in locum Natalis subierit; quantvis nec illa die passus S. Ursicinus sit; restat ut ejus diei definiendi cura seposita, sequamur hodiernum Ravennatis Ecclesiæ usum, in ejusdem memoria huic operi inserenda. Dies autem Translationis XIII Decembris apte relinquetur; nisi quod hæc quoque debeat differri, propter S. Luciam, in diem XIV, sicut differendam munit Kalendarium, pro anno MDCLX recognitum, editumque jussu Illustrissimi et Reverendiss. D. Lucæ Torregiani, Clerici Cameræ Apostolicæ, ejusdemque Ravennatis Ecclesiæ Archiepiscopi. Parro Passione S. Ursicini sic, ut dictum est, pro XIII Decembris descripta in pluribus mediæ ævi Legendariis, seculo XII, XIII vel XIV exaratis, factum etiam est, ut variis exemplaribus auctoris apud nos et alibi per Germaniam Usuardi; itemque apud Maurolycum, Bellinum Auctorem Florarii, Grevenum, inveniatur sub finem diei illius scriptum, item S. Ursini, vel Ursiani (loco Ursicini) Martyris, nomine per libroriorum uscantiam alterato.

D
AUCTORE D. P.
et a tempore
Translationis
cultus 13 De-
cembr.

quando etiam
inscribitur
fastis.

E

13 Augustinus Calcagninus Canonicus Pœnitentiarius Metropolitanæ Geauensis an. 1655 librum Italicum vulgavit sub titulo Sacrarum Palmaram Genuensium, id est, Sanctorum Martirum Genuensium Vitas; ubi secundum locum tenet S. Ursicini passio, cui subnectitur hymnus de eodem, a S. Petro Damiani scriptus, dignus etiam hic referri.

S. Petri Damiani Hymnus

Dulcis Martyr eximius
Festum præbet Ursicinus;
Quo victus victor extitit,
Et clarus astra subiit.

Nam pœnas post horrificas,
Carnis pavet infirmitas:
Sed mox ad cor revertitur,
Et lætus ense cæditur.

Digne raptor erubuit,
Rapinæ dum succubuit;
Et hoste lapsa perdidit,
Qui stanti vulnus intulit.

Et nos inter certamina,
Martyr insignis adjuva:
Da diffidentes fidere
Victosque rursus vincere.

Sis animarum medicus
Affer opem languentibus:
Haustu cœlestis gratiæ,
Ægræ curentur animæ.

Sit Patri cum Ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriusque parili
Majestas summa Flamini.

F

DE S. ZOSIMO MILITE

MARTYRE IN PISIDIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Actis ejus, locisque inibi nominatis, Elogia ex Synaxariis.

G. II.

CIRCA AN. CX.

Loca Pisidiæ
Antiochia,
Apollonius,
Sozopolis.

Pisidia, regio Asiæ notissima, aliquibus appellata Pamphyliæ pars Borealis, habet quatuor civitates infra in Actis S. Zosimi memoratas. Harum primaria est Antiochia, ipsius Provinciæ metropolis, et Sedes Præsidis Dometiani, sub Trajano Imperatore sub quibus Martyrium ille passus

est. Aliæ urbes sunt Apollonia seu Apollonias et Sozopolis, in quarum altera degebat S. Zosimus. Venit ergo Dometianus Præses ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ διὰ τῆς Σωζοπολιτικῶν πόλεως, ut Acta Græca infra habent, aut ut in Menologio Basilii Imperatoris legitur, ἐξ Ἀπολλωνιάδος τῆς ἐν Σωζοπόλει. Quo etiam modo legitur

A tur in MS. Synaxorio Ecclesiae Constantinopolitanae et in Menais-excensis; ut videatur S. Zosimus Sozopoli repertus, et variis tormentis affectus; hac autem de causa Sozopoli adscriptus est in Martyrologio Romano his verbis: Sozopoli S. Zosimi Martyris, qui in persecutione Trajani, sub Dometiano Praeside, post acerbos cruciatus capite amputato, victor migravit ad Dominum. Galesinius in suo Martyrologio adscripsit illum Apolloniae. Verum inde abductus est Conanani, et ibi martyrium complevit. Molanus in Additionibus ad Usuardum; In urbe Conanensium S. Zosimi Martyris. Infra in Actis Graecis Κοσμοῦν Πόλις dicitur num. 6 et 9 ubi ἐτελεύτησεν ἐν τῇ Κοσμοῦν Πόλει. Est in Geographia Ptolomaei Conna urbs Pisidiae versus Pergam, in Pamphiliæ et Pisidiae tractu: pro qua perperam Comana etiam scribitur quæ est Cappadociae.

Tempus martyrii Conanæ peracti.

2 Trojanus, sub quo passus est Zosimus, imperavit ab anno xcviij usque ad annum cxvii: ad persecutionem contra Christianos, quæ tertia habetur, movit anno cxvii ut hoc aut sequentibus unius videatur S. Zosimus martyrio coronatus; idque sub Dometiano Praeside (uti is apud annes Graecos appellatur) non Domitiano, uti in Latina versione scriptum est.

Acta Graeca in MS.

3 Acta Graeca reperimus in Bibliotheca Vaticanae codice 1661 sicut ea damus, et Latine a Sirleto Cardinale reddito, edidit Aloysius Lepomannus Episcopus Veronensis, parte 2 tom 7 Vitarum Sanctorum Patrum, atque ex ipso Laurentius Surius ad hunc XIX Junii. Cuius Lepomannus Graeca sub nomine Metaphrastis: verum Allatus, de simonion scriptis pag. 122, ipsa numerat in classe illorum, quæ non sunt Metaphrastis. Illustrata interim compendia a Graecis edita sunt, ex quibus proponimus, quod in Menologio Basilii Imperatoris Porphyrogeniti seculo Christi decimo excavato extat hoc modo: Ζώσιμος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Τραϊανῶν ἐξ Ἀπολλωνιάδος τῆς ἐν Σωσοπόλει στρατευόμενος δὲ ὑπὸ τῶ τῆς Ἀντιοχείας τῆς Πισιδίης Ἡγεμόνι Δωμετιανῶ, ῥίψας τὰ ὄπλα, καὶ προσφυγὼν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, τοῦ ἐν Χριστῷ ἀξιούται βραβείσματος. Κρατηθεὶς οὖν κχθι δέσμιος πρὸς τὸν Ἡγεμόνα καὶ ἐρωτηθεὶς, καὶ ἐαυτοῦ Χριστιανὸν εἶναι ὁμολογήσας, ταθείς ἐκ τεσσαρῶν, ἐτύφθη σφοδρῶς καὶ κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλου ἐξέστη, καὶ ἐπὶ κράσβατον πεφυρακτωμένον ἐτέθη· μεταβλήθητος δὲ τοῦ πυρός εἰς ἠρόσον, πολλοὶ τῶν ἀπίστων καταπλάγνυντες, ἐπίστευσαν εἰς Χριστόν. Καὶ μετὰ ταῦτα κρηπίσι καθελώθει, καὶ ἵπποις νέσι προσδεθείς, ἠναγκάσθη συντρέχειν τῷ Ἡγεμόνι καὶ εἰς τὴν Κοσμοῦν πόλιν ἐλαύνεται ἄσιτος διαμείνας ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις.

C

Καὶ πάλιν εἰς ἐξέτασιν ἀχθεὶς, καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσας παύρησία, ἐτιμήθη τὴν κεφαλὴν.

4 Zosimus Christi Martyr fuit sub Imperio Trajani ex Apolloniade. Sozopoli comprehensus a Praeside Antiochiæ Pisidiæ Dometiano. Is projectis armis fugerat ad Ecclesiam Dei, sacro Christi dignatus baptismate. Captus igitur et vinetus, ad Praesidem est ductus et examinatus; et se Christianum esse professus, protensus ex quatuor partibus crudeliter cæditur, et suspensus super lignum ustulatur, et super grabatum ferreum succensus coniectitur, sed igne in rorem commutato multi ex infidelibus conversi in Christum crediderunt. Postea calceos clavis perforatos indutus, et equis nullis alligatus, cogitur currere post Praesidem. In Urbem Canectarum profectus triduo ibi absque omni cibo permansit: et rursus ad quæstionem adductus, et Christum magna cum constantia professus, capite plectitur. Hæc ibi.

Compendium ex Menologio Basilii Imp

5 MS. Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, quod pertinet ad collegium Parisiense Societatis Jesu, uti et Menæa excusa eadem fere omnino isdem verbis habent, et Κοσμοῦν vel Κοσμοῦν πόλιν nominot, ubi tolerata tormenta diffusius explicuntur et additur, quod cum tribus diebus impastus mansisset, θέσθεν δὲ δυὸ παιδῶν ἐπιφανέντων αὐτῷ καὶ τοῦ μὲν ἄρτου, τοῦ δὲ ἐν ἀγγεῖῳ ὕδατος κομίζοντος αὐτῷ, εὐχρηστίσας τῇ Θεῷ ταυτῶν μετέλαβεν. Ἀχθεὶς δὲ εἰς ἐξέτασιν πάλιν κρεμασθεὶς ξέεται, καὶ λαμπάσι πυρός κατακασσεται, καὶ σιδήροις ὕψει κατακκευάτται τὸν ὕψου, καὶ * ξηρωτέμενεται τὰ νεύρα, καὶ τὰ ὄστα συντρέβεται σιδήραϊς σφίραϊς καὶ οὕτως τὸν εὐχένα τμηθεὶς, τὸν τοῦ μαρτυρίου κομίζεται στέφανον.

in MS. Synaxario C. P. et Menais circa annum auctius, 15

* forte τριεπινοται tormentis variis

6 Duobus pueris eidem cœlitus apparentibus quorum alter panem, alter vasculum aquæ subministrabat iis post actas Deo gratias fuit recreatus. Reductus inde ad quæstionem, rursus suspensus aduritur, et lampadibus ignitis torquetur, acutisque obelis terga compungitur, nervos poplitum succiditur, ossa ferreis sphaeris confringitur, et hoc modo cerce abscissa, martyrii corona honoratur. Similia reperimus in plurimis aliis MSS. possim per nos citatis, ex quibus confectum Elogium in Menologio Sirleti. Sed ultimorum istorum tormentorum nihil habent Acta quæ domus: et crepidas clavatas non dicunt admotas Martyri in Conanensium civitatem ducendo: sed in ipsa ad tribunal reducto illis admotas: quod minus verosimile apparet: quo fit ut suspicemur, Elogia ista non ex his quæ dabimus Actis, sed ex aliis antiquioribus et sincerioribus occpta esse.

forte sumptis ex Actis aliis.

F

ACTA MARTYRII

Ex MSS. Graecis, collata cum translatione Cardinalis Sirletii.

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ζωσίμου.

Sub Trajano a

Quibus temporibus Trajanus imperator Romanorum Imperium tenebat, multa idolorum insania et error, multaque cæcitas Gentiles adetinebat. Et magna persecutio contra Ecclesiam Dei commovebatur. Erat autem Dometianus quidam Antiochiæ Pisidiæ Praeses: qui cum Imperatorem Trajanum adiiisset, petiit sibi dari potestatem adversus Christianos homines, ut quicumque diis immolare nolisset, gravi supplicio afficeretur. Hic cum hujusmodi potestatem accepisset, et armatura diaboli indutus esset, tamquam leo quidam iremebat adversus eos, qui ad mortem usque Dei confessionem servabant. Venit autem in urbem Apolloniam, per Sozopolitarum urbem.

et Praeside Dometiano,

Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκεῖνοὺς, ἐπὶ Ἀυτοκράτορος Τραϊανοῦ, ἡ πολλὴ μανία καὶ πλάνη τῶν εἰδωλῶν, καὶ πολλὴ τύφλωσις ἐκράτει τοὺς Ἕλληνας, καὶ πολλοὺς διωγμοὺς κατὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐκεκλήθητο. Δωμετιανὸς δὲ τις, ἡγεμονεύσας τῆς Ἀντιοχείας Πισιδίης, προσελθὼν τῷ Ἀυτοκράτορι Τραϊανῷ, ἠτήσατο ἐξουσίαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἵνα πάντα τὸν μὴ θύοντα τοῖς θεοῖς, δεινῇ τιμωρίᾳ ὑποβάλλῃ. Ὅστις τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν λαβὼν, τὴν πανοπλίαν τοῦ διαβόλου ἐνδυσάμενος, ἔβρυχεν ὡς λέων κατὰ τῶν ἐν τῇ ἡμερολίᾳ τοῦ Θεοῦ αποθνήσκόντων· ἦλθεν δὲ ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ διὰ τῆς Σωζοπολιτῶν πύλεως.

A 2 Τὸν διωγμὸν δὲ ἐπικειμένον, Ζώσιμος τις, στρατιώ-
 τικῆς ὑπάρχων, ἀκούσας τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν,
 ἀπέβριψεν τὰ ὄπλα τὰ πολεμικά, καὶ προσέφυγεν τῇ
 ἀγνοστῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πίστει τῆς πρὸς τὸν Κύριον
 Ἰησοῦν Χριστὸν καταξιώθει, καὶ δεξάμενος τὸ
 λουτρὸν τῆς ἀφθαρσίας ἐν πίστει μεγάλῃ καὶ ἀγνείᾳ.
 προσευξάμενος τῷ Θεῷ ἐν πολλῇ νηστείᾳ ἠγωνίζετο. Ἡμε-
 ρῶν πολλῶν διεληλυθῶν, διέγοντος τοῦ Δομετιανοῦ ἐν τῇ
 προειρημένῃ πόλει, προσελθὼν αὐτῇ τις ἐμήνυσεν περὶ
 τοῦ ἀγνωστῆτος Ζωσίμου, ὅτι τις Ζώσιμος στρατιώτικῆς
 ὑπάρχων, περιφρονήσας τοῦ Ἀυτοκράτορος καὶ τῆς ὑπε-
 τέρας ἐξουσίας, βίψας τὰ ὄπλα, καὶ ὀρηκόμενος τὴν
 ἐουτοῦ στρατείαν, ἣν ὑπῆρχεν εὐλαγῶς ἀπὸ τοῦ Ἀυτο-
 κράτορος Τραιανοῦ, λέγει εἶναι ἐνυτὸν τῆς θεοσεβείας
 τῶν Χριστιανῶν, λογισάμενος μηδὲν εἶναι τοῦς ὑμετέ-
 ρους θεοῖς· ἀλλὰ καὶ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀυτοκράτορος
 βδελυσόμενος, καταφρονεῖ τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας. Ὁ δὲ
 Ἡγεμὼν ἐκέλευσεν αὐτὸν παραστήσασθαι, λέγων· Ἀχθῆται
 ὁ λεγόμενος Ζώσιμος τὸ τοῦ βήματος. Ἀπελθόντες δὲ
 οἱ τῆς τάξεως, κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ Ἡγεμόνου, συνέ-
 σχον τὸν Ζώσιμον, καὶ παρέστησαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βή-
 ματος. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν ἔρωτα αὐτὸν λέγων, Σὺ εἶ ὁ λεγο-
 μένος Ζώσιμος; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι Ζώσι-
 μος ὁ δοῦλος τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ
 Ἡγεμὼν λέγει αὐτῷ· Τίως ὁμολόγησον ποῖας τύχης, καὶ
 οὕτως ἐνυτὸν δοῦλον καταγγέλλεις. Ζώσιμος εἶπεν,
 Στρατιώτικῆς εἰμι τῆ ἀξίᾳ, καὶ κατέλειπον ἡμῶν τοῦς
 θεοῖς τῆς ἀπολείας, καὶ γέγονα Χριστιανός. Δομετιανός
 Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἀνοσιώτατε Ζώσιμε, μηδὲν ὠφελοῦμενος
 ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τούτου, πρόσελθε καὶ θύσον θεοῖς, ἵνα
 καὶ ἡ καταφρονήσις σου ἡ προτέρα συγχωρησθῇ σοι, ὅτι
 ἐνέβρισας τὸν Ἀυτοκράτορα καὶ δεσποτικῶν ἡμῶν Τραιανῶν
 τὸν παρασχόντα σοι τὸ τῆς στρατείας σχῆμα. Ζώσιμος
 λέγει, οὐ δύω ἐγὼ θαύμασιν. Δομετιανός λέγει· Ἀπα-
 χθῆται ἐν τῷ δεσμοτησίῳ.

3 Καὶ τῇ ἐπαύριον κελύει αὐτὸν ἀχθῆσαι ἐπὶ τοῦ
 βήματος Δύσαντες δὲ ὄπισθε τὰς χεῖρας αὐτοῦ οἱ ὑπη-
 ρεῖται, παρέστησαν αὐτῷ τῷ Ἡγεμῶνι. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν
 κελύει αὐτὸν ἀναρτιθῆσαι ἐπὶ τὸ ξύλον. Ἀναρτιθέντος δὲ
 αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ, Θύσον, ανοσιώτατε Ζώσιμε, πρὶν τῶν
 μελῶν σου ἀψάμενος ἀφουσίω σε. Ζώσιμος λέγει, Οὐ μόνον
 λόγους ἐπαγγελλόμενος, ἀλλ' εἰ καὶ ἔργοις τοῦτο πρά-
 ξης, οὐ πείσεις με θύσαι. Δομετιανός λέγει· Ὑποπέθει
 στρατιωτικῶς. Ἐπὶ πολὺ δὲ τυπτηθεὶς ὁ λακκάριος, λέγει
 πρὸς τὸν Ἡγεμῶνα· Τί εἰς μάτην ἀγωνιῶσιν οἱ ὑπερέταί
 σου; διὰ γὰρ τὸν Θεὸν τὸν ἐδυναμῶντά με, οὐκ οὐδὲν
 νομαί τῶν πληθῶν σου. Ἐπὶ πολὺ δὲ τυπτηθεὶς, καὶ
 πληρωθέντης τοῦ ἰδάφους ἀπὸ τοῦ σίματος αὐτοῦ, φωνῇ
 μεγάλῃ λέγει, Κύριε παντοκράτορ, ὁ ἐπὶ θρόνῳ ἀσθεν-
 τῶν καθήμενος, ὁ ἐκτυλίσσας οὐρανὸν, καὶ θεμελιώσας τὴν
 γῆν, ὁ συσχηγὼν πάντα τὰ ὕδατα ἐν μιᾷ συσχηγῇ, ἡ
 ἐλπίς ἡμῶν τῶν δοῦλων σου· εἰσάκουσόν μου δεομένου
 σου, καὶ μὴ πικρήσῃς με ὑπερβῆσαι ὑπὸ τῆς ταύτου ἀπει-
 λῆς, ἵνα δι' ἐμὸν μᾶλλον πάντες οἱ μὴ γινώσκοντες τὸ
 ὄνομά σου, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς μόνος. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εὐ-
 ξαρμένου, ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, Ζώ-
 σιμε ἰσχυε, καὶ ἀνδρίζου· ἐγὼ γὰρ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ
 οὐδεὶς προσθήσει κωλύσαι σε. Καὶ ταῦτα τῆς φωνῆς
 ἐνεχθείσης, ὁ Δομετιανός ἀκούσας, καὶ τισὲς τῶν ἐκεῖ
 ἐστῶτες, εἶπον· Ὅτι μάγος ἐστίν· τινὲς δὲ ἔλεγον, Ὅτι
 οὐχί, ἀλλὰ μέγας ἐστὶν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, καὶ αὐ-
 τοῦ ἐστὶν ἡ ἐλθούσα φωνὴ πρὸς αὐτόν.

4 Ἐβίβησεν δὲ πάλιν ὁ Ἡγεμὼν δεδύετα αὐτὸν τει-
 νεσθαι ἐκ τεσσάρων Τεινομένου δὲ τοῦ Μάρτυρος πᾶν
 σφοδρῶς, ἀνκατένευε τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανόν, χεῖρατο λέ-
 γων· Κύριε ὁ Θεός, ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώ-
 των, ἡ ἐλπίς τῶν Χριστιανῶν, ἡ καταφυγὴ καὶ ἡ ἀνά-
 παυσις τῶν τεθλιμμένων, βύσαι με ἐκ τῆς ἐπιουσίας τοῦ
 λυμαίνοντος καὶ διαδόλου Δομετιανοῦ, ἵνα γράσιν οἱ παρε-
 στῶτες, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός, ὁ ζῶν καὶ πρῶτος καὶ μέγας εἰς
 τὰς αἰῶνας. Ἰδόντες δὲ πολλοὶ τῶν παρεστημένων τὴν
 ὑπομῶν τὸν Μάρτυρος, ἐπίστευσαν τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ

Junii T. IV

2 Ibi jam antea cum persecutio immineret; Zo-
 simus quidam Miles fidem Christi cupiens sequi,
 arma bellica abjecerat, et ad sanctissimam Ecclesiam
 confugerat, Christique fide instructus, immortalita-
 tis lavacro accepto, in fidei operibus et castitate,
 multisque jejuniis et orationibus seipsum diligenter
 exercebat. Cum autem dies multi præterissent,
 et Dometianus esset in ea urbe, quam supra dixi-
 mus, vir quidam illum adiit, et Zosimum deferens;
 Est, inquit, quidam Zosimus Miles, qui et Imperatorem,
 et vestram potestatem contemnit: cumque arma ab-
 jecerit, et militiam abnegaverit, in quam ab Impe-
 ratore Trajano adscriptus fuerat, dicit se Christia-
 norum religionem sectari, pro nihilo faciens deos
 nostros: quin etiam Imperatoris constitutiones exe-
 cratur, et ejus potestatem despicit. Tum Præses
 dixit: Ducatur huc Zosimus ad tribunal. Abit igitur
 cohors, ut jussa fuerat, et Zosimum comprehen-
 sum ad tribunal duxit. Quem præses interrogans;
 Tu, inquit, es qui Zosimus appellaris? Respon-
 dit: Ego ipse sum Zosimus, servus Domini mei
 Jesu Christi. Ad hæc Præses: Fatere prius, cujus
 conditionis homo sis, et postea dices, cujus servus
 sis. Tum ille: Miles ego sum, quod ad humanam
 conditionem pertinet, qui vestros illos deos perdi-
 tissimos derelinxi, et Christianus factus sum. At
 Dometianus: Sceleratissime, inquit, Zosime, nihil
 tibi proderit nomen istud. Vade, et diis sacrificia,
 ut peccatum istud tibi condonetur, quod Imperato-
 rem Dominum nostrum Trajanum despexisti, qui
 militarem ornatum tibi concessit. Ad hæc Zosimus:
 Minime ego sacrifico dæmoniis. Abducatur, inquit Do-
 metianus, in carcerem.

4 Crastino autem die jussit eum duci ad tribu-
 nal. Manibus ergo post terga colligatis, eum ante
 Præsidentem statuerunt. Tum Præses jussit eum in
 ligno suspendi, suspensoque dicebat: Sacrificia,
 sceleste Zosime, priusquam membra tua destruan-
 tur. Ad hæc Zosimus: Non solum, inquit, non ver-
 bis, sed neque factis poteris mihi persuadere, ut sa-
 crificem. Tum Dometianus: Verberetur vehementer
 more militari. Cumque diutius B. Zosimus verbe-
 raretur, dixit Præsidi: Frustra ministri tui la-
 borant, Dei enim me corroborantis voluntates ver-
 bera tua non sentio. Cum igitur tam diu verberatus
 fuisset, quoad solum ipsum sanguine repletum es-
 set, voce magna clamans dixit: Domine Deus om-
 nipotens, qui sedes in throno firmissimo, qui exten-
 disti cælum et fundasti terram, qui aquas omnes in
 unum locum congregasti, tu, nostra servorum tuo-
 rum spes, exaudi me, qui te precor; neque permit-
 tas hujus minis me superari; ut omnes qui nomen
 tuum non cognoscunt, per me discant te solum esse
 Deum. Sic cum orasset, venit vox e caelo, dicens:
 Zosime, esto fortis et robustus, ego enim tecum
 sum, neque quisquam tibi obesse poterit. Cum hanc
 vocem Dometianus, et quidam alii qui cum illo erant
 audivissent: Certe, inquit, magus hic est. Alii
 dicebant: Minime magus est, sed magnus est Deus
 Christianorum, et ab illo vox ista ad huuc missa
 est.

4 Jussit rursus eum Præses colligatum ad qua-
 tuor palos extendi. Qui cum valde distenderetur,
 oculos in cælum erexit, ac dixit: Domine Deus, qui
 hominum mentes cognovisti, tu Christianorum spes
 refugium et requies illorum qui sunt in angustiis,
 libera me a fraude pestilentis et diabolici Dometia-
 ni; ut cognoscant omnes, qui præsentibus sunt, te
 Deum esse, qui semper vivens antea fuisti et eris in
 secula. Cum multi ex iis, qui præsentibus erant, egre-
 giam Martyris patientiam cognovissent, ad Christi
 fidem

D
EX MSS.
GRÆCIS
Zosimus miles
pius

b

coram tribu-
nali diu ante
professus
fidem.

E

crudeliter
caeditur;

c

F
cælesti voce
confirmatur;

d

distentus
patientia
multos
convertit:

A fidem conversi sunt. Præses vero id factum videns, et metuens, ne omnes ad eandem fidem converterentur, erubuit; ac dentibus frendens, cogitabat quo mortis genere hominem interficeret.

INT. RP.
SIRLELO

conjectus in
grabatum
ignitum ab
Angelo
liberatur:

5 Jussit igitur grabatum æreum ferri, et ignem multum subjici: magna autem flamma ascendente, jussit B. Zosimum nudum illuc conjici. Cum vero sanctus Martyr Crucis figura se munivisset, et in grabatum conjectus esset: statim Dominus ignem in rorem convertit: quia per Angelos divinum auxilium apparuit: omnes vero præsentibus opinabantur ob minium illum ignem Zosimum animam efflavisse. At Angeli a Deo missi, sanctum Martyrem a grabato sublato, omnibus spectantibus extra grabatum constituerunt: turba vero cum admirabilia Dei facta vidisset, ejus gloriam collaudavit, qui misit Angelos e suos, et a tali flamma virum illum eripuit. Itaque plurimi ad Christi fidem conversi sunt.

B 6 Tum Præses cum sanctum Martyrem ad se vocasset; Obtempera, inquit, mihi Zosime, et diis sacrificata. Ad hæc Zosimus: Fœdissime omnium hominum, quibus diis jubes me sacrificare? Jovi, inquit ille, et Junoni. Tunc Zosimus: Ego multos istos deos non colo: unum enim cognosco viventem Deum, huicque soli pie servio. Hæc cum audisset Præses; Zosime, inquit, tibi dixi, ut ad aram necedas et sacrifices: sin minus, te consumam igne. Ad hæc Zosimus: Stolide, semel dixi tibi, quod Deo meo servio, qui in cœlis est. Cum vero Præses a tribunali surrexisset, et ad Connensium f urbem iter facturus esset, jussit Martyrem ligatum illic sequi, ut ibi in ignem conjiceretur. Cumque ad eam urbem Dometianus venisset, et sederet pro tribunali jussit in crepidis quibusdam clavos aptari, g et Martyres pedes crepidis illis configi, catenisque constructum ad equos ferocissimos alligari, quibus alligatus non erat lentus ad iter faciendum, sed equos ipsos antevertens præcurrebat: Deus enim erat cum illo, qui se ipsi adiutorem præbebat. Itaque has voces protulit: Domine Deus, qui perfecisti pedes meos tanquam cervorum, perfectam patientiam mihi suggeras. At præses, cum Martyris patientiam vidisset, jussit ipsum in carcere clausum custodiri, neque cibum aliquem omnino illi dari.

Cononam
ductus

f

g
calceas clava-
tos induitur:

h

C
post triiduum
Eucharistia ab
Angelo allata
rejectus,

i

et ad tribunal
reductus, sus-
sensusque

7 Cum vero tres dies præterissent, et Zosimus cibum non gustasset, duo pueri venerunt in carcerem, quorum unus panem, alter vas aquæ portabat, et Martyri dixerunt: Accipe hanc margaritam h, a Domino Deo tuo ad te missam. Hæc cum ille accepisset, cibum gustavit, ac dixit: Benedico tibi Domine, quoniam misertus es mei, et non neglexisti me, sed satiasti cœlesti tuo cibo: laudo et celebrogloriam et magnificentiam tuam in secula, Amen. Cum vero dies illuxisset, Præses pro tribunali sedens, jussit sanctum Martyrem ad se duci. Præsto autem fuit S. Zosimus hilari vultu i. Præses vero stupore magno affectus erat, quod tantos pedum cruciatus sustinisset, neque vultum mutasset. Tum ille: Zosime, inquit, sacrificata tandem diis ne vulneribus multis laniatus, pessime moriaris. Ad hæc Zosimus: Si tu vis sacrificare tui similibus, sacrificata: ego, ut supra dixi, Deo meo servio. Tunc furore accensus Dometianus: Suspendatur, inquit, in ligno. Cum vero suspensus fuisset dixit ei Præses: Videsne, miser, quam multa tormentorum genera tibi proposita sint: An non obedies mihi, ut diis inamoles? Ad hæc Zosimus: Qui viventem deum amant ista vestra tormenta nihil curant. Tum Præses: Ferreo, inquit, pectine nefarius iste homo dilanietur. Cum vero Martyr laniaretur, alta voce Deum orans dixit: Equidem magis nunc agnosco misericordiæ tuæ viscera, Christe, auctor luminis; quonia n tu es, qui docuisti me non pronuntiare

Ἡγεμῶν εἰδὼς τὸ γεγονός, ὅτι πάντες μέλλουσιν πιστεῖν- D
εἰν ἐπὶ τὸν Κύριον, αἰσχυθεὶς καὶ βρυῆσας, ἐσκέπτετο
ποιῶν θανάτῳ ἀναλίσσει αὐτόν.

5 Ἐκέλευσεν δὲ ἐνεγθῆναι κράδατον χαλκοῦν, καὶ
ὑποκοίεσθαι σφοδρῶς· μεγάλης δὲ τῆς φλογὸς ἐπιειμένης,
ἐκέλευσεν τὸν Μακάριον ἀποδοθέντα βληθῆναι ἐν αὐτῇ.
Παύσωντος δὲ τοῦ Ἁγίου τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, καὶ
καταβληθέντος, εὐθέως ὁ Κύριος τὸ πῦρ εἰς ὄρυσον μετέ-
βαλεν, καὶ γὰρ δι' ἀγγέλων ἢ τοῦ Θεοῦ βουθεία ἐπεφάνη·
Πάντες δὲ οἱ παρεστώτες ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τῆς πυρᾶς τῆς
πολλῆς ἐξέψυξεν. Οἱ δὲ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραγενομένοι,
ἐπήραν τὸν ἅγιον Μάρτυρα ἀπὸ τοῦ κραδῆτος, καὶ κατέ-
θευτο αὐτὸν ἐμπροσθεν πάντων. Ὅδὲ ὄχλος, ὁ ἐπιρηνῶς
τῶ θουμάσια τοῦ Θεοῦ, ἔδωκεν ὕμνον τῷ Κυρίῳ, τῷ
ἐξαρπασθέντι τῶς Ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ λυτρωσαμένῳ
αὐτόν ἀπὸ τῆς αὐτῆς φλογὸς· καὶ πάλιν πλείους ἐπὶ
τὸν Κύριον ἐπαύσαν.

6 Ὅδὲ Ἡγεμῶν προσκαλεσάμενος τὸν ἅγιον Μάρτυ-
ρα, λέγει αὐτῷ· Πείσθητί μοι, Ζώσιμε, καὶ θύσον θεοῖς.
Ζώσιμος λέγει· Μικρῶτατε πάντων ἀνθρώπων, ποίους θεοῖς
κελεύεις με θύσαι; Ὁ δὲ Ἡγεμῶν λέγει· Τῷ Διὶ καὶ τῷ
Ἰουλιῷ. Ζώσιμος λέγει· Εἰ μὴ πολλοὺς οὐ λατρεύω, ἕνα γὰρ
ἐπιγινώσκω ζῶντα Θεοῦ, τούτῳ μόνῳ λατρεύω εὐσεβῶς. E
Ὅδὲ Ἡγεμῶν ἀκούσας, λέγει αὐτῷ· Εἶπον σοι, Ζώσιμε,
προσελθὼν τῷ πυρὶ κατακάσσω. Ζώσιμος λέγει, Ἀναί-
σθητε, ἀπᾶς εἶπον σοι, ὅτι τῷ Κυρίῳ μόνῳ λατρεύω, τῷ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ δὲ Ἡγεμῶν ἀνυστάς ἀπὸ τοῦ βῆμα-
τος, μέλλων τὴν ὁδοποιεῖν ποιῆσαι ἐπὶ τὴν Κοουανίαν
πάλιν, ἐκέλευσεν δεθέντα τὸν Μάρτυρα ἀκολουθεῖν ἐπὶ τὸ
ἐκεῖ αὐτόν πυρὶ παραδοθῆναι. Καὶ ἔλθους τοῦ Δομε-
τιανοῦ ἐν τῇ πόλει, καὶ καθισθέντος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βῆ-
ματος, ἐκέλευσεν ἠλωθῆναι κριπίδας, καὶ συγκαθηλωθῆναι
τοῖς ποσὶ τοῦ Μάρτυρος καὶ βληθῆναι ἀλύσει, καὶ συνδε-
θέντα πάλαις ὁδεύειν ὁδομῆς. Ὅδὲ προσθεὶς τοῖς πύ-
λοις, οὐκ ἐνεδίδου τοῦ ὁδεύειν, ἀλλ' ἐμπροσθεν τῶν πύ-
λων προέτρεχεν· ὁ γὰρ Θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ, βουθὸς αὐτοῦ
γενόμενος· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εἶπεν· Κύριε ὁ
καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡσεὶ ἐλάφου, τελείων μοι
χάρισαι τὴν ὑπομονήν. Ὅδὲ Ἡγεμῶν ἰδὼν τὴν ὑπομονήν
τοῦ Μάρτυρος, ἐκέλευσεν αὐτὸν κατὰ κλειστον γενέσθαι
καὶ τροφὴν μὴ δίδοσθαι αὐτῷ τὸ σύνολον.

7 Ἡγεμῶν δὲ τριῶν διεληθουσῶν, καὶ τροφὴν μὴ δε-
ξαμένον αὐτοῦ ἠράθησαν ἐν τῇ φρουρᾷ δύο παῖδες, ὁ
μὲν εἰς βραστάζων ἄρτου, ὁ δὲ εἰς τερῆς σιγητῶν ὕδατος, καὶ
λέγουσι τῷ Μάρτυρι· Δέξαι τὸν μαργαρίτην τοῦτον τὸν
πεμψθέντα σοι ὑπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ λαθῶν εὐ-
χαριστήσας τῷ Θεῷ, ἔφαγεν λέγων, Ἐυλογῶ σε, Κύριε, F
ὅτι ἠλέησάς με, καὶ οὐκ ὑπερίδεις με, ἀλλ' ἐκόρεσάς με
τῇ οὐρανόθεν τροφῇ· ὕμνω καὶ δοξάζω τὴν μεγαλοσύ-
νην σου εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Πρωτῶς δὲ γενομένης,
καθίσας ὁ Ἡγεμῶν ἐπὶ τοῦ βῆματος, ἐκέλευσεν παρα-
στῆναι τὸν ἅγιον Μάρτυρα. Παρέστη δὲ ὁ ἅγιος Ζώσι-
μος φαυδρῶ τῷ προσώπῳ ἐν εὐστάσει πολλῇ. Ὅδὲ Ἡγεμῶν
ἐκθαμβος ἐγένετο, ὅτι τὴν τοσούτην βίασιν τῶν ποδῶν
ὑπομεινας, οὐ συνέπεσε τῷ προσώπῳ· καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἡγεμῶν λέγει· Ζώσιμε, θύσον λοιπὸν τοῖς θεοῖς, ἵνα μὴ
αἰκιζόμενος ἀποθῆναι κακῶς· Ζώσιμος λέγει, εἰ βού-
λη σὺ θύσαι τοῖς ὁμοίοις σου, θύσον· Ἐγὼ γὰρ, ὡς προ-
εἶπον, Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου λατρεύω. Ἐμμανῆς δὲ γινού-
μενος ὁ Δομετιανός, λέγει· Κρεμασθήτω ἐπὶ τοῦ ξύλου.
Κρεμασθέντος δὲ αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ ὁ Ἡγεμῶν· Ἄθλιε,
ὄρθς ὅσα πρόκεινται σοι κολαστήρια, καὶ οὐκ ὑποκοίεις
μου ὥστε θύσαι; Ζώσιμος λέγει, οἱ ζῶντα Θεοῦ ἀγαπήν-
τες, τούτων οὐ φροντίζουσιν. Ὅδὲ Ἡγεμῶν λέγει· Ξεσθή-
τω ὁ ἀνοσοῦντος. Ξεσημένου δὲ αὐτοῦ ἐκράξεν εὐχομε-
νος καὶ λέγων· Γνωρίζω ἐπὶ πλεῖον τὴν εὐσπλαγγίαν
σου, φωτοδότα Χριστέ, ὅτι σὺ εἶ ὁ διδάξας με μὴ βλα-
σφημεῖν, ἵνα ἐπὶ πλεῖον μάθω τὴν θεότητά σου διὰ τῶν
βραστάζων τούτων.

A

8 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, μὴ δὲ οὕτως κόρον δεξάμενος ὁ Ἡγεμών, ἐκέλευσεν κατένεχθέντα αὐτὸν ἐλθεῖν ἐγγιστα τοῦ βήματος· καὶ ἐλθόντος ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, λέγει αὐτῷ ὁ Δομετιανός, Πολλαῖς βρασάνοις νίκισθεις διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μηδὲν ἐκυτὸν ὠφελήσας, κἄν νῦν πρόσελθε, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς. Ζώσιμος λέγει, Δομετιανέ, ὠμέ καὶ ἀπάνθρωπε, καὶ πάσης ἀσεβείας ἔνοχε, φοδῆθητι τὸν Θεόν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ἐπιλάθου τῆς περιεργούσης σε πλάνης, καὶ τὰ ξόανα θεοῦ αἴε, οἱ τινες θαίμων. Ὅδὲ Ἡγε-ὕφρανεπμὴ ὀνόμῳ ἀχρῶν λέγει. Ἀνοσούτατε, τολμᾶς λέγειν τοὺς θεοὺς θαίμους, δι' ὧν ὁ κόσμος ἐορτάζει; Ζώσιμος λέγει, τίν ἐορτὴν αὐτῶν ἔστω ἔχειν τὸν Ἀυτοκράτορά σου, καὶ τοῖς πιστεύουσιν αὐτοῖς. Ὁ Ἡγεμών λέγει Ζώσιμε, ἀνθιστάσαι τοῖς θεοῖς παροργίζων αὐτοὺς, ἵνα ἐν τῆς βλασφημίας σου καὶ ἡμεῖς κακικκῶς ἀποδώμετα; Ζώσιμος λέγει, ὑπὲρ εὐσεβείας, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ὁμολογίας ἀνθισταί σοι. Ὁ Ἡγεμών λέγει, Ἐνέγκαντες αὐτῷ κανδήλας πυρᾶς, ἄψασθε αὐτοῦ τῆς κοιλίας. Ζώσιμος λέγει, Οὐχὶ μόνον κανδήλας μοι προσάγων· ἀλλ' εἰ καὶ ὅλον τὸ σῶμά μου κατακαύσῃς, οὐκ ἂν με νικήσῃς· Πάρεστιν γὰρ ἐνδυναμῶν με Χριστός· ἐγὼ δὲ σπουδάσω καὶ ὑπὸ σου ἀνακηθῆναι· τοῦτο γάρ μοι ἐστὶ καύχημα ἐν Χριστῷ.

B

9 Ὁ δὲ Ἡγεμών μικρὴν εἰδώς τί πρόξαι, μάλιστα δὲ καὶ ἀπὸ τῶν νομμάτων τοῦ Ἁγίου γνοὺς ὅθεν οὐδὲν ὠφελῆ, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀποκεραλισθῆναι· Ἀπαγόμενος δὲ ὁ Μάρτυς ἐπὶ τὸ τελεωθῆναι, ἤρξατο λέγειν· Κύριε ὁ Θεός μου ἐπίθε ἐπ' ἐμε τὸν ἀμαρτολόγ, καὶ πρόσδεξαι τὴν ψυχὴν μου μετὰ τῶν ἀπ' αἰῶνός σου εὐαρεστησάντων, οτι σὺ εἶ τὸ καύχημά μου, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐτελεύθη δὲ ὁ ἅγιος Ζώσιμος μὲν Ἰουλίῳ ἐθ', ἐν τῇ Κοναυίων πόλει, ἐπὶ Ἀυτοκράτορος Τραϊανου, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

blasphemiam aliquam, ut per hæc tormenta divinitatem tuam magis cognoscerem.

8 Hæc cum dixisset, neque Præses tormentorum satietate affectus esset, jussit hominem ante tribunal duci, cui hæc dixit: Multis cruciatibus propter nomen Christi afflictus, nullam utilitatem assecutus es: saltem nunc accede et diis sacrificia. Tum Zosimus: Dometiane, inquit, sævissime atque inhumane, et impietate omni refertissime, Deum illum cœlestem metuas, et erroris qui te detinet obliviscaris, neque simulacra ista deos nomines; sunt enim dæmones, non dii. Tum Præses: Tune, o scelestissime, audes deos nostros dæmones appellare, per quos mundus ipse dies festos celebrat? Tunc Zosimus: Qualem, inquit, diem festum agunt isti dii, quos dicis; talem Imperator tuus, et qui eis credunt, agant. Præses vero: Videsne Zosime, quemadmodum diis repugnas, et illos in iram provocas? Desine ista dicere, ne propter blasphemiam tuam, et ipsi pessime pereamus. Pietatis, inquit ille, et divinæ confessionis causa tibi repugno et adversor. Tum Præses dixit: Afferte faces accensas, et ventrem ipsius incendite. Non solum, inquit ille, faces ventri admoveberi jubeas, sed etiam, si placet, totum corpus meum comburas: numquam enim me vinces: præsto est Christus, qui me corroborat. En ego a te interfici valde cupio: hæc enim est mea gloriatio in Christo Jesu.

D
EX MSS.
GRÆC. IS.
ferreo pectine
dilatatur:

constansque in
fidei confes-
sione,

E

9 Præses cum non amplius sciret quid ageret, et ex verbis illis S. Zosimi se nihil profecturum esse intelligeret, jussit securi hominem percuti. Cum vero Martyr ad obeundum martyrium duceretur, cœpit dicere: Domine Deus meus, respice me peccatorem, et accipe animam meam, cum his qui ab omnibus seculis tibi placuerunt: quoniam tu es gloria mea, ex hoc tempore, et in æterna secula, Amen. Martyrium complevit S. Zosimus decimo nono die mensis Junii, in urbe Conanensium, Imperatore Traiano, in nobis autem regnante Domino nostro Jesu Christo: cui gloria et imperium in secula seculorum, Amen.

jussus ven-
trem aduri
offert totum
corpus.

ANNOTATA D. P.

a Sirtetus Græcos homines: sed parum apte ad mentem auctoris ac phrasim temporis, quo Hellenismus notabat Gentilitatem. Græcique per antonomasiam dicebantur Gentiles quivis, Græcorum veterum more Polytheiam tenentes.

C

b Obscurius hæc reddiderat Sirtetus, ordini Græcorum verborum nimis presse inhærens.

c Sirtetus, a robustis militibus: sed puto honoris causa fustes indicari, quorum, non autem flagrorum usus erat in plectendis delictis militum, utpote ingeniorum; cum flagris mancipia caderentur.

d Idem a quatuor militibus: sed jam alias monui, non ἀπό, ab; sed ἐκ τεσσάρων ex quatuor, aliud significare.

e Angelicas voces, etiam a Gentilibus inter Martyrum tormenta subinde auditas, credibilis est, quam quod hic dicantur Angeli, ab iisdem non solum conspecti, sed ita ut esse Angeli ab illis scirentur; id enim parum verosimile mihi videtur. Invisibili ergo manu solutum Martyrem, satis erit credere; licebitque judicare hæc Acta, non esse omnino primæ notæ, neque ex præsentium Notariorum commentariis absque ulla amplificatione edita.

f Sirtetus, Conanensium, legit et vertit.

g Verosimilius videtur, quod clavatas crepidas Martyr induerit Apolloniade, ut cum hoc tormento Conanam duceretur, sicut habent Synaxoria. Non alibi certe quara Conanie agonem consummatum, testantur Acta; adeoque suspicari non possumus, redeunte Apolloniade Dometiano, eo quoque sic esse reductum Zosimum,

F

h Sirtetus, Pretiosum donum: sed hoc non satis explicat vim vocis Μαργαρίτης qua Christiani significabant particulam Eucharisticam, sacro sanguine perfusam, ad fidelium Communionem: qualem cum confortando Martyri attulissent Angeli, merito ille gratias egit, tanquam cœlesti cibo refectus. Auctores a quibus sic ea vox accipitur vide apud Cangium in utroque Glossario, et hunc locum appone ceteris, eorumque exemplis quibus Angeli Eucharistiam ministrarunt.

i MSS. ἐν ἐκστᾶσει, ideoque Sirtetus vertit. mente ad Deum erecta. Sed omnino puto, legendum ἐν ἐκστᾶσει, quamquam eam vocem alibi nondum repererim, sed ἐκστᾶσει, firmam ac bonam corporis habitudinem, ab eadem origine verbi ἐστᾶσαι sto, idemque significare aptum vocabulum.

DE SANCTIS FRATRIBUS MARTYRIBUS

GERVASIO ET PROTASIO

MEDIOLANI APUD INSUBRES IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P. §. I. Adducuntur et expenduntur indubitata loca S. Ambrosii, de sacerorum corporum ac inventione depositione.

SEC. I AUT II.

Ambrosius
Sorori scribit,

Quo maxime tempore columnam Ecclesie mediolanensis Ambrosium concutiebat Arianæ vesanix turbo, per Justinam Imperatricem suscitatus, securitæ serenitatis pignore divino confirmatus idem fuit, cum anno CCCLXXXVI datum est ei SS. Martyrum prætitulorum corpora invenire. Hujus ille lætitiæ participem mox fecit sororem suam

B Marcellinam, sacram Deo Virginem, Romæ tunc manentem, scripta hac epistola. Dominæ sorori, vitæ atque oculis præferendæ, frater. Quia nihil sanctitatem tuam soleo eorum præterire, quæ hic te gerantur absente, scias etiam sanctos Martyres Gervasium et Protasium a nobis repertos. Nam cum ego basilicam dedicare vellem, multi tamquam uno ore interpellare cœperunt, dicentes: Sicut in Romana, sic basilicam dedices. Respondi: Faciam, si Martyrum Reliquias invenero. Statimque subiit veluti eujusdam ardor præ sagii.

ossa omnia
integraa se Basilicam
dedicaturæ

2 Ita principium hoc habet correctior Romana editio anni 1585, quod in Basileensi anni 1538 sic corruptius legebatur: Cum basilicam dedicassem, multi tamquam uno ore interpellare cœperunt, dicentes, Sic in Romana basilicam dedices. *Indicat autem extractam a se Basilicam Ambrosianam, quam optabant multi eadem solennitate dedicari, qua dedicaverat Sanctus Basilicam Apostolorum in Romana, id est, in regione urbis a porta Romana nomen habente, illius illuc, quas Roma acceperat, Sanctorum Apostolorum Reliquias.* Quid multa? Dominus gratiam dedit Firmidantibus etiam Clericis jussi eruderi terram eo loci, qui est ante cancellos Sanctorum Felicis atque Naboris. Inveni signa convenientia, adhibitis etiam quibus per nos manus imponenda foret: sic sancti Martyres imminere cœperunt, ut adhuc nobis silentibus arriperetur urna, et sterneretur prona ad locum sancti Sepulcri. Invenimus miræ magnitudinis viros duos, ut prisca ætas ferebat: *Guatvanus Flamma apud Puricellum pag. 34 Gigantæos juvenes scripsit: et solebant od militiam proceriora corpora legi.* Ossa omnia integra, sanguinis plurimum, ingens concursus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condivimus integra ac ordine, transtulimus vespere jam incumbente, ad basilicam Faustæ: ibi vigiliæ tota nocte: manus impositio. Sequenti die transtulimus ea in basilicam, quam appellant Ambrosianam. Dum transferimus, cæcus sanatus est.

inventa et
transtatasermonemque
tunc habitumtamquam de
diâ ignorati,

3 Hunc incipit exponere Ambrosius, quem tunc ad populum habuit sermonem: in quo, occasione lecti tunc Psalmi xviii, dicit ipsos Martyres esse Cælos, qui eorant Gloriam Dei, utpote quos, non secularis illecebra, sed divini operis gratia ad firmamentum passionis evexit; multoque ante morum et virtutum documentis annuntiavit in his mysterium, quod adversus lubricum seculi hujus stabiles permansere; in eisque impletum illud, Dies diei eructat verbum. His præmissis transit Sanctus ad Psalmum cxii, quo dicitur, Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis

habitat, et humilia respicit in cœlo et in terra? suscitans a terra inopem, et de stercore erigens pauperem collocans cum Principibus populi sui. Et Principes, inquit, populi quos alios nisi sanctos Martyres æstimare debemus, quorum jam in numerum, diu ignorati Protasius Gervasiusque proferruntur, qui sterilem Martyribus Ecclesiam Mediolanensem, jam plurimorum matrem filiorum, lætari passionis propriæ fecerint et titulis et exemplis.

4 Talibus verbis haud obscure indicatur, neminem tunc fuisse, qui sciret aut crederet, quemquam ortu Mediolanensem, Mediolani fuisse Martyrio coronatum: nam S. Vitalis Rovennæ obierat, ejus uxor Valeria rusticano furore in via vapulaverat: S. Victor fuerat Mauricæ legionis miles sicut etiam Nabor et Felix: et hi quidem ultimi non Mediolani, sed Lauda passi. Nazarius Romanus; Celsus Cimehensis erant (si vera sunt Acta) et uterque adhuc erant Mediolanensibus ignoti. Non immerito autem, inquit Ambrosius, plerique hanc Martyrum resurrectionem appellant. Videro tamen, utrum sibi, an nobis: certe Martyres resurrexerunt. Cognovistis, imo vidistis ipsi multos a dæmoniis purgatos: plurimos etiam, ubi vestem Sanctorum manibus contigerunt, his quibus laborabant debilitatibus absolutos; reparata vetusti temporis miracula, quo se per adventum Domini Jesu gratia terris major infuderat: umbra quadam sanctorum corporum plerosque sanatos cernitis. Quanta oraria jactantur? Quanta indumenta super Reliquias sacratissimas, ut tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent omnes extrema lintea contingere, et qui contigerit, salvus erit.

E
et per mira-
cula clarifica-
tis;

5 Gratulatur deinde sanctus Doctor, primum sibi, tantos nacto propugnatores; deinde populo, cui in eorum revelatione aperti sicut oculi, sicut Giezi sumulo Elizæ, ut videat auxilia quibus defenditur: oc denique sermonem istum sic fuit. Evasimus, Fratres, non mediocrem pudoris sarcinam: patronos habebamus, et nesciebamus. Invenimus unum hoc, quo videamur præstare majoribus. Sanctorum Martyrum cognitionem, quam illi amiserunt, nos adepti sumus. Eruntur nobiles Reliquiæ sepulcro ignobili; ostenduntur cœlo trophæa. Sanguine tumulus madet, apparent cruoris triumphalis notæ inviolatæ, reliquiæ loco suo et ordine repertæ, avulsum humeris caput. Nunc senes repetunt audisse se aliquando horum Martyrum nomina, titulumque legisse. Eum titulum oportet sub S. Myrocle positum fuisse, cum jam Constantianus cepisset docuissetque Martyrum memorios excitare et ornare. Estque credibile piam mulierem Savinam ibi deposuisse SS. Naboris atque Felicis corpora, ubi noverat SS. Protasium et Gervasium sepultos haberi: quæ etiam causa S. Materno fuerit, ut ibidem voluerit tumulari, durante adhuc et quammaxime fervente Diocletioni et Maximiani persecutione. Quia autem recens erat illorum quos Savina humaverat notitia, et frequentiora miracula, ideo factum est, ut vetustiorum corporibus

F
quorum titu-
lum legisse se-
nes adhuc me-
muerint;sub S. Myrocle
vero imuliter
positum

corporibus

A *sed edificata S. Nazario basilica obscura'um.* corporibus sub terra relictis, novissimi isti elevarentur, et ecclesia desuper constructa aboleretur titulus, sternendo pavimento incommodus, nullo ejus relicto indicio. Ex eo interim, quod cum titulum sibi lectum senes meminerint, consequens fit eam ecclesiam, quæ nunc in nomen S. Francisci jusque Franciscanorum transiit, primum erectam fuisse sub S. Eustorgio Myroclis successore, ad unum usque CCCXXXI superstite, qui tamen in uia suis impensis condita maluit sepeliri.

*Ex depositio-
ne delata in
diem alterum,* **B** 6 Pergit porro Ambrosius perdiderat civitas suos Martyres, quæ rapuit alienos (predictos scilicet Naborem et Felicem, quos Savium, Laudensium urbe furto sublato, ut Acta loquuntur, Mediolanum deduxit.) Etsi hoc Dei munus est, tamen gratiam, quam temporibus sacerdotii mei Dominus Jesus tribuit, negare non possum: quia ipse Martyr esse nequeo hos vobis Martyres acquisivi. Succedant victimæ triumphales in locum, ubi Christus hostia est. Sed ille super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ego locum prædestinaveram mihi: dignum est enim, ut ibi requiescat Sacerdos, ubi offerre consuevit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem: locus iste Martyribus debebatur. Condamus ergo Reliquias sacrosanctas, et dignis ædibus invehamus, totumque diem fida devotione celebremus.

*qui fuit feria
6* **C** 7 Hactenus Sermo: prosequitur deinde Epistolam Doctor sanctus; sororique narrans quid porro actum dictumque a se sit Acclamavit populus, inquit, ut in Dominicum differretur diem Martyrum depositio: sed tandem obtentum, ut sequenti fieret die XIX Junii, quæ anno CCCLXXXVI, habente litteram Dominicalem D, post Pascha celebratum V Aprilis, fuit feria VI, post Pentecosten XXIV Maji actam: adeo ut resecta fuerint sacra corpora feria IV præcedente. Antonius Pagi in Critica sua, hinc consequi putat, necdum eo tempore usitatum fuisse, ut in Dominicis dedicarentur Basilicæ; consequens certe omnino id esset, ex eo qui nunc servatur dedicationum ritu per S. Gregorium ordinato, cujus pars una insignis est Reliquiarum altari includendarum circumlatio et depositio. Verum cum antiquior Sacramentorum a Gelasio Papa ordinorum codex nihil simile habeat: et in utroque sermone Ambrosius nec minimo quidem signo innuat, Dedicationem eod die vel inchoatam vel perficiendam; videor mihi, ex eo quod populus Dominicum postulet, contrarium potius inferre posse. Intendisse scilicet populum, prætextu augendæ solennitatis in Dominicam designata, ut diutius frucretur sacrorum corporum conspectu; Antistitem vero id recusasse, ne proluxus ceremoniarum in Dedicatione servandarum ordo, proluxiar etiam ista Reliquiarum depositione evaderet; imo ægre indulgisse moram unius diei, qui potius videbatur relinquendus apparatus ad Dedicationem secuturam necessaria. Quoniam autem edificandæ ecclesiæ locus, solet initio fabricæ, per Stauropegiam (ut vocant) Cruce depacta benedici, propriis in eam rem ceremoniis; non debet alicui mirum videri, quod in basilicam jam structam, licet necdum dedicatam, et ad altare necdum consecratum, delati Sancti sint, propria sua et ad dedicationem futuram prævia pompa. Relevo ad Ambrosii Epistolam.

8 Sequenti die, id est Feria VI, talis ad populum iterum sermo fuit. Hesterno tractavi versiculum, Dies diei eructat verbum, prout nostri captus tulit ingenii: hodie mihi non solum superiore tempore, sed præsentem quoque prophetasse, videtur Scriptura divina. Nam cum diebus ac noctibus continuatam videam sanctitatis vestræ celebritatem, istos esse dies prophetici carminis oracula declararunt hesternum atque hodiernum, de quibus opportunissime dicitur: Dies diei eructat verbum: et istas noctes, de quibus aptissime disputatur, quia Nox nocti in-

dicat scientiam. Quid enim aliud hoc biduo, nisi verbum Dei intimo eructatis affectu, et scientiam vos habere fidei probavisti? Cui tamen celebritati vestræ, qui solent invident: et quia celebritatem vestram invidis animis ferre non possunt, causam celebritatis odere, atque in tantum amentur prodeunt, ut negent martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur.

9 Sed hoc non mirum: Siquidem tanta est incredulorum perfidia, ut tolerabilior sit diaboli plerumque confessio. Dicebat enim diabolus: Jesu filii Dei vivi, quid venisti ante tempus torquere nos? Et cum hoc audirent Judei, ipsi tamen Dei filium denegabant. Et nunc audistis clamantes dæmones et confitentes martyribus, quod pœnas ferre non possint, et dicentes: Quid venistis, ut ante tempus nos tam graviter torqueatis? Et Ariani dicunt: Non sunt isti martyres, nec torquere diabolus possunt, nec aliquem liberare: cum tormenta dæmonum ipsorum voce probentur, et beneficia martyrum remediis cæcorum, et absolutorum indicis declarentur. Negant cæcum illuminatum, sed ille non negat se sanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit Cæcus esse desivi, et probat facto. Isti beneficium negant, qui factum negare non possunt. Notus homo est, publicis cum valeret mancipatus obsequiis, Severus nomine, Ianius ministerio. Deposuerat officium, postquam inciderat impedimentum. Vocat ad testimonium homines, quorum ante sustentabantur obsequiis. Eos indices suæ visitationis accersit, quos habebat testes et arbitros cæcitatatis. Clamat, quia ut contigit fimbriam de veste martyrum, qua sacræ reliquiæ vestiuntur, redditum sibi lumen sit.

10 Hinc porro sumpta occasione, Judaicam Ariarum pervicaciam redarguit Ambrosius; Cedit, inquit, diabolus plagis, cedere nesciunt Ariani: Dicebat diabolus, scio te, quis sis. Tu es filius Dei vivi. Dicebant Judæi, Nescimus quis sit. Dicebant hodie et superiore die vel nocte dæmones: Scimus, quia Martyres estis: et Ariani dicunt, Nescimus, nolumus intelligere, nolumus credere. Dicunt dæmones Martyribus: Venistis perdere nos: Ariani dicunt, Non sunt dæmonum vera tormenta, sed ficta et composita ludibria. Audivi multa componi: hoc nemo unquam fingere potuit, ut dæmoniacum se esse simulet, alias dæmonem se esse simularet. Quid illud, quod ita exagitari eos videntur, quibus manus imponitur? Ubi hic locus fraudi est. ubi suspicio simulandi? sed non ego ad suffragium Martyrum usurpo vocem dæmoniorum. Beneficiis sacra passio suis comprobetur. Habet iudices, sed purgatos: habet testes, sed absolutos. Melior vox est, quam sanitas loquitur eorum qui debiles advenerunt: melior vox est quam sanguis emittit... Sanguis hic clamat coloris indicio, sanguis clamat operationis præconio, sanguis clamat passionis triumpho. Satisfactum est petitioni vestræ, ut condendas hesterno, in hodiernum diem differremus Reliquias. Satisfactum etiam sorori credidit his relictis Ambrosius, nec aliud addere fortassis potuit, ipsa verosimiliter aut sequenti die errant Epistolam, quæ Romam deferretur; quam nisi ante Dominicam scripsisset, addidisset haud dubie aliquid de peracta Basilicæ sub Dedicatione. Et hanc credimus altera proximæ occasionis Epistola similiter significatam, licet ea et sermo tunc habitus nondum compareant.

§. II. Quid Augustinus Ep. et Paulinus Presb. oculati testes, eadem de re scripserint; et quo ea anno acta sint.

Transco ad alios, simili certitudine rem a se visam narrantes, quorum agmen S. Augustinus ducat. Hic ad

D
AUCTORE D. P.
Hic dicitur de sermo
de scribo
ulius,

cum mentione
dæmonum se
torqueri
fissorum

E

et cæci illu-
minati

ad confusio-
nem pervicacium
Arianorum.

F

A *ad baptismum veniens, Ambrosii gaudium, et inter adversa solatium cumulavit, anno mox seculo CCCLXXXVIII. Octavum Baronius notat, et cum secutus cum pluribus alius Puricellus, unde hic etiam diem XIX Junii, com-*

docet rem anno priori gestam;

ponit cum Sabbato, prægresso primam post Pentecosten Dominicam; Pascha enim tunc fuerat XXV Aprilis actum. Tali sane casu mirum fuisset, in olteratrum sermonem non incidisse ullam Spiritus Sancti mentionem. Sed Antonius Pagi evidenter demonstrat, ex eo quod oratio de non tradendis Basilicis, habitu in Dominica Palmarum, non possit censi habitio post annum integrum et tertium mensem legis, in favorem Ariano- rum a Valentiniano lata ut Basilica Portiana, in pro- ximum Pascha suo ac matris usui vacuaretur; eviden- ter, inquam, ex eo demonstrat Pagi, orationem illam recitatum ipsomet lata legis anno CCCLXXXVI; odroque XXIX Martii, non autem XVIII Aprilis; otque eundem fuisse annum, baptisma Augustini prægressum, prout autia in sua de Augustini itinerario lucubratiomen- ctum docuerat nunc Eminentissimus Norisius. Quod autem anno baptismum prægresso inventa fuerint sa- cra Corpora libro 9 Confessionum Cap. 7 docet Au- gustinus, dum occasione noviter inductæ in ecclesiam Occidentalem psalmdix, qua frequentanda videbatur satiari non posse, ita scribit.

in libris Confessionum,

12 Non longo cæperat Mediolanensis Ecclesia hoc consolationis et exhortationis genus celebrare, ma- guo studio Fratrum concinentium vocibus et cordi- bus. Nimirum annus erat aut non multo amplius (ante baptismum meum) cum Justina, Valentiniani Regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium per- sequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arianis. Tunc Hymni et Psalmi ut canerentur, secundum morem Orientalium partium, ne mæroris tædio contabesceret populus, institutum est. Tunc memorato Antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco laterent Martyrum corpora Protasii et Gerva- sii, quæ per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recondideras, unde opportune promeres, ad coercendam rabiem femineam, sed regiam. Cum enim propalata et effossa digno cum honore transfer- rentur ad Ambrosianam basilicam; non solum quos immundi vexabant spiritus; verum quidam, plures annos cæcus civis civitatique notissimus, cum po- puli tumultuantis lætitiæ causam quæsisset atque audisset, exilivit: eoque se ut duceret, suum ducem rogavit: quo perductus impetravit admitti, ut su- dario tangeret feretrum pretiosæ in conspectu tuo mortis Sanctorum tuorum: quod ubi fecit atque ad- movit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama dis- currens, inde laudes suæ ferventes, inde illius ini- micæ animus, etsi ad credendi sanitatem non appli- citus, a persequendi tamen furore compressus est.

testis etiam miraculorum,

C 13 *Hæc Augustinus, jam Episcopus Hipponensis, adeoque post rem gestam annis ut minimum XVI; ut- pote qui in libro 2 Retractationum suarum, inter libros quos Episcopus scripsit, sexto primum loco Confessiones recenset. Mugis ambiguum mihi est, quo tempore ob eo sit habitus sermo in Natali Sanctorum Martyrum Protasii et Gervasii, a Presbyterone an ab Episcopo: unum video, post ædificatam ipsis in Victoriana prope Hipponem villa memoriam constitutumque in Africa festum, habitum illum esse, in eoque Natalem appellari diem Inventionis seu verius Depositionis: sic enim loquitur, seque testem oculatum profitetur, cap. 5 Ser- monis illius qui de diversis est trigesimus nonus. Cele- bramus hodierno die, Fratres, memoriam in hoc loco positam SS. Protasii et Gervasii, Mediolanen- sium Martyrum: non eum diem quo hic posita est; sed eum diem celebramus, quando inventa est pre- tiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus (seu potius biduo ante inventa, deposita sub altari) per Am- brosium Episcopum, hominem Dei: cujus tantæ glo-*

ulsi etiam in sermone de illis,

riæ Martyrum etiam tunc ego testis fui. Ibi eram: D Mediolani eram: facta miracula vidi: novi attestan- tem Deum pretiosis mortibus Sanctorum suorum; ut per illa miracula, jam non solum in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum, esset mors ista pretiosa. Cæcus, notissimus universæ ci- vitati, illuminatus est. Cucurrit: adduci se fecit: sine duce reversus est. Nondum audivimus quod obierit: forte adhuc vivit. In ipsa eorum basilica, ubi sunt corpora, totam vitam suam se servitutum esse devovit: nos illum gavisi sumus videre viden- tem, reliquimus servientem.

14 *Idem Augustinus, occasione vastata anno ccccix a Gothis Alarico Duce Romæ, exorsus scribere de Ci- vitate Dei, libro vigesimo secundo fecit Caput VIII, de miraculis, quæ ut mundus in Christum crederet facta sunt, et fieri mundo credente non desinunt: ibique idem quod supra sic explicat: Miraculum quod Mediolani factum est, cum illic essemus, quando illu- minatus est cæcus, ad multorum notitiam potuit pervenire; quia et grandis est civitas, et ibi erat tunc Imperator, et immenso populo teste res gesta est, concurrente ad corpora Martyrum Protasii et Gervasii: quæ cum laterent et penitus nescirentur, Episcopo Ambrosio per somnum revelata, reperta sunt: ubi cæcus ille, depulsis veteribus tenebris, lumen vidit. Circa idem tempus, quo prædictos libros scribebat Augustinus; ipso hortante, Vitam S. Ambrosii scripsit Mediolanensis Presbyter Paulinus, cum Sancto ejus nominis Nolano Episcopo perperam a quam pluri- mis confusus. Ex laus calomo lubet extremum hoc veritatis testimonium, certiorisque notitiæ instrumentum apponere: sic ille scribit.*

ac denique in libris de civitate Dei:

15 *Hoc in tempore quo contra Arianos fores eccle- siæ servabat militum Catholicorum exercitus, Antiphonæ, Hymni ac Vigiliæ primo in Ecclesia Mediolanensi celebrari cæperunt.... Per idem tempus sancti Martyres Protasius et Gervasius se Sacerdoti reve- larunt: erant enim in basilica positi: in qua sunt hodie corpora Naboris et Felicis Martyrum. Sed saocti Martyres Nabor et Felix celeberrime frequen- tabantur, Protasii vero et Gervasii Martyrum, ut nomina, ita et sepulcra incognita erant: in tantum ut supra illorum sepulcra ambularent omnes, qui vellent ad cancellos pervenire, quibus sanctorum Naboris et Felicis Martyrum corpora ab injuria sepulcri defendebantur. Sed ubi Sanctorum Marty- rum corpora sunt levata, et in lectis posita; mul- torum ibi sanata ægrotudines perdocerunt. Cæcus etiam Severus nomine (qui nunc usque in eadem ba- silica, quæ dicitur Ambrosiana, in qua Martyrum corpora sunt translata, religiose servit) ubi vestem Martyrum attigit, statim lumen recepit. Obsessa etiam corpora ab spiritibus immundis curata, summa cum gratia domum repetebant.... Tamen quia intra Palatium multitudo Ariano- rum cum Justina consti- tuta, deridebat tantam Dei gratiam.... venerabi- lemque virum Ambrosium narrabat pecunia compa- rasse homines, qui se vexari ab immundis spiritibus mentirentur, atque ab illo sicut et a Martyribus torqueri se dicerent.... unus ex ipsa eorum multi- tudine, subito arreptus spiritu immunda, clamare cæpit, ita torqueri eos ut ipse torquebatur, qui ne- garent Martyres, vel qui non crederent in unitatis Trinitatem, quam docet Ambrosius. At illi hac voce confusi, qui converti debuerant et dignam tali con- fusione agere pœnitentiam, in piscina demersum hominem necaverunt, perfidiæ homicidium jun- gentes.*

idem testatur Paulinus in Vita Presb. Ambrosii,

et ponit Ariani miraculum negan- tis.

F

A

§. III. *Epistola de eodem argumento Martyrumque Passione, edita sub nomine S. Ambrosii, velut ad omnes Italiae Fratres scripta.*

Cum ex Augustino et Paulino scilicet reuelatio facta S. Ambrosio,

Quicumque hactenus deduxi, omnino certissima, eo faciunt, ut solito nitatur fundamento examen, de Reliquiis instituendum; atque ante omnia noto, ex illis constare irrefragabiliter quod non solum cuiusdam ardor praesagii sanctum Antistitem movit, ad requirenda Sanctorum corpora, sed quod eidem se illi revelarint, ut loquitur Paulinus et infra num. 62 allegandus S. Gmulentius; idque per somnum, et per visum ut scripsit Augustinus, ita verosimiliter omnes edocti ex ore ipsius S. Ambrosii. Hinc porro sequitur, quod silentium ipsius de tali visu solum non sufficiat, ad suspectam reddendam Epistolam, de qua agendum proponimus. Habetur eni sed a Lipomano Surioque ex fide vetustissimarum Codicum edita, et ex aliis nonnullis correctioribus transiit in tertiam Operum Ambrosii editionem, Romae curatam an. 1585. Ut autem visionem illam praetermisit Ambrosius, nec ideo ipsa potest censeri tota falsa; sic neque, si aliud obstat nihil, ex causa similis alicujus quoad alias circumstantias omissionis, si aliud accederet nihil, deberet in dubium revocari libellus Philippi, ad Sanctorum ab ipso sepulchrorum capitu (ut praefatur) positus, atque in praedicta ad Fratres per Italiam epistola descriptus, continens universam Martyrii historiam qualis in quamplurimis Passionalibus occurrit inde accepta. Prius igitur quam quidquam judicem, aut iudicio tuo, Lector, definiendum subijciam, ipsammet accipe, ex vetustissimis MSS. primum Puteano, quod deinde transiit in potestatem Reginae Suecorum Christinae, nunc autem in Vaticana servatur: tum Trevirensi S. Maximini, cum quibus Surianam editionem Rosweidus noster olim contulit; sicut Bollandus et Henschenius ipsam contulerunt cum membraneo valde antiquo codice a se empto Leodii alioque recentiori quem Moreti nominamus, quia ab hoc redemptum: nec vacavit cum pluribus, tum Mediolanum ubi repertis exemplaribus, toties jam collata, conferre iterum. Hic ergo est ejus tenor.

non creditur Epistola

ad Fideles Italiae,

Mat. 10, 8

C

17 Ambrosius servus Christi, Fratribus per omnem Italiam, aeternam in Domino salutem. In divinis voluminibus reus scribitur, qui non studuerit dare gratis, quod ipse gratis acceperit. Quidquid enim Domini Ecclesiae profuturum erat, subtraxisse arguitur, cum noluerit tradere omnibus, quod ipse non celandum accepit. Unde et Psalmographus a vaticinavit, dicens: Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutare tuum dixi: Non celavi misericordiam tuam et veritatem tuam a concilio multo. Et pro hoc opere quasi vicissitudinem a Deo postulans, adjecit: Tu autem Domine ne longe fac misericordiam tuam a me; quasi Deo diceret, Sicut ego feci alios misericordiam invenire, ita et ipse non patiaris longe fieri misericordias tuas a me. Aperiamus ergo cur ista praemisimus, et vestros animos, qui pie de Deo sentitis et creditis, de inventione sanctorum corporum ad letitiam invitemus.

qui sanctus natus est,

Sanctorum visionem sibi oblatam,

18 In diebus transactae nuper Quadragesimae, b cum Dominus mihi donasset, ut jejunantium et orantium me faceret esse participem; in orationeposito ita mihi somnus obrepsit, ut nec vigilans aperte, nec dormiens integre, viderem apertis oculis mecum duos juvenes ephebos, vestibibus candidissimis, id est, collobio et pallio indutos, calculis calceatos, manibus extensis orantes. Nullam quidem gravedinem patiens, loqui cum eis non poteram: sed ut dixi, pars in me somni incumbibat, qui me ad eorum interrogacionem verbum proferre non sinebat:

plene autem me evigilante visio eorum ab oculis meis elapsa est: unde factum est, ut rogarem Domini misericordiam, ut si Iudificatio daemnonum esset, absce leret; si vero veritas esset, plenius appareret. Ad impetrandum vero, quod poscebam a Domino, augmentavi jejunium: similique modo, carente gallo, orantes mecum juvenes apparuerunt. Tertia vero nocte, defecto jejunii corpore, non dormienti, sed stupenti, cum quadam mihi tertia apparent persona, quae similis esset B. Paulo, cujus vultum me pictura docuerat, ut tantum ipse mecum illis tacentibus loqueretur, dicens: Isti sunt, qui propter monita mea, respuentes praedia et divitias, secuti sunt Domini nostri Jesu Christi pia vestigia; nihil terrenum, nihilque carnale concupiscentes, in media hac Mediolanensi urbe per decem annos in Dei servitio perdurantes, ad hoc pertingere meruerunt, ut Christi Martyres fierent: quorum corpora in eo loco invenies, in quo stas et oras. Ducdecim pedum altitudine terra coopertam arcam invenies: quam arcam superius exaltabis, et in nomine eorum ecclesiam d'fabricabis. Cumque eorum nomina ab eo requirerem, dixit mihi: Ad caput eorum libellum scriptum e invenies, in quo et ortus eorum et finis scriptus est. Convocans itaque omnes per circuitum Fratres et Coepiscopos urbium vicinarum, referens universa, quae videram et audiveram, ipsis coram positus, primus ego terrae fossor accessi: ceteri Episcopi prosecuti sunt. Fodientes, pervenimus ad arcam, quam sanctus promiserat Paulus: quam aperientes, invenimus quasi ipsa hora positos sanctos, miro odore fragrantem: ad quorum caput illam libellum invenimus, in quo erant haec per ordinem universa conscripta. Ego servus Christi Philippus, intra domum meam Sanctorum corpora cum filio meo rapui et sepelivi: quorum mater Valeria, et pater Vitalis dicti sunt; quos uno ortu geminos genuerunt, et unum Protasium, alium Gervasium vocaverunt g.

19 Quorum pater Vitalis erat militaris h Consularis. Hic cum fuisset cum Paulino Judice suo Ravennam ingressus, et videret in conspectu judicis sui Christianum, nomine Ursicinum, arte medicum, natione Ligurem, post nimia tormenta capitalem accepisse sententiam. Locus autem, ubi decollabatur Christiani, hoc habebat vocabulum, ut diceretur, Ad palmam, eo quod arbores antiquae palmae illic essent. Igitur cum, ut diximus, post nimia tormenta decollandus veniret ad Palmam, expavit: et dum vellet male evadere, exclamavit Vitalis, dicens: Noli, noli Ursicine medice, qui alios curare consuevisti, teipsum aeternae mortis jaculo vulnerare vis? Qui per passiones nimias venisti ad palmam, coronam perdere noli, tibi a Domino preparatam. Audiens haec Ursicinus, genu posuit, et spiculatorum, ut feriret, hortatus est: et agens poenitentiam quod expavisset, Christi Martyrem se fecit. Statimque ipse Vitalis corpus Martyris rapiens, intra Ravennatum urbem sepelivit: et cum omni honore Martyri debita explens obsequia, ad judicem ultra venire contempsit. Quem Paulinus, Consularis Judex, ideo teneri maxime mandavit, non tantum quia contempsit ad eum redire, quantum quod ita Christianus esse detectus est, ut etiam volentem Ursicinum sacrificare, ne periret, ita instituit, ut rediret ad coronam martyrii, et Deo redderet margaritam pretiosam, quam diabolus rapere studebat.

20 Paulinus igitur, jussit eum levare in eculeo, ut per tormenta posset ejus sensum ad sacrificandum idolis convertere. Cui Vitalis ait: Infinita tibi dominatur stultitia, ut putes meipsum decipere, qui alios a periculo deceptionis liberare studui. Tunc Paulinus Consularis dixit ad Officium suum: Ducite eum ad

D AUCTORE D. P.

c indicante eorum locum S. Paulo:

d

e

E

f

cum quibus inventus sit et libellus Philippi:

g

h

ubi praemisso martyrio S. Ursicini, Ravennae tolerato.

F

idem S. Vitalis qui illum audiverat,

AUCTORE D. P.

A ad Palmam; et si sacrificare contempserit, nolite eum decollare: sed facite foveam in terra, quoad usque perveniat ad aquam: et ibi eum supinum deponite, et terra atque lapidibus obruentes dimittite. Quod eum factum fulset, Deus sibi Vitalem ita Martyrem consecravit. Sacerdos autem Apollinis, qui hoc consilium Paulino dederat, a diabolo repletus est, ita ut per septem dies energumenus ibi elanaret, ubi obrutus erat sanctus Vitalis, dicens: Incendis me, sancte Vitalis martyr Christi, et crucias me. Post septem autem dies præcipitatus a diabolo, in flumine expiravit. Sanctus autem Vitalis gloriosus martyr Christi, sepultus est juxta civitatem Ravenatum, præstans orationibus suis multa beneficia omnibus hominibus credentibus in Dominum, usque in hodiernum diem. *i*

i
et S. Valeria
Mediolanum
reduntis.

B 21 Valeria autem conjunx ejus, cum vellet corpus S. Vitalis auferre, a Christianis prohibita est, et ab ipso in visionibus sæpe admonita, ne sanctum corpus, a malo homine bene positum, violaret. Ipsa autem cum reverteretur ad urbem Mediolanensem, idololatras Silvano sacrificantes incurrit: qui eam deponentes de saumario, hortabantur secum epulari. At illa dicebat: Christiana sum: non licet mihi de Silvani vestri sacrificiis manducare. Illi vero hæc audientes, tanta eam cæde maetaverunt, ut vix seminecem eam sui homines ad Mediolanensem urbem perducerent, ita ut intra triduum migraret ad Christum *k*. Cumque ab intestato Gervasius et Protasius parentibus successissent, domum propriam et res parentum et casellulas venditantes dederunt pretium omne pauperibus et familiolæ suæ, quam etiam ingenuam fecerant. Ipsi vero in uno cœnaculo se concluserunt, per decem *l* annos lectioni et orationi et jejuniis vacantes. Decimo autem anno, conversionis suæ undecimo ad palmam martyrii *m* hoc ordine pervenerunt.

k
dicuntur ij so-
rum filii Ger-
vasius et Pro-
tasius.

*l**m**n*

C 22 Eodem tempore superveniente Comite Astasio, *n* qui proficiscebatur ad bellum, quod a Marcomannis *o* fuerat excitatum, occurrerunt illi templorum cultores cum Sacerdotibus suis, dicentes: Si vis letus ad Augustos *p* nostros reverti victor, Gervasium et Protasium sacrificare compelle: vehementer enim dii nostri, de eorum contemptu commoti, dare nobis responsa contemnunt. Audiens hæc Astasius Comes, jussit eos teneri et ad se adduci, quibus et dixit: Hortor vos, ut a deorum nostrorum injuriis temperantes, ad immolandum eis devoti studeatis insistere, ut expeditio mea naviter celebretur. Gervasius dixit: Victoriæ de cœlo debet a Deo omnipotente requirere, non de simulacris mutis et vanis, quæ oculos habent sine lumine, aures sine auditu, nares sine odoratu, os sine sermone, manus sine tactu, pedes sine gressu; et ventrem sine interioribus probantur habere, et sine flatu esse noscuntur. Tunc indignatus Astasius Comes, jussit eum tamdiu plumbatis contundi, quamdiu exhalaret spiritum.

o
p
oh Astasio
contra Mar-
comannos
misso.

C

q
frustra sollicitati ad defecientem

23 Quo amoto, jussit adstare Protasium, cui et dixit: Miser, vel tu vivere stude, et noli biathanatus *q* fieri, sicut et frater tuus. Cui Protasius respondens, ait: Quis est miser, ego, qui te non timeo: an tu, qui me timere probaris? Astasius Comes dixit: Ego te, miser homo, quomodo timeo? Beatus Protasius dixit: In eo, quod times lædi a me, si non sacrificavero diis tuis. Si enim non timeres lædi a me, ad sacrificandum me non compelleres: ego autem te non timens, contemno minas tuas, et omnia idola tua velut stercora computans, Deum solum qui regnat in cœlis adoro. Audiens hæc Astasius Comes, jussit eum fustibus cædi. Posten vero erecto eo, dixit ad eum: Miser homo, ut quid tam superbus et tam rebellis existis? Vis perire, sicut tuum

probasti germanum perisse? Protasius dixit: Non D tibi irascor, Astasi, nec ego nec ipsa justitia, quoniam cæcos oculos tui cordis attendo: incredulitas enim, quæ in tuis sensibus regnat, non te permittit videre quod Dei est. Nam et Dominus meus Jesus Christus crucifigentibus eum non maledixit; sed potius ut eis indulgeretur, oravit, addens hoc, quia nescirent quid facerent. Unde et ego tui misereor, quia nescis quid facias. Nunc ergo age, quod cœpisti, ut mihi possit cum meo fratre hodie benignitas Salvatoris nostri occurrere. Tunc Comes Astasius jussit eum capite cædi. Quod eum factum fuisset, ego servus Christi Philippus abstuli eum filio meo fortim nocte corpora sancta, et in domo mea, Deo solo teste, et in ista arca marmorea sepelivi, credens me orationibus eorum consequi misericordiam Domini nostri Jesu Christi, qui cum patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum, Amen. *r*

et prior fustibus, alter gladio casus.

ANNOTATA D. P.

a Alias Vates canit.

b Quadragesima anni 386, cæperat Mediolani cum primâ Dominica, tunc cadente in 22 Februarii: quâ Pascha celebrandum erat 5 Aprilis: hinc vero, usque ad translationem et depositionem Sanctorum corporum 19 Junii, spatium enorme intercedit. Puricellus vult interim fabricatam Basilicam, quæ in visione Sequenti erigenda promittitur absoluta deinde; fabrico convocato; ad synodum post pentecosten agenda Episcopos; adeoque tertio post visionem mense peractam translationem. Sed quis credet, tam brevi, tamque turbato tempore perfectum opus, quod rebus etiam paucissimis annos requirere poterat? Deinde quomodo non erat ante talem visionem cepta fabrica, de qua dedicanda agebatur, quando inveniendorum Reliquiarum primum præsigium Ambrosius cepit, ex suggestione petentium, ut sicut in Romana fecerat, sic etiam Basilicam dedicaret de qua hic agitur? Visio igitur quæcumque illi fuit post præsigium istud oblata sancta est, et verosimiliter nocte aliqua feriæ *ii* vel *iii* opus ipsum progressæ.

F
An recte dicitur, talis visio facta in Quadragesima?

c Posset hoc intelligi de Paulinis Epistolis, per Martyres lectis: sed Mediolanenses omnino volunt, a vivente adhuc Paulo, et Mediolani præseate, instructos Sanctos; utque etiam credidit S. Petrus Damiani, in sermone de eorum parentibus, Vitali et Valeria.

d Hanc ecclesiam Puricellus vult esse ipsam Ambrosianam Basilicam: sed, si quid sapio, ea cepta est fabricari ante motam a Justina persecutionem: cum autem dedicata fuerit in nomine illatarum ad eam jam perfectam Martyrum, non habeo unde definiam; nisi quod Puricellus, in Monumentis Ambrosianis pag. 334, 334. et 1039, varia producat instrumenta, in quibus nominatur Abbatia seu Monasterium S. Ambrosii, sanctorumque Martyrum Protasii atque Gervasii; et unum pag. 992, ubi nominatur ecclesia beatorum Martyrum Gervasii et Protasii, et sanctissimi Patroni nostri Ambrosii. Alias videri posset, Epistolæ fabricator respexisse ad ecclesiam et monasterium S. Protasii, ad Quercum cel ad Monachos dictam, quorum Monachorum Abbas, in charta anni 88, vocatur Abbas sacrorum monasteriorum beatorum scilicet Gervasii et Protasii, atque Simpliciani: conflata enim in unam Abbatiam erant ecclesie due, (de quibus vide Dissertat. Nazarianum Purcelli pag. 41) et prior non solum S. Protasii, sed etiam SS. Protasii et Gervasii dicebatur: verum quis hujus auctor fuerit, non invenit Puricellus.

Basilica post visionem fieri cepta?

e Similiter SS. Nazarius et Celsus, in suis parum certis, sed forte antiquioribus quam hæc Epistola sit Actis, dicunt Ceratio, Abseconde libellum certaminis nostri ad caput nostrum, in diem quo hæc voluerit

An inventa ad caput passionis historia?

Dominus

A Dominus revelari. Sed si libellus ejusmodi a Philippo scriptus, et ab Ambrosio revera inventus fuit; quomodo nec ipse Ambrosius, nec Augustinus usquam indicant eum sibi lectum, laudando parentes Sanctorum, tolerata supplicia specificando, nominando persecutorem? Solius enim capitis abscissi meminuit Ambrosius, et tituli a senibus lecti; quorum primum, præsentia loquebantur corpora; secundum, pro magna re habitum fuit, distinctiori notitia deficiente.

An convocati
tunc Mediolani
Episcopi?

f Ex vicinis Episcopis an. 381, cum S. Ambrosio interfuerunt Aquileiensi Synodo, Vercellensis, Placentinus, Tridentinus, Brixianus, Laudensis, Dertouensis; urbes tamen Episcopales jam tum erant, Alba, Asta, Ticinum, Comum, Bergomum, Cremona, Taurinum. Sed difficile creditur est quod rebus Mediolani sic turbatis, ut ipsi Ambrosio exilium intentaretur, illuc Episcopi plures convenerint. Epistola ad Sororem solorum Clericorum meminit, eorumque formidantium ad opus accedere.

g Ex hinc MS. Puteanum et alia plura Legendaria deficiunt, usque circo medium num. 22, eo quod exempta hinc Actu SS. Ursicini Vitalis et Valeriæ, retulissent ad 28 Aprilis.

B
Paulinus an
consularis sub
Nerone?

h Consulares proprie dicebantur, qui Consulatum ordinarium, id est annum in fastis signandum Kalendis Januarii, ingressi; vel postea suffecti in locum mortuum, vel abdicatum erant: Augustus tamen Consularis titulum ad plures honoris causa tradidit, nonnullique post illum Imperatores: quod deinde usu aboluit, Constantinus Magnus in morem reduxit. Sed quid est Militaris Consularis? et infra Judex Consularis? Tituli sunt Romane historię ignoti. Rubens hic nominatum Judicem Paulinum esse credit. C. Suetonium Paulinum, qui penultimo Nervus anno, Christi LXVI, ordinarium Consulatum gessit cum L. Pontio Cetesino.

i Usque hodiernum diem, videtur longius spatium indicare, quam decem annos, quibus in morte sanctorum filiorum decursis hæc scripta essent; imo multa illa invocantibus præstita beneficia, videntur publicum et potam permissum cultum supponere, pucata jam sub Imperatoribus Christianis Ecclesia. Phrasis certe ea non est primi secundive seculi.

an Valeria
gemellipara?

k Adit Rubens lib. i Hist. Ravenn. quod in ædes importata: Valeria, cum utero gereret geminos, adhuc immaturos in lucem ediderat vivos: quos Caius Mediolanensis Episcopus sacro baptismo expiavit, et alterum Diogenium, Aurelium alterum vocavit, ad caelestem mox gloriam prius Martyres quam nati, abeuntes. Huic rei testis, inquit, erat pervetusta in Divi Vitalis templo pictura, in qua cum S. Valeriæ ducitur funus, duo cum ea infantes fasciis involuti efferuntur, ipsique Monachi, tradita sibi continentia a superioribus Monachis disciplina, qui Ordinis sui habitum in hoc cœnobio induunt, eos plerosque Diogenii et Aurelii hæc de causa nominibus appellant. Ita non satis erat Libello Philippi (ut præfertur) credere uno ortu geminos natos Protasium atque Gervasium; nisi rursus gemellipara fieret Valeria, quasi non nisi geminos concipere solita. Invenio autem istud assertum in Collectaneis Petri Perretti Ravennatis Lavellinatum Episcopi, Bibliothecæ Vaticanæ illius, in Sermone de SS. Vitali et Valeria: quem apparet compositum, post Franciscanus in ecclesiam SS. Noboris et Felicis Mediolani inductus, id est post annum 1256.

An sub Nerone
possit filii,
decentio p. st
parentes

l Requavit Nero annos 12: sed solum tribus ultimis Christianos est persecutus; non possunt igitur decennio post parentes passi esse filii sub Nerone; sed concipi solam possunt decennio ante parentum mortem conversi, et immediate post ipsos martyrium suscepisse; que est Paricelli sententia: parum congrua huic relationi, et obvio verborum sensui.

Junii T. IV

m In Romana editione additur, die Kalendarum Juniarum: sed ea verba genuino textui superaddita esse, merito censet Paricellus: desunt certe in omnibus quæ vidimus MSS. Allegat deinde Manuale Ambrosianum Beroldi, quem ait vixisse an. 1120, et duo Bibliothecæ Metropolitanæ donasse Missalia, membranæ MSS., in quibus viii. Kal. Aprilis, inter plura eidem diu attributa, ponitur Passio trecentorum Martyrum, et Jacobi Fratris Domini et Protasii et Gervasii, quibus nihil plus crediderim.

n In Actis S. Petrouillæ 31 Maji, Flaccus Comes nominatur: neque dubium est quin in Republica Romana fuerint. Comites Sacrarum largitionum, rei privatæ, sacri palatii, sacri patrimonii etc: sed togata hæc erant officia. Comitibus etiam bella mandata hactenus non invenimus, et hoc solum credo voluisse Alciatum, cum hujus tituli causa suspectam epistolam fecit. Paricellus autem vult hunc Astasium, Anolino alibi nominato successisse, in vexandis Mediolani Christianis: sed hoc non sufficit conciliandæ Epistolæ cum aliis Actis, quæ totum hanc tyrannidem Anolino adscribunt.

o Marcomanni, Germaniæ populi Romanis federati, tam putantur habitasse regionem quæ nunc Bohemia dicitur (Moraviam volunt aliqui) et usque ad S. Ambrosii tempora sui juris manserunt, ac proprios Reges habuerunt; nam eorum Regina Fritigil ob eo catechismum petiit et accepit. Bellum cum iis sub Nerone gestum nusquam invenias. Felleius Puteolus Meroboduum laudat, quod imperium suum, perpetuis exercitiis pæne ad Romanoæ disciplinæ formam reductum, brevi in eminentem et Romano quoque Imperio timendum perduxit fastigium; gerebatque se ita adversus Romanos, ut neque bello lacesseret, et si lacesseret superesse sibi vim ac voluntatem resistendi declaret. Etenim apud Tacitum jactabat, se, duodecim legionibus duce Tiberio petiitum, illibatam Germanorum gloriam servavisse; mox conditionibus æquis discessum; neque pœnitere quod ipsorum in manu sit integrum, adversus Romanos bellum an pacem incipientem malit. Ita Anualium lib. 2. Tacitus, qui deinde haud leve decus. Druso acquisitum ait, quod illicuit ad discordias Germanos, utque fracto Maroboduo usque ad exitium insisteret effect; erinde vero, ut ait ipse in libello de moribus Germanorum, Regibus illorum vis et potentia ex auctoritate Romana fuit; et Raro, inquit armis nostris, sæpius pecunia juvantur. Hinc Paricellus putat se verosimile posse facere, quod etiam sub Nerone contra illos armis actum sit. Baronius videns nusquam Nerone nominari putavit Marcomannicum bellum posse intelligi, ad quod profectus est M. Aurelius Antoninus, anno 170.

p Paricellus pag. 125 ex Paterculo dicente quod legati quos Maroboduo mittebat ad Cæsares, interdum ut supplicem commendabant interdum ut pro pari loquebantur: conatur persuadere, ut ibi Cæsares, ita hic Augustos posse dici: licet unicus Imperator esset, hic Nero, ibi Augustus: aut ita locutum utrumque scriptorem, quia plurali nomine intelligebant non ipsum tantummodo Imperatorem, sed etiam Consules vel Senatores; aut quomodo Vopiscus in Probo pluraliter nominat, Sallustios, Livios, Tacitos, Probos; reddentique quia Galba, contra Nerone acclamatus ad exercitum Imperator, sperabatur cum eo parificandus, et commune gesturus Imperium. Sed nescio an serio hæc scribere Paricellus potuerit, sibi que ipsi id persuadere: quomodo enim non cogitasset Augusti privignos Tiberium ac Drusum a Vitrico suo dictos Cæsares, et huic etiam Germanicum fuisse cognominatum ob res in Germania præclare gestas: isti vero fratre mortuo pæne communitati imperium et cum utroque negotium habere potuisse Maroboduum cetera nec responsum merita.

D
ACTIORE D. P.
Adrogæ Junii
aut 25
Martii,

et Comite
Astasio vel
Præside
Anolino?

E
Marcomanni
Romanis sec. 1
federati,

F

An pluraliter
dicit Augusti,
ante 161;

A tura. Tantum nempe valet obfirmatus semel ad turndum aliquod scriptum animus : cui talis non fuerit, omnino censere cum Baronio, hic plures scribi non potuisse nisi cum jam vulgari usu cepissent plures simul regnare : non ceperunt autem ante tempora Veri et Antonini fratrum simul Imperantium ab anno 161, ad 169 : et ultimo eo anno constat a Marcomannis graves motus in Germaniis excitatos, quorum causa Aquileiam usque Imperatores ambo processerunt. Nec mirum fuerit, Comitem vel Ducem aliquem praemissum ab Italia, prius quam ipsi se Imperatores moverent : ne dum priusquam mortuo fratre in Germaniam proficisceretur Antonius, per seipsum domiturus quos comperere per alios annis prioribus non potnerat.

q Biothanatus, id est, morte violenta sublatus.

r Mirum est hic finem poni Epistolae, nec addi verbum de Translatione eamque secutis miraculis.

§. IV. Antiquiorum de ea Epistola per secula duo silentium, et relatio de Sanctis prorsus alia, ex nihilo meliori S. Nazarii Passione.

B Er praemissis Annotatis satis jam liquere puto, suppositam Ambrosio fuisse Epistolam, quae visionem ejus, tempore tam incongruo ponit, et basilicae Ambrosianae aedificatione priorem : ac, nihilo minori cum incommodo, inducit Episcopos ad sacrorum corporum refossionem convocatos. Apparet etiam, ex annexo Epistolae Philippi libello, aequae supposititia, nihil certi haberi possit de tempore, quo passi Martyres sancti sunt. Apparet denique quod Epistolae auctor, si tempus voluit aliquod designare, aliud nullum sibi putaverit propositum habuisse, quam commune duorum fratrum M. Aurelii Antonini et Lucii Veri, filiorum M. Antonini Pii. Tunc enim passos fuisse oporteret Sanctos Vitalem et Valerianam, si parentibus decennio supervixerunt SS. Protasius et Gervasius sub initium Marcomannicorum motuum, vivente adhuc Perva, ab Astasio Comite ad eos componendos misso comprehensi ac necati anno CLXIX. Sed hujusmodi Chronologiae Philippi aetas repugnat, si verum est ipsum inter primos a S. Caio Mediolani conversos fuisse, suosque hortos commodasse conventibus Christianorum habendis, defunctisque sepeliendis : quo maxime argumento nituntur, qui ad primum Christi seculum, et S. Caii Episcopi tempus, referunt praedicta martyria. Id autem faciant Mediolanenses ac Ravennates consensu tanto, ut eos nominare nihil opus sit : omnes autem Neronianae persecutioni adscribunt supra relatam passionem.

25 Neronianam persecutionem, non solum ad Christianos Romae degentes, sed ad omnes toto Imperio sparsos pertinuisse, ex Lactantio atque Orosio, et publicis etiam ejus temporis titulis egregio probat in Critica sua Antonius Pagi cum quo libenter corrigam quidquid alibi forsitan in contrarium definiti. Lactantium legisse potuit is, qui seculo Christi VI (ut arbitratur) composuit historiam primorum Episcoporum Mediolanensium, ex cujus calculo S. Anataloni primo post Barnabam Episcopo, successisset S. Caius, anno Christi LIX ; Romam autem profectus anno Episcopatus sui quinto, recens veris Apostolos invenisset (convenit hoc optime cum anno mortis eorum) mansit autem Caius in Episcopatu usque ad quintum Domitiani Caesaris annum, id est, usque annum Christi LXXXV. Vitam ex historia illa dabimus ad XXVII Septembris quo nunc cubitur : hic interim delibanda censeo, quae ad praesens faciunt argumentum.

26 Dicit Auctor ille de Caii praefati primis annis, quod sub his, licet saeva et perquam tricolenta Paganorum adversus Christi fideles querela magis magisque insurgeret ; nihilominus tamen quotidiana hostis invidi damna, et Christi ex idololatriae clien-

tibus lucra fiebant : et jam non quilibet, sed ipsi etiam Consules, et quos gloria mundi reddiderat clariores, ad Christi properanter obsequium festinabant. Superioribus enim diebus, inquit, S. Vitalis insignis quidem carnis origine nobilis, sed mentis culmine nobilior, civium Mediolanensium maximus, et inter suos non mediocriter honoratus, una cum religiosissima conjuge et filiis, atque omni familia domus, Christi fidei sociatus est : et cum eo pariter quamplurimi majorum nata civium, in quibus et Philippus cum suis, vir apud seculum et apud Deum illustrissimus. Narrata deinde Caii profectio Romam, de Nerone subjungit, quod per unamquamque provinciam direxerat Praesides, ut Christiani nominis cultores vario penarum genere dissiparent, deleterent atque perimerent, in quibus Anolinum veluti capitalem pestem Secundicerium sibi praeeperat, data illi in Christianos Consulari offula, quatenus Italicarum partium potestatem accipiens, Christianae sectae et nomen radicatus evelleret, et germen disperderet.

27 Mox namque ut Mediolanum, metropolim Italorum intravit... audito quod multi ex Primitivibus, ibi essent Christiani : in omnes dicitur multifarie saevisse : et inter multos, inquit Auctor, qui isdem temporibus in Christi exercitu ad mortem usque certarunt, beatissimos extitisse germanos comperi, Protasium scilicet atque Gervasium, sacratissimos Martyres Domini. Nam pater ipsorum, cujus supra memini, S. Vitalis, fortissimus athleta Christi jundum pro Christi confessione, diversa per supplicia triumphalem adeptos fuerat palmam. Mater quoque Deo devotissima Valeria, simili exitu mortem commutaverat in gloriam. Horum ergo, ut dicere coeperam, parentum beatissimorum generosum exemplar, filia in nullo degeneres secuti, Neroniani praellii constantissimi victores effecti sunt : nec plumbatis caedi, nec equoleo torqueri sat fuit ; nisi etiam corpus spiculatori, pro capite Martyrum offerrent. Haec ille : qui si habita temporum ratione intellexisset, primam sub Nerone persecutionem contra Christianos intum habuisse ab incendio urbis, procurato sub annum illius XI, Christi LXIV, atque solummodo triennium duravisse : in referenda filiorum post parentes morte abstinnisset illo jam dudum.

28 Nota interim quod huic tam antiquo scriptori ignota prorsus fuisse debent illa superius sub Ambrosio nomine, edita Epistola, quomodo enim aliter vel Anolinum judicem posuisset pro Aspasio Comite? vel equulei meminisset, nusquam ibi indicati? vel utrumque pluribus casum ac deinde capite minutum dixisset, asserente Epistola Gervasium quidem fustibus contusum quamdiu exhalaret spiritum ; Protasium vero fustibus primo, tum capite caesum : cum tamen veris Ambrosius lib. 7 in Lucam cap. 13, de utroque aequaliter dicat, quod persecutione veniente arma posuerunt, colla flexerunt, contriti gladio (comparat eam eos grano sinapis) per totos terminos mundi gratiam ait sparsere martyrii. Atque haec sufficiant, ad repandam fidem Epistolae, tam infeliciter Ambrosio suppositae ; utique libellam, Philippo sub tali auctoritate adscriptam. Interim vero, si constaret satis, Gervasium et Protasium filios fuisse illius Vitalis qui Ravenna post S. Ursicium passus, colitur nunc ibidem Patruus XXVIII Aprilis ; si constaret etiam et eorum passionem recte adscribi Neronis Imperio ; posset Paulinus, anni LXVI ordinarius Consul, anno sequenti potestate Proconsulari per Galliam Cisalpinam, contra Ursicium et Vitalem exercuisse ; filii vero Gervasius et Protasius patri superstites annos circiter XXX Martyrium consummasse Mediolani sub Domitiana, secundam contra Christianos persecutionem movente ; sub qua extiterit aliquis motus Marcomannorum, minus memorabilis

et sub Nerone atque Anolino

casos Martyres : E

Is in tempore quidem Neronianae persecutionis erat :

F sua tamen vetustate docet se scribente praedicam Epistolam necdum no una fuisse.

Relatam Philippo adscriptam,

et annum circiter 169 indicanti;

r notat scriptor seculi 5,

asserens sub Episcopo Caio

Lepizites,

A rabilis, cui compescendo missus sit vel Aspasius Comes, vel alius quispiam, ob scilicet comparatus Anolino, Diocletiani et Maximiani postea ministro. Nec est inverosimile, quod Domitianus, olter Nero dictus a Christianis, sub Neronis nomine latere poterit Mediolanenses seculi v ac vi scriptores; cum etiam ipse Nero, proprio et patris nomine dictus fuerit Domitius, solo autem adoptionis jure Nero.

B 29 Dubitavit Baronius, in Notis ad Romanum Martyrologium, hoc die utrum ea quæ habentur SS. Gervasii et Protasii Acta, certa, firmaque et Ambrosii esse diceret: sed non dubitavit, quin, si talia essent, credendum omnino foret passos esse temporibus Marci Aurelii Antonini et Lucii Veri Augustorum, quorum Imperii anno nono Marcomanicum bellum exortum. Ut autem huc propenderet fecit, quod neque Beda, nec Usuardus vel Ado, aut antiquorum aliquis, vel vetera Manuscripta, cum de his Martyribus agunt, vel de eorum parente Vitale ad iv Kal. Maji, ullam de Nerone faciunt mentionem. Ad Bedam quod attinet, genuinum ejus Martyrologium nondum prodierat, cum scriberet Baronius, nostro studio recentius editum ante tom. 2 Martii. Eum autem aliud nihil scripsisse putamus in Martii, quam, iv Kal. passio S. Vitalis; in Junio vero, xiii Kal. Sanctorum Gervasii et Protasii Martyrum in Mediolano. Cetera Florus Lugdunensis, ex epistola Ambrosio adscripta adidit. Similiter Legendaria omnia antiqua, quæ Baronius vidit, eandem Epistolam vel descripserunt verbotenus, vel verbis pluribus exornaverunt. Sed hinc mihi videtur non posse aliam prorsus consequentiam trahere, quam quod Acta, seculi vi scriptori ipsique Bedæ ignota, primum prodierint, ea quod inter Bedam ac Florum fluxit tempore, quod unius ferme seculi fuit, cum Beda obierit anno dccxxv, Florus clarus haberetur anno dccxlii. Florus autem secuti sunt Usuardus, Ado, Notkerus, Rubanus, et ceteri cum hodierno Romano.

C 30 Si porro nunc quæras, quid potuerit præ oculis habuisse scriptor ille Vitarum Episcopatum, quem dixi seculo vi lucubrasse historiam suam; respondebo SS. Nazarii et Celsi Passionem quamdam, jam tum descriptam fuisse, in qua legebatur (juxta vetustissimum Patenum MS. nunc in Vaticano reperiendum) quod S. Nazarius, decimo postquam Roma excesserat anno, ingressus est in Placentinam civitatem, docens omnem populum; post dies autem aliquos pervenit Mediolanum, et invenit in custodia retineri Beatos Gervasium et Protasium ab Anolino Principe, qui etiam virtutes multas faciebant in carcere: quibus B. Nazarius jam factus est socius. . . . Inde egressus versus Gallias, in civitate Cimelli accepit parvulum Celsum comitem; cum eoque profectus Treviros, et a Cornelio Galliarum Præsule per litteras delatus Neroni, ab hoc autem Romam accersitus inventusque Ebredui, adductus ad Neronem sit. Atque post varia tormenta, cum pueri jussus precipitari in mare, Genavam pervenit et inde perrexit Mediolanum: ubi requisivit in carcere, quos reliquerat, sanctos Martyres Dei, Protasium et Gervasium; et invenit eos: quibus adherens, confortabat eos. Audiens autem hoc Anolinus, qui ex urbe Mediolanensi eum expulerat. . . jussit enim in alium carcerem mitti. Et arrepto responso Roma a Nerone, desuper consulto; non post multos dies jussit Anolinus decollari Nazarium cum puero Celso,

D 31 De SS. Gervasio et Protasio, utrum ante vel post cæsi sint non dicitur vel in breviori et antiquiori ista, vel in recentius exornata et apud Mombrinium diffusiori Legendæ, ad xxviii Julii, quando solemniter agitur eorundem Inventio seu Deposio, per S. Ambrosium facta infra annum tertium post Imperatoris Theodosii obitum. Paulo post Theodosius Junior, vel nescio quis alius, S. Nazario ecclesiam Constantinopoli

extraxit, quam vetustate collapsam, Imperator Basiliscus Macedo circa annum dccc,xxx novam fecit, ac priore magis excellentem, ut auctor est ejus nepos Porphyrogenitus, in avi sui vita apud Cungiæ, Constantinopolis Christianæ lib. 4, § 6. Regnavit Macedo ab anno dccclxvii ad dccclxxxvi: quo tempore S. Joseph Hymnographus, Episcopus Thessalonicensis, pangendis sacris Canonibus clarus, Officium composuit de SS. Nazario Gervasio Protasio atque Celso, quale in Græcorum Menæis extenditur, concinendum die xviii Octobris, quod eo die factu sit sacrarum ibidem Reliquiarum Mediolano allaturum collocatio.

E 32 Antiquior Officio illo potuit fuisse prædictarum quatuor Conversatio et Passio, quam ex MS. Regio Mediceo Parisiis Græcam accepimus, Latine autem ex MS. Veneto redditum edidit Lipomannus, et ex Lipomanno Surius: ubi licentia quadam Græcis usitata, non solum simul omnes quatuor passi dicuntur, quod non est verosimile; sed etiam ipsa die qua Constantinopoli coluntur xiv Octobris, quod omnino falsissimum, aut certe per conjecturam prorsus gratuitam assertum est, etiam si de solis Nazario ac Celso intelligeretur.

F 33 Etenim Latine Acta, quæ breviori coetaneorumque compendia transtulerunt in usus suos Græci, nihil scientes de Pseudo-Ambrosiana Epistola, cum de supplicio et sepultura Martyrum agunt, non solum tacent de morte SS. Gervasii et Protasii: sed de Nazario et Celso dicunt, quod observantes Christiani, furati sunt sancta et pretiosa corpora eorum, et tulerunt ea die quinta Kalendarum Augustarum, foras portam quæ dicitur Romana, in propriis hortis. Ego etiam hac sine fundamento definitum existimo talemque diem Mediolani anniversario ipsorum tribui, ob eandem causam, ob quam Protasio et Gervasio attribuitur dies xix Junii: scilicet causa Depositionis ab Ambrosio factæ.

G 34 Agit de Nazarii et Celsi inventione Paulinus in Vita Ambrosii perquam accuratè; et cum dixisset, quomodo Ambrosius Theodosium Aquileia Mediolanum venturum, uno die præcessit, ipsam cum filiis in ecclesia excepturus; nec diu, inquit, elementissimæ memoriæ Theodosius in hac luce fuit (defunctus ibidem Mediolani xvii Januarii, cccxciv) post cujus obitum fere quadriennium supervixit Ambrosius; quo in tempore, id est ultimo illo Sancti Præsulis triennio, S. Nazarii Martyris corpus, quod erat in horto positum extra civitatem, levatum, ad basilicam Apostolorum, quæ est in Romana, delatum est. . . Levato autem corpore Martyris et in lectica composito, statim ad Sanctum Celsum Martyrem, qui eodem horto positus est, cum sancto Sacerdote ad orationem perreximus.

H 35 Hinc satis manifeste apparet quam longe a vero oberrent Acta, cum dicunt: Quando autem complacuit Deo, revelavit in nostro tempore Ambrosio Episcopo; et impetravit a piæ memoriæ Theodosio: qui eum omni populo accedens ad locum. . . . invenit Sanctos.

I 36 Longius etiam exorbitavit paraphrastes Græcus, dicens, quod latuit martyricarum Reliquiarum thesaurus in ejus, qui ipsas sepeliverat adibus, donec ad Magnum Theodosium, ex Iberia natum, quæ nunc Hispania dicitur, pervenerunt sceptræ Romani Imperii. Cum autem is, post Dei hostem Valentem a barbaris in Thracia interfectum, esset constitutus Imperator qui in Deum pius siquis alius, Martyrum lætabatur honore; tunc quoque sacræ eorum Reliquiæ, tanquam thesaurus, reconduntur in ecclesia Mediolanensi, Nazarii inquam et Gervasii, Protasii et Celsi. Secutiæ excorum, claudorum, leprosozum curationes; in quos cum Magnus incidisset Theodosius (tunc enim agebat Mediolani, adversus tyrannum, Maximum inquam, decertans, et accepisset partes sacrarum

Nec inverosimile est sub Domitiano cæsus Sanctos.

Dubitavit etiam de eo Baronius,

Beda eorum non vidit,

sed primus eandem secutus est Florus sec. 9.

Dicit antiquissimum esse Legendæ suam,

Neronis et Anolini acta adhibens sanctos,

et Græci redidit uerone tempore Cæsarum,

Auctor d. p. prius forte quam Canon de illis componeretur;

non minus tamen quam illa versio,

hallucinator Florus circa diem martyrii

et tempus inventionis S. Nazarii.

F

Errat etiam in his ecclesiasticis

A sacrarum Reliquiarum... in urbem detulit Regiam, iis quæ ipse vidit miraculis confirmatus adversum Scythas.

factum id an.
CCCLXXXIX,
faciens eum
Theodosium II.

quem prius
constat obisse
quam S.
Nazarius
inventretur,

37 Ante hæc magnam itaque civitatem, excitat eis elegans templum, et in eos sacras Martyrum Reliquias deponit; ubi, eæ unguentorum quoque fontes emittunt abundantes non solum corporibus salutare, sed etiam animas baurientium expurgantes. Venit in Italiam contra Maximum Theodosius anno CCCLXXXVIII, id est, biennio post repertas Sanctorum Protasii et Gervasii Reliquias. Vidisse igitur potuit miracula, ad eorum invocationem patrata; et Constantinopolim rediens anno CCCXCI aliquas alterutrinus Reliquias illuc detulisse; illisque ædificasse ecclesiam, quæ postea, propter eodem illatas reliquias S. Nazarii, in hujus nomen transierit, saltem post restaurationem, sed non potuisset odsuisse inventioni S. Nazarii, nedum Reliquias ejus Constantinopolim verissee.

§. V. Simili licentia suppositæ testibus coævis SS. Nazarii Victoris Syri et Hermagoræ Legendæ, Ambrosioque perperam adscriptus sermo de S. Nazario. Cujus hic esse videatur.

B

Tuli legendæ
nihil prodest
libellus qui
dicitur a
teste oculato
scriptus.

Ista, ad xxviii Julii proprie spectantia, ipsisque Actis productis minutius tunc pertractanda, videri possent præpropere huc collata; nisi demonstrandum fuisset, ex talibus nihil certi haberi de SS. Protasio et Gervasio. Fuit igitur etiam operæ pretium animadvertere quam non movere quemquam debeant Ambrosii et Philippi prætensa nomina, testum alias pro suo cujusque tempore irrefragabilium; talis etiam esset, si vere allegatur, Philosophus iste, de quo in prænotata Legendæ fertur, quod S. Nazarium consequens ab initio, scripsit libellum certaminis ejus; et conservans apud se retinebat fideliter; exterritus autem in somno a Sanctis, dedit illum Ceracio, qui pretiosa corpora Sanctorum sepelivit: et dixerunt Ceracio Sancti, Absconde libellum certaminis nostri ad caput nostrum, usque in diem quo voluerit Deus demonstrare. Et accipiens libellum confestim conservavit eum ad caput Sanctorum Martyrum.

39. Ista, inquam, omnia nihil prodesse possunt ad fidem aliquam talibus Actis dandam imo hæc ipsis prorsus derogare probat Paulinus in Vita S. Ambrosii his verbis: Vidimus sanguinem recentem, in sepulcro Martyris, qui quando sit passus usque in hodiernum diem scire non possumus.... cognovimus tamen a custodibus loci ipsius, quod a parentibus illis traditum sit, non discedere de loco illo per omnem generationem et progeniem suorum, eo quod thesauri magni in eo loco positi fuissent. Hæcine scripsisset Paulinus, si ad caput Martyris inventus fuisset libellus qui prætenditur? neque diem passionis neque tempus Neronis scivisset indicare?

C

Factum id
per veri illius
vultus etiam
pietatem,

40. Æque celebris, ac Sancti quatuor de quibus hæcenus, Mediolanensisque Ecclesiæ Patronus, S. Victor Maurus, ex Maximiani Imperatoris militia, sub ipso ejusque Consiliario Anolino passus anno CCCIII, haud multo felicior in suis Actis fuit; eo quod, mendosa cum sint, sicut ostendimus VIII Maji, ipsa tamen scripsisse se fingat Maximianus Maximiani Imperatoris Notarius, prout præsens viderat. Interim inducit Martyrem prædicentem, quod ipso anno moriturus Imperator sit, qui tamen usque ad an. CCCV supervixit. Omitto alia olim notata: satis est ea hic obiter attigisse ut constet, fuisse medio ævo viros Mediolani indiscrete pios, qui publicæ devotioni recte consulere se putabant, eorum Sanctorum Acto, quorum nulla extabant, concinnando ex vulgi traditionibus male cohærentibus et ex suis propriis conjecturis. Id autem fecerant sub nominibus antiquis, aptisque si vero essent, fidem certissi-

mam facere; prout male factum sero nunc deprehendimus; ægre fidem inventuri ipsimet apud præoccupatos in favorem fabularum, longi temporis præscriptione fultarum; adeo diu insignes quoque scriptores et viros alias eruditos impostura latuit.

41. Quod vero id contigerit Actis SS. Nazarii et Celsi facile deprehendes; si tecum ipse, seposito præjudicio, consideres, serine poterit, ut rebus gerendis ab initio præsens et comes peregrinationum S. Nazarii, scriberet, quod Sanctus ille natus ex matre Romana, baptizata per manus Petri Apostoli, Simone jam devicto, adoque ultimo Petri anno Christi LXV; et ab eo ad eundem baptismum expetendum impulsus, cum esset annorum novem; postea accessit ad successorem B. Petri Apostoli nomine Linum, qui egit Episcopatum Romæ annis duodecim, et dixit ei, Da mihi in Domino signaculum, et sic proficiscar in nomine Domini de hac Urbe in Italiam provinciam. Timentibus autem filio ea causa parentibus, quia grandis malitia suscitata erat contra Nazarium, dixit parentibus suis, Date mihi hereditatis bonorum vestrorum partem aliquam, et egrediar de civitate hac, ne me interficiant, et vos conturbentini.... Et dederunt ei septem onerata animalia ex omnibus bonis suis. Et egressus gaudens de urbe Roma, longo tempore per singulas civitates prædicabat. Non sunt hæc acta novennis vel undecennis pueri, et tamen ultra annum LXVII non vixerunt aut Linus aut Nero; hujus ergo Christianos persequentis causa non potuit urbe excessisse Nazarius, jam justæ ætatis adolescens.

42. Post annos autem decem sui ab Urbe egressus, dicitur ille venisse Mediolanum; indeque ejectus ab Anolino, venisse in civitatem Galliarum quæ dicitur Cimellus, Nicææ propinquam; ibique parvulum Celsum accepisse socium, cum quo ulterius profectum comprehenderit Denobans Galliæ Præses. Ab hoc similiter ejectus, venerit in civitatem quæ dicitur Treveris, et prædicaverit ibi Jesum Christum. Cornelius autem præerat civitatibus Galliarum, et hæc audiens scripsit Neroni Imperatori suo..... Nero autem misit Dentonem primum militem suum: qui Nazarium Ebreduni inventiens, Romam adduxit. Alia vero die venit Nero ad portum maris, et dixit Nazario, Exi hinc de civitatibus et de terra mea; ac navi imposuit; naviclerum clam mandans, ut ligatis manibus ac pedibus mitteret in mare demergendum. Quo facto, et navi periclitante propter immissam ideo tempestatem, Sanctos super mare gradientes ad se receperint nautæ, eo miraculo conversi, et exposuerint in loco Ageunensi. Atque hic forte legendum Albingaunensi ad sinum Ligusticum; nam Agimnum, procul a mari, civitas Aquitanicæ mediterranea est. Deinde ingressi civitatem Genuam, perrexerint Mediolanum; et ab Anolino rursum comprehensi, annuntiatique Neroni, hujus jussi ab eo capite plexi fuerint.

43. Hæc summa dramatis, a baptismo matris anno LXV tinctæ, usque ad mortem filii, annos triginta vel quadraginta requirentis; in quo tamen præter Neronem, anno LXVI intersectum, nullus comparet Imperator; eique dicitur, Christo Sanctorum vindictam faciente, pes dexter exsiccatus, et sic mortuus ipse; quod a veritate historiarum longissime abest nec potest a tunc vivente scriptum esse. Exponenda tamen breviter omnia hic fuerunt, ad persuadendum quod Auctori placuerit pro persecutore innominato Neronem supponere eique jungere judicem Anolinum, Mediolani notum persecutorem Christianorum; si quid creditur Actis S. Victoris. In his enim Maximiani Imperatoris Consiliarius nominatur Anolinus, quem ipse illuc direxerat, et cujus nomen inducitur in plura Martyrum antiquiorum Acta, simili fide fabricata. Idem Anolinus, putatur is esse a Baronio, qui Proconsulem Africæ agens, multos ibi Martyres fecit. Ut autem ad annum

D

imposturam
arguentibus
anachronismis

circa Linum et
Nazarium,

E

atque Neronem;

quasi hoc persequente
Christianos,

ille, diu peregrinatur per
Italiam et
Galliam,

F

tandem occisus
fuit ab
Anolino,

qui sec. 4 vixit,
et sicut
Nero,

videtur nominatus,
qui et
notior Mediolani.

A CCCXII notatur, idem Anolinus mandato Constantini, jussus est fovere ac protegere Christianos jam forte conversus de quo tamen et Denobuo, fictilio aque ut veremur, dicitur in Actis prænotatis, quod strangulati a diabolo mortui sunt. Idem igitur Anolino accidit Mediolani, quod in Hispania Daciano, in plures personis pluresque persecutiones distracto nomine.

Sic etiam in SS. Syri et Juventii Epp. Ticinensium Actis, ex Vita antiquiori,

44 Ex dictis consequitur, in utrisque, tum Philippo quam Philosopho Nazarii comiti imputatis Actis, nihil esse, unde rationabilem aliquam conjecturam formemus verosimilis notitia, quæ prælaeret scribentibus de tempore Martyrii SS. Gervasii et Protasii, præter Marcomannicos motus, sub Antonino et Vero captos. Ad hos etiam haud inverosimiliter eos reducere, melius ordinata primorum Ticinensium Episcoporum, SS. Syri, Pompeii et Juventii Chronologia; quantum ea quidem ordinari potest ex eorum Legenda, sicut apud Mombrutium, Lipomannum, ac Surina habetur, conscripta verosimiliter a Paulo Diacono Aquilensi, circa initium seculi IX florente. Hæc enim Legenda antiquiorem se non esse indicat, cum de Ticinensium urbe dicit, quod proprio nomine Pavia vocatur; quod nomen ante Paulum Diaconum nemo invenitur scripsisse. Hæc posito videtur Galesinio, alias ad conjecturas affirmate asserendas pro clivi, posse credere, quod dictam Vitam SS. Syri et Juventii aut aliam unde ea sumpta sit, invenerit in aliquo MS. prætitulatum nomine Pauli Diaconi.

(successori Pompeio tam nunc tributa, quam S. Hermagora Vita Gregorio coarctato)

45 Facilius certe hoc sic potuit reperisse quam quod S. Syri vitam scripsit Pompeius ejus discipulus, a quo Paulus Diaconus sumpsit, ut habet in Notis ad X Decembris. Sane ut de hoc saltem vehementer dubitem facit similis temeritas Galesinii ad XII Julii, ubi agens de S. Hermagora ipsius Syri magistro, de hujus apud Mombrutium Legenda similiter asserit, quod illius martyrium litteris mandavit Gregorius, scribens ad Fortunatum qui Gregorius eorum corpora sepeliverit: hoc enim nihilo magis de eo legitur, quam de Pompeio. Si tamen utrumque sic reperit alibi Galesinius, eo ipso nostrum probat judicium, de usitata mediæ ævi licentia, imponenti vetusta nomina recentioribus scriptis commentisque. Scripsit ergo aliquis S. Syri vitam sub Pompeii istius nomine quoad argumentum tredecim primorum Capitum: idemque simili licentia addiderit reliqua S. Juventii Acta, quæ deinde Paulus, vel alius quispiam, sicut habentur edita, stylo luculentiori exornavit, professus secuturum se ordinem, quem ex sermonis vitæ eorum narratione didicit.

dictus Hermagora, discipulus S. Syri,

C 46 Præfatur is, quod a fonte luminis, inæstimabilis claritas procedens, Ticinensis populi animos circumfulsit; quia a Christo in Petrum a Petro in Marcum, a Marco vero in Hermagoram, ab Hermagora in beatissimos viros Syrum atque Juventium transeunt. Horum autem ultimum ait num. 18, triginta novem annis Episcopalis dignitatis cathedram possedisse; Syrum vero num. 10 dixerat, expletis octo hebdomadarum curriculum sedem obtinuisse, id est per annos LVI et num. 13 migravisse ad Dominum expletis cunctæ vitæ suæ octo hebdomadibus bis geminatis, id est, annis CXII. Hos autem annos non prohibemur usque ad annum Christi CLXX et ultra extendere; si vitam Magistri Hermagora (quem anno circiter LX Romæ ordinatum Episcopum Aquileiam misit S. Marcus, in Ægyptum transiturus) similiter permittamur protrahere ultra primum seculum usque ad persecutionem Trajani. Cur autem non permittamur? cum nulli obstant successores quibus tempora intermedia cogamur cedere Cathedram illam usque ad annum CCXXV, ut volunt, vacantem.

potuit missus esse circa an. 107

47 Licet autem Vita quæ habetur, tunc scripta cum Aquileia civitas Austriæ provinciæ censebatur, id est, post seculum VIII vel IX (nec enim cuiquam prius

nominata Austria fuit). Licet, inquam, Vita dicat, passum S. Hermagoram paulo post S. Petrum, imperante adhuc Nerone; hoc tamen majorem non meretur fidem, quam quod additur, In urbe Roma Præfectum agente Agrippæ filio fratris ipsius Neronis, cum tamen Nerone nullus fuerit frater. Sed et ipsa Vita argumentum suggerit, unde multo diutius Hermagoram superfuisse intelligatur: dicit enim quod a Clero sub mortem interrogatus, quemnam habituri post hoc essent Pastorem; jussit eis ordinari Fortunatum, Archidiaconem et discipulum suum, quem ipse ex infantia cum Dei emtrierat timore, doctrina et miraculis clarum et totius curæ Episcopalis socium; virtuti utique annorum ut minimum triginta vel quadraginta. Atqui moriente Nerone vix erant elapsi anni XV aut summum XX, quod, prædicante iis in partibus S. Marco, ipsemet Hermagoras fidem suscepit; multo igitur serius oportet obiisse, quando suum ab infantia in Dei timore alumnum, ac forte primo susceptum postquam erat Episcopus ordinatus, successorem optavit, habuit autem Martyrii socium. Sed ut dixi, exigua vitæ illius, ut antiquitas; sic auctoritas est, quam ipso statim principio elevat Athaulfus, filius Ulfii, viri illustris primique civitatis, magna lepra detentus et ad S. Marci ingressum mundatus; ista enim sunt Longobardica nomina, et Aquilensi civi haud facile pro illa ætate optanda.

48 Posito autem quod ultra primum seculum vixerit Hermagoras, et circa annum CVII miserit Syrum in Insucriam; debuit hic, usque ad annum CLXX vixisse: et qui Sanctorum sanguinem Syro attulit Juventius, si cum Syro est ab Hermagora missus, quantumvis puer qui Syrum Patrem ex baptismo nominabat, debet ultra centesimum decimum ætatis annum prorogasse vitam, in Episcopatu actam annis XXXIX. Oportet enim ejus post S. Syrum successioni interponere paucos illos et pacificos annos, quibus intermedias Pompeius Ticinensem Ecclesiam gubernavit. Si tamen huic aliquis Juventius immediate successit; et Ticini fuit ejus nominis Episcopus ante eum, qui cum S. Ambrosio anno CCLXXXI interfuit Synodo Aquilensi, et Mediolanensi anno CCCXC; qui etiam ab eodem S. Ambrosio potuit impetrasse aliquis SS. Protasii et Gervasii reliquias, iisque Ticini ædificasse Basilicam, quæ Syri discipulo, absque ulla verosimilitudine tribuatur.

et ultra an. 170 vixisse,

49 Sane Ticinensium Episcoporum catalogus, apud scriptores Ticinenses, per meram conjecturam suppletur videtur, duplicatis triplicatisque nominibus iisdem; sic ut ante S. Ennodium, anno DXII electum, dicantur præfuisse, præter alios duodecim semel tantum nominatos, Crispini tres, duo Juventii, Maximii, Epiphani, totidemque Anastasii nullis diversi temporis productis monumentis, quibus constet revera ternos aut geminos omnes extitisse. Sic ex ædificatione Protasianæ Basilicæ, ætati S. Syri præter omnem verosimilitudinem attributa, certo sequitur, id non fuisse scriptum a Pompeio Syri successore; atque adeo idem dici potest de tota Legenda vetustiori, quam sub ejus nomine Paulus Diaconus aut quisvis alius dicitur reperisse; cense-rique debet, quod qui ipsum ex incertis traditionibus fixit, ex Legenda Nazarianus similitudine acceperit, quod de Martyribus Mediolanensibus ibidem legitur, ut Neronis jussu et tempore interemptis, prout etiam de S. Hermagora dicitur, in simili ejus Legenda.

contra vero per S. Juventium I

F si tamen sic. 2 fuit aliquis,

50 Quæ ad hos Sanctos attinent, sic ibi narrantur. Eo vero tempore dum orta esset persecutio Christianis, a quodam paganissimo Comite Anolino nomine, et aliquanti ex Christianis pro amore Christi punirentur; Beatos Protasium et Gervasium, gloriosos viros, pro confessione Christiana idem crudelissimus Præses carceribus tenebris mancipavit, plurimis

ut habent catalogi purum certi)

fuisse sollicitus de Martyrum Mediolanensium sepultura:

A
AUCTORE D. P.
rimis Christi fidelibus latitantibus, Beatus vero Nazarius... ad eandem Mediolanensem urbem pervenit, in qua videbatur jussu Neronis ab eodem Comite mortis sententiam sustinuit... cumque relatione multorum beatissimus Syrus hæc cognovisset, venerandum virum Juventium alloquitur: Summa, inquit, diligentia Mediolanum transcurrere distat autem solis xx p. m.) ut corpuscula fratrum nostrorum, Nazarii et Celsi, dignæ sepulturæ cum maximo honore tradantur; atque epitaphium certaminis eorum sacris apicibus conscribentes, simul recõdite: Protasium autem et Gervasium, qui a pestifero Præsidente clausi carcere detineantur, eum pro Christi fide et ipsi fuerint martyrio coronati, debito honore et merito condentes, certaminis eorum libellum, pro futuris temporibus, ad laudem Domini nostri Jesu Christi et gloriam ipsorum, ad capita eorum reponite: quia prædestinatum est a Deo veris fidelibus, qui tempore opportuno credituri sunt, obconfirmandas mentes eorum, Sanctorum corpora revelari, et honoribus atque virtutibus præfulgere, multorumque infirmantium valetudinibus restituere medelam sanitatis.

sin manus

B
per alium
quædamque
31 Colitur S. Syrus, de quo mortuus dicitur ix Decembris; et S. Juventius vii Januarii: quando Bollaudus noster, in Commentariam colligens quæ hunc spectabant, pro Paulo Diacono ut Aetorum auctore, multum auctoritatis attulit; de Pompeio autem, ut prima, Vitæ S. Syri scriptore, merito se dixit dubitare: delibavit tamen paucis ea quæ Juventium spectare videbantur, dimisso in aliud tempus Aetorum ipsorum examine. Id nunc coactus adhibere; censeo, ex eo quod uterque sancti commune aliquid festum ab antiquo Ticini ageretur xii Septembris (uti ex Usuardo constat, creditum esse quod etiam scribit Usuardus, simul utrumque fuisse a S. Hermogora nassum. Ut ut est, potuit S. Syrus vel istum S. Juventium, si tunc vixit, vel alterius nominis Clericum alium misisse Mediolanum, sub initium Marcianicorum actuum; qui sepultos inveniens Nazarium ac Celsum, pro magno habuerit reperisse linteum, eorum tinctum sanguine; post non multorum dehinc temporum curricula, cum Sanctorum Martyrum Protasii atque Gervasii apud Mediolanum finita essent certamina, et pretiosa corpora a Christianis sublata, ac sepulturæ tradita... a sanctis eorum exuviis detractam particulam acceperit, ac S. Syro detulerit; sed non potuit eundem idem Juventium sepelisse in basilica Sanctorum Martyrum Protasii et Gervasii, quam ipse construxerat: qui etate illa basilicas construere, easque Sanctorum nominibus intulere, in usa non erat, nec esse propter persecutiones poterat, nedum tempore Neronis, ad quem hæc omnia refert Paricellus.

et Ecclesiam
Mediolani
Episcopi or-
tum dicitur
locuruss.

C
32 Quæ idem Juventius dicitur in mandatis habuisse de recemendo pariter Epitaphio et Libello, Pseudo-Ambrosianæ Epistolæ fermentum sapimus, satis jam exploratum. Non displicet interim in iisdem Actis, quod asserant eo tempore, quo Mediolani fervebat persecutio, et aliquamdiu ante ac post, Mediolanensis Ecclesiæ Clerum ordinatum, fuisse a S. Syro, unico tunc fortassis apud Insubres Episcopo. Neque enim ea Chronologia quæ integros etiam annos partitur in tres dumtaxat Episcopos, Castritianum, Calimerum et Monam, sic placere potest, ut non semper vereac ne id gratis sit factum, ad explendum hiatus semel iterumque vacantis diu Sedis. Certe in præfatis qualibuscumque Actis, cum de Sanctorum captivitate aut sepultura agitur, nulla sit mentio alicujus Episcopi, qui tempore Antonini ac Peri debuisset Calimerus fuisse; adeoque inter hunc et S. Castritianum melius dicitur vacavisse ad plures annos Sedes.

33 Ceterum quæ diximus in favorem sententiæ, SS. Gervasium et Protasium ad Antonini et Peri tempora

referentis, non aliter velim accipi, quam dicta per conjecturam: in illo figmento eatenus fundatam, quatenus etiam fabulis ordinariæ subest aliquid veritatis. Interim dubium manet, rebus sic stantibus, utrum SS. Gervasius et Protasius aliquid commune habuerint cum SS. Nazario et Celso, præter locum Martyrii apud Mediolanum, et cultum ibidem atque Constantinopoli, utemque in Martyrologiis, ubi pariter omnes quatuor hoc die nominantur. An autem et quomodo SS. Vitalis et Valeria eos contingant æque incertum manebit. Nam de parentibus eorum nihil nos potuit docere Ambrosius, post diligentem (ut apparet) interrogationem Seniorum: Episcopatum vero Vitæ Auctor, ita aliunde potuit fuisse deceptus circa parentes, ut fuit deceptus circa tempora Neronis, ipsis male adscripta. Fuisse tamen germanos fratres; et cum Valeria diceretur ante mortem gemellos eulæ Mediolani, datam occasionem comminiscendi, quod istos uno ortu dederit, verosimile mihi facit similitudo nominum, eo tempore non insolens germanis fratribus. Ita SS. Cantium, Cantianum, et Cantianillam delimus xxxi Maji; SS. Pseusippum, Elensippam, et Melasippam xviii Junii Menodorum Metrodorum et Nymphodoram dari x Septembris; in Historia autem Cesarea invenimus Constantinum, Constantem, et Constantium Magi Constantini filios; atque Valentianum et Valentem Imperatores; Apostata Juliano post Jovinianum successores omnes germanos fratres. Et nominis quidem ratio etymologica Protasium suaderet priorem nominare, ut passim faciunt Mediolanenses et Græci; nisi Romana Ecclesia, quam cetera ipsaque Africana sequuntur, priori loco nominaret Gervasium; idque verosimiliter prius quam Pseudo-Ambrosiana epistola fingeretur, in qua dicitur prior coronatus Gervasius.

34 Hic suis poterat esse criticandi, nisi viderem dictis de infelici Aetorum præfatione compositione objici posse Sermonem, inter alios S. Ambrosii editum Romæ atque Parisiis, sicut eum antea Lipomannus et Surius suis Sanctorum Vitæ inseruerant quasi ab illo dictum in Natali SS. Nazarii et Celsi. Paricellus pag. 277, post Baronium ac Bellarminum etiam Galesium auctoritatem allegat, qui nihil dubitaverint quin vere S. Ambrosii esset; unicum autem invenit qui contradiceret, Carolum scilicet a Basilica Petri, dum in Caio Mediolanensi de sanctis istis agens, eum Sermonem adscribit S. Maximo Taurinensi Episcopo qui Concilio Romano sub Hilario Papa interfuit, adhuc vivens et ad itinera valens, anno cccclxv.

35 Esset hæc ipsa vix magna auctoritas pro Nazarianæ Legendæ, siquidem tota illius substantia huic sermone eleganter inseritur, omissis dumtaxat personarum locorumque nominibus, ceterisque characteristicis temporum notis, ex quibus mole inter se connectis ejus reprobandæ necessitatem accepimus. Sane si Sanctorum alterutri adscribendus sermo illi esset Maximo justius adscriberetur tanto juniori; utpote, in quo manifestissima apparent S. Augustini Ambrosio etiam junioris et maximo senioris verba, ex ejus sermone 10 de sanctis: Ecce protasius hostis nunquam beatis parvulis (ille Beato Martyri ponit) tantum prodesse potuisset (ille prodesset) obsequio, quantum profuit odio. Quod autem huic inde etiam phrasim et stylum Ambrosii eluceat, aliud nihil probare potest, quam Auctorem, ut Augustinus sic et Ambrosio usum esse.

36 Legenti, inquit Carolus, facile se idonea argumenta ostendent, quæ Ambrosium negent Auctorem: atque ex eo sermone nonnulla sub Maximi nomine citat Rodolphus Tungrensis, in libro de Canonum observantia. Argumenta facile vidisset Paricellus, nisi præjudicio occupatus fuisset. Quid enim clarius? quam Mediolanensem Ecclesiam, Martyribus sterilem, ut fatetur Ambrosius num. 6 atque repertis SS. Gervasio et Protasio factum matrem filiorum

D
Interim ut
tempus ma-
tyrii dubium
manet,

sic etiam
utrum filii SS.
Vitalis et Va-
leria

sunt SS. Ger-
vasius et Pro-
tasius quos
tamen verosimile
est fuisse
fratres.

E

Sermo alius
de SS. Nazario
et Celso,
Ambrosio ad-
scriptus

F

et prædictis
contrarius,

auctoris est S.
Augustini ju-
nioris,

neque Excep-
ti Mediolanensis,

A liorum lactantem, nequaquam designare voluisse qui dixit; Exultant felices singularium urbium populi, si unius saltem Martyris Reliquiis manentur: ecce nos populos Martyrum possidemus. Quid item clarius quam ipsius Mediolanensis ecclesie beneficio illuc allatus S. Nazarii Reliquias ubi habitus sermo est? Etenim num. 8 sic dicitur Beatum itaque Nazarium, Martyrem Christi, sancta Mediolanensis Ecclesia, licet totum corpore secum retineat, et inuado tamen totum in benedictione transmisit. Hec est enim Sanctorum Martyrum gloria, quorum etsi per uniuersum mundum seminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Si tum clare nunc probaretur, auctor Sermonis esse S. Maximum Episcopum Taurinensem, cogereur fateri non solum breviorum S. Nazarii passionem, quam vetustiorum censuimus Pseudo-Ambrosiana epistola; sed etiam prolixiorum Mambritu compositam esse seculo saltem v.

num etiam S.
Maximum Taurinensem

sed potius altius
Episcopi
Sedunensis
sec. 9.

B §. 57 Non est quidem nobis hactenus notus ille Turgensis Rolfus, ut sciamus an ille reuera auctorem appellet S. Maximum Episcopum Taurinensem, an simpliciter Maximum Episcopum: dico tamen quod potuit deceptus fuisse similitudine nominis æque ac Carolus qui Taurinensem etiam ipse credidit propter locorum temporisque viciniam; sed animadvertere debuerit, Taurinensi æque ac Mediolanensi Ecclesie non posse competere, ut gloriatur se Martyrum populos possidere. Solas ego quatuor, præter Romam, civitates inuenio, cui quis vellet eiusmodi laudem aptare; Sedunum, Brixiam, Treverim atque Coloniam. Trium harum Catalogi Episcopales sic constant, ut non solum nullus in iis Maximum nominetur, sed nec locus valet, unde is potuerit, per negligentiam Episcopales series describentium, exidisse. Seduni inter S. Theodulum anno dccxvi defunctum, et S. Garium anno dccccc sepultum jure Sammarthados potuit nouo quod intercurrit seculo Maximum aliquis Episcopus sedisse. Ipsum autem Sedunum sacra Thebeorum Martyrum Legionem, cum Duce suo Maurilio, transmisit ad caelos, ex proximo sibi Agauensi campo; ubi S. Sigismundus Burgundionum Rex extraxit super illos celeberrimum Monasterium; ac deinde cum uxore ac liberis effectus Martyr eodem illatus fuit. Habemus hic ergo populos Martyrum; habemus ætatem aptam Nazarianæ Legende; habemus civitatem solis triginta leucis Mediolano remotam, quæ facile potuerit benedictionem, ut est, particulam aliquam de corpore S. Nazarii obtinere. In hoc ergo acquiescere possumus donec aliunde certius inuotescat Auctor.

C §. VI. Reliquiæ et cultus mox ab inventione per S. Ambrosium communicatæ Italicis Ecclesiis.

¶ Quia S. Augustinus, num. 8 citatus; gratanter commemorat, quomodo Deus Antistiti suo Ambrosio per visum aperuit, quo loco laterent SS. Martyrum Protasii et Gervasii corpora, quæ per tot annos latuerant incorrupta; Florus, in suis ad Bedam Additamentis, videri potest eorum respectasse, cum scripsit, quod ea B. Ambrosius, Domino revelante, miro modo conservata, invenit. Usuardus autem, Ado, Rabanus, atque Notherus, quasi ex uno omnes fonte scripserunt; reperta esse ita incorrupta, ac si eodem die fuissent interempti id enim indicabant verba Epistolæ pseudo-Ambrosianæ, quasi ipsa hora posita. Romanorum hodiernum etiam addidit, sanguine conspersa. Quil autem in veru sua ad sororem Epistola ipse S. Ambrosius? Invenimus ossa omnia integra, sanguinis plurimum, quo arenam maderat, tanquam recenter fuso. Nec aliam incorruptionem potuit intellexisse Augustinus, quam quod reperta sint integra salvo naturali ossium ordine sceleta, sicut posita fuerant, ratenusque immota

sicuti etiam nunc multa quotidie inuentur in cimiteriis Romanis, vnde scilicet caruibus ossa, sed ad hanc primam posituram seruantia, quia muta nunquam. Et hanc solum esse incorruptionem, cujus meminit Augustinus, probat secuta mox Reliquiarum distributio, per varias Ecclesias, etiam longius positas, ut jam aggredior explicare.

59 In medio autem ante omnia relinquo, an verum sit, quod Vir S. Syri scriptor sic recitat: Tunc, id est post cæsos sepultosque Sanctos, quidam Christi fidelis nomine Liberius, cum reverentia et amore, a Sanctis eorum exuviis (scilicet de vestibus vel corporibus eorum) fidissima temeritate, quamdam, quæ fas fuerat, detrahens particulam; beatissimo Syro, Ticinensis urbis Patri et Doctore eximio, ut ab eo fuerat postulatum, amicabiliter detulit. Vir autem venerabilis, suscipiens pignora Beatorum Martyrum, multis in eis virtutibus usus est. Cumque signa sanitarum longe lateque splenderent, cœpere languentium, etiam ex inopinatis partibus, ad eum turbæ concurrere, eumque immensa frequentia perurgere. Ideo autem hæc cunctis recipere, quia manifeste falsa sunt, aut seculo iv adscribenda sequentia: Inter hæc Sacerdos Dei eximius, exultans de mirabilibus, quæ per merita sanctorum Martyrum Christi Dominus sedulo faciebat; concepit templum, non procul ab hujus urbis mœnibus, extra civitatem in memoriam nominum eorum erigere; idque in modum Crucis, ut aggressus est, consummavit. Fecisse hæc S. Iuuentius II Ambrosii coetaneus potuit; non potuit Syrus qui saltem seculo ii vixit. Proinde, non huic, sed illi adscribitur, quod perfectis templi sive altaris dedicationibus insignibus, quotidianas Deo in eo laudes et hostias offerebat. Similiter etiam in confinis seculi quarti quintique sit factum miraculum de Judæo, indigne corpus Christi sumente; quod seculo ii occidisse tanto minus credibile est, quanto majori cum cautela inter persecutiones accedebatur ad sacra istius mysteria, exclusis etiam solite Catechumenis, tantum obest ut subreperit eo potuisset inobservatus Judæus.

60 In hanc ergo edificatam seculo iv, non ii, eodem seculo exeunte præsidens Ticino Iuuentius, S. Syri corpus de prima sepultura transtulerit, cum illa paulo ante fuisset in SS. Protasii et Gervasii honore dedicata; ipso verosimiliter loco, ubi S. Syrus ejusque successores consueverant sacros conventus agere, defunctos fideles clam sepelire, et qualiter ac quomodo licuit oratorium habere, brevi opere structum, non iam sub nomine alicujus Sancti: atque hinc factum sit, ut illa censeretur prima urbis Ticinensis ecclesia fuisse. Confirmantur ista ex ipsa Sanctorum, cum reperirentur corpora, apud Mediolanenses ignoratione: quomodo enim ignoti illis esse potuissent, qui in tam vicina urbe, jam inde a tempore martyrii eorum, tot clarebant miraculis, ut insignem etiam ibi haberent sui nominis Basilicam, ad quam ex inopinatis quoque partibus accurrebatur? Sed ad aliam nihil forsitan certiora transeamus, a S. Gregorio Taurinensi, ducentis post rem gestam annis defuncto, sic relatu in libro de Gloria Martyrum cap. 47.

61 In urbe Mediolanensi beatorum Martyrum Gervasii Protasiique victricis corpora retinentur; quæ diu (sicut Passionis narrat historia, qualis scilicet tunc composita circumferretur) suffossa latuerunt: quæ B. Ambrosio revelata, utque ab eodem reperta, in basilicam, quam ipse proprio edificavit studio, ostensis miraculis sunt sepulta. De quorum Reliquiis quia maxime Turonica urbs seniores ecclesias continet illustratas, sermo quadam vice de his a quibusdam religiosus est habitus, qua de causa antedictæ Reliquiæ tam condense fuerint per loca singula distributæ: et quæ super his quodam referente audivi, absurdum non putavi inserere lectioni, quia

D AUCTOR D. P.

ex quibus aliquid Ticinum detulit.

non est S. Syrus, sed Fulgentius Ambrosio coævus,

E

extracta Martyribus basilica et illuc Plato corpore S. Syri.

F

S. Gregorii Turon de sanguine, parum verba relatio:

Referre ante-
re et ante
estum.

dicuntur em-
pou me reu-
pta urbe,

A quia non continentur in historia Passionis. Aiebat enim, quando hæc gloriosa corpora translata in ecclesiam illam fuerunt, dum in honorem ipsorum Martyrum solennia celebrarentur, cecidisse e camera tabulam unam, quæ illisa capitibus Martyrum rivum sanguinis elicerit : de quo infecta linteamina vel pallulæ, sive vela ecclesiastica, [et] beatus cruor collectus est : qui usqueadeo confluisse fertur, quoadusque linteamina quæ susciperent, sunt reperta. Ex hoc enim eorum Reliquiæ affatim collectæ, per universam Italiam vel Gallias sunt delatæ; ex quibus S. Martinus multa suscepit, sicut Paulini beatissimi narrat epistola. *Hæc utinam nunc extaret; interim de perlata ad S. Martinum ejusmodi cruore nihil ambigo : de modo et occasione ejusdem collecti tanto magis, quanta incertior fuit auctor qui hæc S. Gregorio retulit, manifesto falsus circa sepulcra SS. Nazarii et Celsi, apud Ebredunensem Galliæ urbem, supra quæ pirus creverit, poma proferens solutifera et pauperi istius agelli possessori perquam proficua; cum illos constat Mediolani passas extremum supplicium sepultosque, ubi etiam a S. Ambrosio sunt reperti.*

Anno 390
habita Synodus

B *Verum ut istæ vacillet narratio, non deest occasio verosimilior, per quam credi possit ad plures ecclesias delatus sanguis, non in translatione elicitus sed in ipsa inventione repertus adhuc fluidus, cujus sic reperti ipsemet Ambrosius, in Epistola ad Sororem, testis indubitabilis est. Anno signidem cccxc post Justinæ Imperatricis mortem secundo, Arianorum, tanta patrona destitutorum, repressu iusalentia; cum jam Catholicis corumque Antistiti Ambrosio pacatu Mediolani essent omnia, ipseque Theodosius Imperator præsens; vere licuit, quod tempore inventionis licuisse non credimus, Synodum cogere provincialem, ad res Ecclesiæ, turbis præteritis valde concussas, in statum debitum reducendas. Tunc crediderim congregatis Episcopis, quos inter et Juventinus Ticinensis fuit, Ambrosium in honore detulisse, ut eis exhiberet Sanctorum corpora, ante quadriennium reperta; iisdemque solcite postulantis, liberaliter communicatum de sanguine, de cineribus, de minutioribus ossiculis, de vestimentis sru linteis in quibus primum fuerunt inventa, aut recentius obvoluta; Sancto quoque Augustino in Africam missum quidpiam, quod ædificandæ juxta Hippone memorie occasionem dederit. Idem de Reliquiis per S. Gaudentium Brixiam deportatis dici potest. Verba ejus in Tractatu de Dedicatione sanctorum Quadraginta Martyrum hæc sunt : Post istos habemus Gervasium, Protasium, atque Nazarium, beatissimos Martyres, qui se ante paucos annos (ut hæc possit dici videri circa annum cccc) apud urbem Mediolanensem sancto Sacerdoti Ambrosio revelare dignati sunt : quorum sanguinem tenemus, gypso collectum, nihil amplius requirentes. Similiter præsumi potest S. Syrinus Episcopus, Cremonam attulisse id, quod ibi in ecclesia S. Bassiani haberi scribit Merula, in ejus urbis Sanctuario. Et quia S. Felix Comensis Episcopus creditur ædificandam curasse eorundem Martyrum Ecclesiam in sua civitate; id eo Annatum Comensium auctor Aloysius de Tutti præsumit non sine fundamento, ipsum quoque, ut erat S. Ambrosio familiaris, aliquid Reliquiarum participasse.*

C *Quamquam autem dubitabile non sit, quin Brixie æque ac Ticini, multis miraculis claruerint sacra ejusmodi pignora; dum tamen nihil de us nisi in genere scriptum invenimus, idque solum in S. Syri Vita, valde parum certa; certiorum eorundem confirmationem placet sumere ex Augustini lib. 22 de civitate cap. 8 : nec enim existimandum, Sanctos Martyres fuisse suis cultoribus minus beneficos in Europa, quam in Africa. Victoriaua, inquit Augustinus, villa dicitur, quæ ab Hippone regio minus triginta millibus abest. Memoria Martyrum ibi est Mediolanensium, Ger-*

item in Africam ad villam Victorianam

vasii et Protasii. Portatus est eo quidam adolescens; qui cum die medio, tempore æstatis, equum ablueret in fluminis gurgite, dæmonem incurrit. Ibi cum jaceret, vel morti proximus, vel simillimus mortuo; ad vespertinos illic Hymnos et orationes, cum ancillis suis et quibusdam Sanctimonialibus ex more Domina possessionis intravit, atque Hymnos cantare cœperunt. Qua voce ille quasi percussus et excussus est, et cum horribili fremitu, altare apprehensum commovere non audens, sive non valens, tamquam eo fuerit alligatus aut affixus, tenebat : et cum grandi ejulatu parci sibi rogans, confitebatur, ubi adolescentem, et quando, et quomodo invaserit; postremo se exiturum esse denuntians, membra ejus singula nominabat, quæ se amputaturum exiens minabatur : atque inter hæc verba discessit ab homine. Sed oculus ejus, in maxillam fusus, tenui venula ab interiori quasi radice pendebat; totumque ejus medium, quod nigellum fuerat, albicaverat. Quo viso qui aderant (concurrerant autem etiam alii, vocibus ejus exciti, et se omnes in orationem pro illo straverant) quamvis eum sana mente stare gauderent, rursus tamen propter oculum ejus contristati, medicum quærendum esse dicebant. Ibi maritus sororis ejus, qui eum illic detulerat; Potens est, inquit, Deus Sanctorum orationibus, qui fugavit dæmonem, lumen ei reddere. Tunc, sicut potuit, oculum, lapsam atque pendentem, loco suo revocatum, ligavit orario, nec nisi post septem dies putavit esse solvendum. Quod cum fecisset, sanissimum invenit.

64 *Desiderat a quoleunto vel amplius in vivis esse S. Ambrosius, cum hæc scribebat Augustinus : moranti autem aderat S. Felix, idem qui Concilio Mediolanensi adfuerat, usque ad annum cccxxvi Bononiensis Episcopus : quem constans traditio est, inquit Ughellus, ædificasse Monasteria Sanctorum Naboris et Felicis, Sanctorumque Gervasii et Protasii. Masinus, in Bononia perlustrata, a dedicationem posterioris monasterii (quod nunc a Sanctimonialibus Benedictinis tenetur, ecclesia autem ejus parochialis etiam est) adscribit anno cccc; additque, non tantum ibi dictorum Sanctorum haberi Reliquias, sed etiam in ecclesia S. Petri, S. Francisci, S. Crucis, et S. Pauli Barnabitarum; amurs ut præsumere possumus desumptas ex us, quas prædicta occasione S. Felix Bononiam attulit, estque eu præsumptio, licet nullo positivo argumento firmata, rationabilior multo; quam verosimile sit, quod apud Silvanum Razzium legitur, in Vita S. Zenobii Florentini Episcopi, Italice reddita ex originali Latino, de horum Sanctorum Reliquiis, ipsi a S. Ambrosio missis. Cum enim Vita ista sic finitur, Ergo Simplicianus senex, vocatus Episcopus, quod oculis vidi et auribus audiui a Domino Ambrosio, Episcopo Mediolanensi, Antecessore meo, curavi scribere fideliter; manifesti mendaci reum se facit suppositivus Auctor, apud eos qui sciunt, S. Zenobium Ambrosio quidem curam fuisse, adeoque dignum cui is partem aliquam sacrarum pignorum mitteret, sed ipsimet S. Simpliciano, qui Vitam scripsisse fingitur, multis annis superirrisse.*

65 *Accedit quod Blasius Monachus, seculo xiii exornans Vitam S. Zenobii, (eamdem verosimiliter quæ S. Simpliciano tunc imputabatur, sicut ipsam secundo loco dedimus xxv Miji) prænotatum casum sic Latine referat num. 12 ut alios quam Razzius Sanctos nominans, dubium nobis relinquat, utros pseudo-Simplicianus indicarit : Ecce enim verba Cum Præsul sanctus ultra Alpes quamdam visitatum ecclesiam accederet, quosdam dire flentes quemdam suum consocium reperit : quomodo, et ad quid venirent, petiit. Incaute major inter eos respondit, pergens de rupe cum equo prorupit : [liberavit autem eum] ad vos Pater Præ-*

ubi liberatus evergumensis ;

E

Bononiam quoque ad S. Felicem

F
ut Florentiam ad S. Zenobium a S. Simpliciano;

sicut hinc autem S. Ambrosius de SS. Vitali et Agricolæ miserat ;

A sul Ambrosius, cum corporibus SS. Vitalis et Agricolaë mittens : et ut ei misereatur, qui aliis fecit gratiam, multis cum perfusus lacrymis exoravit. Ubi sit, quærit : illuc accessit : totum conquassatum, cum equo mortuum reperit : orationi se juxta exanimem dedit : a qua surgens, qui fuerat mortuus, sanissimus surgit : donum, quod sanctus Antistes miserat, avide suis manibus sumit : pluribus diebus secum fuit, et quando placuit ad dirigentem summo cum gaudio remeavit. *Vide quæ ad eum locum notavimus ; simulque novum habere exemplum licentiæ prænotatæ, et historiam scribentibus perquam incommodæ. Certe prædictorum Sanctorum elevationi interfuit S. Ambrosius, et ex eorum Reliquiis potuit participasse aliquid, unde etiam Florentinis donaret quidpiam.*

item ad Felicem Episc. Comensem,

66 Quidni tamen etiam postea miserit aliquid de Reliquiis SS. Gervasii et Protasii? Ita de iis quæ Comi sunt in ecclesiâ S. Jacobi, censet prælaudatus scriptor *Annalium Comensium part. 1 pag. 292*, propter familiaritatem magnam inter SS. Ambrosium Mediolanensem et Felicem Comensem : cui etiam putat ascribendam fabricam ecclesiæ suburbanæ SS. Gervasii et Protasii, potius quam illius successori S. Provino : aditque similis tituli ac patrocinii ecclesiæ insignes haberi in eadem Comensi diœcesi, Bornii, quæ Collegiata est ; Sendrii, in valle Tellina ; et Saltru parochiali, in Ducatu Mediolanensi. Cum autem en atate moris non fuerit Martyribus dicori templa, nisi ubi eorum erant reliquiæ, et Ambrosio maxima fuerit cum S. Vigilio Tridentino Episcopo communicatio, quemadmodum suadetur ex Actis Sanctorum Sisinnii, Martyrii, et Alexandri, quorum Reliquias idem S. Vigilius Mediolanum misit, ut dictum xxix Maji, ad successorem Ambrosii Simplicianum anno cccxcvii ; consequens videtur, ut ipse quoque habuerit aliquos SS. Gervasii et Protasii, quando us templum in urbe apud Forum crexit, ut scribit Janus Pyrrus Pincius, in *Vitis Pontificum Tridentinorum pag. 2*, in quo cæcos, surdos, mutos et omnium generum ægros manu imposita et signo Crucis impresso liberavit (atque sub eorumdem Sanctorum invocatione) et ipse denique Martyr factus ac sepultus, occasionem dedit mutandi nominis, ut ipsum nunc S. Vigilius dicitur.

atque Tridentinum ad S. Vigilium ;

denique Romam ubi basilicam ejus condendam legavit Vestinam,

67 Quod de Tridentina aliisque Italiæ civitatibus, quasdam prædictorum Sanctorum Reliquias habentibus, cum fundamento præsumimus ; eas scilicet esse S. Ambrosii donum ; nullo magis præsumere possumus de urbe Roma. Siquidem de S. Innocentio Papa, qui sedit ab anno cccen ad xvi, scribit Anastasius, quod dedicavit basilicam SS. Gervasii et Protasii (non utique sine Reliquiis eorum) ex devotione testamenti cujusdam illustris feminae Vestinæ, laborantibus Presbyteris Ursicino et Leopardo, et Diacono Lybiano. Quæ femina suprascripta testamenti paginam sic ordinavit, ut basilicam Sanctorum Martyrum ex ornamentis et margaritis, venditis justis æstimatoribus, construeretur, et constructa est usque ad perfectum. In quo loco beatissimus Innocentius, ex delegatione Illustris feminae Vestinæ, Titulum Romanum constituit ; et munera ac fundos obtulit, quos in ejus Vita fuse enumerat Anastasius. Vestinæ Titulum appellat in *Indice ad Cœconium Oldovanus*.

deinde dictam titulo Vestinæ,

68 Sub neutra, quod hactenus quidem compererim ; nomine meminit amplius istius Basilicæ Anastasius ; sed in vita S. Leonis IV, nominat aliam in Lutetia sitam Beati Christi Martyris Gervasii et Protasii, quæ ponitur infra civitatem, quæ vocatur Fundana, ubi dictus Pontifex, ab anno dcccxlvi ad lv Ecclesiam regens, donum quædam obtulerit. Ouphrius Paurinius, in libello de vii Ecclesiis pag. 18, Titulum Vestinæ, alias SS. Gervasii et Protasii, alias S. Vitalis dictum censet : quæ postremo nomine dictam oportuit ante tem-

Junii T. IV

pora S. Gregorii, cujus Synodo, lib. 4. *Epistolæ 44*, subscribunt ecclesiæ S. Vitalis Presbyteri Joannes et Spectatus ; libro autem ii *Ep. 2*, jubet ipse, ut inde procedat Letania Viduarum. Eam Sixtus IV anno mccccxxv restaurasse, sub eodem S. Vitalis nomine, invenitur ; et Clementis VIII dispositione unita Ecclesiæ S. Andreæ nunc possidet nostra Jesu Societas. *Piazza in Sanctuario Romano addit non solum ibi aliquas eorum Reliquias haberi, sed etiam apud ecclesiam S. Joannis in Fonte.*

D
ACTORE D. P.
et S. Vitalis,

69 Eodem quinto seculo ultra medietatem provento, cujus initio Vestina moriens Romæ fabricandam ecclesiam constituerat, in Noricum id est in Austriam usque propogatus est Sanctorum Martyrum cultus per S. Severinum, gentium enim Apostolum, uti in ejus *Vita ad vii Januarii refert Eugippius, cœrens Presbyter, num. 16*, hic dignus transcribi. Cum Dei famulus prophetiæ polleret gratia, et redimendorum captivorum singulari studio teneretur, cuidam, cum conjuge liberisque redempto, præcepit transvadare Danubium, ut hominem ignotum in nundinis quæreret barbarorum quem in tantum divina revelatione dederat, ut etiam signa staturæ capillorumque colorem, vultusque ejus ac vestis habitus indicaret, et in qua parte nundinarum reperturus eum esset, ostenderet ; addens, ut quidquid reperta ei diceret persona, reversus sibi maturius intimaret. Profectus itaque, cuncta, sicut vir Dei prædixerat, invenit. Is ergo ab eodem homine, quem reperisse se mirabatur, interrogatus, audivit dicentem ; Putasne possum invenire hominem, qui me ad virum Dei, cujus fama ubique diffunditur, qua voluerit mercede perducatur? Diu est enim quod ipsos Sanctos Martyres, quorum Reliquias fero, suppliciter interpello, ut tali ministerio tandem aliquando solvar indignus, quod huc usque, non temeraria præsumptione, sed religiosa necessitate sustinui. Tunc nuntius hominis Dei ejus illum aspectibus præsentavit : qui debito sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii Reliquias honore suscipiens, in basilica, quam in monasterio construxerat, collocavit officio Sacerdotum.

et in Noricum ad S. Severinum,

E

70 Istud S. Severini monasterium fuit juxta Fabianam, vulga dictam Viennam Austriæ ; unde illius corpus post sex annos a morte, anno cccclxxii, oblatum in Italiam est ; ubi in Lucullanum conditum ejus monasterium, cujus meminit S. Gregorius. Hinc vero idem S. Severini corpus devectum est Neapolim anno dcccxx ; cujus Translationis scriptor Joannes Diaconus, num. 13 ait, quod in Neapolitanum ejusdem nominis monasterium deductus Sanctos cineres, Præsul Stephanus, cum Domini Præcursoris et SS. Gervasii et Protasii Reliquiis, quas cum eis collocatas repererat, officiosissime condidit in altari. Hinc ut Casinum translatum sit aliquid fieri potest : nec enim de nihilo esse videtur, quod Consuetudines Casinenses apud Martinum de ritibus Monach. lib. 4 cap. 6 faciunt de illis Sanctis cum xii lectionibus octo de Passionibus eorum et quatuor ex S. Ambrosio.

unde cum hujus corpore Neapolim delata Reliquiæ.

F

§ VII. Reliquiæ et cultus Sanctorum in Hispania, Gallia, Germania.

not. 18

EX Italia transiturum in Gallias, atque illuc sacros Sanctorum Gervasii et Protasii Reliquias prosecuturam, Hispaniarum facit meminisse Puricellus, scribens cap. 66, Childbertum Regem Francorum illas inde attulisse Parisius eoque allegat, ex Aimoino lib. 2 cap. 20 diploma ipsius datum anno Regni XLVIII. Abest illud diploma ab antiquioribus Aimoini exemplaribus, ac primum ei permixtum fuit anno circiter MCLXV, ipsum vero vel supposititium esse, vel interpolatum, docet Carolus le Comte, ad annum quo exeunte datum esset,

Reliquiæ non videntur Hispanis attulata Parisius,

A DEVM, tum aliunde, tum quia in ea Rex se dicit agere cum consensu et voluntate Francorum et Neustrasiorum; quod ultimum nomen pro ea aetate nusquam reperitur; ideoque Joannes Mabillon cavet, in sua de re diplomatica opere, ne istud Childiberti diploma, cujus tamen originaria membrana ostentatur, primas alioqui meritorium, in exemplar adduceret.

B 72 Demus tamen sincerum esse instrumentum; an recte illud sit legit Puricollus, ut cum Reliquiis S. Vincentii etiam Reliquias SS. Gervasii et Protasii ex Hispania asportavisse se Rex dicat? Integra accipe Regi imputata verba: Oculi construere templum in urbe Parisiaca... in honorem S. Vincentii Martyris cujus Reliquias ex Hispania asportavimus; seu et Sanctae Crucis et S. Stephani, et S. Ferreoli, et S. Juliani (quorum duorum corpora cum sint fuerintque semper in Gallia, nemo sanus dixerit querendas in Hispania fuisse Reliquias) et beatissimi S. Georgii, et SS. Gervasii, Protasii, Nazarii et Celsi pueri, quorum reliquie ibi (utique non in Hispania, sed in templo praefato) sunt consecratae: idcirco dixit diploma ipsum templum praefatum captum a Rege construere, in honorem, non solum S. Vincentii ex Hispania, sed aliorum plurimum ibi nominatorum, ob eorundem Reliquias, aliunde conquisitas, et illae similiter inferendas.

C 73 Non equidem negaverim, fieri posse, ut SS. Gervasii et Protasii Reliquiae, non solum fuerint, sed etiam nunc sint, tum alibi per Hispaniam, tum etiam Carsaravangustae, unde praedictus Rex attulit Stolum S. Vincentii; sed haecenus neminem reperi, qui illas mihi assignaret. Tamayus de Salazar, in suo Martyrologio Hispanico, ubi Italia quandoque haud negligenter colligit, alia rapitur; et de mortuorum exuvias nihil sollicitus, totus est in nutus eorum viventis praesentis sine Hispaniae asserenda, nixus supposititiis scriptis Bravilionis, in Supplemento aequo supposititi Maximi, et Auli Halli, novissimae fictionis Porta, S. Philippo Philotheo concinnantis Epitaphium, velut apud Hispanos sepulto, dignum suo auctore. Utriusque verba apud Tamayum lege, hominisque iugulum disce ex Actis, Philippo adscriptis fundatisque in pseudo-Ambrasiana Epistola, quam ipse sic interpolando orditur.

74 Ego servus Christi Philippus, haec Sanctorum corpora cum filio meo rupui et sepelivi: quorum mater Valeria, pater Vitalis dicti sunt: quos uno partu geminos genuerunt, et unum Protasium alterum Gervasium vocaverunt. Et posteaquam pater eorum B. Vitalis martyrio est coronatus, atque beatissima mater Valeria migravit ad Christum, Gervasius mihi adherens Gallias Hispaniasque invisit, ubi praedicationis cum B. Leone Rotomagensi munere obito, Mediolanum reversus ipse et frater, domum propriam in qua nati fuerant, et res parentum, et cascellas venundantes, dederunt pauperibus etc. ut num. 21. His consona habet idem Tamayus xxi Octobris, in praetensis ipsius Philippi Actis; quem credi vult, sepultis Mediolani sanctis, revertisse in Hispaniam, a S. Clemente ordinatum Episcopum, et Apostolicae Sedis Legatum: in hoc etiam quam prioribus tolerandis minus, quod de veteri illius apud Hispanos cultu extet vestigium nullum; Sanctorum autem Gervasii et Protasii Officium in omnibus fere Hispaniae Ecclesiis reperitur, ut ex earum pervetustis apparet Breviariis, nullo prorsus deficiente a Mozarabico ad ultimum.

75 Idem de Gallicanis Ecclesiis puto dicturum fuisse Sarissayum, si Martyrologio suo addidisset, quos promiserat Notas. Pro ipso testari ego possum, ex plusquam triginta diversarum ecclesiarum Gallicanarum Breviariis, antiquis ac novis, in quibus Duplum aut Solenne notant Kalendas praefata Breviariis, Aednensi, Altisiodorensi, Aventonensi S. Andreae, Lingonensi, Mau-

rianiensi, Noviomensi, Rhemensi ac Sagiensi, cetera ex Lectionum officium aut Semiduplum notant, paucis simpliciter. Et illa quidem omnia, cum Romanis ceterisque Italicis, atque ipsis etiam Mediolanensibus Breviariis, Lectionum ad secundum Nocturnum recitantur materiam sumpserunt ex pseudo-Philippi libello: sed Parisiensis Breviarii anno MDCLXXX editi curatores, uti cetera falsa vel dubia resciderunt alibi, sic etiam sublestam veterum Lectionum fidem sagaci iudicio aversati, ex genuino S. Ambrosii Sermonem et S. Augustini libro de Civitate Dei, substituerunt alias, invariatis tantorum Patrum verbis, quibus ut summa gravitas et auctoritas inest, sic nulla subesse potest suspicia falsi. Additur autem haec ex veteri Breviario Collecta Martyrum tuorum Gervasii et Protasii palmas annui celebratione venerantes, supplices te rogamus, ut quos caelesti gloria sublimasti, nobis perpeti suffragio concedas subvenire.

76 Praedictus Soussayus cum ad xix Junii scripsisset, quod eorum corobis tres Cathedralis Ecclesiae Suesionensis, Lectorensis, ac Sagiensis consecratae sunt; addit in Supplemento: Nivernis ad Ligeris ripam, et Vindieorum Cenomanorum ad Sartam veneratio Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, dudum Episcopaliu harum ecclesiarum Patronorum. Neque dubitamus, quin multas minoris notae alias, eodem gaudentes patrocinio, per totam Galliam nominare poterit. Bernardus Guilonis, in opusculo de Sanctis qui ornant Lemovicensem diocesim, num. 56, asserit quod SS. Gervasii et Protasii Martyrum sacri vertices, apud alterum Loberelacum prope Glandesium, in ecclesia S. Stephani venerantur. Sane Vito S. Olavi Abbatis, ad i Januarii a Bollando producta ex MSS. inter praecipua monasteria, tam virorum quam sanctimonialium sub sancta distinctione, tam intra quam extra muros civitatis Viennensis, recenset Sanctorum Gervasii et Protasii venerabilem memoriam, quinquaginta Monachos continentem. Ex Vita etiam S. Germonii Parisiensis Episcopi, xxviii Moji illustrata, num. 38 discimus, Parisiis Basilicam eorundem fuisse, ad quam clausam cum oratorio non daretur ingressus; passulum ipse, facto Crucis signo, reservavit. Denique ex Vita S. Angilberti Abbatum Cantuensis, xvii Februarii proposita habetur, ipsum sub altari S. Jacobi Fratris Domini circa annum DCCC aliquid earundem Reliquiarum deposuisse.

78 Haec porro ut clara et extra controversiam sunt, sic nequit intelligi, nisi de Reliquiis quales supra memoravimus, quod ad xxvii Martii apud Saussayum jam saepe dictum notetur, Suesione celebritas inventionis Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, matricis ecclesiae Patronorum. Agit de ea ecclesia Clundius Dormayus, in sua Suesionensi historia lib. 2 cap. 11; et variis profert conjecturas, quibus credibile reddi possit, quod quae ibi olim stetit vetus ecclesia, et eius vestigia omnia reperta sunt novam molientibus, fuerit illis Sanctis dicata; ideoque curatum esse, ut in hac sacellum illis proprium conderetur sub organis; ad quod bis terve per annum ascendit Capitulum, Missas aliisque preces facturum. Sed tandem fatetur idem Dormayus, ex conjecturis solum nihil statui posse; et ex Obituariis Cathedralis suae docet, Cardinalem Ambianensem (potius Sabinensem dicendum) donasse ecclesiae istas quas possidet Reliquias; verosimiliter ex Italia allatas. Cardinalis iste fuit Joannes de Villa-Abbatibus, ex Ambianensi Decano Bixantinus Archiepiscopus factus anno MCCXXV, et biennio post per Gregorium IX Cardinalem atque Episcopum Sabinus creatus, vixitque ad annum MCCXXXVII.

79 Belfortii, viri apud Gallos ad indugandas Sanctorum Vitas perquam dilig. utis, collectanea Bollando communicata, ex MS. Branensi suggerunt sermonem

neque hoc dicit pragmatica Childiberti R.

Gervasii autem ad Hispanos profectio cum Philippo.

tota figmentis innuitur,

et antiquo Sanctorum apud illos cultui,

uti et apud Gallos;

D in Breviariis utrorumque

et Cathedralibus ecclesiis quinque.

Heu! Viennae Franciae in S. Clari monasterio,

Parisius in eorum Basilica,

et Suesione in Oïatorio,

ubi cecus Argentinensis,

de sonantitate et miraculis beatorum Martyrum ; in quo post breve encomium relatumque ex Gregorio Turonensi de sanguine ex capitibus fluente miraculum ; aliud Suessionibus peractum sic describitur : Nunc vero notandum illud etiam a nobis, et veraci style commendandum, qualiter, post particulas Reliquiarum eorum in Gallias directas, tempore longo post evoluta, Dominus Jesus Christus milites suos ac testes glorificare disposuit. Fuit enim Argentina in urbe quidam civis, genere ignotus, gemina cæcitate detentus : qui Latine quidem locutionis ignarus, sed pro nosse ac posse coram Deo in omnibus fidelis extitit. Hoc lucem a Domino postulans, quotidie lignivagus, manipula regente, Sanctorum loca, quæ adire poterat, devotas peragrabat. Suae tamen petitionis compos statim non fuit : ut divina videlicet munera amplius quæreret, et cum venissent, gratiora essent, strictiusque tenerentur.

80 Itaque consilio inito, Romam adiit : ubi cum multo tempore esset commoratus, et Sanctorum sepulcra frequentasset, pro mutati aeris tractu, subito validæ febris æstiva incurrit ; ut impleretur in eo, quod Laodicensi Ecclesiæ spiritus per Joannem scribens ait : Ego quos amo, et castigo. Divinæ tamen pietatis instinctu (quæ omnium curatrix est) dum assidua infirmitate premeretur, et aliuventorum penuria fluctuaret ; ei per triennium Apostoli magnificentia succurrit, et ipsum sufficienti alimonia sustentavit. Quadam verò nocte in tempesta, eidem, lassæ sopori membra tradenti, adest in visu Pastor Ecclesiæ, qui et Princeps Apostolorum ; illum trifariam admonens, ut Suessionem civitatem Galliarum adiret, et ad Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii solennia occurreret ; ubi eorundem suffragantibus meritis oculorum sanaretur tenebrositate. Qui mox expergefactus a somno, et a febre, qua non modicum tempus anhelabat, liberatus ; illo consurgit ; ac Suessionicæ civitatis nomen altæ memoriæ commendans, ad B. Petri Apostoli Ecclesiam festinat. Ubi orationem fundens, et commoatum accipiens, obnixè precatur ; ut qui presagium cecinerat sanitatis, ipse idem sanctorum et dux esset ad optatum locum perventionis. Tunc accepto itinere, Italiam perlegens, per montium juga, vallium concava, fluminumque pericula, Galliam ingreditur ; et tandem patrocinaute Apostolo, desideratam pertingit ad urbem.

81 Jam vero anni orbita redeunte XIII. Calendarum Juliarum aderat, præclarissimum Martyrum Gervasii et Protasii, Nostrorum quidem Dominorum defensorum, triumphalis dies ; et grex Dominicus, uno animo per urbem cursitans, nudique conveniens, vicinarum urbium concursus invitabat. Cumque omnis Clerus in Ecclesia cum frequenti populo, in celebrandis festivæ noctis vigiliis pernoctando, exortam Phœbæ lampadis superasset ; horarumque diei cursibus distincte peractis, in præfatorum celebrandum durumque Olivarum solennibus Missarum sacramentis decenter astaret ; subito ille Argentinus cæcus adventitius, cum aliis adstans, et promissum Apostoli expectans ; dum Gloria in excelsis, diatessaronicè intenderetur ; in utrisque temporibus quasi australi tactus aura, solotenus prolabitur. Tum deinde ex oculorum orbibus palpebrisque, quasi intorsus ferè inciderentur, scatens rivus sanguinis prosiliit. Cum autem præ dolore tanquam semivivus in terra jaceret, tandem aliorum manibus ante altaris pavementum exponitur ; ubi infuso oculis jubare, lucem, quam antè nunquam viderat, recens creatura perspexit, et recreatoris sui opera aperte vidit. Hinc populorum attollitur strepitus, hinc eorum qui videre vel audire potuerunt applausus multus ; quod catenus inauditum suis temporibus refil-

serit, miraculum ; præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria in secula seculorum. Amen.

§. VIII. Peculiaris cultus Cenomannis, item in Belgio, Germania, et reliquo Septentrione.

Inter supra nominatas Cathedralis apud Gollas ecclesias quinque, Sanctorum Gervasii et Protasii titulum Patrociniumque præferentes, haud infimum locum Cenomannica obtinet ; de qua infra in Vita S. Innocentis Episcopi, ob peculiarem dictorum Sanctorum cultum ipsu eorum die defuncti, sic legitur : Ipsa matrem civitatis ecclesiam, in qua S. Victorius (imo Victorius pater ejus anno CCCXCVII ordinatus mense Januario) B. Martino, qui ipso illa quo exente obiit, jubente, Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii Reliquias olim cum summo honore posuerat, immajorare et ampliari atque exornare studuit, et taliter mutatum est ejusdem ecclesiæ nomen, propter virtutes scilicet, quæ ibidem innumerabiliter in memoria Sanctorum Gervasii et Protasii factæ sunt. Prædictas Reliquias a S. Ambrosio missas S. Martino fuisse, et, ubi hoc Cenomannicæ ecclesiæ communicatus nemo dubitabit cum ratione ; ipsas autem S. Innocens, in consummata quam S. Victorius struere erat exorsus ecclesia loco præcipua repositurus, in Orientali, quam exaltarum parte, altare fecit, in quo jam dictas Reliquias Sanctorum Gervasii et Protasii collocavit. Exinde autem, id est a seculo æræ Christianæ quinto, dicitur in Actis sequentium Episcoporum, Ecclesia S. Mariæ matris D. N. Jesu Christi et Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, nec non in omnibus publicis instrumentis vulgo autem compendii amanti dicitur solum Ecclesia. Idem S. Gervasii nominatur etiam quædam Villa et terra S. Mariæ et S. Gervasii, ad jus Ecclesiæ prædictæ pertinens.

83 In Vita autem Domni Hadovindi, ejus quæ B. Bertichramno successit anno DCXXIII, memoratur insignis casus, unde prædicta ecclesia magis opere fuit locupletata, hic dignus transcribi. Quidam vir Alanus nomine, habebat res suæ proprietatis multas et unicum filium, quem ita diligebat ut animam suam. Quidam vero die prædictus Alani filius, venationem exercens in villa propria patris sui, cecidit mortuus de equo expavescente. Hoc autem videns supradictus Alanus de solario quo instabat, valde dolore repletus, est ; consolando tamen nuntiavit uxori suæ matrique ejus prædicti juvenis mortem ; considerans quod sine causa [nil] eveniret. Tunc devotissime Deum cœli exorans, deprecatus est, ut taliter res suas ei disponere concederet, qualiter sua esset, beneplacita voluntas, et qualiter ex eis regnum mereretur æternum. Cœpit ergo tunc pedes, una cum uxore sua, ire per monasteria et loca sancta, ac corpora Sanctorum quærere ; deprecans die ac nocte intentissime Deum, ut porro inspiraret ei, ad quam ecclesiam, secundum Creatoris sui voluntatem, tam pro dilecto filio suo Domino offerendo res suas, quam pro remedio animæ suæ traderet. Tali vero devotione surgendo et orando, eleemosynasque faciendo, visitabat limina Sanctorum multorum ; ut Dominus, seu dicitur, per illis inspiraret, ubi suam traderet propriam magnam hereditatem habebat, et quibus haberet filium vel filiam heredem.

84 Dum autem supradicto monasterio S. Martini revertetur, dicitur multi sortis Dei precati essent, ut ad loca Sanctorum nihil traderent, nisi suas res traderet, ut scilicet ab eis præcipua acciperet, et ut nonnulli habere et eleemosynas munera. Tandem illi dicitur, quod si in illius intentione suis in loca Sanctorum res suas traderet, quia deo servaret, et nonnulli haberet, et quædam præcipua ei

Reliquos jussu S. Martini collocatas in nova Cathedrali.

in eadem auctiori transfert S. Innocens.

Alanus vir locuples, amisso filio,

Loca sacra cum uxore obiens,

ad S. Martini sepulcrum inspiratur,

Roma mōtus per risum de adeunda Suessione, Apoc. 3. 19 eoque oppul-sus 19 Junii, sub Missa vi-sum recupera-ut.

A ei hoc agere inspirabat, quia devotissime in hoc Domini voluntatem quærebat. Dum enim hæc agebantur, et de monasterio S. Martini Turonensis revertens ad Cenomannicam prædictus vir properabat civitatem, visitaturus videlicet sanctam matrem et civitatis ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ et Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, in qua multas eorum meritis operabatur Dominus virtutes; et propinquando Pontileuvalensi xenodochio, miliario a prædicta urbe distante, iter ageret; venerunt servi Dei ipsius Pontileuvalensis Synodochii et Hodoindi Episcopi obviam: et suscipientes eum cum silentio, et per orationes eum deducentes, omnia necessaria et voluntarie et diligenter ministrabant, et cum magno honore ei serviebant. Quia ad hoc opus Dominus Bertichramnus, ipsius urbis Episcopus, ipsum xenodochium in Pontileuva in honore S. Martini fecerat, ut omnes adventantes, tam divites quam pauperes, ibi receptiones haberent, et alimenta et cetera necessaria abundanter inibi acciperent.

et in xenodochio ejus exceptus,

a'que ab Hadoindo Epi. scopo ad ecclesiam inductus,

non potuit inde egredi nisi traditione completa:

B jam dictus Alanus surgens, ad memoratam ecclesiam oraturus devotissime nudis plantis properabat: quoniam prædicta nocte, dum in præfato xenodochio Pontileuvæ orationi devotissime insistebat, instinctu Dei accensum est cor ejus, ut ad memoratam matrem et civitatis ecclesiam, quæ est constructa et consecrata in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, et S. Petri Apostoli, et sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, ad quam et ipse oraturus properabat; omnes traderet res proprietatis suæ: quod et Dei nutu quoque factum esse, nulli dubium est. Hæc quoque peragere, ut ei inspiratum erat, cogitans; mandavit Domino Hadoindo præscripto Episcopo, ut obviam ei veniret, et cum eo considerare valeret, qualiter de suis rebus agere deberet. Quia notus ei erat et fidus amicus Dominus Hadoindus, ut jam dictus Alanus mandaverat, venit obviam ei: et benigne eum suspiciens, per orationes ecclesiarum jam dictæ Civitatis, cum summo honore et magna reverentia deduxit. Dum autem ad prædictam matrem ecclesiam usque devotissime pervenerunt; in eam intrantes et pariter orantes Alanus et uxor ejus, cum lacrymis voluntatem eorum publiciter patefecerunt: et de eadem ecclesia S. Mariæ et S. Petri atque SS. Gervasii et Protasii exire non potuerunt, antequam omnes res proprietatis suæ prædicto Domino Hadoindo et suis Consacerdotibus et Ministris præfate Ecclesiæ, legaliter per strumenta cartarum, sub stipulatione subnixâ, firmiter tradiderunt.

ubi perpetuum vulturus,

se quoque et uxorem eidem tradidit,

C Hoc autem facto, tam hilari animo et lætitia repleti, et leves corpore sunt effecti, atque ad juventutem priorem, virtute Dei et intercessione prædictorum Sanctorum sunt reversi; ut omnes hoc videntes stupescerent, nec vidisse nec audisse [tale quid] cum lacrymis profiterentur: quod nutu et virtute Dei factum esse, non dubium est. Tali etiam conditione, instinctu Dei, tradidit memoratus vir Deo devotus Alanus, jam dicto Episcopo præfateque matri Ecclesiæ duodecim villas optimas, cum earum appendicijs id est, Juliacum, Lucdunum, Ruliacum, Ruppacum, Sabololium, Quinseldas, Vernium et Vericum, Tanidam et Doliacum, in qua præfatus ejus filius mortuus fuerat; et Camariacum; et postea per translata-manus Asinarias et ceteras villulas, quarum nomina, propter fastidium et tædium legentium hic non inseruimus.... Insuper semetipsum et suam uxorem tradidit præscriptus Alanus memorato Episcopo Domino Hadoindo, et servis Dei in prædicta ecclesia Domino famulantibus ut de animabus et corporibus suis magnam haberent curam, et corpora eorum alerent, et animas suas

Domino lucrarentur. Providebat quoque Dominus Hadoindus eos diligenter, et ministrabat eis sufficienter, et ita eis serviebat sicut servus Domino. Memoratus ergo Alanus et sua uxor, sub potestate prædicti Episcopi, studiosissime et devotissime diu noctuque Domino militabant: et pro supradictis devotionibus, sicut credimus, regnum Dei acquisierunt, et vitam æternam Domino annuente perceperunt. Vivunt enim cum Christo et Sanctis ejus in beata gloria, cum quibus in ea et nos, eorum fulti orationibus, Domino protegente, perpetualiter vivere valeamus. Amen.

87 Tribus post hæc seculis, Maynardus Episcopus, anno DCCCXLI consecratus, tabulam argenteam, ante altare sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii positam, ex novo fabricari constituit, atque ante idem altare Sanctorum decentissime collocavit. Anno MXXXIV, Hoelli Episcopi primo, cum fames populum oppressisset, essetque impossibile unius copiis generalem afflictorum indigentiam sustentari, ex communi Cleri Plebisque consilio, aurum et argentum quod erat in tabula altaris sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii pius temerator Hoellus accepit, illudque fidei dispensatione pauperibus erogavit: quod tamen parum gratum Deo Sanctisque fuisse (quia forte Cleri populique tenacitas, potius quam vera erga indigentes pietas, consilium istud suggererat) eventu patuit: Non multo enim post, tota civitas nocturno incendio conflagravit. Itaque Hoelli successor Hildebertus Episcopus, post annos circiter XII, tabulam altaris sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, partim ex argento, quod bonæ memoriæ Dominus Hoellus Episcopus, antecessor ejus, ad hoc opus reliquerat; partim ex eo quod ipse aliunde adquisierat, pro qualitate temporis, honorifice restauravit.

88 Hic porro, ex ipso unde prædicta sumpsimus Pontificum Cenomaneusium Regesto, quod Tomo 3 Analectorum Mabilio vulgavit, lubet attexere exemplum severæ ultionis, in eum qui prædictam ecclesiam injuste spoliaverat ipse et aliis ejusdem culpæ complicitibus immunitatem præstiterat. Abraham is fuit, Gauzioleni Episcopi Vicedominus; qui cum haberet multa de Episcopo beneficia, insuper et monasteriolum quoddam, cujus vocabulum est Buxidus... in quo et Monachi, quando ei datum injuste fuerat, regulariter et sancte et nobiliter Domino servientes vivebant: quos inde ipse Abraham dispergere cœpit, et nullum Monachum congregare studuit sed sub seculari roagis habitu illud tenere nitebatur. Post obitum autem prædicti Gauzioleni, anno DCLXXIV, convocavit omnes sodales suos, tam Clericos quam et Laicos; et dedit illis consilium ut irent ad Dominum Carolum Francorum Regem, et sui efficerentur homines, et per ejus datum eorum retinerent beneficia: qui et humana cupiditate seducti, secundum ejus consilium fecerunt. Venientes ergo, bene parati auro et argento et vestimentis nobilibus, ad prædictum Regem, deprecati sunt ut sui mererentur effici homines: qui et quadam humana cupiditate illusos eos suscepit, et eorum beneficia sua largitione habere permisit.... Ipsa interim mater ecclesia quotidie destruebatur, et Clerici ac pauperes, inibi degentes et Domino servientes, fame periclitabantur et siti et inopia negligebantur ac desolabantur, et luminaria sive alia ornamenta ecclesiæ deficiebant; nec quidquam ornamenta, propter ablationem prædictarum rerum, habebant....

89 Hæc audiens gloriosus Rex Francorum Carolus, prædictum Abraham Vicedominum, cujus machinatione et adhortatione hoc fecerat, in patriam suam revertere cum ira præcepit, numquam postmodum, antequam ipse præciperet, in conspectu suo

D ac pie obiit.

Sec. 10 argento vestitur Sanctorum altare,

quo deinde in pauperes distracto urbs conflagrat.

E

Ejusdem ecclesiæ res usurpans Abraham Vicedominus,

F

annoque 774 sibi et coelicorum confirmationem a Rege nactus,

gratia ejus excidit.

A suo reversurum. Ille autem ad jam dictum Monasterium Buxiacum, quod beneficiario ingenio injuste tenebat, perveniens; ibique gravi et rustica infirmitate diu agrotans, postea diu noctuque indesinenter, ingenti voce et magno ulolatu pronuntians clamabat, quod ejus corpus arderet propter suum malum ingenium, quod in matrem ecclesiam S. Mariæ et SS. Gervasii et Protasii fecerat, quando ejus res direptæ et huc illucque sunt dispersitæ. Erat etiam illi visum, quod S. Maria et SS. Gervasius et Protasius, una cum aliis Sanctis, ignem incendere præciperent, in quo cremabatur; unde et eorum adjutorium summopere deprecabatur, ut eum adjuvarent, ut de ipso igne evadere mereretur. Omnibus enim hæc se visibiliter videre dicebat, et propter direptionem earum rerum talia se pati affirmabat: quod factum tunc valde et super omnia emendare volebat, sed non valebat: tali enim pœna consumptus, in prædicto monasterio Buxit postea sepultus est. Ejus ut fertur, sepultura tota in circuitu per octo dies ardebat, et tota terra in circuitu flamma et igne consumebatur, et ingenti putore totum illud monasterium replebatur, nec ullam requiem homines inibi habitantes vel Clerici habere poterunt; usquedum illius corpusculum, cum tota illa sepultura, in quodam deserto loco amici ejus clam projicientes, et in profundum lacum eum demergentes ejecerunt.

90 Hactenus potentissima Hispaniarum et Galliarum regna morosius pertransisse sit satis, quatenus oculo saltem levi perstringatur Britannia. Hæc, ut Roma suos accepit præcones fidei primos a S. Eleutherio, secundos a S. Gregorio Pontificibus sic etiam inde cum secundis accepisse videtur ritum colendi SS. Gervasium et Protasium: id quod regnorum Brittonnicorum vetusta Missalia Breviarique testabuntur, quando ea licebit examinare. Nunc pro ceteris facit præsumere Sarisbericæ antiquissimum Breviarium, et Litaniæ in Missali apud nos servato descriptæ.

91 Sic dimissis Anglis, observa porro, Lector, quod eandem religionem, per missos ex Gallia Britanniaque Apostolos, edocti Belgæ, ab iisdem etiam didicerint Sanctum utrumque sic colere, ut nulla (quod sciam) ecclesia inferioris, imo et superioris Germaniæ, sit, quæ in suis Kalendariis nomina eorum non præferat. Quænam etiam Reliquias habeant vel habere se putent, non vacavit oppositis indagare. Raissius in Hieroglyphylacio Belgico asserit, Juncturam S. Gervasii in honore haberi Amandopoli, apud Elnonenses Monachos; Atrebatum autem in ecclesia S. Mariæ, intra novam capsam, ac formam Mosaicæ arcæ ex argento fabricatam, una cum aliis multis, Reliquias SS. Stephani, Gervasii et Protasii Martyrum. Non substitit autem ea religio apud Belgas, sed porro ad Septemtrionales Provincias dilata, ibi quoque per Kalendaria innotuit, quale unum nobis exhibetur, præfixum Missali Votivarum per Sueciam Daniam Norvegiam; aliud Fasti Danici Olai Wormii ex membrana, annis ab hinc ccc. exarata. In Diario Reliquiarum Metropolitanæ Pragensis, edito ab illius Devano Pezzina de Cæcorod, postea Samandriensi in Staronia titulari Episcopo, numerantur SS. Gervasii et Protasii duæ insignes partes, Mediolano per Carolum IV allatæ anno MCCCLV: et aliæ duæ partes, per eundem allatæ Aquisgrano MCCCLXXII; necnon pars una de brachio S. Protasii: quæ dum non scribitur unde accepta sit, suspicio mihi venit, quod ex oppido Brisacensi ad Rhenum, cujus incolæ prætendunt utrumque corpus se habere, verso sub annum MCLXXII Mediolano inde allatum per Episcopum quemdam Frederici Ænobardi sequacem. Et hi soli Medionalensibus, antiqua possessione se tuentibus, negotium facessunt, de quo prius quam definiamus quidpiam, audiendi primum Mediolanenses sunt.

§. IX. Præsentia Sanctorum corporum inter Mediolanenses et Brisacenses controversa: horum possessio potior.

Sanctorum Martyrum delata in Ambrosianam ossa, sub aram ibidem principem conditurus illius fundator supra, num. 5. Hunc ego, inquit, locum prædestinaveram mihi: dignum est enim ut ibi requiescat Sacerdos, ubi offerre consuevit. Sed celo sacræ victimis dexteram portionem: locus iste Martyribus debebatur. *Hæc verbarum sensum, acsi obvis cui-cumque legenti esset, nemini video examinatum expensumque fuisse. Primus, qui alicui posset occurrere sensus, is videtur esse, ut sub eodem altari condendus Sanctus Presul, dexterum in illo latus Martyribus cedens, in sinistro voluerit sepeliri. Sed ægre crediderim voluisse Sanctum, præter communem Christianorum, etiam Episcoporum consuetudinem, intra ipsam altare condi corpus suum, eo modo quo altaribus includuntur Sanctorum Reliquiæ, et quo hæc de quibus agimus condita fuerunt. Si autem solum voluit, quod credibile est, sub altari sepulcrum sibi effodi in quo humaretur, nihil id impedivisset, quo minus intra ipsum condi potuisset Sanctorum capsam uno vel duæ. Igitur plus aliquid quam dexterum latus ipsis cessit Ambrosius; totum, inquam, locum; ne scilicet deferendum Martyribus honorem communem sibi sacre videretur, qui esset sub altari sepultus, intra quod conditi Martyres erant.*

93 Ut sic illius verba intelligam, sub iisque mysticum magis sensum latere credam, facit Levitici Caput VII ubi Lex hostiæ pacificorum, quæ offertur Domino, definitur; et inter alia, ut armus quoque de pacificorum hostiis cedat in primitias Sacerdotis.... et ut ipse armum dextrum habeat in portione sua. Sicut ergo in partitione victimæ, armus dexter seu portio dextera debetur Sacerdoti: sic potorem partem basilicæ, locum scilicet ipsius altaris, sibi Sacerdoti deberi censebat Ambrosius; neque de parte altaris, sed de toto loco illius dividendus est loqui, cum se ait dexteram portionem cedere sacræ victimis. Interrogabis forsitan, quem aliam sepulcro suo locum elegerit Sanctus, quam quo etiam nunc conditus requiescere creditur. Ego vero id cavero per conjecturam definire tacente ea de re Paulino in Vita. Potuit autem pedem ejusdem altaris, potuit alibi in eadem ecclesia, primum elegisse sepulturam; unde postea consumptis caribus extracta ossa, et sub altari cum Reliquiis Martyrum condita fuerint. Quando id factum sit, nusquam scriptum invenio; factum esse, probat deus de cranio Sancti extractus ab Angilberto Episcopo, de quo mox.

94 Mediolanenses scriptores alia prorsus omnia de prima S. Ambrosii sepultura sentiunt, sequunturque Gualvanum Flammam, seculi XIV Chronographum Dominicicum, hactenus ineditum, allegotum autem a Puricello in Monumentis Ambrosianis pag. 89 ubi is asserit, quod S. Ambrosius, cum esset morti vicinus, interrogatus ubi vellet sepeliri, prophético sermone respondit: In medio beatissimorum Martyrum Gervasii et Protasii: si invicem se dividentes, mihi locum inter medium fecerint. Adveniente ergo funere Ambrosii, isti duo Martyres locum in medio fecerunt: quasi vel duæ juxta invicem positæ arcæ, a se mutuo recesserint, ut tertiæ in medio ponendæ locum darent; vel intra unam arcam composita duo corpora, recedendo ad latera, spatium inter se vacuum reliquerint, quod tertio corpori capiendo satis esset. Alterutrum potuit post elevata S. Ambrosii ossa contigisse; re ipsa autem id factum esse, præsumere facit Mediolanensium de tali miraculo traditio, per Gualvanum expressa: sic ut ea, quod substantiam, vera sit; erronea, quoad circumstantiam

D
AUCTORE D. P.

Ambrosius
Martyribus
dexteram
portionem
cedens

non dexterum
sub altari
latus,

E

sed totum
altare ipsis
reliquit,

alibi sepeliendus,

F

nec medius
inter duos
sanctos poni
voluit.

et a sanctis
torreri se
clamans

misere perit,

B
ac sepultura
privatur.

Sanctorum
cultus in
Britannia,

Belgio,

C
Boheatis
regnis,

Bohemia,

circumstantiam temporis; sicut in talibus minis quam

AUCTORE D. P.

95 Verum quod primæ sepulturæ tempore tale, quid factum sit, vetat credere silentium Paulini, studiosè explicantis quidquid circa obitum atque post eum accidisse miraculi noverat; neque tantum prodigium præterituri, ubi alia longe mirora narrat. Quid quod incongrue prorsus conciperentur Ambrosiani suæ curatores voluisse corpus recens defuncti hominis, utcumque Sancti, sed necdum in ossa resoluti, (quod computrescere adhuc debebat juxta communem naturæ ordinem) committere cura sacræ aliorum ossibus, carne jam consumpta nullis, neque novæ corruptionis periculo temere exponendis. Credibile etiam est, horum capsam, in quam ca Sanctus Ambrosius collegit (si tamen unâ et non duæ fuerint) quamque ad Ambrosianam suam basilicam transtulit, longe minorem verosimiliter fuisse, quam pro mensura integræ codaveris humanæ.

licet id forte postea sit factum,

potuit igitur sec. 9 sub crypta abdi S. Ambrosius,

96 Puricellus, ut corporalem Sanctorum Martyrum presentiam, etiam pro hodiernâ die in dubitabilem Mediolanensibus suis reddat: fuscè prosequitur, quomodo Angilbertus Episcopus (præjacent hoc nomine consequenter dicitur ab anno DCCCXXIII ad DCCCCLX) exemptum e capite S. Ambrosii dentem unulo suo inseruerit; unde elapsum requirens, motus sit inveiendum ubi acceperat: eoque miraculo motus, jussit sub altari aëreo quod construxerat cryptam confici, ad quam immissa corporis Ambrosiani arca, et porphyretica tabula desuper oblecta, omnino esset impossibilis accessus, nisi forte per subterraneum mentum; qui ipse etiam obstructos fuerit, nullo ejus amplius apparente vestigio, propter miraculum quod S. Bernardo, Parmensi Episcopo et Cardinali, illuc ingresso accidit: adeo ut tempore illi quo ablatis Martyres fuisse prætendant Germani, penetrare in cryptam prædictam posset nemo, nisi qui tabulam porphyreticam prædictam destructa altari submovisset.

manentibus intra altare Sanctis,

97 Verum hæc omnia nihil efficiant, si negetur, uti negamus, Angilbertum prædictum una cum ossibus S. Ambrosii, etiam ossa Martyrum in eandem cryptam dimisisse; contrarium enim si assumas, facile concipies, quomodo aperto laterali aëri altaris ostiola educti inde potuerint capsâ vel capsulâ, Sanctorum Gervasii et Protasii ossa continentes, et Imperatoris Cancellario donari auferendæ: si non ex ea quæ prætiditur causa, quæque per omnes circumstantias suas fabulosa videtur; saltem intuitu gratitudinis, ob servatum a communi exercitio Ambrosianam basilicam. Certe ex eo tempore nemo fuit Mediolani qui eas Reliquias vidisse se diceret. Atque ita corrui tota Puricelli ratiocinatio, cui firmandæ nihil, prodest consuetudo pingendi S. Ambrosium medium inter SS. Gervasium et Protasium; sic enim passim pinguntur S. Ferdinandus, Rex Castellæ et Legionis, medius inter SS. Leandrum et Isidorum Episcopos; nec tamen hinc opinatur aliquis ita esse sepultum; sed unusquisque intelligit eos communiter haberi Hispanensibus urbis atque Ecclesiæ Patronos, quod idem in Mediolanensibus, valere debet.

et hi auferri illo inmoto.

Id factum, prætendunt Brisacenses,

98 His præmissis, Brisacum transimus, et quibus documentis Sanctorum istæ presentia continetur, examinemus. Primum accepimus ex veteri Codice, impresso Argentinae per Joannem Gruniger MDV, reperto in Bibliotheca monasterii Pfaffenbergensis, Ordinis FF. Minorum de Observantia prope Marchium-Budenam. Impresso ipsi hic titulus est: Vita SS. Gervasii et Protasii, cum Sermone et Translatione ad oppidum Brisach, quorum ossa ibidem habentur. Sequitur pictæ effigies utriusque Martyris, togata ac specie juvenili, quorum Gervasius, sinistra gladium, Protasius, flagellum stellatum manu similiter sinistra tenet; subtus vero conspiciuntur scutum tesserarum Brisacensis oppidi, sex scilicet colles mutuo superimpositi, terni ac terni, supremorum medio altius eminente, in campo

rubra. Deinde, Sermo de Sanctis Martyribus Gervasio et Protasio, cum eorum inventionis et martyrio et translatione, de Mediolano ad oppidum Brisach; compositus et excerptus per Fr. Joannem Berken, sacre Theologiæ Lectorem, Ordinis FF. Eremitarum S. Augustini, feliciter. Incipit: Justorum animæ in manu Dei sunt. Sap. III. Anima humana variatur in suis motibus secundum quatuor affectiones, scilicet gaudium, spem, amorem et timorem. Et in hoc Sermonè quatuor, inquit Auctor, per ordinem sunt dicenda. Primum est verborum illorum in thema assumptorum declaratio; quæ concionatoria tota, ad historiam non spectat. Secundum, Sanctorum inventio, ex epistola Pseudo-Ambrosiana; Tertium eorum Martyrizatio, ex libello Pseudo-Philippi. Quartum eorum translatio.

D per Sermonem an. 1505 editum;

99 Hujus ultimi membri, ad nos unice nunc spectantis principium sumitur ab anno MCLII; quo Fredericus Barbarossa, cum exaratu contra Pontificem Alexandrum reuens in Italiam, Mediolanum, divè frustra defensum a quodam Gualvano, Angliæ Comite et civitatis Principe, vi obtinuerit, expluravit, everterit, Gualvanum porro, ne occideretur, servaverit soror, corpora trium Magorum, Sanctorumque Martyrum Gervasii et Protasii, Naboris et Felcis, promittens Rodulpho, vel ut aliis placet, Otoni Archiepiscopo Coloniensi: qui ab Imperatore urbem ingressuro petierit condonari sibi, quod humeris ferret primo occursura mulier; occurrisse autem ex condito Sororem Gualvani, ipsomet fratre suo orastam, paratam ergo vitæ ejus fuisse, sic tamen ut flagris excusis abduceretur captivus in Germaniam; unde reversus urbem restauravit, usque ad annum MDCLXXXII superstes.

ibi fabulosa narratur de corporibus, a sorore Comitæ oblati,

100 Comædiam legere te existimas credo, nec ulterius accipi eam velim; maxime cum nec annus rei gestæ, nec nomen Episcopi Fredericum comitati convenit; et Angliæ Comitum prætensus in urbe Dominatus nunc explodatur a Mediolanensibus. Explodi certe nevetur muliebris auctoritas tanta, ut capta etiam urbe integra ei fuerit, quæcumque sacretuaria aperire, indeque depronere lytrum, pro fratris vitæ promissum. Non existimo tamen Germanorum istud figmentum fuisse, sed ipsorummet Mediolanensium, de patris sui exordia restorationeque, dum historia nulla certa extaret, commentorum similia his, quæ de Sanctorum Magorum advectione avectioque scripserunt, et Coloniensibus tradiderunt, non absquæ similibus ineptiis: quibus insuper habitis, solam quærimus, an, sicut illis non obstantibus Colonienses absquæ contradictione Mediolanensium suam tuerentur possessionem; sic et Brisacenses possint tenere suam, de qua in dicto Sermonè sic legitur.

Rodulpho Archiepisc. Colonien. NOT 17

101 Dentum Archiepiscopus Magorum corpora accepit, et secum una cum aliis Reliquiis, scilicet Sanctorum Gervasii et Protasii ad Germaniam transtulit. Contigit autem eundem Archipræsulem ad Rheni flumen, per Basileam civitatem insignem, venire usque ad oppidum Brisach Constantiensis diocesis, sub ditione Ducatus Austriæ. Est autem nobile regionis Brisgaviæ oppidum, juxta Rheni flumen in monte constitutum, jam diu ædificatum; habet enim castrum cum celebri turri, constructum tempore Henrici Regis, anno Domini MCLXXXVIII; nunc autem invictissimo Regi semper Augusto Maximiliano pareat. Audientes autem cives prænominati oppidi adventum Reliquiarum trium Magorum, Sanctorumque Martyrum Gervasii et Protasii, gaudio repletum non modico; conduxerunt et concurrerunt cum vexillis, crucibus, cereis; ac processione, ad corpora illa contemplantia oculis et labiis, osculanda, ubi Deus operata est mirabilia ob civium devotionem. Præfati autem cives oblixe rogaverunt Archiepiscopum, ut dignaretur intuitu Dei, ipsis saltem corpus S. Gervasii dare, ut in monte,

F qui dicitur ea Brisacum attulisse,

et S. Gervasium civibus donasse,

A in quo oppidum ædificatum cernitur, et in eorum ecclesia collocaretur. Illustrissimus Archiepiscopus et Princeps Elector, cornens civium confluentium devotionem; licet aliquantulum denegasset, propter inopportunitatem et rationi nixam petitionem concessit, et dedit quod postularunt: ingentique gaudio cives repleti, illud cum magna veneratione et jubilo, Archiepiscopo presente, ad ecclesiam Parochialem S. Protomartyris Stephani deluxerunt, cum hymnis et canticis, laudes Deo agentes.

102 Altera die devotus Antistes, cum suo comitatu, iis quæ in navi erant necessaria emptis et dispositis, navis ingressus; solatis anchoris et funibus quibus navis ligabatur, (stupendum miraculum!) navis immobilis permansit. Nautis frustra laborantibus, Archipræsul et sui expavescunt et mirantur. Conjectans autem, nolle Sanctos ab invicem separari qui junctim vixerunt, junctimque passi, sepulti inventi et catenus culti fuerant; rogavit sibi redonari corpus, majora pollicitus, ut cum tribus Regibus Coloniam transferret. Cives autem obnixè rogarunt, ut et ipsis Protasium fratrem ejus daret, ut in uno loco simul collocarentur. Quod considerans Archiepiscopus mæstus et tristis eis donavit. Tunc remota omni impedimento, per Rhênî fluentia usque Coloniam navigavit. Cives autem Brisacenses, majori gaudio repleti, omni cum veneratione et jubilo, etiam Protasium ad prænominatam ecclesiam Protomartyris Stephani transtulerunt quartâ die Julii, ubi omni cultu et religione venerantur. Novissimus vero his diebus, circa annos Domini MCCCXXVIII, locellum seu arcam, argento circumdatam, mille quadringentorum florenorum Rhenensium construxerunt, et ossa eorum magna cum solemnitate posuerunt, prout singulis annis in eorum festivitibus, oculis corporeis a fidelibus cernitur. Cursus vicinarum villarum, solenni cum processione et veneratione populi, frequentantur, ubi Deus operatur mirabilia in Sanctis suis, et per eos multa præstantur beneficia.

103 Sequuntur miracula vetera ex S. Augustino, et novius unum, sic additur: Quidam nobilis Miles, nomine Petrus de Hagenbach, ad Carolum Ducem Burgundionum confugit, et ab eo perbenigne receptus est: erat enim ipse vir magni consilii et pretii apud eundem Principem: missusque in Alsatiâ et Sungaviam Balivus ejus factus est: quas ob res non modo per Germaniam, verum etiam per exterâs nationes nominatissimus et formidabilis esse cepit. Ipse quadam pestifera machinatione composita, cum Burgundionum militum multitudine, oppidum Brisach intravit. Cives multi, perterriti propter ejus tyrannidem, fugam inierunt: quorum bona in direptionem delit. Quamvis autem super astra cælorum se evectum existimaret, nec ullum in mundo amplius subvereri videretur: nihilominus, velut alter Nabuchodonosor, peccatis suis exigentibus, in die sancto Paschæ, tumultu in populo excitato, anno Domini MCCCXXIV, sine sanguinis effusione vinculatus, et nona die Maji capite triticatus est. Hæc mutatio dexteræ Excelsi, intercessione et meritis, (ut pie ab omnibus ibidem habitantibus asseritur) Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, quorum ossa honorifice ibi recondita sunt, liberantur a tyrannide hujus viri.

104 Cives autem oppidi Brisach cum Salomone dicere possunt, Et venerunt nobis omnia bona pariter cum illa, videlicet venerabilium Reliquiarum allatura: quia quamdiu apud eos fuerunt, multis periculis liberati sunt. Et maxime anno Domini MCCCXXX, Rheni fluvius, circa festum S. Jacobi Apostoli, in immensum adeo excrevit, ut per totum suburbium, vulgari- ter der werd, tamquam in plano constitutum,

inundaverit: Monasterium Monialium extra muros, vulgari- ter Mergenow, usque ad majus altare inundavit: et per vias ac vicus navigaretur, sicut per ejus alveum latere consuetum erat. Pontes in Waltzbut, Sachinghen, Basilea, Argentina destructi negabant transitum. Quibus cives oppidi Brisach moti, Sanctis Gervasio et Protasio votum fecerunt, quoniam naturali via impossibile erat succurrere. Sed, ut multa paucis concludam, pons remansit, licet in parte destructus aliquibus parvis lignis sustentabatur intercessione Sanctorum Martyrum, quorum ope adjutus transitum ambulanti- bus præstabat. Sic nos per præfatos gloriosos Martyres, eorum meritis et intercessione, hic in mundo transire per gratiam valeamus, et in futuro per gloriam in qua ipsi sunt: quod omnibus nobis præstare dignetur, pro quo passi sunt, qui est benedictus in secula seculorum Amen.

105 His initio seculi XVI sic impressis nec diu ante compositis præterierit, quod occasione Translationis, quoddam seculi ut summum XIV scriptum, quod circa annum MXXX lib. II Historiæ Mediolanensis latine, Tristanus Calchus inserat, velut non ita pridem ex Germania allatum; quodque paulo quom ille recentior, ejusdem Italie eidem conditor, Bernardus Corvus, Parte I velut authenticum reculi Lutine et Italice fecit anno MDLIV, conceptum his verbis: Federicus, Romanorum Imperator primus, [eligitur], filius Hermanni (sive Frederici, generosi Ducis Sæviæ uti ex Olthone Frisingensi probari potest, nec dubitat quisquam) anno Domini Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo secundo (quem ultimum numerum attendendum esse, ipse Corvus in corrigendis ad secundam additionem monet) imperavit triginta sex annos. Anno Imperii sui decimo, id est MCLXII, destruxit Mediolanum: in qua destructione Soror unius Vicecomitis, qui erat in potestate Federici, propter liberationem fratris sui, ivit ad Reverendum Patrem, nomine Rodolphum et Dominum Archiepiscopum Coloniensem; et ostendit corpora trium Magorum, videlicet Gaspar, Melchior, et Baldesar; corpora SS. Gervasii et Protasii, et corpora SS. Naboris et Felicis. Unde prædictus Rodolphus corpora SS. Gervasii et Protasii in oppido Brisach juxta Rhenum, in ecclesia S. Stephani Protomartyris, latere sinistro, ferro circumdato et firmissimis claustris; collocavit cum lampadibus, du nocturne lucentibus: [Ibi] requiescunt gloriosi Sancti, in quibus Dominus quotidie plura operatur miracula. Totis viribus instrumentum istud ardetat Puricellus; nec multis opus est ut ostendatur, in excelsu Frederici Mediolanum vastantis nullum fuisse Archiepiscopum Coloniensem Rodolphum; Rainandum, vero Imperatoris tunc Cancellarium, solum titulum Eiveli gessisse.

106 Hac denique seculo, cum anno XXXVIII Brisacum venisset in potestatem Francorum, et velut ad miratissimum totius Alsatiæ propugnaculum spectandum, totis Gallis concurrebatur: visum fuit Brisacensibus Gallicam quamdam scriptunculam concipere, ampliori quidem verborum et chronotacticarum notarum apparatu, sed nihilo certiori fide: quod sic latine reditum accepi. Vera Reliquiæ, ex arca desumptæ argentea, in qua miraculosa et maxime authentica requiescunt ossa Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, geminorum ortu cum fratrum, nobilium in Italia Ravennatum, et e sanctis Vitali ac Valeria editorum. Idem Sancti Gervasius et Protasius, regnante Domitiano Nerone Imperatore, martyrium Mediolani subierunt, jussu Comitis Astasii, anno post Orbem conditum quater millesimo XVIII, post Urbis Romæ constructionem MCCCVI, post Filii Dei nativitatem LV. Eæ vero sacræ Reliquiæ S. Ambrosio Mediolani Archiepiscopo et Ecclesiæ Doctore revelatæ

cumque auferre Protasium nequirit,

hunc quoque et is dimisisse.

Conditur ibi an. 1498 arca argentea;

in arca...

invocatis Sanctis puni- tur Balivus, oppido gravis 1474

Sap 7

An. 1480 servatur exaudan e Rheno

D ARCTORE D P.

pons parum firmus.

E Præcessit paulo antiquius testimonium

quoangebatur Rodolphus Coloniensis transtulisse Sanctos,

F

quod etiam in Gallia synopsi invenitur,

cum mentione miraculorum;

A
AUCTORE D P.
revelatæ fuerunt, postquam sub terra trecentos et amplius annos latuissent. Cum Fredericus Imperator Ænobardus, urbe Mediolano potitus fuisset; Arnolfus, Archiepiscopus et Elector Coloniensis, qui tunc aderat, sibi asservavit SS. Gervasii et Protasii ac aliorum Reliquias Brisaco autem transiens anno MCLIX. in compensationem honorum quos tunc ab eo receperat Magistratu, S. Gervasii corpus ipsis donavit: navi scilicet abdncere meditans S. Protasii corpus, quod tamen nulla unquam vi amoveri se permisit. Quatrobrem istæc ambo corpora Arnolfus una simul Brisaci relinquere coactus est, ubi multis clarent miraculis.

107 *Quam frequens sit describendis rebus, post plura quam gesta sunt secula ex vulgi traditione, obrepere anachronismorum narvos ac similia vitia puritati historiae adversantia, nusquam melius scripiusque experimur, quam in hoc opere: sed si ideo oportet ipsos Sanctos, quorum vel prorsus fictitia Acta sunt, vel fabulosis circumstantiis inferta, confictos et commentitios credere; vix Christi Servatoris Apostoli hanc notam evaderent, nisi quatenus in Evangeliiis commemorantur. Idem dicendum de Reliquiis, de quarum translationibus non habentur historiae, ipso quo factæ sunt tempore scriptæ, sed longo post tempore, sicut hic contigit. Licebit ergo Brisacensibus sua se possessione tueri, quoadusque Mediolanenses, ipsu Sanctorum corporum exhibitione ostenderit, ea etiamnum apud se haberi, adeoque falso ablata dici.*

108 *Istam autem Brisacensium possessionem valide confirmat Rodolphus, Archidux Austriae, cujus catat Viennæ, in Cathedrali S. Stephani Ecclesie, diploma Latinum propriæ manus attestatione Germanice firmatum, anno Domini MCCCLXIII; quo testatur se Viennam solemniter attulisse, in unum sarcophagum deposuisse, et obtulisse ecclesie S. Stephani sex corpora Sanctorum, scilicet Gervasii et Protasii, Felicis et Adancti, Joannis et Pauli; de primis autem duobus sic ait: Nos eo tempore, quo recolendæ memoriæ Albertus quondam dux Austriae, dilectus noster Dominus et genitor, prima vice ad terras nostras superioris Germaniæ nos destinaverat, in Brisacum venimus in Kal. Maji, de anno Domini MCCCLVIII ætatis nostræ anno XIX, ac ibidem petivimus humiliter, et pure propter Deum, quatenus nobis divideretur et donaretur de duobus sanctis corporibus BB. Gervasii et Protasii, illuc de Mediolano translatorum, ac loco quiescentium in eodem: de qua petitione a Presbyteris et oppidanis ibidem fuimus cum magna solennitate et decencia exauditi; nobisque conditisa fuerunt Sanctorum corpora prædictorum. Plura de isto diplomate infra dicentur ad diem XXVI, ubi SS. Joannis et Pauli Acta illustrantur: hic satis sit notasse, notabiles partes vocari Corpora, eaque hic expresse divisa dici, ut maneat Brisacensibus eorum pars altera, cujus causa perrexerunt dicere Corpora se eorum habere. Illam autem partem quæ Archiduci donata in Brisacensibus fuit, vidisse se scripsit anno MCLVIII, idem qui diploma transcripsit, P. Theodorus Moretus ex Christophori Plantini Antuerpiæ posteris in nostrum Belgicam Societatem admissus, ubi omni scientiarum genere non minus quam virtutum excautus, inde Bohemice missus subsidiarius vitam omnem posuit docendis altioribus disciplinis, clarus etiam editis libris, et de munus Præfatiæ pie defunctus anno MCLXXVI.*

§. X. Sanctorum apud Mediolanenses inter Divina cultus sacer.

Quidquid sit de reoli præsentia corporum (quæ ubicunque existant, per tot particularum aut etiam notabilium partium distractionem, oportet valde inanimata haberi) constat de præsentia et etiamnum sollemnissimo

cultu in Mediolanensi Ecclesia, juxta ritus a S. Ambrosio institutos quem omnino, credimus alteram saltem eorum Missarum composuisse, quarum una in Vigiliis, altera in Festo sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, nobis proponitur celebranda ex Missali anni MXXXII. Et primæ quidem communis Ingressa de Martyribus Stabant justi (nos Introitum vocamus) ab hujusmodi super populum oratione excipitur; Martyrum tuorum, Domine, Protasii et Gervasii natalitia præeuntes, supplices te rogamus: ut quo cœlesti gloria sublimasti, tuis adesce concedas Fidelibus. Post Evangelium, talis super Sindonem recitatur Oratio: Sanctorum Martyrum tuorum nos, Domine, Protasii et Gervasii confessio beata communiat, et fragilitati nostræ subsidium dignanter imploret. Post Offertorium vero, Super oblata talis: Sacrificium, Domine, quod pro sanctis Martyribus Protasio et Gervasio prævenit nostra devotio; eorum merito nobis augeat, te donante, suffragium. Denique post Communionem sic legi jubetur: Da quæsumus omnipotens Deus, ut mysteriorum virtute Sanctorum, Protasio et Gervasio Martyribus intercedentibus, vita nostra firmetur.

110 *Nihil in his est quod non totum Ambrosii esse possit: sed interpolata fuit vel recentius composita tota Prælatio, quæ in iisdem Vigiliis, post Omnipotens æternæ Deus, sic continuatur. Qui licet in omnium Sanctorum tuorum sis protectione mirabilis; in his tamen beatissimis Martyribus tuis, Protasio et Gervasio, speciale tuum munus agnoscimus, quos fratres sorte nascendi, magnifica præstitisti passione germanos; ut simul essent venerandæ genitricis, et florentissimæ proles Ecclesiæ. Per Christum etc. Numquam germanitatis istius meminuit S. Ambrosius: et credo, si quid de ea certi comperisset, id non intactam reliquisset in suis sermonibus. Multo evidentior apparet novitas vel interpolatio Ingressæ ad Missam festi: Bonos medicos habentes patriæ nostræ, Protasium et Gervasium Martyres Domini, et Ambrosium, qui suis Sanctis intercessionibus a malis omnibus liberarunt nos. Hic certe non nominasset seipsum uti nec in Præfatione, cujus eccum tenorem, † æternæ Deus: qui militibus tuis, pro tui nominis amore certantibus, virtutem fidei contulisti. Inter quos et pius fratres, BB. Protasium et Gervasium aggregare dignatus es; quos pater dudum præcesserat, adeptus martyrii palmam. Ii sunt qui vexillo cœlesti signati, victricia Apostoli arma sumpserunt; et a mundanis nexibus absoluti, nequissimi hostis vitiorum aciem prosternentes, liberi et expediti Christum Dominum sunt secuti. O quam felix germanitas! quæ sacris inhaerendo eloquiis, nullo potuit interpolari contagio! O quam gloriosa certaminis causa! ubi pariter coronantur, quos unus æternus maternus effudit. Pro quorum triumphis et [gloria] fœcundissima mater lætatur Ecclesia, quæ per B. Ambrosium tales meruit soboles reperire, qui sibi conferant signa virtutum et gloriam, per eundem Christum.*

111 *De Orationibus porro ejusdem Festi statuet quisque ut volet. Super populum hæc est: Adesto, Domine supplicationibus nostris, quas in beatissimorum tuorum Protasii et Gervasii commemoratione deferimus; ut qui nostræ justitiæ fiduciam non habemus, eorum qui tibi placuerunt meritis et intercessionibus adjuvemur. Sequitur Oratio super Sindonem: Præsta quæsumus, omnipotens Deus, ut nos geminata lætitiæ hodiernæ festivitatis excipiat, quæ de beatissimorum Martyrum tuorum Gervasii et Protasii glorificatione procedit, quos eadem fides et passio fecit esse germanos. Super Oblatam; Præ-tende munera, quæsumus Domine, altaribus tuis pro beatissimorum tuorum Protasii et Gervasii commemoratione*

In Missali Ambrosiano propriæ de Sanctis collectæ in Vigilia,

D

E
et Præfatio.

Ipso festo, Introitus.

Præfatio,

F

Collectæ.

A memoratione proposita ; ut sicut per hæc beata mysteria illis gloriam contulisti, ita nobis indulgentiam largiaris. *Post Communionem* : Quos donis cœlestibus satiasti, Sanctorum Martyrum tuorum Protasii et Gervasii Domine, defende præsiidiis ; ut a noxiis omaibus expediti, post salutaria tua toto corde curramus.

112 *Hæc ita integre omnia proferenda fuerunt, ut discernere per se Lector possit quid adscribere S. Ambrosio velit, quid alius post secutis. Illi omnino adscribenda judico, qua: in Gelasiano et Gregoriano Sacramentorum libro reperiuntur, cum Mediolanensi communio. Gelasianum, aliaque similis vetustatis sacramentoria, ex codicibus ante nongentos annos exaratis, sub annum MDCLXXX vulgavit Romæ Joseph Maria Tomasius : ubi similiter, ut in Ambrosiano, præscribitur Missa pro Vigilia et Festo. Et in Vigilia quidem, prima Collecta post Hymnum Angelicum, et Secreta (quæ Mediolanensibus super Oblatam vocatur) conveniunt ; obsque titulo outem, post primam Collectam veluti post Evangelium recitanda super Sindonem illis dicta Oratio, sic proponitur : Sanctorum Gerbasii et Protasii suffragiis imploremus ; ut a cunctis, Domine, liberemur offensis : Postcommunio autem sic : Sumpti Sacrificii, Dotinæ, perpetua nos tutio non relinquat, et noxia semper a nobis cuncta depellat. In die festo primam Orationem Gelasius eam esse voluit, quæ a Mediolanensibus in Vigilia recitatur post Communionem : secundam, nullam præscribit ; quia talium in Gelasiano isto nullus est usus, præterquam ad Vigiliis. Secreta propria recitatur hoc modo : Concede quæsumus, omnipotens Deus, ut his muneribus, quæ pro Sanctorum Martyrum Gerbasii et Protasii honore deferimus, et te placemus exhibitis, et nos vivificemur acceptis. Post communio eadem, hic in festo, quæ ibi in Vigilia.*

113 *Gregorianus Codex easdem quas Gelasianus Orationes præscribit pro unica Missa, absque Vigilia : neque dubitandum, quin proprius Introitus, Loquetur Dominus pacem in plebem, et super Sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor (qui Introitus etiam in antiquissimis quibusque tam impressis quam manuscriptis Missalibus invenitur) nihil inquam, dubitandum, quin is S. Gregorii sit, sic enim Durandus scribit lib. 7 cap. 13 In festo SS. Gervasii et Protasii cantatur ex institutione Gregorii Introitus, Loquetur Dominus pacem, ex eo quod tali die pax, inter Romanorum Imperatorem et Agilulfum Regem Longobardorum, extitit reformata : quem Regem Theodosia (imo Theodoliunda patrio nomine) ejus uxor Christianissima, cui Gregorius librum Dialogorum scripsit, ad finem convertit. Officia namque Sanctorum partim conveniunt ipsis Sanctis, partim his eventibus qui in ipsorum evenere diebus. Hæc ille Sigonius lib. 1 de regno Italiæ addit, quod tali quidem die convenit ; sed primum in Kalendas, in festo Apostolorum eadem jurejurando utrimque magna ceremonia confirmata est : quo nuntio erecta Italia, ingenti gaudio exultavit. In his nescio an non sit aliqua rerum temporumque confusio : vereor enim ne lætitia Gregorii, isto Introitu testata, non tam spectet pacem, quam spem pacis, siquidem ad biennium tantum convenerat, vivente Gregorio et imperante Mauritio, anno DXCIX ; neque satis certo scitur, quod ea utrimque fuerit subscripta : constat id autem de ea pace, quæ anno DCIV coœluit : sed si ea signata coœluit XIX Junii, coœluit post mortem Gregorii, obitam XII Martii.*

114 *Transeo ad Breviarium Mediolanense, quale habemus anno MDCCXXXIX excusum, ubi hujusmodi Hymnus ad Vesperas cantandus proponitur, veteri ac simplici cultu.*

Grates tibi, Jesu, noyas, novi reperiator muneris.

Junii T. IV

Protasio Gervasio Martyribus inventis, cano.

Piæ, latebant hostiæ, sed non latebat fons sacer :
Latere sanguis non potest, qui clamat ad Deum Pa-

[trem.

Cœlo refulgens gratia, artus revelavit sacros :
Nequimus esse Martyres, sed reperimus Martyres.

Dic quis requirat testium voces, ubi factum est
[fides ?

Sanatus impos mentium, opus fatetur Martyrum ;
Cæcus recepto munere mortis sacræ meritum

[probat :

Severus est nomen viro, usus minister publici :

Ut Martyrum vestem attigit, et ora tergit nu-
[bila ;

Lumen refulsit illico, fugitque pulsa cæcitas.

Soluta turba vinculis, spiris draconum libera ;
Emissa totis urbibus domum redit cum gratia.

Vetusta secla vidimus ; jactata semicinctia.
Tactu et umbra corporis ægris salutem redditam.

Gloria tibi Domine etc.

115 *Hymnum hunc ipsius esse S. Ambrosii secure possumus credere, Lectiones et Responsoria ad Matutinum, ex Pseudo-Philippi libello sumpta esse apporet, de quibus nihil ultra dicendum. Prima trium Orationum, in iisdem Vesperis post totidem Antiphonas cantandarum, eadem est quæ prima in Missa Vigiliæ : secunda, alibi non legitur, et est hæc ; Concede quæsumus, Domine, populo tuo veniam peccatorum, et religionis augmentum ; atque ut ei tua dona multiplices, Sanctorum Martyrum tuorum Protasii et Gervasii patrocinia fac adesse, et largire præsidia. Tertia, ad Magnificat : Adesto Domine, supplicationibus nostris, quas in beatissimorum Martyrum tuorum Protasii et Gervasii commemoratione deferimus ; ut qui nostræ justitiæ fiduciam non habemus, eorum qui tibi placuerunt meritis et intercessionibus adjuvemur. Ad Completorium eadem quæ in Missa festi super Sindonem. Ad Benedictus, qualis in Vigilia super sindonem : circa quæ omnia nihil reperio immutatum in Breviario, auctoritate S. Caroli Borromæi sub annum MDLXXXII reformato ; iterumque jussu Federici, post Gasparum vice comitem, anno MDXCV ejus successoris recognito, sub nota anni MDCCXXV, tertiumque post decem annos recuso. Porro utriusque nomina, quæ in Romanæ Ecclesiæ Litaniis subjunguntur post nomina SS. Cosmæ et Damiani, post istud tertiæ recognitionis Breviarium sequuntur immediate nomen S. Stephani, ut primariorum inter martyres Patronorum : infra Canonem autem Missæ post Martyres extraneos, Canon Romano communes, ætatis ordine recensentur Mediolanensium nomina Apollinaris, Vitalis, Nazarii et Celsi, Protasii et Gervasii, Victoris, Naboris, Felicis : ubique outem Protasius primum locum tenet.*

116 *Atque hæc per ecclesiasticam potestatem facta omnia ; nec defuit honorandis iisdem Sanctis dignitas secularis. Hujus rei ex Archivo civitatis apud Puricellum cap. 126 hoc apparet documentum, Blanca Maria Vicecomes, Ducissa Mediolani Cremonæque Domina, et Galeaz-Maria Sforzia, Vicecomes Mediolanici Ducis Egregio, et nobilibus sapientibusque ac prudentibus viris Potestati nostro, etc. Dilecti nostri. Decrevit alias Illustrissimus nunquam delendæ memoriæ Princeps, Dominus Philippus-Maria, genitor et avus noster quam observandissimus, quod dies beatorum Gervasii et Protasii Martyrum, qui celebratur die XIX Junii, (quorum corpora sub altari majore, inclitissimi hujus urbis Protectoris et celeberrimi Doctoris Ambrosii, recunduntur, quorumve tum manifesta et plurima miracula, tum assidue pro nobis et hac nostra patria apud altissimum et omnipotentem Deum orationes et intercessionem fiunt) festus et celebris fieret, ac ipse beatissimi Ambrosii*

89

dies

D

AUCTORE D. P.

et Orationes
aliæ.

E

Nomina in
Litaniis et
Canone.

F

Festum in po-
pulo sicut S.
Ambrosii

decretum an.
1444,

pro Vigilia et
festo,

Ex Gregoriano
pro festo d. in-
taxat,

cum introitu
de Pace.

Hymnus in
Breviario,

A dies haberetur; quemadmodum Celsitudinis suæ literis, ad eos datis die 1x Junii anno MCCCCXLIV, constat. Cum igitur et nos pari devotione et veneratione gloriosis Martyribus ipsis afficiamur; cum et ejus sapientissimi et optimi Principis vestigia libenter imitemur; committimus nobis et vobis, et volumus; quod etiam per publica proclamata diem ipsum celebrari, et festum haberi faciatis; ac oblationem, quæ eo die fit ad præfatum templum et altare, proficiscamini, cum Paraticis omnibus (*id est feudali obligatione adstrictis;*) et in quo majore apparatu et solennitate fieri possit, et quemadmodum eo antelato S. Ambrosii festo fit. Datum Mediolani die quinto decimo Junii MCCCCXLVII. *Eodem tenore extare dicitur mandatum aliud, solius Galeaz-Mariæ nomine, Datum Papiæ XIV Junii MCCCCLXX.*

§. XI. *Obscuriores quædam Sanctorum memoria. Vetustissimo omnium Martyrologio inscripta plurimum cum ipsis nomina.*

B **L**egitur in *Pseudo-Philippi Libello*, quod sancti fratres, mortuis pro Christi fide parentibus, in uno cœnaculo se concluderunt, per decem annos lectioni et orationi et jejuniis vacantes. *Quærit igitur capite 9 Dissertationis Nazarianæ Puricellus, qua urbis parte illud extiterit cœnaculum, et num. 6 sic loquitur: Illud senes etiam nunc nostri, e majorum traditione immemorabili, affirmant illic fuisse, ubi nunc, non longe a foro mercatorio, Parochialis ecclesia extat, quæ communius S. Protasii ad Monachos, et nonnumquam S. Protasii ad Quercum vocitatur: (olim quippe procera ibi quercus in propinquo stabat.) Quandoam eo loci Monachi fuerint constituti, incompertum sibi esse Puricellus fatetur: seculi autem 1x ac x profert instrumenta, quibus liquet istuc fuisse monasterium Abbatis et Monachorum, quod deinde, cum vicino monasterio Canonicorum S. Simpliciani sub unius Abbatis regimine fuerit. Probatum id ex Bulla Joannis VIII, data IV Idus Martii, indictione XIV, atque adeo anno Christi MCCCCXXXI, ad Hardericum, venerabilem Presbyterum et Abbatem sacrorum Monasteriorum, beatorum scilicet Gervasii et Protasii atque Simpliciani, necnon et xenodochii SS. Cosmæ et Damiani, quod Romanorum dicitur. At autem Puricellus, postremorum Divorum ecclesiam, æque ac priores duas, intra urbem juxtaque ipsas ædes consistere, ubi nunc Monachi habitant Hieronymiani; cui junctum xenodochium, versum sit in ecclesiam Parochialem, spectantem titulo juris Patronalis ad Abbatem S. Simpliciani; sic enim is nunc dicitur, ex quo pro duabus ecclesiis ac monasteriis novum unum surrexit.*

C **118** Domus etiam hodie in eodem confinio cernitur, inquit idem Puricellus, ubi traditio pariter antiquissima est, sitam olim fuisse SS. Protasii ac Gervasii domum: in cujus rei memoriam etiam visitur ibi cubiculum, cujus parieti circumquaque a superiori parte, multis ab hinc annis, appicta extant eorundem Sanctorum gesta. Hanc ipsam vero domum, egomet ipse, cum sene rerum ejusmodi studioso, ingressus fui: cumque partes ipsius omnes diligenter inspexissem, illas comperi revera tales, quales ipse mihi jam descriperat. Operæ igitur nostræ pretium erit, eandem lectori nostro domum indicare. Mercatorio illo e foro quod ego supra nominabam, quodque media ferme in urbe situm est, in partem urbis Novam recta tenditur perviam, cui S. Margaritæ nomen: in ejusdem vero vici latere, quod prodeuntibus e foro dextrum est, viculus item occurrit perangustus, qui duorum murorum appellatur. Viculum ergo ipsum illac introeuntibus dextera et prima dorsum, angulique faciem formans,

illa est, ubi suam olim habuisse domum SS. Protasius et Gervasius dicuntur, quæ proinde parvo admodum intervallo ab ipsorum cœnaculo distabat.

D **119** *Post ita descriptam domum Sanctorum Natalem, sequitur cap. 23 descriptio carceris, quem ipsi, Sanctique Nazarius et Celsus sua præsentia sanctificaverunt. Qui carcer ubinam fuerit docet, inquit Puricellus, inveterata et perennis traditio nobilissimi religiosissimique Monialium hac in urbe monasterii cognomento Majoris, ex eoque me docuit tempore, quo sacris ibi Confessionibus audiendis operam dare cœpi, Confessarius ut vocant extraordinarius. Monasterium hoc intra portæ Vercellinæ fines situm est, ejusque amplitudo veteres includit muros, ea in parte quæ basilicam respicit Franciscanam, olim e SS. Naboris ac Felicis, ac primum e conditoris Philippi nomine appellatam. Muris illis, e latere coctili confectis, imposita etiamnum stat turris ingens ac rotunda pariterque lateritia, quæ suas etiam speculas in culmine habet circumquaque dispositas, ac tribus est tabulatis distincta. Vetustissima igitur apud ejusdem monasterii Moniales, in præsentem usque diem, traditio viget, intimam turris ejus partem, olim fuisse carcerem, quo SS. Protasius et Gervasius (nos proinde dicimus etiam Nazarius et Celsus) aliquando fuerint una detenti. Quocirca nunc etiam iidem sancti Martyres ibi parieti, ad perpetuam rei memoriam, ex antiquo appicti, et tamquam e carceris fenestra ejusque crate ferrea conspicui, cernuntur. Quin etiam propterea ibidem a Monialibus quot annis divina Officia solenniter etiam in præsens celebrantur, undevigesima Junii, sanctis Protasio et Gervasio festiva. . . . Præcipua vero festivitatis ejusmodi cura Monialibus incumbit illis, quibus per vices committitur cura pharmacopœiæ, monasterii usibus necessariæ; quippe quæ in eadem pariter æde infima exercetur. . . . Ejusmodi verro turrim, adhuc intra septa monasterii existentem, egomet aliquando inspexi diligenter et accurate, cum septa me ingredi monasterii, et illac per lapideam scalam, veteri muro recenter adstructam, transire oportuisset, ut Pœnitentiæ Sacramentum Moniali cuidam graviter ægrotanti ministrarem.*

E **120** *Capite deinde 24 quærit Puricellus, Ubinam cæsus capite fuerit S. Protasius (nam Gervasium sub plumbatarum ictibus coram tribunali expirasse credidit libello Pseudo-Philippi) et Porta Jovis, inquit, corrupto vocabulo Zobia, fines etiam illos olim complectebatur, intra quos nunc eminet inexpugnabile castrum, Arx Jovis propterea nuncupatum. . . . Intra castrum ipsum, et urbis partem illi obversam, media est ingens platea: in qua, non procul a Castris fossa, et juxta hodiernam ecclesiam parochialem S. Protasii; ut nunc vocant ad Castrum, ex altera parte adhærentem urbi, visitur in altum quatuor circiter cubitos erecta lapidea columella, ferreis cancellis circumdata et certis insculpta characteribus: quibus notatus annus cum apud auctores diversimode legeretur expressus; Tristano Calcho ad annum 272, numerum LVII notante; Riferra a Navero, in vita Italica Sanctorum impressa 1604, annum LVIII; Innocentio Ecclesia, in Vita S. Syri, LIV; Ego, inquit Puricellus, veritatis inveniendæ cupidissimus, characteres illos multoties, et solus, et una cum amicis oculatissimis ac litteratissimis, diligentissime inspexi: semperque tam sociis quam mihi annus ille visus fuit LVII, tota autem inscriptio sic habere dicitur: In hoc loco, ubi fixa est hæc columpna, decapitatus fuit Sanctus Protobaxius, anno ab incarnatione Domini LVII, sub Comite Astaxio. Ad hæc recte notavit Calchus, nec verba ipsa, nec characteres litterarum, illis temporibus quibus passus est Sanctus congruere; quippe*

AUCTORE D. P. ac rursus an. 1467. et 1470.

Cœnaculum loco eodem fuisse creditur ubi deinde S. Protasii ad Monachos

nunc S. Simpliciani ecclesie et canobio juncta:

atque in vicino domus eorum,

reverenter monstratur.

Carcer in turri

antiquis urbis muris intacte.

intra cœnobium Monialium:

locus martyrii, ad arcem Jovis,

ubi nunc columpna cum inscriptione,

A quippe longe posterius et a parum peritis sculpta columna fuit: quod sane vel ex annorum *Epocha patet*, cujus ab *Incarnatione Dominica sumptæ* apud *Mediolanenses*, nullum exemplum se reperisse fotetur *Puricellus hic num. 7 ante annum DCCCLXVI.*

circa an. 1368
posita loco
ecclesie S
Protasii,

121 *Donatus Bosius, in Chronico Mediolanensi de Columella illa sic scribebat ad annum MCCCLXVIII: Hoc anno Barnabas Vicecomes arcem, aut verius palatium, quod magnitudine sua spatium a Porta Tonsa ad aedes Divi Nazarii occupabat, fundat sequentique anno totum opus completum est. Galeacius quoque, ad æmulationem fratris, arcem Portæ-jovis fundat, ob quam causam templum Divi Protasii, quod fuerat ubi nunc ante arcem columella cum aëra Cruce visitur, ac plurimas sub ea parochia domos diruit. Hinc tria sic concludenda existimat Puricellus: Nempe, templum illud ibi conditum fuisse, tamquam in loco in quo vere Protasius decollatus fuit: deinde erectam ibi columnam illam tunc saltem, quando templum illud dirutum fuit (quemadmodum etiam indicant dictiones illæ Columpna, Protaxius, Astaxius, per ea quidem tempora et non antiquitus sic scribi solitæ) velut in aliquale supplementum ipsius templi ne Protasiani martyrii, eo præcise loco consummati, memoria interiret: denique tunc etiam procul a Castro novam ejusdem Martyris ecclesiam Parochialem ibi constructam, ubi nunc restaurata hodierna consistit. . . . Templum vero ipsum illic extitisse mihi videtur, antequam nova et ampliora urbi nostræ, per Fridericum anno MCLXII dirutæ, mœnia circumstruerentur anno MCLXXI, atque templum ipsum mœnibus istis includeretur. Itaque factum hinc arbitror, ut (sicut in vetustioribus libris, quibus Litaniæ triduanæ Ambrosiani ritus sunt descriptæ) illud quod antea absolute vocabatur Ecclesia S. Protasii in Campo, postmodum appellatum sit de Campo intus; ut per hujus adverbii additamentum indicaretur, ejusmodi ecclesiam, quæ foris restrictiorem murum erat, postmodum inclusam fuisse ampliori muro; sicque distingueretur ab altera ejusdem Martyris ecclesia in Campo foris, quæ nunc etiam inter Parochiales ecclesiæ S. Simpliciani fines continetur, et cujus mentio frequens occurrit in publicis ejusdem S. Simpliciani ecclesiæ et monasterii monumentis.*

ante an. 1171
olim erectæ,

B

ut et alia foris
muros.

122 *Porro cancellis, præfatæ Columellæ circumductis, marmorea inseritur tabula, a Puricello item diligenter inspecta, hunc recentiore titulum legendum spectantibus offerens: D. O. M. Philippo III, Hispaniarum Rege et Mediolani Duce, D. Joseph Vasques de Acunha, hujus arcis Præfectus, D. Ambrosii et B. Caroli Borromæi, hujus civitatis Episcoporum, exemplo commotus; quorum ille, Numine divino afflatus, S. Protasii corpus invenit; hic, ejusdem diem festum anniversarium celebrari jussit; quo ejusdem Sancti et Arcis parochialis ecclesia magis illustraretur, lapidem sub hac columna in quo tantus Martyr, hujus civitatis et arcis simul defensor, securi percussus fuit, ad excitandam militum et piorum religionem, in tenebris multos annos jacentem, in lucem revocari curavit, anno Domini MDCII, die XVIII Junii. Quibus duo indicari videntur; quod scilicet traditio erat, isto ipso in lapide qui Columnæ præbasi est, percussum Sanctum; deinde eundem lapidem, non vero etiam Columnam, delituisse humi prius stratum ante columnam, et ingesto desuper terra paulatim obtectum; tunc vero elevandæ altius Columnæ prædictæ pro basi suppositum. Utrumque ignoravit Riserra, quando scripsit, columnam humi jacentem latuisse usque ad annum Domini MDCII; atque tunc a fossoribus, qui Castri planitiem, tumulis altiusculis inæqualem, in planum redigebant, inventam fuisse, jubenteque arcis Præfecto erectam. Denique ex eadem inscriptione*

C
Columnæ suppositus an.
1602 lapis,

super quem
creditur ple-
xus Martyr.

etiam intelligitur, *Sanctorum festum, cujus in populo celebrandi legem vel condiderot primus vel desuetudine antiquam restituerant seculo XV Duces Mediolanenses, per ejusdem temporis supinam negligentiam tam cito fuisse obscuratam; ut necesse fuerit proximo iterum seculo (nam S. Carolus anno MDLXXXIV obiit) ipsum quasi novum præscribi anniversarie ageadum.*

123 Satis hactenus de Columna dictum, inquit sub finem Capituli Puricellus sequitur ut aliquid etiam dicamus de hodierna S. Protasii ecclesia, quæ illic e regione constructa, et recenter ab hodierno Rectore Ludovico de Veteribus, Sacerdote profecto et litteratura, et prudentia, et integritate, et rerum ecclesiasticarum peritia mihi semper viso admirabili, restaurata perseverat. Parochialis illa est, et inter ecclesias Portæ Cumanæ computatur, castrum etiam ipsum illi subest. . . . in eaque celebratur festivitas Sancti undevigesima Junii, hoc præsertim ordine. Prælata per Clericum Cruce, frequens e Clero cœtus, in id congregatus et superpelliceis indutus, Diaconus item Subdiaconus, suas gestantes Dalmaticas; ac denique Sacerdos, Missam solenniter celebraturus, sacro paludamento sive pluviali decorus, una omnes e Parochiali domo per anteriorem portam procedunt; ibique ante altare primarium paulisper orantes subsistunt. Mox præmisso per eundem Sacerdotem, Dominus vobiscum, gressus inde dirigunt ad columnam (quæ quidem hac ipsa die panis in alto et peristromatis ornari solet) pergentesque concinunt alternatim Canticum, Beoedictus. Cumque ad columnam pervenerint, ibi canunt Psallendum Martyribus communem, Justi et Sancti in Domino gaudete etc. ac Sacerdos accinit Orationem SS. Protasii et Gervasii propriam; eamque demum de more concludit, superaddens, Benedicamus Domino; Clerusque, Deo gratias, respondet. Protinus autem vicissim e castro, ad festivam lætitiã, cum ingenti fragore, multa et mediocris et prægrandis magnitudinis mortaria aënea disploduntur, in ea muri parte quæ Columnam respicit disposita.

D
AUCTORE D. P.

Ad illam quot-
annis, ex
translatâ
paulo longius
ecclesia,

E

instituitur so-
lennis suppli-
tio;

124 Interim Clerus, eodem quo processerat ordine, revertens ad ecclesiam, Psalmos decantat: universique medium ecclesiæ ingressi, sese dividunt in duo hinc inde latera, vultibus utrimque obversis, et utrumque latus claudente Sacerdote ad primarium altare converso: ibique, secundum receptissimum ecclesiæ Ambrosianæ ritum, duodecies concinunt Kyrie eleison: indeque tandem proceditur in Odæum. Ibi ergo Sacerdos pro Pluviali Planetam induit, ac Missam protinus exorditur, Sanctorum nempe Protasii et Gervasii propriam; et ita in locum solitæ post primam orationem Lectionis, legitur e manuscripto codice pergameno propria eorumdem Martyrum Passio, sicut in Philippi continetur libello. Eidem vero solenni Missæ Præfectus etiam Castri adesse solet, vel ejus saltem Vicarius; velut in expressiorem testificationem religiosi cultus, quo Tutelarem suum ac Patronum Protasium, totius etiam Castri nomine, prosequuntur. Atque hæc de reliquis SS. Protasii et Gervasii memoriis, quas in titulo obscuriores dixi; non quia nunc pulam expositæ non sunt; sed quia eorum veneratio nititur traditione per quam obscura et incerta. Quomodo enim post tot secula certo potuit definiri, ubi domus, carcer, supplicii locus eorum fuerint, quorum vix nomina nota erant, quando corpora Ambrosius reperit?

qua regressa
in Ecclesiam,

F

sub Missa
recitatur
Passio.

125 Quod si obscura censei debent ista, longe obscurissimum est, quod asserit Puricellus corpora, in Philippi suburbana domo aliquamdiu condita jacuisse, prius quam inferrentur in urbem, ea loco ubi a S. Ambrosio sunt reperta. Equidem num. 5 censi, non aliam causam fuisse condendi, eo ubi reperta sunt loco, intra urbem Sanctos Naborem et Felicem, quam quia ibidem

Incerta tradi-
tionum ista-
rum origo,

A *ibidem habebantur (utique a principio et persecutione fervente) condita corpora Sanctorum Gervasii et Protasii; idque mihi suavit integras ossium, non solum singulorum, sed universorum, his verbis expressa; Apparent... Reliquiæ, loco suo et ordine repertiæ: avulsam humeris caput etc. Quis enim est, Loco suo et ordine? nisi servata adhuc forma sceleti humani duplicis; quo sic reperto, statim judicare licuit esse virorum miræ magnitudinis; licuit etiam ex una, intra quam compositi Sancti reperiebantur arca, educere seorsim cujusque singulariter ossa, et (ut loquitur Paulinus) corpora singula in lectis singulis ponere: quorum vix quidquam licuisset si effossa humo corporum resolutorum ossa, jam antea semel translata de loco in locum fuissent. Sicut autem Ambrosio curæ non fuit, id quod nunc aliquando fit, filamentis argenteis colligata ossa singulorum corporum, in ea qua reperit forma servare composita; sed satis habuit singula singulis arcibus lectisve colligere: sic etiam non fuit iis, qui effossa retulerunt in urbem. Eodem facit sanguine madens tumulus tempore inventionis, utique in primo sepultura loco: non translatis ex primo in secundum locum ossibus, collectus fuisset in phialas cruor, fluidus præter naturam repertus.*

et multo magis, quod foris sepulta corpora, illata in Urbem sint ante S. Ambrosium,

et ab hæc relata in eundem unde ablatæ locum

B *126 Posita autem quod idem fuerit sepulturae quæ inventionis locus, nihil opus nobis est querere Domum hortumque Philippi, uti Capite toto 28 facit Puricellus, ideo tantum quia ille fingitur dicere in libello; Furtim abstuli corpora, et in domo mea in ista arca marmorea sepelivi: quæ domus extra muros urbis, haud procul a silice viæ Ticinensis, sita erat, uti legitur in Vita S. Castritiani, qui ipsam in domum sacratam orationis convertit, ut ibi quotidianas precum victimas, jugesque Christi Sacramentorum fidelibus coram hostias immolaret. Si tamen primum sepulti fuissent Sancti, in Polyandrio Philippi, ut loquitur Calcus quod nunc spatium Ambrosiana æde cœnobioque occupatur, relati fuissent eo, unde ante inventionem sublatis fuerant: et hoc non potuisset non observari ab Ambrosio, eique cœvis, si vere invenissent, una cum corporibus libellum, ex quo consequentia illa ducitur. Hæc enim nemini non fuisset obvia, qui libellum accuratè legisset: scivissetque ibi fuisse Domum hortosque Philippi, ubi tunc Ambrosiana ædes stabat. Quod autem illi ignorarunt, quis credet posteris innotuisse tam diu post rem actam?*

In Mrlgio Hieronymiano

C *127 Antiquissimum Occidentalis Ecclesiæ Martyrologium, quod S. Hieronymo passim adscribitur, in Epternacensi onorum plus quam mille ecgrapho, diem hunc ita exorditur: xiii Kal. Julii, Mediolani, Gervasio et Protasio, Nazarii et Celsi pueri. Eadem eodem modo leguntur in MSS. Corbeiensi et Blumiano: Recentius illis Lucense utrumque sic habet: In Mediolano Natalis Sanctorum Nazarii Gervasii Protasii et Celsi: quæ distinguens, ut omnino sunt distinguenda, Notkerus: Mediolani, inquit, Nativitas sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii: et, post longum ex Philippi libello elogium, Item ibidem, juxta Martyrologium S. Hieronymi, Nativitas S. Nazarii et Celsi pueri. Melius abesse titulum Natalis nemo potest dubitare: cum hic sit dies Translationis duorum priorum: qui in Vetustissimo Carthaginensis Ecclesiæ Calendario, itemque in genuino Beda ac MSS. Augustano atque Pragensi soli leguntur; soli item, sed ordine contrario, sic ut primus sit Protasius, in MS. Rhinoviensi et Richenoviensi, itemque in pervetusto Germanico*

tam 19 Junii

quod nuper vulgavit Matthias Fridericus. Verum conjunctis ab antiquo nominibus simul quatuor, quæritur an verosimile sit eundem diem omnibus pariter Natalis fuisse, aut saltem SS. Nazario et Celso, quarum Translatio colitur v kal. Augusti, quondo in Epternacensi et Blumiano Hieronymiani Martyrologii ecgraphis solum legitur, idque ultimo loco, Mediolani Nazarii et Celsi: in Corbeiensi autem et Lucensi, ultimo similiter loco, Mediolano Natalis Sanctorum, vel, In Italia civitate Mediolani, Sanctorum * Gervasii et Protasii, Nazarii et Celsi pueri.

128 Dixerim ergo, antiquam fortassis Mediolanensis Ecclesiæ consuetudinem fuisse, ut omnes quatuor utroque die simul colerentur, etsi unus unus, alius aliis dies proprii essent; ad eum fere modum, quo Romana ecclesia ad singula festa S. Petri Apostoli consuevit facere commemorationem S. Pauli, et contra; ut veluti æquali Patronatus jure colendi indicentur. Idem est judicium Eruditissimi Florentini in Notis ad vetustissimum istud Martyrologium; consuevisse videlicet omnes quatuor, quamquam diversi Ordinis fuerint, sub una celebritate Mediolani venerari. Ac rursus paulo post iterat suum illud judicium, cum notat, quod Stylo hujus vetustioris Martyrologii, Sancti simul venerati non disjunguntur, quamquam dies Natalis in cœlis non idem omnibus sit. Adde ego. Quamquam etiam singulis cultus præcipui sui dies diversus fuisset ab eo, quo communem istam venerationem habent; ut in his potest, quibus dies xix Junii, et xxviii Julii Translationum dies sunt.

129 Dico tamen, Fortassis: quia etiam alia haud porum verosimilis ratio mihi se offert; videlicet, quod ror m sic simulrelatorum Passiones sub unius historix contextu continerentur; et occasione unius aut duorum, tali quo referuntur die colendorum, ceteros simul placuerit nominare. Certe quod talis aliqua de Sanctis Nazario et Celso, Gervasio et Protasio, post mortem S. Ambrosii ejusque Vitam a Paulino digestam, fuerit Mediolani composita, quæ certo compertis incomptas conjecturas viscerit, circa tempus auctoresque Martyris eorundem; persuasit mihi Vitarum Episcopaliani Scriptor, seculo vi florens. Talis autem historia præluxerit Martyrologium colligenti Hieronymo, vel alteri minus quam ille erudito, ipsumque suppleti, sicut Beda fuit suppletus a Floro; initio §. 4 hujus Commentarii allegato.

130 Cum autem in ea historia etiam nominarentur, parentes SS. Gervasii et Protasii, Vitalis et Valeria Martyres, illi, vero occasio profitendæ publicæ fidei fuerit vacillans sub ictum lictoris Ursicinus, in proposito per Vitalem confirmatus, ac forte alterutri socius additus Marcellus, de quo alibi necdum quidquam legimus, cumque Martyrum nominibus pæne vacuus esset hic dies xix Junii; visum sit istos quoque sub finem addere hoc modo; Alibi [Valeriæ], Marcelli, Vitalis Ursicini, juxta vetustissimum Epternacense Ecgraphum. Quod scribenti librario, exciderat nomen Valeriæ, in aliis tribus ecgraphis primo loco notatum fuit; sicut horum scriptoribus exciderat particula Alibi, prorsus necessaria, ne Romæ pariter cum prægressis aliis passi etiam illi viderentur; quorum Valeria Mediolani credebatur obiisse, ex verberibus in reditu per Paganos inflicis, duo alii martyrio erant coronati Ravennæ. Augustinus Calcagninus supra laudatus existimat veterem aliquam S. Ursicini translationem hoc die recoli; sed ea plane gratuita conjectura est.

quam 28 Julii conjunctim referuntur quatuor;

E

aut quia simul celebrantur Mediolani,

qua de causa simul quoque nominati sunt Valeria et Marcellus, F

Vitalis et Ursicinus.

NOT. 18

DE SS. HONORIO, EVODIO, PETRO,

MARTYRIBUS ROMÆ

ET ALIBI MARCELLI MARTYRIS.

G. H.

Cultus in Hieronymiano, sepultura in cœmeterio S. Hippolyti.

XIX JUNII.

Cœmeterium
ubi situm.

Vetustissimum Martyrologii Hieronymiani apographum monasterii Epternacensis, ita proponit hos Martyres : Romæ Honori, Evodi, Petri, MS. antiquum Reginae Succia, vulgatum ab Halstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum, locum sepulturae assignat his verbis : Romæ, in cœmeterio Hippolyti, natale SS. Honorii, Evodi, Petri. Dictum autem S. Hippolyti cœmeterium ubi ejusdem scilicet corpus conditum fuerat, erat in agro Verano via Tiburtina, prope B. Cyriacæ cœmeterium, si non idem cœmiseri debet. De illo Anastasius Bibliothecarius, in gestis Hadriani primi Papæ, hæc scribit : Simul et cœmeterium B. Hippolyti, juxta S. Laurentium, quod a priscis maruerat temporibus, a novo renovavit. Pari modo et ecclesiam Beati Christi Martyris Stephani, sitam juxta prædictum cœmeterium S. Hippolyti, similiter restauravit. Hæc ibi. Fuit S. Hippolytus sub Valeriano Imperatore martyrio coronatus XIII Augusti, qui aliis hisce Martyribus adjunctus est in apographis Corbeicasi, Lucensi, Blumiano his verbis : Romæ Hippolyti, Honorii, Evodi, Petri. Eodem autem modo memorantur illi in MSS. Gellonensi, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Lobbri, Pragensi et Florentinis tam Magni Ducis quam Strozzi Senatoris, Bruxellensique S. Gudulæ. Et, Evodio omissa, in MSS. Barberino, Leodiensibus SS.

Lamberti et Laurentii, necnon Trevirensi S. Maximi. At MS. Richenoviense ista solum habet : Romæ Evodi, Petri.

2 Subjungebantur in apographo Epternacensi ista verba : Alibi Marcelli, Vitalis, Ursicini. In MS. Richenoviensi illa sic legebantur. Alibi Valeriae, Marcelli, Vitalis, Ursicini. Ad quatuor hæc nomina omnia particula Alibi annectebantur Martyribus Romæ passis in apographis Lucensi, Corbeicasi, Blumiano, MSS. Florentinis et aliis. Verum hos Alibi passos, et quidem diversis locis, omnino arbitramur : repetuntur etiam SS. Vitalis et Valeria cum Sanctis Gervasio et Protasio hoc die coronatis. Ex his Valeria mediolani creditur exprossisse Vitalis Ravennæ Martyrium complevit : quorum Acta ut conjugum et parentum duorum prædictorum germanorum, conati sumus illustrare ad diem XXVIII Aprilis, in Supplemento correcturi, si rebus nunc penitus examinatis quædam ex ibi dictis retractanda videantur. Ursicinus celebris Martyr Ravennas hoc die colitur, de quo jam supra egimus separatim. Marcellus hic quoque relatus, tamquam alibi passus quam Romæ, videtur cum prænominalis duobus postremis Ravennæ tribui posse donec melior conjectura occurrat : interim hic seorsim ab aliis præponitur. Idem in Barberiniano MS. Marcellinus nominatur.

plures illis
allunde additi.Imprimis
Marcellus ut
alibi passus.Nomina in
variis MSS.

B

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

GAUDENTIO EPISC. ET CULMATO DIAC.

ITEM ANDREA ET LII EX FAMILIA EJUS

C

ARETII IN HETRURIA

F

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

De cultu temporeque martyrii, ordine Episcoporum varisque Gaudentis.

D. P.

POST AN.
CCCLXIII.

Cultus.

Acta ex MSS.

Aretii, urbe Hetruriæ Episcopati, coronati fuere martyrio plurimi athletæ Christi; ex quibus ad diem tertium hujus mensis Junii celebravimus SS. Pergentinum et Laurentinum, sub Imperatore Decio passos, cum aliis anonymis quadringentis, quos ex antiquis monumentis adjunximus. Ad hunc vero diem XIX Junii Tabulæ Martyrologii Romani alios assignant his verbis : Aretii in Tuscia, Sanctorum Martyrum Gaudentii Episcopi et Culmatii Diaconi, qui tempore Valentiniæ, furore Gentilium cæsi sunt. Ubi in Notis Baronius inquit; Horum Acta accepimus ab Ecclesia Aretina. Eadem nos Romæ invenimus in bibliotheca Vallicellana Reverendorum Patrum Congregationis Oratorii in Tomo N ex collectione Antonii Gallonii, atque ea hic damus. Eorum compendium habet Ferrarius. Porro in illis Actis invenimus alios quinquaginta tres pro Christo occisos, scilicet Andream, conjugem, filios, servos, et om-

nem familiam : quos Deus sibi gloriosos Martyres consecravit.

2 Factum id esse circa annum CCCLXIV ad marginem Martyrologii adjunctum est, anno quo Valentianus fuerat in Imperatorem electus, die XXV Februarii; sed quia is dies bissextus, adeoque funestus habebatur, maluit sequenti XXVI Februarii coronari. Ughellus Martyriam istud differt usque ad annum CCCLXXXII; ac si res acta esset sub Valentiano Juniore, qui patri successit anno CCCLXXV; eoque motus videtur, quia dicitur in Actis, quod cum Marcellianus, Aretii Præses, etiam post mortem Juliani, a quo missus fuerat, usque ad tempus Valentiniæ ibidem maneret, non cessarit exercere tyrannidem; ita ut quosdam Episcopos, cum suis Clericis, siue audientia puniret, usque ad tempora Gaudentii. Objectioni autem sibi paratæ occurrens idem Ughellus, Hand vero, inquit, miseris, Lector, sub Imperatore Christiano viros Christianos,

Eorum com-
pendium habet
Ferrarius.Tempus vero-
similiter an.
361

AUCTORE D. P. A Christinnos, ac sanctimoniam laude florentes, potuisse crudeli violentaque morte mulctari. Valentinianus in sui Principatus exordio, civitatum administris Gentilibus usus est, potissimum quando illi jam ante sua tempora in ea dignitate fuerant constituti; ut hic factum fuisse, non esset inverosimile, si solum ageretur de primis Valentiniani annis, et iis quos sine audientia punivit Marcellianus, uti dicitur num. 1; aut etiam de Andrea ejusque familiaribus, quos noctu, per immissos in domum eorum satellites, decollari idem praecepit num. 4.

non 382

proinde corrigenda series Episcopalis Ughelli ipsaque Acta.

3 Sed cum dicatur impius ille sic egisse usque ad tempus Gaudentii Episcopi, quasi per plures annos a suo adventu, interimque Episcopos quosdam cum suis Clericis sic punivisse, acsi intelligeret medios inter Gelasium, a quo fuerat Andreas cum familia baptizatus et ipsum Gaudentium, quos omnino quinque Ughellus nominat; prae incredibile id videtur: maxime cum dicatur Gaudentius, praedicatae fidei causa adductus ad tribunal, et interrogatus, qua auctoritate populum revocaret ad nescio cujus Christi culturam; iterumque captus, et plumbatis caesus, ac denique post dies quindecim in domo Andreae octis, eo cum suis interfecto, extra urbem copite minutus sit pleno die. Videtur Ughellus quidem, Acta totia sequendo, potuisse ac debuisse unum saltem decennium interponere, inter Juliani mortem et Gaudentii Martyrium: sed hinc ipsamet Acta incipiunt suspecta fieri ordinis temporisque turbati. Unum alterumve Episcopum anno CCCLXIII invidita causa caesos a Marcelliano, ipsumque etiam S. Gaudentium cum sociis, prius quam Valentinianus I, in Occidentem proficisceretur libentius crediderim; aut soltem illo contra Alemannos agente et absente: sed addiderim, quod is deinde Mediolanum regressus, audita Marcelliani tyrannide, ipsum officio moverit. Nulla certe ratione admiserim, ei licuisse persecutionem tam manifestam exercere tot annis etiam sub Valentiniano seniore. Itaque plerasque eorum quos S. Gaudentio praepositus Ughellus, post ipsum ejusque quatuor successores, Decentium, Laurentium, Eusebium, Gallium, pro anno CCCCLXVII notum, selisse dicam, inter hunc et Benedictum pro anno 61 nominotum; et sic implebo seculi dimidii lacunam.

Varii alii SS. Gaudentii,

4 Masinus in Bononia perlustrata indicat Bononiae in ecclesia S. Joannis in Monte Canonice Regularium Lateranensium esse insignes Reliquias S. Gaudentii Martyris Roma anno MOCCLII acceptas, et refert ad hunc XIX Junii, quo S. Gaudentius Episcopus Aretinus et Martyr colitur, quasi possent ejus Reliquiae fuisse, quod non continuo admiserim. Facilius praesumpserim, ejusdem aut similis Martyris ossa esse quae Bononiae hoberi in ecclesia Sanctorum omnium via Braina scripsit Valerius Comes de Zanis; addens Roma allatas, cum inscriptione vetustissima characteribus impolitibus formata. Sed quis prudenter hic divoverit? cum ex multiplicitate Gaudentiorum quas novimus, colligi possit longe plures esse quos ignoremus. Ex notis autem modo in calamum veniunt, S. Gaudentius Episcopus Novariensis, a nobis relatus XXII Januarii; et S. Gaudentius Episcopus, Veronensis, XII Februarii. Imo S. Gaudentius, Martyr et Episcopus Ariminensis, sub Constantio occisus, referendus erit ad XIV Octobris.

5 Sed et alius Gaudentius Martyr sub Vespasiano, visus est Lucæ Holstenio, aliisque Romæ eruditiss, repertus anno MDCL; indicio Epitaphii satis rudis, una cum corpore inventi, in haec verba:

Sic praemia servas, Vespasiane dire?
Præmiatus es morte, Gaudenti. Lætare,
Civitas, Uti gloriae tuae auctori
Promisit ille; dat Christus omnia tibi,
Qui alio paravit theatrum in caelo.

Lucas Holstenius aliique id sic interpretabantur, quasi

Amphitheatrum a Vespasiano aedificatum (Colossæum dicunt, D a colasso Neronis ibi olim posito) architectus fuerit iste Gaudentius; qui absoluto opere, quo nullum erat tota Urbe praestantius, et unde auctor gloriae suae merebatur a Civitate nuncupari, mortem praemii loco accepit, propter fidem Christi, a quo praestantius Theatrum paratum in caelo credebat. Non displicuit conjectura: sed super ea consultus cum P. Heuschenio, post nostrum Roma reditum, nihil aliud potui respondere, quam haud ineptam videri; talem tamen ut fundando cultui, satis esse non videretur, nisi simul cum corpore reperta fuerint alia quaedam adminicula et argumenta martyrii: quo casu petivi diem Translationis, in aliquam ecclesiam faciendam, doceri. Quoniam autem ob interrogantibus mittebatur indiculus Martyrum, in isto Amphitheatro passorum, et apparebat zelosos istos propendere ad conjecturas consuendas, dissuasi ne facerent: quia quae nunc per conjecturas constituta fuerint, post aliquot secula assumentur et affirmabuntur ut certa; quo nihil perniciosius potest in re historica accidere, accidisse autem nimis quam saepe frequenti experientia deprehendimus.

ACTA MARTYRII

Ex MS. Aretino Romæ invento.

Tempore, quo Quadratianus a Augustalis praeccepto b Juliani Caesaris Romam reversus est et in palatio ejus utpote triumphator, jussaque Regis bene perficiens, honorifice recipitur; tunc ab eodem Juliano Marcellianus Praeses missus est Arretium, sicque cum suis militibus divertit ad civitatem: cui populus civitatis indesinenter occurrit, et lætatus est Praeses Marcellianus, et lecit sacrificium Deo Jovi. Gaudebat civitas cuncta, tanto decorata Praeside, et magnificabatur nimis: sicque factum est, ut post mortem Juliani Caesaris, usque ad tempus Valentiniani Christianissimi Regis ibidem c maneret. Cum vero tota Tuscia jam Christo crederet, solum d Arretium gentili detinebatur errore, cuncto tempore Marcelliani non cessantis in Christianos saevam exercere tyrannidem; ita ut Praeses ille quosdam Episcopos cum suis Clericis sine audientia puniret. Hoc vero factum est usque ad tempus Gaudentii Episcopi. Ipse vero B. Gaudentius, non longe a civitate, simul cum Clericis suis Dicentio Presbytero et Culmato Diacono latitabat. Pagani autem auditis miraculis, quae Deus per illos operabatur, et quia populus quotidie ad Christum convertebatur, insidiabantur eis: et dum omnia, quae B. Gaudentius faciebat Marcelliano Praesidi retulissent, coepit idem Praeses cogitare, qualiter eos capere posset. Qui missis satellitibus suis jussit illos comprehendere, et suo praesentari conspectui. Denique dum B. Gaudentius corpore et sanguine Domini participatus esset antequam Missam perageret, captus a militibus una cum Culmato Diacono, ductus est ante conspectum Praesidis. Quos ut vidit Marcellianus Praeses coepit eos interrogare, dicens: Qua auctoritate hæc facitis, ut populum hujus civitatis ad nescio cujus culturam Christi, quem Deum dicitis, revocetis? Cui S. Gaudentius respondit: Nos servi Christi confidenter agimus, ut idola, in quibus daemones habitant, deserantur; et unus verus Deus qui ubique regnat, ubique permanet, adoretur, veneretur, credatur. Quibus Marcellianus Praeses dixit Parco modo vobis: ite, sanum consilium capientes, ut ante nostrum conspectum facie tenus praesentari possitis.

2 Dum autem a conspectu Praesidis secederent, iverunt in quamdam Villam, quae Tuta vocabatur, quia ibi fons erat, ubi Pantheos ritu gentis celebrabatur;

E

a
b
Sub Martiano Praeside,

c
d

SS. Gaudentius et Culmatus miraculis clari,

F

capiuntur

et dimittuntur.

Multos convertunt, baptizant, sanant.

et an. 1650 unus Romæ inventus.

A brabatur; unde tutamen populo hanstu illius fontis fieri dicebatur, et ibi apud Christianum quemdam, nomine Saccinum, habitare cœperunt, quotidie non cessantes ad veri Dei culturam populum invitare. Baptizabat autem in rivo, qui ibi juxta erat. Nam quia lucerna Dei, quin luceret in tenebris, latere non potuit; undique, qui aliqua detinebantur ægritudine, veniebant ad eum: et unda baptismatis perfusi, ac sacro liniti chrismate, sani ac alacres remeabant ad propria. Audiens hæc Marcellianus Præses, furore arreptus, jussit B. Gaudentium Episcopum comprehendere, una cum Clericis suis, et ante suum conspectum deferri. Denique euntes ceperunt eum in supra dicta villa, simul cum Culmato Diacono: Dicentius namque non erat cum illis. Dum autem a militibus ducebantur B. Gaudentius Episcopus et Culmatum Diaconus, auditum est in civitate illos advenire. Cœpit vero populus turmatim ad theatrum concurrere. Tunc Præses Marcellianus sedens pro tribunali, silentium fieri postulavit. Tandem clamore sedato, sic eos allocutus est Præses: Quæ sunt maleficia vestra, ut mentium alienatores ad veri Dei cultum sine aliqua cunctatione vocetis? Cui S. Gaudentius Episcopus respondit: Vos si sanam haberetis mentem, hoc magis Dei omnipotentis beneficio quam dæmonum imputare deberetis: sed quia cor vestrum a principe tenebrarum cæcatum tenetur; ideo hanc amentiam vestro ore multifarie personatis. Tunc Præses nimium iratus jussit, ut eum plumbatis diutissime cæderent. Illi vero Deo gratias agentes, dicebant: A timore inimici eripe animam nostram. At Marcellianus jussit in carcerem retrahi, et præcepit ut cum summa diligentia Pagani custodirent, et neque panem neque aquam darent eis.

3 Medio noctis tempore ecce Angelus domini venit cum magno lumine illisque panem cœlestem tribuit. Videntes autem custodes tantum lumen, non dederunt gloriam Deo, sed furioso impetu in ipso lumine irruentes, ab Angelo Dei percussi in terram mortui ceciderunt. Mane autem factum est ab omni populo, ut ad thurificandum ducebantur ad theatrum. Illis denique euntibus carcerem invenerunt apertum, et quosdam custodum mortuos jacentes similiter reppererunt. Tunc omnes populi hoc audientes, infinitos dabant clamores ad cœlum; et extrahentes illos de carcere ad theatrum duxerunt, cædendo pugnæ aliisque verberibus.

C Tunc Marcellianus Præses dixit eis; Quo maleficio sacrilegium ac homicidium perpetrastis, indesinenter dicite. Cui S. Gaudentius Episcopus respondit; Quia videntes Angelum Dei, non dederunt gloriam Deo, ideo dedit illos Deus in reprobam mentem: sed si vultis in unum credere Deum cœli et terræ, Patrem et Filium et spiritum sanctum, vos salvi eritis, et isti qui mortui sunt resuscitabuntur. Præses dixit in hoc apparebit vos verum dicere, si hoc perficere potestis. Et præcepit suis, ut cum illis irent ad carcerem. Venientibus illis ad carcerem, jusserunt omnes feras egredi: Pagani vero illos deridentes dicebant, Modo apparebit virtus Dei ipsorum. Sancti vero prostraverunt se in terram, et diutissime flentes hanc orationem fuderunt ad Dominum: Qui filium viduæ suscitasti, et Lazarum jam fœtentem de monumento ad vitam revocasti; tu genitor Mariæ, tu genitus ex Maria, tu omnium creaturarum vivificator, hos homines resuscitare

digneris: ut cognoscant te verum Deum creatorem omnium. Et ab oratione cessantes, ita illos sanos et incolumes reddiderunt, ut nullum signum mortis in eis appareret et cœperunt voce magna clamare, dicentes: Unus Deus Christus in cœlo et in terra, quem S. Gaudentius prædicat: et in illa hora multi crediderunt in Christum, confitentes peccata sua, remissionem quærentes ab ipso Domino Jesu Christo, qui vivit et regnat in secula seculorum.

4 Igitur per dies quindecim mansit apud quemdam Vicarium Quadrati, Andreæ nomine, qui baptizatus fuerat a B. Gelasio Episcopo cum omnibus suis numero quinquaginta tres. Per hos vero dies multi veniebant ad eum, et a quacumque detinebantur infirmitate sanabantur. Audiens namque Marcellianus signa et prodigia quæ faciebant, fellea face succensus, suos convocavit lictores: et præcepit ut noctu irent ad domum Andreæ, et sine audientia omnes, quos inveniunt ibidem, decollarent. Qui jussa expletes furiosu impetu intraverunt in domum Andreæ, et decollaverunt eum una cum conjugē, filiis et servis et omni familia numero quinquaginta tres; et sic infra domum illius omnes in puteum projecerunt, et ita Deus illos sibi gloriosos Martyres consecravit.

5 Gaudentium vero Episcopum et Culmatum Diaconum comprehendentes, duxerunt usque ad Balneam quæ erant juxta theatrum ac Nymphæas Castrum; tamdiu cædendo, quamdiu spiritum exhalarent; et insuper unus ex illis evaginato gladio utrumque capite privavit; et dimittentes eos nuntiaverunt hæc domino suo Marcelliano. Tunc sequenti nocte venit Dicentius Presbyter, et sepelivit corpora e SS. Gaudentii et Culmati ibi juxta Balneam, quæ ut dixi sunt non longe a Civitate Arretii juxta theatrum et finem Castrum. Marcellianus vero Præses, dum erga alios Christianos necem pararet, in conspectu suorum infra palatium a diabolo captus expiravit. Post necem namque Saactorum, Dicentius Presbyter ab omni populo Præsul eligitur; post cuius electionem tota civitas Deo favente sanctum percepit baptismam, qui fabricavit Ecclesiam in honore sanctorum Martyrum, Gaudentii Episcopi et Culmati Diaconi, in eodem loco ubi decollati sunt: ubi dantur beneficia Dei eorum orationibus usque in præsentem diem. Passi sunt autem sanctissimi Martyres Christi Gaudentius Episcopus et Culmatum Diaconus in civitate Arretii sub Marcelliano Præside; natalitia quorum celebrantur tertio decimo Kalendas Julias regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Angustales dicebantur, qui primos in bella ordines duxerant.

b. Julianus Apostata, mortuo 3 Novembris anni 361 Constantio, perrexit imperare usque ad 26 Junii anni 363; cui tunc successit Jovianus, mortuus 17 Februarii anni 364 et subrogatus est Valentinianus.

c Scilicet non depositus a dicto Joviano, sed a Valentiniano facta Imperatore.

d Sub Juliano scilicet apostata sequentia facta videntur intelligenda.

e Vide quæ diximus 3 hujus, ante Acta SS. Pergentini et Laurentini, etiam ita sepultorum.

D
EX MS.
In Christum
cum aliis
credant:

Martyrio
consecrantur
Andreas, Uxor,
filii, servi,

simul 53:
E

dein SS.
Gaudentius et
Culmatum,

e
ecclesia
honorantur

et coluntur
19 Junii.
F

Iterum capti

plumbatis ca-
si, in carce-
rem includun-
tur

Ab Angelo pa-
nem deferente,
occiduntur
custodes;

eorum oratio-
ne resuscitati.

DE DUOBUS SANCTIS ANONYMIS

AD S. HIPPOLYTI IN AUSTRIA HONORATIS.

D. P.

De eorum inventione, cultu, miraculis seculo XIII.

In monasterio
pervertusto,per S. Altman-
num restau-
ratoinventa an.
1209 duo
corpora,Sanctorum
esse divinitus
monstrata :quid si ipsius
S. Hippolyti et
Socii unius.Eorum iterum
perditorumhic dantur
miracula
ex MS.

Inter alia pietatis monumento, quæ veteres Austria Marchiones reliquere posteris suis, ampliori Archiducum titulo nunc utentibus, numeratur S. Hippolyti monasterium, vulgo Saint-Polten, quod S. Altmannus Passaviensis Episcopus insigniter restauravit, uti scribit Gabriel Bucelinus, in sua Germania sacra. Obiit Altmannus anno MXXII, et colitur VII Augusti. Quia autem ea ætate cepti reflorescere Canonicus ordo, sub disciplina vitæ communis, exemplo primum dato Lucæ in Hetruria, sub Anselmo Episcopo, postea Alexandro Papa II, Regulæque Canonice restaurandæ zelatore insigni: sanctioribus quibusque Episcopis certatim eadem instituta promoveantibus; ideo admodum verosimile mihi sit, ipsum quoque Altmannum, in sic restaurato monasterio, Canonicos Regulares constituisse, quales hodie ibidem perseverant.

2 Loco huic insigniter illustrando, et excita peregrinorum frequentia celebrando, insigne adjumentum providit Deus, cum anno MCCIX, hac XIX Junii, inveniri ibidem fecit duorum sanctorum corporum ossa; innotinata illi quidem, sed consecutus magno numero miraculis continuo declarata omni honore dignissima. Verosimile est, prioribus loci incolis Benedictinis notum satis fuisse, quorumnam illa Sanctorum essent: sed ut alibi sæpe usu venisse deprehendimus, sic etiam ibi credimus, a migrantibus alio Monachis ablata, vel ipsis prorsus extinctis abolita esse omnia loci monumenta vetustiora. Quin etiam non temere suspicari quis possit, barbarica quæpiam incursione damnum istud factum; quæ ipsam quoque sanctorum corporum tantam involvisset, nisi imminente ex vicinia hosti eam subduxisset sollicitudo fugam parantium, terraque abdidisset, revelandam tempore divinitus constituto. Quid autem mireremur antiquitus factum, quod seculis non admodum multis a felici ista inventione elapsis, iterum occidere potuisse dolemus? Si divinandum aliquid esset; suspicarer, esse corpora ipsiusmet S. Hippolyti, et Socii unius pariter Roma olim allato, quibus structum cenobium sit; quæque (ut passim in talibus solet) crelitum sit esse illius Saacti, qui pariter cum nutrice Concordia et sociis decem, sub Valeriano passus, colitur XIII Augusti. Hunc enim passim omnes habere se credunt, quotquot, occasione allatorum sub tali nomine Reliquiarum, ecclesiis suis in Germania et Gallia nomen fecere.

3 Inveniant Patres Collegæ mei, anno MCLXXXVIII ad lustrandam Bibliothecam Cæsaream profecti Viennam, in Codice MS. signato superne num. 3 inferne 23, ad calcem libri Inventionis prænotatæ Historiam atque Miracula, magno numero breviter annotata, sed sine mutila. Hæc cum studiose transcripsissent, intelligerentque Vienna Milichium itaris, modico a via steru transiri posse atque obiter inspicere prædictum S. Hippolyti monasterium, a dextera Danubii ripa viz quinque leucis dissitum; nullam istuc amplius talium corporum memoriam, nedum venerationem invennerunt. Quare hoc etiam amplius impelli me sentio, ut colligam quæ superavere fragmenta, usui futura, quonodocumque placuerit divinæ Majestati, Saactos suos iterum glorificare: quod ut fiat votum haud dubie omnium erit, quicumque his lectis venient in notitiam inventi istic olim ac denuo amissi thesauri.

HISTORIA

Inventionis et miraculorum.

Ex MS. Bibliothecæ Cæsareæ Viennensis.

Gloriosus atque mirabilis Deus in sanctis suis, ille floridus sacrosanctæ Matris Ecclesiæ Sponsus, præ filiis hominum forma speciosus, Evangelica vitis vera, Dominus noster Jesus Christus, una cum Patre et Spiritu sancto; sicut ab initio seculi nascentis, operarios, scilicet Patriarchas, Prophetas, aliosque Patres venerandos in vinea sua, id est Ecclesia, locare non cessavit; ita quoque singulis mundi ætatibus fructuosos palmites, hoc est Electos, virtutibus et miraculis coruscantes, ex se vera vite, merito fideli, pullulare misericorditer et gloriose procuravit. Verum quia misericordiæ ejus non est numerus, et magnitudinis ejus non est finis; divinæ pietatis Clementia nostris quoque temporibus (licet ultima ejus sinus membra, et in quos extrema jam deveniunt secula) solitæ miserationis opera declarare non desistit. Propter quod, Angelico freti testimonio, dicente, Sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare honorificum est; nos magnificas cœlestis gratiæ virtutes et miracula, quæ miserator et misericors Dominus, in Ceciensi a pago, videlicet in Sancto Ypol, per sanctarum revelationem Reliquiarum nuper exhibere dignatus est, salva veritate, sicut oculis nostris perspeximus, et quemadmodum præsentialiter auribus nostris audivimus, simpliciter enarramus. Et revera eadem Dei beneficia, nec officio styli, sicut mos est scribentium, multiplicamus; nec verborum schemate, cum per se clarus eniteant, exornamus; sed signorum magnalia, non utique omnia, sed ea quæ multorum sunt testimonio comprobata, breviter enuntiamus.

2 Anno igitur Domini MCCIX, in die Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, cum custos ecclesiæ nostræ, in sacrario more solito hac illac lustraret, et ad reponendum sacras vestes tristega sollicitus ordinaret; accidit ut quædam tumba Sanctarum Reliquiarum, hactenus occultata, subito quodam hiatu miraculose patesceret. Admirantibus autem his, qui tunc una cum Custode aderant, quidam accedentes, et hiatus locum vallantes, quidnam esset experiri cupiebant. Et ecce tam mira suavissimi odoris fragrantia de tumulo evaporavit, ut et circumstantes incredibiliter oblectaret, et Sanctarum illic latentium Reliquiarum merita liquido manifestaret. Illico fores ecclesiæ ac curiæ implebantur ab accurrentibus, et quidnam intus lateret scire gestiebant. Nec mora rastris allisque fodiendi instrumentis experientiam rei fieri, unanimiter ac instanter consulentes, postulabant. Aperientes itaque tumbam, nec scientes vere esse tumulum, inveniunt pretiosum et diu absconditum Reliquiarum Thesaurum. Nam visu pulcherrima et odoratu suavissima duorum corpora reperta sunt ossa; linteaminibus quidem et coriis olim accurate circumvoluta; quæ nunc tamen, salvis ossibus sacris, ad tactum manus collapsa sunt, et in pulverem redacta. Quibus au-

Ad Dei suos
Sanctos
glorificantis
honorem.

E

Tob. 12, 7

scribit Auctor
simpliciter,
aF
quot an. 1209,
19 Juniidehiscence
partimento
apparuerit
tumba,
bintra quam
reperta essa 2
corporum

ditis

A ditis fit populi concursus, fit concurrantium tumultus : clamor attollitur, vulgus novitate gaudens percellitur, et tandem in laudem Dei et Sanctorum reboat omnium exhilarata devotio, et super invento venerabili Thesauro fit a clero simul et populo cum Laudibus immensa gratiarum actio.

ad que mox curantur, moribundus unus,

3 His ita gestis et per provinciam divulgatis, irruunt turbæ diversis languoribus debilitatæ : quæ quantam sanitatum gratiam sint adeptæ, testantur curationes subscriptæ. Primo scholaris quidam Suevus, nomine Wernherus, subita et gravi prorsus ægritudine correptus, ad articulum mortis est deductus : qui et semivivus sociorum manibus ad Reliquias nuper inventas est translatus, et per noctem Sociorum precibus commendatus. Mane vero, facto ipse voto, sanctorum meritis est sanitati restitutus. Post hæc Perichta quædam in Sancto Ypol, per decem annos manu paralytica, est curata. Alia mulier gisla, in xenodochio S. Ægidii, toto corpore languida est sanata. Alia mulier, in eadem domo, nomine Ita, pleuretica est curata. Item puella, de domo Domini Plebani, nomine Alhey, visum recepit. Alia Alhey, ancilla cujusdam civis, noctu per visionem ad Reliquias tracta, mane trahentis manus vestigia in brachio evidenter et corporaliter ostendit : quæ veniens ad tumulum a cardiaca passione liberata est. Alia quædam mulier nomine Chunigunt de Chuliub, c quæ per tres annos clauda fuerat, ad tumulum Sanctorum est sanata in die sanctorum septem fratrum.

et mulieres infirmæ sex.

B

4 Eodem die quidam Hartmannus de Willhalm-sperch, uno pede claudus, est curatus. Alia quædam, Mater armentarii, annis pene tribus contracta, est curata. Eodem die quædam mulier, plus quam per tres annos dæmoniaca, nomine Chunigunth, est curata. Alius quidam juvenis, per tres menses et ultra usque ad articulum mortis febricitans, in pari febris accessione, supra tumulum est curatus. Alia quædam mulier de Amsteten, nomine Christiana, prope quinque annis contracta, in divisione d Apostolorum est curata. Item quidam, nomine Geberhardus, lumine privatus, xiv Kal. Augusti visum recepit. Eodem die quædam Gerbrich, de Stauendorf, per xiv fere annos cæca, visum gloriose recepit. Item quædam Chunigunt, uxor Chonitarii in sancto Ypol, curvam habens manum, curata est. Alia quædam, Wentila de Hafnarn, ultra tempus anni contracta, adeo quod manibus repsit supra terram ; Dei gratia et Sanctorum est curata. Alter quidam Hartmannus, per biennium cæcus, ad tumbam visum recepit. Illic habitabat in villa quæ dicitur Obendorf, juxta Planchestein. Item ultra Danubium, adolescens quidam ad Reliquias visum recepit. Item puella quædam Virgo de Odelpach, diu cæca, illuminata est. Item figulus quidam, nomine Wernherus, visum recepit.

Item nlii contracti et cæci.

d

C

5 Item mulier quædam de Parochia Sigghartschir, de villa quæ dicitur Wobendor, dum incredula miraculis sanctorum obloqueretur, obmutuit ; et adeo furis exagitata est, ut in faciem Sacerdotis et contra Christi corpus conspueret. Tandem respiciens et pœnitens, ad tumulum Reliquiarum usum vocis recepit. Alia quædam de ultra-Danubium, veniens de villa quadam Brunnen, per biennium pene clauda, curata est. Alia quædam de Choombach nomine Mechthilt, tumore unius oculi, ad dolorem capitis tantum est deducta et fatigata, quod tanquam furiosa caput ad parietes et scamna feriebat. Factoque Sanctis voto, dum lychnum ad candelam præpararet, mox melius habuit, et ad tumulum plene curata est. Item puella quædam de e Cremsa, nomine Richgart, per v annos contracta, in die sancti Ypol, coram civibus suis, ad tumulum Sancto-

Punitur incredula, et pœnitens sanatur :

curantur contractæ aliquot,

e

rum est curata. Alia mulier de Sewarn, nomine Mechthilt, diu contracta, interventu sanctorum Reliquiarum mirifice est liberata.

D
AUCTORE D. P.

6 Item quædam mulier in sancto Ypol, fucata facie veniens ad tumulum Sanctorum, quasi leprosa facta est : sed pœnitens tandem per merita sanctorum curata est. Item quædam Perchta in sancto Ypol, per annum visu privata ad tumulum sanctorum est illuminata. Item quædam Jeuta in sancto Ypol, unum habens destructum prorsus oculum, ad tumbam Sanctorum est liberata. Item cujusdam figuli parvulus in sancto Ypol, crystallinum habens oculum, in Assumptione S. Mariæ sanum recepit omnino visum. Item quidam puer mutus, annorum vii, filius cujusdam Ulrici fabri in sancto Ypol, per Dei et per sanctorum gratiam, usum loquendi accepit. Alia quædam mulier, nomine Cunigunt, de villa quæ dicitur Winzurl, juxta Chremsam, dum ad tumbam beati Altmanni in die ipsius devota festinaret, contigit ut in transitu cujusdam rivi de ponte collapsa, femur et median partem corporis graviter offenderet, adeo quod læsa pars in tumorem et varias maculas est conversa : claudicans tamen a tumulo præfati Episcopi rediens, tandem facto Sanctis apud nos voto, et torto ad usum candelæ lychno, venit ad Reliquias sanctorum, et curata est.

castigatur fucata facie accedens :

illuminantur cæcipientes :

curatur ex lapsu graviter læsa :

E

7 Contigit quodam tempore ut Parochiales utriusque sexus de Sighart Schirichen, Crucem suam ad Reliquias sanctorum cum devotione portarent : qui cum mane sequenti, expletis orationibus suis, ad propria remearent, et jam Traismam transissent ; una matronarum, quæ satis honesta pridem reputabatur, ausu temerario dixit ; Si qua virtus esset in his Sanctorum Reliquiis, aliquod indicium sanctitatis suæ in nobis declarassent, cujus memoriale apud nos durare potuisset. Mox ad hæc verba tacto cordis dolore correpta est, quod de curru demissa subito miserabiliter exspiravit ; sicque tam vicinis suis omnibus, quam etiam comprovincialibus triste temeritatis suæ memoriale reliquit. Alius quidam vir de f Hispse, cum filium suum ad præsidia Sanctorum deducens ; eum in via procul adhuc a limine sanctorum [esset] puer illuminatus ad patrem dixit ; Pater mi, ecce clare video : gratiasque egerunt convenientes. Quædam mulier nomine Mechthilt, de Wiphinge prope Tulnam, subito paralysi correpta obmutuit, et quasi exanimis corruit. Tandem aliquantis persentiens, signis quibus poterat, ut sibi candela fieret monuit. Quo facto adeo convaluit, quod votum Sanctis vovit, veniensque curata est.

morte puni-tur blasphema in Sanctos :

f
varii infirmi curantur :

F

8 Item puella quædam de Vienna, diu contracta, mox ut de curru ad sanctos descendit, coram civibus suis ad tumbam Sanctorum curata est. Item quædam femina Wiennensis, nomine Hiltpech, plus quam per octo annos lumine oculorum privata, ad Reliquias Sanctorum visum recepit. Alia quædam de eadem civitate, nomine Dieza, manu et brachio arida, Dei gratia et Sanctorum meritis est curata. Item alia, nomine Gotlint de Poschendorf, juxta Michelhausen, panis oculorum cæcata, eodem die visum gloriose recepit : nam tanquam squammæ et membranæ ab oculis ejus ceciderunt. Eodem die alius quidam, tribus annis claudus, nomine Hainricus, Dei gratia et Sanctorum meritis est liberatus. Alia quædam mulier elephantiosa, juxta Gotw habitans, ad invocationem eorundem Sanctorum est curata. Item mulier quædam de Judenaire, nomine Acila, diu contracta, liberata est. Alia quædam Wiennensis, nomine Mechthilt, plurimis annis cæca, Dei gratia et sanctorum meritis est illuminata. Alia quædam de Ræzunge, uno pede a pueri-

adducti ex locis diversis,

A tia claudicans, in festo exaltationis sanctæ Crucis, ad tumultum sanctorum curata est.

9 Alia quædam mulier de Willehalmstorf, per totum corpus prorsus inflexibilis, per v hebdomadas nullis usa cibariis, ad Reliquias Sanctorum adducta; postquam in currum ut domum reduceretur ascendit, ita est curata, ut cibum sine mora peteret. Alia quædam mulier de Gaebbiz, nomine Perhta, in festo die Sanctorum Martyrum Cosmæ et Damiani, illuminata est. Hæc pallium suum præ gaudio pauperibus donavit. Item quædam, nomine Buprich de Amsteten, in die Sanctorum Cosmæ et Damiani visum recepit. Quidam Wiennensis viii annorum, a natiuitate mutus, veniens ad tumbam Sanctorum, Dei gratia et Sanctorum meritis usum locutionis accepit: quem avus ejus tribus vicibus in Arsana ad S. Catharinam et ad S. Cunigundem Abbatissam in humeris suis ante portaverat, nomine Arnoldus. Et alius vir quidam, diu surdus, auditum recepit. Item quædam mulier de Schiles, Chunigunt nomine, contracta et cæca, visum recepit. Item quædam mulier, nomine Gepa, de wenth juxta Wiennam, vi annis cæca, et per manum mariti sui adducta, Dei gratia et Sanctorum meritis visum recepit, in die Sanctorum Dionysii et sociorum ejus.

10 Alia quædam, nomine Erndrut, pedibus et cruribus contracta, Sanctorum meritis ad tumultum Sanctorum est curata. Item quædam, nomine Wichilt, de Chremsa, diu lumine oculorum privata, interventu sanctorum est illuminata, in festo S. Martini. Item vir quidam, nomine Hainricus, noster vicinus, de Mose, per triennium visu privatus, xvii Kal. Decembris est illuminatus. Item eodem die mulier quædam nomine Heilca de Rapotenchirichen, una manu paralytica, Sanctorum meritis est curata. Alius quidam, Hainricus nomine, de Rossac, forte cadens ab alto, manibus et pedibus et toto corpore contritus est, adeo quod etiam desperatus fuit: sed nutu Dei, invocato sanctorum interventu, facto voto, subito convaluit; ita ut non tantum sine adminiculo humani solatii, sed etiam baculi surgat, et tumultum eorundem Sanctorum pedester peteret, et per Dei gratiam prorsus incolumis ad propria cum gratiarum actione remearet.

11 Alius quidam habitator Wiennensis Ulricus nomine, per triennium cæcus, ad tumultum Sanctorum, in Purificatione S. Mariæ, meritis ipsorum et per Dei misericordiam visum recepit. Quidam paralyticus, nomine Hermannus, adolescens de Smeinsdorf, aliquanto tempore paralyticus et per paralytism mutus factus, gratia Dei et Sanctorum meritis usum loquelæ recepit in Purificatione sanctæ Mariæ. Item puer quidam, filius vicini nostri de sprethern, per tres menses cum desperatione parentum visu privatus, miserante Deo et interventu Sanctorum, lumen oculorum adeptus est. Alia quædam femina, nomine Gepa gravi languore usque ad articulum mortis correpta, desiderio desiravit, ut os sanctarum Reliquiarum in aqua tingeretur, et sic pro medicina eadem aqua daretur haurienda: quo facto protinus est sanata: quo utique exemplo civis

et vicina nostra, Domina Alheydis de Curia, a gravi D corporis infirmitate est liberata.

12 Contigit quodam tempore ut Miles quidam, nomine Marchardus de Amsteten, cum aliis Christo devotis fidelibus, ad tumultum Sanctorum proficiscens (dolor!) ab hostibus suis in via occideretur. Et cum uxor ejus præ dolore, quem de nece mariti contraxerat, Sanctorum Reliquiis crebro maledicens derogaret; imago ipsius interfecti cuidam Religiosæ feminae in visione apparuit: qua de statu ejus requirente, subtristis respondit, Ab ea hora qua sum interfectus, opæ Sanctorum ad quos venire cupiebam, in pace quievi: sed nunc propter uxoris meæ maledicta, requies mea est turbata. Unde suppliciter obsecro et moneo, ut ipsa a stultitia laborum quiescat, et duos instar staturæ meæ cercos pro requie mea conficiat, quos et ad tumultum eorundem Sanctorum pro me cum devotione accendi faciat. Aliud, quod tam famosum et memoria dignum in sanctorum tumulto contigit, signo.

13 Nam quidam in sancto Ypol civis, nomine Sifridus calcifex, dolore oculorum correptus et in cæcitate redactus, spe luminis ad Reliquias sanctorum accessit, et ut visum reciperet cum lacrymis suppliciter oravit. Cumque post aliquot tempus, miseratione Dei et Sanctorum visum recepisset; quadam nocte, simpliciter quidem, sed tamen ut videtur temere, Reliquias contingere et oculos circumlinire, præsumpsit; et, quod mirum dictu, mox pristinam cæcitatem incidit. Sed quid miser ageret? Temeritatem mentis et manus suæ confessus est, semetipsum Deo et sanctis pro voto vovit, pœnitentiam egit; denique iterum, miserante Deo et Sanctorum interventu, visum gloriose recepit. Pari modo quidam adolescentulo similia præsumenti contigit, qui fuerat paralyticus. Reliqua, utpote in ultima pagina codicis adeo erant attritu deleta ut legi non possent.

ANNOTATA D. P.

a Sisciam ad Savum in Illyrico novi, sed non puto hinc nomen duci posse, usque in Austriam trans Oceanum pertingens. Itaque aliquid propius libenter discarn. Porro S. Ypol videtur medio ævo dictum fuisse ac scriptum.

b Imperfectus hic sensus hiabat, deficientibus pluribus forte verbis, aut etiam lineis.

c Topographicæ mappæ Kulb nominant, una a S. Hippolyto leuca: nolim autem spondere, propria locorum nomina omnia, hic recte scripta haberi; nec in iis, quæ inveniri forte nunc possunt, designandis nolim in tanto numero esse scrupulosus, præcipua quædam loco indicasse contentus.

d Divisio Apostolorum passim colitur 13 Julii.

e Cremsa insigniter munitum oppidum, trans Danubium.

f In MS. dicitur per p virgula, ut fortasse legendum sit Ispër, nihil tamen muto, quia suspicor id esse, quod nunc Ips dicitur, munitum ad dextrum Danubii castrum, ad ostium cognominis rivuli.

g Tulna insigne oppidum, S. Hippolyto quam Viennæ propius jacet.

Cæsus in via ad Sanctos,

sublevatur a penis purgatorii.

E Castigantur qui Reliquias temere tangunt.

F

DE SANCTO ZENONE

ANACHORETA IN ÆGYPTO.

SYLLOGE HISTORICA.

G. H.

Ex Menæis Græcorum et Vitis ac Dictis Patrum.

SEC. IV.

Miraculis
clarus,

Memoria Patris nostri Zenonis celebratur hoc
 κικ Junu in Maguis Menæis Græcorum, et
 hoc additur elogium. Οὗτος ἀποταξάμενος τὸν
 κόσμον, καὶ μαθητεύσας τῷ μεγάλῳ γέροντι
 Σιλβανῷ, διὰ τῆς ὑπερβάλλουσας αὐτῷ ὑπακοῆς καὶ
 ἀκρας ἀκταμοσύνης, γέγονε σημειοφόρος· καὶ γὰρ πολ-
 λούς ἐξ ἀνθρώπων ἀπήλασε δαίμονας. Οὕτως ὁσίως βιώ-
 σας τοῖς ἀγγελικαῖς ἀγωνίσμασι, ἐπὶ χρόνῳ δυοῖ καὶ
 ἑξήκοντα, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Hic mundo valere
 jusso, magni Silvani senis discipulus factus, pro-
 pter excellentissimam suam obedientiam, religiosa-
 rumque virtutum exercitationem et paupertatis
 amorem, donatus ingentium miraculorum patran-
 dorum gratia, multos a dæmonibus liberavit. Vita
 ergo tam præclara exacta, et Angelicis certaminum
 studiis addictus, cum annos duos et sexaginta vi-
 xisset ad Dominum migravit. Hæc in Menæis quibus
 similia leguntur in Menologio, Sirleti.

sæpe mutat
habitationem,

2 De eodem Zenone agitur lib. 5 de Vitis Patrum,
 auctore Græco, interprete Pelagio, libello 8 cap. 3
 ubi Dixit Abbas Zenon, discipulus Abbatis Silvani:
 Numquam maneat in loco nominato, neque cum ho-
 mine habente magnum nomen, neque mittas funda-
 mentum ut ædifices tibi cellam aliquando. Videtur
 ibidem libello 15 cap. 7 de eodem Zenone agi his ver-
 bis: Dicebant de Abbate Zenone, quia cum mora-
 retur in Scethi, exiit nocte de cella sua, velut ad
 paludem: et cum errasset, fecit tres dies et tres
 noctes ambulans et laborans: et cum defecisset,
 cecidit semianimis. Et ecce puerulus stetit ante eum,
 habens panem et * surisculam aquæ, et dicebat ei:
 Surge: manduca. Ille autem surgens oravit, exi-
 stimans quia phantasma esset: puer autem respon-
 dens, dixit ei: Bene fecisti, et iterum oravit secundo et
 tertio. Et dixit ei: Bene fecisti. Surgens ergo accepit
 et manducavit, et post hæc dixit ei: Quantum ambula-
 sti, tantum es a cella tua: sed surgens, sequere me.
 Et statim inventus est * in cella sua. Dixit ergo ei
 senex: Veni intra, et da nobis orationem. Et cum
 intrasset senex, ille subito non comparuit. Hæc ibi:
 quæ eadem leguntur lib. 3 auctore Ruffino cap. 210.

post longam
peregrinatio-
nem cælitus
cibum accipit.

* buccale

* at ante
cellamrespondet
quomodo
cælum non sit
mundum;ne furtivum
comedat,penitentiam
sibi imponit:

3 Iterum libello 10 cap. 22 ista referuntur: Ve-
 nerunt aliquando ad Abbatem Zenonem quidam
 Fratres, et interrogaverunt eum dicentes: quid est
 quod scriptum est in libro Job, nec cælum mun-
 dum esse in conspectu Dei? Respondit autem senex,
 dicens, Reliquerunt homines peccata sua, et cœle-
 stia scrutantur. Hæc autem est interpretatio sermo-
 nis, quem reliquistis: ut quoniam Deus solus est
 mundus, dictum sit nec cælum mundum esse in
 conspectu ejus. Iterum eodem libro 5 libello 4. cap.
 17. Abbas Zenon ambulans aliquando in Palesti-
 nam, cum laborasset, resedit ut manducaret juxta
 cucumerarium. Suadebat autem ei animus suus,
 dicendo: Tolle tibi unum cucumerem, et manduca.
 Quantum autem est? Qui respondens cogitationi
 suæ, dixit: Fures ad tormenta vadunt. Proba ergo
 teipsum in hoc, si potes ferre tormenta. Qui con-
 surgens stetit in caumate quinque diebus, et defri-
 gens seipsum in sole, dicebat quasi animus ejus ad
 seipsum: Non possum ferre tormenta. Dixit ergo

ad animum suum: Si non potes ferre tormenta,
 ergo non rapias ut manduces. Omnia hæc etiam nar-
 rantur in lib. 3 auctore Ruffino; videnturque uni ei-
 dem convenire.

4 Joannes Baptista Cotellerius, Tomo 1 monumen-
 torum Ecclesie Græcæ, utraque lingua edidit insigne
 opus de Apophthegmatis Patrum, secundum ordinem
 nominum alphabeticum ex variis auctoribus seu colle-
 ctionibus vetustioribus coordinatum; ubi non solum omnia
 jam relata habet, sed num. II, III, VII, et VIII addit se-
 quentia, necdum alibi a nobis reperta. Retulerunt de
 Abbate Zenone, quod initio quidpiam a quopiam
 nolebat accipere; unde qui afferebant recedebant
 tristes, quod non acciperet; et alii ad eum venien-
 tes volebant accipere, tamquam a magno sene, nec
 habebat quod daret, ipsique tristes abscedebant. Ait
 senex, Quid agam? quia contristantur, tam qui af-
 ferunt, quam qui capere cupiunt. Hoc præstat: si
 quis afferat, sumam: et si quis petat, præbebo ei:
 atque ita faciens, quietem habuit, cunctisque satis-
 fecit. Venit Frater Ægyptius visitatum Abbatem
 Zenonem in Syria, et accusabat coram eo cogita-
 tiones suas. Ille vero admirans, dixit: Ægyptii quas
 quidem habent virtutes occultant, quos autem non
 habent defectus accusant continuo: Syri autem et
 Græci, quas quidem non habent virtutes habere se
 prædicant, quos vero habent defectus abscondunt.

5 Dixit Abbas Zeno. Qui vult ut Deus cito exau-
 diat preces ipsius, quando surrexerit et manus ex-
 tenderit ad Deum, præ cunctis, etiam præ anima
 sua, oret ex animo pro inimicis suis; ac per hoc
 præclarum facinus, quidquid a Deo petierit, auscul-
 tabit ei. Referebant quod in quodam pago erat ali-
 quis qui plurimum jejunabat, adeo ut inditum ipsi
 fuisset nomen Jejunatoris. De quo cum rescivisset
 Abbas Zeno, accersivit eum. Ille lætus accessit, et
 oratione facta sederunt. Cœpit igitur senex ope-
 rari tacitus: non valens autem Jejunator lo-
 qui cum eo, cœpit a tædii vitio molestari, et
 ait seni: Ora pro me, Abba; volo enim abire.
 Dicis senex: Quare? Respondit: Quia cor meum
 quasi flagrat, et quid habeat nescio: nam quando
 eram in villa usque ad vesperam jejunabam, nec
 unquam mihi tale quid contigit. Tunc senex: In
 villa ex auriculis tuis nutribaris. Sed alii, atque
 ex hoc tempore manduca hora nona, et si quid
 agis, in occulto fac. Ut ergo incepit facere, nonam
 horam ægre expectabat: dixeruntque qui cogno-
 scebant eum, Jejunator a dæmone correptus est.
 Ille autem veniens cuncta nuntiavit Seni: qui ad
 eum dixit: Hæc via secundum Deum est.

6 Eundem Zenonem, citato Menologio, refert in
 Catalogo generali Ferrarius, et adscribit Palæstinæ
 licet de eo agat in Vita S. Silvani Abbatis, et hunc
 xxii Septembris celebret, ut apud Scetim in Ægypto
 clarum. Allegat etiam Petrum de Natalibus, Mauro-
 lycum et Feliciam: quorum duorum verba, utpote ad
 historiam non fuerint, nihil attinet hic describere.
 Petrus lib. 4 cap. 47 sic habet: S. Zeno monachus,
 Silvani Abbatis discipulus fuit: de quo refert He-
 raclides, inter cetera ejus virtutis et constantiæ in-
 signia,

D. P.
nihil accipere
vel dare soli-
tus, morem
mutat:Ægyptios Sy-
ris et Græcis
præfert:inimicis igno-
scere docetet clam jeju-
nare.Silvanus Ma-
gister Zenonis
22 Sept.

et 12 Aprilis

A signia, quod in ardentissimi solis Ægyptia regione, stetit in caumate quinque diebus, se desiccans in sole: ut ex hoc probaret, utrum tormenta tolerare posset; et post miræ penitentiæ opera, migravit in Christo, pridie Idus Aprilis: quo die etiam indicitur a Greveno et Conisio. Sed quo id scribi captum sit fundamentum, non facile divinaverim: uti nec quo tempore idem Sanctus floruerit, vel ejus magister Silvanus: quem mirum est a Græcis nusquam memorari; a Maurolyco nutem ipsi assignari diem nusquam alibi repertum: nam neque Petrus de Natalibus, qui Sanctis illum primus adscripsit, diem definire præsumpsit. Invenitur tamen Silvanus iste, familiaris fuisse Abbati Moysi, non Æthyopi, neque Syro, de quorum primo xxviii regendum, de secundo actum xxiii Februarii, sed Ægyptio, sæpius in vitis Patrum recurrente.

Zeno etiam 12
Aprilis,

Hic vero familiarem habuit S. Piorum, cujus videtur meminisse Ammonius num. 21 Epistolæ de SS. Pachomio et Theodoro, a nobis illustrata ad diem xiv Maji. Qui si omnes eodem vixerunt tempore, neque synonymia nos fallit, referendus erit Pior, de quo egimus xvii Junii æque ac ceteri omnes cum S. Theodoro, ad medium seculi iv: et ad finem ejusdem seculi vel sequentis initium, Zeno pertigerit. Ceterum nemo vellet suspicari quod hic velut Zeno possit esse is de quo tam præclara narravimus in vita S. Hypatii die xvii Junii, qui sub finem suum, dimisso quod ad mare rubrum administrabat monasterio, ubi magna cum sanctitate nec sine miraculis vixerat, vitam in Rufinianiensi apud Chalcedonem asceterio ignotus clausit circa an. cccclii. Hic enim et junior fuit et post mortem primum agnitus. Vido tamen istius vitæ caput ultimum.

videtur
vixisse
circa an. 400.

DE SANCTO PETRO

PRIORE MONASTERII EYGAG ET DOCTORE

B

APUD HABESSINOS IN ÆTHIOPIA

E

n. p.

Ex illius gentis Hagiologio manuscripto.

Doctrina præsumitur sana fuisse,

Egregii hujus apud Habessinos viri, Petri, doctrinam, a qua, omnibus exposita et longe lateque diffusa, præcipue commendatur, nullis fuisse erroribus gravioribus inquinatam; ipsumque aut Chalcedonensi Concilio priorem extitisse, aut saltem sub aliquo etiam post illud Orthodoxo Patriarcha ad gentis instructionem divinitus concessum præsumere possumus, donec aliqua ratio positiva occurrerit de illo dubitandi. Cur enim deteriori loco nobis sit gens illa, olim tam ferventer fidem Christianam amplexa, quam Græcorum natio, quorum etiam post Photii tempora Sanctos recipimus ex Synaxariis, et multo magis ac libentius eos, de quorum ætate comperimus nihil, præsumendo quod fuerint schismatis expertes

vel eo priores? Petrum istum Poëta Hagiologus sic alloquitur: Saluto Petrum, constitutione ac lege bonum, monasterii Eygag Priorem dictum. De ejus doctrina quæ fluminis instur limpida et minime turbida fluxit expleverunt sitim suam pueri atque senes. Ita nobis Cl. V. Jobi Ludolphi discipulus Hagiologii interpretis: qui miror unde acceperit titulum Prioris. Ambigua enim nobis ea vox est, ad significandum sive primum ab Abbate, sive absolute Primum et Antistitem vel Præsalem omnium. Verum hoc parvi refert; pluris æstimarem conditionem et situm monasterii Eygag cognoscere; tum aliqua ejus si extant Acta nancisci.

licet ætas incerta sit.

DE S. INNOCENTE VEL INNOCENTIO

EPISCOPO CENOMANENSI IN GALLIA

C

COMMENTARIUS PRÆVIUS

F

§. I De cultu, ætate ac gestis, tam ipsius quam trium decessorum Episcoporum.

ANNO DXLII.

Conc. Aurelianensis 4 sub-
scriptus 541,

obiit 542.

ordinatus 496
in Dominica.

Inter undecim primos Cenomanorum Episcopos, omnes Sanctitatis titulo conspicuos, Octavum locum sibi vendicat, quem diocessani sui S. Innocentem appellant; ipse vero, præsens Concilio Aurelianensi quarto, quod habitum fuit anno dxlii, Innocentius, in Christi nomine Episcopus civitatis Cenomanicæ, consensi et subscripsi. Nec diu post supervixit: siquidem obiit paulo post missam Casinum legationem, pro deducenda inde Monachorum Colonia, vivente adhuc S. Benedicto, quem Henschenius et Mabilio tenent atque demonstrant obiisse anno dxliii, xxx Mortui in Sabbato ante Dominicam Passionis. Obit autem ipse xix Junii, die SS. Gervasio et Protasio Martyribus sacra, sub quorum nominibus Cathedralē instauravit, acceptis Mediolano eorum Reliquiis. Mortuum ergo illum cum Joanne Bondonneto, Vitas Episcoporum Cenomanensium Gallice illustrante, dicimus, anno intermedio dxlii, postquam sedisset annos xlv, menses x, dies xxvi: qui a die et anno præ-

dicto sic retrotracti ut extremus dies non computetur, vel dies xxvii numerentur, demonstrant nobis annum cccxcvi; quo habente litteram Dominicalem F, ipse fuerit ordinatus, xxi Julii, tunc in Dominicam diem cadente. Cur autem tam sollicite requiram Dominicam, pro inveniendâ die Ordinationum Episcopaliū, tamquam ex traditione Apostolica observato, sentis docui in Conatu ad Catalogos Romanorum Pontificum; et in Paralipomenis ad eundem, confirmavi ex Epistola S. Leonis ad Episcopos Provinciæ Viennensis, ubi scribit: Non passim, sed die legitimo Ordinatio celebratur; nec sibi constare status sui noverit firmitatem, qui non die Sabbati, vesperi quod lucescit in prima Sabbati, vel ipso Dominico die fuerit ordinatus.

2 Actus Pontificum, Cenomanis in urbe degentium, seculo ix ultra medietatem progressu compilati (quos, ex voto nostro ad vitam S. Domnoli indicato, edidit diligentissimus et eruditissimus Joannes Mabilio, tom.

Gesta sec 9.
compilata.

A *tom. 3 Analectorum suorum*) Capiti VIII hunc præfigunt *Titulus Sancti.* titulum : Gesta Domni Innocentis, Cenomanicæ urbis Episcopi, qui fuit temporibus Anastasii Imperatoris (addere potuisset Justinii et Justiniani, quorum hic isti successit DXXXVII) et Chlodovæi primi Francorum Regis Christiani, (anno DXXI, XXVII Novembris defuncti) et Childeberti filii ejus; cujus anno abinde numerando XXXI, ipse ex hac mortali vita ad æternam transiit. Titulum Sancti probat Vita Constantini Abbatis, 1 Decembris illustranda, eo plus semel utens. Neque refert quod Actuum Auctoris Domini appellatione contentus esse voluerit : hac enim semper utitur, etiam in illis qui manifestissimum ab antiquo cultum habent, Breviariis expressum.

3 In hic an modo receptum sit S. Innocentis nomen, necdum comperi; a vetustioribus abfuisse docet antiqui Breviarii Kalendarium nobis descriptum. Sed ad credendam quod semper habitus pro Sancto sit, sufficit prædictus Auctor Gestarum, cum ait, quod obitum ejus innumerabilia præcesserunt signa, et subsequuta sunt; quæ... si quis investigare voluerit, in aliis schedulis, in quibus et aliorum præscriptæ Cenomanicæ urbis virtutes insertæ sunt, scripta reperire poterit.

B Verum hæc, proh dolor! perierunt æque ac similiter in Gestis allegatæ decessorum Episcoporum Vita; uti etiam Commentum de Vita et Actibus S. Turibii Episcopi, nominatum inter curtas et præcepta Regum, per quæ Dominus Franco, monasterium S. Karileffi ad jus et Dominationem suæ Sancti Sedis pertinere coram Carolo Magno demonstravit. Cogimur ergo illiscarere, magno sane cum historię detrimento; majori futuro, nisi suppeteret posterior ista Collectio; cujus tamen auctoris, ut bene observavit Mabilio primarium intentum non fuit Episcoporum Cenomanensium antiquiorum Vitas virtutesque et miracula consignare litteris; sed notum facere posteritati, quo jure et quibus titulis; monasterium Anisolense S. Karileffi ad jus proprietatemque Ecclesie matricis pertinuerit, licet ei substractum tempore Josephi Episcopi secula VIII exeunte, magis intenti amolendis a se accusationibus, quarum causa denique degradatus fuit, quam tuendis Ecclesie sibi commissæ juribus. Interim pro Sancto habitum cultumque Innocentem, probatur etiam ex Vita Hildeberti, seculo XI exeunte Episcopi; qui fecit ex proprio suo duas capsas in quibus Sanctorum Turibii atque Victoris, necnon et S. Innocentis, et aliorum Ecclesie Cenomanicæ Episcoporum Reliquias, et S. Tenestinæ et Adæ, et S. Hilarii Presbyteri, solerter consignavit. His præmissis, nescio an opus sit addere Elogium, quod Saussayus texiit ad hunc diem, in suo Martyrologio Gallico, nihil docere nos valens, utpote verbis conceptum (quod illi familiare est vitium) cuius sancto Episcopo applicabilibus hoc modo; Ipso die Cenomanis S. Innocentii Episcopi et Confessoris, qui post B. Principium, hujus Ecclesie Pastor ob merita præcelsa constitutus, oves Christi mira prudentia et caritate pavit; sanctitatisque gloria florens beatæ æternitatis admissus est ad præmium. Porro cum in propriis illis Gestis statim principio Sanctus dicatur, successor Beati Principii, successoris Domni Victurii operæ pretium fuerit horum aliorumque decessorum quinque seriem Chronologice exponere, retrogradiendo per numerum annorum, mensium, ac dierum uniuscujusque Episcopatus in dictis Gestis assignatorum.

4 Obiit (ut hic dicitur) Dominus Principius XVI Kalendas Octobris, id est, XVI Septembris; et fuit Episcopus in prædicta Sede annos XXIX, mensem I, dies XXI. Cessavit autem post ejus obitum prædictum Episcopium aliquo tempore, propter ingentem quæ tunc grassabatur seditionem. Fuit igitur ordinatus (si dies mortis, ut supra excludatur a computo, vel dies 22 numerentur) aliquo die XXVI Julii; qui cum

exigat litteram Dominicalem D, qualem habet annus DCCCCXLIV; ab hoc descendendo per annos XXIX, venietur ad annum DCCCCXIII quo Principius obiit; atque inter ipsum et S. Innocentem, ordinatum anno CCCLXXCVI, XXI Julii; vacaverit Sedes annos II, menses X, dies IV, vel V si diem mortis vacationi adscribas quod post hoc observabimus electo interim, sed prius quam ordinaretur mortuo, ideoque inter Episcopos non nominato, Beato viro Severiano antecessore suo, ut dicitur in Gestis S. Innocentis. Sic autem revera Principius fuit (ut habet titulus Capiti VII) temporibus Zenonis et Anastasii Imperatorum (quorum hic accepit coronam anno DCCCXCI, iste præcesserat ab anno CCCLXXIV) et Chlodovæi primi Francorum Regis Christiani, tunc cum Principius obiit, annum XIII regnantis, atque biennio post baptizati.

5 Principii decessor B. Victorius obiit Kalendis Septembris, adeoque anno CCCLXIII, et vacuum post se Cathedrum reliquit per menses X dies XIV; obiit autem, postquam sedisset annos XL, menses III, dies XIII; qui numerus cum retroductus demonstrat annum DCCCXXII, mensem Majum et diem XIX; hic vero dies cum anno isto, procedente cum littera Dominicoli A, non fuerit Dominicus; placet supplere defectum numeri, et scribere dies XVIII; ut ordinatio Victurii processerit in Dominica XIV Maji. Potuit ille (ut Vita habet) alitus et instructus fuisse a S. Martino, Turonicæ Urbis Episcopo; sed cum hic obiit anno secundum Henschenium DCCCXCVII (qui annus nunc fere ab omnibus, etiam Pagio, recipitur) non potuit ideam fuisse (quod eadem Vita habet) ab eodem S. Martino in Turonica urbe Pontifex ordinatus, et ad Cenomanicam urbem titulus, sive ad eam a B. Martino directus: non potuit etiam (quod in S. Innocentis Vita legimus) in ecclesia Cathedrali, a se construi cæpta, B. Martino jubente et ordinante, Reliquias Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii possidere: sed utrumque convenit ejus patri, quem B. Martinus, mortuo S. Liborio, Pontificem ordinavit, et ejus conjugem Mauram nomine sacro velamine consecravit. Non tamen tunc, quando ultimum vitæ annum agebat, sed du ante eorum filium B. Victurium nomine baptizavit; et a fonte propriis suis manibus, deprecantibus patre et matre, suscepit; et in filium sibi eum adoptavit; ipsumque secum inde deducens, quia jam magnus erat, pie nutriebat, et eum divinis eloquiis instruebat. Hoc sane oportet ante patris ordinationem factum fuisse nanis aliquomultis, ut post annos XXIV cum dimidio, in Episcopatu actos a patre, filius potuerit ei succedere, matura et gradui isti congrua ætate. Fuit autem hic Victurius (juxta titulum Capiti VI) temporibus Honorii et Martiani Imperatorum; hoc quidem jam annis VIII defuncto quando obiit Victurius et Leone regnante; isto annum XXXIX imperii numerante, quando ille est ordinatus. Sed quod in Gestis additur obiisse Victurius, Fausto Juniore et Longino bis Consulibus; error evidens Collectoris est, nescio quos fastos depravatos secuti. Isti enim Consules, secundum veram Fastorum rationem, Magistratum inierunt anno DCCCXC: quo usque si superfuisset Victurius, totum fere Principii tempus obtinuisset, nec Marciani tantum, sed etiam Leonis atque Zenonis tempora adæquasset. Optime autem hæc chronologia consistit cum tempore Concilii Venetici, de quo hoc recte demonstrat Sirmondus, celebratum esse post Turonicum primum, anno CCCLXI coactum; per meram autem conjecturam idem Sirmondus notat, habitum esse circa annum CCCLXV. Dicemus nos, actum anno LXII quinti seculi, et salvabitur fides Epistolæ Synodalis ad Victurium, tamquam ad omnium seniore, ideoque absentem directa: salvabitur etiam successio Episcoporum Eusebii et Nunechii in Sede Nannetensi, quæ duæ et solæ Sirmondo fuerunt causæ, ut, contra quam in prioribus Conciliorum

D
AUCTORIS D. P.

obiit 493, relicta Sede aliquamdiu vacua.

S. Martini alumnus, sed non ordinatus ab illo; E

F

ad eum an. 462 scripsit Synodus Turon.

editionibus

olim scripta miracula desiderantur.

Reliquiæ translatae,

Elogium ex Saussayo.

Decessor Principis ordinatus an. 461

A editionibus factum erat, Veneticum istud Turonico post-
poneret.

Ejus pater Vi-
cturus an. 397
fuerat ordina-
tus.

6 Victurium præcesserat (ut jam insinuavi) ejus carne ac spiritu pater Victurius; qui si defunctus vita est xxv Augusti, quando Natulem ejus Martyrologio Gallicano Saussayus inseruit; inter patris mortem anno ccccxxi obitam et filii ordinationem, intercesserunt menses viii d. xx: ipse vero poter (qui sedit in prædicta Sede annos xxiv, et menses vii, diesque, non xiii ut impressum habetur; sed xiv, ut exigat cursus Dominicalium litterarum) in Dominica ordinatus fuerit anno cccxcvii, die xi Januarii, per litteram D inveniundo. Porro in Titulo Capitis v dicitur, quod Dominus Victurus fuit temporibus Theodosii et Arcadii Imperatorum; melius autem scriptum fuisset, Arcadii et Theodosii, scilicet Junioris: Senior enim obierat anno cccxcv; Junior vero anno ccccxxi, quo Victurus hic obiit, numerabat annum xiv Imperii. Istæ omniæ fuerunt animadvertenda hic et infra; ut intelligatur Auctor, in iis quæ de suo posuit, non modo secutus Consulares Fastos corruptos, sed etiam Cæsaream Chronotaxim depravatam.

B §. II Chronologia SS. Liborii Pavacii et Thuri- bii Episcoporum.

S. Liborius ob
an. 396
ordinatus 347

Proximus ante illum fuit S. Liborius, Paderbornensium et Calculosorum Patronus. Colitur is quidem potissimum die Translationis suæ Paderbornam xxiii Julii, sed obiit v Idus Junii anno cccxcvi. Sedit autem in prædicta Sede annos undequinquaginta: prouide ordinatus fuerit anno cccxlvii habente litteram Dominicalem D, die vii Junii; ut rotundo annorum numero solum abundet dies unus: neque enim mortis dies in hunc numerum venit sed vacationi adscribitur. Titulus Capitis iv dicit, quod Dominus Liborius fuit temporibus Constantini et Valentini Imperatorum. Sed mortuo Magno Constantino ante decennium; mortuo etiam Constantino Juniore, quando cepit Liborius; annum xi numerabant hujus fratres Constantius (multis sæpe Constantinus dictus) et Constans: vivente autem eodem S. Liborio non solum Valentianus senior, anno ccclxiv exorsus regnare, sed etiam Junior Imperium tenuit, anno cccxii Viennæ in Gallia strangulatus. Talis autem Liborii ætas optime consistit cum Chronologia S. Martini qui ipsum sepelisse dicitur et successorem ordinasse: obiit enim Martinus in nostra sententia anno cccxcvii, aliis etiam scrius.

male compo-
natur cum
Constantino
II.

C Quartum Caput continet Gesta Domni Pavacii, qui in titulo dicitur fuisse temporibus Maximini et Aureliani Imperatorum, et sedisse annos xliii.... obiit autem ix Kalendas Augusti; ferturque a S. Clemente Papa Romano Diaconus ordinatus, et cum S. Juliano directus ad prædicandum, sicut et decessor Turibius; quem idem S. Clemens ordinavit Presbyterum. Verum cum eos, tempore ordinationis suæ, oporteat saltem tricenarios concipere; oportebit etiam ut Pavacius, qui nonaginta et pluribus annis vixit post ordinationem Juliani, viginti ut minimum annis ceatesimum excesserit: id quod gratis fingi videtur. Suam igitur ordinationem acceperint illi, non a Pontifice Romæ; sed ab ipsomet S. Juliano Cenomanis; constitutaque jam plene per omnes suos gradus ordinesque Ecclesia, post annos xx aut plures fides istæ prædicata: atque Archipresbyterali unus, alter Archidiaconali munere fungi potuerunt, quando suus ordinator obiit; nec opus est ut Romæ adducti sint, sed Cenomanis reperti. Quod ad Clementem attinet, rexit is Ecclesiam tertius a S. Petro, juxta posteriorem nostram definitionem, in Anamnesi de Cleto et Anacleto propositam, ab anno lxxiii ad lxxxiii. Maximinus autem cepit primum regnare anno cccxxv et Aurelianus cclxx, occisus ineunte cclxxv: ut in hoc calculo

neque Pava-
cius neque
Turibius
videntur
ordinati
Romæ a
S. Clemente

sed Cenoma-
nis a Juliano.

plus quam ducentis annis Pavacius vixerit, et tamen octoginta et amplius anni obsque Episcopo fluxerint, inter Pavacium et Liborium. Interim vero de Pavacio, plane acsi in plena Ecclesiarum pace et rerum temporalium abundantia, sub Constantino Magno vixisset, dicitur, quod in ipsa parochia consecravit ecclesias xi, et ad matrem ipsius urbis ecclesiam censuit luminaria, tam ceræ quam olei, et treantes (Latine Trientes dicimus) Custodibus, ad præfixam ornandam ecclesiam solvere de Rusiaco, Desertina, Caicciaco, Colonia, Cerallo, Ruihaco, Materiaco, Argentoreto, Siliniaco et Donnario, tumquam de villis Episcopali mensæ addictis. Tantus scilicet ardor erat, tres primos Cenomanicæ urbis Episcopos adducere ad tempora S. Clementis Papæ, a quo primos Galliarum Apostolos missos volunt; et quidem illos ipsos quos S. Gregorius Turonensis circa tempora Decii advenisse censuit.

9 Hac autem parte redditur etiam verosimilior sententia Gregorii, quod Episcopales Catalogi, subducti per numerum annorum: cujusque Pontificio assignatorum, nequeant oltius promoveri, absque enormibus saltibus aut vacationibus pæne secularibus. Tales admittere coguntur, qui quocumque modo volunt Episcoporum suorum successiones ad Apostolorum adducere tempora; quos vel ideo probare nequeo, licet non negaverim, fidem in Gallia, præsertim Aquitanica, ante Decium fuisse annuntiatam: sed per eos quorum pauci admodum celebrem ad posterum memoriam reliquerint segnius ad fidem Christi convertentibus se Gallis; et persecutionibus gravissimis, quæ secutæ sunt unæ post alias, sub Domitiano, Trujano Antonino novos greges dissipantibus, sic ut radices firmas agere non nisi tum raris in locis Religio Christiana potuerit; ut de se nulla id provincia debeat præsumere, nisi quæ solidis nititur probationibus, plus quam petitis ex Traditione, antiquiora initia semper sibi arrogare consueta. Tales cum Cenomani non producant, licebit mihi cum S. Gregorio Juliani missionem differre ad tempora, Decio viciniora et credere, quod eundem modicis intervallis secuti sint ceteri nobis noti: atque ad eorum Chronologiam referendam, etiam in tribus primis, (quos a S. Clemente missos dicunt, non probant) procedere per Episcopatum spatia, in prætitulatis eorum Gestis signata. Quamvis enim hæc primum sint compilata seculo ix; allegant tamen antiquiores chartas et Vitas, unde illa spatia excerpta esse possumus credere, ne nihil omnino sit quod teneamus et sequamur. Hoc autem novo exemplo confirmabitur, quod in Vita B. Alberti viii Aprilis num. 62 dixi sæpe contingere ut de annorum quo quisque rexit numero firma satis præextiterint documenta; in quibus tamen ad æram, vel Christianam vel Cæsaream communem applicandis fluctuant posteriorum opiniones.

10 His ita constitutis ut Liborius ordinatus sit die vii Junii anno cccxlvii, secutus Pavacium (qui obierat xxiv Augusti anni prioris et sedit in prædicta Sede annos xliii) stutuam Pavacium introisse anno ccciii, die xxii; quia littera Dominicarum index eo anno, fuit C. Hoc tamen ita stutuam, ut præsumere liceat, annos tam Pavacii quam Liborii numero rotundo expressos, solum uno vel altero die abundasse aut defecisse. Cur autem non liceat? cum pæulo major excessus defectusque nihil magnopere mutare possit in re, quamdiu servabitur Dominicarum ratio lege præscripta. Ascendamus ergo ad S. Pavacii decessorem Turibium. Hic sedit in prædicta Sede annos v, menses vi, diesque xvi.... Martyrio autem (ut fertur) vitam finivit, ac obiit xvi Kal Majas. Coronatus sit Martyrio ille anno ccciii, in gravissimu omnium quæ fuit unquam persecutione, sub Diocletiano et Maximiano, publicatis edictis vi Kalendas Martii in foro Antiocheno, indeque ad omnes Romani Imperii Provincias delatis; vi quorum Antistites Ecclesiarum imprimis comprehendi jubebantur. Captus autem cæsusque Turibius sit, die xvi Aprilis:

D
Pavacii Acta
male interpo-
lata idque
pro sec. 2.

Turonensis
Julianum
Decio
adscriptis,
sententia,
E

hactenus
verosimilior;

F

juxta hanc
Pavacius an.
303

successisset
S. Turibio
Martyri;

unde

A nnuale per dictos annos, menses ac dies ascendens, venies ad diem xxx Septembris anni cccxcvii. Hic vero dies cum isto anno per litteram C Dominicas notante sit FERIA V, non Dominica; licere mihi peto, ut ad hanc inveniendam scribam dies XIII pro XVI: ita namque habebitur III Octobris, quæ dicto anno Dominica fuit, apta ordinationi Episcopali ipsius S. Turibii. Sicuti autem ab hac chronologia recipienda dimovere neminem potest, quod Sanctus iste scribatur obiisse, P. C. Viatoris II. V. C. qui postconsulatus, nescio uade sumptus, cecidit in annum cccxcvii; sic neque consideratione dignum videtur, quod Titulus Capitis II dicat, eundem fuisse tempore Antonini Imperatoris; qui cum solus nominatur, fere intelligitur Antonius Pius, ab anno cxxxviii usque ad clxi Imperio potitus.

Ejusdem Gesta interpolata quoad pias fundationes.

seculo 6 aptiores quam 3.

B Ceterum in hujus Turibii Gestis, etiam ad confinia seculi III et IV dilatis, vehementer displicet, quod (ut ubi dicitur) in rebus, quæ suo tempore ad Ecclesiam sibi commissam, quam S. Julianus infra Cenomanicam urbem dedicavit, traditæ sunt, fecit monasteria quatuor, inter alia monasteriola et ecclesias, quæ in sua Vita et ejus Actibus commemorantur expressis etiam nominibus vicorum, Mariani, de Maduallo Longua-aqua, Vetere vico, Austriliaco, Latiniaco, Lupiaco Cella, solennis, Asinaria, Doillitto, Busiaco, Pucialeto, Argeatrato, Villena, Candiaco, Montaniaco, Crucilia, Placiaco, Patriciaco, Briciaco, Novo-vico, Oxello, Aurianno, Landa, Medio-orto. Omnia hæc fortassis seculo V aut VI Ecclesiæ accesserunt; nec prius monasteria condita puto. Cum ergo illa sic nominantur, apparet quid sentiendum sit de ejusmodi Gestis, seculo II adscribentibus, quæ seculo IV vix convenire possent.

§. III. De primo Cenomanorum Episcopo S. Juliano ætati Decii potius quam Domitiano adscribendo, et omnium S. Innocentis decessorum Synopsis.

Si S. Julianus ponatur ordinatus 247,

His prælibatis venit ad S. Julianum, primo notum Episcopum Cenomanensem; qui postquam Sedit in prædicta Sede, Cenomanica in urbe annos XLVII, menses III, dies X, obiit in pace V (imo IV) Kal. Februarias. Has Kalendas si coacipere velis immediate prægressas Ordinationem Turibii, anno cccxcvii celebratam; ascendet per numeros hic præscriptos, ad XVII Octobris anno cccxlix. Atqui isto anno, habente litteram Dominicalem G, dies iste Dominicus erit; et occisis Julio mense Philippis, ut in sua Critica demonstrat Pagius,

ante persecutionem Decii;

C persecutio anno præcedenti populariter in Ægypto capta, violentissime per totum Imperium exarsit, Decio sublatis inimicis dominante; adeo ut credibile non sit, rebus sic turbatis, licuisse S. Fabiano Papæ (jam tum forte captivo, certe XX die sequentis Januarii Martyrizato) cogitare demittendis in Galliam novis Apostolis. Ergo litterarum Dominicalium ductu, quæramus proximum aliquem pacatum annum, qui diem XVII Octobris littera C notatum, composuerit cum Dominica; et inveniemus annum cccxlvii, quo potuerit S. Julianus fuisse ordinatus Episcopus. Si tamen inharrendum est præcise verbis quibus dicitur quod Cenomanica in urbe Sedit Julianus annos XLVII etc. debet intelligi dies constitutæ apud Cenomanos Cathedralis, non ordinationis; et illam Cathedralis constitutionem potuerint præcessisse anni aliquamulti liberæ prædicationis per Lugdunenses Provincias, ad quarum tertiam et ab Italia remotiorem Cenomani pertinent: sic ut Julianus fuerit Episcopus Apostolicus, ad opus Evangelii pro Gallia Lugdunensi ordinatus, cum potestate Cathedralis constituendi, ubi et quando opportunum judicasset, primis Fabiani Pontificis annis; alta pace, post Maximini martem, ab anno cccxvii Ecclesios fovente, et ad novas aggregandas invitante. Obierit autem idem Julianus

aut Sedem tunc posuisse Cenomanis;

anno cccxciv; et propter illius temporis persecutionem, per quam latere Episcopus oportebat, nec promptum erat, defuncta aliqua, comprovinciales Episcopos convenire, ad eum quem Clerus elegerat ordinandum; vacaverit Sedes ad ordinationem Turibii, annis III, menses VIII, dies VI. Tum vero longe etiam minus credibile fuerit, simul cum eo ordinatos atque in Gallias missos, SS. Turibium et Pavacium: quorum ætas, in tali hypothesis, ad octo vel decem annos posset exrescere supra omnem verosimilitudinem.

13 Sed si credibilis non est ætas tam enormis, multo minus recipi potest, opulentia tanta Cenomanicæ Ecclesiæ, primis istis principibus, quantum indicat Auctor Gestorum; quando describit, quomodo S. Julianus matrem ecclesiam constituit in domo Possessoris, Principis Cenomanici a se baptizati, eamque cum altari, in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, et S. Petri Principis Apostolorum, solenniter consecravit; definitque, quantum ad eandem matrem ecclesiam Cenomanicæ civitatis. . . . per singulos annos. . . . de cera, de oleo, aut de argento. . . . solvi deberet de Diablentico vico, de Celsiaco, Labricinis, Silviaco, Intramnis, Corma, Velatio, Brucilonno, Comedralio, Bellefaldo, Langonna, Saviniaco, Asciano, Caviliaco, Gaurouno, Chabannia, Vivonio, Salica, Baladon, Jacono, Padriniaco, Andoliaco, Domno-Georgio, Burgodeno, Verno, Centon, Vigobris, Baliau, Cerviaco, Saviniaco super Brigiam, Lucaniaco, et Noviomio. Hæc nomina, saltem aliqua, esse multo recentiora ævo S. Juliani, nemo inficiabitur; etiam cum eum detraxerit a primo seculo ad tertium, cui eum Gestorum abbreviator, admirabili prorsus modo, adscribit, titulo primi Capitis sic proposito: Incipiunt Gesta Domini Juliani, primi Cenomanicæ Urbis Episcopi, qui fuit tempore Decii, et Nervæ ac Trajani Imperatorum; sub quibus et Joannes Apostolus et Evangelista Apocalypsin et Evangelium scripsit. Apocalypsin scimus scriptam fuisse sub Domitiano, cujus jussu Joannes, post ferventis olei dolium, exulavit in Pathmo: Evangelium creditur anno I Nervæ, Christi xvi edidisse. Post Nervam Trajanus anno civ Imperium suscepit, inter cujus exitum et initium Decii intervallum est annorum cxi. Est autem credibile, ut primo hic positum est nomen Decii, ita solum fuisse repertum apud antiquiorem scriptorem.

14 Vitam S. Juliani Bollandus dedit xxvii Januarii, a Lethaldo Monacho iascriptam Episcopo Cenomanensi Avesgauda, seu potius Avesgaudo, quem anno dcccxc vixisse scribit Molanus. Ut autem hic dicitur, Avesgaudus annis XLII præfuit; et Hierosolymam profectus, sepelitur in reditu, a peregrinationis socio Ramberto Viridunensi Episcopo, qui, et ipse in eodem reditu Belgradi obiit, anno mxxx. In hac vita dicitur quidem conversus et baptizatus Princeps civitatis Cenomanicæ, cum tota sua familia; sed merito tacetur in hac S. Juliani vita nomen uxoris Goda, utpote Francicum adeoque necdum Galliis notum; merito etiam tacetur donatio, qua ad ecclesiam S. Mariæ et S. Petri idem Princeps, cum consensu et stipulatione Procerum suorum, tradiderit quidquid infra civitatem et in suburbii civitatis habebat. . . . itemque alias suas villas proprias, scilicet Callemarcium, Vodebrio, Callisamen, Viveregium, Asam, Campaniacum, et Genedam. . . . insuper Diablenticum, et Labricinas; et alios vicos omnes, qui in pago Cenomanico esse noscuntur. Prudenter etiam tacuit Lethaldus Testamentum, Zachariæ Sacerdoti vel Abbati apud ecclesiam in honorem Sanctorum Apostolorum ultra fluvium Sartæ instituta corroboratum et subscriptum a S. Juliano sub hac conditione: ut in agnitionem clientelaris subjectionis: Purificatione S. Mariæ, et in festivitate S. Petri, et in Assumptione S. Mariæ, omnes Clericos ipsius civitatis et omnes pauperes

D AUCTORE D. P. obierit an. 294,

nec potuerint successores hominibus fuisse cum ipso ordinati.

Census Ecclesiæ illi attributi, E

postea aliunde obvenierint?

ipseque male sit avulsus ab ætate Decii.

Vita sec. XI scripta.

F

longe minus quam Gesta exorbitat,

infra

A infra civitatem, juxta matrem Ecclesiam, domo quam ad hoc opus perficiendum construxerat, collocaret, in honore S. Mariæ et S. Petri, eisque omnibus refectionem, ex rebus supradictæ Apostolorum ecclesiæ, honestam præberet.

15 *Fortassis, sicut Romanis Pontificibus in usu est omnia agere Auctoritate Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli; sic et Episcopis Cenomanensibus medio ævo placuerit Auctoritate S. Juliani acta sua firmare, unde occasio sumpta sit tot possessiones, successive acquisitas ecclesiæ a S. Juliano plantata, ipsimet ut possessori adscribere; vel potius collibitum Auctori hujus Regesti fuit, eos omnes fundos, quorum primus acquiritor ignorabatur, innet multos qui solum præsumebantur aliquando ad jus Ecclesiæ pertinuisse, partiri inter primos sex vel octo Episcopos; faciendo ipsos auctores censuum, ex singulis pendi solitorum Ecclesiis, cum hæc Gesta colligerentur. Hoc vero minus miraberis factum, si recordari velis, in Actis S. Bertichramni, vi hujus, num. 9 a me probatum, auctorem procedere secundum eum statum cum quo tunc scribebat, res erant, currente seculo IX; aliqui ipsius Bertichramni ætate, quædam aliter se habuisse probentur, ex Testamento ejus proprio.*

16 *His ad cognoscendum styllum Gestorum Episcopatum præfatorum explicatis; accipe seriem chronologicam, breviter a capite suo deducam.*

S. Julianus, ordinatus Episcopus Romæ a Fabiano, Cathedram Cenomanis ponit XVII Octobris anno CCXLVII, necdum imperante Decio. Sedit annos XLVII, menses III dies X: obiit XXVII Januarii CCXCIV; et vocavit Sedes annos III, menses VIII, dies VI.

S. Turibius, ordinatus CCXCVII, III Octobris, sedit an. v, m. VI, d. XIII; obiit CCCIII Martyr sub Diocletiano, XVI Aprilis: vacavit Sedes m. IV d. III.

S. Pavacius, ordinatus CCCIII, XXII Augusti, sedit an. XLIII, obiit XXIV Augusti CCCXLVI; vocavit Sedes m. IX, d. XIII.

S. Liborius, ordinatus CCCXLVII, VII Junii, sedit an. XLIX; obiit CCCXCVI IX Junii, et colitur die translationis XVII Julii: vacavit Sedes m. VII, d. IV.

S. Victurus, ordinatus CCCXCVII, XI Januarii; sedit an. XXIV, m. V, d. XIV; obiit CCCXXI, XXV Augusti; vacavit Sedes m. VIII, d. XX.

S. Victurius, ordinatus CCCXXII, XIV Maji; sedit an. XLI, m. III, d. XVIII; obiit I Septembris CCCCLXIII; vacavit Sedes m. X, d. XXIII.

S. Principius ordinatus CCCCLXIV, XXVI Julii; sedit m. I d. XXI; obiit CCCXCIII, XVI Septembris. Vacavit Sedes an. II, m. X, d. V.

S. Innocens ordinatus CCCXCVI, XXI Julii; sedit an. XLV m. X d. XXVI; obiit XIX Junii DCLII. Vacavit Sedes, subintruso Sciensfredo, an. XV, m. VI, d. XIX.

GESTA

Ex Actibus Episcoporum seculo IX collectis

Juxta Editionem Joannis Mabillonis.

Domnus Innocens, natione Gallus, Cenomanicæ urbis Episcopus successorque beati Principii, successoris videlicet Domni Venturii præfixæ Urbis Episcopi, qui et a fonte eum suscepit et eum in filium sibi adoptavit, seu fideliter et pie docuit et enutrivit, atque eum instruendo et sublevando, et in aliquibus sacris Sacerdotii gradibus prohevenda, ordinavit et sublimavit. Cujus meritis atque eruditionibus, licet non statim, tamen annuente Domino, post obitum prædicti, in Sede Patrii sui Victurii et in ejus loco subrogari, atque Episcopus sacrari meruit. Ipse namque post beati viri Severiani a autecessoris sui transitum, matrem

et civitatis ecclesiam, in qua antedictus S. Venturius, B. Martino jubente et ordinante, Reliquias SS. Martyrum Gervasii et Protasii, olim cum summo honore, multas et innumerabiles virtutes prædictorum Martyrum Gervasii et Protasii meritis insigniter demonstrando et faciendo, posuerat; quum et antea jam dictus Dominus S. Victurius immajorare et restaurare cœperat, tamen imperfectam appropinquante ejus termino reliquerat; quæ olim, in honore S. Mariæ et sanctorum Apostolorum, a B. Juliano, b primo ejusdem urbis Episcopo, sacra fuerat: immajorare atque amplificare et exornare studuit.

2 Præfatus igitur Dominus S. Innocens, memoratam matrem et civitatis ecclesiam supradicto prætextu, ab arcu, qui in jam dicta matre et civitatis ecclesia apparet, in Orientali parte immajoravit; et reliquam partem Occidentalem ipsius Ecclesiæ, quam dudum S. Julianus sacraverat, exaltavit; et in Orientali parte, quæ a prædicto arcu in Orientali parte surgit, altare fecit in quo jam dictas Reliquias SS. Gervasii et Protasii honorifice collocavit. Et in sinistra parte ipsius Ecclesiæ et prædicti arcus, in quodam membro ecclesiæ ipsius, altare S. Mariæ, quod antea a B. Juliano in media ecclesia, in Orientali parte constructum atque sacratum fuerat, decenter mutavit, et in honore S. Mariæ reconciliavit atque reædificavit. In dextera vero ipsius ecclesiæ et arcus parte, in quodam membro ipsius matris ecclesiæ ab eo constructo et a novo fundato, altare in honore S. Petri posuit et reconciliavit: et taliter in honore [SS. Gervasii et Protasii] mutatum est ejusdem ecclesiæ nomen, propter virtutes scilicet quæ ibidem innumerabiliter, in memoria SS. Gervasii et Protasii, factæ sunt. Nam propterea memoriam S. Mariæ et S. Petri de prædicta ecclesia non delevit, sed multo magis, sicut a B. Juliano institutum et sacratum fuerat, concelebrare, et adorare monuit, venerabiliterque nomen et memoriam ipsius sanctæ Dei Genitricis Mariæ futuris temporibus in ea venerari instituit.

3 Ecclesiam quoque Apostolorum ultra fluvium Sartæ, in qua prædictus Dominus Victurius et ejus successores c requiescunt, exaltavit et exornavit, seu in ejus Orientali parte absidam novam construxit; in qua propter honorem et decorem sanctæ Dei ecclesiæ, atque propter amorem Sanctorum, S. Victuri et S. Victurii ejus filii corpora honorifice collocavit, et juxta eorum sepulturam, suam præparavit requietionem. In ipso ergo loco agmina Monachorum, quæ dudum ibi pollere cœperant, feliciter multiplicavit; et claustra atque ædificia, ad hoc opus peragendum, mirabiliter operari studuit; et hospitalia pauperum et receptacula peregrinorum et adventantium ibi construxit; et eorum receptiones atque victu alia misericorditer et pleniter constituit; et regulariter ipsos Monachos, d in eodem cœnobio vivere docuit et instituit, et ad effectum usque perduxit.

4 Tempore etiam Domni Innocentis Episcopi B. Carileffus, e de pago Aurelianensi, de monasterio in quo Dominus Maximinus f insignis Monachus Abbas erat, in Cenomanicam parochiam, arcuatiorem vitam quærens, pervenit: ibique supra fluvium Anisolæ g amœnum locum reperiens, in loco quodam qui ab antiquis dicitur h Casa-Gajani supra fluvium Anisolæ, quod secundum nomen ipsius fluminis appellatur Anisola; ubi Dominus Turibius, ejus Parochiæ Pontifex, dudum in rebus senioris et matris civitatis ecclesiæ cui præsidebat, ecclesiam in honore S. Petri Principis Apostolorum, fecerat: quæ tamen destructa, propter imminentes vastationes, fuerat; sed adhuc de ipsis maceris aliqua pars

et SS. Gervasii ac Protasii Reliquias

b

collocat in absoluta a se Cathedra,

E

prius SS. Mariæ et Petri dicta.

c

Fundat ecclesiam Apostolorum,

F et monasterium.

d

e

Ansolense, a S. Carileffo constructum,

g

h

ibi

S Innocens educatus a S. Victurio Ep.

ii succedit S. Principio;

A ibi erat: ibique antedictus Dominus Carileffus quodam iugurium faciens, in circuitu ejus, prout melius potuit, stirpare i cepit. Postquam vero ejus fama atque ejus sanctitas hominibus in circuitu commendentibus nota facta est; a multis, tam de rebus propriis quam de aliis bonis, mirabiliter est honoratus atque ditatus. A Childeberto l scilicet Francorum Rege de rebus fisci, m quantum in una die circuire super asellum suum equitando potuit, est ditatus ac locupletatus.

se inconsulto, queritur;

ipsumque ab eo accepit in jus ecclesie matris,

sub ce nsuper Abbatem pendendo:

et ecclesiam dedit.

Condit oratorium S. Martini,

et monasterium Virgini-

5 Audiens ergo hoc Dominus Innocens, jam dictae parochiae Pontifex, ad praescriptum Dominum Carileffum, dignum Dei Sacerdotem, jam dictus B. Innocens profectus est; increpans eum, quomobrem in rebus ecclesiae suae, et absque ejus consulto vel absque sua licentia, cellulam instruere aut oratorium facere praesumpserat. Qui valde humilians se contra eum, cepit deprecari, ut non ei iratus esset, sed magis esset placatus; quoniam in suis manibus et ecclesiam suam, et omnia quae habebat, et inibi condonata vel collata erant, tradere et condonare cupiebat. Cujus preces Dominus Innocens benigne suscipiens, et ei adjutorium de rebus ecclesiae suae faciens, non modicum ei praebuit auxilium; qualiter cellulam Dominus Carileffus, de suo suorumque fultus auxilio plenius et abundantius, construere posset sive Monachos in ea sub Regula n degentes congregare et continere valeret. Sequenti autem die, Dominus Carileffus praefato Episcopo res omnes, quae ei condonatae fuerant (ut quod praedixerat verum esse monstraret) per strumenta o cartarum tradidit; et se cum omnibus rebus suis, tam eas quas tunc habebat, quam et eas quas divina pietas in eundem locum futuris temporibus angeri voluerit, matri et civitatis seniori ecclesiae legaliter et amabiliter subjugavit, et ejus temporibus possidendas praedicto Pontifici sive successoribus suis dereliquit, censumque annis singulis ad matrem et civitatis ecclesiam persolvere benigno animo p spondit: id est ad lumen ecclesiae, de cera libras majores iv, et ad opus Episcopi cambuttam q i, et subtalares ii; et ad opus Canonicorum, inibi Deo degentium buticulas r argento optime paratas, et honesto ornatas, atque plenas de optimo vino ii, et plenum modium in coma Domini de ovis.

6 [Post] haec autem omnia rite parata, praescriptam Dominus Innocens ecclesiam, in honore S. Petri Principis Apostolorum, in ejus et honore antea a B. Thuribio praedecessore inibi consecrata et ordinata fuerat, cujus maceriae adhuc inerant, solenniter dedicavit. Aliud quoque s oratorium ibi in honore S. Martini consecravit, et hoc inter se sanxerunt et per scriptum confirmarunt Dominus Innocens, B. Carileffus, ut nullus alius ibi constitueret Abbatem, nisi Episcopus praefatae civitatis; et unum semper ex ipsis Monachis, per electionem ceterorum, inibi constitueret Abbatem: t qui etiam dictos census ad praedictam ecclesiam persolveret; et alia servitia, non tamen multum onerosa, ejusdem urbis Pontificibus, prout melius potuerit, Domino auxiliante, perficere studeat.

7 Ipse ergo Dominus Innocens, monasteriolum, una, heredibus cum Harigario et Trudana, atque Donna u Trenestina, Deo sacrata filia eorum, (qui eorum hereditatem, ad ipsum monasteriolum construendum, cum omni integritate, ad ecclesiam S. Mariae et Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, cui praedictus Pontifex Dominus Innocens praerant, tradiderunt) in area ejusdem senioris ecclesiae, intra fluvium civitatis et murum civitatis, construxit; et praedictis heredibus ad hoc perficiendum, tam de rebus Episcopi sui, quam et de aliis supplementis, non modicum praebuit adjutorium: et ipsum

Junii T. IV

monasteriolum una cum eis construxit, et suae Sedis ecclesiae suisque successoribus, sicut in eorum instrumentis x continetur, legibus delegatum, et absque ulla contradictione pacifice possidendum et relegendum reliquit.

8 Ipsi vero B. Innocenti et ecclesiae sibi commissa traditus est locus, cum omnibus ad se pertinentibus, in pago Cenomanico incondita y Labricensi, ubi per auctoritatem Hildeberti Regis et ejus Reginae Vultrogotae edificavit Monasteriolum in honore S. Georgii, in quo etiam de ejus proprio corpore magnam partem posuit. Ad praefatum igitur opus perficiendum et ornandum, memoratus Rex Hildebertus et ejus Regina Vultrogota, ex rebus fisci, in eorum eleemosyna, praedicto Episcopo etiam dicto loco non modicum praebere adjutorium, sicut in cartis z et praecipis memoratae matris ecclesiae, et munificentis et testamentis praefati Domini Innocentis Episcopi, hactenus declaratur.

9 Hic autem sedit in praedicta Sede annos xlv, menses x, dies xxvi; et fecit in praedicta Sede Ordinationes l: Presbyteros enim consecravit cccxviii, et Levitas atque alios Ministros quantum necesse fuit; qui et in pace obiit xiii Kal. Julias. Praedictus vero Dominus Innocens in ecclesia Apostolorum ultra fluvium Sartae, quam ipse melioravit atque nobilitate decoravit, juxta corpora S. Victuri, et S. Victorii, ubi sibi sepulturam olim praeparaverat, honorifice et condigne a suis Consacerdotibus et Discipulis sepultus est. Cujus obitum innumerabilia praecesserunt signa, et subsequuta sunt: quae hic propter prolixitatem et fastidium lectoris vel auditoris, non inserimus. Sed tamen, si quis ea investigare voluerit, in aliis schedulis, in quibus et aliorum praescriptae Cenomanicae urbis Pontificum [vita] insertae sunt scripta reperire potuit. Qui et vivit cum Christo in aeternum: cum quo et nos suppliciter deprecamur, licet immeriti, jonante Domino vivere mereamur, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Electum hunc B. Severianum (ecgrapho nostro Severinum) sed propter seditiones, tempore S. Principii motus, nunquam ordinatum fuisse, censet Bondonnetus: ideoque in serie Episcoporum praetermitti; quod sane est verosimillimum, mirum tamen a collectore Gestorum nominatum non fuisse, saltem ad calcem Vitae S. Principii, ubi cessantis Episcopi meminit.*

b *Non es credibile, publicam ecclesiam dedicasse B. Julianum; aut usque ad B. Victorii tempus oratorio, quo ille usus fuit, contentos mansisse Cenomanos. Quod autem attinet illotas huc SS. Gervasii et Protasii Reliquias; allegat Corvaserius cartam: in qua Episcopo Mediolanensi pro tali munere agens gratias S. Innocens, sic ei scribit: Debitum persolvisti, si enim originem longius quaesieris; qua scilicet Mediolanum a Cenomanis fundotum creditur, tu nobis nostros Cenomanos Martyres reddere debuisti. Mallem integram epistolam videre, nam hic dicitur S. Martino jubente eus in ecclesiam suam intulisse S. Victorius, quod melius diceretur fecisse pater ejus Victorius: hic enim, non iste, a S. Martino ordinatus Episcopus anno Christi 397, et illius ultimo.*

c *Imo decessores: nam alibi fere sepulti successores sunt: in Gestis autem S. Principii legitur, quod sepultus est... in Ecclesia Apostolorum, ultra fluvium Sartae, juxta sepulcra Sanctorum Pontificum, Turibii, Pavacii, atque Victuri et Victorii. Porro fluvius Sartae Occiduum urbis latus alluit, procul e Perisco huc delatus.*

d *Corvaserius et Bondonnetus, omnia haec intelligunt de ecclesia trans Sartam, nunc nominata S. Juliani*

D
EX REGISTRO
PPP.

x

alque aliud
S. Georgio dicatum;

y

z

sepelitur ad
SS. Apostolos.

E

F

EX REGESTO
EPP.

A liani de Prato ; et pro Monachis aiunt institutas a S. Innocente Monachas, quales hodiecum ibi sunt sub Regula S. Benedicti : Hospitali autem prope erecto aiunt adhæsisse cognomentum Sepulcri : Corraserius quoque dicit, ad regimen parthenonis prædicti evocatam, ex monasterio S. Mariæ Suessionensis, sanctam quamdam Virginem Adnettam, aliis Adrechildim, dictam; de qua alibi nihil legi. Fortassis institutis a S. Innocente Monachis deficientibus, diu postea inductæ sunt, sub alio quopiam Episcopo, Sanctimoniales sub regimine Adnettæ prænominatæ, cujus utinam inveniretur Vita!

e S. Carileffus colitur 1 Julii, quando illustrabitur Vita, ubi cap. 4 apud Surium solum dicitur, ad partes Cenomanorum venisse, et plura de Childeberto Rege atque Vultrogotha Regina narrantur : absque ulla mentione S. Innocentis; ut hinc suppleri illa debeat.

f Eadem Vita cap. 3 Maximinum Aurelianensem Præsulem appellat, quod Surium decepit, ut Episcopum in Margine scriberet; cum solum fuerit Abbas, conditor Miciacensis monasterii, quod ab illo nuncupatur S. Mesmia de Micy, colitur autem 15 Decembris.

B g De Anisolæ situ ac nomine multa eadem Vita, vide interim quæ dixi ad Vitam S. Domnoli 16 Maji cap. 2 Annot. b.

h Surius, ubi supra, Casa-Jogani.

i Stirpare (id est terram stirpibus evulsis parare culturæ) etiam S. Ambrosius dixit; et Prudentium eadem voce usum, scripsit Salmosius apud Cangium.

l Regnavit Childebertus Chladovari Magni filius, una cum fratribus tribus a morte Patris, anno 511 die 27 Novembr. et obiit an. 558, superstitem sibi relinquens fratrem ac socium Regni Clotharium, exinde adhuc triennio superstitem. Vultrogothæ pientissimæ Reginae meminit etiam S. Greg. Turon, lib. 1 de mirac. S. Martini cap. 12.

Anisolense
Monast.
traditur S.
Innocenti Ep.

m Ita in Vita S. Arnoldi, qui Caroli Magni citharædus fuit, legitur 18 Julii, quod adjuncto cupiens incolas ejus villæ, quæ postea ab ipso nomen obtinuit, lignorum penuria laborantes, nec audentes de proxima silva accipere, eo quod esset Fisci regii; Regem mensæ accubiturum rogarit, et impetravit tantum vicinæ silvæ, quantum posset in spatio mensæ regie comprehendere; mutatisque identidem equis creditur totam silvam, quæ duobus milliariibus in longitudine dimidioque in latitudine extendebatur, circumse, et publici juris fecisse, prius reversus quam a mensa Rex surgeret.

n Regula utique eadem quam Miciaci S. Maximinus instituerot, ante S. Benedicti Regulam in Gallias allatam.

o In Gestis Episcoporum, post Vitam S. Innocentis, sequitur exemplar traditionis vel testamenti, quod fecit S. Carileffus, suadente atque hortante præd. S. Innocente de Monasteriolo Anisolæ, sanctæ Cenomanicæ matri ecclesiæ, tempore et permissu Childeberti Regis et Vultrogothæ Reginae ejus : quod idcirco in his Pontificalibus Gestis inserere placuit, ut si, quod absit, aliqua negligentia ipsum authenticum perditum aut concrematum fuerit, his in Gestis reperiat eum exemplar insertum, per quod sciatur qualiter hoc actum fuerit, sicuti in eo habetur insertum; et hic in textu Vitæ summam legitur. Data est autem Carta vi Idus Januarii, anno xiv regnante Childeberto Rege, id est anno dxxxv signaturque hoc modo : Ego Carileffus, indignus Monachus, hanc donationem a me factam subscripsi, et affirmare rogavi, eos scilicet qui similiter signarunt, Episcopos novem, Comites quinque, Abbatem unum, Vicecomitem unum, et alios novem absque titulo testes. Mox autem sequitur etiam exemplar precariæ S. Inno-

centis Episcopi, quam fecit S. Carileffo Abbati de monasterio Anisolæ : estque data xv Kal. Febr. anno jam dicto. Ego Innocens, acsi indignus Episcopus, hanc precariam a me factam subscripsi, tum plures de Clero ac Nobilitate Cenomancensi, ac denique Leodevaldus Notarius, præcipiente Innocente Episcopo, scripsit et subscripsit.

p Censum nullius meminuit carta S. Carileffi, in occasione hac conditione facit, ut Pontifex ejusque successores et ministri, nullas functiones vel exactiones, neque exquisita et lauta convivia, neque gratiosi vel insidiosa munuscula, neque etiam caballorum partus vel paravera, vel angarias, aut quodeunque functionis titulo judiciaria potestate dici potest, de præscripta facultate penitus non requirant. Quin tamen res ipsa exigebat, ut aliquod subjectionis testimonium præstaretur; huic qui hic indicatur censum, sane exiguum, S. Innocens in sua jam indicata Precaria definiit sed ubi hic simpliciter leguntur de cera libræ iv; ibi Auctor Gestorum, explicationis causa, addit Majores. In gestis autem Josephi Episcopi, ob quædam impacta sibi crimina positi in magna angustia, legitur, quod, eo circa an. dcccxc ipsum censum, propter timorem jam dictæ angustiae, non requirente; Ebroinus quidam, ipsius monasterii Abbas, persolvere neglexit; et idcirco superscriptus census modo (ul est seculo ix ad medium vergente cum ista scribebantur) tali occasione et negligentia peracta, ad ecclesiam S. Mariæ et S. Gervasii non persolvitur.

q Cambutta, pedum Episcopale, cujus ea ætate materia erat lignum vel ebur, cum uno fortassis pluribusve argenteis circulis.

r Buticula, vasculum vinarium, vulgo Bouteille.

s S. Carileffi carta nihil distinguit, saltem expresse; sed cavet, ut facultatula Anisolensis monasterii ab Episcopo et ecclesia Cenomancensi sub eadem immunitate possideatur, sicut possessa est in jure Oratorio S. Petri et S. Martini et Sanctorum Apostolorum.

t Nihil tale in alterutro instrumenta legitur; sed neque in exemplari Præcepti, quod Childebertus Rex super prædictam precariam, et de monasteriolo Anisolæ, S. Innocenti Episcopo et S. Carileffo Abbati, firmitatis causa fecit; signaturque, Datum dies octo quod facit mensis Junius, anno xv regni nostri Opatinaco (lege Captinaco, inquit Mabilio) in Dei nomine feliciter. Amen. Non ulvo tamen de ejusmodi facto dubitaverim; assertit enim Auctor, quod sunt et aliæ cartæ et instrumenta de eadem re, quæ hic propter prolixitatem, inquit, non inserimus; conservantur tamen hactenus in archivio nostræ matris Ecclesiæ; sicut est carta commendationis, qualiter se Dominus Carileffus, per licentiam sui Abbatis, exhortante Domino Avito, una cum suis Monachis subdidit ecclesiæ civitatis, et in manus S. Innocentis Episcopi duabus vicibus se tradidit. Et sicut est in carta donationis, de rebus et villulis, et auro et argento, et vestimentis tam ecclesiasticis quam et aliis, sive libris, et crucibus, et capsis vel reliquiis Sanctorum multorum; quæ Dominus Innocens in adjutorium, ad monasterium Anisolæ construendum et ornandum, Domino Carileffo et suis Monachulis per scripturam tradidit. Et sicut est carta de conventionibus S. Innocentis et S. Carileffi miræ magnitudinis conscripta, et a xv Episcopis firmata, ut eorum conventiones (in quibus etiam reorugi de electione Abbatis, quod in priaribus desideratur) nullo modo irritæ fierent, sed per omnia stabiles manerent : quæ hic, ut prædictum est, propter prolixitatem scribere distulimus. Dilixerunt enim se S. Innocens et S. Carileffus oppido invicem, et semper meditabantur qualiter Deo animas lucrarentur : quod et Domino auxiliante facere meruerunt, unde

et

S. Carileffus
Ab. se suaque
subjecti Episcopo
Cenoman.

F

A et regna cœlorum adipisci meruerunt : ubi nos eorum precibus pervenire, et cum eis ibidem lætari mereamur, ipso auxiliante, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

S. Trenestina
Virgo.

u *Instrumenta in Gestis transcripta Tenestinam appellant, carpus Floriacum translatum dicit Saussayus, ipsamque coli 26 Augusti.*

x *In Gestis sequitur exemplar traditionis, quam fecit Haregarinus et conjux sua, et Deo sacrata filia eorum, de rebus suis et de cellula S. Mariæ, ad matrem et civitatis ecclesiam S. Mariæ et SS. Martyrum Gervasii et Protasii, et Innocenti Episcopo... Actum Cenomanis civitate publica. Data v Nonas Maji, anno ii regnante Childeberto Rege, id est, anno Christi dxxiii, qua de re sequitur exemplar præcepti quod fecit Childebertus, Rex Francorum, vir illustris, super traditionem Harigarii, et conjugis suæ Trudanæ, et filiarum eorum Tenestinæ Domino sacratæ ; id est de cellula S. Mariæ, et de omnibus rebus quas addiderint, ad matrem civitatis ecclesiam S. Mariæ et SS. Martyrum Gervasii et Protasii et Innocentis Episcopi : et subsignatur : Datum dies vii, quod facit præsens mensis Junius, anno septimo regni, Christi dxxviii. Inter utrumque autem instrumentum, medium ponitur, quod habita temporis ratione, ultimum poni debuerat, exemplar precariæ, quam fecit S. Innocens Domnæ Tenestinæ filiarum, quondam Harigarii et Trudanæ : quæ et signatur data v Kal. Maji, anno xiii regnante Childeberto Rege. Ceterum ecclesiam illam nunc esse urbanarum Parochiarum unam, Gurdanarum vulgo dictam asserit Bondonnetus pag. 170, Sanctæque Trenestinæ corpus cum corpore S. Rigomeri (qui colitur 24 Augusti) translatum ad Abbatiam Mallesuiensem, ubi ambo communiter Patroni habentur.*

y *Condita (regio) Labricensis, videtur hic dici, quidquid circum urbem ad quinque ferme leucas extenditur, intercurrente Sarta irriguum, vulgo les Quintaines du Mans : hic certe trans Sartam, tertia ab urbe leuca versus Africum, est ecclesia, S. Georgii Majoris aut a nemore nuncupata, ad distinctionem alterius, cis Sartam et propius ab urbe, quæ dicitur S. Georgii minoris sive a planitie : in priori Brachium fuisse depositum, scribit Bondonnetus.*

z *Hujusmodi cartæ non sunt transcriptæ in Gestis.*

APPENDIX CHRONOLOGICA

Ex iisdem Gestis Pontificalibus.

C

§. I. Successores S. Innocentis usque ad seculum ix.

Obiit ergo secundum dicta S. Innocens xix Junii anno dxxlii, et cessavit Episcopatus ipsius, obtinente eum Schienfredo nunquam ordinato, an. xv, m. vi, d. xix, computando diem quo obiit Decessor, uti hæcenus factum.

2 S. Domnolus, ordinatus an. dlvii, vii Januarii in Dominica; sedit annos xxvi (non xlvi) men xi, d. xxiv; obiit an. dlxxxiii, i Decembris, et vacavit Sedes dies iv. Atque hinc corrige dicta ad xvi Maji, ubi definitum, non ante an. dlxxxvi obiisse S. Domnolum.

3 Baldegisus, statim post obitum decessoris, proxima Dominica ordinatus; puta v Decembris dlxxxiii; duabus interpolatis vicibus, sedit annos v.

4 S. Bertechramnus, ordinatus anno dlxxxvii, die xxix Junii in Dominica, vel paucis septimanis citius; sedit annos xxxvii: desunctus dcccxxiii, xxx Junii: et cessavit Episcopatus menses ii.

5 S. Chadoinus, ordinatus anno dcccxxiii, xxviii Augusti in Dominica; sedit annos xxvii, menses xi, dies xxiv: obiit xx Augusti dcl. Impressa quidem ei

tribuunt annos xlvi: sed consequentium Episcopatum ratio exigit, ut credatur male abrepsisse l. pro x, prout ex successu apparebit: Bondonnetus asserit quod in Pontificali Cenomanensi numerentur anni xxix: sed malui correctionem quam potui simplicissimam adhibere. Ab hac autem non dimovent nos Gestis insertæ cartæ duæ; quarum prima est Testamentum conventionis, inter Sanctos Haduindum et Lonegisilum, data viii Kal. Decembr. anno lvi regnante Clothario Rege; altera est precaria, eidem S. Lonegisilo data de Buziaco Kal. Decembris anno eodem: recte enim monet Mabilio, legendum videri an. xlii, ultra quem uno solum anno Clotharius vixit, defunctus circa autumnum anni dcccxxviii. Similiter erratum est in signatura precariæ de monasterio S. Carileffi, datæ viii Idus Aprilis, dum illa notatur anno xxxvi regnante Dagoberto Rege: Dagobertus enim, apud Austrasios quidem anno dcccxxii regnare cœpit; Cenomanis tamen solum a morte patris, anno dcccxxviii obita, Rex divi cœpit, diceique perrexit, per annos xvi Monarcha, mortuus anno dcccxliv. Itaque pro xxxvi legendum xvi censet Mabilio, cui libenter assentior. Vacavit per obitum Chadoini Episcopatus men. ix, dies x.

6 S. Berarius, ordinatus an. dclii, die xxx Maji in Dominica; sedit an. xxvi, mens. iv, dies xvii; obiit xvii Octobris dclxxvii.

7 Aglibertus, eodem, quo Berarius obiit anno vel sequenti ordinatus, sedit annos xxxiv, menses vi, dies xi; defunctus dcccxi; cujus cum dies mortis non notetur, non possumus vel divinando dicere, quo mense ac die sit ordinatus; diem autem mortis ignorari tanto est incommodum magis, quanto expressius in fine Gestorum ejus dicitur, quod ejus etiam meritis Dominus innumerabilia, tam eo vivente, quamque et in Christo requiescente, signa ostendere non dedignatus est.

8 Herlemundus ordinatus anno dcccii, ix Januarii in Dominica, sedit annos xxvi, menses ix, dies xvi, non xiii, ut habent impressa. Obiit enim xxiv Octobris: unde retrocedenti ad Dominicam secundam Januarii anno præsignato, necessarius est iste dierum numerus. Quod annorum numerum attinet, hic si integer retineatur, Successori ejus erant detrahendi anni x; quod facere nullo ob convenientiam max plenius explicandam. Claudius Robertus, eumque secutus Bondonnetus, auferendis Herlemundo annis x non contenti, solos ix ei relinquunt; hac ratione, quod ejus initium cogebantur differre usque ad annum dcccxv, propter attributos Chadoino annos xlvii. Sed eorum conjectura, quoad novennium prorsus gratuita, in eo quem definiunt ordinationis anno hac etiam laborat difficultate, quod is habuerit litteram Dominicalem F, adeoque diem vii vel xv Januarii exigat, quo fuisset ordinatus Herlemundus: ad quem tamen diem a die obitus non ascendetur, per menses ix, dies xiii; sed opus esset diebus xviii, vel x dimittatur. Mors porro Herlemundi tali ratione incidens in annum dcccxxviii, permittit ut cessaverit Episcopatus, quod Gesta asserunt, annos aliquot; puta quadrannium, Rotgario Comite ejusque filio Charivio tyrannica potestate dominantibus, per extremos Caroli Martelli annos: qui cum obiisset xxii Octobris an. dcccxli, et populus omnino Episcopum peteret; eum etiam quartum jam annum nullus in Francia post Theodoricum Rex haberetur; Pippinique, in gubernationem eum titulo Majoris-domus succedentis minor esset auctoritas; curæ autem ejus ad firmandam novam potentiam potius, quam ad ecclesias ordinandas intentæ; fieri facilius potuit, ut antedicti tyranni Rotgarius et Charivius, anno dcccxlii absque sua (Pippini) jussione vel suo consensu, non canonice, sed tyrannice Episcopum instituerint quemdam Clericum, illitteratum et indoctum, qui filius erat Rotgarii etc.

9 Gauziolenus hic erat, qui degit in prædicta sede, licet seculariter vivens, annis l, ut habent Gesta ejus: sed

D
EX REGESTO
EPP.
Cartæ vltiatæ.

Berarius 651;
E

Aglibertus
677;

Herlemundus
712;

F
per annos 26

dein longior
solito seculo
vacatio.

Gauziolenus
742;

Ordinatur
Domnolus
an. 557,

Baldegisus
583;

Bertechram-
nus 587;

Chadoinus
623.

A *sed ego ab hoc numero omnino censeo tollendum decennium, ut solum sederit Gauziolenus annis XL, et obierit anno DCCLXXXII : hoc enim omnino exigit sequentium Pontificum ætas, ut possit vel paucis annis post Gauziolenum sedisse Marolus, novennium præfuisse Josephus, et Franco fuisse Episcopus anno Caroli Magni XXIX, Christi DCCXCVI. Illi autem ipsi anni XL, complectuntur etiam illud tempus, quo Dominus Herlemundus, hujus nominis Secundus, condigne Domino famulari studuit, ipsum Episcopatum annos ferme novem canonice et docte regens. Etenim transactis quibusdam annis ab ordinatione Gauzioleni rem actam suo injussu et citra Cleri concensum utcumque corrigere volens Pippinus, præcepit in Colonia Metropoli civitate, quemdam Clericum et Sacerdotem suum, Herlemundum nomine, nobilem genere moribusque bene ornatum, Episcopum ad civitatem Cenomanicam titulari et ordinari per modum Chorepiscopi, ut ex sequentibus apparet, titulum ipsum Episcopi Gauzioleni relinquens, cum jure disponendi de temporalibus. Possumus hoc factum credere circa annum DCCLXV; ita ut ecclesiam Herlemundus hic rexerit usque ad annum circiter DCCLIV; quando eundem ad epulandum in suam domum invitans Gauziolenus, exæcari curavit: qui ita delusus Parochiam deseruit, seque ad monasterium recepit, in quo frater suus Abbas erat.*

et sub eo Herlemundus II,

a 745 ad 754,

aliqui Chorepiscopi tres,

ac denique Merolus, an. 772

B 10 Audiens autem factum Pippinus, Rex Francorum (Rex siquidem factus erat anno DCCLII) ipsum Gauziolenum ad se venire præcepit, et oculos ejus in civitate Parisiaca eruere; ut qui suum Episcopum (melius Chorepiscopum dixisset) cæcaverat, cæcus in perpetuum permaneret: tamen Episcopatum Cenomanicum ei auferre noluit, sed Chorepiscopum ei Seufredum ordinare præcepit... Post hujus quoque decessum desideratus Chorepiscopus, sub Gauzioleni, in eadem parochia fuit; illo vero mortuo, Bertholdus. Interim moritur Pippinus Rex anno DCCLXVIII, Septembris XXIV; succeditque Carolus magnus cum fratre. Mortuo autem haud diu post etiam Bertholdo Chorepiscopo, misit iterum Gauziolenus ad Domnum Carolum, ut præciperet ei Chorepiscopum ordinari. Hoc autem ille fecit, ex Synodi cujusdam, ad res ecclesiasticas ordinandas convocata, decreto de Chorepiscopis, Canonibus antiquis conformi. Ea porro Synodus videtur Wormatiensis esse anni DCCLXXII: et sic Gauziolenus, accepta Chorepiscopi delegendi potestate, a tribus Episcopis ordinari fecit quemdam Sacerdotem de Aurionno monasterio, Merolum nomine; qui vivente Gauzioleni et eo jubente sacrum Episcopale ministerium exercere nobiliter studuit; et bonam vitam deducens, omnibus nobilibus et bonis placere meruit.

C 11 Gauzioleni defuncto ad annum (ut puto) DCCLXXIV, pergit ad B. Merolus spiritualia regere, temporalia obtinentibus Gauzioleni domesticis, atque imprimis Vice-domino ejus Abrahamo; et quidem ex concessione Caroli Regis, de causæ iniquitate non satis instructi. Ubi autem eum is cognovit, facilitatis suæ nimis penitens, et Ecclesiæ Cenomanicæ dissipationi condolens; præcepit quemdam Sacerdotem, nomine Hodingum Episcopum ordinari: sed hic ibidem ferme duos annos residens, susceptique oneris penitens, rebus prorsus desperatis, anno LXXXIV illius seculi, ad Carolum rediit multa cartarum strumenta et regalia præcepta secum deferens, quæ propterea in vestiario et cartulario S. Mariæ et S. Gervasii hactenus non reperiuntur: addo ego, aut ex parum fidelibus transumptis restitutæ, Episcopalem historiam, quam illustrare, si essent sinceræ, potuerant, mire confundunt: unde etiam fatetur Mabilio, ea quæ sub Herlemundo I adscribuntur Childeberto Regi, ad annum DCCXI defuncto; fratri ejus Chilperico adscribenda videri, qui Regis titulum gessit ab anno DCCXVI ad XX. Carolus autem Rex, ad

se reverso Hodingo, alterum Episcopatum, cujus vocabulum est Bellovacus, tribuit, et ibi eum Episcopum esse constituit; qui et ibi diu sub Episcopali honore famulari condigne meruit, ibique defunctus ac sepultus est. Quo anno et die ignorant Bellovacenses, quibus solum ejus nomen superest in Episcopali Catalogo; ut nihil inde lucis, circa tempus quo Cenomanos rexit, sperari debeat.

D 12 Illo autem Cenomanis sic digresso, Merolus Chorepiscopus, exhortante Clero et populo, ad Palatium properans (suadente Angiramno, ab anno DCCLXIX vel DCCXI Metensi Episcopo, Caroli gloriosissimi Regis Archicapellano) ipsum Episcopatum habere jussus est: quippe a tribus Episcopis ordinatus, et solus idoneus repertus. Illuc ergo regressus, et conceptæ de se spei respondens, bonamque et sanctam conversationem ducens, xv Kal. Apriles, in villa cujus vocabulum est Sancta-spina, pie et sancte est defunctus. Sequenti quoque die, deferente eum Clero ac populo ad civitatem Cenomanicam ad sepeliendum, pluvia ingens erat: sed, ut ipsi qui hoc viderunt veraciter protestantur, locum in quo præfatus Dominus Merolus jacebat, et homines qui eum deferebant; minime tetigit: qui et in ecclesia Apostolorum juxta urbem, in qua S. Victurius corpore requiescit, a suis Consacerdotibus et discipulis honorifice est sepultus: cui omnipotens Deus, una nobiscum, vitam a ternam tribuere dignetur, inquit Collector Gestorum, coput XIX finiens, et mox inita sequentis capitis Beati Meroli nomen ac titulum usurpans; quem tamen neque ad xviii Martii, neque alio ullo die invenio Cenomanicis Calendariis adscriptum, ideoque pluribus descripsi hoc loco quæ de ejus sanctitate habentur. Agit autem de eo Collector, velut qui post institutionem suam, in locum Hodingi se abdicantis, Episcopale peregit multo tempore condigne officium... et sedit in prædicta Sede annis xxx. Sed neutrum credi patiuntur angustia, in quas nos conjungunt novem anni successoris Josephi, et inita Franconis, ultra annum DCCXCVI non differenda. Sed neque ab anno Chorepiscopalis ordinationis DCCLXXII possunt anni xxx inveniri; cogimurque Josephi annos IX restringere ad IV, facili unius litteræ mutatione, ut B. Merolo, qua Chorepiscopo qua Episcopo universim inveniamus annos saltem XIX, quorum ultimis tribus vel quatuor fuerit absoluto ac pleno jure Episcopus, defunctus anno DCCLXXXVIII.

E 13 Utinam Collector nobis descripsisset Caroli Magni præceptum, quod Cenomanis præsens dedit; primum, ut qui res S. Mariæ et S. Gervasii ex sua largitione habebant, eas retinerent per Episcopi precariam, sub censu quoad viverent solvendo Ecclesiæ; et quando de hoc seculo migrarent, ipsas res Episcopus vel Clerus, absque ulla contradictione vel Judicis consignatione reciperent; deinde ad jam dictam ecclesiam reddidit monasterium S. Vincentii, cum variis cellulis et villis, sicut in jam dicto præcepto Domni Caroli scriptum hactenus reperitur. Hoc præceptum, si aliquando in lucem prodeat, in eoque compareat nomen Meroli Episcopi, ex anno regni pariter adscripto certius definiemus numerum annorum Josepho auferendorum. Interim suspicari possumus, Cenomanis fuisse Carolum anno DCCLXXXVI, quando Britanniam Cismurinam misso exercitu pacavit, et pace undique parta, statuit Romam proficisci, uti in Annualibus Eginharti attributis legitur. Priores enim anni fuerunt Carolo extra Galliam acti, in Francia orientali sive Germania, annis fere Saxonum motibus compescendis intento. Balzanius tomum 3 Miscellaneorum suorum exorsus a prolissimis S. Aldrici Actis, de quibus infra; iis adscriptas reperit num. LXIV et seqq. cartas tres, quas sibi mutuo fecerunt Merolus Episcopus et Wilebertus quidam, veluti scriptas Cenomanis civitate, in anno xxxii, regnante Carolo glorioso Rege, in mense Aprili

Merolus 784

cum opinione sanctitatis mortuus 18 Martii,

post annos ut summum 19 ordinationis Chorepiscopali.

F Interim R. Carolus multa restituit Ecclesiæ an. 786

non 797.

et

A et Majo. *Esset is annus Christi DCCXIX. Sed errorem esse numeri evincit immediate ibidem antecedens (nullus enim ordo servatur in illa cartarum Appendice) exemplar precarie, quam Franco Episcopus Germundo fecit, de quibusdam villis, in anno XXXI, regnante Domino nostro Karolo gloriosissimo Rege, in Mense Martio, qui est annus Christi DCCXCVIII usque ad Pascha numerandus, quavolo revera Episcopus Franco fuit, Moroli Josepho mediante successor. Error igitur prior adscribitur temeritati ignorantis librarii, et ex ordine cartarum existimantis Merolum successisse Franco; atque adeo factas ab eo cartas notari debere, uno saltem anno posteriores priori; cum illæ primitus notarentur anno Caroli fortassis XIX, qui esset Christi DCCCLXXXVI unde ipse fecerit XXXII.*

§. II *Episcopi Ceno manenses seculo IX, et sesqui seculo sequenti;*

Joseph 788

Domnus igitur Joseph, anno circiter DCCCLXXXVIII, mense forsitan Junio aut Julio, successit B. Maroli, cujus et Archidiaconus (fuerat recentiores Archipresbyterum scribant, nescio quo fundamento) electus a Clero vel populo, Episcopus est consecratus. *Hic cum suos quosdam Sacerdotes et Clericos seditiosos, præcepisset flagellare, atque (quod pejus est dicere) quosdam cæcare et castrare... ratione multo tempore penes Episcopos ventilata; cum id, quod frustra diu negaverat, defendi amplius non posse videret; a synodali conventu aufugit, assumpto habitu laicali, retractusque ad Regem Carolum, propter hoc quoque factum ab Episcopis est degradatus, anno (ut ex successoris Ordinatione constabit) DCCXCII in Autumnum provento; sic ut solum IV, non IX annis, eisque non integris, Sedem tenuerit: quod libenter etiam ex quibusdam ejus emptionibus ac precariis ab ea celebratis confirmassem, si quæ instrumenta allegat Gestorum Collector, etiam descripta posteritati reliquisset.*

degradatus
an. 792.

15 Domnus Franco Josepho successit: ad quem præter alia præceptum extat Caroli, necdum piissimi Augusti, ut habet titulus; sed, ut in textu est, Dei gratia Regis Francorum et Longobardorum ac Patricii Romanorum... Datum in mense Decembrio XVI Kal. Januario anno regni XXXIX, qui fuit Christi DCCCXCVI. *Hic (ut habent Gesta) sedit in prædicta Sede annos XXII, menses IV, dies XIII: qui plenus dierum, et (ut fertur) centum annorum, in senectute bona obiit, III Kal. Februarii... anno Incarnationis Domini DCCCXCVI. Hic (ne dubitare possis, de annorum numero) occipe ex Epitaphio sumptum testimonium.*

Franca 793;

Decursis annis bis denis atque duobus,

Ad cælum vehitur, regna beata petens.

Ascende porro a XXX Januarii, per an. XXII, men. IV, dies XVI, pro quibus videtur irrepsisse numerus dierum XIII; invenies in anno DCCCXCIII, habente litteram Dominicalem F, diem XV Septembris, quo fuerit Franco ordinatus.

16 Domnus Franco Junior, neposque propinquus prædicti Senioris Franconis... a Lantramno, Turonicæ civitatis Archiepiscopo, in ipsa suæ Sedis ecclesia, III Kal. Juliarum consecratus, et ad eandem ecclesiam titulatus est. *Erat is dies, anno DCCCXCVI, non solum Dominicus, per cursum litteræ Dominicalis F, sed etiam SS. Apostolis Petro ac Paulo sacer; ut stulio lectus videatur, postquam Senioris Franconis morte Sedes vacasset menses V. Sedit autem ipse annos XVI, menses V, dies V, (imo VIII) et octavo idus Novembris obiit anno ab Incarnatione Domini DCCCXXXII. Laxiori calculo utitur in Epitaphio is, qui prioris Epitaphium composuerat, S. Aldricus, de quo mox, cum ait:*

Franco II
796;

Jamque decem et septem ferme volventibus annis,

Abstractus carne fertur ad astra poli.

17 Decedente VIII Idus Novembris Francone, succedit, v Idus Novembris, die Sabbatino electus in episcopatum Aldricus, anno scilicet Dominicæ Incarnationis DCCCXXXII, Indictione XI nuper inchoata, anno vero Imperii Dorani Ludovici piissimi Augusti XIX (abundat in editis denarius, cum scribitur XXIX) cui Dominus oramus hanc degere Vitam secundum suam voluntatem tribuat, et post hanc vitam ei concedat sempiternam. *Ita Mabilio, tumquam ex tunc viventis et scribentis calamo, professus se omisis proluxissimis ejusdem Aldrici gestis, per discipulos usque ad ejus annum IX collectis, Epitomen aliquam eorumdem dare; in quibus tamèn ea verba non invenimus, ideoque ab optimæ fidei viro credimus reperta in MS. Colbertino seu Schedis Andrea du Chesne; quæ sunt Actorum, inquit, aliorum compendium, tametsi nonnulla continent quæ in Codice Cenomanensi desiderantur. Ipsa proluxura Acta, Joanni Bollando Januarium edenti desiderata, accepi ab eodem, a quo Mabilio cetera, D. Musseroto Canonico; servabamque pro Supplemento: sed consilium istud gaudentibus nobis prævertit eruditissimus Stephanus Baluzius, tertium Analektorum suorum tomum ab inde exorsus ut supra dicturi. Ex hoc mox discimus, prænotatum v Idus Novembris, diem Electionis fuisse, collatæ in absentem, et in aula degentem, cura et solitudinæ Landramni, Turouensis Archiepiscopi: a quo, ut dicta Acta proluxiora habeat, et a ceteris nobilibus et sapientibus Episcopis, in id ipsum convenientibus, eligente eum Clero et populo, seu prius factam electionem confirmante, ordinatus est, in prædicta civitate, et in ipsa matre ecclesia, die XI Kal. Januarii, tunc per cursum litteræ F Dominicalis, anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCXXXII.*

D
EX REGISTRO
IPP.
S. Aldricus
an. 832

18 Finiuntur hæc Acta cum Synodo, quam Sanctus celebravit, anno Incarnatione Dominicæ DCCCXLI Indictione III; cum antea præmississent, quomodo, Anno et Indictione iisdem, quando Aldricus octavam annum in Episcopali dignitate fulgebat, ipse, filiorum Ludovici minimum Carolum, testamento Patris in Neustria et Aquitania Regem relictum sibi commendatum, contra majores natu fratres, Lotharium atque Ludovicum, sustinens; a præscripto Episcopo et a sua Sede ejectus est; et propterea multa, quæ in ecclesiasticis et aliis rebus pro amore Dei facere cœperat, imperfecta remanserunt. *Sed hanc injuriam passus ille est, post mortem Ludovici Pii, obitum ipso anno, XX Junii: Synodus autem prædicta celebrata erat quarta Iduum majarum die, illo adhuc vivente. Similiter ad prægressa tempora annumque DCCCXXXIII pertinet Breve Gregorii IV, utpote XI Indictione signatum, qua caret, ne, si quis Aldricum accusaverit, causa ejus ab alio quam a Romano Pontifice terminetur; ilque occasione turbatur inter patrem ac filios gliscentium, inter quas patri favere Aldricum criminabantur adversarii. Quomodo porro et quando restitutus ille sit, quidque postea egerit, aut quomodo vel quando obierit Acta tacent: sed in Colbertino Codice apud Mabilionem dicitur, quod Domnus Aldricus, accepta Apostolicæ auctoritatis epistola, Sedi suæ restitutus, cum annos XXIV Cenomanensem rexisset ecclesiam, in pace defunctus est, et in ecclesia SS. Martyrum Vincentii et Laurentii honorifice sepultus. Eosdem annos notat Catalogus Registro præfixus: addit tamen m... d quasi addendos menses ac dies aliquos significatam volens. Colitur ipse Cenomanis die VII Januarii, Officio novem Lectionum, cum Sequentia propria in Missa, juxta veteris Breviarii Kalendarium: a quo die et anno DCCCXLI si sursum ascendas ad XXII Decembris, quo fuit ordinatus; invenitur Aldricus, ultra annos XXIV, seditisse dies XVI. Post Acta S. Aldrici, in quibus Pontificalis Cenomanensis Auctor desinit*

E
ordinatus 22
Decem.

an. 840 ex-
pulsus,

F

post vexat. an.
833:

colitur 7 Jan
Robertus, 846:

A sinit, sequuntur in Colbertino undecim sequentium Episcoporum compendia historica, minime contemnenda, ab uno eodemque Auctore, qui sub ultimo eorum, Hoelle, cujus Acta prolixius diligentiusque descripsit, floruisse videtur, nobis post hoc sequendus.

EX REGESTO
EPP.

19 Robertus sedit in Episcopatu annos xxvi : qui si ordinatus est ipsa quo S. Aldricus obiit anno DCCCXLVI uti factum persuadet Epitome Colbertino, asserens, quod per idem tempus, nulla scilicet longiori quom paucarum hebdomadarum vel mensium interposita mora, communi omnium assensu Episcopatum Cenomanicum suscepit : si inquam, ordinatus Robertus est ipso anno DCCCXLVI; annos illos xxvi non poterimus extendere ultra an. DCCCLXXII; quando Robertus ultimum vocationis suæ diem expavescens, fessis artibus dissolutisque corporis basibus, et omni viscerum valentia amissa, ab Episcopis, Carolum Principem ad obsidionem Audegavensem comitatis, petit piaculorum suorum vincula enodari : quo impetrato, superfuisse eum tomen usque ad annum DCCCLXXVIII, liquet ex Epistola CXXI Joannis Papæ VIII, data ad diversos Episcopos Galliarum, et inter eos Rotberto Cenomanensi utque Indictione XI.

B 20 Igitur ex tali calculo intelligitur, annus DCCCLXXII, non fuisse Roberto annus mortis, sed depositæ administrationis, translataque in concessum sibi Chorepiscopum Lambertum; qui propterea non numeratur inter Episcopos a Roberto Chenu et Claudio Roberti : numeratur tamen in epitome Colbertina, diciturque successisse Roberto, et sedisse annos vi : in Catalogo, Actis Episcopalibus præfatis, annos vii; quos libentius admisero, ut uno saltem anno superfuerit pleno jure Episcopus, et obierit anno DCCCLXXIX. Plus temporis relinquere ei non possumus, dum ante Mainardi Episcopi ordinationem, factam anno DCCCXL, et Hubertum ejus decessorem Cenomanicam civitatem diu sine Pontifice permansisse, ex ipsius Mainardi Vita intelligimus : quæ diuturna vacatio omnino nequirit, inveniri, propter annos xxxvii Huberto, et xxiii Guntherio intermediis attributos si Lambertum diutius vellemus in vivis retinere cum recentioribus e quibus obiisse illum Bondonnetus asserit die xxiii Decembris.

sub eo Chorep-
is opus Lum-
bertus 871,

Episcopus 879.

Guntherus
880,

C 21 Guntherius ergo successerit Roberto, vel etiam Lamberto, ipso anno DCCCLXXX : de quo nihil Epitome Colbertina, præter prolixam querimoniam et lacrymabilem vocificationem, in quam erumpere compulsus est, perversorum hominum, et solo nomine Christianorum tribulationibus et angustiis intolerabiliter oppressus. Catalogus habet, quod sedit annos xxiii : itaque pervenerit usque ad annum DCCCIV. Bondonnetus Gautherium vocat, Guntherium Sammarthani, et asserunt esse qui et solum xvii annos concedunt : credo quia volebant Lamberto, post Robertum, relinquere sexennium vel septennium liberam.

mortuus 904.

22 Hubertus testamentum condidit, quod, absque alia ullo de ejus ingressu vel egressu verbo, describit Epitome Colbertina, ipsum vero caret omni notu temporis, proinde ad Chronologiam facit nihil. Sequendus ergo iterum solus Catalogus jam sæpe dictus, et usque ad annum MEXC protractus. Hic dicit quod sedit Hubertus annos xxvii, menses x, dies xii; quibus addunt Sammarthani, quod mortalitati debitum persolvit iv Idus Septembris. Si ergo a die x dicti mensis et anni DCCCXXXI (huc usque enim perducunt illum præfati annorum ac mensium numeri) sursum ascendas ad ordinationis diem, invenies diem xxx Octobris : qui cum anno Bissextili DCCCIV, habente litteras Dominicales A G, non fuerit Dominicus, sed feria iii, et turbatissima Guntherii tempora facile persuadeant, successoris ordinationem notabiliter retardatam fuisse; propendeo ut credam, altero Bissextili DCCCVM, habente litteras Dominicales CB, ordinatum fuisse Hubertum adeoque mortuum DCCCXXXV, et ita usque ad ordinationem

Hubertus non
904, sed 908
ordinatus,

mortuus 935.

successoris Mainardi iterum satis diu sine Pontifice permanserit civitas, scilicet annos iv menses iii, dies xx, ut mox apparebit ex congrua successione sequentium.

23 Mainardus vixit in Episcopatu annos xx menses v dies iii (solii minus recte vi) ac mortuus est viii Junii. Hinc conficium ordinatum v Januarii, qui anno DCCCXL Dominicus erat, vel die sequenti in Epiphonia Domini : hujusmodi enim Majora festa, etiam extra Dominicam cadentia, assumi ad Ordinationes Episcopales, habet usus hodiernus, tam antiquus, ut ejus initium ignoretur. Mainardo de ecclesia optime merito anno DCCCCLX successit, ejusdem Ecclesiæ prius etiam quam ordinaretur destructor.

Sacrantur,
Mainardus
940;

24 Segenfridus; qui vixit in Episcopatu annos xxxiii, menses xii, dies xv. Hic, mori se videns, postulavit ad S. Petrum-Culturæ se Monachum fieri; et dum esset factus Monachus, statim mortuus est. Quo die, nemo indicat : itaque solum dicere definite possumus ex præfatis numeris, obiisse illum anno DCCCXCIV. Si tamen ex mensibus vi, diebus xxii, reliquis ex anno quo obiit decessor Mainardus; et novem mensibus anni alterius, qui ordinationem successoris præcesserunt, simul facientibus menses xv dies xxiii, auferas xi menses, diesque xv, Segenfrida relinquentes, invenies vocatum spatium mensium iv, dierum xii; hoc vero dividens in vacationem geminam Segenfridi, ejusdem initium ac finem prægressam et secutam; concipere poteris, ipsum ordinatum fuisse circa Dominicam ii Augusti, quæ anno DCCCCLX incidit in xx Mensis; et obiisse v Julii, vel una alterave hebdomade citius aut serius, prout ille citius seriusve fuerit ordinatus. Chenu ad annos prænotatos solum menses iii, dies xi addidit : Claudius Robertus, omnis mensibus, solum posuit dies iv; Sammarthani mensem i restituant : nobis tutius videtur antiquiores sequi, dum licet.

Segenfridus
960;

E

25 Avesgaudus, Segenfridi moribus corruptissimi integerrimus nepos, vixit in Episcopatu annis xlii. Addit Chenu dies v : Claudius Robertus et Sammarthani mensem i, dies xx : et hi ultimi allegant vetusta Chronica Episcoporum, quæ illum aiunt castitate commendabilem jacere Viriduni in Ecclesia Cathedrali B. Mariæ, illic mortuum redeundo ab Hierusalem vi Kal. Novembris Hic vero dies nominatur in testamento nepotis successoris, avunculo anniversarium constituentis. Hoc ergo citra hæsitationem posito, et a die xxvii Octobris anni MXXXVI retrogradiendo ad DCCCXCIV, atque assumendo mensem i, dies xxv; venietur ad ii Septembris, quæ illo anno Dominica fuit. Catalogus Episcopalis, post definitum tempus Sedis, hæc verba subjicit : Intervallo quinquaginta dierum, quod prærise dies numerantur a xxvii Octobris ad xviii Decembris quo ordinatum puto successorem; adeo ut verba dicta recte intellexerint Sammarthani de tempore vacantis Sedis.

Avesgaudus
994

F

26 Gervasius, audito a consodalibus Peregrinis, quod mortuus esset Episcopus Avesgaudus (audire autem hoc potuit intra hebdomades circiter tres, cum Cenomano Verduno non integris tantum leucis distent) Sedem avunculi gaudenter suscepit ipso anno MXXXVI fortassis jam ante, cum discederet Avesgaudus, electus Coadjutor, cum jure successionis, si quid Episcopo humanitus contingeret, uti contigit. Quo posito citius potuit fuisse ordinatus; prout factum credo ob illius testamentum, ubi constituit Annualia avunculi Episcopi, sororisque ejus ut matris suæ Hildeburgæ, patrisque Haimonis, necnon et ordinationis suæ xiv Kal. Januarii. Sed videtur transcribenti librario obrepisse, ut pro decimo quinto, ad longum Notarialiter scripto, legeret decimo quarto, et numeraliter exprimeret xiv; qui dies eo anno fuit Feria ii, non Dominica, currente tunc littera Dominicali B. Hic ex septenni Herberti tyranni elapsus carcere, in Normanniam profugit

Gervasius
1036;

A profugit ad Guilielmum Comitem; ubi dum agit annum Episcopalis ordinationis xx, Christi MLV, contigit ut Guido Remensis Archiepiscopus moreretur. ipsis Kalendis Septembris. Id enim Rex Henricus. Hugonis Capeti nepos, audivisset; dedit Archipræsulatum Præsuli Gervasio: qui gaudens suscepit illum, postquam xx annis (necdum integre expletis) Cenomanicam rexit Ecclesiam. Morlotus tom. 2 Hist. Rem. lib. 1 cap. 34 ait; ipsum Remenses infulas, annuente clero et populo, adeptum v Idus Octobris; eidemque Sedi in cardinatum ipsis Idibus, quæ quidem illo anno cadebant in Periam II; sed ordinato jam Episcopo opus non erat expectare Dominicam, ut novæ Sedi installaretur. Albericus in Chronico, uno quidem anno serius Guidonis mortem ponit; sed errare ipsum convincit Instrumentum, a Marloto productum, quo Comes Manasses, anno Dominicæ Incarnationis MLV, Domni Gervasii Archipræsulis homo ligius factus est.

§. III. Alii antiquitus descripti Episcopi usque ad annum MCCLV.

Vulgrinus, ex Abbate monasterii SS. Sergii et Bacchi, cui restaurando fuerat ante annos quinque ex majori S. Martini monasterio Turonibus evocatus, ad Episcopatum electus est, mox ut innotuit, quod vere regnum alterius Ecclesiæ Præsul Gervasius suscepisset; potuit autem ordinatio fuisse dilata, propter eorum qui Gervasium oppresserant violentiam, usque ad Martium anni MXXXVI: hoc enim exigit intervallum vocationis, mortem ejus secuta. Facta autem illa ordinatio sic fuerit IV vel V. Dominica Quædagesimæ, tunc in XVII vel XXIV Martii cadentibus: et quia Vulgrinus iste vixit in Episcopatu annos IX, menses VIII, dies XI, potuit abitus ejus incidisse in XXVIII Novembris vel V Decembris, anni MLXV. Bondonnetus anno citius mortuum Vulgrinum statuit, motus auctoritate Oderici Vitalis; qui, centum fere post hæc annis, scripsit lib. 3 ad annum MLXIV, quod Dux Normanniæ Cenomanicam urbem, civibus ultro se delentibus cum ingenti tripudio recepit, eique Domnus Arnaldus ejusdem urbis Præsul... honorabiliter obviam processit. Sed cur non potuit Ordericus post unum seculum anno uno prævertisse successionem Arnaldi, sicut Albericus monachus post duo secula uno anno scripsit retulit mortem Guidonis Remensis? Numquid non potior fides in talibus habenda domesticis, quam externis, maxime sub oculis gesta scribentibus, sicuti in Catalogo descriptus videtur successive, cum sequentibus septem, Episcopatus Vulgrini? Quid? quod hic penultimo vitæ suæ anno, impeditus vel morbo vel sereno, pro se misisse potuerit jam tum forte ordinatum Chorepiscopum, certe postea successorem Arnaldum, quem Ordericus, per anticipationem, haud novam historicis non præsus coarvis, Episcopum nominavit?

28 Non igitur temere rejecerim quod additur, Vulgrino mortuo vacasse Episcopatum duorum annorum et quatuor mensium intervallo. Non quod non statim electus successor sit: sed quia ejus electioni contradixere nonnulli; nullam omnino causam aliam prætendentes, nisi quia fuerat filius Sacerdotis, unde Cenomanenses Clerici ad Papam Alexandrum legationem miserunt, super præfati viri electione: quibus memoratus Papa auctoritate Apostolica rescripsit, quod videlicet spiritualiter renato in Christo, generatio carnalis nihil possit officere, quo minus ad Sacerdotium promoveri deberet, si nullus eo melior in Ecclesia illa poterat reperiri. Hæc dum apud Cenomanos primum ambiguis ventilantur sententiis, deinde Romæ expediuntur, et Normanniæ Dux Guilielmus totus est in apparanda expeditione Anglicana pro obtinendo regno; per mortem S. Eduardi Regis, v Januarii anno MLXVI obitam, testamentaria disposi-

tionem devoluto, ad se, quod et obtinuit XIV Octobris; quid mirum, si Duci ac deinde Regi ad novi regiminis statum stabilendum intento; non vacaverit attendere evincendæ contra Turonensem Archiepiscopum causæ, de jure ordinandi suum Electum; quod ab sibi subjecto Rotomagensi Archiepiscopo faciendum, ipse jam Dominus Cenomanorum, tanto videbatur justius prætere, quod in Gauzioleno præcesserat exemplum, in nullo Episcoporum Francicorum conventu reprobatum. per totos quibus ille sedit annos XL. Interim tamen Electo ecclesiam regente, merito scribi in ejus Actis potuit, quod. Hujus tempore Willelmus Princeps Normanniæ.... Anglos bello devicit; et interempto ipsorum Rege Haroldo, totius Angliæ regnum obtinuit.

29 Domnus igitur Arnaldus, licet electus anno MLXV ætate, vel inenite VI, non est tamen ordinatus nisi in Martio anni MLXVIII; et quoniam sedit aa. XIV, men. IX, sive (ut Epitome Colbertina rotundo numero scribit) annis ferme XV. Tertio autem Kalendas Decembris in senectute bona defunctus est; pervenerit usque ad penultimum diem anni MLXXXII; ordinatus vel in Dominica Palmarum, vel (si addere ad numerum mensium dies aliquot liceat) ipso Paschate XXIII Martii. Bondonnetus, quia prægressum Interpontificium negaverat, et Arnaldi Episcopatum inchoaverat MLXIV; cogitur plus quam XVI annos Arnaldo dare, propter epistolam Gregorii VII, ad ipsum datam anno LXXXV. Catalogus autem post ejus obitum ponit notabile intervallum; annum scilicet integrum, menses quatuor, dies XXIII, imo dies XXV computatis utrimque extremis.

30 Domnus Hoellus, quia Rodulfus Turonorum Archiepiscopus eum Turonis ordinare non potuit (alias id libere facturum, quia mortuo, Willelmo Conquestore Romanorum jugum excusserunt Cenomani, adque cessabat de jure episcopum ordinandi controversia) ipsius [Rodulfi] accensu atque præcepto, omniumque Suffraganeorum ejus, magno cum honore ordinatus est, Rotomago civitate, a Domino Willelmo ejusdem urbis Archiepiscopo XI Kalendas Maji, anno ab Incarnatione Domini MLXXXIV. Ita corrigo, licet impressum sit MLXXXV; istud enim exigit litterarum Dominicalium cursus, tertiam post Pascha Dominicam componens cum XXI Aprilis, qui dies sequenti anno fuit FERIA II. Eandem correctionem exigit chronologia desumpta ex Catalogo atque ex libro Pontificali, quos Bondonnetus allegat sub nomine Chartulorii; et semel ab eis digressus, identidem cogitur illa accusare erroris. Ita, anno MLXXXI, ordinari Hoellum faciens, non potest recipere, quod in ejusdem Gestis dicitur, obiisse quarta Kalendas Augusti, anno Dominicæ incarnationis MXXVI (male erat impressum MXXVII, sed errorem librarii corrigunt verba sequentia) ordinationis vero suæ duodecimo (expleto videlicet) totiusque ætatis quasi quinquagesimo. Cogitur ergo Bondonnetus Hoelli Episcopatus annos XVI assignare: cum nobis vetera sequentibus liquida sint omnia. Catalogus, præter annos XII numerat menses III, dies VII: qui inter XXI Maji et XXIX Julii præcise inveniuntur, seclusis extremis: addit autem, quod post hunc cessavit Episcopatus IV mensibus: qui ut ad ordinationem successoris commode pertingant, oportet ut paucos dies addus vel detrahas.

31 Domnus Hildebertus, quem Robertus Chenu Sanctum, Claudius Roberti et Saussayus Beatum appellant, videtur ordinatus fuisse XXIV Novembris vel I Decembris, anno MXXVI, Dominica prima Adventus; a quo tempore sedit annos XXIX, menses VI, juxta Catalogum et vitam diligenter descriptam post continuata eodem tenore undecim præcedentium Acta, nec scio an Vita hujus Hildeberti etiam non ab eodem Auctores sit: alii certe alique fuerunt qui sequentes tres Vitæ successive scripserunt; ac forte etiam alias quinque sed evulsis foliis deperditas; hoc enim persuadet Guilielmi

factus 1055
Archiep.
Remen.

Vulgrinus
1056,

obit 1066;

sequente
Vacatione an.
2, men. 4

D
EX REGESTO
RPP.

Arnaldus
1068

E

Vacatio an. 1.

Hoellus 1081;

F

Hildebertus
1096;

de

- A** *de Lauduno Vita quæ est in Codice Colbertino ultima, mediis prætermisissis; qui nos deducunt ad exitum Maji anni MCXXV. Obierat anno eodem, ac primis verosimiliter mensibus, Rem. Gislebertus Archiepiscopus Turonensis; eaque morte intellecta, potavit Clerus Hildebertum Cenomancensem, jam septuagenarium; ejus translationi annuit Honorius Papa II. Facta autem translatione, Hildebertus Turonibus ultra decennium supervixit, defunctus anno MCXXXVI, XVIII Decembris; quando aliquem ei cultam deferri, necdum comperi. Post translationem autem prædictam fuit apud Cenomanos Intervallum mensium XIII, ac diurnum aliquot, hic neglectorum.*
- B** *32 Guido, cujus pariter Vita habetur accurate o coarvo descripta, dicitur Canonice electus anno Domini MCXXVI: Sedit autem, (ut est in Catalogo) anno IX, menses V (quibus libenter addiderim dies III, in rotundo mensium numero neglectos) animam vero commendavit polo, terris cadaver exanime, VII Idus Februarii ducentis lustris cum XXVII ab Incarnatione Domini evolutis, sicut initio Vitæ scribitur, ut est oino nobis MCXXXV. Verum quid significat, quod additur, Demptis tamen inde tribus mensibus et diebus XV? Existimo deficere verba, quibus indicabantur anni vitæ, ad quorum integritatem totidem menses ac dies deerant. Interim a VII Februarii prædicti retrocedendo ad MCXXVI, per menses V et dies III, habetur mensis Septembris die IV, eo anno Dominicus, quo fuerit Guido ordinatus, post Intervallum prædictum; quale etiam illo mortuo notat Catalogus, dum ait, Cessavit Episcopatus mensibus VII, ut est, usque ad Septembrem: ex quo, addendo ad istum rotundum numerum mensium, præter dies VII, isti numero inclusos; alios XIII, pervenitur ad diem, sequentis Episcopi ordinationi idoneum.*
- B** *33 Hugo, successit Guidoni cujus Vitam forte qui illius scripsit, sed absque ulla chronologica nota; nisi quod Nonas Februarii cælo spiritum, terræ corpus reddidit. Verum defectui succurrit Catalogus, secundum quem ille sedit annos VII, menses IV, dies XVII: quos sumsum trahendo (non a VI, ut aliqui, ocsi Postridie Nonas legissent; sed a V Februarii anni MCXLIII) ventur ad XXI Septembris, qui anno MCXXXV, habente litteram Dominicalem F, Sabbatum fuit, festo S. Matthæi solenne. Porro Hugone mortuo dicit Catalogus, quod cessavit Episcopatus menses XI. Sed errore librarii est: apparet enim ex successione sequentis, scibendum VI: tot enim præcise invenientur fluxisse, inter utrumque Episcopatum vacui.*
- C** *34 Guilielmus, coævum quoque Vitæ scriptorem habuit; unde scitur fuisse Remensis Ecclesiæ Archidiaconus, cum assumeretur ad Cenomancensem: in qua Sedem Episcopalem adeptus, quadraginta duobus annis et eo amplius ibi sedit.... expiravit autem anno MCLXXXVI: Bondonnetus et Summarthani addunt XXVII Januarii: Catalogus vero, signantibus defunctus tempus Sedis, exprimit annos XLIII, menses IV, dies XXV: qui ab anno ac die prædicto retroacti, monstrarent ordinatum fuisse II Septembris. Verum cum hic anno MCXLIII, habente litteram Dominicalem C, non fuerit Dominicus, sed feria V; suggere facilem correctionem, qua pro XXV, legantur XXII: et sic fuerit ordinatus Guilielmus die V Septembris. Post hunc autem, inquit Catalogus, cessavit Episcopatus menses VI: ergo usque ad exeuntem Julium anni MCLXXXVI.*
- C** *35 Quinque sequentium Episcoporum Vitæ deerant in MS. Colbertino, magno sane cum historia Cenomancensis incommodo: quod autem illæ similiter ut quatuor vel quinque prægressorum Vitæ a coævus Auctoribus scriptæ fuerint, persuadet Vita Gaufridi de Lauduno sexti post Guilielmum, finiens Codicem, evulsis ante ipsam foliis mutilum. Qui Gaufridus cum obierit anno MCCXLIV, apparet Collectorem, non solum istorum, sed*
- D** *verosimiliter omnium S. Aldrici successorum, vixisse seculo XIII. Prædicto incommodo accedit aliud, quod in Guilielmi successore Reginaldo finiatur Catalogus, qui hactenus tanta usui fuit. Habemus tamen, ex eodem cui Catalogus inscribitur Codice, ante Actus Pontificium eadem veteri manu qua Catalogus scriptos, alio caractere et recentiori scripta, non solum nomina, sed etiam elogium historica quatuor Episcoporum, Gaufridum autem prædecessorum; cum quibus lubet prosequi hunc laborem, illustrandæ antiquitatis causa susceptum, quatenus vetera monumenta suppetunt. Cetera ex hujus seculi scriptoribus, jam sæpe nominatis, petat qui volet.*
- D** *36 Dominus Reginaldus sedit annis duobus, diebus octo, inquit Catalogus, et cum eo Chenu, Robertus, ac Summarthani; qui addunt ex Chronico Pontificum mihi adhuc ignoto, quod diem clausit extremum IV Nonas Augusti; sed puto legendum esse III: hinc enim per octo dies retrocedendo, venit ad XXVII Julii, qui anno MCLXXXVI Dominicus fuit, ordinando Reginaldo idoneus; nisi in Sabbato celebrata ordinationis est. Obiisset ergo Reginaldus anno MCLXXXVIII: sed cum additur quod post hunc cessavit Episcopatus solum menses IV, qui ferme pleni nos deducunt ad crastinum S. Andreae, quo anno gratiæ MCXC, electus est Dominus Hamelinus, uti mox alia manu sequitur; oportet librarium in numero annorum, licet ad longum scribendo, erravisse; cum putaret literaliter scriptum fuisse II, ubi revera scriptum erat III; extrito forsitan primo I, et a sic attrito ut II videretur. Nisi velimus ponere vacationem annorum II, et mensium VI; eamque referre in atrociam bellam, anno MCLXXXVIII excitatam inter Henricum Regem Angliæ, cui Cenomani tunc suberant, et Philippum Franciæ; quibus mox causis accesserunt mors Regis Angliæ, et Richardi successio; hujusque et Philippi curæ intentæ in expeditione Hierosolymitano, quam anno XC Reges umbo susceperunt. Correctionem tamen movit Bondonnetus, motus (quod mireris) auctoritate Corværii (cujus erroribus castigandis alias totus ejus liber intendit) asserentis, quod sub Pontificatu hujus Episcopi, anno scilicet MCLXXXIX, fundata est Abbatia Porreti-novi, Præmonstratensibusque donata; et quidem II Augusti, ut habet Manuscriptum; quæ verba de suo addens Bondonnetus, videtur ipsum MS. diemque in eo notatum legisse. Sed non etiam nomen Reginaldi Episcopi, ut tunc viventis? Id ante omnia oportuisset docuisse. Quare adhuc hæremus ambigui de controverso biennio, sitne Pontificatus Reginaldi, an vacanti Sedi adscribendum; cum æque facile ab oscitante libraria potuerint omitti verba duo, quam numerus mutari. Ex hinc porro in recentiori quæ sequitur Appendice mutatur stylus metiendæ vacationis, quæ demceps terminatur in die electionis. Quod Bondonnetus confirmat, ex Contractu quem sequens Hamelinus signavit, anno MCXCI, postridie Paschatis, anno II sui Pontificatus.*
- D** *37 Dominus Hamelinus, electus anno MCXC I Decembris, sabbato ante Dominicam Adventus; Romæ consecratus a Domino Cælestino Papa; (Cælestinus autem primum cæpit sedere anno MCXCI in Paschate XIV Aprilis) consecratus inquam Romæ incertum quo mense ac die; obiit fere centenarius, anno Domini MCCXVIII, in Vigilia omnium Sanctorum, id est ultima Octobris (Summarthani perperam legunt 10 Kalendas, pro 2) cessit, antequam decederet, annis quatuor; ergo anno MCCXIV, idque circa IX Martii, nam cessavit Episcopatus a Media Quadragesima: et Pascha eam secutum celebratum fuit XXX Martii, usque ad diem Martis, post Octavas Pentecostes, id est usque ad XXVII Maji. Dicitur tamen quod Sedit in Episcopatu, annis XXVIII, non quidem in rigore loquendo; sed ex indulgentia successorum, Episcopi titulum ei in suis Actis etiam post cessionem adscribentium, ejusque*

suppletur ex
Catalogo
ejusque
Appendice.

Reginaldus
1183,

B
incertum
utrum 1188

an. 1190
d. f. nctus.

F

Hamelinus
1190,

ut

IX REGESTO
III.
an. 1215 fa-
ctus Arch ep.
Turonch.

Guido 1126;

Hugo 1135;

Guilielmus
1143.

Titulus libri
Episcopalis,

A ut Episcopi nomine supplicantium Regi, ut notat Bondonnetus : nisi forte illis solum, ut Chorepiscopis, administrationem cessit, quod non videtur inverosimile. Alios rectius diceretur scripsisse solum annis xxiii, (numerando a die electionis) menses iii, dies viii.

38 Dominus Nicolaus, electus prædicta die Martii xxvii Maji MCCXV, Sedit anno uno menses octo, id esset usque ad finem circiter Januarii MCCXVI, sed quia anniversarium fit in Cathedrali, ex fundatione, die xxvi Februarii, ideo Bondonnetus censet legendum menses novem. Hanc correctionem esse ex mente scriptoris, probat quod sequitur, et cessavit Episcopatus mense uno; die enim xxiv Martii facta est successoris electio.

Mauritius
1216;

39 Dominus Mauritius anno Gratiae MCCXVI Vigilia Annuntiationis B. Mariæ, quinta scilicet feria (currebat enim littera Dominicalis B) qua cantabatur, Lætetur cor quærentium Dominum, (est hic Introitus Missæ. Feria illa post Dominicam iv Quodagesimæ; Poscho autem celebrandum erat x Aprilis) electus est, inquam xxiv Martii, et Turonis consecratus Dominica infra Octavas Ascensionis, xxii Maji. Hic cum

sedisset annos xv menses fere iv, ad Rotomagensem Metropolim translatus est anno MCCXXXI Gregorii IX auctoritate; receptusque die Dominica ante festum B. Mariæ Magdalenes, tunc cadente in xxii Julii; quod indefinitius in Appendice nostra scribitur factum, circa festum Magdalenes. Cessavit autem Episcopatus diebus solum XIX : nam

D
EX REGESTO
EPP deinde factus
Archiep.
Rotomag.

40 Post ipsum Mauritium, Gaufridus de la Valle Decanus electus est, Vigilia S. Hippolyti, xii Augusti, anno Gratiae MCCXXXI : et anno tertio electionis completo, traditus est sepulturæ, crastino S. Laurentii, id est xi ejusdem Augusti, sic ut pleno triennio solum biduum triduumve defuerit. Vacavit autem sedes usque ad xvi Kalendarum Octobrium, mensem i, hebdomadam circiter i; postquam electus est.

Gaufridus I,
1231;

41 Gaufridus de Lauduno, anno MCCXXXIV, xvi Septembris : qui per annos XXI fere sedit . . . et apud Anagninam cursum suum, in die inventionis S. Stephani iii Augusti, feliciter consummavit, anno MCLV, expletis scilicet annis xx, mensibus x, diebus xvii.

Gaufridus II
1234.

B

DE SANCTO DEODATO

E

PRIMUM EPISCOPO NIVERNENSI

DEIN ABBATE VALLIS GALILÆÆ IN VOSAGO

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. II.

De Sancti cultu, vita, ætate, ac monasterio.

ANNO
DCI XXIX.

Inter alia
Vosagi
monasteria

est Vallis-Galilæa, a S.
Deodato constructa :

Vosagus mons, saltus, silva, eremus, per confinium Alsatia, Burgundia, et potissimum Lotharingia extenditur; præbuitque olim variis Sanctis tam Eremitis quam Cœnobitis, domicilia seu monasteria. Inter hæc potiora quinque censebantur in modum Crucis distenta : ex quibus in capite erat ad Septentrionem, Bodonis monasterium, a S. Bodone Tullensi Episcopo, cujus infra lotior fit mentio, constructum, jam dirutum. Inde ab Oriente est Senoniense Monasterium, a S. Gumberto seu Gundoberto Archiepiscopo Senonensi conditum, uti latius ad hujus Vitam XXI Februarii est relatam, quod modo extat sub Benedictina S. Vitoni Congregatione. E regione ab Occidente visitatur monasterium Stinagium, vulgo Estinan, ad Mortham fluvium, quod postea ad Ordinem Præmonstratensem est translatum. Ibidem etiam invenitur Medium seu Medianum monasterium, a S. Hildulpho, dimisso Archiepiscopatu Trevirensi, erectum : de quo ejusque fundatore plurima infra dicentur. Ipsum modo cum Senonensi aggregatum est Benedictina S. Vitoni Congregationi. Monasterium demum Vallis-Galilææ, quod Junctionas dixerant, ad Meridiem, quasi in pede Crucis, quam ista cœnobita formant, a S. Deodato, cujus hic Acta illustramus, conditum et excultum fuit; obituque ejusdem, et sepultura ac miraculis clarum : unde ab illo jam pridem nomen accepit oppidum quod eidem paulatim accrevit, ad dictum fluvium Mortham, vulgo Saint Dié en Lorraine nuncupatum (est enim aliud ad Ligerim S. Dié sur Loyre) ubi pro Monachis introducti seculo x Canonici, eundem S. Deodatum Patronum venerantur.

hujus natalis
19 Junii.

2 Coluntur die xii hujus mensis Junii SS. Nabor et Nazarius, quorum sacra corpora S. Grodegandus Episcopus Metensis Roma detulit, et corpus quidem S. Naboris posuit in monasterio Hilariaco per S. Fridolinum

Junii T. IV

(uti ad utriusque Vitam vi Martii diximus) in hodierna Lotharingia constructo : in cujus monasterio, jam dicti S. Naboris, MS. Martyrologio, ad hunc XIX Junii ista leguntur. Eodem die S. Deodati, Episcopi et Confessoris. Grevenus in Auctario Usuardi anno 1515 et 1521 excuso, celebrat Deodatum, Episcopum Nivernensem et Confessorem, quem longissimo encomio exornat Saussayus in Martyrologio Gallicano. Tritheimus lib. 3 de Viris illustribus Ordinis Benedictini, cop. 304, ista scribit : Adeodatus, Abbas monasterii Vallis-Galilææ, ac postmodum Episcopus Nivernensis, magnis virtutibus et meritis clarus emicuit : et quamvis Pontifex esset, tamen Monachi propositum in nullo violavit. Cujus festum agitur xiii Kalendas Julii. Tritheimium sequuntur Wion et Dorganus, itemque Menardus et Bucelinus, qui Deodatum appellant, et ex ejus Actis accurate docent, Episcopatu relicto decessisse ad monachatum. Eundem Episcopum Nivernensem Adeodatum Menologio Scotico xxiii Martii et hoc die adscripsit Comerarius; et Theodatum appellat Fitz-Simon in Calendario Hibernico. Sed hæc ipsis Actis ultro refutantur. In MS. Florario ad diem 2 Januarii celebratur depositio Deodati, Nivernensis Episcopi et Confessoris.

F

3 Acta ejus nacti sumus, a Joanne Gamansio descripta ex papyraceo codice MS. bibliothecæ Patrum Capucinorum Paderbornæ, et collata cum MS. pergamenæ Passionali cœnobii Bodecensis in eadem Paderbornensi diœcesi, Canonivorum Regularium S. Augustini; sed in hoc desideratur Caput 4. Eadem habuimus in MS. Ultrajectino S. Salvatoris, sed in hoc desunt, quæ sub initium num. 1 et quæ sub finem a num. 27 narrantur. Simile exemplar habuit Mosander, in quo, eadem, sed stylo non nihil emendate, pro Supplemento Surii edidit. Integra etiam hæc Acta edita sunt

Vita edita ex
MSS.

A Nancei anno MDCXIX : e quibus omnibus ea damus more nostro distincta et illustrata. Eadem postea Gallice transtulit Joannes Ruyrus vel Ruerus (nom utroque modo nomen imprimi fecit) Secretarius Ecclesie et Capituli S. Deodati; ediditque Trevis anno MDXCIV, ac postmodum inseruit operi suo itidem Gallico de Sanctis et Antiquitatibus Vosogensibus par. 2 lib. 2, exenso Spinalii anno MDCXXXIV. Hic in epistola dedicatorio primæ editionis, ad Gabrielem de Reynette Magnum Præpositum et Canonicos insignis Ecclesie S. Deodati; asserit, hæc Acta ex prima collectione a discipulis S. Deodati facta, fuisse postmodum conscripta a quodam viro docto et sancto ac monasterii Mediani Antistite, postquam tertia visione ad id fuisset divinitus incitatus. Illud ipsum esse attestatum in epistola carmine descripta, atque cum hisce Actis directæ Waldrado Mogno Præposito et venerabili Collegio S. Deodoti. Extat Historia Senoniensis Abbatie, auctore Richerio ejusdem cænobii Monacho, a Luca Acherio tomo 3 Spicilegii, et parte 2 seculi 3 Benedictini vulgata unde aliquod miraculum et translationis notitiam subjungimus. Reliqua ibidem legi possunt.

scripta ex
collectione ab
ejus discipulis
facta.

B Hactenus paucis ante mortem annis Henschenius cujus copta prosequens, nota, quod transiit de morte ad vitam Dominus Deodatus (uti num. 20 dicitur) tertio decimo Kalendas Julii Dominico die, sexcentesimo septuagesimo nono anno a D. N. Jesu Christi Incarnatione: qui characteres cum inter se convenient optime, nolim ab illis dimoveri, propter quasdam in aliis ejusdem Vitæ circumstantiis hallucinationes, quoad nomen Episcoporum, nescio an Auctori Deodatensi, an Interpolatori Medianensi patius imputandas; alias integrum fere seculum differendus obitus iste esset, prout eum distulit noster P. Lobbe, jubens pro 679 scribi 769, qui fuit Caroli Magni primus; nam ea zyfrarum conversio, quam est facilis scriptu, tam est impossibilis probatu; neque Labbeo venisset in mentem, si cogitasset, apud Doubletum in San-Dionysianis extare ipsius Caroli tunc datum diploma, quo declarat, se donare ad casatio S. Dionysii Martyris. . . . monasteriolum qui nuncupatur a S. Deodato, infra Vosago silva, sicut eum Pippinus genitor in sua investitura tenuisse comprobatus est. Præterea ergo, etiam ante Pippini regnum, obierat Sanctus, a cujus nomine dicebatur Monasteriolus iste, quem non putamus esse alium quam ipsum de quo agimus Vallis-Galilææ. Non etiam admiserim, quod illo ipso, quo hic dicitur Sanctus obiisse anno, et sua abductus eremo sit, ut cum S. Wilfrido Romam proficisceretur. Caroli le Cointe opinio illa fuit, hanc ob causam coacti differre ejus obitum usque ad annum DCLXXXIV. Confudit ille hunc de quo agimus S. Deodatum, cum Adeodato Tullensi Episcopo: qui anno DCLXXX Romanæ subscriptus Synodo, sicut fusius explicuit ad vitam S. Wilfridi Henschenius xxiv Aprilis cap. iv, S. Wilfridum fuit comitatus. Prioris corpus, uti a prædicto Ruyro scribitur, a Bertoldo Episcopo Tullensi elevatum fuit anno MIII die xvii Junii, annitente Beatrice vidua Frederici Lotharingæ Ducis cum filio Theodorico: qua de Translatione est cap. 15 Chronici Senoniensis, producti ferme ad finem seculi xiv.

Vita circa an.
1076 recusa,

C Franciscus Riquetus, Magnus S. Deodoti Præpositus, juxta Nanceianum vetus exemplum, prædictam illius Sancti Vitam recudi fecit; recusomque Henschenio misit anno MDCLXXIX, adscriptis manu sua, tam in margine quam ad calcem libelli, Gallica lingua Observationibus suis, minime contemnendis: has vero sequenti deinde anno cumulavit novis eadem lingua Memoriis historicis ac Chronologicis, simili cura Antuerpiam missis. Non vacabat Henschenio recognoscere ad illas suum hunc prævium Commentarium, Notasque ad Vitam paratas. Id ego nunc facio; simulque Auctori reddo debitam commemorationem studii erga Sanctum suum Patronum.

6 Præfatur ille in primis Observationibus, Auctorem Vitæ sibi videri Monachum Vallis-Galilææ, qui num. 11 dicit, hujus monasterii et num. 20. In hanc Vallem-Galilæam: ubi cum pro Monachis Canonici sint introducti circa annum DCCCCLXXX, consequens videtur, ut illa Vita ante dictum annum, aut etiam multo prius scripta sit. Phrases prædictæ (ut verum fatear) aptiores sunt illius monasterii, quam Mediani Monacho. Sed dum ad calcem Vitæ notatum lego, quod ipsam, anno MCLIX Romæ in Synodo lectam, Leo Papa IX in ecclesia Dei recitandam decreverit; dumque ex Riqueto intelligo, in Deodatensi archivio etiamnum servari membranarum Legendarium, ubi eadem Vita in Lectiones verbotenus digesta fuisse intelligitur, ex potiori parte etiamnum ibi residua; cogor opinari, quod non habeamus primam Deodatensis Monachi compositionem, stylo forsitan multo simpliciori exarata, et verosimiliter nullis vel paucioribus mendis chronologicis obscuratam. Ea menda Medianensis Antistes, sanctior quam doctior, tanto operiosius cumularit, quo magis conatus est aptare se cuidam Tullensium Episcoporum corruptissimo (ut apparet) Catalogo, unde nomina huc inferenda accepit, de quibus infra in Notis. Sane Waldradus ille Præpositus, ad quem directam Vitam Ruyrus scribit, idem esse videtur, de quo prædictus Leo Papa, anno MLI, Udono Tullensi sic scribit. Frater noster carissimus Waldradus, Præpositus cænobii S. Deodati, cum quibusdam Fratribus suis nobiscum præsentibus in Curia Henrici III, sub tempus quo ibi ipse Papa electus fuit, nostrum imploraverunt auxilium. Idem ergo eadem occasione Leoni obtulerit, qualem a Medianensi Antistite acceperat Vitam, Romæ in Synodo prima approbandam; sicque transierit in membranas prædictas, sed obsque Epistola, cujus meminit Ruyrus, quam ipse utinom edidisset, nunc enim nusquam inveniri videtur Riquetus.

7 Utendum interim ista qualiquali Vita, et cetera aptanda erant anno mortis: qui annus cum suis Indictionis Dominicæque adjunctis, potuit certius fuisse cognitus. Ita quamvis Vitæ Auctor vel interpolator dicat sæpius venisse Sanctum in Vallem Galilæam anno DCLXXIX, eo tamen hic venerit decennio citius. Causam errandi dederit Privilegium inventum sub nomine S. Hildulphi Trevirensis Episcopi quasi datum S. Deodato tali anno, pro suo in Valle-Galilæa monasterio: existimante Auctore, hoc fuisse initium monasterii; neque od manus habente aut Childerici Regis donationes, ad monasterium jam conditæ ceptum collatas circa annum DCLX, (quarum ne nunc quidem inveniuntur cartæ) neque S. Numeriani Episcopi Trevirensis, Hildulphi prioris, Privilegium vetustius, et anno ut sumnum DCLXV datum; quod in Mediano monasterio invenisse sibi gratulatur Riquetus, utpote exemplar, ad quod alterum Hildulphi postea vel factum vel confictum fuit: agit autem illud de jam plene constituto monasterio, quod ut sic haberetur quinque ut minimum vel sex anni requiruntur. Porro aliorum ibidem opinio fuerit (cui, inquit auctor num. 14, nec refragamur nec suffragamur, quoniam penitus refellere aut defendere non valeamus) B. Deodatum, post triginta annos ab egressu ipsius ex Francia, hanc vellem intrasse; qui triginta anni, simul cum prioribus viginti, constituerent annos quinquaginta, inter Vosagi solitudines loco non uno, nec uno monasterio condito actos. Sic autem intelliget Deodatus venisse ex Francia, ubi aliquantulis saltem annis Episcopatum administrarat, sub annum DCXXX, jam quadragenario proximus aut major, adeoque obiit vere grandævus, uti num. 16 dicitur, emeritæque militiæ veteranus circa annum DCC natus. Quæ omnia in nostris ad vitam Annotatis, multo quam Henschenius reliquerat prolixioribus, probabuntur optime cohærere cum certiori historia, prælucentibus Riqueti observationibus et Memoriis.

D cujus auctor
putatur fuisse
Monachus loci,
sec 9 vel num.
10

sed quam sec.
XI interpo-
lavit Abbas
Medianensis,

E et approbavit
Leo IX an
1049

verosimilior
vitæ Chronolo-
gia,

F qua an. 759
venerit
sanctus in
Vallem
Galilæam,

egressus ex
Francia jam
Episcopus
circa 630

A 8 *Orditur is primas, describendo presentem ecclesiam suam statum, qualem non incongruum fuerit adnectere huic praevio Commentario. Canonicis, inquit, viginti quatuor constat bodiurnum Collegium, atque insuper Praeposito Majori, qui caput est omnium, suo numero complectentium Decanum, Cantorem atque Scholasticum, quorum pro ratione eminentioris super ceteros dignitatis, Praebenda etiam amplior est. Olim triginta numerabantur: sed majores nostri Praebendarum trium suppressionem impetraverunt Roma, conservando organo, alendoque organistam, cum quatuor pueris choralibus musicaeque Magistro: quartam Praebendam auctoritate Pontificia abstulerunt Principes nostri, pro erigenda nova Nancæi ecclesia, quam Primatiam dicunt. Officium in ecclesia persolvunt Canonici, una cum Vicariis; quorum nunc neque numerus neque stipendium est definitum: ante bella plerumque undecim vel duodecim erant. Ex institutione Leonis IX, qui Majoris Praepositi titulum et officium aliquando apud nos gessit, factum creditur, ut successoribus Pontificaliter officiantibus Pedum ac Mytra sit, cum peculiari quoque ornamento sericeo, in formam piscatorii retis cooperiente Albam, Tunicellam, atque Dalmaticam, a cingulo usque ad pedes, quod vulgo Reté vocant, Retiatum Latine diceremus. Et hæc opinio confirmari potest ex privilegio Pallii et Mytrarum, quod idem Leo IX, in memoriam Clementis II decessoris sui, antea Babenbergensis Episcopi, concessit Episcopo, et dignioribus Canonicis istius ipsius Ecclesiae Babenbergensis. In tali ornatu assistit Praepositus solenniorum dierum Officiis, alias adesse non tenetur: si tamen adesse velit, obligatur venire in habitu Episcopali; hyeme quidem in cappa violacea, pelliculis muris Armenii farta, æstate vero linteatus cum eponide et cruce pectorali.*

B 9 *Episcopalem quoque Jurisdictionem habet Praepositus, non solum in oppido S. Deodati, sed per totam vallem, a limitaneis diocesis Argeotiniensi, Tullensi atque Basileensi abjunctam, complectamque duodecim magnas parochias; quibus decimam tertiam ego addidi, pro majori commoditate Parochorum; quos ad Synodos meas voco, et ad quorum institutionem concursus celeberrime habens ministros Curiae meae spiritualis, a qua non nisi Romanam appellatio est, Officialem, Promotorem, aliosque, plane sicut Episcopi. In iis quæ Roma ad nos veniunt Bullis simpliciter dicimur Provinciae Trevirensis, nulla diocesi nominata; et ad eas functiones, ad quas consecratio Episcopalis requiritur, liberum nobis est rogare Episcopum quemcumque, nemine non admittente Dimissoriales ordinandorum a nobis signatas. Territorium nostrum, ex donatione Theodorici II, facta S. Deodato, per montana extenditur septem leucis in longitudinem, in latitudinem quatuor; merum olim desertum, nunc, occasione monasteriorum et cellularum a Sancto extructarum, habitationibus etiam secularium frequens; quorum omnium Decimas ecclesia nostra percipit, licet nunc pars solum tertia territorii supremæ jurisdictionis titulo nobis pareat. Prioribus etiam seculis Regalia nobis competebant, ut sunt jus monetæ cudendæ, militiæ conscribendæ, et tributis exigendi, aliæque hujusmodi. Invenimus autem in registris nostris, Magni titulum Praepositis datum fuisse jam inde a seculo XIII, eoque usum Lotharingiæ Ducem in carta quam nobis signavit anno MCLXXII.*

C 10 *Hactenus ille: qui deinde ad posteriores Memorias sic præsatur: Sequar, quatenus potero, antiquam Vitam, a Leone IX probatam; cogar nihilominus adjungere quædam ibi omissa, et refutare nonnulla, prorsus incompatibilia cum aliis ejusdem Vitæ locis; sollicitus imprimis, ut falsa secernam*

a veris. Qua in re haud paulo meliorem successum D spero quam babuerint alii, me quidem doctiores; sed qui majoribus lucubrationibus intenti, aut longius positi, otium non habuerunt singulas circumstantias expendendi, neque facultatem scrutandi monumenta archivii nostri, ipsaque loca in quibus res actæ personaliter adeundi; quapropter aliud facere non potuerunt, quam sese referre ad banc Vitam, velut omnis notitiæ a se sperandæ unicum fontem. Ad hæc ergo subsidia aggredior Annotata Henscheniana recognoscere et augere.

VITA

NOT. 18

Primum a Deodatensi Monacho scripta, dein a Medianensi Abbate interpolata.

Ex MSS. Codicibus et editione Nanceiana.

CAPUT I.

Ortus, Episcopatus Nivernensis, vita solitaria.

Catholica fides, et Christiana pietas, quanto vivacius aciem mentis in invisibilibus defigit, tanto segnius visibilia attendit; quia eorum vanitate se posse cæcari animadvertit: nec mulcetur qualicumque specie caducorum, quæ miratur et ambit fluxa carnalium curiositas exterius, quoniam aut fœda interdum, aut vacua novit interius: a quibus ideo oculos avertit, quatenus veri et solidi boni oblectamine in æternum perfrui possit: cujus sobrio vino sic inebriatur, ut ignoret quo tramite ad hæc infima revertatur. Ad hujusmodi merum sic nos hortatur Canticum Cantorum; Bibite amici, et inebriamini carissimi. Animæ ebrietas gemina est: aut enim inebriata amore seculi, obliviscitur Creatoris sui; aut inebriata præclaro calice caritatis Dei, sic ardentem adbæret Conditori, ut non sentiat quidquid est mundi. Quod frequenter audimus et videmus factum, quando nonnulli pro desiderio vitæ æternæ, parentes carnis et patriam suam, nullo compellente, sub jugo Patrum spiritualium victuri fugiunt; et quondam elati, cupiunt esse quod paulo ante desperaverant, et odisse incipiunt quod fuerant. Amarescunt eis olim dulcia, et dulcescunt amara: prospera formidant, adversa exoptant: obliti facultatum suarum, omniumque carnalium afflictionum; nec importunis fletibus conjugum revocantur, seu pietate parvulorum; sic festini ad laborem, quasi ad requiem. Hoc sancti Spiritus musto quidam pleni, opulentarum urbium suarum sunt obliti in hac paupere Vosago, fame et frigore tabescere contenti: de quorum numero piissimus Pater noster Deodatus, præcipuo nobis prædicandus est præconio. a

2 Beatus Deodatus generoso Occidentalium Francorum sanguine procreatus, morum et actuum prærogativa in suæ prosapiæ linea eminebat primus, quamvis ex corporis ætatula censeretur postremus. De virtute in virtutem itaque, per ætatis incrementa gradatim eundo, gratum se ex gemina caritate exhibebat Deo et populo: divitias salutis, sapientiam videlicet ac scientiam, pariterque timorem Domini, infatigabiliter complectens, pro incorruptibili thesaura. Tandem pari et unico assensu Cleri et plebis, a Deo (cui se totum dederat) juxta nominis sui exemplar donatus est Pontificio Nivernis; ne sancta ejus actio diutius lateret sub modio, velut lucerna præclarissima decentissimo præfigenda candelabro, ut tam verbo quam facto luceret omnibus in Domini sanctuario. Quod quanta devotione et industria, sub infula Pontificali illustraverit, nemo priorum ambigit, quando omnem ejus laudem finis perfectus

E Mundi res caducas astimans S. Deodatus;

Cant. 5, 1

F

a Nivernensis Episcopus

Observationes MSS. ad Vitam nobis missam.

A perfectus canit. *b* In quo per noscitur clarius luce, eum in Episcopatu non sua, sed quæ sunt Jesu Christi tantum quæsisse; nec saltem ab hominibus reverentiam debitam, sed a Deo remunerationem illibatam ex honore illo optasse, cui tam perfecte valuit renuntiare.

dignitatem abdicat,
c 3 Denique sanctissimus Antistes, sagitta caritatis divinæ salubriter vulneratus, trahi et currere post Jesum expetebat totus; *c* perpendens mundum in maligno positum, seque in medio scandalorum. Etenim sicut superbiorum est, minimum, seu certe nil boni agere, et semet perfectissimos in oculis Dei æstimare; sic profecto humilium est, quæ præcepta sunt omnia facere, seque inutiles servos, et omnibus hominibus inferiores ac viliores, non solum suo ore pronuntiare, verumetiam intimo cordis affectu credere. Quippe a malitia conversi, et effecti in oculis suis parvuli, Domino parvulos custodienti desilent mente supplicii: Imperfectum meum viderunt oculi tui. Hoc utique pacto, vir summæ sanctitatis Deodatus, in caritate Dei, humilitate perfecta radicans et fundatus, necnon respectu districti Judicis extremæque discussionis attonitus; et sciens quia cui plus committitur, plus ob eo exigitur, ad sequendum Christum perfectæ est animatus. Deliberatione ergo tantæ rei prorsus *d* arrepta, abnegavit sua et aliena negotia, *e* successore sibi defecto ad suæ diœcesis gubernacula; ne navis Ecclesiæ Christi periclitaretur, tam idoneo remige privata. Sic frequentia sui gregis, piis ad se retinendum armatæ fletibus, valedicens; cum aliquot sibi unanimis regressus Niversensi oppido, sponte exulat a naturali solo, concivis et cohæres adnumeratus Christo: quem expectare cupiebat in solitudine mansurus, salvus et immunis factus a pusillanimitate spiritus et tempestate popularis tumultus. Hic jam non pigeat nos agere, quod pretiosorum metallorum vestigatores et effossores constat actitare: quibus si qualitas terrenæ venæ arriserit, atque per se ad divitem massam ventum iri promiserit aut renuntiaverit; extemplo animosis *f* vangis et inarris cuncta rudera egerunt, donec ad cupitum metallum perveniunt. Sic nos hujus viri Sancti animam, huic mundo mortuum, et cum Christo in Deo absconsum, metiamur, et perpendamus, si possumus, ex qualitate exteriorum ejus actuum. Consideremus quanti æstimaverit præsens seculum, cui valefecit quando ei arridebat plurimum, secutus ad lamenta spiritus contribulati et contriti cordis Dominum Jesum; qui, ne hic periremus, ad hanc vallem descendit lacrymarum. Nec pauperculus quilibet homuncio tanta alacritate reliquit vile tugurium, culmo et cespite contectum; quanta hic Dei cultor urbem Niversensium, cujus in summa rerum copia administrabat Episcopium. Sed, quia sunt intimis interiora, jam veniatur ad sequentia.

Psal. 138 16

in solitudine mansurus:
d B Christum perfectæ est animatus. Deliberatione ergo tantæ rei prorsus *d* arrepta, abnegavit sua et aliena negotia, *e* successore sibi defecto ad suæ diœcesis gubernacula; ne navis Ecclesiæ Christi periclitaretur, tam idoneo remige privata. Sic frequentia sui gregis, piis ad se retinendum armatæ fletibus, valedicens; cum aliquot sibi unanimis regressus Niversensi oppido, sponte exulat a naturali solo, concivis et cohæres adnumeratus Christo: quem expectare cupiebat in solitudine mansurus, salvus et immunis factus a pusillanimitate spiritus et tempestate popularis tumultus. Hic jam non pigeat nos agere, quod pretiosorum metallorum vestigatores et effossores constat actitare: quibus si qualitas terrenæ venæ arriserit, atque per se ad divitem massam ventum iri promiserit aut renuntiaverit; extemplo animosis *f* vangis et inarris cuncta rudera egerunt, donec ad cupitum metallum perveniunt. Sic nos hujus viri Sancti animam, huic mundo mortuum, et cum Christo in Deo absconsum, metiamur, et perpendamus, si possumus, ex qualitate exteriorum ejus actuum. Consideremus quanti æstimaverit præsens seculum, cui valefecit quando ei arridebat plurimum, secutus ad lamenta spiritus contribulati et contriti cordis Dominum Jesum; qui, ne hic periremus, ad hanc vallem descendit lacrymarum. Nec pauperculus quilibet homuncio tanta alacritate reliquit vile tugurium, culmo et cespite contectum; quanta hic Dei cultor urbem Niversensium, cujus in summa rerum copia administrabat Episcopium. Sed, quia sunt intimis interiora, jam veniatur ad sequentia.

f 4 Igitur terque quaterque beato Deodato, centuplum a Christo et vitam æternam capessenti, præceteris comites tantæ mercedis cohæsisse feruntur isti, Arbogastus *g* et Florentius: quorum prior in sacro nemore (quod Theutonico idiomate Heiligesforst vocitatur) eremitica vita est functus: indeque ad Episcopatum Argentina civitatis raptus: cui decedenti altera *h* solitudine Hasale abstractus successor est datus. Hi postquam plurima terris monstravere suorum insignia meritorum, vocati a Domino requiescunt spiritu in cœli aula, corpora autem in locis, quæ instituisse eos diximus supra. Tunc Willigodus, Domnolus, et univocus ejus Deodatus, quos a sancto viro labor non disparavit ullus, certatim insistendo obsequiis, et parendo jussis illius, satius duxerunt cum eo inter ignotos tribulari, quam cum notis in terra suæ nativitatis lætari.

adscissit comites SS. Arbogastum et Florentium;
g

h 5 Domino itaque Girbaldo *i* viro sanctissimo præ-

sidente diœcesi sanctæ Tullensis Ecclesiæ, fidelis Domino servus Deodatus, renuntians seculo, decrevit in saltu Vosagi locum habitationis eligere. Veniens tandem cum suis *k* Romonum (quod tunc hæreditaria forte duo fratres sibi diviserant prædium) qualis vir esset nutu divinitatis est declaratum. Nam inibi prior illorum fratrum, Asclas dictos, locatis artificibus, insistens erat ædificationi novæ domus. Quibus supremo propinquantibus operi trabalis materies transversim medioximo imponenda apici, cui cuncta contignatio habebat inniti, nulla arta per tres dies eidem potuit aptari, modo obstante brevitate, modo curvitate, sen aliqua alia tortitudine. Unde Dominus ille opificibus iratus convitia ingressit, quod qui silvam in promptu habuerint, velut inertes diu sub illa materie et frustra sudaverint. Sed his jam fessis opere et mæstis euntibus pransum, contigit Sanctum virum eamdem subintrasse domum, et in eadem resedisse ex itinere fessum. Qui causæ illius seriem a quodam puerulo edoctus visceribus misericordiæ, ab infantia secum adultæ, et de matris utero secum egressæ, commotus, tentavit subvenire mœrentibus: accitoque beato Willigodo cum ceteris, materiem opportuno *l* loco paulatim aptavit, ac se mox cæpto itineri reddidit. Adhuc non longe digressus, reducitur, tam benevola ejus opere comperito a Primate fundi illius. Hic ut peregrinationis ejus votum percontatus accepit, vel quis fuerit; prædium ipsum eidem contradidit, usu tantum inde sibi retento dum advixerit, appensurus Sancto viro quinque argenti siclos *m* annis singulis. Nec dubitavit pauper Christi suscipere aliena, qui abdicaverat sua: quatenus merces cumularetur devoto laico ex elemosyna, qua præviderat sustentari posse pauperes, quos Christo aggregavit postea: aut utique dubium, quia in spiritu noverat, locum illum nobilitatum iri, sui dilecti discipuli Willigodi sepultura. Ad cujus exanimum corpus, illic nunc usque tot et tanta monstrantur miracula *n*, ut palam sit, ejus spiritum perpetua in cœlis remunerari gloria.

in solitudine mansurus:
l 6 Inde progressus Pontifex devotissimus devenit Argentillam (a rivulo suo sic vocitatum) quam tamen nunc rusticum vulgus corrupte *o* Arentellam dicit. Ibi labore tantæ viæ extædiatus, demorari consensit, atque impensus ad sibi construendum monasterium inibi præparavit: cujus fundamenta dum ad aliquod perduxisset fastigium, offendi cœpit ac lædi pravitate et injuriis accolarum, eidem invidentium, quasi Indies usurpaturo fundos eorum: erant enim et apprime militares, sed libertatem quasi velamen malitiæ suæ habentes. Quorum proterviam mox ut Dei servus humiliter declinavit et fugit: ira cœlestis adeo super eos incubuit, quatenus tam ipsi, quam cuncta posteritas eorum, aut juveniles annos et sibi tunc dulcissimos non exiissent, aut certe minuti intellectu affiniibus suis despiciabiles et ridiculi remansissent, donec nequam stirps illa de medio ablata fuisset.

o 7 Hinc venerabilis vir post nimios aviæ et anfractuosa solitudinis circuitus *p*, Elisacium introiit: ubi inter Amalricivillare, et Ungisi-villam, apud Wilram (erecto sibi habitaculo) consedit: cujus hodieque ibidem ostenduntur plurimæ parietinæ, et fons perspicuus atque saluberrimus, ejus famosus nomine. Ubi cum circumcirca quasi quidam intellectualis sol radios beneplacitæ Deo actionis evibraret, et dociles animos religiosorum bono odore Christi ad se traheret; aliquis eximiorum Procerum Hunus, cum conjugē Huna dum in vicinia commaneret, magisque ex debito quam ex intentione huic mundo deserviret; Dei servo in amicitia junctus est familiariter: similis quippe simili cohæret, dissimilisque dissimiles refugere solet. Accessit inter eos et illud

p ad

i

l Willigodum, Domnolum et Decdatum.
k

Romonum prædium

ob trabem ædificio aptatam

l

E *m*

dono accipit.

n

Argentillæ monasterium construcens,
o

F impeditur ab accolis.

p Apud Wilram habitaculum erigit

ad

A ad solidæ dilectionis plenitudinem, quod Præsul sanctus et baptizavit, et a salutaris fontis lavacro suscepit ejus *q* prolem. Sed sanctæ caritatis, totiusque bonæ operationis œsor diabolus, ut vidit nos parvos Domino posse assurgere fructus, verbo et exemplo illius, si tantus colonus religionis ulterius in impia illa gente et sterili bonorum operum remoraretur; ad eum inde effugandum relevavit nefandum caput. Repentinò denique furore stolidum et indocile vulgus adversus Sanctum, quasi alieni juris pervasorem, concitavit; per quod patronos regionis inflammavit, donec continuis lacessitum jurgiis ac minis, illinc egredi compulerit. Cui dum suus compater Hœnus humillime supplicaret, ne se desereret, eique gratanter sui jaris possessiones ad contumendum offerret; vir Dei respondit lacrymabiliter: Ut quid tot annis exul et profugus hanc provinciam habeo oberrare, cum in ea (peccatis meis facientibus) nequeam pedi meo optatam requiem reperire? Jam ad moriendum dabo me vastæ et ignotæ solitudini: viderit pietas Domini, cujus desiderio patriam respui, et hos fines expetii. Hoc dicto, datoque pacis osculo, sub amplexu mutuo discessum est, non sine fletu utriusque plurimo.

sed discedit ob
jurgia
accolarum

B
non sine Dei
vindicta in
posteris
diffusa.

B Sed famulo suo, persecutionem pro justitia patienti, miseratio divina non defuit: quæ ei habitum et optatum locum providit, et persecutores ejus contumeliosa et miserabili plaga in sua sobole percussit. Nam primatum illorum dies dimidiavit, eosque ab hac luce in dulcioribus sibi annis rapuit: quod nunc usque in posteritate eorum exercuit, in tantum, ut aliquoties eximii Proceres, ac illustres matronæ, tam dolendam conditionem suæ genealogiæ metuentes sibi, capita sua ac fundos multaverint Sancto isti, ne pro iniquitate patrum suorum mereantur a Deo multari. Quotquot autem roricolarum in eadem villa (donec mansit) nati fœere, cum strumoso gutture jugiter vivere: quo dedecore prorsus caruere, quotquot in ulteriori littore interfœentis torrentis nasci potuere. Quod animadvertentes enixuræ femine, torrentem illum solebant transire.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a *Hic incipit MS. Ultrajectinum præpositis his verbis: Piissimus Pater noster Deodatòs, præcipuo nobis hodie prædicandus est præconio, qui generoso etc. et secutus Mosander.*

C b *Carolus le Comte ad annum 657 num. 16 profert Privilegium, quod Emmo Archiepiscopus Senonensis S. Petri-Vivi in Synodo collecta concessit, cui subscripsit inter alios Episcopus Nivernensis, quem le Comte arbitratur fuisse hunc S. Deodatòs: sed (si is, ut vult Riquetus, sub an. 640, ut autem ego, 630, Episcopatu abiit) longe exerrat conjectura illa; æque ac Sammarthunorum, qui Episcopatum ejus differunt usque ad an. 668, quem præcesserit Gilbertus pro anno 665 ex MS. Nivernensis ecclesiæ notus. Quare mihi videtur Deodatus assumptus post Agricolam qui primis suis annis præsens Synodo Matisconensi anni 581, facile potuit ultra 620 vitam protraxisse.*

c *Apud Mosandrum apponuntur ista: dicens ei cum sponsa: Trahe me post te curremus simul in odorem unguentorum tuorum. Cant. 1.*

d *Impressa abrepta, credo (pro usu mediæ ævi, præpositionem ad invariantam scribentis) fuisse in originali expressum, adrepta.*

e *In MSS. Bodecensi et Ultrajectino desunt hæc de successore delecto etc. Is autem, ex Riqueti sententia, debet censeris Rauracus, ad an. 650 Concilio Cabilonensi scriptus.*

f *Ita MS. consule quæ de vangis disseruimus xi Aprilis ad Vitam S. Isaac, ex 3 Dialogorum S. Gre-*

gorii. Idem nomen habetur etiam 14 Januarii, in Vita S. Felicis Nolani. Est autem Vanga genus lignis. Mosander explicat, marris et instrumentis aliis. Impressa legunt Vasis. Censet porro Riquetus, ætate Auctoris fuisse minera in Montanis istis, quibus, inquit eruendis vidimus nostra ætate frustra allaborari. Interim Chartularia nostra docent an. 1290 solutas fuisse ecclesiæ nostræ Decimas argenti, quod eruebatur. Non allego autem egraphum cartæ, tamquam signatæ an. 989, quia sinceritas ejus mihi valde est suspecta Ita ille.

g *Colitur S. Arbogastus 21 Julii et S. Florentius 7 Novembris, ambo Martyrologio Romano inscripti. Quæ de iis hic dicuntur, exposui in Diatriba de Tribus Dagobertis lib. 2 cap. 3. Floruerunt autem sub Dagoberto secundo, filio S. Sigeberti; qui (uti exposui in Diatriba Dagobertina innovata et ante tomum 3 Aprilis excusa) regnavit ab anno 651 in Adrenensis Provincie, et post occisum Cludericum in reliqua Austrasia usque ad annum 680, quo et ipse occisus est. Dubitat tamen Riquetus an hi Sancti Deodatòs secuti Nivernis sint: et mavult credere Richerio, Chronici Senoniensis auctori, aliisque asserentibus, eorum amicitiam in Alsatia coaluisse, cum jam tertium anachoreos suæ locum incoleret Sanctus. Movet eum, non solum quod ambo dicantur ex Scotia oriundi; sed maxime quod S. Arbogastus dicatur obiisse anno 668; cum 27 annis, adroque ab anno 641 Argentinæ præfuisse: atqui non est electus Episcopus, nisi post probatam annis pluribus Alsatis virtutem suam, proinde ad illos potuit, si non debuit, ante S. Deodatòs venisse. Quod pluribus ad ejus Vitam licebit examinare.*

h *Scilicet S. Florentius: qui sibi oratorium condiderat prope Haselinum Alsatix rivulo: nec procul a Bruschio percelebri amne, inquit Gaspar Bruschius in Episcopis Argentinensibus: sed inter utrumque Sanctum, medium ponit Rodtharium, ex equestri ordine assumptum: et eos qui tertio loco sedisse hunc dicunt, falli asserit toto celo, idque ex vetustis diplomatis certissimo demonstrari posse.*

i *Girbaldus hic amandandus est ad seculum proximum, et substituendus videtur Bodo de quo Richerius lib. 1 Chronici Senonensis cap. 10 ista scribit: Elapso modico tempore, postquam vir beatissimus ille Deodatus in hanc subintravit Vosagum, erat vir æque sanctissimus, nomine Bodo, Tullensis Episcopus, qui Dei ductus zelo, in quodam prædio suo, quod ejus nomine Bodonis monasterium appellatur, adunato non modico conventu sanctimonialium, claustrum ibidem statuit, et eidem monasterio pluribus collatis redditibus Ordo Sanctimonialium multo tempore ibidem perseveravit. Colitur S. Bodo xi Septembris, quando hæc accuratius erunt discutienda, uti et xxix Decembris ad Vitam S. Hilduardi qui creditur Girbaldòs ab aliis appellari.*

k *Vulgo Romont, et sic ipsum Riverius appellat: Riquetus addit respectu oppidi S. Deodati longius quam Remberti-villare situm esse, spatium parvum leucæ, adeoque leucis 5 ab illo.*

l *Richerius cap. 4. Ipsam magnæ nobis trabem ipsius domus in excelso, nullo fortitudine obstaute, ubi poni debuerat, collocavit.*

m *Ex Richerio, qui scribebat anno 1203 et ex Mediani Monasterii Chronico, quod an. 1326 compilavit Joannes de Bajona Dominicanus; probat Riquetus, ejusmodi censum, ipsorum quoque ætate solvi solitum: sed dubitat an ejusmodi census non sit posterioris temporis, imo negat proprietatem loci unquam a Domino fuisse alienatum, qui hactenus constituit partem Marchionatus Gerbervillariensis. Prioratum vero quem ibi postea constituit S. Willigodus, ait non ad ecclesiam S. Deodati, sed ad Abbatiam Besuensem pertinere.*

n *Mirum proinde est, antiquis Fastis non inveniri adscriptum*

D
AL CT. MOV.
DEODAT.

E

F

AUCT. MON.
DEODAT.

A *adscriptum Willigodi nomen : nam cultus memoria nulla in præsens ibi superest.*

o *Ruyrus inter Marivillam et Angivillam situm fuisse locum ait : Riquetus fatetur situm ignorari, sed rivulum a quo nomen troxit ait oriri sub Bruariis, atque transire Gran-villare, Petri-pontem, atque Stagnum (ita dictum prædium ad jus Canonicorum pertinens) sanctæque Helenæ et Geryonæ vicis, donec sub Rimberty-villari Majori se anui misceat.*

p *Richarius, nulla facta Arentellæ mentione, primo pervenisse Sanctum ait ad quemdam locum qui Teutonico idiomate Heligewoist Latine Sanctum desertum vocatur, juxta oppidum qued Hagenowia dicitur, in Alsatia inferioris finibus situm : ubi se sui voti requiem reperisse credens, aliquantum delituit : sed inde invidorum injuriis propulsus, ad claustrum quod Abregennisten vocatur venerit ; ubi primam familiaritatem contraxerit cum Sancto Arboqasto. Interim bene Riquetus censet imperitia liberiorum Teutonicam linguam ignorantium, ex Ebersheimmunster id est Domus-Apri-monasterium, factum Abresennisten : est autem Abbatia illa, cujus primum Abbatem ipsum S. Deodatum faciunt aliqui, in loco olim dicto Novietum, ut Atticus, qui hujus monasterii fundator fuisse dicitur, pater S. Ottiliæ, diu post hæc tempora, restaurator potius sit quom fundator ; quod verosimile multis de causis Riquetus censet ; et imprimis, quia ibi haberi dicitur corpus S. Deodati. Hic est socius et discipulus Deodati Nivernensis, a magistro suo, post locum utcumque ordinatum, ibi collocatus, et cum illo confunditur a multis.*

q *Ruyrus lib. 2 cap. 1 ait Adeodatum vocatum puerum, ac postea sub ipso Sancto Monachum factum.*

r *Jam enim nullam esse Villam monet Riquetus, vercor autem ne subulosutatis aliquid admixtum huic narrationi sit, fundamentum nactæ ex frequentati invocatione Sancti contra ejusmodi malum.*

CAPUT II.

Discessus in Vallem Galilæam. Ecclesia et monasterium constructum, ac privilegiis munitum.

In Vallem
Galilæam
venit

a

b

c

Tunc miles Christi, infatigabili quidem corde, sed nimium fatigato corpore, per scopulosa juga arduorum montium, per concava squalidarum vallium reptabundus, tandem Vallem nuncupatam a Galilæam, anno ab incarnato Verbo sexcentesimo sexagesimo b nono, subiit ahabelus, quam interluit et irrigat Mortha piscosus et c vastus fluvius : penes quem in Australi ejus ripa (reperita spelunca, et amoenissimo fonte) aliquanto inibi delituit tempore, herbarum tantum agrestium et pomulorum esu corporeæ succurrens inedia, optans exemplo Sanctorum Patrum vivere ; qui degentes in solitudinibus, errare in montibus et speluncis et cavernis terræ. Interea Dominus, sollicitus de servo nil cogitanti de crastino, religiosum virum Hunum taliter in somnis suo dignatur alloquio : Cur fame permittis in solitudine perire compatrem tuum, Deodatum Nivernensem Episcopum, causa mei exulem et inopem factum ? qui præ humilitate vix minime sui actus te fecit conscium ? Cui respondenti se nescire quorsum eum quærere deberet ; præcepit dicens : Onera sagmarios d tuos bonis, quæ tibi præstiti, et invocata Majestate divina, eos per se dimitte istud iter aggredi ; mihi crede, ductor non deerit. Hoc expegefactus cum retulisset devotæ conjugi, omnimodis accelerandum cœpit hortari. Quid plura ? Sagmarii, ut jussum fuerat, abire permissi, per inviam eremum, recti itineris linea pervenerunt ad speluncam Sancti : quorum via notata

ab Huno
divinitus
monito,

d

vitæ necessa-
ria accipit :

ab bis qui pæne pedetentim fuerant eos illuc usque D prosecuti, reperitur famulus Dei : quos prior percontatus, cur venerint, omnem rem seriatim discit. Nec mora grates affectuosis lacrymis conditas Deo reddidit, quem sui non oblitum in necessitate comprobavit. Dein tam eos, quam jumenta necessariis refocillatos cibariis, suo Domino gratias agens remisit. Sic viri Dei reperta casa, non solum ipse Hunus, sed et aliquot alii religiosi ministraverunt ei postea. Hinc si recolamus antiquorum Patrum vitam, nequaquam iis imparem in hoc facto beatissimum reperiemus Deodatum : cui, ut sanctissimis Frontonio e, Benedicto, atque Columbaano, destinavit Dominus necessarium victum.

10 Hac ergo benignitate Domini, tam bene pro se solliciti, vir perspicacissimus intelligens, gressus suos illuc retortos divinitus, ad instituendam sibi cellulam est animatus. Qua ibidem erecta, et B. Martini f Antistitis venerationi dicata, reposuit illic et alia pretiosissima Sanctorum pignora, secum a patrio solo delata. Cumque opinio sanctitatis ejus diatim, non solum huic nostræ vicinæ commigraret, verum et ulteriores terras avide peragraret ; fiebat, ut fideles ad eum catervatim undecumque attraherent. Ex quibus nonnulli hilariter conferebant prædia, plurimi ad monasterium construendum pecunias, et quæcumque alia poterant impendia ; aliquando vero non tantum sua, sed insuper accensi ad imitandum, subdebant seipsos ejus discipulatu nimia instantia : non enim erubescerat fama ex bonis, quæ de absente disseminabat, quia in præsentia adhuc meliora exhibebat. Illis in diebus, jam sæpe dictus Hunus prædia, et a se agnominatum Huni-villare cum Ecclesia eidem concessit devotus : in qua ipse cum conjuge sancta monstratur sepultus g. sed miraculis vivere pariter in cœlis comprobantur. Tunc etiam liberalis munificentia Childerici h excellentissimi Regis, a fisco abscissam eandem Vallem Galilæam, cum omni integritate, viro Dei successoribusque ejus annulo suo firmavit in ævum, ab exortu..... cunctorum rivulorum seu amnium præfatam vallem intrantium, usque ad ipsorum ab ea exitum : quatenus inibi construeret cœnobium, et servientium Deo aggregaret quem censeret numerum. Crederes pro tam multis molestiis, quibus eotenus cingebatur et angebatur, quando exul hac et illac fugatus pervagabatur, quod ejus animam sanctam Dominus modo ad plenum consolaretur, eique his verbis sancti vatis Isaia quasi blandiretur. Paupercula, tempestate convulsa, et absque ulla consolatione, ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, quia ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te.

11 Hoc vir Dei docibilis intelligens, ac se divinitus et humanitus juvari videns, ibidem prope S. Martini oratoriolum construendo monasterio erat insistens. Sed aliquis discipulorum ejus, dum ultra amnem, in Urimonte (qui nunc monasterio præminet) operariis materies ædificio illi necessarias succidentibus ac lævigantibus per diem intenderet, vesperi autem ad cellam rediret ; quodam vespero cum transire Mortham pigeret, atque maturius reverti ad opus optaret, in colliculo (Juncturas nuncupato) contigit, ut sub noctem maneret. Qui colliculus ideo sic vocitari putatur, quoniam Robach et Mortha non longe a pede ejus junguntur. In quo Frater ille reclinatus somno, oratorii ibidem construendi beatæ Dei Genitrici perpetuæque Virgini Mariæ in visu accepit præceptum a Domino. Quod cum mane retulisset sanctissimo Magistro, in loco ostensæ visionis lapidem erigi præcepit pro signo : cui non multo post tempore circumædificata basilica fuit,

cellulam eri-
git :

f

E
prædia obti-
net

g

h
etiam a Chil-
derico RegeF
Isa. 54 11ex prævia
visionein lacello
ædificat

A fuit, imposita ara, et honori piissimæ Matris Domini omniumque Apostolorum, pariterque præcipuorum Trevericæ urbis Pontificum *i*, Eucharii, Valerii, Materni, et Maximini *k* consecrata. Propter hanc postmodum alterum fabricatur oratorium, quod beato Mauricio, *l* ipsiusque devotissimo collegio constat dicatum. In quo facto aperte datur animadverti, beatissimum Hidulphum *m* Archiepiscopum extitisse familiarissimum sanctissimo Deodato Præsuli, a fundamentis hujus sui monasterii: quem creditur donasse Reliquiis prædictorum Præsulum Treverensis populi, præsertim S. Maximini, cujus dignissimos artus nuperrime transtulerat in ædem, qua nunc dignissime venerantur, quando scilicet ab incarnato Domino sexcentus sexagesimus septimus annusolvebatur, et famulus Dei Deodatus in Elisacio morabatur. Nam anno, ab incarnatione Domini sexcentesimo sexagesimo nono, *n* vallem Galilæam intrasse comprobatur.

12 Non ab re enim fuisse dignoscitur, devotissimum Deo Præsulem, tot et tam pretiosa Sanctorum patrocinia suæ Franciæ prætermisisse. Equidem poterat vir Domini Hidulphus Eremiticam vitam ducturus, Arduennæ vastissimos expetere saltus: (sicut aliqui vicinorum ejus fecisse inveniuntur) aut Histriæ *o* deserta revisere, a quibus ad Præsulatum Trevirorum olim fuerat raptus: sed nimium intimo amore dulcissimi Deodati ad hanc nostram Vosagum fuit attractus. Cui opinioni si quis calumniosorum reluctatur, privilegiis Vallis-Galilææ convincetur: ubi mutua caritas nostrorum carissimorum Patrum evidenter monstratur. At nobis (quia occasio se obtulit apte) de antiqua immunitate sive libertate ipsius loci hic inserantur aliqua. In quibusdam jam sæpe dicti cœnobii chirographis, Regali et Pontificali auctoritate firmatis, beati Patris Hidulphi nomen reperitur præfixum, titulis duodecim subscribentibus Episcopis. Inibi sanctæ compassionis vir Archiepiscopus, imo Patriarcha, (quia Patriarchæ tantum debetur Pontificum turma) profitetur sanctam, et compunctam religiosamque postulationem venerabilis viri Deodati Episcopi suarum aurium intima penetrasse, et viscerali affectu pietatis ita cor suum caritativa petitione emollivisse, ut voluntatem ejus libentissime non implere nimis irreligiosum putaverit fore. *p*

13 Consequenter etiam ibidem adnotatur, quoniam sancti desiderii ardore succensus reverendus Deodatus Episcopus: in Valle-Galilæa, quam ex Regis lisco promeruerat, cœnobia *q* apud Junctionuras (sicut supradiximus) construxit primus. Ubi Monachus, vel peregrinos sub sanctissimorum Patrum Benedicti et *r* Columbani pegula victuros, deliberabat collocare devotus. Cui tandem communi decreto sanctorum *s* Antistitum conceditur, ut nullus Regum vel Principum, aut Episcoporum, seu quorumcumque Clericorum, suis usibus audeat aliquando usurpare quidquam eorum, quæ ad Dei famulos, ibidem sub evangelica perfectione degentes, pertinere videntur et quæ ab ipso Patre Deodato Episcopo acquisita fuerint, aut regio munere seu reliquorum fidelium collatione, tam in sanctis voluminibus, donariisque altaris, et ecclesiasticis ornamentis, quam in his quæ deinceps ipsi servi Dei proprio labore addere potuerint. Et quandocumque sæpe dictus Deodatus (qui nunc est Pater ipsius monasterii) a Deo fuerit vocatus, quem illa congregatio ex sese unanimiter elegerit Abbas subrogetur, et ad altaria benedicenda, vel sacros ordines percipiendos, quem voluerint Episcopum expetant; ullaque ecclesia absque privilegiis vivens quidquam sperare, vel auferre ab eis præsumat: et nemini (nisi invitatione, aut permissione totius congrega-

tionis) liceat monasterii ipsius septa intrare. Quod si quilibet Pontificum, ab eis communiter postulatus, pro ipsorum utilitate accesserit; mox secundum voluntatem Congregationis (expleto suo ministerio) abeat absque requisitione ullius muneris: quatenus sub sancta Regula viventes, de percepta quiete, juvante Domino, per tempora exultent, et pro statu Ecclesiæ Catholicæ plenius Deum exorent. Si autem aliquam transgressionem Regulæ suæ fecerint, et a proprio Pastore objurgari noluerint, etiamsi Episcopus eorum, qui et Abbas, seditionem congregationis sedare nequiverit; tunc alios Abbates eandem Regulam professos, ad ipsum monasterium convocet, qui sententia regulari scandalum deprimere curent. Quod utique privilegium qui infringere ausus fuerit, præsentium auctoritate Præsulum anathemate innodatur, et per venerabiles viros Bibliobaldum Presbyterum, et Labinum Diaconum absentibus ad subscribendum detestatur. Quod et devote fuisse factum superius est dictum. Hactenus ad istud jamjam, quod restat, agatur.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Describit eam Vallem Richarius cap. 6, speciosam et spatiosam, nemoribus undique consitam, aquis irriguis et piscosis copiosam: quam cum vir Dei diligenter conspiciendo perlustrasset, tandem in quodam loco, juxta montem qui Comberg dicitur, resedit; ibique oratorium in honorem S. Martini, quod usque hodie perdurat, erexit et consecravit. Riquetus ait, prius venisse ad locum, cui a bono homine nomen etiam nunc sit, fortassis ab ipsomet sancto ibi morato.

b Errorum in numero esse monet Riquetus; cum ex chartulario loci possit decerni stabilitum fuisse monasterium ante annum 664; abundavit fortassis denarius unus in numero litteraliter scripto apud Deodatensem Monachum aut transpositis litteris legebatur DCCLXIX.

c Paucos fluvios vidisse Auctorem oportet, Riquetus ait, qui vastum fluvium Mortbam appellet. Perdit ille nomen suum, duabus leucis infra Nanceium illabens Mosellæ.

d Impressa, Saginarios: sed a Sagmis Gallicæ Saumes, id est Clutellis, Sagmarios dici, equos, mulos, asinos, oneribus ferendis destinatos, notum est.

e In Vita S. Frontonis 14 Aprilis hæc leguntur num. 6. Noti sunt etiam Benedictus et Columbanus.

f Nunc appellatur clivus seu collis S. Martini, Gallicæ la coste S. Martin.

g Agit de horum sanctitate Ruyrus pag. 2 lib. 2 cap. 1 asseritque Hunnam a Leone X Papa anno 1520 in Sanctorum numerum relatam 15 Aprilis, quo die Ferrarius in Catalogo generali refert memoriam S. Hunæ in Alsatia, citato Calendario regionis ejusdem et hoc sequitur Arturus, ut diximus inter prætermisissos. Riquetus eadem confirmat ex Herculano, Cantore et Canonico ecclesiæ suæ, qui vivebat et scribebat de loci antiquitatibus paulo post dissipationem Reliquiarum, ab hæreticis factam anno 1540; quique dicit, quod annis 20 prius Reliquiæ istæ fuerint ex sua tumba elevata, mandante Leone X, ad instantiam Ulrici Ducis Wittenbergensis xvi Kal. Maji. Addit etiam ex Herculano Riquetus, tantam fuisse S. Hunæ erga pauperes caritatem, ut lavandis pauperum lintaminibus solita accedere ipsa ad remotum a domo sua fontem, meruerit alium viciniorem sibi a S. Deodato elici; et in hujus ecclesia magnam illius esse venerationem Reliquiamque in altari haberi, quæ singulis annis exponi soleat populo.

h Childericus Rex post mortem S. Sigeberti cepit regnare in Austrasia anno circiter 659: reverso

autem

D

A. M. O. N.
D. O. O. A. T.

E

F

monasterium

m

n

caritate mutua cum S. Hidulpho conjunctus.

B

o

Impetrat privilegium decreto Episcoporum confirmari.

q

C

r

s

A. MON.
DEGDA.

A autem ex Hibernia sub annum 661 Dagoberto, Sigeberti filio, relinquens ei post aliquam contentionem Alsotiam, cum Provinciis Transrhenanis, præerat reliquæ Austrasiæ. Postea ab anno 671 obtinuit etiam Neustriam et Burgundiam, occisus an. 675. quidquid ergo contulit S. Deodato, contulisse debuit anno circiter 660. Plura dicere non possumus, dum Riquetus fatetur, neque originale, neque egraphum cartæ Childericianæ superesse: sed ejus fidem probat ex infra nominando Privilegio Numeriani Trevirensis: quod ipse anno 664 adscribit. Meminit illud quidem Theoderici ut cui Treviri suberant sed non ut dotatoris; quare eatenus nihil prohibet, donationes illas factas esse post obitum Dagoberti et scriptum a Numeriano privilegium. Magis tamen placet sententia prior, nec enim, nisi jam stabilita regia auctoritate monasterio, privilegia tanta videntur indulsisse Numerianus. Consule Diatribam nostram de tribus Dagoberti Regibus innovatam.

i De hisce tribus primus Trevirorum Apostolis egimus 29 Januarii ad Vitam S. Valerii, at seorsim coluntur S. Eucharis 8 Decembris, et S. Maternus 14 Septemb.

k Acta S. Maximini illustravimus ad diem 29 Maji, cum Translatione mox indicata.

B l S. Mauritius cum suis Thebais colitur 22 Septembris.

m De Hildulphi rectius Hildulfi ætate egimus in Diatriba præcitata lib. 4. cap. 5 ostendimusque eam perperam ad tempora Pippini Regis translata, quod hinc probatur. Colitur 1x Julii.

n Imo ex Privilegio Numeriani anni 664 certo constat, inquit Riquetus, jam tum plene fundatum monasterium fuisse: sed hoc forsitan anno, altero post S. Maximini translationem, excurrebat Treviros Deodatus, novum Archiepiscopum salutaturus, ab eoque impetraturus confirmationem ampliationemque privilegii, a S. Numeriano prius obtenti.

o Nulla verosimilitudine dicitur ex Istria abstractus Hildulphus, qui natus in Bavaria, a Ratisponensibus scholis immediate Treviros transiit; an autem in Vosago junior viderit S. Deodatum, ex indeque ei affici ceperit, in medio relinquo; dum nihil habeo unde id probem.

p Fatetur Riquetus hujusmodi S. Hildulphi cartam, seu veram seu fictam, nusquam extare in archivo, sed in Mediano monasterio anteriorem aliquam S. Numeriani invenisse se gratulatur, in qua hæc eadem contineantur; cujus utinam egraphum integrum misisset descriptum, verbotenus huic loco apte inserendum et examinandum. Quantum enim ex missis a Riqueto fragmentis colligo, nominatur quidem ibi Rex Childericus, cui scilicet Treviri suberant, dum Privilegium dicitur indulgeri, quatenus Monachi pro statu ecclesiæ Catholicæ, et pro desiderabili salute Childerici Principis, plenius Dominum valeant exorare; sed non exprimitur annus regni, nedum Christi, ignotus ejus temporis Francorum Regibus. Tota igitur ratio adscribendi ipsum anno 664 Riqueto fuit, subsignatus Episcopus Virdunensis Gisloaldus, quem Wasseburgus statuit obiisse an. 665: quod ut verum sit, solum probat non esse serius scriptum Privilegium istud, licet potuerit ipso anno 660 datum fuisse; cum necdum redisset ex Hibernia Dagobertus, et Childericus adhuc Alsotiam obtinebat, ipsi autem Episcopi Numerianus et Gisloaldus pridem ecclesiis præsiderent.

q Ea monasteria seu potius eremitaria, per Vallem Galileam sparsa, esse conversa in parochias, Præposito subditas, notat Riquetus.

r Numeriani cartam, a sex Episcopis subsignatam, ait Riquetus; et esse fontem atque principium Jurisdictionis quasi Episcopalis, quam Abbates sui ac postea Præpositi obtinuerunt et obtinent; Carolus le Coïnte ait an. 671 num. 13 relato hoc loco ista annotat: Vallis

Galilæa non procul distat Luxovio, ubi vigeat institutum S. Columbani: cujus memoria per vicinas regiones tunc erat celeberrima. Nomen S. Benedicti, quod in ea provincia minus notum erat, intrusit auctor Benedictinus. Similes interpolationes sæpe jam redarguimus. Hæc le Coïnte. De rei veritate judicet lector cum prius legerit quæ in suorum defensionem habet, Mabilio, ante secula Benedictina agens de regulæ diffusionem, contra ipsum le Coïnte.

s Simili modo Numeriani privilegium committi Bildoaldo Presbytero et Vahino Diacono deferendum absentibus, Tullensi scilicet Metensi ac Virdunensi, notat Riquetus: ut videantur eadem nomina a librariis corrupta, majorem ingerant suspicionem fictionis, eo solum ordinatæ, ut quidquid ultra Numeriani Privilegium juris acquisiverunt Abbates; id successor Numeriani dedisse crederetur; aut Numeriana substitutus sit Hildulphus, tamquam in Vosago notus Sanctus. Adde quod stylus Numeriani, ut magis barbarus, sic magis sincerus sit. Imo dubitat Riquetus an S. Hildulphus unquam fuerit plus quam Numeriani Archiepiscopi Chorepiscopus, de quo videbimus alias.

CAPUT III.

Mutua caritas SS. Deodati et Hildulphi: illius obitus et sepultura, et hujus successio.

Igitur decurrente sexcentesimo septuagesimo primo anno, ab adventu autem domini Deodati ad Galilæam a tertio, semper imitandus Pater Hildulphus (Archipræsulatu b Trevirorum abrenuntiato.) semet ad commoriendum Christo addicens, huic aridæ eremo dulcissimus vicinus, et pacatissimus affinis accessit suo Deodato, Jacobo c reverendissimi Præsulis Leucorum collaborante suffragio. Hic nobis ne forte succenseat ullus, et duos Pontifices Leucorum (Godonem scilicet et Bodonem) fuisse inter Girbaldum (cujus diebus B. Deodatus reliquisse Episcopatum fertur) et inter Jacob, cujus tempore [venit] Dominus Hildulphus; nec convenire rationi, ut quatuor Episcopi administraverint Pontificium vix annis tribus; breviter quæstioni obviamus; brevitatem humanæ vitæ, et vicissitudines consideramus: etiam intra annum plures quam quatuor sibi ordine succedentes posse defungi, non denegamus. Sed nos ab incerto argumentum non assumimus: præsertim cum beatum Bodonem plurimis annis præsedisse Episcopio, atque in Vosago monasterium Virginum instituisse noverimus. Ergo dicendum est trium Episcoporum priorum intercessisse obitum, a tempore quo beatus Deodatus reliquit Pontificale decus, usque tertium annum ingressus sui in hanc Vosagum, atque sic contigisse, ut primo anno beati Pontificis Jacob vir Dei Hildulphus veniret huc post eum. Demonstratur hoc ex prædicto privilegio, et B. Bodonis subscriptione, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo, et ex adventu Domini Hildulphi ad nos, anno Domini sexcentesimo primo. Nam Dei amicus Deodatus, sub præfatis tribus Episcopis de d nonnullis annis mansit in locis (de quibus eum fugatum fuisse supradiximus) tandemque intravit Vosagum quasi in novissimis suis diebus; sicque contigit ut Dei famulo interdum remorante, interdum hac et illac fugitante, Girbaldus et Godo hominem quæsissent: atque in primo anno perventus sui ad nos, Bodo penultimum sui Sacerdotii annum ageret. Qui defungens subsequente anno successorem accepit Domnum Jacob; cujus ut diximus, primo anno, qui erat jam tertius S. Deodato in hac Vosago, athleta Dei Hildulphus se creditit eremo: licet quidam velint Beatum Deodatum, post triginta annos ab egressu ipsius ex

Francia

E

a
b
Accedit anno
671 in Vosagum
S. Hildulphus.
c

F

d

A Francia, hanc vallem intrasse, quibus cum decem illis expletos addunt, procul dubio quadraginta sunt. Sed nos huic opinioni nec refragamur, nec suffragamur: quoniam penitus refellere e aut defendere non valeamus.

ambo mutuam
caritatem
fovent,

15 Itaque beati ac semper reminiscendi Patres, Hidulphus et Deodatus, in eremo (ut optaverant) vicini facti *f* non dormitaverunt, sed alacriter vigilaverunt erga custodiam amoris mutui atque sinceri: tanto familiariores effecti, quanto viciniore sibi. Ut enim ampliore splendorem vel ardorem, suscite, si luminare luminari, vel ignem igni adjicias: sic Sanctis viris ex vicinitate, visione et collocatione amabili crevit sancta caritas. Quibus quamvis maxima jucunditas esset, simul semper conversari et esse: indignum tamen erat tantos hospites, velut duo mundi clarissima luminaria, sub unius cellae angustia latitare, cum vix caperent singulos singulae: praesertim quia plurimos ad Deum poterant secum ducere. Unde carissimi Pontifices statuerunt semel in anno (dum in hac vita manserint) alter alterius cellam invisere, atque ibi sub noctem commanere: quam insomnes totam in sanctis colloquiis, et divinis laudibus solebant expendere, diluculo autem ad suam redire: porro discipuli eorum intercurabant, et velle, ac nolle, seu posse alterius alteri intimabant. Et Dominus quidem Hidulphus non procul a cella *g* cum suis occurrebat venienti ad se Domino Deodato et suis, quem data manu ducebat ad orationem secundum antiquorum Patrum consuetudinem, et institutionem sanctissimi Benedicti Abbatis: sicque pariter oratione fusa salutabant se invicem cum spirituali gaudio, et tum demum sociabantur sibi in sancto illibatæ pacis osculo, et in reliquo caritativæ affectionis officio.

quo'annis sese
invisunt
g

Ille grandævus
Deo vacat:

16 Idem piissimus Pater Deodatus devotissime facebat carissimo suo Hidulpho, cui cum suis occurrebat Mortha transitu: nam quoad vixit, cellam priorem apud S. Martini oratoriolum non deseruit. Vir quippe erat grandævus, emeritæque militiae Christi jam veteranus: nec poterat sufferre populares concursus, Fratrumque interesse studiis exterioribus: maxime qui nihil dulce habebat, nisi vacare et videre quoniam Dominus ipse est Deus, et gustare et videre quoniam suavis est Dominus. Statura quidem, ut fertur procerissimus, forma elegantissimus, cordeque clementissimus, sed jam nimio labore et annis confectus erat *h* et incurvus. Qui interdum ad Fratres operantes transibat: atque considerato ac disposito opere singulorum, ad cellam noctu redibat. Unde etiam hodie demonstratur *i* semita, qua solebat monasterium adire apud Juncturas. At contra, Hidulphus statura medius, facie Angelicus, mente compactissimus, voluntarie paupertatis amicissimus: quem promptum et alacrem ad omne opus bonum reddebat adhuc viridis senectus, et in Deo suspensus animus: nam etiam in extremis vitae suæ annis, labore manuum suarum vixit. Moribus quidem ambo pares, sed ætate in-pares, alter alterum sibi invicem præferebat, et humillimus quidem Hidulphus sanctissimum senem Deodatum, ex famulatu Christi et emerito senio priorem censebat: sed devotissimus omnipotenti Deodatus, in juniore Hidulpho dignitatem Patriarchii atque morum maturitatem attendebat.

S. Hidulphus
adorat mani-
bus

ambo quasi
2 columnæ

17 Quam dulce erat et delectabile piis animabus jugiter attendere: duas caelestis fabricæ columnas a Deo decenter erectas; et non contra Deum, sed ad Dominum pie elevatas; quæ solido et inflexibili robore mente sic assistebant summo Opifici, ut optarent maximam lapillorum congeriem sibi imponi, pro parte in qua meruere locari. Denique quasi cer-

tatim multitudine minimorum Christi, tam et præ-
sentium quam et futurorum, gaudentes epistilia sua, id est capitella gravari (dummodo sint qui possint Domino lucrari) pusillitatem alienæ fidei, et gravedinem alienorum peccaminum in suæ caritatis latitudine suscipientes tolerant, ut viribus meritorum suorum, et suæ longanimitatis labore sublevatos ad ædificium cæleste ferant. Putares Sanctos Patres istos gallinas esse intellectuales, et parvulos pullos alis meritorum et rostris orationum suarum ab invisibilium milvorum rapacitate defensare, manibus ac pedibus alimoniam eis providere, atque frigidis Deo plenis exemplorum fovendo calefacere. Præterea et extra nidulum proprium amabant interdum pennas extendere, dum vicissim satagebant alter alterius pullis prodesse, ex Dei et proximi dilectione. Mutata voce, et dissipata sui corporis specie, infirmabantur in infirmis, ut habes in Apostoli verbis. Quis infirmatur et ego non infirmior? Sic Patres nostri ad tempus vixere solliciti, ut filii eorum tam præsentibus quam futuri forent quandoque securi. Nec piguit eos laboris et sudoris sui, dum tantum successores sui remanerent in tuto locati. Hoc exigebant eorum structurae, hoc quærebant illorum fugæ, beati Deodati Patris nostri præcipue, qui tot loca sibi magno sudore constructa *k* mutavit, donec filiis spiritualibus sedem quietam invenit. Nam si sua tantum quæsisset, facillime requievisset: victum enim et vestitum sibi habentes, his contenti essent: maxime qui abrenuntiando divitiis, ad paupertatem summo cum desiderio pervolassent. Verum hæc alias. Igitur Deo dignissimi Antistites, spirituali insistentes negotio, nullatenus ab inceptis deficiebant, aut deviant a proposito, de die in diem semetipsis meliores existendo. Etenim tanto reddebantur quotidie alacriores ad laborem, quanto viciniore ad requiem: nec sentiebant in Christi vinea pondus diei et æstus, quibus jam prope erat ut redderetur nummus.

D
A MON.
DEODAT.

et 2 gallinæ

2 Cor. 11, 29.

E
subditorum
curam
suscipiunt.
k

18 Tandem ubi in hac Vosago pariter in corde uno et anima una, septem continuos expleverunt annos cum sex mensibus; largus remunerator Deus beatissimo Deodato decrevit laborum suorum reddere fructus. Percorso enim præsentis vitæ stadio, jam strenuus athleta inhiabat coronæ, et supernæ remunerationis braviis: unde vocatus a Domino, accessu languoris correptus, delinetur lectulo. Quod cum absentibus discipulis, tristis attulit nuntius, F extemplo mæsti concurrunt ad cellam ejus: mentes enim præsentis luctus futuri, audita ejus infirmitate, non poterant non turbari. Flentes ergo jacentis Magistri grabato assistebant, ne tam dulcis Pater filios desereret, communi ei ululata et gemitu acclamabant: quos Sanctus ille verbo salutari commonens compescebat, et ad Regulæ sanctæ observantiam et sui memoriam, quo'numquam poterat amabat, ac super omnia Christo bono Pastori pie commendabat.

S. Deodatus
æger

F

a S. Hidulpho
visitur

19 Super hoc facto et tam Sancti viri obitu, dilectissimus ejus Hidulphus in visu noctis divinitus commoneatur, ut ad eum properaret quantocius: decebat enim ut amicus amico ad Deum præcedenti, extremum valediceret, sui non oblivisci devote supplicaret, commendationem ecclesiasticam faceret, Viaticum præberet; os et oculos, manus et pedes ejus rite componeret; funus ejus, debita veneratione procuratum, deduceret, atque in sepulcro castissime collocaret. Quæ cuncta, Deo volente, a Domino Hidulpho constat circa piissimum Patrem Deodatum impleta. Nam ut evigilavit, ad Beatum quantocius, sicut a Domino jubebatur, properavit: quem adhuc vivum reperit. Cujus optato *l* visu Sanctus recreatus, vehementer est in Domino gavisus:

l

A qui famulo suo Hidulpho ejus obitum revelare et eum ad suum funus curandum destinare est dignatus. Nec mora, discessurus [ab hac vita], ad suscipiendum regimen ovium, quas ibidem haecenus nutriebat obedientia et caritas, superstitem amicum compulit, suisque mandavit, ut Dominum Hidulphum vice sua Patrem retinerent, quamdiu vixerit. Hinc communiter jam omnibus, quæ carissimus carissimo istine proficiscenti debebat a Domino Hidulpho expletis, inter ejus manus animam sanctam, multa prece Deo commendatam, innumeris et continuis laboribus pro Dei regno et justitia ejus exercitatum et elimatam, plurimisque virtutibus refertam et adornatam, lætissimus cœlo refudit: sed lætior futurus in perventione, qua Deum facie ad faciem sine fine videre promeruit. Qui (ut in Ecclesiastico scribitur) mortuus est, et quasi non est mortuus: similem enim sibi reliquit post se. In vita sua vidit, et lætatus est in ipso, et in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis: reliquit enim defensorem domui suæ contra inimicos, et amicis reddentem gratiam.

EccI. 40. 4

m
B Moritur 19 Junii;

*n o**d**q*

sepelitur in ecclesia S. Mariæ.

Hier. 17. 4

Curam monasterii

20 Transiit autem de morte ad vitam, de exilio ad patriam amabilis Pater, Dominus Deodatus, tertio decimo *m* Kalendas Julii, Dominica die, sexcentesimo septuagesimo nono anno a Domini nostri Jesu Christi incarnatione, septima indictione: ab ingressu vero ejus in hanc vallem Galilæam anno undecimo *n* mediante, Theoderico *o* filio Clodovei fratrequè Childerici regnante: sub quo pessimus et apostata Ebroinus excellentissimum Martyrem Leodegariam *p* Augustodunensem Episcopum, diversis tormentis prius mactatum, truncavit ense. Omni autem cum reverentia curato tanti Patris funere, nimium lacrymosis exequiis a discipulis deportatur ad Ecclesiam beatæ Dei Genitricis Mariæ: ubi pro eo immolata salutaris Hostia a devotissimo Archiepiscopo, et expleto ritu Catholicæ Ecclesiæ, pretiosissimum corpus vilissimæ committitur *q* terræ, quia aquosum erat cœmeterium prioris ejus cellulæ, utpote situm in convalle; et oportebat tanti Patroni corpus in præsentia Fratrum, laudes et preces Deo persolventium, adesse: quem etsi noverant piæ animæ non esse flendum, cohibere tamen nequibant inundantiam lacrymarum, quas non impetus carnis, sed spiritus eliciebat ab intimis præcordiorum. Neque enim deflebant quia obierit, sed quia ad Deum illos præcesserit, sicut et doctissimus Pater Ambrosius de seipso dixisse consuevit: nec invidabant ejus gloriæ, sed cupiebant cum eo esse, cum penderent se in luctu remansisse: cum scirent se futuram patriam inquirere, nec hic manentem civitatem habere. Præterea sub gaudio Spiritus sancti pios emittebant fletus, cum recolerent [memoriam] dulcissimæ paternitatis, et familiaritatis ejus, qui currus et auriga fuerat eis benignissimus, portando eos in suis manibus, et hortando ad meliores actus. Hujusmodi lacrymæ quantum distant ab his, quas carnales homines solent pro caris suis vel pro damnis inconsolabiliter fundere, efræni audacia non metuentes ad divinorum judiciorum publicam detestationem prosilire! Quia enim sempiternis bonis non inhiant, post temporalium amissionem quid ultra sperent, ignorant: et ideo quos (neglecto Deo) inutiliter amant, nolunt hinc tolli, quia eis in voluptatibus carnis et usu mundi optant, si possent, in æternum perfrui. In tales Hieremias Sanctus sic invehitur; Maledictus vir qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum et a Domino receditur ejus.

21 Itaque vir Dei Hidulphus sic paruit extremæ petitioni defungentis amici, ut viginti octo annis et dimidio (quibus illi superstes fuit in seculo) invigi-

lasset ejus gregi, per Præpositos administrans utilitatem ipsius loci: et quamvis pro se Abbatem suæ congregationi præfecerit (quia desiderio supernæ contemplationis accensus, exterioribus negotiis occupari refugerit) tamen Vallem-Galilæam a cura sua non expunxit, quamdiu in hac luce mansit. Vis enim perfecti amoris, erga sanctissimum Deodatum, faciebat ei tolerantiam laborum. Nec lassescerat ad curandum aliena, qui præ lassitudine alii imposuerat sua: quia quod recusabat sufferre imbecilla senectus, et soli Deo vacare cupiens animus; desiderabiliter amplexabatur fraternæ dilectionis affectus, et sanctæ obedientiæ virtus; tamquam jugiter sic seipsum adhortaretur; Qua fronte ibis ad amicum, si ejus ultimum refutaveris mandatum? Pro cuius perenni vita in cœlis et gloria, primo depositionis illius anno cœnobium Vallis Galilææ multoties adire solitus, frequentabat ad sanctum corpus Missarum solemnitas: sciebat enim scriptum; Nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futuro reservantur incerta. *s* Et illud acutissimi Patris Augustini dictum; Væ laudabili vitæ hominum, si remota pietate judicatur. Nam quis hominum audebit dicere; Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam; nisi inter mortuos liber? Quapropter, quod solum et singulare beneficium defunctis fore noverat, post amicum viam universæ carnis ingressum transmittere non cessabat. Quod quamvis pia mater Ecclesia post filios suos cunctos indifferenter mittat, quia occulta judicia Dei nondum penetrat, justus tamen Judex sic suorum vota acceptat ne omnino frustrata doleant; cum juxta sanctorum Patrum sententiam, pro valde bonis sint gratiarum actiones, pro non valde malis propitiationes, pro valde malis autem qualescumque vivorum consolationes. Sed quia in hac vita omne meritum comparatur, quo post hanc vitam unusquisque aut relevetur aut gravetur; constat devotissimum Christi famulum Deodatum istio pio comparasse merito quatenus omnis pro eo supplicatio fieret illic gratiarum actio.

suscipit S. Hidulphus.

EccI. 9.

*s**E*

ANNOTATA D.P.

a Imo facile decimo tertio.

b Vel saltem Vicaria administratione diocesis Trevirensis.

c Circa Episcopos Leucorum, id est Tullenses, toto cœlo hic aberrat Auctor, frustra que se torquet, nescio quibus Catalogis manifeste turbatis procul abreptus: hic enim nominatus Jacob (uti ad ejus Nativitatem 23 Junii dicemus) sub Pippino floruit, anno 756, subscriptus Gorziensis ecclesiæ Privilegio; successeratque Girbaldo vel Garibaldo: hunc prægressi erunt eodem seculo 8, Godu et Dodo: Beatus autem Bodo, alias S. Leudinus, successerat Theufredo, ad annum 640 noto. Atque post hos Eborinus vel Ebroinus, tum Adeodatus, sub Agathone Papa anno 680 nominatus; dein Ermantheus, Magnaldus, solis nominibus indicantur. Ruyrus, Eborinum putat S. Hidulpho fuisse secessus sui auctorem: malim dicere ipsummet Bodonem, anno, ut infra dicitur, 670 adhuc viventem.

d Imo potius sub Eudolo, Theufredo, Budone.

e Grande inquit Riquetus auctoris hujus beneficium, quod hanc opinionem nobis indicavit; fassus etiam, nihil habere se, quo illam efficaciter refutaret. Non sum ego, ut ille, sollicitus qua ratione servari possit decennium, quod ei auctor in Valle-Galilæa actura superaddit, ex proprio suo calculo; sed libenter concedam vicennium ibidem actum; quo ad tricennium a majoribus acceptum addito, fient anni quinquaginta, quos inter Vosagi solitudines egerit Deodatus, e Francia advectus circa an. 629.

f

A f *Mediaaunum a S. Hildulpho inchoatum monasterium, a monasterio S. Deodati distat leucis duabus; medium (unde et nomen accepit) inter Stivaleasem et Senoniensem Abbatias, a quibus utrimque decerptos fundos, ac S. Hildulpho donatas, scribit Riquetus.*

g *Addit Riquetus, media quoque via in loco cui Belli campi nomen, ubi sibi mutuo solebant occurrere, erectum ab iis fuisse sacellum, hodieque subsistere, nec nisi a paucis annis intermissam consuetudinem, qua hinc Canonici inde Monachi ad praedictum sacellum quotannis deferebant suorum Sanctorum Fundatorum corpora, eaque vicissim commutabant nec restituebant nisi sub reditu post multas utrimque decantatas preces.*

h *Utpote ex nostro calculo fere nonagenarius cum obiit, nec multum a septuagenario distans, quando in Vallem-Galilaeam venit, quadragenarius circiter egressus e Francia, ut vel paucis annis Episcopus fuerit.*

i *Post constructum S. Deodati oppidum, non amplius extare haec Semitam, ait Ruyrus.*

k *Omnino existimat Riquetus, postquam Aprimonia-sterium vidit, et loci traditiones ac monimenta attentius consideravit, vere S. Deodatum istic multis annis vixisse, ac tandem cognominem sibi discipulum ibi collocasse, cujus ibidem defuncti Reliquia occasione dederint confundendi Synonymos Sanctos. De aliis locis superius actum est.*

l *Impressum vetus, optato vir Sanctus creatus, Riquetus correxit obtutu... recreatus.*

m *Conveniunt Characteres, litt. Dominicoli B : quos characteres si ex antiqua traditione vel scriptura Auctor habuit, nihil certius potest pro anno 679 alteri cuiquam praefereudo requiri; esto hanc certitudinem obscuraverit ille, male composito Episcopatu Garibaldi cum excessu Deodati ex Francia, et Jacobi cum adventu Hildulphi in Vosagum.*

n *Imo vigesimo primo.*

o *Theodoricus post eadem Childerici receptus anno 675, dein ab anno 680 monarcha, mortuus est anno 693.*

p *Leodegarius occisus est anno 688 die 2 Octobris quo colitur.*

q *Intra arcam tamen lapideam, inquit Riquetus, quae servatur etiam nunc, donec perficeretur major, quae inchoata habebatur ecclesia S. Mauritii, nunc S. Deodati dicta, ubi ante altare S. Crucis conditum in eadem arca corpus est. Sed quid si primo terra nuda conditum corpus in arcam istam compositum credatur in ipsa translatione? Non tamen tunc accepit formam crucis ecclesia nostra, quam nunc habet : quamque constat ex Bulla Nicolai III opus esse anni 1278, inquit Riquetus.*

r *Hic finiuntur in membranis loci Lectiones de Sancto, per Octavam distributae, et hactenus de verbo ad verbum eadem cum impressis. Abbas autem ab Hildulpho constitutus, dicebatur Leutebaldus : sed praemortuus illi, necessitatem imposuit Sancto resumendi per ultimos tres annos regimini, uti scribit Ruyrus.*

s *Hic desinit MS. Ultrajectinum et Vita a Mosandro edita.*

CAPUT IV.

Veneratio SS. Deodati et Hildulphi in tunicis et corporibus. Elevatio eorundem. Vita approbata.

Elapse tandem anno a glorioso obitu Domini Deodati, in quo beatus Patriarcha Hildulphus assidua visitatione et frequenti immolatione salutaris Hostiae curabat prodesse ejus spiritui, deinceps pristinam institutionem resumpsere Fratres utriusque loci. Demique ut prius semel in anno solebant san-

Tunicam S. Deodati a discipulis oblatam veneratur S. Hildulphus

cti Antistites suas cellas invicem visitare, sic postea studuerunt facere. Sed viro Dei Hildulpho invisenti Vallem-Galilaeam vice Domni Deodati, occurrerant ejus discipuli, praeficientes tanti Magistri tunicam. Quam reverenter susceptam sanctus Pontifex, tamquam dulcissimum pignus amici exosculans, amplexabatur : et in veste nomen Sancti illius dulcissime venerabatur, eumque in ea sibi videre videbatur. Hoc ipsum faciebat, quando placito tempore ea a discipulis Sancti ad Medium monasterium referebatur. Et quidquid venerationis impendebat insensibili tunicae, carissimo suo Deodato se impendere laetabatur : quem sentire devotam sibi caritatem arbitrabatur, cujusque efficacibus meritis seipsum, adhuc in stadio hujus vitae decertantem, atque spiritali palæstra desudantem, sustentari inter dulcia suspiria precabatur. Confidebat enim illum, jam prostrato atque proculcato adversario, palma et corona a Domino donatum; et apud eum posse plurimum, utpote in ordine caelestis curiae indelebiter adscriptum. Sed cum viri Sancti temporalis vita in multos annos (Deo disponente) tenderetur : quatenus ejus exemplo ad aeternam vitam plurimi accenderentur; factum est ut circa ultimos annos, senio jam praegravatus et fractus continuatoque labore debilitatus, cellam suam, nec solitae visitationis gratia egrederetur : non tamen ideo discipuli beatissimi Deodati praetermiserunt ad eum ferre tunicam Magistri, sicut erant soliti.

23 Cumque divina miseratio emeritum militem suum Hildulphum a nimio labore decrevisset in aeternum requiescere, per dilectissimum sibi Deodatum dignatus est eidem transitus sui diem denuntiare, et ut satageret ambas eorum cellas (sicut res poscebat) disponere. Unde vir Sanctus multum in Domino est laetatus, quia ex turbulento conflictu mundi ad perpetuae pacis tranquillitatem mox erat iturus : ubi omni lacryma ab oculis ejus absterga, perpetim consolaretur. Itaque Fratibus suae cellae designato Abbate Domino Raimberto; Valli autem Galilaeae Domino Marcinanno, emicuit ab hoc exilio, ab incarnatione Jesu Christi anno septingentesimo septimo. Cujus quidem sanctam mentionem istic tenore narrationis ducti, vix summatim attingere curavimus; ne fastidiosis auribus escas collegisse et inculcasse arguamur; avidum tamen Lectorem ad Vitam a Saucti destinamus. Porro Dominus Marcinannus, quem praelatum beatissimi Deodati cenobio supra memoravimus, in provisione cenobii talis utilitatis fuit studiosissimus. Is quippe longo superfuit tempore sub Regibus Theoderico atque Childerico juniore, a quo etiam Aquisgrani promeruit descriptionem totius Abbatiae suae roborari Regia auctoritate.

24 Deinde tam Sanctorum decessorum idonei successores Raimbertus et Marcinannus, caritativam societatem, a sanctissimis Magistris susceptam et sibi quasi lege hereditaria relictam, non imminuerunt, verum potius augmentaverunt. Quod utique ex brevibus vel syngraphis illius temporis hactenus monstrabatur : in quibus nomina Fratrum utriusque monasterii, tam defunctorum quam et vivorum, diligentissime annotata et altaribus superposita conservabantur; pro quibus in Missarum solenniis verissime dicebatur, quod sic in libris Sacramentorum passim reperitur; Et quorum nomina super Sanctum altare tuum scripta adesse videntur. Interea a devotissimis [discipulis] inviolabiliter fuit observatum, quod a piissimis Magistris recolebant traditum; videlicet, ut semel in anno, et isti inviserent cellas eorum, et illi istorum, tamquam praecipua pignora praefereudo tunicas Magistrorum (siquidem et discipuli Domini Hildulphi ipsius tunicam retine-

D
A. NOV.
DEODAT.

E

qui ab illo
praemonitus

successoribus
datis moritur.

a

F

Monachi
utriusque
cenobii orant
pro mutuis
defunctis

rant

A rant sibi) quibus cum tanta devotione occurrebatur, et tanta veneratio exhibebatur, ut dulcissimi Patres ad filios redisse post longa seculorum volumina crederentur.

A. MON.
DEODAT.

quorum objec-
tu plagæ
divinæ cessant;

25 Quod si peccatis facientibus, cœlestis ira in populum grassaretur, et siccitate seu nimia imbrum refusione, aut pestilentia vel qualicumque plaga feriretur; mox hinc inde conglobatus [Conventus] tunicas Patronum suorum cum luctuosis precibus offerebat et ingerebat divinis obtutibus: moxque removebat pietas, quod promeruerat impietas. Nam contra desævientis flagelli impetum tantum valebant Sanctorum merita, et plebis fides; ut nec mora misericordissimus Conditor justi iudicii sui severitatem a populo cohiberet, atque optatæ misericordiæ consolationem eis distillaret. Sic denique temporalis et parva consolatio, fidei fiebat maxima proventus, quæ unumquemque pro modulo suo ad correctionem pravitatis suæ, et imitationem Sanctorum, atque ad debitam venerationem hortabatur assurgere, quos intelligebant tantum de Deo meruisse; quo possent iram ejus a peccatrice gente avertere; et tales cupiebant esse, quales divina benignitas dignatur elementer respicere. Jam perpendamus, si possumus, quid meriti vel virtutis habuerint herua Patrum nostrorum sanctæ animæ interius; quorum vilissimæ tunicæ, oculis Dei representatæ exterius, a populo pleno peccatis suspenderent iram ejus.

B

corpora
elevata
utriusque sunt
in veneratione:

26 Ergo hæc consuetudo tam pia et religiosa integerrime conservata est inter hæc duo cœnobîa, donec sancta corpora plurimis miraculis declarata sublevarentur de terræ gremio, divina disponente gratia. Tunc quod consueverant facere in tunicis Sanctorum, usque ad hæc nostra tempora conservarunt in corporibus eorum cum eis invicem se visitando, aut sibi complacito loco dulciter occurrendo. Ubi inter se pias commutando sarcinas, aliquamdiu velut proprios Dominos gestare amant: nec quemlibet eorum a se credunt alienum, quando concio Vallis-Galilææ B. Hidulphum recognoscit suum, utpote viginti octo annis et dimidio sibi prælatum: e diverso plebecula Medii monasterii insignem Christi Confessorem Deodatum vendicat sibi, cui Dominus Hidulphus attribuerat prioratum sui loci, inibi eum dignissime suscipiendo dum advixit, et nihilo minus tunicam ejus postquam obiit. Super hæc etiam accumulunt eorum caritatem mutuam, qua effectum est, ut omnia illis forent communia.

C

Aristot. lib. 8
Eth. cap. 9

Sicut philosophica insinuat sententia; Vicinorum pleraque sunt communia, amicorum vero omnia. Quocirca sicut tunc solebant mutuo suscipere horum Sanctorum tunicas, scilicet corporum exuvias; sic nunc quoque suscipiunt eorum corpora, animarum utique exuvias: Quorum per meritum pax nobis nunc et in ævum. Igitur hæc jam sufficiant religiosi animis, quæ pauperulo sermone cursim expulsi de piissimi Patris nostri Deodati gestis, vix attingentes pauca de innumeris, minima de maximis: quibus sancta Trinitas in terris glorificavit dilectum suum pro sanctæ vitæ meritis. Ceterum tot et tantis quotidie miraculis venerabile corpus ejus nobilitatur, quot et quanta vix, ut putatur, sufficit aliquis facundissimus [enarrare.] *b*

27 His adeo diffamatus mundo innotuit, ut hæc nostra jejuna et sterili narratione prædicari non indigerit. Sed quoniam Christianæ perspicaciæ est magis requirere atque attendere opera quæ unumquemque Sanctum faciunt, quam quæ Sanctum ostendunt; delectatur quidem visibilibus Sanctorum factis, sed tamen ad invisibilia eorum facta pervenire omnimodis appetit; et sitibunda mavult ex fonte, quam ex rivo suam restinguere sitim: unde

b
inquirenda
non tam
miracula
quam virtutes
Sanctorum

enim gaudendum sit, a Domino Jesu didicistis, qui suis ait discipulis; In hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiciantur; gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in cœlis. Quod utique mereamur animæ sanctitate, non miraculorum ostentatione; maxime cum in die iudicii dicturus sit multis, qui in ejus nomine virtutes multas fecerint, Nescio vos. Hinc est quod omnes laborantes et cœnatos ad se invitans, non ait, Discite a me signa facere, sed quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Hoc plane quod discimus a capite, debemus et ex præcipuis membris ejus discere; quia ardentius exquirat fides Ecclesiæ, quales illi, quos veneratur, fuerint ex invisibilibus animæ virtutibus; quam quales ex signis visibilibus: quæ profecto sunt lac parvulorum, non solidus cibus robustorum. Sed sicut a lacte ad solidum cibum pervenitur, sic a signis imperfectio fidei nostræ vegetata, ad solidas animæ virtutes quandoque perducitur; ut jam necesse non habeat fugere, sed tantum ruminare. Hinc istud est, carissimi, quod cum pascere mini quotidianis et eximiis miraculis dignissimi Confessoris Christi Deodati, ad tantum robur mentis estis perducti; ut his solummodo jam non essetis contenti, sed anxie quæreretis sanctam esuriam vestram sancta vita illius refici. Nostris enim apprime inter miracula animum vestigari debere, et quod merito cessante bono, miracula nil sunt.

D
Luc. 10.

Matth. 19.

E

28 Jam nunc piissimo Conditori omnium gratias agamus in communi, non usquequaque vos fraudatos tam bona voluntate: ex paucis etenim, quæ præmisimus, quam bonus fuerit thesaurus cordis ejus agnoscimus: qui præ gaudio inventæ margaritæ omnia quæ habuit sic vendidit, ut etiam seipsum abnegaverit, et exul in labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame et siti et jejuniis multis, in frigore et nuditate, Apostolum Paulum imitatus, multis annis pro Christo oberraverit: nec dulcedinem geminæ caritatis, in qua tota Lex pendet et Prophetæ, ulla mundi pressura ei extorquere valuerit. Itaque juxta libri Ecclesiastici monita, Laudemus viros gloriosos, Patres nostros, in generatione sua: sed sic laudemus, quatenus eorum exemplo pravitatem vitæ nostræ dirigamus atque informemus. Ut enim doctissimi Patris Augustini se habet sententia: Bene loqui, et male vivere, nihil est aliud quam seipsum sua voce damnare. Præcipue autem Patrum nostrorum vitam contuendo ad contemptum mundi armemur, eosque in tam perfecto opere imitemur. Nolinus diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo: quia, ut beatus Evangelista Johannes protestatur, quidquid in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ, quæ non sunt a Patre. Hæc tria utique reliquorum vitiorum sunt causæ, quæ sic calescunt ex mundi amore, ut a caritate Christi prævaleant innumerabilem populum separare: a quibus omnino immunes erimus, si dilectionem mundi a pectoribus nostris excludamus. Quod cum fecerimus, Sanctorum patrocinii nos ubique juvari non ambigamus, quorum vestigiis prompto corde inbiamus. Quia vero exteriora miracula testimonium dant bonæ vitæ: in subsequentibus c conabimur (si Deus permiserit) ex his aliqua posteris transmittere: ut ex paucis colligatur, quanta piissimus nutritor noster Deodatus gloria sublimetur in æterna vita, ad ejus mortua ossa tanta cœlitus conferuntur corporibus et animabus solatia. Ipsius tandem meritis innitentes et precibus, cum fiducia ad thronum gloriæ divinæ accedamus, postulantes nobis debita nostra dimitti, et tanti patroni exemplo ad beneplacitam Deo conversationem perseveranter

Ecc. 4, 46.

sequenda
eorum exem-
pla.

F

Joh. n. 12, 16

c

accingi

A accingi : præveniente ac subsequente nos misericordia Patris æterni, cum coessentiali sibi Filio et Spiritu sancto, in trina Unitate, et una Trinitate inseparabiliter dominantis, viventis atque regnantis in seculum seculi. Amen. *d*

d
vita hæc ap-
protata in
Synodo Roma-
na.

29 Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo quadragesimo nono, Indictione secunda : concurrente sexto, Epacta quartadecima, regnante Henrico filio Conradi Imperatoris anno decimo, ac imperante tertio, hæc gesta quæ de piæ memoriæ Pontifice Deodato scripta sunt, ad summum Apostolicæ Sedis apicem delata sunt, atque in provinciali Synodo ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ est constitutum, ut in præsentia Episcoporum, Abbatum, Clericorum et Laicorum recitarentur, et cum recitata fuissent, data auctoritate ab ipso summo Papa e Leone nono, primo anno sui Apostolatus, decretum est, quatenus in Ecclesia Dei legerentur et firmissime servarentur; ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, et honorem ipsius beatissimi Patroni nostri Deodati, et ad ædificationem multorum per cuncta secula seculorum.

emittendum vinum retraxisset, et vinum se crederet habiturum; mira res! pro vino tanta multitudo muscarum per foramen ebullivit, ut putares te, si vilisses, in Ægypto esse, ubi plaga muscarum Ægyptios jussu divino punisse narratur. Videns igitur is qui ad hauriendum vinum venerat hoc mirabile factum, obstupuit; et paxillum cum cantro quod manu tenebat in terram projecit; cursuque rapidissimo ad Dominum suum, narraturus quæ facta fuerant, advenit: statimque examen muscarum cum illo veniens Dominum aggreditur, et tanto nisu Dominum morsibus et aculeis crudeliter adtrexit, ut idem Dominus compunctus, et fundum reddere, et de commisso veniam petere cogeretur. Restituto siquidem monachis fundo et venia obtenta, illa muscarum multitudo a viri vexatione cessavit: et ita vinea illa usque ad hoc tempus a Deodatensibus possideri dignoscitur.

D
A. MON
DEODAT

31 Postea vero anno Domini MIII, vergente numero, erat quædam Ducissa, *b* quæ viro suo viduata, Lothariensem Ducatum pro modulo suo regerat. Inter cetera quæ temporibus suis contigerunt, accessit ad ecclesiam S. Deodati, et Clericis vulgo comminata est, quod si corpus Domini sui scilicet *E* B. Deodati, non ostenderent (quod se jactabant habere, et quod adhuc tumulo saxeo tenebatur) ipsos perpetualiter in propriam redigeret servitutem. Minis etenim Clerici et populi perterriti, convocatis undecumque viris religiosis, jejuniis et orationibus præmissis, corpus ipsius Sancti, loci ipsius fundatoris Deodati de tumulo in medio ipsius ecclesie locato, ante altare sanctæ Crucis quod nunc est parochiale, levaverunt; et in scrinio novo ad hoc parato, pridie ante vigiliam Depositionis locaverunt: unde adhuc singulis annis ejus sacra Translatio a Clero et populo eo die recolitur. Ita ex tunc ecclesia et vallis oppressionem ipsius Ducissæ exempta fuit. Secundo autem post anno idem monasterium S. Deodati, præ vetustate corruens, ab ipsa Beatrice et quodam Comite *c* Ludovico, cum aliquibus aliis adjutoribus fidelibus, ampliori et novo ædificio est donatum.

b
transfertur
corpus an.
1003

E
in novam ar-
cam:

32 Ex eo tempore, *inquit in suis Memoriis Riquetus*, majores nostri conservaverunt Reliquias Sancti usque ad postremum incendium anni MDCXXXV. Quamquam antem eadem flamma quæ campanas liquefecit, etiam sacratiora metalla confuderit quibus operiebatur S. Deodati feretrum: pepercit tamen bonæ parti ossium intus repletorum, quorum adhuc notabiles valde portiones habemus, *d* quas anno priori MDCXXXIX ipsemet solenniter transtuli in aliam argenteam capsam, liberalitate Domni Decani comparatam. Ejusdem Sancti nostri Reliquiæ forsitan etiam sunt in monasterio Latiniacensi prope Parisios, ubi S. Deodatus Episcopus una cum aliis communi translationis festo colitur 11 Junii, et solus iterum XXI.

enque an.
1635 combu-
sit,

F
d
in aliam
an. 1679.

ANNOTATA D.-P.

B

a Riquetus suspicatur ipsummet composuisse Vitam Hildulphi a Mosondro editam: certe vel idem utriusque est interpolator; vel auctor Vitæ S. Hildulphi dum Miloni eum successisse facit, oliaque multa in Chronologiam peccat, hujus vitæ Interpolatorem in errores pertraxit, quibus confundi vidimus secula duo.

b Theodorius præfuit ab anno 720 ad 737 et post interregnum, Childericus ultimus Merovingorum assumptus est anno 743, abdicatus anno 751.

c Conatumne hunc voluntatis ad operis effectum deduxerit auctor, ignoramus nulla certe miracula in scriptis reperit Riquetus, paucissima Ruyrus de quibus infra.

d Quod sequitur houl dubie postea adscriptum fuit.

e S. Leo IX Papa colitur 19 Aprilis, quo die dedimus ejus Acto, et ostendimus Synodum hic indicatam fuisse Romæ post Dominicum in Albis celebratam; et conveniunt characteres omnes hic relati.

APPENDIX.

Ex Chronico Senoniensi Richerii.

C **N**e quis hunc beatissimum Deodatum credat apud *a* *L*um magni non esse meriti (*inquit Richerius cap. 9 et 15*) inusitatum unum de multis huic paginæ non pigebit inserere. Erat igitur vir quidam satis locuples in Alsatiæ partibus, in villa quæ Teutonice Sigolthem *a* vocitatur; qui fima sancti Episcopi excitatus, partem prædiorum suorum Beato contulit Deodato; in qua parte quidam ager vineæ donatus est, qui illi donatori, quia peroptimum vinum gignebat, incomparabiliter carus erat. Cumque monachi monasterii B. Deodati aliquanto tempore possiderent eam, ipsius vineæ donator, considerans se in omnibus vineis sibi relictis tam pretiosum vinum nusquam habere; animi cupiditate cæcatus, ipsam vineam, quam prius devotus Deo donaverat, jam suæ largitatis invasor effectus, in proprios usus iterum resumere præsumpsit: quam coluit, vindemiavit, et vinum sollicite in quodam vase collocavit, et sibi caute conservari præcepit. Denique cum quadam die ad manducandum cum quibusdam amicis lectus recumberet; vocato ad se pincerna suo, de illo optimo vino suo sibi jubet apportari. Qui concito cursu ad cellarium, ubi vas cum vino habebatur, accepto vase vinario, quod cantrum vocatur, accessit. Cumque paxillum de fundo ipsius vasis ad

ollatam vineam repetens,

a

pro vino haurit muscas:

ANNOTATA D. P.

a Hodie Savamont, in diocesi Basilcensi, inquit Ruyrus et Riquetus.

b Infra nominata Beatrix. Fuerit hæc secundum uxorem Godefridi Barbatii, ipso anno 1003 defuncti: nam prima, filia Ottonis II Imper. Mechthildis dicebatur, juxta Albizium in Stemmatibus Principum.

c Fortassis Ludovicus comes de Montione, testis Privilegii a Leone IX Deodatensibus scripti, coram Imperatore Henrico III.

d Fortassis autem jam pridem alii non habebatur, multis ac variis partibus per Vosagi monasteria distributis, ut non adeo absonum videri debeat, quod hujus quoque S. Deodati Reliquiæ haberi in Apri-monasterio dicuntur.

DE SANCTO NAZARIO

EPISCOPO JUSTINOPOLITANO IN ISTRIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus Episcopatu, cultu, inventione et translatione.

Istriae urbs
Justinopolis
Episcopalis.

Istria, pars olim Galliae Transpadanae, nunc provincia Italiae sub dominio Venetorum, in confinio Illyrici sita, est Primoria urbs, Caput-Istriae dicto, ad ejus ingressum occurrens, quae sola occupat totam unam insulam, positam ad sinum Tergestinum in mare Adriatico, et continenti nequitur ponte versatili. Hic Istri, ex concessu Justini Imperatoris, Justiniani nepotis, sibi aedificandam censuerunt civitatem, qua se suaque a Sclavoniae latronibus tutarentur, eidemque de nomine Imperatoris Justinopolim nomen fecerunt, uti scribit Ughellus tomo 5 Italiae sacrae columna 355, acturus de Justinopolis Episcopis, et dictu sua marmorea inscriptione confirmat, quae ibi videri potest.

S. Nazarii inventio.

2 Primus ibi ab Ughello Episcopus statuitur Joannes, jussu Stephani secundi Papae, ab Gradensi Patriarcha Vitelliano consecratus anno DCCCLVI. Secundus vero est S. Nazarius, de quo hic agimus, Episcopus et Patronus Justinopolitanus, cujus corpus ex divina revelatione inventum, in ecclesia S. Mariae in medio pavimenti Cathedralis conditum fuit, lapidea arca tegente, ubi haec brevis inscriptio legitur.

Hanc patriam serva, Nazari Sancte gubernata,
Qui Pater et Rector Justinii, diceris urbis.

Paulo vero infra, characteribus Romanis antiquis rotundis, hujusmodi inscriptio exarata conspicitur: pristino suo decori restituta et erecta anno MDLXXVII. Simul vero cum S. Nazarii corpore, lamina plumbea reperta est, ita inscripta S. NAZAR. PRÆSUL MIGRAVIT IN DOMINO KAL. XIII JULII. Hanc laminam, ita inscriptam, idem sepulcrum cum corpore Sancti concludit, ut a Petro Morano hujus Ecclesiae hoc tempore Episcopo dignissimo accepi (inquit Ughellus.)

3 Diem XIX Junii, in qua festum S. Nazarii habetur celebre, Ferrarius in Catalogo Sanctorum qui non reperiuntur in Romano Martyrologio, dicit esse Inventionis, non autem decessus aut adeptae gloriae apud Superos. Sed supramemorata inscriptio aliud indicat. Non constat autem quo tempore hic Sanctus floruerit. Illius meminit Nicolaus Manzolus. Hactenus Ughellus. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae aliquod compendium habet et potissimum de Inventione corporis, additque in veteri MS. dictae Ecclesiae fusius narrari Inventionem et plura miracula.

Notatis 19
Junii.

4 Habemus libellum istum excusum Venetiis anno MDLXXI, conceptumque beneficio Ludovici Joannis Schonlebbii, dum viveret Archidiaconi Carnoliae Inferioris, in quo, post descriptionem Istriae, additur opusculum de Sanctis, et inter principia ponitur Historia Inventionis atque Miraculorum S. Nazarii ex vetusto ecclesiae praedictae Manuscripto, haud dubie Latino, quodque mallems originali phrasi dare; sed eo deficiente, accipe versionem nostram: defuncto enim Schonlebio, neminem habemus per quem id sperare possimus. Idem Manzolus dictae historiae praepositus epistolas, per quas constat quomodo ipsius et S. Alexandri I'apae reliquiae, quae ante annos aliquantos Justinopoli ablatae fuerant, eodem relatae sint anno MCCCXXII; quas epistolas placeat ultimo loco dare, ut naturali temporum ordine narrentur singula.

Historia a
Manzolo edita:

INVENTIO ET MIRACULA

Ex impressis Italicis Nicolai Manzoli.

Erat in civitate, quae Caput-Istriae dicitur, Martinus quidam, vir humilis ac devotus, aedituus ecclesiae majoris S. Mariae in praedicta civitate, solitus frequenter ibidem in oratione pernoctare. Hic vice quadam, coram Sanctissimo Eucharistiae Sacramento, piis suis vigiliis precibusque insistens; vidit in parte Orientali ecclesiae, sub lapideis quibusdam scalis, apparere lumen, solari splendori haud absimile: quod licet vehementer demiraretur, distulit tamen ad aliorum proferre notitiam, quoad certius de re tota sibi constaret. Tandem cum eadem apparitio luminis non cessaret recurrere, certo sibi persuasit, alicujus servi Dei ossa ibi haberi recondita. Indicavit Decano et Capitulo quid vidisset: sed quia homo erat simplex nulliusque in civitate auctoritatis, fides ei habita non est.

Aedituus, viso
supra locum
ubi corpus la-
tebat lumine,
E

frustra id in-
dicat:

2 Igitur eadem visio et revelatio corporis S. Nazarii oblata etiam fuit grandaevo cuidam civi, nomine Peregrino, probitate vitae et morum honestate omnibus commendatissimo; qui procul a vitis fastuque mundano, dies suos extremos agens, meruit insuper cognoscere distinctius sepulturae locum et nomen istic conditi Sancti. Distulit nihilominus etiam hic adhibere fidem oblatae sibi per somnum visioni eamque palam facere, sciens frequentes somniorum illusiones. Sed cum identidem eadem visio recurreret, tandem Dei iram timuit, si revelata sibi premeret diuturniori silentio. Ergo convenit Clerum, nonnullosque ex populo fideliores, et voce ac corde tremulo indicavit, quid sibi esset in somno revelatum: deinde cuidam suo amico Adalberto, pro ecclesiae honore zelosissimo. Hoc autem nonnullisque Canonicis comitatus, sub vesperam intravit ecclesiam S. Mariae; seque ad locum conferens, in quo sciebat gloriosi Pontificis corpus haberi, clausis diligenter ecclesiae foribus et invocato nomine Jesu Christi, primum quidem timuit ne si fodere istic juberet, in vanum labor cederet; deinde resumptis pariter animis, simul omnes terrae sinum aperuerunt marris atque lignibus; nihil tamen invenerunt: id quod magnam iis confusionem attulit.

sed cum eadem
visio
honoratus se-
nez.

F

et quis ibi
conderetur di-
dicisset.

3 Frustraneo isto labore fatigatis per totam noctem omnibus paulatimque dilapsis; sub auroram restabant soli duo cum paucis Clericis intra ecclesiam; lacrymisque perfusi et corde contrito, coeperunt denuo terram scrutari. Nec diu laborandum hac vice eis fuit: cito enim resectum est sepulcrum gloriosi Pontificis, atque ad caput tabella his verbis incisa S. NAZAR. PRÆSUL MIGRAVIT IN DOMINO XIII KAL. JULII. Quibus visis et lectis, sicut per somnia fuerat revelatum, compulsavere campanas in signum laetitiae

noctu effossa
humo, capsam
invenit.

A lætitiæ: omnisque populus accurrit ad ecclesiam dicens Hosanna filio Dei, benedictus qui venit in nomine Domini: omnes enim repleti erant gaudio ac jubilo, tum propter repertum tam pretiosum thesaurum, tum propter miraculosas eorum curationes, qui a contactu sacrarum istarum Reliquiarum remedium petebant infirmitatibus suis. Exemplis rem juvat clariorem facere.

4 Erat in civitate Sacerdos, nomine Vescellus, ecclesiæ S. Mariæ Canonicus, a multis retro annis contractus, atque omni fere motu naturali privatus: qui cum delatus ad sanctum Corpus, ejus contingendi facultatem humiliter postulasset; laxatis subito vigore nervis, sanus inde recessit. Mulier quædam novem integris mensibus usu pedum caruerat: eodemque dilata, cum totam ibi noctem in oratione pervigil transegisset, mane sanam sese reperit; gratisque Deo ac S. Nazario actis, domum lata abiit. Joannes Eustachii multis annis paralyticus, domi desidebat: hic acceptis duabus furculis sub axillaribus, regre ad Sanctum altare, sub quo sanctum Corpus collocatum erat, adptavit: ubi cum lacrymis atque suspiriis nocte tota supplicans Deo, per merita passionis filii sui sanctique Nazarii, sub auroram obtinuit desideratæ gratiam sanitatis.

B 5 Pessima quædam mulier, miraculis sanctitatisque servi Dei incredula, et ea ludibrio habere solita, cum præsumpsisset etiam ipsa ad altare se sistere, subito ac violento motu elevatæ sunt inappæ altaris palliæque concussa: qui motus cessavit, statim atque illa vice altera, Deum Sanctumque tentatura venit: cumque eadem iterum evenire conspiceret ad sui indignæ præsentiam, pœnitentia suorum peccatorum commota abiit plangens. Postea regressa est tota jam alia, implorans Dei misericordiam, et delictorum suorum veniam postulans: exindeque nihil moveri vidit idque signum habuit suæ pœnitentiæ Deo acceptæ.

6 Contigit aliquando permissu divino, ut grandis calamitas incumberet civitati, habitantibusque parvulis liberis, quorum qui quartum annum attigerant superabantque, omnes mortali quodam symptomate passim extinguebantur, unde communis erat ubique luctus. Tunc cuidam civium apparens Sanctus, jussit corpus suum circumferri per urbem, promittens cessaturam parvulorum mortalitatem. Præmissis ergo jejuniis, instituta a Clero et populo supplicatio

C fuit, cum sacris S. Nazarii ossibus; et malum cessavit. Peregrinus quidam ad ea quoque visenda venit, brachia et corpus catenis innexus, pro delictorum suorum gravitate: qui mox atque genæ flexit coram arca Sancti, disruptæ catenæ, ad pedes ejus prosilierunt, cum sonitu qualem malleis percussa incus daret. Quare supplex ille Deo, Sanctoque Nazario laudes accinens, exultabat coram omnibus: a quibus oblatas sibi eleemosynas accipere recusans, lætus in patriam abiit.

7 Hispanus quidam, Willelmus nomine ex oppido S. Ægidii, septem annis cæcus, surdus et paralyticus, conspicuum sibi habuit in somnis S. Nazarium sibi dicentem: Vade ad Caput-Istriæ, ad hospitalem domum quæ ibi in nomine meo ædificatur: eique indispensabili voto tuam mancipa servitutem, ut ab hac infirmitate saneris: insuper ne scienti qua via quove loco requirenda ejusmodi civitas esset, iter monstravit, dirigendo eum Venetias, ubi esset inventurus cives illius loci, ab iisque docendus ubinam reperire posset sanctum ejus Corpus. Evigilans ille, cœpit ut melius potuit sese sustentare, et viam sibi revelatam inire; quod ei per Dei misericordiam feliciter cessit: et ad locum usque progressus, recuperata sanitate, obligavit sese ipsius servitio usque ad vitæ finem.

8 Civis cujusdam filius unicus, ambulavit per pratum versus fontem quemdam sitis levandæ causa, curaque faciendæ Crucis oblitus aquam non lustratam hausisset, cum ea simul et dæmonium hausit, cœpitque furere et intemperis agi. Quapropter adductus ante sacrum corpus, cum gravius etiam torqueretur, adhibiti per triduum exorcismi sunt: quarto autem die, post Missam in Dei Deiparæque honorem celebratam, cœpit inclamare dæmon nomen beati Pontificis, canina voce exclamans; Exeo, Exeo, compulsus a S. Nazario: emisitque coram omnibus fœtentissimum fumum, non aliter ac si fabrilis fornax aperta fuisset; quo viso universi glorificaverunt Deum et Sanctum ejus. Sed dæmon, qui nunquam cessat male facere, ista sua domo pulsum se conspiciens, aliam sibi quæsivit introivitque in quemdam Joannem ex oppido S. Mariæ de monte, eumque impellebat ad actus motusque obscœnos et ridiculos. Deductus ergo fuit ad hospitale, quod supra pontem civitatis fabricabatur: ubi positus coram altari, in quo offerebatur sacrificium Missæ, inclamavit scipius nomen B. Nazarii. Deinde tenentium manibus violenter ereptus, elevatus in aërem est ad hominum duorum altitudinem, immensam vociferans; Nazarius me cogit etiam hanc habitationem dimittere: humique depositus est sanus.

9 Cuidam nomine Insulano accidit, ut loquela privaretur: qua cum septennio caruisset, venit ei quodam mane in mentem, ut Dei misericordiam, per S. Nazarii merita, pro loquela recuperanda imploraret. Venit ergo ad sepulcrum Beati, ipsumque vidit facie ad faciem Pontificalibus indutum: cujus benedictione gratiaque munitus, cœpit sic profari: Nonne videtis Pontificem Nazarium, mihi colloquentem? Ecce adest, elevatæque manu signum Crucis format, et benedicit vobis.

10 Mulier quædam, nomine Aureola, ex loco Patriarchatus Aquilejensis qui Marano objacet, cuidam Istriæ provinciæ Castellano ministrabat, totoque triennio infestante eam dæmonio multipliciter vexabatur: nam et cum alicubi solitaria erat, ipsi se manifeste conspiciendum dabat. Contigit autem ut deficiente aliquando domi farina, ab heris mitteretur ad molam. Exivit ergo propere de castello, cumque per viam crudelius solito torqueretur, totam eam noctem ibi mansit: sub auroram vero inimicus dæmon, beræ vocem assimilans, ter eam vocavit. Experrecta illa tremebunda, saccum farine corripuit, domumque referre cœpit: eumque ad mediam progressa viam, sumpsisset licentiam ab iis qui usque eo fuerant comitati; rursus ei se stitit dæmon, modo carri, modo pini formam assumens; ac deuique versus in speciem lascivæ mulieris, indutæ albis, misellam istam deduxit ad locum, ubi complures juvenes, atque mulieres choreas ducebant; compulitque in eorum circulum se dare, ac simul saltare. Tandem tamen revertit illa in domum herilem, ubi ipsius Dominæ formam sumens dæmon cœpit familiari rei intendere, ac speciatim torrere carnem; cujus cum buccellam famulæ porrexisset, sensit illa subito ingressum in se satanam.

11 Audiverat aliquando, cum adhuc integra potiretur sanitate, celebrem famam B. Nazarii, et quomodo totam Istriam suis miraculis illustraret: ac. Ducite me, inquit, ad S. Nazarium: sed dæmon, muliebri specie se ostentans, dixit: Faciam venire pluviam ventosque et aquarum diluvium, sic ut pertingere eo nequeas. Pertæsi tamen domestici molestiæ diuturnioris, statuerunt infirmam suam sistere ad corpus gloriosissimi Pontificis: statimque turbo involvit, tempestasque adeo tenebrosa incubuit, ut ipsa in meridie serus vesper esse videretur: sub vesperum autem, cum jam satis indultum inimico

D
EX ITAL.
MANZOLI.
liberatur
dæmoniacus,
unus

et alter;

E

loquelam
recipit mutus:

mulier, post
diuturnas a
dæmone sibi
apparente
molestias,

F

ab eodem
insecta,

et ipso
frustra obni-
tente ducta ad
aram Sancti,

EX IT L.
MANZOLI.
Ibidem sum-
pta aqua
benedicta
purgatur:

A mico divinitus esset; illuminatum est cœlum, et infirma famula deducta fuit ad Caput-Istriæ, ubi corpus B. Nazarii quiescit. Illi per triduum manens vehementer exagitabatur, interim dum adjurabatur daemon, ut dimitteret corpus Aureolæ. Respondebat autem ipse: Exibo propter S. Nazarium. Igitur Clerus et Populus, Deum collaudans, præstolabatur ejus egressum; interim dum ipse arcana præterita ac futura enuntiabat presentibus, suam cuique vitam exprobrans, et mirabilia multa revelans. Tertio deinde die post celebratam Missam, posita in pelvim aqua, benedixerunt eam, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti: de qua cum Aureolam libere coegissent, sub invocatione nominis S. Nazarii, exclamavit daemon: Egredior, egredior, quia S. Nazarius violenter me ab hoc vase extrahit. Itaque videntibus omnibus exivit ab ore mulieris cum spuma ac fumo: et integra sanitas reddita illi est ad laudem D. N. Jesu Christi.

sanantur
simul agri
quatuor,

12 Horum mirabilium fama cum esset Patriarchatu toto Aquilejensi diffusa, cœpit ex universa Istria accurrere ad sanctum corpus multitudo infirmorum, ut sanitatem consequeretur: unde accidit B ut uno die, post solis occasum, quatuor diversis morbis agri simul compotes voti fierent. Duo ex his sic erant contracti, ut capitibus suis fere contingerent genua: aliis vero duobus manus unius pedisque usus interceptus erat. Mirabilius autem tunc etiam fuit, quod Vetula quædam, cui præ senectute oculi fuerant prorsus obtenebrati, coram sepulcro Beati visum recuperavit. Hæc porro aliæque multa miracula, sic patrata ibidem fuerant, ad laudem S. Nazarii, ex Dei voluntate, qui sit benedictus in secula sæculorum. Amen. *Non exprimitur unius inventionis prædictæ; sed quæ in eodem libello immediate sequitur Inventio S. Alexandri Papæ et Martyris referenda in supplemento Muji, cum nonnulla forsitan correctione eorum quæ dubitanter ibi diximus num. 14 Comm. prævii) inventio, inquam S. Alexandri narratur facta anno MCCCVI. die XXVIII Octobris.*

causa illu-
m natur.

EPISTOLÆ QUINTÆ

De SS. Nazarii et Alexandri Pontificum Reliquiis, Genuam Justinopoli relatis.

C Ex editione Italica ejusdem Manzoli.

Genuenses
capta c. n. 830
Justinopoli

Cum renovatis identidem contentionibus, potentissimæ per Italiam Republicæ duæ, Venetorum atque Genuensium, mutuo sese attererent, seculo XIV ultra mediocritatem protracto et ad finem tendente; contigit ad Clodium vincere Venetos, inclusosque ibi Genuenses ad arbitrariam deditorem compellere, magno cum navium atque hominum damno, anno MCCCLXXIX die 1 Junii prout late describunt utriusque nationis historici, atque ex parte Genuensium Augustinus Justinianus, anno MXXXXV Annales suos vulgans, libro eorundem quarto; ubi inveniet lector, non ideo cecidisse annis Genuenses; sed nova trecentum octo et triginta classe instructa, et Gaspari Spinule Archihalasso commissa, repetuisse Adriaticum mare, atque ad intimum ejus sinum progressos coegisse Tergestum subire jugum Aquilejensis Patriarchæ sibi confæderati; ac postea vi cepisse Justinopolim, Caput-Istriæ vulgo nuncupatam; cumque arcem defensam acrius capere non possent, civitatem expilatam tradidisse flammis. Inter spolia fuisse præfata Sanctorum Nazarii et Alexandri corpora, testis est, qui ea anno MCCCLXXII restituit Justinopolitanis, Pilleus de Marinis, jam inde ab anno MCCCCI laudatissimus Genuensium Archiepiscopus: qui proinde adhuc poterat allatorum

sacra corpora
auferunt;

spoliorum meminisse. Fuit autem res illa tentata atque D peracta ministerio Jacobi de Languschiis, Venetorum ad Genuenses Legati: qui cum ea de re Justinopolim scripsisset anno MCCCCXX, neque responsum accepisset; intio sequentis anni reversus Venetias, dedit novus super ea litteras ad Justinopolitanum Episcopum, prout ipsas aliasque eodem spectantes, originaria Italica lingua, prælaudatus Manzolus posuit in fronte libelli sui de Sanctis Istriae, et hic Latine redditas exhibemus. Ipsarum ergo tenor hic est:

14 Reverendissime in Christo Pater. Gratiôsæ Paternitatis Tuæ litteræ usque in hodiernum diem a me fuerunt conservatæ; in quibus agnovi dulcissimam vestram humanitatem, quam a pueris expertus sum, cum affectu erga me tenerrimo conjunctam. Vellem ego litteris istis prolixum responsum reddere; sed otium non concedunt impositæ mihi curæ: paucis ergo rem perstringam; et si conceptam animo lætitiâ nequeo satis explicare verbis, calami defectum supplebit cogitatio animusque. Adeptus familiarem amicitiam Reverendissimi Patris, D. Pillei de Marinis Archiepiscopi Genuensis, sic ea usus sum, ut idem Reverendissimus mihi humanissime promiserit Reliquias BB. Nazarii et Alexandri: quæ de re monui Reverendiss. Tuam Dominationem, ut cogitaret de restaurando ipsorum splendore et cultu: sed quia tunc nullum accepi responsum, decrevi supersedere negotio, donec intelligerem, quam gratum id haberet Serenissimum Venetorum Dominum. Appuli ergo huc die secunda præsentis Januarii, nec adhuc potui negotiorum a me tractatorum reddere rationem Serenissimæ Republicæ: quod cum faciam, amplam relationi meæ mentionem inseram istius rei, quatenus cognoscam intentionem Dominorum meorum, Teque de omnibus reddam certiozem, et quod mihi mandaveris fideliter exequar: prædictæ enim Reliquiæ ad manus meas venient quoadcumque volvero. Non erit opus ut Communitas ista sumptus faciat: volo enim propriis meis expensis accurare omnia: et ut beatissimæ istæ Reliquiæ ad priorem referantur locum, nulli Libori parcam. Promptus igitur paratusque ero ad exequendum quidquid imperaveris; tum etiam ut Communitati isti, ad quam refero partem originis meæ, rem gratam præstare possim. Commendo me Paternitati vestræ cum illo antiquo amore, quo erga Te ferri me convenit. Venetiis IV Januarii, MCCCXXI. Jacobus de Languschiis.

pro quibus
recipiendis
agens Veneto-
rum legatus

scribit an.
1421 quo-
usque rem
adduxerit:
E

refertur ab
Archiepiscopo
patentes
litteras;

15 Reversus deinde hoc eodem vel sequenti anno Genuam Jacobus, perfecit negotium quod agendum suscepit, et una cum Sanctorum Reliquiis accepit patentes litteras, Justinopolim perferendas, in hanc sententiam: Pilleus de Marinis Dei gratia Archiepiscopus Januensis Rev. in Christo Patri Domino Episcopo Justinopolitano, ac universo Populo Civitatis ejusdem, Salutem in Domino sempiternam. Semper nos divini cultus ratio excitavit, ut Sanctorum Reliquiæ debita veneratione tenerentur. Unde sicuti insignia nostra Sanctuaria, quantum a Deo nobis conceditur, nitimur celeberrima fieri; ita pro universali Christianæ devotionis respectu, beatorum spirituum reliquias, apud notorum patrias libenter audimus coli et venerari. Quare anxia dudum nos cura tenuit, ut Reliquiæ beatorum Nazarii et Alexandri, inter sacra nostra olim tamquam hostilis præda repositæ et hæcque debita solertia eustoditæ, nec pro locorum distantia et rerum ignorantia frequenti et debita visitatione recognitæ, ad patriam Justinopolitanam, ubi, sicut a fide dignis accepimus, Beatus Nazarius colitur Vexillifer et Patronus, reducerentur. Cujus nostræ meditationis affectum dilectissimus Nobis in Christo Jacobus de Languschiis accuratissima diligentia studuit ampliare.

F

per quos de
vitorum civi-
tatis sue red-
dendorum
veritate,

A *fit publica fides* 16 Considerantes itaque rem Omnipotenti Deo gratam, et Justinopolitano Populo acceptam ac salutarem facere, ut hæc colendissimæ reliquiæ ad suam consuetam et devotam Patriam referantur; pro contemplatione Illustriss. Domini Venetiarum et vestræ Paternitatis complacentia, proque devotionis augmento illius Populi, qui suis Sanctuariis redonatus, pro nobis dignetur ad Dominum deprecari. Ad exorationem præfati dilectissimi nostri Jacobi de Languschis, decrevimus per dictum Dominum Jacobum ipsas Reliquias vestræ caritati delegare, quæ sunt in Capsa lignea craticibus ferreis superclusa, eadem, quæ in Sacratio nostro usque ad hæc tempora cum ipsis Reliquiis fideliter sine ulla mutatione conservata fuit.

17 Et ne ulla de ipsis Reliquiis possit ad vestras considerationes dubietas exoriri, terrore præsentium fidem facimus, et testimonium reddimus omnibus, apud nos esse notorium, quod dum exercitus Urbis nostræ contra Justinopolitanam civitatem fuisset hostiliter profectus, inter cetera spolia, hinc ab dicta Urbe translata, ista eadem, quæ ut supra consignavimus, capsam, cum ossibus hujusmodi sanctitatis et venerationis, ipsis eisdem quæ in ipsa capsam reposita tradidimus, fuit nostris sanctuariis, et in sacristia nostra, ubi plurimæ Sanctorum reliquiæ, ac sublimissime jocale Domini Vasis Smaragdini, et alia dignissima sunt devote conservata. Cujus rei notitiam, si integram historiam narrassemus, præsentibus in nimiam prolixitatem litteras duceret; sed pro præsentis fide suffecit consideratio realis depositi, publicæ vocis et famæ, concordie temporum, quodque quamplurimi sunt reliquiarum Sanctarum capturæ testes superviventes (inter quos Venerabilis Vir, et sacerdos Bartholomæus Corvus, Canonicus in Ecclesia sanctæ Mariæ de Vineis, qui apud nos de visu deposuit testimonium. Fuit enim cum galeis) senatui nostro amplissimam fidem reddiderunt, specialiter, quod eadem capsam cum reliquiis supradictis, tunc temporis in Ecclesia Justinopolitana sub Altare, quod est ante Chori ingressum et in summa veneratione habebatur.

18 Ea propter easdem vobis Reliquias offerimus, et præfato Jacobo; quem fidelem nuntium in hoc æstimavimus, fideliter tradi fecimus. Caritatem vestram in visceribus caritatis D. N. Jesu Christi humiliter deprecantes, ut pro divino munere, unde estis vestris sanctuariis restaurati, ac pro meritis Beati Nazarii Præsulis vestri, pro nobis debeatis in proxima ipsarum reliquiarum visitatione Dominum deprecari. Ad quorum omnium fidem et testimonium patentes has litteras fieri mandavimus, nostri sigilli solita impressione roboratas. Datum Januæ MCCCXXII Die V Junii. Rolandus de Laneriis Notarius. Hactenus contextus epistolæ, non ex Manzolo in Latinum idioma restitute, sed originaliter sic scriptæ jam olim, ut fidem facit sequens attestatio.

19 Antonius Zarottus juris utriusque Doctor, ac in spiritualibus et temporalibus Reverendiss. Episcopi Justinopolitani Vicarius generalis. Per præsentibus nostras omnibus, eas legentibus sive audientibus, notum facimus quod XIII Kal. Julii MDLXXXV fuerunt visæ a nobili viro D. Raimundo Pola, et in presenti inspiciuntur superscriptæ litteræ in Ecclesia Cathedrali Justinopoli, in venerabili arca Divi Nazarii prope chorum ejusdem Ecclesiæ; olim scriptæ (ut apparet) manu D. Rolandi de Laneriis Notarii, una cum sigillo præfati Illustrissimi et Reverendissimi D. Pillei, superioribus temporibus Archiepiscopi Januensis, ad Reverendissimum D. Hieronymum, tunc temporis Antistitem Justinopolis, et ad universum hujus Civitatis Populum. Qui quidem D.

Junii P. IV

Raymundus, cupiens earum litterarum memoriam in scriptis apud se tenere, summa cum ejus animi submissione a Reverendissimo D. Joanne Episcopo Justinopolitano petiit, ut earum exemplum consequi valeat. Ad cujus petitionem libenti animo descendens ante dictus Reverendissimus D. Joannes, illi concessit, ut habere possit, quod in hac parte summo studio ab ejus Reverendissima Dominatione postulavit. Ea propter prædictarum litterarum exemplum iisdem verbis in supradictis litteris ita exarari fecit, ut nihil ipsis adjectum vel diminutum esse affirmemus. Nos enim ipsi attente audivimus alterum prænominas litteras legentem, ac in omnibus et per omnia cum originalibus concordare invenimus. Et ita esse his litteris sigilli nostri soliti impressione munitis asserimus et attestamus. Datum Justinopoli VI Kal. Julii MDLXXXVI.

Idem Vicarius, qui supra m. p.

Jo. Peracca Vicecancellarius.

20 *Sic transcriptam Epistolam illam anno Domini MDCXC denuo nobis transcribendum curavit Pater noster Justus Locatelli, tunc in Tergestino collegio manens: cui ex Manzolo addo quod prænominatus Archiepiscopus Pilleus, istis in publica forma patentibus litteris, addidit privato affectu otias sic inscriptas. Rev. in Christo Patri, D. Hieremiæ (etsic etiam legit Ughellus: Zontus vero Hieronymum vocat; credo quia scriptum erat pro more seculi solum H.) Episcopo Justinopolitano, Patri carissimo, in hunc sensum. Reverende in Christo, Pater carissime. Præter ea quæ continentur patentibus litteris quas secum defert egregius Jacobus de Languschis, carissimus et honoratus amicus meus; commisi ei quædam, privatim dicenda Paternitati vestræ: cui placebit in omnibus plenam fidem dare, ac mei continue meminisse in vestris vestræque Ecclesiæ orationibus. Genuæ XX Junii MCCCXXII, subscriptumque erat Pilleus Archiepiscopus Genuensis.*

21 *Talibus instructus Jacobus, stupenda et prope dixerem miraculosa navigandi celeritate circumvolans totam quanta est Italiam, Venetius appulit intra quintum diem, nisi forte erravit librarius in numero anni atque pro MCCCXXXIII scriptus est XXII, quo priores inveniebantur datæ; quod etiam suadet unus saltem diem mora Pisauri a Jacobo ducta, ut patet ex litteris per quas Venetiis Justinopolim scripsit, quid egisset peregrissetque Reverendo in Christo Patri, D. Hieremiæ, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopo Justinopolitano, ut Protectori suo Colendissimo scribens, hunc in modum Reverende in Christo Pater, Humanæ debilitatis vires transcendere mihi videtur, amplas satis gratias referre Deo, qui per manus pusillæ adeo personæ hucusque feliciter adduxit colendissimas BB. Nazarii et Alexandri reliquias. Interim sumnopere gratulor Paternitati Tuæ, quæ tantopere desideravit sancta istæ ossa recuperari; quod auxiliante ipso, qui dixit et facta sunt, potuerim e strictissima custodia eruere expetitum thesaurum. Et quia Rev. in Christo Pater D. Pilleus de Marinis, Archiepiscopus Genuensis, dedit idonea veritatis indicia, quæ sub fide credentialium litterarum (Deo dante) sum expositurus Paternitati vestræ, ultra tenorem patentium suarum; paucis hisce verbis perstringam, cum nequeam dignis exprimere adeo divinam rem, nedum eloquio congruo adornare. Rem sic accipe.*

22 Conduxi corpus S. Nazarii in capsam ligneam, cum craticula ferrea desuper clausa, intra quam reperi tabellam plumbeam, cujus mensura ductusque insculptorum ei characterum seorsim in carta expressos mitto. Reperi etiam numerum aliquem nummorum argenteorum æreorumque id est solidorum ac minorum quorum usus erat quando Caput-

D
EX ITAL.
MANZOLI.
anno 1586
rite trans-
cribitur

adduntur
et aliæ
credentiales,
E

per quas
Jacobus
munitur, ad
ea quæ orete-
nus dicenda
habebat.

F

Hæc epistola
in arca S.
Nazarii
deposita

* at. Hiero-
mias

EX ITAL-
MANZONI.
Interim expo-
nit reperta
intra capsam
veritatis
indicia;

et ubi ea
Venetiis
collocavit;

denique urget
ut cito mit-
tantur qui
accipiant,

A Istriæ capiebatur: quam prædictæ tabellæ formam partemque nummorum ad majorem vestram certificationem præmittere volui per harnin latorem Andreolum Cremonensem. Ossa vero sancta quæ reposueram in sacculum bombasinum album, mox atque cum celoce ad id instructa feliciter Pisaurum apuli, denuo collocavi in suam capsam; supraque eam fixi craticulam, quam Genuæ repereram adhuc intactam. Ipsam vero capsam, hucusque adductam, sufficientibusque sigillis munitam, custodiendam tradidi Monialibus S. Hieronymi. Nunc porro dignetur providere Reverenda Paternitas tua, ut desideratum istud munus redeat in patriam suam. Profecto novit Deus, qui novit omnia, quod hoc in negotio nihil præterniserim, quod in me erat, primum respectu Dei, tum ex obligatione naturali, denique intuitu tuæ dulcissimæ atque humanissimæ indolis, quam ab annis puerilibus usque modo semper æstimavi atque amavi vehementer. Datum Venetiis xxv Junii mcccxxii Paternitatis vestræ reverendæ devotus, Jacobus de Languschi.

23 Denique, post excursiunculam brevem, reversus Venetias idem Jacobus, rogatus est venire Justinopolim, per se fidem facturum sacrarum Reliquiarum; et ix Julii in hæc verba rescripsit. Heri regressus Patavio, recepi dulcissimas Paternitatis Tuæ litteras, plenas amoris ac benevolentia: quibus copiose responderem, si brevis epistola posset satiare ardentissimam caritatem. Equidem exulto quando me video præstare aliquid posse, quod Paternitati tuæ istique Communitati gratum sit, ac porro gratiora etiam facturum me confido si quis ex ibi superstitionibus adhuc memor sit rerum istic præteritarum, suis ipse oculis agnoscat beatissimum corpus: hæc enim in re nolo multis verbis uti, cum veritas sibi ipsi reddere testimonium debeat. Profecto vos ipsi videtibus res, quæ possint etiam infideles quoscumque, nedum Christianos convincere. Non ego is sum qui audeam (nisi omni priver intellectu) introducere demonstrationem aliquam falsam seu apparentiam rerum.

24 Noli requirere Pater optime, præsentiam meam, ad quam exhibendam videtur me invitare per suam epistolam consanguineus meus Hieronymus, nisi quando hinc advenerint, qui deducturi sunt sacrum corpus, Tunc Reverendus in Christo

Pater D. Episcopus Novæ (est ca Dalmatiæ civitas) consanguineus meus, et ego, alacres atque devoti veniemus: interim vero cum singulari et quantus exprimi nequit affectu expectabimus personam vestram, siquidem fieri possit ut venias. Spero autem quod Reverendissimus Dominus Episcopus Venetus atque Episcopus Novanus, cum honorabili Clero suo, celebrabunt Missam in ecclesia S. Hieronymi, ubi beatum Corpus honorabiliter custoditur. Existimabo autem nos habituros rem perfectam si vestra præsentia hic nobis frui liceat. Oro igitur ut quantocius vel per te ipsum vel per convenientem Cleri cœtum honorare velitis Protectorem vestrum. Et quamvis variorum negotiorum curæ obstrepent, multumque me distrahant atque affligant: totum tamen hunc mensem consecratum habeo voluntati tuæ. Veruntamen, Domine mi, accelera, neque velis in opere bono passibus lentis progredi: talia enim amant fieri expedite. Cura autem ut valeas atque in numero tuorum devotorum habeas vestrum Jacobum.

25 Quæ et quibus diebus postea sint acta scriptum non reperit Manzoni: solum subjungit, Hæc benedicta corpora fuerunt Justinopolim relata ea pompa et magnificentia, quæ expressa apparet in ecclesia Majori, quatuor tabulis positis ex parte altaris sanctæ Crucis. Harum tabularum, aliorumque memorabilium postea sectorum, si quis descriptionem nobis miserit, poterit ad hujus mensis Supplementum usu esse: imo ipsarum quoque tabularum delineatio exhiberi æri incisa, si quis ipsam nobis invoverit. Est porro dignum consideratione aliqua, quod licet duo corpora reddenda promittantur, unica tamen capsula relata significetur, cum laterculo fidem faciente, ibi contineri Corpus S. Nazarii, quasi ejus solius ossæ ibi condita fuerint, eaque miræ magnitudinis, adeoque facile dignoscenda ab aliis communis mensuræ, si qua intra eandem capsam fuissent apposita. Hinc cuipiam nasci suspicio posset, quod inter ea, quæ Jacobus habebat privatim dicenda, fuerit aliquid de corpore S. Alexandri: scilicet ipsius, non nisi particulam haberi. Et hoc confirmare videtur P. Justus, dum mihi scribit, quod S. Alexander Papa Martyr, secundarius Justinopolitana civitatis Patronus celebratur die iv Maji; et ejus Reliquiæ in parva cista clausæ servantur in eadem arca, ubi sunt Reliquiæ S. Nazarii.

D
in quibus
optat esse
ipsum Epis-
copum

cum eo et
Episcopo Novæ
iturus
Justinopolim,

ubi transtatio-
nis pompa
picta nunc
cernitur.
E

S. Alexandri
P. M. solum
videtur adesse
particula.

C

DE S. HILDEGRIMO

EPISCOPO CATALAUNENSI ET HALBERSTADENSI

G. H.

COMMENTARIUS HISTORICUS

Ex Actis S. Liudgeri fratris collecta Acta, Episcopatus geminus, et cultus.

ANNO
DC CCXXVII

Acta in Vita S.
Liudgeri
fratris;

Illustris hic Episcopus S. Hildegrimus potissimum innotescit ex Actis fratris sui S. Liudgeri Episcopi Minigardevordensis in urbe Westphaliæ, Monasterium jam oppellatu. Hujus Acta præcipua scripsit Alfridus, ejusdem Sedis paulo post Episcopus, a Joanne Bollandi nostro juxta memoriæ inter ultimos conatus illustrata, et ad diem xxvi Martii excusa. Ille in Prologo sic præfatur: Exempla et actus S. Liudgeri ideo plene comprehendere nequeo: quia non ea visu, sed audita didici, illis adstantibus, qui ab infantia illum noverant atque ab eo eruditi fuerant, Hildegrimo scilicet Episcopo fratre ejus, et Gerfrido Episcopo nepote ejus; sed et sanctimoniali femina Heriburga germana ejus etc. Fuit Gerfridus, successor S. Liudgeri, et hujus Alfridus scriptor. Ast

B. Hildegrimus jam tum fuerat ordinatus Episcopus Catalaunensis in Campunia Gallicana, uti infra constabit.

2 Incipit Alfridus ab illustri Sanctorum jam dictorum prosapia: quorum avus fuit Wissurgus, justitiæ defensor, a Radbodo Fresonum Rege clam occidi jussus, sed qui insidiarum conscius, fugit ad Grimoaldum Ducem Francorum, et imbutus fide Catholica, baptismi consecutus est gratiam. Hic tempore Caroli Martelli, post obitum Radbodi, reversus ad hereditatem propriam, cæpit esse adjutor S. Willibrordi, cum filiis et propinquis suis. Inter filios Thiadgrimus, pater SS. Liudgeri et Hildegrimi, duxit uxorem Liafburgam, cujus duo ovunculi Willibraht et Tidbraht, primi gentis Fresonum sub S. Willibrordo Clericatus

horum avus
Wissurgus

pater Thiad-
grimus,

A Clericatus acceperunt officium, quæ latius capite primo explicantur.

ipse fratris
discipulus,

3 Natus est autem S. Liudgerus anno DCCXLIV, et variis applicatus studiis, inter alios Doctorem habuit B. Alcuinum, tunc in Anglia adhuc degentem, a quo, reversus in patriam, inter alios labores etiam suscepit diversorum discipulorum instructionem, quorum unus fuit proprius frater Hildegrimus. Postea, a Widekindo Duce Saxonum, catenus Gentilium, vultata Frisica, Liudgerus, inquit Alfridus num. 18, necessitate compulsus, deseruit partes illas; et disposita turba discipulorum, duos ex eis secum assumens, Hildegrinum scilicet germanum et Gerbertum, qui cognominabatur Castus, perrexit Romam: et inde progrediens, pervenit ad monasterium S. Benedicti in regno Beneventano: et illic in sancta conversatione consistens, didicit regulam ejusdem sancti Patris Benedicti. Erat enim cupiens in hereditate sua cœnobium construere Monachorum: quod ita postea, Domino opitulante, factum est in loco, qui vocatur Werthina. Hæc Alfridus: quæ potissimum peracta fuerunt anno DCCCLXXXV et duobus sequentibus: quo tempore Hadrianus Romæ Pontificatum gerebat, et Theotmarus Abbas erat Casinensis monasterii S.

cum eo abii
Romam et
Casinum:

B Benedicti; de quo et adventu S. Liudgeri, in Vita hujus metrica hi versus leguntur:

Ibat ad Monachos in Casino positos
Monte Benedicti, inter Sanctos scripti.
Hic bono omine, Theotmarum nomine,
Invenit nepotem Liudgerus Abbatem.

4 Capta deinde excoli Werthina supraindicata, potissimum ab anno DCCXCVII, et vix ablata possessiones, donationesque factæ anno DCCXCVIII, quibus subscripsit Hildegrimus Diaconus Sanctus vero Liudgerus anno DCCCLII aut sub finem præcedentis, consecratus Episcopus Mimigardevordeusis, in illa administratione e vita migravit anno DCCCIX, die XXVI Martii. Igitur discipuli qui, ut scribit Alfridus lib. 2 num. 8, non immemores erant, qualiter adhuc vivens disposuerat, ut in loco nominato Werthina, ubi in hereditate propria ob habitaculum Monachorum, in honorem sancti Salvatoris et Sanctæ Dei Genitricis, sanctique Apostolorum Principis, ipse construxit ecclesiam, ejus sepeliretur corpus. Sed cum ad hoc agendum populus, illius sancta recolens merita, vehementer resisteret; invito consilio ad monasterium ab eo compositum, vocabulo Mimigerneford, perduxerunt illud, atque in ecclesia S. Mariæ inhamatum reliquerunt: donec venerabilis Episcopus ecclesiæ Cadalanensis, Hildegrimus nomine, germanus ejusdem viri Dei atque ab eo eruditus, ageret cum glorioso Rege Karolo, ut ejus imperio, iuvo Dei consilio, in loco ubi vivus ipse decreverat, sanctum illius condideretur Corpus... ubi trigesimo secundo die sancti sui obitus, mirifice fragrans, in loco præfato sepultus est. Hæc ibi. Dicitur Ecclesiæ Cadalenensis, in alio MS. Catalaunensis, in Gallica Campania Episcopus trigesimus Hildegrimus collocatur a Summarthanis: at quo anno ordinatus fuerit ignoratur.

ejusdem anno
509 mortui
corpus

curat Werthi-
nam deferrit,

C

5 Suscepit ille deinceps res monasterii Werthinensis administrandas, et varias eidem possessiones acquirere cepit, quarum plurimas in Commentario prævio ad Vitam S. Liudgeri num. 29 lector reperiet. Unum profero concessum anno DCCCXX, et ibidem relatam his verbis: Ego Theodgrim, filius quondam Aldgrim, credidi omnem hereditatem meam, quam Ricfridus mihi tradidit, pro remedio animæ meæ et pro æterna retributione, ad monasterium, quod constructum est ad honorem sancti Salvatoris in loco qui dicitur Werthina, in pago Riporum juxta fluvium Rura, ubi Hildegrimus Episcopus præesse videtur. Tradidi eam supradictam in villa quæ dicitur Arlo in pago Theot cum omni integritate, hoc est

jam tum Epis-
copus Cata-
launensis,

et præest
monasterio
Werthinensi,

una ecclesia, in terris, in mancipiis, in domibus, in ædificiis, silvis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, totam atque integram trado atque transfirmit. Acta est publice anno VII gloriosi atque religiosi Regis et Imperatoris Ludovici XII Kalendas Julii. Facta est autem hæc traditio in loco qui dicitur Mimigernaford. Alia donatio additur facta Werthinæ, ubi Hildegrimus et Gerfridus Episcopi Rectores præesse videntur. Gerfridus scilicet Mimigardevordeusis, et Hildegrimus fortassis tunc Halberstadensis, cujus Sedis licet in triplici Vita S. Liudgeri non extet mentio; extat tamen in rythmico poemate, ante quingentos et plures annos per quemdam Monachum Werthinensem conscripto. Hic enim Litaniam 4, de Liudgeri discipulis agens, ista habet:

6 Ita ut plurimis studeret discipulis
Omni semper mane lectionem dare:
Quos et erudiens ipse et instituens,
Per honestos mores duxit ad honores.
De quibus plurimi facti sunt Episcopi,
Suis sicut primus frater Hildegrimus,
Qui in Ecclesia dudum fuit aliqua
Catalaunensi Præsul, sub Remensi:
Ubi dum degeret et comissa regeret,
Et prosperitatem habuisse fratrem
Liudgerum cerneret, ut gentes converteret,
Quas de paganismo acquisivit Christo:
Et ipse, monitus nimirum divinitus,
Ad Norththuringensem se committit gentem;
Usus auxilio fratris et hospitio,
Manentis in loco, Helmenstat vocato:
Ubi sanctissima ordinantes semina
Evangeliorum, in Norththuringorum
Jecerunt pectora, donec Dei gratia
Fecit ibi fructum cœlos usque ductum.
Est Episcopium adhuc testimonium,
Quo incepit Sedem Hildegrimus idem:
Quamvis Werthinæ sit conditus corpore
Halverstadis tamen sit Patronus, Amen.

D
AUCTORE G. II.
Rector cum
Gerfrido Ep.

relictis
Catalaunis,

E
Thuringos
Boreales adit

Dictum in poemate Helmenstat, sive Helmenstadium hic Thuringiæ Septemtrionali adscriptum, dicitur petitione S. Ludgeri a Carolo Magno restauratum, sub Werthinensis Abbatis Dominio fuisse usque ad annum MCCCXC; quando Duci Brunswicensi fuit traditum; est enim in hujus Ducatus ditione, quatuor leucis Germanicis a Guelpherbyto, vulgo Wolfenbuttel dissitum. Helmenstadium porro videtur Hildegrimus, relicta Sede Catalaunensi migrasse, usus auxilio et hospitio S. Ludgeri adhuc viventis, et sæpe ibidem manentis. In mappula seu tabula hujus oppidi Helmenstadii, a Matthæo Meriano in Topographia Brunswicensi anno MDCLIV excusa, etiamnum notatur monasterium S. Ludgeri, vulgo a Germanis S. Ludigaris Clooster nuncupatum.

et Helmenstadii
degit:

F

7 De Halberstadiensi Episcopatu Dithmarus Episcopus Merseburgensis MXXVIII vita functus lib. 4 Chronici ista scribit. Ludgerus locum hunc, Helmenstad vocatum, pro pietate sua construxit, tempore Caroli Imperatoris Magni, frater Hildegrimi Cathelaunensis Episcopi, sanctæque Halberstadensis Ecclesiæ Rectoris primi: quam tenuit XL et VII annos, discedens ab hoc seculo regnante Ludovico Imperatore Pio. Dominicæ Incarnationis DCCCXXVII anno. Albertus Krantzius lib. 1 Metropolis cap. 3 hos annos laborum Hildegrimi ita ordinat. Carolus Rex invictus extruxit in loco Salingstede insignem ecclesiam, quam in honorem S. Stephani jussit consecrari, præposuitque primum ei Episcopum Hildegrimum, fratrem germanum Ludgeri: sed is Episcopatus posterioribus seculis de hoc loco quem tum Salingstede, nunc vocant Osterwyck, in Halberstadium est translatus et nonnullis interpositis addit: Hildegrimus Pontifex, cum diu præfuisset Ecclesiæ,

Dithmaro
Rector Eccle-
siæ Halber-
stadiensis

Krantz o Epi-
scopus Saling-
steden, di-
ctus.

auctus

A anctus rebus et populo, illustris Deo templum cogitavit erigere. Hac dum cogitatione torqueretur, monitus est ab Angelo, alium esse Deo placidiorem locum, quo novum templum erigeret et consecraret; monstravitque Halberstadium, populo frequentiore locum. Ibi tum Pontifex, constituto templo ac consecrato, Sedem esse suam constituit: ibique præfuit annis septem, cum priore loco totos exegisset quadraginta: dormivitque in pace, plenus dierum ac operum honorum, sanctitatis opinione non parva relicta, magnaque sui desiderio. *Hæc Krantzius: a quo septem anni assignati Episcopatu Halberstadiensi placent, statuendi ab anno xx ad xxvii seculi noni. At plane displicent quadraginta anni exacti priore loco in Salingstede, nunc Osterwyck, urbecula in hodierna ditone Halberstadiensi. Potuerunt anno DCCLXXX S. Ludgerus, ejusque frater et discipulus Hildegrimus, in hac urbecula Salingstede fuisse, et inde Helmestadium esse profecti, et utroque in loco fidem et Evangelium Christi annuntiasse, ut vel ideo annos a prima susceptione prædicationis numerarint quadraginta: interim annua deinde DCCLXXXV et duos sequentes impendit cum S. Ludgero Romæ, Casini et in itinere, ac deinde anno MCCXCVIII Diaconus subscripsit, donationi, de qua num. 4; et postea factus est Episcopus Catalaunensis: quo relicta Episcopatu in citatis donationibus dicitur Hildegrimus Episcopus præfuisse monasterio Werthinensi, non assignato loco Episcopali.*

Memoria in Fastis 26 Martii,

B *S. Aegidius Gelenius in Fastis Coloniaensibus, ad diem xxvi Martii, cum indicasset corpus S. Ludgeri ad Ruræ-Werdam transvectum esse, in monasterium a se conditum, mox subdidit: Ibidem quiescit S. Hildegrimus Episcopus Halberstadiensis frater S. Ludgeri; ac ob signum additum videtur satis innuere eum ibidem ut Sanctum coli. Ad hunc xix Junii celebrant eum Carthusiani Coloniaenses, sive Greveaus in additionibus ad Usuardum, editis anno MDXXV et MDXXXI, eumque secuti Molanus in prima editione Auctarii ad eundem Usuardum, Cuisius in Martyrologio*

Germanico, et Ferrarius in Catalogo generali, qui D Sanctum æstimant, Confessorem appellant, et primum Episcopum Halberstadiensem. In MS. Florario scribitur Sanctus Hildegrimus, Cathalaunensis Episcopus, frater S. Ludgeri. Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano, nescio quo errore abductus, cum deberet illum referre ad xiii Kalendas Julii, id præstitit ad xiii Kalendas Augusti: ubi hoc elogium suo more confecit. Eodem die depositio S. Hildegrimi, Episcopi et confessoris, S. Lutgeri Monasteriensis Episcopi germani: qui seculo suo magnum decus, vitæ castissimæ moribus, et Episcopalis vigilantia præstantia fuit. Unde, cum primum Catalauni aliquandiu sedisset Episcopus, ingenti cum omnis virtutis celebritate; a Carolo Magno hinc in Germaniam adductus, et Halberstadiensis novæ ab eo fundatæ Cathedralis Ecclesiæ constitutus Pontifex, Sedis hujus primordia sanctissime exacti divini muneris splendoribus maxime illustravit; ac tandem Gerdenæ (imo Werthinæ) in cœnobio quod frater suus Beatus construxerat, apud ipsum felici exitu conquievit; eademque sanctitatis, qua ipsemet, gloria et memoriæ beatæ cultu, ibidem clarificatus est. Ibidem Saussayus xix Julii: Translatio S. Hildegrimi ex Catalaunensi Episcopo, primi Halberstadiensis a Ludovico Pio constituti. Gaspar Bruschius in Catalogo Episcoporum Halberstadiensium eundem Sancti honorat titulo et asserit præfuisse summa cum pietate, docendo et concionando, et gubernando commissam sibi provinciam, summa item cum integritate vitæ. Quæ eadem descripsit Cratopolus de Sanctis Germaniæ, quibus eum annumerat. Eundem Bucelinus in Episcopis Halberstadiensibus, Merianus in Topographia aliisque recentiores etiam Sanctum attulunt. Denique Theodorus Rhay inter Animas illustres Julii, Clivix etc. ex Annalibus Weneri cujusdam ampliori eum ornat elogio, et hoc concludit affirmando, quod plurima post se miracula reliquit, familiarem Sanctis hereditatem: solo tamen Beati titulo utitur.

sed potissimum 19 Junii,

Saussayo male 20 Augusti,

ab aliis Sanctus habitus. E

DE S. RATHONE SEU RASSONE

COMITE ANDECENSI IN BAVARIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

C

De ejus vita, cultu, et Reliquiarum translatione.

F

CIR A AN. D CCCLIII.

Dux bello clarus fuit;

sed quæ ejus dicitur esse s' a'ua Maur-archii

Joannes Aventinus, vir, quoad vixit rerum Germanicarum ac Boicarum imprimis exquirendarum et illustrandarum studiosissimus, anno MDXXXIII Ratisponæ moriens, Annalium Bojorum libros septem reliquit, qui varie a variis transcripti, tandem publicam in lucem venerunt Ingolstadii anno MDLIV. Is principio libri quinti agens de Henrico Duce Bavarix, Ottonis I fratre Germano, in locum demortui Berchtoldi suscepto, sub annum DCCCXLVIII; Eadem, inquit, tempestate Toxus Ungrorum Rex, audita morte Berchtoldi Ducis Bojorum, duobus exercitibus Bojariæ fines invadit, limitem Austriacum et Charionas in confinio Italiæ devastat. Henricus Regulus Bojorum, contractis copiis, obviam hosti armatus procedit: bis aperto Marte cum Ungris congressus, bis superior fuit; Ungrosque, perpauca fuga elapsis, cecidit, fudit, afflixit: nec ausa est gens, cædis avida, de cetero Bojos bello lacessere. Henricus et Dux copiorum ejus Ratho [Damasia oriundus, eo tempore Orientalis Bojariæ (id est Austriæ) Dux] in monumentum tantæ victoriæ cœlitis datæ, armatis equis insidentes, quemadmodum præ-

lio interfuere, e gypso ficti et expressi induratiq; igne, in templo Deiparæ Virginis apud Maurkirchen, pagum Bojariæ Noricorum, dedicati positique anno æræ Christianæ DCCCXLVIII, adhuc visuntur, servantur, monstrantur, quo tum frequens populus supplicandi gratia, votis susceptis, coibat.

2 Hanc narrationem in dubium merito revocat noster Matthæus Raderus, Bavarix sanctæ Tomo I pag. 90, agens de eodem Comite, ut sancto; cujus, inquit, Vita circumfertur, patria lingua Monachii edita, sed in illa multa agnovi castigatione digna: quod cum Imperatore Hierosolymam cœperit; quod cum Henrico, Ottonis Magni fratre, ob partam ex Hunnis victoriam, statua equestri Maurkurchii sit celebratus, et hoc genus alia, quæ quam procul a vera ratione sint repulsa, temporum ratio docet. Neque enim statuæ illæ Rathonem, sed Gualterum Hojensem et Henricum Aucupem ex imaginum insignibus produnt; contra quam Aventinus, Hundius, aliique prodiderunt. Aucupis, ut Regii Romanorum, Aquila est insigne Regium: Crux atra in albo clypeo, Dynastarum Hoiensium. Henricus Aucupis filius

alterius potius esse videtur Radero;

A filius, numquam gestavit aquilam cum rex numquam fuerit: neque Ratho Crucem atram in albo campo. Aquila cum imminente illi leone, Andecensium gentilitiæ imagines, feruntur. Interim non unus negatum, Rathonem ingentem fuisse cum Ducem tum Militem; cum illa tempestate Pannonæ Austriam, quam Ratho Prætor rexit, assiduis excursionibus vexarent. Accedit Rathonem equestribus ludis Præfectum fuisse, Regemque ludicrorum certaminum appellatum.

ego nihil ti-
quere agnosco,

3 *Hæc Raderus, ac mox subjungit ære expressas imagines equestres duas, quales ante hujus Vitam spectandæ exhibentur; sic ut rhombos Bojacos in vexillo unns, alter in simili vexillo Crucem, itemque in clypeo ostendet: quas imagines, æquo ac potiori jure potuisset falsi nota inscribere. Ibi enim uterque Eques in apice cassidis extollit Crucem, inter quinque clavos assurgentem: quod nemini credo venisse in mentem ante captam a Bulonio Hierosolymam si tamen vel postea alius sic galeatus processerit unquam. Armariæ istæ tesserae, primis heraldicæ rei initiis, arbitrariæ et liberæ cuique fuerunt, neque transibant ad posteros: qualescumque autem usurpaverunt Henricus Dux et Ratho Comes, existimo eas frustra requiri in statuis Maurkirchensibus. Licet enim eas numquam aspexerim, tamen cum gypseas esse lego, dubitare nequeo quin sæpius innovata calce sperint obductæ, et ex quas diximus tessera in vexillis ac scutis novorum colorum pigmento reformatæ, ad arbitrium reformantium. Per me igitur stabit traditio Maurkirchensium, donec fortior ratio suadeat, iis statuis alias quam quibus positæ creduntur, repræsentari. Fuit autem, teste Radero, vir ingens Ratho et statura tam procera, ut communem hominis modum excederet; uti saxum ad modum corporis ejus factum, ostendit: quod novem pedes geometricis altum, latum quinque infra repræsentamus, sic ut appareat ipsum Rathonem excedere pedes septem. Epitaphium circumscriptum sic Lotine leges. Hic jacet sepultus nobilis Heros et Comes sanctus Rasso, qui hanc Dei-domum primus fundavit in honorem nostri dilecti Domini, et hic expectat novissimum diem 954. Ea facta et sculpta anno MCCCCLXVIII, post Vitam mm. 23 leges; nec absimile vero est, jam tum fuisse Bavaris in usu cyfras, linguamque vulgarem, etiam ad publica istiusmodi monumenta. Fuit etiam secundum*

B
uti nec de titulis ipsi adscriptis.

Chronica Montis Andess, ab eodem Radero allegata, Comes Palatinus Rheni, Dux Meraniæ, Dux Burgundiæ, Dux Franconiæ, Dux Sueviæ, Dux Carinthiæ, ac Comes de Gorz, Marchio Istriæ, et Dominus Castri de Andess quos titulos Auctor vitæ docet cum Rathone extinctos, nec Comites Andecenses illos deinceps suis litteris præfixisse. Ego illos Rathoni competere, ex ipsis ejus litteris doceri optarem, parum credulus in hoc Vitæ tali.

ob quam Sanctus dicitur:

4 *Præstat interim, ut cum jam sæpius laudato Radero, humanis et fugacibus neglectis, tanti herois religionem admiremur. Hic teste Aventino, ubi supra, cum Juditha, Henrici Ducis uxore, supplicandi causa Hierosolymam profectus est, indeque regressus, in ripa Ambronis, mystis D. Benedicti templum construxit, cui a suo vocabulo nomen iadidit: ibidemque sepultus, ab accolis adhuc religiose colitur. Hundius in Metropoli tomo 3 pag. 223, testatur locum vulgariter zu Sint Graf-Rath dici, id est, ad Sanctum Comitem Rathonem; ipsamque ait, in honore Salvatoris omnium, juxta Amperam constructum, in pede sui castri Razzenberg, quod etiam S. Udalricus Episcopus Augustanus consecravit. Gewoldus, in suis ad Hundium Additionibus, etiam Sanctis Apostolis Philippo et Jacobo dedicatum locum fuisse asserit; ubi collocatis tredecim Sacerdotibus e familia S. Benedicti, ipse Comes Rasso, postquam conquisitis undequaque, summi Pontificis licentia*

ac patrocinio Imperatoris, multis pretiosisque Reliquiis Sanctorum, eundem locum ditavit; haud multo post, relicto magna cum humilitate seculo, religionem D. Benedicti professus, anno Domini DCCCCLIV, xv Kal. Junii ad Superos abiit; sepultusque in eodem templo, multis claruit miraculis. Annum et diem in Andecensibus tabulis Raderus reperit his verbis notatum. Anno itaque gratiæ nongentesimo quinquagesimo quarto, et Othone I regnante obiit xv Kal. Julii Razzo, Comes Bavarici Superioris. Mabilio quoad mensem sequitur Hundii interpolatorem: ego quoad mensem Radero malim inhærrere, ut qui Metropolim vidit, atque adeo judicavit Junium pro Julio obrepisse per errorem Corrigendus tamen est, tam ipse quam alii secuti, Menardus ac Bucelinus Benedictini, et noster Brunerus in Annulis Bojorum, quoad diem mortis. Nam ut nobis anno MDCXL scripsit Simon Werlinus tunc Diessensis Præpositus, ex vetusto Calendario Diessensi certum habetur obiisse Rathonem xiii Kal. Julii et ideo publice celebratur Diessæ hoc die. Idem nuper nobis confirmavit Carolus Erath infra pluribus laudandus; addens, festum illud antiquitus ritu Duplicis solitum a Diessensibus peragi; quod aliquandiu fieri depositum, anno MDCCLXXXVII in usum reduxit novus Præpositus Renatus Sentag.

5 *Difficultas major apparet in anno mortis. Etenim præfatus Gewoldus, ex vetustissimo apud Andecenses Missali, scripturam profert; qua dicitur, quod Fr. Eusebius, Fr. Adalbertus, et Fr. Adelberus, tempore Arnulfi Impii devastatoris loci in Berd (alins credo, Werd, legisset) fugerunt ad montem et castrum Andess, cum Reliquiis beati Rasonis Comitis de Andess: quas ipsi ambo dederunt ad locum prædictum. Ita Fr. Chunradus, Conversus de monte S. Petri qui dicitur Madron, et Ordinis S. Benedicti Professor: qui ipsam librum hunc attuli, inquit, ad locum et montem Andes, Deo et S. Nicolao. Quia atavus meus, qui residebat in castro Andess fecit [scribi] et comparavit eum ob remedium animæ suæ. Dum intrarem Ordinem S. Benedicti et locum S. Petri, portavi hunc librum mecum tempore Rodolphi Ducis Baibarici cœpit litigium in eum et Comitem de Girbergh, per quod locus S. Petri totus destructus et desolatus fuit, et Fratres cum ejulatu expulsi, eo quod res eorum devenerunt in manus alienorum, omnes consumptæ, et specialiter Reliquiæ, quas Magnus Comes de Andess dedit S. Petro (quia atavus Carnidis de Andess fundavit eandem ecclesiam, et dotavit eam, una cum Fr. Medicino, qui est primus inceptor foundationis prædictæ: qui Frater prædictus fuit Professor in loco Bessellsprunnensi) quas Reliquias ego Fr. Chonradus et hunc librum recepi mecum, et destinavi ea ad montem Andes et locum S. Nicolai. Fr. Medicinus, et duo Fratres una cum eo dederunt fugam a loco Besselsprunn, tempore Arnulfi Impii, dum locus destructus et desolatus fuit.*

6 *Arnulfus hic, Reginoni coævus, frater fuit Judithæ supranominatæ, Henrico Bavarici Ducis, et Rathonis (ut vidimus) coætaneo nuptæ, cui tutelam provinciam ipse Henricus commiserat, anno DCCCCLIII, opem laturus fratri Imperatori Moguntiam obsidenti. Verum hoc ipsi caro stetit: machinatione etenim ipsius Arnulfi, provinciæ tunc Metropolim Ratisponam amisit: ad quam eum reliqua Bavaria recuperandam Fratri, licet acerrere Imperator, dimissa Moguntia, Ratisponamque obsederit anno eodem; irrita tamen conatu digressus est in Saxoniam mense Decembri, nec nisi sequenti Februario in Bavariam rediit iterumque urbem bimestri obsidione cinxit, et tandem cæso qui eruperat Arnulfo eam obtinuit. Ita conjunctus cum Reginone Aventinus. Cum autem hæc omnia intra æstatem anni*

D
ALCTORE D. P.

et colitur 19
Junii.

E
Scriptum de
loci destru-
ctione quasi
sub Arnulfo
Impio facta.

tempore Ru-
dolfi exara-
tum a Fr.
Conrado

F
non videtur
debere dubium
reddere an-
num mortis;

A DCCCLIII, et ante Mejum anni LIV gesta sint, nec ultra
 AUCTORE D. P. extendi possit prædicti Arnulfi in Bavaria tyranni, posito quod sub ea destructus ac desolatus locus fuit (sicut ait Fr. Chunradus) locus in Berd sive Werd; consequens omnino foret, quod Comes Ratho jam tunc obierat.

7 Verum Aventinus inter loca sacra, ab Hungararum Rege Bultskone destructa, post mortem Henrici Ducis anno istius seculi LV, Rathonis monasterium numerat; et tunc ablatas primum Reliquias esse, censet Raderus: quo posito, consistere posset annus LIV, ab Annalibus assignatus; et vastatio loci, cum ablatione Reliquiarum, spectaret ad annum immediate sequentem. Neque Missalis illius, quamvis antiqui, indubitabilis omnino auctoritas est. Siquidem Rudolphus Bavarix Dux nullus apud Historicos invenitur, ante filium Ludovici II natum anno MCLXXIV, et Electoruli Comitis Palatini titulo velut notiorum, etsi alias hereditario jure Dux Superioris Bavarix dici potuerit; sed hunc videtur mater cessisse, et per eam Ludovico fratri, postea Imperatori; obiit autem exul in Anglia anno MCCCXXVII. Liber ergo, quem Fr. Conradus attulisse se ait, ab atavo suo scribi curatum, non est antiquior seculo XIII; atque adeo inscriptum ei testimonium ipsius Conradi, sola memoria trium et sesqui seculorum nixum, nullo modo videri indubitabile debet, dum aliunde habetur quod prædicta vastatio contigerit, non ante sed post mortem Arnulphi Impii.

8 Quamquam autem, uti ex Conradi Chirographo habetur, Reliquiæ B. Rassonis, id est, a B. Rassone donatæ Werthensi ecclesie, sub hujus destructione fuerint perlatae in Andess, et appositæ aliis, quas ibi locaverat, Magnus Comes de Andess; immotum tamen mansit B. Rathonis corpus, utpote necdum pro Sancto agnatum, et vel communi cum ceteris Monachis cœmeterio humiliter conditum, vel (si speciale monumentum veluti Fundator obtinuit) loci tamen ruinis involutum: quoad hic, æque ac alia plura ab Hungaris vastata loca, reparatus quadamtenus fuit. Certe anno MCCCXXII jam erat in loco Werd Capella, quam Innocentius Papa II anno sui Pontificatus II, ecclesie B. Stephani (ad quam a loco S. Georgii Præpositus Hartvicus cum suis Canonicis Regularibus migraverat) de cetero cum omni jure subjacere decrevit. Capellæ autem istius, supra sepulcrum B. Rathonis edificandæ, occasio sumi potuit a miraculis, patrari captis ad ipsum corpus: quod divino aliquo prodigio illustratum, tunc primum elevatum supra terram sit; Andecensibus Comitibus rem curantibus, quorum arx trans Ambronem lacum sita, atque in monasterium conversa hodie Mons Sanctus appellatur sub invocatione S. Nicolai, ut supra est dictum. Majus porro incrementum accepit novumque splendorem religio loci intra annos MDLXXXIX et MDLXCI, cum Diessensi monasterio Præpositus esset Balthasar Guntherus. Hic enim, teste Hundio Tom. 2 pag. 274, Ecclesiam S. Rassonis novam eamque ampliorem condidit. Celebratur Dedicacionis memoria quotannis in festo S. Uldarici, IV Julii ad id delicto, quia Beatus Comes ipsum Sanctum olim habuit ecclesie ibidem a se conditæ consecratorem. Dum autem inter aies Indulgentiarum loco isti concessarum numeratur Dominica ante festum S. Michaelis in Septembri, verosimiliter opinabimur quod prior Dedicatio ceciderit in Dominicam talem. Monumentum autem, in quo hodie Sanctus Comes honorabatur, superius scriptum posset ejusdemmet Balthasaris Præpositi opus videri; factum tamen ad alterius vetustioris mensuram, in quo similiter sculptus Ratho fuerit, sed lineamentis pro anteriorum seculorum usu longe rudioribus. Denique prædicta ecclesia novissime restaurata splendidius seu potius a fundamentis innovata est toto anno MDCXC, cura sumptuque prælaudati D. Renati.

9 Ceterum nihil refert Rathonem vel Rassonem

aut Razzonem scribat: manet eadem ratio nominis Rath vel Rass, Germanice significantis Celerem et verosimile est dictum abbreviate pro Ratholdo, quod patri; vel Rathbodo quod avo nomen fuit. Præter vitam autem Germanicam (quam Monachio petitam necdum accepi, forte nec operæ pretium fuerit accepisse) allegat Raderus Membras Latinas, a prælaudato Simone Præposito sibi missas, in quibus res a B. Rathone gestæ copiose descriptæ leguntur: sed quia nonnulla mendosa in iis deprehendi, inquit, quæ cum reliquorum scriptorum fide non conveniunt, tamquam incerta prætermittenda duxi, ne certa etiam labefactarent. Nempe non aliud Radero propositum erat, quam summariam aliquam Sanctorum Bavarum notitiam dare. Nobis aliud institutum est, et examine adhibito, considerata etiam ætate auctoris aliisque circumstantiis, novimus separare pretiosum a vili. Itaque illas ipsas membranas gratanter acceptavissimus, si nobis earum copia facta fuisset; iis usuri quatenus nostri operis ratio ferret. Interim accepimus aliud scriptum cui titulus Fundatio ecclesie S. Rathonis in Werth, ex antiquissimis membranis collectam a R. D. Sebastiano Makelohr Professore in Diessen, qui vixit et collegit MDCXXI, qua continetur ipsius S. Rathonis vita: sed epitome istius præferendam judicavimus atque hic edendam eam vitam quam ex iisdem MSS. monumentis collegit ibidem Diessæ sub Simone Præposito Decanus D. Innocentius Keferloher: quia pressius insistit iis quæ cultum antiquum probant: dedimus autem sub ejusdem Decani nomine, XVII Maji etiam vitam S. Possidi; similiter fortassis etiam daturi vitam S. Alypii XV Augusti, et B. Rathardi VIII ejusdem.

10 Cum supranotata Makeloheri narratione descripta etiam nobis est vetustissimis Missalibus loci, forma Missæ de Comuni Confessoris non Pontificis, Os justis, dicendæ in festo B. Rathonis: in qua tres Collectæ propriæ, Oratio scilicet, Secreta et Postcommunio prædicti cultus antiquitatem validius comprobant: Oratio hæc est: Deus qui B. Rassonem, Confessorem tuum, in terris vita laudabili decorasti, et in cælis æterna gloria sublimasti; concede propitius, ut omnes qui ejus implorant auxilium, petitionum suarum consequantur effectum. Hunc consecutos esse quamplurimos, testabitur Nucleus miraculosus, ex octies mille ducentis et nonaginta octo miraculis per intercessionem S. Rassonis seu Rathonis patratis ab anno MCCCXLIV ad MDCXCI decryptus a R. D. Carolo Erath Diessensi: quorum miraculorum pars potior continetur duobus voluminibus, ab anno prædicto conscribi captis, quæ tum cum scribebat Keferloherus septennum millium numerum transcederant, ut ipse ait num. 8 Vitæ. Nucleus autem iste, uti confido, satis erit lectori. Cur enim liberet tam vastam farriginem, verbotenus hic transcriptam legere? Unum addo, alias ab eodem mihi scriptum fuisse, in festis SS. Petri et Pauli Apostolorum ipsiusque S. Rathonis et Dedicacionis post concionem, ad quam undique concurrunt præsertim XIX Junii solita publicari miracula, eo anno ad Sancti invocationem patrata.

VITA

Auctore Innocentio Keferlohero Decano monasterii Diessensis, ex ejus MS.

Rasso hodie, olim Ratho, Bojis Graf Rats, ex nobilissima stirpe Dynastarum Damasianorum in Bavaria fuit profectus. Est Damasia hodie cœnobium Canonicorum Regularium, S. Augustini nomini dedicatum, (Bojis Diessen) olim arx et civitas. Inde natus est Rasso, cujus majores Andecenses fuere. Fuit Andex arx ex adversum Damasiæ, hodie Mons Sanctus

D
 Vita antiquior
 fabulis ins-
 persa, nobis
 missa non est

sed brevior
 scripta an.
 1512,

et alia ple-
 nior

E

cum Missa et
 Nucleo mira-
 culorum,

F
 hic dando
 post Vitam.

Ratho ex co-
 munitate Dies-
 sensium fami-
 lia

vir potens enim fuit
A Sanctus, tota Germania, ob cineres Sanctorum ibi maximo numero conditos, inclitus. Rassoni cum sorore Hatta, Matre S. Conradi Episcopi Constantiensis, Pater fuit Rathbodo: huic Ratholdus, caput gentis Andexianæ, quem Arnulpho Cæsare natum tradunt. Rasso Tetrarcha Bojorum, curabat limitem, qui ad Orientem pertinet, et hodie Austria est; vir ingens et statura procerus, ut communem hominis modum excederet, uti saxum *a* tumulo ipsius impositum, ad modum corporis ejus factum, ostendit.

et plus:
 2 Illic vir gloria virtutis, quam sine generis splendore sive mole corporis major, cum totus uni Deo perpetim intendere, et identidem charismata æmulari studeret meliora; ritu apud argumentosæ, manum pia qua Superi coluntur, in honorem Christi et Christi per orbem nuntiis sanctis Philippo et Jacobo, in Werde, (qui locus est in Superiore Bavaria, ad Ambram fluvium consitus) in pede montis, a castro suo, Ratsauburg dicti, ecclesiam construxit, quam S. Udalricus Episcopus Augustanus rite initiavit juncto Monasterio, quod copiosis redditibus instruxit, ut esset, unde qui altari illic servituri erant, de altari possent vivere, sine periculosa cura necessaria aliunde privatim conquirendi. Cœnobium duodenis Monachis habitandum, tribuit, Præposito Abbate, sub cujus regimine, juxta Regulam S. Benedicti, Deo militarent.

fundat monasterium Werdense,
B Cæterum vir Sanctus locum sacrum temporalibus bonis ditasse haud contentus, eum magis spiritualibus divitiis locupletare satagit. Itaque desiderans, cum per se, tum per suos aliosque laudare Deum in Sanctis ejus (dilexit animum decorem domus Dei) in Werdensi suo Monasterio, quod nuper erexerat, eam sacris Sanctorum pignoribus illustrare instituit: ut fideles eorum illectu copiosius affluentes, suum Deo obsequium hoc accuratius præstarent, quo frequentiores accederent. Et vide sis consilium comitis vere pium, quo propositum suum assequeretur. Erat Rasso dux milesque in paucis egregius, nec magis laude Religionis, quam militiæ facinoribus præclare editis passim celebratus, tunc potissimum tempestatis, cum Pannonæ Austriam, quam Rasso Prætor rexit, assiduis excursionibus vexarunt; quos ille semper felicissime retudit, incertum majorene clientum bono, an damno hostium. Hoc nomine Imperatorem sibi, ut decebat, sic insigniter demeruit, ut præter stipendia solita, extraordinaria posset seu præmia seu honores deprecari, si aliorum, quam suo, id est, sancto mori obsecundare maluisset. Sed ille ea donaria flagitare, quæ a viro militari hoc vehementius mireris desiderata, quo militum animos ab hujusce videas alieniores, et rariores æmulos sanctitatis. Petiit ille in stipendii auctarium et impetravit facile ad summum pontificem Romanum, aliosque diversarum Religionum Magnates, honorarias litteras, cum legatis Cæsareis quibus certe efficacibus precibus quocumque venisset quidvis in hoc genere pronum erat accipere, quod amasset.

de eoque sacris Reliquiis ornando sollicitus,
 3 Cæterum vir Sanctus locum sacrum temporalibus bonis ditasse haud contentus, eum magis spiritualibus divitiis locupletare satagit. Itaque desiderans, cum per se, tum per suos aliosque laudare Deum in Sanctis ejus (dilexit animum decorem domus Dei) in Werdensi suo Monasterio, quod nuper erexerat, eam sacris Sanctorum pignoribus illustrare instituit: ut fideles eorum illectu copiosius affluentes, suum Deo obsequium hoc accuratius præstarent, quo frequentiores accederent. Et vide sis consilium comitis vere pium, quo propositum suum assequeretur. Erat Rasso dux milesque in paucis egregius, nec magis laude Religionis, quam militiæ facinoribus præclare editis passim celebratus, tunc potissimum tempestatis, cum Pannonæ Austriam, quam Rasso Prætor rexit, assiduis excursionibus vexarunt; quos ille semper felicissime retudit, incertum majorene clientum bono, an damno hostium. Hoc nomine Imperatorem sibi, ut decebat, sic insigniter demeruit, ut præter stipendia solita, extraordinaria posset seu præmia seu honores deprecari, si aliorum, quam suo, id est, sancto mori obsecundare maluisset. Sed ille ea donaria flagitare, quæ a viro militari hoc vehementius mireris desiderata, quo militum animos ab hujusce videas alieniores, et rariores æmulos sanctitatis. Petiit ille in stipendii auctarium et impetravit facile ad summum pontificem Romanum, aliosque diversarum Religionum Magnates, honorarias litteras, cum legatis Cæsareis quibus certe efficacibus precibus quocumque venisset quidvis in hoc genere pronum erat accipere, quod amasset.

in mercedem opera bello navat.
C Petiit ille in stipendii auctarium et impetravit facile ad summum pontificem Romanum, aliosque diversarum Religionum Magnates, honorarias litteras, cum legatis Cæsareis quibus certe efficacibus precibus quocumque venisset quidvis in hoc genere pronum erat accipere, quod amasset.

prælit ab Imperatore commendatiss
 4 His enim instructus, assumpto peregrini (ut assolet) habitu, B. Rasso, cum Juditha, Henrici Principis Bojorum et Saxonum conjugæ, Arnulphi seu Arnoldi Mali filia, primum Hierosolymam petiit: ubi æstuantissimo venerandi loca sacra animo cum abunde satisfacisset, magno Sanctarum Reliquiarum thesauro ditatus. Donatus inter cetera, corpore S. Simeonis Prophetæ Christi; corpore item S. Timothei discipuli S. Pauli. Inde digressus venit Constantinopolim, ubi dono gratissimo accepit Sudarium Domini nostri Jesu Christi, quo in agonia constitutus in monte Oliveti usus fuit. Constantinopoli Romam reversus, ab Agapito II summo Pontifice, perhonorifice susceptus est: et aper-

cum quibus tam Hierosolymis

quam Constantinopoli et Romæ
 5 Verum enim vero Sanctus Comes, identidem proficiens, et semper se ipso robustior, quæ retro sunt, et eorum quæ egisset bona obliviscens, atque ad anteriora se extendens, nimirum parum existimabat fundum tribuisse monasterio, dotem assignasse, insignibus Sanctorum exornasse corporibus, aliena hæc et quæ extra se forent dedisse; nisi daret propria. Ea propter se quoque ipsum liberalissimus contulit, factus inibi per professionem solennem Monachus, ac laicus (ut vocamus) conversus, statuens Deo in sanctitate et justitia servire omnibus diebus vitæ suæ; quam sanctis operibus ubertim cumulatao sancto fine conclusit xiii Kal. Julii sicuti testatur Kalendarium vetustius, quod penes Diessense Monasterium est. Corpus beati Fundatoris ac confratris sui Fratres congruo honore tumularunt in sua Ecclesia; quod jam inde maxima populi frequentia quotannis colitur, innumerisque votis, prodigiis, et anathematibus celebratur.

6 Porro haud diu post viri Sancti obitum Hungaris provinciam devastantibus, Monachi locum fuga deseruerunt, seque in montem Andess cum Reliquiis a B. Rassone quondam allatis, receperunt. Unde factum est, ut diu post ab Innocentio II Papa anno mcccxxii incorporata fuerit Monasterio Diessensi Capella in Werde, illa ipsa quæ nunc dicitur Ecclesia S. Rassonis, agentibus Fundatoribus nostris Comitibus Andecensibus: quæ incorporatio longissime post confirmata fuit a diversis Pontificibus, Nisto IV sub annum mcccclxxxiii, et Alexandro VI sub data anni mdiv.

7 Ad Beati Rassonis invocationem hodieque plurima fiunt, et vere dixeris quotidiana, miracula sanitatum, maxime in herniosis et calculosis: hinc ad ipsius sepulcrum longe lateque concurrunt voti ac religionis causa, cum alias, tum præcipue in festo SS. Apostolorum Philippi et Jacobi, loci Patronorum; in diebus Rogationum, in Natali Beati Rassonis; in Anniversario Dedicacionis, qui celebratur in festo S. Udalrici Episcopi Augustani, id est iv Julii. Sic nimirum Dominus Deus, eandem gratiam, quam Beatus Rasso præbuerat tam vivis amicis Dei, quam eorum Reliquiis defunctorum, servavit et mortui Rassonis sacra ossa, ut pari cum Sanctis honore haberentur digna.

8 Anno mcccclxiv scribi cœpta sunt in commentario (qui adhuc conservatur et continuatur) miracula ad memoriam B. Rassonis maximo numero patrata; quorum supra septem millia notata leguntur, præter ea quæ plurima per scriptorum incuriam prætermittuntur. Est autem solenne, ut qui voto facto adjuti et curati sunt, beneficium annuntiare curent de suggesto, idque se facturos voto ut plurimum adjungant. Quo in genere annotatum est num. 2031, Puellam

atque sit Monachu,

et pie mortuus

claret miraculis.

D
 A KEFERLO-
 HERO
 b
 plures insignes
 acquirit et
 refert,

atque sit
 Monachu,

E
 et pie mortuus

claret
 miraculis.

Monasterio
 destructo ejus
 capella

incorporatur
 Andecensi
F

ubi hodie
 celeberrimus
 est Miraculis,

quorum plura
 quam 7000
 registrata ab
 an. 1443.

Puellam

A Puellam rusticam hæmorrhoidis, cum esset patrocínio B. Rassonis curata, curationem vero nec pro concione publicari, nec inscribi fecisset, et in morbum relapsam, non convalescere, donec utrumque præstitit. Simile huic legitur num. 2423.

A NIPERLO-
HERO

9 Memorabile etiam est, quod num. 4013 scriptum est, virum spectatum inter suos, incolam Pagi prope adjacentis Türfabel, non multum dissimili morbo implicatum, B. Rassonis ope implorata convalescere, ad ejus memoriam venisse, concionem et viri Sancti laudes audivisse. Quæ cum ei viderentur nimis; atque obstrepens contenderet, Sanctum non esse appellandum; pœnis mox luit, morbo recurrente. Vexatio dedit intellectum. Animadversa enim redeuntis mali causa, palam confessus, Sanctum utique Rassonem esse, sospes abiit.

Ecclesia ab
ipso nuncupa-
ta

10 Itaque jam inde ab aliquot annorum centuriis tam celebre nomen fuit et est B. Rassonis, ut ecclesia ab ipso fundata non amplius S. Salvatoris, aut SS. Apostolorum Philippi et Jacobi diceretur, sed Sancti aut Beati Rassonis comitis; quod et consuetudo in hunc usque diem observat; idque non modo apud populum, sed et Romæ et apud vicinos Episcopos. Sunt ad manum litteræ cum XXI sigillis, a totidem Cardinalibus appensis, ubi conceduntur Indulgentiæ beneficentibus dictæ Ecclesiæ, et eandem frequentantibus. Sic autem sonant ad verbum.

cui Carlinus
21

11 Rodericus Portuensis, Oliverius Sabinensis, Marcus Prenestinensis, Julianus Ostiensis, et Joannes Albanensis, Episcopi: Joannes Michael S. Marcelli, Dominicus S. Clementis, Hieronymus S. Chrysogoni, Georgius S. Mariæ trans Tyberim, Paulus S. Sixti, Joannes S. Vitalis, Joannes Jacobus S. Stephani, in Cælio-monte, Laurentius S. Susannæ, Ardiciensis Sanctorum Joannis et Pauli, et Antoniottus S. Anastasiæ, Presbyteri: Franciscus S. Eustachii, Petrus SS. Cosmæ et Damiani, Raphael S. Georgii ad Velum-aureum, Joannes S. Mariæ in Aquirio, et Baptista S. Mariæ in Dominica, Diaconi, miseratione divina sauctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales; universis et singulis Christi fidelibus, præsentibus litteras inspectoris salutem in Domino sempiternam. Gloriosus et excelsus Deus, qui sua mundum ineffabili claritate illuminat; commonet et excitat cunctos Christi fideles ad benefaciendum; ut propter opera sua bona; quæ in terris gesserint, æternæ beatitudinis retributionis præmia et mæra valeant et mereantur reportare in cælis. Cupientes igitur ut Ecclesia Beati Rassonis, monasterii Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini Augustensis Diœcesis, congruis frequentetur honoribus, et a Christi fidelibus in debita veneratione habeatur, ac luminaribus, libris, calicibus et aliis ecclesiasticis ornamentis congruè fulciatur; necnon in suis structuris et ædificiis conservetur et manu teneatur, fidelesque Christi eo libentius devotionis causa confluant ad eandem Ecclesiam, ac ad fulcimentum, conservationem, et manutentionem hujusmodi manus promptius porrigant adiutrices, cum ibidem dono cœlestis gratiæ uberius conspexerint se refectos, etiam Dilecti nobis in Christo Stephani Illmunstar Presbyteri dictæ Augustensis Diœcesis supplicationibus super hoc inclinati; de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus, vere pœnitentibus et confessis, qui dictam Ecclesiam in Ascensione Domini nostri Jesu Christi, SS. Philippi et Jacobi Apostolorum, Assumptionis B. Mariæ Virginis, et Dominicæ proxime ante Festum S. Michaelis Archangeli de mense Septembri, necnon ipsius Ecclesiæ Dedicacionis, Festivitatibus, a pri-

C
concedunt In-
dulgentias,

ad certa quæ-
dam festa, et
elemosynam
loco factam

mis Vesperis usque ad secundas Vesperas inclusive, devote visitaverint annuatim, ac ad fulcimentum, conservationem et manutentionem hujusmodi, manus porrexerint adiutrices, ut præfertur; nos Cardinales præfati, et quilibet nostrum de per se, in singulis festivitatibus et diebus præfatis, quibus id fecerint, centum dies de injunctis eis pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus perpetuis futuris temporibus duraturis. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium præmissorum, præsentibus litteras fieri, nostrorumque sigillorum fecimus appensione muniri. Datum Romæ in domibus nostris, sub anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo, die quarta mensis Februarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini Innocentii divina providentia Papæ VIII, anno sexto.

D
singulis dies
100

an. 1490.

12 Sed hanc magnam Beati nomenclaturam, res magis amplificaverit. Constat enim, jam inde ad centum quinquaginta ut minimum annos, imaginem ejusdem B. Rassonis sculptilem, mediam inter imagines Sanctorum Philippi et Jacobi Apostolorum, in altari primario stetisse, et a devotis peregrinis cultam. Cui vetustæ imagini, remoto vetusto altari et novo erecto, nova similis successit nostra memoria, retentis tamen apud eandem Ecclesiam, memoriæ et venerationis ergo, prædictis tribus antiquis imaginibus. Sed accedunt amplius ampliora sanctitatis in viro Beato insignia. Devotio enim in B. Rassonem ita efferbuit, ut in Missalibus ejusdem Ecclesiæ ab inmemorabili tempore inserta fuerit Collecta propria cum Secreta et Postcommunione de eo. Unde factum ut Presbyteri, et ipsi Augustani tam Clerici seculares quam Religiosi, cum Processione quotannis adventantes, integras Missas de B. Rassone legerint, ipsis quoque festis sanctorum Apostolorum Philippi et Jacobi, et Udalrici Episcopi. Qui cultus publicus Beato jam sollemnis est atque ordinarius, cum incredibili populi consolatione. Faxit optimus Deus, ut per intercessionem magni amici sui Rassonis, paribus eum in hac vita clamamus studiis pietatis, et in æterna consimili perfruemur consortio felicitatis. Amen.

Statua Beati
inter statuas
Apostolorum.

E

Missa pro-
prio.

ANNOTATA D. P.

a Saxum hoc cujus etiam in commentario prævio facta mentio, vide sequenti pagina suis lineamentis expressum.

F

b An hoc Romanis credibile videbitur, quibus notum est quam religiose caveant Majores sui ne sanctorum Apostolorum, Petri præsertim ac Pauli sepulcra aperirentur, ut patet, ex S. Gregorii Papæ epistolis.

c De capite S. Barnabæ ab olim Meâiolani servato cum cineribus in Ecclesia SS. Naboris et Felicis ibidemque repertis seculo 13 vide nostra Analecta, ad Acta S. Barnabæ Tomo 2 pag. 448.

APPENDIX

De professione C. Rathonis et ecclesia, nonnullisquo aliis eo spectantibus.

Ex ejusdem Keferloheri MSS. Germanicis, a Carolo Erath Diessensi submissis.

Illubenter tracto hujusmodi quæstiones : nam, uti me docet Concanonicus meus Thomas a Kempis, nonnisi lites et contentiones inutiles exinde nasci solent, unde superbia, vana gloria, invidia et discordia generantur : neque prosunt ejuscemodi scire cupientibus, sed ipsis sæpe Sanctis displicent. Ne tamen videar quæstionem omnino præterisse, atque etiam ut veritas eluceat, aliorum ea de re opiniones referam. Ut verum fatear, incertum est, num bujus an alterius Ordinis alumnus fuerit S. Ratho ; unde cujuscumque pii devotique Peregrini judicio reliquitur, ex sequentibus rationibus id credere, quod pro sua devotione lubuerit opinari : cum neque propterea sanctitati, neque piis moribus S. Rathonis quidquam detraxerit. Hoc certum est, cujuscumque demum Ordinis fuerit, magnum Dei amicum fuisse et etiamnum esse ; cujus patrocinio tam præclaras gratias elargiri, et miracula operari dignatur.

14 Non videtur incredibile, Werdæ, in Monasterio S. Salvatoris et S. Rathonis, ejuscemodi fuisse Canonicos, qui secundum Regulam Canonicorum Aquisgranensium vixerint, deinde Canonicorum Regularium S. Augustini Ordinem et institutum secuti, castitatis et obedientiæ votum emittentes, temporalium rerum Dominium et possessionem sibi reservabant ; prout ex Aquisgranensi Concilio manifestum est. Neque in ea omino fallor opinione

Junii T. IV

cum non solum tempore S. Rathonis plura, sed etiam sexcentis annis post, id est anno MD adhuc aliqua monasteria reperta fuerint, in quibus tantummodo Aquisgranensis regula normaue vivendi et vovendi fuit observata. Quin etiam nominari adhuc potest quoddam monasterium, cujus Prælatuſ cuidam Religioso alterius Ordinis scedulam Professionis monstravit, qua Professus iste attestatur, se primum esse, qui per solemnia vota in isto monasterio professionem emisit circa annum mo.

15 Confirmor etiam ex eo, quod credibile sit, S. Rathonem, in erigendo fundandoque suo Monasterio, secutum fuisse vestigia sui Sancti nepotis S. Rathardi, qui paulo ante Diessæ Divo Georgio Martyri, cooperante Germano Fratre suo Episcopo Augustano, etiam Monasterium erexerat, similique vivendi forma instruxerat, quod et ipse Sanctissime gubernavit. Monasterium autem Werdense erectum fuisse pro Canonicis Regularibus S. Augustini, ex eo etiam patere videtur fundamento ; quod Comites Andecenses, restauraturi devastatam extinctamque per Ungaros Diessam, ibique collocantes Canonicos S. Augustini, quales dixi, credi possint cognati sui Rathonis exemplum secuti ; adeoque eosdem tales fuisse, et non alterius Ordinis quales ipsi existimarent vel sciverint apud S. Salvatorem Werdæ extitisse, id est Canonicos Augustinianos. Hujus et fundamenti et opinionis meæ hæc ratio est ; Quod Fundator noster a summo Pontifice Innocentio II Monasterium Werdense impetravit, illudque noviter a se erecto Monasterio Diessensi de ejus licentia incorporaverit, ut mox latius dicetur.

16 A multo quidem tempore S. Ratho in habitu Benedictinorum depingi visus fuit, unde vero hæc Pictoribus licentia data sit, me latet ; fortassis ex eo, quod Werdenses Religiosi tempore incursionis Ungarorum, Andecum cui postmodum Montis-Sancti nomen obtigit una cum Reliquiis confugerint ; unde Andecenses postea concluderint, ambos ejusdem Professionis seu Ordinis fuisse, atque adeo Benedictinos, quorum Institutum nunc ibidem viget. Sed debile istud argumentum est, quia Monachi S. Rathonis Andecum abiisse potuerunt, quod ibidem sui Fundatoris sedes esset et contra incursiones hostiles pro illo tempore refugium tutum. Deinde certum est, tunc Andeci non fuisse Benedictinos, sed post quingentos annos primum introductos, anno mccccv, scilicet prout patet ex ipsa Chronica Andecensi, editionis tum veteris, de anno mxcv et mxxxv, tum novæ de anno moclvi. Præterea non licet ex posteriorum Regula normaue vivendi, de antecessorum Religione universim concludere : cum etiam hodieum religiosissimus Ordo S. Benedicti plura et Monasteria et loca jure possideat, quæ tamen prius aliorum Ordinum Religiosi incolerunt.

17 In recentioribus autem imaginibus tantummodo habitu toto nigro Scapulari. Ex illis ergo non concluditur, eum fuisse Benedictinum : cum etiam laici Conversi Canonicorum Regularium (ut de aliis taceam) non solum scapulare, sed et nigri coloris caputium olim gestaverint, uti ex antiquioribus eorundem statutis, et renovata nunc praxi manifestum fit. E contra Conversi Benedictini æque alba tunica, prout Conversi Canonicorum Regularium, induebantur. Atque ita ex supradictis rationibus de S. Rathonis Ordine hucusque nihil certi definire potui, sed eam quæstionem æquo impartinlique lectori resolvendam relinquo, fueritne S. Ratho hujus an vero alterius Religionis. His absque cujuscumque præjudicio expositis explicare lubet, qua ratione S. Rathonis ecclesia monasterio Diessensi annexa incorporataque fuerit.

18 Postquam sanctus Presbyter Rathardus Monasterium

D
A. KEFERLO-
HERO
Canonicos ex
Aquisgranens-
is Synodi Re-
gula vixisse,

sicut Dessæ
fuerunt

saltem post
restauratum
monasterium,
et hinc suade-
tur,

E
quod talibus
etiam Wer-
dense cano-
nium cesserit.

Pingitur qui-
dem S. Ratho
in habitu Be-
nedictino,

forte quia An-
decum confu-
gere Werdens-
es :

F
sed ibi tunc
necdum Bene-
dictini erant :

et illorum
Conversi
aque ac
Regularium

utiebantur
tunica alba
cum Scapulari
nigro.

Auctor invitatus
accedens ad
quæstiones,

præfatur
suum cuique
de ea opinio-
nem esse libe-
ram,

et asserit in
Werdensi S.
Rathonis mo-
nasterio

A nasterium Diessæ erexerat, et magno Christi Martyri S. Georgio dedicarat, atque Canonicos Regulares in illud introduxerat; eosdem sua præsencia similique vivendi forma dignatus fuit laudabili exemplo potius, quam potestate (quæ optima regendi regula est) illis præfuturus; donec tandem ex hac temporali vita in cælum evocatus, ingentium meritorum (quæ Deus per diversa miracula signari voluit) præmia obtinuit, ad diem vii Augusti in Sanctorum Fastis memorandus. Postmodum, furore Ducis Arnoldi Monasterium illud non solum omnibus bonis spoliatum, sed et funditus eversum desertumque fuit. Et quamvis idem deinde a duobus religiosis devotisque viris, Udalrico et Adalberto ejus loci Professis, de novo erectum fuerit; non tamen ad conservandam Monasticam disciplinam idoneum visum illis est: quare de eo in locum commodiorem transferendo dicti duo Religiosi deliberarunt.

ab Arnoldo
Duce destruc-
tum,

alium in
locum
transfert
Comitissa
Cunigundis;

cum dotant
Bertholdus
et Otto
Comites,

et Werdensem
ecclesiam illi
subiacent,
an. 1132.

Hanc
Harduicus
Præpositus
restaurat;

et an. 1593
amplio-
rem
facit atus

19 Hoc pium propositum voluntatemque ut exquerentur, Deus omnipotens tandem ipsos, per devotissimam Comitissam Kunissam seu Cunigundem, singulariter adjuvit. Hæc enim post obitum conjugis sui Comitissæ Friderici II, Diessæ ecclesiam Protomartyri S. Stephano et cellas aliquot extruxit, tradiditque Canonicis Regularibus, olim Monasterium S. Georgii Martyris inhabitantibus, sub Præposito Hartwigo, viro non minus sapiente quam pio, prout magna S. Mechthildis sanctitas (cui Dux ad perfectionis apicem extitit) poterit attestari, per Vitam copiose scriptam et xxxi Maji Henscheniani excusam. Neque tamen hæc secunda fundatio suis etiam defectibus caruit. Quare Berchtoldi Comitissæ Andecensis et Diessensis, et Ottonis II Comitissæ de Wolfertshausen benevolentia, ad tertiam fundationem progressum est: pro qua dictus Comes Otto plura bona, Comes vero Berchtoldus præter bona, propriam quoque arcem Diessensem obtulit, in eamque Monasterii formam introduxit, prout hodie cernitur.

20 Id ut sufficientibus redditibus dotaretur, uterque Comes et alii Innocentio II summo Pontifice supplicarunt pro Ecclesia et Monasterio consanguinei sui S. Rathonis, quod jam a ducentis annis inhabitatum et ab omnibus derelictum fuerat. Pontifex annuit postulatis decrevitque Monasteria S. Georgii et S. Stephani Martyrum, cum omnibus pertinentiis, bonis mobilibus et immobilibus, huic ultimæ fundationi, titulum S. Mariæ Virginis ferenti, plene incorporari, prout etiam idem Pontifex Monasterium et Ecclesiam S. Rathonis cum omnibus pertinentiis Monasterio Diessensi tradidit, per expressas litteras seu Bullam, sub dato MC XXI prout latius in dicta Bulla continetur. Et hanc incorporationem postmodum alii Pontifices, scilicet Sixtus IV, MCCCCLXXXIII, et Alexander VI MDIV confirmarunt: ab eoque tempore Werdense Monasterium Diessensi mansit incorporatum, remanetque usque in hodiernum diem, nemine reluctante, jam ab annis quingentis.

21 Postquam S. Salvatoris seu SS. Philippi et Jacobi Monasterium et Ecclesia, nunc S. Rathonis in Werth dicta seu potius eorundem rudera cum fundis illuc spectantibus Monasterio Diessensi B. Mariæ Virginis cesserant possidenda: zelosissimus et piissimus Præpositus Hartwigo, nihil prius faciendum sibi putavit, quam S. Rathonis exuviis superextruere ecclesiam novam, sicut et fecit. In hac cum sanctitas earundem, per crebra grandiaque miracula infirmis exhibita, magis magisque innotesceret; et propterea devotorum Peregrinorum concursus indies augetur, ideoque Ecclesia illa angusta nimis visa fuisset, Reverendissimus in Christo Pater ac Dominus Balthazar Guntherus Diessensis Præpositus (cujus apud quosdam senes et nunc me-

moria est) Monasterium prædictæ Ecclesiæ adjunxit, mireque ampliavit, et diversis picturis ornavit, circa annum MXXXIII.

22 Repertum quoque fuit, veterem sacristiam nimis angustam esse, veterisque Sacelli altare incummodum diffractumque, quare de consensu Ordinarii Augustani, destructo altari, amplior sacristia, et desuper Chorus extructus fuit, pro majore quiete et commoditate Religiosorum: qui pro majoribus illius loci festivitibus Diessa ad S. Rathonis migrant, prout oculis licet etiamnum arbitrari. Ibidem S. Rathonis statua inter sanctos Apostolos Philippum et Jacobum media cernebatur in summo altari, ab annis ducentis et a devotis peregrinis colitur. Verum ubi vetus altare amotum fuit novumque substitutum: aliæ quoque statuæ tam S. Rathonis quam dictorum Apostolorum fabricatæ, et ut supra in altari collocatæ fuerunt; veteribus interea, et antiquitatis et majoris devotionis gratia, in dicta Ecclesia asservatis.

23 Anno MCCCCLXVIII, III Julii de consensu Domini Georgii, tunc Generalis Vicarii pro Reverendiss. in Christo Patre et Domino, D. Petro S. R. E. Cardinali et Episcopo Augustano, sacra ossa S. Rathonis, in profundo puteo inventa, exhumata fuerunt. Erat autem corpus proceræ staturæ e quibus os quoddam brachiale in Monasterio Diessensi pie asservatur; digitus quoque unus argenteæ deauratæ capsæ inclusus fuit: cetera in marmoreum sepulcrum a terra elevatum condita fuerunt, erecta desuper Sancti statua, in quo hucusque quiescunt, innumeris (ut constat) clara miraculis.

24 Post hæc anno MCCCXC quindecim Episcopi et viginti Cardinales, diversis temporibus (prout eorum litteræ attestantur) diversas Indulgentias largiti fuerunt omnibus, qui Ecclesiam S. Rathonis devote, in præcipuis ejusdem festivitibus, visiterint, prout deinde latius dicitur. Anno post dictas Cardinalium litteras sequenti MCCCXCI D. Vicarius Generalis Reverendissimi in Christo Principis et Domini Friderici, Episcopi Augustani, concessit facultatem conservandi in ecclesia sanctissimum Altaris Sacramentum.

25 Hæc sunt quæ Werthensis ecclesia hactenus ostendit, ad memoriam et honorem S. Rathonis: Andecensis vero mons, præter alias insignes Reliquias, quarum causa meruit Mons-Sanctus vocari, de Reliquiis per Sanctum prædictum depositis in sua ecclesia, et hæc destructa Andecum translatis, plures servat: uti legere est in Chronico Andecensi Hiergeri Berger ex quo sub annum MDCLVII impresso, hunc earum Catalogum accipe.

- 1 Ossa Simeonis Prophetæ et Thimothei discipuli S. Pauli.
- 2 Media pars Sudarii D. Nostri Jesu Christi, quo in horto Gethsemani sudorem sanguineum abstersit, eidem Constantinopoli tradita.
- 3 De Sanctissima Cruce Salvatoris nostri.
- 4 De S. Christi sanguine.
- 5 De Mappa Domini nostri, in qua cum Discipulis suis ultimam cœnam sumpsit.
- 6 De Mappa B. Mariæ Virginis.
- 7 Cranium S. Georgii Martyris.
- 8 De Cranio S. Mariæ Magdalænæ.
- 9 Caput S. Agathæ Virginis.
- 10 De Ossibus SS. Apostolorum Romæ quiescentium, de S. Petro.
- 11 De S. Paulo.
- 12 De S. Simeone.
- 13 De S. Juda Thadæo.
- 14 Caput et Brachium dextrum S. Philippi.
- 15 Brachium S. Bartholomæi.
- 16 De Gena S. Joannis Baptistæ.

D
accedit nova
sacristia cum
choro,

et statuæ
Sanctorum
innovantur.

Ossa S.
Rathonis
elevantur 1468
E

Indulgentiæ
an 1490
concessæ,

et asservatio
S. Sacramenti.

Reliquiarum
olim inde
ablatarum
Catalogus.
F

A 17 Mediolani obtinuit mediam partem Ossium S. Barnabæ Apostoli, et caput et cineres.

NUCLEUS PRODIGIOSUS

A R. D. Carolo Erat Can. Reg. Diessensi

Exceptus ex 8298 miraculis descriptis ab anno MCCCXLIV ad MDCXCII.

AD LECTOREM.

Ne mireris, amice lector, Nucleum hunc ab anno dumtaxat MCCCXXXIV initium sortiri, cum tamen constet S. Rassonem anno DCCCCLIV, XIX Junii e vivis excessisse. Uti enim sanguinolentus Helluo bellicis suis tumultibus plurimos thesauros exhaustit, ita et nostra pulcherrima documenta, quæ ex antecessorum nostrorum fide dignissimis relationibus extabant, crudeliter debacchatus est: qui tamen eo exurgere nequivit, ut non saltem hanc antiquitatem, in summum nostrum solatium et sanctissimi Thaumaturgi honorem relinquere coactus fuerit. Cum igitur, saltem ex hoc residuo, petierit Adm. R. P. Daniel Papebrochius nonnulla selectiora miracula, ne opus nimium excresceret, eidem lubens annui; ut exinde benevolus lector, tamquam ex ungue leonem deducere possit, quanti apud Deum meriti et pietissimi in suos clientes affectus extiterit, et etiamnum existat S. Rasso. Ubi tamen te monitum velint, in antiquo quodam nostro codice distinctum annorum numerum non fuisse expressum, ab anno MCCCXXXIV usque ad annum MDLIX: ab hoc autem usque ad annum MDCXIV, quemlibet specialiter fuisse designatum; quod idem continuari coeptum ab anno MDCXII usque ad annum MDXXXIX inclusive. Quod si desiderares miracula ab anno MDCXIV usque MDCXXXIX scias itidem, ea omnia in Suecico tumultu fuisse deperdita, nec extare, nisi duo miracula, quorum unum MDCXXIV, alterum MDCXXXVI contigisse legimus.

* *Hoc loco obrepserat Diessæ numerus anni MDCXII manifeste contrarius textui, et sub ipsum impressionis articulum dumtaxat deprehensus: raptum igitur correctus error est per conjecturam; que an felix fuerit Diessensibus, judicandum relinquo: neque enim licet tam levi causa prælum sistere.*

Virilia sartoris ejusdam de Maurem putrida tabe adeo erant consumpta, ut nec ullius remedii spes affulgeret: unde S. Rassoni sese devovit, a quo medicam manum mox est expertus. Gratia huic gratum se stiturus, ejusdem Sancti Ecclesiam devote visitat, et quas potest maximas grates defert. Videt hoc famulus dicti sartoris, et conspecto S. Rassonis monumento illusorie in hæc verba prorupit: Quid iste aliorum saluti prospicere possit, qui et ipse tam miserabiliter in marmorea hac turba delitescit? sibi ipsi succurrat, si tanta polleat potentia. Dixit, et ecce vindicem Dei manum. Vix dum sartor cum hoc famulo ab Ecclesia discedit, cum in via miser famulus longe majori tabe intensioribusque doloribus eadem corporis parte corripitur, ut vix pedem movere potuerit. Agnoscit miser errorem, dolet nimis, seque ipsum S. Rassoni devovet, ac corde contritus ad Ecclesiam revertitur, ubi mox pristina incolumitati restituitur.

2 Hospitissa de Wielenbach beneficii S. Rassonis omnem fidem denegabat, unde repente in furorem acta tandem loquela destituebatur, quousque votum fecisset, propediem S. Rassonis sepulcrum visitandi; ubi de incredulitate compunctæ lingua resolvebatur anno MDLI.

3 Postquam nonnemo de Turggenfeldt per intercessionem S. Rassonis convalescit, eaque propter concioni et Divinis in ejus Sancti Ecclesia interfuisset; ex ambone summopere celebrari audivit celestem medicum suum, ac insuper nomen Sancti eidem imponi. Displicet hoc ingrato auditori, palamque idcirco murmurat, indignum ratus, qui his encomiis condecoraretur, quem tamen vindex Dei dextera sapere docuit, dum pristino morbo correptus, urgentibus dolorum aculeis, publice profitebatur, sanctum Rassonem hoc nomine dignissimum esse: quo facto per merita sancti Rassonis denuo curabatur.

4 Gulielmus Mayr, de Erlingen, tribus continuis annis calculi doloribus prope consumptus, sanctum Thaumaturgum nostrum invocat, et penitus liberatur: quia tamen miraculum hoc pro futura publica denuntiatione annotari neglexit, in via ob reduces calculi dolores prope deficit. Inclamat æger priorem suum medicum, qui de nocte apparens eundem monuit, ut factum miraculum inscribi et denuntiari curaret. Obtemperat æger, et reconvalescit.

5 Idem contigit Textrici de Landsperiedt, quæ mundatam proles suæ lepram denuntiari noluit, unde proles mox iterum lepra corripitur, nec mundatur nisi facta legitima denuntiatione.

6 Eandem pœnam subiit Joannes Schneider de Altingen cum analeptico suo infante.

7 Georgius Grengl senior de Schwarz, scripto attestatur, se integris quatuor annis calculi et nephriticis doloribus excruciatum fuisse, nec ullum vel remedium aut levamen obtinere potuisse; tandem tamen a nobili D. Vito Penzl admonitum, ut munere quopiam S. Rassoni se devoveret, nihil hæsitando, quin manus Thaumaturgica omnes dolores sit suppressura. Placet consilium Georgio, appromittit in singulos vitæ dies unum Pater et Ave cum annua peregrinatione, et cereo oblato; quam devotionem benigno obtuta a S. Rassone acceptam testabatur subsequens incolumitas. Unde mox ad Ecclesiam perrexit, gratoque animo promissa exolvit; eo unico omisso, quod miraculam non intimaverit. Quod cum et altera vice (animum stimulantem nihil veritus) reticisset, mox adhuc in hospitio pristinis doloribus tam intense torquebatur, ut vix sustinendos judicaret. In quem finem vocari jussit loci vicarium a quo cum id consilii accepisset, ut votum denuo innovaret, denuo supplex fit, jubetque afferri atramentum, quo omnia annotari possent; quod tanto suo emolumento præstitit, ut ante opus inceptum notæ magnitudinis calculus, in vicarii et ægroti uxoris presentia, promearit; Georgiumque omni deinceps molestia liberaverit, anno MDCVIII.

8 Anno MDCLXXIX medicam S. Rassonis manum in occulto corporis affectu expertus est Paulus Stokhl. faber in Nozique: quod dum pro publica denuntiatione voto promissa inscribi erubescit, tamdiu pristinis doloribus affligitur, quousque indicasset.

9 Iteratum malum subire cogebatur Casparus Greiff anno MDCLXXXVIII, ob negligentiam matris Barbaræ Greiffin de Gerezboven; quæ cum Casparum hernia affectum peperisset, S. Rassoni pro obtinenda incolumitate ceream imaginem, tres crucigeros, ac totidem Rosaria appromisit, juncta obligatione, ut si Casparus septimum annum attigisset, ipsemet hoc votum exequeretur. Exauditur supplex: quia tamen votum differt, filius pristino affectui subjicitur, nec liberatur nisi post votum impletum.

10 Eandem prorsus negligentiam, in suo patre Adamo Heile de Amberg in Suevia, luere debuit Josephus filius, per intercessionem S. Rassonis a ruptura liberatus; cui ætate proveciori, ex voto patris, incumberebat annua peregrinatio, quam interim parens exsolvere promiserat. Omittit semel, et confestim

D
PER CAR.
ERATI

*Negligentes in
exsequendis
votis pristino
malo corripiuntur;*

E

F

*item alii si-
militer rei.*

*Aliis multis
monumentis
deperditis,*

B
*gaudet Auctor
supersse te-
stimonia mi-
raculorum*

*primum ab-
sque anno,*

*deinde cum
illo, ab an.
1559.*

C
*Illusores S.
Rassonis re-
centes puniti,
sed verum ab
eodem libera-
ti.*

A dolens videt, filiolum adeo iterata ruptura affectum ut balbutiens rogaverit patrem, coeptæ devotionis vestigiis insisteret. Annuit parens, et filius revalescit, anno MDCLXXXVIII.

11 Nec dispari exitu mulctabatur uxor Georgii Schuester de Stainebach, manibus pedibusque curvata: quæ dum voto facto sanitatem obtinisset, et tamen promissa distulisset, docetur exequi iterato et grandiori malo: a quo tamen denuo se liberatam experitur, dum voto satisfacit.

12 Uxor Joannis Leschen de Presling, gravem oculorum defectum in prole deprehendit: quapropter cereos oculos in S. Rassonis honorem se oblaturam spondet: quia tamen votum differt, proles omnino excæcatur; nec restituitur, nisi voto expleto.

13 Idem contigit filiæ Henrici Mayr de Pachoven qui filiam gravi infirmitate ac insuper inusitato horrore Sacramenta aversantem, voto facto vidit incolumem, sed ob executionis negligentiam tandem prioris miseriæ subditam, quousque promissis stetisset.

14 Joannem Paungertner Frisingensem fatalis inimicus tanta tristitia affecit, ut ob comminatum vitæ bonorumque jacturam nesciverit effugii locum atque adeo prope desperaverit: quem tamen nocturna apparitione erexit S. Rasso, albis vestibus indutus, paterne innuendo, ut voto facto sibi supplex fieret. Obsequitur miser, confestimque interius pacificatur, et simul inimicum reconciliatum lætus experitur.

15 Margareta Prunmayrin de Dinzbach gravissimis tentationibus prope absorpta, et ad insaniam redacta, cum infensissimo hosti inparem se conspiceret, ad gloriosissimum Heroem nostrum confugit: cujus invicta dextera adeo leonem infernalem infregit, ut cum Psalte regio sibi occinere potuerit; Laqueus tentationum contritus est, et ego liberata sum.

16 Eodem insultantem bestiam gloriabunda devicit ope S. Rassonis, mulier quædam, execrandis blasphemiarum tentationibus continuo vexata, anno MDCLXXXI.

17 Sixtus Beer, Lanio Augustanus, per quatuor septimanas omnibus sensibus destitutus, ultimis quatuordecim diebus adeo furore exarsit, ut præter ferream catenam vix quinque viri cum detinuerint. Postquam autem S. Rassoni fuerat commendatus, totus furor remiserat.

18 Cum Georgius Hueber Frisingensis ferream suam catenam, qua per medium annum propter insaniam vinciebatur, voto S. Rassoni facto commutasset in catenam ceream, propediem eidem offerendam; liberum se ac integræ menti restitutum vidit.

19 Hoc idem beneficium expertus est Wolfgangus Hueber de Puelach, cujus filius per biennium mentis inops resipuit, cum cereum cranium pro eo promississet.

20 Anno MDCLXXXIX Georgius Winckhler de Ramse filiolum suum ab incunabulis fascinatam, et per integrum annum continuis doloribus oppressum a præstigiis exsolvit voto peregrinationis et Missæ sacrificii emisso.

21 Idem beneficium eodem voto expertus est Joannes Deisl de Windach adhuc puerulus anno MDCLXXX.

22 Anno MDCLXC duo equi Walburgæ Weissin de Ochique præstigiis diabolicis adeo erant infecti, ut per dies quatuordecim nihil potuerint comedere. Misera mulier fit supplex S. Rassoni, devovet in ejus honorem missæ Sacrificium, crucigerum, Rosarium, et publicam denuntiationem. Nec mora, mox voto facto uterque equus liberrime comedit.

23 Anno MDCLXXXVIII Barbara filiola Michaelis

Mang Monacensis ab utero materno ad annum usque septimum morbo epileptico multoties gravissimè vexabatur: quam cum parens peregrinatione ad S. Rassonem, Missæque sacrificio eidem sancto devovisset, mox voto exsoluto penitus liberabatur.

24 Idem attestatur anno MDLXCI Regina Lamerin Monacensis, de filio per annum et dimidium epileptico, et per intercessionem S. Rassonis confestim ac omnino persanato.

25 Filiola Barbaræ Geroldin de Blavenogg, sæpissime epilepticæ instar repentino casu corruerat: quam primum autem a Matre certis precibus S. Rassoni fuisse commendata, nihil unquam tale quid ei acciderat anno MDLXCI.

26 Uxorem Conradi Iakhl de Mittelsten, sæpius apoplexia tactam, in somnis admonuit S. Rasso, ut sibi devota fieret. Annuit mulier, et confestim sanatur.

27 Anno MDLXCI defuit Wolfgangus Sundermayr, adeo se apoplexia tactum fuisse, ut sex integris septimanis nec manum movere, nec pedibus consistere potuerit: qui tamen singulari devotione erga S. Rassonem accensus, primo voti momento sanitati restitutus est.

28 Joanni Haberseyer de Lengenfeldt in carcere apparet S. Rasso: quem cum invocasset captivus, votumque ad ejus Ecclesiam emisisset, vincula dirumpentur, liberque exitus patebat.

29 Nec uxor civis cujusdam Monacensis noverat meliori moneta maritum suum in Italia in carcerem conjectum eripere, nisi voto et precibus S. Rassoni oblatis, quod et obtinuit.

30 Uxor N. Schopper de Oberbrunn, porrecto et exhausto veneno morti proxima ad S. Rassonem confugiens, vim expultricem et salvificam confestim experitur.

31 Christina Mayrin de Inniugen, ab aranea venenata; et filius Georgii Schneider de Westerdorff, morsu serpentino infectus, adeo intumuerunt, ut remedii ultima spes extiterint preces S. Rassoni oblatae, quibus et malum adeo serpens expulerunt.

32 Contra hanc luem præstantissimum medicum expertus est S. Rassonem Michael Wagner de Wengen per integram horam mortuo similis anno MDCLXV. Item Laurentius Tablander et Nicolaus Reindl, cum aliis quamplurimis, tametsi subinde longo tempore fuissent detenti. Ac tandem novissime anno MDLXCI filiola Catharinæ Kamerlocherin de Weixlbrunn.

33 Eodem anno idem asseverat Maria Barcholdin Diessensis in Bavaria; cujus filiola Magdalena longo tempore, frustratis omnibus medicamentis phrenetica promisso Rosario et peregrinatione ad S. Rassonem convaluit.

34 Anno MDLXCI phræneticam suam filiolum Catharinam unico et optimo medicamento restituit Anna Bokhin de Aich, quod eam S. Rassoni facto promisso certarum precum, et oblationis duorum crucigerorum devoverit.

35 Telonarii Pruggensis filius, hora dimidia aquis submersus, ope S. Rassonis incolumis emergit.

36 Infans quidam Landtstetten e puteo extractus, per tres dies semimortuus, eadem ope integræ sanati restituitur.

37 Georgius Aeinmajir de Diessen opportune vidit infantulum biennem vasi aqua pleno immersum: accurrit attonitus, extrahit, et signum vitæ expressurus graviter concutit, quia tamen nullum signum apparebat, gemebundus inclamat opem divinam, B. Virginis Mariæ ac S. Rassonis: quo facto concutit

D
Curata epilepsia,

et apoplexia.

E

Captivi liberati.

Inustum venenum expellitur.

Infectio aranea et morsus serpentinus curati.

Phrenesis suppressa.

F

Reputans eusibus et in aqua suffocatis reviviscunt.

PER CAR.
FRATH

Infirmas et
heviior Sacra-
mentorum sub-
blatus.

Tentationes
superatae:

mentis inops
restituuntur

Præstigia,
incantationes,
fascinationes
solutæ.

A cutit denuo. Et mox aqua copiosa ex ore profluit, nullo tamen edito vitæ signo. Repetit suspiria, plenusque in Deum ac Sanctos fiducia tertio concutit, ubi non tantum copiosus aquæ profluxus, sed etiam certum vitæ signum apparet. Quarto tandem S. Rassoni præsentem infantulum cum tribus aliis filiis devovet, et brevi omnino incolumem amplectitur.

38 Anno MDCL testatur Wolfgangus Baur, molitor de Unperwindach, filiulam Walburgam spatio sex passuum aquis innatasse, ac tandem fruticeto pedibus in sublime erectis inhæsisse; indeque extractam tandem omni vitæ signo caruisse, quousque votum fuisset factum S. Rassoni; quo vix edito puella se movit, ac patri integra accurrit.

39 Georgius triennis filiulus Bernardi Schwarz de Jamngen, aquæ immersus, a rota fulonaria adeo apprehenditur, ut rotam stiterit, atque miser infans rotæ et aquæ inflexus hæserit. Solutus deinde et extractus, nullum vitæ signum edebat, donec post horæ quadrantem vivifica S. Rassonis dextra, per sacrificium Missæ imploraretur: ubi mox vivum ac successive omnino restitutum vidit anno MDCXVI.

B 40 Anno MDCLXXIV Justina Schraitin de Raistingen, filiola Melchioris Schrait, subito in torrentem prolapsa, ducentis passibus per aquas vehebatur: unde extracta nullum et ipsa omnino vitæ signum edidit. Adstitit Lugubri huic spectaculo Georgius Gigl, affinis Melchioris, puellamque S. Rassoni commendabat; voto facto, curaturum se ut Sacrum ibidem legeretur; cum ecce! illico puella loquitur et optatæ sanitati restituitur.

41 Anno MDCLXXV Philippus Unfridt de Kottalting extruende ejusdem Ecclesiæ operam dedit, ubi subito e sublimi l. pedum in terram delapsus, omni vitæ signo carebat. Adstat parens Philippi, confugit voto facto ad S. Rassonem; movet se filius, et spatio sex dierum omnino convalescit.

42 Eodem anno medicam itidem manum experta est Eva Dietrichin de Braitbrunn, quæ ob periculosum lapsum duabus grallis per quindecim septimanas, et uni per integrum annum absque ullo medicamentorum effectum innitebatur. Terreno itaque subsidio destituta, S. Rassonem promisso Missæ sacrificio sibi devincit, et successive optatæ incolumitati tam dextre restituitur, ut quovis labores absque ullo adminiculo subire potuerit.

C 43 Oculatus testis refero, anno MDCLXXXIV Nicolaum Reinde de S. Georgio Parochiæ Diessensis ob ingentis ligni in ipsum delapsi molem omni loquela adeo fuisse destitutum, ut ego ipsemet intra tres septimanas ejus Confessionem non nisi per signa excipere potuerim. Promittit parens Nicolai duos crucigeros et publicam denuntiationem: convalescit filius et integerrime etiamnum loquitur.

44 Anno MDCXIII deposuit Georgius Thomas de Morenweis se transvecto integro fimi plastro propriam septennem prolem adeo oppressisse, ut toti plastro penitus succubuerit. Ejulat infans, respicit parens, et accurrendo recordatur S. Rassonis, eumque invocat, ac votet Missæ sacrificium, et si indemnem eriperet prolem, curaturum ut publice denuntiaretur. Amovet tandem plastrum, accurate perlustrat corpusculum, nec deprehendit, nisi tulum a sua junctura semotum, qui tamen mox iterum repositus est.

45 Idem beneficium expertus est nobilis D. Georgius Christophorus de Arzet Judex oppidanus Diessensis anno MDCXVI; qui filium sexennem Maximilianum in pari casu S. Rassoni devovit, dum eundem conspexit, dextro pede onusto curru correptum, sed tamen precibus S. Rassonis omnino illæsum.

46 Proles Joannis Weber de Memingen subito e scamno delapsa, adeo fortiter in fustum impingit, ut fusus in ejus oculo medius diffringeretur: quo casu ob copiosum sanguinis fluxum, et quia fragmentum aliquod de diffracto fuso multis diebus oculo ejus erat infixum, misera proles visu destituebatur. Sed ecce! dum parens infantem S. Rassoni devovet, mox fragmentum fusi sine ullo medicamento ex oculo prosilit, ac prolem omni periculo liberat.

47 Animæ potius quam corporis medicum expertus est S. Rassonem Georgius Roming de Ruepach: cum enim ob vulnus capiti inflictum nec verbum loqui potuisset, tantum tamen obtinuit, ut mox voto facto coniteri, et loquelæ beneficio ad tres residuos vitæ dies uti potuerit.

48 Anno MDCLXVI equus Mariæ Freisingerin de Traubingen tam fortiter in palum insiliit, ut exinde lethale vulnus accreverit; et quia omnis vitæ spes defecerat, S. Rassoni fiebat supplex: appromisit duos crucigeros cum publica denuntiatione, et pedetentim restituebatur.

49 Oppido mirabilem dexteram sensit Sebastianus Ranz de Holzhausen, cujus filiola post novem a nativitate menses fistula hinc vice adeo concrevit, ut nec guttula permeare potuerit. Jubet parens prima vice præscindi fistulam, sed mox iterum antiqua correctio. Jubet et secundo, sed addit votum et invocat S. Rassonem, quo facto infans penitus liberabatur anno MDCLXXII.

50 Leonardus Penterieder de Mauz anno MDCLXXX tude olivaria tam periculose atterebatur, ut ab omnibus mortuus crederetur; a quo tamen cum nonnihil respirasset, per aliquas septimanas tam continuis doloribus cruciabatur, ut ad ultimum usque vitæ halitum duraturos formidaret; quibus insuper tanta aurium obstructio accesserat, ut nihil prorsus audiret. In tantis miseriis constitutus auxiliarem manum S. Rassonis invocat, votet cereum caput et Rosarium: ac confestim tam aurium defectu quam omnibus aliis doloribus liberatur.

51 Cum anno MDCXI ex communitate Lemeringana totaliter infecta, jam aliquot personæ lue pestifera fuissent sublata, votum fiebat S. Rassoni, peregrinatos sese ad Sancti Ecclesiam: et ecce! eadem hora contagio tollitur.

52 Anno MDCIX certa lues in equos, vaccas, et sues vicinæ Walchstattensis adeo grassabatur, ut intra octo dies aliquot deperierint, et insuper quatuordecim ruinæ proximi fuerint. Perterriti hoc malo vicini, ad artes diabolicas confugerunt; jam jamque designarunt Martinum Baader, qui ex certa venefica remedium peteret: de quo tamen puncti, suspiria et vota in S. Rassonem emittunt, votent peregrinationem, et Missæ sacrificium; ac mox non tantum pecus jam infectum restituitur, sed insuper tota lues sedatur.

53 Filius Joannis Loder de Lautterbach, lue contagiosa adeo consuebatur, ut in momenta vitæ exitus expectaretur: quia tamen pater id ipsum linteum S. Rassoni devovit, quo filius post mortem esset involendus, sanitati restituebatur.

54 Anna Kirschnerina de Obermeittingen a conceptione solummodo tredecim septimanis in morbum tam gravem incidit, ut fœtum immaturum longitudine unius digiti enixa fuerint: quam cum ægra mater vitæ signis destitutam vidisset, eundem cereo oblato S. Rassoni devovit. Nec mora, cum illico fœtus se movit, et evidentissima vitæ signa tandem edidit, quo usque a Parocho fuisset baptizatus.

55 Mortuum ibidem infantem peperit Margareta Majirin de Osmaring cui, ut vitam recuperaret,

D
PER CAR.
PRATH
S. Rasso va-
riis vulneribus
medetur.

E

Pestis tollitur.

P

Mortui resus-
citati.

onusti curru
transvecto. e
oppressi eri-
piuntur
illæsi.

A S. Rasonem invocat : quo facto, omnibus videntibus infans linguam movet et baptizatur.

PER CAR.
ERATHI
*Pragnantes
partus diffi-
cultate libe-
rata.*

56 Nobilis matrona, Agnes Eresingerin de Turggenfeldt, triduana partus difficultate ad extrema redacta ; cum loqui amplius non posset, voce interna, cercoque oblato S. Rasonem inclamat, et doloribus liberatur.

57 Pariter post dies quatuordecim lætabundagenitrix efficitur uxor Ephippiarii de Pizling, cum cereo munere S. Rassoni sese obstrinxisset.

58 Eudem adjuvante, extremo partus periculo eripitur Regina Hneberin, anno MDCXXXVI, cum ceream imaginem devovisset : quo ipso voto octiduanam difficultatem repulit Maria Nosnerin de Adelshosen, anno MDCLXXXVII.

59 Pariter liberata est uxor Francisci Stadler de Unering anno MDCLXXXVIII. Et tandem anno MDCXCI a summis doloribus ac summo vitæ periculo redempta est Maria Wintergriean.

60 Anno MDCLXXXVIII, cum Salome Molin de Elchingen gravidam se advertisset, quæ prius jam altera vice prolem mortuam ediderat ; sollicita ne tanto infortunio denuo succumberet, ad S. Rasonem confugit : qui de nocte ei apparens, prolem vivam ostendit, quam et exultans peperit.

*Lues scabiosa
instar lepra
curata.*

61 Anno MDCLXXXV, testatur cum aliis fide dignis Martinus Spiess de Puechla, se toto corpore lue tam scabiosa infectum fuisse, ut mortem propinquam certo crediderit. Cum igitur nullum aliud medicamen depellendo malo sufficeret, vovet annuam peregrinationem cum certis precibus, ac oblato ad Ecclesiam S. Rasonis, et convalescit.

62 Joannes Penteriedez de Mullbaesen deponit, tres liberos suos tam turpi et gravi capitis lue fuisse infectos, ut summopere timuerit, ne miserabili lepra obruerentur : quapropter tribus Missæ sacrificiis S. Rassoni supplex factus, meruit et ipse optatam opem ac sanitatem.

*Dolores capitis
mitigati.*

63 Georgius Pfister de Unterschondorff propter intensissimos capitis dolores surdaster effectus, utroque malo per merita S. Rasonis liberatur.

64 Femina Monacensis ob dolores capitis, sæpius in deliquium prolapsa, invocat S. Rasonem et confestim sanatur : quod idem expertus est Joannes Mayr de Ebersperg.

65 Elisabetha Schuesterin de Geisering, præter vertiginem peracantis insuper capitis doloribus pressa, invocato S. Rassone convalescit. Eodem beneficio vertiginem biennis filioh sui fuisse curatam, testatur Walburga Ostermayrin de Immerin. Anno MDCLXXXVI.

66 Georgius Wolff de Pentgarten quinque continuis septimanis ob capitis dolores omnibus sensibus destitutus ; tandem in somnis S. Rasonem videt, cui se devovens mox resipiscit.

67 Anno MDCLXXXVI, medicam itidem S. Rassonis manum experta est virtuosa virgo Maria Barbara Hormanin Diessensis in Bavaria, cum integro septennio capitis defluxu, absque ullo medicamento fructu laborasset. Ubi mirare, mi lector, quod dicta Barbara alia pia loca prius selegerit, Sanctorumque opem imploraverit, nullo tamen effectu ; quousque ad hunc nostrum Thaumaturgum precabunda confugisset, voto emisso, se tria Rosaria cum oblatione sex crucigerorum, lectione S. Missæ sacrificii, et publica denuntiatione oraturam.

68 Gratos quoque sese stiterunt S. Rassoni Catharina Holzerin de Oching anno MDCXC et Andreas Volckh de Geltendorff anno MDCXCI : quorum prior per integrum annum, posterior vero per tres menses gravissime affligebatur ; mox tamen sanitatem recuperaverunt, cum votum S. Rassoni fecissent. Hoc idem præstitit anno MDCXCII Maria Trie-

lingerin de Kottgeisring quinque septimanis afflicta.

D

69 Anna Prandtia de Arassla iatagro quadriennio oculis capta visum recipit, dum promisso Missæ sacrificio opem S. Rasonis implorat.

*Cæci illumi-
nati.*

70 Eudem providissimum Ducem in remedium suæ uxoris quæsivit Udalricus Arasser de Germisch, quam ultra biennium visu destitutam lætabundus incolumem recepit, dum adhuc in via voti exsolvendi detinebatur.

71 Dum inaudisset Thomas Gropper Diessensis, infantem cæcum sibi natum ; gravi ob id mœrore prope consumebatur, ignarus quid consilii aut remedi caperet : tandem tamen mentis aciem in S. Rasonem stringit, eique excæcatæ prolis lumina illuminanda offert, ac efficit, ut cæcus natus post decemdiem perfecte viderit.

72 Anno MDCLXXXVII defert Raymundus Knoller, molitor de Ochingen, filiam suam Mariam per intercessionem S. Rasonis illuminatam fuisse, postquam sex septimanis lumine caruisset.

73 Repentino et lugubri filiolæ suæ casu nimium quantum affligebatur Barbara Millerin de Parkur-chen, cum eam sexennem excæcatam intueretur ob acum oculo infixam : ejus dolor et miseria plurimum inde accrevit, quod viginti septimanarum intervallo spes nulla visus recuperandi affulserit. Urgetur igitur, et instruitur ab amicis, ut S. Rassoni pro ea supplex fieret : quo facto, puella mox convaleuit.

E

74 Magno suo bono eudem S. Patronum sibi delegit Maria Schmauzin de Traubingen, cujus patrocinio non tantum gravissimos dolores per medium annum toleratos, sed etiam obductam pelliculam feliciter abstersit, postquam promisso Rosario, oblatione crucigeri et curanda publica denuntiatione dicto Sanato supplicasset.

75 Idem omnino experta est Anna Schmalzin de Praffenhofen anno MDCXIII : cujus filiæ vicennis pellicula nullo prorsus alio medicamine ab oculis semota est, quæ per votum unius Sacrificii, oblationis unius crucigeri, et Rosarii devote persolvendi S. Rassoni factum.

76 Filiolus quoque Mathiæ Neymayr, Hospitis in Uttingen mirabilem oculistam sensit, dum post factum votum unius Sacrificii et quindecim crucigerorum ab oculo crustula fuit semota sine ullo adhibito remedio anno MDCXIII.

77 Udalricus Mayr de Oberbrunn, quadriennio linguæ defectum patiebatur : quam cum tandem in suspiria et vota erga S. Rasonem solvisset, vincula quoque ligatæ linguæ disrupta expertus est.

F

*Mutis loquela
reddita.*

78 Pariter voto unius crucigeri Sancto offerendi recuperavit loquelam, triennio deperditam, puella quædam de Braitbrunn.

79 Anno MDCXXXI Maji gratum se stitit Patrono suo S. Rassoni Michael Wisdorffer de Gilckhiag, ob beneficium loquelæ filiolo suo quinquenni denuo redditum. Cum enim parvulus iste adhuc tenellulus in solatium parentum dextre locutus fuisset, subito omni voce articulata destitutus, integro triennio obmutuerat ; ut adeo eo magis excreverit mœror parentum, quo majori lætitia prius loquentem audierant. Unde in varia consilia agitatus parens, tandem Thaumaturgi nostri recordatur ; pollicetur Missæ sacrificium, et momento restituitur filius.

80 Eudem restauratorem anxia quæsivit, et promisso crucigero ac Rosario mox quoque exultans invenit Catharina Bergerin de Taufkurchen anno MDCLXXXIX pro filio Mathia, qui integro quadriennio mutus post votum emissum articulate loquebatur.

81 Idem testatur Simon Hueber viator in Wolfartshausen,

A fartshausen, cujus filiola Anna septimo ætatis anno nec verbum eloqui poterat : cui tamen lingua mox fuerat soluta propter votum cerei capitis, peregrinationis, duorum crucigerorum factum. Anno MDCLXXVIII.

Dentium dolores repressi.

82 Inter complures dentium doloribus liberatos speriatim sisto Elisabetham Bindterin de Beurberg, cui mentem ob intensissimos dentium dolores adeo intumuerat, ut nec verbum loqui potuerit : quibus tamen omnibus propter votum S. Rassoni factum liberata fuerat.

83 Testatur item Elisabetha Haidin de Traubingen anno MDCLXXXVI, se per annum et novem menses ingenti dentium dolore quasi consumptam, incolumem evasisse, cum S. Rassoni se devovisset.

84 Idem testatur anno MDCXCI Ursula Bichlmayrin de Diessen annuo dentium et capitis dolore per intercessionem S. Rassonis liberata.

85 Nec item eodem anno liberari potuit eodem dolore Sebastianus Dalmayr de Uttingen, nisi voto ad S. Rassonem facto.

Aurium defectus emendatus

86 Joannes Muller de Pogenhausen retulit, prolem suam tam ulceroso aurium defectu laborasse, ut ultra viginti vermes inde prodierint : cui malo medendo cum temporalia medicamenta defecissent, spiritualis noster medicus precibus et votis invocatus occurrit.

87 Idem omnino testatur Daniel Kuen de Teldefing de sua prole, ex cujus auribus singulis diebus vermes scaturiebant, quousque cum S. Rassoni devovisset : quo facto omne malum penitus advertebatur.

88 Triennis filiulus Joannes Klokfenwurth de Planogg sanguineo aurium deduxu longo tempore laborabat, quem tandem stitit S. Rasso, per oblationem sanctæ Missæ sacrificii devote invocatus.

89 Mulier quædam de Brugg per annos quatuordecim, et Anna Kiltlerin de Amberg per viginti annos surda, exaudiuntur a S. Rassone, eidem supplices factæ.

90 Anno MDCLXXXIX idem beneficium expertus est Thomas Wagner de Landtstetten, cui aures mox aperiebatur, postquam votum edidisset, Rosarium se recitaturum cum oblatione duorum crucigerorum.

91 Summo itidem suo solatio vidit corbinianus Glas de Wining octennem suum filium Ambrosium, integro anno surdum, per merita S. Rassonis restitutum, cum peregrinationem et certas preces se persolutorum statuisset.

C

92 Anna Ramsnerin de Kottgheisering nesciebat crudeles pectoris et stomachi dolores efficaciori medicina sopire, quam ardenti invocatione et precibus ad S. Rassonem : cui proinde cereo corde se devoverat, addito Rosario : quo facto sensim doloribus liberabatur anno MDCLXXXVIII.

Pectoris et stomachi dolores sopiti.

93 Margarita Mayrin de Selching maligno stomachi affectu adeo erat nauseabunda, ut per novem annos continuo vomitu fuerit afflicta : cujus tamen medelam et restitutionem a S. Rassone tandem obtinuit.

94 Andreas Geyer de Walefhausen gravissimis cordis doloribus eximi nequibat, quousque ad S. Rassonem se Rosario, tribus crucigeris et cerea imagine devovisset : quo facto mox convaluit anno MDCXCI.

Ulcus et putredo in ore abstersum.

95 Filia Leonardi Mayr de Gilking os ac labia sua, ob certum ulcus putrefacta, gemens defleverat : cui tamen medebatur optimus parens per votum S. Rassoni factum.

Defectus linguæ et colli suppletus.

96 Melchior Krymayr de Griewaldt, promisso unico sacrificio Missæ in honorem S. Rassonis, gravi tum linguæ tum colli defectu ac doloribus eripitur.

97 Barbara Backhspergerin meliori medicamine diffractam spinam dorsi reintegrare nesciebat, nisi voto S. Rassoni facto : unde eidem S. Missæ sacrificio se obligat et sanatur.

D
PER CAR.
BRATH
Tergo laborantes sanati.

98 Anno MDCLXXXV pari devotione mitigavit ingentes dolores tergi Walburga Bolzmacherim de Machtlfing, quos per sedecim septimanas ejus filius sustinuerat, postquam S. Rassoni Rosarium et duos crucigeros appromiserat. Idem obtinuit hoc ipso anno Baltasar Schmid oblatione unius crucigeri et recitatione Rosarii. Nec dispar beneficium obtinere Eva Schmidin de Berezhoven anno MDCLXXXVII, Lucia Lamplin de Grieffenberg anno MDCLXXXVIII et anno MDCXCI Georgius Wakberl de Morn-Weis.

99 Anno MDCLXXXV, tandem decennialem suum dolorem in brachio toleratum seposuit Anna Nederiu de Aschding, postquam S. Rassoni Missæ sacrificium, oblationem crucigeri, quinque Pater et Ave promississet.

Dolores brachii mitigati.

100 Pariter tota communitas Iningana testatur, filium Mariæ Botstinde brachiis et pedibus per dies quatuordecim adeo contractum fuisse, ut se nec hilum movere potuerit : tandem vero omnibus admirantibus compages resolvebantur. Cum sollicita mater pro eodem apud S. Rassonem sollicitasset, edito voto unius Rosarii, duorum crucigerorum et cereorum brachiorum ac pedum.

101 Magnis itidem brachii doloribus per annum afflicta Elisabetha Zeilmayrin de Bossenhofen, videbatur sibi in somnis vidisse S. Rassonem pie adhortantem, ut certam devotionem perageret : quo facto proposuit Rosarium se recitaturam cum oblatione unius crucigeri : et ecce ! mox convaluit anno MDCLXXXIX.

102 Ob annuos gravissimos brachiorum et pedum dolores contracturæ proxima erat Maria Flosmanina Leitstetten anno MDCXCI : a qua tamen uti et a doloribus servabatur propter votum unius Rosarii et trium crucigerorum S. Rassoni factum.

103 Anno MDCXCI Michael Haderegger de Turggenfeldt dolores brachii adeo invalere, ut per dies quatuor nec somnum capere, ac tandem idem brachium nec movere potuerit : unde S. Rassoni supplicem factus, solutione unius Sacrificii et sex crucigerorum sanatus est.

104 Idem beneficium hoc anno sibi collatum fuisse grato animo retulit Maria Winterholerin de Ochingen, cum et ipsa longo tempore acutis doloribus exhausta, brachii usu fuisset destituta.

105 Totaliter gravissimis pleuritis doloribus liberatum se fatetur Andreas Sedlmayr, dum post quatuordecim dies medicam manum S. Rassonis, promissione unius crucigeri et unius Rosarii implorasset anno MDCLXXXVI.

F

Pleuritis,

106 Oculatus refero, Ignatium Schwarz, piscatorem Diessensem, propter pleuritis dolores ad extrema redactum, et a me omnibus Sacramentis provisum fuisse, ut adeo ob nimium invalescens malum nulla prorsus humana spes affulgeret : quem tamen incolumem sibi restitui vidit uxor ejus Maria, propter votum S. Rassoni factum, recitanti tria Rosaria et offerendi unum crucigerum, anno MDCLXXXIX.

107 Jacobus Reismayr de Diessen, magno suo malo digitum tam periculose vulneraverat, ut humor serosus profluens propinquam abscissionem minitaretur ; in qua sua miseria ad S. Rassonem confugit, promittit recitationem Rosarii, faciendam publicam denuntiationem, ac mox curatur anno MDCLXXXVII.

Humor serosus et paronychia,

108 Manum Apolloniæ Mozin de Ramsau nimium serpens paronychia per dies quatuordecim vehementer affixerat, quam tamen feliciter infregerat,

cum

A cum Rosarium et ceream manum S. Rassoni offerendam statuisset.

PER CAR.
ERATH
Pedum adu-
stio curata,

109 Filius Georgii Schottl de Mauri anno MDCXC tam graviter pedes adussit, ut ingentes dolores, et frustrata omnia medicamina afflicto patri nil nisi perpetuam debilitatem præsagirent: unde ultimum remedium a famoso nostro medico S. Rassone, per votum unius Rosarii et trium crucigerorum expetiit, et lætabundus obtinuit.

110 Pariter genu suum a gravibus doloribus eodem voto liberavit Martinus Thomas de Stainebach anno MDCXCII. Et hoc ipso anno convaluit Eva Weissin de Socching, cujus gona valde intumuit, et peracutos dolores causavit, liberatur tamen per intercessionem S. Rassonis nullo alio medio adhibito.

111 Maligna tabe inficiebatur pes Ferdinandi Eichtmayr de Diessen, cui persanandæ cum parentes uno et dimidio anno frustra invigilassent, tandem ope S. Rassonis, obtinuerunt voto unius Rosarii, et duorum Crucigerorum anno MDCLXXXV.

112 Ejusdem Sancti ope pedes suos, patrida carie exesos, post quatuor annos vivos et sanos recepit Anna Blaissin de Buech, anno MDCLXXXVI.

B 113 Petrus Schnotson de Gilking clavum pedi infixum solis precibus S. Rassoni oblatis iterum incolumis edoxit.

114 Conradus Hueber eidem precibus foramina, quibus per integrum annum pedes erant perforati, voto facto viva carne obduxit.

115 Cum Perhonestus ac dives quidam civis Strobingerianus maligna tabe toto corpore affectus, ac longo tempore pedibus captus plurimorum medicorum opem frustra implorasset; tandem S. Rasso eidem in somnis apparuit, levavit eum e lecto, et simul admonuit ut sepulcrum suum pro recuperanda incolomitate visitaret; evigilat tanto tempore desolatus homo, et toto corpore sanum se advertit: unde mox ad Ecclesiam Sancti advolavit, obtulitque præter decem cereas candelas numerosam pecuniæ summam, et in honorem sui medici officium solenne decantari curavit.

116 Idem in somnis admonita est Anna Schuesterin de Stelwag ob peracutos pedum dolores; obsequitur mulier, devovet se Sancto monitori suo, et sanatur.

117 Cum Sabina Kondlia de Menzing peperisset puerulum, cujus pes ab utero medius diffractus erat; eundem S. Rassoni Missæ sacrificio obligat et commendat, ac pedem integrum læta deprehendit.

C 118 Anno MDCLXXXIX artritide dolorose decubuit per integras septem septimanas Maria Hagerin de Diesling, quæ tamen totaliter convaluit post votum unius Sacrificii, et oblationis trium crucigerorum ac tandem faciendæ denuntiationis.

item artritidis,

119 Hoc ipso malo per medium annum excruciator Barbara Hartmanin de Buech, cui pristinam sanitatem restituit S. Rasso, devote invocatus, voto facto recitandi duo Rosaria, offerendi duos crucigeros, et faciendæ denuntiationis anno MDCXCII.

convulsiones
sedata.

120 Anno MDCXCII lætabundus retulit Georgius Kendl. Monacensis, quod supprimendis convulsionibus per integros tres annos plurima media adhibuerit, ac insuper multa Sacrificia legi curaverit, omnia tamen sine optato effectu, quo usque tandem et ipse magnum nostrum Thaumaturgum voto Missæ sacrificii invocasset.

121 Eundem morbum precibus S. Rassonis depulit Justina Riegeria de Dauzing, cum ingentibus doloribus diu noctuque per quinque dies fuisset exagitata.

Fluxus sanguinis
sistitur.

122 Cum Maria Tablanderin de Diessen viginti sex septimanis fluxu sanguinis adeo laborasset, ut per dies quatuordecim lecto affixa non nisi ope alio-

rum se movere posset; tandem meritis S. Rassonis fluxum stitit ejus maritus, voto facto, quod velit recitare Rosarium, et offerre tres crucigeros, anno MDCLXXXVIII.

123 Per anni decursum multoties infestabatur matricis doloribus Barbara Unflatin de Elbingen, cui semper periculosa phrenesis accessit; unde ut tandem gravi hoc malo liberaretur, ad S. Rassonem confugit, vovit tria Rosaria cum oblatione duorum crucigerorum, et liberatam se deprehendit anno MDCXCII.

Tormenta et
dolores matri-
cis quietantur

124 De repente itidem sanata est Elisabetha Biechlerin de Aubing tribus septimanis iisdem doloribus graviter excruciatâ, cum S. Rassoni votum fecisset, offerendi octo crucigeros et Rosarium devote recitandi, anno MDCXCI.

125 Pariter veridice defert Maria Schmidin de Kottgeisering, se per annum integrum intensissimis Matricis doloribus afflictam, mox penitus liberatam fuisse, cum se S. Rassoni oblatione trium crucigerorum, et recitatione Rosarii commendasset anno MDCLXXXVIII.

126 Torminum pœnis se per merita S. Rassonis liberatos fuisse testantur Sebastianus Kloz de Bocking, et Anna Bockhin de Oching, postquam se dicto Sancto devovissent, anno MDCLXXXIX et MDCXC.

E

127 Igne sacro adeo vexabatur Magdalena Dolingerin de Oching, ut per integram hebdomadam diu noctuque nullatenus quiescere, aut somno indulgere potuerit, unde S. Rassoni per votum cerei pedis et unius Rosarii devote persolvendi cum oblatione unius crucigeri supplicabat, a quo optatam medelam mox erat consecuta, attestantibus D. Michaelae Fabro Parocho, et aliis anno MDCXC.

Rursum ignis
sacer extin-
guitur,

128 In pedes Barbaræ Hagerin Parochiæ Wolfartshusanæ, per tres septimanas ardentissimus hic ignis adeo grassabatur, ut non tantum nec per momentum stare potuerit, sed et tandem in apertum vulnus periculose proruperit. In tanta miseria, ignara quid consilii caperet; ad S. Rassonem confugit, promittit cereum pedem, recitationem Rosarii et oblationem unius crucigeri; et mox ignem extinctum ac vulnus curatum reperit, anno MDCXCI.

129 Ecthyinatibus tam periculose decubuerat Apollonia, filiola Magdalensæ Ertlin de Nassenhausen, ut per octiduum nihil prorsus viderit, juncto gravi periculo visus amittendi; unde ut tam oculis quam reliquo corpusculo provideretur, afflicta mater filiolam suam S. Rassoni commendabat, recitatione unius Rosarii et oblatione unius crucigeri: quo facto adhuc eodem die infans vidit et melius habuit, anno MDCLXXXVIII.

ex variolis
periclitans
parvula ser-
vata.

F

130 Anno MDCLXXXVIII Michael Schmidt de Schliufeldt gratum se stitit S. Rassoni, quod per ejus merita post factum votum recitandi duo Rosaria et offerendi unum crucigerum, filiolus Josephus adhuc eadem hora melius habuerit, qui tamen ecthyinatum lue etiam sensibus erat destitutus.

131 Anno MDCXCII pessimum suum inquinum, per intercessionem S. Rassonis, expulit Melchior Kridl de Freyhaimb, postquam triginta duabus septimanis febris fuisset afflictus: et hoc tanto suo bono, ut post votum factum peragendæ peregrinationis et oblationis trium crucigerorum, amplius non redierit. Quo malo, ut etiam febris calida plurimi alii longo tempore divexati, per merita S. Rassonis liberati fuerunt.

Febris curata.

132 Cum Regina Stopin de oberaltingen in voto suo pro filio facto exanditam se vidisset; eundem benefactorem denuo supplex imploravit, ut et sibi in Dissenteria jam duodecim septimanis decumbente succurreret; quod et obtinuit anno MDCXC.

Dysenteria
restricta.

133 R. D. Sebastianus Graf in Oching, hoc anno
MDCXC

A MDCXCII, graviter decubuit: qui tamen veridice attestatur, mox se melius habuisse, postquam S. Rasoni unum Saerum cum oblatione unius ceræ pondo et oratione trium Rosariorum promississet.

difficultas, solvendi urinam sublata,

134 Anno MDCXXXVIII, Rosina Kelderin de Kurchainb gratulabunda detulit, filiolum Franciseum septem diebus urinam solvere nequivisse; quibus elapsis fluxisse quidem, non tamen via ordinaria, sed novo foramine a latere prorupto: cui insuper in verendis tantum tuber accessit, ut plurimorum chirurgorum iudicio omnia debuissent putrefieri. Cum igitur ope humana destitutam se vidisset, ad cœlites confugit, et prodigioso medico nostro filioli miseriam peregrinatione, oblatione, et Missæ sacrificio commendavit: ac mox non tantum tuber suppressum, sed etiam ordinariam urinandi viam in filio est experta; ejus testes totum confinium Kurehheinhense se obtulit.

135 Obstructus itidem erat per tres integras septimanas Simon filiulus Simonis Thues de Glitt in Suevia, qui tamen solvebatur post votum unius sacrificii Missæ, anno MDCXXXI.

136 Longo tempore hemorrhæa laborantem suum filium, Antonium per merita S. Rasonis liberatum attestatur Antonius Kurnmosser de Weil, anno MDCXXXVI: quod idem beneficium sibi contigisse alii viri, feminæque testantur.

Curantur fluxus sanguinis,

137 Quanto miseriori ejulatu plaxerat tres suos filios Mathias Vischer de Beisenberg, eo quod primus hernia, alter continuo urinae fluxu tertius ruptura fuerint afflicti; tanto lætiori animo gratam se stitit S. Rasoni, eum post factum votum peregrinationis et faseiæ frumento plenæ, triam perfectam deprehendisset, anno MDCXXXVIII.

urina et ruptura, et corporis totius adustio.

138 Filiulus mulieris cujusdam de Wilderott, ad ardentem fornacem consistens adeo adurebatur, ut combusta eamisia, et parte corpusculi voraces flammæ ad intestina usque penetrariat: in qua miseria dolenti matri ultima spes erat S. Rasso; cui proinde prolem devovit, et incolumem recepit.

139 Conrado Rinehwurt, post sexennem morbum etiam intestina proruperunt: qui tamen et ipse lethali hoc malo per votum liberatus est.

Concludit Auctor

140 Finio tandem nucleum meum, et relatione in summam constricta sisto in prodigiosis curationibus calculi et rupturæ, in quibus S. Rasso tam est mirabilis et beneficus, ut hoc currente anno MDCXCII usque in præsentem diem trigesimum Julii, viginti et unam personas numeremus, quæ ad invocationem hujus Sancti sine ullo prorsus alio medicamento a rupturis fuerunt liberatæ: prioribus autem annis tot colligimus, ut operæ pretium fore judicaverim, sigillatim cujusvis anni ab anno MDCXXXIX facta miracula per ordinem adducere a millesimo sexcentesimo nono; quod et aliis annis lubens fecissem, si prædecessores nostri in annotandis miraculis annos discrevissent. Hoc vero eum omiserint et solum numerum miraculorum signaveriat, contentus erit lector benevolus, cum perceperit, S. Thaumaturgum nostrum ab anno MDCXLIV usque ad annum MDCCCXIX medica sua manu curasse a calculo DLXXI a ruptura MCCII a calculo vero ruptura, anno

plurimum,

a calculo et hernia curatorum.

MDCXXXIX.....	21
XL.....	10
XLI.....	5
XLII.....	13

XLIII.....	1	D
XLIV.....	14	PER GAR-
XLV.....	27	ERATH
XLVI.....	3	
XLVII.....	3	
XLVIII propter bellieos tumultus nulla indicata fuerunt.		
XLIX.....	1	
L.....	5	
LI.....	5	
LII.....	13	
LIII.....	1	
LIV.....	4	
LV.....	8	
LVI.....	3	
ANNO LVII.....	5	
MDC LVIII.....	21	
LIX.....	4	
LX.....	15	
LXI.....	16	
LXII.....	34	
LXIII.....	23	
LXIV.....	16	
LXV.....	23	
LXVI.....	14	E
LXVII.....	21	
LXVIII.....	16	
LXIX.....	19	
LXX.....	22	
LXXI.....	24	
LXXII.....	28	
LXXIII.....	16	
LXXIV.....	26	
LXXV.....	15	
LXXVI.....	17	
LXXVII.....	41	
LXXVIII.....	26	
LXXIX.....	34	
LXXX.....	17	
LXXXI.....	31	
LXXXII.....	19	
LXXXIII.....	21	
LXXXIV.....	29	
LXXXV.....	19	
LXXXVI.....	27	
LXXXVII.....	22	
LXXXVIII.....	29	
LXXXIX.....	29	
XC.....	22	F
XCI.....	22	

Summatim 900.

Inter omnia assignare placuit, quod anno MDCXCI contigisse testatur Sebastianus Gross, de Oggenthal in Suevia, ejus filiolas calculo gravissime et frequentissime angebatur: quem prima, et altera vice facto voto subeundæ peregrinationis, Missæ sacrificii, et oblationis unius ceræ pondo S. Rasoni devovit: nullo tamen effectu, ut adeo spe prope defecerit. Nihilominus interius confirmatus, et denno erga S. Rasonem exstimulatus, tertio vovet, et medullitus opem implorat: qui tandem ter repetita placuisse S. Thaumaturgo nostro expertus est, eum filiolum optatæ incolumitati restitutam vidisset.

DE SANCTO BONIFACIO

ARCHIEP. APOSTOLICO CIRCA RUSSIAM

ORDINIS CAMALDULENSIS PROTOMARTYRE.

COMMENTARIUS PRÆVIUS FRANCISCI VEROVII.

F. V.

§. I. De ejus cultu, auctore Vitæ, et tempore Martyrii.

CIRCA AN.
MV III

S. Bonifacii
memoria

in Martio
Rom.

additionibus
ad Usuardum
et alios

ab aliquibus
relata 5 Junii.

Ejus cultus,
diu ne-
glectus

In Ordine
Camald.
restituitur
an. 102

B Petrus
Damiani
Sancto coævus
hujus marty-
rii con-crip-
sit in Vita S.
Romualdi,

Camaldulense Eremitorium a S. Romualdo circa annua DCCCLXX erectum, plurimos Ecclesiæ pro variis Europæ gentibus Apostolos et Martyres protulit. Horum agmen duxit S. Bonifacius, et primus novum institutum Martyrio suo condecoravit, missus a Pontifice Romano Gregorio I^o ad Barbaros Russicæ gentis Apostolus. Eum Romanum Martyrologium Boronii brevi hoc Elogio memorat: Eodem die (xix Junii) S. Bonifacii Martyris, qui a Romano Pontifice ad prædicandum Evangelium in Russiam missus, cum per ignem transisset illesus, Regemque ac populum baptizasset; a furente Regis fratre necatus, optatam Martyrii palmam accepit. Præcesserant Carthusianorum ad Usuardum Additiones anni 1515 et 1521, his verbis: Bonifacii Martyris discipuli S. Romualdi, qui, obtenta licentia, Russiam sive Slavoniam miro fervore et Martyrii desiderio, Christi Evangelium annuntiaturus adiit: cunq̄ue plurimos convertisset, capite truncatus martyrii gloriam adeptus est. Hinc aliorum passim martyrologiis inscriptus legitur hoc die: Petrus vero de Notolibus eumque secuti Maurolycus et Wilfordus, occasione S. Bonifacii Archiepiscopi Maguntini Martyris, hunc quoque de quo agimus Bonifacium ad v Junii retulerunt.

2 Hujus S. Martyris cultus, diu in ipso Camaldulensium Ordine neglectus, imo fere oblivioni lotus fuit, ita ut ne ipsis quidem Ordinis Calendariis inscriptum S. Bonifacii nomen legeretur: at vero Petrus Delphinus quadragesimus quintus Camaldulensium Generalis, pro sua erga Sanctos sui Instituti Martyris religione, neglectum diu cultum restituit, ejusque nomen Sanctarum aliorum Fastis adscribi jussit. Ita narrat Augustinus Florentinus, in Hist. Camald. lib. 2 cap. 7. Anno xxii, Generalatus Petri (Christi mdi, utpote qui anno MCCCCLXXX Ordini præfectus fuit) contigit illum Vallumbrosam migrare quadam die, qua celebritas cujusdam Sancti ejus Religionis solemnî ritu agebatur; fortassis S. Petri ex simili per iquem transitu dicti Ignei, et nuper Romano Martyrologio adscripti. Unde redarguens Petrus negligentiam Camaldulensium, qui imprudentiores tot annos fuissent; ordinavit, ut ex ipso tempore memoria discipulorum S. P. N. Romualdi a neglectu et oblivione vindicaretur. Quapropter demandavit Abbati S. Michaelis, ut Sanctos Bonifacium et Benedictum ac Joannem Martyres Catalogo aliorum Sanctorum in Calendario Ordinis apponendum curaret: ex quo sollemnis eorum Natalis agitur.

3 B. Petrus Damiani S. R. E. Cardinalis, in Vita quam de S. Romualdo conscripsit, ubi agit de Sancti hujus Discipulis, S. Bonifacii quoque virtutes, apostolicos labores ac martyrium brevi stylo complexus est, ut videre est tom. 2 Februarii, ad diem vii in Vita S. Romualdi cap. 8. Ex hoc, utpote Auctoris coævi, ea quæ ad Sanctum nostrum Martyrem spectant infra recudemus, relictis aliis, cum omnes fere vitæ quæ de eo ampliori stylo conscriptæ sunt, ex B. Petri Damiani scriptis sint desumptæ. Movuit vere Bollandus

Lectorem in commentario prævio num. 4 Vitam S. Romualdi a Laurentio Surio editam xxi Junii, multis in locis ab eo fuisse expolitam nec genuinam Petri Damiani redolere simplicitatem, aut certe ex vitioso exemplari fuisse desumptam, se vero eam Vitam at magis sinceram et genuinam edidisse quam Constantinus Cajetanus tomæ secundo Operum B. Petri Damiani vulgavit Romæ an. MDCVIII, ex typographia Gulielmi Facciotti, utque alter; qui eadem opera, novo studio ac labore recognita et aucta, et in tres partita tomos sumptibus Claudii Landrii Lugduni publicavit an. MDCXXIII.

4 Quod vero attinet ad tempus quo martyrii palmam adeptus est, asserit quidem Thomas de Minis in Catalogo Sanctorum et Beatorum totius Ordinis Camaldulensis, edito Florentiæ an. MDCVI pag. 7 S. Bonifacium Martyrio coronatum anno MC, ix Julii, errore typographico pro xix Junii. Verum si Vita S. Romualdi a Petro Damiani conscripta attentius perpendatur, S. Martyris Natalis annis aliquot post mortem Othonis III, (quæ accidit an. MII) erit referendus. Cum enim Otho Imperator, spreto S. Romualdi consilio, Romam rebelles sedaturus adisset, subsequentis anni initio inde rediit in itinere diem obiit. Eodem vero tempore S. Romualdus conscensa navi Istriam petiit, ibique tribus annis in Parentinæ civitatis confiniis degens, monasterium Ordinis sui construxit: deinde trajecto mari Veneto, Bisarcum Italiæ eremitorium adiit; ubi instruendis Instituti sui Monachis intentus, aliquamdiu moratus est. Hinc ad Camerinensem ditionem se convertit atque ibi in loco, qui Vallis de Castro antiquitus vocabatur, condito eremitarum cœnobio, tum in convertendis pravis acolarum moribus, tum eradicando turpi quod inter Ecclesiasticos commune erat simoniæ vitio, aliquanto tempore incubuit; iisdemque in partibus sacrarum Virginum monasterium erexit.

5 Postremo dimissis in Valle de Castro, nonnullis de suis discipulis, ad regionem Urbis Veteris se contulit, et in possessione Pharulphi Comitis aliud Monasterium construxit; datisque ibidem locis plurimis celi sui indicis, patratisque nonnullis miraculis, unumquodque tum ad sanctioris vitæ propositum, tum ad eremiticæ vitæ institutum convertit: cum interea Romualdus, inquit Petrus, audiens quia beatissimus vir Bonifacius Martyrium suscepisset, nimio desiderii igne succensus, ut pro Christo sanguinem funderet; Hungariam mox ire disposuit. Cum Vero vox illa interea ad ultimo dicta atque ad ea quæ a S. Romualdo circa Urbem Veterem, sive in Orvietana ditione gesta sunt referri videatur; ea, quæ sanctus Pater in variis Italiæ partibus post mortem Othonis III egisse vidimus, sex minimum annos requirunt. Othonem III obiisse anno MII, v Kal. Februarii, invicte probat Baronius ad eundem annum: quare ad annum Christi MVI S. Bonifacii martyrium erit collocandum. Quæ vero ad determinandum mortis illius tempus ex B. Petro Damiani adduximus, inveniet Lector in Vita B. Romualdi a Joanne Bollandus illustrata tom. 2 Februarii ad diem vii a num. 53 ad 64.

unde ea infra
dabitur.

E

Martyr obiit
non an. 1000

sed 1008.

A

§. II. Quarum Gentium S. Bonifacius fuerit Apostolus.

S. Bonifacius non Russos quorum Rex Volodimirus ad Christum conversus est an. 980;

Non exigua difficultas in ea est, quod S. Bonifacius ad Russas gentiles missus dicatur Apostolus, eorumque Regem ethnicum, illatus per ingentem flammarum ro- gum pertranseundo, hoc miraculo ad fidem Christianam convertisse. Russorum quidem nomen latissimæ patet: complectitur enim quicquid terrarum est inter sinum Finnicum, Livoniam, Suetiam, Volgam, Mæotim, mare Ponticum, Sarmaticos montes, Poloniam, Litu- niam, et Samogitiam. Verum harum terrarum incolæ imperantibus apud Græcos Basilio et Constantino fra- tribus, Joannes Zemiscæ filius, paulo post DCCCCLXXX annum a Christo nato publice ad fidem Christianam accesserunt, cum Volodimirus Sventeslai sive ut aliis placet Stoslai ex concubina filius, fratribus suis Olyo et Jaropolco e medio sublatis, omnium paternarum di- tionum principatu potitus, Annam sororem prædictorum Imperatorum in matrimonium et magistros religionis Græcas accepisset: ac Metropolitum quidem Kioviæ, Archiepiscopum vero Novogrodi, in aliis autem urbibus Episcopos a Constantinopolitano Patriarcha sacris ini- tiatis collocasset. Hæc ex Russicæ gentis Annalibus Martinus Cromerius de Origine et rebus gestis Polo- norum lib. 3, aliique qui de rebus Polonicis et Hunga- ricis scripserunt.

nec Scythas, o Pruss- nimum remotos,

7 Quis igitur Rex ille ethnicus? cum Volodimirus etiamnum viveret eo tempore, quo S. Bonifacius Mar- tyrum subisse debuit. Quem populum gentilem ad fidem convertit Bonifacius? cum Russi, ex quo se Pa- triarchæ Constantinopolitano subiecissent, rituum Græ- corum semper tenacissimi extiterint. Difficile est id certo determinare, cum de eo sileant Auctores, qui gen- tium illarum Annales et Historias eruderant. Asse- rit quidem Bollandus noster, postquam idem annotave- rat in notis ad Vitam S. Romualdi cap. vii lit E, verosimilius esse S. Bonifacium ad aliam quam- dam Scythorum gentem missum esse: at difficile intel- lectu est, quomodo id, cum eo quod num. 5 in Vita Sancti dicitur, congruere possit. Scilicet quod Illi (gen- tiles quibus Evangelium annuntiabat Bonifacius) ti- mentes, ne, sicut post martyrium B. Adelberti, coruscantibus miraculorum signis Slavonicæ gentis plerique conversi sunt, ipsis quoque similiter eve- niret: longo tempore a beato viro manus artificiosa malitia represserint, et cupidissimo mori, nolentes eum occidere, crudeliter pepercerint.

sed verosimi- lius Livones aut Samogitas ad fidem convertit

8 S. Adelbertus Episcopus Progenis, cujus Acta dedit Henschenius ad diem xxiii Aprilis Martyr occu- buit in Prussia anno Christi DCCCXCVII. Hujus itaque Martyri, ac post id patratorum miraculorum, tum etiam populi per ea conversi fama, ethnicam illam gen- tem pervaserat, in qua S. Bonifacius apostolicum munus exercuit. Mirum autem esset, si ad Barbaros Scythiæ populos, tanto terrarum intervallo a Prussia remotos, tam distincta earum rerum notitia pervenisset, ut propter eam cruentas manus a Sancto abstinuissent. Verosimi- lius igitur videtur S. Bonifacium regiones Prussiæ magis vicinas atque ethnicæ superstitioni adhuc deditas excelsisse, Livoniam videlicet aut Samogitiam, quarum hæc septemtrionem inter et Orientem Prussiæ conter- mina, seculo demum xv procurante Vladislao Poloniæ Rege universa idololatriæ superstitioni valedixit, antea ex parte Christiana. Livonia vero a Prussia solis Sa- mogitis ex uno latere discreta, sub seculi xiii initiis a B. Meinardo Episcopo in fide Christiana instrui coepit, tandem ab Alberto, instituta ibidem Militiæ Christi Societate, ab omni idolorum cultu expurgata fuit.

9 Cum igitur ad has gentes S. Adelberti Martyris ejusque post mortem miraculorum fama facile perve-

nire potuerit, congruum magis historiæ videtur apud gentium earum aliquam S. Martyrem Apostolicorum suorum laborum habuisse Patram; et Principem earum aliquem cum ingenti hominum multitudine ad fi- nem Christianam convertisse; quorum posteri deinde labente tempore, cum viri apostolici deficerent, magna ex parte ad priora redierint. Potuit quoque B. Pe- trus Damiani, hujus Vitæ scriptor, Livones aut Sumo- gitus Russorum his vicinorum nomine comprehendisse. Nec mirum est apud populos illos nullam S. Bonifaci- extare memoriam, cum gentes istæ Barbaræ, ante suam conversionem ad Christi fidem, vix ullas nossent litte- ras; nec rerum suarum Annales texere inceperint, nisi cum a Viris Ecclesiasticis et sacra fidei Dogmata et litteras poriter fuissent edocti. Sed hæc per conjectu- ram dicta sunt.

D ad quos facile fama de mar- tyrio S. Adel- bertii perveni- re potuit.

VITA

Ex Actis S. Romualdi Abbatis

Auctore B. Petro Damiani.

Romualdus cum Thammoo et cum Bonifa- cio viro clarissimo, quem nunc felicissimum Mar- tyrem se habere Russiana gloriatur Ecclesia, et cum aliis conversis Theutonibus, a Tiburis oppido ad monasterium S. Benedicti, quod in Cassino constitu- tum est monte devenit Cum his igitur omni- bus superius nominatis Romualdus ad Perenn b, ubi dudum habitaverat, rediit; ibidemque his et multis fratribus aggregatis et per cellas singulas constitutis, tam o fervore eremiticæ conversationis rigorem et in se et in aliis tenuit, ut illorum vita omnibus, ad quos fama eorumdem perveire pote- rat, mirabilis haberetur. Quis enim non obstupes- ceret? Quis non immutationem Divinæ dexteræ prædicaret, cum vidisset prius homines sericis, imo deauratis vestibus indutos, crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarum affluentis assuetos, nunc eos cerneret unico birro c contentos inclusos, discalceatos, incultos et tanta abstinentiæ ariditate contritos? Faciebant autem omnes opera inanuum, alii scilicet cochlearia, alii nebant, alii retia rexebant, alii cilicia. Quorum tamen omnium vitam B. Bonifacii conversatio longius transcen- debat.

a S. Bonifacius E

b S. Romualdi discipulus

c in rigido ere- miticæ vitæ instituta exercetur

2 Hic denique Regis d fuerat consanguineus, et ita carus ut Rex illum non alio vocaret no- mine, nisi, Anima mea. Erat autem apprime libe- raliū artium doctrinis instructus, maximeque in modulationis musicæ studiis approbatus. Hic itaque cum in Capella regia moraretur, videns ecclesiam antiqui Martyris Bonifacii, mox exemplo sui æqui- voci ad martyrii desiderium provocatus, ait: Et ego Bonifacius vocor, Cur ergo ipse etiam Christi Martyr esse non debeo? Deinde quoque jam Mona- chus factus, tanta se abstinentiæ frugalitate con- strinxit, ut sæpe Dominicis diebus et quinta tantum Feria per hebdomadam manducaret: nonnum- quam vero se urticarum vel etiam veprium cerne- ret densitatem, illuc se projiciens volutabat. Ex quo cum quidam Frater aliquando eum corripere- ditens: Hypocrita, quare hoc, ad captandos popu- laris auræ rumores, coram omnibus facis? nihil aliud respondit; Tui sint Confessores, mei Mar- tyres.

d F ante conver- sionem Regi carus, exem- plo Patroni sui desiderio martyrii in- cendebatur;

e monachus fa- ctus spinis corpus suum lacerat:

3 Cum vero post diurnam eremiticæ conversa- tionis vitam ad prædicandum jam ire disponderet, Romam primum pergere studuit, et ab Apostolica Sede consecrationem Archiepiscopatus e accepit. Retulit nihil quidam senex Monachus, qui eum illuc comitatus de Ravennæ finibus fuerat, quia iu toto illo

e fit Archiepi- scopus:

EX VITA S.
ROMI AL.
Romani nudis
pedibus profes-
sus tenuiter
victitat.

A illo itinere vir venerabilis, cum omnibus quidem qui eum sequebantur pedester ibat, sed ipse jugiter psallens, et ceteros longe præcedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidie comedebat, sed per singulos dies de medio pane et aqua vivens, in diebus festis, ignoto videlicet omni loquamine, quotidiano victui poma quælibet vel herbarum radices addebat.

Russos adit
nudipes equi-
tans summo
in frigore :

4 Postquam autem consecratus est, quotidie observabat et monasticum pariter et Canonicum in celebrandis Horarum officiis ordinem. Cum vero jam ultramontanos peteret fines, equo quidem vehebatur, sed venerabilis Pontifex, sicut dicitur, nudis cruribus semper et plantis adeo intolerabilem frigidissimæ regionis tolerabat algorem, ut volens descendere, vix pedem ab subhærente ferro disjungeret, nisi aqua prius calida subveniret.

fronter pro-
dicat :

5 Ad Gentiles autem postremo perveniens, cum tanta cœpit fervidi pectoris constantia prædicare, ut jam nullus ambigeret, quia vir Sanctus martyrium flagitaret. Illi vero timentes, ne, sicut post Martyrium B. Adelberti, f. *curuscantibus miracolo-*rum signis, Slavonicæ gentis plerique conversi sunt, ipsis quoque similiter eveniret, longo tempore a beato viro manus artificiosa reprimunt; et cupidissimum mori nolentes occidere, crudeliter ei parcunt.

f
martyria avi-
aus

g
squallidis ve-
stibus indui-
tur

6 Cumque ad Regem *g* Rossorum vir venerabilis pervenisset, et constanti animo prædicationi vehementer insisteret; videns eum Rex squallidis vestimentis indutum, nudis pedibus incedentem, opinatus est, quia vir Sanctus talia non religionis causa perferret; sed idcirco potius, ut pecunias congregaret. Promisit ergo sibi, quia si ab hujusmodi vanitate recederet, ipse paupertatem ejus largissima divitiarum liberalitate ditaret. Bonifacius itaque mox ad hospitium sine mora revertitur, pretiosissimis Pontificalibus ornamentis decenter induitur, et sic ad Regis palatium denuo præsentatur. Rex vero videns eum tam decoris vestibus adornatum, ait: Nunc scimus, quia te ad vanam doctrinam; non paupertatis inopia, sed veritatis impulsit ignorantia. Verumtamen si vis vera credi quæ asseris, erigantur duæ excelsæ lignorum catastæ brevissimo inter se interstitio separatæ; et igne supposito, cum vaporatæ fuerint, ita ut utriusque struis unus ignis esse videatur, tu transi per medium. Quod si læsus ab aliqua parte fueris, ipsis te penitus consumendum ignibus trademus. Sin autem (quod credi non potest) sanus evaseris, omnes nos Deo tuo absque difficultate credemus. Cumque hoc fœdus non solum Bonifacio sed et cunctis quæ aderant gentibus placuisset; Bonifacius ita vestitus velut Missarum solennia celebraturus, prius cum sanctificata aqua et incenso thure undique perlustrans ignem, dein stridentes flammarum globos ingressus, ita exivit illæsus, ut nec minimus capitis ejus capillus videretur exustus. Tunc Rex et ceteri qui huic spectaculo interfuerant, cætervatim se ad pedes Beati viri projiciunt, indulgentiam lacrymabiliter petunt, et baptizari se instantissima supplicatione deprecant.

C
transit illi sus
ignem aqua
benedicta et
thure lustra-
tum,

7 Cœpit itaque tanta gentium multitudo ad baptismum confluere, ut vir Sanctus ad spatiosum quemdam lacum pergeret, et in ipsa aquarum abundantia populum baptizaret. Decrevit autem Rex, ut reg-

multos conver-
tit cum Rege,

num relinquens filio, ipse quamdiu viveret, se a D Bonifacio nullatenus separaret. Frater autem Regis cum ipso pariter habitans, dum nollet credere, absente Bonifacio, ab ipso Rege peremptus est. Alius vero frater qui jam a Regis erat cohabitatione divisus, mox ut ad eum vir venerabilis venit, audire verbum ejus noloit; sed de conversione fratris nimia adversus eum ira succensus, continuo comprehendit: deinde timens, ne, si vivum teneret, Rex eum de manibus ejus eriperet, in sua presentia, circumstante non parva hominum multitudine, decollari præcipit. Statim vero et ipse cæcatus est, et tantus eum cum omnibus qui adstant, stupor oppressit, ut nec sentire, nec aliquod humanitas officium agere aliquatenus possent, sed cuncti veint lapides rigidi et immobiles permanerent.

8 Rex autem hoc audiens, nimio dolore percussus, omnino deliberat non solum fratrem occidere, sed et cunctos qui sibi tanti reatus fautores extiterant, gladiis trucidare. Sed eum illic protinus advenisset, et corpore Martyris adhuc in medio posito, fratrem simul cum reliquis hominibus sine sensu et motu stupefactos adstare conspiceret; hoc sibi eum omnibus placuit, ut prius pro eis oratio fieret, si forsitan illis divina misericordia sensum, quem amiserant, reformaret: deinde si acquiescerent credere, indulto crimine, viverent; sin autem, omnes ultioribus gladiis interirent. Cum igitur et ab ipso Rege et a ceteris Christianis diutius fuisset oratum, non solum prior sensus stupefactis hominibus rediit, sed insuper consilium flagitandæ veræ salutis immittitur. Nam continuo penitentiam sui criminis flebiliter expetunt, baptismi Sacramenta cum magna alacritate suscipiunt, super corpus quoque beatissimi Martyris ecclesiam construunt. Verumtamen ego, si de hoc mirabili viro cuncta, quæ dici veraciter possunt, virtutum dona referre tentarem, deficeret forsitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacii virtus proprio indigeat stylo, idcirco tamen illum cum aliis Romnaldi discipulis summatenus hic memorare curamus, ut ex eorum laude, quam magnus vir gloriosus magister eorum fuerit, demonstremus: quatenus dum celsitudo clientium auribus fidelium insonat, quam excelsus doctor eorum fuerit, ex schola quam tenuit, enotescat.

E
ideo occiditur
a: ejus fratre:
hic vero et so-
ci cæci et
iamobiles
redduntur :

Rex autem et
populo gran-
te, sibi resti-
tuuntur et
baptizantur.

ANNOTATA F. V.

F

a Hic S. Romnaldi discipulus. Quomodo ad religionem conversus fuerit refertur in Vita S. Romnaldi ad VII Februarii num. 37.

b Perenni insula est Ravenna urbe duodecim fere milliaribus distans.

c Birrus vestimentum vile: de variis ejus significationibus vide Glossarium Cangii.

d Othous scilicet III.

e Franciscus et Silvester Maurolyci et alii Bosnensem Archiepiscopum faciunt: verum annotavit hic Bollandus non videri certæ Scilicet adiectum sed ordinatum Antistitem ut Gentibus prædicaret.

f S. Adelberti Ep. Pragensis, in Prussia martyrio an. 997 coronati Vitam dedit Henschenius 23 Aprilis.

h Maurolycus et Razzius Regem hunc Busianum appellat.

DE BEATO Odone

ABBATE TORNACENSI S. MARTINI

DEIN EPISCOPO CAMERACENSI.

Commentarius prævius de scriptoribus Vitæ.

ANNO MCMIII

Tempus vitæ
et mortis.

Flaruit B. Odo seculo Christi XI et XII evocatus Aurelianus Tornacum anno Christi MLXXXVII, ibique scholis publicis præfuit usque ad annum MXCII, quando cepit monasterium S. Martini excolere sub regula S. Augustini; ac postea anno MXXV sumpto habitu S. Benedicti, Abbas constitutus, rexit dictum monasterium usque ad annum MCV, quo Episcopus Cameracensis constitutus est, ac tandem in ea dignitate ex hac mortali vita migravit ad Christum, hoc XIX Junii, anno MCMIII. Characteres Chronologici infra ad Vitam secundam commodius illustrantur.

B

Vita auctore
oculato teste :

2 Vitæ illius primus scriptor fuit, Amandus de Castello, Prior cœnobii Aquiscinctini, a quo B. Odo in ultimo morbo tenerrime exceptus, magna cum sollicitudine tractatus, colloquiis divinis recreatus, et spirituali consolatione sustentatus fuit : cujus etiam nomini ipse Odo aliquod suum opusculum consecrasse dicitur sub finem Vitæ quam aliqui Orationem funebrem appellant. Hanc Vitam damus ex vetusto MS. Marchuanensis cœnobii (cui postea dictus Amandus Abbas præfuit) collatam cum edita ab Arnaldo Raissio in Belgica Christiana, et alia quam Franciscus la Barre, Prior Aquiscinctinus post medium seculi XVI scribere exorsus, inseruit Historiæ monasticæ in Partes octo et volumina 13 digestæ, eadem complexus omnium fere ordinum monasticorum institutiones, illustriumque virorum qui fuerunt ab initio nascentis Ecclesiæ usque ad viros præclaros instituti Cisterciensium; item plurimorum monasteriorum et Primariorum nomina Abbatum. Vastum illud opus vidi ego proprio Collectoris manu descriptum in Aquiscinctino cœnobio : habeo autem totidem voluminibus in Museo nostro transcriptum; neque enim auferri ipsum a se Aquiscinctini Monachi volebant; magis autem sua interesse credebatur Rasweulus, ipsum habere integrum promptumque ad manum; jam tum conceptum mente habens opus, quod eo mortuo parturire Bollandus cepit. Parte ergo prima dicti operis, habemus MS. Marchianensis egraphum, a prædicto Barro fideliter illuc translatum : qui Barrus quanto honore et reverentia prosecutus fuerit B. Odonem, manifestat in suis ad marginem additionibus, in quibus eum titulo Sancti exornat hisce verbis : S. Odonis dilectio erga Aquiscinctenses. Virtutes S. Odonis. Prima institutio vitæ S. Odonis. Conversio ad monachismum S. Odonis. etc. Solo titulo Beati honorant eundem dictus Raissius tam in citatu Belgica Christiana, quam in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii a Molano editos, et in Hierogazophylacio Belgico pag. 37. Idem faciunt Sammarthani in Gallia Christiana, ubi de Episcopis Cameracensibus.

Inserita
historicæ
monasticæ
MS. anni 1596ut ea apud
nos est
transcripta,

C

ubi Vita cum
titulo Sancti :

3 Sed et prædictus Amandus, in Vita num. 7, obiisse ait XII Kalendas Julii Beatum istum. Præterea Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, cum egisset ad diem IX Octobris de B. Goswino Abbate Aquiscincti, citato rescripto reverendi Prioris Francisci Barri, hanc Appendicem adjungit : Eadem in Ecclesia quiescit, albo marmore tectus, venerabilis Odo, Cameracensis Episcopus, antea primus Abbas Tornaci ad S. Martinum : qui ipsemet scribit in libro de blasphemia Spiritus sancti, quod Aquiscinctus sit illi

compendium
ex Molano.

dulce refugium exilii sui, dum potestate regia a sede Cameracensi pulsus est, quia virgam et annulum, quæ consecratus ab Ecclesia acceperat, dono Imperatoris (qui erat Henricus quartus) iterato accipere renuit. Obiit XII Kalendas Julii, et mox Amandus Prior litteras scripsit, mœroris plenas de sanctitate defuncti Patris : quarum exordium est : Aquiscinctensis cœnobii humilis Congregatio, omnibus qui salutis suæ solliciti sunt. Hæc Molanus : quibus similia ad IX Octobris adjunxit Miræus.

4 Quia vero Amandus Prior pauca solum, quæ tunc occurrebant, suo scripto protulit, aliam Vitam priori jungimus ex variis, et potissimum ex collectione Francisci Barri concinnatam. In hoc allegatur Historia Herimanni Abbatis in monasterio S. Martini, cujus apud Valerium Andreani in Bibliotheca Belgica hic titulus dicitur esse. Historia reparationis sive instaurationis sui monasterii, per Odonem postea Cameracensem Episcopum, facta ab anno Christi MXXII usque ad annum MCLXII. Præterea profert dictus Barrus Prior sibi submissa a Jacobo de Marquys, Abbate S. Martini constituto anno MDLXXXIV, viro pio et erudito, qui inter alios tractatus a se conscriptos edidit Gesta Abbatum sui monasterii, quæ ibidem MSS. adservantur, et ex hinc decerpta ab ipso accepit Franciscus Barrus, suæque Collectioni inseruit. Nos ex omnibus Vitam concinnamus, servato rerum gestarum ac temporum ordine, cum quid ab Herimanno scriptum sit, non possimus discernere : ac narratio ipsa etiam sic ad captum lectoris optime consistat. Illis quoque nonnulla interponimus, quæ ab aliis in Episcopatu gesta indicantur.

E
Alia Vita ex
Herimannoet Jacobo Ab-
batibus aliis-
que.

VITA

Auctore Amando de Castello

F

tunc Priore Aquiscinctino.

Ex MSS. et editione Rayssii.

Aquiscinctensis cœnobii humilis Congregatio, omnibus qui salutis suæ solliciti sunt salutem in Domino. Dilectissimi, vobis mandamus. quatenus vestris orationibus de tristitia, quæ nos premit, relevari mereamur. Heu amara mors quæ fratres dividit et dissociat amicos ! Unde tibi hæc potestas ? Post crucem Christi, quis hæc tibi jura restituit ? Certe ille te prostravit, ille devicit, qui dudum per prophetam tibi minabatur ; Ero mors tua, o mors : morsus tuus ero inferne. Si igitur mors Christi tibi nocendi vires ademit, quomodo eos mori cogis, quos ipse semper victuros secum de morte redemit. Ejus etenim verba in Evangelio sunt hæc : Omnis qui credit in me, non morietur : et qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Sed forte dicet aliquis ; Quale principium dedit adveniens ? Quorsum ista ? Credite, Fratres et Domini, ad quos ista pervenerint, quia non infidelitas, sed mœror animi, hoc a nobis dicendi extorsit initium, et quasi in mortem fecimus invectionem.

Invectiva
scriptoris in
mortem

Oscæ 13, 14

Joan. 11, 25.

A 2 Licet sciamus exitum de hoc seculo justorum, in Scripturis appellari Somnum vel Dormitionem (Unde psalmista ait, Cum dederit dilectis suis somnum; et Dominus in Evangelio, Lazarus a amicus noster dormit) verumtamen nobis imperare non possumus, quin doleamus: quando Dominum Odonem, Cameracensem Episcopum, qui nuper apud nos de hoc mundo recessit, ad mentem revocamus. Gravi etenim detentus valetudine, dimisso Episcopatu, Aquiscinctum se deferri fecit; et quantum nostram ecclesiam in vita dilexisset, in fine demonstravit. Hic dum viveret, nobis pater erat consilio, mater pietate, amicus beneficio. Nec mirum si desiderium absentiae ejus nequimus sustinere, quibus contigit praesentis vitae solatium amisisse. Nostram quippe, non illius vicem dolemus; quia nos, adhuc inter laqueos hujus seculi incedentes, eum ad meliora evasisse credimus. Credimus, inquam, quia cum justis modo laetus decantat; Sicut audivimus, ita et vidimus in civitate Domini; et cum Moyse admiratur dicens; Transiens videbo visionem hanc magnam. Magnam certe nunc Dei habet videre visionem, quia cum esset in corpore, non suam sed illius dilexit voluntatem.

A. CO. EVO
AMANDO
EX MSS.
Psal. 126. 2
a
Joan. 11, 11

propter obitum B. Odonis apud Aquiscincti nos.

Psal. 49,

Exodi 3,

B Quis autem virtutes, quas possederat, digne valeat enumerare? quid potius in eo laudare? Si patientiam, si benignitatem, si humilitatem ejus praedices, quidquid dixeris minus erit. Ita in singulis eminebat, quasi ceteras non haberet. Et, ut quotidianam ejus vitam, tristis et communibus verbis breviter edisseram; mitis erat affatu, dulcis alloquio; nihil illius severitate laetius, nihil laetitia severius: gravitatem morum, vultus hilaritas; hilaritatem vero vultus, mox gravitas temperabat. Mentiri et jurare aut nesciebat aut nolebat: linguas quoque adulantium seu detrahentium prudenter cavebat, et utrumque genus hominum velut pestes animae fugiebat. Contra illos sepiebat aures suas spinis, ne audiret linguam nequam: contra istos scriptum esse sciebat, Verba adulatorum mollia, feriunt interiora ventris. Nulli malum pro malo reddebat, vel maledictum pro maledicto: et quasi agnus inter lupos missus, morsum malitiae non habebat. Providebat bona, non solum coram Deo, sed et coram hominibus, ut sine offensione praesesset Ecclesiae quam regebat. Apostolicae etiam doctrinae gratia refulgebat; et quantum in se erat, omnes tam verbo praedicationis, quam optima morum institutione a seculo revocabat.

Prov. 18,

et Apostolica doctrina:

castitatem amabat:

stultitiam adicitus,

alios docuit:

b

4 Inter harum virtutum insignia, castitatem in eo laudare superfluum puto: cujus vita, etiam ante conversionem, pro continentia quam habebat, cunctis fuit in exemplo. Et quod in primis dicendum fuit (sed nec omnia dicere institui) eo quoque tempore, hoc est ante conversionem, ut ad priora redeam, ita in libris totus erat, quasi nullam crederet se habere requiem, nisi eum quem in exercitio scripturarum arripisset laborem. Erat quippe fundatus grammatica, rhetorica ornatus, armatus dialectica, et his studiis eum indesinenter occupatum multa discipulorum turba sequebatur: qui ad famam tanti viri undique congregati ejus disciplina sitiebant informari, magisterio erudiri. Hic forsitan remoraretur aliquis et diceret, quam ardentis fuisset ingenii, quam tenacis memoriae, quam temperatus jam tunc in moribus, in verbis sobrius, in doctrina sollicitus, in disputationibus cautus, in solvendis quaestionibus promptus. Tanta denique in scholis ejus quies, tanta pax inter discipulos et vitae compositio, per ejus diligentiam habebatur, ut non tam magister litterarum quam Episcopus animarum merito posse dici videretur. b

5 Postquam vero libri B. Augustini, de libero

arbitrio et vera religione, in manus ejus venerunt; statim mutatus in alium virum, coepit odire quae ante dilexerat, et diligere quae prius oderat. Jesu bone, quanta hominis mutatio! Fit in pauperes Christi rerum distractio, cibi et potus abstinencia, carnis maceratio; et omne studium, quod in secularibus disciplinis prius insumperat, in veram convertens philosophiam, de discipulis suis socios fecit exempli sui, et doctrina multos convertit: et postmodum, relicto foris Clerico, Monachus effectus, monasterium quod dicitur ad S. Martinum, Tornaci extruxit. Ab omnibus qui per eum, vel cum eo mundum reliquerant, in Abbatem eligitur, consecratur. Multa praetereo quia ad alia festino. Tunc vero quasi novum lumen in regione illa visum est oriri: populus enim ad ejus praedicationem convertebatur; inter conjugia, consensu utriusque partis, fiebant sancta divortia; patres a filiis, filii a parentibus gladio verbi Dei dividebantur. Omnes, sicut in tempore Apostolorum, in commune afferbant pretia eorum quae possederant. Juvenes ac virgines, senes cum junioribus, certatim hujus seculi sarcinam projiciebant: quasi jam de hoc mundo non essent, nudi ac leves ad caelum volare gestiebant. Civitas eorum, quasi carcer eis esse videbatur; monasterium, paradus: ipse autem omnibus omnia factus, infirmis infirmus, sanis robustus apparebat: et, quasi omnium pater esset, sic omnium ex animo curam gerebat. Heu humanarum rerum incerta provisio! Laetis principiis adfuit tentatio: et Sathan, qui etiam inter filios Dei adfuit, expetivit eos ut cribraret sicut triticum. In hoc loco quiescat ater scorpius arcuato vulnere venena detractionis infundere; et ad calumniam tanti viri non referat, quod quidam eorum, dimisso sancto proposito, ad seculum redierunt. Si Christum non audet reprehendere quod multi discipulorum ejus abierunt retro, et jam cum illo non ambulabant; parcat unusquisque linguae, parcat animae suae; et nequissimum detractionis vitium, quasi novissimum diaboli jaculum, nitatur evadere. Nam pauci sunt, ut etiam de Religiosis non sileam, qui ita irreprehensibilem exhibeant vitam suam, ut non libenter reprehendant alienam.

6 Quid multa? Tantam lucernam sub modio Christus latere non patitur, sed per Dei gratiam, ut omnibus qui in domo ejus sunt luceret, ad Episcopatum Cameracensis Ecclesiae assumitur. Tunc vero quanta qualisque ejus vita fuerit, quam pristinae humilitatis, vel et paupertatis memor permanserit, tot producimus testes, quot in civitate illa habentur homines. Verum, quia longius ab incepto digressi sumus, jam ad aegrotum nostrum depositis omnibus redeamus.

7 Aquiscinctum, sicut diximus, se deferri fecit: ubi omnibus quae Christiano morienti conveniunt, rite expletis, tam alacer, tam securus novissimam horam expectare videbatur, quasi non ipse qui infirmabatur, sed alius pro eo esset moriturus. Unde quidam Frater in stuporem adductus, remotis omnibus arbitris, solus ad solum accessit, et utrum timeret, supposita ori ejus auricula, diligenter investigavit; Tunc ille, ut verbis ejus loquar, cum diceret, Ad quid timerem? et iste opponeret, Et periculum mortis, et, quia judicia Domini abyssus multa, et quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, et cetera hujusmodi; ille paululum reticens, et, quasi aliquid in se prius deliberans, respondit; Non timeo. Admiratus Frater contieuit; et magnam apud Deum eum habere fiduciam persensit. Obiit autem tertio decimo Kalendas Julii Beatus iste: animam reddidit Christo, nos corpus sepulturae. Omnes Igitur, Fratres et Domini nostri, ad quos haec legenda pervenerint, oramus et vos pro eo, quod

D
monasterii S. Martini a se constructi Abbas factus,

E
plurimos ad monasticam vitam adducit:

Act. 4.

creatur Episcopus Cameracensis,

F

Aquiscincti ager

non timet mori.

Psal. 47
Psal. 142.

et obiit 19 Junii.

A quod pro se nos oravit. Secretius enim loci nostri Abbate ad se evocato, ut verba ipsius ponam; Rogate, ait Carissime, conventum Fratrum, ut pro me apud Deum dignetur intercedere; cujus iudicium, sine ejus misericordia non potero sustinere.

8 Pro merito viri pauca diximus, et debita laude inferiora: sed qui ad hoc vacant ut aliis detrabant voluntatem in nobis, non vires considerent. Materia hæc communis est, dicat unusquisque quod volet. Illi offerant in tabernaculo Dei argentum et aurum, et lapides pretiosos, mihi sufficit si offerre valeamus, et ferrum, et pilos caprarum. Malui certe multorum subire iudicium, et a malis ferre confusionem; quam Abbatis mei non parere imperio, vel non sequi voluntatem. Hic vero quem loquimur, laudibus nostris non indiget, cujus memoria in benedictione: exegit enim ipse sibi monumentum ære perennius quod nulla possit delere vetustas. Extant namque apud nos quædam opuscula, quæ digna habentur memoria: scilicet de Canone Evangeliorum, et de Canone Missæ c libelli duo, ut disputatio contra Judæum, et homelia de Villico. Et liber d unus de originali peccato, et alius de blasphemia in Spiritum sanctum, et quem interrogatione mea dignatus est cudere meoque nomini consecrare. Valet.

ANNOTATA G. H.

a Apud *Itaissium*,¹ omissa hac de Lazaro sententia, citatur istud Lucæ 8. Non est mortua puella sed dormit.

b *Hic libet attexere, quod Joannes Buzelinus Cameracensis lib. 4 Annalium Gallo-Flandriæ, citato ad marginem Herimanno in Chronico Martiniano, asserit his verbis pag. 189. Publice docebat Dislecticam Insulæ Lambertus: idem Tornaci Magister Odo faciebat. Utrumque plurimi Clericorum sectabantur, et passim fama celebrabat. Sed, ut assolet propter locorum vicinitatem inter discipulos, invidia stimulante, gravis exorta est disceptatio, utri palma doctrinæ deberetur; his Lambertum, illis Odonem præferentibus, ut quoque amor rapiebat. Igitur ut finem disputationi faceret Guilbertus Insulensis Canonicus, de quodam viro, quem surdum et mutum python insederat, quesivit curiosius, quam utriusque doctoris scientiam majori nixam soliditate crederet. Is ita nutibus respondit, ut manum dexteram per sinistræ palmam instar aratri terram scindentis pertrahens, et digito in Odonis scholam intendens, hujus doctrinam esse certissimam significaverit. Contra de Lamberto innuens, digitum ad Insulense oppidum verterit, dein manu ori admota exsufflaverit, quasi assereret, plurimum inesse lectionibus ejus vanitatis. Quæ ut nullam sane fidem mereantur, saltem idonea fuere comprimendæ tum Lamberti tum sectatorum ejus arrogantia, cum nimis Odonem sannis et probris incesserent. Quid Lamberto factum non invenio. Quam prius Odonem morum gravitas et doctrinæ splendor carum et mirabilem omnibus fecerant, tam postea novum vitæ genus et majoribus illustre virtutibus longe magis commendabat. Ac tum describit Buzelinus monasterium S. Martini erectum, atque Episcopatum Cameracensem Odoni delatum ait.*

c Extat exposita in Canonem Missæ, in 4 distinctiones divisa, cum aliis in Bibliotheca Patrum.

d Quis hic sit non constat. Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica allegat Dialogum de Mysterio Divinæ Incarnationis, Librum Collationum et Parabolæ. Sed hos tractatus nescimus hactenus excusos esse.

ALIA VITA

Ex variis collecta.

CAPUT I.

Acta ejus ante Episcopatum.

Ex collectione Francisci de la Barre.

Prima institutio monasterii S. Martini apud Tornacenses est hujusmodi. Jactis fundamentis et prima institutione monasterii S. Martini Tornacensis, per B. Eligium, Tornacensem et Novionensem Episcopum, anno videlicet Domini sexcentesimo quinquagesimo, postquam perstitisset et celebre habitum fuisset annis ducentis triginta duobus, iusto Dei iudicio eversum fuit, et Monachi hinc inde dispersi in persecutione Normannorum, quæ sævissima fuit; siquidem non solum monasterium eversum, sed et ipsa civitas Tornacensis prorsus diruta et solo æquata fuit, adeo ut cives etiam Tornacenses, illa deserta egerint spatio triginta duorum annorum Novioni apud suum Episcopum.

2 Tandem Deo miserante, qui non continet in ira miserationes suas; anno millesimo nonagesimo secundo, Apostolicæ Sedi præside Urbano, Tornacensium et Novionensium Episcopo Radbodo, Francorum sceptrâ tenente Philippo, Romanorum Imperatore Henrico, denuo restaurari cœptum est hoc monasterium, occasione Odonis, qui quondam fuerat Clericus Aurelianensis civitatis, patre Gerardo, matre Cæcilia oriundus; et propter suam insignem eruditionem a evocatus a Dominis Canonicis Tornacensibus, ad moderandam scholam ecclesiæ suæ: qui adeo præclare functus illo est munere, ut in tota provincia illi non esset secundus. Cum vero tam laudabili exercitio vacasset annis quinque, occasione tertii libri Augustini de libero arbitrio, Deo id operante, serio cogitare cœpit de alio vitæ instituto, ac de mundo relinquendo ac ei valedicendo: cujus propositi quinque habuit ex discipulis suis æmulos, qui parati fuerant eum quocumque vellet, sequi. Cum vero indies magis ac magis exardescerent, ut ad optatum finem propositum suum perducerent; solum de loco eligendo restabat deliberatio. Interim non potuit cives Tornacenses Odonis latere propositum, adeo ut omnibus constaret, eum relicta schola, arctioris vitæ velle sequi disciplinam. Hi adeunt Episcopum Radbodum apud quem serio agunt, ut persuadere vellet Domino Odoni ejusque sociis, quatenus in proposito firmiter velint perseverare, et sedem capere in monticulo, extra urbis portam meridiem versus, ubi erat prima ecclesiola constructa in honorem Divi Martini Confessoris: in quo loco sepulturæ tradebantur corpora civium, maxime eorum, qui peste tacti moriebantur: Radbodus autem instituerat supplicationes, in festo sanctæ Crucis annuatim celebrandas, ad sacellum S. Martini. Hic ergo votis sanctissimis civium pia ratione satisfacere cupiens, quatenus tam pio operi etiam consentire vellet: quod ægre tandem et difficulter impetrare potuit, illis reclamantibus, et sua jura opponentibus. Verum Episcopus acrius cum illis agere cœpit, ut eorum consensum impetrare posset; præsertim cum locus ille ad jurisdictionem Episcopalem spectaret, et nullum jus in illo Canonici haberent. Tandem annuerunt certis conditionibus, ut decimas et oblationes retinerent. Atque ita factum est, ut locus supradictus Domino Odoni cum quinque sociis datus

Monasterium
S. Martini a
S. Eligio
erectum,

et a Norman-
nis destru-
ctum;

E

an. 1092
restaurari
cœptum

“
a B. Odone
Gymnasiar-
cha,

F
incitantibus
civibus

volente
Episcopo

et consentien-
tibus Canon-
icis;

A sit inhabitandus, in *b* Dominica Maji, in crastino Apostolorum Philippi et Jacobi. Cum maxima igitur Cleri et omnium exultatione, in processione solenni deducti sunt ad Ecclesiam, in honorem S. Martini dedicatam: eamque illis liberam, et Episcopali privilegio confirmatam, Episcopus Radbodus coram omnibus tradidit: eosque ibidem sub Regula S. Augustini Canonica, in habitu Clericali Deo servituros dimisit.

EX VARIIS
b
is eo ductus
cum 5 sociis,

initio mag-
nam passus
inopiam,

paulatimque
ditatus,

B non solum superflua distribuebat, sed et necessaria effundebat. Quamobrem forte fortuna, urbem ipsam et vicinum territorium fame vehementer urgente, ipse cunctis pæne cibariis in usus pauperum distributis, Religiosos gravia pati permisit. Quod et alias sæpius contigit. Quamobrem parum ad rem domesticam attentum eum esse existimantes Monachi, Præpositum elegerunt Radulphum, in Administratorem seu Oeconomum monasterii; qui brevi tempore ipsam ecclesiam multis dotibus opimisque agris auxit atque ditavit: insuper etiam non paucas domos, villas, ceteraque rusticana ædificia construxit, que etiam nunc in magnum commodum subsistunt ecclesiæ S. Martini. Porro Magistro Odoni remansit sola sollicitudo et auctoritas suos in bonis moribus, juxta veterum Patrum statuta, continere: quod etiam studiose perfecit sub Divi Augustini Institutis.

Occasione ju-
venis Clerici,
invito patre
habitum pe-
tentis

C certior factus pater, accitis secum amicis, properavit ad ecclesiam S. Martini inventum filium crinibus arripuit, multisque ictibus humi prostratum verberavit, verberatumque secum attraxit domum. Altero die filius inscio patre rediit ad ecclesiam S. Martini, parentibus putantibus eum adisse basilicam beatæ Virginis Mariæ. Sed postquam habuisset compertum pater, eum ad Martinienses rediisse; cum furore eo se contulit, atque filium ut prius verberatum, domum reduxit, et cippo constrictum in custodia detinuit ad tempus. Sed inde relaxatus filius statim concupitum monasterium repetiit: unde cum sæpe eum extraxisset pater, toties ipse filius repetebat Martiniense Fratrum cœnobiū. Interim dum hanc inhumani patris verberationem pateretur hic pius Adolphus, et in proposito capessendæ religionis nihilominus constans permaneret; et quid agendum in hoc negotio, reverendo Domino Odoni nihil occurreret; supervenit reverendus Aymericus Antistes Aquiscinctinus, director consiliorum reverendi Odonis, in rebus præsertim monasticis, et consolator gratissimus in omnibus anxietatibus, quibus ejus premebantur Fratres. Apud hunc Abbatem conquestus etiam fuerat ipse Odo, suos Clericos quotidie, nescio qua ex consuetudine, discurrere ad Cathedralem ecclesiam Divæ

et frequentis
discipulorum
ad urbem re-
cursus,

Virginis, ut preces horarias ibidem funderent ac decantarent, nec posse eos inde avertere, prætexentes pietatis studium ne inveteratam consuetudinem Tum Aymericus Abbas, Novi, inquit, rationem eos cohibendi et domi retinendi, si meæ assentiaris sententiæ. Annuente Odone consultus respondit: Ingenue dicam quod sentio: quia meum expetis consilium. Mi bone Magister, noveris eandem difficultatem et te et tuos sæpe deinceps subituros, nisi mature occurratis. Cum urbi Tornacensi sitis vicini (neque enim tum temporis hic mons S. Martini in urbe includebatur) et Fratrum horum sit eadem vestis et similis agendi ratio cum aliis Clericis commilitonibus, qui in urbe degunt; hi qui in seculo versantur, facile suos religiosos Fratres ad se deliciis mundi delibutos allicient, et ad vitam educent liberiores. Quamobrem, si vestro statui ac constantiæ religiosæ consultum esse velitis, necesse est, ut Reverentia tua, Domine Odo, et Fratres tui Regulares, Habitum S. Benedicti induatis, atque ejusdem Regulam profiteamini. Sic enim a natura comparatum est, ut horum temporum Clerici, vestibus albis induti, ita a veste nigra abhorreant Monachorum, ut cum his versari omnino dedignentur. Itaque, reverende atque peramande mi Domine Odo, licet optime passim audias, et de virtutibus tuis omnino mira prædicent; decet omnino, ut vivendi institutum strictius ac perfectius prosequaris, relicto hoc molliori vitæ genere Clericorum, in quo tu et Fratres tui nimis delicate versamini, licet jam mundo et pompis ejus valedixeritis. Nunc igitur, si illecebris hujus mundi et secularium Clericorum cupitis expediri ritibus; strictius atque sanctius Divi Benedicti jugum subite.

5 His auditis suasionibus, Reverendus Dominus Odo optime animatus, Fratres suos accersiri jubet, in consilium vocat, eorum rationes et consensum expetit. Illi verbis sui reverendi Præsulis Domini Odonis accensi, quod hujusmodi esset consilium reverendi Abbati Aquiscinctini Domini Aymerici; suppliciter eum rogarunt, ne grave ei esset ea nocte apud eum quiescere; et quod crastina die quam lubenti animo et regulam et vestem S. Benedicti accepturi omnes essent, sicque fierent nigri Monachi. Mane itaque cum Matutinas horas atque Primam, juxta Ordinem et usum S. Augustini, in choro cecinissent; capitulo celebrato, cui præerat Aymericus Abbas Aquiscinctinus, ejus sermone et oratione persuasi omnes S. Martini Antistitis Regulares, numero duodecim, sese ad summum altare templi contulerunt: ubi ipsius Aymerici manu vestibus Clericalibus exuti, servato per tres dies silentio, ab eodem reverendo Aymerico Abbate vestes, benedictas juxta institutum Benedictinorum, susceperunt. Deinde Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas et Completorium, horarias preces totius diei juxta usum Divi Benedicti compleverunt, atque deinceps quotidie sunt prosecuti secundum statuta Divi Benedicti. Quantum autem profuerit, ex consilio reverendi Antistitis Domini Aymerici, ista permutatio vestimentorum Ordinis Regularium S. Augustini in Ordinem et Habitum monachalem Benedictinorum, successus ipse comprobavit. Neque enim deinceps ille Sohierus cantor, aliquid molestiæ intulit filio suo Adolpho, ut ad seculum reverteretur; sed potius indes hortabatur eum, ut in novo statu electo constans permaneret, quotidieque proficeret in ea solitudine sancta. Quin et ipse, facti sui pœnitens, atque a pristina vita resipiscens, pœnitentia ductus, ac divino instinctu ad meliora adspirans, cum suo germano fratre Hermannō, Præposito ejusdem ecclesiæ beatæ Virginis Mariæ, vestem Benedictinam cum vivendi instituto suscipiens, vitam monasticam

D
suadet ei Ab-
bas Aquiscin-
ctinus regu-
lam S.
Benedicti.

E

*Acquiescunt
Religiosi 12*

*et habitum
accipiunt,
17*

*fellei succes-
su:*

est

A est professus. Insuper quinque Capellanas, quas in gratiam alterius filii sui, nomine Adam, etiam ejusdem Episcopalis Ecclesie Canonici, comparaverat, curavit ecclesie S. Martini incorporandas atque uniuendas.

B. Odo Abbas
eligitur

6 Tom vero trium dierum completo silentio, et ceremoniis ad professionem Benedictinam consuetis, ipsi Domino Odoni et Fratibus ejus dedit consilium reverendus Dominus Abbas Aquiscinctensis Aymericus, ut novum Abbatem sibi præficiendum eligerent. Itaque imprimis Odo, cum in aliquem suorum suffragium summa ferre conaretur; ecce divino instinctu omnes alii, unanimi consensu et voce, eundem elegerunt Odonem in Antistitem: quem ita electum Reverendissimo Episcopo Noviomensi et Tornacensi confirmandum obtulerunt, Domino Radbodo; qui eum munere benedictionis honestavit, sequenti Dominica post factam electionem in ecclesia B. Mariæ Virginis Tornacensis, quarto c Nonas Martii, qui erat tertius annus ab ejusdem Domini Odonis conversione.

A Martii
Dominica
an. 1095

c

7 Verum cum Dominus Odo cum Fratibus suis

alio migra-
turus
cum suis

serio exercitaretur in lectione sacrorum voluminum, maxime Collationum seu Vitarum Patrum, cœperunt cogitare de loco relinquendo, in quo jam tribus annis egerant: ut quem minus suo proposito judicarent provenire, maxime quod cantu vicinorum, et tumultu transeuntium impedirentur. Itaque deliberarunt locum aliquem abditum et ab omni conversatione remotum expetere, ubi liberius vacare possent rebus cœlestibus meditandis. Tali consilio habito, Horis matutinis absolutis, summo mane compositis libris et suppellectili, egrediuntur. Quod eum cives Tornacenses rescivissent, tristitia atque mœrore confecti, omnem adhibuerunt operam ad eos revocandos. Quod non prius facere potuerunt, quam Noviomum illi ad Episcopum pervenissent: qui comperta itineris suscepti causa, postquam eos triduo apud se defatigatos refocillasset, domum remisit in locum pristinum; et ut ibi manerent sedulo admonuit, et ne quid tale amplius tentarent benigne persuasit. Præterea eis consuloit ut ad reverendum Dominum Aymericum Abbatem Aquiscinctinum se conferrent, aut illum ad se vocarent: quatenus eo instituente et docente, secundum instituta regulæ S. Benedicti, mores et vitam componerent. Quod ut commodius fieri posset, idem Aymericus statim de

ab Episcopo
remittitur,

C suis religiosis in cœnobio Domini Odonis Priores instituit, ac vicissim aliquos ex monasterio Domini Odonis secum Aquiscinctum abduxit. Hac ratione factum est, ut maxima incrementa acceperit vita monastica in hoc monasterio: siquidem ita ei divina gratia adfuit, ut cum ante ejus adventum per trecentos fere annos nullus in hoc loco Monachus fuisset; non solum terras et mansiones et officinas, et quæcumque usibus servorum Dei sunt necessaria; verum etiam plus quam septuaginta d Monachos, omnipotenti Deo regulariter servituros, hoc loco aggregavit infra annos fere tredecim, quibus dicto monasterio præfuit usque ad annum millesimum centesimum quintum, quo ad Episcopatum Cameracensem promotus fuit.

et usque ad
70 Monachos
colligit,
d

ANNOTATA G. II.

a Evocatus anno 1087 sed Urbanus tantum factus Pontifex anno sequenti 1088 die 12 Martii.

b Annus hic erat 1092, litteris Dominicalibus BC.

c Annus hic erat 1095 littera Dominicali G.

d Inter hos fuisse aliquos illustres viros asserit Jaanes Cousin libro 3 Historiæ Tornacensis cap. 31.

CAPUT II.

D
E C VARIIS

Gesta in Episcopatu. Morbus, obitus, sepultura.

Enerant usque ad annum MXCII, quo mortuus Gerardus II, sub uno eodemque Episcopo Sedes Cathedralis Cameracensis et Atrebatensis; sed enim ob dissidium subortum divisæ sunt; et Atrebatensis quidem creatur Lambertus, Cameracensium vero tumultus crevit, electo a civibus Manasse, a Canonicis Gualtero; quorum Manasses anno MXXV consecratus fuit. Verum ut rixæ sopirentur, post sesquiannum, auctoritati Paschalis II Pontificis, renuntiatus est Manasses Episcopus Suesionensis, Gualterus vero Taranci Episcopus constituitur: sed gravibus jactatus difficultatibus, dicitur relicto Episcopatu, monasticum Institutum arripuisse, eique subrogatum B. Odonem. Res hæc controversa in Chronico cœnobii S. Martini ita narratur: Henricus Imperator ab Urbano II et Paschale II Pontificibus vinculis excommunicationis fuit constrictus, eo quod se ab obedientia Sedis Apostolicæ subtrahens, dignitates Ecclesiasticas quibuscumque vellet largiretur. Hinc et invito summo Pontifice in Episcopum Cameracensem constituerat Gualterum. Quapropter Paschalis Pontifex Manassi Archiepiscopo Remensi sub litteris serio præceperat, in virtute obedientiæ ex Apostolica auctoritate; ut congregatis, tam Archiepiscopis quam Episcopis comprovincialibus, eligerent idoneum Episcopum, qui Ecclesiam Cameracensem cum fructu animarum rerumque temporalium augmento regeret. Itaque hisce adhibitis comitiis, in Episcopum Cameracensem electus fuit et cooptatus Magister Odo, sanctimonia et doctrina præclarus, tum Abbas S. Martini: qui a Pontifice Paschali confirmatus, munus consecrationis accepit anno Dominicæ Incarnationis MCV, ab eodem Manasse Archiepiscopo Remensi; et septem comprovincialibus Episcopis vi Nonas Julii Dominica die: sed contranitante Henrico Imperatore, (quod nollet ab eo investituram accipere, ne in censuras canonum incideret) Gualterus urbem Cameracensem occupans, ei introitum et redditus Episcopii denegabat. Interim Reverendus Odo vicinas Ecclesias visitabat, et munus Episcopale exequabatur, sedem ac domicilium habens in cœnobio Aquiscinctino apud Aymericum Abbatem; et Amando Priori admodum familiaris. Donec tandem Henricus junior, Imperatori patri succedens, ad litteras Paschalis Papæ Odonem restituit Sedi Cameracensi; civibus per litteras præcipiens, ut ejecto Gualtero, germanum Episcopum suum admitterent Odonem; qui deinceps ab anno salutis humanæ millesimo centesimo sexto in Sede Cameracensi residens, ipsis civibus et toti diœcesi suæ tam vitæ sanctioris exemplo, quam doctrina et concionibus, vehementer profuit; frequenter oves sibi commissas visitans, aliisque necessitatibus subveniens atque sustentans. Hæc ibi.

Ob difficultates in sede
Cameracensi

deposito
Gualtero,

E

Odo consecratur
Episcopus:

digit Aquiscincti:

F

accipit Sedem
Cameraci

¶ Idem Odo, sed Odonus scriptus, confirmat Teneramundanum Canonicorum collegium, a Remigio seu Ringoto Calvo, hujus oppidi Domino, ejusque conjuge Adelwilde fundatum: cujus diploma ediderunt David Lindanus libro 2 Teneramundæ cap. 2, et Aubertus Miræus in Codice Donationum cap. 73, ejusque compendium in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 121 ubi Odardus, inquit, per gratiam Dei Episcopus Cameracensis.... Pro magna Domine Adelwidis, uxoris Remigii de Tenremonda et omnimoda supplicatione Canonicorum Tenremondensium, eos ab omni persona, omnique laica vexatione emancipamus, et Canonicis ejus Ecclesie canonicam libertatem assignamus; concedentes, ut Decanus, qui Canonicorum ibidem curam habuerit sic ecclesie malefactores excommunicandi

confirmat
fundationem
Teneramundanum
Canonicorum
an. 1108:

altare Valencis an. 1109

A excommunicandi potestatem habeat. Duo ecclesie altaria de Opwyck et Lebbeke Ecclesie Tenremondensis, sancte videlicet Trinitatis et S. Christiane, solummodo ad aedificia sive ornamenta ecclesie retinenda, libera Canonicis tradidi : in quibus Presbyteri per Decanum et Canonicos statuuntur, et ipsi nobis vel ministris nostris ad curam suscipiendam presententur. Prefata quoque ecclesie alodia de Winsia, de Morsele, de Geverghem, in campis, in silvis, in pratis, cum omni justitia terre et silve, libere et integre confirmamus, solis Canonicis profutura. Peractum est hoc anno MCVIII; Indictione I, predicti Episcopi anno III. *Idem anno sequente*, Presulatus quarto, Indictione secunda, petitioni Canonicorum ecclesie S. Joannis Baptistae in Valentianis acquievit, qua altare de Estruem liberum a Persona Ecclesie traditur, *uti ibidem apud Miram legitur. Addunt Sammartham, ab eodem concessam Roberto Comiti et Clementiae uxori anno MCLX licentiam construendae capellae Beatae Virginis, quae nunc est in novo-Burgo apud Aldenardam. Apud la Barre legitur eundem etiam donasse altare Ecclesie Tornacensi.*

capite Thomae prope Aldenardam an. 1110 donat

et altare Tornaci;

ager defertur Aquiscinctum,

B Tandem Odo, *uti apud la Barre legitur, ex ejus Monasterii monumentis*, cum suis laboribus non parceret, totam diocesim latissimam circumiens, senio confectus incidit in morbum; quo vehementer pressus atque afflictus, lectica se deduci precepit, ad monasterium Aquiscinctinum : in quo et ante Episcopatum, et exul, cum a Cameracensibus non

admitteretur, et quamdiu provinciam Episcopalem administravit, familiarissime semper vixerat, cum reverendo Haymerico ejusque successore Alviso Abbatibus Aquiscinctinis, ac Priore ejusdem loci Domino Amando de Castello. Porro reverendus Abbas Martiniannus, successor ipsius Odonis, et Dominus Segardus, audientes apud Aquiscinctinos in extremis agere Odonem, cum alio religioso venit Aquiscinctum; rogans et petens ipsius Beati corpus ad proprium monasterium S. Martini quod restaurarat deferri: ut ubi primus omnium monachalem vitam fuerat amplexatus, Abbatialemque dignitatem primus omnium gesserat, atque tot virtutibus in vita claruerat, post mortem illic quoque quiesceret. Ad haec respondit reverendus Abbas Alvisus, Aquiscinctinenses non passuros eum virum Sanctum alio ablegari, quem Dominus Deus ad se transmiserat; sed in sua ecclesia propriam sepulturam habiturum. Igitur octiduo post hanc petitionem, plenus virtutum, anno MCLXIII, XIII Kalendas Julii vita fungens Odo, cum magno honore conditus est in medio basilicae Aquiscinctensis apud Crucifixi imaginem, coram altari S. Andreae, sub insigni candido et perlucido marmore cavato, effigiem dicti Odonis, baculum pastorem cum infula et vestimentis Pontificalibus gestantis, referente. Verum altari nunc destructo jacet in vestiario ejusdem Ecclesie, coram tabula insigni, referente miraculum S. Andreae, naufragos in mari liberantis.

et frustra opponente se Abbate S. Martini,

ibidem a morte sepelitur.

DE B. JULIANA FALCONERIA

VIRG. TERTIARIA ORD. SERVORUM B. M.

FLORENTIAE IN HETRURIA.

Vita ex Ms. Italico Fr. Archangeli Gianii Florentini.

ANNO CCCLI.

Serenissimae Dominae, Annae Julianae, Austriae Archiduci, Sorori devotissimae Ordinis Servorum Beatae Mariae et Patronae Colendissimae Fr. Archangelus Florentinus Servita.

Dedicatoria ad Sereniss. Annam Austriacam,

C 1 Quamquam corresponsurus desiderio Sereniss. Celsitudinis tuae, simul et pariturus mandato Reverendiss. Patris nostri Generalis, quae pluribus ab hinc mensibus mihi injunxit compilare vitam nostrae B. Julianae, tardior aliquanto visus sum; excusandus tamen venio, per continuas occupationes quibus implicor, aggressus per omnes nostrae Religionis Conventus, conquirere materiam pro scribenda a principio, quantum Deus concesserit, Ordinis historia, annos quadringentos, a quibus ille coepit complexura, usque in praesentem diem. Huic curae variae accesserunt operis injuncti expediendi difficultates, dum non nisi certo comperto intendo producere, et praedicationum consuetarum quibus vacare jubeor impedimenta: unde futurum spero ut excusabilior quoque appaream in conspectu Sereniss. Celsitudinis tuae, quae potius respectura sit animi promptitudinem, quo hanc opellam qualemcumque tandem absolutam affero, cognita Tua voluntate fidentior.

excusat tarditatem opellae

2 Et vero Serenitati tuae imprimis debeat hic labor, non tam qui ea tibi recens accessit gloria, ut regnantis in terra nunc Imperatricis mater dicereris (licet hoc quoque sit aliquid) sed quia nuper sancto tuo ac generoso proposito assecuta id es, ut Patronam et Advocatam haberes in caelis Reginam Angelorum, cui in terris tam viriliter professa es velle militare, sub vexillo et habitu Servorum ejus,

ipsi debetur ut Sorori Tertiarum,

ad imitationem ipsius B. Julianae. Equidem persuadere mihi non possum, casu factum esse, ut cum superiori anno in festo Visitantis Elizabetham Deiparae, cum pluribus tuo obsequio addictis matronis puellisque lectissimis, assumens Habitum Ordinis nostri, eligeres lustrico nomini tuo adjungere nomen Julianae. Idem mihi totique Ordini persuadet, signum dolorosae Matris, et plus quam septemplici gladio transfixae, quod, velut mundanae omnis sublimitatis oblita, ex tunc voluisti usurpare pro sigillo. Sane praecconcipio animo, ut et alii mecum, isto tuo novo nomine, habitu atque sigillo renovandam in hisce Germaniae partibus imaginem vivam vetustae illius associationis, exemplumque veteris nostrae Julianae, quae omnium eandem Mariae servitatem professorum dux et prinipila vocari potest. Divina majestas aspiret sanctis ac nobiles cogitationibus vestris, Tuamque Serenitatem dignam ediciat, quam posteritas nostra aliquando annumeret Beatis suis; deque ipsa velut altera Juliana scribere talia possit, qualia nunc de prima narramus: id quod ego imprimis opto, licet spiritualium tuorum nunc Fratrum, in sacri istius habitus communione, minimus atque undequaque indignus. Vincentiae die xx Aprilis, anno Domini MDCXIII.

F
et in Julianae nomen transgressae

an. 1612 2 Julii.

LECTORI INTERPRES D. P.

Ex Eleonora, Ferdinandi I Imperatoris filia, Caroli V nepte, et Wilhelmo Mantuae Duce nata Anna; nupsit ejusdem Ferdinandi secundo genito Ferdinando

A nando, Tyrolis Duci atque Burgoviæ Marchiani, anno MDXC; eique alterom Annam pepererat quæ MDXCI nupta patrueli suo Matthiæ, altero patrueli Rudolpho II paulo post moriente, facta erat et coronata Imperatrix, Francofurti xxiv Junii MDXII. Filiæ igitur exaltationem præcesserat religiosa humiliatio matris, hebdomadem unam : quæ etiam pia Mater, annum jam XVIII vidua apud Rittershusium in tabulis Genealogicis dicitur Anna Catharina, scilicet a Buptisma; et secundum illud nomen commutasse in nomen Julianæ hinc discitur; hoc vero nomen gessit usque ad 14 Decembris anni MDXVIII, quo obiit, Oeniponte in Tiroli sepulto.

4 Ipse parro Gianius, qui hanc illi Vitam inscripsit, ejus Historiæ, cujus compilandæ susceptam a se curam proficitur, priores duas Centurias, usque ad annum MCCCXXXIII deductas, vulgare capit Florentiæ anno MDXVIII; in quibus cum semel iterumque honorabilem mentionem B. Julianæ fecisset; tandem Cent. 2 lib. 1 cap. viii hoc titulo inscripsit; De gestis et obitu B. Julianæ Florentinæ de Falconeriis : quod Caput præsitetur se potissimum collegisse tum ex Pocciantii Chronico, tum ex Mag. Paulo Florentino in suo Quadragesimali, quod Paulina inscribitur, Feria 2 post

B 1 Dominicam Quadragesimæ, ubi præcipue habebatur de Eucharistia pectore morientis recepta, et carni impresso Crucifixi sigillo. Simili modo ante diffusiorum hanc Italicam Vitam, idem Gianius in Præfatimcula ad Lectorem, easdem duos fontes nominat, et addit, Paulinam prædicabilem Senis fuisse impressam anno 1596; insuperque allegat antiquum Julianæ Epitaphium, relatum in quadam lucubratiuncula R. P. Mag. Cosmi Florentini servitæ, necnon Ephemerides quasdam quotidianarum expensarum, quarum etiam nunc fragmenta aliqua restant in archiviò Annuntiatæ, ubi servantur scripturæ spectantes ad fabricam; Adeo, inquit, ut auctoris hic nihil sit præter ordinem aptamque collationem rerum ac temporum, prout singula accesserunt, cum discreto quodam ac congruo illis verborum ornato.

5 Epitaphium in fine Vitæ, tam Lotinæ quam Italicæ, itemque in præfato Chronico, iisdem ubique verbis recitatur, ut infra num. 18. Michaelis Florentini Chronicon servorum habeo, vulgatum Florentiæ anno 1567 : cui novennium supervivens Auctor, prælo paraverat Catalogum Florentinorum scriptorum : qui Catalogus, curante et multis nominibus ipsum agente Luca Ferrineo, in lucem prodit an. 1589 cum insigni ipsius Michaelis elogio: unde et Pocciantium gentilitio nomine dictum novimus et pluribus aliis libris claruisse. Ejus in Chronico ad annum MCCCXLI verba hæc sunt : Iisdem diebus quibus Religionis onus imponitur R. P. M. Matthæo de Castro plebis, (ad cujus electionem, pro defuncto Petro Fudertino, Patres convenerant) xx Junii onus mortalitatis deposuit prudentissima Juliana Florentina (in margine præposito B. nominata) quæ non tantum inter nobiles mulieres Florentiæ primatum tenuit, cum originem ducat ex nobili gente Falconeria; sed etiam inter Religionis Servorum Sorores principatum consecuta est. Virum namque non cognovit, sed castissime toto vitæ suæ tempore beatæ Virginis in virginitate servivit, sic a B. Alexio, Ordinis institutore ac ejus patre docta. Bis in hebdomade jejunans, die Mercurii et Veneris, nihil nutrimenti sumebat : sed ejus epulæ erant (expiatæ prius aqua pœnitentiæ) corpus ac sanguis Domini; die vero Sabbati sola aqua paucaque panis buccella contenta existebat. Si deinde disciplinis vacaverit, si divitias contempserit, si proximorum salutem procuraverit, si Deo grata Virginitate cara extiterit, si denique Christi passionem ac ejus Matris dolores fuerit meditata; ipsius pretiosa mors, ac signa subsecuta post ejus gloriosum obitum, satis superque demonstrant. Plurimis namque infirmis,

dum migraret ad Christum, et dum sacri cineres ad ecclesiam deferuntur, corpus gloriosum tangentibus, foit sanitas restituta, velut Divæ Annuntiatæ (hac nomen Conventui Florentino est) Annalia testantur : ex quibus etiam desumitur, quod huic immaculatæ Virgini adeo cordi extiterit Jesu Christi passio, quod post ipsius obitum tamquam a sigillo impressa, imago Christi cruci affixi in pectore ejus adinventæ : quod confirmant adhuc antiquæ effigies, quæ his etiam diebus, in altaribus Divæ Annuntiatæ ab omnibus intuentur. Apud hanc ecclesiam in quadam arca lignea venerabilia ossa sunt recondita; usque ad tempus illud a Patre præfinitum, in quo singuli audient, Surgite mortui : cum quibus ut perpetuo æterna potiatur gloria, surget castissima mulier ista. Sed de promotio paulatim cultu, ac præsentis Reliquiarum ipsorum statu dabitur Appendix post vitam : de qua ad extremum significo, eam fuisse ex manuscripto Italice excusam, anno MDLXXII, et dedicatam D. Francisco Falconerio, utriusque Signaturæ Referendario Romæ, et sacre Congregationis super bono Regimine institutæ.

CAPUT I.

Natales et puellaris ætas Julianæ voto castitatis obsignata.

Quoties divina providentia oculum copiosæ misericordiæ suæ defigit in piam familiam aliquam, non cessat eam successive ornare favoribus quibusdam particularibus; unde gratulari sibi illa possit, non tam quod memorabilis facta apud homines sit, quam quod amabilis reddita Sanctis, et æstimabilis Angelis paradisi. Divina erga Abrahamum propensio, postquam ei benedixerat Deus, ipsius causa extendit sese, non tantum usque ad familiam fratris, sed per filios nepotesque traducta descendit in duodecim Patriarchas, Reges, atque Principes Israel usque ad sanctissimum illius germen Jesum Christum, Salvatorem mundi. Simile quid accidit in domo Elcanæ, cui per Samuelem, precibus matris impetratum, multiplex benedictio superinfusa est a Deo. Sic in Joanne Baptista divinitus beatificata fuit familia Zachariæ; ut alias infinitas taceam, quibus idem succedere videmus quotidie. Etenim istiusmodi gratiæ, extraordinariæ et speciales, a sola Dei munificentia proficiscuntur prout apparuit Florentiæ, Tuscani Domini principe civitate, inter duos fratres, Carissimum et Alexium Falconerios.

2 Vivebant illi in seculo commode, si qui alii conditionis suæ nobiles, quibus decori in ea civitate tunc non erat exercere mercatorium quæstum, felici negotiorum successu locupletes : sed unus post alterum, benignam erga se Dei manum certius sunt experti, cum sese divinitus tractos senserunt, ad ingentem morum vitæque in melius conversionem. Primus in recipienda gratia Alexius foit, fratrum junior; qui magis magisque proficiens quotidie in in fervore divini obsequii, mentem cogitationesque paulatim omnes a negotiis seculi traduxit ad amorem Dei, et fratri temporalium curam relinquens, solebat inter alia devotionis exercitia frequentare nobilissimam ac devotissimam istius temporis sodalitatem, cui ex speciali erga beatissimam Virginem Deiparam affectu solitæ ejus Laudes decantare, nomen factum est Laudensium S. Mariæ majoris. Hic inter ferventiores numerabatur; dumque divino cultui, observantiæ sui, et aliorum spirituali auxilio intendit pro viribus; dignus est inventus, qui aggregaretur numero illorum septem, quos ex illo Sodalitio delegit Deus, ad miraculosum principium Ordinis Servorum B. Mariæ auspicandum, quemadmodum illius Ordinis historiæ narrant.

D
EX ITAL.
GIANIIet testimo-
nium aliquod
cultus.

E

CAP I
Familia Fal-
coneria divi-
nitus benedi-
cta apparuit,in duobus
fratribus, Ca-
rissimo et
Alexio,

F

quorum junior
e septem Fun-
datoribus Ser-
vorum unus,

A
alter in senectute sua conversus

3 Interim Carissimus, fratrum major, prægravare jam eum incipientibus annis, cœpit etiam seculum fastidire, exhortationibus et exemplis fraternis stimulat. Cumque in seipsum conversus præteritæ vitæ acta atque negotia omnia introspiceret et recognosceret diligentius; conscientiæ stimulis perquam acerbis urgeri sese sensit, quasi multa ex alieno injustus possessor retineret. Itaque primum ad divinæ misericordiæ fontem recurrit, ut ejus gratia aspirante certius decerneret, quid sui, quid alieni juris esset: deinde anno MCLXIII, ne quid scrupuli resideret in animo, Urbano IV Pontifici tunc maximo supplicavit, ut absolutionem sibi generalem impertiretur omnium quæ forte deliquerat in negotio: quam etiam sub congruis quibusdam ac salutaribus conditionibus obtinuit. Cœpit ergo instar alterius Zachæi intendere restitutioni eorum faciendæ quæ aliena esse existimabat, eleemosynis in pauperes large distribuendis, et promovendo operi Annuntiatiæ Florentinæ, quæ cito facta est publicum refugium, Deiparæ opem implorantium. Neque hic steterunt favores divini, in familiam istam profusi; sed ipsam hominis illius conversionem secuta est gratia tanto singularior, quanto eam minus videbatur expectare posse in adeo provecta ætate; natiuitas, inquam, ejus filiæ, cujus vitam scribere instituimus, Superiorum obedientiæ, et mandato Serenissimæ Archiducis Annæ Julianæ adstricti: quæ sicut illius nomen adoptavit cum habitu cœnoponte, anno MCLXII; ita ejusdem conatur vestigia sequi et exempla.

CAP. II
An. 1270 nata
Juliana;

4 Natæ est Juliana, sub extremam patris Carissimi Falconerii ætatem, circa annum MCLXX. in urbe Florentina; cum maxima honoratissimæ istius familiæ lætitia. Ea licet ægre meminere patrem se novisse, cito ex hac vita substractum (quamquam aliud ante hac visum sit nobis, necdum ita accurate subductas habentibus temporum rationes) diu tamen superstitem habuit patrum Alexium, cum quodam suo patrueli Fr. Albizio, pariter Ordinem Servorum professo, qui non parum contulerunt ad eos, quos mox illa facere cœpit, spirituales progressus. Ita a prima pueritia potuit principia facere omnis Christianæ virtutis; maxime cum eo plurimum etiam conferret mater, singularis prudentiæ matrona, quæ cum omni sollicitudine imbuebat parvulam Dei timore, moribus gradui suo congruis, pro more istorum temporum, quando nobiles puellæ educabantur cum præcipuo honestatis solitudinisque rigore, procul a famulitii virilis externorumque conspectu. Vix autem infantula pia cœperat linguam in verba solvere, cum frequens audiebatur pronuntiare dulcissima Jesu ac Mariæ nomina, magna cum admiratione nutricis et delectatione piæ matris; cui levir Alexius sæpe dicebat, quod pro filia Angelum videbatur peperisse; omninoque futurum, ut progredienti ætate, mirabilia magna in illa et per illam operaretur Deus.

quæ sub patris matrisque
cito videtur cura probe
educata,

C
et ab infantia pietati adducta,

5 Inter hæc paulatim provecta ad discretionis aetatem, longe libentius attendebat Juliana exercitiis devotionis, quæ suus ipsam patruus docebat; quam consuetis mulierum laboribus ad quos ipsam assuefacere conabatur mater. Etenim pro acu et fuso tractandis, instruebat altariolo, et ante ea vacabat legendis libris spiritualibus, cantandis Deiparæ laudibus, precibusque fundendis. Eapropter cum increpans eam mater subinde moneret, quod si ita porro negligenter ageret, in iis quæ ad regendam familiam attinent condiscendis, ægre ei esset inventora maritum; aliud illa non respondebat, quam confidere se, quod suo tempore necessitate tali provisura Deipara esset. Porro quantum illa accidebat ad annos, tanto magis elucere incipiebat morum ac

formæ gratia specialis; sic ut mater magnas majoresque indies spes conciperet honoratissimarum nuptiarum; jamque ea de re sermones nascerentur intra domesticos.

6 Etenim, ut familia Falconeria erat opibus et affinitatibus clara, non deerant quorum conjugis appeteretur: præ omnibus tamen, mortuo jam patre, in ejusmodi spem intendebat Falco, familiæ caput. Cum enim ætate illa, post Guelforum Gibellinorumque factiones extinctas, aliæ aliæque resurgerent, inter Cerchios atque Donatos, Nigros et Albos; magna cum sollicitudine attendebat unusquisque, ut deligenda uxore potentiam augeret factionis suæ, contra adversarios. Verum alia prorsus omnia cogitabat Juliana, pridem animo fixum gerens, id quod suggerente patruo Alexio conceperat, propositum servandæ in perpetuum castitatis, seque virginem Virginis Mariæ obsequiis consecrandi. Quapropter, spretis adhortationibus maternis, consanguineorum illicitis, ac seculi blandimentis; nuncupato continentiæ voto sese ultro obstrinxit, prompta parentelæ omni totique mundo renuntiare, ac nuda nudum Christum sequi, quandocumque id sibi permitteretur.

D
recusatis,
nuptiis,

castitatem
vovet.

CAPUT II.

Susceptio Habitus, in eoque professio et sancta exercitia B. Julianæ.

Ea res cum ad patruum Alexii notitiam pervenisset, et per eum ad B. Philippum: ambo ut flagrabant desiderio ingenti pertrahendi quoscumque possent ad famulatum matris Dei, vehementer gavisi sunt: et proximo Generali Capitulo anni MCLXXXIV, rogatus Generalis Philippus est, ut tertii Ordinis Habitum donaret Julianæ. Ea enim licet ætate juvenis admodum, gravitatem tamen præferbat matronæ quantumvis grandævæ, et a patruo Alexio satis instructa erat in omni professionis talis exercitio. Ipso ergo testimonium illi reddente, et accedentibus mulierum devotarum precibus, quæ in piam istam societatem a votis religiosis liberam convenerant, pallio Servitico distinctam a secularibus, consensus ad Habitum illi conferendum. Factum id est in ecclesia Annuntiatiæ, cum iis ceremoniis quibus Ordo noster a principio assuevit; gaudente Alexio, quod negotium neptis suæ eo usque perduxisset; et nihil curante quoscumque respectus mundus et caro in contrarium suggerebant. Ipse vero Generalis magnam jam tum concipiebat fiduciam, multiplicis fructus per eam faciendi in illa pia Congregatione.

8 Quanta autem cum præparatione animi Virgo ad eum actum accesserit, quantoque cum jubilo inde recesserit, non est facile verbis explicare. Quæcumque de manu Generalis acceperat, pallium nigrum, tunica, cingulum, vela, ipsaque corona, libellus, et cereus, magna ac mira ei representabant mysteria, quibus contemplandis impenderet annum probationis. Tunica atrata, representabat ei mortificationem Mariæ in monte Calvario, prolixitatemque martyrii inter filii tormenta tolerati: Zona pellicea, cutem Christi, flagellis, clavis, lanceaque discissam; Vela candida, puritatem Virginis; Corona, laudes ei datas ab Angelo; Libellus, meditationes de passione Christi suggererat; Pallium, protectionem Deiparæ, cui se suppositam gratulabatur; cereus denique, accensam lampadem, quam instar prudentis virginis monebatur semper habere paratam, in occursum sponsi Domini sui Jesu Christi. His ita considerandis toto anno intenta, magnæ ædificationi erat matri, consanguineis et familiæ universæ, necnon omnibus ejusdem Habitus sociabus. Etenim, licet

E

CAP. III.

Anno 1284
Habitum Ordinis petit

et suscipit
Juliana,

F

de manibus B.
Philippi:

actoque pro-
bationis anno,

consanguinei

A consanguinei ægrius initio ferrent ejusmodi mutationem, eam tamen paulatim magis magisque probabant; imprimis mater, quæ filiæ exemplo et admonitionibus leviri, ipsa quoque assuefiebat exercitiis devotionis; id quod Julianæ magno erat solatio commodoque.

sub illo professionem fecit:

9 Jam circumvolutus erat probationis annus, et sequenti MCLXXXV congregabatur alterum Florentiæ Capitulum generale, in quo ad faciendam professionem, suscepto vitæ instituto congruam, recipienda erat Juliana, ex suo ipsiusque Generalis et Sororum voto. Necdum quidem ea res ordinata erat in hunc quo nunc utimur modum, quemque XXII articulis comprehensum postea Martinus Papa IV confirmavit per Bullam anni MCCCCXXIV sub data XVI Martii; verosimile tamen est, id quod tunc Apostolica fuit auctoritate stabilitum, majori ex parte etiam primis istis temporibus usitatum fuisse; ut scilicet coram altari in ecclesia sanctissimæ Annuntiatae voverent, ad hoc receptæ, perpetuam Deiparæ servitutem sub nigro Habitu, cum observantia castitatis, præsentibus ad omnia testibus vocatis, Notarioque actum publicum consignante, et Fratribus atque Sororibus aliquammultis; quemadmodum tunc Julianum fecisse, in manibus B. Philippi Generalis, mihi persuadeo. Is vero Tudertum, finito Capitulo abiturus, unde rediturus esset nunquam, instante jam vitæ ejus fine; optimis haud dubie monitis instructam Julianam reliquit, commendans ei, licet adhuc juveneula, et solos quindecim annos natæ, Ordinem totum in maximis tunc angustiis constitutum; devotamque Congregationem Sororum, cujus eam prævidebat caput magistræque futuram aliquando; necnon suum proximum transitum; cujus denuntiatio valde consternavit Julianam, quæ adeo cito privari se dolebat optimæ animæ Pastore.

B qui salubriter instructæ extremum valedict.

10 Ultima hæc Generalis sui monita tam alte animo impressit Juliana, et tam frequenter recolerebat mente; ut quæ a prima pueritia fervebat ad Dei famulatum, exinde etiam æstualet magis; fieretque non sibi tantum, sed etiam aliis magistra virtutis. Imprimis autem sibi præfixit quamdam vitæ regulam, inviolabiliter observandam; jejunandi scilicet omni quarta et sexta feria, quibus solo pane cœlesti reficiebatur. Et quoniam æquum judicabat, ut Marianam professa servitutem, unum quoque diem illi adiectum haberet; addidit jejunii sui diebus Sabbatum, cum modico pane et aqua transigendum: quod etiam impendebat contemplatis septem doloribus Virginis ante ipsius imaginem, acsi illis ipsis præsens adfuisset: quemadmodum etiam Feriam sextam habebat occupatam meditandis Dominicæ passionis mysteriis coram Crucifixi simulacro. Huic vero ut similiorem se redderet, asperis etiam disciplinis diverberabat sibi carnes usque ad sanguineam; nec raro abripiebatur in extasim, præ desiderio se cum patiente Jesu crucifigendi: ut mirum nihil sit, si postea inventa fuit impressum carni suæ habens Crucifixi sigillum.

CAP. V. Hinc ipsa sibi quamdam formam præscribit jejuniorum,

11 Horas Canonicas noctu diuque persolvebat suo quamque tempore, nec prius ab una transisset ad aliam, quam mysterium ei respondens meditando expendisset: cuique insuper applicans passum aliquem condolentis filio matris. Hoc vero exercitium etiam alias docuit, quemadmodum dicitur in vita discipulæ ejus Joannæ Florentinæ, pio etiam fine defunctæ circa annum MCLXXVII. Numquam illa inchoasset vel finisset horam aliquam absque salutatione Angelica: in fine autem, pro Sororum pia consuetudine, addebat Salve Regina, sic a B. Alexio edocta. Quamquam autem ut plurimum sacris Officiis Fratrum suorum interesse conabatur in ecclesia Annuntiatae, istic se recipere solita ad proprium

C orationum, parentiarum,

Horarum Canonicarum,

Falconeriorum Sacellum, ubi præ oculis haberet defunctorum suorum majorum memorias; non credidisset bene transactum diem, quo non salutavisset adorassetque Annuntiatae imaginem ante suum altare, ibique commendavisset Servorum Ordinem, uti a Philippo mandatum acceperat. Qualibet etiam feria secunda, liberandis fidelium e purgatorio animabus, multa impendebat suffragia; recitabatque Vigiliis defunctorum, nocturna eas flagellatione concludens.

Junii T. IV

12 Admirationi autem Sororibus præcipue fuit cingulum ferreum, asperum valde et carni immersum, quo reperta fuit accincta post mortem, sic ut absque ipsius venerandi corporis læsione auferri nequiret; unde faciebant conjecturam, quod eo fuerit accincta a juventute, implere volens, ad litteram Evangelicum istud, Sint lumbi vestri præcincti; simulque reprimere stimulos carnis, et quamcumque delectationem sensualis tentationis, immitti solitæ ab omni boni humani adversario. Præcipue autem conabatur proficere in virtute humilitatis, quemadmodum a sancto patre suo didicerat, tanto sanctæ paupertatis et vilitatis amatore, ut noluerit ad sacros Ordines promoveri, sed in gradu laicali remanere elegerit; vilissimis quibusque vacando exercitiis et quotidianum victum emendicando Fratribus: sic et ipsa, cum posset nobiliter vivere de facultatibus suis, malebat manibus operari unde victum lucraretur; eoque io medium allato, communi cum Sororibus portiuncula manebat contenta.

D EX ITAL-
GIANII
altarumque
devotionum.

Cingulo ferreo
ad carnem
constricta,

Luc. 12

E imitatur hu-
militatem
patru.

13 Audito, post non multos ab emissa professione dies, obitu B. Philippi, Tudertina in urbe, die XXII Augusti, publica ac privata causa indoluit; quamquam multum solatii acciperet ex iis quæ de illius transitu circumstantiis narrabat Fr. Ubaldus Florentinus, atque ex ore ejus nepti suæ referebat Alexius. Imprimis autem movebat illam, per eundem ante mortem curata, duarum peccatricum Helenæ ac Floræ conversio, a quibus exordium habuit Aquispartanum Servorum cœnobium. Etenim hujusmodi spiritualis misericordiæ operibus ipsa toto corde afficiebatur: quorum licet expressa nulla supersit relatio, specimina tamen quædam fervoris, ad promovendam animarum salutem, hinc inde tralucunt per tenebras oblivionis; dum constat, quantum salubres ejus exhortationes profuerint matri, ad tenendum castæ viduitatis propositum, misericordiæ ac pietatis operibus unice intendendo. Eadem Franciscam Falconeriam, mortuo fratre suo Nicolao, indoxit, ut omnes facultates suas dispartiretur in usus pauperum; et D. Guiducciæ auctor fuit de Servorum Ordine merendi tam bene, ut privilegio singulari mereretur communionem meritorum Ordinis a Generali donari. Multos etiam persuasit, dimissa peccandi consuetudine, accedere ad sodalitatem Pœnitentium, quæ sub directione Servorum tum vel maxime florebat; et, quantum possumus conjectando assequi, plurimum contulit ad Dianæ cujusdam conversionem, quæ una cum marito totam se mancipavit servituti Marianæ.

CAP. VI

Mortuo B.
Philippo,

ejus exemplo
intendit con-
versioni anti-
marum.

F

CAPUT III.

Contubernio Tertiariarum præfecta Juliana, sancte illud instituit; miraculosisque favoribus cumulata in morte, ut Beata colitur in suis Reliquiis.

Defuncta matre, continuo se contulit Juliana ad Sororum sui Habitus contubernium: cœpitque ad se allicere plures boni spiritus puellas, ad Dei obsequium virtutemque formandas: quas inter fuit Joanna Florentina, cui talis Magistræ disciplina per

Juncta contu-
bernio Ter-
tiorum,

EX ITAL
GIANII.
CAP. VII

A duodecim annos suscepta, maximo adminiculo fuit, ut ipsi mortuæ tamquam heres succedere posset in magisterio quo plurimum Congregationi novellæ postea profuit. Fæ interim, et vivente et mortuo Philippo, iisdem jactata tempestatibus, quibus ipse Servorum Ordo tantum non dissolutus extinctusque fuit; ferebatur instar cymbulæ, majori navigio adhærentis; neque prius assequi firmum statum potuit, quam eum assequeretur Ordo ipse; receptus sub Apostolica protectione ab Honorio et Nicolao sui nominis Quartis, Octavo item Bonifacio; ac denique a Benedicto XI, per Bullam expressam anno MCCIV declaratus vere religiosus Ordo. Tum vero Venerabilis Pater Andreas, sancti Patris Philippi successor sextus in Generalatu, etiam de ordinando ad perpetuam stabilitatem Sororum Tertiariarum instituto cœpit serio cogitare, ipsisque exponere necessitatem unius capituli inter se constituendi, cujus electionem ipsarum arbitrio relictam volebat.

eidem stabili-
to tandem
Ordine

Priorissa eli-
gitur 1304,

B 15 Erat tunc Juliana annorum circiter triginta sex: quam cum omnes, absque mora et citra ullam discrepantiam sententiarum, nominarent; illa humiliter ad pedes Generalis abjecta, deprecari onus, seque indignam excusare cœpit; nec unquam induxisset in animum munus delatum suscipere, nisi in mentem venissent Philippi verba, jam olim sibi valedicentis Congregationemque commendantis, ut futuræ illius aliquando Magistræ. Fuit ergo prima illa, quod quidem sciatur, quæ cum Priorissæ titulo Sorores Tertiarias cœpit regere. Sicut autem B. Philippus, in Romano Martyrologio, appellatur a Baronio institutor Ordinis Servorum B. Mariæ; non quia eum ipse fundavit, sed quia Regulis Constitutionibusque instituit; sic et Tertiariarum Institutrix appellari posse Juliana videtur: quia quod Philippus facere non potnerat circa illas, ipsa effectui mancipavit. Neque enim existimandum, tum primum cum earum Regulam approbavit Martinus IV, ipsam conceptam scriptamque fuisse; sed potius longo usu firmatam, ut fuerat a Juliana concepta, extremam denique perfectionem ab auctoritate Apostolica suscepisse. Sub hac multis annis officium illa sibi injunctum gerens, verbis et exemplo præibat omnibus, ad exactam statutorum observantiam, donec annis gravis et laboribus fessa, pœnitentiis insuper, jejuniisque exhansta, lecto decumbere infirma cœpit, unde assurrexit numquam.

CAP. VIII

earumque di-
citur Institu-
trix

ob Regulas
conceptas.

CAP IX
Longæritate
familiæ suæ
propria,

annos 70 na-
ta, infirmatur
extremum,

atque ob sto-
machi impo-
tentiam

C 16 Hereditarium quodammodo Falconeriæ familiæ bonum fuit, longævam vitam ducere. Nam de patre quidem Julianæ Carissimo, etsi non satis constet quo anno obierit, certum est tamen annosum fuisse: matrem vero, quæ supervixit marito, deprehendimus ex scripturis idoneis ad nonagesimum quintum ætatis annum pertigisse. Patruus Alexius, non obstantibus vitæ ejus severæ austeritatibus, annum decimum supra centesimum numerabat cum obiit; anno MCCX, XVII Februarii. Quare nec mirum fuisset si etiam Julianam contigisset ad centesimum pervenire et quod septuagesimum supragressa non est imputandum venit ejus assiduis pœnitentiis, et debilitato per multam abstinentiam stomacho; cui debilitando plurimum contulit usus vini, aut nullius, aut diluti adeo, ut potius dici deberet aqua. Huic malo cum nullum inveniretur remedium; et stomacho nihil prorsus recipiente, etiam privatam se videret Juliana divinissimo eo Sacramento, quo solebat triduo per hebdomadam sustentari; pascebatur deliciarum in Eucharistia alias perceptarum recordatione suavi: quamquam hoc quoque solatium ei ablatum fuit, subeunte gravi melancholia, ex Viatici desperatione orto incommodo. Tandem tamen, suadente Confessario patrueli suo, piisque Virginibus ægræ assistentibus, acquievit, ut vellet spirituali Communionem

contenta decedere, seque ea ratione ad extremam D
Uctionem suscipiendam præparare.

17 Hac suscepta, et redeunte priori desiderio, Patrem suum Confessarium et Virginum Correctorem rogavit obnixè, ut saltem sibi deferretur sacratissimæ Eucharistiæ hostia, quam posset adorare. Id postquam obtinuit, rogavit iterum sibi pectus abluï, atque candidissimum superextendi velum, super quo sacrum Corporale explicaretur. Deinde ad lævam supra cor, ubi sentiebat majorem veluti fornacis ardentis æstum, poni Eucharistiam petiit. Sed, o novum et inauditum miraculum, perpetuoque memorandum! Ipsa enim quasi conversa in Angeli speciem, pulcherrima apparuit; et præ dulcedinis excessu quodammodo liquefacta, dum suavissime ex hac vita migrare contendit, Hostia quoque illa nullibi visa aut reperta fuit. Sive enim, præ dulcedine amoris, Julianæ animam secum attraxit benedictus Jesus; sive illa in cœlum cum ipsomet suo sponso Christo ad sempiternas nuptias evolavit; illud tamen compertum, quod Virgines consortes, dum ejus corpus curarent et de more abluerent; una ei carissima discipula et morum imitatrix, Joanna Florentina; cum extrema erga hanc piam Matrem officia, supra pectus ejus procumbens, persolveret, doleatque vehebementer se talem Magistram amisisse; supra ipsius carnem circa cor vidit Jesu Christi crucifixi imaginem, infra rotundum circulum, veluti sigillo impressam et obsignatam; ut inde agnoscerent posteri, quam B. Julianæ semper cordi extitisset Jesu Christi passio.

absque Viati-
co moritura

sacram Ho-
stiam cordi
suo superponi
petiit,

CAP. X

E
et mortua in-
venitur cruce
signata,

18 Prædictorum duorum prodigiorum tanta fuit apud omnes æstimatio, ut alterius rei memoriter retinendæ curam omnem Fratribus Sororibusque emerit: unde nec sigillatim descriptæ fuerunt multorum infirmorum miraculosæ curationes, ad contactum sacri corporis, dum illud a Sororibus modesta, sed pia pompa defertur in ecclesiam Annuntiatae, eique consuetæ exequiæ fiunt. Solam scimus, quod istis exemplis provocatus populus Florentinus, perrexerit frequens ad visitandam illius arcam concurrere, indeque quamplurima suis malis doloribusve remedia auferre. Reposita autem fuit arca illa sub altare Falconeriorum, titulo Immaculatæ Conceptionis Mariæ Virginis, quo Sodales Habitus nostri utuntur. In ejus laudem sacro tumulo hæc verba fuerunt affixa. Juliana, miraculis illustris, Virginalis gloriæ, Falconeriæ, Florentiæ, ac Religionis Servorum grande decus, sanctum patru Alexii animum imitata, qui unus ex septem sui Ordinis conditoribus fuit, e cœlo unde venerat, in ortu duplicis solis, sol ipsa ridere visa est, anno Domini MCCCXLI, Florentiæ in æde Divæ Annuntiatae, decima nona Junii.

claretque mi-
raculis.

Corpus poni-
tur sub altari

F
cum Epita-
phio,

19 Mansit venerabile illud corpus in lignea arca, sub prædicto altari, annis ducentis viginti octo; ubi recordamur noctu diuque solitam fuisse ardere lampadem, quæ, per craticulatam in fronte altaris fenestellam, nutriebatur et accendebatur. Sed cum anno MDLXIX renovandum altare istud esset, inventa est arca illa adeo cariota ac marcida, ut necesse fuerit sacra ossa inde exempta reponere in Sacrario, una cum aliis reliquiis: ubi usque modo servantur intra capsulam deauratam et interpositis crystallis perlucidam; uti etiam caput, compositum intra grande caput, quod Virginis vultum repræsentat. In sacra Montis-Sanarii eremo, inter alias Reliquias habetur pars brachii dextri B. Julianæ: et in civitate Oenipontana in Germania, ubi est monasterium Præsentationis B. Mariæ, Sororibus claustralibus Servorum fundatum, servatur os majus unius coccedicis. Quæ quidem Reliquia, sub publico Instrumento D. Sebastiani Cenni Archiepiscopalis Notarii, facta

et lampade
jugiter
ardente.

Inde an.
1569 trans-
fertur in
novam arcam,

et an. 1612
Reliquia
Oenipontem.

A facto in sacristia Annuntiatae Florentinae xi Augusti, missa fuit anno mdcxii Serenissimae Annae Julianae, Archiducissae et Sorori nostrae Tertiariae, quae hujusmodi beneficium instanter a Patribus istius Conventus requisiverat.

Quomodo
pingenda
effigies.

20 Atque hic sit modo finis eorum, quae scire atque colligere potui per hanc Quadragesimam, horis subcisivis, et a quotidianarum concionum cura minus impeditis, pro tenui mea ac debili facultate, in honorem B. Julianae, et ad satisfactionem Serenissimae istius Archiducissae; in primis vero ad Dei gloriam, quae illi semper cum honore ac laude debetur. Amen. *Hactenus Lucubratiuncula illa MS. divisa quidem in Capita x, sed quorum aliqua, quatenus vel Servorum Ordinem vel Regulam Tertiariarum spectabant, vel ex soto Auctoris ingenio diffusis deducta videbantur, in epitomen contraxi: amnibus, quae proprie Julianam concernebant servatis. Pro iis autem quae resecare placuit, accipe hoc loco ex Annalibus, quomodo Imago ejus pingenda sit.* Si quis, inquit Gianius, effigiem B. Julianae repraesentare cupiat, poterit cujusdam nobilis matronae, quae sit aetatis grandaevae et procerae staturae, ut ejus

B veneranda indicant ossa, compingere imaginem quae manu dextra super pectus demonstret impressionem illam sanctissimi Crucifixi, sinistra vero Coronam calenlorum cum libro retineat; ceterum Monialium habitum cum velaminibus pro consuetudine tertii Ordinis Servorum, induta sit.

CAPUT IV.

Miracula per intercessionem B. Julianae Falconerie post ejusdem mortem obtenta ex scripto Italico Monasterii Annuntiatae Florentiae.

Florentiae curantur gravis infirmitas pedis,

ANNO mdcxxxviii, xxiii Decembris, cum esset Maria filia Joannis Rossi in horto suburbano Serenissimi Magni Ducis, Boboli dicto, immedicabili infirmitate in uno pedum laborans qua cum gravissimis et continuis doloribus duodecim annorum spatio afflicta fuerat absque ulla adjutorii spe, ideoque a medicis et chirurgis destituta, sese ex animo intercessionem B. Julianae commendans, eodem momento pristinam perfectamque sanitatem recuperavit.

febris,

21 Maria Elizabetha, Pauli Ricci filia quinquennis, gravi febre oppressa, sumpto pulvere ex rosis quae B. Julianae Reliquias tetigerant, subito miraculo ab omni febre libera et perfecte sana remansit.

partus difficilis,

22 Cum sibi hujusmodi rosas applicuisset confectumque ex eis pulverem hausisset Catharina, uxor rhedarii D. Leonis Strozzi, eo tempore, quo jam per duas dies noctesque continuas acutissimis partus doloribus conflictata fuerat ideoque non tantum de partu sed etiam de vita desperatum erat, mox felicissime filium peperit ab omni infirmitate libera.

diuturna febris,

23 Catharina Angela, filia Pauli Ricci rhedarii D. Ducis de Verlich, octo mensibus uterum ferens et longa febre debilitata; cum frustra per multas variasque medelas pluresque venarum incisiones, etiam eadem die saepius iteratas sanitatem quaesisset; tandem applicitis sibi iisdem rosis haustoque earundem pulveris sese dictae Beatae commendans, subito sanitatem recepit.

tumor et ex-citas oculi,

24 Maria Magdalena, Tartini filia duodennis circiter, anno mdcxxxii gravi fluxione afflicta erat in uno ex oculis; qui ad pomi aurei magnitudinem intumuerat, cum tanto dolore, ut nec die nec nocte quietem permetteret, unde et visum in eodem oculo omnino amiserat; ita ut D. Medicus Cheluzzi immedicabilem atque incurabilem declaraverit. Hujus mater cum eam B. Julianae obtulisset atque ex animo commendasset; eo ipso tempore, quo facto voto do-

num revertebatur, filiam suam omninosanam maximo sno cum stupore invenit; unde postea ad altare praedictae Beatae votum suum obtulit, sanata secum adducens filiam, ut debitas gratias eidem referret.

D
EX ITAL.
GIANII

pedis dolor.

25 ANNO mdcxxxvi, xxviii Maji Catharina, filia Mariani Cavalini, cum longo tempore passa esset, et etiamnum pateretur maximum et intolerabilem dolorem in dextro pede ita ut movere se non posset; ex animo sese commendavit intercessionem B. Julianae, mane aliquo quo desiderabat interesse devotioni septem Dolorum, hanc ab ea postulans gratiam ut eo se hoc mane conferre posset. Postea magna cum fiducia viae se dedit, trahens se quam melius poterat, manibus pedibusque reptando ad templum sanctissimae Annuntiatae. Cumque ad altare praedictae Beatae pervenisset, vix aegrum pedem Sacello intulerat, moxque omnem dolorem cessare sensit seque cum tanto sno, quanto circumstantium stupore sanam plane invenit; ita ut postea nullum unquam dolorem senserit: pro qua gratia argenteum deinde pedem obtulit.

In Qui stello
sub ditione
Mantuanæ
E

rhedæ per-
illas osigitur,

26 ANNO mdcxxxvii cum D. Aurelia Pirraehera ex S. Felicis oppido rediret ad ditionem Quistellensem, rhedæque quae duobus pullis equis traheretur veheretur; hi manum rhedarii fallentes, inversam fractamque rhedam tum supra ejusdem Dominæ ac duarum ejus famularum, tum ipsius rhedarii corpus egerunt. Praedicta vero Domina illo instanti invocante nomen atque adjutorium B. Julianae, omnes miraculose ab omni offensa atque injuria liberi evasere, id manifesto ejusdem Beatae attribuentes miraculo.

moribundus
subito convalescit,

27 ANNO mdcxxxviii cum D. Aurelia Pirraehera ex S. Felicis oppido rediret ad ditionem Quistellensem, rhedæque quae duobus pullis equis traheretur veheretur; hi manum rhedarii fallentes, inversam fractamque rhedam tum supra ejusdem Dominæ ac duarum ejus famularum, tum ipsius rhedarii corpus egerunt. Praedicta vero Domina illo instanti invocante nomen atque adjutorium B. Julianae, omnes miraculose ab omni offensa atque injuria liberi evasere, id manifesto ejusdem Beatae attribuentes miraculo.

28 Cum quidam N. in eodem loco S. Felicis ex acuta febre moribundus atque ab omnibus medicis destitutus decumberet; et eo jam esset in statu, ut consuetæ commendationes animæ recitarentur; praedicta D. Aurelia ipsi in aurem insinuavit, ut sese commendaret votum faciens B. Julianae; quod ut fecit, subito ita convaluit, ut post biduum lectum deseruerit, quod sine miraculo fieri non potuit.

distortum
collum
curatur,

29 Annibal Orsi, Quistellensis, gravi malo circa collum vexatus, acerbissimum patiebatur dolorem, unde omni quiete et solatio destitutus collum etiam habebat distortum; adhibitisque frustra variis medelis et unctionibus, tandem mater ejus vespere aliquo partem affectum oleo ex lampade dictae Beatae innungere enim jussit cum magno erga Sanctam fiducia, qui cubitum concedens sequenti mane improvise miraculo liberum plane sese ac sanum reperit, acsi nullo unquam malo vexatus fuisset.

periculosus
sanguinis
fluxus
sistitur,

30 Alio quodam tempore idem Annibal, cum periculosum sanguinis fluxum ex naribus pateretur, qui duarum horarum spatio cum magna cruoris abundantia perduravit, absque eo quod variae constrictiones et ligaturæ, brachiis, coxis, ac capiti adhiberentur aliaque plura medicamina quidquam juvarent; nares eodem oleo ex lampade B. Julianae inunxit, ac subito sanguis fluere desiit; nec amplius eo malo laboravit.

pustulae
pestilentes.

31 Cum Domina Victoria Mazzachera, uxor Domini Capitanei Bartholomæi Tenente, Commissarii Quistellensis, pro nepote suo, a medicis desperato atque ad extrema reducto per pustulas pestiferas, dici curasset Sacrum ad honorem B. Julianae; subito infirmus melius habere coepit et intra breve tempus plane sibi restitutus est.

hectica
inveterata,

32 Soror Dominae Isabellae Malherbae Mantuanæ, inveterato febris hecticae malo per duorum annorum spatium vexata atque ad extremum vitae deducta, ab eadem Domina Isabella commendata B. Julianae, intra octiduum lectum deseruit et sana plane ac libera remansit.

33 Eadem Domina Isabella, vice quadam acutissimis

A tissimis intestinorum doloribus ex improvise oppressa, oleo ex lampade B. Julianæ sese inunxit : moxque dolor eam deseruit.

EX ITAL. MS.
intestinorum
dolores
sanantur.

Romæ

ter in agonem
relapsus ter
sibi restituitur

34 Josephus, Francisci Fornici filius, annorum tredecim, anno MDCXII, VI Augusti, tam vehemēti febre impetitus fuit, ut intra paucos dies in manifestissimum mortis periculum inciderit : ita ut collatis ipsi sacro Viatico atque extrema unctione, loquelæ, cognitionis, sensuumque reliquorum expers, deficientibus arteriæ pulsibus extrema corporis parte jam frigida, continuis epilepticis motibus ac convulsionibus proximæ mortis indicium daret. Tunc ipsius Mater aliique domestici, ex consilio duorum Religiosorum Servorum B. V. qui ægro aderant, ad intercessionem B. Julianæ recurrerunt ; vixque recitatae erant aliquot preces in honorem ejusdem Beatae, cum moribundus adolescens subito aperuit oculos ; conversusque ad orantes pro se Religiosos, tanta eos allocutus est libertate acsi nullo unquam malo laborasset. Die XIV supradicti mensis recidit idem adolescens eo modo, ut ad agonem redactus, omnium medicaminum impatiens, cognitionem perdidit ; allatis vero ad se reliquiis B. Julianæ renovatisque precibus, subito sibi restitutus est. Tandem cum tertia vice, XVIII supradicti mensis, recidisset, maloque accessissent geminæ in guttore monstrosæ magnitudinis parotides, quæ et respirationem omnemque alimentorum suoptionem intercludebant, unde desperato omnino infirmi vita credebatur ; rursus ad intercessionem B. Julianæ recursum fuit, ac subito tumores suppurare cœperunt infirmusque feliciter ab omni malo convalevit : quod legitimo scripto attestatus est Dominus Angelus Modius medicus Romæ qui ægrum prædictum curavit.

ac tandem
plane
convalescit.

B

APPENDIX D. P.

De Cultu B. Julianæ, successive promoti.

Manentibus
in sacristia
Reliquiis,

Cum anno MDCLX Florentiæ essemus, et P. Godefridus Henschenius, a rerum nostrarum studiosissimo D. Antonio Magliabechio deducti fuimus XXII Octobris, ad aram appositam miraculosæ Annuntiatæ Virginis imagini, in templo Servorum B. Mariæ : ac primo salutavimus Ordinis istius Generalem, Callixtum Puccinelli, qui postea Urbinatum Episcopus factus obiit. Hoc jubente exhibitus nobis ibidem thesaurus sacrarii, sone spectabilis ; interque alia, inaurata ex ligno capsula, continens sacra B. Julianæ ossa, et similis materiæ statua pectoralis, cui ejusdem Divæ caput includebatur. Ibidem etiam intelleximus, a D. Francisco Augustini Falconerii, sub fide testamenti, conditi anno MDCXXXII, die VIII Maji, legata fuisse viginti scutorum millia per annos viginti legitimis usuris augenda, ad curandam B. Julianæ patriusque ejus Alexii canonizationem. Intra id tempus si nihil effectum fuisset, capitalis illa summa cum fructibus converti debebat, juxta testantis voluntatem, in marmoreum altare sive sacellum, quo dictæ Reliquiæ honestius collocarentur. Sed ut terminus iste indulgente Pontifice prolongatus tunc erat, ad supplementationem heredum ; ita etiam postea aliquoties, ac ne quidem anno MDCXCI impleta erat obligatio præscripta, cum super his et aliis consequenter ponendis me informaret P. Mag. Antonius Fabri iste Bibliothecarius.

legantur an.
1632 secuta
20000

ad fabricam
sacelli.

Interim
receptis Romæ
processibus

36 Dilationis causa, sicuti idem P. Bibliothecarius me docuit, fuit et est expectatio propinqua canonizationis, fabricatis jam duobus Processibus, circa cultum ab immemorabili, uno Florentiæ MDCLXXII, altero Tiferi anno LXXVI : vi quorum a sacra Congregatione Rituum anno LXXVIII emanavit favorabile Decretum, Pontificio annutu firmatum. Interim, anno jam

dicto LXXII, die XIII Augusti, prædictæ Reliquiæ ex antiquis ligneis capsulis translatae sunt in duas urnas seu capsulas argenteas, a Patribus ipsius conventus Florentini curatas, et collocandas eo ubi illæ steterant loco, id est in Oratoria Passinianorum, sub altari Reliquiarum dicto, ad ostium sacristiæ, quemadmodum constat per Instrumentum tunc rogatum a Joanne Antonio Cosmi Vinealis, Notario publico Florentino et Cancellario Archiepiscopali. Inde vero translatae eadem Reliquiæ sunt anno LXXVI a sacristia, sub altare Immaculatæ Conceptionis, cujus capella ad jus Patronatus DD. Falconeriorum pertinet, die XI Septembris. Tunc Patres nostri, quidquid de sacro corpore supererat, compaginaudum decenter curarunt, et cupiti unendum ; sic ut aliud ferme nihil desit integritati, quam coxndicis sinistrae os, Ociponti remanens. Ita redintegratum corpus indutum fuit habitu Tertiariarum Sororum, sericeo tamen, culcitraeque et cervicali candidi holoserici impositum, intra ligneam arcam, in modum candidi marmoris coloratam, limbisque inauratis decoram : cujus operculum habet in fronte scriptum vetus Epitaphium, dependentibus circum anathematis argenteis et chartaceis, sicut antea circum caput pependerant. Quibus omnibus sic comparatis, clausa arca, reposita fuit sub altare prædictum, coram testibus ad id rogatis publicoque Notario, videlicet Gerardo Salvini Florentino ; idque sub noctem, et valvis clausis, nostrisque Potribus omnibus assistentibus.

transferuntur
Reliquiæ an.
1672 in
novas capsas,

et an. 1676
sub altari
ponuntur,

E

37 Eriunde numquam amplius aperta fuit arca publiceque exposito, nisi ad instantiam quandoque illustriorum personarum, quibus specialis honor iste deferretur. Festa tamen B. Julianæ die, capella et altare prædictum quam speciosissimis paramētis, floribus, cereisque ornantur ; quatuor ex his die noctuque ardentibus, a primis Vesperis usque ad finem diei sequentis ; et supra altare ponitur tabula, Beatam representans, in actu decumbentis extremum, sibique apportari facientis sacrum Viaticum. Pulsantur, ut in maximis solennitatibus, campanæ : sed Officium et Missæ fiunt de festo tunc corrente SS. Martyrum. Annuit etiam Sanctitas sua, ut, si nihil obstat, liceat Votivam facere de Deipara. Postquam autem anno (sicut supra dictum est) MDCLXXVIII allatum fuit Breve, cultum ab immemorabili confirmans ; pulsatis campanis omnibus, die XVIII Junii, exposita imago Beatae fuit supra portam ecclesiæ, et quam sollemnissime decantatus hymnus Ambrosianus.

et ordinatur
festum :

solennius id-
que instauratur
an. 1678

38 Sed eo non contenti Patres, majori cum otio apparandam novam festivitatem censuerunt, lecto ad id die XXIII Julii, quando apparatus tam musicorum concentuum, quam artificialium ignium excellentissimus noctem præcedentem totam occupatam habuit : et Reliquiæ, suis crystallis inclusæ ; omnibus fuerunt conspicuæ, non tamen supra, sed sub altare Conceptionis. Mane autem panegyricam orationem dixit Provincialis Scholarum piarum. Secuta orationem est Missa solennis, et reliquum divi istius Officium ; vesperi autem iterotum illuminationes priores cum alio quocumque festivo ornatu ; quando etiam gentis Falconeriæ insignia inter faculas volantes luxere. Accurrit ad spectaculum, non solum populi, sed etiam nobilium multitudo, tum ipsu Dominica, tum biduo subsequenti, quo patuerunt videre cupientibus Reliquiæ sanctæ. Tunc etiam illuc accessit Regis Poloniæ Thesaurarius, cum sua uxore. Festum autem sua honorabili præsentia concluserunt Serenissimi Principes, imprimis Magnus Hetruriæ Dux Cosmus III : qua etiam occasione impressa fuit epitome Vitæ, ad instructionem et solatium populi.

F
23 Julii

39 Quod ad Beatae imagines attinet quæ in nostra ecclesia sunt, una in Processibus sic memoratur Super altare, in capella S. Annæ, extat antiqua tabula depicta ; ubi effigiata est S. Anna cum Maria Virgine ejus filia super brachiis, et in sinistra S. Laurentius Martyr, et B. Juliana de Falconeriis, in Habitu

Antiquæ
imagines,

Monialis,

A Monialis, cum radiis aureis super capite, corona globorum in manu, et circa pedes cranio humano ac lilio, necnon foramine ad pectus cum particula Hostiæ rotundæ, quomodo hic in ectypo vides.

B. JULIANA FALCONERIA
Ord. Servorum B. M. Florentiæ

una picta
circa 1540.

Interrogavit Illustriss. Judex etc. testes deponentes an recognoscerent dictam picturam. Ambo concorditer dixerunt, non dubitare, quin sit manu Antonii Bonini de Mazzeriis, qui fuit de Schola Franci-Bigii, pictoris celebris circa annum MDXL, de quo Antonia pictore fit mentio a Georgio Vasario in Vitis Pictorum, circa finem vitæ d. Franci-Bigii.

40 Habetur etiam recens sculptum ectypum tabulæ præmemoratæ quam altari impositam dixi supra, alterius autem supra portam tunc expositæ ectypum fortassis reperitur ante Historiam Panegyricam B. Julianæ Falconeriæ a Fr. Prospero Bernardi Florentino dedicata Decio S. R. E. Cardinali Azzolino anno MDCLXXXI; quarum utpote minus antiquarum hic meminisse satis est. Satis etiam meminisse ipsius Historiæ, nihil ultra aliunde nota continentis, præter Academicorum duodecim Parthenicorum Epigrammatu, Registrum alphabeticum Sanctorum ac Beatorum Ordinis, tum plausum poeticum in festis prædictis expositum cum gemina constitutione Pontificia, altera Martini V approbantis quamdam Regulam seu religiose vivendi formam, in qua nonnulla honesta et rationabilia, ac regulari disciplinæ congruentia statuta et ordinamenta fore noscuntur, eatenus laudabiliter observata per eos qui Fratres et Sorores de consortio Servorum S. Mariæ nuncupantur sub die

Alix recentiores in altari
et ante Vitam editam 1681.

xvii Kal. Aprilis, anno Pontificatus VII, qui fuit Christi MCCCXXIV. Altera Constitutio librum finiens, est Pauli V ad instantiam Annæ Julianæ Austriæ Archiducissæ, Constitutiones quas ipsa fieri procuraverat pro felici directione atque gubernio, Domus ab eadem fundatæ in oppido Oeniponti Brixienis diocesis, prope Monasterium Monialium Ordinis Servorum B. M. V.; scilicet Mulierum quæ sub titulo Servorum B. M. V. Altissimo famulentur, votaue castitatis et obedientiæ tantum emittant, sub habitu et constitutionibus ibidem expressis, ac Monialibus dicti Monasterii inserviant, vitæque necessaria ministrent. Inter dies Confessioni et Communioni dictarum mulierum deputatos notantur festu S. Annæ Prophetissæ, S. Philippi, et B. Julianæ Patronorum atque S. Annæ, matris D. V. M. et signatur Constitutio die vii Julii MDCXVII Pontificatus anno vi.

D
AUCTOR D. P.
cum Constitutio-
nibus Ter-
tiarum
Florenti-
narum

et Oeniponti
1617 approba-
tis.

41 Commentarium hunc claudat novissimum decretum super ejusdem B. Julianæ cultu hoc tenore emanatum anno MDCXCIII: Obtenta a Sanctissimo Domino Nostro D. Innocentio Papa XII per Postulatores Causæ sub die v Decembris 1692, proxime præteriti, nova audientia super instantiis ab eisdem alias Sacrorum Rituum Congregatione porrectis pro concessione Missæ, et Officii B. Julianæ de Falconeriis Ordinis Servorum Beatæ Mariæ Virginis. Iterumque propositis in Sacrorum Rituum Congregatione ab Eminentissimo et Reverendissimo Domino Cardinale Coloredo instantiis prædictis. Eadem Sacra Congregatio, audito tam in voce, quam in scriptis Reverendissimo Archiepiscopo Myrensi Fidei Promotore, censuit; standum esse in primo loco decisis sub die 3 Augusti 1690. Nempe, casum, de quo agitur, stantibus variis circumstantiis, quæ concurrunt, non comprehendi in Decreto generali anni 1628. Ideoque concedi posse Officium et Missam sub ritu Semiduplici de Communi Virginis pro Religione Servorum B. V. Mariæ et pro Urbe Florentina. Et insuper decrevit, in posterum servandum esse Decretum generale in forma præcisa, ita ut non suffragetur immemorabilis, nisi probata in eadem specie Officii et Missæ; si Sanctissimo Domino Nostro placuerit. Die 10 Januarii 1693.

Et Sanctissimus Dominus Noster ad pias ac humillimas preces Serenissimæ Eleonoræ de Austria, Poloniæ Reginæ, ab Excellentissimo Principe de Lichtenstein Cæsareo Oratore, eidem Sanctitati Suæ porrectas, prout in precibus prædictis ad Sac. F Congreg. remissis ad formam prædictorum Decretorum, perbenigne annuit. Die 17 Octobris ejusdem anni 1693.

A. Episc. Ostien. Card. Cybo.

Loco † Sigilli.

B. Inghirami Sac. Rit. Cong. Secr.

Hæc dum imprimuntur, Roma intelligo quædam addenda parari, quæ ad calcem hujus diei Lector poterit invenire, si mature alferantur.

DE B. MICHELINA VIDUA

TERTII ORDINIS S. FRANCISCI

PISAURI IN MARCHIA ANCONITANA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De variis Vitæ scriptoribus, Miraculis et cultu veteri atque hodierno.

D. P.

ANNO MDCCLVI

Tertius S. Francisci Ordo, uno cum primario Minorum Fratrum Instituto, per omnes Christianismi provincias propagatus, plures utriusque sexus Sanctos ac Beatos Ecclesiæ protulit.

Apud Pisaurenses iis initium B. Michelina dedit, extremam sectata paupertatem; idque non in cœnobio aliquo, quod minus arduum, sed in sua privatim domo; distributis in egens omnibus, quæ vel viro suo in dotem

Defunctæ
Pisauri in
festo S.
Trinitatis

dotem

AUCTORE D. P. A dotem attulerat, vel ab eo fuerant sibi relicta, vivens mendicatio. Talem autem vitam tenuit, annis ferme viginti, defuncta MCCCLVI, in Dominica Trinitatistunc in XIX Junii cadente, quo die festum ejus annue agitur in ecclesia Conventualium S. Francisci, ubi tumulum magnifice elevatum habet. Annus et dies obitus concorditer notantur ab omnibus qui Vitam scripsere.

Vita Latina 9 Lectorum datur, 2 Extat Pisauri MS. Vita Latina, cui simile ecgraphum, manu Salvatoris Salvatorii descriptum, pridem Bollandus noster accepit, et quidem in novem Lectiones digestum: quæ distinctio in Pisaurensi MS. non reperitur sed huic ad calcem additur, quod abest a nostro, testimonium veterum miraculorum his verbis: Ego vidi librum, in quo erant annotata 96 Miracula, cum signis Notariorum, quæ fecerat B. Michelina, ab anno 1359 usque ad annum 1378 et non ultra: quæ fere verba usurpat, in sua item prima persona Thomas Diplovetatus Pisaurensis, ante librum Additionum ad Consilia et Quæstiones Bartholi, excusum Venetiis, in Dedicatoria ad D. Jacobum Pisaurium, Episcopum Paphi, sub data anni MDXXIX, xviii Januarii, sic loquens: Ego vidi et legi librum in quo erant scripta 96 Miracula, cum subscriptionibus Notariorum. Hinc intelligas, eum qui Pisaurensi codici adscripsit præfatum testimonium, fuisse eundem illum Thomam Diplovetatum; non tamen Auctorem illius Vitæ. Nam hanc compositam fuisse crediderim statim a finito prædicto de Miraculis processu, cum illis rite cognitis, Episcopali ac forte etiam Pontificia auctoritate, decretus esse B. Michelinæ cultus, cum Officio, cui Lectiones istæ debebant subservire. Erat, cum moreretur Beata, Pisaurensis Episcopus Blasius; qui anno MCCCLVIII Asculum translatus est, ei-que successit Nicolaus; sub quo cœpta sit miraculorum descriptio, et continuata usque ad cccclxx, quo etiam ipse Firmum transit; et Processum promovendum reliquit Leali Malatestæ, qui nonnullo consanguinitatis vel amicitæ paternæ vinculo adstrictus fuit defuncto Michelinæ marito. Sed tertio post anno ipse quoque ad aliam sedem transiens, scilicet ad Ariminensem, locum fecit Angelo Feduccio, ex Ordine Minorum; quem omnino verosimile est absolvisse negotium, et scriptam mox Vitam approbavisse. Danus ergo cam primo loco.

B 3 Secundo vellemus dare Italico rythmo luculentius digestam per Fr. Franciscum a Lucignano, in argumentum devotionis erga Beatam, cujus intercessione sanitatem divinitus fuerat assecutus, addita e regione paraphrasi Latina. Sed ea, ut mihi Pisauri scribitur, nusquam nunc invenitur; putatur tamen eorundem Rhythmorum paraphrasis prosaica esse ea Vita, quæ manuscripta extat absque nomine paraphrastæ apud Monachos S. Catharinæ Martyris Ordinis S. Dominici, sub themate sumpto ex Cap. xxxi Proverbiorum, Mulier timens Dominum, ipsa laudabitur. Optavi igitur et petii paraphrasis istius ecgraphum accipere, collaturus ipsam cum Vita Latina secunda, de qua mox.

C 4 Eosdem rythmos simili Italica paraphrasi reddidit, sub titulo Semitæ spiritualis, Fr. Raphael de Pardis, Pisaurensis, et (sicut ad primæ partis calcem scribit) Baccalaureus in Ordine Minorum; ex ipsiusmet Beatæ familia Metella descendens per aviam, cuidam de Pardis nuptam, uti præfatur: quamquam non tunc primum ex familiæ conjunctæ inter se videantur fuisse, sed a tempore ipsiusmet Michelinæ quippe quæ filium unicum, Pardinum nuncupaverit, juxta Tussinianum. Hæc vita descripta fuit in gratiam Matrum ac Sororum tertii Ordinis, uti ex frequenti ad eas apostrophe apparet; et Pisauri quidem non reperitur, sed extat ejus ecgraphum apud me quoad primam partem; secunda pars quæ continere debebat miracula post

qua usus Raphael de Pardis

mortem, frustra requiritur, forte nec scripta unquam fuit. Ne tamen Latine versam hic darem primam istam partem, ferit Marianns Florentinus, qui antiquis ut dixi Lectionibus plurimum usus, et verosimiliter etiam utraque Italica jam laudata, plenior ac Latinam inseruit lib. 2 Fasciculi Chronicarum Seraphici Ordinis Minorum fol. 287, sicut illæ, in quinque grandia volumina digestæ et ipsius auctoris manu verosimiliter exaratæ, servantur Romæ ad S. Isidorum, apud successores Lucæ Waddingi: quorum unus Michael Tonerus, Lector Jubilatus, fidele ecgraphum ad me misit anno 1691 Desideravit autem Chronicæ illæ in anno MCCCLXXXVI, licet ipse Marianns vitam præduxerit usque ad MXXXIII. Igitur secundo loco Marianni contextum accipe, in Annotatis conferendum cum Italicis Manuscriptis ac prælo excusis, et augendum miraculis a max laudanda Tussiniana collectis: quem novissime secutus est Legendarii Franciscani recentissimus Auctor Benedictus Mazzara, nec alia nec plura habens quam ille.

5 Interim ex Codice Pisaurensi hic lege, et eo quod ibi ad calcem additum invenitur (nisi diversa manu additum sit) demonstratur illius codicis antiquitas non magna, præ eo ex quo primam vitam dabimus. Invenitur autem ibi sic: Fertur dictam S. Michelinam fuisse ex illa domo de Metellis; et domus sua erat ubi est ad præsens ecclesia Annuntiationis S. Mariæ, ubi et schola Excorizatorum, ubi et Tunica et Cilicium et aliæ Reliquiæ. Sed an ea domus, quam ante conversionem suam Beata incoluit? an vero pauperulæ hospitæ, apud quam extremos annos ac denique animam egit? Hæc potius existimo; nam ad S. Francisci, ubi corpus est, anno MDCLX legi in pariete scripta hæc verba: B. Michelinæ Cilicium et olei vasculum, non sine miraculo repleti, ceteræque Reliquiæ miræ sanctitatis refertæ, templi hujus sacrario servantur, atque hoc Sacellum restauratum exornatumque est A. . . . Atqui vasculum illud, credibilis est, ex dono dictæ pauperulæ, apud quam patrum fuit miraculum, relatam infra num. 12, ad Virginis Annuntiatæ remansisse: hinc vero cum ceteris translatum ad S. Francisci, ipso restorationis prænotata anno, quem injuria parietem dentantium subtraxit oculis, sed servavit diligentia Petri Rodolfi Tussiniani, in Historia Seraphica fol. 140 & brevem ejus mentionem faciendo, ubi docet, quod ad sepulcrum [non ita] pridem innovatum hæc verba sunt affixa Divæ Michelinæ ossa MCCCLVI [defunctæ], ex tumulo vetustate exoleto exempta, Zoroastes Barignanus et Hippolyta Leonarda uxor, novo hoc monumento locanda curarunt anno MDLXXX; utique solum sexennio citius, quam Historia Seraphica cederet: quod noto, ut appareat supplementorum in ea hic verborum necessitas, et quam negligentes typhothetas nactus sit diligentissimus alias Scriptar Tussinianus.

6 Porro cur hic tam brevis ille sit, alia nulla esse causa videtur, quam quod (sicut ibi ait) Vitæ et miracula diffuse est idemmet prosecutus sermone vernaculo imprimendaque dedit Arimini, anno quidem MDLXXXV, sed ex notitiis (ut præfatur) Pisauri acceptis, dum ibi concionaretur anno MDLXXII, octennio citius quam ista innovatio fieret, cujus propterea ibi non meminit; sed istic amissam notitiam supplevit in Historia, sicut dixi. Ipsum monumentum, sicut hodiernum spectatur hic propono: sed ostiolum nunc firmiter clau-

D et utraque Marianns Florentinus.

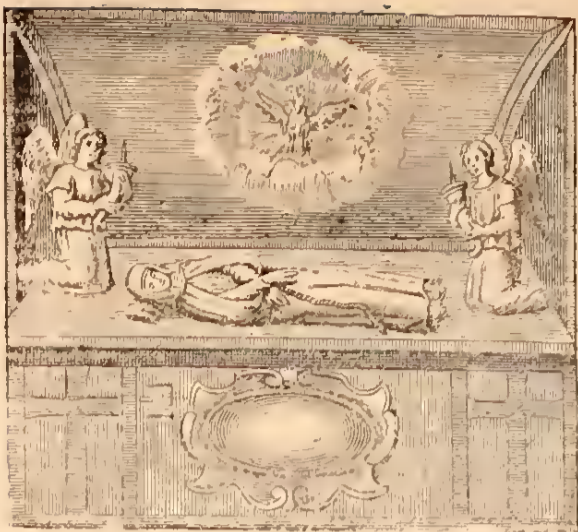
Memoria domus E

in ecclesiam versæ,

an. 1580 F

post collectas a Tussiniano pro nova Vita notitias,

monumentum, Epitaphium.

et effigies

sum, intelligo olim aperiri solitum, ut per craticulam ferream conspici interius posita ossa possent. Epitaphium, tumbæ præfixum, quod per tabellæ angustiam exprimere non licuit, tale est :

ANNO MCCCLVI POST CHRISTUM NATUM,
SANCTO AB HOC CORPORE,
FELIX ANIMA BEATÆ MICHELINÆ PISAUREN.
DIVI FRANCISCI TERTIARIE,
IN CÆLUM EVOLAVIT.

Ardet perpetua lampas ante sepulcrum : cui superiacumbens Michelinæ mortuæ simulacrum, arbitrio sculptoris est factum, sicut etiam elegans ejusdem velut in extasim raptæ effigies, a Frederico Baroccio Urlinate cloro tunc pictore elaboratæ : quam quoniam Pisaureses optant ari inscriptam videre, eoque delineationem mittendam curant, etiam hic accipe.

Festum apud Franciscanos duplex

7 Festum in ecclesia Franciscanorum agitur sub ritu Duplicis, sed omnia fiunt de communi nec Virginis nec Martyris, idque ex tempore immemorabili. Idem, sed nescitur quo ritu, fiebat olim tota Diocesi : nam in fine libelli Officii proprii S. Terentii Martyris, Patroni Principalis antiquioris, ab anno MDXCI ad-

notata erat rubrica particularis, pro speciali recitatione Officii aliorum Sanctorum ; et signanter de B. Michelina, sub hac forma : die XIX Junii fit Officium B. Michelinæ, Pisaurensis Tutricis, et omnia dicuntur de communi non Virginis. Capitulum Mulierem fortem, cum reliquis pro nec Virgine nec Martyre. Oratio. Exaudi nos Deus. Ast hodie nemo est qui meminertit talis Officii a se recitati. Nudum Officii proprii seu Lectionum novem de Vita recitandarum : quas tamen ante hos ultimos quinquaginta annos ex tunc adhuc superstite MS. accepit Bollandus. Sed si hæc notitia Pisauri perit manet liber Statutorum editus anno MDXXXI ubi lib. 1 Rubrica 4 est de Honore faciendo B. Mariæ et S. Terentii in eorum festivitibus et bratio currendo : extenditur autem Statutum, et jubetur ut idem intelligatur de oblationibus, debitis et consuetis in festivitibus, Corporis Christi, S. Mariæ n Julii ; S. Petri Martyris ex Ordine Prædicatorum, XXIX Aprilis, et S. Michelinæ : rursus autem de aliis quibusdam spectantibus proprie ad Festivitatem S. Terentii XXIV Septembris, concluditur tota Rubrica his verbis ; et idem observetur in Festo S. Michelinæ. Quare operæ pretium fuerit ipsum Decretum exhibere ad finem Miraculorum.

8 Plura his suggerere non potuit, qui de mandato Illustriss. Avii, Episcopi Pisaurensis, anno MOCXCI informandum me de plerisque supranotatis curavit ; rogatus ab Eminentiss. Leandro S. R. E. Card. Colorado, ex ipsomet Pontificæ electionis Conclavi non indignum reputante, tanti momenti circumstrepentes tunc curas interpolare litteris, super ea re ad prædictum Antistitem dandis ; præter illa vero nihil est quod ultra addere huic Commentario possim. Addenda est tamen grata memoria alterius beneficii, quo simul accepi informationem de veteri cultu B. Francisci, similiter Pisaurensis, vulgo B. Cecchi aut Cecchi, Ordinis Fratrum Minorum, quem quidam volunt B. Michelinæ fratrem fuisse ; sed ut patet ex antiqua ejus Legendæ, nobiscum benigne communicata, et ad diem IV Augusti dauda, nihil habetur, unde ejusmodi consanguinitas confirmari possit ; sed contrarium omnino : siquidem uno seculo prius quam illa obiit, defunctus anno MCCL.

VITA

Pro Officio proprio olim distributa in Lectiones ex MS. communicata a Salvatore Salvatore.

Michelina Italica, de Pensauri, civitate maritima, locupletibus parentibus exorta, nobiliter Dei gratia micuit in orbe dum vixit, post mortem miraculis plurimis ipsa coruscaus. In gradu nempe primo exorta virgineo, ad annum perveniens duodecimum, a parentibus traditur secundo statui conjugali, in eodem demorans annis octonis, remanens postea orbata marito. Existens itaque vicennis ætatis, in gradu tertio viduali, Spiritu sancto præventa, decrevit gloriosi S. Francisci tertiam Regulam adipisci, mundi et carnis illecebris vilipensis. Divino igitur Spiritu supra seipsam altius elevata, eligere optimam partem desiderans, seipsam alloquitur his verbis. Quid speras in seculo Michelina ? Age quod sit tuæ animæ optimum ; et sprete pompa bonorum præsentium, ac divitias quas possides ex successione primorum tuorum parentum, pro Dei amore pauperibus condonans, utilissimum thesaurum acquiras in cælo.

2 Exemplo Christi pauperis te conformes et verbo Evangelico consultius, ut caritatem Dei ac proximi perfecte custodias ; et luctans nuda cum nudo negotio,

D
AUCTORE D. P.
per diocesim
obliteratum,

licet in stat
utis an. 1531

decernantur
oblationes et
ludi.

E
B. Cecchus
non fuit fra-
ter B. Miche-
linæ.

LECT. I

Viro viduata
Michelina

eligit Christi
exemplo

LECT. II
abdicare om-
nia :

A tjo, id est diabolo, qui est Negans otium, semper in malis reportans victoriam, fructam centesimum cumules in excelso. Brevitate pensata insuper temporis, pondus cogita terrenorum; simul et quæ supra se impediunt contemplari, spinas fugias eorundem: ac seculari labore fugato et servitio terrenorum, quæ Deo plerumque obsistunt, eorum fallaciam præcaveas in futurum. Cuncta pro Christi amore dispenses, ut Deo totis viribus serviens, securam pervenias ad braviam retributionis æternæ. Accepta igitur Regula tertia, quæ de Pœnitentibus nuncupatur, incipit Dei famula Michelina cuncta pauperibus erogare: micas panum, denariorum et eleemosynarum subsidia; linam ac lanam veluti vestimenta lanea ac lineæ, secum portans, distribuit pauperibus et mendicis; et prout videbat cæcus et claudos, et cujuscumque generis inopes et mendicos, leprosos etiam et infirmos necessitatem habere, ita ut opus erat, singulis ministrabat. Nam et graviter infirmatis altitia, aviculas, atque pullos, pro diversitate infirmitatum, porrigebat: et ægrotis, doloribus conquassatis compatiens; velut mater infirmabatur et ipsa.

B 3 Dixit igitur Christus suæ famulæ Michelinæ: Vere Michelina vocaris, quia dum minimis meis pauperibus, lina et lineæ ac lanea et cuncta altitia et nutribilia erogasti; mihi capiti membrorum fecisti: et dum membra fœtida leprosoꝝ linxisti, oleo pietatis et gratiæ, subventionis et misericordiæ, mei amore unxisti; mihi unguenta et linimenta talia porrexisti. Cum enim pauperum debiliū membra roborasti, per caritatem cordis intrinsecus visceratam, et operis extrinsecus virtuosam, caput meum et me Christum filium Dei vivi, qui sum caput omnium Christianoꝝ fidelium, veluti prædilecta mihi famula Magdalena, unxisti. Insuper totum boni operis quod fecisti, mihi, non tibi principaliter approprias Michelina: mihi namque et pro me tu linata et nuncta, et velut lineæ recta et casta, in recta lineæ mandatorum meoꝝ incedens, non declinans ad dexteram vel sinistram, ponens pedes in arcto et recto tramite lineato, diligens justitiam et odiens iniquitatem, omnia mihi placita perpetrasti, ultra consortes tuæ civitatis ac provinciæ Marchianæ. Jesu Christi finito sermone, humilis Dei famula Michelina suo Domino correspondet: Confiteor tibi, Pater et Domine, tibi referens semper laudes, qui mandatorum tuorum semitam revelasti mihi famulæ tuæ Michelinæ. Omnia mihi namque tradita sunt a te, Domino Patre meo. Ego enim veluti Michelina, et ad nihilum, ac nihilum, et ad nihil prævalens; velut mica minutissima panis, quæ ad terram emittitur canibus manducanda; tamquam modici fructus, et quasi nullius pretii, ab omnibus vilipensa, nihil sine Te præpotens facere; merito Mica parvulina, in omnibus diminuta, mei fragilitate pensata, secundum vim diminutivi nominis, valeo nuncupari.

C 4 Omnibus autem rebus distractis et pauperibus erogatis, ambulabat per civitatem Pensauri pauper-cula Michelina, tamquam mica humilis, parvula; discalceata in pedibus, unica tantum contenta tunica honesti coloris et pretii; humilique mantello sive pallio cooperta, vilibus de lino coopertoriis capitis ac pectoris tecta et velata. Et ut se humilem conservaret, lecti vilibus et aridis straminibus utebatur; ac spiritu Dei fervens, seipsam alloquens, carnem edomans fastuosam, vilissimam asinam appellabat.

D 5 Ut autem perfectam paupertatem servaret, cum nihil jam prorsus haberet, in quadam domuncula cujusdam mulieris Deo devotæ, velut hospita pauper-cula, morabatur. Cujus mulieris inopiæ pauperis compatiens Michelina, dum olera coquinasset hospita

D prælibata; et ut oleum infunderet coctis herbis, lecythum acciperet oleo vacuum, nihilque olei esset in domo; subito Dei famula, cordiali caritate commota, dolorem adhibens compassivum in suæ necessitate consortis, recurrens ad Dominum toto corde, confidens in eo, nihil hæsitans, de cælo oleum postulavit. Vade, inquit ad consortem, lecythum recipias; quia ibi oleum invenies tibi, a Domino misericorditer propinatum. Accipiensque hospita vas plenum oleo, quod deposuerat vacuum, Deum in viso miraculo, oratione et meritis Dei famulæ celebrato, fixis in terra poplitibus, et ad cælum manibus elevatis, mirabiliter collaudavit: quinimo Christi famula, nihil cibi, sed Deo totum attribuens, se magis humilians tam corde quam corpore, divinæ pietati, quæ suis pauperibus in necessitate succurrit, laudes devotissimas pariter referebat.

E 6 Nec verebatur micas et frusta panis per civitatem aliquando mendicare, cum alimenta, quæ ut plurimum ex manuum suarum labore sumebat, propter studium continuæ orationis cessantia, ei nullatenus subvenirent. Dum autem semel pro petenda eleemosyna mendicaret, contigit ad domum cujusdam nobilis Domine applicare, quæ noviter erat leprosa effecta. Quam ut vidit Dei famula Michelina lepræ morbo pessime putrefactam, ex cujus carne, et maxime ejus ore, ita fœtor intolerabiliter emanabat, quod omnes se ab ejus aspectu præ horrore terribiliter fœtidæ evitabant, et modis omnibus se absentabant; ipsa, cum infirma simul infirmata, ejus visceribus pietatis et compassionis interius, exteriusque lacrymosis gemitibus jam confossis, ac precibus compassivis pro eadem per eandem ibidem emissis; Deus omnipotens, meritis et orationibus ipsius Beatæ, perfectæ sanitati pristinaeque illico restituit sospitati. Alia vice similiter ad unam domum alterius nobilis Domine, adjutorium eleemosynæ invocans, ab existentibus intra domum vocata, et ad cubile mulieris infirmæ, quæ dolore capitis fortiter patiens quasi spiritum exhalabat, confidenter deducta, et ut pro infirma Dominum exoraret; statim pietate commota, ac manum super ejus caput imponens, corpore existens in terris, sed spiritu ad Dei soliam elevata, piissimis precibus cordialiter emanatis, ad sanandam infirmam Deum quamcunq; invitavit.

F 7 Castitatem niveam, quæ est candor lucis æternæ, et speculum sine macula ante Deum, ut Dei famula custodiret, cingulo ferreo continuo nudam carnem accinxit: tandemque quinque ferreis rubricata catenis, cum ejus ferventi in Domino animo chordularum non sufficerent disciplinæ [usa est.] Cilicium insuper nuda carne portavit, exterorum contuitum toto ejus posse occultans. Patientia vero, in tanta Dei famulæ lætissima paupertate, ita eandem ditaverat, et fecerat firmissima stabilitate securam, ut eandem ineffabili lætitiæ arrha desponsaverit stabilitam. Abstinencia quoque ita Dei famulæ erat amica, ut vinum vel siceram numquam biberit: et crebra jejunia cumulans, macilentis cibariis utebatur.

G 8 Caritatem insuper proximis compassivam, [sed] prius illam fervidam et rubicundam, qua Deo se dederat subjectivam, ad ipsum totis visceribus et operibus diligendum, summopere studuit observare. Micas namque panum et eleemosynarum fragmenta, et quæcumque sibi Dei amore oblata, sibi modico reservato, versa vice pro ejusdem affectu, indigentibus tribuebat: et quibus nequibat effectam, ostendebat affectum viscerosius compassivum. Quinimo hospitalia infirmoꝝ pauperum visitans, eorum servitiis se sæpius mancipabat. Assiduitas operandi ita Dei famulam effecerat virtuosam, ut nunc filans et

ubi vacuum olei lecythum miraculo replet,

LECT. VI
leprosam sanat,

et tactu capitis dolorem sedat.

LECT. VII
F
Innitentialis vitæ rigor ab ea servatur.

LECT. VIII
Exercitia caritatis,

et jugis labor,

texens

EX MSS.

factaque Tertiarium distribuit egenis.

LECT. III
de quo cum eam Ludasset apparet Christus,

ipsa se profunde humiliat:

LECT. IV
et mendicato victians,

LECT. V
alio no utitur hospicio,

A texens, nunc orans secretius, quandoque se verberans disciplinis, semper ecclesias visitans, ubique morosa, maxime in horis Missarum; et pro tempore angustias et miserias visitans afflictorum, nunquam panem comedit otiosa.

LECT. IX

mors beati

9 Perseverante itaque in Dei servitio Christi famula Michelina, usque ad annum suæ vitæ finalem, [miraculis] circumfusa, in Ecclesia militanti diem complevit extremum, decimo nono Junii, certaminis receptura coronam, resplendens cumulis præmiorum, in Ecclesia triumphanti: quam sibi Deus fecit hic primitus gratiosam, consequenter perfecit in superis gloriosam, subsequenter signis et miraculis patefactis, sacramentorum robore confirmatis, attestantibus testibus fide dignis. Quin etiam quotidie omnipotens Deus non cessat suam famulam Michelinam coruscare miraculis, quibus impenditur laus et gloria ipsi Trinitati Deificæ, qui Deus vivit et regnat, per infinita secula seculorum. Amen.

miraculis honorata.

Hactenus Lectiones, congruo talibus sine terminata, neque Auctoris nomen præfixum habentes, sicut nec alia ullæ Vitæ talem ad usum compositæ: quod hodie dum observat in Breviariis suis Ecclesia, neminem nominans, nisi forte ex aliquo Sanctorum Patrum historia sumpta sit.

B

ALIA VITA

Ex MS. Chronica Minorum.

Auctore Fr. Mariano Florentino.

CAPUT I.

B. Michelinæ conversio ad Habitum tertii Ordinis et rerum omnium mundanarum abdicatio.

Nobiliter nata,

a

In solennitate [Octavæ] sacratissimæ Pentecostes de mane, anno Domini MCCCLVI, a et ab inceptioe Ordinis CXLIX die XIX Junii, feliciter obdormivit in Domino, B. Michelina, de tertio Ordine, in vita et post mortem miraculis non paucis coruscans. Hæc mulier beatissima, locupletibus parentibus orta, Nobilibus de domo de Metellis b civibus c Pensauriensibus, civitate Marchiæ Anconitanæ. Nomen que ei Michelina in sacro Baptismatis fonte mater ejus imposuit, quasi prænosceret, eam cum diabolis dimicatricem; licet pater eam Nicolucciam d appellare vellet. Quæ nempe, [post] annos pueriles incogitate transactos, ad annum perveniens duodenem, a parentibus cuidam nobili et magno civi e traditur conjugio: cum quo demorans annis octonnis, filium tantum f percepit; remanens postea orbata viro, annis vigenis y ætatis suæ.

bc

d et duodenem viro tradita

e

f

y

h eoque viduata vicens,

2 Venerat tunc de remotis partibus Mulier quædam peregrina ad civitatem Pensauriensem, quæ se Syrianam h vocabat; mulier quippe honesta et sancta, sub regula tertia Seraphici Francisci colligata. Hæc nempe operibus pietatis vacans, quærebat panem ostiatim per civitatem; deinceps in domum alienj honestæ personæ se colligens, orationibus et contemplationibus insistebat. Surgebat enim in nocte, et cum magno fervore orans sursum vecta, cœlestia contemplans, a terra mirifice elevabatur: reliquum vero temporis quod supererat, totum operibus spiritualibus consumebat. Igitur Syriana, ex suo excellentissimo spiritu facta famosa, quodam die dum panem mendicabat, a juvenula Michelina jam viduata domum recipitur, ac ut cum ipsa demorari vellet a Michelina deprecatur, in testimonio suæ floridæ juventutis. Cui assensum præbens Sy-

peregrinam ex Syria domi suscipit.

Junii T. IV

riana, cum hospita sua sanctissime degens, Deum D pro ea crebris precibus deprecabatur, ut animum suum suspenderet a terrenis. Vidit eam pluries Michelina ab terra in aerem suspensam, et orantem; ex quo majorem fidem jam conceptam septuplum auxit et devotionem.

D EX GIBSON. MARIANI

3 Superveniente denique festo sacratissimæ Pentecostes, irreverberatis oculis cœlum respicientibus orans Syriana, oblita cibum capere; Michelina inquit, Quare non comedis in hac die Syriana? hodie Pascha est, abstinere non licet: vis ut columna defixa in terra permanere? Tempus est lugendi, et tempus ridendi: hodie namque tempus est lætitiæ. Cui Syriana respondens ait, O si paulisper gustasses dona Dei, Michelina! res hujus mundi nempe amaræ tibi viderentur, ac ipsas procul dubio despiceres, et magis quomodo Deo placeres studebis, ut coronam in Paradiso ex hoc reciperes gloriosam. At tunc Michelina, ad hæc verba respondit, Omnia ista videntur tuffæ i et canciæ, et a personis desperatis et rudibus: et ostendens ei sua scrinia, in quibus sua bona et divitiæ tegebantur, addidit; In istis est Paradisus: neminem enim vidi de mortuis ad hanc vitam reversum, qui tanta persuaderet. Respondit Syriana, O infelix mulier! omnia ista sunt velut pulveres ante ventum, et omnia cum tua pulchritudine decident, sicut flos agri, et stappa quæ igne consumitur. Hæc enim numquam asserunt veritatem: promittunt enim requiem et quietem simul et lætitiæ, et condonant postmodum inquietem, laborem et mœstitiæ: spondent pacem, et dant turbationes et rixas.

cujus exemplo et monitis compuncta,

i Deo se tradere totam proponit,

E

4 Quid signant hæc tua verba? respondit Michelina: vellesne mundum despicerem? Numquam respuam, quousque hic supervixerit filius. Sed si mihi unquam concedet Deus, me a terrenis istis esse expeditam; polliceor tibi omnino mutare meam vitam. Cui respondit Syriana: De hoc ergo Deum supplicamus; ut si melius est, filius tuus vivat; si non, ad ipsum illum trabat. Annuit Michelina verbis Syrianae, Spiritu sancto præventa: et sequenti mane simul serotino tempore ad ecclesiam almi Francisci perrexerunt, et ante imaginem Crucifixi de hoc ambo k orantes, Michelina dixit; O Domine, si me liberaveris ab amore mei filii, tibi perpetuo famulabor. Et cum prolixius lacrymans orasset, vocem de Cruce delapsam audivit cum stupore, dicentem; Filium tuum volo mecum esse in Paradiso; itaque ab ejus amore liberam te l esse dispono; vade in pace. His auditis, Michelina territa, et in animo penitus mutata, ad domum cum Syriana revertitur. Cumque thalamum vellet ingredi, ut quid filius suus ageret prospiceret, quem in lecto reliquerat; duos fulgentes Angelos vidit, animam sui nati ad cœlum deferentes. Suscepit inter brachia cadavereculum illius, ac tenerrime ipsum lugens, tradidit tandem ecclesiasticæ sepulturæ.

cum fuerit cura filii soluta:

k

l Eum mox moriturum intelligit,

5 Viduata igitur Michelina remanens de viro atque proprio filio, totaliter Christo adhæsit; mundum et divitias vilipendens, secum in hæc verba locuta est, dicens; Quid speras in seculo, Michelina! Age quod sit tuæ animæ optimum et sprete pompa bonorum præsentium; ac divitiis, quas possides ex successione præmortuorum parentum, pro Dei amore pauperibus condonandis, utilissimum thesaurum acquiras in cœlo: exemplo Christi pauperis te conformes; cuncta pro ejus amore dispensa; ut Deo totis viribus adhærens, securam pervenias ad bravium retributionis æternæ. Et his dictis ad Syrianam magistram suam se convertens, ait, Ecce me libero et totam substantiam meam in manibus tuis: de omnibus fac sicut vis quia nuda nudum volo sequi Crucifixum. Cui Syriana: Ergo omnia pauperibus

seque ac suam omnia Syrianam tradit:

EX CIRCON.
MARIANI
m
assumit Habitum tertii Ordinis,

A pauperibus tribue, et Habitum, in quo et ego Domino servio, Seraphici Francisci tu similiter assumens, perpetuo te mancipis [Dei servitio] m. Induta igitur Habitum tertii Ordinis, summa cum devotione et lacrymarum effusione, Beata Michelina incepit cuncta pauperibus erogare et mendicis micas panum, denariorum, et eleemosynarum subsidia, vestimenta lineæ et laneæ secum portans, cuncta distribuebat: et prout videbat cæcos, claudos, et cuscumque gradus inopes, leprosos et infirmos necessitatem habere, ita ut opus erat, ministrabat: aviculas atque pallos pro diversitate infirmantium n porrigebat; et aegrotis, doloribus conquassatis compatiens velut mater infirmabatur et ipsa: veniebant ad domum ejus pauperes turmatim qui omnes manibus non vacuis semper recedebant, aut cum vestibus aut comestibilibus, et præcipue puelle quæ nubere debebant.

6 Quod cum perpendissent consanguinei sui, in furorem versi, uno animo concordēs properant ad domum ancillæ Christi; et ei impropria minasque o multas inferentes, ipsam infatuatam asserebant. Ipsa vero, jam a Spiritu sancto peruncta, constantior effecta, humiliter omnia ferebat et virili animo eis viam cæli prædicabat; asserens inquit, Cælum ipsum, pro reputari fatua, acquiritur p. Omnibus igitur distributis Christus Salvator apparuit famulæ suæ Michelinæ, dicens: Bene, Michelina, fecisti, ceu vocaris: quia dum meis pauperibus membris tua bona erogasti, mihi fecisti: et dum membra leprosoꝝ linxisti, te luvisti oleo pietatis, gratiæ et devotionis, et misericordiæ mei amorem unxisti, mihi unguenta et linimenta talia porrexisti cum pauperum infirmoꝝ membra debilia roborasti, per caritatem cordis intrinsecus viscerosam, et operis extrinsecus fructuosam. Caput meum et me Christum filium Dei vivi, veluti prædilecta mihi famula Magdalena, unxisti. Insuper totum boni operis quod fecisti, mihi, non tibi principaliter approprias. O Michelina! Mihi namque pro amore linita et uncta, et veluti lineæ recta causata in recta lineæ meoꝝ mandatoꝝ incedens, non declinans ad dexteram vel sinistram, ponens pedes in nervo et recto tramite lineato, diligens justitiam et odiens iniquitatem, omnia mihi placita perpetrasti, ultra consortes tuæ civitatis et provinciæ Marchisanæ.

7 Jesu Christi finito sermone, humilis Dei famula suo Domino respondit: Confitebor tibi, Pater et Domine, tibi referens semper laudes, qui mandatorum tuorum semitam revelasti mihi tuæ famulæ; omnia namque mihi tradita sunt abs te Domino Patre meo. Ego enim, veluti Michelina, ad nihil et nihilum, et ad nihil prævalens, velut mica minutissima panis, quæ ad terram emittitur canibus manducanda, tamquam modici fructus et quasi nullius, ab omnibus vilipensa; nihil sine te præpotens facere, merito mica parvula pargulina, in omnibus diminuta, mei fragilitate pensata, secundum diminutivam [mei significationem] nominis, valeo nuncupari. Omnibus autem rebus distractis, ut dixi, et pauperibus erogatis, ambulabat per civitatem Pensauri pauperula Michelina, tamquam humilis, parvula, discalceata pedibus, una tantum contacta tunicula honesti coloris et pretii, humilique mantello cooperta, vilibus de lino velis caput tecta, ac per tutam ipsa velata: et ut se humilem comprobaret, lecti vilibus q et aridis straminibus utebatur, ac Spiritu Dei fervens seipsam alloquens, fastuosam asinam appellabat.

8 Ut autem perfectam probaret paupertatem, cum nihil jam prorsus haberet, in quadam domuncula cujusdam mulieris Deo devotæ, velut hospita pauperula morabatur. Et mendicare pergens, ostia-

tim mendicando victum necessarium, sicut ceteri pauperes et egeni, quærebat; cum alimenta, quæ ut plurimum sumebat ex labore manuum suarum propter studium continuæ orationis cessantium, ei nullatenus subvenirent. Expellebatur nempe a multis, injuriosis cum verbis, tamquam prodiga et dissipatrix omnium bonorum. Sed ipsa sui Patris Francisci [exemplo] edocta, patiens ut surda, recedebat. Et cum semel a quodam consanguineo eleemosynam quæreretur; ipse iratus perticam r rapiens, graviter eam percussit, ac injuriosis verbis laccessivit. Sed Christi famula inter verbera leta effecta, verberum memor quæ pertulit Salvator noster ad columnam, dicebat percussori, Percute istam asinam, percute bene bestiolam istam; ita et taliter, quod pars aliqua in ea sana non sit, quæ olim per Pensaurum tam vera et pomposa incessit. Itaque tonsionibus multis polita, maximum de se omnibus ostendit exemplum patientiæ.

9 Castitatem niveam quæ est candor lucis æternæ, et speculum sine macula ante Deum, ut Dei famula custodiret, substricta tunicula, circulo ferreo corpus et brachia continue ad nudam carnem præciinxit, eandemque quandoque ferreis rubricabat catenis, cum ejus ferventi in Domino animo cordularum non sufficerent disciplinæ. Cilicium insuper asperum et longum ad nudam carnem portavit, exterorum contuitum fugiens pro toto ejus posse; quæ adhuc omnia reservantur pro Reliquiis in ecclesia Nuntiatiæ, quæ erat domus sua. Lectus quoque erat plana terra, interdum tabula quadam interposita, vel aliquibus semiaciis, s cippo otens ligneo pro cervicale: in tantumque flexis poplitibus orabat, ut tenera genua in putredinem scaturientia, graviter pateretur in ipsis. Abstinencia quippe ita Dei famulæ erat amica, quod vinum vel siceram vidua nunquam bibit: et crebra jejunia cumulans, macilentis cibariis utebatur.

10 Caritatem insuper proximis compassivam, post illam fervidam rubicundam quam de se dederat subjectivam, ad ipsum totis visceribus et operibus diligendum, summo opere studuit observare. Micas namque panis et eleemosynarum fragmenta, et quæcumque sibi Dei amore oblata, sibi modico reservato, versa vice pro ejusdem affectu indigentibus tribuebat: in quibus nequibat effectum, ostendebat affectum viscerosius compassivum. Quin imo Hospitalia infirmoꝝ pauperum visitans, eorum servitiis se sæpius mancipabat t. Assiduitas operandi ita Dei famulam effecerat virtuosam, ut nunc filans et texens nunc orans ferventius, quandoque se verberans ferreis disciplinis, semper ecclesias visitans [et domos] afflictorum, nunquam panem comedit otiosa.

ANNOTATA D. P.

a Habebat is annus 1356 litteram Dominicalem B, Paschu 13 Aprilis, atque adeo Pentecosten 12 Junii; ut necessario hic debeat addi vox Octavæ, librario prætermisssa: et haberi Dominica Trinitatis et Ordo Minorum censetur cœpisse an. 1208, unde et Waddingus orditur.

b Raphael de Pardis hinc auspicatur Vitam, hoc modo; Nata est Michelina in Italia, parentibus divitibus ac nobilibus, ex familia Metella. Probatur hoc ex eo, quod mater nostri Magnifici patris D. Antonii de Pardis, fuit ex eadem familia, et per rectam lineam ipsius Michelinæ consanguinea, quemadmodum prædictus pater noster sæpius declaravit: et etiamnum Pisauri supersunt familiæ dignæ, nobiscum ex eadem lineâ descendentes. Erravit tamen Tussinianus, hæc describens, dum Antonium facit patrem

D
tolerantia
verberum,

r

maceratio
carnis,

E

s

liberalitas
erga pauperes

F

t

a consanguineis fatua creditur

sed Christus eum animat;

ipsa coram eo se humiliat.

Ejus habitus ac stratum,

paupertatis et orationis studium,

A *patrem ipsius Michelinæ, qui forte per ætatem filius esse potuisset, aut etiam nepos vel pronepos : de quo statuent Pisaurenses, cum invenerint ætatem, qua vel ipse vel filius ejus Raphael vixit.*

c *Pensaurum pro Pisauo placuit mediæ ævi sciolis scribere, fabulantibus quod Galli Senones, ab obsessa Roma revertentes, ibi appenderint aurum inde relatum, atque ex eo facta nomen loco fecerint ; verosimilior sententia ob Isauro præterfluente (hodie Foliam dicunt) onomato patriam accersit. Usus tamen habet ut vulgo penultima brevi dicatur Pésaro.*

d *Nicoluccia, diminutivum pro Nicolaa ; et forte patri vel avo nomen Nicolans fuit. Tussinianus putat, quod in ea voluerit pater renovari nomen matronæ alijus ex sua familia.*

e *Raphael ait, Amicum Malatestarum, tunc Pisauri dominantium, fuisse ; Tussinianus, ex ipsamet illorum familia ipsum facit.*

f *Pardino non fuisse nit Tussinianus, sed unde id habuerit non indicat.*

g *Obiit ergo quadragenaria, nata anno 1316, conjugio juncta 1328, viduata 1396.*

B *h Credo quin ex Syria veniebat, neque sciri volebat quæ esset. Fuerunt postea viri dicti, testibus Raphael et Tussiniana, qui crederent, Angelum sub specie peregrinæ fuisse. Certe, post bene instructam Michelinam, amplius non comparuit, sicut nec nateæ uspiam visa Pisauri fuerat iisdem testibus. Interim Arturus in suo Franciscano martyrologio ossigunt ei ut Beatæ diem 31 Decembris ; ac deinde Gynæceo sacro, suum ipsius Martyrologium allegat, quasi ex jure possessionis inde acquisito.*

i *Crediderim legendum Truffæ et Canciæ. Nam Truffa Italice ludum, jocum, fraudem sonat : Cancia quid sit necdum comperi : nisi forte a Canto sit, idemque valeat quod nœnia.*

k *Addit Tussinianus, arnuti pro Michelina Suriana, caput inclinasse Crucifixum, inspectante et admirante illa. Raphael totum hunc articulum et sequentem paucis perstringens, Insistente, inquit Suriana, conversa ad Dominum Michelina, decrevit toti mundo renuntiare, et Deo Sancte vivendo servire. Sed quia de illius conversione deque Sorore Suriana diffuse agitur in Legenda rhytmo scripta, nihil ultra de ea re hic addam.*

l *Tacet de hac voce Tussininnus, solumquæ nit, visum Crucifixum inclinare caput : unde dubites an hanc a Mari.no scriptam vitam ille vulerit.*

C *m Addit Raphael, Postquam autem Habitum Michelina sumpsit, sollicita fuit Suriana, ut ei daretur Pater spiritualis, qui ipsam instrueret dirigeretque : et hoc obtento, reversæ simul domum sunt, cum benedictione illius. Ad hanc novitatem cœperunt, quotquot eis occurrebant, mirari ; circumspicere eantes ; conferre capita, ac murmurando dicere : Hactenus hujusmodi una dumtaxat erat, nunc duas videmus. An forte hæc altera, est Michelina ? O mulierem miseram ! o infortunatam famuliam ! quæ tota pessum ibit per istam amentem peregrinam. Hæc opprobria domum usque prosecuta illas sunt, ad omnia surdas ac mutas, quia corda earum intendebant vocibus plane diversis.*

n *Addit idem, viros et feminas. Presbyteros et Monachos, hospitalia et monasteria.*

o *Etiam fustibus usus nit Raphael.*

p *Erat autem inquit idem, sub initium animo tristi, et vultu afflicto : nam et magistra sua Suriana dereliquerat illam.*

q *Gabriel legit viridibus, quod minus probo.*

r *Titionem de foco raptum, putat Tussinianus.*

s *Forte legendum Stamineis vel Semirinctiis.*

t *Raphael nit sic distributum tempus habuisse : Noctem quieti et orationi ac disciplinæ dabat, primo*

mane Missis et Officiis in ecclesia audiendis : inde mendicatum circuibat, ac postea ad hospitale se conferebat, et denique domum. Post cibum sumptum filando vel texendo occupabatur.

D
EX CHRON.
MARIANI.

CAPUT II.

Peregrinatio in terram sanctam, oleum multiplicatum, lepra osculo abstersa, rigor abstinentiæ, mors pie obita.

Quia vero a suæ conversionis primordio amor Crucis subreverat in corde suo ; ubi ipse amor fuit crucifixus, omnino esse decrevit. Ideo opportunitate temporis et ætatis adveniente, navem ascendens cum honesta societate peregrinorum, mare transfretavit, visitans omnia illa loca cum lacrymarum profluvio maximaque devotione, ubi Redemptor noster aliquod mirum pro salute nostra operatus est, sed in loco, qui dicitur Calvariæ, in quo ipse Jesus pro Salute nostra pependit, in tantum præfixe immobiliter oravit extra se facta, ut omnes eam ab vita sublata crederent et extinctam. In quo quidem raptu ei dulcis amor Jesus apparens, mirabili consolatione replevit famulam suam ; adeo quod in se reversa, tam dulciter et ferventer de ipso loquebatur, ut omnes audientes in stuporem versi non valerent a lacrymis abstinere. Et quia ancilla Christi Michelina, in tantum, pro amore Dei cuncta contemnens, se humiliaverat coram hominibus ; ideo eam plurimum exaltavit Deus apud omnes, reddens illam venerandam et honorandam, ex multiplicibus signis atque miraculis, quæ per eam dignatus est mundo ostendere. Ex quibus plurimis aliqua subscribuntur.

Peregrinatio
Hierosolymam

E

12 Ipsa namque de Hierosolymis rediens ad Italicas partes, facta tempestas a valida in mari, ita ut periclitarentur : filia Crucis Michelina, flexis genibus brachiisque proteosis in modum Crucis, ferventer desuper auxilium postulavit. Mirum quidem ! Oratione nondum expleta pacati venti, et mari facto tranquillo cum salute Italiam applicarunt. Ex cujus reversione tota civitas Pensaurina gavisa est, et præ devotione indumenta omnia decerpta, alia sibi largiuntur. Cum cuncta sua bona famula hæc Altissimi, pauperibus erogare cœpisset tanta largitate, ut nihil pro se reservaret ; adveniente paupere quodam, parum olei postulante amore divino, injunxit puellæ afferre lecythum, et oleum pauperi petenti condonare. Cui puella, quomodo oleum in domo non remanserat, respondit ; et ut omnia vasa purgaverat, dixit ; addens cum indignatione non modica, Vos adeo omnia pauperibus erogatis, quod tota aqua vobis non sufficeret de Folia, quod est flumen juxta Pensaurum transiens. Cui ipsa respondit ; Vade, bona puella ; vade : quod jubeo cito adimple, et ter adhuc lecythum velis effundere. Quæ cum querulosis verbis porrexisset, vas olei plenum invenit, adeo quod effundere videbatur. Quæ cum egeno tribuisset, præcepit ei humillima famula Christi, ut miraculam quod Deus propter pauperulum suum patrarat, nemini panderet, dum viveret b.

a
inde redeunti
sedata
tempestas,

F
multiplicatum
pauperibus
oleum,

13 Alia vice, dum nobilis Michelina in domo pauperulæ supradictæ hospitaretur, cujus mulieris pauperis inopiæ compatiens, dum olus coquinasset hospita prælibata, et ut oleum affunderet coctis herbis lecythum acciperet oleo vacuum ; nihilque olei esse in domo comperiret c ; subito Dei famula, cordiali pietate mota, dolorem adhibens compassivum in suæ necessitate consortis, recurrens ad Dominum, toto corde confidens, de cælo oleum postulavit. Vade, inquires, et consuetum lecythum recipias : quia ibi oleum invenies, tibi a Domino misericorditer

c

ricarditer

EX CHRON.
MARIANI.

A ricorditer propinatum. Accipiens hospita vas plenum oleo, quod deposuerat vacuum, Deum in viso miraculo, oratione et meritis Dei famulæ celebrato, fixis in terra poplitibus et ad cœlum manibus elevatis, mirabiliter collaudavit. Quinimo Dei famula nihil sibi sed Deo totum attribuens, se magis humilians tam corde quam corpore, divinæ pietati, quæ suis pauperibus in necessitate sua succurrerat, laudes devotissimas pariter referebat.

Velo ejus
cephalga
curata.

14 Cum cuncta sua bona pauperibus distribuisset (ut præmisimus) amica paupertatis tantum velum unum retinuerat, quo caput cooperiret; quædam persona maximum dolorem capitis patiens, velum ipsum postulavit amore divino. Quæ mox illud tribuens, aliud sibi oblatum, parvum strictum et grossum recepit, quo textit caput suum. Ille vero qui ab ipsa velum postulaverat: super languidum caput cum imposuisset, statim ab omni dolore capitis liberatus *d* est, referens gratias immensas omnipotenti Creatori. Alia vice, dum semel pro petenda eleemosyna mendicaret, contigit ad domum cujusdam Nobilis Dominæ applicare. [Ibi ab] assistentibus intra domum vocata et ad cubile mulieris infirmæ, quæ dolorem capitis similiter fortiter patiens quasi spiritum exhalabat, confidenter deducta est, et ut pro infirma Dominum exoraret, supplicarunt. Statim pietate commota, manum super ejus caput imponens, corpore existens in terris, sed spiritu ad Dei solium elevata, piissimis precibus cordialibus emanatis, adsanandum infirmam, Deum quamcunq; incitavit: qui de cælo solio famulam suam exaudiens, statim omnem dolorem a capite mulieris patientis effugavit.

Leprosus
osculo
mundatus:

15 Obviavit semel per civitatem quemdam horribilem leprosum discipula Christi Michelina, qui tum ex horrore, tum ex fœtore ab omnibus expellebatur. Quod cernens Dei famula, illius qui pro nobis apparuit leprosus, cordiali compassione commota, doloreque affecta, nimia cum pietate cucurrit ad ipsum; eum tenerrime et fortiter amplexata est, incipiens ejus ulcera osculari: quæ ab ore tacta famulæ Christi, statim desiccata decidebant crustæ *e* quod ipsa videns, ex caritate ebria, et in fervore spiritus, totum fere osculavit, totusque mundatus est. Dum quadam vice ad unam domum cujusdam Nobilis Dominæ, adjutorium eleemosynæ invocans, accederet, quæ noviter erat leprosa effecta; eam ut vidit Dei famula Michelina lepræ morbo pessime putrefactam, ex cujus carne et maxime ejus ore ita fœtor intolerabilis emanabat, quod omnes se ab ejus aspectibus præ horrore terribiliter fœtidæ evitabant. Cujus visceribus pietatis et compassionis interius exteriusque lacrymosis gemitibus jam confossis, ac precibus compassivis pro eadem ibidem emissis, Deus Omnipotens, meritis et orationibus ipsius beatæ, perfecte pristina illico restituit sospitati. Alia multa operatus est Deus altissimus per servam suam mirabilia: nam de diversis infirmitatibus languentes, se ei dum viveret committentes, statim sanabantur; quæ brevitatis gratia omitto.

Sullæ appeti-
tus refrenatus,

16 Cum Christi paupereula Michelina, in primordio conversionis suæ, de carne assa porcina appetisset comedere, eo quod assueta erat delicatis cibariis; petiit eam a quadam nobili vicina, quam sibi libenter emit, cum ipsa ex inopia emere nequirit. Carnes tandem assæ cum paratæ fuissent, vocavit eam Servitrix, ut comederet: quæ non cœnatum ivit, sed ad cubile: et clauso ostio nudataque, ferreis catenis acriter se verberavit, dicens; Caro carnem comede porci assam, comede nunc; satia te, corpus meum sensuale; Vis amplius de carnibus comedere? Itaque aspere se percutiens, sanguis fluere cœpit usque ad terram: ex quo appetitus

sensualis repressus, numquam sensualia deinceps D requisivit *f*. Unde extitit gloriosa victrix Michelina, de mundo, carne, spiritu victoriosa atque de omnibus sensualibus delectamentis.

17 Perseverante itaque in Dei servitio Christi famula Michelina, usque ad annum suæ vitæ finalem, micans virtutibus (ut dixi) circumfusa miraculis in Ecclesia militante, diem complevit extremum, certaminis receptura coronam, resplendens cumulis præmiorum, in Ecclesia triumphanti *g*. Cujus Corpus cum honore, toto populo concurrente, cum omnibus Presbyteris et Religiosis, ad Ecclesiam beati Francisci depurtaverunt, ac honorifice tradiderunt sepulturæ. Quam sicut Deus fecit hic primitus generosam, subsequenter perfecit in superis gloriosam, sequentibus signis, et miraculis patefactis *h*; ex quibus nonaginta sex, notariorum *i* robore confirmata, attestantibus fide dignis conscripta, signata et approbata fuere: quinetiam quotidie Omnipotens Deus non cessat suam famulam coruscare miraculis, quibus impenditur laus et gloria ipsi Trinitati Deificæ, qui Deus est unus et trinus, per infinita secula seculorum. Amen.

mors pie obi-
ta.*g*
Sepulta apud
Minores,*h**i*miraculis
claret.

ANNOTATA D. P.

E

a Nihil de miraculo sedata tempestatis Raphael: ipsam vero peregrinationem paucis perstringens, post narrata viventis miracula, de quibus infra, hoc solum ait: Insuper sumpsit sibi grande istud exercitium eundi in Jerusalem, et salva Pisaurum rediit: sed quia hoc sufficienter explicatur in historia, quæ rhythmo circumfertur, aliud hic non dicam.

b Nihil etiam de hac olei multiplicatione Raphael, sed solum de sequenti.

c Idem hæc paulo plenius; Videns, inquit, lecythum vacuum, exclamavit dicens, Hei mihi! Deest oleum, et ego paupereula sum: quod suspirium eo expressum credo, quia Michelina omne suum oleum expenderat in egenos, dubitabatque paupereula hospita, an idem non fecisset de suo. Erat autem tunc orationi intentata Michelina: auditoque planctu illo mota etc.

d Tussinianus rem prorsus oliter narrat, quasi Michelina, dolorem capitis ipsamet sentiens, rataque eum sibi divinitus infligi, ad castigandam qualitatem veli, ex usu Sanctimonialium paulo honestioris; ipsum primum obvio meadico dederit, et sic dolore illo curaverit. F

e Ecgraphum nostrum Cocles et perfecta mutabat: ego crustas substitui.

f Hic generosus actus non legitur in MS. Gabrielis, sed bene, quod Aliquando utebatur catena ferrea, loco disciplinæ ex funiculis textæ, iisque carnes suas rubricabat: unde Tussiannus colligit eandem fuisse aculeis asperas: Cilicio autem, inquit Raphael, utebatur ad carnem nudam; sed ipsum cooperiebat pannis, ut non videretur: quinetiam curabat eo semper vultu apparere, qui tam austeram pœnitentiam minime indicaret.

g Idem Raphael scriptam a se vitam sic concludit: Cognoscens vera Dei famula Michelina, soli perseverantiæ dari coronam, perseverare studuit in omni virtute et sanctitate, qua cœperat. Plena autem omni beatitudine, et sentiens appropinquare tempus, quo spiritum Deo rodderet; instituit continuæ orationi contemplationique insistere. Interim pœnitentiis emaciatum corpus infirmabatur: quod cum devotæ quædam personæ inaudissent, cœpit undique concursus fieri ad juvandam tam piam Matrem, quæ vitam ipsis procurabat, tantaque cum caritate cunctis serviebat, sanans orationibus suis quascunque infirmitates. O felix Pisaurum, quod tam fidelem Deo famulam

Prolitior de-
scriptio obi-
tus.

famulam

A famulam protulisti! Miseranda vero hospitalia! Quis tanto cum zelo vos vestrosque infirmos curabit, sicut curabat Soror vestra Michelina? O Dominæ et Sorores tertii Ordinis, quomodo manebitis desolatæ ac mœstæ, si amittatis dilectam vestram ac dignam Magistram; quæ vobis principium bene vivendi fuit, et viam ostendit ad vitam æternam eundi post se. Cum autem infirmitas aggravaretur, intelligens ipsa, instare sibi finem ultimum, quo per tam asperam pœnitentiam semper tetenderat; multa cum præparatione disposuit sese ad obeundam mortem, recipiendo extrema Ecclesiæ Sacramenta; et coram religiosis devotisque personis pluribus, intra cubiculum ubi infirma jacebat collectis, cum psalmis et hymnis ipsa Soror Michelina clausit dies suos, plangente tota civitate Pisaureosi dum illa ab hac misera vita ad immortalē transiit et æternam, anno Domini MCCCLVI, die XIX Junii, in Dominica. *Apud Tussinianum 18 legitur, errore verosimiliter typographico, nam et ipse Dominicam Trinitatis nominat, quæ anno 1356 currente littera Dominicali B, cadebat in diem 19, ut initio dictum.*

miracula Fr.
Raphaeli visa,
B

h Raphael sic progreditur, Quæ fuerunt relata a personis fide dignis, et roborata earumdem juramento: quotidie autem non cessat B. Michelina concursare miraculis: quibus ego frater Raphael de Pardis Pisaurensis his nostris temporibus præsens interfui (*cum scilicet referuntur*) eo loco ubi corpus ejusdem B. Michelinæ invenitur in sublimi saxo, intra murum suæ capellæ, ex altera parte sacristiæ S. Francisci Pisaurensis: in qua etiam sacristia est capsula, in qua omni requirenti videre licet circulos ferreos, disciplinam et cilicium superscriptum: quæ Reliquiæ multa efficacia valent circa infirmos, quemadmodum ipsemet variis casibus expertus sum; atque imprimis circa civem Pisaurensē, qui visum amiserat, per varia quæ sibi advenerant symptomata, ego autem ipse propriis manibus illas ad virum detuli: qui omni cum devotione B. Michelinæ se commendans pristinæ redditus est sanitati. Quamquam autem multa etiam alia miracula viderim, ea hic non curo annotare; quia intendo hic receptare quædam miracula antiquiora pro quibus detur laus et gloria sanctissimæ Trinitati. Deo vero, qui vivit et regnat in secula seculorum.

et descripta
supra 90.

i Waddingus ad an. 1356 num. 30 Miracula, inquit, ultra nonaginta, suis Actis exceperunt Cecculus et Barnabuccius Pisaurenses Notarii. *Igitur ex Tussiniano, illis uso, accipe Latine reddita sequentia.*

CAPUT III.

Miracula post mortem, ex Italico Petri Rudolfii Tussiniani.

Apparens
Beata tempe-
statem sedat:

Magister Pandolfus, nobilis Pisaurensis, cum sibi peregre revertenti in mari narrarentur miracula, quotidie fieri solita ad sepulcrum B. Michelinæ, neque iis fidem adhiberet; ecce tibi tempestas gravissima, a qua cum salvari se posse diffiderent omnes, recurrerunt ad vota B. Michelinæ faciendā; nec solum promittebant prædicaturos se factam sibi gratiam, sed etiam curaturos ut per alios quoque toti mundo innotescerent ejus prodigia. Eo facto apparuit supra mare Michelina, et subito cessavit tempestas. Quapropter dictus M. Pandolfus, non solum fecit quod cum ceteris voverat; sed considerans quod ejus corpus erat in loco satis vili, fecit construi sepulcrum marmoreum pulcherrimum et elevatum in ecclesia S. Francisci retro chorum ad partem dexteram, intra quod positum est corpus sicut omnibus in promptu est videre. Unde etiam

corpus eleva-
tur;

tota ejus vita mirabiliter depicta est Arimini in primo claustro et parte veteris sacristiæ, per quam alias (ut ego quidem censeo) ingressus erat in conventum, quia Domini Malatestæ, tam propter maritum quem Beata habuit ex sua familia, fecerint vitam ejus pulcherrime pingi, manu Giotti Florentini.

D
EX TUSSINIANO

18 Anno MCCCLVI, Joannes Gianni de Ancona, videns filium suum trimum graviter infirmari, propter copiam vermium in ejus corpore multiplicatorum; et malo febreo accessisse, unde moriturum asseverabant medici, eum jam tunc pro mortuo habentes; votum fecit B. Michelinæ, et ad stuporem omnium subito puer convaleuit. *Puero nomen Petrellus fuit, expressum in titulo.*

convalescit
moribundus,

19 Anno MCCCLIX Fr. Angelus Appulus, Ordinis S. Francisci, Pisauro ubi commorabatur, in comitatu plurium aliorum Patrum proficisceretur Fanum. Cum autem perventum esset ad fluvium Arzillam, propter vehementem tunc æstum, pariter considerunt in littore maris; et videntes sudum cælum ac mare tranquillum, lubido omnes subit istic se lavandi. Fr. Angelus erat imperitus natandi, et maris impetus eum paulatim abstrahere a fundo, sic ut mergi inciperet. Hoc videntes alii qui stabant in littore, addebant ei animos, hortabanturque ut B. Michelinam invocaret. Interim ille jam tertio fundum petierat, ac porro supra aquam velut truncus ligneus ferebatur. Itaque socii, magno cum dolore et lacrymis, commendarunt ipsum Deo et B. Michelinæ: et statim aqua corpus illud ad littus paulatim delerebat. Dum hoc fieret, supervenit Fano Fr. Jacobus quidam ejusdem Ordinis, refocillaturus adventantes hospites: videns autem tale infortunium, ipse qui natare sciebat vestes exuit, mare intravit; et corpus, jam mortuum lividumque totum, et hausta introrsum aqua turgidum, explicuit in littore. Omnes vero pariter in genua prostrati per horam unam et dimidiam perseverarunt in oratione, commendantes ipsum B. Michelinæ. Angelus autem cœpit subito recipere spiritum, atque melius habere, imo totus restitutus fuit pristinæ sanitati; quemadmodum testati sunt prædicti Patres, coram suo reverendo Superiore: idque deinde constitit per Rogitum Ser-Ceccoli, Notarii publici Pisaurensis.

submersus in
mari

E
et extractus
mortuus,

resuscitatur.

20 Anno MCCCLIX, tempore Innocentii Papæ VI, die IX Septembris, D. Luminata, uxor Riccii de Sascorbaro, in ecclesia S. Francisci, dixit; quod Bartolus, filius Agnetis filiæ suæ, annorum septem, continua febre hebdomadis quinque laboravit: devotus autem B. Michelinæ, sub promissione ferendi ad sepulcrum cereum, ad pueri mensuram longum, subito sanatus sit. Iisdem temporibus, die XV Septembris, D. Honesta de Monte-Baroccio, sub juramento confessa est, in ecclesia S. Francisci, coram quodam D. Francisco Petri Bellacii, et Fr. Antonio de Melita Ordinis Minorum, atque aliorum plurium testium; quomodo quemdam filium suum bimulum, ex gravi infirmitate proximum morti, sanum recepit, mox ac B. Michelinæ ipsum devovit.

Sanatur fe-
bris continua.
F

21 Iisdem temporibus, VI Octobris, Antonius Simonetti Anconitanus, in ecclesia S. Francisci ante capellam B. Michelinæ, cum juramento dixit, coram Fr. Andreolo ab Insula et Fr. Nicolao Guardiano atque aliis testibus; quod ab acutissimis febribus, quas pluribus diebus passus erat, relictus sibi sit dolor cordis et stomachi intolerabilis, ita ut nec comedere nec bibere posset. Non inveniens autem in medicis ac medicinis auxilium, commendavit se B. Michelinæ, sub voto quod si recuperaret sanitatem, iturus esset ad ejus sepulcrum, ibique stomachum cereum oblaturus: quo facto dolor omnis cessavit, et ipse liber manserit ab infirmitate. Eaque de re

extrema in-
firmus,

dolor cordis et
stomachi,

amplum

A
EX TUSSINIANO
mulier energumena,
amplum instrumentum fecit. ad hoc rogatus Ser-Ceccolus Nicolai, Notarius publicus supradictus. Item xxviii Novembris, Antoniola, uxor Ciaffonis Bonanni de Corinaldo, in ecclesia S. Francisci jurata, deposuit curam Petro Bolognini, et Joanne Victorio Cecci Bonæ curtis, aliisque testibus, quod a malignis spiritibus per hebdomadas quinque vexatam se parentes sui voverint deferre ad sepulcrum hujus B. Michelinæ: ad quod ubi accessit et genuflexit, cum magno omnium stupore liberata fuit ab illis crudelissimis inimicis. In cujus rei fidem Ceccus Nicolai, Notarius publicus, instrumentum rogatus scripsit.

leprosa,
22 Anno MCCCLX, mense Martio, D. Mitis Ariminensis, cum juramento coram testibus affirmavit; quod cum mense Junio pateretur infirmitatem, simillimam lepræ, ita ut carnes sibi frustatim deciderent in terram et intolerabilem de se fœtorem darent; nec posset tantum suum malum curari a medicis, commendavit se B. Michelinæ; et cessante mox fœtore, caro etiam resolidari cœperit, sitque reddita pristinae sanitati. Iisdem temporibus Ceccolinus de Monte Inco, sive ex comitatu Senogallia, asseruit coram multis testibus, quod Berta filia sua a dæmonibus gravissime vexata, vovit se huic Beatæ; et Pisaurum adducta, atque ante ejus capellam constituta est. Ibi cum spiritus illi inciperent maximos clamores edere, Pater quidam attulit cilicium Beatæ, et energumena ipsi impusuit; quæ ad ejus contactum liberata continuo fuit.

B
Avertitur naufragii periculum
23 Anno MCCCLXII M. Jacobus Venetus et M. Nicolaus Ragusinus cum aliis sociis in mari passi gravem tempestatem sunt. quæ cum continuo augetur, seque submersioni proximos viderent; toto corde et devotione conversi ad B. Michelinam, votum ei fecerunt, et naviculam suam mox in portum delatam viderunt. Iisdem temporibus Ugolinus Saladuciensis, habitans ad Concham Ariminensem fluvium, juratus coram testibus dixit; quod Gaudiosa filia sua, graviter infirma et morti vicina; cum jam quatuor diebus loquela destituta nihil comederet, biberetque; commendata B. Michelinæ continuo sibi fuerit restituta. potumque accibum postulerit. Eodem tempore, D. Joannes Rector ecclesie S. Martini Ravennatis, dixit juratusque asseruit, coram pluribus testibus, quod pestilentia gravi laborans, multa cum devotione et lacrymis commendaverit se B. Michelinæ, et mox voti compos redditus sit.

C
ab equo lapsus et contritus.
24 Anno MCCCLXIII D. Petrosella, Fani commorans in via S. Christophori, coram testibus confessa est, quod filius suus Petrus annorum duodecim, ab equo quem ad cursum incitabat lapsus, totusque contritus sit: nam idem equus, maxillæ ejus calcem impingens, eum in pectus prostraverat, adeo ut mortuo similis jaceret, triduumque sine cibo ac potu, loquelæ etiam et sensus omnis expers maneret: stupentibus tamen vehementer omnibus ad se rediit, mox atque pro eo votum B. Michelinæ est factum; cœpitque comedere ac bibere, nec diu post consolidatæ sunt plagæ ejus.

captivus solvitur:
25 Anno MCCCLXIV, Boccaccinus Guilonini de Boccaccia, Imolensis, Cerviæ habitans; cum bellum in Romaniola gereretur, captus ab Hungaris est, manibusque ac pedibus ligatis, ne fugere posset, metuebat etiam inferendam sibi ab eis mortem. Sed ut B. Michelinam invocavit, soluta ei vincula omnia sunt, et liber effugit de manibus inimicorum suorum, sicut testificatus est in æde S. Francisci coram multis testibus. Iisdem temporibus Antonius filius Blasii Foro-Sempronienensis in valle Gongi comitatus prædicti, peste gravi contactus et remedii ac spei expers, a patre suo Blasio commendatus Beatæ huic est, et sine mora redditus sibi, sicut juratus palam fecit in prædicta ecclesia.

26 Anno MCCCLXV, D. Mansueta Iscoli Caraduceii Recinetensis, ibidem jurata coram multis præsentibus, asseveravit, quod filiam suam Nicolettam toto anno uno paralyticam, lectoque sic eubantem ut nullatenus movere se posset; commendavit B. Michelinæ cum voto, et subito sanam recepit. Anno MCCCLXI D. Ceccola, uxor Panci ex districtu Urbinate, adeo horribili lepra laborabat, ut præter fœtorem gravissimum, etiam carnes de corpore ejus deciderent, manuum item ac pedum ungues. Quia autem extra spem omnem posita haberetur, cum omnium admiratione fuit redintegrata, ad votum quod B. Michelinæ fecit; ejusque rei testimonium coram pluribus adstantibus dixit, Pisauri in ecclesia sæpe dicta. Anno MCCCLXXII Ugolinuccius Mintonelli de Monte pagannuccio districtus Calliensis, neptem habebat Catharinam, morbo caduco laborantem, sic ut per unius anni spatium quotidie quatuor nut quinius sterneretur humi. Hanc cum devote commendasset et vovisset B. Michelinæ, desiit similia pati; prout juratus affirmavit, Pisauri in ecclesia S. Francisci.

E
peste laborans.
27 Anno MCCCLXXIV D. Flos, filia Fusci de Monte gaudii, comitatus Pisaurensis, morti propinqua propter pestilentiam, quæ ipsam corripuerat et extra spem vitæ omnem posuerat; recordata B. Michelinæ, ipsi se commendavit, et in momento sanata fuit, ac fidem rei totius jurata fecit coram testibus et Notario ad S. Francisci. Prædicto tempore Angela Andreae Righettini, cum Nicolao et Cecchino Bartholi fratribus, ac sedecim sociis, spatiatum egressa est in parvula cymba extra portum Anconitanum. Subito autem et quasi momento temporis exorta horribilis tempesta, plus quam ad sedecim millia provexit in mare cymbulam, jam semiplenam aqua, adeo ut mortem omnes haberent præ oculis. Invocantibus tamen illis devote B. Michelinam, cessavit ventus, et conquievit mare, eosque portui salvos reddidit cum grandi omnium admiratione.

28 Anno MCCCLXXV D. Lella Foroliviensis, triennium surda, post multa remedia frustra tentata, devote recurrit ad B. Michelinam; restitutusque ipsi illico auditus est, sicut jurata affirmavit, coram testibus multis in ecclesia S. Francisci. Iisdem temporibus, Bartolus, filius D. Bonæ Foroliviensis, graviter infirmus appropinquabat morti, nec enim jam amplius vel loquebatur vel movebat se. Mater ergo cum tota familia, spem collocarunt in B. Michelinæ, eique commendarunt ægrotum: qui instantæ sibi suisque redditus, omnes gaudio cumulavit, resque coram Notario probata fuit. Anno MCCCLXXVII D. Elisabetha Ravennatensis, filium peperit monstrosum, cui manus clausæ, crus autem unum cum genu, brevius altero erat ad palmum integrum. Vixit in hunc modum infans hebdomadis septem, quando in mentem venit matri ad B. Michelinam recurrere facto voto, ad quod apertæ infanti manus sunt, et crus cum genu productum ad mensuram naturæ congruam; sicut apparet ex instrumento, desuper a Notariis confecto; unde istud accepi sicut et alia multa miracula, ibidem descripta, hic vero ommissa; cum mihi jam producta videantur sufficere, ad manifestandam B. Michelinæ sanctitatem.

COROLLARIUM

Ex libro statutorum Pisauriensium 1531 de festis in honorem Patronorum Civitatis agendis, ac nominatim etiam B. Michelinæ.

Item statutum est, ut festivitates Mariæ Virginis de

D
puella
paralytica,

leprosa,

elephantia,

E
peste laborans.

Juvantur
periclitantes
in mari,

surda ac
muta,

puer mori-
bundus,

F
infans
contractus.

Decernitur quid Artes singula offerre debeant in ipsis festis,
a
b
d
c f

A de Mense Augusti, et S. Terentii Martyris, debita reverentia ab omnibus habeantur; et in quolibet anno, in festivitibus prædictis, ante per xv dies *a* Potestas qui pro tempore fuerit, requiri faciat omnes homines quorumlibet Artium coram eo: et eis vel aliquibus eorum sic convocatis, quos viderit convenire, mandet sub certa pœna quod qualibet Ars unum faciat Capitaneum seu Superstitem, *b* qui possit et debeat omnes de sua Arte scribere et scribi facere et in scriptis retinere: et quod quælibet Ars ordinet habere unum novum Pallium, *c* pro qualibet Arte, secundum conditionem et qualitatem Artis. Et in festivitibus prædictis, dum solennia Missarum celebrantur, omnes de Collegio seu Arte qualibet convenire debeant in unum, ad palatium Communis *d* cum uno cereo sive cereis et pallio, secundum consuetudinem et qualitatem Artis. Et omnes de qualibet Arte debeant habere unum candelotum *e* pro quolibet, ad modum tubæ *f* confectum, ita quod papyrus *g* non habeant: et sono tubæ debeant accedere ordinate ad honorandum festivitates prædictas, ad ecclesiam majorem civitatis Pisauri. Et de prædictis palliis et cereis et candelottis oblationem facere reverenter, prout decet.

et quo ordine procedere ad ecclesiam;
h i
k
l
m n
o
p
q

B 30 Et ad prædicta teneantur Potestas, qui pro tempore fuerit cum suis Officialibus et sapientibus iudicibus, et Nobilibus civitatis Pisauri habere unum pallium novum, cum candelis modo prædicto; et primo accedere debeant ad honorandum festivitates prædictas. Secundo accedere debeant Notarii omnes de civitate et comitatu Pisauri, qui in Collegio ascripti fuerint, cum eorum pallio novo et candelottis, modo prædicto. Tertio accedere debeant omnes mercatores, sartores, cimatores, *h* Merciarii *i* simul qui in eorum Collegio ascripti fuerint cum pallio novo et candelottis modo prædicto. Quarto accedere debeant Calzolarii cum *k* eorum pallio et candelottis modo prædicto. Quinto accedere debeant Patroni navigiorum, Marinarii, Piscatores, cum eorum pallio novo et candelottis modo prædicto: sexto Tabernarii, Spiocarii, *l* et Triceoli, accedere debeant cum pallio novo, simul et cum candelis modo prædicto. Septimo accedere debeant *m* Beccarii, *n* Barberii, Muratores, Fabri-magistri lignaminum, molendinarii, Merescalchi, *o* Sellarii, cum eorum pallio et candelottis modo prædicto. Octavo Comitadini *p* citra Foleam, cum eorum pallio novo et candelottis modo prædicto, scilicet unus homo pro qualibet decina *q* Fumantium cujuslibet Universitatis, de melioribus et ditioribus hominibus dictæ Universitatis, quod pallium ad minus debeat esse pretii decem librarum. Nono Comitadini ultra Foleam, modo prædicto cum eorum pallio et candelottis accedant. Et omnes alii, tam Cives quam Comitadini, volentes honorare dictas festivitates, possint cum prædictis adesse.

quo pretio reddimenda oblata:
r
s
t

C 31 Quæ pallia debeant renovari per prædictas Artes et Universitates de quinquennio in quinquennium: et quod Domini Canonici teneantur et debeant prædictis Artibus et Universitatibus sive eorum Capitularibus et Superstitibus, dare et restituere eorum pallia pro uno *r* floreno, pro qualibet Arte et Collegio Universitatum, in quolibet festo dictarum festivitatum: et prædicti Capitulares seu Superstites debeant dicta eorum pallia tenere et *s* salvare, et non Canonici. Et quicumque in prædictis vel aliquo prædictorum contra fecerit, ille qui fuerit in civitate, et non fuerit cum Arte sua ad honorandum dictas festivitates, condemnatur vice qualibet in xx *t* solidos Romanos. Et quælibet Universitas castrorum prædictorum, quæ cessaret facere in *l* libras Communi condemnatur: et quælibet singularis persona, cui mandatum fuerit quod adesse

debeat, et non erit in xx solidos Romanos communi, condemnatur vice qualibet. Et in his excipiuntur infirmi et absentes. Et quod in dictis festivitibus nullum fiat laborerium, *u* nec aliqua *x* statio debeat aperiri: sed omnes in Domino debeant lætari. Et Potestas teneatur vinculo Sacramenti hoc statutum præcise facere observari. Et quod semper in prædictis oblationibus colligendis et observandis eligantur duo boni homines per Potestatem et Concilium qui prædictas oblationes conservent, donec in aptatione ecclesie prædictæ possunt converti: quæ citius quam poterit fiant per eos, et de prædictis habitis et expensis teneantur Communi reddere rationem. Et quod dicti boni homines electi recipere debeant universam pecuniam, sive alias res relictas ecclesie prædictæ, expendendas in cunctis *y* ecclesie prædictæ. Et dictæ oblationes fieri debeant omnino temporibus, supradictis, sub pœna, ipso facere [solvenda] Referendario et Depositario Communis, centum ducatorum auri, pro quolibet et vice qualibet, et stando uno mense in carceribus Communis.

32 Et idem intelligatur de oblationibus, debitis et consuetis in festivitibus corporis Christi, S. Mustiæ, * S. Petri Martyris, et S. Michelinæ. Et quod Potestas, qui pro tempore fuerit, teneatur ante festum S. Terentii per xv dies eum facere septem brachia de scarlatto fivo, et fieri facere unum bravium valoris et pretii xxv lib. respective ad minus et in dicto termino teneatur, litteras destinare ad terras omnes convicinas per litteras de dicto bravio currendo, et de valore ejus, et die festi et teneatur eum facere unum gallum et unam libram piperis, et unam porchettam pellatam plenam allio, et cum cepibus ad collum in quodam speto: et in die festivitatis S. Terentii, et post prandium, facere currere equos omnium volentium currere ad dictum bravium seu pallium; et qui primo venerit, pallium supradictum habeat: et qui secundo venerit, porchettam prædictam habeat: et qui ultimo venerit, habeat gallum qui ante pallium teneatur, et cursus equorum incipatur et remaneat arbitrio Potestatis, et sapientium quos eligere voluerit. Et hoc statutum præcise inviolabiliter observari debeat, et expensis Communis fieri; et idem observetur in festo B. Michelinæ.

ANNOTATA D. P.

- a* Potestas, *id est*, summus Prætor
b Superstes, *substantive*, sicut Antistes: *in eademque significatione hic ponitur.*
c Pallium hic intelligitur, pannus ad ornatum altaris, vel statuæ ejus Sancti cui festum fit, offerendus ecclesie, ut infra apparebit.
d Commune, *id est*, Communitas phrasi Italice usitata.
e Candelottus major cereus, *augmentativum* a Candelâ.
f Puta inferne valde latus, ut sunt tubæ.
g Intelligo orbiculam papyraceam, qui ad excipiendus defluens cereæ guttas adhiberi alias solet, et adstringi summitati ardentis cerei dum manu gestatur; qui scilicet grandiores, utraque manu ante pectus gestantium elevati, gestari debent.
h Cimatores, *tonsores pannorum*. Nam a Cimâ summas est hinc Cimare summam in pannis lanam attendere; quod autem tendendo abscinditur Cimatores dicitur, sicut Latine Rasura, ramentum.
i Merciarii, omnes qui ubi ad metiendum quascumque texturas utuntur; quorum nomenclatura licet a Latino Merx duci possit: quia tamen Latinis ignota est vox Merciarii, malim opinari, Longobardicam esse derivatam a Teutonico Meersch; quod corbem vimineum significat

D
 EX GUSSE-
 NIANO.
 u x

y

quæ bravia
 equo cursuris
 prægranda.
 * an Mariæ
 E

F

EX TUSSI-
NIASO.

A significat minutis mercibus circumferendis aptum; et quo non solum intelligitur corbis vimineus, quo ad col- lum pensili minutarum mercium propalæ circumforanei utuntur; sed etiam totum Collegium eorum qui hic no- tantur.

k Calzolarii, quasi Calceolarii.

l Spiocarii, id est pannorum perores ab Italico Spioccare: hoc vero radicem suam habet a Teutonico Plok floccus; sicut a Latine Floccus etiam Italice dicitur Sfioccare proposita scilicet privativa s, quæ in compositione æquivalet Latinæ præpositioni dis vel de; et l mutato in r; sicut fieri eadem in lingua solet præcedente p vel f; ut flos, fiore; planus, piano. Hinc porro intelligas Tabernarios hic dictos ad lanæ aut lini negotium spectare. Triccoli quoque eodem spectant: nam Cangius in Glossario antiquo Tricolam reperit, pro Volsetta, qua ab iis pannis qui tonsore non egent excerpuntur pili, hinc inde reliqui ex stamine innodato.

m Beccarii, id est Laniones, a Becco id est ore, Teutonice Bek, cui pascendo professio illa subservit.

n Barberii, Barbatosores; Muratores, fabri mura- rii a verbo murare: lignarios autem fabros Itali una voce appellant Fa-ligname.

o Qui e quis soleus ferreus aptat: Mareschalkus autem, ex vi vocis, equorum seu rei equestris peritum significat, ex Mar et Schalk, Teutonicis vocibus; in mi- litia etiam vox ea significat supremum Equitum Ma-

gistrum. Mirum interim est, quomodo tam disparatæ Artes seu opificia in unum coaluerint Collegium.

p Comitatus, id est Rustici, Accolæ, ad unum Co- mitatum id est territorium seu districtum spectantes, Lombardorum enim institutum in Italia fuit singulis civitatibus Comitem dare, easque cum circumiacenti jurisdictione Comitatus vocare.

q Decina fumantium, id est, decas familiarum; nam familiarum in Italia censentur per focos, maxime in pagis, ubi unicus uni domui focus, seu foci locus est, toti fami- liarum communis.

r Ita cavetur, ut ex oblati ecclesiæ constet certus proventus; nec restinguatur honesta emulatio, opulentius exornandi offerenda, dum redimere oblata licet, iterum- que alia occasione iis uti: prudenter tamen mox infra statuitur quinquennium, quo nova emi debeant, ne ve- terata vilescant congruo splendore amisso.

s Salvare et custodire, conservare.

t Ita extendo quod scriptum compendio erat sol. Rj.

v Laborerium, opus servile. Sumitur etiam pro quo- vis opere seu manufactura.

x Statio in est Officina, in qua vulgo venales merces prostant, et opifices opus faciunt.

y Contium seu potius Concium, restauratio, repa- ratio, unde conciare et racconciare; videntur trocta a Latino concinnus concinnare.

DE S. BONMERCATO

CLERICO MARTYRE FERRARIÆ IN ITALIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Martyrii titulo, cultu, actis.

D P

AN. VC CLXX-
VIII.
Ex veteri more
Martyres de-
cendi, quot
quot violenta
morte defun-
cti coluntur
Sancti,

Priusquam pia fidelium Christianorum simplicitas arripisset, ex plucitis Theologorum Scholastico- rum, scrupulosius discernere Sanctorum titulos aureolasque; mox plucium seculorum usu forma- tus erat, omnes eos Martyres nominare, et ut tales co- lere, qui vitam morte cruenta sancte finierant; non dis- cutiundo causam mortis vel intentionem ipsam inferentis; an scilicet ad scelus is impulsus fuerit odio Religio- nis aut Christianæ alicujus virtutis. Nempe quemadmo- dum titulus Confessoris, primitus iis solis dari solebat, qui fidem coram iudice confessi erant, post carceres et tormenta vivere permitti, vel divinitus e persequentium manibus liberati; deinde vero talem titulum usus, hodie- dum perseverans, communicavit, omnibus quorum vitæ iugis fuit Christianæ religionis perfectionisque con- fessio; sic idem usus Martyrum novem, a prima sua si- gnificatione abstractum, commune fecerat universis, quorum mortem per vim, undecumque et quocumque ex causa illatam, testem Deus esse voluit, suæ erga San- ctos providentiæ, eam mortem sibi pretiosam fuisse osten- dens, per miracula ipsam consecuta. Nec eum usum, si- quidem antiqui temporis possessione nititur, abrogatum voluerunt posteriores Pontifices Romani hoc tempore, quo alias cavetur Martyrii titulum cuiquam tribuere, quem Apostolica Sedes non definierit ex odio fidei vir- tutisque necatum esse.

2 Ergo hunc S. Bon-Mercatum, appellomus sine scrupulo Martyrem, propter eam necem, quam anno MCCCLXXVIII innocens Ferrariæ sustinuit ab hominibus, præcipiti justitiæ zelo actis ad Innocentis eardem, dum illatam innocenti ulcisci se credunt. Hoc Innocentius VIII probavit, cum anno MCCCXCII in Nonas Martii, sub excommunicationis pœna mandaret, intra sextam a publicatione diem, restitui sanctum corpus, quod furto

ablatum fuerat. Tenor ipsius Bævis, nuper nobis Fer- rariæ transmissus, hic est.

3 Innocentius Episcopus, servus servorum Dei. Universis præsentibus litteras inspecturis, salutem et Apostolicam Benedictionem. Cum, sicut accepimus, corpus S. Bonmercato, olim in eccle- sia S. Barnabæ in suburbiis Ferrariensibus Mo- nasterio Monialium S. Augustini Ferrariensis, Ordinis ejusdem S. Augustini subjecta, cum debitis re- verentia et honore reconditum, multis decursis in annis, per nonnullos iniquitatis filios, qui prorsus ignorantur, furto subtractum fuerit, nec unquam intelligi potuerit ubi corpus prædictum repositum extiterit, nos, ad quos spectat hujusmodi temerariis ausibus, quam cum Deo possumus providere; omnes et singulas utriusque sexus personas, quæ in præmissis quomodolibet interfuerunt, aut consilium auxilium, vel favorem præstiterunt, et scientes illas non revelarunt, auctoritate Apostolica tenore præ- sentium, in virtute sanctæ obedientiæ, et sub ex- communicationis pœna, eis districte præcipiendo, monemus, ut infra terminum sex dierum, post inti- mationem præsentium videlicet, habeant d. corpus eidem Ecclesiæ restituere; scientes vero illum, et personas corpus sic retinentes, revelare omnino de- beant. Alioquin, elapsis dictis sex diebus, eos ex nunc, prout ex tunc, et ex tunc excommunicatos esse declaramus. A qua quidem excommunicationis sen- tentia non nisi a Nobis, et successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus præter- quam in mortis articulo constituti, et debita satis- factione præmissa absolvi possint. Mandantes omni- bus et singulis personis Ecclesiasticis, ut post præ- sentationem præsentium eis factam, illas in earum Ecclesiis,

E

E

ab Innocentio
VIII

F

corpus ex S.
Barnabæ
ablatum resti-
tut jubentesub pœna ex-
communica-
tionisSanctus Mar-
tyr dictus
Bonmercatus,

an. 1492
8 Maji

A Ecclesiis, Dominicis et aliis festivis diebus, dum major inibi populi multitudo ad divina convenerit, publicent et faciant ab aliis nuntiari; non obstantibus constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCXCII tertio Non. Maji. Pontificatus nostri anno octavo.

delatum in
urbem est 19
Sept.

4 Exorsus est Innocentius hic (ut alibi docui) Pontificatus sui annos a die electionis, id est a XXIX Augusti MCCCCLXXXIV, et obiit XXV, prædicto Pontificatus anno VIII adhuc currente. Fallitur ergo Marcus Antonius Guarini, in compendio Historicoecclesiarum Ferrarensium, ubi scribit, quod sacrum corpus ab ecclesia S. Barnabæ translatum fuerit ad urbanam S. Augustini anno MCCCXCII. Erroris occasionem infra producemus: hic dico, Sanctimoniales Barnabitus ad S. Augustinum transiisse anno MCCCCLXXXVI, ut ait Guarinius pag 68, sed absque corpore S. Bonmercati: quod corpus istuc cum debita reverentia et honore reconditum habebatur multis decursis annis... jamque incustoditum fuerit furto subtractum; redditum autem priori loco, passum sit subtractionem unius dentis. Hic cum ipse quoque receptus per miraculum fuisset, coasultius judicaverint Religiosi ac Religiosæ, quos ea res spectabat, sacrum corpus ad se recipere, ipso dati Brevis anno; idque fecerint solennem pompa die XIX Septembris. Diutius certe non possumus ibi relictum credere si verum est quod eodem Religiosæ eodem ipso anno ad instantiam Ducis Herculis I renuntiaverint juri Patronatus in ecclesiam S. Barnabæ, tradendam Fratribus minimis S. Francisci de Paula, hoc adhuc vivente qui anno MDVII obiit.

B

5 Fuit autem prædictum corpus, ut infra dicitur, collocatum in exteriori ecclesia, quo scilicet promiscui sexus fidelibus liceret ipsam venerari. Non tamen id factum tanto cum decore, quin anno MDLXXIV superveniens Joannes Baptista Marimonti Episcopus Uticensis et Apostolicus Ferrariæ Visitator, decretum relinquere, in archivio Episcopali congruum putaverit sub rogatu Pauli Castellini inveniendum, quo jubet, Reliquias S. Bonmercati Martyris, in loco indecenti repositas et visibiles, recondi in aliquo reliquiario vel stipite alienjus ex altaribus d. ecclesiæ, crate ferrea et clavibus opportune adhibitis. Ita verba decreti Latina citat prælaudatus Guarinius, addito in margine anni numero prænotato. Scribitur autem nobis, idem corpus jacere (utique a tempore decreti conditi) sub altari ecclesiæ interioris, cujus ostiolis appensa plura habeantur anathemata, gratiarum receptorum indicia: nec enim desinit frequens ad illud, licet oculis subductum, accurrere populus, præsertim hoc XIX Junii. Quæ omnia cum moraliter certam reddant veritatem et identitatem ejus corporis, quod olim in ecclesia S. Barnabæ fuerat honoratum; miram mihi accidit, quod tali saltem die ipsum non producat, nolentibus id fieri superioribus. eo quod deficient authentica probandæ identitatis instrumenta: scrupulo certe nec opportuno, nec rationabili.

C

6 Idem Guarinius quia nullam Martyrii vel Miraculorum memoriam apud ipsas Monachas inveniebat, ex monumentis in archivio Episcopali servatis quoddam Epitomen profert. Sed quod is frustra requisivisse se apud ipsas dolet, anno XX hujus seculi scribens; id quadraginta post annos, in veteri dictarum Monacharum Codice MS. repertum transcripsit nobis P. Andreas Lazarus; atque non sine ratione ceasuit, ab Anonyma Sanctimoniati Augustiniana compilatum prius quam fieret secunda translatio ad interioris ecclesiæ altare. Narrat autem miracula velut nunc adhuc viventibus expertisque certificata; interque illa num. 6 meminit Neapolitanæ Reginæ, quæ Ferrariæ caput Sancti videns, ejusque pulchritudinem demirata ipsum Junii T. IV

Acta scripta a
Sanctimon
la-

comparaverit capiti S. Joannis Baptistæ, ei scilicet quod Ambianis monstratur: quod ibi vidisse potuit, virum Fridericum regno privatum comitata in Franciam Isabella Regina; coque sub annum MDIV defuncto, transgressa ad viri nepotem Alfensum Ferrariæ Ducem, ubi in monasterio S. Catharinæ obiit anno MDXXXIII. Igitur a sesquiæculo vel paulo amplius scripta hæc Acta dixerim, ejusdemque temporis esse miracula, quæ narrantur: prout ea hic Latine reddo.

7 Eadem miracula, nobis de novo descripta ab aliqua Sanctimonialium, una cum responso ad quæsitæ mea, anno MDXCII obtinuit noster Joannes Paulus Scoratus, unde primum confirmatur, quod Prologus Actorum indicat, non solum festum aliquod celebrari Sancto solum, sed etiam Missam haberi, qualem indico in Notis litt. a, cum hac propria Oratione: Propitiare nobis, quæsumus Domine famulis tuis, per hujus sancti Martyris tui Bonmercati merita qui in præsentem requiescit ecclesia, ut ejus pia intercessio et meritis ab omnibus protegatur adversis.

8 Eadem occasione didici, non solum, in novi resectorii abside, depictum haberi Sanctum, in habitu Clericali, cum pileo quadrato et diademate in capite, gladioque in manu; sed longe vetustiorum tabellam ligneam, in uno curritiorum monasterii, appensam cerni quæ pellem unum longa, alta sesquipedem sit, limbo ex parte jam consumpto; ubi videre est pictum eundem Sanctum in habitu similiter Clericali, qui genibus flexis ac manibus junctis inclinat cervicem acinacis, supra se stricto a retrostante, brachiumque elevatum tenente lictore; sed ita ut gladius non excidere videatur: et hinc fortassis factum est ut miraculo territus carnifex nequeverit caput sic omputare; et vel idem vel alius cultrum strinxerit jugulumque secuerit sicuti factum narrat scriptrix octorum: nulla tamen facta mentione elapsi dexteræ acinacis, deperdita jam distinctiore notitia facti. In aere pictus adest Angelus, excepturus animam Martyris; intru cuius caput et ipsum Angelum, notantur hæc litteræ EG. BONMERCATO: quæ mihi suspicionem ingerunt cognomen hoc esse; istud vero EG. initium nominis proprii, puta Egberti, Egidii vel alterius similis. Cum autem absit littera B vel S, datur ansa conjectandi ejusmodi tabellam pictam fuisse intra paucos a morte annos, ponendam vel appendendam supra sepulcrum, priusquam absolute Sanctus aut Beatus appellaretur. Quapropter operæ pretium censui, ex loco ipso delineationem petere. Accepi autem picturæ perquam rudis expressionem accuratissimam a manu pictoris peritissimi; qui indecorum sibi non putavit quantumcumque rudia et informia lineamenta ad amissimam elegantiam majorem cum detrimento similitudinis. Hoc ut ipsi, monasterium ea causa ingresso, per Apostolicum Ferrariæ legatum liceret obtinuit R. P. Ludovicus Gonzaga Beati nostri coasanguineus, cui hanc gratiam libenter acceptam refero, ectypon æri incidendum curans, quale pagina sequenti videbis.

D
AUCTORE D. P.
circa medium
sec. ex Italico
MS. dantur.

Missæ propriæ
ex veteri MS.

Antiqua tabella
martyrium
exprimens,

E

forte et præno-
men Sancti
sine S. vel B.

F

ACTA

Ex MS. Italico Anonymæ Augustinianæ.

Hodie, Reverendæ Matres atque Sorores, celebramus festum nostri gloriosi S. Bonmercati Ferraricensis: quapropter si ad a Introitum Missæ sancta Ecclesia unumquemque invitatur ad eum laudandum; nos potissimum, quæ ejus corpus in nostra habemus ecclesia, obligamur maximum festum agere, et exultare in Domino, propter exaltationem ejus hodierno die, in honore beati Martyris, qui proprium sanguinem et vitam dedit pro amore D. N. Jesu Christi. Ut autem cognoscatis aliquid de martyrio ejus; scitote illud contigisse sub initium principatus b

Gaudendum
in ejus festo.
a

b

Atestinae familiae. Dicitur autem quod prænominatus Martyr filius fuerit parentum, Dei timore instructorum : a quibus sæpe monebatur cavere ne unquam peccatum aliquod mortale committeret. O desiderium veris genitoribus dignum ! Hæc profecto est dilectio filii sincera, et parentibus omnibus imitanda. O te beatum, tali nascendi conditionum, Bonmercate ! Sed prosequamur narrationem.

2 Ille, quamvis puer deditus erat orationi : de modo autem vivendi quem tenuit, nihil dico ; nisi quod existimem, modestiam sobrietatemque illius, ipsis ejus præceptoribus admirationi fuisse : quamquam enim facultas aliqua ludendi dabatur, ut pueris solet : ludo tamen abstinere malebat, ne quid in eo Deum offenderet. Sed neque mirum adeo est, quod juvenis iste Clericus tanta virtute fuerit præditus ; cum instructorem habuerit Presbyterum exempli optimi ac laudatissimi ; cujusdam beneficii, quod c S. Mariæ de Pino dicebatur. Accidit autem ut dictus Presbyter occideretur, sublatis quas habebat libris signatæ pecuniæ quadringentis eadem ipsa nocte : quod cum innotuisset, multus populus ac ecclesiam accurrit ; cœpitque Bonmercatum, qui Presbytero ministrabat, interrogare auctorem cædis : quibus ille aliud nihil respondit quam, Novit

d Deus. Hoc audito responso in furias actus populus cœpit illum percutere pugnibus calcibusque, indicium rei extorquere sperans. O crudelitatem enormem, adversus innocentem et humilem adolescentem, qui nihil ad sui excusationem adferebat, solumque iterabat, Deus novit.

3 Ergo magno cum impetu adducitur Bonmercatum in forum Ferrariense : ubi adventum Prætoris non præstolata multitudo, morti eum deposcere cœpit ; et lictorum quidam, arrepto cultro, guttur ei præcidit ; mortuum in loco relinquens gloriosum istum Martyrem ; qui sponte sese in sacrificium offerens, patienter sustinuit feralem ictum persecutoris ; commendabatque animam suam Deo, dicens. In manus tuas Domine, etc. et continuo spiritum reddidit Creatori. Post talis martyrii gloriosum triumphum, ipso in loco multa miracula fecit Deus, in quibus præcipue memorabile unum istiusmet diei : quod cum illac ad sepulturam portaretur defunctus puerulus, coram omnibus assurrexit ; dixitque, S. Bonmercatum sacrilegæ istius cædis reum non esse : unde circumstantes omnes in lacrymas devotionis effusi, cœperunt plangere mortem innocentis ; talemque eo certius credere, quod viderent corpus, licet mortuum, adinstar viventis, manere flexis in terram

qui sub Dei timore educatus,

c cum nollet indicare homicidam,

d ipse reus creditur et jugulatur,

sed declaratus est innocens a mortuo suscitato

A errum genibus manibusque junctis, acsi oraret.

e
et a Regina
Cypri visus in
cælum ferri

ra cum cor-
pus impetras-
set.

4 Erat tunc Ferrariæ, et in palatio hospitabatur, Regina e Cypri, ad maritum tendens : quæ cum orationi intenderet, vidit descendere Angelos, et animam Bonmercati assumptam defucere in cœlos : unde (ut dicitur) admirabunda, et veluti in extasim rapta, constringi sese sensit ad visionem ejusmodi manifestandam : quam oculis suis corporeis vere objectam, et nequaquam phantasticam fuisse, persuadebat dulcedinis internæ extraordinarius sensus, menti suæ ab ea relictus. Cognovit autem, Bonmercatum vere sanctum esse, et citra culpam ullam suam occisum. Quapropter nulla interposita mora, accessisse dicitur ad eum qui tunc erat Ferrariæ Dominum, orans ut sanctum istud corpus sibi donaretur. Eo impetrato curavit faciendam capsam, intra quam ipsum composuit, super injecto virgati panni f stragulo, ex auro et cerico rubio.

f

g

5 Cum autem ipsum vellet in suam transferre g civitatem, imposuit carro a bobus trahendo : verum cum directa perrexissent illi ad quoddam monasterium Sanctimonialium, extra civitatem positum, cui a S. Barnaba h nomen, in vestigio hæserunt immobiles, nullis neque stimulis neque fustibus porro agendi. Accurrit ad spectaculum illico multitudo hominum : sed et hi frustra conabantur porro trahere carrum ; donec accedens quidam in vicino arans, buculas duas ab aratro sumptas applicuit carro, quæ ipsum traxerunt in atrium, ante portam ecclesiæ prædictæ patens. Tunc Regina, viæ prosequendæ cupida, consultis Baronibus suis decrevit, ea in loco gloriosum istud corpus dimittere. Considerans autem eam esse Dei voluntatem, reliquit unde fabricaretur decentior arca, sacro corpori recipiendo, quod admirabilem de se fundebat odorem ; voluitque arcam illam construi cum ferrea craticula, per quam i videri ipsum posset.

h

B
non potuit abs-
portare.

sed reliquit
ecclesiæ S.
Barnabæ :

i

6 Illud quoque mirabile accidit, quod, cum bubulus deponere a carro sarcophagum vellet, elapsus ei de manibus in terram stimulus, continuo germinavit, produxeritque gemmas, folia, fructus, nucibus pineis similes : secutaque sunt miracula plurima circa infirmos varios, illic adductos. Horum licet nullum in particulari velim attingere, nolim tamen reticere, quod de ossibus colorem corallinum referentibus ac præsertim de cranio dixit Regina k Neapolitana, quæ manebat hic Ferrariæ, pulchrum esse sicut caput l S. Joannis Baptistæ. Denique de Bonmercati sanctitate, non tam multum scribere ac narrare possum, quin plura retro dimissura sim. Oremus igitur divinam suam majestatem ut misereatur nostri in terra, propter merita nostri hujus devoti Sancti, qui vivit in æterno gaudio cum D. N. Jesu Christo.

k

l

C

7 Eo porro in loco mansit sanctum corpus aliquam multis annis, cum beatæ Matris m nostræ voluntati sedit redire ad nostrum suumque monasterium, quia ibi professa fuerat, et vitam ducere usque ad mortem cupiebat. Impetravit ergo a Sanctissimo Domino nostro amplissimum Breve, n quo potestas illi fiebat, non solum eo traducendi Sorores omnes, sed etiam earundem dotes, facultates ac redditus ad monasterium S. Augustini, intra civitatem Ferrariensem. Et hoc quidem, ut volebant factum est ; sed corpus sancti Martyris mansit in ecclesia S. Barnabæ. Contigit deinde ut mulier quædam visitatum iret sanctum corpus, atque ex capite dentem unum auferret domum : quem reposuit pro sua devotione in capsulam firmiter clausam : ubi cum post dies plures eundem requireret, non invenit : quare ad ecclesiam properans, et rursus sacrum caput inspiciens, reperit dentem suo loco repositum, unde abstulerat.

m
deinde in ur-
bem transtatis
monialibus,

n

pos' miracu-
lose restitutum
dentem,

8 Tum vero Patribus nostris Eremitis consilium D incidit, ut, re cum Matribus nostris collata, huc EX MS. ITAL. transferretur sanctum corpus majori in veneratione quam ibi habendum : id quod factum est die XIX Septembris anni MCCCXCI, corpore in exteriori ecclesia collocato, cum hymnis et canticis ac melodia spirituali, sic ut visu audituque jucundissima fuerit tam pulchra processio religiosarum ac secularium personarum : quarum multæ proposuerunt cum jejuniis agere Vigiliam festi, die XVIII Junii. Fuit autem et civis quidam longo tempore paralyticus, cui in lecto, unde se movere non poterat apparuit Sanctus ; dixitque, si sanus vis fieri, vove Missam in honorem S. Bonmercati curandam.

ipsum quoque
an. 1591 eo
transferitur :

9 Sorores Clara et Theodora referunt, quod cum accessissent ad Reliquias Sancti, tam suavis odoris fragrantiam inde emanantem senserint, ut ab ecclesia recedere nequirent, propter magnas delicias, quas ibi earum spiritus percipiebat. Mater Sor. Laura Boni Francisci Ariminensis visum amiserat, malo (ut credebatur) incurabili per humana media. Votum nuncupavit curandi cantandam de sancto, Missam, faciendumque inauratum tabernaculum, intra quod sanctum caput collocaretur ; et continuo lumen recepit.

ubi varii im-
petrant sani-
tatem

E

Sor. Agatha, multis diebus mensibusque infirma, dolores patiebatur acutissimos, qui nullam ei requiem diu noctuque indulgebant : igitur alterius omnis consilii impos, vovit cantandam Missam, Vigiliamque Sancti jejune agendam : et sanitatem obtinuit.

10 Domina Margarita Diaroti, periculose infirma, cum esset in extremis constituta, propter quamdam capitis o infirmitatem ; quædam ejus filia, nomine Ser. Lucretia, vovit huic beato Martyri Missam curandam, cum oblatione capitis cerei, annuque in vigilia ejus jejuniis ; et matri continuo salutem impetravit. Sor. Aurelia de Bagnacavallo, votum Missæ dicendæ fecit pro quodam suo nepote ; et statim audivit liberatum. Domina Magdalena Libanoria pleuresim cum acuta febre patiebatur : cujus filia duæ voverunt tres Missas curandas, totiesque dicendum Pater et Ave in honorem Sancti : cum que egredierentur ab ecclesia, visuræ quomodo valeret mater ; occurrit qui nuntiaret, eam melius habere, sicuti revera fuit intra paucos dies sana. Domina Diamante Muzzarelli, ætate septuagenaria, diu pertulerat febrim quartanam ; ideoque vovit Missam, in Sancti honorem cantandam curare ; et voti compos facta est.

sibi vel aliis,
o

F

11 Dominus Antonius, magister Clericorum Episcopatus Ferrariensis, anginam cum febre magnoque cruciatu sustinebat : voto autem facto curandæ Missæ et capitis cerei offerendi, sanitatem recuperavit. Domina Veronica, uxor qu. Domini de Ambrosiis, maximum patiens cruciatum, cum febre valde intensa, credebatur se non posse sanari : quare obligavit se ad curandam Missam, cereumque trium librarum offerendum, arsurum toto Missæ illius tempore ceterarumque eo die dicendarum : et sanam continuo mirata sese est.

vovendo Mis-
sas vel jeju-
nium in ejus
Vigilia:

Quidam honestorum parentum filius, illis insciis in longinquam regionem abierat : quapropter dolentes pater ac mater ejus, aliquot Missas curandas voverunt : et continuo filius, sanus atque incolumis domum revertit. Quidam Antonius de Verdis, hortulanus, propter cruciatum quo diu noctuque afflictus instar paralytici decumbebat, præter Missam vovit etiam coxam ceream cum tibia : statimque liberum sese sensit.

12 Mater sororis Juliæ Coccapani de Carpis, majori parte anni cephalalgia laborabat, cui nullum a medicis vel medicinis inveniebatur remedium.

ter Pater et
Ave.

Igitur

EX MS. ITAL.
aut cereum
anathema.

A Igitur Sor. Polyxena pro ea vovit curandas Missas aliquot ad honorem S. Bonmercati, et quotidie dicendum ter Pater et Ave: illa autem sine mora liberata fuit. Sor. Antonia de Argenta voto sese obstrinxit, pro quadam sua sorore, quæ toto uno anno, catarrho salso, per omne corpus diffuso, sic laborabat, ut iudicaretur humanis mediis incurabilis: obtinuit vero illi sanitatem curando Missam, et recitando quotidie ter Pater et Ave. Sor. Laurentia Bailardi, pro quodam Mag. Bartholomæo de Ambrosiis, longo tempore et incurabiliter infirmo, votum unius Missæ curandæ nuncupavit; et beneficium desideratum infirmo obtinuit.

ANNOTATA D. P.

a Habetur etiamnum in monasterio liber ad Missas notatus musice pro Sanctis Augustino, Nicolao aliisque nonnullis Ordini propriis ac nominatim S. Bonmercato, pro quo Introitus et Offertorium sunt ex Romano pro communi unius Martyris. In virtute tua Domine lætabitur justus etc. Gloria et honore coronati eum etc. Postcommunio autem peculiaris. Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

B b Guarinius notat annum 1378. Quamvis autem ante annos centum Ferraria venisset in potestatem Atestinorum, investituram tamen Pontificiam primus accepit Opizo III; et anno 1352 moriens reliquit liberis, quorum secundo genitus Nicolaus, a morte fratris Aldobrandini, an 1361 Principatum tenuit usque ad 1386: sub quo cædes Beati potrata fuit.

c Rectorem appellat Guarinus, ut videatur ecclesia illa in Burgo S. Blasii olivæ sita, parochialis fuisse.

d Fortassis credidit, notum licet, a se non posse revelari adeoque ex caritate erga proximum mortem pertulerit.

e Valentina, filia Barnabonis Ducis Mediolanensis, desponsata Cypri Regi: Petrum Juniorem vocat Albizius Florentinus in Stemmatibus Principum, qui a morte Petri Senioris patris sui, divisum cum Jacobo

patruo, apud Genuenses captiva, titulum Regni tenuerit, ab anno 1372 ad 1383. Jovius vero in Vita Barnabonis nominat Fredericum. Quid si Petro-Friderico nomea sponso fuit?

f Notat in Margine P. Lazarus, pannum istum ex boloserico etiamnum apud Augustinianas servari, cum capsula in qua tunc repositum corpus fuit: quod idem an. 1691 confirmatum inde nobis est.

g Regiæ civitates Cypri tunc erant Famagusta et Nicosia.

h Hæc ecclesia suburbana an. 1549 a fundamentis destructa, locum fecit novæ sub titulo Sanctæ Crucis anno 1531 erectæ ab Alfonso Duce ab incolis tamen vulgo dicitur S. Francisci de Paula.

i Hac est quod postea Visitatorem offendit, et subripiendi dentem, de quo infra, occasionem præbuit mulieri devotæ.

k Epitaphium hujus Reginæ (quam Summuntium hist. Neapolit. tom. 3 pag 537 ait fuisse filiam Pini) del Balzo, Principis Altamuræ ac Venusiæ Ducis-Guarinius sic recitat pag. 143 D. O. M. Isabellæ Reginæ, innocentissimæ sanctissimæque, Frederici Aragoniæ, Neapolis Siciliæque Regis relictæ, quæ in hoc sacro D. Catharinæ Mart. cœnobio Ferrariæ, annum agens LXV, vivens volensque se tumulari jussit, funus hic conditum est, anno MDCXXXIII die XXII Maji. Fuit Fredericus iste regno privatus anno 1500, et 1504 Turonibus obiit.

l Addit Guarinus, quod sæpe viderat.

m Quænam fuerit hæc Beata Mater, necdum potui rescire. Guarinus, agens de supradicta S. Crucis ecclesia pag. 68 translato Monachas oit opera Ducis Herculis I, anno 1486: quod approbante Innocentio factum, per Breve, quo eis permittebatur facultates a redditu pariter transferre, notat P. Lazarus.

n Opturem ipsum Breve videre, propter annum et Pontificis nomen.

o Italice un male di Mazzucco; et in Cruscano Vocabulario Mazzucchio explicatur plexus capillorum.

APPENDIX

ADDENDORUM ET MUTANDORUM

AD ACTA SANCTORUM

MENSIS JUNII

TOMO IV, DIE XVI.

NOT. 1

Pag. 1 post S. Cecharnum episcopum Lugdunensem, — interponatur — S. Gebhardus, archiepiscopus Salisburgensis in Bavaria, Tum deleantur quæ pag. 3 inter Prætermissos, de eodem Gebhardo dicta sunt.

NOT. 2

Pag. 2 col. 1, ubi de Rolando § ultimo post — Tulpinus — adde — seu Turpinus, ex quo Petrus de Natalibus, quæ habet de Rolando, vel, uti ipse vocat, Rothlando, desumpsit Acta, nihilo meliora, quam est historia ipsa hoc de re Turpini, aut potius Pseudoturpini (absit enim ut credimus, Archiepiscopum illum Remensem, virum religiosissimum, talia scripsisse, quæ ne quidem scribere omnia, toto vitæ suæ tempore potuit, utpote nondum gesta) cujus historia undequaque ex fabulis consuta cognoscitur. Sausayus eundem Rolandum cum Sociis retulit ad diem xxxi Maji, quo die in Actis nostris, quæ vera de Rolando credi possunt, explicata leges inter Prætermissos.

NOT. 3

Pag. 3 col. 2 post Joannem Alburquercium Goanum episcopum, appone hæc de Fr. Petro Farde, licet recentiora sint, ex relatione obituoli, ne memoria eorum intereat.

C Fr. Petrus Farde, Ordinis FF. Minorum Recollectorum laicus, obiit Aquisgrami xiv Junii mdcxci, annos natus xli. Is, provinciæ comitatus Flandriæ sancti Josephi alumnus, postquam totam Terram sanctam peragrasset, vestigia Christi Salvatoris devote meditatus; iterato, ex obedientia eo appellendi voluntate, mari se commisit; sed post acerbam cum piratis Algerrensibus pugnam ob illis superatus, Agades in servitatem deducitur. Ubi cum Domino suo Africano familiariter de rebus fidei agere cepit cum tanto spiritu et effectu, ut illum, totamque familiam ac benedicta varietate fidei mancipia Ecclesiæ Christi adscripserit, qua re ad iudices delata, in carcerem detrusus est, post examinatus, cum cuncta libera voce coram confessus esset, nudus ducitur per civitatem, ad singulos platearum angulos flagellatur, ac tandem in ordinario loco justitiæ ad pulam per brachia distenta in altum suspenditur, habens ad utrumque pedem singillatim pondus appensum quadraginta librarum, ut corpus magis distenderetur, ubi iterum per omnem corporis partem sic cadebatur, acsi in sanguineo balneo immersus fuisset; ex quibus in carcere emortuus fuisset, vel iudices ulio modo ipsum occidi curassent, nisi Dominus ejus ipsam redemisset. Dein alium provinciam matrem suam cogitavit, naufragium fecit, tribus diebus, ac quatuor noctibus jejuni in maris undis fluctuans, ad rupem inter aquas eminentem appulit, quam ascendens per omnia nudus, aqua e caelo cadente, et pisciculis quibusdam erudis, qui recedente mari rupis concavitatibus inhaerebant, undecim menses vitam protraxit.

Junii T. IV

Iude mirabiliter a piratis præternavigantibus in Sale delatus, et in provinciam redux, obsequio R. Adm. Patris Ministri sui Provincialis in thermis Aquisgransibus incumbens, continuo ingravescente febre obrutus, in affectuosa gratiarum actione Deo et B. Mariæ Virgini pro omnibus beneficiis, in tot ac tantis necessitatibus acceptis, placide expiravit. De quo merito in Domino confidimus, quod in expiratione Deo creatori suo cum Apostolo ocllamare potuerit, bonum certamen certoni, cursum consummavi, fidem servavi; in reliquo reposita est mihi corona justitiæ. Ita Relatio, quam dixi.

Pag. 116 ante Annotata, subnecte Processui de SS. Cunegunde, Mechtunde, Wibrande et Christiana, virginibus, anno mcliv per legatum Apostolicum solenniter facto; quæ de iisdem Virginibus et earum miraculis Trithemius, tunc provecæ ætatis, commemorat in Annalibus Hirsaugiensibus suis nuctioribus anno 1690 impressis in typographia monasterii S. Galli. Ibi ad annum mcliv ita scribit.

93 His temporibus facta sunt plura miracula et virtutes sanitarum in ecclesia parochiali villæ cujusdam, Eichel dictæ, Constantiensis diœcesis, non procul ab oppido Reinfelden, quod est Basileensis diœcesis, ad in memoriam et invocationem trium sanctarum Virginum, in eadem ecclesia corporaliter quiescentium, videlicet Kunegundis, Wiberadis et Mechtildis, quæ licet ab Ecclesia Romana canonizate non sint, ut Sanctæ tamen habentur ab incolis terræ, et miraculis quotidie coruscant ingentibus. Audiens hunc miraculorum rumorem Legatus Apostolicæ sedis Raymuudus, cum esset apud Basileam, misit ad prædictum villagium Eichel unum e secretis anno prænotato, Jacobum videlicet Merboldum, clericum Bambergensem, pro inquisitione veritatis eorum, quæ fama sparserat. Qui veniens ad locum Feria iv post octavas Pentecostes, quæ fuit vigilia festi Corporis Christi, vidit mulierem, uno oculo cæcam per xvi annos, ad in memoriam et tumbas prædictarum Sanctarum illuminari, et defectum oculi penitus auferri, sicque veteris deinde in ea nullum apparuit morbi vestigium.

94 In sabbato sequenti venit mulier, quæ bienio contracta fuit, adeo quod continuo lecto decumbens, nusquam progredi potuerit neque ambulare neque de strato se movere. Hæc audiens, quod miracula in Eichel fierent ad in memoriam et invocationem prædictarum Sanctarum, se vovit cum oblationibus ad easdem. Et ecce voto hujusmodi facto, subito convaluit surgensque de grabato, in quo jacebat, per se sana votum promissum adimplevit. Adolescens annorum xviii, cum esset adhuc puer in

Trithemius de processu prædicto.

refert etiam miracula.

A tercio anno constitutus, incipiens jam loqui; ex tonitru et coruscatione loquelam amisit, et per annos xv loqui non potuit. Ejus parentes et amici, cum audissent, quod tanta miracula fierint in Eichel, votum pro salute ipsius ad sanctas Virgines emis-

runt: quod mox ut cum eo perfecerunt, locutus est sine impedimento, ac si mutus nunquam extitisset. Multa et facta sunt et quotidie fiunt ad memoriam sæpe dictarum Virginum, miracula, quæ brevitatis causa omittimus.

DE S. GEBEHARDO

ARCHIEPISCOPO SALISBURGENSI IN BAVARIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Sanctitas. Vita duplex, quando scripta; et Epistola S. Gebehardi.

ANNO MLXXXIII.

Virtus et Sanctitas Gebehardi probatur

Terminio quarto Junii, die xvi, actum est inter prætermisissos de Gebehardo Archiepiscopo Salisburgensi, oliis Gebhardo, et varie laudatur. Acta tamen suo loco non fuerunt data. Ratio inter alias et quidem præcipua videtur ibi visa fuisse, quia nomen ejus non invenitur in Kalendario ecclesie Salisburgensis, cum officiis ei propriis impresso sub annum MDCXLVII. Sit ita. Post concilium Tridentinum et correctionem Breviorii Romani, per Sedem Apostolicam diligenter factam, multa in Officiis Sanctorum reformata sunt: atque exinde multorum Officia in propriis ecclesiis illorum præcipue qui albo Sanctorum solemniter adscripti non erant, legi desierant. Nihilominus eadem Sedes Apostolica subinde declaravit, illos pro Sanctis habendum haberi posse, qui a tempore immemorabili pro talibus habiti fuerunt. Fuisse autem pro sancto olim habitum Gebehardum Salisburgensem archiepiscopum, monumenta istius ecclesie antiqua commonstrant. Inter illa est Catalogus antiquus (de quo supra, ad Acta S. Hartwici plura dixi) primorum ecclesie Salisburgensis episcoporum, conscriptus sub onnum MCLXX, qui aliquot episcopos, quorum sanctimonio nota, et præclare gesta litteris posteritati commendata fuerunt præfixo Sancti titulo, ab aliis non sanctis accurate distinguit: Sanctos autem appellat, post Rutupertum atque Vitalem duos primos episcopos; Virgilium, Hartwicum, Gebehardum, Thiemonem, et Eberhardum. De S. Rutuperto nos quoque jam egimus ad diem xxvii Martii; de S. Eberhardo ad xxii Junii; de S. Hartwico supra in hoc Supplemento ad xiv ejusdem mensis; hic de S. Gebehardo (prout tomo vi Maii, in commentario de S. Gregorio PP. VII, § 1, num. 2, promissum fuit) agimus; acturi de S. Thiemone, xxviii Septembris; de S. Vitale, xx Octobris; de S. Virgilio, xxvii Novembris. Similem Catalogum edidit tomo 6 Antiquarum lectionum pag. 1224 Canisius, in quo prædicti omnes inter reliquos episcopos appellatione Sancti similiter condecorantur.

ex Hugone, Flaviniacensi

2 Contemporaneus Gebehardo scriptor Hugo abbas Flaviniacensis in Chronico suo apud Labbeum tomo 1 Noræ Bibliothecæ librorum MSS, pag. 226 et sequenti, Gebehardum Salzbergensem episcopum, cujus vita speculum erat bonorum, vocat virum doctissimum et authenticum ejusque scripta veridica, quibus utique nullus cum justitia obviare prævalet. Extant et alia ejus scripta, auctoritate et veritate subnixæ, quæ pro viri merito reverenter fidelium honorat et amplexatur ecclesia. Loquitur ibi Hugo manifeste de epistola Gebehardi, Hermannio Mettensi episcopo inscripta, cujus partem adducit, quatenus invehitur Gebehardus in Gubertum archiepiscopum Ravenatensem, in Sedem Apostolicam, vivente legitimo Papa Gregorio VII, a schismaticis intrusum, ejusque sacrilegam ordinationem describit. Integram hic dabimus post Acta vita. Alio ibidem dabimus ex Brunone, de Bello Saxonico, atque ex Bertholdi Constantiensis Chronico, ab

eruditissimo celeberrimoque vero Sebastiano Tengnagelo, J. U. Doctore et Casarvo Vindobonæ bibliothecario collecta, et in Præfatione ad Lectorem, supradictæ Epistolæ præmissa. Interim audiamus iterum Hugonem abbatem. Queritur, pag. 228, episcopos passim autipapam secutos esse, exceptis perpaucais (quos inter atique intellexit Gebehardum paulo ante a se laudatum) qui magisterio Petri seu legitimi Pontificis Gregorii, adhærebant; quorum, inquit, vita, cum esset sancta, pia, casta et catholica, publica notabatur infamia, insana dicebatur et hæretica, nempe a schismaticis: quorum opprobria, bene Catholicis et recte agentibus magna encomia sunt.

3 Anonymus scriptor, S. Eberhardi archiepiscopi Salisburgensis, anno MCLXIV defuncti, discipulus, qui sanctorum tantummodo ejusdem ecclesie episcoporum gesta, non aliorum, collegisse dignoscitur apud Canisium tomo 2, inter Sanctos atque connumeravit etiam Gebehardum, dum ejusdem pariter vitam conscripsit: quæ et præclarissima sanctitatis ejus argumenta et sanctissimo quovis præsule digna complectitur. Fuit namque ut ibi legitur; puer docilis, in studiis assiduus, scientia eximius, divinis obsequiis et lectionibus addictus, sacerdotalem ordinem per se meritus, in archiepiscopum electus concordie et alacri totius cleri aliorumque votis, utpote virtutum omnium gratia adornatus. Erat in honoribus, animo demissus; in affluentiæ divitiarum, sibi parcus, pauperibus vero templisque Dei liberatus, fundator episcopatum, constructor monasteriorum, observator propagatorque ecclesiasticæ et regularis disciplinæ; in prosperis modestus in adversis magnanimus, in persecutionibus multimodis constans, in schismate Henrici IV imperatoris, Ecclesie Romanæ fidelis, jurisque pontificii propugnator occerrimus; eaque propter, ab ecclesia sua vi ejectus, novennale exsilium pro libertate ecclesiastica fortiter sustinuit, ac tandem ad suam ecclesiam gloriose reductus, beato sine quievit in Domino, et vix mortuus putavit miracula.

4 Hinc Baronius quoque titulo Sancti cum donat, tomo 12 Annalium ad culcem Addendorum sub anno Christi MLXXXVIII, sic scribens pag. 942: Hoc eodem anno ex hac vita, miraculis clarus, migravit in cælum sanctus Gebehardus, archiepiscopus Salisburgensis, insignis propugnator fidei Catholicæ, et Ecclesie Romanæ jurium defensor adversus Henricum regem, exactis in exilio annis novem. Tum ex Actis, ut ait, ejusdem ecclesie, nonnulla subjungit; quæ in vita leguntur a num. 22. Item Ferrarius Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, ad diem xvi Junii, sic habet; Salisburgi Norico, sancti Gebehardi episcopi ejusdem urbis. In Annotatione autem ait, apud alios notatur die xxx Julii. Quod unde hauserit, nec ipse iudicat, nec ego assequor, qui hactenus nihil tale invenire potuerim usquam, Beatum etiam vocat Gebehardum Braunerus tomo 2 Annalium

E

ex Scriptorum Vita.

F

A liam *Beicorum in iadice* : et in marginalibus ad textum pag. 940, vocat Sanctum ; paucisque egregie ipsum commendat a sanctitate : uti et *Ruderus*, ritam describens inter *Bavariæ Sancto* tom. 2 pag. 213.

B 5 In vita *S. Adalberonis, episcopi Herbipolensis, qui Gebehardo nostro*, æque ac *S. Altmanno, Passaviensi episcopo*, in studiis juvenilibus ac deinceps perquam familiaris fuit, ab anonymo monacho *Lambacensi* sub initium seculi XIII conscripta, et a *Joannæ abbate* ejusdem monasterii anno 1619 *Augustæ Viadelicorum* e codice *MS. vulgata*, extat elogium *S. Gebehardi*, quod huc meretur transcribi ex cap. 2. Erat *Alberoni*, inquit *Auctor, Parisiis*, ubi studiis operam dederat, *Herbipolim redeunti*, comes et socius itineris *Gebhardus*, vir venerandus, vir dilectus Deo et hominibus ; qui providentia Dei electus et ordinatus *Salisburgensis archiepiscopus*, monasterium in honorem beati *Blasii episcopi et Martyris*, quem sibi speciali prerogativa elegit et prece continua adoptavit patronum, inter montana (unde et ei *Admont* vocabulum indidit) fundavit : illud etiam sufficientibus Fratribus cumulavit ; quibus necessaria tam large administravit, ut terrenis divitiis celestes adipisci, largitate elemosynarum, possint : ubi insuper, in pulvere mortis feliciter obdormiens, novissimam expectat tubam ad resurgendum. Edidit eandem *Adalberonis vitam Mabilio* in *Actis Sanctorum Ordinis sui*, seculi VI parte 2 pag. 661 ; et in citatum locum annotat, *Gebehardum* in *Admontensi monasterio* miraculis clarere.

6 Vita porro *Gebehardi duplex* apud *Causium* legitur, altera brevior, tomo 2 pag. 319 ; altera prolixior, tom 6 pag. 227. Prior autem tota continetur in posteriore. Utraque illic adscribitur anonymo discipulo *S. Eberhardi* anno *MCLXIV*, ut jam dictum est, mortui, qui utriusque vitas sanctorum ecclesie *Salisburgensis episcoporum* conscripsisse ibidem traditur. Ut autem verum sit priorem hujus vitam a discipulo isto *S. Eberhardi* scriptam fuisse ; posterior certe, ut edita est, ab illo scripta non fuit ; sed a monacho item anonymo monasterii *Admontensis*, qui historiam sui monasterii illic verius conscripsit, quam alicujus seorsim vitam incipiens a prima fundatione usque ad annum circiter *MCLXXVIII*. An vero auctor ille sub eundem annum in quo desinit, etiam vixerit, quod præsumi potest ; an tempore posteriore, ut videtur *Canisius* natasse, compertum non habeo. Unde autem sui sumpserit, in prologo declarat his verbis : Nos, quæ vel ex membranis, vel ex veteracium seniorum dictis potuimus colligere, in unum compilavimus ; nihil indicans, unde colligas, quidquam illorum, quæ scribit, aut a se visum, aut suo tempore factum esse. Unde iterum colligas, posse diu post, non nisi ex membranis et seniorum dictis, sua compilasse. Membranæ, quas habuit, fuerint vita brevior *S. Gebehardi*, et vita *S. Thiemonis*, que extat apud *Causium* tom. 4 a pag. 659. Primum certe initio operis sui totam descripsit ; et quæ illi interserit de fundatione et situ *Admontis* a nostro num. 9 ad 11, desumpsit ex vita *Thiemonis*, ubi eadem habentur pag. 671. In eadem et alia decerpit, atque in suam, cum de *Thiemone* agit, historiam transtulit, et imprimis ipsum vitæ principium.

7 Edidit quoque anno *MDCXIX* *Gebehardi vitam* prolixiorem *Canisianam*, quam hic datus ex *Historia Admontensi*, *Joannes abbas Lambacensis*, una cum vitis familiarium ejus sanctorum *Adalberonis Herbipolensis* atque *Altmanni Passaviensis episcoporum* ex codice *MS. monasterii sui* ; tam similem *Canisianæ* longiori, ut inde recusa videri possit. Habet tamen præfixum Prologum, qui au pariter habeatur in editione *Canisiana* (quod parum) certo tamen dicere nequeo : quia in codice nostro solum, quæ vitam proxime præcedit, desideratur. Ut ut est, jacturam illam, si qua

est, codex abbatis *Lambacensis* compensabit, ex quo prologum desumemus, non tamen inde impressuri vitam, sed juxta editionem *Canisianam*, quia adinadverto, Abbatem varia, quæ obscuriora aut minus eleganter dicta ipsi visa fuerint, aliis verbis substitutis, mutasse ac interpolasse. Neque ipse id placet dissimulat, dum præfatur, se paucos admodum, qui nimiam corpori deformitatem parere videbantur, nævos abstersisse. Nec tamen admodum pauci sunt nævi isti ; sed frequentes, ut textum ejus cum *Canisiano* conferenti patebit. Improbant viri eruditi, id *Surium* in vitis *Sanctorum sæpius* fecisse : neque hic probabunt, factum esse. Testatorem quippe veritatem faciunt verba propria, tumetsi inconcinna, antiquitatis ; quam exquisita eloquentissimi cujusvis novatoris. Veritas in historiâ præcipue querenda est, quæ ex mutatione textus antiqui plerumque obscuratur : et lectoris animus, aliqua scientiâ innovata esse, in omnibus hæret, anceps, sicutævi auctoris, an interpolatoris, quæ legit.

8 Cæpi jam dicere in superioribus num. 6, de *Auctore vitæ, et breviori* cum *Canisio* odscribo *Anonymo discipulo S. Eberhardi*, qui videtur clericus fuisse ecclesie *Salisburgensis* : alteram vitam prolixiorem non item illi adscribo, nisi quatenus brevior continet ; quantumvis eadem *Anonymo* apud *Canisium* tribuatur tota : quod omnino non oportuit factum esse monstrante totius collectionis *Auctore*, se monachum esse *Admontensem*, uti supra insinuavi : et alia ejus rei prohibitione opus non est, quam ut, qui dubitaverit legat Prologum vitæ isti prolixiori seu *Historiæ Admontensi* præmissum ; et si tunc nondum acquiescit, narrationem totam. Prologus ille pariter indicat, non tantum tractari de *S. Gebehardo*, monasterii *Admontensis* et episcopatus *Gurcensis* fundatore ; verum etiam de sequentibus aliquot archiepiscopis, *Thiemone*, *Conrado*, *Eberhardo*, itemque *Conrado altero*, qui monasterio *Admontensi* fuerit benefici : eorumque gesta aliqua proferuntur. Sed hæc ad *Gebehardum* nihil attinent. Dabimus igitur hic tantum, quæ *Gebehardus* gessit prout descripta sunt in historia ista, distincturi quæ antiquior auctor, *Discipulus S. Eberhardi* de *S. Gebehardo* collegerat, ab illis, quæ *Monachus Admontensis* superaddidit ex aliis monumentis : inter quæ fuerit chronicon quoddam *Salisburgense*.

9 Notat enim *Canisius* ad marginem editionis suæ, ubi caput 2 apud nos incipit, quod quæ inde sequuntur, habeantur in chronico monasterii *S. Petri Salisburgi*, ante annos *cccxx* conscripto. Illi nempe quæ ibi sequuntur, atque attinet ad restitutionem episcopatus *Gurcensis*, de qua illi agere incipit *Auctor Historiæ*, et deducuntur prædicto cap. nostro 2 usque ad num. 17 ; cujus numeri initio declarat, epistolas, quas de institutione episcopatus præmiserat, destinatas fuisse servari in ecclesia *Juvavensi* seu *Salisburgensi* : et mox transit ad aliquem veterum notitiarum codicem, unde quæ porro sequuntur in eodem capite, extraxit. Sed attentioris considerationis est, quod *Canisius* notat, chronicon illud *S. Petri* conscriptum fuisse ante annos *cccxx*. Edidit ille suas *Lectiones antiquas* initio seculi *xvii* : ex quo deductis *cccxx* annis, debet chronicon illud conscriptum fuisse versus finem seculi *xiii* ; atque adeo collectio *Historiæ Admontensis*, inde partim facta, adhuc tardius. Quod mihi minus verisimile est, opinanti potius in fine seculi *xii* totam *Historiam* collectam fuisse, quia desinit in anno *MCLXXVII*. Fuit autem atque etiamnum superest in monasterio *S. Petri Salisburgi* chronicon, quod frequenter citat in suo *Catalogo Abbatum*, anno *1646* *Salisburgi* impresso, *Albertus abbas* ejusdem monasterii, identidem inculcans, illud conscriptum fuisse anno *MCLXXXVI* ; in eoque etiam descriptas legi, inquit pag. 3, *Vitas sanctorum Ruperti, Virgillii aliorumque* beatorum

D
AUCTORE C. 1.utriusque
Auctor
Equo tempore
scripsit.

F

q
tarum altera
viam ebtu
est un 1619 :

AUCTORE C. 1. A beatorum episcoporum Salisburgensium. *Et hoc ego existimo chronicon esse, quod collector historiarum Admontensis præ oculis habuit, annos centum antiquius, quam opinatur Canisius.*

Epistola Gebehardi pro defensione Ecclesie scripta, 10 Putabam hic concludere Commentarium de gestis S. Gebehardi, sed tantisper me moratur Epistola ejusdem ad Hermannum Ep. Metensem, quæ quam rara est publice, tam luculenter explicat statum ecclesiasticum et secularem illorum temporum, declarans quid Pontificios debuerit retinere ac retinuerit in obsequio Gregorii VII Papæ Sedisque Apostolicæ: quid item schismaticos eadem tempore moverit ad adherendum imperatori Henrico IV et ad subrogandam Gregorio vero Papæ Pontificem, multis nominibus abominandum.

Epistolam ipsam, quæ mea non indiget commendatione, subjungam post Acta vitæ, eo præcipue, ut inde palam fiat doctrina et docilitas Sancti nostri, moderatio item animi ejus, mansuetudo in hostes, acumen ingenii in defendendis bene captis, magnanimitas in persecutionibus, perseverantia in fidelitate, Sedi Apostolicæ debita; aliæque multa, quæ commonstrant, ipsum vix paulo minorem fuisse in docendo, in agendo, in tolerando, quam fuerit Papa ipse Gregorius, cujus causam defendebat. Nolim meminisse, quid obganniant hic, qui Gebehardum cane pejus se odisse testantur, auctor opologiæ pro Henrico IV, Aventinus et alii plurimi; quia omnes aut schismatici aut hæretici sunt, quibus hac in

causa, qua de auctoritate summi Pontificis et Ecclesie Romane agitur, tanquam ejus inimicis, fides perexigua haberi potest. Ecce enim, Aventinus lib. 5. Annal. laudat quidem Gebehardum ab ætate, eloquentia, et scientia; sed continuo eundem calumniatur, quod electus a ceteris episcopis, ut pro omnium sententia ipse peroraret, omnino obmutuit et ne hiscere quidem potuit. Injuriose hæc dici, convincet Præfatio Tenguelii ad memoratam Gebehardi Epistolam, quam simul hoc edemus, num. 2.

Notat Lector, hæc S. Gebehardi Acta cum præmisso Commentario nostro, inseri debere tomo IV Junii, post S. Cechardum, pag. 141, eique præmitti S. Domouolum, ut ordo temporum servetur.

VITA

Auctore anonymo, S. Eberhardi archiep. Salisburg. discipulo, aucta ab alio anonymo, Admontensis monasterii Monacho

C Ex tomis II et VI Antiquarum Lectionum Canisii.

PROLOGUS

Uti præmittitur Historiæ Admontensi universæ.

Prologus in vitam Gebehardi a b

Studiis quorumlibet, tam prisci quam moderni temporis, scriptorum inducti; qui, vel prout excellentia gestorum, vel privata ipsarum erga personas affectio suggerebat, diversa scripsisse, et posteris notitiam clarorum, sive etiam sanctorum virorum, reliquisse dignoscuntur; indignam duximus unici Patris et Domini nostri a sanctæ recordationis Gebehardi Salzburgensis archiepiscopi, piam memoriam scriptis non innotescere; cujus præclara monumenta, et in nostræ Admontensis ecclesiæ foundatione, et in Gurgensis sedis institutione, nunc et deinceps perspicua sunt cernere, licet ex priorum nostrorum incuria, multa sint illius gesta silentio præterita. Nos tamen quæ vel ex membranis, b vel ex veracium seniorum dictis potuimus colligere, in unum compilavimus; dilectione magis tauti pastoris, quam scientiæ me-

rito animati; illud quoque poeticum præsumentes, D scilicet:

—cupidus studiorum est quisque suorum c.

2 Præterea quatuor successorum ejus Thyemonis, Conradi, Eberhardi, itemque Conradi, gesta quæque præclariora, et specialiter erga nostrum Admontense monasterium larga et multiplicia illorum beneficia, huic opusculo inseruimus: ut non solum qui plantavit; sed et qui rigaverunt, simul in scripto præsentis paginæ resplendeant. Ad hæc ordinem seu successionem et laudabilem conversationem abbatum ejusdem cœnobii nostri, a prædictis archiepiscopis institutorum; copiosam quoque eorundem exemplo et opere in cœta spiritualium et religiosorum virorum ac feminarum fructificationem superaddidimus, ut in tot egregiis patribus Deus, qui dignis eorum laboribus incrementum dedit, merito debeat honorificari.

ANNOTATA.

a Hinc colligitur, Auctorem Admontensis ecclesiæ monachum fuisse, dum Gebehardum unicum Patrem et Dominum nostrum, et nostræ Admontensis ecclesiæ fundatorem nominat. Similibus per totum narrationis textum locutionibus se prodit Auctor talem esse, qualem dixi. Quod semel hic notasse sufficiat.

b Ex membranis sumpserit vitam breviorum, tunc recenter compositam; alia sumpsit ex Chronico S. Petri Salisburgi, ut notat Canisius; sed quod centum facile annis antiquius fuerit, quam ipse existimat.

c Hactenus solum Gebehardum respicit hic Prologus, ac talis est, ut etiam vitæ ejus breviori, quæ apud Canisium tomo 2, Prologo caret, accommodari possit; non item quæ sequuntur.

CAPUT I.

Complectens vitam Gebehardi breviorum, ut legitur tomo II Canisii; admixtis nonnullis, a num. VII usque ad XI, ex Monacho Admontensi de monasterii sui foundatione, apud eundem Canisium tomo VI.

Gloriosus igitur Gebehardus, alto Suevorum stemmate a, patre Chadoldo, matre Azala b progenitus, in primæva ætate sua liberalibus studiis traditur imbuendus. Ubi cum docilis puer, non tam ætatis incremento, quam litteralis scientiæ succresceret fastigio, emensa demum pueritia partimque adolescentia, ingenuitatem generis morum nobilitate ac sapientiæ jubare c transcendit. Evacuatis igitur quæ erant parvali; divinis se mancipabat obsequiis et lectionibus, quamvis in seculari pomposo schemate forinsecus splenderet ornatus. Per singulos itaque gradus sacris ordidibus insignitus, ad sacerdotii deinde gradum, quia dignus est inventus, quarto nonas Martii, anno incarnationis Domini M LV a venerabilibus Baldwino d sanctæ Salisburgensis ecclesiæ archiepiscopo, sub sancto Leone Papa, e est promotus; prædicti Deo digni archiepiscopi, futurus episcopus successor, ac Christi et Ecclesiæ indefessus propugnator.

4 Hujus ergo celebri fama illectas imperator Henricus III, cognomento Pius, Heinrici Babiubergensis successor f, eum ad se adscitum regiæ aulæ summum præfecit capellanum. Quo post paucos annos rebus humanis exempto g, et Henrico IV filio prioris in scepra regni succedente, Gebehardus item primus inter primos palatii habebatur. Et quamvis in terreno conversaretur palatio, cœlestis tamen regis famulatu summopere inhærebat. Anno deinde incarnationis

c et reliquam Historiam Admontensem.

E

Gebehardi stemma et studia,

u b

F

c

ordinatio in Sacerdotem,

d

e

honores in aula imperatorum,

f

g

A tionis Domini MLX *h*, qui sextus sacerdotii ipsius Gebehardi fuerat annus, post dormitionem præscripti venerabilis Baldwini archiepiscopi, concordie et alacritatis cleri, ac ministerialium electione, in Salzburgensem metropolitanum divino nutu est sublimatus, utpote virtutum omnium gratia *i* adornatus.

5 Igitur Deo dignus metropolita Gebehardus, tertio Idus Junii in loco Elchinwanch dicto, accepta a rege Heinrico, et castæ desponsationis sacrosanctæ matris ecclesiæ annulo, et reverendæ pastoralitatis baculo, sanctæ Juvavensis ecclesiæ sedi, ab Adalberone Wirzburgensi episcopo, xii Kal. Augusti, juxta sancita canonum, inthronizatur. Nec longopost, convenientibus Ratisponæ Gebehardo ejusdem urbis episcopo, Engelberto Pataviensi præsule, Ellinhardo Frisingensi pontifice, Altvino Sabionensi antistite, Adalberone Wirzburgensi præside, Gunzone Eibstetensi episcopo, in gradu episcopalis honoris per læta populariam suffragia iii Kal. Augusti feliciter est proventus *k*. Abhinc uno et semis anno, pallii insignibus et privilegio singularis præ ceteris coepiscopis principatus ab Alexandro *l* Romanæ sedis episcopo, per Wezilinum præpositum viii Kalendas Martii, gloriosissime persplenduit honoratus *m*.

B **6** His ille honoribus nesciebat superbire, sed magis humilia de se ipso noverat sentire. Divitiis etiam affluentibus cor non apposuit: his *n* tripliciter usus, aut in augmentum et proficuum ecclesiæ suæ expendit; aut monasteria et basilicas ex eis construxit; vel pauperibus erogavit. Præterea tam regno quam Romanæ sedi accommodatissimus existens, dilatavit gloriam populo suo et ecclesiæ, quousque inimicus superveniens, zizania discordiæ inter regnum et sacerdotium *o*, prohi dolor! seminavit. Præsul ergo egregius, cum instar lucernæ, candelabro superpositæ, omnibus qui in domo Dei erant, scientiæ et vitæ merito luceret; eum sancta Romana ecclesia, quasi specialem filium suum, quasi verum Catholicum, judicavit esse dignum, cui legationem suam super omnes Teutonici regni ecclesias committeret. Sic itaque ex archicapellano regni, archiepiscopus Juvavensis et legatus Apostolicæ sedis proventus est et immobilis Ecclesiæ columna enituit. *Hactenus vita brevior.*

Sequitur in Historia Admontensi de fundatione monasterii.

C **A**nno igitur Incarnationis Domini MLXXIV ordinationis sue xv, in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Blasii episcopi et martyris, monasterium in valle Admontensi construxit, quod et ipso anno, tertio Kalend. Octobris, Indictione xiii *p*, tempore Gregorii Papæ VII, anno secundo ordinationis suæ; imperii vero Heinrici imperatoris quarti hujus nominis, anno xvii. In quo nimirum monasterio duodecim monachos sacerdotes ad serviendum Deo ordinavit, ad quorum stipendia et vestes, nec non et hospitem et pauperum sustentationes, prædicia tradidit; imprimis, quæ matrona quædam nobilis Hemma *q*, comitissa de Friesaca et de Truchsen, post mortem mariti sui Wilhelmi comitis et filiorum suorum Hartwici et Wilhelmi, tempore Baldwini archiepiscopi, sancto Rudberto dedit in valle Admontina, cum aliis prædiis, ad cœnobium ibidem fundandum. Et præterea maxime illa, quæ ipsi sui episcopatus tempore, in jus ecclesiæ Juvavensis, cui auctore Deo præfuit, ex diversis commutationibus et complacitationibus acquisivit. Dominicalia namque episcopi attingere noluit, sed ut diximus, prædiis, quæ fidelium donatione, vel pro banni absolute [et] emptionis comparatione, conquirere potuit; monasterium ipsum dotavit.

8 Fideles quoque suos, tam nobiles quam ministeriales rogavit, ut prædicia sua vel beneficia ipsi monasterio contradarent. E quibus specialiter tres nobiles, Leupoldus, Maganus et Anzo, plurima quæ possederant beneficia resignantes, monasterio tradi impetrarunt. Otaherus *r* quoque marchio, proavus marchionis O s de Styre; intuitu dilectionis ipsius Deo digni archiepiscopi, et pro salute animæ suæ tradidit villam Eychdorff eidem Admontensi monasterio. Adilbero *t* etiam germanus ejus marchionis, qui diuturnam cum fratre guerram habuit, pro absolute banni et multimodis injuriis, cœnobio in persecutione Heinrici IV imperatoris, illatis, tradidit per manus itidem Archiepiscopi, super altare S. Blasii, villas duas ab Arnich, cum omnibus suis pertinentiis, et prædium Fluzenpuhele. Adhæc complures decimas, suis exactionibus acquisitas, dedit; quia gens Sclavonica, in ejus episcopi terminis posita, ante ipsius tempora, aut nullas aut paucissimas reddere consuevit. Dedit etiam ornamenta complura auro, argento et serico valde pretiosa; vestimenta scilicet sacerdotalia, libros, calices, et quæque divinis ministeriis necessaria. Inter cetera denique bona Sanctorum egregiis pignoribus locum nobilitavit, inter quæ brachium sancti confessoris Paterniani *u*, cum coherente sibi manu: sed et sancti Chrisanti martyris calvariam et commilitonis ejus sanctæ Diræ virginis *x*; necnon et sancti Vincentii *y*, cum multis aliis Sanctorum reliquiis eidem donavit ecclesiæ.

9 Locus hic inter montana Bavariæ, juxta Anasum fluvium in valle situs est. Aditum difficilem viantibus præbet, adeo ipsa natura munitus per gyrum, ut altissimorum montium ambitu cœlo proxime dicas circummuratum. Prospectus, nisi in montes aut sursum, non est. Hec, monasticæ conclusioni, præstruente natura, idoneum, hoc, unum de ceteris, quare locus [hic] a strenuis longe lateque amatus, expetitur, ab aliis horretur, [et] fugitur. Necesse est, fortia diversas mentes aut provocare aut revocare. In hoc igitur loco monasterium beatus Præsul fundare desiderans, dum esset ibi constitutus quia fiscus episcopalis erat, triduum continuum perstitit non manducans, neque bibens, adeo æstilians discerpebatur cogitationibus suis, dum quod definiret, eligere [non] poterat. Mulcebat partim facies loci, quod invius convictui hominum, tamen nullius idoneæ rei materiam in venis montium negaret. Angebat e contra non carpento neque trahea, verum solis saumariis *z* necessaria posse inferri.

10 His animum distrahentibus, postridie etiam tunc cunctanti, subito surdus et mutus quidam in medio exurgens, divino nutu coram omnibus hæc verba in Teutonico eleganter concinnavit. episcopo inquit: Tu debes incohare; Deus debet consummare. Qui homo nec postea nec antea ulla edidit voces, donec post multos annos in depositione ipsius episcopi ad sepulcrum ejus pleniter aurium et lingue est restitutus officio *aa*. Mirantur itaque universi, stupor et gaudium replent episcopum. Mox quasi divinitus accepto oraculo, intrepida mente, pronissimo studio, monasterium cœpit construere, sacris vestibus et marmore copioso ornare, redditibus ditare. Arnoldo monacho de monasterio S. Petri, ad provisionem ipsius loci ascito, favente Domino Reginwardo venerabile abbate S. Petri. Sed prædicto Arnoldo, propter paupertatem loci, non diu hic durante, Isingrinus ab eodem est archiepiscopo substitutus.

Reliqua vite brevioris, usque ad num. 13.

Operæ pretium est hic inserere, qualiter præfatus

D
AUCTORE
ANONYMO
aliquæ dona

r
s

t

etiam de reliquis Sanctorum.

E

u

x

y

Descriptio
vallis Admontensis.

F

z
ubi monasterium nutu
divino
estructum.

aa

A tus et sæpe nominandus pater et dominus *bb* Gebehardus archiepiscopus ab ineunte ætate in proposito habuerit, ut si ex voluntate Dei facultas sibi post hac suppeteret, monasterium aliquod, ubi divinæ landes jugiter hymnizarentur, construere, quod ex subsequenti relatione potest perpendi. Dum enim aliquando in pueritiæ flore constitutus, cum collegis suis Altmanno, postea Pataviensi episcopo, et Adilberone, postea Wirzburgensi episcopo, studiis liberalibus imbueretur, contigit, ut cum his, quos prædiximus, fidissimis sodalibus, timore puerili fugam iniret. In via igitur ad quemdam fontem diverterunt et ibi de sistariolis *cc* suis panem quantulumcumque proferentes, corpuscula recreabant. Et licet puerili affectione, Dei tamen magis, ut post patuit, inspiratione, præsgo virtutis suæ spiritu inter cetera quæ confabulabantur, episcopos se futuros prædixerunt et monasteria se ad Dei servitium fundaturos voverunt, quod postea efficaciter compleverunt.

de suis episcopatibus, 12 Primus igitur Altmannus subintulit, se Pataviensis ecclesiæ præsulatum velle conscendere, quo adepto monasterium se constructurum, ibique novissimam tubam ad resurgendum expectaturum.

B Tum Adilbero: Ego vero Wirzburgensis ecclesiæ pontificatum suscipiam, et cœnobiū Christi servorum instituiam, ubi et ego recondar, communem omnium præstolaturus resurrectionem. At tunc Gebehardus: Ego vestrum amhorum magister futurus ero, quia volente Deo Salzburgensi ecclesiæ metropolitā sublimabor; [ac in] monasterio, quod regulari institutioni ordinavero, ultimum examinis diem præstolabor. Hæc ideo hic inserere dignum duximus, ut ostenderemus, quam grata Deo simplicitas istorum fuerit et cordis mundicia, quorum [dicta] puerili quodammodo joco prolata, tam mirabiliter ad effectum perduxit. Nam Gebehardus in Salzburgensi metropoli postea sublimatus, Admontense cœnobiū construxit, in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ virginis, sanctique Blasii episcopi et martyris *dd*. Altmannus Pataviensis episcopus factus. Tothwisense *ee* monasterium instituit, Adilbero similiter ante ambos Wirzburgensem sedem adeptus, Lambacense *ff* cœnobiū construxit *gg*. etc.

ANNOTATA. C. J.

a Videlicet Comitum de Helffenstein; quorum genealogiam Bucelinius a seculo 9 deducit.

b Ita parentes appellantur in utraque Canisii editione. Hundius quoque fatetur, illos ab aliquibus sic vocari: se tamen vidisse genealogiam istorum Comitum; ubi Gebehardus habet Patrem Wernherum, matrem Attalam de Styra. Chronicon Salsburgense Francisci Duckher, anno 1666 lingua Germanis vernacula editum, facit matrem ejus Azalam, natam Comitum Cattimelibocensem. Unde id hauserit, non indicat.

c Parisiis operam dedisse studiis gravioribus, discimus ex vita S. Adoltheronis episcopi Herbipolensis: qui, cum, assumptis sodalibus, Parisios studiorum grata perrexisset; inde revertens Herbipolim, comitem et socium itineris habuit Gebehardum, postea Salsburgensem archiepiscopum.

d Hunc Saltwinum atque iterum Badwinum vocat editio Canisii: Waldfwinum Hunatius; Baldingum et Baldovinum Aventiaus. Verbum præcedens a venerabilibus, nisi ad Baldinum et Leonem simul referri posse alicui videatur, ponatur numero singulari.

e Est is Leo IX, ordinatus anno 1049, mortuus 1054, 19 Aprilis, quo et colitur ut sanctus. Aberra-

rit igitur anno saltem uno sive auctor, sive librarius: D et ordinatio Gebehardi in sacerdotem anticipari debet ad annum 1054, in quo facta fuit tempore Quadragesimæ vivente adhuc Leone, post Pascha illius anni defuncto. Et vero ex mente Auctoris annum 1054, non 1055, scribi debuisse, colligas ex num. seq. ubi annus Domini 1060, vocatur sextus sacerdotii ipsius Gebehardi.

f Successor mediatus: Henricum quippe Babebergensem sive sanctum imperatorem excepit Conradus II, hunc, anno 1039 Henricus III, Conradi filius, qui hic Pius, vulgo autem Niger cognominatur.

g Exemptus est rebus humanis an. 1056, die 3 Octobris, qui tertius fuit annus a Gebehardi ordinatione sacerdotali; succedente mox filio ejus Henrico quarto, tunc septenni aut octenni.

h Hundius scribit, anno 1061 factum fuisse Archiepiscopum, cui contra auctorem vitæ non consentio.

i Canisii prima editio habet, virtutum omnium genere.

k Huc usque dicta, facta sint anno 1060.

l Nempe secundo sui nominis, qui post brevem pontificatum Nicolai, creatus fuit 1061, 30 Sept. et submisit anno sequenti, viii Kal. Mart. per Wezlinum, nescio cujus Ecclesiæ præpositum, Gebehardo archiepiscopo pallium; quando jam annus circiter unus ac dimidius post consecrationem ejusdem Gebehardi in episcopum, elapsus erat.

m Editio 2, in Historia monachi Admontensis, scribitur: persplenduit; sed hic tripliciter honoratus. Quod additamentum sit istius scriptoris.

n Historia ejusdem monachi legit, Sed his. Utraque Lectio bona est.

o Nempe inter Henricum IV imperatorem, et Gregorium VII Papam.

p Abbas Lambacensis in sua hujus vitæ editione ponit pro Indictione XIII, duodecimam, non recte: quia tertio Kal. Octobris jam desiderat Indictio XII, et cæperat currere XIII.

q Eadem hæc est Hemma, quæ Gurcensem ecclesiam cum duobus adjunctis monasteriis fundavit, quam deinde Gebehardus noster in sedem episcopalem sublimavit. Qua de re infra. Ipsa obiit an. 1045, tempore archiepiscopi Salsburgensis Baldwini, decessoris Gebehardi, anno ejus tertio aut quarto; deditque S. Rudberta, ut hic dicitur, seu ejus ecclesiæ prædia quædam in valle Admontina, ut ibi quoque monasterium conderetur; quod Gebehardus, adjectis oliis dotibus, tandem executioni mandavit. Acta hujus Hemmæ inter alia Sanctorum, tomo 4 Junii a pag. 375 illustravimus; ubi tamen num. 2 Commentarii nonnulla hinc emendanda sunt.

r Otanerus iste in vita S. Bertholdi, primi abbatis monasterii Garstensis, Otocher dictus, alibi vero Ottocarus; cujus nominis plures Stirivæ Marchiones seu comites recenset Lazius de Gentium migrationibus pag. 177. Et primum quidem Ottocarum ait, Conrado II imperante, Styriæ comitem in litteris annalibusque commemorari. Subiit Ottocarum II ac III, primi filium et nepotem; quorum ultimus duxit uxorem Elisabetham, sancti Leopoldi Austriæ marchionis sororem; et canonicos regulares Garstenses, quos ipse instituerat, convertit in Benedictinos; subscripsitque foundationi Admontensi de anno 1072, et obiit Romæ anno salutis 1122. Iste igitur Ottocarus III, seu Otaherus, est qui hic memoratur, intuitu Gebehardi archiepiscopi, tradidisse Admontensi monasterio villam Eyehdorff; potestque etiam, intuitu ejusdem Archiepiscopi, de anno 1072 subscripsisse foundationi Admontensi; quando nempe episcopatus Gurcensis in Styria ditione ipsius erectus fuit. Tunc enim conveverit Marchionem Archiepiscopum, ut ejus consensum in erectionem episcopatus obtineret

A neret; simulque potuerit consensum ejus petiisse ad monasterium Admontense in eadem Styria fundandum; cujus rei et tabulas scribendas subscribendasque tunc potuit curasse, quamvis ædificatio monasterii non nisi triennio post completa fuerit. Nunc porro an Ottocarus ille III marchio proavus marchionis O de Styre fuerit, inquirendum est.

s Nullus dubito, quin hic per litteram O, itidem designetur Ottocarus, marchio Styriæ: quia nomen illud in ista familia frequens fuit; nec invenio ullum aliud apud Lazium, quod ab O initium ducat. Scribit Cuspinianus in Austria sua pag. 598, Ottocarum, quem jam dixi, tertium, Suevorum et Stiriaë Marchionem, ex Elisabetha, S. Leopoldi Austriaë Marchionis sorore, procreasse Leopoldum et juniorem Ottocarum, sive IV istius nominis marchionem Styriæ. Ex his Leopoldus asserente Lazio, ab Henrico V imperatore Carinthiæ marchio creatus est anno 1120. Ottocarus autem, eodem teste, institutus fuit a Friderico I Cæsare Frisingensis episcopi advocatus, atque anno 1163 subscripsisse quibusdam litteris reperitur. Hujus nepos, filius Leopoldi prædicti, Ottocarus V, a Friderico I imperatore primus ducem Styriæ investituram accepit; atque in matrimonio habuit Agnetem (Cuspinianus Cunegunda vocat) Leopoldi Austriaë ducis secundi filiam: qua absque prole mortua, cum conjux ejus Ottocarus lepra infectus esset incurabili, cessit socio suo Leopoldo Austriaë duci ditiones suas omnes: atque ita desiit in illo linea ista marchionum, et recenter ducum Styriæ, translata ad Austria ducem in Leopoldo, sub annum 1193 mortuo. Hinc colligas, si recte procedunt, quæ Lazio, et ante ipsum Cuspinianus, scripserunt, hujus Ottocari V proavum non fuisse Ottocarum III, sed avum. Proavus fuit Ottocarus II Styriæ marchio. At hic non donavit Admontensibus villam Eyehdorf; nec subscripsit foundationi eorum, uti patet ex dictis. Vel igitur Auctor noster hic non recte computavit; vel per O marchionem de Styre intellexit alium ex patruæ aliquo Ottocari V progenitum; qui partem ditionis paternæ in Styria cum titulo marchionis, post obitum Ottocari V adhuc servaverit.

t Adilbero seu Adalbero, germanus ejus Marchionis, qui villam Eyehdorff tradidit Admontensibus, nullus comparat apud Lazium. Habet is quidem Alberonem, quem paulo post vocat Adalberonem, Ottocari primi marchionis germanum, sed primi inquit, qui hic spectare non potest. Debeamus igitur Adilberonem Ottocari III fratrem Auctori nostro.

u Paternianus, episcopus Bononiensis, successor S. Petronii, colitur XII Julii.

x Festum SS. Chrystanti et Daviæ Martyrum celebratur XXV Octobris.

y Reliquias hujus S. Vincentii vocat Historianovissima Salisburgensis. Sacra ossa magni martyris Vincentii Levitæ, qui S. Laurentio suppar, Valentiaë in Hispania sub Daciano impiissimo præside celebre martyrium exantlavit. Eo allata dicuntur fuisse anno 880: unde allata sunt, non dicitur. Novi plures SS. Vincentios; et novi Valentinum Levitam ac martyrem, qui seculo IX ex Hispania in Galliam translatus fuisse scribitur. An inule, aut ex Hispania Salisburgum pervenerint aliqui ejusdem ossa, scire cupio certus.

z Dixi in Commentario, satis frequenter mutasse aut addidisse quædam verba, in sua vitæ S. Gebhardi editione, Joannem abbatem. Labet hic specimen ejus rei dure in paucis qui præcedunt versibus, quos ille edidit hoc modo: In hoc igitur loco monasterium beatus Præsul fundare desiderans, dum esset ibi constitutus (quia locus hic fiscus episcopalis erat) triduum continuom perstitit, non manducans; verum summe æstuans discerpebatur cogitationibus suis,

dom quid definiret eligere non poterat. Mulcebat partim facies loci: quod, licet invidius, convictui hominum tamen nullius idoneæ rei materiam in venis montium negaret: angebat e contra; non carpento, neque traha, verum solum equis clitellariis necessaria inferri posse. Confer hæc cum textu nostro ex editione Canisiana, et intelliges, verum esse quod dixi. Inter alia τὸ saumariis mutavit in τὸ equis clitellariis. Quæ quidem interpretatio dici potest non mala; sed non est loquela Auctoris. Saumarius (corrupte a Sagmarius, et hoc a Sagma, quod est Onos, Sarcina) proprie sonat jumentum quodvis sarcinarium. Hinc et Itali suum Somaro passim pro asino sumunt. In vita S. Thiemonis legitur Sagmentariis. Trahea æque Latina vox est ac traha, utpote Virgiliana lib. 1 Georg. Negatio, inter eligere et poterat inserta, clariorem reddit sensum et videtur requiri: mo in citata S. Thiemonis vita etiam legitur: quapropter et ego illam appono sed his [.] signis inclusam, ut sciat lector, nostri Auctoris non esse, Ceteras mutationes non annoto.

aa Hac de re vide infra num. 23.

bb Ita editio Canisiana. Admontensis Monachus hoc loco interserit noster. Ex quo colligi potest, Auctorem vitæ brevioris monachum Admontensem non fuisse: fuisse autem, vitæ longioris; dum τὸ noster sua Historiæ Admontensi immiscet.

cc De Sistarciolis recte apud Canisium in vita brevioris: minus recte per e, Cistarciolis apud monachum Admontensem. Est diminutivum a Sistarciæ; aliis melius Sitarciæ, a Græco σῖτος, frumentum; aut σῖτος; cibus. Sumitur autem passim pro cistella vel pero, qua iter agentes panem atque cibaria conficiunt. Indidem est σῖτοπυλῖς et σῖτοπυλῖς, rei frumentariæ præfectura et præfectus. Quid si Sitarciæ compositum Latino-græcum facias, ea σῖτος et arcæ? Quidquid sit, maluit Joannes abbas pro Sistarciolis, supponere Capsulis.

dd Hæc incipiendo a constroxit apud Monachum Admont. desiderantur; ubi tantum legitur, ut prædiximos, fundavit. Quæ respiciunt ipsiusmet dicta, supra initio numeri 7 relata.

ee Monachus Admont. habet Chatwisense; Buccelinus Kostweig et Cotvicum et Gotwig, quod communis nunc est. De origine nominis multa fabulose referuntur in vita S. Altmanni, a Joanne abbate Lambacensi cum aliis edita. Situm est in monte versus limites Austriaë inferioris, qua superiore respicit, tribus circiter leucis a Cremsa in meridiem. Vide plura in citata vita S. Altmanni, qui illic conditus, uti prædixerat, novissimam tabam ad resurgendum expectat.

ff Situm est in Austria superiore, ex bonis paternis fundatum ab Adalberone episcopo Herbipolensi, ut dictum est, qui ibidem etiam post mortem reconditus fuit, communem omnium præstolaturus resurrectionem. Plura dabit ejus vita apud sæpe dictum Joannem ejusdem monasterii Abbatem.

gg Ita fuit vita brevior apud Canisium tomo 2, qui ibidem et notat, quod videantur quædam deesse, quia in MS. est, etc. Idem existimo et ego, quia hactenus ibi nihil memoratum est de institutione tam episcopus Gurensis, quam monasterii Admontensis: nihil item de fidelitate Gebhardi erga sedem Apostolicam; nihil de persecutionibus et exilio novennali propterea toleratis; nihil denique de restitutione ejus in episcopatum, et sancta morte. Adeo ut vita illa brevis, ut modo extat apud Canisium, non tam vita, quam initium vitæ usque ad archiepiscopatum, dici debeat. Gravis factura est, si reliqua omnino perierint: quamvis illam quodimmodo resarciat Monachus Admontensis in sequentibus: prolata jam supra ejus historia de fundatione monasterii Admontensis.

A

AUCTORE
ANONYMO.

CAPUT II.

Fundat Gebhardus episcopatum Gurcensem
in Carinthia.a
Fundatio Epi-
scopatus Gur-
censis,

b

c

d e

f

probantibus
illam per lit-
ter as suasAlexandro
PP. 2,

C

et Henrico
Imp. 4,

Præfatus a quoque archiepiscopus, priusquam Admontense fundaret monasterium; anno Incarnationis Domini MLXXII instituit sedem episcopalem inter Carinthiam, in loco Gurca dicto, ubi prius fuerat cœnobium sanctimonialium b, cui præfecit et consecravit episcopum Guntherum c, n nonas Martii, præsentibus et benelicentibus episcopis, Altwino Bribssineusi d, Ellenhardo e Frisingensi, Candiano de Hystria, ceteris comprovincialibus episcopis Ottone f, scilicet Ratisponensi, Altmanno g Pataviensi, per epistolas suam in hanc ipsam ordinationem præsentibus assensum. Prolata est ibi tunc et epistola Domini Alexandri Papæ, et ad confirmationem hujus constitutionis in auribus populi lecta et interpretata, sed et litteræ regis Henrici, suam in hanc consensum pronuntiantes, similiter sunt recitatae, quarum tenorem infra posuimus.

14 Alexander Episcopus, servus servorum Dei, Gebhardo Salzburgensi Archiepiscopo, suisque successoribus in perpetuum. Quotiens ea a nobis petuntur, quæ religioni conveniunt, prompta debemus concessione annuere et favoris nostri gratanter præbere assensum, quoniam ex consideratione nostri officii cogimur ecclesiarum utilitatibus, etiamsi minime exigantur, solícite invigilare et animarum salutis solerti studio providere. Quapropter dilectissime Frater, quia postulasti a nobis, quatenus Apostolica auctoritate concederemus tibi unum episcopatum in tua parochia constituere, quia ecclesia tua tam ample diffusa est, quod per te solum non possis eam in chrismate aliisque pluribus, quibus episcopali officio indiget, decenter ac rationabiliter regere, piis precibus tuis inclinati, libenter annuimus, et ut etiam impleatur, satagimus.

15 Apostolica igitur auctoritate, venerande Frater, religioni tuæ concedimus, volumus, et firmamus: atque auctoritate B. Petri, Apostolorum principis, in quocumque loco tibi melius visum fuerit, episcopatum in tua parochia construere et ad procurandum salutem animarum, adiutorem tibi tua consideratione ibi præponere. Ita tamen, ut episcopatus ille ecclesiæ tuæ, tibi que vel tuis successoribus nunquam subtrahatur, et nullus ibi episcopus quandoque, sive per investituram, ut dici assolet, vel quocumque pacto inibi constituatur, nisi quem tu vel tui successores prompta voluntate elegerint, ordinauerint et consecraverint. Indignum enim atque detestabile est, ut hoc, quod studio pietatis a nobis quesitum, Apostolica auctoritate firmatum, ad detrimentum ecclesiæ tuæ quolibet modo vertatur. Si quis autem temerario ausu hujus nostræ sanctionis privilegium infregerit, noverit se Apostolicæ excommunicationis atque anathematis vinculo immodatum. At vero qui pio intuitu custos et observator extiterit, perpetuæ benedictionis abundantia repleatur. Data Lateranis xii Cal. April. per manus Petri Clerici, fungentis vice Petri, sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalis ac Bibliothecarii, anno ab Incarnatione Domini MLXX. Pontificatus vero domini Alexandri Papæ II nono, Indict. viii.

16 In nomine sanctæ et individuae Trinitatis. Henricus divina favente clementia Rex. Quoties ea a nobis petuntur, quæ religioni conveniunt, prompta debemus concessione annuere et favoris nostri gratanter præbere assensum. Ergo fidelis noster

Gebehardus Juvavensis archiepiscopus, de commissarum sibi animarum periculis dolens, conquestus est, quod episcopatum suum in montanis situm, præ nimia Parochiæ amplitudine et viarum difficultate, per se solum regere non sufficeret, consultu fidelium nostrorum pro necessitate ecclesiæ decrevimus et annuimus, ut intra parochiam suam, adiutorem sui operis episcopum et sedem episcopalem constitueret.

17 Igitur in loco, qui dicitur Gurca apud ecclesiam sanctæ Mariæ, ubi prius erat congregatio sanctimonialium, placuit nobis ut cathedram episcopalem faceret, et eidem novæ sedi partem parochiæ suæ, et de prædiis et decimis, quantum sibi conveniens videretur, attribueret, et ad eandem sedem episcopum ex sua consideratione ordinaret, ea videlicet ratione, ut episcopatus ille ecclesiæ Juvavensi et prædicto archiepiscopo suisque successoribus nunquam subtrahatur, et nullus ibi episcopus quandoque, sive per investituram, sive quocumque modo constituatur, nisi quem prædictus archiepiscopus, sui que successores elegerint, ordinauerint, consecraverint. Et ut hoc nostrum regale præceptum stabile et inconvulsum omni permaneat ævo, hanc cartam inde conscribi, manuque propria corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Ego Albero Cancellarius vice Sigefridi archicancellarii recognovi. Data n Nauas Februarii anno Dominicæ incarnationis MLXXII. Anno Ordinationis domini Henrici regis xviii, regni vero xvi. Indictione x. Actum est Ratisponæ, in Dei nomine. Amen.

18 Hæ igitur utriusque epistolæ destinatae sunt servari in ecclesia Juvavensi. Juvit ad hanc novam constitutionem et quidam veterum notitiarum codex. Repertus enim erat talis in camera librorum Salzburgensi, et in eo repertum, qui episcopi, sub quibus archiepiscopis Salzburgensibus, ecclesiæ vices et ante gessissent in prænominata regione. Beatus enim Virgilius, episcopus octavus a beato Rudberto, gentem Karentanam tempore Thassilonis ducis Bavariæ, quibusdam occasionibus ad fidem Christi convertit et episcopum illic, Modestum dictum, in loco, Liburnia dicto, constituit, per quem et per cujus successorum instantiam eadem gens Slavonica a ritibus idololatriæ revocaretur. Item ab Arnone, primo archiepiscopo, Theodoricus episcopus; ab Adalramo, secundo archiepiscopo, Otto episcopus; n Liupramo, tertio archiepiscopo, Oswaldus episcopus; prælati sunt Karentanis. Repertæ sunt in eodem libello crebræ discordiarum causæ ioter ipsos archiepiscopos et subepiscopos illos, propter quas conjicitur et aestimatur, vicem illam tum cessavisse, et morientibus aliis, alios non fuisse substitutos: quia hujusmodi stabilitatis anchoras non habebant, sedem videlicet episcopalem et clerum ac plebem in separatis sibi Parochiæ terminis, cum quælibet supra dicta restauratio renovata est et stabilita.

ANNOTATA C. J.

a Notat Canisius ad hunc locum tomo 6 in margine: Quæ hic sequuntur, habentur in chronico monasterii S. Petri Salzburgi, ante annos 320 conscripto, digna profecto quæ hic subjiciantur: Manuimus etiam nos lectorem huc de re in Comment. num. 8.

b Fundatum a beata Emma, Wilhelmi comitis in Friesach etc. vidua, cujus Acta tomo iv Junii dedimus, ubi et de fundatione hac agitur, ad diem xxix.

c Male huic Guntherum confundunt aliqui cum Gunthera archiepiscopa Salzburgensi, qui dimidio secula antiquior illo fuit.

eodem anno
1072.

E

Antiquiores
Episcopi,
qui per Carin-
thiam fidem
prædicarunt.

F

d

A d Civitas est in comitatu Tirolensi ad radices altissimi montis, vulgo Brenner dicti, nunc passim vocata Brixinum, in libris conciliorum Brixinia, nonnullis etiam Brixia, minus recte: ob confusionem, quæ inde generatur, cum civitate celebriore Brixiu in Gallia Cisalpina Venetorum. Fuit ibi episcopus Altwinus, alio nomine etiam Adowinus Hundio dictus, successor Popponis, qui ad Romanum Pontificatum elatus fuit sub appellatione Damasi II; præfuitque ab anno 1048 usque ad 1090 et ultra. Cardinalem quoque a Damaso creatum fuisse, scribit idem Hundius. In quo assentiri ei non possum, tum quia Damasus tantum 23 dierum Pontifex fuit, tum quia opud Ciacconium et Oldvinum non invenitur, ullum creasse Cardinalem.

e Ellenhardus creatus episcopus an. 1053, præfuit annos 25, mortuus sub onnum 1077, postquam interfuerat conventui Wformatiensi anno præcedenti coacto sub Henrico IV imp. contra Gregorium PP. VII.

f Otto ex canonico Babenbergensi episcopus Ratisponensis ab imperatore Henrico IV anno 1060 factus, triennio aut quadriennio post cum aliis episcopis Germaniæ, numerosaque ad septem millia, tam suam quam infimæ conditionis hominum, multitudinæ peregrinatum vit in Terram sanctam, sacra illic loca veneraturus, tam infelici successu, ut vix duo millia domum reversi sint anno, ut videtur, 1065. Supervixit usque ad annum 1088 aut sequentem, quo ei successisse legitur Gebhardus IV.

g Altmannus, olim Gebhardo Salisburgensi familiaris atque in studiis Lutetiæ Parisiorum condiscipulus, dum ex modo dicta peregrinatione Hierosolymitana sub annum 1065 incolumis revertitur, episcopus Passaviensis renuntiatus ab eodemque Gebhardo inauguratus fuit. Obiit autem, uti in vita ejus legitur, anno 1091 sexto Idus Augusti, sanctimonia et miraculis clorus. Quod ultimum etiam Bruschius non dissimulat, quamvis ei in multis parum æquus. Plura de nominatis hic episcopis legi possunt apud Hundium in Metropoli Salisburgensi

h Hunc sensum per se obscurum, ita transtulit Abbas Lambacensis: Et quia hujusce stabilitatis anchoras non habebant, sedem videlicet episcopalem: clerum ac plebem, in separatis sibi parochiæ terminis interim rexerunt; quo usque supradicta restantatio renovata est et stabilita. Delevi ego in textu solam conjunctionem et onte quia; et qualibet versu penultima, mutavi in quælibet. Unde videtur sensus intelligibilior reddi. Nota autem, hanc annotationem h spectare finem capituli 2, ubi littera h prætermissa est.

CAPUT III.

Constantia in persecutionibus. Exilium et restitutio. Mors et epitaphium.

Deinde post aliquot annos a excommunicatur rex Henricus in synodo Romana, et episcopi singuli, missis a Papa Gregorio epistolis, præmoniti sunt, etiam obsecrati pro observanda S. Petro et ejus Vicario obedientia; inbanniti b quoque et sub obtentu sui officii sunt astricti, ne Regi anathematizato et ejus consiliariis nominatim communicarent. Hoc novum sive rarum in Regem anathema, utrum ex venditione episcopiorum et abbatiarum; an ex alia infamia, causas sumpserit, penes earum conscios sit et judices; nobis sententia pastoris timenda est, sive justa sive injusta. Prædictus enim pia memorie Papa Gregorius, velut alter Helias, spiritu Dei plenus, et zelo justitiæ et veritatis accensus, sacerdotes Baal non quadringentos, sed infinita millia trucidaverat, quia vel eos, qui per simoniam episcopatus, abbatias, præposituras, præbendas vel

Juni T. IV

ecclesias obtinuerant; vel qui in sacerdotio aut diaconatu uxores habuerant, vel qui a simoniacis vel schismaticis ordinati fuerant, gladio Petri omnes simul truncaverat.

19 Proinde istorum instinctu Henricus imperator Wichpertum e Ravennatem hæresiarcham, expulso præfato Papa Gregorio, Romæ intbronizavit, quem una cum Rege et suis complicitibus et fautoribus jam dictus Papa anathematizavit. Videres nunc naviculam beati Petri, quasi dormiente interim Jesu propemodum mergi et tempestatum procella vexari, dum omnes veritatem et fidem beato Petro et ejus Vicario servantes, aut in undas mortis dirum fremens ac fervens salum trahebat, aut in longum exilium, patria, honoribus, rebus exsortes jactabat. Tempora nimirum tunc valde periculosa instabant, cum præter Christi athletam nostrum dominum Gebhardum archiepiscopum Salzburgensem, Altmanum Pataviensem, Adilberonem Wirzburgensem d, Hermannum Metensem e Megginwardum Frisingensem f, præter hos solos quinque, in toto regno Teutonico episcopus Catholicus inveniri non poterat.

20 Ea igitur tempestate iste noster Dominus sæpefatus Archiepiscopus, fidelis Romanæ ecclesiæ et veritatis Catholicæ propugnator eminebat, qui velut alter Machabæus lorica fidei se succinxerat et gladio verbi sui castra Ecclesiæ in toto regno Teutonico protegebat. Proinde aure cordis audiens illam Domini vocem in Evangelio clamantis: Qui non est mecum, contra me est, et qui non colligit mecum, dispergit. Quia Christum, pro redemptione Ecclesiæ ad crucis brachia pendentem, sincera fide sequi studuit, multa tunc personæ et ordini indigna nimis, a fautoribus Regis excepit. Qui mox et ecclesiæ suæ bona diripiebant, unusquisque vicina sibi, quasi ex permissione Regis vendicans, et bannos g Domini Papæ ipsiusque nostri, ob hanc direptionem illi factos, parvi pendens. Tunc etiam magna pars Ungariæ terræ, quondam ecclesiæ S. Rudberti traditæ, ab episcopo defecisse dicitur. Hac etiam necessitate; ob munimen ecclesiæ suæ imposterum, castella duo munitissima Christi Archimandritæ edificavit, scilicet in monte Salzburg et Werfen, sed et unum castellum apud Frisacum.

21 Sub publica tandem fide, etiam dato n Rege ducatu, Ratisponam veniens expurgare se, in quibus a Rege culpabatur, recusavit, nisi prius omnia, quæ ei ablata fuerunt, juxta statuta emendarentur. Inde prolixo inter ipsum et inter prolocutores Regis coram Rege agitata est quæstio. Postremo infecta re utrimque et indefinita, exivit ab urbe Ratispona ad urbem suæ sedis, eo comitatu, quo venerat, reducente: sed a media via divertit et ad partes secum facientes secessit. Quia denique inimicis Christi et Ecclesiæ resistere non potuit, relicta syndone nudus ab eis profugit, quia relicta sede sua in exilium secundo Idus Octobris recessit; anno incarnationis Domini MLXXVIII, et novem annos, nunc in Sueviam, nunc in Saxoniam transmigrando cum suis similibus Catholicæ veritatis confessoribus in exilio trausigit.

22 Rex Henricus Perchtoldum h quemdam sui erroris consentaneum in cubile Salzburgensis ecclesiæ ingressit, qui et ejusdem ecclesiæ thesaurum ditissimum dissipavit, et multa nostræ Admuntensis ecclesiæ ornamenta cum nonnullis Sanctorum pignoribus diripuit. Ipsum vero locum nostrum ad solitudinem fere redegit. Inter cetera pretiosa, quæ tunc temporis idem intrusus seu exepiscopus nobis abstulit, Rationalē i unum, ex auro et gemmis pretiosissimis intextum, aureis catenulis dependens, pene mille marcarum pretio æstimatum, quod Imperator k Græciæ fundatori nostro Gebhardo archie-

102 piscopo

D
AUCTORE
ANONYMO

c
ejusque ma-
chinationes in
Papam.

d

e

f

E
Gebhardi
inter hæc
constantia

g

et exilium
novennate.
F

h

Introditur in
sedem ejus
quidam
Bertholdus.

i

k

a
Excommunicatur
rex Henricus

b

AUCTORE
ANONYMO.

A piscopo, dum legatione Cæsaris illo functus, filium ejus baptizasset, pro munere donaverat; jussit præfatus Perchtoldus exponi, militibus suis hæc largitarius. Duodecim igitur milites, ceteris præstantiores avaritiæ siti furentes, pro rapiendo illo in litem versi, ante atrium basilicæ certamen ineunt, et mutuis se concidentes vulneribus, octo ex his ibi ceciderunt. Quidam vero ex fratribus, Nordwicus presbyter, sacristæ seu custodis functus officio, ad tantum facinus perhorrescens et aliorum quatuor, qui adhuc supererant, simili cæde jam perituris vitæ consuleas, arreptam Rationale in quatuor frusta confregit, cuique illorum suam partem tribueas. Qui monachus eodem anno diem clausit extremum. Prædictus quoque Perchtoldus duas patellas salis ad Paierhalle nobis abstulit, et Comiti Gebehardo de Purchusen has in beneficio tradidit.

l
Restituitur
Gebehardus

22 Tandem miseratione divina, inardescente zelo fidelium, anno exultationis suæ nono l, præfatus dominus noster Gebehardus, ab Engelberto comite et aliis quibusdam ecclesiæ ministerialibus, et compluribus militibus reductus est in episcopium suam, comitantibus sesuffraganeis suis episcopis, Altmano scilicet Pataviensi et Meginwardo Frisingensi, et a clero et toto pene populo, in sedem suam est receptus: ubi confestim tam eum, qui suam sedem invaserat, quam et eos, qui loca prædictorum suorum suffraganeorum occupaverant, anathematizavit, ipse et coepiscopi sui; sicque duobus fere annis curam exercens episcopalem, supervixit.

et moritur
post biennium
an. 1088, 16
Junii.

m

n

o

p

23 Anno igitur incarnationis Domini MLXXXVIII, transactis ab ordinatione sua annis xxvii, mensibus x, hebdomadibus duabus, diebus duobus m, exacto felicis agonis cursu ad palmam supernam vocatus, xvi Calend. Julii in castro suo, quod Werenen n dicitur, hujus vitæ terminium beato fine sortitur, et deinde o translatus in nostro monasterio debita veneratione sepelitur. Ipso die depositionis, surdum et mutum, quem prædiximas p, ad sepulcrum proprium curavit: quo primo, aliisque deinceps miraculis vivere se in cœlestibus regnis testatur.

Ejusdem breve
etogram

24 Hic a S. Radberto, primo Juvaveasis sedis episcopo, vicesimus sextus fait: ab Arnone, primo ejusdem sedis archiepiscopo, sextus decimus. Vir hic erat ingeniosus satis et litteratus, orationibus studens et lectionibus, canonam maxime scrutator, elemosinarum largus, in contemptores et contumaces ultor irrevocabilis erat, sive baano sive alterius potestatis exercitiis uti in illis voluit. Dictavit idem de illa dissensione, quæ suo tempore in ecclesia fuit; libellum ad Hermannum Metensem episcopum, quo et semet excusaret et quantos ex contraria parte posset, hæc, cui ille favebat, parti sociaret q. Erat eidem domio et patri nostro Gebehardo germana uterina, nomine Diepurch, quæ cuidam nobili et libero baroni Bavaricæ Werenbero r in matrimonio erat sociata. Qui ambo post mortem filii sui Gebehardo pari devotione monasterium canonicorum Richerspergæ s fundaverunt, et Christum sibi inibi heredem instituerunt t.

u
atque epitaphium

25 Quid fles u, Admuntis, Gebehardi funere tristis?
Restet post fletus quod tibi, cerne, decus.
Est tibi Pontificis corpus, non gloria villis:
Cui locus hic tamuli, præ tot episcopii.
In te divinos, qui fecit jugiter ynaos,
Et decantari cantica Psalmographi.
Fecit et hoc, in te siat ut solatia cuique;
Plurima contribuit, de quibus hæc statuit.
Esuriens victam petat ultro, audus amictum,
Et vagus hospitium; vallis es æniviam x.
Propter justitiam toleravit et ipse rapiam:

x

Regis ob hanc odium fugit in exilium:
Malens ille miser quam schismatis esse minister,
Transiit ad partes, lite sibi similes y.
Complicibus banai studuit se dissociari,
Servans, Roma, tuo debita judicio.
Post in episcopium, plebs hunc nonnulla receptam

D

v

z

Gaudebat cura post, ut et ante, sua.
Hic pro lege Dei, nescivit cedere regi,
Vel cuiquam forti, vel quoque dedecori.

26 Pastore igitur tali subtracto de præsentibus, quo dignus non erat mundus, scriptura illa impletur propheticæ veritatis: Percutiam pastorem et dispergentur oves gregis. Mox eam Perchtoldus, invasor præfatus, favore regis Heinrici metropolitana sedem occupat, et more lupi, caulas ovesque Christi et Ecclesiæ atrociter laniat, locum nostrum fortiter devastat. Sed Christus Dominus recoleas promissionem suam, Petro et Ecclesiæ suæ a se factam, Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, contra eundem Perchtoldum, suum et Ecclesiæ inimicum, per Spiritus sui gratiam suorum fidelium excitavit constantiam. Qui in unum convenientes, electione canonica venerabilem Thiemonem sancti Petri abbatem in archiepiscopum constituerunt, eique ad defensionem ecclesiæ, castra et munitiones episcopii tradentes, præfatum invasorem de finibus Salzburgensis parochiæ expulerunt aa.

Expulso
Bertholdo
succedit
Thiemo.
Matth. 26. 31.

Matth. 16. 18.

E

aa

ANNOTATA.

a Anno videbet 1076 in concilio Romano, initio Quadragesimæ collecto, postquam Imperator multa machinatus fuerat contra Romanum Pontificem eodem anno Wormatiæ die Dominico in Septuagesima.

b Inbanniti seu imbanniti dicuntur, quibus interdictum est sacris; ut clare patet ex epistola 252 S. Bernardi, post medium.

c Alio nomine Gubertus, pseudopontifex Romanus sub nomine Clementis.

d Præmissi tres episcopi, ut in juventute inter se familiares litterisque etiam divinis probe instructi, et zelo religionis eximia fuerunt; ita quoque in persecutione ecclesiæ ejusque Pontificis summi, ei fideles manserunt; volentes potius suos sibi episcopatus injuste eripi, quam suum totiusque Ecclesiæ Caput Gregorium, similia patientem, deserere; quamobrem et cum ipso meruerunt coronari a Deo in gloria.

e Ab anno 1073 ad 1090; cui Gebehardus noster epistolam suam, tam nervosam, quam prolixam, de præsentis schismate inscripsit; quam paulo post dabitur.

f Meginwardus hic successit Ellenhardo, de quo supra, electus anno 1078, præfuitque ecclesiæ illi plerumque absens in Bohemia, annos circiter 21.

g Baanus hic interdictum ecclesiasticum.

h Perchtoldus ille, alius Berchtoldus et communius Bertholdus, expulso Gebehardo, alius episcopus, ipso indignior, quo indignis habitus dignior, regia auctoritate et investitura Henrici IV, intruditur verius, quam intitulatur; executione pro benedictione potitus; cujus conventu venerandus et circumspectus abbas S. Petri Salisburgi Tyemo, impiari formidans, ne communicaret peccatis alienis, concessit in Sueviam. Ita legitur in vita S. Thiemonis, qui Gebehardo legitime electus episcopus successit anno 1090.

i Rationale, ornamentum episcopale, quod ad pectus pendebat duobus uncinis alligatum superhumerali seu pluviali, quasi vice pallii pontificii.

k Fuerit is Constantinus Ducas, qui post imperium septem annorum mortuus anno 1067, reliquit ex Eudoxia

doxia

A *daxia uxore sua tres liberas, quorum aliquem potest Gebhardus baptizasse, si Constantinopolim missus fuerit legatus; quod mihi aliunde nondum constat.*

l *Christi millesimo octogesimo sexto.*

m *Dixit Auctor initio vitæ, ordinatum fuisse Gebhardum anno 1060 tertio Kalendas Augusti, id est die 30 Julii, ex quo sequitur, diebus tribus hic scribi debuisse. Sed ipse intellexerit dies integros, non computato die ipsius ordinationis.*

n *Rectius aliis scribitur Werffen. Arx erat probe munita, ab ipsa Gebhardo constructa ad Salzam fluvium, sex fere milliariibus Germanicis supra Salisburgum versus meridiem.*

o *Videlicet anno 1091, qui secundus fuit ab inauguratione Thiemonis archiepiscopi.*

p *Nempe in hac ipsa vita num. 9.*

q *Inveniet lector libellum istum seu epistolam Gebhardi ad Hermannum Metensem, infra.*

r *Werenhero. Ita plane scribendum existimo, quamvis Hundins et Bucelinus ipsum nominent Bernardum.*

s *Est canonicorum regularium S. Augustini, ad dextram Oeni ripam, ab ejus ostia ad milliaria circiter quatuor Germanica. Hundins in sua Metropoli part. 3 pag. 245 (ubi fundatorem Wernherum vocat, ut debuit) fundatum scribit anno 1052; Bucelinus, sub annum 1090; quod similis vero esse opinor, tum ex ætate Gebhardi, anno 1088 mortui, ejus soror jam filium habuerat, cumque ante se mortuum vidit; quando monasterium fundavit; tum quod apud Hundinum citata pag. 245, primus loci Præpositus Berbinus dicatur*

anno 1110 a Conrado archiepiscopo Salisburgensi D institutus fuisse.

t *Ubi et Werenherus fundator, post obitum uxoris suæ Diepurgæ, reliquam vitam religiose transegit, mortuusque ac tumultatus fuit.*

u *Facce epitaphium Gebhardi extat quoque apud Baronium tom. 12 Annalium ad calcem Addendorum pag. 942, estque simile huic nostra: extat item, in vita Gebhardi, edita per abbatem Lambacensem, sed ibi dignoscitur interpolatum esse. Videtur autem positum fuisse in translatione corporis ex Werffen in Admontem seu Admontense monasterium (quod hic Admontis vocatur) factu tertio post obitum Sancti anno; Christi videlicet 1091. ut jam notavi. Id enim insinuant quatuor primi versus.*

x *Anivium. Quid si legatur? et nivium. Vallis enim est inter altissimos circum montes, majori parte anni nivibus opertos.*

y *Quæ nempe in lite ac discordia, inter Sacerdotium atque imperium suborta, stabant a Pontifice Romano contra Imperatorem.*

z *Sive excommunicatis.*

aa *Hinc ab Auctore nostra Historiæ Admontensis fit transitus ad gesta Thiemonis archiepiscopi quorum illa præcipue producit, quibus ille benevolam sese beneficiumque monasterio et monachis monstravit, desumpta fere ex ejusdem Thiemonis vita, a coevo itidem Admontensi monacho conscripta; quæ etiam extat apud Canisium tom. 4 a pag. 659.*

DE EPISTOLA S. GEBHARDI

SEBASTIANUS TENGNAGELIUS

LECTORI

Gehardi in
publico con-
ventu

A *mice Lector, si nosse cupis, quis quantusque Epistolæ hujus auctor fuerit, lege vitam ejus editam a C. V. D. Henrico Canisio, Tom. 2 Antiquæ lectionis et tom. 6, ubi res ab eo gestas longe copiosius explicatas invenies. Ad etiam Brunonem, a Frehero editum tom. 1 scriptorum Germanicorum; ad calcem Commentarii de bello Saxonico, ubi memorat, Gebhardo nostra, in conventu quodam utriusque partis episcoporum et principum, partes perorandi demandatas esse. Nostri, inquit Bruno, rumpentes silentium, ut omnium faceret verbum, Gebhardum petierunt Salisburgensem Archiepiscopum. Qui surgens (ut erat vir per omnia prudens, et honestus, et honori, quem gerebat, non minimum conferens honoris) vultu modesto, voce medioeri, sensum profudit sapientis et pii pectoris. Quia vero oratio S. Gebhardi ad calamitates illorum temporum melius perspicendus, et ad hujus epistolæ, quam publicamus, clariorem intelligentiam plurimum facit: haud gravabor eam lectoribus hoc loco repræsentare; cum Brunonis de bello Saxonico historia paucis sit nota. Ita ergo Gebhardus ad episcopos et principes, qui a schismaticorum partibus stabant.*

oratio ad
schismaticos

2 *Episcopi venerabiles, ceterique, quos videtis adesse, Principes Saxonici, hanc operam mihi dignati sunt imponere, quatenus animos omnium, mei sermonis officio debeam vobis exponere. Unde vos omnes, sacerdotes sancti, ceterisque primates eximii, rogatos esse volo, ut me dignemini patienter audire, et causæ communi, quam sum jussus agere, animum tranquillum, quo verum examinare possitis, adhibere, quod non plus nostra, quam*

vestra (si vultis) interest, quæ sum dicturus, agnoscere: vestro ipsorum testimonio fidenter inde nitimur, quia vos, quamvis a nostra societate discessistis, a veritatis amore non discedere, confidimus. Vestro, inquam, testimonio probare volumus, quantis injuriis, quantis contumeliis simus affecti, dum toto animo, tota voluntate, sicut decebit, Regis eramus servitio subjecti. Vos ipsi scitis, quoties sigillatim vel communiter vestrum petimus auxilium, quo pro benevola servitute nostra, vel hoc, ex intercessione vestra, redderet nobis præmium, ut a inultarum, quæ nos importabiles premebant, levaret fasces calamitatum. Hoc, quod sæpe postulavimus, optime scitis; et, quid postulando profecimus, similiter optime scitis.

3 *Inde vos non incusamus, quod vos pro nostra causa, quamvis parum nobis prodesset, sæpe laborasse eognovimus. Quale vero præmium nostræ devotioni dederit ultimum; quid opus est dicere? eum in manifestum est oculis omnium, quod hoc, quod habuit maximum, nobis expendit extremum. Sacerdotes namque, non solum de nullo crimine convictos, sed nec legaliter accusatos; aut in vincula, sicut latrones, coniecit; aut a sedibus suis, quos capere non poterat, omnium rerum nudos effugavit: ecclesiæ bonam, quibus episcopi, vel ipsi vivere, vel pauperes Dei sustentare deberent, seclerum suorum factoribus dissipanda concessit. Terram nostram multis jam vicibus igni ferroque vastavit; eognatos sive milites nostros, in nostris finibus innocentes, occidit, cum nulla ei fuisset causa bellorum; nisi quod servos habere volebat filios hominum libero-*

rum

EX FIDIT.
TENGNAG.

A rum, sæpe ipsum, sæpe vos singulos et universos suppliciter oravimus, ut gladio deposito, causam nobiscum iudicis ageret, et nus vestrum per omnia iudicium secuturos animo libenti spondimus. Quid his omnibus profecerimus, vos ipsos in testimonium vocamus.

supplicat pro
obtinenda
concordia,

4 Ergo nos, qui nunc adsumus, cum omnibus, quos tenet Saxonica tellus; o sanctissimi sacerdotes, et vobis, o nobilissimi principes, et fortissimi milites, humiliter supplicamus, ut memores omnipotentis Dei, vestrique officii, vos, quod estis, animarum pastores, non perditores vocati; vos vero, quod gladium ad defensionem, non ad internecionem accepistis innocentum; cogitetis, et nos vestros fratres in Christo, vestros cognatos in carne, ferro et flamma amplius persequi ne velitis. Quod hactenus molestiarum a vobis perpessi sumus, vobis domantes, peccatis nostris imputabimus, et correptionem divinæ pietatis appellabimus: dum posthac injuriarum de vobis securi esse possimus. Gladium et ignem deponite, et (sicut decet homines Christianos cum Christianis) causam rationibus, non cædibus agite, et quod ante cruoris effusionem postulavimus, nunc saltem vel cruore nostro satiati, præstate. Multas quidem nobis ærumnas dominus vester Henricus crudeliter intulit, multis calamitatibus nos ultra modum fatigavit, et tamen ecce parati sumus ei fidelitatem et subjectionem jurare, et juratam fideliter et libenter servare. Tantum, vos, hoc veris assertionibus adstruite, ut nos, salvo nostro ordine, et laici possint facere hoc sine fidei sacræ detrimento; nec nos ab isto campo recedemus, donec omnia, quæ dixi, compleverimus.

B

5 Si vero nostras sententias dignati fueritis attendere veris et manifestis, et ex Scripturarum testimonio firmis rationibus ostendemus, quod dominum Henricum, nec clerici, nec laici regem habere possumus cum animarum nostrarum salute. Nunc ergo, vel vos nobis, quod juste possit regnare, probabiliter ostendite, et nos sub ejus regnum socios fideles accipite; vel nobis, quod rex esse ille non possit, veraciter probare permittite; et nos contra rationem, ut hostes, persequi desinite. Quod si objicitis, sacramento, quod ei jurastis, vos esse constrictos; simili modo confirmabimus, nullo sacramento jure vos ad nostram persecutionem posse compelli. Hæc igitur est summa nostræ petitionis, ut dominum Henricum, vel vos posse jure regnare, nobis, probabiliter ostendatis; vel nos vobis, eum non posse, veraciter ostendere sinatis; et cum res alterutra fuerit demonstrata, nos igni ferroque persequi cessetis.

conditiones,
poni quibus
abineri de-
beat.Elogium Ge-
bhardi

6 Hæc S. Gebhardus anno MLXXXI; cui Bertholdus Constantiensis suo in chronico ejusmodi monumentum posuit anno MLXXXVIII. Gebhardus venerandæ memoriæ Juvavensis archiepiscopus, in causa S. Petri præcipuus, qui schismaticos publice dictis et scriptis confutare consuevit, de hac luce subtractus XVII Kalend. [Jul.] magnum mœrorem Catholicis reliquit. In vita tom. 6 Antiquæ lectionis obiisse dicitur XVI Kal. Julii in castro suo, quod Weruen dicitur.

et Hermannii
ep. Metensis.

7 Porro Hermannus episcopus Metensis, ad quem S. Gebhardus hanc epistolam dedit, hoc elogio ab eodem Bertholdo cohonestatur anno MXC. Hermannus piæ memoriæ Metensis episcopus, et Bertoldus dux Alemanniæ, filius Rudolphi regis, in fidelitate S. Petri, Majo mense diem extremum clausere, magnumque mœrorem Catholicis, et exultationem schismaticis reliquere.

Sed jam ipsum S. Gebhardum loquentem audiamus, in quem schismaticus apologista in apologia pro Henrico IV, quam hæretici nostri non semel excuderunt; acriter dentes stringit; quod tanti viri auctoritate et

auspiciis, plurimi a schismaticorum castris obstinerentur et revocentur. At citius anonymus iste dentes suos fregit; quam S. Gebhardi famam, et existimationem infringere potuerit.

Crescet extento Gebhardus ævo,
Illum aget, penna metuente solvi,
Fama superstes.

EPISTOLA

S. Gebhardi archiepiscopi Salisburgensis
ad Hermannum episcopum Metensem.

CAPUT I.

Catholicorum episcoporum per schismaticos
persecutiones.

Venerando in Christo patri et domino, Herimanno sanctæ Metensis ecclesiæ episcopo, Gebhardus frater et coepiscopus, quidquid potest in Christo melius.

Mandavit jam secundo Caritas tua mihi meisque in persecutione sociis, indicare tuæ paternitati, quid in hac Ecclesiæ dissensione tenendum, sentiendumque censeamus, ut respondere valeas his, qui contraria sentiunt et loquuntur. Nos autem moduli nostri non ignari, ad instruendam prudentiam tuam nequaquam prorumpimus; quod non minus ridiculum foret, quam si quis solem facilius adjuvare vellet. Huc accedit, quod sicut facultas hoc non ministrat, sic nec voluntas suggerit. Tædiosum namque et supervacaneum videtur, illos præparandis responsionibus operam dare, quos nemo dignatur audire. Rarum infortunii genus est, quod patimur, qui et in multis accusamur et tamen nullum excusandi locum habere possumus. Seniores namque nostri, scilicet contrariæ partis episcopi, eam cum suis sacerdotibus humanitatem in agendis causis exhibere dedignantur, quam nec propriis mancipiis quemquam oportet denegare, non utentes in nobis exemplo beati Job dicentis: *si contempsi subire iudicium cum servo et ancilla mea.*

E
Exordium
epistolæ.Queritur,
episcopus
Catholicos

Job. 31

2 Ex quo enim hæc inter nos dissensionum scandala oriri cœperunt, numquid illos, licet frequenter et devote orando, exorare potuimus, quatenus ad reformandam ecclesiæ formam et nos illos audire, et audiri ab illis concederent, promittentes, si parti illorum justitiam favere constaret, nos sine dubio sententiam illorum secuturos. Sed fortasse ignorantibus incredibile videtur, quod dicimus, tantæ dignitatis et reverentiæ viros afflictis fratribus non solum compassionem non exhibere, sed et justitiam denegare. Ad faciendam verbis nostris fidem, propter legationes quibusdam illorum privatim directas, ipsas personas exprimus, cum quibus in publico colloquio vivis vocibus hæc tractata sunt; scilicet archiepiscopum Coloniensem; episcopos Babinbergensem, Spirensis, electos [electum] Treverensem, electos [electum] Trajectensem. Istis pene omnibus Saxonie et Turingiæ majores, ubi condictum est, obviam venerunt, et in ea, quam prædiximus, sententia concordantes, ultro se discutiendos obtulerunt, ea conditione, ut si causam suam juxta leges et consuetudines ecclesiasticas defendere non possent, sanioribus illorum consiliis acquiescerent, non confusionem hoc reputantes, si meliora et viciniora saluti ab illis discentes, errorem suum relinquerent.

non tantum
non audiri a
schismaticis

F

3 Hæc in auribus omnium qui aderant non contentiose, sed humiliter proponentes, nihil profecimus. Et nunc super hæc omnia, fratres et Domini nostri, nihil fraternis calumniis [calamitatibus] et supplicationibus

sed et in
calumniis
ubique
denigrari

A legis sunt, ex inveterata et numquam mutata consuetudine didicerunt. Hæc itaque, quæ legislatorum talium unanimitate statuta, usu antiquissimo hucusque stabilita sunt, quandoquidem apertis oppositisque impulsionebus quassari nequeunt, quasi ex latere machinationes parantur ad decipiendas illorum opiniones, [animas] qui minoris intelligentiæ aestimantur.

EX EBIT.
TEAGNAG.

Rationes in
contrarium
ineptæ

12 Et quia apud tales etiam non leviter agitur, ut in adeo triti, lateque patentis itineris ductu exorbitent, juxta iter scandalum ponitur, dum quædam vitia veritati, ad subversionem veritatis, illis proponuntur. Audivimus enim quosdam contrariæ partis clericos, de sua scientia gloriantes, id studii habere, ut de sacris undique codicibus illas sententias colligant, quas sancti Patres ad cohibendum illorum sacerdotum intemperantiam condiderunt, qui in proferendis sententiis præcipites sunt, indiscrete ligando vel solvendo. Vere in his, ut in omnibus, laudabiles atque amplectendæ illorum sententiæ, qui omnium sic curam gerebant, ut et prælatos a præcipitatione compescerent, et subjectorum innocentiam defensionem necessariam providerent.

et subdola

B 13 Verum illi, qui ad hoc, quod persuadendum susceperunt, ista introducunt, bono, at non bene utuntur. Nam quod sancti doctores ad communem profectum, tam eorum, qui præsent, quam qui subjacent, constituerunt; hoc isti procul dubio ad contemptum episcopalis ministerii, et ad suscitandam inter pastores et oves discordiam assumunt. Quod in hoc profecto patet, quia illas solummodo sententias, quas suæ persuasioni commodas existimant, auditoribus suis inculcant; aliis prorsus silentio oppressis, quas nihilominus Patres Catholici de eadem re statuerunt, quæque ad hanc litem dirimendam ita necessariæ sunt, ut nullo modo sine illis juste diffiniri valeat. Quæ vero illæ sint, nequaquam a nobis docendi sunt. Ipsi enim melius nobis sciunt, multos Ecclesiæ Doctores multis modis et verbis hoc instituisse, ut si quando de sententia excommunicationis contradictio oboriretur, canonicis discussionibus utriusque partis diligens examinatio fieret, et sic excommunicatoris sententia aut probaretur aut emendaretur.

C 14 Hæc et his similia prædicti fratres, quasi incognita nec aliquid ad rem pertinentia, dissimulantes: ad hoc suos sequaces instruunt, ut temere et absque omni probatione legitima, prælatam in se sententiam contemnentes; jugum disciplinæ penitus excutiant: cumque ignorent minime, hoc etiam antiquitus scitum esse, quod pastoris sententia, sive justa, sive injusta, timenda tamen sit; illi homines, sub anathemate positos, securos, et de timenda illa a nobis diversione, nihil sollicitos reddunt: illa scripturarum testimonia frequenter replicando, in quibus hoc adstruitur, quod, qui innocentem maledicit, sibi plus nocet, quam cui nocere appetit, aliaque in hunc modum.

abu'entium
sacris
Scripturis

easque perversè
explican-
tium.

15 A quibus Sanctorum verbis nequaquam nos dissentimus, quin potius cum amore et reverentia recipimus, studentes, quantum divina largiente gratia possumus, de illa pastoralis officii abusione et nobis cavere, et aliis ut caveant, persuadere. Illis autem, qui hæc ad suæ partis adjumentum plus æquo intorquent, cum tali moderamine assensum præbemus, ut nequaquam ultra terminos constitutos, illorum vestigia prosequamur: non adjicientes, ut hoc ex illorum documentis subintelligamus, quod jam suos auditores subaudire fecerunt; hoc scilicet, ut si quis excommunicatus, injuste se excommunicatum nudis tantum verbis asserit: excommunicatoris sententia protinus irrita judicetur. Si stabit hæc consequentiam a nullo excommunicato abstinet; quia nul-

lus eorum se juste judicatum esse fatetur: sed non est æqua partitio, ut subjecti ita audiantur, quatenus prælati inauditi præjudicium patiantur, sicut dicitur: *non esse justum mediatorem, qui sic unam partem audit, ut nihil alteri reservet.*

CAPUT III.

Catholicorum dogma ex Patribus comprobatum. Schismaticorum iniquus procedendi modus

Quod si hæc noviter emergens doctrina in ecclesia fructificare cœperit, antiqui patres in vanum laboraverunt, qui id modis omnibus satagebant, id conati sunt, quatenus in uno Christi corpore, quod est Ecclesia, nec ab excellentioribus membris minora gravarentur, nec inferiora superioribus resulerent. Multæ illorum constitutiones, causæ quæ inter nos ventilatur, congruentes, hoc novo dogmate frustrantur et in irritum cadunt. Quorum synodicas et decretales sententias si hic inserimus, fortasse fastidium legentibus ingerent; eo quod tritæ sunt et tam usu quam auctoritate notissimæ. Quandoquidem autem illi, qui contraria agunt, tam serenæ luci caliginem inferre conantur, necessarium ducimus, contra ingruentes novitatis hujus obscuritates, antiquam et notam Ecclesiæ lucernam super candelabrum ponere, ut, quod illi tanto conatu oblivioni tradere conantur, nos ad memoriam revocemus, satius æstimantes ad defensionem nostram nota replicare, quam ut nova introduxisse videamur.

Confutantur
schismatici

17 Sancti patres in Nicæa congregati, cum juxta institutionem Apostolorum, et eorum Apostolicorum, qui ante synodum Nicænam fuerunt, decernerent de his, qui communione privantur, seu ex clero seu ex laico ordine, ab episcopis, ut hi qui abjiciunt, et qui abjiciuntur [in Synodo provinciali rationes suas afferre possint,] ita subjunxerunt: *Requiratur ne pusillanimitate, aut contentione vel alio qualibet episcopi vitio, videatur a congregatione seclusus.* Qualiter autem quibusve modis inquirendum sit, nihilo minus addiderunt his verbis: *Ut ergo decentius inquiretur, bene placuit, annis singulis per unamquamque provinciam bis in anno concilia celebrare, et cœtera quæ subsequuntur.*

ex concilio
Nicæni
canonibus,

F 18 Igitur qui ad decentem rei hujus inquisitionem concilia celebranda esse decreverunt, nequaquam, ut nunc moris est, arbitrati sunt, ad probandam eorum, qui abjecti sunt, innocentiam, hoc posse sufficere, si passim vageque in suos excommunicatores absentes convitia et obtreccationes eructent. Ergo qui contra sacros canones Nicænos nulla conducta synodo, nulla præcedente inquisitione, canonica communione privatos, in communionem recipiunt; audiant, si ejusdem concilii statuta tam leviter violanda sint et contemnenda. Audiant quid S. Gregorius de auctoritate quatuor conciliorum principalium, quorum istud præcipuum est, sentiat; siquidem in Epistola, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano patriarchis directa, sic ait: *sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere et venerari ne fateor, quia in his velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, et cujuslibet vitæ atque actionis norma consistit. Quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse videatur tamen extra ædificium jacet. Item post pauca de iisdem conciliis. Quia dum universoli consensu sunt constituta, se et non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere, quos ligant; aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.*

a Gregorio
Magno lib.
I Ep. 24
laudatis,

19 Audiant etiam qui tanto annisu sancti ac magni

item a Leone Magno, epist 53,
A magni concilii Nicæni statuta annulare satagunt, specialem de illo B. Leonis sententiam. *Leo episcopus Anatholio episcopo. Non trecentis, inquit, decem atque octo episcopis, quantumlibet copiosior sit numerus sacerdotum, vel comparare se audeat, vel præferre; cum tanto divinitus privilegio Nicæna Synodus sit consecrata, ut sive per pauciores, sive per plures, ecclesiastica judicia celebrentur, omni penitus auctoritate sit vacuum, quidquid ab illorum fuerit constitutione diversum. Item de eadem re; Sancti et Venerabiles Patres in urbe Nicæna, sacrilego Arrio cum sua impietate damnato, mansuras usque in finem mundi leges ecclesiasticorum canonum condiderunt, et apud nos in toto orbe terrarum in suis constitutionibus vivunt, et siquid usquam aliter, quam illi statuerint, præsumitur, sine cunctatione cassatur. Ecce nos sumus, in quos fines seculorum devenerunt, in quorum temporibus illæ penitus leges destrountur, quas sancti doctores usque in finem mundi mansuras prædixerunt.*

et a synodo Sardicensi.
B 20 Quandoquidem igitur synodo, cujus hic testimonia inserta sunt, omnes synodi quæ authenticæ sunt, quasque ecclesia recipit, principatum concedunt, singulas aliarum sententias annectere non tam necessarium est, quam prolixum. Unum tamen e pluribus de Sardicensi concilio excerpere, non ab re ducimus. In hujus namque concilii præfatione, cum de diversis diversorum conciliorum regulis tractaretur, ita tandem subjunctum est: *Sed in his omnibus illa sequi debemus, quæcumque a Nicæno concilio et a sancta atque Apostolica Romana [Ecclesia] non discrepare videmus.*

Etiam non iuste excommunicatis
C 21 Quod autem in ejusdem concilii capitulo xvii invenitur, illos velinos attendere, qui tam facile etiam quorumbilet episcoporum, nedum Romani Pontificis sententiam sine legali examinatione rescindunt. Quasi discussione non indigeat, quidquid illorum verbis, sive justum sive injustum asseritur. Continetur autem sic in præfinito capitulo. *Si episcopus quis forte iracundus, quod esse non debet, cito et aspere commoveatur adversus presbyterum sive diaconum suum et exterminare eum de ecclesia voluerit; providendum est, ne innocens damnatur, aut perdat communionem. Et paucis intermissis sic demum concluditur: Tamen priusquam omnia diligenter et fideliter examinentur, eum, qui fuerit a communionem separatus, ante cognitionem nullus debet præsumere, ut eum communioni societ. Ecce in hoc loco specialiter de illo excommunicationis genere agitur, quod iracundia grassante committitur, quod propero et aspero motu acceleratur; et tamen summo opere cavetur, ne vel sic excommunicatum ante diligentem examinationem aliquis recipiat.*

communian-dum non est.
C 22 Hæc et his similia in conciliis et in Romanorum Præsulorum decretis, quasi usque ad fastidium inculcantur. Nec hoc quidem intermittitur, qualis utrasque vindicta sequatur; istos, si excommunicatis scienter et ante utriusque partis justam examinationem communicant, latebrasque defensionum, quo minus ad satisfactionem perducantur, præterdunt; excommunicatos autem, si ante audientiam communicare præsumserint; si causæ suæ adesse neglexerint; si infra constitutum terminum coram suis excommunicatoribus, causam suam non peregerint; si interdictum sibi ministerium usurpaverint; quæ quia nulli incognita sunt, latius hic enumerare nec necessitas exigit, nec brevitatis epistolæ admittit.

Adversarii non petierunt
C 23 Sed quia adversus ista excusatio locum non habet, fortasse ex ipsis quiddam nobis objicitur, quod in prædicto capitulo statutum est, quod nos quidem, sicut alia quædam, compendii causa reticui-mus; illud videlicet, ubi dicitur. *Quia oportet ei, qui abjectus est, non negare audientiam roganti; et ille*

episcopus, qui cum juste vel injuste abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutatur. Hinc, ut putamus, ad excusandas excusationes somunt, quasi propter hoc examinatio, sicut debuit, fieri non debuisset, quod excommunicator ad probandam vel improbandam sententiam, eis patientiam non exhibuerit.

D 24 Ad quod refotandum non scripturarum testimonia, non canonum auctoritas, sed ipse rerum gestarum ordo respondeat. Notum enim omnibus circumquaque est, aothema illud, de quo agitur, in synodo Romana, quæ prima Quadragesimæ hebdomade] nempe anno MLXXX ex more celebrata est, prolatum fuisse. Quod cum in partes Teutonicas insonuisset, in proximo Pascha episcopi, qui in civitate Babinperga, festum illud celebrarunt, in die sancto, inter missarum solennia, multa et inhonesta in Dominum Papam [Gregorium VII] vitia jaculantes; omnibus qui congregati sunt, denuntiaverunt, ex tunc in reliquum, nequaquam pro Apostolico habendum esse; ibique incipientes, pertransierunt per universum regnum, eadem prædicando, adjunctis sibi et aliis ejusdem verbi ministris.

E 25 Quod si talia se, ea necessitate aggressos esse, obtendunt, quod audientia eis denegata fuisset, judicent omnes, qui sanum sapiunt, si in tali temporis intervallo, hoc ullo modo fieri potuerit, quatenus post agnitionem prolatae in se sententiæ, sedem Apostolicam pro discutienda causa interpellassent, eaque hoc denegante, in prædicto loco et tempore, hanc seditionem commovissent. Liqueat profecto, quid, et si voluntas hoc illis suggereret, sicut nec fecit, tamen temporis angustia non pateretur. Unde totum illud pariter comprobatur, quod nec discussio facta est, nec ut fieret, quæsitum est, vel denegatum.

F 26 Constat ergo temeritatis potius impulsu, quam necessitatis, id actum esse, ut excommunicati ante probationem legitimam, in communionem reciperentur. Quod quemadmodum præfatis concilio et decretis invenitur adversum, ita etiam non nostro, sed virorum apostolicorum Gregorii atque Leonis [judicio,] omni auctoritate vacuum et sine cunctatione cassandum. Et quia non minus ecclesiasticis consuetudinibus, quam legibus refragatur; prædictis duobus testibus, tertium, B. Augustinum, conjungendo, triplicem funiculum faciamus: qui ad Casulanum presbyterum scribens, inter alia, sic ait: *Sicut prævaricatores legum divinarum, ita et contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt.* Item ad Januarium: *Omnia talia, quæ nec sanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec episcoporum conciliis statuta reperiuntur, nec consuetudine universalis Ecclesiæ roborata sunt, reseccanda existimo.*

CAPUT IV.

Subditorum non esse, damnare superiorem, neque supremum Pontificem.

Verum de militibus dominicis interim tacendo, ad ipsios Domini illorum verba veniamus, dicentis in Evangelio: *Non est discipulus super magistrum. Vere evangelicam et apostolicam doctrinam ante tempus judicaverint, qui tam inordinate, non solum sententiam summi Pontificis, sed et ipsum condemnantes; judicaverunt, sententia indiscussa, auctorem sententiæ, inauditum, inconvictum nec confes-sum, sed neque conventum vel commonitum: sententiam quidem, quæ tali tempore a synodo Romana promulgata est, quando nulla de præside contra dictio fuit; ipsum præsidem, cui tunc temporis, non solum ea, quæ in istis partibus est ecclesia, sed illa*

causam suæ ex communicationis examinari,

E sed statim rebellant

nullo juris ordine servato.

Verum Papam Subditi damnant Matth. 10.

EX EDIT.
TEGNAG.

A illa, quæ in toto orbe diffusa est, debitam subjectionem exhibuit. Illum, inquam, suo et non synodali iudicio refutaverunt, et alium, qui paulo ante a sede Apostolica damnatus est, eidem sedi, quæ illum damnaverat, pontificem designaverunt, Romana Ecclesia nec conscia nec consentiente.

contra Det
Patrumque
scita.

28 Quid igitur canonum testimoniis ad improbanda hæc iudicia indigemus, quæ nec similitudinem senatorum iudiciorum tenent, sed quasi prima fronte plena blasphemiam apparent? Nam, ut verum fateamur, nihil in sanctorum Patrum scriptis contra huiusmodi præsumptiones specialiter edictam, nos invenisse meminimus; quia insaniam non erat lex ponenda. Ex abundantia autem ab antiquis doctoribus statutum est, contra illas imperitorum episcoporum infestationes, quæ etsi ab adversantiam insidiis procedant, nonnullam tamen æquitatis imaginem præterdunt, scilicet induciis, evocationibus, discussionibus, aliisque juxta tenorem iudiciorum. Ad istorum cautionem distinguendam, si auctoritas a nobis requiritur, non scripturarum excerpta, sed volumina opponimus, sicut est liber Decretorum Pontificalium, qui pene totus in talium discussione cuditur.

Ordinem in
talibus tenen-
dum, tradi-
dit Gregorius
Magnus,

B 29 Sed ne nihil horum ad præsens induxisse videamur, illud saltem B. Gregorii inseramus, quod ad Joannem defensorem euntem in Hispanias scribit de Stephano episcopo, qui, injuste esse se depositum, conquestus est. *Primum, inquit, diligenter querendum est, si iudicium ordinabiliter est habitum, si alii accusatores, alii testes fuerunt; deinde causarum qualitas, si accusato præsentate, sub iurejurando contra eum testimonium dictum est; si respondendi locum habuit, si examinatio personarum accusantium ac testificantium regulariter facta est. Quod si forte hæc solenniter acta non sunt, in ecclesia sua omnibus modis revocetur. Hi vero, qui eum contra Dei timorem et statuto canonum condemnaverunt, ad agenda penitentiam mittendi sunt sex mensibus, ita sane, ut si, alicui eorum mortis contigerit immere discrimen, viatici benedictio non negetur.*

in causa eu-
jusvis episco-
pi,

30 Videant ergo prædictorum iudiciorum mediatores, si in Romani Præsulis refutatione vel unum de illis sancti viri præceptis observaverint, quæ ille in unius cujuslibet episcopi discussione observanda esse decrevit. Huc accedit, quod multis Sanctorum statutis definitum est, ut nullus episcopus, nisi in legitima synodo, et suo tempore Apostolica auctoritate, convocata, judicari aut damnari possit, et quod sine primæ sedis auctoritate concilia rata esse non possint. Hæc, qui quærit, invenire poterit in scriptis Apostolicarum, Julii, Damasi, Marcelli, Gelasii aliorumque, beato Isidoro id ipsum attestante.

nedum an sum-
mi Pontificis.

* iudicio

C 31 Mirandum igitur est, viros prudentes adeo nota oblivioni tradidisse, qui nulla existente synodo, illum episcopum judicantes repronaverunt, sine cujus auctoritate, nec episcopum aliquem damnare, nec generale concilium licet congregare. Ecce novus ordo iudicarius, ecce matura Domini sacerdotum iudicia. Isti iudices si eo quæ iudicaverunt*, iudicarentur, ita ut a subditis suis eandem prædamnationis vicem reciperent, quæ Prælati sui impenderunt, nequaquam hoc ecclesiasticum iudicium, sed vere furorem tyrannicum nominarent. Nec id mirum, nam ut de episcopis taceamus, certe nulli hominum cujuscumque professionis vel conditionis sit, tale iudicium jure competit, quale in illum processit, qui a nullo homine iudicandus est. Sicut ille Apostolicæ doctrinæ adhuc nescius, canonum ignarus, Nicodemus dixit: *Numquid lex nostra iudicat quemquam, nisi audierit ab ipso prius et cognoverit, quid faciat?*

Joan. 7

32 De illo autem quid dicamus, qui ad supplementum hujus depositi locum, tam provide diligentium dispositione erectus est? Vere de illo hæc dicimus, verisque testibus approbamus, quod, etsi jam pro suis erratibus nec damnatus esset, nec damnandus sed et sedem illam vacantem invenisset, cui nunc, superstite Pontifice, adulterinus invasor deputatus est, tamen, teste B. Leone, nulla ratio sineret, ut inter episcopos haberetur, quem nec clerus elegit, nec populus expetivit. Camque ejusdem Leonis atque Cælestini sententia diffinitum sit, ut nullis invitis episcopus detur, quanto minus illi ecclesiæ noleanti episcopus aliunde superponendus erat, quæ sui incolumitate Pontificis et concordia potita est.

33 Ergo quia cum huiusmodi portionem ponere non acquiescimus, maledicimur et persecutionem patimur, et velut tantæ discordiæ auctores, traditi sumus nos et nostra in direptionem omnibus, qui in circuitu nostro sunt. Vere, ut aiunt, ab illis, qui hæc faciunt, discordamus, sed non amore discordiæ, immo timore perpetuæ damnationis; certi, quod anathema nobis esset sine fine, si in talibus nos contingeret vitam finire.

34 Ecce ut jussisti, o dilectissime Præsul, quid in hac re mediocritati nostræ videatur, charitati tuæ expositum est. Si autem a prudentioribus potiora audiamus, obaudire parati sumus, ea tamen inter nos, et eos, qui a nobis diversa sentiunt, vicissitudine servata, ut non per ambages, vel extrinsecus detortas verisimilitudines res agatur. Nec bonæ quidem æstimationis est, ibi exquisitis circumquaque argumentis inniti, ubi de ipsa re tot speciales atque diffinitivæ sententiæ, quæ nulla possunt ratione convelli, a sanctis Patribus promulgatæ sunt, ita ut nullum dubietatis scrupulum reliquerint. ecce omni tergiversationi remota causæ a nobis expositæ sunt de hoc, quod excommunicatis, quibus illi communicant, non communicamus, quod Apostolicæ sedis Pontifici et B. Petri Vicario abrenunciare non præsumimus; quod eodem vivente, et cum Romana ecclesia concorditer agente, aliam ad eandem sedem eligere, aut eligentibus consentire non acquiescimus. Ergo si illi qui contraria gerunt, verioribus et præpollentioribus documentis ea licere approbant, quæ nos illicita esse demonstravimus æquum est ut rectiora docentibus, et auditam et assensum accommodemus.

35 Sed his, quæ ad rem pertinent omissis, vitia* et vituperationes, ut dicitur, in Dominum Apostolicum dicitant: quid hoc nostra interest? Si de vita illius agitur, nos non pro vitæ suæ consideratione illi obedimus, sed pro ministerio collatæ in illum dignitatis. Nam meritorum suorum qualitas sacerdotali officio non præjudicat. Quapropter quantumlibet docte, quantumlibet artificiose in reprehensiones illius invehantur, tamen convitia pro accusatione recipienda non sunt. Ipsi enim, ut sapientes, norunt probe, hunc vere confusum et præposterum ordinem esse, si illum quem sine accusatione vel discussione prædamnaverunt, nunc tandem post factam iudicium, accusent et discutiant.

36 Sed et in hoc, ut audimus, studium exhibent, quatenus ex multis Scripturarum collectionibus, suis sequacibus ostendant, quanti sit reatus, perjurium incurrere, et nomen Domini in vanum assumere. Et de episcopis, sicut paulo ante prædiximus, quia insontes damnando, sibi plus nocent, quam quibus nocere cupiant, quæ quidem sunt rationem veritatis habentia, si quando suo vel loco vel tempore proferuntur; quiddam enim aliud, quam quod sonant, suggerere putantur, ad percipiendam simpliciorum fratrum infirmam conscientiam, quatenus eis sub specie pietatis laqueum injiciant, et quasi

D
Gulbertus in-
trusus, non
potuit esse epi-
scopuset et adhæ-
rentes ana-
thema sunt.E
Summa ratio-
num, cur Ca-
tholicia schismaticis
recedunt,* convitia
adherentes
vero Pontifici,
quia Pontifi-
lex est.
FObjecta schi-
smaticorum
de juramento,ad decipien-
dum populum

vera

A vera dicendo, fallant. Diligentius autem intuentibus, ad nostræ controversiæ causæ nihil pertinere videntur.

male ab illis explicata,

37 Quomodo enim ad litem inter nos agitam hoc pertineat, in quo prorsus nihil discordamus, sed ex utraque parte unum idemque fatemur? Nam quis sanæ mentis, perjurium grave peccatum esse, dubitet? Similiter, quod de illa præcipiti sententiarum prolatione dicunt, dicimus; sed ad quod dicendo tendunt, non prosequimur. Verba illorum aliud sonant, aliud sapiunt. Quod contra inordinatas episcoporum promulgationes ab antiquis patribus generaliter disputatur, ita laudamus, ut nullatenus, sicut modo * nolunt, speciatim alicujus episcopi sententiam tenere et absque probatione refutemus. Item de perjurio id ipsum, quod et illi, immo quod omnes dicunt, dicimus; quia ingens animæ periculum est et modis omnibus cavendum.

* modum

prudenter examinanda sunt.

38 Illa autem divinæ legis præcepta, quibus ininituntur, licet omni veneratione dignissima sint, non tamen, ut illi intelligi volunt, intelligimus; videlicet, ut quidquid quisque juret, indifferenter et sine retractatione servandum sit: quin potius hoc, quod scriptum est, non pollues nomen Dei tui in vanum; non perjurabis in meo nomine. cautione * omnibus observandum esse credimus, ut aut nihil jurent, quæ juranda non sunt; et quæ jurata servari nec debent, nec possunt; vel servata in aliud majus aut æque magnum periculum inducant. Si qui Doctores, subditos suos aut omnino non jurare, aut aliis juramentis, si qua necessitate fiunt, diligentiam adhibere non docent, sed quolibet modo fiant, vel facta sint, exsolvenda prædicant; talis doctrina nullo unquam tempore sana extitit; minime autem in isto, in quo pene omne, quod loquitur populus, conjuratio est.

Levit. 18 et 19.

* caute

CAPUT V.

Schismatici, sacris Scripturis abutentes, docent nullo casu hominem juramento fidelitatis prestiti absolvi posse.

Et Casari favent,

Quorsum autem hæc prædicamenta tendant, omnis ambagibus; quasi ad vivum tangendo edisseramus. Hoc sine dubio suis machinationibus moliantur ad hoc sequaces suos perducere satagunt; quatinus quod summum nefas est; fas esse putent, ita quidem, ut, qui propriis gravantur, alienis communicare non timeant peccatis, communicando excommunicatis; ut nulla suadente ratione, sed pro libitu secularis potentiae; illius potestatis a se jugum projiciant, in qua Dominus et salvator noster totius Ecclesiae posuit principatum, ut in sedem, adeo specialiter constitutam, violenter irruentibus consensus et auxilium præbeant.

C contra summum Pontificem usurpant,

40 Ad persuadendas autem tales blasphemias quia convenientia testimonia non inveniunt, ratione et auctoritate deficientes, ad juramenta confugium faciunt, quasi jurationum suarum necessitate, necessario illa perpetranda sint, quæ Prophetis, Evangelicis et Apostolicis institutis aperta fronte refragantur. Prophetis quidem, sicut in Deuteronomio legislatorem et prophetam dixisse novimus. Qui superbiert, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Dvo tuo, v. decreto judicis morietur homo ille, et auferes vuln. de Israel. Evangelica autem tuba intonat: Non est discipulus super magistrum. Apostolorum autem et Apostolicorum quantæ in illos animadversiones procedant, qui contra sedem B. Petri ejusque successores se erigant, per singula evolvere, supersedimus, quia tritum et prolixum est.

veteris æque ac novi Testamenti contemptores,

Deut. 17.

Mat. 10.

Junii T. IV

41 Illud tamen S. Gregorii quarti, quo expresse sacerdotes sedi Apostolicæ adversantes denotantur, non reticendum putamus. Sit, inquit, ruinæ suæ dolore prostratus, quicumque Apostolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat; sed extorris sancto fiat a ministerio. Et post pauca. Quia majoris excommunicationis dejectione est exigendus, cui sanctæ Ecclesiae commissa fuerot disciplina, qui non solum præfatæ sanctæ Ecclesiae jussionibus parere debuit, sed etiam aliis, ne præterirent, insinuare. Communiter autem omnibus timendum est, quod ipse primus Apostolorum de primo suo successore loquitur. Si quis, ait, nunc contristaverit Christum, qui ei cathedram credidit, non recipiet; et ideo nec ipse recipietur in regnum cælorum.

42 Dicam ergo, qui verba legis ad destruendam legem assumunt, si propter aliqua juramenta in illas prævaricationes recidendum sit, quæ in veteri Testamento morte multantur; in novo autem sicut discipulus veritatis docet, a Christo et a regno cælorum separant. Quicumque in istis se transgressuros jure jurando sponderunt, nunc sero de juramenti cautela provident. Certissime enim constat, quia ipsa hora, qua jurabant, quod non jurandum esse, [non] ignorabant, polluerunt nomen Dei sui, et assumpserunt nomen Dei sui in vanum.

43 Igitur cum apostolis a Domino dictum sit: Nolite omnino jurare; nonne contra Dominum fuit, ut episcopi, apostolorum vicem tenentes, illum episcopum, qui Principis apostolorum vicem tenet, abjurarent et proscriberent? Audire ergo velimus e duobus contrariis, quorum alterutrum infirmari necesse sit, utrum tamen ecclesiae magis eligendum sit; an quod prophetæ, quod apostoli, quod ipse denique prophetarum et apostolorum Magister instituit; seu quod contra hæc omnia moderni pontifices, immo ex Pontificibus palatii conjuratores effecti, noviter conflaverunt?

44 Sed ut de sublimioribus Ecclesiae documentis taceamus, utrum major reverentia debetur illis cccx et viii, qui in urbe Nicæa, in nomine Domini congregati sunt; an istis, qui præterito anno Brixinæ convenerunt adversus Dominum et adversus Christum ejus? Nam quod illi Spiritu sancto, ut credendum est, dictante in sancta illa et nominatissima synodo condiderunt; hoc ipsi, absque synodali conventu in curiæ tribunalibus adjuraverunt. Siquidem Nicæni canones communionem privatos nullatenus absque legitima examinatione recipiendos docent. Isti autem a sancta et apostolica sede excommunicatos non solum sine discussione receperunt, verum et ad ignominiam et confusionem totius ecclesiasticæ regionis ex ipsis anathematizatis Apostolicum sibi elegerunt, vel, ut verius fateamur, Apostolicum illum nominantes apostatæ angelo configuraverunt, quem etiam eidem sedi, a qua damnatus est, esse inposituros, jure jurando polliciti sunt; et nunc quidem, ut quod inique promiserunt, crudeliter adimpleant, in ore gladii, in sanguinis effusione non modica, in sacrilega bonorum B. Petri vastatione grassantur.

45 Sed nec regni profligationibus, nec ecclesiarum destructionibus parcitur, dum illorum conjuratio effectu non careat. Illi vero, quorum ad hæc perpetranda flagitia, cruento ministerio utuntur, homines quidem litterarum expertes, ideoque ad seductionem suam creduli, ita novis illis de cavendo perjurio dogmatibus infecti sunt, ut levius atque venialius putent, quorumlibet scelerum mensuram implere, quam stultæ ac prævaricatoriæ promissionis suæ vota infringere; non attendentes, quod et illa juramenta, quæ ex more sunt et legitima dicuntur, interdum propter varios rerum interceden-

D EX EDIT. TENGNAG. in quos valet sententia S. Gregorii 4,

dum assumunt verba Legis legem destruendam,

E

Matth. 5. et sua sensa opponunt sacris Scripturis,

sacrisque sanctionibus conciliorum,

F

persuadentes si nptio: scrib. 15

EX EDIT
TENGNAG.

A tium eventus, gravioris reatus timore rescinduntur; sicut sæpe milites a suis sæpe famulis, sive satellitium sibi professis, juramenta more usitato exigunt, et accipiunt. Qui si versa vice promissores fidei, ad exercenda latrocinia invitantur, vel ad tractandam principis aut virorum ecclesiasticorum necem, seu ad infringendas ac spoliandas ecclesias, seu ad raptum sacratarum Deo virginum; numquid non jam stultum esset, eos, qui invitantur ad utrorumque perniciem, expetitam opem ferre, et sub nomine fidelitatis, perfidiæ et crudelitatis opera implere?

mutatis rerum
circumstan-
tiis.

46 Sic etiam episcopis, ducibus, aliisque in sublimitate positis, ab ecclesia vel fisci hominibus sacramenta exhiberi solent: qui si juxta legum constitutiones, ut aliquando fit, a suis honoribus destituuntur, juratores sui, cum alios sortiuntur dominos, ab anteriorum jurata fide et subjectione se subtrahunt. Isti quandoquidem non voluntarie, sed compulsi juratoriam promissionem irritam faciunt; quid mirum si ab aliquibus, ligandi atque solvendi potestate præditis, illius culpæ indulgentiam consequantur, quam ex inopinata necessitate magis, quam mala voluntate inciderunt? Sed novi dogmatistæ longe aliter judicantes, talium absolutionum ministros, *subversores atque perjuratorum persuasores* nominant, ideoque eos super cathedram Moysi, jam non sedere astruunt, quia Moyses dixit: *Non perjurabis*. Quod si hæc litteræ vetustas absque nova spiritus discretionem, immutabiliter tenenda est, possunt quidem dicere, et ipsum Moysen, Moysi cathedra descendisse. Ipse enim qui dixit, *non perjurabis*: dixit etiam: *non occides*; et tamen post frequenter intulit; qui hoc vel illud fecerit, occidatur.

licite solvi
posse aut
debere.

Levit. 19.

B Levit. 19. *subversores atque perjuratorum persuasores* nominant, ideoque eos super cathedram Moysi, jam non sedere astruunt, quia Moyses dixit: *Non perjurabis*. Quod si hæc litteræ vetustas absque nova spiritus discretionem, immutabiliter tenenda est, possunt quidem dicere, et ipsum Moysen, Moysi cathedra descendisse. Ipse enim qui dixit, *non perjurabis*: dixit etiam: *non occides*; et tamen post frequenter intulit; qui hoc vel illud fecerit, occidatur.

Exod 29.

At solvi
posse, suadent
multa.

47 Propter quas sententiarum varietates, neque prædictarum culparum remissiones Moysi, nec Moyses ipse sibi contrarius est: sed dispensatoria sacrarum institutionum edicta, ad aliud et aliud relata, utrobique tamen veritati et justitiæ consona sunt, et causarum ordini congrua. Ecce legislator propter hoc legalem sententiam immutat, ut a legis transgressione coerceat. E contrario novi legislatores, propter hoc legum transgressores facti sunt, ut conjugationis suæ sententia non immutetur. Sunt autem ex ipsis episcopis, qui non se cum aliis juramento obligatos fatentur, et tamen in eandem sententiam votum vovisse non negant; * cui illorum facto non aliud, quam conspirationis culpam parvi faciunt novimus. Si qui autem conspirationis culpam parvi faciunt, Chalcedonensis concilii statuta relegant, ubi inter juratores et conspiratores, nullo discrimine habito, utrique pari censura plectuntur.

* locus mendosus: sensus est Quos suo facto non aliud, quam conspirationis culpam parvi facere novimus Concil. Chalced. Can. 18

Quod jurarunt
episcopi in
sui ordinatio-
ne Pontifici
Rom.

C 48 Quandoquidem igitur hanc promissionem suam, cujuscumque vocabuli sit, tanta cautela custodiunt, cum pace illorum inquirimus, quo ordine, qua ratione, novum illud votum antiquiori præferant, quod in die ordinationis suæ voverunt, cum ad summum Sacerdotium promovendi, de fide et obedientia interrogarentur. Credimus enim memoriæ illorum non excidisse, quod in sacro illo episcoporum et cleri conventu ad promerendam promotionem suam B. Petro, suisque Vicariis et successoribus fidem et subjectionem se servaturos promiserunt: qui tamen nuper ad injuriam ejusdem Principis apostolorum, successori ejus promissam fidem et subjectionem publica professione abnegaverunt. Illud ex antiquorum sanctorum Patrum auctoritate edocti fecerunt; in isto autem solam mundanæ potestatis voluntatem exsecuti sunt. Quomodo ergo hoc pluris faciunt, quod in cubiculo sive in aula regis inter palatinos strepitus conspiraverunt; quam illud, quod coram sacro altari, sanctisque Sanctorum reliquiis, sub testimonio Christi et Ecclesiæ professi sunt?

præferendum
juramento,
tumultuarie
facto Cæsari,

49 At fortasse ad suam defensionem, nostram vero exprobrationem, illius juramenti, quod nobiscum commune habent, necessitatem prætendent, dicentes; se juratam fidelitatem infringere veritos, nisi regis voluntati morem gererent. Ad quod respondendo, de illis inhonestum aliquid eloqui non præsumimus: de nobis autem, quotquot principi fidem juravimus, hoc vere et irrefragabiliter attestamus; quod si nostro consilio animatus, nostraque ope fretus, illud aggressus esset, unde tantum animæ periculum, tantum regni et regii honoris defectum incidisset, sine dubio et sacramenti violatores et fidei existeremus, et non tantum ecclesiasticæ regionis, sed et rei publicæ publici hostes adjudicaremur. Quamvis enim senior dignitate, ætate tamen juvenis fuit, cui hæc fidelis sponsio facta est.

D
quod teneri
non potest
sine crimine,

50 Quapropter id potius fidei erat, quatenus protectionum ætas juvenilis animi irrationabiles motiones magis mitigaret, quam noxia assentatione incitaret; hoc, inquam, fidei esset et officii; sed sub fidei specie, nocitura persolvere; contra fidem et officium est, sicut S. Ambrosius testatur in libro de Officiis, ubi de Herodiani sacramenti nefanda adimplerone tractat. *Quod æstimatum est, inquit, fidei esse, omentum fuit*. Item in eodem libro de exhibendi officii discretionem. *Officium est, ait, depositum servare et reddere. Sed interdum commutatio fit aut tempore aut necessitate, ut non sit officium, reddere, quod acceperis; velut si quis contra patriam opem ferens barbaris, pecuniam apertus hostis repositat; vel insipienti gladium depositum non neges, quo ipse se interimat; nonne solvisse contra officium est? Item. Est etiam nonnumquam contra officium, promissum solvere, sacramentum custodire, ut Herodes qui juravit, et necem Joannis præstitit, ne promissum negaret.*

ut docet S.
Ambrosius

E

51 Item post aliqua: *Unusquisque simplicem sermonem proferat, ne fratrem circumscriptio verborum inducat, nihil promittat inhonestum. Ac si promiserit, tolerabilius est, promissum non facere, quam facere quod turpe est. Sæpe, inquit, plerique se constringunt juris jurandi sacramenta, et cum ipsi cognoverint, promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod sponderunt. Et paulo post: Melius est votum non solvere, quod sibi is, cui promittitur, nolit exsolvi. Non semper promissa solvenda sunt omnia. Denique ipse Dominus, sicut Scriptura indicat, frequenter suam mutat sententiam.*

non uno loco,

52 S. Isidorus in libro sententiarum. *Non est, inquit, servandum sacramentum, quod male et incaute promittitur, veluti si quisquam adulteræ cum ea permanendi fidem polliceatur; tolerabilius enim est, non implere sacramentum, quam permanere in stupri flagitio. Similiter in libro Soliloquiorum. In malis promissis rescinde fidem, in turpi noto muta decretum. Quod incaute vovisti, ne facias; insipiens est promissio, quæ scelere odimpletur.*

F
item S. Isido-
rus,

53 Sed et venerabilis Beda in explanatione evangelica, quæ publice quotannis in Ecclesia pronuntiatur in decollatione S. Joannis Baptistæ: *Si forte, inquit, aliquid nos incaute jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, consilio illud salubriore mutandum noverimus. Et paulo post. Non solum in jurando, sed in omni, quod agimus, hæc est moderatio solertius observanda, ut si talia forte in lapsum, versuti hostis insidiis, incidimus, ex quo sine contagio surgere non possimus, illum potius evadendi aditum petamus, in quo minimum periculi nos perperuros esse cernimus.*

et S. Beda.

A

CAPUT VI.

Docent Catholici boni, male jurata rescindi debere.

Qui male jurat, mutare sententiam debet,

¶ Irandum igitur non est, seniores Scripturarum peritos, cum de juramenti verbum facerent, nihil de prædicta jurandi cautione attigisse; sed hoc solummodo ad probandum suscepisse, de quo nunquam quæstio nota fuit. Nullus enim negat, sed omnes æque fatentur, perjurium malum esse. Ergo si malum est, immo quia malum est, caveant prudentes ne sic jurent, quatinus pejerare compellantur, hoc pro certo scientes, quia se ipsos male et incaute jurando destruere possunt: legem autem Domini et legem Patrum nostrorum jurando destruere, Deo propitio, non possunt. Ecce in prælibatis Catholicorum Patrum sententiis, satis demonstratum est, quod juramenta injuste promissa, et in majus periculum vergentia [mutare] cogimur, quia nihil iniquum juravimus.

Nulla gratia Cæsareæ habita ratione;

B

¶ Sed dicitur nobis, fidele principi jurastis, cui, si fideles esse vultis, fidem Domino Apostolico et obedientiam abnegate et abnegationem illam juramento vel scripto firmate et ab excommunicatis a Sede Apostolica non abstinete, et non abstinendum docete: quod si non feceritis, velut infideles, regni sententiæ subiacebitis. Dura propositio, et antiquæ illi quodammodo contormis, qua dicitur: *Si vis amicus esse Cæsaris, sacrificia diis; quod si non feceris, punieris.* Si eam, quam jubemur fidelitatem regi impendimus, non tantum coram isto rege, sed coram omnium regum Rege perfidiæ reatum incurrimus: nam omnes divinarum legum sponte violatores, sicut Scriptura docet, apostati efficiuntur. Quomodo ergo ad apostasiam et perfidiam, quasi pro juris jurandi religione, constringimur; quia nihil nisi fidem jurasse dicimur? Mira res, fidem juravimus, et nisi perfidiam faciamus, perjuri dicimur et infideles. Nihil unquam juravimus, nisi quod salvo ordine nostro fieri posset.

Idque exigit officium sacerdotale

Psalm. 82.

* irrecuperabiliter

C

¶ Videamus igitur si Sacerdotalis, vel ordinis, vel officii sit, ad hoc consilium vel opem ministrare, ut Christianus princeps a Christiana lege homines cogat discedere, et discedere nolentes publica animadversione persequatur, ut fugatis Sacerdotibus *Sanctuarium Dei*, quasi *hereditate possideat*, ut oblationes fidelium et patrimonia pauperum suis suorumque usibus * incomparabiliter usurpet; ut Neronis exemplo Petrum et Paulum iterum in membris suis pati faciat: ut Simonem magum rursus contra Simonem Petrum excitet; ut intret in sanctificationem cum superbia, ubi usque modo fideles, in eorde contrito et humiliato, pro remissione peccatorum suorum nudis pedibus in ecclesiam [introire] consueverunt; ut loca sanctorum sanguine consecrata, famulorum sancti Petri cruenta strage polluant. Numquid pastoralis officii est, talibus actu vel consilio participare? Numquid fidelitati competit, regibus persuadere, ut Christi tunicam, et Sacerdotum ejus vestimenta scindentes, scindi a se regnum mereantur?

Etiam ab illis, qui abster sentiant.

¶ Sed hæc omnia novi doctores fidelitati attribuunt, dicentes, se quidem B. Petro atque Sedi Apostolicæ devotos existere, sedenti autem super sedem illam insolitas injurias merito irrogari, qui in homines immeritos, regem scilicet et episcopos, tam insolitam damnationis sententiam promulgavit. Quibus respondendum est, quod etsi in illis synodalibus judiciis districtio mansuetudinem excessisset, ita ut dominus Apostolicus plus solito et non pro materia super eos manum congravarit; decue-

rat tamen orthodoxos episcopos, Catholico Principi [suadere,] quatinus sic injuriam suam ulcisceretur, ne divinam ultionem in se provocaret, ne Ecclesiæ regulas penitus confunderet, ne cædibus, incendiis, vastationibus id ageret, quod ecclesiasticis discussionibus agendum erat.

¶ Aliud quod attendendum est, velimus attendere tam illos, quam qui ab illis edocti sunt: ut credant, hæc omnia licite et impune committenda, propter urgentem præcedentis injuriæ necessitatem, omnemque hujus dissidii culpam ad inchoationis primordia referri. Audiant, inquam, quod, etiamsi christianæ vel ecclesiasticæ religionis esset, talibus injuriis tales vicissitudines rependere, certe nec hoc modo inexcusabiles fieri possent. Nam apostolicæ animadversionis, qua se injuriatos causantur, ipsi potius causa extiterunt, et unde se accensos conqueruntur, hoc ipsi prius incenderant; ideoque injurias non tam retulerunt, quam intulerunt.

¶ Cum enim primum ad initiandam hanc rem Wormatiæ confluissem, ubi omnis, quam patimur, calamitas exordium sumpsit, nullam adhuc dominus Papa excommunicationis vel anathematis sententiam destinavit; sed ipsi primitiæ discordiarum, ipso ignorante et nihil minus putante, prælacioni suæ superba et repentina temeritate abrenuntiaverunt. Initia dolorum hæc primo. Hoc fermentum totam Ecclesiæ massam corripit.

¶ Quod si quis negat, facile probari potest, si gestæ rei et temporis series recenseatur. Conventus enim ille, de quo dicimus, inter Nativitatem Dominicam et sequentem Quadragesimam constitutus est, ita distantibus spatiis, ut quæcumque gererentur, Romam synodi tempore deferri possent. Sed ante eandem Nativitatis Dominicæ festivitatem, cum rex natalitium diem Andree apostoli Bapinperge celebrasset, tanta adhuc inter regnum et summum sacerdotium concordia vixit, ut omne quod * ibi in destituto ejusdem loci episcopo, alioque substituto, actum est, totum jussioni et obedientiæ Romani imputaretur Pontificis. Et ipse quidem princeps hoc verbis, hoc litteris, a Sede Apostolica charitative directis, injunctum sibi fuisse testatus est. Ecce manifesta indicia hucusque permanentis concordie. Quid ergo tam cito intercedere potuit, ut ille, qui in proximo ante Nativitatem Domini tantæ in Ecclesia magnificentie fuit, ut ad nutum illius, dignitatum mutationes fierent; idem paucis post Nativitatem diebus, in conventus, inauditus, totius etiam ignarus dissensionis, proscriberetur? Ab illa enim die, qui tanti habitus est ab eis, immo ab omnibus, nullam eorum legationem accepit, usque dum illa veniret, qua dictum est: *Descende, descende, interdicimus tibi omne jus papatus*; aliaque hujusmodi.

¶ Dicant ergo hujus legationis compositores, qui conventui Wormatiæ habito intererant; ubi gratis a se jugum disciplinæ projecerunt, ubi sanctæ obedientiæ libellum repudii conscripserunt, ubi novam hanc mundo legem condiderunt: ut servus principis summo Pontifici cathedram episcopalem interdicendi jus habeat. Dicant ergo, dicant, et, si non nobis, tamen Ecclesiæ, juste adversus eos proclamanti, respondeant; quibus præcedentibus causis talia ex debito recompensarint. Si autem competentem rationem reddere non possunt, fateantur necesse est; immo quia non possunt, novæ se confusionis auctores, antiquæ pacis autem et quietis perturbatores, legum divinarum et humanarum destructores; sed utinam fateri mallent, quam tueri, quod perperam admissum est, et fateudo potius corrigere, quam defendendo multiplicare. Hæc faciat Deus et hæc addat, ut quandoquidem cœptis

D
EX FIDIT.
TENAG.

Ipsi schismatici prima causa malorum fuerunt

in Wormatiæ concilio habito anno 1076
E

ubi papam Gregorium

* loquitur de Hermanno episcopo Bambergensi, ob simoniam deposito et in locum ejus Ruperto substituto.
per summam injuriam deposuerunt,
F

et nunquam respiciant.

EX EDIT.
TEGNANG.

A cœptis suis omnia confusa respondere conspiciunt, tandem ad cor redeunt, non adjiciant, ut similem principio finem faciant.

ANNOTATIO TENGNAGELII

Ad prædictam Epistolam.

Perjuria, Or-
thodoxis ob-
jecta,

Schismatici olim, præsertim Guibertini sub Henrico IV, valde insultabant orthodoxis, quasi perjuris, quod se ab Henrici regis, per sedem Apostolicam non tantum excommunicati, sed etiam a regno, omnique regia potestate depositi, obedientia subtraherent ac se jungerent; ut videre est, cum apud alios schismaticos scriptores, tum in decreto quodam Guiberti pseudopapæ, ad universam schismaticorum colluviem missa, ex conciliabulo quodam, Romæ in ecclesia S. Petri abominabiliter coacto (cum Guibertus Romana in urbe omnia sacrilegiis suis profanaret et incestaret:) ubi terque quaterque perjurus Guibertus ita scribit, prout in codice calama exarato reperimus.

a schismaticis
exaggerata,

2 Ibi namque de perjuriis, quæ ipsi ad periculum imperialis dignitatis fieri hortantur, non parvus clamor exoritur. Et quia negotium illud radix

et origo ceterorum flagitiorum videbatur, placuit de eo primum tractari debere, et quam pessima et periculosa sit hujusmodi adhortatio, ostendi. Unde in imperatorem excommunicationem promulgatam necessariis documentis improbavimus, quia illius occasione perjuriorum et omnium assertionum suarum vires contraxisse videbantur. Hæc et plura hujus furinæ execrandus Guibertus in illo suo decreto.

a Gebhardo
diffusa sunt.

3 Quam criminationem S. Gebhardus sua in epistola eo suscitatus et accuratius confutat et profligat, quod a schismaticis frequentius ingerebatur et inculcabatur. Quæ et hodie in recentium Guibertinorum, hoc est Lutheristarum et Calvinistarum animis renovata est; qui receptissimam in Ecclesia Catholica doctrinam de potestate summi Pontificis in perniciosos reges ac principes, omnium perjuriorum originem appellitant, homines fœdissimis perjuriis (quod præcipue de Calvinicis dictum sit) a planta pedis usque ad verticem capitis immergi. Quos proinde Gebhardus æque ac priscos illos perjuros Guibertinos refellit. Hæc Tegnagelius; quæ ipsius sunt, non mea.

Pag. 223 subnecte Actis Sanctorum Nicandri et Marciani Martyrum, quæ sequuntur.

E
NOT. 6

DISQUISITIO

De SS. Nicandro et Marciano in Ægypto passis. Item de illorum Synonymis, Venafri et Atinæ in Latio dudum cultis.

An SS. Nicander et
Marcianus
martyres,

die 5 Aprilis

U t hoc loco de præmissis martyribus dicam aliquid, quodammodo me compellit collega noster Jo-Bapt. Sollerius in suo Usuardo, cujus Martyrologium conatus est primæ puritati restituere ex varia suppellectile litteraria, quam illa de re habemus. Remittit enim ille in Observationibus suis die v Junii (ubi textus Usuardi sic habet: Apud Ægyptum. Natalis Sanctorum Martyrum Marciani, Nicandri et Appolonii, quorum gesta habentur,) mittit ibi, inquam, lectorem ad Supplementum Junii ejusque diem xvii, tamquam majorem in questione difficili, de qua illic agendum indicat, lucem a me accepturum. Vereor ego, ut id mearum partium sit exequi pro merito, ubi jam viri plures eruditi operam suam collocarunt, alii otia censeantes. Scripsit Henschenius in Prætermisssis ad diem v Aprilis: S. Marcianus seu Marciana, S. Nicander seu Nicanor, S. Appolonius, martyres apud Ægyptum, referuntur in martyrologiis S. Hieronymi, Adonis, Usuardi, Notkeri et aliis. Iterum v Junii cum aliis sociis referuntur a Græcis et plerisque Latinis. Nacti sumus Romæ aliqua eorum Acta et Græca et Latina, quæ ob Martyrologii etiam Romani auctoritatem, judicamus danda esse dicto die v Junii. Eisdem nominat idem Henschenius ad diem iv Aprilis ex Martyrologio Galesinii, atque iterum ad vi ejusdem mensis ex Martyrologio MS. Bruzellensi, utrobique inter Prætermisssos, et eosdem statuit esse cum præmissis ex die v ejusdem Aprilis, quia ubique dicuntur apud Ægyptum passi. Tum omnes remittit ad v Junii, quo tam a Græcis quam Latinis coluntur.

atque iterum
5 Junii in
Ægypto culti,

2 Deinde ad notatum diem v Junii, stans promissis Henschenius, profert sanctos Ægyptios, Marcianum, Nicandrum, Apolloninum et septem alios nominatim expressos martyres; Actaque martyrii subjicit Græcolatina; præfatus, celebrem eorum memoriam esse apud Græcos, et trium priorum apud Latinos; coastatque in sententia dum illos, quos die iv, v et vi Aprilis dixerat ad v Junii referendos esse, reipsa ibi refert atque illustrat. Quæritur an

recte; et an vere iidem sint. Ita opinatur citatus Henschenius; ito Baronius, dum ad diem v Junii notat, prædictos tres Martyres hoc die v Junii, et ad Nonas Aprilis celebrari ab Usuardo, Adone et aliis recentioribus: ideoque et prætermisssos sunt in Martyrologio Romano ad Nonas Aprilis, ac tantummodo memorantur ad Nonas Junii; quibus et coluntur a Græcis. Ita etiam suadet palæstra martyrii, quam omnes agnoscunt Ægyptum fuisse In Ægypto; Apud Ægyptum. Quod codices nomina martyrum aliter atque aliter subinde forment, mirum nulli videbitur, qui vel modice versatus est in scripturis antiquis, præsertim Martyrologiorum ac nominum propriorum: neque tamen hic tanta diversitas nominum est, ut ex collatione plurium codicum non possint facile ad unam formam singula reduci. Neque hoc diversos facere tres priores, utrobique nominatos, debet, quod die v Junii addantur alii nominatim socii septem, ad diem v Aprilis non additi. Id factum sit vel brevitatis causa, vel quia illi, primo loco nominati, celebriores ac passim notiores fuerint; vel quia alio eorum corpora cum celebritate fuerint translata.

et diversi a
Nicandro et
Marciano Venafra-
ntis.

3 Alium quoque quæstionem ad v Junii paucis tangit Sollerius, de SS. Nicandro et Marciano, qui Venafri die xvii coluntur; augeantne illi difficultatem quæstionis præmissæ de SS. Nicandro et Marciano Ægyptiis. Existimo ego Venafranos non pertinere ad Ægyptios. Id suadent primo utrorumque Acta propria, quæ de Venafranis extant perantiqua et maximæ auctoritatis, suntque ab Ægyptiorum Actis diversissima. Deinde diversissimus quoque est martyrii modus, atque palæstra. Quod si Venafranum alibi quam in Italia subisse martyrium dici possint (Acta quippe nullum certaminis locum notant) ad Dorostorum in Mæsia ad ripam Danubii, referri potius debent, quam ad Ægyptum. Acta Ægyptiorum apud nos leguntur die v Junii; Venafranorum die xvii ejusdem mensis, utrobique Græcolatina: ex quibus quilibet per se cognoscere possit diversitatem, quam dixi, tum Actorum, tum martyrii, tum palæstræ.

A 4 Quid igitur de sanctis martyrilibus Nicandro et Marciano, qui Venafri atque Atinæ civitatum Italiæ, in finibus regni Neapolitani versus Latium, celebres dudum fuerunt hodieque sunt? Habemus nos Acta illorum Græca et Latina, ambo perantiqua et summe auctoritatis, ut dixi; sed quæ locum aut tempus martyrii per se non indicant; quod cum in primis præstare debuisset auctor, et in Actis Nicandri et Marciani seorsim non præstitit; suspicari quis possit, Acta illa cum aliorum martyrum Actis sub idem tempus uno in loco passorum, uno in libello simul collecta fuisse, in quo et tempus et locus initio unnotata sine dubio fuerunt; sed quod posteri, quibus singula seorsim corpora martyrum obtigerunt, non observantes, aut non curantes, contenti fuerunt, sua singulorum Acta ex comuni omnibus libello descripsisse in usum popularium suorum. Eadem opinatus dudum fuit Henschenius, dum illustravit Acta S. Julii, item militis ac martyris, Dorostori in Mysia passi, ad diem xxvii Maji, de quo mox plura.

4 Ut res tota clarius innotescat, operæ pretium fuerit allegare, quæ in aliorum martyrum Actis, Dorostori circiter idem tempus, ut mihi quidem passorum, scripta sunt. Egimus ad diem xxv Maji de SS. Pasierate et Valentione ex Menæis et Meæologiis Græcorum (Acta namque primæva videntur intercuisse) ubi dicuntur ex Rodostolo, seu Dorostolo, Mysiæ oriundi, et legionarii milites fuisse. Dicitur item, ad Pasieratem, pro tribunali præsidis constitutum, accessisse Pappianus, germanus illius frater, et lacrymabundus suasisse fratri, uti thus idolo adoleret, ac celeret ad tempus necessitati, quemadmodum et ipse fecerat. (Frater enim Pappianus ex meliorum et futurorum contemptu, ac præsentium bonorum desiderio metuque suppliciorum, a Christi fide apostata defecerat.) Quem Pasierates execratus, suo sanguine et genere indignum proclamavit, nec idoneum esse, cujus consilium, cum a fide Christi nefarie desciverit, auditur. Deinde interrogatus Valentio, an cum Pasierate sentiret, illeque constanter affirmaret; in utrumque sententia capitis pronuntiatur.

6 Egimus ad diem xxvii ejusdem Maji, de S. Julio, item milite et martyre Dorostori, qui biduo post S. Pasieratem ac Valentionem passus est sub Maximo præside. Ejus Acta ad dictum diem exhibuimus, et magis integra edidit postea Ruinartius inter sincera. (Quæ tamen per me non valco judicare, magis sincera esse, quamvis ampliora sint, quam quæ nos edidimus.)

C Ad Acta illa nostra præfatur Henschenius in commentario, ea, videri aliunde abstracta, et forsitan ex Actis S. Pasieratis, quæ latent. Nec incuriose id Henschenius observant ex ipsis Actis, quæ edidit hoc principio: Ecce sanctissimus Julius, . . . propter regnum Dei similia passus eis, quæ erga B. Pasieratem [facta sunt, vel facta vidimus] Erat quidem hic Julius secundum seculi hujus militiam, præmemoratis viris commilitans, deinde æmulatione religionis, imitator effectus eorum, qui ante eum martyrizaverunt. Quinam, queso, hi præmorati viri, quibus commilitarat Julius; nisi illi, quorum martyrium in eodem libello jam descriptum erat, puta Pasieratis, Valentionis et aliorum militum, cum ipsis biduo ante passorum eadem de causa, quod cum militiæ adscripti essent, noluerint tamen secundum imperatorum præcepta, sacrificare idolis.

7 Sequitur in iisdem Actis, quod postquam præses Maximus sententiam hanc pronuntiaverat; Julius, nolens præceptis regum acquiescere, capitalem dabit sententiam; deductusque is esset ad locum supplicii, accesserunt ad eum multi et osculati sunt. Erychius autem quidam Christianus, cum esset miles, et ipse custodiretur, dicebat Martyri: obsecro Juli; cum

gaudio comple pollicitationem, et accipe coronam. D Etenim ego subsequor te: plurimum autem saluta Pasieratem et Valentionem Julius autem osculans Erychium, dixit: Frater, festina: sicut enim te, video circumstantes me, nempe Pasieratem et Valentionem martyres, quos salutari a me cupis.

8 Quid parro de hoc Erychio? Colitur xv Junii, ubi de ipso sic scribit Usuardus in Martyrologio suo expurgato: Apud Mesiam, civitate Dorostoro; S. Erychii militaris, qui cum beato Julio comprehensus, sub præside Maximo postea coronatus est. Quanto tempore postea? A die xxvii Maji usque ad xv Junii. Quo die et Henschenius de ipso egit, adduxitque textum, quem modo citavimus ex Actis S. Julii, ubi dicebat: Ego subsequor te. Quod ita factum est.

9 Pergamus ad SS. Nicandrum et Marcianum. Duobus illi post Erychium diebus possi notantur. Acta eorum tam similia sunt Actis S. Julii, quod ad stylium, ad brevitatem, ad genium præsidis Maximi, qui utrobique nominatur; quod ad interrogandi et respondendi modum, ad antiquitatem quoque attinet, ut ab eodem auctore conscripta, eodemque ex libello desumpta esse plene dici possint. Inter alia continent, Græca quidem num. 6: Καὶ τῶ μὲν Νικάνδρῳ ἡσδοσθῶντι ἢ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ Παπιανῶς, ὁ ἀδελφὸς Πασιεράτου τοῦ Μάρτυρος, τὸ παιδίον βαστάζων τοῦ ἁγίου Νικάνδρου. Quæ eodem plane sensu sic latine leguntur apud Ruinartium: Et Nicandrum quidem sequebatur uxor ejus, ac Pappianus frater martyris Pasieratis, filium Nicandri portans infantem. Papebrochius ad hunc locum in editione nostra Latina observat Annot. i, ordinem nostri textus Latini hoc loco aliquatenus aliter transpositum esse atque aliquot verbis curere: quod verum est. Sed juctura hæc ex editione Ruinartii satis compensatur, quæ cum Græca nostra concordat.

10 Ex allegatis textibus existimo certissime concludi posse, martyres illos eodem tempore vixisse, atque intra bimestre aut trimestre, omnes martyria sustinuisse in uno eodemque loco, nempe Dorostori in Mæsia, et sub eodem præside Maximo; Galerio Maximiano Cæsare, qui in Illyrico, Mæsiam complectente, dominabatur, solos Christianos, militiæ adscriptos, tunc persequente. Pleraque probantur ex Actis omnium et singulorum inter se collatis. In surcis quippe Pasierate et Valentione memoratur Pappianus frater Pasieratis. In S. Julio memoratur S. Pasierates plus vice simplici, cujus et commilito dicitur fuisse Julius: commemoratur item S. Erychius miles Christianus, qui Julium, instante martyrio ejus, animavit, jussitque salutare Pasieratem et Valentionem, ante biduum martyrio coronatos; et se subsequaturum præ ficit. In S. Erychio, dicitur ipse etiam militaris, et cum beato Julio comprehensus, et sub præside eodem Maximo coronatus postea fuisse. Demum in Actis SS. Nicandri et Marciani legitur Pappianus frater martyris Pasieratis, venisse ad Nicandrum, jamjam colitur gladio submissurum, portans filium ejus infantem.

11 Confer præterea inter se Acta S. Julii et SS. Nicandri atque Marciani, tum apud nos, tum apud Ruinartium, quæ primæva et sincera ab utrisque indicantur; comperies, unius scriptoris utrumque opus esse ac ejusdem temporis. Stylus orationis utrobique succinctus, clarus, simplex, uti proconsularium Actorum esse solet. Ingenium Præsidis utrobique idem, non sanguinarium, sed mite, humanum, mansuetum; quique non odio in personas aut religionem Christianam agebatur, sed tantum causabatur præcepta Imperatorum, cur milites, qui sacrificare diis nollent, necare deberet: tum etiam mitissimam utrobique sententiam dedit, ut capitis abscissione tollerentur. Quo mortis genere et Pasierates et Vincentio, et Erychius, commilitones illorum sublati fuerunt; ut eadem mortis sententia ex ejusdem quoque judicis ingenio et mansuetudine profecta fuisse, dignosci

D AUCTORE C. J.

et Erychii cum Julio comprehensi.

Acta Nicandri et Marciani

Σ

sunt prædictis s. n. l. i. a;

Σ

et cum Actis Julii collata

eundem auctorem.

Horum Acta videntur simul conscripta fuisse

uno in libello

cum Actis martyrum Dorostorensum,

Pasieratis,

Valentionis,

Jul

biduo post Pasieratem passi.

A dignosci possit. Observari quoque potest, in Actis S. Julii signari diem passionis ejus vi Kal. Junii, seu xxvii Maji; in actis vero SS. Nicandri et Marciani notari diem passionis eorum xv Kal. Julii, seu xvii Junii; ibidemque signate scribi in utraque editione citata, hos a Præsidente missos in carcerem fuisse, atque post xx dies iterum ad Præsidentem adductos, capitalem sententiam accepisse. Ex quo consequi videtur, ipsos cum S. Julio, aut sub idem tempus, comprehensos fuisse, quemadmodum tunc etiam comprehensus custodiebatur S. Ezechius, quia Christianus et miles erat, ut legitur in Actis S. Julii: postridie vera martyrii S. Julii primum examinatos et carceri mandatos, vigesima post die, qui fuit xxvii Junii, inde reductos capitalem sententiam subisse.

eundem passionis locum Dorostorum,

12 Ex dictis facilius patebat, quo loco et tempore SS. Nicander et Marcianus ac prouide reliqui omnes, passi fuerint. Acta ipsorum indicant, quod martyrizati sunt xv Kal. Julii idque sub præsidente Maximo; quod ipsi milites fuerunt; quodque ad Nicandrum jam decollandum venit Papianus, frater martyris Pasieratis. Ex his Papianus memoratus in Actis S. Pasieratis, Maximus præsides in S. Julii. Julius porro et Pasierates ambo passi sunt Dorostori in Mæsia. Igitur et Nicander ac Marcianus. Præsides quoque Maximus S. Julium Dorostori adjudicavit morti, ergo etiam SS. Nicandrum atque Marcianum. Dorostori namque residebat Maximus; ibi convenit Papianus fratrem suum Pasieratem et Nicandrum; ibidem Pasierates et Julius martyrium consummacunt: igitur et Dorostori consummarunt Nicander et Marcianus. Et hæc de loco martyrii.

idem quoque tempus,

13 Inquiramus nunc in tempus. Eo iuvabit notasse, omnes quos dixi, martyres Dorostori passas, Pasieratem, Valentionem, Julium, Ezechium, Nicandrum atque Marcianum, fuisse milites, uti Acta singulorum produunt; ac propterea, quod milites essent, nolentque ex præcepta Imperatorum sacrificare idolis, fuisse comprehensos et capite damnatos. Quamvis sub imperio Diocletiani atque Maximiani et Galerio Maximiano Cæsare, alii atque alii diversis temporibus pro Christi nomine martyrium subierint, duæ tamen persecutiones maxime atroces inciderunt, altera adversus milites Christianos, quæ cæpta sub annum cccxviii, tenuit quadriennio, altera universalis in omnes omnino Christum colentes, quæ capit anno ccciii. Primæ classis fuerunt Martyres nostri, qui omnes militiæ nomen dederant, et quia Christiani erant, jussi sacrificare diis, renuerunt, malueruntque renuntiare militiæ quam Christo, et vitam per martyrium perdere temporalem, quam diutius vivendo perdere æternam. Quota autem anno persecutionis militaris passi sint, eruitur ex Actis nostris S. Julii, ubi præsides Maximus Julio promittit fore ut, si sacrificaverit, mox accipiat decennialium pecuniam; ex quo intelligitur decennalia tunc acta, aut mox agenda fuisse. Nulla autem decennalia per illud quadriennium agi potuerunt nisi imperii Cæsarei, ut Constantio Chloro et Galerio Maximiano, quæ in annum cccii incidebant; utpote qui anno cccxii Cæsares nominati fuerant, ut recte statuit Pagius, et anno cccxvii quinquennalia celebraverant. Illo igitur anno decenniali, æræ communis cccii, passi sunt: nisi forte præcedenti.

quod fuit annus 302.

14 Ex dictis hæc tunc videtur consequens, Nicandrum et Marcianum, quorum corpora Venafri et Atinæ dudum in veneratione fuerunt, aut illic martyrium non subisse, aut si qui alii synonymi illic passi sunt, aliorum Acta illis perperam fuisse applicata. Malim ego credere, suam cuique opinionem condonans, corpora illorum una cum Actis Græcis ex Mæsia in Italiam translata et apud Venafrum et Atinam collocata fuisse primo aut secundo post martyrium seculo, et fortassis primo, quando jam Gothi barbari et infideles, e Dacia

Illorum igitur nullus passus est in Italia,

in Mæsiam frequenter irrumpentes, civitates Danubio proximas maxime infestabant: quorum metu possunt reliqui Sanctorum Dorostora in loca tutiora delatæ, usque in Italiam pervenisse. Uti scimus, summes Cælitum reliquias in Gallis et alibi, seculo ix metu Normannorum infidelium serpens in terras longinquas fuisse deportatas. Interea depositis apud Venafranos et Atinenses corporibus cum Actis Græce scriptis, digna quidem honore illa habuerint semper incolæ, sed paulatim oblitterata, uti fit, memoria, cujates essent Sancti sui; venterit aliquis Acta Græca in linguam Latinam (id enim factum esse, constabit conferenti utraque a nobis edita ex antiquis MSS.) cumque in illis nihil de loco aut tempore martyris, nedum de translatione, natalum reperiret; persuaserit sibi, Sanctas in loco, ubi corpora dudum honorabantur, etiam passos fuisse: imo ne quidem id sibi persuasit primus interpret. Antiquiora quippe Acta Latina cum Græcis ita conveniunt, ut nihil superadditum habeant; qualia sunt, quæ edidit ex MS. Capuano Antonius Curaccioli in sacris ecclesiæ Neapolitanæ monumentis pag. 339; quorum exemplo Theodoricus quoque Ruinart in Actis primorum Martyrum sinceris, sua eodem modo finit, citatque quæ ita desinunt, Vaticana MSS. duo, alterum Græcum alterum Latinum.

ubi Acta Græca latine versa sunt,

15 Post primam igitur versionem, et fortasse diu post, alii addiderunt alias atque alias lacrimas, prout cuique suus genius suggestit. Et quidem ipse codex Vall-cellanus, ex quo Mabilio horum Sanctorum Acta in suo Museo Italico impressit, indeque Ruinartius sua recudit, isthoc additamentum habet: Et sic eodem genere martyrii in hoc mundo interempti, ambo victores et triumphatores martyres Christi ad æterna gaudia migraverunt in cælis, qui pro amore Dei, minas hominum et verbera contemnentes, Christi amici effecti sunt in regno cælorum. Dignis itaque honoribus sunt venerandi sæpissime, ut eorum precibus mereamur consequi cælorum regna ac præmia largissime: qui in pluribus locis, Christo operante, multa beneficia præstant. Susceperunt martyrium sexto decimo Kalendas Julias, regnante etc.

adscriptis subinde uno

16 Item in aliis tribus MSS. Vaticanis hæc addita esse, idem Ruinartius dicit: Requieverunt autem Christi martyres Nicander et Marcianus, et Daria uxor Nicandri cum filio suo, in civitate Venafro. Tunc Christiani abstulerunt corpora eorum, et sepelierunt ea prope locum, in quo decollati fuerant: in quo loco fabricata est basilica ad honorem nominum ipsorum. Sub altare ejusdem basilicæ quædam stilla manat, de qua infirmi multotiens sanitate recepta, usque in hodiernum diem potant. Qui in singulis locis suis, Christo operante, multa beneficia præstant. Susceperunt autem Martyrium xv Kalend. Julii, regnante etc.

altero

17 Accipe etiam hic additamentum (ut omnia simul habeas et prudentius judicium ferre possis) prout in nostra vita Latina impressum est. Post amputavit capita eorum, sic habet: Tollentes igitur sub silentio noctis corpus S. Nicandri cives Venefrani pretiosis aromatibus illud condiderunt et posuerunt in prædio, quod appellatur Paonis, ubi adhuc quiescit. Sanctum vero Marcianum cives Atinates tulerunt, et posuerunt in basilica, ubi nunc requiescit, et præstat multa beneficia usque in præsentem diem omnibus, qui ibidem suffragia ejus fidei corde requirunt. Passi sunt sancti martyres Christi Nicander et Marcianus die decima quinta Kal. Juliarum regnante etc.

ac tertio addit uentis.

18 Agnoscit per se lector, magis sincera et magis antiqua esse Acta Latina, quæ cum textu Græco, ex quo translata sunt, magis concordant utque omni additamento careant. Illa autem nullum martyrii lacum, nedum Italiam, aut Venafrum, aut Atinam exprimunt.

Quæ nulla habent, sinceriora sunt

Inde

A Inde igitur nihil habere possunt incolæ dictorum locorum, unde sibi Martyrum suorum palæstrum vindicent. Sed neque id habent ex Actis Lutinis, quæ postea cum additamentis prodierunt. Illa quippe additamenta, tum diversissima sunt inter se; tum nescitur, a quibus, ubi, quando adscripta sint; utque legenti suspicionem continuo movent, a describentibus Acta vetera pro affectu cujusque suo superaddita esse nullo cum fundamento historiæ. Neque vero quæ videntur fundamentum historicum habere, ut sunt additamenta num. 16 et 17 producta, ullum reipsa habent. Quippe quæ neque in Actis primævis ac sinceris, in quibus totia exprimi debuissent, si vere fuissent facta; neque in auctoritate antiqua fundantur.

19 Talia sunt, quod Nicander et Marcianus, capite truncati, et Daria uxor Nicandri cum filio suo, in

civitate Venafri requieverunt. Quod Christiani abstulerunt corpora eorum et sepelierunt ea prope locum, in quo decollati fuerant; uti habet additamentum num. 16; ut vero aliud num. 17 habet: Tulerunt corpus S. Nicandri cives Venafri et posuerunt in prælio, quod appellatur Paonis, ubi adhuc quiescit. Et S. Marcianum cives Atinates tulerunt et posuerunt in basilica, ubi nunc quiescit. Quæ uti inter se non conveniunt, ita neque in Actis primævis, quæ Venafri ac Atinates suis Martyribus propria faciunt, suadumentum habent. Sed nec in illis verbum legitur de martyrio aut felici morte aut sepulturæ loco Daria aut filii ejus.

Pag. 300 post Acta S. Hervæi Abbatis adjice quæ hic sequuntur.

AUCTORE C. J.

NOT. 7

DE S. HERBAUDO SEU HERIBALDO

SOLITARIO IN BRITANNIA ARMORICA

B

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Acta qualia et quando scripta; locus exercitationis; ecclesia propria.

E

C. J.

Acta qualia,

Habimus dudum Acta quædam sancti Herbaudi, ut ibi scriptum est, seu Heribaldi, qui e Britannia majore, relictis parentibus, adhuc juvenis, Deo servandi desiderio, trajecit in Minorem; ubi sanctitate vitæ et gloria miraculorum eximus fuit. Vitam egit fere solitariam in nemoribus, habitum indutus monachalem. Acta Bolundo submissa fuerunt e collegio Societatis nostræ Corisopitensi in eadem minori Britannia. Sunt autem scripta stylo simpliciter; narrunt credibilia; non excedunt in prodigia, quæ sint supra captum humanum, uti sæpe earundem nationum acta Sanctorum alia. Attamen catenus deficiunt, quod tempus nullum designent, quo aut Sanctus vixerit aut vitæ Auctor scripserit. Illum ego quidem credidero antiquis temporibus vixisse: hunc vero longe recentiorum esse, ac tribus quatuorve abhinc seculis scripsisse, videtur ex Actis conici posse; dum num. 9 sacrosancta Eucharistia vocatur hostia consecrata, et Sanctus dicitur, accepto corpore Dominico, extremis Sacramentis munitus fuisse. Quæ loquendi formulæ videntur recentiorum usum sapere. Adde, quod num. 10 dicuntur tempore belli venisse Angli, qui caput Sancti, argento et auro adornatum rapientes, una cum ipsius legenda, in Angliam transmiserunt. Quod factum fuerit seculo XIV aut sequenti; quando et vox legenda cepit frequentiori esse in usu quam antea.

et quo tempore scripta.

C

2 Locum, quem ultimum incoluit Heribaldus, ubi et mortuus et sepultus sit, ponit Auctor in parochia, quæ suo tempore ab incolis nominabatur Berien an Halgouet. Utrumque nomen reperio in hodiernis Armorica tabulis geographicis, exiguo inter se spatio disjuncta, et proxime appingitur silva, in qua potuerit Vir Sanctus vitam solitariam egisse. Sunt autem in mediterraneis Britannia inferioris sub diocesi Corisopitana, pari fere spatio leucarum XIII a Corisopita in Septentrionem et a Bresta in ortum solis. Codex beneficiorum diocesis gallice impressus, alteram parochiam vocat Cure de Berien, alteram Cure de Huelgos.

Ultima Viri sancti palæstra

Obscura ejus memoria,

3 Nihilominus memoria Sancti nostri, uti et multorum aliorum in Armorica, apud scriptores istiusmet gentis obscura est; nullam ejus (quod reperire potuerim) mentionem facientibus aut Alberto le Grand, in Sanctis

Britannia; aut Bertrando d'Argentre in sua Historia. Ino novissimus Historiæ Britannicæ compilator Dom. Lobineau in Indicibus suis ne quidem meminuit Herbaudi seu Heribaldi nostri. Id tamen morari nos non debet magnopere. Quia videtur ille potius intendisse historiam scribere civilem, quam ecclesiasticam sanctorum, quorum nomina, saltem præcipuorum (nostro interim Heribaldo prætermissis) sic conglobat ad calcem libri secundi, ut dici quidem possit illorum meminisse; quamvis paucorum gesta per decursum historiæ attingat; seu quod illorum Acta, quæ citat in multis, exiguæ putaverit fidei esse; seu quod temporum ratio in plerisque ita turbata sit; ut ordinatam chronologiam inde non potuerit formare.

4 Interea sive Auctor istius Historiæ nominet Sanctam nostram, sive non nominet; ut pro Sancto haberi, atque huic operi nostro ejus Acta inseri possint, sufficiens argumentum est, quod a tempore immemorabili habitus sit pro tali, quodque publicæ ecclesiæ sint, quæ ab ipsius nomine, S. Heribaldi appellantur. Una saltem talis memoratur in Actis, in qua et corpus ejus depositum et conservatum quærit, et conservabatur illo ipso tempore, quo Auctor noster Acta scripsit sua, postquam Acta antiquiora cum capite ablata fuerunt ab Anglis. Præterea confirmat Claudius Castellanus in Indice Martyrologii sui universalis, esse in eadem Britannia ecclesiam S. Heribaldi, ipsumque ibi Patronum seu Protectorem coli. Nesciverit tamen etiam ipse, æque ac nos diem proprium, quo colatur: quia nullum notat.

Ecclesia ejus nomine appellata.

F

5 Quamobrem ne S. Heribaldi memoria semper lateat, Acta quæ habemus, publica facimus hoc potissimum die XVII Junii, subnectenda Actis S. Hervæi; qui etiam ipse e Britannia majore oriundus, in Britannia minore palæstram exercendi virtutes suas invenit, indeque in caelum sanctus evolavit; ut qui communem originis suæ patriam, et commune sanctorum certaminum suorum theatrum habuerunt, habeant quoque conjuncta actionum suarum exempla; dum alterius dies natalis proprius ignoratur. Quemadmodum propter similem aliquam connexionem Acta S. Petri Athonitæ, cujus certus natalis pariter ignotus est, subjunximus S. Onuphrii eremitæ notissimo, die XII hujus ipsius mensis Junii. Fortassis excitabitur hinc aliquis Britonum

Cur Acta hic dentur.

A *Britonum, Sanctorum suorum gloriæ studiosus, ut quæ nos studio et labore nostro assequi e longinquo loco nondum potuimus, ipse propius indaget ac nota faciat.*

ACTA

AUCTORE ANONYMO

Ex codice MS. ad Bollandum olim missa e collegio Societatis Jesu Corisopitensi.

Natus in Britannia Majore Heribaldus trajecit in Minorem: ejus ibi exercitationes, miracula, obitus et ecclesia.

Heribaldus ex majori Britannia oriundus, nobilibus natalibus ortus, mundum respiciens, ut Christi Patrumque sanctorum imitatione æternaque gloria frueretur. Cujus parentes more Abrahamæ patriarchæ et Saræ uxoris ejus, cum prole carerent, humiliter a Deo petierunt, ut hujusmodi opprobrium Dominus Deus removere dignaretur. Cum igitur quadam die sic omnipotentem Deum, a quo cuncta procedunt bona, orantibus et deprecantibus angelus Domini apparuit dicens; Exaudivit Dominus deprecationes vestras, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: quod quidem oraculum [esse] non dubitabant. Tandem Dei favore concepit mulier generosa puerum, qui natus mundo, sacro baptismate Deo dedicatus, et Heribaldus appellatus est. Her enim interpretatur vigilans sive consurgens, et baidus, quod idem est quod donum Dei, vel gratificatio. Secundum enim nomen ejus, sic et laus sua in generatione singulorum vigilans vigilavit, præcepta Dei observando, consurgens ab hoc seculo sicut lux auroræ oriri visus est. Cum enim quadam die mater ejus prospexisset circa puerum lumen, universum mundum vidit; quod admirans, cum visionem marito retulisset, ait, gratias Deo omnipotenti agere debemus, qui nobis hoc donum concedere dignatus est: nam hic puer aliquid magni erit.

2 Perveniens puer bonæ indolis ad adultam ætatem orationibus vacabat, terræ nudus accubabat, paucis cibis grossioribus contentus, vigiliis et obsecrationibus ac jejuniis dies noctesque persolvebat, non lasciviens, ut illa ætas solet, alios suosque cœtaneos verbis salutiferis instruebat, nec aliquod verbum superfluum eos loqui sinebat; dicebatque prophetæ dictum, Prohibe linguam tuam a malo et labia tua ne loquantur dolum. Hic enim loca deserta et aspera petebat ut obsecrationes Domino Deo effundere libero animo potuisset. Tandem puer contemptis divitiis ac honoribus hujus mundi, pervenit ad quoddam nemus, ibidem inveniens in quadam spelunca solitaria quemdam virum sanctum et ejusdem monita salutifera suscipiens (quibus monitis docebat Christi verba, Qui non reliquerit semetipsum, patrem, matrem, fratres, sorores aut agros non potest meus esse discipulus; qui autem hæc reliquerit propter me vitam æternam possidebit) susceptis viri Dei monitis, domum paternam rediens, talia voce lugubri parentibus protulit.

3 Pater, inquit, te relinquere cupio, ut patrem, qui in cœlis est, invenire possim; quoniam qui dilexerit patrem aut matrem plusquam Christum Dominum salvatorem mundi, terrasve, possessiones, uxores aut sorores, non poterit ejus esse discipulus. Idcirco pater mi venerande, tibi, matrique vale pro posse refero. Nam ad salutis portum mentis gressos et corporis dirigere dispono, ut animæ quietem perenniter cum beatis una vobiscum percipere merear.

Cum hujusmodi verba parentes ejus dolore cordis pertacti, audissent, lacrimantes in osculum pacis irruerunt, vale inquit, fili, percipe regnum, quod paratum est justis ab origine mundi. O! cor humanum, non cogitare posses, quanta in hujusmodi diseessu lacrimosa verba protulerunt, lingua exprimere nequiret mensque cogitare: solus materius affectus sentire potuit.

4 Recedens puer prudens ad loca amica moribus, in Armoricam transvolavit, maris periculis transactis, in quibus multa ob ejus preces miracula multi nautæ senserunt et a multis periculis liberati fuerunt. In qua Armorica moram trahens Deo caste et juste serviens, multis claruit miraculis, ita ut angelico uteretur colloquio. In hujusmodi Armoricæ littore existens vir Dei, multi infirmi, paralytici, surdi, claudi, ejus precibus sanitati restituti sunt. Deus dedit illi donum virtutum magnum, cæcos illuminare, dæmones effugare, qui intercedat ad Dominum pro peccatis omnium populorum. In Armoricæ partibus existens, multi pro sanitate recuperanda confluebant, sed beatus vir, mundi honores contemnens, loca solitaria requirebat; in quibus ab hominis inimico tanta passus est, quanta lingua exprimere non posset: carnem et mundum vicit, dæmonesque fugavit, ab ipsis, nonnumquam verberibus plagisque impositis semivivus relictus est. Ejus oratione et passione patientiaque dæmones victi abscedunt.

5 Quadam die in nemore quodam Deum deprecans, inter rupes ædificare volens domunculam, quidam, maligno spiritu instigati, eundem canibus minisque expellere conati sunt. Vir Dei humiliter persecutionem ferens, ad alia loca circumvicina fugiens, secundum Christi documentum, ad aliam terram, ad faciendam pœnitentiam, cum benedictione Dei tandem invenit in quodam nemore, ut fertur, mulierem ligna colligentem. Heribaldus Spiritus sancti gratia illuminatus, saxum magnum mulieris capiti apposuit, ut ad locum ubi sua ædificanda erat ecclesia portaret; quod et factum est, illud vero saxum a quamplurimis hominibus moveri non poterat: quod quidem in ecclesiæ fundamento usque in hodiernam diem omnibus notum est: ejus pondus mulier non sentiebat, virtute angelica conducta. Ille vero viri Dei persecutor in magnam pervenit paupertatem una cum sua progenie in ejus peccati punitione; quoniam servum Dei molestiis et injuriis expellere non verebatur.

6 Inter serpentes scorpionesque habitabat et lupos rabidos, qui illi nocere non potuerunt, quoniam fide fudatus erat supra firmam petram. Ibi dem commoranti, die nocteque Deo corde puro servienti, oves, boves, serpentes, lupi rapaces ad nutum obediebant; aves quoque et volucres cœli; quia mandata Dei cum omni cordis puritate religiose observabat; ejus precibus animalia muta ab infirmitatibus et bestiis crudelissimis liberavit Dominus. Cum enim quadam die mulier quædam ad eum accessisset, humiliter deprecans, ut pecora sua a bestiis erepta, quæ in naturæ humanæ sustentationem concesserat Dominus, et ut suæ auxiliaretur inopiæ; vir Dei misericordia motus et pietate orationi se dedit. Protinus adfuit bestiarum multitudo, reddentium illi pecora sua, quæ faucibus suis tenebantur, ipsius orationis virtute: ecce in viro Dei orationis virtus ostenditur, qua bestię furibundæ obediebant.

7 Tandem fama viri Dei crevit et candela supra candelabrum, non sub modio posita est, quoniam lucet lumen ejus coram hominibus, ut glorificent patrem, qui in cœlis est. Advenientes ad speluncam viri Dei, quæ in parochia, quæ nunc ab incolis nominatur

trajecit mare in Armoricam

ac varie exercetur.

Expellitur ex lugurio suo,

Deo injuriam ulciscente

E Obediunt ei fera

et furta restituit.

Curationes morborum

Natus in Britannia majore

ex sterili matre,

resplendet lumine.

Adolescens.

juxta evangelicam doctrinam

relictis parentibus,

A minatur Berien au halgovet *a*, multitudo languentium, tam hominum quam animalium, capita et alia membra dolentium curabat. Iste Sanctus meruit infirmos curare et Deus dedit illi claritatem æternam, quia abstinuit ab omni malo et permansit in innocentia sua usque in finem vitæ suæ. Hic peccatores ad pœnitentiam clamore prædicationis vocabat : sicut enim cervus desiderat ad fontes aquarum, ita salutem animarum cupiebat.

Doctus ab Angelo vitæ fl-
nem

8 Finaliter Deo volente angelus Domini astitit, et sanctum Domini alloquebatur : Herbaude serve Dei, suscipe coronam, quam tibi Dominus præparavit in æternum : et qui post tempestatem ; tranquillum facit, et post quamplurima jejunia, abstinencias, tribulationes hujusmodi, angustias et labores propter Deum sustinere voluisti, veni et percipe coronam a patre tuo, qui in cœlis est, tibi præparatam ; pro cujus amore mundi divitias et parentes reliquisti. Hæc tam dulciter vir Dei audiens, acsi a somno exsurgeret ; respondit, paratum Domine cor meum et ne me repellas in finem : quid enim retribuam pro omnibus, quæ retribuisti mihi ? animam quippe tibi commendo, corpus vero terræ quod in die iudicii resurrecturum spero. Hoc suum condidit testamentum vir Dei. Sic disparente angelo, ac viro Dei languescente, corpore humi prostrato in habitu suo monachali *b* in modum crucis, adfuit inimicus diabolus, qui cum rabido morsu tentationum invadere conatur ; cum sic eo tamen orante omnes inimici suggestiones fugatæ sunt Dei adjutorio, qui non deserit sperantes in se.

et munitus
Sacramentis
extremis, mo-
ritur.

9 Disparente illa terribili visione, adfuit quidam monachus cum hostia consecrata, et dixit. Herbaude vir Dei, sume panem cœlestem, tuum creatorem (grandis enim restat via) quem tibi monitus ab angelo adduxi. Sumpsit vir Dei cum lacrimis dicens ; Deus propitius esto mihi peccatori. Accepto corpore dominico extremis sacramentis munitus *c* animam Domino Deo reddidit, dicens. Domine Deus accipe spiritum meum. Et ecce vox angelorum dicentium [amen] et deducentium animam in cœlum. Sic fit Deo servienti : et facta est tanta serenitas aeris ut crederetur quod alius sol cœli carmine condescenderet. Ecce confestim thesaurum illum corpus ejus sacerdotes, clerici et alii religiosi viri collegerunt, sepelientes in ecclesia, quæ nunc sancti Herbaudi a concivinis nominatur, ubi corpus ejus in pace quievit.

a
Angli rapiunt
caput ejus.

10 Adveniente bello *d* venerunt et Angli, qui caput ipsius argento et auro adornatum rapientes una cum ipsius legenda *e*, in Angliam transmiserunt. Attamen in ecclesia ubi corpus quiescit, Deus qui in sanctis suis laudari vult, innumerabilia in dies facit miracula, quæ quamvis longum enarrare esset, relatu tamen fide dignorum percepi, quod cum quodam tempore quidam nobilis euidam pauperi jurasset ob aliquam causam super corpus ejus, injuste tamen, protinus rediens ad stabulum, equum suum magni pretii mortuum invenit. Insuper quodam tempore quidam proponens semel in anno ecclesiam sancti Herbaudi visitare et oblationem pro animalibus suis offerre, adveniente cupiditate motus neglexit : quo redeunte animalia sua cuncta super stabularia prostrata et morti propinquiora perspexit. Ipse protinus culpam suam cognovit, et iter suum arripuit versus ecclesiam prædictam, et circa horam ingressus sui in ecclesiam, omnia animalia illa sana surrexerunt, acsi nullum habuissent infirmitatem. Ipse vero quoad vixit votum suum devotissime adimplevit, et in futurum cuncta ei advennerunt prospera.

Patrantur
miracula.

11 Ecce mirabilis Deus in sanctis suis, faciens prodigia in celo et in terra. Nam vult sanctorum hominum inopiæ subvenire. O igitur sanctissime

Junii T. 17.

Herbaude, digneris pro nostris necessitatibus et peccatis Dominum exorare, qui te tam care dilexit, ut per te tot et tanta operaretur miracula, ut cum venerit dies exitus nostri ab caliginoso seculo, in superna felicitate inter sanctos ab origine mundi electos collocare dignetur, qui cum Deo Patre et Filio et Spiritu sancto vivit per infinita seculorum secula.

D
A. ANONYMO
EX MS.

ANNOTATA C. J.

a De his locis dictum est in commentario prævio num. 2.

b Hinc patet quidem, habitum monachalem gestasse Heribaldum : non tamen fuerit ille certi ordinis religiosi ; sed qualem solent induere solitarii ac eremitæ, ut se distinguant a profanis hominibus.

c Jam dixi in commentario, ex his et aliis de sacrosancta Eucharistia loquendi modis, videri posse scriptorem non valde antiquum esse.

d Pluries bella gesserunt Angli in Galliis varia fortuna. Quid si hæc facta sint ingrediente aut aliquo usque progressu seculo 15? quando illic res Anglorum in summo fuerunt ; et anno seculi istius 29 declinaverunt, ac paulatim ipsi in proprias sedes recesserunt : atque tunc caput Sancti secum abstulerint. Certe Acta hæc possunt posterius scripta fuisse. Ego nihil affirmo.

e Ergo Legenda seu Acta S. Heribaldi extiterunt prius alia : et videtur innuere Auctor noster, non extitisse alibi, quam ubi quiescebat corpus. Unde ergo sua hausit? Possunt suo tempore ablata, et ab ipso prius lecta fuisse. Quod damnatum ad Sancti sui honorem reparare volens, ex confusa gestorum ejus memoria libellum suum formaverit, caute prætermittens singularia, quæ ad chronologiam, geographiam, nomina personarum propria spectant ; in quibus facile erratur, quando scriptura præ manibus non habetur.

Pag. 327 ad finem Commentarii de S. Botulfo ablate ; ne ordinem ejus turbem, adijunge quæ de cultu sancti istius invenimus anno MDCLXXXVIII Pragæ in Bohemia, in duobus antiquis codicibus MSS. membranaceis ; quorum alter continens Martyrologium Usuardi in Dania auctum, servabatur in nostra Professorum domo, atque ex dono tunc illum regentis Præpositi, R. P. Cristelii, ipsum contulimus nobiscum Antuerpiam, et usi eo sumus tum alibi, tum nuper in expurgando Martyrologio dicti Usuardi ab additamentis alienis, quod cum hoc supplemento prodit et in præfatione plura de hoc Martyrologio Danico docet. Alter codex servabatur in ecclesia metropolitana S. Viti, complectens Psalterium, litteris capitalibus belli scriptum, quod patriam suam et auctoreca indicat sub finem operis, characteribus rubris sic notans : Ego Brigitta, filia Sichfusi, soror conventualis in monasterio Munkalyff prope Bergis, scripsi hunc Psalterium cum litteris capitalibus ; licet minus bene quam debui. Orate pro me peccatrice. Bergæ hic sunt Norwegiæ. Errata grammaticalia quivis condonabit virgini moniali. Martyrologium habet, xv Kalend. Julii. Botulfi abbatis. Psalterium in suo Kalendario eodem die, Botulfi (videbatur Rodulfi scriptum esse) abbatis semiduplex.

NOT. 8
Cultus S.
Botulfi in Da-
nia

F
ex monumen-
tis istius re-
gionis.

Pag. 337 Ad calcem Commentarii de S. Ramuoldo addi potest—

5 Anno MDCLXXXVIII existenti mihi C. J. in monasterio S. Emmerammi Ratisponæ exhibitus fuit codex MS. non vetustus, in quo sic legebatur : B. Ramvoldus, ex monacho S. Maximini Treviris, octavus abbas S. Emerammi. Et continuo subnectebatur hoc distichon,

*Consecrat ædiculam mandrita rupambulus istam
Abbas Ramvoldus, quam tibi, Cbriste, struit.*

Tum sequebatur pars postrema citati in Commentario epitaphii, incipiendo a, Tandem cum xxvi annus etc. iis-

NOT. 9

Restituuntur
abbates pro-
prij

A dem verbis, quibus nunci. 2 expressum est. Nominatur hic Ramvoldus, abbas octavus S. Emmerammi, ut intelligantur septem alii præfuisse, antequam Abbatia in potestatem episcoporum venit: fuitque usque ad episcopatum S. Wolfgangi, qui abbates proprios restituit, ac primum post longam vocationem instituit Ramvoldum. Quæ de re sic scribit Stengelius in sua Monasteriologia: Huic cœnobio S. Emmerammi primus abbas præfatus est Apollonius, anno post Christum natum DCCXVII et præderunt abbates annis CXXXIII, usque ad annum MCCCXXX. Postea vacavit abbatia annis CLV, alias CXLV. Nam episcopi Ratisponenses se intrinserunt de ordinatione et regimine dicti monasterii, consentientibus imperatoribus, usque ad tempora S. Ramvoldi, patruelis S. Wolfgangi, quem idem pius Pontifex a Trevirensi urbe vocatum, constituit abbatem.

6 Absolute dicere poterat Stengelius, vacasse monasterium abbate proprio annis CXLV, si epitaphium allegatum recte signavit annum DCCCLXXV, quo Ramvoldus institutus fuit abbas. Ab anno enim DCCCLXXX, quo defecisse proprios abbates ait; usque ad annum DCCCLXXV, non intercesserunt anni plures, quam CXLV. Quod in citato hic Disticho Ramvoldus vocatur Mandrita, satis notum est. Quia Greci ac orientales passim termino illo utuntur pro monacho, uti *μῆτρος* per translationem pro monasterio, *Ἀρχιμῆτρος* pro monasterii Præfecto seu Abbate. Significat igitur Distichon, Ramvoldum manachum fuisse. Sed quod sequitur Rupambulus, quo sensu eodem tribuitur, non æque clarum est. Nomen ipsum per se satis indicat significationem suam, quod nempe per rupes ac montes frequenter ambulaverit. Quod si fecit in regimine monasterii sui, secutus fuerit exemplum institutoris sui S. Wolfgangi, qui episcopus existens, sæpe inter rupes ac montes solitudinem quærebat, ut liberius Deo vacaret.

7 Verum ulterius indagans, comperio in Actis eiusdem S. Wolfgangi opud Surium et in nostris MSS. ipsum præmissi distichi versum primum composuisse atque inscripsisse superliminari cujusdam sacelli a se constructi, hunc in modum,

Struxerat ædiculam mandrita Lupambulus istam. Qui terminus, qualitercumque Latinus, explicat nomen Wolfgangi Germanicum, Wolf quippe lupum significat etiam nostris Belgis; et Gang notat ambulationem, indeque Wolfgang vernacule, latine interpretatum est, lupi-ambulus. Quod nomen familie ejus proprium fuerit. Verum in Lupambulus et Rupambulus, præter litteræ mutatio, aliam plane rem inducit, non a Lupo, sed a Rupe sumptam: quasi Ramvoldus frequens inter rupes in locis montanis versatus sit, quod exemplo S. Wolfgangi potest fecisse, ut supra dixi. Atque hinc quisquis Distichon scripserit, potest primum versum, una littera mutata, per alteram applicuisse S. Ramvoldo, qui et ipse cryptam ad Sanctorum et posteriorum memoriam a fundamentis excitasse dicitur in epitaphio sæpe citato.

8 Superest dubium grammaticale. Utrum Ramvoldus ita scribi recte debeat per u vocalem in syllaba secunda; an vero Ramvoldus, per v consonantem. Testari possum, in codicibus MSS. quos vidi Ratisponæ, me legisse v consonantem, atque inde etiam sic descripsisse. Confirmat hanc lectionem distichon citatum, cujus versus secundus incipit, Abbas Ramvoldus, ubi u vocalis admitti non potest: et quamvis in alio versu, Signis clarescit pius hic Ramvoldus humatus, utraque littera, seu u vocalis, seu v consonans, locum possint habere; videtur tamen præferenda lectio prima, quæ solam consonantem notat. Qui u vocalem adhibuerunt, possunt id fecisse exemplo nominis S. Romualdi abbatis monachorum Cumoldulensium institutoris; quod Italis, v consonantem non amantibus, et aliis nunc ex illo-

Quomodo nomen ejus scribendum sit.

rum usu, passim per u vocalem et per syllabas quatuor pronuntietur. Attamen si in Germania natus fuisset Romualdus, fortassis prævalisset pronuntiatio per tres tantum syllabas et consonantem v, Romvaldus. Et, si porro pronuntiationem Germanorum inspiciamus, qui frequenter v consonantem pronuntiant ut b, dicerent illi pro Romualdus seu Romvaldus, Rombaldus et pro Ramvoldus, Ramboldus. Sed Grammaticis grammaticalia relinquamus.

Pag. 385, ubi de sanctis Reginis et sororibus Tarasia vidua et Sancia virgine, Sancio regis filiius, ordinis Cisterciensis Lorvanii in Lusitania. Commentarius prævius uno absolvitur paragrapho; nunc alterum subnecto.

§. II Cultus immemorabilis sanctarum Reginarum a Clemente PP. XI confirmatus. Item correctiones nonnullæ.

Anno MDCXCVII pro defensione aliquot tomorum nostrorum de Actis Sanctorum, a quibus minime decebat accusatorum, Romam missus, ibidemque fere triennio utiliter commoratus, notitiam et amicitiam contraxi cum reverendissimo et doctissimo viro, Bernardo de Castelbranco, Ordinis Cisterciensis in Lusitania, et congregationis S. Mariæ de Alcobatia procuratore generali in causa beatificationis et canonizationis sanctarum Reginarum Tarasiæ, seu, uti ipse scribere mavult, Theresiæ atque Sanciæ. Sciebam, Acta earundem Reginarum pro die xvii Junii a Papebrochio illustrari cepta fuisse juxta vitam earundem, a Francisco Macedo editam, et alia nonnulla instrumenta aliunde accepta, antequam ego Antuerpiam proficiscerer Romam. Quapropter ibi existens, ratus, illustriora et maxime authentica pro Actis sanctorum Reginarum colligi posse ex processibus, in Lusitania legitime fabricatis, aliisque monumentis antiquis, quæ penes dictum Procuratorem erant, ipsum accessi petique, illorum mihi copiam faceret. Quod et fecit perhumaniter atque grater. Ego vero omnia per otium scrutatus, collegi inde commentarium amplum, nisi que Antuerpiam suo loco imprimendum: prout mox etiam impressus est a pag. 505; et aliquanto post tempore ad me, Romæ adhuc degentem, una cum reliquis sanctarum Reginarum Actis pariter impressis remissus fuit, seorsim a reliquo tomo, tunc dimidia sui parte absoluto. Obtuli mox prædicto Procuratori generali gratum munus, ut dispiceret, nunquid inde in rem suam desumere ad expediendam feliciter causam sanctarum Reginarum posset.

11 Fecit ille id sedulo, atque inter legendum, uti præsentem totius causæ processum, et antiquorum monumentorum notitiam habebat, varia quoque annotavit, quæ corrigi aut verius dici possent in Actis nostris; omnia tamen sua submittebat arbitrio Auctorum, ut quæ ipsis probarentur aut non probarentur, mutarent aut non mutarent, prout ipsis veriora aut minus vera judicaretur. Quamobrem ex Annotatis ejus quædam censuimus in Commentario prævio mutanda; quæ et mutavimus recuso Commentario isto antequam tomus prodiret in lucem, prout nunc legitur. Alia quoque ex ejusdem Annotatis mutata sunt pag. 429 sub titulo, Elenchus erratorum in vita præmissa correctorum, quæ videlicet vult, a Fr. Francisco Macedo, tunc ordinis Minorum Observantium religioso, edita fuerat Romæ anno MDCLVII. Denique submitit idem amicus Procurator ultra quædam sui Annotata, edita jam tomo isto, quæ huc inferemus, præmisso Breve Apostolico quo confirmatur antiquus cultus Reginarum, decerniturque casum esse exceptum a Decretis Urbani PP. VIII.

12 Ipsum Breve Apostolicum, quo idem quoque Procurator nobis submitit Romæ anno MDCCVI, tam electus in abbatem collegii sui Conimbricensis, hic ad gloriam Dei et sanctarum Reginarum, subjicio prout sonat.

Breve

D

NOT. 10

Procurator in causa Reginarum Romæ

E

communicata instrumenta sua;

F

notat quædam in impressis emendanda,

submitit Breve Apostolicum,

A Breve sanctissimi Domini nostri Clementis PP. XI, quo confirmatur decretum sacræ Rituum congregationis, ubi decernitur constare de casu excepto a decretis Urbani PP. VIII; et cultu immemorabili, præstito sanctis Reginis beatæ Theresiæ, quondam reginæ Legionis et Galleciæ, ac ejus sorori beatæ Sanciæ; Sancii primi Portugalliæ regis filiabus, congregationis Alcobacensis Ordinis Cisterciensis regnorum Lusitaniæ monialibus, sanctis Reginis de Lorrano vulgo nuncupatis.

quo confirmatur illarum cultus.

Causa Reginarum sub Clemente 9 cæpta,

13 Clemens PP. XI ad futuram memoriam. Sollicitudo pastoralis officii, quo Catholicæ Ecclesiæ per universum orbem diffusæ regimini divina dispositione præsidemus, Nos urget atque compellit, ut beatarum Christi ancillarum in cœlis cum eo regnantium cultum et venerationem in terris promovere studeamus, sicut pia regum et principum orthodoxorum studia postulant, et Nos ad omnipotentis Dei gloriam, ad Ecclesiæ decus et præsidium, ac ad spiritualem Christi fidelium ædificationem et consolationem expedire in Domino arbitramur. Cum itaque alias, videlicet die iv Octobris mdcclxvii a sel. rec. Clemente PP. IX prædecessore nostro commissiones pro introductione causæ, seu causarum beatificationis et canonizationis beatarum reginarum Theresiæ et Sanciæ monialium Cisterciensium clar. mem. Sancii primi, dum vixit, Portugalliæ illustris natarum, signatæ, ac in illarum executionem die x Decembris ejusdem anni, dicto Clemente prædecessore nuncupante, litteræ remissoriales, attento, quod sedes episcopalis Colymbrien. tunc vacabat, tunc existenti episcopo Targen. in civitate Ulyxbonen. commemoranti, dirigendæ pro constructione processus particularis super cultu immemorabili, prædictis Theresiæ et Sanciæ præstito, et casu excepto a decretis, jussu sel. mem. Urbani PP. VIII pariter prædecessoris nostri editis, decretæ fuerint, cum facultate, quod in una remissoria ambæ commissiones includerentur.

14 Litteræ vero hujusmodi, prout assertum fuerat, numquam expeditæ fuerint, ideoque ad effectum conficiendi præfatum processum ad pias enixasque preces carissimi in Christo filii nostri Petri Portugalliæ et Algarbiorum regis illustris, ac tunc in humanis agentis clar. mem. Mariæ, dum vixit, reginæ ejus uxoris; necnon dilecti filii nobilis viri Cosini Etruriæ sibi subjectæ magni Ducis, accedentibus etiam in id ipsum supplicationibus nonnullorum prælatorum, religiosorum, tribunalium, senatum, magistratum, et academiæ regni Portugalliæ, ac ad iteratas humillimas instantias dilecti filii Bernardi de Castelbranco monachi expresse professi, ac procuratoris generalis congregationis S. Mariæ de Alcobatia Ordinis præfati, in sacra theologia Magistri, causæ, seu causarum beatificationis et canonizationis hujusmodi postulantis, Nobis referentibus qui tunc in minoribus constituti, cardinalatus honore fungebamur, ac in locum bonæ mem. Sigismundi Chisii, dum vixit, S. R. E. cardinalis Sigismundi nuncupati, causæ seu causarum hujusmodi relatoris subrogati fueramus, exhibitis prius per dictum Bernardum postulatores binis processibus in Colymbrien. seu Ulyxbonen. civitatibus, postquam sedes Apostolica in causa seu causis præfatis manus apposuerat, nulliter constructis, die xvii Septembris mdcxcv a congregatione tunc existentium itidem S. R. E. cardinalium Sac. Ritibus præpositorum, novæ remissoriales seu compulsoriales litteræ tunc pariter existentibus archiepiscopo Ulyxbonen. et episcopo Colymbrien. eorumque Vicariis in spiritualibus generalibus dirigendæ, annuente etiam die xxv ejusdem mensis Septembris piæ mem. Innocentio PP. XII itidem Prædecessore nostro, concessæ fue-

rint, illarumque vigore processus prædictus constructus, ac in actis memoratæ congregationis cardinalium exhibitus, servatisque servandis apertus.

15 Denum vero, eodem Bernardo postulatore instante, proposito dubio in prædicta congregatione cardinalium per dilectum filium nostrum Carolum, dictæ S. R. E. diaconum cardinalem Bichium nuncupatum, qui in relatores causæ, seu causarum prædictarum in locum nostrum a nobis subrogatus fuerat; An constaret de cultu immemorabili, beatis Theresiæ et Sanciæ supradictis præstito, et causæ a dictis decretis Urbani prædecessoris, et an sententia desuper lata a memorato Episcopo Colymbrien. iudice delegato, esset confirmanda in casu, et ad effectum, de quo agebatur; dicta congregatio cardinalium, audito tam scriptis, quam in voce, vener. fratre Prospero archiepiscopo Mirensi, promotore fidei de ejusmodi cultu immemorabili, et casu excepto, constare censuerit.

16 Hinc est, quod Nos piis ac devotis ejusdem Petri regis, ac totius congregationis de Alcobatia hujusmodi, nec non dilectarum in Christo filiarum abbatisæ et monialium monasterii Lorraniensis supplicationibus, Nobis super hoc humiliter porrectis, favorabiliter annuere cupientes, ac præfatarum abbatisæ, et monialium singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, et pœnis, a jure, vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutas fore censentes, decretum a præfata Cardinalium congregatione editum, ut præfertur, quod scilicet de cultu immemorabili, eisdem beatis Theresiæ et Sanciæ præstito, et casu excepto a decretis ejusdem Urbani prædecessoris, constet, Apostolica auctoritate tenore præsentium confirmamus, et approbamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, salva tamen semper in præmissis auctoritate prædictæ congregationis Cardinalium: Decernentes easdem præsentibus litteras firmas, validas, et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis, ad quos spectat, et spectabit in futurum, plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabiliter observari; sicque in præmissis per quoscumque iudices ordinariorum et delegatos, etiam causarum palatii Apostolici auditores, judicari et definiri debere; ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstant. constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut ipsarum litterarum transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eodem prorsus fides in iudicio, et extra illud habeatur, quæ haberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris xxiii Decembris mcccv pontificatus nostri anno sexto. *Subscriptum erat F. Oliverius.*

17 Venio nunc ad alia quedam, de quibus paulo ante dixi, errata, si lubet, emendanda, quæ Solterius noster ex scriptis posterioribus Procuratoris generalis s. v. p. dicti, censuit mutanda aut mutari posse in Actis nostris. *Videlicet*

Pag. 390 num. 14 legitur s. v. p. X. M. Est qui velit efformatum istud X cum tunc supra scripta X. idque Lusitanis significare non decem, sed quadraginta; et addito M; 40 millia.

Pag. 391 num. 15 vers. 16 — sed ferme ad etc — l — sed post secundas patris nuptias vixisse, et dele-

D AUCTORE C. J.

ac denuo diligenter discussa

a Clemente 11 confirmatur anno 1705. E

F

NOT. 11

NOT. 12

cetera

Auctore C. J. cetera usque ad finem constructionis. Porro ibidem turbotu sunt nonnulla ex male expresso apud Brandanum anno MCCXVII, qui apud alios legi debet per ¶ virgulationem, quod significet quadraginta, et addenda unitus, ut sit æra MCCXLVIII. Quæ si vera sunt, signabitur annus Christi MCCX, quo conditum fuerit testamentum, atque adeo ad eam normam restituenda erit supposita ibi annorum ratio, et corrigenda quæ ab ea pendunt.

NOT. 13 Pag. 406 num. 63 § 8 a fine, post — Tarasia Lusitona — insere hæc — Neque tamen hæc nostram opinionem, aliorum æque probulibi prælati cupimus, donec ad citatum diem XXV Julii plenius omnia licebit discutere.

NOT. 14 **B**. Petri Pisani cultus approbatus. Pag. 451 ubi finiuntur Acta B. Petri Pisani de Gambacurta, fundatoris pauperum eremitarum S. Hieronymi, odli possent quæ post editum anno MDCCI in lucem totum nostrum Junii quartum, ad nos missa fuerunt. Inter illa recenseri potest decretum sacræ Rituum congregationis anno MDXCIII, die quinta Decembris signatum, atque eodem anno, die nona ejusdem mensis ab Innocentio PP. XII confirmatum, quod ita sonat: Relato ab Eminentiss. et Reverendiss. D. Cardinali Casanatta ponente hujusmodi causæ dicti servi Dei Petri de Pisis, beati nuncupati. Ac discusso in sacro Rituum congregatione dubio; An constet de casu, excepto per Indulta Apostolica in casu, et ad effectum de quo agitur. Eodem sacra congregatio, audito tam in scriptis, quam in voce, Reverendiss. archiepiscopo Myrensi, fidei promotore; censuit constare de casu excepta: non autem ad effectum concessionis Officii et Missæ. Quod ita decrevit Congregatio et probavit summus Pontifex anno, mense et diebus supra notatis. Cum deinde eodem Congregatio Pauperum eremitarum libellum supplicem pro obtinendis officio et missa ejusdem B. Petri institutoris sui, saltem pro sola congregatione eorundem denuo porrexisset, eadem sacra Rituum congregatio respondit die XIV Decembris anno MDXCVII. Negative, et gaudeant impetratis, nempe de casu excepto per indulta Apostolica, de quo supra. Neque hactenus aliud accepimus, ex quo de concessione aut non concessione Officii ac Missæ, aliud statuere possimus.

NOT. 15. Pag. 568 n. 46 vers. 2 post, solennem professionem, fige asteriscum *, eundemque iterum fige inter Annotata post litteram g; atque ibi hæc annota — * Professionem solennem intellige hoc loco, non ea solennitate factam, qua Religiosus constituitur, tribus votis obstrictus et domini incapax; sed ex eo solennis dicitur, quod publice fiat; uti moris est in Ordinibus sanctorum Dominici et Francisci, cum Tertiariæ, in domibus suis mansuræ, acceptantur ad vota simplicia castitatis et obedientiæ, eaque emittunt in loco publico coram Priore aut Præfecto talis sodalitati.

NOT. 16. Pag. 666 col. 2 litt. E: Odo presbyter. Reforma ibi totum textum, hoc modo —

Odo presbyter, prædicator Brabantinorum, ut venerabilis memoratur ab Arnolde Raissio, in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani; occasione B. Odonis episcopi Cameracensis, de quo et nos agimus hoc die XIX Junii suo loco. Vitam Odonis presbyteri habemus ex parte 2 Hagiologii Brabantinorum, quod extat in monasterio Rubæ vallis, non admodum longe a Bruxellis, ubi scribitur obiisse anno MCCXIII, nullo die aut loco expresso. Vita dignoscitur non valde longo tempore ab obitu venerabilis viri conscripta fuisse. Indicat autem, Brabantinum esse, altioribus studiis cum fratre juniore Henrico Parisiis operam dedisse. Inde in patriam reversum (fratre monachum induente

et post unum circiter annum feliciter ad Dominum D migrante) scholarum regendarum curam suscepisse atque divites et pauperes sine acceptione personarum indifferenter instruxisse. Deinde ad sacerdotii gradum pervenisse, et semen verbi Dei longe lateque dispersisse, quodque docuit verbis, adimplevisse operibus. Legitur ibidem, alio multorum virtutum exempla edidisse, ac virum Deo et hominibus dilectum fuisse. Sed quia de cultu ejus ac die natali nihil constat; hæc e vita delibasse, sufficiat.

Odo Prædicatorii Ordinis Religiosus, ut Beatus memoratur ab eodem Arnolde Raissio eodem loco; et occasione ejusdem B. Odonis episcopi Cameracensis, ex Choquetio, de Sanctis Belgii ordinis Prædicatorum. Ex quo etiam textum Cantipratani producit, qui libro 2 de Apibus, cap. 1 num. 17 sic legitur: Alium etiam vidi fratrem ordinis Prædicatorum, Odonem nomine, in jure regentem, virum sanctum et bonum; qui raro volebat comedere quod seminali fluxu ab animali descenderat; sed olere vel piso corpus sobrium reparabat. Huic in ingressu Ordinis vita: suæ terminus revelatus est; et hunc fratribus certo die ante obitum revelavit. Obiit igitur Odo Ordinis Prædicatorum, ante Cantipratanum, qui ultra dimidium seculi 13, ad duodecim aut amplius annos vitam produxit: nec potest idem esse cum Odone præmisso Prædicatore Brabantinorum, utpote ante institutum ordinem Prædicatorum mortuo. Interim tamen aliqui e duobus istis Odonibus unum videntur constare et Ordini Prædicatorum utrunque per modum unius adscribere; seducti, opinor, quia priorem illum Odonem, qui a Raissio Prædicator (ut vere fuit) verbi Dei, apud Brabantios appellatur; illi, pro Prædicatore Ordinis sui acceperunt. Odo enim Ordinis Prædicatorum, qui conventum Gandensem, sub annum 1220 edificatum, traditur incoluisse, non potest anno 1213 obiisse. Obiit autem eodem seculo, utpote memoratus et nunquam de visu cognitus a Cantipratanis, ejusdem Ordinis scriptore, qui sub annum 1263 obiisse censetur, et Odonem antequam illa scriberet, mortuum fuisse in citato suo textu indicat, fortassis circa annum 1240, uti scriptores aliqui ejusdem Ordinis dicuntur notasse.

NOT. 17. Pag. 698 num. 100 § 2 — cum nec annus rei gestæ nec nomen episcopi, Fredericum comitati, conveniat — adde — Annus enim excidii Mediolanensis fuit, non MCLI, sed MCLXII. Et episcopus Coloniensis tunc erat, non Rudolfus (qualem nullum sedes illa habuit) sed Raynaldus seu Reynoldus, ab anno MCLIX usque ad MCLXVII. Comitum autem Angliæ dominatus in urbe, ibi assertus, nunc passim rejicitur a Mediolanensibus —

NOT. 18. Pag. 693 His notatis sequatur Commentarium Papebrochii de Sanctis Gervasio et Protasio, ad diem XIX Junii pridem impressum, venio ad recentiore ejusdemmet reformationem prædicti Commentarii, quam concepit ex lectione Dissertationis opologeticae Doctoris Josephi Antonii Saxii, ab amico auctore nobis dono missæ. Concepit autem reformationem suam et propria manu, quoad licuit in tam gravi senectæ et caligine oculorum, disposuit, mandans nobis, ut in Supplemento Junii illam ederemus in lucem et gratularemur Auctori Apologia de opera sua et opere. Accipe igitur, lector, hic denuo commentarium nostrum, qua parte reformatus est, cui ultimam manum admovit Solterius noster; et pridem dicta secundum hæc præsentia benevolus intellige.

DE SS. GERVASIO ET PROTASIO

FRATRIBUS MARTYRIBUS

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

D. P.

Commentarium de illustribus hisce Martyribus, inuenta presentis seculo editum in IV tomo Junii, relicturus collegis et successoribus meis partim auctum partim reformatum, facem præferente V. C. Josepho Antonio Saxio, SS. Ambrosii et Caroli Oblato, S. Th. et Collegii Ambrosiani doctore (neque enim profiteri pudet unde profecerim, etiam hæc LXXXV annorum ætate) præmonco, quod in primis sex ejusdem commentarii paragraphis nihil magno opere mutatum velim; in ceteris judico convenientius, ea quæ Mediolanum ipsum atque Italiam spectant originare, ut sequitur. Fiat itaque

B §. VII, (qui fuerat X) Sanctorum apud Mediolanensium in sacris et civilibus veneratio.

Sit numerus 71. hoc exordio :

In missali
Ambrosiano

71 Si cura S. Ambrosii fuit, reperti a se thesauri æstimationem vicinis regionibus unicuique episcopis communicare, fuit etiam, ut clerum populumque suam instrueret ad eundem quam festivissime in ecclesia, ipsorum corporibus sanctificata, celebrandum, ordinatis officis propriis. Hoc in genere quam fuerit excellenter pios, demonstrant ecclesie istius Ritualia sacra, licet successive, procul dubio, mutata et aucta. Interim credo ipsammet composuisse unam saltem duarum Missarum, quarum ex missali anni MDXXII prima in vigiliis SS. Gervasii, et Protasii, altera in festo dicenda proponitur : et primæ quidem, Ingressa de Martyribus etc... vide pag. 691 num. 109 lin. 10 et progredere usque ad pag. 692 num. 113... ubique autem Protasius primum locum tenet.

propria de
Sanctis missæ,

- 72 Nihil in his est..... alias 110
- 73 De orationibus porro..... alias 111
- 74 Hæc ita integre..... alias 112
- 75 Gregorianus codex..... alias 113
- 76 T. museo ad Breviarium..... alias 114
- 77 Hymnum hunc..... alias 115 Et adde

hymnus in
breviario

C 78 Redeo ad S. Ambrosium, cujus esse supra laudatam primo loco missam de vigiliis, probat etiam Saxius, multa de hujusmodi ritu erudite pertractans a num. 12, ubi in omnibus antiquissimis sæcæ ecclesie Calendaris ad diem duodevigesimalium Junii legi testatur; Vigilia per S. Ambrosium, quasi dicatur per S. Ambrosium instituta. Refert deinde vigiliis Mediolanensibus propriis ex antiquis breviariis, a Paricello citatis : Hæc sunt vigiliae a S. Ambrosio observatæ et commemoratæ. Vigilia S. Martini episcopi; Epiphaniæ, Purificationis, Nativitatis B. V. Mariæ; Ascensionis Domini; SS. Gervasii et Protasii; SS. Naboris et Felicis; SS. Nazarii et Celsi. Quæ hic controversiis multis obnoxia sunt, explicare conatur laudatus Saxius : ad rem nostram propius pertinet, quod habet num. 17.

cum vigilia.

Magna liber-
tas data ad
festum
venerabilibus

79 Hanc vero annuam memoriam nostrorum Martyrum, non modo integro constantique subsequentium ætatum cultu servatam, sed auctam identidem novisque sanctionibus amplificatam deprehendimus, tum ex privatis authographis, tum ex publicis tabulis monumentisque, quorum primum sit lapis, adhuc eminens in parastate majoris arcus, qui januam tegit exteriorem atrii præjacentis templo Am-

broisiano, et a dextra ingredientium est, insculpta-que refert hæc verba : [In nomine sanctæ Trinitatis ad ejus honorem et SS. Gervasii et Protasii martyrum, statutum est ab archiepiscopo Anselmo, et ejus postea successoribus, sub nomine excommunicationis et communi consilio totius civitatis, ut non liceat alicui homini in eorum festivitate, et per tres dies antea et per tres postea curtadium tollere et in jus sibi proprium usurpare. Iterum confirmaverunt per octo dies ante festum, et per octo post festum, firmam pacem omnibus hominibus, ad solennitatem venientibus et redeuntibus; Adam et Pagano huic bono opem dantibus anno Domini MDC.]

E

80 Curtadium, quæ vectigal quoddam erat a viatoribus persolvendum, et alia, quæ dubia videri possent, fusius exponit. Saxius, aliud solennioris et constantis cultus testimonium adducens ex Beroldo, qui ritus omnes et ceremonias, in ecclesia Ambrosiana receptas, in unum librum congestit, sub titulo, Manuale et Pontificale Ambrosianum, ubi expositis accurate rubricis vigiliarum et festi SS. Gervasii et Protasii, hæc adjungit : Finita missa, omnes presbyteri et diaconi cardinales, et subdiaconi, et quatuor magistri scholarum, et primicerius lectorum, et primicerius notariorum, et omnes notarii, et sexdecim lectores, et sexdecim custodes, et duo pueri, qui cantant psalmos, omnes debent prandere in domo archiepiscopi. Ex quo colligitur, inquit recte Saxius, facile inter præcipuas Mediolanenses solennitates hunc diem fuisse.

Prandium ab
Archief.
præbendum
Officiantibus

81 Nec minus idem colligitur ex aliis vetustis monumentis ibidem adductis a num. 20 ad probandum quam magnifice et solenniter festum SS. Gervasii et Protasii ageretur, dum divinum officia et sacra alte et sublimiter faciebant tum canonici, tum monachi; quæ tempore etiam recipiebantur publicæ oblationes in arca custodiendæ, quot usque distribuerebantur; et archiepiscopus, qui XXIV libras cereæ et duas thuris ad hanc basilicam quotannis mittere consueverat, duas partes ante ordinationem depositionemque S. Ambrosii, tertiam ante festum hujusmodi BB. Martyrum exhibebat. Hujus autem consuetudinis, cui omnem suæ originis memoriam longa et obscura antiquitas abripuit, adhuc superstes vestigium habemus (Saxii verba sunt) in cereo illo majoris ponderis, quod mensa archiepiscopalis quotannis tribuit Ambrosianæ basilicæ. Mitto cetera, quæ hic non vacat describere, publica Mediolanensium in Sanctos suos venerationis argumenta, quæ apud laudatum Saxium cumulata inveniunt, quibus jam dicta non sufficiunt. Quid vero eo contulerit secularis etiam potestas, habes in nostro Commentario pag. 692 num. 116 versu 5 usque ad finem pagine.

Alia venera-
tionis argu-
menta.

F

82 Non diffidetur Saxius, in communi illo deplorandi sæculi templorum sacrarumque neglectu, collapsum nonnihil sanctorum Martyrum cultum, cui instaurando egregie allaboravit S. Carolus, populum præcepto alligans ad annuam eorum festivitatem celebrandam. Narrat subinde exortas ea de causa cum magistratu difficultates, eo divinum pacto aut compositas aut sedatas, ut perseverante in præsens consuetudine, inter festos dies ex devotione, quales per Italiam plures recepti sunt, hic quoque numeretur ac solenniter colatur : nimirum annis singuli rede; ut festo, in basilica Ambrosiana

Restauratum
a S. Carolo
festum,

siana

A *siana triduo ante celebritas inchoatur, caente primas*
ALCT. DE D. P. *Vesperas Præposito ac capitulo, sequenti die monachis,*
pridie vero clero metropolitano, cu ritu qui ibi descri-
bitur. Dies autem eodem ordine colitur, facientibus
solenne ac pontificale sacrum, prius capitulo Am-
brosiano, postmodum monachis, demum Archiepi-
sopo cum clero metropolitano. Accedunt insuper
supplicabundo agmine præfectus urbis, ac præsidens
publico civitatis commodo magistratus, omnesque
artium classes cum suis quæque vexillis, et publicam
solvent oblationem.

solemnius
celebratur.

§ VIII (alias XI, pag. 692 num. 117) *Obs-*
curiores quædam Sanctorum memoriæ.
Nomina aliorum, simul cum ipsis, in
vetustissimo Martyrologio.

83 *Legitur in pseudo-Philippi libello. alias 117*

84 *Domus etiam hodie. alias 118*

85 *Post ita descriptam. alias 119*

86 *Capite deinde. alias 120*

Locus marty-
rii ubi nunc
columna,

B *87 Adde ex Sario, eandem æram, licet fuerit seculo*
vi excogitata a Dionysio Eriguo, primum tamen fuisse
usu receptam seculo ix: idque erudite ostensum ait, a
D. Joanne Gaspere Beretta in Universitate Ticinensi
Metaphysico primario, in suo Lychno chronologico-
juridico § I. At quid mirum, subdit num. 2, si incer-
tis confusa opinionibus latet prima hujus columnæ
extractio, quæ oculos testes non habet, si id ipsum
quod oculis subest, syllabæ nempe lapidi insculptæ,
et annus in hoc titulo notatus, varie a tribus scrip-
toribus Tristano Calcho, Levita Riferra, et Inno-
centio ab Ecclesia referuntur. Ego, etsi multum
Puricello tribuerem, qui rem de fonte hausit dili-
gentissime, sollicitus nihilominus fui, ut oculis meis
explorarem, an præsentis belli occasione in hoc
tanto martyrii monumento quid novi accidisset.

a Sario
inspecta,

88 Tum num. 3, postquam ultimi Insubrici belli
finem paucis descripsit, sic memorat: Itaque sub Idus
Martii hujus anni MDCCVII reddita urbi quies est, et
me justa curiositas impulit, ut prædictam columnam
inviserem, vixque notavi recentia quædam vestigia
attriti lapidis ex plumbeis forte glandibus illac ex-
ploris, cum sit in vicinia taciti exitus, quem sibi
aperuerat miles præsiliarius, ut in adjacentem pla-
team posset excurrere. Decussa quidem fuit jam a
sexennio pars lapidei globi, cui infixæ erat crux fer-
rea, apicem elaudens: ceterum flat adhuc incolumis,
et quamvis nonnullas, ut dixi, in cavo marmore
litteras jam vetustas abraserit, adhuc tamen dili-
genti cum peritis viris examine, deprehendi titulum
illum sincere esse, ut a Puricello describitur.

C

89 *Donatus Bostius in Chronico. alias 121*

90 *Purice cancellis præfata. alias 122*

sub Philippo
3 restituta,

91 Hæc ego: subjungit Sarius, quod columna sic
sub Philippo III restituta, non diu stetit, sed anno
ejusdem seculi lvi, cum nova extrinsecus propugnacula
adstrui deberent, translata esse in locum, xxv cubitis
a priori distantem, ut testatur Puricellus, qui eodem
anno dissertationem suam Nazarianam edebat, cap.
179. Rem totam docebat sequens inscriptio, quæ alteri,
num. proxime præcedenti recitata suffecta est: D. O.
M. Philippo III Hispaniarum rege, ac Mediolani
duce, D. Joseph Vasques de Acunha, hujus arcis
præfectus, hanc columnam et subjectum ipsi lapi-
dem, in quo S. martyr Protasius, hujus civitatis et
artis defensor securi percussus creditur, e tenebris,
in quibus diu jacuerat, in lucem revocavit anno
Domini MDCC, xiv Kal. Julii. Regnante postea Phi-
lippo IV, cum nova eidem arcis propugnacula ex-
trinsecus adstruerentur, eumque proximi fossa huc
observa primævum ejusdem lapidis et columnæ situ,
arruptura sibi esset, D. Joannes Vasquez Coronado,

postea loco
mota

D *intimus ejusdem Regis consiliarius et e regii in*
haec provincia exercitus magistro generali, præfe-
ctus hujus arcis probatissimus. alterique illi pietate
non impar, eandem columnam et lapidem anno
MDCLVI, xvii Kal. Julii huc transferri jussit, ut
perpetuum hic essent tanti Martyris et patroni mo-
numentum.

92 Forte novum et insolens cuiquam videbitur, quod
inscriptionibus istis nulla inseratur mentio S. Gervasii.
Verum id natum videtur ex epistola ad episcopos Ita-
liæ, S. Ambrosio supposita et tunc passim recepta, ut
genuina, ubi dicitur Gervasius tandem plumbatis con-
tusus, quorundam exhalaret spiritum: unde fiebat, ut
passim pingerentur Sancti, unus gladium, alter flagel-
lum plumbatum manu tenens, prout etiam exprimitur
ante vitam Argentine impressam, aliis asserentibus
decollatum utrumque: et sic in archivo Ambrosiani
capituli, inquit Sarius num. 7, inter sacras reliquias
ibidem conditas, lapis numeratur, de quo in duabus vi-
sitationibus S. Caroli, et peculiariter in visitatione
facta a Frederico Card. Borromæo, MDCLIX, titulo de
SS. reliquiis, sic legitur: In eodem quoque altari
(scilicet majori) erat, prout nunc etiam videtur,
lapis marmoreus, super quo, ut dicitur etiam ab
BB. martyribus Gervasio et Protasio. Sed quidquid
de his sit;

Utrum Ger-
vasius fuerit
decollatus

93 *Satis hæcenus de columna. alias 123*

94 *Interim cl. rus. alias 124*

95 *Quod si obscura. alias 125*

96 *Posito autem, quod. alias 126*

97 *Antiquissimam occidentalis. alias 127*

98 *Dixerim ergo. alias 128*

99 *Dico tamen. alias 129*

§ IX (alias VII et VIII) *Reliquiæ et cultus*
Sanctorum in Hispania et Gallia, præser-
tim apud Cenomanos etc.

100 *Ex Italia transiturum. alias 71*

101 *Demus tamen. alias 72*

102 *Non equidem negaverim. alias 73*

103 *Ego servus Christi. alias 74*

104 *Idem de Gallicanis. alias 75*

105 *Prædictus Saussayus. alias 76*

106 *Hæc porro, ut clara. alias 77*

107 *Belfortii, viri apud Gallos. alias 78*

108 *Itaque consilio inito. alias 79*

109 *Jam vero anni orbita. alias 81*

110 *Inter supra nominatas. alias 82*

111 *In vita autem Domini. alias 83*

112 *Dum autem suprascripto. alias 84*

113 *Crastina autem die. alias 85*

114 *Hoc autem facto. alias 86*

115 *Tribus post hæc. alias 87*

116 *Hæc porro ex ipso. alias 88*

117 *Hæc audiens gloriosus. alias 89*

118 *Ex Gallia, oculo saltem levi adeatur Britannia,*
Belgiumque et Septentrionis partes.
alias 90 linea 3, illa ut Roma, usque ad, in Diario
reliquiarum.

§ X *Sanctorum in Germania cultus et mira-*
cula ex fama reliquiarum Mediolano
Brisacum translatarum.

Brisacum nobile ad Rhenum oppidum gloriatur pu-
 trocinio duorum fratrum Martyrum et miraculis in eo-
 rum invocantem a seculo xv notis, de cujus devotionis
 initio et fundamento priusquam agam, placet divinis
 favores præmittere, quibus, si aliud nihil, saltem eorum
 apud

A *apud Brisacenses sanctitatem testari dignatus est Dominus. Prædictorum miraculorum præcipua tria daturus noster Hermannus Crombachius, in sua sanctorum trium Magorum regum Evangelicorum historia, tomo 3, lib. 2 cap. 36 orditur a Lipsanotheca anno MCCCCXVIII litteris majoribus sic inscripta :*

En geminos fratres Christi testesque beatos
Protasium hic cernis Gervasiumque simul :
Corpora ter felix quorum sacrata Brisacum
Servat miraculis vivida continuis.

120 Servantur, inquit Crombachius, miracula quam plurima in libro MS., e quibus tria seligo, notis temporibus et adjunctis certiora et firmiora. Anno MCCCCXXXIX Brisacum venit Joannes Augustanus, opificio pistor : is narravit ingentem se cruciatum doloremque perpassum in tibia, sed unde manarit, hactenus ignorasse. Multis etiam remediis frustra tentatis, Dei sæpius opem Sanctorumque patrocinia crebro, sed votis irritis implorasse : suam postea sibi ab aliis, ut SS. Gervasium et Protasium fratres (quorum meritis exoratus Deus multa passim opera miranda patrat Brisaci) cerei votivi dono promisso supplex invocaret. Ideo libram cereæ spondit, si certum et definitum intra temporis spatium dolor remitteret : quo jam evobito,

B cum solitis torqueretur cruciatibus, confectus mœrore et tristitia, somno cœpit consopiri, et mentis oculis observatur monitio peccati commissi, quod Deo præfinire certum curationis tempus ausus esset : jubetur autem in viam se dare, et semilibrem cereum pedem reliquit SS. Gervasii et Protasii Brisaci appendere, mox voti compotem fore. Paret ille salutari monito, cujus executionem sanitas protinus est consecuta.

121 Anno MCCCCXLVIII, vir nobilis Waltherus a Bolzenheim in festo SS. Gervasii et Protasii, more suo Brisacum sacros cineres deveneraturus equo contendit, simul cognatæ suæ D. Susannæ a Wilzenheim reliquit in mandatis, ut quatuor liberos Joannem et Margaretam, item Waltherum et Christophorum currui cum famula impositos, eodem curaret devehendos. Fecit imperata, jussitque canistrum cum ovis una devehit. Jam ex arce currus egrediebatur et pontem ascenderat, cum equi repente tanta celeritate regrediuntur, ut anruga nulla vi posset eos cohibere, quin omnes, cum equis et curru præcipientes, e ponte et rupe præalta deorsum volverentur. Attonitos illud triste spectaculum tam arcis inquilinos, quam quotquot eminens spectabant casus ita perterrefecit, ut nemo non crederet, omnes ad unum periisse. Sed cum magna cura diligentique currus eversus tolleretur, nemo unus hominum, sed nec equorum ullus læsus, sospites et integri reperti sunt, adeo ut nec ovorum ullum allisum aut fractum fuerit. Ita repetito itinere pergunt Brisacum hilares et rei narratione populi frequentissimam ibi concionem vehementer exhilararunt.

122 Narsingensis quidam longo tempore difficili molestoque morbo conflatabatur ; accessit ad incrementum mali nervorum contractio, ut manibus pedibusque captus, nec dexteram valeret admovere ori, continuoque grallis duabus nixus ægre gressum tamen promoveret. Is ubi proborum usus amicorum consilio, a quibus edoctus erat crebra miracula, quæ meritis SS. Gervasii Protasiique passim edebantur, votivum spondit cum peregrinatione donativum, mox sanus iter ingressus, Brisaci se voti solvit religione, fuleris ibi ligneis, ut perennaret prodigii memoria suspensis ad aram Martyrum feria tertia Pentecostes anno MCCCCXV. Addit Crombachius recentia alia : ego interponam, Chronologia causa, duo ex impresso Argentiniensi, de quo infra, hoc tenore.

123 Quidam nobilis Miles, nomine Petrus de Hagenbach, ad Carolum Ducem Burgundionum confugit, et ab eo perbenigne receptus est : erat enim ipse vir magni consilii et pretii apud eundem Principem : missusque in Alsatiam et Suntgaviam, Balivus ejus factus est : quas ob res non modo per Germaniam, verum etiam per exterarum nationes nominatissimus et formidabilis esse cœpit. Ipse, quadam pestifera machinatione composita, cum Burgundionum militum multitudine, oppidum Brisach intravit. Cives multi, perterriti propter ejus tyrannidem, fugam inierunt ; quorum bona in direptionem dedit. Quamvis autem super astra cælorum se evectum existimaret, nec ullum in mundo amplius subvereri videretur ; nihilominus, velut alter Nabuchodonosor, peccatis suis exigentibus, in die sancto Paschæ, tumultu in populo excitato, anno Dom. MCCCCXXIV, sine sanguinis effusione vincultus, et ix die Maji capite truncatus est. Hæc mutatio dextere Excelsi : intercessione et meritis, (ut pie ab omnibus ibidem habitantibus asseritur) sanctorum martyrum Gervasii et Protasii, quorum ossa honorifice ibi recondita sunt, liberantur a tyrannide hujus viri.

124 Cives autem oppidi Brisach cum Salomone dicere possunt Et venerunt nobis omnia bona pariter cum illa, videlicet venerabilium Reliquiarum allatura : quia quamdiu apud eos fuerunt, multis periculis liberati sunt. Et maxime anno Domini MCCCCXXX, Rheni fluvius, circa festum S. Jacobi Apostoli, in immensum adeo excrevit, ut per totum suburbium, vulgareter der werl, tanquam in plano constitutum, inundaverit ; monasterium Monialium extra muros, vulgareter Mergenow, usque ad majus altare impleverit ; et per vias ac vias navigaretur : sicut per ejus alveum facere consuetum erat. Pontes in Walzbut, Sachinghen, Basilea, Argentina destructi, negabant transitum. Quibus cives oppidi Brisach moti, sanctis Gervasio et Protasio votum fecerunt, quoniam naturali via impossibile erat succurrere. Sed, ut multa paucis concludam, pons remansit, licet in parte destructus aliquibus parvis lignis sustentabatur intercessione sanctorum Martyrum, quorum ope adjunctus transitum ambulantiibus præstabat. Sic nos per præfatos gloriosos Martyres, eorum meritis et intercessione, hic in mundo transire per gratiam valeamus, et in futuro per gloriam, in qua ipsi sunt : quod omnibus nobis præstare dignetur, pro quo passi sunt, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

125 Ob hæc aliaque Brisacenses, ut in eodem impresso dicitur, Sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii corpora, ad ecclesiam protomartyris Stephani translata, omni cultu et religione venerantur. Novissime vero his diebus circa annos Domini MCCCCXCVI locellum seu arcam argento circumdatam, mille quadringentorum Florenorum Rhenensium construxerunt, et ossa eorum magna cum solennitate posuerunt, prout singulis annis, in eorum festivitatibus, oculis corporeis a fidelibus cernitur. Cursus vicinarum villarum, solenni cum processione et veneratione populi, frequentantur, ubi Deus operatur miracula in sanctis suis, et per eos multa præstantur beneficia. Utinam MS. prædictum haberi hic posset, ut judicium de ejus authenticitate certius ferretur. Nunc attulo recentiora quædam, quibus Caput 36 libri sui 2, tomo 3 fuit Crombachius, estque ut ait. Vera narratio miraculi, quod anno Mœxvii, xxx Novembris, in festo S. Andreae Brisaci circa nobilem virginem, divina virtute et meritis SS. Gervasii et Protasii, illic quiescentium patratum est.

126 Reverenda et prænobilis, Dea devota virgo, Scholastica ab Ampringen, Canonica insignis et pervetusti

D
ALCTONE D. P.
Balivus civibus
molestus,
castigatur

an. 1474.

E
et 1460
pons, Rheno
exundante
periclitans,
servatur.

F

eleganter
fabricata
Lipsanotheca
anno 1498

anna 1617

Sanatur dolor
pedum.

Ex ponte in
præceps cum
curru lapsi

C
illius manent
an. 1448.

Contractus
sanatur an.
1465.

A **pervetusti nobilis collegii S. Leodegarii in Masmunster, xiii vel xiv annos multis mirabilibus et inauditis morbis, Deo sic permittente cruciata, tandem pedibus omnino capta, gressum nullum omnino potuit promovere; ut alienis manibus elevanda, portanda et deponenda fuerit, quo necessitas urgebat. Desperata jam salus erat in medicis et humanis viribus. Ergo cum ex arce Bingensi (ad quam se ob medicorum et pharmacorum opportunitatem receperat) ad collegium suum, comitibus Domina matre, affine et sorore, lectica veheretur, deposita a medicis Brisacum transiit; et ex voto, magno licet cum dolore, deferri petit in templum, et abjici ad SS. Gervasii et Protasii lipsantheam: ubi cum Deum pie, magna cum fiducia fuisset deprecata, peracta re divina, surrexit ipsa, nullo adminiculante, salva et incolumis. Quod nos, una cum loci Consule, Mag. Joanne Buchner, ipsius conjuge et magna hominum frequentia, summa cum admiratione vidimus. Extemplo, sola, sine comite et scipione, pedes ad Wassenburgensera domum divertit, post praedium sola inscendit lecticam, vesperi apud cognatum Dominum de Stadion in Ensisheim, et postridie ad collegiatam suam ecclesiam Masmunster, cum gaudio et stupore omnium pervenit incolumis; nec hactenus, Deo favente, dolorem ullum persensit amplius.**

B **127 Quocirca cum ad Dei et Sanctorum gloriam aucionem, diaboli et hostium veritatis Catholicæ confusionem, non debeant divina celari miracula: me confessarium suum et oculatum testem horum omnium, dicta Domina rogavi, idipsum publicitus attestari. Testor itaque ego Fr. Michael Buchner, Conventualis monasterii Teutperti et Sickingensis, Parochus in Riengen, fide sacerdotali, rem ita, nec aliter quam paucis narratum est, contigisse. Hujus præter dictos aderant tunc etiam testes oculati, prænobilis et strenuus Dominus Joannes Christophorus ab Ampringen, serenissimi Archiducis Maximiliani Austriaci consiliarius, et satrapa civitatis et domini in Stauffen, virginis dictæ germanus; et expertissimus Dominus Joannes Jacobus, medicinæ doctor subjungit his complures virgines nobiles et totum Magistratum Brisacensem hujus prodigii testes. Similis affixa tabella cum prolixiore narratione Protasii Witligs; qui cum quinquennio corporis insanabili morbo, medicorum consensu vexatus esset, voto concepto et sacro audito in templo, precibus SS. Gervasii et Protasii statim sanari cœpit: jam totus incolumis valet optime, anno MDCXXV, XII Januarii.**

C **128 Denique loci Curio scribit ad me (inquit Crombachius) recens admodum miraculum his verbis. Vivit adhuc et moratur modo Basileæ, propter bellorum tumultus, prænobilis et devota femina Eva a Baden, originè Truchsesia a Walthaus, uxor nobilis et strenui viri Friderici a Baden, qui tempore pacis in pago Liel prope Neoburgum ad Rhenum habitare solet. Ea morbo quodam valde gravi laboravit per integrum fere annum (qualis autem fuerit morbus ignoro.) Sed hoc ex illa audivi, quod, cum nullo medicorum auxilio juvari posset, et cum antea corporis valde obesi esset, de die in diem contabuerit, velut umbra macilenta. Hæc die eorum festo, se nostris sanctis Martyribus tota mente commendavit; et mox ubi tumbam sacrarum reliquiarum e fenestra vidit per plateas (uti mos est quotannis) circumferri, procumbens in genua, ardentiori oratione earum subsidium imploravit; impetravit etiam, et subito sana surrexit; et adhuc est incolumis, tamque obesa, quam ante morbum fuerat. Hæc illo ipso die mihi, quo contigit, in vesperis retulit, præsertim alia nobili femina, et san-**

D **ctos Martyres, oblato Rosario argenteo, in grati animi significationem donavit. Sacrumque a me ad sanctorum Martyrum honorem legi petiit. Appendit ipsa suo tempore, Deo volente, tabellam ad rei perennem memoriam. Hæc ad me xxii Maji MDCXL loci Parœnsis exaravit litteris, quæ cura Joannis Homphæi Rectoris Schletstadiensis Societatis Jesu obtinui.**

§ **XI Possessio Sacrorum corporum controversa inter Brisacenses et Mediolanenses: horum certior.**

E **Concludit ex miraculis præmissis Crombachius, liquere, quod a tempore translationis opera miranda sanctorum istorum Martyrum continuentur. At rei cardo in hoc vertitur, ut idoneis auctoribus edoceant Brisacenses, quando, per quem et quomodo translatio vere facta fuerit, cum scriptores a Crombachio citati, eodem ferme omnes testimonio seu fabulosa narratione nitantur, quæ, licet fortis citius adornata, non ante principium seculi xvi, publicam lucem aspexit, edita Argenturæ MDCV, superstite verosimiliter ipso auctore, aut saltem vulgatore F. Joanne Berken, soceræ Theologiæ licentiato, lectore FF. Eremitarum S. Augustini. Repertus dicitur codex impressusque eo modo, quem habes pag. 688 num. 98, unde brevem tatis historiæ seu sermonis ideam huc transfero. Incipit: Justorum animæ in manu Dei sunt. Sap. iii. Anima humana variatur in suis motibus secundum quatuor affectiones, scilicet gaudium, spem, amorem et timorem... Et in hoc Sermone quatuor, inquit Auctor, per ordinem sunt dicenda. Primum est verborum illorum in thema assumptorum declaratio; quæ concionatoria tota, ut historiæ non spectat. Secundum, Sanctorum inventio, ex epistola Pseudo-Ambrosiana. Tertium, eorum martyrizatio, ex libello Pseudo-Philippi. Quartum, eorum translatio.**

F **130 Hujus ultimi membri, unice huc nunc spectantis, principium sumitur ab anno MCLII; quo Fredericus Barbarossa, cum exercitu contra Pontificem Alexandrum veniens in Italiam, Mediolanum, diu frustra defensum a quodam Galvano, Angliæ Comite et civitatis Principe, vi obtinuerit, expulavit, everterit. Galvanum porro, ne occideretur, servaverit soror, corpora trium Magorum, sanctorumque martyrum Gervasii et Protasii, Naboris et Felicis, promittens Rodulpho, vel ut aliis placet, Ottoni archiepiscopo Coloniensi; qui ab Imperatore urbem ingressuro petierit, condonari sibi, quod humeris ferret primo occursura mulier; occurrisse autem ex condito sororem Galvani, ipsomet fratre suo onustam: parvum ergo vitæ ejus fuisse, sic tamen ut flagris cæsus abduceretur captivus in Germaniam; unde reversus urbem restituarit, usque ad annum MCLXXXII superstes. Comædiom leyere te existimus credo, nec aliter accipi eam velim; maxime cum nec annus rei gestæ, nec nomen episcopi Fredericum comitati conveniat; et Angliæ Comitum præteritus in urbe dominatus explodatur a Mediolanensibus, præsertim a novissimo et strenuissimo eorum vindice Saxio a num. 104.**

131 Specimen exhibeo ex num. 108 pag. 175, ubi Galvanum Flammam acriter perstringit, quod secutus, ut ait, fabulosa illa Comitum Angliæ a Daniele compacta chronica, inauditum cœvis scriptoribus commentum de Galvano principe ediderit, nullos nactus sectatores, nisi quos stimulabat libido adulandi nobilissimam Vicecomitum gentem glorioso regiæ stirpis mendacio, quod et ipsi postea suo e stipite præciderunt, teste Bosello in Austria Anicia, indignati purissimam sanguinis sui originem, fabularum, quamvis illustrium, cæno vitari. Referre placet verba ipsa marchionis Thebaldi Vice-

Comitis

Monacha
paralytica
convalescit,

quod multi
testes probant.

Alud miraculum
anno
1625.

Matrona anno
ægrota

ante tumbam
surgit sana
anno 1640.

Legenda translationis anno
1505 impressa

est fabulosa

quoad comites
Angliæ

A comitis, qui in præfatione ad suum gentilitium stemma sic scribit: In origine trabenda illud temperamentum adhibebimus, ut quæ ab antiquis scriptoribus in regnantium gratiam ambitiose conquisita sunt, et poetica vanitate in majus avecta, ea ne digna quidem existimemus, quæ refutentur. Sicut quæ Petrus Castellus Augustinianus, et Gabriel Simeonius, et plerique alii de Trojana origine, atque Anglo Aseanii filio, longaque Angleriae et Mediolani regum serie, per barbara et peregrina nomina, mendacio furori proximo comminiscuntur: quasi gens, diu Italiae princeps ac patriæ regnatricis, et postquam imperio excidit, per titulos ac memores fastos semper clarissima, otiosorum hominum deliramentis egeret, quibus posteritati fucus fieret, atque inanum narratione, fides etiam veris abrogaretur.

qui ob ipsis
Mediolan. ex-
ploditur:

a quibus ta-
men nata vi-
dentur fig-
menta.

D

132 Petri Castelli Augustiniani ætatem scriptaque non novi, sed si ipsa id ferant, non mirabor, ab eo ejusque magistro Daniele, aut simili alio vetustiori fabulatore deceptos Brisacenses credidisse, quæ translationi SS. Gervasii et Protasii immixta sunt: cumque scriptores illi præsumi possint Mediolanenses fuisse, non video cur Saxius indignetur, quod ejusmodi figmenta, saltem quod Anglerios spectat, maluerim opinari Mediolani potius quam Brisaci nata; eademque ratione excusare non verebor Germanos alios præfatæ translationis assertores, atque imprimis Felicem Fabrum Dominicanum Ulmensem, qui quemadmodum Bernardinus Corius, ut ait Saxius num. 133, eisdem fabellis deceptus, lib. 1 historiae Suevicæ, agens de Frederico I imperatore ejusque gestis, in rem Brisacensium, nonnulla male connectens, scripsit: In destructione civitatis Mediolanensis donavit Imperator principibus et episcopis corpora Sanctorum et reliquias inventas per ecclesias, inter quos Reginaldus archiepiscopus Coloniensis accepit corpora sanctorum trium Regum de loco, ubi nunc est conventus noster, eaque Coloniæ transportavit, ubi hodie clarent: corpora autem sanctorum Gervasii et Protasii accepit et in civitatem Brisacum transtulit.

Nec magis
constat reli-
qua historia

C

133 Sed juvat audire Berkeniani sermonis sequelam, ut de tota re certius statuatur. Sic pergit: Contigit autem eundem Archipræsulem ad Rhenum flumen, per Basileam civitatem insignem venire usque ad oppidum Brisach Constantiensis diœcesis, sub ditione Ducatus Austriae. Est autem nobile regionis Brigaviae oppidum, juxta Rheni flumen in monte constitutum, jam diu ædificatum: habet enim castrum cum celebri turri, constructum tempore Henrici Regis anno Domini MLXXXVIII, nunc autem invictissimo Regi semper Augusto Maximiliano paret. Audientes autem cives prænominati oppidi adventum reliquiarum trium Magorum, sanctorumque Martyrum Gervasii et Protasii, gaudio repleti non modico, confluerunt et concurrerunt cum vexillis, crucibus, cereis, ac processione, ad corpora illa contemplanda oculis, et labiis osculanda, ubi Deus operatus est mirabilia ob civium devotionem. Præfati autem cives ohnixe rogaverunt Archiepiscopum, ut dignaretur intuitu Dei, ipsis saltem corpus S. Gervasii dare, ut in monte, in quo oppidum ædificatum cernitur, et in eorum ecclesia collocaretur. Illustrissimus Archiepiscopus et Princeps Elector, cernens civium confluentium devotionem; licet aliquantulum denegasset, propter importunam et rationem nixam petitionem concessit, et dedit quod postularunt: ingentique gaudio cives repleti; illud cum magna veneratione et jubilo, Archiepiscopo præsentibus, ad ecclesiam parochialem S. protomartyris Stephani deduxerunt cum hymnis et canticis, laudes Deo agentes.

134 Altera die devotus Antistes, cum suo comite Junii T. IV

tatu, iis quæ in navi erant necessaria emptis et dispositis, navim ingressi, solutis anchoris et funibus, quibus navis ligabatur, (stupendum miraculum!) navis immobilis permansit. Nautis frustra laborantibus, Archipræsul et sui expavescunt et mirantur. Conjectans autem, nolle Sanctos ab invicem separari, qui junctim vixerant, junctimque passi, sepulti, inventi et eatenus culti fuerant; rogavit sibi redonari corpus, majora pollicitus, ut cum tribus Regibus Coloniæ transferret.... cives autem ohnixe rogarunt, ut et ipsis Protasium fratrem ejus daret, ut in uno loculo simul collocarentur. Quod considerans Archiepiscopus mœstus et tristis eis donavit. Tunc remoto omni impedimento, per Rheni fluentia usque Coloniæ navigavit.... cives autem Brisacenses, majori gaudio repleti, omni cum veneratione et jubilo, etiam Protasium ad prænominatam ecclesiam protomartyris Stephani transtulerunt quarta die Julii, ubi omni cultu et religione venerantur.

D
aut miracu-
lum, quo
corpora
Brisaci
remanserint,

135 Hactenus Berkeni relatio, apud Crombachium et Saxium ex ipso Brisacensium instrumento fusius deducta; in qua ut ut vere dicatur, trium SS. Regum corpora, fatentibus ipsis Mediolanensibus, Coloniæ transvecta, in ceteris fidem invenire nequaquam posse videtur. Patens est quod utramque translationem disparitas: nam de suburbana ecclesia S. Eustorgii, qui corpora regia Constantinopoli attulerat, testantur multi, eadem in urbem recepta et ibi reperta, adeoque facilius a Germanis auferri potuisse, et fingi per Galvanæi sororem tradita, si in ipsius parthenone illa tunc quiescebant; verum ab Ambrosiana basilica, ipso vel alius quisquam non potuit sanctos fratres auferendos præbere: siquidem hanc constat, jubente Imperatore, una cum aliis duabus S. Mariæ et Mauritiî inviolatam mansisse, id quod solidis rationibus et cœvorum auctoritatibus toto suo opere sic probat Saxius, ut loco mota fuisse Sanctorum corpora, cum Ambrosio quiescentia, nullo modo credibile maneat. Argumenta colligere, quibus perennem, constantem et perseverantem Mediolanensium possessionem evincit, non aliud esset, quam integram ejus dissertationem transcribere. Satis sit nos hic candide fateri, rationum ejus momenta, plane elidere partem oppositam, in quam duce Crombachio non tam facile inclinasset, si Saxiana documenta omnia ad manum fuissent.

contrarium
evincente
Saxio.

E

136 Supervacaneum igitur est pluribus hoc Supplementum augere; ad ultimam, quam hic amplectimur, sententiam revocanda et corrigenda sunt, quæ § IX commentarii nostri olim a nobis disputata sunt. Nec iis scrupulis movemur qui fortasse ab imperitis objici possent, quod nempe ex adductis supra miraculis confirmari videatur Brisacensium possessio, cum juxta regium Psalterium testimonium Domini fidele sit, nec in confirmationem falsi, teste S. Thoma, miracula fieri possint: nam ut verissimum fateamur, Deum prodigiis loquentem non posse suffragari erroribus, sic diversissima cum Saxio dicimus, alterum quod miracula fiant ad invocationem Sanctorum, quorum reliquias præsentibus esse putamus; alterum quod fiant in attestacionem earundem reliquiarum, ac quasi divinum signum, ut constet, eas esse vere ejusdem Sancti, quem affusis precibus imploramus. Ut plurimum mirabilis in Sanctis suis, scrutatorque cordium Deus, servorum suorum gloriæ, et ingenuæ supplicantium fidei beneficia immensæ liberalitatis largitur, nec dona, quæ ultra omne naturæ meritum effundit, præsentibus reliquiis alligat; unde optime S. Gregorius, lib. 2 Dial. cap. ultimo notat, quod Sancti ad majus nostræ fidei meritum sæpe ILLIC MAJORA SIGNA FACIUNT, UBI MINIME PER SEMETIPSOS JACENT. Obvia exempla sunt in corporibus SS. Benedicti, Monicæ, Udabici et aliorum, de quibus laudatum auctorem consule a num. 136.

Non probant
Sanctorum
præsentiam
miracula.
F

A **137** *Neque vero Sanctarum ipsorum gloria ex hujusmodi concertationibus quidquam decedere, neque inde offendiculum aut scandalum gigni posse existimo, cum enim, ut recte idem Saxius num. 124, unus sit Deus, quem primo colimus in Sanctis suis, Sanctos vero ipsos felicissima æternæ vitæ societas ita nectat, ut nulla invidiæ aut æmulationis pateat rima; quid mali si ignoto, vel sub alieno nomine affundamus obsequium nostrum cœlestibus animis, dummodo quæ præsentia colimus depositæ mortalitatis spolia, vere sint alicujus Sancti? Etenim nec vocibus nec syllabis affigimus superstitiosum cultum, neque intra venerabiles lipsantheas concludimus sistimusque preces ac vota, ut falso blaterant nostræ fidei hostes, sed mente animoque provolamus ad cœlum, operumque et patrociniū imploramus adstantium divino throno Sanctorum, ejusdemque regni indissolubili consortio gaudentium. Nihil igitur aut eorum gloriam, aut religionem nostram lædit innocens nominis lapsus: imosi intime rem spectemus, tum Sanctorum cultus, tum pietas populorum ex his opinionum conflictibus quoddam recipit incrementum; dum enim plures de eodem corpore ecclesiæ disputant, unaquæque interim vires omnes impendit, ut eximiis religionis officiis testari studeat venerationem suam erga Sanctos, quorum sacras exuvias custodire se existimat; atque in hoc uno concursu discordia est, quod sancta æmulatione omnes succensæ, multiplicata veluti obsequii materie, ad gloriam ipsorum amplificandam, augendamque in nobis fiduciam ac virtutum imitationem conspirant. Quæ admodum hoc ipso loco opportune memorem reddidit idem Saxius, ne recte olim monuisse de S. Adalberto, ad xxiii Aprilis pag. 177 num. 17.*

§. XII Sanctorum in Polonia patrociniū.

128 *Missis de sacrarum pignorum possessione concertationibus, liceat coronidis loco, in Sanctorum gloriam subnectere bina miracula, quæ ex illustribus scriptoribus Polonicis nobis suggestit sæpe laudatus Saxius, dissertationis suæ num. 48 et 49, ubi sic narrat: Declinante in finem seculo XII, id est sub annum MDCIV, viduata Principe suo Casimiro Polonia ioinor, communibus procerum votis substituerat Leskonem, mortui Casimiri filium, a nivea cæsarie Albi cognomine appellatum. Sed cum ætate minor, minor etiam regni curis videretur, commissaque ideo fuisset Fulconi episcopo Cracoviensi et Nicolao Palatino germanis reipublicæ cura tutelaque Principis adolescentis (quidquid referat P. Foresti in suo Mappamundo historico tomo 4 parte 2 lib. 10, qui Helenæ matri creditam hanc Regis filii curam affirmat) irritatus Myeslaus dux majoris Poloniæ, quod in partem hujus tutelæ, quam sibi tamquam unico patruo competere arbitrabatur, se minime adscitum videret, infesta vexilla movit, infelici tamen exitu; nam cæso tandem exercitu, ipse quoque vitæ periculum subiit, cecidissetque haud dubie gregarii militis ictu percussus, nisi se Ducem Myeslaum inelamans, cassidemque detrahens, venerabili vultu militem terruisset. Interim Romanus, Dux Vladimiriensium, qui in tam strenuo conflictu præcipua pars fuerat victoriæ, acceptis etiam vulneribus et fuso sanguine, veluti in præmium præstiti auxilii, partim precibus, partim minis institit, ut, repugnantibus licet populis, Haliciensi Ducatui, nuper in Leskonis potestatem redacto, præficeretur, obtinuitque: sed fortunæ suæ insolentia elatus, nec sibi temperans, primo subditos fœda crudelitate vexavit, alios terræ vivos infodiendo, alios excoriando, ac incidendo membratim; solitus barbaro illo adagio genii sui ferociam obvelare; non posse videli-*

et melle vesci secure, nisi examen apum opprimeretur.

139 Deinde in manifestam contra Principem suam rebellionem desciscens, collectis ex universa Russia ingentibus copiis, Poloniam invasit, jamque urbium ac gentium illarum excidio imminabat, nisi SS. Gervasii et Protasii patrociniū a concepta cæde impium repulisset; eo enim die, quo anniversaria ipsorum memoria celebratur, XIX Junii, commisso utrimque prælio tanta strage Romani exercitus percussus est, ut totus fere ad interuersionem deciderit, ipso etiam Duce infeliciter trucidato. Nec inmemor accepti beneficii Lesko fuit, perpendens enim, quam parva militum manu, iisque etiam consternatis metu, tam ferocem copiosumque hostem fudisset, ac totam in sanctos Martyres gratiam referens, eosdem victoriæ auctores Patronosque publice agnoscere voluit, altare ipsis erigens in ecclesia Cracoviensi, illudque in perenne grati animi monumentum, amplissimis donariis fundisque opulentis dotavit, quemadmodum referunt Mathias de Michovia et Martinus Cromerus ad annum MDCV in eo volumine, quod Basileæ editum anno MDLXXXII, *Polonica historiae Corpus* inscribitur.

140 Non absimile est, quod anno MCLXVI in ejusdem nationis favorem divinitus peractum esse, ex Longino et Cromero, Polonicæ historiae scriptoribus, tradit Odoricus Raynaldus. Suarno Dux Ruthenorum, instructissimo exercitu succinctus, ita ut e quatuor partibus, tribus Polonos numero superaret, castra contra ipsos moverat, nec jam spes ulla evadendi periculosam aleam micabat, urgente hoste feroci, et virium suarum magnitudine, victoriam priusquam pugnam meditante. Quocirca etiam Boleslaus, castris absens, ratus precibus potius confligendum quam armis, una cum religiosissima uxore Kinga, exercitus sui curam enixe Superis commendabat; nec voti inops fuit. Cum enim, usque ad undevigesimum Junii diem, Martyribus sacrum, dilata fuisset prudenti cunctatione pugna; tantum animi ac virium inexpectato Polonis accessit, ut impetu in hostes facto confertas acies perruperint, nec prius ab arena pedem retraxerint, quam cæsis aliis, aliis in servitutem abductis, onusti spoliis integraque potiti victoria, in patriam reverterentur. Fertur, attritos fractosque ea clade Ruthenos, tanta animi consternatione fuisse percussos; ut, cum alias furibundi insultantesque continuis pene irruptionibus Poloniam vexarent, exinde ad longum tempus ferro abstinerint, suæque veluti indolis oblitæ, ac odio furorique parcentes, religioso quodam metu hostium confinia venerarentur. Tam insignis victoriæ eventus SS. Gervasii et Protasii felicissimo patrociniū attributus est: nec ullus dubio locus; oranti enim ante pugnam Kingæ, duo in candida veste splendidissimi juvenes adstitisse memorantur, qui secuturi mox prælii felicem exitum spondere, eosque fuisse Gervasium et Protasium, quorum triumpho illustris erat certaminis dies, communis persuasio constanter declaravit.

Hæc de SS. hisce M. M. satis dicta sint.

Pag. 727 hæc addenda notavit Papebrochius.

11 *Cum hic de S. Deodato prævius Commentarius simul et vita sequens, cum nostris Annotatis, junctus esset excusus; accepti a sæpe dicto Riqueto perquam eruditum Commentarium, cui titulus, Systema ordinis Chronologici episcoporum Tullensium: ubi cum solide refutasset prætentam S. Mansueti antiquitatem, qua is vulgo creditur a S. Petro ordinatus missusque episcopus; sic agit de ipso Mansueto. Ammone, Alcasio, et Celsino quatuor primis episcopis ut primam certamque epocham istorum et subsequentium episcoporum ponat*

in

AUCTORE D. P. nec inutiles de his rebus contentiones.

D

festo Sanctorum die cæditur:

E

sic etiam ingenium Russorum exercitus deletur.

F

NOT. 19

A in episcopo quinto, Auspicio, quem causat S. Sidonii Apollinoris familiaritatem per litteras reciprocas coluisse, intra annos CCCCLXXII et CCCCLXXXII, quo medio tempore Sidonius Cloramontanam in Arvernia Sedem tenuit. Deinde veniens ad episcopum XXIII Garibaldum, sub quod stabilitum in Vosago S. Deodatum censeat aliqui, hunc errorem refellit; multaque huc et ad fundationem monasterii Mediani spectantia discutit. De quibus successores mei in hoc opere poterunt plura dicere ad diem VIII Julii, quo natalem S. Auspicii consignat Sanssayus, fortassis occasione alterius Auspicii Trevirensis; Breviarium saltem Tullense, anno MCXXXV Parisiis excusum, illo die nihil de suo Auspicio habet.

NOT. 19

Pag. 729 post Annot. e, mutata voce ultima, scriptus, in subscriptus, sic porro lege — Nec obest quidquam, quo minus Rauracensis etiam fuerit episcopus anno 630, aut etiam alius, post abdicationem Deodati, quia inter Agricolam episcopum Nivernensem, cujus postrema memoria invenitur apud Sammarthanas anno 585, et Rauracum, possunt plures alii intercessisse, atque inter illos Deodatus noster, quamvis hunc consignent iidem Sammarthoni loco non suo, post Rauracum et Gilbertum. Sed talia condonari debent scriptoribus, qui profitentur, se historiam universalem, seu episcoporum seu aliarum rerum integri alicujus regni colligere; quando

B

ex historia singulari alicujus loci particularis veriora D proferuntur.

Pag. 744 ad finem Commentarii hæc appone.

NOT. 20

9 De eodem sic scribit in sua Germania sacroprofana Bucelinus parte 2 pag. 308, ubi texuit catalogum obbatum Werthinensium. — Præfuit huic monasterio B. Hildegrius annis fere XVIII: obiit anno MCCXXVII, XIX Junii, in episcopatu suo Halberstadensi. Corpus ejus Werthinam delatum, apud S. Ludgerum honorifice sepultum est ad dextram. Ejus epitaphium in crypta Werthinensi, marmoreo inscriptum monumento, tale est.

Jull tredecimis resolutus carne Kalendis

Hildegrius tumulo clauditur apposito,

Frater Ludgeri, coepiscopus, atque beato

Compar huic meritis, sicut in officiis.

Dum annis fere XVIII præfuisse monasterio Hildegri- mum, dicit Bucelinus; ejus præfecturam orditur ab obitu S. Ludgeri, qui accidit anno MCCXXIX. In versu tertio epitaphii vox ultima scribebatur beati, quam putavi mutandam, ut sensus sit, beato huic Ludgero compar fuisse Hildegrium.

Pag. 760 post Acta S. Bonifacii archiepiscopi apostolici, circa Russiam ex Ordine Camaldulensi martyris, adjuuge commentarium sequentem.

NOT. 21.
E

DE EODEM S. BONIFACIO MARTYRE

COMMENTARIUS NOVUS

Super quæstione, Utrum ille et S. Bruno, archiepiscopi apostolici, Prussorum Russorumve Apostoli ac martyres, unus idemque sint, an diversi.

C. J.

§. I Quid de S. Brunone Historici Germanici scripserint.

Qua occasione novus hic commentarius edatur

Egit pridem Bollandus ad diem XIV Februarii de sanctis martyribus, Brunone archiepiscopo et XVIII sociis in Prussia; eorumque Acta brevia descripsit ex Dietmaro Merseburgensi episcopo, S. Brunonis consanguineo, et olim Magdeburgensi in studiorum palæstra condiscipulo. Commentarius illic Bollandi accuratus est, sed de Bonifacio in Prussia martyre, idemne esset cum Brunone, an secus, nihil ei in mentem venit. Sed neque Verovium nostrum qui Acta S. Bonifacii archiepiscopi apostolici, ordinis Camaldulensis, circa Russiam martyris, illustravit ad diem XIX Junii, illa de re cogitatio subit. Est iste Verovius, Franciscus, qui, ut erat studiorum amans et capax, ac robustæ, ut videbatur, valetudinis; socius nobis a Moderatoribus datus, post breve tempus præpropere morte anno MCCI vivere desiit, impressa quidem tunc lucubratione ejus de S. Bonifacio prædicto, sed nondum evulgata. Viri elogium condidimus, in capite tomi istius quarti invenendum, si plura de illo scire quis velit.

Quid de S. Brunone Scriptores Germani.

2 Ego interea, antequam tomus illo ederetur, Roma reversus Antuerpiam, atque anno sequenti subrogatus in locum defuncti, socius Joannes Baptista Sollerius, collatis inter se hujus S. Bonifacii et istius S. Brunonis martyrum Actis, dubitare cepimus, an vere diversi essent Sancti isti; communi consensu statuimus animadvertere inter legendum alia, numquid ad diversitatem personarum aut identitatem (da veniam verbo philosophico) probandam occurreret: sicque collegimus uterque varia, quæ, volente Sollerio, conabor hic digesta proponere. Atque ut res tota clarius intelligatur, ad hæc hoc paragrapho, quæ scriptores Germani de suo Brunone martyre reliquerunt posteritati: quos inter primo loco meretur citari Dietmarus, tum-

quam cœvus et condiscipulus et consanguineus, et qui martyrio Brunonis annos X supervixit, atque gesta ejus per compendium descripsit in laudatissimo chronico suo, quod habemus MS. libro 6 versus finem.

3 Fuit quidam, Brun nomine, contemporalis et conscholaris meus, ex genere clarissimo editus, sed divina miseratione præ ceteris, parentibus suis inter filios Dei dilectus. Hic ab Ida venerabili matre sua unice dilectus, magisterio Geddonis philosophi traditur; et omne, quod habere debuit, cum abundantia præbebatur. Hujus pater Brun dicebatur, senior clarus et per omnia laudabilis; amicus mihi consanguinitate, et omnibus familiaritate erat proximus. Filius autem ejus et æquivocus, cum mane ad scholam ire debuisset, antequam ab hospitio exiret, veniam petiit, et, ludentibus nobis, in oratione ipse fuit. Otio negotium præposuit, et sic fructificans ad maturitatem pervenit. A tertio Otone igitur desideratus suscipitur: quem non longe post deserens, solitariam vitam quæsivit, et de opere manuum suarum vivebat.

Dietmarus,

F

4 Regnante vero, Dei gratia, secundo Henrico post mortem gloriosissimi imperatoris Ottonis III, Marseburg veniens, benedictionem episcopalem cum licentia Domini Papæ ab eo petiit, et ejus jussione ab archiepiscopo Taginone consecrationem, et quod ipse detulit pallium, ibidem suscepit. Dehinc ob lucrum animarum, laborem grandis et diversæ viæ subiit, castigans et crucians corpus suum media et vigiliis. Multa a Bolislavo, qui tunc erat Polonorum dux, ceterisque divitibus bona suscepit, quæ mox ecclesiis et familiaribus suis et pauperibus, nil sibi retinendo, divisit.

5 Duodecimo anno suæ inclitæ conversionis illa incilit

A *incidit in annum DCCCXCVI, quando cum Imperatore in Italiam veniens, adhaesit S. Romualdo* ad Pruciam pergens, steriles ejus agros semine divino foecundare studebat : sed spinis pullulantibus, horrida non poterat facile emollire. Cum itaque in praedictae regionis confinio et Rusciae [praedicaret] primo ab incolis prohibetur et plus evangelizans capitur, et amore Christi, qui Ecclesiae caput est, xvi Kalend. Martii mitis ut agnus decollatur cum decem et octo suis sociis : quorum corpora insepulta jacuerunt, quoad usque Bolislavus id comperiens, ipsa mercatus est, et domui suae futurum solatium acquisivit. Facta sunt autem haec tempore serenissimi regis Heinrici, quem omnipotens Deus triumpho tanti Praesulis honorificavit, et ut spero multum, salvavit. Pater autem praedicti Antistitis, longe post infirmatus, et ut ipse mihi narravit, praeepto filii monachicum habitum suscepit et quarto decimo Kalendas Novembris in pace quievit.

6 *Haec Dietmarus de S. Brunone, quae compendio continent fere omnia, quae Petrus Damiani scribit de suo S. Bonifacio; et collata inter se suadere possunt, utrobique agi de una eademque persona, quamvis nomina sint diversa: idque etiam fortius suadebitur et fortassis persuadebitur consideranti, quae alii Scriptores Germani veteres de eodem S. Brunone meminerunt quia eorum aliqui ipsum etiam appellant Bonifacium. Accipe igitur, quae collegi ex variorum scriptorum monumentis, tum pridem, tum non ita pridem editis, praecipue a Meibomiis atque Leibnitiis. Apud illos inter Scriptores rerum Germanicarum extat chronicon Magdeburgense, quod pag. 275 sic habet:*

7 *Inter praelatos sub Adalberto, primo ecclesiae Magdeburgensis archiepiscopo juvenes, operam studiis dantes, emicuit regiae stirpis Wogieteth, sed ab ipso Archiepiscopo, aequivoco nomine dictus, Adalbertus; qui postea Pragensis episcopus, glorioso martyrio coronari meruit: cujus consodalis sanctus Bruno, qui et Bonifacius, nobilitate et meritis illi per omnia simillimus, dum passionem et actus ipsius scribendo miratus est; ipse nihilominus archiepiscopus gentium, pari agonis triumpho, subsequenter in confinio Russiae et Litucae regionum martyrizatus est, sicut indicat liber gestorum ejus. Habes hic Brunonis aliud nomen, Bonifacius; habes quoque (quod notare juvat) ipsum scripsisse Actus et passionem S. Adalberti Pragensis episcopi et martyris; de quo postea.*

8 *Chronicon Quidlingburgense, tomo 3 Rerum Brunswicensium a doctissimo viro Godefrido Guilietno Leibnicio editum, pag. 287 utrumque pariter nomen conjungit: S. Bruno qui cognominatur Bonifacius, xi suae conversionis anno in confinio Russiae et Litucae a paganis capite plexus cum suis octodecim, vii Idus Martii petiit caelos. Idem Leibnitiis edidit anno MDCC Accessiones Historicas (ita inscribitur librum) in iisque praeter alia e codice nostro MS. Chronicon, cujus auctorem appellat Chronographum Saxonem, tum quia is alioquin anonymus est, tum quia in rebus Saxonibus multum versatur; pertingens a Christo nato usque ad annum MCLXXXVIII. Chronographus ille ad annum Domini item MXX, Henrici Imperatoris secundi septimum, haec scribit: Sanctus Bruno archiepiscopus, qui et Bonifacius, primum canonicus S. Mauritii in Magdeburg; deinde monachicum habitum suscipiens; tempore illius Caesaris, Henrici praedicti, Merseburg venit, ejusque jussione ab archiepiscopo Taginone, aliis Tagmone et Daginone, consecrationem, et, quod ipse detulit Pallium, ibidem suscepit. Dehinc duodecimo conversionis ac conversationis suae anno in Pruciam pergeas, steriles agros semine divino studuit foecundare; sed spinis pullulantibus horrida non potuit facile mollire. Tunc*

in confinio praedictae regionis, Rusciae et Litucae cum praedicaret, primo ab incolis prohibetur; sed plus evangelizans, capitur; deinde a paganis, primo manibus ac pedibus praecisis, tandem capite plexus cum sociis suis, numero octodecim, vii Idus Martii martyr inclitus caelos petiit. Pater praefati episcopi, Bruno dicebatur; mater, Ida; frater, Gevehardus. Gevehardus genuit Burchardum et Idam. Burchardus genuit Gevehardum, patrem Conradi Magdeburgensis archiepiscopi: Ida vero genuit Gevehardum Comitem, patrem Lotharii Imperatoris.

9 *Similia de S. Brunone seu Bonifacio habet citatum Chronicon Magdeburgense sub Taginone archiepiscopo suo tertio, pag. 284. Posteaquam enim ibi narravit, quos Archiepiscopus ille consecraverat aliis ecclesiis episcopos, addit, consecrasse quoque Brunonem, cognomento Bonifacium; prius quidem S. Mauritii Magdeburgi Canonicum; postea vero in palatio regio assumptum, sed fugientem cum deliciis suis seculum, ut sibi lucrifaceret Christum; sicque apud Italiae eremum, cum beatis sociis Benedicto atque Joanne, in monachica religione perfectissime conversatum: deinde a Romano Pontifice ad regem Henricum, et eundem archiepiscopum Taginonem directum. Hunc vero, consecrasse ipsum archipraesulem gentium, eique quod ab Apostolico detulit, circumposuisse Pallium: qui (Bruno Bonifacius) post haec signis clarus, pro Deo ab ipsis gentibus est martyrizatus, sicut indicat liber gestorum ejus, veteraci relatione conscriptus; is utique liber, quem Dietmarus scriptum reliquit.*

10 *Adde Chronicon Halberstadense apud praedictum Leibnitiu[m] tomo 2, ubi pag. 119 de Brunone sic scribitur: Hic etiam imperator Otto III S. Brunonem Magdeburgensis ecclesiae canonicum, de castro Quernefurde, nobilis viri Domini Brunonis filium, spiritualiter dilexit, et imperialis aulae capellanum fecit. Qui tandem secularis conversationis tumultuationem non sustinens, in Italiam proficiscens, habitum religionis induit, et monachum se fecit. Exinde cum duobus fratribus sui coenobii Benedicto et Joanne eremi solitudinem inhabitavit; tandemque eosdem confratres suos de consilio Domini Ottonis imperatoris in Poloniam misit, ipseque Romanam proficiscitur, a Domino Papa licentiam accepturus, cum iisdem suis confratribus in augmentum coronae suae paganis gentibus Christi Evangelium praedicare.*

11 *Præsedit tunc temporis Romanae Ecclesiae Silvester Papa,.... qui B Brunonis agnoscens causam adventus, licentiam ei cum sociis suis tribuit praedicandi: pallio quoque sibi dato, remisit eum ad Magdeburgensem ecclesiam, per Tagmonem in gentis praesulem consecrandum. Compos igitur voti sui factus, in terram nativitatis suae rediit: in qua aliquamdiu moram faciens, post consecrationem suam mira perfectione claruit, ita quod pedester super aquas incessit. Illo quoque egrediente de Saxonia, sub pedibus aselli ejus in saxo moliebantur vestigia, quae apparent usque in hodiernum diem. Tandem de patrimonio suo, aucto et ditato satis decenter monachorum collegio, ipse cum octodecim sociis profectus est in Pruciam sive Borussiam, et pro fide Christi, quam praedicabat, in eadem provincia a gentibus Pruziae belluinae feritatis, multis suppliciis afflictus, manibus pedibusque abscissis, postremo capite plexus, stipante illum collegio octodecim sociorum, illic cum ipso pariter decollatorum, palmam Martyris est adeptus, anno videlicet Domini MXXI, xvi Kal. Martii.*

12 *Prætermitto recentiores, Paulum Langium et Joannem Trithemium scriptores Benedictinos, qui similia de S. Brunone tradunt, sed et Ordinis sui monachum*

Chronicon
Magdeburgense,

Quidlingburgense,

Saxonicum,

Magdeburgense iterum,

Halberstadense.

Langius et Trithemius.

A *chum faciunt : quod intelligi aliter non debet, quam quatenus Regulam S. Benedicti, quæ a Camaldulensibus quoque observatur, secutus sit. Neque adscribi potest Benedictinis, quia educatus fuit in monasterio Magdeburgensi sub Adalberti cura et magisterio archiepiscopi, quæ verba Langii sunt. Illud enim monasterium, quod Otto primus Benedictinis fundaverat, tunc translatis inde ab eodem Ottone monachis in vicinum montem S. Joannis, incolebatur a clericis sub cura primi archiepiscopi Magdeburgensis Adalberti, anno MCCCCLXVIII ordinati, ut supra ad diem VI hujus Junii ostendimus ; Bruno autem in Italia primum amplexus est institutum S. Romualdi cum Themmo, Benedicto, Joanne aliisque Teutonibus qui Imperatorem anno DCCCXCVI in Italiam secuti, visis Romualdi exemplo et sancta conversatione, ei se tradiderunt similiter exercendos, facti ex non Monachis Monachi eremitæ.*

§ II S. Bruno etiam Bonifacius vocatur, et utriusque Acta uni personæ convenient.

Citati, Dietmarus ceterique, scripsere omnes in Germania et fere in Saxoniam, S. Brunonis patria. Hinc quæ in Saxoniam ab ipso u. puero gesta sunt, illi præcipue celebrant ; quæ in Italia, vix attingunt, contenti dicere, quod eo profectus sit, et clericalem vitam mutaverit in religiosam. Contra Petrus Damiani, qui natione Italus et ex monacho Cardinalis, anno MCLXXII obiit, vix natus, quando martyrium Bruno subiit ; non attingit, quæ suis sanctus Bonifacius, ante suum in Italiam cum Ottone III imperatore adventum gessit ; tantum indicans, ipsum Teutonem fuisse et cum aliis sociis Teutonibus Romualdo adhæsisse.

B *Scriptores diversa notant*

14 Hinc porro, qui scripta Germanorum, et præcipue Dietmari, qui omnium vetustissimus est, de Brunone ; et scripta Damiani de Bonifacio, alia utque alia narrantium, seorsim legerunt, non dubitaverint, quin sub diversis nominibus diversæ etiam personæ designarentur. Attamen si consideratius utraque expendantur atque inter se conferantur ; erit fortasse, qui nobiscum opinetur, uni eademque personæ convenire posse. Imprimis enim nomina diversa, Dietmari Bruno, et Damiani Bonifacius, diversitatem amplius inducere non debent, postquam superiori paragrapho monstravimus, eundem Brunonem Germanis scriptoribus etiam Bonifacium appellari ; et sic appellatum fuisse, antequam in Italiam veniret e Saxonia, ex ipsa Damiani dignoscitur narratione. At enim, quod, cum adhuc Romæ anno nempe DCCCXCVI, in capella regia moraretur, videns ecclesiam antiqui martyris Bonifacii, mox exemplo sui æquivoci ad martyrii desiderium provocatus, dixerit. Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo ipse etiam Christi martyr esse non debeo ? Morabatur tum adhuc in capella regia Bruno, recentem e Germania adductus ; quando se Bonifacium vocari ait, utique prius quam in Italiam veniret.

de S. Brunone et S. Bonifacio,

C *quæ tamen nomina uni conveniunt,*

15 Ex dictis videtur sufficienter sublata esse difficultas primaria et ratio distinguendi personarum præcipua, nempe diversitas nominum : quæ sæpe alios viros etiam eruditos in errorem similem induxit. Memini me notare ad Acta B. Aloysii Gonzagæ tomo IV Junii unum eundemque Philippi II Hispaniarum monarchæ a docto viro Nicolao Rittershusio in tabulis genealogicis, sub duobus nominibus distrinxi in duos, atque inde numerum filiorum regionum amplius, quam par est, ab ipso augeri. Legerat, opinor, in diversis scriptoribus, altera fortassis Hispano, altero Latino, Rittershusius, inter filios Regis censeri Didacum et Jacobum, quarum illud Hispanicis, hoc Latinis usitatius est, ejusdem tamen notionis. Cujus rei ignoratione putaverit ille, duobus diversis nominibus duas quoque personas subesse diversas. Quod prout etiam fuit putasse illos, qui per admodum diversa nomina Bruno et

Bonifacius, martyres diversos intellexerunt ; sed nunc errorem dedocti, hac parte aliter fortasse sentient.

16 Nunc ad Acta utriusque auctoris Dietmari atque Damiani, in speciem diversa, sed quæ unum eundem sanctum martyrem designare probabuntur, si diligenter inter se comparantur. Fuit Damiano Bonifacius suis natione Teuto, vir clarissimus regis Ottonis III consanguineus, et ita carus, ut Rex illum non alio vocaret nomine, nisi, Anima mea. Venit cum illo in Italiam et ad Romualdum, cui, Regem paulo post deferens, adhesit et factus est monachus cum aliis aliquot sociis suis Teutonibus, vixitque in multa austeritate, faciens opera manuum. Post diuturnam vero eremiticæ conversationis vitam, prædicare gentibus Evangelium cupiens, Romam primum perrexit et ab Apostolica sede consecrationem archiepiscopatus accepit. Tum Alpes transcendens in Russiam iturus, duris modis in itinere carnem suam afflixit, ac tandem fidem prædicans decollatus est. Hæc summa Actorum Bonifacii apud Damianum. Eadem fere scribit de suo Brunone Dietmarus, paucioribus tamen verbis. Quod nempe fuit contemporaneus et conscholasticus suus, ex genere clarissimo editus, Ottoni III carus ac desideratus, qui cum ad maturitatem pervenit, ab eodem Ottone desideratus suscipitur ; eumque in Italiam comitatus est ; sed quem non longe post deserens, solitariam vitam quæsit, et de opere manuum suarum vivebat.

17 Explicatius loquitur Chronicon Magdeburgense, Brunonem, cognomento Bonifacium, e palatio Imperatoris confugisse ad Italiæ eremum cum beatis sociis Benedicto atque Joanne, ibique in monachica religione perfectissime conversatum esse. Eisdem socios dat quoque suo Bonifacio Damianus, eorumque gesta gestis ejusdem Bonifacii subnectit in vita S. Romualdi. Reliqua porro Brunonis gesta, apud Dietmarum et Germanos, quod adit Papam, quod facultatem prædicandi gentibus Evangelium ab ipso petiit, quod ordinationem archiepiscopalem accepit, quod Roma in Germaniam rediit, quod in Russiam profectus est, quod se per viam mirifice cruciavit, quod Evangelium gentibus strenue prædicavit, quod martyrio per diminutionem capitis coronatus est in Prussia Russiæque confinibus. Hæc inquam, confer cum Actis a Damiano scriptis, et comperes, utrobique paria esse re ipsa. Adde, quod ut locus martyrii idem designatur, ita tempus quoque idem est, videlicet annus MVM. Id certe de Brunone compertissimum est, quamvis nonnulli chronologi notent annum sequentem cum Sigeberto. Martyrium Bonifacii ad eundem quoque annum MVM refert Veronius in suo Commentario num. 4 et 5 et satis probat, non potuisse citius occidisse ; nec est, cur diutius differatur ; eoque minus, quod Germani, qui Brunonem etiam Bonifacium appellant, Brunonis obitum ad annum MVM referant, aut referre debuerint.

§ III Quæ diversitatem personarum suadere possent, refelluntur.

Jam vero eosdem Sanctos (Brunonem, et Bonifacium) non eundem esse, sed diversos, suadere ex alia parte huc possint. Primum, quia ipsa nomina diversa sunt. Deinde, quia Bonifacius consecrationem archiepiscopalem accepit a summo Pontifice Romæ ; Bruno autem Mersbargi a Taginone, archiepiscopo Magdeburgensi. Tertium, quia alter in Prussiam ; alter vero in Russiam dicitur profectus fuisse ad prædicandum Evangelium. Quartum, quia modus martyrii amborum diversimode narratur. Et Brunoni quidem adjunguntur socii XVIII in martyrio, Bonifacio nullus. Quintum, quia multa de Bonifacio habet Damiani relatio, eaque notabilia ; quæ non habent Germani. Sextum denique, quia natales eorum diversis diebus Ecclesia celebrat a

Quæ dissonant, utrumque unum esse,

que

D
AUCTORE C. J.
ut et præcipua utriusque gesta,

E

inter se comparatu.

F

A que Martyrologio suo inscripsit, Bonifacium XIX Junii, ACTORE C. J. Brunonem vero XV Octobris.

Responsio ad dicta, de nomine,

de consecratione,

modo martyrii,

19 Ad pleraque horum apte responderi potest ex supradictis. Ad primum, quod per diversa nomina non semper denotantur diversæ personæ, sed una sæpe eademque binominis. Sic in casu nostro, qui ab Italis vocatur uno nomine Bonifacius, a Germanis vocatur duobus; Bruno Bonifacius.

20 Ad secundum. Dicit quidem Damianus, Bonifacium ab Apostolica Sede consecrationem archiepiscopus accepisse; vero id non ita intelligendum est, ut ipse summus Pontifex ei censeatur illam re ipsa contulisse per se, sed facultatem dedisse, illam accipiendi, simulque ei tradidisse Pallium, et mississe ad Imperatorem in Germaniam, cujus jussu ab archiepiscopo Magdeburgensi, qui proprius erat Brunonis episcopus et tunc forte Merseburgi cum Imperatore morabatur, consecratus fuit.

21 Ad tertium. Quamvis Bruno scribatur a Germanis, in Prussiam; Bonifacius vero ab Italis, in Russiam missus fuisse apostolus: non tanti id esse debet, ut propterea personarum diversitas inducatur. Bruno, teste Dietmaro, ad Prussiam pergens, eamque nequidquam prædicando pertransiens, in prædictæ regionis confinio et Russiæ, martyr factus est. Quid si de eodem scripserit Italus, longius a loco martyrii remotus quam Saxones, missum fuisse in Russiam, et Russorum apostolum vocet; nonne id facile conciliari possit cum Dietmari sententiâ, et explicari? Imo utrique nationi. Prussis, inquam, et Russis, recte adscribi Brunonem, paucis verbis declarat Martyrologium Romanum, ita habens XV Octobris: In Prussia, S. Brunonis Ruthenorum, seu Russorum, episcopi et martyris. Ex his enim adscribi potest Prussis, quia apud illos videtur mortuus esse et coli; Russis vero, quia eorum episcopus nominatur. Et quidni Prussia proprie dicta; uti ab Helmoldo annumeratur Sclavorum nationibus, inde occidentem versus juxta mare Balticum porrectis; ita ab aliis annumerari non poterit Russorum nationibus; inde orientem versus late dominantibus, seu quod debellato aliquando a Russis, aut viciis fuerit Prussia, seu alia quacumque de causa. Neque necessum habemus ad interiora Russiæ aut metropolim ejus adducere S. Bonifacium, quia regem Russorum (silentibus ea de re Germanis) convertisse dicitur ob Italis, igni rantiibus tamen Regis nomen. Potest namque sub Regis vocabulo illic commode intelligi Regulus quidam Prusiæ vicinus, aut provincie alicujus Præfectus: imo sic debere intelligi, suadet, quod supremus Russiæ Monarcha pridem ante, ad fidem conversus fuerat a Græcis, quam re perrexerunt aut Bruno aut Bonifacius aut Adalbertus.

de diversitate rerum narratarum,

22 Ad quartum et quintum facilis responsio est. Ex eo, quod duorum Actorum, unius Sancti vitam et martyrium scribentium, alter vitæ ejus plures circumstantias, plura martyrio tormenta adjungat; aliter pauciora; inferri quidem potest, hunc aut plura ignorasse, aut compendii amantem plura voluisse scribere: non vero potest inferri distinctio personæ de qua scribunt; nisi forte afferant pugnantia: qualia hic non sunt. Scriptores quidem Germani atque etiam Dietmarus socios xviii Brunoni in martyrio adjungunt, qui et credi debent cum ipso passi fuisse; quomvis de illis toqueat Damianus, quod mirum non est. Illic enim gesta Bonifacii sui in Italia, quæ ipse nulla vidit, ex relatione seniorum prosecutus; non habuit, qui gesta ejus in Germania suggereret, ubi tamen post acceptam benedictionem Papalem vivente adhuc Ottone III, aliquot annos commoratus est, antequam in Prussiam proficisceretur, fortassis anno mvi aut sequenti, atque interea sibi socios comparaverat, qui et comitati sunt abeuntem.

23 Ad ultimum denique respondebitur, diem quo

quis Sanctus memoratur in Martyrologio aut colitur, non semper natalem ejus esse; uti multis probari potest. Exemplum sit in ipso S. Brunone, quo de agimus. Notatur is in Martyrologio Romano die XV Octobris, hisce verbis: In Prussia, S. Brunonis episcopi Ruthenorum et Martyris, qui Evangelium in ea regione prædicans, ab impiis tentus, manibus pedibusque præcisus, capite truncatus est. Si iste dies Natalis Brunoni est; uti Baronius quidem in Notationibus suis, dum tacet aliam, cur hoc die relatus sit aut colatur, causam invenire videtur; et similiter, si dies XIX Junii, quo memoratur in eodem Martyrologio Bonifacius, ejus Natalis foret; jam Bruno non solum alius foret a Bonifacio, verum etiam alius a se ipso: quia verus natalis S. Brunonis, quo per martyrium celo natus est, certo scitur ex Dietmuro incidisse in XVI Kalendas Martii, qui est, XIV Februarii dies. Cur igitur S. Bruno XV Octobris; et S. Bonifacius (cujus diem obitus nec Damianus, nec ullus, quod sciom, alius antiquus scriptor indicat) XIX Junii Martyrologio inscripti sint, nullo nescire, quam operose indagare. Certum est, id nihil officere, quo minus uterque idem sint aut esse possint cum Brunone nostro, XIV Februarii martyrium passo.

24 Atque hæc modo satis sunt super dubitatione mota, unusne an duo sint, prædicti archiepiscopi gentium, et martyres Bruno ac Bonifacius. Quod denique unus memoretur, aliqua ingenii sui monumenta posteritati scripto reliquisse, quod de altero non memoratur; nihilo majorem inducat differentiam personarum. Multum hoc tenus laboratum est inter eruditos de scriptis, quæ sub nomine Brunonis extant, certo auctori assignandis: atque etiam ab ipsis erratum est, dum alii alia Brunoni, Cartusianorum institutori; alii Brunoni Astensi, episcopo Signinensi, alii Brunoni martyri nostro adscribunt. Quæ Brunoni Cartusiano propria sunt dicent scriptores Ordinis ejus atque alii. Quæ propria sunt Brunoni Astensi, discutiet Sollerius noster accuratius, ad ejus Acto xviii Julii. Quæ nostri Brunonis esse dicunt Thritheimus et pauci alii, recuset Bollandus in Commentario ejus XIV Februarii num. 5; sed et rejicit illorum sententiam. Quæ porro scripta a Brunone nostro vere sunt, indicat chronicon Magdeburgense supra citatum; e quo manifeste constat, Brunonem martyrem nostrum conscripsisse vitam S. Adalberti Pragensis episcopi et in Prussia Martyris, sui antea consodalis Magdeburgi.

25 Quænam vero illa et ubi? Edidit Henschenius ad xxiii Aprilis duas S. Adalberti vitas, a contemporaneis scriptas, ignotis auctorum nominibus. Primum tribuit Italo monacho, secundam Germano. Et secundæ quidem hoc principium est: Nascitur purpureus flos Bohemicis terris. Eadem edidit etiam Surius, æque anonymom. Nec inventus est hoc tenus qui auctorem ejus notaverit. Nunc autem illam S. Brunonis, nostri martyris opus esse, videtur mihi luce clarius demonstrare posse ex citato chronico Magdeburgensi. Testatur illud pag. 275, ut diximus, S. Brunonem consodalis sui S. Adalberti Passionem et Actus conscripsisse: pag. vero 279, paulo post medium, profert ex eodem sancto episcopo et martyre Brunone visionem, cuiusdam episcopo divinitus factam, in qua S. Laurentius martyr multa minatur Ottoni II imperatori; quod ab ecclesia cathedrali Merseburgensi, cui Laurentius tutelaris Sanctus præsidebat, passus esset cathedram episcopalem cum redditibus suis auferri, et transferri ad archiepiscopatum Magdeburgensem ob avaritiam archiepiscopi ejus. Cum igitur hæc eadem visio legatur in prædicta S. Adalberti vita, apud nos pag. 191; debet hæc ipsa esse, quam S. Bruno conscripsit. Redeo igitur unde digressus sum, et dico, hoc scriptum Brunonis nihil officere, quo minus ipse atque Bonifacius idem sint quia scriptor Germanus, qui Brunonem ac Bonifacium

D de die natali.

E Scripsit quidem Bruno

F vitam S. Adalberti ep. Pragensis

sed ideo non distinguitur a Bonifacio.

A facium pro eodem habet, illud a Brunone suo publicatum dicit.

Pagii objectio
ex Ademaro

26 Neque ad rem faciunt, quæ Pagius in Critica sua Brunoniana ad annum M VIII, agens de Brunone hoc martyre, sic scribit num. 2: Bollandus in mentem non venit legere, quæ Ademarus, qui hoc tempore floruit, in chronico, de S. Brunone scripsit; quæ ideo, resectis non necessariis, hic referam. Mirum non est id Bollaunda in mentem non venisse, qui suos Februarii tomos (primum quidem ac secundum, in quo de S. Brunone) totos; tertium vero propemotum totum impressos habuit, quando Chronicon Ademari primum proliit in lucem, erutum e tenebris et impressum anno MDCLVII in Galliis a Labbeo nostro. Quod si vidisset etiam Chronicon illud Bollaundus, pepercisset (credo) ut erat modestissimus, honori auctoris Ademari, non citanda narrationem ejus de S. Brunone, quia plane absensa est. Magis miror, Pagio in mentem venisse, visum lectumque a se locum istum Ademari, ad suam Criticam transferre. Tanti profecto esse locus iste non debebat, qui longius aberrat a veritate, quam dissitas fuit a Prussia Russiæque scriptor ejus, in Aquitania monachus: qui ut de rebus Gallicis, quotummodo ei domesticis, certiora habeat, hic fidem obtinere non potest.

contra Bollandum in
Brunone,

B 27 Scribit enim pag. 168, Brunum seu Brunonem, episcopum fuisse de civitate Osburg (Ausburg sive Augustæ Vindelicorum) quæ est in provincia Bojariæ, cum tamen in Sarmia prænobilitatissima Quernfurtensi natus sit et nunquam certæ alicujus sedis episcopus fuerit. Neque vero toto tempore, quo Sanctus noster vixit, aut antea, episcopum Augusta ullum habuit, Brunum aut Brunonem nomine. Consequitur hinc, puriter falsum esse, quod ait Ademarus, Brunonem episcopum petisse ab Imperatore, ut pro eo juberet consecrari in sede sua Augustana episcopum, quem elegerat, nomine Odolricum, sive Udalricum, uti nunc passim vocamus; virum sanctissimum, qui post quinquaginta annorum episcopatus sui obiit anno DCCCCLXXIII; et post se successores quinque habuit, quando tandem seculus est Bruno, istius nominis primus; Henrici Imperatoris sancti frater, et postquam annos XXII episcopatum administraverat, mortuus anno MXXXI.

viam sima.

28 Quis, amabo te, legit hactenus, apud idoneum auctorem, Hungarum distinguere in Albam et Nigram, pro eo quod populus est colore fusco, velut Æthiopes? Quis; S. Brunonem convertisse ad fidem Hungariam? et regem ejus Geitz, sive Geizam, baptizasse? Quis? Ottonem imperatorem in natali protomartyris Stephani a baptismo illum excepisse? quin et regnum ei liberrime habere permisisse, et licentiam dedisse ferre lanceam sanctam ubique, sicut ipsi Imperatori mos est; et reliquias ex clavis Domini et lancea S. Mauritii ei concessisse in propria lancea? imo etiam filio ejus Stephano sororem Henrici, postea Imperatoris, in conjugio dedisse; quam ei (teste Bruschio in episcopis Passaviensibus pag. 123) Henricus ipse jam imperator; anno MIX conjugem tradidit, septem post obitum Ottonis III annis, ejusque rei occasione, ut ait idem Bruschius, Stephanus rex baptizatus, et totum regnum Hungariæ ad Christi fidem plene conversum est, atque Henricus inde Hungarorum Apostolus dictus fuit? Adde, ut alia prætermittam, eundem Ademaram de martyrio S. Brunonis scribere, Pruthenos viscera ei omnia ventris per exiguum foramen lateris extraxisse et fortissimum Dei martyrem fecisse. Hæc scilicet omnia ab homine Aquitano discernere debent Germani, Hungari, Poloni, Prussi Russique apud se gesta, ignorantibus talia et affirmantibus longe alia scriptoribus suis, etiam antiquis et contemporaneis. Quæ de S. Adalberto, Pragensi episcopo, annis undecim ante S. Brunonem in Prussia martyre, idem Ademarus ibidem narrat, a Pagio ad annum DCCCXCVII num. 3 et 4 relata, nihilo melioris notæ sunt.

§ IV Chronologia vitæ S. Brunonis Bonifacii.

D
ALCIORIO C. I.

E Jam memoratis videmur chronologia vitæ S. Brunonis, atque adeo S. Bonifacii, hunc in modum deduci posse. Natus fuit sub annum DCCCCLXXVI, quia illo anno natum fuisse Dietmarum, Brunonis propinquum et Magdeburgi sub magistro Geddone iisdem in studiis condiscipulum; testatur ipse de se Dietmarus, et probari etiam potest ex duplici vita ejusdem Dietmari, tum illa, quam Reineccius ex codice antiquo, ipsius chronico subjunxit; tum ex altera, quem ipse suo Marte compositam eidem chronico præfixit. Nam vita antiqua scribit, Dietmarum anno nativitatæ suæ quadragesimo secundo, cum ecclesiam sibi commissam Merseburgensem administrasset annis x, mensibus vii et diebus totidem, vivere desiisse Kalendis Decembris, anno videlicet MXXVIII; atque adeo secundum hunc computum, episcopus Merseburgensis institutus fuit post mortem Wigeberti anno MXXVIII, et quidem XXIII Aprilis. Quod ad annum ac diem obitus, atque etiam ad annos ætatis spectat, tenet eundem Reineccius in sua Dietmari vita. Inde autem consequitur, retro gradiendo ab anno MXXVIII per annos XII, nativitatem ejus incidisse in annum DCCCCLXXVI. Sed loquitur nobis certior testis, Dietmarus ipse libro tertio chronici sui, temporibus his ego natus sum viii Kal. Augusti, mense Julio, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXVI. Atque inde iterum consequitur, condiscipulum ejus in iisdem studiis Brunonem subeundem annum DCCCCLXXVI in lucem venisse; anno autem DCCCCLXXXI, quo primus archiepiscopus Magdeburgensis S. Adalbertus obiit, et Geddo scholas regerat; potest uterque huic magistro in disciplinam traditus fuisse. Solebant enim illis temporibus pueri quinquennes et sexennes frequenter commendari episcopis aut abbatibus, ut in illorum collegiis aut monasteriis educarentur ac probis moribus litterarumque studiis imbuerentur.

Natus sub annum
976

E

proficiscitur
an. 996 cum
Rege in Italia,
am,

F
Ravennam

et Romam,

30 Finitis studiis, quibus novennium (uti ante ipsum ibidem ab anno DCCCCLXXII vacaverat S. Adalbertus, postea episcopus secundus Pragensis et in Prussia martyr, cujus et vitam Bruno conscripsit) aut decennium impenderit; canonicus Magdeburgensis factus (monachus enim ibi tunc non fuit) Ottoni III desideratus, ab eoque in sacellanum seu regis capellæ præfectum assumptus ipsum anno DCCCXCVI comitatus est in Italiam; ut Ravennæ, ubi Otto aliquamdiu substitit ac familiariter cum S. Romualdo egisse scitur, in ejusdem sancti Firi notitium venit Bruno alique e comitatu Imperatoris; cuiusque adhæserunt ad meliorem vitam conversi. Qui tamen eodem adhuc anno Ottonem comitati sicut Romam quam is pacifice ingressus, Pontificem, post obitum Joannis XV Papæ, constituit ibidem Gregorium V, a quo et ipse coronam imperialem accepit. Quando et Bruno, seu Bonifacius Damiani, ibidem ingressus fuerit ecclesiam antiqui martyris Bonifacii (quæ hodie in monte Aventino) dixeritque; Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo ipse etiam Christi martyr esse non debeo? uti habet Damianus; atque mox addit: Deinde quoque jam monachus factus, tanta se abstinentiæ frugalitate constrinxit etc. quasi dicat, ipsum quidem, ex quo Ravennam venit, adhæsisse Romualdo, sed nondum plane monachum fuisse, quod factus est anno sequenti.

31 Anno namque DCCCXCVII, cum Crescentius tyrannus Gregorium Papam Roma expulerat, rediit eo cum exercitu Otto, Urbem expugnavit, et rebelles Tiburtinos obsidione vallavit; quando eadem venit Romualdus, pro civibus deprecaturus, et iram Imperatoris mollivit: inde autem ad montem Casinum profectus ægrotavit, sanatusque, discipulos suos Bonifacium seu Brunonem atque alios Germanos Ravennam reduxit et in

an. 997 venit
cum S. Romualdo in
Peream,

in

A in Pereo vicina insula exercere vitam eremiticam docuit : in qua quantum profecerit Bruno Bonifacius, multis narrat Damianus. Cum vero post diuturnam eremiticam conversationis vitam (verba ejusdem sunt) ad prædicandum jam ire disponderet, Romam primum pergere studuit more majorum, ut facultatem prædicandi gentibus peteret; quam et accepit.

1001 tendit
denno Romam,

32 Iter illud Romanum debet incidisse in annum MII quando Imperator tertia Romam cogitans, iterum convenit Romualdum Ravennæ, eque occasione Bruno suos in eremo confratres Benedictum et Joannem de consilio Domini Ottonis imperatoris in Poloniam misit, ipseque Romam proficiscitur, a Domino Papa Silvestro licentiam accepturus, cum iisdem suis confratribus in augmentum coronæ suæ paganis gentibus Christi Evangelium prædicare. Verba sunt Chronologi Halberstadensis. Mansit Romæ, aut saltem in Italia, illo anno et sequenti MII fere toto, mortuo interea Ottone sub finem Januarii, eique subrogato, mense Junio in imperium Henrico Pio : ad quem Papa Brunonem, non a se consecratum, sed pallio donatum, et in Germania consecrandum, misit. Ex quo etiam conficitur, ipsum superatis Alpibus non recta in Hun-

B 1002 redit in
patriam suam

gariam, Prussiam aut Russiam tetendisse, ut scriptores Itali indicant, rerum ab ipso posthac gestarum in Germania ignari : sed in terram suæ nativitatæ rediisse, ut loquitur Chronologus Halberstadensis ; ut vero Dietmarus, quod regnante secundo Henrico post mortem gloriosissimi imperatoris Ottonis, Merseburgum venit.

ibique moratus
forte quinquennum,

33 Imo aliquot annos commoratus in Germania fuit, antequam iter in Prussiam instituerit. Missus enim fuit a Papa Silvestro, qui obiit anno MII mense Maio. Susceptus fuit ab Henrico imperatore, electo anno MII mense Junio. Ordinatus fuit a Taginone archiepiscopo Magdeburgensi anno MIV, paulo post obitum Giselarii, qui vii Kalend. Februarii animam reddidit, ut habet Chronicon Magdeburgense, electo. Ab hoc igitur ordinari archiepiscopus non potuit Bruno, nisi hoc ipso MIV : potest tamen ordinatio aliquamdiu dilata fuisse : de qua re nihil habeo quod affirmem. Disco autem ex Chronico Halberstadensi, quod posteaquam in terram nativitatæ suæ rediisset, in ea aliquamdiu moram faciens post consecrationem suam mira perfectione claruit, ac tandem de patrimonio suo, ancto et ditato satis decenter monachorum collegio, ipse cum octodecim sociis profectus est in Prussiam.

radit an. 1007
in Prussiam

C 34 In his locutiones istæ, quod in patria aliquamdiu moram fecit; quod post consecrationem suam mira perfectione claruit (hoc utique notabilis temporis experientia debet innotuisse) quod tandem, postquam de patrimonio suo recte disposuerat, sociosque XVIII collegit, profectus est; hæc, inquam, locutiones innuere videntur, aliquot annorum spatium intercessisse a reditu Brunonis in patriam, usque ad profectionem ejus in Prussiam. Hæc autem debet facta esse, juxta Dietmari computum, anno Christi MVII. Aut enim ille, quod anno duodecimo suæ conversionis Bruno perrexit in Prussiam, Annus autem ille duodecimus, cum conversus sit Vir sanctus anno DCCCXCVI, initium habuit in dicto Christi anno MVII.

et paucos in-
tra menses
exditur,

35 Ex dictis concluditur, Apostolatam Brunonis in Prussia brevem fuisse, cum intra eundem annum XII. anno Christi MVIII, secundum meliores chronologos; et XVI Kalendas Martias, secundum Dietmarum, martyrio coronatus sit. Neque mirabitur tam brevem ejus apostolatam fuisse, quisque consideraverit immanem ferociam barbaræ gentis, taliter addictæ idalis suis, ut prædicatores evangelicos, imo et alios Christi fideles propositis panis arcerent a finibus suis. Hinc et brevis ibi Apostolatus fuit S. Adalberti, utpote qui post medium anni DCCCXCVI a Gregorio PP. V. Romæ eodem missus, atque ex itinere ad celebriores Sanctorum ædes us-

que in Gallias ac Turones, illorum preces Apostolatus D suo implorans peregrinatus, tandem ad primum in Prussiam ingressum male habitus a barbaris, die XXIII Aprilis anni sequentis DCCCXCVII, ab iisdem occisus fuit. Martyrium subiit Bruno anno ætatis circiter XXXII; quandoquidem Dietmarus, qui decem annos ei supervixit atque olim condiscipulus fuerat, scitur mortuus fuisse ætatis suæ anno XLII.

anno ætatis
suæ 32.

36 Acta Brunonis Dietmarum scripsisse lib. VI Chronici sui; sancti vero Bonifacii Petrum Damiani in vita S. Romualdi; jam diximus. Diximus item, priora legi tomo 2 Februarii die ejus XIV. a Bollando illustrata: posteriora tomo 4 Junii die XIX, illustrata a Verovio. Nihilominus, uti Dietmariana intuitu hujus tractatus reculimus, ita operæ pretium videtur Damianiana hic denuo proferre, ut scripta hæc nostra curiosius pernoscere volentibus ad manum sint, et annotationes nonnullas ad majorem claritatem adjicere commodius possimus. Præmittam quoque Actis Damianianis quæ sine capite sunt, quia nihil de parentibus, patria, pueritia, studiis aliisque Viri sancti in Germania gestis memorant, priorem partem ex Actis, a Dietmaro scriptis.

ACTA

S. BRUNONIS BONIFACII M.

Ex Chronico Dietmari et Vita S. Romualdi.

I Incipit Dietmarus. Fuit quidam, Brun nomine, contemporalis et conscholaris meus, ex genere clarissimo a editus, sed divina miseratione præ ceteris, parentibus suis inter filios Dei dilectus. Hic ab Ida venerabili matre sua unice dilectus, magisterio Geddonis b philosophi traditur; et omne, quod habere debuit, cum abundantia ei præbebatur. Hujus pater Brun dicebatur, senior clarus et per omnia laudabilis; amicus, mihi consanguinitate, et omnibus familiaritate, erat proximus. Filius autem ejus et æquivocus, cum mane ad scholam ire debuisset, antequam ab hospitio exiret, veniam petiit, et, ludentibus nobis, in oratione ipse fuit. Otio negotium præposuit; et sic fructificans ad maturitatem pervenit. A tertio Ottone igitur desideratus suscipitur c: quem non longe post deserens, solitariam vitam quæsivit, et de opere manuum suarum vivebat.

Brunonis
Natales,
pueritia,
studia,
a

b

iter cum
Ottone 3 in
Italiam

c

2 Sequitur Damianus. Romualdus cum... Thamo d et cum Bonifacio viro clarissimo, quem nunc felicissimum martyrem se habere Russiana gloria ecclesia et cum aliis conversis Theutonibus e, a Tiburis f oppido ad monasterium S. Benedicti, quod in Cassino constitutum est monte, devenit... Cum his igitur omnibus superius nominatis Romualdus ad Pereum, ubi dudum habitaverat, rediit; ibidemque his et multis fratribus aggregatis et per cellas singulas constitutis, tanto fervore eremiticæ conversationis rigorem et in se et in aliis tenuit, ut illorum vita omnibus, ad quos fama eorundem pervenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obstupesceret? Quis non immutationem Divinæ dexteræ prædicaret, cum vidisset prius homines, sericis, imo deauratis vestibus indutos, crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarum affluentis assuetos, nunc eos cerneret unico birro g contentos, inclusos, discalceatos, incultos et tanta abstinentiæ ariditate contritos? Faciebant autem omnes opera manuum, alii scilicet cochlearia, alii nebant, alii retia texebant, alii cilicia. Quorum tamen omnium vitam B. Bonifacii conversatio longius transcendebat.

F d

e
f

adhæret ibi
S. Romualdo,

g
exercetur in
eremo,

3 Hic denique Regis h fuerat consanguineus, et

h

ita

Concipit desiderium martyrii,
i
in spinis se volutat;

A ita carus, ut Rex illum non alio vocaret nomine, nisi, Anima mea. Erat autem apprime liberalium artium doctrinis instructus, maximeque in modulationis musicæ studiis approbatus. Illic itaque cum in capella regia *i* moraretur, videns ecclesiam antiqui martyris Bonifacii, mox exemplo sui æquivoci ad martyrii desiderium provocatus, ait: Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo ipse etiam Christi martyr esse non debeo? Deinde quoque jam monachus factus, tanta se abstinentiæ frugalitate constrinxit, ut sæpe dominicis diebus et quinta tantum feria per hebdomadam manducaret: nonnumquam vero si articulum vel etiam veprinum cerneret densitatem, illuc se projiciens volutabat. Ex quo cum quidam frater aliquando eum corripere, dicens; Hypocrita, quare hoc, ad captandos popularis auræ rumores, coram omnibus facis? Nihil aliud respondit: Tui sint confessores, mei martyres.

prædicaturus fidem gentibus
B
fit archiepiscopus,

4 Cum vero post diurnam eremiticæ conversationis vitam ad prædicandum jam ire disponderet, Romam primum pergere studuit, et ab Apostolica sede consecrationem archiepiscopatus accepit. Retulit mihi quidam senex monachus, qui eum illuc comitatus de Ravennæ finibus fuerat, quia in toto illo itinere vir venerabilis, cum omnibus quidem, qui eum sequebantur, pedestris ibat, sed ipse jugiter psallens, et ceteros longe præcedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidie comedebat, sed per singulos dies de medio pane et aqua vivens; in diebus festis, ignoto videlicet omni liquamine, quotidiano victui poma quælibet vel herbarum radices addebat.

atque iter nudis pedibus facit
usque in Russiam:
ibi fidem prædicans, accedit Regem,

5 Postquam autem consecratus est, quotidie observabat et monasticum pariter et canonicum in celebrandis Horarum officiis ordinem. Cum vero jam Ultramontanos peteret fines, equo quidem vehebatur, sed venerabilis pontifex, sicut dicitur, nudis cruribus semper et plantis adeo intolerabilem frigidissimæ regionis tolerabat algorem, ut volens descendere, vix pedem ab subhærente ferro disjungeret, nisi aqua prius calida subveniret. Ad gentiles autem postremo perveniens, cum tanta cœpit fervidi pectoris constantia prædicare, ut jam nullus ambigeret, quia vir Sanctus martyrium flagitaret. Illi vero timentes, ne, sicut post martyrium B. Adalberti, coruscantibus miraculorum signis, Sclavonicæ gentis plerique conversi sunt, ipsis quoque similiter eveniret, longo tempore a beato viro manns artificiosa malitia reprimunt; et cupidissimo mori, nolentes occidere, crudeliter ei parcunt.

a quo contemnitur ob vilem habitum,
quo mutato, auditur

C Cumque ad regem Russorum vir venerabilis pervenisset, et constanti animo prædicationi vehementer insisteret; videns eum rex squalidis vestimentis indutum, nudis pedibus incedentem, opinatus est, quia vir Sanctus talia non religionis causa perferret; sed idcirco potius, ut pecunias congregaret. Promisit ergo sibi, quia si ab hujusmodi vaocitate recederet, ipse paupertatem ejus largissima divitiarum liberalitate ditaret. Bonifacius itaque mox ad hospitium sine mora revertitur, pretiosissimis Pontificalibus ornamentis decenter induitur, et sic ad regis palatium denuo præsentatur. Rex vero videns eum tam decoris vestibus adornatum, ait: Nunc scimus, quia te ad vanam doctrinam; non paupertatis inopia, sed veritatis impulit ignorantia. Verumtamen si vis vera credi quæ asseris, eligantur duæ excelsæ lignorum catastæ, brevissimo inter se interstitio separatæ; et igne supposito, cum vaporatæ fuerint, ita ut utriusque struis unus ignis esse videatur, tu transi per medium. Quod si læsus ab aliqua parte fueris, ipsis te penitus consumendum ignibus trademus. Sin autem (quod credi non potest) sanus evaseris, omnes nos Deo tuo absque

difficultate credemus. Cumque hoc fœdus non solum Bonifacio, sed et cunctis quæ aderant gentibus placuisset; Bonifacius ita vestitus velut Missarum solennia celebraturus, prius cum sanctificata aqua et incenso thure undique perlustrans igoem, dein stridentes flammaram globos ingressus, ita exivit illæsus, ut nec minimus capitis ejus capillus videretur exustus. Tunc rex et ceteri qui huic spectaculo interfuerant, catervatim se ad pedes Beati viri projiciunt, indulgentiam lacrimabiliter petunt, et baptizari se instantissima supplicatione deposcunt.

multos convertit cum Rege,
a cujus impio fratre ideo occiditur;
E

7 Cœpit itaque tanta gentium multitudo ad baptismum confluere, ut vir Sanctus ad spatiosum quemdam lacum pergeret, et in ipsa aquarum abundantia populum baptizaret. Decrevit autem rex, ut regnum relinquens filio, ipse quamdiu viveret, se a Bonifacio nullatenus separaret. Frater autem regis, cum ipso pariter habitans, dum nollet credere, absente Bonifacio, ab ipso rege peremptus est. Alius vero frater qui jam a Regis erat cohabitatione divisus, mox ut ad eum vir venerabilis venit, audire verbum ejus noluit; sed de conversione fratris nimia adversus eum ira succensus, continuo comprehendit: deinde timens, ne, si vivum teneret, rex eum de manibus ejus eriperet; in sua præsentia, circumstante non parva hominum multitudine, decollari præcipit. Statim vero et ipse cæcatus est, et tantus eum cum omnibus qui adstabant, stupor oppressit, ut nec sentire, nec aliquod humanitas officium agere aliquatenus possent, sed cuacti velut lapides rigidi et immobiles permanerent.

Auctores necis obrigescunt,
orantibus autem Christianis
E
sibi restituuntur et baptizantur.

8 Rex autem hoc audieas, nimio dolore percussus, omnino deliberat non solum fratrem occidere, sed et cunctos, qui sibi tanti reatus fautores extiterant, gladiis trucidare. Sed cum illuc protinus advenisset, et corpore Martyris adhuc in medio posito, fratrem simul cum reliquis hominibus sine sensu et motu stupefactos adstare conspiceret; hoc sibi cum omnibus placuit, ut prius pro eis oratio fieret, si forsitan illis divina misericordia sensum, quem amiserat, reformaret: deinde si acquiescerent credere, iadulto crimine, viverent; sin autem, omnes ultoribus gladiis interirent. Cum igitur et ab ipso rege et a ceteris Christianis diutius fuisset oratum, non solum prior sensus stupefactis hominibus redditur, sed insuper consilium flagitandæ veræ salutis immittitur. Nam continuo pœnitentiam sui criminis flebiliter expetunt, baptismi Sacramenta cum magna alacritate suscipiunt, super corpus quoque beatissimi Martyris ecclesiam construunt. Verumtamen ego, si de hoc mirabili viro cuncta, quæ dici veraciter possunt, virtutum dona referre tentarem, deficeret forsitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacii virtus proprio indigeat stylo, idcirco tamen illum cum aliis Romualdi discipulis summotenus hic memörare curamus, ut ex eorum laude, quam magus vir gloriosus magister eorum fuerit, demonstramus: quatenus dum celsitudo clientium auribus fidelium insonat, quam excelsus doctor eorum fuerit, ex schola quam tenuit, enotescat.

ANNOTATA.

a Vere clarissima, juxtaque antiquissima familia fuit Brunonis nostri Querfortensis, quam auspiciatur Reusnerus, in suo Operis genealogici Auctario, a Brunone I nobili Domino Querforteosi, anno 880 mortuo; quæ diu post Brunonem nostrum transiit in Mansfeldensem. Pater nostri, Mater, Frater, Nepotes, Pronepotes, Abnepotes, quorum unus fuit Conradus Archiepiscopus Magdeburgensis, alter Lotharius imperator Romanus, memorantur a nobis in Commentario præmisso num. 8 ex chronico Quidlingburgensi.

A b *Successit Gedda, aliis Giddo, in Schola Magdeburgensi magister Ottrico sub annum 980.*

c *Susceptus fuit in Capellanum, seu, ut ego puto, in Præfectum Capellæ regis, et Ottonem anno 996 in Italiam secutus, adhæsit ibi S. Romualdo, cum eoque dein, Tibure Casinum profectus, anno sequenti rediit in insulam Pereum et vitam eremiticam serio aspiciatus est; uti mox narrabit Damianus.*

d *Fuit hic Thonimus, æque ac Bruno Bonifacius, in comitatu Ottonis imperatoris, eique longe carissimus; de cujus conversione plura scribit Damianus in vita S. Romualdi, apud nos die 7 Februarii num. 37.*

e *Inter illos nominatim fuerunt Benedictus et Joannes, deinde in Polonia martyres facti. Illorum gesta describit idem Damianus in eadem Romualdi vita cap. 9. Et nos in Commentario hic præmisso eorundem meminimus num. 9 ex chronico Magdeburgensi.*

f *Notum Tibur, antiqua et nobilis olim civitas, xviii circiter m. v. Roma orientem versus dissita in colle ad Anienem fluvium. Venerat eo Romualdus, ut iratum civibus animum imperatoris, tunc locum cum exercitu obsidentis et extrinsecus minantis, placaret. Quo facto adivit cum suis tironibus orationis causa Casinum, ubi aliquamdiu æger decubuit, ac postliminio cum iisdem rediit ad eremum suam in Pereo insula.*

B g *Varia scriptio est hæc vox, Byrrus, Birrum, Burrus, Byræ, Βύρρος, Βύριον, Βύρις: et non unius significationis. Hic patet sumi pro veste monachali grossa, quæ veluti tunica talaris totum corpus tegebat.*

h *Ottouis tertii, cui etiam carum ac desideratum fuisse Brunonem, et ex genere clarissimo editum; æque scribit Dietmarus.*

i *Capella regia illis temporibus passim vocabantur sacræ Reliquiæ Sanctorum et sacer apparatus ad divina officia peragenda, quæ reges atque imperatores, tum domi servabant, tum etiam, cum in bellum procederent, aut aliter iter facerent, conferre solebant; et qui illis præerant, frequenter sacellani aut archisacellani Capellæ regis dicebantur, evantque passim clerici magni nominis ac dignitatis.*

k *Et ego Bonifacius vocor, utique vel in baptismo vel in confirmatione accepto nomine, dum adhuc in Germania ogebat, ex quo recentissime venerat in Italiam cum aula Ottonis: potestque ibi illi solo nomine præcipue vocatus fuisse, atque ipse illud amasse, ex quo statuit S. Bonifacium martyrem ad martyrium sequi.*

l *Diuturna eremiticæ conversationis vita, debet quadrienni computari. Anno quippe DCCCXCVI ex primo cum Romualdo congressu, melioris vitæ propositum*

D *concupiens, animo ei adhæsit, anno autem sequenti in itinere montis Casini ac reditu in Pereum etiam adhæsit, corpore, ac serio eremiticæ conversationis vitam vixit usque ad annum MI, quo putamus ipsum prædicandi gentibus facultatem a Papa petiturum, Romam profectum fuisse.*

m *Jam diximus, Sanctum nostrum ab Apostolica sede consecrationem archiepiscopatus proprie loquendo non accepisse; accepit illam cum facultate Apostolicæ Sedis ab Archiepiscopo Magdeburgensi Taginane, Mersburgi in Saxonia. Ex his et aliis alibi dictis, intelligitur etiam, non fuisse consecratum Archiepiscopum Bosnensem, ut recentiores quidam scribunt. Non item fuit consecratus in certam sedem, sed in Apostolum gentium, prout petierat a Papa.*

n *Huc usque narrat Damianus, quæ a Brunone seu Bonifacio suo in Italia fuerunt gesta; inde ipsum, transcensit Alpitum, recta mittit in Russiam; cum tamen tunc redierit in Saxoniam patriam suam, ibique consecratus archiepiscopus sit, et aliquot annos manserit, priusquam in Prussiam aut Russiam proficisceretur. Sed hæc extra Italiam gesta sunt, quæ Damianus ignoravit.*

o *Martyrium S. Adalberti contigit anno 997 in Prussia gente Schlavonica. Ex quo intelligi potest, gentem, cui prædicavit Bruno, non admodum remotam inde fuisse quia timebant, ne si mori cogeretur, sui post mortem ejus pronius converterentur, sicut alia gens post martyrium Adalberti pronius fidem Christianam complexi fuerant. Timor iste gentis illius prodit, ipsam non admodum longe ab alia dissitam fuisse, cum tam singularis rei notitia ad ipsam pervenerit.*

p *Rex Russorum cis Borysthenem (ultra certe non processit Bruno Bonifacius) tunc adhuc vivebat Wladomirus, qui cum Anna, Basilii et Constantini Augustorum sorore, uxore sua, fidem Catholicam amplexus dudum fuerat cum suis. Nominant regem Russorum, quem adiverit Bruno, recentiores aliqui cum Maurolico, Busianum; sed is non aliter debet intelligi, quam Regulus aut Dominus regionis alicujus sitæ in vicinia Prusiæ: si tamen illis tale nomen historica fide innotuerit.*

q *Quæ hactenus de gestis Bonifacii sui in Prussia aut Russia narravit Damianus, ex aliorum relatione audita in Italia, in fide scriptoris accepto: fateri tamen debeo, quod scriptores Germani, qui plures sunt et loco martyrii viciniore, de circumstantiis illis admodum notabilibus et memoria dignis, nihil prodiderint.*

Aliæ Annotationes, quas Bollandus ad hæc Acta observavit in vita S. Romualdi, die 7 Februarii; et quas Perovius, 19 Junii, videri possunt suis locis.

INDEX HISTORICUS

Continens nomina illustriorum personarum, quarum in hujus Tomi Actis vel Commentariis mentio fit paulo specialior et notatu dignior; præposita iis † qui Sancti vel Beati habentur.

- A
- A**bgarus, Princ. Edessæ scribit ad Christum 668 d
 Abraham Patriarchæ sepulcrum 352 e
 Abraham Vice-dominus Cenoman. 11 sec. severe
 punitur pro injuriis Ecclesiæ illatis. 696 f
 Adalbero, ep. Herbipolensis in germama 3* a
 Adalbertus Archiep. Magdeburg. an Monachus ad
 S. Maximini et Sanctus 340 b
 Adalbertus Archiep. Mog. 12 sec. dicata ei Mira-
 cula SS. Aurei et Justinæ 48 d
 Adelahidis Abb. Essen. nummus bracteatus 78 a
 Adelais Præposita Bingien. 16 sec. 500 b
 Adelbertus Ab. S. Michoelis Hildesien. decessor
 S. Bennonis 431 f
 Adelherus R. Angl. beneficus S. Botulpho, Ab.
 Icanoen. 327 f
 Adewoldus R. Angl. eidem similiter benefi-
 cus 327 f
 Adenulphus Archiep. Capuæ scribit Acta Marci,
 Nicandri etc. 214
 Adeodatus Episcopus Amerin. 7 sec. in Conc.
 Rom. 301 f
 † Adilbero Wirzburgensis Episc. 5* a 9* d.
 Adimarus Episc. Vulterr. 12 sec. elevat corpora
 SS. Actinæ et Græcintianæ 32 b
 Adolphi Com. Schavenburgh. nummus bractea-
 tus 77 d
 Adolfus Archiep. Mogunt. Heiligenstadii sepul-
 tus 72 c
 Adriana du Petit-Cambray anno 1600 Abb. Fo-
 resti. 322 c
 Adrianus VI canonizat SS. Antoniaum et Benno-
 nem Epp. 162 a
 Adrianus Episc. Rossen. suffrag. Camerac. reco-
 gnoscit Reliquias S. Alenæ 322 b
 Adrianus Imp. sub quo Montanus M. Romæ 225 s
 † Ægidius Ordinis Prædicat. quomodo a B. Sancia
 adjutus 402 a
 † Agathæ V. M. Festum Brachii 17 Junii 211 c
 Agilulfus R. Longorbard. pacem init cum Roma-
 nis 6 sec. 701 b
 Aglibertus Episc. Cenoman. 7 sec. 719 e
 Agnesæ Abb. Quedlinburg. nummus bracteatus
 78 a
 Agnes Abb. Aquiriensis sub qua S. Lutgardis
 199 a
 Agnes Mantuana mater B. Osannæ 561 a
 † Agricola Episc. Avenion. decessor S. Veredemi
 335 a
 Aichradus Ab. Gemmetic. an Sanctus 213 d
 Alaricus R. Visigoth. victus in Gallia 6 sec. 291 f
 † Albani Ecclesia Moguntia fundata 63 a
 Albanus (Franc.) Card. benemeritus de Actis San-
 ctorum 414 e
 Albertus Aust. Card. sollicitat Canoniz. S. Ben-
 nonis 163 c
 Albertus Expuensis O. Hieron. 437 e
 Albizius Falconerius O Serv. Patruelis B. Ju-
 lianæ 768 b
 † Albertus Lingens-pecus convertit S. Raynerium
 Pisanum 348 e
 † Altmannus Passaviensis Ep. tempore schismatis
 Catholicus 3* a, 6* a 9* d
 Altwinus ep. Brixineasis in Alpibus 9* a
 Albertus Princeps Misnæ instituit laudem perpe-
 tuam 127 e
 Albertus Bav. Dux impetrat Corpus S. Bennonis
 165 d
 Albigenium hæresis S. Lutgardis præmonstrata
 196 e
 Alder (Franc.) S. J. Latine reddit recentiora S.
 Bennonis miracula 166 f
 Aldobrandinus (Petrus) Archiep. Raven. probat
 Reliquias SS. Quirici et Julittæ 19 d
 † Aldricus Episc. Cenoman. 9 sec. 721 d
 Alexander III an canonizavit B. Raynerium 343 f
 Alexander VI, orat pro eo B. Osanna 623 c
 Alexander VII (Fabius Chisins) communicat Vitam
 S. Hymerii Episc. 301 c
 † Alexander Fundator Acæmetarum 5 sec. 271 f
 Alexander Episc. Cabilon. 13 sec. transfert SS.
 Ferreolem et Ferrucium 12 d
 Alexander Præses Isauriæ sub Dioclet. 20 c
 † Alexandri M. Ecclesia C Poli 282 c
 Alexius Falconerius patruus B. Julionæ O. Serv.
 767 f
 Alfridus 8 sec. Ab. Elnon. an postea Episc. Tra-
 ject. 30 b
 Algisus Ab. Aquiscinct. hospes S. Odonis Ep. 766 d
 Allatius Leo quid ad Acta Sanctorum contulerit
 Bibli. Vatic. Custos 672 f
 Almeida (Bened.) Archidiac. Conimbr. Commis-
 sorius ad excipienda Miracula SS. Reginarum
 386 b
 Almeida (Joannes) Confessarius Lorvanien. O.
 Cist. Procurator ad Processum SS. Reginarum
 422
 Alphonsus Albicatrius Episc. Conimbric. sana-
 tus per SS. Reginas 409 c
 Alphonsus I R. Lusitaniæ avus SS. Tarasiæ et
 Sanciæ Regg. 386 d
 Alphonsus Card. Infans Lusit. 16 sec. ignotus
 Ciaconio 409 f
 Alphonsus II R. Lusit. Frater SS. Tarasiæ et
 Sanciæ 388 a
 Altmannus Episc. Passav. fund. monast. S. Hyp-
 polyti 708 a
 Amalarius Fortunatus Archiep. Trevir. institutor
 S. Ramuoldi Ab. 340 a
 Amanda mater S. Amandi Erem. 90 a
 Amandus Prior. Aquiscinct. scribit Vitam S. Odo-
 nis Ab. Tornac. 761 c
 Anolinus persecutor Mediolani an sub Nerone
 686 d an alius 3 sec. sub Maximiano 688 f
 Anselmus

INDEX HISTORICUS

- Anselmus Episc. Comen. *transfert Corpus S. Pe-*
regrini 12 sec. 307 d
- Antimius *figitur R. Franc. poter S. Potentini*
M. 477 c.
- † Antonii *Discipuli Joseph et Pior* 238 b 239 b
- Antonius de Vergeio 16 sec. *Archiep. Vesontion.*
127 e
- † Antonius Brixianus *O. Hieron.* 437 e
- Antonius Andreas *frater B. Osannæ* 645 a
- Anturnacensium *Virginum Congregatio cui scripta*
epist. de morte S. Elizabeth Schonaug. 525 f
- Aphrodisius *socius Montani M. Romæ* 225
- Arno *archiep. primus Salzburgen.* 8 * e
- Aquisgranensis *regulæ Canonici, et eorum usque*
ad annum 1500 monasteria 749 c
- † Arbogastus, *socius S. Deodoti, postea Episc. Ar-*
gentinen. 729 d
- Archintus (Phil.) *Epis. Comen. transfert ossa S.*
Agrippini Episc. 306 f
- Arcadius (Ant.) *editor Antologii Græci* 672 c
- Arregiselus *Dux Theodosii II ab Hunnis cæsus*
245 d f
- Areobindus *Dux ejusdem Theodosii contra Atti-*
lam 245 f
- † Amator Episc. *Autiss. ndfert ex Oriente Reliquias*
SS. Quirici et Julittæ 17 f
- † Ambrosii *Pseudo-epistolæ de SS. Gervas. Protas.*
683 b
- Ambrosius *Ab. Auct. Vitæ S. Hymerii Episc.*
Amerini 301 b
- Ammonius *Erem. Ægypt. in Rufinianis sepultus*
244 b et 281 d
- Anatolius *Patr. C. P. hymnogr. de SS. Quirico*
et Julitta 17 a
- † Andreas de Rissa *O. Hieron* 437 b
- Andreas *Gener. VI. O. Servorum B. M.* 770 a
- Andreas *Gambacurta avus B. Petri Pisani* 437 c
- Andreasia *familia Mantuæ ex qua B. Osanna* 552 c
- † S. Anemundi *Episc. Lugdun. corpus* 14 sec. 94 e f
- Angelus de Corsica *cum suis B. Petro Pisano ad-*
jectus 440 f, 443 b
- Angleria *Comitum fabulosus dominatus Mediolani*
698 e
- Anianus *Episc. Veson. cui revelati SS. Ferreolus*
et Ferrucius 10 a
- Animerus *vel Abdaumerus, frater S. Carilephi*
Ab. 287 d
- Anna *Austriaca devota B. Julianæ Falconerix*
766 b
- Anno *ex Præpos. Goslar. Archiep. Colon.* 132 f
- Aribo *sec. XI Archiep. Mogunt.* 67 a
- Aribo *Indicus Cubicularius Juliani Apost.* 232 f
- † Arnoldus *Citharædus Caroli M.* 718 b
- Arnulfus *Dux rebellis Ottoni I Imp. perit.* 745 f
- Arsenius a *Passione* 17 sec. *Ab. Alcobasix Gener.*
O. C. in Lusitania 421 f
- Asper *Dux Theodosii Imp. contra Attilam* 245 f
- Aspasius *Comes persec. SS. Gervasii et Protasii*
684 b
- Athaulfus *an 1 sec. Princeps Aquileiz* 689 d
- † Atticus *Patriarcha C. P. 5 sec.* 246 e
- Attila *R. Hunn. Belgium et Germaniam vastat* 38 c
- Avesgaudus *Episc. Cenoman* 11 sec. 722 f
- Augusti et Cæsares *quando plures simul scribi*
capti 635 f
- † Augustinus *Ep. de SS. Gervasio et Protasio* 681 f
- Augustinus *Capallus Ab. S. Justi Volaterræ* 17 sec.
32 f
- Aureliani *Imp. arcus Vesontione* 5 f
- † Aurelianus *Ab. Alzanat. olius ab Episc. Arelat.*
93 c.
- Aymericus *Ab. Aquiscinet. consulit novo S. Mor-*
lini cænobio Tornaci 764 c
- B
- Baldegisus *Episc. Cenoman. 6 sec.* 719 c
- Balduinus *Barbenzon Prior Oignac. 13 sec.* 206 c
- Baltanus *Rex Persarum 4 sec.* 232 f
- Baronius *allucinatus in obitu S. Ramuoldi Ab.*
337 f
- le Barr (Franciscus) *Prior Aquiscinet. Auctor His-*
torix Monasticæ MS. 761 c
- Bartholomæus *Ep. Spoletinus fundator S. Mariæ*
n Stella O. Aug. 542 b
- Bartholomæus *Malarba primus Generalis O. Hie-*
ron. post B. Petrum 439 e
- † Bartholomæus *Cæsenas O. Hieron.* 437 e
- Barocius (Fred.) 16 sec. *pingit in tabula B. Mi-*
chelinnam 775 b
- Beatrix *Comit. Lotharingiæ curat elevori corpus*
S. Deodati 726 c
- Beatrix de Roania *O. C. Aquirix dotatrix* 209 d
- Belisarius *Dux commendat Vigilio Papæ S. Aure-*
lianum Ep. Arelat. 92 c
- Bella, *soror S. Raynerii Pisani* 355 a
- † Benedictus *Biscopius translatus ad Thorney* 330 c
- † Benedictus *Siculus O. Hieron.* 437 e
- Benedictus *socius S. Aviti Erem.* 292 f
- Benincasa de Benincasis *Pseudo-Archiep. Pisonis*
12 sec. 365 d
- Benincasa *Canon. Pisæ familiaris B. Raynerio,*
et Vitæ Auctor 343 e
- † Benno *Episc. Oldenburg* 129 d
- † Benno *Episc. Osnaburg.* 129 d
- Benno *schismaticus scriptor* 20 * b
- † Berarius *Episc. Cenoman. 7 sec.* 719 d
- Berchtoldus *Comes restaurator Diessen.* 750 b
- Berettarius (Frauc.) *Poeta* 17 sec. *de S. Cechardo*
Episc. M. 120 d
- Beringarii *R. Italiæ privilegia pro Eccl. Lunen.*
119 f
- Bernarda *Lancastria Abb. Lorvan. transfert Cor-*
pora SS. Reginarum 409 e
- Bernardinus de Campellis *Auctor Historix Spole-*
tinæ 95 e
- Bernardus *Oegli Decretorum doctor, format Pro-*
cessum de S. Cunigunde et socc. 98 f
- Bernardus *O. Præd. familiaris B. Lutgardi* 206 e
- S. Bernuarius *Episc. Hildes. educator S. Ben-*
nonis Episc. Misnen. 123 a, 129 f
- Bernardus *sec. 12 Ab. de Moromont de Remen.* 87 e
- Bertha *Reg. Scotix mater S. Berthaldi* 83 c
- Bertholdus 15 sec. *Archiep. Mogunt.* 72 b
- Bertholdus *Episc. Pannadensis, Heiligenstadii se-*
pultus 72 c et 75 b
- S. Bertechrammus *Episc. Cenoman. 8 sec.* 719 c
- Bertholdus, *Chorep. Cenoman. 8 sec.* 720 b
- Betinus (Prosp.) *promotor fidei Romæ* 17 sec.
450 f
- Bezela *mater S. Bennonis Episc. Misnen. 123 a,*
ejus laus 131 c et 135 a
- Blanca *Infans Lusit O. C. soror SS. Tarnsice et*
Sancix 388 b
- Blanca-Maria *Domina Cremonæ, Ducissa Medio-*
lani 15 sec. 701 f
- † Bodo *Episc. Tullen. 7 sec.* 729 e
- Bodo *Ab. Corb. Sax. 14 sec. mittit Reliquias S.*
Justini Pragam 41 c
- Bonifacii *Episc. Capuani sermo de SS. Nicandro,*
Marciano etc 215
- Bor *Eques Misnen. XI sec. beneficus S. Bennoni*
134 f
- Borromæus (Gibertus) *Comes* 15 sec. 64 c
- Bottaccius (Raynerius) *legatus Pisanorum in Ægy-*
ptum 375 f
- Brizani

IN TOMUM IV JUNII.

Brizani populi <i>Germ. ad Oderam</i>	131 c	Cincuinus Mon. <i>faber in Anglia. Vita requiritur</i>	453 d
Brigitta soror <i>Conventualis, scripsit Psalterium</i>	25 * f	Clarembaldus de Roseto <i>12 sec.</i>	88 a
Brun pater <i>S. Brunonis-Bonifacii</i>	35 * cf.	Claudius <i>Martyrum delator et persecutor an Præfectus Vesontione</i>	24 e
Bruno <i>Episc. Lingon. 10 sec. fundat Canonicos S. Veroli</i>	312 c	† Colmanni <i>Sancti varii</i>	453 a
Bruschus (Leonard.) <i>curat imprimi Mantuæ vitam II. B. Osannæ</i>	664 e	Comorrus <i>Comes Armoricus 6 sec.</i>	299 f
Brutenus <i>Præp. Misnen. xi sec.</i>	441 f	Conradi <i>Archiep. Coll. diploma pro Heiligenstad. 13 sec.</i>	68 b
Buchardus <i>primus Episc. Misnen. 10 sec.</i>	426 f	Conradi <i>Episc. Effurt. nummus bracteatus</i>	77 f
Buckhardus <i>Præf. Misnen. xi sec. S. Bennoni injuriosus</i>	137 c	Conradus <i>Ab. S. Albani Mogunt. 13 sec.</i>	39 e
Buda <i>V. cognata S. Elizabeth Schonaugien.</i>	323 f	† Conradus <i>Dalmata O. Hieron.</i>	437 e
Byzantius <i>Hymnog. de SS. Quirico et Julitta</i>	16 d	Conradus <i>de Adelhusen cum fratribus iv, sec. 12 dotat Ecclesiam in Eighset.</i>	99 c
C		Consulares <i>qui et quando dicti</i>	685 b
Cadaranus <i>Episc. Bengor. in Anglia</i>	453 a	Cornelius <i>Dux et persecutor in Gallia 3 sec.</i>	6 f
Cæcilia <i>mater S. Odonis Ep. 11 sec.</i>	763 e	Cosmus III <i>Dux Hetruriæ curat translationem S. Raynerii in novam arcam et sacellum a se constructum</i>	381 f
Cælestinus III <i>dirimit conjugium Alphonsi Legion. cum S. Tarasia Lusit.</i>	389 f	Craaft. <i>Epis. Misnem. decessor S. Bennonis</i>	133 c
Cæsar Borgia <i>Dux Valent. orat pro eo frustra B. Osanna</i>		Crescentius (Jo. Pet.) <i>Auct. Præsidii Romani et Hist. Hieron.</i>	437 d
Cains <i>Papa ordinat SS. Marcum et Marcellianum</i>	470 d	† Cronanus <i>an Episc. Fern. ?</i>	1407 e
Cains <i>Ep. Mediol. post Anatolonem</i>	686 c	† Cunera <i>V. M. an Ursulana</i>	96 c, 98 c
Callinicus <i>scribit vitam S. Hypatii in Rufinianis</i>	247 b	† Cunegundis, Mechtundis, Wibrandis, Christiana, <i>Virgines peregrinæ</i>	1 * e
Canisius (Petrus) <i>scribit Præfationem ad Mrlum Germ. quod ideo ipsius appellatur</i>	477 a	† Cunigundis <i>Abb. in Austria</i>	705 a
Cantipratanus (Thomas) <i>scribit Vitam S. Lutgardis</i>	187 b	Cunissa <i>seu Cunigundis uxor Friderici Bavari</i>	750 a
† Carileffus <i>fundator monasterii Anisolæ</i>	716 f	† Cyriacus <i>Papa Ursulanus</i>	108 f
† Carilephus <i>socius S. Avti Ab.</i>	286 a	Cyrus <i>Commentar. scripsit Acta S. Leontii</i>	456 c
Carissimus <i>Falconerius pater B. Julianæ</i>	768 b	D	
Carolomannus <i>Ab. Elnon. F. Caroli Calvi</i>	30 b	Dacianus <i>persec. in Hisp. ad varia tempora distractus</i>	669 a
Carolus Magnus <i>fundat Episcopatum Heustadensem 8 sec.</i>	743 e	Dædalus <i>instructor balnearum Sacæ in Sicilia</i>	490 d
Carolus IV <i>Imp. 14 sec. Pragam ad S. Viti mittit Reliquias varias</i>	63 e	Dagobertus II <i>R. Fundator Heiligenstadiensis 7 sec. 40 f et 45 c curatus a lepra; ejus Anniversarium</i>	71 d et 72 c
Carolus V <i>Imp. sollicitat Canoniz. S. Bennonis</i>	163 c	Dalmatius <i>Ab. successor S. Isaaci C Poli 5 sec.</i>	250 b
Casanata <i>Card. 17 sec. Ponens in causa B. Petri Pisani</i>	450 f	David <i>Archiep. in Scotia, an Sanctus ?</i>	3 b
Castelbranco (Bernardus) <i>O. C. 17 sec. Procurator in causa SS. Reginarum</i>	413 e	Deipara <i>Virgo quo die obierit et quamdiu post filii Ascensionem</i>	525 c
† Castor <i>Presb. excepit S. Potentinum 475 f fingitur ejus frater</i>	477 f	Delecius <i>Card. agit causam SS. Reginarum</i>	413 d
Castor <i>Zetarius Palatii sub Dioclet.</i>	470 d	Delphinus <i>Episc. Burdegal. magister SS. Paulini et Amandi</i>	484 a
Castrina <i>fingitur soror SS. Castoris et Potentini</i>	477 f	Denia, <i>pyrata Saracenus 12 sec.</i>	367 c
† Catharina <i>V. M. confortat S. Lutgardem</i>	192 e	Deodatus <i>Episc. Tollen. 7 sec. confusus cum S. Deodato Ab.</i>	726 d
Catharina <i>Albuquerqueia Abb. Lorvan. visu SS. Reginarum dignata</i>	409 e, 416 c	† Deodatus <i>junior in Apri-monasterio</i>	730 a
Ceffinius (Franciscus) <i>submittit Acta S. Raynerii Pisani</i>	345 b	Desideratus <i>Chorpp. Cenoman. 8 sec.</i>	720 c
† Chadoindus <i>Episc. Cenoman. 7 sec.</i>	719 c	Dextrina <i>figmenta de SS. Cyrico et Julitta</i>	20 b
Chiffletius (Jo. Jac.) <i>examinatus in nomine Chryso- polis</i>	4 f	Deus <i>dedit 6 sec. Presb. Ravennat.</i>	674 c
Childebertus <i>R. Fr. commendat Figilio PP. S. Aurclianum Ep. Arelat.</i>	92 c	Didericus <i>Van Paeschen Antuerpien. ter Hiero- solymam profectus</i>	78 e
Childericus <i>R. Franc. S. Deodato donat Vallem- Galilæam</i>	730 c	Diepurch, <i>soror S. Gebhardi archiep. Salisburg. fundatrix Richerspergæ</i>	10 *
Chimentellus (Valerius) <i>I. V. D. in Academia Pisana 17 sec.</i>	343 c	Dionisius <i>Pat. CP. 16 sec. inscribuntur ei Me- naxa Venetiis excusa</i>	672 a
Chlodoveus <i>I. R. Franc. Visigothos fundit</i>	291 f	Dionisius <i>Præf. Orient. 5 sec.</i>	266 b
Christiana <i>amita S. Hervari Ab. 6 sec.</i>	300 d	Dietherus <i>Archiep. Mog. confirmat indulgentias Heiligenstad 15 sec.</i>	71 b
† Christina <i>Mirab. familiaris S. Lutgardi</i>	195 c	Dominicus <i>de Crema Confessarius B. Osannæ Mantuanæ</i>	553 c
Christophorus <i>Com. frater S. Bennonis Epi- scopi</i>	129 b	Domicianus <i>Præses Lycaoniæ sub Dioclet.</i>	20 c
Christophorus <i>Marchio Baden. 12 sec.</i>	107	Domitius <i>Falcoius versu complexus elogium B. Osannæ</i>	557 d
Chromatius <i>Præf. sub Dioclet. 3 sec.</i>	469 b	† Domnolus <i>Episc. Cenoman. 6 sec.</i>	719 c
† Cilinia <i>mater S. Remigii, Officium auct. Huc- baldo</i>	29 a	† Donatus <i>Patronus Misneu.</i>	144 f
			Drogo

INDEX HISTORICUS

- Drogo et Pipinus *infantes filii Caroli Calvi Elnoue sepulti* 30 b
 Dulas *Disp. S. Bessarionis* 241 e
 Dulcia Reg. Lusit. *mater SS. Tarasix, Masaldæ et Sancix* 388 a
- E
- E**balus *Præpos. 12 sec. Remen.* 87 f
 Edgarus Rex Angl. *transfert varias Sanctorum Reliquias* 330 a
 Edmundus R. Angl. *beneficus S. Botulpho* 329 c
 Egbertus *frater S. Elizabeth Schonang. et Vitæ scriptor 12 sec.* 499 b
 † Eico *Episc. Misuen. xi sec.* 134 e
 † Eligius *Tornaci inchoat monasterium S. Martini* 763 d
 Elisabeth *S. Leopoldi Austriæ Marchionis soror* 7 * a
 Elizabetha de Wans *abdicata Abbatia Monacha Aquiriæ, familiaris S. Lutyardis* 188
 Emicho Ab. *versus scribit in laudem S. Elizabeth Schonang.* 500 b
 Emmanuel Menesius *Episc. Conimbr. Sebastianum Regem in Africam secutus* 413 b
 Emserus (Hieron.) *sec. 16 edit Vitam S. Beunonis Episc.* 121 c
 Enkenvort (Wilh) *Card. Orator Cæs. pro Canoniz. S. Bennonis* 163 d
 Eulalius *Episc. Chalcedon. 5 sec.* 267 d
 Elentherus *vir dives C. P. sub Arcadio* 254 f
 Eleusius *non Elesius Præses Bithyniæ sub Diocl.* 470 c
 Elpidius *Architectus Imperialis 5 sec.* 275 e
 Ehippus *Decanus Palatii Rufinian. 5 sec.* 272 c
 † Epiphanius *Episcopum ordinat S. Tychonem* 82 c
 Ernestus *Archiep. Magdenburg sec. 15* 125 c
 Ernestus *Princeps Misnæ instituit laudem perpetuam* 127 f
 Ethelwoldus *Episc. Winton. 10 sec. varia Sanctorum corpora transfert* 324 c, 330 a
 Eudocia *Imp. exstruit Ecclesiam B. M. in Eudocæanis C. P.* 1 a
 Eugenius IV *Papa fautor O. Hieron 440 f et concedit indulgentias* 443 a
 Eugenius *Episc. Attin. ornat Corpus Nicandri M.* 214
 Eunicus *Presb. institutor SS. Manuel, Sabel, Ismael 232 f vel Eunoicus* 233 f
 Euphrosyna *uxor S. Mauri peregrini* 95
 Eusebius *Judam Thaddæum faciens fratrem Jacobi refutatur.* 668 e
 Eutherius *Episc. Carnot. 6 sec. amicus S. Aviti* 288
 Eutyclus *Diac. ad quem scripta Vita S. Hyppatii* 347 f
- F
- F**abianus *Præses Romæ sub Dioclet.* 470 e
 † Fabius *Roma translatus in Umbriam* 2 b
 Falco *Falconerius ambit nuptias B. Julianæ* 768 d
 Falconerius (Franc.) *legat 20,000 scuta ad Canonizationem B. Julianæ* 772 c
 Faynus (Bernardus) *Auctor Mrlii Brix. Lavellongæ familiæ Brix. an S. Digna merita M.* 228 b
 Federicus *pater S. Beunonis Ep. Misnen.* 123 a
 Feducius (Angelus) *14 sec. Ep. Pisaur.* 774 b
 † Felix M. *Valentæ in Gallia ejus visio* 6 c
 Feltrii, *Principes, Urbini, fautores O. Hieron. 14 sec.* 440 c
- Ferdinandus *Aust. sollicitat Canoniz S. Bennonis* 163 d
 Ferdinandus *Com. Flandriæ frater SS. Tarasix et Sancix* 388 a
 Ferrarius (Philip.) *quomodo in catalogis suis citet tobas Ecclesiarum* 3 a
 Ferrettus (Joan Petrus) *scribit de Sanctis et Episcopis Raveuall.* 674 a
 Florentinius (Franc) *editor Mrlii Hieronymiani* 229
 † Florentius *Erem. post Episc. Argentin. socius S. Deodati* 729 d
 † Florinus *Patronus Schonaugiæ* 499 b
 Fortunatus *Episc. Aquil. post S. Hermagoram* 689 d
 Franciscus *ex Comitibus Elciis A.-Ep. Pis. probat translationem S. Raynerii 17 sec.* 382 a
 Franciscus *Symard, Episc. Nicopol. 16 sec. Suffrag. Versout.* 12 f
 Franc Sylvester O. *Præd. XL Gener. 16 sec. scribit Vitam B. Osannæ* 553 a
 † Franciscus *Ceechus O. Min. noa fuit frater B. Micheliæ* 775 e
 Franciscus *Wiler O. F. formot Proccssum de S. Cunigunde et socc.* 99
 Franciscus *Marchio Mantuæ devotus B. Osannæ* 555 f
 Franco *Episc. Cenoman 8 sec.* 721 b
 Franco II *Episc. Cenoman. 6 sec.* 721 c
 Francorum *exordia et progressus* 478 d
 Frederici *Imp. I nummus bructatus* 77 c
 Fredericus *Merseburgensis Episc. pro Heiligenstad scribit* 70 b
 Fridericus *Dux Saxonix, fundator Academiæ Wittenbergh. 16 sec.* 125 c
 Fritigil *Reg. Marcomannorum conversa 4 sec.* 685 e
 Fulcardus *xi sec. Ab. Elnon.* 30 f
 Fulco A-Ep. *Remen. 9 sec. an Sanctus* 212 a
 Fulco *Episcop. Cracoviensis* 33 * f
 Fulco *sec. 12 Archidioc. Remen.* 87 f
 Fulgentius *Episc. Attinen. 11 sec.* 213
- G
- G**alez-Maria *Sforzia Dux Medioloni 16 sec.* 701 f
 Gaudentii *Sancti plures* 706 c
 Gaudentius *Architectus Neronis an Martyr?* 706 a
 Gaufridus I *Episc. Cenoman. 13 sec.* 725 d
 Gaufridus II *Episc. Cenoman 13 sec.* 725 d
 Gauziolenus *Episc. Cenoman. 8 sec.* 720 a
 Gebehardus *Episc. Ratispon. 4 sec. molestus S. Ramuoldo Abbati* 338 f
 Gebehardus *Archiep. Salisburg. an Sanctus? Vita apud Surium.* 3 a
 Gedovinus *Ab. in Armorica 6 sec.* 299 d
 Geddo, *philosophus, magister S. Brunonis* 35 * e
 Geilo *Episc. Lingon. 9 sec.* 312 c
 Georgius *Dux Saxonix 16 sec. ei dicata Vita S. Beunonis* 125 a
 Gerardus *Archiep. Mogunt. 13 sec. transfert Corpora SS. Episcoporum in nova Ecclesia S. Albani 64 f, Diploma pro Heiligenstad.* 68 e
 Gerardus *11 sec. pater S. Odous Ep.* 763 e
 Gerlacus *sec. 14 Archiep. Mogunt. mutat diem Dedicationis Heiligenstad.* 66 c
 Germanus *pater S. Amandi Erem.* 90 a
 Gervasius *ex Episc. Cenoman. Archiep. Remen. 11 sec.* 722 f
 Gianius (Archangelus) *Auctor Vitæ B. Julianæ* 766 b

- Gillebertus Elnonen. *carmine describit x sec. incendium Ecclesie* 31 a
 Girbaldus *Episc. Tullen. 8 sec.* 729 e
 Gisloaldus *Episc. Viridunen. 7 seq.* 732 c
 Gizerichus *Rex Wandal. in Africa 5 sec.* 245 f
 Glandulfus *pater S. Raynerii Pisani* 347 e
 Goda *Ab. Lorvaniensis 13 sec.* 403 c
 Godefridus *Dux Brittan. Armor. transfert Corpus S. Hervæi* 300 e
 Gonzaga (Ludovicus) *Electus Episc. Mantuæ 16 sec.* 664 a
 Goswinus *Mon. S. Albani 12 sec. scribit miracula SS. Aurei et Justinæ* 38 d, 48 a
 Gotahardus *Ab. Attahen. 11 sec. O. B.* 341 b
 Gotzbertus *Cantor S. Albani Mog. 12 sec.* 49 a
 Gratianus (Ant.) *Episc. Amerin. scribit Vitam S. Hymerii* 301 e
 † Gregorii *Turon. errores circa SS. Gervosium et Protasium, Naborem et Nazarium* 692 c
 Gregorius *an S. Hermagoræ corvus ejus vitam scripserit?* 689 b
 Gressenick (Wilhelmus) *Ab. Steinfeld. scribit metricè Vitam B. Hermannii* 480 e
 Gualcherius *9 sec. Episc. Lunen.* 120 a
 Gualterus *Ep. Cumerac. 11 sec.* 765 d
 Gualterus *Hoiensis, ejus statua Maukirchen in Bavaria* 744 f
 † Gueneganus *Ab. in Armorica 6 sec.* 300 d
 Guerokus *Comes Vehctensis 6 sec.* 299 f
 Guiardus *A-Ep. Camerac. 13 sec. S. Lugardi familiaris* 203 c
 Guidalbertus *Dux Urbini precibus B. Osannæ restitutus* 639 b, 642 a, 643 e
 Guido *Episc. Comen. transfert varia Corpora Sanctorum ex Iasula* 307 e
 Guido *Episc. Cenoman. 12 sec.* 724 a
 Guido *Episc. Senon. 13 sec. transfert Reliquias Calvimout.* 85 b
 Guilielmus *Episc. Cenoman. 13 sec.* 724 c
 Guilielmus *Guegen. Episc. Nannet.* 300 e
 Guilielmus *Ep. Petracor, consecrat Ecclesiam S. Aviti et Corpus transfert* 292 b
 Guilielmus *Card. S. Angeli 12 sec. legatus in Lusitaniam pro divortio Alphonsi Legion. et Tharasis Lusit.* 389 f
 Guilielmus *Ord. Min. Bononiæ an Sanctus? ejus Epitaphium* 3 c
 Guilielmus *Dux Bav. Mausolæum S. Bennoni erigit* 166 e
 Gundulphus *Episc. Meten. an Sanctus?* 308 a
 Guntherius *Episc. Cenoman. 9 sec.* 722 b
 Gunthrus (Balthasar) *Præpos. Diessæ 17 sec.* 746 c
- H
- H**adevigis *cognata S. Elizabeth Schouaugien.* 525 f
 Hadrianus *Presb. S. Hervæi Ab. 6 sec.* 300 c
 Halden (Franc.) *S. J. colligit miracula S. Bennonis* 122 e
 Halvidis *Abb. Acquir. 13 sec. sub qua S. Lutgardis* 187 c
 Hamelinus *Episc. Cenoman. 12 sec.* 724 f
 Hardericus *8 sec. Ab. Mediol. SS. Gervasii, Protasii et Simpliciani* 702 b
 Hardericus *sec. 12 Ab. Mosomen. de Remen.* 87 e
 Haregarius *benefactor Ecclesie Cenoman.* 719 a
 Hartmannus *Subdiac. Heiligenstad. 13 sec.* 69 a
 Hartmannus *14 sec. Decanus Heiligenstad.* 67 e
 Hartmannus *Decanus S. Albani Mog. 12 sec.* 49 a
- Hartwigus *I Præpos. Diessen.* 750 b
 Hastingsus *Norman. Dux Gallie et Italie infestus.* 119 e
 Hatta *mater S. Conradi Ep. soror B. Rassonis* 747 a
 Helenus *Comes in Armorica 6 sec.* 299 b
 † Helias *Propb. cur olim a Carmelitis cultus 18 Junii* 213 a
 Helprardi *Martyrium sub Antonino fabulosum* 295 b
 Hemina, *Gurcensis ecclesie fundatrix* 6 * e
 Hennigh (Joannes) *16 sec. vir in Saxonia eruditus* 134 c
 S. Henrici *Imp. Diploma pro Eccl. Heiligenstad.* 67 a
 Henrici *II Imp. nummus bracteatus* 78 b
 Henricus *a Lotharingia 17 sec. Archiep. Remen.* 89 c
 Henricus *Episc. Tarsen. Coad. Abrinc. 17 sec.* 89 c
 Henricus *Card. postea R. Lusit. cultum SS. Reginarum inchoat* 411 f
 Henricus *Welpen Ab. Aluen. 17 sec. elevat Ossa Ven. Sibille de Gagis Aquiriæ* 187 f, 209 b
 Henricus *Præpos. sec. 13 Heiligenstad.* 67 f
 Henricus *Presb. instructor S. Raynerii Pisani* 355 a
 Henricus *III Imp. Gostariam tradit S. Bennonem* 123 b
 Henricus *IV Imp. ob investuras excommunicatus 11 sec.* 765 e
 Henricus *3, Niger dictus, imperator, filius Conradi 4 * f, 6 * d*
 Henricus *4 imperator, 4 * a contra Gregorium Papam VII* 2 *
 Henricus *Auceps Rex Germ. ejus statua Maukirchen. 744 f ejus nummus bracteatus* 78 d *Fundator Misnæ* 126
 Henricus *frater Ottonis I Imp. Dux Baviaræ* 744 c
 Henricus *Comes de Castello Remis 12 sec.* 88 a
 Henricus *Mojor-domus S. Albani 12 sec.* 49 a
 Henricus *Dapifer Patrouis Eccl. in Eichsel* 100
 † Heribertus *A-Ep. Colon. suitor S. Ramuoldi Ab.* 339 a
 Herlemundus *Episc. Cenoman. 8 sec.* 719 e
 Herlemundus *II Chorep. Cenoman. 8 sec.* 720 a
 † Hermagoræ *M. Episc. Aquil. Acta quando et qua fide scripta?* 689 b
 † Hermannus *Steinfeld effigies vetus* 477 b
 Hermannus *A-Ep. Colon. sollicitat Canoniz. S. Bennonis* 163 c
 Hermannus *Ab. S. Martini scribi Historiam restaurati Monasterii sui* 674
 Hermannus *Præpositus S. Mariæ Tornaci 11 sec.* 764 f
 Hermannus *de Gunterode Presb. Heiligenstad. 13 sec.* 69 a
 † Hertericus *Prior Hemmerod. O. C.* 666 e
 Hervæus *Episc. Nannet. transfert Corpus S. Hervæi Ab.* 300 e
 † Hidulphus *Treviren. familiaris S. Decodato Ab.* 731 a *an Episcopus?*
 Hieronymus *Episc. Brandenburg. adjutus a S. Bennone* 158 a
 Hieronymus *vel Hieremias Ep. Justinopol. 15 sec. recipit Reliquias S. Nazarii Ep.* 741
 Hieron. *Prior Olivet. filius spiritualis et Scriptor Vita II B. Osannæ Mantuanæ* 553 d
 † Hieronymus *Brundusinus O. Hieron.* 437 e
 Hieronymus *de Komerstat 16 sec. Consil. Ducis Bav. satagit pro Translatione S. Bennonis 165 et 166*

INDEX HISTORICUS

- Hildebertus Archiep. Mog. 10 sec. transfert corpora Decessorum 63 b
Hildebertus 12 sec. Episc. Cenoman. Archiep. Turon. 724
Hildebertus Ab. Montis-Tumbæ O. B. invenit corpus S. Autberti Episc. Abrinc. 498 e
Hildegardis mater S. Alenæ V. M. 316 a
Hildelinus I Ab. Schonau. 12 sec. fundator Parthenonis synonymi 499 b, 529 b
Hildebrandus Mon. Heumerod. O. C. 668 f
Hincmarus Archiep. Remen. 9 sec. fundator xenodocheii 89 f
Hoddingus 8 sec. ex Cenoman. Bellocacensis Episc. 720 d
Hoellus Episc. Cenoman. 11 sec. 723 e
Homo Dei socius S. Raynerii in Syria mortuus 352 f
Honestus Archiep. Raven. 10 sec. transfert corpus S. Ursicini M. 674 d
Huardus Episc. Leodien. velat S. Lutgardem 194 c
Hubertus Episc. Cenoman. 10 sec. 722 c
Huebaldus Prior Elnonensis scribit de SS. Quirico et Julitta 15 f ejus Epitaphium 30 c
Hugo Episc. Cenoman. 12 sec. 724 b
Hugo Episc. Vesont. sec. 11 transfert SS. Ferrucolum et Ferrucium 12 a
Hugo sec. 14 Scholasticus Heiligenstad. 67 e
Hugo Card. Prænest. 15 sec. concedit Indulgentias Eccl. Calvimont. nomine Concilii Basil. 85 e
Hugo sec. 12 Ab. Altvillar de Remen. 87 e
Hugo sec. 12 S. Basilii de Remen. 87 e
Hunni sæpe Thraciam depopulati 245 c
Hunus et Huna pii conjuges in Alsatia, benefici S. Drodato Ab. 728 f
Huvarnion pater S. Hervæi Ab. 296 d
Hugonis Card. S. Sabinæ Legati in Germ. diploma pro Heiligenstad. sec. 13 68 d
Hyppolyta Leonarda condit Pisauri Mausolæum B. Michelinæ 774 f
- I
- I**da mater S. Bruonis Bonifacii 35 * e
Iggebrandus Præpos. Cardonen. 13 sec. 482 c
Iguera (Hieron.) Pseudo Chronicarum in Hispania figulus 24 b
Innocentius II subjicit ecclesiam Werthineusem Dies sensi 750 b
Innocentii tertii obitus S. Lutgardi revelatus 197 e
Innocentius VIII mandat reddi corpus S. Bonmerenti 784 e
Innocentius XII concedit Missam et Officium pro B. Juliana 773 d
† Irenæus Episc. missus in Galliam 6 b
Isaac Episc. Lingon. 9 sec. transfert Corpus S. Veroli 312 c
† Isaacius 4 sec. Monachus C. Poli 250 et 4
Isabella Regina Neapolitana Ferrariæ Caput S. Bonmercati venerata 788
Isabella Marchionissa Mantuæ curat monumentum marmoreum B. Osannæ 555 f, supplicat pro ejus Canonizatione 556 d
Ismael R. Sarac. victus in Lusitania 386 d
- J
- † **J**acobus Apost. Christianos ad Conimbricam juvat 92 b
† Jacobus Assis. O. Min. 16 sec. vir sanctus e
Jero vel Gero Abbas ad S. Pantaleonis Colonix 1 c
Juanna Reg. Neapol. obtinet costam S. Raynerii Pisani 344 d
- K
- K**eyerloherus (Innocentius) scribit Vitam B. Rathonis 746 f
Keul (Michael) Abbas modernus Steinfeldix 478 f
Knackrichius (Joannes) S. J. Rector Heiligenstad. submittit monumenta Ecclesix Cath. 73 e
Kinga regina Polonix 34 * e f
- L
- Joanna Florentina O. Serv. discipula B. Julianæ 769 c f
Joannes XIII Ecclesix Misnensi confirmat fundationem 126 f
Joannes Archiep. Mogunt. 66 e
Joannes Episc. Capuæ 11 sec. ejus sermo de SS. Nicandro, Marciano etc. 215
Joannes Episc. Comen. 6 sec. an Decessor S. Agrippini 306 c
Joannes Vasques Coronado Præfectus arcis Mediolanensis 30 * c
Joannes Abbas Lambaccensis 3 * c
Joannes Ep. I. Justinopol. 8 sec. 738 b
Joannes Bose Episc. Mersburg. 15 sec. 148 d
Joannes Episc. Lausan. 13 sec. transfert SS. Ferrucolum et Ferrucium 12 d
Joannes Episc. Misnen. Primus sollicitat Canonizationem S. Bennonis 163 d transmittit Tertius Corpus ejus Monachium 165 e
Joannes Episc. Numburg. a S. Bennone sanatus 157 e
Joannes Ab. Affligem. O. B. 13 sec. 201 e
Joannes primus Ab. Calvimont. 12 sec. 88 f
Joannes Abbas Elnon. 12 sec. 15 f
Joannes Bergman, Archidiaconus Grandivallen. format Processum de S. Cunigunde et Socc. 99
Joannes Canon. Cremon. scribit miracula S. Hymerii 302 b
Joannes de Liro Presb. S. Lutgardi a morte visus 197 f
Joannes Hammanus S. T. Prof. format Processum de S. Cunigunde et socc. 99 a
Joannes Vannegus Carm. Mart. in Africa 453 f
† Joannes Chrysostomus amator Monachorum 99 f
† Joannes Fanensis O. Hieron. 437 e
† Joannes Pacius O. Hieron. 437 e
Joannes della Barba Legatus Pisan. ad Joannam Reg. Neap. 344 e
Joannes Bonus frater B. Osannæ 591 c
Joannes Ochs Parochus et Commissarius in causa S. Christianæ V. 113 b
Joffridus 12 sec. Decanus Remen. 87 f
Johava Rex Brittan. Armor. 6 sec. 299 f
Jonas ex milite Monachus CPoli 5 sec. 250 b vel 256 a
Jorannus sec. 12 Ab. S. Nicasii de Remen. 87 e
† Jordanus O. Pr. Gener. submersus obit 204
Joseph Episc. Cenoman. 8 sec. 721 a
† Joseph hymnogr. de SS. Quirico et Julitta 16 c
Joseph Vasques de Acunha 17 sec. Gubernator Mediol. 703 c
Juanro Dux Ruthenorum 34 * e
† Judas Thaddæus ex XII an missus ad Abgarum 668 f
Juditha uxor Henrici Ducis Saxonix 747 c
Jugduvalus Præfectus Armoricæ 6 sec. 296 d et 299 f
† Julianus Episc. Cenoman. 3 sec. 715 b
Julianus Apost. Imp. Persecutor CPoli 232 f
Julius II jubet examinari vitam et miracula S. Bennonis 142 e
Justus Bonvicinius Ab. 15 sec. S. Justi Volaterræ 33 d
† Juventius Episc. Ticin. unus an plures? 689 b

L

L ambertus Chorep. Cenoman. 9 sec. deinde Episcopus	722 b
Lambertus 11 sec. celebris Dialecticus Insulis in Flandria	763 b
Lampertus Gerveldensis Mon. xi sec. Scriptor	138 a
Laucassia familia in Petracor. an ex ea S. Avitus Erem.	294 e
Landwardus Episc. Minden. 10 sec.	498 d
Languschis (Jacobus) Legatus Venetus ad Genuenses 15 sec.	740 d
Laurentius a S. Spiritu Ab. Alcobas. format Processum pro Canon. SS. Reginarum	385 f
† Lauro Can. R. Aug. an et quis sit	487 c
† Liborius Episc. Cenoman. 4 sec.	714 b
Lietaudus Prior Calvimont. O. Præm. scribit Vitam S. Berthaldi	84 e
† Linus Papa non fuit Episcopus Vesontionensis	6 a
† Liudgerus frater S. Hildegimi	742 c
Leo IV beatificat Osannam Mantuanam	556 a
Leo IX Deodatensis antea Præpositus	727 b
Leobinus Discip. S. Aviti Ab.	289 c
Leofgarius a Danis occisus an Sanctus	2 e
Leontius Procons. Campaniæ contra S. Montanum	226
Leontius Præf. urbis CPoli 5 sec.	267 e
Leothericus 10 sec. A-Ep. Senon. transfert varias Reliquias	314 f
Lesko minoris Poloniæ rex	34 *
Levoldus Toparcha in Dilbeck pater S. Alenæ V. M.	315 a
† Libertatis V. Reliquiæ in Calvimont.	84 e
Luipramus Archiep.	8 * e
Lucas de Alemannis Episc. Volaterræ 16 sec. transfert SS. Actineam et Græcunianam	33 o
Lucignanans (Franc.) rhythmicè scripsit Vitam B. Michelinæ	774 c
Lucinus Ab. Bonæ-vallis in Pictavis 6 sec.	292 a
Lucius frater S. Amandi Erem.	90 a
Ludolfus Halberstadensis Episc. pro Heiligens-tad. scribit	70 b
Ludovica O. Præd. neptis B. Osannæ	592 e
Ludovicus Transmarinus VII R. F.	351 b
Ludovicus Gratia Auctor tertiæ Vitæ B. Osannæ	555 c
† Lupus de Olmedo propagator O. Hieronym. in Hispania	437 b
Lybussa vetustissima Bohemiæ Regina	77 e

M

M abilio (Joannes) colligit Acta S. Hildegimi Ep.	742 f
Macedo (Franc) ¹ 7 sec. Romæ Procurator Canoniz. SS. Tharasiæ, Sanciæ Regg.	387 b
Macharius Ab. Steinfeld. 13 sec.	482 c
Madrucciorum familia Tridenti, benemerita de Ord. Hieron.	442 b
Magdalena uxor Com. Borromæi B. Osannæ cara	15 sec. 594 c
Magliabechius (Ant.) Florentiæ Bibliothecarius Magni Ducis	120 e
† Majanus Ab. in Armarica 6 sec.	299 c et 300 d
Mainardus Episc. Cenoman. 10 sec.	722 d
Malatesta (Lealis) Ep. Pisaur. 14 sec.	774 b
Malatesta (Pandolphus) fautor O. Hieron.	440 f
Manasses Archiep. Roman. sec.	765 d
Marcellianus persecutor sub Juliano Imp.	706 f
Marcomanni populus Germaniæ, qui et ubi? 685 d	
† Marci Episc. Atin. atas correctæ	214
	Junii T. IV

Marcinannus Ab. Medianen. in Vosago 8 sec.	733 e
† Marcus Mantuanus O. Hieron.	437 e
† Marcus de Verona. O. Hieron.	437 b
Margareta de Syckerke 16 sec. Abb. Foresti O. B.	322 b
Margarita Seraphina, O. Annunt. familiaris B. Osannæ	553 b
Margarita Austriaca Reliquias S. Lutgardis mit-tit Henrico Lusit. R.	188
Margarita Dux Mantuæ familiaris B. Osannæ	583 e
Maria mater SS. Marci et Marcelliani	469 b
Marianus Florentinus Auctor Chronicæ MS. Minorum, unde Vita B. Michelinæ	774 d
de Marinis (Pilleus) Archiep. Genuen. 15 sec. reddi Corpora SS. Nazarii et Alexandri	740 c
Marquys (Jacobus) Ab. S. Martini Tornac. scribit Historiam suorum Decessorum	761 e
Martianus sub Justino Imp. notarius, testis Acto-rum SS. Quirici et Julitiæ	20 b
Martini V Breve pro Ord. Hieron.	442 c
† Martini Ecclesia Princeps Moguntia et Heiligen-stadii	66 e
Martinus Ab. Cellæ-veteris a S. Bennone sanatus	157 e
Martinus S. T. D. Parisiis in libro Ethicorum agit de Martyrio incruento	108 f
† Martinus Ep. Turon. communicat Cenomanis Re-liquias	695 d
† Martinus de Catalonia O. Hieron.	437 b
† Martinus de Faxinali O. Hieron.	437 e
Martinus ædituus cui revelatum corpus S. Nazarii Ep.	738 d
Matbæus Austriacus Card. sollicitat. Canoniz. S. Bennonis	163 c
Matthias Hovius Archiep. Mechlin. recognoscit Ossa S. Alenæ	322 c
Mauritius Episc. Cenoman. 13 sec.	725 a
Mauritius Ab. S. Martini O. C. cananizandus pra-ponitur	162 b
Mauroleon hymnog. de SS. Quirico et Julitta	9 f
Maxentius hospes S. Mantani M. in Pontia	226
Maximianus notarius non scripsit Acta S. Victoris Martyris Mediol.	688 c
Maximilianus Emm. Dux. Bav. celebrat Jubilæum S. Bennonis 17 sec.	186 e
† Maximinus Episc. Trevir. excipit S. Potentinum cum filiis	475 c
† Maximianus Ab. Miciac. excipit SS. Avitum et Carilephum	286 c
Maximus Episc. Atin. 4 sec. struit Eccl. Nican-dri M.	214
Maximus Præf. Campaniæ persecutor 11 sec.	213
Meginwardus Ab. Augien. xi sec. sese abdicat	138 a
Meginwardus Frisengensis episcop. catholicus tem-pore schismatis	9*d
Mello (Joannes) 17 sec. Episc. Cominbr. iudex in causa SS. Reginarum	415 b
Mendoza (Maria) Abb. Lorvan. sub qua translata SS. Reginæ	410 b
Meroboduus R. Marcomannorum	685 e
Merolus ex Chorepiscopo Episc. Cenoman. 720 c	
de Metellis familia Pisauri, unde B. Michelina	774 e
† Michaelis Apparitio in Monte tumbæ S. Autbertus Episc. Abrincen.	498 c
Milo Mon. et Doctor Elnonensis 28 f ejus Epita-phium	30 b
Mingarda mater S. Raynerii Pisani	347 e
† Moedocus Episc. Fern. successorque ejus	331 f
	Molanus

INDEX HISTORICUS

- Molanus (Joannes) scribit *Fastos Sanctorum Belgii etc.* 188
 Moretus (Theodorus) S. J. *vir eruditus* 17 sec. 700 c
 † Mormedus *Ab. in Armorica* 6 sec. 300 d
 Moschion *socius S. Hypatii in Rufinianis* 253 f
- N
- † Nazarii Passio *an a Coævo scripta et corpori apposita* 688 a c
 Nestorius A-Ep. C. P. *hæreticus deprehensus* 266 b
 Nicephorus Calixtus *corruptor Triodii Pentecostarii et Paracletii Græcorum* 672 b
 Nicetas (Lavid) *scribit de SS. Quirico et Julitta* 11 sec. 15 e
 Nicolaus Episc. Camerac. 12 sec. *devotus S. Alenæ* 317 e
 Nicolaus Episc. Cenoman. 13 sec. 725 a
 Nicolaus Episc. Misnen. 14 sec. *liberatus a S. Bennone* 146 e
 Nicolaus Episc. Misnen. 16 sec. 163 f
 Nicolaus Card. S. Crucis *sec. 15 concedit Indulgentias Ecclesiæ Calvinant.* 85 c
 Nicolaus Gruner. *Presb. Misnen. servat Corpus S. Bennonis* 165 e
 † Nicolaus de Furcha *O. Hieron.* 437 b et d *cui ununtur ejus socii* 443 c, 449 d
 Nicolaus *Palatinus* 31 * b
 Nicolaus Andreasius *pater B. Osonnæ* 561 a
 Nicostratus *Custos carceris Romæ sub Dioclet.* 470 a
 † Nobus M. *sub Constantino, quo vel quis?* 212 c
 Norogna (Elisabetha) *O. C. quo suæ atatis anno testota sit de Fr. per SS. Reginas curato* 16 sec. 414 b
 † Numerianus *Archiep. Treviren.* 7 sec. 732 b
- O
- Octavianus *persecutor Romæ* 224
 Odelbertus 9 sec. *Episc. Lunen.* 120 a
 Odo O. Præd. 13 sec. *vir sanctus* 666 a
 Offredus *Episc. Cremon.* 12 sec. 313 c
 Olearius (Joan. Christophorus) *Auctor Isagoges ad nummos bracteatos* 76 e
 † Olyva et Libertas V. V. *Reclusæ in Calvinante: Reliquiæ eorum* 84 e
 Omnudius R. *Hunnorum pater Attilæ* 245 f
 Omundus 7 sec. *nobilis Brabantus a S. Alena illuminatus* 317 a
 †† Oonphrii *monasterium Romæ in Janiculo, caput O. Hieron.* 444 a
 de Orlandis (Joannes) *Vicarius Episc. Spolet. transfert Corpus B. Marinæ Spolet.* 551 d
 Ortizius Blasius *Canon. Tolet. Secretarius Adriani V scribit ejus itinerarium* 161 f
 Osanna V. *Sor. Osredi R. in Anglia* 453 c
 Oswaldus *Episc.* 8 * f
 Otto I *fundat Ecclesiam Misnensem* 10 sec. 127 b
 Otto II *Comes Bavariorum restaurator Diessen.* 750 b
 Otto III *Imp. humiliat se coram S. Ramuoldo Ab.* 339 c
 Otto Marcio *Misnen. fundator Cellæ-veteris Ord. Cist.* 140 d
 Ottonis IV *Imp. nummus bracteatus* 78 b
 Ottocari, *Styræ comites varii* 6 * f, 7 a*b
 Otwinus *Episc. Ticin.* 10 sec. 498 d
- P
- Pandolphus *Princeps Capuæ* 10 sec. 214
 Papinianus *frater S. Pasicratis Atinen. M.* 221
 de Pardis familia *Pisauri affinis B. Michelinæ* 774 c, 778 f
 Paschalis II *Papa confirmat Episcopatum Camerac. S. Odoni* 11 sec. 765 d
 Paternianus *Ep. Bononiensis* 7 *
 † Pavacius *Episc. Cenoman.* 4 sec. 714 f
 Paula *Malatesta Dux Mantuana restauratrix Mrii Dominicanorum* 5 sec. 583 d
 † Pauli *Erem. Ecclesia ia Basileen. Dixc.* 110 a
 Paulinus *Episc. Nolæ discip. S. Amandi Bardagal.* 484 a
 Paulinus *Presb. Mediol. de Vita S. Ambrosii* 682 e
 Paulus III *Ordini Hieron. nominat protectorem* 16 sec. 444 b
 Paulus de Aretio *Archiep. Neapol. soncte mortuus* 16 sec. 212 f
 Paulus *Diac. quomodo scripserit Vitom S. Syri Episc.* 689 b
 Paulus *Gard. de Cæsiis* 16 sec. *Protector Ordinum Casinensis et Hieronymiani* 444 b
 † Paulus *Quirini O. Hieron.* 437 e
 † Pegia V. 7 sec. *in Anglia* 324 e
 Peregrinus *Justinopol. indicat corpus S. Nazarii Ep.* 738 e
 † Perrazza *Perrazzanus O. Hieron.* 437 e
 Petrocianus (Silvester) *pater B. Marinæ* 551 a
 Petrus *Episc. Faren. suator O. Hieron.* 440 c
 † Petrus *Apost. Auctor Canonis Missæ et ordinis in ea servandi* 9 c
 † Petrus *Hispanus O. Hieron.* 437 e
 Petrus *Gualieranus successor B. Petri Pisani* 440 c
 Petrus *frater SS. Tarosix et Sancix* 388 a
 Petrus de Hagenbach 15 sec. *occupato Brisaco mole perit.* 699 b
 † Petrus *Gambacurta pater B. Petri Pisani* 437 c
 Pipinus R. *Francorum Cenomanis inducit Chorepiscopos* 720
 Placidia *Regiaa Ravennæ Ecclesiam S. Joannis condit et Reliquiis ornot.* 19 d
 Philippi *Pseudo libellus de SS. Gerv. et Prot.* 683 e
 Philippus de Jantonibus 16 sec. *Ab. S. Justi Voluterræ* 33 c
 Philippus *Ab. Bonæ spei scribit de SS. Quirico et Julitta* 15 f
 † Philippus *Arimin. O. Hieron. ejus effigies* 445 e
 † Philippus *Fulgariensis O. Hieron.* 437 e
 † Philippus de S. Agatha *O. Hieron.* 437 b
 † Philippus *O. Serv. habita donat B. Julianam* 768 e
 † Philippus de Argyrione *an socius S. Calogeri* 318 a
 Philippus-Maria *Vice-Comes* 15 sec. *Dux Mediolani* 701 f
 Philoteus *Episc. Chalcedon. ordinator S. Hypatii* 258 a
 Pipinus et Drogo *infantes filii Caroli Calvi Elnone sepulti* 30 b
 † Polycarpus *Presb. Romæ sub Dioclet. multos baptizat* 470 d
 † Polycarpus *Ep. S. Irenæum et socios in Gallias mittit* 7 e
 Pompejus *Episc. Ticin. successor S. Syri an hujus Vitam scripserit?* 689 b
 Poppo *Archiep. Trev. an Sanctus?* 2 d
 Possessor *Princeps Cenomanniæ* 3 sec. 715 d
 Primus *Cabillonensis suppositivus Auctor Topographiæ Sanctorum* 24 b
 Principius *Episc. Cenoman.* 5 sec. 713 c
 Proba *soror S. Amandi Erem.* 90 a
 Puccius

- Puccius (Bernardinus) *Auctor Vitæ B. Petri Pisanii* 436 b
- Q
- Quadratianus *Præceptor Juliani Imp. et persecutor* 706 e
- R
- R**adbodus *Ep. Noviom. 11 sec.* 763 e
- Raderus (Matthæus) *S. J in Bavaria Sancta agit de S. Bennone et mutata par Saxoniam fide* 163
- Radigast *idolum Sclavorum* 135 b
- Radulphus *Oconomus S. Martini Tornaci 11 sec.* 764 b
- Raimbertus *Ab. Deodaten. 8 sec.* 735 e
- Ramirez (Didacus) *Episc. Conchen. refert pro Canoniz. S. Bennonis* 162
- Raphael de Pardis *O. Min. scriptor Vitæ et miraculorum B. Michelinæ* 774 c, 781 a
- Rathbotho *puter B. Rassonis* 747 a
- Rathardus *fundator monasterii S. Georgii Diessæ* 749 d
- Rauracus *Epist. Nivern. post S. Deodatum* 729 c
- Raymundus *Card. S. Pamachii condii Processus de S. Cunigunde et Sociabus V. V. 97 corpora elevat.* 108 b
- Raynaldus *Archiep. Remen. 15 sec.* 88 e
- Raynaldus *Comes Castri Portiani in diœc. Remen. 11 sec.* 87 a
- Redelindis *cognata S. Elizabeth Schonaugien.* 525 f
- Reginaldus *Episc. Cenoman. 12 sec.* 724 d
- Reginaldus *O. Præd. 13 sec. M. in Africa* 666 b
- Reimboldis *assignatur Patronus S. Runuoldus* 337 f
- + Remigius *Episc. Remen. ordinat SS. Berthaldum et Amandum* 83 c
- de Reynette (Gabriel) *Præpositus Deodatensis 17 sec.* 726 a
- Richardus *Archiep. Trevir. sollicitat Canoniz. S. Bennonis* 163 c
- Richardus I *Dux Norman. Benedictinis donat Ecclesiam Montis-Tumbæ* 498 e
- Richardus II *Dux Norman. elevat corpus S. Auberti Episc. Abrinc.* 498 e
- Richbertus *an 1022 Præpos. Heiligenstad. 67 b*
- Rodulphus *sec. 12 Ab. S. Theodorici de Remen.* 87 f
- Richolpus *Archiep. Mog. 9 sec. fundat monasterium S. Albani* 63 a
- + Rigomeri *Translatio* 719 b
- Rignetius (Franc.) *Præpositus Deodatensis edit Vitam S. Deodati* 726 c
- Rivarnus *avunculus S. Hervæi Ab.* 296 e
- Rivanon *mater S. Hervæi Ab.* 296 e
- Robertus de Croy *Episc. Camerac. 16 sec. jubet recognosci Reliquias S. Alenæ* 322 b
- Robertus *Episc. Cenoman. 9 sec.* 722 b
- Robertus de Courbeton, *anno 1411 Ab. S. Pauli Vesontion.* 12 d
- Rodulphus *Archiep. Colonien. fabulose assertus pro 12 sec.* 698 e
- Rodulphus *Archiep. Remen. 12 sec.* 87 a
- Rodulphus *Archidux Austriæ 14 sec.* 700 b
- Rogerus *Com. Portuensis in Diœc. Remen. 11 sec.* 87 b
- Rolandus *Dux Caroli Magni, an Sanctus ?* 2 c
- + Romualdus *Ab. fundator Camaldul. S. Bonifacium mittit in Russiam* 665 b, 759
- Rostandus *Episc. Avenion. condit orcam S. Veredemi Episc.* 335 a
- Rostius (Petrus) *Mon. Steinfeld. scribit de S. Potentino ut Confessore* 478 f
- Rotbertus *R. Franc. 11 sec. cogit Concilium in Airiaca* 314 f
- Rotgarius *Comes invasor Episcopatus Cenoman. 8 sec.* 719 f
- Rudolfus de Clumnegh *Balivus adest inspectioni B. Christinæ V.* 107
- Rufini Varii, *consules Romani* 243 c
- Rufinus *Præf. Prætorii sub Anadio* 243
- Ruffinus *conditor monasterii Rufinianen.* 242 c
- Ruffinus *persecutor in Hispania sub Diocl.* 438 f
- Rupertus *Ab. Bamberg. xi sec. Simoniacus* 138 a
- + Rupertus *ep.* 2 * b
- Ruyrus (Joannes) *scriptor de Sanctis Vosagi, et S. Deodato* 726 b
- S
- S**alomon *Rex, Sanctus apud Habessinios* 212 b
- Salvagus (I. B.) *Episc. Sarzanen. transfert assa Cechardi Episc. M.* 119 b
- Salvatur *Salvatorius communicat vetus Offitium B. Michelinæ.* 775 e
- Samsonis *Archiep. Remen. privil. pro Ecclesia Calvimont.*
- Samuel *Rissalius 16 Ab. S. Justi Volaterræ* 33 c
- Sancius I. R. *Lusit. pater SS. Tarasiæ, Mafaldæ, et Sancix.* 388 a
- + Savinus *Comes Autissiodor. 4 sec. peregrinatus in Syriam* 17 f
- Saxius (Josephus Antonius) *scribit de Sanctis Gervasio et Protasio* 29 * a
- Scacciararia *familia Pisis S. Ruynerius* 399 f
- Sforza (Joannes) *Princeps Pisauri 14 sec. fautor O. Hieron.* 440 c
- Schienfredus *invasor Episcopatus Cenoman. 6 sec.* 719 c
- Schimidius (Jo. Andr.) *scribit de nummis ecclesiarum Cathedralium* 77 d
- + Sebastianus *convertit SS. Marcum et Marcellianum* 468 e
- Sebastianus R. *Lusit. jubet instrui causam SS. Reginarum* 512 f
- Secundinus *socius S. Aviti Erem.* 292 a
- De Senis (Jo. Bap.) *advoc. consistor. Relator de Vitu et mirac. S. Bennonis* 163 f
- Segardus *Ab. S. Martini Tornac. post S. Odanem* 766 d
- Segenfridus *Episc. Cenoman. 10 sec.* 722 d
- Seguinus *Episc. Matiscon. 13 sec. transfert SS. Ferrvolum et Ferrucium* 12 d
- + Sergii et Bacchi *Reliquæ et cultus Heiligenstadii* 72 d
- Sergius *Mon. Auctor Officii de S. Calogero* 490 f, 492 b
- Severianus *nominatus non ordinatus Episc. Cenoman. post S. Principium* 717 e
- + Severinus *Episc. Colon. familiaris S. Anando Burdeg.* 485 b
- Seufredus *Chorep. Cenoman. 8 sec.* 720 b
- + Stephani *Reliquæ et miracula apud Senones* 312 d
- Sigebodo *Comes fundator Steinfeld.* 476 b
- Sigelhardus *Mon. scribit de SS. Aurco et Justina* 39 b
- Silicæus (Jo. Mart.) *Archiep. Tolet. 16 sec.* 161 f.
- + Silvanus *Ab. Magister S. Zenonis Ab.* 711 a
- + Simon et Judas *App. Patroni Gostarien. in nummis bracteatis* 77 c
- Sojerus *Cantor S. Mariæ Tornaci 11 sec.* 764 f
- Sonderoldus

INDEX HISTORICUS.

- Sonderoldus Ep. Mogun. anno DECC occisus a Normannis 2 c
 Spinola (Gaspar) Architalassus Genuensium x sec. 740 c
 Stapulensis (Jac. Faber.) edit revelationes S. Elisabeth etc. 500 b
 Stephanus Galmet. 17 sec. Ab. Calvimont. 89 b
 Susanna S. Berengarii Regis, uxor Arnulfi Comitum Flandriæ Elnonensibus benefica 30 e
 Syffridus II Archiep. Mogun. idemque senior dictus respectu immediati successoris Synonimi 67 d
 † Syri Episc. Ticin. Chronologia successorum 689 a
 Syriana Tertiaria Minorum convertit B. Michelinam 777 c
- T
- Tonestia V Cenomanem. 719 a
 Teterius SS. Quirici et Julittæ Acta scripsisse fingitur. 17 d
 Theobaldus de rubeo monte Archiep. Vesontion. 13 sec. 12 e
 Theodoricus xi sec. Vicarius S. Bennonis 138 c
 Theoduricus Episcop. 8 * e
 Theodorus Episc. Icon. scribit Acta SS. Cyrici et Julittæ 15 d, 19 f
 Theodorus 14 sec. Cantor Heiligenstad. 67 c
 Theodorus Moretus S. J. vir eruditus 17 sec. 700 c
 Theodosius Proconsul persecutor sub Nerone 686 f, an Ecclesiam SS. Gervasii et Protasii C. P. struxerit 688 a
 Theoldus R. Scotiæ, pater S. Berthaldi 83 c
 Thimotheus socius S. Hypathii in Rufin. 254 a
 Thomas Masodiensis Episc. 13 seq. pro Heiligenstad. scribit 70 b
 † Tilmannus Episc. Tripol. Coadjutor Constantien. format Processum de SS. Virginibus in Eighsel. 107
 † Titus Imp. modestissimus 126 d
 Torquatus Apostata sub Dioclet. 470 e
 Toxus Rex Hungariæ 10 sec. invadit Bavariam 744 c
 Touchsesius (Jo. Anselm.) Eques Polonus exornat Romæ Vitam B. Petri Pisani. 436 c
 Tranquillinus pater SS. Marci et Marcelliani 469 b
 Tripontius Præfectus Phrygiæ persecutor. 231 a
 Truchses (Jo. Eques) S. J. intendit miraculis S. Bennonis colligendis 122 d
 Trudana mater S. Tenestinx V. Cenoman. 719 a
 † Turibius Episc. Cenoman. 3 sec. 697 d
 Tussinianus (Rodolphus) Auctor Historiæ Seraphicæ; seorsim Italice scribit Vitam B. Michelinæ 744 c
- U
- Urbicius cubicul. CPoli 5 sec. amicus S. Hypatii 257 e, et 281 e
 Uskittelus Monach. transfert SS. Adulphum et Botulphum 330 b
 Urraca Reg. Lusit. Franciscanos excipit 395 e
 † Ursicinus Archiep. Ravennæ transfert Corpus S. Ursicini M. 673 f
 † Ursula Historia an et quomodo revelata S. Elizabeth Schonaug. ex Browero 525 d
 Ursulanarum aliquot alibi sepultæ 108 e
 Ursulani Martyrii quam incerta Historia. 96 c
- V
- Valentinianus Imp. 4 sec. an sub eo Martyres aliqui? 706, 707
 † Valentinus Patronus contra epilepsiam 152 e
 † Valeria an mater SS. Gervas. Proth. an bis geneli para? 685 b
 Vasconsellia (Magd.) O. C. scribit Elevationem et Translationem SS. Reginarum 410 b, 426 b
 Vespasianus Imp. an Christianos persecutus? 456 c
 † Victar Patronus Santensis M. 74 c
 † Victoris M. Mediol. Acta an ab oculato teste scripta? 688 c
 †† Victurus et Victurius Epp. Cenoman. 713 d
 Vigilantius Episc. Atin. sec. 4 devotus Pasicrati et Dariæ 214
 Vigilius Papa Arelatæ præficit S. Aurelianum Episcopum 91
 Villanius A. Ep. Pisonus 12 sec. 365 d
 a Vitriaco (Jacobus) per S. Lutgardim a tentatione liberatus 196 f ejus obitus 205
 † Viventii Reliquiæ ubi sint 85 a
 Volodimirus Rex Russorum Christianus 10 sec. 759 a
 Vulgrinus Episc. Cenoman. 11 sec. 723
 Vulphroedus magister S. Hervæi Ab. 298 b
 Vultrogotha Childeberti R. Franc. uxor. 718 a
- W
- Wallasser (Adam) editor Mrlui Germ. quod Canisii dicitur 477 a
 Weirtz (Melchior) Ord. Præmon. 16 sec. scribit acta S. Potentini Steinfeld. 476 d
 Werbneri Archiep. Mog. 13 sec. diploma pro Heiligenstad. 69 f
 Werhneri Culmensis Episc. diploma pro Choro Heiligenstad. 70 b
 Wernherus Ab. S. Albani. Mog. 12 sec. jubet scribi miracula SS. Aurei et Justinæ 48 d
 Werenherus baro fundator Richerspergæ 10 * c
 Wichbaldus Ab. Corbeix Sax. 13 sec. 41 c
 Wichpertus, olio nomine Guibertus, antipapa sub nomine Clementis 9 * d
 Wideradus Abbas Ful. obiit an. MLXXV 2 f
 Wideradus xi sec. Ab. Fulden. laureatus 138 b
 Wigerus Præpos. Hildes. Præceptor S. Bennonis 130 a
 Wilhelmus Archiep. Vesont. 13 sec. transfert SS. Ferreolum et Ferrucium 12 d
 Wilhelmus March. Misnem. S. Bennoni gravis 141 f
 Wilhelmus Conquæstor Angliam obtinet 11 sec. 724
 Willi (Jacobus) S. J. curat describi miracula S. Bennonis 122 e
 Willigodus socius S. Deodati 728 d
 † Witigo Episc. Misnen. 13 sec. transfert Corpus S. Bennonis 121 c, 141 e
 † Wolfgangus Episc. Ratispon. monasterio S. Emmeramni Abbates reddit. 337 a
 Wolfgangus Boekli I. V. D. format Processum de SS. Cunigunde et Socc. 99
 Waldradus Præpos. S. Deodati 11 sec. cui inscripta hujus Vita metrica 726 a
- Z
- Zacharias O. Min. Auctor primi Conventus in Lusit. 395 e
 Zeno Episc. Iconii narrat Acta SS. Quirici et Julittæ 20 b
 Zeno Presb. Erem. Æg. in Rufin. 5 sec. 281 f
 Zoroastes Barignanum Pisauri fundat Mausoleum B. Michelinæ. 774 f
 Zosimus Episc. Græcus 9 sec. cui scripta Epistola de SS. Quirico et Julitta 19 f

INDEX TOPOGRAPHICUS

IN QUARTUM TOMUM JUNII.

- A
- A**brinca Civ. Gallia^s. *Autbertus Episc.* 478 b
 Afligemium *O. B. in Brabantia laudatum* 201 b
 Africa regio *SS. Marcia, Æmilius, Felix MM.*
 468 a
 Africa oppidum *an aliquod in Phœnicia* 456 d
 Albis *fluvius Germaniæ* 128 b
 Alcobasia *congregatio Ord. Cisterciensis in Lusitania*
 26 * e
 Alenquerium oppidum *Lusit. dos S. Sanciæ* 395 a
 Alexandria Civ. *S. Marina sive Maria M. 472 a,*
Dioscorus et Marinus MM. 230 a
 Almyrissus castellum *Thraciæ S. Hypatius Monachus*
 253 e
 Alta-villa *Diœc. Mogunt.* 51 c
 Altenborgh *Castrum Dagoberti R. in Eisfeldia*
44 e, descriptio 75 b
 Altorfium monasterium *in Bavaria S. Euphemia*
Abbotissa 12 sec. 385 a
 Alzanatense monasterium *in Gallia Ab. S. Aurelianus*
 93 c
 Amathus Civ. *Cypri S. Thychon Thaumaturgus*
Episc. 79 a
 America Civ. *Umbricæ S. Hymerius Episc.* 301 a
 Andess castrum *et monasterium Bavariæ B. Ratho*
Comes 745 a
 Anisola monasterium *S. Carisfeffi* 716 f
 Antiochia civ. *Syriæ Quiricus, Julitta et socii*
cœcium MM. 13 b
 Antrium *vulgo gallice Aintre, Aindre et Indre*
monasterium et insula in medio Ligeri 1 * c
 Apollonia civ. *Phrysiæ an Macedonia? S. Isaurus*
et Socc. MM. 230 c, aliæ plures synonymæ
 231 b
 Apollonias civ. *Asiæ Min. Marcus Episc. et*
Mart. 34 b
 Apri Monasterium *S. Deodatus Junior* 730 a
 Aquæfrigidæ monasterium *Ord. Cisterc. Corpus*
S. Agrippini Episc. Camen. 306 b
 Aquileia Civ. *Italiæ SS. Syria et Musca MM.*
 230 a
 Aquiscinctum monast. *O. B. obitus S. Odonis*
Ep. Camerac. 766 b
 Aquitania Prov. *Gall. patria S. Aviti Ab.* 284 c
 Arara civ. *Armeniæ Judas Apost. an frater Jacobi?*
 666 c
 Arelate Civ. *Gallia^s Episc. Aurelianus* 91 b
 Aretium civ. *Tusciæ Gaudentius Episc. et Culmatus*
Diac. MM. 705 ordo Episcoporum turbatus
 706 c
 Asty Suburbium *Atheniense an ibi S. Leontius*
Pastor 483 d
 Athenæ civ. *Græciæ patria SS. Isauri et Socc.*
MM. 231 a, an patria SS. Ferreoli et Ferrucii?
 5 c
 Avenio Civ. *Gallia^s S. Veredemus Episc.* 384 c
 Atinum Civ. *Latii Nicander et Marcianus MM.*
 213 *ordinata series Episcoporum* 214
 † Aviti dicta loca varia *in Petracor.* 292 c
- B
- B**anavicus *in Petracor. secessus S. Aviti* 294 a,
 295 d
 Barbaricini *in Sardiæ montanis* 492
 Bavaria Prov. *Germ. S. Euphemia Abb. S. Altonis*
12 sec. 384 c
 Bellunum Civ. *Ital. Algerius Episc. corpore incorporato*
 4 b
 Bellus-mons *Diœc. Remen. S. Amandus. Erem.*
 83 b et 89 e
 Bennopolis *vulgo Hildesheim Civ. Saxoniz* 129 b
 Berbha *Fl. Lageniæ in Hibernia* 334 e
 Bergæ, *urbs Norwegiæ* 25 * f
 Berien *an Aabgoret, parochia in qua vixit S. Heribaldus*
 25 * a
 Besselsprun *in Bavaria monast. O. B.* 745 f
 Bigarelum *prædium S. Osannæ Mant.* 383 e
 Bona-vallis *Ab. in Pictavis S. Avitus Monachus*
 211
 Bresnitz *Cast. Diœc. Misnen.* 134 e
 Brisacum opp. *Germ. Corpora SS. Gervasii et Protasii*
 698 f
 Brixia Civ. *Italiæ S. Digna merita M. cum filiis*
 228
 Brixinum *civitas episcopalis in Alpibus* 9 * a
 Brivate opp. *Arverniz S. Elpidius M.* 473 b
 Brodila vicus *Campaniæ Ital. SS. Pasistrates et*
Daria MM. 214
 Brutiis *in Calabria natus S. Hymerius Ab.* 303 d
 Bucanaria *insula maris Sardi* 374 e
 Burdegala Civ. *Gallia^s S. Amandus Episcopus*
 484 a
- C
- C**æsarea Civ. *Syriæ patria S. Mauri* 95 b
 Cajeta Civ. *Campaniæ S. Montanus M.* 223
 Cana *flumen Misniæ* 144 e
 Canusia *vulgo Canossa, ubi Henricus IV supplex*
factus est Gregorio VII Papæ 16 *
 Caput finis-terræ *Promont. Hisp.* 351 a
 Caput-Istriæ *alias Justinopolis* 738 a
 Carbonareola *suburbanum familiæ B. Osannæ* 561 a
 Carodunum opp. *ad Mosellam S. Potentius cum*
Sociis 474 b
 Carraria vicus *Liguriæ S. Cechardus Episc. M.*
 118
 Castellio opp. *Gallia^s ad Ligerim S. Possennus*
Presb. 335 b
 Castellio *ad Sequanam Diœc. Lingon. S. Verolus*
Presb. 310 a
 Castricensis pagus *Diœc. Remen. S. Berthaldus*
Erem. 84 d
 Castrum *S. Terentii in Tuscia S. Salarius Episc.*
M. 119 c
 Castrum

INDEX TOPOGRAPHICUS

- Castrum *Fl. Agri Aretini in Tuscia* 699 c
 Catalaunum Civ. Galliae *Ep. Hildegimus 8 sec.* 742 c
 Cellae Diœc. Senon. *obitus S. Fortunati Episc.* 496 c
 Celsaria *insula maris Siculi* 377 d
 Cenomani Civ. Galliae *Reliquia SS. Gervasi et Protasii 695 d S. Innocens Episc. ejusque decessarum et successorum chronologia* 747
 Carthaginis *infelix status sub Wandalis: ea an Patria S. Calogeri Ab.?* 491 c
 Chyrosoroas *fluvius Aegypti* 241 f
 Cimellus Civ. Subalpina, *patrio S. Celsi M.* 687 c 688 e
 Clivus cucumeris Romae 160 MM. 229
 Collis-scipionis, *vulgo Coldiscepoli, opp. Umbriae, corpus S. Flavii M.* 2 a
 Comacina *Insula in Lario locu Diœc. Comen. S. Agrippinus Episc.* 306 e
 Conimbrica Civ. Lusitoniae *olim Regia* 387 e
 Constantinopolis SS. *Manuel, Sabel, Ismael M. M. 231 c patria S. Calogeri Saccen.* 488 b
 Corsica *Insula patria Ven. Alberti Soltarii* 351 a
 Cremona. Civ. Italiae *corpus S. Hymerii Episc. Ameriini* 301 b
- D
- Damasia *hodie Diessen in Boveria* 746 f
 Dillbeca in Brabantia *patria S. A'enæ V. M.* 315 a
 Dresda Civ. Saxon. *ab incendio servata per S. Bennonem* 148 e
 Duderstadium *oppidum Eisfeldia* 75 f
 Dyessa in Bavaria *ibi sepulta S. Euphemia Abb. S. Altonis 12 sec.* 384 f
- E
- Eisfeldia *Regio Diœcesis Mogunt. in Germania* 40
 Elisacium *Alsatia den elsus ad Rhenum* 728 f
 Eraucus *Mons Siciliae nunc S. Calogeri* 486 b
 Eychsel *vicus Diœc. Basileen. SS. Cunigundis et Sociæ* 112 f
 Eygag *monasterium in Habassia S. Petrus Prior* 712 b
- F
- Ferne *munasterium in Hib. S. Molingus Episc.* 331 a
 Ferraria Civ. Italiae *S. Bonmercatus M.* 784 b
 Florentia Civ. Hetruriae *B. Juliana O. Serv. B. M.* 766 b
 Foggia *opp. R. Neap. Ven. Jacobus Assisias Carolus Andegav. R. Neap.* 666 b
 Folia *fluvius Marchiae Auconit.* 779 f
 Forestum, Vorst. O. B. in Belgio *S. Atena V. M.* 315 a
 Fragalate *Monast. Siciliae S. Calogerus Ab.* 490 d
 Fura *vicus et fluvius Brabantiae* 537
- G
- Gedau *Ca st. Dœc. Misnen. 134 e non fuit patria S. Bennonis* 135 a et 140 b
 Gemmariarum. i. Palmarum *mons in Sicilia* 486 a
 Goslariae Civ. Saxoniae *Canonici S. Benno* 121 b
alii ibi Canonici ad varias sedes promoti 132 c
- H
- Halberstat Civ. Saxoniae *Ep. Hildegimus 8 sec.* 743 f
 Hanswyck *prope Mechtiniam B. V. mirac.* 535 b
 Haspere *Diœc. Namurc.* 535 a
- Heiligenstadium civ. Germ. *Patroni SS. Aureus Episc. et Justinus Diac.* 37 et 66
 Helmenstat. *opp. Saxoniae, datum Albani Werthi-nensi* 743 e
 Hibernia *sen Scotia an patria SS. Bertholdi et Amandi Erem.* 84 f
 Hispania *an patria SS. Quirici et Julittæ?* 18 f
 Huui Villare in Vosago *Hunus et Huna miraculis clari* 730 e
 Hymeræorum-Thermæ *oppidum Siciliae?* 486 b
 † Hyppolyti (saint Polter) *monasterium Austriae Sancti duo Anonymi MM.* 708 a
- I
- Iconium civ. Isauriae *patria SS. Quirici et Julittæ* 14 c
 Ierabrica *vulgo Alenquer oppidum Lusit. dotale S. Sauciae* 391 e
 Ikanoense S. Edmundi *Monasterium in Anglia S. Botolphus Ab. 7 sec.* 324 e, 328 a
- J
- Justinopolis civ. Istriae *S. Nozaricus Episcopus* 738 a
- K
- Kildaria Civ. Hiberniae *aliquando Metropolis Lagena* 333 a
 Kinsecæ *pars civitatis Pisanæ* 360 d
- L
- Land-Houarne *vicus in Armor. S. Hervæus Ab.* 300 d
 Larius sive Comeasis *Lacus S. Agrippinus Episcopus* 306 a
 Lemovicæ civ. Galliae *S. Gundulphus Episc.* 307 c
 Leonensis Civ. *S. Pauli in Arnovicis* 299 e
 Linocassium in Petracor. *patria S. Aviti Erem.* 291 f
 Lipara *Insula appulsus eo S. Calogerus* 488 e
 Lipsia Civ. Saxoniae 126 a
 Livoniae *Apostolus an. S. Bonifacius?* 759 c
 Lorvanium Ord. Cisterciën. *fundatrix S. Tarasia Regina Legionis* 386 a, 392 c
 Los *oppidum Asbanæ in Belgio* 154 b
 Lugduni Galliae *obit S. Aurelianus Episc. Arelat.* 93a
 Luna Civ. Tusciae *nunc diruta, S. Secharlus Episc. M.* 118 c
 Lusitania SS. *Tarasia et Sancia filiae Suncii I. R.* 385 b
 Luterbach *pogus Diœc. Basileen.* 113 b
- M
- Maceriae in Perthico *oratorium S. Aviti* 288 a
 Macra *Macronesia Insula prope Eubram* 373 d
 Malaca Civ. Hisp. SS. *Cyriacus et Paula MM.* 472 b
 † Marci *oppidum in Sicilia S. Calogerus Ab.* 491 d
 † Mariæ *Deip. Ecclesia C. P. dedicata* 1 f
 Massea Civ. Africae *B. Reginaldus M.* 666 b
 Maukirchen in Bavaria 744 f
 Mauregium in Pictavis *moritur Benedictus socius S. Aviti Erem.* 292 a
 Meldarium *vicus Brabantiae S. Ermeleudis.* 536 f
 Menatum *Monasterium Arverniae S. Avitus Monachus* 285 a
 Menes-bre *mons Brittan. Armor.* 299 f
 Mercennacum in Burgundia *S. Verolus Parochus* 311 c
 Merseburgi *consecratur S. Bruno-Bonifacius 35 f Methrona*

AD TOMUM IV JUNII.

Methrona an Metona Civ. Pilocon.	377 d
Mediolanum a Cenomanis fundatum	282 c
Miciaum Monast. Gallia S. Avitus Ab.	282 c
Mimate Gabalorum civ. Gallia Ilpidius et alii Episcopi sancti	13 b
Misna Civ. Saxonie Episc. S. Benno	121 a et 126 f
Mizenum promontorium Campanie	381 d
Moguntia Civ. Germ. Aureus Episc. et Justina ejus soror MM. 37 c et 62 a ejus antiquus situs.	
Monachium Civ. Bavarie Corpus S. Bennonis Episc. Misnen.	166 b
Monasterii Civ. Westphalie S. Potentinus M. fingitur electus Episcopus	477 f
Mons-bellus Dioc. Urbini primum O. Hieron. monasterium	438 b
Mons Calvus Dioc. Remen. SS. Berthaldus et Amendus Eremitæ.	83 c
Mons-Major opp. Lusit. dos B. Thorasix	397 f
Mons-sanctus alias Andex in Bavaria	746 f
Mons-Tumbæ in Norman. Ecclesia miraculosa S. Michaelis	498 e
Mortha fl. Lotharingie	731 e
Musciacum in Burgundia	311 c

N

Namnetum civ. Gallia Armor. Similinus Episc.	35
Corpus S. Hervæi	295 c
Nar Fluvius Umbria	95 a
Narus opp. Sicilia imago miraculosa S. Calogeri	486 d
Naumborg. Castrum Misnae secessus S. Bennonis	140 a
Neoburgum Cast. Dioc. Misnen.	134 e
Nesselried, Pagus Eisfeldie ubi reperti nummi bracteoti	76 f
Nicomelia Civ. Bithynie quinque Martyres S. Etherius M.	35 a 470 c
Nitria Eremus in Aegypto Pumbo et Prior	240
Nivernæ Civitas Gallia Episcopus S. Deodatus postea Ab. in Vosago	727 f
No olim, nunc Alexandria an Canopus?	360 c
Nobiliacum vulgo le Bourg. S. Gondou Lemovic. S. Gundulphus Episc.	307 f. 309 d
Nortalbingi Sclavie populi ad Albim versus Boream	129 e

O

Oenipontum in Tirolis, inductus Ordo Servorum B. Mariæ	773 d
--	-------

P

Paonis vicus prope Atinum S. Nicander.	219
Papia Civ. Lombardie quando dici cepta Speciosa Virgo	689 a S. 497 b
Parisius an studuerit S. Benno	131 f
Pensaurum id est Pisaurum	773 d 778 f
Phrygia patria S. Hyppatii in Rufinianis	249
Piciacus in Perthico nunc cella S. Aviti	287 d
Pisa Civ. Hebrurie S. Raynerius Solitarius	343 b
Pisaurum civ. Marchie Ancon. B. Michelina	774 a
Pontia Ins. exilium S. Montani M.	223
Portus-turrium in Africa prope Tunetum	367 c
Prisciacus in Petracor. an Priezac.	293 d

Q

Quarantena mons in Syria	354 b
ad Quercum suburbium Chalcedonis	243
† Quiræ seu Quirici Ecclesia Burgis in Hisp. cum Reliquiis	18 d

Quernefurde patria S. Brunonis-Bonifacii Ord. Camald.	36 * e
---	--------

R

Raithu monast. ad mare rubrum Zeno Mon.	282 e
Rapperswilæ Vicus Dioc. Constant. S. Christiana V.	97 a
Ratispona Civ. Bavarie S. Ramuoldus Ab. O. B.	337 a et 342
Ravenna urbs Italiae Reliquie SS. Quirici et Jullite 19 d SS. Felix et Socii MM.	471
Rheinfelda oppidum dioc. Basileen. testatur de SS. Virginibus in Eighsel.	111 a
Rhenus Fl. Germ. 13 sec. exundat	699 e
Rhibas, Rhebas, Rhæsus, Flavius Bithynie	280 c
Rigodulum ad Mosellam an Roel?	478 c
Roma patria S. Montani M. 223 SS. Marci et Marcelliani MM. 468 b ibidem xl Martyres igne exusti 35 b ducenti sexaginta Martyres	228
Romania Emilia Prov. Ital. alias Thracia circa CP.	365 d
Romonum in Alsatia, Romont.	729 f
Rossus Civ. Cilicie	322 c
Ruffiacum in Petracor. secedit S. Avitus Erem.	292 a
Russie vel Sclavoniae; an Apostolus S. Bonifacius?	758 a
Rustenvelde vicus Eisfeldie, hospitium SS. Aurei et Justinii	42 f

S

Sacca, oppidum Siciliae, Selinuntiorum Thermæ. S. Calogerus Erem.	485 c
Saina, Senna, fluvius Brabantie.	316 e
Salemium opp. Siciliae. S. Calogerus Erem.	487 b
Salingstede oppidum Dioc. Halberstad. SS. Lutzerus et Hildegimus	743 f
Salmantica Civ. Legion. Synodus 12 sec. pro divortio Regis	390 a
Samogitæ; Apostolus an. S. Bonifacius	759 c
Sardinia Insula 6 sec. adhuc idololatris plena	492 e
Sarta, fluvius Cenomannie in Gallia	716 e, 717 f
Scetis Eremus Aegypti. S. Bessarion Anchoressa	241 a
Schonaugia O. B. Dioc. Trevir. S. Elizabeth Virgo	499 a
Sclavi Populi, unde et ubi? 129 e, conversi a S. Bennone	139
Segalonia, pars Agri Aurelian. vulgo solegne.	287 a
Seleucia Civ. Isaurie.	20 c
Seleucia vulgo Baldach Civ. Syrie.	353 f
Selinuntiorum Thermæ, nunc Sacca, in Sicilia. S. Calogerus Erem.	485 c
Seriphus Ins. ubi ranæ mutæ.	139 e
Sigolthem, prædium in Lotharingia, hodie Savaumont.	737 c
Slewicum Civ. Danie. Cultus S. Botulphi	326 e
Spoletum Civ. Italiae. S. Maurus cum filio et nutrice	95 b
Spoletum Civ. Umbrie. B. Marina V. O. Can. R.	551 c
Steinfeldia Monasterium O. Præm. Dioc. Colon. S. Potentinus et Socii	474 b
Sterrenbeka, vicus Brabantie	537 a
Stulpen arx et sedes Episcopi Misnen. ibi servitium Corpus S. Bennonis.	165 f
Syac, nunc Sacca, oppidum Siciliae.	489 a

T

INDEX TOPOGRAPHICUS.

T

- T**arracina Civ. Campaniæ. *S. Montanus M.* 223
 Tarsis urbs Ciliciæ. *SS. Quiricus et Julitta MM.* 14
 Thomi Civ. *Mesiæ inferioris ad Pontum* 471
 Thornense monasterium in Anglia. *Variæ ibi Reliquiæ* 330 c
 Tornacum Civ. Belgii. *Abbas S. Odo* 761 a
 Toscense monasterium in Hannonia. *An Foviense vel Tosiacense dictum?* 191
 Trajectum ad Rhenum Civ. Belgii. *An S. Adolphus Episc. post S. Willebrordum* 326 b
 Traisma fl. *Austriæ prope S. Hyppolyti* 718 d
 Tripolis Civ. Phœnicia. *S. Leontius M.* 454 c
 Tungri Civ. Brabantia. *Patria S. Lutgardis* 191
 Tuta, villa Agri Arretini in Tuscia. 706 f

V

- V**allis Galilææ in Vosago. *Monasterium S. Deodati* 725 b, 727 b
 Venafrum Civ. Campaniæ. *Cultus SS. Nicandri et Marciani.* 216
 Venetiis, mortuus *B. Petrus de Pisis* 444 c
 Vercellæ Civ. Lombard. *patria S. Fortunati Ep.* 496 f
 Vesontio Civ. Burgundiæ. *Ferreolus et Ferrucius MM. 4 c ejus etymon.* 9 e
 Vetus-Cella monast. *Misnæ a S. Bennone fundatum* 140 b

- Vienna Civ. Galliæ. *S. Domuolus Episc. 7 sec.* 120 b
 Villa Judeæ *potius Julittæ prope Porisios: Reliquiæ et Acta SS. Quirici et Julittæ* 18 c
 Virodunum Civ. Lothar. *patria matris S. Aviti Ab.* 285 d
 Volaterræ Civ. Hetruriæ. *SS. Actinea et Græcimana MM.* 31
 Vorezen in Misnia, *ubi latuit Corpus 16 sec. S. Bennonis* 155 b, 166 a
 Vosagus mons Lotharingiæ: *monasterium S. Deodati et alia* 725 b
 Vulcanium, *portus Liparæ Ins.* 488 e

W

- W**alckenredensis monast. *altaria dedicata 12 sec.* 52 f
 Werhe Diœc. Colon. *S. Potentinus Patronus* 474
 Werffen Arx *in diœcesi Salisburgensi* 10 * b
 Werth Monasterium Baviaræ. *Sepultus ibi B. Ratho Com.* 746 b, 747 b
 Weylen pagus in diœc. Basileen. *Corpus S. Christianæ V.* 110 a
 Winzele in Brab. *prope Lovanium B. Virginis mirac.* 535 a
 Wolua, triplex vicus Brabantia. *S. Maria Dolorosa.* 537 a

Z

- Z**schbeylau Cast. *Diœc. Misnen.* 134

INDEX ONOMASTICUS

Ac primo ad Tractatum præliminarem.

Cum fieri possit, ut Tractatus hic aliquando seorsim expetatur et imprimatur; placuit vocabula Latino-barbara, ut crebrius in eo occurrentia, abjungere a communi talium indice, hic autem prænotare, quod, sicuti curtalis Belgarum lingua subducimus Burgundis erat Francica, hodieque in supremo Regio Senatu perseverat, ita Arragonibus et Cattalanis Nobilibus familiarior erat Dialectus Gallica Lemovicensis, nescio qua occasione ad eos derivata, quemadmodum me docuit is qui Legum a Rege Petro IV editarum, notitiam mihi dedit, Supremus Arragoniæ Justitarius Petrus Valerius Diaz laudatus in Commentario prævio num. 12. Quod ideo hic noto ut intelligat Lector unde tam frequens Gallicismus toti operi inspersus.

A		Continuare, jugiter assistere	XXXVII f
A ffinamenta, computorum liquidationes	XLVI c	Copia, transcriptum XLII a unde Copiare, transcribere	XLII d
Albaranum, mandatum scriptum	XXV f	D	
Algotzirijs, custos carceris	XXII e	D eteriorari, corrumpi	LXXXII f
Ambaxiator, Ambasciator, legatus	LV b	Dieta, spatium diurnum, dies	XXV
Apothecarius, pharmacopæus	XXXII f	Discrasia, invaletudo	XXVIII f
Apparamentum, apparatus, ornatus,	L f	Domicellus, Nobilis ephæbus	XVI f
Aquæ ductor, portitor aquæ	XV c	Dressatorium, Dressorium, abacus in quo fercula exponuntur	XIV e
Armator, custos armorum	XXXI e	E	
Arnesia, suppellectilia	XX d	E ffectualiter, cum effectu	XXXI a
Aurifrisum, limbus aureus	LXV b	Embla, Emblæ, jumenta sarcinaria; unde emblerius, agaso	XXIII e
B		Emperare, amparare, imparare, invadere	XLVI a
B acinum, pelvis	XXVIII b	Excupator, scopator	XXXV f
Bajulus, Balivus, prætor	LV a	Expletum, proventus agri	XXXI
Bastum, clitellæ	LXXIV d	Expressare, exprimere	LVI d
Bladum frumentum	XXXI b	Equitatura, equus	XXXIV b
Bota, Botella, Buticula, lagena xv hinc Bottelleria, Botellerius,	XIV b	F	
Bovaticum, tributum ex bobus sumendum	LXXV c	F actio, fabrica	XXXII b
Brando, major cereus	LII c	Falconerius, falconum curator.	XXII c
Buccinare, buccinam inflare	XXXI c	Fallia, subtractio stipendii, defectus præsentix in curia	LXXIV a
C		Falliare, abesse, deesse officio	XL b
C alculare, calculos subducere XLVII c unde Calculator,	XXIX e	Festivare, festum agere	XXIV f
Cambra, unde cambrius cubiculi minister	LI e	Fiendus, a, um, faciendus, a, um,	XIV f
Camera, cubiculum	XXIV b	Finantiæ computorum; conclusiones rationum pecuniariarum	XLV c
Camerlingus, vel camerlingus, præfectus cubiculi	XXIV b	Finare, computum probare, explere	XLVI c
Camigia, interula linea	XXXII e	ad Finem, eo sine	LVI b
Camisia completa, additis linteolis alijs ad corpus spectantibus	LXXIII d	Flacquerius, Flecquarius, pistor	XIV f XV a
Cancellare, lineis cancellatim inductis obolere	XLV a	Fodrum, duplicatura panni, unde foderare et foderatus, item folratus	L
Canna, canadella, pocillum	LXV e	Fodrum, pabulum animalium	XXXIV d
Cappella completa, suis omnibus paramentis unius coloris	LXV c	Folrerius, metator hospitiorum	XXXIV b
Cappellus solis, galerus solem arcens	L c	Foraneus, exterior	LXII b
Cassaro, irritum facere	LXV c	Fornitus, instructus	XXXIV e
Cavalcata, servitium equestre	XIII c	Franquisia, immunitas	X f
Cisia, census	LXVI b	Frontalium, ornatus anterior altaris	LXV c
Civata, avena	XXIII d	Fructerius, pomorum et aliorum fructuum custos	XXXIII c
Complementum, plena solutio	XLV a		
Concambium, commutatio	XLV e		
Concernere, considerare	XI e		
Confectæ, dulciaria	XXIV f		

INDEX ONOMASTICUS

G		Paramentura, ornatus	LXXVII d
G agium, stipendium	LXXV a	Parator, instructor lectorum	XXXV a
Gentes, populus, vulgus	XXXVII c	Pastillus, artocrea	XIV a
Gestus, habitus, forma vestitus	XLIX d	Pectinare, pectere	XXVIII b
Guerra, bellum	XXIV b	Peditare, pedibus iter facere	XXIX f
Gustum facere, prælibare	IX e	Pellitus, pulsus	LXXVI a
H		Perla, margarita	LXXVII d
H abere, debere	XLII b	Pertinentia, appendix	XI c
Historiati panni, intexti figuris	LI b	Petreria, guttus ad manuum ablutionem	LII e
Homagium, juramentum fidelitatis	XII c	Pbyrica, ars medica, unde Physicus, medicus	XXIX b
Hostis, exercitus	LXIV	Pistare, pincere XIV f Pistaria, pistrinum	XIV d
Hyssopus, aspergillum ad aquam benedictam	LXV f	Platellæ, lances	LIII e
I		ad Plenum, plene	LVII a
I llecebratus, illectus	LXVI a	ad Plus, ut summum	LVI b
Inænigmatate, in ænigmate repræsentare	LXXVII a	Potestas, Prætor	LIX f
Incautare, contum reddere	XXVIII d	Prægustus, prælibatio	XII f
Incautela, inadvertentia	XXVIII f	Præstare, mutua dare	XXXII b
Incastare, includere capsæ	LXVI c	Precaria, emphyteusis	LXIV b
Incognitus, ingratus; Gallice Mesconnoissant	LXVI a	Procurator, fisci præfectus	XXIII a
Indilata, sine mora	XXXVIII f	Promotor, advocatus curiæ	XXIII a
J		Q	
J ejunales dies, quibus jejunatur	LXXXII e	Q uartones, partes quartæ unius libræ	LXXXII
Jocale, monile	XXVIII e	Quintale, quintallus, pondus 100 librarum	LXXIV e
Joculatores, musici	XXIV d	Quitatio, multa	XII d
Juratus, Senator	LIX f	Quitatio, stipendium	XXXII a
L		Quotiens, quoties	LA
L ecator, liguritor	XLII e	R	
Locatarius, conductum locum habens	XII b	R ecubile, reclinatorium	XLII c
Loguerium, pretium locationis	LXXIV d	Registrum, index seu syllabus scripturarum	XXXVII e
Lura, leurre	XXII b	Remediare, remedium adferre	XXVIII e
M		Repositorium, abacus	XIII c
M agister hospitii, seu Major-domus, œconomus x b		Repositum, secretior camera	XII d
Magister rationalis, qui præest rationibus pecuniariis	XLIV a	Retroaltare, paramentum altaris posterioris	LXVI a
Maleta, pera	XXVIII b	Retrocamera, posterior cubile	XXIV a
Manta, oppertorium ephippii	XLIX	Retrotabularium, ornamentum altaris post tabulam	LXVI a
Massa, clava	XXXI a	S	
Matricula, catalogus domesticorum	XIII b	S agmarius, Saumarius, jumentum sarcinarium	XXXII f
Mediare, per medium dividere	LI a	Salarium, pensio annua XLV a stipendium	XLV d
Meditari, venari	XXII d	Samma, Sagma, Salma, sarcina	XXIII f
Mercatus, nundinæ	LXIII e	Scholaris capellæ, sacellanus	XLI d
Molarium, numisma vultu alicujus impressum	LXII c	Scutella, ferculum cibarium	XVI b
Miles nobilis, eques auratus	XII c	Scutifer, Gallice escuyers	XII c
Mimi, musici	XXIV d	Sententialiter, per sententiam	LVII b
Missa sicca, in qua non consecratur	LXXII c	Se transire, satis habere; Gallice se passer	XXXV a
N		in Sero, vesperi	XV b
N avis, acerra, thuris vasculum	LXV d	Serviens armorum, gallice sergens d'armes	XII c sa-
Nebulæ, nives LI d Nebulæ, scriblitæ panis	XIV a	telles	XXVII e
Nectar, vinum conditum	LII e	Servitor, minister	XV c
Notamentum, annotatio	XLV d	Sindon, tenuis byssus	LI
Novior, recentior	XLII c	Sotulares, calcei	XXVIII a
Nuntius Virgæ, apparitor	XXXI	Spalmare, palmis excutere pulveres a vestibus etc.	XXVI a
O		Species, aromata	XXIV f
O fficiare, officium facere	XXV a	Stadallus, candela major	LIII b
Ordinantia, constitutio	VI d	Supertunicale, superior vestis, toga	LXXXIII a
P		T	
P alafœnalis, ad equum sessorium pertinens	XX e	T abor, taburarius, tympanum, tympanista	XXIV d
		Tabellerius, idem	XXIV d
		Tallia, vectigal, tributum	LXVI
		Tassa, tacea, tasseta, scyphus	LIII e
		Taxatio, æstimatio	XXXVI c
		Terrenalis, terrenus	LXVII f
		Textus, liber Missulis	LXVI b
		Tobalia, mappa altaris	LXVI a
		Tortium	

Tortitium, <i>fax funale</i>	XXVI c	
Totiens, <i>toties</i>	XIV b	
Trahere ad album, <i>tendere ad albedinem</i>	LXV b	V
Tubicinare, <i>tuba canere</i>	XXIV a	

U		V	
Usterius, Huisserius, uxerius, <i>satelles ostiarius</i>	XXX c	Vanna, <i>genus linteaminis</i>	LI c
		Vasallus, <i>subditus, cliens</i>	LIX d
		Velutum, <i>olosericum villosum</i>	XLIX d e
		Viagium, <i>iter</i>	XXVII f

AD DIEM

XVI, XVII, XVIII, ET XIX.

A			
Aboclis, <i>cæcus</i>	314 f	Cambutta, <i>pedum Episcopale</i>	718 e
Acitara, <i>suppellectilis genus Lusit.</i>	390 f	Campania, <i>supremum navis tabulatum</i>	381 d
Acutus, <i>uncus</i>	366 c	Camuzzum, <i>genus panni</i>	506 f
Adolere, <i>crescere</i>	19 f	Canamentum, <i>musica</i>	481
Agyale, <i>genus nauigii</i>	381 e	Cancix, <i>res ludicræ</i>	779 b
Albulæ, <i>vitium oculorum</i>	373 f	Candellottus, <i>cereus major</i>	783 a
Alcala, <i>suppellectilis genus Lusit.</i>	390 f	Capitifragium, <i>vectis capiti comminuendo factus, 25 e</i>	
Allatura, <i>apportatio</i>	699 c	<i>sic et genufragium ibidem.</i>	
Amicabilis, <i>blandus</i>	29 e	Capitorium, <i>sensus capitalis</i>	87 b
Ancha, <i>coxendix</i>	367 e	Cappifer, <i>jus cappæ in Choro habens</i>	496 c
Anciani, <i>Senatores</i>	399 e	Captio, <i>carcer</i>	379 d
Angariæ, <i>ministeria personalia</i>	718 d	Captivare, <i>captivum tenere</i>	836 e
Apodiare, <i>acclinare</i>	366 b	Carabus, <i>minus nauigium</i>	373 d
Ἀποινος <i>sine pæna, incruentus</i>	467 c	Caritative, <i>cum caritate</i>	475 c
Apotheca, <i>officina ferraria</i>	848 b	Caritativus, <i>ex caritate procedens</i>	109 b
Arancanes, <i>suppellectilis genus Lusit.</i>	391 a	Carpentarius, <i>faber lignarius</i>	130 c
Arrestare, <i>sistere</i>	536 e	Carpentator, <i>faber lignarius</i>	535 e
Assisticus, <i>assistere solitus</i>	367 a	Carvallus, <i>lauri species Lusitanis</i>	410 f
Audinæus, <i>Macedonum Ianuarius</i>	245 e	Caruca, <i>samulitium pro uno agro colendo</i>	88 b
Augmentare, <i>augere</i>	193 a	Catablattium, <i>panni delicati genus</i>	353 f
Augustalis, <i>primi ordinis Dux.</i>	699 c	Cathari, <i>hæretici, Teutonice Kettlers</i>	522 c
B		Catomi cædi, <i>quid sit</i>	25 c
Bacile, <i>pelvis</i>	374 c	Cauma, <i>æstus</i>	361 d
Baldelunum, <i>panni delicati genus</i>	353 f	Cimator, <i>tonsor pannorum</i>	783 b
Baldinella, <i>syndon.</i>	352 b	Cinefactio, <i>incineratio</i>	141 e
Bambax, <i>lana xilina</i>	377 a	Cinta, <i>cingulum</i>	391 a
Bannus, <i>limes, districtus</i>	109 f	Citrolus, <i>pomum citreum</i>	550 d
Barberius, <i>tonsor.</i>	783 b	Claredo, <i>claritas</i>	290 f
Barca, <i>nauigium</i>	351 c	Clenodia, <i>monilia</i>	47 a
Barile, <i>doliolum.</i>	545 f	Colchum, <i>culcitra</i>	390 f
Batalia, <i>supremum navis tabulatum</i>	381 e	Commentariensis, <i>custos carceris</i>	454 f
Beccarius, <i>lanio</i>	783 b	Comitatinus, <i>rusticus</i>	783 c
Beccha caputii, <i>pars ejus circum humeros ducta</i>	447 f,	Comitiva, <i>comitatus</i>	836 f
449 d		Commune, <i>communitas populi</i>	783 d
Bilancia, <i>liber dati receptique</i>	353 e	Compatentia, <i>compassio</i>	113 d
Biothanatus, <i>violentam mortem patiens</i>	684 c	Compulsare, <i>ad iudicium compellere</i>	415 a
Bitorius, <i>ardea</i>	288 a	Confallonarius, <i>vexillifer</i>	437 f
Bitriscus, <i>aviculæ genus</i>	288 a	Conflagratus, <i>combustus</i>	448 e
Bonannus, <i>tumor maxillæ</i>	369	Confraternia, <i>confraternitas</i>	113 a
Bracale, <i>vinculum herniæ</i>	547 b	Confugium, <i>invocatio</i>	375 e
Bronzinum, <i>species panni Lusitani</i>	411	Contectilis, <i>uzor</i>	67 a
Burda, <i>operimentum capitis</i>	360 f	Contestatio, <i>nunc Præfatio Missæ</i>	9 a
Buticula, <i>vasculum</i>	718 e	Conthoralis, <i>uzor</i>	44 a
Buttis, <i>vas vinarium</i>	374 a	Contium, <i>conciinnatio; unde conciare et racconciare</i>	
C		783 d, 784 e	
Calzolarius, <i>sutor.</i>	783 b	Contrata, <i>vicus</i>	663 f
Calcifex, <i>sutor, calcearius</i>	705 d	Conversatus, <i>conversatio</i>	302 c
Caldaria, <i>lebes</i>	353 a	Coquinare, <i>coquere</i>	776 c
Camisia, <i>interula lineæ</i>	510 d	Coruscare, <i>illustrare</i>	776 f
		Coxia, <i>coxa</i>	548 c
		Crecentia, <i>abacus sacer</i>	445 c
		Crepatura, <i>hernia</i>	546 d
		Crinile, <i>vitta crinalis</i>	114 b
		Criticare, <i>recursum febrilem pati</i>	194 a
		Croccæ, <i>fulera subaxillaria</i>	373 d
		Cultura, <i>ager.</i>	91 a
		Cuppa.	

INDEX ONOMASTICUS

Cuppa, *doliolum, lagena*

369 e

D

Damnaticus, *reus capitis* 20 e
 Debriatus, *inebriatus* 317 b
 Decina, *duodena* 783 c
 Decusare, *decorari* 11 e
 Dependentiæ, *qua dependent a causa* 450 d
 Despotus, *Dominus* 339 a
 Diatessaronice, *secundum quatuor to nos musicos* 695 c
 Dictatus, *relatio* 673 f
 Di-lascalus, *Magister* 90 a
 Dietim, *quotidie* 86 d
 Dislocare, *loco separare* 99 c
 Dogmatista, *doctor* 475 e
 Δομέστικος, *domesticus* 258 f
 Domicellus, *Toparcha* 441 a

E

Eleemosynare, *mendicare* 441 b
 Eleemosynarius, *mendicus* 462 c, 475
 Emanatus, *effusus* 776 e
 Emergentiæ, *quæ emergunt ex causa* 450 f
 Empiricus, *chirurgus* 115 c
 Episcopari, *episcopum agere* 361 d
 Escalis, *quadra, patina* 566 f
 Evigilari, *expergescere* 528 b
 Eviscus, *herba medicinalis* 379 b
 Εύστας, *bona habitudo corporis* 679 f
 Expulsatus, *expulsus, exul* 371 e
 Εκπεσάρων, *τύπεςται quid sit* 462 c
 Exuberens, *exuberantes* 544 a

F

Faba asiana, *vel campanica, alias Turnica et Romana* 310 d
 Fabricari, *configi* 43 b
 Fanale, *laterna* 368 d
 Fasciare, *circumligare* 365 a
 Ferdellus, *fasciculus* 322 c
 Ferri, *soleæ equinæ* 352 e
 Festinantia, *festinatio* 256 b
 Filare, *nerv. fila ducere* 376 f
 Floribundus, *strens* 524 f
 Foreipium, *radius brachii* 322 c
 Forefactum, *facinus notorium* 112 f
 Forgia, *fornax ferraria* 548 b
 Formata, *epistola demissorialis* 91 f
 Fostata, *fossa* 101 f
 Fretus animi, *confidens* 546 d
 Fumantes, *fumiliæ* 783 c

G

Galea, *triremis* 367 e
 Ganzirra, *triremis minor* 373 d et 474 c
 Gavo, *struma* 379 d
 Gemmar, *polma agrestis* 486 a
 Gimbus, *Gimbosus, gibbus, gibbosus* 552 d
 Grabati, *Canonici minores Misnæ* 127 d
 Grepia, *contus nauticus* 373 d
 Gressum agere, *ire* 118 a
 Grossa, *tuber* 545 e
 Guarrada, *vini vasculum* 485 d
 Gubernium, *regimen* 773 d
 Guerra, *bellum* 85 f
 Gutta caduca, *epilepsia* 361 c
 Gutta fantilia, *an variolæ?* 570 d
 Gutta, *Rheuma, catarrhus, defluxio* 376 c
 Gyramen, *gyrus, circuitus* 496 f

H

Hagion pneuma, *sanctus Spiritus* 51 e
 Hauritorium, *situla* 374
 Hominium, *juramentum fidelitatis* 391 b
 Hemitritæus morbus, *semitertiana febris* 372 a
 Homulus, *paucus homo* 339 b
 Hypatos, *Dux* 341 c

I

Iconia, *imago* 338 e
 Illatio, *nunc Præfatio Missæ* 9 d
 Ιλλούστριος, *illustris* 253 a
 Immajorare, *majorem facere* 716 d
 Incidentiæ, *quæ incidunt causæ* 450 d
 Inoircatus, *in modum circuli curvatus* 51 e
 Incisilis, *culter* 25 f
 Inculcare, *impellere* 567 e
 Indæmoniatius, *energumenus* 644 f
 Indormitus, *stupens* 376 f
 Ingressa, *Introitus Missæ* 700 d
 Injuriare, *injuria afficere* 55 c
 Innotescere, *notum facere* 92 f
 Inquoio, *inquam* 570 d
 Insertio, *additio* 53 d
 Interessens, *præsens* 118 a
 Interfemineum, *inguen* 151 f
 Ipso facere, *ipso facto* 783 e
 Irenarcha, *pacis publicæ conservator* 241 e

J

Jugalis, *conjux* 548 d
 Jugulus, *nex, exitium* 221 c

K

Kαπίλα, *capillitium* 256 e
 Karena, *pœnitentia 40 dierum* 70 c
 Καρποφορεῖν, *ad profectum uti* 282 b
 Κουεάριον Πυρινόν, *an Κυνάριον πυρινόν, catellus igneus?* 255 d
 Κουβικουλάριος, *cubicularius* 232 e
 Κομενταρήσιος, *Commentariensis* 462 e

L

Laborerium, *opus manuale* 783 d
 Lanista, *lanio* 364 d
 Leccator, *homo impudens* 195 b
 Leviatio, *olleviatio* 114 e
 Liber vitæ, *catalogus benefactorum* 100 c
 Liberare, *tradere* 777 e
 Lincei, *lodices* 391 a
 Liteica, *lectica, sortilia, annulus* 390 f
 Litteratorio, *erudite* 189 e
 Lochea, *antrochlea* 25 f
 Longaon, *intestinum rectum* 381 d
 Lonza, *hyæna, panthera* 356 b
 Lubricare, *vacillare* 520 f
 Lyra, *monochordium* 348 e

M

Macelli hora, *Heiligenstadii quæ sit?* 47 e
 Macilentus, *cibus, quadragesimalis* 776 f
 Majerius, *Prætor* 323 b
 Male pacatus, *male valens* 448 d
 Mandatum, *ablutio pedum* 257 c
 Manicare, *mane venire* 362 c
 Mansum, *prædium* 67 b

Mareschalcus,

IN TOMUM IV JUNII.

Marescalchus, equorum curator	783 b
Margarizare, ad Mahometismum transire	367 a
Marobitinus, nummus Hispanicus minimi pretii	391 a
Mastalo, sive Mattabo, saxum limen fenestræ	381 c
Medianus digitus, digitus medius	365 a
Medullæ, intestina	548 a
Meliorare, melius facere, reficere	498 f
Merciarius, qui merces ad unam vadit	783 b
Militissa, uxor nobilis militis	535 d
Ministerialis, fomulus	535 b
Minorare, minus male habere	413
Monachus, monachus diminutive	718 f
Monasteriolus, parvum monasterium	726 d
Morbus gallicus, scabies 155 b sæpius ante et post.	
Movimentum, motus	583 c
Mundicors, mundus corde	311 a
Muriceps, felis	334 f

N

Nascentia, tuber	367 e
Nugerculus, nux	331 f

O

Obsequium, obsequiæ, exequiæ	400 c
Octaviani, canonici Misnæ qui sint?	127 d
Odire, odisse	762 b
Odorare, olfacere	577 c
Offensum, facinus, commissum	91 a
Omnicreator, creator omnium	367
Omnifariam, omni modo	574 d
Onus, vectura plaustræ	381 c
Opirus panis, caninus panis	356 f
Ordinamenta, constitutiones	773 c

P

Pacificale, tabella quæ ad pacem circumfertur in Missa	438 d
Pallium, brovium	783 a
Paravereda, equi cursorii	718 d
Parcamentum, charta pecorina seu pergamena	322 d
Pargulinus, parvulus	778 c
Pauculus, parvus	365 a
Paximatum, panniculus	239 c, 373 e
Pelagaris ventus, ex pelago flans	381 d
Petiuncula, particula	438 d
Per, pro	348 a
Pergere, ambulare	546 a
Persicus morbus, paralysis 145 d vel erisipilas	149 e
Pertusare, pertundere	381 c
Phlebotomare, venam secare	559
Physicus, medicus	664 d
Pilurica, sagum utriusque pilosum	351 a
Pinax, tabula	286 e
Pitantia, dimensum, cibi aut potus	197 f
Placibilis, gratus	7 a
Παχάτος, vulneratus	254 c
Plagia, luttus	381 d
Planta manus, vola	551 b
Plattus, planus	368 d
Plouda, an aqua pluvia vel saponata aut lixivium	370 d
Poetare, versificare, versus componere	430 b
Potestas, summus Prætor	783 a
Προσώριον, Προσώριον, fascis panni complicati	272 a
Πρωστυπνια, preces ante somnum	246 f
Προσάξεις, oblatio, pars Missæ	261 a
Puer feminei sexus, puella	102 d et 107
Πήλος, rigidus	255 a

Q

Querulare, conqueri	137 c
Quiei, pro requiei	4 f
Quietare, pacare	631 d
Quinternio, scriptum quiaque foliorum	415 d

R

Racesta, spina dorsi	322 c
Ractata, an squamma ocularis?	372 a
Ragadia, fissura cutis	377 e
Rati-habere, opprobare	64 e
Recapitulare, iterare	481, 462 b
Recolitus, cultus	165 e
Regere, sustinere	548 a
Regi pedibus, pedibus sustineri	546 c
Registrare, in Acta referre	112 e
Repatriare, in patriam redire	333 f
Repausare, quiescere	64 c
Repositum, sepulcrum, urna	556 b
Requesta, petitio	89 a
Requietio, sepulcrum	532 b
Respectivus, circumspectus	554 f
Responsamen, responsum	59 a
Rete, ornamentum superhumerali Præpositi Deodatis in forma retis, quasi dicas Retatum	727 b
Retrogradari, retrocedere	362 c
Riperia, ora littoralis	449 f
Risibile, ridiculum	53 f
Rogitus, instrumentum notariæ	442 c
Rogus, suggestus funebris	596 e
Rolata, panni delicati genus	353 f
Rota, lyra, Monochordium	348 e
Ruga, via montosa	552

b

S

Sacca, Saracenis balneum	485 c
Sacramentorum liber, Missale	735 f
Sagetia, Saetia, celo	381 e
Saltus S. Viti, morbi genus	480 f
Salvare, custodire.	783 c
Sammarius, jumentum sarcinarium	730 c
Saporare, gustare	106 a
Sarcha, arca sepulcralis	107 e
Scacia, pes ligneus	314 b
Scarlatia, Scarlatus, vestis rubra, purpura	391 a, 783 e
Scholasticus, causidicus, eruditus	95 d
Scissus, sculptus	411 e
Scotonia, obtenebratio	338 c
Sclavina, rude sagum peregrinantis	344 a et 351
Semiacium, stragulum	778 e
Senissimus, maxime senex	19 d
Sententiare, sententiam ferre	415 a
Serabula, Seraballa, Saraballa, femoralia	352 b
Sero, vesper	549 b
Setula, fissura exigua	377 e
Signetum, sigillum	42 f
Solidanter, solide	289 a
Spannale, clavus, catenæ	366 c
Spatula, humerus	366 b
Speldolus, clavicula compedum	366 d
Spicarius, pexor pannorum	783 b
Spondile brachii, os radii brachialis	322 f
Squinantia, lumbago	146 c
Statio, officina mercatoria	783 d
Εταυλος, stabulum	272 a
Stemma, corona	578 a
Sticcatellus, assula lignea	366 c
Stirpare, terram stirpibus repurgare	718 a

Subtellares,

INDEX MORALIS

A

Abbas creatur invitus, deinde fugit in solitudinem S. Avitus 287 b. Abbatem proprium dat monasterio S. Wolfgangus ad restituendam disciplinam 338 b. Abbatales virtutes S. Botulphi 328 c. Abbatalem dignitatem abdicat ex humilitate S. Benno 123 b, 132 a. Abbatisa ne fieret S. Lutgardis, idioma Gallicum discere miraculose impeditur 196 d
Absolutionem pœnitentibus facile impertit S. Benno 139 b
Abstinentia a cibis S. Hymerii Episcopi 304 b. A vino et sicera abstinet B. Michellina 776 f, a vino S. Hypatius 250 b, et ut tentationem vincat, omni potu, per dies quadraginta 252 a. Vide Jejunium, mortificatio.
Accusatio furti dolose excogitata contra B. Mariam Dolorosam 533 d e. Patientia S. Aviti ex invidia accusati 293 e f
Acta Sanctorum vide Sanctus.
Adolescentia pia S. Bennonis 129 b S. Amandi 90 a S. Aviti 284 e. B. Osanna 561 b, 605 b c. S. Potentini. 475 a. Adolescentes, ad virtutes ætati convenientes hortatur in extasi S. Elisabetha Schonau. 524 e f. Vide Puer.
Adversitas occasio bonorum in B. Petro Pisano 437 a dæmonis vexatio etiam prodest ad virtutem 276 a
Adulterium gravi morbo punitum 263 d. Adultera sacro igne correpta pœnitens subito sanatur 309 c. Adulteros a sepulcro suo arceri jubet S. Raynerius. 375 f
Æger vide Infirmus, Morbus.
Ager fertilit benedictione S. Bennonis. 124 a.
Agilitatis donum, S. Benno exiguo tempore multa milliaria conficit 140 a quatuor horas S. Raynerius 357 c.
Agnus Dei apparuit Crucem tenens S. Elisabethæ Schonau. 508 d Agnum quare sequantur Virgines et innocentes Martyres 515 c d In specie Agni apparet Christus S. Lutgardi cantanti Versum de B. Maria. 194 e
Agonia vide Mors.
Alapa S. Bennonem percutiens punitur subitanea morte. 123 f
Ad Altare occisus dicitur pro fide S. Aureus. 62 e
Amentia obveuisse creditur S. Raynerio conversionis suæ initio peccata deslenti 350 a
Amissum monile reperitur miraculose. 51 c
Amore divino inflammatur B. Osanna fugiente dæmone 605 e seqq. Christus ad amorem suum provocat B. Osannam 609 f. Ad eundem invitat ipsam Angelus præmonstrata cælesti gloria 605 c d. Eadem in amore divino se exercet 608 e f per affectus 654 f amore languentis 655 a b 660 e f per colloquia amoris plena cum parvulo Jesu 607 c d. Peccatum ex amore detestatur et martyrium desiderat 564 f Ad amorem Creatoris provocant homines creaturæ. 605 e
Angelus sæpe apparet S. Elisabeth Schonau. pag. 504. Ne sub ejus specie a dæmone decipiantur cavet, adhibito ex obedientia juramento 502 c. Angelus ipsi apparet stans juxta Aram etc 510 a. Angelos ascendentes et descendentes videt per scalam Jacob tempore Missæ 507 f. Angelus eandem Sanctam revelationi divinæ obedire differentem, flagello percutit 502 b. Obedientiam ei commendat 517 d. Infirmam sanat et communicare jubet 517 a. Angelus ad cælestium rerum desiderium excitat B. Osannam 561 a. Et

proposita Dei gloria ad amorem ejus invitat 605 c d. Jurat eandem graviora onera portare 583 c d. Angelus docet S. Avitum Erem. qualem vitæ cursum tenere debeat 293 a. Ad fidem convertit SS. Hypatium et Theodulum 249 e f. Jubet S. Aureum Evangelium prædicare 41 f. Eundem in carcere confortat 42 d: uti et S. Leontium Martyrem 462 a. S. Etherium e tormentis liberat 470 f; et S. Zosimum 679 d SS. Manuelem et socios in tormentis solatur 255 e. In carcere Martyribus panem defert et custodes interficit, qui Martyrum oratione resuscitantur 707 b. Angelus contra dæmones defendit S. Hypatium 263 e. Monet S. Calogerum ut a Pontifice petat socios et potestatem in dæmones 488 c d. E carcere liberum dimittit volentem ad Religionem abire 260 c. Monstrat S. Hildegimo locum construendæ ecclesiæ 743 f. Monet S. Amandum ut S. Severino venienti occurrat 485 a. Crucis signo benedicit S. Molvingo infanti 333 b. Mortem prædicit S. Felici 96 d. Cibum fert in deserto S. Zenoni; eumque o cella sua triduum distantem brevi tempore in ipsam reducit 711 b. Angelus Hostiam sacram alio transfert ne irreverenter perdat 518 f
Angeli ministrant Eucharistiam S. Zosimo 678 c. Adsunt communicantibus 517 f. Ad Communionem deducunt S. Lutgardem 203 b. Apparent assistentes Diacono Evangelium cantanti 138 e A moribundæ lecto dæmones fugant et animam morientis suscipiunt 516 d. Cecinerunt Gloria in exequis S. Ragnerii 345 d. Angelorum cantus auditi ad sepulcrum B. Gerlandi 550 c; et alibi a S. Molvingo 334 a Per Angelos servatur S. Raynerius, ne offendant ad lapidem pedes suos 352 e f Angelus Custos suus mortuæ clientis non deserit 516 d. Angelo Custodi moribunda gratias agit S. Elisabeth Schonau. 530 a. Vide cælum.
Annulus sponsalitiis. Vide Sponsa.
Annuntiationis mysterium in extasi videt S. Elisabeth Schonau. 516 e
Apparitiõ. Apparet S. Elisabethæ Schonauensi Agnus Dei Crucem gestans 508 d. B. Maria cum Symeone in festo Purificationis 511 d. Joannes Baptista in magna gloria 509 c d. Maria Magdalena quasi stans ad sepulcrum Domini 507 d. SS. Apostoli Petrus et Paulus 507 b. S. Laurentius iudatus stola Diaconali 508 a. SS. Joannes et Paulus Martyres 507 a. Tres Magi coronati Deo in cælis offerentes munera 511 d. Sanctæ Virgines sequentes Deiparam in magna gloria 508 f Innocentes Martyres in ætate juvenli 511 c. Et SS. Martyres quorum quilibet fuerit Martyrium ignoratur 510 c. Apparet eidem Sanctæ scala Jacob 507 f. Et Iris in cælo 507 e. Apparet Sanctus percutiens irreverentem erga sepulcrum suum 43 b. Apparet S. Raynerius vivens cuidam captivo 365 f. Mortuus naufrago, eumque liberat 376 e. Apparens Christus S. Lutgardi eam ab amore terreni Sponsi revocat 191 f. In contemplatione eidem apparet facie luminosa 206 d. Et in specie agni Versum cantanti de B. Maria 194 e. Apparet eidem S. Joannes Evangelista instar aquilæ luminosæ, replens eam spiritali sapientia 194 a. S. Catharina V. M. perseverantiam in bono promittens et alteri illius sanitatem 192 e. Eidem apparet B. Maria Oigniacensis 206 a, B. Jordanus 204 d. Joannes de Siro triplici veste ornatus, et quam ob rem 197 f. Et Innocentius III flammis circumdatus 197 e. Eidem S. Lutgardi apparet vari Sancti et Angeli 207 c. Fete quotidie 203 d. In festo omnium Sanctorum

INDEX MORALIS

ctorum plures 202 a. *Et in morte ejus* 208 a. *In Apparitionibus caret dæmonis fraudem* 198 c. *Ipsa S. Lutgardis apparet post mortem* 207 f. *Apparet Christus B. Osannæ instar parvuli* 606 a, 626 b. *Et in specie senis ad virtutem excitans* 582 b. *Eidem apparet S. Dominicus* 619 e f. *B. Columba* 577 a. *Et alii Sancti frustra orantes pro peccatoribus obstinatis* 623 a d e. *Apparet ipsa B. Osanna a morte caput radiata instar Beatæ* 600 b d. *Et Deiparam deprecans pro infirmo quem sanat* 600 e. *Et ostendens in corpore suo vulnere Christi stigmata* 597 a. *Apparet Christus S. Ramoldo et cæcitatem ejus sanat* 338 e. *S. Nazarius Episcopus jubens Reliquias suas circumferri ad remedium mortalitatis* 739 b. *Mutum benedicens et loquelam reddens* 740 a. *Apparet S. Ursizinus caput suum manibus gestans, tribus e collo nascentibus palmarum ramis* 673 f. *Et immunitatem Ecclesiasticam defendens* 674 e. *Apparet idem eum S. Vitale urbem defendens* 675 a. *Apparens S. Benno punit et emendat usurpatorem bonorum ecclesiasticorum* 124 a, 142 a. *Sacrilegum percussorem mori jubet* 171 f. *Præscribit infirmæ quid agere debeat ut sanetur* 175 e. *Apparens S. Avitus Abb. instruit successorem de gubernatione monasterii* 390 b c. *S. Cyrillus mortem præannuntiat cuiusdam sibi devoto* 29 a. *S. Amanus veras esse Reliquias S. Cyrilli testatur et paralyticum sanat* 29 b. *Apparet S. Ægidius B. Sancia* 402 a. *Et festum S. Bernardi divino Officio cum Monialibus celebrans, et de instanti morte monacham Sororem Therasium* 406 b. *Apparent hæc et illa translationem corporum suorum approbantes* 409 f. *Ipsi Sanciae apparent Martyres Marokienses* 396 e. *Apparens S. Justino percutit graviter irreverentem erga sepulcrum suum* 64 a. *Apparent Sancti processionem iastitantes cum cereis pro liberanda urbe* 34 d. *Apparet S. Calogerus ut se depingendum præbeat* 486 e. *B. Osannæ opparet Mors cum sagitta et arcu ut depingi solet* 593 b. *Vide Angelus, Crux, Dæmon, Maria, Passio, Reliquiæ, Revelatio, Spiritus sanctus.*

Aqua in vinum mutata per S. Raynerina 374 a. *S. Brunonem* 123 f. *Et ejus famulum signo Crucis* 139 e. *Aquam bonam suo monasterio impetrat a Deo S. Hypatius* 260 a. *Marinam vertit in dulcem, et super aquas graditur S. Bessarion* 241 f. *Et S. Molingus* 333 d. *Item S. Benno et post eum rusticus* 139 d. *Aquam salsam et amarum bibit S. Prior per triginta annos* 239 b. *Vide Jejunium, luxuria.*

Aqua benedicta fugat dæmonem S. Hypatius 271 d. *Cæcum sanat S. Hervæus* 300 a. *Aquæ Benedictio, qua S. Raynerius dæmonia fugat, et morbos curat, tempestates sedat, aliæque patrat miracula* 363 a b 364 c seq. *Hæc subinde mutatur in vinum* Ibid. d 366 f, 369 d

Aquila Luminosa. S. Joannes Evangelista apparet S. Lutgardi, et replet eam spiritali sapientia 194 a

Arbor Corylus S. Alenæ miraculose crevit 318 c. *In cava Arbore S. Molingus vitam Eremiticam ducit* 333 b. *Truncus Sepulcro Sanctarum Virginum impositus suavem saporem reddit et odorem* 101 f, 102 b. *Argentum multiplicatum ad faciendam arcam pro Reliquiis S. Hymerii* 305 d

Ascensionis Domini mysterium in extasi videt S. Elisabeth Schonaug. 414 a.

Assumptionis festo apparet B. V. S. Elisabeth Schonaug. in magna gloria 508 f

Avara Mater B. Osannæ a filia docetur misericordiam in pauperes 568 d. *Pauperibus operariis injuriosus a dæmone vexatus, nolens restituere misere moritur* 276 b. *Vide Divitiæ.*

Aulicus pius Huarvion 296 d. *Aulas Principum abhorret B. Osanna* 593 a

Austeritas vitæ S. Bessarionis 240 c seq. *S. Petri Pisani* 439 b c. *B. Tharasiæ Principis* 400 c. *B. Sanciae Principis* 395 c. *quæ eam moderatur ut communi vitæ in monasterio consulat* 398 e. *Ad austeritatem vitæ incitatur a Christo B. Osanna* 649 e. *Assuescit ei a puritia* 622 c, 561 c *et per vitam reliquam* 567 a, 621 b. *Pœnitentiis ejus invidet dæmon* 611 d. *Austeritas vitæ S. Bonifacii* 759 e. *S. Elisabeth Schonaug.* 526 c. *B. Julianæ* 769 b. *quæ cingulo ferreo se accingit* 769 d, *et pœnitentiis creditur mortem sibi accelerasse* 770 c. *Austeritas vitæ B. Michelinæ* 776 f, 778 d. *S. Brunonis Bonifacii* 40* f, 41* a b c. *Pœnitentiarum ejus instrumenta miraculosa* 934 a. *Vide Jejunium, Mortificatio, Pœnitentia, Lectus.*

B

Balena quomodo pascatur 682 a

Bulnea sudatoria in Sicilia, microculosa ex omni parte non sunt 489 e, 490 d

Baptismus aquæ sine ministro visibili per nubem collatus 459 d. *Sic baptizati dicuntur sine forma SS. Hypatius et Theodulus* 465 e. *Baptizatis copioso Spiritus sancti gratia infunditur* 269 d e

Bellum funestum in panam peccatorum 584 d e f

Benedictionem a Sacerdotibus petit B. Osanna 567 d

Benedictio aquæ, qua S. Raynerius dæmonia fugabat et morbos curabat 363 a, b. *Item panis* 363 e. *Campana benedicta contra tonitru* 124 a

Bestiæ obediunt S. Molingo, ipse vicissim in eas misericors 334 c. d. *Aquila quæ gallinam rapuerat, eam refert jubente S. Botolpho* 329 d. *vide Bos, Calceus, Cervus, Fera.*

Blasphemia punita 156 a, 751 c *Blasphemia in Sanctos mulier, subitanea morte punitur* 709 e. *Blasphemia in S. Alenam punitur* 320 f, *et pœnitens sanatur* 321 a b. *Item alia mulier in alios Sanctos* 623 e. *Alia in Deum et Sanctos ob maritum interfectum Blasphemia, tristitiam causat viro jom beato* 710 d. *Alia arcetur miraculosa ab Altari* 739 b

Bona Ecclesiastica, vide Ecclesiastica bona.

Boves pertrahunt Reliquias sacras ad locum sepulturae destinatum 109 f

Brachium S. Alenæ a corpore viventis abstractum, vi ab Angelo imponitur Altari 316 f, 317 a

C

Cæcitatem fert patienter S. Romualdus 338 c d. *Eandem undecim annis pallenter fert S. Lutgardis et propterea immunis evadit a Purgatorio* 205 a

Cælum pro cælesti gloria hic patiendum 527 a. *ad Cælestium amorem B. Osannam invitat Angelus* 561 a. *et ejus consideratione ad patientiam roboratur* 636 a, *et ad amorem Dei invitatur ab Angelo* 605 c d. *ad Cælum eadem Beata aspirat* 661 b: *in quo diversarum personarum loca præparata videt* 647 c, *et in illud deferri animam cujusdam* 613 a; *coque ascendentem B. Columbam* 616 d *eodem deduci a Christo fratrem suum* 591 d, *cumque cum Christo regnare* 591 f.

Cælum in extasi contempletur B. Osanna 573 e f. *seq. Deum et Sanctos, interque eos S. Dominicum* 631 f. 653 d. *et Sanctorum varios gradus* 637 a b. *Ad patientiam roboratur cælestis gloriæ consideratione* 636 a. *Eandem in Cælum deducunt Sancti et Angeli* 596 f *Via ad Cælum assimilatur scale pulchræ quidem, sed ascensu arduæ* 511 f. *Diversas ad Cælum vias in extasi videt S. Elisabeth Schonaug.* 519 f. *sra. Clericorum et Secularium diversa est, mali Clerici nulla* 521 e f. *Cælum ipsum cum omnibus Sanctis videt eadem* 414 e. *Et S. Hervæus* 300 b. *In Cælis variorum*

riorum diversam futuram gloriam prævidet *Pen. Elisabetha Wans* 188 a. Cœlestis gloriæ spe ad martyrium incitantur *SS. Perreolus et Ferrutio* 6 c d. *Ejus spe contra diabolum animatur S. Elisabetha Schonaug.* 509 a. *Eadem spe nunquam salsam et amaram per triginta annos bibit S. Pior* 239 b. *Ad Cœlestem gloriam invitat angelus S. Herbandum* 23* a. *De Cœlo vox audita vide vox.*

Calcei ferreis rudulis asperi adhibentur *SS. Aureo et Justino* 43 a. *Ex calceo nosci finguntur taurus et hædus* 26 e

Calculus e maxilla exemptus 51 b

Calunnia vide accusatio.

Campana contra tonitru benedicta 124 a. Campana sponte sonitum dedit ad divulgandum miraculum 547 e. Campanæ ultro sonant, interim dum igne consumuntur 31 a.

Candela vide Cereus, Cervus.

Canonizationis ritus 161 f. seq. Canonizatio *S. Bennonis cur diu dilata fuerit* 142 b c. *Male ea habet Lutherum* 164 f.

Cantus Angelorum auditi ad sepulcrum *Gerlandi* 550 c. *in morte S. Hervæi* 300 c *Vide.* Angelus.

Capitulum vide Electio, Congregatio.

In Captivis redimendis pius *S. Domnolus* 120 e. Captivi liberati intercessione Sanctorum 55 b c. 58 a miraculose per *S. Avitum* 288 e *Captivus mirabiliter liberatus ape S. Raynerii* 365 f. *Contere aperto abire facit Angelus Religionem ingredi volentem* 260 c. *Vide* Angelus.

Caritatis opera Deo gratiora quam sunt contemplatio 571 e. *Iis assidue intenta B. Michelina* 776 f. 778 e. *Gaudet aliis bene esse se jejunante S. Lutgardis* 197 c. *Pro omnium salute ferventer orat B. Osanna* 586 e. *Raris Caritatem in monasterio turbat dæmon, precibus componit B. Osanna* 631 c d. *Morbum alteri obventurum sibi immitti petit a Deo* 618 a b. *Caritas mutua sanctorum Deodati et Hidulphi* 731 a b. seq. *et inter Religiosos diversorum monasteriorum* 735 f. *Vide* Persecutor, Infirmus, dissidium, inimicus.

A Carnibus abhorreere facit *Menale* prius debilem *S. Lutgardis* 201 c

Castitatem vovet *B. Maria Do'orosa, et pro ea servanda martyrium subit* 533 c. *Virgo cum juvene non loquatur* 191 e f. *Metricem flagitium offerentem verberibus castigat S. Molingus* 333 c. *Feminarum consortium fugit S. Hypatius* 234 b. *Vide* Virginitas, Osculum, Mulier, Impudicitia.

Castigatio Corporis. *Vide* Austeritas vitæ.

Casula *S. Bennonis miraculosa* 141 f

Cerei apparent lucentes in cervi cornibus 117 d. *Miraculose accensi* 53 c d, 58 b. *Miraculose lucent coram Martyribus patientibus* 43 c. *Noctu lucentes indicant latentes Reliquias* 46 d. *Cum cereis processionem instituunt apparentes Sancti* 34 d. *Vide* Candela.

Cerva alit *S. Calogorum* 489 c. *Cervus sub Sanctarum præsidium tutus* 117 d. *Ad sepulcra Sanctarum currens, candelas videtur habere in cornibus* 105 d

Christianam se esse constanter inter tormenta confitetur *S. Julitta et ejus Infans* 22 b c

Christus vide Apparitio.

Cibum sumens *B. Osanna Christum cœnantem videre sibi visa est* 562 a

Cilicium asperum *B. Osannæ* 667 a *S. Lutgardis miraculosum* 209 f. *Vide* Austeritas vitæ. *Super Cilicium deponunt Moritura Moniales* 531 d

Cingulo ferreo se accingit *B. Michelina* 769 d. 776 f

Clausuræ a Monialibus servandæ rigor 411 d

Columbæ Ordinem Cisterciensem præsignant 140 d. *In Columbam an se transfiguret Satanus* 506 f *Vide* Spiritus sanctus.

Junii T. IV

Communione *S. Zosimo Martyri ministrant Angeli* 678 c. *Ad Communione invitatur a Christo B. Osanna* 649 e. *Communicat septimanis singulis sacramentaliter, diebus singulis spiritualiter* Ibid. *Ad communicandum redibat a raptu* 566 b. *Alias in extasi communicat* 581 c. *Alias de manibus Sanctorum et Angelorum* 581 e. *Alias Communione cœlitas accipit* 639 d. *In Communione cœlesti lumine illustratur* 637 f. *Ad eam suscipiendam sanatur ægra Elisabetha Schonaug.* 516 e. *Videt* Communicantes frui lumine miraculoso *Angeli præsentia et adventu Spiritus sancti* 517 e f. *Hic in die Pentecostes sub specie Columbæ communicantibus dona sua distribuit* 314 b. *Communione ob impedimentum onuttens tristitiam et ariditatem incurrit* 505 a. *Communione sacram jussa omittit S. Lutgardis, sed omitti jubens punitur a Deo* 199 a. *Per Communione satisfit pro peccatis* 518 c. *Communio Judæ et aliorum sacrilega, execrabile malum* 646 e. *Communione spirituali cum sacramentali non posset, se ad mortem præparat B. Juliana, et sacra hostia pectori ejus imposita moriente ipsa evanescit carni impressa Crucifixi Imagine* 770 e. *Vide* Viaticum, Eucharistia, Missa.

In Concionibus sacris frequens et pia *B. Osanna* 565 f. 622 d. *In Concione præsentibus benedicit Christus* 595 *Sub dio Concione habet S. Benno ob multitudinem auditorum* 139 b. *Segnior fit ad conciones habendas Jacobus de Vitriaco impeditus cura cujusdam mulierculæ* 196 f. *Vide* Evangelium.

Confessiones audire formidanti ob periculum tentationum, securitatem animi impetrat *S. Lutgardis* 202 e. *Eadem Confessionem peccatorum occultorum persuadet* 250 e *Confessarium a Christo designatum accipit B. Osanna* 563 b. *Cogitur tamen aliquantisper ipsum dimittere, sed brevi ad eum redit* 502. *Alias orando impetrat ne Confessarius suus alio destinetur a superioribus* 589 f. *Confitetur sæpe etiam minimos defectus* 566 a. *Confitenti peccatum veniale omisum indicat ipsa post mortem apparens* 597 a. *Confiteri quod nolebat peccatum S. Raynerius, Deus revelat Confessario* 348 b. *Absolvitur ille nulla imposita pœnitentia* 348 c. *Confitendum peccatum infirmo antequam sanctur* 364 d. *Post Confessionem Sacerdoti factam, peccatorum obliviscitur dæmon, sed non ante, etiamsi aliam assumpserint pro iis pœnitentiam* 360 e f. *Vide* Absolutio, Pœnitentia.

Conformare se voluntati divinæ. *Vide* Deus, Patientia.

Confraternitas a *Laudibus Deiparæ decantandis dicta* 767. f

Congregationi Religiosorum promittit *Deus Spiritum sanctum* 592 a.

Consanguinei a martyrio retrahere conantur *SS. Marcam et Marcellianum* 469 c. seq. *A Consanguineorum visitatione abhorret S. Pior* c, d. *vide* Patrens.

Conscientiæ teneritudo post mercaturam diu exercitam multa pauperibus donat, alisque restituit, si forte aliquid injuste acquisivisset *Pater B. Julianæ* 768 a. *Certior redditur S. Lutgardis a Deo quod ipsi placeat* 197 c *Conscientiæ examen vide* examen.

Consortium malum fugiendum docet *S. Hypatius* 278 c

Constantia *SS. Aurei et Justini inter tormenta* 43 b. *SS. Nicandri et Marciani* 217 e. seq. *SS. Theoduli et Tribuni* 459 f. seq. *S. Quirici pueri* 20 c 25 d. *S. Julittæ matris* 23 d. *S. Leontii* 466 b. seq. *qui persecutoribus se offert* 458 b. *S. Zosimi in confessione fidei et tormentis* 676 e. seq. *S. Montani* 224 c. *SS. Manuelis, Sabelis et Ismaelis contra Julianum* 233 f. seq. *Constantia uxoris S. Nicandri maritum ad martyrium hortantis* 217 f. 218 c. *Constantia in castitate servanda posthabito martis periculo* 109 B.

INDEX MORALIS.

B. Mariæ Dolorosæ 533 c d e. *Constantia S. Bennonis contra scismaticum Imperatorem* 137 e f. *Vide Martyr.*

Contemplatio *S. Lutgardis* 203 e. seq. 206 c. Contemplationis donum accipit anno ætatis sexto, et extases patitur *B. Osanna* 649 e. Contemplativam vitam præfert prælaturæ *S. Benno* 132 a. *Vide Oratione, Extasis Revelatio, Annuntiatio, Nativitas, Transfiguratio, Passio, Resurrectio.*

Contritionis perfectioris causa unum præ altero sine purgatoria salvari videt *B. Osanna* 591 d. *Eidem revelat Christus ex plurimis in bello occisis multos per Contritionem servatos* 591 b

Contumacia *vide* Obedientia.

Contumeliam quasi mentiretur vitæ sanctitatem patienter fert *B. Osanna* 502 e. Contumeliis affecta pro iis gratias agens Deo, in extasim ruitur 571 e

Contumeliosi pueri in *S. Herværum cæcum*, nani manent 297 b. Irreverentia in eundem punitur. 298 f. Cæcitatem ipsi exprobrans pariter cæcitate punitur et penitens a Sancto sanatur 300 a

Conversionis ad meliorem vitam *B. Alberto* occasio mors fratris in duello 340 a. Ille etiam Conversionem *B. Raynerii* orando impetrat 349 e. uti et *B. Maria Dolorosa* interfectori suo, et liberationem a dæmone 534 f. et *B. Osanna* pluribus peccatoribus 588 e f. Conversioni multorum allaborat *B. Juliana* 769 e. *Vide* Peccatum. Conversio ad fidem *vide* Fides. Conversio peccatorum *vide* Passio.

Cor *S. Lutgardis* custodit *Jesus* ab omni tentatione, quæ cor suum cum Corde *Jesu* commutat 193 c. Cor novum a Deo accipit *B. Osanna* 579 b. 626 c. Alias cor ejus quasi in novum mutatur a Christo 650 c. Cor ejusdem Crucifixus *Christus* inhabitat: hinc illa doloribus ejus participat, ut cor scindatur 621 e f. 580 e f. seq.

Coronæ spinæ recordatur ex occasione purgentis spinæ *B. Osanna* 622 c. Et Capitis dolore vexatur, acsi spinis coronata esset 617 c. *Vide* Passio.

Corporalia sacra contra incendium adhibita 309 e
Corporis integritas. *Vide* Integritas corporis.

Creaturæ incitant homines ad amorem Creatoris 605 e

Crucis gloria in Cælo apparet *S. Elisabethæ Schonaug.* 506 a f. 508 c d. 509 f. Qui Crucem non fugit, dæmon non est d. Crucis signo benedicit *Angelus S. Motingo* infanti 333 b. Eodem se muniens super aquas graditur *S. Benno* 139 d. et aquam in vinum vertit 139 c d. Epilepticum sanat *S. Lutgardis* 201 e. Infirmos *S. Hipatius* 261 f. Eodem contra dæmones se munit 254 b. et spectrum dæmoniacum fugat 277 e. item *S. Botulphus* 328 b. et *S. Hervæus* 299 b c, qui fontem quoque sic excitat 300 b. Eodem signo miracula patrat *S. Calogerus* 489 b. Cæcum illuminat *S. Avitus* 288 f. Passerem cicurat *S. Raynerius*, et tumorem brachii sanat 368 b c. Morbos curat 370 c, 376 a

Absque Crucis signo aquam bibens obsidetur a dæmone 739 d. *Vide* Dæmon.

Crucifixi imago alloquitur *B. Osannam* 582 d. seq. *Vide* Passio, Patientia.

D

Dæmon dicit se ex *Hibernia* oriundum, et artes novisse 299 b. Sub *Humana* specie hominibus inservit, ut iis noceret 299 b. Quare oderit homines 360 f. Non vult agere penitentiam, 258 c. Apparet *S. Elisabeth Schonaug.* in specie tetri monachi, canis, tauri, gregis caprarum, 505 c seq. In specie colubri mordet *S. Botulphum* 329 e. Variis modis et diversis assumens formas vexat *energumenam* 739 e f. Temere invocatus adest sub specie vituli 517 f. Præsumptuosum mona-

chum decipit, *Christum* se simulans 273 l. Extra templum comedentem circumcidet in forma serpentis 258 c. Sub specie *Angeli* dissuadet *S. Cyrico* puero martyrium 25 a. Speciem mulieris miserabilis assumit ut *S. Avitum* decipiat 294 d. Dæmonis teterrimam formam quam viderat describit *B. Osanna* 644 d. Eam is diversimode vexat fortiter resistentem 585 a, c. Invidet ejus virtutibus et inde abstrahere conatur 611 d e. Ipsa apparentem sibi arripit et verberat acriter 631 b. 639 f. Ad desperationem adigentem misericordie divina consideratione fugat 639 f. Dæmon fatetur *B. Osannæ* sanctitatem et *Sacerdotum* dignitatem 648 a c et *Martyrum* ignotorum qualitatem 32 a. Dæmonum spectra fugat *Spiritus sanctus* 506 a. Contra *Siciliam* inhabitantes potestatem accipit *S. Calogerus*, eosque ex diversis locis pellit 488 c d e. seq. 495 b c. seq. Dæmones timent *S. Hippatum* 250 a. qui eos ex sætore deprehendit 274 c. Loca ab aliis derelicta inhabitant 254 a. Ex deserto fugantur in quo condendum esset monasterium 328 b. Dæmones, oratione fugat *S. Avitus Eremita* 294 a. Dæmonis illusionem pellit *S. Lutgardis* 198 d. Ejus fraudes in apparitionibus caret 199 a. Dæmones sibi apparentes conspuat, signo Crucis et verbis *Psalmorum* fugat 199. A dæmone incubo liberat *Virginem* 198 d. Dæmon varie homines tentat 621 d. Impedire conatur orationem *S. Raynerii* pro conversione malorum *Ecclesiasticorum* 354 d. Inter *Moniales* rixas suscitot et promovet 631 c. Dæmon deprecatur ne per exorcismos cogatur discedere ad infernum 361 a. *Ægre* fert dæmoniacam liberari 628 f. In homine obsessio queritur de malis sibi a *S. Ramuoldo* illatis 341 c. Exiens ab humano corpore vestigium sui relinquit 144 f. Ab homine ejectus rursus ingreditur in peccata relapsus 271 e f. Frenet ob jejunium et orationem *S. Raynerii* 354 f. Dæmonis vexatio prodest ad virtutem 276 a. Et paupertas a dæmone immissa permittente Deo 201 b. Dæmonibus torquendus traditur maleficus 263 e. *S. Elisabetha Schonaug.* videt ad lectum moribundæ stantes dæmones, eosque ab *Angelis* fugari 516 d. Dæmones infestant morientes, optulantur *SS. Patroni* 594 f. Fugantur etiam per preces adstantium 191 d. Dæmon coerctur timore inferni 364 e. Peccatores inter suos numerat et peccata exprobrat 360 e f. Quamdiu peccatorum meminerit 360 f. Hominem sordidum et deformem Dæmonem suspicatur esse *S. Avitus* 373 c d. *Vide* Tentatio, Idolium, Angelus, Crucis signum.

Dedicatio ecclesiæ *vide* templi consecratio.

Dens *S. Hervæi* viventis adhuc, lumen miraculosum emittit 271 e f

Desponsatio *vide* sponsa.

Detractio ex ignorantia 635 c. Detrahentes sibi excusat *B. Osanna* 635 a. Multa per detractores apud Imperatorem patitur *S. Ramuoldus* 338 f. quæ cum honore ejus evanescent 339 b c. Peccata propria oportet accusare non aliena 239 e

Devotio *B. Osannæ* adolescentulæ 561 b. Item in oratione, lectione spirituali, concionibus et Missa 565 f. Devotionem minuit frequens cum secularibus conversatio quamvis ex caritate 656 d

Deus videt omnia 202 e. Deum quomodo in extasi viderit *B. Osanna* 572 d. Majestatem ejus incomprehensibilem contemplatur, et ut potest explicat 621 c d. Providentia divina suaviter *S. Bennanem* ad Religionem dirigit 131 f. De cibo et habitatione prospicit *S. Raynerio* 353 c d. De victu *S. Deodato* 730 c. *B. Alberto* fame deficienti 350 a. Providentia divina de servis suis ne pellantur in exilium 273 d. Eodem evanescere facit detractorum insidias in *S. Ramuoldum* 339 b c. Divinæ voluntati se in omnibus conformat *B. Osanna* 643 d e seq. Et perpetuam cum Dea unionem optat 633 f. Præsentis Dei memoria animatur ad Martyrium *S. Leontius* 467 d. Sibi semper presentem

Deum

AD IV TOMUM JUNII.

Deum considerat B. Osanna 362 a. Vide Amor, Cœlum, Timor.

Discretionem in jejuniis adhibet S. Lutgardis 200 c
Dissidium inter SS. Hypatium et Timotheum 255 e
Vide Caritas, Rixa.

Distractio Vide Oratio.

Divitiarum factorem exhalant 351 d. Earum egregius contemptor S. Hypatius 268 a. Vide Paupertas Religiosa.

Dormire Vide Lectus.

Draconis fabulosi fabulosa caedes 95 f

In Duello mors Fratris Conversionis B. Alberti occasio 349 d

E

Ebrietatem in Clericis odit S. Hypatius 250 b. Ecclesiarum Patronum se semper futurum promittit S. Benno moriens 141 b. Ecclesiarum bona sua tradunt Alanus et uxor ejus 696 c d. Ad ædificandam Ecclesiam saxum magnum, nulli portabile, defert mulier, ejus pondus non sentiens 24 * c. Ecclesiastica bona multa congregat et bene impendi curat S. Innocens 717 a b. Eadem bona in pauperes sine urgente necessitate distribuentes puniuntur 696 d. Diripiens severe punitur 696 e f. Usurpans punitur et emendatur 124 b. Eorundem invasores sine legitima prole moriuntur, unum punit et convertit S. Benno 141 f. Ecclesiastica immunitas. Fugitivam ad altare ancillam violenter abstrahens, apparente S. Patrono, terretur et emendatur 674 c. Ecclesiasticorum peccata graviter punienda 634 c d, 635 a. Pro eorum emendatione jubet Christus orare B. Osannam 376 c. Pro eadem orantem S. Raynerium demon impedire conatur 354 d

Electoibus Superiorum congregatis lumen divinum impetrat B. Osanna 632 e. Ob Electionem Superioris turbatam, Religiosus punitur in purgatorio 594 e. Electio Episcopi. Vide Episcopus.

Eleemosynam S. Isaacius commendat S. Hypatio 256 b. Eleemosynam caute jubetur accipere S. Raynerius 353 d. Eleemosyna a Deo liberaliter compensata 329 d. Vide Pauper, Misericordia.

Epiphaniarum mysteria in revelatione contemplatur S. Elisabeth Schonaug. 516 a

Episcopus divino instinctu eligitur S. Hymerius 303 e. Ad Episcopatum pertrahitur S. Aureus 42 b. Ad eum suscipiendum hortatur S. Anno S. Bennonem 133 c, quem hic pie suscipit 133 d e. sed Episcopalem pompam vitat 138 c. Episcopatu Cameracensi excluditur B. Odo, quod nollet Investituram ab Imperatore accipere 765 e. Episcopum fieri non impedit spuria natiuitas dispensante Pontifice 723 c. Episcoporum Ordinationi dies Dominica assignatur 712 c f. Episcopales virtutes B. Odonis 762 b. S. Adulphi 327 d. S. Hymerii 304 b c. S. Bennonis 134 d. S. Gregorii VII 136 a. A Catalaunensi Episcopatu ad Halberstadensem transfertur S. Hildegundis 744 d. Episcopatum deserit et fit Monachus S. Deodatus 728 a. Episcopus intrusus multa patrat scelera 720 a b c. Episcopus crudelis Joseph quidam degradatur 721 b. Ob Prælatorum peccata plagas Deus minatur frustra depræcante B. Osanna 623 a b c. Pueri prædicant, se episcopos fore 6 * a. Vide Peccatum.

Eremitam petunt S. Deodatus et ejus socii 728 b. S. Gundulphus Episc. 309 a. S. Potentinus 475 d. S. Carilephus 287 d e. Eremiticam vitam ducunt S. Hypatius cum sociis 254 a. S. Aureus 41 e. S. Avitus 292 a, 293 d, 294 b, quem id docet Angelus 293 a. S. Molingus in cava arbore 333 b. Eremitas ad virtutem sibi congruentem hortatur in extasi S. Elisabeth Schonaug. 524 d. Vide Solitudo.

Equitis Religiosi virtutes in B. Gerlando 540 a

Evangelium prædicare jubetur per Angelum S. An-

rens 41 f. Evangelium cantanti Diacono assistentes Angelos videt S. Elisabetha Schonaug. 511 a b. Eodem Evangelistas sub quatuor animalibus contemplatur 517 e. Vide Passio

In Eucharistia Christum videt S. Elisabetha Schonaug. 620 f. Item carnem et sanguinem 512 f. Item in eadem sub variis figuris 582 f. Hostia sacra quæ perdita putabatur, ab Angelo translata erat 518 f. Ob commissam in ea perdenda negligentiam jubentur Monachi quadraginta diebus Missam celebrare, hoc permittente Domino, ut ad emendationem vitæ excitarentur 519 a. Vide Missa, Viaticam, Communio.

Eulogiæ Vide Reliquiæ.

Examinat quotidie conscientiam B. Osanna 608 c. Bis quotidie Sancia 398 e

Excommunicatio lata in Moniales ob pie violatam clausuram 411 d. S. Benno excommunicat Imperatorem 139 e. Et ne iniret ecclesiam, claves in fluvium projici mandat 138 e, quas, sublata Excommunicatione, piscis refert 138 f. Ab Excommunicatis multa patitur idem Sanctus 128 e. Plurimos deinde absolvi: 138 f. Excommunicationis Pontificiæ metu pax inquit inter Reges 391 f.

Exemplo suo plures ad Religionem invitat S. Hypatius 262 a

Exercitus imbellis uno occiso totus fugatur 252 f

Exequiæ solennes et honorificæ B. Osannæ 596 d, 648 e. In Exequiis S. Raynerii Angeli cecinerunt Gloria in excelsis 371 b. Ad eas concursus populi miraculosus 370 e. Exequias B. Mariæ Dolorosæ celebrat Deipara cum aliis SS. Virginibus 534 f. Exequiæ vere funestæ 119 b

Extases ab infantia patitur B. Osanna 629 c. In iis sentit consolationes et delicias ineffabiles 624 d e, 629 b. Earum tempore omnis cessat dolor quem pati solebat 624 b. Rapitur in extasim iater pia colloquia ut prosequi non possit 618 c. In Extasi videt processionem Sanctorum 619 f. Deum incomprehensibilem 621 c. De circumstantiis extasium ejus, et quomodo eas explicaverit 570 per totam vitam, præsertim librum secundum. Propter extases continuas multa obloquia patitur 607 c d. Propter easdem timet S. Elisabeth Schonaug. labi in tentationes 508 e f. Extases se pati fingentis mulieris fraudem detegit et reprehendit B. Osanna 592 d. Vide Revelatio, Contemplatio, Apparitio, Oratio.

F

Fames futura revelatur S. Hypatio, cujus tempore pauperes pascit 266 a. Eadem intercessione S. Veroli depulsa; impetrata pluvia 313 d

Febres sublata invocatione BB. Tarasiæ et Sanciae 417 seq.

Femina. Vide Castitas, Mulier.

Feræ obediunt S. Herbaudo 24 * e

Feræ ciculantur a Martyribus 43 b. Pessimas non timet S. Raynerius, quæ ipsi blandiuntur 356 c

Festivitatis SS. Gervasii et Protasii MM. solennitas 29 * b c

Festum violans punitur 53 e, 59 c. Item violans omisso Sacro 183 e. S. Aviti Festum violans cervice retorta punitur, sanatur penitens 290 d. Alteri contrahitur manus, facto voto sanatur 302 d e

Ad Fidem conversio S. Alenæ 316 c. Conversionem infidelium potenter adjuvant Martyrum miracula 760 a. Angelus apprensus convertit SS. Theodulum et Hypatium 457 e f. Multos convertit S. Tychon 82 c. Fidem annuntiant Martyres præcisa lingua 224 e f. Fidem requirunt ad miracula S. Hypatius 264 b. Vide Martyr, Constantia.

Fiducia in Deum. Qui petit a Deo sanitatem, diem aut tempus prædefinire non debet 31 * a

Filium

INDEX MORALIS.

Filium pie erudiunt parentes S. Bonmercati 786 c. Suum ante se Martyrio sublatum lætatur S. Julitta 20 d, 23 d. Filii sui mortem non dolet ut liberius Deo serviat B. Michelina, ejusque animam in cælum deferri videt 777 e. Vide Parens.

Flores miraculose crescunt in sepulcris SS. Martyrum 45 a. Post annos aliquot incorrupti reperiuntur in tumulo B. Tarasiæ 440 f

Fœtorem mirum exhalant pecuniæ 351 d
Fons miraculose elicitus 482 a. Alius a S. Hervæo 297 a. Et alius ab eodem signo Crucis 300 b. Alius in Bellomonte S. Amandi 90 c, Trium Sanctarum Virginum 105 c, S. Cechari 119 b. S. Beunonis 124 a, 139 c, S. Sierii 486 f. Fontes B. Olivæ et B. Libertatis 84 d

Fornicatio Vide Impudicitia.
Fraus pia S. Leontii persecutores suos hospitio excipientis, mala ipsum persequentium 458 a b c

Frigus sustinere volens, marmor sentit calidum 358 a

Fulmen Vide Tonitru.

Furti falso accusatur B. Maria Dolorosa 533 d e.
Fur cogitur furtum restituere 60 d. Furtum restituendum curat S. Hervæus 290 a. Furtum parvum puniuntur adhærente manu furis 90 f. Fur sacrilegus divina virtute sistitur ne abire possit 535 d. Furto auferre volens per quatuor dies manet immobilis, pœnitens redditur statui pristino 243 f. Ut furtivum comedat tentatur S. Zenon : at ille punitiois securæ memor, tentationem repellit 711 c. Pauperibus operariis injuriosus a dæmone vexatur ; nolens restituere misere moritur 276 a b

G

Galeæ ignitæ adhibentur SS. Aureo et Justino 43 a

Gibbus miraculose sanatur 543 f
Grando miræ magnitudinis 277 e
Gratitudo. Collata in se a Deo beneficia considerans B. Osanna humiliter de se sentit 625 b c, et ingratitude suam accusat 629 c. Gratiarum actio pro beneficiis Dei commendatur a Christo S. Lutgardi 207 a
Gula. Extrin tempus comedentem dæmon circumcidet 258 c. Dæman ad gulam excitat 299 b
Gynecæi Regii exercitia utilia 388 c

H

Hæretici crucifigunt Christum 196 e. Negant pervicaciter miracula 681 d e f. Fabulosas vitas Sanctorum confingunt 21 a. Pro Hæreticis jejunit per septennium S. Lutgardis 196 e. Hæresim Nestorianam ante damnationem Nestorii detestatur S. Hypatius 267 d. Nestorium comparat Antichristo 270 c

Herbarum folia sepulcris Martyrum inspersa, miraculosa 11 b

Hædus et taurus ex calcis procreati 26 e

Homicidium. Vulnens quemdam vulneratur et ipse, qui prius miraculose servabatur illæsus 375 d. Homicidio temere imputato, innocens occiditur S. Bonmercatius 786 e f

Horæ Canonice. Vide Officium divinum.

Hospites benigne suscipiendi 238 f. Iis vinum ministrat, ipse aquam bibens S. Joseph 238 c d. Hospitium duorum mira urbanitas 240 a

Humilitas Ægyptiorum opponitur superbix Syrorum et Græcorum 711 e. Humilitas B. Deodati 728 a seq. Humiliter de se sentit S. Hypatius 279 d. Ex Humilitate miracula patrare recusat 255 e. Infirmos ita sanat, ut non advertant alii 251 f Peccatorem se fateatur S. Bessarion 142 f In Humilitate se exercet B. Osanna 608 e. Puella se indignam favore parentum æstimat 622 e. Demisse de se sentit et vilia ministeria

obit 567 c d. Aulam Principum horret 593 a b. Peccata sua agnoscit 649 e. Omnibus se postponit 613 b. Ingratitudinem suam erga Deum accusat 629 c. Cilicium sub vestibus lineis occultat 562 d. Revelationes sibi factas silentio tegit 586 f, 588 b. Dona Dei in se collata et bona opera sua occultare studet 567 e f, 636 e f seq. Coronam spineam et vulnera Christi in suo corpore accipit, sicut non appareant aliis 579 d. Et hoc ipsum Deum rogat 614 a ; et cupit omnes prorsus latere 644 b. Quæ scripserat de suis revelationibus camburit 553 b. Gaudet librum perditum, in quo vita sua fuerat a Confessario scripta 622 a, 613 e f. Ad sui contemptum magis anhelat, postquam ex latere Christi sanguinem sugere visa est 581 c. Dolet bonam de se opinionem haberi, et detrahentes sibi excusat 635 a. Humilitatem commendat 653 b. Ex hac S. Benno Abbatialem dignitatem abdicat 132 a. Episcopalem pompam declinat 138 a. Vetat miracula a se facta propalari 140 b, Humilitas S. Lutgardis confusionem optantis 192 c. Ne aliis præesse debeat monasterium mutat 194 f. Item B. Michelinæ 776 c, 778 b, quæ miracula a se patrata revelarivretat 779 e. Humilitatis Religiosæ exercitia B. Sanciæ 398 f. Humiliat se propter subtractas sibi consolationes spirituales S. Elisabetha Schonaug. et Humilitatem Ecclesiasticis commendat 523 d e. S. Ammonius Erem. ne Presbyter ordinetur, aurem sibi abscindit 281 d. Zenon Monachus nemini indicat se Presbyterum esse 280 a. Humilitatis defectu decipitur a dæmone Monachus præservidus ad virtutem 273 f Vide Abbas.

Hypocrisis novit et lapsum discipuli prædicat S. Raynerius 362 c d. Similem mulieris extases fingentis sibi revelatam detegit B. Osanna 592 e. Vide Fraus.

I

Idioma gallicum discere miraculose impeditur, ne Abbatisa fieret S. Lutgardis 196 e. Subinde tamen istud perfecte loquitur 203 c

Idolorum vanitas 224 f. Ea inhabitant dæmones 225 a. Sclavorum idololatria, qua homines Deo suo mactabant 135 b. Idololatræ puniti 275 e. Idololatriam extirpat S. Hypatius 265 f. Olympia disturbat 267 e f.

Ignem illæsus pertransit S. Bonifacius 760 c. Ingressitur S. Bruno Bonifacius 224. Vide Incendium.

Ex Ignorantia peccantes pueri, unde pœnam aliquam mercantur 524 f

Imago S. Calogeri miraculose perficitur et miraculis honoratur 486 f. Imagoibus Sanctorum, quæ diu latuerant, apparentibus, pestis fugatur 453 c f. Imago Sanctæ vulnus refert, quod defunctæ capiti fortuito inflicto erat 131 e. Imago Crucifixi alloquitur B. Osannam 582 d seq. Sequitur Ven. Elisabetham Wuns, et turpes cogitationes ab ea avertit 188 b

Immobiles fiunt qui S. Brunonem Bonifacium martyrio affecerant 41 *

Immunitas Ecclesiastica. Vide Ecclesiastica Immunitas.

Impudicitiam mulieris per revelationem novit et reprehendit B. Osanna 592 d. Mulier Impudica ejusdem tumbæ insidens, inde avelli non potest 605 a. Eadem Beata, peccata impudica nominare non vult 612 d. Famulus Dominum juvens, ad Impudicitiam puniuntur 192 b. Fornicatores puniuntur a Deo etiam in hac vita 531 b. Meretricem flagitium offerentem verberibus castigat S. Molingus 333 c. Meretrice sumente de Oleo S. Calogeri miraculoso, istud manare desinit 486 f. Adulteros a suo sepulcro arceri jubet S. Raynerius 375 f. Adulterium gravi morbo punitum 263 d. Adultera sacro igne correpta, pœnitens subito sanatur 309 c. Raptorem Impudicum mirabiliter evadit S. Lutgardis 192 a. Luxuriæ ignis sedatur potu aquæ 353 b.

Incarnationis Mysterium contempletur in extasi B. Elisabeth

AD IV TOMUM JUNII.

Elisabeth Schonaug. 515 b. *Deus unitur per affectum amoris sibi dilecto* 352 a

Incendium orando extinguit B. Osanna 589 e. *Et S. Molingus* 333 c. *Corporalia sacra adhibita contra Incendium* 309 e. *Domum incendit dæmon, dum herus ad templum abierat, relictum in ea filio : S. Verolus puerum servat, et incendium extinguit* 311 d e

Incestas Regum nuptias inmissis regno plagis punit Deus 389 c d. *Pontifex irritas declarat* 390 d

Indulgentiæ concessæ ad sustentationem et ædificationem Sanctorum locorum 85 d e. *Indulgentias centum annorum plures Cardinales concedunt singuli* 748 c d, *et plures Episcopi quadraginta dierum singuli* 537 e f. *Indulgentias domi lucrandi facultatem concedit Christus B. Osannæ, quas alii designatis locis lucrari debebant* 581 b

Infernum in extasi videt B. Osanna 573 d, 628 d, 649 f.

Erga Infirmos caritas S. Ramuoldi 338 b, *B. Osannæ* 565 d, *S. Hypatii* 257 f, *qui eorum curam sibi demandari petit in monasterio* 251 f. *Moribundis pie assistit S. Lutgardis* 199 a. *Infirmis multis obruitur S. Elisabetha Schonaug, quas fert patienter* 504 e f. *Infirmus non sanatur, quia sic conveniebat saluti ejus* 366 b. *Vide Morbus, Misericordia, Moribundus, Caritas, Eleemosyna.*

Ingratitudinis vitium detestatur B. Osanna 650 c

Pro Inimicis orandum, ut Deus exaudiat preces nostras 741 e. *Pro persecutoribus suis orat, eisque libenter ignoscit exercitum in se crudelitatem B. Maria Dolorosa, et intersectoris sui conversionem impetrat* 534 b c e. *Percussori suo ignoscit S. Hypatius* 229 d. *Vide Persecutor.*

Injuria. Vide Lis, Furtum, Detractio, Inimicus, Patientia.

Innocentes Martyres quare sequantur agnum 513 c d. *Ab imputato homicidio innocens, occiditur S. Bonmercotus, cujus anima ab Angelis in cælum deferretur, et ejus Innocentiam defunctus resurgens testatur* 786 e f.

Inspirationibus divinis parere jubetur S. Lutgardis 195 c

Integritas Corporis B. Tarasiæ descripta 440 f. *B. Marinæ Spoletanæ* 551 e. *B. Osannæ* 555 f. *Corpus S. Raynerii Integrum et odoriferum aliquamdiu manet* 371 b. *Vide Reliquiæ.*

Intentionem rectam in omnibus operibus commendat B. Osanna 657 e

Intrepiditas ad ferarum occursum S. Raynerii 356 c. *Vide Constantia Martyrum.*

Investituram Episcopatus Cameracensis nolens ab Imperatore accipere B. Odo, inde excluditur 765 e

Invidiam aliorum ob virtutem incurrit S. Avitus 285 c, 293 e. *Ejus ex Invidia accusati patientia* 293 e f. *Invidi virtutes carpunt, quas imitari non possunt* 492 d

Iris apparet S. Elisabethæ Schonaug. 507 e

Iter quatuor miliarium exiguo tempore conficit S. Raynerius 357 c. *Multa miliaria S. Benno* 140 b

J

Jejunium *S. Bonifacii* 759 e. *B. Petri Pisani* 439 b. *B. Michelinæ* 776 f. *S. Hymerii* 303 d. *S. Calogeri* 456 e. *In herbis et oqua tantum* 488 b. *S. Pioris qui etiam aquam amaram et salsam per annos 30 bibit* 239 b. *Jejunium continuum B. Osannæ* 566 f, 613 c. *Cibo valde modico vivit* 637 e. *S. Brunonis Bonifacii* 40 * f. *Jejunat in pane et olere pro peccatoribus S. Lutgardis* 198 b. *Per septennium in pane et cerevisin pro hæreticis et peccatoribus : gaudet interim aliis Religiosis melius esse* 196 e. *Jejuniis suis discretionem adhibet* 200 *et robustior redditur* 196 f. *A car-*

nibus abhorre facit Monialcm prius debilem 201 c. *Semel tantum in die comedit S. Avitus* 293 d. *Jejunat multam S. Hypatius, robur tomen corporis nihil lædit* 262 a. *Jejunat S. Raynerius per Quadragesimam, bis dumtaxat in septimana comedens, frendente dæmone* 354 f. *Jejunat simul et laborat et Jejunio alit pauperem* 351 c. *Jejunare jubetur pro peccatis papuli* 356 f. *Jejunat in septimana ter B. Juliana* 769 b, *et Sabbato in honorem Deiparæ* 769 b. *Jejunantis die Sabbati ad Deiparæ honorem, ipsa animam in morte suscipit* 593 c. *Jejunandum in occulto ; non ob vanam gloriam* 711 c. *Luxuriæ ignis aquæ potu sedatur* 353 a. *Vide Austeritas vitæ, Abstinencia, Mortificatio, Quadragesima.*

Jesum infantem inter brachia accipit festo Purificationis B. Osanna 643 a

Judæi negant pervicaciter miracula 681 d e f

Judicium divinum in mortis articulo timet B. Osanna 635 b. *Bona et mala opera sua videt appendi in statera S. Elisabeth Schonaug.* 518 a

Judicium temerarium. Hominem sordidum et deformem dæmonem suspicatur esse S. Avitus 288 c. *Sanctos Peregrinos vulgus homines nefarios Judicat* 83 f. *Judicium temerarium circa S. Ramuoldum detestatur Otto Imp. III* 339 b c

Jurare. Vide Dæmon, Perjurium.

Justitiam pauperibus administrandam, judices monet Jonas Monachus 253 d. *Debitores cogit solvere debita B. Sancia Princeps* 398 c. *Litem injustam esse divinitus monet B. Osanna* 592 c. *Justitiam Dei. Quare graviora peccata dissimulentur in hac vita ; minora graviter puniantur* 588 c d

L

Lac ex capella necdum facta elicit *B. Osanna* 628 c. *Lacrymarum donum S. Calogeri* 493 f. *B. Osannæ, ad probationem sublatum, deinde redditum.* 569 a

Lampas. Vide Lumen.

Lapis aquis supernatus 90 e

Latro conversus fit Anachoreta, deinde Martyr 484 a

Lectione spirituali ad majorem virtutem incitantur SS. Avitus et Carilephus 286 a b. *Libros pios frequenter et attente legit B. Osanna* 565 f

Lecti durities. Humi dormit et parum B. Osanna 565 f. *Somnum nunquam decumbens capit S. Bessarion* 243 a

Leonem habet viæ comitem S. Berthaldus 84 d

Lepra Regis Francorum miraculose curatur 44 e

Lingua præcisa fidem annuntiant Martyres 235 a b. *Vide Idioma.*

Lis. Vide Justitia.

Litaniæ S. Berthaldi 89 d

Litterarum legendarum scientiam a B. M. V. impetrat B. Osanna 578 c; *eaque docente discit* 608 b

Lumen miraculosum apparet super communicantes 518 a. *Lumine cælesti illustratur S. Lutgardis* 193 a. *Ei Christus apparet facie luminosa* 206 d. *Lumine ab eadem Sancta procedente desperans ad spem erigitur* 201 f. *Miraculose splendet S. Molingus* 334 a. *Falget S. Sebastianus apparente Angelo* 470 a. *Vultus B. Osannæ* 647 e b. *Et S. Raynerii* 354 c. 556 d.

Digitus S. Joseph Abbatis lucent instar lampadum 238 f. *Item Deus S. Hervæi* 297 a b. *Lumen miraculosum descendit super B. Tarasiam orantem* 400 e f. *Super Corpus B. Jordani submersi* 204 f. *Super S. Raynerium et B. Albertum* 349 f. *Item super S. Raynerium dum gratia miraculorum donatur* 360 d. *Super morientem B. Marinam* 551 d. *Miraculosum lumen procedit ex tamulo B. Sanciae* 403 b. *Lucet in ontro SS. Ferreoli et Ferrutii* 8 c. *In carcere Mar-*

tyribus

INDEX MORALIS

tyribus ob præsentiam Angeli 707 b. *Lampas miraculose accenditur* 547 e
Lupus vicem juveni subit 297 c
Lusum contra votum repetens cæcitate punitur 59 e
Luxuriæ ignis aquæ potu sedatur 353 b
Luxus vestium in ecclesia punitur 53 e. *Item mulier fucata facie ecclesiam ingressa* 709 d

M

Magistros Christum et Deiparam habet B. Osanna 626 e

Maleficio adscribuntur miracula Sanctorum ab Impiis 43 c. Maleficus traditur torquendus demonibus, per quos aliis nocere voluerat 263 e. Per incantationis volens ulcus curare reddit illud pejus 262 c

In Mancipiis exercita savitia punitur a Deo 366 b c.

Manducare. Vide Cibum sumere, Abstinencia, Jejunium.

Mansuetudo. Vide Inimicus.

Maria Deipara sæpe apparet B. Elisabethæ Schonau. a pag. 504 per vitam totam. In tentationibus eam consolatur 505 e f. Feste Assumptionis ostendit se in magna gloria 508 f. In nocte Nativitatis descendit de cælo ad Evangelium 511 a. Annuntiationis mysterium contemplantum in extasi ostendit 516 e. Monet eadem S. Elisabethum patienter ferre tribulationes hujus vite, per quas mundamur et mereamur 527 a. Felicem et Sanctam mortem ei promittit 527 c : et apparet cum aliis Sanctis in ejus obitu 530 b. S. Maria perseverantiam in bono promittit S. Lutgardi 192 e. Jejunare cum jubet pro Hæreticis et peccatoribus 196 e. Promittit eam non futuram Abbatissam 196 d. Ad Communionem eantem comitatur 203 b. Gratam sibi ostendit versiculum illum Non horruisti etc. 202 a. Eidem S. Lutgardi Versum de B. Maria cantanti apparet Christus in specie agni 194 e. S. Maria concedit B. Osanna litterarum legendarum scientiam 578 e, cuique litteras docet 608 b. Maria Refugium peccatorum 654 e. Invocata in terris apparet pro invocantibus orans in cælis 506 e d. Innocentia III impetrat in fine vite penitentiam 197 e. S. Maria prædicat S. Raynerio in sua eum ecclesia sepeliendam 352 b. Cum Sanctis aliis Virginitas celebrat exequios B. Mariæ Dolorosæ 534 f. In honorem Deiparæ Sabbato jejunit B. Juliana 769 b. In ejus honorem Sabbato, jejunans in morte ab ea in cælum deducitur 593 c. E purgatorio sibi devotos liberat 202 e. Mariæ Officium. Vide Officium B. V. Nativitas.

Martyr puer S. Quiricus 20 d. Martyrium ei dissuadet demon 25 a. A Martyrio retrahere conantur Consanguinei et Parentes SS. Marcum et Marcellianum 469 e seq. Martyrium desiderat B. Osanna 564 f. Id desiderantis affectus 564 e. Ejus desiderio rupta vena meritum Martyrii consequitur S. Lutgardis 200 e. Ad Martyrium Christus animat S. Montanum 225 e. Desiderium in S. Brunone Bonifacio 40 *. Martyres confortat Angelus 467 a. Ad Martyrium socios suos hortatur S. Aureus 62 d. Martyres confortat S. Sebastianus, proposita mundanarum rerum vanitate 469 d seq. Ad Martyrium animatur S. Leontius memoria divinæ presentie 467 d. Cælestis gloriæ spe SS. Ferreolus et Ferrutio 6 e d. Eadem spe patiendum exemplo Martyrum 527 a. Martyres Manuelem et socios salatur Angelus 235 e. SS. Ferreolus et Ferrutio tormenta non sentiunt 7 b c. Martyrio sublatum filium ante se S. Julitta latatur 20 d. Martyrum ante mortem oratio 43 d. Martyrum in cælis gloriam contempletur S. Elisabetha Schonau. 522 a. Apparent ei cum palmis et coronis 506 Innocentes Martyres in aetate juvenili 511 c. Martyrium per vestem rubrum designatur 197 f. In Martyrum victo-

riis Deum laudandum docet antiqua præfatio in festo sanctorum Ferreoli et Ferrutio 9 c. Martyrum mons prope Moguntiam unde sic dictus 62 f. Martyrum miracula conversionem infidelium promouent 759 f. Vide Reliquiæ, Constantia.

Matri pro fide patienti potius adhæret puer Quiricus quam Præfecto blandienti 20 d. Vide Parens.

Matrimonio destituit filiam S. Lutgardem Pater, sed Deus aliter disponit 191 e f. Ad Matrimonium vult Pater B. Osannæ cogere filiam sed impeditur 610 e seq. Matrimonium inire jubentur a Deo parentes S. Heræti 296 d e f. Regiæ conjugis virtutes in B. Tarasia 389 b. Creditur ipsa incestuosum Matrimonium contraxisse sine peccato formali 389 c. Matrimonii usus propter prolem tantum 284 d. Quænam conjugatis sit ad cælum via 522 a b. Auxilium sibi mutuo præstant vir cæcus et paralyticus mulier 313 c. Uxor desponsa mortem viri fit cæca 371 e. Uxor S. Nicandri maritum ad Martyrium hortatur 217 e f. S. Marciuni maritum a Martyrio dehortatur, sed ab eo repellitur 221 b. Uxorem propter Deum relinquendum docetur S. Maurus 95 b. Vide Paupertas.

Medicus S. Ursicinus ad Martyrium expavescens juletur seipsum curare 673 b

Meretrix. Vide Impudicitia.

Miles pius S. Avitus Eremita in bello capitur 292 e f.

Milites Martyres S. Montanus 223 f. S. Nicander, S. Marcellianus 220 a. Militibus et aliis secularibus dat pia monita S. Elisabeth Schonau. 531 b

Miracula fides operatur 264 b. Ad ea fiducia necessaria est 333 f. Miraculorum ad Conversionem infidelium efficacia 760 e. Miraculose sedari tempestatem impetrant Christiani, postulantis hoc Ethnicis 95 c. S. Hypatius Miracula patrare recusat ex humilitate 254 e, nec patrata sunt hominibus innotescere 251 f. Curandæ tibi e medicum expertum adhibet, et os eximi jubet : deinde Miraculose curat 271 e. Miracula facere in terra-Sancta non permittitur a Deo S. Raynerio sed Deiparæ 357 d. Miracula spiritualia in vita facit S. Lutgardis corporalia post mortem 198 b. Eadem gratiam Miraculorum a se auferri petit, ut securæ possit orare 193 b. Miracula perniciter negat hæretici et Judæi 681 d e f, 682 e. Magis adscribant impij 43 b. Miraculum silentio involvens in morbum quo curata fuerat recidit 748 a, 751 d seq. Alius visum, quem receperat, rursus amittit 342 a. Ad Miraculum divulgandum compau sponte sonitum edit 547 e

Misericordiæ opera S. Hymerii Episcopi 304 b. B. Sanctæ Principis 395 e, 398 a. Ob Misericordiam a Christo laudatur S. Michelina 776 a b. Eadem Misericors erga miseros 778 a. Erga infirmos B. Osanna 565 d. Erga pupillos et viduas et afflictos S. Hypatius 256 e, 261 e. S. Ramoldus erga peregrinos et infirmos 338 f. Calicem sacrum largitus leproso S. Motingus, alium divinitus accipit 333 f. Vestes suas pauperi donat, ipse nudus manet S. Bessarion 241 d, et pretium Evangelii venditi 241 d. Misericordia Christi erga peccatores pro his se quotidie offerentis 198 b Misericordiam Dei in tanta peccatorum multitudine admiratur B. Osanna 630 a. Vide Eleemosyna, Captivus, Infirmus, Pauper.

Missam celebrandi ritus antiquus 8 d. Per Missæ Sacrificium satisfit pro peccatis 518 c. Missam pie celebrat S. Hypatius 258 b. Quotidie audit B. Osanna 565 f. Puella quædam domi orans Missam audit et videt, acsi præsens esset 589 d. Sacerdotem Altari adstantem videt multa lumine circumfusum S. Elisabeth Schonau. 508 c. Et Spiritum sanctum in specie Columbæ super eum descendentem 518 d. Et descendentes Angelos per scalam e cælo ad Altare 507 f. Missæ cum cantu cælesti adsunt Angeli et Sancti 582 f. Missam in cælis celebrari videt B. Osanna a S.

Petro

Petro Apostolo, S. Laurentio Diacono, S. Clemente Subdiacono 581 d. *In festa S. Tychonis, dum canitur Missa, raturescunt uva* 83 d. *Missam festo die omitteus inter piscandum a dæmone in aquam deturbatur, et aliis modis punitur* 183 e. *Vide Eucharistia, Altare, Communio.*

Modesto aspectu suo lascivos ad pudicitiam, alios ad pietatem invitat B. *Osanna* 561 d.

Monachus zelosus languente Episcopo 267 e

Monasteria multiplicantur sub SS. Isaacio et Hypatio 257 d. *Monasterio coastruendo divinitus locum accipit* S. *Hervæus* 298 d. *Agros incultos impetrat* S. *Botulphus* 327 f. *a Deo jussus monasterium extruit* S. *Deodatus* 730 f. *Monasterium Lornaniense magnum et magnificum* 393 a. *Vide Clausura, Religio.*

Pueri, se singula condituros monasteria prædicunt 6 * a. *Mutus inopinate loquendo, dubitantibus aliis, edicit, ubi monasterium Admontense condendum sit* 6 * b

Mons sese aperit ut viam faciat sacris Reliquiis 110 b, 116 d.

Morbus, medelu animæ S. *Hypatio* 464 b c. B. *Osanna morbum a Deo petit et impetrat, ut sibi liceat per patrem habitam Religiosum assumere* 562 c d. *Item ne facere cogere, ad quod se idcirco non putabat* 590 a. *Morbus aliis obventuros sibi ex caritate immitti petit a Deo* 565 c d, 618 a b. *Morbum pro altero sustinet* 643 d. *In illis ejus patientia* 568 a. *Medicamenta pretiosa recusat* 568 b. *In Morbis patientia* B. *Elisabeth Schonang.* 527 b. *Cæcitatem undecim annis patienter fert* S. *Lutgardis, et propterea immunis evadit a purgatorio* 205 a. *Morbi propter peccatum immissi eo manente manent incurabiles* 263 d. *Vide Infirmitas.*

Mors apparet B. *Osannæ ut depingi solet* 593 b. *Moriturum aliquem ex consanguineis suis intelligit* B. *Osanna, quoties Christus sibi in specie seuis apparet* 582 b. *Mortem fratrum fert patienter* 564 d. *Mortem alicujus differendam impetrat, ut illa de rebus suis possit disponere* 587 c. *Mori desiderat et esse cum Christo* B. *Osanna* 636 c d, 573 b, 613 a, 625 d, 642 c, 653 d, 659 d. *Mori petit a Deo, sed non impetrat* 566 d, 617 e. *Mortis tamen articulum timet, luet certa de salute* 635 c. *In ea se ipsi adfuturum promittit Christus* 609 e, *et diem prænuntiat ut ipsa desiderabat* 626 c. 577 a, *quamvis alias diem illum præscire velle præsumptuosum existimaret* 620 e. *Mortis suæ dilata causas a Deo perquirens responsum non accipit* 574 e. *Quare contra votum ejus dilata sit* 619 d. *Mortem alteri jussu divino prædicat* 620 e. *Instantem nuntiat angelus* S. *Herbaudo* 25 * *Pie Moritur* B. *Osanna* 595 f. *Ad Mortem pie se præparat* B. *Sancia* 401 b. *Sorori Tharasie apparens Mortem ei prænuntiat* 494 e. *Quæ ad eum pie se parat* 404 f. *Et Moritur* 405 c d. *Mortis diem cuidam sibi devoto prænuntiat* S. *Cyricus* 29 d. *Mortem bonam a Deo petit et impetrat promittente Deipara* B. *Elisabeth Schonang.* 527 c. *Quæ cupit dissalvi et esse cum Christo* 530 b. *Mortem læta expectat, et lacrymantibus aliis manet inmota* 529 c. *Pie expirat* 530 c d seq. *Ad Moribundæ alterius lectum stantes dæmones videt ipsa ab Angelis obigi* 516 d. *Fugatur dæmon a Moribundis per preces adstantium* 191 b. *Mortem desiderat ne videat mala Ecclesiæ* S. *Benno* 60 c. *Ex suis Canonicis brevi aliquem Moriturum signo prænuntiat* 142 a. *Moribundis pie assistit* S. *Lutgardis* 199 a. *Docetur a Deo in felici morte amicorum non lugendum* 197 f. *Mortem desideranti apparet Christus prolongandam vitam ei asserens, ut pro peccatoribus oret* 197 d. *Quinque annis ante prædicat Mortem suam* 205 e. *In Morte ejus apparent Sancti* 208 a. *Mori optat pro Abbate suo ægrotante Benjamin Monachus* 260 a. *Ad mortem pie se præparat* S. *Ramuoldus* 341 b. *Mors*

pia B. *Berthaldi* 84 b. *Secura* B. *Odonis* 762 f. *Canticis Angelicis honorata* S. *Hervæi* 300 b. *Cantans Moritur* S. *Joseph Anachoreta* 238 c. *Et* S. *Hypatius laudes Dei decantans occurrentibus sibi Sanctis et Angelis* 280 c. *Mortem fratris sui considerans* B. *Albertus ad meliorem vitam convertitur* 349 a. *Mortem malam non esse monet* S. *Wiggerus* 130 c. *Mortuorum mira et fabulosa resuscitatio* 26 c. *Vide Maria.*

Mortificatio S. *Calogeri* 156 f. *Appetitum carnis suilla generose refrænata* B. *Michelina* 780 c. *Seraginta annis* S. *Hypatius nec somnum, nec potum, nec cibum sumpsit ad satietatem* 279 d e. *Mortificationem fugienti* S. *Raynerio graviosem imponit Deus, quæ obedienti dulcescit* 357 b, *uti et alias Mortificationem querenti* 358 a. *Vide Jejunium, Abstinencia, Austeritas vitæ.*

Mulier sub habitu Monachi degit in solitudine 142 f. *Mulierum utiles occupationes* 388 c d. *Mulierculæ cujusdam curam spiritualem habens* *Jacobus de Vitriaco, segnius concionatur* 197 a. *Mulieris miserabilis speciem assumit dæmon, ut* S. *Aratum decipiat* 294 d. *Vide Castitas.*

Multiplicatur argentum, ad faciendam arcam pro Reliquiis S. *Hymarii* 305 d, *et vinum in usum pauperum* 674 d, *et frumentum pauperibus erogatum* 260 b. *Pane uno decem pauperes satiat* S. *Raynerius, ipso pane fere integro permanente* 356 e.

Munditiem amat B. *Osanna* 562 d.

Mundi vanitate proposita hortatur Martyres S. *Sebastianus* 469 d seq. *Et ad Mundi contemptum* B. *Michelina* 777 c. 775 f, 777 f. *Ad eundem monetur celesti voce* B. *Osanna* 561 f, *et ad cælestium rerum amorem invitatur per Angelum* 561 a. *Ad eundem hortatur* S. *Bernardus marti proximus* S. *Beatonem nepotem suum* 130 b. *Mundi contemptor* S. *Deodatus* 727 e f.

Muscas quidam e vase pro vino haurit 737 c.

N

Nani manent pueri, contumeliosi in cæcum 297 b.

Nativitatis mysterium in extasi contemplatur S. *Elisabetha Schonang.* 515 a. *Et* B. *Osanna* 626 f, 639 a, *et Jesum parvulum inter ulnas accipit* 576 d, 652 e.

Naufragi mirabiliter servati orante B. *Osanna* 598 b.

In Nube baptizantur S. *Hypatius et Theodulus* 465 d.

O

Obedientia perfectio est 238 b. *Eum docet* S. *Hypatius* 262 b, *et ex eadem vinum bibit* 252 c. *Commendat illam Angelus* S. *Elisabethæ Schonang.* 517 d, *ut in judicio salvari possit* 518 b. *Ille ex eodem adjurat Angelum sibi apparentem, ne decipiatur a dæmone* 502 c d. *Obodientiam* S. *Raynerii Deus ipse mirabiliter exercet* 359 a b seq. *Quanta illa in* B. *Osanna* 568 f. *Ex qua etiam desistit Confessarius confidentem audire* 564 b c. *Levis contumacia Religiosi punitur in purgatorio* 621 e f. *Non Obediens divinæ revelationi punitur* 318 e. *Obedit* S. *Lutgardis Abbatissæ minus prudenter præcipienti* 199 a. *Obedire divinis revelationibus jubetur* 195 c b. *Obediunt bestię* S. *Molinio in se misericordi* 334 b d. *Aquila obedit* S. *Botulpho* 329 d.

Ab Obsidione Ravennæ fugant hostes SS. *Ursicinus et Vitolis* 674 f.

Obstinatio. Parvum gentiles prædicanti fidem ne Martyris miraculis convertantur 759 f. *Obstinatum in peccatis per revelationem cognoscit* B. *Osanna, et quomodo talis dicatur converti non posse* 624 b. *Vide Obedientia, Peccator.*

Odor miraculosus ex Reliquiis Sanctorum 708 f,

117 b. SS. *Auræi et Justinæ* 46 f. *B. Gerlandi* 340 c. *S. Bonmercati* 787 b. *S. Gundulphi* 309 a. *S. Botulphi* 330 f. SS. *Potentini et saciorion* 476 b. *S. Bemonis* 141 b. *S. Speciosa* 497 f. *B. Tharasia* 410 f, 416 f. Odor suavis percipitur ex domo *B. Osannæ* 577 c. Odor talis signum advenientis Spiritus sancti in *S. Raynerio* 334 b, qui subinde eodem perfunditur, 333 d, 366 b. Simul cum *B. Alberto* 349 d. Idem ipsum per nares spirans, discernit an revelationes ex Deo sint 330 e f. Odor miraculosus percipitur in loco Martyrii SS. *Ferreali et Ferrutio-nis* 8 b. Et ex trunco SS. *Virginum sepulcris imposita* 101 f, 104 b.

Officium divinum quotidie persolvit *S. Hypatius* 265 e. Idem pie recitat *B. Juliana* 769 c. Officium *B. M. V.* quotidie orat *B. Osanna* 565 f. *Mariæ gratus est versiculus, Tu ad liberandum etc.* 202 a. *Psalmidia diu noctuque continuatur in Ecclesia Mis-nensi* 127 d seq. *Iuxta ritum a sancto Bennone indu-ctum* 134 c. *Andire volens illud surda sanatur* 200 f. *Ob negligentiam in eo persolvendo pestis immittitur monasterio* 207 d. *Post mortem illud coram sororibus celebrat B. Sancia* 406 b. Vide Oratio.

Oleum miraculose procurat pauperibus *B. Micheli-na* 779 c f. Oleum miraculosum manat e sepulcro *S. Sierii*; meretrice ex eo sumente sistitur 486 f. Stillant illud digiti *S. Lutgardis* in signum consolationis spi-ritualis 194 h. Infirmos iungendos curat *S. Hypa-tius* 231 f. Iungitur *Elisabeth Schonang.* ab appa-rente sibi sancto Abbate, quamvis hic prædicet illam non morituram ex ista infirmitate 516 d.

Orans *B. Elisabeth* adstat conspectui divina *Moje-statis* 594 e. Ad Orationem invitatur a Christo *B. Osanna* 649 e, que Orationi noctes impendit 638 c d, et orat continue 584 d. Oratione diutius protracta, ne aliis incommodo sit, miraculose juvatur 586 a. In-ter Orandum a terra levatur 584 c. Quod petit a Deo impetrat, propter vitam sanctitatem 574 c. Multas im-petrat conversiones peccatorum 586 e seq. 589 a b. Pro obstinatis orans non exauditur etiam intercedenti-bus cum ea *Sauctis* 623 c d seq. Deus Orationes exaudit prout est dispositio eorum, pro quibus Oratur 638 b. Orationes justorum avertunt mala a Republica 584 e. Ariditates in Oratione permittit Deus *B. Osanna* ad majus bonum 575 e. De quibus humiliter que-ritur 574 f. De Oratione mentali instructio *B. Osanna* 574 f. Oratio continua *S. Calogeri* 488 c. Diuturna *B. Petri Pisani* 439 b f. Frequens *B. Tharasia* 400 e. Nocturna *B. Sancia* 398 e. Orationem per dies quatuordecim consequenter protrahit *S. Bessarion* 442 b. Noctu ecclesiam adit Orationis causa *S. Alena* 316 d. Orat cum compunctione *S. Hypatius* 262 b, et Oratione contra tentationes urmatur 252 c. Orando conversionem *S. Raynerii* impetrat *B. Albertus* 349 e. Ad illum Orantem Deus interior loquitur 355 b; qui in Oratione perseverans dæmonem conantem impedire vincit 354 d. Oratione dæmones fugat *S. Avitus* 294 b. Orantis inter deambulandum vestigia clarent mira-culo 140 a. Oratione saxum magnum loco movet *S. Molingus*, et aliud fractum redintegrat 333. Orationem valetudini corporis monetur præferre *S. Lutgardis* 193 d. Ob distractiones scrupulis vexata mirabiliter ju-ratur 199 e. Orans a terra sublimatur, et caelesti hu-mine illustratur 192 f. Ex ore Orantis flamma ignis videtur procedere 199 f. Oratio Martyrum ante mortem 43 d, inepta ex actis fabulosis 28 b. Vide Contemplatio Devotio, Caritas, Peccator.

Ordiuati illicite valde consueverunt Sacramenta 524 a. Ornamentum. Vide Sacerdos.

Osculum viri detrectat, et miraculose evadit *S. Lut-gardis*, quod vicissim vitandum 194 f, 195 a

Otiosa nunquam *B. Michelina*, sed semper bonis operibus occupata 778 e, 776 f.

P

Panis benedictio, quo *S. Raynerius* infirmos curabat et dæmonia fugabat 363 e. Pane uno decem pauperes alit *S. Raynerius* remanente fere integro pane 356 e.

Parentes a Martyrio retrahere conantur SS. *Mar-cum et Marcellianum* 469 c seq. Parentes *S. Alenæ* post mortem filie convertuntur ad fidem et sancte vi-vunt 317 b c. *S. Julitta* filium ante se martyrio coro-nari gaudet 23 d. Parentum *S. Aviti* pietas sanctam sobolem meretur 284 c d. A patre verberibus exceptus *Hypatius* ad monasterium fugit 249 f. Monachus pa-trem in lite adjuvat 253 e. Parentes *B. Lutgardis* indiscrete de statu vitæ eligendo filiam movent 191 e f. Pater *B. Osannæ* cupit ad matrimonium cogere filiam suam, sed impeditur 610 e seq. Hac jubetur a Christo deserere Parentes 650 a. Eadem pro patre suo in pur-gatorio detento, ejus penas perferre petit, sed non per-mittitur 565 a. Parentum peccata ulciscitur Deus in filius 729 b. Vide Filius, Mater, Uxor, Consanguinei.

Parvulos Jesus diligit 606 a.

Passioni Christi devota *B. Osanna* 561 b. Christo Crucifixo apparente amore ejus inflammatur 570 f, 609 b c, eumque pie alloquitur 577 a. Apparet ipsi Christus qualis in Passione fuit 622 d. Passionem me-ditatur quotidie cum lacrymis 568 f, et mysteria ejus in extasi contemplatur 645 f, 614 b. Videtur sibi Je-rosolymis loca sancta obire 576 b. Passionis Christi intuitu corpus suum dure castigat adolescentula 561 c. Christus crucem bujulans apparet *B. Osannæ*, et ad pa-tiendum invitatur, hinc et inhæret continua Passionis memoria 650 e. Crucem suam Christus humeris ejus imponit 561 f. Alias apprensus Crucifixus ad patientiam animatur 607 e. Passionem in extasi contemplata osculatur Christi vulnera 575 b. Quæ ei lucida appa-rent 630 f. Transfixionem lateris meditans ad sui con-fusionem et lacrymas incitatur 569 a. Apparentis trans-fixum latus osculatur mira dulcedine 576 a; et in ejus amore accenditur 626 b, 650 b. Ex latere Christi nectar fugit et exinde gaudet sui contemptu 581 c. In eodem Christi latere se ab adversariis tutam arbitratur 562 a. Lavari in sanguine Christi et Passionem ejus ordenter meditari 661 c. In vulneribus Christi semper commorandum 652 a. Iis immergi optat *B. Osanna* 662 f. Passionis dolores petit sentire et impetrat 614 a, magno suo solatio 629 f. Vulneribus Christi insignitur 580 b c, et magno cum dolore patitur 644 b, 619 a seq. 633 f, 617 c seq. Passionis dolores patitur *B. Osanna* 612 c, 613 d, et cupit hoc omnes latere 636 e f, etiam vulnus sacri lateris 554 d. Coronam spineam sentire impetrat a Christo *B. Osanna*, et capitis dolore continuo affligitur 579 d e f. 614 a. Christus crucifi-xus ingreditur cor *B. Osannæ*: hinc dolores et an-gustias cordis experitur 580 b c, 624 e f. Vulnera Christi in Corpore *B. Osannæ* post mortem ejus appa-ruerunt 556 a, 557 c, 597 a, Passioni Christi devota *S. Elisabetha Schonang.* eam ex ordine in extasi con-templatur 512 f seq. Lecta ex Evangelio Passione fugat dæmonem 505 c *Feria sexta* circa horam nonam moritur 531 d f. Passio Christi auget ingratitude-m damnandorum, quam his ille exprobrat 512 b 517 a *Feria sexta* magis se affligit *B. Tharasia* ob memoriam Passionis 400 d. In amplexu Crucifixi moritur 405 c. Passionem Christi præ oculis semper habet *S. Calo-gerus* 488 c. Ad similitudinem Christi pati se gaudet *S. Leontius* 467 d. Ad imitationem Christi pati debe-bat *S. Raynerius*, similis illi in gloria futurus 357 c. Vultus lateris sui ostendens Christus *B. Lutgardis* ab amore mundi ad suam provocat 191 f. Passionis Do-minicæ confusionem in se experiri desiderat 192 c. Passionem Christi contemplans perfusa sanguine ap-paret

paret 200 e. De latere Christi Crucifixi mel et consolationem sugit S. Lutgardis 193 d, 194 a. Erga Passionem Christi devota B. Juliana 769 c. In Parasceve ad verba, Ecce signum Crucis tentatione liberatur Monialis 201 d. Vulnere sua Christus Patri offert pro peccatoribus 198 b. Passionis Christi memoria ad sanctiorem vitam incitatur S. Berthaldus 83 f. Christum crucifigunt hæretici et peccatores 517 a, 196 e. Sepulchrum Domini præcipuum inter loca sacra Palæstinæ 356 d. Crucifixi imago Ven. Elisabetham Wans sequitur, et turpes cogitationes ab ea avertit 188 b. Crucifixi Imago alloquitur B. Osannam 582 d. Vide Patientia.

Pastor. Vide Prælati.

Pati in hac vita est ferre Crucem Christi 561 f. Patienter ferendo tribulationes satisfacimus et meremur 527 a. Deus immittit tribulationes ad nostram utilitatem, et in iis debemus ipsi nos conformare 620 a. Patientiam S. Elisabethæ Schonau. exercet Deus, permittens ut revelationes ejus habeantur a multis pro illationibus 502 f seq. Patiendi desiderium B. Osannæ 573 a. Eam ad Patiendum invitatur et animatur Christus, exemplo suo et B. Virginis 659 b, 606 e. Et opparens Crucem bajulans 650 a, et Crucifixus 607 e. Patientia ejus in ferendis contumeliis et obitu fratrum 564 a b c, et amicorum 614 f, in tribulationibus 635 b, in morbis 568 b. Ob extases suas multa Patitur putantibus aliis morbum esse 610 c seq. Patientiam B. Osanna commendat 662 a d e. Patientia S. Prioris sine mercede pro alio laborantis 239 f. S. Bennonis ab Excommunicatis multa tolerantis 123 d. S. Aviti ex invidia accusati 293 e f. Patienter cæcitatem ferentis S. Ramuoldi 338 c d. B. Michelinæ opprobria a consanguineis sustinentis, eo quod bona sua distribuisset pauperibus 778 b d. Cæcitatem annis undecim ante mortem Patienter fert S. Lutgardis, quo libera evadit e purgatorio 205 a. Patientia justos vult exerceri Deus 628 e f. Adversitates quare immittantur minoribus peccatoribus, interim dum graviores felices degunt 588 c d. Vide Morbus, Passio, Maria.

Pauperibus quod fit, Christo fit 778 b. Insignis in Pauperes misericordia B. Alberti 340 d. S. Aviti 285 c. Pauperibus cibos sibi missos erogantis 292 a, 293 d. Omni frumento et vino in Pauperes distributis, cellarium ejus utraque redundat 286 f. S. Auræus partem bonorum suorum Pauperibus distribuit 41 e. Pauperes pascit tempore famis S. Hyppatius 266 a. Panem erogans numquam eget 259 f. Pauperibus subvenit emulicatis elemosynis Jonas Monachus 253 d seq. Justitiam ipsis administrandam monet 253 e. Decem uno pane satiat S. Raynerius, pone fere illo integro permanente 356 e. Pauperem suo loca prandere facit ipse jejunans 351 c. Erga Pauperes caritas B. Osannæ 568 d, 613 b, quæ crescit ex aspectu Christi apparentis 582 b. Pauperibus panes distribuens S. Tychon sæneratur Domino 82 c. In eos liberatis B. Odo prodigalitatis acensatur 764 b. In eorumdem usum multiplicatur vinum 674 d. et frumentum 260 b. Eleemosynam negans Pauperi punitur 475 e. Pauperibus operariis injuriosus a dæmone vexatur: nolens restituere misere moritur 276 a. Paupertatem immittit dæmon peccatori converso, permittente Deo ad majus bonum 201 b. Vide Misericordia, Eleemosyna, Avaritia.

Paupertas Religiosa B. Petri Pisani 439 b c f. Bana sua omnia partim pauperibus, partim templis distribuit S. Auræus 41 e. Omnibus suis distributis in pauperes S. Raynerius vestem vilem et Psalterium pro elemosyna recipit 352 b. Mendicato vivit omnibus suis in pauperes distributis B. Michelina 776 c, 778 c. Paupertatem Religiosam amplectitur B. Albertus 349 a. Paupertate lætatur B. Osanna 568 d. Eom-

Junii T. IV

dem vovet et servat quasi Religiosa esset B. Maria Dolorosa 533 b. In Paupertate monasterii sui spem in Deo collocat S. Elisabetha Schonau. 505 a. Præstat dare et accipere quam non accipere et non dare 711 d. Mendicore jubetur a S. Bennone infirma, stipendium pro Sacro faciendo ut sanari posset 175 e: quod alii se facturos vovent Sancto 177 b d. Eleemosynam caute jubetur occipere S. Raynerius 353 d. Vide Providentia divina, Divitiæ.

Peccatum mortale fugere docent filium parentes S. Bonmercati 786 c. Peccatores crucifigunt Christum 196 e, 517 a. Eisdem inter suos numerat dæmon, et Peccata eorum revelat 360 d e. Contra Peccatum ira Dei magna 636 e. Ob ejus magnitudinem valde affligitur B. Osanna 623 e, et ob quorundam obstinationem 625 e. Pro Peccatis flagella immittuntur a Deo 612 c, præsertim Ecclesiasticorum 634 a, b, f, et Prælatorum, frustra deprecante B. Osanna 623 a b. Funestum bellum ob Peccata Principum et Ecclesiasticorum immittitur 584 d e f. Ob eadem puniendam civitatem Mantuanam prædicat B. Osanna 617 f. Differtur tamen pœna ob preces ejus 576 c, et paucorum in ea habitantium justorum 641 c d e. Peccata aliorum etiam vehementer detestatur B. Osanna 564 e. Monet eam Deus orandum pro Peccatoribus 654 a, præsertim Ecclesiasticis 576 c. Ipsa pro eorum conversione multum sollicita, orationes et pœnitentias adhibet 564 f, 585 c d. Conversionem multorum impetrat 589 a b: sed non obstinatorum 613 c d e. Immunitatem a peccato mortali sibi exorat 610 f. Famulus Dominum ad Peccandum juvenis punitur 192 b. Morbis puniuntur Peccata 262 c. Peccata parentum ulciscitur Deus in filiis 729 b. Pro Peccatoribus orandum, sed Peccata odio proseguenda 640 d. In Peccatores invehitur extatica Elisabeth Schonau. 517 a b. Peccantes Religiosos jubetur ab Angelo minis terrere 515 d. In Peccata relapsus possidetur a dæmone, qua fuerat liberatus 271 e f, et in morbum qua fuerat miraculose curatus 544 a. Peccatorum conversio fructus Passionis Christi 197 d. Pro iis se offert quotidie Christus, et jubet S. Lutgardem arcte jejunare 198 b, et orare 193 d. Pro iisdem jejunit per septennium 196 e. Desperanti consolationem impetrat 207 e. Alium aspectu convertit 201 e. Peccatorum occultorum confessionem persuadet 202 e. Peccata sua deflens initio conversionis S. Raynerius in amentiam incidisse creditur 350 a b. Ea remissa intelligit oculorum lumine recepto 350 d. Pro Peccatis populi jejunare jubetur in pane et aqua 356 f. Pro Peccatorum conversione orantem S. Raynerium diabolus impedire conatur 354 d. Peccatum confitendum ægro antequam sanctur 365 c. Peccantes ex ignorantia pueri, unde pœnam aliquam mereantur 525 b. Ad Peccatum veniale tentationem repellit 711 c. Ab eo immunitatem petit B. Osanna, sed non impetrat 637 a. Veniale confitenti indicat, alias omitendum 597 a. A talibus jubetur mundare animam suam 606 d. Peccatori converso paupertatem immittit dæmon, permittente Deo ad majus bonum 201 b.

Pedum Episcopale S. Bennonis miraculosum 141 f.

Percussor sacrilegus S. Bennonis punitur subitanea morte post annum 123 f, 140 e f.

Peregrinatur ad loca sancta S. Potentinus 475 c. B. Michelina 779 d. B. Berthaldus 84 c. In magna paupertate B. Albertus 349 b seq. Peregrinatur Romanam S. Amandus 90 b. S. Botolphus 329 e. In peregrinis misericordia S. Ramuoldi 338 b.

Perjuria ad Reliquias S. Hervæi puniuntur 300 e. Perjuros a sua tumba arceri jubet S. Raynerius 375 f.

Persecutores Christianorum male pereunt 43 f. Pro Persecutoribus suis orat S. Leontius eosque convertit 457 e f. Persecutiones patiuntur boni, quia nolunt consentire malis 635 e. Eisdem sustinent Sancti

INDEX MORALIS

ad exemplum Christi 615 f. In iis confortatur a Deo B. Osanna 616 c. Vide Patientia. Ecclesia. Persecutor servi Dei, punitur paupertate 24 * e. Persecutiones patitur a schismaticis S. Gebhardus Archiep. Salisburgensis 9 * c d.

Perseverantiam in bona pramittit S. Lutgardi Deipara et S. Catharina V. M. 192 e. Mutare volentem Religionem, in priori Perseverantiam impetrat B. Osanna 632 f, et aliis duobus abire volentibus 632 f. Servos non patitur a Religione retrahi per suum Dominum S. Hypatius 260 c. Vide Oratio.

Pestis immissa in ultionem peccatorum, mitior tamen deprecaate B. Osanna 586 a b. Pestis sedata intercessione S. Veroli 314 a. In Peste Patroni SS. Sebastianus et Rochus 452 f, et S. Calogerus 486 e. Imaginibus Sanctorum quæ diu latuerant repertis, Pestis fugatur 452 c f.

Piscis refert S. Benmoni claves ecclesiæ in flumen projectas 138 f.

Per Plaviam intactus incedit S. Hypatius 277 c, et intactum servatur Corpus B. Veroli dum ad sepulturam deferretur 720 d. Impetratu Plavia depellitur fames intercessioe S. Veroli 313 d.

Pœnitentiæ ejusdam publicæ ritus, qua peccatores catenis innexi ad varios Sanctos peregrinabundi circuibant, donec miraculose solverentur 739 c. Pœnitentia placatur Deus 502 e. Ad eam populus per impostarem movetur 502 f. Pœnitentiis jubetur S. Elisabeth Schonau. satisfacere pro delictis suis 518 e. Pœnitens in fine vitæ satisfacit in Purgatorio Innocentius III 204 d. Pœnitentiam facere renuens Sacerdos morte punitur 356 a. Pœnitere non vult dæmon 258 c. Vide Confessio, Austeritas vitæ, Jejunium, Contritio.

Pœnitentia vide Austeritas vitæ.

Pro Pontifice malo orans B. Osanna non exauditur 623 c d e. Pontificii Vicarii in Gallia et Pontificis Auctoritas 91 c.

Porci pueras comedunt 58 f.

Potus omni abstinet S. Hypatius per dies 50, ut tentationem vincere possit 252 f, 253 a.

De Prædestinatione sua et aliorum ad gloriam, quomodo certior facta sit a Deo B. Osanna 616 f.

Prædicatio. Vide Evangelium, Concio.

Praelati Ecclesiastici non fungentes officia sua puniendi 523 d e, 524 b. Vide Episcopus, Peccatum, Pontifex.

Præsentia Dei. Vide Deus.

Præsumptuosus Monachus decipitur a dæmone 273 f.

Presbyter. Vide Sacerdos.

Processio solennis Monachii ad honorem S. Bennonis 186 d. Annuæ cum Reliquiis sanctorum Auræi et Justinii, quam comitantur armati cives 71 e seq. Processionem cum cereis instituunt Sancti ad liberandam urbem ab obsidione 34 d. Processionem celebrantes Sanctos in festo S. Dominici extatica vidit B. Osanna 619 e f. Vide Reliquiæ.

Profectus et pugna spiritualis animæ, in avicula et rota ignea, ostenditur S. Elisabethæ Schonau. 511 e.

Prophetia. Martem prædicat S. Benno percussori suo 123 f, 140 d e. Vide Mors, Peccatum, Religio, Sepulcrum. Pueri tres, se futuros episcopos et monasteria fundaturos prædicunt 7 * a.

Providentia divina. Vide Deus.

Prudentia B. Osannæ Virginis 15 annorum in gubernanda familia 502 c.

Psalterium docetur divinitus intelligere S. Lutgardis 193 b. Verbis ex eo desumptis fugat dæmones 199 b.

Psalms congruas pro se dicendos præscribit S. Elisabetha Schonau.

Puer triennis Martyr S. Quiricus 20 d, 22 c. Ejus mira constantia et facundia ex Actis fabulosis 24 b, 25 d. Puer docilis S. Benno 130 a. Pueritia pia B. Ju-

lianæ 768 c. B. Osannæ solitudinem quærentis, Corpus castigantis extases patientis Passionem meditantis 622 b. seq.

Pupillus. Vide Misericordia.

Purgatorium in extasi videt B. Osanna 573 d, 628 e. Videt torqueri animas, et inter eas Religiosum ab peccatum veniale 594 e. Frater ejus diem unum et dimidium in eo fuit 591 f. Pro patre suo in eodem ab levem culpam detenta pœnas perferre petit, sed non impetrat 565 a. Confessarium suum acerbe cruciatum e Purgatorio liberat 616 f, 621 e f, et videt alias animas liberari 591 e. In Purgatorio ibidem existenti sorori suæ succurrit S. Lutgardis 198 f. Pro animabus liberandis potentes intercedit 198 f. Ejus pœnitentiis juvatur Innocentius III 197 e. Liberat animam Abbatis 40 annis ibi mansuram 197 b. E Purgatorio ipsa immunis evadit ab patienter toleratam cæcitatem 205 a, et alias animas secum educit 209 c. Jacobus de Vitriaco tribus diebus in Purgatorio fuit 205 d. Pro animabus ibi detentis per orationes et pœnitentias satisfacit B. Juliana 769 d. Sibi devotos ex eo liberat Deipara 202 e. Purgatorium videt S. Elisabetha Schonau. et animas ex eo in cælum deferri 680 e. Moritura commendat animam suam aliorum precibus, quam visa Deipara ei promissa esset immunitas a Purgatorio 527 c d. Sine Purgatorio salvatur unus propter contritionis perfectionem 591 d. Patiendo satisfacimus hic pro pœnis Purgatorii 527 a.

Purificationis B. V. festum celebratur in terra, et in cælis coram S. Elisabetha Schonau. 511 d. In eodem Festo Jesura in ulnas accipit B. Osanna 642 f.

Puteus miraculosus in quem S. Similiani caput dicitur fuisse conjectum 36 a.

Q

Quadragesimam pie traducit S. Hypatius 258 a. Quercus inclinat se sacris Reliquiis 116 f.

R

Ranæ mutæ ubi inveniuntur 130 e. Ranas coarctantes conticere jubet S. Hervæus 299 a: item S. Benno ne orationem impediunt: permittit deinde ut Deum laudent 139 f.

Raptorem impudicum mirabiliter evadit S. Lutgardis 192 b.

Religio. Vocationis ad eam signum, curatio ab infirmitate quæ eam impediabat 277 d, 282 a. Ut Religiosum habitum assumere possit, quod negabat pater, marbum sibi a Deo impetrat B. Osanna 562 c. Religiosos fieri omnes cupit plurimis impetrat a Deo gratiam vocationis 587 a. Religiosam quampiam fore prædicit, eamque propterea tenere diligit 595 a. Occultum propositum Religionis ingrediendæ per revelationem novu 592 c. Professionem 3 Ordialis S. Dominici jubetur a Deo diu differre 562 e. Religionem ingredi desiderans prohibetur a Deo 563 a. A Religione discedere volentibus perseverantiam exorat 632 f. Et Religionem mutare volenti in priori perseverantiam 587 e. Et mirabili modo Religionem ingrediendi occasio adversitas temporalis 271 f. Per paupertatem quidam ad Religionem deducitur 249 e. S. Lutgardis 201 a b. Monasterium ingrediendi licentiam ab Imperatore ferventer petit miles Jonas 250 c. Religionem invito patre ingreditur filius, et pater ad eandem convertitur 764 b, 765 b. Religionis ingrediendæ votum non implens punitur 276 c. Eam ingreditur contempto seculo S. Avitus 284 e f. Ad Religionem dirigit divina providentia S. Bennonem gaudente matre 131 e. Verberibus exceptus a patre ad monasterium fugit S. Hypatius 249 f.

Exemplo

Exemplo suo multos inducit ad Religionem 262 a. *Ad eandem fugiens male habetur ab impedire volentibus, sed ab Angelo liberatur* 260 c. *Religiosos factos servos per Dominum extrahi a monasterio non patitur* S. *Hypatius* 260 c. *Religiosorum congregationi promittit Deus Spiritum sanctum* 592 e. *Ad Religiosas virtutes instante morte hortatur discipulos* S. *Ramuoldus* 340 e. *Religiosæ virtutes* S. *Zenonis* 711 b. *B. Berthaldi* 85 a b. *S. Hymerii* 303 e. *B. Tarasix* 399 b c. *B. Odons* 762 b. *Religiosi Equitis virtutes* B. *Gerlondi* 540 a. *Religiosos male viventes jussa per Angelum minis terret* S. *Elisabetha Schonang.* 515 b *Religiosam vitam in seculo imitatur* B. *Sancia Princeps* 395 e f, *colit* S. *Bruno Bonifacius* 40 *, *S. Herbaudus* 24 *. *Vide* *Parens, Caritas, Congregatio, Castitas, Obedientia, Paupertas, Monasterium.*

Reliquiæ Sanctorum miraculose inveniuntur voce de cælo audita 45 a. *Reperiuntur 1x Martyrum corpora cum signis Martyrii* 10 b, 63 e, 64 d. *Reliquiarum SS. Aurei et Justinii inventio et translatio* 46 f. *SS. Gervasii et Protasii inventio per* S. *Ambrosium* 680 b seq. *Illustrata miraculis* 680 e. *Quomodo reperi sint, et de sanguine qui ex iis fluxisse narratur* 691 e seq. *Corpora eorum ab invicem separari miraculose impediuntur* 699 a b. *Sub altari deponendas Reliquias monet* S. *Ambrosius* 681 a. *Reliquiæ B. Gerlandi inventæ miraculose suavem odorem spirant* 540 c. *Ignotæ, quorumnam Sanctorum sint, apprens Sanctus revelat* 64 b. *Reliquiarum veritatem apprens S. Amadus testatur* 29 b. *Boves indomitæ ad locum destinatum sepulturæ trahunt corpus S. Virginis, quibus rupes sese aperiens transitum concedit* 116 d. *Item aliarum sanctarum Virginum* 97 a, 100 f 110 b c. *Crinale S. Christianæ miraculosum* 114 b. *Reliquiarum suarum translationem sibi gratam fore significant* BB. *Tarasia et Sancia* 416 f. *Pie cupientibus videre harum Corpora facillime aperitur tumultus, quamvis firmissime clausus* 410 e. *Pulvis sepulcri earum miraculosus* 415 f, 417 a. *Reliquias suas processionaliter circumferri jubet* S. *Nazarius in remedium mortalitatis* 739 b. *Suas S. Adulphus cum S. Botulphi transferendas curat miraculose* 330 b. *Reliquiarum S. Bonmercati miraculosa translatio, bobus, qui carrum trahebant, ante ecclesiam subsistentibus* 787 b. *Reliquiæ Sanctorum ad Concilia deferuntur, et quam ob rem* 312 f. *Brachium S. Alenæ a viventis corpore vi abstractum impanitur ab Angelo Altari* 316 e f. *Hujus Sanctæ miraculosa elevati* 319 a b. *Capellam ejus nullum jumentum impune tangit, nuces ejusdem Sanctæ diripiens punitur miraculose* 317 e. *Dens S. Hervæi lumen miraculose emittit adhuc vivente Sancto* 297 a b. *Cilicium S. Lutygardis miraculosum* 209 f. *Disciplina aliaque instrumenta pœnitentiæ* B. *Michelinæ miraculosa* 781 b. *Eulogiæ S. Hypatii miraculosæ* 270 a. *Tunica sanctorum Deodati et Hidulphi tempestates depellunt* 736 a. *Tunicam S. Adeodati discipuli ejus ad S. Hidulphum deferunt consolotionis gratia: quod vicissim faciunt discipuli S. Hidulphi erga discipulos S. Deodati* 735 c d f. *Particulam vestis et capillorum suorum adhuc vivens alteri tradit, S. Raynerius, adversus pericula* 367 c. *Reliquiæ dum osculandæ præbentur, subinde non videntur* 138 d. *Ad arcam faciendam pro sacris Reliquiis multiplicatur miraculose argentum* 305 d. *Honorifice sepelitur S. Ramuoldus, S. Henrico Imp. assistente* 344 c, et *Reliquiæ S. Aviti Abbatis cum magno solemnitate* 291 c. *Pro iis certatur inter duas civitates* 290 a b. *Terra dehiscens custodit Martyrum Reliquias, ne violentur ab infidelibus* 237 d. *A pluvia intactum servatur corpus B. Meroli* 720 d. *Quercus se inclinât* SS. *Reliquiis* 116 f. *Reliquiarum sanctarum præsentia monet nos ad recte vivendum* 519 b. *Reliquias clanculum auferens a periculo per-*

dendi illas servatur 29 b. *Capite sanctæ Virginis cujusdam sepultæ lasso a fodiente, imago etiam vulnerata apparet* 111 c. *Sepulcro Sanctorum irreverenter insidens punitur* 50 c. *Alius ab apparente sancta Justina percutitur* 64 a *Tumbæ S. Osannæ insidens impudica mulier, inde avelli non potest* 605 a. *Reliquias sacras temere contingens punitur* 710 d. *Furatus fit cæcus donec restituat* 309 c. *Ex Reliquiis Santorum odor suavis* 708 f. *Truncus sepulcro sanctarum Virginum impositus, suavem saporem reddit* 101 f. *Vide* *Cereus, Odor, Pedum, Sanguis, Integritas, Corporis.*

Renovatio Spiritus. Cor novum petit a Deo in extasi B. *Osanna* 575 e. et *accipit* 625 c, 650 c.

Replicatio corporum. Duobus diversis locis eodem tempore apparet S. *Benno* 124 a, 142 f

Restitutio vide furtum.

Resurrectionis Christi mysteria in extasi contemplatur S. *Elisabeth Schonang.* 513 c f seq. et B. *Osanna* 575 c, 647 b.

Resurrectio mortuorum. Infantes pro Christo occisi in ætate juvenili apparent S. *Elisabeth Schonang.* 511 c. *Vide* *mortuorum resuscitatio.*

Revelationes Dei aliis revelare, an consultum sit 504 c d. *Revelationes sibi factas non explicant Sancti in rigore Scholasticorum terminorum* 554 e. *Consolationes Divinas sibi concessas non capit, et deprecatur* S. *Elisabeth Schonang.* 507 f. *In Revelationibus ei factis repræsentantur vitæ Christi mysteria, et Sancti, prout ordinariè pinguntur a pag. 504 ad pag. 516. Revelationes nolens patefacere percutitur ab Angelo* 502 f. *Habentur istæ ab ignorantibus passim illusiones* 502 f. seq. *de Revelationibus sibi factis scripta combussit* B. *Osanna* 553 b. *Revelationes sibi factæ, an ex Deo sint, discernit* S. *Raynerius ex cælesti odore quo tum perfundebatur* 350 f

Revelatur S. Hypatio depositio Nestorii 267 e

Rex. Regiæ virginis B. *Tarasix pia exercitia* 388 c. *Ejusdem conjugatæ virtutes* 389 b.

Reges tres sancti apparent S. *Elisabeth Schonang.* *coronati in cælis offerentes Deo munera* 514 d. *Rixas in Monasteriis promovet dæmon, precibus componit* B. *Osanna* 631 c d.

Ros miraculosus sanat lepram 44 f.

Rosa recens inventa in sarcophago S. *Gundulphi* 309 a.

S

Sabbato ad honorem Deiparæ jejunit B. *Juliana* 769 b. *Alterius jejunantis in Sabbato Deiparæ animam suscipit* 593 e.

Sacerdotum dignitatem confitetur dæmon 648 f. *Ab iis sibi benedici petit* B. *Osanna* 567 d. *Aurem sibi præscindit Ammonius Eremita, ne Sacerdos ordinetur* 281 d. *Sacerdotem se esse dissimulat ex humilitate Zenon Monachus* 280 a. *Ad Sacerdotium suscipiendum hortatur Diaconos* S. *Elisabeth Schonang.* 531 b. *Inter eos unum non audentem animare jubetur a Deipara* 515 b. *Sacerdotes hortatur eadem, ut congruenter statui suo vivant* 531 b. *In Sacerdotes Hypocritas invehitur extatica* 517 b. *Illicite ordinati potestatem habent consecrandi* 524 a. *Sacerdos malus cani assimilatur et punitur* 355 e f. *Sacerdotum peccata causant funestum bellum* 564 d e f. *Sacerdotibus pejora quam laicis minatur Deus* 356 f.

Sacerdotalia ornamenta. Vide *Casula, Pedum, misericordia.*

Sacrilegium. Vide *Reliquiæ, Percussor, Fur.*

Sævitia in ancillum exercita punitur a Deo 366 c d.

Sancti omnes simul apparent in cælo S. *Elisabeth Schonang.* 508 a et S. *Hervæo* 300 b B. *Osannæ* 637 a b.

Sanctorum Acta fabulosa ab Hæreticis scripta, ut Orthodoxis

INDEX MORALIS

Orthodoxis illudont 21 a. *Miroculosam curationem silentio involvens in morbum recidit* 747 f. *Et Alius cultui obstrepens Sancti, ejus intercessione sanotus fuerat* 748 a 752 seq. *De ignotis Sanctis enuntiat demon quales sint* 32 a. *Vide Canonizatio, Apparitio, Cælum.*

Sanguis fluens ex cranio S. Cechardi 119 b. *et ex corporibus sanctorum Gervasii et Protasii* 691 c. seq.

Sapientior est aliis qui fatetur se ignorare quod nescit 238 b.

Saxum magnum oratione loco movet, et oliud fractum redintegrat S. Molingus 333 b.

Scala ignea similis Scalæ Jacob conspicitur 298 c, *etiam S. Elisabethæ Schonaug.* 507 f. *Contra Schismaticos disputat S. Gebhardus* 11* c e f.

Scrupulos odhibet dæmon B. Osannæ, ut pacem animi turbet 608 c. *A Scrupulo ob destructiones in oratione miraculose liberatur S. Lutgardis* 199 e.

Sepulcrum sibi vivens struit B. Tarasia 400 d. *Sepulturæ suæ locum honorificum eligit S. Innocens* 717 e. *Et S. Theodoricus Episc. in loco, ad quem corpus ejus ab asinis traheretur* 138 c. *Sepulturam inter pios monachus optat et impetrat S. Zenon monachus* 280 a b. *Sepelitur Corpus S. Raynerii in tumba n Consulibus donata, ut Sanctus prophetaverat* 371 b. *Ad Sepulchra Martyrum herborum folia sparguntur tempore S. Gregorii Turon.* 11 e *Sepulchrum Domini præcipuum inter loca sacra Palæstinæ* 355 c. *Vide Reliquiæ. In Serpentis specie dæmon mordet S. Botulphum* 329 c.

Servi facti Religiosi a Dominis non repetendi 260 c.

Simplicitas puerorum grati Deo 6* b.

Sitis tolerata a S. Hypatio per dies 50, ut tentationem vinceret 232 b c.

Solem sistit S. Bessarion 241 f.

Solitudinem ab infantia quærit B. Osanna 622 c *Monasterio suo non egreditur nisi ex necessitate S. Hypatius* 325 e. *Ut Solitudo servetur in monasterio Canonici Regulares S. Martini Tornacensis assumunt Regulam S. Benedicti* 764 e f. *Vide Eremitæ.*

Sortilegium deprehendit et punit S. Hypatius 275 d.

Spiritus sanctus in specie columbæ apparet S. Elisabethæ Schonaug. 507 c, 510 b. *In die Pentecostes distribuit ille sua dona communicantibus* 505 d, 518 a c. *Apparens in specie columbæ fugat spectra dæmonum* 506 c f.

Spiritum in eadem specie columbæ cum odore incensi accipit S. Raynerius 354 c. *Vide Inspiratio, Congregatio, Lumen, Renovatio spiritus.*

Sponsa Christi eligitur B. Osanna, accepto annulo 579 a, 626 b. *Quomodo desponsetur anima Deo, et quomodo fidem ei servet* 651 d e.

Stratagemata. Mortuum se simulat Hastings, Normannorum Dux ut urbem capiat 119 d.

Studiosus pius S. Bruno Bonifacius 40*

Superbia Syrorum et Græcorum opponitur humilitati Ægyptiorum 711 e.

Superstitio. Ethnici non audent in festo Dianæ iter facere 277 e.

T

Templum S. Michaelis eodem jubente fundatum 498 b. *Templum ædificando locum monstrat Angelus S. Hildegrymo* 744 a. *Templis ædificandis partem bonorum suorum impendit S. Aurreus* 41 e. *Templi consecrationem in magna Calitum præsentia fieri videt in extasi S. Elisabeth Schonaug.* 414 f. *Dedicationis festum annum transfertur in alium diem perpetuo celebrandum* 66 c. *Templi januæ ultro aperta in-*

vocatione S. Raynerii 366 b. *Capellam S. Alenæ nullum jumentum impune tangit* 317 e.

Tentationes aliis prosunt, aliis obsunt 238 e f, *ob quas vita humana misera est* 662 b. *Eas variis de causis permittit Deus* 621 d. *Cor S. Lutgardis custodit Jesus ab omni tentatione* 193 c. *Illa aliam morbo et tentatione liberat* 201 c. *Tentationes dæmonis graves patitur S. Elisabeth Schonaug.* 505 b: *in quibus eam consolatur Deipara* 505 e f. *Contra tentationes oratione armatur S. Hypatius ad illas vincendos, ab omni potu abstinere per dies quinquaginta, sed vinum bibens ex obedientia vincit* 252 c, 253 a b. *Tentatur ut furtivum comedat Zenon, et voluntaria castigatione tentationem pellit* 711 c

Thesaurus a Rustico inter arandum repertus 76 a.

Timorem Dei inculcat secularibus S. Hypatius 262 c

Trinitatis mysterium modo ineffabili docetur S. Elisabetha Schonaug. 508 b c. *Trinitatem in magno lumine contemplatur B. Osanna* 573, 649 f

U

Uvæ subito maturescunt tempore Missæ in festo S. Tychonis 83 d.

V

Verecundia. *Peccata impulicitia non vult nominare B. Osanna* 612 d

Vermes miræ magnitudinis ex corpore humano 117 e

Vermes in lapides mutati 106 d, 117 f

Vestigia pedum terræ impressa relinquit S. Benno ad longum tempus 123 e

Vestitus pauperies B. Alberti 349 a, *humilitas et durities S. Raynerii* 352 f *Vestis servorum B. M. pia significat mysteria* 768 f. *Vestis qua Joannes de Liro post mortem indutus apparuit, ejus virtutes significat* 197 f. *Vide Luxus vestium.*

Viaticum pie sumunt moribundus S. Avitus Eremita 294 e. *et S. Ramuoldus* 341 b. *Sine Viatico sacro ex hac vita discedere deprecatur S. Elisabetha Schonaug.* 528 a. *Ad extrema Sacramenta suscipienda servatur suspensus in patibulo intercessione S. Justinæ* 61 b. *Communionem spirituuli, cum sacramentali non posset, se ad mortem præparat B. Julianus; et sacra hostia pectori ejus imposita moriente ipsa evanescit, carni impressam relinquens Crucifixi Imaginem* 770 e. *Viaticum miraculose accipit S. Herbaudus* 25* b

Viduas ad virtutem congruentem statui suo hortatur S. Elisabetha 524 b

Vino docetur abstinere per revelationem S. Raynerius, et id deinceps non bibit 353 a. *Eodem abstinere B. Michelina* 776 f. *Vinum jussus bibere S. Hypatius obedit, et contra tentationes fortior evadit* 252 b c.

Vinum, hospitibus ministrat ipse aquam bibens S. Joseph 258 b c. *Vinum in usum pauperum multiplicatur* 674 d. *Pro eos muscas quidam haurit* 737 c. *Vide Aqua.*

Virginitas per vestem candidam designatur 197 f. *Virginitatem Deo vovet septennis B. Osanna, et per totam vitam sollicite servat* 562 b. *Virtutes ejus tali statui congruentes* 353 b. *In sponsam Christi eligitur* 626 e. *Virginitatem servare desiderans S. Speciosa, jam desponsata, per sponsi mortem id impetrat* 497 c. *Virginum ornamenta qualia esse debeant* 523 b. *Virginibus consecrandis corona imponitur a consecrante, qui auream visus est imponere S. Lutgardi* 194 c. *Virginibus quæ via sit ad cælum* 522 e. *Virgines sanctæ cum Deipara apparent S. Elisabethæ Schonaug.* 508 f. *Virgines et Innocentes Martyres quare sequantur*

IN TOMUM IV JUNII.

sequantur agnum 515 c d. Virginum sanctarum sepulcro impositus truncus, suavem odorem et saporem reddit 101 f, 102 b, Virgo osculum viri vitet 194 e f, cum juvene non loquatur 194 f. Vide Sponsa, Castitas.

Votum nan implens punitur 276 c, 149 a c, 535 e, 364 c, 52 b, 26^b b item contra illud lusum repetens 59 e, item mater voti solvendi ablita monetur iterata filix infirmitate 158 e. Votum implere differens priori malo vexatur 178 c, 183 d, 751 d, seq. 145 b. Alteri morbus duplicatur 151 c, 152 e, 155 e. Non integre Votum solvens, in morbum recidit 535 d, 372 e, 52 b. Alius voti sui immemor, ab Ecclesix ingressu repellitur 52 c. Vox e Cœla defertur ad Martyres 43 d, ad S. Zosimum 677 f, ad S. Montanum 227 c e. ad Manuelem et socios 236. Voce cœlesti præscribitur modus

sepeliendi Sanctorum Corpora 101 c d. Reliquiæ revelantur 45 a. Jubetur S. Lutgardis pro peccatoribus arare 193 d. Crucifixus alloquitur B. Michelinam 777 e.

Vulpes occasionem præbet inventioni Reliquiarum SS. Ferreoli et Ferrutii 10 a. Vulpes gallinam captam refert illæsom 300 c.

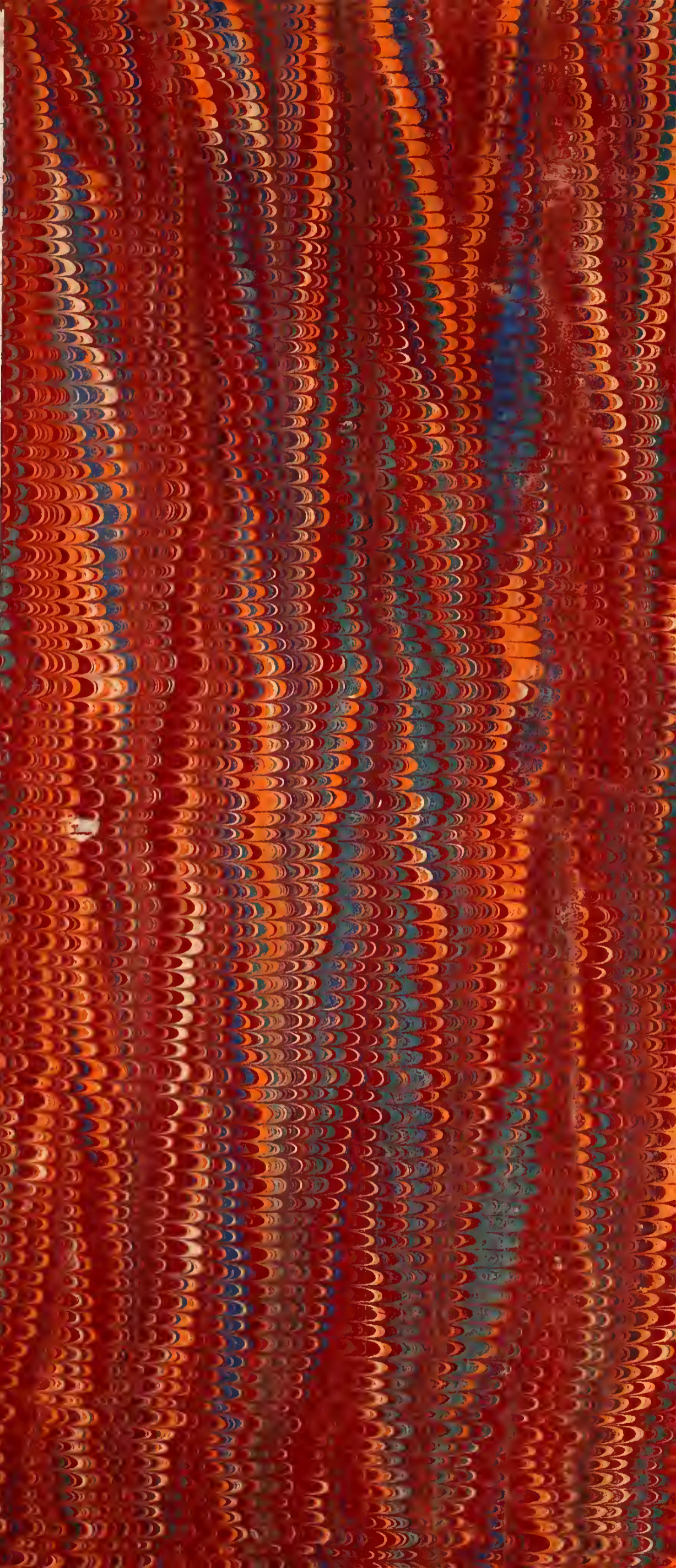
Z

Zelus animarum lucrandarum B. Julianæ 769 e. Aliorum saluti vacare, an propriam devotionem minuat 279 d, 280 a.

FINIS.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

BX4655.A2 VILLANOVA UNIVERSITY 1v.024
3 9346 00067354 3

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

CAT. NO. 1935 LIBRARY BUREAU

0067354XXXX

